Bahrü’l-ʿulûm

SEMERKANDÎ, Ebü’l-Leys

Ebü’l-Leys İmâmü’l-hüdâ Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm es-Semerkandî

(ö. 373/983)

Tefsiru'l Kur'an

Ebu'l Leys Semerkandi

(Ö. 373/983)

(Kaynak)

Darul Kitap Ansiklopedisi

(Kitap Sitemiz)

https://archive.org/details/@tevhid_sayfas_

1. CİLT

2. CİLT

3. CİLT

4. CİLT

5. CİLT

6. CİLT

(Yayınlıyan)

Tevhid Sayfasıı

İÇİNDEKİLER

- Fatiha.....6
- Bakara.....27
- Âl-i İmrân.....298
- Nisa.....435
- Maide.....579
- En'am.....700
- A'raf.....806
- Enfal.....917
- Tevbe.....964
- Yunus.....1053
- Hud.....1113
- Yusuf.....1170
- R'ad.....1225
- İbrahim.....1251
- Hicr.....1276
- Nahl.....1304
- İsra.....1365
- Kehf.....1426
- Meryem.....1481
- Tâ-Hâ.....1509
- Enbiyâ.....1549
- Hac.....1592
- Mü'minûn.....1630
- Nûr.....1662
- Furkan.....1703
- Şuarâ.....1730
- Neml.....1773
- Kasas.....1813

- Ankebût.....1853
- Rûm.....1881
- Lokman.....1903
- Secde.....1918
- Ahzâb.....1928
- Sebe'.....1974
- Fâtır.....1997
- Yâsin.....2016
- Sâffât.....2049
- Sâd.....2099
- Zümer.....2129
- Mü'min.....2162
- Fussilet.....2197
- Şûrâ.....2222
- Zuhruf.....2245
- Duhân.....2279
- Câsiye.....2293
- Ahkaf.....2307
- Muhammed.....2323
- Fetih.....2338
- Hucurât.....2352
- Kaf.....2367
- Zâriyât.....2382
- Tûr.....2396
- Necm.....2407
- Kamer.....2421
- Rahmân.....2434
- Vâkıa.....2449
- Hadid.....2465

- Mücâdele.....2483
- Haşr.....2495
- Mümtehine.....2513
- Saf.....2524
- Cum'a.....2530
- Münâfikûn.....2537
- Teğabün.....2542
- Talâk.....2549
- Tahrim.....2557
- Mülk.....2564
- Kalem.....2576
- Hâkka.....2592
- Meâric.....2602
- Nuh.....2611
- Cin.....2617
- Müzzemmil.....2626
- Müddessir.....2633
- Kıyamet.....2644
- Dehr (İnsan).....2651
- Mürselât.....2660
- Nebe'.....2668
- Nâziât.....2676
- Abese.....2685
- Tekvir.....2691
- İnfitâr.....2696
- Mutaffifin.....2700
- İnşikak.....2706
- Bürûc.....2710
- Târık.....2717

- A'lâ.....2720
- Gâşiye.....2725
- Fecr.....2730
- Beled.....2738
- Şems.....2742
- Leyl.....2746
- Duhâ.....2750
- İnşirâh.....2753
- Tin.....2755
- Alak.....2757
- Kadir.....2762
- Beyyine.....2764
- Zilzâl.....2767
- Âdiyât.....2770
- Kâria.....2772
- Tekâsür.....2774
- Asr.....2776
- Hümeze.....2778
- Fil.....2780
- Kureyş.....2784
- Mâûn.....2785
- Kevser.....2786
- Kâfirûn.....2788
- Nasr.....2789
- Tebbet.....2790
- İhlâs.....2792
- Felâk.....2794
- Nâs.....2797

FATİHA SÛRESİ

1

Fatiha sûresi, İmam-ı Mücâhid'e göre Medine'de, Ebü Salih **İbn Abbas**'a göre Mekke'de, bazılarına göre bir kısmı Mekke'de, bir kısmı da Medine'de inmiştir.

İmam-ı Fakîh Ebu'l-Leys (radıyallahü anh) Ebû Hüreyre'den rivayet ederek demiştir ki: **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem), Kur'an'da bir süre var ki Allah onun gibisini hiç bir **peygambere** vermedi. İbn Kâ'b, «O hangi sûredir, yâ Resûlâllah?» diye sorunca **Peygamber**imiz: «Namazda okuduğun Ümmü'l-Kur'an'dır, Allah dört kitapta bunun gibi bir süre daha indirmemistir. Dört kitapta bunun benzeri yoktur. Bu sûreye 'Seb'ul-Mesânî' de denir ki, **Allahü teâlâ** bunu bana verdi, buyurmuştur- (Buharı). Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de buyurulmuştur:

«Yemin olsun ki, biz sana (namazın her rek'atında) tekrarlanan yedi (âyet-i kerime)'yi ve şu büyük Kur'ân'ı verdik» (Hıcr: 87).

Yâ Muhammed, biz sana yedi âyet ve Kur'ân-ı Azimüşşan'ı verdik. Müfessirlerin çoğu «Seb'ul-Mesâni'nin namazın her rekatında okunduğu için Fatiha sûresi olduğunu söylemişlerdir. Seb'ul-Mesâni'nin Fatiha sûresi olmadığını söyleyenler de vardır Bu surenin hikmetleri çoktur. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Her gün evinde Fatiha ile ihlâs sûresini okuyanı, Yüce Allah fakirlikten kurtarır, bereketini artırır. Fatiha çeşitli rahatsızlıklara - Allah rızası için - okunursa şifadır» buyurmuştur.

İbrahim Teymî (radıyallahü anh): Fatiha sûresinin bin açık, bin de gizli hikmeti vardır» demiştir.

Müseylemetübnü Kasım (radıyallahü anh) : «Fatiha sûresinde Allah'ın isimlerinden beş isim vardır. Bunlar «lillâhi, Rabbi, Errahmâni, Errahimi, Mâliki» dir. Fâtiha'yı okuyan bunların hepsiyle Allah'a dua etmiş olur. Allah'tan ne dilerse verilir» demiştir.

2

İmam-ı Ebu'l-Leys (radıyallahü anh); **İbn Abbas**'tan rivayet ederek şöyle demiştir: (.....) demek -bütün şükredenlerin şükrü Allah'a mahsustur.

Allah'tan başkasına şükür lâyık değildir» demektir. Çünkü bütün nimetleri veren Allah'tır, Şükür de nimet sahibine lâyıktır.

İmam-ı Katâde: -Yüce Allah bu sûreye şükürle başladı, surenin sonunda gadaba uğrayan Yahudilerle, sapıklığa düşen Nasranileri zikretmesi buna işarettir. Sonsuz şükürler olsun o padişaha ki, bizi gadabına uğrayanlardan. Haktan uzaklaşanlardan yapmadı. Bizi İslâm'la şereflendirdi. Rahmetine lâyık gördü» demiştir.

Bazı tefsir sahiplerinin görüşü ise şöyledir: «Yüce Allah kitabına namd ile başlayarak zatına şükretti. Bundan dolayı kulların da Allah'a şükretmesi vacip oldu. Allah'ın kullarına bahşetmiş olduğu nimetler sayılamayacak kadar çoktur. İnsanlar bu nimetleri saymaya kalksalar asla sayamazlar. Bu nimetlere karşılık elbette Allah'a şükür gerekir. Şükrü bize öğreten de kerem sahibi Allah'tır. Yüce Allah iki cihan güneşi olan **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e ile tenbih edip buyurdu ki: -Bütün nimetlerin sahibi Allah'tır. Size nimetlerini bahşeden O'dur.» Buna mukabil şükür yalnız âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

(.....) mânadan dolayı «Elif lâm» ile gelmiştir. Bize verilen nimetler karşılığı yaptığımız şükür ve hamdlerimiz yalnız Allaha mahsustur, ikinci mâna, bizim de Allah'a hamd ü sena etmemiz için **Allahü teâlâ** zâtına hamd ü sena etti.

Hüseyin b. Fadıl (radıyallahü anh): «Kullar Allah'a şükürden âcizdir. Ona hakkıyla şükredemezler. İnsanlar zaaflarına kapılıp kendilerinde bir üstünlük görerek övünmesinler diye **Allahü teâlâ** kendi zâtına hamd ü sena etti» demiştir. Çünkü insan daima kendini beğenir. Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de:

«Siz, kendinizi mednetmeyin» (Necm: 32) buyurmuştur. Bir kimsenin ben buyum, ben şuyum gibi sözlerle kendini övmesi İslâm'da yasaktır. Böyle bir övünme kibir alâmetidir. Yasak olan şeyi işlemek Allah'a âsi olmaktır. Mü'mine kibir değil vakar yaraşır.

Allahü teâlâ'nın kitabına -Hamd» ile başlamasının üç hikmeti vardır:

Birinci hikmet: Kulların Allah'a nasıl ibadet, şükür ve hamd edeceklerini bildirmek içindir.

İkinci hikmet: İnsanların medhe lâyık özellikleri olsa bile noksanları da çoktur. Ancak kemal sahibi Allah'tır. Noksan ve hatâlar içinde olan insanın kendini övmesi ve büyük görmesinin çok hatâh bir hareket olacağını bildirmektir.

Üçüncü hikmet: İnsanın hiç hatası olmasa, her hâli medhe lâyık bulunsa bile fani olan insana bütün bu özellikleri veren Allah'tır. Allah'ın vermiş olduğu bu lütuflarla kibirlenmenin ve övünmenin Allah'a itaatsizlik olacağını bildirmektir. Allah'ın verdiği ile kibirlenen adamın hali şu misale benzer: Başkasının malını fakire vermek için görevlendirilen bir adam, kendi malını fakirlere dağıtıyormuş gibi hareket ederek, kendini medhetmesi ne kadar yersiz bir harekettir. Başkasının malıyla övünmek, rüyada zengin olmaya benzer. Bu ne kadar hayâlse başkasının malıyla övünmek de o kadar hayâldir. Mal başkasının, kendini medheden başkası. Bunun için Yüce Allah insanların kendilerini medhetmelerini ve kendilerine verilen meziyetlerle övünmelerini men ediyor. İnsan ne kadar mükemmel olursa olsun yine noksanlıklarla doludur. Noksan sıfatları bulunmayan yalnız Allah'tır, övgüye lâyık olan O'dur. Kitabına hamd ile başlamasının hikmeti de budur. O, ebedî ve ezelidir. O'nun varlığı başkasından değildir.

Abdullah **İbn Abbas** (radıyallahü anh) demiştir ki: (.....) lâfzı bütün şükredenlerin kelâmıdır. Âdem (aleyhisselâm) yaratıldığı zaman aksırdı ve dedi. Buna mukabil Yüce Allah Adem'e rahmet edip

«Yâ Âdem, Rabbin sana rahmet etti, sen de O'na hamd ü sena et. Çünkü sen O'nun için yaratıldın» buyurmuştur. Allah'a hamd ü sena edenlere Allah rahmet edecektir. Allah'ın rahmeti her şeyi ihata etmiştir.

Nûh (aleyhisselâm) kendisine iman edenlerle beraber gemiye binip düşmandan uzaklaşınca Yüce Allah'a şöyle dua etmiştir:

«O Allah'a şükürler olsun ki, bizi düşmanın zulmünden kurtardı» (Mü'minün: 28).

Hazret-i İbrahim yaşlanıp çocuğu olmasından ümidini kesmişti. Yüce Mevlâ Hazret-i İbrahim'in yaşlılığına rağmen İsmail ile İshak'ı ona verdi. İbrahim (aleyhisselâm) da Allah'a şükrederek:

«Bana (şu) ihtiyarlığıma rağmen İsmail'i ve İshak'ı bahşeden Allah'a hamdolsun. Çünkü benim Rabbim duaları elbette işiten (kabul eden) dir» (İbrahim: 39) demiştir.

Âlemlerin Rabbi olan Allah lütuf ve ihsanı ile Dâvud ve Süleyman (aleyhisselâm)'a hilâfet ve **peygamber**lik verince, onlar:

«Bizi mü'mîn kullarının birçoğundan üstün kılan Allah'a hamdolsun» (Neml: 15) dediler. Bize hilâfet ve **peygamber**lik vermekle mü'min kullarının birçoğundan üstün kıldı. İlim ve hikmet öğretti.

Yüce Allah **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e şöyle buyurmuştur;

«Ve de ki: Hamd, evlât edinmeyen, mülkünde hiçbir ortağı olmayan, bir noksanlıktan dolayı başkasının yardımına ihtiyacı bulunmayan Allah'a olsun. O'na kemâl-i ta'zim ile ta'zimde bulun» (İsrâ: 111).

Yâni evlât edinmeyen, mülkünde ortağı olmayan, başkasının yardımına ihtiyacı bulunmayan, ezeli ve ebedi olan, bütün noksan sıfatlardan beri olan Yüce Allah'a şükürler olsun. Benim Rabbim yücedir. Kimse O'na hükmedemez. Mülküne ortak olamaz. Her şeyin sahibi ve velisi O'dur. Her şükür Allah'adır. Her şükür nimet mukabilindedir. **Allahü teâlâ** kullarına sayısız nimet bahsetmiştir. Nitekim Cennet ehli âhiretin şiddetinden kurtulup cennet nimetine kavuştukları zaman, Kur'ân-i Azîmüşşân'ın beyanına göre şöyle diyeceklerdir:

-Bizden tasayı gideren Allah'a hamdolsun' (Fâtır: 34). Mahşer ve kıyamet sıkıntılarını bizden giderip cennet nimetini bize bahşeden Allah'a şükürler olsun.

Dünya ehli de Allah'a şükrederek şöyle demişlerdir;

-Gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a hamdolsun» (Enam: 1).

Geceyi, gündüzü, yeri ve gökleri yaratan Allah'a şükürler olsun. Bunlarda bizim için sayılamayacak kadar nimetler yaratmıştır. **Allahü teâlâ**'nın mülkünde ortağı yardımcısı ve çocuğu olsaydı Allah olamazdı. Allah ezelî ve ebedîdir. Ortağı yoktur. Bunun için bütün nimetlerini kullarına vermiş, karşılığında şükür istemiştir.

Aile efradı olan bir padişah düşünün. Bu padişahın bütün servetini emri altındakilere vermesine aile efradı asla razı olmazlar. Şayet verecek olsa aile efradı buna mani olur. Ancak kendi avanesinden artanı emri altındakilere verir. Tamamını veremez. Yüce Mevlâ'nın ortağı ve O'nun ihsanına mâni olacak biri bulunmadığı için bütün nimetlerini kullarına vermiştir.

Bu nimetlere mukabil, kullarının da kendine şükretmesini emretmiştir. Şükür, kulun yaratılışının gereğidir. Kul şükreder, Mevlâ nimetini artırır. Şükür nimetin artmasına vesiledir. Kulun şükretmesi Yaratan'ın hoşuna gider. Yüce Mevlâ'yı memnun eder. Allah'ın nimeti kullarının üzerine daimîdir. Allah'ın nimetlerinin sonu gelmez. Bitip tükenmez. Bitmeyen, tükenmeyen nimetlere karşı kulun da her an Allah'a şükretmesi vaciptir. Kul, Allah'ın vermiş olduğu nimetlerin şükrünü hakkıyla edâ edemez. Buna hiç bir kulun yetmez. Sadece hayatı boyunca kendi vücudundaki nimetlerin şükrünü eda etmeye çalışsa, onların şükrünü bile eda etmekten âcizdir. Kendi vücudundaki nimetlerin şükrünü eda edemeyen, bunca nimetin şükrünü nasıl eda edebilir? İnsanın sayısız nimetler karşısında şükürden âciz olduğunu bilmesi de ayrıca bir şükürdür.

Acziyet içinde olan insanın aczini bilip, Yaratan'ına boyun eğmesi, O'na teslim olması da şükür sayılır. Yaratan'a teslimiyet, O'nun emirlerine boyun eğip yerine getirmekle ve verdiklerine şükretmekle mümkün olur. Her nimetin şükrü kendi cinsiyle eda edilir. Bunu bilip ömürlerini ibadet ve itaatla geçirenler İslâm nimetinden istifade etmiş, Allah'ın -Bana hamd edin» emrini yerine getirmiş olurlar. Çünkü Yüce Allah kullarının kendine hamdetmesini emretmiş, Allah ismi ile Hamd ismini birlikte zikretmiştir, Kur'ân-ı Kerîm'de Yüce Allah:

«Hamd yalnız alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur» buyurmuştur. Bu ifade hem Allah'a hamd, hem de Allah'a ta'zimdir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Rab» kelimesi seyyid yerine kullanılmıştır. Seyyid ise Ulu anlamına gelmektedir. Yüce Allah, Yûsuf kıssasında Yûsuf (aleyhisselâm)'ın zindan arkadaşı olan sucuya şöyle söylediğini beyan ediyor:

«Rabbine dön.» (Yûsuf: 50).

Bu âyeti **İbn Abbas** misal vermiştir. Hamd ve şükür yalnız âlemlerin seyyidinedir. Âlemlerin seyyidi bütün varlıkların Rabbidir.

Bazı müfessirlere göre «Rabbü'l-âlemîn» bütün varlıkların yaratanı, rızıklandıranı, besleyeni, halden hâle değiştirenidir. Âlemlerin Rabbi olan Allah insanı nutfe iken kan, kan iken bir parça et, bir parça etten iskelet ve ruh vererek dünyaya getirip ölene kadar şekilden şekle sokmuştur. İnsan bütün bunları düşünürse Rabbine nasıl kulluk yapması gerektiğini anlamış olur.

Bazı bilginlere göre «Rab» sahip mânasına gelmektedir. Nitekim Araplar: (.....) derler: Mânası «Bu evin ve bu hayvanın sahibi demektir. «Rabbü'l-âlemin»'in mânası, -Yüce Allah bütün âlemlerin sahibidir.»

Soru: Yüce Allah Fatiha sûresinde «Rabbü'l-âlemîn» diye zikretti de neden «Hâliku'l-âlemin» veya buna benzer sıfatlardan birini zikretmedi? Sadece Rabbü'l-âlemin diyerek -Rab' de tahsis etmesinin hikmeti nedir?

Cevap: Rab, besleyen ve terbiye edendir. Çünkü yaratılanların daima beslenmeye ve terbiyeye ihtiyacı vardır. Bunun için «Rab» zikredilmiştir. Bu açıklamadan şu soru akla gelmektedir.

Soru: «Rab» besleyen anlamına geldiğine göre neden Yüce Allah, demedi?

Cevap: «Rab» besleyen, terbiye eden ve büyüten anlamlarına gelir. Halbuki Allah'ın «Rezzak- sıfatı sadece varlıkların beslenmesi ile ilgilidir. Allah'ın Rab sıfatı, Rezzak sıfatından daha şümullü olduğu için «Rabbü'l-âlemin» denilmiştir. Zira terbiye yalnız beslenmekle olmaz. Beslenmek sadece varlıkların gelişmesini sağlar.

Halbuki varlıkların beslenmeye ihtiyaçları olduğu gibi, terbiyeye ve korunmaya da ihtiyaçları vardır. Rab kelimesi bunların hepsini içine aldığı için Yüce Allah «Rabbü'l-âlemîn- buyurmuştur. Rab kelimesinin bu sayılanlardan daha başka bir çok hikmetleri vardır.

Yaratmış olduğu bütün varlıkların rızkını veren Allah'tır. İnsanlar kendi rızıklarını kendilerinin kazandığını sanmasınlar. İnsanların çalışması, koşuşması rızkı elde etmek için bir sebeptir. Gerçekte rızkı veren yalnız Allah'tır. «Rızkımı ben kazanıyorum» demek küfürdür. Yüce Allah'ın «Rezzâk-ı âlem» olduğunu inkardır. Bütün gayretler Allah'ın tayin etmiş olduğu rızkı elde etmek için bir sebep ve bir vasıtadır. Bize düşen görev de budur.

Diğer bir açıklamaya göre «Elhamdü lillâhi rabbil âlemin»'in mânası şöyledir: Sonsuz şükür ve hamd ü senalar âlemlerin yaratıcısı olan Allah'a mahsustur. Allah, gizli ve açık çeşitli nimetleriyle âlemleri besleyendir. Bu nimetlerin kimi ruhani; namaz kılmak, Kur'an okumak, tesbih çekmek ve Allah'ı zikretmek gibi. Kimi de cismanîdir, yenilen çeşitli gıdalar gibi. Bunlar olmadıkça hayatın devam etmesi mümkün değildir. Bütün bunların hepsi Allah'ın «Rab» sıfatının birer tecellisidir.

İslam bilginleri âlem hakkında çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Kimine göre âlem bir nesnedir. Bazılarına göre yeryüzünde hareket eden her canlı bir âlemdir. Bazılarına göre ise akıl sahibi olan, Allah'ın emir ve yasaklarının muhatabı bulunan insanlar, melekler, cinler gibi varlıklardır. Diğer varlıklar âlemden sayılmaz, demişlerdir.

Bazı bilginler de âlem hakkında beş görüş ileri sürmüşlerdir.

Birinci görüş: İnsan ve cin topluluğu âlemdir. Bunun delili de şu âyet-i kerîmedir:

«Furkan'ı (Kur'ân'ı) âlemlerin bir korkutucusu olsun diye, kulu (Muhammed'e) indiren (Allah'ın şanı) ne yücedir» (Furkan: 1).

Ulu padişah kulu Muhammed üzerine Kur'ân-ı Kerîm'i indirdi ki, bunun ile âlemleri korkutucu olsun. Bu âyetin muhatabı insanlarla cinlerdir. Zira Kur'ân-ı Kerîm'de ibadetle mükellef tutulan bu ikisidir.

İkinci görüş: Rüzgâra âlem denilmiş ve misal olarak şu ayet getirilmiştir:

«Sizi, şüphesiz bütün âlemler üzerine üstün kıldık» (Bakara: 122).

Başkası üzerine sizi üstün yaptık. **Allahü teâlâ** insanları âlemler üzerine hükümran kılmıştır.

Üçüncü görüş: Âdem (aleyhisselâm)'dan kıyamete kadar geçen zamana âlem denilmiştir. Şu âyet-i kerîme de bunun misâlidir:

«Lût'u da, içinde âlemler için bereketler verdiğimiz arza (ulaştırarak) kurtardık' (Enbiyâ: 71).

Âdem Babamızdan kıyamete kadar geçen devirlere âlem denilmiştir.

Dördüncü görüş: Nuh (aleyhisselâm)'dan kıyamete kadar geçen zamana âlem denilmiştir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de:

«Bütün âlemler içinde (bizden) Nuh'a selâm» (Sâffât: 79) buyurulmuştur.

Nuh (aleyhisselâm) insanlığın ikinci babasıdır. Bunun için Nûh (aleyhisselâm)'dan kıyamete kadar geçen zamana âlem denilmiştir.

Beşinci görüş: Kendilerine kitap verilenlere âlem denilmiştir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de

«Kim küfrederse şüphesiz ki, Allah âlemlerden ganîdir.» (Al-i İmrân: 97).

Ehl-i kitaptan kâfir olanların zararı kendilerinedir. Küfürlerinin Allah'a herhangi bir zararı dokunmaz. Ancak inkârlarının cezasını kendileri göreceklerdir. Allah bütün âlemden ganî ve münezzehtir. Her varlık O'na muhtaçtır. O, hiç birine muhtaç değildir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Allah on sekiz bin âlem yaratmıştır. Dünya da bu on sekiz bin âlemden biridir» buyurmuştur.

Bazı bilginler de, yaratılan varlıkların her biri bir âlemdir ki, **Allahü teâlâ** hepsinin Rabbidir, demişlerdir. Onları yaratan, beşleyen, büyüten ve koruyan O'dur.

Übey bin Kâ'b (radıyallahü anh): -«Âleminden maksat meleklerdir. Meleklerin sayısı on sekiz bindir. Dört bin beş yüzü Doğu'da, dört bin beş yüzü Batı'da, dört bin beş yüzü kuzeyde, dört bin beş yüzü güneydedir. Melekler o kadar çoktur ki, sayılarını Allah'tan başkası bilmez. Gerçek sayılarını ancak Allah bilir. Bu konuda bizim fikir beyan etmemiz mümkün değildir. Bunlardan başka Hak teâlâ meleklerle dolu, genişliğini kendinden başka kimsenin bilmediği bir yer yaratmıştır ki, oradaki melekler yüksek sesle Allah'ı tesbih ederler. Onların sesini yeryüzündekiler duysalardı, korkudan helak olurlardı. Bunların bir ucu Arş'ı yüklenen meleklere ulaşır» demiştir.

Allahü teâlâ kullarına «Rubûbiyet» sıfatını açıkladıktan sonra, -Rahmet» sıfatını arz etti ve buyurdu.

Soru: Yüce Allah neden «Rububiyet» sıfatından sonra «Rahman» sıfatını zikretti? Diğer isim ve sıfatlardan birini zikretmedi?

Cevap: Bu tertip Allah'ın rahmetinin gereğidir. Zira bir kimse muhtaç olanı görüp ona acımazsa ihtiyacını karşılamaz. Ona acıyacak ki, ihtiyacını karşılasın. **Allahü teâlâ** yarattığı varlıkların ne durumda olduğunu biliyor. Bunun için rububiyet sıfatını zikrettikten sonra diyerek şuna işaret etti: Ey kullarım ben sizi çeşitli şekillerde terbiye ettim. Size rızık verdim, ihtiyaçlarınızı karşıladım. Zaruretlerinizi giderdim. Bütün bunlara mukabil Allah kullarından kendine ibadetten başka bir şey beklemiyor. Bunlar Allah'ın rahman ve rahim sıfatlarının gereğidir.

3

İmam-ı Kelbî: «Bu iki isim Allah'ın şefkat ve rikkat sıfatıdır. Bundan dolayı muhtaç ve zayıf kullarına rıfkla muamele edsr» demiştir. Rıfk, Allah'ın sıfatlarından biridir. Zira **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Muhakkak Yüce Allah yumuşaktır, yumuşaklığı sever» buyurmuştur.

Rıfk yumuşaklıktır. **Allahü teâlâ** halim, lâüf ve müşfiktir. Allah kullarına yumuşaklıkla lütfetmeyi sever. Katı kalbli olan kullarına rıfkla muamele etmez. Onlara gadap eder. Allah merhamet sahibi ve yumuşak kalbli kullarını sever.

Bazı tefsir sahipleri, Allah'ın rahman sıfatının rahim sıfatından daha mübalâğalı olduğunu söyleyerek **Peygamber**imizin şu duasını delil göstermişlerdir:

İlâhî! Dünyada rahmansın ki, mü'min ve kâfir ayırmadan hepsini rızıklandırdın. Âhirette rahimsin ki, sadece inanan kullarını âhiret nimetiyle mükâfatlandırdın. İnanmayan kullarını da âhirette cehennem azabı ile cezalandırdın» (Buhârî).

Bazı bilginlere göre de, Allah'ın rahim ismi rahman isminden daha geniş kapsamlıdır. Zira mü'min için hem dünya, hem de âhiret nimeti vardır. Allah mü'min kullarına hem dünyada, hem de âhirette rahmeti ile lütfeder, inanmayanlara da Allah'ın sadece dünya nimetleri vardır. Onların âhiret nimetinden nasipleri yoktur.

Bir kısım tefsircilere göre ise bazı yönden Allah'ın rahman ismi, bazı yönden de rahim ismi daha mübalâğalıdır. Yukarıda zikredildiği gibi.

Allah'ın rahman ismi rahim isminden önce zikredilmiştir. Rahman ismi yalnız Allah'a mahsustur. Allah'tan başkası bu isimle vasıflandırılanız. Bu isim mâna yönünden şümullüdür. Yüce Allah dünyada kimi dilerse ona rahmet eder. Allah'ın rahim ismi ise mâna yönünden sadece inananları kapsar. İnanmayanlarla ilgisi yoktur. İsim yönünden umumîdir, herkesi içine alır. Herkese merhametli anlamında rahim denir. Bununla vasıflandırılır.

Yüce Allah Fatiha sûresinde Rahman ve Rahim isimlerini zikrettikten sonra diğer ismini de zikrederek -Hamd ve şükür, rahmet sıfatı gadabı üzerine galip gelen, bütün mahlûkatın yaratıcısı Allah'a mahsustur. Kıyamet gününün sahibi ve maliki O'dur. Orada Allah'tan başkasının hükmetme yetkisi yoktur. Bu yetki kimseye verilmemiştir. Dünyada yetki verdiklerine (makam ve saltanat sahiplerine) asla zulmetmez, belki adaletiyle azaba lâyık olanlara ceza, ihsanına lâyık olanlara da mükâfat verir.

4

Kıraat imamları «Mâliki' kelimesini farklı okumuşlardır. İmamlardan kimi «Meliki», kimi de «Mâliki» okumuştur. Bu okuyuşlar aslı ve mânayı bozmazlar.

Melik, padişah demektir. Mâlik ise herhangi bir şeye sahip olana denir. Meliki yevmiddin okuyanlar, Yüce Allah'ı padişahın vasıflandınldığı isimle vasıflandırmışlardır. Mâliki yevmiddin okuyanlar ise Yüce Allah'ı -Mâlik» sıfatı ile vasıflandırmışlardır. Buna göre Allah kâinatın mâliki, hâkimi, nâzındır. Bu belde O'nun mülküdür. Buranın ve bütün mevcudatın sahibi O'dur. Fakat «Melik» kelimesinden bu mâna anlaşılmaz. Melik mücerred bir isimdir. Hükme delâlet eder, mülke delâlet etmez. Bundan dolayı Yüce Mevlâ'yı «Mâlik' sıfatı ile vasıflandırmak daha evlâdır. Çünkü Allah'ın mâlik sıfatı hem melike, hem de mülke delâlet eder.

Mâlik b. Dinar (radıyallahü anh)dan rivayet edilmiştir: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ve dört halifesi namazda ve namazın dışında Fatiha süresini «Mâliki yevmiddin» diye okumuşlardır.»

İmam-ı Fakihi demiştir ki: Babam Muhammed İbni Şuca'nın şöyle dediğini nakletmiştik «Ben Fatiha sûresini kıraat ederken -Mâliki yevmiddin» şeklinde okurdum. Gramer ilmi ile meşgul olanlardan bazıları «Meliki» şeklinde okumanın daha önemli olacağını söylemeleri üzerine Meliki okumaya başladım. Bir akşam düşümde 'Niçin Mâliki yerine Meliki okuyorsun? **Hazret-i Peygamber**'in şu hadîsi sana ulaşmadı mı? dediler: «Siz, Kur'ân'ı okuduğunuz zaman onu ta'zimle okuyun. Zira ona ta'zim yaraşır.» Bu rüyadan sonra Mâliki okumaya başladım. Fakat yine bir akşam rüyamda, **Peygamber**imizin şu sözünü duymadın mı? dediler:

«Kur'ân okuyana her harfi için on sevab yazılır» (Tergıb ve Terhib). Kim Kur'an okursa her harfi için on sevap yazılır.

Neden mâliki yerine meliki okuyup da her okuyuşunda on sevabını azaltıyorsun, diye sordular. Bu rüyamdan sonra Lügat ilminin tanınmış simalarından olan İmam-ı Kurtubî'ye meliki ile mâliki arasındaki farkı sordum, Kurtubi: «Aralarında çok fark vardır.

Meliki binlerden birine, mâliki binlerin binine denir. Bundan sonra hep mâliki okudum» dedi.

«Şükür o Allah'a ki, bütün mahlûkatın Rabbi ve merhamet edicisidir. Gizli ve aşikâr olan herşeyi tertip eden, rahman ve rahim olandır.» Kıyamet günü Yüce Allah verdiği nimetlerin şükrünün eda edilip edilmediğini soracaktır. Ve Yüce Allah «Hesap gününün hâkimi ve mâlikidir.» Bütün kullarım hesaba çekecektir.

Bazı bilginler de, Yevmiddin, ceza ve mükâfat günüdür, demişlerdir. Nitekim hadîste: «Ne yaparsan aynısı sana da yapılır» buyurulmuştur. Hayır yaparsan karşılığında hayır, şer yaparsan karşılığında şer görürsün. Yani kötülüğün karşılığı kötülüktür.

Soru: Yüce Allah, kıyamet gününün mâlikidir, sözündeki hikmet nedir? Halbuki **Allahü teâlâ** iki cihanın sahibi ve mâlikidir?

Cevap: Dünyada bazıları Allah'ın mülkünde ortaklık iddia edip, Allah'lık tasladılar. Nemrud, Fir'avun ve benzeri gibi. Halbuki kıyamet günü kimse mal-mülk ve Allah'lık iddiasında bulunamayacaktır. Kıyamet günü hepsi Allah'a boyun eğip itaat edeceklerdir. Zira her yaratık kendi derdine düşecektir. Nitekim o gün Yüce Allah: 'Fâni dünyada mülk dâvasında bulunanlar, bugün mülk kimindir?» (Mü'min 16) diyecektir. Bunun üzerine bütün yaratıklar, iman ve inkâr edenlerin hepsi bir ağızdan: «Mülk, bir ve kahhâr olan Allah'ındır» (Mümin: 16) diyecekler, hep birden gerçeği itiraf edecekler ama iş işten geçmiş olacaktır.

Dünyadayken kibirlilik taslayanlan Yüce Allah kahhâr sıfatıyla helak edecek, kendine boyun eğdirecek, itaat ettirecektir. Kibirlenmeleri ve saltanatları onları kurtaramayacaktır.

Soru: **Allahü teâlâ** Fatiha sûresinde yevmiddin, yani ceza gününün mâliki diye zikretti de, kıyamet gününün isimleri olan «yevmü'l vâkaah, yevmü'l kâriah, yevmü'l hakkâh veya bunlara benzer bir ismine «mâlikiyet» izafe edip neden -mâliki yevmi'l-kâriah» veya -mâliki yevmi'l hakkâh» demedi.

Cevap: **Allahü teâlâ** önce kullarının kendisine şükretmesini tenbih edip bütün mevcudatın yaratanı, besleyeni, koruyanı ve terbiye edeni olduğunu beyan etti. Rahman sıfatı ile dünyada

kullarına sayısız nimetler verdi. Bu nimetlere karşılık onlara şükretmeleri için emir verdi ki, insanlar bütün azaları ile şükretsinler diye. Nitekim gizli ve aşikâr vücudun en hücra köşesine kadar o nimetler giderek azaların beslenmesine, gelişmesine ve kuvvetlenmesine sebep olur. Bunun için verilen nimetlere şükür, ancak uzuvların da harekete geçmesiyle olur. Azalar Allah'a muhalefetten alıkonulup ibadete yöneltilir, yasaklarından uzaklaştırılır, emrine sarılırsa kul o zaman hakkıyla Allah'a şükretmiş olur. Yoksa sadece dille şükür kelimesini söylemek yeterli değildir.

Yüce Allah bu hakikati bildirdikten sonra kullarının dikkatini çekiyor: önünüzde ceza ve mükâfat günü var. O günün sahibi ve mâliki benim. O günden kimse kurtulamaz. Eğer size verdiğim nimetlerime hakkıyla şükrederseniz, rahim sıfatımla korktuklarınızdan kurtulup umduklarınıza ulaşacak ve cennet nimetimle mükâfatlandırılacaksınız. Orada kimseye haksızlık yapılmayacaktır. Herkes dünyada yaptıklarının karşılığını görecektir.

Eğer, nankörlük yapar, bu dünyada nimetlerimize şükretmez, bize isyan eder, nefsinize uyup şeytana dost olursanız, bilesiniz ki, bunların karşılığını görüp cezasını çekeceksiniz. Ve o ceza çok acı olacaktır. Bu da dünyada yaptığınız amellerinizin ve isyanınızın karşılığıdır. Bunun için Yüce Allah «Mâliki yevmiddin» buyurmuştur.

5

Ey Rabbimiz «yalnız sana ibadet ederiz.» Mü’min kulları kendilerini O'nun hizmetine adayıp, «yalnız sana ibadet ederiz, mabudumuz sensin, kulluğumuz sanadır. Senden başka ibadete lâyık yoktur» deyip emirlerine boyun eğdiler. Yine âyetiyle şöyle derler: «Ey bize acıyıp lütfuyla ihsanda bulunan, bize sayısız nimetler bahşeden Rabbimiz ceza gününden korkup şükrünü yerine getirdik. Sana itaat edip emirlerini yapmaya çalıştık. İbâdete lâyık mâbud yalnız sensin. Senden başka ibadete lâyık yoktur. Bizim ibadet ve tâatımız ancak sanadır.»

6

Bu âyetin devamı olarak buyurdu, Yüce Allah, bu kelâmı ile şuna işaret etmiştir: Kulların hakkıyla ibadet yapamazlar. Onlar âciz ve zayıftırlar. Allah'tan kendilerine bir yardım gelmeyince bu mukaddes vazifede başarılı olamazlar. Yüce Allah kullarına yardım edip, onları şeytanın vesvesesinden korudu. Onlardan ibadete mâni olacak şeyleri giderdi. Onlara hidâyetini tevfik edip buyurdu. «Rabbimiz, biz zayıf ve günahkârız. Sana hakkıyla ibadet edemiyoruz. Yalnız senden yardım talep ederiz.» Bize hidayet ver ki, şeytanın şerrinden korunmuş olalım. Sana ibadette bizi daim kıl. Zira bizi sen yarattın. Kulluğuna lâyık gördün. Yalnız sana kulluk ederiz. Bize kuvvet ve kudret ver ki, ömrümüzün sonuna kadar sana ibadet ve itaatte bulunalım.

Hazret-i Ali (radıyallahü anh): «Kul daima halini Allah'a arzetmeli ve yalvarmalıdır» demiştir. Kul dediği zaman yalvararak halini arzeder ve mabudumuz sensin, yalnız sana ibadet ve kulluk ederiz, demek ister, âyetini okuduğu zaman da -Yalnız senden yardım isteriz, Senden başkasından yardım istemeyiz- demiş olur. Yüce Allah'ın bu âyeti göstermektedir ki, kul her işinde Allah'ın yardımına muhtaçtır. O'nun yardımı olmadan hiç bir şey yapılmaz. Allah'ın yardımı olmadan kulun ibadetlerini yerine getirmesi bile mümkün değildir.

Yüce Mevlâ'nın âyet-i celilesi hakkında ilim erbabı çok şey söylemiştir. Ehl-i îman nasibini alsın diye biz de bunlardan bir kısmını zikrettik.

Diğer bir ifadeye göre demek, bizi yoktan var eden Allah dünya sevgisini kalbimizden söküp atar, riyayı terk ettirir, ihlâs ile sana ibadet ederiz. Yardımı senden isteriz. Bütün varlığımızla sana kulluk ederiz. Kalbimizin sırlarının açılmasını senden dileriz. Kendilerine hidâyet verilip, hakkıyla ibadet eden kulların gibi bize de ibadet etmek nasip eyle. İbadetlerimizin doğru olmasını ve kabul edilmesini senden dileriz. Senin emrin ile sana ibadet ederiz. Bizi ibadetini beğenip kibre kapılanlardan eyleme. Halimizi ibadetine lâyık eyle. Senin yardımını senden istiyoruz. Rahmetinden bizi mahrum etme.

Soru: Allah'tan yardım dilemek işe başlamadan önce gerekmez mi? İş bittikten sonra yardım dilemenin faydası nedir?

Cevap: İşten sonra yardım talep etmek yapılan iş için değil, o işin sevabını talep içindir. Bir de şeytanın onu riyaya düşürüp amelini iptal ettirmemesi ve ibadet sahibini ibadetinden alıkoydurma ması, amelini Allah'ın yardımı sayesinde hayır ile bitirmesi içindir.

Bazı müfessirler, «iyyâke na'büdü ve iyyâke neste'in» âyet-i celilesinin cemi (çoğul) olmasının hikmeti, farz namazların cemaatle kılınmasına işarettir, demişlerdir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) cemaatle kılınan namazın yirmi yedi derece, tek başına kılman namazın ise iki derece sevabı olduğunu bildirmiş, cemaatle namaz kılmanın sünnet-i müekkede olduğunu haber vermiştir.

Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın özelliklerinden biri de, bazan gayba, bazan muhataba hitap etmesidir. Bu özellik Fatiha süresinde açıkça görülmektedir. Yüce Allah, -Elhamdü lillâhi rabbil âlemin- kelâmı ile gayba, «İyyâke na'büdü ve iyyâke neste'în» âyet-i celilesiyle de muhataba hitap etmiştir. Bunun benzeri Kur'ân-i Kerîm'de çoktur.

7

Allahü teâlâ kullarının ihtiyacını bilip bunu gidermek için: buyurmuştur. «Bizi sırat-ı müstakime hidayet et.» **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'a göre bu âyetin mânası şöyledir: «Yolun en doğrusu olan İslâm'a bizi hidayet et.» Sırat-ı müstakimden maksat doğru yoldur, Bu da İslâm'dır. İslâm'dan başka yollar batıl yollardır. İslamın dışında hak yol yoktur. Zaten «Hak- İslâm'dır.

Soru: Sırat-ı Müstakimden maksat İslâm'dır. İslâm, sırat-ı müstakimde olanlara mahsustur. Mevcut ve hasıl olanı tekrar dilemenin hikmeti nedir?

Cevap: Sırat-ı müstakim sahibini arzu ettiğine ulaştıran şeydir. Kulun arzu ettiği sıratın kendisi değil, sırat üzere daimi kalacak sebeplerdir. Maksuda ulaşınca o sebeplerle kaim olsun. O zaman mâna şu şekilde kendini gösterir: -Bizi, İslâm'ın gönüllerde yerleşip

sabit olacağı sebeplere hidayet et. Onunla bizi arzu ettiklerimize ulaştır. Bizi dağınık ve batıl yollardan muhafaza eyle.»

Abdullah bin Mes'ud'tan rivayet edilmiştir:

«**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir gün bir doğru çizgi çizdi. İki yanına da eğri çizgiler çizdi. Bundan sonra buyurdu ki, «Bu doğru çizgi sırat-ı müstakim olan İslâm yoludur. Eğri çizgiler ise dağınık ve bâtıl yollardır ki, her birinin başında şeytanlar bulunur. İnsanları hak yoldan alıkoyup, batıl yollara çevirmek için uğraşırlar.»

«İsrailoğulları yetmiş iki fırkaya ayrılmıştır. Benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Bu fırkaların her biri bir yol tutacak ve İslâm'dan çıkacaklardır. Bunların hepsi helak olup cehenneme gidecek, yalnız bir tanesi kurtuluşa erecektir. Kurtuluşa erenler, benim ve sahabemin yolunda olanlardır. Yani sırat-ı müstakimden ayrılmayanlardır. Sadece bunlar kurtulacak, diğerleri helak olacaktır.»

«Resulüm, size gösterdiğim yol benim doğru yolumdur. O yola tâbi olun. Hak yoldan çıkıp şeytanın yoluna tâbi olmayın ki, o yol cehennem yoludur» (En'âm: 153), Batıl yollar dağınık yollardır, daha doğrusu hakkın dışındaki yollardır. Yüce Mevlâ buna işaret ederek buyurmuştur. «Rabbimiz, Rahim ve» Rahmanımız, ceza gününde malikimiz, dünya ve âhirette mabudumuz, bizi dağınık ve batıl yollardan muhafaza eyle. Sırat-ı müstakim üzere ayaklarımızı daim eyle. Gönlümüzü şeytanın vesvesesinden koru. İmanımızı muhafaza eyle. Bize, emirlerine karşı gelmek için fırsat verme. Fâni âlemden, ebedî âleme göçerken, son nefesde îman nasip eyle.»

Her an devamlı bir hidayet üzere yaşamak en büyük ihtiyaç olduğu için Yüce Allah kullarına namazda ve namazın dışında Fatiha sûresini çok okumalarını ve her zaman bununla dua etmelerini emretmiştir. Böylece yapılan dualar, duaların kabul edildiği bir zamana rastlar ve saadet ehlinden olarak îmanlarının yok olma tehlikesinden emin bir şekilde âhirete göç ederler.

İlim erbabına göre bu âyette bazı incelikler bulunmaktadır. Bu inceliklerin her biri bir sınıfın duasına işaret etmektedir.

Buna göre (.....)in mânası şudur:

«Rabbimiz, bizi hak yola ilet. Seninle bizim aramıza şeytan girip ibadetten alıkoymasın. Bizi nefsimize uydurup sana isyan ettirmesin. Senin varlığına ve birliğine tam olan inancımızı gölgelemesin.» Bu, müritlerin duasıdır. Onlar, henüz tevbe edip muhalefetten kurtulamamışlardır. Mâbudlarına tam manasıyla teslim olamamışlardır. Allah'ın azametinden, celâlinden ve katırından haberdar değillerdir. Yaratan'ın lütfundan, kereminden gafil olup rahmetinden uzaklaşmışlardır.

Mürid, gönül aynasından akıl gözüyle baktı, hakikat suretinin ayıplan ona göründü. Hatâları meydana çıktı. Allah'a muhalefeti dininde bilindi. Ki neredeyse helak olacaktı. O anda pişman olup doğruluk kemerini kuşandı. Beline ihlâs eteğini bağladı. Uyandı ve hak yoluna başını koydu. Tevbe silâhını eline aldı, tevekkül kabını beline taktı. Rıza ve teslim azığını içine koydu. Kanaat kılıcı ile nefs-i hevayı öldürdü. Şeytanı mağlûp etti, akıl ve canı güldürdü. Bunlarla mutlak hüküm sahibinin kapısına ulaştı. O'nun lütuf ve yardımına el açtı. Allah'ın lütuf ve yardımından istifade eden, rahmet macunundan yer, marifet ilâçlarından içer, böylece kalbi ve bedeni sıhhat ve selâmet bulur. Kendine musallat olan hastalıklardan kurtulur. Kabri cennet bahçelerinden bir bahçe olur. Orada oturmaya hak kazanır. Bütün bu arzular, ancak Yaratanın lütfü ile gerçekleşir.

Kulun asıl vazifesi, daima yaratanından yardım dilemesidir. Ona karşı her zaman hizmet makamında bulunmalı, huzurunda el bağlayıp gözlerinden yaşlar akıtmalı, Yüce padişaha yalvarıp tevazu diyerek şükretmelidir. Onun rahman ve rahim sıfatlarını zikrederek, diyerek teslim olmalıdır.

Kıyamet gününün şiddet ve dehşetini hatırından çıkarma. Allah'a karşı yaptığın isyanları unutma ve onların sonucu olan cehennem azabını düşün. Aciz ve güçsüz olduğunu bil. Mülk sahibini medh ü sena et. (.....) diyerek canı gönülden yalvar. Kul olduğunu aklından çıkarma. Mülkün gerçek sahibinin Allah olduğunu bil. Ondan yardım iste, ayetlerini oku ve kulluğunu isbat et. Bu durumunu devam ettir. Allah'a isyandan uzak ol. (.....)'e devam et.

Yâ Rabbi, bizi hak yola hidayet eyle. Bize hidayetini nasip eyle ki, son nefesimize kadar kapında ve hizmetinde ebedi kalalım.

Soru: Mürid hakkında bu izahatı verdin. Ne kadar hoş, u lizol ve uygun. Bundan sonra müride -Na'büdü - neste'înü - ihdina» diyerek cemi lâfızlarıyla dua ve niyaz etmek gerekir mi? Bu lâfızlarla kendi şahsına tazim etmiş olmuyor mu? Bu şahsına tazim oluyorsa, el bağlayarak Allah'a yalvarmanın ve boyun eğmenin ne gereği vardır?

Cevap: Kişinin dua esnasında cemi sigasını kullanarak «bize» diye dua etmesinin üç ihtimali vardır. Ayrıca birinci ihtimal de üçe ayrılır:

1- Yapılan dua umumi, hususî ve şahsi olur.

Umumi dualar: Bu türlü dualar bütün Muhammed ümmetini içine alır. Dua yapılırken mü'minlerin hepsi zikredilir. Zira **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «Dualarınızı umumî yapın» buyurmuştur. Bu hadîs-i şerife uygun olsun diye dualar umumî yapılır, işte bunun için dua eden şahıs cemi sığası olan «Biz»i kullanır.

Hususi dualar: Dua eden adam aile efradını hısım akrabasını kast ediyorsa, yine cemi sığası olan «biz»i kullanarak dua eder.

Şahsi dualar: Dua eden şahıs bütün azalarını kast etmiş olur. Dilini bunların tercümanı yapar, bütün işlerinin ve amellerinin hayırlı olmasını Allah'tan niyaz eder, daima hidayet üzere olması için yalvarır. Ve bunun için cemi sigasmı kullanır.

Cemi sigasıyla yapılan dua şahsa tazim değildir. Bu tazim Allah'adır. Çünkü âyette bu şekilde zikredilmiştir.

2- İkinci mâna'dir. Mânası, «Bizi yoktan var eden Rabbimiz, bize doğru yolu sen gösterdin.. Bizi doğru yola hidayet ettin. Gösterdiğin doğru yol üzere mülkünde sabit dururuz. Ebedî bizi bu yoldan ayırma.» Bu, bütün mü'minlerin duasıdır.

3- Üçüncü mâna: Yine bu âyetten şu mâna anlaşılmaktadır: -Ey Halikımız, bizi senin yoluna ilet. Ki senden başkasına kulluk yapmayalım. Senin ibadetinle sana yakın olalım. Bu vesile ile dünya

ve âhiret mutluluğuna ulaşalım. Bu, ariflerin duasıdır ki, kendileriyle Allah arasında marifet (yakınlık) hasıl olmuştur. Onlar heran Mevlâ'nın hizmetine hazırdırlar. Mevlâ'nın yolunda karar kılmışlardır. Her an O'na dua ve niyaz ederler.

Arifler buna kanaat etmeyerek haliklarına daha yakın olmayı, makam-ı illiyyine çıkmayı, Rableri ile vasıtasız kelâm etmeyi arzu ederler.

Bu âyet-i celîledeki incelikler sıralanırsa söz uzar. Ehl-i halden başkası da bunları anlamaz. Mânasını düşünemezler. Bilmedikleri için inkâr ederler ve dinlerine zarar verirler, Sözü uzatmamak için bu kadarla yetindik.

Bundan sonra Yüce Allah mümin kullarına tenbihatta bulunup «sırat-ı müstakim'i talep etmelerini buyurdu. «Bu yol daima hakkı dileyenlerin, sapık yoldan kaçanların yoludur.»

Nitekim Yüce Allah buyurdu:

«Kâinatın halikı, bizi de kendine dost ettiklerinin yoluna ilet. O yolu sen ihsan edip gösterdin. O yol ile sana ulaştılar.» Gönüllerinde senden başkasının sevgisini taşımadılar. Onlar senin **peygamber**lerin, dostların, şehidlerin, salih kullarındır.

İmam-ı Fakih (radıyallahü anh) Asım'dan rivayet ederek demiştir ki: Bu âyetle **Peygamber**imiz ve mağara ashabı kast edilmektedir. Sonra halifelere, yani Hazret-i Ebu Bekir ve Hazret-i Ömer'e işaret edilmiştir.

Muhakkikler demişlerdir ki: Yüce Allah'ın âyat-i ceülesinin anlamı Allah'ın arif, evliya, iyiler, müridler ve bütün mû'min kullarına şâmildir. Yüce Allah ariflere in'am ve ihsan etti. Bunu iman marifetiyle yaptı. Doğruluk ve rızasıyla evliyalara ihsan etti. Hilim ve yumuşaklıkla iyilere ihsan etti. İbadetlerindeki tad ve lezzetle müridlere in'am ve ihsan etti. Doğru yola hidayetle mü'minlere in'am ve ihsan etti.

Bu âyeti okuyan mü'min, yukarıda geçenlerin hepsinin nasibini talep etmiş olur. Böylece ariflerin marifetini, evliyaların rızasını, iyilerin hilmini, müridlerin ibadetlerindeki lezzeti, salihlerin hidayet

üzere olan istikametini kendinde toplamış olur. Aynı zamanda Allah'a yakın olur ve dostlarının arasına girer.

Ebu Osman (radıyallahü anh) (.....) âyetinin mânasını şöyle açıklamıştır:

«Ey bizi yaratan Rabbimiz, nefsinin kötülüklerini, şeytanın hilelerini ve tehlikeli yollan kendilerine bildirerek hidayet ettiğin kimselerin yoluna bizi de hidayet eyle. Onlar rızanı kazanarak ve hak yola girerek sana yaklaştılar.» Bundan sonra Yüce Allah buyurmuştur. «Yâ Rabbi, bizi doğru yoldan sapmış, isyana dalmış olanların yolundan muhafaza eyle. Yardımını bizlere gönder. Bizi mâsiyetlerimizle zelil ve helak etme.» Nitekim Yahudilerin yardımım Kesip kendilerini zelil ettin. İslâm'dan uzaklaşıp gadabına uğradılar. Nasranîler gibi sapıtıp yanlış yola düşürme bizi. Onlar İslâm'ı terk ederek Hristiyan oldular. Bizi İslâm'la şereflendirdin. Bizi ondan ayırma.

Tefsir sahipleri şu hususta birleşmişlerdir: Fatiha sûresinde geçen «Mağdübi aleyhim» den Yahudiler kast edilmektedir. Çünkü Allah'ın gadabma uğrayan Yahudilerdir. «Dallın- den de Hristiyanlar kast edilmektedir. Çünkü onlar İslâm'ı kabul etmeyip Hristiyan oldular.

Soru: Neden «Gadap» Yahudilere, «Dâllîn» Hristiyanlara tahsis edilmiş de, «Gadap» Hristiyanlara, «Dallın» de Yahudilere tahsis edilmemiştir?

Cevap: Yüce Allah Kur'ân-ı Kerîm'de: (.....) âyetini Yahudilere tahsis etmiştir, Hristiyanlar hakkında ise; (.....) âyetini zikretmiştir. Bu âyetlerden de anlaşılıyor ki, gadap Yahudiler üzerine, dalâlet de Hristiyanlar üzerinedir.

Peygamberimizin şu hadîsi de bunun bir delilidir. **Peygamber**imiz bir gün Va'dil Kurada iken (bir yer ismi) bir zat geldi. -Ey Allah'ın Resulü, «Magdûbi aleyhim» kimlerdir, «Dâllîn» kimlerdir?» diye sordu. **Peygamber**imiz şöyle cevap verdi: «Mağdûbi Yahudiler, Dâllîn de Hristiyanlardır- (Muvatta'). Bundan anlaşılıyor ki, Mağdûbi yahudiler, Dâllîn de Hristiyanlardır.

Yahudilere gadabm, Hristiyanlara dalâletin tahsis edilmesinin sebebi, Yahudilerin şerir ve azgın bir millet oluşlarıdır. Yahudiler kendilerine gönderilen **peygamber**leri ya öldürmüşler veya işkence etmişlerdir. Hristiyanlar ise hiç bir **peygamber** öldürmemişlerdir. Hazret-i İsa (aleyhisselâm)'ya îman edenlere Hristiyan denilmiş ve Hristiyanlık, ismi geçen **peygamber**le başlamıştır. Dolayısıyla Hazret-i İsa ile **Peygamber**imize kadar geçen zaman içinde hiç bir **peygamber** öldürülmemiştir. Ancak **Peygamber**imizi çok üzmüşlerdir.

Hazret-i İsa'dan öncekilere de İsrailoğulları, yani Yahudiler denilmiştir. Yahudiler kendilerine gelen **peygamber**lerin hepsini öldürmüşler veya işkence etmişlerdir. Hattâ bir yıl içinde yetmiş **peygamber** öldürmüşlerdir. Allah'ın resullerine böyle muamele etmekten çekinmemişler, onları öldürmeyi, eza, cefa etmeyi lâyık görmüşlerdir. Bundan dolayı yaptıklarının karşılığı olarak Allah'ın gadabma uğrayanlardan olmuşlardır. Böyle bir cezayı kendileri hak etmişlerdir.

Hıristiyanlar ise islâm'ı terk edip puta taptılar. Hak yoldan çıkıp batıla daldılar. Bundan dolayı dalâlete müstehak oldular. Onlar da bunu kendi elleriyle kazandılar.

Allahü teâlâ mü'min kullarına hamd ü senayı öğretti. Mürebbi, rahman ve rahim sıfatlarını bildirdi. Kıyamet gününün sahibi, mâliki ve hâkimi olduğunu haber verdi. Mü'min kullarının nasıl dua yapacağını öğretti. Daha sonra şükürlerin ve dualaların kabul olması için Fatihadan sonra «Amin» denilmesini emretti.

İbn Abbas (radıyallahü anh) «Âmin» hakkında şu açıklamayı yaptı: «Fatiha'dan sonra âmin demek, 'Yâ Rabbi, bizi gadabma uğrayanlardan değil de, sırat-ı müstakimde olanlardan eyle demektir. Fakat Âmin Fâtiha'dan değildir. Yalnız **Peygamber**imiz Fatiha'yi okuduğu zaman «âmini- derdi, demiştir.

Îmam-ı Mücahit (radıyallahü anh): «Âmin, Allah'ın isimlerinden bir addır. Mânası, Yâ Rabbi, dualarımızı kabul eyle demektir», demiştir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Hristiyanlar hiç bir hususta size haset etmediler, yalnız Âmin'in faziletini bildikleri için hased ettiler» buyurmuştur.

Kâ'bü'l-Ahbar (radıyallahü anh): «Amin, **Allahü teâlâ**'nın mührüdür. Mümin kullarının dualarını onunla mühürler» demiştir.

Imam-ı Mukatil (radıyallahü anh): «Âmin, **Allahü teâlâ**'nın kuvvetidir. Allah'tan ayrılıp rahmet indirir' demiştir.

İbn Abbas (radıyallahü anh): -**Peygamber**imize Âmin'in mânasını sordum. Âmin, Yâ Rabbi isteklerimizi tamamla» demektir dedi ve ilâve etti: «İmam veleddâllin dedikten sonra peşindekiler âmin derlerse melekler de bunların âminine iştirak eder ve Allah onların geçmiş günahlarını bağışlar.»

-Amîn, dört harftir. Fatiha sûresini okuyan kimse «Âmin» dediği takdirde, Yüce Allah her harfi için bir melek yaratır, o melekler o kul için kıyamete kadar mağfiret dilerler. Hak teâlâ Fatiha'yı okuyan mü'min kullarına rahmet nazarıyla bakar ve tevfik-ı hidayet kılar» buyurmuştur.

BAKARA SÛRESİ

1

Bu mübarek sûre Medine'de inmiş olup 286 âyettir. Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın ikinci süresidir. Allah'ın hikmetlerinin bir gereği olarak içinde sığır hâdisesinden bahsedildiği için «Bakara" adını almıştır. Kur'ân-ı Kerim'in en uzun süresidir.

İmam-ı Fakihi **İbn Abbas**'tan rivayet ederek şöyle demiştir: Mânası, «Enallahü A'lemü», yani **Allahü teâlâ** benim. Benden başka ilâh yoktur, demektir. (.....) üç harftir. Ve üç mânaya delâlet eder. Elif ene'ye -ki ben demektir, mim , âlem kelimesine, lam Allah'a işaret etmektedir.

Kur'ân-ı Kerim Arap lisanı üzere indiğinden Araplar bazen bir harf söylerler, bundan bir kelime kast ederlerdi. Kur'ân-ı Kerim'in özelliklerinden biri de budur. Söylenen bir harfin çok mânası vardır.

Sûrelerin başındaki bu gibi harflere -Huruf-u mukattaa» denilir. Bu harflerle neyin kast edildiğini ancak Yüce Allah bilir.

Bu mübarek surenin başındaki üç harf üç kelimeye işaret eder ki, yukarıda kısaca açıkladık.

İmâm-ı Kelbi (.....) yemindir, **Allahü teâlâ** Kur'an'a and içerek «Allah tarafından kulu Muhammed'e indirilen bu kitapta, şek, şüphe yoktur», demiştir.

Allahü teâlâ'nın bu kelâmı üzerine and içmesinin hikmeti nedir? Bilindiği gibi Kur'ân-ı Kerim nazil olduğu sırada iki grup insan vardı. Birinci grup, Allah'ın kelâmını tasdik ve kabul eden mü'minler, ikinci grup ise ilâhi kelâmı kabul etmeyen, inanmayan kâfirlerdi. Allah'ın kelâmını kabul edenlere karşı yemine ne ihtiyaç vardı, Allah kelâmını kabul etmeyenlere ise yeminin ne faydası olacaktı?

Cevap: Allahü teâlâ Kur'ân-ı Kerim'i Arap lisanı üzere indirdi. Sözlerinin doğruluğunu başkalarına kabul ettirmek ve muhataplarını ikna etmek için Arapların and içmeleri âdetleriydi.

Yüce Allah da kitabına and içerek başlamıştır. Ta ki inanmayanlar, kıyamet günü biz onun doğruluğunu bilmiyorduk, demesinler. Bunu onlara delil göstermek ve kıyamet günü özürlerini kabul etmemek için kitabına yeminle başlamıştır.

Bazı tefsir sahipleri hakkında çeşitli görüşler belirterek şöyle demişlerdir: üç harftir. Ve üç isme işaret etmektedir. Elif Allah'a, lam Cebrail'e, mim Muhammed'e işaret etmektedir. O zaman mâna şu şekilde ortaya çıkar: «Allah'ın Cebrail vasıtasıyla Muhammed üzerine indirdiği Kur'an'da asla şek-şüphe yoktur.»

Bazı müfessirler de, bu üç harfin her biri Allah'ın isimlerinden birinin anahtarıdır. Elif, Allah isminin, lam, lâtif isminin, mim, mecid isminin anahtarıdır, demişlerdir.

Buna göre mâna, «Mecid ve lâtif olan Allah'ın Muhammed'e indirdiği bu kitapta şek - şüphe yoktur» şeklinde kendini gösterir.

İmam-ı Tirmizi demiştir ki: «**Allahü teâlâ** indirdiği sürenin içinde ne kadar ahkâm kıssası varsa başındaki harfleri ona işaret

olarak koymuştur. Bütün harfler mânasından çıkarlar. Fakat bunu **peygamber**lerden ve velilerden başkası bilmez, **Peygamber**ler nübüvvet nuruyla, velîler de velayet nuruyla bilirler.

Bir grup Yahudi, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek, «Eğer (.....) âyeti doğru ise senin ümmetinin ömrü yetmiş bir yıl olacak» demişlerdir. (Yahudilere göre her harfin bir sayısal değeri vardır. Elifin sayısal değeri bir, lâm'ın otuz, mim'in kırktır. Ki toplam yetmiş bir eder.) Yahudiler harflerden anlam çıkararak bu hükme varmışlardır. Bunun üzerine **Peygamber**imiz tebessüm ederek, (.....) da olduğunu söylemiş, Yahudiler bu da doksan eder demişlerdir. **Peygamber**imiz yine (.....) da olduğunu söyleyince işin içinden çıkamayarak **Resûlüllah**'ın huzurundan ayrılmışlardır. Herkes aklının erdiği kadar ilimden nasibini alır.

2

Bazı müfessirler, Tevrat'ta ve incil'de **Hazret-i Muhammed**'in gönderileceği bildirilen kitaptır ki, onda şek yoktur ve onu **Hazret-i Muhammed** kendisi düzmemiştir. Allah tarafından ona gönderilmiştir, demişlerdir.

Soru: Kur'ân-ı Kerîm indiği sırada insanların büyük bir çoğunluğu kâfir veya münafıktı. Böyle bir topluma «bu kitapta şek yoktur» denilmesinin hikmeti nedir?

Cevap: «Bu kitapta şek yoktur» sözü mü'minler ve akıl sahipleri içindir. Kâfirler için değildir. Çünkü Yüce Allah kâfirleri akıl sahibi kabul etmemekte ve onların aklım başlarından alarak: 'buyurmaktadır. «İmansızların sözlerine itibar edilmez.

Çünkü onlar akıl sahipleri değillerdir» (Bakara: 171). Yüce Allah bu âyeti ile îman etmeyen kimselerin sözüne itibar edilmeyeceğini bildirmektedir.

Bazıları da (.....) âyetine şöyle mâna vermişlerdir. «Bu Kur'an'ın Allah katından olduğuna şüphe edilmez.» Bu âyetin taşımış olduğu yüksek hikmetler insan sözü olmadığını göstermektedir. Bütün edebiyatçılar ve belâğatçılar bir araya gelseler, Allah'ın kelâmına

benzeyen bir söz söylemeye çalışsalar yine âciz kalırlar, en küçük bir başarı gösteremezler.

Akl-ı selim sahibi olan insan, Kur'ân-ı Kerim'in Allah kelâmı olduğunda şüphe etmez.

Îman edip takva sahibi olanların halini beyan etmek için Yüce Mevlâ şöyle buyurmuştur:

«Bu Kur'an onları sapıklıktan hidayete, haksızlıktan hakka ulaştıran ve helâlle haramı açıklayandır ki, onda şüphe yoktur» (Bakara: 2). Allah'a eş koşmamak, büyük günahlardan ve şeriata aykırı hareketlerden sakınmak ancak bu Kur'anla mümkündür.

Soru: Bu bütün insanlara beyan için indirilmiş olmasına rağmen Allah'ın muttaki kullarına tahsis edilmesindeki sebep nedir?

Cevap: Müttakîlere tahsis edilmesindeki sebep, bu beyandan istifade edip amel edenler onlar oldular. Bu beyandan onlar istifade ettiler. Bunun için Yüce Allah zikretti. Yüce Allah müttakîlerin hidayet ve vasıflarını Kur'an'da zikrederek buyurdu:

3

«Müttakiler gayba îman ederler. Âhirette vuku bulacak şeylere gözleri ile görmüş gibi inanırlar.»

Gayba iman edenler **Hazret-i Peygamber**'in sahabesi ve kıyamete kadar onların yolunda gidenlerdir.

Gayb kelimesine çeşitli anlamlar verilmiştir. Gaybdan maksat Allah'tır. Çünkü varlığı göz ile görülmüyor. Fakat biz görüyormuş gibi kalbimizle tasdik, dilimizle ikrar ediyoruz. Gayba iman eden kimseler müttakilerdir ki, Kur'ân'ın helâl dediğine helâl, haram dediğine haram derler. Onlar Kur'ân'ın haram dediğini işlemekten çekinirler. Helâl olana sarılırlar.

Haris b. Nasr'dan rivayet edilmiştin Haris, Abdullah bin Mes'ud'a; «Ya Abdullah, siz imanı **Resûlüllah**'tan öğrendiniz. O'nu bizzat gördünüz. Dolayısıyla sizin mükâfatınız çok fazladır» dedi. Bunun üzerine Abdullah şu cevabı verdi: «Sizin imanınızın mükâfatı ve sevabı bizimkinden daha büyüktür. Çünkü siz O'nu görmeden

îman ettiniz. Zira îmanın en üstünü gayba îmandır» (Müsned). Daha sonra sözünü isbat için şu âyet-i kerîmeyi okudu:

Allah'ın rızasını kazanmış olan o müttakîler «Beş vakit namazlarını dosdoğru kılarlar, ihlâs ile namaza niyet edip tekbir alırlar, kıyamlarına, kıraatlerine, rükû ve secdelerine tam mânası ile riayet ederek namazlarını kılarlar.» Sonra tevazu ile Allah'a dua edip kabulünü isterler.

Denilmiştir ki: «Allah bir kulunun namazını kabul ederse, ondan bir melek yaratır, o melek kıyamete kadar namaz kılar ve sevabım sahibine gönderir. Sevap o kulun amel defterine yazılır.

Yine Allah'ın muttaki kullan o kimselerdir ki: «Rızık olarak Allah'ın kendilerine verdiği nimetlerden tasadduk ederler, zekâtlarını verirler» fakirleri gözetirler, sevabını Allah'tan beklerler.

4

«Müttakîler o zatlardır ki, sana indirilen Kur'ân'a ve senden evvelki **peygamber**lere indirdiğimiz kitaplara inanır, onları tasdik eder, Allah kelâmı olduğunda asla şüphe etmezler.»

Bu âyet-i celile indirildiği zaman Yahudiler ve Hristiyanlar, biz de gayba îman ediyoruz, namaz kılıyoruz, **Allahü teâlâ**'nın bize verdiği nimetlerden tasadduk ediyoruz ve biz de onlarla beraberiz, demişlerdi. Bunların iddialarının geçersiz olduğunu, sözlerinde samimî olmadıklarını beyan etmek için Yüce Allah indirmiştir.

Onlar Kur'an'a inanmadılar, Resulüne de inanmadılar ve nefret edip kaçtılar. İmandan çıkıp küfürlerini açığa vurdular. Hakikî mü'minler bütün **peygamber**leri tasdik ederler, kıyamet gününe, cennete ve cehenneme, sırata, ceza ve mükâfatın amellere göre verileceğine yakînen inanıp tasdik ederler. Hiç bir **peygamber** arasında ayrım yapmazlar.

Yakin üçe ayrılır: Bir şeyin varlığı gözle görülür, başkalarının haber vermesiyle sabit olur, delillerle varlığı bilinir. Bir şeyi insan bizzat kendi görür ve onun varlığından şüpheye düşmez. Bunu kabullenmesi için başkasına ihtiyaç kalmaz. Çünkü gözüyle onu görmüştür.

Haberle sabit olan yakin: İşitmek suretiyle bir şeyin varlığını kabul etmek demektir. Meselâ Mekke'yi görmediği halde işitme yoluyla varlığını öğrenmiştir. Böylece Mekke'nin varlığı kesinlik kazanmıştır. Bu, haberi sadıktır. Artık Mekke'nin varlığı hususunda en küçük bir şüphe söz konusu değildir.

Delâlet yoluyla sabit olan yakin: Dumanın tütmesi, ateşin var olduğuna delâlet eder. Ateş olmadığı söylense bile, dumanın olması mevcudiyetinin isbatıdır. Bir şeyi isbat eden alâmetler ortada dururken onu inkâr etmek mümkün değildir. Bunda şüphe edilemez.

Müminlerin âhireti görmüş gibi inanmaları ve hiç şüphe etmeden tasdik etmeleri iki yolla olur: Haber-i sadık, delâlet...

a) **Allahü teâlâ**'nın kitaplarında haber verdiğine, **peygamber**lerin söylediklerine, kitapların hak olduğuna ve haber verdiği şeylerin gerçek olduğuna, **peygamber**lerinin sadık olduğuna, sözlerinde hilaf bulunmadığına inanıp tasdik etmek haber-i yakîndir.

b) Delâlet-i yakînin izahı ise şöyledir: **Peygamber**lerin ve velilerin Allah korkusundan devamlı gözyaşı dökmeleri, Allah'a ibadet ederek nefslerinin arzularından vazgeçmeleri, Allah'ın rızasını kazanmaya çalışmaları açıkça delâlet eder ki, insanlar öldükten sonra tekrar dirilecek, âhiret hayatı başlayacak, herkes dünyada yaptıklarının karşılığını görecektir. Bu şekilde inanıp tasdik etmek delâlet-i yakindir. İnanmayanların bunu inkâr etmeleri hiç önemli değildir. Çünkü her devirde münkir çıkacaktır, inananlar âhiret hayatının varlığında asla şüphe etmezler. **Peygamber**lerin ve velilerin bu durumu âhiretin varlığını yakinen isbat etmektedir.

Herkesin ölümü tadacağı, kabire gireceği, oradan da âhiret yolculuğuna çıkacağı aynel yakin bir gerçektir. Bunu herkes gözüyle görmekte ve böyle olduğunu bilmektedir.

5

«Rablerinden bir hidayet üzeredirler. Onlara dünyada ikram edip doğru yolu gösterdi. Onlar âhirette de kurtuluşa ve felaha kavuşacaklardır.»

İslâm bilginleri «felah» in mânası hakkında çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Felah, kişinin arzu ettiği şeylerin tamamına kavuşmasıdır. Felah kişinin arzu ettiklerine kavuşması, korktuklarından kurtulmasıdır. Kur'ân-ı Kerim'de ne kadar «müflihûn» varsa, hepsinin tefsiri bu şekildedir.

Hak teâlâ kelâmının başında hidayeti ve felahı muttaki kullarına izafe ederek birkaç sıfatla onları vasfeyledi ve «gayba îman öderler, namazı dosdoğru kılarlar, mallarının zekâtını verirler, fakirleri gözetirler, Kur'an'a ve daha önce indirilen kitaplara inanırlar, âhirete ve oranın ahvaline iman ederler, bu imanları üzere daim olurlar» buyurdu. Yüce Mevlâ'nın müttakilerin bu özelliklerini zikretmesi, maksuduna ulaşmak isteyen kişilerin de aynı özellikleri taşıması ve onların yolundan gitmesi içindir, islâm nimetinin şükrünü yerine getirmek ve vaad edilen nimetten istifade etmek içindir.

Allah'ın verdiği nimetlerin kadrini bilmeyenler, islâm nimetinin şükrünü eda etmeyerek inkâr edenler, küfürleriyle helak olacaklardır. Onların kendi küfürleri kendilerini perişan edecektir.

6

«Hakikat imanı terk edip küfre girdiler. Yâ Muhammed, sen onları korkutsan da korkutmasan da müsavidir, îman etmezler.»

Bu âyet-i kerimenin nüzul sebebi şu olaydır: Yahudilerin ileri gelenlerinden bir grup **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek huruf-u mukattaa'nın mânasını sormuşlardı. (Bu hususta geniş bilgi yukarıda verilmiştir.) **Peygamber**imizden gerekli cevabı almalarına rağmen îman etmemişler, inkâr ederek huzurundan ayrılmışlardı. Bunun üzerine Yüce Allah **peygamber**ine «Sen onları korkutsan da korkutmasan da müsavidir, onlar imana gelmezler» âyetini indirmiştir.

Soru: Yüce Allah bunların îman etmeyeceğini bildiği halde, **peygamber** gönderip îmana davet etmesinin hikmeti nedir?

Cevap: İman etmeyenlerin kıyamet günü, «bizim İslâm hakkında bilgimiz yoktu' dememeleri için Allah onlara **peygamber** göndermiştir. Allah'ın daveti kıyamet günü bir

hüccet olacaktır. İman etmeyenlerin hiçbiri bu hakikat karşısında itiraz edemeyeceklerdir.

Nitekim **Allahü teâlâ** Hazret-i Musa (aleyhisselâm)'yı Fir'avun'u îmana davet etmek için gönderdi. Halbuki Allah Fir'avun'un îmana gelmeyeceğini biliyordu. Kıyamet günü Fir'avun'un «ben bunu duymadım» diye bir mazeret ileri sürmemesi için bir delil olmak üzere **Allahü teâlâ** Musa'yı Fir'avun'a gönderdi.

Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'in daveti umumidir. Resûlüllah'ın davetini duyan nice kâfirler îmana gelmişlerdir. Şayet **peygamber**ler tarafından davet edilmeselerdi, insanlardan îman edenler neye inanacaklardı ve İslâm'ı nereden bileceklerdi? Yüce Allah îmanı ve İslâm'ı öğretmek için **peygamber**ler göndermiştir.

Hazret-i Safiyye (radıyallahü anha) Hay İbni Hattab'dan rivayet etmiştir: Hattab, bir gün annemle amcam **Resûlüllah**'ın yanından geldiler, biri diğerine, Muhammed hakkında ne düşünüyorsun? O, gerçek **peygamber**dir. Peki senin ona tâbi olma hususundaki görüşün nedir? Fikrim ona tâbi olmamak, onunla açıktan düşmanlık yapıp ona eziyet etmektir.

Şu âyet onlar hakkında indirilmiştir:

«Yâ Muhammed, bizim azabımızı onlara ister bildir, ister bildirme. Korkup îmana gelecek değiller.»

Bundan sonra Hak teâlâ sevgili peygamberine haber verip bildirdi ki, bunların iman etmeyişlerinin sebebi inkârlarından dolayıdır.

7

«Allah onların kalplerine, kulaklarına mühür vurmuştur. Gözlerinin üzerinde de bir perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır. (Hem dünyada, hem Âhirette.)»

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu âyetin mânasını şöyle izah etmektedir: «İman etmeyip küfürlerinde devam etmelerinin sebebi, **Allahü teâlâ** onların kalblerine inkâr kilidini vurmuş, şekavet mührünü basmıştır. Bunun açılması mümkün değildir.»

Âyette geçen «Hatem- mühür anlamına gelmektedir. Bu **Allahü teâlâ**'nın öyle bir mührüdür ki, iman etmeyenlerin kalblerine, gözlerine, kulaklarına manen vurulmuştur. Mührün mânası, **Allahü teâlâ** îman etmeyenlerin aklını ve idrâkini almış ve onları tasarruf yetkisinden men etmiş demek değildir. Zira aklı olmayan mükellef olamaz. Bunların amelleri vardır. Kendi çıkarlarını düşünürler. Lâkin tefekkür edip **Resûlüllah**'ın risaletine delâlet eden alâmetleri, mucizeleri anlayıp onlardan ibret alıp iman edememişlerdir. Nitekim **Allahü teâlâ** bu mânaya işaret ederek: buyurmuştur. «Bunların idrâk edecek akılları ve gönülleri vardır. Fakat düşünüp hakkı görmezler» (A'raf: 179). Kulaklarına mühür vurulmuştur. Allah'ın kelâmını işitip kabul etmezler. Gözlerinin üzerine ilerde çekilmiştir. Gafletten kurtulup hidayet yolunu göremezler. Bunlar için sonunda elim bir azap vardır. Ebedi olarak bu azaptan kurtulamazlar.

İmam-ı Kâdi bu âyetin anlamıyla ilgili olarak şunları söylemiştir: Bu âyette iki ayrı özellik vardır-. Lâfızdaki özellik, mânadaki özellik. Lâfızdaki özellik şudur: Yüce Allah -alâ kulûbihim ve alâ ebsârihim» - kalblerini ve gözlerini - buyururken çoğul lâfızlarını kullanmıştır. Kalb ve göz her insanda tek olmasına rağmen Yüce Allah bunları cemi sigasıyle zikretmiştir. Halbuki kulağı zikrederken tekil olarak zikretmiş ve «alâ sem'ıhim» buyurmuştur. Fakat tekil olan isim çoğul zamirine izafe edildiği için bu da cem'i hükmüne geçmiştir. Yani çoğul olmuştur. Bu, Kur'ân-ı Kerim'in özelliklerindendir. Kur'ân-ı Kerîm fesahat ve belagat bakımından bütün kelâmların en üstünüdür.

Mânadaki özellik: **Allahü teâlâ** bunların kalblerine, kulaklarına, gözlerine mühür vurmuş ve bunları hidâyetten men etmiştir.

Soru: **Allahü teâlâ** bunları hidayetten men ettiğine göre neden azaba müstehak olacaklardır.

Cevap: **Allahü teâlâ**'nın bunların kalblerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlemesi küfür ve isyanlarının mükâfatıdır, karşılığıdır.

Nitekim bir âyette şöyle buyurulmuştur: .

«Allah küfürleri sebebiyle onların kalblerinin üzerine mühür vurdu» (Nisa: 155).

Çalışıp kazansınlar diye **Allahü teâlâ** herkese hidayet yolunu asan kıldı. Çalışanlara tevfik edip hidayete yürüttü. Çalışmalarının karşılığını verdi. Demek ki insanlara verilecek olan mükâfat ve ceza çalışmalarının karşılığıdır. Yüce Allah yemin ederek bu gerçeği bir âyetinde şöyle beyan etmektedir:

«Bizim dinimizde çalışsalar, and olsun ki, yolumuzda onlara ruhsat verip hidayetlerini artırırız» (Ankebût: 69). Fakat onlar küfrü tercih ettiler. İslâm dininden uzaklaştılar. **Allahü teâlâ** da mühür basıp kalblerini, gözlerini ve kulaklarını mühürledi. Ne hakkı anlarlar, ne işitip kabul ederler, ne de görüp ibret alırlar. Bunun bir neticesi olarak âhirette azaba müstehak olurlar. Bu azap onlara va'd olunmuştur. Dünyada da, âhirette de Allah'ın va'dinde hilaf yoktur. Allah va'dinden dönmez.

Yüce Allah yarattığı kullarını îman bakımından üçe ayırmıştır: Hâlis mü'minler, hâlis kâfirler, münafıklar...

Mü'minler, îmanlarına asla şüphe karıştırmayanlardır. Mü'minlerin inançları tamdır.

Kâfirler, küfürlerine iman karıştırmayanlardır. Kâfirler, imana hiç yaklaşmayanlar ve îmandan nasibini almayanlardır.

Münafıklar, görünüşlerinde îman eseri var, fakat kalbleri küfürle dolu olanlardır. Münafıklar içleri başka dışarı başka olanlardır. Onların dışı iman ile yaldızlanmış, içleri ise küfürle doludur. Tıpkı dışı altınla yaldızlanan bir bakır parçası gibi. Gören altın zanneder, fakat ehli onun dışının altınla kaplandığını, içinin bakır olduğunu hemen anlar. Münafıklar tıpkı bunun gibidirler.

Yüce Allah bu sûrenin başında dört âyette hâlis mü'min olan kullarını zikretti. İki âyette de îman etmeyen kâfirleri zikretti. Kâfirlerin kalbleri mühürlenmiştir, Hak onların kalbine girmez. Hâlis mü'minler onların özelliklerini bilip onlardan imanlarını saklasınlar ve onlardan uzak dursunlar diye, mü'minle kâfiri zikrettikten sonra iman ile küfrü karıştırmış olan münafıkları da on üç âyette

sıfatlarıyla beraber zikretti. Yüce Allah şu âyetlerde münafıkların durumunu ne güzel beyan etmiştir:

8

«İnsanlardan bazıları, biz Allah'a îman ettik, O'nu tasdik ettik. Âhiret gününe ve orada meydana gelecek olanlara inandık, derler. Halbuki onlar inanmadılar, insanlarıyla küfürlerini örttüler.»

Dünya menfaatini temin etmek için inanmadıkları halde iman etmiş göründüler.

Bu âyet münafıklar hakkında gelmiştir. Hak teâlâ Resulüne böylece münafıkların kim olduğunu bildirdi. Bunlar, **Abdullah İbn Übey İbni Selûl, İbni Kuşerdî, Cedd İbni Kays** ve onlara tâbi olanlardır. Bunlar, Allah bir, Muhammed haktır. Kur'ân Allah tarafından gönderilmiştir, derler amma dillerinin söylediğini kalbleri tasdik etmez. Sadece dilleriyle söylemekle yetinirler. Mü'minleri aldatmak için böyle hareket ederler. **Allahü teâlâ** da bunlardan imanı giderip buyurdu. «Bu ikrarlarına rağmen onlar mümin değillerdir. Kalblerinde ihlâs yoktur.» Bunlar güya Allah'ı aldattıklarını zannederler. Halbuki Allah aldatmaktan ve aldanmaktan münezzehtir. Onlar kendilerini aldatıyorlar, kendilerini kandırıyorlar ama farkında değillerdir. Münafıklar akıllarınca biz Muhammed'in Rabbini, Muhammed'i ve ona iman edenleri aldatıyoruz derler. Yüce Mevlâ onların ne kadar gaflet içinde olduklarını, zanlarının yanlışlığını **Resûlüllah**'a haber verip buyuruyor ki:

9

«Bu münafıklar yalancılardır. Allah'ın emrine muhalefet ederler. Allah'ı ve O'na îman edenleri aldattıklarını zannederler.»

Kalblerindekinin aksini yaparlar. Fakat Yüce Hâlık şöyle buyurdu:

Onlar ancak kendilerini aldatırlar, bunun zararı kendilerinedir. Lâkin bunu bilmezler.» Yine bilmezler ki, Allah onların yalanlarını **peygamber**ine haber verdi, yalanları açığa çıktı.

10

«Zahirlerinde îman gösterenlerin, iman ettik diyenlerin kalblerinde nifak ve şüphe vardır ki, küfürleri onları bürümüştür. Allah da onların marazını artırdı. Yalan söylemekte oldukları için de onlara elim bir azab vardır.»

Allahü teâlâ münafıkların kalbindeki nifak tohumunu sar'a illetine benzetmiş, bundan kurtulmadıkça sahibinin hastalığının artacağını ve neticede helak olacağını bildirmiştir.

Sar'a hastalığının insan sağlığını perişan etmesi gibi, kalbin marazı ve fitnesi de kalbi helak edeceğinden Yüce Allah dini tabibi göndermiş, kalbin ilâcım vermiş, tedavi yollarını göstermiş, şifa bulacaklarını müjdelemiştir. Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) gibi şefkatli bir tabib onları davet ediyor, İslâm şerbetini içirip helak ve perişan olmaktan kurtarıyor, ebedî saadete ulaştırmaya çağırıyor. Oysa münafıklar bunu reddedip ilâcı terk ediyorlar ve tabibe kızıyorlar. Kurtuluş yerine helak olmayı tercih ediyorlar, tedavi yerine hastalığı artırıyorlar. Ebedi saadet yerine azabı tercih ediyorlar. Bundan dolayı Yüce Mevlâ onların kalblerinin hasta olduğunu ve hiç bir manevi ilâcın onlara fayda vermediğini, bundan dolayı onların hastalıklarını artırdığını beyan ediyor.

Ulema âyetinde iki ihtimal olduğunu söylemişlerdir: Birincisi, bu âyetin geçmişten haber vermesi, ikincisi ise, münafıklara beddua oluşudur.

Birinci mânaya göre, onların gönlündeki şüphe ve nifakları galebe çalmış, tevhid şerbetini gönül evinden ihlâs kadehine koyup içmeyi arzu etmemişlerdir ki, bunun ile şifa bulsunlar, ebedî hastalıklardan kurtulup, saadet-i uzmaya nail olsunlar. Hak teâlâ onların marazlarını artırdıkça artırdı. Yani onların şek ve nifaklarını artırdı. Kur'an âyet âyet, süre süre **peygamber**e indikçe nifakları artıyor, kederlerinden helake yaklaşıyorlar. Mü'minlerin ise inen âyetler karşısında imanları artar, necat bulup Allah katında dereceleri yükselir, ebedî kurtuluşa ulaşırlar.

Bu âyet münafıklar hakkında beddua olursa, **Allahü teâlâ** bunları nifakları ve küfürleri sebebiyle rahmetinden uzaklaştırdı ki ebedi azaba lâyık olsunlar. Küfürlerinin cezasını görsünler.

Soru : «(.....) âyetini bedduaya hamletmek reva mıdır? Bedduayı hasmından intikam almaktan âciz olan yapar. Böylece hasmına zarar vermiş olur. Halbuki **Allahü teâlâ** her şeye kadirdir. Hiç bir surette intikamdan âciz değildir. Bu bedduanın hikmeti nedir?

Cevap: Bu, **Allahü teâlâ** tarafından kullarına bir ta'limdir. Münafıklara beddua etmeleri için mü'min kullarına bir tenbihtir. Mü'minler beddua yaptıkça onlar Allah'ın rahmetinden uzaklaşıp, azabına uğrayacaklardır. İnsanların en şerlisi olan münafıklar îman ehli ile alay ederler. Bunun içindir ki cehennemdeki yerleri kâfirlerinkinden daha aşağıdadır. Yüce Mevlâ onlara, esfel-i sâfilîni va'd etmiştir. Esfel-i safilin cehennemin en aşağı tabakası olup azabı çok şiddetlidir. Münafıklar mü'miniz diye inananları aldatırlar. Onlardan ayrıldıktan sonra imanlarını inkâr ederler. Allah'ı ve Resulünü kabul etmediler. Muhammed'in haber verdikleri yalandır, dediler. Risâleti inkâr ettiler.

Kâfirler küfürlerinden dolayı bir kat azap göreceklerdir. Münafıklar ise hem küfürlerinden, hem de mü'miniz diye yalan söylediklerinden dolayı iki kat azap göreceklerdir.

Gerçek mümin, münafıkların sıfatını taşımayan, İslâm'ın nuruyla nurlanan, kalbini îman nuruyla aydınlatan, münafıklar gibi kibirlenmeyen, inat edip nasihatten kaçmayan kimsedir. Nitekim Yüce Allah münafıklar hakkında Resulüne haber verip buyurdu:

11

«Münafıklara va'z u nasihat edilip, yeryüzünde fesat çıkarmayın, mâsiyet işlemeyin denildiği zaman, biz ancak ıslah edicileriz, derler.»

Zira Rasûlüllah **peygamber** olarak gönderilmeden, önce yeryüzü şirk, küfür ve fesatla dolmuştu. **Peygamber** geldikten sonra küfür ve fesat gidip yerini îman, itaat ve iyiliğe bıraktı. Daha sonra bir kısım insanlar imanı bırakıp mâsiyet işlemeye, iyiliği bırakıp fesat çıkarmaya başladılar. Yüce Allah bunların yaptıklarını açığa vurarak : İki yüzlü münafıklara iyilikten sonra yeryüzünde fesat çıkarmayın- (A'raf: 85) dedi. Münafıklar insanlar arasında iki yüzlülük yaparak diledikleri tarafa meyletmişlerdir. Biz iyileriz,

kâfirleri ve mü'minleri düşman tanımayız. Hangisi kendi dini üzere galip gelirse biz ondan yanayız, iki taraftan da eminiz, derler. Hak teâlâ şu âyetiyle onların durumunun ne kötü olduğunu haber veriyor:

12

«Ey mü'minler bilin ki, münafıklar fesatçıların ve âsîlerin tâ kendileridir. Fakat bunu bilmezler.»

Fesatlarından haberleri yoktur, kendilerinin iyilik üzere olduklarını sanırlar. Halbuki bunlardan daha büyük fesatçı mı olur? Dine girmek isteyenleri dinden alıkoyarlar, men ederler.

13

«Münafıklara, Muhammed'in sahabesinin iman ettiği gibi, siz de ihlâs ile iman edin, hakikî mü'minlerden olun, dendiği zaman, biz demi beyinsiz cahillerin tasdik ettiği gibi tasdik edeceğiz derler.»

Yüce Allah haber verdi: Mü'minler hakikati bilin. -Cahil beyinsizler onlardır ki, küfürlerini gizlediler, îmanlarını terk ettiler. Kendilerini akıllı sandılar. Bilmezler ki cahillerin cahili kendileridir.

Bu âyet, Abdullah İbni Selûl, İbn Kays, Mûtap İbni Kuşeyir ve diğer münafıklar hakkında nazil olmuştur. Âyetin nüzul sebebi şudur: Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer ve Hazret-i Ali (radıyallahü anhüm) münafıkların topluluğuna geldiler, müsaade aldılar ve oturdular. Münafıkların reisi Abdullah onların geldiğini görünce, yanındakilere; benim bunlarla nasıl konuşacağıma dikkat edin, sırası geldiği zaman siz de aynı şekilde konuşun, dedi. Abdullah, Ebû Bekir'in elini tuttu. Merhaba, hoş geldin Benî Temim Kabilesi'nin efendisi, Muhammed'in yoldaşı, mağara arkadaşı, ümmetinin hülâsası, canını ve malını Resûlüllah'ın yolunda bezleden, dedi. Sonra Ömer'in elini tuttu. Merhaba ey Beni Adiy Kabilesi'nin efendisi, Sözünde sağlam, özünde doğru ve muhkem olan, canını ve malını **Resûlüllah**'ın yolunda feda eden, dedi, onu da övdü. Sonra Hazret-i Ali'nin elini tuttu. Ey Benî Haşim Kabilesi'nin efendisi, Resul'den sonra gelen, canını **peygamber** yolunda feda eden, hicrette **Resûlüllah**'ın yatağında yatan, mü'minlerin emîri, diye onu da övdü. Bunun üzerine Hazret-i Ali: Allah'tan kork ya Abdullah! Münafıklığı bırak, Allah'ın yarattığı kulların en şerlileri

münafıklardır, dedi. Bunu duyan Abdullah: Yâ Ali bana niçin bunu söylüyorsun? Benim îmanım da sizin imanınız gibidir. Benim tasdikim de sizin tasdikiniz gibidir, karşılığını verdi.

Üç sahabî buradan ayrıldıktan sonra Abdullah arkadaşlarına döner ve: Gördünüz mü, söylediğim sözlerle onları huzurunuzdan nasıl gönderdim, der. Arkadaşları da, biz daima hayır içindeyiz, sen de bizim içimizde hayırlılardansın, cevabını verirler.

14

"Ey Rasülüm Muhammed «Görmez misin münafıkları ki, müminlere uğradıktan zaman, sizin gibi biz de îman ettik, sîzin gibi biz de tasdik ederiz, derler. Reislerine döndükleri zaman, biz de sizinle beraberiz, sizin dininiz üzereyiz, Muhammed'in ashabıyla alay ettik» derler."

Bazı tefsir sahiplerinin şöyle bir görüşü vardır: **Allahü teâlâ** bu âyette «şeyatîn» lâfzını zikretti. Şeyatînden maksat gayptan haber veren kâhinlerdir. Zira onlar şeyatin sözü ile gayptan haber verirler. Bütün kâhinlerin bir şeytanı vardır. O şeytanlar kâhinlerin gönlüne bazı şeyleri bildirir, onlar da insanlara bunu yayarlar. Çünkü bunlar şeytanların sözleriyle amel ederler. **Allahü teâlâ** o kâhinleri de şeytan olarak zikreyledi. Zira îmandan yüz çevirip Hakka teslim olmayan şeytandır.

Zalimler ve münafıklar, biz Muhammed'in sahabesiyle alay ettik, dediler. Allah onların bu sözlerine karşılık buyurdu. Yani:

15

Allahü teâlâ yarın kıyamet günü onlarla alay edecek ve alaylarına muvafık olarak cezalarını verecek, bu mükâfatmızdır, diyecektir.

Kelbi Ebû Salih'ten, o da **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'dan rivayet etmiştir: Münafıklar alaylarının karşılığı olarak cehennemde cezalarını göreceklerdir. Onlar alaylarının cezasını çekmekteyken cennetten bir kapı açılır, o kapıya doğru davet edilirler. Kapıya yaklaştıkları zaman mü'minlerin cennette ipekten donatılmış tahtlar üzerine oturduklarını ve onların haline bakarak gülüştüklerini

görürler. Kapıya yaklaşınca yüzlerine kapanır başka yerden bir kapı açılır, o tarafa doğru dönerler ve yine mü'minlerin kendilerine bakıp güldüklerini görürler. Tam kapıya yaklaşınca kapı yine yüzlerine kapanır. Bu, inkâr ve alaylarının cezasıdır.

Nitekim Hak teâlâ Mutaffifîn süresinde mü'minlerin durumunu haber vererek buyurmuştur:

«Bugün mü'minler donatılmış tahtlar üzerinden bakarak kâfirlerin haline gülüşürler.» Nitekim dünyada kâfirler onlarla alay edip gülüşüyorlardı. Bu, alaylarının karşılığıdır.

Münafıkların alaylarının karşılığı Hadîd sûresinde şöyle izah edilmiştir:

«O günde ki, erkek münafıklarla kadın münafıklar iman etmiş olanlara (bizi bekleyin, nurunuzdan bir parça ışık alalım) diyeceklerdir.» Mahşer günü bütün insanlar sırata doğru sevk edilirler, **Allahü teâlâ** mü'minlere amelleri kadar nuru taksim eder. Müminler nurun ışığıyla sıratı geçerler. Münafıklara nur verilmez ve korkudan sıratı geçemezler. Münafıkların kadın ve erkekleri mü'minlere: «Biraz da bizim için eylenin, sizin nurunuzdan biz de aydınlanalım» derler, Buna karşılık mü'minler: «Dönün geri, bize nur taksim olan yerden kendinize nur isteyin diyeceklerdir.- Konuşmalar bu şekilde devam, ederken müminlerle münafıkların araşma bir perde çekilir. Bu perdenin iç kısmında cennete, dış kısmında da cehenneme açılan perdeler vardır. Mü'minlerle münafıklar böylece birbirlerinden ayrılmış olurlar.

Bir rivayete göre ise, münafıkların fiil ve alaylarına karşılik olarak Allah onları aldatmak için önce ışık verir, onlar tam sırata doğru yürürlerken ışıklarını söndürür. Korkudan oldukları yerde kalırlar. Bu, onların küfür ve alaylarının bedelidir.

Bundan sonra Yüce Allah buyurdu:

«**Allahü teâlâ** taşkınlıkları ve azgınlıkları içinde serseri dolaşmalarına mühlet verir.» Yani Allah, onların ecellerini tehir edip uzattı. Sapıklıkları içinde muhayyer bıraktı. Alaylarıyla azaplarının artması için.

16

-Münafıklar îmçınları üzerine küfrü tercih ettiler. Hidayeti bırakıp dalâleti satın aldılar. Altın hazinesini bırakıp kurşun madenini satın aldılar. Şekeri bırakıp zehiri tercih ettiler. Bu alışverişlerinden kat'î zarar ettiler.» Bundan evvel de hidayete ermiş değillerdi. Şayet önceden hidayet verilmiş olsaydı, **Allahü teâlâ** onlara tevfik verip hidayetlerini dalâletle değiştirmezlerdi. Evvelden hidayeti bir an bile talep etmediler, istemediler. Bunun için de çirkin fiillerinden dolayı Yüce Allah onları zelil, hakir ve şaki kıldı, Zira fiillerinin neticesi bunu gerektiriyordu.

Yüce Mevlâ, mü'minler onlardan ibret alsınlar, imanlarını muhafaza etsinler, münafıklar gibi imanlarını zayi etmesinler diye münafıkların durumunu bir temsil ile haber verdi:

17

«Onların hali bir ateş yakanın hali gibidir. Ki o ateş çevresindekileri aydınlatınca Allah nurunu giderdi ve onları karanlıklar içinde görmez bir halde bıraktı.»

Münafıkların **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'le olan münasebetleri şu kimselerin durumuna benzer: Çoluk çocuğunu alıp boş bir arazide konaklayan birisi, etrafını korkuluklarla muntazam bir şekilde yapar, yabanilerden korunmak için ateş yakar, bu ışıkla çoluk çocuğunu helak olmaktan kurtarır. Saadete ulaşır, mutluluğa erer. Bu, **peygamber**in nurundan istifade edenin halidir. İlâhî nur ile hem çoluk çocuğu, hem de kendisi helâk olmaktan kurtulmuş, ilâhi saadete ulaşmıştır. İman, sahibini her türlü tehlikeden ve felâketten korur.

Münafıklar, küfürleriyle dalâlet bataklığında çoluk çocuk ve mallarıyla kalmışlar, nifak ve sekleri kendilerini bürümüş, Allah'ın kahrının ansızın onları yakalayıp helak edeceğinden korkarak kurtulmak için diliyle kelime-i tevhid lâmbasını yakarak:

Onun nuruyla çoluk çocuğunu, malını ve kendini helak olmaktan kurtardı. Ta ki ömrünün sonuna kadar devam ede. Son anda Allah nurunu aldı, küfür karanlığında kaldı. Bazı müfessirler **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'dan gelen bir rivayete

dayanarak şu görüşü ileri sürmüşlerdir: Bu âyet Yahudiler hakkında indirildi. Yahudiler **Resûlüllah** ortaya çıkmadan önce **peygamber**liğini kabul ederlerdi. Öyle ki müşriklerle beraber savaştıkları zaman **Resûlüllah**'ın adını zikreder, O'nu kendilerine şefaatçi kabul ederler, yardım talebinde bulunurlardı. Ve şöyle derlerdi: -"İlâhi Resulün Muhammed haktır. O'nun hakkı için bize yardım et, düşmanlarımıza galip gelelim.» Yahudiler Medine'de oturuyorlardı. **Peygamber**imiz Medine'ye hicret ettiği zaman ona haset edip kendisini yalanladılar. Böylece kâfirliklerini artırdılar. Onların hali, aile efradını alıp bir mağaraya saklanan ve etrafını yabani hayvanların sardığını görüp onlardan kurtulmak için ateş yakan, ışığı ile aile efradını ve malını saklayarak yabanilerden kurtaran adamın misâli gibidir. O adam ki, ateşi söndü, ışığı karardı, karanlık içinde kaldı, gözünün önündeki nesneleri göremez oldu ve korktuğu başına geldi. Yahudiler **Resûlüllah**'ı gözleriyle gördüler, haset ettiler, kendisine iman etmediler, ikrarları söğündü, küfür karanlığında kaldılar ve sonunda cehennem azabını boyladılar.

18

«Münafıklar ve inanmayanlar sağırdırlar, hakkı işitip kabul etmezler, dilsizdirler, hakkı söyleyemezler, kördürler, hidayet yolunu göremezler.»

Allahü teâlâ insanların menfaatlenmesi için dili, gözü, kulağı yarattı. Kulak hakkı işitmeye, göz ibretle bakmaya, dil hakkı söylemeye memurdur. Kul bu organlar vasıtasıyla menfaat elde eder. Zikredilen azalar bunlar için yaratılmıştır. Bunun için Yüce Allah onlar sağırdırlar, kördürler, dilsizdirler buyurdu. Ayrıca Yüce Allah bazı yerlerde kâfirlerden ölü olarak bahsetti. Onları ruhları olduğu halde ölülerden saydı. "O buyurdu. «Ey Rasülüm Muhammed, sen bu ölülere İslâm'ın sesini işittiremezsin.» Onlar yaratılışlarındaki maksadı idrak edip anlayamadılar. İmana gelip kulluklarını yapamadılar. Yapamayınca da ilâhi nimetten istifade edemediler. Onun için Yüce Allah bunlan ölüye benzetti. Hayatları hiç olmamış gibi oldu. Sanki gözleri, kulakları, dilleri hiç yokmuş gibi oldu. Halbuki yukarıda zikri geçen azalar hak ile batılı ayırmak için yaratılmıştır. Kişiyi bunlar batıldan hakka çevirecektir.

Allahü teâlâ, mü'minlerin ibret alması ve münafıkların durumuna düşmemesi için bir misal zikretti ve nifaktan sakınmalarını tenbihledi.

19

«Yahut - onların benzeri gökten şiddetle boşanan bir yağmur gibidir ki, onda karanlıklar, gök gürültüsü ve şimşek çakışı vardır, ölüm korkusuyla yıldırımdan parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Allah kafirleri çepeçevre kuşatandır.»

Soru: Bu âyetin başında **Allahü teâlâ** «ev» edatını zikretti. Halbuki bu edat şek ve şüphenin olduğu yerde kullanılır. Hâşâ Allah hakkında şüphe etmek mümkün değildir. O, bütün gayıbları bilir. İlmiyle her şeyi ihata etmiştir. Durum böyleyken «ev» edatını zikretmesinin hikmeti nedir?

Cevap: Bu edat iki hakikatten birini tercih etmek için kullanılmıştır. Ya onu işle veya bunu işle, ya onu yap veya bunu yap gibi. **Allahü teâlâ** münafıklar hakkında iki türlü misal getirdi. Bunlardan biri ateş misali, diğeri de yağmur misalidir. Bu misalleri vermesinin sebebi, onlar hakkında Allah kelâmının açık olmasıdır. Durumlarını iyice anlasınlar diye bu misalleri getirdi.

Mü'minler bu iki misalden örnek alsınlar, istediklerini tercih ederek kendilerine yön versinler diye «ev» edatı kullanılmıştır. Yüce Allah bunu şek için kullanmamıştır.

Bu âyetten anlaşılan mâna şudur: Yâ Muhammed, münafıkların durumu, karanlık bir gecede şimşek ve yıldırımlarla yağan yağmurun altında kalan boş bir arazideki adamın durumu gibidir.

Yağmurdan maksat Kur'an'dır. Yağmurların hayat daman ve bütün nebatatın var oluş sebebidir. Kur'an da itaat mezra'ıdır. Bu mânada bir münasebet olduğu için Yüce Allah Kur'ân'ı yağmura benzetmiştir. Kur'an ölü ruhların hayat kaynağıdır.

Zulümatı yani karanlığı da, dünyanın mihnet ve meşakkatine benzetmiştir. Dünyanın meşakkati karanlıktan farksızdır.

Teşbih yani benzetme Kur'an'da mevcuttur. Ancak mânasını ilimde zirveye ulaşanlar bile anlayamazlar. Bu teşbihlerden neyin murad edildiğini ancak Allah bilir.

Ra'd korku âyetleridir. Kur'an-ı Azîmüşşân'da münafıklar, kâfirler ve mü'minlerin âsîleri için zikredilmiştir. Bunların acıklı bir azaba uğrayacaklarını bildirmek için zikredilmişlerdir.

Berk, **Hazret-i Peygamber**'in **peygamber**lik delilleri ve alâmetleridir. **Peygamber**liği ile zuhura geldi. Bu açıklamadan sonra musan-âyetini zikretti, «ölüm korkusuyla o korkunç sesi işitmemek için parmaklarını kulaklarına tıkarlar,- Kâfirler ve münafıklar Allah kelâmı iner, durumumuzu açığa vurur da rezil oluruz diye parmaklarını kulaklarına tıkarlardı. Bunu Allah kelâmını duymamak için yaparlardı. Halbuki Yüce Allah buyuruyor. «**Allahü teâlâ** kâfirlerin ve münafıkların gizli ve aşikâr hallerini bilir.» Hiç bir şey O'ndan gizli değildir.

20

«Işıkları sönüp gece karanlığında kalanların üzerlerine yıldınmın şimşeği inip gözlerini alıverecek. Yıldırımın ışığı onları aydınlatınca bir iki adım yürürler. Işık gidip karanlık olunca dikilip kalırlar.»

Münafıkların durumu da böyledir. Onların kalbine İslâm sevgisi düşünce itikatlarını sağlamlaştırmak, İslâm yolunda yürümek isterler. Fakat küfür karanlığına dönünce bundan vazgeçerler. Eski hallerine devam ederler. Bunların durumu yıldırımın ışığında yürüyen adamın durumu gibidir.

Bazı tefsircilere göre, «Işık açılınca yürürler, karanlık olunca dururlar» ibaresinde kinaye vardır. Şayet münafıklar kelime-i tevhidi söylese, mü'minlerle beraber yürürler, mü'minlerin kılıcından emin olurlar, böylece aile efradı esir olmaktan kurtulur. Tevhid nuruyla nurlanırlar. Kelime-i şehadeti terkedip mü'minlerle yürümeyi bırakırlarsa, tevhid nuru söner, tekrar küfür karanlığında hasret içinde kalırlar.

Bazı bilginlere göre de âyetin mânası şöyledir: **Hazret-i Peygamber**'in **peygamber**lik delili risalet alâmetleridir. Şayet

bunlar nur gibi zahir olsa gönülleri ona meyleder, nifaklan gider, Allah'ı ve emirlerini tasdik ederler,. Ne zaman ki mü'minlerin bir güçlüğe ve zorluğa düştüklerini görseler, - Uhud Savaşı'nda olduğu gibi - hemen pişman olup küfürlerine geri dönerler. Ve küfürleri üzere devam ederler.

İmam-ı Süddî (radıyallahü anh) bu âyetin mânasını şöyle izah etmiştir: Münafıklardan iki kişi Medine'den çıkıp kaçtı. Yolda yağmurlu, yıldırımlı ve şimşekli bir havaya tutuldular. Gecenin karanlığında korkudan yıldırımı duymamak için parmaklarını kulaklarına tıkarlar, şimşek çaktığı zaman ışığında biraz yürürlerdi. Işık kaybolunca da gidecek bir yer bulamazlar, oldukları yerde kalırlardı. Bu korku içindeyken birbirlerine: «Keşke Muhammed'i tasdik edip biat etseydik, küfür ve nifakı terk etsek de öyle çıksaydık» derler. Bu zamana kadar geçirdikleri zamana pişman olarak **Hazret-i Peygamber**e gelirler, iman edip küfür ve nifaklarından vazgeçer İslâm'ı kabul ederler. **Allahü teâlâ** Medine'de kalan münafıklar ibret alsınlar, küfür ve nifaklarından dönsünler diye bu iki zatın durumunu haber veriyor. Bundan sonra **Allahü teâlâ** buyurdu:

«Eğer **Allahü teâlâ** dileseydi onların işitmelerini de, görmelerini de giderirdi.- Nitekim gönül gözünün ve gönül kulağının görmesini ve işitmesini aldığı gibi. Zira onlar hakkı görüp işitmezler, dünyada sağır ve kördürler. Yüce Allah onların maddi işitmesini ve görmesini isteseydi alırdı. Bu vesileyle günahlarını artırır, cezalarını da hemen verirdi. Fakat Allah'ın hilim sıfatı onların azabının verilmesini geciktirdi. Âhirete te'hir etti. Bütün bunları bu hikmetlerden ibret almaları için yaptı.

Allah, mü'minler ibret alsınlar, onların durumuna düşmesinler, imanını kaybedip âhirette zarara uğrayanlardan olmasınlar diye münafıkların özelliklerini muhtelif âyetlerde açıkladı.

Soru: Elhamdülillah, benim îmanımda şüphem yok **Hazret-i Peygamber**'in **peygamber**liğine ve Kur'ân'in haber verdiklerine de kesinlikle inanıyorum. Bu durumda ben nasıl münafıklardan olurum. Bundan sonra onlardan sakınmanın mahzuru nedir?

Cevap: Bu ikazın maksadı kişinin içinin ve dışının münafıklık alâmetlerinden uzak olmasıdır. Müslüman her haliyle nifak alâmetlerinden uzak durmak zorundadır. Nitekim **Hasan-ı Basrî** Hazretleri şu sözleriyle bunu çok güzel açıklamıştır:

«Münafığın içi dışına, kalbi diline, sırrı açığa çıkardığına uymaz.» Münafık, iç hali dış haline uymayandır. Dıştan sofî görünür, içi nifak ve fesatla doludur. İnsanların kendisine âlim demesi, gerekli saygıyı göstermesi için âlim süsüne bürünür. İnsanların kendisinden dini öğrenmesi için dindar görünür. Halbuki kalbinde dünya sevgisinden, makam hırsından, şan şeref arzusundan başka bir şey yoktur. Onlar âlim suretinde haramidirler. Dünya sevgisi onları esir edip akıllarını başlarından almıştır. Bunlar **Allahü teâlâ**'nın Dâvud (aleyhisselâm) 'a haber verdiği âlimler gibidir. Yüce Allah Dâvud (aleyhisselâm)'a şöyle buyurdu :

«Ya Davud, bana ulaşabileceğin yollardan sor, dünya sevgisinin kendisini esir ettiği, onun sarhoşluğu ile aklı başından giden âlimlerden sorma. Onlar benim yolumun haramileri (yol kesicileri)dir ki, bana gelen kullarımı benim yolumdan alıkoyarlar.» Haramiler yolcuya asla doğru yolu göstermezler. Onları soymak, ellerinde bulunanları almak için çeşitli hilelere başvururlar. Bu tip âlimlerin ti urumu da aynen böyledir. Allah'ın rızasını kazanmak, ibadet ve takvâyı öğrenmek için onlara bir şey sorulduğunda kendilerinin de içinde olduğu kuru ve temeli olmayan bir yol gösterirler. O yol buna hoş gelir, bu yolda dünya menfaatini temin eder. O kuru yolda bir gün helak ve perişan olup gider.

Hasan-ı Basri şöyle demiştir: Nifakın bir diğeri de dilin kalbe muhalif olmasıdır. Evden eve, şehirden şehire gidip vaaz ve nasihat edenler bunun gibidir. Bunların kendilerinde vaaz ve nasihatten hiç bir eser yoktur, Söyledikleri başka, yaptıkları başkadır. Onların söylediklerinin kendilerine bir faydası yoktur, kaldı ki başkalarına yararları dokunsun. Onları dinleyenlerin doğru yola gelmesi, kötülüğü bırakması mümkün değildir. Kendisine tesir edemeyen bir nasihatçı başkalarını etkileyemez. Bu gibilerin arzusu dünya menfaatini temin etmekten başka bir şey değildir. Dinleyenler ister ıslah olsun ister olmasın, onlar için önemli değildir.

Bunlar, pazar yerlerinde insanları başına toplayıp şifa otu ve şifa macunu satan hekimler gibidirler. Bunlar, macunlarının şifa, otlarının da deva olduğunu öve öve insanlara satarlar. Gayeleri ilâç satmaktır, ilâçların faydalı olup olmadığı hiç önemli değildir, önemli olan ilâçların satılmasıdır. Dünya menfaati için vaaz ve nasihat edenlerin durumu onlardan daha kötüdür. Çünkü din ilimlerini hasis ve basit bir şeyi elde etmek için âlet etmektedirler. Ya vaaz ederek veya Kur an okuyarak mal toplarlar.

Pazarda şifa macunu satan adamın sermayesi yaban otuyla baldır. Bir hasisi başka bir hasisle satar. Macunun ve yaban otunun şifa olduğunu söyleyen satıcı sözüne yalan katar, günah-ı kebair işler, sonunda helak olur. Ya dünya malı için Allah kelâmını satanların hâli ne olur?

Yine Hasan Basri demiştir ki, bir kişinin bir yere girerken başka, çıkarken başka hallere bürünmesi münafıklık alametidir. Sırf çıkarı için ve makam sahibine sadece makamından dolayı tazim ve ikramda bulunan, en yakın dostu olduğunu söyleyerek kendisini öven, işinin olmasını isteyen, işi düşmediği zaman aynı makam sahibinin kötülüğünden bahseden kişinin bu hareketleri münafıklık alâmetidir.

Kim olursa olsun, yukarıda sayılan sıfatlardan biri kendinde bulunan adam münafıktır. Belki bu haller topluma yayılmış, âdet haline gelmiş olabilir. Hatta bunun nehyedildiği dahi unutulmuştur. Bütün bu alâmetler **Peygamber**imiz dünyadan göç ettikten sonra kısa bir zaman içinde insanlar arasında yayılmıştır. Daha o zamanlar bu alâmetler yayıldığına göre zamanımızın insanlarının durumu acaba nedir? Allah korusun, her halimizde bu alâmetler görülmektedir.

Hazret-i Huzeyfe (radıyallahü anh)'dan rivayet edilmiştir. -**Peygamber**imiz zamanında bir adam bir kelime söyledi. Ve o kelime ile münafık oldu. Ben şimdi o sözü her birinizden günde on defa işitiyorum.»

Abdullah İbni Ömer'e bir zat gelerek, ya Abdullah, biz çocuklarla konuşurken onların her dediğine doğrudur diyoruz. Yanlarından ayrıldıktan sonra haklarında ne gerekirse onu

söylüyoruz. Bu hareketimizin bir sakıncası var madır? Abdullah, **Resûlüllah** zamanında bunun gibi işleri biz nifak sayardık, demiştir. Hazret-i Abdullah'ın beyan ettiği bu nifak münafıklık alâmeti değildir. Münafıklık ve münafık alâmeti, îmanın zıddı olan, îman ile bir arada bulunması mümkün olmayan davranış ve hareketlerdir. **Peygamber**imiz şu sözleriyle münafıklığın alâmetini ne güzel izah buyurmuştur:

«Münafıklığın alâmeti dörttür; Bu alâmetleri taşıyan kimse namaz kılsa, oruç tutsa, yani kendisinin müslüman olduğunu sansa bile yine münafıktır. Bu alâmetler şunlardır:

Konuştuğu zaman yalan söyleyen, söz verip sözünden dönen, kendisine bir şey emanet edildiği zaman ona ihanet eden, biriyle münakaşa ve kavga ettiği zaman haddi aşıp kötü söz söyleyen» (Buhârî ve Müslim).

Bu vasıfları üzerinde bulunduran kişi **Peygamber**imizin lisanıyla münafıktır. **Peygamber**imizin hadisinden ve sahabenin sözlerinden nifakın büyük ve küçük olmak üzere ikiye ayrıldığını öğreniyoruz.

Büyük nifak, kişinin îmanında ve itikadında münafık olmasıdır. Allah, **peygamber** ve âhiret hakkında kalbinde şüphesi bulunan kimiler halis münafıklardır. Nifak îmanı götüreceği için nifak ile iman ikisi bir arada bulunamaz. Nifak bulununca îman gider, sahibi İslam'dan çıkar, küfre girer.

Nifakın küçüğü, kişi amelinde münafıktır. Amelini gösteriş için yapar. Başkalarına kendini beğendirmek arzusundadır.

Sahabe-i Kiram **Peygamber**imize mü'minle münafığın alâmetini sorar, **Peygamber**imiz mü'minin himmeti (aklı, kalbi) daima namaz ve oruçtadır, buyururdu.

Hatem-i Esam buyurdu ki Mü'min daima dînini ve âhiretini düşünür. Neye bakarsa ondan bir ibret alır. Kalbinden Allah korkusunu çıkarmaz. Münafık ise devamh olarak dünya arzularının peşindedir, Âhiretini unutur, uzak hayâller kurar, dinini düşünmez. Dünyayı toplamaya çalışır. Mü'min Allah'tan başkasından bir şey beklemez. Ancak her şeyi sebebine sarılarak Allah'tan ister. Münafık

her şeyi başkasından bekler. Allah'tan ümidini keser. İnsanlardan medet bekler. Bilmez ki medet beklediği insanlar da kendisi gibi âcizdir.

Mü'min Allah'tan başkasından korkmayan, yalnız Allah'tan korkan kimsedir. Âhiretini unutmayıp sağlam tutandır. Mü'min dini uğrunda malını mülkünü ve canını feda etmekten çekinmez. Malının ve canının gittiğine razı olup dininin ziyana uğramasına rıza göstermez. Münafık, dininin ve âhiretinin gitmesine göz yumup malının zarara uğramasına asla rıza göstermeyen, dini uğruna fedakârlıkta bulunmayan kimsedir.

Mü'min daima ibadet ve hayır işleriyle uğraşır, Allah korkusundan göz yaşı döker. Münafık ise her zaman günah ve fesat içindedir, kalbinde Allah korkusu bulunmaz.

Mü'min hayalı, edeplidir, kimseyi incitmez. Daima doğruyu söyler. Olur olmaz yerlerde konuşmaz. Anaya babaya iyilik ve ihsanda bulunur. Her an Allah'a şükürden geri durmaz. Kimsesizleri, yoksulları gözetir. Hısım ve akrabayı düşünür. Merhameti elden bırakmaz. Mü'min başkasının gıybetini yapmaz. Kimseye lanet etmez. Hased, kin ve koğuculuk ve cimrilik gibi sıfatları kendinde bulundurmaz. Bütün bunlar münafıklık alâmetidir. Hiçbirisi mü'mine lâyık değildir. Müminin bunlardan korunması lâzımdır. Çünkü bu sıfatlar amelde münafıklık alâmetidir. Zamanımızın âlimlerinin çoğu amelde nifak içindedirler. Kendilerinin bu durumu insanların da nifak ve dalâletine sebep olmuştur. Zira avam-ı nas bunların haline bakıp zannederler ki, bu sıfatları taşımak İslâm'ın şartlarındandır. Çünkü halkın gözünde âlim olan onunla sıfatlanmıştır. Halk kendisini örnek alır. Farzmış gibi âlimin yaptıklarına uyar. Farzı bile terkeder de onu bir defa bile terketmez. Bunun için **Peygamber**imiz buyurdu:

Taşın üzerinde yürüyen karıncanın ayak izinin gizli oluşu gibi şirk de benim ümmetimin içinde gizlidir. Şirk ve nifaktan uzak olanlar, ona düşmekten korkanlardır. Şirk ve nifaka yakın olanlar, aldırış etmeyip sıfatlarından korkmayanlardır.»

Burada bahsedilen şirk büyük şirk değildir, küçük şirktir. Meselâ amel-i riya gibi. Bunlar kişinin imanını gidermez. Ama

imanın hakikatini ve kemâlini giderir. Yani îmanın ışığını söndürür. Bunu ancak basiret ehli anlar. Mâna gözü açık olanlar bilir. Bu gizli sıfatlan da ancak ehl-i takva anlar, ibadette kemâl sahibi olanlar, Allah korkusunu kalbinden hiç çıkarmayanlar anlar.

Hasan-ı Basrî'ye, elhamdülillah zamanımızda münafık kalmadı dedikleri zaman şu cevabı vermiştir: **Allahü teâlâ** münafıklara bir âfet gönderse, onları helak etse, şu sokaklarda insan ölüsünden ayak basacak yer bulamazdınız.

Münafıklar ve özellikleri hakkındaki bu önemli açıklamalardan gerçek mü'minlerin ibret alarak imanlarını muhafaza etmeleri gerekir. Nifak ve şirk içinde olanlar Allah'ın azabından emin değillerdir. Onların akıbetlerinden korkulur. Zira hiç kimse son neferinde imanla mı yoksa imansız mı göçeceğini bilemez. Bu çirkin sıfatlar galip gelip ölüm vaktinde îmanını selb ederse küfür üzere gider. Yeri ebedi cehennem olur. Önceki îmanın ona hiç bir faydası olmaz. Bu, şuna benzer. Kuşluk vakti oruçlu olan bir kimse ikindi vakti orucunu bozarsa bu oruç tam gün olmadığı için batıldır. Geçerli değildir. Orucun geçerli olması için tam gün tutulması gerekir. Yarım gün oruç olmaz. Bunun ibadet sayılabilmesi için bütün gün olması lâzımdır. Aksi düşünülemez. Mü'minin îmanının da fayda vermesi için dünyadan son anda iman ile ayrılması ve ruhunu teslim etmesi lâzımdır. Orucunu bozanın orucu batıl olduğu gibi, îmanı gidenin de İslâm'ı batıldır.

Akıl ve idrâk sahipleri bundan ibret alırlar, imanlarını ibadetle takviye ederler, kötü sıfatlardan kendilerini korurlar. Cahillere ise ne kadar söylenirse söylensin yine ibret alıp durumlarını düzeltmezler.

21

«Ey insanlar, sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet edin, umulur ki takvaya ulaşasınız.»

Bu âyette Yüce Mevlâ bütün kullarına hitap etmiştir. İnanmayanlara, ey kâfirler; sizi yoktan var ettim. Rabbiniz birdir, O'na mülkünde ve ibadette ortak tutmayın. O ortaktan beri ve ortağa ihtiyacı olmayandır. Çünkü her şeyi yaratan O'dur. Münafıklar,

imanlarına şek karıştıranlar, gönlünüzdeki şüpheyi giderin. İmanınızı ihlâsa döndürün. Sizi yoktan var eden Rabbinizin bir olduğuna hakkıyla inanın ki, bu imanınızdan istifade edesiniz.

Âsî ve günahkâr olan mü'minler, Rabbinize ibâdet edin, O'nun nimetlerine nankörlük yapmayın. Tevbe ile muvafakat yoluna girin, rızasını kazanın ki, necat bulaşınız. Mü'minlerin itaatkâr olanlarına, ey kullarım. Rabbinize ibadette devam edin, hak yoldan ayrılmayın. Ahiretinizi kazanın ki, cennet nimetiyle mükâfatlanıp ebedî saadete eresiniz.

Bu ilahi kitap, kâfilere tevhidi, münafıklara ihlâsı, âsî mü'minlere tevbe ve itaati, mutî olan mü'minlere de istikamet ve ibadete devamı buyurmaktadır. Düşünebilenler bundan büyük hikmetler çıkarırlar.

Kur'ân-ı Kerîm'deki «nida» edatı altı mânaya gelir:

I- Çağrılanı medhetmek, övmek. Şu âyet buna örnektir:

Nebi- Farsçada **peygamber** demektir. Yüce Allah onları medh ederek »benden haber verenler» diye **peygamber**lere hitap etti. Bunlar **Allahü teâlâ**'nın en sevgili kullandır. Allah ile kul arasında tercümandırlar. İlâhî emirleri kullara getirirler ve onların îmana girmesini sağlarlar, Allah katında imandan daha sevgili bir şey yoktur.

2- Çağrılanı zemmetmek için kullanılır. Şu âyetlerde olduğu Allah katında küfürden daha çirkin bir şey yoktur. Kâfirler hakkı bırakıp küfre daldılar. Bunun için de zemmedildiler, ilâhi rahmetten kovuldular. Yahudiler de haktan batıla döndüler. Onlar da zemmedilenlerden oldular. Yahudilerle kâfirleri zemmedip ey kâfirler, ey yahudiler diye hitap etti. Onları gafletten uyarmak için bu şekilde hitap etti. Onlar, kendinden habersiz uyuyan adam gibidirler. Şefkatli bir adam uyuyan adamı görür. Onu yılanın sokacağını, yabani hayvanın parçalayacağını, eşkıyanın öldüreceğini anlar. Bütün bu serlerden kurtulması için onu uyarır.

3- Tenbihtir. Yani gafletten uyarmaktır. Bütün insanların hepsi kendinden habersiz gaflet içinde uyuyan gibidir. Kendi durumlarından haberdar değillerdir. Kâfirler, münafıklar, âsîler,

mutîler hepsi bir nevi gaflet içinde mağrur olmuşlardır. Şeytanlar, yilanlar ve yabaniler onları helak etmeye kast etmişlerdir. **Allahü teâlâ** rahmet sıfatıyla onlara acıdı ve buyurdu:

Tâ ki gaflet uykusundan uyanıp helak olmaktan kurtulsunlar. İki cihan saadetine ulaşsınlar. Gaflet uykusundan uyanıp kendilerini kurtaranlar ebedî saadete ulaşanlardır. Uyanmak için çağrıldığı halde gaflet uykusuna devam edenler iki cihan saadetini yitirip helak ve perişan olacaklardır.

4. İzafet nidasıdır. Bu nida edatıyla çağrılanların Allah katındaki şerefine ve kerametine delâlet eder. Allah katındaki derecelerine işaret eder ki **Allahü teâlâ** kendine itaat eden kullarını sevdiği için «Ey benim kullarım» diye çağırmıştır. Onlar **Allahü teâlâ**'nın emirlerini yerine getirmekle aziz ve mükerrem oldular. Yüce Allah da onları benim kullarım diye övdü. Diğer kulları da Allah yarattı ama onlara «kullarım» demedi. Zira onlar Mevlâlarının emirlerine itaat etmediler, isyan ettiler, neva ve heveslerine uyup şeytanın yolundan gittiler. Kendilerini hor ve hakir kıldılar. Şereflerini yitirdiler. Bunun için Yüce Mevlâ -Yâ İbâdî - benim kullarım- demedi.

5. Nidâ-i nisbiyye. **Allahü teâlâ** bazı yerde -Yâ benî Ademe- ey Âdem oğulları, -Yâ benî İsrâîle- ey israil oğulları diye atalarına isbet ederek çağırmıştır. İsrailoğulları Yâkub **Peygamber**'in soyundan gelmektedir, Yâkub **Peygamber**'in on iki oğlu vardı. Her oğuldan bir kabile geldiği için İsrailoğulları on iki kola ayrılmıştır. Ve her kabile kendi atasma nisbet edilmiştir.

6. Tesmiye nidası. Yüce Allah, yâ Dâvud, yâ İbrahim, yâ Musa, diyerek bazen isimlendirerek çağırır. Yüce Allah'ın seçkin kullarını bu şekilde çağırması onlara bir hürmettir.

Allahü teâlâ îman eden kullarının sânını yüceltmek için «Yâ ıbâdî» diye çağırmıştır. Bütün bunlar sana nasihat için açıklandı. Allah'a itaat et, kulluğuna gir. İsyan edip gadabına uğrama. Allah bir kuluna lütfetti mi onu adıyla çağırır, kendine döndürür, kullusuna kabul eder, Kul şayet itaat ederse rahmete nail otur, itaati terk ederse rahmetten koğulur.

Yüce Allah bana yönelip kulluk etsinler diye bütün kullarına diye nida etti. Daha sonra emir buyurup dedi. «Rabbinize itaat edin» Bu nida olunanlar dört sınıfa ayrılırlar: Allah'a itaat eden mü'minler, âsi olan mü'minler, kâfirler ve münafıklar... Yüce Allah'ın «U'büdû» emrinin mânası dört veçhe ayrılır. Her vecih bir sınıfa işaret eder. Birinci mâna «Vahhidû» demektir ki, kâfirlere hitaben Rabbiniz birdir, O'na şerik tutmayın demektir. İkinci mâna, «Ahlasû bittevhidi» demektir ki, münafıklara hitaben Rabbiniz birdir, O'na ihlâs ile îman edin, kalbinizden şüpheyi çıkarın. Üçüncü mâna, «Etîû» demektir ki, bu emir mü'minlerin âsi olanlarınadır. Onlara nefsinizin arzularına uyup Allah'a âsi olmayın, isyanı bırakın, der. Dördüncü mâna, 'Üsbitû» emridir. Bu mü'minlerin muti olanlarına hitaptır. Rabbinize itaat ve ibadete devam edin, O'nun emirlerinden ayrılmayın. Bu dört sınıfın ibadetini bildirdikten sonra Hâlikıyetini beyan edip buyurdu:

«Sizi ve sizden öncekileri yoktan var edip vücuda getiren Rabbinize itaat edin.- İtaatiniz sebebiyle, isyandan kaçar, Allah'tan korkarsanız necat bulmuş kullardan olursunuz. İlâhi azaptan kurtulanlardan olursunuz.

22

«Göğü üzerinize bina edip semadan indirdiği su ile rızıklanmanız için çeşitli nimetler vücuda getiren, yeri de sizin için döşek yapan Rabbinize muti olup ibadet edin.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'dan rivayet edilmiştir. -Her gök birbirinin üzerinde kubbe gibi yaratılmıştır. Birinci sema ile yer arasında bir münasebet vardır. Gökten tatlı sular indirip o sular sebebiyle kudret hazinesinden çeşitli nimetler vücuda getiren, rızık olarak size veren Rabbinize itaat edin. Fazlı keremini size böyle ihsan etti. Siz hiç bir şeyi ona ortak tutup verilen nimetlere nankörlük etmeyin. Siz de biliyorsunuz ki, bütün varlıkların yaratıcısı odur. O'ndan başkası bir nesne yaratmaya asla kadir değildir.

Denilmiştir ki, her nesne bu dünyada meydana gelir. Her nesnede bir nişan vardır ki, dört veçhile yaratıcısına işaret eder:

1- Bütün varlıkların mevcudiyeti bir yaratıcının varlığına delâlet eder. Mevcudatın kendiliğinden var olması mümkün değildir. Hepsinin bir yaratanı vardır. Bu bina kendiliğinden oldu, bu elbise terzisiz dikildi demek mümkün değildir. Mutlaka bunların bir yapanı vardır. Böyle basit şeyler ustasız olmuyor, bu muazzam kâinat nasıl olur da ustasız meydana gelir. Kendiliğinden meydana gelmesi mümkün mü? Hayır asla mümkün değildir. Her mevcut bir yaratıcının varlığını isbat ediyor. En basit varlıklar yapıcısının varlığına işaret ettiği halde, yer ile göğün yaratanın varlığına işaret etmemesi mümkün mü? Elbette mümkün değil.

2- Yaratılanların yaratıldığı gibi sabit kalmaları yaratıcının varlığına delâlet eder. Yaratıcının bir olduğunu gösterir. Yaratıldığından beri geceyle gündüz birbirini takip eder, durur. Biri gelir, biri gider. Mevsimler bir nizam dahilinde birbirini takip eder. Meyveler olur, çiçekler rengârenk açılır, vakti gelince ekinler olur. Her nebatat yaratıldığından beri aynı özelliği muhafaza eder. Bütün bu nizam ve intizam, her şeyin bir ölçü dahilinde seyretmesi, yaratanın bir olduğuna delâlet etmez mi? Elbette eder. Şayet Yaratıcı iki olsaydı, bu nizam allak bullak olurdu. Nitekim Yüce Allah şu âyette: (.....) buyurmuştur. «Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilâh olsaydı, her ikisi de harap olur giderdi» (Enbiyâ: 22). Bu âyet-i celîle Yaratıcı'nın bir olduğunu açıkça isbat ediyor. Yüce Allah'ın yardımcıya, ortağa ihtiyacı yoktur. -Ol» emrini verdi mi her şey o anda olur.

3. Yaratılan varlıkların cinsleri ve şekilleri başka başkadır. Hiç biri birbirine benzemez. Her varlık nasıl yaratılmışsa onun devamı da aynıdır. Dünyanın sonuna kadar da aynı şekilde devam edecektir. Çünkü bugüne kadar aynısı devam etmiştir. Bütün bunlar Yaratıcı'nın var olduğunun delilidir. Çeşit çeşit varlıkları vücuda getiren Yaratıcı elbette bunların keyfiyetinden de haberdardır. Bu da O'nun bir olduğunun alâmetidir, usta bir hattata kalem tutmayıbilir misin diye sormak ahmaklıktır. Âlemlerin halikının ilmi bütün varlıkları ihata etmiştir. Her şey Onun bilgisi dahilindedir.

4. Bütün varlıklar bir ölçü içinde yaratılmıştır. Hiç birinde en küçük bir noksanlık yoktur. Bunların noksansız oluşu, Allah'ın Hâlık,

Kadir ve Kadîm olduğunun delilidir, Dağlar, taşlar, yerler, denizler ve içindekiler hep birden Allah'ın birliğine işaret eder. Bunların yaratıcısı yalnız Allah'tır. Başkasını hâak kabul etmek muhaldir. Cihanın kadîm olduğunu söylemek de akıl işi değildir. Zira birşey kendini yaratamaz. Yüce Allah varlıklar içinde en ustun olarak insanı yaratmıştır. O kendini yaratamadığına göre oaşka varlıklar nasıl yaratabilir? **Allahü teâlâ** akıl sahiplerini tefekküre çağırıyor ve «cihan kadimdir» diyenleri de şu âyetiyle îkaz ediyor. Onların varlıklarından habersiz olduklarını bildiriyor. Kalbinde şüphesi olanlara şu âyeti buyuruyor:

23

«Eğer kulumuz Muhammed üzerine indirdiğimiz kitapta şüpheniz varsa, haydi onun gibi bir sûre de siz getirin. Allah'tan başka şahitlerinizi de çağırın, eğer doğru kimseler iseniz.»

Tefsirciler bu hitabın Yahudilere yönelik olduğunu söylemişlerdir. **Allahü teâlâ** Yahudilere hitaben demiştir ki, siz Tevrat ehlisiniz. Bizim kulumuz Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e indirdiğimiz Kur'an -da bu Allah tarafından değil, bunu Muhammed kendi uydurdu diye kalbinizde şüpheniz varsa, haydi siz de Muhammed'in okuduğu sûre gibi bir sûre getirin. Ona mukabil yapın. Baktığınız zaman ona muvafık olsun. O Kur'an Allah katındandır. Muhammed onu kendi düzmemiştir. Eğer bu iddianızda samimiyseniz, âlimlerinizi, şahitlerinizi de çağırın, yardımlasın ki, bu işin hakikati ortaya çıksın ve kalbinizdeki şüphe zail olsun.

Bazı bilginler de bu âyet Mekkeli müşrikler hakkında indi, demişlerdir. **Allahü teâlâ** onlara hitaben demiştir ki, eğer kulumuz Muhammed'e indirdiğimiz Kur'an'da, O Allah tarafından gönderilmedi, Muhammed onu kendi düzdü diye bir şüpheniz varsa, sizler Arabm edipleri ve beliğlerisiniz. Varın şairlerinizi, ediplerinizi, ilâhlarınızı çağırın, Muhammed'in okuduğu sûreye benzer bir sûre getirin. Ama getiremezsiniz. Çünkü O'nu Muhammed düzmedi. O, Allah katındandır, onun hepsi haktır. Onda bâtıl ve boş söz yoktur.

İmam-ı Cafer (radıyallahü anh)'e göre bu âyet Mekkeli kâfirlere hitap etmektedir. Eğer Muhammed'e indirdiğimiz Kur'an'da şüphe edip O'nu Muhammed düzdü, Allah tarafından gönderilmemiştir

diyorsanız, gidin Muhammed gibi ona benzer bir süre düzün, getirin. Muhammed'in okuduğu sürenin aynı olsun. Biliniz ki kulu Muhammed'e Allah tarafından indirilmiştir. Şayet hâlâ şüpheniz varsa, siz de Kur'an'ın sûrelerine benzer on sûre getirin. Nitekim Kur'ân-ı Kerim de buyruldu. «Habibim, söyle onlara eğer şüphe ediyorlarsa Kur'an'ın benzeri gibi on sûre getirsinler» (Hûd: 13). On sûre getirmekten âciz kaldılar. Beşerin ne haddine Halik sözüne benzer söz söylemek.

Allah, kelâmına benzer bir âyet ve bir süre getirmekten âciz olduklarını açıklamak için şu âyeti indirmiştir:

«De ki, andolsun, insanlar ve cinler şu Kur'ân'ın benzerini getirmeleri için bir araya toplansalar da, yine onun benzerini getiremezler» (İsrâ: 88). Yâ Muhammed kâfirlere söyle, cinler ve insanlar şu Kur'ân'ın benzeri bir nesne getirmek için bir araya toplanıp yardımlaşsalar, asla onun benzerini getiremezler. Bununla Kur'an'ın insan kelâmı olmayıp Allah Kelâmı olduğunu anladılar. **Hazret-i Muhammed** Allah'ın kulu ve Resulüdür.

24

«Eğer siz onu yapamazsanız -elbette yapamayacaksınız- artık o ateşten sakının ki, onun çırası insanlarla taşlardır. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır.»

Kâfirler bugüne kadar Kur'ân-ı Azimüşşân'a benzer bir nesne getiremediler ve kıyamete kadar da getiremeyeceklerdir. Zira Kur'ân-ı Kerim onlara meydan okumaktadır. Yâ Muhammed, körü körüne Kur'ân'ın âyet ve sûrelerini inkâr edenler bu iddialarından vazgeçsinler, yakıtı kibrit taşları ve insan olan cehennemden sakınsınlar.

Allahü teâlâ'nın cehennem yakıtının birisini kibrit taşı olarak zikretmesinin beş hikmeti vardır. Bu taş tez tutuşur ve geç söner. Çok kötü bir kokusu vardır. Ateşi kuvvetlidir ve gövdeye yapışıcıdır.

Bazı tefsircilere göre ise cehennemin yakacağı insanoğluyla taştır. Her cehennem ehlinin boynuna bir taş asılır. Cehennem sakinleştiği zaman onu cehennemin içine çeker, tekrar cehennem alevlenir. Cehennem bütün şiddetiyle kâfirler için hazırlanmıştır.

Mû'tezile mezhebine göre cehennem henüz yaratılmamıştır. **Ehl-i Sünnet** mezhebine göre ise yaratılmıştır. Zira yaratılmayan bir şey ile kullarını korkutmak Allah'a yakışmaz. Bu, boş bir şeyle uğraşmak olur ki, hâşâ Allah boş şeylerle uğraşmaktan münezzehdir.

Soru: **Allahü teâlâ** cehennem kâfirler için hazırlandı, buyuruyor. Bundan mü'minlerin cehenneme girmeyecekleri anlaşılmaktadır. Halbuki bazı yerlerde müminlere cehennemden sakının denilmektedir. Bu âyet ile diğerleri arasındaki fark nedir?

Cevap: Bu âyette muhtemelen iki hususa işaret edilmektedir: Cehennemin tabakaları çoktur. O, kâfirler için yaratılmış olup mü'minler için değildir. Fakat mü'minlerin âsileri de oraya girecektir. Cehennem kâfirler için hazırlanmasına rağmen mü'minlerin âsileri de oraya girecek ve azaplarını çekeceklerdir. Birinci mâna budur.

İkinci mâna ise şöyledir: Bir iş için hazırlanan bir âlet başka bir işte kullanılamaz diye bir kayıt yoktur. Nitekim bir binek hem savaşta, hem de seyahatte kullanılmaktadır. Savaşta kullanılması seyahatte kullanılmasına mâni değildir. Cehennem kâfirler için hazırlanmıştır, fakat mü'minin de muazzep olmasına mâni değildir. Mü'min cehennemde ebedi değil, cezası kadar kalacaktır. Cehennemde ebedî kalacak olanlar kâfirlerdir. Bundan dolayı cehennem kâfirler için hazırlanmıştır.

Allahü teâlâ yukarıda geçen birinci âyette yaratılanları zikredip, kendinin yaratıcı olduğunu isbat etmiştir. İkinci âyette, Kur'ân'ı ve Resûlü'nün nübüvvetini isbat etmiştir. Bundan sonra mü'minlerin sevaplarına işaret ederek buyurdu ki:

25

«Yâ Muhammed, bana iman edip senin risaletini ve benim kelâmımı tasdik edip, amel-i salih işleyenleri müjdele. Onlar için bağlar, bostanlar vardır. Makamlarının ve köşklerinin altından ve yanından bal, süt ve şerbet ırmakları akar. Her defasında o taamlardan ve yemişlerden yedikleri zaman bunlar 'önceki yediklerimizdendir' derler. Zira renkleri ve şekilleri öncekilere

benzer. Fakat lezzet ve kokusu onlara benzemez. Taddıklan zaman önceki yediklerine benzemediğini anlarlar.»

Bazı tefsirciler şöyle demişlerdir: «Cennet ehli bize verilen taamlar ve yemişler, bundan evvel dünyada yediğimiz taamların ve yemişlerin aynıdır» derler. Bunların renkleri ve şekilleri dünyadaki lere benzer. Lezzet ve kokuları dünyadakilere benzemediği gibi içinde bozulmuşu da yoktur, bunlar asla bozulmazlar.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'dan rivayet edilmiştir: Cennetteki nimetlerin hiç biri dünyadakilere benzemez. Ancak isimleri benzer. Hurma, üzüm, elma vb.. gibi. Renkleri, kokuları ve lezzetleri benzemediği gibi cennette olan şeylerin hiçbiri de dünyadakilere benzemez, Cennette Allah'ın mü'min kullarına verdiği nimetlerin hiçbiri dünyadakilerle kıyaslanamaz. Yüce Allah îman edip amel-i salihte bulunan kulları için cenneti hazırlamıştır. Mü'minler için orada köşkler, huriler vardır ki, onlar özür görmezler, dünyadaki beşerî ihtiyaçların hiç biri kendilerinde yoktur. Onların güzelliği tarif edilemez. Onlarda kin, haset, düşmanlık yoktur. Hurilerin kendi helâllıklarından başkasını gözleri görmez. Cennette ölüm olmadığı gibi oradan bir daha çıkmak da yoktur.

26

«Şüphe yok ki **Allahü teâlâ** bir sivrisineği ve onun üstünde bulunanı mesel olarak getirmekten çekinmez.»

Yüce Allah Hacc süresinin 73. âyetinde de şu hakikati zikrediyor : Sizin Allah'ı bırakıp da tap-

«Allah'tan başka veliler edinenlerin durumu, kendine bir yuva yapan örümcek misalidir» (Ankebût: 41).

Allah'tan başkasının dostluğu örümcek evine benzer. Hafif bir dokunmada yıkılıverir.

Yahudiler ve müşrikler bu misalleri işitince, birbirlerine «Muhammed'in Rabbinin sinek ve örümcekle misaller vermesi acaip değil mi?» dediler. **Allahü teâlâ** sivrisinekle misaller vererek hakkı açıklamaktan asla çekinmez. Bu misaller insanoğlunun acizliğini

ortaya koyarak en küçük bir canlı parçasını bile yaratamayacaklarını göstermektedir.

Bazı tefsirciler ise, -**Allahü teâlâ** inanmayanlara hakaret olması için, sivrisinekten başka bir şey ile de misal getirmekten asla imtina etmez» demişlerdir. **Allahü teâlâ** bu misalleri irşad yolunu beyan etmek için onlara getirmiştir. Yüce Allah sivrisineği misal olarak verdi ki, insanlar ve cinler bir araya gelseler, bir sivrisinek bile yaratamazlar. Âyet-i celîlede sivrisineğin zikredilmesi, yaratılış itibariyle sivrisinekle diğerlerinin arasında fark olmadığını, filde ne varsa aynısının sivrisinekte de bulunduğunu, hatta filden farklı olarak sivrisinekte iki kanadın bulunduğunu beyan etmek içindir.

Sivrisinekle insanlar arasında bir benzerlik vardır. Sivrisinek açken yaşar. Doyduğu zaman ölür. İnsan da fakirken dünya fitnelerinden uzak olur. Haline şükrederek sabreder. İbadetine düşkün olur, âhiret azabından kurtulur. Karınlan tok olanlar dünyaya dalarlar, çeşitli sapıklıklara düşerler ve azarlar. **Allahü teâlâ** bu açıklamadan sonra buyurmuştur:

«Artık îman edenler, onun Rablerinden gelen bir gerçek olduğunu bilirler. Kâfirler ise 'Allah bu misal ile ne murad etmiştir' derler. Allah onunla birçoğunu şaşırtır. Yine onunla birçoğunu yola getirir. Onunla fasıklardan başkasını şaşırtmaz.» İman edip Allah'ın birliğini tasdik edenler örümcek, sinek ve sivrisinekle getirilen misallerin hak ve Allah katından olduğunu bilirler. Bu misallerle hakkı beyan edip inanmayanları hidayet yoluna çevirmek içindir, iman sahipleri bu misallerle imanlarını artırırlar. Kâfirler ve müşrikler «Allah'ın sivrisineği zikrederek misal getirmesinden maksat nedir?» derler. Hak teâlâ onlara cevap vererek buyurdu. İnsanların bir kısmı bu misallerle alay ederler. Allah da onlardan yardımını kaldırır ve hidayet yolunu bulamazlar, iman sahipleri ise bu misallerle imanlarını artırırlar ve doğru yol üzere sebat ederler. Yüce Allah hiç kimseden yardımını kesip helak etmez. Ancak fasıkları helak eder.

Fasık, Allah'ın emirlerine itaat etmeyip günah işleyen ve yeryüzünde fesat çıkaran kimsedir. Fasık Allah'ın emirlerini yerine getirmez.

27

«O kimseler ki, Hak teâlâ'nın ahdini tevsik - yemin ile tekit - ettikten sonra bozarlar. Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyi keserler. Yeryüzünde fesat çıkarıp bozgunculuk yaparlar. İşte onlar hüsrana uğrayanların ta kendileridir.»

Sapıklığa düşüp helak olan 'fasıklar, Allah ile ahidleştikten sonra ahidlerini yerine getirmeyip bozanlardır.

Allahü teâlâ Tevrat'ta Hazret-i Musa (aleyhisselâm)'ya, Âhirzaman **Peygamber**inin geleceğini haber vermiş ve adının Mahmud olduğunu bildirmiştir. Hazret-i Musa, **Hazret-i Peygamber** İslâm'ı tebliğ için ortaya çıktığı zaman kavminin O'na îman edip hak **peygamber** olduğunu tasdik etmesi için onlarla ahidleşmesini emretmiştir. Hazret-i Musa bu şekilde onlarla ahidleşti. Ve **Hazret-i Peygamber** gelince O'nu tasdik edeceklerine, iman edip **peygamber**liğini kabul edeceklerine dair onlardan söz aldı. Fakat **Hazret-i Muhammed peygamber** olarak geldikten sonra, sözlerinden döndüler. O'nun **peygamber**liğini kabul etmediler. O'nu yalanladılar. Dolayısıyla Hazret-i Musa'ya verdikleri sözden döndükleri, **Peygamber**i yalanladıkları için fasıklardan oldular.

Bazı tefsirciler ise şöyle demişlerdir: Bu ahidden maksat, Yüce Allah ruhları yarattığı zaman onlara, -Ben sizin Rabbiniz değil miyim» demişti. Bunun üzerine ruhlar da «Belâ»: «Evet, sen bizim Rabbimizsin» demişlerdi. Bunlar Allah'ın rubûbiyetini, kendilerinin ise ubudiyetlerini izhar için «belâ» dediler. Sonra ahidlerini unutup, nefs-i hevalarına uyup, O'na Rab diye ibadet etmediler, fasıklardan oldular.

Soru: Yahudiler Allah'ın birliğini ikrar ederler. Bu ikrar edenlerden kaç tanesi ahidlerinden dönmüşlerdir?

Cevap: Onlar Muhammed'in risaletini kabul edip tasdik etmediler. Halbuki **Allahü teâlâ**, O'nun hak **peygamber** olduğunu onların kitabında beyan etmiştir. Onlar Allah'ın kitabına da inanmadılar. Allah'ı yalanlayıp müşrik oldular. Yahudiler Kur'an'a da inanmadılar. O, Muhammed'in sözüdür, dediler. Kur'ân'a inanmayıp şüphe edenler, o Allah kelâmı değildir diyenler Allah'a şirk koşup

ahidlerini bozmuş olurlar. Ayetiyle onlara buyurdu ki: «Bütün **peygamber**lere iman edin. Zira onların hepsi Allah'ın **peygamber**leridir. **Peygamber**likte beraberdirler. Ancak derece itibariyle birbirlerinden farklıdırlar.» Yahudiler **peygamber**lerin bir kısmına iman edip bir kısmına etmediler. Onları yalanladılar.

Bu âyetin manasıyla ilgili olarak bazıları da şöyle demiştir: Allah anaya, babaya, hısım ve akrabaya ziyarette bulunmayı ve sıla-i rahim yapmayı emretmiştir. Onlar da bundan vazgeçmişler, sıla-i rahimi terketmişlerdir. Böylece ilâhi emre karşı geldiler, ahdi bozup münafıklardan oldular. **Allahü teâlâ** fasıkların vasıflarını zikredip şöyle buyurdu:

«Onlar yeryüzünde fesat çıkarırlar. Kendileri îman etmedikleri halde, îman edenleri küfre davet ederler. İman etmek isteyenleri ise bundan alıkoymaya çalışırlar.» Onlar ahdi bozup ziyana uğradılar, İslâm'ı bırakıp küfre daldılar.

Kelbî **İbn Abbas**'tan rivayet edip demiştir ki: «Her mü'minin cennette yeri, aile ehli ve hizmetçisi vardır. Kâfirler îmana gelselerdi onların durumu da aynı olacaktı. Kâfir îmana gelmediği için ona verilecek makam mü'mine geri verilir. Böylece onlar ziyankâr ve gazaba uğrayanlardan oldular. Yüce Allah onların inkârlarına hayret ederek şu âyeti indirdi:

28

«Allah'a nasıl olup da küfrediyorsunuz? Halbuki siz ölüler iken o diriltti. Sonra sizi yine O öldürecek, tekrar sizi O diriltecek ve nihayet yalnız O'na döndürüleceksiniz.»

Allah'ı nasıl olup da inkâr ediyorsunuz? Siz annelerinizin karnında bir nutfe iken size şekil verip hayat verdi. Dünyaya getirip muayyen bir ömür takdir etti. Ömrün bitiminde tekrar sizi öldürdü. Kıyamet günü sizi tekrar diriltecek ve bu dünyada yaptıklarınızdan hesaba çekecektir.

Soru : İnsanlar amellerine göre cezalandırılırlar. Amelleri hayır ise sevap, şer ise azap görürler. **Allahü teâlâ** neden taaccüp ediyor? İşitmediğini işiten, görmediğini görenler taaccüp ederler. Allah

yaratmadan evvel her şeyi biliyordu. Bildiği halde hayret etmesi neden ileri geliyor?

Cevap: **Allahü teâlâ** kullarını ölüyken dirilttiği, hayat verdiği halde onların küfretmelerine hayret ediyor. Allah kendisine kulluk yapmaları için onlara hayat veriyor, onlar ise Allah'a ibadeti terk ediyor, Yaratan'ı unutuyor, küfre dalıyorlar. Yüce Mevlâ bunların bu haline taaccüp ediyor. Onların akıbetlerini bildiriyor, mutlaka azaba uğrayacaklarını haber veriyor.

İmam-ı Kelbî demiştir ki: Yahudiler kıyamet günü hesaba çekileceklerini bilip sükût ettiler. Çünkü onlar kitaplarından kıyametin varlığını ve insanların orada hesaba çekileceklerini öğrenmişlerdi. Müşrikler inkâr ederek dediler ki: «Kimin gücü yeter öldükten sortra bizi diriltmeye?»

29

«Yerde ne varsa hepsini sizin için yaratan, sonra göğe yönelip de onları yedi gök halinde tesviye eden O'dur. O, herşeyi hakkıyla bilendir.»

Öldükten sonra sizi diriltecek olan Allah'tır. Vakti geldiği zaman yeryüzünde vücuda gelmesini takdir ettiği şeyleri yaratan O'dur. Zira var olan şeylerin hepsi bir anda yaratılmadı ki, bu âyet geldiği zaman tamamı yaratılmış olsun. **Allahü teâlâ** var ettiği şeylerin tamamnı insanlar için yaratmıştır. Onların istifadesine sunmuştur.

Âyette geçen «Halaka» fiili «Kaddere» manasınadır. Nitekim **Allahü teâlâ** Kur'ân-ı Azimüşşân'da buyurmuştur. Bu ve buna benzer âyetler Kur'ân-ı Kerim'de çoktur. Bunlarla kast edilen mânayı ancak Allah bilir. Müfessirler bunlara çeşitli mânalar vermişler, fakat insanlar yine de bunların mânası hususunda üçe ayrılmışlardır:

Bir grubun görüşü şöyledir: -Biz bu âyetleri okuruz. Allah kelâmı olduğuna îman ederiz. Tefsirine girmeyiz.»

Enes (radıyallahü anh)'e İbn Saffan «Errahmânü alel'arşistevâ» âyetinin mânasını sormuş, Enes de, îsteva'nın mânası belli, Allah

hakkında keyfiyeti meçhul, akıl onda tasarruf edemez. Buna îman etmek vaciptir. Bu gibi âyetlerden sormak bid'attir» demiştir.

İkinci bir grup, biz bu âyetlerin zahirî mânalarına göre amel ederiz, buna göre tefsir ederiz, dediler. Bunlar **Allahü teâlâ**'yı insanlara benzettikleri için«Müşebbihe» adını aldılar. Yüce Allah onların vasıflandırdıkları şeylerden münezzehtir, âlidir. Her şeyi O yaratmıştır. Yarattığı şeylere muhtaç değildir. Arşı da, arşı taşıyanları da O yaratmıştır. O insana şah damarından daha yakındır. **Ehl-i Sünnet** mezhebinin görüşü budur.

Üçüncü bir grup, «Biz bu âyetleri okuruz, mânalarını te'vil ederiz» dediler. Muhtemelen te'vil iki mânaya gelmektedir: Birincisi, «İstevâ ilessemâi» âyetindeki emir semâya taallûk eder. İkinci mâna, Yüce Allah yeri yarattıktan sonra semaya yönelip orayı yarattı.

Soru: Yüce Allah Nâziât süresinde gökleri yarattıktan sonra» buyurmuştur. Bu âyet göklerin yerden önce yaratıldığının delilidir. Fakat istiva âyetinde göklerin yerden sonra yaratıldığı zikredilmektedir. Bu iki âyet arasındaki münasebet nedir?

Cevap: **Allahü teâlâ** yeri önce bir ateş parçası halinde yarattı. Sonra gökleri yarattı ve arkasından yeri yayıp döşedi. Nâziât sûresinin 30. âyetinde şöyle buyuruluyor: -Gökleri yedi tabaka olarak yarattı.» Onları yaratmak sizleri yaratmaktan daha güçtür. Yüce Allah yaratmış olduğu her şeyi bilir. Hiç bir şey O'nun ilminin dışında kalmaz. Allah yeryüzündeki her varlığı sizin için yaratmaya kadirdir. Yerleri ve gökleri yoktan var eden Allah, öldükten sonra sizi diriltmeye kadir değil midir?

30

«Hani Rabbin meleklere: 'muhakkak ben yeryüzünde bir halife yaratacağım' demişti.»

Ya Muhammed, hatırla o ânı ki, senin Rabbin yer feriştahlarına 'muhakkak yeryüzünde bir halife yaratacağım' demişti.»

Yüce Allah yeryüzünü yarattıktan sonra, dumansız ateşten cinlerin atası olan «Cânnı» yaratmış, ondan da cinleri meydana getirmiştir. Onlar Allah'a isyan etmişler, fesat çıkarmışlar, kan

dökmüşler, yeryüzünün huzurunu bozmuşlardır. **Allahü teâlâ** da onlara birinci kat semadan Azâiz adındaki iblisin başkanlığında melekler göndererek muharebe ettirmiştir. Cinler azgınlıkları yüzünden melekler tarafından yerlerinden çıkarılıp deniz ortasındaki adalara sürülmüşler, bundan sonra yeryüzü sükûnet bulmuş ve melekler orada karar kılmışlardır.

Dünyadaki meleklerin ibadetleri semadakilere göre daha kolaydır. Birinci kat semadakilerin yerdekilerden, ikinci kat semadakilerin birinci kattakilerden, üçüncü kattakilerin ikinci kattakilerden, dördüncü kattakilerin üçüncü kattakilerden daha ağırdır. Dünyadan uzaklaşıldıkça ibadet ağırlaşıyor ve Allah korkusu artıyor. Yedinci kat semadan yere yaklaşıldıkça mes'uliyet azalıyor, ibadet kolaylaşıyor. En kolay ibadet de yeryüzündekilerin oluyor. Birinci kat semadan yere inen melekler orada kalmak istediler. Çünkü orada ibadet daha kolaydır. Adetullah, gönlünü dünyaya bağlayıp, kalbini dünya sevgisiyle doldurup diğerlerini unutanları yerlerinden başka bir yere nakleder Yüce Allah. Yerdeki feriştahlar ibadetlerini göktekiler gibi yapmadılar. Yüce Allah onlara hitaben de: «Ben yeryüzünde sizden başka bir halife yaratacağım, yeri ona teslim edeceğim» buyurmuştur. Feriştahlar bu sözden hoşlanmadılar. Bunun üzerine Yüce Allah onların sözlerinden haber verip buyurdu:

«Melekler de: 'Biz seni hamdinle tesbih ve seni takdis edip dururken yeryüzünde bozgunculuk edecek, kanlar dökecek kimse mi yaratacaksın?' demişlerdi.»

Melekler Yüce Mevlâ'ya, «Yeryüzünde cinlerin fesat çıkardığı gibi, fesat çıkaran, cinlerin kan döktüğü gibi kan dökecek olan kimseler mi yaratacaksın? Halbuki biz sana hamd ü sena ediyoruz. Seni tesbih ve takdis ediyoruz» dediler. Kendi nefsimizi temiz tutar, mâsiyet işlemeyiz, sana ibadet ederiz. Melekler kendilerini tezkiye edip Âdem'i cinlerle kıyas ederek yeryüzünde fesat çıkaracaklarına tanıklık yapmışlar.

Allahü teâlâ bunların sözlerine karşılık şu âyetle cevap vermiştir:

«Ey meleklerim sizin bilmediğiniz benim öyle gizli sırlarım var ki, onu ancak ben bilirim, siz bilmezsiniz.»

Mücahid (radıyallahü anh) demiştir ki, **Allahü teâlâ**'nın gizli sırları, Azazil'in Âdem'e secde etmeyerek lanete uğraması, yaratılan Âdem'in Allah'a itaat edip ibadet etmesidir. Meleklerin bunlardan haberleri yoktu.

İbn Abbas (radıyallahü anh) demiştir ki, Adem'in neslinden nice **peygamber**ler, veliler, Allah'ın salih kulları gelecektir. Yani mevcudatın şereflisi, kâinatın hulâsası ve cihanın yaratılmasına sebep olan **peygamber** gelecektir. Bütün bunların geleceğinden meleklerin haberi yoktu. **Allahü teâlâ** alimdir, ilmiyle bütün bunları bilmektedir.

Rivayet edilmiştir ki, **Allahü teâlâ** Adem (aleyhisselâm)'ı yaratmadan önce Cebrail'i bir miktar toprak almak için yeryüzüne gönderir. Cebrail toprak almak için yeryüzüne indiğinde yer: «Yâ Cebrail, Allah'a yemin ederim ki, seni bana toprak almak için gönderdi. Bendan toprak alma. Korkarım ki, benden yaratılan insan Allah'a âsi olur onların yüzünden ben de Allah'a karşı mahcup olurum.

Cebrail (aleyhisselâm) toprak almadan, geri döndü ve eğer **Allahü teâlâ** beni tekrar gönderirse o zaman alırım, dedi. Cebrail haberi Yüce Mevlâ'ya ulaştırır. Yüce Allah bu defa Mîkâil'i gönderir. Yer ona da boyun büküp yalvarır. Mîkâil de almadan geri döner ve durumu Yaratan'a bildirir.

Bu kere Yüce Allah Azrail (aleyhisselâm)'ı gönderir. Yer ona da yalvarır, boyun büker. Azrail, dinlemez, Allah'ın emrini tutmak, senin emrini tutmaktan daha iyidir, der. Elini yere vurur, bir avuç toprak alır ki, yerin bütün eczası bu toprakta toplanmıştır. Bu toprağın bir kısmı temiz, bir kısmı çorak, bir kısmı kızıl, bir kısmı sarı ve bir kısmı da karadır. Daha başka cinsler de vardır. Azrail toprakla göğe çıkar. **Allahü teâlâ** Azrail'e: «Sen neden yere acımadın, sana boyun eğdi, yalvardı. Buna rağmen toprak aldın, geldin?» diye sorar. Azrail de: «Senin emrini yerine getirmek bana vaciptir. Senin emrini tutmak, yerin sözünü tutmaktan daha evlâdır» cevabını verir. Bundan sonra Yüce Allah Azrail'e: «Bu yerden yarattığım Âdem'in

canlarını almaya da seni memur edeceğim, bunu senden başkası başaramaz» buyurur. Azrail de: 'Yâ Rabbi, bunu yaparsam, insanlar bana düşman olur, beddua ederler» cevabını verir. Yüce Yaratıcı buyurur ki: «Sen onun için üzülme, ben onların ölümüne bir sebep yaratırım, onlar seni hiç akıllarına getirmezler.»

Yüce Allah kudretiyle toprağı balçık yaptı, balçık da kırk yıl o haliyle kaldı, topraktan yapılan saksı gibi kupkuru oldu. Nitekim Allah bir âyetinde buna işaret etmektedir:

«O, insanı bardak gibi (çınlayan) kupkuru bir balçıktan yarattı» (Rahman: 14). Allah, Âdem'i saksı gibi çınlayan kupkuru bir balçıktan yarattı. Azazil meleklerle onun yanından geçerken meleklere: «Hiç böyle bîr yaratık gördüğünüz var mı? Bunun neresi mahlûka benziyor? Şayet **Allahü teâlâ** bunu yaratıp size, ona itaat ve hizmet edin derse ne yaparsınız?- demiş. Onlar da: «Rabbimizin emrine itaat ederiz, emirlerini tutar, O'na âsi olmayız' cevabını vermişlerdir.

Azaril: «Eğer Allah onu yaratır, benden üstün yapar ve beni onun hizmetine verirse ben ona itaat etmem, onu benim hizmetime verecek olursa, helak ederim» demiştir.

Hak teâlâ Âdem'i yarattı, bütün uzuvlarını tamamladı, ona ruh verdi, hayata getirdi. Ayağa kaldırıp yerde ve göklerde ne varsa hepsinin ismini ilham edip bildirdi. Şu âyet buna işaret etmektedir:

31

«Allahü teâlâ bütün mahlûkatın isimlerini Adem (aleyhisselâm)'e bildirdi. Sonra her cins mahlûkatın ismini meleklere gösterip 'Eğer doğrularsanız bunları isimleriyle bana haber verin' demişti.»

Âdem (aleyhisselâm) yaratılmadan önce melekler o'nun fesadına tanıklık varmışlardı.

32

«Melekler: 'Seni tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiç bir bilgimiz yok. Çünkü hakkıyla bilen, hüküm ve hikmet sahibi olan şüphesiz ki sensin sen' demişlerdi.»

Melekler **Allahü teâlâ**'yı tenzih ederek söyledikleri için tevbe ettiler, acizliklerini izhar ettiler. «Ve «Rabbimiz seni şanına lâyık olmayan şeylerden tenzih ederiz. Biz pişman olduk, sözümüze tevbe ettik. Bizi affedip bağışla, bizim amellerimiz yok. Senin bize bildirdiğinden başka bilgimiz yok. Sen alîm ve hakimsin. Alimsin ki, yerlerde ve göklerde ne varsa hepsini bilirsin. Hakimsin ki, ne dilersen hükmedersin. Kimse hükmüne mâni olamaz. Her şey senin hikmetin üzeredir ki hakikatini biz bilmeyiz. Her vücuda gelen senin ilmin dahilinde meydana gelir.»

Melekler acizliklerini bu şekilde dile getirdikten sonra Yüce Allah Âdem'in faziletini onlara göstermek için şöyle buyurdu:

33

«Ey Âdem, o şeyleri isimleriyla bu meleklere haber ver. Âdem de o şeyleri isimleriyla haber verince (Cenâb-ı Hak): Ben size demedim mi, şüphesiz göklerin, ve yerin gaybını ben bilirim. Neyi açıklarsanız, neyi gizlerseniz ben biliyorum.»

Yüce Allah Âdem (aleyhisselâm)'a «Hayvan cinsinden başka ne kadar mahlûkat varsa hepsini isimleriyla meleklere haber ver' emrini verdi. Bunların yaratılmasındaki hikmet ve maksat nedir, hangileri helâl, hangileri haramdır, Âdem (aleyhisselâm)'a cinsleriyle haber verdi. Melekler bunlardaki hikmeti işitip Âdem'in üstünlüğünü anladılar. Hak teâlâ meleklere hitap edip buyurdu ki; «Ey meleklerim, ben size demedim mi? Gök ehlinin bütün sırlarını ben bilirim. Yer ve gök içinde ne varsa hepsi benim ilmimdedir. Sizin 'Âdem'e itaat ederiz' dediğinizi de biliyorum, iblis'in 'Ben ona itaat etmem, o bana itaat ederse helak ederim' dediğini de biliyorum. Hiçbir şey benim ilmimin dışında değildir.»

Bazı müfessirler, **Allahü teâlâ** Âdem (aleyhisselâm)'i yarattığı zaman melekler: «Biz mi bundan üstünüz, yoksa o mu bizden üstün» diye şüpheye düştüler. Allah da onların müşküllerini gidermek için yarattığı varlıkların isimlerini meleklere sordu, onlar bu isimleri bilip haber veremediler. Sonra Âdem (aleyhisselâm)'a sordu, Âdem (aleyhisselâm) bir bir onların isimlerini haber verdi. Melekler Âdem'in kendilerinden üstün olduğunu anladılar. Şüpheleri gitti, demişlerdir.

Allah katında Âdem'in meleklerden üstün olduğunu bildirmek için Allah meleklere Âdem'e secde etmelerini emretmiştir. Bu emri kelâmında bildirmiştir:

34

«Biz meleklere Âdem'e secde edin dediğimiz zaman, onlar emre itaat edip secde ettiler. Ancak iblis kibirlenerek secdeden çekindi ve kâfirlerden oldu.»

Bu secdenin asıl mânası, meylederek tevazu ile boyun eğmektir. Meleklerin Âdem (aleyhisselâm)'a yaptıkları secde tehıyyat secdesi olup ikram için yapılmıştır, ibadet olarak yapılmamıştır. Melekler Âdem'in şahsında ilâhi emri yerine getirmek için Allah'a secde ettiler. Adem onlar için bir kalıptı.

Bazı tefsircilerin görüşü de şöyledir: **Allahü teâlâ** iblis hakkında «ve kâne minel kafirine' buyurmuştur, iblis ezelde Allah'ın ilminde kâfirdi. Fakat Âdem'e secde etmeyince kâfirliği zahir oldu. Aslında kâfirdi. Secde etmediğinden dolayı kâfir olmadı. Bu, cebriye mezhebinin görüşüdür. **Ehl-i Sünnet** mezhebi bunu kabul etmez.

Cebriyeciler: -İslâm'ı kabul edenler aslında müslüman idi. İslamı kabul etmeyen kâfirler de aslında kâfir idiler. Şimdi İslâm'ı kabul etmediler, şimdi kâfir olmadılar. Aslında bunlar böyleydi. Hattâ ahd-i mîsakta (Yüce Allah ruhları yarattığı zaman 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim? Dedi. Ruhlar da Evet sen bizim Rabbimizsin dediler.) belli oldu dediler.

Ehl-i Sünnet mezhebinin görüşü şudur: İslâm'ı kabul eden her kâfir, İslâm'a girene kadar kâfirdir. İslâm'ı kabul eder ve müslüman olur Kâfir olan müslüman dâ kâfir olana kadar müslümandır. Kâfir olunca İslâm'dan çıkar ve yapmış olduğu ameller yok olur. Kâfirin de İslâm'a girene kadar işlemiş olduğu şirk ve masiyetleri bağışlanır. **Ehl-i Sünnet**'e göre insan çalıştığının karşılığını görecektir. İlâhî emir böyledir, Cebriyecilere göre ise insan çalışsa da çalışmasa da olan olacaktır.

35

"Biz, ey Âdem, sen eşinle beraber cennete yerleş. Dilediğiniz yerlerde onun nimetlerinden bol bol yiyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın. Sonra ikiniz de zalimlerden olursunuz, demiştik."

Biz, Âdem (aleyhisselâm)'a eşinle beraber cennete yerleş. Dilediğiniz yerde cennet nimetlerinden istediğiniz kadar yiyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın, demiştik.

O ağacın meyvesi, Âdem (aleyhisselâm)'a ve Havva anamıza yasaklanmıştı.

İbn Abbas (radıyallahü anh), yaklaşılması yasak olan meyvenin üzüm olduğunu bildiriyor. Hazret-i Ali de aynı görüştedir. Zeytin ağacı diyenler de olmuştur. Hakikatini ancak Allah bilir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'tan rivayet edilmiştir: -Allah Adem'i yarattığı zaman meleklere 'onu altın bir taht üzerine oturtun ve göğe çıkarın' dedi. Onlar da Âdem'i alıp cennete koydular. Âdem cennette kendi cinsinden kimseyi göremedi. Cennet ehli de Âdem'e yabancı olduğu için onlarla ülfet edemedi. Yüce Allah onu yalnızlıktan kurtarmak için sol kaburga kemiğinden Havva anamızı yarattı. Âdem ile Havva'ya yasaklanan meyveden yememelerini emretti. Bu ağaçtan men olunmaları mihnetten dolayıdır. Zira dünya nimeti felâket evidir.

Âdem (aleyhisselâm) yeryüzünde yaratılmış, oradan da cennete götürülmüştür. Yeryüzünde yaratılmasının sebebi, orada sakin yaşaması içindir. **Allahü teâlâ** yasaklanan ağaçla Âdem'i imtihan etmiş, denemiştir. Dünyada onun çocuklarını da aynı şekilde haram ve helâlle imtihan etmektedir. Helâl olan şeyleri yesinler, haramlardan kaçınsınlar diye Allah imtihan etmektedir. Dünyada ilâhî emre itaat etmeyenler kendilerine zulmetmiş olurlar. Nitekim Allah yasaklanan ağacın meyvesinden yemelerini Âdem ve Havva'ya men etti. Şayet yerseniz ikiniz de zalimlerden olursunuz, buyurdu. Ve bu ahid üzere cennete yerleştiler. Şeytan haset edip onlara ahidlerini bozdurdu. Allah da onları kendinden uzaklaştırdı.

36

«Şeytan onları oradan kaydırıp, içinde bulunduklarından Âdem ile Havva'yı çıkanvermişti.»

Şeytan Âdem ile Havva'ya vesvese verip ayaklarını kaydırdı. Onlara yasaklanan ağaçtan yedirdi ve cennetten çıkmalarına sebep oldu. Onlar cennetin bütün nimetlerinden istifade ediyorlardı.

İbn Cübeyr (radıyallahü anh)'den rivayet edilmiştir; «Âdem (aleyhisselâm) cennette öğleyle ikindi arası kadar kalmıştır. Âhiretin bir günü, dünyanın bin yılı kadardır. Âdem'in cennette ne kadar kaldığı anlaşılmaktadır.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'dan rivayet edilmiştir: «Âdem cennette çeşitli nimetlerden istifade ederken şeytan kendisine hased etti. Onu cennetten çıkarmak için' çeşitli hilelere başvurdu. Mahlûkat suretine girerek cennete girmeyi arzuladı, ama hiç bir mahlûkat bunu kabul etmedi. Yılan şeytanın hilesine aldandı ve teklifini kabul etti. Yılan o zaman görkemli, ayaklı bir varlıktı. Şeytan onun ağzına girer ve cennetin kapısına gelir, oradan Âdem ile Havva'ya seslenir: 'Yâ Âdem, Rabbiniz, cennette ebedî olarak kalmayasınız diye size o ağacın meyvesini yasakladı. Halbuki o ağacın meyvesini yiyenler cennette ebedî olarak kalacaklardır. Sizi cennetten çıkarmak için o ağaçtan yemeyin dedi' der. Âdem ile Havva bu sözü yılanın söylediğini sanırlar, mağrurlanırlar, yasak olan meyveden yemeye başlarlar. Bilmezler ki bu şeytanın sözüdür.

Bazı tefsircilert göre, Havva anamız, Âdem babamıza bu ağaçtan yiyelim, der. Âdem babamız da ya Havva, Rabbimiz bu ağaçtan yemeyi bize yasakladı. Nasıl olur da yeriz? cevabını verir. Bunun üzerine Havva Âdem'in elini tuttu, ağact» doğru ilerlediler. Âdem (aleyhisselâm) onun sözüne karşılık vermedi. Ağacın yanına geldiler. Âdem. «Ya Havva, bırak bu ağaçtan yemeyi, bize Allah'tan bir azabın geleceğinden korkarım» dedi. Havva anamız: -Yâ Âdem, Allah'ın rahmeti geniştir, bize lütfedip bağışlar' dedi ve ağaçtan meyve alıp yedi. Âdem (aleyhisselâm)'a: «Ben yedim bir şey olmadı, sen de ye, sana da bir şey olmaz» dedi. Havva anamız kendisinin Âdem'e tâbi olduğunu bilemedi. Âdem yemeyince kendilerine azap vaki olmaz. Eğer kendisine uyulan önder bozulmazsa, uyanların hatâlarını Yüce Allah affeder. Şayet kendisine uyulan önder bozulur, ilâhî emre itaat etmezse ona uyanlar da azaba uğrarlar. Yani önderin

hatâsını kendine uyanlar da çekerler. Önder bozulursa maiyeti de bozulur. Önder bozulmazsa maiyeti de bozulmaz.

Bu, şuna benzer. Bir adamın iki hanımı vardır. Adam onlara «şu eve girerseniz benden boşsunuz, diyor. O hanımlardan biri sözü edilen eve girdiği takdirde kadınlar adamdan boş olmazlar. Ancak ikisi birden girerse boş olurlar. **Allahü teâlâ** o meyveyi ikisine birden yasakladı, Havva anamız yiyince ukubet vâki olmadı, o buna mağrur oldu. Âdem alıp yemeye başlayınca bütün azalan titremeye başladı. Üzerlerindeki cennet elbiseleri çıkarıldı. Her tarafları açıldı, utanıp sağa sola gizlenmeye başladılar.

Allahü teâlâ: «Yâ Âdem, benden mi kaçıyorsun?» buyurdu. Âdem (aleyhisselâm) da «Hayır, günahımdan utanıp kaçıyorum' cevabını verdi. Âdem ile Havva örtünmek için cennetin bütün ağaçlarından yaprak istediler. Fakat hiçbiri yaprak vermedi. «Âdem Allah'a âsi olmuş' diyerek çekindiler. İncir ağacı Âdem babamızla Havva anamızın dileğini yerine getirerek dört yaprak verdi, onlar da bu yapraklarla edep "yerlerini kapadılar.

Yasaklanan meyveden yedikleri için Yüce Allah onları cennetinden çıkardı ve yeryüzüne indirdi. Yüce Yaratıcı ilâhi kelâmında bunu ne güzel izah ediyor.

«Biz, bazınız bazınıza düşman eîmak üzere yeryüzüne inin. Sizin için yeryüzünde bir vakte kadar durak ve faidelenecek şey vardır» demiştik.

Allahü teâlâ, kıyamete kadar birbirinize düşman olarak yeryüzüne inin, cennetimden uzak olun, buyurmuştu. Âdem Alayhisselâm'ı Hind bölgesine, Havva anamızı Cidde'ye, yılanı İsfahan'a, şeytanı denizin içinde bir adaya indirdi. Bunların birbirlerine olan düşmanlıkları kıyamete kadar devam edecektir.

Yüce Allah Âdem'le Havva'yı yeryüzünde yaşamaları için indirmiş, yılanla şeytanı onlara düşman yapmış, onların hilelerine aklanmamalarını Âdem'le Havva'ya emretmiştir. Âdem (aleyhisselâm) Havva'dan ayrılıp yeryüzüne indi, cennet nimetlerinden, meleklerin sohbetinden, Allah'ın komşuluğundan uzak düştü, canı gönülden pişman olup ikiyüz yıl ağladı. Bundan

sonra Yüce Allah, tevbe edip bağışlansın diye Âdem (aleyhisselâm)'a birkaç kelime etti. Şu âyetiyle bunu açıkladı:

37

«Âdem Rabbinden kelimeler belleyip aldı. (Onunla yalvardı) O da tevbesini kabul etti. Zira tevbeleri en çok kabul eden, esirgeyen O'dur.»

Allah, Âdem'in gönlüne birkaç kelime ilham etti. Âdem o kelimeleri öğrendi ve onlarla Allah'a yalvardı, günahından tevbe etti. Affını diledi. Allah da onun tevbesini kabul etti, suçunu bağışladı, rahmet ve mağfiretiyle donattı, Allah kullarını esirgeyen, tevbelerini kabul eden, onlara rahmet ve mağfiret edendir. **Allahü teâlâ**'nın Âdem'e öğrettiği kelimeler hakkında tefsir sahipleri çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir.

Mücahid şöyle demiştir: **Allahü teâlâ**'nın Âdem'le Havva'ya haber verdiği şu âyettir:

«Âdem'le Havva: 'Ey Rabbimiz, (ahdini bozmakla) kendimize yazık ettik. Eğer bizi bağışlamazsan herhalde zarara uğrayanlardan olacağız' dediler» (A'raf: 23).

Bazı tefsirciler de şöyle demişlerdir: «Âdem (aleyhisselâm), Yâ Rabbi, Muhammed hürmetine benim tevbemi kabul et, suçlarımı bağışla, diye yalvarmıştır. Bunun üzerine **Allahü teâlâ**: «Yâ Âdem, sen Muhammed'i nereden biliyorsun?» diye sorar. Âdem (aleyhisselâm) şu cevabı verir; «Cennette bütün ağaçların yapraklarında 'La ilahe illallah Muhammedün resûlüllah' yazılı olduğunu gördüm. Anladım ki Muhammed senin katında bütün varlıklardan şereflidir, bundan dolayı tevbemin kabulüne onu şefaatçi tuttum.» Allah da onun tevbesini kabul etti.

İmam-ı Dahhak **İbn Abbas**'tan rivayet ederek, **Allahü teâlâ**'nın Âdem'e öğrettiği şu üç kelimedir. Allah bu üç kelime ile Âdem'e ilham kıldı.

«Allah'ım sana hamd ederek, seni her türlü noksanlıktan tenzih ederim. Senden başka ilâh olmadığına ve benim Rabbim sen olduğuna şahitlik ederim. Hatâ işleyerek kendime zulmettiğimi

anladım. Tevbemi kabul et. Şüphesiz sen tevbeleri çok kabul edensin» (Tirmizî).

İkinci kelime şudur: «Rabbim beni affet. Çünkü sen affedicilerin ve bağışlayıcıların en hayırlısısın.»

Üçüncü kelime «Rabbim bana merhamet et. Zira sen merhamet edenlerin en hayırlısısın.»

Âdem (aleyhisselâm) bu kelimelerle yalvarıp boyun eğdi, iki yüz yıl ağladıktan sonra **Allahü teâlâ** onun özrünü kabul etti, ona rahmet ve mağfirette bulundu. Rahman ve Rahim olan Allah kullarını esirger.

38

«Biz, oradan hepiniz, inin. Sonra benden size bir hidayet gelir, kim benim hidayetime tâbi olursa (yolumdan giderse) onlar için hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır, demiştik.»

Yüce Allah, Âdem'e, Havva'ya, yılana, şeytana hepiniz cennetten yeryüzüne inin. Eğer benden size bir hidayet (bir kitap) indirilip yol gösterilir, **peygamber**ler sizi benim yoluma davet ederler, siz de onlara uyar, kitabımın hükmüne tâbi olur, **peygamber**lerime itaat ederseniz, azabımdan kurtulur, maddî ve manevî nimetlerime kavuşursunuz, buyurmuştur.

Allah'a âsi olanların ellerindeki nimetlerin ve derecelerinin alınacağına bu âyet işaret etmektedir. Nitekim Hazret-i Âdem'in mâsiyeti cennet nimetinden uzaklaşmasına sebep olmuştur.

İlim ehlinin şu mısralarla söylediği söz ne kadar güzeldir:

«Sana lâyık olan O"na her an şükretmektir. Zira masiyet nimeti yok eder. Çünkü onunla değişir halin. O'nunla kemâle ulaşır işin. O'nun yardımı olmasa son bulur yolun, işin.»

39

«Küfredip âyetlerimizi yalan sayanlar (yok mu) onlar ateşin arkadaşlarıdır. Onlar oradan bir daha çıkmamak üzere kalıcıdırlar.»

Kâfirler ebedî olarak cehennem azabında kalacaklardır. Bu âyette Allah'ın nimetlerini inkâr edenlerin durumuna da işaret

vardır. Yüce Allah, benim nimetlerimden istifade ettikleri halde şükretmeyenlerin, bana ibadet ve tâati terk edenlerin, hepsi cehennemdedir. Onların yeri ebedi cehennemdir, buyurmaktadır.

Soru : Allahü teâlâ bu âyette küfredenleri zikredip «benim âyetlerimi yalan sayanlar» diye ifade etti. Mü'minler zikri terk etmekle ebedi olarak cehennemde kalmazlar. Bu kelâmda belirtilmek istenen hakikat nedir?

Cevap: Allah'ın âyetlerini yalanlayanların varlığı bir gerçektir. Yalanlama ise ya dil ile olur veya âyetin mucibince amel etmeyi terk etmekle olur. Allah'ın âyetlerini yalanlaması bilfiil olur. Şöyle ki: Kur'an-ı Kerîm ve neygamberler haktır, ne haber verdilerse hepsi doğrudur, diyen onunla amel etmeyi terk eder. Kur'an'a ve **Peygamber**in sözüne muhalif işlerde bulunur. Diliyle söylediğini hareketleriyle yalanlar. Dil ile ikrarın anlamı, ebedi cehennemde kalmamaktır. Cehennemde ebedi kalacak olanlar inkarcılardır. Allah'ın nimetlerine şükretmeyi terk eden mü'minler uzun zaman cehennemde kalacaklardır. Mümin, küfran-ı nimette bulunur, Allah'a âsi olur ve emirlerine muhalefet ederse o zaman kâfir olur. Âyetteki hakikî mâna budur.

40

«Ey İsrailoğulları, size ihsan ettiğim bunca nimetlerimi hatırlayın. Benim ahdimi ifa edin ki, ben de sizin ahdinizi yerine getireyim. Bir de benden korkun.»

Yakupoğulları! O gün benim nimetlerimi size kim ihsan etti? Allah'ın nimetlerini Allah'tan başka kim ihsan edebilir? Buna kimin gücü yeter?

Tefsirciler, İsrailoğullarıyla ilgili olarak şu açıklamada bulunmuşlardır: Onların diline göre Beni İsrail «Esir» ile «il» kelimelerinden meydana gelmiştir. Esir, kul; il, Allah demektir. Buna göre İsrail Allah'ın kulu anlamına gelmektedir. Yakup (aleyhisselâm)'a İsrail denmesinin sebebi, bir melek tarafından esir edildiği içindir. (Kula esir, Allah'a il denmesi Benî İsrail'e göredir.)

Yakup (aleyhisselâm) bir gün sefere çıkar ve oldukça kuvvetli bir şekilde kafilenin arkasından yürür. Kuvvetine güvenerek kibirlenir. Kendini beğenir. Allah da onun aczini bildirmek için harami suretinde bir melek gönderir. Melek kafilenin yolunu keser, onlara saldırmak ister. Yakup (aleyhisselâm) buna dayanamayarak melekle tutuşur. Yakup (aleyhisselâm)'la sabaha kadar uğraşırlar. Sabah olunca Yakup'un damarlarından birini çeker, yere düşürür. Yakup yerde üç gün kalır, üç gün sonra kendine gelir, böylece ne kadar âciz olduğunu anlar.

Bazı tefsircilere göre Kur'ân-ı Azimüşşan'daki «Yâ Benî İsrail» sözü Medine çevresinde bulunan Benî Kureyza, Benî Nadir ve benzeri Yahudilere hitaben söylenmiştir. Bunların hepsi Yakup (aleyhisselâm)'ın oğullarıdır. Yüce Allah onlara hitaben: -Tih vadisinde kırk yıl size verdiğim bıldırcın ve kudret helvasını hatırlayın. Onun şükrünü eda edin. Nimetlerime küfretmeyin» buyurmuştur.

İbn Abbas (radıyallahü anh) demiştir ki: «**Allahü teâlâ**, Tevrat'da Beni İsrail'e va'd etti. Ben size Hazret-i İsmail'in soyundan ümmi bir **peygamber** göndereceğim. Ona tâbi olup uyanın günahlarını affedeceğim, cennet nimetiyle mükâfatlandıracağım. Önce Hazret-i Musa'ya, sonra **Hazret-i Muhammed**'e tâbi olduğu için iki kat sevap vereceğim» demişti.

Hasan Basri (radıyallahü anh) ayetinin mânası hakkında şöyle demiştir: «Size farz kıldığım ibadetleri yerine getirin, bu mihnet evinde ve hizmet yerinde benim ahdimi ifa edin, itaatinizi yapın. Ben de va'dimi yerine getirip cennetimi size vereyim, azabımdan sizi uzaklaştırıp rahmetime kavuşturayım.»

Allahü teâlâ ahdini bozan kullarını azabıyla, ahdini yerine getiren kullarını da rahmetiyle mükâfatlandırır. Kulun azaba uğraması da, mükâfata kavuşması da kendi elindedir.

41

«Sizin yanınızdakini tasdik edici olarak indirdiğim Kur'an'a iman edin. Onu inkâr edenlerin ilki olmayın. Âyetlerimi az bir paha ile satmayın. Ancak benden korkun.»

Yani gerçek şudur ki, Muhanımed'e indirdiğim kitap da size indirdiğim kitap gibi benim birliğimi, ortağım olmadığını, evlâddan münezzeh olduğumu bildirmektedir. Bu hitap Medine'de bulunan Beni Kureyza ve Nadir Yahudilerine yöneliktir.

Soru: Bu âyette «Onu inkâr edenlerin ilki siz olmayın» denilmesinin sebebi nedir? Halbuki onlardan önce Arapların müşrikleri Kurân'ı inkâr etmişlerdi. Tekrar, ilki siz olmayın denilmesinin hikmeti nedir?

Cevap: Yahudi âlimlerinin taraftarları çoktu. Taraftarları olanca samimiyetleriyle kendilerine bağlanmıştı. Eğer Yahudi âlimleri İslâm'ı kabul etmiş olsaydılar, onlar da hiç tereddüt etmeden hak dine gireceklerdi. Âlimleri kâfir kaldığı sürece onlar da kâfir kalacaklardı. Onlar her hususta âlimlerine -bağlıdırlar. Yüce Allah onlara :

«Kavminizden Kur'ânı inkâr edenlerin ilki siz olmayın. Benim âyetlerimi az bir pahaya satmayın. Yani kendi milletinizden az bir dünyalık alıp da kitabınızda açıkladığım Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'in vasıflarını gizlemeyin.» buyurmuştu. Yahudi âlimlerinin vazifeleri vardı ve kendi kavimleriyle menfaatleri söz konusuydu. Onlardan yerlerdi- Halk arasında itibari an vardı. **Resûlüllah**'ın sıfatlarını halka söyledikleri takdirde, vazifelerinin ellerinden gideceğinden ve itibarlarının yok olacağından korkarlardı. Onun için **Resûlüllah**'ın özelliklerini gizlerlerdi.

Allahü teâlâ'nın «Benim âyetlerimi az bir pahaya satmayın» ifadesi ilmiyle amel etmeyerek dünya menfaatini her şeyin üstünde tutan âlimleri de içine alır. Dünya menfaati için emri altındakilerin çirkin ve kötü işlerini görüp duymamazlıktan gelenler, geçici bir menfaat için sonu olmayan âhiret menfaatini terk ederler. Dünyaya karşılık âhiret terk edildiği için, Yüce Allah «Benim âyetlerimi az bir pahaya satmayın» buyuruyor. Âhiretin ebedî nimetini bırakıp terk etmek, buna karşılık geçici ve fani olan dünya nimetlerini tercih etmek Allah'ın âyetlerini cüz'i bir şey karşılığı satmak gibidir. Bundan dolayı Allah âyetin sonunda «Ve iyyâye fettekûn- buyurmuştur, «Benden korkun, indirdiğim Kur'ân-ı kabul edin. Onu

inkâr etmeyin, âyetlerimi az bir pahaya satmayın. Eğer satarsanız âhiret nimetlerinden mahrum olursunuz- buyurmuştur.

42

«Kendiniz bildiğiniz halde hakkı batıla karıştırıp da gerçeği gizlemeyin.»

Yahudiler hakkı batıl ile örtmek isterlerdi. Muhammed (aleyhisselâm)'ın bazı özelliklerini gizlerler, bazılarını haber verirlerdi. Yahudi ve Nasranî kalıntılarını İslâm'a sokarak işlerine gelen kısmı kabul ederler, işlerine gelmeyenleri kabul etmezlerdi. Allah katında İslâm'dan başka bir din olmadığını bildikleri halde, menfaatlerinin elden gideceği korkusuyla hakkı gizlerler, Allah'tan korkmazlardı.

Yüce Allah hakkı batılla gizlemeye çalışanlara bu iddialarından vazgeçmeleri ve hakka dönmeleri için şu âyeti indirmiştir:

43

«Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, rükû' edenlerle beraber rükû edin.»

Allahü teâlâ, sizi haktan uzaklaştıracak batılları terk edin, benden korkun. Namazı tadil-i erkânıyla kılın, malınızın zekâtını verin, buyurmuştur. Namazla zekâtı terk hususunda hiç kimseye ruhsat yoktur. Bu âyette cemaatle namaz kılmanın vacip olduğuna da ayrıca işaret vardıf. Onun için «Rükû edenlerle beraber rükû edin» buyurulmuştur.

Yüce Allah namazla zekâtı bir arada zikretmiştir. Ulemaya göre bunlar birbirinin tamamlayıcısıdır. Namaz kılan kimse zekâtını vermezse, namazı kabul olmaz. Zekât veren de namaz kılmazsa zekâtı kabul olmaz. Ancak ikisi birden yerine getirilirse kabul edilir. Bunlardan biri bedenin şükrü, diğeri de malın şükrüdür.

44

«Siz, insanlara iyiliği emredersiniz de kendinizi unutursunuz. Halbuki kitabı (Tevrat'ı) da okursunuz. Hâlâ aklınızı başınıza almayacak mısınız?»

Bu âyet Medine'nin çevresinde bulunan Beni Kureyza ve Nadir Yahudileri hakkında inmiştir. Bu Yahudi kabileleri Tevrat'ta Muhammed'in geleceğini okumuşlar, îman etmek için O'nun **peygamber** olarak gönderilmesini bekliyorlardı. Aynı zamanda Evs ve Hazreç kabilelerini de İslâm'a davet ediyorlardı. Evs ve Hazreç kabileleri **Hazret-i Peygamber**in getirdiği İslâm dinini onlardan önce kabul ettiler. Yahudiler onları kıskandılar ve İslâm'ı kabul etmediler, inkâr ederek kâfir oldular.

Allahü teâlâ, -Ey Yahudiler, siz Evs ve Hazreç kabilelerini İslâm'a davet eder, kendinizi unutursunuz. Halbuki Tevrat'ı okur, onda **Hazret-i Peygamber**'in sıfatları zikredildiği halde düşünüp, aklınızı başınıza alıp iman etmezsiniz» buyurmuştur.

Katâde (radıyallahü anh) demiştir ki: «İyilikle emredenlerin önce söylediklerini kendilerinin yapması, kötülüklerden kaçınması ve her hususta insanlara örnek olması gerekir. Emr-i bümârufta bulunanların söylediklerinin tesir etmesi için önce kendileri söylediklerini yerine getirmelidirler. Bu âyette buna işaret vardır.

Enes (radıyallahü anh)'den rivayet edilmiştir: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mi'rac gecesi bir topluluğa uğrar, dudaklarının cehennem aletleriyle parça parça kesildiğini görür. Bunların kim olduğunu Cebrail'e sorar. Cebrail (aleyhisselâm) şu cevabı verir: 'Bunlar senin ümmetinin hatip ve vaizleridir. Halka emr-i bümârufta bulunurlar, fakat kendi söylediklerini kendileri amel etmezler.'»

45

«Hem sabır, hem namazla (Allah'tan) yardım isteyin. Hiç şüphe yok ki namaz ağır bir iştir. Ancak (Allah'a) saygı gösterenler için öyle değildir.»

Farz edilen namazları kılmakla Allah'tan yardım talep edin ki, günahlarınız bağışlansın, özürleriniz kabul edilsin.

Bazıları sabırdan maksat oruç tutmaktır, demişlerdir. Çünkü oruç tutan kimse yemeden içmeden ve diğer arzularından kendini alıkor. Bu ise sabrın ifadesidir. Sabır da orucun yarısıdır. Onsuz oruç olmaz.

Bazıları da sabır üç türlüdür demişlerdir: Musibetlere karşı sabır, Allah'a itaat ve ibadet etmekte sabır ki bu birinciden daha ağırdır. Fakat mükâfatı da o nisbette fazladır. Günahları terkedip istememeye sabırdır. Bu da ikincisinden daha ağırdır. Bu sabrı herkes yerine getiremez. Bunun sevabı öncekilerden çok daha fazladır. Âyetteki sabırdan maksat, Allah'a itaat üzere sabırdır ki, güçlükler karşısında terk edilmemelidir. Namazla Allah'tan yardım talep etmek ağırdır. Ancak, Allah'tan korkanlar, kibri terk edenler ve tevazu ile boyun eğenler müstesna. Çünkü onların namazlarında şüpheleri yoktur. Onlar günahlarından arınmışlar, hakka bağlanmışlardır.

46

«Haktan korkanlar o zatlardır ki, Rablerine mülâki olacaklarını ve O'nun huzur-u manevisine döneceklerini düşünüp teemmül ederler.»

Yani o zatlar Allah'tan korkarak tevazu ehli olurlar. Kibri bırakırlar, oruç ve namazlarıyla Allah'tan yardım talep ederler. .Onların itikatları sağlam, âhirete olan inançları tamdır. Âhirette hesaba çekileceklerine ve herkesin Allah'ın huzurunda toplanıp amellerine göre mükâfat ve mücazat göreceklerine imanları tamdır.

47

«Ey İsrailoğulları, size ihsan ettiğim bunca nimetimi ve sizi (bir zaman) âlemlere tercih ettiğimi hatırlayın.»

Allahü teâlâ İsrailoğullarını gafletten uyandırmak için buyurdu ki: Size ihsan ettiğim bunca nimetimi hatırlayın. Bir zamanlar sizi diğer insanlardan üstün tuttum. Size kitap indirip Musa'yı **peygamber** olarak gönderdim. O'na îman edip dereceleri yükseldi. Sonra **Hazret-i Peygamber** geldi, ona da îman edip dereceleri bir kat daha arttı. Ecirleri iki kat oldu. **Hazret-i Muhammed**'e yetişip îman edenler, O'na iman etmeyenlerden veya O'nun **peygamber**liğine yetişemeyenlerden daha çok faziletlidirler. Çünkü îman edenlerin iki kat ecri vardır.

Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) üç sınıf insanın mükâfatı iki kattır buyurmuştur.

«Bir köle alıp güzelce terbiye ettikten sonra âzâd eder ve onu evlendirirse mükâfatı iki kat olur. Allah'a itaat edip hakkıyla ibadet edenlerin, anasına babasına hürmet edenlerin, efendisine hürmet eden kölelerin de mükâfatları iki kat olur' (Müslim) İslâm'ı kabul eden Yahudi ve Hıristiyanların da mükâfatı iki kattır. Bunun izahı yukarıda geçmiştir.

48

«Öyle bir günden korkunuz ki, (o günde) hiçbir kimse bir başkası namına bir şey ödeyemez. Ondan herhangi bir şefaat kabul edilmez. Ondan bir fidye alınmadığı gibi, onlara yardım da edilmez.»

Ey Israiloğulları! **Allahü teâlâ**'nın şükrünü yerine getirin. Nimetlerini inkârdan çekinin. Âhiret azabından korkun. Hiçbir mü'minin, bir kâfiri Allah'ın azabından kurtarma yetkisi yoktur. Herkes kendi günahından sorumludur.

Bu âyetin iniş sebebi şudur: Yahudiler Hazret-i ibrahim ve Hazret-i İshak'ın oğlu olduklarını söylemişlerdi. Onlar bize şefaat eder, Allah da onların şefaataü bizim için kabul eder ve bizi affeder demişlerdi. Allah onların ümitlerini kursaklarında bırakmak için bu âyeti indirmiştir. Hiçbir mümin bir kâfiri azaptan kurtaramaz. Mü'minin kâfir için şefaati kabul olmaz. Hiç kimse kafire yardımda bulunamaz. Ancak îman sahiplerinin birbirlerine olan şefaatleri Allah katında geçerlidir. İman olmayınca hiçbir şeyin Allah katında faydası yoktur.

49

«Sizi en kötü azapla cezalandıran Fir'avun'un hanedanından kurtardığımızı hatırlayın.»

Buradaki hitap Yahudileredir. Onların Fir'avun'un zulmünden kurtulan atalarınadır. Ey Israiloğulları, sizi Fir'avun'un çeşitli zulümlerinden necat verip kurtardım, buyurduktan sonra Yüce Allah zulmün ne demek olduğunu âyetin devamında şöyle beyan etmiştir:

«Oğullarınızı boğazlıyor, kadınlarınızı da diri bırakıyorlardı. Bunda sizin için Rabbinizden büyük bir imtihan vardır.»

Firavun İsrailoğullarının küçük çocuklarını boğazlıyor, kız çocuklarını bırakıyor, kendine hizmetçi yapıyordu.

Kâhinler, Fir'avun'a Israiloğullarından biri gelecek, senin tahtını elinden alacak ve seninle cedelleşecek dediler. Bunun üzerine Fir'avun İsrailoğullarından doğan erkek çocukları boğazlatır, kız çocuklarını serbest bıraktırır. **Allahü teâlâ** onları Fir'avun'un zulmünden kurtardı. Oğlan çocukları ölümden, kız çocukları da hizmetkârlıktan kurtuldular. Bu, Rabbinizin bir lütfudur. O'nu anın, Rabbinize onun şükrünü eda edin. Kitabını inkâr etmeyin. **Peygamber**ini yalanlamayın. Yüce Allah onlara verdiği nimetlerin bazısını şu âyetinde zikretti:

50

«Hem hatırlayın o anları ki, gözünüz bakıp dururken denizi yardık, sizi kurtardık. Fir'avun hanedanını da suya gark ettik.»

Ey İsrailoğulları, denizi yarıp boğulmaktan sizi kurtardığım ve Fir'avun hanedanını boğduğum anı hatırlayın. Bu, benim size bir ihsanımdır.»

Bu boğulma olayı şöyle olmuştur: Musa (aleyhisselâm), kavmini Mısır'dan çıkarıp Kenan iline doğru ilerlerken Fir'avun'un ordusu onları takibe koyuldu. Musa kavmiyle Kızıldeniz'e dayandı. Fir'avun ordusunun kendilerine yaklaştığını gören Musa (aleyhisselâm), mucizesini göstererek elindeki asayı denize vurur. Denizde on iki yol açılır. Çünkü İsrailoğulları on iki kabiledir. Her biri bir yoldan denize girer. Fir'avun'un ordusu da aynı yollardan denize girerler. Allah'ın hikmeti gereği deniz birleşir, yollar kapanır. Fir'avun'un hanedanı boğularak helak olur. Bunun uzun izahı inşaallah aşağıda gelecektir. (.....) âyetinin devamında Yüce Allah «Sizin gözünüzün önünde Fir'avunu adamlarıyla gark ettik» buyuruyor. Fir'avun'un bu halini görenler Yahudilerin atalarıdır. Fakat Musa (aleyhisselâm)'ın hâdisesini Yahudiler çok iyi biliyorlardı. Bunun için olayı görür gibiydiler. Bundan dolayı Yüce Allah burada Yahudilere hitap etmiştir.

Imam-ı Ebu'l-Leys demiştir ki: Fir'avun'un ve diğerlerinin kıssalarında **Hazret-i Peygamber**in risaletine alâmetler vardır. Zira okuma yazma bilmeyen birisinin bu hâdiseleri haber vermesi ancak vahy ile olur. Vahiy ancak **peygamber**lere gelir. Onlardan başkasına vahiy gelmez.

Bu âyette inadı bırakıp îmana gelmeleri için kâfirleri tehdit, korkutma ve ikaz vardır. Zira kendilerinden öncekiler, küfürleri yüzünden nasıl helâk oldularsa, kendilerinin de küfürleri ve inatları yüzünden aynı şekilde helak olacaklarına işaret etmektedir. Yine bu âyette mü'minlere de tenbih vardır. Onların günah işleyerek Allah'a ve Resülü'ne âsi olmaları, dünya ve âhiret musibetlerinden kurtulup selâmete ulaşmaları istenmektedir. Mevlâ kullarını çeşitli vesilelerle ikaz ediyor. Musibetlere ve felâketlere mâruz kalmasınlar diye her vesileyle ikaz ediyor. Geçmişten misaller vererek isyan edenlerin ve azanların mutlaka helak olduklarını beyan ediyor.

51

«Biz, bir vakit Musa ile kırk gece (Tür'da kalarak sonra kendisine Tevrat verilmek üzere) vaidleşmiştik. Yine siz onun arkasından zalimler olarak buzağıya tutunmuştunuz.»

Yüce Allah, Hazret-i Musa'nın durumunu beyan ederek «bize münacaatla meşgul olsun diye biz Musa'ya kırk gece vade kıldık- buyurmaktadır. Musa (aleyhisselâm)'ın kavmi onun gelmesini beklemeden bir buzağıyı kendilerine mâbud edinerek tapmaya başladılar. Allah'a ibadeti bıraktılar, elleriyle yaptıkları puta taptılar ve böylece zulmedip kâfirlerden oldular.

İbn Abbas, rivayet etmiştir. Hazret-i Musa Tür Dağı'na giderken kırk gün orada kalacağına dair kavmiyle ahidleşmişti. Bu zilkade ayının başından zilhicce ayının sonuna kadar devam edecekti. Musa (aleyhisselâm) kavminden ayrıldıktan sonra kavmi yirmi gün saydılar, kırk gün kabul ederek Musa'nın kendilerine dönmediğini görünce «Musa ahdini bozdu, bize muhalefet etti» dediler. Bunların zaafından istifade eden Samirî adında birisi, kendilerine: «Musa (aleyhisselâm)'ın geri gelmeyişi Allah'ın size bir azabıdır. Çünkü siz Fir'avun'un kavminin kadınlarından altın ve gümüş aldınız, onları geri vermediniz» demiştir. Bunun üzerine

Musa'nın kavmi ellerinde ne kadar altın varsa hepsini toplayıp Samiri adındaki kuyumcuya getirirler, o da altınları eritir ve ağırlığınca bir buzağı yapar. Cebrail'in hayat atının bastığı yerden bir avuç toprak alır ve buzağının içine kor, buzağı canlanır; bağırarak acaip sesler çıkarır.»

Hazret-i Ali (radıyallahü anh) Samiri içi boş saf altından bir buzağı yaptı. Eüzgâr onun arkasından vurur, ağzından çıkardı. Samiri onlara, «Sizin de, Musa'nın da ilâhı budur, yalnız Musa yolunu sapıttı, hatâ etti» demiştir.

Bazıları da şöyle demişlerdir: -**Allahü teâlâ** Musa ile otuz gün oruç tutmak üzere vaadleşmişti. Ta ki oruç esnasında otuz gün münacaatla Allah'a yalvarsm. Musa (aleyhisselâm) kavmiyle de aynı şekilde otuz gün ahidleşmişti ki, otuz gün sonra onlara dönecekti. Musa otuz günün bitiminde yanılgıya düştü. Yüce Allah da on gün daha oruç tutmasını emretti. Ve Tür'da kalması kırk günü buldu. Kavmi ise Musa (aleyhisselâm)'ı otuz gün bekledikten sonra şüpheye düştüler, Samiri'nin sözüne aldandılar ve buzağıya taptılar. Sahih olan görüş budur. **Allahü teâlâ** da buzağıya taptıkları için kendilerine zulmettiklerini, Hakka âsi olduklarını ve **peygambere** muhalefet ettiklerini beyan etmiş, zulümden dönüp Hakka itaatle tevbe ederlerse affedeceğini bildirmiştir:

52

«Bilâhare sizi bundan sonra da atfetmiştik. Tâ ki şükredesiniz.»

Allahü i'eâlâ buzağıya' tapanları helak etmediğini, tevbe edenleri affettiğini beyan ediyor. Tâ ki bunları hatırlarlar, verilen nimetlere karşılık şükrederler diye. Yüce Allah verilen nimetleri de su âyetiyle açıklıyor:

53

«Hani Musa'ya doğru yola gelesiniz diye kitap ve Fürkan'ı vermiştik.»

Allahü teâlâ buyuruyor: «Ey Israiloğulları, size verdiğim ihsanı hatırlayın. Haramı helâli öğrenip, haramdan ve şüpheli şeylerden kaçmasınız ve böylece kurtuluşa ulaşasınız diye

Musa (aleyhisselâm)'a kitap verdim. Musa (aleyhisselâm)'a verilen kitap onların kurtuluşa ermeleri için büyük bir ihsandır. Bu büyük ihsan Allah tarafından verilmiştir. Şayet kitap gönderilmeseydi, onlar hanımla helâli, hakla batılı nereden öğreneceklerdi?, ilâhî kitap olmamadan kurtuluşa ulaşmak mümkün müdür?

Bu âyetin mânasını bir de şöyle açıklamışlardır: Yüce Allah Musa (aleyhisselâm)'a Tevrat'ı, Muhammed (aleyhisselâm)'a da Kur'an'ı vermiştir. İnsanların sapıklıktan kurtulup hidayete ermeleri için Allah böyle bir lütufta bulunmuştur. İlâhî kitaplar insanlar için hidayet kaynağıdır. İnsanlar bu ilâhî kitapların gösterdiği yoldan yürür, yasakladıklarından kaçınırsa iki cihanda kurtuluşa ve saadete ererler. Eğer ilâhi kitapların gösterdiği yoldan gitmezlerse dalâlete düşer, helak olurlar.

Musa (aleyhisselâm) Tûr'dan döndükten sonra kavminin buzağıya taptığını görünce çok üzülür, onları azarlar. Fakat hiçbir zaman **peygamber**lik görevinden geri durmaz, kavmini yine Hakka davet eder. Onları doğru yola çağırır.

54

«Hani Musa kavmine, Ey kavmim siz buzağıya tutunmakla şüphesiz kendinize yazık ettiniz. Hemen Yaratan'ınıza tevbe edip nefislerinizi öldürün. Böyle yapmanız Yaratanınız katında sizin için hayırlıdır, demişti de Allah da tevbelerinizi kabul etmişti. Çünkü O tevbeleri en çok kabul edenin, en çok esirgeyenin tâ kendisidir.»

Mûsa (aleyhisselâm), kavmine döndüğü zaman onların buzağıyı mâbud edindiklerini gördü. Onlara merhamet edip, «Ey benim kavmim, siz buzağıyı mâbud edinip tapmakla kendi nefsinize zulmettiniz. Kat'î zarara uğradınız. Buzağıya ibadeti terk edin ve geri dönün, tevbede bulunun. Yaratıcınıza ibadete devam edin» demişti. Kavmi bu sözleri duyunca pişman oldular ve «Biz nasıl tevbe edelim ki, Allah tevbemizi kabul etsin» dediler. Musa da onlara: «Tevbenizin kabul olması için, buzağıya tapmayanlar, tapanların boyunlarını vursunlar. Allah'ın rızasını kazanmak ancak böyle mümkündür. Allah'ın rızasını kazanmak sizin için çok hayırlıdır. Boyunlarınızın vurulmasıyla Allah'ın azabına müptelâ olasınız ki, dirilince günahlarınızı affedip tevbenizi kabul etsin. Allah rahim ve merhamet

edicidir. Nefsinizi öldürmeyi, günahınızı bağışlamaya kefaret kılar» demiştir.

Başka bir rivayette ise şöyle denilmektedir: Buzağıya tapanlar, gelip evlerinin kapısında diz üstü oturmuşlardı. Buzağıya tapmayanlarla beraber Harun (aleyhisselâm) da ellerinde kılıçları olduğu halde onların yanına gelmişlerdi. Musa (aleyhisselâm) da gelenlerin içinde bulunuyordu. Musa (aleyhisselâm), buzağıya tapanların kapılarında diz üstü oturduklarını görünce: «Ey kavmim, bu kareleriniz sizin boyunlarınızı vurmaya geldiler. Bu, günahınızın kefaretidir. Böylece günahlarınız affedilip bağışlansın. Buna sabredip razı olanlar Allah'ın rahmetine mazhar olacaklardır. Buna razı olmayanlar, karşı gelenler ebedî azaba müstehak olurlar» demişti. (İsrailoğullarının şeriatine göre, irtidat eden bir kimsenin tevbekâr olması için bu hareketinden nadim olup nefsini katletmesi lâzımdır. Hazret-i Musa'nın teklifi üzerine üç bin kişinin kendini katlettiği Tevrat'ta yazılıdır.)

Bunlar Musa (aleyhisselâm)'ın teklifini kabul ettiler, yaptıkları hatadan kurtulmaları için boyun eğdiler. Bunun üzerine sabahtan itibaren boyunları vurulmaya başlandı, gece yarılarına kadar devam etti. Musa (aleyhisselâm) onların durumunu görünce duada bulundu. Allah Musa (aleyhisselâm)'ın duasını kabul etti ve şöyle vahy etti: «Yâ Musa ölenlerin de, kalanların da günahlarını affettim, dualarını kabul ettim.»

Ey mü'minler bu sözlerden siz de ibret alın, nefsinizin arzularına itaat etmekten kendinizi alıkoyun. Allah'a ibadet edin. Nefsinizin emirlerine değil, Allah'ın emirlerine kulak verin, nefis sizi felâkete götürür. Allah'ın emirlerine uymak sizi kurtuluşa ve rahmete götürür.

Allahü teâlâ Musa (aleyhisselâm)'ın kavmine bazı nimetler ve yerine göre bazı cezalar vermek suretiyle te'dip etmiş, bundan sonra onları büyük tehlikenin kuşattığını şu âyetle haber vermiştir:

55

«Bir de o zamanı hatırlayın, siz Musa'ya, Allah'ı apaşikâr görünceye kadar sana kat'iyyen îman etmeyiz, demiştiniz de gözünüz bakıp dururken sizi o yıldırım çarpmıştı.»

Allahü teâlâ buyuruyor: Ey İsrailoğulları, siz Musa (aleyhisselâm)'a «Biz Allah'ı gözümüzle görmedikçe sana inanmayız» dediğinizi hatırlayın ki o anda yıldırım sizi çarpıvermişti. Musa (aleyhisselâm)'a Tür Dağı'na Allah'a münacaat için gittiği zaman kavminden yetmiş kişi Onun Tur'a gittiğini öğrenince peşine koyuldular ve Musa (aleyhisselâm)'a yetiştiler. Musa onlara: «Siz dağın dibinde durun» dedi ve kendi dağa çıktı. Allah'a münacaatta bulundu. Yüce Allah da ona hükümler yazılı levhalar gönderdi. Musa (aleyhisselâm) levhaları aldı ve kavmine geldi. Onlar, «Yâ Musa, sen Allahı gördün, bize de göster ki, Ona bakalım» dediler. Musa (aleyhisselâm); «Ben O'nu görmedim, görmeyi arzu ettim. Fakat o dağa tecelli etti, dağ onun azametine dayanamadı, parça parça oldu- cevabını verdi. Bundan da ibret almayan İsrailoğulları, Musa (aleyhisselâm)'a: «Biz Allah'ı gözümüzle görmeyince senin sözüne inanmayız» dediler. Musa'nın kavmi bu sözü söylerken ansızın bir yıldırım onları çarpıp helak etti. Musa (aleyhisselâm) onların öldüklerini görünce üzüldü ve tekrar dirilmeleri için Allah'a dua etti. Allah da onun duasını kabul etti ve tekrar onları diriltti.

56

«Sonra ölümünüzün arkasından sizi diriltmiştik. Ta ki şükredesiniz.»

Yani ölümden sonra dirildiğiniz için Allah'a şükredesiniz diye sizi helak ettikten sonra tekrar dirilttik. Öldükten sonra diriltmek ancak Allah'a mahsustur. Bu insanların kendi elinde olan bir hususiyet değildir. Öldükten sonra tekrar hayata kavuşmak elbette ki şükrü gerektirir.

57

«Ve üstünüze bulutu gölge yapmış, size kudret helvasıyla yelve kuşunu indirmiş, 'size rızık olarak verdiğimiz şeylerin iyilerinden,

güzellerinden yiyin' (dedik). Onlar (nankörlüklerinden) bize zulmettiler. Fakat gerçekte kendi nefislerine zulmetmişlerdir.»

Allahü teâlâ buyuruyor: Yahudilere, «Atalarınıza verdiğim nimetlerimi ve ihsanımı hatırlayın, onlara Musa (aleyhisselâm)'la beraber âsiler bölgesine gidin, onlarla savaşın» demiştik. Onlar verilen emre aldırmayarak Musa (aleyhisselâm)'a «Rabbinle beraber gidin savaşın,» demişlerdi. Bu hareketlerinden dolayı Yüce Allah onları Tih vadisinde kırk yıl mahsur bırakmıştı. Güneş onları âdeta yakıp kavuruyordu, Bu durum karşısında çok muzdarip oldular. Yaratan'ın rahmeti her şeyi kapladığı için onların yaptıklarını bağışlayarak gölgelensinler diye üzerlerine bulut gönderdi. Ve semada onlar için direk gibi bir nur belirdi ki, geceleyin ay yerine onları ışıklandırıyordu. Tih vadisinde yiyecek bir şey bulamadıklarından açlık ve yokluk içinde kıvranmaya başladılar Başka çıkar yolu bulamayınca Musa (aleyhisselâm)'a müracaat ettiler: «Açlıktan perişan olduk, buna bir çare bul» dediler. Kul bunaldığı zaman, arzularının yerine gelmesi için bütün hatalarını unutarak Rabbine müracaat eder ve yalvarır. Çünkü başka gidecek kapısı kalmamıştır. Son kapı odur. Musa (aleyhisselâm) da kavminin açlık ve kıtlıktan kurtulması için Allah'a dua etti.

Allah Musa (aleyhisselâm)'ın duasını kabul etti ve onlara her sabah kırağı yağdırır gibi, kudret helvası yağdırdı. Musa (aleyhisselâm)'ın kavmi kudret helvasından bir gün bir gece yiyecek kadar alırlardı. Şayet fazla alırlarsa, kudret helvası kurtlanır, kokar, onların da huzurunu kaçırırdı. Yalnız cuma günü iki günlük alırlardı. Çünkü cumartesi kudret helvası gönderilmezdi. İsrailoğulları bir müddet kudret helvasından yedikten sonra Musa (aleyhisselâm)'a gelerek: «Biz bunu yemekten usandık, bu bizi helak edecek, Rabbine dua et de bize et taamı versin» demişlerdi. Musa (aleyhisselâm) anların taşkınlığını bildiği için Rezzâk-ı âlem olan Allah'a dua eder, Allah da Musa (aleyhisselâm)'ın duasını kabul eder, kavmine pişmiş bıldırcın eti gönderir. Kul, Allah'tan istemesini bilir, O'na karşı kulluk görevini yaparsa Allah onun isteklerini boşa çıkarmaz.

Bazı tefsircilere göre bu bıldırcınlar, pişmemiş olarak gönderilmiş, onlar alıp kesmişler, pişirmişlerdir.

Allahü teâlâ Yahudilere, Kur'ân-ı Kerim'de atalarına indirdiği nimetleri zikrederek bu nimetlere karşılık nasıl hareket ettiklerini açıklamaktadır. «Ve hatırlayın o ânı ki, sizi gölgelemek için üzerinize bulut gönderdik, size kudret helvası ve pişmiş bıldırcın gönderdik. Bunların helâl olanlarından rızık olarak yiyesiniz diye.» İsrailoğulları bıldırcınların bir kısmını yediler, bir kısmını da kurutup sakladılar. Halbuki onlara sadece yemeleri için müsaade edilmiş, biriktirmeleri veya saklamaları hususunda izin verilmemişti. Bunlar, 'biriktirmeyin' emrine uymadılar, aç kalırız korkusuyla biriktirdiler. Yüce Allah onlara: «Siz bunu yapmakla bize zarar etmediniz, kendi nefsinize zarar ettiniz» buyurmuştur. Biriktirdikleri için Allah onlardan bu nimetini kesti.

İlâhî emre muhalefette bulunanlar cezalarını mutlaka göreceklerdir. İlâhî emre itaat edenler de mutlaka mükâfatlarına kavuşacaklardır. Hem de fazlasıyla.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den rivayet ederek demiştir ki: «İsrailoğulları olmasaydı, et kokmayacak, yiyecekler çürümeyecekti. Havva anamız olmasaydı hiç bir kadın beyine ihanet etmeyecekti. İsrailoğulları yiyeceklerin çürümesine, Havva anamız da kadınların kocasına ihanetine sebep oldu» (Câmiu's-Sağir), **Allahü teâlâ** İsrailoğullarını Tih vadisinden çıkardığını, yiyeceği bol bir kasabaya gönderdiğini şu âyetiyle beyan ediyor:

58

«Hani, (size), şu kasabaya girin, dilediğiniz yerde istediğinizi bol bol yiyin. Kapısından secde ederek (eğilerek, saygı göstererek) girin. Ve (dilediğimiz) «Hıtta» dır deyin. (Tevbe edin de) kusurlarınızı örtelim. İyilik edenlere mükâfatımızı daha da artıracağız demiştik.»

Yüce Allah Yahudilerin atası olan İsrailoğullarını Tih vadisinden çıkarmış, Kudüs; bazılarına göre ise Erine denilen şehre göndermiş, oranın yiyeceklerinden dilediğinizi bol bol yiyin demişti.

Bazılarına göre, İsrailoğullarının Tih vadisinden çıkıp Kudüs şehrine gelmeleri, Musa (aleyhisselâm)'la kardeşi Harun (aleyhisselâm)'ın vefatından kırk yıl sonra, Musa tarafından yerine halife seçilen Yuşa **Peygamber** zamanında vuku bulmuştur. Yuşa (aleyhisselâm) onlara; «Ey İsrailoğulları, şehre girerken Allah'ın emri gereği başınızı eğerek namazda rükû edenler gibi tevazu ile girin. Günahlarınızın bağışlanması, hatâlarınızın silinmesi için de «Hıttatün, Hıttatün» deyin demiştir,»

Hıtta hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür: Bazı tefsircilere göre Hıtta «La ilahe illallah, bazılarına göre ise «Bismillâhi» demektir. Onlara şehrin kapısından girerken «Hıtta» derseniz, **Allahü teâlâ** hatalarınızı bağışlar, buzağıya tapmanızdan ve Tih vadisinde yiyecek biriktirmenizden dolayı kazandığınız günahları affeder, denilmiştir. Onların bu hareketlerinden sonra âsilerin günahlarını Yüce Allah affeder, iyiliklerine karşı ihsanım artırır, Âhirette derecelerini yükseltir. Onlar şehre girerken Allah'ın emrine karşı geldiler. İzdihama sebebiyet verip taşkınlık yaparak girdiler.

İbn Abbas (radıyallahü anh) «Onlar sırt çevirerek şehre girdiler» demiştir.

Bazıları da, onlar yan yana girdiler, «Hitta»yı da başka şekilda ifade ettiler, demişlerdir. Nitekim **Allahü teâlâ** «Hıtta»yi başka şekilde söylediklerini şu âyette bildirmektedir:

59

«(Nefislerine) zulmedenler sözü kendilerine söylenenden başkasına çevirmişlerdi. Biz de o zalimlerin üstüne gökten -ettikleri fıskın karşılığı olarak - korkunç bir azap indirdik.»

Yani kendi nefislerine zulmedenler, ilahî emre muhalefette bulunanlar, bizim «Hıttatün» sözümüzü «Hıntatün hamrâe» diye değiştirmişlerdir. Böylece Allah'ın sözüyle alay ettiler. **Allahü teâlâ**, «Sözümüzle alay edenlerin üzerine ansızın azap indirdik, onları helak ettik» buyurmuştur. Allah'ın diniyle ve sözleriyle alay edenler mutlaka perişan olmuşlardır.

Bazı tefsirciler, Allah'ın âyetleriyle alay edenlerin, üzerine gökten ateş yağdı, onları yaktı, böylece fısk ve inatlarının cezasını buldular, demişlerdir.

Su âyette şu hususa işaret edilmektedir; Allah'ın sözüne ve emrine muhalefet edip karşı gelenler, mutlaka iki cihanda ukubete uğrayacaklardır, Tevbe edip hatalarından dönenler de mükâfatlarını fazlasıyla göreceklerdir.

Allahü teâlâ, Musa (aleyhisselâm)'ın kavminin Tih vadisinde çektiği sıkıntıyı, peygamberin duasını kabul ederek günahlarını bağışladığını, nlımuiyle onları donattığını şu âyetiyle açıklamaktadır:

60

«Bir de Musa kavmi için su arayınca 'Asanı taşa vur' demiştik. (O da asasını taşa vurunca) ondan on iki göze çıktı. (Çünkü İsrailoğulları on iki kola ayrılmıştı). Her zümre su alacağı kaynağı öğrenmişti. Allah'ın rızkından yiyin, için. (Fakat) yeryüzünde fesatçılar olarak taşkınlık yapmayın.»

İsralloğulları Tih vadisindeyken suları kurudu, içmek ve kullanmak için su bulamadılar. Susuzluktan çok bunaldılar. Neticede durumlarını Hazret-i Musa'ya arzettiler. Musa onların durumuna acıdı ve âlemlerin Rabbi olan Allah'a dua etti. Allah kullarını hiçbir zaman bunaltmaz. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** Musa (aleyhisselâm)'a -Asanı taşa vur» buyurdu. Musa da adam başı kadar ve kare şeklinde bir taşı aldı ve kavminin bulunduğu yerin ortasına koydu. Elindeki asayı Allah'ın emrettiği şekilde taşa vurdu. Taştan on iki kaynak fışkırdı. Her kaynağın suyu tatlıydı. On iki fırkanın her biri kendi kaynağından suyu alıyordu. Biri diğerinin kaynağından asla su almazdı. Bu fırkalar nesep itibariyle birbirlerine üstünlük iddiasında bulunurlar ve bu yüzden bir fırka diğerinden kız alıp vermezdi. Her fırka kendi soyunun çoğalmasını isterdi. Allah bu yüzden her fırkaya bir pınar vermiştir ki, davarlarını kendi kaynaklarından sulasınlar ve kendileri de aynı sudan içsinler, aralarında düşmanlık meydana gelmesin.

Yüce Allah onlara: -Size verdiğim kudret helvasıyla bıldırcın etinden yiyin ve akıttığım sudan için, sakın yeryüzünde fesat çıkarıp masiyet işlemeyin. Allah fesatçıları asla sevmez» buyurmuştur.

Ebu'l-Leys demiştir ki: ' İsrailoğulları on iki fersah genişliğinde bulunan Tih vadisinde yolları kapalı olarak kaldılar. Suları yoktu. Allah onlara öküz kafası gibi bir taş almalarını emretti. Onlar konakladıkları yere taşı da koyarlardı. Musa da asasını taşa vurur, on iki ırmak akardı. Kalkıp başka yere taşındıkları zaman taşı da beraberlerinde götürürlerdi. Fakat su akmazdı. Yine Musa (aleyhisselâm) asasını vurur, taştan su gözeleri fışkırır, akardı.

Bazıları da bir çeşme çıkardı, on iki bölük olur ve her bölükten bir kabile içerdi, demişlerdir. Bu mevzuda çeşitli rivayetler ileri sürülmüştür. Hepsini zikretmeye gerek görmedik.

Musa (aleyhisselâm)'ın kavmi, Allah tarafından kendilerine gönderilen nimetleri beğenmeyerek Musa'ya «Biz bir çeşit yemeğe tahammül edemeyiz» demişlerdi. Onların verilen nimetlere şükretmeyerek sabırsızlık gösterdiklerini Yüce Allah şu âyetiyle beyan etmektedir :

61

«Hani siz, Ey Musa bir çeşit yemeğe elbette sabredemeyiz. Bizim için Rabbine dua et de yerin bitirdiği şeylerden, sebze, acur, sarımsak, mercimek ve soğan çıkarsın demiştiniz.»

İsrailoğulları kudret helvasıyla bıldırcın eti yemekten usandıklarını Musa (aleyhisselâm)'a bildirerek «Biz daima bir cins yiyecekten yiyemeyiz. Rabbine dua et, bize yerden biten yiyeceklerden versin» demişlerdi. Bunlar bakla, sarımsak, mercimek, buğday, salatalık gibi şeylerdi.

Musa (aleyhisselâm) bu sözleri duyunca kızdı, üzüldü ve onlara: «Siz hayırlı olan bir şeyi değersiz bir şeyle mi değiştirmek istiyorsunuz?» demişti.

«(Müsa kavmine şöyle diyor); O hayırlı olanı şu daha agağı olanla mı değiştirmek istiyorsunuz? Öyle ise bir kasabaya inin. Sizin için istediğiniz orada vardır, demişti.»

Yani Musa (aleyhisselâm) kavmine dedi ki: -Ey kavmim, siz şerefli bir yiyecekle soğan, sarımsak, salatalık, mercimek gibi değersiz taamları mı değiştirmek istiyorsunuz? Öyleyse bu şehirden başka bir şehre gidin. Orada istedikleriniz vardır. Onları siz orada hazırlarsınız. Allah'ın hazır nimetlerini yerken kendinizi zillete ve meşakkate düşürdünüz. Siz şerefi bıraktınız, zilleti tercih ettiniz.

Nitekim Yüce Allah âyet-i kerimenin devamında onların zillete düşüp gadaba uğradıklarını haber veriyor:

«Onlar şerefi bırakıp zilleti tercih ettikleri için, onların üzerine horluk ve yokluk vuruldu. Allah'tan bir gazaba uğradılar. Bu, onların Allah'ın âyetlerim inkâr ettiklerinden, **peygamber**ini haksız yere öldürdüklerinden isyan edip aşırt gittiklerindendir.»

Yani İsrailoğullarının üzerine zillet ve fakirlik çöktü. Kimi ekinle, kimi tarla bağ ve bahçeyle uğraşmaya başladı. Zahmetli işlere daldılar. Yahudilerin hepsi fakirlik içinde kaldılar. Görenler onların son derece perişan olduklarını anlarlardı. Bu nankörlüklerinden dolayı Yahudilere Allah'ın gadabı ve laneti geldi. Onlar Allah'ın lanetine ve gadabma uğradılar. Çünkü onlar Allah'ın âyetlerini inkâr ettiler. Hazret-i İsa'yı, Zekeriyya'yı, Yahya'yı ve **Hazret-i Muhammed**'i yalanladılar. Onlar kendilerine gönderilen birçok **peygamber**i katlettiler. Allah'ın emirlerine âsi oldular. Âyetlerini terk edip kâfir oldular. **Peygamber**leri öldürmekle masiyette haddi aştılar. **Allahü teâlâ** da onları rezil, perişan ve gadaba uğrayanlardan kıldı. Bunlar hep azgınlıklarının cezasıdır.

Bu âyette ayrıca şu hususa da işaret edilmektedir: Elindeki nimetle yetinmeyip fazlasını isteyenlerin dünyadaki zahmetleri artar. O malı cem ederken tâat ve ibadeti terkedeceği için âhiretteki hesabı ve azabı çoğalır.

62

«Şüphe yok ki îman edenler, Yahudiler, Nasranîler ve Sâbüler, kim Allah'a ve âhiret gününe inanır, bununla beraber salih amelde bulunursa elbette onların Rableri katında ecirleri vardır. Hem onlara bir korku da yoktur. Onlar mahzun olacak değillerdir,»

Bu âyette zikredilenler, Hazret-i Musa'ya îman edip Tevrat'ı kabul edenler, Hazret-i İsa'ya inanıp incil'i tasdik edenlerdir. Bunlar hem Musa'ya, hem İsa'ya inanırlar. Hiç birini yalanlamazlar. Hazret-i Musa'nın dinine intisap etmiş alanlara Yahudi, Hazret-i İsa'nın dinine intisap etmiş olanlara da Nasrani denilmiştir. Hazret-i İbrahim'in dini üzere bulunanlara da Sâbie denilmektedir.

Bu zümrelerden biri, Allah'a, âhiret gününe iman ederse Allah'ın azabından ve âhiret korkusundan halâs olur, sevabı artar. Rableri katındaki dereceleri yükselir. Dünya ve âhiret saadetine ulaşırlar.

İmam-i Kutbi demiştir ki, bu âyettri mânası şudur: Diliyle îman edip kalbiyle îman etmeyenler Yahudi, Nasrani ve Sâbiîlerdir, Sâbüler başlarını havaya kaldırıp meleklere taparlar, dinden dine geçerlerdi.

İslâm bilginleri Sâbüler hakkında çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Bazıları onlar ehl-i kitap gibidirler, kestikleri yendiği gibi kadınlarıyla da evlenirler demişlerdir. Bu, Ebû Hanife'nin görüşüdür. Bazıları da bunlar Yahudilerle "Hıristiyanlar arasında bir kavimdir, Zebur'u okurlar demişlerdir. Bazılarına göre ise, onlar İslâm karşısında hüküm itibariyle ateşe tapanlar gibidirler, kestikleri yenmediği gibi kadınlarıyla da evlenmek caiz değildir. Bu, Hanefi mezhebinden İmam-ı Yusuf ile İmam-ı Muhammed'in görüşüdür, Çünkü onlar meleklere tapmaktadırlar. Meleklere tapanların durumu hüküm bakımından ateşe tapanların durumu gibidir.

Buraya kadar izah ettiğimiz sınıfların hangisinden olursa olsun, **Allahü teâlâ**'ya ve âhiret gününe iman edenler, lâyıkıyla amel edenler, Allah katında büyük derecelere kavuşacaklardır. Onlar için âhirette azap korkusu da yoktur.

Soru: Bu âyetten imanın altı şartından ikisi, yani Allah'a iman ile âhiret gününe îman zikredildi. Fakat **peygamber**imize îman zikredilmedi. Demek ki îmanın altı şartından ikisi zikredilip **peygamber**imiz zikredilmeden de îman sahih oluyor?

Cevap: **Allahü teâlâ** ve âhiret gününe îman, îmanın altı şartını içine alır. Hazret-i **Peygamber** de buna dahildir. Zira îmanın aslı budur. **Allahü teâlâ**'ya îman, îmanın altı şartını kabul etmekle olur. Bunlardan bir tanesi kabul edilmezse hiçbiri kabul edilmemiş olur. Birini kabul etmeyen hepsini inkâr etmiş olur. Çünkü îman bir bütündür, cüz' kabul etmez.

Buna göre âyetin mânası şudur; Allah'a, bütün **peygamber**lerine ve onlara indirilenlere îman eden, âhiret gününü tasdik edenler için sevap ve mükâfat vardır. Bütün bunlara inanıp amel-i şalinde bulunanlar için mutlaka sevap ve mükâfat vardır.

Soru; Yukarıda geçen âyette -her kim îman ederse- sözü zikredilmiştir. Bundan maksat bir kişidir. Daha sonra âyette «Onlara ecir vardır' denilmiştir. Buradaki «onlar» çoğuldur. İman edenin müfret sigasıyla, ecir alanların da cemi sigasıyla zikredilmesinin hikmeti nedir?

Cevap: Burada «her kim» denilmiştir. Fakat bu, lâfız itibariyle müfret, mâna bakımından ise cemidir. Çünkü tek kişi cemi olmaz. Bu ibarede çoğul mânası vardır.

Allahü teâlâ İsrailoğullarından Tevrat'la amel edeceklerine dair söz almıştı. Onlar da Tevrat'ın hükümlerine göre amel edeceğiz diye söz vermişlerdi.

63

«Hani sizden sapasağlam söz almıştık. Tûr'u da üstünüze kaldırmıştık. Size verdiğimizi kuvvetle tutun, onda olanları hatırlayın. Tâ ki (cehennem azabından) sakınmış olasınız.»

Yani Ey İsrailoğulları biz sizden ahdi misak aldık.

İbn Abbas (radıyallahü anh) demiştir ki: «Misak ikidir. Birincisi, ruhlar yaratıldığı zaman yapılan ahdi misaktır. (Yukarıda bununla ilgili bilgi verilmiştir.) İkincisi, **Allahü teâlâ**'nın Tevrat ve diğer kitaplar hususunda İsrailoğullarından aldığı ahdi misaktır. İsrailoğulları, Tevrat ve diğer kitapların hükümlerine göre amel edeceklerine dair Allah'a söz vermişlerdi. «Tûr'u üzerinize getirdik»

sözünün anlamı şudur: Musa (aleyhisselâm) Tevrat'ı kavmine getirdi ve onlara okudu. Tevrat'taki hükümler ve buyruklar onlara ağır geldi. Bu hükümleri kabul etmekten çekindiler. Çünkü Tevrat onlara, bir defada Allah tarafından gönderilmişti. Bir defada gönderilişi onlara ağır geldi.

Hazret-i Muhammed'in ümmeti de Hazret-i Musa'nın kavmi gibi nefret edip îman etmekten kaçınmasınlar diye Kur'ân-ı Kerîm bir defada değil, zaman zaman gönderilmiştir. (Bunun izahı ileride gelecektir.)

Tevrat'ın hükümleri İsrailoğullarına ağır gelip kabul etmeyince Yüce Allah, Filistin dağlarından bir dağ getirmelerini emretti. Dağın kapladığı yer bir fersah kadardı. Melekler dağı alıp onların üzerine geldiler. Bu manzara karşısında kaçıp kurtulacakları yer olmadığı için Tevrat'ı kabul etmeye mecbur kaldılar. Dağın heybetinden korktukları için secdeye kapandılar. Secdedeyken dağa bakarlardı. Bundan dolayı Yahudiler bir yüzüne secde ederler. Yani yüzlerinin üzerine secde ederler ki, bir yüzleri açıkta kalır.

Allahü teâlâ İsrailoğullarına şöyle buyurmuştu: 'Size verdiğimi kuvvetle tutun.» Yani size indirdiğim kitabın hükmüyle amel edin. Daima onun emirlerine uygun hareket edin. **Allahü teâlâ**'ya muti olun. Kitap içindeki va'd ve vaîdleri hatırlayın, sevapları ve ikapları düşünün ki, kitapla amel etmek kolay olsun. Allah'ın azabından korkun ki, masiyetten imtina edesiniz.

64

«Sonra onun arkasından yine yüz çevirdiniz. Eğer üzerinizde Allah'ın fazl-i rahmeti olmasaydı elbette maddî ve manevî en büyük zarara uğrayanlardan olacaktınız.»

Musa (aleyhisselâm)'ın kavmi, Tevrat'ın hükümlerini kabul ettikten, dağı üzerlerine getirip Allah'ın ikabını gördükten sonra tekrar ahidlerinden döndüler. Eğer Allah'ın rahmeti olmasaydı helak olacaklardı. Allah rahmetiyle azaplarını geciktirdi. Onları Hakk'a davet etmek için **peygamber**ler gönderdi. O **peygamber**lere itaat etmediler, ukubete uğradılar ve ziyankâr oldular, Allah'ın âyetlerini

inkâr edip kâfir oldular. Küfürlerinin karşılığı olarak ebedî azabı boyladılar.

65

«Yemin olsun ki, içinizden cumartesi gününde haddi tecavüz edenleri elbette bilmişsinizdir. Biz de onlara zelil, hakir maymunlar olun demiştik.»

Bu, tehdit ve tahzir içindir, **Allahü teâlâ**, Musa (aleyhisselâm)'ın kavminin ilâhî emirleri dinlemediklerinden dolayı uğradıkları musibetin neler olduğunu insanlara ibret olsun diye açıklıyor. Tevrat'a göre Yahudilerin cumartesi günü çalışmaları ve balık avlamaları yasaklanmıştı. İsrailoğulları bu yasağa uymadılar ve cumartesi günü balık avladılar. Böylece Allah'ın yasağını çiğnedikleri için azabına uğradılar. Siz de bunlardan ibret alın ve Allah'ın yasaklarını çiğnemeyin. Tâ ki onların başına gelenler sizin de başınıza gelmesin.

İsrailoğullarının balık kıssası şöyledir: Deniz kenarında «ile» İsminde bir şehir bulunmaktaydı. Cumartesi olunca denizin yüzü balıkla dolar, diğer günler çok azalırdı. **Allahü teâlâ**, İsrailoğullarına cumartesi günü balık avlamayı yasak etti. Onlar cumartesi tuzak kurdular, perşembe günü tuzaklarını aldılar. O zaman azaba uğramadılar, mağrurlandılar ve her gün balık tutmayı helâl gördüler.

Bazılarına göre, cumartesi balıkların çok olmasının sebebi, Yunus **Peygamber**i yutan balığı görmeye gelmeleridir. Balıklar toplanıp cumartesi Yunus'u yutan balığı görmeye gelirlermiş.

İsrailoğulları her gün balık tutmayı -kendilerine mubah görünce Allah onlara: «Hepiniz maymun olun» buyurdu. Hilelerinin yüzünden hepsi maymuna döndüler, böylece Allah'ın rahmetinden uzak oldular. Bu, onların fiillerinin karşılığıdır. Allah'a isyan edenler, isyanlarının karşılığını er geç ama mutlaka çeşitli azaplarla göreceklerdir.

66

«Artık bunu o zamankilere ve ondan sonrakilere bir ibret verici ceza, takvaya erenlere de bir öğüt yaptık.»

Yani bizim onlara verdiğimiz azap ve ukubet yaptıklarının ve günahlarının karşılığıdır. Onlar günahlarının karşılığını gördüler. Bu azabı ve ukubeti daha sonra gelenler ders alsınlar ve onların akıbetine uğramasınlar diye ibret kıldık. Şayet öncekilerin işledikleri günahı, arkadan gelenler de işlerse aynı ukubet ve aynı azap onların da başına gelecektir. Herkes yaptığının karşılığını görecektir.

Biz, öncekilerin başına selen felâketi ve azabı Âhirzaman **Peygamber**i'nin ümmetine ibret verici bir öğüt yaptık. Ta ki, bundan ibret alsınlar, Allah'tan korksunlar, öncekilerin düştükleri hataya düşmesinler.

İmam-ı Ebü'l-Leys, Abdullah İbni Mes'ud'dan nakletmiştir: «Allah'ın emrine karşı gelerek maymun ve hınzıra benzeyenler kimlerdir? diye sorulmuş. Bunlar maymuna ve hınzıra benzetilenler mi? Yoksa başka bir kavim mi? Abdullah, Allah kimsenin yüzünü maymuna ve hınzıra benzetmemiştir. Bunlar önceden yaratılmış bir kavimdir, bunlar da onların neslindendir», demiştir.

67

«Bir zaman da Musa kavmine. Allah size bir sığır boğazlamanızı muhakkak emrediyor, demişti.»

Musa (aleyhisselâm) kavmine: «Ey kavmim **Allahü teâlâ** sizin bir sığır kesmenizi emrediyor» demişti.

İbn Abbas (radıyallahü anh) «Tevrat kitabında İsrailoğullarına bildirilmiş ki, iki köy arasında katili bilinmeyen bir ölü bulunursa, ölünün yakın olduğu köye diyeti ödetilir» demiştir.

İsrailoğullarından iki kardeş amcalarının mirasını almak için tek oğlunu öldürdüler. Ölen adamın ismi «Amil» olup bir de güzel kızı vardır. İki kardeş, kızını kendine nikahlayacak korkusuyla ve amcalarının mirasını almak için Amil'i öldürürler. İsmi geçen kişiyi öldürdükten sonra bir köyün yakınına bırakırlar. Köy halkı sabahleyin ölüyü görür ve telâşa kapılır. Çünkü ölünün katili belli değildir. Amil'i öldürenler gelir, kan bedelini almak için köy halkını Hazret-i Musa (aleyhisselâm)'a götürürler. Fakat Musa (aleyhisselâm) da faili bilememektedir. Her ne kadar ölü, köyün yakınında bulunmuş ise de faili bilinmemektedir. Dolayısıyla

bedeli kimin ödeyeceği de meçhuldür. Elbette her **peygamber** ümmetinin mes'elelerini halledecektir.

Bu mevzuda İbni Şîrîn, Ubeydeti's-Selmânî'den şu rivayeti nakleder: Adamın birinin akrabasından zengin bir hasmı vardı. Zengin, aynı zamanda dervişti. Zenginin hasmı olan adamdan başka da varisi yoktu. Zenginin malını elde etmek için onu öldürdü. Ve götürüp bir adamın kapısına bıraktı. Sabahleyin gelip adamdan: «Onu sen öldürdün» diyerek kan bedelini istedi. Ev sahibinin akrabası buna karşı koydular. Bu adamın akrabası da geldi. Tam silâhlarını çekip kavgaya tutuşmak üzereyke"n içlerinden biri dedi ki; «Allah'ın **peygamber**i varken kavga etmenin mânası nedir? Gidiniz, ona sorunuz, Allah'ın emri neyse size bildirir. Siz de ona göre hükmeder ve bu musibetten kurtulursunuz.» Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm)'a gelerek olayı anlatırlar. Musa (aleyhisselâm) da Allah'a dua eder ve 'bu meselenin hükmünü kendisine bildirmesini» niyaz eder. Tâ ki, ona göre hükmetsin ve hak yerini bulsun. Yüce Allah Musa (aleyhisselâm)'a «kavminin bir sığır kesmesini vahyetti.» Hazret-i Musa Allah'ın emrini kavmine bildirdi ve: 'Ey kavmim, bir sığır kesin. Bir parçasıyla ölüye bir defa vurun. Allah'ın inayetiyle ölü dirilecek ve kendisini kimin öldürdüğünü size söyleyecektir» dedi.

Musa (aleyhisselâm)'ın emrine boyun eğmesi gereken bu adamlar itirazda bulundular. Allah onların bu durumunu şu âyetle haber vermektedir

«Onlar, (Musa aleyhisselâm'ın kavmi) bizimle alay mı ediyorsun? demişlerdi. Musa da (onlara) Ben cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım demişti.»

Musa (aleyhisselâm)'ın kavmi bir buzağı keseceklerini öğrenince «Yâ Mûsâ, sen bizimle alay mı ediyorsun? Bu ne acaip hükümdür?» demişlerdi.

Soru: Musa (aleyhisselâm)'ın kavminin, Musa'ya «Sen bizimle tılay mı ediyorsun?» diye soru yöneltmeleri küfür değil midir?

Cevap: Onların bu sözleri küfür değildir. Çünkü onların Musa (aleyhisselâm)'ın **peygamber**liğinde şüpheleri yoktu. Zira

Musa (aleyhisselâm)'ın **peygamber**liği çeşitli mucizelerle zahir olmuştu. Musa'nın **peygamber**liğinde asla tereddütleri yoktu. Ancak buzağının kesilmesindeki maksadı anlamadıkları için «Sen bizimle alay mı ediyorsun?» demişlerdi. Bu söz Musa (aleyhisselâm)'ın **peygamber**liğini inkâr için söylenmemiştir. Onların bu davranışlarına karşı Musa (aleyhisselâm): «Ey kavmim, ben cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım. Alay etmek ancak cahillerin işidir. Sizinle alay edip de cahillerden mi olayım?» demişti.

İbn Abbas (radıyallahü anh): «Musa (aleyhisselâm)'ın kavmi itiraz etmeden bir sığır boğazlamış olsaydı, yeterli olur ve arzuları yerine gelirdi. Sığır hakkında sormakla teklifin şiddetini artırdılar. Yani kendileri için kolay olanı zorlaştırdılar- demiştir.

Halbuki onlara bir sığır kesilmesi emredilmişti. Onlar ise sığırın şeklini, durumunu sormaya başladılar.

68

«(Musa'nın kavmi) dediler ki: Bizim için Rabbine dua et, O sığırın ne olduğunu bize bildirsin. (Musa) dedi ki: Cenâb-ı Hak buyuruyor, o bir sığırdır ki ne pek yaşlıdır, ne de pek gençtir, ikisi ortası bir dinç sığırdır. Artık emrolunduğunuz işi yapın.»

Yani, Musa (aleyhisselâm)'ın kavmi -Yâ Musa, bizim için Rabbine dua et.» O sığırın keyfiyeti nedir? Genç mi, yaşlı mı? diye sormuşlardı. Musa (aleyhisselâm) da «O ne çok yaşlı, ne de çok genç; ikisi arasıdır- demişti. Allah kendisine böyle bildirmişti. Onlara «Bu hususta daha soru sormayın» denilmesine rağmen onlar yine sorarak kendileri için kolay olanı daha da zorlaştırdılar.

69

«(Onlar tekrar) şöyle söylediler: Bizim için Rabbine dua et. Onun rengi nedir bize tam açıklasın. O da: (Rabbim) diyor ki: O, bakanlara ferahlık verecek sapsarı bir inektir, demişti.»

İsrailoğulları, «Musa, bizim için o sığırın renginin ne olduğunu Rabbinden sor» dediler. Musa da onlara: «**Allahü teâlâ** onun sapsarı ve bakanlara ferahlık verecek bir renkte olduğunu beyan ediyor» dedi. Musa (aleyhisselâm)'ın bu ifadesiyle de yetinmeyerek o

sığırdan sordular ve zahmetlerini artırdılar. Çünkü üzerlerine lâzım olmayan hususları sordular. Dolayısıyla Yüce Allah onların meşakkatini artırdı ve şu âyetle onların Musa'ya ne söylediklerini beyan etti:

70

«(Yine) demişlerdi: Bizim için Rabbine dua et de, o nedir, apaçık anlatsın bize. Çünkü bizce birçok inekler birbirlerine benziyor. Allah dilerse muvaffak oluruz.»

Hazret-i Musa (aleyhisselâm)'ın kavmi bunca açıklamalara rağmen yine böyle demişlerdi: Yâ Musa, bizim için Rabbine dua et. O sığır çifte koşulmuş mu, koşulmamış mı? Biz o sığır hakkında şüpheye düştük. **Allahü teâlâ** dilerse keyfiyetini beyan eder. Biz de Allah'ın dilediğini alır, getiririz.

İbn Abbas (radıyallahü anh): «Eğer Musa (aleyhisselâm)'ın kavmi sözlerinde «inşaallah» demeseydiler, onun hakikatini öğrenemeyip âciz kalacaklardı» demiştir.

Yine **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'dan rivayetle **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle demiştir; Eğer İsrailoğulları bir sığır boğazlasaydı onlara kâfi gelirdi. Şayet «inşaallah» demeselerdi kimse o vasıfta bir sığır bulamazdı. Çünkü onlar Musa (aleyhisselâm)'a sordular, Allah Musa'ya haber verdi, o da kavmine bildirdi.

71

«(Musa şöyle) dedi: Rabbim buyuruyor ki, o ne boyunduruğa koşulup arazi sürecek, ne ekin sulayacak bîr inek değildir. Hiç ayıbı olmadığı gibi, hiçbir alacası da yoktur. Onlar, şimdi hakikati getirdin, dediler. Bunun üzerine o ineği bulup boğazladılar ki, az kaldı (bunu) yapmayacaklardı.»

Mûsa (aleyhisselâm) onlara dedi ,ki: **Allahü teâlâ** buyurdu: O, bir sığırdır, tarla sürmemiş ve ekin sulamamıştır. Yani hiçbir işte kullanılmamıştır. Hiçbir ayıbı ve kusuru yoktur. Rengi sadece sarıdır. Bu sözleri işitince dediler ki, şimdi bizim istediğimiz gibi sıfatı beyan oldu. Onlar bu sığırı bulup boğazladılar. Az kaldı onu terkedeceklerdi.

Onlar katilin kendi kabilelerinden olacağından veya bu nitelikte bir sığırın bulunamayacağından korktukları için bundan vazgeçmek istemişlerdi.

Vehb (radıyallahü anh) demiştir ki: Bu sığır bir delikanlının idi. Mûsa (aleyhisselâm)'ın kavmi içinde salih bir zat varmış. Onun da küçük bir oğlu ile bir buzağısı varmış. O salih zat buzağıyı ormana salıverir ve: «Yâ Rabbi, onu sana emanet ettim, çocuğum kemal yaşına erdiği zaman bunu ona dönder» demiş. Çok geçmeden o salih zat ölür. Buzağı büyür, ama onu kimse yakalayamaz. Çocuk da zamanla büyür ve salihlerden olur. Delikanlı annesine karşı çok itaatliydi.

Geceyi üçe ayırmıştı, bir bölümünde namaz kılar, bir bölümünde uyur, bir bölümünde de annesinin başı ucunda otururdu. Sabah olunca ormana gider, arkasıyla odun getirir, satar ve parasını üçe taksim ederdi. Bir kısmını sadaka olarak verir, bir kısmını kendi ihtiyacına harcar, bir kısmını da annesine getirirdi.

Bir gün annesi o salih zata dedi ki: Ey oğlum, şu ormanda babandan sana miras kalan bir buzağı var. Sen çocukken baban onu şu meşeliğe bırakmış ve Allah'a emanet etmişti. Şimdi büyüdü, vahşi oldu. Onu kimse yakalıyamıyor, adam görünce kaçıyor. Git, İbrahim, İsmail ve İshak'ın Tanrısına dua et, onu sana musahhar kılsın. Senden kaçmasın, gelsin. Hayvanın özelliği şudur: Rengi altın gibi sapsarıdır. Bundan dolayı ona altın demiştik.

Yiğit delikanlı ormana gider, buzağının otladığını görür ve çağırır: Sana and veririm, ibrahim, İsmail ve İshak **Peygamber**lerin Tanrı'sı hakkı için bana gel, benden kaçma. Buzağı bu sözleri işitince hemen gencin yanına gelir. Delikanlı hayvanın boynuna sarılır, yelesine alıp getirirken - **Allahü teâlâ**'nın desturuyla - sığır o zata der ki: Ey anasına iyilik ve ihsanda bulunan genç. Üzerime bin, elinle çekme. Bu sana usanç verir. Her varlık lisanı haliyle konuşmaktadır. Genç de ona: Anam bana bin demedi, al getir, dedi, der. Bunun üzerine sığır gence: «Eğer üzerime binseydin, İbrahim'in Tanrısı için senin gücün ebedî beni yakalamaya yetmezdi, şimdi seninle istediğin yere gider ve nereden çağırırsan oraya gelirim.» Bu sana olan bağlılığım annene olan iyilik ve ihsanından dolayıdır, der.

Kendini Allah yoluna adamış olan genç, buzağıyı alır, annesine getirir. Annesi, «Oğlum, sen fakirsin. Elinde malın yok. Gece -gündüz arkanda odun getirip satıyorsun. Yorgun olduğun için gece ibadet etmek sana ağır geliyor. Bunu sat, elinde biraz sermayen olsun, der. Genç «kaça satayım?» diye annesine sorar. Annesi, «Üç altına sat ama bana danışmadan satma» cevabını verir. Bunun üzerine genç buzağıyı alır, pazara götürür.

Allahü teâlâ kudretini göstermek için ona bir melek gönderir. Melek o gence, «Ey yiğit bunu kaça satıyorsun?» diye sorar. Genç, «Üç altına satıyorum» der. Melek, «Annene sormamak şartıyla alırım» der. Genç, «Bunun ağırlığı kadar altın versen, annemin rızası olmadan olmaz» cevabını verir. Genç annesine döner, müşteri çıktı, ne yapayım?» diye sorar. Annesi, «Altı altına ver ve yine bana sormadan satma,» der. Genç pazara gelir, melek ona, «Annene danıştın mı? diye sorar. Genç, «Evet danıştım. Altı altından aşağı verme, dedi' der. Melek «On iki altına bana sat, yalnız annene sorma» der. Genç razı olmaz, annesine döner, durumu arz eder. Annesi, -Oğlum, sana gelen ve müşteri olan insan suretinde bir melektir. O seni sınıyor, eğer bir daha gelirse de ki: «Bu buzağıyı satayım mı, satmayayım mı?»

Genç tekrar pazara gider, meleğe annesinin sözünü iletir. Melek, «Bunu satmayın. Musa (aleyhisselâm), İsrailoğulları içinde ölü bulunmuş bir adamdan dolayı sizden bu buzağıyı alacak. Derisi dolu altın almayınca sakın satmayın» cevabını verir. Genç, melekten bu sözleri duyar duymaz buzağıyı alır, annesine gelir, olup bitenleri haber verir. Olay meydana gelinceye kadar buzağıyı saklarlar.

Allahü teâlâ'nın buzağının vasfını ve sıfatını açıklamasındaki sebep şudur: Annesine iyilik ve ihsanda bulunan bir gencin bu iyiliğinin mükâfatı ve karşılığı Allah tarafından bir buzağı vasıtasıyla verilmektedir.

İlâhi emir vâki oldu, hüküm onlara bildirildi. Bunun üzerine özellikleri zikredilen buzağıyı aramaya başladılar. Sadece adıgeçen gencin elindeki buzağı aranılan vasıfları taşıyordu, Gence buzağının derisi dolu altın vererek satın alırlar." Maktulün emri açığa çıksın ve

katilin kim olduğu bilinsin diye buzağıyı keserler. **Allahü teâlâ** bununla ilgili olarak: buyurmuştur.

72

«Hani siz bir kimse öldürmüştünüz de onun (katili) hakkında birbirinizle alışmıştınız. Halbuki Allah sizin gizleyeceğiniz şeyi açığa vurandır.»

Yani siz Âmil'i kimin öldürdüğünü bilmediğiniz için, suçu birbirinizin üzerine attınız. Sonunda Musa (aleyhisselâm)'a gelerek «Allah'a dua et de, katilin kim olduğu açığa çıksın», yani bizim emrimiz zahir olsun» demiştiniz. Musa (aleyhisselâm) dua etti, Yüce Allah duasını kabul edip buyurdu ki: «Bir öküz boğazlayın. Zira **Allahü teâlâ** her şeyi açığa çıkarıcıdır.» Bundan sonra bir sığır alıp boğazladılar ve Musa (aleyhisselâm)'a «Boğazlama işi tamamlandı, şimdi ne yapalım?» dediler.

73

«Öldürülene onun bir parçasıyla vurun.»

Biz, onlara kesilen sığırın bir parçasıyla vurun, demiştik. Tâ ki hüküm açığa çıksın. Kesilen buzağının hangi parçalarıyla ölüye vuracakları hususunda aralarında anlaşmazlık çıktı. Bir kısmı, sağ tarafıyla, bir kısmı diliyle - zira konuşan alet odur - bir kısmı kuyruğu ile - kuyruğun kökünde «zenba» denilen bir kısım vardır, vücudun her yeri çürüdüğü halde orası çürümeyecek ve kıyamet günü oradan dirilmeye başlayacak ve diğer azalar onun üzerine bina edilecektir- vurulsun demişlerdir. Aralarında ihtilâfa düşmüşler ve azaların her biriyle ölüye vurmuşlardır. Kesilen buzağının bazı kısımlarının ölüye vurulması neticesinde, ölü dirilir, oturur, «Beni amcamın iki oğlu öldürdü» der, tekrar ölür. İsrailoğulları katilin kim olduğunu öğrenirler ve o iki kardeşi kısasa kısas olarak öldürürler. Miras olarak da hiç bir şey vermezler, öldüren, öldürdüğünün terekesinden miras olarak bir şey yemesin diye bu hüküm kıyamete kadar sabit olur.

Allahü teâlâ kudretiyle ölüyü diriltip bunlara gösterdi. Öldükten sonra dirilmeyi inkâr edenler için de buyurdu ki:

«işte Allah böylece ölüleri diriltir. Size âyetlerini (kudretini açıklayan delilleri) gösterir, umulur ki, aklınızı başınıza alasınız.»

Öldükten sonra dirilmeyi inkâr edenler Âmil'in nasıl dirildiğini gördüler. Diğerlerini diriltmek de Allah için o kadar kolaydır. **Allahü teâlâ** için bunda zorluk yoktur. Bu ve benzeri âyetler öldükten sonra dirilmenin delilidirler. Bu, **Hazret-i Muhammed**'in ümmeti için delil olduğu gibi, diğer insanlar için de aynı şekilde delildir. Zira Yüce Allah bunu İki Cihan'ın Güneşine haber yerdi. O da ümmetine bildirdi. Ehl-i kitap da islâm'a girmeden önce bunu duyunca öldükten sonra dirilmenin hak olduğunu kabul ettiler, inkârlarından vazgeçtiler.

İlâhî kudreti görüp anlayasınız diye **Allahü teâlâ** çeşitli mucizelerle size büyüklüğünü gösterdi. Bilesiniz ki, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) 'in haber verdikleri haktır. Hiçbirinde en küçük bir şüphe yoktur. **Hazret-i Peygamber**'in haber verdiklerinden şüphe edenler, getirdiğini kabul etmeyenler, kalbleri mühürlenmiş olanlardır. Onlar inkârları üzere kaldılar. Hakka dönemediler.

74

«Sonra, bunun arkasından yine kalbleriniz katılaştı. Şimdi o, taş gibi, yahut daha katı. Çünkü taşın öylesi vardır ki, yarılıp ondan su fışkırır. Öylesi de vardır ki, Allah korkusuyla yukarıdan aşağı düşer. Allah, ne yaparsanız (hiçbirinden) gafil değildir.»

Yani **Allahü teâlâ** münkirlere hitaben buyurdu ki: Siz, suratlarını maymuna ve domuza döndürdüklerimizi, dağı üzerinize getirdiğimizi, bir parça taştan on iki çeşme akıttığımızı ve ölüyü dirilttiğimizi size gösterdiğimiz halde yine gönlünüz kurudu. Gönüldeki iki ırmaktan biri kalmadı. Ne Allah korkusu, ne de Allah'ın gönüldeki şefkat ve merhamet suyu kaldı. Her ikisi de kurudu.

Gönlünde bu iki su bulunmayanların kalbi taş gibidir, belki taştan daha katı ve daha beterdir. Zira öyle taşlar vardır ki içinden ırmaklar akar. O taş onunla tazelenir, kuruluğu gider. Îman etmeyenler, bunca va'z u nasihat dinlerler, bunca korkuları işitirler, görürler de kalbleri yumuşamaz. Îmanları tazelenmez. Yine öyle

taşlar vardır ki, ikiye ayrılır, içinden sular çıkar, ve bir damla su katı bir taşın üzerine vura vura bir iz bırakır. Halbuki öyle insanlar vardır ki, devamlı nasihat dinlemelerine ve kitap okumalarına rağmen kalblerinde bir tesir meydana gelmez. O kimselerin Allah'ın kullarına karşı merhameti olmaz. Onların şefkat damarları kurumuştur. İnsanlara daima zulüm ve eziyet ederler. Bu gibilerin kalbi taştan daha katıdır. Böyle bir kalb ateşe bile girse yine yumuşamaz. Yine öyle taşlar vardır ki, Allah korkusundan kendini yükseklerden bırakır. Belki Allah'ın azametine takat getiremoyip parça parça olur. **Allahü teâlâ** Tur dağında Musa (aleyhisselâm)'la söyleşirken dağın Allah'ın azametinden parça parça oluşu gibi.

Yüce Allah insanların yaptığı her şeyi bilir. İyiliğe mükâfat, kötülüğe de ceza verecektir. Aklı olanlar bunu düşünüp vaktini değerlendirir ve ebedî saadeti kazanır. Bunu yapmayanlar, fesatlarını artırır, cehenneme girmeye hak kazanırlar.

75

«Artık (ey mü'minler) onların size inanacaklarını umar mısınız? Halbuki onlardan bir zümre vardı ki, Allah'ın kelâmını (Tevrat'ı) dinlerlerdi de akılları aldıktan sonra onlar bunu bile bile tahrif ederlerdi.»

Yani, yâ Muhanlmed, sen ve ashabın, Yahudilerin size iman edeceklerini beklemeyin. Halbuki bunlardan bir zümre Allah'ın kelâmını işitirler, ezberlerler ve mânasını öğrendikten sonra Allah'ın kelamını değiştirirler ve tebdil ederler. Onlar bunun masiyet ve Allah'a muhalefet olduğunu bilirlerdi. Bildikleri halde **Hazret-i Muhammed**'in sıfatını, bazı âyetlerin te'vilini ve hükmünü Tevrat'tan çıkardılar. Yâ Muhammed, onlar îmana gelirler, beni tasdik ederler diye ümit etme. Çünkü onlar îmana gelmezler.

76

«(Yahudi münafıklar) iman edenlere kavuştukları zaman inandık derler. Birbirlerine (döndükleri) zaman ise (aralarındaki ileri gelenler, münafıklık eden arkadaşlarına): Allah'ın size açtığı şeyi (Tevrat'ta öğrendiklerinizi) mü'minler onunla Rabbiniz

katında (aleyhinizde) kuvvetli delil getirsinler diye mi onlara söylüyorsunuz? Buna aklınız ermiyor mu? derler.»

Münafık Yahudiler, mü'minlere uğradıkları ve onlarla oturdukları zaman şöyle derlerdi: Biz Muhammed'e îman eder, O'nu tasdik ederiz. Çünkü kitabımızda O'nun özelliklerini okuduk ve işittik. O'nun **peygamber**liği haktır.

Müslümanların yanından ayrıhp reislerinin ve büyüklerinin yanına geldikleri zaman reisleri onlara, «Siz Muhammed'in ashabına, kitabımızda Muhammed'in vasıfları belirtilmiş ve O'nunla işaret olunmuştur» dediniz. Onlar, sizden işittikleri sözlerle yarın Rabbinizin katında sizinle mücadele ve düşmanlık yaparak derler ki: «Siz Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın **peygamber** olduğunu bildiğiniz halde, onu inkâr ettiniz, inanmadınız, sizin aklınız yok mu? Siz nasıl insansınız?» demişler. Münafıklar, **Allahü teâlâ**'nın onların gizli ve aşikâr hallerini bilmeyeceğini sandılar. Yüce Allah onların gizli ve aşikâr hallerini elbette bilir.

77

«Onlar bilmiyorlar mı ki, Allah, ne gizlerlerse, ne açıklarlarsa (hepsini) bilir,»

Yani, onların gizlice **peygamber**i yalanladıklarını Allah bilmiyor mu? Allah onların kendi aralarında **peygamber**i yalanladıklarını, **peygamber**in sahabesinin yanında ise aksini söylediklerini elbette biliyor. **Allahü teâlâ**'ya hiç bir şey gizli değildir. İnsanlar ne kadar gizlemeye çalışırlarsa çalışsınlar boşunadır.

78

«Onların içinde ümmîler de vardır ki, kitabı (Tevrat'ı) bilmezler. Ancak bir takım batıl şeyleri bilirler. Ve onlar yalnız zanneder dururlar.»

Yahudilerden bazıları okuma yazma bilmezlerdi. Fakat yalan ve batıl şeyler düzmekten de geri kalmazlardı. Bu yalan ve batü şeyleri reislerinden öğrenirlerdi. Reislerinin sözleri bunları şüpheye

düşürmüş, **Hazret-i Peygamber**'in **peygamber**liğini inkâra götürmüştü. Onları böyle bir zanna düşüren liderlerin uydurmaları ve yalanlandır. Halbuki **Peygamber**imiz- (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Zandan sakının. Zira zan en büyük yalandır- (Buharı ve Müslim). Mü'mine yakışan, zandan kaçınmaktır.

Tevrat'tan **Hazret-i Peygamber**'le ilgili kısımları çıkarıp aksini yayanların durumlarını Yüce Allah şu âyetle beyan etmektedir:

79

«Artık, elleriyle kitabı (Tevrat'ı yalan yanlış) yazıp da sonra onu az bir paha ile satabilmek için, bu Allah'ın katındandır diyegelenlerin vay haline. Vay ellerinin (yalan yanlış) yazdıklarından başlarına geleceklere. Yazıklar olsun şu kazanmakta oldukları (rüşvet ve günah) yüzünden onlara.»

Yazıklar olsun Yahudi âlimlerine! Onlar, Allah tarafından indirileni Tevrat'tan çıkarıp kendi fikirlerini yazdılar ve «bu Allah tarafından indirildi- dediler. Halkı kandırdılar onlar. **Hazret-i Muhammed**'in Tevrat'ta zikredilen vasıflarını silerek aksini yazdılar. Hoşlarına gitmeyen hükümleri Tevrat'tan çıkardılar, yerine kendi fikirlerini yazdılar. Sonra da «Bu, Allah'ın hükmüdür, gökten nazil oldu» dediler. Onlar, bunu dünyalık elde etmek için yaparlardı. Dini ve âhireti dünyalan için sattılar. Âhireti hiçe sayarak dünyayı kazandılar. Yazıklar olsun onlara ki, elleriyle yazdıkları şeylerin azabına uğradılar. Yine veyl olsun onlara ki, dünyalık kazanmak için dinlerini ve âhiretlerini sattılar.

Veyl, cehennemde bir nehrin adıdır. O kadar ki, cehennem onun azabından günde yetmiş defa Allah'a sığınır. Cehennemde en şiddetli azabın cereyan ettiği yer orasıdır. Veyl kelimesi âyette üç defa geçmektedir. Bunun hikmeti, onların çok şiddetli bir azaba uğrayacaklarına ve azaplarını veylde göreceklerine işaret etmesidir.

80

«Yahudiler atalarımızın buzağıya taptıkları sayılı günlerden başka bize kat'iyyen azap dokunmayacak,

dediler. (Habibim) söyle (onlara) Allah katında bir ahid mi elde ettiniz. Allah ahdinden asla caymaz. Yoksa Allah'a karşı bilmeyeceğiniz bir şeyi mi söylüyorsunuz?»

İmam-ı Dahhak (radıyallahü anh) demiştir ki: Diğer kâfirler **Allahü teâlâ** hakkında Yahudiler kadar ileri gitmemişlerdir, Yahudiler, «Üzeyir Allah'ın oğludur. Allah fakir, biz zenginiz. Cehennem bize azap vermez, ancak atalarımızın buzağıya taptıkları kırk gün kadar azap verir- demişlerdir.

Yine Yahudilerden bazıları, «Azap göreceğimiz sayılı günler, dünya günüyle yedi gündür» demişlerdi. Yüce Allah da onların sözlerini yalanlamak için **peygamber**ine şöyle buyurdu: «Yâ Muhammed, bizi ateş yakmaz diyenlere söyle: **Allahü teâlâ** ile ahidleştiniz de mi, ateş sizi yakmayacak? Eğer **Allahü teâlâ** size söz verdiyse asla sözünden dönmez. Yoksa size, şu kadar azap göreceksiniz, ondan başka azap görmeyeceksiniz diye bir âyet mi geldi? Yoksa boş sözler uydurarak Allah'a iftira mı ediyorsunuz? Elbette ki, yalan söyleyerek Yüce Allah'a iftira ediyorsunuz.»

Rivayet edilmiştir ki, yarın onlar saydıkları gün kadar cehennemde kaldıktan sonra cehennemin bekçileri onlara seslenir: «Ey Allah'ın düşmanları, sizin dediğiniz günler bitti. Şimdi burada ebedi kalacaksınız. Onlar, ebedî kalacaklarını o zaman anlayacaklardır. Fakat son pişmanlık fayda vermeyecektir. Onların hayâlleri böylece boşa çıkacaktır.

81

«Gerçekten bir kimse günah ve küfrü kazanır da günahları kentlisini çepeçevre kuşatırsa onlar cehennemin sahipleridirler. Onlar, hir daha çıkmamak üzere orada kalıcıdırlar.»

Onlar, ebedi olarak cehennem'de kalacaklardır. Çünkü onlar Allah'a ortak koştular, hayatlarının sonuna kadar da aynı yol üzere devam ettiler. Bundan dolayı, yani şirk ve küfürlerinin karşılığı olarak ebediyyen cehennemde kalacaklardır.

82

«İman edip amel-i salih işleyenler de cennetin arkadaşlarıdırlar. Onlar orada ebedî kalacaklardır.»

İman edenler, **Allahü teâlâ**'nın birliğini kabul ettiler. **Hazret-i Peygamber**'in risâletini tasdik ettiler. Allah'ın emrettiği ibadetleri zamanında ve tam olarak yaptılar. Allah'ın haram saydıklarından kaçındılar. Onlara yaklaşmadılar. Yalan söylemediler, günah işlemediler. Bundan dolayı, ebedi olarak cennette kalmaya hak kazandılar.

83

«Hani, İsrailoğullarından, Allah'tan başkasına ibadet etmeyin, anaya, babaya, hısımlara, yetimlere, yoksullara iyilik yapın, insanlara güzel söz söyleyin. Namazı dosdoğru kılın, zekât verin dîye teminatlı söz almıştık. Sonra (bu sağlam sözünüze karşı) içinizden pek azı müstesna olmak üzere yüz çevirdiniz ve siz hâlâ yüz çeviren kimselersiniz.»

Yüce Allah buyuruyor ki: Biz, İsrailoğullarmdan teminatlı söz almıştık. Tevrat'da **Hazret-i Peygamber**'in geleceğini ve hak **peygamber** olacağını onlara bildirdik. Onları Âdem'in sulbünden çıkardığımız zaman, Allah'tan başkasına ibadet etmemeleri için kendilerinden teminat almıştık. Allah'tan başkasına tapmayın, O'ndan başka ilâh olmadığını bilin, ananıza - babanıza iyilik ve ihsanda bulunun. Onları incitmeyin, kendilerine şefkat kanatlarını açın, dedik.

Bu âyetle ana-babaya itaat emredilmektedir. **Allahü teâlâ**, ana -babaya itaati kendine ibadetle beraber zikretti. İslâm'da ibadet ne ise, anaya - babaya itaat da odur. Allah'a ibadet etmek farz olduğu gibi, anaya, babaya itaat etmek de farzdır. Yüce Allah anaya - babaya itaati kendine yapılan ibadetle birlikte zikretmiştir. Allah'a ibadetten sonra, anaya - babaya itaat gelir.

Bütün insanlara iyilik yapın, islâm'ın emirlerine uyun. Birbirinizin hakkına riayet edin. Yoksulu gözetin. Namazınızı dosdoğru kılın, zekatınızı verin. Bütün bunları yapacağınıza dair Allah sizden kesin söz almıştır. Fakat siz, bu ahidlerinizi unuttunuz, imandan yüz çevirdiniz. Ancak sizin aranızdan çok az kimse ahdini

bozmadı, îmana geldi. Bu zatlar, Abdullah İbni Selâm ve arkadaşlarıdırlar.

Diğerleriniz ahdi terk edip misakı unuttunuz.

84

«Hani sizden kanlarınızı akıtmayın, kendinizi yurtlarınızdan çıkarmayın diye kat'i bir söz almıştık. Sonra siz de ikrar vermiştiniz. Ve hâlâ - bu ikrarınızda - şahitlik edip duruyorsunuz.»

Yüce Allah, Yahudilerden birbirlerinin kanlarını akıtmamaları ve yurtlarından çıkarmamaları için kat'î söz almıştı. Hepsi bunu kabul etmelerine ve Tevrat'da da görmelerine rağmen Allah'a verdikleri ahidleri bozmuşlar, verdikleri sözden vazgeçmişlerdir.

85

«Sonra sizler yine onlarsınız ki, kendi adamlarınızı öldürüyor, içinizden bir fırkayı yurtlarından çıkarıyor, aleyhlerinde günah ve düşmanlıkla birleşip yardımlaşıyorsunuz. Eğer onlar size esir olup gelirlerse kendileriyle fidyeleşirsiniz. Halbuki onların çıkarılması size haram kılınmıştır.»

Yahudiler Allah'a verdikleri sözü, ahdi unutarak birbirlerini öldürdüler. Ve birbirlerini yurtlarından çıkardılar. Bunlar meşhur Evs, Hazreç, Kureyza ve Nadir kabileleridir. Bu kabilelerin arasında islâm'dan önce bitmeyen bir düşmanlık vardı. Bu kabilelerden galip gelenler mağlûp olanları yurtlarından çıkarıyorlardı.

Bu âyet-i celîlede şuna işaret edilmektedir: Bir kimseyi yurdundan çıkarmak, onu katletmek gibidir. - Zira **Allahü teâlâ** ikisini beraber zikretmiştir. Günahla ve düşmanlıkla birbirinizin aleyhinde birleşip yardımlaşıyorsunuz. Yine birbirinize zulüm ve işkence yapıyorsunuz. Eğer size esir olsalar, kendileriyle fidyeleşirsiniz. Bu dahi ahdi misaktandır. Onların kitabında esirlerin fidye karşılığı serbest bırakılması ahd olundu.

Birbirinizi yurtlarınadan çıkarmak sizin üzerinize haram kılınmıştır. Bu hususta Allah'a verdiğiniz sözü unuttunuz, ilâhi emri terk edip birbirinizi yurtlarınızdan çıkardınız. Siz kitabın bir kısmını inkâr, bir kısmını mı kabul ediyorsunuz? Size, fidye karşılığı esirleri

serbest bırakın, birbirinizi yurtlarınızdan çıkarmayın, günah ve düşmanlık üzere yardımlaşıp başkasına zulmetmeyin dendiği halde yine dinlemediniz. İlâhî emirleri terk ettiniz. Kitabın hükümlerinden bazısını yerine getirdiniz, bazısını terk ettiniz. Bu hareketiniz kitaba îman etmediğinizin bir belirtisidir. Zira kitabın bir hükmünü inkâr etmek, tamamını inkâr etmek gibidir. **Allahü teâlâ**'nın kitabından bir harfi yalanlamak, O'nun sözünü yalanlamaktır. O'nun sözünü yalanlayanlar da kâfirlerdir. Yalanlamanın azı çoğu olmaz, kitabın bir harfini inkâr etmekle tamamını inkâr etmek arasında herhangi bir fark yoktur.

Allahü teâlâ onların durumunu şu âyetle açıklamaktadır:

«Yoksa siz kitabın bir kısmına inanıyorsunuz da bir kısmım inkâr mı ediyorsunuz? Şu halde içinizden öyle yapanların cezası, dünya hayatından bir rüsvaylıktan başka değildir. Kıyamet gününde de onlar azabın en çetinine itileceklerdir. Allah, ne yaparsanız; (hiç birinden) gafil değildir.»

Yahudiler, bu kitabın bazı kısımlarına îman ederler, bazı kısımlarını da inkâr ederlerdi. Münkirlerin cezası dünyada rezil ve perişan olmak, âhirette de en şiddetli azaba uğramaktır. Çünkü onlar kitabın kendilerine yarayan bölümünü alıyorlar, işlerine gelmeyen kısmını ise inkâr ediyorlardı. **Allahü teâlâ** kullarının yaptıklarından asla gafil değildir. Kullarının bütün yaptıklarını ve söylediklerini bilir. Ona göre mükâfat ve mücazat verir.

86

«Onlar âhirete bedel dünya hayatını satın atmış kimselerdir. Bundan dolayı kendilerinden azap kaldırılıp hafifletilmeyecek, onlara yardım da edilmeyecektir.»

Yahudiler ahd-i misakı terk edip **Hazret-i Muhammed**'e iman etmediler. Allah'a ibadet yapmadılar. Ana-babalarına, yakın akrabalarına, miskinlere, yetimlere iyilik ve ihsanda bulunmadılar. İnsanlara iyilikle muamele etmediler. Namazlarını kılmadılar ve zekâtlarını vermediler. Onlar birbirlerinin kanlarını döktüler, birbirlerini yerlerinden yurtlarından çıkardılar. Esirleri öldürdüler,

kendi esirlerini ise fidye vererek aldılar. Günah ve düşmanlıkta birbirleriyle yardımlaştılar.

Bütün bu yaptıklarıyla âhireti bırakıp dünyayı satın aldılar. Fani olanı ebedî olana tercih ettiler. Onlar âhireti unutup dünyayı tercih ettikleri, Allah'ın emrini unutup nefislerine uydukları için şiddetli bir azaba uğrayacaklar ve asla yardımcı bulamayacaklardır.

87

«Yemin olsun, Musa'ya o kitabı verdik. Ondan sonra da birbiri ardınca **peygamber**ler gönderdik. Meryem'in oğlu İsa'ya da beyyineler (mucizeler) verdik. Ve onu Rûhü'l-Kuds ile destekledik. Demek sûre ne vakit bir **peygamber** gönüllerinizin hoşlanmadığı bîr şeyi getirirse kibirlenmek isteyeceksiniz de kiminiz yalanlayacak, kiminiz de öldüreceksiniz öyle mi? »

Biz Musa (aleyhisselâm)'a Tevrat-ı verdik. Ardından **peygamber**ler gönderdik. İsa (aleyhisselâm)'a da âyetler ve alâmetler verdik. Ölüleri diriltmek, dilsizleri konuşturmak, alaca hastalığına yakalananları kurtarmak gibi. İsa (aleyhisselâm)ı öldürmeye kast ettikleri zaman biz onu göğe yükselttik. Biz, bütün bunları size bir ihsan olsun diye yaptık. Fakat siz, yine hidayet üzere olmadınız. Bütün bunlardan ibret alıp hak yola gelmediniz. Size gelen **peygamber**ler, sizin istediğinizi getirmediler. Size Hakk'ı bildirdiler, gerçeği söylediler, bu da size ağır geldi. Kibirlendiniz ve îman etmediniz. Kavminiz içindeki şöhretinizi ve mevkiinizi düşündünüz. Bu yüzden de **peygamber**lerin bir kısmını öldürdünüz. Yahya ve Zekeriyya (aleyhisselâm) gibi. Bir kısmını da kabul etmediniz. Hazret-i İsa ve Muhammed (aleyhisselâm) gibi. **Allahü teâlâ** Yahudiler hakkında şöyle buyurmaktadır:

88

«(Yahudiler şöyle) dediler: Kalblerimiz perdelidir (bize ne söylesen kâr etmez) (Hayır) Öyle değil. Allah onları küfürleri yüzünden rahmetinden kovmuştur. Onun için ancak birazı îman edeceklerdir.»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) onlara: -Neden îman etmiyor ve Hakk'a tâbi olmuyorsunuz?» diye sorduğu

zaman alay ederek şu cevabı vermişlerdi: -Bizim kalbimiz perdelenmiştir, artık senin sözünü duymuyoruz. Biz bütün ilimleri kalbimize yerleştirdik. Artık senin sözlerini anlayıp kalbimize yerleştirecek değiliz. Eğer sen **peygamber** olsaydın, senin sözünü de anlar ve kalbimize yerleştirirdik.

Allahü teâlâ onların sözünü reddedip buyurdu ki: -Hayır, siz kalbleriniz perdeli olduğu için değil, Allah'ın rahmetinden kovulduğunuz için O'nun sözlerini anlamıyorsunuz. Siz rahmetimden kovulmuş, gadabıma uğramışsınız. Onun için imana gelmezsiniz. Yani size îman nasip olmaz. Îman ancak pek azınıza nasip olur. Abdullah İbni Selâm ve arkadaşları gibi.

89

«Vakta ki onlara Allah katından yanlarında bulunan (Tevrat'ı) tasdik edici bir kitap (Kur'an) geldi. Halbuki daha evvel küfredenlerin aleyhine fetih istiyorlardı, İşte tanıdıkları o şey (Kur'an) kendilerine gelince onu inkâr ettiler. Artık Allah'ın laneti o kafirlerin üzerinedir.»

Allah tarafından gönderilen Kur'ân-ı Kerim Allah'ın birliğini, Tevrat'ın hak kitap olduğunu bildiriyor ve sıfatlarını açıklıyor. Allah kendi ellerindeki kitabı tasdik etsinler diye, Yahudileri Kur'ân-ı Kerim'e inanmaya davet ediyor. Çünkü Kur'ân'ı inkâr eden, Tevrat'ı da inkâr etmiş olur. Zira her ikisi de Allah tarafından gönderilmiştir. İkisi de haktır. İkisi de İslâm dinini bildirmek için gönderilmiştir. Bütün kitaplar Allah'ın emirlerini insanlara bildirmek için gönderilmişlerdir. Birini inkâr eden hepsini inkâr etmiş olur.

Benî Kureyza ile Benî Nadir kabileleri daha önce kitaplarında **Hazret-i Muhammed**'in özellikleriyle karşılaşmışlar, hak **peygamber** olarak geleceğini öğrenmişler, Şam'dan kalkıp Medine'ye yerleşmişler ve O'nun gelmesini beklemeye başlamışlardı. Ona tabi olmak için **peygamber** olarak gelmesini bekliyorlardı. Hatta müşrik Araplarla savaştıkları zaman **Hazret-i Peygamber**'in adını anarlar, muvaffak olmaları için Allah'tan yardım talep ederlerdi. Ve «Allahım, Âhir zaman **Peygamber**i'nin hürmetine ve O'na indireceğin kitap hakkı için müşriklere karşı bize yardım et» diye dua ederlerdi. Yahudiler, **Hazret-i Peygamber**'in kendi

kabilelerinden geleceğini zannediyorlardı. Yani, Hazret-i İshak (aleyhisselâm)'ın soyundan geleceğini tahmin ediyorlardı, İshak (aleyhisselâm)'ın soyundan değil de, îsmail (aleyhisselâm)'ın soyundan gelince, hak **peygamber** olduğunu bildikleri halde kabul etmediler, haset ettiler ve böylece kâfir oldular. Ayrıca **Hazret-i Muhammed**'in Tevrat'ta zikredilen vasıflarını değiştirdiler. Dünya menfaatleri endişesiyle **Hazret-i Peygamber**le ilgili kısımları Tevrat'tan çıkardılar. Bundan dolayı **Allahü teâlâ** onlara lanet etti ve rahmetinden kovdu. Bu hareketlerinden dolayı onların işlerini zemmedip buyurdu ki:

90

«Nefislerini mukabilinde sattıkları şey ne kötü bir şey, O şey, Allah'ın fazlından olarak kullarının dilediği zata inzal etmiş olmasına haset ederek **Allahü teâlâ**'nın inzal ettiğini inkâr etmeleridir. Artık gazaptan gazaba uğradılar. Kâfirler için hor ve hakir edici bir azap vardır.»

Yahudilerin nefisleri mukabilinde sattıkları şey, ne kötü şeydir. Onlar sevaptan nasiplerini almadılar, nefislerine uyarak ne kötü günah işlediler. Dünya menfaatleri için **Hazret-i Muhammed**'in sıfatlarını değiştirdiler, Tevrat'tan adım sildiler. Haset edip **Allahü teâlâ**'nın indirdiği kitabı inkâr ettiler. Yüce Allah kendi fazlından dilediği zata kitap indirdi. O zat **Hazret-i Muhammed**'dir. Onlar **peygamber** kendilerinden olmadığı için haset ettiler, terk-i îmanla kâfir oldular. Küfürlerinden dolayı Allah'ın laneti ve gadabı onların üzerine geldi. Önce Hazret-i İsa'yı inkâr ettiklerinden, sonra da **Hazret-i Muhammed**! iman etmediklerinden bu cezaya hak kazandılar. Yahudiler inkârlarının karşılığı olarak büyük bir azaba uğratılacaklardır.

91

«Onlara, Allah'ın indirdiği şeye (Kur'an'a) îman edin denildiği zaman, biz bize indirilen (Tevrat'a) inanırız derler de ondan başkasına küfrederler. Halbuki o da kendilerinde olan (Tevrat'ı) tasdik eden hak (bir) kitaptır. De ki: Eğer siz îman etmiş kimseler iseniz, bundan evvel Allah'ın **peygamber**lerini niçin öldürüyordunuz?»

Medine ve çevresinde bulunan Yahudilere 'Gelin, Hazret-i Muhammed'e indirilen Kur'an'a iman edin, onu inkâr etmeyi bırakın» denildiği zaman, onlar, «Biz, elimizde bulunan Tevrat'a iman eder, ondan önce ve sonrakilere îman etmeyiz» diye cevap verdiler. Onlar Tevrat'tan önce gelen Zebur, încil ve Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e indirilen Kur'an'ı inkâr ettiler. Halbuki Kur'an, Allah tarafından indirilmiş olup Tevrat'ı tasdik eden bir kitaptır. Dolayısıyla Kur'ân'ı inkâr etmek, Tevrat'ı inkâr etmek demektir. Çünkü her ikisi de Allah tarafından gönderilmiştir.

Yahudiler Peygamberimize «Sen bize önceki peygamberlerin getirdiği gibi getirmedin. Onlar, kurban keserlerdi de gökten bir ateş iner onların kurbanını yakardı» demişlerdir. **Allahü teâlâ** onların sözünü yalanlanarak Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e buyurdu ki: -Söyle onlara, madem ki senden önceki peygambere îman etmişlerdi, onları neden öldürdüler?» Peygamberleri hangi kitabın hükmüne göre öldürmüşlerdir. Onlar Hakk'a inat olsun diye bunu yapmışlardır. Yani hakkı kabul etmemek için bütün bunları işlemişlerdir.

Bu âyette şuna işaret edilmektedir: «İman sahibi olan mü'minlerin sözleri fiillerine uyar. İşleri sözlerini doğrular. İşleriyle sözleri bir olur. Yahudiler güya Tevrat'a inandıklarını söylerler ama diğer kitapların hiçbirine inanmazlar. Hiçbir dinde, hiçbir kitapta peygamber öldürmek diye birşey görülmediği halde onlar kendilerine gönderilen peygamberleri öldürmekten çekinmemişlerdir. **Allahü teâlâ** onların inanmadıklarını ve gerçek mü'min olmadıklarını haber veriyor. Çünkü gerçek mü'min, Allah'ın emrettikleriyle amel eden kimsedir. Gerçek mü'min, Allah'ın kitaplarına inanır, peygamberlerini öldürmez. Onları tasdik ve kabul eder.

92

«Andolsun, Mûsa size en açık delilleri getirdi. Sonra siz onun arkasından buzağıyı tanrı ittihaz edindiniz. Siz zalim kimselersiniz.»

Musa (aleyhisselâm) kavmine açık âyetler ve açık alâmetlerle geldi. Meselâ asasının ejderha olması, elinin nur gibi ak olması

denizin açılıp yol olması, helâl ve haram olanları beyan etmesi hep bu alâmetlerdendir. Siz bunları bilmenize rağmen Musa (aleyhisselâm) Tür'a gidince buzağıyı tanrı edindiniz. Bundan dolayı kâfir olup kendinize zulüm ettiniz.

93

«Bir vakit size verdiğimiz (Tevrat'ı) kuvvetle tutun, (söz) dinleyin. Tur'u tepeniz üstene kaldırıp sizden teminatlı vaad almıştık. (Kulağımızla) dinledik, (kalbimizle) isyan ettik, demişlerdi. Küfürleri sebebiyle kalblerine buzağı (sevgisi) yerleştirilmişti. De ki: Eğer mü'minler iseniz, inancınız size ne kötü şey emrediyor.»

Biz sizden ahd-i misakı aldık. Siz sözünüzde durmadınız. İnat edip küfrettiniz. Biz de dağı üzerinize getirdik. Size «verdiğimiz kitabın hükmünü tutun, emirlerini yerine getirin, Allah'a itaat edin» dedik. Yahudiler -sözünü işittik, emirlerine âsi olduk. Eğer dağ korkusu olmasaydı, kabul etmezdik» demişlerdi. Buzağıya tapmak muhabbeti ve lezzeti onların gönlünü doldurmuş, küfürlerini artırmıştır. Onların gönlündeki buzağı sevgisi Allah sevgisine üstün gelmişti. Allah'ı bırakıp ona tapmışlardı. Ve bu halleriyle onlar, kendilerini mü'min sanmışlardı.

94

«Habibim de ki: Eğer **Allahü teâlâ**'nın indinde ahiret yurdu başka insanların değil de hassaten sizin ise ölümünüzü temenni edin, eğer siz doğru sözlü kimselerseniz.»

Yâ Muhammed, eğer Yahudilerin dediği gibi âhiret mükâfatı onların ise hemen o mükâfata kavuşmak için ölümü temenni etsinler. Şayet sözlerinde doğru iseler böyle bir temennide bulunsunlar. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onlara dedi ki: Şayet âhiret yurdu sadece sizin ise, Allah'tan ölümü dileyin ki, hemen ona kavuşasmız. Fakat hiçbiriniz ölümü dileyemezsiniz. Zira hepiniz yalan söylüyorsunuz. Haliyle Yahudiler ölümü arzu etmekten kaçındılar, buna razı olmadılar.

95

«Onlar önceden elleriyle işlediklerinden ötürü onu hiçbir zaman arzu edemezler. Allah o zalimleri hakkıyla bilendir.»

Yahudiler kesinlikle ölümü arzu edemezler. Yaptıkları çirkin amellerden dolayı kıyamet günü cezaya çarpılacaklarını biliyorlardı. Bunun için ölümü asla isteyemezler. Dünyada yaptıkları bütün amellerinin cezasını, âhiret hayatında göreceklerdir.

Zeccac (radıyallahü anh)'dan rivayet edilmiştir. Bu âyette ölüme hüccet ve **Peygamber**in risaletine delâlet vardır. Zira **Peygamber**imiz onlara dedi ki: Eğer âhiret hayatı sizinse, ölümü arzu edin. Yine onlara bildirdi ki: Hiç biriniz ölümü arzu edemezsiniz. Hakikaten hiçbiri ölümü arzu etmedi. Onların ölümü arzu etmemeleri **Peygamber**'in risaletinin açık bir delilidir. Şayet içlerinden biri ölümü arzu etseydi, **Peygamber**'in sözüne muhalif olurdu, demiştir.

Ebedi ölümü arzu etmemeleri dünya hayatına mahsustur. Âhirette değil. Orada ebedî olarak cehennem azabını çekeceklerdir. Orada cehennem azabını çekmemek için ölümü arzu etseler bile bu mümkün değildir. Çünkü cennette de, cehennemde de ölüm yoktur. Cehennem azabını çekmemek için ölümü çok arzu edecekler ama bu arzuları asla gerçekleşmeyecektir. Şayet onların arzusu yerine gelirse bu ilâhi adalete ters düşer. **Allahü teâlâ** o zalimlerin durumunu bilmektedir, dolayısıyla âhirette onlara, fiillerine uygun ceza verecektir.

96

«Yemin olsun, sen onları (Yahudileri) insanlardan müşrik olanlardan ziyade hayata düşkün bulacaksın. Onlardan her biri arzu eder ki, (kendisine) bin yıl ömür verilsin. Halbuki onun çok yaşatılması kendisini azaptan uzaklaştırıcı değildir. Allah, onlar ne işlerlerse hakkıyla görücüdür.»

Yâ Muhammed, sen bu Yahudileri ve müşrik Arapları dünya hayatına karşı çok hırslı bulursun. Onlar dünyadan asla ayrılmak istemezler. Her biri bin yıl ömrünün olmasını ister. O müşrikler âhireti inkâr ettiklerinden dünyada çok yaşamak isterler. Yahudiler de yaptıkları çirkin amellerden ve cinayetlerden korktukları için

ölmek istemezler. Dünyadan ayrıldıktan sonra yaptıklarıyla başbaşa kalacaklarından ölümü asla arzu etmezler. **Allahü teâlâ** buyuruyor ki: «Biz onlara bin yıl da ömür versek çok yaşamak asla onları azaptan kurtarmaz.» Yaptıklarının karşılığını mutlaka göreceklerdir. Yüce Allah onların ne yaptıklarını ve hangi fiili işlediklerini görür ve bilir. Ona göre cezaları ne ise verir. Hiçbir amel karşılıksız bırakılmaz.

97

«Habibim de ki, kim Cebrail'e düşman olursa (kahrolsun). Çünkü kendinden evvelkileri tasdik edici ve mü'minler için bir hidayet ve müjde olan (Kur'ân'ı) Allah'ın izni ile senin kalbinin üstüne o indirmiştir.»

Bu âyet-i celilenin iniş sebebi şudur: Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) Yahudilerin bilginlerine gelerek der ki; «Siz niçin **Hazret-i Peygamber**'e îman etmiyorsunuz?» Onlar şu cevabı verirler: -**Hazret-i Muhammed**'e Kur'ân'ı getiren bizim düşmanımız olan Cebrail'dir. Zira o bizim gizli sırlarımızı gelip Muhammed'e açmaktadır. **Peygamber** bizim kabilemizden olacaktı, o bize düşman olduğu için **peygamber**liği başkasına verdi. Cebrail aynı zamanda azap meleğidir. Bizden öncekilere azap indirerek helak eden de odur. Bundan dolayı îman etmiyoruz. Şayet Mikâil **Hazret-i Muhammed**'e vahiy getirseydi hepimiz ona îman ederdik. Çünkü o rahmet meleğidir.'

Allahü teâlâ onların iddialarını reddetmek için bu âyeti indirmiştir. Yâ Muhammed, kim Cebrail'e düşman olur, onun vahiy getirdiğine buğz edip darıhrsa kiniyle helak olsun. Onlar isıese de istemese de, sana Kur'an'ı okuyan ve kalbinde muhafaza etmen için Allah'ın izniyle getiren odur. Kur'ân-ı Azîmüşşân kendinden önce inen kitapların Allah'ın kelâmı olduğunu tasdik eder. Dalâlet yolunda olanları hidayete davet eder. Bâtılı yasaklar, hakkı emreder, iman etmeyenlere ilâhi azabı ve ebedî cezayı haber verir. Mü'minlere ise, cennet nimetiyle Allah'ın zâtını müşahede edeceklerini müjdeler.

98

«Kim Allah'a, meleklere, peygamberlere, Cebrail'e, Mikâil'e düşman olursa, şüphesiz Allah da kâfirlerin düşmanıdır.»

Abdullah İbni Suriyâ Hazret-i Ömer (radıyallahü anh)'e şöyle demiştir: Cebrail bizim düşmanımızdır. Muhammed'e, oğlumuzu, kızımızı esir etmesi ve malımızı alması için haber getirdi. Daima bizi korkutur, dehşet verir. Fakat Mikâil rahatlık ve bolluk meleğidir. Bizi korkutmaz, bize şiddet göstermez. Peygambere o vahiy getirseydi, hepimiz îman ederdik, Bunların bu sözlerine karşı **Allahü teâlâ** da bu âyeti indirdi ve buyurdu ki: «Kim meleklere ve peygamberlere düşman olursa Allah da ona düşmandır.» **Allahü teâlâ**'ya düşman olan kimseye bütün varlıklar düşmanlık yapar. Yüce Allah'a düşman olanlardan Allah rahmetini kaldırır ve azabını artırır.

99

«Yemin olsun biz sana apaçık âyetler indirdik. Onları fasıklardan başkası inkâr etmez.»

Yâ Muhammed, biz sana helâl ve haradıyallahü anhmı açıklayan, hak ile bâtılı beyan eden âyetler indirdik. Bizim bu âyetlerimizi kâfir ve fâsıklardan başkası inkâr etmez. Bu âyet Abdullah İbni Suriyâ'ya cevap vermektedir. O, Peygamberimize -sana bir âyet, bir beyyine gelmedi ki, sana tâbi olalım» demişti. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Yahudilere kitaplarındaki ahdi söyledi ve Allah'ın «Âhirzamanda benim bir Peygamberim gelecek, ona îman edin» buyurduğunu hatırlattı. Yahudi âlimlerinden Mâlik, bunu inkâr ederek, «Vallahi, bize Muhammed hakkında hiçbir ahd-i misak ulaşmadı» dedi.

100

«Onlar, ne zaman bir ahid ile bağlandılarsa içlerinden bir güruh onu bozup ativermedi mi? Hayır, onların çoğu îman etmezler.»

Yahudi âlimleri ahidlerini bozdular, ahidleriyle amel etmediler. Onların çoğunun kalbi mühürlenmiştir, iman etmezler. Çünkü onlar daima hakka karşı gelmişlerdir.

101

«Onlara Allah tarafından yanlarındaki kitabı tasdik eden bir Resul gelince o kendilerine kitap verilmiş olanlardan bir zümre sanki bilmiyorlarmış gibi Allah'ın kitabını arkalarına atıp ondan yüz çevirdiler.»

Hazret-i Muhammed'in Allah tarafından gönderildiğini ellerindeki kitapları da tasdik etmektedir. Onlar Tevrat'ı okudukları halde hükmüyle amel etmediler. Allah'ın emrini kulak ardı ettiler. Sanki Tevrat'da **Hazret-i Muhammed**'in sıfatlarını görmüyorlar ve onun Resul olduğunu bilmiyorlardı. Halbuki onun vasıflarını Tevrat'ta gördüler, Resul olduğunu da çok iyi biliyorlardı. Buna rağmen yine îman etmediler.

102

«Şeytanların, Süleyman'ın mülkü aleyhine uydurup takip ettikleri şeylere (yalanlara) uydular. Halbuki Süleyman asla kâfir olmadı. Fakat o şeytanlar kâfir oldular ki, insanlara sihri öğretiyorlardı.»

Yahudiler, Allah'ın kitabının hükümlerini kulak ardı etmişler, şeytanların Süleyman **Peygamber** zamanında düzüp yazdıklarına tâbi olmuşlardır. **Peygamber**lerin yolunu ve Allah'ın emrini bırakıp sihre uymuşlardır. Allah'ın kitabıyla Resulüne uymayı ve bunlarla amel etmeyi terk etmişlerdir. Şeytanların uydurup yazdıklarıyla, iki meleğe ilham olan şeylere tâbi olup, onlarla meşgul olmuşlardır.

Tefsirciler bunun sebebi hakkında çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Biz en meşhur görüşü naklettik.

Allahü teâlâ, Süleyman (aleyhisselâm)'a İsrailoğullarından baş-Itn bir kavlinden evİPitllınmuBlai tma (Kİnı Kakül, ne hlltımıltlr, bilinme/. Süleyman Alt»yhla«)|ftıtı Urallufcullurımn dışında başka bir kavimden SabûrA udimin bir kadınla evlenir. **Allahü teâlâ** Süleyman (aleyhisselâm)'a bir ders olsun diye tahtından alır. Yerine birkaç günlüğüne bir şeytan oturtur. İnsanlar, tahta oturanın Süleyman (aleyhisselâm) olduğunu zannederler. Fakat onun vermiş olduğu hükümlerin Süleyman (aleyhisselâm)'ın hükümlerine muhalif düştüğünü fark ederler. Bu durum karşısında şüphelenirler ve Süleyman (aleyhisselâm)'ın hocası ve tahta geçtiği zaman veziri

olan Âsaf İbni Berhâ'ya gelerek şöyle konuşurlar: «Bunun hükmü Süleyman (aleyhisselâm)'ın hükmüne benzemiyor, biz bu işten şüphe ediyoruz, bu ne haldir?» Bunun üzerine Âsaf durumu tetkik etmek için Süleyman'ın hanımlarının yanına gider. Onlara Süleyman'ın halinden sorar. Süleyman (aleyhisselâm)'ın hanımları derler ki: «Eğer bu Süleyman ise vallahi siz helak olursunuz. Çünkü bunun hareketleri ve hükümleri Süleyman'ınkine hiç benzemiyor.-.

Bu konunun tamamı «Sâd- suresinde anlatılacaktır. Tahta oturan şeytan insanların kendisini tanıdığını anlayınca, sihirle ilgili ne varsa hepsini yazar ve Süleyman'ın tahtının altına gömer. Ayrıca Süleyman'ın yüzüğünü denize atıp kaçar.

Süleyman (aleyhisselâm) gemicilerle deniz kenannda çalışıyor ve her gün balık yakalıyorlardı. Bunun karşılığı olarak Hazret-i Süleyman iki balık alır, birini satar ekmek parası yapar, birini de pişirir yerdi. Yine bir gün iki balık alır, birini satar, diğerini de pişirmek için Bismillah der. Tam bu sırada karnını yarar ve yüzüğü balığın karnından çıkar. Süleyman (aleyhisselâm) Allah'a hamdederek yüzüğü parmağına takar. Mülkü ve saltanatı tekrar kendine verilir. Ve hayatının sonuna kadar tahtında oturur. Süleyman (aleyhisselâm) öldükten sonra şeytan insan suretine girer ve insanlara der ki:

«Süleyman (aleyhisselâm)'ın ne ile amel ve hükmettiğini öğrenmek isterseniz, şu tahtın altını kazın ve görün.» Tahtının altını kazdılar ve şeytanın oraya gömmüş olduğu sihirle ilgili defterleri çıkardılar. Bu defterlerin hepsinin sihirle ve küfürle dolu olduğunu gördüler. Süleyman (aleyhisselâm)'ın kavminin bilginleri ve akıl sahipleri dediler ki: Bu asla Süleyman'ın ameli ve hükmü değildir. Bu ancak şeytan işidir, şeytandan başkası bunu yazmaz. Bütün bunlara rağmen içlerinde bulunan cahiller ve beyinsizler bu Süleyman'ın ilmidir diyerek ona tâbi oldular.

Allahü teâlâ, Süleyman (aleyhisselâm)'ın özrünü bildirmek için **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e şu âyeti indirdi:

«Şeytanların Süleyman'ın mülkü aleyhine uydurup takip ettikleri şeylere uydular.»

Yahudiler kitaplarının hükmünü bırakıp Süleyman (aleyhisselâm)'ın tahtının altında bulunan şeytanların yazdıkları sihir defterlerine tâbi oldular. Bunu Süleyman yapmadı, yapmadığı için de günahkâr değildir. Fakat şeytanlar bunu yaptıkları ve insanlara sihir öğrettikleri için kâfir oldular. Sihir yapan kimsenin kâfir olacağı bu âyet-i kerimeden anlaşılmaktadır. Zira **Allahü teâlâ** sihri küfürle birlikte zikretti. «Süleyman kâfir olmadı, fakat şeytanlar kâfir oldu.» Yüce Allah sihri küfür sözüyle ifade buyurdu. Hulâsa, bu âyet, sihrin küfür, yapanın da kâfir olduğuna delâlet etmektedir.

Hazret-i Ömer halifeliği sırasında Muâviye'ye bir mektup yazarak : «Sihir yapan erkek ve kadını öldürün» demiştir. Şayet sihir yapan kâfir olmasaydı Hazret-i Ömer -öldürün» demezdi.

Âyetin devamında **Allahü teâlâ** şöyle buyurdu:

«Bâbil'deki iki meleğe, Hârut ve Mârut'a indirilen şeyleri öğretiyorlardı.»

Bâbil vilâyetinde Hârut ile Mârut adında iki meleğe ilham olunan şeylere tâbi oldular.

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu olayı şöyle nakletmiştir: Âdem (aleyhisselâm)'dan sonra insanlar **Allahü teâlâ**'ya şirk koşup kâfir olmuşlar ve Allah'ı bırakıp putlara tapmaya başlamışlardı. İnsanların bu durumunu gören melekler sabredememişler, gayrete gelerek Allah'a dua etmişlerdi: "Ey Rabbimiz, sen kullarını en güzel şekilde yarattın, onlara çeşitli nimetleri rızık olarak verdin. Onlar ise sana âsi olup başka şeylere taptılar. Onları neden helak etmiyorsun?» demişlerdi. Allah meleklere buyurdu ki: «Biz bir kavme **peygamber** gönderip onlara hakkı bildirmedikçe, gittikleri yolun kötü olduğunu öğretmedikçe asla onları helak etmeyiz. Sizin içinizden ikinizi yeryüzüne göndereceğim, gidin o kullarımı hayra çağırın, şerden, kötülükten çevirin. Melekler arasından Hârût ile Mârût seçilerek yeryüzüne gönderildi. Onlar yeryüzünde Allah'ın emirlerini insanlara bildiriyor, yasaklarından alıkoyuyorlardı. Yani emr-i bilma'ruf ve nehy-i anil münker yapıyorlardı. İnsanları zina, içki, adam öldürme ve benzeri haramlardan men ediyorlardı. Böylece bir süre yer yüzünde kaldılar.

O devirde güzelliğiyle ünlü bir kadın vardı. Harut ve Mârut bu güzel kadının ününü duyarlar ve yanına giderler. Onunla konuşup sohbet etmek isterler. Kadın onlara: -Şu puta taparsanız, isteklerinize razı olurum, tapmazsanız olmam» der. Onlar «Bu senin teklifin olacak iş değil, biz ona taparsak kâfir oluruz» cevabını verirler ve çekip giderler. Bir müddet sonra tekrar kadına gelerek aynı şekilde konuşmak isterler. Kadın yine onlara -Şu puta tapmadığınız sürece isteklerinizi yerine getirmem. Ya şu puta taparsınız, ya şu adamı öldürürsünüz, ya da şu içkiyi içersiniz. Eğer bunlardan birini yaparsanız isteklerinizi kabul ederim, aksi takdirde arzunuzu yerine getirmem» cevabını verir. Onlar «Bari içkiyi içelim, diğerlerine göre daha ehvendir» derler. Tevbe ederiz olur, cevabını verirler.

İçkiyi içtiler. Tabiî ki, akılları başlarından gitti. Sarhoşluğun etkisi ile ve bizi haber vermesin diye yanlarında bulunan adamı da öldürdüler. Bununla da yetinmeyip kadınla da zina ettiler ve puta taptılar.

Allahü teâlâ, Hârut'la Mârut'un durumunu diğer meleklere göstermek için aradaki perdeyi kaldırdı. Melekler onların durumlarını gördüler, hallerine şaştılar. Yer ehlini mazur görüp onlar için istiğfar ettiler.

Rivayet edildiğine göre o kadın meleklerden ism-i âzami öğrendi ve onun sayesinde göğe çıktı. Allah da onu yıldız yaptı. Bazılarına göre zühre yıldızı bu kadındır.

Hazret-i Ali ve Hazret-i Ömer demişlerdir ki: «Zühre yıldızı yedi yıldızdan biridir. Bunların hepsi birlikte yaratıldı. Birçok şeyin takdir edilip vücuda gelme sebepleri yıldızların devrine bağlıdır. Yıldızların her birinin bir nesne üzerinde hükmü ve saltanatı vardır. Zührenin saltanatı da rutubet üzerindedir.»

Fakat **Allahü teâlâ** o kadını yıldıza benzetti ve cehenneme atıp azap etmelerini emretti. Nitekim suretleri döndürülen kavimlerin tamamı helak olup Allah'ın kahrına uğradılar.

Hârut ve Mârut'un başına gelen bu olaylar İdris (aleyhisselâm) zamanında gerçekleşti. Onlar

İdris (aleyhisselâm)'a gelerek şefaatçi olmasını istediler ve günahlarının bağışlanması için Allah'tan af talebinde bulundular. İdris (aleyhisselâm), **Allahü teâlâ**'ya niyaz etti. Yüce Allah da onları dünya ve âhiret azabı arpsında muhayyer bıraktı. Onlar, «Âhiret azabının sonu yok, biz ona takat getiremeyiz. Dünya azabı ise ebedi değildir. Dünyanın sonu gelince o azabın da sonu gelir» dediler ve dünya azabını tercih ettiler. Onları götürüp Bâbil kapısında başları aşağı astılar. Böylece azaplarını çekmeye başladılar. Bu kıyamete kadar devam edecektir. Bunu fırsat bilen şeytan sihir defterini onların ayaklarının arasına koydu. Yahudilerin dedeleri gidip o defterlerden sihir öğrendiler, **Allahü teâlâ** âyetin devamında şöyle buyuruyor:

«Halbuki onlar (iki melek): Biz ancak fitneyiz, sakın sihir yapıp da kâfir olma demedikçe hiçbir kimseye sihir öğretmezlerdi. İşte onlardan koca ile karının arasını ayıracak şeyler öğrendiler. Halbuki sihirbazlar Allah'ın izni olmadıkça onunla hiçbir kimseye zarar verici değillerdir. Onlar ise kendilerini zarara sokacak, onlara faide vermeyecek şeyleri öğreniyorlardı. Yemin olsun, onlar muhakkak biliyorlardı ki, onu (sihri) satın alan kimsenin âhiretten hiçbir nasibi yoktur.»

Hârût ile Mârût, biz bir fitneyiz, imtihan için gönderilmişiz. Sakın sihir yapıp kâfir olmayın, demedikçe kimseye sihir öğretmezlerdi. Allah bizimle bu insanların mü'min ve kâfir olanlarını meydana çıkarmak için, bu imtihanı küfürle îmana tahsis etmiştir. Sihir yapmayı öğrenenler, kitabın (Tevrat'ın) hükmüne göre amel etseler veya hiç öğrenmeseler mü’min olurlar. Yani sihri öğrendiği halde onunla hiçbir şey yapmayan mü’mindir. İslâm'da bir şeyi öğrenmek suç değil, onu insanların aleyhine ve zararına kullanmak suçtur. Bu türlü şeyler dinen yasak ve günahtır. Bazıları onu öğrenip kâfir oldular. Her ne kadar Hârut'la Mârut: «Bunu (sihri) öğrenmeyi bırakın, bunu öğrenip de kâfir olmayın- demişlerse de, onlar inat ettiler, mutlaka öğrenmek istediler. Zira melekler hiçbir zaman kimseye küfür öğretmeyi istemez. Sihrin keyfiyetini onlara beyan ettiler ama sihri öğrenmeyi onlara yasakladılar. Sihri öğrenmekten şunun için men ederlerdi: Hârut ile Mârut zamanında bir adam gelip birine zinanın ne olduğunu sorar. O da zinayı anlattıktan sonra -Zina

haramdır, sakın ona yaklaşma, onu işlemeye yeltenme, onu terk eden mümin, terketmeyen kâfir olur» cevabını verir.

Yahudiler onlardan sihir öğrendiler. Öğrendikleri bu sihirle karı kocanın arasım açarak ve onları birbirinden ayırarak helâline varmasına mani olurlardı. Bu gibi sihirlerle birçok fitnenin doğmasına sebep olurlardı.

Allahü teâlâ dilemedikçe sihirbazlar kimseye zarar veremez. Eğer **Allahü teâlâ**, sihrin ona zarar vermesini takdir ettiyse, mutlaka zarar verecektir. Buna kimse mani olamaz. Ancak bu, sihirbazlara ruhsat anlamına gelmez.

Onların öğrenmiş olduğu sihrin dünyada ve âhirette kendilerine zararı vardır. Dünyadaki zararı dinden çıkarmasıdır. Âhiretteki zararı ise ebedi azaptır. Onlar hakikati bildikleri halde sihri Allah'ın kelâmı olan Tevrat üzerine tercih ettiler. Dolayısıyla onların âhiretten nasibi yoktur. Yani âhiret nimetlerinden istifade edemeyecekler ve ebedi azaba uğrayacaklardır.

Allahü teâlâ âyetin devamında şöyle buyuruyor:

«Nefislerini ne fena şey mukabilinde satmışlar, eğer bilmiş olsalardı.»

Yani, nefisler; için seçtikleri sihir ne kötüdür. **Allahü teâlâ**'nın kitabını okudukları halde onu ve **peygamber**lerin sünnetini terk ettiler. Eğer dünya ve âhirette zarara uğrayacaklarını bilmiş olsalardı, bu durumlarından derhal dönerlerdi. Fakat onlar kendi durumlarından haberdar değillerdir.

Soru: Geçen âyette onlar «hakikati bildiler» diye zikredildi. Daha sonra gelen kısımda ise, «Eğer bilselerdi» diye zikrediliyor. Yani bu, bilmiyorlardı demektir. Bu âyetin muhatabı olanlar hakkında, «bilmeyle, bilmemenin» ikisinin bir âyette toplanmasının hikmeti nedir?

Cevap: Onlar hakikati biliyorlardı. Fakat bildiklerinin herhangi bir faydası yoktu. Zira ilmiyle amel etmeyen hakiki âlim olamaz. Hakikî âlim ilmiyle amel eden kimsedir. İlim öğrenmek menfaat içindir. Tabiî ki ilmin gereği ile amel edilirse bu söz konusudur. Eğer

ilmin gereği ile amel edilmezse o ilimden bir menfaat elde edilmez. Hattâ o ilmi hiç öğrenmemiş gibi olur. Bu, şuna benzer: istikbalini temin ve garanti etmek için sanat öğrenen bir kimse, öğrenmiş olduğu sanatı bırakır. Hiç onunla meşgul olmaz. Daha doğrusu sanatın gereklerini yapmaz. Sanatını muattal bırakır. Bu adam aslında hiç sanat öğrenmemiş gibidir. İstifade edilmeyen sanat öğrenilmemiş demektir, Eğer onlar hakikati bilselerdi, Allah'ın kitabını bırakıp sihri tercih etmezlerdi.

103

«Eğer onlar iman edip de (sihir yapmak gibi günahlardan) sakınmış olsalardı, Allah katından sevap (haklarında) çok daha hayırlı olurdu. Eğer bunu bilselerdi.»

Yahudiler îman edip **Allahü teâlâ**'yı tasdik etselerdi ve sihre inanmaktan vazgeçselerdi Allah katındaki dereceleri ve mükâfatlan çok daha iyi olacaktı. Fakat onlar bunu bilmedikleri için sihre inandılar. Allah'a iman etmediler, kitabını kabullenmediler.

104

«Ey iman edenler, (Siz **Peygamber** aleyhisselâm'a, bizi gözet anlamına geldiği gibi, İbranî lisanında Yahudilerin sövme mânasına kullandıkları) «Râinâ» lâfzı ile hitap etmeyin. Bize bak mânasına gelen -Unzurnâ- deyin. Allah'ın hükmünü dinleyip kabul edin. Bu şekilde harekette bulunan kâfirler için çok acıklı bir azap vardır.»

Allah'a ve Resulüne îman edenler, **Peygamber**'e «Râinâ» demeyin. Müslümanlar **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelip «Râinâ Yâ Resûlallah» derlerdi. Bunun mânası şudur: «Sözümü işit, beni gönlünden çıkarma, sözümü unutma, halimi anla.» Bu söz Yahudilerce küfürdür. Yahudiler Müslümanlardan bu sözü işitince «Biz Muhammed'e gizli sebb ediyorduk, şimdi açıktan sebb ederiz» dediler. Zira Yahudiler **Peygamber**imizin yanına geldikleri zaman, Müslümanlar gibi «Râinâ Yâ Resûlâllah» derlerdi. Müslümanların arzusu, **Peygamber**in sevgisini ve muhabbetini kazanmaktı. Yahudilerin niyeti ise, bu sözle **Peygamber**e sebb etmekti. Bundan dolayı Yüce Allah: «Ey mü'minler siz **Resûlüllah**'ın yanına geldiğiniz zaman 'Râinâ demeyin, 'Unzurnâ' deyin»

buyurmuştur, Size emredilenlere uyarsanız arzularınız yerine gelir, emredilenlere itaat etmezseniz, kâfirler gibi elim bir azaba uğrarsınız. Çünkü kâfirler için bitmeyen elim bir azab vardır.

105

«Ehl-i kitaptan olan kafirler de (Allah'a eş koşan) müşrikler de size Rabbinizden hiçbir hayır indirilmesini istemezler. Allah ise, rahmetiyle kimi dilerse onu mümtaz kılar. Allah en büyük lûtf u inayet sahibidir.»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e sebb edenler, Medine Yahudileri, müşrik Araplar ve Bahran Nasranîleridir. Bunlar **Allahü teâlâ**'nın, **Peygamber**ine vahiy indirip İslam şeriatını beyan etmesini hazmedemeyerek **Peygamber**e küfür etmişlerdir. Bu küfürleri yüzünden bütün Yahudiler kâfir olmuşlardır. Zira küfür inkârı gerektirir, inkâr ise kâfirlik alâmetidir. Ey Müslümanlar siz onlara benzemeyin. **Peygamber**'e onların söylediği gibi söylemeyin. Yahudilerin arzu ettiği kimse **peygamber** olmaz, ancak Allah kimi dilerse o **peygamber** olur. Allah nübüvveti ve **peygamber**liği dilediğine verir. Allah, kimin **peygamber**liğe lâyık olduğunu bilir ve İslâm dinini ona ikram eder. Allah'ın lütfü ve ihsanı boldur.

106

«Biz neshettiğimiz veya unutturduğumuz bir ayetin (yerine) ya ondan daha hayırlısını yahut onun benzerini getiririz. Allah'ın her şeye kemâliyle kadir olduğunu bilmedin mi? (Elbette bildin.)»

Allahü teâlâ, âyetini nesh edip, hükmünü iptal etmez. Lâfızları sabit olan âyetlerle kullarının amel etmesini emreder. Allah neshetmiş olduğu âyetinin yerine ya onun gibisini veya ondan daha hayırlısını getirir, ondan sonra nesheder ve onu terk eder.

Nesh konusunda bazı bilginler şunları söylemişlerdir: Bütün konularda nesh caiz değildir. Ancak emir, nehiy, vaad ve vaidle ilgili hususlarda nesh caizdir. Kıssalarda ve haberlerde nesh caiz değildir. Zira Kur'ân-ı Kerîm daha önce verdiği haberi sonra yalanlamaz, önceki haber neyse sonraki de odur, **Allahü teâlâ** her şeye kadirdir. Neyi dilerse onu yapar.

107

'Göklerin ve yerin mülkü (tasarrufu) hakikaten Allah'ın olduğunu ve sizin için Allah'tan başka ne bir yâr, ne de hakikî bir yardımcı bulunmadığını bilmedin mi?'

Yâ Muhammed, bilmiyor musun? Gökler Allah'ın mülküdür.

Orada kimsenin tasarrufa yetkisi yoktur. Yer de onundur. Göklerde ve yerde bütün tasarruf yetkisi Allah'ındır. Allah neyi dilerse onu yapar. Onun tasarrufuna kimse müdahale edemez. Herkes ona muhtaçtır. Yeryüzünde insanların menfaatine ne uygunsa onu kor, müfsid olan şeyleri nesheder. Yani insanların menfaatine uygun olmayan şeyleri nesh eder.

Allah düşmanı Yahudiler, bu âyetin nesh edildiğini ve hükmünün kaldırıldığım inkâr etmişlerdir. Kıble Kudüs tarafından Kabe cihetine döndürüldüğü zaman Yahudiler «Eğer şimdiye kada) durduğunuz kıble hak değil ise, niçin Kudüs'e doğru durdunuz? Şayet şimdiki döndüğünüz hak ise, şimdiye kadar döndüğünüz kıbleniz bâtıldır.. Bu şeriatlardan hayır görmez. Bir âyetin hükmüyle amel edip dururken onun hükmünü kaldıran başka bir âyet gelir bu kez onunla amel ederler. Önceki yanlışmış, hüküm etmemiş, sonra o hükmü geri dönderir» demişlerdir. Onların bu iddiası Allah hakkında reva değildir. Zira Yüce Allah vaadinden asla dönmez. Biz onlara cevap olarak deriz ki: Allah işinde muhayyerdir. Neyi dilerse onu yapar. Nitekim bu insanlar yokken var ettiklerini yok etmiş, öldürmüştür. Bundan sonra tekrar diriltecektir. Allah'ın her isinde bunca hikmet vardır. Yüce Allah'ın bu emrinde de hikmetler vardır. Allah'ın hiçbir emri ve hiçbir hükmü boşuna değildir. Nitekim Musa (aleyhisselâm)'a gelen Tevrat kendinden öncekileri neshetmiştir. Bundan bir müddet sonra Hazret-i İsa (aleyhisselâm)'a gelen İncil Tevrat'ın hükümlerini neshetmiştir. Yani Hazret-i Musa'nın şeriatım kaldırmıştır. İncil'den sonra gelen ve son kitap olan Kur'ân-ı Ketim ise kendinden önceki şeriatların hükümlerini neshetmiştir. Ancak Allah'ın diledikleri sabit kaldı ki, bunlar da tavhid, haberler ve kıssalardır. Bir kısmını da bu ümmete tesiri olsun diye değiştirerek Kur'ânı Kerim'de zikretmiştir. Zira her asırda kurtuluş ve salâh neyle oluyorsa, Allah ona göre o asra uygun hüküm

beyan etmiş ve inzal buyurmuştur. Böylece o asırda yaşayan insanlar o hükümlerle kurtuluşa erip salâh bulmuşlardır. Yüce Allah'ın fiilleri hükmüne uygundur.

Allahü teâlâ Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e hitaben şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, sen göklerin ve yerin Allah'ın mülkü olduğunu bilmiyor musun? Bu insanların durumunu en iyi bilen O'dur, Her asırda insanların kurtuluşu ve salâhı neyle oluyorsa onu en iyi bilen Allah'tır.»

Yüce Allah, ona göre kullarının kurtuluşunu ve salâhını temin edecek hükümler indirmiştir. Nasih ve mensuh âyetleri inkâr edenlerin, kıyamet günü ne bir yardımcıları, ne de onları Allah'ın azabın dan kurtaracak bir dostları olacaktır. Onlar, inkarlarının cezasın? mutlaka göreceklerdir. Onların inkârları Allah'ın hükmüne karş) gelmektir, Allah'ın hükümlerine karşı gelenler ve inkâr edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

108

«Yoksa siz de evvelce Musa'ya sorulduğu gibi **peygamber**inizi sorguya mı çekmek istiyorsunuz? Her kim imanım küfürle değiştirirse dümdüz yolu sapıtmış olur.»

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: Başta Ebû Cehil olmak üzere Kureyş kâfirleri **Peygamber**imize gelerek: «Yâ Muhammed, gerçek **Peygamber** isen, şu Safa dağını bizim için altın, Mekke'nin bulunduğu yeri de gül bahçesi yap. Gözümüzdeki perdeyi kaldır da Allah'ı açıkça görelim» dediler. Allah onların sözleri üzerine bu âyeti indirmiş ve oniara hitabetmiştir: «Kavminin Musa'dan istediğini siz de **Hazret-i Muhammed**'den mi istiyorsunuz? Musa'nın kavmi, yâ Musa gözümüzdeki perdeyi kaltür da Allah'ı açıkça görelim, demişlerdi. Onlar imanlarını küfürle değiştirdiler. Küfrü îmana tercih ettiler. Küfrü tercih edince de hak ve hidayet yolundan uzaklaştılar. Yani hidayeti bırakıp batıla daldılar. Bundan dolayıdır ki, **Peygamber** birçok mucizeyle risaletini isbat ettikten sonra kendisine bu gibi soruların sorulması küfür sayılmıştır.

109

«Ehl-i kitaptan birçoğu hak kendilerine apaçık belli olduktan sonra hasetten ötürü sizi imanınızdan sonra küfre döndürmek hevesine düştü. Allah'ın emri gelinceye kadar şimdilik onları bırakın ve serzeniş de etmeyin. Şüphesiz ki Allah herşeye hakkıyla kadirdir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Müslümanlar Uhud muharebesinde bir an için düşmanın saldırısına uğrarlar. **Peygamber**imizin mübarek dişi kırılır ve sahabesinden yetmiş kişi şehid olur. Bunu gören Yahudiler Müslümanlara: -Siz Muhammed'i öğdüğünüz için size ne oldu gördünüz mü? Eğer siz hak din üzere olsaydınız bunlar başınıza gelmezdi. Gelin, bizim dinimize girin, bu sizin için daha hayırlıdır- demişlerdi. Yahudilerin bu sözleri üzerine Allah yukarıdaki âyeti indirmiş ve onların fikirlerini açığa çıkarmıştır.

Ehl-i kitaptan birçoğu Müslümanların tekrar küfre dönmelerini arzu ederler. Onlar Müslümanlar için hayır söylemezler ve düşünmezler. Ancak kalblerindeki haset ve ihanetten dolayı Müslümanların küfre dönmelerini isterler. Zira onlara Tevrat'da **Hazret-i Muhammed**'in ve dininin hak olduğu beyan edildi. Siz onların yaldızlı sözlerine aldırmayın. **Allahü teâlâ**'nın emri size gelinceye kadar onların sözlerinden yüz çevirin. Onlarla savaşın, mallarını ganimet olarak alın, kız ve erkek çocuklarını esir olarak alın ve kendinize hizmetkâr edinin. Allah neyi dilerse ona kadirdir. Yüce Allah Müslümanlara nusret edip kâfirleri onların elinde helak eder. Onlarla savaşırken korkmayın. Zira Allah'ın yardımı Müslümanların üzerinedir.

110

«Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, kendiniz için önden ne hayır yollarsanız Allah katında onu bulacaksınız. Şüphesiz Allah ne yaparsanız kemaliyle görücü (ve ona göre mükâfatını verici)-dir.»

Namazın farziyetini ikrar etmek suretiyle, vaktinde; rükûlarında, secdelerinde, kıyamlarında huşu ile tadil-i erkânına riayet ederek kılın. Üzerinize farz olan zekâtı verin. Sadakalarınızı kendi ellerinizle verin ve amellerinizin kabulü için yalvarın. Amellerinizin kabulü ibadetlerinize bağlıdır. Bu dünyada ne yaparsanız Allah katında onu bulacaksınız. Burada yaptıklarınızdan

zerre kadarı bile orada kaybolmayacak ve karşınıza çıkacaktır. Ona ihtiyacınız olduğu zaman, Allah katında yaptıklarınızı eksiksiz bulursunuz. Yüce Allah amellerinize muttalidir. Sizin namaz kıldığınızı da, zekât verdiğinizi de bilir, ona göre mükâfatınızı verir. Hayra lâyık olana hayır, şerre lâyık olana şer verir. Herkes kazancının karşılığını görür.

111

«(Yahudiler ve Hıristiyanlar) dediler ki: Yahudi veya Nasranî olanlardan başkası asla cennete girmeyecek. Bu, onların kuruntularıdır. (Onlara) söyle, eğer bu iddianızda sadık kimselerseniz delilinizi getirin.»

Yahudiler ve Nasraniler, «Cennete Yahudiler ve Nasranîlerden başkası giremez, ancak onlar cennete girer» demişlerdir. **Allahü teâlâ** onların bu iddialarını reddederek şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Nasraniler ve Yahudiler bu iddialarında eğer samimî iseler delillerini getirsinler.» Tevrat'ta size indirileni görelim. Hüccetsiz iddia makbul değildir. Onların herhangi bir delilleri yoktur. Sadece kuru umutları vardır. Kuru umut ise muhaldir, boştur, batıldır.

Bu âyette, cehennem ehlinin amellerini işledikleri halde cenneti umanları ta'zir ve azarlama vardır. Onlar zalimler, vezirler ve beylerdir. Onlar Allah'ın kullarına zulüm ve işkence ederler. Cehennem ehlinin amelini işledikleri halde cenneti umanlar, yeryüzünde fesat çıkaranlar, okuduğu ile amel etmeyen âlimler, rüşvet alarak yanlış hüküm verenler ve benzerleridir. Riyadan ayrılmayan sofiler de buna dahildir. Bunlar, cehennemliklerin amellerini işlemelerine rağmen cenneti umarlar, yaptıklarını haklı görürler.

112

«Hayır, kim (itaat ve amelinde) ihsan mertebesine yükselerek yüzünü tamamen Yüce Allah'a teslim ederse işte ona Rabbi katında (amelinin) karşılığı (olarak) cennet vardır. Onlara hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olmazlar.»

Yahudiler ve Hıristiyanlar **Allahü teâlâ**'nın cennetine giremeyeceklerdir. Ancak, Allah'ın rızasını tahsil için dinlerinde ihlâstan ayrılmayanlar, Allah'ın katında makbul ibadet yapanlar, din olarak İslâm'ı kabul edenler, **Hazret-i Muhammed**'e îman edip getirdiklerini kabul edenler, Allah'ın rızasını kazanmak için amel edenler, yaptıkları ibadetin sevabını Allah'tan bekleyenler ve bütün işlerinde Allah'ın rızasını gözetenler cennete gireceklerdir. Artık onlar için ne azap korkusu ne de mahzun olma korkusu vardır. Cennete girince Allah onlardan her türlü korkuyu giderecektir. Fakat kâfirler için hem azap korkusu, hem de mahzun olma korkusu vardır. Onlar cehennemde ebedî olarak kalacaklar ve azap çekeceklerdir.

Azaplarını tattıkları zaman mahzun olacaklar, mahcup olacaklar, tasalanacaklardır.

Korku üç türlüdür:

Cehennemde ebedî olarak kalma korkusu. İman ile dünyadan giden mü'minlerin hiçbiri cehennemde ebedî olarak kalmayacaktır. Zerre kadar îmanı olan kimse azabını çektikten sonra cehennemden çıkacak ve cennete girecektir. İlâhi emir böyledir.

Allah'ın azabı karşısında duyulan korku. Yani azap korkusu. Günahkârlar günahları kadar bu azabı çekeceklerdir.

Takva ehlinin ve ihlâs sahiplerinin korkusu. İhlâs sahibi kimseler, daha ölmeden Allah'tan affedilmelerini isterler. Onlar, her zaman, her yerde Allah'ın rızasını kazanmaya çalışırlar. Allah'ın rızası olmayan şeylerden, kaçınırlar. Her zaman ve her yerde Yüce Allah'ı görür gibi ibadet ederler. Onların kalbinde Allah sevgisin den başka bir şey bulunmaz. Onların kalbi Allah sevgisiyle doludur. Her şeyi Allah için yaparlar.

113

«Yahudiler, Hıristiyanlar bir şeye sahip değil, dediler. Hıristiyanlar da, Yahudiler (saymaya değer) bir şeye sahip değil, dediler. Halbuki hepsi de (kendilerine indirilen) kitabı okuyorlar. (Okuma) bilmeyenler de tıpkı onların dediklerini söylediler. **Allahü teâlâ** ihtilâf ettikleri şeyler hakkında kıyamet günü aralarında hükmünü verecektir.»

Nasranîler, elçilerini Medine Yahud ilerine göndererek aralarında münazaa ettilsr. Biri diğerini küfürle itham etti. Her biri kendi dininin hak din olduğunu söylerdi. Halbuki Yahudilerin de, Hıristiyanların da dinlerine itibar edilmez. Onların dinlerinin hiçbir de- yoktur. Zaten onların dini geçerliliğini kaybetmiş, dediler. Hıristiyanlar da aynı şeyi Yahudiler için söylemişlerdir. Böylece her toplum kendi dininin hak olduğunu iddia etmiştir.

Aslında bu iki toplum, kendi kitabını okusa, hak dinin hangisi olduğunu öğrenecekler, aralarındaki ihtilâf da böylece ortadan kalkacaktır. Kitaplarını okumamaları dolayısıyla ihtilâfa düşmeleri sapıklıklarının bir delilidir. Başka bir deyişle hak din üzere olmadıklarının alâmetidir. Çünkü hak din İslâm'dır, İslâm'dan sonra diğer dinlerin hiç birinin geçerliliği kalmamıştır. İki toplum arasındaki ihtilâf bile, dinlerinin geçersiz olduğunu isbat etmektedir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) ; «Eğer iki toplum birbirinin dinlerinin batıl olduğuna yemin etse, her ikisinin de yemini doğrudur. Zira her ikisinin de dini batıldır. Hak dine muhaliftir» demiştir.

Yahudi ve Hıristiyanlar Allah'a şirk koşan müşriklere de aynı şeyleri söyleyerek «bizim dinimizde olmayanlar cennete giremezler, diğer bütün dinler batıldır» demişlerdir.

Allahü teâlâ yarın kıyamet gününde, dinde ihtilâf eden bu kimselerin arasında hükmünü açıklayacak, hangi dinin mensubunun cennetlik, hangi dinin mensubunun cehennemlik olacağını yarın kıyamet günü bildirecektir. Hiç şüphe yoktur ki, İslâm'ın dışındaki dinlerin mensupları cennete giremeyeceklerdir. Çünkü cennetin yolu hak din olan islâm'dan geçer. İslâm kendinden önceki bütün dinlerin hükümlerini kaldırmıştır. Yahudiler ve Hıristiyanlar bu gerçeği gördükten sonra dinlerinin geçersiz olduğunu anlayacaklar ve kurtuluştan ümitlerini keseceklerdir. Allah tarafından kendilerine vaad edilen azabı tadacaklardır.

114

«Allah'ın mescitlerinde, O'nun adının anılmasını men edenden, onların harap olmasına koşandan daha zalim kimdir?

Onlara (Allah'ın) mescitlerine korka korka girmelerinden başka salâhiyet yoktur. Dünyada rüsvaylık onlarındır. Âhîrette en büyük azap da yine onlarındır.»

Bu âyet, Tatlus İbni Üsfesyânûs veya İsteyânûs-ı Rumî hakkında nazil olmuştur. Bu kâfir, Beyt-i Makdis'i (Mescid-i Aksa'yı) harap ettirmiş ve sağlam ka)an kısmının içine de Allah'ın evine yakışmayan şeyler doldurmuştu. Bu durum Hazret-i Ömer (radıyallahü anh)'in halifeliğine kadar devam etmiştir. Hazret-i Ömer, halife olunca Mescid-i Aksa'yi imar ettirdi. Yüce Allah, mescitleri yıkan ve orada ibadet edenleri ibadetten alıkoyanlar için bu âyet-i celileyi indirdi. «Allah'ın mescitlerini yıkan veya orada ibadet edenleri ibadetten alıkoyandan daha zalim ve kâfir kimdir?» buyurdu. Yeryüzünde bunlardan daha zalim ve daha kâfir kimse yoktur, Mescid-i Aksa imar edildikten sonra Rumların oraya girmesi yasaklanmıştı. Girmek isteyenler Müslümanlardan korka korka girerlerdi ve çıkarlardı. Onlar dünyada rezil ve rüsvay olacaklardır. Şehirlerinin fethedilmesi ve kendilerinin esir alınmasıyla Allah onları dünyada rezil edecek, âhirette de en büyük azaba uğratacaktır. Onların âhiretteki yerleri ebedî cehennemdir.

İlim adamlarının ekserisi, bu âyetin mânasının umumî olduğunu ve bütün kâfirleri içine aldığım söylemişlerdir. Zira bütün kâfirler Müslümanlarla savaşıp onları ibadetten ve mescidlere gitmekten alıkoymuşlardır. Yüce Allah bütün yeryüzünü Müslümanlara mescit yapmıştır. Müslümanlara muhalif olanlar, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, Müslümanların Allah'a ibadet etmelerine mâni olurlar. Onları, Allah'ı zikirden ve ibadetten men ederler. Bu hüküm umumîdir. Müslüman olduklarını iddia ettikleri halde Allah'ı zikretmeyenler, üstelik Allah'ı zikredenleri zikirlerinden, ibadetlerinden men edenler de bu âyetin hükmüne girerler.

115

«Maşrık de mağrip de Allah'ındır. Onun için nereye döner, yönelirseniz Allah'ın yüzü (kıblesi) oradadır. Şüphe yok ki Allah vasî'dir, hakkıyla bilicidir.»

Bu âyetin nüzulü hakkında **İbn Abbas** (radıyallahü anh) şöyle demiştir-«**Peygamber**imizin sahabelerinden bir topluluk sefere çıkmıştı. Bir kara bulut onları istilâ etmiş, etrafı göremez olmuşlardı. Namaz vakti gelmesine rağmen, etrafı göremedikleri için kıbleyi tayin edemediler. Araştırma yaptıkları halde kıble konusunda ittifak edemediler. Sahabelerin bir kısmı mağrip, bir kısmı da maşrıka doğru namazlarını kılmıştı, Bulut çekildiğinde yanlış yere doğru namaz kıldıkları anlaşıldı, **Peygamber**imize gelip durumu haber verirler. Bunun üzerine Allah yukarıda geçen âyeti indirdi: «Mağrip de maşrık da Allah'ındır. Hangi istikamete yönelip namaz kılarsanız, Allah'ın rızası ondadır.»

Bazı müfessirler bu âyetin hükmünün neshedildiğini söylemişlerdir.

Bazıları da bu âyet mensuh değildir, hükmü bakidir ve tatavvuat (nafile, taşıt üzerinde kılınan namazlar ve kıble mevzuunda ihtilâf edilen yerler) hakkında nazil olmuştur, demişlerdir.

İbn Ömer (radıyallahü anh) demiştir ki: «**Peygamber**imiz, Mekke'den gelirken bineğinin üzerinde istediği istikamete doğru nafile namaz kılardı. Durumu Ömer'e sordular, O da bu âyeti okudu. Bu âyet namaz hakkında indi, Allah bu âyetin sonunda «Allah vasî'dir, alimdir» buyurdu, demiştir. Yüce Allah cömerttir. Kabul ettiği az şeye çok mükâfat verir. Allah namazlarınızı nasıl kıldığınızı bilir. Sadakanızı ve ihlâsmızı bilir, ona göre karşılığını fazlasıyla verir. En küçük bir şeyi bile karşılıksız bırakmaz.

Allahü teâlâ -alimdir», sizin her hâlinizi bilir. Yüce Allah «vasî'dir» size şeriatın emirlerini kolaylaştırdı. Gücünüzün yetmeyeceği ibadetleri ve emirleri size teklif etmedi. Ancak kullarının gücü nisbetinde emir beyan etmiştir.

116

«Onlar (Yahudiler ve Hıristiyanlar) Allah kendine çocuk edindi, dediler. Yüce Allah (bu gibi şeylerden) pak ve münezzehtir. Bilâkis göklerde ve yerde ne varsa hepsi Onundur. Hepsi de Ona itaat edicidirler.»

Yahudiler Üzeyir (aleyhisselâm)'a, Hıristiyanlar İsa (aleyhisselâm)'a «Allah'ın oğludur» dediler. Müşrikler ise melekleri **Allahü teâlâ**'nın kızları olarak kabul ettiler. Yüce Allah bütün bunlardan münezzehtir. Allah'ın oğula, kıza ihtiyacı yoktur. Yerde ve göklerde ne varsa hepsi O'nun yarattığı varlıklardır. Hepsinin sahibi ve maliki O'dur. Hepsi O'na kulluk edip itaatte bulunurlar. O'nun ubûdiyyetini ikrar ederler. Bu ifade umumidir, fakat kastedilen mâna hususidir. Zira O'na ibadet edip kulluğunu ikrar edenler mü'minlerdir.

Bazı tefsirciler, «**Allahü teâlâ**'nın yaratıcı olduğuna, bir olduğuna, her şeyin mâliki ve hâkimi olduğuna delâlet eden alâmetler göklerde zahir ve açıktır. Bütün varlıklar O'na mutîdir. Varlıklar kendi yaratılışlarını asla değiştiremezler. Buna muktedir değillerdir, Onları bir ölçü dahilinde yaratan ve her şeyi yerli yerine koyan O'dur» demişlerdir.

117

«Göklerin ve yerin yaratıcısı Allah'tır. O bir şeye hükmetti mi ona ancak «ol» der, o da oluverir.»

Yani, **Allahü teâlâ** yerleri ve gökleri yoktan var etmiştir. Bunların daha önce bir benzeri yoktu. Allah'ın bu varlıkları öncekilere bakarak yaratması söz konusu değildir. Çünkü bunların daha önce eşi benzeri yoktu. Allah'ın bunları yaratırken bir yardımcısı bir ortağı da söz konusu değildir. Yüce Allah nasıl dilediyse öyle yaratmıştır.

Bid'at ehline «müptedi» denilmesi de bundan ileri gelmektedir. Onlar, sahabeden ve tabiînden öğrendikleri şeyleri ilk önce kendileri çıkarmışlardır. Yani sahabenin ve tabiinin yapmadığı şeyleri kendileri yapmışlardır. İlk olarak bu işi kendileri çıkardıkları için »müptedi» ismini almışlardır ve islâm'da olmayan bir şeyi İslâm'a soktukları için bid'atçı olarak adlandırılmışlardır.

Allahü teâlâ bir şeyi yaratmak istediği zaman ona «ol» der, o da oluverir. Yaratmak Allah için zor değildir. Yaratma konusunda Allah için bir zorluk yoktur. Sadece «ol» der, o şey oluverir. O'nun müsaadesi olmadan hiçbir şey olmaz, İnsanın yürümesi, tutunması

ve bütün hareketleri Yüce Allah'ın ol demesiyle meydana gelir. **Allahü teâlâ**'nın müsaadesi olmadan hiçbir şeyin hareket etmesi mümkün değildir. Bir anda var eden de, yok eden de ö'dur. Var etmek de, yok etmek de Allah'a mahsustur.

Bazı tefsircilere göre, bu âyet Bahran elçisi hakkında nazil olmuştur, Bahran elçisi ve daha başka bazı kimseler **Peygamber**imize gelerek, «Babasız dünyaya gelen çocuk var mıdır? Varsa kimdir?» diye sormuşlardır. Onların bu sorusu üzerine Allah yukarıda geçen âyeti indirmiştir. Allah neyi dilerse o olur. İsa (aleyhisselâm) babasız dünyaya gelmiştir. Onlar da İsa (aleyhisselâm)'ın babasız dünyaya geldiğini bilmektedirler. **Allahü teâlâ** buyuruyor ki:

118

«(Hakikati bilmeyenler) ne olur Allah bizimle konuşsa, söyleşse, yahut bize bir âyet gelse, dediler. Onlardan evvelkiler de tıpkı onların söyledikleri gibi söylemişlerdi. Kalbleri ne kadar da birbirine benzemektedir. Biz hakikatleri iyice bilmek isteyenlere âyetlerimizi apaçık göndermişizdir.»

Yüce Allah'ın birliğinden haberi olmayan cahiller ve müşrikler «Senin hak **Peygamber** olduğunu Allah bize niçin söylemiyor ve haber vermiyor. Veya senin nübüvvetini açıklayıcı bir burhanı bize neden indirmiyor?» diye sormuşlardı. Daha önceki Yahudilerin de Musa (aleyhisselâm)'a aynı şeyleri sorduklarını Yüce Allah haber veriyor. Onlar Musa (aleyhisselâm)'a «Allah'ı bize açıkça göster» demişlerdi. Bunların kalbi katılıkta ve küfürde onlara benzemektedir. Sözleri de daima onların sözleri gibi Hakkı inkâr edicidir.

Allahü teâlâ, **Hazret-i** Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'in diğer bütün **peygamber**lerden üstün olduğunu bildirmek için Tevrat'ta özelliklerini beyan etmiş, son **Peygamber** olduğunu bildirmiş, bütün **peygamber**lere verdiği mucizeleri fazlasıyla ona da vermiştir. **Hazret-i Muhammed**'in bu üstünlüğünü, gerçek akıl sahipleriyle Tevrat'a iman edenler ve hakkı batıldan ayıranlar anlarlar. Kalpleri kararmış, hakkı görmeyen gafiller ise anlamazlar.

119

«Şüphe yok ki biz seni (rahmetimizin) kâmil bir müjdecisi ve (azabımızın! gerçek korkutucusu olarak o hak (Kur'an) ile gönderdik. Sen cehennem ashabından mes'ul olacak değilsin.»

Yâ Muhammed, biz seni hakkı beyan edesin, insanları Hakk'a davet edesin, müminleri cennette müjdeleyip, kâfirleri cehennem azabıyla korkutasın diye Kur'ân-ı Azimüşşân'la gönderdik, Onlara Hakk'ı tebliğ ettikten sonra işlediklerinden mes'ul değilsin. Senin görevin Hakk'ı tebliğ etmekten, mü'minleri cennetle müjdelemekten, kâfirleri cehennem azabıyla korkutmaktan ibarettir.

120

«Ne Yahudiler, ne Hıristiyanlar sen onların dinine uyuncaya kadar, asla senden hoşnut olmazlar. De ki: Allah'ın hidayeti (İslâm yok mu işte) doğru yolun tâ kendisi odur. Eğer sana gelen ilimden sonra onların hevalarına uyacak olursan yemin olsun, senin için Allah'tan (başka) ne hakiki bir dost, ne de hakikî bir yardımcı vardır (yoktur).»

Yâ Muhammed, Medine Yahudileriyle, Bahran Hıristiyanları, sen onların dinine girmedikçe ve onların kıblesine doğru namaz kılmadıkça asla senden hoşnut ve memnun olmazlar.

Kâfirler **Peygamber**imizle anlaşma yapmak istemişlerdi. **Peygamber**imiz de belki Müslüman olurlar ümidiyle onların sözüne değer vermişti. Bu olay üzerine Yüce Allah bu âyeti indirmiş ve «Sen onların sözüne itibar edip davetlerine rağbet etme. Sen onların dinine dönmedikçe onlar senden memnun ve hoşnut olmazlar- buyurmuştur. Yüce Allah'a ibadet için dönülecek yer ancak Kâ'bedir. Allah katında makbul din ise İslâm'dır. Bu hakikatler sana açıklandıktan, hak dinin İslâm, kıblenin Kabe olduğu bildirildikten sonra onlara tâbi olursan, Yüce Allah'ın azabından seni kurtaracak ve sana menfaati dokunacak bir dost bulamazsın.» Allah'ın azabını senden men edecek bir yardımcı da bulamazsın. Bu hitap **Hazret-i Peygamber**'in şahsında bütün ümmetine yöneliktir. Zira **Hazret-i Peygamber**'in kâfirlere uymayacağı ve sözlerine aldanmayacağı kesindir. Çünkü onun mürebbisi Yüce Allah'tır. Bu âyetin asıl muhatabı ümmetidir. Mü'minler, fasıkların sözlerine aldanmamalan ve onlara tâbi olmamaları için Allah tarafından ikaz edilmektedirler.

Yüce Allah şu âyetinde kendilerine gelen kitabı okuyanların iman ettiklerini beyan ediyor :

121

«Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler onu -tilâvet hakkım tam gözeterek - okurlar. İşte ona îman edenler bunlardır. Kim ona küfrederse onlar da en büyük zarara uğrayanların tâ kendileridir.»

Onlara indirdiğimiz kitaba îman edip kitaplarının vasfettiğini gizlemediler, onlar da vasfettiler. **Allahü teâlâ**'nın indirdiğini okudular, hükümlerini değiştirmediler. Kitaplarının helâl dediğine helâl, haram dediğine haram dediler. Haramlardan kaçındılar, Onlar **Hazret-i Muhammed**'e îman ederek saadet ve felahı buldular.

Hazret-i Muhammed'e iman etmeyenler maddî ve manevi en büyük zarara uğrayacaklardır. Bu âyet-i celile ehl-i kitabın mü'minleri hakkırda nazil olmuştur. Cafer İbni Ebû Tâlib başta olmak üzere otuz iki kişi Habeşistan'a giderek Kur'ân-ı Kerim'e tâbi oldular ve **Hazret-i Peygamber**'e îman ettiler.

122

«Ey Israiloğulları, size ihsan ettiğim (bunca) nimetimi ve sızı (bir zaman) âlemler üzerine hakikaten mümtaz kılmış olduğumu hatırlayın.»

123

«O günden sakının ki, hiçbir kimse kimseden yana birşey ödeyemez. Kimseden bedel kabul edilmez. Kimseye de şefaat fayda vermez ve onlara yardım da edilmez.»

Allahü teâlâ İsrailoğullarına hitaben buyurmuştur ki: «Tîh vadisinde size verdiğim bıldırcın etiyle kudret helvasını ve diğer nimetlerimi hatırlayın. Sizi zamanınızdaki diğer insanlardan üstün yaptım. Sizi denizden geçirip arkanızdan gelen Fir'avun'un ordusunu suya gark ederek helak ettim.» Kıyamet gününün azabından korkun. O gün kimse kimseyi Allah'ın azabından kurtaramaz. Kimseden bir başkası için bedel de kabul edilmez. Îmanı olmayanlar kıyamet günü, ne bir yardımcı, ne de bir şefaatçi bulamazlar. Onları Allah'ın

azabından kimse kurtaramaz. Kıyamet günü ancak mü'min mü'mine - Allah'ın izniyle - yardım eder.

124

«Hatırlayın o zamanı ki, Rabbi İbrahim'i bir takım kelimelerle imtihan edip de o, bunları tamamen yerine getirince (**Allahü teâlâ**) seni insanlara imam (rehber) yapacağım buyurmuş, O da 'zürriyyetimden de' demiştir. **Allahü teâlâ** da benim ahdime zalimler nail olamaz demişti.»

Allahü teâlâ İbrahim (aleyhisselâm)'ı bir takım kelimelerle imtihan etmiş, İbrahim (aleyhisselâm) da Allah'ın hükümlerini yerine getirip tamamlamıştır. Yüce Allah İbrahim (aleyhisselâm) in durumunu açığa çıkarmak için böyle bir imtihana tabi tutmuştur. İmtihanın karşılığı olarak insan ya sevaba hak kazanır veya cezaya dûçâr olur. İbrahim (aleyhisselâm) imtihanı kazanınca Yüce Allah «Seni insanlara imam yapacağını» buyurmuştur. **Allahü teâlâ** kullarına işledikleri amele göre ya sevap verir veya cezalandırır. Kul azaba lâyıksa azap, sevaba lâyıksa sevap verir. Eğer kul Allah'ın emirlerini yerine getirirse sevap olarak mükâfatını görecektir. İlâhî emirlere muhalefette bulunursa azap olarak cezasını çekecektir. Kul çalışır, Yüce Allah karşılığını verir. Hiç kimseye kazandığından başkası verilmez. Mükâfat da, ceza da kulun kendi kazandığının karşılığıdır. Bütün bunlar kulun iradesine bırakılmıştır.

Allahü teâlâ Hazret-i İbrahim'i on hususta imtihan etmiştir. Bu on hususun beşi baş ile ilgili, diğer beşi de vücutla alâkalıdır. Başla ilgili olan hususlar:

— Misvak kullanmak.

— Abdest alırken ağza su vermek.

— Abdestte buruna su vermek.

— Bıyıkları uzatmamak.

— Sakalı uzatmak.

Vücutla ilgili olanlar, da şunlardır :

— Sünnet olmak.

— Edep yerini temizlemek.

— Koltuk altını temizlemek.

— Tırnakları kesmek,

— Istinca etmek.

Bunlar Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)'in sünnetleridir.

İbrahim (aleyhisselâm) bunların hepsini yerine getirdi ve ilâhî imtihanı kazandı. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** «Yâ İbrahim, ben seni insanlara imam tayin ettim ve onlar sana tâbi oldu» buyurmuştur.

Bu âyet-i celilede, Allah katında yükselmek için nefsi öldürmenin çeşitli azaplardan geçmenin gerektiğine işaret vardır. İbrahim (aleyhisselâm) ancak bu şekilde ilâhî imtihanı kazanmış ve Allah katında derecelerin en yükseğine ulaşmıştır. -Yüce Allah İbrahim (aleyhisselâm)'ı imam tayin edince bu durum hoşuna gitmiş, zürriyyetinden imam gelmesini arzulamış ve Yüce Allah'a dua ederek «Yâ Rabbi benim zürriyetimden imamlar tayin et, halk onlara uysun» demiştir, ibrahim (aleyhisselâm)'ın bu duasına karşılık Yüce Allah, benim rahmetim zalimlere ve kâfirlere erişmez, onlar benim rahmetimden istifade edemezler- buyurmuştur.

İbrahim (aleyhisselâm)'ın zürriyetinden kâfir ve zalimler çıkarsa onlar için imamlık söz konusu değildir. Çünkü imanı olmayanlar imam olamazlar. Ancak iman sahipleri buna lâyıktırlar. İbrahim (aleyhisselâm)'ın duası ancak bunlar için söz konusudur.

125

«Hani Beyti insanlar için bir toplantı yeri ve emin bir mahal yapmıştık. Siz de İbrahim'in makamından bir namazgah edinin.»

Biz Kâbe-i Muazzama'yı insanların her yıl tavaf edecekleri bir yer yaptık. Her yıl Kabe'ye gelseler ve durmadan tavaf etseler bile yine ona doymazlar. Ona olan arzuları bitmez. Bilâkis arzuları artar ve kalblerindeki muhabbet çoğalır. Çünkü orasını Allah emin bir makam olarak yaratmıştır. Oraya iltica eden korktuklarından emîn olur, arzu ettiklerine kavuşur. Zira orası Allah'ın emin beldesidir.

Hattâ adam öldüren biri Harem-i Şerife girse, oradan çıkmadıkça kısas yapılmaz. Ancak oradan çıktıktan sonra kısas yapılır.

İbn Ömer (radıyallahü anh) demiştir ki: «Bir insan atam Ömer'i öldürüp Harem-i Şerife girse, ben de orada oturduğunu görsem ayağa bile kaldırmam.» Bunun gibi kısas yapılması gereken insanlar Kabe'ye girseler, kendileriyle kısas yapılmaz. Oradan çıkmaları beklenir. Çıkana kadar beklenir. Çıkması için de yiyecek, içecek verilmez. Bir an önce Harem-i Şeriften çıksın diye böyle yapılır.

Hattâ Harem-i Şerifin içine giren av hayvanı bile avlanmaz. Çünkü Harem'in içinde av avlamak yasaktır. O hayvan Harem-i Şerife girmekle korktuklarından emin olmuştur. Orada emniyete kavuşmuştur.

Allahü teâlâ, »ibrahim'in makamım namazgah edinin ve orada namaz kılın» buyurmuştur. Mekke'yi fetheden **Peygamber**imiz, Kabe'yi tavaf ettikten sonra, Hazret-i İbrahim'in makamına gelmiş ve «Burası babamız İbrahim'in makamıdır» demiştir. Bunun üzerine Hazret-i Ömer (radıyallahü anh): «Yâ Resûlâllah, biz namazgah edinmeyelim mi?» diye sormuştur. Bu soru üzerine Yüce Allah yukarıdaki âyeti indirdi ve -Siz İbrahim'in makamını namazgah edinin» buyurdu.

Allahü teâlâ âyetin devamında şöyle buyurmuştur:

«İbrahim ile İsmail'e de evimi tavaf edenler (orada kalanlar), rükû' ve sücud edenler için titizlikle temizleyin diye kuvvetli emir vermiştik.»

Yüce Allah İbrahim ve ismail (aleyhisselâm)'a «Benim evimi putlardan, necasetten ve diğer şeylerden temizleyin. Uzaktan gelen kullarımın namaz kumaları ve ibadet yapmaları için orada bir makam tutun, edin» buyurmuştur.

126

«Hani İbrahim, Yâ Rabbi, burasını emniyetli bir şehir yap ve ahalisinden Allah'a ve âhiret gününe inananları mahsullerle rızıklandır, demişti. (Allah da) kâfir olanı dahi kısa bir zaman için

faidelendireceğim, sonra onu cehennem azabına icbar edeceğim. Varacağı yer ne kötüdür, buyurmuştur.»

İbrahim (aleyhisselâm), **Allahü teâlâ**'ya dua ederek: «Yâ Rabbi, sen Harem-i Şerifi emin bir yer kıldın. Buranın kuşu ve hayvanı öldürülmesin. Ağacı ve otu kesilmesin. İnsanlar bunun içinde dilenmesin. Buranın ehlinden **Allahü teâlâ**'ya ve âhirete îman edenlere yemişlerinden rızık olarak ver» demişti. İbrahim (aleyhisselâm) rızkı sadece iman edenler için talep etmiş, fakat imameti herkes için istemiştir. Yüce Allah da ibrahim (aleyhisselâm)'ı bundan men' ederek «Benim ahdim, yani nübüvvetim zalimlere ve kâfirlere ulaşmaz» buyurmuştur, ibrahim (aleyhisselâm) rızkı da imamet gibi zannedip çekindiği için bunu sadece iman edenler için talep etmiştir. **Allahü teâlâ** rızkın imamet gibi olmadığını bunun umuma ait olduğunu Hazret-i ibrahim'e bildirmiş «Yâ İbrahim, kâfire de dünyada yaşadığı müddetçe rızık vardır. Yaşadığı sürece onu da rızıklandırırız, âhirette ise elim bir azapla cezalandırırız» buyurmuştur.

127

«Hani ibrahim, o beytin temellerini İsmail ile birlikte yükseltiyordu (da şöyle dua etmişler) Ey Rabbimiz, bizden kabul buyur. Şüphesiz hakkıyla işiten, kemaliyle bilen sensin.»

İbrahim (aleyhisselâm) Kâbe-i Muazzama'yı tamamladı. Oğlu İsmail de yardım etti. Feriştahlar (melekler) taş taşıdılar. Kabe'nin taşları beş dağdan getirilmiş olup bunlar Turisina, Turizeyta, Cûcü dağı, Lübnan ve Hira dağlarıdır.

Hikmet ehli demişlerdir ki, «Beş vakit namazı cemaatle kılan kimseye Allatıü Teâlâ bu beş dağın ağırlığınca sevap verir.»

İbrahim ve ismail (aleyhisselâm) Kabe'yi tamamladıktan sonra şöyle dua etmişlerdir: «Rabbimiz, bizim bu amelimizi kabul et. Sana yakın olmamız için duamızı kabul buyur. Sen duaları işitir ve kabul edersin. Gönüllerdeki niyetleri bilirsin,»

Bu âyet-i celileden şu anlaşılmaktadır: Amel-i salih işleyen kimse amellerinin kabul edilmesi için Allah'a dua eder. Zira kişi amelinin kabul olmamasından korkar. Kulun en büyük arzusu

yaptığı amellerin kabul edilmesidir. Bunun için Allah'a dua eder. Yüce Allah ancak günahlardan kaçınan ve kendinden korkanların amellerini kabul eder.

Rivayet edilmiştir ki, ibrahim (aleyhisselâm) ile ismail (aleyhisselâm) Kabe'nin inşaatını bitirdikleri zaman, yerdeki taş kırıntılarının üzerine çöküp Allah'a yalvarmışlar ve kulluğunu dilemişlerdir. Bunun üzerine Cebrail (aleyhisselâm) gelerek «Yâ İbrahim, Allah dileklerini kabul etti. Bir dilekte daha bulun- demiştir. İbrahim (aleyhisselâm) bir dilekte daha bulunmuş, Allah da onun dileğini şu âyetle beyan etmiştir:

128

«Ey Rabbimiz, ikimizi de sana teslimiyette sabit kıl, soyumuzdan da Müslüman bir ümmet (yetiştir.) Bize, ibadet edeceğimiz yerleri göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü tevbeleri en çok kabul eden ve hakkıyla esirgeyen sensin sen.»

Ey bizi yoktan var eden Rabbimiz, bizleri sana ihlâsla ibadet eden, boyun eğen ve İslâm üzere sabit kalanlardan eyle. İbadet edeceğimiz yerleri göster ve ibadet emrini bize bildir. Zürriyetimizden bazılarını sana itaatkâr et. Ve İslâm üzere sabit kıl, Zürriyetimden günahkâr olanları affet. Zira sen kullarını bağışlayan ve esirgeyensin.

129

«Ey Rabbimiz, onların içinden, onlara senin âyetlerini okuyacak, onlara kitabı, hikmeti öğretecek, onları (şirkten) iyice temizleyecek bir **peygamber** gönder. Şüphesiz yegâne galip ve tam hikmet sahib) sensin sen.»

İbrahim (aleyhisselâm), **Allahü teâlâ**'ya dua ederek zürriyetinden **peygamber** gönderilmesini istemiş, inanmayanların tekrar hak dine dönmeleri için bu **peygamber**lerin onlara ilâhi kelâmı okuyarak va'z u nasihat etmelerini, helâl ve haramı bildirmelerini, onları küfür ve şirkten temizlemelerini, tam manasıyla ibadet yapmalarını, zekâtlarını vererek mallarını temizlemelerini istemiş, bu maksatla Yüce Allah'a dua etmiştir.

İbrahim (aleyhisselâm) «Yâ Rabbi, sen aziz ve galipsin. Hiç kimse sana galip gelemez. Sana âsi olanlardan intikamını alırsın. Hakimsin, hükmettiğini yaparsın, yaptığın her şey ilmîne muvafıktır» demiştir.

130

«Kendini bilmeyenden başka kim İbrahim'in dininden yüz çevirir. Yemin olsun ki, biz onu dünyada beğenip seçmişizdir. Şüphe yok ki, O âhirette de muhakkak salihlerdendir.»

İbrahim (aleyhisselâm)'ın dininden yüz çevirenler ancak kendini bilmeyenlerdir. Kendini bilenler asla İbrahim (aleyhisselâm)'ın dininden yüz çevirmezler. Çünkü bu nefis **Allahü teâlâ**'ya hizmet için ya' ratılmıştır. Asıl görevi kulluktur. Allah'a ibadet etmektir. Kulluk görevini düşünmeden Allah'ın dinini terk edenler, beyinsizlerin ve kendini bilmeyenlerin ta kendileridirler. Onlar dünya ve âhirette en büyük zarara uğrayacaklardır. İbrahim (aleyhisselâm) cennette salihlerle beraberdir. **Peygamber**imizden sonra salihlerin en üstünü İbrahim (aleyhisselâm)'dir.

131

«Rabbi İbrahim'e (Hakka) teslim ol dediği zaman o âlemlerin Rabbine teslim oldum, demişti.»

Yüce Allah İbrahim (aleyhisselâm)'ı kendine dost edinip nübüvvet ve risalete lâyık gördü. «Dinini Allah için halis tut. Din-i İslam üzere daim ol. İşlerini Allah'a emanet et. Zira **Allahü teâlâ** emreyledi» buyurdu. İbrahim (aleyhisselâm) da «Ben dinimi Allah için halis tuttum, işimi de âlemlerin Rabbi olan Allah'a emanet ettim, demiştir.

132

«İbrahim, bunu oğullarına da tavsiye etti. Yakup da (öyle yaptı) Oğullarım, Allah sizin için (İslâm dinini) beğenip seçti. O halde siz de ancak Müslümanlar olarak can verin.»

İbrahim (aleyhisselâm) dünyadan ayrılma zamanının yaklaştığını hissedince dört oğlunu, - ismail, İshak, Medyen, Medâyin

- toplar, onlara şöyle vasiyette bulunur: «Oğullarım, **Allahü teâlâ** sizin için İslâm dinini seçti. Onun üzerine sabit olun ve Müslüman olarak ölün. Ancak Allah katında hak din budur.» ibrahim (aleyhisselâm) kendinden sonra çocuklarını şeytanın hak dinden çevireceğinden korktu. Şeytanın tuzağına düşüp Allah'a âsi olmasınlar diye çocuklarına böyle vasiyet etmiştir.

İbrahim (aleyhisselâm)'ın torunu Yakup (aleyhisselâm) da Mısır'a girdiği zaman Mısır halkını puta tapar görünce çocuklarına aynı şekilde dedesi İbrahim gibi vasiyette bulunmuştur:

133

«Yoksa (Ey Yahudiler) ölüm Yakub'un önüne geldiği vakit, siz de orada hazır mı idiniz? O. oğullarına, benden sonra neye ibadet edeceksiniz? dediği zaman onlar, senin Tanrı'na ve babaların İbrahim, ismail, İshak'ın bir tek Tanrısı olan Allah'a ibadet edeceğiz. Biz ona teslim olmuşuzdur, demişlerdi.»

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: Yahudiler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek, « Yakup (aleyhisselâm)'ın oğullarına, Yahudi dini üzere olun, diye vasiyet ettiğini bilmiyor musun?» diye sormuşlardı, **Allahü teâlâ** onların sözlerini reddederek «Ey Yahudiler, Yakup (aleyhisselâm) öldüğü zaman, siz onun yanında mı idiniz ki, böyle konuşuyorsunuz? Halbuki siz ne söylediğinizi bilmiyorsunuz- buyurmuştur.

Yüce Allah, Yakup (aleyhisselâm)'ın oğullarına. «Benden sonra neye ibadet edeceksiniz?» dediğini, onların da -Senin ve babaların İbrahim, İsmail ve İshak'ın mabudu ve Rabbi olan Allah'a ibadet ederiz- dediklerini haber vermiştir.

İsmail (aleyhisselâm) Yakup (aleyhisselâm)'in amcasıydı. Amca baba makamında olduğu için ata diye zikredildi.

134

«Onlar birer ümmetti (gelip) geçti. Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandığınız da sizin. Siz, onların işlemiş olduklarından mes'ut de olacak değilsiniz.»

İbrahim (aleyhisselâm) ile Yakup (aleyhisselâm)'ın oğulları birer cemaat olup çok önceden yaşamışlardır. Onların sizin için söylediklerini öğrenmenize de imkân yoktur. Onların -Bizim dinimiz üzere olun» diye bir sözleri de »yoktur. Zira siz onları görmüş de değilsiniz.

Yahudilerin, «Biz İbrahim ve Yakup'un dini üzereyiz, onlar neyi işlemişlerse, biz de onu yaparız- şeklindeki sözlerini Allah bu âyetiyle reddediyor. «Onlar neyi işlemişlerse kendi fiillerinin cezasını göreceklerdir. Siz de neyi işiemişseniz kendi fiilinizin cezasını göreceksiniz. Siz onların işlediklerinden, onlar da sizin işlediklerinizden mes'ul değildir. Sizin amellerinizin onlara, onların amellerinin de size bir faydası yoktur. Siz, onların işlediklerinden sorumlu değilsiniz» buyurmuştur.

135

«(Yahudiler ve Hıristiyanlar Müslümanlara) Yahudi veya Nasranî olun ki, doğru yolu bulaşınız, dediler. (Habibim) de ki: Hayır, biz muvahhid olarak İbrahim'in dinindeyiz.. O, Allah'a eş tutanlardan değildir.»

Medine Yahudileriyle Bahran Hıristiyanları kendi dinlerinin ve **peygamber**lerinin daha üstün olduğunu iddia ederek birbirlerini kendi dinlerine davet etmişler, Yahudiler bizim dinimiz daha üstündür, bizim dinimize girin; Hıristiyanlar da bizim dinimiz daha üstündür, siz gelin bizim dinimize girin, demişlerdi. Her biri diğerine, bizim dine girerseniz hidayete ermiş ve doğruyu bulmuş olursunuz diyordu. Hangisinin dininin daha üstün olduğu hususunda anlaşamayınca **Peygamber**imize gelip: »Yâ Muhammed, hangimizin dini daha üstündür?» diye sormuşlardı. **Peygamber**imiz ise şu cevabı vermişti: «Her ikinizin dini de batıldır.» Bu sözü duyan Yahudiler ve Hıristiyanlar **Resûlüllah**'in huzurundan çıkıp gittiler. Bunun üzerine Yüce Allah yukarıdaki âyeti indirmiş ve -Yâ Muhammed, Yahudiler Yahudi, Hıristiyanlar da Hıristiyan olun ki sapıklıktan ve dalâletten kurtulup hidayete eresiniz» demişlerdir. Onlar hidayeti kimden almışlardır? Hidayet onların dininde değil, ancak İbrahim (aleyhisselâm)'ın dinine tâbi olmaktadır.» Yani hidayet İbrahim (aleyhisselâm)'ın dinindedir. Hak ve doğru olan da

onun dinidir. Bunun için İbrahim (aleyhisselâm)'ın dinine «Hanif» ismi verilmiştir. Doğru ve halis olduğu için bu ismi almıştır. O, bütün batıl dinlerden uzak kalmış, Allah'ın birliğini isbat etmiş, Ona asla şirk koşmamıştır. İbrahim (aleyhisselâm) Allah'a eş tutanlardan değildir. Hükmünde ve işinde doğrudur. Müşriklerden değildir.

136

«(Ey mü'minler) deyin ki, biz Allah'a ve bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına indirilenlere, Musa'ya, İsa'ya verilenlere ve **peygamber**lere Rableri katından verilene îman ettik. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz. Biz Allah'a teslim olmuşuz.»

Peygamberimizin sahabesi dediler ki, Yâ Resûlâllah, nasıl bir itikadımız olsun ki, bütün **peygamber**lere inanmış ve hiçbirini diğerinden ayırt etmemiş olalım? Bunlardan hiçbirini yalanlamamış olalım?

Allahü teâlâ onların neye iman edeceklerini bildirmek için bu âyet-i celileyi indirmiştir. Yüce Allah, -Allah'ın bir olduğuna, şeriki bulunmadığına, Kur'ân-ı Kerim'in Allah tarafından gönderildiğine, Hazret-i İbrahim'e inen sayfalara, îsmail, İshak, Yakup ve torunlarına indirilenlere, Musa'ya ve İsa'ya indirilen kitapların hepsine ve bunlardan başka bütün **peygamber**lere ve onların Allah tarafından getirdiklerine inandık ve hepsinin hak olduğunu kabul ettik. Bunların birini diğerinden ayırt etmeyiz. Hepsi haktır ve Allah tarafından getirdikleri doğrudur, deyin» buyurmuştur.

Yahudiler ve Hıristiyanlar Musa ile İsa'dan başkasını kabul etmediler. Bunlardan başkasının **peygamber**liğini ve kitaplarından başka kitabı da kabul etmediler. Müslümanlar ise **Allahü teâlâ**'nın emrine boyun eğdiler. Bütün **peygamber**leri ve Allah tarafından gönderilen bütün kitapları kabul ettiler. Hepsine iman ettiler.

137

«Artık, eğer onlar da sizin bu îman ettiğiniz gibi, îman ederlerse, muhakkak doğru yolu bulmuşlardır, Şayet yüz çevirirlerse onlar ancak muhalefettedirler. (Habibim) o surette onlara karşı Allah yeter. O, hakkıyla işiten, hakkıyla bilendir.»

Yahudiler ve Hıristiyanlar eğer mü'minler gibi îman ederlerse doğru yolu bulmuş olurlar. Şayet **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e ve diğer **peygamber**lere îman etmeyip yüz çevirirlerse ebedî olarak dalâlet ve sapıklıkta kalırlar. Onlar mü'minlere muhalefet ve düşmanlık içindedirler. Yüce Allah onların mü'minlere karşı yapmak istediklerine engel olur, mü'minlere kötülük yapmak için onlara fırsat vermez.

Allahü teâlâ Yahudilerin ve Hıristiyanların mü'minlere ne söylediklerini bilir ve işitir. Onlara nasıl azap vereceğini ve onların niyetlerinin ne olduğunu da iyi bilendir.

Bu âyet-i celileyle İslâm dininin diğer bütün dinlerden üstün olduğuna ve Allah tarafından onlar üzerine galip kılındığına işaret odilmiştir. **Allahü teâlâ** Müslümanlara yardım ederek vaadini yerine getirmiştir. Beni Kureyza Yahudileri Müslümanlarla yaptıkları ahidleri bozdukları için eli silâh tutanlar kılıçtan geçirilmiş, çocukları ve kadınları esir edilerek mallarına el -konulmuştur. Benî Nadir kabilesi de yerlerinden çıkarılmış, koğulmuştur. Beni Bahran Hıristiyanları ise, Müslümanlara teslim olarak cizye (vergi, gayr-i müslimlerden alınır) vermeyi kabul etmişlerdir. Böylece **Allahü teâlâ** İslâm dinini bütün dinlerden üstün kılmıştır. Allah'ın yardımı her zaman îman edenlerle beraberdir.

138

«Allah'ın boyasıyla (boyanmışızdır). Allah'ın boyasından daha güzel boyası olan kimdir? Biz, ona kulluk edenleriz.»

Hıristiyanların «Amudiyye» diye adlandırılan bir grupları vardır. Bunlar, doğan oğlan çocuklarını yedinci günde kutsal suya sokarlar ve bunu sünnet yerine kabul ederlerdi. Oğlan çocuklarının kutsal sayılan bu suya sokulmaları temizlik olarak kabul edilirdi. Bunu kendilerine din edinmişlerdi.

Allahü teâlâ bu gibi batıl şeyleri mü'minlere yasakladı ve buyurdu ki: «Allah'ın dinine tâbi olun, öyle ki, kendinizi ve çocuklarınızı İslâm'ın hükümlerine daldırın. O zaman pâk ve temiz olursunuz. Bundan daha temiz kimdir. Çocuklarınızı Allah'ın dininin hükümlerine daldırmak ve Hazret-i **Peygamber**'in sünnetini yerine

getirmekle temizleyin. Suya batırıp çıkarmakla kimse temiz olmaz. Ancak oğlan çocukları Hazret-i İbrahim'in sünneti olan sünnet edilmekle temizlenir. Ey Müslümanlar, biz Allah'a ibadet ve itaat edicileriz, deyin.

Ebu Hüreyre (radıyallahü anh) rivayet etmiştir: «ibrahim (aleyhisselâm) yüz yirmi yaşında kendini sünnet etmiştir. Bundan sonra seksen yıl daha yaşamıştır. Böylece iki yüz yaşında ölmüştür.»

139

«(Habibim) de ki: Siz bizimle Allah hakkında çekişiyor musunuz? Halbuki o bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız da size ait. Biz ona bütün samimiyetimizle bağlanmışızdır.»

Yâ Muhammed, Yahudi ve Hıristiyanlara de ki: «Bizimle Allah'ın dini hususunda münakaşa mı ediyorsunuz? Siz Allah'ın bir olduğunu söylüyorsunuz. Halbuki biz de Allah'ın bir olduğunu kabul edip iman ettiğimiz halde niçin bize yardımcı olmuyorsunuz da düşmanlıkta bulunuyorsunuz?. Bizim Rabbimiz de, sizin Rabbiniz de Allah'tır. Bizim amellerimizin sevabı ve mükâfatı bize, sizin amellerinizin ecri ve sevabı da sizedir. Biz **Allahü teâlâ**'nın birliğini ve vahdaniyetini ikrar edip ona ibadet ederiz. Halbuki siz O'na ortak koşuyorsunuz.

140

«Yoksa siz gerçek, İbrahim, İsmail, İshak, Yakup ve Oğulları Yahudi, Hıristiyanlar, mı diyorsunuz? De ki: (Bunu) siz mi daha iyi biliyorsunuz yoksa Allah mı? Nezdinde Allah'tan gelen bir şahitliği saklayandan daha zalim kimdir? Allah, sizin yapmakta olduklarınızdan gafil değildir?»

Yahudiler ve Hıristiyanlar biz **peygamber**lerin dini üzereyiz demişlerdir. Müslümanlar da onların dini üzerinedir. Yani o peygamberlerin dini üzerinedir. Eğer Yahudi ve Hıristiyanlar İbrahim, İsmail, ishak, Yakup ve oğullarından gelen **peygamber**ler, Yahudi ve Hıristiyan dini üzere idi derlerse **peygamber**lere iftira etmiş olurlar. Hu şekilde bir iddiada bulunmak en büyük bir yalandır.

Onların hangi dinde olduğunu Allah mı daha iyi bilir, yoksa Yahudi ve Hıristiyanlar mı daha iyi bilir?

Allahü teâlâ Kur'ân-ı Kerim'de ve inzal buyurduğu diğer kitaplarda bütün **peygamber**lerin dinînin İslâm olduğunu bildirmiştir. Bütün **peygamber**lerin İslâm dini üzere olduğunu zalimlerden başkası gizlemez. Bu gerçeği ancak zalimler gizler. Yani Allah'ın azabından korkmayanlar gizler. Yüce Allah, gerçekleri gizlemeyip beyan etsinler diye Yahudi ve Hiristiyanlardan ahdi misak almıştı. Bunların yaptıklarını Yüce Allah biliyor. Hiçbir şey **Allahü teâlâ**'dan gizli değildir. Her ne yaparlarsa onun mücazatmı ve mükâfatını verecektir. Bu ilâhî kelâm zalimlere umumi bir vaiddir. Mazlumlara ise tesellidir. Yüce Allah mazlumun hakkım zalimden ala' çaktır. Yeter ki mazlum sabretmesini bilsin.

141

«Onlar birer ümmetti geldi, geçti. (Onların) kazandığı kendilerinin, sizin kazandığınız da sizindir ve siz onların işlemiş olduklarından mes'ul de olacak değilsiniz.»

Allahü teâlâ bu âyetle Yahudi ve Hıristiyanların yalanlarını reddederek önceki **peygamber**lerin onların dini üzere olmadıklarını haber vermiştir. Onlar bir topluluk ve bir cemaatti, gelip geçti. Onların amellerinin cezası onlara, sizin amellerinizin ve işlerinizin cezası da sizedir. Siz onların işlediklerinden, onlar da sizin işlediklerinizden asla sorumlu değildir. Herkes kendi amelinden sorumludur.

142

«İnsanlardan bir takım beyinsizler, üzerinde durdukları kıblesinden (onları) çeviren nedir? diyecekler. De ki: (Habibim), Doğu da Allah'ın, Batı da, Allah'ın. O kimi dilerse onu doğru yola iletir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şöyledir: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), iki yıl Mekke'de, bir buçuk yıl da Medine'de namazını Kudüs'e doğru kılmıştır. Sonra **Allahü teâlâ**'ya dua ederek kıblegâhının Kabe olmasını istemiştir. Yüce Allah da **Peygamber**imizin duasını kabul

etti ve Beytullah'ı mü'minlerin kıblesi yaptı. Bunu duyan Mekkeli müşrikler, «Kıble Kabe'ye doğru döndü, Muhammed de yönünü bizim kıblemize çevirdi. Yakında dinimize de dönecek» dediler. **Allahü teâlâ** onların sözlerini reddetmek için bu âyeti indirdi: -Yâ Muhammed, Yahudi ve Hıristiyanların cahil ve beyinsizleri dediler ki: Müslümanları kıblelerinden alıkoyan nedir? Orayı bırakıp Beytullah'ı kıble edindiler. De ki: Mağrip de maşrık da Allah'ın mülküdür. Yani namaz **Allahü teâlâ** içindir. Doğuya doğru da batıya doğru da kılmanız Allah'ın emriyledir. O kimi dilerse Kabe'ye döndürür ve dinine delâlet eder, Zira bütün **peygamber**lerin kıblegâhı Kâbe-i Muazzamadır.

Ebül Aliye (radıyallahü anh): -Ben Salih (aleyhisselâm)ın mescidini gördüm. Kıblesi Kabe'ye doğru idi, Musa **Peygamber** de dışarıda namaz kıldığı zaman Kabe'ye doğru döner ve öyle kılardı- demiştir.

143

«Böylece sizi vasat (orta) bir ümmet yapmışızdır, İnsanlara karşı şahitler olasınız. Bu **peygamber** de sizin üzerinize tam bir şahit olsun diye.»

Allahü teâlâ bu âyetiyle müminlere şöyle buyurmaktadır: «Sizi hidayete erdirip hak din olan İslâm'ı getirdim. Kıblenizi Kâbe-i Muazzama'ya çevirdim. Kıyamet günü **peygamber**lerim için, kâfirlere karşı şahitlik yapasınız diye sizi diğer ümmetler arasından seçip adaletli ve orta bir ümmet yaptım.

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) de sizin için şahitlik yapıp şefaat eder.

Onun şefaati ümmetine haktır. Yüce Allah kıyamet günü bütün insanları mahşer yerinde toplayıp **peygamber**lere, benim varlığımı ve birliğimi bunlara haber verdiniz mi diye soracaktır. Bunun ürerine bütün **peygamber**ler, «Yâ Rabbi, senin varlığını ve birliğini onlara haber verdiğimize **Hazret-i Muhammed**'în ümmeti şahittir» diyeceklerdir. Böylece Muhammed ümmeti onlar için şahitlik edecek, 'Ey Rabbimiz, senin Resullerinin hepsi onlara, senin varlığını ve

birliğini haber verdiler. Fakat onlar inat edip inkâr ettiler» diyeceklerdir.

İnkarcılar Muhammed ümmetine, «Bu şahitlik ya işitmekle veya görmekle olur. Halbuki siz bizden sonra geldiniz, bizi görmediniz ve onların bizi dine davet ettiklerini de işitmediniz. Nasıl oluyor da bizim aleyhimizde şahitlik ediyorsunuz?» diye soracaklardır. Bunun üzerine **Hazret-i Peygamber**'in ümmeti, «Biz **Allahü teâlâ**'nın şahitliği ile şahitlik ederiz. Çünkü sizin halinizi ve **peygamber**lerinizi kitabında bize bildirdi. İşte biz onunla şahitlik ederiz' diyeceklerdir. Zira **Allahü teâlâ** kelâmında asla yalan söylemez. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de ümmetini tezkiye edip -Benim ümmetim asla yalan söylemez, çünkü onlar hak üzeredirler» buyurmuştur.

Kâfirlerin hepsi kıyamet günü rezil ve perişan olacaklar, dilleri tutulacak, konuşmaya takatları kalmayacaktır. Onların Allah'tan başka yardımcıları da olmayacaktır. Onları kimse Allah'ın azabından kurtaramayacaktır.

144

'(Ey Resulüm)! Hâlen yönelmekte olduğun Kabe'yi, ancak Resule uyanlarla geri dönenler arasını ayırt etmek için kıble kıldık. Gerçi bu kıbleyi çeviriş büyük ve ağır ise de, yalnız o, Allah'ın hidayet ettiği kimselere ağır gelmez.'

Yâ Muhammed, bizim kıbleyi değiştirmemizden maksat, sana kimin hakkıyla iman edip etmediğini açığa çıkarmak içindir. Allah tarafından kıblenin değiştirilmesi **Peygamber**imize itaat edenlerle etmeyenleri birbirinden ayırt etmek içindir. Bazılarına Kabe'ye doğru namaz kılmak ağır gelir, kalbinde imanı olan kimseler için ise kıblenin Kudüs'ten Kabe'ye çevrilmesi Allah'ın bir ikramıdır. Kıblenin Kabe'ye çevrilmesine sahabe-i kiram çok sevinmiştir.

Sahabe-i kiram, **Peygamber**imize, «Bugüne kadar Kudüs'e doğru namaz kılıp da aramızdan ayrılmış olan kardeşlerimizin namazları ne olacak, diye sorduğunda **Allahü teâlâ** şu âyeti indirmiştir:

«Allah îmanınızı zayi edecek değildir. Çünkü Allah insanları çok esirgeyendir. Onlara rahmet ve inayet edendir.»

Allahü teâlâ, sizin imanınızı ve Kudüs'e doğru kıldığınız namazları asla zayi etmez. Yüce Allah kullarının bütün ibadetlerini kabul eder. Çünkü Allah bağışlayan ve esirgeyendir. Hiç kimsenin zerre kadar amelini zayi etmez.

Bazı tefsircilere göre, bu âyetin iniş sebebi şöyledir-. Yahudiler Müslümanlara dediler ki, sizden âhirete gidenlerin bugüne kadar yaptıkları ibadetler ve kıldıkları namazlar batıl oldu. Çünkü onlar Kudüs'e doğru namaz kılmışlardı. Onların bu sözüne karşı **Allahü teâlâ** yukarıdaki âyeti indirerek buyurdu ki: -Yüce Allah, kıbleyi çevirmekle sizin namazlarınızı asla zayi etmez, zira Allah esirgeyen ve bağışlayandır.»

«Biz, yüzünü çok kere göğe doğru evirip çevirdiğini muhakkak görüyoruz. (Namazda) yüzünü artık Mescid-i Haram tarafına çevir. Siz de nerede bulunursanız (namazda) yüzlerinizi o yana döndürün. Şüphe yok ki kendilerine kitap verilenler, bunun Rablerinden gelen bir gerçek olduğunu pek iyi bilirler. Allah onların yapacaklarından gafil değildir.»

Bu âyetin nüzul sebebi şöyledir-. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Cebrail (aleyhisselâm)'dan **Allahü teâlâ** kıblemi Yahudilerin kıblesinden başka bir yere çevirsin, yani Kâbe-i Muazzama'ya döndürsün diye istekte bulundu. Zira Hazret-i İbrahim'in ve diğer **peygamber**lerin kıblesi Kabe idi. Arapları islâm'a davet etmek için orası bir sebepti. **Peygamber**imizin bu arzusuna karşılık Cebrail (aleyhisselâm) dedi ki: »Ya Resûlâllah, ben senin gibi bir kulum, hiçbir şeye mâlik değilim. Rabbinden sen dile, Yüce Mevlâ dileğim işitir.»

Peygamberimiz yüzünü göğe çevirerek dileğini arz etti. **Allahü teâlâ** bütün gayblan ve kullarının dileklerini bilir. Ondan hiçbir şey gizli kalmaz. O anda bu âyet-i celileyi indirdi ve buyurdu ki: Yâ Muhammed, gözlerini göğe çevirip baktığını biz görürüz, namazda senin yönünü arzu ettiğin Kâbe-i Muazzama'ya çeviririm. Namazda yönünüzü Mescid-i Haram'a çevirin, Ey Müslümanlar yeryüzünün neresinde namaz kılarsanız kılın, yönünüzü namazda iken Kabe'ye

doğru çevirin. Kendilerine kitap verilenlerin hepsi, Kabe'nin Hazret-i İbrahim'in kıblesi olduğunu bilir. Allahü Teâ,lâ sizin amellerinizden ve Kabe'ye doğru dönüp dönmediğinizden gafil değildir.

Yahudiler ve Hıristiyanlar **Peygamber**imize gelip dediler ki: Yâ Muhammed, bize bir alâmet getir ki, onunla sözünün doğru olduğunu kabul edelim, senin gerçek **peygamber** olduğunu bilelim.

145

«Yemin olsun ki, (Habibim) sen, kendilerine kitap verilenlere her âyeti (mucizeyi) getirmiş olsan da, onlar yine senin kıblene uymazlar. Sen de onların kıblesine tâbi olucu değilsin. Onların kimi kiminin kıblesine de uyucu değildir. Yemin olsun sana gelen bunca ilimden sonra onların nevalarına uyacak olursan o takdirde şüphesiz sen de zalimlerden olmuş olursun.»

Allahü teâlâ Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e buyuruyor ki: «Yâ Muhammed, Yahudi ve Hıristiyanlara bütün alâmetleri getirip göstersen bile onlar yine senin dinine dönüp, kıblene doğru namaz kılmazlar. Sen de onların kıblesine doğru namaz kılıcı değilsin. Onların ikisi de ehl-i kitaptan oldukları halde biri diğerinin kıblesine doğru namaz kılmazlar. Sen, onların senin kıblene döneceklerine ve sana tâbi olacaklarına inanma. Çünkü onlar senin dinine dönmez ve senin kıblene doğru namaz kılmazlar. Eğer gen onların nevalarına uyarsan, tekrar kıblelerine doğru (Kudüs'e doğru) namaz kılarsan kendine zulmedenlerden olursun.

Bu hitap **Peygamber**imizin şahsında ümmetine yöneliktir. Yoksa elbette **Peygamber** onların dinine ve kıblesine dönmez. Ümmetinin de dönmemesi için bu bir tenbih ve bir ikazdır.

146

«Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (**Peygamber**i) öz oğulları gibi tanırlar. Öyle iken içlerinden bir güruh, kendileri bilip durdukları halde mutlaka hakkı gizlerler»

Ehl-i kitabın mü'minleri kitaplarından **Hazret-i Peygamber**'in özelliklerini öğrenmişlerdi. Dolayısıyla **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in

hak **peygamber** olduğunda hiç şüpheleri yoktu. Hattâ **Hazret-i Muhammed**'i kendi çocukları gibi bilirlerdi.

Abdullah İbni Selâm şöyle demiştir: «Vallahi ben Allah'ın Resulünü kendi oğlum gibi biliyorum.»

Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) «Abdullah İbni Selam'ın dediği gibi biz de **Hazret-i Peygamber**'i aynı şekilde biliyor ve tanıyoruz. Yine onun hak **peygamber** olduğunda asla şüphemiz yoktur. Kendi çocuklarımızda şüphemiz olur ama onun hak **peygamber** olduğunda asla şüphe etmeyiz- demiştir.

Allahü teâlâ şöyle haber veriyor: Yahudilerden bir kısmı, **Hazret-i Peygamber**'in sıfatlarını kitaplarında gördükleri halde onu gizlerler, hakikati inkâr ederler, **peygamber** olduğunu söylemezlerdi. Çünkü gerçeği söylemek onların işine gelmezdi. -

İmam-ı Mukatil demiştir ki: «Yahudiler **Hazret-i Peygamber**'e 'taştan yapılmış bir evi niçin tavaf ediyorsun?' diye sordular. **Hazret-i Muhammed** de onlara, burayı tavaf etmenin hak olduğu ve Allah'ın kıblesi bulunduğu Tevrat'ta yazılıdır» buyurdu. Yahudiler bu gerçeği inkâr ettiler. Yüce Allah da yukarıdaki âyeti inzal buyurdu: -Tevrat ehli oranın hak kıble olduğunu kendi öz çocuklarını bildikleri gibi bilirler. Fakat bunlardan bir kısmı var ki, onlar bunu gizlerler, hak olduğunu bildikleri halde gerçeği söylemezler.»

147

«Hak, Rabbindendir, o halde sakın şüphecilerden olma.»

Allahü teâlâ, Hazret-i İbrahim'in kıblesinin hak olduğunu **Peygamber**imize bildirmiş ve -sen onların inkarcılarına aldırma ki, İbrahim'in kıblesi üzere olduğunda şüphe etmesinler» buyurmuştur.

148

«Her birinin bir kıblesi vardır. O yüzünü o kıbleye döndürür, öyle ise siz de hayır işlere koşun, birbirinizle yarış edin. Siz her nerede olursanız olunuz, **Allahü teâlâ** hepinizi bir araya getirir. Şüphesiz ki Allah her şeye hakkıyla kadirdir.»

Dini olan her topluluğun bir de kıblesi vardır. İnananlar orada Allah'a yönelirler. **Allahü teâlâ** Âhirzaman **Peygamber**i'nin ümmetine nerede olurlarsa olsunlar, salih ve hayırlı ameller işlemelerini emrediyor. Bütün ümmetlere bu hususta önder olmalarını tenbihliyor. Salih ameller hususunda diğer ümmetlerden önde olmalarını istiyor. Kıyamet günü bütün insanları bir araya toplayarak hepsinin amellerine göre mükâfat ve mücazat vereceğini bildiriyor. Bunun için de Âhirzaman **Peygamber**i'nin ümmetinin diğer ümmetlerden daha fazla salih amel işlemelerini buyuruyor.

149

«Hangi yerde (sefera) çıkarsanız (namazda) yüzünüzü Mescid-î Haram tarafına döndürün. Bu Rabbinden (gelen) mutlak bir haktır. Allah yapacaklarınızdan gafil değildir.»

Ey Müslümanlar nerede namaz kılarsanız kılın, yönünüzü Mescid-i Haram'a doğru çevirin. Namazda yüzünüzü Mescid-i Haram'a doğru çevirmek Allah'ın emridir. Yüce Allah sizin yaptıklarınızdan asla gafil değildir. Amellerinizin hepsinden haberdardır. Allah, yaptığınız işlere göre mükâfat veya mücazat verecektir.

150

«Hangi yerden çıkarsan (namazda) yüzünü Mesûd-i Haram'a doğru çevir- (Ey mü'minler) nerede olursanız olun, yüzlerinizi o yana döndürün. Ta ki aleyhinizde, insanların, içlerindeki zalim olanlarından başkasının bir hücceti kalmasın. Artık onlardan korkmayın. Benden korkun. Ta ki size karşı olan nimetimi tamamlayayım Siz de hidayete kavuşmayı ümit edebilirsiniz.»

Nerede namaz kılarsanız kılınız, yüzünüzü Kabe'ye doğru çeviriniz ki, Yahudilerin sizin üzerinizde bir delilleri olmasın. Onlar daha önce kıblenin Kabe'ye doğru olduğunu çok iyi biliyorlardı.

Yahudiler, Muhammed kıblesini bilmiyordu, ona kıblesini biz öğrettik şeklinde konuşmalar yapmışlar ve şöyle devam etmişlerdi: «Muhammed hem bizim dinimizi kabul etmiyor, hem de kıblemize doğru namaz kılıyor.» Bu sözlerle cahilleri kandırmaya, Müslümanlara da bunu bir delil olarak göstermeye çalışıyorlardı.

Kıble Kabe'ye doğru çevrilince onların bu delilleri ve zalimlerin iddiaları batıl oldu. Müşrik Yahudiler, biz bu dini Muhammed'den daha iyi biliyoruz demişler ve delil olarak da kıble meselesini ileri sürmüşlerdi.

Allahü teâlâ, «Yâ Muhammed, kıblenizi değiştirdiğimiz için, müşriklerin birbirlerine yardım ederek delil getirmeleri seni kor' kutmasın. Ancak benden kork. Sakın kıbleni (Kabe'yi) terk etme. Kıbleyi değiştirmemizin sebebi, İslâm nimetini üzerinize hâkim kılmaktır. İnsanlar hidayete ersin ve emirlerime tâbi olsunlar diye seni resul olarak gönderdim. İlâhi emirlere muhalefet edenler asla hidayet bulmazlar.

151

«Nitekim sizden, içinizden bir **peygamber** gönderdik ki, o aize ayetlerimizi okuyor. Sizi tertemiz yapıyor. Size kitabı ve hidayeti öğretiyor. Bilmediğiniz şeyleri size bildiriyor.»

Allahü teâlâ şöyle buyurmaktadır: Ben size içinizden bir **peygamber** gönderdim. Şayet size meleklerden bir **peygamber** gönderseydim kendisine bakmaya gücünüz yetmez ve ona tahammül edemezdiniz. Benim kelâmımı size okuması, sizi Allah'a şirk koşmaktan ve küfürden temizlemesi için kendi cinsinizden bir **peygamber** gönderdim. Böylece Allah'a karşı nasıl ibadet yapılacağını ve malınızın zekâtını vermeyi size bildirsin. Helâl ve haramı öğreterek benim hükümlerimi bildirsin diye içinizden bir **peygamber** gönderdim.

152

«Öyle ise siz beni (ibadetle) anın. Ben de sizi anayım. Bir de bana şükredin. Bana nankörlük etmeyin.»

Yüce Allah buyuruyor ki: «Ben size **peygamber** göndererek nimetlerimi ve ihsanımı verdim. Bunların kıymetini bilin. Bana ibadet ve itaat etmekle, beni zikredin. Buna karşılık ben de size mağfiret edeyim. Yüce Allah'ı itaatle anarı Yüce Allah hayırla anar. Kendisine isyan edenleri Yüce Allah gadabma uğratarak cehennem azabıyla cezalandırır. Bolluk ve sıhhatteyken Allah'ı zikredenleri, Yüce Mevlâ sıkıntıya ve darlığa düştükleri zaman onları

sıkıntılarından kurtarmak suretiyle anar. Yani onları içinde bulundukları sıkıntılardan ve darlıklardan kurtarır. Onların yardımına yetişir. Siz, bir musibet anında beni zikredin ki, ben de sizi o musibetten kurtarayım. Siz beni halvetlerde yani gizli yerlerde anın ki, ben de sizi cemaat içinde anayım. Siz beni cemaat içinde anın ki ben de sizi meleklerin içinde anayım.

Amr İbn As (radıyallahü anh) demiştir ki: «**Allahü teâlâ**'yı anmak için bir araya gelen insanları Yüce Allah daha üstün ve daha aziz bir topluluk içinde zikreder, anar. Allah, onların yaptıklarından çok fazlasıyla ikramda bulunur. Onlar Allah'ı bir kere zikretmelerine karşılık, yüz kere zikretmişler gibi karşılığını alırlar. Şayet bir kavim, bir araya gelir de Allah'ı zikretmeden dağılırsa kıyamet günü büyük bir hüsrana uğrar.»

Bu âyet-i celileden anlaşılan mâna şudur: **Allahü teâlâ** buyuruyor ki, nimetlerime şükretmekle beni zikredin. Ben de üzerinizdeki nimetlerimi artırmakla siz) zikredeyim. Nimetlerime şükrederseniz üzerinizdeki nimetlerimi artırırım. Siz bana dua etmekle beni zikredin, ben de sizin dualarınızı kabul etmekle sizi zikredeyim. Siz halisane ibadet yapmakla beni zikredin, ben de sizi âhirette korktuklarınızdan emin ve arzu ettiklerinize kavuşturmakla zikredeyim. Benim nimetlerime daima şükredin. Size benim kelâmımı okuyarak bilmediklerinizi öğretmesi için **peygamber** gönderdim. Bunlan inkâr ederek ebedî azaba uğramaym.

Hakikat ehli demiştir ki, gerçek nimet ilimdir. Diğer nimetler rahatlığa kavuşmak içindir. Acıkan bir insan açlığım gidermek için yemek yer, açlık aslında onun için bir zahmettir. Yemek yediği anda rahat eder. Fakat bir müddet sonra o rahatlık tekrar zahmete dönüşür. Bu defa ondan kurtulmak için yine çare arar. Ondan kurtulmadıkça rahata eremez. Su içmek de böyledir. Susuzluk bir ızdıraptır. Susayan adam su içince bu ızdırabmı dindirir. Bir müddet sonra bu rahatlık tekrar ızdıraba dönüşür, insan ondan kurtulmadıkça rahat edemez. Diğer zahiri nimetlerin hepsi bunlar gibidir. Fakat ilim böyle değildir, İlim ne kadar çoğalırsa o kadar fayda verir. İlim arttıkça rahmet olur, sıkıntılar gider, huzur artar,

insanda devamlı kalır. Diğer nimetler zeval bulur, yok olur. İlim zeval bulmaz, yok olmaz. **Allahü teâlâ** ilmi nimet olarak zikretti ve ona şükredilmesini emir buyurdu.

153

«Ey îman edenler, sabırla ve namazla (Allah'tan) yardım isteyin. Şüphesiz ki Allah (m yardımı) sabredenlerle beraberdir.»

Ey iman edenler, **Allahü teâlâ**'nın emirlerine kulak verin, emrettiklerini olduğu gibi yerine getirin. Musibetlere sabretmekle ve Yüce Allah'ın emir ve farzlarını yerine getirmekle Allah'tan yardım isteyin. Zira Yüce Allah sabredenlerle beraberdir. Sabredenler mutlaka Allah'ın yardımını bulacaktır.

Yüce Allah bu âyette gizli ve açık itaati sabır ve namazla emretti. Zira namaz öyle bir ibadettir ki, içinde nice itaatler cem edilmiştir. Tekbir namazda, rükû namazda, Allah'a yönelmek namazda, secde namazda, kıraat namazda, sükûn namazda, tevazu namazdadır. Buna benzer daha nice hikmetler vardır namazda. Bir kişinin namazı Allah'ın indinde kabul olursa diğer amelleri de namazın hürmetine kabul edilir. Bedende gizli olan itaatlerden sabırdan daha üstünü yoktur. Bedenî ibadetlerin en üstünü sabırdır. Bunun için Allah sabırla ve namazla Allah'tan yardım isteyin buyurmuştur. Zira bunların her biri Allah katında en büyük itaat ve ibadettir.

154

«Allah yolunda öldürülmüş olanlar için ölüler demeyin. Bilâkis onlar diridirler. Fakat siz (onların diri olduğunu) iyice anlamazsınız.»

Bedir muharebesinde on dört sahabe şehit olunca insanlar şunlar, şunlar öldü, dediler. **Allahü teâlâ** da bu âyeti indirip buyurdu ki: Allah yolunda öldürülmüş olanlara ölüler demeyin. Belki onlar hükümde kıyamete kadar ecir ve sevap kazanan canlılar gibidir. Onlar cennette ebedî kalacaklar ve nimetlerinden istediklerini yiyeçeklerdir. Fakat sizin onların durumundan haberiniz yoktur. Bunun için onlara ölüler demeyiniz. Allah yolunda öldürülenler derecelerin en büyüğü olan şehitlik mertebesine ulaşacaklardır.

Yüce Allah onların geçmiş bütün günahlarını bağışlayacak ve cennet nimetiyle mükâfatlandıracaktır.

155

«Yemin olsun, sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve mahsullerden biraz eksiltme île imtihan edeceğiz. Sabredenlere müjdele.»

Allahü teâlâ buyuruyor ki, biz sizi düşman korkusuyla ve daha başka şeylerle imtihan ederiz. Nitekim Hendek Muharebesi'nde mü'minler çok daralmışlardı. Bu bir kıtlıktı geçti. Yüce Allah mallarınızı eksiltmekle, sizi çeşitli hastalıklara müptelâ kılmakla ve bazılarınızı öldürüp bazılarınızı diri bırakmakla sizi imtihan etmektedir. Yine meyvelerinizi ve hububatınızı azaltmakla, sizi çeşitli sıkıntılara düşürmekle dener. Allah'tan gelen her şey kulu için bir imtihandır.

Bazı bilginler demişlerdir ki, meyveden maksat çocuklardır. Zira onlar gönül meyveleridir. Onlarsız dünyanın tadı yoktur.

156

«Onlar ki kendilerine bir musibet isabet ettiği zaman, biz Allah içiniz ve biz nihayet ona döneceğiz, derler.»

Allahü teâlâ, bu musibetleri zikrettikten sonra **peygamber**ine şöyle buyurdu: 'Yâ Muhammed, bu musibetlerden kendilerine isabet edip de sabredenleri müjdele, isyan etmeyerek, biz yüce Allah'ın kullarıyız, bizi yoktan var eden de o, yok eden de odur. Hükmüne razıyız. Nasıl hükmederse ona razı olur ve itaat ederiz, diyenleri müjdele ki, onlar için tükenmeyen bir mükâfat vardır.

157

«İşte onlar için Rableri tarafından mağfiretler ve rahmet vardır. Hidayete erenler de onlardır.»

Bu özellikleri taşıyanlar için Rablerinden mağfiret ve rahmet vardır.

Allahü teâlâ'nın salâvat hakkında üç müjdesi vardır:

1. Salâvat getiren kimseyi **Allahü teâlâ** her türlü isyandan korur, O kimse Allah'a isyan edemez.

2. Salâvat getiren kimseyi Allah kendisine itaatte daim eder, artık onu hiçbir şey Allah'a itaatten alıkoyamaz.

3. Allah, salâvat getirenlerin günahlarını bağışlar.

Salâvat getirenlere Allah bunları lütfediyor. Yüce Allah kelâmında «salâvâtün» lâfzını çoğul olarak zikretmiştir. Allah, bir kere salâvat getiren adama üç sevap vereceğini müjdeliyor. Kur'ân-ı Kerîm'de salâvat kelimesinin çoğul olarak zikredilmesindeki hikmeti bir kere düşün. Müslümanlar için bunda ne büyük hikmetler ve faydalar vardır. Salâvâtın faydalarını ve hikmetlerini ancak Allah bilir. Müslümanlara düşen görev çok salâvat getirip ziyafetten istifade etmektir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurmuştur ki: «Bir kimse daha önce başından geçen bir musibeti ansa ve Allah'a dönse (yani İstircâ etse) o anda musibete uğramış gibi Allah tarafından mükâfatlandırılır.» Yine **Peygamber**imiz buyurmuştur ki: «Kendisine musibet isabet eden kimse bana gelen musibeti hatırlasın. Zira mü'minler onu biliyor, onunla sabretsin. Çünkü o musibetlerin en büyüğüdür.»

158

«Şüphe yok ki, Safa ile Merve Allah'ın şeâirindendir. İşte kim o Beyt'i hac veya umre ile ziyaret ederse bunları güzelce tavaf etmesinde üzerine bir beis yoktur. Kim gönlünden koparak bir hayır işlerse (mükâfatını görür). Çünkü Allah taatlerin ecrini veren ve hakkıyla bilendir.»

Safa ile Merve arasında sa'y etmek haccın erkânmdandır. Hac ve umre yapmak isteyen mü'minler Safa ile Merve arasında sa'y etmek zorundadırlar. Çünkü buraları sa'y etmek haccın menâsikindendir.

Cahiliye devrinde müşriklerin, biri Safa'da, diğeri de Merve'de olmak üzere Âsaf ve Nabile isimlerinde iki tane putları vardı, Mekkeli müşrikler Safa ile Merve arasında sa'y ederler, elleriyle

putlarına dokunurlar, onları öperlerdi. Bu, onların hem âdetleri, hem de ibadetleriydi.

Peygamberimiz kaza umresini yapmak için Mekke'ye gelip Safa ile Merve arasında sa'y edince yanında bulunan Medineli Müslümanlar bundan çekinerek «Burayı müşrikler sa'y ediyorlar, bu müşriklerin âdetidir» demişlerdi. Bunun için **Allahü teâlâ** yukarıda geçen âyeti indirerek, «Safa ile Merve arasını tavaf (yani say) etmekte sizin için bir günah ve bir vebal yoktur, buyurmuştur. Kim farz ve vacip olandan fazla tavafta bulunursa Allah buna şahittir. Kullarının ihlâsla yapmış olduğu az ibadeti bile çok kabul edip ona göre çok sevap verir. Yüce Allah kullarının niyetlerini bilir ve ona göre mükâfatını verir. Allah rızası için yapılan hiç bir şey karşılıksız kalmaz. Allah, onun mükâfatını fazlasıyla verir.

159

«Hakikat, indirdiğimiz o açık âyetlerimizi ve doğruyu, -biz kitapta insanlara onu pek aşikâr bir surette bildirdikten sonra - gizleyenler (yok mu?) İşte, onlara hem Allah lanet eder ve hem de bütün lanet edebilenler onlara lanet okur.»

Bu âyet-i celile Yahudiler hakkında nazil olmuştur. Yahudilerin ileri gelenlerinden Kâ'b İbni Eşref ve arkadaşları, Tevrat'ta **Allahü teâlâ**'nın beyan etmiş olduğu haram, helâl, recim âyetlerini; **Peygamber**in özelliklerini bildikleri halde inkâr edip gizlemişlerdir. Bu açık âyetleri gizleyenlere hem Yüce Allah hem de lanet edebilenler lanet ediyorlar. Şurası bir gerçektir ki, Allah'ın âyetlerini inkâr edenler er geç Allah'ın gazabına uğrayacaklardır.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: -îmanı olmayan bir kimse ölüp kabre konduğu zaman melekler gelip, dinin nedir, yani hangi dine mensupsun, diye sorarlar. O da cevap olarak dinini bilmediğini söyler. Melekler ona sen dünyada iken de dinini bilmiyordun diyerek azap etmeye başlarlar. Onun sesini insanlarla cinlerden başka bütün varlıklar işitir. Ve ona lanet ederler .Çünkü onun sesi diğer varlıkları da rahatsız eder.»

İbn Mes'ud (radıyallahü anh) demiştir ki: «İki kişi birbirine lanet ettiği takdirde onlardan hangisi lanete lâyıksa lanet ona döner.

İkisi de buna lâyık değilse o lanet göğe çıkar ve orada duracak yer bulamaz, tekrar gelir, sahibi lâyıksa ona, değilse Allah onu kâfirlerin üzerine çevirir.»

Bu âyetin mânası şuna işaret eder: Günahından ve küfründen tevbe edenler Allah'ın lanetinden ve gadabmdan kurtulurlar. Bu durumda Müslümanın Allah'ın gadabından kurtulup rahmetine ulaşabilmesi için günahlarından her zaman tevbe etmesi lazımdır. Çünkü tevbe günahları yıkar.

160

«Ancak tevbe edenler, (hareketlerini) düzeltenler ve iyice açıklayanlar başka. Ben artık onların günahlarını bağışlarım. Ben en çok tevbeyi kabul edenim, en çok esirgeyenim.»

Hiçbir kâfir Allah'ın azabına ve gadabma uğramaktan kurtulamaz. Ancak tevbe edip günahlarından kurtulanlar Allah'ın azabına uğramayacaktır. Her toklum, hak yoldan çıkarıp küfre soktuklarını tekrar hak yoluna davet edip ıslâh etmedikçe ve **Hazret-i Peygamber**'i kabul edip yolundan gitmedikçe günahları affedilip bağışlanmaz. Şayet bu şekilde hareket ederlerse Allah tarafından bağışlanırlar. Zira **Allahü teâlâ** tevbeleri en çok kabul edip bağışlayandır.

161

«Hakikat, küfredip de kendileri kâfirler olarak ölenler (yok mu?) onlar: Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onların üstünedir.»

Bu âyet-i celilede Yüce Allah, Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetinin iman etmeyenlerin üzerine olduğunu bildirmektedir, öyle ki, kâfirler bile birbirlerine lanet edeceklerdir. Kâfirler inkârlarında» dolayı ebedî azaba uğrayacaklar ve asla kurtulamayacaklardır.

162

«Onun içinde ebedî kalıcıdırlar. Onlardan azap da hafifletilmez. Kendilerinin yüzüne de bakılmaz.»

Allah'a îman etmeyenler, ebedî olarak cehennemde kalacaklar ve azapları hiçbir zaman hafifletilmeyecektir. Çünkü çektikleri azap, küfür ve inkârlarının karşılığıdır.

163

«Hepinizin ilâhı bir tek ilâhtır. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. O hem rahmandır, hem rahimdir.»

Bu âyetin iniş sebebi şöyledir: Mekkeli müşrikler elleriyle yaptıkları üç yüz altmış puta ilâh diye tapıyorlardı. Allah bu âyeti indirerek onların tapmakta olduğu putların batıl olduğunu ve hiçbir zaman ilâh olamayacaklarını beyan edip buyurdu ki: «Putlara ilâh diye tapanlar bilesiniz ki, tapmakta olduklarınızın hepsi batıldır. Onların hiç biri ilâh değildir. Sizin ilâhınız birdir. Onun şeriki ve ortağı yoktur.

Bazı bilginler bu âyetin Mecusîler (ateşe tapanlar) hakkında nazil olduğunu söylemişlerdir. Ateşe tapanların bir koluna «Maniye» denir ki, reislerine izafetle bu ismi almışlardır. Reisleri onlara demiştir ki: Yaratılan şeylerin hepsi çifttir. Bunlar da birbirlerine zıttırlar. Gecenin gündüze, iyinin kötüye, hayrın şerre zıt oluşu gibi, iyiyi, hayrı, nuru yaratan; kötülüğü, karanlığı, şerri yaratmaz.. Zira nur ile karanlık, iyi ile kötü, bir yerde toplanmaz. Bundan da anlaşılıyor ki, yaratıcı ikidir. Biri hayrı, nuru, iyiyi yaratır, diğeri de kötülüğü, karanlığı ve şerri yaratır.

Yüce Allah onun bu sözünü reddetmek için bu âyeti indirip buyurdu ki: Sizin ilâhınız birdir. Bütün mevcudatın halikı ve mâliki O'dur. O'ndan başka ilâh yoktur.

«Lâilâhe illallah» sözü iki kelimedir. Bunlardan biri Allah'tan başka ilâh olmadığına, ilâh diye tapılanların hiçbirinin ulûhiyete lâyık bulunmadığına delâlet eder. Diğeri de ulûhiyeti **Allahü teâlâ**'ya isnat eder ki, ulûhiyete ve rubûbiyete lâyık ancak Yüce Allah olduğuna işaret eder. **Allahü teâlâ** bu âyet-i celilede kendi vahdâniyyetini ve rubûbiyetini bildirmektedir. Müşrikler bunu inkâr etmişler, Allah'ın bir olduğuna dair **Peygamber**imizden delil istemişlerdir.

164

«Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar şeyleri denizde akıtan o gemilerde, Allah'ın yukarıdan indirip onunla yeryüzünü ölümünden sonra dirilttiği suda deprenen her hayvanı orada üretip yaymasında, gökle yer arasında boyun eğmiş olan rüzgârları ve bunları evirip çevirmesinde akıl ve düşünce sahibi olan bir kavim için nice âyetler vardır,»

Yerin ve göklerin varlığı ve yaratılması Allah'ın varlığına ve birliğine delâlet etmektedir. Göğü direksiz yaratıp kandillerle süsleyen, yeryüzünü dağlarla sağlamlaştıran, meralar ve bağlarla döşeyen, içinden ırmaklar akıtıp denizler meydana getiren O'dur. Gece ile gündüzün birbirini takip etmesi, birinin kısalıp diğerinin uzaması, gemilerin ieniz üzerinde ileri geri giderek insanlara menfaat sağlayacak yerlerde seyretmesi, gökten su inerek ölü arazinin yeniden yeşermesi, o su vasıtasıyla bütün yiyeceklerin oluşması, yeryüzünde hareket eden varlıkların yerin her tarafına dağılması, onların hepsinin rızıklandırılması, güneşin doğudan doğup batıdan batması, tekrar doğudan doğması, yer ile gök arasında rüzgârın Allah'ın emrine boyun eğerek hareket etmesi, Allah'ın vahdaniyetine ve birliğine delâlet etmektedir. Aklı olanlara ve düşünebilenlere bunlar delil olarak yetmez mi? Şayet bunları yaratan mabut iki tanp olmuş olsaydı, mevcut nizam yıkılır, ahenk bozulurdu. Yaratıldığı andan bugüne kadar bozulmadan gelen nizamın sahibi tektir. Aklı olanın bunda şüphesi olmaz.

165

«insanların içinde Allah'tan gayrisini emsal edinen adamlar da vardır ki, onlara Allah'a olan sevgi ile muhabbet beslerler. İman edenlerin Allah'a sevgisi ise sağlamdır. Allah'a ortak koşarak nefislerine zulmedenler, vaktinde görecekleri azabı bilselerdi, muhakkak bütün kuvvet ve kudretin Allah'ın olduğunu ve Allah'ın azabının çok şiddetli bulunduğunu anlarlardı.»

İnsanlardan öyleleri vardır ki, taptıkları putları Allah'a eş tutup onu severler. Onu ilâh kabul ederler, Mü’minler ise **Allahü teâlâ**'yı seksiz şüphesiz ilâh kabul edip her şeyden çok severler. Puta tapanlar, içinde bulundukları sıkıntılardan dolayı putlarından

yardım isteseler asla onlara yardım edilmez. Çünkü onlar kendi elleriyle diktikleri şeylerdir. Hatta böyle durumlarda onlara tapmaktan vazgeçerler. Allah'a iman eden mü'minler ise, hangi durumda olurlarsa olsunlar Yüce Allah'a ibadet etmekten geri kalmazlar. Gerek huzur ve rahat içindeyken, gerekse bir musibete duçar oldukları zaman müracaat kaynaklan Yüce Allah'tır. Çünkü her şeyin sahibi, yaratanı, var edeni, yok edeni O'dur. Mü'minler her zaman O'na dua ve ibadet edip yalvarırlar. Bilirler ki musibetleri ancak Yüce Allah giderir. Allah'tan başkasının buna gücü yetmez. Hiçbir güce sahip olmayandan yardım talep etmek ahmaklıktır.

Soru: Bu âyette mü'minlerin Allah'ı, kâfirlerin de putlarını sevdikleri zikredilmiştir. Halbuki mü'minler Yüce Allah'ı kâfirlerin putlarını sevdiklerinden daha çok severler. Bu âyette neden ikisi birden zikredilmiştir?

Cevap: Mü'minlerin Allah'ı sevmeleri derece derecedir. Bazılarının Yüce Allah'ı sevmesi, O'nun bir olduğunu kalben tasdik ve dil ile ikrardan ibarettir. Onu her şeyden tenzih ederler. Onların muhabbeti Allah'ın birliğini kabul ve ikrardır.

Bazı mü'minler ise bununla yetinmeyip canlarını, mallarını ve bütün varlıklarını Allah yolunda feda ettiler. Bütün azalarıyla O'na ibadet edip günahlardan kaçındılar. Allah yolunda düşmanla savaşıp canlarını feda ettiler. Mallarından Allah'ın farz kıldığı zekât ve öşür gibi ibadetleri yerine getirdiler. Allah'ın rızasını kazanmak için mallarını fazlasıyla harcadılar. Bunların Allah'a olan sevgisi, sadece Allah'ın bir olduğunu kabul eden mü'minlerin sevgisi gibi değildir. Zira sadece Allah'ın varlığını ve birliğini kabui edenler, diğer emirlerini yerine getirip günahlardan kaçınmamışlardır. Sadece Yüce Allah'ın birliğini ve vahdaniyetini kabul etmekle yetinmişlerdir. Bütün varlıklarıyla **Allahü teâlâ**'ya muhabbet besleyen mü'minlerin sevgisi diğerlerinden çok daha farklıdır. Çünkü o mü'minler Allah'ın emirlerine tam teslim olmuş, yasaklarından kaçınmış, Allah'ın sevgisini her şeyin üstünde tutmuş ve O'nun rızasını kazanmak için var güçleriyle çalışmışlardır.

Allahü teâlâ bu âyetin başında mü'minlerle kâfirleri zikrederek, mü'minlerin Allah'a olan sevgisi, kâfirlerin putlarına

olan sevgisi kadardır ki, onlar putlarını bırakıp başkasına tapmazlar buyurmuştur. Âyet-i celilenin sonunda ise kalbleri Allah aşkıyla ve Allah sevgisiyle dolu ve bütün varlıklarıyla Allah'a muhabbet besleyen mü'minleri zikrediyor ki, gerçek mü'minler onlardır. Onların Allah'a olan sevgisi kâfirin putuna olan sevgisi gibi değildir. Allah'ın emirlerine boyun eğmeden, yasaklarından kaçınmadan izhar edilen kuru bir Allah sevgisi, kâfirlerin putlarına gösterdiği sevgi gibidir. Mü'min bütün zerreleriyle Allah'ı anacak, O'nun emri doğrultusunda hareket edecektir, İbn Mübarek ne güzel söylemiştir-.

Allah'a âsi olduğun halde O'nu sevdiğini söylüyorsun. O'nu sevip sevmediğin hareketlerinde açıkça kendini göstermektedir. Eğer sen O'nu sevmiş olsaydın elbette itaat ederdin. Âdet odur ki, seven daima sevdiğine itaat eder.'

Allahü teâlâ'yı sevenler O'nun hükümlerini yerine getirir ve emirlerine itaat ederler. Yüce Allah putlarını sevenler hakkında buyurdu ki: «Kıyamet günü putları onlara asla bir fayda sağlamayacaktır. Puta tapanlar o zaman şöyle diyeceklerdir: «Kuvvet ve kudret **Allahü teâlâ**'nındır. Putlar âciz mahlûklardır.» Onlar Allah'ın azabının çok elîm olduğunu ve puta tapanların O'nun rahmetinden uzak olduğunu bileceklerdir.

166

«O zaman arkalarından uyulup gidilenler kendilerine uyanlardan hızla uzaklaşmışlardır. Hepsi o azabı görmüşlerdir. Aralarındaki ipler (münasebetler) de parçalanıp kopmuştur.»

İnkarcıların başkanları kıyamet günü Allah'ın azabını gördükleri zaman dünyada kandırdıkları insanlardan uzaklaşacaklar, aralarındaki ahidleri bozacaklar, dostlukları ve münasebetleri bozulacaktır.

167

«Ve tâbi olanlar şöyle demiştin 'Bizim için (dünyaya) bir -dönüş olsaydı da bizden uzaklaştıkları gibi biz de onlardan uzaklaşsaydık.' Böylece Allah onlara bütün yaptıklarını hasretler halinde kendilerine gösterecektir. Onlar cehennemden çıkıcılar da değillerdir.»

Reisleri onlara, -biz sizden huzursuz olduk, sizi hidâyetten sapıklığa ve dalâlete çevirdik. Siz de bize aldanarak hakkı bırakıp batıla daldınız» diyecektir. Onlar da reislerine, şayet biz tekrar dünyaya bir daha dönseydik, biz sizden huzursuz olurduk ve sizin bizden huzursuz olup kaçtığınız gibi biz de sizden kaçardık. Bir daha asla size tâbi olmazdık, derler.

Yüce Allah onları birbirlerinden şikâyetçi yapacak ve huzursuz edecektir. Dünyadaki dostlukları orada düşmanlığa dönüşecektir. Aralarındaki samimiyet bitecek, putlara taptıkları için utanç duyacaklar ve pişman olacaklardır. Allah katında putlarının hiçbir değeri olmadığını göreceklerdir. İşledikleri amellerin ve taptıkları putların hepsi kendileri için azap, üzüntü, sapıklık, korku ve işkence olacaktır. Reisleri de, kendileri de, taptıkları putları da azaptan kurtulamayacaklardır.

168

«Ey insanlar, yerdeki şeylerden helâl ve temiz olmak şartıyla yeyin. Şeytanın adımlaryıa uymayın. Çünkü o size hakîkaten apaçık bir düşmandır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şöyledir: Araplardan Beni Artır, Benî Müdlic, Huzâ'a kabileleri **Allahü teâlâ**'nın helâl kıldıklarını kendilerine haram kılmışlardı. Ekin, koyun, sığır eti ve deniz hayvanlarını yemek gibi. Ayrıca beş tane yavru yapan devenin de hiç bir şeyinden istifade etmezlerdi. Bu devenin kulağı ikiye ayrılır, eti yenmez, binilmez, boğazlanmaz, salıverilirdi. Bu deveye binmeyi de haram kabul ederlerdi. Yine bunların bir hastaları olduğu zaman veya önemli bir ihtiyaçları ortaya çıktığı vakit putlarına deve adarlar, ihtiyaçları yerine geldiği zaman o deveyi salıverirlerdi. Arük o deveye yük yüklenmez, binilmez, boğazlanmazdı. Eti yenmezdi. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** şöyle buyurdu: Allah'ın size helâl kıldığı ekinlerden, hayvanlardan yeyin ve hak yola tâbi olun. Allah'ın helâl kıldığı şeyleri kendinize haram kılmakla şeytana tâbi olmayın. Onun davetine uymayın. Çünkü o sizin açık düşmanınızdır.

169

«O size ancak kötülüğü, hayasızlığı ve Allah'a karşı bilmeyeceğiniz şeyleri söylemenizi emreder.»

Şeytan sizi dünyada felakete ve cezaya, âhirette de azaba ve Allah'ın rahmetinden uzaklaşmaya teşvik eder. Şeytan size cehennem azabına sokan, rahmetinden uzaklaştıran hayasızlığı emreder. O, Allah'ın emri olan şeyleri haram olarak, Allah'ın haram saydığı şeyleri de helâl olarak kabul etmenizi emreder. Sizi bu şekilde Allah'a isyan ve kendine itaat ettirmek ister. Sizi Allah'ın yolundan alıkoymak için haram olan şeyleri helâl, helal olan şeyleri de bilmediğiniz halde haram olarak söylemenizi arzu eder.

170

«Onlara Allah'ın indirdiğine uyun denildiği zaman, onlar; biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız, derler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiyseler»

Allah'ın helâl kıldıklarını kendilerine haram kılan müşriklere; gelin, Allah'ın kitabında indirdiği ile amel edin denildiğinde onlar, biz onunla amel edemeyiz, ancak atalarımızın yolundan gideriz. Onlar nasıl amel etmiş ise biz de öyle amel ederiz, derlerdi. **Allahü teâlâ** onların sözlerini reddederek buyurmuştur ki: -Onların ataları cehalet içinde yüzüp hakkın ne olduğunu bilmezken delilsiz, hüccetsiz, düşünmeden ona tâbi olurlar da Hakk'a tâbi olmazlar.»

Yüce Allah bu âyetinde Kur'ân Kerîın'den, Sünnetten, **Ehl-i Sünnet** mezhebinden delil olmadan başka bir şey ile amel edilmeyeceğine işaret etmektedir.

171

«O kâfirlerin hali, bağırıp çağırıştan başka bir şey duymayan, haykıran (bir çoban)ın haline benziyor. Onlar sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler. Onun için düşünmezler.»

Yüce Allah bu âyet-i celilede iman etmeyenleri hayvanlara benzeterek **Peygamber**imize şöyle buyurmaktadır: «Senin kâfirleri hak yola davet etmen, sığır ve koyunlarını kurdun eline düşürmemek için bir araya toplamaya çalışan çobanın hali gibidir ki, o hayvanlar çobanın bağırmasından, çağırmasından ve

konuşmasından anlamazlar. O kâfirler de aynı hayvanlar gibi senin sözünü işitirler ama anlamamazlıktan gelirler. Çünkü onlar sağırdırlar. Hak yolu ve hidayeti göremezler. Akılları yoktur, dalâletten kurtulup hidayeti bulamazlar. Bâtılı bırakıp Hakk'a dönemezler.

Bu âyet-i celilede şuna işaret edilmiştir: Vaaz ve nasihat dinleyen kimselerin dinledikleri vaaz ve nasihat kendilerine tesir etmeyip kalblerinde bir iz bırakmıyorsa, onlar gayr-i müslimlerin sıfatlarıyla sıfatlanmış olup kendilerini diğer mahlûklara benzetmiş olurlar. Çünkü vaaz ve nasihat ancak iki zümreye tesir etmez. Biri îmanı olmadığı için, diğeri de hayvan olduğu için.

172

«Ey îman edenler, size rızık olarak verdiğimiz şeylerin en temiz olanlarından yeyin, Allah'a şükredin. Eğer (hakikaten) O'na kulluk ediyorsanız.»

Bazıları **Allahü teâlâ**'nın helâl kıldığı şeyleri kendileri için haram kabul edip yemezlerdi. Böylece nefislerine zulmederek Allah'ın rızasını dilerlerdi. Yüce Allah onların bu hareketini yasakladı ve buyurdu ki: «**Allahü teâlâ**'nın size rızık olarak verdiği şeylerin temiz olanlarından yeyin ve karşılığında Allah'a şükredin. Eğer Allah'ın rızasını kazanmayı düşünüyorsanız, Yüce Allah'ın helâl kıldığını yeyin. Bilesiniz ki, Allah'ın rızası, helâli helâl bilip onu talep etmekte, haramı da haram bilip ondan sakınmaktadır.

Yüce Allah bu âyetle **Hazret-i Peygamber**'in ümmetinin diğer ümmetler karşısındaki üstünlüğünü ve faziletini beyan etmiştir. Zira **Allahü teâlâ** bu ümmete diğer **peygamber**lere hitap ettiği gibi hitap etmiştir. Yüce Allah diğer **peygamber**lere, «Ey Resullerim, size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temiz olanlarından yeyin- buyurmuştur. Âhir zaman **Peygamber**i'nin ümmetine de, «Ey iman edenler, rızık olarak size verdiğimiz şeylerin temiz olanlarından yeyin» buyurmuştur. Böylece diğer **peygamber**lere verilen emir, aynı zamanda Âhirzaman **Peygamber**i'nin ümmetine de verilmiştir. Onlar emirde bir oldukları gibi hükümde de birdirler. Hükümde bir olmak bu ümmetin büyüklüğüne ve faziletine delâlet eder. Zira Müslümanların kendilerine haram kıldığını Allah helâl kıldı

Müminler gelip **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e »Ya Resûlallah, Allah bunları bize helâl kıldı, bu durumda haram olanlar hangileridir, diye sormuşlardır. Allah da şu âyetiyle haram olan şeyleri beyan etmiştir:

173

'O size, ölüyü, kanı, domuz etini, bir de Allah'tan başkası için kesileni kat'iyyen haram kıldı. Fakat kim bunlardan yemek zorunda kalırsa, (kimseye saldırmamak ve haddi geçmemek üzere) onun üzerine günah yoktur. Şüphesiz ki Allah çok yarlığayıcıdır, hakkıyla merhamet edicidir.'

Allahü teâlâ ölü hayvanların etinin, kanın, domuz etinin, Allah'tan başkasının adına kesilen hayvanların etlerinin, Besmele çekilmeden kesilen hayvanların etlerinin yenilmesini haram kılmıştır. Domuzun eti haram olduğu gibi bütün eczası da haramdır bir Müslüman için. Müslüman onun hiçbir şeyinden istifade edemez. Kasten Besmele çekilmeden kesilen hayvanların etleriyle, Allah'tan başkasının adına kesilen hayvanların etlerini yemek haramdır.

Allah yerine «Tanrı» zikredilerek kesilen hayvanların etlerinin yenmesi hususunda ulema ikiye ayrılmıştır. Bir kısım ulemaya göre bu hayvanların etini yemek haramdır. Bir kısmına göre ise bunların etlerini yemekte bir mahzur yoktur. Fakat dinde ihtiyat sahibi olanların zaruret olmadıkça yememeleri evlâ görülmüştür.

Yenilmesi dinen haram kılman şeylerden muztar kalınca yani mecbur olunca ölmeyecek kadar yemekte mahzur yoktur. Bu durumda ancak tehlike atlatılacak kadar yenilir, fazlası haramdır. Bu ruhsat herkese verilmemiştir. Meselâ yol kesenler, devlete karşı gelenler için söz konusu değildir. Bu ruhsat yalnız belli bir maksat için muztar kalanlara verilmiştir. Ancak bizim mezhep imamlarımıza göre bu ruhsat herkes için söz konusudur. Onlar ruhsat konusunda bir ayrım yapmamışlardır.

Bazı tefsir sahipleri demişlerdir ki, «Muztar olan ancak açlığını giderecek kadar yiyebilir. Daha fazla yerse haramdır.»

Muztar: Haram olanı mubah kılan durumdur. Yiyecek başka bir şey bulamadığı için açlıktan ölmek üzere olan bir adamın yukarıda ismi geçenlerden zaruret miktarı yemesi mubahtır.

Tefsirciler «muztar- hususunda ihtilâf etmişlerdir: İmam-ı Şafii'ye göre muztar, ölü hayvanın etini yemediği takdirde helak ola cağından korkan kişidir. İbn Mâlike göre, muztar farzları eda edemeyecek kadar açlıktan zayıf düşen kişidir.

Muztann yukarıda zikredilen şeyleri yemesinin helâl olup olmadığı hususunda ulema ikiye ayrılmıştır: Bir kısmı, yukarıda zikredilen ve yenilmesi haram olan şeyler hangi şartlar altında yenirse yensin, haramdır. Fakat yiyen muztar olduğu için günahkâr değildir. Zira **Allahü teâlâ** âyetinin sonunda «Allah, gafurdur, rahimdir» buyuruyor ki, muztarların yediklerini Allah bağışlar, onları esirger ve affeder, demişlerdir.

Üiğer görüş ise şudur: Muztar olan kimsenin yukarıda sayılanları yemesi helâldir. Onları terk edip yememeye ruhsat yoktur. Muztar kalanlar yukarıda sayılanları yemeden ölürlerse Allah indinde mes'uldürler, cezalarını çekeceklerdir. Çünkü Yüce Allah muztar kalanların onları yemesine izin vermiştir. Bu durumda kalanlar onları yemeden ölürlerse mes'uliyet altında kalmış olurlar.

Yüce Allah, bu hususta En'am süresinin 119. âyetinde şöyle buyurmuştur:

«O, size - kendisine kafi surette muztar ve muhtaç bulunduklarınız müstesna olmak üzere - neleri haram kıldığını ayrı ayrı bildirmişken, üzerlerine Allah'ın ismi anılmış olanlardan yememenizde ne oluyor ya?»

Allahü teâlâ kullarına haram olanları ayrı ayrı beyan etmiş ve bunlardan ihtiyaç miktarı kadar yenilmesini mubah kılmıştır. Yukarıda geçen şeyleri muztar olmayanların yemesi ise kesinlikle haramdır. Mecbur kalmadan bunları yiyenler günahkâr ve âsi olurlar.

174

«Allah’ın indirdiği kitaptan birşeyi gizleyip de onunla az bir pahayı satın alanlar (yok mu?) Onlar karınlarına ateşten başka (bir

şey) yemiş olmazlar. Kıyamet günü Allah, onlarla konuşmaz, onları temize de çıkarmaz. Onlar için pek acıklı bir azap vardır.»

Bu âyet-i celile Yahudi âlimleri hakkında nazil olmuştur. Yahudi âlimleri **Peygamber**imizin kendi soylarından geleceğini ümit ediyorlardı. **Peygamber**imiz Hazret-i İsmail'in soyundan gelince, Yahudi bilginleri telâşa kapıldılar, korktular. Çünkü böylece prestijleri sarsılacak, sevgileri yok olacak, eskisi gibi menfaat sağlıyamıyacaklardı. Yahudi bilginleri kabilelerinin arasındaki prestijlerinin sarsılmaması için, **Peygamber**imizin Tevrat'ta belirtilen özelliklerini insanlardan gizlemişler veya başka şekillerde yorumlamışlardır.

Onlar insanların gerçeği öğrenip **Hazret-i Peygamber**'e îman etmesini istemiyorlardı. İçlerinden bunu bilenler de din adamlarına bir kısım menfaat temin ederek **Peygamber**imizin Tevrat'ta zikredilen sıfatlarını değiştirmişler ve insanlardan gizlemişlerdir. **Allahü teâlâ** ise onların yaptıklarını açığa vurarak şöyle buyurmuştur: «Yüce Allah'ın **peygamber**inin sıfatlarını Tevrat içinde gizleyenler veya onu değiştirenler az bir paha ile dünya menfaati için âhireti satanlar yok mu? Onlar karınlarına cehennem ateşinden başkasını doldurmamışlardır. Onların karınlarına doldurdukları ancak cehennem ateşidir. Çünkü onlar hakkı gizler ve haram yerler.'

Allahü teâlâ burada haramı ateş olarak zikretmiştir. Zira haram ateşe götürücüdür, haramın sonu ateştir. O da mutlaka vuku bulacaktır. Vuku bulacağından dolayı Allah haramı ateş olarak zikretmiştir. Allah onlara hayır kelâmıyla değil, azap ve ikap kelâmıyla hitabetmişti. Çünkü onları affedip, çirkin amellerinden temizleyecek de onun için. Onları o halleriyle çetin bir azaba mübtelâ eylemiştir.

Bu âyet-i celilede şuna işaret vardır: İlim sahipleri insanların ihtiyacı olan ilmi insanlardan gizledikleri veya halka öğretmek için ücret talep ettikleri, bununla dünya malı biriktirdikleri, servet peşinde koştukları takdirde bu âyette zikredilen kavimlerle haşrolunur, onlarla birlikte azap olunurlar.

Ebü Hüreyre (radıyallahü anh) Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir; «Allah'ın kendilerine ilim verdiği âlimler, ilimlerini insan' lara öğretmezler, gizlerlerse, Yüce Allah kıyamet günü onların zina ateşten bir gem vuracaktır.»

175

«Onlar doğru yolu bırakıp sapıklığı, mağfirete bedel azabı satın almış kimselerdir. Onlar ateşe karşı ne de sabırlıdırlar.»

176

177

san, **Allahü teâlâ**'nın varlığını ve birliğini tasdik etmek, şeriki ve benzeri olmadığını kabul etmektir. Yüce Allah bu âyetle imanın altı esasından beşini zikretmiştir:

1. Allah'ın varlığına ve birliğine îman.

2. Âhiret gününe, yani öldükten sonra tekrar dirilmeye îman. Âhiret günü herkes ameline göre ya ceza ya da mükâfat görecektir. İtaat ve ibadet ehli sevabıyla cennete, isyan edenler de masiyet ve ikaplanyla cehenneme gireceklerdir.

3. Allah tarafından gönderilen kitaplara îman. Yüce Allah tarafından yüz dört tane kitap gönderilmiştir. Bunlardan yüzü sayfadır, dört tanesi de büyük kitaptır.

4. Meleklere iman. Melekler **Allahü teâlâ**'nın yaratmış olduğu manevi varlıklardır.

5. **Peygamber**lere iman. Allah tarafından gönderilen bütün **peygamber**ler haktır. Bu esaslardan birini kabul etmeyen kimse imanından olur, imanın esaslarından birini inkâr etmek küfrü gerektirir.

Allahü teâlâ bu iman esaslarını zikrettikten sonra birr u ihsanın en üstünü «ihsan» dır buyurmuştur. Birr u ihsan, malından akrabalarına, yetimlere, yoksullara, yolda kalmış olan misafirlere, dilenenlere, fakirlere, esirlere ve kölelere Allah rızası için vermek

demektir. Bir başka deyimle birr u ihsan mala tamah ederek cimrilik yapmamaktır. Onu gönül rızasıyla vermektir.

Yukarıda geçen âyetin devamında **Allahü teâlâ** iman esaslarını ve maldan yapılması gereken infakı belirttikten sonra, birr u ihsanı şöyle zikrediyor: Farz namazları kılmak, zekâtı vermek, ahd-i misakta Allah'a verilen sözde ve Allah'ın kulları arasındaki ahidleşmelerde vefa gösterip sözünde durmak; yoklukta, hastalıkta, herhangi bir sıkıntıda ve kâfirlere karşı yapılan savaşta sabredenler birr u ihsanı yerine getirenlerdir. Ancak yukarıda sayılanlar birru ihsanı yerine getirmiş olup, îmanında samimî ve amellerinde sadıktırlar. Onlar Allah'ın bütün emirlerini yerine getirmiş, ahidlerine sarılmış ve yasaklarından kaçınmışlardır.

Bu âyet-i celilede şuna işaret vardır: Birr u ihsan yalnız Allah'ın farzlarını yerine getirmekle olmaz. Kulu Allah'a yaklaştıracak bütün amelleri ve ibadetleri yapmak, Allah'ın yasaklarından ve cehenneme götürecek amellerin tamamından kaçınmakla olur. Birr u ihsanın en güzeli işte budur. Bu, hem insanın Allah katındaki değerini yükseltir, hem de ilâhî mükâfata ulaştırır.

178

«Ey iman edenler, maktuller hakkında sizin üzerinize kısas farz kılınmıştır. Hür ile hür, köle ile köle, kadın ile kadın kısas edilir. Fakat kimin lehine de maktulün kardeşi (velisi) tarafından cüz'i bir şey affolunursa (kısas düşer). Artık örfe uymak ve maktulün (velisine diyeti) güzellikle ödemek (lâzımdır). Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve merhamettir. O halde kim bundan sonra (katile veya taraflarına) tecavüzde bulunursa onun için pek acıklı bir azap vardır.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) demiştir ki: «Bu âyet-i celile, iki Arap kabilesi hakkında nazil olmuştur. Bu iki kabile İslam'ın doğuşundan önce devamlı savaşırlardı. Süregelen bu savaşlar sonunda her ikisinden de birçok insan ölmüş, bir çok insan da sakat kalmıştı. Bunlardan galip gelenler diğerlerine «Şayet bizim kabileden bir kişi öldürürseniz sizden iki kişi öldürürüz, bir köle öldürürseniz, bir hür insan öldürürüz. Bir kadın öldürürseniz, bir erkek öldürürüz» demişlerdi. İslâm dini zuhur edince bunlar kendi

istedikleri gibi birbirlerinden kısas talebinde bulunmuşlardı, islâm'ın hükümlerini bilmedikleri için kendi arzularına göre kısas yapılmasını istemişlerdi. Yüce Allah bu âyeti indirerek İslâm'ın kısas hakkındaki hükmünü bildirmiştir. **Allahü teâlâ** -Ey iman edenler, kısas sizin üzerinize farz kılınmıştır. Hür ile hür, kadın ile kadın, köle ile köle kısas edilecektir» buyurmuştur.

Kısas: Eşitlik manasınadır. Bir şeyin mislini yerine getirmek demektir. Kısasın yerine getirilmesi için bir takım şartlar vardır. Kısas yapılabilmesi için katilin âkil ve baliğ olması, kasden ve bir âletle öldürmesi, maktulün de masum olması gerekmektedir.

Tefsir sahipleri bu âyetin mânası hususunda ikiye ayrılmışlardır. Bir kısmı bu âyetin hükmünün kaldırıldığını söylemiş, bir kısmı da kaldırılmadığım bildirmiştir.

Bu âyetin mensuh olduğunu söyleyen müfessirler şöyle demişlerdir: Bu hüküm İslam'ın yeni ortaya çıktığı zamanda söz konusuydu ki, hür yerine hür, kadın yerine kadın, köle yerine köle kısas edilirdi. Maide sûresinin 45. âyeti bu hükmü kaldırmıştır.

Bu âyetin hükmünün kaldırılmadığını söyleyen tefsirdiler de şöyle demişlerdir: Bu âyet mensuh değildir. Zira bu âyet hür ile hürün, kadınla kadının, köleyle kölenin kısas edileceğini bildirmektedir. Mâide süresinin 45. âyeti ise kısasın farz olduğunu beyan etmektedir. Fakat cinslerini bildirmemektedir. Ancak hür yerine hürün, kadın yerine kadının, köle yerine kölenin kısas yapılmasını yukarıda geçen âyet açıklamaktadır. Bunun için de hüküm kaldırılmamıştır.

Allahü teâlâ bu âyetle İslâm'ın müsamahakâr bir din olduğunu beyan ederek, kısas hususundaki hükmünü ve toleransını açıklamıştır. Şayet maktulün velisi katili affeder, bağışlar veya diyet talebinde bulunursa kısas düşer. Taraflar arasındaki husûmet ortadan kalkar. Bu anlaşmadan sonra eğer maktulün tarafı tecavüze kalkarsa Allah katında en büyük azapla cezalandırılır. İlâhî vaad böyledir.

Maktulün velisinin talep ettiği diyet güzelce ona verilir. Birbirlerine zorluk göstermezler. Şayet maktulün vârisi iki olup biri

diyeti, diğeri de kısası isterse kısası isteyenin hakkı da diyete çevrilir ve diyet olarak verilir. Vârislerden birinin diyeti talep etmesiyle katilden kısas düşer. Geri kalan vârislerin hakları da diyete çevrilir. Hepsine diyet olarak verilir. Bu hüküm Allah'ın Muhammed ümmetine bir lütfü ve bir müsamahasıdır. **Allahü teâlâ** kullarını esirgeyen ve bağışlayandır. **Allahü teâlâ**, Âhirzaman **Peygamber**i'nin ümmetine her şeyde kolaylık sağlamıştır. Kısas hususundaki hüküm Tevrat'ta ve İncil'de daha başkadır. Tevrat'a göre katil anında öldürülecektir, bağışlama ve diyet geçerli değildir. İncil'de ise durum daha değişiktir. Katil kısas edilmez ve bir diyet de ödemez. Ancak maktulün velileri tarafından affedilir, bağışlanır. Bundan başkası geçerli değildir. Bu hüküm **Hazret-i Peygamber**'in ümmetine Allah tarafından daha müsamahakâr kılındı. Maktulün velisi dilerse kısas ettirir, dilerse affeder, dilerse diyetini alır.

Mezhep imamları bu hususu farklı değerlendirmişlerdir. İmam-ı Şafiî Hazretleri, «maktulün velisi ya diyet alır veya kısasa kısas ister, affedemez. Katil ister razı olsun, ister olmasın» demiştir.

İmam-ı Âzam Hazretleri, katil razı olmadıkça maktulün velisi diyet alamaz. Ancak katil razı olursa maktulün velisi diyet alabilir. Diyet alıp aralarında anlaştıktan sonra maktulün tarafı tecavüzde bulunursa onlar için elim bir azap vardır, demişlerdir.

179

«Ey akıl sahipleri kısasta sizin için büyük bir hayat vardır. Ta ki (katiden) sakınasınız.»

Ey akıl sahipleri, kısasta sizin için bir hayat vardır. Çünkü kısas hükmüyle aranızdaki kan davaları ve düşmanlık son bulur. Katillik yapmak isteyenler bunun bedelini canlarıyla ve hayatlarıyla ödeyecekleri için bundan vazgeçerler. Zira kısas iki kişinin hayatını kurtardığı gibi, iki kabilenin de perişan ve yok olmasını önler. Adam öldürmek isteyen bilir ki, haksız yere birini öldürmenin karşılığı ölümdür. Birini öldürdüğü zaman kendi de aynı akıbete uğrayacaktır. Bunun için adam öldürmekten vazgeçer. Kendisi kurtulur, öldürdüğü zaman ise kendisi de ölecektir. Bundan vazgeçtiği takdirde ikisi de kurtulacaktır. Kendileri kurtulduğu gibi mensup

oldukları aileler de kurtulacak, toplumda huzur, sükûn meydana gelecek, cinayetler azalacak veya hepten yok olacak, ceza evleri boşalacak, devletin fertleri huzur içinde yaşantılarını sürdürecek, İslâm kardeşliği perçinleşecek, kimse kimsenin yaşama hürriyetini elinden alamayacaktır. Devletin işi kolaylaşacak, asayiş sağlanacaktır. Bunun için **Allahü teâlâ**: «Ey akıl sahipleri, sizin için kısasta büyük bir hayat vardır» buyurmuştur. Çünkü akıl sahipleri katlin neticesini düşünürler, nefislerine uyup böyle bir şeye cür'et etmezler. Çünkü onlar dünya felâketinden ve âhiret azabından korkarlar. Çoluk çocuklarını düşünürler, karşısındakinin de can taşıdığını akıllarından çıkarmazlar, onun da insan olduğunu unutmazlar, ona can verenin Allah olduğunu bilirler. Bir cana kıymanın Allah'a isyan olduğunu düşünürler. Bir canı ortadan kaldırmanın bir toplumu ortadan kaldırmak kadar günah olduğunu bilirler. Akl-ı selim sahibi olmayanlar bütün bunları düşünemez, nefsinin isteklerine kapılır, hem dünyasını, hem de âhiretini yıkar. Şeytanın vesvesesine kapılır. Allah'a âsi olur. Toplumun huzurunu bozar, çoluk çocuğunu perişan eder.

180

«Sizden birinize ölüm gelip çattığı vakit - eğer mal bırakacaksa anaya babaya, yakın akrabaya meşru bir surette vasiyette bulunmak takva sahipleri üzerinde bir hak olarak Farzedildi.»

Kendisinde ölüm alâmeti belirenlerin, şayet mal bırakacaklarsa ölmeden önce vasiyetlerini ana, baba ve yakınlarına yapmaları farzdır. Çünkü bırakacakları malın varisi onlardır.

Bu âyetin iniş sebebi şöyledir: İslâm'ın zuhuru sırasında ölüm alâmeti görülen insanlardan bazıları mallarını yabancılara vasiyet eder, anne, baba ve yakınlarını bundan mahrum bırakırlardı. **Allahü teâlâ** bu şekilde yapılan vasiyeti men edip buyurdu ki: «ölüm ânında vasiyetinizi anaya, babaya ve yakın akrabalarınıza yapın.» Çünkü sizin vârisleriniz ancak onlardır. Âyetle belirtilen anaya babaya vasiyet emri neshedilmiş, yani kaldırılmıştır. Çünkü onların evlâtlarının, kendi mallarına vâris olacakları Kur'ân âyetleriyle sabittir. Onların tekrar vasiyet etmesine gerek yoktur. Akrabalara vasiyet de nesh edilmiştir. Ölünün vereseleri, akrabalarının da

verese olmalarını lâyık görürlerse onlar da verese olur. Bu bakımdan onların da vasiyet etmesine gerek yoktur. Bunun için de akrabaya vasiyet âyeti neshedilmiştir.

Bazı bilginlere göre vasiyet vacip değil, müstehaptır. Dileyen vasiyet eder, dileyen etmez.

İbrahim Nehâi: «Resûlüllalı (sallallahü aleyhi ve sellem) dünyadan ayrılırken vasiyet etmedi. Fakat Ebû' Bekir (radıyallahü anh) vasiyet etti. Vasiyet etmekle de güzel yaptı. Ama eğer vasiyet etmeseydi üzerine bir vebal yoktu» demiştir.

Bazı bilginlere göre ise vasiyetin vacip olması mensuh değildir. Zira vasiyet bazan vacip, bazan da müstehaptır. Vasiyetin vacip olduğu yerler şunlardır: Üzerinde hac, zekât, namaz, oruç ve nezir (adak) gibi ibadetler bulunanların onların yerine getirilmesi için vasiyet etmeleri vaciptir. Eğer mevta vasiyette bulunmamışsa vârisi dilediği takdirde bunları yerine getirir, dilediği takdirde yerine getirmez. Sahih ve doğru olan görüş de budur.

İmam-ı Şafiî'ye göre vasiyet vaciptir. Şafii Hazretleri bunun delili olarak İbn Ömer (radıyallahü anh)'in **Peygamber**imizden rivayet etmiş olduğu şu hadîsi göstermiştir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Gece yatarken yanında malı olanlar, onun vasiyetini yazıp bıraksınlar. Vasiyetini yapmadan yatmasınlar» buyurmuştur. Bu hadis, vasiyetin vacip olduğunu göstermektedir.

Vasiyet bırakılan malın üçte birinden fazla olmamalı, şayet fazla olursa vereseler mağdur olur. Onların mağdur olmamaları için mâruf olanın dışına çıkılmaması gerekir. Yüce Allah'ın emri de budur. Mevta bırakmış olduğu malın üçte biri kadar vasiyette bulunabilir. İslâm her hususta vasatı tavsiye etmiştir.

181

«Artık kim bunu işittikten sonra onu tebdil ederse herhalde vebali onu değiştirenlerin üzerinedir. Şüphesiz ki Allah hakkıyla işitici, kemâliyle bilicidir.»

Yapılan vasiyetleri yerine getirmeyenler veya onları değiştirenler vacibi terk ettikleri veya değiştirdikleri için günahını çekeceklerdir. Allah vasiyet edenlerin vasiyetini işitir ve ona göre sevabını verir. Yüce Allah, vasiyeti değiştirenleri bilir, ona göre cezasını verir. Hiçbir şey Allah'ın ilminden gizli değildir.

182

«Bununla beraber kim vasiyet edenin haksızlığa meylinden, yahut günaha gireceğinden endişe edip de aralarını bulursa ona da hiçbir günah yoktur. Şüphesiz ki Allah çok yarlığayıcı, hakkıyla merhamet edicidir.»

Vasiyet eden, vasiyetini hak üzere yapmaz, vereseler arasında ayrıcalık yapar veya bırakmış olduğu malın üçte birinden fazla vasiyette bulunursa, bu durumda vasiyet edenin günaha girmesinden endişe edenlerin ara buluculuk yapmalarında bir beis yoktur. Onlar bu hususta bir günaha da girmezler. Zira onlar, vereseler arasmdaki anlaşmazlığı gidermek ve onların hiçbirinin haksızlığa uğramaması için arabuluculuk yapmaktadırlar. Bilâkis onlar hakkın icrasına çalıştıklarından dolayı mükafat içindedirler.

Bu hususta **İbn Abbas** (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Vasiyet edenin, vasiyetinde vereselerden birini zarara uğratması büyük günahtır. Yani günah-ı kebâirdir. Hakiki müminin günah-ı kebâirden sakınması gerekir. Vasiyet eden kişinin, vereselerden hiçbirine zarar vermeyerek, hak üzere vasiyetini yapması lâzımdır. Buna riayet etmeyen kimse büyük günah işlemiş olur. Zira yüce Allah kullarının adaletle hükmetmelerini ve hak üzere amel işlemelerini emrediyor. Mü'min her hususta buna uymak zorundadır. **Allahü teâlâ** bu âyetiyle mirasın, vereseler arasında eşit şekilde taksimini emrediyor. Buna uymayanların büyük bir cezaya uğrayacaklarını bildiriyor.

183

«Ey iman edenler, oruç sizden evvelki ümmetlerin üzerine farz olduğu gibi, sizin üzerinize de farz kılınmıştır. Ta ki korunasınız.»

Sizden önce iman edenler üzerine oruç farz kılındığı gibi, sizin üzerinize de farz kılınmıştır. O bilinen bîr aydır. Yüce Allah'tan

korkun. İmsaktan güneşin batımına kadar yemekten, içmekten, cinsi münasebetten sakının. Allah'tan korkun ki, azabından kurtulup ilâhi rahmete nail olasınız.

Ramazanda akşam namazından imsaka kadar yemek, içmek ve zevcelerle görüşmek helâl kılınmıştır. Bu kolaylık sadece Âhirzaman **Peygamber**i'nin ümmetine mahsustur. Tevrat'ta ise, Ramazanda yeme, içme ve cinsî münasebet ancak akşam namazından yatsı namazına kadardır. Bunun dışındaki bütün zaman oruçlu olarak geçecektir.

184

«(O) sayılı günlerdir. Artık sizden kim hasta veya seferde olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Gücü yetmeyenler üzerine de bir yoksul doyumu fidye (lâzımdır). Bununla beraber kim gönül isteğiyle bir hayır yaparsa işte bu onun için daha hayırlıdır. Oruç tutmanız, eğer bilirseniz hakkınızda hayırlıdır.»

Ramazanda hasta oldukları veya sefere çıktıkları için oruçlarını tutamayanlar, iyileştikten ve seferden döndükten sonra oruçlarını, Ramazanın dışında gününe gün tutarlar, Yaşlılıktan veya müzmin bir hastalıktan dolayı oruç tutamayanlar da oruçlarını yerler, buna mukabil her gün yerine bir fidye verirler. Bu fidye, onların oruçlarının karşılığıdır. Ancak bunu, oruç tutması mümkün olmayan yaşlılarla iyi olması beklenilmeyen hastalar verir. Sıhhati yerinde olanlar veya geçici bir hastalığa yakalananlar fidye veremezler. Çünkü onların iyi olma ihtimalleri vardır.

İmam-ı Şafiî şöyle demiştir: «Bu âyet inince zenginler oruçlarını yeyip, fakirlere fidye vermeye başladılar. Fakirlerden başkası oruç tutmaz oldu. Halbuki oruca mukabil fidyeyi ebedi oruç tutması mümkün olmayanlar verecektir.

Allahü teâlâ âyetini indirerek evvelki âyetin hükmünü neshetmiştir. İman eden herkes ister zengin olsun, ister fakir olsun, üzerine farz olan orucu tutması gerekir. Yukarıda da belirtildiği gibi, yaşlı ve müzmin hastalığa yakalanıp da oruç tutamayanların fidye vermesine izin vardır. Bu hüküm, İslâm'da zorluk olmadığını göstermektedir.

«Hak ile batılı ayırt eden, insanlara doğru yolu gösteren hidayet kaynağı ve açık âyetleri cami olan Kur'ân-ı Kerim Ramazan ayında indirilmiştir.»

Ramazan ayının birçok hikmetleri vardır. Bu hikmetlerden biri de Kur'ân-ı Azimüşşân'ın Levh-i Mahfuz'dan dünya semasına Ramazan ayında inmesidir. Bundan sonra zaman zaman Cebrail (aleyhisselâm) vasıtasıyla **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e âyet âyet, yirmi üç yıl /arımda indirilmiştir. Bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesi de Ramazan'in içindedir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) 'Kur'ân-ı Kerim Kadir gecesi Levh-i Mahfuz'dan bir defa dünya semasına indirilmiş, bundan sonra da zaman zaman **Peygamber**imize Cebrail vasıtasıyla getirilmiştir» demiştir.

İbn Cerir (radıyallahü anh): «Her Kadir gecesinde bir yıllık ahkâm, Levh-i Mahfuz'dan dünya semasına iner ve orada bulunan yazıcı melekler tarafından kaydedilir, sırası geldikçe vuku bulur» demiştir.

Allah tarafından gönderilen Kur'ân-ı Kerim, hak ile batılı ayırt ötmek için gelmiş, insanlara hidayet yolunu göstermiştir. Kim kurtulmak isterse Kur'an'a sarılsın. Emirlerine uysun, yasaklarından kaçınsın. Kur'ân'ın haram saydığını haram, helâl saydığını helâl kabul etsin. Kur'an insanlara kurtuluş yollarını göstermiş, felâkete götürecek yolları açıklamış, şeytanın mü'minin en büyük düşmanı olduğunu ilân etmiş, kurtuluşun ve hidâyetin ancak Allah'ın amirlerine sarılmakla gerçekleşeceğini beyan etmiştir. Bunun için de insanları dalâletten kurtarıp hidayete sevk edecek ve iki cihanda saadete ulaştıracak olan Kur'ân-ı Kerîmi göndermiştir.

«Ey îman edenler, oruç sizden evvelki ümmetlerin üzerine farz olduğu gibi, sizin üzerinize de farz kılınmıştır. Ta ki korunasınız.»

Sizden önce iman edenler üzerine oruç farz kılındığı gibi, sizin üzerinize de farz kılınmıştır. O bilmen bir aydır. Yüce Allah'tan korkun. İmsaktan güneşin batımına kadar yemekten, içmekten, cinsî münasebetten sakının. Allah'tan korkun ki, azabından kurtulup ilâhî rahmete nail olasınız.

Ramazanda akşam namazından imsaka kadar yemek, içmek ve zevcelerle görüşmek helâl kılınmıştır. Bu kolaylık sadece Âhirzaman **Peygamber**i'nin ümmetine mahsustur. Tevrat'ta ise, Ramazanda yeme, içme ve cinsî münasebet ancak akşam namazından yatsı namazına kadardır. Bunun dışındaki bütün zaman oruçlu olarak geçecektir.

185

«(O) sayılı günlerdir. Artık sizden kim hasta veya seferde olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Gücü yetmeyenler üzerine de bir yoksul doyumu fidye (lazımdır). Bununla beraber kim gönül isteğiyle bir hayır yaparsa işte bu onun için daha hayırlıdır. Oruç tutmanız, eğer bilirseniz hakkınızda hayırlıdır.»

Ramazanda hasta oldukları veya sefere çıktıkları için oruçlarını tutamayanlar, iyileştikten ve seferden döndükten sonra oruçlarını, Ramazanın dışında gününs gün tutarlar. Yaşlılıktan veya müzmin bir hastalıktan dolayı oruç tutamayanlar da oruçlarını yerler, buna mukabil her gün yerine bir fidye verirler. Bu fidye, onların oruçlarının karşılığıdır. Ancak bunu, oruç tutması mümkün olmayan yaşlılarla iyi olması beklenmeyen hastalar verir. Sıhhati yerinde olanlar veya geçici bir hastalığa yakalananlar fidye veremezler. Çünkü onların iyi olma ihtimalleri vardır.

«Öyleyse içinizden kim o aya erişirse onu tutsun. Kim de hasta olur yahut bir sefer üzerinde bulunursa o halde başka günlerde, oruç tutmadığı günler sayısınca (orucunu kaza etsin). Allah size kolaylık diler. Sizin için güçlük istemez, O sayıp ikmal etmeniz, Allah'ı büyük tanımanız içindir. Olur ki şükredersiniz.-'

Ramazan ayına erişip de hasta ve yolcu olmayanlar oruçlarını tutsunlar. Hasta olanlar veya seferde bulunanlar da hastalıktan kurtuldukları ve seferden döndükleri zaman tutamadıkları günler sayısınca oruçlarını tutsunlar. Seferde olanlar tutamadıkları gün sayısınca fidye veremezler. Zira onların seferden döndükleri zaman tutmaları mümkündür. Hastalar ise iyi oldukları takdirde oruçlarını tutacaklardır. İyi olma ihtimalleri yoksa yukarıda belirtildiği gibi fidyelerini vereceklerdir.

Fidyenin efdal olanı, bir günlük oruç yerine iki fakiri doyurmak veya iki fakiri doyuracak kadar para vermektir. Bundan yukarı istediği kadar verebilir. Fazlasının ölçüsü yoktur.

Yine Ramazanda' bazı nıü'ınınlere özel durumlarından dolayı orucu yeme ruhsatı verilmiştir. Bu durumları zail olduktan sonra oruçlarını gününe gün tutacaklardır. Bu hususta kendilerine ruhsat verilenler şunlardır: İşinin ağırlığından dolayı oruç tutarak sıhhatini kaybedecek olanlar, oruç tutmak suretiyle hastalığının artmasından korkanlar, hâmile kadınlar, yani oruç tutmak suretiyle çocuğunun zayi olmasından korkanlar, çocuğuna süt veren kadınlar, oruç tutmak suretiyle sütünün kesilmesinden ve sütsüz kalan çocuğun helak olmasından korkan kadınlar, ay hâli ve nifas hâlinde bulunan kadınlar, açlık ve susuzluk sebebiyle helak olmaktan veya aklının gitmesinden korkanlar oruçlarını yerler. Bunlar bu özel durumlarından kurtulduktan sonra Ramazanın dışında gününe gün oruçlarını tutarlar.

Ramazan orucunun kazası hususunda İslâm uleması ihtilâf etmiştir. Abdullah İbni Ömer (radıyallahü anh) ve Hazret-i Ali (radıyallahü anh) «Ramazan orucunun kazasını ayrı ayrı tutmak mekruhtur. Ramazan orucunun kazası, her kaç gün ise arka arkaya tutulması lâzımdır- demişlerdir.

Muaz İbni Cebel ve sahabeden bir grup ise bu hususta şöyle demişlerdir: «Orucu kazaya kalmış olanlar, nasıl arzu ederlerse o şekilde oruçlarını tutsunlar, ister peş peşe ister ara vererek tutarlar. Bunun bir mahzuru yoktur.»

186

«Kullarım, sana beni sorunca (haber ver ki) ben muhakkak (onlara) yakınımdır. Bana dua edilince de ben o dua edenin davetine icabet ederim. O halde onlar da benim davetime icabet ve bana îman etsinler. Tâ ki doğru yola ulaşmış olalar.»

Bu âyetin nüzul sebebi şöyledir: Bazı sahabeler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) gelerek demişlerdir ki: «Yâ Resûlâllah, Allah bizim Rabbimizdir, Ona nasıl dua edelim? Bize yakınsa gizli dua edelim, uzak ise aşikâr edelim.

Yani sesli dua edelim.' Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukarıda geçen âyeti indirerek buyurdu ki: «Yâ Muhammed, kullarım sana benim yakın ve uzaklığımdan sorarlar. Ben onlara şah damarlarından daha yakınım. Kalblerinden geçirdiklerini ve geçirecek olduklarını bilirim. Bana dua edenin duasını kabul ederim. Bana îman etsinler ki, dalâletten kurtulup hidayete ermiş olsunlar.» Hidayete ermek ancak Allah'a iman etmekle mümkündür. Yüce Allah kullarına şah damarından daha yakındır. **Allahü teâlâ** için uzaklık yakınlık söz konusu değildir. Yaratmış olduğu her varlığın bütün zerrelerinden haberdardır. Kullarının yaptığı gizli ve aşikâr bütün duaları bilir. Hiçbir şey onun ilminden gizli kalmaz. Her şey O'nun emriyle hareket eder.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre duanın tarifi şöyledir:

«Yâ Rabbi, ibadetlerimizi kabul et. Emir senindir. Sen yücesin. Şerikin yoktur, ibadet ancak sana mahsustur. Mülkünde şeriktir ve ortağın yoktur. Şüphesiz hamd sana mahsustur. Ve nimet senindir» (Buharî ve Tirmizi).

«Ben Allah'a îman ettim. Allah'ın düşmanı olan şeytana uymam, Allah'ın va'di ve O'na mülâki olacağımız haktır. Allah'ın bir olduğuna, ortağı, benzeri, yardımcısı ve şeriki bulunmadığına şahitlik ederim. O doğmamıştır ve doğurmamiştır. Ona hiçbir şey denk değildir. Ve ben yine şahitlik ederim ki, kıyamet kopacak, onun kopacağında şüphe yoktur. Ve sen kabirde dirilip, kalkacaksın.»

İbn Abbas (radıyallahü anh): «Bu âyet indikten sonra ben bu kelimeleri her namazın arkasından okudum. Hiç terk etmedim' demiştir.

Bazı tefsircilere göre bu âyetin mânası şudur: «**Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) sizi îmana davet ettiği zaman, siz tâat ve ibadetle bana icabet edin. Benim birliğimi kabul edip iman edin ki, dalâletten kurtulup hidâyete eresiniz ve doğru yolu, kurtuluş yolunu bulaşınız.»

187

«Oruç (günlerinizin) gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helâl edildi. Onlar sizin için, siz de onlar için birer libassınız. Allah

nefislerinize karşı zaaf göstermekte olduğunuzu bildi ve tevbenizi kabul etti, sizi bağışladı. Artık (Ramazan gecelerinde) onlara yaklaşın ve Allah'ın hakkınızda yazdığını isteyin. Sizler için fecrin beyaz ipliği siyah ipliğinden seçilinceye kadar yeyin, için, sonra orucu ertesi geceye kadar tutun. Mescitlerde itikâfta bulunduğunuz zaman kadınlarınıza yaklaşmayın. Bu Allah'ın sınırlarıdır. Sakın onlara yaklaşmayın, İşte Allah âyetlerini böylece insanlara açıklar. Tâ ki korunsunlar.»

Bu âyetin iniş sebebi şöyledir: Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) ruhsat verilmeden önce bir Ramazan gecesi, yatsı namazından sonra hammıyla münasebette bulunur. Sabahleyin durumu **Peygamber**imize haber verir. Ramazan gecelerinde hanımlarla görüşmeye henüz müsaade edilmediği için **Peygamber**imiz şöyle der:

«Yâ Ömer, yaptığın iş hatâdır. Sana lâyık bir hareket değildir.» Bu sözleri duyan Ömer çok üzülür ve bu üzüntü ile evine döner. **Allahü teâlâ**, Âhirzaman **Peygamber**i 'nin ümmetine lütfedip bu âyeti celileyi indirmiştir. Bu, Yüce Allah'ın kullarına bir ruhsatıdır. **Allahü teâlâ** şöyle buyurmuştur: «Ramazan gecelerinde zevcelerinizle görüşmeniz size helâl kılındı. Siz onların, anlar sizin elbiselerinizdir. Zira onlar sizi haramdan ve cehennem ateşinden korumaktadırlar. Siz de onları nikâhınıza almakla haramdan ve cehennem ateşinden koruyorsunuz,. Onların gönlü sizinle, sizin gönlünüz onlarla rahat eder.»

Allahü teâlâ, mü'minlerin Ramazan gecelerinde zevcelerine yaklaşmakla emaneti muhafaza edip nefislerine zulüm ve ihanet edeceklerini biliyordu. Bunun için mü'minlerden bu güçlüğü giderdi. Ramazan gecelerinde zevceleriyle görüşmelerini helâl kıldı. Allah, bu ruhsattan önce yapılan hataları bağışlar, çünkü Allah bağışlayıcı ve affedicidir.

Bu âyet-i celile için, 'sahabeden İbn Kays hakkında geldi diyenler de olmuştur. İbn Kays (radıyallahü anh), bir Ramazan günü hurma bahçesinde çalışmış, çok yorulmuş, evine gelince yorgunluğu sebebiyle iftardan önce uykuya dalmıştı. Uyandığı zaman yatsı namazının geçtiğini görmüş, yemek vakti geçtiği için bir şey

yemeden sabah etmişti. Bu âyet gelmeden önce yeme, içme müsaadesi ancak yatsı namazına kadardı. Yatsı namazından sonra yemek yasaktı. Oruçlular ancak iftar ile yatsı arası yemek yiyebiliyorlardı. Bu âyet gelene kadar eski şeriatle amel ediliyordu. İbn Kays'ı açlık çok hırpalamış ve yola gidecek takati kalmamıştı. Tam o sırada **Peygamber**imiz Kays'ı gördü ve «Yâ Kays, sana ne oldu ki, böyle kendinden geçmişsin? Kays başından geçenleri anlattı. O gece yemek yiyemediğini, iki gün aç kaldığını söyledi. **Peygamber**imiz Kays'ın haline acıdı ve üzüldü. Allah yukarıda geçen âyeti indirerek buyurdu ki: «Gecenin karanlığından gündüzün aydınlığı fark edilinceye kadar yeyin, için ve zevcelerinize yaklaşın. Bunlar tâ imsak noktasına kadar size helâl kılındı.» Böylece orucun başlangıç ve bitiş noktaları belirlenmiş oldu.

Bazıları bu âyetin zahirî mânasına göre hükmederek ellerine bir miktar beyaz iplik, bir miktar da siyah iplik alırlar, onları birbirinden ayırt edinceye kadar yerlermiş.

Adî İbni Hatem eline iki çeşit iplik almış, bunların birbirinden ayrılmasına kadar yemiş. Bunlar tanyeri ağarıncaya kadar birbirinden seçilmemiş, Gelip durumu **Peygamber**imize bildirmiş. **Peygamber**imiz de tebessüm ederek demiş ki: «Yâ Adî, bundan maksat beyaz iplikle siyah iplik değildir. Asıl maksat gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığıdır.» Âyetin hakikî mânası budur. **Allahü teâlâ** iftardan fecr-i sadıka kadar yemeyi, içmeyi ve diğer hususları helâl kılmıştır.

Bazı sahabeler Ramazan ayında camilerde itikâfa giriyorlardı. Ramazanda camilerde îtikâfa girmek sünnettir. Sahabeler gece çıkıp evlerine giderler, hanımlanyla cinsi münasebette bulunurlar, yıkandıktan sonra tekrar camiye gelip îtikâfa girerlerdi. Yüce Allah itikâfta olanların hanımlanyla görüşmelerini bu âyet-i celileyle yasaklamıştır. Bu yasaklar Allah'ın hududlarıdır. Allah'ın emrine muhalefet ederek haddi aşmayın. Emirlerine uyup yasaklarından kaçının. **Allahü teâlâ**'nın ahkâmını size açıklamasının hikmeti, emirlerini gücünüz nisbetinde yerine getirmek yasaklarından korkup kaçınmak içindir.

188

«Aranızda mallarınızı haksız sebeplerle yemeyin ve kendiniz bilip dururken insanların mallarından bir kısmını günahla yemeniz için onlan hâkimlere aktarmayın.»

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: İmrül-Kays ile Abdullah İbni Esra' bir meselede anlaşamazlar ve nizalaşırlar. Durumu gelip **Peygamber**imize bildirirler ve dâvalarını anlatırlar. Her ikisi de dâvalarında haklı olduklarını söylerler. Kimin haklı, kimin haksız olduğunun ortaya çıkması ve mal sahibinin kim olduğunun belirlenmesi için bunlardan birinin yemin etmesi gerekiyordu. Bunun üzerine **Peygamber**imiz şöyle buyurdu:

«Siz bir meselede anlaşamadınız, bana geldiniz. Birinizin getirmiş olduğu delil, digerinizinkinden daha kuvvetli, daha açık olabilir. Ve kendini daha iyi savunabilir. Böylece haksız olduğu halde haklı çıkabilir. Haklı olan da hakkını savunamaz ve delillerini getiremez. Kendini savunamadığı ve delillerini getiremediği için de haklı olduğu halde haksız duruma düşebilir. Ben de sizin gibi bir insanım, hanginizin haklı olduğunu, hanginizin haksız olduğunu bilemem, bunu ancak Allah bilir. Savunmanıza göre aranızda hükmederim. Benîm hükmüm haramı helâl etmez. Yalan yere and içerek haramı almanız cehennem ateşini almanız demektir. Çünkü hakkınız olmadığı halde yalan yere yemin ederek ve delil getirerek bile bile başkasının hakkım almak cehennem ateşini almaktır.»

Bu âyet-i celile mezkûr iki kişi hakkında nazil olmuş, fakat hüküm bakımından herkesi ilgilendirmektedir.

Allahü teâlâ buyuruyor ki: «Bazınız bazınızın malını yalan yere yemin ederek ve zulüm ile alıp yemesin. Hâkimlere rüşvet vererek, haksız olduğu halde haklı çıkmasın. Kardeşine zulmedip malını almasın. Bu şekilde almış olduğunuz mallar size haramdır. Yaptığınız iş karşınızdaki kardeşinize zulüm ve işkencedir. Her hususta hakkınıza razı olun. Hakkınız olmayanı asla talep etmeyin.»

Bu âyet-i celilede şuna da işaret vardır: Yalan yere yemin etmek ve başkasının hakkını talep etmek haramdır. Bu haramı kabul edip yemek cehennem azabını hak etmektir. Harama helâl diyen dinden çıkar, kâfir olur ve onun yeri ebedî cehennemdir. Haramı helâl saymanın cezası ebedî cehennemdir.

Saîd İbni Müseyyeb (radıyallahü anh) Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle nakletmiştir: -Yalan yere şahitlik yapanların, bulundukları yerden ayrılmadan Allah'ın laneti ve gazabı üzerlerine yağar.»

Bu âyetin hükmü umumîdir. Yemin etmek suretiyle haksız yollardan Müslümanların mallarını yiyenlerin, zulmederek başkasının malını elinden alanların, domina, kumar ve buna benzer oyunlarla başkasının mauna alanların, hâkimlere rüşvet vererek hakkı olmayan malı elde edenlerin, rüşvet yiyenlerin ve buna benzer haksız yollardan kazanç sağlayanların hepsi Allah'ın lanetine ve azabına uğrayacaklardır.

189

«Sana yeni doğan ayları sorarlar. De ki: O, insanların faydası için, bir de hac için vakit ölçüleridir. İyilik ve tâat, evlere arkalarından gelmeniz değildir. Fakat iyilik Allah'a muhalefetten sakınmaktır. Evlere kapılarından gelin. Allah'tan korkun. Tâ ki muradınıza kavuşasınız.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu âyetin nüzul sebebini şöyle açıklamıştır: Muaz İbni Cebel ve Sa'lebetül-Ensarî Peygamberimize gelerek: «Yâ Resûlâllah, bu aya ne oluyor ki yeni doğduğu zaman iplik gibi görünüyor, sonra toplanıp değirmen gibi yuvarlak bir şekil alıyor. Sonra tekrar eksiliyor ve incelip gidiyor?» diye sorarlar. Bunun üzerine Yüce Allah yukarıdaki âyeti indiriyor ve buyuruyor ki: «Yâ Muhammed, sana ayın artıp eksildiğinden sorarlar. Bundaki hikmet nedir, derler. Onlara haber ver, ayın artıp eksilmesi, insanların vakitleri bilmeleri, çalışanların ayları tayin etmeleri, borç alıp verenlerin ödeme zamanını tayin edip haksızlığa uğramamalan, hamile kadınların iddetlerinin ne zaman tamam olacağını iyi bilmeleri, orucun ve bayramın noksansız yapılması, hac zamanının belirlenmesi, yılların hesaplanması içindir. Ay bu maksatlarla artar ve eksilir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) demiştir ki: 'Cahiliye devrinde ve İslâm'ın ilk zamanlarında hac için ihrama girenler, ihramdan çıktıktan sonra evlerine kapılarından girmezler, arkasından bir yer açar oradan veya penceresinden eve girerlerdi. Çadırda oturanlar da

aynı şekilde kapısından girmezler, arkasından girerlerdi. Böylece kapıdan girip çıkmayı kendilerine haram sayarlardı. Halbuki ihramh olanlara kapıdan girip çıkmayı **Allahü teâlâ** haram kılmamıstı.»

Yüce Allah bu âyetiyle onların âdetlerini men edsrek buyurdu ki: «Evinizin kapısından girip çıkmayı terk ederek arkasından girip çıkmak birr u ihsan değildir. Birr u ihsan ancak Allah'a itaat etmek ve emirlerine sarılmakla olur. İhramh veya ihramsız, evinizin kapısından girmek size helâldir. Allah'ın size helâl kıldığını haram kılmayın. Haram kıldığını da helâl kılmayın. Allah'tan korkun, ona âsi olmayın. Allah'a teslim olun ki, felah bulup azabınchın kurtulasmız.

190

«Size harp açanlarla, Allah yolunda siz de döğüşün. Aşın gitmeyin. Şüphesiz ki Allah aşırı gidenleri sevmez.»

Bu âyetin nüzul sebebi şöyledir: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 628 senesinde umre yapmak için Mekke'ye gittiler ve şehrin yakınında, Hudeybiye mevkiinde konakladılar. Mekkeli müşrikler o sens **Peygamber**imizi ve sahabesini şehre sokmadılar. **Peygamber**imiz bir ay Hudeybiye'de kaidı ve müşriklerle sulh yaparak geri döndü. Yapılan anlaşmaya göre, Müslümanlar bir yıl umre yapmayacaklar, ertesi yıl umre yapacaklar, Mekke'de üç günden fazla kalmayacaklar ve kimseyle görüşmeyeceklerdi. Ayrıca on yıl haram aylarda ve Mekke'de savaşmayacakiardı. Bu anlaşmadan sonra **Peygamber**imiz dönüp Medine'ye geldiler, ikinci sene **Peygamber**imiz tekrar sahabesiyle birlikte birinci senenin umresini yapmak için sefere çıktı. Mü'minler, müşriklerin kendileriyle savaşacaklarını zannederek korktular. Zira mü'minler haram aylarda savaşmayı hoş görmezler, bu aylara hürmet ederlerdi. **Allahü teâlâ** bu âyeti indirip buyurdu ki: «Ey mü'minler, siz Allah'a muti olun. O'nun yolunda savaşın. Sizinle savaşanlarla beraber haram aylarda ve Harem-i Şerif içinde siz de savaşın. Onlar bozmadıkça siz ahdinizi bozmayın. Allah ahdini bozanları sevmez.»

Bu âyet şu hususa da işaret etmektedir: Sulh yapanların ahidlerinde durmaları vaciptir. Yapılan anlaşma kâfirlerle bile olsa, onlar ahdi bozmadıkça, ahdi bozmak yasaktır. Ancak kâfirlerle

yapılan anlaşma mü'minlerin zararına ise o anlaşmayı bozmakta bir mahzur yoktur. Müslümanların aleyhine cereyan eden bir anlaşma geçersizdir. Ona itibar edilmez.

Bu âyet-i kerîme islâm'ı müdafaa için cihadın meşru olduğunu bildirmektedir.

191

«Onları nerede yakalarsanız öldürün. Onları sizi çıkardıkları yerden çıkarın. Fitne katiden beterdir. Onlar Mescid-i Haram yanında, orada sizinle döğüşünceye kadar siz de orada kendileriyle döğüşmeyin. Fakat sizi öldürürlerse siz de onları öldürün. Kâfirlerin cezası böyledir.»

Allahü teâlâ kâfirlerle savaşmayı emrediyor. Ahidlerini bozan kâfirleri nerede bulursanız orada öldürün. Zira size onlarla savaşma ruhsatı verilmiştir. Onların sizi çıkardıkları yerden siz de onları çıkarın. Haram aylarda ve Harem-i Şerifin içinde kâfirlerle savaşmak onların Allah'a şirk koşmasından çok daha iyidir. Mescid-i Haram içinde sizinle savaşmazlarsa siz de onlarla savaşmayın.

Şayet ahidlerini bozup sizinle savaşırlarsa siz de onlarla savaşın. Kâfirlerin cezası budur. Eğer İslâm'ı kabul ederlerse, **Allahü teâlâ** gafurdur, onların geçmiş günahlarını bağışlar, rahimdir, kullarını esirger.

192

«Bununla beraber (muharebeden) vazgeçerlerse şüphesiz ki, Allah çok yarlığayıcı, hakkıyla merhamet edicidir.»

Yüce Allah îman eden kullarını esirger ve bağışlar.

193

«Fitne kalmayıncaya kadar, din de yalnız Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın. Vazgeçerlerse, artık zalimlerden başkasına hiç bir husumet yoktur.»

Ey mü'minler, Mekkeli müşrikler Harem-i Şerifte Allah'a şirk koşarlarsa İslâm dini hâkim oluncaya kadar onlarla savaşın. Bu, Allah'ın dinidir. Onlar sizinle savaşmayı terk ederlerse, siz de onlarla

savaşmayı terk edin. Onlar kendilerine zulmedip küfürlerini terk etmezlerse küfürlerinin cezası onları helak edip mallarına el koymaktır.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) sahabeleriyle birlikte kurbanlarını aldılar, ikinci yıl umre yapmak için Mekke'ye geldiler ve umrelerini yaptılar, kurbanlarını kestiler. Üç gün Mekke'de kaldılar, sonra tekrar Medine'ye döndüler.

194

«Haram ay haram aya bedeldir. Hürmetler karşılıklıdır. Onun için kim sizin üzerinize saldırırsa siz de tıpkı onların size saldırdığı gibi ona saldırın. Allah'tan korkun ve bilin ki, şüphesiz Allah takva sahipleriyle beraberdir.»

Müşrikler Müslümanlara sizin savaşmanız hangi ayda haramdır diye sormuşlardır. Müşriklerin bu sorudan maksadı, Müslümanların savaşmadıkları bir zamanda savaşıp akıllarınca onları gafil avlamaktı. **Allahü teâlâ** yukarıdaki âyeti indirerek buyurdu ki: «Kafirler haram aylarda sizinle savaşırlarsa siz de aynı şeklide onlarla savaşın, Onlar haram ayına riayet etmeyerek sizinle savaşırsa, siz de kısasa kısas olarak aynı şekilde savaşın. Haram aylarda size zulüm edip savaş açanlara siz de ayniyle mukabelede bulunun. Böylece haram aylara riayetsizlikten korkmayın. Allah'tan korkun. Siz ahdinizi önce bozmayın, ahdi bozma hususunda Allah'tan korkun. Bilin ki **Allahü teâlâ**'nın nusreti, yardımı zulümden korkanlar üzerinedir.»

Bu âyet-i çelilenin nüzul sebebi hususî, fakat hükmü umûmîdir. Bir kimsenin malına ve canına ihanet edilip zarar verildiği takdirde zarar verene aynı şekilde mukabelede bulunulur. Zarara uğrayan kimsenin herhangi bir âzası telef edilmişse zarar verenin de aynı şekilde o âzası telef edilir. Misliyle mukabelede bulunulur. Mal hususunda da durum böyledir. Telef olan malından eksik almadığı gibi fazla da alamaz, çünkü fazlası haramdır.

195

«Allah yolunda mallarınızı harcayın. Kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin. Allah muhakkak iyilik edenleri sever.»

Bu âyetin nüzul sebebi şöyledir: Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) düşmana karşı savaşa çıkmayı sahabelerine emretti. Bunun üzerine Medine'nin ileri gelenlerinden bir cemaat dediler ki: «Yâ Resûlâllah, biz ne ile savaşa çıkalım. Yiyecek bîr şeyimiz yok, kimse de bize yardımda bulunmuyor.- O zaman **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal buyurdu: «Ey servet sahipleri, malınızın bir kısmını Allah yolunda yoksullara infak edin. Onu elinizde tutarak ve yoksullardan saklayarak helak olmayın. Zira siz fakirlere yardımda bulunmaz, onların ihtiyacını yerine getirmekten kaçınırsanız, onlar da sizinle savaşa iştirak etmekten çekinirler, kaçarlar. Siz de düşmanın karşısında azlığınızdan dolayı mağlûp düşer, mallarınızla helak olursunuz. Bir kısmını Allah rızası için onlara vermekten çekinirken sonra hepsinden olursunuz. Hem siz, hem aile efradınız, hem de mallarınız helak olur. Eğer siz Allah rızası için yoksullara infak eder, onların yardımına koşarsanız siz de, aile efradınız da, mallarınız da düşmanın eline düşüp yok olmaktan kurtulur. Çünkü onlar da sizinle beraber düşmana karşı canla başla mücadele edeceklerdir.»

Bu âyet-L celileden anlaşılan bir başka mâna da şudur: Malınızın bir kısmını tasadduk edin, cimri olmayın. Yarın siz o malı mirasçılara bıraktığınız zaman siz onun menfaatinden mahrum olacak, mirasçılar ise diledikleri gibi harcayacaklardır. Eğer gayr-i meşru yolda harcarlarsa tasadduk etmediğiniz için azabını siz çekeceksiniz. Onlar da geçici safasını süreceklerdir. Zira o malın bir kısmını Allah yolunda tasadduk etmediğiniz için sizden davacı olacaktır. Böylece elinizle kendinizi helak etmiş olacaksınız.

Bu âyetin bir mânası da şudur: Haram maldan yapılan hayır, Allah katında asla kabul edilmez. O mal kıyamet günü sahibinin yüzüne çarpılır. O haram sahibini ateşe götürür, helak eder. Zira haram ateşten bir parçadır, her zaman sahibini ateşe götürür.

Imam-ı Katâde şöyle demiştir: «Haram maldan sadaka verenler, hayır yapanlar, bundan sevap bekledikleri takdirde kâfir olurlar. Kâfir ise ebedî olarak azaptadır.

Bu âyet-i celilenin devamında **Allahü teâlâ** şöyle buyurmuştur:

«Allah yolunda ihsan edin, tasaddukta bulunun. Hak teâlâ ihsan edenleri sever.»

İhsan, Allah rızası için karşılıksız iyilik yapmaktır. Yapılan iyilik ve hayrın Allah indinde kabul olması için, sadece Allah rızası için yapılması gerekir, Allah rızası için yapılmayan ibadetler ve iyilikler Allah katında makbul değildir. Bu türlü ibadetler ve iyilikler kabul edilmez. Zira **Allahü teâlâ** ihsan edenleri sever. Kendi rızası için amel edenlerden hoşlanır. Ona göre fazlasıyla mükâfat verir. Çünkü Yüce Allah her şeye kadirdir.»

196

«Haccı da, umreyi de Allah için, tam yapın.»

Haccınızı ve umrenizi Allah için yapın. Bütün erkânını ve şartlarını yerine getirin. Telbiyede Allah'a eş tutmayın. Kâfirlerin ve müşriklerin yaptığı gibi yapmayın. Allah'ın rızası olmadığı şeyleri hacda ve umrede yapmayın. Zira Allah rızası için yapılmayan ibadetler makbul değildir.

Allahü teâlâ âyetin devamında şöyle buyuruyor:

«Herhangi bir sebeple bunlardan alıkonursanız o halde kolayınıza gelen kurbanı gönderin.

Hac ve umre için ihramlandıktan sonra hastalık veya herhangi bir sebeple hac ve umresini yapamayanlara **Allahü teâlâ** bir kolaylık olmak üzere hac ve umrelerinin yerine Beytullah'a birer kurban göndermelerini beyan ediyor. Bu kurbanlar boğazlanıncaya kadar ihramdan çıkmamalarını ve haccın menasikine uymalarını bildiriyor. Hac ve umreye mani olan engel ortadan kalktıktan sonra gelecek yıl hac ve umreyi kaza edin, yerine getirin, buyuruyor.

Yüce Allah âyetin devamında şöyle buyuruyor:

«Kurban yerine varıncaya kadar başlarınızı traş etmeyin.»

İhramda olanlar, kurbanları Mina'ya varıp kesilinceye kadar ihramdan çıkıp traş olmasınlar. Ancak kurbanları kesildikten sonra traş olup ihramdan çıksınlar, îlâhî emir böyledir. Hacc-ı ifrad, Hacc-ı temettü, Hacc-ı kıran için durum aynıdır.

Allahü teâlâ hac âyetinde şöyle buyuruyor:

«Artık içinizden kim hasta olur yahut başından bir esiyyeü bulunursa ona oruçtan, ya sadakadan yahut da kurbandan fidye (vaciptir) .

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şöyledir: Kâ'b İbni Acuze Beytullah'a hac ziyaretine gitmek için ihrama girer, ihramlı iken başında haşerat oluşur. Bu haşerat kendine eziyet verir. Durumu öğrenen **Peygamber**imiz sorar, Kâ'b, bunların kendine eziyet verdiğini söyler. **Peygamber**imiz «traş ol!» cevabını verir. Fakat buna mukabil altı kişiyi yedir, şayet buna gücün yetmezse üç gün oruç tut. Bunu da yapamazsan bir koyun kurban et, der.

Allahü teâlâ Peygamberinin hükmünü tasdik etmek için bu âyet-i celileyi indirir: «îhramlıyken av avlayanlar, traş olanlar, bunlara mukabil fakirlere fidye versinler. Eğer buna güçleri yetmiyorsa oruç tutsunlar. Bunu da yapamıyorlarsa bir kurban kessinler.»

Allahü teâlâ: 'Siz emin olduğunuz zaman», üzerinize farz ve vacip olan hac ve umrenizi kaza edin, buyurmuştur. Hac ve umreye niyet edip de herhangi bir sebepten yapamayanların ilk fırsatta hac ve umrelerini yapmaları gerekir.

Allahü teâlâ hac âyetinin devamında şöyle buyuruyor:

«Kim hacca kadar umre ile faidelenmek isterse ona kolayına gelen bir kurbanı (kesmek vacip olur)».

Umre için ihrama girip umresini yaptıktan sonra ihramdan çıkarak hac mevsimine kadar Mekke'de kalıp tekrar hac etmek için ihrama girenlerin bir kurban kesmeleri gerekir. Kurban üç kısımdır: Deve, sığır ve koyun.. Deve en yüksek olanı, sığır orta, koyun ise en aşağı olanıdır. En edna olanı koyun olduğu için koyundan kurban kesmek yeterlidir.

Hanefi mezhebine göre sadece umre veya sadece hacc-ı ifrad yapanlara kurban kesmek gerekmez. Hacc-ı temettü ve Hacc-ı kıran yapanların kurban kesmeleri gerekir.

Allahü teâlâ kullarına daima kolay olanı emrederek şöyle buyurmuştur:

«Fakat bulamazsa hac günlerinde üç, döndüğünüz vakit yedi gün olmak üzere oruç tutmak (üzerinize vacip olur ki) bunlar tam on gün eder. Bu, ailesi Mescid-i Haram'da bulunmayanlara aittir. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah, cezası en çetin olandır.»

Mekke'nin yerlisi olmayıp da haccedenlerin kurban almaya durumları müsait Olmadığı takdirde ihramlı iken üç, memleketlerine döndükleri zaman da yedi gün oruç tutarlar ki tamamı on gün eder. Bu, kesemedikleri kurbana mukabildir. Çünkü orada kurban kesmek haccın vaciplerinden biridir. Kurban kesme olayı terk edildiği için Yüce Allah kullarına kolaylık olsun diye on gün oruç tutmalar rını emretmiştir. Allah'ın azabından korkun, emirlerini yerine getirin. Ona asla muhalefette bulunmayın. İbadet ve itaatlerinizi tam yapın.

197

«Hac ayları bilinen aylardır. İşte kim onlarda haccı (kendine) farz ederse, artık hacda kadına yaklaşmak, günah işlemek, kavga etmek yoktur. Siz ne hayır yaparsanız Allah onu bilir. Bir de (hac için) azıklanm. Muhakkak ki azığın en hayırlısı kaçınmaktır. Ey kâmil akıl sahipleri benden korkun.»

Hac vakitleri bilinen aylardır. Bunlar şevval, zilkade ve zilhicce ayının ilk on günüdür. Bu aylar içinde haccı kendine farz kılanların, ihrama girip telbiyede bulundukları takdirde hanımlarına yaklaşmaları, orada kavga etmeleri, günah işlemeleri, çirkin söz söylemeleri, av avlamaları yasaktır. Bunları terk etmek suretiyle haccın âdabına uymuş ve faziletini muhafaza etmiş olurlar. Bunlara uyulmadığı takdirde haccın fazileti yok edildiği gibi günaha da girilmiş olur. Her türlü ibadetin kabul olması için gerekli şartlarına uyulması gerekir. **Allahü teâlâ** kullarının ne yaptığını bilir, ona göre mükâfat ve mücazat verir.

Hac ve umreye niyetlenenlerin gidip gelecek kadar kendilerine lâzım olan bütün ihtiyaçlarının tam olması gerekir. Orada başkasına muhtaç olmamak için gerekli şeylerin önceden hazırlanması icap eder. Yüce Allah, hac ve umreye gidecek olanların ihtiyaçlarını

önceden temin etmelerini ve orada kimseye muhtaç olmamalarını beyan ediyor. Zira ibadetin huzurlu yapılabilmesi için ihtiyaçların giderilmesi ve başkalarına yük olunmaması lâzımdır. İhtiyaç içinde kıvranan insanlar ibadetlerini huzurlu yapamazlar.

Bu âyetin iniş sebebi şöyledir: Yemenliler, biz Allah'a tevekkül ettik, biz tevekkül ehliyiz, diyerek hiçbir ihtiyaçlarını karşılamadan ve azıklarını yanlarına almadan hac için Mekke'ye gelirler. Yiyecek hiçbir şeyleri olmadığı için insanlardan yiyecek dilenirler. Vermeyen olduğu takdirde zoraki ve işkence ederek alırlardı. Böylece diğer hacıları da müşkül durumda bırakırlardı. **Allahü teâlâ** yukarıdaki âyeti indirip buyurdu ki: «Bir yolculuğa çıktığınız zaman, sizi götürüp getirecek kadar ihtiyacınız olan şeyleri ve azıklarınızı yanlarınıza alın. Azığın en hayırlısı sizi başkalarına muhtaç etmeyendir.»

Müslümanın sefere çıkarken başkalarına muhtaç olmamak için azığını yanına alması farzdır. Dilenmek, başkasına el açmak İslâm'da yasaktır.

Bu tefsirciler azığı şöyle izah etmişlerdir: Sefere çıktığınız zaman ihtiyattınız olan azıktan ve yiyecekten yetecek kadar alın. Âhiret yolculuğuna da çıkmadan önce takva azığından edinin. Takva Allah'tan korkmak, emirlerini yerine getirmek, yasaklarından kaçınmaktır. Ahiret yolculuğuna çıkmadan önce bu hazırlığı da yapın. Zira ahiret yolculuğu ebedi bir yolculuktur. Azıksız yola çıkanların hali perişandır.

Ey akıl sahipleri, Allah'tan korkun, emirlerine sarılın. Ona muhalefet etmekten sakının ki, azabından kurtulup rahmetine ulaşasnız.

198

«(Hac mevsiminde ticaretle) Rabbinizden rızık istemenizde bir günah yoktur.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi budur: Sahabe-i kiram **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e hac esnasında, cahiliye devrinde çeşitli pazarlarda alışveriş ettiklerini söyleyerek «yaptığımız iş doğru mu?« diye sormuşlardır. Bunun üzerine Allah,

hac esnasında alış-veriş yapmaya müsaade ettiğini bu âyetle beyan etmiştir:

«Hac esnasında Allah'ın size rızık olarak verdiği şeylerden, maişetinizi teinin için alışveriş yapmanızda bir günah yoktur. Ancak haccın erkânını yerine getirmek şartıyla ticaret yapmanızda bir günah yoktur.»

Allahü teâlâ âyetin devamında şöyle buyuruyor:

«Arafat'tan geri döndüğünüz zaman Meş'ar-i Haramın yanında Allah'ı zikredin, O size nasıl hidayet ettiyse siz de onu öylece anın. Siz bundan evvel dalâlette kalmış kimselerden idiniz.»

Arafat dağından ayrılıp Müzdelife'ye indikten sonra **Allahü teâlâ**'yı orada telbiye ve dua ile anın. O sizi hidayete erdirip, İslâm nimetini nasip etti. Buna karşılık siz de Allah'ı anın. O sizi hidayete erdirmeden önce kimin hidayette olup olmadığını bilmiyordunuz. Hepiniz dalâlet içindeydiniz. Sizi sapıklıktan kurtarıp hidayete erdiren ancak O'dur.

Arafat dağının bu ismi almasının hikmeti şudur. Cebrail (aleyhisselâm), Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)'e haccın bütün şartlarını ve erkânını bu dağda öğretmiş ve ona «hel arefte?» öğrendin mi? diye sormuştur. İbrahim (aleyhisselâm) da cevaben, «areftü- yani öğrendim, demiştir. Bundan dolayı ismi geçen dağa «Arafat» denilmiştir. Hacıların Arefe günü burada vakfeye durmaları haccın farzlarındandır.

Mina'ya Mina denilmesini ise **İbn Abbas** (radıyallahü anh) şöyle açıklar: Cebrail (aleyhisselâm) Âdem (aleyhisselâm)'a Mina'da -Yâ Âdem, neyi dilersen dile» demiş, Âdem (aleyhisselâm) da cevaben «Etimmenî alellahil cennete» yani ben Allah'ın cennetini arzu ediyorum, demiştir. Bundan dolayı o mevkinin ismi «Mina» olarak kalmıştır.

Müzdelife'ye de Müzdelife denilmesi şundan ileri gelmektedir: Havva anamızla Âdem babamız orada birleştikleri için, buluştukları için bu ismi almıştır.

199

«Sonra insanların döndüğü yerden siz de dönün. Allah'tan mağfiret isteyin. Şüphesiz ki Allah çok yarlığayıct, hakkıyla merhamet edicidir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Kureyşliler Harem-i Şeriften çıktıktan sonra Arafat'ta vakfeye durmazlar, içlerinden bazıları Harem-i Şerifin dışında vakfeye dururlardı. Yemen halkı ve diğerleri ise Arafat'ta vakfeye dururlardı. Arafat'ta vakfeye durduktan sonra dönerlerdi. **Allahü teâlâ** bu âyet-i celileyi indirerek buyurmuştur ki: «Ey Kureyşliler, diğer insanlar nerede vakfeye duruyorlarsa, siz de orada vakfeye durun. Onlar nereden dönerlerse siz de oradan dönün. Yüce Allah'tan mağfiret isteyin. Bu ana kadar işlemiş olduğunuz günahlarınızdan tevbe edin, mağfiret isteyin. Zira Yüce Allah kullarını bağışlayan, günahlarını affedendir.'

Bu âyetin nüzulünden sonra **Peygamber**imiz Ebû Bekir'e hacıları alıp Arafat'ta vakfeye durmasını emretmiştir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den rivayet olunmuştur ki: **Allahü teâlâ** vakfeye duran hacılarla meleklere karşı iftihar eder ve buyurmuş ki: «Yâ feriştahlanm, uzak yerlerden gelen kullarıma bakın, benim emrimi yerine getirmek için buraya geldiler. Her türlü eziyete katlandılar. Ben de onları bağışladım. Günahlarını affettim- (Neseî). Arafat'ta vakfeye duran hacılarla beraber melekler de vakfeye durur ve onların dualarına iştirak ederler.

200

«Sonra hacca ait ibadetlerinizi bitirince atalarınızı andığınız gibi, hattâ daha kuvvetli bir anışla Allah'ı anın.»

Bu âyet-i celilenin iniş sebebi şudur: Arapların eskidenberi bir âdetleri vardı. Onlar hac ibadetini ikmal ettikten sonra Mine mescidi ile dağ arasındaki sahada dururlar, babalarının yapmış oldukları iyilikleri ve işleri anlatırlardı. Ve bu işi yaparken büyük bir heyecana kapılırlardı. Ondan sonra dağılıp giderlerdi.

Yüce Allah bu âyetinde buyurdu ki: «Siz hac ibadetini ikmal ettikten sonra, sizi yaratan Allah'ı zikredin, anın. Bütün hayırları size

ve atalarınıza veren O'dur. Zikre lâyık ancak sizi yaratan Rabbinizdir.»

Bazı tefsirciler şöyle demişlerdir: Siz, Âdem atanızı zikrettiğiniz gibi Allah'ı zikredin Zira Yüce Allah, Âdem'i atasız yaratmış ve onun sulbünden de sizleri yaratmıştır Size bütün iyilik ve hayırları veren, her şeyi sizin için yaratan O'dur Bu nimetlere karşılık her an Allah'ı zikretmeniz farzdır.

Allahü teâlâ âyet-i celilenin devamında şöyle buyuruyor:

«Artık o insanlardan bazıları. Ey Rabbimiz, bize nasibimizi dünyada ver, der ki, onun âhiretten nasibi yoktur.»

Mekkeli müşrikler vakfeye durdukları zaman hep dünyalık isterler, servetlerinin çok olmasını arzu ederlerdi. Âhirete ait hiç bir şey istemezler, Allah'a tevbe etmezlerdi. **Allahü teâlâ** onların âhiretten nasibi olmadığını beyan ederek çok elim bir azaba çarptırılacaklarını bildiriyor. Mü'minler ise hem dünya, hem de âhiret nimetlerini Yüce Allah'tan isterler.

201

«Kimi de, Ey Rabbimiz, bize dünyada da iyi hal ver, âhirette de iyi hal ver ve bizi o ateşin azabından koru, derler.»

Mü'minler vakfeye durdukları zaman Ey Rabbimiz, bize dünyada da, âhirette de iyilik ve hasene ver. Bizi kabir azabından, cehennem azabından koru. Bize iki cihanın saadetini ihsan et, derler.

İbn Abbas (radıyallahü anh) haseneyi şöyle izah etmiştir: Dünyada hasene, günahlardan tevbe etmek, kelime-i şehadet getirerek ölmek ve saliha bir hatundur. Çünkü saliha hatun eşini dünyada haramdan korur. Ve ona yardımcı olur. Âhiretteki hasene ise, cehennem azabından kurtulup cennet nimetine kavuşarak ebedî saadeti elde etmektir.

Mü'minin hacda ve diğer ibadetlerde dua ederken dünya ve âhiret nimetleri için dua etmesi gerekir.

İmam-ı Katâde, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) zamanında bir zâtın şöyle dua ettiği bize nakledildi, demiştir: «Yâ Rabbi, bana âhirette vereceğin cezayı bu dünyada ver. Onu

burada çekeyim de âhirette selâmete kavuşayım» (Tirmizî). Allah o zâtın duasını kabul etmiş, çekebileceği bir hastalığı kendine vermiş. Hastalık onu çok yıpratmış ve yerinden kalkamayacak bir hale getirmiştir. Her geçen gün ızdırabı artan zat **Hazret-i Peygamber**e bildirilmiş. **Peygamber**imiz o zata gelerek'hatırını sormuş ve «neden bu hale geldin?» diye sormuş. O zat bunu kendisinin istediğini, Allah'a böyle dua ettiğini söylemiş. Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurmuş ki: - Ey Âdem oğlu, sen Allah'ın azabına dayanamazsın. Rabbine şöyle dua et: «Ey Rabbim, dünyada da, âhirette de bana iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru.- Hasta olan zat bu şekilde **Allahü teâlâ**'ya dua eder ve hastalığından kurtulur.

Yüce Allah bu âyetle duanın nasıl yapılacağını bildirmektedir. Bu şekilde yapılan dua ile dünya ve âhiret nimetleri birleştirilmiş olur. Mü'min dua ederken hem dünya, hem de âhiret için dua edecek, Allah'tan dünya ve âhiret mutluluğunu birlikte isteyecektir. Allah'ın rahmeti her şeyi ihata etmiştir. Yüce Allah, «kuluma istediğini vereceğim- buyuruyor. Şartlarına riayet ederek dua edenlerin dünya ve âhiret arzuları gerçekleşir. Duanın şartları aşağıda gelecektir.

202

«İşte onların kazandıklarından nasibleri vardır. Allah hesabı pek çabuk görendir.»

Her insan kazandığının karşılığını mutlaka görecektir. Hayır işlerse hayır, şer işlerse şer görecektir. **Allahü teâlâ** hesabı tez verendir. Allah dünyada kendilerine hasene verdiklerinden günahları giderdi, mükâfatlarını artırdı. Kötülük yapanların da cezalarını ziyadeleştirdi.

İmam-ı Dahhak, hesap hakkında şöyle demiştir; Hesabın tez oluşu şu demektir: **Allahü teâlâ** kıyamet günü bütün varlıkları bir defada hesaba çeker, onların birinin hesaba çekilmesi diğerinin hesaba çekilmesine engel değildir. Yer ve gök ehli hep birlikte Allah'a dua ve niyazda bulunsalar, hepsinin dualarını işitir ve arzularını bilir, birini diğerine karıştırmaz. Onların hepsini bir anda hesaba çeker ve her biri hesaba çekilenin yalnız kendi olduğunu bilir.

Hiçbiri diğerinin günahından ve sevabından bir şey alamaz. Orada herhangi bir yanlışlığın olması söz konusu değildir.

203

«Bir de sayılı günlerde Allah'ı zikredin. Kim iki günde acele ederse üstüne günah yoktur. Kim de geri kalırsa ona da günah yoktur. Bu takva sahibi içindir. Allah'tan korkun ve bilin ki, muhakkak onun huzurunda (hepiniz) toplanacaksınız.»

Kurban bayramı günlerinde farz namazlardan sonra tekbir getirerek Allah'ı zikredin. Arefe günü sabah namazından başlamak üzere kurbanın dördüncü günü ikindi namazına kadar her farzdan sonra namaz kılanların tekbir getirmesi vaciptir. Yüce Allah âyet-i celilede buna işaret ederek -sayılı günlerde Allah'ı zikredin» buyurmuştur.

Bazı bilginler şöyle demişlerdir: Bu tekbirlerden maksat, eyyam-ı teşrik günlerinde Mina'da taş atarken getirilen tekbirdir. Mina'da üç gün şeytan taşlanır. Bu tekbir şeytan taşlanırken getirilen tekbirdir. Hacılardan biri bayramdan sonra iki gün taş atsa da üçüncü günü beklemeden gitse üçüncü günü beklemediği için kendisine bir günah yoktur. Ancak haccın geri kalan hükümlerini ve şartlarını yerine getirmek suretiyle haccı kabul edilir, hattâ evine geldiği zaman bile masiyetten kendisini korumalıdır. Bir çok hacı vardır ki, evlerine döndükleri zaman Allah'tan korkmayıp masiyete dalarlar, günah işlemekten hiç çekinmezler. **Allahü teâlâ** onlardan hazer eder. Âyetin sonunda Yüce Allah, -Allah'tan korkun, bilin ki hepinizin toplanıp varacağınız yer O'nun huzurudur. Hepiniz O'nun huzurunda toplanacaksınız. Amellerinize göre mükâfat ve mücazat göreceksiniz. Hayır yapanlar mükâfatını, şer işleyenler ise mücazattnı göreceklerdir» buyurmuştur.

204

«insanlardan öyle kimse vardır ki, onun dünya hayatına ait sözü hoşunuza gider ve o kalbinde olana Allah'ı şahit getirir. Halbuki o düşmanların en yamanıdır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Ahnes İbni Şurayk adında gayet edip ve endamlı bir kâfir vardı. Bu adam Müslümanlara

karşı çok gaddardı. Bir gün Medine'de gezerken Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile karşılaşır ve Efendimize «Yâ Resûlâllah, benim niyetim gelip sana îman etmekti- der. Peygamberimiz onun doğru söylediğini zannederek konuşmasından hoşlanır. Ahnes yemin eder ve der ki «Vallahi ben sana îman ettim ve seni sevdim.» Halbuki Ahnes batıl üzereydi ve Peygambere düşmanlık yapıyordu. Çünkü Peygamberimiz onun yeminine itimat etmişti. **Allahü teâlâ** bu âyeti indirerek şöyle buyurmuştur:

«Yâ Muhammed, insanlardan bazılarının sözleri sana hoş gelir. Onlar sadece dünya hayatı için söylerler. Âhiret hayatından habersizdirler ve âhirette onlara hayrı dokunacak hiç bir şey yapmazlar. Onların söylediklerinin hepsi yalandır, onların kalbleri küfür doludur. Konuştukları da yalandır. Seni inandırmak için Yüce Allah'ı da şahit tutarlar. Halbuki onlar batıl üzere sana düşmanlıklarını devam ettirirler.»

205

«O, yer yüzünde iş başına geçti mi orada fesat çıkarmaya, ekini ve zürriyeti kökünden kurutmaya koşar. Allah fesadı sevmez.»

Bu âyet-i celile Ahnes hakkında inmiştir. Yüce Allah buyuruyor ki: «Yâ Muhammed, onun işi yeryüzünde daima fesat çıkarmak ve Allah'a isyan etmektir. Onun arzusu yeryüzünde huzuru kaldırmak ve devamlı bozgunculuk yapmaktır. O Müslümanların ekinlerini helak eder ve hayvanlarını öldürürdü. Onun işi gücü Müslümanlara zarar vermek, yeryüzünde fesat çıkarmaktı. **Allahü teâlâ** yeryüzünde fesat çıkaranları ve fesadı sevmez, onların günahlarını bağışlamaz.»

Zalim ve münafık Ahnes Peygamberimize îman ettiğini söylemesine rağmen ondan ayrıldıktan sonra Müslümanların ekinlerini helak etti ve hayvanlarını öldürdü. Peygamberimiz onun sözüne kanıp aldanmasın diye Yüce Allah da bu âyeti indirdi ve onun kalbinde saklamış olduğu düşmanlığı bildirdi.

206

«Ona, Allah'tan kork denildiği zaman izzeti kendisini günah işlemeye götürür. İşte öylesine cehennem yetişir. O hakikat ne kötü yataktır.»

Bu âyet-i celile yine Ahnes hakkında nazil olmuştur. Ona, Allah'tan kork, kibirlenmeyi bırak, Allah'a isyan etme, mütevazi ol, bozgunculuğu bırak, günah işlemekten sakın denildiği halde aldırmamazlıktan gelirdi. Yüce Allah onun akıbetini haber verip buyurdu ki:

«Ona cehennem azabı kâfidir. O ne kötü bir yataktır.» Fesatçıların, kâfirlerin, isyancıların ve müşriklerin gideceği yer orasıdır. Onlar orada ebedî kalıcıdırlar.

Bu âyet-i celile Ahnes hakkında inmesine rağmen, hüküm bakımından herkese hitap etmektedir. Kim yeryüzünde bozgunculuk yapar, Allah'a âsi olur, Müslümanlara zarar verirse, Allah'ın azabına uğrayacak ve gideceği yer cehennem olacaktır. Onlar Ahnes ile beraber haşrolacaklardır.

Bir Yahudi mühim bir ihtiyacı için Halife Harun Reşid'e gider, fakat bir yıl halifenin huzuruna giremez. Bir gün halife evinden çıkınca yolunu keser ve «Ey mü'minlerm emiri, Allah'tan kork» der. Bu sözü duyan halife atından iner ve secdeye kapanır. Secdeden başını kaldırdıktan sonra vezirlerine Yahudinin ihtiyacının giderilmesini emreder. Vezirleri Yahudinin ihtiyacını karşıladıktan sonra, halifeye gelerek «Ey mü'minlerin emîri, sana ne oldu ki, bir Yahudinin sözüyle atından indin, secdeye kapandın» derler. Halife «ben, Yahudinin sözünden dolaya atımdan inmedim. **Allahü teâlâ**'nın sözünü hatırladığım için indim. Bir insana -Allah'tan kork» dendiği zaman onu kibir kaplar, kibirlenip de günaha girmeyeyim diye atımdan indim, seodeye kapandım- der.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Yüce Allah'ın emirlerine icabet edip, O'na mutî olun. Biri, sizden Allah rızası için bir şey isterse verin. Mü'minin özelliği budur, imanın hakikati bununla zahir olur- (Tirmizî).

207

«İnsanlardan öyle kimseler de vardır ki Allah'ın rızasını isteyerek nefsini satın alır. Allah kullarına çok merhametlidir.»

Bu âyet Suheyb-i Rumi ile **Peygamber**imizin sahabesinden bir cemaat hakkında nazil olmuştur. Bu zatlar Mekke'de olduğu için, Mekkeli müşrikler bunlara ezâ-cefa etmişlerdi. Bunlardan Suheyb-i Rumî çok yaşlı ve çok zengin idi. Onların işkencesine dayanamayarak müşriklere şöyle der: -Ey kavmim, ben yetmişlik bir ihtiyarım, sizinle beraber olayım, benden size bir zarar gelmez. Bütün malımı size vereyim, beni bırakın, dinime karışmayın, malımla, canımı ve dinimi sizden satın alayım.» Mekkeli müşrikler buna razı olurlar, koyunlarını ve bütün mallarını alırlar. Suheyb (radıyallahü anh) eli boş olarak Medine'ye **Peygamber**imizin yanına döner. İlk önce Ebû Bekir'e uğrar, Ebû Bekir (radıyallahü anh), kendisi hakkında âyet nazil olduğunu ona haber verince çok sevinir.

Yüce Allah, Suheyb-i Rumî hakkında indirmiş olduğu âyette şöyle buyuruyor: «İnsanlardan öyle kimseler vardır ki, mallarını verip canlarını ve dinlerini satın aldılar. Bunu Allah rızası için yap' Ular. **Allahü teâlâ** öyle kullarını merhamet edici, bağışlayıcı ve arzularını yerine getiricidir.»

Bu âyet-i celile her ne kadar Suheyb-i Rumî hakkında nazil olmuşsa da; malım Allah yolunda infak ederek canını, namusunu ve dinini zarara uğramaktan koruyan, âhiretini satın alan bütün mü'minlere hitap etmektedir. Allah rızası için yapılan her şeyin karşılığını Yüce Allah çok fazlasıyla verecektir.

208

«Ey îman edenler, hep birden sulh u selâma girin. Şeytanın adımlan ardına düşmeyin. Çünkü o, sizin apaçık bir düşmanınızdır.»

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: Abdullah İbni Selâm ve arkadaşları İslâm'ı kabul ettikten sonra, cahiliye devrinde olduğu gibi cumartesine tazimde bulundular ve deve etini yemeyi kendilerine haram saydılar. **Allahü teâlâ** da bu âyeti indirerek «Ey iman edenler, hepiniz İslâm'ın emirlerine uyun. Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'in getirdiklerine tâbi olun.

İslâm'ın emirlerinden dışarı çıkmayın. Şeytana tabi olup, onun arkasından gitmeyin. Zira şeytan sizin en büyük düşmanmızdır, sizi Allah yolundan ahkoyar. Ona tâbi olursanız, helak olursunuz. Allah'ın size helâl kıldığını kendinize haram kılmayın, haram kıldığını da helâl kılmayın' buyurmuştur.

209

«Size bunca aşikâr deliller geldikten sonra yine kayarsanız bilin ki, şüphesiz Allah mutlak galibdir. O hikmet sahibidir.»

Bunca deliller size ulaştıktan sonra şeytan sizi hak yoldan ahkoyar, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in getirmiş olduğu İslâm'ı bıraktırırsa, bilin ki **Allahü teâlâ**, azizdir ve hükmü galibdir, haktan ayrılan kullarından mutlaka intikamını alacak ve onları elîm bir azapla cezalandıracaktır. O'nun hükmüne mâni yoktur. Hak yolda olanları mükâfatlandırdığı gibi, hakkın dışına çıkanları da cezalandıracaktır.

210

«İslâm'a girmeyenler Allah'ın, buluttan gölgeler içinde meleklerle birlikte kendilerine gelivermesine ve işlerinin bitirilmesine mi bakıyorlar? Halbuki işler Allah'a döndürülür..»

Kâfirler neye güvenerek îman etmezler. Bunların güvendikleri bir yer mi vardır? **Allahü teâlâ**'nın va'd ettiği azabın üzerlerine gelmesini mi bekliyorlar? Yoksa Allah'ın bulutlar içinde meleklerle üzerlerine azabını göndermesini mi bekliyorlar? Yüce Allah kıyamet günü cennet ehlini, cennete, cehennem ehlini de cehenneme sevk ettikten sonra bütün işler Allah'a dönecektir. Allah itaat ehline sevap, ikap ehline ise azap verir. Yani itaat edenlere sevap, isyan edenlere de azap verir.

211

«Sor İsrailoğullarına, onlara nice açık âyetler verdik. Kim Allah'ın nimetini, o kendisine geldikten sonra, değiştirirse şüphesiz Allah, cezası pek çetin olandır.»

Ya Muhammed, İsrailoğulları cenin Tevrat'taki özelliklerini inkâr ederek, mücadele ederler. Biz, onlara ne kadar nimetler ihsan

edip, deliller izhar ettik. Denizi ikiye ayırıp onları kurtardık, düşmanlarını helak ettik, Tih vadisinde onları kırk yıl hapsettikten sonra kurtardık. Onlara kudret helvasıyla güvercin eti indirdik. Senin özelliklerini Tevrat'ta onlara bildirdik. Şimdi bütün bu nimetlerimizin şükrünü terk edip inkâr ederek, seninle mücadele ediyorlar.

Allahü teâlâ, kendilerine nimet verip, **Hazret-i Muhammed**'in sıfatlarını bildirdikten sonra, değiştirenlere, hakkı gizleyip batılla tevil edenlere Yüce Allah'ın şiddetli azabı vardır. Allah'ın nimetleri onlardan zail olur.

Bu âyetin hükmü umumîdir. Allah'ın verdiği nimetlere şükretmeyip, inkâr edenlerden Allah nimetini alır. Onları elim bir azap ile cezalandırır.

212

«Küfredenlere dünya hayatı pek süslendi. İman edenlerden kimiyle eğleniyorlar. Halbuki takvaya erenler kıyamet gününde onların üstündedirler. Allah kimi dilerse ona hesapsız rızık verir.»

Bu âyet-i celile Kureyş kâfirlerinin reisleri hakkında nazil olmuştur. Onlara dünya hayatı süslü, çok güzel, lezzetleri tatlı görünmüştür. Müşrikler zenginlikleriyle böbürlenerek Müslümanların fakirleriyle alay etmeye başlamışlardır. Kâfirlerin hor gördüğü Kimseler Allah'a şirk koşmaktan uzak ve küfürden sakmmışlardir. Onlar ne kadar fakir olsalar da Allah'a iman ettikleri için kâfirlerden dünyada çok üstündürler. Âhirette ise makam ve nimetler yönünden, onlardan çok ulvîdirler. Onların hor gördüğü fakirler âhirette cennet nimetiyle mükâfatlandırılırken, müşrikler esfel-i sâfilinde en şiddetli azap ile cezalandırılacaklardır.

Allahü teâlâ kimi dilerse ona sonsuz rızık verir, vermiş olduğu rızkın hesabını kimse bilmez. Onu hiç kimse hesap edemez. Yüce Allah kulunu hiç ummadığı yerlerden rızıklandırır. Bu nimetlerin dünyada şükrünü yerine getirenlerden âhirette hesabı sorulmaz. Dünyada şükrünü yerine getirmeyenlerden âhirette hesabı sorulur.

Dünya hayatını insanlara hoş gösteren hususlar hakkında tefsirciler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bazılarına göre dünya

hayatını insanlara hoş gösteren şeytandır. Zira **Allahü teâlâ**, kullarını dünyanın kötülüklerinden alıkoymak için âyetlerini indirmiş ve dünyanın fani olduğunu, onunla böbürlenmemelerini, dünyaya aldanmamalarını beyan etmiştir. Fakat şeytan, onları ebedî saadetten mahrum etmek için, dünyayı hoş göstermiş, gönüllerini dünyaya bağlatmış, âhireti inkâr ettirmiş veya unutturmuştur.

Bazı tefsircilere göre ise, dünyayı hoş gösteren **Allahü teâlâ**'dır. Kullarını imtihan etmek için göze ve gönle hoş görünen şeyleri dünyanın içine atmıştır. İnsanlar onlarla böbürlenerek, gururlanarak aldandılar. Ebedî hayatı terk ettiler. Dünya muhabbetine daldılar ve saadet-i ebediyeden mahrum oldular.

213

«İnsanlar bir tek ümmetti. Binaenaleyh Allah'ın müjdecileri, habercileri olmak üzere (onlara) **peygamber**ler gönderdi. İnsanların ihtilâfa düştükleri şeyler hakkında aralarında hüküm vermek için hak kitablar da indirdi.»

Bu insanların hepsi Nûh (aleyhisselâm) zamanında bir din ve bir ümmet üzere idiler. Allah'a iman etmeyip, Nûh ile gemiye binmeyenlerin tamamı helak olmuştu, yer yüzünde tek bir kâfir bile kalmamıştı. Sadece kurtulanlar gemiye binenler olmuştu. Nûh tufanından sonra gemiye binip, kurtulanların zürriyetleri çoğaldı, dinleri ayrıldı, çeşitli kabilelere bölündüler. Birçoğu hak dinden uzaklaştı. Yüce Allah tekrar onlara **peygamber**ler gönderdi, hak yola davet etti.

Bir kısım bilginler bu mevzuda şöyle demişlerdir: «Nûh (aleyhisselâm) zamanında bütün insanlar kâfir idi, bu bakımdan bir din üzere idiler. **Allahü teâlâ** bunları hak yola davet etmek için Nûh (aleyhisselâm)'u ve diğer **peygamber**leri gönderdi. Gönderilen **peygamber**ler Allah'a itaat edenleri cennetle müjdelediler, isyan edenlerin ise ebedî azaba uğrayacaklarını bildirdiler. Yüce Allah **peygamber**ler vasıtasıyle kitaplar gönderdi ki, ibadet şekillerini öğrensinler ve aralarında ihtilâfa düştükleri meselelerde onunla hükmetsinler diye.» Yüce Allah'ın **peygamber**ler ve kitaplar göndermesindeki hikmet,

kullarım dünyada ve âhirette ebedî saadete ve mutluluğa ulaştırmaktır.

Yüce Allah âyetin devamında şöyle buyuruyor:

«Halbuki kendilerine apaçık deliller geldikten sonra birbirine karşı olan ihtiras ve hasetten ötürü ihtilâfa düşenler, o Ikitap) verilenlerden başkası değildir. İşte Allah îman edenleri, kendi iradesiyle, hakkında ihtilâfa düştükleri hakka ulaştırdı. Allah kimi dilerse onu doğru yola iletir.»

Kendilerine kitap verilenler, **Allahü teâlâ**'nın dininin hak olduğunu bildikten sonra hasetlerinden dolayı ihtilâfa düşüp, muhtelif dinlerin sâliki oldular. Yüce Allah iman edenlere hidayet verip, batıldan hakka dönderdi. Onlar batılı bırakıp hakka girdiler. Yüce Allah kimi dilerse onu hak yolda muvaffak kılar.

214

«Yoksa siz, sizden evvel geçenlerin hâli başınıza gelmeden cennete girivereceğinizi mi sandınız? Onlara öyle yoksulluk, sıkıntı gelip çattı ve (öyle) sarsıldılar ki, hatta **peygamber**leri maiyetindeki mü'minlerle birlikte: «Allah'ın yardımı ne zaman?» diyordu. Gözünüzü açın, muhakkak Allah'ın yardımı yakındır.»

Bu âyet-i celile Hendek muharebesi hakkında nazil olmuştur. İsmi geçen muharebe esnasında kâfirlerin çokluğu mü'minleri korkutmuştu. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) sahabesiyle istişare yaparak Medine şehrinin etrafına hendek kazılmasına karar vermişlerdi. Bu hendek kazımmda bizzat **Peygamber**imiz de çalışmıştı. Düşmanın çokluğundan tedirgin olan sahabeler, çeşitli yorumlarda bulunuyorlardı. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti indirerek: Ey mü'minler, sizden öncekilerin düştüğü sıkıntılara düşmedikçe -ki, onlar çeşitli sıkıntılar, hastalıklar, yokluklar, ızdıraplar çekmişlerdi - siz de onları çekmedikçe cennete gireceğinizi mi sanıyorsunuz? Tâ ki, mü'minler Resûlüllah'a «Allah'ın yardımı bize ne zaman ulaşacak» dediler. «Yâ Muhammed, **Allahü teâlâ**'nın yardımı size yakındır.' Kâfirler kazılan hendeği görünce şaşırdılar. Zira bu ana kadar böyle bir şey

görmemişlerdi. Bir müddet Medine'yi muhasara altında tuttuktan sonra, bir netice alamadan çekip gittiler.

Artık sıra Müslümanlara gelmişti. **Allahü teâlâ**'nın va'dettiği yardım mutlaka vuku bulacaktı. Mü'minler Mekke üzerine yürüdüler, kısa zamanda Mekke'yi fethettiler, ilâhi vaad vuku bulmuştu. Müslümanlar sevinç içinde idiler. Artık küfür ehli helak ve perişan olmuştu. Müslümanlar kurtulmuş, Allah'ın yardımına kavuşmuşlardı. Allah daima inananlarla beraberdir. Her zaman küfür ehli helak olacak, iman ehli zafer bulacaktır.

Bir kısım tefsirdiler de şöyle demişlerdir: «Bu âyet bütün **peygamber**ler hakkındadır. Zira her **peygamber**in ümmeti kâfirler tarafından işkenceye maruz kalmıştır. Onlar «ne zaman Allah'ın yardımı bize ulaşacaktır» dediklerinde **Allahü teâlâ** da yardımını göndermiş, onları kâfirlerden kurtarıp, kâfirleri helak etmiştir.»

215

«Onlar, hangi şeyi nafaka olarak vereceklerini sana sorarlar. De ki: Maldan vereceğiniz şey ananın, babanın, akrabanın, yetimlerin, yoksulların, yol oğlunun (misafirlerin hakkı) dır. Her ne hayır işlerseniz şüphesiz Allah onu çok iyi bilendir.»

Bu âyet-i celile, sahabenin zengin ve yaşlılarından Amr İbn Cemuh (radıyallahü anh)'un «Yâ Resülâllah, hangi şeyi sadaka olarak verelim, infak edelim? suâline cevap olarak nazil olmuştur. **Allahü teâlâ**bu âyet-i celileyi inzal buyurarak: -Yâ Muhammed, sana hangi şeyi nafaka olarak vereceklerini sorarlar, ihtiyacınızdan fazlasını nafaka olarak verin..» Bir de kimlere vereceklerini sorarlar. «İnfaka lâyık olanlar, analar, babalar, akrabalar, yetimler, yoksullar, yolda kalmışlar, misafirlerdir. Siz malınızı nasıl infak edip, sadaka olarak verirseniz verin Allah onu bilir. Kıyamet günü çok fazlasıyla onun mükâfatını size verir. Allah, hiçbir şeyi karşılıksız bırakmaz.

Bir kısım tefsirciler şöyle demişlerdir: -Bu sadaka âyeti, zekât âyetiyle neshedilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'deki bütün sadaka âyetlerinin hepsi böyledir.»

Bazı tefsirciler de şöyle demişlerdir: «Sadaka âyeti zekât âyetiyle nesh edilmemiştir. Hükmü bakidir. Zira bu âyette anaya-babaya, hısımlara ihsan etmek, yetimlere, yoksullara ve ihtiyaç sahiplerine yardım ve hayır yapmak tavsiye edilmektedir. Âyet buna delâlet eder.»

216

«Sizin hoşunuza gitmediği halde uhdenize düşmanla savaş yazıldı. Olur ki bir şey hoşunuza gitmezken o, sizin için hayırlı olur. Bir şeyi de sevdiğiniz halde o da hakkınızda şer olur. Allah bilir (hangisinin hayır, hangisinin şer olacağını) siz bilmezsiniz.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Allahü teâlâ** düşmanla savaşmayı Müslümanlara farz kıldı. Müslümanlar savaşmayı ve savaş için sefere çıkmayı hoş görmediler, zahmet sandılar. Yüce Allah bu âyet-i celileyi indirerek şöyle buyurmuştur: «Sizin üzerinize cihad farz kılındı, sizin hoşunuza gitmeyen ve size ağır gelen şeylerde, sizin için hayır vardır. Hoşunuza giden, sevdiğiniz şeylerde de sizin için belki şer vardır. Hoşunuza gitmeyen savaşta, fetih ve İslâm'ın zuhuru vardır. İslamî cihadda ölenler şehadet mertebesine, kalanlar ganimet ve gazilik derecesine ulaşırlar. Düşmanla ‘ınvaşmayıp evde oturmak sizin hoşunuza gider, halbuki bu sizin için serdir. Savaştan geri kalmakla düşmana cesaret verir, onu üzerinize musallat edersiniz. Dünyevi ve uhrevî nimetlerden mahrum kalırsınız. **Allahü teâlâ** sizlerin salâhınızı ve faydalarınızın nelerde olduğunu bilir, fakat siz bilmezsiniz. Bunun için sizin üzerinize düşmanla savaşmayı farz kılmıştır, emretmiştir. Hayır, **Allahü teâlâ**'nın dilediğindedir; bizim dilediğimizde değildir. Bizim görevimiz Allah'ın emirlerine boyun eğmektir. Hoşumuza gitmeyen şeylerde belki bizim için sayısız hayırlar vardır, halbuki biz onu bilmeyiz.. Gaybı bilen ancak Allah dır. O, daima kulunun hayrına olan şeyi takdir eder, kulları için şer değil, hayır diler.

217

«Sana haram olan o ayı, ondaki muharebeyi sorarlar. De ki: Onda muharebe etmek büyük günahtır. Allah yolundan men etmek, onu inkar etmek, Mescid-i Haram'a gitmelerine manî olmak, onun halkını oradan çıkarmak ise Allah katında daha büyük günahtır.

Fitne katiden de beterdir. Kâfirler, güçleri yetse, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaya devam edeceklerdir. İçinizden kim dininden döner de o, kâfir olarak ölürse onların yaptığı işler dünyada da, âhirette de boşa gitmiştir. Onlar o ateşin arkadaşlarıdır. Onlar orada ebedî kalıcıdırlar.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Abdullah İbn Cahş'ı Cemâziyü'l-âhir ayında, dokuz kişilik bir öncü kuvvetle, Mekkeli müşriklerin Müslümanlara karşı ne gibi bir hazırlıkta bulunduklarını öğrenmesi için Mekke tarafına göndermişti, öncü kuvvet yolda giderken Kureyş ticaret kervanıyla karşılaştı. Seriyye başkanı Abdullah, Kureyşlileri yanıltmak için arkadaşlarının saçlarını kestirdi. Mekkeli müşrikler bunların saçlarının kesik olduğunu görünce Recep ayının girdiğini zannederek yollarına devam ettiler. Çünkü eskiden beri Araplarda Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep aylarında savaş yapılmazdı. Bu aylarda savaş yapmak haramdı. Fakat henüz Recep ayı girmemişti. Abdullah İbn Cahş onlarla savaştı, bir kısmını katletti, bir kısmını esir etti ve mallarını aldılar. Bunun üzerine kâfirler, Müslümanları haram ayda savaş etmekle suçladılar, **Peygamber**imize gelip «haram aylarda savaşmak var mıdır, sizin dininizde haram aylarda savaş yapılır mı?» diye sordular. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti indirerek: -Yâ Muhammed, müşrikler sana haram ayında yapılan savaşın hükmünü sorarlar. Haram ayında savaş yapmak günahtır. Fakat Allah'ın kullarını Beytullah'ta ibadet etmekten men etmek, Allah'a şirk koşmak, Müslümanları Mekke'den çıkarmak Allah katında günahların en büyüğüdür. Allah'ı inkâr etmek, O'na şirk koşmak, haram ayında savaşmaktan çok daha gûnahdır. Eğer o müşriklerin güçleri yetse, sizi dininizden çevirmek için her an savaşırlar, haram ay dinlemezler, fakat onlarаı asla buna güçleri yetmez. Siz de bundan sonra onların dinine rağbet edip, onlara dönmeyin. Her kim onların dinine dönerse bu ana kadar yapmış olduğu bütün iyilikler yok olur. Yapmış olduğu iyiliklerin dünyada ve âhirette kendisine asla faydası olmaz.

Abdullah İbn Cahş arkadaşlarıyla **Peygamber**imize gelerek: -Yâ Resûlâllah, biz kâfirlerle Recep ayında savaştık, bize mücâhidlerin

sevabı verildi mi, yoksa Recep ayında savaştığımız için mükâfattan mahrum mu kaldık?» diye sordular.

218

«Hakikat îman edenler, bir de Allah yolunda hicret edip de savaşanlar yok mu? İşte onlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah hakkıyla yarlığayıcı, cidden merhamet edicidir.»

İman ettikten sonra Allah rızası için, dinleri uğrunda yurtlarını terk edenler, dinlerini korumak için kâfirlerle savaşanlar, mutlaka Allah'ın rahmetine nail olacaklardır. Onlar hem bu dünyada, hem de ahirette ebedi mükâfata kavuşacaklardır. **Allahü teâlâ** gafurdur, haram ayda yapılan savaşların günahını bağışlar, rahimdir, iman eden kullarını esirger.

Yüce Allah haram aylarda savaşmayı bu âyetle mubah kılmıştır. Bundan sonra savaşılması yasak bir ay kalmamıştır. Yüce Allah Tevbe sûresinin 36. âyetinde şöyle buyuruyor: «O aylarda nefislertnize zulmetmeyin, topyekün kâfirlerle beraber savaşın.» Günah işleyerek kendinize zulmetmeyin. Kâfirler sizinle savaştıkları zaman, siz de hep birlikte onlarla savaşın. Ne zaman onlar sizinle savaşırlarsa, siz de haram ay gözetmeden onlarla savaşın.

219

«Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki: Onlarda hem büyük günah, hem insanlar için faideler vardır. Günahları ise faidelerinden daha büyüktür.»

Bu âyet-i celile Hazret-i Ömer, Hazret-i Muaz ve Hazret-i Sa'd İbni Vakkas hakkında nazil olmuştur. İsimleri geçen sahabeler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e gelerek: «Yâ Resûlâllah, içki ve kumar hususunda bize ne dersin? Bunlardan içki, aklı, kumar da malı gideriyor. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukarıdaki âyeti indirerek: «Yâ Muhammed, sana içki ve kumardan sorarlar. Bunları işlemek günahtır. Zira bunlar aranıza düşmanlık sokar, birbirinize kötü söz söylemenize sebep olur, sizi yalana teşvik eder, sizin küfrünüze sebep olur, ibadetlerinize mani olur. Fakat bunlarda bazı faydalar da vardır. Bunlardan kazanç

temini gibi. Her ne kadar insanlar için bunlarda fayda varsa da, zararları faydalarından çoktur. Günahı çok, menfaati azdır.»

Bu âyet-i celile içki ve kumarın faydasını ve zararlarını bildirerek zararının faydasından çok olduğunu haber vermiştir.

Sahabeden bazıları, günahı olanı bırakalım, bize faydalı olanı alalım demişlerdir. Yüce Allah Nisa sûresinin 43. âyetini indirerek: - Ey îman edenler, siz, sarhoşken, ne söyleyeceğinizi bitinceye kadar namaza yaklaşmayın» buyurmuştur. Bu âyetin nüzulünden sonra sahabeden bir kısmı içkiyi bırakmıştır. Bir kısmı da içkiyi bırakmayarak namaz vakitleri içmezler, namaz vakitlerinin dışında içerlerdi. Yüce Allah hiç bir **peygamber**in ümmetine vermediği bütün nimetleri, **Hazret-i Muhammed**'in ümmetine ihsan etti. **Allahü teâlâ** Şeriat-ı Muhammediyeyi bir anda göndermedi, zaman zaman, alıştıra alıştıra gönderdi. Halbuki diğer **peygamber**lerin kitaplarını bir defada göndermiş, böylece dinî emirlerin bir kısmı onlara ağır gelmişti. Fakat **Hazret-i Muhammed**'in ümmetine ağır gelmesin diye dinin hükümlerini zaman zaman göndermiştir. İçki yasağını da bir defada koymamıştır. Zira İslâm'ı kabul edenlerden içkiye mübtelâ olanlar vardı, bir anda bunları içki alışkanlığından vazgeçirmek nefislerine ağır gelecekti. Allah içkiyi haram kılmadan önce içkinin zararlarını bildirdi, ondan sonra sarhoş iken namaza yaklaşılmamasını emretti ki, Müslümanlar bunun üzerinde düşünsünler, haram olduğunu anlasınlar. Bundan sonra Maide sûresinin 90. âyetini inzal ederek iman edenlere içki ve kumarın kesinlikle haram olduğunu bildirmiştir. Bunun açıklaması Maide süresinde gelecektir. Bu âyet-i celile içki ve kumarın bütün mü'minlere haram olduğunu bildirmiştir. Sadece içilmesini değil, ticaretinin yapılmasını da haram kılmıştır.

Kivayet edilmiştir ki, Âşâ isminde bir zat, Müslüman olmak için Medine'nin yolunu tutar. Yolda bir kaç müşrikle karşılaşır. Müşrikler nereye gittiğini sorarlar, Âşâ da Müslüman olmak için Medine'ye gittiğini söyler. Müşrikler, ona Müslüman olursan Muhammed, sana namaz kılmam emreder, derler. O da, kul olana Allah'a hizmet etmek vaciptir, cevabını verir. Müşrikler bu zatı İslâm'a girmekten alıkoymak için, yine devam ederler ve eğer Müslüman olursan,

Muhammed, sana, malından fakirlere vermeni söyler, derler. Âşâ, fakirlere yardım insanlığın gereğidir der. Müşrikler devam ederler, şayet islâm'ı kabul edersen, Muhammed sana zina yapmamanı söyler. Müslüman olursan zina yapamazsın, derler, Âşâ, zina yapmak çirkin bir iştir, insanlığa yakışmaz, aklı olanın yapacağı bir iş değildir der. Bu defa müsrikfer, İslamı kabul ettiğin takdirde Muhammed içki içmeni yasaklar, sana içki içirmez derler. Bunu duyan Âşâ, içkiye sabredemem; bir yıl daha içerim ondan sonra gider islâm'ı kabul ederim der ve yoldan geri döner. Evine giderken devesinden düşer ölür.

Düşünebilenler bundan ibret almalıdır. Hayır işini geciktirmek hayır getirmez, daima şer getirir. Allah'ın yasakladığı şeylerden bir an önce vazgeçmek en büyük hayırdır. Onlarda ısrar etmekse en büyük tehlikedir. Zira insan ne zaman ve hangi şartlar altında öleceğini bilmemektedir. Onun için de tedbirli olması şarttır.

Cafer-i Tayyar (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Ben İslâm'dan önce bile içki içmedim, gördüm ki akü yok ediyor, içenleri perişan ediyor, insanı insan yapan akıldır, insanın kemâle ermesi için aklını koruması gerekir. Ancak akıl sahipleri kemâle ermiştir. Aklının kıymetini bilmeyenler en aşağı dereceye inmişlerdir. **Allahü teâlâ** akıl vermediklerine herhangi bir mükellefiyet yüklememiştir. Onlar için bir ceza da yoktur..» Böylece aklın ne kadar değerli bir nimet olduğu anlaşılmaktadır. Aklı zedeleyecek olan her şeyi Yüce Allah yasaklamıştır. Fakat insanlardan bazıları bu ilâhi hikmeti anlayamadıkları için kendilerine zulmederler de farkında olmazlar.

Kumar da içkiyle birlikte yasaklanmıştır. İslâm'dan önce birkaç arkadaş bir deve satın alarak aralarında kur'a çekerlermiş, kimin ismi en son çıkarsa devenin parasını o verirmiş. İsmi en son çıkan zarar ediyor, diğerleri onun sırtından geçiniyordu, islâm haksız yere başkasının sırtından geçinmeyi kesinlikle yasaklamıştır. İslâm buna asla müsaade edemezdi. Nitekim de etmemiştir. Kur'a ile ve diğer oyunlarla haksız yere birbirinin elindekini almayı islâm kumar kabul etmiş, büyük günah olduğunu bildirmiş, bunu yapanların elim bir azaba çarptırılacaklarını da haber vermiştir.

Imam-ı Mücahid ile İmam-ı Ata her ne suretle olursa ölsün haksız yere başkasının elindekini almak kumardır. Bu az olsun, çok olsun farketmez, demişlerdir.

Yüce Allah âyet-i celilenin devamında şöyle buyuruyor:

«Sana hangi şeyi nafaka vereceklerini sorarlar. De ki: İhtiyacınızdan artanı verin. Allah size böylece âyetlerini açıklar. Olur ki dünya hususunda da, âhlret hususunda da iyice düşünürsünüz.»

Bu âyet-i celile Amr İbni Cemuha'nın **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)e sadaka hakkında soru sorması üzerine nazil olmuştur. **Allahü teâlâ** buyurdu ki: «Yâ Muhammed, senden sadaka hakkında sorarlar. Hangi şeyden sadaka verelim derler. Aile efradınızın ve sizin ihtiyacınızdan fazlasını infak edin.' Amr (radıyallahü anh) bu hükmü öğrendikten sonra kazandığından aile efradına yetecek kadarını alır, diğerini sadaka olarak verirdi. Tâ ki zekat âyeti gelene kadar böyle devam etti. Zekât âyeti gelince sadakanın vücubu nesh edilmiştir. Fakat sadaka vermek sevabtır, verene mükâfat vardır, vermeyene de bir günah yoktur. Yalnız zekât böyle değildir. İslâm'ın şartından biri de zekât vermektir. Gücü yettiği halde zekât vermeyenler, hem Allah'a âsi olurlar, hem de en büyük azaba uğrarlar. Zekât, zengin olan her Müslümana farzdır. Zekâtın farziyetini inkâr eden dinden çıkar. Yüce Allah, zekât müessesesiyle İslâm'da sosyal adaleti gerçekleştirmiştir. Zenginlerin fakirlere zekâtlarını vererek, onların da günün şartlarına göre yaşama düzeyine çıkarılması ve ihtiyaçlarının giderilmesi insanlığın gereğidir. Yüce Allah, zekâtı İslâm'ın şartlarından biri sayarak, zengine fakiri korumasını emretmiştir. Düşü' nülecek olursa bunda büyük hikmetler vardır. Zekât, zengin fakir ayrımını ortadan kaldırmakta, toplumun huzurunu sağlamaktadır. Aç insan her şeyi yapar, yokluk insana her şeyi yaptırır. O zaman zenginde de, fakirde de huzur kalmaz.

Allahü teâlâ, içki ve kuman yasaklamış, sadakayı bildirmiş, emirlerini ve yasaklarını size açıklamıştır. Siz, bu dünyada Allah'ın emirlerine sarılıp, yasaklarından kaçının. Bu dünya hayatı geçicidir, lezzetleri fanidir. Makam ve şöhretleri bir oyuncaktır, dünyanın hiç bir şeyi baki değildir. Âhiretin nimetleri, lezzetleri, makamları

datmîdir, geçici değildir. Bu izzet ve şerefe ancak amel-i salih ile ulaşılır. Bu dünyada, Allah'ın emirlerini yerine getirmekle ebedi saadete ve mutluluğa ulaşılır. Geçici hayatı, ebedî hayata tercih etme. Dünyada Allah'a isyan edip, ahiretini yıkma, mutluluğu bırakıp zillete düşme. Hakkı bırakıp, batıla dalma.

220

«Bir de sana yetimleri sorarlar. De ki: Onlar için ıslahta bulunmak hayırlıdır. Şayet kendileriyle bir arada yaşarsanız onlar sizin kardeşlerinizdir. Allah, salâhına çalışanlarla, fesad yapanları bilir. Eğer Allah dileseydi, sizi muhakkak zahmete sokardı. Şüphesiz Allah mutlak galiptir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Yüce Allah, Nisa sûresinin 10. âyetini inzal edip «gerçek, yetimlerin mallarını haksız olarak yiyenler, karınlarına ancak bir ateş yemiş olurlar» buyurmuştur. Bu âyetin nüzulünden sonra sahabe, yetimlerin mallarını ayırmışlar, onlara karışmamaya başlamışlar, kimin yanında yetim varsa onun malını ve evini ayırmışlar, mallarını mallarına karıştırmamışlardır.

Abdullah İbn Revana (radıyallahü anh), bir gün **Peygamber**imize gelerek: -Yâ Resûlâllah, Yüce Allah, Nisa sûresinin 10. âyetini inzal buyurduktan sonra ben yetimlerin mallarını ve evlerini ayırdım, ben onlara karışmaktan korkuyorum. Bu hususta bize tanınan herhangi bir ruhsat var mı?» diye sormuştur. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti indirerek: -Yâ Muhammed, sana yetimler hakkında sorarlar, onlara karışmanın hükmü nedir?» derler. Yetimleri ve mallarını ıslâh etmek hayırlıdır. Buna karşılık onlardan bir ücret beklemeyip, mükâfatınızı Allah'tan umasınıa. Şayet, onlara nafakalarında, mallarında, yardımcı olup, onlarla ortaklık yapıp mallarını muhafaza ettiğinizden dolayı size bir ücret isabet ederse, onlar din kardeşinizdir. Kardeş kardeşin işine yardım eder, onun malını ve canını muhafaza eder, namusunu kendi namusu gibi korur. Birbirinin mallarından hak üzere istifade ederler. Dünya malı için hakkı unutmazlar. **Allahü teâlâ**, alimdir, sizin ne yaptığınızı bilir. Yetimlerin mallarını ıslah mı ediyorsunuz, yoksa gasp mı ediyorsunuz bilir. **Allahü teâlâ** dileseydi, size teklif edip

emrinde zorluk yapardı. Halbuki O, kullan için daima kolaylık diler. O Hakimdir, her işi yerli yerince yapar, O'nun işinde bir noksanlık yoktur.

221

«Allah'a şirk koşan kadınlarla, onlar îmana gelinceye kadar evlenmeyin, îman eden bir cariye, müşrik bir kadından, bu sizin hoşunuza gitse de elbet daha hayırlıdır. Müşrik erkeklere de, onlar iman edinceye kadar, nikahlamayın. Mü'min bir kul müşrikten o, sizin hoşunuza gitse de elbette hayırlıdır. Onlar sizi cehenneme çağırırlar, Allah ise, kendi iradesiyle, cennete ve mağfirete çağırır. O, insanlara âyetlerini apaçık söyler. Tâ ki iyice düşünüp ibret alsınlar.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Ebû Mersed adında sahabeden bir zat, Mekke'ye gider, oradaki Müslümanları alıp, Medine'ye, **Peygamber**imizin yanına getirir. Yine bir defasında Mekke'ye döndüğü zaman, İslâm'dan önce evlenmek için dostluk kurduğu Annak adındaki müşrike kadınla karşılaşır. Annak, Ebû Mersed'e, «beni unuttun, seninle aramızda bir dostluk vardı» demişti. Mersed de «Yâ Annak, islâm bu dostluğa mânidir, sen, bize haramsın. Fakat **Peygamber**imize sorayım, islâm'da müsaade varsa, seninle evlenirim» der. Ve gelip durumu **Peygamber**imize haber verir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ**, yukarıdaki âyeti indirerek; «Mü'mine bir kadını nikahlamak, Allah'a şirk koşan bir kadını nikâhlamaktan daha hayırlıdır, iman eden bir cariye ise, müşrik olan hür bir kadını nikâhlamaktan çok daha iyidir. O kadın mal ve güzellik bakımından sizin hoşunuza gitse de.»

Yüce Allah bu âyet-i celile ile kâfir erkeklerle Müslüman kadınların, Müslüman erkeklerle de kâfir kadınların evlenmelerini haram kılmıştır. Tâ ki onlar iman edinceye kadar. Mü'mine bir kolsum ehl-i kitabdan bir erkekle evlenmesine müsaade edilmiştir. Bu konu yeri geldiği zaman açıklanacaktır.

Bir kısım tefsircilere göre bu âyet Abdullah İbn Revana hakkında nazil olmuştur. Bu zatın bir mü'mine cariyesi vardı. Bu cariyeyi âzâd eder ve onunla evlenir. Sahabe bunu hoş görmez ve «sen hür bir müşrik kadınla evlenseydin de, cariyenle evlenmeseydin» derler. Yüce Allah da bu âyet-i celileyi indirerek

«bir mü'mine cariyeyi nikahlamanız, hür bir müşrike nikahlamanızdan çok daha hayırlıdır. Müşrike mal ve güzellik bakımından hoşunuza gitse de.» Fakat kitabi olan bir kadını Müslüman bir erkeğin nikahlaması helâldir.

Şafiî mezhebine göre, hür olan bir erkeğin kitabî olan bir cariyeyi nikahlaması caiz değildir. Eğer o erkeğin hür bir kadını almaya gücü yeterse bu böyledir. Hanefî mezhebine göre ise, hür bir erkeğin cariye ile evlenmesinde bir mahzur yoktur. Hür bir kadınla nikâhlanmaya gücü yetse bile bu böyledir. **Allahü teâlâ** âyet-i celilesinde «mü'mine kadınları, müşrik erkeklerle evlendirmeyin. Tâ ki onlar iman edinceye kadar. Mü'mine kadını mü'min bir erkekle nikahlamak en hayırlısıdır» buyurmuştur. Bir Müslüman kadının hiç bir surette müşrik bir erkekle evlenmesine İslâm'da müsaade yoktur. Bütün mezhep imamları aynı görüştedir, Müslüman kadm ister hur olsun, İster cariye olsun hüküm aynıdır. Kâfir ister kitabî olsun, ister müşrik olsun Müslüman kadınla nikahlanma hususunda ikisi de aymdır. Zira kâfir kadınla, kâfir erkek her an Allah'a isyan ederek, cehennem ehlinin amelini işlerler ve kendilerine tâbi olanları da aynı ameli işlemeye davet ederler. Yüce Allah kullarını hakka davet ederek amel-i salih işlemelerini emreder. Bunun karşılığı olarak da cennet nimetini onlara bahşeder. Emirlerini ve yasaklarını kullarına beyan eder, açıklar ki, bunları bilip haktan ayrılmasınlar.

222

«Sana kadınların ay halini de sorarlar. De ki: O bir ezadır, onun için hayız zamanında kadınlardan aynim. Temizlendikleri vakte kadar kendilerine yaklaşmayın. İyice temizlendiler mi o zaman Allah'ın size emrettiği yerden onlara gidin. Her halde Allah hem çok tevbe edenleri sever, hem çok temizlenenleri sever.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu âyetin nüzul sebebini şöyle açıklamıştır: -Ebud-Dahdâ (radıyallahü anh). **Peygamber**imize gelerek: «Yâ Resülâllah, hanımlarımız ay hali olduğu zaman, onlara yaklaşalım mı, yaklaşmayalım mı?» diye sorar. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukarıdaki âyeti inzal ederek: «Yâ Muhammed, sana kadınların ay halinden sorarlar. Bu durumda onlara yaklaşalım mı, yaklaşmayalım mı? derler. O kan necisdir, hayız müddetince

onlara yaklaşmayın. Ancak hayızdan kesilip yıkandıktan sonra veya hayızdan kesilip üzerinden tam bir namaz vakti geçtikten sonra, Yüce Allah'ın size helâl kıldığı yerden onlara yaklaşın» buyurmuştur.

Bazı tefsirciler bu hususta şöyle demişlerdir: Yüce Allah, 'hayızlı iken kadınlardan uzak olun» âyetini inzal buyuranca, bazıları hayızh kadınları evden uzaklaştırmışlar, hayız müddetince' onlardan uzak yaşamışlardır. Bunun üzerine sahabeden bir cemaat **Peygamber**imize gelerek: «Yâ Resûlâllah, hayız halinde kadınlarımızdan uzak yaşıyoruz, şimdi soğuklar başladı, bizim onlardan ayrı yaşayacak gücümüz ve takatimiz yok, onlar hayızh iken ne yapmamız gerekiyor?» demişlerdir **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de, «onlara, kadınlarınız hayızh iken, onlarla cinsî münasebette bulunmayacaksınız. Evlerinizi terk etmeyeceksiniz. Uzlet sadece hayızh iken onlara yaklaşmamaktır, evi terk etmek değildir. Yüce Allah'ın emri budur» buyurmuş tur.

Allahü teâlâ günahdan ve şirkten tevbe edenleri sever. Emirlerini yerine getirip, yasaklarından sakınanlardan razı olur.

223

«Kadınlarınız sizin tarlalarınızdır. O halde tarlalarınıza dilediğiniz gibi, gelin. Kendiniz için önden gönderin. Bir de Allah'dan korkun. Ve bilin ki, her halde siz de Ona kavuşacaksınız. İman edenlere müjdele.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Müslümanlar, biz hanımlarımıza dilediğimiz yerden yaklaşırız, otururken, yatarken, ayakta iken **Allahü teâlâ**'nın helâl kıldığı yerden onlara gideriz demeleri üzerine, Yahudiler biz Tevrat'ta gördük, kadınlara sadece yatarken yaklaşılır, başka şekilde yaklaşılmaz demişlerdir. **Allahü teâlâ** onları yalanlamak için bu âyet-i celileyi indirerek şöyle buyurmuştur: «Avretleriniz sizin ekin tarlalarınızdır. Onlara Allah'ın helâl kıldığı yerden, istediğiniz şekilde yaklaşın. Hanımlarınız sizin oğlan ve kızlarınızın yetişme tarlasıdır. Kendinizden önce âhirete amel-i salih gönderin. Salih evlât yetiştirin ki, kıyamet günü size şefaatçi olsun, bu vesileyle necat bulup, ebedi saadete ulaşırsınız. Hanımlarınızla görüşmeyi arzu ettiğiniz zaman kendilerine Besmele

ile yaklaşın. Şayet Besmelesiz onlara yaklaşırsanız, şeytan da sizinle beraber yaklaşır.» Zira Besmelesiz başlanan işin ortağı şeytandır. Şeytanın ortaklığı ise çocuğun hayırlı ve salih bir evlât olmasına mâni olur. Hanımlarınız hayızlı iken ve arkadan onlara yaklaşmayın, Allah'dan korkun. Zira yarın varacağınız yer **Allahü teâlâ**'nın huzurudur. Burada yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz. Allah'ın emirlerini yerine getirip, yasaklarından çekinenler, ibadetlerini yapanlar ve Allah'tan korkanlar mükâfatlarını göreceklerdir.

1. Hayız: Bir kadının döl yatağı denilen rahminden muayyen müddetler içinde gelen kandır. Buna ay hali veya adet hali de denir.

2. Kadınlar en az 9 yaşında akıl-bâliğ olup adet görmeye başlarlar. Elli veya elli iki yaşlarında adetten kesilirler. Herhangi bir sebeple bu müddetten evvel kesilen kadınlar da vardır.

3. Adet müddetinin en azı üç, en çoğu da on gündür. Bu müddet arasında görülen kanlar adet kanı sayılır. Şayet on günden fazla olursa hastalık kanıdır. Burun kanı gibi mütalâa edilir.

4. Adet gören bir Müslüman kadın namaz kılamaz, oruç tutamaz, Kur'ân-ı Kerîm okuyamaz, bir âyet bile okuyamaz, efendisiyle görüşemez. Kur'ân-ı Kerîm yazılı bir levhayı ve Kur'ân-ı Kerîm'i eline alamaz. Camilere giremez, Kâbe-i Muazzama'yı tavaf edemez. Kocası, göbeği ile diz kapağı arasından istifade edemez. Ancak beyiyle aym döşekte yatmalarında bir beis yoktur.

5. Hayızlı ve loğusa olan kadınlar bu durumda iken kılmadıkları namazları sonradan kaza etmezler. Fakat bu durumda tutamadıkları oruçları hayız ve loğusalık bittikten sonra gününe güntutarlar.

6. Hayız ile loğusalığın âzâmî müddetleri geçince yıkanmadan da zevciyet muamelesi helâl olur. Şayet âzami müddetinden az bir zamanda kesilirse yıkanmadan veya bir namaz kılacak kadar zaman geçmeden yaklaşılmaması gerekir .

7. Ramazanda oruçlu iken ay hali olan kadının orucu bozulur, o günü tekrar Ramazan dışında kaza etmesi gerekir.

«Allah'ı yeminlerinizden dolayı, iyilik etmenize (fenalıktan) sakınmanıza, insanların arasını bulmaya engel yapmayın. Allah hakkıyla işitici, kemaliyle bilicidir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Abdullah İbni Revaha, Beşir İbni Numan ile konuşmamaya ve evine girmemeye yemin etmiş, Beşir ile konuşması istendiğinde, Abdullah «ben yemin ettim, onunla konuşmam, yeminimi yerine getirmek bana vaciptir ve ben yeminimde samimiyim» demiş, Beşir ile konuşmayı reddetmiştir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyet-i celileyi inzal buyurarak, onu reddetmiş ve şöyle buyurmuştur: -Siz **Allahü teâlâ**'ya yemin etmeyi engel sayarak akrabalarınızla ilgiyi kesmeyin. Onlara iyilik yapmayı, yardım etmeyi terk etmeyin. Yemininizi bir mani kabul ederek insanlar arasında ara buluculuk yapmayı terk etmeyin, Allah'a isyan edecek şeylerde yemin ederek, onda ısrar etmeyin,» Yüce Allah işiticidir, yemininizden kasdmızın ne olduğunu bilir. Ona göre mücazat ve mükâfatını verir.

Fıkıh bilginleri yemin mevzuunda şöyle demişlerdir: «Herhangi bir kimse isyan olacak şeylere yemin etse, meselâ anamla - babamla, akrabalarımla konuşmayacağım, namaz kılmayacağım, oruç tutmayacağım, kimseye hayır yapmayacağım, cemaatle namaz kılmayacağım diye yemin etse, yeminini bozup keffaret vermesi gerekir. Zira bu gibi şeylere yemin edip, yeminde ısrar etmek Allah'a isyandır, isyandan vazgeçmek için yemini bozup, yeminin cezası olan keffâreti vermesi şarttır. Yemin sahibi ceza olarak ya üç gün peşipeşine oruç tutar, ya on kişiyi iki öğün yedirir veya on kişiyi giydirir veya bir köle âzâd eder. Bunlardan hangisine gücü yeterse onu yapar, yeminin günahından kurtulur. Yeminin keffaretini vermeyen Allah indinde mes'uldür.»

225

«Allah, sizi yeminlerinizdeki lâğvdan dolayı sorumlu tutmaz. Fakat sizi kalblerinizin azmettiği yeminler yüzünden muahaze eder. Allah çok yarlığayıcı ve çok halimdir.»

Allahü teâlâ, yeminizdeki yanılmadan dolayı size azap etmez.

İbn Abbas (radıyallahü anh), lağvı şöyle tarif etmiştir: «Herhangi bir saye yemin eden zatın, yeminden sonra o şeyin, yeminin zıddı olduğunu bilmesidir, yani o şey yemin ettiğinin aksidir. Bundan dolayı yemin sahibine bir vebal yoktur. Çünkü bunda bir kasıt yok, yemin eden öyle zannetmiş.

Bazı tefsirciler de yemindeki lağvı şöyle izah etmişlerdir: «Bir kimse İslâm'da ibadet ve hayırlı olan şeyleri yapmamaya yemin eder ve o yemininden vazgeçerek, onları yapmaya devam eder, yeminini bozduğu için de keffaretini verirse günahdan kurtulur. Yemini bozduğu için vebal altında kalmaz. İslâm'da ibadet olan şeyleri yapmamak için yapılan yemin Allah'a isyandır. Bunda ısrar etmek günahdır. Zira yapılan yemin hayrı yapmaya mani gösterilmektedir. Bundan vazgeçilmediği takdirde, sahibi Allah'ın azabına uğrayacaktır. Çünkü bu şekilde yapılan yemin, sahibini hayırdan men etmektedir. Bu gibi hatâlardan vazgeçenleri **Allahü teâlâ** bağışlar. Yüce Allah, halimdir, isyan edenlerin azabını ânında vermez, tevbe edip isyanlarından dönmeleri için onlara ruhsat verir.

Yeminin mahiyeti: Yemin, lügatte kuvvet mânasına gelir. Dinen bir işi yapıp yapmamak hususunda azme veya iddiaya kuvvet vermek için **Allahü teâlâ** namına yapılan anddır. «Vallahi şöyle yapacağım veya vallahi böyle yapmayacağım» şeklinde yapılan anddır.

Yeminler üç kısma ayrılır.- Birincisi yemin-i lâğvdır. Bu, yanlışlıkla veya doğru olduğu zanniyle yapılan yemindir. Borcunu ödemeyen bir şahsın borcunu ödediğini zannederek «vallahi borcumu ödedim' demesi gibi. Burada bir kasıt söz konusu değildir, sadece borcunu ödediğini zannederek yemin edilmektedir. Bu gibi yeminler mağfurdur. İkincisi: Yemin-i münakidedir. Geleceğe ait bir yemindir. «Ben yarın şu işi şöyle yapacağım veya ben falanla konuşmayacağım» gibi. Yemin sahibi yemininde durursa keffaret lâzım gelmez, şayet yapmayacağım dediği şeyi yaparsa yemini bozulmuş olur, üzerine keffaret lâzımdır. Üçüncüsü: Yemin-i gâmusdur. Bu da yalan yere kasden yapılan yemindir. Bir kimsenin borcunu vermediği halde bile bile yalan söyleyerek «vallahi borcumu verdim» diye yemin etmesi gibi. Bu çok günahdır. Buna

keffaret yetmez. Ancak tevbe istiğfar edip Allah'a yalvarması gerekir, dilerse Mevlâ affeder. Böyle bir yemin, sahibinin her türlü felâketine sebep olur. Her Müslümanın bundan çok sakınması gerekir.

226

«Kadınlarına yaklaşmamaya yemin edenler için dört ay beklemek vardır Eğer erkekler bu yeminlerinden dönerlerse şüphe yok ki Allah cidden yarlığayıcı, hakkıyla merhamet edicidir.»

Hanımlarına yaklaşmamaya yemin edenler, dört ay geçtikten sonra onlara muntazır olurlar. İ'lâ'nın mahiyeti: İ'la lügatte yemin etmektir, istilânda zevceye yaklaşmamak için yapılan yemindir. Herhangi bir kimse, hanımına «ben vallahi sana dört aya kadar yaklaşmayacağım» diye yemin etse, bilâhare dört ay içinde yemininden dönse, yemini bozulur ve yemin edene keffaret gerekir. Eğer yemin eden kişi hanımına dört ay içinde dönmese, yani onunla zevciyet muamelesinde bulunmasa, lâfla yemininden vazgeçtiğini söylemese dört ayın sonunda hanımı bir talâk-ı bâin ile kendinden boş olur. Şayet dört ay içinde yemin edenin hanımına yaklaşacak kudreti veya hanımının kudreti olmazsa, yemin eden evinden uzak bir yerde bulunur! dört ay içinde evine dönecek fırsat bulamazsa, bu müddet zarfında yeminden vazgeçtiğini söylese, yemini bozulur, dört ayın bitiminde talâk vaki olmaz, yemini bozulduğu için keffaret lâzım gelir.

Herhangi bir kimse, iki veya üç ay hanımıma yaklaşmayacağım diye yemin etse, bu, i'lâ olmaz. Çünkü i'lâ müddeti dört aydır. Bu müddet içinde yemininden dönerse, keffaret lâzım gelmez, ancak bu yemin 'lâgv»dır. **Allahü teâlâ** kullarını bağışlayıcı ve merhamet edicidir.

İ'lâ edenler, yeminlerinden dört ay içinde dönerlerse, onlara keffaret gerekir. Eğer i'lâ edenlerin maksatları hanımlarını boşamaksa, dört ayın sonunda talâk vaki olur.

Bazı bilginler, dört ay geçmekle talâk vaki olmaz, i'lâ yapan kişiye «yâ hanımına dön veya onu boşa denir» demişlerdir.

Hanefi mezhebine göre, dört ay içinde ilâ yapan hanımına yaklaşmaz veya ilâdan vazgeçtiğini bildirmezse, i'lâ müddetinin sonunda talâk vâki olur demişlerdir.

227

«Eğer boşamaya karar verirlerse, şüphesiz Allah hakkıyle işitici, gerçekten bilicidir.»

Yüce Allah semi'dir, i'lâ yapanların (yemin edenlerin) kelâmını işitir. Alimdir, yemin edenlerin maksatlarını bilir. Ne niyetle yemin ettiklerini çok iyi bilir. Hiç bir şey O'nun bilgisinden uzak değildir.

228

«Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç hayız ve temizlenme müddeti beklerler. Eğer onlar Allah'a ve âhiret gününe inanıyorlarsa Allah'ın, kendi rahimlerinde yarattığını gizlemeleri onlara helâl olmaz. Kocaları bu beldeme müddeti içinde barışmak isterlerse onları geri almaya çok lâyıktırlar. Erkeklerin meşru surette kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da onlar üzerinde haklan vardır. Erkekler, onlar üzerinde üstün bir dereceye malikdirler. Allah mutlak galibdir, gerçek hüküm ve hikmet sahibidir.»

Boşanmış kadınlar üç hayız müddeti beklerler.

Bazı tefsirciler, üç temizlenme müddeti beklerler, demişlerdir. Onlar «kuru'» kelimesini temizlik anlamında kullanmışlar, ona göre mâna vermişlerdir. Tefsircilerin çoğu «kürü'» kelimesini hayız anlamında kullanmışlardır.

Bu âyet-i celile bütün boşanmış kadınların iddet beklemelerinin hükmünün aynı olduğunu beyan etmektedir. Fakat beş çeşit boşanmış kadın vardır. Onlar bu âyetin- hükmüne dahil değildir. Bu âyet-i celilenin hükmüne dahil olmayanlar da şunlardır. Cariyeler, bülûg çağına gelmeyen kızlar, ay halinden kesilen kadınlar, hamile kadınlar ve nikâh olduğu halde zevciyet olmadan boşanan kadınlar.

Cariyenin (kölenin) boşandıktan sonraki durumu şudur; Eğer cariye hayız görüyorsa belli ki hamile değildir. Bu durumda bekleme müddeti iki aydır. Şayet hayız görmüyorsa boşandıktan sonra

bekleme müddeti bir buçuk aydır. Hamile olduğu zaman ise, çocuğunu aunyaya getirene kadar beklemesi gerekmektedir. Hür ve cariye için hamile olan kadınlarda hüküm aynıdır. Küçük çocukların, yani bulûğ çağına gelmeyenlerin ve ay halinden kesilmiş olan kadınların kocalarından boşandıktan sonra bekleme müddetleri üç aydır. Nikahlanıp da cinsî münâsebette bulunmadan boşanan kadınlar iddet beklemezler. Çünkü duhul vaki olmamıştır.

Bu kadınların, **Allahü teâlâ**'nın, rahimlerinde yarattıklarını gizlemeleri asla doğru değildir. Hamile iseler hamile olduklarını, hamile değilseler hamile olmadıklarını söylemeleri kendileri için vaciptir. Eğer onlar Allah'a ve âhiret gününe îman ediyorlarsa, gerçeği olduğu gibi söylemeleri şarttır. Şayet kocaları bu bekleme müddeti içinde onlara müracaat ederek dönerlerse, onları almaya en lâyık olan kocalarıdır. Eğer üç talâkla kadın kocasından boşanmış olup, kocası tekrar kendisine dönmek isterse, yani karısını almak isterse, normal şekilde karısını alamaz. Çünkü dinen onu boşamıştır. Ancak alabilmesi için; boşanan kadın başka bir erkekle nikahlanır ve cinsî münasebette bulunur, o erkek boşarsa bekleme müddeti bittikten sonra eski kocası ile evlenebilir.

Erkeklerin kadınlar üzerinde meşru surette haklan vardır. Onların nafakaları, mihirleri, giyimleri, namuslarını koruma ve muhafızlık etme gibi. Kadınların da kocaları üzerinde hakları vardır. Kocalarına itaat etmeleri, **Allahü teâlâ**'nın emirlerine uyan her şeyde kocalarına muti olmaları ve onlara muhalefette bulunmamaları gerekir. Şayet kocalarının emri, Allah'ın emrine muhalifse, kocalarına karşı itaatsizlik, Allah'a itaat olur, önce Allah'a itaat şarttır. Kadın, beyinden izin almadan veya beyinin izni olmadan evinden çıkamaz. Kocasının döşeğini terk edemez, beyinden izin almadan kimseye bir şey veremez. Şayet izinsiz verirse, günahı kadına, sevabı kocasına olur.

Kadın kocasının izni olmadan nafile oruç tutmamalıdır, eğer tutarsa Allah indinde kabul olmaz. Beyinin sevmediği kimseleri evine almamalı, kadın, kendini haramdan korumalıdır. Kadının kendini haramdan koruması, İslâm'ın emrettiği şekilde giyinmesi farzdır. Bu şekilde giyinmeyen kadınların, hem kendileri, hem de

kocaları mes'uldür. Çünkü kadını islâm'ın emrettiği şekilde giyindirmek, kocanın görevidir. Kadın, kocasının eve getirdiklerini küçük görmemeli ve kocasının kendine yapmış olduklarını inkâr etmemelidir. Kadın kocasına karşı «senin, bana bir hayrın dokunmadı, senden hiç bir şey görmedim» gibi sözler söylememelidir.

Kocası sohbet etmek istediği zaman bir bahane uydurarak, kocasından kaçmamalı. Ne kadar meşgul olursa olsun beyinin isteğini yerine getirmelidir. Kocasından izinsiz evinden çıkan kadın, evine dönene kadar meleklerin lanetine uğrar. Dışarıya çıkarken süslenip püslenip çıkmamalı, başka erkeklerin dikkatini çekip, fitneye sebep olacak giyimden kaçınmalıdır. Kadın, ancak beyine karşı süslenebilir, dışarıya karşı süslenemez. Herkesin dikkatini çekecek şekilde giyinmemeli ve koku sürmemelidir. Erine karşı her türlü kokuyu sürünebilir ve süsü yapabilir. Kocasını diliyle incitmemeli, ona ağır söz söylememelidir. Kadının kocasına karşı gelmesi, Allah'a âsi olmaktır. Kocasına karşı gelen kadın, Allah'a âsi olmuştur. Allah'a âsi olan kimsenin yeri ise cehennemdir.

Kadın kocasını azarlamamak, hattâ onu adıyla bile çağırmamalıdır. Kadın kocasının hizmetinde ne kadar çok bulunursa, Allah katındaki derecesi o kadar artar. Kadın kocasına hizmet etmekle derecesini artırmış olur. Kadın kocasına yaptığı hizmeti başına vurmamalıdır. Ben sana şunu yaptım, bunu yaptım dememelidir. Kadın kocasına karşı hizmeti, gücü yettiği nisbette yerine getirmelidir.. Kocasının yemeğini pişirip, çamaşırını yıkamalı, evinin işlerini yapmalıdır. Kocasını memnun etmek için ona hizmet etmek, nafile ibadet yapmaktan hayırlıdır. Kadının saadeti, kocasını memnun etmektedir. Zira **Allahü teâlâ**'nın rızası da bunun içindedir. Bir koca hanımından memnunsa Allah da o kadından memnun olur. Şayet kocası karısından memnun değilse, Allah da o kadından memnun olmaz. Allah'ın gadabı o kadının üzerinedir. Kocasının hanımından bir gün hoşnut ve memnun olması, o kadının bir yıl kılmış olduğu nafile namazdan, tuttuğu nafile oruçtan ve verdiği nafile sadakadan daha hayırlıdır. Karı-koca arasındaki bu münasebetler, bütün bu incelikler İslamın âdâb ve ahlâkindandır. İslâm, aile yuvasına bu derece önem vermektedir. Bu mevzuda

yazılacak çok şey var. Fakat bunları yapanın diğerlerini de yapacağını düşünerek kelâmın uzamaması için bu kadarla yetindik.

Kadının da kocası üzerinde hakları vardır, islâm hiç bir şeyi tek taraflı düşünmez. Bu hususta İslâm'ın emri şudur: Hane reisi olan koca yediğinden ve giydiğinden hanımını da yedirip giydirecektir. Bütün bunları helâl kazancından yapacaktır. Şayet din konusunda bilmedikleri varsa (namaz, oruç, zekât, hayız, nifas ve diğer hususları) öğretmelidir. Kendi bilmiyorsa, bilen birine gönderip dinini öğretmelidir. Namazını ve diğer ibadetlerini ihmal ettirmemelidir. Hanımının tesettürünü tam yapmalı, zamana değil, islâm'a uymalıdır. Yüce Allah, Tahrim süresinin altıncı âyetinde şöyle buyürüyor: «Ey îman edenler, gerek kendilerinizi, gerek ailelerinizi ateşten koruyun.» Cehenneme gitmeye vesile olan şeylerden kendinizi ve ailelerinizi koruyun. Bunların başında bilgisizlik gelir. Dünya ve âhirette kişiyi felâkete sürükler. Erkek, kendi çalışıp hanımına bakmalı, hanımını şurada, burada çalışmaya zorlamamalıdır. Hanımını eviyle başbaşa bırakmalıdır. Onu dışarda çalıştırmamalıdır. Zira kadınlar yaratılış itibariyle hassasdırlar. Hanımını, olur-olmaz şeyleri bahane ederek dövmemelidir. Yarın onun davacısı Yüce Allah'tır. Eğer döverse dinî hususlarda dövmelidir. Namazı terk ettiği, orucu tutmadığı, izinsiz sağa-sola gittiği ve itaat etmediği zamanlarda şiddet kullanabilir. Şayet kadın kocasının malını boş yere atar-tutarsa, o zaman dinen -yüzüne, başına, kollarına vurmamak şartıyle - tedip için müsaade vardır. Erkek hayır ve iyi olan şeyleri hanımına öğretmelidir. Onun yapamayacağından fazlasını teklif etmemelidir. Onun izzet-i nefsini rencide etmemelidir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Hanımının yaptıklarına sabredip, onu idare eden kocalara, Yüce Allah Hazret-i Eyyüb (aleyhisselâm)'e sabrından dolayı vermiş olduğu sevabı verir.» Kadınları idare edip, onların ev içindeki yapmış olduğu hareketlere sabredenlere **Allahü teâlâ** mükâfatını verecektir.

Bazı âlimler bu mevzuda şöyle demişlerdir: Kadınların cefalarına sabretmenin bir çok faydası vardır. Saliha bir kadın dünya ve âhirette beyinin saadete ulaşmasına vesile olur. Kadın beyinin evini bekler, onun zürriyetinin devamını sağlar, çocuklarını büyütür.

Beyini haramdan korur, beyinin ihtiyacı olan ev işlerini yapar, malını muhafaza eder.

Erkek daima hanımını hoş tutmalıdır, ona eziyet etmemelidir. Erkek kadın, kadın da erkek için bir libasdır. Erkeği temizleyen odur. Şayet erkeğin iki hanımı varsa, onlara ayrı ev kurmalı, yemekte, içmekte, giyimde ve diğer hususlarda aralarında bir ayrım yapmamalı, ikisine de eşit muamelede bulunmalıdır. Birini diğerine yermemen, ikisini de ihmal etmemelidir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu mevzuda şöyle buyurmuştur:

«İki hanımı olan erkek, hanımlarının arasında yeme, içme, yatıp kalkma ve nafaka hususunda eşitliği sağlamazsa, ben ondan, o da benden değildir. Bu haline tevbe edip, aralarındaki eşitliği sağlamadıkça, benim şefaatimden mahrumdur. (Müslim).

İki evlilerin hanımları arasında her hususta eşitliği sağlaması şarttır. Buna riayet etmeyenler Allah indinde mes'uldür. Çünkü kadınlar, erkeklere **Allahü teâlâ**'nın emanetidir. Erkek kadının mallarını elinden zorla alamaz. Kadın gönül rızasıyla verirse bunun bir vebali yoktur, zorla alınırsa günahı çoktur. Kadının rızası olmadan alınan mal asla helâl değildir. Erkek, hanımıyla alay etmemeli, onun da bir insan olduğunu unutmamalıdır. Yeri geldikçe hanımıyla şakalaşmak, hâlini, hatırını sormalı. Onun namusunu korumalı, hayızlı ve nifash iken asla ona yaklaşmamahdır. Bu durumda yaklaşmak kesinlikle haramdır. Bu konuda söylenecek çok söz var ama, bu kadarla iktifa ettik.

Erkeklerin kadınlardan üstün olduğu yerler şunlardır: Kadına bakmak, mihir vermek erkeğe aittir. Mirasta erkekler tam, kadınlar yanın hisse sahibidirler. Dinen kadını boşamak erkeğe aittir. Şahitlik hususunda iki kadın, bir erkek yerindedir. Düşmanla savaşmak erkeklere farzdır. Ezan okumak, imamlık yapmak, cenaze, cuma, bayram namazlarını cemaatle kılmak erkeklere emredilmiştir. Kadılık, emirlik, halifelik, müftülük erkeklere mahsustur. Bunların hiç biri kadınlara emredilmemiştir.

Yüce Allah, aziz ve hakimdir. Hanımını bir talâkla boşayan, üç ay içinde hanımına tekrar dönerse onu alır. Buna da talâk-ı ric'î denir. Nikâha gerek kalmadan evlilik hayatı devam eder. Bir kadının kocası üzerinde üç talâk hakkı vardır. Erkek, hanımına «benden boşsun» dediği zaman bir talâkla hanımını boşamış olur. Bundan pişman olarak hanımına «sözümden döndüm, seni seviyorum, seni aldım, şaka yaptım» gibi sözler söyleyerek, hanımına tekrar dönmüş olur. Şunlarla da talakdan vazgeçmiş olur; hanımını sevmekle, cinsî münasebette bulunmakla, ona şehvet nazarıyla bakmakla, erkek verdiği talâktan vazgeçmiş olur. Böylece karı-koca arasındaki engel aradan kalkmış olur.

229

«Boşama iki defadır. Artık ya iyilikle tutmaktır, ya güzellikle salmaktır. Onlara verdiğiniz bir şeyi almana, size helâl olmaz. Meğer ki erkekle kadın Allah'ın sınırlarını ayakta tutamayacaklarından korkmuş olsunlar. Eğer bu suretle siz de onların, Allah'ın sınırlarını hakkıyle muhafaza ve ifa edemeyeceklerinden korkarsanız o halde fidye vermesinde ikisi üzerinde de vebal yoktur. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Onları geçmeyin. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.»

İslâm'dan önce talâk sınırlı değildi. Yüce Allah, talâkı üçle sınırlamıştır, **Allahü teâlâ**'nın bu âyette iki talak zikretmesindeki hikmet, iki talâkla hanımlarını boşayanlar, pişman olup hanımlarını tekrar almak istedikleri zaman alabilsinler diye iki talâk zikretmiştir. Bundan sonra gelen âyette Yüce Allah üç talâk zikretmektedir. Kadın kocasından üç talâkla boşandıktan sonra, kocası onu bir daha alamaz. Ancak alabilmesi için boşanan kadın bir başka erkekle evlenir, aralarında halvet vuku bulur Ve ondan sonra alan adam boşarsa dört ay on gün bekledikten sonra eski kocasıyla evlenebilir. Üç talâkla boşanan kadın bunun dışında başka bir suretle boşandığı adamla evlenemez.

Bu âyet-i celilede iki talâk zikredilmesinden maksat, yukarda; da belirttiğimiz gibi, iki talâkla hanımlarını boşayanların, hanımlarının bekleme müddeti içinde tekrar alma kolaylığı olsun diyedir. Erkek, iki talâkla hanımını boşadığı takdirde tekrar almak

isterse, hanımının izni olsa da, olmasa da talâk-ı ric'î île hanımına döner. Fakat talâk-ı bâyin ile boşamışsa hanımının izni olmadan alamaz. Hanımı kabul eder de alırsa nikâh tazelemesi gerekir.

Erkek, talâk-ı ric'i ile hanımını aldıktan sonra, ona iyi muamele etmesi gerekir. Onu İslâm'ın emrettiği şekilde yedirmesi - giydirmesi, kendisine eza, cefa etmemesi gerekir. Eğer hanımını almayıp boşarsa iyilikle boşaması, hakkını vermesi, kadına verdiği mihri geri almaması ve zahmet çektirmemesi lâzımdır. İslâm'ın emri budur. Buna uymayanlar Allah indinde mes'uldür. Şayet karı-kocanın bir arada yaşamaları mümkün değilse, erkeğin hanımının hakkını vererek güzellikle boşaması da islâm'ın emridir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e, Abdullah b. Übey'in kızı Cemile gelerek, kocası Sabit b. Kays'tan şikâyet etmiş ve onunla yaşayamayacağını, ondan ayrılacağını söylemiştir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de ona «Sabitin sana verdiği mihri geri verebilir misin ve buna gücün yeter mi?» demiştir. Cemile «fazlasıyla veririm, yeter ki beni bıraksın» der. **Peygamber**imiz «sadece aldıklarını geri ver, fazlası gerekmez- buyurmuş ve Sabitle hanımının arasını -hal- etmiştir (Tirmizi).

Hal: Erkek hanımıyla geçinemeyip boşarsa veya kadın kocasından hoşlanmayıp bırakırsa, sevmeyenin diğerine bir miktar mal vermek suretiyle boşanmalarıdır. Boşanmak isteyenin diğerine bir miktar mal vermek suretiyle boşanmalarıdır. Şayet ayrılmayı erkek arzu ediyorsa, hanımının istediğini vermekle ondan boşanabilir. Eğer boşanmayı kadın isterse, kocasından almış olduğu mihri geri vermek suretiyle kocasından ayrılır. Bundan fazlasını kocasının alması helâl değildir. Fazlasını alırsa haramdır. **Allahü teâlâ**'nın emrettiği şekilde erkeğin kadının, kadının da erkeğin hakkını vermesi şarttır.

Eğer boşanma teklifi erkekden gelirse dînen hanımından hiç bir şey talep edemez. Şayet karı ile kocanın arasındaki geçimsizlik **Allahü teâlâ**nın hakkım zâyedip, dinlerine zarar veriyorsa hakim veya kadı, bu defa kadının, kocasının istediklerini vererek ayrılmalarına hükmederler. Bunda bir vebal ve bir günah yoktur. Yüce Allah'ın farz kıldığı hükümler bunlardır. Bunları

tecavüz etmeyin. **Allahü teâlâ**'nın emrettiği hükümleri çiğneyenler zalimlerden olup, kendilerine zulmetmişlerdir.

230

«Yine erkek, zevcesini boşarsa ondan sonra kadın kendinden başka bir ere nikahlanıp varıncaya kadar ona helal olmaz. Bununla beraber, eğer bu koca da onu boşar da, onlar Allah'ın sınırlarını ayakta tutacaklarını zannederlerse tekrar birbirine dönmelerinde her ikisi hakkında da vebal yoktur. Bunlar bilir, anlar bir kavm için Allah'ın açıkladığı sınırlardır.»

Üç talâkla hanımını boşayan erkeğe, hanımı başka bir erkekle evlenmedikçe helâl olmaz. Yukarıda belirtildiği gibi boşanan kadın, başka bir erkekle evlenir, evlendiği erkekten tekrar boşanır, iddeti bittikten sonra eski kocası ile evlenebilir. Başka şekilde evlenmesine dinen müsaade yoktur, ikinci erkekle sadece nikâhlanması yeterli değildir, halvetin de vuku bulması gerekir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Sahabeden Rüfaa, hanımını üç talâkla boşadı ve boşadıktan sonra Abdurrahman b. Zubeyr'e nikahladı. Zübeyir ona dokunmadan sabahladı. Rüfaa'nın hanımı durumu gelip **Peygamber**imize haber verdi. **Peygamber**imiz «eğer kocana dönmek istiyorsan, aranızda halvetin olması gerekir» buyurmuştur.» Halvet, kadının evlendiği kişi ile cinsi münasebette bulunmasıdır.

Rüfaa hadisiyle sabit oldu ki, kocasından üç talâkla boşanan kadınların tekrar eski kocalarıyla evlenebilmeleri için, başka bir erkekle nikahlanıp, cinsi münasebette bulunduktan sonra o erkekten boşanıp, iddeti bitince eski kocasıyla evlenebilir. Boşanan kadın başka bir erkeğe nikâhlansa fakat aralarında cinsi münasebet olmasa bu nikahlanma geçerli sayılmaz.

İmam-ı Şafii Hazretlerine göre, cinsî münasebet şart değildir. Nikahlanmak yeterlidir. İmam-ı Âzam Hazretlerine göre ise, cinsî münasebet şarttır. Sadece nikahlanmak yeterli değildir, İmam-ı Şâfii, âyet-i celilenin zahirine göre hükmetmiştir, İmam-ı Âzam da, yukarda geçen hadîs ile hükmetmiştir.

Bunlar **Allahü teâlâ**'nın hükümleridir. Bunları muhafaza etmek farzdır. Yüce Allah, emirlerini bilen bir kavme beyan etti ki, onlar Allah'ın emirlerini işitir, muhafaza eder ve olduğu gibi yerine getirirler. Cahil olan kavim ise, Allah'ın hükmüne kulak vermezler, onları yerine getirmezler ve yerine getirmeyi de arzu etmezler.

231

«Hem kadınları boşadığınız zaman iddetlerini bitirdiler mi, artık onlan ya iyilikle tutun, ya iyilikle bırakın. Onları, sırf zulmedebilmeniz için, zararlarına olarak, tutmayın. Kim böyle yaparsa muhakkak kendine yazık etmiş olur. Allah'ın âyetlerini oyuncak yerine koymayın. Allah'ın üzerinizdeki nimetini ve size öğüt vermek için indirdiği kitabı ve hikmeti düşünün. Allah'dan korkun ve bilin ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir.»

Hanımlarını boyayanlar, eğer arzu ederlerse iddetleri içinde onlara dönebilirler. Onlara döndükten sonra iyi muamele etmeleri ve onların gönüllerini hoş tutmaları gerekir. Eğer iddetleri içinde onlara dönmezler, almayı arzu etmezlerse iyilikle onları boşasmlar, bıraksınlar, onlara zulmetmesinler. Şayet iddeti bitmeden hanımına döner, sonra yine onu boşarsa ve böyle devam ederse hem kendine zulmetmiş olur, hem de boşamakta olduğu hanımına zulmetmiş olur. Bu şekilde davrananlar kendilerine en büyük zulmü yapmış olurlar. Bunlar **Allahü teâlâ**'nın kendilerine gösterdiği kolaylığı kötüye kullanarak, Allah kelâmı ile alay ederler. Hem hanımlarına talâk veriyorlar ve hem de onları oyuna tutuyorlar. Onları bu şekilde oyuna tutmak Allah'ın kelâmıyla alay etmektir. Çünkü bu ruhsatı erkeklere veren Allah'dır. Yüce Allah İslâm'ın bütün nimetlerini bize verdi ki, onu muhafaza ve korumamız gerekir. Kur'ân-ı Kerim'deki bütün va'z u nasihatleri ve hikmetleri bizim üzerimize indirdi ki, onlardan istifade edelim. Yine haram ve helâlleri bize bildirdi ki, onların zararlı olanlarından korunup faydalı olanlarından istifade edelim. Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerim'de hak ile batılı bize bildirdi ki, Allah'ın azabından korunup, rahmetine ve mükâfatına kavuşalım. **Allahü teâlâ** kullarının amellerini bilir ve ona göre mükâfatını ve mücazatmı verir. Yaptığınızı asla karşılıksız bırakmaz.

232

«Kadınları boşadınız da iddetlerini bitirdiler mi, aralarında meşru bir surette anlaştıkları takdirde, artık kendilerini kocalarına nikâh etmelerine engel olmayın. İşte içinizden Allah'a ve âhiret gününe îman etmekte olanlara bununla öğüt veriliyor. Bu sizin için daha faziletli ve daha temizdir. (Ondaki hikmeti) Allah bilir, siz bilmezsiniz.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Ma'kıl bin Yesâr'ın kız kardeşi ile Abdullah İbn Âsim evlenmişti. Bilâhare Abdullah hanımını boşamış ve iddeti bittikten sonra yaptığına pişman olarak hanımıyla evlenmek istemiş, hanımı da buna razı olmuştu. Fakat Makıl bu evliliğe razı olmayarak şayet «onunla evlenirsen benim yüzüm sana haram olsun» demiş, bu evliliğe mani olmak istemiştir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** âyet-i celilesini göndererek «hanımlarınızı boşadığınız zaman onların iddetleri bittikten sonra da kocalarına varmak isterlerse, siz onların evlenmesine mâni olmayın. Yeter ki onlar aralarında iyilikle anlaşmış olsunlar. Yüce Allah, kimin Allah'a ve âhiret gününe îmanı olduğunu bilir. Allah'ın hükümlerine itaat etmenizde sizin için büyük hikmetler vardır. Onların tekrar nikâhlanmalan, birbirlerine olan sevgilerinden ve muhabbetlerinden dolayıdır. Bu evlilik onları kötü yola düşmekten koruyacak, aralarına fitne ve düşmanlık girmesine mani olacaktır. Siz, bunu bilemezsiniz, bu hikmetleri ancak Allah bilir. Onlar iyilikle anlaştıkları halde aralarını ayıranlar elim bir azaba uğrayacaklardır.»

Bu âyet-i celile geldikten sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mâkıl'i çağırır: «Yâ Mâkıl, eğer mü'min isen kız kardeşini Abdullah'a ver ki, Allah'ın hükmünü yerine getirmiş olasın» der. Mâkıl «Yâ Resûlâllah, ben Allah'a îman ettim. Resulüne tâbi oldum. O'nun hükmüne nasıl karşı gelirim? Neyi emrettiyse onu yap» der. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mâkıl'in kız kardeşiyle Abdullah'ı tekrar nikâhlar.

Bu âyet-i celile aynı zamanda şuna da işaret eder: Bir kadının velisi, kadının izni olmak şartıyle onu uygun bulduğu bir erkekle nikahlayabilir. Yalnız kadınla erkek arasında eşitlik şarttır.

Talâk: Lügatta boşamak, manevî bir kayıttan kurtulmak demektir. Şer'î mânası ise, nikâh akdinin ortadan kalkmasıdır.

Tatlik de: Kadını boşamak, aradaki karı-kocalık bağını kaldırmaktır. Talâk iki kısımdır. Birincisi talâk-ı ric'îdir. Bu kadınla cinsî münasebette bulunduktan sonra «sen, benden boşsun, seni boşadım, sen boş ol, sen talâksın» gibi sözlerle niyete muhtaç olmaksızın birer talâk-ı ric'i vâki olur. Talâk-ı ric'iden sonra iddet içinde henüz, baki olan nikâhı kavlen veya fiilen devam ettirmekten ibarettir. Erkek, talâk-ı ric'î ile boşamış olduğu kadına -sen benimsin, sana müracaat ettim, sözümden vazgeçtim» dese veya hanımıyla cinsî münasebette bulunsa ona dönmüş olur. Yani hanımına rücû etmiş olur.

İkincisi talâk-ı bâindir: Bir şeye teşbih olan talâktır. Bir kimse hanımına hitaben talâk niyetiyle -sen bâinsin, senden ayrıldım, seni terk ettim, benden uzak ol, aramızda nikâh yoktur, çık git- gibi sözlerden birini söylerse, bir talâk-ı bâin vuku bulmuş olur. Yine bir kimse haramına «seni üç talâkla boşadım veya benden üç talâk ile boş ol» derse üç talâk-ı bâin vâki olur. Üç talâkla hanımını boşayanlar, yukarda belirtildiği gibi başka bir erkekle evlenmedikçe hanımını alamaz.

233

«Anneler çocuklarını iki bütün yıl emzirirler; Bu emmeyi tamam yaptırmak isteyenler içindir. Onların maruf veçhile yiyeceği, giyeceği, çocuk kendisinin olana aittir. Kimse takatinden ziyadesiyle mükellef tutulamaz. Ne bir anne çocuğu yüzünden, ne de bir çocuk kendisinin olan baba, çocuğu sebebiyle zarara sokulmasın. Mirasçıya düşen de bunun gibidir. Eğer aralarında rıza ve müşavere ile memeden kesmeyi arzu ederlerse ikisinin üzerine de vebal yoktur. Çocuklarınızı enızirtmek isterseniz meşru surette verdiğinizi teslim etmek şartıyle yine uhdenize vebal yoktur. Allah'dan korkun ve bilin ki şüphesiz Allah, ne yaparsanız hakkıyle görendir.»

Anneler çocuklarını iki yıl enızirsinler. Süt müddetinin en çoğu iki yıldır. Çocuğun enızirme hakkı ve annesinin nafakası babanın üzerinedir. Bir baba kudretinden fazla nafaka vermekle mükellef olmayacağı gibi, bir anne de takati bulunmadığı takdirde çocuğunu

enızirmekle mükellef tutulmaz. Bunlardan yapamayacakları bir şey: istenmemelidir. Bir anne çocuğunu enızirmeye icbar edilmemelidir. Zira dinen anne çocuğunu enızirmeye zorlanamaz. Anne enızirmek isterse çocuğu ondan alınmamalıdır. Çocuk anneden zorla alınıp başkasına süt enızirmek için verilemez. Ancak annenin ve babanın rızasıyla süt enızirtmek için başkasına verilebilir. Bunda ikisi için de vebal yoktur. Çocuğun varisleri de baba gibidir. Şayet baba hayatta olmasa, çocuğun velileri enızirilmesini temin edecektir. Süt anneye verilecek nafaka ve ücret çocuğun varislerine aittir. Anne-baba çocuklarının durumlarını nazar-ı itibare alırlar da iki seneden önce sütten keserlerse buna selâhiyetlidirler. Çocuğun zarara uğramaması şartıyla bunu yapabilirler. Çocuğun zarara uğrama ihtimali varsa bunu yapamazlar.

Anne çocuğuna süt vermeye muktedir değilse, bir süt anne bulup çocuğu enızirtmek babaya aittir. Baba onun süt bedelini ve nafakasını günün şartlarına göre vermekle mükelleftir. Bu hususta süt verene de, süt emene de bir zarar verilmiş olmasın. Bu gibi ahkâma riayet hususunda Allah'dan korkun, gayr-ı meşru bir harekette bulunmayınız. Biliniz ki Yüce Allah yaptığınız şeyleri şüphesiz tamamıyle görmektedir. Ona göre mükâfat ve mücazat verecektir.

234

«içinizden ölenlerin bıraktıkları zevceler kendi kendilerine dört ay on gün beklerler. İşte bu müddeti bitirdikleri zaman artık onların kendileri hakkında meşru' vech ile yaptıkları şeyden dolayı size günah yoktur. Allah ne işlerseniz hakkıyle haberdardır.»

içinizden ölenlerin hanımları dört ay on gün kimse ile evlenmeden iddetlerini beklesinler. Eğer bir zaruret yoksa, iddetleri bitene kadar kocalarının evinden çıkmasınlar. Şayet iddetlerinin bitiminde gidecek olurlarsa kocalarının yapmış olduğu zinetleri bıraksınlar. Onlar kendilerine denk biriyle evlenecek olurlarsa velileri üzerine bir vebal yoktur. Yeter ki dört ay on gün tamamlanmış olsun. **Allahü teâlâ**, onların ne yaptıklarını ve onların evlenmesine mâni olanları bilir. Ona göre mükâfatlarını ve mücazatlarmı verir.

Bu âyet-i celilenin hükmü umûmîdir. Kocası ölen kadınlar ister büyük, ister küçük olsun bekleme müddetini bitirmeden evlenemezler. Kadının dört ay on gün zarfında çocuğu olup olmadığı anlaşılır. Çocuğu varsa onu dünyaya getirene kadar evlenmesi caiz değildir.

235

«Kadınları nikâhla isteyeceğinizi bildirmenizde, yahut böyle bir arzuyu gönüllerinizde saklamanızda üzerinize bir vebal yoktur. **Allahü teâlâ** bilmiştir ki, siz onları mutlaka hatırlayacaksınız. Ancak kendileriyle gizlice vaadleşmeyin. Meşru bir söz söylemeniz başka. Bekleme müddeti son buluncaya kadar da nikâh bağını bağlamayın. Bilin ki Allah kalblerinizde olanı muhakkak biliyor. Artık ondan sakının ve yine bilin ki şüphesiz Allah çok yarlığayıcıdır, gerçek hilm sahibidir.»

İddeti biten kadınları tariz yoluyla istemekte size bir vebal yoktur. Tariz şudur: Dul bir kadına «sen güzelsin, sen saliha bir kadınsın, ben evlenmek istiyorum, sana rağbet ediyorum» denilmesi birer tarizdir. Dul kadınların iddetleri bitmeden tariz yoluyla onlarla evleneceğinizi bildirmenizde bir sakınca yoktur. Yalnız onlarla evleneceğinizi aranızda gizlice konuşmayın veya iddet içinde nikâh vaadinde bulunarak mukarenete yeltenmeyin. Yani onlarla cinsî münasebette bulunmayın. İddet bekleyen kadım iddeti bitmeden nikahlamak şer'an caiz değildir, iddet bekleyen dul kadınlarla evlenmeyi gönlünüzden geçirmenizde de sizin için bir beis yoktur. Ancak iddetleri içinde onlarla nikâhlanmanız ve cinsi münasebette bulunmanız yasaktır. Bu ilâhî yasağa uymayanlar mutlaka cezalarını göreceklerdir.

Allahü teâlâ, dul kadınların nasıl evleneceklerini ve onların nasıl isteneceğini açıkça beyan ederek, iddetleri bitmeden onlarla evlenilmesini yasaklamıştır. Doğacak olan çocuğun nesebinin belirlenmesi ve ailenin dejenere olmaması için bu yasak konmuştur. Yüce Allah, gafurdur, kullarının günahlarını affeder. Halimdir, kullarının yaptıkları günahın cezasını acele edip dünyada vermez. Tevbe edip, günahlarından dönmeleri için onlara mühlet verir.

236

«Kendileriyle temas etmediğiniz, yahud kendilerine bir mihir tayin etmediğiniz kadınları boşamışsanız üzerinize vebal yoktur. Onları, zengin olanınız kudretince, dar gelirli olanlarınız da haline göre maruf bir fâîde ile fâidelendiriniz. Bu, iyilik etmek şiarından bulunanların üzerine bir haktır.»

Ey Müılümanlar, giz kadınları nikahlayıp da, onlarla cinsi münasebette bulunmadan veya nikahladığınız halde kendilerine bir mihir tayin etmeden görüşme vuku bulmaksızın bosamış olduğunuz kadınlar için sizin üzerinize bir vebal yoktur. Nikâh esnasında mihirleri tayin edilmeyen kadınların, mihirleri emsallerinin mihrine göre verilir. Kadının emsalleri nazar-ı itibare alınır. Şayet boşanan kadınlarla cinsî münasebet vuku bulmuşsa tayin edilen mihrin tamamı verilir. Cima veya halvet vuku bulmamışsa tayin edilen mihrin yarısı verilir.

Halvet şudur: Kadın ve erkek bir arada cima edecek kadar bir zaman bulunması ve bunların cima etmesine mani bir engelin olmamasıdır. Ramazan orucu, hayız, nifas veya bunlardan birinin hasta oluşu, çımanın olmasına manidir. Böyle bir özür bulunmaksızın ikisinin bir arada bulunması halvettir. Bu durumda cima etmemeleri için bir engel yoktur. Böyle bir durumda tayin edilen mihrin tamamı verilir. Cima ve halvet vuku bulmadan boşama olursa tayin edilen mihrin yarısı verileceği gibi, boşayanın gücü nisbetinde kadına faydalanacağı bir şey vermesi de lâzımdır. Zira boşanan kadın bununla üzüntüsünü gidersin ve teselli bulsun. Boşanan kadınları mağdur etmemek ve kendi durumuna göre uygun olanı vermek boşayan üzerine vaciptir. Dileyen, dilediği kadar verebilir. Herkesin istediğini vermesinde bir beis yoktur.

237

«Eğer siz onları, kendileriyle temas etmeden önce boşar, onlara bir mihir tayin etmiş bulunursanız, o halde tayin ettiğinizin yarısı onlarındır. Meğer ki kendileri vazgeçmiş olsunlar. Yahud nikâh düğümü elinde bulunan kimse bağış yapmış olsun. Sizin bağışlamanız takvaya daha yakındır. Aranızdaki üstünlüğü unutmayın. Şüphesiz Allah, ne yaparsanız hakkıyla görücüdür.»

Eğer siz kadınları nikahlayıp da cinsi münasebette bulunmadan önce boşarsanız tayin etmiş olduğunuz mihrin yarısını onlara vermeniz şarttır. Şayet onlar mihirlerinden vazgeçerlerse, onlara mihir vermeniz gerekmez. Cinsi münasebette bulunmadan boyadığınız kadınlara tayin ettiğiniz mihrin tamamım vermeniz ve onları madur etmemeniz takvaya daha yakındır. Zira onlar, size nisbetle büyük bir acziyet içindedirler, siz, onlardan üstün olduğunuzu unutmayın. Sizin bağışlamanız, mihirlerini eksiksiz vermeniz çok daha iyidir. **Allahü teâlâ**, sizin yaptıklarınızı görür, ihsanınızı bilir, ona göre mücazat ve mükâfatını verir.

238

«Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah'ın divanına tam huşu' ve tâatle durun.»

Üzerinize farz olan beş vakit namazı zamanında ve tadil-i erkânla kılın. Orta namaza da devam edin, onu ihmal etmeyin. Zira namazı ihmal sahibine itaatsizliktir. Namazlara devam ise sahibine itaattir.

Bazıları, orta namazın, sabah namazı olduğunu söylemişlerdir. Bazıları ise öğle namazı demişlerdir. Bazıları da orta namazdan maksat, ikindi namazı olduğunu bildirmişlerdir. Ulemanın ekserisi de bu görüştedir.

Ebû Yûnus (radıyallahü anh) Hazret-i Aişe (radıyallahü anhâ)'den şöyle rivayet etmiştir: « Hazret-i Aişe Aişe, benden bir Kur'ân-ı Kerim yazmamı istedi ve 'izâ vustâ'ya» geldiğin zaman bana haber ver dedi. Ben de -izâ vusta'ya' gelince ona haber verdim. Kendi eliyle 'vusta» yerine, «salâtül asri» yazdı.»

Aişe validemiz böylece orta namazın ikindi namazı olduğunu belirtmiştir. **Peygamber**imizin zevcelerinden Hazret-i Hafsa da orta namazın ikindi namazı olduğunu beyan etmiştir.

Hazret-i Ali (radıyallahü anh) şöyle demiştir: -Ben «salâtül-vusta»yı orta namaz zannederdim. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Hendek muharebesinde ikindi namazını geciktirince şöyle dedi: «Kâfirler bizi orta namazından alıkoydu.- O zaman anladım ki, orta namaz ikindidir.»

Allahü teâlâ, mü'min kullarına beş vakit namaz kılmalarını ve özellikle orta namazı da kılmalarını emrederek, onda tembellik etmemelerini ısrarla beyan etmiştir. Zira ikindi vakti iş ve gücün yoğun olduğu bir zamandır, insanların bir çoğu meşgalelerinden dolayı bunu terk etmekte veya namaza karşı tembellik yapmaktadırlar. Yüce Allah insanların dikkatlerini bu noktaya çekerek namaza kurşı ihmalkar davranmamalarını emretmiştir. Allah rızası için namaz kılın ki, itaat edenlerden ve Allah'ın emirlerini muhafaza edenlerden olun. Yüce Allah kullarına namazda, ayakta çok durmalarını ve huşu' ile namazlarını kılmalarını emretti.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den hangi namazın daha efdal olduğu sorulduğunda, «kıyamı uzun olan namazdır» cevabını vermiştir.

239

«Fakat korkarsanız, o halde yürüyerek, yahud binekli olarak namazı kılın. Emin olduğunuz vakit ise yine Allah'ı, size bilmediğiniz şeyleri nasıl öğretti ise, o vech ile anın.»

Eğer düşmandan korkarsanız, namazlarınızı ayak üstü kılın. Buna gücünüz yetmezse bineklerinizin üstünde ima ile kılm. Bineklerinizin üzerinde ima ile namaz lalarken yüzünüzü istediğiniz yere çevirin. Düşmandan veya yabani korkusundan emin olduktan sonra, namazlarınızı Allah'ın emrettiği şekilde kılın. Kıyam, kıraat, rükû ve secdelerine dikkat edin.

Hangi şartlar altında olursa olsun, namazın terk edilemiyeceğini Yüce Allah bu âyet-i celile ile bildirmektedir. Namaz İslâm dininin direğidir. Namazsız İslâm olmaz.

240

«Sizden vefat edip de zevcelerini terk edenler, zevceleri için bir seneye kadar hanelerinden çıkmamak üzere bir meta ile fâidelenmesini vasiyyet etsinler. Bunun üzerine onlar çıkarlarsa artık onların bizzat yaptıkları meşru' işlerden dolayı size mes'uliyet yoktur. Allah mutlak galibdir, yüce hikmet sahibidir.»

Vefat edip de hanımları kendilerinden sonraya kalanlar, hanımlarının bir yıl kendi evinde durmaları için ve onların nafakalarının verilmesi hususunda vasiyyet etsinler. Cahiliyet devrinde ve önceki şeriatlarda kocası ölen kadının iddet beklemesi bir yıldı. İslâm dini yukarda belirtildiği gibi iddet beklemeyi dört ay on güne indirmiştir. Bundan fazlası ve ölenin hanımına vasiyet etmesi nesh edilmiştir, kaldırılmıştır. Vasiyyet, miras âyetiyle ve **Peygamber**imizin «mirasçıya vasiyyet yoktur» (Neseİ) hadisiyle neshedilmiştir. Şayet iddet bekleyen kadınlar, iddetleri bittikten sonra çıkıp giderlerse bunların gitmesinden size bir vebal yoktur. Hattâ iddetleri bitmeden kocalarının evini terk ederlerse onların nafakalarından vazgeçerek kendiliğinden evi terk etmelerinde sizin üzerinize bir günah yoktur. Onların yapmış olduğu meşru işlerden dolayı siz mes'ul değilsiniz. Yüce Allah galibdir, kahrıyla hükmeder. Allah her işi yerli yerince noksansız yapar. Yüce Allah'ın hükümlerinde bir noksanlık yoktur. Hükümlerinde insanlar için sayılamayacak kadar hikmetler vardır.

241

«Boşanan kadınların da meşru surette faidelenmeleri haklarıdır ki bu, Allah'dan korkanlar için bir vazifedir.»

Boşanan kadınlar için, boşayanın, gücü nisbetinde yukarda da belirtildiği gibi bir meta' vermesi lâzımdır. Boşanan kadınların haksızlığa uğratılmaması gerekir. Boşanan kadınlar dört kısma ayrılır: **1.** Nikâh ânında mihri tayin edilenler. **2.** Nikâh ânında mihri tayin edilmeyenler. **3.** Kendisiyle cinsî münasebette bulunulanlar. **4.** Kendisiyle cinsi münasebette bulunulmadan boşananlar. Kendisiyle cinsî münasebette bulunulana mihir vermek vaciptir. Diğerlerine vermek ise müstehaptır. Bunların hakkında yukarıda bilgi verildi. Allah'dan korkanların onların hakkını vermeleri bir vazifedir.

242

«İşte Allah akıllarınız ersin diye size âyetlerini böyle açıklar.»

Yüce Allah hükümlerini, emir ve nehiylerini beyan etmiştir ki, îman edenler hükümlerini ve emirlerini yerine getirsin, yasaklarından çekinsin. Hak yolda devam etsinler diye.

Allahü teâlâ yukarda geçen âyetlerde boşanan kadınların bütün durumlarını açıklamış, onların mağdur edilmemelerini özellikle vurgulamıştır. Bu, İslâm'ın kadına son derece önem verdiğinin bir ifadesidir. Bu hüküm aynı zamanda kadınların rastgele boşanamayacağını da belirtmektedir. Mü'minlerin bu önemli hususlara dikkatlerini çekerek, kadınlar üzerinde titiz davranmalarını önemle belirtmiştir. Kadınların, erkeklere Allah'ın emaneti olduğunu, bu emanetin iyi korunması ve muhafaza edilmesi gerektiğini bildirmiştir.

243

«(Sayıları) binlerce oldukları halde ölüm korkusuyla yurtlarından çıkanları görmedin mi?. Allah onlara «ölün» dedi, sonra da kendilerini diriltti. Her halde Allah insanlara karşı fazl sahibidir. Fakat insanların pek çoğu şükretmezler.»

Bu âyet-i celilenin kıssası şudur; İsrailoğulları zamanında «Vasît» şehrinde veba hastalığı baş gösterir. Şehir halkından on sekiz bin veya yetmiş bin kişi hastalıktan korktukları için şehri terk ederler. Gittikleri yerde Yüce Allah bunların hepsini helak eder. Güya onlar, ölümden korktukları için memleketlerini terk etmişlerdi. Bunların **peygamber**lerinden Hızkıl (aleyhisselâm) bu beldeye uğruyor, hepsinin helak olduğunu görünce «Hamd şanına mahsus olan Yüce Allah, bunları diriltmeye kadirdir. Bunları diriltse de, O'na ibadet etseler» der ve dirilmeleri için **Allahü teâlâ**'ya dua eder. Yüce Allah duasını kabul eder ve onları ölümlerinin sekseninci günü veya daha fazla bir zaman geçmesine rağmen diriltir. **Allahü teâlâ** bu olayı **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e haber vermiştir. Tâ ki, öldükten sonra dirilmeyi inkâr edenler en büyük bir ibret olsun. Bundan dolayı Yüce Allah «Yâ Muhammed, ölüm korkusundan dolayı yurtlarını terk edip çıkanların haberi sana bildirilmedi mi? Allah onların hepsini helak etti. Sonra Hızkıl (aleyhisselâm)'ın duasıyla onları tekrar diriltti» buyurmuştur.

Yüce Allah insanlara karşı fazl ve ihsan sahibidir. Fakat insanların pek çoğu bunu bilmezler. Allah'ın verdiği nimetlere karşı nankörlük yaparlar da, şükrü yerine getirmezler.

Bu âyet-i celile, **Peygamber**imizin Hak **Peygamber** olduğunu inanmayanlara isbat eder. Zira kendinden önce gelip geçen **peygamber**lerin haberlerini ve onlar zamanında meydana gelen olayları asırlarca sonra insanlara olduğu gibi bildirmesi elbette hak **peygamber** oluşunun delilidir. Yahudilerin ve Hıristiyanların kabir azabını ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmelerini Yüce Allah bu âyetle reddetmektedir. Onlar **Resûlüllah**'ın Hak **Peygamber** olduğunu bildikleri halde yine iman etmemişlerdir.

244

«Allah yolunda muharebe edin. Bilin ki şüphesiz Allah hakkıyla isitici, kemâliyle bilicidir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu âyet hakkında şöyle demiştir: «ölüm korkusuyla yurtlarından kaçıp, çıkanları gittikleri yerde Yüce Allah helak edip, tekrar diriltince «Allah yolunda muharebe edin, savaşın» demiştir. Yani nerede olursanız olua, ölümden korkmayın. Siz kaçmakla ölümden kurtulamazsınız.

Bazı tefsirciler de şöyle demişlerdir: «Âhirzaman **Peygamber**inin ümmetinin, ölümden korkmadan Allah yolunda muharebe etmeleri için bu âyette emir vardır: «Ey îman edenler, Allah yolunda muharebe edin. Bilin ki, Allah semi'dir, sizin ne söylediklerinizi işitir ve gönlünüzdekileri bilir.

245

«Kimdir o kimse ki, Allah için güzel bir ödünç versin de, Allah da ona kat kat emsalini ihsan buyursun. Allah (kimini) daraltır, (kimini) genişletir. Siz ancak O'na döndürüleceksiniz.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Ebüddahdâ (radıyallahü anh) **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e gelerek: «Yâ Resülâllah, benim iki bahçem var, birini Allah rızası için tasadduk etsem, bunun mukabili olarak **Allahü teâlâ** bana cennetten bir

bahçe verir mi?» diye sorar. **Peygamber**imiz cevaben «verir-buyurur. Ebüddahdâ tekrar **Peygamber**imize: «Oğlumla, anası da benimle beraber olurlar mı?» der. **Peygamber**imiz «evet, onlar da seninle beraberdir» buyurmuştur. Bunun üzerine Ebüddahdâ: «Şahid ol, yâ Resûlâllah, ben Allah rızası için birini tasadduk ettim» der. Dönüp bahçesine gider ve kapısından içeri girmez. Zira Allah rızası için bahçesini verdiğinden dolayı teeddüb eder. Bahçede olan hanımına seslenir, «bahçeden çık ben burasını Allah rızası için tasadduk ettim» der. Bunu duyan hanımı sevinç içinde bahçeden çıkar ve kocasına «sana mübarek olsun, ne güzel iş yaptın» karşılığını verir, sevincini kocasına bildirir, yaptığı işin çok iyi olduğunu söyler. Bunun üzerine Yüce Allah bu âyet-i celileyi inzal buyurarak «kimdir, gönül hoşluğu ile Allah rızası için kendi malından veren? **Allahü teâlâ** cennette onun mislini fazlasıyla vermeye kadirdir. Allah yolunda tasadduk edenlerin dünya ve âhiret mükâfatını ve sevabını çok fazlasıyla Yüce Allah verecektir.-

Allah verdiği nimetlere şükreden kavmin dünyada da, âhirette de nimetlerini artırır, nimetlerine şükretmeyen kavimden de verdiği nimetleri geri alır. Kendilerini perişan eder. Mallarını Allah yolunda gönül rızasıyla tasadduk edenler, Allah katında aynısını bulacaklardır, insanların dönüp varacağı yer orasıdır. Hepiniz Allah'a döndürüleceksiniz.

Ebû Osman el-Hindi (radıyallahü anh) Ebü Hüreyre (radıyallahü anh)'den rivayet ederek şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ** kulunun bir hasenesine bin hasene verir. Yani bir iyiliğine bin iyilik yazar. Ebû Hüreyre'nin bunu söylediğini işittim ve doğruluğunu öğrenmek için o yıl hacca gittim! Hacda Ebü Hüreyre'yi buldum, bunu sordum. O «bunu sana söyleyen yanlış söylemiş, ben bir iyiliğe iki bin iyilik verir dedim» der ve Hadîd sûresinin on birinci âyetini okur. **Allahü teâlâ** Hadid sûresinin on birinci âyetinde şöyle buyuruyor:

«Allah'a karz-ı hasenle ödünç verecek olan kim? İşte o, bunu kat kat artıracaktır. Ona çok değerli bir mükâfat da vardır.»

Yüce Allah'ın vermiş olduğu mükâfatın hesabını kimse bilemez. Onu ancak kendi bilir. Allah rızası için verilen şeyin mükâfatını kat kat artıracağını Yüce Mevlâ beyan ediyor.

246

«Musa'dan sonra İsrailoğullarının ileri gelenlerine bakmadın mı? Hani onlar, **Peygamber**lerine, bize bir hükümdar gönder de Allah yolunda savaşalım, demişlerdi. O da, ya üzerinize bir muharebe yazılıp da savaşı tutmayıverirseniz, demişti. Onlar (şöyle) söylemişlerdi: Allah yolunda neye savaşmayalım? Hem hakikaten yurtlarımızdan çıkarıldık, evlâtlarımızdan mahrum edildik. Fakat vakta ki onların üzerine muharebe farz kılındı, içlerinden birazı müstesna olmak üzere, yuz çevirdiler. Allah o zalimleri çok iyi bilicidir.»

Yâ Muhammed, Musa'dan sonra İsrailoğullarının ileri gelenlerinin haberi sana gelmedi mi?. Onların kâfirleri, mü'minlere galip gelerek bir kısmını esir etmişler, esir edemediklerini yurtlarından Çıkarmışlar ve onları çocuklarından uzaklaştırmışlardı. Kâfirlerin melikleri, kumandanları Câlût'du. Mü'minler çaresiz kalmışlar, **peygamber**leri Hazret-i İşmuil (aleyhisselâm)'e gelip durumlarını arz etmişler ve «bizim için Allah'a dua et de, bize bir melik versin, biz de onunla, beraber Allah yolunda muharebe edelim» demişlerdi. İşmuil (aleyhisselâm), onlara: «Allah sizin üzerinize muharebe etmenizi farz kılar ve size bir melik gönderirse, ola ki siz, muharebe etmeyip, ondan yüz çevirip kaçarsınız» der. Bunun üzerine onlar -niçin savaşmayalım, düşmanlarımız bizi, vatanımızdan çıkardılar, çoluk - çocuğumuzu esir edip, bizi perişan ettiler» derler. İşmuil (aleyhisselâm) kendilerinden teminat aldıktan sonra dua eder, Yüce Allah da duasını kabul eder ve onlara muharebe etmeyi farz kılar. Onlara düşmanla savaşmak emredilince, pek azı verdikleri sözde durur, diğerleri ahidlerinden vazgeçer ve muharebeden kaçarlar. Ahidlerinde duranların sayısı ancak üç yüz on üç kişidir.

Yüce Allah, alimdir. Kimin sözünde durup durmadığını en iyi bilendir. Ahidlerinden dönenler ancak zalimlerdir. Onlar yaptıklarının cezasını çekeceklerdir.

247

«Onlara **peygamber**leri hakikat Allah size bir padişah olarak Tâlût'u göndermiştir, dedi. Dediler ki: Biz hükümdarlığa ondan daha lâyık iken ve ona maldan da bir bolluk verilmemişken nasıl olur da bizim başımızda padişahlık onun olabilir?. **Peygamber**leri de dedi ka Şüphesiz Allah onu sizin üstünüze beğenip seçmiştir. Ona bilgice, vücudca da bir üstünlük vermiştir. Allah hükmünü kime dilerse ona verir. Allah'ın lûtf u keremi boldur.»

Onlar düşmanlarıyla muharebe etmek için melik istemişler ve bu yüzden İşmuil (aleyhisselâm)'e müracaat ederek, ondan Allah'a dua etmesini dilemişlerdir, işmuil (aleyhisselâm) de Allah'a dua eder, Yüce Allah, onun duasını kabul eder. Talût'u kendilerine melik olarak gönderir. Tâlût aralarında yaşayan fakir biri idi. Onlar soy itibariyle Yakup oğullarından, padişahlık yönüyle de Yâhuza oğullarından idiler. Tâlût da Lâvi neslindendi. Alış-veriş yapardı. Fakat büyük bir âlim idi. **Allahü teâlâ** ilmi sebebiyle Tâlût'un derecesini yükseltti ve kendisini melik olarak gönderdi. İşmuil (aleyhisselâm), Tâlût'un melik olarak gönderildiğini insanlara bildirince, onlar -o bizim üzerimize nasıl melik olur? Halbuki biz melik olmaya ondan daha lâyıkız. Bizim soyumuz onunkinden çok daha üstündür. Üstelik mal bakımından biz ondan daha üstünüz. Melik herkesden zengin olmalı ki, askere hük- ' medebilsin. Onların ihtiyacını temin etsin, demişlerdir, işmuil (aleyhisselâm) de, onlara «Yüce Allah sizin içinizden Tâlût'u seçti ve onu sizin üstünüze ilim ve vücud bakımından üstün kıldı. O, cüsseli bir insandır, harp taktiğini sizden çok iyi bilir. Mülk sahibi Yüce Allah'dır, hükmünü kime dilerse ona verir. Bu, zenginlikle olmaz. **Allahü teâlâ**'nın ilmi her şeyi ihata etmiştir. O, kimin melikliğe lâyık olduğunu en iyi bilendir- demiştir.

İnsanlar bu sözleri işmuil (aleyhisselâm)'den işitince, kendisinin sözü olduğunu zannederler ve îşmuil (aleyhisselâm)'e «eğer bu hükümler Allah'dan ise, bize bir âyet getir ki, hakikat açığa çıksın» derler. **Allahü teâlâ** da onların bu durumlarını beyan edip, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e âyet-i celilesinde şöyle buyurmuştur:

248

«**Peygamber**leri onlara dedi ki: Gerçek, onun hükümdarlığının açık alameti size o Tâbut'un gelmesi olacaktır ki, içinde Rabbinizden bir sekînet ve Musa hanedanıyla Hânın ailesinin metrûkatından bir bakıyye vardır. Melekler onu yüklenecektir. Elbette bunda size kat'i bir alamet vardır. Efter iman etmişlerseniz.»

Onlar **Peygamber**leri İşmuil (aleyhisselâm)'den Tâlût'un melik olduğuna dair bir alâmet istediler. Tâlût da melik olduğunu isbat için, onlara bir tâbutla geldi. Bu tabut melik olduğunun alâmetiydi.

Bu tabutun kıssası şudur: Tevrat'ın sandukudur. Hazret-i Adem'den Hazret-i Musa'ya intikal ettiği rivayet ediliyor. Hazret-i Musa bu tabutu muharebelerde ordusunun önünde bulundurmuştu, bu ordu için manevi bir kuvvet temin ederdi. Musa'dan sonra Müslümanların elinde bulunan bu tabut, Câlût'un Müslümanlara galip gelmesiyle onlardan alınmış ve bir mezbeleliğe gömülmüştür. Câlût ve avanesi ona saygısızlık ettikleri için Yüce Allah onları çeşitli hastalıklara mübtelâ etmiştir. Basur hastalığı o zamandan, cüzzam hastalığı Hazret-i Eyyüb zamanından, yemeklerin bozulması, İsrailoğulları zamanından kalmıştır. Bunların yeri geldikçe izahları yapılacaktır.

Bu tabut Müslümanların elindeyken gittikleri har yere götürüyorlardı. Aynı zamanda kafirlere karşı galip gelmeleri için onunla zafer talep ederlerdi. Yüce Allah bu tabutu, Tâlût'un melik olduğuna bir alâmet kılmıştır. **Allahü teâlâ**, meleklere tabutu alıp Tâlût'a getirmelerini emretti. Onlar da tabutu Tâlût'a getirdiler.

İşmuil (aleyhisselâm) tabutun içindekileri kavmine haber verirken, bu nun içinde Rabbinizin -sekinesi- var demiştir. Sekine hakkında tefsirciler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bazı tefsircilere göre sekine: Bir dilektir. Gittikleri yere tabutu götürürler, kalbler onunla tatmin olur ve onunla zafer dilerler.

İmam-ı Mukatil'e göre sekine: «Tabutun içinde bulunan bir hayvandır. Bu hayvanın başı kedi kafası gibi olup, iki kanadı vardır. Şayet ses çıkarırsa savaşta galip geleceklerini anlarlar, ses çıkarmazsa mağlûp olacaklarını bilirlerdi.» Bazıları da, sekinenin ses

çıkaran yeşil bir cevher olduğunu söylemişlerdir. Diğer bir kısım tefsirciler de, tabutun içinden geçen bir rüzgâr olduğunu, zaman zaman ses çıkardığını, eğer savaşta ses çıkanrsa zafere işaret olduğunu söylemişlerdir.

Bu tabutun içinde Hazret-i Musa'nın asası, Tevrat'ın bazı parçaları ve Tin vadisinde yağan kudret helvasından bir ölçek ve Hazret-i Harun'un sarığı bulunmaktadır. Tabut, şimşir ağacından yapılmıştı.

Câlût ve avanesi tabuta saygısızlık ettikleri için çeşitli hastalıklara mübtelâ olmuşlardır. Bunun sebebini tabuta bağlayarak, «bu bize İsrailoğullarının ilâhından oldu, zira biz, onu gömmüştük» demişlerdir. Onlar, tabutun İsrailoğullarının ilâhı olduğunu kabul ederlerdi. Uğramış oldukları musibetlerden kurtulmak için tabutun bulunduğu yerden çıkarılması gerektiğine inanmışlardı. Bunun için de iki sığır alıp koşmuşlar ve tabutu olduğu yerden çıkarmışlardı. Çıkardıkları tabutu sığıra koştukları arabanın üzerine koyarlar ve İsrailoğullarının bulunduğu yere doğru salıverirlerdi. Bu sığırların yavrularını da kendi yanlarında bırakırlardı. **Allahü teâlâ**'nın emriyle iki melek gelir o sığırları İsrailoğullarının bulunduğu yere getirirdi. Sabah olunca İsrailoğulları tabutu aralarında bulurlar. İşmuil (aleyhisselâm), onlara «bu tabutun gelmesi Tâlût'un melik olduğuna işarettir. Eğer siz, mü'min iseniz Tâlût'un Allah tarafından melik olarak gönderildiğine inanırsınız» demişti. İsrailoğulları aralarında tabutu görünce, onun Allah tarafından olduğunu kabul etmişler ve Tâlût'a tâbi olmuşlar.

249

«Vaktâ ki Tâlût ordusuyla ayrılıp çıktı, dedi ki: Şüphesiz Allah sizi bir ırmakla imtihan edicidir. İşte kim ondan içerse benden değil, kim onu tutmazsa artık o benden. Eliyle bir avuç alanlar başka. Derken, içlerinden birazı müstesna olmak üzere ondan içtiler. Nihayet o ve maiyetindeki müminler vaktaki onu geçtiler. Dediler ki: Bugün bizim Câlût'a ve ordusuna karşı takatimiz yoktur. Muhakkak Allah'a kavuşacaklarını bilenler ise nice az bir cemiyet, daha çok bir cemiyete Allah'ın izniyle galebe etmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir dediler.»

Talüt melik olunca, yetmiş bin kişilik bir ordu ile muharebeye çıktı. Hava çok sıcak olduğu için asker yolda giderken çok şiddetli susamışlardı. Tâlût'tan susuzluğa çare bulmasını istemişler, aksi takdirde mahv u perişan olacaklarını söylemişlerdi. Tâlût «sabredin İşmuil (aleyhisselâm)'e soralım, o ne der bakalım' demiş ve gelip durumu ona arz etmişti. Bunun üzerine İşmuil (aleyhisselâm) Allah'a dua ve niyaz eder, Yüce Allah da ona, Talût'a bildirilmesi gerekeni vahyeder.

İşmuil (aleyhisselâm) Tâlût'a Allah'ın emrini bildirir, Tâlût da gelip askerlerine şöyle der: «Ey kavmim, **Allahü teâlâ**, sizi Ürdün ile Filistin arasındaki bir nehirle imtihan ediyor. İçinizden her kim o nehirden yatarak içerse, o benden değildir. İçenler düşmanımız üzerine galip gelemezler, mağlûp olurlar. Kimse ondan içmesin. Ancak avuçlarınızla içebilirsiniz. Avuçlarıyla içenler bizdendir. Onlar düşmanlarını mağlûp ederler. Düşmanlarına karşı zafiyet göstermezler.»

Allahü teâlâ'nın onları denemesi, içlerinden niyetleri salih olanlarla, olmayanların belli olması içindir. Zira niyetleri bozuk olanlar muharebe meydanına gitseler de, savaşmazlar. Düşmandan yüz çevirip kaçarlar. Savaşanların da, onların kaçtığını görünce moralleri bozulur, zayıf düşerler. Onların da paniğe kapılmasına sebep olurlar.

Yüce Allah, onların niyetlerini bildiği için muharebe meydanına gitmeden önce, diğerlerinden onları ayırmıştır. Onlar Tâlût'un emrini dinlemeden, yatarak ırmaktan kana kana içtiler. İçlerinden pek asa ise Tâlût'un hükmüne uyarak avuçlarıyla içtiler. Avuçlarıyla içenlerin sayısı üçyüz on üç kişi idi. Yüce Allah ırmaktan su içenlerle, içmeyenlerin arasını ayırt ederek, Tâlüt'a «ırmaktan su içenleri geri çevir, içmeyenleri de beraberinde götür» diye emretmiştir. Tâlût, emrine uymayıp su içenleri geri çevirmiş, içmeyenleri ise beraberine alıp, nehrin karşısına geçirmiştir. Tâlût'a itaat eden mü'minler, Câlût'un ordusuyla karşılaştıkları zaman «bizim onlara gücümüz yetmez» demişlerdi. Zira Câlût'un ordusu yüz bin kişilik bir orduydu. Mü'minlerin âlimleri ise, nice az ordular vardır ki, Yüce Allah'ın yardımıyla kendilerinden çok fazla olan ordulara galip gelmişlerdir.

Onlardan korkmayın, yeter ki niyetiniz halis olsun. **Allahü teâlâ**'nın yardımı ve nusreti O'nun yolunda sabredenlerle beraberdir» demişlerdir.

250

«Onlar, Câlût ile askerlerine karşı çıktıkları zaman dediler ki: Ey Rabbimiz, üzerimize sabır yağdır. Ayaklarımıza sebat ver. Bu kafirler güruhuna karşı bize yardım et.»

Mü'minler Tâlût'un başkanlığında, Câlût'un ordusunun karşısında saf tuttular, Allah'a yalvarıp dua ettiler: «Ey Rabbimiz, biz» sabır ve metanet ver. Bize yardım eyle. Bizi bu kâfirlerin üzerine galip kıl» dediler.

Rivayete göre, Dâvud (aleyhisselâm) çobanlık yapar, koyun otlatırdı. O'nun yedi kardeşi vardı. Kardeşleri de Tâlût'la beraber bulunuyorlardı. Uzun zaman kardeşlerinden haber alınamayınca, babası Îşâ, kardeşlerinin durumunu öğrenmek için Davud'u göndermişti. Dâvud (aleyhisselâm) yolda giderken bir taşa rastlar, taş Allah'ın desturuyla Davud'a şöyle der: «Beni al, beraberinde götür. İbrahim (aleyhisselâm) düşmanlarını benimle helak etmiştir.. Dâvud (aleyhisselâm) taşı alır, çantasına kor ve yoluna devam eder. Bir müddet gittikten sonra, yine bir taşa rastgelir; taş aynı şekilde - Beni de al, beraberinde götür. Musa (aleyhisselâm) benimle nice düşmanlarının üzerine galip gelmiştir- der. Dâvud (aleyhisselâm) onu da alır, çantasına kor ve yoluna devam eder. Talut'a kadar gelir. Tâlût'un ordusunun, Câlût'a karşı saf tuttuklarını görür; O sırada Câlût meydana çıkar, -kimdir, benimle savaşacak olan? Gelsin savaşalım» der. Tâlût'un ordusundan kimse ona karşı çıkmaz: Câlût kimsenin meydana çıkmadığını görünce, ikinci kez bağırır, «Ey İsrailoğulları gerçekten siz Hak üzere iseniz bir kez bana karşı çıkın» der. Kâfirin bu sözünü duyan Dâvud (aleyhisselâm) galeyana gelir, kardeşlerine «içinizde bu sünnetsize karşı çıkacak yok mu?- diye sorar.

Bunun üzerine kardeşleri, «sen nasıl konuşuyorsun? Ağzını tut» derler. Dâvud (aleyhisselâm) da onların yanından ayrılır, ordunun diğer kanadına geçer. Orduyu harbe teşvik eder, o anda Tâlût çıkagelir. Dâvud (aleyhisselâm) Tâlût'un geldiğini görünce, ona

şöyle der: «Yâ Talût, şu Câlût kâfirini öldürene ne yaparsın?» O da cevaben «onu öldürene kızımı verir, mülkümün yarısına ortak ederim» der. Bunun üzerine Dâvud (aleyhisselâm) «ben onunla savaşırım» der. Tâlût buna çok sevinir, silâhını ve zırhını çıkarır Davud'a verir. Tâlût çok uzun boylu olduğu için zırhı Davud'a olmaz. Dâvud, zırhı geri verir ve «ben, bununla savaşmaya alışkın değilim» der.

Tâlût, Dâvud (aleyhisselâm)'a harp edip etmediğini sorar. Dâvud (aleyhisselâm) da cevaben: -Koyunlarıma kurt gelirdi, kılıcımla bir hamlede onları ikiye bölerdim» der. Tâlût «kurt zayıf bir hayvandır. Halbuki bu adam kuvvetli biridir», bundan başka tecrüben yok mu?» der. Yine Dâvud (aleyhisselâm) «zaman zaman koyunlarıma arslanlar saldırıyordu, onları vurup elimle çenelerini ayırırdım» der. Bunun üzerine Tâlût «Bana benziyorsun, adın nedir?» diye sorar. Cevaben «îşa oğlu Dâvud» der ve destur diyerek savaş meydanına atılır. Savaş âletini eline alır, meydana çıkar. Bunu gören Câlût da meydana çıkar ve böbürlenerek «beni öldürmeye sen mi geldin? Elindekiyle köpekler öldürülür» der. Buna karşılık Dâvud (aleyhisselâm) da «sen de kelpsin, köpek gibi öldürüleceksin» der.

Câlût'un başında bir miğfer vardı ki, bir hayli ağırdı. Câlût, kızarak, Dâvud (aleyhisselâm)'a «önce sen mi atacaksın, ben mi?» diye sorar. Dâvud (aleyhisselâm) da -önce ben atayım- der ve çantasındaki taşlardan birini çıkarır. Taşı harp aletiyle Câlût'a atar. Taş, Câlût'un göğsüne isabet eder, göğsünü deler, arkadan çıkar ve geride saf tutmuş düşman ordusundan bir çoğunu öldürür.

Bazı tefsircilere göre: Dâvud (aleyhisselâm)'un çantasında üç taş vardı. Çantasından taşı almak için elini uzattığında üç taşın bir taş olduğunu gördü. Bunu alıp harp aletiyle düşmanın üzerine attı. Atılan taş üç parçaya ayrıldı. Bir parçası Câlût'a, iki parçası da düşman ordusuna isabet etti. Onlardan bir çoğu helak oldu, geri kalanlar da muharebe meydanından dağıldı. Bu taş görünürde bir taş olup gerçek mânada taş değildi.

251

«Derken Allah'ın izniyle düşmanlarını bozguna uğrattılar. Dâvud da Câlüt'u öldürdü. Allah da ona saltanat ve hikmet verdi. Ve daha dilemekte olduğundan da bazı şeyleri öğretti. Eğer Allah insanların bir kısmını diğer bir kısmı ile önleyip savmasaydı, yer muhakkak fesada uğrardı. Fakat Allah âlemlere karşı büyük fazl sahibidir.»

Allahü teâlâ, Câlüt'u ve ordusunu Dâvud (aleyhisselâm)'a helak ettirip, onları hezimete uğrattı. Tâlût, Dâvud (aleyhisselâm)'un Câlüt'u öldürdüğünü, ordusunu hezimete uğrattığını ve dağıttığını görünce kızını Davud'a nikahlamış ve mülkünün de yarısını vereceğini vaad etmiştir. Tâlût'un vezirleri buna rıza göstermeyerek şöyle demişlerdir: Eğer sen, mülkünün yarısını Davud'a verirsen, geri kalan mülkünde de hak iddia eder, hepsini elinden alır.»

Vezirlerinin »özüne uyan Tâlût, mülkünün yansım Davud'a vermekten vazgeçer Hatta onu öldürmeye teşebbüs eder, Davud (aleyhisselâm)'u öldürmek için çok uğraşır ama bir türlü muvaffak olamaz. Dâvud, ona galip gelir, sonunda Tâlüt mülkünün yarısını vermek zorunda kalır. Bunu hazmedemeyen Tâlût, bir müddet sonra Dâvud (aleyhisselâm) ile savaşa tutuşur, Tâlût öldürülür, mülkünün tamamı Davud'a kalır.

Israiloğulları Dâvud (aleyhisselâm) zamanına kadar tek hükümdarın başkanlığı altında toplanmamışlardı. Dâvud (aleyhisselâm) 'un hükümdar olmasıyla tek hükümdarın başkanlığı altında toplanmış olurlar.

Yüce Allah, Dâvud (aleyhisselâm)'a İsrailoğullarının on kolunun hükümdarlığını vermiştir. Aynı zamanda onu **peygamber** olarak gönderip dört büyük kitaptan ikincisi olan Zebur'u vermiştir. Zebur kitabında dört yüz yirmi sûre bulunmaktadır. Dâvud (aleyhisselâm). Yüce Allah'tan neyi dilemişse, Allah ona vermiştir. Dâvud (aleyhisselâm) demirden zırh yapar, kuşlarla konuşur ve dağların yapmış olduğu tesbihâtı anlardı. Onlar Dâvud ile tesbih ederdi.

Allahü teâlâ bazı insanlar vasıtasıyla, yeryüzünde fitne-fesad çıkaranları helak etmiş, yeryüzünü onların şerrinden korumuştur. Eğer onlar yeryüzüne hâkim olmuş olsaydılar, orada fesad çıkarırlar.

huzuru bozarlar ve her yeri helak ederlerdi. Yüce Allah **peygamber**ler vasıtasıyla mü'minlerden musibetleri gidermiş, onları gayr-i müslimler üzerine galip kılmış, âsileri helak etmiştir. Nitekim, Allah'dan korkan erkekler, süt emen çocuklar, mer'ada otlayan hayvanlar olmasaydı, insanların üzerine azap yağardı. Şayet Allah'ın salih kulları olmasaydı âcizler helak olurdu, buyurulmuştur. **Allahü teâlâ** fazl-ı inayeti ile mü'minlere zarar veren şeyleri kendilerinden gidermiştir.

252

«Bunlar Allah'ın âyetleridir ki, onları sana hak olarak okuyoruz. Sen de, şüphe yok ki gönderilmiş alan **peygamber**lerdensin.»

Yâ Muhammed, sana bildirdiğimiz **Allahü teâlâ**'nın vahdaniyeti ve senden önceki **peygamber**lerinin gerçek olduklarının alâmetidir. Cebrail'in sana getirip okuduğunda hilaf yoktur. Onda bir noksan da bulamazsın. Şüphesiz sen de zikrettiğimiz **peygamber**lerdensin. Sana da açık âyetlerimizi bildirdik ve seni mucizelerle te'yid ettik.

253

«O **peygamber**ler yok mu? Biz onların kimine kiminden üstün meziyetler verdik. Allah onlardan biri ile söyleşmiş, birini de birçok derecelerle yükseltmiştir. Meryem'in oğlu İsa'ya o bey yineleri biz verdik ve onu Ruhü'l-Kuds ile destekledik. Eğer Allah dileseydi onların arkasındakiler, kendilerine o apaçık burhanlar geldikten sonra, birbirini öldürmezlerdi. Fakat ihtilâfa düştüler. Binnetice onlardan kimi îman etti, kimi küfre saptı. Eğer Allah dileseydi birbirini öldürmezlerdi. Şu var ki Allah ne dilerse yapar.»

Yâ Muhammed, senden önceki **peygamber**lerin haberlerini Kur'ân-ı Kerîm'de sana bildirdik. Onların kimine kiminden üstün meziyetler verdik. Bu meziyetler de üçe ayrılır. Bir kısmına, nübüvvets delâlet eden özellikleri çok verdik, bu vesileyle diğerlerinden üstün kıldık. Bazısını da ümmetinin çokluğuyla diğer **peygamber**lerden üstün kıldık. Bazısının ise nefsini üstün kılmakla diğerlerinden üstün kıldık. Nitekim **Allahü teâlâ** onlar

hakkında şöyle buyurmuştur: Yüce Allah onlardan Mûsâ ile söyleşti. İdris (aleyhisselâm)'in de derecesini yükseltti.

Bu konuda bazı tefsirciler şöyle demişlerdir: «Bütün bu özellikler **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e mahsustur. Zira O bütün mevcudata **peygamber** olarak gönderilmiştir. Yüce Allah, hiç bir **peygamber**e vermediği özellikleri ona vermiştir. O bir avuç hurma ile bir çok insanı doyurdu. Ümmü Mâbed'in sağılmayan koyununu eliyle sıvayınca herkese yetecek kadar süt sağıldı, aya parmağı ile işaret edince ay ikiye bölündü. **Peygamber**imizin bunlara benzer bir çok mucizesi vardır. Bütün mucizeler onun derecesinin yüksekliğine işaret etmektedir.

Yüce Allah Meryem oğlu İsa'ya da bir kısım mucizeler vermiştir. O, ölüleri diriltiyor, sağırları ve dilsizleri iyi ediyor, Alaca hastalığına yakalanmış olanları o hastalıktan kurtarıyordu. Ona Ruhü'l-Kuds'le yardım ederek, kendisini öldürmek istedikleri zaman, onlara fırsat vermedi, göğe yükseltti. Eğer yüce Allah dileseydi kendilerine apaçık deliller geldikten sonra onlar birbirlerini öldürmezlerdi. Yine dileseydi onların hepsini iman etmeye mecbur tutardı ve hepsi îmana gelirlerdi. Fakat Yüce Allah onları kendi iradeleriyle başbaşa bıraktı, onlar ise dinde ihtilafa düşerek ikiye ayrıldılar. Bir bölüğü Allah'a ve Resulüne îman ederek mü'min oldular. Bir kısmı ise bunları inkâr ederek kâfir oldular. **Allahü teâlâ** dileseydi onların hepsi tek bir millet gibi olur ve aralarında savaş edip birbirlerini öldürmezlerdi. Yüce Allah ne dilerse onu yapar. Dilediğini ihtilâfa düşmekten muhafaza eder. Dilediğini de zelil eder. O'nun emrini ve hükmünü kimse değiştiremez. Bütün varlıklar yaptıklarından sorguya çekilirler. Fakat O, yaptığından sual olunmaz.

254

«Ey iman edenler, içinde ne bir alışveriş, ne bir dostluk, ne de bir şefaat bulunmayan bir gün gelmezden evvel size verdiğimiz rızaktan harcayın. Kâfirler zulmedenlerin ta kendileridir.»

Ey iman edenler size rızık olarak verdiklerimizden, siz de ihtiyaç sahiplerine verin. Alış verişin ve dostluğun bulunmadığı, hiç bir şeyin fayda vermediği, Allah'ın müsaade ettiklerinden başka kimsenin kimseye şefaat edemeyeceği gün gelmeden önce, orası için

hazırlık yapın. Size rızık olarak verdiklerimizden, siz de Allah rızası için verin. Kafirlere dünyada da, âhirette de asla şefaat edilmez. Onlar kendi nefislerine zulmeden zalimlerin ta kendisidir. Onlar **peygamber**ler hakkında söylenmeyecek sözleri söylediler. Dünyaya mağrur olup, yeryüzünde fesad çıkardılar. Bu azgınlıklarından dolayı iki cihanın saadetinden mahrum oldular.

255

«O Allah'dır ki, kendinden başka hiç bir Tann yoktur. Diridir, zatıyla ve komâliyle kaimdir. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi O'nundur. Onun izni olmadıkça, O'nun nezdinde şefaat «decek olan kimdir? O önlerindekini, arkalarındakini, bilir. O'nun ilminden yalnız kendisinin dilediğinden başka hiç bir şeyi kavrayamazlar. O'nun kürsüsü göklerden ve yerden daha geniştir. Göklerin ve yerin hıfzı O'na ağır gelmez. O, çok yüce, çok büyüktür.»

Müşrikler, putlarının **Allahü teâlâ**'nın ortağı olduğunu söyleyerek, O'nun katında kendilerine şefaat edeceklerini ifade etmişlerdi. Yüce Allah da onların bu yalanlarını reddederek, vahdaniyetini beyan etmek için bu âyet-i celileyi inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Allah'dan başka mâbud-u hakikî yoktur.» O, haydır. **Allahü teâlâ**'nın hayatı kimseden değildir ve hayatının başlangıcı da yoktur. O, kadîmdir, hayatı son bulmaz. O'na asla ölüm arız olmaz. Zâtiyle kâimdir, asla zeval bulmaz. O'na hiçbir kötülük isabet edemez. Her varlık üzerine kaimdir ki, onların yaptıklarına göre mükâfat ve mücazat verir. Yüce Allah her şeyden münezzehdir. O'nu ne bir uyuklama ve ne de bir uyku tutmaz. Uyuklama madde gözüyle olur, bazan gelir, bazan gider. Uyku ise gözden kalbe inendir. Kalbin uyumasından maksat, kalbin gafil olmasıdır. Halbuki **Allahü teâlâ** bütün mahlûkatın işlerini tedbir etmekten gafil değildir. Bütün varlıkların sevk ve idaresi Yüce Mevlâ'ya aittir.

Rivayete göre Musa (aleyhisselâm) bir gün «Rabbimiz uyur mu uyumaz mı?» diye aklından geçirmiş. Bütün gayıpları bilen Yüce Allah Musa (aleyhisselâm)'nın hatırından geçeni bildiği için, iki eline iki şişe almasını ve onları iyi muhafaza ederek kırmamasını emretmiştir. Musa (aleyhisselâm) da ilâhi emre uyarak iki şişe

alır. **Allahü teâlâ** Musa (aleyhisselâm)'ya uyku verir. Musa (aleyhisselâm) da şişeler elinde uykuya dalar ve bu sırada şişeler elinden düşüp kırılır. Musa uyanıp şişelerin kırıldığını görünce mahcup olur. Yüce Mevlâ bunun üzerine Musa (aleyhisselâm)'ya şöyle vahyeder: «Yâ Musa, yerler ve gökler benim alimde bu şişeler gibidir. Eğer beni uyku tutsaydı bütün mevcudat, elindeki şişeler gibi helak olurdu.» Yerde ve göklerde ne varsa O'nundur. O'nun mülkünde kimsenin ortaklığı yoktur. **Allahü teâlâ**'nın ortağı ve benzeri yoktur. Bütün varlıklar O'nun bir olduğunun delilidir. O'nun izni olmadan hiç bir kimse katında şefaat yetkisine sahip değildir. Ancak şefaate müsaade ettikleri başkalarına şefaat edebilirler. Bu âyet **peygamber**lerin, velilerin ve Allah'ın salih kullarının şefaat edeceklerine delâlet eder. Ve müşriklerin iddialarını da reddeder.

Allahü teâlâ alimdir, her şeyi bilir. O'nun bilgisinden hiç bir şey gizli kalmaz.

Putların dünyada kâfirlere «biz sizin Rabbiniziz, bize tapın, âhirette de size şefaat ederiz» demediklerini, Yüce Allah çok iyi biliyor. Bunların hepsi kâfirlerin uydurmasıdır. Hiçbir şey O'nun ilmini ihata edemez. O'nun bildiğini kimse bilemez, insanların bazısı meleklere taparak, onların şefaatini umarlardı. **Allahü teâlâ** da, bu âyetiyle onların hiç bir şeye malik olmadıklarını, geçmiş ve gelecekten haberleri bulunmadığını haber vermiştir. Onlar ancak Yüce Allah'ın kendilerine bildirdiklerini bilirler.

Bundan sonra **Allahü teâlâ** azametini bildirmek için kürsüsünden haber vererek şöyle buyurmuştur: «**Allahü teâlâ**'nın kürsüsü yerlerden ve göklerden daha geniştir», yerler ve gökler O'nun kürsüsü ile dolmuştur.

İbn Ebi Rabah şöyle demiştir: «Yedi kat gökler ve yedi kat yerler kürsünün altında geniş bir araziye terk edilen bir halka misalidir». Burada kürsünün ne kadar büyük olduğu ifade edilmektedir.

Abdullah İbni Mes'ud da şöyle demiştir: «Göğün tabakaları arasındaki mesafe beş yüz yülik yoldur. Yedinci gökle kürsi arasındaki mesafe de o kadardır. Kürsî ile su arasındaki mesafe de

beşyüz yıllık yol miktarıdır. Arş su üzerindedir. **Allahü teâlâ** da arşdan yukardadır. Arşın üzerine oturmamıştır. O'nun azametini hiç bir şey taşıyamaz. Arşı taşıyan melekler O'nun kudretiyle taşımaktadırlar. Yerleri ve gökleri kudretiyle muhafaza etmek O'nu âciz bırakmaz. O, Yüce Hâlikm şerike ihtiyacı yoktur.»

Bivayete göre kürsiyi dört melek taşımaktadır. Her meleğin dört yüzü vardır. Biri âdem yüzü, biri sığır yüzü, bîri arslan yüzü, biri de kuş yüzüdür. Melek, âdem yüzüyle bütün insanlara dua eder. Allah'dan mağfiret, rızık ve bolluk diler. Sığır yüzüyle bütün hayvanlara dua eder, onlar için rızık talebinde bulunur. Arslan yüzüyle bütün yırtıcı hayvanlar için rızık talebinde bulunur. Kuş yüzüyle de bütün kuşlar için Yüce Allah'dan rızık talep eder.

Muhammed İbn Hanefî şöyle demiştir: «Âyete'l-Kürsi indirildiği zaman ne kadar put varsa hepsi yere yıkılmıştır. Yine ne kadar kâfir melik varsa onların da hepsi yere yuvarlanıp başlarındaki taçları düşmüştür. Bütün şeytanlar birbirlerine koşuşarak iblisin yanında toplanmışlar, durumlarını ona haber vermişlerdir. İblis de onlara: «Siz yeryüzünü dolaşın, bu durumunuz neden meydana gelmiş bakın- demiştir. Bunun üzerine onlar yer yüzünü dolaşmaya başlamışlar, Medine'ye geldikleri zaman Âyetel-Kürsi'nin inzal buyurulduğunu öğrenince, sarsıntılarının bundan meydana geldiğini anlamışlardır. Ayete'l-Kürsi iman edenlere şifa, inanmayanlara da cezadır. Âyetel-Kürsi Kur'ân-ı Kerîm içinde büyük âyetlerden olup, hususiyetleri çoktur. Sabah-akşam bu âyet-i celileyi ve Âmenerresûlü'yü samimiyetle okuyanların bütün arzulan yerine gelir. Yüce Allah bu âyetleri okuyanları bütün düşmanlardan ve kötülüklerden muhafaza eder. Âyetel-Kürsinin bir çok özellikleri vardır.

256

«Dinde zorlama yoktur. Hakikat, iman ile küfr apaçık meydana çıkmıştır. Artık kim şeytanı tanımayıp da Allah'a îman ederse o, muhakkak ki kopması olmayan en sağlam kulpa yapışmıştır. Allah hakkıyla işitîci, kemaliyle bilicidir.»

İslâm dininde zorlama yoktur. Kimse dine girmesi için zorlanamaz. İman ile küfür apaçık meydana çıkmıştır. Kendi isteği

ile İslamiyeti kabul edip hidayete erenler mükâfatlarını göreceklerdir, islâm'ı kabul etmeyip küfürde kalanlar da cezalarını göreceklerdir. Hiç kimseye İslâm'a girmeleri için cebir kullanılmaz. Çünkü İslâm, kimsenin zorla Müslüman olmasını arzu etmez. İslâm asla zeval bulmaz. İslâm, mensuplarını ilâhi rahmete, hidayete ve kurtuluşa götürür. Küfür ise dalâlete, sapıklığa ve felâkete götürür. **Allahü teâlâ** iman ehlinin de, küfür ehlinin de ne söylediklerini işitir ve ne yaptıklarını bilir. Ona göre lâyık oldukları mükafat ve mücazatı verir.

257

«Allah îman edenlerin yardımcısıdır. Onları karanlıklardan nura çıkarır. Küfredenlerin dostları ise şeytandır. O da kendilerini nurdan karanlıklara çıkarır. Onlar cehennemin arkadaşlarıdır. Onlar orada, bir daha çıkmamak üzere, ebedî kalıcıdırlar.»

İman edenlerin koruyucusu, muhafaza edicisi ve yardımcısı Allah'dır. **Allahü teâlâ** onları küfrün çirkinliklerinden, dünyanın ve kabrin karanlıklarından iman vasıtasıyla kurtardı. Onları cennet nimetleriyle mükâfatlandırdı. Küfredip, îmandan uzaklaşanların yardımcısı şeytandır. İnanmayanlar ilâhî nimetten mahrum oldukları gibi, ebedî cehennemde de kalacaklardır.

258

«Allah kendisine mülk verdiği için ibrahim ile, Rabbi hakkında çekişeni görmedin mi? Hani İbrahim: Benim Rabbim hem diriltir, hem öldürür deyince o, ben de diriltir, öldürürüm demişti. İbrahim: Allah güneşi doğudan getiriyor. Haydi sen de onu batıdan getir deyince o kâfir şaşırıp kalmıştı. Allah zalimler güruhunu muvaffak etmez.»

Yâ Muhammed, sana **Allahü teâlâ**'nın vahdaniyeti hususunda İbrahim (aleyhisselâm) ile muhasama ve mücadele yapanın haberi gelmedi mi? Allah, ona kimseye vermediği dünya saltanatını vermiştir. Nemrud kadar dünya saltanatına sahip kimse yoktur. Dünya saltanatının vermiş olduğu şımarıklıkla hâşâ Allahlık iddiasında bulunmuştur. Buna rağmen Nemrud ve avanesi puta

taparlardı. Bu yüzden İbrahim (aleyhisselâm) ile mücadelede bulunmuştur ve kendisinin ma'bud olduğunu iddia etmiştir.

Nemrud ve kavmi bayram günlerinde toplanıp belirli bir yerde şenlikler yaparlardı. Yine böyle bir bayram gününde toplanıp bayram yaparlarken Hazret-i İbrahim, onların puthanesine girer, bütün putlarını kırar ve en büyük putun başına baltayı asar, çıkar gider. Onlar bayramlarından döndükleri zaman bütün putlarının kırıldıklarını görürler ve bunu İbrahim (aleyhisselâm)'in yaptığını anlarlar. Çünkü bayram yerinde, aralarında yalnız İbrahim (aleyhisselâm) yoktu. Nemrud, İbrahim (aleyhisselâm) "i çağırır ve «niçin ma'budlarımızı kırdın?- der. İbrahim (aleyhisselâm) cevaben: «Ma'budlarınızı şu balta kendisinde olan put kırmıştır» der. Hazret-i İbrahim'in bu cevabına şaşıran Nemrud, «o nasıl bizim ma'budlarımızı kırar? O hiç bir güce sahip değildir» der. Bunun üzerine İbrahim (aleyhisselâm) onlara: «Ellerinizle yaptıklarınız, hiç bir gücü bulunmayan ve kendini koruyamayan nasıl ma'bud olur» der, Nemrud ve avanesi yapmış oldukları putları ma'bud olarak kabul eder ve onlara taparlardı. Hazret-i İbrahim ise onlara tamamen muhalifti. Nemrud, İbrahim (aleyhisselâm)'in neye taptığını sorar. Cevaben Hazret-i İbrahim «her şeye gücü yeten, yoktan var eden, dirilten ve öldüren Rabbime taparım' der.

Bir kısım tefsircilere göre bu münazaa'nın sebebi şudur: Nemrud çok zengin olduğu için yiyecek depo ederdi. Halk ondan yiyecek satın almaya geldiği zaman önünde secdeye kapanır, ondan sonra ihtiyacını alırmış. İbrahim (aleyhisselâm) da ihtiyaçlarını almak için Nemrud'un yanına gider, halkın yaptığı gibi secdeye varmadan doğrudan ihtiyacını ister. Herkesin önünde eğilmesini isteyen Nemrud, İbrahim (aleyhisselâm)'in önünde eğilmediğini görünce sebebini sorar. İbrahim (aleyhisselâm) de «ben beni yoktan var eden, dirilten, muhafaza eden ve öldüren Rabbime secde ederim- der. Bunun üzerine Nemrud -ben de diriltir ve öldürürüm» der. İbrahim (aleyhisselâm), bunu nasıl yaptığını sorunca Nemrud zindandan iki kişi çağırtır, birini serbest bırakır, birini de öldürür. «Gördün mü? Birini dirilttim, diğerini öldürdüm» der.

Bu manzarayı gören Hazret-i İbrahim, ona şöyle der: «Sen ölüyü diriltmedin, diri olanı salıverdin. Halbuki benim Rabbim ölüyü diriltir.» İbrahim (aleyhisselâm) bu sözü söyledikten sonra, Nemrud'un bunu değiştirip kavmine karşı «ben ölüleri diriltirim» demesinden endişelendiği için, Nemrud'a ikinci hücceti getirmisitr. İbrahim (aleyhisselâm), ona «**Allahü teâlâ** güneşi maşrıktan doğduruyor. Sen de gücün yeterse mağripten doğdur» demişti. Bu sözü duyan Nemrud donakalmıştı.

Soru: İbrahim (aleyhisselâm) birinci hüccetle yetinmeyerek, neden ikinci hüccete ihtiyaç duydu? Halbuki münazaralarda bir delili bırakıp başka bir delile geçmek hoş görünmez.

Cevap: Bir delili bırakıp başka bir delil getirmek iki türlü olur. Biri ilzamdan sonra olduğu için hoşa gider, beğenilir. Biri de muhatabını ilzam etmeden önce olduğu için beğenilmez, hoşa gitmez. Yani muhatabını susturmadan önce olduğu için hoşa gitmez.

İbrahim (aleyhisselâm) Nemrud'a «benim Rabbim ölüleri diriltir, halbuki sen ölü olmayan birini salıvermekle dirilttim dedin» diyerek, onu ilzam edip getirmiş olduğu delili iptal etmiştir. İbrahim (aleyhisselâm) bundan sonra ikinci delilini getirerek hüccetini kuvvetlendirmiştir. Nemrud ise susakalmıştır, çünkü söyleyecek bir şey bulamamıştır. **Allahü teâlâ** zâlimleri asla muvaffak etmez. Onların delillerini ve iddialarını her zaman boşa çıkarır. Zira hak gelince batıl yok olur.

Yüce Allah «güneş batıdan doğmadıkça kıyamet kopmayacaktır» buyurmuştur. İbrahim (aleyhisselâm)'in hücceti karşısında şaşkına dönen Nemrud, kavmi içinde mahcup olunca çok kızmış ve Hazret-i İbrahim'in ateşe atılarak yakılmasını istemiş, zira başka çıkış yolu bulamamıştı. Çünkü zalimlerin âdeti budur, başa çıkamadıkları yerde kaba kuvvete başvururlar. Zannederler ki kaba kuvvetle hak gizlenecektir. Hazret-i İbrahim'in Nemrud'la olan mücadelesi yeri gelince izah edilecektir.

259

«Yahut o kimse gibisini görmedin mi? Ki çatılan çökmüş, duvarlan üstüne yıkılmış bir kasabaya uğramış. Allah burasını

ölümden sonra acaba nasıl diriltecek? demiş. Allah da onu yüz yıl ölü bırakmış, sonra diriltmiş. Ne kadar kaldın demiş, o da: Bir gün, yahud bir günden az diye söylemişti. Allah, ona: Hayır, yüz yıl kaldın, İşte yiyeceğine, içeceğine bak, henüz bozulmamıştır. Bir de merkebine bak. Seni insanlara ibret nişanesi kılmamız için böyle yaptık. Kemiklerine de bak, onları nasıl birleştirip yerli yerine koyuyoruz. Sonra da onlara et giydiriyoruz dedi. O, kendisine apaçık belli olduğu zaman şöyle söyledi. Biliyorum ki Allah şüphesiz her şeye hakkıyla gücü yetendir.»

Yâ Muhammed, sana Hazret-i İbrahim ile **Allahü teâlâ**'nın vahdaniyeti hakkında çekişenlerin ne gibi felâketlere uğradıkları, helak olan bunca kişilerin kıssaları ve yerlerinden kaçıp çıkanlara bizim neler yaptığımız bildirilmedi mi?

Bu âyet-i celilede yeniden ihya edildiği bildirilen zat Üzeyir (aleyhisselâm)dir. Üzeyir (aleyhisselâm) merkebiyle birlikte Kudüs şehrine uğramış, şehir halkından yetmiş bin kişinin Buhtu Nasr tarafından katledildiğini, yetmiş bin kişinin de esir edildiğini görmüş. Şehrin harap olduğunu ve içinde kimsenin bulunmadığını görünce kendi kendine «Allah bunları nasıl diriltecek diye» söylenmiş. Üzeyir (aleyhisselâm) böyle söylemekle Allah'ın kudretini inkâr etmiyor, ilâhî kudretin neticesi olan ba'si gözüyle görmek istiyordu. Yüce Allah da kudretini göstermek için ona bir uyku veriyor, uykuya dalan Üzeyir (aleyhisselâm) tam yüz yıl uykuda kalıyor. Üzeyir uykuya varınca merkebi de ölüyor. Yüce Allah onları insanlardan ve yırtıcı hayvanlardan gizliyor. Kimse onları göremiyor ve dokunamıyor. **Allahü teâlâ** Üzeyir (aleyhisselâm)'i dirilttikten sonra: «Yâ Üzeyir, uykuda ne kadar kaldın?» diye sormuş, o da cevaben «bir gün veya bir günden az uyudum» demiştir. Zira Üzeyir (aleyhisselâm) uykuya yattığı zaman güneş kuşluk vaktinde idi, uyandığı zaman ise güneş henüz batmamıştı. Buna bakarak bir gün veya bir günden az kaldım demişti.

Yüce Allah da 'yüz yıl uykuda kaldın, şimdi tekrar ba's olundun» buyurmuştur. Yüce Allah Üzeyir (aleyhisselâm)'in ibret alması için bu durumunu haber vermiştir. Ölülerin nasıl dirileceklerini, kendisini dirilterek göstermiştir. Bu uzun süreye

rağmen yiyecekleri ve içecekleri bozulmamıştır. **Allahü teâlâ** «Yiyeceğine ve içeceğine bak, henüz bozulmamış, sanki üzerinden yıl geçmemiş gibidir' buyurmuştur. Üzeyir (aleyhisselâm) yiyeceklerini koyduğu gibi bulmuştur. Fakat merkebi ölmüş, etleri çürümüş kemikleri bembeyaz kalmıştı. İlâhi kudrete bak, yiyecekler bozulmuyor, merkep çürüyüp sadece kemikleri kalıyor. Yüce Allah «merkebine bak, seni ve merkebini insanlara bir ibret ve öldükten sonra dirilmeye delâlet eden bir alâmet kıldık. Çürümüş etleri bembeyaz kemiklere nasıl giydirdik ve nasıl dirilttik bak» buyurmuştur. Üzeyir bu ilâhi hitabı işitir ve merkebine bakar ki, etleri yok olmuş meydanda sadece kemikleri kalmış. **Allahü teâlâ**, o dağılmış kemikleri bir araya toplayarak et giydirip, ona ruh vermiş ve eski haline döndürmüştür. Merkep canlanıp, eski haline dönünce Üzeyir (aleyhisselâm) secdeye kapanır. Secdeden kalktıktan sonra «şimdi kesin ve yakın olarak inandım ki, Yüce Allah her şeye kadirdir. Ölüleri diriltir, dirileri de öldürür, istediğini istediği zaman yapar» demiştir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre, Üzeyir, İsrailoğullarının âlimlerinden olup, Buhtu Nasr'ın istilası sırasında esir düşmüş, Babil şehrine götürülerek hapsedilmiştir. Bir fırsatını bulup hapisten kaçmış. Merkebiyle beraber Dicle'nin kenarına gelmiş ve bir ağacın altına inmiş. Merkebini oraya bağlayarak Buhtu Nasr tarafından yıkılan köyü gezmiş, orada kimseyi bulamamış, evler yıkılmış, her yer târ u mâr olmuş, meyveler oluşmuş, ama yiyecek kimse kalmamıştı. İncir ve üzümden bir miktar yemiş, bir miktar da toplayıp merkebinin yanına gelmiş, üzümden şıra yapıp bir kaba koymuştu. Tekrar harap olan köye doğru bakarak «acaba Allah bu ölüleri nasıl diriltecek» demişti. Yüce Allah da kudretini göstermek için, ona uyku vererek uyutmuştur, O adında öldükten ionra dirilmeyi inkar etmiyor, fakat bunu gözüyle görmek istiyordu. Yüce Allah kudretini ona göstermek için tam yüz yıl onu uykuda bırakmıştır.

260

«Hani İbrahim, Ey Rabbim, ölüleri nasıl dirilteceğini bana göster, demiş. Yüce Allah da inanmadın mı yoksa, demiş. O da

inandım, fakat kalbimin yatışması için, demiş. Öyleyse dört çeşit kuş al, onları kendine alıştır. Sonra her dağ başına onlardan birer parça koy, sonra onları çağır. Koşarak sana gelirler. Ve bil ki şüphesiz Allah azizdir, hakimdir.»

Bu, ilâhi sanatın sırlarına muttali olma arzusudur. Mukatil (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm) deniz kenarında çürümüş, etleri dağılmış kuşların ve balıkların yemekte olduğu bir hayvan iaşesi görmüş ve kalbinden şöyle geçmiştir: Şu çürümüş, bir kısmı denize dağılmış, bir kısmı da kuşların kursağına girmiş olan hayvanın Yüce Allah parçalarını nasıl bir araya getirip tekrar diriltecektir?» demiştir.

İbrahim (aleyhisselâm)'in bunda şüphesi yoktu. Fakat ilâhî sırlan gözüyle görmek istiyordu. Bunun için de şöyle demişti: 'Ey Rabbim, ölüleri nasıl dirilteceğini bana göster.» **Allahü teâlâ** İbrahim (aleyhisselâm)'e vahy edip buyurdu ki: «Yâ İbrahim, benim ölüleri dirilttiğimi inanıp, tasdik etmez misin.» İbrahim (aleyhisselâm) cevaben der ki: «Yâ Rabbi, inanıyor ve tasdik ediyorum. Sen neyi dilersen onu yaparsın ve her şeye kadirsin. Fakat dost dostunun sözünü işitir ve dileklerini kabul eder. Zira sen, «kulum benim dostumdur» buyurdun. Dostun olan kulun, bunu gözüyle müşahede ederek, kalbinin teskin olmasını ve ilminin aynel yakîne ulaşmasını istiyor. Şayet müşrik ve kâfirler dirilmeyi inkâr eder, öldükten sonra dirilme hususunda sorarlarsa onlara yakînen cevap vereyim. İbrahim (aleyhisselâm)'in bu arzusuna karşı Yüce Allah, «dört kuş al, onları kendine alıştır. Sonra başlarını kes, etlerini ve kemiklerini ez, birbirine karıştır dört parça yap, her parçasını bir dağın üzerine at. Başlarını eline al ve onları kendine çağır. O zaman kudretimizi görürsün» demişti. İbrahim (aleyhisselâm) ilâhi emri yerine getirmiş, horoz, tavus, karga ve güvercinden oluşan dört kuşu alarak başlarını kesmiş, parçalamış ve birbirlerine karıştırmıştır. Her parçasını bir dağın üzerine atmış ve başlarını eline alarak onları çağırmıştır.

Allah'ın emriyle dört yönden rüzgâr eserek o parçaları birbirinden ayırmış, her kuşun parçası bir yere toplanmıştır. Bir yere toplanan parçalar dirilip İbrahim (aleyhisselâm) 'in yanına

gelmişler ve İbrahim (aleyhisselâm)'in elindeki başlarıyla birleşerek uçup gitmişlerdir. Bu ilâhi kudretin tecellisini gören İbrahim (aleyhisselâm): «**Allahü teâlâ** azizdir, emriyle ve hikmetiyle ölüleri diriltir, bunda asla şüphem yoktur» demiştir.

Mâna ehli şöyle demişlerdir: «İbrahim (aleyhisselâm)'in yukarda ismi geçen dört kuşu seçmesi, dört şeye işaret eder:

1. İnsanın nefsine uyarak âhiretini unutması,

2. Malına - mülküne mağrur olarak ölümü hatırlamaması,

3. Çoluk-çocuğunun çokluğu ile öğünerek ölümü unutması,

4. Helâl-haram demeden yemesi ve Allah indindeki hesabını düşünmemesi. Bu dört kuşun tabiatında bunlar mevcuttur. Horoz daima şehvetinin esiridir, onunla meşgul olur. Tavus, sûsüyle meşhurdur. Karga iyi kötü ayırmadan ne bulursa yer. Güvercin ise daima çoğalmakla meşguldür. Akl-ı selim sahipleri bunlardan ibret alırlar, horoz gibi nefsinin esiri, tavus gibi servetinin mahkûmu olmazlar, karga gibi haramı helâli birbirine karıştırmazlar, güvercin gibi çoluk çocuğunun çokluğundan dolayı övünmezler. Bunların hepsi insanı gaflete ve felâkete götürür. Âhiret saadetinden mahrum eder. Bunlardan sakınanlar gaflete düşüp, âhiret nimetindenmahrum olmazlar.

261

«Mallarını Allah yolunda harcayanların hali yedi başak bitiren her başakta yüz tane bulunan bir tek tohumun hali gibidir. Allah kime dilerse ona kat kat verir. Allah, ihsanı bol olan, hakkıyla bilendir.»

Bu âyet-i celile Hazret-i Osman ile Hazret-i Abdurrahman hakkında nazil olmuştur. Bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Tebük gazvesinden önce, sahabelerinden orduya yardım etmelerini istemişti. Bunun üzerine Abdurrahman (radıyallahü anh) dört bin dirhem getirerek: «Yâ Resûlâllah, sekiz bin akçam vardı, dört binini aile efradım için bıraktım, dört binini de **Allahü teâlâ**'ya ödünç verdim» demiştir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), ona

dua etmiş, «**Allahü teâlâ**, bize getirdiğini ve ailene bıraktığını mübarek etsin ve bereketini artırsın» buyurmuştu. (Buharı ve Müslim). Hazret-i Osman (radıyallahü anh) da, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e «sahabeden orduya yardımda bulunamayanların yerine ben yardımda bulunacağım, onların yardımı bana aittir» demişti.

Peygamberimiz onlara dua etmiştir. Yüce Allah bu âyeti orada inzal buyurarak «Allah yolunda tasaddukta bulunanların benzeri yedi başak bitiren ve her başakta yüz tane bulunan tohum gibidir.» Bir tohum yedi yüz mislini verir. Allah yolunda harcayanların benzeri bunun gibidir. Bir tasaddukta bulunur, yediyüz mislini alır. **Allahü teâlâ** kendi rızası için sadaka verenleri çiftçiye, verilen sadakayı da tohuma benzetmiştir. Allah rızası için sadaka verenlere yedi yüz misli, hatta daha fazla sevap verileceği bu âyet-i celilede bildirilmiştir. Yüce Allah insanların amellerine ve niyetlerine göre verdikleri sadakaların mükâfatını kat kat verir. O'nun mükâfatının ölçüsü yoktur. Eğer çiftçi mesleğinin ehli olur, tarlasını zamanında eker, mahsulün gereğini yaparsa elde edeceği hasılat ektiğinden çok fazla olur. Şayet çiftçi mesleğinin ehli olmaz, zamanında tarlasını ekmez, ziraatın gereğini yapmazsa elde edeceği hasılat ektiğinden de az olur, emeğinin karşılığını alamaz, kazancı boşa gider. Tarla çorak olursa ekilen tohum ne kadar sağlam olursa olsun, iyi mahsul vermez. Tarla ne kadar münbit olursa olsun, ekilen tohum çürük olursa yine mahsul vermez. Bu misallerden ibret al, maksadını bil.

Çiftçinin mesleğinin ehli oluşu gibi, sen de sadaka ehli ol. Çünkü bu dünya fanidir, mal ve ömür elden gider. Fırsat elde iken, ölüm gelip varını-yoğunu elinden almadan Allah rızası için tasaddukta ve hayırda bulun. Çiftçinin tarlasına sağlam tohum ektiği gibi, sen de Allah rızası için helâl maldan tasadduk et. Zira çürük tohumun mahsul vermediği gibi, haramdan yapılan tasadduk da Allah katında fayda vermez, sahibine zararı olur. Sahibi güvenir, fakat neticesi boş olur. Verdiğini Allah rızası için verir. Şöhret kazanmak için vermez. Allah rızası için yapılmayan hayrın faydası olmaz.

Ekilen arazinin münbit olması şuna işaret etmektedir: Sadakanın verildiği yer Allah rızasına uygun bir yer olacaktır. Allah

rızasına uygun olmayan yere verilen sadaka, çorak toprağa ekilen tohum gibidir. Tohum ne kadar sağlam olursa olsun çorak toprak onu yok edecektir, yapılan emek boşa çıkacaktır. Allah rızasına uygun olan yerlere verilen sadakanın mükafatını Yüce Allah verecektir. O'nun ne kadar mükâfat vereceğini ancak kendi bilir. Ehil çiftçi gibi ol, dünyaya aldanma, mala tamah edip cimrilik yapma. Yapmış olduğun hayır çürük tohum gibi olmasın.

Tohumun çürüklüğü, malın haram ve şüpheli olmasıdır. Haram ve şüpheli maldan hayır yapmak, çürük tohumu toprağa ekmek gibidir. Ekilen arazinin çoraklığı ise şu demektir. Sadakanın verildiği kimse, zalim, fasık veya bid'at ehli olmamalıdır. Şayet bunlara sadaka verilirse, çorak toprağa tohum ekilmiş gibi olur. Tohum ne kadar sağlam olursa olsun, toprak çorak olduğu sürece ondan hayır gelmez. Sahibinin emeği boşa gider. Bunlar nefs-i hevalanyla amel ederler, dinlerini dünya için satarlar. Dünya menfaati için dinlerinden fedakârlık yaparlar. Onlara verilen sadakadan, Allah katında mükâfat beklenemez. Bu gibi adamların şerrinden emin olmak için sadaka verilirse, yine mükâfat beklenmez. Çünkü bu, Allah rızası için değil, onların şerrinden kurtulmak için yapılan tasadduktur. Bu tasadduk alanlara haram olduğu gibi verenler için de bir faydası yoktur. Akıl sahipleri için bu kadar açıklama yeterlidir. Anlamayanlar için ne kadar açıklama yapılırsa yapılsın yine de fayda vermez. Gaflette olanlar, bunlardan nasibini alıp uyanamazlar. Onlar ancak İsrafil sûru üfürdüğü zaman uyanırlar.

262

«Mallarını Allah yolunda infak edip de, sonra infak ettikleri şeyin ardından başa kakmayan ve eziyet etmeyenlerin mükâfatı, Rablerinin katındadır. Onlara korku yoktur ve mahzun da olacak değillerdir.»

Allah yolunda sadaka verenler, sonra infak ettikleri şeyin ardından yaptıklarını başa kakmazlar. Verdiklerini Allah rızası için verirler. Sadaka verdikleri kimseleri dilleriyle, elleriyle incitmezler. Onların mükâfatı ve ecirleri Allah katındadır. Onlar için korku yoktur ve âhîrette mahzun da olacak değillerdir. Onlar dünya ve âhiretin

musibetlerinden emin olurlar ve arzularına kavuşurlar. Allah rızası için tasaddukta bulunanların emeği asla boşa çıkmaz.

Sadakada minnet (başa kakma) iki türlü olur;

1. Sadaka Allah rızası için verilir. Mükâfatı ondan beklenir. Sadaka veren Mevlâ'sından karşılığını bekler, O'na naz yapar. Zira Mevlâ kulunun yapmış olduğu hayrı asla karşılıksız bırakmaz, kul onun için naz yapar.

2. Hayır yapanlar, sadaka verenler yaptıkları hayrı başa kakarlar. Söz ve hareketleriyle yardımda bulundukları kimseleri incitirler. Ben, sana -şunu yaptım, bu yardımda bulundum, şu kadar yardım ettim. Buna kargılık bana hürmet etmiyorsun. Halbuki bana hürmet ve saygı duyasın diye yardım ettim» gibi sözlerle halk arasında yardım ettiği kimseyi rencide etmesidir. Bu gibi sözler, yapılan hayrın ve verilen sadakanın mükâfatını yok eder. Sahibine Allah katında asla faydası olmaz. Çünkü bu sadaka Allah rızası için verilmemiştir. Minnetle yapılan hayrı Yüce Allah kabul etmez. Mü'min yapmış olduğu hayırla mü'mın kardeşinin gönlünü hoş edecek, onun hayır duasına muhatap olacaktır. Mü'minin başına kakmak ve gönlünü kırmak için hayır yapmayacaktır.

Âyette geçen «eza' nın da anlamı şudur: Hayır yapanların yardımda bulundukları kimselere, yaptıkları yardımları toplum içinde dile getirerek «sana şunu yapmadım mı, yardımda bulunmadan mı? Ben olmasaydım sen perişan olurdun, seni kurtaran benim» gibi sözlerle onu üzmesidir. Bu gibi sözler ve hareketler, yapılan hayır ve sadakaları iptal eder, sevabını ve mükâfatını yok eder. Eza ile yapılan hayır indallahda makbul değildir.

263

«Bir tatlı dil, bir ayıp örtme, ardından eziyet gelen bir sadakadan hayırlıdır. Ve Allah ganidir, halimdir.»

İhtiyaç sahibi biri herhangi bir istekte bulunduğu zaman, şayet verecek bir şey bulunmazsa ona dua edip, güler yüzle muamele etmek en hayırlısıdır. İhtiyaç sahibine minnetle, sitemle ve tekebbürle vermektense güler yüzle onun gönlünü almak en

hayırlısıdır. **Allahü teâlâ**'nın hoşnut olduğu da budur. Bir tatlı söz ve bir af, eziyetle verilen sadakadan çok daha iyidir. Cömert kişilerin gönül rızasıyla verdikleri cüz'i bir sadaka, cimri ve hasis kişilerin verdikleri çok sadakadan daha efdaldir. Zira onlar Allah rızası için verirler, diğerleri ise verdiklerini başa kakarlar. Verdikleri sadakayı başa kaktıkları için de hiç bir hayrını göremezler.

Allahü teâlâ minnetsiz olan sadakaları ve hayırlan kabul eder, minnetle yapılan sadakaları ve hayırları asla kabul etmez. Yüce Allah ganîdir, kendi rızası için verilen sadakaları kabul eder. Riya ile verilen ve başa kakılan sadakaları kabul etmez. **Allahü teâlâ**, halimdir, sadakasında minnet ve riya yapanların cezasını hemen vermez. Zamanı gelince onlara lâyık oldukları cezayı verir. Yapılan hayır, yalnız Allah rızası için yapılırsa indallahda kabul edilir, yapana mükâfatı, sevabı kat kat verilir. Başka bir niyetle verilirse boşa gider.

264

«Ey iman edenler, Allah'a ve âhiret gününe inanmayip, insanlara gösteriş için malını infak eden kimse gibi sadakalarınızı başa kakma ve eza etmekle heder etmeyin. O gösteriş yapanın hali, üzerinde toprak bulunan kayatunki gibidir. Şiddetli bir yağmur isabet ettiğinde, onu katı bir taş halinde bırakır. Onlar işlediklerinden hiçbir şey elde edemezler. Allah kâfirler güruhunu hidayete erdirmez.»

Ey iman edenler, Allah'a ve âhiret gününe inanmadıkları halde, insanlara gösteriş için malını infak eden kimseler gibi, siz de sadakalarınızı başa kakmak ve ezâ etmek suretiyle heder etmeyin, O müşrikler infak ederler de, küfürleri sadakalarını imha eder, sevabını yok eder. Nitekim verdikleri sadakaları başa kakan mü'minlerin de, minnet ve ezaları sadakalarını imha eder. Yüce Allah bunların sadakalarını şiddetli bir yağmur vasıtasıyla üzerinden toprağı giden ve hiç bir şey bitmeyen taşa benzetmiştir. Riya ve küfür ehlinin sadakaları bunun gibidir. Onların sadakaları kendilerine asla fayda vermez, kalbleri yumuşatmaz. Sevap ve mükâfatını göremezler. **Allahü teâlâ** kâfirler güruhunu hidayete erdirmez. Kâfir küfründe devam ettiği müddetçe, riya ehli riyasından vazgeçmedikçe, küfür ve riyalarından dolayı Yüce Allah onların

yaptıkları tasadduklan kabul etmez. Yaptıkları tasaddukların mükâfat ve sevabını Allah katında bulamazlar. Onların kalbleri, toprağı gitmiş, üzerinde hiçbir şey bitmeyen sert bir taş gibidir ki, o ilâhî rahmetle yumuşayıp iman nasip olmaz. Gönülleri nurlanmaz, kalblerinde iman meş'alesi yanmaz.

265

«Allah'ın rızasını kazanmak ve kalblerindekini sağlamlaştırmak için mallarını infak edenlerin hali, bir tepedeki güzel bir bahçenin haline benzer. Kuvvetli bir sağanak düşünce yemişlerini iki kat verir. Bol yağmur yağmasa bile bir çisintisi bulunur. Allah, ne yaparsanız hakkıyla görücüdür.»

Mallarını Allah yolunda ve Allah rızası için vererek, îmanlarını artıranların hali münbit bir arazideki güzel bir bahçeye benzer. Böyle bir bahçeye şiddetli bir yağmur isabet ettiği zaman, meyveleri iki kat olduğu gibi, Allah rızası için sadaka verenlerin de mükâfatı kat kat olur. Gönülleri yumuşar, imanları artar. Kalbleri Allah sevgisiyle dolar. Allah rızası için, ihlâsla ve riyadan uzak olarak verilen sadakaların mükâfatını ancak Allah verir. **Allahü teâlâ**'nın mükâfatının ölçüsü yoktur. Kullarının ne niyetle tasaddukta bulunduklarını bilir, ona göre mükâfat ve mücazatını verir.

266

«Sizden herhangi biriniz arzu eder mi ki hurmalardan, üzümlerden onun bir bahçesi olsun, altından ırmaklar aksın, orada kendisinin her çeşit meyveleri bulunsun da, kendisi ihtiyarlamış olup, çocukları güçsüz kalmışken bahçeleri ateşli bir kasırga ile yanıversin. İyi düşünürsünüz diye Allah size âyetlerini böyle açıklar.»

Sizden herhangi biriniz arzu eder mi ki, hurma ağaçlarından ve üzüm bağından bir bahçesi olsun da, altından ırmaklar aksın, içinde rengârenk meyveler bulunsun, gönlünün arzu ettiğini yemekte iken ihtiyarlık gelip çativersin. Çocuklarınız güçsüz kalmışken, geçinmekten âciz iken, güvendiğiniz bahçeniz ansızın bir ateş kasırgasıyla yanıp yok olsun. Bağın yok olmasıyla bütün ümitler suya düşsün, sahibi perişan olsun, artık tutunacak bir şeyi kalmasın.

Yeniden böyle bir bağ kurması mümkün değil, güçlü ve kuvvetli çocukları da yok ki, kendine yardımda bulunsun, düşmüş olduğu bu halden kurtulsun. Böyle bir insanın halini düşünün, varlıktan yokluğa düşmüş, kurtulma imkânı yok, büyük bir çaresizlik içinde kıvranır durur. Yüce Allah kâfir ve münafıkların durumunu buna benzetmiştir.

Onlar dünya menfaatini sağlamak için infakta bulunmuşlar, fakat âhireti hiç düşünmemişlerdir. Yarın Allah'ın huzuruna vardıkları zaman büyük bir ihtiyaç içinde olacaklarını hiç akıllarına getirmemişlerdir. Onları bu azaptan kurtaracak hiç bir infaklan yoktur. Zira küfürleri ve nifakları, yaptıkları infakın hepsini yok etmiştir. Onlan âhiretin dehşetinden ve ilâhi azaptan kurtaracak, hiç bir yardımcıları ve amelleri yoktur. Tıpkı üzüm bağını ateş kasırgasının bir anda yok ettiği gibi, onların intaklarını ve amellerini, küfür ve nifakları yok etmiştir. Âhiretin dehşetim ve ilahî azabın şiddetini gören kâfir ve münafıklar; bağ-bahçesi harap olan ihtiyarın tekrar bağına kavuşmayı arzu ettiği gibi, onlar da tekrar dünyaya gelmeyi arzu ederler. Fakat onların arzu ve istekleri asla yerine getirilmez. Çünkü onlar bu dünyada iken âhiretin varlığını inkâr etmişlerdi.

İçine düştüğünüz dalâletten kurtulup, hidayete erişesiniz, fırsat elden gitmeden tedbir alasınız diye **Allahü teâlâ** âyetlerini böylece size açıklıyor.

Düşünebilen mü'minler bütün bunlardan ibret alarak amellerini Allah rızası için, ihlâsla yapmalıdırlar. Amellerine riya ve gösteriş karıştırmamalıdırlar. Yüce Allah'ın verdiği nimetlerin şükrünü hakkıyla eda etmelidirler. Bu nimetlerden Allah yolunda tasadduk ederek, O'nun rızasını kazanmaya çalışmalıdırlar. Mü'minlerin gayesi ebedi saadeti kazanmak ve o yolda çalışmak olmalıdır. Bunu yapamayanlar ebedi hüsrandadırlar.

267

«Ey îman edenler, kazandıklarınızın temizlerinden ve sizin için yerden çıkardıklarımızdan infak edin. Kendiniz göz yummadan alıcısı olmadığınız pek âdi, bayağı şeyleri vermeye yeltenmeyin. Bilin

ki şüphesiz Allah her şeyden müstağnidir, asıl hamde lâyık olan O'dur.»

Ey îman edenler, kazandıklarınızın en temizlerinden ve sizin için yerden çıkardıklarımızdan infak edin, **Allahü teâlâ**, helâl kazançtan tasadduk edilmesini bu âyet-i celilesiyle emretmiştir. Yine bu âyet, haram maldan yapılan infakın Allah katında kabul edilmeyeceğine delâlet etmektedir. **Allahü teâlâ**, helâl ve temiz maldan tasadduk edilmesini sever. Temizliğinden ve helâllığından şüphe ettiğiniz mallardan infak etmeyin. Nefsiniz için hoş görmediğinizi, başkaları için de hoş görmeyin.

İslâm müçtehidleri, haram maldan sadaka verip, ondan sevap bekleyenler ile, haram olduğunu bildiği halde alan ve verene dua edenlerin kâfir olacağına dair fetva vermişlerdir. İslâm bilginleri bu hususta ittifak halindedirler. Bu gibi bir hareket îmanı tehlikeye düşürmektedir. Zira haram olduğunu bildiği halde alan, verenlere tazim etmiş. Yüce Allah'ın emirlerini hafife almış olur. Bu bakımdan verenin de, alanın da küfrüne hükmedilmiştir. Allah'ui emirlerini hafife almak, zatım hafife almaktır. Mü'minin görevi O'nun emirlerine itaattir. Yüce Allah, İman eden kullarına helâl kazançlarından sadaka vermelerini emretmiştir.

Bu yapılmadığı takdirde Allah'a itaat edilmemiş ve emirlerine muhalefette bulunulmuş olur. Allah rızası için tasaddukta bulunan mü'minlerin haramlardan ve haram olan şeyleri tasadduk etmekten kesinlikle kaçınmaları gerekir.

Allahü teâlâ îman edenlere sadece mallarından tasaddukta bulunmalarını değil, yerden onlar için rızık olarak çıkarmış olduğu mahsulden de infak etmelerini emretmiştir. Yüce Allah «benim rızam için, size rızık olarak verdiklerimden, siz de tasaddukta bulunun ki, size vermiş olduğum nimetimi artırayım. Size vermiş olduğum nimetlere nankörlük yaparsanız, benim azabım çok elimdir» buyurmuştur.

Vermiş olduğunuz sadakalar ve yapmış olduğunuz infaklar asla boşa çıkmaz, mükâfatı çok fazlasıyla verilecektir. Allah rızası için yapılan tasadduklar ve verilen sadakalar geride kalan malı her türlü felâketten korur, ona gelecek olan zararı önler.

Allahü teâlâ, ganidir, sizin vermiş olduğunuz sadakalardan, yapmış olduğunuz infaklardan Ona bir fayda olmadığı gibi, bir zarar da yoktur. Ancak sizin takva ile helâl maldan vermiş olduğunuz hayırları kabul eder. Habis maldan vermiş olduğunuz sadakaları asla kabul etmez. O'nun bütün fiili güzeldir. Bu bakımdan **Allahü teâlâ** temiz ve güzel olanı sever, ondan hoşlanır. Helâl olan maldan verilen az sadaka, haram olan maldan verilen çok sadakadan daha hayırlıdır. Zira Allah rızası için verilen sadakanın azı çoğu olmaz. Haram inaldan yapılan sadakadan, sahibine hayır gelmediği gibi imanını da tehlikeye düşürür.

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) halkı sadaka vermeye teşvik etmişti. **Peygamber**in emrine uyan halk güçleri nisbetinde sadakalarını getirip mescidde topluyorlardı. İçlerinden biri yenmeyecek kadar kötü bir salkım hurma getirmiş, **Peygamber**imiz de bunu hoş karşılamamıştı. Bunun üzerine bu âyet-i celile nazil olmuş ve hükmünü beyan eylemiştir. Sadaka veren kimse aslında kendisi için âhiret hazırlığı yapmaktadır. Verdiğini orada bulacaktır. Aklı olan bundan ibret almah ve âhiret için en iyisini göndermelidir. Âhiret için hazırlık yapmayanlar, orada ebedi saadetten mahrum kalacaklardır. Çünkü dünya âhiretin tarlasıdır.

268

«Şeytan sîzi fakir olacaksınız diye korkutur. Size cimriliği emreder. Allah ise size kendisinden bir yarlığama ve bir bolluk va'd ediyor. Allah Vasidir, Alimdir.»

Şeytan sizi çeşitli vesveselerle tasadduk etmekten ve hayır yapmaktan alıkoyar. Sadaka verirsen fakir düşersin, malın elinden gider, servetin yok olur, sonra sana kim yardım eder gibi sözlerle kalbinize verdiği vesveselerle sizi korkutur. Allah yolunda sadaka vermenize ve hayır yapmanıza engel olur. Sizi ribaya, yalancılığa, harama ve cimriliğe teşvik eder. Halbuki Yüce Allah, zekâtlarını verenlerin, Allah yolunda tasadduk edenlerin mükâfatlarını çok fazlasıyla vereceğini vaad ediyor. Yapılan sadakaların günahları yok edeceğini, malı artıracağını, sahibini Allah'a yaklaştıracağını, dünya

ve Ahlret saadetini temin edeceğini de bildirmektedir. Verilen sadakalar ve zekâtlar malın bereketini artırır, ona gelecek olan zararı önler, Malı manen temizler, sahibini ilahi mesuliyetten kurtarır. Müslüman malından, infakta bulunmakla, şükrünü eda etmiş olur. Her nimetin şükrü kendi cinsiyle eda edilir. Verilen sadakalar kulu iki cihanda aziz eder. Şeytan ise, size cimriliği emreder, hayırdan alıkoyar, fakirlikle korkutur.

Allahü teâlâ ihsanı geniş olan her şeyi hakkıyla bilir. Alimdir, kullarının ne niyetle sadaka verdiklerini ve hayır yaptıklarını bilir. Ona göre karşılığını verir. Bu sözlerde çok hikmetler vardır. Bunları ancak gönül ehli olanlar anlar. Bunları düşünen iki cihan saadetine ulaşmak için çalışır, arzu ettiğine nail olur.

269

«Allah hikmeti kime dilerse ona verir. Kime de hikmet verilirse muhakkak ki, ona çok hayır verilmiştir. Bunu ancak akıl sahipleri anlar.»

Allahü teâlâ kime dilerse ona hikmet verir. Hikmetten maksat, dinde fakih ve âlim olmak, Kur'ân'a sadık kalmaktır. Söylediğini doğru söyleyen, hikmet sahibi, şeriata uygun konuşan kimsedir. Onlar şeytana ve onun vesvesesine tâbi olmazlar. Bu özellikler kendisinde olanlara çok hayır ve mükâfat verilmiştir. Zira onların hareketleri ve sözleri Allah'ın Kitabına ve **Peygamber**in sünnetine uygundur. Onlar Kitaba ve sünnete aykırı bir harekette bulunmazlar. Allah'ın emirlerine asla muhalefet etmezler. Allah'ın emirlerini olduğu gibi yerine getirir ve yasaklarından kaçınırlar. Böylece dünya ve âhiretin mutluluğuna erişirler. Arzu ettiklerine nail olurlar ve korktuklarından da emin olurlar.

Hikmet ehli şöyle demişlerdir: «Kendilerine hikmet ve Kur'an ilmi verilenler, bunun kıymetini çok iyi bilmelidirler. Kur'ân-ı Azimüşşân'ı hıfzetmek lûtf-u ilâhîdir. Dünya menfaati için kimseye tevazu', rağbet ve hürmet etmemelidirler. Ancak bunu Allah rızası için yapmalıdırlar. Zira kendilerine verilenler dünya malından çok daha üstündür. Çünkü Yüce Allah dünyanın bütün hazineleri ve makamları için «lehü metâun kalîl - onun için az bir menfaat vardır.» Buna karşılık ilim için. «hayran kesîr - ilim çok hayırlıdır»

buyurmuştur, ilim sahibi elbette, servet sahibinden daha üstündür. Zira Yüce Allah «bilenlerle bilmeyenler hiç bir olur mu?» buyurmuştur. Şayet ilmiyle amel ederse ondan çok daha hayırlıdır. Hayrı az olanla hayrı çok olan elbette bir değildir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Bir kimse dünya menfaati için zenginliğinden dolayı birine tevazu' ve saygıda bulunursa dininin üçte biri gitmiş olur. Dindarlığından ve fakire yardım ettiği için saygı duyarsa, bu hayır ve güzel ahlâklılık olur.» Zira duyduğu saygı menfaat karşılığı değil, Allah rızası içindir. Fakat bir çokları yaptıkları hayırdan ve verdikleri sadakadan dolayı tekebbüre kapılarak mağrur olmuşlar, doğru yoldan ayrılıp dalâlete düşmüşler ve helak olup gitmişlerdir. Mü'min, Kur'ân'ın emrine uyar, onun gösterdiği yolda gider, emirlerinin tatbikçisi olur. Vermiş olduğu sadakalardan dolayı kibirlenmez. Allah yolunda infak eder, cimrilik yapmaz, şeytana tâbi olmaz. Hakk'a tâbi olur, başkasına aldırmaz.

270

«Nafakadan ne harcadınız, yahut adaktan ne adadınızsa muhakkak Allah onu bilir. Zalimlerin hiç bir yardımcısı yoktur.»

Sizin zekât ve sadakalardan verdiklerinizi ve Allah'a karşı ne adakta bulunduğunuzu, Yüce Allah bilir. O'nun ilminden hiç bir şey gizli kalmaz. Allah için verdiklerinizin hiç biri zayi olmaz. Amel defterinize verdiklerinizin mükâfatı yazılır. **Allahü teâlâ**, sizin verilininiz bir sadakaya yedi yüz misline kadar mükâfat ve sevap verir. Zalimler güruhu ise asla Allah'ın rahmetinden istifade edemezler, Çünkü onlar Allah'ın emirlerine itaat etmezler, O'nun emirlerine muhalefette bulunurlar. Zekâtlarını vermezler, Allah yolunda infakta bulunmazlar. Onları Allah'ın azabından kurtaracak hiç bir amelleri yoktur. Kıyamet günü bir yardımcı ve bir şefaatçi da bulamayacaklardır. Herkes burada yaptığının karşılığını orada bulacaktır. Kimsenin hakkı zayi olmayacaktır.

271

«Sadakaları aşikâre verirseniz, o ne iyi olur. Eğer onları gizler ve fukaraya öyle verirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır. Ve onunla

günahlarınızın bir kısmını yarlığar. Allah, her ne yaparsanız haberdardır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) sahabeyi sadaka vermeye teşvik etmişti. Bunun üzerine onlar da. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e «sadakanın gizli verileni mi, yoksa aşikâr verileni mi? daha efdaldir» diye sormuşlardır. **Allahü teâlâ** da bu âyet-i celileyi inzal buyurarak «sadakalarınızı aşikâre verseniz, o ne iyi olur. Eğer onları gizli olarak fukaraya verirseniz, bu sizin için daha hayırlı olur- demiştir. Zira sadakayı gizli vermek, sahibini riyaya düşmekten korur. Aşikâr vermek ise riyaya daha yakındır.

Selef uleması, zekâtın ve sadakanın gizli olarak verilmesinin daha efdal olduğunu bildirmişlerdir. Müteahhirin uleması ise, töhmetten kurtulmak için zekâtın aşikâr, sadakanın gizli verilmesinin daha e'fdal olduğunu söylemişlerdir.

Sadakanın gizli olarak verilmesi hususunda âlimler ittifak halindedir. Zira ibadetleri gizli yapmak sahibini riyaya düşmekten daha fazla korur.

Verdiğiniz zekâtlarınız ve sadakalarınız, günahlarınızın keffaretidir. Yüce Allah onlar vasıtasıyla günahlarınızı yarlığar, mükâfatınızı artırır. Gizli ve aşikâr verdiklerinizi bilir. Hiç birini karşılıksız bırakmaz.

272

«Onları hidayete erdirmek sana düşmez. Ancak Allah dilediğini hidayete erdirir. İnfak edeceğiniz hayır kendi menfaatmizedir. Zaten siz, Allah'ın rızasını aramaktan başka bir suretle infak da etmezsiniz ya. Hayır namına ne infak ederseniz karşılığı tam olarak size ödenir. Siz haksızlığa uğratılmazsınız.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) gaza umresini ifa etmek için Mekke'ye gelir. Hazret-i Ebû Bekir'in kızı Esma da oradadır. Müşrik olan annesi Katiyle ile dedesi Ebü Kuhafe ondan yardım talebinde bulunurlar. Esma (radıyallahü anhâ) da onlara,

«Peygamberimize sormadan size bir şey veremem, zira siz, bizim dinimizde değilsiniz» der ve durumu gelip Peygamberimize arzeder.

Bunun üzerine bu âyet-i celile inzal olmuştur. Allahû Teâlâ -Yâ Muhammed, onlan hidayete erdirmek senin üzerine bir borç değildir. Ancak, Allah dilediğini hidayete erdirir» buyurmuştur.

Soru: Yüce Allah bir âyet-i celilesinde: -Yâ Muhammed, sen doğru yola hidayet edersin» buyurmuştur. Halbuki bu âyette: «Yâ Muhammed, onları hidayete erdirmek sana düşmez» denmektedir. Bu iki âyet arasındaki özellik ve fark nedir?.

Cevap: Birinci âyetten maksat, doğru yolu bildirip, ona davettir. Görev, Hakkı bildirip, ona davet etmektir, ikinci âyetten maksat hidayettir. Îmanı olmayanlara, îman nasip ederek hidayete erdirmektir. Bu da ancak Allah'a mahsustur. Bunun için Yüce Allah Peygamberimize: «Yâ Muhammed, onları hidayete erdirmek sana düşmez. Ancak Allah dilediğini hidayete erdirir- buyurmuştur.

Sizin vermiş olduğunuz sadakalar kendiniz içindir. Mü'mdne de verseniz, mü'min olmayana da verseniz aynıdır. Allah rızası için verdiğiniz her şeyin karşılığını bulacaksınız. Bu âyette mü'min olmayanlara da sadaka verileceğine işaret vardır, Gayr-i müslime sadaka verilebilir, fakat zekât verilemez. Zekât ancak mü'minin hakkıdır.

Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) gayr-i müslimlerden birinin, dilendiğini görünce «biz zamaniyle senden cizye (vergi) aldık, şimdi seni ihmal edemeyiz» demiş ve ona devlet hazinesinden aylık bağlamıştır. Hazret-i Ömer'in bu hareketi kâfire sadaka verilmesinde mahzur olmadığını gösterir. Siz, Allah rızası için infak ediyorsunuz, ihtiyaç sahibi kimse ona veriniz. Kabul edici Yüce Allah'tır. Verdiklerinizin sevabı ve mükafatı sizindir. Kime verirseniz veriniz, sevabınızdan asla bir şey eksilmez. Yeter ki yapılan her şey Allah rızası için olsun.

Allahü teâlâ, sadaka âyetlerini peşi peşine indirmiş, bunun hikmetlerini ve faziletini beyan etmiştir. Kullarının zekât ve sadaka vermelerini, mallarından infakta bulunmalarını da emretmiştir.

Çünkü bunlarda düşünebilenler için dünyevi ve uhrevî sayılamayacak kadar hikmetler vardır.

273

«Sadakalarınızı, kendilerini Allah yoluna vermiş olup, yeryüzünde dolaşmayan ve tanımayanların, hayalarından dolayı onları zengin saydıkları yoksullara verin. Onları yüzlerinden tanırsınız. Yüzsüzlük ederek insanlardan bir şey istemezler. Hayırdan ne infak ederseniz şüphesiz Allah onu bilir.»

Sadakalarınızı kendilerini Allah yolunda vakfetmiş fakirlere verin. Onlar ömürlerini Allah'a itaat ve ibadetle geçirmişler, kendilerini İslâm'a vakfetmişlerdir. Bu âyette zikredilen zevat Suffe ashabıdır. Dünya ile ilgilerini kesmişler, kendilerini ilme vermişler, gazveden gazveye koşmuşlar, ticareti, yeryüzünde gezip - tozmayı terk etmişlerdir. Kimseden dünyevi bir şey talep etmemişler, onları görenler ve bilmeyenler zengin zannetmişlerdir. Onların hali yüzlerinden bellidir. Çünkü onlar gecelerini ibadet, gündüzlerini de oruç ile geçirirlerdi. Bu yüzden benizleri solmuş, takatleri kesilmiş, fakat kimseye yük olmamışlardır. Bunlar İslâm'ın ilk ilim ordusu unvanını almışlardır. İlimleriyle, ahlâklanyla ve yaşantılarıyla herkesi kendilerine gıbta ettirmişlerdir. Onlar yüzsüzlük ederek kimseden bir şey istemezlerdi.

Sizin, mallarınızdan infak ettiklerinizi bilir. O'nun ilminden hiç bir şey gizli kalmaz. Ona göre karşılığını verir. Yüce Allah yaptığınız nifaktan ve verdiğiniz sadakalarınızdan dolayı, sizi iki cihan saadetine kavuşturur.

274

«Mallarını gece, gündüz, gizli ve aşikâr Allah yolunda nifak edenlerin mükâfatlan Rableri katındadır. Onlar için korku da yoktur. Onlar üzülecek de değildirler.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Hazret-i Ali (radıyallahü anh)'nin dört dirhem parası varmış, sadaka âyeti gelince bunun bir dirhemini gece, bir dirhemini gündüz, bir dirhemini gizli ve bir dirhemini de aşikâr vermiş ve geride verecek bir şeyi kalmamış.. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** "bu âyeti inzal buyurarak «mallarını

gece, gündüz, gizli ve aşikâr Hak yolda harcayanların mükâfatları Rableri katındadır» demiştir. Onlar için korku da yoktur ve üzülecek de değillerdir. Onlar iki cihan saadetine erişeceklerdir. Hak yolda infak edenler Allah'ın rızasını kazanmış, korktuklarından emin, arzularına nail olacaklardır.

Bu âyet-i celile her ne kadar Hazret-i Ali hakkında nazil olmuşsa da hükmü umûmîdir. Mallarından Allah yolunda gece, gündüz, gizli ve aşikâr infakta bulunanlar aynı mükâfata ve sevaba nail olacaklardır. Zira Yüce Allah Hak yolda mallarından infakta bulunanların mükâfatlarının kat kat verileceğini bildirmiştir. Ancak yapılan infak helâl maldan ve Allah rızası için olmalıdır. Bunun izahı yukarda geçmiştir. **Allahü teâlâ** infak âyetlerini zikrettikten sonra, riba âyetini de zikrederek şöyle buyurmuştur:

275

«Faiz yiyen kimseler (kıyamet günüj, şeytan çarpan kimseler (kabirlerinden) nasıl kalkarlarsa (onlar da) öyle kalkarlar. Bu, onların zaten alışveriş de faiz gibidir, demelerinden dolayıdır. Halbuki Allah, alış-verişi helâl, faizi haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir de faizcilikten vazgeçerse, geçmiş olanlar kendisine ve hakkındaki hüküm Allah'a aittir. Kim de tekrar, (faize) dönerse, onlar cehennem yaranıdırlar. Ve orada ebediyyen kalacaktırlar.»

Bu âyet-i celile, ümmet-i Muhammed'i ribadan, faizden men için nazil olmuş, faizin ne elim felâketlere sebep olacağını en açık bir surette bildirmiştir. Faiz ve riba yiyenler, bu dünyada perişan oldukları gibi, âhirette de en elim bir azab ile cezalandırılacaklardır. Onlar kabirlerinden kalkarken şeytanın çarpıp delirttiği kimseler gibi, delirmiş olarak kabirlerinden kalkacaklar ve mahşer yerine o şekilde geleceklerdir. Onlar kendilerinden habersiz, gözleri dönmüş olarak mahşer yerine getirilirler.

Bazı tefsirciler şöyle demişlerdir: «Faiz yiyenler kıyamet günü kabirlerinden karınlan küp gibi şişmiş olarak kalkarlar. Bu halleriyle ayağa kalkmak isterler, fakat kalkamazlar, yere yıkılırlar. Mahşer halkı onların üzerine basıp geçerler. Faiz yiyenler bu şekilde diğerlerinden ayrılacaklardır,' Onların bu musibetlere uğramalarındaki sebep faizi, alış-veriş gibi helal görmelerindendir.

Faizle, alış-verişi bir tutmuşlardır. Halbuki Yüce Allah alış-verişi helâl, faizi haram kılmıştır.

İslâm'ın bidayetinde herhangi bir kimse vadeli bir şey sattığı zaman, vade müddeti içinde para ödenmezse, malı alan muayyen bir müddet vadenin uzatılmasını ister ve buna karşılık bir fark öder. Onlara, bu ödenen farkın faiz olduğu söylendiğinde, faiz olmadığını iddia ederler ve ticaret olduğunu söylerlerdi. Ticaret malını satarken üzerine konulan kâr nasıl helâlsa, bu da bir ticarettir. Bu bakımdan aradaki fark da helâldir, demişlerdir. Onlar sadece kendi çıkarlarını düşünerek hüküm vermişlerdir. Yüce Allah'ın emrini nazar-ı itibare almamışlardır. Yüce Allah, onların bu şekildeki iddialarını yalanlamak için şöyle buyurmuştur: «**Allahü teâlâ** alışverişi helâl, faizi haram kılmıştır. Kime Rabbinden bir öğüt gelir de, faizcilikten vazgeçer, Allah'ın emirlerine itaat aderse, geçmiş olanlar kendisine ait ve hakkındaki hüküm de Allah'a aittir.» Riba âyeti gelene kadar aldıkları faizden Allah indinde mes'ul değildirler. Zira onlar henüz faizin haram olduğunu bilmiyorlardı. Bu bakımdan mes'ul değillerdir. Fakat riba âyeti geldikten sonra aldıkları her kuruş faizden Allah indinde mes'uldürler. Faizi ticaret sayıp, haram olduğunu kabul etmeyenler -Allah korusun- dinden çıkarlar. Müslümanın buna çok dikkat etmesi gerekir. Müslüman faize tevbe ettikten sonra, tevbesini bozup Allah'ın haram kıldığı faize döner, onu mubah görürse, onlar cehennem ehlidirler ve orada ebedî kalıcıdırlar. Faizi mubah görmeyenler zaten onu işlemezler. Onu işleyenler ne suretle işlerse işlesinler, ilâhi azaptan asla kurtulamayacaklardır. Çünkü bunda Yüce Allah'ın emirlerine muhalefet vardır. Faizle iştigal edenler Allah'ın emrine karşı gelmişlerdir. Emrine karşı gelenler elbette cezasını görecektir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Faiz alanın, verenin, şahidlik edenin ve kâtiplik yapanların hepsi mel'undur, onlar Allah'ın rahmetinden kovulmuşlardır.»

Yine **İbn Abbas**, **Peygamber**imizden şöyle rivayet etmiştir: «**Peygamber**imiz öyle bir zaman gelecek ki faiz yemeyen kimse kalmayacak. Hattâ yemeyenlere de onun eserinden bulaşacaktır. Faizin yetmiş küsur günâhı vardır, bunların en küçüğü annesiyle

zina etmiş adamın günahı gibidir. Mü'mine düşen faizden sakınmak ve fitnesine düşmemektir» (Buhârî ve Müslim).

276

«Allah ribanın bereketini tamamen giderir. Sadakaları ise artırır. Allah küfran-i nimette bulunan günahkârları asla sevmez.»

Ey îman edenler! **Allahü teâlâ** faizin ve faizle yapılan alış-verişin bereketini kaldırmıştır. Buna mukabil verilen sadakaların mükâfatını kat kat artırır. Sadakalar sahibini muhabbet-i ilâhiyeye nail eder ve selâmete erdirir. Faiz ise muhabbet-i ilâhiyeden mahrum eder.

Ehl-i marifet şöyle demişlerdir: -Faiz alanların malları üç musibetten hali olmaz. Faizcilerin malları yâ kendi ellerinde telef olur, yâ çocuklarının ellerinde telef olur veya hayırsız bir işe yaünlır, o yolla yok olur gider. Ondan hiç bir şekilde istifade edilemez. Faizcilerin akıbeti budur. Mutlaka onlar felâkete uğrayacaklardır.»

Allahü teâlâ haram yiyenleri, nimetlerine karşı nankörlük yapanları, faizi mubah görenleri asla sevmez.

277

«Îman edip, salih amel işleyenlerin, namaz kılıp, zekât verenlerin Rableri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur ve onlar üzülecek de değillerdir.»

Onlar, Allah'a, kitaplara, **peygamber**lere ve âhiret gününe îman ederler, namazlarını dosdoğru kılarlar, zekâtlarını tam olarak verirler, oruçlarını tutarlar. Bu şekilde amel-i salih işleyenlerin Rableri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku ve hüzün yoktur. Onlar asla mahzun da olacak değillerdir ve yaptıklarının da karşılığını bulacaklardır.

278

«Ey îman edenler, gerçek mü'minlerdenseniz Allah'tan korkun. Faizden kalanı bırakın.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Cahiliye devrinde Beni Sakıf kabilesiyle, Beni Mugîre oğulları arasında faiz alış-verişi

yapılırdı. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Taiflilere karşı galip gelince, kendileriyle bir antlaşma yaptı. Antlaşmaya göre, Taifliler faiz almayı terk edecekler, ödünç verdikleri paradan faiz almayacaklardı. **Peygamber**imiz, İslâm'ın bütün hükümlerini olduğu gibi onlara da tatbik etmişti. Onlar Müslümanlarla İslami hükümler karşısında eşitti. Kısasta, malları, canlan ve çoluk-çocuklarının korunması hususunda Müslümanlarla aynı idiler. Antlaşma metni bu şekilde yazılmıştı. Antlaşma müddeti bittikten sonra Taifliler gelip Kureyşlilerden paralarının faizini istemişler, aralarında anlaşamamazlık olunca Mekke'nin emîrine başvurmuşlardı. O da, **Peygamber**imize bir mektup yazarak durumu bildirmişti. Bunun üzerine bu âyet inzal olmuştur. Yüce Allah «Ey îman edenler, gerçek mü'minler iseniz Allah'tan korkun. Faizden kalanı bırakın, ana paranızı alın» buyurmuştur. Ana paradan fazlası faizdir. Ancak Allah'dan korkanlar ve hakiki mü'minler faizi terk ederler. Allah'ın emirlerine mutî olurlar, O'nun emirlerine muhalefetten kaçınırlar.

279

'Eğer böyle yapmazsanız, bunun Allah'a ve **Peygamber**e karşı bir harp olduğunu bilin. Şayet tevbe ederseniz, sermayeniz sizindir. Ne haksızlık yapmış, ne de haksızlığa uğratılmış olmazsınız.'

Siz, şayet ribayı helâl kabul etmiyorsanız, ana paranızdan fazlasını bırakın, ana paranızı alın. Eğer bunu kabul etmez, faiz alırsanız Allah'a ve Resulüne harp ilân etmiş olursun. Hazret-i Allah'a ve Resulüne karşı gelmek, onlara harp ilân etmek sizi helak ve perişan eder. Faizcilik yapmak Allah'a ve Resulüne harp ilân etmektir. Bunun ne büyük bir felâket olduğunu düşünebilenler anlar.

Allahü teâlâ «eğer gerçekten faize tevbe ettinizse, malınızdan verdiğinizi alın. Ne haksızlık yapın ve ne de haksızlığa uğrayın» buyurmuştur, islâm'da eksik almak da, fazla almak da yasaklanmıştır. Yardım Allah içindir, ödünç alıp-vermek de öyledir. Allah için yapanlar, mükâfatlarını göreceklerdir. Faizcilik yapanlar da er-geç cezalarını bulacaklardır.

Faizin yasaklanmasındaki hikmetleri kısaca izah etmekte fayda mülahaza ediyoruz:

1. İslâm'da yasaklanan her şey mutlaka insanlara zararlı olduğu için yasaklanmıştır. Yasaklar üzerinde inceden inceye düşünüldüğünde bu gerçekler ortaya çıkar. Faiz ilk anda sahibi için bir gelir gibi gözükürse de, aslında hiç de öyle değildir. Bunun ahlâki, içtimaî ve iktisadi pek büyük mahzurları vardır. Faizi alan tek taraflı düşünmektedir. İşin, ahlâki, içtimai ve iktisadî yönlerini nazar-ı itibare almamaktadır. İslâm bütün bunları nazar-ı itibare aldığı için faizi yasaklamıştır.

2. Faiz, bir çok kimselerin iktisadi faaliyetlerini azaltır. Elindeki parayı faize yatırır, oradan geçimini temin etmek ister, herhangi bir işle meşgul olmak istemez. Tembelliğe alışır, böyle bir hareket ise ferdi ve içtimâi bir zarardır. Memleket bu gibilerden zarar görür, çalışmayanların sayısı artar, verim düşer, tüketim artar. Bunun için İslâm faizi yasaklamıştır.

3. Faiz, birçok kimseleri ağır bir yük altında bırakır. Borç aldıkları paraları lüzumsuz yerlerde harcarlar. Aldıkları borcun üzerine faiz de binince iki misli olur. Bunun altından kalkamazlar, bu yüzden hem kendileri hem de çoluk-çocukları perişan olur. İslâm toplum fertlerinin sefalete sürüklenmesini istemediği için faizi yasaklamıştır.

4. Faiz, içtimaî yardımlaşmaya muhaliftir. Müslümanlar arasındaki samimiyeti ve birliği bozar. Yardımlaşma ruhunu öldürür, kişileri maddeperest yapar. Müslümanların arasına düşmanlık tohumunu eker, Müslümanları kardeş ilân eden islâm, bunun için faizi yasaklamıştır.

5. Faiz, çok kere borçluyu huzursuz eder. Borçlu, borçlu olmanın huzursuzluğu içinde ezilir durur. Faizcinin karşısında eziklik hisseder, prestiji sarsılır. Ümitsizliğe düşer, ümitsizlik ise insanı felâkete götürür. İslâm toplum fertlerini huzursuz eden her şeyi yasaklamıştır.

6. Faiz, fakirlerin aleyhine olmak üzere, zenginlere büyük bir selâhiyet vermiştir. Bu ise ilâhî adalete ters düşer. İlâhî adalete ters düşen her şeyi Yüce Allah yasaklamıştır.

7. Faiz, ahlâkı dejenere eder, iktisâdi ve içtimâi hayatı bozar. Toplumda büyük bir uçurum meydana getirir. Fakirleri daha da fakirleştirir. Toplumda büyük bir dengesizlik meydana getirir. Bunun için İslâm faizi yasaklamıştır.

8. Faizin haram olmasının da yine bir çok hikmetleri vardır.

Fakat biz bunların hepsini idrâk edemeyiz. Cenâb-ı Hak, alîm ve hakimdir. Her neyi emretmiş ve her neyi yasaklamışsa onda büyük hikmetler vardır. Biz o hikmetleri anlayamayız, onu ancak Allah bilir. Bizim vazifemiz, ilâhi emir ve yasaklara uymamızdır.

280

«Borçlu darda ise, ona geniş bir zamana kadar mühlet verin. Bununla beraber eğer bilirseniz, sadaka olarak bağışlamanız sizin için daha hayırlıdır.»

Eğer borç verdiğiniz kimseler darda ise, borcunuzu veremeyecek durumda iseler, onlara geniş bir zamana kadar mühlet verin. Onları sıkmayın ki, borçlarını kolaylıkla ödesinler. Eğer bilirseniz, onlara verdiklerinizi sadaka olarak bağışlamanız sizin için daha hayırlı olur. Âhirette sevabı baki kalır ve mükafatı sizin olur. Borçlu olan birine bu şekilde müsamaha göstermek büyük bir insanlıktır. Bunu yapabilenler imanın lezzetini tatmış kimselerdir. Böylece uhrevi mükafata nail olacaklardır.

281

«Hem öyle bir günden sakının ki, o gün Allah'a döndürüleceksiniz. Sonra herkese kazandığı tamamıyle ödenecek ve onlara haksızlık edilmeyecektir.»

Siz, Allah'a döndürüleceğiniz günün azabından korkun. Herkes dünyada işlediklerinden sorguya çekilecektir. Zerre kadar iyilik yapan mükâfatını, zerre kadar kötülük yapan da cezasını görecektir. Hiç kimse haksızlığa uğratılmayacaktır. Her fert ameline göre mükafat ve mücazat görecektir.

282

«Ey iman edenler, muayyen bir vade ile borçlandığınız zaman onu yazın. Aranızda bir kâtip de onu doğrulukla yazsın. Katip, Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan çekinmesin, yazsın.»

Bu âyet-i kerime, meşru surette yapılacak borçlar ve ticari muameleler hakkında riayet edilecek hususları bildirmektedir.

«Ey iman edenler, muayyen bir vade ile borçlandığınız zaman, onu yazın.» Borcunuzun vadesi geldiği zaman onu ödeyin. Borcun vadesini ve miktarını yazmak İslâm'da farz kılınmıştır. Yüce Allah «aranızda borcunuzu bir kâtip doğrulukla yazsın» buyurmaktadır. Zira şahitsiz yazmalar delil olamaz. Üçüncü bir şahsın yazmasındaki hikmet her hangi bir yanlışlığa mahal vermemek içindir. Yazma emri de, borcun unutulmaması ve tarafların zarara uğramaması içindir. Borcu yazacak kâtip de adil olacaktır. Yüce Allah «yazan, Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan çekinmesin» buyurmuştur. **Allahü teâlâ**'nın, burada kâtibe yüklediği mükellefiyet yazma işinin ihmal edilmemesi ve geciktirilmemesi içindir, ilâhî emirde kâtibin âdil olması belirtiliyor. Müşteriyle, satıcı arasındaki adaleti o sağlayacaktır. Müşterinin hakkının satıcıya, satıcının hakkının da müşteriye geçmemesi ve hiç birinin haksızlığa uğramaması için kâtibin âdil olması gerekmektedir. Kâtip, Allah'ın kendisine emrettiği şekilde yazmaktan çekinirse, Allah indinde en büyük mes'uliyeti yüklenmiş olur. Hiç birisinin haksızlığa uğramaması için, kâtibin, kendisine tevdi edileni olduğu gibi yazması gerekir. Bu, Yüce Allah'ın kul hakkına verdiği önemin en büyük bir ifadesidir.

Ehl-i ilim şöyle demişlerdir: «Borçlu veya alacaklı, borcunu veya alacaklarını unuttukları zaman «Allahım, borcumu veya alacağımı bana hatırlat» diye dua ettikleri takdirde, Yüce Allah, onların dualarına şöyle cevap verir: «Kulum, ben sana yazmayı emrettim, sen yazmadın ve bana âsi oldun. Hatâ senindir.»

Yine hanımının şerrinden kurtulmak için Allah'a dua edenlere Allah, «kulum, onun idaresini senin emrine verdim. İdare edemiyorsan onu bırak» buyurmuştur. Bu iki hususta hata kulundur. İlâhi emre itaat etmedikleri için zarara uğramışlardır. **Allahü**

teâlâ kullarının zarara uğramamaları için emirlerini açıkça beyan etmiştir.

Yüce Allah âyet-i celilesinde borçlular için şöyle buyurmuştur:

«Hak kendi üzerinde olan da yazdırsın. Rabbi olan Allah'tan korksun da ondan bir şey eksiltmesin.'

Üzerinde başkasının hakkı olan hemen yazdırsın. Rabbi olan Allah'tan korksun da başkasının hakkından hiç bir şeyi gizlemesin. Yani borcundan hiç bir şeyi eksiltmesin. Kâtiplik yapan da, söylenenden başkasını yazmasın, söyleneni olduğu gibi yazsın.

Allahü teâlâ âyet-i celilenin devamında şöyle buyurmuştur:

«Şayet borçlu sefih, küçük veya kendisi söyleyip yazdıramayacak durumdaysa velisi dosdoğru yazdırsın. Erkeklerinizden iki de şahit yapın. Eğer iki erkek bulunmazsa şahidlerden razı olacağınız bir erkekle iki kadın olabilir. Kadınlardan biri unutursa diğerinin hatırlatması kolay olur.»

Şayet, borçlu sefih, deli, çocuk, ahmak veya kendi söyleyip yazdıramayacak durumda ise, onların velileri borçlarını dosdoğru yazdırsın. Taraflar arasında herhangi bir ihtilâfa meydan vermemek için, bu yazışmanın şahitler huzurunda yapılmasını **Allahü teâlâ** emretmektedir. Yüce Allah «erkeklerden iki şahid yapın. Eğer şahitlik yapacak iki erkek bulamazsanız, şahidlerden razı olacağınız bir erkekle iki kadın olabilir» buyurmuştur.

İki kadının şahit olarak getirilmesindeki hikmet, şayet kadınlardan biri yapılan akdi unutursa, diğerinin ona hatırlatması içindir. Zira kadınların yaratılış itibariyle hafızaları zayıf, yanılmaları fazladır. Bazan acıma hisleri, bazan kindarlıkları ağır basar. Anneliğin verdiği şefkat duygusuyla, kadında psikolojik bir hal meydana gelir. Hemen heyecanlanır, derin düşünemez, yanılgıya uğrayabilir. Halbuki şahitliğin hissiyattan uzak, akl-ı selimle yapılması gerekir. Zira şahitliğin neticesinde hakkın zuhuru, adaletin tahakkuku söz konusudur. Hak sahibini, adalet ise yerini bulacaktır. Bu sebeplerden dolayı herhangi bir yanılgıya düşmemeleri için, İslâm iki kadının şehadetini kabul etmiş, tek kadının şehadetini

kabul etmemiştir. İslâm, bu veçhile onların manevî mes'ûliyete düşmelerini de önlemiştir.

Yüce Allah âyet-i celilenin devamında şöyle buyurmuştur;

«Şahitler çağrıldıkları vakit çekinmesinler. Borç, büyük veya küçük olsun onu müddeti ile beraber yazmaktan üşenmeyin. Bu, Allah yanında adalete daha uygun, şahitlik için daha sağlam, şüpheye düşmemenize de daha yakındır. Ancak aranızda peşin alış-veriş olursa onu yazmamanızda size bir beis yoktur. Alış-veriş yapıldığında şahit tutun. Yazan da, şahitlik eden de zararlandınlmasın. Şayet zarar yapacak olursanız, o zaman kendinize dokunacak bir fısk olur. Allah'dan korkun, Allah size öğretiyor, Allah her şeyi hakkıyla bilendir.»

Şahidler, şahidlik yapmak için mahkemeye çağrıldıkları zaman asla çekinmesinler, gitsinler. Zira şahitlik isteğe bağlı olmayıp, ilâhi bir emirdir. Şahitlikten çekinmek ilâhi emre karşı gelmektir, dolayısıyla haramdır.

İslâm bilginleri şahidleri durumlarına göre üç gruba ayırmışlardır. Birinci grup, gördüğünü ve bildiğini söylemeyenler.' Bu yüzden mümin kardeşinin hakkı zayi olmaktadır. Bildiğini ve gördüğünü söylemesi hakkın tahakkuk etmesine sebep, adaletin yerine gelmesine de vesile olacaktır.

İkinci grup şahitlik yapanlar bildiklerini ve gördüklerini olduğu gibi söylemeyenlerdir. Karşıdakini yanıltmak için noksan ve yalan söylerler. Bu yüzden de hakkın zayi olmasına sebep olurlar. Bu gibilerin bildiklerini ve gördüklerini tam söylemedikleri için şahidlikleri kabul edilmez.

Üçüncü grup şahidler ise, günah ve masiyete dalmış olanlardır. İslâmda bu gibilerin şehadetleri kabul edilmez. Zira bunlar işlemiş oldukları masiyetlerle Allah'a âsi olurlar. Allah'a âsî oldukları gibi mü’min kardeşlerine de hainlik ederler ve hakkı söylemekten çekinirler. Böylece hakkın açığa çıkmasına mani olurlar. Bu yüzden bir çok hak heba olur gider. Şahitlerin gördüğünü ve bildiğini olduğu gibi söylemeleri ilâhi emrin gereğidir. Bunun için yalancıların,

masiyet sahiplerinin, hakkı olduğu gibi söylenmeyenlerin şahitliklerini islâm kabul etmez.

Şahitlikten çekinenler veya hakkı doğru söylemeyenler Allah indinde lâyık oldukları cezayı göreceklerdir. Zira şahitlikte ve diğer hususlarda doğruyu ve hakkı söylemek Yüce Allah'ın emridir. Bundan çekinmek Allah'ın emrine muhalefet etmektir. O'nun emrine muhalefet edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

Yüce Allah, borç az olsun, çok olsun müddetîyle beraber yazılmasını emretmektedir. Çünkü yazmak, malı hem korur, hem de zayi olmasını önler. Böyle olduğu gibi, yazanlar hem Allah'ın emrine itaat etmiş olurlar, hem de sevap kazanırlar. Borcu yazmak Allah'ın hükmünü muhafaza ettiği gibi, taraflar arasında meydana gelecek adaletsizliği de önler ve herhangi bir şüphenin meydana gelmesine mâni olur. Bu, tarafların selâmeti ve toplumun iktisâdi yönünden çok önemlidir. Aranızda yaptığınız peşin alış-verişlerde yazmamakta üzerinize bir vebal yoktur. Yazma emri borcun unutulmaması içindir. Peşin alış-verişte ise böyle bir şey söz konusu değildir. Aranızda «alış-veriş yaparken şahit tutun. Peşin ve veresiye yapılan alış-verişlerde şahit tutmak çok daha evlâdır. Yüce Allah'ın «alış-verişlerinizde şahit tutun» emrinde büyük hikmetler vardır. Şahitler huzurunda yapılan ahs-verişler tarafların hataya düşmelerini önler. Mamafih şahitsiz yapılan alış-veriş de caizdir. Fakat İslâm'ın öngördüğü şahitlerin huzurunda yapılmasıdır. Buna riayet edenler her türlü şaibeden uzak kalırlar.

İslâm dini kimsenin zarara uğramasını istemez. Bu bakımdan Yüce Allah «kâtiplik yapan da, şahitlik yapan da zararlandırılmasın» buyurmuştur. Sizden herhangi biriniz kâtipleri ve şahitleri zarara uğratmasınlar. Şayet katiplere ve şahitlere bir zarar olursa bu Allah yolundan çıkmaktır. Mevcut olan şahitleri ve kâtipleri bırakıp başkalarını şahit ve kâtip tutmak edebe aykırıdır ve onların hakkını gasb etmektir. Onların hakkını gasb etmek suretiyle Allah'a âsi olmaktan korkun, onların hakkını vererek Allah'a itaat ediniz. Onların hakkına riayet Allah'a itaattir. Bir de, Yüce Allah'ın size öğrettiği ile edeblenin. Zira **Allahü teâlâ**, alimdir, sizin ne yaptığınızı bilir, ona göre mükâfat ve mücazatını verir.

283

«Eğer seferde olup da bir yazıcı da bulamazsanız o vakit alınan rehinler yeter. Şayet birbirinize güvenirseniz, güvenilen kimse Rabbi olan Allah'dan korksun da borcunu ödesin. Bîr de şehadeti gizlemeyin. Onu kim gizlerse hakikat onun kalbi bir günahkârdır. Allah ne yaparsanız hakkıyla bilendir.»

Bu âyette Yüce Allah mü'minlerin vicdani duygularını tahrik ediyor ve Allah'dan korkarak ahde vefa göstermelerini, emanete riayet etmelerini emrediyor. Ve şöyle buyuruyor: -Siz, sefere çıktığınız zaman alış-verişlerinizi yazacak bir kâtip bulamazsanız o vakit alınan rehinler yeter.» Müslümanların arasındaki alış-verişleri yazacak birisi bulunmadığı zaman Yüce Allah onların ne şekilde hareket edeceklerini bildirmektedir. Bu gibi durumlarda alış-verişin yapıldığını tesbit için **Allahü teâlâ** aralarında bir rehinin alıp verilmesini şart koşmuştur. Alınan bu rehin, mal için bir vesika hükmündedir. Yüce Allah alış-veriş yapanların birbirlerine itimat etmelerini de şart koşmaktadır. Ve bu hususta şöyle buyurmaktadır: «Şayet birbirinize güvenirseniz, güvenilen kimse Rabbi olan Allah'dan korksun da borcunu ödssin.» Bu rehin, rehin edilene bir emanettir. Emanetçi emaneti zayi etmesin, emaneti sahibine olduğu gibi ödesin. Emaneti sahibine vermekten asla çekinmesin ve bu hususta Allah'tan korksun.

Bir de şahitler gördüklerini ve bildiklerini gizlemesinler. **Allahü teâlâ** onlar hakkında şöyle buyuruyor: 'Şehadeti gizlemeyin. Onu kim gizlerse hakikat onun kalbi bir günahkardır. Allah ne yaparsanız hakkıyle bilendir. Gördüğünü ve bildiğini gizleyenler, söylemekten çekinenler, facir ve fâsık kimselerdir. **Allahü teâlâ**, sizin gizlediklerinizi ve açığa çıkardıklarınızı bilir, ona göre ceza ve mükâfat verir. O'nun ilminden hiç bir şey gizli kalmaz. Yüce Allah'ın bu vadi, şehadetin gizlenmemesi ve hakkın yerini bulması içindir. Şehadetin gizlendiği yerde hak mutlaka yok olacaktır. Bu yüzden hak sahipleri zarara uğrayacak, hakkı olmayanlar, haksız kazanç elde edeceklerdir. Bunun için Yüce Allah şehadeti gizleyenleri facir ve fasık olarak vasıflandırmıştır.

284

«Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. İçinizdekini açıklasanız da, gizleseniz de, Allah onunla sizi hesaba çeker. Sonra dilediğini bağışlar, dilediğini azaplandırır ve Allah her şeye kadirdir.»

Yüce Allah, bu âyet-i celile ile insanların dikkatini çekerek, haktan ayrılmamalarını, yerde ve göklerdeki her şeyin Allah'ın olduğunu bildirmiştir. Gökler ve yer Yüce Allah'ın mülküdür. Onları var eden, idare.. eden, içindekileri koruyan, besleyen, rızıklandıran O'dur. Ondan başka Hâlik-ı Zülcelâl yoktur. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nun emriyle hareket eder. O'nun emrine mani olacak hiç bir kuvvet yoktur, bütün varlıklar O'na boyun eğmektedir. İbadet ancak O'na yapılır, O'ndan başka ibadete lâyık yoktur. Çünkü Ma'büd-u Mutlak O'dur. Yerde ve göklerde ne varsa hepsi O'nun birliğinin ve Rubübiyyetinin delilidir. Bütün yaratıklar O'nun varlığının isbatıdır.

«Siz, kalbinizdeki masiyetleri gizleseniz de, açıklasanız da, Allah onu bilir ve onunla sizi hesaba çeker, mükafata lâyık olana mükâfat, mücazata lâyık olana da mücazatını verir.

Bu âyet-i celile nazil olduğu zaman sahabe-i kiram endişeye düşmüş ve **Peygamber**imize gelip: «Yâ Resûlâllah, gönlümüzden günah ve masiyet işlemek geçiyor, fakat biz onu yapmıyoruz, ondan vazgeçiyoruz. Veya gönlümüzden geçirdiğimizi yapıyoruz, Bu ikisi mücazat bakımından bir midir? demişler. Bu âyet-i celile sahabe-i kiramı çok düşündürmüş, Yüce Allah onların tereddütlerini gidermek için «La yükellifullahü nefsen...» âyetini inzal buyurmuştur.

Süfyan-ı Sevri (radıyallahü anh) şöyle, demiştir: «Her **peygamber** ümmete ne bu âyetle gelmiştir. Onlar bu ilâhî hükme itiraz ettikleri için gönüllerinden geçirdikleriyle azap olunmuşlardır. Onlar şöyle demirlerdir: «Bizim bu hükme gücümüz yetmez, nefsimiz de tahammül edemez.» **Allahü teâlâ** da, onların bu sözlerine karşılık kalblerinden geçirdikleriyle kendilerini mes'ul tutmuştur. Bu âyet **Hazret-i Peygamber**'in ümmetine de gelmiş, fakat onlar ilâhî hükme boyun eğmiş, itiraz etmemişlerdir. Bunun için de Yüce Allah **Hazret-i Peygamber**'in ümmetine lütfedip, onları kalblerinden geçirdikleriyle mes'ul tutmamıştır.» **Allahü**

teâlâ dilediğini bağışlar, günahlarını affeder. Dilediğini de cezalandırır. Günahında ısrar edenleri, hatalarından önlemeyenleri cezalandırır. Hatâlarına karşı tevbe ve istiğfar edenleri de affeder.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Tevbe ve istiğfar ile büyük günahlar kalmaz, yok olur. Küçük günahlara devam ile, onlar da büyür, çoğalır, küçük olarak kalmaz. Tevbe eden kimse günahlardan kurtulur, küçük günahlara devam eden de günahını artırır» (Neseî).

Hadis-i şerifte de belirtildiği gibi tevbe ve istiğfar ile büyük günahlar silinir, yok olur. Küçük günahlara devam ile onlar da büyür. Bu bakımdan Müslüman daima günahlarından tevbekâr olmalıdır.

285

«Peygamber de, iman edenler de O'na Rabbinden indirilene inandı. Hepsi de Allah'a, meleklere, kitaplarına, **peygamber**lerine îman etti. -O'nun **peygamber**lerinden hiç birinin arasını tefrik etmeyiz. Dinledik ve itaat ettik, Ey Rabbimiz, mağfiretini isteriz. Son varış ancak Sanadır dediler.»

Bu âyet-i kerime dinin esaslarını beyan ediyor. Bu âyet, Mücâhid, İmam-ı Dahhak ve İmam-ı Hasan'a göre Mi'rac gecesi nazil olmuştur. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'dan nakledilen rivayet de aynı şekildedir.

Bazı tefsircilere göre, bu âyetten başka Kur'ân-ı Kerîm'in bütün âyetlerini Cebrail, **Peygamber**imize getirmiştir. Yalnız bu âyeti **Peygamber**imiz Mi'rac gecesi bizzat vasıtasız işitmiştir. **Peygamber**imiz Mi'rac gecesi Sidretü'l-Müntehâ denen makama ve oradan da, daha ileri giderek yalnız **Hazret-i Peygamber**e mahsus olan makama ulaşmıştır. **Resûlüllah** o makamdan da geçmiş, **Allahü teâlâ**'nın dilediği makama varmıştır. Son makama vardığı zaman Cebrail: «Yâ Muhammed, Rabbini selâmla» demiştir. **Peygamber**imiz de: -Ettehıyyâtü lillâhi vessalâvâtü vettayyibâtü - dil ile, beden ve mal ile yapılan ibadetlerin hepsi Allah'adır» diyerek selâmlamıştır.

Yüce Allah da cevaben: «Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetullahi ve berekâtühû - Ey gani yüce olan Nebi, **Hazret-i Muhammed**, Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketleri senin üzerine olsun- buyurmuştur. Bu yüce selamı işiten **Hazret-i Peygamber**, Allah'ın selâmından ümmetinin de nasiplenmesini istemiş ve «Esselâmü aleynâ ve ala ibâdillahissalihîn - Allah'ın selâmı bizim ve Allah'ın salih kullarının üzerine olsun» demiştir. **Allahü teâlâ** ile **peygamber**i arasında bu şekilde bir selamlaşmanın olduğunu gören Cebrail de: «Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdtihû ve resulün -Şehadet ederim ki, Allah'dan başka Allah yoktur. Yine şehadet ederim ki, **Hazret-i Muhammed** O'nun kulu ve Resulüdür» demiştir. Cebrail (aleyhisselâm)'in bu şahadetinden sonra **Allahü teâlâ**: «Amenerresûlü...» âyetini Mi'racda **peygamber**ine bildirmiştir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ümmetinin fazilet ve üstünlükte kendisiyle bir olmasını Yüce Allah'dan niyaz etmiştir. Yüce Allah da, O'nun niyazını kabul etmiştir. Bu âyet-i celilede iman esasları bildirilmektedir. Mü'minler, Allah'ın bir olduğuna, başlangıcı ve sonu olmadığına, şeriki ve benzeri bulunmadığına, evlâddan münezzeh olduğuna iman etmişlerdir. Ayrıca meleklere, kitaplara ve **peygamber**lere iman etmişlerdir. Bunların hepsinin hak **peygamber** olduğunu tasdik etmişlerdir. Mü'minler şöyle derler: «Biz, Allah'ın **peygamber**lerine iman ettik. Yahudiler ve Hıristiyanlar gibi bir kısmına iman eder, bir kısmına iman etmemezlik yapmayız. Hepsinin **peygamber**liğini kabul ederiz.»

Yüce Allah Âl-i îmran süresinin 29. âyetinde şöyle buyuruyor:

-De ki: Göğüslerinizin içinde olanı gizleseniz de, açıklamanız da Allah onu bilir.- Bu âyet geldikten sonra **Peygamber**imiz şöyle demiştir: «Yâ Rabbi, işittik ve itaat ettik, bize mağfiret et, senden mağfiret diliyoruz. Dönüşümüz yalnız sanadır.»

286

«Allah hiç bir kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemez. (Herkesin) kazandığı hayır kendi lehine, yaptığı (şer de) kendi zararınadır.»

Allahü teâlâ hiç kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemez. Yapamayacağı bir şeyi teklif etmez. Ayakta durmaya takati olmayan birini, namazı ayakta durarak kılmaya zorlamaz, oturarak kılmasına müsaade eder. Suyun bulunmadığı yerlerde toprakla teyemmüm yapmayı emreder. Ramazanda hastalık veya başka bir sebepten dolayı oruç tutamayanları, o durumda oruç tutmaya zorlamaz. Ancak sıhhatlerine kavuştuktan sonra oruç tutmalarına izin verir. Kimseyi kalbinden geçirdiği ile hesaba çekmez. Ancak kalblerinden geçirdiklerini fiiliyata çıkarırlarsa o zaman lâyık oldukları cezayı verir. Hiçbir fert kalbinden geçirdiğinden mesul değildir.

Herkesin yaptığı hayır kendisi içindir. Yapmış olduğu kötülükler de yine kendisi içindir. Kimse kimsenin günahından sorumlu değildir. Herkes kazandığının karşılığını görecektir. Yüce Allah Ahirzaman **Peygamber**inin ümmetini kalbinden geçirdiği ile mes'ul tutmayınca, bu defa Cebrail **Peygamber**imize «dile Yüce Allah'dan neyi dilersen ki, sana versin» demiş. Bunun üzerine **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem), yukarıda geçen âyetin devamı olan:

yi Rabbinden istemiş, Rabbi de O'na vermiştir. ."

Manası: -Ey Rabbimiz, unuttuk, yâhud yanıldıysak bizi tutup sorguya çekme.»

Bundan sonra Cebrail şöyle der: -Yâ Muhammed, **Allahü teâlâ** dileğini kabul etti. Ümmetinden hata ve yanılma kaldırıldı, yine Rabbinden dile neyi dilersen.»

Âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**imiz, nefsini değil, ümmetini düşündüğü için Mevlâ'sından istekte bulunmuş ve Rabbine şöyle niyaz etmiştir:

«Ey Rabbimiz, bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır yük yükleme.»

Onlar hatâlarından dolayı kendilerine helâl olan şeyleri haram kılmışlardır. Günah işledikleri zaman, tövbelerinin kabulü için intihar etmelerinin gerektiği, üstlerine bir necaset bulaştığı zaman oranın kesilip atılması, namaz ve gusül abdestinin sadece su ile

alınması, teyemmümün kabul edilmemesi, bir günde elli vakit namazın onlara farz kılınması, namazın sadece mescidlerde eda edilmesi emredilmiştir. Ramazan boyunca hanımlarına yaklaşmak haram kılınmıştır. Yine Ramazanda yemeye içmeye akşamla yatsı arası müsaade edilmiştir. Bizde olduğu gibi imsak noktasına kadar müsaade edilmemiştir. Mallarının dörtte birini zekât olarak vermeleri emredilmiştir. Yüce Allah bütün bu güçlükleri Âhirzaman **Peygamber**inin ümmetinden kaldırmıştır. Onlara lütfederek, bunları hafifletmiş ve ancak tehammül edebileceklerini kendilerine yüklemiştir. Yapamayacakları şeylerden onları mesul tutmamıştır.

Âyet-i celilenin devamında

«Ey Rabbimiz, bize gücümüzün yetmeyeceğini taşıtma. Bizi affet. Bağışla bizi. Sen, bizim Mevlâmızsın. Kâfirler güruhuna karşı yardım et bize.»

Ey Rabbimiz, bize gücümüzün yetmeyeceğini ve tehammül edemeyeceğimizi, zorluğundan dolayı terk edeceğimizi yükleme. Zira biz onu terk eder, sana âsi olur ve azabına müstehak oluruz. Günahlarımızı affet. Bizi rahmetinle esirge ve bağışla. Günahlarımızdan ve isyanlarımızdan dolayı üzerimize taş yağdırıp bizi helak etme. Sen bizim velimiz ve koruyucumuzsun. Kâfirlere karşı bize yardım et. Kâfirleri helak eyle. Ehl-i İslâmı galip ve muzaffer eyle.

Allahü teâlâ, Resulünün yapmış olduğu duaya icabet ederek, kabul etmiştir. Bunun için **Peygamber**imiz; «**Allahü teâlâ** düşmanlarım üzerine bana yardım etmiştir. Ben bir aylık yoldan korkuyla yardım olundum, Allah Müslümanların korkusunu bir aylık mesafedeki düşmanların kalbine atmış ve onları korkuyla telâşa düşürmüştür» demiştir. Müslüman orduları bir aylık mesafeden savaşmak için düşmanın üzerine hareket ettikleri zaman Müslümanların geldiklerini ister bilsinler, ister bilmesinler, Allah onların kalbine Müslümanların korkusunu atar ve bu korku ile telâşa düşerler. Yüce Allah. Mi'racda bu duaları **Resûlüllah**'ın kalbine ilham edip, bildirdi.

Hazret-i Peygamber Mi'racdan döndükten sonra, **Allahü teâlâ** bu duaları kendi kelâmı olarak **Peygamber**ine inzal etti ki, ümmeti de bu duaları öğrensin ve kıyamete değin kendi yaptığı duayı ümmeti de yapsın diye. Bu dualar Yüce Allah tarafından kabul olmuş dualardır. Her mü'min bu duaları hıfzeder ve bunlarla dua ederse Allah indinde makbuldür. Bunun hikmetleri ve faziletleri diğer dualardan çoktur.

Peygamberimiz şöyle demiştir;

«Hiç bir **peygamber**e verilmeyen üç özellik bana verilmiştir.

1. Yeryüzünün her tarafı benim ümmetime mescid kılınmıştır. Temiz olan her yerde namaz kılınmasına müsaade edilmiştir.

2. Suyun bulunmadığı yerde toprakla teyemmümün yapılmasına izin verilmiştir.

3. Bana Bakara sûresinin son âyeti verilmiştir. Bu arş'ın altında bir hazinedir ki, benden önce ve sonra hiç kimseye verilmemiştir.»

Ebü Ümame (radıyallahü anh) **Peygamber**imizden şöyle nakletmişür: .

«Bakara sûresi ile Âl-i İmran sûresini mutlaka öğreniniz. Kıyamet günü bunlar sahibini bir bulut gibi gölgeleyecekler ve kıyametin şiddetinden koruyacaklardır» (Müslim)

Başka bir rivayete göre, "bu iki sûre kuş gibi olup sahiplerini örter ve onun affı için bir hüccet olurlar. Onları öğrenin, ezberleyin, okumaya devam edin. Onları okumak fazilettir, berekettir, okumamak hatadır, nedamettir. Bunların faziletini ve hikmetini bilenler okumaya devam ederler. Hikmetini bilmeyenler ise okumasını terk ederler.

Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) bu sûre hakkında şöyle demiştir: «Bakara sûresi üçyüz âyete ulaşmıştır. **Allahü teâlâ** her şeyi bunda toplamıştır. Bunu okuyan saadete ulaşır- (Buhâri ve Müslim).

İman Mefkuresi:

Allahü teâlâ yukarda geçen 285. âyette Müslümanları ulu bulman şerefiyle şerefyâb ederek **Resûlüllah** ile birlikte zikrediyor. Bu ikramın ve şerefin ne demek olduğunu Müslümanlar çok iyi bilirler. İslam düşüncesinin temel kaidesi Allah'a îmandır. Hayata hükmeden nizamın temeli de Allah'a imandır. Allah'a îmanın mânası, ibadet ve Rububiyyet hususunda ilâh olarak Allah'ı tanımaktır. Rububiyyet ve ulühiyyet mevzuunda ortak hiç kimse yoktur.

Meleklere îman: Allah'ın meleklerine îman gayba îmanın bir başka şeklidir. Gayba iman duygusu insanı, hayvanlara mahsus olan hissiyatın hudutları dışına çıkarır. Bu hudutların dışında insana marifet kapılarını açar. İnsanın hisleri ile anlayamadığı, fakat varlıklarını fıtraten kabul ettiği hususları bilme arzusu insanı gayba îman etmeye zorlar. Bu bakımdan meleklere iman insanlara marifet kapılarının açılmasına sebep olur.

Kitaplara ve **Peygamber**lere îman: Allah'a îman Allah tarafından gönderilen her şeye imanı gerektirir. Kitaplara ve **Peygamber**lere îman insana güç kazandırır. Bunlara îmanı almayan insan gücünü yitirir. Yeryüzünde Allah'ın dinini yayan **peygamber**lerdir, onlar olmasa Allah'ın dinini kim yayabilir? Kitaplar ise Allah'ın hükümlerini, emir ve yasaklarını bildiren ilâhi kaynaklardır. Bunlara îman Allah'a imandır.

Hayır ve şerrin Allah'dan olduğuna ve âhiret gününe îman;

İnsanın mes'ûliyet duygusunu artırır. Maddî ve manevi çalışmaya teşvik eder. İnsanı Allah'a yaklaştırır. İnsanın hayvani arzularına gem vurur, insanın yaşantısını kontrol altına alır ve ibâdete yöneltir. İnsandaki merhamet duygusunu galeyana getirir ve ahlâkî olgunluğa yükseltir. Bunun için hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna, âhiret gününe iman şarttır.

ÂLİ İMRÂN SÛRESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Azimüşşân'ın üçüncü sûresi olup, Medine'de nazil olmuştur, iki yüz âyettir.

Bu sûreye «îmran- sûresi denmesinin hikmeti şudur: Hazret-i Musa ile Hazret-i Harun'un babasının ismi «Imran» di. Bu sûrede onlardan bahsedildiği için Âl-i İmrân adını almıştır.

Bu sûre-i celilede Cenâb-ı Hakk'ın vahdaniyet-i kudsiyyesi bildirilmektedir.

1

«Elif, lâm, mim»

2

«Allah o Allah'dır ki, kendinden başka hiç bir ilâh yoktur. O, Hay ve Kayyûm'dur.»

Elif, lâm, mim'in izahı «Bakara- sûresinde geçmiştir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Elif, lâm, mim işarettir. **Allahü teâlâ** bütün mevcudatın halikı ve ma'bûdudur. Hiç bir şey O'nun ilminden hâli değildir. O'ndan başka nıa'bud yoktur. Diridir, O'na ölüm arız olmaz, mülkü ve saltanatı da asla zail olmaz. Hay'dır, hayatının başlangıcı yoktur. Nefsiyle kaimdir, bütün işleri O idare eder. Canlıların rızkını veren O'dur. Yoktan var ettiği gibi, yok eden de ancak O'dur. Evveli ve sonu yoktur, O'nun varlığı zeval bulmaz.»

Bazı bilginlere göre, Hay ve Kayyûm, **Allahü teâlâ**'nın ulu adlarındandır. Hazret-i İsa (aleyhisselâm) bir ölüyü diriltmek istediği zaman bu isimlerle dua eder ve çağırırdı. Vâsıf İbn Berhayâ Belkıs'ın tahtını Süleyman (aleyhisselâm)'a bu isimleri çağırarak bir anda getirmiştir. İsrailoğulları Hazret-i Musa'ya İsm-i A'zam'ı sormuşlar, Musa (aleyhisselâm) da İsmi A'zam'ın Yâ Hayyü, Yâ Kayyûm olduğunu söylemiştir. Denizciler boğulma tehlikesiyle karşı karşıya geldikleri zaman Yâ Hayyü, Yâ Kayyûm ile dua ederler, bu duaları onları korktuklarından kurtarır, arzu ettiklerine nail eder.

3

«O, sana kitabı hak ve kendinden öncekileri tasdik edici olarak indirdi. Bundan önce de insanlara yol gösterici olarak Tevrat ile İncil'i indirmişti.»

4

«Bir de hak ile bâtılı ayırd eden Fûrkan'i indirdi. Gerçekten Allah'ın âyetlerini inkâr edenler için şiddetli azap vardır. Allah azizdir, intikam sahibidir.»

Allahü teâlâ, sevgili habibi Muhammed Mustafa (sallallahü aleyhi ve sellem)'ya Cebrail vasıtasıyla hakkı beyan eden ve kendinden önce gönderilen kitapları tasdik ve şeriatın hükümlerini açıklayan Kur'ân-ı Kerîm'i indirmiştir. Bundan önce de insanlara yol gösterici olarak Hazret-i Musa'ya Tevrat'ı, Hazret-i İsa'ya încil'i indirmiştir. Bütün bunların indiriliş sebebi insanları felâkete götürecek yollardan alıkoymak ve onları doğru yola iletmektir. Bundan sonra Yüce Allah hak ile batılı bildiren, haramı ve helâli açıklayan, şeriat hükümlerini beyan eden Fürkan'ı **Hazret-i Muhammed**'e indirmiştir. Gerçekten Allah'ın âyetlerini inkâr edenler için şiddetli azap vardır. Yüce Halik, âyetlerini inkâr ederek, kendine isyan edenlerden intikamını alacak ve onları elim bir azaba çarptıracaktır.

5

«Şüphe yok ki ne yerde, ne gökte hiç bir gey Allah'a gizli kalmaz. Sizi ana rahminde dilediği gibi şekillendiren O'dur. O'ndan başka hiç bir ilâh yoktur. O, Azizdir, Hakimdir.»

Şüphe yok ki, yerde ve gökte ne varsa hiçbiri Allah'tan gizli değildir. Yüce Allah onların hepsinden haberdardır. Her varlığın ne yaptığını ve ne işlediğini bilir, ona göre karşılığını verir. Bu karşılık kimine mükâfat, kimine mücazat olur.

6

«Sizi ana rahminde dilediği gibi şekillendiren O'dur. Kiminizi kısa, kiminizi esmer, kiminizi beyaz, kiminizi muti, kiminizi âsi, kiminizi erkek, kiminizi kadın yapan yalnız O'dur.»

Peygamberimiz bu hususta şöyle demiştir: «Çocuğun ana karnında iken şaki veya muti olduğu belirlenir.»

Abdullah İbni Mes'ud, **Peygamber**imizden şöyle nakletmiştir: «Çocuk ana rahminde kırk gün nutfe, kırk gün uyuşmuş kan, kırk

gün de bir et parçası olarak kalır. Yüz yirmi gün sonra şekillenmeye başlar. O zaman bir melek gönderilir şaki veya mutî olacağı alnına yazılır» (Buharı).

İbrahim Edhem Hazretlerinden va'z u nasihat dinlemek için ilim erbabı bir hey'et gelir, ibrahim Edhem, dört şeyle meşgul olduğunu ve nasihat edemeyeceğini bildirir. Gelen hey'et ne ile meşgul olduğunu öğrenmek ister, bunun üzerine İbrahim Edhem Hazretleri şöyle der; «Birincisi: Mîsak günü **Allahü teâlâ** Âdem oğullarını iki gruba ayırdı. Birini iman ehli kılıp, bunlara ehl-i cennet dedi. Diğerini ehl-i küfür yapıp, bunları da ehl-i cehennem kıldı. Ben bunların hangisinden olduğumu bilmediğim için düşünüyorum.

İkincisi: **Allahü teâlâ** beni ana rahminde şekillendirdiği zaman, görevli melek «Yâ Rabbi, bunu şakilerden mi yazayım, yoksa sana mutî olanlardan mı yazayım?» dediği zaman, ben hangi gruba yazıldığımı bilmediğim için düşünüyorum.

Üçüncüsü: Hayatımın son anında Azrail canımı alırken «Yâ Rabbi iman üzere mi, yoksa küfür üzere mi ruhunu kabzedeyim» dediği zaman, ben ne şekilde ruhumu teslim edeceğimi bilmediğim için düşünüyorum.

Dördüncüsü: Mahşer yerine insanlar toplanıp, hesaba çekildikten sonra «kötüler iyilerden ayrılsın, iyiler cennete, kötüler cehenneme gitsin» dendiği zaman, ben hangisine gideceğimi bilmediğimden dolayı düşünüyorum. Bunlar bende va'z u nasihat edecek kuvvet bırakmadı.'

Gerçekten bunlar tam bir va'z u nasihattir. Bu hali unutmamak ve ona göre hareket etmek îman eseridir. Bu hali unutup nefs-i hevâ ile meşgul olmak şekavet (günah) ve gaflet eseridir.

Bazıları, bu **hadis-i şerif**e istinaden ana rahminde çocuğun alnına ne yazıldı ise, dünyada o olur. Şaki yazıldı ise şakî, muti yazıldı ise muti olurlar, artık bundan sonra yapılan amellerin ne faydası olacak demişler. Bu söz en büyük gaflettir, sahibini **Ehl-i Sünnet** mezhebinden çıkarır, Cebriye mezhebine sokar. Zira hiç bir kimse ana rahminde alnına ne yazıldığını bilemez. Kula düşen çalışmak, Allah'ın emirlerine itaat etmek, yasaklarından kaçınmaktır.

Kulun görevi budur. Görevini ihmal ettiği zaman cezasını, yerine getirdiği zaman da mükâfatını görecektir.

Ana rahminde sizleri dilediği gibi şekillendiren yalnız **Allahü teâlâ**'dır. O'ndan başka gâlib-i mutlak yoktur. Kafirlerden intikamını alacak, îman ve itaat edenlere de mükâfatlarını verecektir. **Allahü teâlâ** intikam sahibi değildir. Fakat lâyık olana, lâyık olduğu cezayı verecektir.

7

«Sana kitabı indiren Odur. Ondan bir kısım âyetler muhkemdir ki, bunlar Kitabın esasıdır. Diğer bir kısmı da müteşabihlerdir. İşte kalblerinde eğrilik bulunanlar fitne çıkarmak ve te'viline yeltenmek için müteşabih olanlara uyarlar. Halbuki onun te'viüni ancak Allah bilir. İlimde derinleşenler ise: «Biz ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır» derler. Bunu ancak akıl sahipleri düşünebilir.»

Sana kitabı indiren **Allahü teâlâ**'dır. O kitabın bazı âyetleri muhkem ve açıktır. Helâl ve haramı açıklayan ve kendinden önceki kitapların hükmünü nesh ederek, kaldırandır. Onun âyetleri muhkemattan olup, bütün kitapların aslıdır, O da üç âyettir. Biri En'âm süresinin 151. âyetidir. Yüce Allah onda şöyle buyuruyor: «De ki: Gelin üzerinize Rabbinizin neleri haram ettiğini ben size okuyayım.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: -Bir kişiden Fâtiha'nın Ümmü'l-Kur'ân olduğunu işittim, ben de, ona Ümmü'l-Kitap En'âm süresindeki âyetlerdir, dedim.» O âyetlerin bir kısmı müteşabihdir, surelerin evvelindeki gibi harflerdir. Bunlarla neyin kast edildiğini ancak **Allahü teâlâ** bilir. O'ndan başkası müteşabihlerden neyin kast edildiğini bilmez.

Bazı tefsirciler, mânası açık ve te'vile ihtimali olmayan âyetlere muhkem âyetler demişlerdir. Müteşâbih âyetler ise, lâfzı başka bir lâfızla aynı olup, mânası farklı olan âyetlerdir. Yani, mânası açıkça anlaşılmayan mecazî kelimelerdir. Bunlara da müteşabih âyetler demişlerdir.

Soru: Kur'ân-ı Azimüşşân'ın bütün lâfızları anlaşılmak için nazil olduğu halde, neden bazı âyetleri müteşabihdir, neden mânası açıkça anlaşılmamaktadır?

Cevap: Bunun hakikatini ancak Allah bilir. Fakat, bazı âyetlerin müteşabih oluşu, âlimlerin faziletini ve birbirinden üstünlüklerini açıklamak içindir. Eğer hepsinin mânası anlaşılır şekilde açık olsaydı bazı bilginlerin üstünlüğü ortaya çıkmazdı. Yani, ilimde derinleşenlerin üstünlüğü ortaya çıkmazdı. Şurası da muhakkak ki, musannifler kitaplarının bazı yerlerini açık, net yazarlar ve bazı yerlerini de okuyucunun üzerinde düşünmesi için kapalı geçerler. Okuyucu mânası kapalı olan kısımlarda daha fazla gayret sarfeder, inceliklerini anlamak için çabalar. Bu bakımdan ilâhi kelâmın bir kısmı açık, bir kısmı da kapalıdır, ilimde kemal sahibi olanlar mânasını iyice düşünsünler diye. Üim sahipleri bu gibi âyetlerin mânasını öğrenmek için daha fazla gayret göstereceklerdir.

Allahü teâlâ şöyle buyuruyor: «Kalblerinde eğrilik bulunanlar fitne çıkarmak ve te'viline yeltenmek için müteşabih olanlara uyarlar. Halbuki onun te'vilini ancak Allah bilir.»

Haktan ayrılıp küfrü tercih edenler müteşabih âyetlere tâbi olarak fitne çıkarmak için çeşitli mânalar vermişlerdir. Bu vesile ile küfürlerini artırmışlar, o küfürleri üzere ebedi kalmışlardır. Hattâ daha da ileri giderek Muhammed ümmetinin arasına fitne ve fesad sokmak için müteşabih âyetleri tevile kalkışmışlar, kıyametin ne zaman kopacağı hakkında tarih ileri sürmüşler ve çeşitli yalanlar sergilemişlerdir. Kıyametin ne zaman kopacağını ancak Allah bilir. Zira bu kâinatın sahibi O'dur.

Yahudilerden bir grup **Peygamber**imizin huzuruna gelerek şöyle derler: «Yâ Muhammed, Cebrail'in sana indirdiğini işittik. Eğer bu doğru ise senin ümmetinin ömrü yetmiş bir senedir.» Onlar âyet-i celileyi bu şekilde te'vil etmişlerdir. Bunun geniş izahı Bakara süresinde geçmiştir. **Allahü teâlâ**, onların iddialarını reddetmek için âyet-i celilesinde şöyle buyuruyor; «Onun te'vilini ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar «biz ona inandık, hepsi Rabbimizin katındandır» derler. 'Bu ümmetin ne kadar ömrünün olacağını ancak Allah bilir. Allah'tan başka kimse bilemez. İlimde kemal sahibi

olanlar -biz ona inandık, hepsi Rabbimizin katındandır- derler. Allah'a îman edenler, Yahudilerin Allah'a şirk koştuklarını ve Allah'ın âyetlerini yalanladıklarını işitince, Yüce Allah'ın kelâmiyle şöyle dua etmişlerdir:

8

«Ey Rabbimiz, bizi hidayetine erdirdikten sonra kalblerimizi sapıtma. Katından bize rahmet ihsan eyle. Şüphesiz en çok bağışlayan sensin sen.»

Allah'a iman edenler, İmanlarında samimi olduklarını beyan etmek için Yüce Allah'a şöyle niyazda bulunmuşlardır: «Ey Rabbimiz, bizim kalbimizi hidayete erdirdikten sonra, tekrar sapıtıp, hak yoldan ayırma. Kullarını hidayete erdiren, hakkı bildirip batıl yoldan alıkoyan sensin. Bizi İslâmla şereflendirdikten sonra, bundan mahrum etme.»

9

«Ey Rabbimiz, muhakkak ki sen, geleceğinden hiç şüphe olmayan bir günde insanları toplayacak olansın. Şüphesiz ki Allah va'dinden dönmez.»

Ey Rabbimiz, geleceğinden hiç şüphemiz olmayan kıyamet günü, bütün mahlûkatı mahşer yerine toplayacak olan sensin. Herkesi hesaba çekip, ameline göre mükâfat ve mücazatını verecek olan yine sensin. **Allahü teâlâ** asla va'dinden dönmez.

10

«Şu küfredenlerin mallan ve çocukları Allah'a karşı onlara bir şey sağlamaz. Ve onlar ateşin yakacağıdır.

Malına ve evlâtlarına güvenip, onlarla övünenler için bu âyette büyük ibretler vardır. Hakkı inkâr eden kâfirlerin malları ve evlâtları kıyamet günü asla kendilerine fayda vermez. Servetlerinin ve evlâtlarının çokluğu ile övünenler, Allah katında en büyük hüsrana uğrayacaklardır. Onları Allah'ın azabından hiçbir şey kurtaramayacaktır. Ancak Allah yolunda harcadıkları malları onlar için mükâfat ve rahmet olacaktır. Allah yolunda harcanmayan mallar ise, sahibi için bir yük ve büyük bir vebaldir. Evlât ve mal, sahibini

hak yoldan ayırmadıkça çok değerlidir. Hak yoldan ayırdığı zaman ağır bir yüktür.

Allahü teâlâ'nın bu âyet-i celilede evlâtla malı bir arada zikretmesinin sebebi şudur: insanların bir çoğu mallarına ve evlâtlarına gururlanarak gafletlerinden dolayı ilâhi azaba uğrarlar da farkına varmazlar. Mal ve evlâtlanyla övünürler de Allah'ı unuturlar. Dünyaya mağrur olurlar, fakat âhireti hiç hatırlamazlar. Bunların kendilerinin olduğunu zannederler. Halbuki onlar, bunların asıl sahibi değil emanetçisidirler. Bunların asıl sahibi Yüce Ali ah'dır. Bunlara aldanarak hiç ölmeyecekmiş gibi hareket ederek gururlanırlar, başkalarını küçük görürler, kendilerini beğenirler. Düşünmezler ki güvendiklerinin hepsi boştur. Çünkü onların hiçbiri, sahibini Allah'ın azabından kurtaramayacaktır. Yüce Allah bu ikisini bir zikretti ki, insanlar bunlara güvenerek aldanmasıniar, bunların kendileri için bir imtihan olduğunu unutmasınlar, mallarını Allah yolunda harcamaktan da çekinmesinler ve ömürlerini boşa harcamasınlar. Ömürlerini boşa harcayanlar, mal ve evlâtlarına gururlanarak haktan ayrılanlar mutlaka cezalarını göreceklerdir.

11

«Tıpkı Fir'avun hanedanının ve onlardan öncekilerin gidişi gibi ayetlerimizi tekzip ettiler. Allah da onları günahlarından dolayı yakalayıverdi. Allah'ın azabı çok şiddetlidir.»

Allahü teâlâ bundan sonraki âyette kâfirlerin durumunu zikrederek «onlar tıpkı Fir'avun hanedanının ve onlardan öncekilerin gidişi gibidir. Onlar bizim âyetlerimizi yalanladılar da Allah da kendilerini günahları yüzünden yakalayıverdi. Allah cezası pek çetin, olandır» buyurmuştur.

Mekke müşrikleri aynı Hazret-i Musa zamanındaki Fir'avunlar gibi **Hazret-i Peygamber**'e gelen âyetleri yalanlamışlardır. Fir'avun ve hanedanı Hazret-i Musa'ya kötülük yapmak için birleşmişler ve ona kötülük yapmaya çalışmışlardır. Tıpkı onlar gibi Mekke müşrikleri de birleşerek cihanın güneşi olan sevgili **Peygamber**imize kötülük yapmaya çalışmışlardır. Fir'avun'un Hazret-i Musa'ya yaptığı gibi, onlar da **Hazret-i**

Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'e aynısını yapmak istemişlerdir.

Allahü teâlâ, âyetlerini yalanlayan ve Musa'nın peygamberliğini kabul etmeyen Fir'avun ve hanedanını denizde boğarak helak etmiştir. Ondan önce geçen peygamberlerin kavimleri de, peygamberlerini inkâr ettikleri için Nuh, Âd, Semûd ve Lût gibi, Yüce Allah onlan da inkârlarından dolayı helak etmiştir. Çünkü onlar da Allah'ın âyetlerini inkâr etmişler, peygamberlerini yalanlamışlardır. Onların helak oluşu yalanlarından dolayıdır. İnsanların bunlardan ibret alarak, onların düştükleri hatalara düşmemelerini Yüce Allah beyan buyurmaktadır.

12

«O küfredenlere de ki: Yakında mağlûp olacaksınız ve toptan cehenneme sürüleceksiniz. Orası ne kötü yataktır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Mekke müşrikleri Uhud savaşında Müslümanlardan yetmiş sahabeyi şehid edip, Müslümanlara zarar verince çok sevinmişlerdi. Allahü teâlâ da onların sevinçlerini kursaklarında bırakmak için bu âyet-i celileyi inzal ederek şöyle buyurmuştur: «O kâfirlere de ki: «Yakında mağlûp olacaksınız ve toptan cehenneme sürükleneceksiniz.» Yüce Allah Müslümanların, bundan sonra galip geleceklerini, kâfirlerin ise mağlûp olacaklarını müjdelemiştir. Kâfirlerin de mağlûp ve helak olarak cehennemde ebedi kalacaklarını bildirmiştir.

İmam-ı Kelbi'ye göre, bu âyet Beni Kureyza Yahudileri hakkında nazil olmuştur. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in Bedir muharebesinde müşrikleri yenilgiye uğratması Yahudileri hayrete düşürmüştür. Az bir Müslüman ordusunun kendilerinden üç kat fazla olan müşrik ordusunu hezimete uğratması, onları şaşırtmıştır. Yahudiler Peygamberimiz hakkında şöyle demişlerdir: «Okuma-yazma bilmeyen Muhammed, bize Musa hakkında bilgi veriyor. Aynı zamanda biz onun özelliklerini ve sıfatlarını Tevrat'ta da bulduk.» Onun özelliklerini ve vasıflarını Tevrat'ta bulmalarına rağmen yine de iman etmemişlerdir. Hatta birbirlerine şöyle demişlerdir: «Muhammed'e iman etmede acele

etmeyin, sabredin, ona tâbi olmayın, bu savaş sizi aldatmasın, bir savaş daha olsun bakalım kim kazanacak.»

Akıllarınca Müslümanların galibiyetlerine güvenememişler ve Uhud muharebesine kadar beklemişlerdir. Uhud muharebesinde sahabeden yetmiş kişi şehid olup, Müslümanlar zarar görünce kâfirler çok sevinmişler ve «Allah'a yemin olsun ki bu hal olmadı, onun sıfatı değişti» demişler ve İslâm dinine girmeyi reddetmişlerdir. **Peygamber**imiz daha önce Medine Yahudileriyle muayyen bir zaman için anlaşma yapmıştır. Uhud savaşından sonra Yahudiler tek taraflı olarak anlaşmayı bozmuşlardır. **Allahü teâlâ** da bu âyeti inzal ederek, onların yakında felâkete uğrayacaklarını bildirmiştir.

İkrime (radıyallahü anh) Bedir savaşını şöyle anlatıyor: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Bedir günü muharebeyi kazandıktan sonra Medine'ye döndü. Orada bulunan Yahudileri Benî Kaynuka mahallesinde topladı. Ve onlara şöyle söyledit «Gelin İslâm'ı kabul edin, siz de Kureyşlilerin uğradığı akıbete ugramayın» (Müslim ve Tirmizi).

Resûlüllah'ın onları İslam'a davet etmesine karşılık, onlar da **Peygamber**imize, hayasızca şöyle demişlerdir: -Yâ Muhammed, bu galibiyetine aldanma, nefsin seni gururlandırmasın, sen Kureyş'in savaş bilmeyenleriyle muharebe ettin. Bizimle muharebe etseydin de görseydin harbi kim kazanırdı.» Bu küstahça hareketlerinden sonra, **Allahü teâlâ** da bu âyeti inzal ederek onların yakında mağlûp olacaklarını bildirmiştir.

13

«Karşılaşılan iki topluluğun durumlarında sizin için ibret vardır. Biri Allah yolunda döğüşüyordu. Diğeri ise kâfirdi. Onlar öbürlerinin kendilerinin iki katı olduklarını gözleriyle görüyorlardı. Allah dilediğini yardımıyla destekler. Şüphesiz görebilenler için bunda ibret vardır.»

Karşılaşan iki topluluğun durumlarında sizin için ibretler vardır. Biri Allah yolunda, O'nun rızasını kazanmak için savaşır. Diğeri de kâfirdir, putu için savaşır. Kâfirler Müslümanlardan çok

fazlaydı. Müslümanlar kâfirlerin kendilerinden fazla olduğunu ve kendilerinin iki katı olduğunu görüyorlardı. Düşmanın çokluğu Müslümanları korkutmuyordu. Çünkü Yüce Allah onlara -yüz Müslümanın, iki yüz kâfire galip geleceğini' vaad etmişti. Allah va'dinden asla dönmez. Nitekim durum Bedir muharebesinde öyle olmuştu.

Bedir muharebesinde müşrik ordusunun sayısı dokuz yüz, Müslüman ordusu ise ancak üç yüz kişi idi. Müşrik ordusu, Müslüman ordusundan üç kat daha fazla olmasına rağmen, Yüce Allah'ın yardımıyla müşriklere galip gelmişler ve onları hezimete uğratmışlardır. Hezimete uğrayan müşrikler, İslâm ordusunun çok fazla olduğunu zannediyordu, bu bakımdan da kalblerine korku düşmüştü. **Allahü teâlâ** kâfirlerin kalbine müminlerin korkusunu atmışü. Çünkü müminler Allah'a inanıyordu. O'ndan yardım bekliyorlardı. Müşrikler ise putlarına tapıp çokluklarına güveniyorlardı. Yüce Allah dilediğini yardımı ve nusretiyle destekler. Bedir muharebesinde **Allahü teâlâ** mü'min kullarını meleklerle te'yid etmiş, güçlendirmiş, kâfirlerin, kalbine ise korku salmış ve onları hezimete uğratmıştır. Gerçek akıl sahipleri ve görebilenler için bunda ibretler vardır. Ancak bu ibretleri Allah'a hakkıyla îman edenler anlar.

14

«Kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, nişanlı atlara, hayvanlara, ekinlere olan ihtiraskârâne sevgi insanlar için bezenip süslenmiştir. Bunlar dünya hayatının metaldir. Oysa gidilecek yerin güzel olanı Allah katındadır.»

Bu âyet-i celilede insanların nelere karşı sevgi besledikleri dile getirilmektedir, insanlar bunlara gönül bağlayarak âhireti unutmuşlardır. Yüce Allah insanların onlara gönül bağlayarak âhireti unutmamalarını öğütler. Dünyada insanlara bazı şeyleri güzel gösterip sevdirmek ya Allah'dandır veya şeytandandır. Eğer bazı şeyleri güzel gösterip sevdirmek **Allahü teâlâ**'dan ise, mü'minler için bu bir imtihandır. Kâfirler için de bu bir ukubet ve felâkettir. Şayet bazı şeyleri güzel gösterip, sevdirmek şeytandan ise felâkettir. Zira şeytan insanlara vesvese vermek suretiyle onları gururlandırır,

âhireti unutturur, onları şehvetlerine mahkûm eder ve neticede helaklerine sebep olur. Âyette geçen dünya zinetleri şayet insanlara Allah'ı ve âhireti unutturmaz, şehevi arzulara daldırmaz, Allah'a isyan ettirmez de, sahibini şükre yöneltir ve insandaki Allah sevgisini artırırsa o zaman fitne olmaktan çıkar, sahibi için rahmet olur. Bunlar sahibine Allah'ı unutturduğu zaman fitne ve felâket olur.

Allahü teâlâ âyette ilk olarak kadınları zikretmiştir. Zira kadınların fitnesi, her şeyin fitnesinden daha fazladır. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Ümmetimin içinde kadınların fitnesinden daha ağır bir fitne bırakmadım. Zira bunların fitnesi Âdem (aleyhisselâm) zamanından bugüne kadar devam etmiştir' (Neseî).

Peygamberimiz, ümmetinin arasında kadınların fitne çıkarmasından korkmuştur. Onun için en büyük fitnenin onlar olduğunu açıklamıştır. Bu demek değildir ki, bütün kadınlar fitnedir. Fakat kadınların ekserisi fitnedir.

İlim ehli kadınların iki türlü, çocukların da bir türlü fitnesi vardır demişlerdir. Kadınların fitnelerinden biri, beyini hısım ve akrabalarından kesmesi, ana-babasmdan ayırması, onlarla beyinin arasına dargınlık ve kırgınlık sokmasıdır. Kadınların ikinci fitnesi; dünyaya karşı aşırı bir hırs beslemeleri, haram, helâl demeden mal biriktirerek zinetlerini artırmaları, eşlerinin izni olmadan şurada - burada dolaşmaları, âhireti unutup, ibadeti terk edip, dedi-kodu yapmalarıdır. Onlar eşlerini düşünmeden arzu ettiklerini isterler, alıp -alamayacağını düşünmezler.

Evlâtların fitnesi: Kişi evlâtlarına servet biriktirmek için koşuşur da, âhireti hatırlamaz. Kızına çehiz, oğluna servet biriktirmeye çalışır da, Allah'ı unutur, ibadeti terk eder, onların servetine servet katarken, Allah'a âsi olur, âhiretini yıkar ama haberi olmaz. Onların istikbâlini temin ederken, kendi ebedi saadetini düşünmez. Onların rahatlığı için çalışır da, kendi rahatlığını hiç aklına getirmez. Fani dünya için çalışır da, ebedî hayatı için çalışmaz. Âhiret için bir hazırlıkta bulunmaz. En büyük tehlike, evlâtlar için Allah'a âsi olmak, ibadeti terk etmek, âhireti unutmaktır.

Kazandığından Allah rızası için tasaddukta bulunmayan, çocuğu için servet, kendisi için büyük bir yük hazırlamıştır.

Dünya fitnelerinden biri de altın ve gümüştür. Nice insanlar bunlara aldanarak Yaratanını unutmuş, ibadeti terk etmiştir. Onlarla dünya saltanatı kurmuş, ölümü unutmuş, hiç ölmeyecekmiş gibi hareket ederek, gurura kapılmış, başkalarını küçük görmüştür. Biriktirmiş olduğu altın ve gümüş Allah indinde onun günahını artırmaktan başka bir işe yaramaz. Halbuki insan bunların sahibi değil, bekçisidir.

İnsanlara Allah'ı unutturan şeylerden biri de, bağlan, bahçeleri ve hayvanlarıdır. Onların sevgisi insanların kalbini sarmış ve Allah'ı unutturmuştur. O bağlar, bahçeler insanları oyalar, ölümü hatırlatmaz, ibadeti unutturur, âhireti düşündürmez. Sahibi, o bağların, bahçelerin kendisinin olduğunu zanneder. Düşünmez ki, burada misafirdir, asıl sahibi başkasıdır. Misafir başkasının malıyla övünmez, kibirlenmez, büyüklenmez, sahibine asi olmaz.

Allahü teâlâ bu âyet-i celilede dört çeşit malı zikretmiştir. İnsanlar da durumlarına göre dört sınıftır. Her sınıf bu dört çeşit maldan biriyle fitneye düşer.

Yüce Allah evvelâ altın ve gümüşü zikretmiştir. Bununla tüccar ve esnaf fitneye düşer. Bunların tesirinde kalarak asıl sahibini unutur. Bunların sevgisi onu sarar, gözü başka şeyi görmez olur.

İkinci olarak atlan zikretmiştir. Bunlarla beyler ve süvariler fitneye düşerler. Onlar atlarıyla övünürler de Allah'ı unuturlar. Onların gözünün gördüğü odur, başka bir şey düşünmezler.

Üçüncü olarak deve, koyun ve sığır gibi hayvanları zikretmiştir. Bunlarla da dağlarda, ovalarda yaşayanlar fitneye düşmüşler, onlara aldanıp ibâdeti unutmuşlar, mallarının çokluğu ile iftihar etmişler, fakat asıl sahibini hatırlamamışlardır.

Dördüncü olarak, ekin, bağ ve bostan tarlalarını zikretmiştir. Bunlarla da şehirlerde ve köylerde yaşayanlar fitneye düşmüşlerdir. Bağ ve bahçelerine güvenerek nam salmışlar ve şehvetlerinin esiri olmuşlardır. Bunlardan her biri sevdiklerini baştacı yapmışlar, dünya zevkine dalarak Allah'ı ve âhireti unutmuşlar, bunların esiri

olmuşlar ve çeşitli felâketlere düşmüşler de yine de akılları başlarına gelmemiştir. Şayet bu dünya metalarını Allah rızası için kullanırlar, âhiretlerini unutmazlar, ibadetlerini terk etmezler, Allah'a çarşı şükürlerini yaparlarsa, dünya metaı kendileri için rahmet olur. Ahiret azığı ve cennet nimeti olur. Bunlar iki cihanın saadetini kazanmak için insanlara verilmiştir, İnsanları felâkete götürmek için verilmemiştir.

Allahü teâlâ bu âyetin sonunda dünya meta'larının fani olduğunu tenbih edip buyurdu ki: «Gönül bağladığınız şeylerin hepsi dünya metaıdır. Zira dünya ve dünyanın da bütün metaları fanidir. Fani olan şeyin peşine düşme, ona aldanıp gururlanma, bunlara bağlanıp haktan ayrılma. Çünkü yarın sen ondan ayrılacaksın. Dünyada iken âhiretini mamur et. Zira varacağın yer Allah'ın katıdır, ebedî kalacağın mekân da orasıdır. Orada hüsrana uğramamak için hazırlığını tam yap.»

15

«De ki: Size bunlardan daha hayırlısını haber vereyim mi? Takvaya erenler için altından ırmaklar akan cennetler vardır. Orada devamlı kalacaklardır. Tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vardır. Ve Allah kullarını hakkıyla görücüdür.»

Allahü teâlâ, bu âyet-i celilede mü'min kullarına dünya nimetlerinden çok daha hayırlısını âhirette vereceğini haber veriyor. Ve Yüce **Peygamber**ine şöyle hitap ediyor: -De ki: «Size bunlardan daha hayırlısını haber vereyim mi?. Takvaya erenler için altından ırmaklar akan cennetler vardır.» Takva sahipleri, Allah'ın azabından korkanlar, nifaktan, günahtan, şirkten sakınanlar, dünyaya aldanıp Allah'a ibadetten gafil olmayanlar, bağlarına, bahçelerine ve servetlerine güvenip âhireti unutmayanlardır. Onlar için cennette baldan ve sütten altından ırmaklar akan bostanlar ve köşkler vardır. Oraya giren Allah dostları ebedi olarak kalacaklar, bir daha çıkmayacaklardır. Âhiret nimeti dünya nimetlerinden çok daha üstündür. Zira dünya nimetleri fani, âhiret nimetleri ise daimidir Nitekim Ebu Said (radıyallahü anh) **Peygamber**imizden şöyle rivayet etmiştir:

«Cennetin bir karış yeri, dünya ve dünya nimetlerinin hepsinden daha hayırlıdır» (Buharı ve Müslim). Burada anlatılmak istenen husus, âhiret nimetlerinin ne kadar üstün olduğunu belirtmektir. Çünkü orada Allah rızası vardır. Zira Allah'ın rızası her şeyin fevkindedir. Oraya girenler için tertemiz eşler vardır. Onlar dünyadaki gibi kirlenmezler, dünyadaki ihtiyaçların hiç biri kendilerine arız olmaz. Onlarda kin, hased, gıybet, dedi-kodu yoktur. Onlar dünyadaki zevcelere benzemezler.

Allahü teâlâ «kullarını hakkıyla görücüdür.» Kullarının yaptığı amelleri bilir ve görür. Ona göre mükâfat ve mücazatını verir. Hiç kimsenin yaptığı amelleri karşılıksız bırakmaz.

16

«Onlar ki: 'Ey Rabbimiz, biz gerçekten îman ettik. Artık bizim günahlarımızı bağışla. Ve bizi o ateşin azabından koru' diyenler, sabredenler, doğru olanlar, gönülden kulluk edenler, infak edenler ve seherlerde Allah'dan mağfiret isteyenlerdir.»

17

«Onlar ki: 'Ey Rabbimiz, biz gerçekten îman ettik. Artık bizim günahlarımızı bağışla. Ve bizi o ateşin azabından koru' diyenler, sabredenler, doğru olanlar, gönülden kulluk edenler, infak edenler ve seherlerde Allah'dan mağfiret isteyenlerdir.»

Allahü teâlâ bu âyette muttaki kullarının özelliklerini zikretmiştir. Allah'ın muttaki kullan halvete çekilerek, Allah'a yalvarırlar ve şöyle niyaz ederler: «Ey Rabbimiz, biz sana gerçekten îman ettik. Artık bizim günahlarımızı, hatâlarımızı bağışla. Bizim ma'budumuz sensin. Cehennem azabından bizi koru. Hatâya düşmekten ve sana âsi olmaktan bizi muhafaza eyle. **Allahü teâlâ**'nın, cennet va'd ettiği kulları, tâat ve ibadet içinde olanlar, musibetlere sabredenler, mâsiyetlerden ve nefs-i hevâdan sakınanlar, dünya belâlarından ve fitnelerinden kendilerini koruyanlar, Allah'a tevekkül edenler ve Allah'dan gelen musibetlere sabredenlerdir. Onlar hakkıyla Allah'a îman etmişlerdir ve îmanlarından asla dönmezler. Onlar **Allahü teâlâ**'nın bütün emirlerine boyun eğerek itaat ederler. Yüce Allah'ın kendilerine

verdiğinden infak ederler, namazlarını dosdoğru kılarlar, seher vakti Allah'a istiğfar ederler, günahlarının bağışlanması için O'na niyaz ederler. Bu sıfatlarla muttasıf olanlar Allah'ın muttaki kullarıdır. Onlar Yüce Allah'ın rızasını kazanmışlardır. **Allahü teâlâ** da, o muttaki kullarını cennet nimetiyle mükâfatlandıracaktır.

18

«Allah, adaleti ayakta tutarak şehadet etti ki, gerçekten O'ndan başka ilâh yoktur. Melekler de, ilim sahipleri de O'ndan başka hiç bir ilâh olmadığına şehadet ettiler. O, Azizdir, Hakimdir.»

Allahü teâlâ, bu âyette kendi vahdaniyet-i ulûhiyyesini zikretmiştir. Yüce Allah mahlûkatı yaratmadan önce kendi zatından başka ma'bud ve ilâh olmadığına tanıklık etmiştir. Melekleri ve insanları yarattıktan sonra, onlar da Allah'dan başka hiç bir ilâh olmadığına, Ma'bud-u Mutlak O olduğuna, Allah'ın adaleti ayakta tuttuğuna, kimseye zulüm ve haksızlık etmeyeceğine şehadet etmişlerdir.

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: Abdullah İbn Selâm (radıyallahü anh) ve arkadaşları, Yahudilerin reislerine «gelin Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'in dinine girin. Hak din budur» demişlerdir. Yahudilerin reisleri ise «bizim dinimiz, sizin dininizden daha üstündür. Biz niçin sizin dininize girelim?» cevabını vermişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti indirerek buyurmuştur ki: «Allah, adaleti ayakta tutarak şehadet etti ki, gerçekten O'ndan başka ilâh yoktur. Melekler de, ilim sahipleri de O'ndan başka hiçbir ilâh olmadığına şehadet ettiler.»

Yüce Allah adliyle kullan üzerine kaimdir. Allah katında hak din İslâm'dır. Allah katında ondan başka din yoktur.

İmam-ı Kelbi'ye göre bu âyetin nüzul sebebi başka bir olaya dayanmaktadır ve şöyledir: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Medine'de iken, iki Yahudi bilgini **Peygamber**imizi görmek için Şam'dan yola çıkarlar. Medine'ye geldikleri zaman biri diğerine «ne mutlu bize, bu şehir Âhirzaman **Peygamber**inin şehridir» der. Doğruca **Peygamber**imizin huzuruna gelirler ve **Peygamber**imize, «sen Muhammed misin?- derler. **Peygamber**imiz de cevaben, «evet,

ben Muhammed'im» der. Tekrar onlar, **Peygamber**imize, «sen Ahmed misin?» derler. **Peygamber**imiz de «evet, ben Ahmed ve Muhammed'im» der.

Peygamberimizin incil'deki ismi Ahmed, Tevrat'daki ismi da Mahmud'dur. Bunun üzerine Yahudi bilginleri **Peygamber**imize şöyle derler: «Sen bize **Allahü teâlâ**'nın kendi vahdaniyeti üzerine şahitlik yaptığını, meleklerin ve insanların, O'nun vahdaniyeti ve ulühiyyeti üzerine tanıklık yaptığını bildiren bir âyet göster.» Bu âyet onlara cevaben inzal olmuştur. Bunu gören Yahudi bilginleri **Peygamber**imizi tasdik edip, İslâm'ı kabul etmişlerdir (Müslim - Tîrmizî).

Yüce Allah'ın yaratmış olduğu bütün varlıklar O'nun birliğinin delilidir. Melekler O'nun vahdaniyyetine, azametine, kudretine tanıklık etmişlerdir, ilim ehli de, bütün mevcudatın sahibi, halıkı, mâliki ve mürebbisi olduğuna şehadet etmişlerdir.

Allahü teâlâ bu âyette önce kendi zatına şehadetini zikretti. Sonra meleklerin, daha sonra da ilim ehlinin şehadetlerini zikretmiştir. Bundan sonra şehadetini te'kid için «Ma'budü Hak O'dur. O'ndan başka hiç bir ilâh yoktur» buyurmuştur. Yüce Allah'ın hükmü, bütün mahlûkatının üzerine galipdir. Ve hâkimdir, O'nun fiilinde hiçbir noksan ve abes yoktur. Her şeyi yerli yerince yaratmıştır.

Said İbni Cebir (radıyallahü anh) bu âyet hakkında şöyle demiştir: «Beytullah'ın içinde ve etrafında, her kabilenin bir veya iki putu olmak üzere üç yüz altmış put vardı. Bu âyet nazil olunca, onlar bu âyetin kerametinden yere yıkılmışlardır.»

19

«Şüphe yok ki Allah indinde din İslâm'dır. Ancak kitap verilenler, kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki ihtirastan dolayı ayrılığa düştüler. Kim Allah'ın âyetlerini inkâr ederse, şüphesiz ki Allah, çabuk hesap görücüdür.»

Bu âyette **Allahü teâlâ**, hak dinin İslâm olduğunu bildirmiştir. Ancak Allah tarafından kitap verilenler, kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki ihtirastan dolayı ayrılığa düşmüşlerdir, ilâhî

kitaplara îman edenler **Allahü teâlâ** tarafından İslam olarak isimlendirilmiştir. Yahudi ve Hıristiyanlar kendi ihtiraslarından dolayı bu ismi değiştirmiş, biri Yahudi diğeri Hıristiyan adını almıştır.

Yüce Allah, kitaplarını ve **peygamber**lerini inkâr edenlerin hesabını çabuk görücüdür. Bunları inkâr edenlerin azabı pek çetindir. Yüce Allah bütün mahlükatı bir anda hesaba çekecek, mükâfat ve mücazatlarını verecektir.

İslâm: Lügatte ihlâs, inkıyad, mutavaat mânalarına gelir. Şeriatte, **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)in tebligatını her veçhile kabul etmek, tahsin ile Cenâb-ı Hakk'a itaat ve boyun eğmektir. İslâm lâfzı, îmanın alâmeti, semeresi olan namaz, oruç, hac gibi salih amellere de ıtlak olunur. Îman ile İslâm taşımış oldukları hüküm itibariyle eşittir. Her mü'min, muslinidir ve her müslim de mü'mindir. İslam lâfzı din mânasına geldiği gibi, şeriat lâfzı da din manasınadır.

Din: **Allahü teâlâ** tarafından konulmuş bir kanun-u ilâhîdir. Yüce Allah'ın varlığını, birliğini, azamet ve ulûhiyyetini bildirir. İnsanları yaratılışlarındaki gayeden haberdar eder. İnsanlara vazifelerini, hidayet ve saadet yollarını gösterir.

Cenâb-ı Hakk'ın, bizlere ihsan buyurmuş olduğu ilâhî din, beşeriyetin ilk ve son dinidir. Bütün **peygamber**lerin beşeriyete tebliğ ettiği din Hak dindir. Din, beşeriyet için en büyük bir ihtiyaçtır. Her devirde insanların dine son derece ihtiyacı vardır. İnsanlar yalnız dünya varlığını, dünya zevkini gaye edinmemelîdir. Çünkü insanın yaradılış gayesi bu değildir. Zâriyât sûresinin 56. âyetinde belirtildiği gibi, Allah'a kulluktur.

20

«Seninle mücadele ederlerse. Ben, bana uyanlarla birlikte kendimi Allah'a teslim ettim, de. Kendilerine kitap Terilenlerle ümmilere de de ki: 'Siz de İslâm'ı kabul ettiniz mi?' Eğer İslâm'a girerlerse muhakkak doğru yolu bulurlar. Şayet yüz çeviririlerse, artık sana düşen ancak tebliğdir. Allah kullarını hakkıyla görücüdür.»

Bu âyet-i kerime İslâmiyeti kabul edenlerin hidayete erdiklerini bildiriyor. **Allahü teâlâ** sevgili **peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, İslâm'ı kabul etmeyenler, seninle mücadele ederlerse, onlara: «Ben, bana uyanlarla beraber kendimi Allah'a teslim ettim, de.» Zira İslâm'ı kabul etmek Allah'a teslim olmaktır. Yine **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine şöyle hitap ediyor: -Kendilerine Tevrat ve İncil verilenlerle, kendilerine kitap verilmeyen ümmîlere de de ki: 'Siz de islâm'ı kabul ettiniz mi?» İslâm'ı kabul etmek, Yüce Allah'ın vahdaniyetini ve azametini kabul etmektir. İslâm'ı kabul etmeyenler Allah'ın birliğini kabul etmezler.

Ayetteki sorunun anlamı şudur: Bu bir emirdir. İslam'ı kabul etmek Allah'ın emridir. İslâm'a girip Allah'ın birliğini, **Hazret-i Muhammed**'in hak **peygamber** olduğunu ve Kur'ân-ı Kerîm'in Allah tarafından gönderildiğini kabul edenler sapıklıktan kurtulup, hidayete ermişlerdir. Ancak bunların hidayete ereceğini Yüce Allah bildirmektedir. Eğer bunlar İslâm'ı kabul etmezler, yüz çevirirlerse «sen onların yüz çevirmelerine üzülme. Zira senin vazifen, bizim emirlerimizi onlara bildirmek, tebliğ etmektir.» Yüce Allah, bu âyette sevgili **Peygamber**inin üzülmemesini öğütlüyor. Cihanın **Peygamber**i Allah'dan aldığı emirleri, anında onlara tebliğ etmiştir. Onun görevi ilâhî emri kullara bildirmekti.

Allahü teâlâ kullarının ne yaptığını görür, niyetlerini bilir. Ona göre mükâfatlarını ve amellerinin karşılığını verir.

21

«Allah'ın âyetlerini inkâr edenler ve haksız yere **peygamber**lerini öldürenler ve insanların içinden adaleti emredenlerin canına kıyanlar yok mu?.. Onları pek acıklı bir azap ile müjdele.»

22

«Onlar öyle kimselerdir ki, dünya ve âhirette amelleri boşa gitmiştir. Onların hiç bir yardımcıları da yoktur.»

Bu âyet-i celilede **Hazret-i Muhammed**i ve Kur'ân-ı Azimüşşân'ı inkâr edenlerin elîm bir azaba uğrayacakları bildirilmektedir. Müşrikler **Peygamber**imizi ve Kur'ân'ı inkâr

etmişlerdir. Peygamberimizin peygamberliğini ve Kur'an'ın Allah tarafından gönderildiğini kabul etmemişlerdir. Yahudiler de Peygamberimizden önce bazı peygamberleri haksız yere öldürmüşlerdi. Hattâ onlar, peygamberlerini öldürmekle de kalmamışlar, içlerinden iyiliği emredip, kötülükten alıkoymaya çalışanları da öldürmüşlerdir. Yüce Allah, onlar için Peygamberimize şöyle buyuruyor: «Onları pek acıklı bir azap ile müjdele.» Yapmış oldukları bu hareketlerden dolayı onlar çok çetin bir azaba uğrayacaklardır. Yüce Allah onlardan intikamını alacaktır. Onlar öyle kimselerdir ki, dünyada da, âhirette de amelleri boşa çıkmıştır. Onların âhirette hiçbir yardımcıları yoktur. Kimse onları Allah'ın azabından kurtaramaz.

23

«Kendilerine kitaptan bir nasip verilmiş olanları görmedin mi ki, aralarında hüküm vermek için Allah'ın kitabına çağrılıyorlar da sonra onlardan bir zümre arkasını çeviriyor. Ve onlar temelli yüz çevirenlerdendir.»

24

«Bu, onların; 'Sayılı günlerden sonra bize asla ateş dokunmayacak' demeleri yüzündendir. Onların uydurageldikleri yalanlar, dinlerinde kendilerini aldatmıştır.»

Bu âyet-i celile, ellerindeki kitapların hükümlerine muhalefet eden kimselerin uğrayacakları uhrevî mes'uliyeti haber vermektedir.

İmam-ı Mukatil'e göre, bu âyet Kâ'b İbni Eşref ve arkadaşları hakkında nazil olmuştur. Onlar kendilerinde bir üstünlük görerek, şöyle demişlerdir «Bizim yolumuz doğrudur. Bizden daha doğru yolda olan yoktur. Allah, Musa'dan sonra bize daha peygamber göndermemiştir.» Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de onların yalan söylediklerini ortaya çıkarmak için şöyle demiştir: «Şüphesiz benim size söylediklerim haktır. Eğer benim söylediklerime inanmıyorsanız, Tevrat'ı getirin, hak olup olmadığını ondan öğrenelim.»

Yahudiler, Tevrat'ı getirmekten çekinmişlerdir. Şayet Tevrat'ı getirmiş olsalardı gerçek ortaya çıkacaktı. Onlar Peygamberimizin

gerçek **peygamber** olduğunu bildikleri halde inkâr ediyorlardı. **Allahü teâlâ** da, onların yalanlarını izhar için bu âyet-i celileyi inzal buyurmuştur.

İmam-ı Kelbi'ye göre: Bu âyet Hayberli iki Yahudi hakkında nazil olmuştur. Hayberli iki Yahudi zina etmişlerdi, Tevrat'a göre cezalarının verilmesi gerekiyordu. Tevrat'ta da zinanın cezası recimdir. Onlar Tevrat'ın bu hükmünü kabul etmemişler, gelip **Peygamber**imize müracaat ederek haklarında hüküm vermesini istemişlerdir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de zina suçunun cezasının recim olduğunu onlara bildirerek, haklarında recimle hükmetmiştir. Onlar **Peygamber**imizin bu hükmüne de itiraz ederek «Allah'ın hükmü böyle değildir» demişlerdir. Bunun üzerine **Peygamber**imiz de, onların kendi kitaplarına göre cezalandırılmalarını istemiş ve Yahudi âlimlerinden İbni Suriyâ'yı davet ederek zinanın Tevrat'taki hükmünü sormuştur. **Peygamber**imiz ona yemin verdiği için, zinanın Tevrat'taki hükmünü gizlemeyerek recim olduğunu söylemiştir. (Buharî - Müslim).

Yahudiler, kendi kitaplarının hükmüne de Kur'ân-ı Kerimin hükmüne de inanmadıkları için Yüce Allah, bu âyeti celileyi inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Kendilerine kitaptan bir nasip verilmiş olanları görmedin mi ki, aralarında hüküm vermek için Allah'ın kitabına çağrılıyorlar da, sonra onlardan bir zümre arkasını çeviriyor.» Onlar Tevrat'tan da, Kur'ân-ı Kerîm'den de yüz çevirdiler, Şayet yüz çevirmeselerdi Allah'ın hükmünü kabul ederlerdi. Haklarındaki Allah'ın hükmünü kabul etmediler. Hattâ uğrayacakları cezayı da hafife alarak «bizi ateş birkaç günden fazla yakmaz» demişlerdir. Onların birkaç gün dedikleri şudur: Tih vadisinde onların dedeleri kırk gün buzağıya tapınışlardı. Onlar da dedelerinin buzağıya taptığı kırk günü kast etmişlerdi. Ve o kadar ceza göreceklerini tahmin etmişlerdi. Ondan fazla ceza görmeyeceklerini söylemişlerdi. Onlar bu sözleriyle ve bu davranışlarıyla Yüce Allah'a iftira etmişlerdir. Bu onların şımarıklıklarının alametidir. Zira Yüce Allah hiç kimseye kaç gün ve ne kadar ceza vereceğini bildirmemiştir. Cezanın da, mükafatın da miktarını ancak Allah bilir. Çünkü cezayı veren de, mükâfatı veren de O'dur. Yüce Allah onların

dünyevi ve uhrevî cezalarını artırmak için bir müddet onları dünyada serbest bırakmıştır. Onlar da dünyanın kendilerinin olduğunu zannederek, şımarmışlar ve küfürlerini artırıcı sözler söylemeye başlamışlardır. Hattâ bazıları da, «cehennemde kimse ebedi kalmayacak, biz de orada birkaç gün kalacağız» demişlerdir. Böylelikle inkârlarını büsbütün artırmışlardır.

25

«Onları geleceğinde şüphe olmayan bir günde topladığımız ve kendilerine zulmedilmeden herkesin kazandığı ödendiği zaman halleri ne olacak?»

Bu âyet-i celilede Yüce Allah kıyamet günü herkese kazandığının karşılığının verileceğini bildirmektedir. Geleceğinde asla şüphe olmayan kıyamet günü, **Allahü teâlâ**, bütün varlıkları mahşer yerine toplayacak ve herkes bu dünyada kazandığının karşılığını verecektir. Hiç kimseye haksızlık yapılmayacak ve kazandığının karşılığı eksiksiz olarak verilecektir. O zaman hakkı inkâr edenlerin hali ne olacak?. Allah'ın azabından onları kim kurtaracak?

26

«De ki: Ey mülkün sahibi olan Allahım, sen mülkü dilediğine verirsin. Sen mülkü dilediğinin elinden alırsın. Sen dilediğini aziz eder ve dilediğini de zelîl edersin! Hayır, yalnız senin elindedir. Şüphesiz ki, sen her şeye hakkıyla kadirsin.»

Yüce Allah bu âyet-i celilede, mülkün sahibinin yalnız **Allahü teâlâ** olduğunu bildirmektedir. Bu dünyada hiç kimsenin dilediği gibi tasarruf edebileceği bir mülkü yoktur. İnsan oğlunun elindeki mülk emanettir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'yi fethedince, münafıkların reisi Abdullah ibn Selûl şöyle demişti: Muhammed, Rumların ve iranlıların mülklerinin kendisinin olmasını istiyor Bu ne mümkün? Bu olacak şey mi?» Münafıkların reisi aklınca hüküm veriyor. **Allahü teâlâ**'nın mülkünü, kendi mülkü gibi

görüyor. **Allahü teâlâ** da bu âyet-i celileyi inzal ederek, mülkü dilediğine vereceğini bildirmiştir.

İmam-ı Mukatil de şöyle demiştir: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), iranlılarla Rumların yerlerinin ümmetinin olması için **Allahü teâlâ**'ya dua ediyordu. Yüce Allah da bu âyeti indirerek sevgili **Peygamber**inin bununla dua etmesini bildirmiştir.»

Bazı tefsirciler ise şöyle demişlerdir: - **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Medine'nin etrafına hendek kazarken bir taşa rast gelirler, sahabe bir türlü taşı kıramaz. **Peygamber**imiz taşın yanına gelir, taşı kırmak için kazmayı eline alır ve birkaç kez vurur. Taştan bir nur çıkar. **Peygamber**imizin yanında bulunan Selman-ı Fârisi Hazretleri onu görür ve «Yâ Resülâllah, ben taştan acaip bir şeyin çıktığını gördüm» der. **Peygamber**imiz de, «o nur içinde Şam'ın köşklerini gördüm» buyurmuştur. Yüce **Peygamber**imiz taşa tekrar kazmayı vurunca bir nurun daha çıktığını görür ve «bu nurun içinde de İran'ın köşklerini görüyorum» der ve ilâve eder: «Kısa bir zamanda Şam ile îran benim ümmetimin olacak ve ümmetim onlara galip gelecektir» (Buhâri - Müslim).

Münafıklar **Peygamber**imizin bu sözlerini işitince şöyle demişlerdir: «Muhammed korkudan emin olmak için Medine'nin her yanına hendek kazdırdı. Bu durumda olmasına rağmen iranlıların ve Rumların yerlerini almak istiyor. Halbuki onlar memleketlerinde ipek üzerinde yatıyorlar, Muhammed ise hasır üzerinde yatmaktadır. Eğer Muhammed **peygamber** ise, onun durumu da öyle olmalıydı.»

Yüce Allah onların sözlerini reddetmek için bu âyet-i celileyi inzal buyurarak, sevgili habibine şöyle hitap etmiştir:

«De ki: Ey mülkün sahibi olan Allahım, sen mülkü dilediğine verirsin. **Hazret-i Muhammed** ve ona tabi olanlara verdiğin gibi. Sen mülkü dilediğinin elinden alırsın. Fars ve Rumlardan aldığın gibi. Sen dilediğini aziz kılarsın, hidayete erdirip islam'ı nasip ettiklerin gibi. Sen dilediğini zelil edersin, müşrik ve kafirleri »111 ettiğin gibi Ben dilediğine hidayet ve saadet verip, onları aziz edersin. Sen dilediğini küfrüyle zelil edersin. Şüphesiz ki, sen her şeye hakkıyla kadirsin.»

27

«Geceyi gündüzün içine koyarsın. Gündüzü de geceye geçirirsin. Ölüden diriyi çıkarır, diriden ölüyü çıkarırsın. Sen dilediğin kimseye sayısız rızık verirsin.»

«Sen geceyi gündüzün içine koyarsın, gündüzü uzatır geceyi kısaltırsın. Sen, gündüzü gecenin içine sokar, geceyi uzatır gündüzü kısaltırsın. Tâ kıyamete değin geceyi götürür gündüzü, gündüzü götürür geceyi getirirsin. Sen, gecenin karanlığında gündüzün aydınlığını, gündüzün aydınlığında da gecenin karanlığını yok edersin. Sen ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarırsın.»

Hayat ve ölüm de böyledir. Yavaş yavaş ve dereceli olarak biri diğerini takip ediyor. Canlılar dünyasında geçen her saniye, hayatla birlikte ölüm de hareket ediyor. Her an canlı azalardan ölüm bir bir parça koparıyor ve hayat, yeni yeni binasını kurmaya çalışıyor. Canlıların bünyesinde bir kısım hücreler ölüyor ve bir kısım hücreler yeniden meydana geliyor. Yeni bir hücre doğuyor, yeni ölen hücrenin yerini alıyor. Ölen her hücrenin yerine bir yenisi geçiyor. Bir tek canlının bünyesinde vuku bulan hareket de böyle.

Sonra daire genişliyor ve bütün canlılar ölüyor. Hayat denilen şey son buluyor. Ama bünyelerindeki hücreler yeni bir terkib meydana getirmek için toz ve toprağa karışıyor. Atomları bir başka canlının terkibine giriyor. Ve orada yeniden bir hayat canlanmaya başlıyor. Allah'ın kudretiyle kıyamet günü o atom tekrar eski haline dönecektir. Gece ve gündüz bütün saniyeler boyunca devam eden bir devr-i daimdir. Hangi insan bunlardan birisini kendinin yaptığını ileri sürebilir? Hiç bir akıl sahibi bütün bunların kör bir tesadüfün eseri olduğunu iddia edemez .

Bu hususta bazı tefsirciler çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir, şöyle ki: Bazı insandan ölü, bazı insandan da diri nutfenin geldiği, çürümüş bir taneden yemyeşil bir bitki çıktığı gibi. Yüce Allah ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarmıştır. Kıyamet günü ölüyü de o şekilde diriltecektir. Kâfirden mü'min, mü'minden de kafirin doğduğu, âlimden cahil, cahilden de âlimin doğduğu gibi. **Allahü teâlâ** kıyamet günü her canlıyı aynı şekilde diriltecektir.

Hazret-i Zehra (radıyallahü anhâ) Peygamberimizin şöyle söylediğini naklediyor: «Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), hanımlarından bazısının evine girer ve orada bir kadın görür, o kadının kim olduğunu sorar, hanımları «senin helâlindir» derler. Peygamberimizin o hanımı müşrik birinin kızı idi. İslâm ile müşerref olup, cihanın güneşinin hanımı olma şerefini kazanmıştır. Peygamberimiz Allahü teâlâ'ya hamd ederek, «ölüden diriyi çıkarıyor» buyurmuştur (Ebû Dâvud). Çünkü o saliha bir kadındı, fakat babası kâfirdi. Yüce Allah dilediği kullarına tahmin etmediği yerden hesapsız rızık verir.

Bu âyeti sabah-akşam okuyanları Yüce Allah zilletten kurtarır, aziz kılar. Kalbini Allah sevgisiyle doldurur ve rızkını bol eyler.

28

«Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesinler. Kim böyle yaparsa Allah'dan ilişiği kesilmiş olur. Ancak onlardan sakınma haliniz müstesnadır. Allah size, kendinden korkmanızı emrediyor. Nihayet dönüş Allah'adır.»

Bu âyet-i celilede Allahü teâlâ, mü'minlerin kafirleri asla dost edinmemelerini emrediyor ve onların dost olamayacaklarını bildiriyor.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre bu âyet münafıklar hakkında nazil olmuştur. Münafıkların reisi Abdullah ibn Selûl ve arkadaşları, Peygamberimizin yanına geldikleri zaman iman ettiklerini ifade ederler, ayrıldıkları zaman küfürlerine devam ederek Yahudilerle dostluk kurarlar ve onların Peygamberimize galip gelmesini de isterlerdi. Hattâ daha ileri giderek Peygamberimizin yanında olup-bitenleri Yahudilere haber verirler ve onların sevgisini kazanmaya çalışırlardı. Akıllarınca Peygamberimizi ve mü'minleri aldatmaya çalışırlardı. Yüce Allah da bu âyeti sevgili habibine indirerek şöyle buyurmuştur: «Mü'minler, mü'minleri bırakıp kâfirleri dost tutmasınlar. Kim öyle yaparsa Allah'dan ilişiği kesilmiş olur.» Kâfirlerle dost olan Allah'ın dininden ayrılmış, rahmetinden uzaklaşmış ve hidayeti bırakıp, küfre girmiş olur. Zira kâfiri dost edinmek, onların küfrüne razı olmaktır. Kâfirlerin küfrüne rıza gösterenler de, kâfir olur. Çünkü

küfre rıza, küfürdür. Şayet onların şerlerinden korkarsanız, serlerinin size bulaşmaması için, kalben buğz (düşmanlık) etmek şartıyle, dilden dostluk kurabilirsiniz. Sadece lisanı bir dostluğa müsaade vardır, kalbi ve fiili dostluğa asla müsaade yoktur. Allah'ın düşmanlarıyla dost olan Müslümanların, islâm hududlarının haricine çıktığını Yüce Allah kesinlikle ilân ediyor. Bu dostluk, ister kalbî bir dostluk olsun, ister ona yardım etmek şeklinde olsun, ister onun yardımını talep etme tarzında olsun, hepsi müsavidir.

Allahü teâlâ size, kendinden korkmanızı emrediyor. Başkalarından korkmamanızı bildiriyor. Zira mü'minlerin yardımcısı O'dur. Nihayet dönüş Allah'adır. Amellerinize göre ceza ve mükâfatını verecek olan da O'dur.

29

«De ki: içinizde olanı gizleseniz de, açıklasanız da, Allah onu bilir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsini O bilir. Allah her şeye hakkıyla kadirdir.»

Allahü teâlâ kullarının gönüllerinde sakladıklarını da, açığa çıkardıklarını da bilir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden saklı kalmaz. Yüce Allah, ahdini bozup kâfirleri dost tutanları da, onları dost edinmeyenleri de bilir. O, her şeye kadirdir. O, hiç bir şeyden âciz değildir. Her şey O'na muhtaçtır. Hayır işleyenler mükâfatını,' şer yapanlar da cezasını görecektir. Hiç bir şey O'nun ilminden gizli kalmadığı gibi, hiç bir amel de karşılıksız kalmayacaktır. Nitekim ;

30

«Düşünün o günü ki, herkes ne hayır istediyse, karşısında onu hazırlanmış bulacaktır. Ne de kötülük yaptıysa, onunla kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını arzu edecek. Allah sizin, kendinden korkmanızı emreder. Allah kullarını pek çok merhamet edicidir.»

«Her fert hayır ve şerden yaptığını kıyamet günü karşısında hazırlanmış bulacaktır. Herkese dünyada kazandığının karşılığı, noksansız olarak verilecek, kimseye haksızlık yapamayacaktır. Dünyada yapmış olduğu kötülükler kıyamet günü karşısına çıktığı

zaman, ondan kaçmak isteyecek, fakat kaçamayacaktır. Çünkü onlarla cezalandırılacaktır.

Allah, sizin, kendinden korkmanızı emrediyor. Zira her şeyin karşılığını O verecektir. Kullarının amellerini değerlendirecek olan da O'dur. O, merhamet edici ve bağışlayıcıdır. Tevbekâr olan kullarının hatâlarını ve günahlarını bağışlar. Yapmış oldukları hatâların karşılığını hemen vermez. Tevbe ve istiğfar etmeleri için onlara mühlet verir, O.

31

«De ki: Allah'ı seviyorsanız bana uyun, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok yarlığayıcı ve çok merhamet edicidir.»

Bu âyet-i celile, Cenâb-ı Hakk'a itaat ve muhabbetin, O'nun rahmet ve mağfiretine nailiyetin ancak O'nun muhterem **Peygamber**ine tâbi ve onu sevmekle olacağını bildirmektedir.

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), kâfirlerin ileri gelenlerinden Kâ'b ibn Eşrefi ve arkadaşlarını islâm'a davet etmişti. Onlar, **Peygamber**imizin bu davetini hafife alarak şöyle demişlerdi-. «Bizim Allah katındaki sevgimiz, bir çocuğun babası katındaki sevgisi gibidir. Biz, O'nun en sevgili kullarıyız.»

Yüce Allah onların bu iddialarını reddederek, sevgili habibine şöyle buyurmuştur: » De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun. Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Yüce Allah çok yarlığayıcı ve çok merhamet edicidir.» **Allahü teâlâ**'yı sevmek ancak **Hazret-i Peygamber**i sevmekle mümkündür. Onu sevmeyenler asla Allah'ı sevmiş olamazlar. Zira, **Hazret-i Peygamber**'in tebliğ ettiği din, **Allahü teâlâ**'nın dinidir. **Peygamber**imiz «eğer bana tâbi olur ve Allah'ın emirlerini yerine getirirseniz, gerçekten Allah'ı sevmiş olursunuz, buyurmuştur. Bu şekilde **Peygamber**e tâbi olup, Allah'a itaat edenlerin günahlarını bağışlar. Çünkü Yüce Allah gafur ve rahimdir. Tevbe eden kullarını esirger ve bağışlar (Tirmizî).

Allah'a muhabbet, O'nun ve Resulünün emirlerine itaat ve hükmüne rıza göstermekle olur. O'nun emirlerine itaat etmeyenler, hükmüne rıza göstermeyenler asla Allah'ı ve Resulünü sevmiş olamazlar. Allah'ın kullarına muhabbeti ise, kullarının günahlarını bağışlaması ve onlara rahmetiyle ihsan etmesidir, Allah'ın rahmetine mazhar olanlar O'nun sevgili kullarıdır.

Yahudiler bu âyetin inzal olduğunu duyunca, kendilerinde bir üstünlük görerek şöyle demişlerdir: Hıristiyanların İsa'yı dost edindiği gibi, Muhammed de bizim, kendisini dost tutup, izzet ve ikram etmemizi istiyor.» Yahudiler kendilerine göre hayaller kurmuşlardı. Halbuki **Hazret-i Muhammed**'in onların dostluğuna asla ihtiyacı yoktur. Zira, o, Allah dostudur. Onun dostu da Allah'a îman edenlerdir.

32

«De ki: Allah'a ve Resulüne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse şüphesiz ki, Allah da o kâfirleri sevmez.»

Ey îman edenler, **Allahü teâlâ**'ya ve Resulüne itaat edin. Allah'ın emirlerine tâbi olup, yasaklarından kaçınmakla O'na ve Resulüne itaat etmiş olursunuz. Allah'a ve Resûlü'ne itaat edenler iki cihan saadetini kazanmış, dünya ve âhiretin mutluluğuna ulaşmış olurlar. Allah'ın ve Resulünün emirlerinden yüz çevirenler ise, O-nun rahmetinden mahrum olurlar. Zira O'nun emirlerinden yüz çevirenler kâfirlerdir. Yüce Allah küfredenleri asla sevmez, onların günahlarını bağışlamaz. Onlar hakkı gizlerler, hidayete gelmeyi istemezler, küfürlerinde devam ederler. Yukarda da belirtildiği gibi **Allahü teâlâ**, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder, onların günahlarını bağışlar.

Bu âyet-i celilede **Allahü teâlâ**, kendine itaat ile **Peygamber**ine itaati bir zikretmiştir, Allah'ın Resûlü'ne itaat etmeyen asla Allah'a itaat etmiş" olamaz. **Peygamber**e itaatsizlik, Allah'a itaatsizliktir. **Hazret-i Peygamber**e tâbi olmayan ve ona itaat etmeyen Allah'ı, sevmiş olamaz. Çünkü Allah'a muhabbetin yolu **Peygamber**e itaatten geçer. Zira Yüce Allah «eğer siz Allah'ı seviyorsanız bana tâbi olun- buyurmuştur. Bu âyet, Allah sevgisinin, ancak **Peygamber** sevgisiyle mümkün olacağını belirtmiştir.

Yukarda da ifade edildiği gibi, **Peygamber**in bildirdiği ve tebliğ ettiği her şey Yüce Allah'ın emridir. Allah'a muhabbet besleyenler **peygambere** tâbi olup, onun sünnetini icra ederler ve Allah'ın emirlerini de yerine getirirlerse ilâhi rahmete mazhar olurlar. İlâhî rahmete mazhar olanların günahları bağışlanır, **Peygamber**in şefaatine hak kazanırlar, korktuklarından emin, arzu ettiklerine nail olurlar. Bütün bunlar Allah'ın emirlerine itaat ve Resûlü'ne tâbi olmakla olur.

33

«Muhakkak Allah, Âdem'i, Nuh'u, İbrahim hanedanını, İmran ailesini âlemlere tercih etti.»

Allahü teâlâ, Âdem, Nüh, İbrahim hanedanına ve îmran ailesine çeşitli özellikler vererek, onları âlemler üzerine tercih etmiştir. Âdem ile Nûh (aleyhisselâm)'u da zürriyetine **peygamber** göndermiştir, Ve din olarak da onlara İslam'ı vermiştir. Yüce Allah Âdem **Peygamber**e beş özellik vermiştir. Bu özellikler başka **peygamber**lerde yoktur. Bu özellikler şunlardır:

1. Yüce Hâlık, Âdem (aleyhisselâm)'i en güzel bir biçimde yaratmıştır.

2. Bütün isimlerini ona öğretmiştir.

Melekler ona secde etmiştir.

3. Yüce Allah Âdem'i yarattıktan sonra cennete koymuştur.

4. Âdem (aleyhisselâm), bütün insanlığın babasıdır. **Allahü teâlâ** Nûh (aleyhisselâm)'a da beş özelik vermiştir:

5. Allahü teâlâ, Nûh (aleyhisselâm)'u insanlığın ikinci atası yapmıştır. Nûh tufanında bütün kâfirler helak olmuş, sadece onun ümmeti kalmıştı. İnsanlık tekrar onun ümmetinden ve oğullarından türemiştir.

1. Yüce Allah, Nûh (aleyhisselâm)'a çok uzun ömür vermiş ve Nûh (aleyhisselâm) dokuz yüz elli sene kavmine **peygamber**lik yapmış, onları Hakk'a davet etmiştir.

2. **Allahü teâlâ**, Nûh (aleyhisselâm)'un duasını kabul ederek kâfirleri helak etmiş, ona îman edenleri de boğulmaktan kurtarmıştır.

— Nûh (aleyhisselâm)'u ve ona îman edenleri, düşmanlarının zulmünden kurtardığı gibi, helak olmaktan da kurtarmıştır.

3. Yüce Allah, Nûh (aleyhisselâm)'un şeriatıyla, ondan önceki şeriatın bazı hükümlerini değiştirmiştir. Her ne kadar Nüh (aleyhisselâm)'a Allah tarafından kitap gönderilmemişse de, **peygamber** olduğu için Allah tarafından bazı hükümler kendisine ilham edilmiştir.

Yüce Mevlâ, İbrahim (aleyhisselâm)e de beş özellik vermiştir:

4. **Allahü teâlâ**, rivayete göre ibrahim (aleyhisselâm)'in soyundan Âhirzaman **Peygamber**ine kadar bin **peygamber** göndermiştir.

5. Yüce Mevlâ, İbrahim (aleyhisselâm)'i kendine dost edinmiştir.

1. İbrahim (aleyhisselâm)'i Nemrud'un ateşine yaktırmamış ve onun hilelerinden kurtarmıştır.

2. Yüce Allah, ibrahim (aleyhisselâm)'i bütün beşeriyete imam tayin etmiştir.

3. **Allahü teâlâ**, onu bir kaç kelime ile imtihan etmiş ve kendisine tevfik ederek imtihanda muvaffak etmiştir. Bunun izahı Bakara sûresinde geçmiştir. Yüce Allah, bu özellikleri bunlara verdiği gibi, İmran ailesine de bazı özellikler lütfetmiştir. İmran ailesinin kim olduğu hususunda bilginler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

İmam-ı Mukatil'e göre îmran, Hazret-i Musa ile Hazret-i Harun'un babasıdır. Yüce Allah onları İsrailoğullarına **peygamber** olarak göndermiş ve onların şahsında Tin vadisinde İsrailoğullarına kudret helvasıyla bıldırcın eti ikram etmiştir. **Allahü teâlâ** bunu hiç bir **peygamber**e vermemiştir.

İmam-ı Kelbî'ye göre, îmran Hazret-i Meryem'in atasıdır. Onun hanımı Hanne'den Meryem dünyaya gelmiştir. Meryem'den de,

babasız olarak Hazret-i İsa dünyaya gelmiştir. Bu özellik, hiç bir **peygamber**in anasına verilmemiştir. Bütün bunlar birbirinin soyundandır ve birbirinin dini üzere gelmişlerdir. Bunların hepsinin getirdiği din İslâm'dır.

34

«Birbirinin zürriyetinden olarak. Allah hakkıyla işitici, kemâliyle bilicidir.»

Allahü teâlâ, bunların sözlerini işitici ve bilicidir. Hiç bir şey O'nun bilgisinden hâli değildir. O, kullarının yaptıklarını bilir ve sözlerini işitir, O, her şeye kadirdir.

35

«Hani îmran'ın karısı: Rabbim, karnımdakini âzadlı bir kul olarak sana adadım. Benden de (bunu) kabul buyur. Şüphesiz hakkıyle işiten, kemaliyle bilen sensin sen, demişti.»

Bu mübarek âyetlerde, kudret-i ilâhiye ile ne kadar hârikaların vücuda geldiği ve bir kısım muhterem simaların ne büyük imtiyazlara mazhar olduğu gösteriliyor.

Hazret-i Meryem'in anası Hanne, İmran ibn Mâse'nin hanımıdır. Rivayete göre Hanne yaşlandığı bir sırada hamile olmuş. -Eğer ben bunu salimen dünyaya getirirsem, Beyt-i Mukaddes'e tasadduk edeceğim» demiş. Ve Rabbine söyle niyazda bulunmuştu: «Rabbim, karnımdakini âzadlı bir kul olarak sana adadım. Benden de bunu kabul buyur. Şüphesiz hakkıyla işiten, kemâliyle büen sensin sen.»

Hanne bu şekilde Rabbine dua etmişti. Bunun üzerine kocası Hanne'ye, «eğer bu çocuk kız olursa örtünmesi gerekir, o zaman ne yapacaksın?» demişti. Yani nasıl Beyt-i Mukaddes'e hizmet edecek demek istemişti. Hanne düşünür, bütün samimiyetiyle Rabbine şöyle niyaz eder: «Ya Rabbi, karrumdakini senin için nezrettını. Dünyadan âzâde olup, senin kapına hizmetkâr olsun. Ömrünü sana ibadetle geçirsin, Karnımdakinin kız mı, erkek mi olduğunu bilmiyorum. Benden bunu kabul buyur, şüphesiz ki, sen hakkıyla işiten, kemâliyle bilensin. Rabbim duamı kabul eyle.» Samimiyetle yapılan duaların ind-i ilâhide makbul olacağı muhakkaktır.

36

«Fakat onu doğurunca, Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilici iken: Rabbim, hakikat ben onu kız olarak doğurdum. Erkek, kız gibi değildir. Gerçekten ben adını Meryem koydum. Ben onu da, soyunu da taşlanmış şeytandan sana sığındırırım, demişti.»

Hazret-i Meryem'in anası Hanne, çocuğu dünyaya getirince onun kız olduğunu görür ve «Rabbim, ben onu kız olarak dünyaya getirdim» der. Halbuki **Allahü teâlâ** onun ne doğurduğunu çok iyi bilicidir. Hanne, çocuğunun kız olması hasebiyle nezrini yerine getiremeyeceğinden korkuyordu. Fakat nezrinde samimî olduğu için şöyle der: «Erkek, kız gibi değildir. Gerçekten ben adını Meryem koydum. Ben onu da, soyunu da taşlanmış şeytandan sana sığındırırım.»

Elbette ki, kız çocuğu erkek çocuk gibi Beyt-i Mukaddes'te ikamet edemez. Hanne, çocuğunun kız olmasına rağmen nezrinden dönmediğini ifade ile, «gerçekten ben onun adını Meryem koydum- diyor. Meryem onların lisanında hizmet eden, Allah'a kendisini adayan demektir. **Allahü teâlâ** da onun samimi duasını kabul edertk, onu ve zürriyetini kovulmuş, taşlanmış şeytandan korumuştur.

Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu hususta şöyle demiştir: 'Dünyaya gelen her çocuğa şeytan dokunur ve çocuğun ağlamasına sebep olur. Hanne'nin duasından dolayı yalnız Meryem ile İsa (aleyhisselâm)'ya dokunamamıştır.- Yüce Allah Hanne'nin samimiyetinden ve ihlâsından dolayı, duasını kabul buyurmuştur.

37

«Bunun üzerine Rabbi onu iyi bîr rıza ile kabul etti. Onu güzel bir nebat gibi büyüttü. Zekeriyyâ'yı da ona memur etti. Zekeriyya mihraba her girişinde, onun yanında bir yiyecek bulurdu. Yâ Meryem, bu sana nereden (geliyor) diye sorardı. O da: Allah tarafından derdi. Şüphe yok ki, Allah, dilediğini hesapsız rızıklandırır.»

Hanne, Meryem'i doğurunca kundak yapıp Beyt-i Mukaddes'deki din bilginlerinin bulunduğu yere bırakır. Orada yirmi

dokuz din adamı vardır. Hazret-i Zekeriyya da bunların içindedir. İmran, ilim bakımından onların en büyükleri ve reisleri olduğu için, orada bulunan din adamlarından her biri Meryem'i almak ister. Fakat hepsi Meryem'i almak istediği için bir türlü anlaşamazlar. Aralarında münakaşa çıkar. Bunun üzerine Zekeriyya (aleyhisselâm) Meryem'i alır. Zira Meryem'in teyzesi Zekeriyya (aleyhisselâm)'run hanımıdır. Zekeriyya -Bunun bakımı bana aittir, çünkü teyzesi de benim nezdimdedir» der.

Orada bulunanlar buna razı olmazlar ve şöyle derler: «Bu bir nezirdir. Senin ona bakman, terbiye etmen nesep itibariyle olur. Kalbuki buna bakmaya herkesden daha lâyık olan anasıdır.» Neticede Meryem için kura çekmeye karar verirler. Onların kur'a şekli, herkes elindeki kalemi nehre atmakla olurmuş. Hep birlikte Ürdün nehrine gelirler ve ellerindeki kalemleri nehre atarlar, herkesin, kalemi batar sadece Zekeriyya (aleyhisselâm)'nın kalemi su üstünde kalır. Anlarlar ki, bunun bakımı Zekeriyya (aleyhisselâm)'ya verilmiştir. Kalemi suyun üstünde kalan kur'ayı kazanmış olacaktı. Kur'adan sonra Meryem'i Zekeriyya aldı. **Allahü teâlâ** da, Hanne'nin nezrini kabul ettiğine işaret ederek şöyle buyurmuştur:

«Bunun üzerine Rabbi onu iyi bir rıza ile kabul etti.» Yüce Allah, Hanne'nin nezrini kabul etti ve Meryem'i en güzel yiyeceklerle besledi. Onun terbiyesini en güzel şekilde yaptı. Zekeriyya (aleyhisselâm)'yı da, ona bakmaya ve terbiye etmeye memur etti.

Zekeriyya (aleyhisselâm), onun için Beyt-i Mukaddes'in yanına bir köşk inşa etti, içine de bir mihrap yaptırdı. Binanın kapısını da yüksek bir yerden koydu ki, Zekeriyya'dan başka kimse oraya çıkamasın. Zekeriyya **Peygamber** onun için bir süt anne tutmuştu. Süt anne ona her gün bakıyor ve süt veriyordu. Nihayet Meryem, olgunluk çağına geldi. Binada tek başına duruyor ve gece-gündüz ibadete devam ediyordu. Bulunduğu yerden ancak özürlü iken çıkar, teyzesinin yanına gelir, o günlerini teyzesinin yanında geçirirdi. Özrü bittikten sonra tekrar köşküne döner, mihrabında ibadet ile meşgul olurdu.

Bazılarına göre, Hazret-i Meryem hiç özür görmemiş ve devamlı ibadet ile meşgul olmuştur. Kendisinde ibadete mani bir özür bulunmadığı için her an ibadetle iştigal ederdi.

Zekeriyya (aleyhisselâm), onun mihrabına girdiği zaman, yanında mutlaka bir yiyecek bulurdu. Kışın sebzeler ve meyveler, yazın ise kış yiyeceği bulurdu. Halbuki Meryem'in bulunduğu yere Zekeriyya'dan başkası girip-çıkmıyordu. Zekeriyya bunları görünce bir an şaşınr ve Meryem'e şöyle der: «Yâ Meryem bunlar sana nereden geliyor?» Meryem de cevaben: «Allah tarafından, O, lütfuyla bana bunları ihsan etti» der. Şüphe yok ki, **Allahü teâlâ** dilediği kullarını sayısız rızıklarla rızıklandırır. O'nun hikmetinden sual olunmaz. O, sevdiği kullarını böyle mükâfatlandırır.

38

«Orada Zekeriyya Rabbine dua etti: Rabbim, bana katından çok temiz bir zürriyet ihsan et. Muhakkak sen duayı hakkıyla işitensin.»

Zekeriyya (aleyhisselâm), **Allahü teâlâ**'nın Meryem'e, yazın kış meyvesi, kışın da yaz meyvesi verdiğini görünce şöyle der: «Yazın kış meyvesi, kışın da yaz meyvesi veren Rabbim, yaşlı erkek ve kadına da bir evlât vermeye kadirdir.» Zekeriyya (aleyhisselâm) ile hanımı yaşlanmıştı. Bu âna kadar da çocukları olmamıştı. Artık çocukları olacağına dair ümitleri de yoktu. Beyt-i Mukaddes'in anahtarı ve nübüvvet onların sülâlesini takiben Zekeriyya (aleyhisselâm)'ya kadar gelmişti. Zekeriyya (aleyhisselâm)'nın çocuğu olmadığı için mukaddes emaneti kime bırakacağını düşünüyordu. Meryem'in yanındaki yiyecekler Zekeriyya (aleyhisselâm)'yı çok duygulandırmış ve Rabbine şöyle dua etmişti: «Ya Rabbi, bana hayırlı, itaatkâr, edepli bir evlât ver. Sen duaları kabul edensin. Benim duamı da kabul buyur.» **Allahü teâlâ**, Zekeriyya (aleyhisselâm) 'nın bu şekilde samimî olarak yaptığı duayı kabul etmiştir. Melekleri, ona hayırlı bir evlât verdiğini müjdelemek için gönderdi.

39

«O, mihrabda durup namaz kılarken melekler ona (şöyle) seslendiler: Gerçek, Allah sana kendisinden bir kelimeyi

tasdik edici, bir efendi, nefsine hâkim ve salihlerden bir **peygamber** olmak üzere Yahya'yı müjdeler.»

Allahü teâlâ, bu âyette Yahya (aleyhisselâm) 'nın özelliklerini açıklamıştır. Yahya (aleyhisselâm) üç yaşında iken, İsa (aleyhisselâm) dünyaya gelmişti. İsa (aleyhisselâm)'nın Allah'ın kelimesi olduğunu ilk önce o tasdik etmiştir. Bu hususta geniş bilgi Meryem süresinde gelecektir. Yahya (aleyhisselâm) ile İsa (aleyhisselâm) aynı zamanda, teyze çocuklarıdır. Cebrail'in kendisine verdiği müjdeyi duyan Zekeriyya (aleyhisselâm), ona şöyle sorar:

40

«Ve dedi ki: Rabbim, ben artık iyice kocamıs, karım da kısır iken nasıl oğlum olabilir? öyle, Allah dilediğini yapar, dedi.»

Zekeriyya (aleyhisselâm), Yüce Mevlâ'nın kudretinden asla şüphe etmiyordu. Yüce Allah'ın her şeye kadir olduğunu biliyordu. Fakat yaşlı olduğunu ve hanımının da "kısır olduğunu ifade ediyordu. Çünkü Zekeriyya (aleyhisselâm) yüz yirmi yaşında idi. Karısı da o nisbette yaşlı ve kısırdı. Her ikisi de çocuklarının olacağından ümidi kesmişlerdi.

Allahü teâlâ hakkıyla her şeye kadirdir. Dilerse gençlikte, dilerse ihtiyarlıkta kullarına dilediğini verir.

Zekeriyya (aleyhisselâm), ilâhi müjdeyi aldıktan sonra hanımının hamile olduğuna dair bir alâmet istiyordu. Bu, Allah'a karşı teslimiyetin ve sevincin ifadesiydi.

41

«Dedi ki: Rabbim, bana bir alâmet ver. Alâmetin insanlarla üç gün, işaretten başka şekillerle konuşmamandır, dedi. Bununla beraber Rabbini çok an ve akşam-sabah O'nu tesbih et.»

Zekeriyya (aleyhisselâm) hanımının hamile olduğunu öğrenince: «Yâ Rabbi, hanımımın hamile olduğuna dair bana bir alâmet ver. Onun ile hamile olduğunu bileyim» demişti. Yüce Allah da, ona şöyle buyurmuştur: «Senin alâmetin üç gün, insanlarla işaretten başka şekillerle konuşmamandır.»

Zekeriyya (aleyhisselâm)'nın, üç gün insanlarla konuşmamasının birçok hikmetleri vardır. Bu, insanlardan muayyen bir zaman için ayrılıp, kendini ibadete vererek Allah'a teslim olmasıdır. Bu vesile ile ibadete ayırmış olduğu zamanın daha çok olması ve ibadetini huzur içinde yapmasıdır. Bundaki asıl hikmeti Yüce Mevla bilir.

Bazı tefsircilere göre Zekeriyya (aleyhisselâm)'nın insanlarla konuşmadan men edilmesinin sebebi şudur: «Zekeriyya'nın konuşmadan men edilmesi ukubet (hata) yönündendir. Zira ona salih bir evlât müjdesi verildiği zaman, buna karşılık **Allahü teâlâ**'ya hamd etmesi gerekirdi. Fakat o, bunu bıraktı hanımının hamile olduğuna dair alâmet istedi. Yüce Allah da, onun üç gün insanlarla konuşmasını yasakladı. Buna rağmen çok zikir yapmasını ve akşam - sabah Allah'ı tesbih etmesini emretti.»

Bazı tefsirciler de bu hususta şöyle demişlerdir: **Allahü teâlâ**nın, Zekeriyya (aleyhisselâm)'yı insanlarla konuşmadan men etmesi ukubet yönünden değildir. Belki keramet yönündendir. Onun insanlarla konuşmaması hanımının hamile olduğuna işarettir.»

Bazı islâm bilginleri de şöyle demişlerdir: «Zekeriyya (aleyhisselâm), Yahya ile müjdelenince, şeytan ona «Yâ Zekeriyya, sana Yahya'yı müjdeleyen ses şeytandandır. Eğer Allah'tan olsaydı, sana vahiy gelirdi» demiştir. Zekeriyya (aleyhisselâm) da, kendisine âm olan bu şüphenin giderilmesi için «Yâ Rabbi, bana hanımımın hamile olduğuna dair bir alamet ver. Onunla, bana gelen müjdenin senden geldiğini bileyim» demişti. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** da, Zekeriyya (aleyhisselâm)'yı insanlarla konuşmaktan men etti. Fakat onu zikirden alıkoymadı. Akşam-sabah Allah'ı çok zikretmesini ve O'na hamd etmesini emretti.

42

«Hani meleklen Ey Meryem, şüphesiz Allah seni seçip temizledi. Alemlerin kadınlarından seni üstün tuttu, demişlerdi.»

43

«Ey Meryem huşu ile Rabbinin divanına dur, secdeye kapan ve rükû' edenlerle birlikte rükû' et.»

«Bunlar sana vahyetmekte olduğumuz gayb haberlerindendir. Meryem'i onlardan hangisi himayesine alacak diye kalemlerini atarlarken, sen yanlarında değildin. Çekişirlerden de yine yanlarında değildin.»

Bu âyet-i celileler Hazret-i Meryem'in üstünlüğünü bildirirken, huşu' ile Allah'a ibadet etmesini de emretmektedir. Cebrail (aleyhisselâm) Allah tarafından Hazret-i Meryem'e gönderilerek, ona şöyle demiştir: -Yâ Meryem, **Allahü teâlâ** seni İslâm dini ile müşerref kıldı. Günahlardan, çirkin şeylerden, kinden ve diğer kötü şeylerden seni temizledi. Seni âlemlerin kadınlarından üstün tuttu.»

Burada anlatılmak istenen husus şudur: Nasıl ki Âdem (aleyhisselâm) babasız ve annesiz dünyaya getirildi ise, Hazret-i Meryem de babasız çocuk dünyaya getirmiştir. Yüce Allah bu özelliği Meryem'den başka hiç bir kadına nasip etmemiştir. Cebrail «Yâ Meryem, sen Rabbine itaat et. Huşu' ile namazda kıyamda dur. Secde ve rükû' edenlerle sen de secde ve rükû' et.» Cebrail, Hazret-i Meryem'e Beyt-i Mukaddes'te ibadet eden din bilginleriyle ibadet etmesini bildiriyordu.

Imam-ı Mücahid «Allah tarafından gelen bu emir Meryem'e bildirilince, namazda ayakları ağrıyana kadar dururdu. Hattâ şişene kadar ayakta kalırdı» demiştir.

Bu âyetlerde Yüce Allah'ın kudreti bildirilirken, aynı zamanda geçmiş mühim hâdiseler hakkında da **Hazret-i Muhammed**'e bilgi verilmektedir.

44

«Zekeriyya ve Meryem ile ilgili haberler sana vahyetmekte olduğumuz gayb haberlerindendir. Meryem'i onlardan hangisi himayesine alacak diye kalemlerini atarken sen yanlarında değildin. Onlar Meryem için çekişirlerken de yine yanlarında yoktun.»

Yüce Allah, mümtaz kullarının haberlerini sevgili **Peygamber**ine haber vermiştir.

45

«Melekler demeti ki: Ey Meryem, Allah kendinden bir kelimeyi sana müjdeliyor. İsmi, Meryemoğlu İsa, Mesih'dir. Dünyada da, âhirette de şanı yücedir. Allah'a yakın kılınanlardandır da.»

Allahü teâlâ, Hazret-i Meryem'e Cebrail vasıtasıyla kendinden bir kelimeyi müjdeliyor. Bu, Yüce Allah'ın kudretinin eseridir. Bu kudretin sırrını Allah'dan başka kimse bilmez. Her şeyi yoktan var eden «Halik», Âdem (aleyhisselâm)'i topraktan var ettiği gibi, bir insanı da babasız dünyaya getirmeye kadirdir. Yüce Allah'ın sevgili bir kulunu babasız dünyaya getirmesi, O'nun için güç değildir. O, 'ol» dedi mi her şey o anda oluverir. Bu hikmetlerin sırrını beşerin çözmesi mümkün değildir.

Rivayete göre: Hazret-i Meryem'e özür vâki olmuş, özür müddeti bittikten sonra boy abdesti alıp ibadetine devam etmek istemişti. Boy abdesti için hazırlandığı bir sırada Cebrail Meryem'e gelerek şöyle der: ',Ya Meryem, **Allahü teâlâ**, babasız olarak sana bir oğlan çocuğu lütfetti. İsmi Meryemoğlu İsa, lâkabı Mesih'dir.' Mesih, yeryüzünde gezen, seyahat eden, gözü görmeyenlerin gözünü mesh etmek suretiyle gördürendir. Onun için İsa (aleyhisselâm)'ya Mesih denmiştir. Cebrail müjdesine devam ederek -Onun dünyada da, âhirette de şanı yücedir. Ve Allah'a yakın kılınanlardandır» demiştir.

46

«Beşiğinde de, yetişkinlik halinde de insanlarla konuşacaktır. Ve O sâlihlerdendir.»

Allahü teâlâ, onun şanının yüce olduğunu ve Allah'ın sevgili kulu olacağını Cebrail vasıtasıyla Meryem'e bildirerek şöyle buyurmaktadır: O beşikte de, yetişkinlik halinde de insanlarla konuşacaktır. Ve o, Allah'ın salih kullarındandır.» Daha dünyaya gelmeden Hazret-i İsa hakkında gereken malûmat Meryem'e bildirilmektedir. Hazret-i Meryem bu sözleri işitince şaşırır ve şöyle sual eder:

47

«Meryem dedi ki: Hey Rabbim, bana bir beşer dokunmamışken, benim nasıl çocuğum olabilir? Melekler de şöyle dediler: Allah

dilediğini öylece yaratır ve bir şeyin olmasını dilerse, ona «ol» der, o da oluverir.»

O âna kadar Hazret-i Meryem'e hiç bir beşer eli değmemişti. Meryem bu şüphesini gidermek için; «Hey Rabbim, bana bir beşer dokunmamışken, benim nasıl çocuğum olabilir?» demişti. Zira Meryem de bîr beşerdi. Bunun üzerine Cebrail Meryem'e şöyle diyor: «Hakikaten sana kimsenin eli değmedi. Fakat **Allahü teâlâ**, Öyle diledi. O, dilediğini dilediği gibi yaratır. Bir şeyin olmasını dilerse, ona «ol» der, o da oluverir.» Her şey Allah'ın dilemesiyle olur. Hiç bir şey O'nun iradesinin dışında değildir.

Cebrail, kendisine verilen görev gereği Meryem'e vurmuştu, bu vurmadan mütevellit Meryem hâmile olmuştu. Bu vurma sadece zahiri bir sebeptir.

Bazıları da şöyle demişlerdir: «Cebrail'in Meryem'e vurmasıyla, Meryem hamile kalmamıştır. Eğer öyle olsaydı insanların bir kısmı melekten, bir kısmı da insandan olurdu. Bu mümkün değildir. Bu meselenin hakikati şudur: «**Allahü teâlâ** Âdem (aleyhisselâm)'i yarattığı zaman, onun zürriyetinden ahd-i misak aldı. Ayni zamanda insanın madde-i aslisi olan nutfenin bazısını babanın sulbünde, bazısını da ananın sulbünde bıraktı. Baba ile ana cem oldukları zaman, babanın sulbünden gelen su ile ananın sulbünden gelen su döl yatağında birleşerek -İlâhi kudretle- çocuğun oluşmasını sağlar. Babanın sulbünden gelen su ile ananın sulbünden gelen suyun birleşmesi olmadan çocuğun olması mümkün değildir. **Allahü teâlâ**, ahd-i misakta babanın sulbüne bıraktığı su ile ananın sulbüne bıraktığı suyun ikisini de Meryem'de toplamıştır. Babadan gelen suyu Meryem'in Bulbünde, kadından gelen suyu da rahminde halk etmiştir. Fakat Cebrail'in Meryem'e vurmasına kadar bu iki su birbirine karışmamıştır. Cebrail'in Meryem'e vurmasıyla bu iki su birbirine karışmış, bu karışmadan da Hazret-i İsa'ya hâmile olmuştur.»

Bütün bunlar ilâhî kudretin eseridir. Yüce Allah her şeye kadirdir. O'nun için bir zorluk yoktur.

48

«Ona kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretecek.»

Bu âyetlerde İsa (aleyhisselâm)'ya verilen nimetler bildirilmektedir. **Allahü teâlâ**, İsa (aleyhisselâm)'ya kendinden evvel geçen **peygamber**lerin kitaplarını ilham yoluyla bildirmiştir. Ona hikmeti öğretmiş, Tevrat ve İncil'i de bildirmiştir. Çünkü Tevrat, İsrailoğullarına, incil de Hazret-i İsa'nın şahsında yine Israiloğullarına gönderilmiştir.

Bazıları da şöyle demişlerdir: Hazret-i İsa doğduğu zaman Tevrat'ı ezbere biliyordu. İsa'nın Tevrat'ı ezbere bilmesi îlâhi kudretin tecellisidir.»

49

«Onu İsrailoğullarına **peygamber** gönderecek ve onlara şöyle diyecektir; Ben, size Rabbinizden bir âyet getirdim. Size çamurdan kuş gibi bir şey yapıp, ona lifleyeceğim de Allah'ın izniyle hemen kuş olacak. Anadan doğma körleri ve abrası iyi edeceğim. Ve Allah'ın izniyle ölüleri dirilteceğim. Yediklerinizi ve evlerinizde sakladıklarınızı da size haber vereceğim. Eğer îman edenlerden iseniz, elbette bunda sizin için kat'î ibret vardır.»

Allahü teâlâ, İsa (aleyhisselâm)'yı İsrailoğullarına **peygamber** olarak gönderince, onlara şöyle demiştir: «Ey kavmim, ben size **peygamber** olarak gönderildim. **Peygamber** olduğuma dair Rabbinizden size bir de alâmet getirdim.' Kavmi, İsa'ya getirmiş olduğu alâmetin ne olduğunu sormuşlardı. O da, Allah'ın kendine vermiş olduğu mucizeleri bir bir sıralayarak, onlara, şöyle dedi: «Size çamurdan kuş gibi bir şey yapacağım. Ona üfleyince Allah'ın izniyle canlanacak kuş gibi uçacaktır.» İsa (aleyhisselâm), onlara mucizenin birincisini haber veriyor. Bunu lalettayin bir insanın yapamayacağını, ancak Allah'ın ruhsat verdiği insanların yapabileceğini ifade ediyordu.

Bu hususta bazı rivayetler de şöyledir: İsa (aleyhisselâm), İsrailoğullarına **peygamber** olarak gönderilip, onlara **peygamber** olduğunu söyleyince, kavmi inad edip, onun **peygamber**liğini kabul etmemişler ve ondan bir alâmet istemişlerdir. İstedikleri alâmetin de gece kuşu olmasını

söylemişlerdir. Bunun üzerine İsa (aleyhisselâm) bir miktar çamur alarak, ondan bîr kuş yapar. Yapmış olduğu kuşa üfürerek dokunur, o da, Allah'ın izniyle canlanıp uçar gider. Bunlar ve benzerleri **Allahü teâlâ**'nın **peygamber**lerine verdiği mucizelerdir. Mucize, tabiat üstü ve beşerin aklının almadığı bir olaydır. Bunları zaman zaman kavimlerine göstermek, ancak **peygamber**lere mahsustur. Çamurdan bir kuş yapıp, ona dokunmak İsa (aleyhisselâm)'nın görevidir. Ona can verip, diriltmek de **Allahü teâlâ**'ya aittir. Hazret-i İsa'nın yapmış olduğu zahiri sebeptir. Kuşu yapmak, ona üfürmek ve dokunmak hep zahiri sebeplerdir. Yaratan Yüce Allah'tır. Nitekim Cebrail'in Meryem'e dokunması da böyledir.

Bazıları da şöyle demişlerdir: Halk, İsa'dan gece kuşu yapmasını istemişti. O da bunu yapıp, Allah'ın izniyle diriltince insanlar şaşırmış kalmıştı. Bu kuş bazı yönlerden diğer kuşlardan farklı idi. Onun tüyü yoktu, yumurta yapmazdı, doğurmuş, memesi ve sütü de vardı. Günde iki saat görürdü. Bir saat güneş doğarken," bir saat de güneş batarken olmak üzere..

insanlar gibi güler, kadınlar gibi özür görürdü. Kavmi, Hazret-i İsa'nın bu mucizesiyle alay etmişler ve ona: «Yâ İsa, sen büyük bir sihirbazsın» demişlerdi. Hazret-i İsa, onların alaylarına aldırmayarak: «Ben, Allah'ın izniyle anadan doğma körleri ve abraşları da iyi edeceğim» demişti. Onlar da İsa'ya: «Senin yaptığını, bizim doktorlarımız da yapar» demişlerdi. Halbuki görmeyen gözleri ancak Allah ve O'nun ruhsat verdikleri gördürür. Onların doktorları bugüne kadar görmeyen birinin gözünü gördürememiştir. Onlar da bunu çok iyi biliyorlar, fakat inatlarından dolayı hakkı kabul etmiyorlardı.

Hazret-i İsa zamanında, kavminin akıl hocası olan Calinus adında bir bilgin vardı, ona giderek İsa (aleyhisselâm)'nın durumunu anlatmışlardı. O, bunları dinledikten sonra şöyle demiş: «Anadan doğma körleri ve alaca hastalığına yakalananları tabibler iyi edemezler. Ancak Allah ve Allah'ın ruhsat verdikleri iyi eder.» Bu haberi Calinus'tan duyanlar tekrar İsa'ya gelerek: «Yâ İsa, eğer sözünde samimi isen, anadan doğma körler ile alaca hastalığına yakalananlan iyi et de görelim» demişlerdir. Hazret-i İsa da, onların

isteklerini yerine getirmiş, bunu görenlerden bazıları iman etmiş, bazıları ise: «Bu sihirdir» diyerek îman etmemişlerdir. İsa (aleyhisselâm) yine onların îman etmediklerini görünce «ben Allah'ın izni ile ölüleri de diriltirim» demişti. Bu sözleri İsa'dan duyan kavmi şaşırır, tekrar Calinus'a dönerler ve İsa'nın söylediklerini olduğu gibi anlatırlar. Calinus, Hazret-i İsa'nın **peygamber** olduğunu anlamıştı. Fakat kavmi hâla inadlarmda ısrar ediyorlardı. Calinus, onlara şöyle diyordu: -ölüleri ancak Allah'ın izniyle **peygamber**ler diriltir. Onlardan başkası asla bunu yapamaz.» Onlar, Calinus'un bu uyarısı üzerine tekrar İsa (aleyhisselâm)'ya gelirler ve: «Ey İsa, eğer sözünde doğru isen bir ölü dirilt de görelim- demişlerdi. İsa (aleyhisselâm) da, Allah'ın izni ile dört kişiyi dirütmiştir. Bunlardan biri İsa'nın kendi arkadaşı idi.

Hazret-i İsa, arkadaşının mezarının başına gelerek Allah'a dua eder. Yüce Allah duasını kabul eder, mezar açılır, ölü dirilir, yıllarca yaşar ve çoluk çocuk sahibi olur. İkincisi, yeni ölmüş bir genci gömmeye götürürlerken Hazret-i İsa salın yanına gider ve Rabbine dua eder. Yüce Mevlâ duasını kabul eder genç dirilir, ailesine döner. Üçüncüsü bir kız çocuğudur, ölümü üzerinden bir akşam geçmiştir. Hazret-i İsa onun başucuna gelerek Yüce Allah'a dua eder, duası kabul olur ve kızcağız dirilir, yıllarca yaşar. Dördüncüsü, Nün (aleyhisselâm)'un oğlu Şam'dır. Kavmi, İsa'ya «senin dirilttiklerin yeni ölmüş insanlardır. Belki onlar ölmemiş, bayılmışlardır. Sen, bize Nuh'un oğlunu dirilt de görelim» demişlerdir.

Hazret-i İsa'dan bunca mucizeyi görüyorlar, yine de îman etmiyorlardı. Onlar bir beşerin bunları yapamayacağım çok iyi biliyorlardı. Bunlar ancak Allah'ın izniyle olacak şeylerdi. Hazret-i İsa Şam'ın mezarının başına gelir, ellerini kaldırır **Allahü teâlâ**'ya dua eder, duasını kabul eden Mevlâ, Sâm'ı diriltir. Sam, kabrinden kalktığı zaman saçlarının beyazladığı görülür. İsa (aleyhisselâm), Sâm'a «neden başın beyazladı? Sizin zamanınızda başın beyazlaması yoktu» der. Sam «Ey Allah'ın Resulü, sen benim dirilmem için dua ettin, Allah da senin duanı kabul etti. O zaman kıyametin koptuğunu zannettim, korkudan başımın saçları beyazladı» cevabını verir.

Bunun üzerine İsa (aleyhisselâm), «ona can verirken ne gibi zorluk çektin?» der. Sam da, İsa'ya -Ey Allah'ın Resulü, ölümün acısı henüz boğazımdan gitmedi» der. Halbuki Sâm öleli çok uzun bir zaman olmuş, buna rağmen ölüm acısını unutmamıştır. Sâm orada bulunanlara «Ey insanlar, bu Allah tarafından gönderilen bir **peygamber**dir. Ona tâbi olunuz» demiştir. Şam'ın bu sözünü duyanların bir kısmı iman etmişler, bakısını yine iman etmemişlerdir. Hazret-i İsa, bu hakikatleri görüp de iman etmeyenlere şöyle der: «Ey insanlar, evinizde yediklerinizi ve biriktirdiklerinizi de size haber vereceğim.» Onlar hiç itiraz etmeden «evlerimizdeki yediklerimizi ve sakladıklarımızı, bize haber ver. Eğer bunları da bize haber verirsen, biz de senin **peygamber**liğini tasdik ederiz» demişlerdir. İsa (aleyhisselâm) da, onların yediklerini ve biriktirdiklerini isimleriyle kendilerine bir bir haber vermiştir. Bunu işitenlerin bir kısmı hemen îman etmiş, bir kısmı yine îman etmemiştir. İman etmeyenler şöyle demişlerdir: «Allah, bir kavme **peygamber** gönderiyor ve o kavmin içinde gizli olan şeyleri de **peygamber**ine verdiği mucize ile açığa çıkartıyor.» îman etmeyenler de biliyorlardı. Hazret-i İsa'nın yaptıklarının sihir olmadığını, ama yine de îmana yaklaşmıyorlardı. Zira Yüce Allah **peygamber**lerine asla sihir öğretmez, onlara **peygamber**liklerini isbat için mucizeler verir.

Allahü teâlâ, her **peygamber**e ayn ayrı mucizeler vermiştir. Meselâ Hazret-i Musa' (aleyhisselâm)'ya verdiği mucizeler, o devirde çok yaygın olan sihri yok etmek içindir. Hazret-i Musa'nın asası, onların yapmış olduğu bütün sihirleri yok ediyordu. Musa zamanında, onlara başka mucizeler gösterilseydi belki de Musa (aleyhisselâm)'nın **peygamber**liğine inanmayacaklardı. Onun için Yüce Allah onların mesleğiyle ilgili mucizeyi Musa'ya vermiştir. Hazret-i İsa zamanında da tabiblik çok yaygındı. **Allahü teâlâ** da, tabiblikle ilgili mucizeleri İsa (aleyhisselâm)'ya vermiştir. Çünkü o devirde rağbette olan tıp idi. O günün tabibleri Hazret-i İsa'nın mucizesi karşısında şaşırmış kalmışlardı. Zira bu, onların yaptıklarından çok farklı idi. Onlar da bunu biliyorlardı.

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) zamanında da belagat ve edebiyat çok yaygındı. **Allahü teâlâ** da, **Hazret-i**

Peygambere öyle bir belagat ve fesahat mucizesi vermiştir ki, herkes onun karşısında donakalmıştı. Allah kelâmı Kurân-ı Kerim **Peygamber**imizin en büyük mucizesidir. O günün şair ve edipleri Kur'ân-ı Kerîm'in belagatı karşısında susmuşlardır. Aklı olanlar derhal iman etmişler ve iki cihan saadetini kazanmışlar, iman etmeyenler ise, küfürleri ile helak olup gitmişlerdir.

İsa (aleyhisselâm)'nın, kavmine gösterdiği bütün bu mucizeler **peygamber** olduğunu isbat içindir. Onlardan bir kısmı bu hakikatler karsısında îman etmiş, bir kısmı inatlarının kurbanı olarak îman etmemişlerdir.

50

«Benden evvel gelen Tevrat'ı tasdik ederek, size yasaklanmış olanların bir kısmını helâl kılmak üzere size Rabbinizden âyet getirdim. Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin.»

Isa (aleyhisselâm), kavmine **peygamber** olarak gönderildiğini bir çok mucizeler göstererek isbat etmiştir. Buna rağmen kavmi, kendisiyle alay etmekten vazgeçmemiştir. O, kavminin alay ve inkârlarına aldırmayarak, kendilerine şöyle demişti: «Benden evvel gelen Tevrat'ı tasdik ederek, daha önce Allah tarafından size haram kılınmış olanların bir kısmını helâl kılmak üzere, size Rabbinizden âyetler getirdim.- Bazı şeyler Tevrat'ta İsrailoğullarına haram kılınmıştır. Hazret-i İsa (aleyhisselâm)'ya gönderilen İncil'de ise, haram olan şeylerin bazıları helâl kılınmıştır. Bunun geniş izahı En'âm sûresinde gelecektir. Hazret-i İsa incil'in hükümlerini onlara açıklamış ve «benim, size helâl kıldıklarım Allah'ın emridir. Ben hiçbir şeyi kendiliğimden size helâl kılamam. Bunların hepsi Allah'ın emridir. Artık Allah'tan korkun. O'nun emirlerine sarılın, yasaklarından da kaçının. Bana tabi olun, emirlerime itaat edin. Ben, size hakkı tebliğ ediciyim. Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. O'na kulluk edin, asla şirk koşmayın. Ben sizi doğru yola davet ediyorum, işte doğru yol budur. Sizi ebedi saadete ulaştıracak olan yol da budur.

51

«Şüphe yok ki, Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. Öyleyse O'na kulluk edin. Doğru yol işte budur.»

Bazıları, **Allahü teâlâ**'ya Mesih demişlerdir. Bazıları ise, Allah üçtür, üç Allah'dan biri de **Allahü teâlâ**'dır, demişlerdir. Hazret-i İsa, bunların sözlerini reddederek, Allah'ın bir olduğunu, O'ndan başka ilâh bulunmadığını, kendisinin Allah'ın, kulu ve Resulü olduğunu açıkça ifade etmiştir.

52

«İsa, onların inkârlarını hissedince: Allah uğrunda yardımcılarım kimlerdir? dedi. Havarileri Biziz Allah'ın yardımcıları. Allah'a iman ettik. Sen de şahid ol ki, biz muhakkak Müslümanlara: dediler.»

İsa (aleyhisselâm)'nın **peygamber**liğine, İsrailoğullarından pek azı iman etmişlerdi. Îman etmeyenler ise, Hazret-i İsa'yı öldürmeyi tasarlamışlardı. Böylece güya İsa'yı öldürecekler, küfürlerine devam edeceklerdi. İsa (aleyhisselâm) da, onların kendisine bir tuzak kurduklarını çok iyi biliyordu. Buna göre tedbirini almıştı. Bir gün Hazret-i İsa, onlara «Allah uğrunda benim yardımcılarım kimlerdir?» demişti. Havariler: «Allah'ın yardımcıları biziz, Allah'a îman ettik. Sen de şahid ol ki, biz muhakkak Müslümanlarız» demişlerdi.

53

«Ey Rabbimiz, senin indirdiğine îman ettik ve Resülü'nün ardınca gittik. Bizi şahid olanlarla beraber yaz,»

Hazret-i İsa da, onlara -nefislerinizi her türlü kötülüklerden temizleyin ve bana tâbi olun- demişti. Onlar, İsa'nın emirlerine itaat ederek, Hak dinde ona tâbi olmuşlardır. Onlar Hakka dönünce şöyle demişlerdir: «Ey Rabbimiz, biz sana ve senin indirdiğine iman ettik. Resulüne tâbi olduk, Ey Resûl, Müslüman olduğumuza şahid ol. Biz Müslümanız. Bizi de Müslümanlarla beraber yaz.»

54

«Hile yaptılar, Allah da, onları cezalandırdı. Allah hile yapanların cezasını en iyi verendir.»

Yahudiler bir hile ile Hazret-i İsa'yı öldürmek istemişlerdi. **Allahü teâlâ** da onların hileleriyle kendilerini cezalandırmıştır. Çünkü Yüce Allah hile yapanların cezasını en iyi verendir. Hak yoldan ayrılıp hileye başvuranlar mutlaka hilelerinin cezasını göreceklerdir. Zira Allah hiç bir zaman mazlumun hakkını zalimde bırakmaz.

İmam-ı Kelbi şöyle demiştir: «Yahudiler, İsa (aleyhisselâm)'yı öldürmek için tuzak hazırlıyorlardı, İsa da, onların niyetlerini öğrenince, gözlerinin önünden kayıp olmak için bir eve sığınır. Yahudilerin başkanı, İsa'nın yakalanmasını ister ve bu iş için de Yahudâ denen bir şakiyi görevlendirir. Bu şaki, İsa'nın bulunduğu eve girer, orada İsa'yı bulamayınca geri çıkar. Yüce Allah, onun şeklini İsa (aleyhisselâm)'ya benzetir. Görenler onun İsa olduğunu zannederek, yakalar ve öldürürler. Çarmıha gerdikleri vakit bakarlar ki, yüzü İsa'ya, diğer tarafı arkadaşları Yahudâya benziyor. Bunun üzerine öldürülenin İsa olup olmadığı hususunda aralarında ihtilâf çıkar. Kimi «bu İsa'dır» der, kimi «bu arkadaşımız Yahudâ» der. Hangisi olduğuna bir türlü karar veremezler. Münakaşa büyüdükçe büyür, bu defa aralarında kavga başlar. Taraflar birbirine girer ve her iki taraftan da birçok ölü verirler.» İsa için kurdukları tuzağa **Allahü teâlâ** kendilerini düşürür. Hilelerinin cezasını kendileri çekerler. Aklı olanlar bunlardan ibret alır. Başkası için tuzak kurmaz. Hile yapıp, cezasını çekmez. Dünya ve âhiretini yıkmaz.

İmam-ı Dahhak da şöyle demiştir: «Yahudiler, Hazret-i İsa'yı öldürmek için plân hazırlıyorlardı. Buldukları yerde yakalayacaklar ve öldüreceklerdi. İsa (aleyhisselâm) da, onlara gözükmemek için havarileriyle bir eve sığınmıştı. Şeytan onların bulunduğu yeri Yahudilere haber verir. Onlar da dört bin kişiyle İsa'nın bulunduğu evin etrafını sararlar. İsa (aleyhisselâm) onları görünce havarilerine «kim onlara karşı çıkacak? Onlara karşı çıkan cennette benimle beraberdir» der. Havarilerden biri 'ben onlara karşı çıkacağım» der. İsa (aleyhisselâm), ona kendi gömleğini, sangını ve değneğini verir. Yüce Allah, onu İsa'ya benzetir. Evden dışarı çıkınca Yahudiler tarafından öldürülür. Hazret-i İsa'ya da manevi bir elbise

giydirilerek yemesi-içmesi giderilir ve melekler içine yükseltilir. Meleklerle beraber ibadet yapmaya devam eder.»

55

«O vakit Allah buyurdu ki: «Ey İsa, şüphesiz ki, seni öldürecek olan benim. Seni kendime yükseltip kaldıracak, seni kâfirlerin içinden tertemiz çıkaracak ve sana tâbi olanları kıyamet gününe kadar küfredenlerden üstün tutacak da benim. Sonra dönüşünüz yalnız banadır. Ayrılığa düştüğünüz hususlarda aranızda hükmedeceğim.»

Bu âyet-i celile İsa (aleyhisselâm)'nın Allah katına yükseltildiğini bildirmektedir. **Allahü teâlâ**, İsa (aleyhisselâm)'ya «seni öldürecek olan benim. Göğe çıkaracak olan ve Âhirzamanda tekrar yeryüzüne indirecek olan yine benim» buyurmuştur. Bu âyette, kimsenin İsa (aleyhisselâm)'ya zarar veremeyeceği ifade edilmektedir. Yüce Allah dilemedikçe insanlar hiç bir şeye muvaffak olamazlar. Ve hiç bir kuvvet onlara asla zarar veremez. **Allahü teâlâ**, İsa (aleyhisselâm)'ya «seni kâfirlerin içinden tertemiz çıkaran ve sana tâbi olanları kıyamet gününe kadar küfredenlerden üstün tutacak olan da benim» buyurmaktadır. Yüce Mevlâ, Hazret-i İsa'yı kâfirlerin içinden tertemiz çıkarmıştır. Onların kötülükleri İsa (aleyhisselâm)'ya dokunmamışlar. Yüce Allah Hazret-i İsa'yı onların şerrinden korumuştur. İsa'yı koruduğu gibi, ona tâbi olanları da kıyamete kadar bütün kâfirlerden üstün tutacaklar. **Allahü teâlâ**, îman edenlere bunu va'dediyor. Bu, îman edenler için en büyük şereftir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: «Hazret-i İsa'ya tâbi olanlar **Hazret-i Muhammed**'in ümmetidir. Çünkü İsa'yı tasdik eden onlardır. Hazret-i İsa yeryüzüne indiği zaman onu tasdik edecek olanlar da yine onlardır.»

İman edenlerin de, iman etmeyenlerin de dönüp varacakları yer Allah'ın huzurudur. Dünyaya gelen her canlı Allah'a döndürülecektir. Orada dünyada yaptıklarının hesabını verecektir.

56

«Küfredenleri de dünya ve âhirette şiddetli azaba uğratacağız. Onların hiçbir yardımcıları da yoktur»

Allahü teâlâ, dünyada da, âhirette de îman etmeyenleri çok şiddetli bir azap ile cezalandıracaktır. Hiç şüphesiz onlar küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Küfredenleri Allah'ın azabından kurtaracak hiç bir kuvvet yoktur.

57

«İman edip ameli salih işleyenlere gelince, onların mükâfatları tastamam ödenecektir, Allah zalimleri sevmez.»

İman edip amel-i salih işleyenler de mutlaka mükâfatlarını göreceklerdir. Onlar, Allah katında yapmış oldukları amellerin karşılığını çok fazlasıyla bulacaklardır. Îman edenler, Allah'ın emirlerine itaat edip, yasaklarından kaçınmışlardır. Yüce Allah îman edenlere mükâfatlarını vereceği gibi, zalimlere de cezasını verecektir. Çünkü O, zalimleri asla sevmez. Zalimler kendi nefislerine yaptıkları zulmün cezasını göreceklerdir.

58

«İşte bunları sana âyetlerden ve hikmet dolu Kur'an'dan okuyoruz.»

Bu âyet **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e hitap etmektedir. Yâ Muhammed, bunları sana Cebrail vasıtasıyla indirmiş olduğumuz âyetlerden ve hikmet dolu Kur'ân-ı Azimüşşân'dan okuyoruz. Bu Kur'ân'ın hepsi senin Rabbin tarafından gönderilmiş Allah kelâmıdır.

59

«Muhakkak Allah katında İsa'nın durumu da, Âdem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona «ol» dedi de, o da oluverdi.»

Hiç şüphesiz Allah katında İsa'nın durumu, Âdem (aleyhisselâm)'in durumu gibidir. **Allahü teâlâ**, Âdem (aleyhisselâm)'i topraktan anasız, babasız ve en güzel bir biçimde yaratmıştır. Ona «ol» demiş, o da oluvermiştir. İsa (aleyhisselâm) da aynı Âdem gibi babasız olarak yaratılmıştır.

Hiç yoktan Âdem'i halk eden Allah, babasız olarak İsa'yı dünyaya getiremez mi? Onu babasız dünyaya getirmek Yüce Mevlâ için zor değildir. Sadece «ol» emrine bağlıdır. O, «ol» dedi mi her şey oluverir.

Bu âyet-i celile Necran elçileri hakkında nazil olmuştur. Onların âlimlerinden ve din adamlarından bir topluluk **Peygamber**imize gelerek Hazret-i İsa hakkında mücadele etmişlerdir, İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmişlerdir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem). onlara «İsa Allah'ın kulu ve Resulüdür» demişti. Onlar **Peygamber**imize itiraz ederek «babasız bir çocuğun dünyaya geldiğini ve ölüleri dirilttiğini bize göster» demişlerdir.

Peygamberimiz yine onlara İsa'nın kim olduğunu izah ettikten sonra «gelin Müslüman olun, hiç şüphesiz İsa Allah'ın kuludur» buyurmuştur. Onlar hakkı gördükleri halde, görmemezlikten gelerek «İsa Allah'ın oğludur ve biz senden evvel Müslüman olduk» demişlerdir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de, onlara «siz yalan söylüyorsunuz. Zira üç şey Allah'a îman etmeye manidir. Bunlar da puta tapmak, Allah'ı baba kabul etmek ve domuz eti yemektir» buyurmuştur. Onlar saygısızlıklarını daha da ileri götürerek, **Peygamber**imize İsa'nın babasının kim olduğunu sormuşlardır. **Allahü teâlâ** da, onların iddialarını reddetmek için bu âyeti inzal ederek, şöyle buyurmuştur:

«Allah katında İsa'nın durumu da, Âdem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Ona «ol» dedi, o da oluverdi.»

60

«Hakk, Rabbindendir. Öyle ise şüphecilerden olma.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Hazret-i İsa'nın durumunu Kur'an'dan öğreniyordu. Yüce Allah, ona Hazret-i İsa'nın durumunu açıkça Kur'anda bildirmişti. **Allahü teâlâ**, ona şöyle buyuruyordu: «Bunları sana âyetlerden ve hikmet dolu Kur'an'dan okuyoruz.» İsa Allah'ın kulu ve **peygamber**idir. Bunun için Yüce Allah **Peygamber**imize şöyle buyuruyor: «Hak, Rabbindendir. Öyle ise şüphecilerden olma.» Elbette **Peygamber**imiz Hazret-i İsa'nın **Peygamber**liğinden şüphe etmiyordu. Kendisine

Necranlıların ve Yahudilerin dedikodusuna aldırma demek isteniyordu, bu âyette. Onların bir kısmı «Isa Allah'ın oğludur» diyor, bir kısmı da «Necranlı Yusuf'un oğludur» diyorlardı. Halbuki gerçekleri biliyorlardı. Buna rağmen Allah'a îman edip, Hakka dönmüyorlardı.

61

«Sana ilim geldikten sonra, o hususta kim seninle tartışırsa de ki: Gelin oğullarımızı, oğullarınızı, kadınlarımızı, kadınlarınızı kendimizi, kendinizi çağıralım. Sonra dua ve niyaz edelim de Allah'ın lanetinin yalancıların üstüne olmasını dileyelim.»

Allahü teâlâ, İsa (aleyhisselâm)'nın nasıl dünyaya geldiğini Kur'ân-ı Azîmüşşân'da bildirmiştir. Buna rağmen müşrikler ve Yahudiler bu hakikati kabul etmemişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti sevgili habibine inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Sana ilim geldikten sonra, o hususta kim seninle tartışırsa de ki: «Gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım. Hepimiz bir yere toplanıp, Allah'ın lanetinin yalancıların üstüne olması için dua ve niyaz edelim.» Müslümanlar ve kâfirler bir yere toplanıp Allah'ın lanetinin yalancıların üstüne olması için dua ve niyaz edeceklerdi. Bunun için de muayyen bir günde toplanmak üzere **Peygamber**imiz onlarla anlaşmıştı. Belirlenen gün geldi. **Peygamber**imiz lazı Fatıma, damadı Hazret-i Ali ve iki torunu ile tayin edilen yere gelmişti. Müşrikler de ayni şekilde yakınları ile oraya gelmişlerdi. Fakat onlar yaptıklarına çok pişman olmuşlardı. **Peygamber**imiz, onlara «Allah'ın lanetini yalancıların üstüne dileyelim mi? demişti. Onlar başlarına geleceği çok iyi bildikleri için «biz, bunun gibi işten Allah'a sığınırız. Ve böyle şey yapmayız» demişlerdi. Onlar yalancılar üstüne Allah'ın lanetini okumaya söz verdikleri halde, bundan vazgeçmişlerdi. Çünkü kendilerinin yalancı olduklarını biliyorlardı. Yaptıkları beddua kendi aleyhlerine olacaktı. Bunun için de sözlerinden döndüler. **Peygamber**imiz, onların sözlerinden döndüklerini görünce şöyle demiştir: «Üç şeyden birini yapmak zorundasınız. Yâ yalancılara Allah'ın lanetini okuyacaksınız. Bunu yapmazsanız İslâm'ı kabul edeceksiniz veya cizye vereceksiniz.»

Onlar cizye vermeyi kabul etmişlerdir. İki bin dirhem cizye vermeyi kabul eden müşrikler, bunun binini Muharrem ayında, binini de Receb ayında veriyorlardı. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), onlardan cizye almak için Ebu Ubeyde'yi görevlendirmiştir. Ve şöyle demiştir: «Eğer onlar yalancıların üstüne Allah'ın lanetini okusalardı, hepsi helak olacaktı. Hattâ yuvalarmdaki kuşlara varıncaya kadar» (Müslim - Neseî).

62

«Doğrusu işte budur o kıssanın hak ifadesi. Allah'dan başka ilâh yoktur. Şüphesiz ki Allah Azız ve Hakimdir.»

63

«Şayet yüz çevirirlerse şüphesiz ki Allah bozguncuları hakkıyla bilir.»

Ya Muhammed, İsa hakkında Kur'ân-ı Kerim'de vârid olanların hepsi hakdır. O, Allah'ın kulu ve Resûlü'dür. Kur'ân-ı Kerîm Allah kelâmıdır ve haber verdiklerinin hepsi haktır. Yüce Allah'tan başka Ma'bud yoktur, ibadete lâyık yalnız O'dur. O, mülkünde Aziz, hükmünde galibdir. Emrinde Hakîm'dir. O'nun emrine karışacak kimse yoktur. İsa (aleyhisselâm)'nın yaratılmasına hükmeyledi, anasının karnında babasız çocuk vücuda getirdi. Kâfir ve âsiler bu hakikati bildikten sonra haktan yüz çevirirlerse azgınlıklarının cezasını er-geç göreceklerdir. **Allahü teâlâ** bozguncuları hakkıyle bilir. Onların fesadına göre cezalarını verir.

64

«De ki: Ey ehl-i kitap hepiniz, sizinle bizim aramızda müsavi olan bir kelimeye gelin. Allah'dan başkasına kulluk etmeyin. O'na hiç bir şeyi eş koşmayalım. Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi Rab ittihaz edinmesin. Eğer yine yüz çevirirlerse o vakit deyin ki: «Şahid olun, biz muhakkak Müslümanlarız.»

Allahü teâlâ, Peygamberimize şöyle buyurmuştur: «Kendilerine kitap verilip de îman etmeyenlere de ki: -Ey Ehl-i Kitap hepiniz, sizinle bizim aramızda müsavi olan bir kelimeye gelin.» Bunlar kendilerine Tevrat verilen Yahudilerle, İncil verilen

Hıristiyanlardır. Bu zümreler kendi dinlerinin üstün olduğunu söyleyerek Peygamberimizin peygamberliğini kabul etmemişlerdi. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de, onlarla «sizinle bizim aramızda müsavi olan bir kelimeye gelin' demişti (Buhâri). Peygamberimizin, onları davet ettiği kelime «la ilahe illallah Muhammedün Resûlüllah» dır. Onlar bu kelimeye yaklaşmamışlardır. Şayet bu kelimeye gelselerdi zaten Müslüman olurlardı. Peygamberimiz, onlara şöyle demiştir: «Allah'a itaat si-' zin de göreviniz, bizim de görevimizdir. Madem ki Allah'a inanıyorsunuz O'nun emirlerine itaat etmek de görevinizdir. Sizin canınız ve malınız, bizim malımız ve canımız gibi haramdır. Gelin hepimiz Allah'a kulluk edelim. O'ndan başkasına kulluk etmeyelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allah'ı bırakıp da, kimimiz kimimizi Rab ittihaz edinmesin.» Hıristiyanlar Allah'ın üç olduğunu söylüyorlar ve Hazret-i İsa'yı Rab kabul ediyorlardı. Peygamberimiz yine onlara «kiminiz kiminize Allah'a isyan olan şeylerde itaat etmesin. Gelin hakka tâbi olalım' buyurmuştur.

Peygamberimiz onlara Allah'ın âyetlerini anlattıktan sonra, onlar yine imana gelmemişler, haktan yüz çevirmişlerdir. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: -Ya Muhammed, sen bu hakikatleri onlara bildir, eğer bundan sonra îman etmezler, yüz çevirirlerse o vakit deyin ki: «Siz Allah'a itaat etmediniz ve O'nun emirlerine tâbi olmadınız. Şahid olun, biz îman ettik. O'nun emirlerine tâbi olduk ve biz Müslümanlarız.» Allah'ın emirlerinden yüz çevirmeyenler elbette ki, O'nun va'd ettiği mükâfatlara nail olacaklardır. Yüz çevirenler ise, lâyık olduklarını göreceklerdir.

Bu âyet-i celile şuna da delâlet etmektedir: Mü'minlerin, Allah'ın ve Resûlü'nün emirlerini münkirlere ve bid'at ehline bildirmeleri ve onlan Allah'ın dinine davet etmeleri gerekir. Bunu yapmak her Müslümanın görevidir. İyiliği emretmek, kötülükten alıkoymak Allah'ın emridir. Müslüman bunu yapmadığı takdirde Allah indinde mes'uldür. Şayet onlara Allah ve Resulünün emir ve yasaklarını bildirir de, onlar yine küfür ve isyanlarına devam ederlerse o zaman onlarla olan bütün ilişkilerin kesilmesi gerekir. Mü'min onlarla ilişkisini kesmedikçe îmanı kâmil derecesine yükselemez. Allah'a karşı küfür ve isyanda bulunanlar, mü'minin

ana-baba, kardeş, çocuk ve en yakın hısımları bile olsa, onlarla olan münasebetlerini ve dostluklarını kesecektir. Bu, Yüce Allah'ın emridir. Mü'min ancak bu suretle îmanı kamil derecesine yükselebilir. Mü'min, onlardan ilgiyi kesmedikçe, onların küfür ve isyanlarına göz yumdukça îmanı kâmil sahibi olamaz. Zira Allah'a isyan edenin isyanına göz yummak veya ona rıza göstermek, onu yapmak gibidir.

65

«Ey ehli kitap! İbrahim hakkında niçin münakaşa ediyorsunuz? Tevrat da, İncil de şüphesiz ondan sonra indirilmiştir. Aklınız ermiyor mu?»

Bu ayet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Yahudiler ve Hıristiyanlar bir araya gelerek İbrahim (aleyhisselâm) hakkında münakaşaya tutuşmuşlar. Yahudiler «ibrahim bizim dinimiz üzereydi ve o bizdendir» demişlerdir. Hıristiyanlar da «o, bizim dinimiz üzereydi» demişlerdir. Halbuki İbrahim (aleyhisselâm) onlardan çok önceydi. Yüce Allah da, bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: -Ey ehl-i kitap, ibrahim hakkında niçin münakaşa ediyorsunuz? Tevrat da, İncil de ondan sonra indirilmiştir.» Yahudilik ve Hıristiyanlık Hazret-i ibrahim'den sonra ortaya çıkmıştır. Tevrat'ta olsun, İncil'de olsun hak din İslâm'dır. İlâhi kitapların hepsinde gönderilen din da budur. Yüce Allah tarafından İslâm'dan başka bir din gönderilmemiştir. İlâhi kitaplarda İslâm'dan başka bir dinin ismi bile zikredilmemiştir. Onlar hak dinden ayrıldıktan sonra bu isimleri almışlardır. Kendi hased ve kinlerinden'dolayı batıl dinlere sapmışlardır. Allah'ı bırakıp, şeytana tâbi olmuşlardır.

Allahü teâlâ onlara şöyle buyuruyordu: «Sizin hiç aklınız ermiyor mu?» Onlar hiç düşünmeden İbrahim (aleyhisselâm)'i kendi dinlerinden kabul ederek aralarında mücadeleye başlamışlar.

66

«Siz, hakkında bilginiz olan şey üzerinde münakaşa eden kimselersiniz. Ya bilginiz olmayan şey üzerinde niçin münakaşa ediyorsunuz? Halbuki Allah bilir, siz bilmezsiniz.»

67

«İbrahim, ne Yahudi, ne de Hıristiyan idi. Fakat O, Allah'ı bir tanıyan gerçek Müslüman idi. O, müşriklerden de değildi.»

Yahudiler ve Hıristiyanlar, Tevrat'ta ve İncil'de **Peygamber**imizin özelliklerini ve sıfatlarını okumalarına, onun son **peygamber** olarak geleceğini bilmelerine rağmen hasetlerinden dolayı **peygamber**liğini kabul edip, îman etmemişler, körü körüne bazı iddialarda bulunmuşlardır. Yüce Allah da, onların iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «İbrahim hakkında kitabınızda Yahudi ve Hıristiyan olduğuna dair bir malûmat yok iken neden onun hakkında mânakaşa ediyorsunuz? Allah, onun hangi dinde olduğunu bilir. Fakat siz bilmezsiniz, ibrahim ne Yahudi, ne Hıristiyandır. O, Allah'ı bir tanıyan gerçek Müslümandır ve o, müşriklerden de değildir.» Yüce Allah İbrahim (aleyhisselâm) hakkında kesin bilgiyi vermekte ve onun dostlarının kimler olacağını şu âyetle açıklamaktadır'.

68

«Doğrusu İbrahim'e en yakın olanlar, ona uyanlar, şu **peygamber** ve îman edenlerdir. Allah, o îman edenlerin dostudur.»

Doğrusu İbrahim (aleyhisselâm)'e en yakın olanlar, onun yolundan gidenler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e îman edenlerdir. Ancak bunlar İbrahim'in dini üzeredirler. **Peygamber**imize, **peygamber**lik gelmeden önce dedesi İbrahim (aleyhisselâm)'in dini üzere idi. İman etmeyenler **peygamber**lere yakın olmadığı gibi, onların şefaatma da hak kazanamazlar. Onların şefaatma hak kazanmak ancak îman ile mümkün olur. **Allahü teâlâ** iman edenlerin yardımcısıdır. Onları düşmanları üzerine galip kılmaya muktedir olduğu gibi, kelime-i tevhidi yükseltmeye ve küfrü yok etmeye kadirdir.

69

«Ehl-i kitaptan bir taife sizi şaşırtmak isterler. Halbuki onlar kendilerinden başkasını şaşırtamazlar da farkına bile varmazlar.»

70

«Ey ehl-i kitap, niçin hakkı batıla karıştırıyor ve bile bile hakkı inkâr ediyorsunuz?»

71

«Ey ehl-i kitap niçin hakkı batıla karıştırıyor ve bile bile hakkı gizliyorsunus?»

Yüce Allah kendilerine kitap verilenlerin durumlarını **Peygamber**imize bildiriyor ve şöyle buyuruyor: «Ehl-i kitaptan bir taife sizi şaşırtmak isterler. Halbuki onlar kendilerinden başkasını şaşırtamazlar da farkına bile varmazlar.» Yahudi ve Hıristiyanlar, îman edenleri, îmanlarından alıkoymak isterler. Halbuki Müslümanların doğru yolda olduğunu da bilirler. Fakat inatlarından dolayı iman etmezler de, onları kendi saflarına çekmek isterler. Yüce Allah da, onların bu inkârlarını şöyle beyan ediyor: «Ey ehl-i kitap, görüp ve bilip dururken niçin Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorsunuz?» Halbuki onlar **Resûlüllah**'ın son **peygamber** olduğunu Tevrat'ta ve incil'de görüp, okumuşlardı. Onun hak **peygamber** olduğunu da çok iyi biliyorlardı. Hatta O'na îman edenlerin doğru yolda olduklarında da şüpheleri yoktu. Bu hakikatleri bildikleri halde yine de inkâr etmekten geri durmuyorlardı. Bunun için **Allahü teâlâ**, onlara «ey ehl-i kitap niçin hakkı batıla karıştırıyor ve bile bile hakkı gizliyorsunuz?» buyurmuştur. Onlar bildikleri halde hakkı gizliyor ve batılla" karıştırıyorlardı. Yahudi ve Hıristiyanların arasından bir kısmı ayrılıp, onun **peygamber**liğini kabul ediyordu. Bir kısmı inat ederek îmana gelmiyordu. Îmana gelmeyenler «**peygamber** bizden değildir» diyerek, bile bile inkâr ediyorlardı. Bu yolda inatlarının kurbanı oluyorlardı.

Bu âyet-i kerimede, mü'minlerin, mü'min olmayanların hile ve aldatmacalarına kapılmamalarına dikkat çekilmektedir. Mü'min, düşmanlarının hilelerine kapılarak, imanından vazgeçmemeli, bilâkis her an îmanını kuvvetlendirmelidir.

72

«Ehl-i kitaptan bir güruh şöyle dedi: Varın o mü'minlere indirilenlere gündüzün îman edin. Sonra da dönüp, küfredin. Belki onlar da dönerler.»

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Medine'ye hicret edince on sekiz ay namazı Beyt-i Mukaddes'e (Kudüs'e) doğru kılmıştır. Zira o zaman henüz kıble değişmemişti. Kıblenin değiştiği gün **Peygamber**imiz sabah namazını Kudüs'e doğru kılmış ve ikindi namazında iken ilâhî vahiy gelerek kıblenin değiştiğini bildirmiştir (Kütüb-i Sitte). Kıblenin değiştiğini duyan Yahudilerin ileri gelenleri, ayak takımına «siz varın gündüzün evvelinde o mü'minlere indirilenlere îman edin. Sonunda dönüp, küfredin- demişlerdir. Güya akıllarınca Müslümanlarla alay edecekler ve onları kandıracaklardı. Bunun için de ileri gelenleri, cahil ve sefih takımına «siz gündüz Muhammed'e, Kur'an'a ve onların kıblesine îman edin. Akşam tekrar inkâr ederek, kâfir olun. Ona iman edenleri de şüpheye düşürmek için «Tevrat'ta Muhammed'in hak **peygamber** olduğuna dair hiçbir bilgi yoktur», deyin» demişler. Halbuki onlar Tevrat'taki hakikati gizlemeye çalışıyorlardı. Çünkü Yüce Allah Tevrat'ta Resûlüllah'ın bütün özelliklerini bildirmiştir.

73

«Kendi dininize uyanlardan başkasına inanmayın. De ki: Şüphesiz doğru yol, Allah'ın yoludur. Derler ki: Size verilenin bir benzerinin de birine verildiğini veya Rabbinizin katında size hüccet gösterecekleri bir şeyi açıklamayın. De ki: Doğrusu fazilet Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah Vasidir, Alimdir.»

74

«O, dilediğine rahmetini tahsis eder. Allah, en büyük fazl ü inayet sahibidir.»

Yahudilerin reisleri, cahil ve ayak takımına «kendi dininize uyanlardan başkasına inanmayın. Çünkü doğrusu bizim dinimizdir» demişlerdi. Yüce Allah onların bu sözlerini reddederek: «Ya Muhammed, onlara de ki: «Doğru yol, Allah'ın yoludur. Allah katında hak din islâm'dır. Sana indirilen kitabın içinde her şey açıkça beyan

edilmiştir» buyurmuştur. Yahudiler beyinsizliklerini alenen ifade ederek, birbirlerine «size verilenin bir benzerinin de birine verildiğini veya Rabbinizin katında size hüccet gösterecekleri bir şeyi açıklamayın» demişlerdi. Onlar bu ifadeleriyle Tevrat gibi Kur'ân-ı Kerim'in de hak Kitap olduğuna işaret etmişlerdir. Fakat bu gerçeği itiraf etmekten çekinmişlerdir. Şayet itiraf etmiş olsalardı zaten Müslüman olacaklardı. Buna rağmen, Müslümanları kendi saflarına çekmek için, kendilerinin doğru yolda, Müslümanların ise batıl yolda olduğunu söylemişlerdir. Yüce Allah da, onların iddialarını reddederek sevgili habibine şöyle buyurmuştur: «O, dilediğine rahmeti tahsis eder. Allah, en büyük fazl ü inayet sahibidir.» O, rahmete lâyık olanı bilir ve ona rahmetini tahsis eder. Çünkü O, en büyük fazl ü inayet sahibidir.

75

«Ehl-i kitaptan öylesi vardır ki, kantarla emanet etsen onu sana öder. Öylesi de vardır ki, bir tek altın emanet etsen tepesine dikilmedikçe onu sana ödemez. Bu, onların: Ümmîter hakkında bize karşı bir yol yoktur demelerindendir. Onlar bile bile Allah'a karşı yalan söylemektedirler.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Kureyşten bir zat Abdullah ibn Selâm'a iki yüz vakıyye altın emanet bırakmıştı. Daha sonra emanetini isteyince Abdullah olduğu gibi teslim etmişti. Yine Kureyş'ten bir zat Yahudilerden Fenhas ibn Azuraya bir altın emanet etmişti. Bilâhare sahibi emaneti isteyince vermemiş, inkâr etmişti. **Allahü teâlâ**, bu âyette emaneti muhafaza edenleri medhetmiş, emanete ihanet edenleri ise zemmetmiştir. Ve şöyle buyurmuştur: «Ehl-i kitaptan öylesi vardır ki, kantarla emanet etsen onu bana öder. Öylesi de vardır ki, bir tek altın emanet etsen tepesine dikilmedikçe onu sana ödemez. Onu kendisi için ganimet kabul eder-Nitekim zamanımızdaki Müslümanların çoğu da böyledir. Kendilerine bir şey emanet edildiği zaman ona ihanet ederler. Emaneti olduğu gibi sahibine vermezler. Kendi mallan gibi tasarruf ederler.

Ehl-i kitap, bizim dinimizden almayanların malları bize helâldir, tıpkı haraç gibi demişlerdir. Bu suretle başkasının malını kendilerine

helâl kılmışlar ve Tevrat'ta da hüküm böyledir, demişlerdi. Onlar bile bile Allah'a karşı yalan söylemişlerdir. Çünkü ilâhî kitapların hiçbirinde emanete ihanet mubah kılınmamıştır. Hepsinde yasaklanmıştır.

76

«Hayır, kim ahdini yerine getirir ve sakınırsa şüphe yok ki, Allah, sakınanları sever.»

Allahü teâlâ, bu hususta onlardan ahd-i misak almış ve «kim ahdini yerine getirir ve sakınırsa şüphe yok ki, Allah, sakınanları sever» buyurmuştur. Kendilerine bir şey emanet edilenler, emaneti muhafaza hususunda Allah'dan korksunlar. Emanete ihanet ederek başkasına zulmetmesinler. Allah'ın emrine itaat edenleri ve O'ndan sakınanları Allah sever.

Bu âyet-i celilede şuna da işaret vardır: Bir mü'min, mü'min kardeşine ihanet ederse îman-ı kâmil sahibi olamaz. İman-ı kâmil sahibi olmadığı gibi, kendini Müslümanlara ihanet eden Yahudilere benzetmiş olur. Çünkü onlar ahdinden dönmüş, emânete ihanet etmişlerdir. Mü'min de emanete ihanet edince ahdinden dönmüş olur. Yüce Allah ahdinden dönenleri asla sevmez.

77

«Allah'ın ahdini ve kendi yeminlerini az bir pahaya değiştirenlerin, İşte onların âhirette hiçbir nasibi yoktur. Allah, kıyamet günü onlarla konuşmaz. Onlara bakmaz. Onlan temize çıkarmaz. Onlar için pek acıklı bir azap vardır.»

Bu âyet-i celile ahidlerine ve yeminlerine riayet etmeyenlerin, âdî bir menfaat uğruna mukaddesatını feda edenlerin uğrayacakları azabı bildirir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre, bu âyet Abdullah İbni Eşva' ile îmrü'l-Kays hakkında nazil olmuştur: Bunlardan biri diğerinden hak dava etmiş. Dava edilen ise hakkı inkâr etmek için yalan yere andiç-m iştir. And içen hak sahibinin hakkını inkâr etmiştir. Onların yalan yere and içmelerinden dolayı bu âyet inzal olmuştur.

Bazılarına göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: Yahudi âlimleri ve reisleri bir araya gelerek **Peygamber**imizin Tevrat'taki sıfatlanın değiştirmişler, insanlardan gizlemişler, buna mukabil bir takım menfaatler elde etmişlerdir. Az bir menfaat karşılığı dinlerini satmışlardır. Bu âyet onlar hakkında nazil olmuştur.

Bazılarına göre de bunun nüzul sebebi şudur: Yahudi âlimlerinden bir cemaat Şam'dan kalkarak Müslüman olmak için Medine'ye gelirler. Daha **Peygamber**imize gelmeden yolda Yahudilerin reislerinden ve azılılarından Kâ'b İbni Eşrefi görürler. Kâ'b, onlara niçin geldiklerini sorar. Onlar, Müslüman olmak için geldiklerini söylerler. Kâ'b, «Muhammed'in gerçek **peygamber** olduğunu biliyor musunuz?» der. Onlar «Evet, biliyoruz' derler. Kâ'b: «Siz, Müslüman olmakla benim size vereceğim bir çok hediyeden mahrum oldunuz. Şayet Müslüman olmasaydınız, ben size bir çok hediye verecektim» der. Onlar: «Sen biraz sabret. Bize düşünme payı ver, biraz düşünelim» derler. Bir müddet düşündükten sonra «biz yanlış duymuşuz, Tevrat'ta bizim sıfatlarını bulduğumuz Muhammed bu değildir- diyerek yemin ederler. Ve islâm'a girmekten vazgeçerler.

Bunun üzerine Kâ'b, onların her birine sekizer arşın (metre) bez ile sekizer ölçek arpa verir. Yüce Allah, bu âyeti onlar hakkında inzal edip, buyurdu ki: «Allah'ın ahdini ve kendi yeminlerini az bir pahaya değiştirenlerin, işte onların âhirette hiç bir nasibleri yoktur. Allah kıyamet günü onlarla konuşmaz. Onlara bakmaz.» Allah, onlara rahmet nazanyla bakmaz. Onların günahlarını bağışlamaz, onları elim bir azap ile cezalandırır.

78

«Onlardan bir güruh vardır ki, kitaptan olmadığı halde kitaptan zannedilsin diye dillerini eğip, bükerler. O Allah katından olmadığı halde "Allah katındandır' derler. Allah'a karşı, kendileri bilip dururken, yalan söylerler.»

Yahudilerden bir taife, kitaplarında zikredilen Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'in sıfatlarını değiştirmişlerdi. Onunla ilgili kısmı okudukları zaman yanlış okumuşlar, daha da ileri giderek, dinleyenleri şaşırtmak için «o Allah

katındandır» demişlerdi. Halbuki okudukları Allah katından değildi. Bile bile Allah'a karşı yalan söylemişlerdi. Söylediklerinin ve okuduklarının yalan olduğunu kendileri çok iyi biliyordu.

79

«Hiçbir beşere yakışmaz ki, Allah kendisine kitabı, hükmü ve **peygamber**liği versin de sonra o, İnsanlara, Allah'ı bırakıp da, bana kul olun desin. Fakat, Kitabı okuyup öğrettiğinize göre Rabb'e kul olun demek yaraşır.»

«**Allahü teâlâ**'nın, kendisine kitap, hüküm ve **peygamber**lik verdiği mümtaz simalardan hiç biri insanlara, Allah'ı bırakın da bana kul olun ve bana ibadet edin dememiştir. Çünkü onlar insanların en seçkinleridir.»

Bazılarına göre bu âyetin, nüzul sebebi şudur: Yahudi ve Hıristiyanlar Hazret-i İbrahim'in kendilerinden olduğunu söylemişlerdi. Bu yüzden aralarında münakaşa çıkmış ve her iki grup da İbrahim (aleyhisselâm)'i kendilerinden kabul etmişlerdi. Aralarında anlaşamayınca **Peygamber**imizi hakem tayin etmişler ve gelip durumu kendisine bildirmişlerdi. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), onlara «sizin hiç biriniz ibrahim (aleyhisselâm)'den değilsiniz. Çünkü siz Allah'a eş tutuyorsunuz» demiştir (Müslim).

Buna kızan Yahudi ve Hıristiyanlar «sen, bizim senden başkasını dost edinmemizi istemiyorsun» demişlerdi. Halbuki **Peygamber**imiz, onların Allah'a îman etmesini istiyordu. Fakat onlar bunu hazmedemiyorlardı. Yüce Allah bu âyeti inzal ederek «hiç bir beşer yoktur ki, Allah kendisine Kur'an versin, onda haramı - helali bildirsin ve kendisine **peygamber**lik de versin, sonra o, insanlara «Allah'ı bırakın da, bana kulluk edin» desin.- Bu mümkün değildir. Fakat insanları hakka davet etmek, onların görevidir. **Peygamber**lerin hepsi bu görevi yapmış ve insanları Allah'a kul olmaya davet etmişlerdir. **Peygamber**ler, insanlara hakkı tebliğ ederken, onların âlim, fakih, Allah'a ibadet edicilerden olmalarını da istemişler.

Âlim, bildiği ile amel edendir. Bildiği ile amel etmeyen âlim değildir. İlmiyle menfaat temin edip, ameli terk edenler Allah katında en büyük cezaya uğrayacaklardır. Haktan ayrılıp menfaat karşılığı fetva verenler çok elim bir azaba uğrayacaklardır. Cahil bilmediği için ameli terk etmiştir. Âlim bildiği halde amel etmemiştir. Elbette âlimin mes'ûliyeti cahilinkinden çok fazladır. Amelsiz ve takvasız ilimle Allah'a yaklaşılsaydı, şeytanın herkesden çok Allah'a yakın olması gerekirdi. Çünkü o herkesten daha bilgiliydi. Bildiği ile amel etmek ve takva sahibi olmak en büyük ilimdir. Hakikî ilim ise Allah'ı bilmektir.

80

«Size melekleri ve **peygamber**leri Rab olarak benimsemenizi de emretmez. Siz Müslüman olduktan sonra, size küfretmenizi mi emredecek?»

Allahü teâlâ **peygamber**leri, insanlara Allah'ın emirlerini bildirmek için göndermiştir. Onlar, insanları Allah'a ibadet ve itaate davet ederek hak dine çağırmışlardır. **Peygamber**lerden hiçbiri insanların, melekleri ve **peygamber**leri Rab olarak kabul etmesini istememişlerdir. Çünkü bu tevhid akidesine muhaliftir. **Peygamber**ler tevhid akidesine muhalif hiçbir şeyi emretmezler.

81

«Hani Allah, **peygamber**lerden ahid almıştı: Yemin olsun ki, size kitabı, hikmeti verdim. Sizde olanı tasdik edici bir **peygamber** gelecek. Mutlaka ona inanacak ve ona mutlaka yardım edeceksiniz. İkrar edip de ahdi kabul ettiniz mi? demişti. Onlar da: ikrar ettik demişlerdi. Allah da: Şahîd olun, ben de sizinle beraber sahicilerdenim, demişti.»

Allahü teâlâ, **peygamber**lerinden kuvvetli ve sağlam ahidler almıştı. Bu ahde bizzat kendisi şahidlik ettiği gibi, **peygamber**lerden de şahidler tutmuştu. Ve onlara: «Bu ahd ü misakı kabul edip, Allah'ın bu ağır yükünü omuzlayacak mısınız?» Onlar bu ahd ü misakı «kabul ettik» dediler. Bu emir bütün **peygamber**lere

şamildir. Peygamberlere indirilen kitaplarda Hazret-i Peygamberin sıfatları belirtilmiştir.

Âyette «sizde olanı tasdik edici bir peygamber gelecek-buyurulmustur. Gelecek olan peygamber Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) 'dir. Daha gönderilmeden onun peygamberliğini tasdik etmeleri hulusun da Yüce Allah bütün peygamberlerden ve ümmetlerinden kuvvetli ve sağlam ahidler almıştı. Ve onlara: -«Mutlaka ona inanacak ve mutlaka ona yardım edeceksiniz» buyurmuştur. Onlar da ahidlerinde duracaklarını bildirmişlerdi de, Allahü teâlâ: «Şahid olun. Ben de, sizinle beraber şahidlerdenim» demişti. Yüce Allah ahidleşenlerîn kimini kimine şahid tutmuştur.

Allahü teâlâ'nın şahidliği, peygamberlerine çeşitli mucizeler vermesidir. Yukarda da belirtildiği gibi Yüce Allah her peygambere, peygamberliğini isbat için çeşitli mucizeler vermiştir. Onların mucizeleri karşısında insanlar âciz kalmıştır.

82

«Artık kim bundan sonra yüz çevirirse, işte onlar fâsıklardandır.»

Ahdini bozanlar, îmandan yüz çevirenler fasıkların tâ kendisidir. Onlar Allah'a verdikleri sözden dönmüşlerdir. O'nun dinini bırakıp, başka bir din aramışlardır.

Bu âyetin nüzul sebebi şöyledir: Kâ'b İbni Eşref ile yandaşları Hazret-i ibrahim hakkında münakaşa etmişlerdi. Hangisinin haklı olduğunu öğrenmek için de Peygamberimize gelip müracaat etmişlerdi. Peygamberimiz de «hiç biriniz İbrahim'in dini üzere değilsiniz. Çünkü siz inkarcılardansınız' demiştir. Onlar da «biz, senin hükmüne razı değiliz ve senin dinine de inanmıyoruz» cevabını vermişlerdir. Bunun üzerine Yüce Allah da bu âyeti inzal ederek: «Onlar, Allah'ın dinini bırakıp da, başka bir din mi arıyorlar? Oysa göklerde ve yerde kim varsa ister istemez O'na teslim olmuştur.» Yerde ve göktekilerin hepsi Yüce Allah'ın emirlerine mutî olmuşlardır. Kimse O'nun hükmünün dışına çıkamaz.

İmam-ı Mücahid'e göre, Müslüman Allah'a gönülden secde ederek teslim olur. Kâfir ise istemeyerek Allah'a teslim olur. Ona yerleri ve gökleri kim yarattı, diye sorulduğu zaman, ister istemez Allah yarattı, diyecektir.

83

«Yoksa Allah'ın dininden başkasını mı arıyorlar? Oysa göklerde ve yerde kim varsa ister istemez O'na teslim olmuştur. Nihayet O'na döndürülüp götürüleceksiniz.»

Bazılarına göre, gök ehli meleklerdir. Melekler Allah'ın bütün hükümlerine mutidirler. Yer ehli ise, insanlardır. İnsanlardan mü'min olanlar kendi arzularıyla Allah'ın emirlerine boyun eğmişlerdir. Kâfirler ise, «halikımız Allah'tır» derler. Fakat Allah'ın dinini kabul etmedikleri için, O'nun emirlerine tâbi olmazlar. Yine küfürlerine devam ederler. Putlara taparlar da, onun âciz olduğunu hiçbir şeye gücü yetmediğini, her şeyi var edenin Allah olduğunu söylerler. Bu noktada Allah'a teslim oluyorlar da, O'nun emirlerini kabul etmiyorlar. **Allahü teâlâ** da, onlar için: «Bunlar İslâm'dan başka din mi arıyorlar?» buyurmuştur. Nihayet onlar Allah'a döndürülüp götürüleceklerdir.

84

«De ki; Allah'a îman ettik. Bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve oğullarına indirilenlere, Musa'ya, İsa'ya ve **peygamber**lere Hableri tarafından verilenlere de îman ettik. Onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeyiz. Biz, O'na teslim olanlarız.»

Allahü teâlâ, onların durumunu zikrettikten sonra, sevgili habibine hitap ederek buyuruyor ki: «Yâ Muhammed, îman edenler, iman etmeyenlere: Biz Allah'a iman ettik. Bize indirilen- Kur'an'a, ibrahim'e, İsmail'e, Ishak'a, Ya'kub'a, oğullarına, Musa'ya, İsa'ya ve bütün **peygamber**lere Rableri tarafından verilenlere de îman ettik. Onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeyiz. Birini diğerinden asla ayırmayız' desinler. Müslümanlar **peygamber**ler arasında bir ayırım yapmamışlardır. Zira ayırım yapmak îmana muhaliftir.

85

«Kim İslâm'dan başka bir din ararsa ondan asla kabul olunmaz. Ve o, âhirette en büyük zarara uğrayanlardandır.»

Bu âyet-i celile: Mukays ibn Dabâbe, Haris ibn Süveyd ve arkadaşları hakkında nazil olmuştur. Âyet her ne kadar bunlar hakkında nazil olmuşsa da, hükmü umûmîdir. Bunlar islâm'ı beğenmeyerek, kendilerine yeni bir din aramışlar, mensup oldukları dinin İslâm'dan daha üstün olduğunu söylemişlerdi. Bu zihniyetti olanlar için, Yüce Allah şöyle buyuruyor; «Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, ondan asla kabul olunmaz ve o, âhirette en büyük zarara uğrayanlardandır.»

Yukarıda da belirtildiği gibi, Allah katında makbul din İslâm'dır. Kim bundan başka bir dine tevessül ederse, o din Allah katında asla makbul değildir.

86

«İman ettikten, **peygamber**in hak olduğuna şehadet ettikten ve kendilerine apaçık deliller geldikten sonra, küfre sapan bir kavmi Allah nasıl hidayete eriştirir? Allah, zalimler güruhunu hidayete götürmez.»

Allah'a ve Resûlü'ne îman edip, kendilerine apaçık deliller geldikten sonra, bu hakikatleri görüp, inkâr eden bir kavmi Allah nasıl hidayete eriştirir? Allah'ın rahmetinden ümit kesilmez. Yüce Allah dilediğini hidayete erdirir. Fakat âyette bahsedilen zümre Allah ve Resûlü'ne îman edip, hakikati gördükten sonra, inkâr ederek kâfir olanlardır. Onlar îmandan dönmekle kendilerine zulmetmişlerdir. **Allahü teâlâ**, îmandan dönmek suretiyle kendi nefislerine zulmedenleri hidayete erdirmez. Ancak küfürlerinden vazgeçerin, günahlarına tevbe - istiğfar ederlerse Allah o zaman, onları hidayete erdirir.

Soru: Bu âyette **Allahü teâlâ**, îmandan sonra küfre dönenleri zalimleri hidayete erdirmez buyurmaktadır. Halbuki bir çok mürted ve zalim İslâm'ı kabul ettikten sonra **Allahü teâlâ** onlara hidayet etmiştir. Bundaki hikmet nedir?

Cevap: Kâfir küfründen, zalim de zulmünden vazgeçmedikçe Yüce Allah onları hidayete erdirmez. Ancak kâfir küfründen, zalim

de zulmünden vazgeçip, tevbe-istiğfar ederse Yüce Allah onlara hidayet eder. Bunların hidayete ermeleri kendi ellerindedir. Çünkü **Allahü teâlâ peygamber**ler vasıtasıyla kısanlara hak ile batılı bildirmiş onları kendi iradeleriyle haşhaşa bırakmıştır. Dileyen hidayeti dileyendalâleti seçer. Hidayeti arzu edeni Yüce Allah hidayete Arzu etmeyeni de hidayete erdirmez.

87

«İşte bunların cezası Allah'ın, meleklerin, insanların hepsinin lanetine uğramalarıdır.»

88

«Ebediyyen onun içindedirler. Onlardan azap hafifletilmez. Onlara rahmet nazarıyla bakılmaz.»

89

«Ancak bunun ardından tevbe edip, düzelenler müstesnadır. Doğrusu Allah gafurdur, rahimdir.»

İslâm'ı kabul ettikten sonra, tekrar küfre dönenlerin cezası Allah'ın lanetine uğrayarak rahmetinden kovulmalarıdır. Allah'ın lanetine uğrayanlar meleklerin ve insanların da lanetine uğramışlardır. Zira Allah'ın sevmediğini hiç bir mahlûkat sevmez. Eğer bir kimse, birine lanet eder de, lanet edilen ona müstehak değilse, o lanet kâfirlerin üzerine döner. Müslüman olmayana lanet etmek caizdir. Müslümanın Müslümana lanet etmesi asla caiz değildir. Şayet Müslüman, din kardeşine lanet ederse, kıyamet günü o, bütün mah-Iûkatın lanetine uğrar. Din kardeşine lanet etmek o kadar tehlikelidir. Müslümanların buna çok dikkat etmesi gerekir.

Allah'ın ve, diğer mahlûkatın lanetine uğrayanlar ebedi olarak azapta kalıcıdırlar. Onlardan Allah'ın azabı asla hafifletilmez. Çünkü azabı hafifletecek olan Allah'dır. O'nun lanetine uğrayanlar elbette rahmetinden kovulmuşlardır. Rahmetinden kovulanlar ebedi azabında kalacak olanlardır. Yukarıda da işaret edildiği gibi, küfür ve zulümlerinden vazgeçip, ihlâsla tevbe ederler ve amel-i salih işlerlerse Yüce Allah onların günahlarını bağışlar. Onları hidayete

erdirir. Allah, gafur ve rahimdir, günahlarından tevbe edenleri esirger ve bağışlar.

90

«îman ettikten sonra küfredip de, küfürleri artanlar var ya, onların tevbeleri kabul edilmeyecektir. İşte onlar sapıkların tâ kendileridir.»

Bu âyetin nüzul sebebi şudur; Bazı kimseler İslâm'ı kabul ettikten sonra tekrar küfre dönmüşlerdi. Haris de bunlardan biriydi. Kız kardeşi, Hâris'e bir mektup yazarak, Allah tövbelerinizi kabul edecek, gelin tevbe edin, demişti. Bu haber Mekke'de yayılınca, onlar daha da şımararak şöyle demişler: «Muhammed ne söylerse söylesin. Biz onun ölümüne kadar burada kalacağız. Şayet gönlümüz îman etmek isterse îman ederiz. Biz ne zaman iman edersek tevbemiz kabul olacak. Çünkü Hâris'in kardeşi tevbemizin kabul olacağım söylemiştir- demişlerdi. Yüce Allah, onların batıl iddialarını reddederek: «iman ettikten sonra küfredip, küfürlerini artıranlar var ya, onların tevbeleri kabul edilmeyecektir» buyurmuştur. Zira onlar daima küfür içindedirler. Onların bütün işleri ve hareketleri küfürlerini artırmaktır. Bu balamdan onlar tevbe etseler bile tevbeleri kabul olmayacaktır. Çünkü onlar ihlâsla, samimiyetle tevbe etmezler. İhlâsla yapılmayan tevbe de Allah indinde makbul değildir.

91

«Doğrusu küfredip de, kâfir olarak ölenlerin hiç birinden yer yüzünü dolduracak kadar fidye verseler bile kabul edilmeyecektir. İşte onlar için eüm bir azap vardır. Onların hiç bir yardımcıları da yoktur.»

İmandan sonra tekrar küfre dönmeleri kendilerini helak etmiştir. İmansız olarak ölenler, Allah'ın azabından kurtulmak için yer yüzünü dolduracak kadar fidye verseler bile, o fidyeleri asla kabul edilmeyecektir. İman olmadıkça dünyada yaptıkları iyilik kat'iyetle kendilerine fayda vermeyecektir. Onlar için çok elim bir azap vardır. Onları Allah'ın azabmdan kurtaracak bir yardımcıları da yoktur. Müslüman bundan ibret alarak îmanını tehlikeye düşürecek her şeyden kaçınmalıdır. Çünkü imansız amelin hiç faydası yoktur.

Hatta o amel dünya kadar bile olsa bir fayda vermesi söz konusu değildir.

Bu âyet, kıyamet günü imansız hiç bir şeyin fayda vermeyeceğine işaret etmektedir. Eğer iman ve amel-i salih olmazsa, Allah katında hiç bir şey fayda vermez. Bu âyetlerde imandan başka hiç bir şeyin fayda vermeyeceğini Yüce Allah bildirmektedir. Mü'min, bundan ders alarak dinin ahkâmını tam manasıyla yapmalı, boş yere ömrünü geçirmemeli, salih amele devam ederek ölmeden önce kendisine saadet kapılarını açmalıdır.

92

«Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe iyiliğe erişemezsiniz. Her ne infak ederseniz şüphesiz ki, Allah onu bilir.»

Bu âyet-i kerîme, mü'minlere Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanına mazhar olmanın yollarını gösterir. Allah yolunda sevdiklerinizden vermedikçe iyiliğe kavuşamazsınız. Allah yolunda infak etmek, O'nun rahmetine kavuşmak için bir vesiledir. Allah katında sevapların en büyüğü yapılan tasadduktur. Mal canın yongasıdır. Onun bir kısmını Allah rızası için vermek herkesin işi değildir. Nefsin baskısından kurtulup onu Allah yolunda harcamak büyük fedakârlık ister. Onun için Yüce Allah «sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe iyiliğe erişemezsiniz» buyurmuştur. İnfakın birincisi zekâttır. Zekâtını vermeyen mü'min Allah'ın «zekâtınızı veriniz» emrini çiğnemiş olur. Allah'ın emirlerini çiğneyenler ise, asla iyiliğe erişemezler. Zekâtlarını vermeyenler âhiret saadetinden de mahrum olurlar. Zekât, sahibini cimrilikten ve mala mahkûmiyetten kurtararak, Allah sevgisini kazandırır. Zekâtlarını vermeyenler mala köle olmaktan ve Allah'ın azabını kazanmaktan başka bir şey elde edemezler. Allah yolunda gizli-âşikâr yapılan infakların hepsini O bilir. Ona göre dünyevi ve uhrevi mükâfatını verir. Bunun için sahabe-i kiram infak hususunda yarış etmişlerdir. Ömer ibn Abdülâziz deve yükleri ile şeker alarak halka tasadduk ederdi. «Şeker yerine parasını niçin tasadduk etmiyorsunuz?» diye sorulduğunda, «Şekeri çok seviyorum da, onun için tasadduk ediyorum» cevabını verirdi. Çünkü âyette: -Sevdiğiniz şeylerden

infak etmedikçe iyiliğe erişemezsiniz» buyurulmuştur. Abdülâziz de bunu kendisine şiar edinmişti.

Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) güzel bir cariye satın almıştı. Cariye, dürüst, ahlâklı olduğu için Hazret-i Ömer çok sevmişti. Bir müddet sonra da cariyeyi âzâd etmişti. Bu hareketinin sebebi sorulduğunda, -İnsanlar sevdiklerinden Allah yolunda infak etmedikçe arzu ettiklerine kavuşamazlar» demişti. Evet insanlar Allah yolunda sevdiklerinden tasadduk etmedikçe, sevdiklerine kavuşamazlar.

Hazret-i Âişe (radıyallahü anh)'nin yaldızlı bir Kur'ân'ı bulunuyordu. Onun yazısı ve yaldızı çok hoşuna gidiyordu. Bu âyete gelince durur ve hemen Kur'ân-ı Kerîm'i sattırır, parasını tasadduk eder.

Harun Reşid'in hanımı otuz bin altın vererek bir Kur'ân-ı Kerim yazdırır. Kur'ân'i eline aldığı zaman çok hoşuna gider, içini açınca ilk önce bu âyeti görür ve hemen Kur'ân'ı sattırır, parasını fakirlere tasadduk eder. Niçin böyle yaptığı sorulduğunda, şu anda benim için bundan daha kıymetli ve sevimli bir şey olmadığından böyle yaptım, der.

Görülüyor ki, bu âyetin önemini anlayanlar sevdikleri şeyleri derhal Allah rızası için tasadduk etmişlerdir. Onlar fani olan şeylerle, ebedi olanı kazanmışlardır. Çünkü dünyadakilerin hepsi fani, âhirettekilerin hepsi bakidir. Mü’min bundan ibret alarak fani şeylerin esiri olmamalıdır. Dünya için âhiretinl yıkmamalıdır.

İnfak: Allah rızası için verilen sadaka ve zekât bir infaktır. Bir hayır müessesesini idame ettirmek için yapılan yardım bir infaktır. İslâm'ı müdafaa etmek için savaşmak bedeni bir infaktır. Allah rızası için, insanlara kavli ve fiili yardımda bulunmak bir infaktır. Müslümanın ihtiyacını karşılamak bir infaktır. Müslüman, kudreti nisbetinde infakta bulunmadıkça iyiliğe erişmiş olamaz. Müslüman, Allah rızası için tasadduk etmeyi kendine şiar edinmelidir.

93

«Tevrat inmeden evvel İsrailoğullarının kendi nefsine haram kıldığından başka bütün yiyecekler onlara helâl idi. De ki: Eğer sadıklardan iseniz haydi Tevrat'ı getirin de okuyun.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Yâkup (aleyhisselâm) bir gün Beyt-i Mukaddes'e giderken yolda insan şekline girmiş bir melekle karşılaşır. Onu hırsız zannederek münakaşaya tutuşurlar. Münakaşa esnasında melek, Yâkub (aleyhisselâm) 'un ayağını incitir, Yâkub (aleyhisselâm) bundan çok ıztırap duyar. Ve 'Eger ayağımdaki arıza giderse sevdiğim taamları yemeyeceğim' diye nezreder. Onun sevdiği taamlar deve eti ile deve sütü idi. Bilâhare ayağındaki arıza gider ve nezrettiklerini yemez. Bunlar Allah'ın kendisine haram kıldığı şeyler değildir, bizzat kendisinin kendi nefsine haram kıldığı şeylerdir. Yâkub (aleyhisselâm)'un bu durumunu bilen Yahudiler «bunları Yâkub kendisine haram kılmadı. Bizzat Allah haram kıldı. Tevrat'ta da haram olduğuna dair hüküm vardır» demişlerdir. Kendilerine de deve eti ile deve sütünü haram kılmışlardı. Yüce Allah onların yalanlarını reddederek söyle buyurmuştur:

«Tevrat inmeden evvel İsrailoğullarının kendi nefislerine haram kıldığından başka bütün yiyecekler onlara helâl idi.» Ancak bütün dinlerde olduğu gibi kan, boğazlanmadan ölen hayvan eti ve domuz eti haram kılınmıştır, İsrailoğullarının kendilerine haram kıldığı şeyler Tevratta haram kılınmamıştır. **Allahü teâlâ** onların iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, onlara de ki: Eğer sözünüzde doğru iseniz haydi Tevrat'ı getirin de okuyun, deve sütünün ve etinin onda haram olup olmadığını görerelim.» **Peygamber**den bu sözleri duyan Yahudiler kitaplarını getiremeyince «Nûh zamanından beri haram kılındı» demişlerdir.

İmam-ı Züccac şöyle demiştir: Bu âyet-i celile **Hazret-i Muhammed**'in risaletine delâlet eder. Çünkü **Peygamber**imiz Yahudilerin kitabında bulunmayan şeyleri kendilerine açıkça beyan etmiştir. Onlar hakikatleri gizlemeye çalışsalar bile gerçeği kendilerine olduğu gibi söylemiştir. Yahudilere «kitabınızı getirin» dediği zaman onlar kitaplarını getirememiştir. Çünkü onların

söylediği Tevrat'ta yoktur. Zira onlar, **Resûlüllah**'ın vahiy ile konuştuğunu biliyorlardı. Buna rağmen yine de hakkı gizlemeye çalışıyorlardı.

94

«Bundan sonra kim Allah'a karşı yalan isnad ederse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.»

Bu hakikatler açığa çıktıktan sonra, kitapta olmadığı halde «kitapta böyledir» diyerek Allah'a karşı yalan isnad edenler zâlimlerin tâ kendileridir. Kendi nefislerine zulmedenler elbette Allah'ın azabına müstehak olacaklardır.

95

«De ki: Allah doğru buyurmuştur. O halde İslâm'a yönelerek İbrahim'in dinine uyun. O, müşriklerden değildi.»

Yâ Muhammed, iman etmeyenlere de ki: «Allah doğru buyurmuştur. O halde islâm'a girerek İbrahim'in dinine uyun.» Ehl-i kitap, kendilerinin Hazret-i İbrahim'in dini üzere olduğunu söylüyorlardı. Yüce Allah da, onlara «O halde İslâm'a girerek İbrahim'in dinine uyun» buyurmuştur. Zira İbrahim (aleyhisselâm) müşriklerden değildi. O hanif dini üzereydi. Yukarıda da belirtildiği gibi bütün **peygamber**lerin getirdiği dinin ismi İslâm'dır. Bu bakımdan Yüce Allah: «İslâm'a girerek ibrahim'in dinine uyun» buyurmuştur.

Zamanımızda da, ilim adamı kisvesine bürünen bazı zavallılar makam, mevki ve şöhret kazanmak için Allah'ın kitabında olmayanları var göstererek yalan-yanlış fetva verme cür'etinde bulunmuşlar, Allah'ın âyetlerini kendilerine göre te'vil etmişlerdir. Vay onların haline, işte onlar zalimlerin ta kendileridir. Onlar Allah'a karşı yalan isnat ederler. Tıpkı Yahudilerin ettiği gibi. Allah'a karşı yulan isnat edenden daha kötü kim olabilir?.

96

«Doğrusu insanlar için kurulan ilk ev Mekke'deki o çok mübarek ve bütün âlemlere hidayet olan Kâ'bedir.»

Kâinatın sahibi ve Halikı olan Yüce Allah'a, yer yüzünde insanların ibadet etmeleri için Hazret-i İbrahim tarafından kurulan ilk ev Kabe'dir. O çok mübarek ve bütün âlemler için hidayet kaynacıdır. Orası Allah'ın evidir. Bereketi çok olup, günahların bağışlanacağı yerdir. Ona ikram ve hürmet Allah'a ve Resulüne hürmettir. Ona itaatsizlik, Allah'a ve Resûlü'ne itaatsizliktir.

Bir rivayete göre, Kâ'be-i Muazzama, yer ile göğün yaratıldığı sırada su üstünde, melekler tarafından bir beyaz köpük halinde vuruda getirilmiştir. Yer daha sonra bunun altında teşekkül etmiştir. Adem (aleyhisselâm) cennetten yeryüzüne indirilince melekler kendisine 'Bu Beyt-i Muazzama'yi tavaf et. Biz bunu senden iki bin yıl önce tavaf ettik' demişlerdir. Bu mübarek Beyt Hazret-i İbrahim ile oğlu İsmail tarafından inşa edilmiştir. Bütün müminlerin kıblegâhı olup, her tarafına doğru namaz kılınır. Hazret-i İbrahim'den beri insanların ziyaretgâhı olmuştur. Kuşlar onun üzerinden asla uçmazlar, ona tazim için etrafında dolaşırlar. Bu âyet ona tazim ve hürmeti isbat için indirilmiştir.

Imam-ı Kelbi şöyle der: «Beytullah ilk önce Âdem (aleyhisselâm) tarafından inşa edilmiştir. Halk Nüh (aleyhisselâm) zamanına kadar onu kıblegâh edinmiştir. Nûh tufanında **Allahü teâlâ** onu meleklere altıncı kat semaya kaldırtmıştır. Şimdi orası Beytü'l-Mâmur olarak bilinmekte olup günde yetmiş bin melek tarafından tavaf edilir. Tavaf edenlere bir daha kıyamete kadar sıra gelmez.»

97

«Orada apaçık alâmetlerle, İbrahim'in makamı vardır. Kim oraya girerse emin olur. Ona yol bulabilen herkesin Kâbe'yi haccetmesi insanlar üzerinde Allah'ın bir hakkıdır: Kim inkâr ederse bilsin ki, doğrusu Allah, âlemlerden müstağnidir.»

Orada mü’minler için apaçık alâmetler vardır. Hacerül-Esved ve Hazret-i ibrahim'in makamı gibi. Beytullah'a girenler her şeyden emin olurlar. Hâlis niyetle Allah'ın evine girenler elbette O'nun azabından emin olurlar. Ona gitmek için yol bulabilen herkesin Kabe'yi haccetmesi insanlar üzerinde Allah'ın bir hakkıdır. Haccın farziyyetini inkâr edenler kâfir olur. İslâm'ın beş şartından biri olan

hac ibadeti, durumu yerinde olan mü'minlere farz kılınmış olup, insanlar üzerinde Allah'ın hakkıdır. Durumu yerinde olup da, hac etmeyenler Allah 'in hakkım çiğnemiş olurlar. Unutulmamalıdır ki, bu ibadetin terk edilmesinin mes'uliyeti çok ağırdır.

Buna mukabil Allah rızası için haccedenlerin, kul hakkı haricindeki bütün günahlarının bağışlanacağını sevgili **Peygamber**imiz müjdelemektedir. Bu ne büyük müjdedir. Mü'min bunun üzerinde çok düşünmelidir. Nitekim Hazret-i Ali şöyle rivayet etmiştir: -**Peygamber**imiz bir gün hutbe okurken şöyle dedi: «Ey insanlar Yüce Allah sizin üzerinize haccı farz kıldı. Hacca gidecek durumda olup da, gitmeyenlerin hali Yahudi, Hıristiyan ve Mecusi gibidir. Çünkü onlar Allah'ın evini hafife almışlardır. Hacca gidecak durumda olup da, gitmeyenler Allah'ın hakkını çiğnedikleri gibi, bu ibadeti de hafife almışlardır. Bu bakımdan onlara benzemektedirler. Ancak hacca gidemeyecek durumda olanlar, hastalar ve oraya gitmek için yol bulamayanlar müstesnadır. Onlar için bir vebal yoktur. Böyle bir özür söz konusu olmadan gitmeyenler, benim şefaatimden mahrum ulurlar. Onlar benim kevserimden de içemezler.»

Resûlüllah'ın bu sözüne dikkat et. Onun şefaatinden mahrum olmamak istiyorsan hac ibadetini terk etme. Dünya malına tamah edip **Resûlüllah**'ın şefaatinden mahrum olma. Sana malı verene karşı'cimrilik yapma, emrine itaat et, rahmetine nail ol. Cennetin de, cehennemin de burada kazanıldığını unutma.

98

«De ki: Ey ehl-i kitap, Allah ne yaptığınıza hakkıyla şahid iken niçin Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorsunuz?»

Yâ Muhammed, Yahudi ve Hıristiyanlara söyle, Yüce Allah onların yaptıkları her şeyi bilir. Böyle iken niçin Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar? Allah'ın âyetlerini inkâr edenler, çok elim bir azaba uğrayarak cezalarını göreceklerdir. Yahudi ve Hıristiyanlar Allah'ın âyetlerini bile bile inkâr ediyorlardı.

99

«De ki: Ey ehl-i kitap, siz doğru olduğuna şahit iken - Allah yolunu eğri göstermeye yeltenerek- İman edenleri niçin Allah yolundan çeviriyorsunuz? Allah, yaptıklarınızdan gafil değildir.»

Allahü teâlâ da, onlara: «Ey ehl-i kitap Müslümanların doğru yolda olduklarına sizler şahid iken Allah yolunu onlara eğri göstermeye yeltenerek, niçin îman edenleri Allah yolundan alıkoymaya çalışıyorsunuz? Yüce Allah, onların durumlarını ve Müslümanlar için ne yapmak istediklerini çok iyi biliyordu. Bundan dolayı ehl-i kitaba hitap ederek -niçin iman edenleri Allah yolundan alıkoymaya çalışıyorsunuz?» buyurmuştur. Her zaman olduğu gibi, Yahudi ve Hıristiyanlar, islâm'ın bidayetinde de Müslümanları inançlarından ve ibadetlerinden alıkoymaya çalışmışlardır. Onların işi Müslümanları inançlarından alıkoymaktır. Şayet bunu yapabilirlerse emellerine kavuşmuş olacaklar ve Müslümanları istedikleri gibi idare edeceklerdir, islâm'ın bidayetinde niyetleri Müslümanlığı yok etmek olduğu gibi, 'bu gün de niyetleri aynıdır.

Bunun için Yüce Allah, yukardaki âyetlerde ehl-i kitabı zikrederek, onların, îman ehlini Allah yolundan alıkoymaya çalıştıklarını bildiriyor ve mü'minleri, onların tuzaklarına düşmemeleri için ikaz ediyor. Mü'min, ilâhi tenbihatın ışığı altında onların tuzaklarına düşmeyecektir. Hele içinde bulunduğumuz devirde dostunu -düşmanını çok iyi bilecektir. Aksi takdirde - Allah, korusun - îmanını bile kurtaramaz.

Allahü teâlâ kullarının yaptıklarından asla gafil değildir. Âyetlerini inkâr edenlerin cezasını, iman edip amel-i salih işleyenlerin de mükâfatını eksiksiz olarak verecektir.

100

«Ey îman edenler, eğer kendilerine kitap verilenlerden herhangi bir zümreye uyarsanız, İmanınızdan sonra sizi çevirirler de kâfir yaparlar.»

Yüce Allah bu âyette îman edenleri ikaz ederek şöyle buyuruyor; -Ey îman edenler, eğer kendilerine kitap verilenlerden herhangi bir zümreye uyarsanız, îmanınızdan sonra sizi çevirirler de kafir yaparlar.»

Yukarıda da belirtildiği gibi, Allah'a îman etmeyenlerin görevi Müslümanları çeşitli yollarla Allah'a imandan alıkoymaktır. Ehl-i kitabın her devirde Müslümanlara aynı oyunu oynayacağını **Allahü teâlâ** biliyor ve «herhangi bir zümreye uyarsanız, îmanınızdan sonra sizi çevirirler de kâfir yaparlar» buyuruyor. Demek oluyor ki, Müslümanlar için onların hepsi tehlikedir. İslâmın dışında bulunan ehl-i kitap ve diğerleri islâm'ı yıkma noktasında birleşmektedirler.

101

«Allah'ın âyetleri size okunur, aranızda **peygamber**i bulunurken nasıl küfredersiniz? Kim Allah'a sımsıkı sarılırca muhakkak doğru bir yola iletilmiştir.»

Münafıklardan bazıları Yahudilerin yaldızlı sözlerine aldanarak îmandan sonra tekrar küfre dönmüşlerdir. **Allahü teâlâ**, mü'minleri bu âyetleriyle uyararak münafıkların durumuna düşmemelerini emrediyor. Ve onlara şöyle hitap ediyor: «Allah'ın vahdaniyetine ve **Resûlüllah**'ın risaletine delâlet eden hükümler size okunur ve aranızda da Allah'ın **peygamber**i bulunurken nasıl küfredersiniz? ' Yani bunları görüp dururken nasıl olur da inkâr edersiniz? Her varlık Allah'ın birliğini îsbat ederken, insanlık **Hazret-i Muhammed**'in son **peygamber** olduğunu tereddütsüz söylerken ve beşeriyet Kur'ân-ı Kerîm'in Allah kelâmı olduğunu haykırırken nasıl olur da, bunları inkâr edersiniz? Akl-ı selim sahiplerinin bunları inkâr etmesi mümkün değildir.

İmam-ı Züccac'a göre, bu hitap sahabe-i kiramadır. Çünkü **Peygamber** onların arasında idi. Onu her gün ve her an görüyorlardı. Fakat bu hitap aym zamanda bütün ümmet-i Muhammed'i de içine alır. Zira aramızda her ne kadar **peygamber** yoksa da, onun getirmiş olduğu şeriat vardır. Her zaman ve her an Kur'ân-ı Kerim ve **Peygamber**imizin hadisleri içimizdedir. Onları görüyor ve hükmüyle amel ediyoruz. Bunların olması **Peygamber**imizin aramızda olmam gibidir. Kim Allah'ın emirlerine sımsıkı unlıraa muhakkak doğru bir yola iletilmiş olur. Sapık yoldan kurtulur, hidayet yoluna girer. Hakka sarılmak insanı hidayete, haktan ayrılmak ise dalâlete götürür. Kur'an'a ve **Peygamber**'in sünnetine sarılanlar ve onların hükmüyle amel

edenler Allah'a sımsıkı sarılmış olurlar. Allah'a sarılanlar korktuklarından emin, arzu ettiklerine nail olurlar. Allah'a sarılmak ancak emirlerini yerine getirmekle olur.

102

«Ey îman edenler, Allah'dan nasıl korkmak lazımsa öylece korkun. Ve herhalde Müslüman olarak can verin.»

Ey îman edenler, Allah'ın emirlerine itaat ederek, yasaklarından kaçınarak azabından korkun. Ona itaat ederek mağfiretini talep edin. Emirlerine sarılın, yasaklarından kaçının. Allah'tan nasıl korkmak lazımsa öylece korkun. Ona asla âsi olmayın. Size verdiği bunca nimetlerine karşı şükredin. Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük etmeyin. Daima Yüce Allah'ı zikredin ve bir an bile O'nun zikrinden geri kalmayın. Bu veçhile Allah'a itaat mü'minlere zor gelmiştir. Zira beşer gafletten hâli olamaz, biz hakkıyla Allah'a itaat edemezsek, O'na âsi olur, azabına müstehak oluruz korkusu ile Sahabe-i kiram endişeye düşmüştür. **Allahü teâlâ** onların endişelerini gidermek için «gücünüz nisbetinde itaat edin» buyurmuştur. Zira Yüce Allah kullarına tehammül edemeyeceği yükü yüklemez. Ancak güçleri nisbetinde onlara yükümlülük verir. Onları güçlerinin yetmediği şeylerden mes'ul tutmaz.

Bu âyet, yukarda geçen âyetin hükmünü neshetmiştir. Bazı tefsircilere göre ise, bu âyet yukarda geçen âyeti neshetmemiştir. Zira **Allahü teâlâ** kullarının takat getiremeyeceği bir yükü onlara yüklemez. Âyette geçen «Allah'tan nasıl korkmak lazımsa öylece korkun» emri, her an Allah'a itaat edin demektir. Sahabe-i kiram Allah'a hakkıyla itaat edemeyiz, gaflete düşeriz de Yüce Allah'a âsi oluruz korkusu ile endişeye düşmüşlerdir. **Allahü teâlâ**, kullarının takati nisbetinde itaati emretmiştir.

Birinci âyetteki itaat emri sahabeye ağır geldiği için ikinci âyet ile hafifletilmiştir. Bütün bunlar Allah'ın kullarına lûtfudur. Bu lütuf ve nimetler karşısında kulun da görevi Allah'a itaattir.

Ey iman ehli, şu fani hayattan ebedî hayata göç ederken Müslüman olarak göçün. Allah'ın mü'min kullarına olan sevgisine bakın, Allah, ebedi hayata göçerken mü'min kullarının insan-ı kâmil

ile göçmelerini arzu ediyor. Her Müslümanın en büyük arzusu Rabbine giderken imanlı gitmektir. Öyle ise imana gölge düşürecek her şeyden Müslümanın kaçınması gerekir. Tarifi imkânsız olan en büyük nimet mü'minler için Mevlâsı'na îman ile kavuşmaktır. Zira âhiret nimetlerinin hepsi buna bağlıdır.

103

«Toptan Allah'ın ipine sarılın, ayrılmayın. Ve Allahın üzerinizdeki nimetini düşünün. Hani siz düşman idiniz de O, kalblerinizin arasını uzlaştırdı. Ve O'nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz. Siz, bir ateş uçurumunun tam kenarında iken sizi oradan O kurtardı. Doğru yola ensesiniz diye. İşte Allah âyetlerini size böylece açıklar.»

Bu ilâhî hitap Müslümanlaradır. Hepiniz Allah'ın dinine sımsıkı sarılın. Kur'ân'ın ve sünnetin buyruklarına uyun. Yardımı Allah'tan talep edin. Ondan başkasından yardım ve me'ûnet beklemeyin. Kur'ân'ın hükmünden ve **Peygamber**in yolundan ayrılmayın Bu kardeşlik, takva ve İslâm şuurundan doğan bir kardeşliktir. Bu kardeşliğin esası Allah'ın ipine, yani kelâmına, nizamına ve dinine sarılmaktır. Yoksa başka mefkureler etrafında toplanmak değildir.

Bazı ilim erbabı şöyle demişlerdir: «Bu dünya bir kuyu gibidir. Bu kuyunun içinde yılanlar, akrepler ve zehirli ejderhalar vardır, içine düşen insanlar kurtulmak için sağlam bir ip arıyorlar. O ipe tutunsunlar ve kuyudan çıksınlar da, onların da şerrinden kurtulmuş olsunlar. Dünya da böyle bir kuyu gibidir. Çeşitli mihnetler, âfetler, musibetler hep onun içindedir. Hele zamanımızda hiç rahatlık yoktur. Mihneti ve musibeti çoğalmıştır. Bunun şerrinden kurtulmak için Yüce Allah kullarına Kur'ân gibi sağlam bir ip göndermiştir. Onun hükümlerine sımsıkı sarılsınlar da dünyanın mihnet ve meşakkatinden kurtulsunlar.- islâm'ı kabul edip, Kur'ân'a sarılanlar, iki cihanın, mihnet ve meşakkatinden kurtulurlar.

Yüce Allah, mü'minlere «Yahudi ve Hıristiyanlar gibi, birlik ve beraberliğinizi bozarak tefrikaya düşmeyin» buyurmuştur. Ey iman sahipleri, Allah'ın size ihsan ettiği İslâm nimetini hatırlayın ve O'nun emirleriyle amel edin. Siz birbirinize düşman iken, İslâm nimetiyle sizi şereflendirdi. Kalblerinizi uzlaştırdı, aranızdaki düşmanlığı

kaldırdı, sizi kardeş yaptı. Bu nimetlerin şükrünü eda edin. Siz İslâmdan önce bir ateş çukurunun kenarında helak olmak üzere iken, sizi oradan kurtaran O'dur. Bütün bu nimetleri hatırlayarak şükrünü eda edin.

Bu âyet Evs kabilesi ile Hazreç kabilesi hakkında nazil olmuştur. Bu iki kabile tam kırk yıl aralarında harp etmişlerdir. Her iki taraf da bir çok ölü vermiştir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) **peygamber** olarak gönderildikten, Mekke'de **peygamber**liği açığa çıktıktan ve etrafa yayıldıktan sonra Medine'de bulunan bu iki kabile **Peygamber**imize iman etmişlerdir. Bu iki kabileden yetmiş kişi Mekke'ye gelerek **Peygamber**imize biat ederler ve îmanlarından dönmeyeceklerine de ahdederler. Hattâ **Peygamber**imizi Medine'ye davet ederler ve iki yıl sonra **Peygamber**imiz Medine'ye hicret eder (Kütüb-i Sitte).

Peygamberimiz Medine'ye gidince iki kabilenin arasındaki düşmanlığı kaldırır. Onları birleştirir ve kardeş ilân eder. **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek buyurdu ki: «Doğru yola erişesiniz diye Allah âyetlerini size böyle açıklar.- Ey iman ehli bu nimetlerin kıymetini bilin. Artık bundan sonra islâm nimetini bırakıp, dalâlete sapmayın.

104

«içinizden insanları hayra çağıracak, iyiliği emredip, kötülükten alıkoyacak bir cemaat bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.»

İçinizden insanları İslâm'a, hayra, hakka davet edecek, iyiliği emredecek ve kötülükten alıkoyacak bir cemaat bulunsun. İman ve takva esasları üzerinde yücelen ve gelişen Müslüman cemaatin vazifeleri yer yüzünde hayrı şerre, ma'rufu münkere ve hakkı batıla galip kılmaktır. İslâm cemaati gittiği yerlere aynı ilkeleri götürmüş ve ikame etmiştir. O hayrın peşinde koşmuş, Allah'ın nizamını hâkim kılmak için var gücü ile çalışmıştır. Müslümanın mârufu emretmesi, münkerden nehyetmesi, üzerine dini bir vecibedir.

Allahü teâlâ halkın bir kısmına emribilmaruf yapmayı emretmiştir. Halkın tamamına emribilmârufu emretmemiştir. Bu şuna işaret eder ki, halkın bir kısmı mâruf ehli, bir kısmı da münker

ehlidir. Mârufu bırakıp münkeri emredenler münafıklar zümresine dahildir. Mârufu emredenler ise sırat-ı müstakimde olanlardır. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.

Emribilmâruf nehyianilmünker üç kısımdır. Biri el ile mârufu emretmektir. Bu emir sahiplerinin işidir. Biri lisanla emribilmâruftur ki, bu da âlimlerin işidir. Biri de kalb ile yapılan emribilmârufdur ki, bu da halkın işidir. Yani münker sahibine kalben buğz etmek suretiyle yapılan emribilmâruftur. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem):

-Sizden biriniz bir kötülük gördüğü zaman onu eliyle düzeltsin, eğer buna gücü yetmezse diliyle düzeltsin, ona da gücü yetmezse kalben buğzetsin. Bu da imanın en zayıfıdır- buyurmuştur.

Sahabe-i kiramdan bazıları da şöyle demişlerdir: «Her kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin. Şayet buna gücü yetmezse, kalben buğzederek üç defa:

«Ey Allah'ım, bu fiil münkerdir, ben bundan beriyim» desin ki, üzerine vacip olan emribilmâruf ondan sakıt olsun. Bunu söylemezsa münkeri nehyetmediği için günahkâr olur.'

Yukarıda da belirtildiği gibi emribilmâruf ve nehyianilmünker yapmak her Müslüman üzerine dinî bir vecibedir. Maalesef bugün Müslümanlar emribilmârufu terk etmiştir.

105

«Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp, ihtilafa düşenler gibi olmayın. Ve işte onlar için büyük bir azap vardır.»

Ey iman edenler, siz Yahudi ve Hıristiyanlar gibi aranızda ihtilâfa düşerek parçalanıp, ayrılmayın. Yüce Allah Müslümanların cemaat halinde yaşamasını emrediyor. Parçalanıp dağılmalarını yasaklıyor.

Allahü teâlâ, lalam şuuru üt luurltınm)f müminlerin basit emeller peşinde koşarak, İslâm'ı kabul etmeyenler gibi parçalanıp, ihtilâfa düşmelerini istemiyor. İslâm cemaatinin olmadığı yerde emri bilmâruf ve nehyi anilmünker olmaz. Bunun olabilmesi için İslâm cemaatinin olması şarttır. Her devirde parçalanıp, ihtilafa düşen

toplumlar perişan olmuştur. Bunun için Yüce Allah «onlar hakkında büyük bir azap vardır» buyuruyor. Onlar için hem dünyevî ve hem de uhrevî bir azap vardır. Bu da parçalandıkları için dünyada perişan olmak, âhirette ise, ilâhî azaba uğramaktır.

106

«O gün nice yüzler ak, nice yüzler kara olacak. O zaman yüzleri kara olanlara şöyle denecek, İmanınızdan sonra küfrettiniz ha, işte o küfrünüzün cezası olarak tadın azabı.»

Dünya âhiretin tarlasıdır. Herkes dünyada yaptığının karşılığını orada görecektir. Yüce Allah ilâhî kelâmiyla kıyamet günü insanların görecekleri mükafat ve mücazatı beyan ederek şöyle buyurmuştur: «O gün nice yüzler ak, nice yüzler kara olacak. O zaman yüzleri kara olanlara şöyle denecek: «İmanınızdan sonra küfrettiniz ha, işte küfrünüzün cezası olarak tadın azabı.»

İman şerbetini içip, İslâm ile müşerref olanların yüzleri ak olacak. Çünkü onlar dünyada iken îmanlarının ve dinlerinin emirlerini yerine getirmişler, dinlerinden asla ayrılmamışlardır. Onlar daima Rablerine itaat ederek, affına sığınmışlardır. Allah'ın affına sığınanların yüzünü kıyamet günü Allah ak edecektir.

Nice yüzler' de vardır ki, kıyamet günü simsiyahtır. Yüzleri simsiyah olanlar îman etmemişler veya îmanlarından sonra tekrar küfre dönmüşlerdir. Bu onların küfürlerinin cezasıdır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyuruyor: «O zaman yüzleri kara olanlara şöyle denecek: «îmanınızdan sonra küfrettiniz hâ. İşte bu, küfrünüzün cezasıdır, Şimdi tadın küfrünüzün cezasını.»

Yukarda da işaret edildiği gibi, iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir. Yüzlerinin simsiyah oluşu, iman etmediklerinin cezasıdır.

Tefsirciler bu hususta çeşitli görüşler belirtmişlerdir; Kimine göre insanlar ba's olundukları zaman kiminin yüzü ak, kiminin yüzü siyah olacaktır. Kimine göre ise, insanların amel defterleri kendilerine verildiği zaman, mü'minler defterlerinde yaptıkları amel-i salihleri, hayırları ve iyilikleri görünce sevinçlerinden yüzleri bembeyaz olacaktır. Kâfirlerin ve münafıkların da yaptıkları

kötülükleri gördükleri zaman üzüntülerinden yüzleri simsiyah olacaktır.

Bazılarına göre ise, mizan kurulduğu zaman herkesin ameli tartılacak, mü'minin hayrı ağır gelince sevincinden yüzü bembeyaz olacak, kâfirin ve münafığın da kötü ameli ağır gelince üzüntüsünden yüzleri kararacaktır.

107

«Fakat yüzleri ak olanlar, Allah'ın rahmeti içindedirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır.»

Ve bir kısım tefsircilere göre ise, kıyamet günü herkese ma'budlarıyla bir araya toplanmaları emredilecek, her kavim dünyada ibadet ettikleriyle bir araya toplanacaklardır. Görecekler ki, ibadet ettikleri âciz, onlara hiç bir faydası yok. Hatta zararı var, bundan dolayı çok üzülecekler ve üzüntülerinden yüzleri kararacaktır. O zaman Yüce Allah mü'min kullarına «Rabbiniz kim?» diye soracaktır. Mü'minler cevaben 'Rabbimiz Allah'tır- diyeceklerdir. Tekrar Yüce Allah «Rabbinizi görseniz tanır mısınız?» diyecektir. Onlar «Rabbimiz tanıtırsa tanırız» cevabını vereceklerdir. Yüce Allah mü'min kullarına tecelli eder, onlar da Rablerini mekândan münezzeh olarak görürler ve secdeye kapanırlar. Secdeden kalktıkları zaman yüzleri kar gibi bembeyaz olur. Yüzleri ak olanlar Allah'ın rahmeti içindedirler. Onlar orada ebedi kalacaklardır.

Kâfir ve münafıklar ise, elim bir azap içerisinde küfürlerinin cezasını ebedi olarak çekeceklerdir.

108

«Bunlar Allah'ın âyetleridir. Onları sana hak olarak okuyoruz. Yoksa Allah, âlemlere zulmetmek istemez.»

Bu hitap **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'edir. Cebrail vasıtasıyla ona indirilen Yüce Allah'ın âyetleridir. **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor; «Onları sana hak olarak okuyoruz. Yoksa Allah, âlemlere zulmetmek istemez.» Yüce Allah, kitabında emir ve yasakları bildirmiş, hak ile batılı beyan

etmiş, haramı ve helâli açıklamıştır, Allah bir topluma **peygamber** gönderip, emir ve yasaklarını açıklamadan onları mes'ul tutmaz. Ancak **peygamber**ler vasıtasıyla kitap göndererek emir ve yasaklarını bildirdikten sonra onları mes'ul tutar. Bunun için Yüce Allah şöyle buyuruyor:

«Allah, âlemlere zulmetmek istemez.» Yüce Halik, yaratmış olduğu varlıklara asla zulmetmez. Zira zulmetmek O'nun sânına yaraşmaz. Ancak kul, Allah'ın emirlerini terk etmekle kendi nefsine zulmeder.

109

«Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır, Ve bütün işler Allah'a döndürülür.»

Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Hepsinin yaratanı, besleyeni, rızıklandıranı, terbiye edeni ve Ma'budu O'dur. Bütün ibadetler ve dualar ancak O'na yapılır. O'ndan yardım istenir. Ve sonunda bütün işler Allah'a döndürülecektir.

110

«Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. Mârufu emreder, münkerden nehyedersiniz. Ve Allah'a inanırsınız. Ehl-i kitap da inanmış olsaydı kendileri için hayırlı olurdu. İçlerinde îman edenler olmakla beraber, çoğu gerçek dînden çıkmış fâsıklardır.»

Yüce Mevlâ, Allah katında en üstün dinin İslâm olduğunu haber veriyor ve İslâmın mensuplarına iltifat ederek, onların en hayırlı bir ümmet olduğunu ifade buyuruyor. Bu iltifat ancak îman edenlere mahsustur. Bunun için **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor: «Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. Mârufu emreder, münkerden nehyedersiniz. Ve Allah'a inanırsınız.» Müslümanların özellikleri bu âyet-i celilede belirtilmiştir. Onlar insanlığın kurtuluşu, saadeti, huzuru için seçilmiş, çıkarılmış en hayırlı bir ümmettir. Ondan daha hayırlısı ve üstünü yoktur. Çünkü o, ilâhi iltifata mazhar olmuştur. Onun görevi, gittiği yerde mârufu emretmek, münkerden nehyetmek ve yaratanına îman etmektir. O, bunun için çok hayırlıdır. Müslüman ilâhî iltifata mazhar olduğunu bilecek, değerini anlayacak

ve ona göre hareket edecektir. Müslüman, Allah'ın nizamını hâkim kılmak için savaşacaktır. Tâ ki İslamı hâkim kılana kadar.

Bazı tefsirciler bu ilâhi hitabın sahabeye mahsul olduğunu söylemişlerdir. Nitekim **Peygamber**imiz: «İnsanların en hayırlısı benim ashabım ve onları takip edendir» buyurmuştur. Onların özellikleri daima iyiliği emretmek, kötülükten nehyetmek ve iyilikten iyiliğe koşmaktır. Onlar düşkünlere yardım ederler, her yerde hakkı korur ve savunurlar. Elbette ki Allah'a ve Besülüne itaat edenler insanların en hayırlısıdır.

Yüce Allah, bütün kullarının iman ederek hayırlı bir ümmet olmasını istiyor. Ve şöyle buyuruyor: «Ehl-i kitap da inanmış olsaydı kendileri için hayırlı olurdu. İçlerinde îman edenler olmakla beraber, çoğu gerçek dinden çıkmış fâsıklardır.» Küfür içinde yüzenlerin, küfürlerini terk ederek iman etmeleri kendi menfaatlerinedir. Çünkü îman, sahibini mutluluğa, huzura, saadete, kurtuluşa götürür. İmandan nasibi olmayanların, bunlardan da nasibi olmaz.

111

«Onlar sizi incitmekten başka zarar veremezler. Sizinle savaşa koyulurlarsa geri dönüp kaçarlar. Sonra kendilerine yardım da edilmez.»

Bu âyet-i celilede Yüce Allah mü'minlere zafer va'dediyor ve akıbetlerinin teminat altında olduğunu bildiriyor. İslâm cemaatinin karşısında onların savaşamayacaklarını **Allahü teâlâ** şöyle beyan ediyor: «Sizinle savaşa koyulurlarsa geri dönüp kaçarlar.» Elbette kaçarlar. Çünkü mü'min Allah'a inanmış, O'nun hükümlerine boyun eğmiştir. O «Allah yolunda ölürsem şehidim, kalırsam gaziyim» inancıyla savaşmıştır. Onun yardımcısı Allah'tır. Mü'min Allah'ın nizamını yer yüzünde hâkim kılmak için savaşır. Kâfir ise küfür peşinde koşar, onu yaymak için çalışır. Mü'min, imanında samimî, dinme bağlı, **peygamber**ine sadık olduğu müddetçe onun yardımcısı Allah'tır. Eğer bunlardan feragat ederse Allah'ın nusretinden mahrum olur.

112

«Nerede bulunurlarsa bulunsunlar üzerlerine zillet damgası vurulmuştur. Allah'ın ve mü'minlerin ahdine sığınmış olanlar müstesna. Onlar Allah'ın hışmına uğradılar. Üzerlerine de bir miskinlik vuruldu. Bu, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri ve haksız yere **peygamber**leri öldürmelerindendir. Bu, onların isyan etmeleri ve taşkınlık yapmalarındandır.»

İman etmeyenler, her zaman ve her yerde zelil olmaya mahkûmdurlar. Çünkü küfür insanı zillete götürür. İzzet ve şeref ancak mü'minlerindir. Yahudi ve Hıristiyanlar Müslümanların egemenliği altında oldukları müddetçe, onlara cizye vermek mecburiyetindedirler. Bu, onlar için bir zillettir. Müslüman olsalardı bu zillete düşmeyeceklerdi. Allah'ın ve mü'minlerin ahdine sığınmış olanlar müstesnadır. Onlar Müslümanlara cizye vermek suretiyle savaşmamak üzere mü'minlerle ahidleşmişlerdir. Mü'minlerle ahidleşmeyenler, Allah'ın hışmına uğrayarak azabına müstehak olmuşlardır. Aynı zamanda onların üstüne meskenet, fakirlik, perişanlık, felâket mührü vurulmuştur. Bütün bunlar, onların Allah'ın kitabını yalanlamalarından, haksız yere **peygamber**lerini öldürmelerinden, masiyetlerinden, hakkı inkârlarından ve taşkınlıklarındandır. Eğer onlar Allah'a isyan etmemiş olsalardı, elbette onlara zillet damgası vurulmazdı.

Bugün durum tersine dönmüş gibi görünürse de. İslâm'ın doğuşundan yirminci asra kadar Müslümanlar düşmanları üzerindeki egemenliklerini sürdürmüşlerdir. Fakat yirminci asırda durum tersine dönmüştür. Çünkü Müslüman, düşmanın taklitçisi olmuş, İslâm'ın özünü unutmuştur. Müslüman emribilmârufu ve nehyi anilmünkeri unutmuştur. Allah'a itaati bırakmış, isyana dalmış, aralarındaki birlik ve beraberlik bozulmuş, İslâm'ın birlik ruhu unutulmuştur.

Müslüman içinde bulunduğumuz asırda taklitçi olmuş, yeryüzünde Allah'ın nizamının hâkim kılınması için çalışmayı terk etmiştir. Şahsî çıkarları peşinde koşmuş, Allah'ın emirlerini unutmuştur. Artık İslâmiyet sadece isimde kalmıştır. Bunun için Yüce Allah nusret ve yardımını onlardan kaldırmıştır. **Allahü teâlâ** bir kavmin ukubetini beyan ederken, ukubetin sebebini de

açıklıyor. Yukarda da belirtildiği gibi. İnanmayanların üzerine zillet damgasının vurulması isyanlarından dolayıdır. Müslümanların da bugün, bu duruma düşmelerinin sebebi İslâm'ın emirlerini çiğnemeleridir. Müslümanlar topyekün İslâm'ın emirlerine sarılmadıkça, üzerlerine vurulmuş olan o zillet zincirini parçalayamazlar. Ancak topyekün islâm'ın emirlerine sarılırlarsa, o zaman Allah'ın nusreti ve yardımı kendilerinin üzerine olur. İşte o zaman Müslümanlar yeryüzüne hükümran olacaklardır.

113

«Hepsi bir değildir. Onlardan bir topluluk vardır ki, secdeye vararak geceleri Allah'ın âyetlerini okuyup dururlar.»

114

«Allah'a ve âhiret gününe inanırlar. İyiliği emrederler, kötülükten vazgeçirirler. Hayırlara koşarlar. İşte onlar salihlerdendir.»

115

«Onlar ne hayır işlerlerse elbette ondan mahrum bırakılmayacaklar. Allah takva sahiplerini pek iyi bilendir.»

İman edenlerle, iman etmeyenler elbette bir değildir. Ehl-i kitaptan bir cemaat Allah'a ve âyetlerine iman ederek, kendilerini küfür ve şirkten temizlemişlerdir. Onlar gecenin karanlığında kalkarak namazlarını kılarlar, secdeye kapanırlar ve Allah'ın âyetlerini okurlar. Tevazu ile Ona yalvarırlar. O'nun **peygamber**ini tasdik ederler ve iyiliği emreder, kötülükten de vazgeçirmeye çalışırlar. Onlar hayırdan hayra koşarlar. Yaptıklarını Allah rızası için yaparlar, işte onlar salihlerdendir. Çünkü onlar sahabî olma şerefine nail olmuşlardır. Onlar işlemiş oldukları hayırdan asla mahrum bırakılmayacaktır. Yüce Allah takva sahiplerini çok iyi bilir ve hiç kimsenin amelini karşılıksız bırakmaz.

116

«Küfredenlerin malları ve çocukları Allah'dan yana onlara bir fayda vermeyecektir, işte onlar cehennem yaranıdırlar. Onlar orada ebediyyen kalacaklardır.»

îman etmeyenlerin malları ve çocukları Allah katında kendilerine asla fayda vermeyecektir. İman olmayınca Allah katında hiç bir şeyin faydası yoktur. Mallarının ve çocuklarının çokluğu ile öğünenler, bilmelidirler ki, iman olmayınca bunlar kendilerine yük olmaktan başka bir şeye yaramayacaktır. Mal ve evlât dünya zinetidir. Baki kalacak olan amel-i salihtir. Îman-ı kâmil ile amel-i salih ol-. madiği sûrece hiçbir şey insanı Allah'ın azabından kurtaramaz.

Yahudi ve Hıristiyanlardan bazıları «mallarımız ve çocuklarımız kıyamet günü bizi azaptan kurtarır» demişlerdi. Yüce Allah bu âyeti inzal buyurarak küfredenlerin mallarının ve çocuklarının kendilerine asla fayda vermeyeceğini bildirmiştir. Îman sahipleri bundan ibret almalı, mal ve çocuklarına aldanmayarak amel-i salih yapmalıdırlar. Zira Allah katında amel-i salihten başka hiçbir şeyin faydası yoktur.

İman etmeyenler, dünyada işledikleri küfürlerinin cezası olarak cehennemin yaranı olacaklar ve orada ebediyyen kalacaklardır.

117

«Bu dünya hayatında onların sarf ettikleri şeylerin durumu, kendi kendine zulmeden bir kavmin, ekinlerine isabetle mahveden kavurucu ve soğuk bir rüzgârın durumu gibidir. Allah onlara zulmetmedi. Fakat onlar, kendilerine zulmediyorlar.»

Mallarını Allah yolunda değil de, gayr-i meşru yerlerde harcayanların durumu, kendi kendilerine zulmeden bir kavmin durumu gibidir. Onlar mallarını nefs-i hevalan peşinde harcayarak kendilerine en büyük zulmü yapmışlardır. Yüce Allah onların durumunu şuna benzetiyor: Onların durumu, ekinlerini mahveden kavurucu ve soğuk bir rüzgârın durumu gibidir. Kavurucu bir rüzgar onların ekin tarlalarını mahvettiği gibi, küfür ve inkârları da amellerinin sevabını mahvetmiştir. O, amellerinden hiç istifade edemeyeceklerdir. Çünkü inkârları amellerini yok etmiştir. Elbette ki yok olan şeyden istifade edilemez. **Allahü teâlâ**, onlara zulmetmedi. Onlar küfür ve nifaklarıyla kendilerine zulmettiler.

118

«Ey îman edenler, sizden olmayanı dost edinmeyin. Onlar sizi şaşırtmaktan geri kalmazlar. Sıkıntıya düşmenizi isterler, öfkeleri ağızlarından taşmaktadır. Sinelerinin gizlediği ise daha büyüktür. Size âyetlerimizi açıkladık eğer düşünürseniz.»

Yüce Allah bu âyet-i celile ile iman edenleri uyarıyor ve şöyle buyuruyor: 'Ey îman edenler, sizden olmayanı dost edinmeyin. Onlar sizi şaşırtmaktan geri kalmazlar.»

Âyet-i celile mü'minleri ikaz ediyor. Müslümana, din kardeşinden başkasını dost edinmemesini emrediyor. Mü'min, bu ilâhî buyruğa uymadıkça yeryüzünde huzur bulamaz. Çünkü Yüce Allah, «onlar, sizi şaşırtmaktan geri kalmazlar ve sıkıntıya düşmenizi isterler, yani sizi sıkıntıya düşürürler- buyuruyor. Onlarla dost olmak demek, haktan ayrılmak ve maddî-manevî sıkıntıya düşmek demektir. Zira onlar mü'minlere karşı büyük bir kin beslemektedir. Her fırsatta ellerinden gelen düşmanlığı mü'minlere karşı yapmaktadırlar. Tarih bunun misalleriyle doludur. Mü'min düşmanının tuzağına düşmemek için bu ilâhi talimatın gereğini yapmak zorundadır.

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur; Medineli Müslümanlardan bir grup İslâm'dan önce Yahudilerle dostluk kurmuşlardı. Bilâhare Müslüman olduktan sonra da bu dostluklarını devam ettirmişlerdi. Yüce Allah bu âyeti inzal buyurarak Müslümanların, Müslüman olmayanlarla dostluklarını nehyetmişür. Düşmanlarından her zaman Müslümanlara zarar geleceği için ilâhî emirle bu dostluk yasaklanmıştır.

Denilmiştir ki: Kişinin kendine bakma, arkadaşına bak. Arkadaşı ne ise kendisi de odur. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Kişi arkadaşının mezhebi ve yolu üzeredir. Sizden herhangi biriniz arkadaşlık yapacağı insanın durumuna baksın.»

Arkadaşlık yapılacak insana çok dikkat etmek gerekiyor. Hele içinde bulunduğumuz asırda. Arkadaşlık kurduğumuz insanlar, âlim midir, cahil midir, eşkıya mıdır, hırsız mıdır, yol kesici midir, dindar mıdır, nedir? Bütün bunları araştırmalıdır. Ondan sonra arkadaşlık,

dostluk kurmalıdır. Birçok masum insanlar kötü arkadaşlarının kurbanı olmuşlardır. Bunun için **Allahü teâlâ** bir Müslümanın, gayr-i müslim ile dostluk kurmasını yasaklamıştır. Ve şöyle buyurmuştur:

«Kâfirler zahirde size dost gibi görünürler. Fakat gizliden gidiye size düşmanlıklarını sürdürürler. Aranıza fitne sokmak için durmadan çalışırlar. En azından fitnecilere yardımcı olurlar. Size olan öfkelerini açığa vururlar. Kalblerinde sakladıkları kin, düşmanlık asla sönmez.»

Âyette bütün yönleriyle onların Müslümanlara karşı besledikleri durum ve tavır belirtilmiştir. Müslümanın bu hakikatleri gördükten sonra, onlarla dostluk kurması, sahip olduğu dinin emirlerini hiçe saymasıdır. İslâm'ın emirlerini hiçe sayanlar, onun nurundan istifade edemezler.

Allahü teâlâ düşünmeleri ve ibret almaları için böylece âyetlerini kullarına açıklamıştır.

119

«İşte siz o kimselersiniz ki, onlar sizi sevmezken siz onları seversiniz. Ve siz kitapların hepsine inanırsınız. Onlar ise ancak sizinle karşılaştıkları zaman: 'İman ettik' derler Yalnız başlarına kaldıkları vakit de size öfkelerinden parmaklarının ucunu ısırırlar. De ki: Öfkenizden ölün. Gerçekten Allah onların sinelerindeki özü hakkıyla bilir.»

Ey îman edenler, siz öyle kimselersiniz ki, gayr-i müslimler sizi sevmediği halde, siz onları seversiniz. Halbuki onlar sizi asla sevmezler. Onlar sizi sevmedikleri gibi, dininizi de sevmezler. Yüce Allah, gayr-i müslimlerin hiç bir zaman Müslümanları sevmediğini ve Müslümanların hakiki dostu olmadıklarını birçok âyette açıklamıştır.

Siz, Allah tarafından gönderilen kitapların hepsine inanırsınız. Yahudi ve Hıristiyanlar da sizi kandırmak için, sizinle karşılaştıkları zaman «biz de bütün kitaplara inandık» derler. Halbuki onlar kendi kitaplarından başkasına inanmazlar.

Âyette Müslümanların onların yalanlarına aldanmamaları bildiriliyor. **Allahü teâlâ** onların yalanlarını açığa vurarak şöyle buyuruyor: -Yalnız başlarına kaldıkları zaman size öfkelerinden parmaklarının ucunu ısırırlar.» Allah'ın kelâmı onların durumlarını ne güzel açıklıyor, İslâm'ın doğuşundan bugüne kadar Müslümanlara karşı aynı şekilde düşmanlıklarını sürdürmüşlerdir. Onlar öfkelerinden parmaklarını ısıradursun, Yüce Allah mü'min kullarını onların üzerine üstün kılmıştır. Gayr-i müslimlerin «Biz de Muhammed'in **peygamber**liğine ve Kur'an'a inandık» demeleri sizi aldatmasın. Zira onların gerçekten inanmadıkları âyette sarahaten bildirilmektedir. Şayet inanmış olsalardı elbette mü'minlere karşı öfkelenmeyeceklerdi. **Allahü teâlâ**, onların öfkelerinin son haddine geldiğini sevgili **Peygamber**ine bildirerek şöyle buyuruyor:

«De ki: Öfkenizden ölün'».

Bu ilâhi kelâm, gayr-i müslimlerin Müslümanlara karşı nasıl bir düşmanlık beslediklerinin en açık izahıdır.

Yüce Allah, onların sinelerinde gizledikleri her şeyi bilir ve ona göre mücazatlarını verir.

120

«Sizlere bir iyilik dokunursa onıarı üzer. Başınıza bir felâket gelirse buna sevinirler. Sabreder ve sakınırsanız, onların hilesi size hiç bir zarar vermez. Şüphesiz ki, Allah onların yaptıklarını ihata etmiştir.»

Müslümanların zafere ulaşması, huzur içinde yaşaması, ilerlemesi ve kalkınması düşmanlarını üzer. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor:

«Sizlere bir iyilik dokunursa onları üzer.» Onların arzuları Müslümanların daima zillet içinde olmasıdır. Müslümanların zafere ulaşması, huzur içinde yaşamaları elbette onları üzer. Şayet Müslümanların başına bir felâket gelirse buna çok sevinirler. Çünkü onların arzu ettiği de budur. Müslümanlar ne kadar felâkete uğrar, parçalanır, yıkılırsa, onlar da o kadar sevinirler. Bütün var güçleriyle her devirde bunu yapmaya çalışmışlardır. **Allahü teâlâ**, onların bu durumunu şöyle beyan ediyor:

«Başınıza bir felâket gelirse buna sevinirler. Sabreder ve sakınırsanız, onların hilesi size hiç bir zarar vermez.'

Müilüman Allah'a tevekkül edip, görevini yapar. Allah'ın emirlerine muti olursa, düşmanlarının hilesi onlara asla zarar verm«. Çünkü hayır da, şer de Yüce Allah'tandır. Müslüman tedbirini alıp, ilâhî buyruğa uyarsa düşmanın hilesinden kurtulur. Bugün çekilin ızdırapların hepsi ilâhî buyruğa uymayarak, onlarla kurulan dostluktan kaynaklanmaktadır.

121

«Hani sen mü'minleri savaş için duracakları yere yerleştirmek üzere erkenden evinden ayrılmıştın. Ve Allah, semî'dir, alimdir.- »

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Uhud muharebesinde sahabesiyle birlikte sabah erkenden savaş alanına gelmiş ve onları mevkilerine yerleştirmiş, harbi kazanmak için Rabbine dua etmişti. Allah, semi'dir, dua edenlerin duasını işitir ve kabul eder. Alimdir, kâfirlerin ne yaptıklarını bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

122

«O zaman içinizden iki talanı bozulmak üzere idi. Halbuki onların dostu Allah'tır. Mü'minler yalnız Allah'a güvenip, dayansınlar.»

Bu âyet-i celile mü'minlerin dostunun Allah olduğunu ve O'ndan başkasına güvenilemeyeceğini belirtmektedir.

Uhud muharebesinde ordunun iki kanadını teşkil eden Ensar'dan Selmeoğullarıyla Hâriseoğulları münafıkların sözlerine ve düşmanın çokluğuna aklanarak bozulmak üzere idi. Yüce Allah bu durumu sevgili **Peygamber**ine bildirerek şöyle buyuruyor: «Halbuki onların dostu Allah idi.» Dostu Allah olan, yardımcısı Allah olan, koruyanı Allah olan bir topluluk hiçbir zaman düşmandan kaçar mı? Allah, Müslümanlara zaferi va'd ediyor. Düşmanın çokluğu ve azlığı Müslümanı ürkütmemelidir. Müslüman eğer Allah'ın rızasını kazanmak için savaşıyorsa mutlaka zafere ulaşacaktır. Müslümana düşen Allah'a teslim olarak, O'na hakkıyla şükretmek ve O'na

güvenmektir. Eğer kâfirlerin zahmetlerine dayanamayıp muharebe meydanından kaçarlarsa, o zaman felâkete uğrarlar. Onların zahmetlerine sabredip, Allah'a güvenirlerse, hiç şüphesiz zafer inananlarındır.

123

«Yemin olsun ki, siz düşkün bir durumda iken Bedir'de Allah size kafi bir zafer vermişti. Allah'tan korkun ki, şükretmiş olasınız.»

Yüce Mevlâ, îman edenlere Bedir muharebesinin tablosunu çiziyor ve Allah'a itaat ederek, verilen nimetlere şükretmelerini istiyor ve şöyle buyuruyor:

«Yemin olsun ki, siz düşkün bir durumda iken Bedir'de Allah size kati bir zafer vermişti. Allah'tan korkun ki, şükretmiş olasınız.» Şükür, ancak Allah'a itaatle olur.

124

«Hani sen mü'minlere: 'İndirilmiş üç bin melekle Rabbinizin size yardım etmesi yetmez mi' diyordun.»

Bedir'de îman timsali **Peygamber** ordusu kendilerinden üç kat daha fazla olan kâfir ordusunu Allah'ın yardımı ile görülmemiş bir hezimete uğratmıştır. Bedir günü **Hazret-i Peygamber**'in ordusuna söyle diklerini, Yüce Allah şöyle beyan ediyor: «Hani sen mü'minlere: 'İndirilmiş üç bin melekle Rabbinizin size yardım etmesi yetmez mi' diyordun.»

Bedir 'de **Peygamber** ordusunu **Allahü teâlâ** üç bin melekle kuşatmış ve onlara yardım etmişti. Bu, İslâm'ın doğuşundan bu yana ilk savaştı. Artık zafer inananlarındı. İlâhi müjde devam ediyor ve şöyle sıralanıyordu: «Eğer **peygamber**inizle durup, sabrederseniz düşmandan korkarak harp meydanından kaçmaz ve Allah'a itaat ederseniz, Rabbiniz size nişanlanmış beş bin melekle yardım edecektir.» Yüce Allah'ın bu vadi inanıp, sabır ve itaat edenleredir.

Uhud muharebesinde savaş başlamadan önce **Resûlüllah** ordusunu en iyi şekilde yerleştirmiş ve «benden emir gelmeden kimse asla yerinden ayrılmasın» diyerek son talimatı vermişti (Tirmizi). Bu talimat gereği harp neticelenene kadar kimse

yerinden ayrılmayacak ve Resûlüllah'ın verdiği talimata göre hareket edilecekti. **Peygamber** ordusu, kendisinden üç kat daha fazla olan kafir ordusu ile savaşa başladı. Kısa zamanda **Peygamber** ordusu duruma hakim oldu Düşman ordusu dağılıp kaçmaya başladı, bunu gören **Peygamber** ordusu, Allah Elçisinin emrini beklemeden yerlerinden ayrıldılar ve savaş alanına toplandılar. Müslümanların bu durumunu gören düşman ordusu derhal toplanıp. **Peygamber** ordusunu arkadan vurmaya başladılar.

125

«Evet. Şayet sabreder ve itaatsizlikten sakınırsanız ve onlar da hemen üzerinize gelirse Rabbîniz size nişanlı beş bin melekle imdat edecektir.»

Savaş bir anda Müslümanların aleyhine döndü. Çünkü **Peygamber** ordusu, Allah Elçisinin emrini beklemeden yerlerinden ayrılmışlar, bu hareketleriyle onun emrine muhalefet etmişlerdi. Onlar, **Peygamber**in talimatını tutmayarak muhalefet ettikleri için, Allah'ın onların yardımına gönderdiği beş bin melek, yardımı onlardan kesti. Zira onlar sabır ve itaatte kusur etmişlerdi. Çünkü Yüce Allah «şayet sabreder ve itaatsizlikten sakınırsanız, size nişanlı beş bin melekle imdat edeceğim» buyurmuştu. Onlar sabretmediler ve Resûlüllah'ın emrine muhalefet ettiler. Allah da, onlardan yardımını kesti. Böylece savaştan istenilen neticeyi alamadan döndüler.

126

«Bu yardımı Allah, size sırf bir müjde olsun ve kalbleriniz bununla yatışsın diye yaptı. Yoksa zafer, ancak aziz ve hakim olan Allah'tandır,»

Bu mübarek âyetler, nusret ve zaferin sadece maddi sebeplerle tecelli etmediğini, ancak **Allahü teâlâ**'nın dilemesiyle gerçekleşeceğini bildirmektedir. Bu demek değildir ki, biz her şeyi bırakıp sırt üstü yatacağız. Biz her şeyin sebebine sarılacağız ve Allah'a itimat edeceğiz. O zaman Yüce Allah mü'min kullarına dilediğini verir.

Bu âyette-. **Allahü teâlâ** yapılan yardımın hikmetini bildiriyor ve şöyle buyuruyor: «Bu yardımı Allah size bir müjde olsun ve kalbleriniz onunla yatışsın diye yaptı.» O her zaman mü'min kullarının yardımcısıdır.

Tefsirciler arasında meleklerin yardımı hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir kısmı, melekler savaşmak için gelmemiştir. Savaşı mü'minlerin kazanacağını müjdelemek ve onların kalblerini yatıştırmak için Allah tarafından gönderilmiştir. Şayet melekler savaş için gelselerdi, mü'minlerin fazileti olmazdı. Halbuki mü'minlerin fazileti müdriklerle savaşmakta ve onları hezimete uğratmaktadır. Eğer melekler mü'minlere yardıma gelmiş olsaydı, bu kadar melefeo gerek yoktu, bir melek yeterli idi. Nitekim Lût (aleyhisselâm)'un kavmini bir melek helak etmiştir» demişlerdir.

Bazıları da şöyle demişlerdir: «Melekler mü'minlere yardım için gelmiştir. Onların alâmetleri kâfirlere zahir olurdu. Onların kâfirleri öldürdükleri yerde ateş alevi gibi bir şey çıkardı ve kâfirler onu görürlerdi. Hattâ Ebu Cehil, İbni Mes'ud (radıyallahü anh)'a şöyle demişti: -Beni yere sen düşürmedin. Tanımadığım biri düşürdü. Onunla çok uğraştım, fakat kılıcımın ucu ona değmedi, işte beni o helak etti.»

Bedir muharebesinde çok sayıda meleğin gelmesi, mü'minlerin kalblerini sakin ve sabit kılmak içindir. **Allahü teâlâ** melekleri de mücahidlerden kıldı ki, kıyamete değin hangi İslâm ordusunun sabrettiğini ve sevabını Allah'tan beklediğini bilsinler, onlara yardım ederek mü'minlerin safında savaşsınlar diye. Bedir muharebesinde meleklerin çok olmasının ikinci hikmeti de şudur: Melekler, dua ve tesbihatta bulunup, sevabını savaşanlara bağışlamak için çok gönderilmiştir.

Bunun geniş izahı Enfal sûresinde gelecektir.

Zafer ancak, mülkünde hâkim, galip ve aziz olan Allah'tandır. O her işi hükmü ile işler. Bazan kâfiri mü'min üzerine, bazan da mü'mini kâfir üzerine galip kılar. Bu, O'nun hikmetinin iktizasıdır.

127

«Küfredenlerin bir kısmını kesmek veya - ümitsiz olarak geri dönmecesine - bozguna uğratmak için.»

Allahü teâlâ melekleri gönderip mü'minlere yardım etmesi, kâfirlerin bir kısmını kesmeleri veya onları hezimete uğratarak ümitsiz bir şekilde geri dönmeleri içindir. Nitekim Bedir'de durum böyle oldu. Onlardan yetmiş kişi öldürüldü, yetmiş kişi esir edildi. Onlar zelil ve perişan olarak Mekke'ye dönmüşlerdi.

128

«Senin elinde emirden bir şey yok. Allah ya onların tevbesini kabul eder, yahut onları zâüm oldukları için azaplandınr.»

Hazret-i Câbir'e göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: Uhud muharebesinde **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in dişi kırılmış, ayak bileği incinmiş ve kanamış, sahabeden de yetmiş kişi şehid olmuştu (Nesei). Sahabeden yetmiş kişinin şehid oluşu **Peygamber**imizi çok üzmüştü. Ve kâfirlere beddua etmeye başlamıştı. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur:

«Yâ Muhammed, senin elinde emirden bir şey yok. Allah ya onların tevbesini kabul eder, yahud onları zalim oldukları için azaplandırır.» Hüküm ancak Allah'ındır. O dilediğini yapar. Dilerse bunlara tevbe nasip edip, hidayete erdirerek İslâm'a getirir. Dilerse zalim oldukları için, o hal üzere öldürür ve en büyük azaba uğratır.

Bu âyet inince **Peygamber**imiz onlara beddua etmekten vazgeçti. Çünkü Yüce Allah onlardan bir kısmının îmana geleceklerini biliyordu. Nitekim bu savaştan sonra Halid ibn Velid, Amr ibn As, îkrime ibn Ebû Cehil ve birçokları Müslüman olmuştu.

129

«Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Ve Allah gafurdur, rahimdir.»

Yerde ve göklerde yaratılmış ne varsa hepsi O'nun mülküdür. Her şeyi yoktan var eden O'dur. O, rahmetiyle kullarından dilediğinin günahlarını bağışlar. Günahında ısrar edenlere de lâyık oldukları azabı verir. O, gafurdur, tevbe edenlerin tövbesini kabul

eder. O, rahimdir, kullarını esirger. Günah işleyenlere hemen azabını vermez. Belki tevbe ederler diye onlara mühlet verir.

130

«Ey îman edenler, kat kat katlayarak faiz yemeyin. Allah'tan korkun ki, felah bulasınız.»

131

«Kafirler için hazırlanmış olan o ateşten sakının.»

132

«Allah'a ve **Peygambere** itaat edin ki, rahmete erdirilesiniz.»

Yüce Allah'ın bütün emirleri iman edenleredir. İmanı olmayanlara Allah'ın hiç bir emri yoktur. Zira iman olmayınca hiç bir şeyin geçerliliği yoktur. İmana zararı dokunacak her şeyi **Allahü teâlâ** mü'min kullarına yasaklamıştır. Mü'min kullarının şer işlemesine razı olmayan Yüce Halik şöyle buyuruyor:

«Ey îman edenler, mallarınızı faize vermekle kat kat artırarak yemeyin.»

Faiz, Bakara sûresinde de belirtildiği gibi kesinlikle îman edenlere haramdır. Bir malı kıymetinden fazlaya satmak, veya ödünç verilen mal ve paradan fazlasını almak dinimize göre faizdir. Ey iman edenler, faiz yemek ve onu helâl saymak hususunda Allah'tan korkun. Tâ ki, azabından kurtulup, felah bulaşınız. Faizi helâl kılmakla kâfirler için hazırlanmış cehenneme düşmekten de korkun.

Mu'tezile uleması şöyle demiştir; «Büyük günah işleyenler, tevbe etmeden ölürlerse kâfirler gibi ebedî cehennemde kalırlar. Zira **Allahü teâlâ** faiz yiyenlere cehennemi va'detmiştir, kafirlere va'dettiği gibi.

Ehl-i Sünnet ulemasının bir çoğuna göre, Allah'ın bu va'di faizi helâl sayanlar içindir. Hangi cinsten olursa olsun faizi helâl sayanlar Allah'ın âyetlerini inkâr ettikleri için kâfir olurlar. Kafirler ise cehennemde ebedî kalacaklardır. O zaman bu âyet şu mânayı da ihtiva eder:

İmanınızı yok edecek veya tehlikeye düşürecek ve sizi cehenneme götürecek amelleri işlemekten korkun. Zira öyle günahlar vardır ki, imanı yok eder.

Şu günahlar - Allah korusun - îmanın yok olmasına veya en azından zayıflamasına sebep olur: Anaya-babaya âsi olmak, Allah'a âsi olmaktır. Onlara itaat Allah'a itaattir. Rivayete göre Alkame adında bir zat anasına karşı gelmiş. Yani ona âsi olmuş. Bir süre sonra vakti hitam bulup, ölüm yolculuğuna başlamış. Yanında bulunanlar Alkame'den kelime-i şehadet getirmesini istemişler. Fakat Alkame bir türlü dili dönüp kelime-i şehadet getirememiş. Tâ ki, anası gelip hakkını helâl edip suçunu bağışlayana kadar. Anası hakkını helâl edip suçunu bağışlayınca dilindeki bağ çözülmüş ve kelime-i şehadet getirmeye başlamıştır. Faiz yemek, haram lokmaların hepsi, emanete ihanet etmek ve sıla-i rahmi terk etmek de imam tehlikeye düşüren büyük günahlardandır.

Ebu Bekir Elvarak İmam-ı Azamdan şöyle rivayet etmiştir: «Büyük günah işleyenlerin birçoğu ölüm ânında îmanlarını kurtaramamıştır. Yani imansız gitmiştir.» Bu zat da şöyle demiştir: «Başkalarına yapılan zulüm kadar îmanı tehlikeye düşüren bir şey görmedik.» Demek ki zulüm ve büyük günahlar îmanın en büyük düşmanıdır. Bunlardan sakınanlar imanlarını korumuşlardır. Sakınmayanlar kendi elleriyle îmanlarını tehlikeye atmışlardır. Ey îman edenler, imanınızı yok olmaktan veya tehlikeye düşmekten koruyarak, kâfirler için hazırlanmış olan ateşe düşmekten sakının.

Şunlar da îmanın muhafızlarıdır, Allah'a itaat ederek, emirlerini yerine getirmek, farzları işlemek, haramlardan kaçınmak. **Peygamber**e tâbi olup, onun sünnetlerini yapmak ve haram olan şeylerin küçük ve büyüğünü terketmek. Şayet Allah ve Resulüne itaat eder, farzları yapar, haramlardan sakınırsanız imanınızı kurtarır, rahmete erdirilirsiniz. Eğer aksini yaparsanız kendi ellerinizle îmanınızı zayi etmiş olursunuz. Ey îman sahipleri, kâfirler için hazırlanmış ateşten sakının.

133

«Rabbinizin mağfiretine ve eni göklerle yer kadar olan Cennete koşun. O Cennet takva sahipleri için hazırlanmıştır.»

Bu ilâhî hitap Allah'a iman edenleredir, îmana mâni olan günahlardan tevbe etmeye koşun. Zira insanoğlu ne zaman öleceğini bilmemektedir. O bakımdan îmanı tehlikeye düşüren her şeyden manen temizlenmesi gerekir. Bundan dolayı Yüce Allah «Rabbinizin mağfiretine koşun» buyurmuştur. Ey iman sahipleri, Allah'ın emirlerine sarılarak eni göklerle yer kadar olan Cennete koşun. Orası ancak Allah'a îman edip, itaat edenler için hazırlanmıştır.

İmam-ı Kelbî (radıyallahü anh), Cennetin dört olduğunu söylemiştir. Biri Cennet-i Adn'dir, ki en ulvisi budur. Biri Cennetü'l-Me'vâdır. Biri Cennetü'l-Firdevs'tir. Biri de Cennetü'n-Na'im'dir. Bu cennetlerin her biri göklerle yer kadardır. Yaratılan nesneler arasında en büyüğü cennettir. Bu **Allahü teâlâ**'nın mü'min kullarına bahşetmiş olduğu nimetin büyüklüğünü ifade eder. Nitekim îsmail Süddî şöyle demiştir: «Yerler ve gökler hardal tanesi gibi parçalansa, onların sayısınca **Allahü teâlâ**'nın cennetleri vardır. Ve her birinin büyüklüğü yer ile gök kadardır.»

Sehl ibn Said (radıyallahü anh) da şöyle demiştir : Cennetin en edna tabakasında bulunan mü'mine Yüce Allah -Cennetten ne kadar yer arzu edersin?» diye soracaktır. O da cevaben: «Şu kadar arzu ediyorum» diyecektir. Onun gönlüne «şu kadar dile' diye ilham edilecektir. O da, gönlüne gelen kadar dileyecek ve ona «dilediğin senin olsun, o kadar daha veriyoruz' denecektir.

Bir rivayete göre «istediğinin on kat fazlası sana verilecektir» denecektir. Bütün bu nimet ve mükâfatların hepsi Allah'ın müttakî kulları için hazırlanmıştır.

134

«Onlar ki, bollukta ve darlıkta infak ederler. Öfkelerini yenerler. İnsanların kusurunu bağışlarlar. Ve Allah ihsan edenleri sever.»

Allahü teâlâ, kendilerine cennet hazırlanmış müttakî kullarının özelliklerini şöyle sıralamıştın Cennet, kendileri için hazırlanmış müttakiler onlardır ki, bollukta ve darlıkta, gizli ve aşikâr Allah rızası için infak ederler. Fakiri, yoksulu, yetimi gözetirler. Kızdıkları zaman öfkelerini yenerler, kötülük yapmayı düşünmezler. Her işi Allah rızası için yaparlar. İnsanlardan intikam

almayı düşünmezler, onların kusurlarını bağışlarlar. Daima affedici olurlar. İnsanlara hep iyilik yaparlar. Yüce Allah ihsan eden kullarını sever ve onları muhsinlerden kılar.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: -Öfkelerini yenenleri ve intikam alma fırsatını buldukları halde vazgeçenleri, affedici olanları **Allahü teâlâ** cennette istediği huri ile nikâhlar. Ve onu aziz kılar.»

135

«Onlar ki, fena bir şey yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı anarlar. Günahlarının bağışlanmasını dilerler. Günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir? Hem onlar yaptıklarında bile bile ısrar etmezler.»

136

«İşte onların mükâfatı, Rablerinden bir mağfiret ve ağaçlan altından ırmaklar akan Cennetlerdir. Orada ebediyyen kalacaklardır. Ne de güzeldir ecri, iş yapanların.»

Bu Ayet-i celileler fuhuş gibi büyük günahların da tevbeslnin kabul olacağını bildirmektedir, **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Onlar ki, fena, kötü bir şey yaptıklarında veya yabancı bir kadını öpmek, ellemek suretiyle kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı anarlar.»

Fuhuş, günahların en büyüğü ve en çirkinidir. İslâm dininin müsamahası fuhşa dalanları Allah'ın rahmetinden uzaklaştırmıyor. Yeter ki, onlar Allah'ı zikretsinler ve hatalarından dönsünler. Hatâlarını bildikleri halde onda ısrar etmesinler. Yani yaptıklarına pişman olarak tevbe, istiğfar etsinler. Tevbe, istiğfar ederek günahlarının bağışlanmasını Yüce Allah'tan istesinler. Onlar bilmelidirler ki, günahları ancak Allah bağışlar.

Onlar işledikleri günahlarda bile bile ısrar etmezler, hatâlarının ardından hemen tevbe ve istiğfar ederler, yaptıklarına gönülden pişman olurlar, işte onların bu samimî tevbelerine karşılık mükâfatları, Rablerinden bir mağfiret ve ağaçları altından ırmaklar

akan Cennetlerdir. Orada ebediyyen kalacaklardır. Tevbe ve istiğfar edenlerin mükâfatı ne güzeldir.

Her insan günah işleyebilir. Yapılan günahlarda ısrar edilmeyip, dönülür ve sadakatle Allah'a tevbe edilirse, Yüce Allah bütün günahları bağışlayacağım va'd ediyor. Fakat tevbeler samimî olmalı, bir daha dönülmemek üzere gönülden yapılmalıdır. Gönülden yapılmayan dualar Allah indinde kabul olmaz. İnsan günahının çokluğundan veya azlığından değil, tevbesinin kabul olmamasından korkmalıdır.

Hasan-ı Basrî (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Bizim yapmış olduğumuz istiğfarlar, tekrar istiğfara muhtaçtır. Zira gönülden pişmanlık duyarak yapılmayan istiğfarlar günahtır. Onlar için de istiğfara ihtiyaç vardır.»

Görülüyor ki, tevbe ve istiğfarın kabul olması için gönülden pişmanlık duyularak yapılması şarttır.

137

«Sizden önce neler gelip geçti. Onun için yeryüzünde gezin de tekzip edenlerin akıbetini görün.»

Sizden önce ne insanlar, ne kırallar, ne servet sahipleri ve ne büyüklük taslayanlar gelip geçti. Bunlardan kimi sırat-ı müstakimde yürüdü necat bulup, helak olmaktan kurtuldular. Ve iki cihan saadetini kazandılar. Kimi hakkı bırakıp batıla koştu, îmanı bırakıp küfrü seçti, helak oldu. Bunlardan her birinin yeryüzünde ibret alınacak eserleri, alâmetleri vardır. Hakkı yalanlayanların akıbetinin ne olduğunu yeryüzünü bir gezin de görün. Onlar ne felâketlere uğramışlardır. Onlardan ibret alın ve sîz de onların durumuna düşmeyin.

Bazı tefsirciler gezmek fiiline şöyle mâna vermişlerdir:

Yüce Allah'ın «yeryüzünde geziniz» emrinden maksat, Kur'an okuyarak mânasını düşünün ve yalancıların ne gibi cezalara uğradıklarına bakın. Kur'an okuyan insan doğuyu, batıyı, bütün mahlûkatı ve gökleri oturduğu yerden müşahede eder. Zira bütün herşey Kur'ân'ın içinde vardır ve hepsi ayrı ayrı zikredilmiştir. Hiç

bir şey yoktur ki, Kur ân içinde olmasın. Bundan dolayı Yüce Allah: «Bu Kur'ân, bütün insanlar için bir beyandır» buyurmuştur. Kur'ân, insanların dalâletten, şirkten, küfürden kurtulmaları için bir beyandır.

138

«Bu, bütün insanlar için bir beyandır. Müttakîler için de bir hidayet, bir öğüttür.»

Yine Kur'ân, Allah'tan korkup günahlardan sakınanlara öğüt, nasihat, hidayet ve kurtuluş rehberidir. Kur'an, hak ile batılı, iyi ile kötüyü, haram ile helâli, iman ile küfrü bildiren ilâhî kanundur.

139

«Gevşemeyin, üzülmeyin, inanmışsanız mutlaka en üstünsünüzdür.»

Ey iman sahipleri, kendinizi zayıf hissedip, düşmandan korkup, acze düşmeyin. Uhud Muharebesinde uğradığınız musibetlere üzülmeyin. Eğer hakkıyla inanmışsanız mutlaka onlara galip gelecek, zaferi kazanacaksınız. Çünkü siz hüccet bakımından onlardan çok üstünsünüz. Yeter ki, savaş meydanında gevşemeyin, Allah'ın hükmüne razı olun. Zira siz yeryüzünün hâkimisiniz. Allah'ın nizamını yeryüzüne yayacak olanlar sizlersiniz.

Bu âyet-i celile Uhud Muharebesinden sonra sahabe-i kiramın her savaşta muzaffer olacağını müjdeliyor. Bundan sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) zamanında yapılan savaşların hepsi kazanılmış, bir çok şehirler fethedilmiştir. Yüce Allah -inanmışsanız en üstünsünüzdür» buyurarak, bu ümmetin çok şerefli ve çok üstün olduğunu belirtmiştir.

Yüce Allah bütün **peygamber**lere nasıl hitap etti ise, Âhirzaman **Peygamber**inin ümmetine de öyle hitap etmiştir. Nitekim Musa (aleyhisselâm)'ya : Muhakkak sen en üstünsün- buyurmuştur.

Bu ilâhî hitap Musa (aleyhisselâm)'nın şahsmadır. Âyette geçen «inanmışsanız mutlaka en üstünsünüzdür hitabı, Âhirzaman **Peygamber**inin ümmetine mahsustur. Bu, **Allahü**

teâlâ'nın, Âhirzaman **Peygamber**inin ümmetini ne kadar şerefli ve ne kadar üstün kıldığının ifadesidir.

Bazı tefsirciler de şöyle demiştir: «Uhud Muharebesinde şayet **Resûlüllah**'ın emrini dinleselerdi, **Allahü teâlâ**, onları galip kılacaktı. Yüce Allah, bunu va'd ediyordu. Nitekim Bedir'de onlan galip getirmişti. Fakat onlar Uhud'da **Resûlüllah**'ın emrine muhalefette bulundukları için müşrikler Müslümanlar üzerine galip gelmişlerdir.»

Müşrikler Bedir'deki yenilgilerini bir türlü hazmedemiyorlardı. Müslümanlardan intikam almaya can atıyorlardı. Bunun için büyük bir hazırlık içindeydiler. Hatta büyük bir ticaret kafilesi hazırlamışlar, kârını savaş malzemesi almak için harcamışlardı. Mekke'nin reisi olan Ebû Süfyan'ın etrafında toplanarak mutlaka bu intikamın alınmasını istiyorlardı. Bunun için de üç bin kişilik bir ordu hazırlamışlardı. Ebû Süfyan başkanlık ettiği orduya yüz deve de yardımda bulunmuştu. Süfyan'ın başkanlığında yola çıkan orduda Halid ibn Velid, Amr ibn As ve İkrime ibn Ebi Cehil de vardı. Çünkü onlar henüz Müslüman olmamışlardı. Kureyşten Mekke'de kimse kalmamış, kadınlar ve çocuklar da ordunun arkasına takılmışlardı.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) müşriklerin harbe hazırlandıklarını ve kısa bir zaman içinde yola çıkacaklarını öğrendi. Bununla ilgili bir de rüya görmüştü. İstişare etmek için sahabesini topladı ve rüyasını onlara anlattı. **Peygamber**imizin rüyası şöyledir: -Rüyada kılıcımda bir gedik 'açıldığını gördüm. Bunu sahabemden bazılarının şehid olmasıyla yorumladım. Yine rüyada elimdeki zırhın içine giriyordum (Muvatta' - Nesei). Bunu da Medine olarak yorumladım.' Bu hususta görüşleriniz nedir? Bana bildirin.»

Peygamberimiz savaş yapmayı pek uygun bulmuyordu. Bunun üzerine münafıkların reisi Abdullah ibn Selûl şöyle der: «Yâ Resûlallah, onlarla savaşa çıkalım. Düşmanla savaşırken elbette bize zararı dokunacaktır. Fakat hiç bir düşman bizi yenemez, biz onlar üzerine galip geliriz.»

Abdullah aslında bu sözlerinde samimî değildi. Onun samimî olmadığını **Peygamber**imiz çok iyi biliyordu. Onun ardından Bedir muharebesine iştirak etmeyen Müslümanlar da «Yâ Resûlâllah,

düşmanla savaşa çıkalım. Onlar Allah düşmanıdır, bizden korktular da savaşa gelemediler demesinler ve bizim zayıf olduğumuzu sanmasınlar» demişlerdi, O kadar ileri gitmişler ki, **Resûlüllah**'ın canı sıkılarak evine girmişti. Bir müddet sonra silâhını kuşanarak evinden çıkar, sahabe-i kiram da toplanır. **Peygamber**imiz evine girdiği zaman durgundur. Sahabe bunun sebebini sorar ve -Ey Allah'ın Resulü, bizim bu hususta hiç bir fikrimiz yoktur. Şayet savaşa gidelim dersen gideriz, gitmeyelim dersen gitmeyiz. Biz her hususta sana tabiyiz' derler.

Cevaben **Peygamber**imiz «hiç bir **Peygamber**e silâhını kuşandıktan sonra savaşmadan geri dönmesi yakışmaz» buyurmuştur. (Müslim), **Peygamber**imiz ordusu ile Uhud'a doğru yürüdü. Ordusu bin kişi idi. Fakat münafıkların başkanı Abdullah ibn Selûl üç yüz kişiyle **Peygamber** ordusundan ayrıldı, geri döndü. **Peygamber**imiz yediyüz kişi ile Uhud Dağına geldi. Savaşta stratejik yeri bulunan bir mevkiye Abdullah İbn Cabir'in başkanlığında elli kişilik bir okçu kuvvet yerleştirdi. Ve -benden emir gelmeyince kat'iyetle yerlerinizden ayrılmayın» talimatını verdi. Çünkü burası harbin kaderini tayin edecekti. **Peygamber**imiz geri kalan ordusu ile düşmana yakın yere geldiler ve Uhud Dağını arkalarına aldılar. Savaş başladı. Ebu Dücâne Müslümanlardan bir toplulukla savaştı. Sonra Hazret-i Ali karşısına çıktı. Sa'd ibn Vakkas düşmana ok yağdırmaya başladı, müşriklerden bir kısmım öldürdüler. Müşrikler geri çekilmeye, Müslümanlar ilerlemeye başladı. Düşmandan bazıları kaçmaya yüz tutmuştu.

Müslümanlar zaferi kazanmak üzereydi. Bunu gören Abdullah ibn Cabir'in kumandasındaki elli kişi yerlerinden ayrılarak savaş alanına koşmuşlardı. Abdullah'ın bütün ısrarlarına rağmen yanında ancak sekiz kişi kalmıştı. Bunu gören Halid ibn Velid iki yüz elli kişi ile hemen hücuma geçer ve orada kalan sekiz kişiyi şehid eder ve arkadan Müslüman ordusunu vurur. Bunu gören müşrikler hep birden hücuma geçerler. Ani baskına uğrayan Müslümanlar dağılır. Bu arada bir kısmı şehid olur, bir kısmı yaralanır ve bir kısmı da dağılır. Fakat Musa ibn Amr **Peygamber**imizin yanından hiç ayrılmaz, kâfirlere karşı onu korur. Şehid olunca bu defa kılıcı Ziyad ibn Sükkan alır ve şehid olana kadar **Peygamber**imizi korur. Şehid

olunca **Peygamber**imiz kılıcı kendi alır ve düşman ile mukateleye başlar. O sıra atılan bir taş mübarek yüzünü yaralar, dişini kırar ve ayak bileği de yaralanır. Musa ibn Amr'ı şehid eden **Resûlüllah**'ı şehid ettiğini zannederek «Muhammed'i öldürdüm' diye iki defa bağırmıştır.

Bazılarına göre o bağıran iblisti. Hattâ Medine'de bile aynı şekilde bağırmıştır. Bu haberi duyan Müslümanlar küçük - büyük, kadın - erkek âni bir mateme bürünmüşlerdir. Onlar **Peygamber**lerine o kadar bağlı idi ki «canımız, anamız, babamız sana feda olsun Yâ Resûlâllah» diyorlardı.

Savaş henüz son bulmamıştı. Enes İbn Nadr (radıyallahü anh) Hazret-i Ömer'le, Hazret-i Talha'nın bulunduğu yere gider. Onlar sahabeden bir cemaatle bir yere çekilmiş oturuyorlardı. Enes «niçin oturuyorsunuz?» der. Onlar -**Peygamber**imizin öldürülmesi bizi mateme bürüdü de, ondan oturuyoruz» derler. Enes «Onun öldüğü gibi şerefle siz de ölün. Şerefle ölmek varken neden oturuyorsunuz?» der. Bunu duyan Hazret-i. Ömer, Hazret-i Talha ve diğerleri hücuma geçerler. Bu arada düşmanla savaşmakta olan Kâ'b İbn Mâlik **Peygamber**imizi görür ve hemen yüksek sesle «**Peygamber** buradadır- diye bağırır. Müslümanlar bir anda **Resûlüllah**'ın etrafında toplanırlar. O matem bir anda bayram sevincine döner. Mübarek elleriyle yüzünden akan kanı siler ve şöyle der: «Bu kavim nasıl felah bulur ki, Allah Resulü onları Mevlâ'larının kapısına çağırıyor da, buna mukabil onlar savaş açıp yüzünü yaralıyorlar.»

Peygamberimizin bu durumunu gören sahabe-i kiram «keşke onlara beddua etseydiniz de, onlar helak olsalardı» demişlerdir. Pey-Kamberimiz «ben beddua etmek için gönderilmedim. Ben âlemlere rahmet olarak gönderildim» buyurmuştur. Ve «Yâ Rabbi, bu kavme hidayet et. Onlar benim gerçek **peygamber** olduğumu bilmiyorlar» demiştir (Buhârî - Müslim). **Peygamber**imiz âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. O düşmanına da hiç bir zaman beddua etmemiş, onların da hidayete ermeleri için daima Rabbine niyaz etmiştir.

Bu savaşta müşrikler kölelerini de getirmişlerdi. Cabir İbn Mu'tam, Vahşi adında bir köleye şöyle demişti: «Eğer Muhammed'i

öldürürsen, sana bir sürü at vereceğim. Ali'yi öldürürsen yüz deve vereceğim. Şayet bunları değil de Hamza'yı öldürürsen, seni kölelikten âzad edeceğim.» Vahşî ona şöyle cevap verir: «Muhammed'in üzerinde Allah'ın muhafızları vardır. Kimse onu yalnız bulamaz. Ali de öyle cengâverdir ki, gördüğünü sağ bırakmaz. Hamza pehlivandır, onu gafil avlayabilirim.»

Vahşî bir taşın arkasında siper alır, Hazret-i Hamza'yı beklemeye koyulur. Hazret-i Hamza oradan geçerken okunu atar ve Hazret-i Hamza'yı şehid eder. Ebü Süfyan'ın karısı Hazret-i Hamza'nın karnını yarar, ciğerini çıkarır, hıncından çiğner. Yüksek bir yere çıkarak« Bedir'deki intikamı aldık» diye bağırır. Kâfirler de «Hübel yükseldi' diye bağırırlar. **Peygamber**imiz «Yâ Ömer onlara cevap ver- buyurur. Ömer «Yüce olan Allah'tır. Sizin ölülerinizle bizimkiler bir değildir. Bizim ölülerimiz cennete, sizinkiler de cehenneme gittiler» demiştir. Bundan sonra **Peygamber**imiz ve sahabesi düşman ile savaşmaya başladılar, **Allahü teâlâ** Resulüne nusret edip, muavenet etti. Düşman ordusunu dağıttılar, müşrikler bu savaştan bir netice almadan geri döndüler.

Uhud Muharebesinde yetmiş kişi şehid oldu. Bunun altmış altısı Ensar'dan, dördü de Muhacirlerdendi. Müşriklerden de on dokuz kişi öldürülmüştü.

140

«Eğer size bir yara isabet ettiyse şüphesiz o kavme de o kadar yara İsabet etmiştir. Hem o günleri biz insanlar arasında döndürür dururuz. Allah'ın iman edenlere belirtmesi ve içinizden şahitler edinmesi içindir bu. Allah, zâlimleri sevmez.»

141

«Hem Allah'a îman edenleri seçip, kâfirleri mahvedeceği içindir bu.»

Ey îman edenler, Uhud günü size yaralar, acılar, musibetler isabet ettiyse şüphesiz o kavme de o kadar, Bedir günü yara ve acı isabet etmiştir. Yüce Allah -hem o günleri biz, insanlar arasında döndürür dururuz» buyurmuştur. Zafer bazan sizin olur, bazan onların olur. Bunun böyle oluşunun hikmeti, Allah'ın gerçek îman

edenleri belirtmesi, münafıkların mü'minlerden seçilip ayrılması ve içinizden şahitler edinmesi içindir. Hakiki mü'min de, münafık da böyle bir musibet ânında belli olur. Nitekim Lokman oğluna şöyle demişti: «Hakiki altın ve gümüş ateşte belirlenir. Hakiki mü'min de şiddet ve musibet anında belli olur.- Fakat **Allahü teâlâ** kimin gerçek mü'min, kimin münafık olduğunu çok iyi biliyor. Mü'minlerin de bilmeleri için, gerçek iman edenle etmeyeni beyan etmiştir. Yüce Allah kullarının durumunu bilmesine rağmen, onların mükâfat ve mücâzatını vermiyor. Ancak kullarının bu durumları fiiliyata aksettikten sonra veriyor. Yani kul sevabı gerektiren bir fiil işlerse, sevap, günahı gerektiren bir fiil işlerse cezasını veriyor. Bunları işlemeden vermiyor. Halbuki kullarından hangisinin sevap, hangisinin günah işleyeceğini daha önceden biliyor. Nitekim **Allahü teâlâ**, iblisin isyan edeceğini biliyordu. Buna rağmen isyan etmeden önce onu rahmetinden kovmadı. Ne zaman ki, iblis isyan etti, o zaman rahmetinden kovdu. Mü'minlerden de hâlis îman sahipleriyle, Uhud'da şehadet mertebesine ulaşacak olanları biliyordu. Fakat onların mertebelerini yükseltmek için kimine şehitlik derecesini, kimine de gazilik unvanını verdi. Yoksa kâfirleri üstün kılmak, mü'minleri ise hakir düşürmek söz konusu değildir. Şayet böyle olsaydı **Allahü teâlâ,** -hâşâ- kâfir ve zâlimleri dost edinmiş olurdu. Halbuki Yüce Allah zalimler ve kâfirler güruhunu asla sevmez. Bunun başka bir yönü, mü'minlerin günahlarının bağışlanması, kâfirlerin cezalarının artırılması ve kendilerinin helak edilmesidir. Mü'minlerin galibiyetinde de, mağlûbiyetinde de **Allahü teâlâ**'nın bir çok hikmetleri vardır. Bunlardan bir tanesi, yukarda da belirtildiği gibi, mü'minlerin günahlarının bağışlanması, kâfirlerin cezalarının artırılması ve helak edilmeleridir.

142

«Yoksa Allah içinizden cihad edenleri ve sabredenleri belirtmeden Cennete girivereceğinizi mi sanıyorsunuz?»

Ey îman sahipleri, Allah yolunda zahmet çekmeden, musibetlere sabretmeden, cihad yapmadan Cennete girivereceğinizi mi sanıyorsunuz? Hanginiz Allah rızası için cihad ediyor ve hanginiz musibetlere sabrediyor? Yüce Allah bunlan açığa çıkarmadan

Cennete gireceğinizi sanmayın. Cennet elbette ki, mü'minler için hazırlanmıştır. Fakat mü'min Allah için cihad etmedikçe, dini için çalışmadıkça, bu uğurda musibetlere sabretmedikçe, kolayca cennete gireceğini zannetmesin.

143

«Gerçekten siz ölümle karşılaşmadan önce onu arzulamıştınız. Fakat işte onu gördüğünüz halde bakıp duruyorsunuz.»

Ey iman sahipleri, siz ölümle karşılaşmadan önce savaşı ve şehadeti arzulamıştınız. Mü'minler Uhud'dan önce savaşmayı ve Allah yolunda şehid olmayı arzu ediyorlardı. Zira onlar Bedir Muharebesi'nde şehid olanlar hakkında nazil olan âyetleri işitince «keşke biz de şehid olsaydık» demişlerdi.

144

'Muhammed, ancak bir **peygamber**dir. Ondan önce de nice **peygamber**ler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülûrse geriye mi döneceksiniz? Kim geriye dönerse Allah'a hiç bir zarar veremez. Allah, sükredenlerin mükâfatını verecektir.'

Bu âyet-i celile Uhud Muharebesindeki sahabenin durumuna işaret ediyor. Yukarda da belirtildiği gibi Uhud'da «Muhammed öldü» diye bir şayia yayılmıştı. Bu yalan haberi duyan sahabe-i kiram kendinden geçmiş, mateme bürünmüşlerdi. Hattâ bir kısmı «artık Muhammed öldü, düşmanla savaşıp da ne yapacağız» demişler, savaşı bırakmışlardı. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur; «Muhammed, ancak bir **peygamber**dir. Ondan önce de nice **peygamber**ler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz? İslâm'dan önceki küfrünüze mi döneceksiniz? Kim geriye dönerse Allah'a hiç bir zarar veremez.»

İnsanların küfür içinde olmaları Yüce Allah'ın varlığına asla zarar veremez ve O'nun saltanatından bir şey de eksiltmez. İnsan, küfretmekle ancak kendi nefsine zulmetmiş olur. Elbette kendilerine zulmedenler mutlaka cezalarını göreceklerdir. Buna mukabil Yüce Allah, şükredenlere mükâfatını vereceğini va'dediyor.

Bu âyet-i celilede mü'minlere büyük bir uyan vardır. **Hazret-i Muhammed**'in bir **peygamber** olduğu, ondan önce de nice **peygamber**lerin gelip geçtiği ve **Hazret-i Peygamber**in de onlar gibi fâni alemden göçeceği bildirilmektedir. Her canlıya ölüm geldiği gibi, bir gün mutlaka **Peygamber**imize de ölüm gelecektir. Nitekim öyle de olmuştur. Fakat onun getirmiş olduğu şeriat ve din dünyanın tonuna kadar bakidir. Yüce Allah iman edenlere şöyle hitap ediyor'

«Şimdi o ölse veya öldürülse geriye mi döneceksiniz?» Yani eskisi gibi küfre mi döneceksiniz? Onun getirdiği din ve şeriat dünyanın sonuna kadar baki olduğuna göre, **Resûlüllah** her an aramızdaymış gibi hareket etmek zorundayız.

Gerek savaşta ve gerekse diğer bütün işlerinde Allah rızası için, hâlis niyetle çalışanların âhiretteki mükâfatları, Allah'ın muttaki kullan için hazırlamış olduğu cennettir.

145

«Allah'ın izni olmadıkça hiç bir kimseye ölmek yoktur. O, vadesiyle yazılmış bir yazıdır. Kim dünya nimetini isterse kendisine ondan veririz. Kim de âhiret nimetini dilerse buna da ondan veririz. Ve şükredenleri mükâfatlandıracağız.»

Hiç şüphesiz her canlı mutlaka ölümü tadacaktır. Fakat Allah'ın izni olmadan hiç bir canlı için ölüm yoktur. O ölüm, vadesiyle yazılmış bir yazıdır. **Allahü teâlâ**'nın tayin ettiği vade gelmeden hiç kimse ölmez. Vade gelince ecel ne bir saniye geri, ne de bir saniye ileri alınır.

Bu âyet-i celile Mu'tezilenin şu görüşünü reddeder. Mu'tezile'ye göre: -Harpte ölen veya kesilen bir hayvan ecelinden önce ölmüş olur. Bundan dolayı adam öldüren kimseye kısas veya diyet lâzımdır. Hayvanı boğazlayanın da bedelini ödemesi gerekir. Şayet bunlar ecelinden ölselerdi, bunları öldürenlere ve kesenlere kısas veya diyet gerekmezdi. Halbuki Yüce Allah «hiç bir nefis ecelinden evvel ölmez' buyuruyor. Fakat bu ölümün ne zaman geleceği kullarca meçhuldür. Hangi yaşta geleceğini Allah'tan başka kimse bilmez. Şu veya bu bir bahanedir. Bunun için **Allahü teâlâ** kullarından hazırlıklı

olmalarını istiyor. Çünkü ölüm bir hayatın sonu, diğer hayatın başlangıcıdır. Îmanın emirlerinden geri kalıp, bütün gücünü dünya için harcamak büyük gaflettir. Îmanın esaslarına tâbi olmak ilâhî emre tâbi olmaktır. İlâhî emre tâbi olanlar ise kurtuluşa «renlerin ta kendileridir.

Allahü teâlâ şöyle buyuruyor: «Kim dünya nimetini isterse kendisine onu veririz. Kim de âhiret nimetini dilerse buna da ondan veririz. Ve şükredenleri mükâfatlandıracağız.» **Allahü teâlâ** dünyayı dileyene dünyayı, âhireti dileyene de âhiret nimetlerini verir. Yüce Allah kullarının dilediğini verir. Kul hayır dilerse hayır, şey dilerse şer verir. Yüce Allah, hiç şüphesiz şükredenleri mükâfatlandıracaktır.

146

«Nice **peygamber**ler, beraberinde Rabbe kul olanlardan bir çoğu, muharebe etti de Allah yolunda başlarına gelenlerden dolayı ümitsizliğe düşmediler. Yılmadılar, boyun eğmediler. Allah sabredenleri sever.»

Ey iman edenler, sizden önce nice **peygamber**ler, ümmetleriyle beraber Allah yolunda muharebe etmişlerdir. Bu yolda başlarına gelen birçok musibete rağmen asla ümitsizliğe düşmediler. Zira onlar Allah'ın rızasını kazanmak için koşarlardı ve düşmanın çokluğundan dolayı korkup yılmazlardı. Onlar hiçbir zaman düşmana boyun eğmediler. Fakat bütün musibetlere sabrettiler. Yüce Allah sabredenleri sever ve sabredenlerle beraberdir.

Ey mü'minler, ne oldu size ki, **Peygamber**inizin ölüm haberini duyunca savaşı bırakıp dağıldınız. **Peygamber**inizin yolunda savaşmadınız. Halbuki sizden önceki **peygamber**lerin ümmetleri, **peygamber**leri öldürüldükleri veya öldükleri halde savaşmayı terk etmemişlerdi.

147

«Dedikleri sadece şu idi: Ey Rabbimiz, günahlarımızı ve içimizdeki taşkınlığımızı bize bağışla. Sebatımızı artır. Kâfirler güruhuna karşı bize yardım et.»

Geçmiş **peygamber**lerin ümmetlerinin, **peygamber**leri öldürüldükten sonra Yüce Allah'a nasıl niyazda bulunduklarını, **Allahü teâlâ** Âhirzaman **Peygamber**inin ümmetine naklediyor. Onlar **peygamber**leri öldürüldükten sonra şöyle dua etmişlerdi: «Ey bizim Rabbimiz, günahlarımızı ve illerimizdeki taşkınlığımızı bize bağışla. Düşmanlarımızla savaşırken sebatımızı artır. Ayaklarımızı sabit kıl ki, düşmandan kaçmayalım. Sana inanmayan kafirlere karşı bize yardım et.»

Onlar **Allahü teâlâ**'dan bir nimet ve servet istemiyorlardı. Sadece günahlarının affını, ayaklarının düşmana karşı sebat ettirilmesini, kâfirlere karşı muzaffer olmalarını diliyorlardı. Hattâ zaferi bile kendi nefisleri için değil, küfrün hezimete uğraması için istiyorlardı. Allah'a karşı mü'minlerin takınması gereken edep de budur.

148

«Bu yüzden Allah, onlara dünya nimetini de, âhiret nimetini de fazlasıyla verdi. Ve Allah ihsan edenleri sever.»

Şu, kendi nefisleri için bir şey istemeyenlere, Allah, kendi katından her şeyi vermiştir. Nefislerini Allah'a adayanları, Allah asla boş çıkarmaz. Onların dünyevî ve uhrevî mükâfatlarını çok fazlasıyla verecektir. Zira Yüce Allah ihsan edenleri sever, onların ihsanına karşılık en güzel ihsan ile mukabele eder.

149

'Ey îman edenler, küfredenlere itaat ederseniz ökçelerinizin üstünden sizi geriye çevirirler de hüsrana uğrayanlardan olursunuz.'

150

«Halbuki Mevlânız Allah'tır. O, yardımcıların en hayırlısıdır.»

Ey iman edenler, küfredenlere asla itaat etmeyiniz. Şayet onlara tâbi olur, itaat ederseniz, îmanınızdan küfre çevirirler ve siz, İslâm saadetinden mahrum olursunuz. Hangi devirde olursa olsun, Müslümanın islâm saadetinden mahrum olmaması için kâfire asla itaat etmemesi gerekir. Kâfire itaat etmek Müslümanı İslâm

saadetinden mahrum eder, İşte o zaman Müslüman hüsrana uğrayanlardan olur.

Küfredenlere tâbi olanlar er-geç mutlaka hüsrana uğrayacaklardır. Yukarda da belirtildiği gibi, küfredenlerin bütün arzuları iman edenleri hak yoldan alıkoymaktır. Bunun için **Allahü teâlâ** iman edenlere şöyle buyuruyor: «Ey îman edenler, küfredenlere itâat ederseniz ökçelerinizin üstünden sizi geriye çevirirler de, hüsrana uzayanlardan olursunuz. Halbuki Mevlânız Allah'tır. O, yardımcıların en hayırlısıdır.»

Kâfire tâbi olup, ondan yardım beklemenin ne kadar tehlikeli olduğunu yüce Mevlâ böylece beyan ediyor. Onlara itaat edenlerin sonunun hüsran olacağını açıklıyor.

151

«Hakkında hiç bîr delil indirmediği şeyi Allah'a eş tanıdıklarından dolayı küfredenlerin kalblerine korku salacağız. Onların varacağı yer ateştir. Ne de kötüdür o zalimlerin varacağı yer.»

Hakk'ı inkâr edenlerin dünyada asla huzur bulamayacakları bu âyet-i celilede ifade edilmektedir. Hakkı inkâr ederek ve Allah'a şirk koşarak, kâfir olanların kalblerine Allah tarafından korku atılacaktır. O korku ile huzurları kaçacak, rahatsız olacaklar, dünya ve âhirette de hüsrana uğrayacaklardır. Onlar kitaplarında, kendilerine hakkında bir delil indirilmeyen şeyi Allah'a eş tutarak, kâfir olmuşlardır. Onların âhirette varacakları yer ateştir. Çünkü orası kâfirler için hazırlanmıştır. Zalimlerin varacağı yer ne kötüdür.

152

«Gerçekten Allah'ın size olan va'di doğru çıktı. Onun izni ile kâfirleri doğruyordunuz ki, içinizde dünyayı isteyenler ve ahireti isteyenler bulunduğundan sevdiğiniz zaferi size gösterdikten sonra, baş kaldırdığınız, verilen emir hakkında çekiştiğiniz ve yıldığınız zaman sizi imtihan etmek için Allah mağlûbiyete uğrattı. Bununla beraber sizi bağışladı. Ve Allah mü'minlere fazl u inayet sahibidir.»

Bu âyet-i celile Uhud Muharebesiyle ilgilidir ve nüzul ıt tudun Muharebenin başlangıcında müminlerin hücumlarına dayanamayan kâfirler kaçmaya başlamışlardı. Asıl savaş meydanı Müslümanların eline geçmişti. Bunu gören mü'minlerden bazıları savaşı bırakıp ganimet toplamaya başladılar. Müslümanların savaş esnasında gösterdikleri bu gevşeklik kendi aleyhlerine olmuş ve bir kısmı savaş alanından kaçmıştı. **Allahü teâlâ** yukarıdaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur:

«Gerçekten Allah'ın size olan va'di doğru çıktı. O'nun izni ile kâfirleri doğruyordunuz. Fakat siz ahdinizi bozdunuz, sözünüzden caydınız. O zaman düşmanın korkusu kalbinize düştü. **Peygamber**in yerleştirdiği okçular, **Peygamber**den haber gelene kadar yerlerinden ayrılmayacaklardı. Halbuki onlar bu ahdi unuttular ve bir kısmı «biz niçin burada duruyoruz, düşman münhezim oldu, dağıldı» demişlerdi. Bir kısmı da «**Peygamber**e verdiğiniz sözde durun, onun emrine tecavüz etmeyin ve emir gelene kadar bu yerden ayrılmayın» demişterdi. Fakat onlar yerlerinden ayrılmak suretiyle **Peygamber**lerinin emrine âsî oldular. Yüce Allah, âyetin devamında bu olayı şöyle ifade ediyor: «içinizde dünyayı isteyenler ve âhireti isteyenler bulunduğundan sevdiğiniz zaferi size gösterdikten sonra, bas kaldırdığınız, verilen emir hakkında çekiştiğiniz ve yıldığınız zaman, sizi imtihan etmek için Allah mağlûbiyete uğrattı.» Gerçek mü'min kim, münafık kim meydana çıksın diye Yüce Hâlık sizi imtihan etmiştir. Bununla beraber sizi bağışladı ve **Peygamber**in emrine muhalefet ettiğinizden dolayı hepinizi helak etmedi. Çünkü Allah, mü'minlere karşı fazl u inayet sahibidir.

153

«Hani siz kimseye bakmadan kaçıyordunuz. **Peygamber** de arkanızdan sizi çağırıyordu. Kaybettiğinize ve başınıza gelene üzülmeyesiniz diye Allah sizi kederden kedere uğrattı. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.»

Uhud Muharebesine iştirak eden mü'minlerden bir kısmı savaşın aleyhlerine dönmesiyle birlikte kaçmıştı. **Allahü teâlâ** onların bu durumunu hoş karşılamayarak şöyle buyuruyor:

«Hani siz kimseye bakmadan düşmandan kaçıp, dağılmıştınız. **Peygamber** de arkanızdan kaçmamanız için sizi çağırıyordu da, kimse onun çağırmasına aldırmıyordu. Kaybettiğiniz savaşa ve ganimete, başınıza gelen musibetlere üzülmeyesiniz diye Allah, sizi kederden kedere uğrattı. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.» Herkese, yapmış olduğu ameline göre mükafat veya mücazat verir. Hiç kimsenin yaptığı karşılıksız kalmaz.

154

«Sonra o kederin ardından üzerinize öyle bir emniyet, öyle bir uyku indirdi ki o, içinizden bir zümreyi bürüdü. Bir zümre de canları sevdasına düşmüştü. Allah'a karşı cahiliyet zannı gibi haksız bir zan besliyorlar.»

Allahü teâlâ, sizin üzerinize o kederin ardından öyle bir uyku ve öyle bir emniyet indirdi ki içinizden bir zümreyi bürüdü. Zira Yüce Allah onların kederlerini gidermek için üzerlerine emniyet ve uyku indirmişti. Uykuya dalanların gam ve kederleri izale oldu. Kendilerini uyku basanlar hakikî mü'minlerdir. Onlar kadere îman etmiş, Allah'a teslim olmuş kimselerdir. Bir zümre de vardı ki, onlar canlarının sevdasına düşmüştü, işte onlar münafıkların ta kendisidir. Zira onlar, **Allahü teâlâ**'ya karşı cahiliyet devrindeki gibi haksız bir zan besliyorlardı. Ve şöyle diyorlardı: «Artık **Allahü teâlâ**, Muhammed'e ve onun ashabına zafer nasip etmeyecek, onları zelil edecek.»

Münafıklar bu sözleriyle mü'minlerin arasına fitne sokuyorlar ve Müslümanları tereddüde düşürüyorlardı. Her devirde, münafıkların durumu budur. Onlar daima mü'minlerin arasına fitne sokarlar. **Peygamber** ordusuna soktukları gibi.

Allahü teâlâ yukarıda geçen âyetin devamında şöyle buyuruyor:

«Bu işten bize ne? diyorlardı. De ki: 'Bütün iş Allah'ındır.' İçlerinde sana açmadıkları bir şer gizliyorlar. 'Bu bize ait bir şey olsaydı burada öldürülmezdik', diyorlar. De ki: 'Evlerinizde olsaydınız üzerlerine ölüm yazılmış olanlar, yine muhakkak devrilecekleri yerlere çıkıp gidecekler.' Bu, göğüslerinizin içindekini

yoklamak, kalblerinizdekini temizlemek içindir. Ve Allah, sinelerdekini hakkıyla bilir.»

Uhud'daki durumu gören münafıklar, ümitsizliğe düşerek «bundan sonra bize fetih nasip olmaz» demişlerdi. Âdeta onlar, Allah'ın rahmeti kendi ellerindeymiş gibi konuşuyorlar. Yüce Allah da sevgili habibine şöyle buyuruyor; «Yâ Muhammed, de ki: «Zafer de, ganimet de Allah'tandır. Size bunları nasip edecek olan da O'dur, İçlerinde sana açmadıkları bir şey gizliyorlar ve «eğer fetih bize müyesser olsaydı, biz öldürülmezdik» diyorlar.» Yâ Muhammed, onlara de ki: «Hayır da, şer de Allah'tandır. Siz, evlerinizde olsaydınız dahi üzerine ölüm yazılmış olanlar, muhakkak öldürülecekleri yerlere çıkıp gideceklerdi. Böylece Allah'ın hükmü mutlaka yerine gelecekti. Bu, göğüslerinizin içindekini yoklamak, günahlarınızı temizlemek, kalblerinizdeki kiri gidermek içindir. Allah, kalblerinizde gizlediklerinizi hakkıyla bilir.» Hiç bir şey O'ndan gizli kalmaz.

155

«İki topluluğun karşılaştığı gün, içinizden geri dönenleri, yaptıklarının bir kısmından ötürü şeytan yoldan çıkarmak istemişti. Bununla beraber Allah onları bağışladı. Gerçekten Allah çok bağışlayıcıdır. Ve O, Halimdir.»

Uhud savaşında **Peygamber** ordusu ile müşrik ordusu karşılaştıkları vakit, içinizden geri dönenleri, yaptıklarının bir kısmını onlara güzel göstererek şeytan yoldan çıkarmak istemişti. **Peygamber**in emrine muhalefet etmeyi, savaştan kaçmayı onlara hoş göstermişti. Bununla beraber Yüce Allah onların yaptıklarını affetmiş, günahlarını bağışlamıştır. Zira Allah gafurdur, günahları yarlığar. Halimdir, hatâ işleyenlerin cezasını hemen vermez, tevbe istiğfar etmeleri için cezalarını tehir eder.

Rivayete göre Hazret-i Osman ile Abdurrahman ibn Avf arasında şöyle bir tartışma geçer: Abdurrahman Hazret-i Osman'a şöyle der: -Beti, Bedir'de bulundum, sen bulunmadın. Ben ağaç altında **Resûlüllah**'a bîat ettim, sen ise orada biat etmedin. Ve sen Uhud Savaşında da kaçanlar arasındaydın.»

Hazret-i Osman da cevaben şöyle der: «Yâ Abdurrahman, dediklerin doğrudur. Fakat ben **Peygamber**in bulunduğu her yerde bulundum. Bedir savaşında bulunmayışımın sebebi vardı. O zaman, zevcem olan **Resûlüllah**'ın kızı hasta idi, onun hizmetinde bulunmak için geri bırakıldım. Bu bakımdan Bedirdeki ganimetten **Resûlüllah** bir taksim de bana ayırmıştı. Şayet onun emri olmadan savaştan geri kalmış olsaydım, bana ganimetten bir taksim ayırır mı idi?

Sen ağaç altında biat ettiğin zaman, **Resûlüllah** beni Mekke'ye müşriklere gözcü göndermişti. Ben, oraya gözcü gittiğim için sizinle ağaç altında biat edememiştim. Fakat **Peygamber**imiz sağ elini sol elinin üstüne koyarak «bu da Osman içindir» demişti. Resûlüllah'ın sağ eli, benim sağımdan da, solumdan da çok daha hayırlıdır;

Uhud günü savaştan kaçanları **Allahü teâlâ** şeytanın tuzağına düşmekle vasıflandırdı. Bununla beraber onlan bağışladığını da beyan etti. Ben, bağışlananlardanım.»

Bu şekilde Hazret-i Osman Abdurrahman karşısında haklı çıkar.

Bundan şu anlaşılıyor: Şayet bir yerde bir hayır işleniyorsa, meşru bir özürden dolayı o hayra iştirak edemeyenler de, ondan mükâfatını alır. Tıpkı o hayrı yapanlarla berabermiş gibi.

156

«Ey îman edenler, siz, küfredip de yeryüzünde dolaşan veya gazada bulunan kardeşleri hakkında: Onlar yanımızda olsalardı ölmezler veya öldürülmezlerdi diyen kâfirler gibi olmayın. Allah, bunu onların yüreklerinde bir hasret olsun diye bıraktı. Halbuki öldüren de, dirilten de Allah'tır. Allah ne yaparsanız, hakkıyla görendir.»

Ey îman edenler, siz ehl-i kitap gibi olmayın. Onlar kendileri gibi küfredenlere, yeryüzünde sefere çıkan veya harbe iştirak eden kardeşleri hakkında şöyle demişlerdi: «Şayet onlar yanımızda olsalardı ne sefere çıktıkları vakit ölürlerdi ve ne de savaşta öldürülürlerdi.»

Allahü teâlâ'nın, bu sözü onlara söyletmesi yüreklerinde bir acı olsun diyedir. Onların gönlündeki gamı ve kederi artırmak içindir bu. Halbuki insanlar sefere çıkmakla veya harbe iştirak etmekle ölmez ve öldürülmezler. Ancak öldüren de, dirilten de Allah'tır. Yukarda da belirtildiği gibi vade gelmeden hiç kimse ölmez.

Harpte şehid olanların ruhları Cennet-i âlâdadır. Onlar Allah'ın izni ile istedikleri yerde dolaşırlar. Onlar dünya ve âhiret mükâfatlarının en büyüğüne nail olmuşlardır.

Allahü teâlâ kullarının yaptıkları her şeyi görür ve bilir. Herkesin ameline göre karşılığını verir.

157

«Yemin olsun ki, Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz, Allah'ın bir bağışlaması ve merhameti onların toplayacağı şeylerden çok daha iyidir.»

Ey mü'minler, siz Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz, bu sizin için **Allahü teâlâ**'dan günahlarınıza keffarettir. Allah yolunda öldürülenlerin günahlarını, Yüce Allah bağışlayacağını va'dediyor. Allah yolunda ölenlerin veya öldürülenlerin âhiretteki mükâfatları ise Cennettir. Allah'ın bir bağışlaması ve merhameti münafıkların toplayacağı dünya malından çok daha hayırlı ve çok daha iyidir. Onların topladıkları malların, kendilerine asla hayrı olmayacaktır.

158

«Yemin olsun ki, ölseniz de, öldürülseniz de Allah katında toplanacaksınız-»

Siz ister evinizde ölün, ister savaşta ölün hepiniz Allah'ın huzurunda toplanacaksınız. Herkes eksiksiz olarak amelinin karşılığını görecektir. Hiç kimsenin ameli karşılıksız kalmayacaktır.

159

«Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandin. Eğer kaba ve katı kalbli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Artık onları bağışla. Mağfiret dile onlara. İş hususunda onlarla müşavere et. Bir kere de azmettin mi artık Allah'a güvenip dayan. Gerçekten Allah, tevekkül edenleri sever.»

Bu ayet-i celilede **Hazret-i Peygamber**'in mü'minlere nasıl davrandığı, onlarla müşavere yapılmasının gerekli olduğu bildirilmektedir. Bundan dolayı **Allahü teâlâ** sevgili habibine şöyle hitap ediyor: «Yâ Muhammed, **Allahü teâlâ**'nın rahmeti sayesinde sen mü'minlere karşı yumuşak davrandın. Eğer onlara karşı kaba ve katı kalbli olsaydın şüphesiz etrafında kimse kalmaz, dağılır giderlerdi. Fakat Yüce Allah, seni yumuşak, cömert, güler yüzlü, merhamet edici ve ihsan edici kıldı. Sen artık onların yaptıklarını bağışla ve Allah'tan onlar için mağfiret dile. Hakkında vahiy gelmeyen mes'elelerde ve herhangi bir iş hususunda onlarla müşavere yap.»

Dünyaya teallûk eden mes'elelerde, insanların en akıllısı ve en ekmeli olan **Peygamber**imize Yüce Allah istişare yapmasını emrediyor. Bu emir onun ümmetine de mahsustur. Ümmetinin de dünyaya teallûk eden işlerde istişare etmesi gerekir. Zira acziyet içindeki insanların istişare yapmaya daha fazla ihtiyacı vardır. Çünkü mü'minler için istişare yapmada bir çok hikmetler vardır, istişare yapmakla hem **Resûlüllah**'ın sünneti icra edilmiş olur, hem de re'sen vermiş olduğu kararlarda düşeceği hatâlardan kurtulmuş olurlar. Toplumda rahmet olduğu gibi, onun vermiş olduğu kararlarda da isabet vardır. Nitekim **Peygamber**imiz şöyle demiştir:

«Hiç kimse istişare sonucunda günahkâr olmamıştır. Hiç kimse de istişaresiz yapmış olduğu işte huzur bulamamıştır.»

Bu hadîs-i şeriften istişarenin ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Müşavere fertleri birbirine bağlar, aradaki tereddüdü giderir. Fertler arasında bilgi alış verişi yapılır. Her şeye körü körüne defti de. Yaratana teslimiyetle başlanır ve O'na tevekkül edilir. Zira Yüce Allah, **Peygamber**imize: «Yâ Muhammed, müşavereden sonra bir kere de azmettin mi Allah'a güven, O'na tevekkül et. Gerçekten Allah tevekkül edenleri sever» buyuruyor.

Mü'minler için dünyevi işlerde müşavere, tatbik edilmesi genken en mühim bir mes'eledir. Fakat Müslümanların bir çoğu bu önemli mes'eleyi bir kenara itmişlerdir.

160

'Allah size yardım ederse, artık sizi mağlûp edecek yoktur. Sizi yardımsız bırakırsa O'ndan başka size yardım edecek kimdir? Müzminler, sadece Allah'a güvenip dayansınlar.'

Ey îman edenler, eğer Allah size yardım ederse, hiç kimse sizi asla mağlûp edemez. Şayet Uhud'da olduğu gibi sizden yardımı keserse, O'ndan başka da size yardım edecek yoktur. O'ndan başka kim size yardım edebilir? O halde, ey iman sahipleri, siz Allah'a güvenip dayanın. O'ndan başkasına güvenmeyin. İşte o zaman Allah'ın yardımı sizin üzerinize olur.

161

«Bir **peygamber** için emanete hıyanet etmek olur şey değildir. Kim, böyle hainlik ederse, kıyamet günü bu hainlik ettiği şey ile gelir. Sonra herkese kazanmış olduğu şey ödenir. Ve onlara zulmedilmez.»

Bu âyet-i cel ilenin nüzul sebebi şudur: Yukarda da belirtildiği gibi Uhud Savaşmda sahabenin bir kısmı savaşı bırakıp ganimet toplamaya koyulmuştu. Onlar, kendi kendilerine -biz buradan ganimet alamazsak, bundan mahrum oluruz, bize ganimetten taksim ayırmazlar» diyerek, ganimet toplamak îûyetiyle savaşı terk etmişlerdi. Yüce Allah, onların bu durumlarını hoş karşılamayarak bu âyeti inzal edip, şöyle buyurmuştur: «Bir **peygamber** için emanete hıyanet etmek olur şey değildir. Hiçbir **peygamber** ganimetleri ümmetinden saklayamaz. Hiç bir ümmet de **peygamber**ine kat'iyetle hainlik isnad edemez. Kim, böyle hainlik ederse, kıyamet günü bu hainlik ettiği şey ile Allah'ın huzuruna getirilir.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: -Kıyamet günü sizden birinizin boynunda bir koyun olduğu halde mahşer yerine gelerek «Yâ Muhammed beni kurtar' diye nida etse de, ben kıyamet günü onu Allah'ın azabından kurtarmaya malik değilim» (Nesei).

Dünyada hıyanet edenlerin kıyamet günü hıyanet ettikleri şey ile Allah'ın huzuruna getirileceklerini **Peygamber**imiz bildirmiştir. Meselâ, sığır, koyun, deve, tavuk, altın, gümüş gibi, hangi cinsten

hıyanet ettiyse, onu yüklenmiş olarak mahşer yerine getirilir. Kıyamet günü hıyanet ettiği nesneler Cehennem içinde şekillenerek ona gösterilir ve ona «işte dünyada hıyanet ettiğin nesneler şunlardır, git, getir- denir. O da almak için Cehenneme dalar alıp kapıya kadar getirir, geri düşürerek tekrar almaya gider, alır kapıya getirir tekrar düşürür, böylece **Allahü teâlâ**'nın dilediği kadar o kimseye azap edilir. Sonra hayırdan ve şerden herkese kazandığı tastamam verilir. Hiç kimseye haksızlık yapılmaz.

162

«Allah'ın rızasına uyan kimse, Allah'ın hışmına uğrayan gibi olur mu? Onun vardığı yer Cehennemdir. O, ne kötü dönüş yeridir.»

Allah'ın rızasını kazananla, Allah'ın hışmına uğrayan elbette bir olmaz. Allah'ın rızasını kazananlar, O'nun rahmetine ve affına nail olanlardır. Onlar **peygamber**lerine muhalefet etmeyerek, savaşta ve barışta haklarına razı olanlardır. Onların Allah katındaki mükâfatları Cennettir. Allah'ın hışmına uğrayanlarsa, kendilerine hıyanet edenlerdir. Onların Allah katındaki cezaları Cehennem olup, dönecekleri yer ne kötüdür.

163

«Onlar Allah katında derece derecedir. Allah yaptıkları şeyi görmektedir.»

Yüce Allah kullarının yaptıkları her şeyi görür, onların yaptıklarını bilir ve hepsine lâyık oldukları mükâfat veya mücazatı verir.

164

'Yemin olsun ki, Allah müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur. Çünkü onlara Allah'ın ayetlerini okuyan, tezkiye eden, kitap ve hikmeti öğreten kendi içlerinden bir **peygamber** göndermiştir, Halbuki onlar daha önce apaçık bir dalalet içinde idiler.'

Allahü teâlâ mü'min kullarına büyük bir lütuf ve ihsanda bulunmustur. Çünkü onlara Allah'ın âyetlerini okuyan, tezkiye eden, kitap ve hikmeti öğreten, kelime-i tevhidi bildiren, onlan şirk ve

günahtan temizleyen, haramı - helâli beyan eden kendi içlerindim bir **peygamber** göndermiştir. İslâm gelmeden önce onlar dalâlet içinde idiler. İslâm geldikten sonra onun nuru ile nurlanıp, dalâletten kurtulup hakikati bulmuşlardır.

165

«Onları iki misline uğrattığımız bir musibete kendiniz uğrayınca: Bu nedir? dediniz. De ki: O, kendi nefsinizdendir. Doğrusu Allah her şeye kadirdir.»

Ey îman edenler, Bedir'de siz müşrikleri iki kat musibete uğrattınız. Onlardan yetmiş kişi öldürdünüz, yetmiş kişi de esir aldınız. Buna mukabil Uhud'da siz bir musibete uğrayınca «bu nedir?» dediniz. Halbuki sizden sadece yetmiş kişi şehid olmuştu. Ey mü'minler, aklınızı başınıza alm, bu size kendi nefsinizden, kendi hatanızdan dolayıdır. Zira siz **Peygamber**inizin, sizi bıraktığı yerde durmamakla ona muhalefet ettiniz. Bu bakımdan başınıza gelen musibet kendi itâatsizliğinizdendir. Doğrusu Allah, yardım etmeye de, hezimete uğratmaya da kadirdir. O'nun kudreti her şeyi ihata etmiştir. O her şeye kadirdir.

166

«iki ordu karşılaştığı gün size gelen musibet, Allah'ın emliyledir. Bu, mü'minleri belirtmek içindir.»

167

«Bir de münafıklık edenleri açığa vurmak içindi. Kendilerine Gelin Allah yolunda savaşın veya savunun dendiği zaman: Şayet muharebe etmeyi bilseydik peşinizden gelirdik dediler. O gün onlar imandan çok küfre yakın idiler. Kalblerinde almayan şeyi ağızlarıyla söylüyorlardı. Onların gizlediği şeyi Allah çok iyi bilir.»

Ey mü'minler, müşriklerle karşılaştığınız zaman size gelen musibet Allah'ın emri ve hükmü iledir ki, gerçek mü'min ile münafığın kim olduğu belli olsun, meydana çıksın. O gün hakikî mü'mın ile münafık belli oldu. Münafıklara «gelin Allah yolunda savaşın veya kendinizi savunun» dendiği zaman, onlar şöyle demişlerdi: -Şayet muharebe etmeyi bilseydik peşinizden gelirdik.»

Halbuki onlar muharebe etmeyi çok iyi biliyorlardı. Fakat bunu münafıklıklarından söylüyorlardı. Onlar, bu sözlerini **Peygamber**imiz Uhud'a hareket ettiği gün söylemişlerdi.

Peygamberimiz Uhud'a hareket ettiği gün, bir kısım atlı iri-yarı bir topluluk görmüş, kim olduklarını sormuştu. Sahabe-i kiram da «onlar Abdullah ibn Übey ibn Selûl'ün tâbi olduğu kavimdir» dediler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «biz kâfirlerden asla yardım istemeyiz» buyurmuştur. Bunu işiten, münafıkların reisi Abdullah avanesiyle beraber geri dönmüşlerdir. Abdullah'ın geri döndüğünü gören Hazret-i Ömer «mü'minlerle savaşa sen de iştirak et, niçin geri dönüyorsun?» demişti. Abdullah da «şayet muharebe etmeyi bilseydik, sizinle biz de iştirak ederdik» demişti. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** âyet-i celilesini inzal ederek: «O gün onlar îmandan çok küfre yakın idiler. İmandan meylettiklerinden, kalblerinde olmayan şeyi ağızlarıyla söylüyorlardı. Onların gizlediği şeyi Allah çok iyi bilir» buyurmuştur. Onlar îman ettiklerini söylerler. Halbuki kalben îman etmiş değillerdir. Kalben mü'minlerin hezimete uğramasını isterler, arzuları budur. Halbuki Yüce Allah, onların kalblerindeki küfrü ve nifakı çok iyi bilmektedir. Onlar gizleseler de, açığa vursalar da.

168

«Kendileri oturarak kardeşleri için: Bize uysalardı öldürülmezlerdi diyen o adamlara de ki; Şayet sadıklardan iseniz kendi nefislerinizden ölümü geri çevirin.»

Uhud Muharebesi'nde mü'minlerden yetmiş kişi şehid olunca, savaşa iştirak etmeyen münafıklar kardeşleri için şöyle demişlerdi: «Şayet bize uysalardı öldürülmezlerdi. Harbe iştirak etmediğimiz için, bize bir şey olmadı,'

Halbuki ölüm Allah'ın takdiriyledir. **Allahü teâlâ** dilemeyince hiç kimse ölmez. Yüce Allah onların yalanlarını reddederek sevgili habibine şöyle buyuruyor:

Yâ Muhammed, onlara söyle, eğer sözlerinde sadık iseler kendi nefislerinden ölümü geri çevirsinler. Şayet ellerinde ise ölmesinler.- Buna asla güçleri yetmez, evinde ölen de, savaşta ölen de Allah'ın

emriyle ölür. Yukarda da belirtildiği gibi Allah'ın emri olmadan ve vade gelmeden hiç bir canlı ölmez.

Bazı müfessirlere göre, bu âyet-i celile nazil olunca münafıklardan yetmiş kişi ölmüştür.

169

«Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilâkis onlar Rableri katında diridirler. Ve onlar rızıklanırlar.»

170

«Allah'ın kendilerine verdiği ihsandan dolayı sevinç içindedirler. Arkalarından henüz kendilerine katılmayanlara, 'kendilerine korku olmadığını ve üzülmeyeceklerini müjdelemek isterler.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Müslümanlar aralarında «savaşta falanlar, falanlar öldü' diye söyleşmişlerdi. Bunun üzerine bu âyet inerek: «Siz, Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilâkis onlar Rableri katında diridirler» buyurmuştur. Allah yolunda öldürülenlerin ölü olmadığını Yüce Allah beyan ediyor. Zira onların mükâfatları kıyamete kadar yazılır. Tıpkı hayatta olanlar gibi. Nitekim **Peygamber**imiz şöyle demiştir: -Uhud'da şehid olan kardeşlerinizin ruhları Cennettedir. Onlar istedikleri yerde gezip - dolaşırlar. Cennetin ırmaklarından içerler, yemişlerinden yerler. Tâ arşın altına kadar giderler, oradan **Allahü teâlâ**'nın kendilerine ihsan ettiği makamları, yiyecekleri, içecekleri görünce' sevinerek «geride kalan kardeşlerimiz keşke bizim nasıl bir nimet içinde olduğumuzu bilseler de, ölümden korkmasalar ve bir an önce onlar da bu görkemli nimetlere kavuşsalardı' diye temennide bulunurlar (Müslim).

Allah yolunda öldürülenlerin ölü olmadığını, bilâkis diri olduklarını, onların Cennet nimetlerinin hepsinden istifade ettiğini, amel defterlerinin kıyamete kadar açık olduğunu, onlar için bir hüzün, bir korku olmadığını Yüce Allah bildirmektedir, Allah yolunda öldürülenler, kardeşlerinin de şehadet şerbetini içerek kendilerinin ulaştığı mertebeye ulaşmalarını isterler. Zira onlar nimetlerin en ulvîsine nail olmuşlardır. Onlar için

171

«Onlar Allah'tan gelen bir nimet ve daha üstün ihsan ile ve Allah'ın, mü'minlerin mükafatını zayi etmeyeceği müjdesiyle sevinirler.»

172

«Kendilerine yara isabet ettikten sonra yine Allah'ın ve **Peygamber**in davetine koşarlar. İçlerinden ihsan edenler ve sakınanlar için pek büyük mükafat vardır.»

Allah yolunda öldürülenler, günahlarının bağışlandığından ve Cennet nimetleriyle mükâfatlandınldıklarından büyük bir sevinç içindedirler. Yüce Allah, onlara fadl u keremiyle Cennette sonsuz nimetler ihsan etmiştir. O'nun nimetinin ölçüsü yoktur.

İmam-ı Mücahid (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Kılıçlar Cennetin anahtarlarıdır. Şehidler kılıçlarıyla Cennetin kapısını açacaklardır.» Hazret-i Âişe (radıyallahü anhâ) **Peygamber**imizden şöyle rivayet etmiştir:

«Bir şehid, kendi soyundan yetmiş kişiye şefaat eder.»

Allah yolunda şehid olmanın ne kadar üstün bir derece olduğu yukarda geçen âyet ve hadisten anlaşılmaktadır (Nesei).

İmam Ebu'l-Leys (radıyallahü anh) bu hadisin mânasından **Allahü teâlâ**'nın şehidlere beş ikramda bulunduğunu çıkarmıştır. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), «Yüce Allah bana ve benden önceki **peygamber**lerin hiç birine bu ikramı yapmamıştır» demiştir (Buharİ).

Beş madde şudur:

1. Bütün **peygamber**lerin ruhunu Azrail almıştır. Benim ruhumu da o alacaktır. Şehitlerin ruhunu ise Yüce Allah kudretiyle kabzeder.

2. Bütün **peygamber**ler öldükten sonra yıkanmışlardır. Ben de «ölünce» yıkanacağım. Fakat şehitler rahmet suyu ile yıkandıkları için dünya suyu ile yıkanmazlar. Buna ihtiyaçları yoktur.

3. Bütün **peygamber**ler kefenlenmişlerdir, ben dahi öldükten sonra kefenleneceğim Yalnız şehitler için kefene ihtiyaç yoktur, onlar elbiseleriyle gömülürler.

4. Peygamberler öldükten sonra, ölü diye nitelendirilirler. Fakat şehitlere ölü denmez, onlar diridirler. Zira Kur'an-ı Kerim'de onlar diri olarak zikredilmiştir.

5. Kıyamet günü bütün enbiyaya şefaat yetkisi verilir, benim şefaatim de o zamandır. Fakat şehitlere şefaat yetkisi her zaman verilmiştir. Onların şefaati her zaman kabul olur.»

Allahü teâlâ mü'min kullarının ecrini asla zayi etmez. Allah'a ve Resulüne itaat edenlerin amellerini asla boşa çıkarmaz. Onların mükâfatlarını fazlasıyla verir.

Ebu Süfyan Medine'de ticaret yapan Ne'îm ibn Mes'ud adında birini kandırarak «bizim çokluğumuzdan Müslümanlara bahset. Onların gözünü korkut, bizim üzerimize gelip yolumuzu kesmesinler» demişti. O kişi de Medine'yi yaygaraya vererek, Ebu Süfyan'ın bir ordu hazırladı ve bu ordu ile sefere çıktığını söylemişti. Bunu duyan sahabe endişelenmiş ve Süfyan'ın üzerine gitmeyi hoş görmemişlerdi. Bu şayiayı duyan **Peygamber**imiz şöyle söylemiştir:

«Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, benimle kimse gelmese bile, ben onların üzerine gideceğim» (Buharı). Bunu duyan sahabe-i kiram galeyana gelir ve **Peygamber**le birlikte yetmiş kişi Süfyan'ın bulunduğu istikamete doğru yola çıkarlar. O havaliye vardıklarında büyük bir pazarla karşılaşırlar, fakat Mekkelilerden kimseyi göremezler. Mekkelilerden kimseyi göremeyince pazardan ihtiyaçlarını karşılarlar ve geri dönerler. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: «Kendilerine yara isabet ettikten sonra yine Allah'ın ve "**Peygamber**in davetine koşarlar. İçlerinden ihsan edenler ve sakınanlar için pek büyük mükâfat vardır.» Allah'ın ve Resûlü'nün davetine koşanlar, emirlerine sarılanlar için tükenmez mükafatlar vardır.

173

«Onlar öyle kimselerdir ki, halk kendilerine: Düşmanlarınız size karşı ordu hazırladılar, o halde onlardan korkun dedikleri zaman, bu haber onların îmanını artırdı da, 'Allah bize yeter. O, ne güzel vekildir' dediler.»

174

«Sonra da kendilerine hiç bir zarar dokunmadan Allah'tan bir nimet ve bollukla geri döndüler. Allah'ın rızasına uydular. Ve Allah çok büyük fazl u inayet sahibidir.»

Ne'îm İbn Mes'ûd, mü'minleri korkutmak için Ebû Süfyan'ın kalabalık bir grup halinde yola çıktığını söylemiş ve hattâ Süfyan'ın bulunduğu istikamete gitmeyin demişti. Bu haber mü'minleri yıldırmadı, bilâkis imanlarını artırdı, savaşa karşı cesaretlerini çoğalttı. O, **peygamber** ordusunu düşmanın çokluğu yıldırmadı, Allah yolunda samimi olduklarını ve îmandaki sadakatlerini isbat için şöyle, demişlerdi: «Allah bize yeter. O, ne güzel vekildir, biz düşmandan asla korkmayız.»

O mümtaz ordu, **peygamber**leriyle beraber düşmana karşı çıkarlar, Yüce Allah **peygamber**ini hiç yardımsız bırakır mı? Elbette bırakmaz. **Peygamber**le birlikte düşman üzerine giden sahabeye, düşman tarafından hiç bir zarar dokunmadan, Allah'tan bir nimet, bir mükâfat ve büyük bir kazançla geri dönerler. Onlar Allah'ın rızasına uyan insanlardır, Allah, rızasına uyanları asla boşa çıkarmaz.

İmam-ı Dahhâk şöyle demiştir: «Bu vak'a Uhud günü olmuştur. Uhud'da Kureyşliler hezimete uğramış ve sonra bir yere toplanmışlar. Onların toplandığım haber alan **Peygamber**imiz üzerlerine gitmek istemiş. Fakat sahabenin çoğu yaralı olduğu için **Peygamber**imize ancak yetmiş kişi iştirak etmiştir. Bu âyet o zaman inmiştir.»

175

«İşte o şeytan ancak kendi dostlarını korkutur. Mü'min iseniz, onlardan korkmayın, benden korkun.»

Ey îman edenler, Ne'îm denen şeytan kendi dostlarıyla sizi korkutmak ister. Halbuki o sizi değil, ancak kendi yandaşlarını

korkutur. Siz düşmanın üzerine gitmekten korkmayın, onlar sizin üzerinize gelemezler. Îman sahipleri hiç bir zaman küfür ehlinden korkmaz. Zira Yüce Allah mü'minlere şöyle hitap ediyor: «Mü'min iseniz düşmanlarınızdan korkmayın, benden korkun.» Mü'minler ancak Allah'tan korkarlar, Allah'tan başkasından korkmazlar. Onlar bilirler ki, Allah dostlarını asla yardımsız bırakmaz.

176

«O küfre koşanlar, seni mahzun etmesin. Şüphesiz onlar Allah'a bir zarar veremezler. Allah onlara âhirette bir nasip vermemeyi diliyor. Ve onlar için büyük bir azap vardır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Ehl-i kitabın iman etmeyişi **Peygamber**imizi çok üzmüştü. Onları gören halk «eğer Muhammed hak **peygamber** olsaydı, ehl-i kitap ona tâbi olurdu» demişlerdi, iman etmeyenlerin durumuna ve halkın bu şekilde söyleyişine **Peygamber**imiz çok üzülmüştü. Bunun üzerine bu âyet nazil olarak

«O küfre koşanlar seni mahzun etmesin. Onlar îman etmemekle **Allahü teâlâ**'nın mülkünden ve saltanatından bir şey eksiltemezler Allah onları âhiret nimetlerinden mahrum edecektir. Ve onlar için büyük bir azap vardır.»

177

«İman etmeyenler kendi nefislerine zulmetmişlerdir. Küfürlerinin zararı kendilerinedir. Onlar için elîm bir azap vardır.»

Bütün mahlûkat **Allahü teâlâ**'ya itaat ve ibadet etseler, O'nun mülkünden hiç bir şey artıramazlar. Ve yine bütün mahlûkat Allah'a isyan etseler, hiç biri itaat etmese, yine O'nun mülkünden ve saltanatından hiç bir şey eksiltemezler. Yüce Allah bunlardan müstağnidir. Herkes yaptığının karşılığını görecektir.

178

«imana karşılık küfrü satın alanlar, Allah'a hiç bir şeyle zarar veremezler. Onlar için elem verici bir azap vardır.»

«O küfredenler kendilerine mühlet verişimizi sakın kendileri için hayırlı sanmasınlar. Biz onlara sırf günahları çoğalsın diye mühlet veriyoruz. Onlar için hor ve hakir edici bir azap vardır.»

İmanı bırakıp küfrü tercih edenler, âhîreti bırakıp dünyayı satın alanlar Yüce Allah'ın mülküne ve saltanatına hiç bir şeyle asla zarar veremezler. Onlar ancak kendi nefislerine zarar verirler ve azaplarını artırırlar. Onlar için çok elem verici bir azap vardır. İman etmeyenler zannetmesinler ki, malları, evlâtları ve uzun ömürleri kendilerini Allah'ın azabından kurtarır. Asla kurtaramaz. Bunlar, onların günahını ve azabını artırmak içindir. Bununla elim bir azaba uğrayacaklardır.

İbn Mes'ud (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «İyi ve salih insanların ölümü, yaşamalarından daha hayırlıdır. Zira onların Allah katındaki makamları dünyadakinden çok daha üstündür. Fâsık insanların ölümü ise, yaşamalarından iyidir. Çünkü onlar yaşadıkça günahlarını ve azaplarını artırırlar. Günah arttıkça azap da artar. Bunun için yasamalarından ölmeleri daha iyidir.»

179

«Allah müminleri, sizin üzerinde bulunduğunuz halde bırakacak değildir. Nihayet murdarı temizden ayıracaktır. Allah size gaybı da bildirecek değildir. Fakat Allah **peygamber**lerinden kimi dilerse onu seçer. Bunun için siz Allah'a ve **peygamber**lerine inanın. İnanır ve sakınırsanız size çok büyük bir mükâfat vardır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Kureyşlilerden bir grup **Peygamber**imize gelerek: «Yâ Resûlâllah, biz öyle zannediyoruz ki, bizim ölülerimiz Cehennemde, şayet dinimizi terk eder de sizin dininize girersek o zaman ölülerimiz Cennettedir dersiniz. Ve bizim dinimizden sizin dininize kimler girecek, kimler girmeyecek bunları bize haber ver» demişler. Bunun üzerine Yüce Allah bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur:

«Allah mü'minleri, sizin üzerinde bulunduğunuz küfür ve nifak üzere bırakacak değildir. Nihayet pâk mü'mini, murdar kâfirden ayıracaktır. Allah, size gaybi da bildirecek değildir ki, sizden kimin iman edip, etmeyeceği belli olsun. Fakat Allah **peygamber**lerinden

kimi dilerse, onu kullarına **peygamber** olarak gönderir. Bunun için siz Allah'a ve **peygamber**lerine iman edin. Emirlerine itaat edin. Eğer siz Allah'a îman eder. Resulünü tasdik ederseniz ve Allah'ın yasaklarından sakınırsanız, size çok büyük bir mükafat vardır.»

İman edenlerin mükâfatının sonsuz olduğunu Yüce Allah birçok âyetlerinde bildiriyor. İman etmeyenlerin de ne elîm bir azaba uğrayacakları açıkça ifade ediliyor. Allah'ın bütün nimetlerine kavuşmak da, onlardan mahrum olmak da insanın kendi elindedir. Allah'a iman edenler, O'nun bütün nimetlerinden istifade ederler, iman etmeyenlere gelince O'nun bütün nimetlerinden mahrum olacakları gibi, elîm bir azaba da uğrayacaklardır.

180

«Sakın Allah'ın fazl u kereminden verdiği şeylerde cimrilik edenler, bunun kendileri için hayırlı olduğunu zannetmesinler. Bilâkis bu, onlar için bir serdir. Cimrilik ettikleri şey, kıyamet günü boyunlarına dolanacaktır. Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. Ve Allah işlediğiniz şeylerden haberdardır.»

Ey mü'minler, **Allahü teâlâ**'nın kendilerine ihsan ve ikram ettiği şeylerde cimrilik ederek, zekâtlarını vermeyenler, Allah yolunda tasaddukta bulunmayanlar, bunun kendileri için hayırlı bir iş olduğunu zannetmesinler. Zira cimrilikleri kendileri için bir serdir. Çünkü cimrilik ettikleri şey kıyamet günü bir yılan gibi boyunlarına dolanacak, o şekilde mahşer yerine geleceklerdir. Nitekim İbn Ab bas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Zekâtını vermediğiniz mallarınız kıyamet günü bir ejderha olup, sahibinin boynuna dolanacak ve yakalarını ısıracaktır. Onlara diyecek ki: 'Ben, dünyada cimrilik yapıp da zekâtını vermediğiniz mallarınızım.»

Zekâtı verilmeyen malın sahibi için ne büyük bir felâket olduğu **İbn Abbas**'ın sözlerinden anlaşılmaktadır. Zekât, Allah yolunda fedakârlığın bir nişanesi ve verilen nimetlere karşı bir şükürdür. Mükâfatı büyük olduğu gibi, vermeyenler için mes'uliyeti de çok ağırdır.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de şöyle demiştir:

«Gökler ve yer, hepsi helak olup, bütün canlılar öldükten sonra. Yüce Mevlâ nida edip 'bugün mülk kimindir?' diye soracaktır. Kimseden cevap gelmeyince, âlemlerin Rabbi kendi kendine cevap verecek 'bugün mülk Kahhâr olan Allah'ındır' diyecek- (Nesei).

Çünkü O, yerlerin ve göklerin, mirascısıdır. Âyette geçen miras, ölünün malından varislerin aldığı miras anlamına değildir. Mirasın Yüce Allah'a izafeti mecazîdir. Zira O, bütün mevcudatın sahibidir. Dünyada mülk iddiasında bulunanlar, tıpkı bir kiracı gibidirler. Mal sahibi dilediği zaman, kiracıyı mülkünden çıkarır. Bu mülkün hakiki sahibi de dilediği zaman mülkünü, saltanat iddiasında bulunanlardan alır. Kimse buna müdahale edemez. Bunun için Yüce Mevlâ «göklerin Ve yerin mirası Allah'ındır» buyurmuştur. O, bu mülkün son sahibidir.

Ey mü'min, buna göre hareket et, aklını başına al. Allah'ın sana verdiğinden, sen de Allah yolunda tasadduk et. Zekâtını ver, Allah yolunda harcamaktan korkma. Bu senin için bir kurtuluş reçetesidir. Felâkete düşmek istemiyorsan Allah yolunda harcamaktan sakınma.

Bu âyet-i celileden bir de şu mâna istinbat edilmiştir: **Allahü teâlâ**, kullarına ölüm gelip çatmadan önce, kendi yolunda infak etmelerini, zekâtlarını vermelerini, hayra koşmalarını emrediyor. Geride bırakmış oldukları mallar Allah katında onlara bir menfaat sağlamıyacaktır. Zira Allah yolunda tasadduk edilmeyen malın sahibine hiç bir faydası olamaz. Ancak ellerinizle verdikleriniz Allah indinde karşınıza çıkacaktır.

181

«Hakikat, Allah fakirdir, biz zenginleriz diyenlerin lâfını and olsun ki, Allah işitmiştir. Dediklerini ve haksız yere **peygamber**lerini öldürdüklerini yazacağız. Ve diyeceğiz ki 'tadın o yakıcı azabı'.»

182

«Bu, yaptığınızın karşılığıdır. Yoksa Allah kullarına asla zulmedici değildir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Ebû Bekir'i,

Yahudileri İslâm'a davet etmek için göndermişti. Ebu Bekir, onları İslâm'a davet edip, zekâtınızı verin demişti. Bunu duyan Yahudilerden Fenhas ibn Azûre alay ederek şöyle demişti! «Allah bizden sadaka diliyor, biz zenginiz O fakirdir.»

Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek buyuruyor ki: «Hakikat, Allah fakirdir, biz zenginleriz» diyenlerin lâfını yemin olsun ki, Allah işitmiştir.. Dediklerini ve haksız yere **peygamber**lerini öldürdüklerini de yazacağız. Kıyamet günü onlara «tadın o yakıcı azabı» diyeceğiz.» Yüce Allah'a bu gibi ve benzeri iftirada bulunanlar, haddi aşanlar, haksız yere **peygamber**leri öldürenler, îman etmeyenler yaptıklarının cezasını çok fazlasıyla göreceklerdir. **Allahü teâlâ**'nın kimsenin zekâtına, sadakasına ve hayrına ihtiyacı yoktur. Bunları yapanlar mükâfatını, yapmayanlar da cezasını göreceklerdir. Yoksa Allah kullarına asla zulmetmez. Onlara ancak yaptıklarının karşılığını verir.

183

«Doğrusu ateşin yiyeceği bir kurban getirmedikçe hiçbir **peygamber**e inanmamamız için Allah bize ahid verdi diyenlere: 'Benden önce nice **peygamber**ler size apaçık delillerle ve dediğiniz şeylerle geldi. Sadık kimselerseniz niçin onları öldürdünüz?' de »

Müşriklerden Ka'b İbn Eşref ve arkadaşları «Doğrusu ateşin yiyeceği bir kurban gatirmedikçe hiçbir **peygamber**e inanmamamız için Allah Tevrat'ta bize ahid verdi. Ya Muhammed, eğer sen bize bir kurban getirir ve onu ateşte yakarsan, o zaman sana inanırız» demişlerdi. **Allahü teâlâ** bu âyeti indirerek sevgili habibine şöyle buyurmuştur: "Ya Muhammed, onlara deki: "Benden önce nice **peygamber**ler size apaçık delillerle ve dediğiniz şeylerle geldi. Siz hakikaten sadık kimselerseniz,niçin onları öldürdünüz?"

Onlar bu sözleri iman etmek için değil, inkarlarından dolayı söylüyorlardı. Çünkü onların dedeleri de önceki **peygamber**lere inanmamışlar, hatta onları haksız yere öldürmüşlerdi. Onların iman etmemesine üzülen **Peygamber**ini Yüce Allah şöyle teselli ediyor:

184

“Seni tekzip ederlerse, senden önce açık mucizele sahifeler ve nurlu kitabı getirenler de tekzip edilmişti.”

Ya Muhammed, onların seni yalanlamasına üzülme, sözlerinede aldırma, sabret. Zira onlar senden önceki **peygamber**leride yalanladılar. Halbuki o **peygamber**ler de, senin gibi apaçık mucizelerle, sahifelerle, helali - haramı, hak ve batılı beyan eden kitaplarla gelmişlerdi. O **peygamber**ler kendilerini hakka davet etmelerine rağmen inanmadılar.

185

«Her canlı ölümü tadacaktır. Kıyamet günü ecirleriniz size mutlaka ödenecektir. O vakit kim ateşten uzaklaştırılır. Cennete sokulursa artık o, kurtulmuştur. Dünya hayatı zaten aldatıcı meta'dan başka bir şey değildir.»

Bu âyet-i celile bütün canlıların ölümü tadacağını bildirmektedir. Her varlık kendisine takdir edilen ömrü tamamladıktan sonra ölümü tadacak, Rabbine kavuşacaktır. Rahman sûresinin yirmi altıncı âyeti nazil olunca melekler «yeryüzünde yaşayanlar helak olacaklar, yani ölecekler. Biz yeryüzünde yaşamadığımız için, bize ölüm yoktur- demişlerdi. Yüce Allah bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur:

«Her canlı ölümü tadacaktır. Hiçbir varlık ölümden kurtulamayacaktır. Bu dünyada yaptıklarınızın karşılığı kıyamet günü size mutlaka ödenecektir. O vakit kim ateşten uzaklaştırılır, Cennete sokulursa artık o, Cehennem azabından kurtulup saadete ermiştir.»

Allahü teâlâ, îman etmeyenlerin durumuna üzülen sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlerin yaptıkları cefalara sabret, lâflarına aldırma. Yaptıkları kendi günahlarını artırmaktan başka bir şeye yaramayacaktır. Sabrınızın mükâfatı ve amellerinizin sevabı kıyamet günü size verilecektir. O îmana gelmeyenlerin cezası da, kendilerine tastamam ödenecektir.

Dünya hayatı zaten insanları aldatıcı meta'dan başka bir şey değildir. O hayat insanları oyalar da, insanlar farkına bile varmazlar. Çoğu insanlar ömürlerini boşa geçirirler de sonunu hiç düşünmezler.

İbn Abbas şöyle demiştir: «Dünya hayatı bir şişeye benzer, elden düşünce kırılır, parçalanır. Bir daha ondan istifade edilmez. Dünya da işte böyledir, elden çıkınca bir daha geri dönmez. Bir misafir gibidir, gelen gider kimse kalmaz.'

186

«Yemin olsun ki, mallarınız ve canlarınız hususunda imtihana çekileceksiniz. Sizden evvel kendilerine kitap verilenlerden ve Allah'a şirk koşanlardan birçok incitici şeyler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve sakınırsanız bilin ki, bu azme değer işlerdendir.»

Ey iman edenler, mallarınızın azalıp çoğalmasıyla, zekâtla, sadakayla, hac ibadetiyle, hastalıkla, çeşitli musibetlerle Allah sizi imtihana çekecektir. Bunlar sizin için bir imtihan vesilesidir. Sizden önce kendilerine kitap verilen Yahudilerden, Hıristiyanlardan ve Allah'a şirk koşan müşriklerden bir çok kırıcı, incitici, kötü sözler işiteceksiniz. Eğer onlara sabreder, çirkin sözlerine aldırmaz ve Allah'a âsi olmaktan da sakınırsanız bilin ki, Yüce Allah mükâfatınızı çok fazlasıyla verecektir. Zira mükâfatlan da, cezaları da veren O'dur. Bu bakımdan sabredip, takva sahibi olanlar mutlaka mükâfatlarını, küfredenler de mutlaka cezalarını göreceklerdir.

187

«Hani Allah kendilerine kitap verilenlerden Onu behemehal insanlara açıklayacaksınız ve gizlemeyeceksiniz diye ahid almıştı. Onlar ise bunu arkalarına attılar. Onun mukabilinde az bir menfaati satın aldılar. Müşteri oldukları o şey ne kötüdür.»

Allahü teâlâ, kendilerine kitap verilenlerden, onu insanlara açıklayacaklarına ve hiç bir hükmünü gizlemeyeceklerine dair ahid almıştı. İnsanlar bu ahidlerini unuttular, arkalarına attılar. **Hazret-i Peygamber**in sıfatlarını halktan gizlediler.

Yahudi bilginleri, **Hazret-i Muhammed**'in Tevrat'taki sıfatlarını ve özelliklerini dünya menfaati karşılığı insanlardan gizlemişler ve buna mukabil cüz'î bir menfaat temin etmişlerdi. Yüce Allah onların durumunu şöyle beyan ediyor: «Onun mukabilinde az bir menfaati satın aldılar. Müşteri oldukları o şey ne kötüdür.» Onlar âhireti terk edip dünyayı satın aldılar. Bu dünyanın fani olduğunu

hiç düşünmediler, bu yolla çeşitli menfaat temin etmek nefislerine hoş geldi.

188

«Ettikleri ile sevinen ve yapmadıklanyla övünmeyi sevenleri sakın azaptan kurtulacakları bir yerde sanma. Onlar için pek acıklı bir azap vardır.»

189

«Göklerin ve yerin hakimiyeti Allah'ındır. Ve Allah her şeye kadirdir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur.- Yahudi bilginleri, **Hazret-i Peygamber** daha insanlara **peygamber** olarak gönderilmeden önce, Tevrat'tan özelliklerini okuyor ve son **peygamber** olduğunu söylüyorlardı. Halk da son **peygamber**in geleceğini biliyordu. Zaman gelip **Hazret-i Muhammed peygamber** olarak gönderilince, Yahudi âlimleri onun son **peygamber** olarak gönderildiğini inkâr etmişlerdir. Zira onlar **peygamber**i kendi soylarından bekliyorlardı. Yahudilerin ileri gelenleri, bilginlerine «Tevrat'ta bahsedilen ve özelliklerini bize okuduğunuz **peygamber** bu mu?» dediler. Yahudi bilginleri, menfaatlerini düşündükleri için onu inkâr etmişler ve halkı inandırmışlardır. Halbuki onlar Tevrat'ta sıfatlan zikredilen **Peygamber**in **Hazret-i Muhammed** olduğunu da çok iyi biliyorlardı. Fakat bu inkârlarından dolayı Yahudilerin ileri gelenlerinden dünyevî menfaat temin etmişlerdir. Yüce Allah onların durumlarını şöyle beyan ediyor: «Ettikleriyle sevinen ve yapmadıklanyla övünmeyi sevenleri sakın azaptan kurtarılacakları bir yerde sanma. Onlar için pek acıklı bîr azap vardır.»

Yahudiler, kendilerinin Hazret-i İbrahim'in dini üzere olduklarını söylüyorlardı. Halbuki onların Hazret-i İbrahim'in dini ile hiç bir ilgileri yoktu. Yine onlar namaz kıldıklarını, oruç tuttuklarını ve kitaplarıyla amel ettiklerini söylüyorlar ve bunlarla övünüyorlardı. Halbuki onlar yapmadıkları şeyleri söylüyorlardı. Zira onların bu söyledikleriyle hiçbir ilgileri yoktur. Sakın onların azaptan kurtulacaklarını sanmayın. Onlar için ebedi ve çok acıklı bir

azap vardır. Göklerin ve yerin mülkü ve hazinesi elinde olan Allah her şeye kadirdir. Dilediği zaman küfredenlere azabını gönderir. Ve lâyık oldukları cezayı verir.

190

«Göklerin ve yerin yaradılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde akıl sahipleri için şüphesiz deliller vardır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Mekkelilerden bir grup **Peygamber**imize gelerek: «Yâ Muhammed, bize haber verdiğin ve bizi davet ettiğin, şeyin gerçek olduğunu isbat eden bir âyet getir. Çünkü sen, bizi Allah'a ibadete davet ediyorsun, O'nun misli ve şeriki olmadığını söylüyorsun. O'nun bir olduğuna dair bize delil getir» demişlerdi.

Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Göklerin direksiz yaratılışı, ay, güneş, yıldız ve gezegenlerin yerleştirilip, hepsinin kendi mihverinde hareket etmesi, güneşin enerjisinin tükenmemesi, yıldızların semayı kandiller gibi süslemesi ve yeryüzündeki dağların, denizlerin, nebatatın ve çeşit çeşit mahlûkatın oluşu, gece ile gündüzün birbirini takip etmesi, birinin uzayıp birinin kısalması akıl sahipleri için şüphesiz Allah'ın birliğine delâlet etmektedir. Elbette bunlar, Allah'ın vahdaniyetini, birliğini isbat eder. Yaratıldığı andan bugüne kadar hiçbir arızaya uğramadan devam eden kâinatın bu nizamı hiç şüphesiz Allah'ın varlığının en büyük delilidir.

Eğer Allah'tan başka ilâh olsaydı bu nizamın dengesi bozulurdu. Bütün bunların bir sistem dahilinde hareket etmesi Yaratıcının bir olduğuna delâlet eder. Aklı olanlar için bunlar yeter.

191

«Onlar ayakta iken, otururken, yanları üstü yatarken Allah'ı anarlar. Göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler. Ey Rabbimiz, sen bunları boşuna yaratmadın. Sen pak ve münezzehsin. Bizi ateş azabından koru,»

Allahü teâlâ'nın bu âyette zikrettiği mümtaz kulları, gece gündüz Allah'ı zikrederler, namazlarını kılarlar, ayakta namaz

kumaya gücü yetmeyenler oturarak kılarlar, buna da gücü yetmeyenler ima ile kılarlar. Onlar bütün hallerinde Allah'ı zikrederler. Hiç bir an Allah'ı zikirden geri durmazlar. Göklerin ve yerin yaratılışım düşünürler. Onlardan ibret alırlar.

Müslûmanın tefekkür ettikçe îmanı artar. Allah'a teslimiyeti çoğalır.

Ata İbni Ebi Rebaha şöyle demiştir: «Bir gün İbn Ömer ve Abid İbni Amir ile beraber Hazret-i Âişe'yi ziyarete gittik, yanına girdiğimiz zaman selâm verdik, selâmımızı aldı ve yanımdakilerin kim olduğunu sordu. Abdullah İbni Ömer'le, Abid İbni Amir olduğunu söyledi. Hazret-i Âişe «merhaba ey Abid, ne oldu sana ki, bizi bir defa olsun ziyaret etmedin» dedi. Abid «seni arzu eden dostları ziyaret et ki, muhabbet artsın. Seni arzu etmeyen dostları ziyaret edersen muhabbet azalır denildiği için ziyaretinize gelmedim' demiştir.

Yanlarında bulunan İbn Ömer: -Ey mü'minlerin anası, **Peygamber**de gördüğün fevkalâde hallerden bize bahset» demişti. Bu sözü işiten Hazret-i Âişe bir müddet ağlar. Sonra şöyle der: «Bir akşam Resûlüllah'ın nevbet sırası bende idi. Geldi döşeğime girdi, mübarek vücudu vücuduma değdi. Sonra kalkmak için izin istedi, kalktı, abdest aldı ve namaz kılmaya başladı. Kıyamda dururken ağlıyordu, o kadar ağladı ki gözlerinin yaşı yeri ıslattı. Namazı bitirdikten sonra sağ yanının üzerine yattı ve sağ elini yüzünün altına koydu. O kadar ağladı ki, gözyaşından yer ıslandı. Bu arada Bilâl sabah ezanını okudu, ezandan sonra **Resûlüllah**'ın yanına girdi, ağladığını görünce «Yâ Resûlâllah, sen de mi ağlıyorsun? Halbuki senin hakkında Yüce Allah:

«Böylece Allah senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar buyurmadı mı?» demiştir.

Peygamberimiz: «Yâ Bilâl, Allah, bana lütfetti. Buna karşılık ben şükreden kullarından olmayayım mı? Hem ben nasıl ağlamayayım ki? Bu gece bana âyeti indirildi.

Bu âyeti okuyup da mânasının üzerinde düşünmeyenlere yazıklar olsun. Bir saat göklerin ve yerin yaratılışını düşünmek bir

yıl nafile ibadet yapmaktan daha hayırlıdır» buyurmuştur (Buharı). Zira tefekkür ehli için bunlarda büyük hikmetler ve alâmetler vardır. Yerlerin ve göklerin yaratılışını tefekkür edenler şöyle derler: «Ey bizim Rabbimiz, sen bunları boş yere yaratmadın ve bunların her birini bir iş için yarattın. Seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Bizi, âsiler, mücrimler için hazırlamış olduğun Cehennem ateşinden koru. Bizi azaba sürükleyecek her türlü masiyetten muhafaza et.

192

«Ey Rabbimiz, sen kimi ateşe sokarsan şüphesiz onu hor ve hakir edersin. Zâlimlerin hiç yardımcıları yoktur.»

193

«Ey Rabbimiz, doğrusu biz: 'Rabbinize inanın' diye îmana çağıran bir davetçiyi işittik ve imana geldik. Ey Rabbimiz günahlarımızı bize bağışla. Kusurlarımızı ört. Canımızı da iyilerle beraber al.»

194

«Ey Rabbimiz, **peygamber**lerinin va'dettiklerini bize ver. Kıyamet günü bizi rezil etme. Şüphesiz sen, sözünden asla dönmezsin,»

Tefekküre dalanlar Rablerine şöyle iltica etmişlerdir: -Ey Rabbimiz, sen kimi Cehenneme sokarsan şüphesiz onu zelil ve hakir edersin. Cehennemden uzaklaştırdıklarını da aziz ve şerefli kılarsın. Bizi de şerefli kıldıklarından et. Kâfirlere ve müşriklere yardım edip de, onları Allah'ın azabından kurtaracak hiç kimse yoktur. Onlar ateşin ebedî yaranıdırlar. Ey Rabbimiz, doğrusu biz, senin sevgili **Peygamber**inin «Rabbinize îman edin» davetini işittik ve iman ettik. Senin birliğini ve **Hazret-i Muhammed**'in **peygamber**liğini tasdik ettik. Ey bizim Rabbimiz, günahlarımızı bağışla, kusurlarımızı ört. Yaptığımız hayır ve hasenatı günahlarımıza keffaret kıl. Sonunda canımızı sevgili kullarınla beraber al. Ruhumuzu da salih kullarının ruhlanyla haşr u cem et. Onlar yine Rablerine yalvararak şöyle derler: «Ey Rabbimiz, **peygamber**lerinin va'dettiklerini bize de ver. Kıyamet

günü bizi rezil etme; Hatâlarımızı ve kusurlarımızı yüzümüze vurma. Bizi de sevdiklerin gibi rahmetine dahil et.

Allah dostları, bu şekilde Mevlâ'larına niyazda bulunurlar. Rablerinin rahmetine kavuşmayı, günahlarının bağışlanmasını isterler. Rablerini gece-gündüz zikrederler, hatırlarından çıkarmazlar. Gönüllerini O'nun sevgisi ile doldururlar.

195

«Nihayet Rableri dualarını kabul etti. Birbirinizden meydana gelen sizlerden gerek erkek olsun, gerek dişi olsun işini yapanın işini boşa çıkarmam, Hicret edenlerin, yurtlarından Sarılanların, benim yolumda işkenceye, hakarete, ziyana uğrayanlara, muharebe edenlerin ve öldürülenlerin suçlarını elbette örteceğim, Allah katında mükâfat olmak üzere onları altlarından ırmaklar ikan Cennetlere koyacağım. Mükafatın güzeli Allah katındadır.»

Allahü teâlâ, bu âyet-i celilesinde tefekkür edip, dua eden kullarının fiillerinden haber veriyor ve dualarını kabul ettiğini ifade buyuruyor. Yüce Allah, samimiyetle dua ve niyaîda bulunan kullarının dualarını kabul edicidir. Allah kullarının yellerini asla boşa çıkarmaz.

Cafer ibn Muhammed şöyle demiştir: -Allabü Teâlâ'ya samimiyetle bu dualarla dua ve niyazda bulunanların dua ve niyazlarını hiç şüphesiz Allah kabul eder.» Çünkü «Rableri dualarını kabul etti.»

İtâat edenlerin amellerini kadın olsun, erkek olsun asla zayi etmez. Mekke'den Medine'ye hicret edip, yurtlarından çıkarılanların, Allah yolunda işkenceye uğrayanların, zahmet çekenlerin, hakarete uğrayanların, müşriklerle muharebe edenlerin ve Allah yolunda öldürülenlerin bütün suçlarını, günahlarını **Allahü teâlâ** affedecektir. Allah, mükâfat olarak onları altlarından ırmaklar akan Cennetlere koyacaktır. Mükâfatların en güzeli Allah katındadır. Zira dünyadaki nimetler fani, Allah katındaki nimetler ise daimîdir.

196

«Küfredenlerin refah içinde diyar diyar dönüp dolaşmaları sakın seni aldatmasın.»

197

«Az bir faydalanmadan sonra onların varacakları yer Cehennemdir. O ne kötü döşektir.»

198

«Fakat Rablerinden korkanlar için altlarından ırmaklar akan Cennetler var. Orada ebediyyen kalacaklardır. Allah tarafından konukludurlar. Allah katında olanlar kendileri için daha hayırlıdır.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine, kâfirlerin durumundan bahsederken şöyle diyor: «Yâ Muhammed, kâfirlerin yeryüzünde gezip, ticaret yapmaları ve refah içinde olmaları seni aldatmasın.» Kâfirler ticaret maksadıyla birçok yerleri dolaşıyorlar ve kazanç temin ediyorlardı. İlk zamanlar Müslümanların sayısı az olduğu için ticaret yapmıyorlar, bu bakımdan biraz zorluk çekiyorlardı. Kâfirlerin durumlarına da asla imrenmiyorlardı. Çünkü bunun geçici olduğunu çok iyi biliyorlardı. Yüce Allah da, kullarını teselli için, kâfirlerin kıyamet günü varacakları yeri ve mü'minlerin mükâfatlarını haber vermiştir. Mü'minler, onların durumlarına imrenmesinler, hallerine sabrederek ebedî saadeti kazansınlar. Müslümanın sabretmesi kafire boyun eğmesi anlamında değildir, Müslüman asla kâfire boyun eğmeyecek, yeri geldiği zaman Allah yolunda düşmanla cihad edecektir. Onun sabretmesi Allah'tan gelen musibetlere karşıdır. Düşmanın zulmüne değildir.

Allahü teâlâ, küfredenlerin ne elim bir azaba uğrayacaklarını haber vererek, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: Kâfirlerin ticaret yapıp mallarından birbirlerine yardımda bulunmaları seni üzmesin. Az bir dünya menfaatinden sonra onların varacakları yer Cehennemdir. O ne kötü döşektir. Onların malları ve ticaretleri asla kendilerine fayda vermeyecektir.- Fakat Allah'a îman edip, şirkten ve küfürden sakınanlar, Rablerinden korkanlar ve Allah'a itaat edenler için ağaçlarının ve köşklerinin altlarından ırmaklar akan Cennetler vardır. Onlar orada ebediyyen kalacaklardır. Allah katında olanlar

kendileri için daha hayırlıdır. Ancak Allah katındaki nimetler daimidir, diğerleri geçicidir.

199

«hhi-ı kitaptan Allah'a, size indirilen ve kendilerine indirilmiş olana - Allah'a huşu duyarak - inanıp, Allah'ın âyetlerini az bir pahaya değişmeyenler vardır. İşte onların ecirleri Rableri katındadır. Allah, şüphesiz hesabı çabuk görür.»

Ehl-i kitaptan bazıları **Allahü teâlâ**'ya iman etmişlerdir. Onlar Kur'ân'ı tasdik ettikleri gibi, kendi kitaplarına ve **peygamber**lerine de inanmışlardır. Allah'ın âyetlerini Yahudiler gibi az bir pahaya değiştirmemişlerdir. Yahudiler dünya menfaati için Allah'ın âyetlerini inkâr etmişlerdi. İşte o îman edenlerin mükâfatlan Rableri katındadır. Onlar için altlarından ırmaklar akan Cennetler vardır. Şüphesiz Allah hesabı çabuk görendir. Âsîlerin cezasını, itaat edenlerin de mükâfatını verir.

200

«Ey îman edenler, sabredin ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin. Cihada hazır bulunun. Ve Allah'tan korkun ki, felah bulasınız.»

Ey îman edenler, size gelen musibetlere ve düşmanla cihad etmeye sabredin. Allah'ın emirlerini ifa edin, yasaklarından sakının. **Peygamber**inizle düşmanın üzerine gidin, düşmandan korkup geri çekilmeyin. Onlarla savaşmaktan asla yılmayın. Allah'ın nizamını yeryüzüne yayarken karşınıza çıkacak zahmetlere katlanın. Haktan ayrılıp, dalâlete ve sapıklığa düşmeyin. Allah'tan korkun ki, felah bulaşınız. Yani arzu ettiklerinize kavuşup, korktuklarınızdan emin olasınız. Allah'ın dinine sarılıp, emirlerine itaat etmedikçe, arzu ettiklerinize kavuşamazsınız. Yüce Allah'ın bu emri bütün müminler içindir. Sadece sahabe-i kirama mahsus değildir. Kadın olsun, erkek olsun, Allah'a iman edenlerin hepsi emirlerine itaat etmekle mükelleftir. Müslümanın asıl görevi Rabbine itaattir.

Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

«Mânasını düşünerek ve huzur-ı kalb ile Âl-i İmran sûresini okuyanlara Yüce Allah, âyetinin sayısınca sevap verir.- (Muvatta)

NİSA SÛRESİ

Kur'an-ı Kerîm'in dördüncü süresidir, Medine'de nazil olmuştur, yüz yetmiş altı âyettir. İhtiva ettiği konuların başhcaları aile hayatına ait olduğu için «Sûre-i Nisa» adını almıştır. Ayetlerin genelde taşımış olduğu mânâ beşeriyetin yaratılışı, kardeşlik, aile teşkilâtı, ferdî, içtimaî hak ve vazifeler, cihad ve dinî terbiyedir.

1

«Ey insanlar, sizi bir tek candan yaratan, ondan zevcesini var eden ve ikisinden bir çok erkek ve kadın üreten Rabbinizden korkun. Ve yine kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan korkun da akrabalık bağım kesmekten sakının. Muhakkak ki, Allah sizin üzerinize tam bir gözeticidir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Bu hitap Adem'in soyundan gelen bütün insanlara yöneliktir.» Ey insanlar Rabbinizin azabından korkun, O'na eş tutmaktan, isyan etmekten sakının, emirlerine itaat edin. O, sizin Mevlânızdır. Sizi tek bir canlıdan yaratmıştır. Bütün mevcudatın sahibi ve maliki O dur.

Bakara Sûresinde de işaret edildiği gibi, Yüce Allah Adem (aleyhisselâm)'i topraktan yarattı ve ona kendi ruhundan ruh verdi. Adem'in sol kaburga kemiğinden de Havva Anamızı yarattı. Ona »ol» dedi, o da oluverdi. Kudretiyle her şeyi yoktan var eden Yüce Allah bir insandan başka bir insanı yaratmaya elbette kadirdir. Hazret-i Havva yaratılınca, Âdem (aleyhisselâm)'e ornın kim olduğu sorulur, Âdem cevaben «îmree-'dir. Yani erkekten yaratılmış bir avrettir» der. Havva, diri olarak yaratıldığı için bu ismi almıştır.

Bütün insanların atası Âdem ile Havva'dır. Bunlardan bir çok erkek ve kadın dünyaya gelmiştir. İmamı Mukatil'e göre, Âdem ile Havva'dan, erkek ve kadın olmak üzere bin kişi dünyaya gelmiştir. Hazret-i Havva her doğumda ikiz çocuk dünyaya getirmiştir. Bunlardan biri erkek, diğeri kız idi. **Allahü teâlâ** insanların atası olan Âdem'in yaratılışını beyan ettikten sonra, «Ey insanlar Rabbinizden korkun, emirlerine itaat edin, akrabalarınızla ilgiyi kesmekten sakının. Akrabalarınızla ilgiyi kesmeyin» buyurmuştur.

Akrabayı ziyaret etmek, onlarla ilgiyi kesmemek Allah'ın emridir. Hısım-akrabanın birbirini ziyaret etmeleri, aralarındaki hısımlık bağlarını kuvvetlendirmeleri, birbirlerinin dertleriyle dertlenmeleri İslâm'ın emridir. Hısım-akrabayı ziyaret etmek, onların duasını almak Allah'ın rahmetine vesiledir. Nitekim **Peygamber**imiz «Sıla-i rahmin sevabından daha çabuk kabul olan başka hiçbir güzel amel yoktur. Yine hiçbir kötü amel yoktur ki, onun cezası sıla-i rahmi kesenin cezasından daha çabuk verilsin. Ve yalan yere yemin edenler de perişan olacaklardır» buyurmuştur. Toplumun birbirine olan itimadını sarsacak ve toplum içinde huzursuzluk meydana getirecek yalan, iftira ve gıybet gibi kötü şeyleri dinimiz kesinlikle yasaklamıştır. Yalan yere yemin etmek dinimizde büyük günah olduğu gibi, ailelerin de felâketine sebep olur. Çünkü **Peygamber**imiz «Yemin ocak söndürür» buyurmuştur.

Peygamberimiz, -**Allahü teâlâ** rahmeti yarattı. Ve süa-i rahim yapana ben de rahmet ederim, sıla-i rahmi kesenden ben de rahmetimi keserim, buyurdu» demiştir. Hısım-akrabayı ziyaret etmek Allah'ın emrine itaat olduğu gibi, günahların bağışlanmasına da vesiledir. Şüphesiz ki, Allah sizin üzerinize tam bir gözeticidir. Yaptıklarınızı görür, amellerinizi bilir, ona göre mücazat ve mükâfatınızı verir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden asla gizli kalmaz.

İslâm dini, yoksulları ve yetimleri koruyan, helâl yoldan rızık temin etmeyi emreden, haramı yasaklayan bir dindir.

2

«Yetimlere mallarını verin. Temizi murdara değişmeyin, Onların mallarını kendi mallarınıza katarak yemeyin. Çünkü bu, büyük bir günahtır.»

Allahü teâlâ şöyle buyuruyor: -Yetimler mallarını muhafaza edecekleri yaşa geldikleri zaman, kendilerine mallarını verin. Onların malını alarak kendi temiz malınızı murdarla değiştirmeyin. Yetimlerin mallarını kendi mallarınıza katarak yemeyin ki, onların hakkı size geçmesin. Çünkü haksiz yere başkasının malını yemek büyük bir günahtır.» İslâm, kimsesizlerin mallarının ve canlarının korunmasına son derece önem verir ve böyle bir görevi İslâm toplumuna yükler. Bu görevi yüklenenler onların haklarının

zerresine kadar riayet etmek zorundadırlar. Çünkü Yüce Allah «Onların mallarını murdar olarak» nitelendirmiştir. İslâm toplumunda yoksulların, fakirlerin, kimsesizlerin, yetimlerin korunması ve bakılması Yüce Allah'ın emridir. Bu emre riayet etmek her Müslümanın görevidir.

Bu âyet-i celile Kataf an kabilesine mensup bir kişi hakkında nazil olmuştur. O kişinin yanında kardeşinin oğlu bulunuyordu. Çocuk bulûğ çağına gelince amcasından malını ister, amcası malmı vermez, reddeder. Bunun üzerine bu âyet nazil olur. **Peygamber**imiz nazil olan âyeti o zata okuyunca hiç itiraz etmez; «Allah'ın ve Resûlü'nün emirlerine mutî olduk, bizi azaba götürecek günahlardan Allah'a ve Resûlü'ne sığınırız- diyerek hemen yeğeninin malını iade eder. O genç de almış olduğu malı Allah yolunda tasadduk eder. **Peygamber**imiz «Şüphesiz o genç sevap kazandı, fakat günah yerinde kaldı» demiştir. Bunu duyan sahabe «Yâ Resûlallah, nasıl olur da günah yerinde kalır? Halbuki bu mal Allah yolunda harcanmıştır» diye sorar. **Peygamber**imiz: «O genç malını Allah yolunda infak ettiği için sevap kazandı. Anası babası ise «Mal biriktirip Allah yolunda infakta bulunmadıkları, (zekâtım) vermedikleri için onların üzerinde günah kaldı» buyurmuştur. **Hadis-i şerif**ten de anlaşıldığı gibi, zekâtı verilmeyen mal, sahibi için bir vebaldir.

3

«Eğer (kendileri ile) evlendiğinizde! yetim kızların haklarını gözetemeyeceğinizden korkarsanız, size helâl olan diğer kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere nikah edin. Şayet aralarında adalet yapamayacağınızdan endişe ederseniz o zaman bir tane almalısınız veya sahip olduğunuz cariye ile yetinmelisiniz, işte bu, adaletten sapmamanıza daha uygundur.»

islâm dini kadınların haklarına son derece önem vermiştir. Bazılarının iddia ettiği gibi, kadın' İkinci plâna atmamıştır. İslâm'ın kadına verdiği değeri başka hiçbir din vermemiştir.

Himayelerinde yetim kızlar olup da, onlarla evlenmek isteyenlere Yüce Allah şöyle hitap ediyor: -Eğer yetim kızların haklarını gözetemeyeceğinizden korkarsanız, size helâl olan diğer

kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere nikahlayınız, yani alınız.» İslâm'da yetimlere ne derece değer verildiği âyet-i celîlede açıkça belirtilmektedir. İslâm her şeyde bir ölçü koyduğu gibi, evlilikte de bir ölçü koymuştur. Evliliğin âzamisini ve asgarîsini belirtmiştir. İslâm dini, bir anda bir erkeğin, dört kadını birden nikâhı altına almasına müsaade etmiştir. Ancak bu sadece bir müsaadedir, emir değildir. İslâm, bir erkeğin dört kadınla evlenmesine izin vermiştir ama, kadınlar arasında, en ince noktasına kadar adaleti gözetmeyi de şart koşmuştur. Erkek, yemede, içmede, giyim-kuşamda ve onlarla olan münasebetlerde adalete riayet etmek zorundadır. Şayet erkek, kadınlar arasında âdil davranamayacağından endişe ederse, o zaman İslâm dini bir kadından fazlasına müsaade etmiyor. Çünkü İslâm'da, kadını alıp sokağa bırakmak yasaktır, aslolan, onu muhafaza etmektir. Bir kadını nikâhına alan erkek, onun ibadetinden, tesettüründen, iffet ve namusundan, iaşesinden, gezmesinden ve ailevi münasebetlerinden sorumludur. Bu bakımdan erkeğe büyük mes'uliyet yüklenmiştir. Dolayısıyla birden fazla kadınla evlenen erkeğin mesuliyeti o nisbette ağırdır.

İslâm'a göre nikâhın mahiyeti: Nikâh, bir erkekle bir kadın arasındaki meşru bir akit ve içtimâi bir bağdır. Nikâh vasıtasıyla kadın ve erkek arasında bir takım haklar teessüs eder ve kadınla erkeğin birbirlerinden meşru surette istifade etmeleri caiz olur. Nikâhsız olarak yabancı bir kadından istifade etmek kesinlikle yasak ve haramdır. Buna İslâm dininde asla müsaade yoktur.

Hazret-i Aişe (radıyallahü anh) 'den şöyle rivayet edilmiştir: «Bir kısım insanlar yetim kızlarla evlenirler ve onlar arasında adaleti gözetmezlerdi. Bu yüzden onların bir kısmı perişan olurdu. Kendilerini himaye edecek kimseleri de olmadığı için sürünürlerdi, **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek yetim kızlar arasında adaleti gözetmeyi emretmiştir.- İslam, kadınların başkalarının elinde oyuncak olmasına asla müsamaha göstermemiş, onları son derece korumuştur. Yüce Allah, bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer yetim kızların haklarını gozetemeyeceğinisden korkarsanız, size helâl olan diğer kadınlardan ikişer, üçer ve dörder olmak üzere nikâh edin. Şayet aralarında adalet yapamayacağınızdan endişe

ederseniz o zaman bir tane almalısınız veya sahip olduğunuz cariye ile yetinmelisiniz. İşte bu, adaletten sapmamanıza daha uygundur.» Çok evhlik kişinin adaletten sapmasına vasıta olabilir.

Bazılarına göre bu âyetin, nüzul sebebi şöyledir: Dul kadınlarla evlenenler, onlara ve onların çocuklarına iyi muamele etmezler, yetimlerin haklarını korumazlar, onlara iyi bakmazlar, ezâ ve cefa ederlerdi. Bunun üzerine bu âyet nazil olmuştur. Bütün mesele, gerek yetimler arasında, gerek kadınlar arasında adaletle hükmedilmesi ve adaletin yerine getirilmesidir. Buna riayet edilmediği takdirde yapılan ibadetlerin hiçbir faydası yoktur. Zira adaletin olmadığı yerde Allah'ın rızasını kazanmak söz konusu değildir.

4

«Kadınlarınızın mehirlerini seve seve verin. Şayet ondan bir kısmını gönül hoşluğu ile size bağışlar iseler, onu afiyetle yiyin.»

Bundan sonra **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor: «Kadınlarınızın mehirlerini seve seve verin. Bu, boynunuza bir borçtur. Şayet kadınlarınız mehirlerinin bir kısmını size gönül hoşluğu ile bağışlarlarsa, onu afiyetle yiyin. Onların bağışlamış olduğunda sizin üzerinize bir vebal yoktur.» Ayet-i kerîmeden anlaşıldığına göre, nikâhda konan mihir tamamen kadının hakkıdır. Bazıları mihrin kocaya helâl olduğunu söylemişlerse de, kadının izni olmadan kocasının onu yemesi veya alması asla helâl değildir.

Hazret-i Ali (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: -Hasta olan bir adam, hanımının mihrinden bir miktarla bal alsa, o balı yağmur suyu ile şerbet yapıp içse, Allah'ın izni ile şifa bulur. Çünkü Yüce Allah, kadınların mihirleri için «onu afiyetle yiyin», bal için «şifadır» ve yağmur suyu hakkında da »mübarek sudur» buyurmuştur. Şayet bunlar birbirine karıştırılırsa şifa olur.»

5

«Allah'ın sizi başına diktiği mallarınızı beyinsizlere vermeyin. Kendilerine bunlardan yedirin, giydirin, onlara güzel söz söyleyin.»

Allah'ın size ihsan ettiği mallarınızı beyinsizlerin eline vermeyin. Fakat kendilerine bunlardan yedirin, giydirin, ihtiyaçlarını karşılayın ve onlara gönüllerini hoş edecek söz söyleyin.

Bazılarına göre sefih, malı kadın ve çocukların eline vererek onların ölçüsüz bir şekilde bu malı istedikleri yerde harcamalarını temin eden adamdır. Bunun için Yüce Allah «Mallarınızı beyinsizlerin (eline) vermeyin- buyurmuştur.

6

«Yetimleri evlenme çağına gelene kadar deneyin. O vakit kendilerinde bîr olgunlaşma hissettiniz mi mallarını kendilerine teslim edin. Büyüyecekler de geri alacaklar diye onları israf edip de tez elden yemeyin. Kim zengin ise sakınsın. Kim de fakir ise uygun bir şekilde yesin. Mallarını kendilerine verdiğiniz zaman yanlarında şahit bulundurun. Hesap sorucu olarak Allah kâfidir;»

Yüce Allah himayelerinde yetim bulunanlara şöyle buyurmuştur: «Yetimleri evlenme çağına gelene kadar deneyin. O vakit kendilerinde bir olgunlaşma hissettiniz mi mallarını kendilerine verin.» Yetimlere malları ancak onu muhafaza edecek duruma geldikleri zaman verilmelidir. Onu muhafaza edemeyecek durumdaysalar, muhafaza edecek duruma gelinceye kadar bekletilmesi gerekmektedir. Yetimler büyüyecekler de elimizdeki mallarını geri alacaklar diye onları israf ederek harcayıp yemeyin. Himayesinde yetim bulunan zenginler onların mallarını harcamaktan sakınsınlar. Yetimlerin mallarını kendi ihtiyaçları için kullanmasınlar. Fakir olanların ise, emeklerinin karşılığı olarak onların mallarından uygun bir şekilde yemelerinde mahzur yoktur. Fakirler, himayelerinde bulunan yetimlerin mallarından israf etmemek şartıyla istifade edebilirler.

Yetimlerin mallarından istifade hususunda İslâm bilginleri üçe ayrılmıştır: Birinci gruba göre, fakirler yetimlerin malını muhafaza ettiği müddetçe ondan istifade eder. Zenginler muhafaza etse de istifade edemezler, ikinci gruba göre, fakir olsun, zengin olsun yetimin malından istifade etmek caiz değildir. Ancak ödünç alınabilir ve aynı şekilde geri verilir. Üçüncü gruba göre ise, yetimin malından istifade etmek hiçbir suretle caiz olmadığı gibi ödünç de alınamaz.

Birinci grubun delili sudur: **İbn Abbas** (radıyallahü anh)a fakir bir zat gelir, yanında yetim birinin olduğunu ve onun sağılır koyunlarının bulunduğunu söyler, o koyunların sütünden istifade edip edemeyeceğini sorar. **İbn Abbas** «Eğer onların bakımı sana ait ise istifade edersin» der. Birinci grup bunu delil göstererek fakir olan himayecilerin yetimin malından istifade edebileceğini belirtirler.

İkinci grubun delili de şudur: Muhammed İbni Şirin şöyle demiştir: «Fe'l ye'külû bil ma'ruf» âyetinin mânâsını Ubeyde ibn Selmana sordum. O da «Yetimin malından ödünç alıp-vermektir» dedi. İkinci grup da bunu delil getirerek, yetimin malından ödünç alınıp -verilmek suretiyle istifade edilir demişlerdir.

Üçüncü grubun delili ise şudur: «Gerçek, yetimlerin mallarını haksız olarak yiyenler karınlarına ancak bir ateş yemiş olurlar,» (Nisa.10). Üçüncü grup da bu âyeti delil getirerek hiçbir şekilde yetimin malından istifade edilemeyeceğini bildirmişlerdir.

Fıkıh bilginleri, yetimlerin fakir olan velîlerinin ve vasilerinin yetimin malından istifade etmesini caiz görmüşlerdir. Fakat efdal olan yetimlerin mallarını muhafaza edip, onlardan istifade cihetine gitmemektir.

İlâhî emrin ulviyetine bakınız, herhangi bir ihtilâfa düşmemek için yetimlerin mallarını kendilerine teslim ederken âdil şahitler huzurunda teslim edin demektedir. Yetimlere mallarını teslim ederken şahit bulundurmak müstehaptır, yani güzel görülmüştür.

7

«Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarında erkeklere bir pay vardır. Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarında kadınlara da bir pay vardır. Bunlar, az veya çok farz kılındığı şekilde bir paydır.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: İslâm dini gelmeden önce Araplar kadınlara miras vermezlerdi, mirasın tamamını erkekler alırdı. Hatta ölen adamın erkek çocuğu yoksa, mirası akrabasından olan erkekler alırdı, Kadınlara miras vermemelerinin sebebi, kadınların değil, erkeklerin savaşmaları ve kadınları korumalarıydı. Bu bakımdan erkekler mirası kendilerine lâyık

görmüşler, kadınları ve kızları bundan tamamen mahrum etmişlerdi. Nitekim sahabeden Evs ibn Sabit ölünce geride üç kızı ve bir Hanımı kalmıştı. Erkek çocuğu olmadığı için mirasının tamamını amcasının oğlu almıştı. Kızlarına ve hanımına hiçbir şey verilmemişti. Evs'in kızları gelip durumu **Peygamber**imize bildirmişlerdi. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ana-babanın ve yakınlarının bıraktıklarında erkeklere bir pay vardır. Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarında kadınlara da bir pay vardır. Bunlar, az veya çok farz kılındığı şekilde bir paydır.» Ana-babanın ve yakınların bıraktıklarında erkeğin hakkı olduğu gibi, kadınların ve kızların da hakkı vardır. İslâm dini, mirası cahiliye devrinde olduğu gibi sadece erkeğe tahsis etmemiştir. Kadınların ve kızların da mirastan haklarını ayırmıştır. Çünkü- islâm, adalet dinidir. Birine saadet kapılarını açarken, diğerini sefalete, yokluğa itmez.

8

«Miras taksim edilirken yakınlar, yetimler ve miskinler de hazır bulunurlarsa kendilerini ondan rızıklandırın. Ve onlara güzel söz söyleyin.»

Vereseler mirası taksim ederken, şayet orada ölünün yakınları, yetimler ve yoksullar da bulunursa kendilerini ondan rızıklandırın. Ölünün mirasından yakınlara, yetimlere ve yoksullara bir şey vermek sevaptır. Eğer onlara bir şey veremezseniz gönüllerini hoş edecek söz söyleyin, kalblerini kırmayın. İslâm, her fırsatta akrabayı, yetimi ve yoksulu korumuştur. Hatta mirastan bile onlara bir pay ayrılmasını güzel görmüş ve teşvik etmiştir. Bu hareket Müslümanlar arasındaki bağlılığın ve yardımlaşmanın bir ifadesidir.

9

«Arkalarında aciz ve küçük evlâdlar bıraktıkları takdirde gadre ve zulme uğrayacaklar dîye onlara karşı endişe edenler haksızlıktan korksunlar. Ve Allah'tan sakınsınlar. Sözü de dosdoğru söylesinler.»

Bu âyet-i celîle yetimlerin haklarına en ince noktasına kadar riayet edilmesini emrediyor. Yetimlere velilik ve vasilik edenler, kendi ölümlerinden sonra çocuklarının perişan olmasından

korktukları gibi, yetimleri' de perişan olmasından korksunlar. Yetimleri ve mallarını kendi gocukları gibi korusunlar, ölüm döşeğinde olan adama «Sen malını kendin için harca, geride kalanları düşünme, onlara bırakacaksın da ne olacak, rızkı veren Allah'tır» demesinler. Ölüm döşeğinde olan adama şöyle tavsiyede bulunsunlar: -Malının bir kısmını kendin için vasiyet et, bir kısmını da çoluk-çocuğuna bırak ki, onlar senden sonra yokluğa düşüp perişan olmasınlar, «ölüm döşeğinde olan adama tavsiyede bulunanlar, onun yerine kendilerini koyarak hareket etsinler. Kendileri için hoş görmedikleri şeyi, onun için de hoş görmesinler. Daima hakkı söyleyerek Allah'tan korksunlar. Âhiret yolculuğuna çıkan adamın yanında bulunanlar kelime-i şehadet getirsinler. Ölüm döşeğine düşenin yanında Kelime-i Şehadet getirmek, onun da Kelime-i Şehadet getirmesine sebep olur. Son anda Kelime-i Şahadet getirenler, imanlarını kurtarmış ve Rahmet-i îlâhiye nail olmuşlardır. Kelime-i Şehadet getirirken can çekiştiren kişimi zorlamamak gerekir, olur ki, zorlama esnasında ağzından bir inkar sözü çıkar - Allah korusun - küfür içinde gider, ölüm döşeğime düşen kişinin yanında âdabına uygun olarak Kelime-i Şehadet getirilir, üzerine Yasin okunur ve ağzına su verilir. Fakat zamanımızda bunlar tamamen ihmal edilmiştir. Halbuki ölüm döşeğinde yatan kimsenin en çok muhtaç olduğu şey bunlardır.

10

«Yetimlerin mallarını haksız olarak yiyenler karınlarına ancak bir ateş yemiş olular. Zaten onlar, çalgın bir ateşe gireceklerdir.»

Yetimlerin mallarını haksız yere, haram olarak yiyenler karınlarına ateş doldurmuş odurlar. Dünyada haram yiyenler cehennemin çılgın ve elim ateşine mutlaka girecekler, yedikleri haramın cezasını görecekledir. Zira, yedikleri haram onları cehenneme sürükleyecektir Çünkü Yüce Allah haram yiyenler için «Zaten onlar, çılgın bir ateşe gireceklerdik- buyuruyor, Haram yiyenlerin, yedikleri haram, kendili için cehennem ateşinden başka bir şey değildir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: -Miraç gecesi cehennem bana gösterildi, içinde

karınları küp gibi şişmiş, içi yılan ve akrep dolu bîr topluluk gördüm, onların kim olduğunu Cebrail'e sordum. Cebrail: «Bunlar dünyada haksız yere yetimlerin mallarını yiyenlerdir. Şimdi ise yedikleri harama mukabil lokma lokma ateş yiyorlar» dedi.»

11

«Çocuklarınızın mirastaki durumu hakkında Allah size şöyle ferman buyuruyor: Erkeğe iki dişinin hissesi kadardır. Eğer kadınlar ikiden fazla ise bırakılan malların üçte ikisi onlarındır. Şayet tek ise yansı onundur, ölenin çocuğu varsa ana ve babadan her birine bırakılan malın altıda biri vardır. Çocuğu olmayıp da ona ana ve babası mirasçı olduysa üçte biri anasınmdır. Kardeşleri varsa o vakit altıda biri anasırundır. Bu hükümler, Ölenin borcu ödenip, yaptığı vasiyetler yerine getirildikten sonradır. Siz, babalarınızdan ve oğullarınızdan hangisinin size fayda bakımından daha yakın olduğunu bilmezsiniz. Bunlar, Allah'tan birer farizadır. Doğrusu Allah, hakkıyle bilen ve Hâkim olandır.»

Allahü teâlâ bu âyetle çocuklarınızın mirastaki durumunu size beyan ediyor ve şöyle buyuruyor: Miras taksiminde erkeğe iki pay, kıza da bir pay vardır. Yani kız çocukları bir pay alacaklar, erkek çocuklar da iki pay alacaklardır. Bundan fazlasını alamazlar. Şayet ölenin iki veya ikiden fazla kızı olup, oğlu olmazsa mirasın üçte ikisi kızlarındır. Geri kalan da ölenin babası, amcası gibi akrabalardan biri varsa ona aittir. Akrabadan biri yoksa o da kızlarındır. Eğer bir kızı varsa terekenin yarısı kızımndır. Geri kalanı da en yakın akrabaya, yani babaya, dedeye, öz erkek kardeşe, babanın erkek kardeşine veya amcaya verilir. Şayet bunlar yoksa terekenin tamamı kızındır.

Bu hususlaki Sünnet-i Nebeviyye şöyledir: Hazret-i Cabir'den şöyle rivayet edilmiştir: Said İbni Rebi'a Uhud Muharebesi'nde şehit olmuştu. Geriye iki kızı ile bir hanımı kalmıştı. Erkek çocuğu olmadığı için kardeşi terekesinin tamamım almıştı. Rebia'nın karısı Resûlüllah (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın yanına gelerek dedi ki; «Ey Allah'ın Resulü, bu iki kız Rebî'a'nın kızlarıdır. Babaları sizinle beraber Uhud'a iştirak etmişti, orada şehit düştü. Amcaları da babalarından kalan malları alarak kendilerine bir şey bırakmadı.

Malları olmadan da evlenemezler.» Cabir diyor ki: **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: «**Allahü teâlâ** bu konuda hükmünü verecektir, «Bunun üzerine miras âyeti nazil oldu. **Resûlüllah** kızların amcalarına birisini göndererek buyurdu ki: «Said'in kızlarına üçte ikisini ver. Karısına da sekizde birini ver. Geri kalan da senindir.» **Resûlüllah**'ın iki kız hakkında yaptığı taksim budur. Bu hadis-i -şerif bize gösteriyor ki, kızlar ister iki olsun, ister daha fazla olsun taksim üçte iki üzerinden yapılır.

Eğer ölenin çocuğu varsa, ana ve babasına düşen miras, bırakılan malın altıda biridir. Yani ana ve baba terekenin altıda birini alacaklardır. Geri kalan da çocuklarınındır. Şayet çocuğu yoksa, varisi sadece ana ve babası ise mirasın üçte biri anasınmdır. Geri kalan iki hisse de babasına aittir. Ölenin kardeşleri varsa bu »defa mirasın altıda biri anasınmdır Geri kalan da babasmındır. Şayet babası yoksa kardeşlerinindir. Bu hükümler ve bu taksimat ölen kişinin borcu -varsa- Ödendikten ve vasiyeti yerine getirildikten sonra yapılacaktır. Borç ödenmeden ve vasiyet yerine getirilmeden taksim yapılmaz. Ölünün terekesinden borcu ödenir ve vasiyeti yerine getirilir. Çünkü bu Yüce Allah'ın emridir. Siz, babalarınızdan ve oğullarınızdan hangisinin size daha faydalı olduğunu bilemezsiniz. Onu ancak Allah bilir. Miras hususundaki bütün bu ilâhî emirler **Allahü teâlâ**'dan birer farizadır. Doğrusu Allah herşeyi hakkıyla bilen ve hikmetine göre her birine bir farz takdir edendir. O, bildirmeden önce siz bunların hangisinin faydalı, hangisinin zararlı olduğunu bilmezdiniz. Onun farz kıldığını kimse değiştiremez.

Bazıları bu âyetin şöyle bir mânâya delâlet ettiğini de söylemişlerdir: Babalarınızdan ve oğullarınızdan, hangisinin Allah katında daha üstün olduğunu siz bilemezsiniz. Allah katında dereceleri üstün olanlar, yakınlarının da gözlerinin aydın olması için kendi derecelerine yükselmelerini Allah'tan niyaz ederler.

12

«Karılarınızın çocukları yoksa geriye bıraktıklarının yansı sizindir. Eğer çocukları varsa bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Bunlar yaptıkları vasiyet ve borçtan ödendikten sonradır.»

Yüce Allah, bu âyeti celilede erkek ile kadının ve akrabalık yoluyle varis olacakların mirastaki hisselerini beyan ediyor. Evli olduğu halde ölen kadının çocukları yoksa terekesinin yarısı kocasınındır. Geri kalan yarısı da akrabasından yakınlarına aittir. Şayet ölen kadının çocuğu varsa, kocasına terekesinin dörtte biri düşer. Yani kocası mirasın ancak dörtte birini alabilir. Geri kalan ise çocuklarınındur. Ancak bu taksim ölen kişinin vasiyeti yerine getirildikten ve borcu ödendikten sonra yapılır. Yukarda da belirtildiği gibi, mevtanın borcu ödenmeden ve vasiyeti yerine getirilmeden taksim yapılmaz. Âyetin devamında **Allahü teâlâ** kadınların, kocalarının mirasından ne kadar hak alacaklarını beyan ederek şöyle buyurmuştur:

«Sizin çocuğunuz yoksa bıraktıklarınızın dörtte biri kadınlarınızındır. Şayet çocuğunuz varsa bıraktıklarınızın sekizde biri onlarındır. Ancak bu, yaptığınız vasiyet ve borç ödendikten sonradır.»

Ölen erkeğin çocuğu yoksa, bırakmış olduğunun dörtte biri hanımınmdır. Şayet çocuğu varsa terekesinin sekizde biri hanımınındır. Geri kalanı da çocuklarınındır. Bu taksimat, yukarda da belirtildiği gibi, ölen kişinin vasiyeti yerine getirilip, borcu ödendikten sonra yapılır. Yine âyetin devamında:

«Eğer mirası aranan erkek veya kadın çocuğu ve babası olmayan bir kimse olur da, onun erkek veya kız kardeşi bulunursa bunlardan herbirine altıda birer düşer. Şayet onlar ikiden çoksalar zarara uğratılmaksızın üçte birine ortak olurlar. Bunlar, yaptıkları vasiyet ve borcu ödendikten sonradır, bunlar, Allah'tan bir vasiyet ve emirdir. Allah her geyi hakkıyla bilindir ve Halimdir.»

Ölen erkek veya kadının mirasını alacak çocuğu veya babası olmazsa, buna mukabil erkek veya kız kardeşi olursa, bunların her biri ölenin mirasından altıda bir hisse alırlar. Şayet bu kardeşler ikiden fazla iseler mirasın üçte birine ortak olurlar. Aldıkları mirası erkek, kız ayrımı yapılmadan eşit şekilde taksim ederler. Geri kalan üçte iki de ölen kişinin amcasınındır. Bu taksimat ölen kişinin vasiyeti yerine getirilip, borcu ödendikten sonra yapılır. Şayet ölenin borcu mirasından ödenmez ve vasiyeti yerine getirilmezse, vârisler

Allah katında sorumludur. Bunlar, **Allahü teâlâ**'dan bir vasiyet ve bir emirdir. Yüce Allah, Alimdir, kullarının şanına lâyık olanı bilir ve ona göre emreder. Halimdir, emrine muhalefet edenlerin cezalarını hemen vermez, tevbe edip, nadim olmaları için onlara mühlet verir.

13

«İşte bunlar Allah'ın hudududur. Kim Allah'a ve **Peygamber**ine itaat ederse Allah onu altından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Orada ebedi kalacaklardır. İşte bu, en büyük kurtuluş ve saadettir.»

14

«Kim de Allah'a ve **Peygamber**ine isyan eder hududunu çiğneyip geçerse, onu da içinde ebedî olarak kalmak üzere ateşe sokar. Onun için hor ve hakir edici bir azap vardır.»

Sizin için mirastaki bu taksim **Allahü teâlâ**'nın emridir. Bununla amel etmeniz için size bildirmiştir. Allah'a ve **Peygamber**e itaat edenler, mirastaki bu taksime riayet etsinler, Allah'ın hududunu korusunlar ve onunla amel etsinler. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse, Allah onu altından ırmaklar akan cennetine koyar. Onlar Cennette ebedi kalıcıdırlar. Bu, onların dünyada Allah'ın ve Resûlü'nün emirlerine itaat edip, onlarla amel ettiklerinin karşılığıdır. Kim de Allah'ın ve **Peygamber**in emirlerine itaat etmez, isyan eder, hududu aşarsa içinde ebedi kalmak üzere cehenneme girecektir. Onlar mutlaka isyanlarının cezasını görecektir. Onlar için hor ve hakir edici bir azap vardır. Bu, onların dünyadaki isyanlarının karşılığıdır.

15

«Kadınlarınızdan zina edenlere karşı aranızdan dört şahid getirin. Onlar şehadet ederlerse ölünceye veya Allah anlara bir yol açıncaya kadar evlerde tutun.»

16

«Sizden zina edenlerin her ikisine de eziyet edin. Tevbe edip, ıslah olurlarsa artık onlardan vazgeçin. Çünkü Allah tevbeleri en çok kabul eden ve en çok esirgeyendir.»

Bu âyet-i celîle islâm'ın bidayetinde zina eden kadınlar hakkındaki hükmü bildirmektedir. «Kadınlarınızdan zina edenlere karşı aranızdan âdil, Müslüman ve hür dört şahid getirin. Eğer onlar zina eden kadınlar hakkında şahitlik ederlerse, o kadınları ölünceye veya Allah onlara bir yol açıncaya kadar evlerde hapsedin.» Bu âyet, recim âyeti gelmeden önce nazil olmuş ve recim âyetiyle nesh edilmiştir. Bunun geniş izahı Nûr Sûresinde gelecektir. Müslümanlar arasında zinanın yayılmaması için, bu fiili irtikâp edenler hakkında Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Sizden zina edenlerin her ikisine de eziyet edin. Tevbe edip, ıslah olurlarsa artık onlardan vazgeçin. Çünkü Allah tevbeleri en çok kabul eden ve en çok esirgeyendir.» Zina edenlere eziyet edilmesi fuhşun topluma yayılmaması içindir. Zina gibi çirkin bir fiili irtikâp edenler, serbest bırakıldıkları ve toplum tarafından tepki görmedikleri takdirde, toplumun diğer fertlerini de etkileyeceklerdir. Bu bakımdan İslâm, zina edenleri toplumdan tecrit ediyor ve onları en ağır bir şekilde cezalandırıyor. Cemiyetlerin yıkılmasının başlıca sebebi ahlâksızlık olmuştur. Şayet zina edenler tevbe edip, bu durumlarından vazgeçerlerse Yüce Allah tevbelerini kabul eder. Çünkü Allah tevbeleri en çok kabul eden ve en çok esirgeyendir. Bu âyet de Nûr Sûresinin ikinci âyetiyle nesh edilmiştir. Zina suçunu işleyenlerin cezası orada daha da artırılmıştır.

17

«Allah ancak, bilmeyerek kötülük yapıp da hemen tevbe edenlerin tevbesini kabul eder. Allah hakkıyle bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.»

Tevbeleri kabul eden ancak **Allahü teâlâ**'dır. Cehaletinden dolayı bilmeyerek günah işleyip de hemen tevbe edenlerin tevbesini Yüce Allah kabul eder. Zira tevbe işlenen günahlara ve yapılan kötülüklere karşı pişmanlık duymaktır. Kul, yaptığı kötülüklere pişman olup, Rabbine yalvardı mı Allah, tevbesini kabul eder. Eğer günahlarına pişman olmaz, isyana devam ederse elbette yapılan tevbeler kabul olmaz.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Mü'min cahilliğinden dolayı günah işler. Fakat onun günah olduğunu

yakinen bilmiş olsaydı işlemezdi. Çünkü yaptığı kötülükler onu azaba götürür de farkında bile olmaz. Ancak mü'mini azaba düşmekten günahlarına karşı yapmış olduğu tevbe kurtarır. Günah işleyenler ölüm döşeğine düşmeden önce tevbe ederlerse yakinen tevbe etmiş olurlar ve tevbeleri Allah indinde kabul olur.» Zira Allahü .Teâlâ Alimdir, ihlâsla tevbe edenleri bilir. Hakimdir, âsi olanlara tevbe ile hükmeder. Nitekim **Peygamber**imiz «**Allahü teâlâ**, can boğaza gelene kadar kulunun tevbesini kabul eder» buyurmuştur. Bu âyet mü'minlerin tevbesi hakkında nazil olmuştur.

18

«Kötülükleri işleyip dururken kendisine ölüm geldiği zaman "şimdi işte gerçekten tevbe ettim" diyen ve kâfir olarak ölenlerin tevbesi makbul değildir. İşte onlar için biz, elem verici bir azap hazırlamışızdır.»

Günah işlemeye devam edenlerin, günahlarından pişman olmayanların tevbesi makbul değildir. Çünkü onlar, gerçekte yaptıklarına pişman olmamışlar ve Allah'a isyana devam etmişlerdir, Azrail başucuna dikildiği zaman «Ben tevbe ettim ve hakkı kabul ettim» diyenlerin ve kâfir olarak ölenlerin tevbesi asla kabul edilmeyecektir. Zira onlar ömürlerini hep isyan içinde geçirmişler, yaptıkları tevbelere sadakat göstermemişlerdir, ölüm anında yapılan tevbeler Allah indinde makbul değildir. Çünkü insan can çekiştirirken her şeyden ilgisini kesmiş, aklı başından gitmiş ve Azrail ile karşı karşıya gelmiştir, öyle bîr anda yapılan tevbeler kabule şâyân değildir. Yüce Allah, onlar için elem verici bir azap hazırlamıştır. Onlar ebedi cehennemin yaranıdırlar.

19

«Ey iman edenler, kadınlara karşı zorla vâris olmaya kalkmanız size helal değildir. Apaçık hayâsızlık etmedikçe onlara verdiğiniz mihrin bir kısmını alıp götürmeniz için onları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmıyorsanız, olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda bir çok hayır takdir etmiş bulunur.»

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: Cahüiye devrinde bazı kimseler malına tamah ederek yaşlı kadınlarla -veya hoşlanmadıktan

kadınlarla evlenmişlerdi. Bunlar aslında, zevceleri yaşlı olduğu veya hoşlanmadıkları için genç kadınlarla evlenmek arzusunda idiler. Bu yüzden de zevcelerini ihmal etmişlerdi. Fakat mallarına tamahen de boşamıyorlardı. Zevcelerinin kendilerine bir miktar mal vermek suretiyle boşanmalarını veya ölmelerini, dolayısıyla mallarına vâris olmalarını istiyorlardı. Bunun için de zevcelerini boşamaktan kaçınıyorlardı. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurdu: «Ey iman edenler, kadınlara karşı zorla vâris olmanız size helâl değildir. Apaçık hayâsızlık etmedikçe onlara verdiğiniz mihrin bir kısmını alıp götürmeniz için onları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmıyorsanız, olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda bir çok hayır takdir etmiş bulunur.» Yüce Allah, erkeklerin kadınlara zorla ve meşru olmayan bir yoldan vâris olmalarını ve onlar bir hayâsızlık yapmadıkça verilen mihrin geri alınmasını yasaklıyor. Müslümanların hanımlarıyle iyi geçinmelerini emrediyor. Hoşlanmadığınız kadınlarda belki Allah, sizin için bir çok hayırlar kılar da, onlar affınıza sebep olur veya onlardan salih evlâtlar meydana gelir. Böylece onların vasıtasıyla iki cihanın saadetini kazanmış olursunuz. Onları bırakıp da evlenmek istediğiniz kadınlarda belki sizin için bir hayır yoktur. Siz hangisinin iyi, hangisinin kötü olduğunu bilemezsiniz, onu ancak Allah bilir. Zevcelerinizi hoş tutunuz. Şayet onlarla geçinmeniz mümkün değilse, ma'ruf bir şekilde onları boşaymız. Böylece onlar da başkalarıyle evlensinler bir yuva kursunlar, buna asla mani olmayın.

20

«Eğer bir zevceyi bırakıp da yerine başka bir zevce almak isterseniz, evvelkine yüklerle mihir vermiş olsanız bile içinden bir şey almayın. İftira ederek ve günaha girerek ona verdiğinizi geri alır mısınız?»

21

«Onu nasıl alırsınız ki, birbirinize karışıp katıldınız ve onlar, sizden kuvvetli teminat da aldılar.»

Zevcelerini beğenmeyip de, onları boşayarak yerine başka bir kadın almak isteyenlere Yüce Allah şöyle hitap ediyor: «Eğer bir

zevceyi bırakıp da yerine başka bir zevce almak isterseniz, evvelkine yüklerle mihir vermiş olsanız bile içinden bir şey almayın.» islâm, kadınların erkekler tarafından mağdur edilmesine asla müsaade vermemektedir. Nikâh esnasında kadınlara verilen mihrin veya herhangi bir şeyin boşanma durumunda geri alınmasını da yasaklamaktadır. Çünkü verilen mihirler kadınların namus bedelidir. Hem nasıl olur? Zevceleriyle halvette bulunsun, onlardan istifade etsin, boşanma esnasında ise vermiş olduğu mihri geri alsın. Zira onlar nikahlanmak suretiyle sizden kuvvetli bir Leminat almışlardı. Nitekim **Allahü teâlâ** «Ey iman edenler zevcelerinizi iyilikle tutun ve onların maişetini temin edin. Eğer onlar hoşunuza gitmiyorsa iyilikle boşaym» buyurmuştur. Allah'ın bu emri onlar üzerinde muhkem bir teminattır. Buna muhalefette bulunmak büyük günahtır, Yüce Allah'ın emirlerine isyandır.

22

«Babalarınızın nikahladığı kadınları kendinize nikahlamayın Geçmişte olanlar artık geçmiştir. Çünkü o, çok çirkin ve iğrenç bir şeydi. O, ne fena âdetti.»

Bu âyet-i celîlede kimlerle evlenileceği ve kimlerle evlenilemeyeceği en ince noktasına kadar bildirilmiştir. «Ey iman edenler, siz babalarınızın nikahladığı kadınları nikahlamayın. Onlarla nikâhlanmanız haramdır.» İslâm'dan önce, baba ölünce büyük oğlu sırtından abasını çıkarır, üvey annesinin üzerine atarak ona sahip olduğunu ilân ederdi. Böylece üvey annesine sahip olurdu, İslam Dini, bu gibi ahlâk dışı hareketleri kesinlikle yasaklamıştır. Cahiliye devrinde olanlardan mes'ul değilsiniz. Artık onlar geçmiştir. Şayet cahiliye devrindeki gibi yaparlarsa, Allah'ın emirlerine isyan ettiklerinden dolayı en büyük azaba uğrayacaklardır. Zira onlar isyan etmekle Allah'ın rahmetinden kendilerini uzaklaştırmalardır.

23

«Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi enıziren süt anneleriniz, süt kardeşleriniz, karılarınızın anaları, kendileri ile gerdeğe girdiğiniz kadınlarınızdan olup himayelerinizde bulunan üvey kızlarınız size haram kılındı. Eğer üvey kızlarınızın

analaları ile gerdeğe girmemişseniz, onlarla evlenmenizde bir beis yoktur, öz oğullarınızın kanlan ile evlenmeniz ve iki kız kardeşi birlikte nikahlamanız da haramdır. Geçmişte olanlar artık geçmiştir. Çünkü Allah hakikaten yarlığayıcıdir, çok merhamet edicidir.»

Müslümanlara, analarıyla, yukarı doğru ne kadar uzanırsa uzansın; nineleriyle, kızlarıyla, aşağı doğru ne kadar inerse insin; torunlarıyle, kız kardeşleriyle, halalarıyla, teyzeleriyle, kız ve erkek kardeşlerinin kızlarıyla, süt anneleriyle ve süt kardeşleriyle, karılarının analarıyla, duhul vâki olmasa da nikahlandıktan karılarının analarıyla ve üvey kızlarıyla evlenmek haramdır. Eğer üvey kızlarının anneleriyle gerdeğe girmemişlerse, onlarla evlenmelerinde bir beis yoktur. Şayet üvey kızlarının anneleriyle gerdeğe girmişlerse, onlarla elenmeleri haramdır. Öz oğullarının kanlanyle evlenmek ve iki kız kardeşi birlikte nikahlamak da haramdır. Oğulluğunun veya üvey oğlunun karısı ile evlenmekte bir mahzur yoktur. Boşamış olduğu kadının iddeti bitmeden, onun kız kardeşi ile evlenemez. Ancak boşadığı kadının iddeti bittikten sonra, onun kız kardeşi ile evlenebilir. Dört kansı olan, onlardan birini boşarsa, boşanan kadının iddeti bitmeden başka bir kadınla evlenemez. Çünkü boşadığı kadınla henüz ilgisi kesilmiş değildir. İki kız kardeşi cariye olarak alan, onlardan biriyle cima yaparsa, diğeriyle cima edemez, ikisiyle de cima yapması haramdır. İki kız kardeşi bir anda nikahlamanın haram olduğu gibi. Yüce Allah cahiliye devrinde olanları bağışlar. Zira **Allahü teâlâ** affedici, bağışlayıcı ve merhamet edicidir.

24

«Mâliki bulunduğunuz cariyeler müstesna, kadınlardan kocası olanlarla evlenmeniz de haram kılındı. Bunlar, Allah'ın üzerinize Tarz kıldığı hükümlerdir. Haram kılınanların dışında kalanlar ise zinadan kaçınıp iffetli yaşamanız şartiyle mallarınızdan mehir vererek nikâhlanmanız için size helâl edildi. Onlardan faydalandığınıza mukabil, kararlaştırılmış olan mehirlerinl verin. Kararlaştırılandan başka, karşılıklı hoşnut olduğunuz hususta size bir sorumluluk yoktur. Şüphesiz ki, Allah Alîm olandır. Hakim olandır.»

Bu âyet-i celîle başkasının nikâhı altında bulunan kadınla evlenmenin haram olduğunu beyan etmektedir. Kocası olan kadınlarla evlenmek haramdır. Ancak harp esnasında esir olarak alınan cariyelerin kocaları olsa da, kendileriyle evlenmek helâldir. Onların kocaları kâfir olduğu için buna müsaade edilmiştir. Kocası kâfir olan Kadınlarla evlenmek Müslümanlara helâldir. Kâfirin nikâhı olmayacağından, esir edilen kadınların kocaları olsa bile nikâhları yoktur. Nikâhsız kadınlar ile evlenmek ise her an caizdir. Bunlar, Allah'ın sizin üzerinize farz kıldığı hükümlerdir. Siz, Allah'ın hükmüne tâbi ulun, O'nun emirlerinin dışına çıkmayın. Allah'ın hükmüne tâbi olmayanlar elim bir azaba uğrayacaktır.

Allahü teâlâ yukarda geçen âyetlerde kendileriyle evlenilmesi haram olanlardan on dördünü zikretti. Bunlardan yedisi neseben, yedisi de sebeben haram kılınmıştır. Bundan sonra da kendileriyle evlenilmesi helâl olanları zikretmiştir. Âyet-i celilede zikredilmeyen ve kendileriyle evlenilmesi haram olanları da **Peygamber**imiz bildirmiş ve şöyle buyurmuştur: «Nesep yoluyla haram olanlar emme yoluyla da haramdır. Aynı zamanda herhangi bir kadın halasının ve teyzesinin üzerine nikahlanamadığı gibi, cariye de hür bir kadın üzerine nikâhlanamaz.

Ey Müslümanlar, haram kılınanların dışında kalan kadınları, zinadan kaçınıp iffetli yaşamanız şartıyla ve mallarınızdan mehir vererek nikahlamanız size helâl edildi. Onlardan faydalandığınızın karşılığı olarak, aranızda kararlaştırılmış olan mehirlerini zevcelerinize verin. Kendilerini nikahlamanıza rağmen gerdeğe girmeden, onlardan ayrılmışsanız, kararlaştırmış olduğunuz mihrin yansını verin. Şayet onlardan faydalanmışsanız kararlaştırmış olduğunuz mihri verin. Eğer aranızda kararlaştırılmıştan başka, mihri artırır veya zevceniz size mihrini bağışlarsa bundan dolayı sizin üzerinize bir vebal yoktur. Zira bu her iki tarafın rızasıyla olmuştur. Kadının kocası nikâhta belirtilen mihri artırdığı gibi, kadın da kocasına mihrinin bir kısmım veya tamamını bağışlar. **Allahü teâlâ** Alimdir, kullarının ne yaptığını bilir. Hakimdir, evlenilmesi haram olanları beyan ederek, helâle ruhsat vermekle hükmeder.

25

«Sizden, hür mü'min kadınlarla evlenmeye güç yetiremeyen kimse, ellerinizdeki mü'min cariyelerinizden alsın. Allah sizin imanınızı çok iyi bilir. Biribirinizdensiniz, aynı soydansınız. Onlarla, zinadan kaçınmaları, iffetli olmaları ve gizli dost tutmamış olmaları halinde velilerinin izniyle evlenin ve maruf olan şekilde mehirlerini verin.»

Hür ve mü'min bir kadınla evlenmeye gücü yetmeyenler, ellerinizdeki mü'mine cariyelerden alsınlar. O vakit cariyeleri nikahlayanların nikahında başka hür bir kadın bulunmasın. Yukarda da belirtildiği gibi, hür bir kadın üzerine cariyeyi nikahlamak haramdır. Bazı tefsircilere göre, mihir verecek kadar kudreti olanların cariyelerle nikahlanması caiz değildir. Fakat fıkıh bilginleri, hür bir kadına mihir verecek kudrette olanların da cariyelerle evlenmelerini caiz görmüşlerdir. Bazıları da şu görüşü ileri sürmüşlerdir: **Allahü teâlâ** cariyeyi mü'mine diye zikretti. Mü'mine olan bir cariyenin Yahudi ve Hıristiyanla evlenmesi caiz değildir. Ama fıkıh âlimleri buna cevaz vermişlerdir. Yüce Allah sizin imanınızı çok iyi bilir, O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli değildir. Mü'min olan kadınlarla evlenin, onların zahirine göre hükmedin, onların kalblerine muttali' olamazsınız. Kalblere muttali' olan ancak Allah'tır. Siz hepiniz Hazret-i Âdem'in soyundansınız, dininiz bir, **peygamber**iniz birdir. Bu bakımdan birbirinize herhangi bir üstünlüğünüz yoktur. Üstünlük ancak takvadadır. Cariyelerle, zinadan kaçındıkları, iffetli oldukları ve gizli dost tutunmadıkları takdirde velilerinin izniyle ve mâruf olan mihirlerini vermek suretiyle evlenin.

Cahiliye devrinde bazı kadınlar açıktan zina ederlerdi. Hatta evlerinin tanınması için kapılarına bir de alâmet koyarlardı. Bazıları ise gizlice fuhuş yaparlardı. Yüce Allah, gizli ve aşikar fuhuş yapanlarla evlenmeyi yasaklamıştır. Ancak namuslu olmaları şartıyla Müslümanlarla evlenmesine müsaade edilmiştir. Âyetin devamında Yüce Allah şöyle buyuruyor:

«Şayet evlendiklerinde zina edecek olurlarsa, onlara, hür kadınlara verilen cezanın yarısı verilir. Bu, içinizden, günaha girme

korkusu olanlaradır. Sabretmeniz ise sizin için daha hayırlıdır. Allah hakkıyla yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Bu ayet-i celîle zina suçu işleyen kölelere verilecek cezayı belirtmektedir. Cariye, hür bir erkeğe nikahlandıktan sonra fuhuş yaparsa, ona verilecek ceza, hür bir kadına verilecek olan cezanın yarısı kadardır. Başından nikâh geçmeyen hür bir erkek veya kadın zina işlerse, ceza olarak onlara yüz sopa vurulur. Eğer başlarından nikâh geçmiş ise recm edilir. Cariye ve kölelere ise bu cezanın yansı tatbik edilir. Yani elli sopa vurulur. Zira onlar hür insanlar gibi olmadıkları, bir çok yönden onların ulaştıkları mertebeye, nimete ve hürmete ulaşamadıkları ve eksik oldukları için, onlara tatbik edilen ceza da o nisbette eksiktir. Zira her külfet, verilen nimet mukabilinde olur. Ceza da böyledir, köle ve cariyenin sahip oldukları nimet eksik olduğu için cezaları da eksiktir. Âyette sadece cariye zikredilmiş, köle zikredilmemiştir. Her ne kadar köle zikredilmemişse de ikisinin cezası aynıdır.

İçki içenlerin ve namuslu bir kadına iftira edenlerin cezası hür olanlar için seksen sopadır. Köle ve cariyeler için ise kırk sopadır. Nitekim Hazret-i Ali ile Hazret-i Ömer «Köle ve cariyelere, hürlere verilen cezanın yarısı verilir» demişlerdir. Dünyada zina edip had cezasına çarpılmamak, âhirette de ilâhi azaba uğramamak için cariyelerle evlenmeye ruhsat verilmiştir. **Allahü teâlâ**, iki sınıf insanın cariyelerle evlenmesine müsaade etmiştir. Bunlardan birincisi, hür bir kadını nikahlayacak ve onun mihrini verecek durumu olmayanlar. İkincisi de evlenemediklerinden dolayı zinaya sapma tehlikesiyle karşı karşıya olanlardır. Fakat sabreder cariyelerle evlenmezseniz, bu sizin için daha hayırlıdır. Nitekim Hazret-i Ömer şöyle demiştir: «Cariyelerle evlenenler çocuklarını da köle yapmış olurlar.» Hür olan bir erkeğin her ne kadar cariyelerle evlenmesine izin verilmiş ise de, Hazret-i Ömer gibi sahabenin ileri gelenleri bunu hoş karşılamamışlardır. Zamanımızda her ne kadar köle yoksa da, insanların bir kısmı ö duruma düşmüştür. Onlarla evlenmek de cariyelerle evlenmek gibidir. Buna çok dikkat etmek lâzımdır.

Yüce Allah kullarını hakkıyla yarlığayıcı, merhamet edici ve bağışlayıcıdır. Kul, yaptığı kötülüklere tevbe eder ve Alladın emirlerine sarılırsa, Yüce Mevlâ günahlarını bağışlar.

26

«Allah size bilmediklerinizi açıkça bildirmek, sizden öncekilerin, yollarını size göstermek ve tevbelerinizi kabul etmek ister. Allah her şeyi bihakkın bilendir. Yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

27

«Allah sizin tevbelerinizi kabul etmek ister. Şehvetlerine uyanlar da, sizin büyük bir sapıklığa girmenizi isterler.»

Allahü teâlâ, mü'min kullarının tevbelerini kabul edeceğini ve onlar için ağır teklifleri hafifleteceğini beyan ediyor, islâm dininde, cariyelerle evlenmeye her ne kadar ruhsat verilmiş ise de, bu hususta sabretmenin daha hayırlı olacağı bildirilmiştir, Ancak hür bir kadınla evlenemeyenlerin, cariyelerle evlenmelerine de müsaade edilmiştir. Böyle birisinin kötü yola düşmemesi için, cariye ile evlenmesinde mahzur yoktur. Bütün bunlar, Müslümanların fuhşa düşmemeleri içindir.

Yüce Allah, sizden önceki **peygamber**lerin şeriatlarını ve yollarını size açıkça bildirmek ister. Onların şeriatında haram olan şeylerin bir kısmı Ümmet-i Muhammed'e helâl kılınmıştır. Onların şeriatında cariye ile evlenmek haramdır. Onların dininde haram olmasına rağmen, **Allahü teâlâ** bunu, **Hazret-i Muhammed**'in ümmetine helâl kılmıştır. Neyin helâl, neyin haram olduğunu bilsinler ve helâl olanı işlesinler, haram olandan ise sakınsınlar diye **Allahü teâlâ** haramı ve helâli açıkça beyan etmiştir. **Allahü teâlâ**, günahlarınıza karşı yapmış olduğunuz tevbelerinizi kabul eder. Zira O, Alimdir sizin haram ve helâldan ne işlediğinizi bilir. O, hüküm ve hikmet sahibidir.

Bazı tefsirciler bu âyet hakkında şöyle demişlerdir: «**Allahü teâlâ** size itaati emretti ve sizden önceki **peygamber**lerin şeriatlarını da bildirdi. Onlardan bir çoğu Allah'ın emirlerini terk etmişlerdir, Bundan dolayı çeşitli musibetlere ve azaba uğramışlardır. Fakat **Hazret-i Muhammed**'in ümmetinden isyan

edenleri ise hemen azaba uğratmamış, tevbe etmeleri için kendilerine mühlet vermiştir. Allah tevbe edenlerin tevbesini kabul edip, onları affeder. Zira Yüce Allah kullarının günahlarını bağışlamayı ve onları affetmeyi sever. Şehvetlerine uyanlar ise, kendileri gibi onların da büyük bir sapıklığa düşmesini ve haktan ayrılmasını isterler.

28

«Allah din hususunda ağır teklifleri sizden hafifletmek istiyor. Çünkü insan, sabır ve tahammül bakımından zayıf yaratılmıştır.»

Halbuki **Allahü teâlâ** gücünüzün yetmeyeceği yükü size yüklemez. Ancak kullarının gücünün yeteceğini onlara teklif eder. Çünkü insan zayıf yaratılmıştır. Zayıf varlıklar ağır tekliflere tahammül edemezler.

29

«Ey iman edenler, mallarınızı aranızda haksızlıkla değil, karşılıklı rıza ile yapılan ticaret yoluyla yiyin. Haram ile nefsinizi mahvetmeyin. Şüphesiz ki Allah sizi çok merhamet edicidir.»

Bu âyet-i celîle ile malların kıymetine işaret edilmekte, gayri meşru şekilde elden çıkarılması yasaklanmakta ve şöyle buyurulmaktadır: «Ey iman edenler, mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin.» Yani birbirinize zulmedip, yalan yere yemin ederek, faiz alarak, kumar oynayarak, birbirinize ihanet ederek alıp yemeyin. Bu şekilde başkalarının mallarını alıp yemek haramdır. Ancak aranızda karşılıklı rıza ile ahp-vermeniz ve meşru yoldan ticaret yapmak suretiyle ahp yemeniz size helâldir. Bunun dışında haram yoldan kazanç elde ederek nefsinizi ve aile efradınızı mahv u perişan etmeyin. Zira haram yiyenlerin sonu perişandır. Böyle hareket edenler, kendileri perişan olduğu gibi, çoluk çocuklarını da perişan ederler. Bunun için Yüce Allah -Haram ile nefsinizi mahvetmeyin- buyurmuştur. Şüphesiz ki, **Allahü teâlâ** sizi çok merhamet edici ve bağışlayıcıdır. Sizi, birbirinizin mallarını meşru olmayan yollardan almaktan men eder.

30

«Kim, zulüm ve tecavüz yolu ile bu yasakları işlerse, yakında biz onu cehennem ateşine atacağız. Onu ateşe atmak ise Allah'a pek kolaydır.»

Haram yoldan kazanç elde edip yiyenler, haksız yere adam öldürenler, Allah'ın emirlerine itaat etmeyenler neticede perişan olacaklardır. Âhirette ise bunlar cehennem ateşine atılacaklar ve en büyük azaba çarptırılacaklardır. Onları cehennem ateşine atmak ise Yüce Allah'a pek kolaydır. Onlar zannetmesinler ki bu dünyada yaptıkları yanlarına kalacaktır. İyilik yapan mükâfatını, kötülük yapan da cezasını görecektir. Zira **Allahü teâlâ** her şeye kadirdir.

31

«Eğer size yasak edilen büyük günahlardan kaçınırsanız, küçük kusurlarınızı örter ve sizi şerefli bir mevkiye yerleştiririz.»

Bu âyet-i celîlede Yüce Mevlâ, büyük günahlardan kaçınanların, küçük günahlarını bağışlayacağını va'd ediyor ve şöyle buyuruyor: «Ey iman edenler, şayet siz yasak edilen büyük günahlardan sakınırsanız, onları yapmazsanız, işlemiş olduğunuz diğer küçük günahlarınızı; namazlarınızı, oruçlarınızı, cumalarınızı, ramazanlarınızı keffaret kılarak affederiz.» Bu, **Allahü teâlâ**'nın mü'min kullarına müjdesidir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ** büyük günah işleyenlere cehennemi va'd etmiş veya dünyada had vurulmasını emretmiştir. Büyük günahtan sakınanlar gerçek mü'minlerdir. Çünkü büyük günahlar imanı zedelemektedir. Namazlar ve oruçlar ise küçük günahlara keffarettir.» Bazıları da, bu sûrenin başından bu âyete kadar zikrolunan günahların hepsi büyük günahlardır» demişlerdir.

İbn Mes'ûd (radıyallahü anh)'dan şöyle rivayet edilmiştir: - Büyük günahlar dörttür; **Allahü teâlâ**'nın rahmetinden ümidi kesmek, Allah'ın azabından emin olmak, Yüce Mevlâ'ya şirk koşmak ve yalan söylemektir.» **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de büyük günahları şöyle belirtmiştir: «Allah'a şirk koşmak, anaya - babaya âsi olmak, haramı helâl, helali haram kabul etmek ve yalan yere yemin etmektir.»

ibn Ömer (radıyallahü anh) de şöyle demiştir: -Büyük günahlar dokuzdur: Allah'a şirk Hoşmak, mü'mini kasden öldürmek, harp meydanından kaçmak, namuslu bir kadına zina suçu isnad etmek, yetimin hakkını yemek, faiz yemek, sihir yapmak, anaya - babaya âsî olmak, Allah'ın haram kıldıklarını helâl saymaktır. Bunlardan kaçınanların diğer küçük günahlarını Allah affeder. Onları âhiretta cennet nimetiyle mükâfatlandırır. Büyük günahlardan kaçınmayanların küçük günahları da bağışlanmaz. Ancak büyük günahlardan kaçınanların küçük günahları bağışlanır.» Mü'minlerin bağışlanabilmeleri için büyük günahlardan şiddetle kaçınmaları gerekir.

32

«Allanın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri özlemeyin. Erkeklere, kazandıklarından bir pay, kadınlara da kazandıklarından lıir pay vardır. İsteklerinizi Allah'ın fazlından ve kereminden isteyin. Şüphesiz ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir..»

Ey iman edenler, Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri tuzu etmeyin. Başkasının malına tamah ederek «Allah'ım ondan al ılu bana ver veya ona verme demeyin.» Bu başkasının malma hased ölmektir ve şeytanın sıfatıdır. Aynı zamanda Allah'ın taksimine razı olmamaktır, hatadır ve küfür alâmetidir. Çünkü bütün varlıkların rızkını veren Yüce Allah'tır. Onun verdiğine razı olmayan küfre Fakat şöyle denilebilir: «Ya Rabbi, filan kuluna verdiğin gibi, bana da ver, onu zengin ettiğin gibi, beni de zengin et.» Mü'min hiç bir zaman haset etmez, başkasının elindekine göz dikmez, başkasına kin beslemez, kimsenin kötülüğünü düşünmez.

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Sahabe-i kiramdan bazıları «Biz mirastan iki hisse alıyoruz, kadınlar bir hisse alıyorlar. Biz amelimizin karşılığı olarak da iki sevap alacağız» demişlerdir. Bunu duyan Üramü Seleme (radıyallahü anhâ) «Keşke cihad etmek kadınlar üzerine farz olsaydı» demiştir. Bunun üzerine bu âyet nazil olmuş "ve şöyle buyurulmuştur: «Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri temenni etmeyin.» Hiç şüphesiz harbe iştirak eden erkeklerin sevabı vardır. Buna mukabil kadınların da, kendilerini haramdan korudukları, kocalarına itaat ettikleri ve Allah'ın

emirlerini yerine getirdikleri için cihad etmiş gibi sevapları vardır. Bunları yapan kadınlar, savaşa iştirak edenler gibi sevap alacaklardır. Ey mü'minler, siz istediklerinizi Allah'ın fazlından ve kereminden isteyin. O, kullarına dilediğini verir. **Allahü teâlâ**, Alimdir her şeyi hakkıyla bilir. Kimin cihada lâyık olduğunu, kimin olmadığını en iyi bilendir. Kadınların evlerinde oturup, kendilerini haramdan korumaları, kocalarına itaat etmeleri ve Allah'ın emirlerini yerine getirmeleri harbe iştirak etmelerinden daha hayırlıdır. Yüce Allah kulları için en hayırlı olanı takdir etmiştir.

33

«Ana-babanın ve akrabanın geriye bıraktığı maldan her birinize miras kıldık. Bir de, el ele verip yeminle sözleşme yaptığınız kimselere hisselerini verin. Doğrusu Allah her şeye şahittir.»

Allahü teâlâ, ana-babanın ve akrabanın geriye bıraktığı maldan her birinize miras kıldı. El ele vererek yeminle sözleşme yaptığınız kimselere de hisselerini verin. Yeminle sözleşmeden maksad şudur: Bazıları muhabbet besledikleri insanlarla el ele vermek suretiyle yemin ederdi ki, kendisinden sonra mirasına ortak olsun. Veya nesebi meçhul olan çocuğu velayeti altına alıp, öldükten sonra,o çocuğun ölenin mirasına ortak olmasıdır. Daha sonra bu hüküm âyetiyle nesh edilmiştir.

Bu hususta bazı tetsirciler şöyle demişler: -**Allahü teâlâ** "Mallarınızın üçte birinden onların hisselerini verin» buyurduğu için, onlar bu vasiyette bulunmuşlardır.» Yüce Allah, kullarının her şeyine şahittir. Onların neyi Allah rızası için verdiklerini ve neyi vermediklerini hakkıyla bilir.

34

«Allah'ın kimini kiminden üstün kılmasından ötürü ve erkeklerin, mallarından sarf etmelerinden dolayı erkekler kadınlar üzerine hâkimdirler, iyi kadınlar, itaatli olanlardır. Allah kendi haklarını nasıl koruduysa onlar da öylece göze görünmeyeni koruyanlardır. Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara önce öğüt verin. Uslanmazlarsa, kendilerini yataklarında yalnız bırakın. Yine dinlemezlerse dövün. Size itaat ettikleri takdirde

incitmeye bir bahane aramayın. Çünkü Allah çok yücedir, çok büyüktür.»

Her âyet-i celilenin bir nüzul sebebi vardır. Bu âyet de Saîd ibn Rebîa hakkında nazil olmuştur. Said, Muhammed ibn Müselleme'nin kızı olan karısını aşırı şekilde dövmüştü. Said'in karısı gelip durumu **Resûlüllah**'a haber vermişti. **Resûlüllah**, Saîd'e kısas tatbik edilmesini emretmişti. O anda bu âyet nazil olmuş ve «Allah'ın kimini kiminden üstün kılmasından ötürü ve erkeklerin, mallarından sarf etmelerinden dolayı erkekler kadınlar üzerine hâkimdirler» buyurulmuştur. Çünkü erkekler kadınların nafakalarını temin ederler, onların kadınlık haklarını verirler, akıl yönünden kadınlardan daha üstündürler ve onların bütün ihtiyaçlarını karşılarlar. Kadınlar gibi, herhangi bir olayın etkisi altında kalmazlar, ayrıca erkeklerin kadınlar gibi özür durumları yoktur. Bu özelliklerinden dolayı erkekler, kadınlardan daha üstündür. Zira kadınlar yaratılış itibariyle de zayıftırlar. Psikolojik yönden de kadınlar bakıma ve korumaya muhtaçtırlar. **Allahü teâlâ**'nın, erkekleri kadınlar üzerine hâkim kılmasının hikmeti, erkeklerin akıl ve kuvvet bakımından kadınlardan üstün oluşlarıdır. Çünkü kadınlar birçok bakımdan himayeye muhtaçtırlar.

Salına kadınlar, kocalarına itaat edip, kendilerini haramdan koruyanlar ve Allah'ın bütün emirlerini yerine getiren kadınlardır. Çünkü onlar kocaları yanlarında olmasa bile haramdan şiddetle kaçınırlar ve Allah'ın yasak ettiği şeylere asla yaklaşmazlar. Şerlerinden ve serkeşliklerinden sakındığınız kadınlara gelince, bu durumlarından vazgeçmeleri için onlara önce güzel güzel nasihat edin. İslâm'ın terbiye metodu işte budur. Önce bütün meseleleri güzellikle halletmeye çalışır, şiddet kullanmaz. Kadınlarınızın haklarını muhafaza edin: Çünkü onların haklarını muhafaza etmek sizin üzerinize vaciptir. Şayet yapılan nasihatlerle serkeşliklerinden vazgeçip uslanmazlarsa, döşeklerini ayırın. Yani döşeklerine girmeyin. Eğer kadın kocasını seviyorsa, kocasının döşeğine girmemek suretiyle onu cezalandırması kendisine ağır gelir. Böylece kadın serkeşliğinden vazgeçer, kocasına muhabbet besler, bir daha eski durumuna dönmez. Şayet kadın kocasını sevmiyorsa, kocasının döşeğine girmemesinden dolayı sevinir. Bu defa haksızlığın kadında

olduğu ortaya çıkar. Bunlar da kadının serkeşliğinden vazgeçmesine yaramıyorsa o zaman dövün. İslâm dini kadım dövmeyi en son plana bırakıyor. Bütün bunlardan sonra kadınlarınız size itaat ederlerse, onları incitmek ve gönüllerini kırmak için bahaneler aramayın, geçmişi unutun. Onların geçmişteki hatalarını yüzlerine vurmayın ki, aranızdaki muhabbet bozulmasın. Siz bağışlayıcı ve affedici olun. Bu emirler Yüce Allah'ındır, O'nun emirlerine muti olunuz. Çünkü **Allahü teâlâ** yücelerin yücesidir, çok büyüktür. O, kullarının muhabbetini talep etmez ve onların güç yetiremeyeceği şeyleri de teklif etmez. Ey Müslümanlar, siz de kadınlarınıza size karşı muhabbet beslemeleri için baskı yapmayın Size karşı yapmış oldukları hataları affedin ve onlara işkence etmek için bahane aramayın. Çünkü kadınlarınız, size Allah'ın emanetidir. Yüce Allah emanetin en iyi şekilde muhafaza edilmesini emreder.

35

«Eğer karı koca arasının açılmasından endişeye düşerseniz, kendilerine bir hakem erkeğin ailesinden, bir hâkem de kadının ailesinden gönderin. Bu hakemler gerçekten barıştırmak isterlerse, Allah, karı koca arasındaki dargınlık yerine geçim verir. Şüphesiz ki Allah hakkıyla bilendir, her şeyin aslından haberdardır.»

Ey mü'minler, şayet karı-koca arasının açılmasından korkarsanız, haksız taraf hangisi ise onun ailesinden karı-koca arasını bulmak için âdil bir hakem tayin edin. Eğer hata erkekte ise, hakem erkeğin ailesi tarafından, kadında ise hakem kadının ailesi tarafından gönderilir. Karıyla kocanın arasını bulmak isteyen hakemler tarafların fikirlerini alır, onları dinler, aralarındaki geçimsizliğin sebeplerini tesbit eder ve onları gidermeye çalışır. Şayet haksızlık erkekte ise, hakem ona nasihat eder ve iyi geçinmelerini söyler. Eğer kadın haksızsa, tayin edilen hakem kadına nasihat eder, kocasına itaat etmesini söyler ve Allah'ın emirlerini bildirir. Bu hakemler gerçekten barıştırmak isterlerse, Allah, karı-koca arasındaki dargınlığı giderir ve onlara huzur ve geçim verir. Şüphesiz ki **Allahü teâlâ**, alimdir, onların hallerini bilir ve her şeyin aslından haberdardır. Âyette geçen hakem iki kişinin arasını bulmak için tayin edilen kimsedir. Yani karı-koca arasındaki geçimsizliği

gidermek için tayin edilen kişidir. Burada ara bulucu anlamınadır. Herhangi bir işe hakem tayin etmek caizdir. Fakat Haricîlere göre Allah'tan başkası' na hakem denilmesi caiz değildir.

36

«Allah'a ibadet edin. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya - babaya, yakınlara, yetimlere, düşkünlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşa, yolcuya ve mâliki bulunduğunuz kimselere iyilik edin. Allah kendini beğenip öğünenleri elbette sevmez.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celilede, kullarının kendisine ibadet etmelerini, şirk koşmamalarını ve kendilerine iyilik yapılması gerekenleri bildirmiştir. Buradaki hitap mü'minlere, münafıklara ve kâfirleredir. Yani bütün insanlaradır. Ey mü'minler, imanınız üzere durun, Allah'ın emirlerine mutî olun, amellerinizi halisane yapın, Hiçbir surette **Allahü teâlâ**'ya şirk koşmayın.

Yüce Allah münafıklara da şöyle hitap ediyor: Göründüğünüz gibi olun, dışınız başka, içiniz başka olmasın. Allah'a iman ederek ihlâs üzere olun ve Allah'a şirk koşmayın. O'na ortak koşmakdan sakının. Kâfirlere ise şöyle hitap ediyor; Allah'a şirk koşmayın, inkârınızdan vazgeçin. O'nun Vahdaniyetini ikrar edin. O'nun eşi ve benzeri yoktur. Allah birdir. O'ndan başka ilâh yoktur.

Ey mü'minler. Allah'a ibadet ettiğiniz gibi, ananıza - babanıza da itaat edin, onları asla incitmeyin, daima gönüllerini hoşnut edin. Hısım-akrabadan ilgiyi kesmeyin, zaman zaman onları ziyaret edin. Böylece onların haklarına riayet edin. Yetimlere iyilik ve ihsanda bulunun, onların kalblerini kırmayın, yetim olduklarını onlara hissettirmeyin. Yoksullara yardım edin, onlardan yardımınızı kesmeyin, yediğinizden onlara da yedirin. Yakın komşularınıza da iyilik ve ikramda bulunun. Çünkü onların sizin üzerinizde komşuluk hakları vardır, onlara asla kötülük yapmayın. Zira onların sizin üzerinizde üç türlü hakkı vardır. Nitekim **Peygamber**imiz şöyle buyurmuştur: «Komşu üçtür. Birinin sizin üzerinizde üç hakkı, birinin iki hakkı, birinin de bir hakkı vardır. Sizin üzerinizde üç hakkı olanlar; **1.** Komşuluk hakkı, **2.** Yakınlık hakkı, **3.** Müslümanlık hakkıdır, iki hakkı olanlar; **1.** Komşuluk hakkı, **2.** Müslümanlık

hakkıdır. Bir hakkı bulunanlar: Kâfirlerdir ki, onlarla sadece komşuluk hakkı vardır. Müslümanlar, kâfirlerle komşuluk yaparlar, fakat onlara hiç karışmazlar.»

Mü'min uzak komşularına da iyilik ve ihsanda bulunacaktır. Zira mü'min mü'minin kardeşidir. Hısım - akrabasına ihsanda bulunduğu gibi, yakın arkadaşlarına ve kendisine misafir olan yolcuya da aynı şekilde iyilik ve ikramda bulunacak, onların hakkını koruyacaktır. Çünkü misafir ev sahibine emanettir. Ona güleryüz göstermek ve izzet ü ikramda bulunmak Allah'ın emridir. Misafirlik üç gündür, üç günden sonrası sadaka yerine geçer. Yani üç günden sonra yapılan ikram sadaka yerine geçer. Yüce Mevlâ «Emriniz altındakilere de iyilik ve ihsanda bulunun. Çünkü onlar da size birer emanettir» buyuruyor. Nitekim Hazret-i Ali (radıyallahü anh). **Peygamber**imizden şöyle rivayet etmiştir: «Allah fi mâ meleket eymânüküm», emriniz altındakilerin haklarını zayi' etmekten Allah'tan korkun. Yediklerinizden onlara yedirin, giydiklerinizden onlara da giydirin.

Onları güçlerinin yetmeyeceği işlerde çalıştırmayın. Onlar da sizin, gibi birer insandır. Siz neden yaratıldınızsa onlar da aynı şeyden yaratılmışlardır, onlara zulmetmeyin.» İslam, fertlerin emri altındakilere haksızlık yapmasına asla müsaade etmiyor. Onlara her hususta en iyi muamele yapılmasını emrediyor.

Enes (radıyallahü anh) **Peygamber**imizden şöyle rivayet etmiştir: «Cebrail, bana komşu hakkından o kadar bahsetti ki, komşuların birbirlerine vâris olacaklarını zannettim. Kadınlar hakkında da öyle şeyler Höyledi ki, onları boşamanın haram olacağını tahmin ettim. Köleler hususunda öyle bahsetti ki, onların muayyen bir müddet sonra âzâd odileceklerini zannettim. Misvağın hikmetlerinden o kadar bahsetti ki, misvakla ağızdaki dişlerin sökületeceğini zannettim. Namazın hikmetlerinden o kadar bahsetti ki, ümmetimin yaşlılarının bütün ömürlerini namazla geçireceklerini zannettim.»

37

«Onlar ki, kendileri cimrilik ettiği gibi, başkalarına da cimrilik tavsiye ederler ve Allah'ın kendilerine fazlından verdiği şeyleri

saklarlar. Biz de böyle nimetleri gizleyen nankörlere hor ve rüsvay edici bir azap hazırladık.»

Allahü teâlâ, kendini beğenip, öğünenleri, Allah'ın vermiş olduğu nimetlerle kibirlenip, halkı hakir görenleri, verilen nimetlerin şükrünü eda etmeyenleri, cimrilik yapanları, halktan alıp Allah yolunda tasadduk etmeyenleri, zekâtlarını vermeyenleri, stokçuluk yapanları asla sevmez. Onlar, kendileri Allah yolunda harcamadıkları «Ibi, harcayanları da ahkoyarlar. Allah'ın nimetlerine şükretmezler, tıunkörlük yaparlar. O'nun emirlerine itaat etmeyip, masiyet işlerin r. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: «Biz de böyle nimetleri Kizleyen nankörlere hor ve rüsvay edici bir azap hazırladık.» İşte Allah'ın nimetlerine nankörlük edip şükretmeyenlerin hali budur. Hor mü'minin bundan ibret alması gerekir.

38

«Mallarını insanlara gösteriş için sarfedip, Allah'a ve âhiret gününe inanmayanları da Allah sevmez. Şeytan kime arkadaş olursa, o, ne kötü bir arkadaştır.»

Bu âyeti celîlede Allah'a ve âhiret gününe inanmayanların harcamış oldukları malların hiç bir fayda vermeyeceği bildirilmektedir. İman olmayınca, Allah indinde hiçbir şey fayda vermez. Münafıklar, mallarını insanlara gösteriş için sarfederler. Onlar Allah'a ve Âhiret gününe inanmadıkları için yaptıkları şeylerde Allah'ın rızasını düşünmezler. Mallarını riya ile sarf etmeleri şeytanın iğvasından dolayıdır. Yani şeytanın arkadaşı olduklarmdandır. Yüce Allah bunlar için şöyle buyuruyor: «Allah'a ve âhiret gününe inanmayanları da Allah sevmez. Şeytan kime arkadaş olursa, o, ne kötü bir arkadaştır.» Şeytan onları Hakka yönelmekten alıkoyar, kendi isyan ettiği gibi, onları da isyan ettirir.

39

«Bunlar Allah'a, âhiret gününe inanmış ve Allah'ını verdiği rızıklardan riyasızca sarfetmiş olsalardı ne olurdu? Allah onların söz ve işlerini çok iyi bilendir.»

O münafıklar, Allah'a ve âhiret gününe inanmış olsalardı da, Allah'ın kendilerine verdiği rızıklardan insanlara gösteriş yapmadan, riyasızca sarfetmiş olsalardı kendileri için çok daha iyi olurdu. Eğer böyle yapmış olsaydılar, Allah'ın azabından kurtulurlar, rahmet-i ilâhiyeye nail olurlardı. Halbuki gösteriş için harcadıkları mallar, günahlarını artırmaktan başka bir işe yaramaz. Yüce Allah onların iman etmediklerini ve mallarını gösteriş için sarfettiklerini bilir. Onların yaptıklarına karşılık lâyık oldukları cezayı verir. Hiçbir şeyi karşılıksız bırakmaz.

40

«Şüphesiz ki Allah zerre kadar haksızlık etmez. Zerre kadar iyilik yapılsa onun sevabını kat kat artırır ve yapana kendi katından büyük bir mükâfat verir.»

Şüphesiz ki **Allahü teâlâ** kullarının amellerini zerre kadar eksiltmez ve hiç kimseye haksızlık yapmaz. Zerre kadar iyilik yapanların mükâfatını kat kat artırır. Yapmış oldukları iyilik sebebiyle cennetini onlara vacip kılar ve kendi katından onlara büyük bir mükâfat verir. İyilik yapanlar mükâfatını, kötülük yapanlar da cezalarını mutlaka göreceklerdir.

41

“Her ümmete **peygamber**lerini şahit kıldığımız ve onlara da seni şahit getirdiğimiz zaman bakalım halleri ne olacak.”

İman etmeyenlerin, Yahudilerin ve münafıkların halleri, **peygamber**leri onların aleyhlerine şahitlik ettikleri zaman ne olacak? **Allahü teâlâ** her ümmete **peygamber**lerini şahit kılmış ve onlara da **Hazret-i Muhammed**'i şahit getirmiştir. Yüce Allah her kavme bir **peygamber** göndererek emir ve yasaklarını bildirmiştir. Onlara emir ve yasakları **peygamber**ler vasıtasıyla tebliğ etmiştir. Allah hiçbir kavmi **peygamber** göndermeden, emir ve yasaklarını bildirmeden cezalandırmamıştır. Ancak **peygamber** gönderip, hakkı ve batılı bildirdikten sonra, yine taşkınlık yapmışlarsa, o zaman o kavmi helak etmiştir. Böylece onlar hakkı inkâr etmelerinin ve **peygamber**lerini yalanlamalarının cezasını görmüşlerdir. **Allahü teâlâ** kıyamet günü onlara **peygamber**lerini şahit tuttuğu

gibi, **Hazret-i Muhammed**'i ve ümmetini de şahit getirecektir. Yüce Allah, hakkı inkâr edip, **peygamber**leri yalanlayan o ümmetlere kıyamet günü şöyle hitap edecektir: «Size **peygamber**ler gönderdim, onlar size gelip benim emir ve yasaklarımı bildirmediler mi?» Onlar bunu inkâr ederek diyecekler ki: «Hayır, bize **peygamber** gelip bir şey söylemedi.» **Peygamber**leri ise şöyle diyecek: «Onlar yalan söylüyorlar, biz onlara her şeyi haber verdik. Onlara her şeyi haber verdiğimize dair şahitlerimiz de vardır.» **Allahü teâlâ**, **peygamber**lere şahitlerinin kim olduğunu sorar, **peygamber**ler de şahitlerinin ümmet-i Muhammed olduğunu söyleyeceklerdir. Bunun üzerine ümmet-i Muhammed şahid olarak getirilir ve **peygamber**lerin onlara Allah'ın emirlerini tebliğ ettiklerine şahitlik yaparlar ve **peygamber**leri tasdik ederler.

Yüce Allah, **Hazret-i Peygamber**'e Kur'an-ı Kerîm'inde onların durumlarını haber vermiş ve şöyle buyurmuştur: -Nice ümmetler peygamberleriyle mücadele ettiler de, azgınlıklarının sonunda helak oldular.. **Hazret-i Peygamber**in ümmeti de onların durumlarını Kur'an-ı Kerim'den öğrenirler. Kıyamet günü **Hazret-i Peygamber**in ümmeti onların aleyhlerine şahitlik yapınca, onlar, bu şahitliği kabul etmeyecekler ve şöyle diyeceklerdir: «Biz onların şahitliğini kabul etmiyoruz, zira onların içinde zina eden ve hırsızlık yapanlar var.» O zaman **Resûlüllah** gelip ümmetini tezkiye edecek ve onların şahitliğini doğrulayacaktır. Bunu duyan müşrikler, yaptıklarını inkâr ederek, yemin edecekler ve 'Ya Rabbi biz, sana şirk koşmadık» diyeceklerdir.

42

«İşte o gün öyle temenni edecek o küfredip **peygamber**e âsî olanlar: Keşke, diyecekler, yerle bir olsaydık da. Allah'tan o bir sözü ketmetmeseydik.»

Bu defa **Allahü teâlâ**, onların ağızlarına mühür vurup, Dilerini, ayaklarını konuşturur. Elleri, ayakları dünyada yaptıklarını bir bir haber verirler ve kendi aleyhlerine şahitlik ederler. Dünyada Allah'ı inkâr edip, **peygamber**lerini yalanlayanlar, cehennem azabını gördükleri zaman «Keşke biz şu anda toprak olsaydık da bu azabı görmeseydik» diyecekler. Fakat onların bu pişmanlığı hiç fayda

vermeyecektir. Çünkü dünyada yapmış oldukları meydana çıkacak, Allah'ın bilgisinden hiçbir şey gizli kalmayacaktır, iyiler iyiliklerinin mükâfatını görmek için cennete girecek, kötüler de kötülüklerinin cezasını çekmek üzere cehenneme atılacaklardır. Zira herkes bu dünyada yaptığının karşılığını orada görecektir.

43

«Ey iman edenler, sarhoşken, ne söylediğinizi bilinceye kadar, bir de cünüpken -yolcu olmanız müstesna- gusül yapmadıkça namaza yaklaşmayın. Eğer hasta veya yolculukta iseniz, yahut herhangi biriniz ayak yolundan gelmişse veya kadınlara yaklaşmışsanız ve bu durumlarda su bulamamışsanız pak bir toprağa teyemmüm edin, yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz ki Allah, çok affedici, çok bağışlayıcıdır.»

Bu Âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: İslâm'ın ilk zamanlarında içki henüz yasaklanmamıştı. Abdurrahman İbni Avf (radıyallahü anh) bir ziyafet hazırlar. Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman. Hazret-i Ali ve Hazret-i Said'i davet eder. Henüz yasak emri olmadığı için davetlilere içki de ikram edilir. Yenilir - içilir, davetlilerden bazısı sarhoş olur, bu sırada akşam namazının vakti gelir. Hazret-i Ali (radıyallahü anh) akşam namazını kıldırmak için onlara imam olur. Namazda «KÂFİRÛN» sûresini, manâ bozulacak şekilde yanlış okur. O zaman bu âyet nazil olur ve şöyle buyurulur: «Ey iman edenler, sarhoşken, ne söylediğinizi bitinceye kadar, bir de cünüpken - yolcu olmanız müstesna - gusül yapmadıkça namaza yaklaşmayın.» Müslüman namazını, her şeyden arınmış olarak aklı başında, bedeni ve elbisesi maddi ve manevi pisliklerden temizlenmiş bir şekilde kılacaktır. Bunun için Yüce Mevlâ: «Ne söylediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın» buyurmuştur. Çünkü ibadetlerin en ulvîsi namazdır. Böyle bir ibadet elbette şuursuzca yapılmaz. Bir de cünüp olanların, yıkanmadan namaza yaklaşmamaları emrediliyor. Allah'ın huzuruna yönelen bir insanın maddeten temiz olduğu gibi, manen de temiz olması gerekir. Zira Allah'ın huzuruna pis olarak yönelinmez. Cünüp olanların namaz kılabilmeleri için yıkanmaları şarttır. Bu âyet-i kerîme ile su bulamayanların veya suyu buldukları halde yolculuktan dolayı,

yahut herhangi bir hastalıktan ötürü yıkanamayanların teyemmüm yapmaları emredilmektedir. Bu durumdaki mü'minler su bulamadıkları veya mevcut suyu herhangi bir sebepten dolayı kullanamadıkları zaman teyemmüm yapmak suretiyle namazlarını kılarlar. Bu, İslâm'ın mensuplarına tanımış olduğu bir kolaylıktır. Çünkü İslâm'da zor' luk yoktur.

Hastaların teyemmüm etmesiyle ilgili hüküm ilk önce Abdurrahman hakkında nazil olmuştu. Bu zatın geçirdiği bir hastalıktan dolayı gövdesi yara içinde kalmış, yıkanacak durumda olmadığı için, kendisine cünüplük halinde teyemmüm ruhsatı verilmişti. Daha sonra ise bu ruhsat bütün mü'minlere şamil olmuştur.

İbn Abbas, Hazret-i Cabir ve diğer sahabelerden şöyle rivayet edilmiştir: «Sahabeden bir zat çiçek hastalığına yakalanır, bundan dolayı vücudu yara içinde kalır. Hastalığı devam ederken cünüp olur ve yakınları kendisini yıkarlar. Bu yıkanmadan mütevellit o zat ölür. Durum **Peygamber**imize haber verilir, **Peygamber**imiz: «Allah onu yıkayanları öldürsün, onlar o zatı öldürmüşlerdir. Neden ona teyemmüm yaptırmadılar' buyurur.» **İbn Abbas**, -Bu hüküm cüzzamlılarla, başında yara olanlar hakkında nazil olmuştur» demiştir.

Allahü teâlâ, ayak yolundan gelenlere ve hanımlanyla temas edenlere su bulamadıkları takdirde teyemmüm etmelerini emretmiştir. Bazı tefsirciler, âyette geçen «temas' kelimesini şöyle açıklamışlardır: «Abdestli bir insanın hanımına eliyle dokunması halinde abdesti bozulur, dolayısıyla tekrar abdest alması gerekir.» Yani onlar teması elleme olarak açıklamışlar, kadına dokunan bir insanın abdesti bozulur demişlerdir. Nitekim İmam-ı Şafiî'nin görüsü budur. Şafiî mezhebine göre abdestli olan bir insan herhangi bir kadına dokunduğu takdirde abdesti bozulur. Hanefî imamlarına göre ise kadına dokunmakla abdest bozulmaz. Çünkü onlar «teması» kinaye olarak cima anlamında kullanmışlardır. **İbn Abbas**'ın görüsü de budur.

Cünüp olduğunuz veya abdest almak istediğiniz zaman su bulamazsanız temiz bir toprakla teyemmüm yapınız. Teyemmüm, su

bulunmadığı vakit bulunduğu halde kullanılmasına imkân olmadığı zaman temiz olan toprak cinsinden bir şey ile abdestsizliği gidermek maksadıyla yapılan bir ameliyedir. Teyemmüm, ya abdestsizliği gidermek, ya namaz kılmak veya abdestsiz sahih olmayan bir ibadeti yapmak niyetiyle yapılır. Teyemmümü meşru küan özür, suyun bulunmaması veya suyu kullanacak kudretin olmamasıdır. Teyemmüm temiz olan toprakla yapılacağı gibi, tuğla, kum, taş, kireç, alçı, mermer, yakut, kiremit ve zümrüt gibi şeylerle de yapılır. Hicretin beşinci yılında meşru kılınan teyemmümün farzı ikidir.

Teyemmümün yapılışı: «Teyemmüm yapması gereken biri, önce iki elini bir defa toprağa vurur ve yüzünü iki eliyle mesh eder. Sonra yine iki elini toprağa vurur ve parmak ucundan başlayarak dirseğine kadar önce sağ kolunu, sonra sol kolunu mesh eder. Teyemmümde baş ve ayaklar mesh edilmezler.

Allahü teâlâ, affedicidir, fazlıyla toprağı su yerine caiz görmüştür. Gafurdur, kullarının kusurlarını bağışlar.

44

«Kendilerine kitaptan bir nasip verilmiş olanlara bakmadın mı? Kendileri sapıklığı satın aldıkları gibi, sizin de yoldan sapmama istiyorlar.»

45

«Allah düşmanlarınızı çok iyi bilendir. Allah size dost olarak da yeter, yardıma olarak da yeter.»

Ya Muhammed, kendilerine Tevrat'tan bir nasip verilenlere bakmadın mı? Onlar hidayeti bırakıp küfrü tercih ettiler, islam'ı bırakıp dalâlete saptılar, hidayet yolundan ayrıldılar. **Allahü teâlâ** sizin düşmanlarınızı çok iyi bilir. Onlar düşmanlıklarını gizleseler de, açığa vursalar da. Onlar size istedikleri kadar düşmanlık yapsınlar, Allah size dost olarak da yeter, yardımcı olarak da yeter. O iman etmeyenlerin dostluğuna da, yardımına da aldanmayın. Zira onlar dost değillerdir, bilâkis düşmandırlar.

46

«Yahudilerden, **peygamber** hakkında Tevrat'taki sözleri tahrif edip işittik ve karşı geldik. Duy duymaz olası diyenler ve dillerini eğip bükerek, dini yererek bizi de dinle diyenler vardır. Eğer: İşittik ve itaat ettik, dinle ve bizi gözet demiş olsalardı, onlar için daha iyi ve daha doğru olurdu. İşte Allah inkârları yüzünden onlara lanet etmiştir. Onların ancak pek azı iman eder.»

Yahudiler, müşrikler ve münafıklar hakkı bırakıp batılı seçtiler, imanı bırakıp küfre daldılar. Tevrat'ta yazılı olan **Hazret-i Muhammed**'in sıfatlarını ve özelliklerini değiştirdiler. Onun Tevrat'taki özelliklerini inkâr ettiler, halktan gizlediler. O'nun son **peygamber** olduğu Tevrat'ta bildirilmesine rağmen, onu gizlediler ve yalanladılar.

Peygamberimiz, Yahudi ve münafıklara bir şey söylediği zaman, onlar -İşittik ve karşı geldik. Duy duymaz olası' derlerdi. Onların bu hareketleri elbette **Peygamber**imizden gizli kalmazdı. Alemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**, onların her halini bilirdi. Yahudiler ve münafıklar, **Peygamber**imize bir şey söylemek istedikleri zaman ağızlarını ve dillerini eğip bükerek, dini yererek «Ey Kasım'ın babası, bizi de dinle» derlerdi. Şayet onlar **Resûlüllah**'a karşı edeplice, «Senin Allah tarafından getirdiklerini işittik, itaat ettik, dinle ve bizi de gözet» demiş olsalardı kendileri için çok daha hayırlı olurdu. Böyle söylemekle Allah'ın birliğini ve **Hazret-i Peygamber**in **peygamber**liğini tasdik etmiş olacaklardı. Fakat onlar, hakkı inkâr etmek suretiyle **Hazret-i Peygamber**'i tekzip etmişlerdir. **Peygamber**in Tevrat'taki özelliklerini ve sıfatlarını değiştirmişler ve iman etmekten kaçınmışlardır. İnanmadıkları içindir ki, **Allahü teâlâ** onları zelil ederek rahmetinden kovmuştur. Allah, küfürlerine karşılık mutlaka lâyık oldukları cezayı verecektir. Onlar Allah'a iman ötmedikleri gibi, Kur'an'ı da kabul etmezler. Hatta kendi kitaplarının bile bir kısmını inkâr ederler. **Hazret-i Peygamber**'le ilgili olan kısımlarını ise kabul etmezler. Yüce Allah da inkarları yüzünden onları lânetlemiştir.

47

«Ey kendilerine kitap verilenler, biz bir takım yüzleri silip de enselerine çevirmezden veya onlarit ashab-ı Sebt'i lanetlediğimiz

gibi, lânetlemezden evvel, gelin o elinizdeki kitabı doğrulayarak bu Kur'ana iman edin. Yoksa Allah'ın emri daima yapılagelmiştir.»

Buradaki hitap Yahûdileredir. Ey kendilerine Tevrat verilenler, siz **Hazret-i Muhammed**'e indirilen Kur'an'a iman edin. Çünkü o da Tevrat gibi Allah tarafından gönderilmiştir. Bir takım yüzlerin, gözlerin, burunların, dudakların, kulakların silinip de yüzleri enselerine çevrilmezden veya cumartesini inkâr edenleri **Allahü teâlâ**'nın lanetlediği gibi, lânetlenmezden evvel gelin o elinizdeki Tevrat'ı doğrulayarak bu Kur'an'ı tasdik edin. Eğer tasdik etmezseniz Allah'ın emri yerine gelecektir. Yüce Allah cumartesinin kudsiyetini inkâr edenlerin yüzlerini maymuna benzetmişti. Cumartesi, İsrailoğulları için kutsal bir gündü, o gün iş yapmak yasaktı. Bazıları o günün kudsiyetini inkâr ettikleri için yüzleri maymuna dönmüştü. Yüce Allah, iman etmeyenleri şekilden şekle sokar. Başkalarına ibret olsun diye iman etmeyenleri Allah böyle cezalandırmıştır. İman etmeyenler, hem bu dünyada, hem de âhirette hüsrana uğrayacaklardır.

Âyetin ifade ettiği anlam şudur-. Ey ehli küfür, yüzünüz ve gönlünüz başka bir şekle dönmeden önce şirki bırakın, imana dönün. Fesadı bırakın, Hakk'a yönelin. Eğer böyle yaparsanız felaha erersiniz...

48

«Allah kendisine ortak koşmayı bağışlamaz. Bundan gayrisini dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse şüphesiz pek büyük bir günahla iftira etmiş olur.»

Bu âyet-i celile Hazret-i Hamza'yı öldüren Vahşi hakkında nazil olmuştur. Vahşî'nin efendisi, Hazret-i Hamza'yı öldürmesi şartıyla kendisini âzâd edeceğine söz vermişti. Bunun üzerine Vahşi Uhud Muharebesi'nde Hazret-i Hamza'yı şehid eder. (Bununla ilgili açıklama Al-i imran sûresinde geçti.) Fakat efendisi sözünden döner, Vahşî'yi âzâd etmez. Vahşî arkadaşlarıyla birlikte Mekke'ye döner ve Hazret-i Hamza'yı öldürdüğüne pişman olur. Bunun ızdırabıyle yanan Vahşî, islâm'ın nuruyla nurlanmak ve **Resûlüllah**'ın affına mazhar olmak ister. Fakat Nûr" sûresinin 68. âyetini düşünür. Yüce Allah bu âyette şöyle buyuruyor: «Onlar ki Allah'ın yanında başka

bir tanrıya tapıp yalvarmazlar. Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar. Zina etmezler,- Oysa Vahşi bunların üçünü de yapmıştı. Dolayısiyla günahlarının bağışlanmayacağından korkuyordu, Bunun için **Peygamber**imize İslâm'a giremeyeceğini bildirmişti. **Peygamber**imiz, Vahşî'nin endişesini anlamış ve ona Meryem sûresinin 60. âyetini yazıp göndermişti. Orada şöyle buyuruluyordu: «Ancak tevbe edip, iman ederek salih amel işleyenler müstesnadır. Onlar hiç bir haksızlığa uğratılmadan cennete girerler.» Vahşî arkadaşlarıyla birlikte bu âyeti okuyunca - Bunda da amel-i salih işleme şartı vardır. Biz belki amel-i salih isteyemeyiz» diyerek, durumunu **Peygamber**imize bildirir. Bunun üzerine yukarda geçen âyet nazil olur ve şöyle buyurulur: «Allah, kendisine ortak koşmayı bağışlamaz. Bundan gayrisini dilediğine bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse şüphesiz pek büyük bir günahla iftira etmiş olur.» **Peygamber**imiz bu âyeti de yazar, Vahşi'ye gönderir. Vahşî bunu da okur ve **Peygamber**imize ızdırabını şöyle bildirir: «Biz, **Allahü teâlâ**'nın dilediği kullardan mıyız, yoksa dilemediği kullardan mıyız onu bilemeyiz.» Vahşî'nin bütün ızdırabı Hazret-i Hamza'yı öldürmesinden kaynaklanmaktadır. O, «İslâm'a girersem acaba **Allahü teâlâ** beni affeder mi- diye düşünür. Bu kez **Allahü teâlâ** Zümer sûresinin 53. âyetini inzal ederek şöyle buyurur: «Ey kendilerinin aleyhinde haddi aşanlar, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları yarlığar. Şüphesiz ki O, çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir.» **Peygamber**imiz bu âyeti de yazıp Vahşi'ye gönderir. Âyeti okuyan Vahşi, İslâm'ın hoşgörüsü karşısında dona kalır. İman edenlerin bütün günahlarını Yüce Allah'ın affedeceğini öğrenen Vahşî ve arkadaşları hemen İslâm'ı kabul ederler, yaptıklarına pişman olurlar ve tevbe-i istiğfarda bulunarak İslâm ordusuna katılırlar. Böylece küfür bataklığından kurtulurlar, hidayet deryasına dalarlar.

İbn Ömer (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Bu âyet gelene kadar biz, büyük günah işleyenlerden biri ölünce, onun için cehennemlik derdik. Bu âyet geldikten sonra o şekilde söylemekten vazgeçtik. Çünkü bu âyet büyük günah işleyenler ebedi cehennemdedir diyenlerin sözlerini reddetmektedir.» Zira Yüce

Allah Hûd sûresinin 114. âyetinde İyilikler kötülükleri giderir» buyurmuştur. Bu âyet, şirkten başka bütün günahları **Allahü teâlâ**'nın bağışlayacağını göstermektedir.

Yukarda geçen âyetlerde de işaret edildiği gibi, Yüce Allah ancak şirki bağışlamaz. Şirkten başka bütün günahları bağışlar. Mü'min ne kadar günahkâr olursa olsun, Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemelidir. Onun görevi Allah'ın emirlerini yerine getirmek, yasaklarından kaçınmak ve Mevlâ'sından affını istemektir. Ancak mü'min, "Allah beni nasıl olsa affedecek" diye sırt üstü yatamaz.

49

«Bakmaz mısın şu kendilerini temize çıkaranlara? Halbuki dilediğini temize çıkaran Allah'tır. Ve kıl payı zulme uğratılmazlar.»

50

«Bir de bak Allah'a nasıl yalan uyduruyorlar? Apaçık bir günah olarak bu yeter,»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Yahudilerin reisleri «Bizim işlemiş olduğumuz günahların çocuklarımıza bir zararı yoktur. Onlar, oldukları gibidir. Yani günahsızdırlar» demişlerdi. Yüce Allah, onların bu sözlerini reddederek şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, bakmaz mısın şu kendilerini temize çıkaranlara? Onlar dilediklerini temize çıkaramazlar. Dilediğini temize çıkaran ancak Allah'tır.» O, dilediğini ıslâh eder, onu İslâm'la şereflendirir ve günahlarından temizler. Hiç kimse Allah indinde kıl payı kadar zulme uğratılmaz. Hal böyle iken, Yahudiler ve müşrikler nasıl oluyor da Allah'a yalan isnat ediyorlar? Bu yalan ve iftiraları apaçık bir günah olarak onlara yeter.

51

«Kendilerine kitap verilmiş olanların puta ve Tâğuta inanıp, diğer küfredenler için de «Bunlar mü'minlerden daha doğru yoldadırlar» dediklerini görmedin mi?»

52

«İşte onlardır Allah'ın lanetlediği. Allah'ın lanetlediği kişiye sen yardımcı bulamıyacaksın.»

Ya Muhammed, kendilerine Tevrat'tan ilim verilmiş olanların puta ve Tâğuta taptığını görmedin mi? Âyette geçen »Cibt ile Tâğut» Yahudilerin reislerinden olan Hay İbni Ahtab ite Kâ'b İbni Eşreftir. Yahudileri yoldan çıkaran da bunlardır ve Yahudilerin hepsi bunlara tâbi olmuşlardır. Bunlar müşrikler için de şöyle demişlerdir: «Sizin yolunuz Muhammed'e iman edenlerin yolundan daha doğrudur.» Yahudiler Uhud Muharebesi'nden sonra Mekke'ye gelerek **Peygamber**imizle aralarındaki andlaşmayı bozmuşlar ve müşriklerle andlaşarak, onlara tâbi olmuşlar ve «Sizin yolunuz Muhammed'e iman edenlerin yolundan daha doğrudur» demişlerdi. Yahudiler müşriklere yaranmak için böyle söylemişlerdi. Aslında Yahudiler, müşriklerin yanlış yolda olduğunu çok iyi biliyorlardı. Ne var ki menfaat duygusu onların gerçeği söylemesine engel oluyordu.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: «Kâ'b İbni Eşref ve Hay İbni Ahtab, Mekke'ye giderek Kureyş kabilesiyle görüşmüşler, Kureyşliler de kendilerine iltifat ederek şöyle demişlerdi: «Siz ehli kitapsınız ve ehli ilimsiniz, bir çok meseleyi bizden daha iyi bilirsiniz. Bizim dinimiz mi, yoksa Muhammed'in dini mi daha üstündür bize söyleyin. Halbuki bizim dinimiz eskidir ve dedelerimizden kalmadır. Muhammed'in dini ise yenidir. Biz aynı zamanda sıla-i rahim ederiz, hacılara su veririz, onlara hizmet ederiz ve esirleri kurtarırız. Halbuki Muhammed yalnız birisidir, oğlu ve kardeşi yoktur. Bizimle olan akrabalık bağını da kesti. Nerede hırsız ve uğursuz varsa hepsi onun yanındadır. Kimsesizler ona inanmıştır. Bizim, dinimiz mi daha doğrudur, yoksa onun dini mi daha doğrudur? Bize gerçeği söyleyin.» Bunun üzerine onlar, müşriklerin dininin daha doğru olduğunu söylemişlerdir. **Allahü teâlâ** da yukardaki âyeti inzal ederek onların yalanlarını **Peygamber**ine haber vermiştir. Yüce Allah onları zelil edip rahmetinden kovmuştur, işte onlar, Allah'ın lanetine uğrayanlardır. Allah kime lanet ettiyse, o asla bir yardımcı bulamayacaktır. Onlar rezil ve rüsvay olacaklardır.

53

«Yoksa onların hükümranlıktan bir payı mı vardır? Bu takdirde onlar insanlara bir çekirdek parçası bile vermezler.»

54

«Yoksa Allah'ın bol nimetinden verdiği insanları mı çekemiyorlar? Oysa İbrahim hanedanına da kitap ve hikmet verdik. Ve onlara büyük bir nimet bahşettik.»

Bu hitap Yahûdileredir. Yüce Allah onların durumunu şöyle beyan ediyor: «Yoksa onların bizim mülkümüzde bir ortaklığı mı vardır? Eğer onlar bizim mülkümüze ortak olsalardı, cimriliklerinden insanlara bir çekirdek parçası bile vermezlerdi.» Yahudiler bu mülkün asıl sahibi gibi hükmediyorlar ve Yüce Allah'ın kendilerine nimet verip, ihsan ettiği kullarını çekemiyorlar. Onlara hased ediyorlar. **Allahü teâlâ Hazret-i Muhammed**'e nübüvvet vermiş, dokuz veya on iki kadınla evlenmeyi ona helâl kılmış, sahabesine de hidayet nasip etmiştir. Onlar bunu çekememişler, dedikodu etmeye başlamışlardı. Hatta daha da ileri giderek Mekkeli müşriklerle bir olmuşlar «Muhammed eğer hak **peygamber** olsaydı, bu kadar kadınla evlenmezdi» demişlerdi. Onlar hasedlerinden ve kinlerinden ne söyleyeceklerini bitmiyorlardı. Halbuki **Allahü teâlâ**, bu nimetleri sadece **Hazret-i Peygamber**'e vermemiş, ondan önceki **peygamber**lere de sayısız nimetler vermiştir. Yüce Allah bunu şöyle ifade ediyor: «Oysa İbrahim hanedanına da kitap ve hikmet verdik. Ve onlara büyük bir nimet bahşettik.» Görülüyor ki, bütün **peygamber**lere Allah tarafından sayısız nimetler verilmiştir. Yûsuf (aleyhisselâm) Mısır'a sultan olmuştu. Süleyman (aleyhisselâm) yeryüzüne malikti ve bütün mahlûkatın lisanını biliyordu. Sadece nikâhlı ailesinin sayısı üçyüz idi. İmâm-ı Kelbi, Hazret-i Süleyman'ın yedi yüz nikâhlı hanımının, üç yüz de cariyesinin olduğunu söylemiştir. Babası Dâvud (aleyhisselâm)'un yüz hanımı vardı. Bu zatların, bu kadar hanımları oluşu kendilerini asla **peygamber**likten alıkoymamıştır. Onlar zamanlarında vazifelerini bihakkın yapmışlardır. Nasıl olur da dokuz veya on iki hanım **Hazret-i Muhammed**'i **peygamber**likten alıkoyacaktır? Sonra **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) öyle bir **peygamber** ki, bütün âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir.

Elbette peygamberlerin fazla evlenmesinin bir çok hikmetleri vardır. Biz bu hikmetleri bilemeyiz, hem bu bizim görevimiz de değildir. Şöyle rivayet edilmiştir: Allah'ın Resullerinin her birinde kırk peygamber kuvveti vardır. Bu bakımdan çok kadınla evlenmişlerdir. Diğer bir fayda da şudur; Çok evlenmeleri kabilelerinin çoğalması içindir. Her kadının biri ana tarafından, diğeri de baba tarafından olmak üzere iki kabilesi vardır. Dolayısıyla evlenmiş olduğu erkeğin de iki taraf akrabası oluyor. Böylece hanımların" çokluğu ile akraba da çoğalmış oluyor. Herhangi bir tehlike karşısında akrabalar damatlarının yardımına koşarlar, onu yardımsız bırakmazlar. Çok evlilik insanı takvaya götürür. Bu bakımdan takva sahipleri çok evlenmişlerdir. Zira insan nefis sahibidir. İnsanın nefsi isteklerini yenebilmesi ve arzularını yerine getirebilmesi için helâllısının olması şarttır, insanı haramdan koruyan hanımıdır. Aksi takdirde insan gayri meşru yola düşer, gözü dışarda olur, ahlâkı bozulur, imanı zayıflar, ibadetten uzaklaşır, felâkete düşer ve neticede Allah'ın azabına müstehak olur. Evlilik insanı bütün bu tehlikeli durumlardan kurtarır, takvaya, yöneltir. Sonra zina sadece fuhuş yoluyla da yapılmaz. Bunun göz zinası, el zinası gibi çeşitleri vardır. Bir insan şehvet nazariyle kadına bakarsa göz zinası yapmış olur. Yine şehvetle bir kadını tutarsa el zinası yapmış olur. Çünkü bu gibi hareketler şehveti kabartır, kalbi karartır, takvaya mani olur. Nitekim Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) :

«Gözün şehvetle bakması göz zinâsı, elin şehvetle tutması da el zinâsıdır» buyurmuştur. Bunlar zina olduğuna göre takvaya mânidir. Takva sahibinin bunlardan şiddetle kaçınması gerekir. Bu bakımdan onların çok evlenmeleri takvalarını korumak içindir. Evli insan, kendini haramdan koruduğu gibi, gözünü ve elini de haramdan korur. Her devirde olduğu gibi, günümüzde de bekârların daha çok gayri meşru yola düştükleri bilinen bir hakikattir. Şehvet insanın kalbini karartır, gönüldeki Allah sevgisini azaltır, insanı meşgul eder ve hırçınlaştırır. Nitekim Ebû Bekir bu konuda şöyle demiştir: «Bütün şehvetler kalbi karartır ve katılaştırır. Ancak kişinin hammıyla görüşmesi kalbini yumuşatır ve parlatır. Bu bakımdan peygamberler çok evlenmişlerdir. Onlar sadece

şehvetlerini teskin için değil, kalblerinin yumuşaması ve cilâlanması için evlenmişlerdir.» Evlilikte fazilet vardır. Evlilik şehveti teskin eder, kalbi yumuşatır ve parlatır.

55

«Onlardan bir kısmı ona inandı. Bir kısmı da ondan yüz çevirdi. Çılgın bir ateş olarak cehennem yeter.»

Yahudilerden bir kısmı Hazret-i İbrahim'e ve ona indirilen kitaba inanmışlar, bir kısmı ise reddetmişlerdir. Bu Imam-ı Kelbi'nin kavlidir. İmam-ı Dahhâk'ın kavli ise şudur: **Peygamber** Kureyş kabilesinden olduğu, halifeler de aynı kabileden geldiği ve kendilerine mülk-ü azîm verildiği için Yahudiler hased etmişlerdir. Çünkü onlar **peygamber**i kendi soylarından bekliyorlardı. **Peygamber** kendi soylarından olmayınca kinlerinden ve hasedlerinden dolayı **Hazret-i Peygamber**'in **peygamber**liğini inkâr etmişlerdir. Fakat içlerinden bir kısmı Hazret-i Peygâmber'i ve ona inen kitabı kabul etmişlerdir. İnkarcılar için çok elim bir azap vardır. Bunlar inkarlarının cezasını mutlaka göreceklerdir.

56

«Şüphesiz ki âyetlerimizi inkâr eden kâfirleri yarın ateşe atacağız. Derileri piştikçe azabı duysunlar diye, derilerini değiştirip yenileyeceğiz. Şüphesiz ki Allah mutlak galipdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

Bu âyette inkâr edenlerin ne elim bir azaba uğrayacakları bildirilmektedir. **Hazret-i Muhammed**'i ve Kur'an'ı inkâr ederek kâfir olanlar, kıyamet günü kendileri için hazırlanmış bir ateşe atılacaklardır. Onların derileri yandıkça azabı duysunlar diye. Yüce Allah derilerini değiştirip yenileyecektir. Derilerinin her değiştirilmesinde azapları da artırılacaktır. Azapları ebediyete kadar bu şekilde devam edecektir. Çünkü kâfirler için bir daha cehennemden çıkmak yoktur. İmam-ı Mukatil, «Onların derileri günde yedi defa değişir» demiştir. İmamri Hasan ise «Onların derilerinin günde yetmiş bin defa değişeceği bize bildirildi' demiştir. Zındıklar ve ehl-i küfür, bunu yalanlayarak demişlerdir ki: «Birinci deri günahkâr olduğu için yandı. Fakat tekrar yenilenen derilerin ne

suçu var ki, onlar da yanıyorlar?». Yenilenen deri hiç şüphesiz ki, eski deridir. **Allahü teâlâ** kudretiyle deriyi yeniler. Nitekim her canlı, toprak olduktan sonra Yüce Allah tarafından diriltilecektir. Toprak olduktan sonra tekrar diriltilen insanlar, eski insanlardır, bir başkası değildir. Tıpkı bunun gibi, ilk deri yansa bile, onun yerine gelen deri yine eski derinin devamıdır. Bu bakımdan eskisi yandıkça yenisi yerine gelecek ve böylece azaplan devam edecektir, **Allahü teâlâ**'nın vaadi böyledir. Kâfirlerin çekecekleri azap inkârlarının ve küfürlerinin karşılığıdır. Yüce Allah bütün mülkün sahibi ve mâlikidir, inanmayanlardan intikamım alın Hakimdir, emrinde kâfirlere cehennemle hükmeder.

57

«îman edip, salih amel işleyenleri içinde ebedi kalacakları, altından ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Onlara orada tertemiz zevceler vardır. Onları en koyu gölgeliklere yerleştireceğiz.»

Bu âyet-i celilede iman edenlerin nasıl mükâfatlandırılacağı bildirilmektedir. Allah'a, Allah'ın Resulüne ve Kur'an-ı Kerim'e iman edip, amel-i salih yapanlara, yani Allah'ın emirlerini yerine getirip, yasaklarından kaçanlara akıllarının alamayacağı nimetler verilecektir. Yüce Mevlâ onlar hakkında şöyle buyuruyor: -îman edip, salih amel işleyenleri içinde ebedi kalacakları, altından ırmaklar akan cennetlere koyacağız. Onlara orada tertemiz zevceler vardır.» Onlara verilen köşklerin altından, cennet nimetlerinden bal ve süt ırmakları akar. Orada kendilerine tertemiz zevceler verilecektir ve ebedi olarak orada kalacaklardır. Bütün bu nimetler dünyada yapmış oldukları amellerinin karşılığıdır. **Allahü teâlâ** iman edenleri işte böyle mükâfatlandırır.

58

«Hiç şüphesiz Allah, size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar ırasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Gerdekten Allah, bununla size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz ki Allah, hükümlerinizi hakkıyla işitici, yaptıklarınızı hakkıyla görücüdür.»

Bu âyeti celilede emanetlerin ehline verilmesi ve insanlar arasında adaletle hükmedilmesi emredilmektedir.

Âyeti celîlenin nüzul sebebi ise şudur: Kâ'be'nin anahtarı Benî Şeybe Kabilesi'nde idi. Onlardan da Beni Haşim Kabilesi'ne geçmişti. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'yi fethedince Osman ibn Talha'dan Kâ'be'nin anahtarını istemiş. Osman da **Peygamber**imizin anahtarı kendisinden alıp, amcası Abbas'a vereceğinden endişelenmişti. Osman anahtarı getirip **Peygamber**imize verirken «Al, bu Allah'ın emanetidir- demişti. **Peygamber**imiz anahtarı alır, Kâ'be'yi açar ve içine girer. Ve şu manzarayla karşılaşır: Hazret-i İbrahim elinde kumar oku olduğu halde duvara resmedilmiş, oğlu İsmail (aleyhisselâm)'in ise elinde kurban edilmek üzere Allah tarafından gönderilen koç olduğu halde resminin duvara asılı olduğunu görmüştür. Bu durum karşısında **Peygamber**imiz kâfirlere beddua etmiş. «Yüce Allah kâfirleri helak etsin. İbrahim'in elindeki bu kumar oku nedir?» demiş ve onları indirtmiş, derhal parçalatmıştır.

Hazret-i Peygamber Beytullah içerisinde yapılması gerekeni yaptıktan sonra dışarı çıkar. Amcası Abbas anahtarın kendisine verilmesini ister ve bunun üzerine bu âyet nazil olur.

Bazı tefsirciler, bu âyetin şu meseleden dolayı Yahudiler hakkında nazil olduğunu söylemişlerdir. **Hazret-i Muhammed**, **peygamber** olarak gönderildiğinde **peygamber**liğini insanlara söylemeleri; insanların da O'nun nübüvvetini kabul etmeleri maksadıyla **Peygamber**imizin sıfatları Yahudilerin nezdine emanet olarak verilmişti. Halbuki Yahudiler bu sıfatları insanlardan gizlediler ve böylece emanete ihanet ettiler. Bundan dolayı **Allahü teâlâ** da bu âyeti inzal etmiştir. Ancak bu görüş zayıftır. Ayetle kastedilen husus önceki hâdise olduğu içindir ki, **Peygamber**imiz Kâ'be'nin anahtarını tekrar Osman'a emanet etti. Bu âyet, bu konuyla ilgili görünüyorsa da, hükmü umumîdir. Emanetin hâinlere değil, ehline verilmesi hususunda ilâhi bir emirdir. Mü'minler, Allah'ın emir ve yasaklarına sarılmalı, onlara ihanet etmemelidirler. Zira onlar Allah'ın mü'minlere emânetidir. Mü'minler, Allah'ın emirlerini hakkıyla yerine getirip, yasaklarından son derece

kaçınmalıdırlar. Ancak o zaman emaneti muhafaza etmiş olurlar. Allah'ın her emri; namaz, oruç, zekât, hac, kelime-i sehadet ve diğerleri birer emanettir. Bunlar yerine getirilmekle muhafaza edilmiş olurlar. İnsanların bütün azaları da kendilerine birer emanettir. Her âza niçin yaratıldıysa, onun için kullanılmalıdır. Aksi takdirde emanete ihanet edilmiş olur. Dil, Allah'ı zikir için yaratılmıştır. Göz, Allah'ın nimetlerine bakmak için yaratılmıştır, o yolda kullanılmalıdır. Diğer organları da bunlara kıyas et. Mal - mülk, aile, çoluk-çocuk da birer emanettir. Bunları iyi muhafaza etmek gerekir. Emanete ihanet eden münafıktır. Münafık almak istemiyorsan verilen emanetleri iyi muhafaza et. Emanetleri muhafaza ettiğiniz gibi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmediniz, hiç kimseye zulmetmeyiniz, adaletten asla ayrılmayınız. Davacıdan şahit getirmesini isteyin. Şayet şahit getiremezse, doğru söyleyeceğine yemin ettiriniz. İlâhi nizamın güzelliğine bakınız ki, Yüce Allah hiç kimsenin zarara uğramasını istemiyor. Hüküm makamında olanların adaletle hükmetmelerini, hiç kimseye zulmetmemelerini ve adaletten asla ayrılmamalarını emrediyor. Bir memlekette adalet olmazsa o memleket yıkılmaya mahkûmdur. Nitekim bu yüzden bir çok milletler tarihe karışmıştır. Müslüman asla Müslüman kardeşine haksızlık yapmaz. Çünkü Allah onları kardeş ilân etmiştir. Kardeş kardeşe haksızlık yapamaz. Şüphesiz ki **Allahü teâlâ** bununla size ne güzel öğüt veriyor. Bu öğütten ancak îmanı olanlar nasibini alır. Dünyada nizamın nasıl sağlanacağı bu âyetle en açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu öğütlere uymayan toplumların da yok olacağı muhakkaktır.

Şüphesiz ki **Allahü teâlâ**, hükümlerinizi hakkıyla işitici, yaptıklarınızı hakkıyla görücüdür. Kıyamet günü ona göre mükâfat ve mücâzâtmızı verecektir. Kimsenin hakkını zayi' etmeyecektir.

59

«Ey iman edenler, Allah'a itaat edin. **Peygambere** ve sizden olan idarecilere de itaat edin.»

Ey iman edenler, kelime-i tevhid getirmek suretiyle Allah'a itaat edin, O'nu gönülden tasdik edin. Size farz kıldığı şeyleri noksansız yerine getirin ve yasaklarından kaçının. O'na asla âsî

olmayın. **Peygamber**e de itaat edin, onun ismi anıldığı zaman salât ü selâm getirin. Allah tarafından getirdiklerini tasdik edin ve sünnetlerini icra edin. Gösterdiği yoldan ayrılmayın. Ayrıca sizden olan idarecilere de itaat edin, emirlerini yerine getirin. Başmızdaki bir köle olsa bile, Allah'a isyan etmedikçe ona itaat edin. Allah'ın emirlerine muhalefette bulunup, isyan edenlere itaat etmek caiz değildir. Bu durumda olan idarecilere itaat etmek Allah'a isyandır. Zira küfre rıza göstermek küfürdür. Şayet idareciler, emri altındakilere baskı yapmak suretiyle isyanlarına onları da ortak ederlerse, bu durumda Allah indinde kendileri mes'uldür. İdare edilenler onların küfrüne istemeyerek iştirak etmişlerse, mes'ul değillerdir. Fakat kendi arzularıyla iştirak etmişlerse mes'uldürler. Bundan doğacak olan suçun cezası Allah katında idarecilerindir.

İslâm bilginleri ulû'l-emir mevzuunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir Belli başlıcaları ise şunlardır: İmâm-ı Kelbî ile İmam-ı Mukatil, ulû'l-emrin ordu komutanları olduğunu söylemiştir, İmâm-ı Dahhâk ise, din bilginleri ve fakihlerdir demiştir. Bazılarına göre de ulü'l-emir Halifeler ve sancak beyleridir, dolayısıyla onların emirlerine itaat etmek vaciptir. Nitekim Hazret-i Ali (radıyallahü anh) söyle buyurmuştur: «Âmirlerin emri altındakilere adaletle hükmetmesi, kimseye zulmetmemesi, işkence yapmaması, emaneti ehline vermesi insanlara ihanet etmemesi üzerlerine vaciptir. Bu şekilde hareket eden âmirlere, Müslümanların da itaat etmeleri ve onların emirlerini yerine getirmeleri vaciptir.' İslâm bilginlerinin ekserisinin görüşü de bu meyandadır. Allah'ın emirlerine muhalefet ve isyan eden bir âmire itaat edilmez. Ona itaat Allah'a isyandır.

Allahü teâlâ âyetin devamında şöyle buyuruyor:

«Eğer bîr şeyde çekişirseniz - Allah'a ve âhiret gününe inanmıştanız - onun hallini Allah'a ve **Peygamber**e bırakın. Bu, hem hayırlı, hem de netice itibarı ile daha güzeldir.»

Ey iman edenler, siz, herhangi bir meselede, yani helâl, haram konusunda ve şer'i hükümler hususunda anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde onun hallini Allah'a ve Resulüne bırakın. Yani Allah'ın kelâmına müracaat edin. Şayet üzerinde ihtilâf ettiğiniz meseleyi onda bulamazsanız, **Hazret-i Peygamber**'in hadisine müracaat edin.

Hanginizin sözü Allah'ın kelâmına ve **Resûlüllah**'ın hadîsine uygun ise, doğrusu odur. Diğerleri bâtıldır. Nitekim sahte altının, miyar taşına vurulmadıkça sahte olduğu belli olmaz. Şeriatın da miyar taşı Allah'ın kelâmı ve **Resûlüllah**'ın hadîsidir. Her şeyin, bunlara tatbik edildiği zaman gerçeği ortaya çıkar. Bunlara muarız olan şeyler bâtıldır, hakikatle ilgisi yoktur. Müslümanlar bir mesele üzerinde ihtilâfa düşerlerse müracaat kaynakları bu ikisi olmalıdır. Çünkü miyar taşı bunlardır, öyle ehil sarraflar da vardır ki, saf altın ile saf olmayanları bir bakışta anlar. İslâm bilginleri de sarraflar gibidirler. Allah'ın kelâmına ve **Peygamber**'in hadîsine muarız olanları bilir ve onları ayıklarlar. Hakkı bâtıldan ayırt ederler, birbirine karıştırmazlar.

Bazı tefsirciler de bu âyete şöyle mânâ vermişlerdir: Herhangi bîr mes'ele hakkında bir müşkülünüz olduğu zaman, tartışmayı bırakın, onun hallini Allah'a havale edin ki, onu Allah ve Resulü bilir.» Nitekim Hazret-i Ömer şöyle buyurmuştur: «Sapık yolda olanların, Hakk'a dönmesi en hayırlısıdır. Yani kendileri için en hayırlı olan budur. Kişinin bilmediği bir şeyi itiraf etmesi ilminin yarısıdır. Bilmediği bir şey hakkında fetva vermesi kişinin ahmaklığından ve cehaletindendir. Böyle birinin fetvasıyla amel edenler cehennemde onun üzerine basıp geçeceklerdir.» Bundan dolayıdır ki, Halil İbni Ahmed-i Basrî Hazret-i leri şöyle demiştir: «İnsanlar dört kısımdır. Birincisi, bir şey bilmez, bir şey bilmediğini de bilmez. Fakat kendisinin bir şey bildiğini zanneder. Bu gibiler ahmaktır, bunlardan uzak durun. İkincisi, bir şey bilmez, fakat kendisinin cahil olduğunu bilir. Yani bilgiçlik taslamaz. Bu gibiler cahildir, siz ona bilmediklerini öğretin. Çünkü o haddini bilenlerdendir. Üçüncüsü, ilim sahibidir, fakat kendi ilmi kariyerini bilmez, kimseye de bir şey öğretmez, Bu gibiler de gafildir, hayatları gaflet içinde geçmektedir. Bunları gafletten uyarın ki, ilimleriyle amel edip iki cihan saadetini kazansınlar. Dördüncüsü, ilim sahibidir, âlim olduğunu bilir ve ilmiyle amel eder. Onlara tâbi olun, müşküllerinizi sorun. Bilmediklerinizi onlardan öğrenin. Aranızdaki mücadeleyi bırakın, ihtilâfa düştüğünüz her mes'eleyi onlardan öğreniniz;. Eğer içinden çıkamadığınız bir mes'ele olursa onun hallini de Allah'a ve Resûlü'ne bırakınız. Şayet Allah'a ve âhiret

gününe imanınız varsa böyle hareket ediniz. Böyle yapmanız sizin için en hayırlısıdır, hem de netice itibarı ile en güzelidir.»

60

«Sana indirilen Kur'an'a ve senden önce indirilenlere inandıklarını iddia edenleri görmedin mi? Küfretmeleri emrolunmuş iken Tâğut'un önünde muhakeme edilmelerini isterler. Şeytan onları uzak bir sapıklığa saptırmak istiyor.»

Ya Muhammed, sana indirilen Kur'an'a ve senden önce indirilen kitaplara inandıklarını iddia edenleri görmedin mi? Seni bırakıp Tâğut'un önünde muhakeme edilmek isterler. Halbuki Tâğut'a küfretmeleri, onu kabul etmemeleri kendilerine emrolunmuştu. Buna rağmen Tağut'u aralarında hakem tayin etmişlerdi.

Münafıklardan Bişir adında biri ile bir Yahudi arasında husûmet vuku bulmuştu. Aralarındaki bu husûmetin giderilmesi için bir hakem tayin etmek istemişlerdi. Hakemin aralarındaki düşmanlığı gidermesini, haklının hakkını vermesini kararlaştırmışlardı. Yahudi **Hazret-i Peygamber**'in hakem olmasını istemiş, fakat münafık Bişir **Hazret-i Peygamber**'in hakemliğini kabul etmemiş, Yahudilerin reisi olan Kâ'b ibn Eşrefin hakemliğini kabul edeceğini söylemişti. Çünkü Bişir davasında haksızdı. Dolayısıyla **Resûlüllah**'ın huzurunda ve İslâm şeriatına göre aralarında hüknıedilmesine razı olmuyordu. Eğer **Resûlüllah**'ı hakem tayin etsey diler Bişir'in haksız çıkacağı bir gerçekti. Bunun için de **Resûlüllah**'ın hakemliğini istemiyordu. Halbuki Yahudi şeriatına göre aralarında hükmedilirse Bişir kârlı çıkacaktı. Bunun için Yahudi şeriatım ve bir Yahûdinin hakemliğini istiyordu. O böylece dünya menfaati için dinini hiçe saymış, **Peygamber**inin hakemliğini kabul etmemişti. Halbuki onlar Kur'an-ı Kerim'e ve ondan önceki kitaplara inandıklarını söylüyorlardı. Yahudi de İslâm şeriatı karşısında haksızlığa uğramayacağını bildiği için **Hazret-i Peygamber**'in hakemliğini istiyordu. Çünkü Yahudi **Hazret-i Peygamber**'in adaletle hükmedeceğini biliyordu. Oysa kendi dinlerinde bu adaleti bulamayacaktı. Haklı olmasına rağmen haksız

düşecekti. O anda yukarıdaki âyet inzal olarak o münafığın durumunu **Peygamber**imize bildirmiştir.

Yahudi ile Bişir aralarında hakem mevzuunda konuşurken Hazret-i Ömer onları duyar ve yanlarına gelerek durumu sorar. Her ikisi de Hazret-i Ömer'e durumlarını anlatırlar. Hazret-i Ömer «Durun, ben sizin aranızda hakemlik yapayım» der ve kılıcını çeker, münafık Bişir'in başını keser ve «Münafığın hükmü budur' der. Yüce Allah münafıklar hakkında şöyle buyurur: «Ya Muhammed, sana indirilen Kur'an'a ve senden önce indirilenlere inandıklarını iddia edenleri görmez misin?» Onlar Kur'an'a inandıklarını söylemelerine rağmen, İslâm şeriatından kaçarlar, Yahudi şeriatım tercih ederler. Halbuki onlara kendi dinlerinden olmayanlarla dost olmamaları, onların dinlerine ve şeriatlarına meyletmemeleri emredilmiştir.

İmâm-ı Dahhâk şöyle demiştir: «Bu âyet, dilleriyle iman ettiklerini söylemelerine rağmen kalbleriyle inanmayan ve Yahudilere meyletmek suretiyle **Hazret-i Peygamber**'e muhalefet eden münafıklar hakkında nazil olmuştur.» **Allahü teâlâ** onlar için şöyle buyurmuştur: «Küfretmeleri emrolunmuş iken Tâğut'un önünde muhakeme edilmelerini isterler.» Şayet onlar gerçekten iman etmiş olsalardı, elbette Tâğut'un önünde muhakeme olmak istemezlerdi. Allah'a iman eden, hiçbir zaman Allah'a isyan edeni hakem tayin edemez. Çünkü onlar Müslümanları daima sapıklığa götürürler. Böylece haktan ayırıp ebedî saadetten mahrum ederler.

61

«Onlara: Allah'ın indirdiğine ve **Peygamber**e gelin denilince münafıkların senden büsbütün uzaklaştıklarını görürsün.»

Bu âyet-i celile münafıkların durumunu bildirmektedir. Münafıklara, gelin Allah'ın kitabında indirdiği hükümlere ve **Resûlüllah**'ın emirlerine itaat edin denildiği zaman senden büsbütün uzaklaşırlar. Yani onlar bunu kabul etmezler ve **Hazret-i Muhammed**'den uzaklaşırlardı. Çünkü onlar kalben iman etmemişlerdir, kalben iman etmeyenler hakkı kabul edemezler. Hakkı kabul etmek ancak iman işidir.

Bu âyeti celîle şuna da işaret eder: Hakkı dinlemeyenler ve hakki söyleyenlere düşman olanlar münafıklardır. Zira onların gönlü nifak ve murdar olan şeylerle doludur. Bu bakımdan hakkı kabul etmezler, ondan yüz çevirirler. Çünkü kalbleri kararmıştır. Tıpkı içine misk konan kötü kokulu bir kap gibi. O, kötü kokulu kop miskin kokusunu nasıl yok ediyorsa, münafıkların nifakları da kalblerindeki imanlarını öylece yok eder. Çünkü iman ile nifak bir arada durmaz.

62

«Ya başlarına kendi işlediklerinden ötürü bir musibet geldiğinde halleri nasıl olur? Sonra da gelmişler sana billahi gayemiz sadece bir iyilik etmek ve ara bulmaktan ibaret idi diye yemin ediyorlar.»

Bu ayet-i celîle Sa'lebe ibn Hatib hakkında nazil olmuştur. Sa'lebe bir münafıktı. Zebir ile arasında bir husûmet meydana gelmişti. Aralarındaki husûmeti halledemeyince bir hakem tayin etmek zorunda kalmışlardı. Her ikisi de hakem olarak **Peygamber**imizi tayin etmişler ve gelip durumlarını ona arzetmişlerdi. **Peygamber**imiz her ikisini de dinledikten sonra Zebir'in haklı, Sa'lebe'nin haksız olduğunu bildirmişti. Sa'lebe ise haksız bir davanın sahibi olmasına ağmen **Peygamber**in kendi lehine hükmetmesini istiyordu. **Peygamber**imiz Zebir'in haklı olduğunu bildirince Sa'lebe darılmıştı.

Resûlüllah'ın hükmü belli olduktan sonra her ikisi birden huzurundan çıkarlar, yolda giderken Mikdad İbn Esved'e rast gelirler, Mikdad Sa'lebe'nin üzgün olduğunu görünce «**Resûlüllah** hanginiz hakkında hükmetti?» diye sorar. Sa'lebe, ağzını eğerek alaylı bir şekilde Zebir'i işaret eder ve «Amcasının oğluna hükmetti- der. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek münafıklar hakkında şöyle buyurur: 'Ya başlarına kendi işlediklerinden ötürü bir musibet geldiğinde halleri nasıl olur? Sonra da gelmişler sana billahi gayemiz sadece bir iyilik etmek ve ara bulmaktan ibaret di" diye yemin ediyorlardı. Böylece onlar yaptıklarından dolayı başarına bir musibet geldiği zaman bir kâfiri hakem 'tayin etmek işerler de, **Hazret-i Muhammed**'in davetine icabet etmezler, ondan yüz çerirler ve O'nun hükmü ile alay ederler.

Sa'lebe bu âyetin inzal olduğunu işitince **Peygamber**imize gelir, özür diler ve «billahi gayemiz sadece bir iyilik yapmak ve ara buluculuk etmekti. Senin hükümlerinle istihza etmek değildi» der. Salebe'nin bu itiraflarında samimî olmadığını ve yalan söylediğini Yüce Allah âyetinde şöyle ifade eder: «Sonra da sana gelmişler "Billahi gayemiz sadece bir iyilik etmek ve ara bulmaktan ibaret idi" diye yemin ediyorlardı.» Münafıkların yalan yere yemin ettiklerini, niyetlerinin ara buluculuk olmadığını ve **Peygamber**imizi inandırmak için böyle söylediklerini **Allahü teâlâ** **Peygamber**ine beyan ediyor.

63

«Onlar öyle kimseler ki, kalblerindekini ve yalan yere yeminlerini Allah bilir. Sen onların bu hallerini nazar-ı itibara alma da, onlara öğüt ver. Kendileri hakkında tesirli sözler söyle.»

Allahü teâlâ onların gönüllerindeki nifak ve şirki bilir. Sen, onların sözlerini ve bu hallerini nazar-ı itibâra alma ve onlara bu durumlarından vazgeçmeleri için nasihat et. Onları Allah'ın azabıyla korkut, gittikleri yolun sonunun felâket olduğunu bildir. Bir daha böyle yaparlarsa Allah'ın azabına uğrayacaklarını onlara bildir. Bu âyet Tevbe sûresinin 73. âyetiyle nesh edilmiştir. O âyette ise şöyle buyurulmaktadır: «Ey **Peygamber**, kâfirlerle ve münafıklarla savaş. Karşılarında çetin ol. Onların yurdu cehennemdir, o, ne kötü bir dönüş yeridir.» Kâfirlerle ve münafıklarla savaş yapılması ve onlara yüz verilmemesi bu âyette emredilmektedir.

64

«Biz **peygamber**leri ancak Allah'ın izni ile kendilerine itaat olunmaları için gönderdik. Onlar kendilerine yazık ettikleri zaman sana gelip Allah'tan mağfiret dileseler ve **peygamber**ler de onlara mağfiret dileseydi elbette Allah'ı tevbeleri hakkıyla kabul edici ve çok merhamet edici bulacaklardı.»

Yüce Allah, **peygamber**lerini insanların onlara itaat etmeleri için göndermiştir. **Peygamber**ler de Allah'ın emirlerini insanlara tebliğ için gelmişlerdir. Onların emirlerine itaat Allah'ın emirlerine itaattir. Onların emirlerine muhalefet, Allah'ın emirlerine

muhalefettir. Allah'a iman edenler, **peygamber**lerin emirlerine itaat edip, yasaklarından kaçınanlardır. **Peygamber**lerin emirlerine itaat etmeyip, hükümlerim kabul etmeyenler Allah'a iman etmiş olamazlar. Münafıklar **Hazret-i Peygamber**i bırakıp, bir Yahûdiyi hakem tayin etmekle kendilerine zulmetmişlerdir. Şayet onlar yaptıklarına pişman olup, **Hazret-i Peygamber** "e gelselerdi, O'nu tasdik etselerdi ve Allah'ın emirlerine itaat ederek O'ndan mağfiret dileselerdi, elbette **Allahü teâlâ**"yı, tevbeleri hakkıyla kabul edici ve çok merhamet edici bulacaklardı. Fakat onlar haktan kaçındılar, **Hazret-i Peygamber**'in hükmüne muhalefet ettiler. Böyle yapmakla da kendilerine zulmettiler.

Bu âyet-i celilede Müslümanlar için büyük bir ibret vardır. **Hazret-i Peygamber**i bırakıp başkalarından medet umanlar, kendi nefislerine en büyük zulmü yaptıkları gibi, iki cihan saadetinden de mahrum olacaklardır. Dünya menfaati için İslâm'dan uzaklaşıp, **Hazret-i Peygamber**in yolundan ayrılanlar mutlaka Allah'ın azabına uğrayacaklardır.

Bu âyet, ayrıca şuna da işaret etmektedir: Günah işleyenlerin, yaptıklarına pişman olup, sadakatle tevbe istiğfar etmedikçe günahları bağışlanmaz. Günahların bağışlanabilmesi için, günah işleyenler yaptıklarından vaz geçecek, onlara pişman olacak ve **Allahü teâlâ**'ya tevbe istiğfar edecektir. Ancak o zaman Yüce Allah günahları bağışlar ve kusurları affeder.

65

«Hayır Rabbine and olsun ki onlar aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra haklarında verdiğin hükümden dolayı içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kendilerini vermedikçe iman etmiş olmazlar.»

Bu âyeti celile de Sa'lebe ile Zebir arasındaki husumet hakkında nazil olmuştur. Yukarda da belirtildiği gibi, Zebir ile Sa'lebe aralarında husumete sebep olan mes'eleyi halletmek için **Peygamber**imize başvurmuşlardı. Zebir, **Peygamber**imizin amcasının oğlu idi. Fakat haklı olan da o idi. Münafık Sa'lebe **Peygamber**imizin verdiği hükme darılmıştı. Halbuki **Peygamber**imiz adaletle hükmetmişti. Buna

rağmen **Peygamber**e iftira ederek «Amcasının oğlu olduğu için Zebir hakkında hükmetti- demişti. Münafıklar devamlı olarak kendi menfaatlerini düşünürler, hiçbir zaman hakkı gözetmezler, Yüce Allah onlar için **peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Hayır Rabbine and olsun ki aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem tayin edip, sonra haklarında verdiğin hükümden dolayı içlerinde bir sıkıntı duymadan tamamen kendilerini vermedikçe iman etmiş olmazlar. Yani tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.» **Hazret-i Peygamber** neye hükmederse o haktır. Zira o hiçbir zaman nefsinden hükmetmez. Ancak Allah'ın emriyle hükmeder. Ey iman edenler, Allah'a ve Kesûlüne itaat edin, hükmüne razı olun. Çünkü onların emirlerine itaat etmeyenler gerçek iman sahibi olamazlar. Gerçek iman sahipleri Allah'ın ve **Peygamber**'in emirlerine itaat edip, yasaklarından kaçınanlardır.

66

«Şayet onlara "Kendinizi feda edin" yahut "Memleketinizden çıkın" diye emretmiş olsaydık pek azı müstesna bunu yapmazlardı. Kendilerine öğüt verilen şeyleri yerine getirseydiler elbette bu, haklarında çok hayırlı ve imanlarını kökleştirme bakımından sağlam bir hareket olurdu.»

Bu âyet-i celile de münafıklarla ilgilidir. Biz İsrailoğullarına dediğimiz gibi, münafıklara da dininizin kabulü için kendinizi öldürün veya muhacirler gibi yurdunuzu terk ederek **Peygamber**le hicret edin deseydik, içlerinden pek azı bunu yaparlardı. Çoğu menfaatini düşündüğü için, buna asla yaklaşmazlardı. Zamanımızda olduğu gibi, onlar için din önemli değil, menfaat önemlidir. Onlar menfaatleri uğruna dinlerinin ve **Peygamber**lerinin emirlerini hiçe saymışlardır, içlerindeki azınlıktan maksat Amraar ibn Yasir, İbni Mes'ud ve Sabit hin Kays'dır. Bu zatlar «**Allahü teâlâ**, bize dininiz uğrunda kendinizi öldürün veya yurtlarınızdan çıkın diye emretseydi, hemen O'na itaat ederdik» demişlerdi. **Peygamber**imiz onların bu şekilde konuştuğunu duyunca «Bu gençlerin kalbindeki iman büyük bir dağdan daha sağlam ve daha kuvvetlidir» buyurmuştu. Menfaatini düşünüp, **Peygamber**in hükümlerine itaat etmeyen, muhalefette bulunan münafıklar için de Yüce Allah şöyle

buyuruyor: «Kendilerine öğüt verilen şeyleri yerine getirseydiler ve Kur'an'ın hükmü ile amel etseydiler elbette bu, haklarında çok hayırlı ve imanlarını kökleştirme bakımından sağlam bir hareket olurdu. Onlar kendilerine öğüt verilen şeyleri yerine getirmediler. **Peygamber**'in emirlerine muhalefet ederek, Kur'an'ın hükmüyle amel etmediler. Kendileri için hayırlı olanı terk ettiler ve nifaklarının kurbanı oldular. Zira Allah'ın ve **Peygamber**'in emirlerine itaat etmeyenler ebedi hüsrana uğrayacaklardır.

67

«O takdirde onlara büyük bir mükâfat verirdik.»

68

«Ve şüphesiz onları doğru yola eriştirîrdik.»

Ya Muhammed, münafıklar eğer senin hükmüne razı olup, Kur'an'la amel etselerdi, biz kendi tarafımızdan onlara büyük bir mükâfat verirdik. Yani onları cennet nimetleriyle nimetlendirirdik. Dünyada da onları doğru bir dine eriştirirdik. Böylece onlar iki cihan saadetini kazanmış olurlardı. Halbuki onlar **Peygamber**in hükmüne razı olmadıkları gibi, Kur'an'la da amel etmediler.

69

«Allah'a ve **Peygamber**e itaat edenler var ya, işte onlar Allah'ın nimetine eriştirdiği **peygamber**ler, sıddıklar, şehidler ve iyilerle beraberdirler. Onlar ne iyi arkadaştırlar.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur; **Peygamber**imizin azadlı kölelerinden Sevban, Efendimizi çok severdi. O kadar ki, bir saat bile ayrı yaşamaya tahammül edemezdi. **Peygamber**imize olan muhabbetinden dolayı bir gün benzi sararmıştı. Durumu gören **Peygamber**imiz sebebini sormuştu, O zat ise cevaben şöyle demişti: «Ey Allah'ın Resulü benim hiçbir rahatsızlığım yok. Senden bir saat bile uyrı durmaya tahammül edemiyorum. Fakat âhiret yolculuğu bizi birbirimizden ayıracaktır, orada sizi göremeyeceğimden korkuyorum. Bundan dolayı- o ayrılığı hatırladıkça benzim soluyor.» Bunun üzerine yukardaki âyet-i celîle nazil olmuştur."

Şuayib (radıyallahü anh) şöyle nakleden «Ensar'dan bir zat Peygamberimize gelerek «Ey Allah'ın Resulü Vallahi sen bana canımdan, ailemden, çocuklarımdan ve bütün varlığımdan daha sevimlisin. Bana öyle geliyor ki, seni bir saat görmezsem helak olurum, senin ayrılığına tahammül edemem» der ve ağlamaya başlar. **Peygamber**imiz o zata neden ağladığını sorar. O zat da cevaben şöyle der: «Ey Allah'ın Eesûlü, yemin ederim ki, sen öldüğünde biz de acına dayanamayarak ölürüz. Fakat **peygamber** olduğun için âhirette senin derecen ulvîdir. Bizim derecemiz de ednâdır. Cennete girdiğimiz zaman, seni orada göremezsek bizim halimiz ne olur» **Peygamber**imiz bu zata hiçbir cevap vermez. Bunun üzerine yukardaki âyet nazil olur ve şöyle buyurulur: «Allah'a ve **Peygamber**ine itaat edenler var ya, işte onlar Allah'ın nimetine eriştirdiği **peygamber**ler, sıddıklar, şehidler ve iyilerle beraberdirler. Onlar ne iyi arkadaştırlar.» Allah'ın emirlerini yerine getirenler, **peygamber**e itaat edip, sürmeliyle amel edenler, cennette Allah'ın fazlıyla kendilerine nimetler ihsan ettiği **peygamber**ler, sıddıklar, şehidler ve iyi kullarla beraberdirler. Diledikleri zaman onların sohbetine iştirak ederler, her an onlarla beraber olurlar. Dünyada onları sevenler, âhirette de onlarla beraber olacaktır.

Bu âyette şuna da işaret vardır: Kişi daima sevdiği ile beraberdir. Sevenler sevdiklerinden hiçbir zaman ayrılmazlar. Zahiren uzak olsalar bile gönülden onlarla beraberdirler. Zira **Peygamber**imiz «Kişi sevdiği ile beraberdir» buyurmuştur. Dünyada da, âhirette de Allah dostları birbirini bulurlar.

70

«Bu büyük lütuf Allah'tandır. Allah her şeyi bilici olarak kafidir.»

Yani cennette Allah'ın dostlarıyla beraber olmak, Allah'ın mü'min kullarına bir lütfudur. İman edip, ameli salih işleyenlerin mükâfatı işte budur. Onlar cennetin bütün nimetlerinden istifade edeceklerdir. Yüce Allah, kâfir kullarının da yaptıklarını bilir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Kıyamet günü herkesin ameline

göre mükâfat veya mücazatmı verir. Allah katında hiçbir amel zayi olmaz ve her amel sahibi amelinin karşılığını görür.

71

«Ey iman edenler, düşmana karşı ihtiyatla davranın. Silâhlanarak birlikler halinde veya toptan seferber olun.»

Bu âyet-i celîlede Müslümanların düşmanlarına karşı nasıl bir tavır takınacakları belirtilmektedir. Ey iman edenler, düşmanlarınıza karşı ihtiyatlı olun. **Peygamber** içinizde olsa da, olmasa da onların karşısına çıkarken bölük bölük veya duruma göre topluca çıkın. Şayet **Peygamber** içinizde olursa, onun emirlerine harfiyyen uyun. Ona asla muhalefet etmeyin. Eğer **Peygamber** içinizde olmazsa başımızdaki kumandana tâbi olun ve emirlerine itaat edin. Düşmanın karşısında parçalanıp, dağılmayın, onlarla sonuna kadar savaşın. Bu âyetle Müslümanların düşman karşısında cesur ve disiplinli olmaları, za'fa uğramamaları emredilmektedir.

72

«Şüphesiz aranızda pek ağır davranacak olanlar da var. Size bir musibet geldiği takdirde "Allah bana lütfetti de onlarla beraber bulunmadım" der.»

Yüce Allah bu âyette mü'minlere hitap ediyor. Ey mü'minler, içinizde öyle kimseler var ki, nifakları yüzünden sizinle beraber savaşa gitmezler, evlerinde otururlar. Savaşa iştirak etmek onlara çok ağır gelir. Eğer savaşta size bir musibet isabet ederse, -Allah bize lütfetti de onlarla beraber bulunmadık; şayet onlarla beraber olsaydık aynı musibete biz de uğrardık» derler.

73

«Şayet Allah'ın büyük bir nimetine mazhar olursanız and olsun ki, sizinle bir dostluk ve tanışıklığı yokmuş gibi: "Keşke onlarla beraber olsaydım da, ben de büyük bîr başarıya erişseydim" der.»

Ey iman edenler, siz savaşta düşman üzerine galip gelip, Allah'ın büyük bir nimetine mazhar olursanız and olsun ki, münafıklar bunu çekemezler, kıskanırlar. Sanki sizinle bir dostlukları yokmuş gibi «Keşke onlarla beraber biz de savaşa

katılsaydık da, ganimetlerden istifade etseydik» derler. Eğer münafıklar sizin savaşta galip geleceğinizi bilselerdi, ganimet almak için onlar da sizinle birlikte savaşa iştirak ederlerdi. Onlar, mü'minlere yardım etmek veya savaşmak için değil, sadece menfaat temin etmek için harbe iştirak etmeyi arzu ederlerdi. Onlar, Müslümanların hezimete uğrayarak, helak olmalarını istiyorlar, onun için de savaşa iştirak etmiyorlardı.

74

«O halde geçici dünya hayatını âhiret hayatıyla değiştirenler Allah yolunda savaşsınlar. Allah yolunda savaşan kimse öldürülse de, galip gelse de biz ona büyük bir mükâfat vereceğiz.»

Allah'ın rızasını kazanmak isteyenler, Allah yolunda ve İslâm'ı yüceltmek, kâfirleri zelil etmek için savaşsınlar. Onların küfrüne mani olsunlar. Yüce Allah'ın rızasını kazanmak isteyenler geçici dünya hayatını ve lezzetlerini bırakıp, âhireti satın alsınlar. Allah yolunda savaşanlar öldürülseler de, galip gelseler de Allah katında onlar için büyük bir mükâfat vardır. Şayet onlar savaşta öldürülürlerse şehid, kalırlarsa gazi olurlar. Çünkü onlar Allah rızası için savaşmakta ve Allah rızası için öldürülmektedirler. Âhirette de onlara emsali görülmemiş mükâfatlar verilecektir.

75

«Size ne oluyor da: «Rabbimiz, halkı zalim olan şu şehirden bizi kurtar. Katından bize bir sahip gönder ve bir yardımcı yolla» diyen zavallı çocuklar, erkekler ve kadınlar uğrunda Allah yolunda savaşmıyorsunuz?»

Bu hitap mü'minleredir. Ey iman edenler, size ne oluyor ki, kâfirlerin eli altında inleyen ve «Rabbimiz, halkı zalim olan şu şehirden bizi kurtar, katından bize bir sahip gönder ve bir yardımcı yolla diyen zavallı çocuklar, güçsüz erkekler ve kadınlar uğrunda ve Allah yolunda savaşmıyorsunuz? Kâfirlerin bu durumlarına da seyirci kalıyorsunuz? Halbuki onlar Allah'ı ve **Peygamber**i inkâr ederler. Memleketlerindeki Müslümanlara zulmederler. Zulme uğrayan iman sahipleri şöyle dua ederler: «Rabbimiz, halkı zalim olan, seni ve Resulünü inkâr ederek kendi nefislerine zulmeden şu

şehir halkından bizi kurtar. Katından bize bir sahip ve bir yardımcı gönder ki, bunların zulmünden ve işkencesinden bizi kurtarsın.» Mü'minler her zaman Rablerinin nimetlerine nail olmak için gönülden tazarrû ile dua ve niyaz ederler. Yüce Allah onların dualarını asla boşa çıkarmaz, yeter ki yapılan dualar gönülden olsun.

Bu mevzuda İmam-ı Kelbi şöyle demiştir; «**Hazret-i Peygamber** Mekke'yi fethetti, onlar kâfirlerin işkencesinden kurtuldular ve hürriyetlerine kavuştular. Bu, **Allahü teâlâ**'nın onların dualarını kabul ettiğinin bir işaretidir. Allah **Peygamber**ini de onlara veli tayin ederek, kafirlerin zulmünden korumuştur.» Annab ibn Esed, Mekke'de esaret altında kalan mü'minleri korumuş ve onların haklarını kâfirlerden almıştır. Mü'minler Mekke'de esir iken, Allah onları esaretten kurtarmış aziz kılmıştır. Kâfirler, daha önce onları hakir görürken Allah onları kâfirlerin başına âmir tayin etmiş, böylece kâfirleri zelil, Müslümanları aziz kılmıştır. Yüce Allah iman edenleri aziz, iman etmeyenleri böylece rezil eder.

76

«îman edenler Allah yolunda savaşırlar. Küfredenler de Tâğut'un yolunda harp ederler. Öyle ise şeytanın dostlarıyla savaşın. Şeytanın hilesinin zayıf olduğundan şüpheniz olmasın,»

îman edenler, Allah yolunda, O'nun nizamını yeryüzüne yaymak, İslâm dinini aziz kılmak ve kâfirleri zelil etmek için savaşırlar. Kâfirler ise şeytanın uğruna ve putları için harp ederler. Ey iman edenler, siz, Allah'ı inkâr edip, şeytanın yolundan giden ve onu dost edinenlerle savaşın. Onların çokluğundan ve hilelerinden asla korkmayın. Çünkü şeytanın tuzağı ve hilesi pek zayıftır. Allah'ın azameti karşısında onlar asla dayanamazlar. Çünkü Allah iman edenlerin yardımcısıdır. Bedir günü şeytan, müşriklere destek olacağını söylemişti. Onların morallerini düzeltmek için «Biz siize yardımcı oluruz, size kimse galip gelemez, hiç kimseden korkmayın» demişti. İslâm ordusu ile müşrik ordusu Bedir'de karşılaşınca, iman ordusunun karşısında küfür ordusu kaçmaya başlamış ve onlara yardım vaadinde bulunanlar ise hiç meydana çıkmamışlardı. Halbuki müşrik ordusu İslâm ordusunun üç katı idi. İman gücünün karşısında hiçbir kuvvetin duramayacağının ifadesidir bu. Güçlerine

ve çokluklarına güvenen müşrikler hezimete uğramışlar, bir çoğu da helak olmuşlardır.

77

«Kendilerine: "Elinizi savaştan çekin, namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin" denilmiş olanlara bakmaz mısın? Şimdi onların üzerine savaş farz kılınınca, içlerinden bir grup, Allah'tan korkar gibi, hatta daha şiddetli bir korku ile insanlardan korkuyorlar. Bunlar: "Ey Rabbimiz, üzerimize şu savaşı niye farz kıldın? Ne olurdu bizi yakın bir geleceğe kadar geri bırakaydın" demektedirler. Onlara şöyle söyle: "Dünyanın zevki pek azdır. Âhiret ise sakınanlar için elbet daha hayırlıdır. Sîz kıl kadar haksızlığa uğratılmayacaksınız".»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imizin sahabelerinden bazılarına Mekke'de kâfirler tarafından çok işkence yapılmıştı. İşkenceye maruz kalan sahabeler, **Peygamber**imize gelerek gördükleri yerde kâfirleri öldürmek için müsaade istemişlerdi. **Peygamber**imiz ise onların kâfirleri öldürmesine müsaade etmemiş ve «Sabredin, onları öldürmeyin. Size emredileni yapın, daha bana bile bunlarla savaş müsaadesi verilmedi» demişti. Bundan sonra **Peygamber**imize Mekke'den Medine'ye hicret emri verilmişti. **Peygamber**imiz Medine'ye yerleştikten sonra kafirlerle savaş izni verilmiştir. Allah tarafından **Peygamber**e savaş izni verilince, mü'minlerden bazıları bundan hoşlanmamışlardı. Onlar Allah'ın hükümlerine karşı geldikleri için değil, insanî yaratılışın gereği olarak savaştan hoşlanmadıklarından dolayı bunu hoş görmemişlerdi. Zira sıcak döşeğinde yatarak istirahat etmek varken, gece-gündüz demeden düşmanla savaşmak, kılıcın gölgesi altına girmek, canını tehlikeye atmak elbette insanın hoşuna gitmez. Mü'minlerin bir kısmı işte bundan dolayı savaşı hoş görmemişlerdi. Yüce Allah yukardaki âyeti inzal ederek buyurdu ki; «Ya Muhammed, kendilerine; "Elinizi savaştan çekin, namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin" denilmiş olanlara bakmaz mısın?»

Mekke'de kâfirlerle savaşmak için **Peygamber**imizden izin isteyenler kıtal ayeti gelince, bundan hoşlanmamışlar ve Allah'tan korktuklarından daha fazla düşmanla savaşmaktan korkmuşlardı.

Halbuki onlar Mekke'de iken düşmanla savaşmak arzusunda idiler. **Peygamber**imiz «Savaşı bırakın, namazlarınızı dosdoğru kılın, zekâtlarınızı verin ve size emredileni yapın» dediği zaman, onlar düşmanla savaşmayı daha uygun görmüşlerdi. Ne zaman ki, kıtalle ilgili âyet geldi ve savaşa müsaade edildi, işte o zaman şöyle demişlerdi: "Ey Rabbimiz, üzerimize şu savaşı niye farz kıldın? Ne olurdu bizi yakın bir geleceğe kadar geri bırakaydın, yani ölümümüze kadar bırakaydın, biz evimizde öleydik de, düşmanla savaşmak bizden affolaydı.» Bu şekilde konuşmalarından anlaşılıyor ki savaşmak onlara ağır geliyordu. **Allahü teâlâ** onlar için şöyle buyuruyor; «Habibim onlara şöyle söyle: Dünyanın zevki pek azdır. Ahiret ise sakınanlar için elbet daha hayırlıdır. Siz kıl kadar haksızlığa uğratılmayacaksınız!» Ya Muhammed, onlara dünyanın fani, zevkinin pek az olduğunu söyle, Ahiret nimetlerinin ise, şirkten, küfürden sakınanlar, Allah'a karşı masiyet işlemekten korkanlar için ebedi ve çok daha hayırlı olduğunu bildir. Zira orada hiç kimseye kıl kadar haksızlık yapılmayacaktır ve kimsenin yapmış olduğu amellerinden hiç bir şey de zayi olmayacaktır. Bu dünya hayatı fanidir, ahiret hayatı ise ebedidir. Nitekim **Peygamber**imiz şöyle buyurmuştur:

«Bana göre dünya, kuşluk vakti gelip ağacın gölgesinde kaylûle uykusunu uyuduktan sonra kalkıp gölgeden giden adamın durumu gibidir, insan oğlunun dünya nimetlerinden istifade etmesi de aynı şekildedir.» Nasıl ki o adam ağacın gölgesinde bir müddet istirahat ettikten sonra kalkıp gitti, insanlar da tıpkı onun gibi dünya nimetlerinden bir müddet istifade ettikten sonra ayrılıp gideceklerdir. Zira dünya hayatı çabuk geçer, kimseye baki kalmaz. Aklı olanlar bundan ibret alarak dünya için âhireti terk etmemelidirler. Dünya nimetleri geçici, ahiret nimetleri ise daimidir. Geçici nimetler için ebedi nimetleri terk etmek akü işi değildir.

78

«Nerede olursanız olun, sağlam kaleler içinde dahi olsanız ölüm sizi bulacaktır.»

Ey insanlar, hangi yerde ve makamda olursanız olunuz, ister en mükemmel kaleler içinde olunuz, ister yerin derinliklerine gizleniniz

eceliniz geldiği zaman ölüm sizi bulacaktır. Hiç kimsenin ölümden kaçması veya saklanması mümkün değildir. Şayet eceliniz gelmemişse yüz defa da savaşa iştirak etseniz, yine size bir şey olmaz. Allah'ın takdir ettiği ömür bitmedikçe kimseye ölüm gelmez. Ancak vade bittikten sonra ölüm gelir. Evde de olsanız, savaşta da olsanız vade bitince ölüm sizi bulur.

79

«İman etmeyenlere bir iyilik gelirse: "Bu Allah'tandır" derler. Bir musibet de geldi mi; "Bu, senin uğursuzluğundandır» derler. De ki: Hepsi Allah tarafındandır. Bunlara ne oluyor ki hiç bir sözü anlamaya yanaşmıyorlar!»

Savaşlarda bir yeri fethettikleri veya düşmanın hezimete uğramasıyla ganimet elde ettikleri zaman münafıklar şöyle derlerdi: "Bu, bize Allah'tandır." Savaşlarda mağlûp olup da, bir zarara uğradıkları takdirde **Peygamber**imize "Bu senin uğursuzluğundan oldu" derlerdi. Halbuki bunların hepsi Allah'tandır. Galip eden de O, mağlûp eden de Odur. Zira hayır da, şer de Allah'tandır.

Peygamberimiz Mekke'den Medine'ye hicret edince, Medine Yahudileri kendisine iman etmediler ve **peygamber**liğini inkâr ettiler. **Allahü teâlâ**, onlara vermiş olduğu bol nimetlerini bu inkârları ve azgınlıkları yüzünden eksiltti. Artık kıtlık başladı. Kâfirler yokluğa düşünce «Biz Muhammed gibi uğursuz adam görmedik, şehrimize gelince meyvelerimiz eksildi, ekinlerimiz azaldı, çarşılarımızda kıtlık başladı» dediler. Halbuki onların başlarına gelen, inkârlarının ve azgınlıklarının yüzündendir. Yüce Allah onların sözlerini reddetmek için **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: -De ki: Bütün bunlar Allah tarafındandır!» Yukarda da işaret edildiği gibi hayır da, şer de Allah tarafındandır. Her şey Allah'ın dilemesiyle ve kudretiyle olur. Allah dilemedikçe hiçbir şey meydana gelmez. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Hayır ve şerden sana takdir edilen mutlaka başına gelecektir. Ben hata ettim de başıma bu geldi veya iyilik yaptım da böyle oldu diyemezsin, bu hatadır.» Fakat bu mes'ele Ehli Sünnet Mezhebi ile Mu'tezile ve Kaderiye Mezhepleri arasında ihtilâf konusu olmuştur

Kaderiye ile Mu'tezile, **Allahü teâlâ**'nın kudretini ve iradesini kulun fiillerinden nefyederler. Yani bir nevi kulu, fiilinin yaratıcısı olarak kabul ederler ve şöyle derler: «Kul, masiyeti kendi işler. Kâfirin küfrü, âsinin isyanı Allah'ın dilemesiyle ve kudretiyle ilgili değildir. Bunlar kulun kendi iradesiyle gerçekleşir. Eğer kâfirin küfrü, asinin isyanı **Allahü teâlâ**'nın dilemesiyle olsaydı, kâfire küfründen, âsiye de isyanından dolayı azap etmemesi gerekirdi. Şayet onlar küfürlerini ve isyanlarını Allah'ın iradesiyle ve kudretiyle yapıyor da, Allah onlara azap ediyorsa o zaman kullarına zulmetmiş olur ki, Allah'a zulüm isnad edilmez. Kulun yapmış olduğu masiyet ve küfürde Allah'ın iradesi yoktur.» Bu mevzuda **Ehl-i Sünnet** onlara şu cevabı verir «Sizin böyle hükmetmeniz aklınızın ve anlayışınızın azlığmdandır. **Allahü teâlâ**'ya iftira ederek kulun iradesini Allah'ın iradesi üzerine galip kılıyorsunuz. Halbuki Yüce Allah'ın iradesi ve kudreti bütün varlıklar üzerine galiptir. Olmuş ve olacak olan her şey O'nun iradesi ve dilemesiyle olur. O, dilemedikçe hiçbir şey olmaz. Kâfirin küfrü ve âsinin isyanı O'nun kudretinin dışında değildir. Yalnız **Allahü teâlâ** kullarına hayır ve şerri bildirmiş, hidayet ve dalâlet yollarını göstermiş, kullarına da cüz'i bir irade vermiştir. O, irade ile kullarını serbest bırakmıştır. Böylece insanların bir kısmı iradesini hayra, bir kısmı şerre kullanmıştır. Çünkü onlar iradeleriyle başbaşa bırakılmışlardır. Fakat bu cüz'î iradenin hakikati insanlara bildirilmemiştir. Bunun hakikatini ancak Allah bilir. Eğer insanlar, bu iradenin hakikatini bilmiş olsalardı, Allah'ın vasfına bürünmüş olurlardı ki, kul hiçbir zaman Allah'ın vasfiyle vasıflanamaz. Yüce Allah, Şuarâ süresinin 11. âyetinde şöyle buyuruyor: «O'nun benzeri gibi hiçbir şey yoktur.» Hiçbir varlık Yaratana benzeyemez, bu mümkün değildir.»

Doğru olan da **Ehl-i Sünnet**'in görüşüdür. Kulların fiili başlıca iki nokta üzerinde toplanır: Biri hayır, diğeri şer. Kul iradesini iyiye kullanır da hayır işlerse, bu Allah'ın dilemesiyle, iradesiyle, rızasıyla, emriyle, kazasıyla ve muhabbetiyledir. Şayet kul iradesini kötüye kullanır da, şer işlerse yine Allah'ın dilemesiyledir. Fakat Allah, kulunun şer işlemesine asla rıza göstermez. Nitekim şöyle buyuruyor:

«Şüphesiz ki Yüce Allah, kullarının küfrüne asla razı olmaz.» Her ne kadar kulların fiilleri Allah'ın iradesiyle oluyorsa da, kul, cüz'i iradesini kötüye kullandığı için bundan mes'uldür.

Allahü teâlâ âyet-i celilesinde şöyle buyuruyor:

«Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Sana gelen her fenalık da kendilidendir.»

Sana gelen her iyilik Yüce Allah'tandır. Yine sana gelen her fenalık da kendi nefsindendir.

Soru: **Allahü teâlâ**'nın bu âyetinin hikmeti nedir?

Cevap: Bunun mânası şudur: Çirkin ve kabih olan şeyleri **Allahü teâlâ**'ya isnad etmek edebe aykırıdır. Meselâ:

«Ey domuzun Halıkı, ey kelbin Halıkı» demek gibi. Bu şekilde söylemek edebe muhaliftir, Allah'a karşı saygısızlıktır. Her ne kadar bunların yaratıcısı Yüce Allah ise de, ismi müfred olarak Allah'a izafe etmek doğru değildir. Fakat çoğul olarak izafe etmekte bir mahzur yoktur. Meselâ 'Ey bütün mahlükatın Halıkı» demek edebe uygundur. Bütün mahlûkat deyince bunun kapsamına domuz da, kelb de ve diğer mahlûklar da girer. Küfür ve masiyet de böyledir. Onlar kabih olduğu için yalnız Yüce Allah'a nisbet ederek «Yâ Müridеş-şerri» demek edebe aykırıdır. Her ne kadar kulun fiili Allah'ın iradesiyle oluyorsa da, bu şekildeki ifadeler ta'zîme muhaliftir. ; Bu gibi ifadeleri cemi olarak Allah'a nisbet etmek daha doğrudur ve edebe uygundur. Meselâ: Ey Habibim de ki: «Hepsi Allah tarafındandır.» Yani hayır da, şer de Allah'tandır, kavlinde olduğu gibi.

Soru: Kaderiye ve Mu'tezile, mademki kulların fiillerini Allah yaratıyor, O'nun iradesiyle meydana geliyor, niçin kullar masiyet ve küfür işledikleri zaman azap olunuyorlar? denilirse nasıl bîr cevap vermek gerekir?

Cevap: Kulların bütün fiillerini **Allahü teâlâ** yaratıyor. Yukarda da işaret edildiği gibi, Yüce Allah kullarının islemiş olduğu masiyete ve küfre asla rıza göstermez. Kul, iradesiyle hayır işlerse **Allahü teâlâ** ona mükafat verir, şer işlerse ona da ceza verir. Zira kul iradesini kötüye kullandığı için, ona ceza vermiştir. Çünkü iradesi ki

hayra kullanacak gücü Allah ona vermiştir. O hayrı bırakıp şerri tercih ettiği için azaba müstehak olmuştur. Şayet iradesini hayra kullanmış olsaydı mükâfata müstehak olacaktı. Bu bakımdan kul, iradesini kötüye kullandığı için ceza, hayra kullandığından dolayı da mükâfat görecektir. Yoksa kulların fiillerini **Allahü teâlâ** yarattığından dolayı onlara mükâfat veya ceza vermiyor. Kul sadece iradesinin karşılığını görüyor. İradesini hayra kullananlar mükâfatını, şerre kullananlar da mutlaka cezalarını göreceklerdir. Kulun mükâfat veya mücazatı amelinden önce veya sonra yaratılmış değildir. Ancak o fiili yapma kudreti kendisine o anda verilir. Yani fiili yaparken yaratılır. O ameli işledikten sonra hayır ise mükâfat, şer ise mücazatı yazılır.

Kaderiyecilere göre ise, kul bir şeye kast etmeden önce, o şeyi yapma gücü kendisinde daha önceden mevcuttur. Kul, bu gücünü istediği yerde kullanır, kimse ona müdahale edemez. Çünkü tasarruf yetkisi onundur. **Ehl-i Sünnet** ulemâsı haklı olarak buna karşı çıkmışlardır. Eğer Kaderiyecilerin dediği gibi olsaydı kul, **Allahü teâlâ**'dan müstağni olurdu. Yani kulun Allah'a ihtiyacı olmazdı. Kendi arzusu neyi dilerse onu yapardı. O zaman kul hem irade sahibi, hem de kudret sahibi olurdu. Kulun, Allah'a ihtiyacı yok demek ve Allah'tan müstağni addetmek küfürdür.

Eğer Kaderiyeciler derlerse ki «Biz **Allahü teâlâ**'dan kudreti ve meşiyyeti nefyetmiyoruz, yani kaldırmıyoruz. Lâkin bu meşiyyet iki ..... isimdir. Biri cebridir, diğeri ise ihtiyaridir. Cebri olan şunun gibidir: Yerlerin, göklerin ve bunların içindekilerin yaratılması cebridir. Onların yaratılması kendi ihtiyarlarına bırakılmamıştır, Yüce Allah'ın dilemesiyle ve meşiyetiyle olmuştur. Onlar istese de, istemese de Allah onları yaratmıştır. Nitekim Nahl Sûresinin 93. âyetinde iki meşiyete de işaret vardır. Yüce Allah ismi geçen âyette şöyle buyuruyor:

«Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı. Şu kadar ki O, kimi dilerse onu sapıklıkta bırakır, kimi de dilerse onu hidayete iletir. Yapageldiğiniz işlerden elbette mesul olacaksınız.»

Eğer **Allahü teâlâ** dileseydi sizi bir ümmet yapardı. Yani hepinize cebreder islâm'a sokardı, islâm'ın dışında başka bir toplum

olmazdı. Buna da kimse müdahale edemezdi. O zaman bu meşiyet-i ihtiyariye olurdu. Yani Allah kullarını İslâm'a cebren sokmuş olurdu.

Ayetin devamında ise ihtiyarî iradeye işaret vardır. Şöyle ki: Şu kadar ki O, kimi dilerse onu sapıklıkta bırakır, kimi de dilerse onu hidayete iletir.» Allah, dilediğini sapıklıkta bırakır onu şaki yapar, kimi de dilerse onu hidayete iletir saîd yapar. Kaderiyeciler buna da meşiyyet-i ihtiyari diyorlar. Dileyen kâfir olur, dileyen mü'min olur. Bu sapıkların itikadıdır ki, bu itikatlarıyla **Allahü teâlâ**'nın rahmetinden uzaklaşmışlardır.

Ehl-i Sünnet'in bunlara cevabı şudur: Onlar bu sözleriyle. Yüce Allah'ın meşiyyetini taksime kalkışmışlardır. Sanki **Allahü teâlâ'**nın mülkünde ortaktırlar. Yüce Allah onların söylemiş olduğu her şeyden münezzehtir, beridir. Onlar bunu anlayacak idrake sahip değillerdir. Allah'a isnat ettiklerinin hata olup olmadığını idrakten yoksundurlar. Biz onların anlayacağı şekilde izah edelim:

Bir kişiyi hayır ile şer arasında muhayyer bıraksanız, o adam da gitse şerri işlese, yani şerri ihtiyar etse, siz onu mazur görüyorsunuz. Mâsiyet işleyenler mazur olunca, onlara mücazat verilmemesi gerekir. Fakat hayır işleyenler size göre muhayyer oluyor, dilerse **Allahü teâlâ**'ya minnet ediyor. Şöyle ki: -İşte ben şerri bıraktım, hayrı işledim. Hayrı işlemekle de sana itaat ettim.» Kul bu defa ibadetiyle **Allahü teâlâ**'ya minnet etmiş olur ki, hiç bir zaman kul yapmış olduğu ibadetleriyle Allah'a minnet edemez. Allah'a minnet etti diyenlerin itikatları bâtıldır. Onlara göre kulun bütün fiilleri hakikî değil, mecazidir. Kul hayır ve şerden ne işlerse hepsi Allah'tandır. Kulun bunlarda hiçbir ihtiyarı yoktur.

Kaderiyecilerin ve onların paralelinde olanların bu sözlerinde üç türlü hata vardır: **1-** Kul, yaptıklarından mes'ul olmadığı için Allah'tan korkmaz. Bir yol tutup ne yaparsa «Bunda benim suçum yok. Bana bütün yaptıklarımı Allah yaptırıyor- diyerek, yaptıklarını Allah'a isnat eder ve Allah'tan korkmaz. Bu açık bir küfürdür. **2-** Kulun, Allah'ın rahmetinden Ümidini kesmesidir. Benim işlediğim ve yaptığım her şeyi Allah yaptırtıyor. Öyle ise yaptıklarımdan bana bir mükâfat yoktur» diyerek Allah'ın rahmetinden ümidini kesmesi.

Allah'ın rahmetinden ümid kesmek ise küfürdür. Nitekim Yûsuf Sûresi'nin 87. âyetinde şöyle buyuruluyor:

«Zira hakikat şudur ki kafirler güruhundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez.» Müslümanın Allah'ın rahmetinden ümit kesmesi küfürdür. Müslüman hiçbir zaman Allah'ın rahmetinden ümidini kesmemelidir. **3**- Hâşâ - onlar Allah'ın kelâmım yalanlıyorlar. Yüce Allah Kur'an'da bir çok hudûd beyan etmiştir. Şöyle ki: Kasten adam öldürenlerin kısasa kısas olarak öldürülmesi, zina yapanların recmedilmesi, hırsızlık edenlerin elinin kesilmesi, içki içenlere had vurulması ve bunlara benzer hükümlerin Müslümanlar tarafından yerine getirilmesi Allah tarafından emredilmiştir. Mademki kul suçsuz, kula suçu işleten Allah'tır, bu suçları işleyenlere Kur'an-ı Kerim'de tayin edilen cezaları vermek zulüm ve adaletsizlik olur. Zulüm ve adaletsizliği **Allahü teâlâ**'ya isnat etmek ise küfürdür. Yüce Allah, onların söylediklerinden beridir. Allah, kullarına zulüm etmez, kul yaptığının karşılığını görür. Allah'a zulüm isnat edenlere Cebriye denir. Onlara göre kul ne yaparsa Allah'ın cebriyle yapar, kendi ihtiyarıyla bir şey yapamaz.

Hayır ve şer mevzuunda Mu'tezile'nîn görüşü ,de şudur: Kulun hayır işlemesi Allah'tandır, şer işlemesi de kendi nefsindendir. Yani hayrı Allah yaptırır, şerri kul kendi yapar. Bu itikat da bâtıldır. Yukarda da belirtildiği gibi, hayır da, şer de Allah'tandır. Yalnız hayır ve şerri tercih hakkı kula verilmiştir. Kul, cüz'î iradesiyle bunlardan birini tercih eder ve Allah da onun fiilini halk eder. Müslümanların bütün bu bâtıl itikatları bilip, onlardan uzak olması gerekir. Aksi takdirde her an onların tuzaklarına düşebilir.

İmamı A'zam (radıyallahü anh), Kaderiye ve Cebriye gibi, kul kendi fiilinin halikıdır, hayrı da, şerri de kul kendi yapar veya hayır ve şer işlemede kulun hiçbir ihtiyarı yoktur, hayır ve şerri işleten Allah'tır veya hayır Allah'tan, şer kulun kendi nefsindendir, demedi. Bu görüşler yukarda açıklandığı gibi, bâtıl itikatlardır. **Ehl-i Sünnet**'in temsilcisi olan İmamı A'zam'ın görüşü şudur: Kul, herhangi bir şeyi yapmayı arzu ettiği zaman, ona, o gücü veren Allah'tır. Yapmak istediği ister hayır olsun, ister şer olsun ona yapma gücünü veren Yüce Allah'tır. Zira Allah, kullarına cüz'i bir irade

vermiştir, o irade vasıtasıyla kul istediğini yapar. Arzu ettiği işi yapmak kulun kendi gücüdür, gücü veren Allah, işi yapan kuldur. Yüce Allah kullarına şunu yapın, bunu yapın diye asla cebretmez. Eğer böyle olsaydı cüz'i iradenin hiçbir anlamı kalmazdı. Kulun bütün fiillerinin halikı Yüce Allah'tır. Buna göre kul, iradesini hayra kullanırsa karşılığında mükafat, şerre kullanırsa ceza görecektir. Kul, sadece yaptığının karşılığını görecektir. Hiçbir haksızlığa uğratılmadığı gibi, hiçbir ameli de karşılıksız kalmayacaktır. Ehli Sünnetin görüşü budur.

Yüce Allah şöyle buyuruyor: “De ki: Hepsi Allah tarafındandır.” Yani hayır da, şer de Allah'tandır.

Medine Yahudileri bağlarında, bahçelerinde ve pazarlarında bir bolluk gördükleri zaman -Bu bize Allah'tandır- derlerdi. Eğer bir yokluk ve kıtlık olursa, o zaman **Peygamber**imize «Bu yokluk senin uğursuzluğundandir, sen bizim şehrimize gelmeden böyle bir yokluk olmuyordu» derlerdi. Halbuki onların hepsi Allah'tandır. Onlar bunu anlamamazlıktan gelmişlerdir. Çünkü onlar iyiliği Allah'tan, kötülüğü de bir başkasından biliyorlardı.

Bundan sonra Yüce Allah âyet-i kerimesinde şöyle buyuruyor:

«Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Sana gelen her fenalık da kendindendir.»

Bu âyet-i celîlede insanların başına gelen her fenalığın kendi nefislerinden geldiği bildirilmektedir. Böylece kâfirler ve münafıklar. İyiliğin Allah tarafından, kötülüklerin de kendi günahlarından ve hatalarından dolayı başlarına geldiğini bilsinler. Çünkü Yüce Allah “Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Sana gelen her fenalık da kendindendir» buyuruyor.

Bazıları da şöyle demişlerdir: «Sana gelen bütün iyilikler, savaşta galip gelmek ve ganimet malı elde etmek Allah'ın fazlındandır. Yani Allah tarafındandır. Sana gelen her fenalık da, kendi günahından ve hatândan dolayıdır. Yâ Muhammed, senin **peygamber**liğine delâlet eden her delil ve alâmet, **peygamber**liğini tasdik eden her gey Allah tarafındandır. Bir müddet vahyin kesilmesi ve Cebrail'in bir kaç gün sana gelmemesi

de kendi nefsindendir. Zira konuşurken «tnşâallah» demeyi unuttun, Bunun için de bir müddet vahiy kesildi ve Cebrail sana gelmedi.»

Yüce Allah âyetin devamında **peygamber**imize şöyle buyuruyor :

«Seni insanlara **peygamber** olarak gönderdik. Buna şahid olarak Allah yeter.»

Yâ Muhammed, seni bütün insanlara bizim haberlerimizi duyurman için bir elçi olarak gönderdik. Senin görevin, emir ve yasaklarımızı insanlara tebliğ etmektir. Onların söyledikleri ve yaptıkları üzerine şahid olarak Allah yeter. Çünkü Allah onların söylediklerini bilici ve yaptıklarını görücüdür. Ona göre mükâfat ve mücazatını verir. Sen, onların söylediklerine ve yaptıklarına Üzülme.

80

«**Peygamber**e itaat eden Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse bilsin ki biz seni onlara bekçi göndermedik.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) : Beni seven Allah'ı sevmiş olur, bana itaat eden, Allah'a itaat etmiş olur» buyurmuştur. **Peygamber**imizin bu sözlerini duyan münafıklar, kendilerinde bir üstünlük görerek şöyle demişlerdi: «Muhammed böyle söylemekle bizim, kendisini gerçekten dost edinmemizi ve kendisini sevmemizi istiyor.» Zavallılar düşünemiyorîardı ki, Allah dostunun insanların sevgisine ihtiyacı yoktur. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukarda ki âyeti inzal ederek buyurdu ki: «**Resûlüllah**'ın emirlerine itaat edin. Bilesiniz ki, onun emirlerine itaat Allah'ın emirlerine itaattir. **Resûlüllah**'ın emirlerine itaat etmeyen Allah'ın emirlerine de itaat etmemiş olur. Onun sizi davet ettiği şeyler Allah'ın emirleridir. Ona itaat, Allah'a itaattir. Kim, Allah'a ve Resûlü'ne itaatten yüz çevirirse bilsin ki, biz seni onlara bekçi göndermedik.» Yâ Muhammed, onların Allah'a itaatten yüz çevirmesinin sana bîr zararı yoktur. Biz, seni onların üzerine bir bekçi olarak göndermedik ki, onları daima kollayasın, ma'siyet işlemelerine mâni olasın. Senin görevin, emir ve yasaklarımızı onlara

bildirmektir. Bu tebliğden sonra emirlerimize itaat edenler mükâfatını, etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.

81

«Sana "peki" derler. Yanından ayrıldıktan sonra da içlerinden bir grup sana söylediklerinin hilâfına geceleyin plân kurarlar. Allah gece tasarladıklarını yazıyor. Onlara aldırış etme. Allah'a güven. Vekil olarak Allah yeter.»

Münafıklar **Peygamber**imizin yanına geldikleri zaman, güya iman ettiklerini belirtmek için -Senin emirlerine itaat ediyoruz, söylediklerin doğrudur, biz sana tâbiyiz» derler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in yanından ayrıldıkları zaman vermiş oldukları sözden dönerler, akşam söylediklerini sabah değiştirirler ve hakkı gizlerlerdi. Yüce Allah, onların değiştirip, gizledikleri şeyleri apaçık bir defterde muhafaza eder ve onların durumlarını **Peygamber**ine haber verir. Tâ ki Allah'ın Resulü onların sözlerine inanmasın ve gerçekten iman etmediklerini bilsin. **Allahü teâlâ**'nın onların değiştirdiklerini ve gizlediklerini muhafaza etmesindeki hikmet, amellerine göre mücazatlarını vermek içindir. Yüce Allah, onların davranış ve hareketlerine üzülmemesi için **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, onlara aldırış etme. Allah'a güven, vekil olarak Allah yeter.» Bu âyet-i celîle kıtal âyeti gelmeden önce nazil olmuş, bilâhare kıtal âyetiyle nesh edilmiştir.

82

«Onlar hâlâ Kuran'ı gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelseydi, muhakkak ki içinde birbirini tutmayan bir çok şeyler bulurlardı.»

Onlar hâlâ Kur'ân-ı Kerim'in mânâları ve mev'izeleri üzerinde düşünüp ibret almayacaklar mı? Eğer o, Allah kelâmı olmasaydı, içinde birbirini tutmayan bir çok şey bulunurdu. Allah kelâmında birbirine zıt ve en küçük bir hata bulamazsınız. Yoksa onlar Kur'an'ın Allah'ın kelâmı olduğundan şüphe mi ediyorlar. Şurası bir gerçektir ki, birbirini tutmayan şeyler ancak insan sözünde mevcuttur. Allah'ın kelâmında birbirini tutmayan şey asla olamaz.

Bundan dolayıdır ki âlimler îcmâ'ı Ümmeti de dinde hüccet kabul etmişlerdir. Zira ümmetin âlimleri ancak **Allahü teâlâ**'nın ilham kılmasıyla hak üzerinde ittifak ederler. Âlimler, kaynağını ve dayanağını Allah'tan almayan bir mes'elede veya hususta ittifak edemezler, ihtilâfa düşerler, ihtilâf konusu ise dinde asla hüccet olamaz.

83

«Kendilerine güven veya korku hususunda bir haber geldiğinde onu yayarlar. Halbuki o haberi **peygamber**e veya mü'min kumandanlara götürseler onlar, ondan ne gibi netice çıkaracaklarını bilirlerdi. Eğer üzerinizde Allah'ın nimet ve rahmeti olmasaydı pek azınız müstesna, muhakkak şeytana uymuş gitmiştiniz.»

Bu âyet-i celîle münafıklar hakkında nazil olmuştur. Münafıklar daima Müslümanların arasında yalan haberler yayarlardı. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir yere asker gönderse, hemen onların arkasından yalan - yanlış haberler çıkarırlardı. Bu durum karşısında **Peygamber**imiz ve Müslümanlar çok üzülürdü. Münafıklar hiçbir zaman savaşta mü'minlerin galip gelmesini istemezlerdi. **Allahü teâlâ** onların bu durumlarını **Peygamber**ine haber verip buyurdu ki: «Kendilerine güven veya korku hususunda bir haber geldiğinde onu yayarlar. Halbuki o haberi **Peygamber**e veya mü'min kumandanlara götürseler onlar, ondan ne gibi netice çıkaracaklarını bilirlerdi.» Münafıklar mü'minlerin savaşta galip geldiklerini duydukları zaman üzüntülerinden kimseye bir şey söyleyemezler, sükût ederlerdi. Fakat kâfirlerin savaşta mü'mînlere bir zarar verdiğini veya onlar üzerine galip geldiğini duydukları zaman sevinçlerinden hemen onu yayarlar di. Halbuki duydukları o haberi **Peygamber**e veya mü'min kumandanlara iletselerdi kendileri için çok daha iyi olurdu. Çünkü onlar böyle yalan-yanlış haberler yaymakla Müslümanlar arasında fitne çıkarıyorlardı. Bunu yapmakla da Müslümanların huzurunu kaçırıyorlardı.

Bazıları da şöyle demiştir; «Münafıklar, bütün mes'elelerde haram ve helâli öğrenmek için **Peygamber**e müracaatta bulunsalar ve emirlerine itaat etselerdi veya mü'min âmirlere gelerek durumu

arzetselerdi hakkı öğrenmiş olurlardı. Zira mü'min âmirler içinde âlim ve fakih kimseler vardır. Fakat onlar bunu yapmadılar, cahilliklerinden dolayı duyduklarını yalan-yanlış söylediler ve nifaklarını açığa vurdular. Böylece onların nifakları ortaya çıktı ve durumları belli oldu.

Eğer üzerinizde Allah'ın nimeti ve rahmeti olmasaydı, yani Allah, size **Peygamber** ve Kur'an göndermeseydi pek azınız müstesna, muhakkak şeytana uymuş, helak olup gitmiştiniz, Allah, nimetlerini size lütfedip, rahmetini üzerinize göndermekle sizi şeytana tâbi ve helak olmaktan kurtardı.

Bu ayette şuna da işaret vardır; Ayetten ve hadîsten hüküm çıkarmak ancak **Peygambere** ve onun vârisi olan âlimlere mahsustur. **Peygamberden** ve vârisleri olan âlimlerden başka hiç kimse âyetlerden ve hadislerden hüküm çıkaramaz.

84

«Allah yolunda savaş. Sen ancak kendinden mes'ulsün. İman edenleri de savaca davet et. Umulur ki Allah küfredenlerin şiddet ve baskısını önler. Allah'ın kahrı da, ibret alınacak cezası da pek şiddetlidir..»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamberimiz** (sallallahü aleyhi ve sellem), Müslümanlara Ebû Süfyan ile Küçük Bedir denilen yerde savaşmalarını emretmişti. Fakat Müslümanlar Ebû Süfyan ile savaşmayı hoş görmediler ve bundan çekindiler. Yüce Allah da bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed Allah yolunda savaş. O'na itaat et, yalnız da olsan O'nun rızası için düşmanla savaş. Çünkü Allah'ın yardımı seninledir. Sen ancak kendinden mes'ulsün. Başkalarının bu emri terk etmesinden dolayı sana bir vebal yoktur. Sen münafıklar bu emri terk ettikleri ve savaşa katılmadıkları için üzülme. Hakikî mü'minleri de savaşa teşvik et. Münafıklar isterse sizinle savaşa iştirak etmesinler. Umulur ki Allah küfredenlerin şiddet ve baskısını sîzin üzerinizden giderir. Allah'ın kahrı da, ibret alınacak cezası da pek şiddetlidir.» Kâfirler ve onlardan korkarak savaşa iştirak etmeyenler kıyamet günü sonu olmayan bir azaba uğrayacaklardır.

85

«Kim iyi bir işte aracılık ederse ondan kendisine bir hisse vardır Kim de kötü bir şeyde aracılık yaparsa ona o kötülükten bir pay ayrılır. Allah her şeye hakkıyla kadir ve nazırdır.»

Bir kimse mü'min kardeşi hakkinda iyi bir işte aracılık yaparsa, yani mü'min kardeşinin canına, malına ve aile efradına yapılmak istenen kötülükleri önler veya dargın olan iki Müslüman kardeşini barıştırır yahut hayra delâlet ederse, Allah katında kendisi için mükâfatlar vardır. Allah rızası için yaptığı bu hareketinin karşılığını görecektir. Mü'min kardeşine kötülükte aracılık yapanlar ise, yani zâlimin zulmüne yardımcı olanlar, iki Müslümanın arasını açanlar veya onları şerre teşvik edenler mutlaka yaptıklarının cezasını göreceklerdir. Tıpkı o kötülükleri kendileri yapmış gibi vebalini çekeceklerdir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Kim, islâm'da güzel bir yol, bir hasene ihdas ederse, ona bundan dolayı mükâfat vardır. Kim de İslâm'da bir bid'at, bir kötü şey ihdas ederse, ona da bundan dolayı mücazat vardır.» İslâm'da ihdas edilen o güzel hasene ile amel edenlerin kıyamete kadar aldıkları ecir ve mükâfat kadar, onu ihdas edene de **Allahü teâlâ** ecir ve mükâfat verecektir, islâm'da kötü bir şeyi ihdas edene de, onunla amel edenlerin kazandıkları günah kadar, Yüce Allah onu ihdas edene günah yazacaktır. Kıyamete kadar onunla amel edenlerin günahı Kadar, onu ihdas eden de günah kazanacaktır. Çünkü onların günah işlemesine o bid'atı çıkaran sebep olmuştur. Çünkü onu İslâm'a sokmamış olsaydı onunla amel edenler bu hataya düşmeyecekler ve bu günahı işlemeyeceklerdi. İşte bundan dolayıdır ki, bid'atı işleyenlerin hepsinin kazandığı günah kadar, bid'atı ihdas eden de günah kazanacaktır.

86

«Stze bir selâm verildiği zaman ondan daha iyisiyle selâm verin. Veya aynıyla mukabele edin. Muhakkak ki Allah her şeyin hesabını hakkıyla arayandır.»

Ey iman edenler, size bir selâm verildiği zaman, ondan daha iyisiyle selâm verin. Veya onun aynıyla mukabele edin. Yani selâm verene cevap verin. Selâm vereni cevapsız bırakmayın. Size, biri

«Selamün aleyküm “ diye selam verdiği verdiği zaman, siz de cevap olarak ona -aleykümselam ve rahmetullahi ve berekâtühü» diye selam verin. Şayet aynıyla mukabele etmek isterseniz, size “Selâmün aleyküm» diyene, siz de cevap olarak «Ve aleykümselam» deyin. Selâm veren ister Müslüman olsun, ister gayr-i müslim olsun- selâmı alınır. Fakat gayr-i müslimin selâmına cevap olarak sadece «Ve aleyküm» denir. Bundan fazlası söylenmez. Çünkü selâmda rahmet ve dua vardır, gayr-i müslime rahmet okunmaz. Rahmet ancak Müslümanlara okunur.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle nakledilmiştir; «**Peygamber**imizin yanına bir zat gelir «Esselâmü aleyküm» der. **Peygamber**imiz ona «Sana on sevap var» buyurur. Bir müddet sonra başka bir zat gelir, o da -Esselâmü aleyküm ve rahmetullahi- der. **Peygamber**imiz ona 'Sana yirmi sevap var» buyurur. Bir müddet sonra başka bir zat gelir, o da «Esselâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtühü» diye **Peygamber**imize selâm verir. **Peygamber**imiz ona «Sana da otuz sevap var» buyurur.

Bu hadîs-i şeriften anlaşıldığına göre selâmda kelime sayısı ziyadeleştikçe sevap artar. Her kelimede on sevap çoğalır. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), selâm verenin sadece -Esselâmü aleyke» demesini ve selâmı alanın da 'Ve aleykesselâm» demesini men etmiştir. Zira selâmda «Aleyke» demek sadece kişiye hitaptır. Halbuki mü’min yalnız değildir, meleklerle beraber bir cemaat halindedir. Cemaat üzerine hitabın mümkün olması için selâm alırken ve verirken «Aleyküm» demek şarttır. Ayetteki «Fe hayyü, ev rüddü' kelimeleri, selâm vermenin sünnet, almanın ise farz olduğuna delâlet eder.

Selâm vermenin âdabı ise şöyledir: Binekli olan yaya "olana, yolda giden oturana, az çoğa, küçük büyüğe selâm verir. Bazı yörelerde çocukların anne - babalarına selâm vermeleri abes kabul edilir. Selâm, dua, sena ve mülk mânâlarına geldiğine göre, bir çocuğun anne - babasına dua etmesinden daha tabii ne olabilir?

Anneye - babaya selâm verilmez sözü veya inancı tamamen yanlıştır. «Selâm- Allah'ın mukaddes isimlerinden biridir. Bununla mü'minlerin birbirlerine dua etmelerinden daha güzel ne olabilir? Bugün halk arasında kullanılan günaydın, tünaydın, bonjur, gutbay gibi yabancı kelimeler asla selâm yerine geçmez. Bunu kullananlar selâmın mahiyetini bilmemektedirler. Yukarda da belirtildiği gibi, selâm Allah'ın mukaddes isimlerinden biridir. Bunun yerini hiçbir şey tutamaz. Çünkü selâmın ifade ettiği mânâya tekabül eden başka bir kelime yoktur. Yine halk arasında sadece «Selâm» şeklinde kullanılan ifade de selâmın yerini tutmaz.

Selâmın verilmediği yerler: Namaz kılana, Kur'an okuyana, tesbih çekene, abdest alana, hadisle meşgul olana, ezan okuyana, uyuyana, içki içene, kumar oynayana, def'i hacet yapana, ağaçta olana, gayr-i müslime, yemek yiyene, çıplak olana selâm verilmez.

İmamı A'zam (radıyallahü anh) bu âyet şuna da delâlet eder demiştir: -Mü'min kardeşiniz size bir hediye verdiği zaman, onun aynıyla veya fazlasıyla karşılığını verin.» **Allahü teâlâ** hiçbir ameli zayi etmez. Bütün amellerin karşılığını verir.

87

«Allah'tan başka ilâh yoktur. Geleceğinde şüphe olmayan kıyamet günü sizi mutlaka toplayacaktır. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?»

Bu âyet-i celile kıyametin vukuunu inkâr edenler hakkında nazil olmuştur. **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor: -Allah'tan başka ilâh yoktur. Geleceğinde şüphe olmayan kıyamet günü sizi mutlaka toplayacaktır.» Gerçek mü'minler kıyametin vuku bulacağında ve öldükten sonra tekrar dirileceklerinde asla şüphe etmezler. Allah'ın va'di haktır. Allah va'dinden asla dönmez. Allah'tan daha doğru sözlü olan kimdir? Her şey son bulacağı gibi, dünya da son bulacak, kıyamet kopacak ve bütün mahlûkat tekrar dirilecektir. Bundan kimsenin şüphesi olmasın. Bizi yoktan var eden Allah, tekrar diriltmeye elbette kadirdir.

88

«Niçin hâlâ münafıkların küfürde olduğunu ittifakla kabullenmeyip, iki fırkaya ayrılıyorsunuz? Allah onları yaptıklarından dolayı başaşağı etmiştir. Allah'ın saptırdığını siz mi yola getirmek istiyorsunuz? Allah'ın saptırdığı kimseye sen asla yol bulamazsın.»

Bu âyet-i celile münafıklardan yedi kişi hakkında nazil olmuştur. Münafıklar Mekke'den Medine'ye gelerek **Peygamber**imizle beraber bir kaç gün kalmışlardı. Bilâhare geldiklerine pişman olup, birbirlerine «Biz, Muhammed'den izin isteyelim ve geri Mekke'ye gidelim, babalarımızın diniyle meşgul olalım» demişler ve gelip **Peygamber**imize «Yâ Resûlallah bize bu Medine'nin havası iyi gelmedi. İzin ver de Mekke'ye gidelim ve dinimiz üzere kalalım» demişlerdi. **Peygamber**imiz de bunların isteklerini kabul etmiş ve kendilerine izin vermişti. **Peygamber**imizin yanından ayrılan o münafıklar Mekke'ye gidip, müşriklerle birleşmişler ve küfürlerini ilân etmişlerdi. Daha sonra müşriklerle birlikte ticaret yapmaya başlamışlardı. Münafıklar bir ara ticaret maksadıyla Şam'a giderken durum Müslümanlar tarafından öğrenilir ve yolları kesilir. Malları ellerinden alınır, kâfir oldukları için öldürülmek istenilir. Fakat Müslümanların bir kısmı, onların da Müslüman oldukları gerekçesiyle buna mani olmak istemişler. Zira Müslümanların bir kısmı o münafıkların dinlerinden döndüklerini bilmiyorlardı ve onun için de onları müdâfaa ediyorlardı. Halbuki diğer Müslümanlar onların dinlerinden döndüklerini çoktan öğrenmişlerdi. Bunun için de onların yollarını kesip, mallarını ellerinden alıp, kâfir oldukları için, de öldürmek istiyorlardı.

Böylece münafıklar hakkında karar verme hususunda Müslümanlar ikiye ayrılmışlardı. **Allahü teâlâ** onların nifak ve küfürlerini mü'minlere beyan etmek için bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: -Ey müminler, niçin hâlâ münafıkların küfürde olduğunu ittifakla kabullenmeyip, iki fırkaya ayrılıyorsunuz? Allah onları zelil edip, nifaklarından sonra tekrar eski küfürlerine döndürmüştür. Allah'ın saptırdığım siz mi yola getirmek istiyorsunuz? Allah'ın saptırdığı kimseye sen asla yol bulamazsın.» Allah'ın saptırdığın: kimse hidayete erdiremez. Onu hidayete ancak

Allah erdirir. Bu âyetle küfürde ısrar edenlerin hidayete eremeyecekleri, ancak küfürden dönüp, hakkı kabul edenlerin hidayete erecekleri bildirilmektedir.

89

«Onlar kendileri küfre saptıkları gibi sizlerin de beraber sapmanızı isterler. Onun için onlar Allah yolunda hicret edinceye kadar, İçlerinden dost edinmeyin. Eğer tevhid ve hicretten yüz çeviririlerse onları bulduğunuz yerde yakalayıp öldürün. Onlardan ne bir dost ne de bir yardımcı edinmeyin.»

Kâfirler kendileri gibi Müslümanların da küfre sapmalarını isterler. Onlar Müslümanlara «Keşke hicret etmeseydiniz de bizim gibi kâfir olsaydınız" derler. Kâfirler, insanların Müslüman olmasını asla istemezler, kendileri gibi küfür içinde kalmasını arzu ederler ve bu uğurda ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Tıpkı fakir bir insanın başkalarının da kendisi gibi fakir olmasını arzu ettiği gibi kâfirler de amel bakımından Müslümanların da kendileri gibi fakir olmasını isterler. Bu bakımdan Yüce Allah Müslümanlara şöyle buyuruyor: «Onun için onlar Allah yolunda hicret edinceye kadar, içlerinden dost edinmeyin. Eğer tevhid ve hicretten yüz çeviririlerse onları bulduğunuz yerde yakalayıp öldürün. Onlardan ne bir dost ne de bir yardımcı edinmeyin.» **Allahü teâlâ** mü'minlerin kâfirlerle dostluk kurmasını muhtelif âyetlerde yasakladığı gibi, bu ayette de yasaklamıştır. Kâfirler, küfürlerinden dönüp, tevhid inancını kabul edinceye kadar onlarla savaşılması ve dostluk kurulmaması emredilmektedir. Kâfirlerle dostluk kurulmaması hususunda ilâhî emir gayet açıktır. Kâfirlerle kurulan dostluktan Hiçbir zaman Müslümanlara fayda gelmeyeceği için Yüce Allah bu dostluğu yasaklamıştır. Çünkü kâfirlerden Müslümanlara daima zarar gelmiştir. Tarihte bunun bir çok örneklerini görmek mümkündür.

90

«Ancak sizinle kendileri arasında anlaşma bulunan bir millete sığınanlar müstesna. Sizinle savaşmaktan veya kendi milletleriyle harb etmekten bunalarak size baş vuranlar da müstesnadır. Allah dileseydi onları size musallat ederdi de, sizinle savaşırlardı. Eğer

sizden uzak durur, savaşmaz ve size barış teklif ederlerse, Allah onlara dokunmanıza izin vermez.»

Kafirlerle savaş yapılması ve onlarla dostluk kurulmaması yukarda geçen âyette belirtilmiştir. Fakat onlar Müslümanlarla kendileri arasında anlaşma bulunan bir millete sığınırlar veya Müslümanlarla savaşmaktan vazgeçerlerse o zaman öldürülmeleri yasaktır, İslâm, Müslümanlara zararı dokunmayan kâfir ve müşriklerin öldürülmesine izin vermez. Ancak, Müslümanlara zararı dokunan veya onlara harp ilân eden kâfirlerle savaşılmasım ve onların öldürülmesini emreder. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor; «Eğer kâfirler sizden uzak durur, savaşmaz ve size barış teklif ederlerse, Allah onlara dokunmanıza izin vermez,»

Görülüyor ki, kâfirler Müslümanlara zarar vermedikleri, barış teklif ettikleri ve savaştan uzak oldukları müddetçe onlara dokunulmasına **Allahü teâlâ** izin vermiyor. Onlarla anlaşma yapıldığı zaman ahde vefa gösterilmesini emrediyor. Kâfirler ahidlerini bozmadıkça Müslümanların da ahidlerini bozmalarına müsaade yoktur. Zira Müslümanlar yeryüzüne savaş için değil, huzuru temin için gelmişlerdir, İslam dininin ana gayesi yeryüzünde tevhid inancını yerleştirmek ve insanlar arasında huzuru temin etmektir. Tevhid inancını yerleştirmek ve huzuru temin etmek İslâmın mensuplarına emredilmiştir.

Bu âyet-i celîle Müslümanların kâfirlerle sulh yapmasında bir sakınca olmadığına delâlet eder. Gerek savaşta ve gerek barışta kâfirlerle sulh yapılmasında bir sakınca yoktur.

91

«Diğerlerinin de sizden ve kendi milletlerinden güvende olmayı istediklerini göreceksiniz. Fitneciliğe çağırıldıklarında ona can atanlar, eğer sizden uzak durmazlar, barış teklif etmezler ve sizinle savaştan geri durmazlarsa onları tutun, bulduğunuz yerlerde öldürün. İşte onların aleyhlerine size apaçık ferman verdik.»

Ey mü'minler, Yahudilerden diğerlerinin de sizden ve kendi milletlerinden güvende olmayı istediklerini göreceksiniz. Yahudilerden Beni Esad ve Katafan kabileleri Medine'ye

gelip **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in huzuruna çıkarlar ve «Sana iman ettik» derler. Güya böylece Müslüman olduklarını **Peygamber**imize ve mü'minlere izhar ederler. Halbuki onların maksadı Müslüman olmak değil, Medine'ye geldikleri zaman emniyet içerisinde olmaktı. Bunu temin etmek için de Müslüman olduklarını söylerlerdi. Fakat gerçekte iman etmemişlerdi, iman ettiklerini sadece dilleriyle söylüyorlardı. Mekke'ye, kendi kavimlerine döndükleri zaman ise «Biz Muhammed'e iman edip, onu tasdik etmedik. Fakat onlarla alay ettik» derler ve putlarına tapmaya devam ederlerdi. Böylece iki yüzlü hareket etmekle hem Mekke'de, hem de Medine'de emniyetlerini sağlamış olacaklardı. Bu iki yüzlü insanlar için Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Fitneciliğe çağırdıklarında ona can atarlar, eğer sizden uzak durmazlar, barış teklif etmezler ve sizinle savaştan geri durmazlarsa onları tutun, bulduğunuz yerlerde öldürün.» Yukarda da belirtildiği gibi, kâfirler ve müşrikler fitne çıkardıkları, Müslümanlarla savaştan vazgeçmedikleri ve barış teklifinde bulunmadıkları takdirde yakalandıkları her yerde öldürülmeleri ve mallarının yağma edilmesi emredilmektedir. Bunun sebebi onların çıkarmış oldukları fitne ve Müslümanlara karşı beslemiş oldukları düşmanlıktır.

92

«Bir mü'minin diğer bir mü'mini, yanlışlık eseri olmayarak, öldürmesi olamaz. Kim bir mü'mini yanlışlıkla öldürürse, mü'min bir köleyi âzad etmesi ve öldürülenin ailesi bağışlamadıkça ona diyet ödemesi gerekir.»

Bu âyet-i celîle Ayyaş ibn Ebî Rebîa hakkında nazil olmuştur. Ayyaş Müslüman olup, Medine'ye hicret eder. Ayyaş Medine'ye hicret ettikten sonra Müslüman olduğu Mekke'de duyulur ve anadan kardeşleri olan Ebû Cehil İbni Hişşam ile Haris İbni Hişşam yanlarına Haris ibn Zeyd'i de alarak Ayyaş'ı takibe koyulurlar ve Medine'de kendisini yakalarlar. Onlar, Ayyaş'a «Anan senin Müslüman olduğuna çok üzüldü, dönüp gelmezsen analık hakkını helâl etmiyor. Çocuklarının da en sevgilisi sen olduğunu söylüyor. Sen gelene kadar eve girmeyeceğine, yemek yemeyeceğine ve su içmeyeceğine yemin etti. Gel bizimle dön, ananı bunlardan mahrum

etme ve dinini de elden bırakma» derler. Ayyaş onların sözlerine inanarak Medine'den geri döner ve yolda bir müddet beraber gittikten sonra onlar Ayyaş'ın ellerini bağlarlar ve iyice döverler. Ayyaş'ı böylece Mekke'ye getirirler ve orada da ağır bir işkence yaparlar. Elleri bağlı olarak anasına teslim ederler. Anası onun Müslüman olduğuna çok kızar ve «Allah'ı inkâr etmedikçe, bunun ellerini kimseye çözdürmem» diye yemin eder. Ayyaş onlardan kurtulmanın mümkün olmadığını anlayınca, dediklerini yapar ve elleri çözülür. Ayyaş Mekke'de dolaşmaya başlar, bir gün Haris ibn Zeyd ona şöyle den «Ey Ayyaş, senin kabul ettiğin din eğer hak din ise niçin onu terk ettin? Şayet bâtıl bir din ise niçin kendini sapıklığa bıraktın, senin bu yaptığın nedir?» Ayyaş bu sözlerle kendisiyle alay edildiğini anlar, çok zorlanır ve Haris ibn Zeyd'i tenhâ bir yerde yakaladığı zaman öldüreceğine yemin eder. Bir müddet sonra bir fırsatım bulur. Mekke'den Medine'ye kaçar ve **Resûlüllah**'ın yanına varır, oradaki Müslümanlarla beraber yaşamaya başlar. Bir gün Medine sokaklarında gezerken Haris ibn Zeyd ile karşılaşır. Meğer o da Müslüman olmuş. Ayyaş onun Müslüman olduğunu bilmeden öldürür. Öldürdükten sonra Müslüman olduğunu öğrenir ve yaptığına çok pişman olur, durumu gelip **Peygamber**imize bildirir. O zaman bu âyet-i celîle nazil olarak şöyle buyurulur: «Bir mü'minin diğer bir mü'mini, yanlışlık eseri olmayarak, öldürmesi olamaz. Bir mü'mini yanlışlıkla öldürenin bir mü'min köleyi âzad etmesi ve öldürülenin ailesi bağışlamadıkça ona diyet verilmesi gerekir,' Bir mü'min hata ile bir mü'mini öldürürse, keffaret olarak bir mü'min köle âzad etmesi gerekir. Şayet kâfir bir köle âzad ederse bu caiz değildir. Aynı zamanda öldürülenin ailesine veya velisine öldürenin diyet vermesi gerekir. Eğer öldürülenin ailesi veya velisi diyeti bağışlar, öldüreni affederse buna gerek kalmaz. Bu âyet-i celile her ne kadar Ayyaş hakkında nazil olmuş ise de, hükmü umûmidir. Âyetin devamında Yüce Allah şöyle buyuruyor:

«Eğer o mümin, size düşman bir kavimdense mümin bir köleyi âzad etmek gerekir.»

Bu âyet Üsâme İbni Zeyd hakkında nazil olmuştur. Mirdas isminde bir zat Müslüman olmuş, henüz Müslümanların tarafına geçmemiş, müşrik olan kavmi içinde yaşamaya devam ediyordu.

Üsâme Mirdas'ı kafir zannederek öldürmüştü. Daha sonra onun Müslüman olduğunu öğrenmişti. Bunun üzerine yukardaki âyet nazil olarak şöyle buyurulmuştur: «Eğer öldürülen o mü'min, size düşman bir kavimdense, keffaret olarak mü'min bir köleyi âzad etmek gerekir.» Öldürülen zatın ailesi veya velisi kafir ise onlara diyet verilmez. Ancak öldürülen zatın keffareti olarak mü'min bir köle âzad edilir. Müslümanların kâfirlere diyet vermesi caiz değildir. Mezhep sahipleri bu mevzuda ittifak etmişlerdir. **Allahü teâlâ** âyet-i celîlenin devamında şöyle buyuruyor:

«Şayet aranızda anlaşma bulunan bir kavimdense, ailesine diyet ödemek ve mü'min bir köleyi âzad etmek gerekir.»

Eğer hata ile öldürülen zat, aranızda anlaşma bulunan bir kavimdense, yani zimmi ve size vergi veren bir kavimdense, ailesine diyet vermeniz ve keffaret olarak bir mü'min köle âzad etmeniz gerekir.

Rivayete göre iki zimmi emniyet içimle **Peygamber**imizin yanına gelirler. **Peygamber**imiz onların halini - hatırım sorar, üstlerini - başlarını giydirir ve ata bindirip yolcu ede:. Yolda giderken Amir İbni Umeyye ite karşılaşırlar. Âmir onların zimmi olduğunu bilmediği için ikisini de öldürür. Bu âyet, bu olay üzerine nazil olur. Bu âyet nazil olunca **Peygamber**imiz, Âmir'e ikisinin de diyetini vermesini ve keffaret olarak bir mü'min köle âzad etmesini emreder. Fıkıh bilginleri zimmi ile mü'minin diyetinin aynı olduğunu söylemişlerdir Yüce Allah bu âyetin devamında şöyle buyuruyor «(Bunları) bulamayana, Allah tarafından tevbesinin kabulü için ard arda iki ay oruç tutmak gerekir. Ve Allah alimdir, hakimdir.»

Hata ile bir mü'mini öldüren, şayet köle âzad edecek durumda değilse, peşi peşine iki ay oruç tutar. Eğer ara verirse orucu tutmaya tekrar baştan başlar. Yani hiç ara vermeden iki ay oruç tutar. Allah tarafından tevbesinin kabulü için bunu yapar. Yüce Allah, alimdir, kullarının niyetlerini bilir, hakimdir, adaletiyle hükmeder.

93

«Kim de bir mü’mini kasden öldürürse onun cezası da içinde ebediyyen kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, lanet etmiş ve büyük bir azap hazırlamıştır.»

Kim kasden bir mü’mini öldürürse, onun cezası da içinde ebedi kalacağı cehennemdir. Yüce Allah'ın laneti ve gadabı kasden mü’mini öldürenin üzerinedir ve onun için ebedi bir azap vardır. Kasden bir mü’mini öldürenin ebedî cehennemde kalıp kalmayacağı hususunda mezhep imamlarının görüşleri farklıdır. Hanefi Mezhebine göre kasden bir mü’mini öldürmek büyük günahlardandır. Büyük günah işleyen bir mü’min kâfir olmaz. Kâfir olmayan kimse de ebedi cehennemde kalmaz. Günahı kadar kalır, cezasını çeker ve cezasını çektikten sonra tekrar çıkar. Kasden adam öldüren mü’min ebedi değil, çok uzun zaman cehennemde kalacaktır.

Kasden adam öldüren uzun zaman cehennemde kalacağı için, Yüce Allah «Onun cezası da içinde ebedi kalacağı cehennemdir» buyurmuştur. Nitekim ibn Ömer ile Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) «Adam öldürenin tevbesi kabul olmaz» demişlerdir. Bu, adam öldürenin günâhının ne kadar ağır olduğunu ifade eder. Gerçek mü’min, bu kadar ağır bir günahı bile bile işlemez. Kasden adam öldüren bir mü’min bunu helâl görmedikçe tevbesi kabul olur, fakat bunu helâl görürse kâfir olur. Kâfirlerin de yeri ebedi cehennemdir.

94

«Ey iman edenler, Allah yolunda cihada çıktığınız zaman mümini kâfirden ayırt etmek için iyice araştırın. Size İslâm selâmı verene - dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek - sen mü’min değilsin demeyin. Allah katında çok ganimetler vardır. Evvelce siz de öyle idiniz de Allah size lütfetti. Onun için iyice anlayın. Muhakkak ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.»

Bu âyet-i celîle de Üsâme ibn Zeyd hakkında nazil olmuştur, Mirdas isminde bir zat gelip Üsâme'ye selâm verir ve diyerek, Müslüman olduğunu söyler. Mirdas, Müslüman olduğunu söylemesine rağmen Üsâme onun Müslüman olduğuna inanmaz ve onu öldürür. Üsâme'nin Mirdas'ı öldürdüğünü **Peygamber**imize haber verirler. **Peygamber**imiz «Yâ Üsâme, senin öldürdüğün kişi dediği halde, niçin onu öldürdün?» der. Üsâme cevaben:

-Yâ Resûlallah, o kılıçtan korktuğu için diliyle bunu söyledi kalpten ihlâsla söylemedik der. **Peygamber**imiz tekrar «Yâ Üsâme, onun kalbini açıp, ihlâsla olup-olmadığına baktın mı?» der. Yaptığına çok pişman olan Üsâme «Yâ Resûlallah, benim için istiğfar et, **Allahü teâlâ**'dan affımı dile» der. **Peygamber**imiz ona üç defa «Sen La ilahe illallah diyeni öldürdün, ben senin için nasıl mağfiret dileyeyim» cevabını verir ve dördüncüsünde Yüce Allah'tan Üsâme için mağfiret diler. Sonra bir köle âzad etmesini söyler.

Bir rivayete göre de bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) düşman üzerine bir ordu gönderir, Savaşta **Peygamber** ordusu düşmana galip gelir ve zaferi orduya iştirak eden bir zat gelip **Peygamber**imize müjdeler ve şöyle der: «Ey Allah'ın Resulü, biz düşman ordusunu yendik, onlar perişan bir şekilde kaçmaya başladılar. Ben, onlardan birisini kovalıyordum, yakaladım, tam öldüreceğim sırada «Ben Müslüman oldum diyerek La ilahe illallah dedi." Onun bu sözüne itibar etmedim ve öldürdüm.» Bu sözleri duyan **Peygamber**imiz «Demek ki sen Müslüman olanı öldürdün- der. O zat cevaben «Ey Allah'ın Resulü, o kılıçtan korktuğu için Müslüman olduğunu söyledi» der. Tekrar **Peygamber**imiz «Onun kalbini açıp baktın mı da, böyle konuşuyorsun?» cevabını verir. O zat yaptıklarına pişman olur ve «Yâ Resûlallah, ben bir hata işledim, benim için mağfiret dile» der. **Peygamber**imiz »Senin için mağfiret dilemem» buyurur. Bu olaydan bir kaç gün sonra o zat vefat eder. Onu bir kabristanlığa defnederler, sabahleyin bakarlar ki, mezardan çıkarılmış. Tekrar defnederler, ertesi sabah yine mezardan çıkartıldığını görürler. Böylece üç gün devam eder. Yani üç defa defnedilir, üçünde de sabahleyin mezardan çıkartıldığı görülür. Yakınları onun durumundan haya ederler ve götürüp bir dereye atarlar. Yüce Allah bu ayet-i celîleyi o zaman inzal ederek şöyle buyurur: «Ey iman edenler, Allah yolunda cihada çıktığınız zaman mü'minl kâfirden ayırt etmek için iyice araştırın. Size İslâm selâmı verene dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek «Sen mü'min değilsin- demeyin. Görülüyor ki, diliyle de olsa «Ben Müslümanım» diyenlerin öldürülmesine asla müsaade edilmiyor. Müslüman olduğunu

söyleyenlerin, bunu kalbten mi, dilden mi söylediklerini biz bilemeyiz. Onu ancak Allah bilir. Biz sadece zahire göre hükmederiz.

Bazı kıraat âlimleri okumuşlardır. O zaman mânâ şöyle olur: Bir kimse size boyun eğer, teslim olur ve tâbi olursa, ona «Sen Müslüman değilsin" demeyin. Böyle söylemekten çekinin, elindeki mala tamah ederek onu öldürmeyin. Eğer maksadınız elindeki malı almaksa, ondan vazgeçin. Allah'tan helâlinden isteyin, zira Allah katında çok ganimetler vardır. Geçici nimetler için ebedi olan nimetleri yok etmeyin. Allah yolunda cihada çıktığınız zaman iyice araştırmadan «Ben mü'minün» diyenleri kâfir zannederek öldürmeyin. Evvelce siz de onlar gibi idiniz de Allah size lütfetti. Onun için iyice anlayın. Muhakkak ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

Bu âyet-i celîle her ne kadar bir şahıs hakkında nazil olmuşsa da, hükmü umûmidir.

95

«Müminlerden özürsüz olarak yerlerinde oturanlar ile Allah yolunda malları ve canları ile cihad edenler bir değildir.»

Ey iman edenler, özürsüz olarak evlerinde oturanlar ile Allah yolunda malları ve canları ile cihad edenler, sevap ve mükâfat bakımından bir değillerdir. **Allahü teâlâ**, çoluk-çocuğunu bırakıp da mallarıyla, canlarıyla cihad edenleri, derece bakımından, diğerlerinden çok üstün kılmıştır. Zira onlar Allah yolunda mallarını ve canlarını feda etmekten çekinmemişlerdir, özürsüz olarak savaşa iştirak etmeyenler elbette derece bakımından onlar gibi değillerdir.

Sehl İbni Said'den şöyle rivayet edilmiştir: -Seni, Mervan ibn Hakemi'nin mescidde oturduğunu gördüm ve yanana gidip oturdum. Mervan, bana »Yâ Sehl Zeyd ibn Sabit bana şöyle anlattı, dedi: «**Peygamber**imiz bana bu ayeti yazdırırken yanımıza Ümmü Mektum geldi ve şöyle dedi: -Ey Allah'ın Resulü, eğer sağlam olsaydım, seninle bütün savaşlara iştirak ederdim. Ne yazık ki sakatım.' İşte bu ayet o anda nazil oldu. Ayet nazil olurken benim dizim **Peygamber**in dizine dokunuyordu, âyetin şiddetinden **Peygamber**in dizinin parça parça olacağını

zannettim. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Ümmü Mektum'a -**Allahü teâlâ** bu âyeti mazur olduğun için, seni teselli etmek ve savaşa iştirak edenlerle, etmeyenlerin bir olmadıklarını beyan için inzal etti- buyurmuştur. Savaşa iştirak etmeme hususunda sadece özürlülere müsaade vardır.

Yüce Allah ayet-i celilenin devamında şöyle buyuruyor:

«Allah mallarıyla ve canlarıyla cihad edenleri derece bakımından çok üstün kıldı, Bununla beraber Allah, her ikisine de cenneti va'd etmiştir. Fakat Allah, oturanlara nisbetle, cihad edenlere daha büyük bir mükafat vermektedir.»

Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler sevap yönünden ve Allah katındaki dereceleri bakımından, özürsüz olarak savaşa iştirak etmeyenler gibi değillerdir. Onların Allah katındaki dereceleri çok büyüktür. Çünkü onlar Allah'ın emirlerine itaat edip, canlarıyla ve mallarıyla Allah yolunda cihada çıkmışlar, canlarını ve mallarını feda etmekten çekinmemişlerdir. Evlerinde oturanlar, mallarını ve canlarını tehlikeye atmayanlar, rahatını bozmayanlar elbette savağa iştirak edenler gibi olamazlar, özürlü oldukları için savaşa iştirak edemeyenlerin de ecir ve mükâfatını, Yüce Allah iştirak etmiş gibi verecektir. Çünkü onlar özürlü oldukları için savaşa iştirak edememişlerdir.

96

«Kendi katından dereceler, mağfiret ve rahmet vardır. Ve Allah çok yarlıgayacı, çok merhamet edicidir.»

Allah yolunda cihad eden mücahidlerin, Yüce Allah'ın katında büyük mükafatları ve dereceleri vardır. Bu mükâfatlar ve dereceler onların Allah yolunda cihad etmelerinin karşılığıdır. Onlara Allah'tan mağfiret ve rahmet de vardır. Bu mağfiret ve rahmet günahlarının bağışlanması ve sonsuz cennet nimetleridir.

Hişşam ibn Hassan şöyle rivayet etmiştir: «Allah yolunda cihad edenlerin dereceleri yetmiş makamdır. Her makamın arası rahvan at yürüyüşüyle yetmiş yıllık yol kadardır. Bundan fazlası da mağfirettir ki, **Allahü teâlâ** onların günahlarını yarlığar ve rahmettir ki, «cennette onlara sonsuz nimetler verir.»

Yüce Allah mallarıyla, canlarıyla cihad edenlerin bütün günahlarını bağışlar ve onlara büyük dereceler lütfeder. Yüce Allah, rahimdir, Özürleri sebebiyle savaşa iştirak edemeyenleri, edenler gibi mükafatlandırır.

97

“Nefislerine zulmedenlerin canlarını melekler aldıkları zamanı "Ne yapıyordunuz?" derler. Onları "Yeryüzünde biz zayıf kimselerdik" derler. Melekler de. "Allah'ın arat geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya?" derler, işte onların barınacakları yer cehennemdir.”

Bu âyet-i celile Mekke'de Müslüman olup da, **Peygamber**imizle Medine'ye hicret etmeyen ve Mekke'de kalan Müslümanlar hakkında nazil olmuştur. **Peygamber**imiz Medine'ye hicret ettikten sonra cihad âyeti gelmiş ve Müslümanlara cihad izni verilmiştir. Bunun üzerine **Peygamber**imiz bir ordu hazırlayarak Mekke'li müşriklerle savaşmak üzere harekete geçmiştir. Mekke'de müşriklerle birlikte yaşayan Müslümanlar da **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in müşriklerle savaşmak için harekete geçtiğini öğrenmişler, Müslümanlar safında yer alarak düşman ordusu ile savaşmak üzere müşriklerle beraber yola çıkmışlardı. İki ordu savaş alanında karşılaşınca, **Peygamber** ordusunun az, müşrik ordusunun çok olduğunu görmüşler ve akıllarınca kâfir ordusunun **Peygamber** ordusu üzerine galip geleceğini zannetmişler, bu defa Mekke'den birlikte geldikleri müşrik ordusuna iltihak etmişler ve böylece dinlerinden dönüp, tekrar kâfir olmuşlardı. Hiç düşünmemişler ki, Yüce Allah, kendisine iman edenleri yalnız bırakmaz. **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ine ve mü’minlere yardımcı olmak üzere Azrail ile birlikte bir grup melek gönderir.

Allahü teâlâ bu âyet-i celilesinde onu beyan ederek şöyle buyurur: «Nefislerine zulmedenlerin canlarını melekler aldıkları zaman onlara «Ne yapıyordunuz?» derler. Onlar da «Yeryüzünde biz zayıf kimselerdik» derler. Melekler de «Allah'ın arzı geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya?» derler. Halbuki melekler onların kimlerle beraber yaşadıklarını biliyorlardı. Fakat onları zemmetmek

için bu şekilde soruyorlardı. Melekler dinlerinden dönen Mekke'literi savaş alanında yakalayıp öldürürken, onlara şöyle soruyorlardı: «Siz Müslümanların içinde mi, yoksa kâfirlerin içinde mi yaşıyordunuz?» Buna karşılık onlar da özür beyan ederek şöyle söylerler: «Biz Mekke'de müşrikler içinde yaşayan zayıf kimselerdik Bu müşriklerle savaşmaya gücümüz yetmiyordu. Bu bakımdan imanımızı açığa vurmaya korktuk ve onların dediklerine boyun eğdik.» Bunun üzerine melekler onlara: « Allah'ın yarattığı yeryüzü geniş değil miydi, niçin **Peygamber**le birlikte hicret etmediniz?» derler ve onları yakalayıp bir bir öldürürler. Hepsi bu şekilde küfürlerinin cezasını görürler.

Böylece **Allahü teâlâ**, **Peygamber**ine kâfirlerin, küfredenlerin barınacakları yerin cehennem olduğunu bildirmiştir.

Bu âyet-i celîle şuna da delâlet eder: Bir beldede kötülük, fesat ve çirkin işler çoğaldığı ve orada yaşayan Müslümanlar buna mani olamadığı takdirde o beldeyi terk edip, Müslüman bir beldeye hicret etmeleri gerekir. Müslümanların dinlerinin selâmeti için öyle bir beldeyi terk edip, Müslümanların çoğunlukta olduğu bir beldeye gitmeleri üzerlerine vaciptir. Eğer o beldeyi terk etmezler, onların çirkin işlerine göz yumarlar, onlarla selâmlaşırlarsa Allah indinde mes'uldürler. Çünkü onların küfrüne ve fesat işlerine göz yummuşlar, onları düşman kabul edip, küfürlerine ve çirkin işlerine mani olmamışlar veya dinleri uğruna içlerinden çıkıp gitmemişlerdir. Şayet onların küfürlerine mani olamazlar ve içlerinden de çıkıp gitme imkânları olmazsa, o zaman o çirkin işlerde bulunan fesatçıları düşman tutup, onlarla bütün ilgilerini kesmeleri ve komşuluk yapmamaları gerekir. Eğer bunu yapamazlarsa yukarda da belirtildiği gibi, Allah katında onların yaptıklarından mes'uldürler. Mesuliyetten kurtulmaları için ya emri bi'l ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yapacaklar, olmazsa oradan çıkıp Müslümanların bulunduğu bir beldeye gidecekler veya o fasıklarla olan bütün ilgilerini kesecekler, onları düşman kabul edip, komşuluk yapmayacaklar ve böylece dinlerini muhafaza edeceklerdir.

98

«Erkek, kadın ve çocuklardan çaresiz kalan, yol bulamayan zavallılar müstesnadır,»

99

«İşte onları Allah'ın affetmesi umulur. Ve Allah affedendir, bağışlayandır.»

Ey iman edenler, erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan çaresiz kalanlar, memleketlerinden hicret etmeye güçleri yetmeyenler, halkı fesat ve küfür içinde olan bir memlekette yaşamalarından dolayı mes'ul değillerdir. Zira onların oradan hicret etmeye güçleri yetmediği gibi, fesatçıları ve çirkin iş yapanları da men etmeye güçleri yetmez. Bunun için onlar ma'zurdurlar. Onlar memleketlerinden hicret imkânı bulamadıklarından dolayı fasıkların içinde kalmışlardır. Ma'zur oldukları için de Yüce Allah onları affeder. Çünkü Allah affedici ve bağışlayıcıdır. Kullarını affeder ve bağışlar.

100

«Her kim Allah yolunda hicret ederse yeryüzünde bereketli yer ve genişlik bulur. Allah'a ve Resulüne itaatle hicret ederek evinden çıkan kimseye ölüm gelirse onun ecrini vermek Allah'a düşer. Allah çok yarbğayıcı ve çok merhamet edicidir.»

Bu ayet-i celîle Habib İbni Damrâ hakkında nazil olmuştur. Bu zat çok yaşlı biri idi. **Resûlüllah**'ın yanında bulunmak için Mekke'den Medine'ye hicret eder ve Medine'ye gelmeden yolda ölür. Habib İbni Damra'nın yolda öldüğünü duyan sahabe «Keşke Medine'ye gelseydi de, hicret sevabını tam alıp öyle ölseydi» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal eder ve şöyle buyurur: «Her kim Allah yolunda hicret ederse yeryüzünde iltica edecek çok yer bulur. Allah'a ve Resulüne hicret ederek evinden çıkan kimseye ölüm gelirse onun ecrini vermek Allah'a düşer.» Allah yolunda hicret edenler, O'nun rızasını kazanmış ve nimetlerine nail olmuşlardır. Allah'a ve Resûlü'ne itaatle hicret ederek yurdundan çıkan kimseler menzillerine ulaşmadan yolda ölürlerse onların ecir ve mükafatları Yüce Allah'a aittir. Buna karşılık **Allahü teâlâ** onlara cennette sayısız nimetler ihsan edecektir. Hicret edip de, menzillerine ulaşamadan yolda ölenler, tıpkı menzillerine ulaşanlar

gibi ecir ve mükafat alacaklarda-. Çünkü onlar da Allah ve Resulü için hicret etmişlerdir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: -Her kim halis bir niyetle, Allah rızası için hac yapmak üzere yola çıkar ve yolda ölürse, o zat hac farizasını ifa edenler gibi ecir ve mükafat alır. Yolda öldüğü için onun ecir ve mükâfatından hiçbir şey eksilmez. Çünkü o hac niyetiyle yola çıkmıştır. Düşmanla savaşmak için yola çıkanlar, dini ilimleri tahsil etmek için vatanından ayrılanlar, Allah rızası için sefere çıkanlar yolda ölürlerse, niyetlerine göre ecir ve mükâfat kazanırlar. Bir şehirde haram çoğaldığından, helâl kazanç elde etmek için başka bir şehre giderken yolda ölen kimseye Yüce Allah salihler sevabını verir. Allah'ın rızasını kazanmak maksadıyla herhangi bir iş için yola çıkanlar, yolda ölseler bile onun mükâfatını göreceklerdir. **Allahü teâlâ** onlara o işi yapmış gibi ecir ve mükâfat verir.

101

«Sefere çıktığınız zaman kâfirlerin size bir fenalık yapmasından korkarsanız namazı kısaltmanızda size bir vebal yoktur. Şüphe yok ki kafirler sizin apaçık bir düşmanınızdır.»

Bu âyet-i celîle dört rekâth farz namazların, sefer esnasında ikişer rekât kılınacağını bildirmek için nazil olmuştur. Ey mü'minler, sefere çıktığınız zaman kâfirlerin size bir kötülük yapmasından ve üzerinize hücum edip, sizi katletmesinden korkarsanız dört rekith farz namazları ikişer rekât kılmanızda size bir vebal yoktur. Şüphe yok ki kâfirler sizin apaçık bir düşmanınızdır.

Yüce Allah bu âyette her ne kadar sefer esnasında düşman korkuşundan dolayı dört rekâtlı farz namazların ikişer rekât kılınmasına müsaade etmişse de, sefere çıkanlar için düşman korkusu olsun veya olmasın hüküm umûmîdir. Sefer esnasında dört rekâtlı farz namazların iki rekât olarak kılınmasında hükmün umumî olması sünnetle sabittir.

Rivayete göre Hazret-i Ömer (radıyallahü anh), **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e «Ey Allah'ın Resulü, sefere çıktığımız zaman, eğer kabul edersen dört rekâtlı farz

namazları ikişer rekât kılalım ne dersin?» demişti. Bundan sonra, sefer esnasında dört rekâtlı farz namazların iki rekât olarak kılınması emredilmiştir, tik zamanlar sefer esnasında dört rekâtlı farz namazların düşman korkusundan dolayı iki rekât olarak kılınmasının sebebi, Müslümanların azınlıkta, düşmanların ise çoğunlukta olmasıdır. Bilâhare Müslümanlar da çoğalınca düşman korkusu ortadan kalkmış ve sefere çıkanlar için bir kolaylık olsun diye Yüce Allah dört rekâtlı farz namazların iki rekât olarak kılınmasını emretmiştir.

102

«Sen onların içinde olup da namazlarını kıldırdığın zaman bir kısmı seninle beraber namaza dursun ve silahlarını da alsınlar. Secdeye vardıklarında onlar, arkanıza geçsinler, kılmayan öbür kısmı gelsin, seninle beraber kılsınlar. Tedbirli olsunlar, silâhlarını alsınlar. Size ansızın bir baskın vermek için kâfirler, silâh ve eşyanızdan gafil bulunmanızı isterler.»

Ya Muhammed, sen sahabelerinle birlikte savaşta düşman karşısında bile olsan namaz vakti geldiği zaman onlara imam ol, namazlarını kıldır. Onlardan bir kısmı seninle beraber namaza dursunlar, bir kısmı da silahlarını kuşanıp düşmana karşı dursunlar. Seninle namaz kılanlar bir rekât kıldıktan sonra, onlar silâhlarını alıp düşmana karşı gitsinler, düşmana karşı olanlar ise gelip arkanda bir rekât namaz kılsınlar. Sonra onlar düşmana karşı gitsinler, öncekiler gelip bir rekât daha kılarak namazlarını tamamlasınlar. Namazlarını tamamlayanlar tekrar düşmana karşı gitsinler, diğerleri gelip aynı şekilde namazlarını tamamlasınlar.

Seferde iki rekât olarak emredilen farz namazlar, savaşta imam ile birer rekât kılınmak suretiyle cemaat sevabı alınmış olur. Yüce Allah namaz esnasında bile mü'minlerin tedbirli olmalarını emrediyor. Müslüman ordusunun savaş alanında düşmanın hücumuna uğramamak için onların göremeyeceği bir yerde namazlarını kılmaları gerekir. Alenen namaz kılmaları durumunda düşmanın ani hücumuna uğrayabilirler. Bu bakımdan namazlarını emin bir yerde kılmaları emredilmektedir. Bunun için ordunun iki grup hâlinde imamın arkasında namaz kılması gerektiği âyette

zikredilmektedir. Nasıl kılınacağını ise **Peygamber**imiz göstermiştir. **Peygamber**imiz yukarda anlatıldığı şekilde savaşta sahabesine namaz kıldırmıştır. Sahabeden de bu şekilde nakledilmiştir. Hanefî Mezhebi de salât-ı havfın aynı şekilde kılınmasını kabul etmiştir. Yani savaş alanında İmam ile namaz kılanlar bir rekât kıldıktan sonra imamın arkasından ayrılırlar, düşmana karşı dururlar, düşmana karşı olanlar gelir bir rekât da onlar kılar, tekrar onlar yerlerine dönerler, birinci grup gelir bir rekât daha kılmak suretiyle namazlarını tamamlamış olurlar. Namazlarını tamamlayanlar yerlerine dönerler, diğerleri ise gelip bir rekât daha kılmak suretiyle namazlarını tamamlarlar. Böylece her iki grup da namazlarını kılmış, cemaat sevabı almış olurlar.

Mukim olanlar salât-ı havfı imam ile kılarlarsa, her grup da ikişer rekât imamın arkasında namaz kılarlar. Zira mukim için farz namazlar dört rekâttır. Bu bakımdan bir grup gelir imam ile iki rekât namaz kılar, iki rekât kıldıktan sonra onlar düşmana karşı giderler, diğer grup gelir imam ile iki rekât da onlar kılarlar, tekrar onlar yerlerine dönerler, birinci grup gelir iki rekât daha kılarak böylece dört rekâttık namazlarını tamamlamış olurlar. Namazlarını tamamlayanlar tekrar düşmana karşı giderler, diğer grup gelir, onlar da iki rekât daha kılarak dört rekât namazlarını tamamlamış olurlar. Böylece tarif edildiği şekilde namazlarını kılmış ve cemaat sevabını kazanmış olurlar. Namazda olmayanlar düşmana karşı tedbirli olsunlar, silâhlarını ellerinden bırakmasınlar. Size ansızın bir baskın vermek için kâfirler, silâh ve eşyanızdan gafil bulunmanızı isterler. Yani sizi gafil avlamak, aniden hücum edip, sîzi katletmek isterler. **Allahü teâlâ** âyeti celilenin devamında şöyle buyuruyor:

«Eğer size yağmurdan bir eziyet olursa, yahut hasta bulunursanız silâhlarınızı bırakmanızda üzerinize vebal yoktur. Bununla beraber dikkatli olun. Şüphesiz Allah kafirlere hor ve hakir edici bir azap hazırlamıştır.»

Bu âyet-i celilerim nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) sahabesiyle birlikte Enmâr muharebesine iştirak etmiş, düşmanı hezimete uğratarak çocuklarını esir alıp geri dönmüşlerdi. Yolda gelirken

şiddetli bir yağmur onları yakalar, yağmurda yollarına devam edemeyeceklerini anlayınca bir dere kenarına inerler ve ağaçların altında konaklarlar. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) burada konakladıktan sonra yalnız başına derenin öbür taraf; na geçer, o derenin öbür tarafına geçtikten sonra büyük bir sel gelir dere taşar, sahabeden hiçbiri Peygamberimizin yanına geçemez, Peygamberimiz orada yalnız başına kalır. Yanında kendisini müdafaa edecek hiçbir şey yoktur.

Bu esnada Peygamberimizin konakladıkları yerin yukarısındaki tepede de düşman birlikleri bulunmaktadır. Düşman askerlerinden biri Peygamberimizi, derenin kenarında, ordusundan ayrı bir yerde olduğunu görür. Derhal öldürmek için yanına gelir, kılıcını çeker, kaba bir şekilde «Yâ Muhammed, şimdi seni benim elimden kim kurtaracak? der. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) cevaben «Allah kurtaracak' der. Kâfir kılıcını çeker Peygamberimize vurmak üzere iken, Peygamberimiz onun göğsüne bir yumruk indirir. Kâfir yediği yumruğun darbesiyle yere yıkılır ve kılıcı elinden düşer. Kılıcı Peygamberimiz alır ve «Ey kafir, şimdi seni benim elimden kim kurtaracak?» diye sorar. Kâfir her şeyin bittiğini anlar «Senin elinden beni kurtaracak kimse yok» der.

Cihana rahmet olarak gönderilen Peygamberimiz ona şöyle der: «Şayet Müslüman olursan seni bırakır, kılıcını tekrar sana veririm. Böylece sen de kurtulmuş olursun.»

İman öyle bir nimet ki, Allah onu herkese nasip etmez. Peygamberden bu sözleri duyan kâfir «iman etmem, fakat Allahü teâlâ'ya ahdederim ki, bundan sonra hakkında asla kötülük düşünmeyeceğim ve sana bir zararım dokunmayacaktır» der. Bunun üzerine Peygamberimiz kılıcını tekrar kendisine verir. Kılıcını alan kâfir bu manzara karşısında şöyle der: 'Yâ Muhammed, sen çok hayırlı bir insansın, beni öldürmeye gücün yettiği halde öldürmedin, serbest bıraktın.» Böylece hakikati ifade eden kâfir kılıcını alır, arkadaşlarının yanına döner ve başından geçenleri onlara anlatır. Hazret-i Peygamberin büyüklüğünü duyan kâfir ordusundan bir kısım insan Müslüman olur. Bir müddet sonra yağmur kesilir, derenin suyu çekilir, Peygamberimiz ordusunun

yanına döner, olayı onlara anlatır ve bu âyeti okur. **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor: «Eğer size yağmurdan bir eziyet olursa, yahut hasta bulunursanız silâhlarınızı bırakmanızda üzerinize vebal yoktur. Bununla beraber dikkatli olun. Şüphesiz Allah kâfirlere hor ve hakir edici bir azap hazırlamıştır.» Yağmurun yağmasıyla silâhım taşıyamayanların, yaralı veya hasta olanların silâhlarını bırakmalarında üzerlerine bir vebal yoktur. Bununla beraber düşman karşısında çok dikkatli olun. Düşmana silâhsız olduğunuzu sezdirmeyin ve kılıçlarınızı belinize takın. Zira gazilerin heybeti ve zineti kılıçlarıyla kendini gösterir. Yüce Allah kâfirler için âhirette hor ve hakir edici bir azap hazırlamıştır. Onlar ebedi olarak onun içinde kalacaklardır.

103

«Namazı kıldıktan sonra ayakta iken, otururken, yanlarınızın üstü yatarken de Allah'ı anın. Emniyete kavuştuğunuzda namazı dosdoğru kılın. Namaz, şüphesiz mü'minler üzerine vakitleri belli bir farz olmuştur.»

Ey mü'minler, namazlarınızı kıldıktan sonra da, ayakta iken, otururken, yatarken dillerinizle, kalblerinizle ve her halinizde Allah'ı zikredin. O'nu dilinizden ve kalbinizden bırakmayın. Her yerde ve her an O'nu anın. Zira kalbler ancak Allah'ı zikir ile tatmin olur.

Bazı tefsirciler şöyle demişlerdir: Ayakta namaz kılamayanlar oturarak namazlarını kılsınlar, oturarak namaz kılmaya güçleri yetmeyenler, yatarak ve ima ile kılsınlar. Zira namaz mü'minlerin üzerine vakitleri belli bir farzdır. Allah'a iman edenlerin bu farzı mutlaka eda etmeleri şarttır. Çünkü namaz, dinin direğidir. Namazsız İslâm dini düşünülemez. Namaz İslâm'ın beş şartından biridir. Namazı kılan İslâm'ın beş şartından birini yerine getirmiş ve Yüce Allah'ın emrini yerine getirmekle azabından korunmuş, rahmetine, mağfiretine nail olmuş olur.

104

«Düşmanınız olan kavmi «ramakta gevsek davranmayın. Siz acı çekiyorsanız şüphesiz onlar da sizin çektiğiniz gibi acı çekiyorlar. Halbuki siz Allah'tan onların ümit edemeyecekleri şeyleri

umuyorsunuz. Allah gerçek bilicidir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Uhud Muharebesine iştirak edenlerin bir kısmı şehid olmuş, bir kısmı da yaralanmış ve zayıf düşmüşlerdi. Bu bakımdan tekrar savaşa gidecek durumları yoktu. Bu muharebeden birkaç gün sonra Yüce Allah **Peygamber**ine Ebû Süfyan üzerine hareket etmesini emretmiştir. **Hazret-i Peygamber** bu emri sahabesine haber verince onlar şöyle demişlerdir: «Ey Allah'ın Resulü, yaralarımız çok ızdırap veriyor, bu yaralar bizi güçsüz bıraktı, bu şekilde düşman Üzerine gidersek halimiz ne olur?» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: "Düşmanınız olan kavmi aramakta gevşek davranmayın.» Yani Ebû Süfyan'ı takip etmekte kendinizi zayıf ve hor göstermeyin, düşmana karşı azimli olun.» Siz acı çekiyorsanız şüphesiz onlar da sizin çektiğiniz gibi acı çekiyorlar. Halbuki siz Allah'tan onların ümit edemeyecekleri şeyleri umuyorsunuz.» Ey mü'minler, halbuki sizin ölenleriniz şehid, kalanlarınız ise gazidir. Size Allah katında sayısız nimetler vardır. Buna rağmen Yüce Allah onlar için elim bir azap hazırlamıştır. Allah yardımını ve nusretini onlardan kaldırmıştır. Allah kullarının yaptıklarını hakkıyla bilir, mücazat ve mükâfatını ona göre verir.

105

«Doğrusu biz sana kitabı hak olarak indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği gibi hüküm veresin. Hâinlerden taraf olma.»

106

«Ve Allah'tan mağfiret dile. Çünkü Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Ubeyrak isminde bîr şahsın Besir, Bişir ve Mübeşşir isimlerinda üç oğlu vardı. Bişir'e Ebu Ta'ma diye lâkap takmışlardı. Ebû Ta'ma şair ve münafıktı. Fırsat buldukça şiirleriyle Müslümanlara hakaret eder, sonra bunu falanca yaptı der, işin içinden çıkardı. Ebû Ta'ma, bir akşam Ebû Katade'nin amcasının evini soymuştu. Katade bu olayı şöyle anlatır: «Amcamın

mutfak olarak kullandığı bir yer vardı, silâhı ve bütün yiyecekleri orada bulunurdu. Ebû Ta’ma gelip orada ne varsa hepsini almış. Sabah olunca amcam beni çağırdı ve evinin yağma edildiğini söyledi. Bunu kimin yaptığını sordum, amcam Ebû Ta’ma'nın yaptığını söyledi. Gelip durumu **Peygamber**imize haber verdim ve «Ey Allah’ın Resulü, Ebû Ta’ma gece amcamın evini soymuş, yiyeceklerini ve silahını almış. Yiyeceklerden vazgeçtik, bari silâhını versin» dedim. Bunun üzerine **Peygamber**imiz onları çağırtır ve amcam Rufaa'nın evini yağma ettiklerini söyler. Onlar bunu kabul etmezler ve **Peygamber**imize şöyle derler: «Ey Allah'ın Resulü Rufaa yeğeni ile birlikte bizim ailemize düşmanlık besliyorlar, şimdi de kendilerini temize çıkarmak için bizi hırsızlıkla itham ediyorlar, biz bunu asla kabul etmeyiz.» **Peygamber**imiz onların bu sözlerine inanır gibi oldu ve Ebû Katade'ye onların hırsızlık yapmadığını söylemek istedi. Tam o sırada bu âyet-i celile nazil oldu, onların ihanetini beyan etti. Başka bir rivayete göre, Ebû Ta’ma Yahudilerden birinin silâhını çalar. Ta’ma’nın silâhı çaldığı duyulunca bir grup onu evine kadar takip ederler. Ebû Ta’ma takip edildiğini anlayınca elindeki silâhı Ensardan birinin evinin avlusuna atar. O silâhı atadursun takipçiler onu yakalar ve **Peygamber**imizin huzuruna getirirler. Ebû Ta’ma silah çaldığını inkâr eder, bu arada akrabası da hâdiseyi duyar, **Resûlüllah**'ın yanına gelirler. Onlar Ta’ma’nın böyle bir şey yapmayacağını savunurlar ve onu haklı çıkarmaya çalışırlar. **Peygamber**imiz onların bu sözlerine inanır gibi olur. Bir Müslümam hırsızlıkla itham ettiği için Yahûdiyi azarlamak ister. O anda **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek onların ihanetini açıklar ve şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, doğrusu biz sana kitabı hak olarak indirdik ki, İnsanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği gibi hüküm veresin. Hırsızlardan ve hainlerden taraf olma. Hainler için yaptığın mücadeleden dolayı Allah'tan mağfiret dile. Çünkü Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.» Yüce Mevlâ kullarının yapmış olduğu hataları istiğfar neticesinde bağışlar. Yeter ki, kul yaptığı hatalardan dönsün, tevbe-i istiğfar etsin.

107

«Nefislerine hainlik etmiş kimselerden yana mücadele etme, Çünkü Allah, hainlikte direnen günahkârı sevmez.»

Yâ Muhammed, sen nefislerine hainlik etmiş kimselerden yana mücadele etme. Onları koruma. Onlar hırsızlık yapmakla kendilerine zulmetmiş ve nefislerine hainlik yapmışlardır. **Allahü teâlâ** hainlikte direnen günahkârları asla sevmez. Ayet-i celileden anlaşıldığı gibi, hırsızlık yapan ancak kendi nefsine zulmetmiş ve hainlik yapmış olur. Her ne kadar başkalarının mallarını çalmış ise de, çalan asıl zararı kendi nefsine vermiş olur. Mal sahihi zahirde zarar görmüştür. Fakat hakikatta asıl zararı gören malı çalandır. Çünkü o, çalmış olduğu mal ile Allah'ın gadabma uğramış, rahmetinden uzaklaşmış ve kendi nefsi için büyük bir ateş hazırlamıştır. Çalmış olduğu mal kıyamet günü onun boynuna bir yük olacaktır. Bir insan kendisine bundan daha büyük zulüm yapabilir mi? Allah'ın gadabına uğramaktan daha korkunç ne olabilir? Mü'min, başkasının malını çalıp asla nefsine hainlik yapamaz, Allah'tan korkar, o malın kendisine hayrı olmayacağını bilir.

108

«İnsanlardan gizlerler de Allah'tan gizlemezler. Halbuki Allah'ın razı olmayacağı sözü geceleyin uydurup düzdükleri zaman da Allah onlarla beraberdi. Allah yapacakları her şeyi kuşatıcıdır.»

O hainler yaptıklarını insanlardan gizlerler de Allah'tan gizlemezler. Hiçbir varlık yaptığını Allah'tan gizleyemez. Çünkü Yüce Allah onların yapacakları her şeyi kuşatıcıdır. Yaptıklarını ve yapacak olduklarını bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Halbuki o hainler Allah'ın razı olmayacağı sözleri geceleyin uydurup düzdükleri zaman da Allah onlarla beraberdi, Ebû Ta'ma ve taraftarları gece bir araya gelerek bazı yalanlar uydurmuşlardı. Bu yalanlar aslında kendilerinin de hoşuna gitmiyordu. Ebû Ta'ma yaptığını başkasının üzerine atmak suretiyle, bu işi yapmadığına **Peygamber**in huzurunda yemin edecek ve bu işten kurtulacaktı. Onlar kendi aralarında böyle planlamışlardı. Güya akıllarınca Resûlullah'ı kandıracaklardı. Halbuki Yüce Allah onların ihanetini **Peygamber**ine haber verip açıklamıştı. Allah'ın ilmi onların ne yaptıklarını kuşatmıştı. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

Bu âyet-i celile şuna da işaret eder: Mü'minler daima **Allahü teâlâ**'nın azabından korkup, rahmetini ummalıdırlar. Hayır ve şerden, gizli ve aşikâr ne yaparlarsa Allah onu bilir. Ona göre kullarına mükâfat ve mücazat verir. Mü'min daima Allah'ın razı olacağı işlerle meşgul olmalıdır. O'na muhalif bir harekette bulunmamalıdır. Allah'tan korkan bir mü'min daima O'nun rızasını kazanmak için çalışır, Ömrünü boşa geçirmez.

109

«İşte siz öyle kimselersiniz ki dünya hayatında onları savunuyorsunuz. Ama kıyamet günü Allah'a karşı onları kim savunacaktır? Yahut onlara kim vekil olacak?»

Ebû Ta'ma'nın hırsızlığı ve hainliği âyetle sabit oldu ve herkes tarafından bilindi. O hırsız olduğu için **Peygamber**imiz elinin kesilmesini istedi. Zira Yüce Allah hırsızlık yapan erkekle, hırsızlık yapan kadının ellerinin kesilmesini emretmiştir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de bu ilâhî emri, kim olursa olsun hırsızlık yapana tatbik etmek zorundaydı. Hırsızlık yaptığı için, **Peygamber**imiz Ebû Ta'ma'nın da elinin kesilmesini emretti. Fakat yakınları ve Yahudiler buna razı olmadılar. Zira o Yahudiler içinde hürmet gören ve sözü dinlenen biri idi. Bundan dolayı Yahudiler elinin kesilmesine karşı çıktılar ve **Peygamber**imizle mücadeleye giriştiler. Hatta, onlardan bir kısmı silâhlarıyla birlikte gelerek **Peygamber**imizin yanında bulunan Ebû Ta'ma'yı alıp kaçmışlardı. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: «İşte siz öyle kimselersiniz ki dünya hayatında onları savunuyorsunuz. Ama kıyamet günü Allah'a karşı onları kim savunacaktır? Yahut onlara kim vekil olacaktır?» Bu dünyada hırsızı, haini savunanlar, acaba onları âhirette nasıl savunacaklardır? Acaba kendilerini kıyamet günü Allah'a karşı kim savunacak? Burada hainleri, hırsızları, yalancıları, Allah'a isyan edenleri savunanlar, kıyamet günü de onları savunabilecekler mi? Elbette savunamayacaklardır. Burada yalancı şahit tutanlar, orada kimi yalancı şahit tutacaklar? Yoksa bunlar hiç ölmeyecekler mi? Yoksa Allah'ın kudretini mi inkâr ediyorlar? Ne yaparlarsa yapsınlar mutlaka Allah'ın huzuruna çıkacaklar, burada yaptıklarından birbir

hesap vereceklerdir. Hırsızlar, hainler, Allah'a isyan edenler ve onları savunanlar yaptıklarının cezasını çok fazlasıyla göreceklerdir.

110

«Kim bir kötülük yapar, yahut nefsine zulmeder de sonra Allah'tan mağfiret dilerse o, Allah'ı çok yarlığayıcı, çok merhamet edici bulur.»

Her kim bir lîötülük yapar veya Allah'ın yasaklamış olduğu hırsızlık, ihanet ve isyan gibi şeyleri yapmak suretiyle nefsine zulmeder de sonra bunlardan döner Allah'a tevbe-i istiğfar ederse' Allah onun günahlarını bağışlar. Zira Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir. Şayet kulları yapmış olduğu hatalardan, kötülüklerden, isyanlardan ve şirklerden dönerler de, Allah'a ihlâsla tevbe-i istiğfar ederlerse Yüce Allah onların günahlarını bağışlar ve onları affeder.

Bazıları bu âyet-i celilenin **Peygamber**imizin amcası Hazret-i Hamza'yi öldüren Vahşi hakkında nazil olduğunu söylemişlerdir. Vahş: Hazret-i Hamza'yı öldürdüğüne çok pişman olmuş, bilâhare **Peygamber**imizin huzuruna gelerek «Ey Allah'ın Resulü, yaptıklarıma çok pişman oldum, Müslüman olsam tevbem kabul olur mu?» demiş. **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek Vahşi'nin islâm'a girdiğini **Peygamber**ine haber vermiştir. Yani tevbesinin kabul olacağını haber vermiştir.

Bu âyeti celile şuna da delâlet eder: Bir insanın günâhı ne kadar çok olursa olsun, bunlardan döner ihlâsla **Allahü teâlâ**'ya tevbe ve istiğfar ederse Yüce Allah onun tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar. Çünkü O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.

111

«Kim bir günah kazanırsa onu ancak kendi aleyhine kazanmış olur. Allah her şeyi bilicidir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.»

Kim bir günah kazanır, Allah'a isyan eder veya şirk koşarsa onu ancak kendi aleyhine kazanmış olur. Onun şirk koşmasından, isyan etmesinden Allah'a bir zararı olmaz. Yaptıklarının zararı ancak kendisinedir. **Allahü teâlâ** kullarının yapmış olduğu her şeyi bilir.

Hakimdir, mükâfata lâyık olanların mükâfatını, cezaya müstehak olanların da cezasını verir. Hiç kimseye haksızlık yapılmaz. Herkese yaptığının karşılığı verilir. Zira Yüce Allah tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.

112

«Kim bir hata veya bir günah işler de sonra onu bir suçsuzun üstüne atarsa, şüphesiz iftira etmiş ve apaçık bir günah yüklenmiş olur.»

Her kim, kendisiyle Allah arasında bir suç işler de, onu bir suçsuzun üstüne atarsa şüphesiz ona iftira etmiş ve apaçık bir günah işlemiş olur. Hem yapmış olduğu suçun günahını yüklenmiş, hem de başkasına iftira ettiğinin vebalini yüklenmiş olur. Zira başkasına iftira etmek ve suçsuz birinin üzerine suç atmak en büyük günahtır.

Bu âyet-i celîle şuna da delâlet eder: Günah işleyenler, Allah'a şirk koşanlar, isyan edenler, bunları ancak kendi nefislerine karşı yapmış olurlar. Bunlar yaptıklarının cezasını mutlaka göreceklerdir. Kim de, Allah'a ibadet eder, salih amel işlerse, mükâfatı kendisinedir. İyilik yapan da kendine yapar, kötülük yapan da kendine yapar. Bütün insanlar ve cinler müşrik ve kâfir olsalar **Allahü teâlâ**'nın Allah'lığından bir şey eksilmez. Yine bütün insanlar ve cinler Yüce Allah'a iman etseler O'nun Allah'lığından bir şey artmaz. Zira **Allahü teâlâ**, onların hiçbirinin ibadetine muhtaç değildir. Bütün varlıklar O'na muhtaçtırlar. Bütün varlıkları var eden, besleyen, rızıklandıran, koruyan, büyüten, yok eden O'dur.

113

«Eğer Allah'ın lütfü ve rahmeti üzerinde olmasaydı onlardan bir takımı seni saptırmaya çalışırdı. Halbuki onlar kendilerinden başkasını saptıramazlar. Sana da bir zarar veremezler. Nasıl zarar verebilirler ki, Allah sana kitabı ve hikmeti indirmiş, sana bilmediğini öğretmiştir. Allah'ın senin üzerindeki lütfü, ihsanı çok büyüktür.»

Yâ Muhammed, eğer **Allahü teâlâ**'nın lütfü ve rahmeti üzerinde olmasaydı, Ebû Ta’ma'nın taraftarlarından bir grup seni haktan saptırmaya çalışırlardı. Yani Yüce Allah, sana vahyedip

hainleri bildirmeseydi Ebû Ta’ma'nın taraftarları onu suçsuz çıkarıp, Ebû Ta’ma'nın yapmış olduğunu bir başkasının üzerine atmak suretiyle suçsuzu, suçlu çıkartıp sana elini kestireceklerdi. Zira onlar yalan yere yemin ederek Ta’ma'yı suçsuz, suçsuz olanı da suçlu çıkararak, buna seni de inandırıp suçsuz olanı cezalandırmanı istiyorlardı. Halbuki onlar kendilerinden başkasını saptıramazlar. Sana da asla bir zarar veremezler. Şayet bunda muvaffak olsalardı onun vebali yine kendilerine aitti. Çünkü onlar yalan yere yemin ederek suçluyu gizlemişler, suçsuzu suçlandırmışlardır. Hem onlar sana nasıl zarar verebilirler ki, **Allahü teâlâ** sana lütfedip Kur'an'ı indirdi, vahyedip hükümlerini beyan etti. Bilmediğin şeyleri vahiy ile sana bildirdi. Allah'ın senin üzerindeki lütfü ve ihsanı çok büyüktür. Allah'ın koruduğunu kimse saptıramaz. Allah'a dayanan ve güvenen daima kurtuluştadır.

Bazılarına göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imizi Sakîf kabilesinden elçiler gelir ve şöyle derler: «Yâ Muhammed, sana biat etmeye geldik. Sana biat edeceğiz, yalnız putlarımıza karışmayacaksın, onları kırmayacaksın ve mahsulümüzden de ondalık almayacaksın. Eğer bunları kabul edersen, sana tâbi oluruz.» Onların cahilane konuşmaları karşısında **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) sükût eder, kendilerine cevap vermez. Yüce Allah o esnada bu âyeti inzal ederek Ebû Ta’ma hakkındaki hükmünü bildirir. Onlar, **Peygamber**imizin Ebû Ta’ma hakkında vermiş olduğu hükme şaşakalırlar ve gizlice birbirlerine fısıldamaya başlarlar.

114

«Onların fısıldaşmalarının bir çoğunda hayır yoktur. Ancak sadaka vermeyi yahut iyilik etmeyi ve insanların arasını düzeltmeyi gözeten müstesnadır. Kim Allah'ın rızasını arayarak böyle yaparsa biz ona çok büyük bir mükâfat vereceğiz.»

İnsanların ve Ebû Ta’ma ile kavmi gibi bir takım kimselerin aralarında gizlice yalan-yanlış konuşmalarında hayır yoktur. Zira onlar başkalarının aleyhine yalanlar uydurarak iftira ediyorlar. Ancak onlardan sadaka vermeyi yahut iyilik etmeyi ve dargın olanların arasım barıştırmayı arzu edenler müstesnadır. Sadece

Allah'ın rızasını kazanmak için böyle yapanlar, Allah katında çok büyük bir mükâfata nail olacaklardır. Zira Yüce Allah, kendi rızası için amel yapanlara büyük bir mükâfat vereceğini vaat etmektedir. Allah, kullarının yaptıklarını asla boşa çıkarmaz.

115

«Kim kendisine doğru yol apaçık belli olduktan sonra, **Peygamber**e muhalefet eder, mü'minlerin yolundan başkasına uyup giderse, onu döndüğü yolda bırakırız. Kendisini cehenneme koyarız. Orası ne kötü bir dönüş yeridir.»

Ebû Ta'ma'nın hırsızlığı açığa çıkınca **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) elinin kesilmesini emretmişti. Bunu duyan Ta'ma Medine'den Mekke'ye kaçar. Orada da hırsızlık yapmadan duramaz, bir duvarı deler, içeriye girmek ister. Tam o sırada beline büyükçe bir taş düşer, duvarın arasında sabaha kadar kalır. Sabah olunca duvar sahibi Ta'ma'ı görür. Kendisini oradan kurtarırlar ve Mekke'den kovarlar. Bu defa Şam istikametine gider. Yolculuğu sırasında bir ticaret kafilesinden bazı eşyalar çalar. Çalmış olduğu bu eşyalarla kendisini yakalarlar, orada recmederler. Yani taşla öldürürler. Hain adam bu şekilde cezasını bulur. **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Kim kendisine doğru yol apaçık belli olduktan sonra, **Peygamber**e muhalefet eder, mü'minlerin yolundan başkasına uyup giderse, onu döndüğü yolda bırakırız. Kendisini cehenneme koyarız. Orası ne kötü bir dönüş yeridir.» Kendilerine doğru yol apaçık bildirildikten sonra **Peygamber**e muhalefet ederek, mü'minlerin yolundan ayrılıp puta tapanları, putları dünyada da, âhirette de Allah'ın azabından asla kurtaramaz. Onları Allah'ın azabından kurtaracak bir yardımcıları da yoktur. Hakkı bırakıp bâtıla dönenleri Yüce Allah döndüğü yolda bırakır. Yani rahmetini onlardan kaldırır ve onlar için hazırlamış olduğu cehennemine koyar. Çünkü onlar bu dünyada iken hakkı bırakmışlar, **Peygamber**e muhalefet etmişler ve mü'minlerin yolundan ayrılmışlardır. Onlar, Allah'a isyan edip, şirk koştuklarının ve **Peygamber**e muhalefet ettiklerinin cezasını çok fazlasıyla göreceklerdir. Onların varacakları cehennem ne kötü bir dönüş yeridir.

Bu âyet-i celile îcma-ı Ümmetin dinde hüccet olduğuna delâlet etmektedir. İcma-ı Ümmete muhalefet etmek islâm'a muhalefet olur. İslamî hükümlere muhalefet eden inkâr ederse kâfir olur. İnkâr etmeksizin muhalefette bulunursa âsî ve günahkâr olur. Bu bakımdan İslâm'ın ana kaynağı dört olarak kabul edilmiştir. Kitap, Sünnet, İcma' ve Kıyas.

116

«Elbette Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz. Ondan başkasını dilediği kimseden bağışlar. Kim Allah'a şirk koşarsa çok uzak bîr dalâlete düşmüş olur.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Araplardan yaşlı bir zat **Peygamber**imizin huzuruna gelerek «Ey Allah'ın Resulü, ben çok yaşlandım. Bugüne kadar hayatımda o kadar çok günah işledim ki, haddi hesabı yok. Yalnız bunlar içinde Allah'a şirk koşmadım ve O'ndan başkasını da dost tutmadım. İşlemiş olduğum bu günahlar cür'etimden değil, cehaletimdendir. Şimdi yaptıklarıma pişman oldum ve tevbe-i istiğfar ettim. Acaba benim Allah katındaki durumum nedir?» diye sorar. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şirkten başka bütün günahları yarlığayacağını bildirmiştir. Kim yapmış olduğu günahlardan el çeker, onlar için tevbe-i istiğfar ederse Allah tevbesini kabul eder ve günahlarını bağışlar. Allah'a şirk koşanlar ise çok uzak bir dalâlete düşmüş olurlar. Allah'a şirk koşmaktan daha büyük günah yoktur. Yüce Allah şirkten başka bütün günahları affeder, bağışlar. Ancak kendisine ortak koşmayı bağışlamaz, affetmez. Şirk koşanlar için şöyle buyuruyor: «Kim Allah'a şirk koşarsa çok uzak bir dalâlete düşmüş olur.» Yani şirk koşanlar Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılmışlardır.

117

«Allah'ı bırakıp da yalnız dişi putlara tapıyorlar. Onlar ancak inatçı bir şeytana ibadet ediyorlar.»

118

«Allah şeytanı rahmetinden kovdu o da: "Celâlin hakkı için, kullarından muayyen bir grubu kendime çekip onları behemehal saptıracağım" dedi.»

Kâfirlerin, **Allahü teâlâ**'yı bırakıp taptıkları şeyler cansız olan şeylerdir. Onlarda ruh yoktur. Taptıkları şeyleri kendi elleriyle yapmışlardır. Putların onlara dünyada da, âhirette de hiçbir faydası olmadığı gibi, çok büyük zararı yardır. Fakat onlar bunu anlamamazlıktan gelirler.

İbn Abbas (radıyallahü anh) ile Hasan-ı Basri Hazretlerinden nakledildiğine göre, kâfirler ölüye, canlı olmayana «inâs», yani dişi derlerdi. Bazılarına göre ise, kâfirler Lâfa, Menât'a ve Uzzâ'ya «inas» derlerdi. Bunlar Mekkeli müşriklerin taptıkları putların en büyükleridir Müşrikler ismi geçen putlara tapmakla aslında şeytana tapmış oluyorlardı. Şeytân onlara puta tapmayı güzel göstermiş, böylece onları Allah'a kulluktan alıkoymuştu. Şeytan putun içine girerek, kâfirlere oradan seslenir ve onları puta tapmaya çağırırdı. Onlar da putların konuştuğunu zannederek ona taparlardı. Onlar putlara taptığı sırada şeytan da putun içindeydi. Böylelikle onlar hem şeytana, hem de puta tapmış oluyorlardı. Şeytan, kendisi Allah'ın rahmetinden kovulduğu gibi, onları da kovdurmuştu. Allah'ın emrine karşı geldiği için O'nun rahmetinden kovulan Şeytan Yüce Allah'a şöyle der: «Yâ Rabbi, Celâlin hakkı için, kullarından muayyen bir grubu kendime çekip onları behemehal saptıracağım." Yani kullarına çeşitli vesveseler vermek suretiyle, onları sana ibadet ettirmeyeceğim ve onlar sana muhalefet edip, bana tâbi olacaklardır. Hakikaten şeytan dediğini yapar, insanlardan bir çoğunu hak yoldan alıkoyar, Allah'a isyan ettirir, kendisine tabi kılar. Kâfirler, müşrikler Allah'a isyan edenler bu zümredendir. Onlar Allah'ın düşmanı şeytanın dostu olmuşlardır. **Allahü teâlâ** mutlaka düşmanlarından intikamını alacaktır.

İmam-ı Mukatil şöyle demiştir: «Kıyamet günü bin kişiden bir kişi cennete girer, dokuz yüz doksan dokuz kişi de şeytanla birlikte cehenneme gider. İşte onlar şeytanın arkadaşlarıdırlar.» Bu dünyada ona uyanlar âhirette de onunla beraber olacaklardır.

119

«Onları mutlaka olmayacak kuruntulara boğacağım. Onlara emredeceğim de davarların kulaklarını yaracaklar. Onlara muhakkak emredeceğim de, Allah'ın yarattığını değiştirecekler dedi.

Allah'ı bırakip şeytanı dost edinen kimse şüphesiz açıktan açığa kayba uğramıştır.»

Şeytan, Âdem (aleyhisselâm)'e secde etmediği için Yüce Allah'ın emrine karşı gelmiş ve ilâhî rahmetten kovulmuştur. Âdem'e secde etmediği için ilâhi rahmetten kovulan şeytan, Âdem'in zürriyetinin de kendisi gibi, ilâhi rahmetten kovulmasını istiyordu. Bunun için de Yüce Mevlâ'dan dünyanın sonuna kadar mühlet istemişti. **Allahü teâlâ** da onun isteğini kabul etti. Şeytanın isteği kabul edildikten sonra Yüce Allah'a şöyle dedi: «O insanları mutlaka olmayacak kuruntulara boğacağım. Bunları doğru yoldan ve hakka tâbi olmaktan alıkoyacağım. Onlara hakkı unutturup, bâtılı hatırlatacağım. Cennetin, cehennemin, öldükten sonra dirilmenin olmadığını onlara söyleyeceğim ve onları yalanlayacağım. Onları sana ibadet ettirmeyeceğim ve putları için kurbanlar kestireceğim.» Müşrikler putları için kesmiş oldukları kurbanların kulaklarını daha önce yararlar, öyle keserlerdi. Bunun izahı Mâide Sûresinde gelecektir. Şeytan kendisine tâbi olanlara yaptıracaklarını saymaya devam ediyor ve şöyle diyor: «Bana tâbi olanlara **Allahü teâlâ**'nın yarattığı şeyleri değiştirteceğini, helâle haram, harama helâl dedirteceğim. Onları güneşe, aya, yıldızlara, ağaçlara, denize, taşlara, hayvanlara taptıracağım.» Görülüyor ki, şeytan insanları hak yoldan alıkoymak için her şeye baş vuruyor. Çeşitli vesveselerle Allah'a kulluktan alıkoyuyor. Onun bütün arzusu Âdem (aleyhisselâm)'in soyundan gelen bütün insanları Allah'a secde ettirmemektir. Bunun için de çeşitli tuzaklar kurmaktadır. Maalesef insanların birçoğu da, onun kurmuş olduğu tuzağa düşmüştür.

Kimisini kibirlendirip, gururlandırmak suretiyle, kimine helâli haranı, haramı helâl göstermekle, kimini putlara taptırmakla, kimini nefsine köle ederek, kimini ibadetten alıkoyarak, kimine dünyayı güzel göstererek, kimine makam ve şöhret hırsı vererek, velhâsıl her insanın durumuna göre tuzak kurmak suretiyle onları Allah'a kulluktan alıkoymuş, kendisine tâbi etmiştir. Mü'minler Allah'ın emirlerine sarılıp, yasaklarından kaçıp, **Peygamber**in yolundan gitmedikçe şeytanın iğvalarından kurtulamazlar. Her kim şeytanın bu iğvalarını bildikten sonra Allah'ın dostluğunu bırakıp da, şeytanı dost edinirse hakkı bırakıp, bâtıla daldığı için şüphesiz dünyada da,

âhirette de en büyük ziyana uğramıştır. Allah'ın emirlerini terk edip, yasaklarını yapanlar şeytanın dostudurlar. Allah'ın emirlerini terk edenler şeytanı sevindirmişlerdir.

120

«Şeytan onlara vaad eder. Onlan olmayacak kuruntulara düşürür. Şeytanın kendilerine vaad ettikleri aldatmaktan başka bir şey değildir.»

Şeytan insanları boş emellerle oyalar, kendilerine dünyalık vaad eder. Mal-mülk biriktirmesini emreder, kalplere fitne sokarak ibadetin boş olduğunu söyletir. Zamammızdaki insanların birçoğu böyledir, ibadetten tamamen habersizdir. Yahut ibadetini yarımyamalak yapmaktadır. Halbuki menfaata gelince dünyaları kaplamaya çalışır. Kazandığı malın zekâtım, sadakasını vermez. Allah yolunda harcamaya yanaşmaz. Şeytan, Allah yolunda tasaddukta bulunursan, fakir düşersin diye onu korkutur. Malının zekâtını vermekten ve Allah yolunda tasadduk etmekten onu ahkoyar. Fakat gayr-i meşru yerlerde harcamaya gelince hiç gözünü kırpmadan harcar. Çünkü şeytan gayr-i meşru yerlerde servet harcamayı ona şirin göstermiştir. İşte bunlar hep şeytanın iğvasıdir ve aldatmacasıdir. Şeytan insanı Allah'a kulluktan alıkoyduğu gibi, hayır ve hasenattan da ahkoyar. Namazdan, zekâttan, hacca gitmekten de vazgeçirtir. Hısım akrabayı unutturur, sıla-i rahmi terk ettirir. Mala karşı hırsı ve tamahı arttırır.

İçinde bulunduğumuz asrın insanına baktığımız zaman çoğunluğun bu vasıfları taşıdığını görürüz. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: «Şeytanın kendilerine vaad ettikleri aldatmaktan başka bir şey değildir. Onlar mutlaka bize döndürüleceklerdir. Onların varacakları yer cehennemdir. Oradan kaçacak bir yer de bulamayacaklardır onlar.»

121

«Onların varacağı yer cehennemdir. Oradan kaçacakları bir yer de bulamayacaklardır onlar.»

Allahü teâlâ'nın emirlerine riayet etmeyenler dünyada da, âhirette de en büyük zarara uğrayacaklardır. Onlar Allah'a

döndürüldükleri zaman her şeyin boş olduğunu anlayacaklar, ama iş işten geçmiş olacaktır. Çünkü onları Allah'ın azabından kurtaracak, Allah'tan başka hiç bir varlık yoktur. İşte o zaman her şeyin boş olduğunu anlayacaklardır. O zaman dost edindikleri şeytan onlara şöyle diyecektir: «Bana niçin tâbi oldunuz? Elimde bir delilim yoktu, şimdi çekin cezanızı» deyip, onlardan kaçacaktır.

Yüce Allah şeytana uyanların vasıflarını ve kıyamet günü görecekleri cezaları bildirdikten sonra, kendisine iman edip, amel-i Salih yapanların nail olacakları mükâfatları âyet-i celîlesinde şöyle beyan buyuruyor:

122

«iman edip, salih ameller işleyenlere gelince, biz onları anlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağız. İşte Allah'ın dosdoğru bir vaadi. Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?»

Bu âyet-i celile iman edenlere verilecek mükâfatı bildirmektedir. Allah'ın vahdaniyetini tasdik edip, **Peygamber**ine ve Kur'an'a iman edenleri, içindeki emirleri yerine getirip, yasaklarından kaçınanları ve salih amel işleyenleri **Allahü teâlâ** altından ırmaklar akan cennetlerine koyacaktır. Allah'a iman edip, emirlerini yerine getiren, yasaklarından kaçınan kullarına Yüce Allah cennetini vaad ediyor. Köşklerinin altından ırmaklar akan cennetleri iman edip, salih amel işleyen kullarına hazırlamıştır Yüce Mevlâ. Cennetin köşklerinin altından dört çeşit ırmak akar. Berrak sudan ırmaklar akar, sütten ırmaklar akar, bal şerbetinden ırmaklar akar ve baldan ırmaklar akar. Cennete girenler bunların hangisini dilerlerse ondan içerler. Cennete girenler bir daha oradan çıkmayacaklar, ebedî olarak kalacaklardır. Cennetin nimetleri dünya nimetleri gibi geçici değildir. Aklı olanlar dünya nimetleri peşinde koşup, ebedi olan nimetleri terk etmemelidirler. Geçici nimetleri bırakıp, ebedi nimetleri elde etmeye bakmalıdırlar. Bütün bu nimetler, Allah'a ve Resulüne iman adenler, emirlerini yerine getirenler, onların dostluğunu kazananlar içindir. Herkesin eline iradesi verilmiştir. Dileyen cenneti, dileyen de cehennemi kazanır. Şeytanın en büyük arzusu insanları hak yoldan alıkoymak, onları cennet nimetinden mahrum etmektir. Şeytana tâbi olanlar dünyada

da, âhirette de helak olmuşlardır. Ona tâbi olmayanlar ise hidayeti bulmuşlardır.

123

«Ey mü'minler, Allah'ın bu vaad ve sevabına ne sizin kuruntunuzla, ne de kitap ehli olanların kuruntularıyla kavuşulabilir. Kim kötü bir iş yaparsa cezasını görür. Ve kendisine Allah'tan başka ne bir dost bulabilir, ne de bir yardımcı.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Yahudiler ve Hıristiyanlar «Cennete bizden başkası giremez, ancak biz gireceğiz» demişlerdi. Mü'minlerden bazıları da «Biz Müslüman olduk, yapmış olduğumuz günahlardan bize bir zarar olmaz, **Peygamber**imiz bizi kurtarır» şeklinde konuşmuşlardı. Kitap ehlinin de, mü'minlerin de arzularının boş olduğunu **Allahü teâlâ** şöyle beyan ediyor: «Ey mü'minler, Allah'ın bu vaad ve sevabına ne sizin kuruntularınızla, ne de kitap ehlinin kuruntularıyla kavuşulabilir. Kim kötü bir iş yaparsa cezasını görür. Ve kendisine Allah'tan başka ne bir dost bulunabilir, ne de bir yardımcı.» Ey mü'minler, Allah'ın bu vaad ve sevabına, ancak Allah'a iman edip, amel-i salih yapmakla ulaşılır. Boş arzularla asla ulaşılamaz. Kim kötü bir iş yaparsa cezasını mutlaka görecektir. Hiçbir kötü amel karşılıksız kalmayacaktır. Cennete de, ancak Allah'a ve Resûlü'ne iman edip, salih amel işleyenler girerler, onlardan başkası asla cennete giremez. Çünkü cennet iman ehli için hazırlanmıştır.

Bu âyet-i celilede insanların günahlardan temizlenmesi ve kurtuluşa ermesi için de işaret vardır. Ebû Bekir (radıyallahü anh) **Peygamber**imize «Mü'minlerin kurtuluşu nasıl olur?» diye sorduğunda, **Peygamber**imiz «Sen hasta olmadın mı? Sana bir musibet isabet etmedi mi? Veya sana şiddetli bir rüzgâr da mı dokunmadı? işte bunlar senin günahının keffaretidir. Mü'mine isabet eden her musibet, hatta ayağına batan bir diken bile, onun günahlarına keffarettir» buyurmuştur. Eğer bir mü'min, kendisine isabet eden bir musibetten dolayı Allah'a hamd ederse, o musibetlerin tamamı günahlarına keffaret olur. Bu, **Allahü teâlâ**'nın mü'min kullarına bir ihsanıdır.

Allah'a ve Resulüne iman etmeyip, kâfir olanlar, kendilerine Allah'tan başka bir yardımcı, bir dost bulamadıkları gibi, Allah'ın azabından kendilerini kurtaracak kimse de bulamazlar. Onlar küfürlerinin cezasını çok fazlasıyla göreceklerdir.

124

«Erkek veya kadından, kim de mü'min olarak ameli salih yaparsa, işte onlar cennete girerler. Ve kendilerine zerre kadar zulmedilmez.»

Ey mü'minler, erkek olsun, kadın olsun, her kim Allah'a iman eder, O'nun emirlerini yerine getirir, yasaklarından kaçar ve amel-i salih de işlerse şüphesiz cennete girer. Onların yapmış oldukları amellerden zerre kadar bir şey eksilmez. Zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir. Zira Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Kendilerine zerre kadar zulmedilmez.» Yapılan amel az olsun, çok olsun sahibi mutlaka karşılığını görecektir. Hiçbir amel karşılıksız bırakılmayacaktır.

125

«İyilik yaparak kendisini Allah'a teslim eden ve İbrahim'in tevhid dinine uymuş olan kimseden daha güzel din sahibi kim olabilir Allah İbrahim'i dost edinmiştir.»

Allah'ın rızasını kazanmak için iyilik yaparak, kendini Allah'a teslim edip, İslâm dinini kabul eden kimseden daha güzel din sahibi kim olabilir? Zira Allah katında en son ve en makbul olan din İslâm'dır. İslâm'dan başka hiçbir din Allah katında geçerli değildir. Çünkü İslâm tevhid dinidir. Bütün **peygamber**ler de, Hazret-i İbrahim de tevhid dini üzeredirler. Yüce Allah, Hazret-i İbrahim'i kendisine dost edinmiştir. **Allahü teâlâ**'nın Hazret-i İbrahim'i kendisine dost edinmesinin sebebi şudur: O zayıfları, yoksulları, kimsesizleri, yetimleri ve fakirleri yedirir, giydirirdi. Onlara yardım eder ve gözetirdi. Bir defasında elinde yeteri kadar yiyecek kalmamış, Mısır'da bulunan bir dostuna, ödünç zahire almak üzere develerle birlikte hizmetçilerini göndermişti. Hizmetçiler Mısır'a varırlar, İbrahim (aleyhisselâm)'in dostunu bulurlar ve durumu kendisine anlatırlar. Adam, elindeki zahirenin mahsul çıkıncaya

kadar yetmeyeceğini bahane eder ve bir şey vermez. Onlar da elleri boş geri dönmek zorunda kalırlar. Mısır'dan elleri boş çıkan Hazret-i İbrahim'in adamları halkın dedikodusundan çekindikleri için, İbrahim (aleyhisselâm)'in huzuruna böylece gelmek istemezler ve yolda gelirken boş çuvalları ince kum ile doldururlar ve develere yüklerler. Böylece İbrahim (aleyhisselâm)'in makamına gelirler, develerini yıkarlar, üzüntülerinden her biri bir yere gider. İçlerinden biri gelip durumu Hazret-i ibrahim'e bildirir. İbrahim (aleyhisselâm) buna çok üzülür, evine gelir ve yatar. Uykuda iken cariyeleri kapıda dolu olan çuvallardan birini açarlar, içinden bir miktar un alırlar ve ekmek yaparlar. Hazret-i İbrahim uykudan uyandıktan sonra, ona bir sofra hazırlarlar, İbrahim (aleyhisselâm) bu duruma şaşırır ve unun nereden alındığım sorar. Onlar da «dostunuzdan gelen çuvallardan aldık» derler. O zaman Hazret-i İbrahim onlara «Bu Mısır'daki dostumuzdan değil, gerçek dostumuzdandır» cevabını verir. Gerçekten **Allahü teâlâ**, onu dost tutunmuştur. Allah'ın rızasını kazanmak için infak edenler, yoksulları gözetenler, salih amel işleyenler, Yüce Allah tarafından böyle mükâfatlandırılır. **Allahü teâlâ**, kendisine itaat eden kullarını hiçbir zaman mahrum bırakmaz. Onlara ummadıkları yerden rızıklar halk eder. Yeter ki kul, Allah'ına tam manâsıyla teslim olsun, O'nun ipine sımsıkı sarılsın.

Yüce Allah'ın Hazret-i İbrahim'i dost edinmesinin sebeplerinden biri de şudur: Meleklerden bir kısmı, insan suretine girip İbrahim (aleyhisselâm)'e misafir olurlar. İbrahim (aleyhisselâm), misafirleri için semiz bir hayvan keser ve etini kendilerine ikram eder. Ancak onlar bu ikramı kabul etmezler. İbrahim (aleyhisselâm) sebebini sorar. Misafirler «Biz parasını vermediğimiz bir şeyi yemeyiz» derler. Hazret-i İbrahim, onlara «Bunun parası yemeğe başlarken demenizdir» der bitirdikten sonra da İbrahim (aleyhisselâm)'den bu sözleri duyan melekler birbirine «Bu zat Allah'ın dostluğuna lâyıktır» derler. Sonra Hazret-i İbrahim'in huzurundan ayrılıp giderler.

İbrahim (aleyhisselâm)'in Allah'a dostluğunun bir sebebi de şudur: Kâfirlerin reisleri gelip İbrahim (aleyhisselâm)'e misafir olurlar. İbrahim (aleyhisselâm), onlara görülmemiş bir şekilde iltifat

ve ikramda bulunur. Onlar bu ikram karşısında şaşırıp kalırlar, yaptıklarına mahcup olurlar ve Hazret-i İbrahim'e şöyle derler: «Bizim görebileceğimiz herhangi bir ihtiyacın var mı? Şayet böyle bir ihtiyacın varsa derhal yapahm.» Bunun üzerine İbrahim (aleyhisselâm) onlara asil bir cevap verir: «Evet sizden bir isteğim var. Bir def acık olsun başınızı yere koyun, Allah'a secde edin» der. Onlar bu istek karşısında derhal secdeye kapanırlar. Bu sırada Hazret-i İbrahim ellerini kaldırır: «Ey Rabbim, ben elimden geleni yaptım sana secde ettirdim, bunlara lâyık olanı ver» diye dua eder. Allah onların gönlüne hidayet verir, küfürden kurtarır. Böylece onlar Hazret-i İbrahim'in duasıyla imana gelir ve tevhid dinine girerler. Hazret-i İbrahim'in onlara yapmış olduğu ikram, onların imana gelmesine sebep, kendisinin de, Allah'ın dostluğunu kazanmasına vasıta olur.

Hazret-i Cabir, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir: «**Allahü teâlâ** Hazret-i İbrahim'i üç şeyden dolayı dost edinmiştir: **1-** Hazret-i İbrahim herkese ikram ettiği, yani cömert olduğu için. **2-** Gördüğü herkese selâm verdiği için. **3-** Geceleyin herkes uykuya daldığı zaman kalkıp ibadet ettiği için.» Her kimde bu üç özellik bulunursa Allah'ın dostluğunu kazanmış olur. Allah'ın dostluğunu kazanmak bunlara için riayet etmek gerekir.

126

“Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah'ındır. Allah her şeyi kuşatıcıdır.”

Göklerde, yerlerde ve bunların içinde ne varsa hepsi Allah'ın mahlûkudur. Bunlar Allah'ın hükmüne râm olmuşlardır. Yerlerde ve göklerde olanların hepsi Allah'ın kudretiyle ve ilmiyle meydana gelmiştir. Hiçbir varlık Allah’ın ilminden hariç değildir. Yüce Mevla’nınilmi bunların hepsini ihata etmiştir.

127

«Bir de kadınlar hakkında senden fetva istiyorlar. De ki: "Onlara dair fetvayı size Allah veriyor. Kendilerine farz kılınan mirası vernediğiniz nikahlamalarını de beğenip yetim kızlar

hakkında, mağdur çocuklar hakkında ve yetimlere insafla bakmanız hakkında sizlere kitapta okunan âyetler var. Hayır olarak yapacağınız işi Allah hakkıyla bilicidir."»

Yâ Muhammed onlar kadınlara mirasın verilip verilmeyeceği hususunda fetvâ isterler. Araplar savaşa gitmeyen çocuklara ve kadınlara miras vermezlerdi. Onları koruyan, bakan ve muhafaza eden biziz diyerek, , savaş ganimetinden ve mirastan mahrum ederlerdi. Yüce Allah sizin üzerinize okunan Kur'an'da onlar hakkındaki hükümleri ve mirası beyan etmiştir. Onlara dair fetvayı size Allah veriyor.

Yetimlerin hakkı olan mirası vermediğiniz gibi, yetim kızlarıda beğenip nikahlamazsınız. Küçük çocuklara ve yetimlere adaletle davranmanız hususunda size Kur'an'da âyetler indirilmiştir. Allah, onlar hakkındaki hükümlerini size beyan etmiştir.

Ma’mer bin İbrahim'in rivayetine göre, bir zat yetim bir kız çocuğunu himayesine almıştı. Kızcağızın babasından kalma çok malı vardı. Ancak yüzü çirkin olduğu için himayesinde bulunduğu adam, onunla evlenmek istemiyor, malından dolayı da başkasına vermiyordu. İbrahim devam ediyor: «Hazret-i Ömer bir genelge yayınlayarak kimin yanında yetim kız varsa onunla evlenmesini emretti.» Bu, yetim kızların şunun - bunun elinde mağdur olmamaları için Hazret-i Ömer tarafından alınan bir tedbirdi. İslâm, yetimleri, fakirleri, yoksulları, kimsesizleri korumayı emreder. Her kim hayır veya şerden bir şey yaparsa Allah onu bilir ve kıyamet günü karşılığını verir. Yüce Allah, kadınlar, çocuklar ve yetim kızlar hakkında adaletle hükmetmeyi, onlara zulmetmemeyi emreder, miraslarının kendilerine verilmesini ferman buyurur.

Bu âyet-i celîle iki hükmü beyan eder: **1-** Kız çocuğunun babasından ve dedesinden başkası da, erginlik çağına geldikten sonra onu evlendirebilir. **2-** Yetim kızları himayesine alıp bakanlar, onlarla evlenebilirler. Yani onlarla evlenmelerinde bir sakınca yoktur. İslâm'dan önce Araplar kendi himâyelerindeki yetim kızlarla evlenmezlerdi.

128

«Eğer kadın kocasının serkeşliğinden veya aldırışsızlığmdan endişe ederse anlaşma yoluyla aralarını bulmalarında kendileri için bîr mahzur yoktur. Anlaşmak daha hayırlıdır. Nefisler kıskançlığa meyyaldir. Eğer iyi davranır ve haksızlıktan sakınırsanız bilin ki, Allah işlediklerinizden şüphesiz haberdardır.»

«Kadın, kocasının kendini üstün tutup, beğenmemesinden, serkeşlik yapmasından veya kocasının kendisinden yüz çevirmesinden korkarsa anlaşma yoluyla aralarını bulmalarında kendilerine bir vebal, bir günah yoktur. Anlaşmak daha hayırlıdır. Anlaşmak suretiyle aralarındaki geçimsizliği gidermek kendileri için daha hayırlıdır.

Bu âyeti celîle Muhammed ibn Müslime'nin kızı ile kocası Said ibn Zebir hakkında nazil olmuştur. Müslime'nin kızı genç ve güzeldir. Zebir onunla evlenir. Aradan yıllar geçer, kızın eski gençliği ve güzelliği kalmaz. Zebir bunun üzerine başka bir kadın alacağına yemin eder ve alır. Zebir daha ziyade yeni hanımı ile meşgul olur, Müslime'nin kızma bakmaz, onunla ilgilenmez ve ondan yüz çevirir. Kadın bir müddet sabreder, bakar ki değişiklik yok, gelip kocasını **Peygamber**imize şikâyet eder. Bunun üzerine bu âyet nazil olur ve şöyle buyurulur: «Eğer kadın kocasının serkeşliğinden veya aldırışsızlığmdan endişe ederse anlaşma yoluyla aralarını bulmalarında kendileri için bir mahzur yoktur. Anlaşmak daha hayırlıdır.»

Bazı sebepler yüzünden geçinemeyen karı - kocayı barıştırmak, onların arasını bulmak Yüce Allah'ın emridir. Basit sebepler yüzünden karı - kocanın ayrılmasını İslâm hoş görmüyor. Her ikisinin de birbirine karşı sevgi - muhabbet ve hoşgörü ile davranmasını emrediyor. Kadın kocasının yapamayacağı şeyleri ondan beklememelidir. Kocasını müşkül durumda bırakmamalıdır. Giyim - kuşamda, yeme - içmede ve ev idaresinde kocasının gelirine göre hareket etmelidir. Koca da, hanımını küçük görmemeli, onun her türlü ihtiyacım karşilamalı, şayet iki evli ise aralarında ayrım yapmamalı ve İslâm'ın emrettiği şekilde hareket etmelidir.

Kadınlar yaratılış itibariyle daima kocalarıyla beraber olmak isterler, araya başka bir kadının girmesini asla arzu etmezler. Onlar

bu hususta çok kıskançtırlar. **Allahü teâlâ** onlar için şöyle buyuruyor: «Nefisler kıskançlığa meyyaldir. Eğer iyi davranır ve haksızlıktan sakınırsanız bilin ki, Allah işlediklerinizden şüphesiz haberdardır.» Şayet birbirinize iyi davranır, aranızdaki kırgınlığı giderir ve birbirinize karşı yapacağınız haksızlıktan sakınırsanız Allah gönüllerinize muhabbet ve huzur verir, sizi dünya ve âhiret saadetine nail eder. Allah yaptıklarınızdan şüphesiz haberdardır.

129

«Kadınlar arasında adalet etmenize ne kadar hırs gösterseniz, asla güç yetiremezsiniz. Bari büsbütün meyledip de ötekini askılı gibi bırakmayın. Eğer kendinizi iyi kullanır, haksızlıktan sakınırsanız şüphe yok ki, Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.»

Ey mü'minler, kadınlar arasında adalet hususunda ne kadar hırs gösterirseniz gösterin, buna asla gücünüz yetmez. Bunu hakkıyle yapamazsınız. Yani kadınlar arasında adaleti tam mânasiyle yapamazsmız. Onlardan birine meyledip, diğerini hepten boşlamaym, onu başı boş gibi bırakmayın. Nafaka ve taksimde her ikisini de aynı tutun. Aralarında ayrıcalık yapmayın. Eğer kendinizi iyi kullanır, onlara haksızlık etmekten sakınırsanız şüphe yok ki, Allah hatalarınızı bağışlar, günahlarınızı affeder. Zira Yüce Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) **Peygamber**imizden şöyle nakletmiştir: «**Peygamber**imiz, her kimin iki hanımı ölür da, bunlardan birine meyleder, diğerini ihmal ederse kıyamet günü, onun bir yanı düşük olarak mahşer yerine gelir.» Görülüyor ki, hanımları arasında adaletle hareket etmeyenlerin kıyamet günü mahşer yerine getirilişleri bile başka. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hanımları arasında son derece adaletli davranır, onların hiçbirini ihmal etmez ve şöyle derdi: «Allah'ım, benim elimden gelen budur, Sen her şeye mâliksin, ben mâlik değilim. Belki muhabbette onları eşit tutamam, bundan dolayı beni mes'ul tutma.». **Hazret-i Peygamber** hanımları arasında son derece adaletli davranmasına rağmen, yine de onlardan birine fazla muhabbet beslemesinden korktuğundan dolayı «Bundan beni mes'ul tutma» diye **Allahü teâlâ**'ya dua ediyordu. Âlemlere rahmet olarak

gönderilen **Peygamber** böyle dua ederse insanların durumunu düşünün. Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Eğer kendinizi iyi kullanır, haksızlıktan da sakınırsanız şüphe yok ki, Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.»

130

«Karı koca boşanarak birbirlerinden ayrılırlarsa Allah her birini nimetinin genişliği ile yoksulluktan beri kılar. O, hükmeden hikmet sahibidir.»

Şayet karı - koca anlaşamayıp, boşanırlarsa, Allah herbirini nimetinin genişliği ile yoksulluktan beri kılar. Rızıklarını bol eder. Zira **Allahü teâlâ** bütün yaratmış olduğu mahlûkatın rızkını verendir. O, hüküm ve hikmet sahibidir. Kullarına lâyık olduklarını verir. O'nun hükmüne kimse mani olamaz.

131

«Gökte olanlar da, yerde olanlar da Allah'ındır. Yemin olsun ki biz senden önce kendilerine kitap verilenlere de, size de hep Allah'tan korkun diye tavsiye ettik. İnkâr ederseniz bilin ki, göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Allah hiçbir şeye muhtaç değildir. Hamd ve sena O'nadır.»

Ey insanlar, yerde gökte ne varsa hepsi Allah'ındır. Kimsenin O'nun mülkünde bir ortaklığı yoktur. **Allahü teâlâ** Ahirzaman **Peygamber**ine de, ondan önce kendilerine kitap verilen Yahudi ve Hıristiyan'lara da, kendinden korkmaları için tavsiyede bulunmuştur. Yani Allah'ın birliğini tasdik edip, iman etmeleri ve emirlerine sarılıp, yasaklarından kaçmaları için onlara tavsiyede bulunmuştur. Ancak Allah'ın birliğini kabul edip, yasaklarından kaçıp, emirlerine itaat edenler O'ndan korkarlar. Eğer Allah'ın birliğini kabul edip, ahkâmını tasdik ettikten sonra inkâr ederseniz, Allah'ın zâtından ve mülkünden hiçbir şey eksiltemezsiniz. Zira göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O, hiç bir şeye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır. Yüce Allah bütün noksan sıfatlardan beridir. O'nun bütün fiilleri hikmet üzeredir. Boşuna hiçbir şey yaratmamıştır ve her yarattığının bir hikmeti vardır. O hikmeti insanlar anlayamazlar.

132

«Göklerde olanlar da, yerde olanlar da Allah'ındır, Vekil olarak Allah yeter.»

Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ın mülküdür ve hepsinin mâliki O'dur. Gökleri, yeri ve bunlarda olanların hepsini tanzim eden, yerli yerine koyan, sevk ve idare eden, besleyen O'dur. O, yarattıklarına muhtaç değildir, onların ibadetlerine de ihtiyacı yoktur. Fakat yarattıkları O'na muhtaçtır. Kul ibadet yaparsa mükâfatını, yapmazsa cezasını görür. Çünkü ibadetler Allah'ın vermiş olduğu nimetlere şükürdür. Zira Allah bütün nimetleri kulları için yaratmıştır. Elbette kulun bu nimetlere karşı şükretmesi gerekir. Bu bakımdan ibadet yapan da kendisine yapar, küfreden de kendisine yapar.

133

«Ey insanlar, O dilerse sizi yok eder de yerinize başkalarını getirir. Allah buna hakkıyla kadirdir.»

Ey kâfirler ve münafıklar, siz Allah'a iman ve ibadetten yüz çevirmişsinizdir. Sizin yapmış olduğunuz küfre karşı eğer **Allahü teâlâ** dileseydi, sizi helak eder, yerinize kendisine iman eden bir kavmi getirirdi. Yüce Allah, sizi helak edip yerinize başka bir millet getirmeye kadirdir. Fakat sizin bunca küfür ve isyanlarınıza karşı bunu yapmamıştır.

Bu âyet-i celilede, büyüklere, hâkimlere, kadılara, reislere, ilim sahiplerine tenbih ve tahfif vardır. Şöyle ki: Bunların emri altındakilere adaletle hükmetmeleri ve âlimlerin ilmiyle amel edip, halkı irşad etmeleri için tenbih, bunları yapmadıkları takdirde, Yüce Allah'ın onları giderip yerlerine kulları arasında adaletle hükmeden ve ilmiyle amel edip, halkı irşâd eden âlimler getireceğine de tahfif vardır. Yani Yüce Allah görevlerini yapmadıkları takdirde kendilerini helak edeceğini bildirmektedir. **Allahü teâlâ** bunların hepsine kadirdir.

134

«Kim dünya mükâfatını isterse bilsin ki dünyanın da, âhiretin de mükâfatı Allah'ın katındadır. Allah söylenenleri işitici ve yapılanları görücüdür.»

Dünya nimetlerini elde etmek isteyenler bilsinler ki, dünyanın nimetleri de, âhiretin mükâfatları da Allah'ın katındadır. Yaratmış olduğu varlıkların rızkını veren O'dur. Yine âhirette de onları mükâfatlandıracak ve mücâzatlandıracak olan O'dur. Allah'tan başka rızık verecek olan da mükâfatlandıracak olan da, cezalandıracak olan da yoktur. Buna kimsenin gücü yetmez.

Bazılarına göre bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Müşrikler «Bizi yaratan ve rızıklandıran Allahtır» demişler, buna rağmen âhireti inkâr etmişlerdi. Yüce Allah onların durumlarını haber verip şöyle buyurmuştur: «Kim dünya mükâfatını isterse bilsin ki dünyanın da, âhiretin de mükâfatı Allah'ın katındadır.»

Allahü teâlâ âhireti isteyenlere âhireti, dünyayı isteyenlere de dünyayı verir. Herkese dilediğini ihsan eder, dünyâyı isteyip de, âhireti unutanlar, âhiretin nimetlerinden mahrum olurlar.

Bazı tefsirciler şöyle demişlerdir: Cehennemde bir dere vardır ki, cehennem her gün ondan Allah'a sığınır. O dere halka gösteriş için Kur'an okuyanların cezalandırılacağı yerdir. Gösteriş için Kur'an okuyanların, va'z u nasihat edenlerin cehennemde gidecekleri yer orasıdır. Görülüyor ki, Allah rızası için yapılmayan hiçbir ibadetin faydası yoktur. Ancak Allah rızası için yapılan ibadetlerin, okunan Kur'an'ların ve sadakaların faydası vardır. Yüce Allah söylenenleri işitici, yapılanları görücüdür. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz, kullarının niyetlerine göre mükâfat ve mücazat verir.

135

«Ey iman edenler, kendiniz, ana - babanız ve yakınlarınız aleyhinde de olsa Allah için şahid olarak adaleti gözetin. İster zengin, ister fakir olsun, onları Allah'ın korumasa daha uygundur. Adaletinizde heveslere uymayın. Eğer doğru söylemekte dilinizi bükerseniz veya şahidlikten yüz çevirirseniz kat'iyetle bilin ki, Allah yaptıklarınızdan haberdardır.»

Ey iman edenler, sizin, ana-babanızın ve yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahid olarak adaleti gözetin, daima adalet üzere olun ve hakkı söyleyin. Şahidliğinizi de Allah için yapın. Şahidlik yaptığınız kişiler ister zengin olsun, ister fakir olsun hakkı söylemekten asla ayrılmayın. Zenginlere meyledip, fakirlerin aleyhine şahidlik yapmayın, şahidlik hususunda adaletten asla ayrılmayın. Yüce Allah onların hâlini sizden daha iyi bilir. Sizin onları veya onlardan birini korumanızdan Allah'ın koruması daha iyidir. Ey iman sahipleri, yapacağınız şahidlik ister kendi aleyhinize, ister ana-babanızın aleyhine, ister yakınlarınızın aleyhine olsun asla taraf tutmayın. Hak ne ise onu söyleyin ve şahidlik hususunda Allah'tan korkun. Adaletinizde ve şahidliğinizde haktan ayrılarak nefsinize uymayın. Eğer doğru söylemez veya şahidlikten yüz çevirirseniz, yani bildiğinizi gizlerseniz hiç şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır. Sizin bildiklerinizi, gizlediğinizi, doğruyu konuşup konuşmadığınızı bilir, kıyamet günü ona göre mükâfat ve mücazatmızı verir.

Bu âyet-i celile şahidlerin mahkemede doğru söylemelerini, bildiklerini gizlememelerini, zengin-fakir, ana-baba, hısım-akraba ayırmadan hakkı söylemelerini emretmektedir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «Allah'a ve âhiret gününe inananlar şahitliği doğru yapsınlar, bildiklerini dosdoğru söylesinler, kimin üzerinde bir hak varsa onu sahibine versinler. Onu inkâr ederek hak sahibini kadıya, sultana, mahkemeye düşürüp ona zahmet vermesinler» buyurmuştur.

136

«Ey iman edenler, Allah'a, **Peygamber**ine, **peygamber**ine indirdiği Kitaba ve daha önce indirdiği Kitaba inanın. Kim Allah'ı, melekleri, kitapları, **peygamber**leri ve âhiret gününü inkâr ederse, şüphesiz uzak bir sapıklığa düşmüştür.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Kâ'boğulları kabilesinden Abdullah İbni Selâm ile Esad ve arkadaşları Salebe İbni Kays **Peygamber**imize gelirler ve «Ey Allah'ın Resulü, biz sana ve sana indirilen kitaba, Musa'ya indirilen Tevrat'a ve Üzeyr'e inanıp da, bunlardan başka **peygamber**leri ve kitapları inkâr mı edelim?»

derler. **Peygamber**imiz de onlara «Allah'a, Muhammed'e ve Muhammed üzerine indirilen kitaba ve ondan önce indirilen kitaplara da iman edin» buyurur. **Allahü teâlâ** da bu âyetini inzal ederek **Peygamber**ini tasdik edip, şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, Allah'a, **Peygamber**ine, **Peygamber**ine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba inanın.» Bu âyet-i celîleler iman esaslarını bildirmektedir.

Bazılarına göre bu hitap bütün mü'm ini eredir. Bundan maksat imanınız üzere sabit olun. **Peygamber**inizi ve ona inen kitabı tasdik edin. İmanınızı sağlam tutun ve onu zedeleyecek şeylerden kaçının. Her kim Allah'ı, meleklerin, kitapların Allah tarafından gönderildiğini, **peygamber**lerin Allah'ın kulları ve elçileri olduğunu öldükten sonra dirilmenin hak olduğunu inkâr ederse, şüphesiz uzak bir sapıklığa düşmüş olur. Onlar küfürleri sebebiyle haktan uzaklaşıp, bâtıla sapmışlardır. Hakkı inkâr edenlerse mutlaka küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Onlar hem dünyada, hem de âhirette Allah'ın gadabına uğrayacaklardır.

137

«Doğrusu inanıp, sonra inkâr edenler, sonra inanıp tekrar inkâr edenler, sonra da inkârları artmış olanları Allah bağışlamayacaktır. Onları doğru yola da eriştirmeyecektir.»

138

«Münafaklara, kendilerine elem verici bir azap olduğunu müjdele.»

Onlar, öyle kimselerdir ki, Musa'ya ve ona inen kitaba iman ederler de, buzağıya ve putlara tapmak suretiyle tekrar k,âfir olurlar. Sonra Hazret-i İsa'ya ve ona inen kitaba iman ederler, arkasından putlara taparak tekrar küfre dönerler. Musa'ya ve İsa'ya iman edenler kitaplarında son **Peygamber Hazret-i Muhammed**'in geleceğini okurlar ve ona iman ederler de, **Peygamber** olarak gönderildikten sonra onu kabul etmezler ve Kur'ân-ı Kerim'i de inkâr ederler. **Hazret-i Peygamber**'in mu'cizelerini gördükleri halde yine iman etmezler ve küfürlerini artırdıkça artırırlar. İşte o

küfürlerini artırmış olanları **Allahü teâlâ** bağışlamayacaktır. Çünkü onlar küfürlerinden ve inkârlarından dönmemişlerdir.

Bazı tefsirciler de şöyle demişlerdir: «Onlar Musa'ya iman ettikten sonra tekrar imanlarından dönerek kâfir oldular. Tevrat'tan **Hazret-i Muhammed**'in geleceğini öğrenerek henüz dünyaya gelmeden ona iman etmişler ve **Hazret-i Muhammed peygamber** olduktan sonra, **peygamber**liğini kabul etmemişler, onun **peygamber**liğini inkâr ederek kâfir olmuşlardır. Onlar **Peygamber**imizin mu'cizelerini ve Allah tarafından kendisine gönderilen kitabı inkâr etmekle küfürlerini artırdıkça artırmışlar ve küfürlerinden dönmemişlerdir. Allah onlar: asla bağışlayıcı değildir.» Çünkü onlar imanlarını terk edip, küfre dalmışlar ve küfürlerinden de kat'iyetle dönmemişlerdir. Yüce Allar imandan sonra tekrar kâfir olanları bağışlamaz. Ancak küfürder imana dönenleri bağışlar ve İslâm'ı kabul etmeden önce yapmış ol dukları hataları da, iman ettikleri için affeder. İmanları buna keffa ret olur. Şayet imandan sonra tekrar küfre dönerlerse, o ana kadar yapmış oldukları bütün ibadetler, hayır ve hasenat yok olur. Hatta böyle bir kimse imana girmeden önce yapmış olduğu hatalardan ve günahlardan da mes'ul olur. Zira küfür bütün iyilikleri ve ameller yok eder. Yüce Mevlâ onları doğru yola, hak yoluna iletmez ve on lan hidayete erdirmez. Onlar ebedi olarak cehennemde kalıcıdırlar **Allahü teâlâ** sevgili habibine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, münafıklara, kendileri için elem verici bir azap olduğunu müjdele.» Yüce Allah münafıklarla alay ettiği için «Onları müjdele» buyuruyor Onlar için çok elîm bir azap vardır. Münafıklar mutlaka nifaklarımı ve iki yüzlülüklerinin cezasını çok fazlasıyla göreceklerdir.

139

«Onlar mü’minleri bırakıp da kâfirleri dost edinirler, izzeti onların yanında mı arıyorlar? Doğrusu kudret bütünüyle Allah'ındır,»

Münafıklar, mü’minleri bırakıp Yahudileri ve Hıristiyanları dost tutunuyorlar ve onlardan yardım bekliyorlardı. Yahudilerin ve Hıristiyanların **Peygamber** üzerine galip gelmeleri için de onlara

gizlice yardımda bulunuyorlardı. Ve onların galip gelmeleri için dua ediyorlardı. Bilmiyorlardı ki, zafer de, nusret de Allah'tandır. Her şey **Allahü teâlâ**'nın dilemesiyle ve kudretiyle olur.

140

«O, size kitapta "Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiği ve alaya alındığını işittiğinizde, onlar başka bir mevzua intikal edinceye kadar yanlarında oturmayın. Yoksa siz de onlar gibi olursunuz" diye indirdi.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Mekke'li müşrikler inen Kur'an âyetleriyle alay ederlerdi. Akıllarınca inen âyetleri ve Müslümanları alaya alıyorlardı. **Allahü teâlâ**, Müslümanları onlarla bir arada bulunmaktan men edip şöyle buyurmuştur: «Ey mü'minler size kitapta "Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiği ve alaya alındığını işittiğinizde, onlar başka bir mevzua intikal edinceye kadar yanlarında oturmayın. Yoksa siz de onlar gibi olursunuz" diye indirdi.» Kâfirler Mekke'de inen Kur'an âyetleriyle alay edip, inkâr ediyorlardı, îman edenlerin onların meclislerinde oturup kalkmaları men edilmiştir. Eğer siz onlarla bir arada oturup - kalkmaktan men edildikten sonra, tekrar onlarla oturur ve sözlerini dinlerseniz onların günahlarına ortak olursunuz. Yani günahta onlar gibi olursunuz.

Bu âyet-i celîlede şuna da işaret vardır: Her kim bir ma'siyet meclisinde oturur da, onların isyanlarına ve inkârlarına mâni olmazsa, o mecliste bulunanların işlemiş oldukları günaha ortak olur. Onların isyanlarına ve küfürlerine mâni olamayanlar günahlarına ortak olmamak için yanlarında oturmamaları ve onlardan uzak durmaları gerekir. İçki içenlerin ve kumar oynayanların yanında oturmak, gıybet konuşanları, yalan söyleyenleri ve din ile alay edenleri dinlemek, bunları işleyenlerle aynı günaha ortak olmaktır. Yanlarında bulunanlar da o masiyetleri işlemiş gibi günah kazanırlar.

İmam-ı Dahhâk (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Bir kimse Kur'an'da ve Hadîste olmayan bir şeyi ihdas ederse o bid'attır. Bid'at iki türlüdür. Biri bidat-ı hasene, güzel olan bid'at, diğeri ise bid'at-ı seyyiedir, yani kötü, zararlı olan bid'attır. Kötü olan bid'atı ihdas edenler kıyamete kadar onunla amel edenlerin işlemiş oldukları

günaha ortak olurlar. Her kötü bid'at sahibi bu âyetin hükmüne dahildir.

Yüce Allah âyet-i celilenin devamında şöyle buyuruyor:

«Doğrusu Allah münafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemide toplayacaktır.»

141

«Onlar hep sizi gözetleyip dururlar. Allah'tan size bir zafer gelince "Sizinle beraber değil miydik" derler.»

Allahü teâlâ münafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır. Onlara orada çok elim bir azap vardır. Onlar dünyada da Allah'ın âyetleriyle alay etmek için bir araya toplanıyorlardı. Yani her ikisi de Allah'ın âyetleriyle alay ediyorlardı. Yüce Allah münafıkları kâfirlerden önce zikretmiştir. Çünkü onlar iki yüzlü, hâin ve şerli kimselerdir. Bunun için de âyette önce onlar zikredilmiştir. Ve onlar için şöyle buyuruluyor: Onlar hep sizi gözetleyip dururlar. Allah'tan size bir zafer gelince "sizinle beraber değil miydik?" derler. Halbuki münafıklar Müslümanların zafere ulaşmasını asla istemezler. Fakat Müslümanlar zaferi kazandı mı da hemen "Biz de sizinle beraberdik, savaşı beraber kazandık» diyerek ganimet talebinde bulunurlar.

Allahü teâlâ âyet-i celîlenin devamında onlar için şöyle buyuruyor:

«Kâfirlere zaferden bir pay düştüğü zaman da onlara: "Size üstünlük sağlayarak mü'minlerden korumadık mı?" derler. Kıyamet günü aranızda hüküm verecek Allah'tır. Allah, mü'minlerin aleyhine kâfirlere asla fırsat vermeyecektir.»

Bu âyet-i celîlelerde **Allahü teâlâ** münafıkların durumlarını ve sıfatlarını beyan etmektedir. Şayet kâfirler Müslümanlara galip gelirse, o zaman «Size üstünlük sağlayarak, mü'minlerden sizi korumadık mı? Onların gizli hallerini size haber vermedik mi, onları sizinle savaşmaktan alıkoymadık mı?» derler. Bu söz ve hareketleriyle kâfirlere yaranmak isterler, onlardan medet umarlar ve böylece de küfürlerini açığa vururlar. Akıllarınca mü'minleri

kandırmak için de iman ettiklerini söylerler. Yüce Allah kıyamet günü mü'minler münafıklar ve kâfirler arasında hüküm verecektir. Kimin iman edip etmediği o zaman meydana çıkacaktır. Mü'minler imanlarının mükâfatını, kâfirler ve münafıklar, küfür ve iki yüzlülüklerinin cezasını göreceklerdir.

Hazret-i Ali (radıyallahü anh)'ye bu âyetin mânâsından sorarlar, derler ki: «**Allahü teâlâ** buyurdu ki: «Kâfirler mü'minler üzerine asla zafer ve nusret bulamazlar.» Halbuki kâfirler bize galip gelip, başımıza musallat oluyorlar, bu âyetin mânâsındaki hikmet nedir?» Hazret-i Ali «Kıyamet günü kâfirler mü'minlere musallat olamaz» cevabını verir.

142

«Doğrusu münafıklar Allah'ı aldatmaya çalışıyorlar. Oysa Allah, onlara aldatmanın ne olduğunu gösterecektir. Onlar namaza tenbel tenbel kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar. Allah'ı ancak birazcık hatıra getirirler.»

Yüce Allah bu âyet-i celilede de münafıkların durumunu açıklıyor. Onlar iman ettiklerini söyleyerek küfürlerini gizlerler. Akıllarınca güya **Allahü teâlâ**'yı aldatmaya çalışırlar. Halbuki onlar, kendilerinden başkasını aldatamazlar. Ancak kendi nefislerini aldatırlar. Zira Yüce Allah onların yaptıklarının hepsinden haberdardır. Kıyamet günü onların fiillerine uygun cezayı verecektir, işte o zaman kimin aldatıldığı ortaya çıkacaktır. **Allahü teâlâ** mü'minlerin sırattan geçmeleri için nur ışığı ile kendilerini aydınlatacaktır. Mü'minler o nurun ışığında sıratı geçerler. Sonra aynı nuru münafıklara da verecektir, münafıklar nurun ışığında sırat köprüsüne doğru yürürken, Yüce Allah bir anda nurunu alacak, onları dehşetli bir karanlık içinde bırakacaktır. O karanlıkta bir adım bile yürüyemeyecekler ve oldukları yerde dona kalacaklardır. O zaman Allah tarafından kendilerine şöyle nida olunacaktır: «Bu sizin dünyada yaptıklarınızın cezasıdır, iman ettik diye mü'minleri aldatırdınız, şimdi çekin cezanızı. İşte bu sizin cezanızdır.» Onlar cezalanın çekmek üzere topluca cehennemin en aşağı tabakasına atılacaklardır.

Münafıkların bir sıfatı da, namaz kılmayışlarıdır. Kılanlar ise onu bir angarya gibi kabul ederler, sanki namaz onların üzerinde bir yükmüş gibi zorlanırlar. Yaptıkları ibadetleri, kıldıkları namazları Allah rızası için değil de, sadece insanlara gösteriş için yaparlar. Allah'ı zikretmezler, zikredenler de, namazda olduğu gibi gösteriş için yaparlar. Bunlar Allah'ın rızasını düşünmezler, sadece insanları aldatmak için göze girmeye çalışırlar. Gerçek mü'min bu sıfatlardan uzak olup, yaptığını sadece Allah rızası için yapmalıdır. Allah rızası için yapılmayan ibadetlerin, zikirlerin, namazların, hayırların, sadakaların, oruçların, okunan Kur'anların Allah indinde asla değeri yoktur.

143

«Onlar (küfür ile iman) arasında bocalayan bir sürü kararsızlardır. Ne onlarladırlar, ne de bunlarla. Allah kimi şaşırtırsa asla ona bir yol bulamazsın.»

Münafıklar küfür ile iman arasında müterеddiddirler. Bu ikisi arasında bocalayıp dururlar. Ne halis mü'minlerdir ki, onların cemaatinde olsunlar ve ne de müşrikdirler ki, küfürlerini açığa vursunlar. Allah'ın hidayete erdirmediğini, hak yoldan uzaklaştırdığını sen asla hidayete erdiremezsin. Çünkü onların küfürleri hidayetlerine manidir. Bu bakımdan Allah onları saptırmıştır. Allah'ın saptırdığını kimse hidayete erdiremez.

144

«Ey iman edenler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinme yin. Allah'ın aleyhinize apaçık bir ferman vermesini mi istersiniz.»

Ey iman edenler, siz mü'minleri bırakıp da, Allah'a isyan eden, şirk koşan ve inkâr eden kâfirleri dost edinmeyin. Onları dost tutmakla Allah'ın aleyhinize apaçık bir ferman vermesini ister misiniz? Eğer mü'minleri bırakır da, kâfirleri dost edinirseniz, Allah yardımını üzerinizden kaldırır. Onları dost edinmeniz Allah'ın azabına müstehak olmanıza vesiledir.

145

«Şüphesiz münafıklar cehennemin en aşağı tabakasındadırlar. Onlar için asla bir yardım edici de bulamazsın.»

146

«Ancak tevbe edenler, nefislerini ıslah edenler, Allah'a sımsıkı sarılanlar ve dinlerine Allah için bağlananlar müstesnadır. Onlar, mü'minlerle beraberdirler. Allah, mü'minlere büyük bir mükâfat verecektir.»

Bu âyet-i celîlelerde **Allahü teâlâ**, münafıkların cezası ile mü'minlerin mükâfatlarını bildiriyor. Yüce Mevlâ, insanlara amellerine göre mükâfat ve mücazat verir. Bu bakımdan münafıklar amellerinin karşılığı olarak cehennemin en alt tabakasına atılacaklardır. Onların cehennemdeki yeri kâfirlerinkinden daha aşağıdadır. Çünkü onlar kâfirlerden daha şerlidirler. Küfürlerini gizlerler, Müslüman olduklarını açıklarlar, sonra da din ile alay ederler. Kâfirler ise, küfürlerini gizlemezler, Müslümanlara karşı düşmanlıklarını açıktan yaparlar ve Müslümanları aldatmak için «Biz de Müslümanız» demezler. Müslümanlar da, onların açıktan açığa düşman olduklarını bilirler, ona göre tedbirlerini alırlar. Bu bakımdan onlara aldanmazlar. Fakat münafıklar böyle değildir, onlar içi başka, dışı başka oldukları için çoğu kez mü'minleri aldatmışlardır. Müslümanlar da, onları mü'min zannederek kendilerine güvenmişler, sırdaş olmuşlardır. Münafıklar ise, mü'min görünerek her fırsatta gerçek Müslümanları aldatmışlardır. Bundan dolayı onların cezası kâfirlerinkinden daha şiddetli ve daha elimdir. Onlar, kendilerini Allah'ın azabından kurtaracak kimseyi asla bulamazlar. Ancak yaptıkları nifaklara, kötülüklere tevbe edip, iman edenler, nefislerini ıslâh ederek amel-i salih yapanlar, İslâm dininin hak olduğunu kabul edip, Allah için ona bağlananlar, Allah'ın birliğini kabul edip, dinlerini dünyalık için değiştirmeyenler müstesnadır. İşte onlar mü'minlerle beraberdirler. Yüce Allah mü'minlere büyük bir mükâfat verecektir. Allah'ın mükâfatı, rahmeti, affı ancak iman edenler için söz konusudur.

Bu âyet-i celile şunu da bildiriyor: Allah'ın yaratmış olduğu varlıklar arasında en şerlileri ve en şiddetli azaba uğrayacak olanlar münafıklardır. Çünkü Yüce Allah onlara cehennemin en aşağı

tabakasını vaad etmiştir. Fakat dört şey ile de onların nifaktan kurtulacaklarını beyan etmiştir. Münafıkları nifaktan ve esfel-i safiline inmekten kurtaracak olan dört şey şunlardır: Hiç dönmemek şartıyla Allah'a tevbe etmek, ihlâsla amel etmek, nefisleri ıslâh ederek nifaktan dönmek, Allah'a iman ederek dinine bağlanmak. İşte o zaman mü'minlerle beraber olurlar. **Allahü teâlâ** onlar için «Mümin demedi, mü'minlerle beraber olurlar» buyurdu. Zira onların yapmış oldukları fiiller imanlarına ve Allah indindeki mükâfatlarına mani olduğu için «Mü'min» lâfzını kullanmadı.

147

«Eğer şükreder iman ederseniz Allah sizi niçin azaba uğratsın? Allah şükredenlerin mükâfatını verici, hakkıyla bilicidir.»

Ey mü'minler, eğer siz Allah'a iman eder, vermiş olduğu nimetlere şükredip, amel-i salih yaparsanız Allah niçin size azap etsin? Yüce Allah iman edenleri, vermiş olduğu nimetlerine şükredenleri, ihlâsla amel edenleri asla azaba uğratmaz. Onlar için büyük mükâfatlar hazırlamıştır. İhlâsla yapılan az amele çok sevap ve mükâfat verir. Gösteriş için yapılan amellerin ise hiçbirini kabul etmez, Allah alimdir iman edip, şükreden kullarını bilir, ona göre mükâfatını verir. Allah katında hiç kimsenin ameli asla zayi olmaz. Herkes niyetine göre amelinin karşılığını görür.

148

«Allah çirkin sözün alenen söylenmesini sevmez. Zulme uğrayanlar başka. Allah her şeyi işitici, hakkıyla bilicidir.»

Yüce Allah, kullarının çirkin söz söylemesini asla sevmez. Çünkü onları ahsen-i takvim üzere yani ahlâki bakımdan en üstün bir şekilde yaratmıştır. Dolayısıyla onların çirkin, gayr-i ahlâkî sözler sarf etmesini yasaklamıştır. Ancak bunlar içerisinde kendilerine zulmedilenler, zulmedenden şikâyetçi olup, haklarını arayabilirler. Onların aramalarında üzerlerine bir vebal yoktur. Fakat haklarını ararken karşı tarafa haksızlık yapmamak şartıyla hareket etmelidirler. Yüce Allah'ın, kullarının kötü söz söylemesini sevmemesi, onlara ne kadar değer verdiğinin bir alâmetidir. Ve onların şerefinin ne kadar yüksek olduğunun ifadesidir. Bu

bakımdan **Allahü teâlâ** kullarının kötülük yapmalarına ve birbirlerine karşı çirkin söz söylemelerine asla razı değildir. Bu emri çiğneyenleri de elim bir azap ile cezalandıracaktır. Bu âyet-i celîle, mazlumun hakkını aramasına ruhsat yermektedir.

Bazıları bu âyet-i celîlenin şuna da işaret ettiğini söylemişlerdir: Misafiri konuk etmeyenleri, misafir zem ve tahkir eder. Çünkü misafir gittiği yerde Allah rızası için konuk edilir. Malından - mülkünden dolayı misafir edilmez. Bu bakımdan misafirin kendisini misafir etmeyenleri zemmetmesinde bir mahzur yoktur.

Bazı tefsirciler ise şöyle demişlerdir: «Bu söz mü'minler içindir. Onlar misafirlikte olsun, evde olsun Allah'ın vermiş olduğu nimetleri asla zemmedip, hakir göremezler. Allah'ın nimetlerini zemmetmek, O'na isyandır. Ancak misafir oldukları zaman kendilerini konuk etmeyenleri zemmedebilirler. Bunun sebebi ise, başkalarının bundan ibret alarak misafire hor bakmamalarını temin içindir. Yoksa onları küçük düşürmek için değildir. «Misafirlere Allah rızası için izzet ve ikram yapılır. Bu da, **Allahü teâlâ**'nın emridir. Allah'ın emirlerini yerine getirmemek ise, O'na isyandır.

Yüce Allah, semi' sıfatı ile muttasıftır. Mazlumun duasını işitici ve kabul edicidir. O, kullarının yapmış olduğu zikirleri, duaları ve bedduaları işitir. Alimdir, zâlimin zulmünü bilir, mazlumun hakkını asla onda bırakmaz, intikamını alır. Kimsenin hakkını kimsede bırakmaz, hiçbir zâlimin zulmü yanına kalmaz. Mutlaka rozasını görür.

149

«Eğer bir hayrı açıklar veya onu gizlerseniz, yahut fenalığı da affederseniz şüphe yok ki Allah çok bağışlayıcıdır. Her şeye hakkıyla kadirdir.»

Ey iman edenler, eğer siz bir hayrı açıklar veya onu gizlerseniz Veyahut size yapılan bir fenalığı, zulmü affederseniz, bu sizin için çok daha iyi, çok daha hayırlıdır. Zira **Allahü teâlâ** affedicidir, affedenleri sever ve bağışlar. Onların sevabını kat kat verir. O, herşeye hakkıyla kadirdir. Kullarının yapmış olduğu amellere göre, sevap ve ceza vermeye kadirdir. Yüce Allah, affa lâyık olan kullarını

affeder, cezaya müstehak olan kullarını da cezalandırır. Kulun mükâfat ve mücazat görmesi kendi elindedir. Îman edip iyi işler yapanlar mükâfatını, küfredenler veya kötü işler işleyenler de mücazatını göreceklerdir.

150

«Allah'ı ve **peygamber**lerini inkâr ederek kâfir olan, bir de Allah ile **peygamber**inin arasını ayırmak isteyen, "kimine inanırız, kimini inkâr ederiz" diyen ve böylece küfür ile iman arasında bir yol tutmak isteyenler,»

Şüphesiz onlar, **Allahü teâlâ**'nın vahdaniyetini ve **peygamber**lerini inkâr ederek kâfir olmuşlardır. Yani Allah'a ortak koşmuşlar, **peygamber**lerini de yalanlamışlardır. Onlardan bir kısmı **peygamber**lerden kimini kabul etmişler, kimini kabul etmemişlerdir. Yine onlardan bazıları da sadece Allah'a iman etmişler, **peygamber**leri kabul etmemişlerdir. Akıllarınca kendilerine göre bir yol tutmuşlardır. Oysa tuttukları yol ne Allah'ın yoludur ve ne de **peygamber**lerin gösterdiği bir yoldur. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: «İşte onlar gerçek kâfirlerin tâ kendileridir. Biz o kâfirlere hor ve hakir edici bir azap hazırlamışızdır.» Onların **peygamber**lerden ve kitaplardan bir kısmına inanmaları kendilerini küfürden kurtarmaz. Bir insan **peygamber**lerin ve kitapların tamamına inanmadıkça iman etmiş olmaz. Bunlardan birini inkâr, tamamını inkârdır. Yani bunların hepsine inanıp da birini bile inkâr ederse kâfir olur. Mü'min olabilmesi için Allah tarafından gönderilen bütün **peygamber**lere ve kitaplara iman etmesi şarttır.

151

«işte onlar gerçek kâfirlerin tâ kendileridir. Biz o kâfirlere hor ve hakir edici bir azap hazırlamışızdır.»

Kâfirler ve Allah'a isyan edenler için hazırlanan azap, küfürlerinin ve inkârlarının karşılığıdır. Şayet onlar iman etmiş olsalardı elbette vaat edilen azaba uğramayacaklardı. Allah'a iman etmedikleri için cezalarını göreceklerdir.

152

«Allah'a ve peygamberlerine iman edip onlardan birini diğerindin ayırmayanlara gelince, onlar da mükâfatları kendilerine verilecek olanlardır. Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.»

Allah'a, peygamberlerine ve kitaplarına iman edip, onlardan birini diğerlerinden ayırmayanlara mükâfatları ve sevapları kat kat verilecektir. Küfredenler cezalarını görecekleri gibi, iman edenler de mükâfatlarını göreceklerdir. **Allahü teâlâ** iman edip, amel-i salih işleyen kullarının günahlarını bağışlar. Zira O, çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.

153

«Kitap ehli, senin üzerlerine gökten bir kitap indirmeni isterler.1 Hakikat, onlar Musa'dan daha büyüğünü istemişler de "Allah'ı açıktan bize göster" demişlerdi. İşte zulümleri yüzünden onları yıldırım çarpmıştı. Bilâhare kendilerine bunca açık âyetler ve deliller geldikten sonra da buzağıya taptılar. Nihayet biz bunları afvetmiştik. Biz Musa'ya apaçık hüccet verdik.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Kâ'b İbni Eşref, Fenhas İbni Âzûrâ ve onlara tâbi olanlar toplanıp Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in huzuruna gelirler ve şöyle derler: «Gökten bize bir kitap getirene kadar sana iman etmeyiz. Eğer gökten bir kitap getirip onu bize okursan sana iman ederiz.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ehl-i kitap, senin üzerlerine gökten bir kitap indirmeni isterler. Hakikat, onlar Musa'dan daha büyüğünü istemişler de "Allah'ı açıktan bize göster" demişlerdi. İşte zulümleri yüzünden onları yıldırım çarpmıştı.» Halbuki onlar iman etmek için Peygamberimizden böyle bir istekte bulunmuyorlardı. Gûyâ akıllarınca onu güç durumda bırakmak istiyorlardı. **Allahü teâlâ** Peygamberinin üzülmemesi için «Onlar Musa'dan daha büyüğünü istemişlerdi» buyuruyor.

Yahudiler her peygambere aynı şeyi yapmışlardır. Onlar, Musa'ya «Eğer peygamber isen Allah'ı açıktan bize göster, sana iman edelim. Şayet açıktan açığa Allah'ı bize göstermezsen sana iman etmeyiz» demişlerdi. Yahudiler, Hazret-i Musa ile Tür dağına gelmişler «Allah'ı görürüz veya Musa ile Allah'ın konuşmasını

işitiriz» demişlerdi. Bu şekildeki hareketleri ve sözlerinden dolayır onları yıldırım çarpmıştı. Yani işledikleri zulüm yüzünden onları yıldırım çarpmıştı. Böylece onların bir kısmı helak olmuş, geri kalanları ise, kendilerine Musa (aleyhisselâm) vasıtasıyla bunca açık âyetler ve deliller geldikten sonra bile, yine buzağıya tapınışlardı. Musa (aleyhisselâm) Tür dağına giderken onların başına kardeşi Harun (aleyhisselâm)'u bırakmıştı. Onlar Harun'u dinlemeyerek altından bir buzağı yapmışlar ve ona tapınışlardı. Buna rağmen **Allahü teâlâ**, onları affetmiş ve toptan helak etmemiştir. Yaptıkları bunca hatalarını bağışlamıştır.

Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm)'ya apaçık hüccetler, deliller vermiştir. Değneğinin ejderha olması, elinin nurlanması, denizin ikiye ayrılıp, kavminin ordan geçmesi ve Firavun'un adamlarıyla birlikte boğulması bunlardandır. Bütün bunlar Musa (aleyhisselâm)'nın **peygamber**liğini isbat, Yahudilerin de imana gelmelerini sağlamak içindir. Buna rağ' men Yahudiler, Musa ile mücadele etmişler ve ona düşmanlık beslemişlerdir.

154

«Söz vermelerine karşılık Tür Dağı'nı üzerlerine kaldırdık. Ve onlara: "Şehrin kapısından secde ederek girin" dedik. (Sonra) "Cumartesileri aşın gitmeyin" dedik. Onlardan sağlam bir söz aldık.»

İsrailoğullarının Hazret-i Musa ile yapmış oldukları ahid ve mîsaklarmı bozmamaları ve onun şeriatına tâbi olmaları için Yüce Allah kudretinin eseri olarak Tûr Dağı'nı onların üzerine kaldırmış ve bir müddet onu muallâkta bırakmıştır. **Allahü teâlâ** onlar için şöyle buyuruyor: «Söz vermelerine karşılık Tûr Dağı'nı üzerlerine kaldırdık. Ve "Onlara şehrin kapısından secde ederek girin" dedik. Sonra "Cumartesileri aşırı gitmeyin" dedik. Onlardan sağlam bir söz aldık.» Yahudilerin cumartesi günü balık avlamaları ve ticaret yapmaları yasaktı. Bu hususta da onlardan teminat alınmıştı. Onlar Allah'ın yasaklarına uyacaklarına dair teminat vermişlerdir. Buna rağmen ahidlerini bozmuşlar, Allah'ın ahkâmını çiğnemişlerdir. Ahidlerini bozdukları için de, Allah'ın azabına uğramışlardır.

155

«Onların sözleşmelerini bozmaları, Allah'ın âyetlerini inkâr ederek kâfir olmaları, **peygamber**leri haksız yere öldürmeleri ve "Kalblerimiz perdelidir" demeleri yüzünden, evet Allah onların kalbleri üzerine, küfürleri yüzünden, mühür basmıştır. Artık onlar, birazı müstesna olmak üzere, iman etmezler.»

İsrailoğullarının sözleşmelerini bozmaları, Allah'ın âyetlerini inkâr ederek kâfir olmaları ve haksız yere **peygamber**leri öldürmelerinden dolayı, Allah onların kalbleri üzerine mühür basarak, rahmetinden kovmuş ve onları zelil kılmıştır. Onlar, kendilerini hakka davet eden **peygamber**lere «Kalblerimiz perdelenmiştir, bu bakımdan sizin sözlerinizi anlayamıyoruz» demişlerdir. Halbuki **Allahü teâlâ** küfürleri sebebiyle onların kalbleri üzerine mühür vurmuştur. Allah'ın vurmuş olduğu mührü, Allah'tan başka kimse açamaz. Bu bakımdan onların birçoğuna iman nasip olmamıştır. Günümüzde de böyleleri çoktur. Allah'ın âyetlerini gördükleri halde, onu görmemezlikten gelmişler ve iman nurundan nasiplerini alamamışlardır.

156

«Bir de onların inkâr ile kâfir olmaları, Meryem'in aleyhinde büyük iftira atıp söylemeleri.»

Onlar Meryem'e büyük bir iftira edip, İsa'yı da inkâr ettiklerinden dolayı Allah onları rahmetinden kovmuştur. Halbuki Hazret-i Meryem âbid ve zâhid biri idi. **Allahü teâlâ**, onu seçkin kılıp, kudretini izhar için babasız olarak ondan İsa'yı vücuda getirmiştir. Yahudiler babasız olarak İsa (aleyhisselâm)'nın dünyaya geldiğini görünce Meryem'e iftira etmişlerdir. Beyt-i Mukaddes'in bekçisi olan Meryem'in amcasının oğlu Yusuf ibn Mâten'le zina yaptığını söylemişlerdir. Halbuki Hazret-i Meryem'e bir erkek eli bile değmemiştir. Şayet onlar Allah'ın kudretine inanmış olsalardı elbette Meryem'e iftira etmezlerdi. Çünkü onlar Allah'ın kudretine inanmamışlardır. Bununla ilgili geniş bilgi inşâallah Meryem Sûresinde gelecektir.

157

«Ve Allah elçisi Meryem Oğlu İsa Mesih'i öldürdük demeleri. Oysa onu öldürmediler ve asmadılar. Ancak onlara öyle göründü. Esasen İsa'nın katli hakkında kendileri de ihtilâfa düştüler. Kat'î bir şek ve şüphe içindedirler. Bu hususta bilgileri ancak zanna dayanmaktan ibarettir. Onu gerçekten öldürememişlerdir.»

Allahü teâlâ'nın Yahudileri zelil ederek, rahmetinden kovmasının sebebi, onların «Biz Meryem oğlu Mesih İsa'yı öldürdük, astık» demelerinden dolayıdır. Onlar, Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini inkâr ederek kâfir oldular. Halbuki onlar İsa (aleyhisselâm)'yi öldüremediler. Fakat İsa'ya benzeyen kendi adamlarından birini öldürdüler ve astılar.

İsa (aleyhisselâm), Allah'ın **peygamber**i olduğunu söyleyince Yahûdiler bunu hazmedemezler, bazı **peygamber**leri öldürdükleri gibi, İsa'yı da öldürmek isterler. İsa (aleyhisselâm)'yi yakalamak için tuzak hazırlarlar. Hazret-i İsa, onların kendi aleyhine tuzak hazırladıklarını ve yakaladıkları yerde kendisini öldüreceklerini öğrenir. Onlardan kaçar ve bir eve sığınır. Yahudiler reisleriyle birlikte gelip evi kuşatırlar, akıllarınca İsa'yı yakalayıp öldürecekler. Reisleri İsa'yı yakalamak için Yahûdâ adında birisini eve gönderir. O anda **Allahü teâlâ**'nın emriyle Cebrail gelir İsa'yı göğe kaldırır. Eve giren Yahûdâ İsa'yı arar bulamaz, evden dışarı çıkar. O anda Yüce Allah onun yüzünü İsa (aleyhisselâm)a benzetir. Dışarda bekleyenler onu İsa zannederek yakalarlar ve öldürürler. Onlar İsa'ya o kadar kin beslemişler ki, İsa'ya benzeyen Yahûdâ'yı öldürmekle de bırakmamışlar, çarmıha asmışlar. Yahûdâ'yı öldürdükten sonra da ihtilâfa düşerler. Birbirlerine «Eğer bu öldürdüğümüz İsa ise Yahûdâ nerededir, şayet öldürdüğümüz Yahûdâ ise, İsa nerededir?» derler. Öldürülenin hangisi olduğuna bir türlü karar veremezler. **Allahü teâlâ** Yahûdâ'nın yüzünü Hazret-i İsa'ya benzetmiştir. Ancak diğer azalarında bir değişiklik olmamıştır. Yahûdâ'nın yüzünü görenler, onun İsa olduğunu zannederler, bedenini görenler ise Yahûdâ olduğunu söylerlerdi. Neticede onların bir kısmı öldürülenin İsa olduğuna, bir kısmı ise, Yahûdâ olduğuna inanırlar. Hakikat apaçık ortada iken onların bu kuru iddiaları hâlâ sürer gider. Yüce Allah onların bu yalanlarını reddetmek için şöyle buyuruyor: «Oysa onu öldürmediler ve asmadılar. Ancak onlara öyle göründü. Esasen

İsa'nın katli hakkında kendileri de ihtilâfa düştüler. Ve kat'î bir şek ve şüphe içindedirler. Bu hususta bilgileri ancak zanna dayanmaktan ibarettir. Onu gerçekten öldürmemişlerdir. Bilâkis Allah onu kendi katına yükseltmiştir.»

Yahudiler İsa (aleyhisselâm)'yı öldürememişlerdir. Fakat onu zannederek kendi adamlarını öldürmüşlerdir. Daha o zaman bile İsa'yı öldüremediklerini anlamışlardır. Hıristiyanlardan bir çok zavallı hâlâ İsa'nın öldürülüp çarmıha gerildiğine inanmaktadırlar.

Bazı tefsirciler de şöyle demişlerdir: «Yahudiler İsa'nın öldürülmesinde şüpheye düşmüşlerdir. Kimi öldürülenin İsa olduğunu, kimi de Yahûdâ olduğunu söylemişlerdir.»

158

«Bilâkis Allah onu kendi katına yükseltmiştir. Allah, mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

Allahü teâlâ İsa (aleyhisselâm)'yı, kendisinden başkasının hükmünün cari olmadığı bir makama iletmiştir. Ancak hüküm ve hikmet sahibi O'dur. Yüce Allah, semi'dir, her şeyi işiticidir. İsa'yı düşmanlarının katlinden kurtarmıştır. O, hakimdir, kadir gecesi, bir rivayete göre aşure gecesi İsa (aleyhisselâm)'yi kendi katına yükseltmiştir.

159

«Kitap ehlinden hiç kimse yoktur ki, ölümünden önce İsa'ya inanmış olmasın. İsa ise kıyamet günü (küfürlerinden dolayı) aleyhlerine şahid olacaktır.»

Yahudilerden ve Hıristiyanlardan hiç kimse yoktur ki, ölümünden önce İsa'ya inanmış olmasın. Ölümleri anında İsa'ya iman getirirler. Şöyle ki: Yahudi veya Hıristiyan can çekiştirirken onlara âhiretin halleri ve gidecekleri yer gösterilir ve o anda görevli melek gelir Yahûdiye «Ey Allah'ın düşmanı, Allah'ın Resulü İsa sana gelip, Allah'ın emirlerini bildirdi. Sen, onları kabul etmedin ve İsa'yı inkâr ettin» der. Eğer can çekiştiren Hıristiyan ise, görevli melek ona «Ey Allah'ın düşmanı, Allah'ın **peygamber**i Hazret-i İsa sana Allah'in emirlerini bildirdi ve kendisinin de, Allah'ın kulu ve **peygamber**i

olduğunu söyledi. Sen Allah'ın emirlerini hiçe saydın, İsa'yı da Allah'ın oğlu kabul ettin. Halbuki Allah'ın oğlu olmadığını çok iyi biliyordun. Yüce Allah, aileden, evlâttan, yardımcıdan ber'idir. Allah'ın onlara asla ihtiyacı yoktur» der. İşte o zaman Yahudi de, Hıristiyan da imana gelir. Çünkü onlara can çekiştirirken âhiretin azabı gösterilmiştir. Can çekiştirilirken getirilen iman, ye'is hâlindeki imandır, böyle bir imanın sahibine asla faydası olmaz. Yüce Allah ye'is hâlindeki imanı asla kabul etmez. Can çekiştirilirken yapılan tevbe de geçerli değildir.

İsa (aleyhisselâm) kıyamet günü onların aleyhine şahitlik yapacaktır ve şöyle diyecektir: «Ben Allah'ın kulu ve Resulüyüm. Size Allah'ın kulu ve Resulü olduğumu bildirdim. Allah'ın emir ve yasaklarını size tebliğ ettim. Siz, beni ve Allah'ın âyetlerini yalanladınız, iman etmediniz. «Onlar o zaman ne kadar yanlış yolda olduklarını anlayacaklar ama, iş işten geçmiş olacaktır.

Bazı tefsirciler de şöyle demişlerdir: «Hazret-i İsa, gökten inince bütün Yahudiler ve Hıristiyanlar ona iman edeceklerdir. İsa (aleyhisselâm)'ya yeryüzünde iman etmeyen kimse kalmayacaktır. Deccal çıkınca İsa (aleyhisselâm) Şam'daki beyaz minareye iner, deccalı öldürür, kiliseleri yıkar, haçları kırar. Kırk yıl yeryüzünde hüküm sürer ve insanları irşad eder. Kırk yıl sonra ölür, cenaze namazı mü'minler tarafından kılınır. O ana kadar imana gelmeyenler, o zaman tevbe edip, iman etseler bile, o imanlarının hiçbir anlamı yoktur.»

160

«Yahudilerin zulümleri ve bir çok kimseleri Allah yolundan çevirmeleri.»

161

«Kendilerine yasaklanan faizi almaları ve haksız yere insanların mallarını yemeleri yüzünden evvelce kendilerine helâl kılınmış temiz şeyleri onlara haram kıldık. Onların küfür içinde olanlarına elem verici bir azap hazırladık.»

Yahudilerin küfürleri, şirkleri ve birçok kimseleri Allah yolundan çevirmeleri sebebiyle, kendilerine helâl olan şeylerin bir

kısmını Yüce Allah haram kılmıştır. Bu; onlara verilen dünyevi bir cezadır. Bu cezanın sebebi küfürleri ve şirkleri olmakla beraber, insanları Allah yolundan alıkoymaları, faiz ve rüşvet yemeleri, bir de insanların mallarını haksız yere ellerinden almalarıdır. İşte onlar için **Allahü teâlâ** elîm bir azap hazırlamıştır. Onlar kendi kendilerine hüküm çıkararak Allah'ın haram kıldığı şeyleri helâl, helâl kıldığı şeyleri de haram saymışlardır. Bununla da kalmayarak insanlardan birçoğunu Allah yolundan çevirmişlerdir. Bunun için de ebedi bir azaba müstehak olmuşlardır.

162

«Fakat onlardan ilimde derinleşmiş olanlara, sana indirilen kitaba ve senden önce indirilen kitaba iman eden mü'minlere, namaz kılanlara, zekât verenlere, Allah'a ve âhiret gününe inananlara elbette büyük mükâfat vereceğiz.»

Ehl-i kitaptan olan gerçek ilim sahiplerine, onlar Tevrat'tan ve incil'den **peygamber**imizin sıfatlarını ve özelliklerini okumuşlar, **Hazret-i Muhammed peygamber** olarak gönderilince derhal iman etmişlerdir, işte gerçek ilim sahipleri bunlardır. Yâ Muhammed, sana indirilen ve senden önce indirilen kitaplara iman edenlere, dosdoğru namaz kılanlara, farz olan zekâtı verenlere, Allah'a ve âhiret gününe iman edenlere **Allahü teâlâ** çok büyük mükâfatlar verecektir. Îman edip, salih amel işleyenler mutlaka mükâfatlarını çok fazlasıyla göreceklerdir. İman etmeyenler ise ebedî olarak cezaya çarptırılacaklardır.

163

«Nuh'a, ondan sonra gelen **peygamber**lere vahyettîğimiz ve İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına, İsa'ya, Eyyûb'a, Yunus'a, Harun'a, Süleyman'a vahyettiğimiz ve Davud'a da Zebur'u verdiğimiz gibi, şüphesiz sana da vahyettik.»

Yâ Muhammed, biz sana Cebrail vasıtasıyla islâm'ın hükümlerini bildirdik ve Kur'an-ı Kerim'i inzal ettik. İnsanları Allah'ın dinine davet etsinler diye Nuh'a ve ondan sonra gelen **peygamber**lere de vahyettik. Bütün **peygamber**lerin görevi insanları Allah'ın dinine davet etmektir. **Peygamber**lerin zaman

zaman gönderiliş gayesi de bizatihi budur, ibrahim'i, İsmail'i, İshak'ı da peygamber olarak gönderdik. İshak'ın oğlu Yakub'a ve torunlarına da vahyettik ki, insanları Allah'ın birliğine davet etsinler, İsa'ya, Eyyub'a, Yunus'a, Harun'a, Süleyman'a vahyettik, Davud'a da Zebur'u verdik ve onu yeryüzünde halife kıldık. Peygamberler Allahü teâlâ'nın seçkin kullarıdır. Yüce Allah onları insanların hidayeti için göndermiştir.

164

«Öyle peygamberler gönderdik ki, kıssalarını hakikat önceden sana bildirdik. Öyle peygamberler de gönderdik ki, sana onların kıssalarını haber vermedik. Allah Musa'ya da hitab ile konuştu.»

Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm) ile konuşmuştur. Ancak Allahü teâlâ'nın konuşması harflerle ve kelimelerle vuku' bulmamıştır. Bu konuşma Allah'ın şanına lâyık bir konuşmadır. Ve nasıl vuku' bulduğunu kimse bilemez, konuşmanın mahiyetine dair Kur'an-ı Kerim'de bize herhangi bir bilgi verilmemiştir. Kur'an-ı Kerim'de sadece «Allah Musa'ya da hitap ile konuştu» buyurulmaktadır. Bu konuşmanın nasıl cereyan, ettiğini ancak Allah bilir. O'ndan başka kimse bilemez.

Allah tarafından gönderilen peygamberlerin sayısı kesin olarak bilinmemektedir. Peygamberlerin sayısını ancak Allah bilir. Bir hadîs-i şerife göre nebilerin sayısı yüz yirmi dört bindir. Bunlardan üç yüz otuzuna risalet verilmiştir. Diğer bir rivayete göre ise, nebilerin sayısı iki yüz yirmi dört bindir. Kur'an-ı Kerim'de yirmi beş peygamberin ismi geçmektedir. Mü'minlerin görevi Allah tarafından gönderilen peygamberlerin hepsine iman etmek, sayıları hakkında fikir yürütmemektir.

165

«Peygamberleri müjdeciler ve azap habercileri olarak (gönderdik). Tâ ki peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

Yukarda da belirtildiği gibi, Allahü teâlâ bütün peygamberleri insanlığın hidayeti için göndermiştir. Peygamberler aynı zamanda

Yüce Allah'ın müjdecileridir. Îman edip, itaat edenlere Yüce Mevlâ'nın vereceği nimetleri müjdelerler. İman etmeyenlere ise Allah'ın azabını haber verirler. Tâ ki kıyamet günü insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Yani insanlar «Biz senin âhiretteki nimetlerini ve azabını duymadık, bize bunları kimse haber vermedi» demesinler diye **Allahü teâlâ peygamber**lerini bir müjdeci ve bir korkutucu olarak göndermiştir. Yüce Allah eğer kullarını **peygamber**ler göndermeden ve hak ile bâtılı, iman ile küfrü, haram ile helâli, cennet ile cehennemi, mükâfat ile mücazatı bildirmeden, cezalandırmış olsaydı bu bir zulüm olurdu. Halbuki **Allahü teâlâ** kullarına asla zulüm yapmaz. Onlara önce **peygamber**leri vasıtasıyla gerçekleri bildirmiştir. Tâ ki dileyen iman etmek suretiyle Allah'ın nimetlerine mazhar olsun, dileyen de inkâr edip azabına müstehak olsun. Bütün bunlardan sonra Allah'ın kullarından hiçbiri kıyamet günü özür beyan ederek «Biz bunları bilmiyorduk» diyemeyeceklerdir. Çünkü Yüce Allah her devirde insanlara yol gösterecek **peygamber**ler göndermiş, hiçbir kavmi **peygamber**siz bırakmamıştır.

Allahü teâlâ mutlak galiptir, inkâr edenlerden, âsilerden intikamını alacaktır. Îman edip, itaat edenlere ise mükâfatlarını verecektir. O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.

166

«Bununla beraber Allah sana indirdiği ile şahidlik eder ki O, bunu kendi ilmiyle indirmiştir. Melekler de şahitlik ederler. Hakiki şahit olarak Allah yeter.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebini **İbn Abbas** şöyle nakletmiştir: Mekke'nin ileri gelenlerinden bir grup **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelirler ve şöyle derler: «Yâ Muhammed, senin sıfatlarını ve özelliklerini Yahudi bilginlerine sorduk. Onlar da Tevrat'ta senden hiç bahsedilmediğini söylediler. Senin hak **peygamber** olduğuna dair bize birini getir. Getirmiş olduğun senin **peygamber** olduğuna şahitlik etsin. Biz de senin hak **peygamber** olduğunu ondan duyalım ve sana iman edelim.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek buyurmuştur ki: «Bununla beraber Allah sana indirdiği ile şahitlik

eder ki O, bunu kendi ilmiyle indirmiştir. Melekler de şahitlik ederler. Hakiki şahit olarak Allah yeter.» Yahudiler, **Peygamber**imizin **peygamber** olduğuna şahitlik etmesinler. Bunun ne önemi var? Zira bütün mevcudat O'nun son **peygamber** olduğuna şahittir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Melekler de şahitlik ederler. Hakiki şahit olarak Allah yeter.» Allah, kulu Muhammed'in **peygamber** olduğuna şahittir. O'ndan daha üstün şahit kim olabilir? O gafiller ve beyinsizler bunu hâlâ inkâr mı edecekler? Kur'an-ı Kerîm'in Allah'ın kelâmı olduğuna hâlâ inanmayacaklar mı? Kur'an, **Hazret-i Muhammed**'in **peygamber** olduğuna delil değil midir? Aklı olanların O'nun son **peygamber** olduğuna inanmaması mümkün müdür?

167

«Küfredip, insanları Allah yolundan alıkoyanlar, şüphesiz derin bir sapıklığa düşmüşlerdir.»

Onlar **Allahü teâlâ**'nın vahdaniyetini inkâr ederek küfre girdiler. Bununla kalmayarak İslâm dinine girmek isteyenlere mani oldular. Böylece onlar Allah'ın rahmetinden uzaklaşarak derin bir sapıklığa düştüler. Kendileri sapıklığa düştükleri gibi, başkalarını da sapıklığa düşürdüler.

168

«Hakikat, o inkâr edip kâfir olanlar ve zulmedenler yok mu? Allah onları asla yarlığayacak değildir.»

169

«Onları cehennemin yolundan başka bir yola da iletecek değildir. Onlar orada ebedî kalıcıdırlar. Bu ise Allah'a göre pek kolaydır.»

Hakikat, onlar **Allahü teâlâ**'nın birliğini inkâr edip kâfir oldular ve **Hazret-i Muhammed**'in Tevrat'taki ve İncil'deki sıfatlarını insanlardan gizleyerek, ona zulmettiler. Allah'ın birliğini ve **Hazret-i Muhammed**'in **peygamber**liğini inkâr edip, ona zulmedenleri **Allahü teâlâ** asla yarlığayacak değildir. Onlar,

inkârlarından vazgeçip, iman etmedikçe Yüce Allah onları hidayete erdirecek de değildir. Onları cehennemin yolundan başka bir yola da iletecek değildir. Bu, onların küfürlerinin cezasıdır. Çünkü onlar imanı bırakıp, küfrü tercih etmişlerdir. Küfrü tercih edenlerin cezası ise ebedi olarak cehennemde kalmaktır.

Bazı tefsirciler de bu konuda şöyle demişlerdir: «Kıyamet günü mü'minlere nurlu bir yol gösterilir ve o yoldan mü'minler cennete giderler. Kâfirlere de cehennemin yolu gösterilir. Onlar da o yoldan cehenneme giderler.. Kâfirler cehennemden ebediyyen çıkamayacaktır.» Yüce Allah onlardan mutlaka intikamını alacaktır.

170

«Ey insanlar, hiç şüphesiz, Rabbinizden size hak bir **peygamber** gelmiştir. O halde kendi hayrınıza olarak iman edin. Eğer inkâr edip kâfir olursanız göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Allah hakkıyla bilicidir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

Ey insanlar, hiç şüphesiz içinizden Rabbiniz size hak bir **peygamber** göndermiştir. O, sizi hak yola davet etmek ve Rabbinizin çeşitli nimetlerini bildirmek için gelmiştir. Siz, kendi hayrınıza olarak Allah'ın birliğine, **peygamber**ine ve kitaplarına iman edin. İman etmeniz, küfretmenizden ve puta tapmanızdan çok daha hayırlıdır. Zira puta tapmanız, sizi Allah'ın azabından asla kurtarmaz ve size hiç bir hayrı da dokunmaz. Bilâkis sizi imandan uzaklaştırır, kâfir yapar. Şayet **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i yalanlayıp, Allah'ın âyetlerini inkâr ederek kâfir olursanız, bilin ki göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. Hepsinin sahibi, mâliki, mürebbisi, yaratıcısı Allah'tır. Yüce Allah'ın kullarına zerre kadar ihtiyacı yoktur. Sizin imanınıza ve ibadetinize de muhtaç değildir. Îman ederseniz mükâfatını, küfrederseniz mutlaka cezasını görürsünüz. Çünkü siz O'nun kulusunuz ve her an O'na muhtaçsınız, O, size asla muhtaç değildir. O'ndan başka size yardım edecek, sizi koruyacak, muhafaza edecek, rızıklandıracak kimse yoktur. İnkâr edenler kendilerine yazık etmiş olurlar.

Yüce Allah, alimdir, sizin imanınızı ve küfrünüzü bilir. Ona göre mükâfat ve mücazat verir. Hakimdir, kıyamet günü özür beyan

etmemeniz için **peygamber**i vasıtasıyla size her şeyi bildirmiştir. Ona göre hükmeder, kimseye haksızlık yapmaz. Herkes yaptığının karşılığını görür.

171

«Ey ehli kitap, dininiz hususunda haddi aşmayın. Allah'a karşı hak olandan başkasını söylemeyin. Meryem oğlu Mesih İsa yalnız Allah'ın **peygamber**i ve kelimesidir ki, onu Meryem'e bırakmıştır. O, Allah tarafından bir ruhtur. Artık Allah'a ve **peygamber**lerine inanan da "Allah üçtür" demeyin. Kendiniz için hayırlı olmak üzere Allah, ancak bir tek tanrıdır. O, her hangi bir çocuğu bulunmaktan münezzehtir. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi O'nundur. Hakiki vekil olarak da Allah yeter.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Nasranîlerden Mari Yakubiyye adıyla anılan bir kavim vardı. Onlar, İsa (aleyhisselâm)'nın Allah olduğunu söylerlerdi. Yine Hıristiyanlardan Nastûriyye diye bilmen bir kavim vardı, onlar da İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu söylerlerdi. Bunlardan başka Melâikiyye diye bilinen bir kavim daha vardı ki, onlar da, Allah «Üçün üçüncüsüdür» derlerdi. Onlara göre Meryem de, İsa da Allah'tır. Onlar böyle söylemekle **Allahü teâlâ**'ya iftira etmişlerdir. Yüce Allah o zalimlerin sözlerini reddetmek için âyet-i celîlesini inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ey kitap ehli, dininiz hususunda haddi aşmayın. Allah'a karşı hak olandan başkasını söylemeyin. Meryem oğlu Mesih İsa yalnız Allah'ın **peygamber**i ve kelimesidir ki, onu Meryem'e bırakmıştır. O, Allah tarafından bir ruhtur. Artık Allah'a ve **peygamber**lerine inanın da «Allah üçtür» demeyin.» Yani kendinize zulmedip, dininiz hususunda haddi aşıp, boyunuzdan büyük söz söylemeyin. **Allahü teâlâ**'nın şanına lâyık olmayan şeylerle O'na iftira etmeyin. Zira O'nun şeriki, benzeri, ortağı yoktur. Sizin «Tanrı» dediğiniz Mesih, Meryem'in oğlu İsa'dır. O, Allah'ın elçisi ve kuludur. Allah, onu ruh olarak Cebrail vasıtasıyla Meryem'e ilka etmiştir. Yani Cebrail o ruhu Meryem'in yakasından üfürmüş, bu üfürmeden Meryem hamile kalmıştır. Bu Allah'ın kudretinin eseridir. Yüce Allah, ona «Ol» dedi, o da oluverdi. Allah bir şeyin olmasını

diledi mi ona sadece «Ol!» der. O da, o anda olur. İsa (aleyhisselâm)'nın dünyaya gelmesi de böyledir.

Meryem de Allah'ın kuludur. Siz Allah'ın birliğine ve **peygamber**ine iman edin. **Peygamber**lerin Allah tarafından size getirdiklerini tasdik edin. «Bizim ilâhımız üçtür» demeyin. Küfrü terk edip, imana dönmeniz sizin için çok daha hayırlıdır. Bilin ki, **Allahü teâlâ**, birdir, yücedir ve sizin ortak koşmuş olduğunuz şeylerden münezzehtir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır ve hepsini yaratan O'dur. O'ndan başka yaratıcı olmadığı gibi, hakiki vekil de yoktur.

172

«Ne Mesih, ne en yakın melekler Allah'ın kulu olmaktan asla çekinmez. Kim O'na kulluktan çekinir ve kibirlenmek isterse, onların hepsini huzurunda toplayacaktır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Necran kabilesinden bir cemaat **Peygamber**imize gelerek İsa (aleyhisselâm) hakkında ileri - geri konuşurlar, münakaşa ederler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onlara «İsa'nın Allah'ın kulu ve Resulü olduğunu, insanları davet için gönderildiğini» söyler. Onlar bunu kabul etmeyerek şöyle derler: «Yâ Muhammed, İsa kimsenin kulluğunu kabul etmez ve kimseye de kulluk etmez. Ona başkasının kulu demek yakışmaz.» Onların bu çirkin sözlerini reddetmek için Yüce Allah yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ne Mesih, ne en yakın melekler Allah'ın kulu olmaktan asla çekinmez. Kim O'na kulluktan çekinir ve kibirlenmek isterse, onların hepsini huzurunda toplayacaktır.» O beyinsizlerin dediği gibi, hiçbir zaman Hazret-i İsa «Ben ilâhım veya Allah'ın oğluyum» dememiştir. Her zaman Allah'ın kulu ve Resulü olduğunu söylemiştir.

Âl-i İmran Sûresinde de belirtildiği gibi, ölüleri diriltirken Rabbine müracaat etmiş ve Allah'ın yardımıyla onları diriltmiştir. Yani Allah'ın izniyle ölüleri diriltmiştir. Melekler de Allah'ın kulları olduğu için, O'nun emriyle arşı taşırlar. Diğerleri de arşı tavaf ederler. Onlar ancak kendilerine emredileni yaparlar. **Allahü teâlâ**'nın yarattıkları hiçbir zaman, kendisine kul olmaktan arlanmazlar. Çünkü hepsi Allah'ın kuludur ve O'na muhtaçtırlar.

O'na muhtaç olmayan yerde ve göklerde hiçbir varlık yoktur. Kim Allah'a kulluktan çekinir ve kibirlenirse, bilsin ki onların hepsini huzurunda toplayacaktır. İşte o zaman mutlak hâkimin kim olduğunu anlayacaklardır. Yüce Allah «Bu mülk kimindir?» diye soracak, kendisinden başka cevap veren olmayacaktır. O gün Allah'tan başka kim cevap verebilir ki?

173

«İman edip, hayırlı amel işleyenlere gelince onlara mükâfatlarını ödeyecek ve bol nimetinden ziyadesini de ihsan edecektir. Kulluk etmekten çekinenleri ve büyüklük taslayanları elem verici bir azaba uğratacaktır. Onlar kendilerine Allah'tan başka bir dost ve yardımcı bulamayacaklar.»

Allahü teâlâ kendisine iman eden ve salih amel işleyen kimselere dünyevî ve uhrevî mükâfatlar verecektir. Onlar dünyada da, âhirette de huzur ve saadete kavuşacaklardır. Yüce Allah onlara âhirette sayısız nimetler ve mükâfatlar verecektir. Bütün bunlar, onların imanlarının ve amellerinin karşılığıdır. Allah'a kulluk etmekten çekinenler ve büyüklük taslayanlar ise elem verici bir azaba uğratılacaklardır. Onlar, kendilerine Allah'tan başka bir dost ve bir yardımcı da bulamayacaklardır. Bütün bunlar da onların küfürlerinin karşılığıdır. Küfredenler cezasını, iman edenler de mükâfatını göreceklerdir. İman, kulları Allah'a yaklaştırır ve O'nun nimetlerini celbeder. İnkâr ise Allah'tan uzaklaştırır ve Allah'ın azabına müstehak eder. Yani inkarcılar Allah'ın azabına lâyık olurlar. İnsanları Allah'ın azabından ancak iman ve amel-i salih kurtarır.

174

«Ey insanlar, Rabbinizden size açık bir delil geldi. Size acık bir nur, Kur'an gönderdik.»

Ey insanlar, Rabbinizden size bir hüccet, bir delil geldi. O hüccet ki, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) 'dir. Onun vasıtasıyla amel etmeniz için size açık bir nur göndermiştir. Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem), size delil olup, Kur'an ile amel etme yoluna sizi davet eder. Helâl ve haramı, iyi -kötüyü, hayrı, şerri, hakkı - batılı, imanı - küfrü size bildirir. O'na tâbi olanlar

dünyevi ve uhrevî saadete ererler. Kur'an nuru ile küfür bataklığından kurtulurlar, iman nuru ile nurlanırlar. Kur'an'ın yolundan gidenler ve hayatlarını Kur'an'a göre tanzim edenler dünyada huzur, saadet bulurlar, âhirette de selâmete ererler. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e tâbi olmayıp Kur'an nurundan istifade edemeyenler, dünyada da, âhirette de helak olup, perişan olurlar. Îman edenler için, Kur'an bir nurdur, hidayettir, saadettir, huzurdur, selâmettir, kurtuluş kaynağıdır. Hakka götüren yoldur. Îman etmeyenler için ise, zulümdür, huzursuzluktur, felâkettir. Çünkü Kur'an, insanı hidayete götürür, selâmete çıkarır, huzura ulaştırır, kurtuluşa iletir, hakka kavuşturur, cenneti kazandırır, cehennemden uzaklaştırır, insanları sevdirir, aile düzenini sağlar, ilme teşvik eder, cehaleti yok eder, adaleti kurar, haksızlığı önler, çalışmayı emreder, ibadetin yalnız Allah için yapıldığını bildirir ve emreder. Kur'an'ın nurundan istifade edemeyenler ise, bütün bunlardan mahrum olur, alçalır, şeytanın maskarası olur, haktan uzaklaşır, cehenneme yar olur.

İman etmeyenler Allah katında kendilerine yardımcı kimse bulamazlar. Onlar küfürleri yüzünden ebedî olan azaba uğrayacaklardır. İman edenler ve salih amel işleyenler ise, ebedî saadete ve mükâfata ulaşacaklardır. Îman ilâhî nurdur, küfür ise zulümdür.

175

«Allah'a iman edenleri ve O'nun kitabına sarılanları Allah, rahmetine ve bol nimetine kavuşturacak ve onları kendisine götüren doğru yola eriştirecektir.»

Allah'ın birliğine, kitaplarına iman edip, güzel güzel ameller işleyenleri, Allah rahmetine ve bol nimetlerine kavuşturacaktır. Onları kendisine götüren doğru yola eriştirecektir. Îman edenleri dünyada hidayete ulaştırmakla, âhirette de kendileri için hazırlamış olduğu cennetine koymakla mükâfatlandıracaktır. Îman edip, anıel-i salih işleyenler Allah'ın dostluğunu kazanmışlardır. Îman etmeyenler ise Allah'ın düşmanıdırlar. Allah'ın düşmanları, O'nun rahmetinden ve nimetlerinden asla istifade edemezler. Onlar için ebedi bir azap vardır.

176

«Senden fetva isterler, de ki: "Size ikinci dereceden mirasçılar hakkında fetvayı Allah veriyor. Çocuğu olmayıp bir kız kardeşi bulunan kimse ölürse, bıraktığının yarısı kız kardeşe kalır. Fakat kız kardeşinin çocuğu yoksa, kendisi ona tamamen vâris olur. Eğer kız kardeş kalmışsa, bıraktığının üçte ikisi onlaradır. Erkek, kadın, karışık kardeşlerse, erkeğe, iki dişinin hissesi kadar pay vardır. Doğru yoldan saparsınız diye Allah size açıklıyor." Allah her şeyi hakkıyla bilendir.»

Bu âyet-i celîle Cabir İbni Abdullah hakkında nazil olmuştur: Cabir **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Yâ Resûlallah benim bir kız kardeşim var, onun mirasından bana ne kadar düşer» diye sorar. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek kardeşler arasındaki mirası, diğer bir ifade ile kelâle hakkındaki mirası beyan etmiş ve şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, senden fetva isterler, de ki: Size ikinci dereceden mirasçılar hakkında fetvayı Allah veriyor.» Çocuğu olmayıp bir kız kardeşi bulunan kimse ölürse, bıraktığının yarısı kız kardeşe kalır. Fakat kız kardeşinin çocuğu yoksa, kendisi ona tamamen vâris olur. Eğer kizkardeş kalmışsa, bıraktığının üçte ikisi onlarındır. Erkek, kadın, karışık kardeşlerse, erkeğe, iki dişinin hissesi kadar pay vardır. Doğru yoldan saparsınız diye Allah size açıklıyor. «Allah her şeyi hakkıyla bilendir.»

Ayette geçen «kelâle», anası-babası ve evlâtları olmayıp, mirasına yakın akrabalarının vâris olduğu kimselerdir. Anası - babası ve çocukları olmayan birisi ölürse, onun mirasının yarısı kız kardeşine düşer. Yani hayatta sadece bir kız kardeşi varsa terekesinin yarısı ona düşer. Diğer yarısı da başka akrabaları varsa onlara düşer. Başka yakın akrabaları yoksa o da kız kardeşine aittir. İmam-ı A'zam'a göre hüküm böyledir. İmam-ı Şafii'ye göre, mirasın yarısı kız kardeşe düşer, geri kalan yarısı da yakın akrabalar varsa onlara, yoksa Beytü'l-Mâl'e, yani devlet hazinesine kalır. Eğer ölen kız kardeş olursa, ölenin bir erkek kardeşinden başka da mirasçısı yoksa, mirasın tamamını o alır. Yani ölen kızın mirasının tamamını erkek kardeşi alır. Ölen erkeğin iki veya ikiden fazla kız kardeşi

bulunması hâlinde mirasının üçte ikisi onlarındır. Geri kalan biri de yakın akrabalarınındır. Şayet yakın akrabası yoksa o da, kız kardeşlerinindir. Eğer vârisler erkek ve kız kardeş olurlarsa, erkek için iki, kız için bir hisse vardır. Yani erkek, kızın iki katı miras alır. Şöyle ki: Ölenin bir kız ve bir de erkek kardeşi olması hâlinde mirasının üçte ikisi erkek kardeşe, üçte biri de kız kardeşe düşer. Şayet kızlar iki, erkek bir tane olursa mirasın dörtte ikisi erkeğindir, geri kalan iki hisse de kızlarındır.

Allahü teâlâ bu hükümleri doğru yoldan ayrılmamanız ve sapıklığa düşmemeniz için size açıklamıştır. Allah her şeyi hakkıyla bilendir. O, hüküm ve hikmet sahibidir.

MAİDE SURESİ

Mâide Sûresi Kur'an-ı Kerîm'in beşinci süresidir. Hicretten sonra Medine'de nazil olmuştur. Yüz yirmi âyettir. İslâm dinine ait ilâhi hükümlerin Müslümanlara tamamen tebliğ edildiğini bildirmektedir. İçtimaî, iktisadi muamelelere, maddi ve manevî emanetlere dair şer'î mes'eleleri ihtiva eden bu mübarek sûrede helâl ve haram olan hususlar izah edilmektedir.

1

«Ey iman edenler, bağlandığınız ahidleri yerine getirin. Siz ihramh olduğunuz halde avlanmayı helâl saymamak ve size okunacak olanlar hariç kalmak şartıyla davarlar size helâl edildi. Şüphesiz ki Allah ne dilerse onu hükmeder.»

Allahü teâlâ bu sûre-i celîleye «Ey iman edenler!» diye başlamıştır. Yüce Allah bu hitabıyla iman eden kullarını övdüğünü göstermektedir. Allah katında imandan daha üstün ve daha şerefli hiç bir şey yoktur. Bu şerefe ise ancak mü'minler lâyıktır. Bundan dolayı Yüce Allah mü'minlere iman şerefi ile ta'zim edip hitap etmiştir. Bu lâfza «Câmiu'l-kelâm» denir. Câmiu'l-kelâm kelimeleri toplayan bir kelâmdır. Çünkü bu lâfız birçok mânâyı kapsamakta ve iman edilen şeylerin hepsine teşmil edilmektedir. Îman, iman edilmesi gereken şeylerin hepsini tasdik etmektir. İlk önce **Allahü teâlâ**'nın birliğini, **Hazret-i Muhammed**'in ve

bütün **peygamber**lerin **peygamber**liğini, Kur'an'ın ve bütün kitapların Allah'ın kelâmı bulunduğunu, öldükten sonra dirilmenin hak olduğunu, hesap ve azabı, kabir sualini, mizan ve teraziyi, sıratı, beratı - ki, kimisinin beratı sağından, kimisinin solundan, kimisinin de arkasından verilecektir - sevabı, azabı, cenneti ve cehennemi tasdik etmek mü'minler üzerine vaciptir. Bunlardan birini inkâr etmek, hepsini inkâr etmek demektir. Yani birine iman etmeyen diğerlerine de iman etmemiş sayılır.

Yukarda zikredilen hususların hepsi bu kelime içinde cem edildiği için **Allahü teâlâ** mü'minlere (.....) diye hitap etmiştir. Yani mü'min iman ettiği şeylerin gereği ile amel edecektir. Mü'min, iman ettiği şeylerin gereği ile amel edecektir. Mü'min, iman ettiği şeylerin gereği ile amel etmedikçe hakiki mü'min olamaz. Şöyle ki: Ölümün vuku bulacağına iman eden, ölüme her an hazırlıklı olur. Âhireti bırakıp sadece dünya ile meşgul olmaz. Kıyamet günü hesap vermeyi düşünen adam, hesabını veremeyeceği bir malı biriktirmez. Biriktirmiş olduğu malın hesabını vermek için hazırlıklı olur. Dünyada yaptıklarının mutlaka hesabını vereceğini bilir, ona göre hazırlığını yapar. Namazını kılar, orucunu tutar, zekâtını verir, haccını yapar, haramdan kaçınır, Allah'a âsi olmaz, Allah'ın emirlerini yerine getirir, yasaklarından sakınır. Cennet ve cehennemin hak olduğuna inanan kimse, cenneti kazanmak için çalışır, kendisini cehenneme götürecek amellerden sakınır. Günah işlemekten korkar, Allah'ın rızasını kazanmak için çalışır. Kimsenin hakkına tecavüz etmez, namusuna göz koymaz, hakkına razı olur, başkasının gıybetini yapmaz. Cenneti kazanmak için koşar. Diğerlerini de bunlara kıyas et. Hakikî mü'min, Allah'ın emirlerini ve imanın gereğini yerine getirir.

Bunun için Yüce Allah, mü'minlere (.....) diye hitap etmiş, bununla hakikî mü'minleri kast etmiştir.

İbn Mes'ud (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Her edep sahibi, edebini başkalarına öğretmeyi ve öğrettiği ile onların da edeblenmesini sever.» **Allahü teâlâ**'nın da edebi ve edep öğretmesi Kur'anladır. Yüce Allah, Kur'ân-ı Azimüşşân'ında «Ey iman edenler» diye nida eder, çağırır. Gerçek mü'min isen o nidaya, o çağrıya kulak

ver, onu anla, seni mutlaka bir hayra çağırıyor. Çağrıldığın şeyi yap. Yüce Allah, sana «Ey iman edenler» diye ta'zim ediyor, o ta'zime lâyık ol. Seni men ettiği şeylerden sakın.

Allahü teâlâ Mâide Sûresinin başında «Ey iman edenler» diye nida etti. Ardından «Bağlandığınız ahidleri yerine getirin» diye hitap etti. Bu lâfzı da câmiu'l-kelâmdır. Yani ahitle ilgili bütün kelimelerin mânâlarını içinde toplar. Ahitler üçe ayrılır: Birincisi **Allahü teâlâ** ile kulları arasındaki ahittir. Kulların Allah'ın emirlerini yerine getirmesi, yasaklarından sakınması gibi. İkincisi kullar ile Allah arasındaki ahittir. Kulların Allah'a yemin etmesi ve adak adaması gibi. Üçüncüsü ise, kulların kendi aralarındaki ahittir. Alış-veriş yapmak, birbirlerine söz vermek gibi. Bunların hepsine vefa göstermek mü'minlere vaciptir. Ahitleri bozmak, muhalefet etmek dinen yasaktır. Şayet ahitler masiyet ve haram olan şeyler olursa, o zaman onlardan dönmek gerekir. Haram olan ahitlerden dönülmediği takdirde, sahibi günahkâr,ve âsi olur.

Bundan sonra Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Siz ihramlı olduğunuz halde avlanmayı helâl saymamak ve size okunacak olanlar hariç kalmak şartıyla davarlar size helâl edildi.» Hacılar ihramda iken avlanamazlar, çünkü bu ibadetin kendine mahsus bir özelliği vardır. Hacı ihramda iken şefkatli ve merhametli olur. Allah'a teslimiyeti artar. Kalbi yumuşar, hemcinsine ve diğer varlıklara karşı acıma hissi çoğalır. İhramlı kimse, haccın bütün şeraitine uymak zorundadır. Hacının ihrama girdiği andan itibaren, ihramını çıkarana kadar her anı ibadet sayılmaktadır. İbadete mani olan şeyler elbette kendisine yasaklanacaktır. Bu bakımdan hacıların ihramlı iken avlanmaları ve bazı şeyleri yapmaları yasaklanmıştır.

Bundan sonra **Allahü teâlâ** eti yenen «behimeyi» zikretmiştir. Behîme, eti yenen hayvanların hepsine şâmildir. Sığır, deve, koyun, tavşan, yabani keçi ve diğerleri gibi. Eti yenmeyen hayvanlar da ayrıca Mâide Sûresinde zikredilmiştir. Yeri geldikçe izahı yapılacaktır.

Yüce Allah hakimdir, dilediği gibi hükmeder. O'nun hükmünden kimse sual edemez. Kullar yaptıklarından mes'uldür. Fakat **Allahü teâlâ** yaptığından mes'ul değildir. O, kullarının menfaatine olan

şeyleri helâl kılmıştır, onların zararına olan şeyleri de haram kılmıştır. Çünkü yerde ve göktekilerin hepsini kulları için yaratmıştır. Onlardan zararlı olanları haram, faydalı olanları helâl kılmıştır. Helâl ve haramı kitabında bildirmiştir. Dünyevî ve uhrevî huzur ve saadete ulaşmak isteyenler Allah'ın haram kıldığı şeylerden uzak dursunlar.

2

«Ey iman edenler, Allah'ın nişanelerine, haram olan aya, (Kabe'ye) hediye olan kurbanlığa, gerdanlıklar takılan hayvanlara, Rablerinden bol nimet ve rıza talep ederek Beyti Haram'a gelenlere sakın hürmetsizlik etmeyin.»

Ey iman edenler, Allah'a ibadete vesile kılınmış olan menâsik-i haccı terk etmeyin. Yüce Allah hac esnasında ibadet kastıyla yapılan ameliyelerin terk edilmemesini emrediyor. Şöyle ki: Safa ile Merve arasında sa'y etmek. Hac ve umrede bu iki tepe arasında koşmak haccın vaciplerinden, Arafat Dağı'nda vakfeye durmak ise farzlarındandır. Mine'de şeytan taşlamak ise haccın vaciplerindendir. Kurban kesmek, başı tıraş etmek, Beytullah'ı tavaf etmek, Hacerü'l-Esved'i isti'lâm etmek, Hazret-i İbrahim'in makamında namaz kılmak, haccın menâsikindendir. Ey mü'minler, haccın menâsikini yapmaktan asla sakınmayın. Size emredileni yapın.

İslâm'ın ilk zamanlarında Medineli Müslümanlar hac ettikleri vakit Safa ile Merve arasında sa'y etmezlerdi. Mekkeli Müslümanlar da Arafat'ta vakfeye durmazlardı. Yemenliler ise Arafat'tan geri dönerler, şeytan taşlamazlardı. Yüce Allah, hacca giden Müslümanlara, haccın bütün menâsikini yerine getirmelerini emretmiştir. Yine İslâmın bidayetinde haram aylarda savaşmayı da yasaklamıştır. Bu haram aylar, yâ hac ayıdır veya İslâm'dan önce Arapların haram saydıkları Recep, Zi'l-kaade, Zi'l-hicce ve Muharrem aylarıdır. Araplar bu dört ayda asla savaşmazlardı. Onlara göre bu dört ayda savaşmak en büyük günahtı. Bu dört ayın dışında birbirlerinin etlerini yerlerdi âdeta. Birbirleriyle böylesine savaşmalarına rağmen içlerinden Beytullah'ı ziyaret için gidenlere ve orada kesilmek üzere hazırlanmış kurbanlıklara asla dokunmazlardı. Onlar Beytullah'ta kesecek oldukları kurbanlıkları,

diğerlerinden ayırt etmek için boğazına bir gerdanlık veya bir halka takarlardı. Bunu görenler o hayvana dokunmazlardı. Onun Beytullah'ta kurban edileceğini anlarlardı. Beytullah'ı ziyaret etmeye gidenlerin yanlarında kurbanlıkları yoksa, o zaman kendileri boyunlarına bir şey takarlardı ki, onunla Beytullah'a gittikleri belli olsun. O alâmeti taşıyanlara kimse dokunmazdı. Hacdan evlerine dönerken de Beytullah'taki ağaçların birinden bir miktar alırlardı ve Beytullah'tan geldiklerini onunla isbat ederlerdi. O alâmeti taşıyanlara kimse dokunmazdı. **Allahü teâlâ**, Müslümanlara aynı şekilde müşrikleri emniyet içinde tutmalarını emretmiştir, «Müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün» âyeti gelinceye kadar bu emir devam etmiştir. Bu âyet ile yukardaki hüküm kaldırılmıştır. Yani nesh edilmiştir. Bundan sonra Beytullah'ı ziyarete gelen müşriklerin öldürülmesi, esir edilmesi ve mallarının yağma edilmesi mubah kılınmıştır. Yani müşriklerin öldürülmesine, esir edilmesine, mallarının ellerinden alınmasına müsaade edilmiştir. Bu hüküm Şerih İbni Sabia hakkındadır.

Şerih Yemâme'den gelip **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile birkaç söz eder ve çekip gider. Yolda Medineli Müslümanların davar sürüsünü görür ve onları alıp Yemâme'ye götürür. Hac mevsimini bekler, hac mevsimi gelince onları kendi mallarıyla birlikte Mekke'ye getirip satmak ister. Medineli Müslümanlar onun Mekke'ye gelip malları satacağını öğrenirler. Bunun üzerine onun elindeki malları almak için teşebbüse geçerler. **Allahü teâlâ**, âyetiyle onları men eder ve şöyle buyurur: «Rablerinden bol nimet ve rıza talep ederek Beyt-i Haram'a gelenlere sakın hürmetsizlik etmeyin.» Memleketlerinden Harem-i Şerifi ziyaret kastı ile çıkıp gelenlere, hac etmek suretiyle Rablerinin rızasını talep edenlere dokunmayın, mallarını ellerinden almayın ve kendilerine işkence de etmeyin. Onlar iman etmedikçe Rableri asla kendilerinden razı olmaz. Bu âyetin hükmü ve haram aylardaki savaş yasağı yukarda geçen âyetle nesh edilmiştir. Bundan sonra müşriklerle ve kâfirlerle her zaman savaşa müsaade edilmiştir. Artık savaşın haram olduğu ay diye bir hüküm kalmamıştır. İslâmiyet'in başlangıcında haram aylarda savaşa müsaade edilmemesi

Müslümanların azlığındandır. Müslümanlar kuvvet bulduktan sonra bu hüküm kaldırılmıştır.

Yüce Allah âyet-i celilenin devamında iman edenlere şöyle buyuruyor :

«İhramdan çıktığınız zaman avlanabilirsiniz. Sizi Mescidi Haram'dan menettiği için bir kavme olan kininiz, aşırı gitmenize sebep olmasın. İyilikte ve fenalıktan sakınmakta yardımlasın. Günah işlemek ve aşırı gitmekte yardımlaşmayın. Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah, cezası çok çetin olandır.

Ey mü'minler, siz ihramdan çıktığınız zaman avlanabilirsiniz. Artık size avlanmak helâldir. Sizi Hudeybiye yılı Mekke'yi ziyaret etmekten menettikleri için, Mekkeli müşriklere karşı olan kininiz, aşırı gitmenize ve onlara zulmetmenize sebep olmasın. Onların size yaptıklarına karşılık, kin besleyerek onların mallarını ellerinden almayın ve onları öldürmeyin.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 628 yılında ilk olarak sahabesiyle birlikte hac için yola çıkmışlardı. Bunu duyan müşrikler **Peygamber**imizin Mekke'yi ziyaret etmesine ve hac ibadetini yerine getirmesine izin vermemişlerdi. **Peygamber**imiz Hudeybiye denilen yerde konaklamışlardı. Müşrikler, işin ciddiyetini anlayınca **Peygamber**imize bir elçi göndererek sulh teklifinde bulunmuşlardı. **Peygamber**imiz de bu teklifi kabul ederek, onlarla antlaşmıştı. Antlaşmaya göre o yıl Müslümanlar hac etmeyecekler, gelecek yıl haclarını yapacaklardı. Sahabenin bir çoğu buna çok üzülmüş ve müşriklere karşı bir kin beslemişlerdi. Yüce Allah onlara şöyle buyuruyor: «Sizi Mescid-i Haram'dan menettiği için bir kavme olan kininiz, aşırı gitmenize sebep olmasın.» Mü'min intikamcı değil, sulh edicidir, yıkıcı değil, yapıcıdır. Mü'minin özelliği daima affedici olmaktır. Mü'minler her devirde bu özelliği göstermişlerdir.

Bu âyet-i celile şu hususa delâlet etmektedir: Bir kimsenin yaptığı bir fiil ile, kendisine mukabelede bulunmak caiz, aksiyle karşılık vermek caiz değildir. Yaptığından fazlasıyla mukabelede bulunduğu takdirde zulüm olur. Her insana ve her topluma ancak yaptığı ile mukabele etmeye müsaade vardır. **Allahü teâlâ** «İyilikte

ve fenalıktan sakınmakta yardımlasın. Günah işlemekte ve aşırı gitmekte yardımlaşmaym» buyurmuştur.

Bu ilâhi emirle Müslümanların hayırlı işlerde, yardımlaşması emre dilmektedir. Müslüman daima iyiliği emreder, kötülüklerden sakınır. Sapıklığa düşen mü'minleri de, gittikleri yoldan çevirmeye çalışır. Sadece kendini düşünmez, içinde bulunduğu cemiyetin dertleriyle dertlenir. Müslüman, Allah'ın yasaklamış olduğu işlerde birbirine yardımcı olmaz, bilâkis onlardan uzak durur. Günah işlemekten ve Allah'a âsi olmaktan sakınır. Asi olanlara da mani olmaya çalışır, onlara seyirci kalmaz. Kendisini günaha götüren işlerden sakınır, daima Allah'ın rızasını arar. Zaten Müslümanın görevi de budur. Mü'min görevini yaptığı müddetçe mü'mindir. Maalesef zamanımızda Müslümanların çoğu günah işlemekte ve Allah'a âsi olmakta birbirleriyle âdeta yarış etmektedirler. İyilikte yardımlaşmayı unutmuşlar, kötülükte yardımlaşmayı meslek haline getirmişlerdir. Yüce Allah'ın «Allah'tan korkun» emrini hiçe saymışlardır. Şüphesiz ki, **Allahü teâlâ** bunlar için elim bir azap hazırlamıştır. Bunlar mutlaka cezalarını göreceklerdir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir-. «**Allahü teâlâ** birr u takvayı emretti. Her Müslümanın bunları yapması gerekir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in hadisi de buna delâlet eder.

«Bir insanı hayra teşvik etmek, onu yapmak gibidir.» Bir kimseyi hayra teşvik eden o hayrı yapmış gibi sevap kazanır.» Bu hadîs-i şerif şuna da delâlet eder: Bir kimseyi şerre teşvik etmek, o şerri yapmak gibi olur. Hadis'te de zikredildiği gibi, hayra teşvik edenler sevap, şerre teşvik edenler de günah kazanmaktadır. Günah işleyenlerin ve zulüm yapanların cezalarını **Allahü teâlâ** mutlaka verecektir. Allah'ın azabına kimse takat getiremez.

Mü'minin yardımı hak üzere olmalıdır. Mü'min daima hayrın teşvikçisi olmalıdır. Şerri ve fesadı menetmeye çalışmalıdır. Fesatçılar hakkı bırakıp şerre koşarlar ve Allah'ın dinini yıkmak için onlara yardımcı olurlar. Onlar Allah'ın düşmanlarını dost tutarlar. Halbuki Allah ve Resulü onlara düşmandır. Allah ve Resulünün

düşman olduğuna yer ve gök ehli de düşmandır. Onlar Allah'ın rahmetinden ve **Resûlüllah**'ın şefaatinden mahrum kalacaklardır.

3

«Size şunlar haram kilindi: (Eti yenen hayvanlardan boğazlanmadan ölen) ölü hayvan, akmış kan, domuz eti, Allah'tan başkası adına boğazlanan hayvan, bir de henüz canı üzerinde iken yetişip kesmediğiniz boğulmuş, vurulmuş, yuvarlanmış, başka bir hayvan tarafından boynuzlanmış, canavar tarafından parçalanmış hayvanlar, dikili taşlar üzerinde boğazlananlar ve fal oklarıyla kısmet aramanız.»

Bu âyet-i celîle Müslümanlara haram olan şeyleri belirtmektedir. Ey iman edenler, **Allahü teâlâ** size, kesilmeden ölen murdar hayvanların etlerini yemeyi haram kılmıştır. Ancak balıkla, çekirge kesilmeden yenen hayvanlardandır. Balık suda ölü olarak bulunursa yenmez. Çünkü ne şekilde öldüğü bilinmez. Çekirge de balık gibi, kesilmeden yenir. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) "iki ölü ve iki kan bize helâl kılındı» buyurmuştur, iki ölü, balıkla, çekirgedir, bunlar kesilmezler. İki kan ise, ciğer ile dalaktır. Yenmesi haram olanlar âyette şöyle sıralanmışlardır: Kan, domuz eti; domuzun hiçbir şeyinden istifade edilmez, her şeyi haramdır. Müslüman domuz ticareti yapamaz. Allah'ın ismi anılmadan veya Allah'tan başkası adına kesilen, boğazları sıkılmak suretiyle boğularak öldürülen, vurmak suretiyle öldürülmüş olan, yüksek bir yerden düşerek veya kuyuya atılarak ölen, başka bir hayvan tarafından boynuzlanarak öldürülen, yırtıcı hayvanlar tarafından öldürülen hayvanların etlerini yemek haramdır. Eğer bunlar ölmeden kesilirse etleri yenir. Şayet kesilmeden önce ölürlerse etleri kesinlikle yenmez.

Yüce Mevlâ şerefli kullarının murdar ve necis olan şeyleri yemesine izin vermiyor. Bu, **Allahü teâlâ**'nın kullarına verdiği değerin bir ifadesidir. Ayrıca putlar adına kesilen, Allah'ın rızasını kazanmak maksadıyla değil de, türbeler için, ve şahıslar adına kesilen hayvanların etleri, ziyaret yerleri için kesilen hayvanların etleri, fal okları atarak kesilen hayvanların etleri de yenmez. Çünkü bunlar Allah adına değil de Allah'tan başkasının adına kesilmiştir.

Allah'tan başkasının adına kesilen hayvanlar da murdar hükmündedir.

Fal oklarının durumu şudur: İslâm'dan önce Araplarda şöyle bîr âdet vardı. On arkadaş bir araya gelerek, bir deve satın alırlar, o deveyi keserler ve dokuz parçaya ayırırlardı. Her arkadaşın üzerinde ismi yazılı bir oku vardı. Bu oklar toplanır içlerinden bir arkadaşa teslim edilirdi. Okları alan kimse, arkadaşlarından güzelce gizlerdi. Daha sonra onlar gizli olan oklardan bir bir alırlar ve taksim edilen etin üzerine dikerlerdi. Okun üzerinde kimin ismi yazılı ise o et onun olurdu. Sona kalan okun sahibine hiçbir şey kalmazdı. Üstelik devenin parasının tamamım da ona ödetirlerdi. Bu bir nevi kumardı. İslâm dini bu gibi haksız kazançları yasaklamıştır. İslâm'da başkasının sırtından geçinmek yoktur. İslâm, tenbelliği, başkasının sırtından geçinmeyi, falcılığı, başkasının hakkını yemeyi yasaklamıştır.

Arapların bir âdeti de şu idi: Onlardan birisi yolculuğa çıkmak arzu ettiği zaman, yine fala müracaat ederdi. Şöyle ki: Arapların iki oku bulunurdu, bunlardan birinin üzerinde «Rabbim bana sefere gitmeyi emretti», diğerinde de «Rabbim beni seferden menetti» yazılı idi. Sefere çıkmak isteyen adam bu oklardan birini çeker, hangisi eline gelirse ona göre hareket ederdi. Şayet eline gelen ok müsbet olursa yoluna devam eder, aksi takdirde seferden vazgeçerdi. Bunlar ve benzeri inançlar bâtıl inançlardır. **Allahü teâlâ** bunların hepsini yasaklamıştır. Yukardan aşağı sıralanan bu yasakların hepsinde insanlar için sayılamayacak kadar hikmetler vardır. Fakat insanlar bunlardaki hikmetlerin bir çoğunu anlayamazlar. Yüce Allah'ın haram kıldıklarına helâl diyenler kâfir olur.

Allahü teâlâ âyet-i celilenin devamında şöyle buyuruyor:

«Bugün, kâfirler dininizden çıkmanızdan ümitlerini kesmişlerdir. Onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün sizin dininizi kemâle erdirdim. Üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslâmiyet'i beğendim. Açlıktan darda kalan, günaha kaymaksızın yiyebilir. Çünkü Allah çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir.»

Mekke fethedildiği zaman nazil olan bu âyetin nüzul sebebi şöyledir: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'yi Ramazan ayının bitimine 8 gün kala fethetmiş, sahabeleriyle Mekke kapılarından içeri girince şöyle ferman buyurmuştu: Ey müşrikler içinizden «Lâ ilahe illallah, Muhammedün **Resûlüllah**» diyenler, silahını bırakıp, Resûlüllah'ın emirlerine itaat edenler, evlerine kapanıp savaşa iştirak etmeyenler kurtulmuşlardır. Onlara hiçbir şey yapılmayacaktır.» Müşrikler bu hitabeyi duyunca topluca gelip İslâm'ı kabul etmişler ve **Allahü teâlâ**'nın emirlerine sarılmışlardı. O sırada bu âyet-i celilenin bir kısmı nazil olmuştur.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Hudeybiye yılından sonra, Hicret'in yedinci yılında sahabeleriyle Kâ'be'i Muazzama'yı ziyarete gidince, müşrikler yaklaşmamışlar ve Müslümanları seyre koyulmuşlardı. Müşrikler, Müslümanların **Peygamber**lerine olan sadakatlarını ve ibâdetlerine olan bağlılıklarını görünce ümitsizliğe düşmüşler, Müslümanların artık dinlerinden daha dönmeyecekleri kanaatine varmışlardı. O yıl Müslümanlarla beraber hiçbir müşrik Kâ'be'yi tavaf etmemişti. **Peygamber**imiz sahabeleriyle birlikte tavaflarını yapmışlar, hacı olmuşlar, kurbanlarını kesmişler ve sağ-salim geri dönmüşlerdi. Müşrikler ise yeis içinde idi. Yüce Allah bu durumu şöyle beyan ediyor: «Bugün, kâfirler dininizden çıkmanızdan ümitlerini kesmişlerdir. Onlardan korkmayın, benden korkun.» Artık kâfirler de islâm'ın yayıldığını, her taraftan duyulduğunu anlamışlardı, Müslümanların dinlerinden dönmeyeceklerini çok iyi biliyorlardı. Hak mutlaka galip gelecekti. İman edenlere Allah'ın vaad ettiği günler yakındı.

İslâm'ın emirlerini bildiren âyet-i kerimelerin bir kısmı Mekke devrinde, bir kısmı da Medine devrinde nazil olmuştur. Namaz, oruç, zekât ve komşuluk hakkı gibi hususları açıklayan âyetler Mekke devrinde, haram ve helâl olan hükümleri izah eden âyetler de Medine devrinde nazil olmuştur. Âyette geçen bölümü Veda haccında, cuma günü Arafat'ta nazil olmuş ve İslâm dininin bütün ahkâmının tamamlandığını bildirmiştir. Böylece Yüce Allah, Müslümanlara olan va'dini yerine getirmiş, onlara dünyevi ve uhrevî sayısız nimetler ihsan etmiş, Mekke'nin fethini müyesser kılmış, din

olarak İslâm'ı vermiş ve ondan razı olmuştur. Allah katında İslâm'dan başka din makbul değildir. Çünkü bütün dinlerin sonuncusu ve en mükemmeli İslâm'dır.

Bu âyetin nüzulünden sonra **Peygamber**imiz bir rivayete göre elli üç gün, bir rivayete göre de seksen bir gün yaşamıştır. Bu âyet gelince bazı sahabeler **Peygamber**in âhiretş göç edeceğini anlamışlar ve ağlamaya başlamışlardı.

Bu âyet-i celîlede insanların her an karşılaşabileceği bir hüküm daha beyan edilmektedir. Şöyle ki: Âyetin başında nelerin haram olduğu açıklanmıştır. İslâm dini cihanşümul bir din olduğu için daima kolaylığı emretmiş, mensuplarına hiçbir zaman zorluk göstermemiştir. Onların menfaatine olanları emretmiş, zararına olanları ise yasaklamış ve haram kılmıştır. Zaruret halinde ise bazı şeyleri mubah kılmıştır. Herhangi bir yerde, açlıktan takati kesilip, yemek için bir şey bulamayanların ölmeyecek kadar domuz eti veya murdar hayvanların etlerini yemelerini mubah kılmıştır. Bu gibi muztar durumda kalanların selâmete çıkana kadar ve ölmeyecek miktarda yemelerine müsaade edilmiştir. Bu durumdakilerin karınları doyasıya yemelerine müsaade yoktur. Bu murdar etlerden yemeyip açlıktan ölürlerse Allah indinde mes'uldürler. Bu ilâhî müsaade, açlıktan dolayı ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalanların kurtulması içindir. Bu, Yüce Allah'ın kullarına olan bir ruhsatıdır. Çünkü **Allahü teâlâ** çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir. İman edip, tevbe eden kullarının kusurlarını bağışlar ve günahlarını affeder.

4

«Sana, kendilerine neyin helâl kılındığını soruyorlar. De ki: "Bütün iyi ve temiz olanlar size helâl kılandı." Allah'ın size öğrettiği üzere alıştırıp yetiştirerek öğrettiğiniz avcı hayvanların, sizin için tuttuklarını yeyin ve üzerine Allah'ın adını anın. Çünkü Allah, hesabı pek çabuk görendir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Addî İbni Hatem, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Ey Allah'ın Resulü, biz av köpekleriyle ve doğanlarla av yapıyoruz. Halbuki **Allahü teâlâ** «meyte»'yi haram kıldı. Bize helâl olanı söyler

misin?» diye sorar. **Peygamber**imiz cevaben ona şöyle der: «Bütün iyi ve temiz olanlar size helâl kılındı. Allah'ın size öğrettiği gibi, sizin de alıştırıp öğrettiğiniz avcı hayvanların, sizin için avladıklarından yeyin. Avcı hayvanları ava salarken «Bismillâhi» deyin. Eğer besmele çekmeden salarsanız, onların avlamış oldukları yenmez.» Addî «Ya Resûlallah, bunlar yakaladıklarını öldürürlerse de yiyebilir miyiz?» der. **Peygamber**imiz «Eğer onlar avladıklarından bir şey yemezlerse, siz yeyiniz. Şayet avladıklarından yemişlerse, o zaman siz yemeyiniz. Çünkü onlar eğitilmiş av köpekleri değildir. Avı kendileri için avlamış, sizin için avlamamışlardır. Bir de besmele ile ava salıverdiğiniz köpeğe, başka bir köpek eşlik eder ve avladıkları avı öldürürlerse, hangisinin öldürdüğü belli oluncaya kadar onu yemeyin. Eğer besmele ile salıverdiğiniz köpek öldürmüşse onu yeyin» buyurur. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur:

«Sana, kendilerine neyin helâl kılındığını soruyorlar. De ki: "Bütün iyi ve temiz olanlar size helâl kılındı." Allah'ın size öğrettiği üzere alıştırıp yetiştirerek öğrettiğiniz avcı hayvanların, sizin için tuttuklarını yeyin ve üzerine Allah'ın adını anın.» Ey mü'minler, besmele ile kestiğiniz hayvanların etlerinden ve avcı hayvanların avladıkları hayvanların etlerinden yeyin. Yüce Allah mü'min kullarına helâl ve temiz olanları mubah kılmıştır. Besmele ile kesilmeyen hayvanların etlerini de haram kılmıştır. Çünkü besmelesiz kesilen hayvanlar murdardır.

İmâm-ı Mücahid (radıyallahü anh)'e, atmaca, doğan ve parsın avladığı hayvanların hükmü sorulduğunda, cevaben demiştir ki, bunların hepsi yırtıcı hayvanlardır. Eğitilmiş olanlarının avladıkları hayvanlar yenir, eğitilmemiş olanların avladıkları hayvanlar ise yenmez. Av köpekleriyle, doğanın avladıklarından yeyiniz. Zira onlar sizin için avlarlar. Ancak onların da avladıklarının yenebilmesi için besmele ile ava gönderilmeleri ve avlamış olduklarından bir şey yememeleri şarttır.» Av hayvanlarını «besmele» ile ava salıvermek, o avı boğazlamak yerine geçer. Şayet besmelesiz ava salıverilir de, yakaladıkları avı öldürürlerse o «meyte» hükmündedir, asla yenmez. Eğitilmemiş köpeklerin yakalayıp öldürdükleri avlar da yenmez. Çünkü arilar av için eğitilmemiştir.

Bu âyet-i celile aynı zamanda âlimin cahile olan üstünlüğüne delâlet etmektedir. Alimin cahile olan üstünlüğü, güneşin yıldızlara olan üstünlüğü gibidir. Keza şu örnekten de bu üstünlük anlaşılmaktadır. Eğitilmiş bir köpeğin avladığı hayvanlar yendiği halde, eğitilmemiş bir köpeğin avladığı hayvanların eti yenmez. Halbuki cins itibariyle her ikisi de köpektir. Fakat biri eğitilmiş, o iş için yetiştirilmiş, diğeri yetiştirilmemiştir. Eğitilen hayvanın avladığı yenmekte, diğerininki ise yenmemektedir. Bu itibarla avcı köpek avcı olmayan köpekten çok üstündür. Âlim de ilim itibariyle cahilden çok üstündür, çok faziletlidir.

Allahü teâlâ âyetin sonunda «Allah'tan korkun. Çünkü Allah, hesabı pek çabuk görendir» buyuruyor. Ey iman edenler, murdar olan şeyleri yemekten Allah'tan korkunuz, Allah'ın yasakla'nış olduğu şeyleri yemeyiniz. Bir de Allah'ın ismi anılmadan kesilen hayvanların etlerinden yemeyin. Zira onlar da murdar hükmündedir. Yukarda da belirtildiği gibi, Yüce Allah kullarının temiz olan şeylerden yemesini - içmesini arzu eder. Necis ve murdar olan şeylerden yemesine - içmesine asla müsaade etmez.

Avlarla ilgili fıkhî mes'eleler: Bir avcının ava silahını atarken veya av hayvanını avına salıverirken «Bismillâhi Allahü ekber» demesi şarttır. Unutarak besmele terk edilirse hükmen okunmuş sayılır. Şayet bile bile terk edilirse avlanan hayvan murdardır, eti yenmez. Yukarda da zikredildiği gibi besmelesiz kesilen veya avlanan hayvanlar «meyte» hükmündedir, etleri yenmez. Av şer'an eti yenen hayvanlardan olmalıdır. Avcı da bir Müslüman veya bir kitabi olmalıdır. Mecûsî'nin, putperestin ve mürtedin kestiği hayvanlar yenmez. Av hayvanı avcının eline geçmeden aldığı yara i'e ölmüş olmalıdır. Avcı, eğer canlı olarak avını yakalarsa, derhal kesmelidir. Yaralı olan avım canlı halde yakaladığı takdirde, kesmeyi ihmal eder hayvan da yaradan dolayı ölürse eti yenmez. Av köpeklerinin avladıkları hayvanların her hangi bir yerinden yememeleri gerekir. Aksi takdirde o av hayvanının eti haramdır.

5

«Bugün, size bütün iyi ve temiz olanlar helâl kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yiyeceği sizin için helâl olduğu gibi, sizin yiyeceğiniz de onlar için helâldir.»

Ey mü'minler, size bütün iyi ve temiz olan şeylerle, yararlı ve faydalı olan şeyler helâl kılınmıştır. Sizin için zararlı olanlar'da yasaklanmış ve haram kılınmıştır. Kendilerine kitap verilmiş olanların yiyecekleri -içinde katkı olmamak şartıyla- kestikleri size helâl kılınmıştır. Sizin yiyeceklerinizden onların yemesinde de bir sakınca yoktur. Sizin yaptıklarınızdan ve yediklerinizden onlar da yiyebilirler.

İmâmı Züccac'a göre bu âyetin te'vili şöyledir: Müslümanların, ehli kitaptan olanlara ikram etmelerinde ve kendi yiyeceklerinden onlara da vermelerinde bir sakınca yoktur. Helâl, haram ve farzlar ancak Müslümanlar içindir ve bunların muhatabı Müslümanlardır. Ehl-i kitap bunların muhatabı değildir.» Bu âyetle, Müslümanların ehl-i kitap olanlarla alışveriş etmelerine ve onlara her hangi bir şey vermelerine müsaade edilmiş, kendilerini dost edinmemek şartıyla karşılıklı alış-veriş yapılmasına izin verilmiştir.

Allahü teâlâ âyeti celilenin devamında şöyle buyuruyor:

«İman eden hür ve iffetli kadınlar ve sizden önce kitap verilenlerin hür ve iffetli kadınları - zina etmeksizin, gizli dost tutunmaksızın- mihirlerini verdiğiniz takdirde size helâldir.»

Ey mü'minler, iman eden hür ve iffetli kadınlarla, sizden önce kendilerine kitap verilenlerin kadınlarıyla mihirlerini vermek şartıyla nikâhlanmanız helâldir. Ancak bunların iffetli ve namuslu olmaları şarttır. Müslüman bir erkek kitabî olan Yahudi ve Hıristiyanla evlenebilir. Fakat Müslüman bir kadın kitabî olan bir erkekle evlenemez. Kitabi olan erkek Müslüman olduğu takdirde Müslüman bir kadın kendisiyle evlenebilir.

Nisa Sûresinin muhtelif âyetlerinde belirtildiği gibi, kadınların nikâhlarında mihir esastır. Mihir vasıtasıyla kadınlar zulümden korunmuş ve hakları muhafaza edilmiş olur. İslâm dini kadın haklarına son derece değer vermiş ve onu her zaman korumuştur. Kadını muallâkta bırakmamıştır.

Bu âyet-i celîle nazil olunca, Yahudi ve Hıristiyan kadınları «**Allahü teâlâ** bizim dinimizi beğendi. Aksi takdirde nikâhımızı Müslümanlara helâl kılmazdı» demişlerdi. **Allahü teâlâ**, onların bu sözlerini reddetmek için âyet-i celîlesinde şöyle buyurmuştur:

«Kim imanı tanımayıp kâfir olursa her halde bütün yaptığı boşuna gitmiştir ve o, âhirette en çok ziyana uğrayanlardandır.»

Allahü teâlâ'nın birliğini inkâr ederek kâfir olanların, daha önce yapmış oldukları bütün ameller ve ibadetler boşa gider. Ameller ve ibadetler ancak iman ile kaim olur. İman olmadan yapılan amelin herhangi bir hükmü yoktur. Îmanın da ilk şartı Allah'ın varlığını ve birliğini tasdiktir. İman olmadan hiçbir amel ve ibadet Allah indinde geçerli değildir. Bir insan hayatının sonuna kadar Müslüman olarak yaşasa ancak son anda irtidat etse, yani dinden çıksa daha önce yaptığı amellerin hepsi boşa gider.

Bu âyet-i celîlenin hükmü bütün Müslümanlara şamildir: Fıkıh bilginlerimiz bu konuda şöyle demişlerdir: Eğer herhangi bir Müslüman mürted (kâfir) olursa, o ana kadar yapmış olduğu bütün amelleri yok olur. Hatta namaz kıldıktan sonra irtidat etse ve kılmış olduğu namazın vakti çıkmadan tekrar iman etse o namazı yeniden kılması gerekir. Müslüman, mürted olmadan önce hacca gitmiş ise, mürted olunca hacılığı da yok olur. İslama döndüğü takdirde tekrar hacc etmesi gerekir. Küfür kelimesi söyleyen bir Müslümanın durumu da böyledir. Onun da yapmış olduğu bütün ameller bir anda yok olur. «Bu sözün küfür olduğunu bilmiyordum» demek özür sayılmaz. Zira İslâm ülkelerinde insanı dinden çıkaran küfür kelimelerini bilmemek özür değildir. Müslümanın, ağzından çıkan kelimelere çok dikkat etmesi gerekir. Ağızdan çıkan bir küfür lâfzı insanı bir anda dinden eder ve o ana kadar yapmış olduğu bütün ibadetlerin ve amellerin yok olmasına sebep olur.

6

«Ey iman edenler, namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi ve başlarınızı meshedip, her iki topuğa kadar ayaklarınızı yıkayın.»

Yüce Allah, bu âyet-i celilesinde abdestin farzlarını beyan ediyor. Abdest namazın anahtarıdır. Namaz ise dinin direğidir. İnsanı, dünya işlerinden koparıp, Allah'ın huzuruna yönelten ve fiilen kul olduğunu isbat ettiren bir ibadettir. Böyle bir ibadetin icra edilebilmesi için, kişinin maddeten ve manen temiz olması gerekir. Bunun için de âyet-i celîlede abdestin farzları bildirilmiştir.

Ey iman sahipleri, namaz kılacağınız zaman abdestinizi güzelce alın. Abdest alırken yüzünüzü tüy bitiminden çene altına kadar yıkayın. Ellerinizi parmaklarınızın ucundan dirseklerinize kadar yıkayın. Bu yıkamaya dirsekler de dahildir. Başınızın dörtte birini meshedin. Ayaklarınızı - topuklar dahil - yıkayınız. Abdest alınırken, abdest azalarında kuru yer kalmayacaktır. Eğer abdest azalarında kuru yer kalırsa abdest olmaz. Abdest olmayınca namaz da olmaz. Yukarda sayılanlar abdestin farzlarıdır. Bunlardan başkası ise, abdestin sünnetleridir.

Allahü teâlâ âyet-i celîlenin devamında şöyle buyuruyor:

«Eğer cünüpseniz boy abdesti alın. Şayet hasta veya yolculukta iseniz, ya da ayakyolundan gelmişseniz, yahut da kadınlara yaklaşmışsanız ve bu halde su da bulamamışsanız o vakit tertemiz bir toprakla teyemmüm edin. Yüzlerinizi ve ellerinizi onunla mesnedin.»

Bu âyet-i celile İslâm dininin kolaylık dini olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır. Âyet-i kerîmede zikredilenler her an insan oğlunun başına gelebilecek olan şeylerdir. Yüce Allah kullarına her kolaylığı göstermiştir. Gerek ibadetlerde ve gerek diğer ilâhi emirlerde asla zorluk yoktur. Ey iman edenler, siz cünüp olduğunuz zaman hemen yıkanınız. Cünüp olanların hemen yıkanması gerekmektedir. Cünüplünün yemesi, içmesi, gezip-tozması ve herhangi bir iş ile meşgul olması caiz değildir. Bu bakımdan cünüp olanlar için «Hemen yıkanınız» emri söz konusudur. Müslümanın bu emre itaat etmesi gerekir. Cünüplü yıkanırken vücudunda en küçük bir kuru yer kalmayacaktır. Eğer kuru yer kalırsa yıkanmamış sayılır ve cünüplük çıkmaz. Buna çok dikkat etmek gerekir.

Şayet hasta olur ve hastalığınız su kullanmanıza mani olursa, o zaman temiz bir toprakla teyemmüm yapar, namazlarınızı kılar.

Kur'an'ınızı okursunuz. Yolculukta, ayakyolundan geldiğinizde, veya hanımlarınıza yaklaştığınızda, abdest almak veya yıkanmak için su bulamadığınız takdirde temiz bir toprakla teyemmüm eder, namazlarınızı kılarsınız. Tâ ki su bulup kullanacak duruma gelinceye kadar. Su bulunduğu takdirde yıkanma fırsatı da olursa, derhal yıkanmak gerekir. Suyun bulunmadığı yerde teyemmüm yapılır, o teyemmüm ile namaz kılınır, Kur'an okunur.

Teyemmümün yapılışı: Teyemmüm temiz toprak, tuğla, alçı, kireç gibi şeylerle yapılır. Önce niyet edilir. Teyemmümde niyet farzdır. Sonra iki el toprağa vurulur ve yüz iyice ellerle meshedilir. Yüzden sonra yine eller toprağa vurulur, elin parmak ucundan başlayarak dirseğe kadar meshedilir. Sonra aynı şekilde sol elin parmak ucundan dirseğe kadar meshedilir. Abdestte olduğu gibi, meshe dirsekler de dahildir. Teyemmümde baş ile ayaklar meshedilmez. Bu **Allahü teâlâ**'nın kullarına bir lütfudur.

Yüce Allah âyeti celilenin devamında şöyle buyuruyor:

«Allah, sizin üzerinize bir güçlük yapmayı dilemez. Fakat iyice temizlenmenizi ve üstünüzdeki nimetinin tamamlanmasını diler. Tâ ki şükredesiniz.»

Yüce Allah suyun bulunmadığı yerlerde kullarına kolaylık olsun diye teyemmümü emretmiştir. Çünkü **Allahü teâlâ** kullarına asla yapamayacakları şeyleri emretmez. Ancak onların yapabilecekleri şeyleri emreder. O, kullarının iyice temizlenmesini ve üzerlerindeki nimetlerinin tamamlanmasını diler. Abdest ve gusül, ibadet yapabilmek için şarttır. Abdestsiz ve gusülsüz ibadet olmaz. Bunun içindir ki suyun bulunmadığı yerde, ibadetlerin aksamaması için ve mü'minlere kolaylık olsun diye Yüce Allah teyemmümü emretmiştir. Tâ ki insanlar Allah'ın nimetlerine şükretsinler, nankörlük etmesinler. Bütün bunlar Allah'ın kullarına olan lütfudur. Görülüyor ki, bütün nimetler insanoğlunun emrine verilmiş ve onların da, bu nimetin sahibine şükretmeleri istenmiştir. Şükretmeyenler elbette cezalarını göreceklerdir. Şükredenler ise, mutlaka umduklarına nail olacaklardır.

7

«Allah'ın, üzerinizdeki nimetini ve "Dinledik, itaat ettik" dediğiniz zaman ona andınızı - ki O, sizi onunla bağışlamıştır - hatırlayın. Allah'tan korkun. Şüphe yok ki Allah göğüslerde olan sırrı dahi bilicidir.»

Ey mü'minler, **Allahü teâlâ**'nın sizin üzerinizdeki nimetlerini ve ihsanlarını hatırlayın. Allah sizi İslâm ile şereflendirdi. Yapabileceğiniz bir görevden başkasını size yüklemedi, ancak yapabileceğiniz kadarını size teklif etti. O'na vermiş olduğunuz andınızı hatırlayınız.

Allahü teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'in sulbünden insanları çıkardığı zaman, onlar ruh âleminde iken «Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» diye onlara hitap etmişti. İnsanlar da cevaben «Belâ» evet «Sen bizim Rabbimizsin, emirlerini işittik ve itaat ettik» demişlerdi. Bu söz, **Allahü teâlâ**'ya verdikleri bir ahit idi. Ey insanlar, Allah'a verdiğiniz ahdinizi hatırlayın, ondan dönmeyin. İnsanlar daha ruh âleminde iken, Yüce Mevlâ'nın bütün mevcudatın sahibi ve maliki olduğunu tasdik etmişlerdir. Ey mü'minler, Allah'a verdiğiniz ahdinizi bozmaktan korkun. Allah'ın emirlerini yerine getirerek, O'na itaat edin. Şüphe yok ki O, sizin gizlediklerinizi de, açığa vurduklarınızı da bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

8

«Ey iman edenler, Allah için hakkı ayakta tutan hâkimler, adalet örneği şahitler olun. Bir millete olan öfkeniz sizi adaletsizliğe sürüklemesin, âdil olun. Bu, takvaya daha yakındır. Allah'tan korkun, Şüphesiz ki Allah işlediklerinizden haberdardır.»

Ey iman edenler, Allah için hakkı ayakta tutan hâkimler ve adalet timsali şahitler olunuz. İnsanlar arasında hükmettiğiniz zaman Allah için hükmedin. Aralarında hükmettiğiniz insanlar düşmanınız da olsa, yakınınız da olsa asla adaletten ayrılmayınız. Şahitlik yaptığınız zaman da Allah için şahitlik yapın. Hiçbir zaman hakkı söylemekten çekinmeyin. Bir kavme, bir millete ve bir şahsa olan öfkeniz sizi adaletsizliğe sürüklemesin. Adalet üzere hükmetmeniz ve şahitlik yapmanız takvaya daha yakındır. **Allahü teâlâ**, kullarının âdil olmasını ve insanlar arasında hükmettikleri zaman adalet üzere hükmetmelerini emrediyor. Bir milletin selâmeti

ancak fertleri arasında adaletin hükümran olmasıyla mümkündür. Adaletin olmadığı yerde hak, hakkin olmadığı yerde huzur, huzurun olmadığı yerde birlik olmaz. Bir toplumda birlik ve adalet olmazsa o toplum yıkılmaya ve yok olmaya mahkûmdur. Tarih bunun misalleriyle doludur. Bu bakımdan İslâm dini adalete son derece önem vermiştir. Adalet timsali olan Hazret-i Ömer «Adalet mülkün temelidir» demiştir. Yüce Allah iman edenlere şöyle hitap ediyor: «Ey iman edenler, Allah için hakkı ayakta tutan hâkimler ve adalet örneği şahitler olunuz.» Bu ilâhî emir iman edenler için söz konusudur, iman etmeyenlere böyle bir emir yoktur. Dolayısıyla iman edenlerin adaletten ayrılması mümkün değildir. Yapılan bir haksızlık imanı tehlikeye sokar. Allah'ın gadabma vesiyle olur.

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Allahü teâlâ** Mekke'nin fethini Müslümanlara müyesser kılmıştı. Mekke artık Müslümanların olmuştu, mü'minlere yapılan işkence, zulüm bitmişti. İntikam sırası Müslümanlara gelmişti. Yüce Allah Müslümanlara adaletle hükmetmelerini" ve affedici olmalarını emretmiş ve şöyle buyurmuştur: «Bir millete olan öfkeniz sizi adaletsizliğe sürüklemesin, âdil olun.» İslâm adaleti karşısında dost, düşman herkes eşittir. Dinleri, dilleri, ırkları ve renkleri ne olursa olsun bütün insanlar İslâm adaleti karşısında eşittirler.

Ey iman sahipleri, Allah'tan korkun, adaletsizliğe sapmayın, şahitliğinizi dosdoğru yapın. Şüphesiz ki Allah işlediklerinizden, yaptıklarınızdan haberdardır.

9

«Allah, iman edip güzel güzel amellerde bulunanlara vaad etti: Onlar için bir mağfiret ve çok büyük bir mükâfat vardır.»

Allahü teâlâ, iman edip, salih ameller işleyen kullarına kurtuluşu ve büyük bir mükâfatı vaad ediyor. Îman edip, amel-i salih yapanlar mutlaka kurtuluşa ereceklerdir. Îman etmeyenler ise, küfürlerinin cezasını göreceklerdir.

Mekke'li müşrikler İslâm'ı kabul ettikten sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e şöyle demişlerdi: «Ey Allah'ın Resulü, biz bugüne kadar küfür içindeydik,

şimdi Müslüman olduk. Bizim âhiretteki durumumuz ne olacak?» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Allah, iman edip güzel güzel amellerde bulunanlara vaad etti: Onlar için bir mağfiret ve çok büyük bir mükâfat vardır.» îman edip, Allah'a ve Resulüne itaat edenlerin, Allah günahlarını bağışlar, âhirette onları büyük mükâfatlara nail eder.

10

«İnkâr edenler ve âyetlerimizi yalanlayanlar, işte onlar cehen nem yaranıdırlar.»

Hazret-i Muhammed'i ve O'na inen Kur'an'ı inkâr edenler ve bu inkârları üzere ölenler ebedî cehennemin yaranıdırlar. Hazret-i Muhanv med (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **peygamber**liğine ve Kur'an'ın Allah kelâmı olduğuna inanmayanlar ebedi olarak cehennemde kalacaklardır. Bu, onla-»rın inkârlarının bir cezasıdır. İnkarcılar mutlaka cezalarını göreceklerdir.

11

«Ey iman edenler, Allah'ın, üzerinizdeki nimetini düşünün. Hani bir topluluk size tecavüze kalkışmıştı da Allah onlara mani olmuştu. Allah'tan korkun. Mü'minler yalnız Allah'a güvenip dayansınlar.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ni çekiyor, onların Allah'tan korkmalarını ve yalnız Allah'a güvenmelerini beyan ediyor.

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Medine'ye hicret buyurdukları zaman, iki Yahudi kabilesi olan Beni Kureyza ve Beni Nadr ile bir antlaşma yapmıştı. Antlaşmaya göre Medine'yi düşmana karşı beraber savunacaklar, aralarında savaşmayacaklar, diyet hususunda yardımlaşacaklar ve benzeri hükümlerde birlikte hareket edeceklerdi. Bir gün taşradan iki müşrik **Peygamber**imizin huzuruna gelirler, **Peygamber**imizle olan işlerini görürler, diğer ihtiyaçlarını karşılarlar ve Müslümanlar tarafından yolcu edilirler. Yolda Amr İbni Umeyye ile karşılaşırlar. Amr İbni Umeyye onları

eşkıya zanneder ve öldürür. Bu haberi duyan **Peygamber**imiz çok üzülür, öldürülenlerin velilerine kan bedeli olarak iki hur Müslümanın bedeli kadar diyet vermeyi taahhüt eder. Bu diyetin bir kısmını antlaşma yaptıkları Yahudi kabilelerinden almak için **Peygamber**imiz yanına Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer ve Hazret-i Ali'yi alarak Beni Nadr kabilesine gider. Durumu kendilerine bildirirler. Onlar **Peygamber**imizi ve beraberindekileri önce hoş karşılarlar ve «Biraz sabredin, kardeşimiz Kureyza'lılarla bir istişare yapalım, onların fikrini öğrenelim» derler. **Peygamber**imizi arkadaşlarıyle birlikte bırakıp, Kureyza'lıların fikrini almak için giderler. Onlar diyet için yardım etme yerine, **Peygamber**imizi ve beraberindekileri öldürmeyi plânlarlar. **Peygamber**imiz onların gelmesini beklerken, tam o anda Cebrail gelir durumu **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bildirir. Bunun üzerine **Peygamber**imiz ve beraberindekiler oradan ayrılırlar. Böylece Yahudilerin kurmuş oldukları tuzak suya düşer ve hileleri meydana çıkar. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, Allah'ın üzerinizdeki nimetini düşünün. Hani bir topluluk size tecavüze kalkışmıştı da Allah onlara mani olmuştu. Allah'tan korkun. Mü'minler yalnız Allah'a güvenip dayansınlar.»

Kul Allah'a tevekkül edince, ona hiç bir kuvvet zarar veremez. Mü'min tedbirini alıp, sonra Allah'a tevekkül edecektir. Allah'tan başkasına boyun eğenler er-geç mutlaka hüsrana uğrayacaklardır.

Bazı tefsircilere göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir gece tek başına şehitleri ziyaret etmek için Bakıyye Mezarlığına gider. Orada karşısına cengâver bir Yahudi çıkar ve **Peygamber**imize şöyle der: «Yâ Muhammed, gerçek **peygamber** isen kılıcını bana ver. Gerçek **peygamber**ler cimri olmazlar, kılıçlarını isteyene verirler.» Cihanın güneşi sevgili **Peygamber**imiz hiç tereddüt etmeden kılıcını hemen o kâfire verir. Kâfirin niyeti başkadır, aklınca **peygamber**i öldürmek ister ve eline aldığı kılıcı çeker, **Peygamber**imize yönelir. O anda içine bir korku düşer, kâfir sanki yere düşüp bayılacak olur, kendisini zor tutar. Kılıcı derhal iade eder. Görülüyor ki, Allah'ın koruduğuna kimse bir şey yapamıyor.

Allahü teâlâ Resulüne nimetini bildirmek için bu âyeti göndermiştir. Ayetin sonunda «Allah'tan korkun, size verdiği nimetlerine karşı şükredin. O'na tevekkül edin. Mü'minler yalnız Allah'a güvenip dayansınlar» buyurulmaktadır. Mü'minin Allah'a tevekkül etmesi vaciptir.

12

«Yemin olsun ki, Allah, İsrailoğullarından söz almıştı. İçlerinden oniki nazır (kavimlerinin hallerini bildirecek kulağı delik kimseler) bulundurmuştuk. Allah onlara şöyle demişti: Muhakkak ben sizinle beraberim. Yemin olsun ki eğer namazı kılar, zekâtı verir, **peygamber**lerime iman eder, kendilerine kuvvetle yardım eder, Allah yolunda güzel nafaka verirseniz mutlaka sizden, günahlarınızı örterim. Gerçekten sizi (ağaçları) altından ırmaklar akan cennetlere koyarım. Artık bundan sonra da içinizden kim nankörlük eder kâfir olursa o, muhakkak dosdoğru yoldan sapmış olur.»

Allahü teâlâ, İsrailoğullarından, Allah'a şirk koşmayacaklarına, bütün **peygamber**leri tasdik edeceklerine ve Tevrat'taki hükümlerle amel edeceklerine dair söz almıştı. Onların söz verdiklerine şahitlik yapmak üzere oniki kabileden de birer kefil seçmişti.

Bazı tefsirciler şöyle demişlerdir: Musa (aleyhisselâm) her kabileden güvenilir birer kişi seçer, âsi ve cebbar bir kavmin durumunu öğrenmek için gönderir. Musa'nın göndermiş olduğu elçiler âsî ve cebbar kavmin bulunduğu yere gelirler, onların heybeti karşısında korkarlar ve geri döndüklerinde kendi kavimlerini onlarla savaşmaktan vazgeçirirler. Onlardan yalnız Yuşâ ibn Nün ile Kâlip Buknâ kendi kabilelerini bunlarla savaşmaya ikna ederler. Yüce Allah onlardan söz aldıktan sonra, Israiloğullarına âsiler ve cebbarlarla savaşmayı emreder. Hazret-i Musa'nın her kabileden seçmiş olduğu kişiler aynı zamanda kabilelerinin reisi idiler. Musa (aleyhisselâm) onları kabilelerine melik tayin etmişti: «Ben muhakkak sizinle beraberim. Yemin olsun ki eğer namazı kılar, zekâtı verir, **peygamber**lerime iman eder, kendilerine kuvvetle yardım eder, Allah yolunda güzel nafaka verirseniz mutlaka sizden günahlarınızı örterim. Gerçekten sizi (ağaçları) altından ırmaklar

akan cennetlere koyarım. Artık bundan sonra da içinizden kim nankörlük eder, kâfir olursa, o muhakkak dosdoğru yoldan sapmış olur.»

13

«Sonra bu sözlerini bozdukları için onlara lanet ettik, kalblerini katnlaştırdik. Onlar kelimeleri yerlerinden oynatarak tahrif ederler, ihtar edildikleri hakikatlerden hisse almayı unuturlar. İçlerinden pek azından başkasının daima hainliklerini görürsün. Yine sen onları affet ve aldırma. Allah iyilik yapanları şüphesiz sever.»

Israiloğulları Musa'dan sonra ahitlerini bozdular, sözlerinde durmadılar, Allah'ın Resullerini öldürdüler ve kitaplarındaki hükümleri inkâr ettiler. Allah da onları lanetledi, rahmetinden kovdu ve suretlerini maymuna çevirmekle azap etti. Kalblerini katılaştırıp, imanın lezzetinden mahrum etti. Onlar **Allahü teâlâ**'nın Tevrat'daki hükümlerini değiştirdiler. Recim âyetini ve **Hazret-i Muhammed**'in sıfatlarını kaldırıp yerine kafalarına göre başka hükümler koydular. Allah'ın haram kıldıklarına helâl, helâl kıldıklarına da haram dediler. Kitaplarındaki hükümlerle amel etmez oldular ve ihtar edildikleri hakikatlardan hisse almadılar. Son **Peygamber Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i tasdik edip, Allah'ın rahmetine nail olamadılar. Ona ihanet ettiler. Yüce Allah onların ihanetini şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, içlerinden pek azından başkasının daima hainliklerini görürsün. Yine sen onları affet ve aldırma. Allah iyilik yapanları şüphesiz sever.» -Yine sen onları affet ve aldırma- hükmü kıtal âyetiyle neshedilmiştir. Yahudiler, **Peygamber**imizin birçok mucizelerini görmelerine rağmen yine iman etmemişler, hatta iman edenlere de mani olmuşlardır. **Allahü teâlâ**, onları bu azgınlıklarından ve inkârlarından dolayı rahmetinden kovmuş ve onlara lanet etmiştir. Allah'ın gadabına uğrayanlar ancak inkarcılar ve azgınlardır.

14

«“Biz Hıristiyanız" diyenlerden de söz almıştık. Derken bunlar da ihtar edildikleri hakikatlerin bir çoğunu unuttular. Bu yüzden aralarına kıyamete kadar sürecek düşmanlık ve kin bıraktık. Allah, yapmakta olduklarını kendilerine haber verecektir.»

Yukarda geçen âyetlerde **Allahü teâlâ**, Yahudilerden, Allah'ı ve **peygamber**lerini tasdik edeceklerine ve kitaplarının hükümlerine göre amel edeceklerine dair söz aldığını, onların daha sonra bu ahitlerini bozduklarını ve haksız yere **peygamber**lerden bazılarını öldürdüklerini ve kitaplarının hükümlerine göre amel etmediklerini, bunlara karşılık ne gibi bir azaba uğradıklarını bildirmişti. Bu âyette ise, aynı sözü Hıristiyanlardan aldığını, onların da daha sonra ahitlerini bozduklarını beyan etmiş, İncil'de **Hazret-i Muhammed**'in son **peygamber** olarak geleceğini bildirmiş ve ona iman etmeleri için de kendilerinden teminat almıştı. Hıristiyanlar ise iman edeceklerine dair söz vermişlerdi. Fakat **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) **peygamber** olarak gönderilince onlar da, Yahudiler gibi inkâr etmişler, hatta **Peygamber**imizle ilgili olan kısımları İncil'den çıkarmışlardı. Yahudiler de, Hıristiyanlar da ahitlerini bozdukları için Yüce Allah kıyamete kadar onları birbirine düşman yapmıştır.

Rivayete göre Yahudilerle, Hıristiyanlar arasında bir savaş olur. «Polis» adında birisi bu savaşa iştirak eder, bir çok Hıristiyanı öldürür. Polis'in gayesi Yahudilerle, Hıristiyanlar arasındaki düşmanlığı körüklemektir. Nitekim bu emeline muvaffak olur. Savaş bittikten bir müddet sonra Hıristiyanların bulunduğu bölgeye gelir. Yine onlara değişik bir tuzak hazırlamaya çalışır ve muvaffak olur. Hıristiyanların zayıf tarafım bilir ve onların zaafından yararlanarak işe başlar. Onlara önce «Beni tanıyor musunuz?» diye sorar. Onlar da tanıdıklarını söylerler. Polis «Ben rüyamda İsa'yı gördüm, size yaptıklarımdan dolayı bana çok kızdı ve bir vuruşta gözümü çıkardı. Ben de elini tuttum, yaptıklarıma tevbe ettim ve pişman oldum, o da beni affetti. Bana Hıristiyanlığın hükümlerini öğretti ve bunları size öğretmem için beni gönderdi. Ben de size geldim, bundan sonra aranızda bulunup, onun bana öğrettiklerini size öğreteceğim» der. Bu sözleri duyan Hıristiyanlar gerçek zannederler, ona itaat ederek, ta'zim ve ikramda bulunurlar. Kendisini memnun etmek için muhteşem bir köşk yaparlar. Polis köşke çekilir, güya ibadetle meşgul olur. Halk zaman zaman gelip kendisini ziyaret eder ve bir şeyler sorar. O da her defasında Allah'ı inkâr mahiyetinde cevaplar verir. Önce insanların zihnini karıştırır, sonra konuştuklarını tevile

çahşır ve insanların hoşuna gidecek sözler söyler. Konuşmalarıyla her geçen gün insanların takdirini kazanır. Yine bir gün insanları toplayarak «Bana yeni bir ilim öğretildi, ben de onu size öğreteceğim» der ve şöyle devam eder «Ey kavmim yerde ve göklerde ne varsa Allah hepsim insanlar için yaratmıştır. Bunların hepsi insanlar için yaratıldığına göre, domuz eti ve şarap niçin haram olsun? Onları yaratan da Allah'tır. Kendinize niçin haram kılıyorsunuz? Bunları kendinize haram kılmayın, bunlar size helâldir» der. İlimden ve dinden haberi olmayan zavallılar derhal bu kâfirin sözlerini kabul ederler, içki ve domuz etini kendilerine helâl sayarlar. Polis halkın 'psikolo)ik durumunu çok iyi bildiği için onları kandırmasını da çok iyi becerir. Aradan birkaç gün geçtikten sonra yine halkı toplar ve «Bana yeni bir ilim daha öğretildi, onu da size öğreteceğim» der. Halk doğru bir şey dinleyeceği zannıyla toplanır. Polis, kendisini dinlemek için bir araya gelen bu insanlara şunları söyler: «Ey kavmim, beni iyi dinleyiniz, size bazı sorular soracağım. Güneş, ay, yıldızlar nereden doğarlar? diye sorar. «Doğudan doğar» cevabını alır. «Bunları doğudan doğduran kimdir?» sorusuna onlar «Allah'tır» derler. «Bunları doğudan doğduran Allah olduğuna göre, Allah doğudadır, namazlarınızı doğuya doğru kılın» der. Polis'in batıl sözlerini duyan topluluk, bilâhare ibadetlerini doğuya doğru yapmaya başlar. Bu tarihten itibaren bütün Hıristiyanlar ibadetlerini doğuya doğru yaparlar.

Aradan bir müddet geçtikten sonra yine bir grup onu ziyarete giderler. O zamana kadar gözünün birinin kör olduğu biliniyordu. Zira kendisini halka öyle göstermişti. Yanına gidenler gözünün sağlam olduğunu görünce birden şaşırırlar ve «Biz gözünüzü kör biliyorduk, bugün nasıl oldu da gözünüz sağlam?» derler. Polis onlara şöyle der: «Ben size bazı gizli sırlarımı açıklayacağım. İsa bu gece bana geldi ve «Ben senden razıyım. Zira sen benim kavmime dinleri hususunda bilmediklerini öğrettin» dedi ve eliyle gözümü sığadı, gözüm yerine geldi.»

Halbuki o gözünü bir bez ile kapatmış, kör olduğunu söylemişti. Gözünden bezi kaldırınca körlük diye birşey kalmamıştı. Bütün bunlar halkı kandırmak için yapılan oyunlardır. Halkın gözünde kendisini daha da büyük göstermek için «Bu gece kendimi İsa'ya

kurban edeceğim, beni bundan sonra aranızda bir daha bulamayacaksınız. Sırlarımı bilin ve söyleyeceklerime iyi dikkat edin. Allah'tan başka ölüyü kimse diriltemez. Buna kimsenin gücü yetmez. Körleri gördüren ve sağırları işittiren O'dur. Fakat bütün bunları yapan İsa'dır. Çünkü Allah İsa'dır. Ona tapın, başkasına tapmayın» der. Onlar, kâfirin bu bâtıl sözlerine de inanırlar ve İsa'nın Allah olduğunu kabul ederler. Onlar yeni bir şey öğrenmenin sevinciyle oradan ayrılırlar. Sonra başka bir grup gelir onlara da şöyle der: -İsa Allah'ın oğludur. Bu gece bana gelerek Allah'ın oğlu olduğunu söyledi.» O grup da İsa'nın Allah'ın oğlu olduğuna inanır.

Daha sonra kâfirin yanına başka bir topluluk gelir, onlara da küfrünü şöyle sergiler: «Allah üçtür: Meryem, İsa ve Allah. Ben bu gece kendimi İsa'ya kurban edeceğim. Siz itikadınızdan sakın dönmeyin.» Bunlar da Allah'ın üç olduğuna inanarak yanından ayrılırlar. Küfrünü bu şekilde sergileyen kâfir o gece kayıplara karışır. Sabahleyin yanına gelen kâfirler onu yerinde bulamazlar ve kendini İsa'ya kurban ettiğine inanırlar. Orada bulunanlardan kimi İsa'nın Allah olduğunu, kimi Allah'ın oğlu olduğunu, kimi de Allah'ın üç tane olduğunu söyler. Her grup bir diğerini yalanlar ve kendinin haklı olduğunu iddia eder. Böylece aralarında görüş ayrılığı başlar. Hıristiyanlar hâlâ üçlü Allah sistemine inanırlar. Onlara göre Allah üçtür. Allah baba, İsa oğul Allah ve Kutsal ruh. Bütün bunlar insanları kandırmak için oynanan oyunlardır. Kıyamete kadar bu ayrılıkların ve birbirlerine olan düşmanlıkların devam edeceğine dair, Allah'ın vaadi vardır. Nitekim bu görüş ayrılıkları yüzünden, zaman zaman aralarında büyük savaşlar çıkmıştır.

Ey iman edenler, siz Hıristiyanlar gibi dininiz hususunda ihtilâfa düşüp birbirinize düşman olmayın. Zira haktan sapmak, yapmış olduğunuz bütün amelleri yok eder. **Allahü teâlâ** kıyamet günü kimin hak üzere, kimin bâtıl üzere olduğunu haber verecektir. Orada hepsi meydana çıkacaktır.

15

«Ey Yahudi ve Hıristiyanlar! Şimdi size **Peygamber**imiz geldi; kitabınızdan gizlemekte olduğunuz şeylerin birçoğunu size açıklıyor,

birçoğundan da geçiyor. İşte size, Allah'tan bir nur ve apaçık bir kitap gelmiştir.»

Hıristiyanların ve Yahudilerin, Tevrat'tan ve İncil'den gizledikleri şeylerin bir çoğunu kendilerine açıklayan, bir çoğunu ise açıklamayan Allah'ın Resulü **Hazret-i Muhammed** gelmiş, onların Tevrat'ta ve İncil'de yaptıkları tahrifatı kendilerine haber vermiştir. Halbuki **Peygamber**imiz Tevrat'ı ve İncil'i okumamıştır. Fakat onların yaptıklarını bir bir nakletmiştir. Yukarıda geçen âyetlerde de belirtildiği gibi, Yahudiler Tevrat'ın, Hıristiyanlar da İncil'in bazı âyetlerini değiştirmişler ve bir kısım âyetlerini kitaplarından çıkarmışlardı. Recim âyetini, domuz etinin ve içkinin haram olduğuna dair hükümleri, **Peygamber**imizin özelliklerinden bahseden âyetleri kitaplarından çıkarmışlardı. Bunların yerine kendi kafalarına göre hükümler koymuşlar, böylece gerçekleri insanlardan saklamışlardı.

Rivayete göre Yahudi bilginlerinden birisi **Peygamber**imize gelerek «Yâ Muhammed, senin bize açıklamadığın şeyler nelerdir, söyler misin?» der. **Peygamber**imiz, ona cevap vermez. Çünkü Yahudi samimi değildir. Gûyâ o kâfir **Peygamber**imizi deniyordu. **Peygamber**imiz ise onun sorusunu nazar-ı itibâre almaz. Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Ey mü'minler, doğrusu size Allah'tan bir nur ve apaçık bir kitap gelmiştir.» **Allahü teâlâ**, bu âyet-i celîlede **Hazret-i Muhammed**'i nur olarak vasıflandırmıştır. Çünkü O, insanlığı zulmetten kurtarmış, nura kavuşturmuş, dalâletten çıkarıp, hidâyete erdirmiştir. Onun vasıtasıyla cihan nurlanmış, insanlık şahsiyet kazanmış, gönüller Allah sevgisiyle dolmuş, bâtıl inançlar yok olmuştur.

Kur'an da bir nurdur. Gönül kulağı onunla aydınlanır, şüpheler onunla izale edilir, haram-helâl onunla belli olur, hakikatlar onunla ortaya çıkar, ibadetler onunla tamam olur, gözler onunla nurlanır, kaîb onunla ferahlar, iman onunla tamamlanır, hak ile bâtıl onunla ayırt edilir. Cehalet onunla yıkılır, insan onunla kemâl bulur, aile onunla selâmete erer. Ahlâk onunla tamamlanır.

16

«Allah onunla, rızasını gözetenleri selâmet yollarına eriştirir ve onları, izni ile, karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Onları doğru yola iletir.»

Allahü teâlâ, kendi rızasını gözetenleri selâmet yollarına eriştirir ve onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. Emirlerini yerine getirenleri, yasaklarından kaçınanları hidayete erdirir. Kur'an ile onları nurlandırır. **Hazret-i Muhammed** ile aydınlatır, selâmete erdirir, İslam ile şereflendirir. Kur'an ile onları küfürden uzaklaştırır, iman ile olgunlaştırır. Kur'an ve iman yolundan gidenler Hakk'a ulaşırlar.

17

«"Allah ancak Meryem oğlu Mesihtir" diyenler and olsun ki kâfir olmuşlardır. De ki: "Allah, Meryem oğlu Mesih'i, anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek isterse kim O'na karşı koyabilir?" Göklerin, yerin ve arasmdakilerin hükümranlığı Allah'ındır, dilediğini yaratır. Allah her şeye kaadirdir.»

Yukarıda da belirtildiği gibi, Hıristiyanların bir kısmı İsa (aleyhisselâm)'ya «Allah» demişlerdir. Aslında Hazret-i İsa'nın Allah olmadığını onlar da çok iyi biliyorlardı. Fakat yine de ona «Allah» demekten geri durmuyorlardı. Kim olursa olsun İsa'ya «Allah» diyen kâfir olur. Allah'a eş koşmak, Allah'tan başkasına «Allah» demek küfürdür. Allah, birdir, ortağı, benzeri, yardımcısı, oğlu, kızı yoktur. Sonra hiç bir varlık Allah olamaz. İsa da bir varlık ve bir insan olduğuna göre nasıl Allah olabilir? Hem İsa'nın doğumu daha dündür, peki ondan önce Allah kimdi? Sonra İsa bir anadan meydana gelmiştir, bunları yaratan kimdir? Yaratılan bir şey nasıl Allah olur? İsa yaratıldığına göre, İsa'yı yaratan kimdir? Bütün bunları var eden Yüce Allah'tır. **Allahü teâlâ** onlar için şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, de ki: «Allah, Meryem oğlu Mesih'i, anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek isterse kim O'na karşı koyabilir?» Göklerin, yerin ve arasmdakilerin hükümranlığı Allah'ındır. Allah dilediğini yaratır.» Allah'ın hükmüne kim karşı gelebilir? Allah, İsa'yı, anasını, gökleri, yeri ve bütün varlıkları bir anda yok etse buna kim mani olabilir? Hazret-i İsa'nın kendi nefsini kurtarmaya gücü yeter mi? Kaldı ki başkalarını kurtarsın veya

Allah'ın mülkünde hükümran olsun. Bütün varlıkların, yerin, göklerin sahibi, mâliki, koruyucusu, idarecisi, rızıklandıranı yalnız Allah'tır. O, dilediğini var eder, dilediğini yok eder. O'nun hükmüne kimse karışamaz. O, her şeye kaadirdir.

Allah Âdem (aleyhisselâm)'i topraktan yarattığı gibi, İsa'yı da babasız olarak Hazret-i Meryem'den dünyaya getirmiştir. O, bir şeye «ol» dediği zaman o şey olur. Bundan kimsenin şüphesi olmasın. Hıristiyanların bir kısmı «İsa eğer beşer olsaydı babası olurdu. Babası olmadığına göre beşer değildir» demişlerdir. **Allahü teâlâ**, onların sözlerini reddetmek için yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Allah, ancak Meryem oğlu Mesih'tir» diyenler and olsun ki kâfir olmuşlardır. De ki: "Allah, Meryem oğlu Mesih'i, anasını ve yeryüzünde olanların hepsini yok etmek isterse kim O'na karşı koyabilir?" Elbette hiçbir güç O'na karşı koyamaz.»

18

«Yahudiler ve Hıristiyanlar, "Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz" dediler. Onlara de ki: "Öyleyse günahınızdan ötürü size niçin azap ediyor? Oysa siz O'nun yarattığı insanlarsınız". Allah dilediğini bağışlar, dilediğine azap eder. Göklerin, yerin ve ikisinin arasındakilerin hükümranlığı Allah'ındır. Son dönüş de ancak O'nadır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Yahudileri ve Hır is tiy anları Allah'ın azabıyla korkutmuş ve iman etmeyenler için elim bir azap olduğunu bildirmiştir. Bunun üzerine onlar Allah'ın vaadini hiçe sayarak «Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz, baba oğluna azap etmez, onu sever. Biz de Allah'ın oğlu olduğumuz için O, bize azap etmez» demişlerdir. Yüce Allah bu âyeti inzal ederek onların bâtıl sözlerini reddetmiş ve şöyle buyurmuştur: «Yahudiler ve Hıristiyanlar «Biz Allah'ın oğulları ve sevgilileriyiz» dediler. Onlara de ki: «Öyleyse günahlarınızdan ötürü size niçin azap ediyor? Oysa siz O'nun yarattığı insanlarsınız.» Onlar kendilerini Allah'ın oğlu ve dostu kabul etmişlerdir. Böyle söylemekle kendilerini Allah'ın azabından kurtaracaklarını zannediyorlardı. Allah'ın oğlu olmadığını onlar da çok iyi biliyorlardı. Yahudiler ve Hıristiyanlar

iddialarında doğru iseler, niçin babalarına azap edilmiştir? Onların babaları cumartesi günü balık avladıkları için Yüce Allah suretlerini değiştirerek kendilerini maymuna benzetmiştir. Bu onlar için en büyük bir ceza değil midir? Yine onlardan birçoğu Allah'ın emirlerine muhalefet ettikleri için helak olmamışlar mıdır? Hem Yahudiler «Allah bizi kırk gün ateşte yakacak, kırk günden sonra daha yakmayacak» demediler mi? Eğer onlar Allah'ın oğlu olmuş olsaydılar, Allah onları yakar mıydı? Asla yakmazdı. Çünkü baba oğlunu yakmaz. Onların iddiaları bâtıldır, yalandır, asılsızdır. Yahudiler ve Hıristiyanlar da, diğer insanlar gibi Allah'ın kullarıdır.

Allah katında makbul olanlar ancak iman sahipleridir, İmam olmayanlar diğer varlıklar gibidir. İnsanı, insan yapan imandır.

Allahü teâlâ kullarından dilediğini affeder, dilediğine de azap eder. İman edip, amel-i salih işleyen kullarını affeder. İman etmeyen kullarına da lâyık olduğu cezayı verir. Yerin ve göklerin sahibi, mâliki Allah'tır. Bunların hepsi Allah'ın mülküdür. Bu mülkün Allah'tan başka sahibi ve mâliki yoktur. Son dönüş ancak O'nadır. Herkese ameline göre mükâfat ve mücazat verecek olan da O'dur.

19

«Ey kitap ehli, **peygamber**lerin arası kesildiğinde "bize müjdeci ve uyarıcı gelmedi" dersiniz diye, size açıkça anlatacak **peygamber**imiz geldi. Şüphesiz O, size müjdeci ve uyarıcı olarak gelmiştir. Allah her şeye kaadirdîr.»

Bu âyet-i kerime ile Yahudilere ve Hiristiyanlara hitap edilmiştir. Ey Yahudiler ve Hıristiyanlar, size ne oldu ki, kitabınızla amel etmiyor ve yaptıklarınız da kitap ehlinin yaptıklarına hiç benzemiyor. Sizin durumunuz tıpkı kendisini herkesten akıllı zanneden adamın durumu gibidir. Kimsenin fikrini beğenmeyen o adam kendi başına bir iş yapar, oysa yaptığı iş gayet gülünçtür. Herkesi güldürür. Halk onunla alay etmeye başlar ve «Sen akıllı birisiydin, bunu nasıl yaptın?» derler. Bu sözler, ona bir serzeniştir, denilmek isteniyor ki, sen akıllı birisi değilsin. Eğer akıllı birisi olsaydın, yaptığın iş de akıllı işi olurdu. Halbuki senin yaptığın iş akıllı işi değildir. **Allahü teâlâ**'nın Yahudi ve Hıristiyanlara «Ey kitap ehli» diye nida edişinin sebebi de budur. Bu hitap onlara bir

serzeniştir. Ey Yahudiler ve Hıristiyanlar, sizin amelleriniz hiç kitap ehlinin amellerine benzemiyor, şu halde siz kitap ehli değilsiniz. Zira kitap ehli, kitabının hükümlerine göre amel eder. Onun haricine çıkmaz.

Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Ey kitap ehli, **peygamber**lerin arası kesildiğinde, «Bize müjdeci ve uyarıcı gelmedi» dersiniz diye, size açıkça anlatacak **Peygamber**imiz geldi. Şüphesiz O, size müjdeci ve uyarıcı olarak gelmiştir.» **Peygamber**ler dinin hükümlerini ve İslâm şeriatini bildirmek için gönderilmişlerdir. **Allahü teâlâ** her devirde ve her topluma **peygamber**ler göndermiştir. **Peygamber**ler insanları hakka davet için gelmişlerdir. Kıyamet günü insanlar «Bize müjdeci ve uyarıcı gelmedi» demesinler diye, **peygamber**ler müjdeci ve uyarıcı olarak gönderilmiştir. **Peygamber**lerin sonuncusu **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'dir. **Allahü teâlâ** insanları davetsiz bırakmamıştır. Emirlerini ve yasaklarını **peygamber**leri vasıtasıyla insanlara bildirmiştir, îtaat edenlere mükâfat, isyan edenlere de mücazat vereceğini haber vermiştir. Kıyamet günü insanlar «Emirlerini ve yasaklarını bize bildirmedin» demesinler diye her devirde davetçilerini göndermiştir. Artık kıyamet günü insanlar «Biz bunu bilmiyorduk veya bundan haberimiz yoktu» diye bir özür beyan edemeyeceklerdir. Çünkü cennet nimeti de, cehennem azabı da dahil herşey bildirilmiştir. Kulları bunlardan hangisini dilerse Allah onu verir.

Yüce Allah her şeye kadirdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. Göklerde ve yerde olan her şeyi kulları için yaratmıştır. Kullarını âhiret nimetleriyle mükâfatlandırmak için de müjdeci ve uyarıcı olarak **peygamber**ler göndermiştir. Bütün **peygamber**ler insanlığın selâmeti için gelmişlerdir.

20

«Bir zamanlar Musa, milletine "Ey milletim, Allah'ın, sizin üzerinizdeki nimetini düşünün. İçinizden **peygamber**ler gönderdi, sizi hükümdarlar yaptı, size âlemlerden hiçbirine vermediğini verdi" demiştir.»

Musa (aleyhisselâm) bir zamanlar kavmine şöyle demişti: «Ey kavmim, Allah'ın üzerinizdeki nimetlerini hatırlayın. Hiçbir zaman o nimetleri unutmayın. İçinizden **peygamber**ler göndermiştir ve o, gelen **peygamber**ler size hakkı tebliğ etmiştir. Bu, Allah'ın size bir ihsanıdır. Sizi yeryüzünde hükümdarlar yapmıştır, bir zamanlar siz esirdiniz.» İsrailoğulları uzun zaman esaret altında kalmışlar, **Allahü teâlâ** onları Musa (aleyhisselâm) vasıtasıyla esaretten kurtarmıştır.

İmam-ı Kelbi «**Peygamber**lerden maksat Musa ile kardeşi Harun (aleyhisselâm)'dur. Bunlardan başka Musa, kavminden yetmiş kişi seçmiş, Tür Dağı'na da bunlarla beraber gitmiştir» demiştir. Bazılarına göre ise, **peygamber**lerden maksat İsrailoğullarının içinden çıkan **peygamber**ler olup sayıları dört bindir.

Musa (aleyhisselâm) kavmine Allah'ın nimetlerini saymaya devam ediyor: «Ey kavmim, unutmayın, Allah sizi Fir'avun'un baskısından kurtardı, sizi denizden geçirip, onu boğdu. Sizi melik yaptı, onu rezil etti» demiştir. Bazıları da «Başkasına muhtaç olmayan kişi, padişahtır» demişlerdir. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)

«Evinde sıhhat ve afiyet içinde ve günlük ihtiyacını temin etmiş olarak sabahlayan kimse dünya padişahıdır» buyurmuştur.

Allahü teâlâ İsrailoğullarına verdiği nimetleri, onlardan başka hiç kimseye vermemiştir. Denizi yarıp onları geçirmiş, Fir'avun'u ve adamlarını boğmuş, bulut gönderip onları gölgelemiş, taştan on iki ırmak akıtıp onları sulamış, gökten bıldırcın eti ve kudret helvası yağdırmış, onlara rızık olarak vermiştir. Bu nimetler onlara Allah'ın bir lütfudur. Fakat onlar bunca nimetlerin kıymetini bilmemişler, yine nimet sahibine isyan etmişler, sonunda Allah'ın azabına uğramışlardır.

21

«Ey milletim, Allah'ın size takdir ettiği mukaddes yere girin. Ardınıza dönmeyin, yoksa kayıp edenler olarak dönersiniz, demişti.»

Musa (aleyhisselâm) kavminin şirkten ve küfürden temizlenerek **peygamber**ler diyarı olan Beytülmukaddes'e veya

Şam'a girmelerini istemiştir. Eğer kavmi oraya girerse günahlarından temizlenmiş olacaklardı. Hazret-i Musa ilâhî emir gereği kavminin oraya girmesini istiyordu. Zira her **peygamber** kavminin ve kendisine tâbi olanların Allah'a itaatkâr ve ilâhi nimetlere nail olmasını isterler. Bunun için de Musa (aleyhisselâm) kavmine şöyle demiştir: «Ey milletim, Allah'ın size takdir ettiği mukaddes yere girin. Ardınıza dönmeyin, yoksa kayıp edenler olarak dönersiniz.» Onların o beldeye girmeleri **Allahü teâlâ**'nın emridir. Hazret-i Musa da kavmine Yüce Allah'ın emrini bildiriyordu. Onlar ismi geçen beldeye girdikleri takdirde günahlarından temizlenmiş ve arınmış olacaklar, girmedikleri takdirde günahkâr ve âsi kalacaklardı.

Bazı tefsircilere göre o belde, Allah tarafından Hazret-i İbrahim'e vaat edilen ve ondan sonra çocuklarına miras olarak kalan bir beldedir. İbrahim (aleyhisselâm) Nemrut'un hazırladığı ateşe atılmak üzere mancınıkla havaya fırlatıldığı zaman Yüce Allah Cebrail'i göndererek ona şöyle hitap etmiştir: «Yâ İbrahim, Allah'ın sana selâmı var, gözünün görebildiği yere kadar sana vereceğini vaat etti.» Bu beldeler Filistin, Sanı, Ürdün ve çevresidir.

Musa (aleyhisselâm) kavmine: «Mukaddes bir yere girin. **Allahü teâlâ** atanız İbrahim'e orada oturmasını emretmiştir. Orası atanızdan size mirastır. Atanızın mirasında oturmanız Allah'ın emridir. Emrolunduğunuz şeyden geri dönmeyin, aksi takdirde en büyük zarara uğrayanlardan olursunuz» demiştir. O mukaddes beldeye girenler mükâfatını, girmeyenler de cezasını göreceklerdir.

Musa (aleyhisselâm) zamanında Filistin'de cebbar ve âsî bir kavim vardı. Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm)'nın kavmine o cebbarların bulunduğu beldeye girmelerini emretmiştir. İsrailoğuîları on iki kabile idi. Hazret-i Musa, her kabileden birer kişi seçerek o cebbarların durumunu öğrenmek için Filistin'e göndermiştir. İsmi geçen beldede yaşayan cebbarlar iri yapılı ve azgın kimselerdi. Musa'nın elçileri onları görünce korkmuşlar ve içlerinden birkaç kişi elçileri yakalayıp reislerine götürmüşlerdi. Bazılarına göre ise, on iki kişiyi «Acun» adında biri sırtlayıp götürmüştür. Başkanları bir kişinin onları getirdiğini görünce «Bizim

elimizden bu şehri alacak olan siz misiniz?» demiş ve kendilerini öldürmek istemişti. Karısı ise buna mani olmuş ve «Sen bu zavallıları mı öldüreceksin? Onları bırak. Bir miktar yiyecek ver, yesinler-içsinler ve kavimlerine döndükleri zaman bizim büyüklüğümüzü haber versinler» demişti. Kıral, denilenleri yapar ve onları serbest bırakır. Musa'nın elçileri geriye dönerler ve o zorba kavmin azgın olduğunu kendi milletlerine haber vermeyeceklerine dair aralarında sözleşirler. Böylece kavimlerine dönerler, vaatlerim bozarlar ve cebbarların durumunu olduğu gibi bildirirler. Ancak içlerinden ikisi sözünde durur ve kendi kavimlerini onlarla savaşa razı ederler. Bunlar da Yûşa ibn Nün ile Kâlib ibn Bûknâ'dır.

Musa (aleyhisselâm), Filistin'i onlardan almak için bütün kabilelerini çağırır. Ancak hiçbiri Filistin'e girmeye cesaret edemez, o cebbar kavimden korkarlar ve onlar orada bulunduğu sürece Filistin'e giremeyeceklerini bildirirler.

22

«Ey Musa, orada zorba bir millet var, onlar oradan çıkmadıkça biz oraya girmeyeceğiz. Eğer çıkarlarsa biz de gireriz, demişlerdi.»

Musa (aleyhisselâm) ilâhi emir gereği kavmini mukaddes şehre girmeye davet edince, onlar korkularından oraya giremeyeceklerini bildirmişler ve şöyle demişlerdi: «Ey Musa, orada zorba bir millet var, onlar oradan çıkmadıkça biz oraya girmeyeceğiz. Eğer çıkarlarsa biz de gireriz.» Halbuki onların, âsi ve zorba bir milletin bulunduğu beldeye girmeleri Allah'ın emriydi. Onlar Allah'ın emrine muhalefetten korkmuyorlar da, zorba bir milletin bulunduğu beldeye girmekten korkuyorlardı.
Musa (aleyhisselâm) ise **peygamber**ler diyarını o zorba milletten kurtarmak istiyordu. Bunun için kavmini onlarla mücadeleye çağırmıştı. Eğer kavmi cebbarların bulunduğu mukaddes şehre girerlerse mükâfat, girmezlerse mücazat göreceklerdir. Zamanımız insanlarının bir çoğu da böyledir. Allah'ın emirlerine muhalefet ederler, âsilerin emirlerine itaat ederler. Mükâfat yerine, mücazat kazanırlar. Cüzî menfaatler için dünyalarını da, âhiretlerini de yıkarlar.

23

«Allah'tan korkanlardan, Allah'ın nimete erdirdiği iki adam: "Üstlerine kapıdan yürüyün, oradan girerseniz şüphesiz galip gelirsiniz. Eğer gerçek mü'minlerseniz Allah'a güvenin" demişlerdi.»

Musa (aleyhisselâm)'nın kavmi cebbarların bulunduğu mukaddes şehre 'giremeyeceklerini bildirince, Yûşa ile Kâleb onlara şöyle demişlerdi: «O zorbaların üstlerine kapıdan yürüyün. Oradan girerseniz şüphesiz galip gelirsiniz. Eğer gerçek mü'minlerseniz Allah'a güvenin.» Allah'ın lütfuna mazhar olan bu iki zat onların nasıl hareket edeceklerini belirtmişler ve şöyle demişlerdir: «Eğer siz, gerçek mü'minler iseniz Allah'a güvenin. Düşmanlarınızın güçlü-kuvvetli olmasından korkmayın. Şayet siz Allah'a güvenir ve verilen talimat-gereği hareket ederseniz mutlaka galip gelirsiniz. Eğer Allah'ın emrine muhalefet ederseniz ziyana uğrayanlardan olursunuz.»

Mü'min bütün bunlardan ibret almalı, zorbadan değil, Allah'tan korkmalı ve yalnız O'na tevekkül etmelidir. Allah'tan başkasına tevekkül edenler mutlaka ziyana uğrayacaklardır.

24

«Onlar da "Ey Musa, onlar orada oldukça biz asla oraya girmeyeceğiz. Sen ve Rabbin gidin savaşın, biz işte burada oturacağız" dediler.»

Musa (aleyhisselâm) kavmini mukaddes şehre girmeye zorlayınca, onlar Musa'ya şöyle demişlerdi: «Ey Musa, onlar orada oldukça biz asla oraya girmeyeceğiz. Sen ve Rabbin gidin savaşın, biz işte burada oturacağız.» Musa'nın kavmi, cebbarların ve zorbaların bulunduğu yere giremedikleri gibi, oraya yaklaşmaya dahi korkmuşlar «Sen ve Rabbin gidin savaşın, mademki sen on kişinin sözüne inanmıyorsun da, iki kişinin sözüne inanıyorsun, Rabbin Fir'avun'a karşı sana yardım ettiği gibi, yine yardım etsin de onlarla savaşın, bizim onlarla savaşmaya gücümüz yetmiyor, biz burada oturalım» demişlerdi. Musa (aleyhisselâm) onların bu sözleri karşısında çok üzülmüş ve öfkelenmişti.

25

«Musa: "Rabbim, ben ancak kendime ve kardeşime söz geçirebiliyorum, artık bizimle bu yoldan çıkmış milletin arasını ayır" dedi.»

Musa (aleyhisselâm) onlara söz geçiremeyince **Allahü teâlâ**'ya niyaz ederek şöyle demişti: «Rabbim, ben ancak kendime ve kardeşime söz geçirebiliyor um, artık bizimle, bu yoldan çıkmış milletin arasını ayır.» Musa, onlara mukaddes beldeye girmenin Allah'ın emri olduğunu bildirmesine rağmen, onlar bu ilâhî emre muhalefet etmişlerdi. Allah'ın emrine muhalefet ettikleri gibi, **peygamber**lerine de karşı gel-)nişlerdi. Musa onlara söz dinletemeyince «Rabbim bunlar bana itaat etmiyorlar, senin emirlerine de muhalefet ediyorlar, bu fâsık kavme lâyık oldukları cezayı ver ve onlarla bizim aramızı ayır» demişti. **Peygamber**ler ümmetlerine kolay kolay beddua etmezler. Önce onları Allah'a itaate davet ederler. Çünkü onlar davetçi olarak gönderilmiştir. Ancak **peygamber**ler, davet ettikleri insanların Allah'a itaatlerinden ümit kestikleri zaman beddua ederler. Musa (aleyhisselâm) da onların Allah'a itaatlerinden ümit kestikten sonra beddua etmiştir. Eğer ümit kesmemiş olsaydı asla beddua edemezdi.

26

«Allah Musa (aleyhisselâm'a) şöyle buyurdu: "Artık orası onlara kırk yıl haram edilmiştir. Oldukları yerde başıboş, şaşkın şaşkın dolaşacaklar. O halde o fâsiklar kavminin hallerine kederlenme."»

Allahü teâlâ Musa (aleyhisselâm)'ın kavmine kırk yıl mukaddes şehri haram kılmıştır. Bu, onların yaptıklarına karşılık bir cezadır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşacakları kırk yıl, orası onlara haram kılındı. Sen, yoldan çıkmış millet için tasalanma.» Onlar bulundukları yerde kırk yıl şaşkın bir vaziyette kalmışlar, oradan başka bir yere çıkamamışlar, âdeta bir mahbus hayatı yaşamışlardır. **Allahü teâlâ** onların bulundukları yerin yollarını kapamış, gündüzün onları mahbus bırakmış, geceleyin yollarını açılır gibi göstermiştir. Onlar yollarının açıldığını görünce sabaha kadar harekete geçmişler ve sabahleyin yine bulundukları yere gelmişlerdir. Tam kırk yıl böylece çileleri

devam etmiştir. Yüce Allah onlara kırk yıl gece uykusunu haram kılmış ve onları en ağır bir şekilde cezalandırmıştır. Mukaddes şehre girmeyerek Allah'ın emrine muhalefet ettikleri için kırk yıl böylece cezalandırılmışlardır. Halbuki Filistin ile bulundukları yerin arası altı mil kadardı. Kırk yıl altı millik mesafeye ulaşamadıkları gibi, bulundukları yerden de asla çıkamamışlardır. Allah'a isyan edenlerin akıbeti budur. Onlar Tih vadisinde büyük zahmet çekmişler ve görülmemiş musibetlere uğramışlardır.

Rivayete göre Musa ile kardeşi Harun (aleyhisselâm) orada vefat etmişlerdir. Kavmi Allah'ın emrine muhalefet ettikleri için mukaddes şehre girmeleri haram kılınmış ve hepsi orada helak olmuşlardır. Kırk yıl tamam olduktan sonra onların geride kalan çocuklarının başına Yûşa geçmiş ve cezaları dolmuş, onlarla beraber cebbarların bulundukları mukaddes şehre girmişlerdir. Orada bulunan cebbarlarla sabahın erken saatinde savaşa başlamışlar ve tam onları mağlûp edecekleri sırada da güneş doğmaya başlamıştır. O devirde güneş doğduktan sonra savaşmak yasaktı. Yûşa bu yasağa uymak zorundaydı. Eğer bu yasağa uyarsa düşmanları gün boyunca Hazırlanacaklar, belki de bir daha onları mağlûp edemeyecekti. Yasağa uymadığı takdirde mes'ul olacaktı. Yüşa güneşin bir müddet geç doğması için **Allahü teâlâ**'ya dua eder, Yüce Allah da duasını kabul buyurur ve güneş geç doğar. Yûşa bu zaman zarfında onları mağlûp eder ve o zorbaların elinden mukaddes şehri alır. Yûşa'nın etrafında genç ve az bir topluluk olmasına rağmen, kendilerinden çok fazla ve daha cesur bir topluluğu mağlûp etmişlerdir. Çünkü onlar Allah'a iman edip, O'na güvenmişlerdir. Allah'a iman edenler mutlaka zafere ulaşacaklardır. Allah, iman edenlerin daima yardimcısıdır.

Bu âyet-i celilede Allah'ın emirlerine muhalefet edenlerin mutlaka azaba uğrayacakları hatırlatılmaktadır. Yüce Allah bu olayı **Peygamber**ine naklederek onu teselli ediyor ve şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sen bu fâsık kavmin iman etmediklerine üzülme. Bunların inisimleri yalnız sana karşı değildir, senden önceki **peygamber**lerimize de aynı şekilde inat etmişlerdir.» **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) **peygamber** olarak gönderilince, diğer **peygamber**lere

yaptıkları gibi, ona da muhalefet etmişlerdir. Yüce Allah, bu duruma üzülen **Peygamber**ini teselli etmiş ve «Sen bu fâsık kavmin iman etmediklerine üzülme» buyurmuştur. Bundan sonraki âyetlerde Âdem (aleyhisselâm)'in iki oğlunun kıssasını **peygamber**ine haber vermiştir.

27

«Onlara Adem'in iki oğlunun kıssasını doğru olarak anlat: İkisi birer kurban sunmuşlar, birininki kabul edilmiş, diğerininki kabul edilmemişti. Kabul edilmeyen "Yemin olsun seni öldüreceğim" deyince, kardeşi: "Allah ancak müttekîlerin takdîmesini kabui buyurur" demişti.»

Allahü teâlâ, Kur'an-ı Kerîm'de geçmiş **peygamber**lerden bazılarının kıssalarını, **Hazret-i Peygamber**'in ümmetinin ibret alması için nakletmiştir. Bu kıssalarda büyük hikmetler ve ders alınması gereken ibretler vardır. Âdem (aleyhisselâm)'ın iki oğlunun kıssası da, diğerleri gibi, ibret alınması gereken özelliğe sahiptir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, onlara Âdem'in iki oğlunun kıssasını doğru olarak anlat.» Bu olaydan **Hazret-i Muhammed**'in ümmeti ibret alsın ve onların düştükleri hataya düşmesinler. Zaten kıssaların nakledilmesindeki hikmetlerden biri de budur.

Âdem (aleyhisselâm)'in iki oğlunun kıssası şudur: Âdem ile Havva cennetten çıkarılıp yeryüzüne indirilince bir müddet ayrı yaşamışlar, daha sonra birleşerek bir aile yuvası teşkil etmişlerdi. Bu izdivaçtan Havva anamız hamile kalmış ve her defasında biri kız, diğeri erkek olmak üzere ikiz doğurmuştur. Âdem (aleyhisselâm) zürriyetinin çoğalması için ilâhî emir gereği önce doğan kızla, bir sonraki doğan erkeği, bir sonraki doğan kızla da bir önceki doğan erkeği evlendirecekti. Âdem (aleyhisselâm)'in ilk çocukları Kabil ile kızı Aklıma idi. İkinci doğan çocukları ise Habil ile Leyûzâ idi. Kabil, Habü'le doğan kızı almaz, kendi ile doğan kızı almak ister, bunun için de diretir. Çünkü kendisiyle doğan kız Kabil'le doğan kızdan daha güzeldir. Âdem (aleyhisselâm) çok ısrar eder, ama bir türlü lâf dinletemez. Bunun Allah'ın ,bir emri olduğunu söyler, yine tesir etmez. Kabil babasına «Bu Allah'ın bir emri değildir.

Sen, Habü'i benden çok sevdiğin için benimle doğan kızı ona veriyorsun» der. Halbuki Hazret-i Âdem oğullarının arasında Allah'ın emrini icra ediyordu. Kabil babasını dinlemeyip, Allah'a isyan edince Âdem (aleyhisselâm) ona şöyle der: «Her ikiniz de kurban kesin, hanginizin kurbanı kabul olursa Aklîmâ'yı ona vereceğim.» Bunun üzerine her ikisi de kurbanlıklarını hazırlar. Kabil çiftçi olduğu için, kurban olarak ekinin olmuşlarından bir miktar hazırlar. Habil de sürü sahibi olduğu için kurban olarak semiz bir koç alır. İkisi de kurbanlıklarını bir dağın üzerine bırakırlar.

O günün kurbanı bugünkünden biraz farklı idi. O zamanlar her şeyden kurban yapılıyor ve kurbanlıklar bir dağın üzerine bırakılıyor ve gökten bir ateş inerek kabul edilenleri yakıyor, edilmeyenleri ise yakmıyordu. Yanmayan kurbanlar kabul edilmeyen kurbanlardı. Kabil ile Habil de kurbanlıklarını bir dağm üzerine koyarlar ve bir köşeye çekilip neticeyi beklerler. Gökten bir ateş inerek Habil'in kurbanını yakar, Kabil'in kurbanı ise olduğu gibi kalır. Kabil buna kızar, kurbanı kabul olsa da, olmasa da kendisiyle doğan kızı Habil'e vermeyeceğini söyler. Böylece Allah'ın emrine karşı gelir. Habil samimidir, kurbanını sadece Allah rızası için yapar. Kabil kurbanında samimi değildir, o sadece menfaatini düşünerek kurban yapar, Allah'ın rızasını düşünmez. Bunun için de kurbanı kabul olmaz. Allah rızası için yapılmayan amellerin hiçbiri kabul olmaz. Kabil, Habil'in kurbanının kabul olduğunu görünce ona hased eder ve şöyle der: «Yemin olsun ki, ben seni öldüreceğim.» Habil «Neden beni öldüreceksin?» der. Kabil «Kurbanın kabul olduğu için seni öldüreceğim» cevabını verir. Habil de «Allah, ancak kendinden korkan müttekîlerin amellerini kabul eder. Ben, Allah'ın emirlerine itaat edip, O'ndan korktuğum için kurbanımı kabul etmiştir. Senin hainliğin ve niyetinin bozukluğu kurbanını kabul ettirmemiştir» şeklinde konuşur. Yüce Allah hâinlerin ve niyeti bozuk olanların amellerini asla kabul etmez.

Bazı ilim adamları şöyle demiştir: «Akıllı kimse her zaman amel-i salih işler ve Allah'tan korkar. Ahmak kimse de, Allah'ın azabından emin olarak dilediğini yapar.» Akıllı kimse daima Allah'ın azabından korkar ve O'nun rızasını kazanmak için çalışır. Ahmak kimse de, Allah'ın azabından emin olarak ömrünü boşa geçirir.

Mü’min hiç bir zaman Allah'ın rahmetinden ümit kesmediği gibi, azabından da emin olamaz. Hiçbir zaman «Ben, Allah'ın azabından kurtuldum» diyemez. **Allahü teâlâ** ancak müttekî kullarının amellerini kabul eder.

Rivayete göre, Kabil'in kurbanı İsmail (aleyhisselâm) zamanına kadar cennette kalır ve İsmail (aleyhisselâm) babası tarafından kurban edileceği sırada Cebrail tarafından cennetten getirilerek İsmail'in yerine kurban edilir.

28

«Yemin olsun ki sen beni öldürmek için bana el uzatsan da, ben seni öldürmek için el uzatacak değilim. Ben, Âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım.»

29

«Şüphesiz dilerim ki, sen kendi günâhınla birlikte benim günâhımı da yüklenesin de cehennemliklerden olasın. İşte zalimlerin cezası budur.»

Habil, kardeşi Kabil'in niyetinin bozuk olduğunu anlayınca ona şöyle der: «Yemin olsun ki, sen beni öldürmek için bana el uzatsan da, ben seni öldürmek için el uzatacak değilim. Ben, Âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım. Şüphesiz dilerim ki, sen kendi günâhınla birlikte benim günâhımı da yüklenesin de cehennemliklerden olasın. İşte zalimlerin cezası budur.» Habil, Allah'tan korktuğu için kardeşine dokunmuyor. Eğer kardeşi şeytana uyup bir hata işlerse kendi günâhını da yükleneceğini ve cehennem ehli olacağını da hatırlatıyor. Buna rağmen kardeşi hainliğinden vazgeçmiyor. Yine yapacağını yapıyor. Habil, Allah'ın hükmüne razı olduğu halde, Kabil Allah'ın hükmüne razı olmuyor. Allah zulmedenlerin cezasını mutlaka verecektir. Mü’minler, Habil ile Kabil'in kıssasından ibret alarak, Allah'ın hükmüne razı olmalıdırlar. Allah'ın hükmüne razı olmayanlar zaten hakiki mü’min değildirler.

30

«Nihayet, kardeşini öldürmekte nefsine uydu ve onu öldürerek, zarara uğrayanlardan oldu.»

Kabil nefsine uyarak kardeşi Habü'ı öldürür. Şeytan ona vesvese vererek kardeşini öldürtür. Hatta şeytan bir yılan alarak onun gözünün önünde başını taşla ezmek suretiyle öldürür. Kabil de bundan örnek alarak aynı şekilde kardeşinin başını taşla ezmek suretiyle canını alır.

Bazı tefsircilere göre, Kabil, kardeşini öldürmeyi şeytandan öğrenmemiştir. İnsanın yaratılışında kötülük mevcuttur. İnsan bir şeyi yok etmek istediği zaman, onu başkasından öğrenmesine gerek yoktur. Onu yok etmek için bir çare bulur. Kabil, kardeşini taşla öldürmüştür. Bu hareketiyle dünyada babasına karşı geldiği, âhirette de Allah'ın azabına müstehak olduğu için en büyük zarara uğrayanlardan olmuştur. Zalimler dünyada da, âhirette de en büyük azaba uğrayacaklardır. Kabil kardeşini öldürdükten sonra cesedini ne yapacağını bilmiyordu, şaşırmıştı ve onu bir dağarcığa koyup taşımaya başlamıştı. Çünkü bu yeryüzündeki ilk ölüydü. Ölüleri ne yapmak gerekiyordu, onu bilmiyordu. Babasına gidip soramazdı, çünkü ona karşı gelmişti.

31

«Sonra Allah, kardeşinin ölüsünü nasıl gömeceğini göstermek üzere, ona yeri eşeleyen bir karga gönderdi. "Bana yazıklar olsun, kardeşimin ölüsünü örtmek için bu karga kadar olmaktan âciz kaldım" dedi de ettiğine yananlardan oldu.»

Kabil, kardeşini öldürünce ne yapacağını şaşırmıştı. Cesedi ne yapacağını bir türlü bilmiyordu. Kardeşini taşımaktan başka çaresi kalmamıştı, fakat bu ne kadar sürecekti. Cesedi gömmeyi akıl edemiyordu. **Allahü teâlâ**, Kabil'e kardeşinin ölüsünü ne yapacağını göstermek için bir karga gönderir. Karga gelir, Kabil'in gözünün önünde yeri ayaklarıyle eşer, çukurlaştırır ve bir ölü karga getirerek eştiği yere gömer, üzerini de toprakla kapatır. Bunu gören Kabil «Bana yazıklar olsun, kardeşimin ölüsünü örtmek için bu karga kadar olmaktan âciz kaldım» der. Yüce Allah kargayı, onun ölüyü nasıl gömeceğini göstermek için göndermiştir. Kabil, kardeşini yüklenip götürdüğüne pişman olmuştur. Onu öldürdüğüne pişman olmamıştır. Şayet kardeşini öldürdüğüne pişman olsaydı, o pişmanlık tevbe yerine geçerdi. **Allahü teâlâ** da onu affederdi.

Kabil, kardeşini gömdükten sonra anasının - babasının yanına gelir. Anası ve babası olaydan habersizdir, ona Habü'in nerede olduğunu sorarlar. Kabil, bilmiyorum, der. Fakat olay kısa zamanda meydana çıkar. Âdem ile Havva anamız oğullarının mezarının üzerinde günlerce ağlarlar. Bir gün mezardan dönerken Kabil'in de öldüğünü öğrenirler. Kabil kardeşini öldürdükten sonra dağda-belde gezmeye başlar. Bir gün dolaşırken yabani bir öküz tarafından dağdan aşağı atılır ve parçalanarak ölür. Bazı tefsirciler. «Adem, oğluna beddua etmiştir, **Allahü teâlâ** da duasını kabul ederek onu yere geçirmiştir» demişlerdir. Bu bakımdan babaların duası Allah indinde makbuldür.

İmam-ı Mukatil şöyle demiştir: «Kabil kardeşini öldürmeden önce, yırtıcı hayvanlar ve kuşlar insanları dost edinir, onlarla birlikte dolaşırdı. Kabil kardeşini öldürdükten sonra vahşi hayvanlar insanlardan kaçmışlardır.» Böylece onlar bile insanların şerrinden korkmuşlardır. Zira kendi kardeşine kötülük düşünen bir kimse elbette başka varlıklara karşı da kötülük düşünür. Bu bakımdan vahşi dediğimiz hayvanlar bile insanların şerrinden korkmuşlardır.

Hâinler hiçbir zaman emellerine muvaffak olamazlar. Bir noktaya kadar hainliklerini devam ettirirler, neticede en büyük zarara uğrarlar. Kabil de, kendisiyle doğan kızı almak için kardeşini öldürmüş ve dünyada hainliğinin cezasını görmüştür. Kabil ölünce, daha sonra kendisiyle doğan kızı Şît (aleyhisselâm) almıştır.

Abdullah İbni Mes'ud, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: «Kabil, hasedinden dolayı zulümle Kabil'i öldürmüştür. Kıyamete kadar haset ederek zulümle adam öldürenlerin günahları kadar Kabil'e günah yazılmaktadır. Çünkü ilk olarak hasedinden dolayı adam öldürmeyi o başlatmıştır. Bir bid'ati başlatan kişiye de, o bid'ati yapanların tamamının günâhı kadar günah yazılır. Zira o bid'ati ilk olarak başlatan odur. Hasene ehli de böyledir. O haseneyi işleyenlerin hepsinin sevabı kadar, o haseneyi başlatana sevap yazılır. Çünkü o haseneyi ilk önce başlatan odur.» Müslümanların bid'at olan şeylere çok dikkat etmesi gerekir. Yeni bir bid'at ihdas etmek kadar tehlikeli bir şey yoktur. Bid'at ehli sadece kendi günâhı ile kalmıyor, başkalarının yapmış olduğu

günâhı da yükleniyor. Bunun sebebi de hadiste belirtildiği gibi, bid'at olan şeyi ihdas etmesidir.

32

«Bunun için İsrailoğullarına kitapta bildirmiştik ki: Kim kısas gerekmeksizin veya yeryüzünde fesat işlemeksizin bir kimseyi öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de onu kurtarırsa, bütün insanlara kurtarmış gibi olur. Yemin olsun ki onlara **Peygamber**lerimiz mucizeler getirdiler. Sonra buna rağmen, onların çoğu yeryüzünde taşkınlık yapanlar oldu.»

Yüce Allah, Kabil'in işlediği cinayet sebebiyle İsrailoğullarına Tevrat'ta bildirmiştir ki, hakkında kısas gerekmeyen birisini veya yeryüzünde Allah'a şirk koşmayan ve fesat çıkarmayan bir kimseyi öldürmek bütün insanları öldürmek gibidir. **Allahü teâlâ**, kısasa karşı kısası; Allah'a şirk koşanları ve zina yapan evli erkek ve kadını recm etmeyi farz kılmıştır. Bunların cezası ölümdür. Ancak maktulün velileri katili affederse, katil ölümden kurtulur. Maktulün velisi affetmediği takdirde katilin cezası ölümdür. Allah'a şirk koşarak yeryüzünde fesat çıkaranların, nikâhlı olmalarına rağmen zina yapan kadınların ve erkeklerin cezaları ölümdür. Bu suçlardan birini işlemeyen bir insanı öldürmek, bütün insanları öldürmek gibi olur. Günahı da o nisbette ağırdır ve ebedî cehennemdir. Kim de ölüm tehlikesiyle karşı karşıya gelmiş bir insanı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur. Şöyle ki: Ateşte yananı, suda boğulanı, açlıktan öleni kurtarmak, kısas cezasıyle cezalandırılanı affetmek, düşmanın tehlikesinden bir insanı kurtarmak gibi. İşte bu durumda olan birisini kurtaran bütün insanlığı kurtarmış gibi olur ve o nisbette de mükâfat kazanır. İslâm dini insana bu kadar değer vermiş, haksız yere bir insanı öldürmeyi bütün insanlığı öldürmüş gibi, bir insanı ölüm tehlikesinden kurtarmayı da bütün insanlığı kurtarmış gibi kabul etmiştir. Bir mü'minin hayatından bütün mü'minlerin istifadesi söz konusudur. Çünkü mü'min, diğer mü'min kardeşleri için Allah'a dua eder, onların rahmet ve affını diler. Belki bir mü'minin duası bütün mü'minlerin kurtuluşuna ve affına vesile olur. Hayatta olmayan bir mü'minin ise, diğer mü'min kardeşlerine

faydası yoktur. Bu bakımdan bir insanı diriltmek, bütün insanlığı diriltmek gibidir.

Allahü teâlâ bütün kavimlere emir ve yasaklarını bildirmek için **peygamber**ler göndermiştir. **Peygamber**ler, gönderildikleri kavimlere Allah'ın varlığını ve birliğini isbat için mu'cizeler, apaçık âyetler ve deliller getirmiştir. Allah İsrailoğullarına da Allah'ın emirlerini ve yasaklarını bildiren **peygamber**ler göndermiştir. Buna rağmen onlar hakkı inkâr ederek kâfir olmuşlardır. Kâfirler küfürlerinin cezasını mutlaka çekeceklerdir. Küfredenler için ebedi olmak üzere elim bir azap hazırlanmıştır.

33

«Allah'a ve Resulüne harp açanların, yeryüzünde fesatçılığa koşanların cezası, ancak öldürülmeleri, ya asılmaları, yahut elleriyle ayaklarının çaprazvari kesilmesi, yahut da yerlerinden sürülmeleridir. Bu onların dünyadaki zilletleridir. Âhirette ise onlar için büyük azap vardır.»

Allahü teâlâ'nın ve Resulünün emirlerini terk ederek âsî olanların, şirk ve küfre dalanların veya yeryüzünde bozgunculuğa uğraşanların cezalan ölümdür. Veya diri diri asılmalarıdır. **Allahü teâlâ**, kendisine şirk koşanların ve yeryüzünde insanlar arasında bozgunculuk yapanların en ağır bir şekilde cezalandırılmalarını emrediyor.

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Beni Urayne kabilesinden -Medine'ye yedi kişi gelir. Ancak şehrin havası kendilerine ağır geldiği için hastalanırlar. Durum **Peygamber**imize intikal eder, **Peygamber**imiz onlara neyin şifa olacağını bilir ve «Gidin, bizim develerin sütünden için, inşâallah şifa bulacaksınız» buyurur. Onlar da tarif edileni yaparlar ve şifa bulurlar. İyileştikten sonra dinden dönerler ve giderler deve çobanlarını öldürürler, develeri alıp savuşurlar. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) olaya çok üzülür ve onları yakalamak için arkalarından adam gönderir. Arkalarından giden süvariler onları yakalarlar ve **Peygamber**imizin huzuruna getirirler. İslâm'da kısasa kısas vardır. Bu kişilerin haksız yere adam öldürdükleri için cezalandırılmaları gerekiyordu. Aynı zamanda dinden de

çıkmışlardı. **Peygamber**imiz, bunların yaptıklarına karşılık olarak, ellerinin ve ayaklarının kesilmesini ve gözlerinin çıkarılmasını emreder. Emrin gereği yapılır ve cezalarını çekmeleri için de güneşin altına bırakılır. Çünkü onlar dağ başında her şeyden habersiz yaşayan çobanlan öldürmüşler ve mallarını da ellerinden almışlardı. Elbette ki, bunlar cezasız bırakılamazdı. **Peygamber**imiz onları cezalandırdığı zaman henüz yukardaki âyet-i celîle inmemişti. **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek, Allah'a ve Resulüne harp açanların ve yeryüzünde bozgunculuğa uğraşanların cezasını belirtmiştir. Ancak İslâm fıkıhcıları cezanın veriliş şeklinde farklı görüşler belirtmişlerdir. Şöyle ki: Bu âyeti celilenin hükmüne girenler yol kesicilerdir. Bunlar da üç sınıftır. Bir kısmı sadece mal için yol keserler ve malı gasb ederler. Bir kısmı da hem malı gasb ederler, hem de sahibini öldürürler. Diğer bir kısmı ise yolcuları öldürür, ama malını almazlar.

Fıkıhcıların bir kısmına göre, bu üç sınıf yol kesicilere âyette geçen cezalardan biri uygulanır. Ancak bu, uygulayıcının arzusuna bağlıdır. Dilerse ölümüne hükmeder, dilerse diri olarak asar veya elini - ayaklarını çaprazvari keser veya onları bulundukları yerden çıkarır. Zira **Allahü teâlâ** bunların cezalarını muhayyer kılmıştır. Bir kısım fıkıhçılar da şöyle demişlerdir: «Bu üç sınıf yol kesicinin fiillerine göre cezalan varda. Fiilleri âyette geçen cezalardan hangisini gerektiriyorsa o ceza kendilerine verilir.»

Bu konuda bizim mezhep imamlarımızın görüşü ise şöyledir: Yol kesici, yolcunun sadece malını alır, kendisini öldürmezse ceza olarak bir eli ve bir ayağı kesilir. Bu işlemin şekli, sağ eliyle, sol ayağının veya sol eliyle sağ ayağının kesilmesidir. Yol kesici bu şekilde cezalandırılır. Yol kesici, yolcuyu öldürür, malım almazsa cezası ölümdür. Çünkü kısasa kısas gerekir. Şayet yol kesici hem yolcuyu öldürür hem de malını alırsa, İmam-ı A'zam'a göre önce eli ve ayağı kesilir, sonra öldürülür, İmam-ı Yûsuf ile İmam-ı Muhammed'e göre eli ve ayağı kesilmeden öldürülür. İşlenen suçun durumuna göre ceza uygulanır.

İbn Abbas ile Said ibn Cebir bu konuda şu görüşü ileri sürmüşlerdir: «Yol kesici, yolcuyu öldürüp malını almamışsa cezası

ölümdür. Eğer yolcuyu öldürüp malını da almışsa, ceza olarak önce eli -ayağı kesilir ve sonra asılır.» Bir kısım fıkıhçılar da şöyle demişlerdir: «Önce öldürülür, sonra başkalarına ibret olması için asılır.» Bir kısım fıkıhçılar da «Diri olarak asılır ve boğazındaki damarlar kesilmek suretiyle öldürülür» demişlerdir.

Yeryüzünde bozgunculuk yapanların, bulundukları yerden sürülmeleri veya hapsedilmeleri de Yüce Allah'ın emridir, Allah'a iman edenler, yeryüzünde bozgunculuk yapanlara asla müsamaha edemezler ve onları koruyamazlar. Ayet-i celilede açıkça onların en ağır bir şekilde cezalandırılmaları istenmektedir. Buna karşı koyanlar, Allah'a ve Resulüne isyan etmiş olurlar. Bu ceza onlara dünyada bir zillettir. Âhirette ise onlar için büyük bir azap vardır. Burada yaptıklarının cezasını en ağır bir şekilde ödeyeceklerdir. Şayet yaptıklarına pişman olup, tevbe ederlerse Yüce Allah günahlarını bağışlar.

34

«Ancak, onları ele geçirmenizden önce tevbe edenler bunun dışındadır. Biliniz ki şüphesiz Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Yol kesiciler, şayet yakalanmadan önce, yaptıklarına pişman olup tevbe ederler ve aldıkları malları da sahibine geri verirlerse dünyadaki cezalarından kurtulurlar. Şüphesiz Allah çok yarlığayıcıdır, tevbe edenlerin günahlarını yarlığar. Rahimdir, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder. **Allahü teâlâ** samimiyetle günahlarına tevbe edenlerin tevbesini kabul eder, asla boşa çıkarmaz.

35

«Ey iman edenler, Allah'tan korkun, O'na yaklaşmaya vesile arayın ve yolunda cihad edin ki saadete eresiniz.»

Ey iman edenler, Allah'ın azabından korkun, sizi azaba götürecek fiillerden kaçının. **Allahü teâlâ**'nın nimetlerinden istifade etmek için amel-i salih yapın. Emirlerine sanlın, yasaklarından kaçının. Allah'ın dinini yaymak için, Allah yolunda malınızla ve canınızla cihad edin. Şayet Allah yolunda cihad ederseniz huzura

erer, saadete kavuşursunuz. Eğer Allah yolunda cihad etmezseniz felah bulamazsınız ve huzura kavuşamazsınız. Allah'ın nizamını yeryüzüne yaymak için, İslâm düşmanlarıyla cihad etmek her mü'minin görevidir. Allah'ın nizamını yaymak için mü'minin cihad etmesi günahlarına keffaret ve kurtuluşuna vesiledir.

36

«Doğrusu yeryüzündeki her şey ve bunun bir katı daha kâfirlerin olsa da, kıyamet gününün azabından kurtulmak için fidye verseler kabul edilmez. Onlar için pek acıklı bir azap vardır.»

37

«Onlar ateşten çıkmalarını dilerler. Halbuki onlar bundan çıkıcılar değildir. Onlar için kendilerini tutup durduracak bir azap vardır.»

Yüce Allah'ın birliğini inkâr ederek ve **Resûlüllah**'ın, Allah tarafından getirdiklerini yalanlayarak kâfir olanlar kıyametin dehşetini ve azabını gördükleri zaman ondan kurtulmak için çareler arayacaklardır. Fakat o azaptan kurtulmak için hiçbir çare bulamayacaklardır. Yaptıklarına pişman olacaklar ama iş işten geçmiş olacaktır. **Allahü teâlâ** onlar için şöyle buyuruyor: «Yeryüzündeki her şey ve bunun bir katı daha kâfirlerin olsa da, kıyamet gününün azabından kurtulmak için fidye verseler kabul edilmez. Onlar için pek acıklı bir azap vardır.» Allah'ın azabından kurtulmak için âhiretteki çırpınmanın ve pişmanlığın hiçbir faydası yoktur. Îmanı olmayanlar Allah'ın azabından asla kurtulamazlar. Onlar için ebedi bir azap vardır. Cehennemin azabını tadan kâfirler oradan çıkmak isteyeceklerdir. Halbuki onların cehennemden çıkması mümkün değildir. Çünkü onlar dünyadaki inkâr ve isyanlarının azabını çekmek için oraya girmişlerdir. Zaten orası inkâr ve isyan edenler için hazırlanmıştır.

Allah'ın bütün nimetleri iman eden kulları içindir. Îman edip, salih amel işleyenler Allah'ın bütün nimetlerinden istifade edeceklerdir. Onlar için ebedî kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. İşte bu, da iman edenlerin mükâfatıdır.

Allahü teâlâ, iman edenlerin nail olacakları mükâfatları ve kâfirlerin görecekleri azabı belirttikten sonra, hırsızlara verilecek olan cezayı zikretmiştir.

38

«Hırsızlık yapan erkek ve hırsızlık yapan kadının, yaptıklarına karşılık ve Allah'tan bîr azap olmak üzere ellerini kesin. Allah mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

İslâm nizamı, bütün yönleriyle mütekâmil bir nizamdır. Bu nizamın tabiatına, usulüne, prensiplerine bakmadan, teşriî kaidelerinin hikmetini hakkıyla anlamak asla mümkün değildir. Bu nizam bütünüyle uygulanmadıkça, sadece bir kaç kaidenin tatbiki umulan neticeyi vermez. Çünkü İslâm, parça parça tatbik edilen bir nizam değildir. O, bir bütündür ve tatbikatı hayatın her cephesini ilgilendiren ilâhi bir nizamdır.

İslâm, insanların ahlâk ve vicdanlarını terbiye eder. Hırsızlığa ve bu yoldan elde edilen kazanca karşı çıkar. Hırsızlık, başkasının saklı ve gizli malını almaktır. İşte İslâm hırsızlığa asla müsamaha etmiyor ve bu cürmü işleyen kimsenin en önemli organlarından biri olan elinin kesilmesini istiyor. Aslında İslâm, mensuplarına ceza uygulamayı arzu etmez. Fakat toplumun ahlâkım ve huzurunu bozacak olan ve toplumu ilgilendiren mes'elelere de asla seyirci kalmaz. Toplumun ahlâkını ve huzurunu bozanları, cana, mala, namusa tecavüz edenleri cezasız bırakmaz. Onları en ağır bir şekilde cezalandırır. Bunları cezasız bıraktığı takdirde toplum temelinden sarsılacak, ahlâk bozulacak, huzur kalkacak, aile yıkılacak, mal-mülk heba olacak, can emniyeti kalmayacak ve neticede toplum yok olacaktır. Toplumun bekası, ahlâkın devamı, ailenin selâmeti, mal ve can emniyetinin temini için İslâm, bu ve benzeri cezaî müeyyideleri getirmiştir. Bu fiilleri işleyenler cezalarını gördükleri takdirde, toplumun diğer fertleri bunlardan örnek alacaklar ve böyle bir fiili irtikâp etmekten şiddetle kaçınacaklardır. Böylece toplum kurtulmuş olacaktır. Zaten İslâm, toplumun selâmeti için bu müeyyideleri koymuştur.

Allahü teâlâ, sirkat olayında ilk önce erkekleri, sonra kadınları zikretmiştir. Zira hırsızlığa daha çok erkekler meyyaldir. Kadınları

da hırsızlığa iten erkeklerdir. Bu bakımdan âyette önce erkekleri, sonra kadınları zikretmiştir. Fakat zina bunun tersinedir. Yüce Allah, zina mes'elesinde önce kadınları, sonra erkekleri zikretmiştir. Çünkü erkekleri zinaya sürükleyen kadınlardır. Onlar iffetlerine hakim oldukları takdirde zina ortadan kalkacaktır. Bu bakımdan zina cürmünde önce kadınlar, sonra erkekler zikredilmiştir.

Yüce Allah hırsızlık yapan erkek ve kadın için şöyle buyuruyor: «Hırsızlık yapan erkek ve hırsızlık yapan kadının, yaptıklarından ibret verici bir ceza olarak, ellerini kesin.» Hırsızlık yapan kadın olsun, erkek olsun, ceza olarak ellerinin kesilmesini **Allahü teâlâ** emrediyor. Elbette bu onların yaptıklarının cezasıdır. Durup dururken İslâm, birisinin elinin kesilmesine hükmetmez. Sonra İslâm, her hırsızlık yapanın elini kesmez. İslâm hukukçuları elin kesilmesi hususunda farklı görüşlere sahiptirler. Bunlardan bir kısım hukukçu, âyet-i celîlenin zahirine göre amel etmiş, hırsızın çaldığı mal az olsun, çok olsun elinin kesilmesine hükmetmişlerdir. Bir kısım hukukçular ise «Hırsızın çaldığı mal en az üç akça olacak, eğer üç akçadan az olursa eli kesilmez» demişlerdir.

Hanefî hukukçuları ise «Hırsızın çaldığı mal en az on dirhem olacak. Şayet on dirhemden az olursa eli kesilmez» demişlerdir. Yüce Allah hırsızın elinin kesilmesini, fiillerinin bir cezası olarak emretmiştir, kullarına azap olsun diye emretm emiştir.

Hırsızın elinin kesilmesi için islâm hukukçularının üzerinde ittifak ettikleri hususlar şunlardır: Hırsızlık, başkasının saklı ve gizli malını almaktır. Öyleyse alınan malın değer taşıması lâzımdır. Değer taşımayan bir malı çalanın eli kesilmez. İslâm hukukçuları hırsıza ceza verilmesi için, çalınan malın en az dört dinar olması gerektiği hususunda ittifak etmişlerdir. Çalman şeyin saklı olması ve hırsızın onu saklı bir yerden alması gerekir.

İslâm hukukuna göre açıkta bulunan bir malı çalanın eli kesilmez. Meselâ, emanetçi, kendisine teslim edilen malı çalarsa, eli kesilmez. Hizmetçi de öyledir. Hizmetçi çalıştığı evden bir şey çalarsa eli kesilmez. Tarladaki mahsulü çalan bir insan için de aynı hüküm söz konusudur. Çünkü o mahsul açıktadır. Ortak, ortağının malından bir şey çalacak olsa, eli kesilmez. Zira o malda onun da

ortaklığı vardır. Beytül maldan birşey çalanların da elleri kesilmez. Çünkü o malda onların da hakları vardır. Bütün bu durumlarda el kesme cezası verilmez. Fakat cezasız da bırakılmaz. Ancak ta'zir cezası verilir. Ta'zir cezası ise tamamen hâkimin görüşüne bağlı olup, bazan değnek vurmak, bazan hapis, bazan tevbih ve bazan da nasihat yoluyla icra edilir.

El kesme ameliyesi, sağ el bileğe kadar kesilerek icra edilir. Eğer eli kesilen ikinci defa hırsızlık yaparsa, bu sefer sol el mafsallara kadar kesilir. Buraya kadar İslâm fıkıhçıları arasında ittifak vardır. Bu cezalarla yetinmeyip üçüncü defa hırsızlık yapan adama nasıl bir ceza verileceği hususunda İslâm fıkıhçıları arasında görüş ayrılığı vardır. (Bu hususta geniş bilgi edinmek isteyenler, Üstad Ömer Nasûhi Bilmen'in «Hukuk-ı İslâmiye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu» isimli eserine müracaat edebilirler).

39

«Her kim ki işlediği zulmün arkasından tevbe edip kendini düzeltirse, Allah onun tevbesini kabul eder. Çünkü Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Allahü teâlâ tevbe edip, kendini düzeltenlerin tevbesini kabul edeceğini haber veriyor. Her kim hırsızlık yaparak kendisine ve Müslümanlara zulmettikten sonra, yaptığına pişman olur, tevbe eder, kendisini düzeltir ve elindeki malı sahibine verirse, Yüce Allah onun tevbesini kabul eder, geçmiş günahlarını bağışlar. Çünkü Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir. Yaptıklarına pişman olup bir daha dönmemek şartıyle tevbe edenlerin tevbesini kabul eder ve günahlarını bağışlar.

40

«Hakikatte göklerin ve yerin mülkü Allah'ın olduğunu bilmiyor musun? O, kimi dilerse azaba çeker, kimi dilerse yarlığar. Allah her şeye hakkıyla kadirdir.»

Yâ Muhammed, yerin ve göklerin sahibi ve mâliki Yüce Allah olduğunu sen bilmiyor musun? Hiç şüphesiz **Peygamber**imiz yerin ve göklerin sahibi ve mâliki Yüce Allah olduğunu biliyordu. **Allahü teâlâ**'nın **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bu hitabı

inanmayanların dikkatini çekmek içindir. Gökler ve yer Allah'ın mülküdür. O, mülkünde dilediği şekilde hükmeder. O'nun hükmüne kimse karışamaz. Yüce Allah, gökten bulutlar vasıtasıyla yağmur indirerek yerden otlar, çeşitli yemişler ve taneli bitkiler çıkarmış, onları kullarına ihsan etmiştir. Bu ihsan kullarının şükretmesi içindir. **Allahü teâlâ**'nın kullarına çeşit çeşit nimetler ihsan etmesi, elbette şükrü gerektirir. Bu nimetlere şükretmeyenler veya haklarına razı olmayanlar, nankörlüklerinin cezasını göreceklerdir. Zira her nimet şükrü gerektirir. Yüce Allah şükretmeyenlerden nimetini almaya kadirdir. Şükredenlerîn nimetlerini artırıp, mükâfatlarını vereceği gibi, şükretmeyen nankörlerin de cezasını verecektir. Çünkü nankörlük küfürdür. Bu bakımdan nankörler cezalarını göreceklerdir.

41

«Ey **Peygamber**, kalbleriyle inanmadıkları halde, ağızlarıyla "İnandık" diyen münafıklarla Yahudilerden o küfür içinde koşanlar seni mahzun etmesin.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ini, iman etmeyenlerin durumuna üzülmemesi için teselli ediyor. İman, bir nimettir. Allah onu herkese nasip etmez.

Bu âyet-i celîle münafıklardan Ebu Lübâbe hakkında nazil olmuştur: Medine civarında meskûn bulunan Beni Kureyzahlar **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile yaptıkları andlaşmayı tek taraflı olarak bozmuşlardı. Benî Kureyzahlar Müslümanlar için her an bir tehlike arzetmekteydi. Bu tehlikenin giderilmesi gerekiyordu. Bunun için de ya onların gelip tekrar **Peygamber**imizle andlaşması gerekiyor veya yerlerinden çıkarılması icap ediyordu. Onlar andlaşmaya yanaşmadılar. Buna göre Müslümanların tedbir alması gerekiyordu. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Beni Kureyzalıların muhasara altına alınması için sahabeleriyle istişare yapar ve bazı kararlar alır. İstişarede alınan bu kararları Ebu Lübâbe Kureyzalilara iletir ve «Sakın kalenizden dışarı çıkmayın, aksi takdirde Müslümanlar sizi öldürecekler» der. **Peygamber**imiz Müslümanların sırlarını Kureyzahlara ileten ve onların namına

casusluk yapan Lübabe'ye çok üzülür. **Allahü teâlâ Peygamber**ini teselli için şöyle buyurmuştur: «Ey **Peygamber**, kalbleriyle iman etmedikleri halde, ağızlarıyla «İnandık» diyen münafıklarla Yahudilerden o küfür içinde koşanlar seni mahzun etmesin.» Münafıklar, mü'minleri kandırmak için iman ettiklerini söylerler. Halbuki onlar kalben inanmamışlar, güya mü'minleri kandırmak için sadece dilleriyle iman ettiklerini söylemişlerdir.

«Onlar, durmadan yalan dinleyen, senin huzuruna gelemeyen diğer bir kavm hesabına casusluk edenlerdir. Yerli yerinde söylenen kelimeleri sonradan tahrif edenler "Size böyle fetva verilirse tutun, verilmezse sakının" derler.»

Yahudiler, **Peygamber**imizin huzuruna gelmedikleri halde, gönderdikleri münafık elçiler vasıtasıyla O'nun söylediklerini öğrenmişler, **Peygamber**imiz ise, sırlarını başkalarının öğrenmesine çok üzülmüştü. **Resûlüllah**'ın sırlarını Yahudilere aktaranlar münafıklardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar, durmadan yalan dinleyen, senin huzuruna gelemeyen diğer bir kavm hesabına casusluk edenlerdir.» Münafıkların özelliği budur.

Olay şudur: Hayber Yahûdilerinden bir kadınla bir erkek zina ederler. Tevrat'ta da zinanın cezası recimdir. Fakat Yahudiler Tevrat'ın hükmüne uymazlar ve zina edenleri recm etmek istemezler. Kurayza Yahûdilerine bir mektup yazarak zânileri de mektupla birlikte onlara gönderirler. Mektupta şöyle denir: «Bu zânileri Muhammed'e götürün, o bunlar hakkında ne hüküm verecek bakın. Eğer had cezası uygularsa kabul edin, şayet recim cezası uygularsa kabul etmeyin.» Bunun üzerine Yahudiler zânileri **Peygamber**imizin huzuruna getirirler ve durumu naklederler. **Peygamber**imiz, Yahudilere «Sizin kitabınızda zina edenlerin cezası nedir?» diye sorar. Yahudiler «Bizim kitabımızın hükmüne göre zina edenlerin yüzleri siyaha boyanır ve ceza olarak da yüz sopa vurulur» derler. Bu sırada **Peygamber**imizin yanında Abdullah İbni Selâm da bulunuyordu. Bu zat Tevrat'ın hükümlerini çok iyi biliyordu. Onların yalan söylediğinin de farkındaydı. Derhal kendilerine müdahale ederek «Siz yalan söylüyorsunuz. Kitabınızda zina edenlerin cezası recimdir» der. Yahudiler bir Tevrat getirerek

okumaya başlarlar ve içlerinden biri recim âyetini eliyle kapatır. Âyetin üst tarafını ve alt kısmını okurlar, akıllarınca recim âyetini saklarlar. Abdullah işin farkındadır, Tevrat'ı alır onlara recim âyetini gösterir. Bu defa inkâr edemezler ve doğrusunu söylerler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de, onlara «Zânilerin her ikisinin recm edileceğini" bildirir. Onlar böylece **Resûlüllah**'ın huzurundan ayrılıp giderler.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştir: «Bir gün **Peygamber**imizle birlikte oturuyorduk, yanımıza Yahudilerden bir grup geldi. İçlerinden birisinin zina ettiğini söyledi ve hakkındaki hükmü sordu. Meğer onlar zina hakkında **Peygamber**imizden bir kolaylık istiyorlarmış. Şayet **Peygamber**imizden bir kolaylık görürlerse, onu kendilerine delil kabul ederek, hükmedeceklermiş. Eğer **Peygamber**imiz Tevrat'a göre hükmederse onu kabul etmeyeceklermiş. **Peygamber**imizin huzuruna bu niyetle gelmişlerdi. **Peygamber**imiz onların sorusuna cevap vermedi hemen kalkıp Yahudi bilginlerinin bulunduğu yere gitti. Biz de beraberindeydik. **Peygamber**imiz onlara şöyle dedi: «Ey Yahudi cemaati, Musa'ya Tevrat'ı indiren Allah hakkı için size and veriyorum, doğru söyleyin. Kitabınızda zina edenlerin cezası nedir? Yahudi bilginleri bu soruya cevap vermezler. Yanlarında bulunanlar «Bizim kitabımızda zina edenlerin yüzü siyaha boyanır ve ceza olarak da yüz sopa vurulur» derler. **Peygamber**imiz onların yalan söylediğini çok iyi biliyordu. Bu defa **Peygamber**imiz, reislerine yemin vererek sorar. Reisleri artık yalana kaçamaz ve zinanın Tevrat'taki hükmünü söyler. Bunun üzerine **Peygamber**imiz «Niçin Allah'ın emrini bırakıyor da, kendi reyinize göre hükmediyorsunuz?» diye sorar. Bir Yahudi bilgini şöyle cevap verir: «Bizim başkanımızın akrabasından birisi zina yapar ve başkanımız ona ceza vermez, sadece hapseder. Bir başkası da zina eder, melik ona recim cezası tatbik etmek ister. Bu defa onun akrabası razı olmaz ve «Kendi akrabana recim cezası uygularsan, bizimkine de uygula. Kendi akrabana ceza uygulamazsan, bizimkine de uygulayamazsın.» Bundan dolayı «Biz recmi bıraktık, had cezasıyla hükmediyoruz.»

Bunun üzerine **Peygamber**imiz «Ben aranızdaki kitabınıza göre hükmederim» der. Onlar **Peygamber**imizin söylediklerini değiştirerek birbirlerine iletirler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukarıdaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yerli yerinde söylenen kelimeleri sonradan tahrif ederler, "Size böyle fetva verilirse tutun, verilmezse sakının" derler.» Yahudilerin, **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gönderdiği elçiler, aldıkları haberi olduğu gibi, kendi milletlerine iletmezler, değiştirerek anlatırlardı. Üstelik «Biz Muhammed'den böyle duyduk» derlerdi. Yahudiler Tevrat'taki hükümlerin bir kısmını kendi isteklerine göre değiştirmişler, bir kısmını da tamamen yok etmişlerdir. Yahudiler **Peygamber**imize gönderdikleri elçilere şöyle demişlerdi: «Muhammed, eğer zina edene had cezası uygularsa kabul edin. Recim cezası uygularsa kabul etmeyin.» Allah'a iman etmeyenler, Allah'ın kitabıyla hükmetmezler, kendi istek ve arzularına göre hükmederler.

Yüce Allah yukarda geçen âyetin devamında şöyle buyuruyor:

«Allah'ın fitneye düşmesini dilediği kimse için Allah'a karşı senin elinden bir şey gelmez. İşte onlar Allah'ın kalblerini arıtmak istemediği kimselerdir. Dünyada zillet onlarındır. Onlara âhirette de büyük azap vardır.»

Yâ Muhammed, Allah'ın fitneye düşmesini dilediği kimse için Allah'a karşı senin elinden bir şey gelmez. Sen onu Allah'ın azabından kurtaramazsın. İşte onlar Allah'ın kalblerini arıtmak istemediği kimselerdir. Onlara asla iman nasip olmaz ve küfürleri içinde çırpınıp giderler. Dünyada onlar için zillet, âhirette de büyük bir azap vardır. Bu ceza onların küfürlerinin karşılığıdır. Elbette küfredenler cezalarını göreceklerdir. Onların dünyadaki cezaları Müslümanlar tarafından esir edilmeleri, onlara cizye (vergi) vermeleri veya bulundukları yerden sürülmeleridir. İslâm'ın doğuşundan zamanımıza kadar gayr-i müslimlere yerine göre bu cezalar uygulanmıştır. Fakat son asırda durum Müslümanların aleyhine dönmüştür. Bu da onların kendi hatasıdır. Dinlerinden taviz vermeye başladıkları andan itibaren durum aleyhlerine dönmüştür.

42

«Onlar yalana kulak verirler, haram yerler. Eğer sana gelirlerse ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir. Şayet kendilerinden yüz çevirirsen sana bir zarar veremezler. Eğer hükmedersen aralarında adaletle hükmet. Çünkü Allah adalet sahiplerini sever.»

Allahü teâlâ bu âyetlerle Yahudilerin durumunu **Peygamber**ine haber vererek, onların çok yalancı olduğunu ve haramdan asla sakınmadıklarını bildirmiştir. Yahudiler, **Resûlüllah**'ın zamanında böyle oldukları, gibi, kıyamete kadar da aynı şekilde devam edecekler, Müslümanlara karşı hainliklerini sürdüreceklerdir. Mü'minler uyanık davranmalı, onların yalanlarına asla kanmamalı, her devirde aynı oyunu tekrarlayacaklarını bilmelidir.

Âyette geçen «Haram yerler» ifadesi, rüşvettir. Rüşvet alıp - vermek çok büyük günahtır. Nitekim **Peygamber**imiz «Haramla beslenen vücut cehenneme daha lâyıktır» buyurmuştur. Rüşvetin haram oluşu, insanın hakkı olmayan bir şeye gayri meşru bir vasıtayla sahip olmasından dolayıdır. Allah rüşvet alanı da, vereni de lanetlemiş ve rahmetinden kovmuştur. Rüşvet alanlar, Allah'ın rahmetinden uzak olurlar. Mü'min için bu çok tehlikelidir.

Tefsir sahibi Ebû'l-Leys Semerkandi Hazretleri şöyle demiştir: «Bir insan, kendisini ölüm tehlikesinden kurtarmak için, dinini ve malını muhafaza etmek üzere rüşvet verebilir. Bunun bir günâhı yoktur. Çünkü mecburiyet söz konusudur. Fakat rüşveti alan kimse Allah'ın lanetine uğrar ve rahmetinden uzak olur.»

Abdullah İbni Mes'ud da şöyle nakletmiştir; «Habeş'te bir olayla karşılaştım ve iki altın rüşvet verdim.» Bunu duyanlar «Rüşvet almak da vermek de haramdır, niçin rüşvet verdin?» diye sorduklarında «Onun günahı alanadır, verene değildir» dedim.

Yahudiler, aralarında münazaa edip anlaşamadıkları zaman, kendi bilginlerine gitmeyip derhal **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelirler, aralarındaki anlaşmazlığın giderilmesini isterlerdi. Çünkü **Peygamber**imizin şahsa göre hükmetmeyeceğini

ve taraf tutmayacağını çok iyi biliyorlar, bunun için kendi bilginlerine ve reislerine gitmeyip **Peygamber**imize geliyorlardı. «Eğer sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir. Şayet kendilerinden yüz çevirirsen sana bir zarar veremezler. Eğer hükmedersen aralarında adaletle hükmet.» Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine insanlar arasında adaletle hükmetmesini emrediyor. İslâm, dil, din, ırk, renk, soy ayrımı gözetmeksizin insanlar arasında adaletle hükmeder.

Yahudiler arasında hüküm verme hususunda **Peygamber**imiz muhayyer bırakılmış, ve **Allahü teâlâ** «Yâ Muhammed, eğer sana gelirlerse ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir» buyurmuştu. Fakat bu hüküm Mâide Sûresi'nin kırk dokuzuncu âyeti olan bu âyet ile neshedilmiştir. «Yâ Muhammed, Allah'ın sana indirdiği kitap ile aralarında hükmet» Yüce Allah, **Peygamber**ine Kur'an-ı Kerîmle hükmetmesi için emrediyor. Artık başka hiçbir kitabın değil Kur'an'ın hükmü geçerlidir.

43

«Allah'ın hükmünün bulunduğu Tevrat yanlarında iken, nasıl oluyor da seni hakem tayin ediyorlar ve sonra da bundan yüz çeviriyorlar? Onlar inanan kimseler değillerdir.»

Yukarda geçen âyetlerde de belirtildiği gibi, Yahudiler işlerine gelmeyen mes'elelerde **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e müracaat ederek hüküm sorarlardı. Halbuki **Peygamber**imize sordukları mes'eleler Tevrat'ta mevcut idi. Kendi kitaplarının hükmüne göre amel etmezler, güya o mes'ele hakkında **Peygamber**imizden bir kolaylık beklerlerdi. «Allah'ın hükmünün bulunduğu Tevrat yanlarında iken, nasıl oluyor da seni hakem tayin ediyorlar ve sonra da bundan yüz çeviriyorlar? Onlar inanan kimseler değillerdir.» Yahudiler **Peygamber**imizi kendi aralarında, hakem tayin etmelerine rağmen, O'nun verdiği hükme razı olmamışlar, Tevrat'ın hükümlerine de, **Peygamber**imizin hakemliğine de karşı çıkmışlardır. Tevrat'ın bir çok âyetlerim değiştirmişlerdir.

44

«Doğrusu biz yol gösterici ve nurlandıncı olarak Tevrat'ı indirdik. Kendisini Allah'a teslim etmiş **peygamber**ler, Yahudilere onunla hükmederlerdi. Âlimler ve fakîhler de Allah'ın kitabım hıfza memur oldukları için yine hükümlerini onunla verirlerdi. Hepsi de Tevrat'a şahittiler. İnsanlardan korkmayın, benden korkun, âyetimi hiçbir değer ile değiştirmeyin, Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, İşte onlar kâfirlerdir.»

Allahü teâlâ Tevrat'ı İsrailoğullarını sapıklıktan kurtarıcı ve hak yolu gösterici bir kitap olarak indirmiştir. Allah tarafından gönderilen kitapların geliş sebebi zaten budur. Yahudilerin hakkında, **Peygamber**imizden hüküm talep ettikleri şeyler Tevrat'ın içinde mevcut idi. Şer'î ve itikadı hükümler onun içinde açıkça beyan edilmiştir. Hazret-i Musa'dan Hazret-i İsa'ya kadar Allah'ın Resulleri Yahudiler arasında onunla hükmetmişlerdir. Musa (aleyhisselâm)'dan, İsa (aleyhisselâm)'ya kadar gelen Resullerin sayısı dört binin üzerindedir. Tevrat'ta, zinayı, cinayetleri ve diğer hususları kapsayan hükümlerin hepsi mevcuttur.

Musa'dan sonra gelen Resullerin hepsi Yahudiler arasında Tevrat'la hükmetmişler, hatta İsa'dan sonra da Yahudiler arasında Tevrat'la hükmedilmiştir. Bu durum **Peygamber**imize kadar böyle devam etmiştir. Hayber Yahûdilerinden iki kişi zina edip de, **Peygamber**imize müracaat ettikleri zaman kendilerine Tevrat'a göre hüküm vermiştir. Yahudi bilginleri ve fakîhleri, Allah'ın kitabım muhafazaya memur oldukları için onlar arasında Tevrat'a göre hükmetmişlerdir. Her devirde âlimler **peygamber**lerin varisleridir. **Peygamber**lerin şeriatini kendilerinden sonra devam ettirenler âlimlerdir. Bu bakımdan Yahudi bilginleri de, onlar arasında Tevrat'la hükmetmişlerdir. Çünkü onlar Tevrat'taki hükümlerin hepsine vâkıftılar.

Yüce Allah, burada bir noktaya dikkati çekiyor: Hüküm makamında olanların Allah'ın âyetleriyle hükmederlerken insanlardan korkmamalarını, hakkı gizlememelerini, gerçeği olduğu gibi söylemelerini ve yalnız Allah'tan korkmalarını emrediyor. Ve şöyle buyuruyor: «Âyetlerimi hiçbir değerle değiştirmeyin. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kâfirlerin tâ kendisidir.» Görülüyor ki,

Allah'ın kitabının hükümlerine göre hükmetmeyenler kâfirlerdir. Zira **Allahü teâlâ** kitabını insanlar amel etsinler diye göndermiştir. Elbette Allah'ın kitabının hükümleriyle amel etmeyenler kâfirlerdir. Mü'min, Allah'ın kitabıyla amel eder. Çünkü Allah'ın âyetlerinden birini inkâr etmek küfürdür. Âyetin hükmünü inkâr etmek de, aynı şekilde küfürdür. Allah'ın âyetleriyle amel etmemek hükmünü inkârdır. Hükmünü inkâr ise küfürdür.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Allah'ın hükümlerinden birini inkâr eden kâfir, onunla amel etmeyen ise fâsık olur.»

45

«Tevrat'ta onlara cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş ve yaralara karşılıklı ödeşme yazdık. Kim hakkından vazgeçerse bu ona kefaret olur. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar zâlimlerdir.»

Yüce Allah İsrailoğullarına Tevrat'ta kısası emretmiştir. Şöyle ki: Haksız yere adam öldürenin aynı şekilde öldürülmesi, göz çıkaranın gözünün çıkarılması, burun kesenin veya kıranın burnunun kırılması veya kesilmesi, kulak kesenin kulağının kesilmesi, diş, kıranın dişinin kırılması ve herhangi bir âzâyı yaralayanın aynı azasının yaralanması emredilmiştir. Bunlardan birini işleyenler aynı şekilde cezalandırılır. Yapılan suçlar cezasız bırakılmaz. Suç işleyenler mutlaka cezalarını görürler.

Ancak bu cezalar tatbik edilirken bazı istisnai hususlar söz konusudur. Şöyle ki, bir gözü kör olanın diğer gözü çıkarılmaz. Bir eli olmayanın veya iş göremeyenin diğer eli kesilmez. Bir ayağı olmayanın veya işe yaramayanın diğer ayağı kesilmez. Dudaklar, dil, haya yerleri de kesilmez. Bunlara mukabil iki âdil kişinin hükmüyle diyetleri verilir. Fakat maktulün tarafı kısas hakkından vazgeçip, bu fiilleri işleyenleri affederlerse **Allahü teâlâ** da onları affeder ve geçmiş günahlarını bağışlar. Kısas hakkından vazgeçildiği takdirde, kısas düşer. Kısası icap eden kişiyi bağışlamak, bağışlayanın günahlarına keffarettir. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) :

«Kendisine bir elem ve acı veren birisini affedeni Yüce Allah da affeder ve onu bağışlamasını günahlarına keffâret kılar» buyurmuştur.

Hasan-ı Basrî Hazretleri şöyle demiştir: «Kıyamet günü bir melek şöyle nida eder: «Allah katında mükâfatı olanlar gelsinler istesinler.» Dünyada suçları affedenler kıyamet günü Allah'tan mükâfatlarını isterler.

Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler kendi nefislerine zulmedenlerdir. Zulüm, yapılmayacak şeyleri yapmak, söylenmeyecek sözü söylemek veya söylenmesi gereken sözü söylememektir.

Tevrat'ın getirdiği bu hükümler, İslâm şeriatında da varlığını muhafaza etmiş olup kıyamete kadar aynı şekilde devam edecektir. Bu hükümlere İslâm'da başka bir hüküm daha ilâve edilmiştir: «Kim hakkından vazgeçerse ona keffâret olur.»

Tevrat'ta bu hüküm yoktur. Onda kısas mutlak olarak zikredilmiştir. Tevrat'ta kısasa karşılık keffâret yoktur. İlâhi şeriatın getirdiği bu büyük prensip, kısastan kurtulan insanın yeniden doğuşunun ilânıdır, islâm, bu esası ilk ilân eden nizamdır.

46

«Arkadan da O **Peygamber**lerin izleri üzere Meryem oğlu İsa'yı, ondan önce gelmiş bulunan Tevrat'ı doğrulayarak gönderdik. Ona yol gösterici, aydınlatıcı olan ve önünde bulunan Tevrat'ı doğrulayan İncil'i müttekîlere öğüt ve yol gösterici olarak indirdik.»

Allahü teâlâ'nın göndermiş olduğu bütün **peygamber**ler ve kitaplar kendilerinden önce yaşayan **peygamber**lerin ve kitapların tasdikçisidirler. Yüce Allah İsa (aleyhisselâm)'yi da, kendisinden önce gelen Musa'yı ve Tevrat'ı tasdikçi olarak göndermiş, İncil'i de müttekîlere yol gösterici, aydınlatıcı, hidayete erdirici ve Tevrat'ı tasdik edici bir kitap olarak indirmiştir. Yüce Allah, İncil'de hükümlerini beyan etmiş, kurtuluş sebeplerini açıklamış, şer'i hükümleri bildirmiştir.

47

«İncil'e tâbi olanlar Allah'ın onda indirdikleri ile hükmetsinler. Allah'ım indirdiği ile hükmetmeyenler, işte onlar fâsık olanlardır.»

Yüce Allah İncil'e iman edenlere içindekilerle hükmetmelerini ve onda olanları gizlememelerini emretmiştir. Yahudilerin, Tevrattaki hükümlerin bir kısmını gizledikleri ve **Peygamber**imizin sıfatlarını Tevrat'tan kaldırdıkları gibi, Hıristiyanlar da İncil'in bazı hükümlerini kaldırmışlar veya değiştirmişlerdir.

Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyenler, fâsıkların tâ kendileridir. Ancak kâfirler, zâlimler ve fâsıklar Allah'ın indirdiği ile hükmetmezler. Yüce Allah'ın emirlerine itaat etmeyenler, O'na âsî olanlardır. Kim, Allah'ın hükmüyle amel etmez, dünya menfaati için kendi reyiyle hükmederek şer'i hükümlere ve icma-ı ümmete muhalefet ederse zâlim ve fâsık olur. Zâlim ve fâsıkları da **Allahü teâlâ** asla sevmez. Kendi reyiyle hükmedenler, Allah'ın hükümlerinden birini inkâr veya hafife alırlarsa kâfir olurlar. Eğer Allah'ın hükümlerine muhalefetleri cehaletlerinden ileri gelirse zâlim ve fâsık olurlar.

Mü'minler, Allah'ın hükümlerine muhalefetten kaçınmalıdırlar. Hem mü'min Allah'ın hükümlerine asla muhalefet edemez. Zira Yüce Allah, hükümlerini insanlar arasında uygulanması için göndermiştir. Hükümlerine muhalefet edenler, elbette zâlim ve fâsıkların tâ kendileridir. Allah'ın hükmünün icra edilmediği toplumlarda zu lümden başka bir şey bulmak mümkün değildir.

48

«Sana da kendinden önceki kitapları tasdik edici ve onlara şâhid olan Hak Kur'an'ı indirdik. Allah'ın indirdiği ile aralarında hükmet. Gerçek olan sana gelmiş bulunduğuna göre onların heveslerine uyma. Her biriniz için bir şeriat, bir yol tayin ettik.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**i **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e, kendinden önceki kitapları tasdik eden ve onlara şahit olan Kur'an'ı indirmiştir. Kur'an, Tevrat'ın, Zebur'un ve İncil'in Allah tarafından gönderildiğine şahitlik etmektedir. Kur'an hakkı beyan eden, şer'i hükümleri açıklayan bir kitaptır. Ancak Kur'an daha önceki kitapların

hükümlerinin bir kısmını neshetmiştir. **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor: «Sana da kendinden önceki kitapları tasdik edici ve onlara şahit olan Hak Kur'an'ı indirdik. Allah'ın indirdiği ile aralarında hükmet. Gerçek olan sana gelmiş bulunduğuna göre onların heveslerine uyma.» Allah tarafından gönderilen kitapların sonuncusu Kur'an-ı Kerîm'dir. Yüce Allah **Peygamber**ine insanlar arasında onunla hükmetmesini emrediyor. Zira kitaplar Allah'ın hükümlerini, hakkı ve bâtılı, helâli ve haramı, iyiyi ve kötüyü, imanı ve küfrü, hayrı ve şerri, cenneti ve cehennemi, mükâfatı ve mücâzâtı bildiren ilâhi nizamdır. Bu ilâhi nizamın gönderilişi, insanlar arasında hükümleriyle amel edilmesi içindir.

Allahü teâlâ yukarda geçen âyetin devamında şöyle buyuruyor:

«Eğer Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı. Fakat sizi ümmetlere ayırması, verdikleriyle sizi denemesi içindir. O halde iyiliklere koşuşun, hepinizin dönüşü Allah'adır. O, ayrılığa düştüğünüz şeyleri size bildirecektir.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celilesiyle insanların dikkatini çekiyor ve onları düşünmeye sevk ederek, şöyle buyuruyor: «Ey insanlar, eğer Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı.» Yüce Allah eğer dileseydi bütün insanları bir tek ümmet yapardı ve onların hepsine bir şeriat gönderirdi. Musa kavmi, İsa kavmi ve **Hazret-i Muhammed** ümmeti diye ayırmazdı. **Allahü teâlâ**'nın onları bu şekilde ayırmasının bir hikmeti vardır. Bu hikmet, insanlara verdiği ilâhî nimetlerle kendilerini imtihan etmektir. Kimler Allah'ın emirlerine itaat edip, **peygamber**lerine tâbi oluyor, kimler isyan ediyor, kimler Allah'ın hükümleriyle amel ediyor, kimler etmiyor, kimler hakkıyla ibadet ediyor, kimler nefs-i emmaresine uyuyor, kimler âhireti unutup dünyayı satın alıyor ve kimler hakkı bırakıp bâtıla koşuyor. Bütün bunları açığa çıkarmak için Yüce Allah kullarını imtihana tâbi tutmaktadır. Aslında Allah ezelî ilmiyle her şeyi biliyor. Ancak insanlar kendi durumları hakkında tam bir bilgiye sahip değildirler. Onlara durumlarını bildirmek için farklı şeriatlar gönderilmiştir. İlâhi emirlere tâbi olanlar kurtulmuşlar, karşı gelenler ise helak olmuşlardır. **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor: «O halde iyiliklere koşun,

hepinizin dönüşü Allah'adır. O, ayrılığa düştüğünüz şeyleri size bildirecektir.»

Bütün insanlar, isteseler de, istemeseler de sonunda Allah'a döndürüleceklerdir. Herkes dünyada yaptığının karşılığını, kıyamet günü görecektir, iman edip, amel-i salih işleyenler mükâfatını, iman etmeyenler ve âsîler cezalarını göreceklerdir.

Bu âyet-i celîle ile mü'minler ikaz edilmektedir. İnananlar Allah'ın emirlerine muhalefetten sakınmalı ve amel-i salih işlemeye koşmalıdırlar. Bid'atları bırakıp, Kur'an'ın hükümleriyle amel etmelidirler. Allah'ın hükümlerine muhalefet edenler cezalarını göreceklerdir.

49

«O halde, Allah'ın indirdiği kitap ile aralarında hükmet. Allah'ın sana indirdiği Kur'an'ın bir kısmından seni vazgeçirmelerinden sakın. Heveslerine uyma, eğer yüz çeviririlerse bil ki, Allah bir kısım günahları yüzünden onları cezalandırmak istiyor. İnsanların çoğu gerçekten fâsıktırlar.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Benî Nadr Yahudileri islâm'a fitne sokmak için aralarında anlaşarak **Peygamber**imize gelirler ve şöyle derler: «Yâ Muhammed! Sen bizim, Yahudilerin âlimleri, seyyidleri ve en şereflileri olduğumuzu biliyorsun. Eğer biz sana tâbi olursak, bütün Yahudiler de sana tâbi olurlar. Onlar bizim yaptığımıza asla bir şey söyleyemezler. Yalnız bizimle diğer Yahudi kavimleri arasında bir husûmet meydana geldi. Seni aramızda hakem tayin edeceğiz, bizim lehimize hükmeder, bizim sözümüzü onlarınkinden üstün tutarsın ve bizi haklı çıkarırsın. Biz de bu iyiliğine karşılık sana iman ederiz.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), onların bu hâince isteklerine asla razı olmaz. Zira **Peygamber**imiz onların niyetlerinin bozuk olduğunu çok iyi biliyordu. Hem cihan **Peygamber**i, bir topluluğun arzusuna göre hükmedemezdi. O, ancak Allah'ın indirdiği ile hükmederdi. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, Yahudiler arasında Allah'ın sana indirdiği Kur'an'la hükmet. Hükmederken onların

arzularına asla uyma. Se: ni fitneye düşürüp, Allah'ın sana indirdiği Kur'an'ın bir kısmından seni vazgeçirmelerinden sakın. Eğer senin verdiğin hükümlerden yüz çeviririlerse bil ki, Allah bir kısmı günahları yüzünden onları cezalandıracaktır. Alemlere rahmet olarak gönderilen bir **Peygamber** elbette onların arzularına göre hükmedecek değildi. Yüce Allah burada Yahudilerin durumunu gözler önüne seriyor, iki yüzlülüklerini **Peygamber**ine bildiriyor ve kendilerinden başkasını fitneye düşüremeyeceklerini de haber veriyor. Çünkü Yahudilerin bütün işleri Müslümanlara karşı fitne çıkarmaktır. Bunun için Yüce Allah «însanların çoğu gerçekten fâsıktırlar» buyuruyor. Fâsık, Allah'ın emirlerine itaat etmeyen kimseye denir. Hangi devirde ve hangi toplumda olursa olsun, Allah'ın emirlerine itaat etmeyenler zâlimler ve fâsıklardır.

50

«Onlar hâlâ cahiliyet devrini mi istiyorlar? Yakinen bilen bir millet için Allah'dan daha iyi hüküm veren kim vardır?»

Yukarda da belirtildiği gibi, Yahudiler kendi kitaplarının hükümleriyle amel etmemişler, **Peygamber**imizin aralarında hükmetmesini istemişlerdi. Aslında onlar **Peygamber**imize inandıklarından değil, niyetleri bozuk olduğu için böyle bir istekte bulunmuşlardı. **Peygamber**imizi aralarında hakem tayin edip, hüküm istemelerine rağmen, yine de hükmüne razı olmamışlardı. Halbuki yakînen bilen bir millet için Allah'dan daha iyi hüküm veren kimdir? Hiç şüphesiz Allah kulları arasında en iyi hüküm verendir. O'nun hükmünde bir adaletsizlik olamaz.

Eğer insanlar Allah'ın indirdiği ile aralarında hükmederlerse, O'nun dinine girmiş, kurtuluşa ermiş olurlar. Şayet Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyip, kul yapısı bir nizamı tatbik ederlerse cahiliyet bataklığına düşerler, kimin hükmünü tatbik ederlerse, onun dinine girmiş olurlar. Cahiliyet hükmünün tatbik edildiği yerlerde Allah'ın hükmünden söz edilmez. Yaşanan hayat da cahiliyet hayatı olur.

51

«Ey iman edenler, Yahudi ve Hıristiyanları dost olarak benimsemeyin. Onlar birbirlerinin dostudurlar. İçinizden kim onları

dost edinirse o da onlardandır. Şüphesiz Allah o zâlimler güruhunu hidayete erdirmez.»

Bu âyeti celilenin nüzul sebebi şudur: Uhud savaşından sonra Müslümanlardan bir kısmı kâfirlerin galip gelmesinden korkmuşlar, onlarla iyi geçinmek, kendilerini dost edinmek ve yardım talep etmek için bir anlaşma yapmayı arzu etmişlerdi. Yüce Allah bunu nehyederek şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, Yahudi ve Hıristiyanları dost olarak benimsemeyin. Onlar birbirlerinin dostudurlar. İçinizden kim onları dost edinirse o da onlardandır.» **Allahü teâlâ** Müslümanların Yahudi ve Hıristiyanlarla dostluk kurmasını yasaklıyor. Onlardan hiç bir zaman Müslümanlara fayda gelmeyeceğini de bildiriyor. Çünkü onlar birbirlerinin dostudurlar, asla Müslümanların dostu değillerdir ve hiçbir zaman da Müslümanlara dost olamazlar.

Yüce Allah «içinizden kim onları dost edinirse o da onlardandır» buyuruyor. Yahudi ve Hıristiyanları dost edinenlerin onlardan olacağı bildiriliyor. Onlara gönül verip, onları dost edinenler elbette onlardandır. Nitekim **Peygamber**imiz «Kişi sevdiği ile beraberdir» buyurmuştur. Müslümanlar arasında bu zihniyette olan insanlardan Müslümanlara asla fayda gelmez. Onları dost edinenler Müslümanların düşmanıdırlar. Her ne kadar kendilerini Müslüman olarak addetseler bile, onlar gerçek iman sahipleri değillerdir.

Allahü teâlâ bir çok âyeti celîlesinde Yahudilerin ve Hıristiyanların ebedi olarak Müslümanların düşmanı olduğunu ve onların dostu olamayacağını bildirmiştir. Bu gerçekler ortada iken, hâlâ onları dost edinmeye çalışmak en büyük gaflettir. Onlar nifak içerisinde yüzen ve Allah'a hakkıyla iman etmeyenlerdir. Allah onları hiçbir zaman hidayete erdirmez.

52

«Kalblerinde hastalık olanların "Bize bir felâket gelmesinden korkuyoruz" diyerek onlara koştuklarını görürsün. Olur ki Allah bir zafer verir veya katından bir emir getirir de kalblerinde gizlediklerine içleri yanarak pişman olurlar.»

Allahü teâlâ onların nifaklarını beyan edip, şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, gönüllerinde şirk ve nifak olanları görürsün ki, «Bize bir felâket gelmesinden korkuyoruz» diyerek, müşriklerden medet umarlar, onlarla oturup - kalkarlar ve onlara tâbi olmak isterler.» Böylelikle onlardan gelecek olan kötülüklerden kurtulacaklarını zannederler. Hattâ onlardan yardım beklerler. Yüce Allah kâfirlerden yardım bekleyenler için şöyle buyuruyor: «Olur ki Allah bir zafer verir veya katından bir emir getirir de kalblerinde gizlediklerine içleri yanarak pişman olurlar.» Kalblerinde nifak olanlar beklerlerdi ki, Allah **Peygamber**ine yardım edip, ümit kestiklerini fethetsin veya Allah tarafından bir hüküm gelsin, Benî Kurayzalıları katletsin ve Benî Nadir kabilesini de bulundukları yerden çıkarsınlar. Onlar da korktuklarından emin olsunlar ve Şam ticaret yolu da kendilerine açılmış olsun. Böylece onlar bolluğa ve ganimete kavuşmuş olsunlar.

Münafıkların, nifakları meydana çıkıp, Yahudilerin **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in üzerine galip gelmelerini arzu ettikleri belli olunca, yaptıklarına pişman olmuşlar, münafıklar, kâfirlerden yardım ummuşlar ve onların **Peygamber**imiz üzerine galip gelmesi için çalışmışlardır. Onlar, kâfirlerin çokluğuna ve Uhud'daki kısmî galibiyetlerine güvenmişler, fakat Müslümanların bir gün mutlaka galip geleceklerini hiç düşünmemişlerdi. Münafıklar, Allah'ın gerçek mü'minlere yardım edeceğini unutuyorlardı. Ne zaman ki, **Peygamber** ordusu, ihanetlerinin karşılığı olarak Beni Kurayzahları öldürdü, Benî Nadirlileri de yurtlarından çıkarıp sürdü. İşte o zaman yaptıklarına pişman oldular. Hâinler her zaman korkaktırlar ve yaptıklarından dolayı her zaman pişmanlık duyacaklardır.

53

«İman edenler: "Sizinle beraber olduklarına bütün güçleriyle Allah'a yemin edenler bunlar mıdır?" derler. Onların amelleri boşa gitmiş, bu suretle onlar en büyük zarara uğrayanlar olmuşlardır.»

Allahü teâlâ münafıkları açığa çıkarınca gerçek mü'minler birbirlerine şöyle demişlerdi: «Sizinle beraber olduklarına dair

bütün güçleriyle Allah'a yemin edenler bunlar mıdır?» Münafıklar, mü'minlerin yanına geldikleri zaman «Sizinle beraberiz» diye yemin ederlerdi. Mü'minlerden ayrılıp müşriklerin ve kâfirlerin yanına döndükleri zaman ise «Biz, sizinle beraberiz» derlerdi. Böyle iki yüzlü davrandıkları için Yüce Allah onların yapmış olduğu bütün amelleri boşa çıkarmıştır. Amellerinin onlara hiçbir faydası yoktur. Âhirette onlar için elîm bir azap vardır. Onlar cehennemde kâfirlerden daha aşağı bir tabakadadırlar. Onlar dünyada da, âhirette de en büyük zarara uğrayanlardır.

Münafıkların yaptığı ibadet Allah indinde kabule mazhar olmaz. Ancak ihlâsla yapılan ibadetler makbuldür.

54

«Ey iman edenler, içinizden kim dininden dönerse şunu biîsin ki, Allah -mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve güçlü, kendisinin onları seveceği, onların da kendisini seveceği - bir millet getirir. Ve onlar Allah yolunda savaşırlar. Hiçbir kınayanın kınamasından çekinmezler. Bu, Allah'ın dilediğine verdiği bol nimetidir. Allah ihsanı bol olan, en çok bilendir.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlede mü'min kullarını sevdiğini, onların kâfirlere karşı onurlu olduğunu beyan ediyor, aynı zamanda bazı Arap kavimlerinin **Hazret-i Peygamber**'den sonra dinden dönüp mürted olacaklarını bildiriyor.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre, bu âyet dinden dönen mürtedler hakkında nazil olmuştur. Ebû Bekir (radıyallahü anh)'in halifeliği zamanında bir kısım Arap kabileleri dinlerinden dönmüşler, bunu gizlemek için de «Biz Allah'dan başka ma'bud olmadığına ve **Hazret-i Muhammed**'in O'nun kulu ve Resulü olduğuna şahitlik ederiz» demişlerdi. **Peygamber**imizin vefatından sonra Müseylemetü'l-Kezzap isminde bir kâfir **peygamber**liğini ilân etmiş ve Yemâme üzerine galip gelmişti. Müseyleme'nin Yemameliler karşısında kazandığı bu galibiyetten sonra bazı Arap kabileleri kendisine tâbi olmuştu. Ancak halifenin bu olaylar karşısında sessiz kalması mümkün değildi. Kendisine kesin bir ders verilmesi gerekiyordu. Halife bu maksatla sahabelerle istişare etmiş, görüşlerini almış, onlar ise «Biz Allah'ın birliğini ve **Hazret-i**

Muhammed'in **peygamber**liğini kabul eden bir kavimle niçin savaşalım? Zira **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), «Ben, insanlarla «La ilahe illallah, Muhammedün **Resûlüllah**» diyene kadar savaşmak için emrolundüm, bu kelimeyi söyleyenlerin canları ve malları kurtulmuştur» buyurdu» demişlerdi. Bu sözü, mallarını ve canlarını kurtarmak için sadece dilleriyle söyleseler bile artık Müslümanlar onlara savaş açamazdı. Onların gerçek mânâda iman edip etmediklerini ancak Allah bilir.

Hazret-i Ebû Bekir'in hilâfeti zamanında bazı Arap kabileleri zekât vermekten vazgeçerler. Bu durum karşısında Müslümanların halifesi şöyle konuşur: «Zekât malın hakkı ve Allah'ın emridir. Allah'a yemin ederim ki, **Resûlüllah**'ın zamanında olduğu gibi zekâtım verdikleri malın, şimdi de zekâtını vermeyecek olurlarsa, onlardan bu zekâtı almak için savaşırım.»

Hazret-i Ebû Bekir (radıyallahü anh)'in bu duygulu konuşması karşısında sahabe susar, söyleyecek söz bulamaz ve derhal ordu toplanmasına ittifakla karar verirler. Etrafa haberler gönderilir ve Halife adına ordu toplanır. Yemen'den yedi bin kişilik bir ordu gelir. Üç bin kişilik bir ordu da Medine'den toplanır; Halid b. Velid on bin kişilik islâm ordusunun başına kumandan tayin edilir ve Müseyleme'nin üzerine gönderilir. Müseyleme'nin ordusuyla Müslüman ordusu arasında şiddetli bir savaş olur. Müslümanlardan yüz kırk kişi şehit düşer. Müseyleme de dahil olduğu halde adamlarının bir çoğu öldürülür, irtidat etmek suretiyle kendisine tâbi olanlar tevbe ederler ve yeniden imana gelirler.

Allahü teâlâ bu âyeti **Peygamber**ine inzal ederek, vefatından sonra bir kavmin mürted olacağını bildirmiştir. Yüce Allah şöyle 'buyuruyor: «Ey iman edenler, içinizden kim dininden dönerse şunu bilsin ki, Allah, - mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve güçlü, kendisinin onları seveceği, onların da kendisini seveceği - bir millet getirir. Ve onlar Allah yolunda savaşırlar, hiçbir kınayanın kınamasından çekinmezler. Bu, Allah'ın dilediğine verdiği bol nimettir.» Allah, iman eden kullarını sever, iman etmeyen kullarını asla sevmez.

Mü’minler alçak gönüllü, merhametli, şefkatli, düşmanları üzerine heybetli, cesur, atılgan, mert ve yiğittir. Onlar Allah yolunda canlarıyla, mallarıyla cihad ederler ve O'nun nizamını yeryüzünde yaymaya çalışırlar. Yeryüzüne Allah'ın dinini yayarken kimseden çekinmezler, emr-i bi’l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker yaparlar. Dünya meta'ı için dinlerini satmazlar, yaptıklarını Allah rızası için yaparlar. Bu, Allah'ın dilediği kullarına verdiği lütuf ve inayettir.

Allahü teâlâ, alimdir, kimin hidayete ereceğini bilir. Allah'ın kendilerini sevdiği kavim, Yemen'den gelip mü’minlere yardım edenlerdir. Onlar Yemen'den gelerek Allah yolunda savaşmışlar ve kâfirleri hezimete uğratmışlardır.

55

«Sizin dostunuz ancak Allah'dır, O'nun **Peygamber**idir, Allah'ın emirlerine boyun eğici olarak namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren mü’minlerdir.»

56

«Kim Allah'dan, **Peygamber**den ve iman edenlerden yüz çevirirse, hiç şüphe yok ki, galip gelecek olanlar Allah'ın yardimcilarının tâ kendileridir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Yahudilerden bir kısmı İslâm'ı kabul etmişler, bir kısmı ise kabul etmeyip onlardan ayrılmışlardı. Abdullah ibn Selâm onların ileri gelenlerinden ve bilginlerindendi. Abdullah (radıyallahü anh) iman etmeyenleri toplar. **Peygamber**imizin huzuruna getirir ve «Ey Allah'ın Resulü, bu Yahudiler bize karşı düşmanlıklarını ilân ettiler. Bize hiçbir şey vermeyeceklerine dair de aralarında andlaşmışlardır. Halbuki bizim evimiz de bunların mahallesindedir. Bu duruma göre bizim artık mescidden başka kalacak yerimiz yoktur» der. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Sizin dostunuz ancak Allah'tır, O'nun **Peygamber**idir, Allah'ın emirlerine boyun eğici olarak namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren mü’minlerdir.» Onlar da «Biz Allah'ı, Resulünü ve mü’minleri dost edinmekten razıyız» derler.

Bir kısım tefsircilere göre ise bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Medine'ye hicret edince Benî Esad kabilesinden erkek, kadın yedi yüz kişi Efendimiz'in huzuruna gelirler ve şöyle konuşurlar: «Ey Allah'ın Resulü, biz kabilemizden ayrıldık, yerimizi yurdumuzu terk ettik, gurbetçi olduk, artık bundan sonra, bize kim yardım eder?» Bunun üzerine Yüce Allah yukarda geçen âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Sizin yardımcılarınız ve dostlarınız Allah'dır, O'nun Resulüdür, mü'minlerdir, namaz kılanlardır ve rükûda iken zekâtını verenlerdir.» Allah yolunda hicret edenlerin dostu ve yardımcısı bunlardır.

Âyette, rükûda zekât verenler zikredilmiştir, bunun hikmeti şudur: Hazret-i Bilâl (radıyallahü anh) bir gün ezan okur. **Peygamber**imiz ve arkadaşları gelip namazlarını kılarlar. **Peygamber**imiz namazını kıldıktan sonra mescidden ayrılır. Arkadaşlarından bir kısmı mescidde namaz kılmaya devam ederler. Cemaatten kimi kıyamda, kimi rükûda, kimi de teşehhüdde iken, bir isteyici belir, mescide girer ve kendilerinden bir şeyler ister. Bunun üzerine Hazret-i Ali (radıyallahü anh) rükûda iken, parmağmdaki yüzüğü almasını işaret eder. O da gelip Hazret-i Ali (radıyallahü anh)'nin parmağmdaki yüzüğü alır. Mescidden çıkıp giderken **Peygamber**imiz onu görür ve bir şey alıp-almadığını sorar. O da yüzüğü göstererek «Ey Allah'ın Resulü bunu aldım» der. **Peygamber**imiz «Bunu sana ne durumda iken verdi?» diye sorar. İsteyici de «Rükû'dayken» cevabını verir.

Allahü teâlânın âyet-i celîlesi Hazret-i Ali hakkında nazil olmuştur. Her kim Allah'ı, Resulünü dost edinip, onlardan yardım bekler ve emirlerine itaat ederse Allah'ın askeri olur. **Allahü teâlâ** askerlerini daima düşmanları üzerine galip kılar. Böylece mü'minleri muzaffer kılar, düşmanları ise helak eder.

57

«Ey iman edenler, kendilerine sizden önce kitap verilenlerden, dininizi alaya ve eğlenceye alanları ve inkarcıları dost edinmeyin. Eğer mü'minlerseniz Allah'dan korkun.»

Yüce Allah yukarda geçen âyetlerde olduğu gibi, bu âyette de, mü'minlerin kâfirleri ve İslâm dinini alaya alanları dost edinmemelerini emrediyor. Zira onları dost edinmek mü'minler için her zaman tehlikelidir.

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Rufâa' ibn Zeyid ile Süveyd ibn Harise münafıklardandı. Fakat bunlar nifaklarını gizleyerek, Müslüman olduklarını söylüyorlardı. Bir kısım Müslümanlar da onlarla ahbaplık kurmuşlardı. Çünkü Müslümanlar onların münafık olduğunu bilmiyorlardı. **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek Müslümanların onlarla dostluk kurmasını men etmiş ve şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, kendilerine sizden önce kitap verilenlerden dininizi alaya ve eğlenceye alanları ve inkarcıları dost edinmeyin. Eğer mü'minlerseniz Allah'dan korkun.» İslâm dinini alaya ve eğlenceye alanlarla mü'minlerin ne suretle olursa olsun dostluk kurmaları yasaklanmıştır. Allah'a iman edenler, Allah'ın dinini alaya alanlarla dostluk kurup, onlara muhabbet besleyemezler.

Zamanımızda da kendisini Müslüman zannedip Allah'ın dinini alaya ve eğlenceye alanlar pek çoktur. Mü'minin bunlarla dostluk kurması men edilmiştir. Çünkü âyetteki hüküm umûmidir. Allah'ın dinini alaya ve eğlenceye alanlarla dostluk kurmak yasaklanmıştır. Mü'minlerin bu hususlara çok dikkat etmesi gerekir. Dünya menfaati için onlarla dostluk kurmak Allah'ın emirlerine itaatsizliktir. Allah'ın emirlerine itaat etmeyenler ise mutlaka cezalarını göreceklerdir.

58

«Ezanla birbirinizi namaza çağırdığınız zaman onu bir eğlence ve oyun mevzuu edinirler. Bu, kendilerinin hakikaten akıllarını kullanamaz bir güruh olmalarındandır.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) namaz için ezanı kime okutacaklarını Cebrail'e sorar. O da, Bilâl'in eşkâlini vererek «Yâ Muhammed, onu müezzin tayin et. Zira o, melekler arasında meşhurdur, sesi güzel ve gürdür. Allah katında müezzinler arasında en sevimlisi odur» der. Bunun üzerine **Peygamber**imiz Bilâl'i çağırır ve mescidin üzerine çıkıp ezan okumasını söyler. Bilâl

de mescidin üzerine çıkar ezan okur. Münafıklar ve müşrikler onunla alay ederler.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'yi feth ettiği zaman, Bilâl'e, Kâ'be'nin üzerine çıkıp ezan okumasını emreder. Bilâl, ezan okuyunca Mekke'li kâfirler kendisiyle alay etmeye başlarlar. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal eder ve şöyle buyurur: «Ezanla birbirinizi namaza çağırdığınız zaman onu bir eğlence ve oyun mevzuu edinirler. Bu, kendilerinin hakikaten akıllarını kullanamaz bir güruh olmalarındandır.» Yüce Allah bu âyet-i celîle ile ezan ve namazla alay edenlerin akılsız olduklarını beyan ediyor. Şayet onlar akıllı olsalardı, elbette namazla alay etmezlerdi. Onlar akıldan yoksun oldukları içindir ki, namazla alay ederler. Bugün de, Müslüman geçindiği halde namazla alay edenler vardır. Hakikî Müslümanların bunlarla oturup - kalkmaması ve alaylarına seyirci kalmaması gerekir.

Seyid (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştik «Medine'de bir Hıristiyan vardı, ezan okuyan müezzin «Eşhedü enne Muhammed'en **Resûlüllah**» dediği zaman, o kâfir «Allah yalan söylüyor, Muhammed'i ateş yaksın» derdi. Bir gece onlar uykuda iken hizmetçisi ateş yakar, ev tutuşur, kâfir aile efradıyla birlikte yanar. Bedduası böylece kendi hakkında kabul olur.» Görülüyor ki, Allah'ın dinine ve Resulüne dil uzatanlar en ağır şekilde belâlarını buluyorlar. Allah, hiçbir zaman onları cezasız bırakmayacaktır. Allah'a ve Resulüne iman edenler ise, dünyevi ve uhrevî mükâfatlarını çok fazlasıyla göreceklerdir.

59

«De ki: "Ey Ehli Kitap, sizin bizden hoşlanmayışınızın yegâne sebebi, bizim, Allah ve bize indirilenlerle daha evvel indirilenlere iman ettiğimizden ve sizin bir çoğunuzun da fâsık kimseler olduğunuzdan başka bir şey değildir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Bir grup Yahudi **Peygamber** Efendimize gelir: «Yâ Muhammed, sen geçmiş **peygamber**lerden hangilerine iman edersin?" diye sorarlar. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de cevaben şöyle buyurur: «Allah'a, bizim üzerimize indirilen kitaba, İbrahim'e

bütün **peygamber**lere ve onlara indirilen kitaplara, İsa'ya ve ona indirilen kitaba iman ederim.» **Peygamber**imiz Hazret-i İsa'yı anınca, Yahudiler İsa (aleyhisselâm)'nın **peygamber**liğini kabul etmezler ve «Sizin dininizden daha şerli bir din görmedik» derler. Yahudiler Hazret-i İsa'nın **peygamber** olduğunu bildikleri halde, inkâr etmişler, Hakk'ı kabul etmemişlerdir.

Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed de ki: "Ey Ehl-i Kitap, sizin bizden hoşlanmayışınızın yegâne sebebi, bizim, Allah'a ve bize indirilenlerle daha evvel indirilenlere iman ettiğimizden ve sizin bir çoğunuzun da fâsık kimseler olduğunuzdan başka bir şey değildir.» Yahudi ve Hıristiyanların Müslümanlara buğz etmelerinin yegâne sebebi, Müslümanların Allah tarafından gönderilen kitaplara ve bütün **peygamber**lere iman etmeleridir. Onların kendileri de inkârlarından ve fâsıklıklarmdan dolayı Allah'ın gazabına uğramışlar, ancak içlerinden iman edenler sapıklıktan kurtulmuşlardır.

60

«De ki: "Allah katında bir ceza olmak bakımından bundan daha kötüsünü size haber vereyim mi? Allah'ın lâ'net ve aleyhinde gazap ettiği, içlerinden maymunlar, domuzlar yaptığı kimselerle şeytana tapanlardır ki, işte bunların mevkii daha kötü ve dümdüz yoldan daha sapıktır."»

Yüce Allah bu âyet-i celîlede kâfirlerin görecekleri azabın bir kısmını zikretmiştir. İnkâr edenler, inkârlarının cezası olarak dünyada da, âhirette de en büyük azaba uğrayacaklardır.

Yahudiler, **Peygamber**imize «Sizin dininizden daha şerlisini görmedik» demişlerdi. Çünkü **Peygamber**imiz onlara gerçeği söylemiş, fakat onlar kabul etmemişlerdi. **Allahü teâlâ**, **Peygamber**ine gerçek şerlilerin kimler olduğunu kendilerine bildirmesi için yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, de ki: "Allah katında bir ceza olmak bakımından bundan daha kötüsünü (şerlilerin kim olduğunu) size haber vereyim mi? Allah'ın lâ'net ve aleyhinde gazap ettiği, içlerinden maymunlar, domuzlar yaptığı kimselerle şeytana tapanlardır ki, işte bunların mevkii daha kötü ve dümdüz yoldan daha sapıktır."» İnsanlar

arasında hakkı inkâr edenlerden daha şerli kimse yoktur. Yüce Allah, onların kimini maymuna, kimini de domuza benzetmiştir. Bu şekilde cezalandırılmaları, yaptıklarının karşılığıdır. Kâfirler ve âsîler daima lâyık oldukları cezalarını göreceklerdir. Hiçbir amel Allah katında karşılıksız kalmayacaktır.

61

«Size geldikleri zaman "İman ettik" derler. Oysa onlar yanınıza inkarcı olarak girmişler ve inkarcı olarak çıkmışlardır. Gizlemekte olduklarını Allah daha iyi bilir.»

Yüce Allah bu âyet-i celîlede kâfirlerin ve münafıkların «îman ettik» şeklinde konuşmaları karşısında mü'minleri ikaz ediyor, aldanmamalarını tenbih buyuruyor, mü'minlerin uyanık olmalarını bildiriyor.

Yahudiler ve münafıklar **Peygamber**imizin yanına geldikleri zaman «Senin özelliklerini ve sıfatlarını kitabımızda bulduk, hak **Peygamber** olduğunu tasdik eder ve sana iman ederiz» derlerdi. Gerçekte onlar bu sözleri sadece dilleriyle söylerler, kalpleriyle iman etmezlerdi. Bu şekilde konuşmalarının sebebi mü'minlere hoş görünmek ve onların sevgisini kazanmak içindi. **Allahü teâlâ** onların durumunu **Peygamber**ine bildirerek şöyle buyuruyor: «Size geldikleri zaman "îman ettik" derler. Oysa onlar yanınıza inkarcı olarak girmişler ve inkarcı olarak çıkmışlardır. Gizlemekte olduklarını Allah daha iyi bilir.» Yüce Allah iman edenleri de, iman etmeyenleri de çok iyi bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Ona göre ku larma mükâfat ve mücazat verir.

62

«Onlardan çoğunun günâha, haksızlığa ve haram yemeğe koştuklarını görürsün. Ne kötüdür yaptıkları şey.»

63

«Rabbe kul olanlarla, bilginlerin onlara günâh söz söylemeyi ve haram yemeyi yasak etmeleri gerekmez miydi? Yaptıkları bu şeyler ne kötüdür.»

Yüce Allah, insanların çoğunun neye koştuklarını bildiriyor. Yâ Muhammed, ehl-i kitabın çoğunun günah işlemeye, haram yemeğe ve haksızlığa koştuklarını görürsün. Onlar rüşvet alarak hakkı gizlerler ve haksızlığa hükmederler. Haram yerler, insanlar arasında haksızlık yaparlar. Böylece en büyük günâhı işlerler. Onların yaptıkları ne kötüdür.

Bilginlerin ve âbidlerin onları günah işlemekten, haram yemekten vazgeçirmeleri gerekirdi. Halbuki onlar hiç aldırmamışlar ve onların yaptıklarına rıza göstermişlerdir. Onların haksızlıklarına, günah işlemelerine ve haram yemelerine rıza göstermek ne kötüdür. Eğer onlar Allah'ın rızasını düşünmüş olsalardı, haram yiyenlerin, günaha dalanların ve haksız yere hükmedenlerin yaptıklarına göz yummazlardı. Onları yaptıklarından alıkoyarlar, Allah'ın emirlerini tebliğ ederler ve yasaklarından da men ederlerdi. Allah'a kul olanlarla bilginler bu görevlerini yapmamışlardır. Onlar da, diğerlerinin işlemiş oldukları günaha ortak olmuşlardır.

Allahü teâlâ bu âyet-i celilede ilmiyle amel etmeyen, iyiliği emredip, kötülükten alıkoymayan, nefislerinin arzularına uyan, ma'siyet ehliyle oturup-kalkan âlimlerin ve takva ehlinin yaptıklarının çok kötü olduğunu bildiriyor. Zira âlimler yeryüzünde **peygamber**lerin vârisidirler. İyiliği emredip, kötülüklerden alıkoymakla görevlidirler. Bu görevlerini yapmadıkları takdirde Allah katında mes'uldürler. Çünkü imanını kurtarmak veya hatalarını düzeltmek isteyenlerin âlimlerin nasihatlerine ihtiyaçları vardır. Onlar hakkı tebliğ etmekten kaçınırlar, insanların haksızlıklarına, kötülüklerine göz yumarlarsa, bu onların yaptıklarına rıza göstermektir. Kötülüklere rıza gösterenler de, onları yapmış gibi olurlar. Kötülükleri yapanlarla, onlara rıza gösterenler aynı cezaya uğrayacaklardır. Âlimlere her devirde büyük görevler düşmektedir. Görevlerini yapmayan âlimler, mes'uliyetten kurtulamazlar.

64

«Yahudiler: "Allah'ın eli sıkıdır" dediler. Dediklerinden ötürü elleri bağlansın ve kendilerine lâ'net olsun. Aksine, Allah'ın nimet veren elleri açıktır. Dilediği gibi sarfeder. Yemin olsun ki, sana

Rabbinden indirilen âyetler onların çoğunun azgınlığını ve inkârını artıracaktır.»

Yüce Allah, Yahudilere bol rızık vermiştir. Onlar ise, üzerlerindeki nimetin çokluğunu görünce azmışlar, isyan etmişler ve Allah'ın nimetlerini inkâra kalkışmışlardır. **Allahü teâlâ** da, onların üzerindeki nimetlerini almış ve kendilerini geçim sıkıntısına düşürmüştür. Bolluktan darlığa düşen Yahudiler «Allah'ın eli sıkıdır» demişlerdi. Halbuki Allah'ın nimetlerine nankörlük yaptıklarından dolayı Yüce Allah nimetlerini almış, böylece onları geçim sıkıntısına düşürmüştü. Geçim derdine düşen Yahudiler **Allahü teâlâ**'yı cimrilikle vasıflandırmışlardı. Halbuki kendi hatalarından dolayı başlarına bu musibet gelmiştir.

Yüce Allah, onların cehennemde şiddetli bir azaba uğrayacaklarını vaat etmiştir. Kâfirlerin görecekleri azapda şüphe olmadığı için Yüce Allah onların görecekleri azabı vuku' bulmuş gibi zikretmiştir. Onlar cimriliklerinden dolayı Allah'ın kendilerine ihsan ettiği nimetlerden kimseye tasaddukta bulunmamışlar ve hayır yapmaktan kaçınmışlardır. Bundan dolayı «Elleri bağlansın, lanet olsun onlara» Duyurulmuştur. Çünkü onlar verilen nimetlere nankörlük yaptıkları gibi, **Allahü teâlâ**'yı da cimrilikle vasıflandırmışlardı. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: «Yahudiler: «Allah'ın eli sıkıdır» dediler, dediklerinden ötürü elleri bağlansın, lanet olsun onlara.» **Allahü teâlâ** inkarcıları ve fâsıkları rahmetinden kovmuştur. Çünkü onlar Allah'ın âyetlerini yalanlamışlardır.

Bu âyet-i celîlede, **Allahü teâlâ**'nın kendilerine verdiği nimetlerden başkalarına tasadduk etmeyenler zemmedilmişlerdir. Allah'ın kendilerine verdiği nimetlerden başkalarına tasaddukda bulunmak şükrün bir ifadesidir. Bunu yapanlar Allah'a karşı şükür borcunu ifa etmiş olurlar. Başkalarına tasaddukda bulunmayanlar ise verilen nimetlere karşı nankörlük etmiş olurlar. Yüce Allah onların fiillerine göre dünyada da, âhirette de mükâfat ve mücazatlarmı verir.

Allahü teâlâ'nın bütün nimetleri kullan içindir. O'nun kudret hazinesi boldur, dilediğine dilediği kadar verir. O'nun hazinesinden

hiçbir şey eksilmez. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet edilmiştir: «**Allahü teâlâ** buyuruyor ki: "Sizden geçmiş ve gelecek olanlar, cinler ve insanlar bir araya toplansalar, herbiri ayrı ayin arzularını benden isteseler ve hepsinin istediklerini versem, kud-Sret hazinemden bir iğne ucunun denizden aldığı su kadar bile eksilmez."

İğne ucuyla denizden su alınamayacağına göre, Allah'ın kudret hazinesinden de hiçbir şey eksilmez. Mü'min Allah'ın kendisine ver-)diği nimetlerden tasadduk etmeli, malım-mülküm azalır diye korkmamalıdır. Zira Allah'ın hazinesi geniştir, istediği kadar verir. Allah yolunda tasadduk ettiği sürece elindeki nimet eksilmez, aksine artar.

Yüce Allah **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e Kur'an'ı inzal buyurunca, Yahudiler tıpkı Hazret-i İsa'yı ve ona gelen kitabı inkâr ettikleri gibi, **Peygamber**imizin **peygamber**liğini ve O'na gelen kitabı da inkâr etmişlerdi. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: «Yemin olsun ki, sana Rabbinden indirilen âyetler onların çoğunun azgınlığını ve inkârını artıracaktır.» Yahudilerin birçoğu Kur'an âyetlerini inkâr etmişler ve azgınlıklarını artırdıkça artırmışlardır.

Allahü teâlâ yukarda geçen âyetin devamında şöyle buyuruyor:

«Onların arasına kıyamete kadar sürecek düşmanlık ve kin saldık. Savaş ateşini ne zaman körükleseler Allah onu söndürür. Yeryüzünde hep bozgunculuğa koşarlar. Allah bozguncuları sevmez.»

Yüce Allah onların arasına kıyamete kadar devam edecek düşmanlık ve kin salmıştır. Yahudileri ve Hıristiyanları birbirlerine düşman yapmış, mü'minler için kurdukları hileleri ve tuzakları daima kendi aleyhlerine çevirmiştir. Müslümanlara karşı savaşa teşebbüs ettikleri zaman Allah kalblerine korku salarak, onların gücünü kırmıştır. Onlar, mü'minlerle savaşmaktan daima korkmuşlardır. Fakat yine de yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan ve fesat çıkarmaktan geri durmamışlar, her fırsatta Müslümanlar arasına fitne ve bozgunculuk sokmuşlardır. Mü'minlerin çok uyanık olmalan ve onların fitnelerine kapılmamaları gerekir. Bunun için

Yüce Allah mü'minlerin onlarla dostluk kurmalarını yasaklamıştır. **Allahü teâlâ** fesatçıları asla sevmez.

65

«Eğer Ehli Kitap iman edip de Allah'dan korksalardı, onların kötülüklerini her halde örter ve muhakkak nimeti bol cennetlere koyardık.»

Eğer Yahudiler Allah'ın vahdaniyetini tasdik edip, **Hazret-i Muhammed**'in **peygamber**liğini ve O'na indirilen, kitabı kabul edip, şirkten ve ma'siyetten sakınsalardı, **Allahü teâlâ** onların geçmiş günahlarını affeder ve nimeti bol cennetlerine koyardı. Onlar Allah'a ve **Peygambere** iman etmedikleri için, Yüce Allah'ın bütün nimetlerinden mahrum kalmışlar ve azabına müstehak olmuşlardır. Çünkü Allah'ın bütün nimetleri iman edenleredir, ilâhi nimetlerden ancak iman edenler istifade edeceklerdir.

66

«Eğer onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rablerinden kendilerine indirilen Kur'an'i gereğince tatbik etselerdi, her yönden nimete ermiş olurlarda. İçlerinde mu'tedi! bir ümmet yok değil, fakat çoğu ne kötü şeyler yapmaktadır.»

Yahudiler ve Hıristiyanlar eğer Tevrat ve İncil'in hükümlerine göre amel edip Kur'an-ı Kerim'i gereği gibi tatbik etselerdi, Yüce Allah onları her yönden nimete eriştirirdi. Onları gökten yağmur yağdırıp, yerden nebatat bitirerek bol rızıklara ve nimetlere kavuştururdu. Dünya ve âhiretin nimetlerini, saadetlerini onlara ihsan ederdi. Böylece onlar, dünyada da, âhirette de mutluluğa ve saadete kavuşurlardı, îman insanı hem dünyada, hem de âhirette mutluluğa ve saadete ulaştırmaktadır. Eğer onlar Allah'ın indirdiğine iman etmiş olsalardı elbette dünya ve âhiret mutluluğuna ve saadetine kavuşacaklardı. Küfür ve inkârları, onları Allah'ın nimetlerinden mahrum ettiği gibi, elim bir azaba da sürüklemiştir.

Ebû Musa (radıyallahü anh) **Peygamber**imizden şöyle nakletmiştir: «Ehl-i Kitaptan olanlar kendi **peygamber**lerine ve kitaplarına iman edip de, **Hazret-i Muhammed**'in **peygamber**liğini kabul edip, tasdik etselerdi iki kat sevap alırlardı. Bunlardan bir

kısmı var ki, onlar hem âdil, hem de ehl-i kitabın mü'minleridir. Fakat Yahudi ve Hıristiyanlardan çoğu iman etmezler ve kötü amel işlerler, onların akıbeti felâkettir.» Görülüyor ki iman kurtuluşa, küfür ise felâkete götürür. İnsanların felâketten kurtulabilmeleri için Allah'a ve Allah'ın indirdiklerine iman etmeleri şarttır.

67

«Ey **Peygamber**, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan korur. Muhakkak ki Allah, küfreden topluluğu hidayete erdirmez.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Yahudileri İslâm'a davet edince, onlar alaylı bir şekilde: «Yâ Muhammed, sen Hıristiyanların İsa'ya iman edip, onu sevdikleri gibi, bizim de sana iman edip, seni sevmemizi istiyorsun» demişlerdi. Cihanın güneşi olan Yüce **Peygamber**imizin onların sevgisine asla ihtiyacı yoktu. Onların bu çirkin sözünü duyan **Peygamber**imiz cevap vermemiş, sükût etmişti. **Allahü teâlâ Peygamber**ine onların yalanlarına ve çirkin sözlerine aldırmayıp İslâm'a davet etmesini emretmiş ve şöyle buyurmuştur: «Ey **Peygamber**, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan korur. Muhakkak ki Allah, küfreden topluluğu hidayete erdirmez.»

Yüce Allah, **Peygamber**ine indirdiği Kur'an'ın bütün âyetlerini insanlara tebliğ etmesini, bunu yaparken kimseden çekinmemesini emretmektedir. Eğer tebliğ vazifesini yapmazsa, elçilik görevini yapmamış olacağını ve Allah tarafından vahyedilen âyetlerden birini tebliğ etmediği takdirde tamamını tebliğ etmemiş olacağını bildirmiştir. **Peygamber**lerin görevi, Allah'ın kendilerine indirdiğini insanlara tebliğ etmektir. Onun bir âyetini bile insanlara tebliğ etmeden yapamazlar. Nitekim Kur'an'dan bir âyeti inkâr eden, tamamını inkâr etmiş olur. Bunun için **Peygamber**imiz sahabelerine şöyle buyurmuştur: «Ey insanlar, ben de sizin gibi bir insanım. Rabbimin bana indirdiğini olduğu gibi size tebliğ ettim. Bana vahyedileni size tebliğ ettiğime şahitlik eder misiniz?» Orada

bulunanların hepsi «Ey Allah'ın Resulü, sana vahyedileni bize tebliğ ettiğine ve sana vacip olanı yerine getirdiğine şahitlik ederiz» demişlerdir.

Yüce Allah, **Peygamber**ine vahyettiğini insanlara bildirmesini, bunu yaparken kimseden çekinmemesini ve hiç kimsenin kendisine zarar veremeyeceğini, Allah'ın onu koruyacağını, İslâm'ı muzaffer kılıp, kâfirleri zelil edeceğini bildirmiştir. **Allahü teâlâ** kâfirlere asla yardım etmez.

68

«De ki: "Ey ehl-i kitap, Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirileni gereği gibi tatbik etmedikçe bir temele oturmuş olamazsınız." Yemin olsun ki Rabbinden sana indirilen bu Kur'an onlardan bir çoğunun azgınlık ve inkârım artıracaktır. O halde kâfirlerin azgınlığına karşı kederlenme.»

Yahudiler ve Hıristiyanlar Tevrat, İncil ve Allah tarafından gönderilen Kur'an'la amel etmedikçe, yaptıkları amellerin kendilerine hiçbir faydası yoktur. Allah'ın kitaplarına ve **peygamber**lerine iman etmeyenlerin amelleri boşa gidecektir. Ameller ancak iman ile değer kazanır ve Allah katında makbul olur. İmansız amel, sahibi için bir yüktür.

Yukarda da belirtildiği gibi, Yahudilerin ve Hıristiyanların bir çoğu **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **peygamber**liğini ve kendisine indirilen Kur'an'ı inkâr etmişler, üstelik, küfür ve inkârlarını daha- da artırmışlardı. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: «Yemin olsun ki Rabbinden sana indirilen bu Kur'an onlardan bir çoğunun azgınlık ve inkârını artıracaktır. O halde kâfirlerin azgınlığına karşı kederlenme.» **Allahü teâlâ** bu âyet-i celîlesiyle sevgili **Peygamber**ini teselli etmekte, kâfirlerin azgınlığına karşı kederlenmemesini bildirmektedir. Kur'an-ı Kerîm **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e nazil olunca Yahudiler ve Hıristiyanlar iftira ederek Kur'an âyetlerini yalanlamışlardı. Âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**imiz ise bu duruma çok üzülmüştü. **Allahü teâlâ** onu teselli ederek «Kâfirlerin azgınlığına karşı kederlenme, senin görevin Allah tarafından sana indirileni onlara tebliğ edip, İslâm'a davet etmektir.

Şayet kabul etmezlerse, onların kabul etmeyişlerinden sana bir vebal yoktur. Onların seni yalanlamasına üzülme» buyurmuştur.

Yahudiler, Hıristiyanlar ve diğer milletler **Peygamber**in getirdiğini kabul etseler de, etmeseler de Allah'ın dini yeryüzünde yayılacaktır. Zira onun sahibi Yüce Allah'dır. Allah'ın dininin yeryüzünde yayılmasına kimse mâni olamaz.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştir: «Rafî ibn Haris, Selâm ibn Miskin ve Mâlik ibn Daif birlikte **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Yâ Muhammed, sen İbrahim'in milletinden ve onun dininden olduğunu söylüyorsun. Bizim kitabımız Tevrat'ın da Allah tarafından gönderildiğine iman edip, şahitlik ediyorsun» derler. **Peygamber**imiz de: «Evet öyledir. Fakat siz Tevrat'ın bir çok âyetlerini kaldırdınız ve hükümlerini inkâr ettiniz. Yüce Allah'a iftira ederek ahdinizi bozdunuz ve O'na verdiğiniz sözden döndünüz. Benim sıfatlarımı kitabınızdan kaldırdınız ve Allah'ın emirlerine muhalefette bulundunuz. Biz ancak Musa'ya gönderilen kitaba iman eder ve Allah tarafından gönderildiğine şahitlik ederiz. Sizin elinizdeki Tevrat Musa'ya gönderilen kitap değildir» cevabını verir. Bunun üzerine Yahudiler «Biz elimizdeki kitaba iman ettik. Sana iman etmeyiz, çünkü biz hak yoldayız» derler. Yüce Allah, onların hiçbir dine mensup olmadıklarını beyan ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed de ki: "Ey ehl-i kitap, Tevrat'ı, İncin ve Rabbinizden size indirileni gereği gibi tatbik etmedikçe bir temele oturmuş olamazsınız."» Allah tarafından gönderilen kitapların hepsini tasdik etmeyen mü'min olamaz. Bunlardan birini inkâr eden kâfir olur.

69

«Şüphe yok ki iman edenlerle, Yahudi olanlardan, Sahillerden, Nasranîlerden kim Allah'a ve âhiret gününe iman edip de, iyi amellerde bulunursa artık onların üzerinde hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir.»

İman edenler, Yahudiler, dinden dine geçen Sâbiîler ve Hıristiyanlar, kim hakkıyla iman eder, Allah'ın birliğini ve **Hazret-i Muhammed**'in **peygamber**liğini tasdik edip, âhirete inanır ve iyi amellerde bulunursa, imanlarının ve amellerinin mükâfatını

görürler. Yüce Allah onları âhirette cennet nimetleriyle mükâfatlandırır. Onlar asla mahzun da olacak değillerdir. İman edip, salih amel işleyenler Allah katında büyük bir nimete kavuşacaklar, imanlarının ve güzel amellerinin karşılığını orada göreceklerdir.

70

«Yemin olsun ki İsrailoğullarından söz aldık ve onlara **peygamber**ler gönderdik. Nefislerinin hoşlanmadığı bir şeyle onlara her **peygamber** gelişte, bir kısmını yalanladılar ve bir kısmını da öldürdüler.»

Yüce Allah İsrailoğullarından, Allah'a ortak koşmamaları, Tevrat'ın hükümlerini ve içindeki emirleri gizlememeleri için teminat almış, onları hak yola ve Allah'ın birliğine davet etmek için de **peygamber**ler göndermiştir. **Peygamber**ler, Allah'ın emirlerini kendilerine tebliğ edince, onlar ilâhî emirlerden hoşlanmamışlar, nefislerinin isteklerine uyarak **peygamber**lerden bir kısmını inkâr etmişler, bir kısmını ise öldürmüşlerdir. Halbuki **peygamber**ler onları Hakk'a davet ediyor, Allah'ın emirlerini bildiriyorlardı.

71

«Hem başlarına bir fitne kopmayacak sandılar da kör ve sağır kesildiler. Sonra Allah tevbelerini kabul etti, yine de çoğu körleşip sağırlaştılar. Allah, işlediklerini görmektedir.»

Allahü teâlâ, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e de inzal buyurduğu Kur'an âyetlerini onlara tebliğ etmesini emretmiş, onların kötü sözlerine ıkederlenip, üzülmemesini, iman etmedikleri için de ümitsizliğe düşmemesini bildirmiştir. Zira Yahudiler eskiden beri kendilerine gelen **peygamber**lerden bir kısmını inkâr etmişler, bir kısmını da öldürmüşlerdir. Onlar böyle yapmakla başlarına bir fitne kopmayacak sandılar da kör ve sağır kesildiler, **Peygamber**lerin davetlerine hiç aldırmadılar. Bu yüzden başlarına büyük musibetler gelmiştir. Yüce Allah, onların kör, sağır ve dilsiz olduklarını, Hakk'ı işitip iman etmediklerini, kendilerine gönderilen **peygamber**lerin bir kısmını yalanladıklarını, bir kısmını da öldürdüklerini, azgınlıklarından ve inkârlarından dolayı çeşitli azaba uğradıklarını bildirmiş, çeşitli musibetlerden sonra, belki ibret

alırlar diye imtihan için tevbelerini kabul etmiş ve günahlarını bağışlamıştır. Fakat onlar başlarına gelen musibetlerden ibret almamışlar, iman etmedikleri gibi, küfür ve inkârlarını daha da artırmışlardır.

Allahü teâlâ Peygamberini göndererek onların körlüğünü ve sağırlığını gidermek suretiyle hidayete ermelerini istemiştir. Onlar Musa'yı ve İsa'yı yalanladıkları gibi, cihanın **peygamber**i **Hazret-i Muhammed**'i de yalanlamışlardır. Böylece körlüklerini ve sağırlıklarını bir kat daha artırmışlardır. O kâfirler Hakk'ı işitip iman etmemişler ve gördüklerinden de ibret alamamışlardır. Halbuki gözün ve kulağın yaratılmasındaki hikmet budur. Bunlardan arzu edilen netice hasıl olmayınca, diğer azalar yok gibidir ve onlarla bir netice «İde edilmez. Çünkü göz görüp ibret almak, kulak işitip iman etmek için yaratılmıştır. Yüce Allah, o kâfirlerin niyetlerini, iman edip - etmediklerini çok iyi bilendir, ona göre mücazatlarını verecektir. Onlar için çok elim bir azap hazırlanmıştır, bu onların küfür ve inkârlarının karşılığıdır.

72

«Yemin olsun ki, "Allah ancak Meryem oğlu Mesihtir" diyenler kâfir oldular. Oysa bizzat Mesih "Ey İsrailoğulları, Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin. Kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah, ona cennetini haram eder, varacağı yer ateştir. Zulmedenlerin yardımcıları yoktur" demişti.»

Hıristiyanlardan bir kısmı İsa'nın Allah, bir kısmı da Allah'ın oğlu olduğunu söylemişlerdir. Bahreynli Hıristiyanlar İsa (aleyhisselâm)'ya iman ettiklerini iddia etmişler ve onu Allah'ın oğlu olarak vasıflandırmışlardır. **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek, onların iman etmediklerini ve kâfir olduklarını, imanlarında yalancı olduklarını haber vermiştir. Onlar İsa'ya ulûhiyet isnat etmişlerdir. Halbuki İsa (aleyhisselâm), onları Allah'ın birliğine inanmaya davet etmiş, kendisinin de Allah'ın elçisi olduğunu bildirmiştir. Fakat onlar, İsa'ya iftira ederek Allah veya Allah'ın oğlu olduğunu söylemişlerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor: «Yemin olsun ki, «Allah ancak Meryem oğlu Mesih'tir» diyenler kâfir oldular. Oysa bizzat Mesih «Ey İsrailoğulları, Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin.

Kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah, ona cennetini haram eder, varacağı yer ateştir» demişti.»

İsa (aleyhisselâm), İsrailoğullarına, bütün mevcudatın sahibi ve mâliki olan Allah'a kulluk etmelerini, O'na ortak koşmamalarını, ortak koşanların cennete giremeyeceklerini, zalimlerin Allah katında hiç bir yardımcısı olmayacağını bildirmiştir. Yukarda da belirtildiği gibi, Allah'ın bütün nimetlerinden ancak iman edip, güzel amellerde bulunanlar istifade edeceklerdir. İman etmeyenler ise, âhiret nimetlerinin hiçbirinden istifade edemeyecekleri gibi, en büyük azaba uğrayacaklardır.

73

«Yemin olsun ki, "Allah üçten biridir" diyenler kâfir olmuştur. Halbuki bir tek ilâh'tan başka ilâh yoktur. Dediklerinden vazgeçmezlerse and olsun onlardan inkâr edenler elem verici bir azaba uğrayacaktır.»

Hıristiyanlardan bir kısmı da Allah'ın üç ma'buddan biri olduğunu söylemişler, ulûhiyeti Allah, Meryem ve İsa arasında taksim etmişlerdir. Onlara göre İsa ile Meryem de Allah'dır. Böylece onlar üç Allah'ı kabul etmişlerdir. **Allahü teâlâ** bu âyet-i celîlesiyle onların bâtıl sözlerini reddederek şöyle buyurmuştur: «Yemin olsun ki, "Allah üçten biri" diyenler kâfir olmuştur. Halbuki bir tek ilâh'dan başka ilâh yoktur. Dediklerinden vazgeçmezlerse and olsun ki onlardan inkâr edenler elem verici bir azaba uğrayacaklardır.» Yüce Allah bu âyetle inkâr edenlerin nasıl bir azaba uğrayacaklarını açıkça bildiriyor. Allah, birdir, O'ndan başka ilâh olmadığı gibi, ortağı yardımcısı, oğlu ve kızı da yoktur. Kim bunları Allah'a isnat ederse kâfir olur. Şayet kâfirler sözlerinden dönüp tevbe etmezlerse, çok şiddetli bir azaba uğrayacaklardır. Tevbe edip, Allah'a ortak koşmaktan vazgeçerlerse, Yüce Allah tevbelerini kabul eder ve kendilerini bağışlar. Eğer tevbe etmeyip, küfürlerinde ısrar ederlerse, çok elem verici bir azaba uğrayacaklardır.

74

«Hâlâ Allah'a dönüp O'nun mağfiretini istemeyecekler mi onlar? Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

O küfredenler, Allah'a ortak koşanlar hâlâ küfürlerinden dönmeyecekler mi? Eğer onlar küfürlerinden döner tevbe ederlerse Allah tevbelerini kabul eder. Buradaki istifham emir olup şu mânâyı ihtiva etmektedir: Ey Allah'a şirk koşanlar ve küfredenler, şirkinizden ve küfrünüzden dönerek Allah'a tevbe edin. Eğer tevbe ederseniz Allah tevbelerinizi kabul eder ve günahlarınızı bağışlar. Zira Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir. Eğer küfür ve şirkten vazgeçip tevbe etmezseniz, sizin için çok elim bir azap hazırlanmıştır.

75

«Meryem oğlu Mesih sadece bir **peygamber**dir. Ondan evvel de **peygamber**ler gelip geçmiştir. Anası çok sadık bir kadındı, ikisi de yemek yerlerdi. Onlara âyetleri nasıl açıkladığımıza bir bak, sonra da bak ki nasıl yüz çeviriyorlar.»

Hıristiyanlar Hazret-i İsa'ya ulûhiyet isnad etmişlerdir. Halbuki o, Allah'ın kulu ve Resulüdür. Kendisinden önce geçen **peygamber**ler gibi, o da bir **peygamber** olup Allah tarafından kendisine kitap gönderilmiştir. Anası da çok sadık bir kadındır. Onların da diğer insanlar gibi yemeye-içmeye ihtiyaçları vardır. Onlar da yerler-içerler. Ma'bud ise asla yemez, içmez, çünkü ma'budun bunlara asla ihtiyacı yoktur. Bunlara sadece insanların ihtiyacı vardır. Şayet Meryem ile İsa ma'bud olsalardı, onların da yememesi - içmemesi ve insanların muhtaç olduğu şeylerin hiçbirine muhtaç olmamaları gerekirdi. Halbuki onlar da yaşayabilmek için yemişler-içmişler ve diğer ihtiyaçlarını gidermişlerdir. Hiç Allah'ın sıfatları insanlarınkine benzer mi? Elbette benzemez. Allah, kâfirlere böylece âyetlerini açıklamış, kendisinden başka ilâh olmadığını bildirmiştir. Fakat onlar yine haktan yüz çevirerek Allah'ın âyetlerini inkâr etmişler, yalan uydurarak «Allah üçtür» demişlerdir. Hıristiyanlar da, Meryem ile İsa'nın kendileri gibi bir insan olduğunu biliyorlar, buna rağmen Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlardı.

76

«De ki: "Allah'ı bırakıp da size ne bir zarar, ne de bir fâide vermeye gücü yetmeyen şeylere mi tapıyorsunuz? Halbuki işiten, bilen Allah'ın kendisidir.»

Allahü teâlâ, kâfirlerin tapmakta oldukları şeylerin kendilerine asla bir zarar ve bir fâide veremeyeceklerini bildiriyor. Allah'ı bırakıp da başka şeylere tapanlar, bilmelidirler ki, taptıkları o şeyler kendilerinden dünyada da, âhirette de hiçbir musibeti gideremeyecektir. Onlar kendilerini Allah'ın azabından kurtaramayacak, aksine azaba daha da yaklaştıracaktır. İsa (aleyhisselâm)'ın da kendisine "tapanların üzerinden azabı kaldırması mümkün değildir. Allah'ı bırakıp İsa'ya tapanlar kâfirlerin tâ kendisidir. Kâfirlerin yeri ise ebedî cehennemdir. Eğer İsa (aleyhisselâm) onları Allah'ın azabından kurtarmış olsaydı hiç cehenneme giderler miydi? Elbette gitmezlerdi. Kıyamet günü ancak Allah'ın şefaat yetkisi verdiği kimseler şefaatte bulunabilirler. Allah'a ortak koşanların kıyamet günü hiçbir şefaatçileri ve yardımcıları yoktur.

Yüce Allah kullarının ne yaptığını ve ne söylediğini bilir ve işitir. Ona göre mükâfat ve mücazatmı verir. İman edenler mükâfatlarını, küfredenler de cezalarını görürler.

77

«De ki: "Ey ehl-i kitap, haksız olarak dininizde taşkınlık etmeyin. Daha önce sapıtan, çoğunu saptıran ve doğru yoldan avaran bir milletin heveslerine uymayın.»

Yâ Muhammed, Yahudi ve Hıristiyanlara de ki; «Dininizde haksız olarak taşkınlık yapmayın.» Yahudiler ve Hıristiyanlar haksız olarak dinlerinde taşkınlık yapmışlardır. Yahudiler, Hazret-i İsa'yı yalanlayarak dalâlete ve sapıklığa düşmüşler, Allah'ın rahmetinden uzaklaşmışlardır. Hıristiyanlar da, Hazret-i İsa'ya ulûhiyet isnad ederek, ona tapmışlar, Allah'a eş koştukları için de rahmetinden uzaklaşmışlardır. Yüce Allah bunları yaptıklarından nehyederek şöyle buyurmuştur: «Ey Ehl-i kitap, sizden evvel gelip geçen reislerinize ve onların yalanlarına tâbi olmayın. Onlar nefislerinin arzusuna uyarak hakkı terk ettiler, hidayetten uzaklaştılar dalâlete düştüler. Kendileri sapıttığı gibi, halkın bir çoğunu da sapıttılar, doğru yoldan alıkoydular. Eğer onlara uyar, tâbi olursanız sizi de sapıtırlar.» Hak yoldan sapanlar, kendileri gibi başkalarını da daima saptırmaya çalışmışlardır.

İmâm-ı Mukatil'e göre, bu âyet âbid bir kimse hakkında nazil olmuştur. Şeytan o âbid kişiye gelir ve «**Allahü teâlâ** seni zamanımızdaki insanların en faziletlisi ve en üstünü yaptı. Sen, onlara helâli haram, haramı da helâl kıl. Böylece bir yol ihdas etmiş olasın. İnsanlar da, senin açtığın bu yeni yolu din olarak kabullensinler» der. O âbid kişi de hemen böyle bir yola başvurur ve Hakk'a muhalefet ederek, insanları etrafında toplar. Bir müddet sonra yaptığına pişman olur ve kendisine işkence etmek için bir zincir alır, boğazına takar ve kendisini asar. Hâinler ve haktan ayrılanlar daima yaptıklarına pişman olurlar. Böylece hem o âbid, hem de ona tâbi olanlar helak olurlar. Akıllı kimseler bu olaydan ibret alsınlar da hem kendileri açtıkları dalâlet yolundan kurtulsunlar, hem de kendilerine tâbi olanlar hidayete ersin. Hakiki mü'min, kendisi kurtulduğu gibi, başkalarının kurtulmasına da vesile olmalıdır.

78

«İsrailoğullarından olup da küfredenler, Davud'un ve Meryem oğlu İsa'nın diliyle lanetlenmişlerdir. Bunun sebebi isyan etmeleri ve ifrata sapmalarıdır.»

İsrailoğullarından kafir olanlar, Dâvud ve Meryem oğlu İsa tarafından lanetlenmiştir. Dâvud (aleyhisselâm) günahları ve isyanları yüzünden cumartesi günü balık avlayanlar için beddua etmiştir. Cumartesi günleri balık avlamak İsrailoğullarına yasak edilmişti. Onlar bu yasağa uymadıkları için Dâvud (aleyhisselâm) kendilerine beddua etmiş, Yüce Allah da Dâvud (aleyhisselâm)'un duasını kabul ederek, onların yüzlerini maymuna döndürmüştü. Böylece isyanlarının ve Allah'ın emirlerine muhalefet etmelerinin dünyadaki cezasını görmüşlerdir. İsa (aleyhisselâm)'ın **peygamber**liğinin bir işareti olmak üzere, mucize kabilinden gökten bir sofra inmiş, yanında bulunanların bir kısmı bu sofradan yemelerine rağmen inkârlarına devam etmişlerdir. Hazret-i İsa (aleyhisselâm) onların cezalandırılması için bedduada bulunmuş, Yüce Allah sevgili **Peygamber**inin duasını kabul ederek onların yüzlerini domuza benzetmek suretiyle cezalandırmıştır. Onlar böylece küfürlerinin ve isyanlarının cezasını görmüşlerdir.

79

«Onlar birbirlerini yaptıkları fenalıklardan alıkoymazlardı. Gerçekten ne kötü iş yapıyorlardı.»

Onların, **peygamber**lerin lanetlerine uğramasının sebebi Allah'ın hükümlerine ve emirlerine muhalefet edip, O'na âsi olmaları ve çirkin amel yapmalarıdır. Yapmış oldukları ameller ve fiiller kendilerinin hoşuna gitmesine rağmen Allah'ın azabından kurtulamamışlardır. O, ne kötü bir ameldir ki, işleyeni Allah'ın azabına ve lanetine müstehak etmektedir. Aklı olanlar bundan ibret alarak Allah'ın lanetine ve azabına uğratacak amellerden sakınmalıdırlar.

80

«İçlerinden çoğunun kâfirlerle dostluk ettiğini görürsün. Nefislerinin, âhiretleri için kendilerine takdim ettiği bu şeyler ne de çirkindir. Allah onlara gazap etti. Ve onlar azap içinde ebedi kalıcıdırlar.»

Yüce Allah bu âyetle sevgili **Peygamber**ine münafıklardan bir çoğunun kâfirlerle dostluk kurduğunu bildiriyor. Münafıklar, Müslümanları bırakıp kâfirlerle ve müşriklerle dostluk kurmuşlar, Müslümanların gizli hallerini onlara bildirmişlerdir. Menfaat karşılığı kurdukları bu dostluk âhiretleri içine ne kötüdür. Yüce Allah onların bu fiillerinden dolayı kendilerine gazap etmiştir. Ve onlar azap içinde ebedî kalacaklardır. Bu, onların küfürlerinin ve nifaklarının cezasıdır.

Allahü teâlâ, Bakara Sûresinin başından beri bir çok âyetlerde inkarcıların ve nifakçıların elîm bir azaba uğrayacaklarını bildirmektedir. Azaba müstehak olanlar kendi fiil ve amellerinin neticesi olarak müstehak olmuşlardır. Kâfirler ve münafıklar elim bir azaba uğrayacakları gibi, o azap içinde de ebedî olarak kalacaklardır.

81

«Eğer Allah'a, Peygambere ve O'na indirilen Kur'arra iman etmiş olsalardı, kâfirleri dost edinmezlerdi. Fakat onlardan bir çoğu fâsık kimselerdir.»

Yahudiler ve Hıristiyanlar, eğer Allah'a, Peygamberine ve O'na indirilen Kur'an'a iman etmiş olsalardı, müşrikleri asla dost edinmezlerdi. Şayet münafıklar da, gerçekten iman etselerdi Yahudileri dost edinmezler ve onlardan yardım beklemezlerdi. Onlar gerçekten iman etmedikleri için Allah'ın düşmanlarını dost edinmişlerdir. Fakat onlardan bir çoğu fâsıktırlar. Allah'a verdikleri sözden dönmüşlerdir. Hakiki mü'min ahde vefa gösterir ve verdiği sözden asla dönmez. Takvada ve dinde kendisinden üstün mü'minlerle dostluk kurar, Allah düşmanlarını dost edinmez.

82

«Yahudilerle, Allah'a eş koşanları, iman edenlere düşmanlık bakımından insanların en şiddetlisi bulursun. İman edenlere sevgice en yakan olarak da, "Biz Hıristiyanız" diyenleri bulacaksın. Bu onların içinde bilginler ve kâhinler bulunmasından ve büyüklük taslamamalarmdandır.»

Yüce Allah mü'minlerin en şiddetli düşmanlarının kim olduğunu bu âyette Peygamberine haber haber veriyor. İnsanlar arasında mü'minlere en çok düşmanlık besleyen Yahudiler ve müşriklerdir. Yahudiler ve müşrikler Müslümanlara karşı düşmanlıklarını en şiddetli bir şekilde sürdürmüşlerdir. Bu düşmanlık hâlâ bütün dehşetiyle devam etmektedir. Müslümanlar kendilerine ne kadar hoşgörülü davranırlarsa davransınlar onlar düşmanlıklarından vazgeçmezler. Tarih boyu Müslümanlardan sürekli yardım gördükleri halde kinlerini devam, ettirmişler, hatta her geçen gün daha çok artırmışlardır. Yahudiler îsîâm düşmanlığında o kadar ileri gitmişlerdir ki, bu hususta ellerinden gelen her hüneri göstermişler, her silahı kullanmışlardır. Yüce Allah yukardaki âyetle Yahudilerin İslâm düşmanlığını ebediyete kadar devam ettireceğini bildirmiştir.

Kâfirlerden Müslümanlara sevgice en yakın olanlar da, Hıristiyanlardır. Hıristiyanlardan, Yahudilere nisbetle İslâmı kabul eden daha çoktur. Her devirde Hıristiyanlardan İslâm'ı kabul

edenler çok olmuştur. Bundan sonra da bu durum devam edecektir. Fakat bu özelliği Yahûdilerde görmek mümkün değildir. Şurası bir gerçektir ki, Hıristiyanlar, Yahudiler kadar Müslümanlara düşmanlık beslememişlerdir. Bunun için de gerçekleri gören Hıristiyanlar İslâm'ı kabul etmişlerdir.

Esbâtı Süddi (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: «Necaşî, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e Hıristiyanların âlimlerinden ve âbidlerinden on iki kişi gönderir. Maksat **Peygamber** Efendimizi daha yakından tanımak ve kendi dinleri hakkında bazı sorular sormaktı. Necaşî'nin adamları **Peygamber**imizin huzuruna girerler, daha önce kararlaştırmış oldukları soruları sorarlar. **Peygamber**imiz sorularını cevaplandırır, Kur'an'dan bazı âyetleri kendilerine okur. İlâhi kelâmı dinleyen bu insanlar derhal imana gelip Hakk'ı tasdik ederler. **Resûlüllah**'ın huzurundan ayrılıp Necaşî'nin yanına döndükten sonra **Hazret-i Muhammed**'in hak **peygamber** olduğunu ve sadakatini haber verirler. Necaşî, **Hazret-i Muhammed**'in hak **peygamber** olduğunu öğrenince, derhal kendisini görmek ve iman etmek için yola çıkar. Fakat **Peygamber**e ulaşamadan yolda ölür. Cebrail Necaşî'nin ölüm haberini Resûlüllah'a bildirir, Efendimiz sahabeleriyle gıyabi cenaze namazını kıldırır.

Hıristiyanların mü'minleri sevmesinin sebebi, içlerinde âlim ve âbid kimselerin bulunuşudur. Bu âlimler ve âbidler İncil'de **Hazret-i Peygamber**'in son **peygamber** olarak geleceğini okumuşlar ve insanlara da bildirmişlerdir. Yahudiler gibi, **Peygamber**imizin sıfatlarını ve özelliklerini gizlememişlerdir. Hıristiyan din adamları **Hazret-i Muhammed**'e ve Kur'an'a iman etmişlerdir. Yahudi bilginleri gibi, kibirlenmemişlerdir. Yahudi bilginleri kibirlerinden dolayı iman etmemişlerdir.

83

«**Peygamber**e indirileni dinledikleri vakit de hakkı tanıdıklarından dolayı gözlerinin yaşla dolup taşdığmı görürsün onların. "Ey Rabbimiz, iman ettik artık bizi şahid olanlarla beraber yaz" derler.»

Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'in yanına gelen Necaşî'nin adamları okunan Kur'an âyetleri karşısında kendilerini tutamayıp ağlamaya başlamışlardı. Çünkü bugüne kadar hakkı beyan eden böyle bir kelâm duymamışlardı. **Resûlüllah** onlara Allah'ın kelâmını okuyunca, derhal iman etmişler ve «Ey Rabbimiz, Kur'an'ın hak olduğuna îman ettik. Bizi de Muhacirler ve Ensarlarla birlikte yaz. Zira onlar senin birliğine ve gönderdiğin bütün **peygamber**lere iman ettiler» demişlerdi. Böylece, onlar hakkı duyunca, dayanamayıp göz yaşı dökmüşler ve derhal imana gelmişlerdir. **Allahü teâlâ** onların durumunu yukarda geçen âyet-i kerîme ile şöyle beyan ediyor: «**Peygamber**e indirileni dinledikleri vakit de hakkı tanıdıklarından dolayı gözlerinin yaşla dolup taştığını görürsün onların. "Ey Rabbimiz, iman ettik, artık bizi şahit olanlarla beraber yaz" derler.»

84

«"Rabbimizin bizi sâlihler topluluğuna katacağını umarken niçin Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım?" dediklerini görürsün.»

Îman nuruyla aydınlanan o zatlara Mekke'li kâfirler «Niçin dedelerinizin dinini bırakıp yeni bir dine girdiniz?» diye sormuşlar. Onlar da cevaben «Allah'ın birliğine, **Peygamber**ine ve Allah tarafından gönderilenlere niçin iman etmeyelim ve Rabbimizden bize gelen gerçeklere inanmayalım mı?» demişlerdi. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Rabbimizin bizi sâlihler topluluğuna katacağını umarken niçin Allah'a ve bize gelen gerçeğe inanmayalım? dediklerini görürsün.» İman şerbetini içenler kâfirlerin sözlerine aldırmazlar ve inançlarından taviz vermezler.

85

«Allah onlara, dediklerine karşılık, ebedî kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler verdi. Bu, iyi davrananların mükâfatıdır.»

Yüce Allah iman eden kullarını böyle mükâfatlandırıyor. Allah'ın birliğine, Resulüne ve Kur'an'a iman edenleri **Allahü teâlâ** kıyamet günü altlarından ırmaklar akan cennet nimetleriyle

mükâfatlandıracaktır. Öyle cennetler ki, köşklerinin altından bal, süt, zencefil, şerbet, selsebil ve râhik ırmakları akar. Onlar cennette ebedi kalıcıdırlar. Oraya girenler için bir daha çıkış yoktur. Bu, iman edip, amel-i salih yapanların mükâfatıdır.

86

«Ayetlerimizi yalanlayıp kâfir olanlara gelince, onlar da o çılgın ateşin yaranıdırlar.»

Yüce Allah kâfirlerin elîm bir azaba uğrayacaklarını ve ebedî olarak cehennemde kalacaklarını bildiriyor. Allah'ın birliğini, **Peygamber**ini ve Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunu inkâr edenlerin kıyamet günü gidecekleri yer cehennemdir. Onlar, orada ebedî kalıcıdırlar. Bu, onların küfürlerinin cezasıdır. İman edenler mükâfatlarını, iman etmeyenler de cezalarını mutlaka göreceklerdir. **Allahü teâlâ** cenneti iman edenler, cehennemi de iman etmeyenler için hazırlamıştır. Herkes dünyadaki amelinin karşılığını âhirette görecektir.

87

«Ey iman edenler, Allah'ın size helâl ettiği temiz şeyleri haram kılmayın ve haddi aşmayın. Doğrusu Allah aşın gidenleri sevmez.»

88

«Allah'ın size verdiği rızıktan temiz ve helâl olarak yeyin. İman etmiş olduğunuz Allah'dan korkun.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Sahabeden bir cemaat Osman ibn Ma'zûn'un evinde toplanarak insanlardan ayrılıp, bir köşeye çekilerek, yemeden - içmeden vazgeçip sadece ibadetle meşgul olmak üzere aralarında anlaşırlar. Bu ahidlerine uyarak insanlardan ayrılıp uzlete çekilirler. Yüce Allah onları bu hareketlerinden men ederek şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, Allah'ın size 'helâl ettiği temiz şeyleri haram kılmayın ve haddi aşmayın.» Yüce Allah yerde ve göklerde olan şeylerin hepsini kulları için yaratmıştır. Bunlardan kullarının menfaatine olanları helâl, zararına olanları da haram kılmıştır. **Allahü teâlâ**'nın yaratmış

olduğu her şeyin bir hikmeti vardır. Fakat biz bu hikmeti bilemeyiz. Boşuna hiçbir şey yaratılmamıştır.

Sahabe-i kiram, Allah'ın helâl ettiği şeyleri kendilerine haram kılınca, Yüce Allah onları bu durumdan men etmiştir. Allah'ın size helâl ettiği şeyleri kendinize haram kılmayın. Dininizde haddi aşmayın. Doğrusu Allah aşırı gidenleri sevmez. Allah'ın size verdiği rızıkların temiz ve helâl olanlarından yeyin. Allah'ın helâl kıldığını kendinize haram kılmayın.

Said ibn Müseyyeb şöyle nakletmiştir: «Osman ibn Ma'zun **Peygamber**imize gelerek «Yâ Resûlallah gönlüme bir şey doğdu, beni günlerdir meşgul ediyor ve bugüne kadar onu sizden başkasına söylemeyi arzu etmedim» der. Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Yâ Osman, gönlünden geçen nedir?» diye sorar. Osman cevaben: «Yâ Resûlallah, kendimi kısırlaştırıp, kadınla olan ilgimi kesip uzlete çekilmek istiyorum» cevabını verir. **Peygamber**imiz Osman'ın bu, sözüne karşı çıkarak: «Yâ Osman, benim ümmetim nefsini ancak oruç tutmakla teskin eder» buyurur. Bunun üzerine Osman «Yâ Resûlâllah gönlüm insanlardan ayrılıp bir dağ başında uzlete çekilmek istiyor» der. **Peygamber**imiz bunu da kabul etmez ve şöyle buyurur: «Yâ Osman, benim ümmetimin uzlete çekilmesi mescidlerde namaz vakitlerini beklemek için oturmalarıdır. Ancak onlar namaz vakitlerini beklemek için insanlardan ayrılıp mescidlerde oturabilirler.» Osman yine **Peygamber**imizden istekde bulunmaya devam eder ve şöyle der: «Yâ Resûlallah, gönlüm yeryüzünün her tarafında gezip - dolaşmak istiyor, bir yerde durmak istemiyor». **Peygamber**imiz, Osman'ın bu sözüne şu cevabı verir: «Ümmetim ancak Allah yolunda savaşmak, hac etmek ve umre yapmak için sefere çıkar.»

Bu defa Osman «Yâ Resûlallah, gönlüm elimdeki malın hepsini tasadduk etmek istiyor» der. Osman'ın bu sözünü de hoş karşılamayan **Peygamber**imiz şöyle buyurur: «Kendini, çoluk - çocuğunu geçindirmen, yoksullara ve yetimlere yardımda bulunman, malının hepsini tasadduk etmenden daha efdaldir.» Osman bu defa **Peygamber**imize şöyle der: «Ey Allah'ın Resulü, gönlüm

hanımımı boşayıp, sadece ibadetle başbaşa kalmak istiyor.» Peygamberimiz Osman'ı bundan da şiddetle men ederek şöyle buyurur: «Senin hicretin, haram olan şeylerden sakınman veya vatanını terk edip benim yanıma gelmen veya benden sonra kabrimi ziyarete gelmen, yahut öldükten sonra bir, iki, üç ve dört nikâhlı kadın bırakmandır ki, bunlarda senin için hicret sevabı vardır.»

Osman bu defa «Ey Allah'ın Resulü, zevcemi boşamaktan beni men ettin. Gönlüm onunla bir araya gelmeyi terk etmek istiyor» der. Yüce Peygamberimiz Osman'ın bu isteğine karşı çıkar ve şöyle buyurur: «Yâ Osman, bir mü'min zevcesiyle veya cariyesiyle bir araya gelerek onlardan bir çocuğu dünyaya gelir de ölürse, kıyamet günü o çocuk anasına - babasına şefaatçi olacaktır. Şayet çocuk anasından - babasından sonra ölürse kıyamet günü onlar için nur olur.»

Osman yine gönlünden geçenleri Peygamberimize sıralamaya devam eder ve şöyle der: «Ey Allah'ın Resulü gönlüm her gün et yemek istiyor.» Peygamberimiz: «Hayır ya Osman, ben eti severim. Eğer Rabbimden her gün et yemek için müsaade isteseydim, müsaade etmezdi» buyurur. Çünkü et insanın şehevî arzularını kamçılar. Bu bakımdan Peygamberimiz her öğün et yemeye müsaade etmemiştir. Bu defa Osman «Yâ Resûlâllah, gönlüm her gün güzel koku sürünmeyi arzu ediyor» der. Peygamberimiz «Hayır ya Osman, Cebrail bana iki, üç günde bir ve her cuma günü koku sürünmemi bildirdi. Ya Osman, benim sünnetime tâbi ol, ondan yüz çevirme. Kim sünnetimden yüz çevirir ve tevbe etmeden ölürse kıyamet günü melekler onu, benim kevserimden içmekten alıkoyarlar ve bana yaklaştırmazlar» buyurur. Peygamberin sünnetinden yüz çevirenler, O'nun şefaatinden mahrum kalırlar. Sünnetine tâbi olanlar ise, şefaatine nail olurlar.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) mü'minlere ağır gelecek olan şeyleri Osman'ın şahsında men etmiştir. Osman (radıyallahü anh) 'ın arzu ettiği şeyler mü'minlerin bir çoğuna ağır gelecek olan şeylerdir. Bu bakımdan Peygamberimiz Osman'ı bu işleri yapmaktan men etmiştir. Bu, İslâm dininin kolaylık dini olduğunu gösterir. İslâm, hiç kimsenin kendi nefsine

zulmetmesini istemez. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile Osman arasında bu şekilde bir konuşma cereyan ettikten sonra, Yüce Allah yukardaki âyet-i celîleyi inzal ederek şöyle buyurmuştur-. «Ey iman edenler, Allah'ın size helâl ettiği temiz şeyleri haram kılmayın ve hududu da aşmayın.» **Allahü teâlâ**'nın helâl kıldığı şeyleri haram, haram kıldığı şeyleri de helâl sayanlar İslâm ulemâsına göre kâfir olurlar. Yüce Allah kâfirleri ve dinde haddi aşanları asla sevmez.

Ey iman edenler, eğer siz Allah'a hakkıyla iman etmişseniz haram kıldığı şeyleri helâl, helâl kıldığı şeyleri de haram saymaktan korkunuz. Allah'ın emirlerine karşı gelmekten ancak iman sahipleri korkarlar.

89

«Allah size rastgele yeminlerinizden dolayı değil, bile bile ettiğiniz yeminlerden ötürü hesap sorar. Yeminin keffareti, ailenize yedirdiğinizin ortalamasından on yoksulu doyurmak, yahut giydirmek ya da bir köle âzâd etmektir. Bunlara gücü yetmeyen üç gün oruç tutar. İşte, yemin ettiğiniz vakit yeminlerinizin keffareti budur. Yeminlerinizi muhafaza edin. Şükredesiniz diye Allah size âyetlerini böylece açıklıyor;»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlesinde yemin edip sonra bozanların ceza olarak verecekleri keffaretleri bildiriyor. Yemin eden kimse yeminini bozduğu zaman keffaret vermesi gerekir. Keffaretin neler olduğunu da Yüce Allah yukarda geçen âyette bildirmiştir. Keffaret, yemini bozanlara bir kolaylıktır. İnsan, kendisine helâl olan şeyleri bazan yemin vasıtasıyla haram kılar, sonra pişman olur bundan vazgeçmek ister ve vazgeçer. Şayet böyle bir kolaylık olmasaydı asla yeminini bozamazdı. Hanefî ulemâsı, bir kişi «Bu benim üzerime haram olsun dese yemin olur» demişlerdir. Yüce Allah, kendilerine helâl ettiği şeyleri yemin etmek suretiyle haram kılanlara; yeminlerini bozarak keffaret vermelerini emretmiştir.

Bu âyet-i celile, yenmesi ve yapılması helâl olan bir şeyin yenmemesi ve yapılmaması için edilen yeminin bozulmasına ve bozulduktan sonra keffaret verilmesine delâlet etmektedir. «Allah size rastgele yeminlerinizden dolayı değil, bile bile ettiğiniz

yeminlerden ötürü hesap sorar.» Rastgele yapmış olduğunuz yeminlerinizi bozmakla Yüce Allah size azap etmez. Fakat yalan yere yapılan yeminlerinizden dolayı size azap eder. Çünkü yalan yere yapılan yemin çok tehlikelidir. Mü'min bundan şiddetle kaçınmalıdır. Gerçek mü'min yalan yere yemin etmez.

İbn Abbas (radıyallahü anh) yemin-i lâğv'ı şöyle tarif etmiştir: «Bir insanın bir iş üzerine, o işin söylediği gibi olduğunu zannederek yemin etmesidir. Fakat doğru zannettiği şey dediği gibi değildir. Bu yeminden dolayı **Allahü teâlâ** ona azap etmez.» Çünkü yemin eden öyle zannediyordu.

Said ibn Cebir (radıyallahü anh) de «Yapılması ve yenilmesi helâl olan bir şeyi yeminle kendine haram eden kimsenin yeminini bozmasından dolayı **Allahü teâlâ** kendisine azap etmez. Fakat o kimse yeminini bozmaz, yemini üzere devam ederse günahkâr olur» demiştir.

Vehb İbni Münebbih'e, «Allah size rastgele yeminlerinizden dolayı hesap sormaz» âyetinin anlamını sorarlar. Vehb şöyle cevap verir: «Yemin üçtür. Yemin-i lâğv, yemin-i mün'akıt, yemin-i sabırdır. Yemin-i lâğv: Dil alışkanlığı ile yapılan yeminlerdir. Konuşurken «Vallahi böyle, vallahi şöyle» denilmesi gibi. Bu yeminlerden dolayı Yüce Allah kullarına azap etmez. İkincisi yemin-i akiddir. Akid yemininde bulunanlar yeminlerini bozdukları takdirde üzerlerine keffaret lâzım gelir. «Şu işi yapacağım veya yapmayacağım» şeklinde söylenilmesi gibi. Üçüncüsü yemini sabırdır: Yemin eden kimse yeminini bozmadığı takdirde üzerine bir şey lâzım gelmez.

Allahü teâlâ, yemin edip de sonra bozanların ceza olarak keffaretlerini bildirmiş ve şöyle buyurmuştur: «Yeminin keffareti, ailenize yedirdiğinizin ortalamasından on yoksulu doyurmak, yahut giydirmek ya da bir köle âzâd etmektir. Bunlara gücü yetmeyen üç gün oruç tutar. İşte, yemin ettiğiniz vakit yeminlerinizin keffareti budur. Yeminlerinizi muhafaza edin.» Bozulan yeminlerin keffareti olarak on kişinin sabah-akşam iki öğün yedirilmesi, yahut on fakirin normal şekilde giydirilmesi veya bir köle âzâd edilmesidir. Bu üçünden birini yerine getirmeye gücü yetmeyenler arka arkaya üç gün oruç tutarlar.

Yemin, eğer ma'siyetten vazgeçmek için yapılmışsa, bozulmaması, şayet helâli haram kılmak için yapılmışsa, bozularak keffaret verilmesi gerekir. Şükredesiniz diye **Allahü teâlâ** size âyetlerini böyle açıklıyor.

Yemin: Bir haberi, Allah'ın adını anarak kuvvetlendirmeye denir ve üçe ayrılır:

a) Gamus - ateşe düşüren yemin: Geçmiş zamana ait bir iş üzerine yalan kasdı ile yemin etmektir. Bu şekilde yemin edenler günahkâr olurlar.

b) Lâğv - boşuna yemin: Geçmişe ait bir iş üzerine, o işin söylediği gibi olduğunu zannederek, yemin etmeğe denir. Halbuki iş dediği gibi değildir.

c) Mün'akit - bağlantılı yemin : Gelecek zamana ait bir işi, yapmak veya yapmamak üzere yemin etmeğe denir. Bu şekilde yapılan bir yemin eğer bozulursa keffaret gerekir.

Yemin «Allah» lâfzı ile olur. Bundan başka Rahman, Rahim gibi Allah'ın diğer isimleriyle de yemin olduğu gibi, örfen kendisiyle yemin yapılan Allah'ın sıfatlarından biri ile de olur. «Allah'ın izzeti, celâli ve azameti hakkı için» demek gibi. Ancak «Allah'ın ilmi hakkı için» diye söylenen söz yemin olmaz. Çünkü bu örfde yemin olarak kullanılmaz.

Allah'dan başka şeylerle yemin olmaz. **Peygamber** hakkı için, Kur'an hakkı için, ekmek hakkı için, Kâ'be hakkı için gibi. Yalnız «Allah hakkı için» demek yemindir.

Arapçada yemin harfleri «Vav, Bâ ve Tâ»'dır. Vallahi, Billahi, Tallahi gibi. Yemin ederim, yahut Allah'a yemin ederim, and içerim yahut Allah'a and içerim, şahitlik ederim yahut Allah'a şahitlik ederim, diyen kimse yemin etmiş olur.

Şunlar da yemin olur: Eğer o kimse falan işi yaparsa Yahûdidir, Hıristiyandır yahut kâfirdir» diye yemin ederse bu sözü yemin olur. Fakat bu şekilde konuşmak Müslümana asla yakışmaz.

90

«Ey iman edenler, içki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.»

91

«Şeytan şüphesiz içki ve kumar yüzünden aranıza düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah'ı anmaktan, namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçtiniz değil mi?»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlesinde içki, kumar, putlar ve falcılığın haram olduğunu bildirmiştir. Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Said İbni Ebî Vakkas (radıyallahü anh) sahabeden Uthan ibn Mâlik'in hazırlamış olduğu düğün yemeğine iştirak eder. Yerler, içerler, başlar iyice döner, Said soyunu ve asaletini öğen ve Ensar'ı hicveden şiirler okumaya başlar. Ensar buna tahammül edemez, Said'in kafasını kızarmış deve kemiği ile yararlar. Said **Peygamber**imize gelerek onları şikâyet eder. Bunun üzerine Hazret-i Ömer «Yâ Rabbi bize içki hakkında gönüllere şifa verici bir açıklama bildir» der. Bunun üzerine Bakara Sûresinin 219. âyeti nazil olur. «Sana içki ve kumardan sorarlar. De ki: "İkisinde de büyük günah ve insanlar için faydalar vardır. Günahları ise faydalarından daha büyüktür." Bu âyet nazil olunca sahabenin bir kısmı «Mademki faydasından çok zararı var» diyerek derhal içki ve kumarı terk eder. Ömer çağrılarak bu âyet kendisine okunur. Ömer yine «Yâ Rabbi bize içki hakkında gönüllere şifa verecek bir açıklama bildir» der. Bunun üzerine Nisa Sûresinin 43. âyeti nazil olur, «Ey iman edenler, sarhoş olduğunuz halde namaza yaklaşmayınız.» Bu âyet nazil olunca yine sahabeden bir kısmı içkiden vazgeçer. Hazret-i Ömer'e bu âyet de okunur ve Ömer «Ya Rabbi bize içki hakkında gönüllere şifa verecek bir açıklama bildir» der. Bunun üzerine Mâide Sûresinin 90 - 91. âyetleri nazil olur. Yüce Allah bu âyet-i celîlelerde şöyle buyuruyor: «Ey iman edenler, içki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan şüphesiz içki ve kumar yüzünden aranıza düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah'ı anmaktan, namazdan alıkoymak ister. Artık bunlardan vazgeçtiniz değil mi?» **Allahü teâlâ** kullarına zararlı olan her şeyi yasaklamıştır. İçkinin yasaklanması tedricî olmuş ve

bir anda yasaklanmamıştır. Tedricî olarak yasaklanmasının bazı sebebleri vardır.

İçki ve kumarın insana bir çok zararları vardır. İçki Allah'ın insanlara vermiş olduğu akıl nimetini izale eder. Sıhhati ve ahlâkı bozar, insanın şerefini yok eder. Aile ocağını yıkar, çoluk-çocuğu ahlâksız yapar, serveti yok eder. Allah'ı zikirden alıkoyar, ibadeti unutturur, hayırdan uzaklaştırır ve kötülüğe teşvik eder. Nitekim **Peygamber**imiz «Bütün kötülüklerin anası içkidir» buyurmuştur.

Kumar da içki gibidir. İnsanın en kıymetli cevheri olan aklını bozar, servetini yok eder, aile yuvasını ve çoluk-çocuğunu perişan eder. İnsanları birbirine düşman yapar, cemiyetin huzurunu bozar.

Allah'ı zikirden ve ibadetten alıkoyar. Dünyayı insanın başına zindan eder. İçkici ve kumarcının sıhhati gibi, ahlâkı da bozulur..

İçkinin ve kumarın azı da, çoğu da haramdır. Haramın azı çoğu olmaz. Bir damlası da, bir kadehi de birdir. İnsanı sarhoş eden her çeşit içki haramdır. Afyon, eroin ve uyuşturucu maddelerin hepsi aynı şekilde haramdır. İçinde alkol bulunan her şey aynı durumdadır. Kumar da böyledir. Paralı - parasız fark etmez. İster çayına - kahvesine olsun, ister zaman geçirmek için olsun, ne suretle oynanırsa oynansın ve hangi çeşidi olursa olsun haramdır.

Dinimizde puta tapmak ve fal açmak da kesinlikle haramdır. Allah'tan başkasına ibadet etmek küfürdür. Putlara tapmak, onlar için kurban kesmek ve onlardan yardım beklemek haramdır. İbadet yalnız Allah'a yapılır ve O'ndan yardım talep edilir.

Falcılık da böyledir. Dinimizde asla falcılık yoktur. Fala bakanlar tıpkı puta tapanlar gibidir. Fala bakan da, baktıran da, onları tasdik eden de aynı şekilde günaha girerler. Gaybtan haber vermek küfürdür, gaybı ancak Allah bilir. Allah'tan başka kimse gaybı bilemez. Falın her çeşidi haramdır, yasaktır. Yüce Allah «İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz» buyurmuştur. Bunlar insanlar için çok zararlı olduklarından dolayı **Allahü teâlâ** yasaklamıştır. Bütün bunlar sadece Kur'an-ı Kerim'de değil, Tevrat'ta da yasaklanmıştır.

Bir zat Kâ'b İbni Ahbar'dan Tevrat'ta içkinin haram olup olmadığını sorar. O da haram olduğunu söyleyerek, şöyle der: «Tevrat'ta: Şu âyet yazılıdır- "Biz bâtıl olan şeyleri ve oyunları gidermek için Hak kelâmı indirdik» buyurulmuştur. İçki ve kumar Tevrat'ta da aynı şekilde yasaklanmıştır. Tevrat'ta içki ve kumar gibi, oyun, çalgı, yüksek sesle şarkı - türkü söylemek de yasaktır, haramdır.

İçki içen kimsede şu hususlar bulunursa, ceza olmak üzere kendisine 80 sopa vurulur: **a)** Müslüman olmak. Müslüman olmayana had cezası verilmez. Çünkü içki Allah'a iman edenlere haram kılınmıştır, **b)** Akıl baliğ olmak, **c)** Dilsiz olmamak, **d)** Kendi isteği ile içmek, zorla içirilenlere de had tatbik edilmez. İçki içtiği ya iki şahitle veya kendi itirafıyla isbatlanmış olacaktır. (Geniş bilgi için Ömer Nasuhî Bilmen'in îstılahât-ı Fıkhiyye Kâmusu'na müracaat edilmelidir.)

92

«Allah'a itaat edin, **Peygamber**ine itaat edin, karşı gelmekten sakının. Eğer yüz çevirirseniz bilin ki, **Peygamber**imizin vazifesi açıkça tebliğ etmekten ibarettir.»

Ey iman edenler, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Haram kıldığı şeylerden sakının ve emirlerine karşı gelmeyin. **Peygamber** Allah'ın emirlerini size tebliğ etmektedir. O'nun görevi Allah'ın emirlerini ve yasaklarını size bildirmektir. Mükâfatı ve mücazatı verecek olan da Allah'dır. **Peygamber**in size bildirdikleri Allah'ın kendisine indirdiği Kur'an âyetleridir.

Bu âyet inince Hay İbni Ahtap **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e daha önce içki içip kumar oynayıp ölenlerin durumunu sorar. Bunun üzerine Yüce Allah aşağıdaki âyeti inzal eder.

93

«İman edip güzel amel işleyenler Allah'tan korktukları, imanlarında sebat ettikleri, iyi amel işlemeye devam ettikleri, sonra Allah'tan sakındıkları, imanlarından ayrılmadıkları ve iyilikte

bulundukları müddetçe daha önce yediklerinden dolayı kendilerine bir günah yoktur. Allah iyilikte bulunanları sever.»

İman edip, amel-i salih işleyenlerin, içki haram olmadan önce içmiş oldukları içkiden dolayı kendilerine bir vebal yoktur. Zira henüz daha içki yasağı konmamıştı. İman edenler Allah'a şirk koşmaktan, ma'siyet işlemekten kaçınmışlar, Kur'an'a iman etmişler, güzel güzel ameller işlemişler, içkinin haram olduğunu tasdik etmişlerdir. Bununla beraber insanlara zulmetmekten ve haksızlık yapmaktan şiddetle kaçınmışlardır. Zira **Allahü teâlâ** iyi davrananları sever.

Abdurrahman Süllemî şöyle nakletmiştir: «Hazret-i Ömer'in halifeliği zamanında Muaviye Şam valisi iken bir grup insan bu âyeti tevil ederek içki içmişler ve içkinin kendilerine haram olmadığını söylemişlerdi. Muaviye bu durumu öğrenince bir mektupla halifeye bildirir ve onlar hakkında hüküm ister. Hazret-i Ömer de Muaviye'ye bir mektup yazarak onları kendisine göndermesini ister. Muaviye derhal onları halifeye gönderir. Onlar halifenin yanına geldikleri zaman, halife tek başına hüküm vermez, sahabeyi toplar ve haklarında verilmesi gereken hükmü sorar. Sahabe görüşünü şöyle açıklar: «Onlar **Allahü teâlâ**'ya iftira ederek haram kıldığı şeyi helâl saymışlar ve tekrar ona başlamışlardır. Bunun için hepsinin boynunu vurun.» Aynı mecliste bulunan Hazret-i Ali (radıyallahü anh) bu hükme katılmaz. Hazret-i Ömer, onun fikrini sorar, Hazret-i Ali şu cevabı verir: «Önce bunların tevbe etmesini isteyin. Eğer tevbe ederlerse her birine seksen sopa vurun. Şayet tevbe etmezlerse o zaman boyunlarını vurun.» Bunun üzerine Halife onların tevbe etmesini ister. Onlar da yaptıklarına pişman olarak tevbe ederler. İçki içenlere had cezası gerektiği için Halife, onların her birine seksener sopa vurur.

Bir insan ne kadar âlim olursa olsun, mühim, mes'elelerde bir kaç âlimle istişare yapması gerektiğine bu olay delâlet etmektedir. Tâ ki kendi reyiyle hükmedip hataya düşmesin. Çünkü istişare kişileri hataya düşmekten korur.

94

«Ey iman edenler, Allah, görmeksizin kendisinden korkanları ayırd etmek için ellerinizin, mızraklarınızın erişebileceği av nevileriyle, and olsun ki, sizi imtihan edecektir. Kim bundan sonra aşırı giderse ona pek acıklı bir azap vardır.»

Bu âyet-i celile Hudeybiye yılında nazil olmuştur. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) sahabesiyle birlikte Hac etmek üzere yola çıkarlar ve Hudeybiye'de konaklarlar. Bu esnada çadırlarının etrafı av hayvanları ve vahşi hayvanlarla dolar. Hayvanlar çadırlara o kadar yaklaşırlar ki, sahabe-i kiram elleriyle ve oklanyle unları yakalayacak duruma gelir. Bu, **Allahü teâlâ**'nın onları bir imtihanıdır. Yüce Allah bu olayı şöyle beyan buyuruyor: «Ey iman edenler, Allah, görmeksizin kendisinden korkanları ayırd etmek için ellerinizin, mızraklarınızın erişebileceği av hayvaniarıyle, and olsun ki, sizi imtihan edecektir.» **Allahü teâlâ** av hayvanları vasıtasıyla kendisinden korkanlarla korkmayanları ayırd etmek için imtihan etmiştir. Yüce Allah ilm-i ezelisinde kimin korkup, kimin korkmadığını çok iyi biliyordu.

Ancak kimin korkup, kimin korkmadığını ortaya çıkarmak için bu olay vasıtasıyla kendilerini imtihan etmiştir.

İhramlı olanlara kara avcılığı yapmak yasak ve haramdır. Bu hükümler kendilerine beyan olduktan sonra her kim dinde haddi aşarsa ona elem verici bir azap vardır.

95

«Ey iman edenler, siz ihramlı bulunurken av öldürmeyin. İçinizden kim onu bilerek öldürürse, ona öldürdüğü hayvanın benzeri bir hayvan kurban etmek cezası vardır. Buna, Kâ'be'ye ulaşmış bir kurbanlık olmak üzere, içinizden adalet sahibi iki kişi hükmeder. Yahut o nisbette yoksul doyurmak şeklinde keffaret ya da yaptığının vebalini tatmak üzere bunlara denk oruç tutma vardır. Allah geçmiştekileri affetmiştir. Kim tekrar yaparsa Allah ondan intikamını alır. Allah mutlak galiptir, intikam sahibidir.»

Ey iman edenler, siz ihramlı olduğunuz halde av avlamayın. Yukarda da belirtildiği gibi, ihramlı olanlara kara avcılığı yapmak haramdır. Yani ihramda iken avlanmak haramdır. İhramdan çıkınca

avlanmanın hiçbir mahzuru yoktur. İhramda bulunan kimse bu yasağa uymayarak avlanırsa hem günahkâr olur, hem de öldürdüğü hayvanın benzeri bir hayvan kurban etmesi gerekir. Meselâ ihramlı iken bir deve kuşu veya onun mukabilinde bir hayvanı öldürenin bir deve kurban etmesi gerekir. Eğer ihramlının öldürdüğü sırtlan veya benzeri bir hayvan olursa, buna mukabil bir koyun kurban etmesi gerekir. İhramlı şayet öldürdüğünün bedelini tayin edemezse, iki âdil kişinin vereceği hükme göre bedeli ödenir. Onlar öldürülen hayvanın bedelini ne takdir etmişlerse -deve, sığır, koyundan- o alınır ve Beytullah'a götürülerek orada kurban edilir ve eti fakirlere dağıtılır. Kurban ancak deve, sığır ve koyun cinsinden olur. Başkalarından kurban olmaz. İhramlı o anda öldürdüğü hayvanın bedeli olarak kurbanlık bulamazsa, iki âdil Müslümanın tayin etmiş olduğu kurbanlığın bedeli fakirlere tasadduk edilir. Tayin edilen kurbanlığın bedelinden azının tasadduk edilmesi caiz değildir. Tayin edilen kurbanlığın bedeli fakirlere tasadduk edildiği gibi, kurbanlık hayvanın bedeli nisbetinde de yoksullar doyurulur. Eğer ihramlinin bunları yapacak maddi gücü yoksa, o zaman bunlara denk olmak üzere oruç tutar.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «îhramlmın öldürmüş olduğu av hayvanlarına kıymet takdir edilmesinin sebebi, kaç fakir doyurulacağının ve kaç gün oruç tutulacağının bilinmesi içindir. İhramda iken av avlayan kişi bu üç şeyden birini yapmakta serbesttir. İster kurban keser, ister bunun mukabili fakir doyurur, ister oruç tutar. Bütün bunlar, ihramhnın işlemiş olduğu günahın cezasını tatması ve bir daha böyle bir iş yapmaması içindir.»

İhramlıya av avlamak haram olmadan önce, yapılan bu gibi hataları Yüce Allah affetmiştir. Kim de haram olduktan sonra tekrar av avlarsa Allah ondan intikamını alacaktır. İhramhnın, avlanan avın mukabili olan keffaretleri yerine getirmesi üzerine vaciptir. Bu keffaretleri yerine getirmeyenler günahkâr olurlar.

Bazı tefsircilere göre, ihramlı bir defa av avlamakla kendisine keffaret gerekmez Ancak ikinci defa av avlarsa o zaman keffaret gerekir. Yüce Allah her şeye kadirdir, galibdir. Haddi aşanlardan mutlaka intikamını alacaktır.

96

«Deniz ava ve onu yemek size de, yolculara da geçimlik olarak helâl kılındı. İhramlı bulunduğunuz müddetçe kara avı size haram kılınmıştır. Huzuruna varıp toplanacağınız Allah'dan korkun.»

Ey iman edenler, ihramlı bulunduğunuz zaman, size ve misafirlere deniz avı helâl kılınmıştır. İhramda olanlara deniz avı yasak değildir. Çünkü bu onlar için bir azıktır. Fakat kara avı avlamak yasak ve haramdır. İhramlının av avlamaması ve Harem-i Şerifin etrafındaki hayvanların da avlanmaması, (hacca ve Harem-i Şerife) hürmetten ileri gelmektedir. O mübarek sahada kemâl-i hürmetle hareket edilerek mahlûkata tecavüzden kaçınılmasının lüzumuna işaret edilmek için bu yasak konmuştur. O kutsal yer, insanlar gibi kuşların ve diğer hayvanların da kurtuluş ve selâmet sahasıdır. Artık O'na karşı gösterilmesi iktiza eden hürmet ve tevâzuyu ihlâl edecek hareketlerden kaçınılması dinin emridir.

İhramlının şu hayvanları öldürmesi cezayı gerektirmez: Karga, çaylak, akrep, yılan, fare, sinek, karınca, pire, arı, kene, kertenkele, kelebek, kurt ve üzerine saldıran köpek. Bunlar av hayvanı olmadıkları için, öldüren kimse cezalandırılmaz.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştir: «Hazret-i Ömer'in halifeliği zamanında Bahreyn valisi idim. Halk denizin kenara attığı balıkların yenilip - yenilemeyeceğini sordu, ben «Yenir» cevabını verdim ve Medine'ye döndüğüm zaman durumu Halife'ye bildirdim. O da aynı şekilde hükmetti.»

Ey iman edenler, huzuruna varıp toplanacağınız Allah'dan korkun, îhramlı iken avlanmaktan sakının, kıyamet günü varacağınız yer O'nun huzurudur. Emirlerine itaat edin, yasaklarından kaçının ki felaha eresiniz.

97

«Allah, Beytü'l-Haram olan Kâ'be'yi, hürmet gösterilen ayı, Kâ'be'ye hediye edilen kurbanı, boynuna işaret takılan kurbanlıkları insanlan ayakta tutan bir rızik vesilesi yaptı. Bu, Allah'ın göklerde ve yerde olanları bildiğini ve Allah'ın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilmeniz içindir.»

Yüce Allah, Harem-i Şerifi, kurbanları ve haram ayı insanların faydalanması için ortaya koymuştur. **Allahü teâlâ** Harem-i Şerifi bütün mahlûkat için emniyet mahalli kılmıştır. Oraya iltica edenler her türlü kötülüklerden korunmuşlardır. Orada insanlar emniyet içinde olduğu gibi, kuşlar ve diğer mahlûkat da aynı durumdadır. Bunun için oradaki hayvanları avlamak da yasaktır. Suç işleyerek Harem-i Şerife iltica eden insanın iaşesi kesilmez ve ismi geçen mahalde cezalandırılmaz.

Harem-i Şerifte kesilmek üzere işaretlenip yola çıkarılan kurbanlıklara da dokunulmaz. Onların boyunlarına takılan halkalar Kâ'be'de kurban edileceklerinin alâmeti olduğu için çıkarılmaz. Emniyet içinde kurban edilecekleri nıevkiye ulaşırlar. Onlara dokunmak ve boyunlarmdaki alâmetleri almak yasaktır. **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor: «Allah, Beytü'l-Harâm olan Kâ'be'yi, hürmet gösterilen ayı, Kâ'be'ye hediye edilen kurbanı, boynuna işaret takılan kurbanlıkları insanları ayakta tutan bir rızık vesilesi yaptı. Bu, Allah'ın göklerde ve yerde olanları bildiğini ve Allah'ın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilmeniz içindir.» Yüce Allah kullarının gizlediklerini ve açığa çıkardıklarını, dinlerinde ihlâs sahibi olanları ve münafıkları bilir. Ona göre mükâfat ve mücâzat verir.

98

«Bilin ki Allah'ın azabı gerçekten şiddetlidir. Allah hakikaten çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Ey insanlar, bilin ki, Allah'a itaat etmeyenlere, âsî olanlara ve emirlerini yerine getirmeyenlere Allah'ın azabı çok şiddetlidir. Kimse O'nun azabına takat getiremez. O, tevbe edip, emirlerine itaat edenleri bağışlayıcıdır. Rahimdir, kullarının günahlarını affeder. İman edenler daima O'nun azabından korkarlar ve rahmetinden ümitlerini asla kesmezler. Korku ile ümid arasında emirlerine itaat ederler ve âhiret için çalışırlar.

99

«**Peygamber**in görevi sadece tebliğ etmektir. Allah, sizin açıkladıklarınızı da gizlediklerinizi de bilir.»

Peygamberlerin görevi Allah tarafından kendilerine inzal edilen emir ve yasakları insanlara tebliğ etmektir. Onlar insanların gönüllerinden geçirdiklerini bilemezler. Hem gönüllerden geçeni bilmekle de mükellef değillerdir. Sadece Allah'ın kendilerine indirdiğini insanlara tebliğ ile mükelleftirler. İnsanların açığa vurduklarını ve kalblerinde gizlediklerini ancak Allah bilir. Buna göre kullarının mükâfatını ve mücâzatını verir. Hiç kimsenin hakkı zayi olmaz ve amelleri karşılıksız kalmaz.

100

«De ki: "Helâl ile haram -haram şeylerin çokluğundan hoşlan san bile - müsavi değildir." Ey akıl sahipleri Allah'dan korkun ki kurtuluşa er esiniz.»

İmam-ı Kelbî'ye göre bu âyet Yemâme hacıları hakkında nazil olmuştur: Onlar Şureyh ibn Dubâ'nın mallarını almak istemişler, Yüce Allah, onları Şureyh'in mallarını almaktan nehyederek şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, onun malını almanız haramdır. Haram olan şeylerin çokluğundan hoşlansanız bile, başkalarının mallarını almak haramdır.» Yüce Allah mü'minlere haksız yere başkalarının mallarını almayı ve yemeyi yasak ve haram kılmıştır. **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, de ki: "Helâl ile haram bir değildir." Ey akıl sahipleri Allah'dan korkun ki felaha eresiniz.» Haram yemenin çok kötü olduğunu Yüce Mevlâ beyan ediyor. Ey akıl sahipleri haram, yemekten ve haram olan şeyleri helâl saymaktan Allah'dan korkun. Şayet Allah'dan korkar ve haram yemekten sakınırsanız kurtuluşa ve felaha erersiniz. Haram yiyenler ve çeşitli bahanelerle haramı helâl sayanlar asla kurtuluşa ve felaha ulaşamazlar. Gerçek Müslüman bile bile başkasının malından zerre kadar bile yemez.»

İmam-ı Dahhâk (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Haram maldan yapılan hayır Allah indinde asla kabul olmaz. Kim ki haram maldan hayır yapar da karşılığında sevap beklerse kâfir olur. Ancak helâl maldan yapılan hayır Allah indinde kabul olur. Zira Allah temizdir, temiz maldan yapılan hayrı kabul eder. Helâl maldan yapılan zerre kadar hayır Allah katında dağ gibi olur. Haram maldan

yapılan dağ gibi hayrın ise Allah katında zerre kadar bile hükmü yoktur. Mü'minlerin buna çok dikkat etmesi gerekir.

101

«Ey iman edenler, Allah'ın affettiği şeyleri -ki eğer size açıklanırsa ve siz bunları Kur'an inerken sorup da hükmü size izhar olunursa hoşunuza gitmeyecekti - sormayın. Allah çok yarlığayıcıdır, cezada da aceleci değildir.»

102

«Öyle mes'eleleri sizden evvel bir millet sordu da sonra o yüzden kâfir oldular.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Allahü teâlâ** haccı farz kılıp şu âyeti inzal buyurunca: (.....) **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onu sahabe-i kirama okur ve «Ey insanlar, Allah sizin üzerinize haccı farz kıldı» buyurur. Bunun üzerine sahabeden birisi «Ey Allah'ın Resulü, bizim üzerimize her sene mi Hac etmek farzdır» der. **Peygamber**imiz o zatın sorusuna cevap vermez. O zat **Peygamber**imizden cevap alamayınca sorusunu tekrarlar. Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle der: «Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, eğer onun sorusuna evet deseydim, her sene size hac etmek farz kılınacaktı. Siz de ona takat getiremeyecek, terk edecektiniz. Onu terk edince de küfre girmiş olacaktınız. Hac etmek sizin üzerinize ömrünüzde bir defa farz kılınmıştır.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, Allah'ın affettiği şeyleri -ki eğer size açıklanırsa siz bunları Kur'an inerken sorup da hükmü size izhar olursa hoşunuza gitmeyecektir- sormayın.» Yüce Allah kullarına tahammül edemeyecekleri yükü yüklemez. Ancak tahammül edebilecekleri yükü kendilerine yükler.

Ey iman edenler, Kur'an'da size beyan edilenleri alın, size açıklanmayanlardan sormayın. Zira siz onlardan sorumlu değilsiniz. **Allahü teâlâ** çok yarlığayıcı ve çok bağışlayıcıdır. Tevbe eden kullarının günahlarını bağışlar ve lâyık oldukları cezayı vermekte de acele etmez.

Ey mü’minler, öyle mes'eleleri sizden evvel bir millet sordu da sonra o yüzden kâfir oldular. Musa'nın kavmi Musa'dan Allah'ın kendilerine açıktan gösterilmesini, İsa'nın kavmi de İsa'dan gökten inen mâidenin (sofranın) nereden geldiğinin gösterilmesini istemişler de, bu yüzden kâfir olup, helak olmuşlardır. Siz, onların **peygamber**lerine sordukları gibi, **peygamber**inize sormayın. Sonra siz de onlar gibi helak olursunuz.

103

«Allah, "Bahiyre, Sâibe, Vesiyle ve Hâm"dan hiçbirini meşru' kılmamıştır. Fakat küfretmekte olanlar Allah namına yalan söyleyerek O'na iftira ediyorlar. Onların çoğunun ise akıllan ermez."»

Bu âyet-i celîle Arapların müşrikleri hakkında nazil olmuştur. Müşrikler, develeri beşinci doğumda erkek yavru yaparsa, onu putlarına kurban ederler, etini ise sadece erkekler yer, kadınlara yedirmezlerdi. Şayet develeri beşinci doğumda dişi yavru yaparsa onun kulağını yararlar, salıverirler, yük yüklemezler, Allah'ın adını üzerine anmazlar, sadece sütünü sağarlar ve erkekler yerdi. Bu gibi develere «bahiyre» derlerdi. Sâibe de şudur: Müşrikler sefere çıktıkları zaman salimen geri dönerlerse veya hastaları iyi olur, yahut bir ihtiyaçları yerine gelirse putlarına bir dişi deve nezre derlerdi. Nezrettikleri deveyi kendi mülklerinden çıkarırlar, putların bakıcısına teslim ederlerdi. Vesiyle ise şudur: Müşriklerin koyunlarından biri yedinci doğumunda erkek doğurursa, onu putları için kurban ederler ve etinden sadece erkekler yer, kadınlara yedirmezlerdi. Yedinci kuzu dişi olursa kurban edilmezdi. Eğer yedinci doğum ikiz olursa yine kurban etmezlerdi. Hâm da şudur: Sulbünden on deve doğan deveyi erkek deve kabul ederler ve sırtını haram sayarlardı. Artık onu serbest bırakırlar, yük yüklemezler, üzerine binmezlerdi. O istediği yerde otlar, istediği sudan içer ve kimse kendisine mani olmazdı. Onlar, bunu Allah'ın emri diye yaparlardı. Halbuki bunların hiçbiri Allah'ın emri değildir. Yüce Allah onların yalanlarını açığa çıkarmak için yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Allah, "Bahiyre, Sâibe, Vesiyle ve Hâm'dan hiçbirini meşru' kılmamıştır. Fakat küfretmekte olanlar

Allah namına yalan söyleyerek O'na iftira ediyorlar.» Müşrikler, Allah'ın kendilerine helâl kıldığını haram kılmışlardır. Allah'a iftira ederek helâl olan şeyleri kendilerine haram kılmışlardır. Haram olanları da helâl saymışlardır. Bu gibi insanlar zamanımızda da çoktur. Onlar da **Allahü teâlâ**'nın haram kıldığı şeyleri kendilerine helâl kılmışlardır. Onlara göre önemli olan menfaatleridir, haram ve helâl önemli değildir. Bu insanlar büyük bir tehlike ile karşı karşıyadırlar.

104

«Onlara: "Gelin Allah'ın indirdiği kitaba ve **peygamber**e uyun denildiğinde, "Atalarımızı üzerinde bulduğumuz yol bize yeter" derler, ya ataları bir şey bilmeyen ve doğru yolda olmayan kimseler idiyseler?»

Müşriklere, «Gelin Allah'ın indirdiği kitaba uyun, O'nun helâl kıldığını haram, haram kıldığını helâl kabul etmeyin. **Peygamber**e tâbi olun, sünnetiyle amel edin ki kurtuluşa eresiniz» denildiği zaman, onlar «Atalarımızı üzerinde bulduğumuz yol bize yeter, onların yaptığını biz de yaparız» demişlerdir. Onlar Hakkı kabul etmemişler, yüz çevirmişlerdir. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor:

«Ya ataları bir şey bilmeyen ve doğru yolda olmayan kimseler idiyseler?» Ataları din namına hiçbir şey bilmiyorlar ve elleriyle yaptıkları putlara «İlâh» diye tapıyorlardı. Böylece küfür, şirk ve gaflet içinde helak olup gitmişlerdir. **Allahü teâlâ** onların da ataları gibi, haktan uzak, küfür ve şirk içinde helak olmamaları için kitap göndermiş ve ona tâbi olmalarını, Allah'a ve Resulüne iman edip, İslâm ile amel etmelerini istemiştir. Allah'a ve Resulüne iman edip, Allah'ın gönderdikleriyle amel edenler hidayete ermişlerdir. İman etmeyip, O'nun indirdiği ile amel etmeyenler ise sapıklığa düşmüşlerdir. Müşrikler bu gerçekleri gördükleri halde yine de «Atalarımızı üzerinde bulduğumuz yol bize yeter» demişlerdir. Halbuki atalarının yolu küfür, şirk ve sapıklık yoludur.

Zamanımızda da bu gibi insanlar çoktur. İslâmın emirlerine tâbi olmazlar da «Biz büyüklerimizden böyle duyduk» derler. Halbuki onların duydukları kitaba ve sünnete aykırıdır. Bu yüzden

dalâlete düşerler, sünnet yerine bid'atlarla amel ederler. Böylece dinin emirlerini unuturlar. Bazı ilim sahipleri bile aynı hatâya düşmüşler, nefislerinin arzusuna uyup, dünyanın şan ve şöhretine kapılarak, bid'atlarla amel etmeye başlamışlar ve İslâm'ın emirlerini unutmuşlardır. Bunlar kendilerini helak ve perişan ettikleri gibi, başkalarının helakine de sebep olmuşlardır. Gerçek mü'minlerin bu gibilere itibar etmemesi gerekir.

105

«Ey iman edenler, siz kendinize bakın. Kendiniz doğru yolu bulunca sapanlar size zarar vermez. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O, neler yaptığınızı size haber verecektir.»

Ey iman edenler, siz kendinize bakın. Şayet kendiniz doğru yolda olursanız, sapıklığa düşenler asla size zarar veremezler. Siz haktan ayrılıp onlara uymadıkça, onlar sizi sapıtamazlar. Eğer onlara uyarsanız kendileri haktan uzaklaştıkları gibi, sizi de uzaklaştırırlar. Mü'minler hak yoldan ayrılmadıkça başkaları onları hak yoldan sapıtamazlar.

Bu âyetin mânâsı Ebû Bekir-i Sıddık Hazretlerine sorulur. O da şöyle cevap verir: «İnsanların dünyaya dalıp, nefislerinin arzularına uyarak âhireti unuttuklarını ve herkesin fikri kendisine hoş gelip, fikrini beğendiğini ve istişarenin ortadan kalktığını gördüğünüz zaman, kendi nefsinizi ve malınızı ıslâh edin. Başkalarıyla meşgul olmaya kalkmayın.»

Ebû Sa'lebe Hûşenî'den bu âyetin mânâsını sormuşlar, o da, ben bu âyeti **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e sordum, buyurdu ki: «Yâ Ebâ Sa'lebe, insanların nefislerine uyup kendi fikirlerini hoş gördükleri, dünyaya tamah ettikleri, dünyayı sevdikleri ve istişareyi terk ettikleri zamana kadar iyilikle emredin, kötülükten nehyedin. O zaman gelince kendi nefsinizle meşgul olun ve onu ıslâh edin. Artık size düşen kendi nefsinizi ıslâh etmektir. Zira sizden sonra gelen günler sabır günleridir. O günlerde sizin yolunuzu tutup, sizin gibi amel edenlere, sizin elli kişinizin ecri kadar ecir yazılır» demiştir. Hak yoldan ayrılmayarak Allah'ın ve Resulünün emirlerine itaat edenlere, elli sahabeye verilen mükâfat kadar mükâfat verileceğini **Peygamber**imiz bildirmektedir. Her

şeyin fesada uğradığı bir devirde Allah'ın ve Resulünün emirlerine itaat etmek, Allah katında mükâfatların en büyüğüne ulaşmak demektir.

Rivayete göre Ebû Bekir (radıyallahü anh) hutbede bu âyeti okuyarak şöyle demiştir: «Ey insanlar, siz bu âyeti okursunuz, fakat te'vilini hakkıyla yapamazsınız. Bir çok kimse İslâm'a girip, onun lezzetini tatmışlardır. Kendileri İslâmın lezzetini tattıkları gibi, müşrik olan akrabalarının da İslâm'a girip, onun lezzetini tatmasını arzu ederler. Bu âyet, kendi nefsinizle meşgul olmanızı ve onu ıslâh etmenizi emrediyor, Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim, ki, siz ya emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker yaparsınız veya hepiniz Allah'ın azabına uğrarsınız. Siz emr-i bi'l-ma'ruf yapmadıkça Allah'ın azabından kurtulamazsınız. Çünkü **Allahü teâlâ** «Siz hidayet üzere olduğunuz müddetçe dalâlete düşenlerin dalâleti size asla zarar vermez» buyurmuştur. Sizin hidayet üzere olmanızdan maksat «Emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker» yapmanızdır. Siz onu terk ederseniz hidayet üzere olamazsınız. Siz emr-i bi'l-ma'rûfu terk ettiğiniz zaman Allah'ın azabı hepinizi kuşatır ve hepinizin üzerine olur. Siz en az bir defa onlara emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker yapın. Eğer onlar yine Allah'ın emirlerine itaat etmezler, şirk ve küfürlerine devam ederlerse, onlardan yüz çevirin ve kendi nefsinizi ıslâh edin. O zaman onların sapıklığı ve dalâleti size zarar vermez. Onları yaptıklarından dolayı düşman kabul edip dostluk kurmaz ve yardımcı olmazsanız herhangi bir zarara uğramazsınız. Şayet siz onların yaptıklarına göz yumar, onlarla dostluk kurar ve yaptıklarına yardımcı olursanız, onların sapıklığa ve dalâlete düşmeleri sizi de helak eder ve Allah'ın azabı hepinizin üzerine olur.»

Bu hüküm bütün Müslümanlar için geçerlidir. Müslümanlar bulundukları beldelerde iyiliği emretmek, kötülüğü yasaklamakla mükelleftirler. Bunu yapmadıkça hidâyet üzere olamazlar ve dalâlete düşüp ma'siyet işleyenlerin uğrayacakları azaba da uğrarlar. Eğer Müslümanların bulundukları yerlerde iyiliği emretmeye güçleri yetmiyorsa, dalâlete ve sapıklığa düşenlerle bütün ilişkilerini kesmeleri gerekir.

Ey insanlar, hepinizin dönüp varacağı yer **Allahü teâlâ**'nın huzurudur. Hepiniz O'nun huzurunda toplanacaksınız. O, bu dünyada yaptıklarınızı bir bir size haber verecektir. Bu dünyada yaptıklarınızın karşılığını orada göreceksiniz. Hiçbir ameliniz karşılıksız kalmayacaktır.

106

«Ey iman edenler, herhangi birinize ölüm geldiği zaman vasiyet ederken içinizden iki âdil kimseyi, yahut yolculukta iken başınıza ölüm musibeti gelmişse, sizden olmayan (gayr-i müslim) iki kimseyi şahit tutun. Eğer bu (gayri müslim) şahitlerden şüpheleniyorsanız namazdan sonra kendilerini akkorsunuz da Allah'a şöyle yemin ederler: «Billahi, akrabamız da olsa yeminimizi hiçbir karşılıkla değişmeyiz. Allah'ın emri olan şahitliği gizlemeyiz. Eğer gizlersek şüphesiz ki günahkârlardan oluruz.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Üç arkadaş birlikte sefere çıkarlar. Bunlar Temimi Dârî, Addî ibn Zeyd ve Büdeyl ibn Verka'dır. Verka' seferde vefat eder. Bu zat vefat edeceğini anlayınca, yanında bulunan ne varsa hepsini ailesine verilmek üzere arkadaşı. Temim ile Addî'ye teslim eder, bir de eşyalarının listesini yapar, gönderdiği eşyanın arasına koyar. Verka'nın iki arkadaşı Addî ile Temim Hıristiyandırlar. Bunlar eşyayı getirip Verka'nın Medine'deki ailesine teslim ederler. Fakat içinden kıymetli bir gümüş kadehi alırlar. Verka'nın ailesi eşya listesini okuyunca kadehin alındığım görürler ve akrabasından Muttalib ibn Ebû Zâgil ile Amr İbni As onlarla gümüş kadeh hakkında kavga ederler. Kadeh meydana çıkmayınca **Peygamber**imize müracaat ederler. O anda yukarıdaki âyet-i celîle nazil olur ve şöyle buyrulur: «Ey iman edenler, herhangi birinize ölüm geldiği zaman vasiyet ederken içinizden iki âdil kimseyi, yahut yolculukta iken başınıza ölüm musibeti gelmişse, sizden olmayan (gayr-i müslim) iki kimseyi şahit tutun. Eğer bu (gayr-i müslim) şahitlerden şüpheleniyorsanız namazdan sonra kendilerini alıkorsunuz da Allah'a şöyle yemin ederler: «Billahi, akrabamız da olsa yeminimizi hiçbir karşılıkla değişmeyiz, Allah'ın emri olan şahitliği gizlemeyiz. Eğer gizlersek şüphesiz ki günahkârlardan oluruz.»

Allah'ın emirlerindeki hikmetlere ve inceliğe bakınız. Ey iman . edenler, herhangi biriniz ölüm döşeğine düştüğü zaman vasiyet ederken içinizden iki âdil kimseyi şahit tutsun. Sefere çıktığınız zaman ölüm size isabet eder de eğer yanınızda Müslümanlardan şahit tutacağınız kimse olmazsa, o zaman iki gayr-i muslini şahit tutun. Ölen kişinin vârisleri arasında herhangi bir haksızlığın olmaması için vasiyet ederken iki âdil kişinin olması şarttır. Ölen kimsenin yanında vasiyet edecek bir Müslüman bulunmadığı takdirde, gayr-i müslim olan iki kişiye de vasiyet edip onları şahit tutabilir. Bütün mes'ele, ölen kimsenin vârislerinin haksızlığa uğramamasıdır. Bunun için de yapılan vasiyetin vârislere olduğu gibi intikal etmesi, iki âdil şahidin bulunması şart koşulmuştur. Böylece Müslüman bulunmadığı takdirde, gayr-i müslime de vasiyet edileceği bildirilmiştir.

107

«Eğer bu (gayr-i müslim) şahitlerin yalancılık gibi kötü halleri ortaya çıkarsa, (haksızlığa uğrayan) hak sahibi (mirasçılardan) iki kişi bunların yerine geçer ve: "Bizim şahitliğimiz ikisininkinden daha doğrudur, biz aşırı gitmedik, yoksa şüphesiz zâlimlerden oluruz" diye Allah'a yemin ederler.»

Eğer gayr-i müslim şahitlerin yalan söyledikleri tesbit edilirse, ölünün mirasçılarından haksızlığa uğrayan iki kişi, bunların yerine geçerler ve şöyle derler: «Bizim şahitliğimiz bu iki gayr-i müslimin şahitliğinden daha doğrudur. Biz aşırı gidip başkalarının hakkına tecavüz etmeyiz. Şayet yalan söylersek zalimlerden oluruz» diye Allah'a yemin ederler. Gayr-i müslim şahitlerin yalan söyledikleri tesbit edilirse, şahitlikleri kabul edilmez. Çünkü onlar karşılarmdakini yanıltabilirler. Halbuki şahitlikte doğruluk esastır. Doğru söylemeyenlerin şahitliği kabul edilmez.

108

«Bu, şahitliği gerektiği gibi yapmalarını veya yeminlerinden sonra yeminlerin kabul edilmemesinden korkmalarını daha iyi sağlar. Allah'dan korkun ve emirlerini dinleyin. Allah, yoldan çıkan bir topluluğu hidayete erdirmez.»

Ölünün velilerinin şahitliği, gayr-i müslimlerin şahitliğinden daha evlâdır. Onlar şahitliği hak üzere yaparlar. Hakkı iddia edenlerin şahitliği doğru olunca, kendilerinden hak iddia edilenlerin hainliği ortaya çıkar. Kendisinden hak iddia edilenin yemininin ve şahitliğinin yalan olduğu ortaya çıkınca, hak iddia edenin yemini ve şahitliği kabul edilir. Hakkında mal iddia edilenin yemini ve şahitliği reddedilir. Hak iddia edenler yeminlerinde ve şahitliklerinde yalana sapmaktan korkarlar. Zira «Şahitliğinizde ve yeminlerinizde yalana saparak hainlik yapmaktan Allah'tan korkun. Size emredileni işitin, tasdik edin ve onunla amel edin ki, **Allahü teâlâ**, hâinler yaptıklarından dönüp tevbe etmedikçe onları hidayete erdirmez.» Burada tevbe edenlerin tevbelerinin kabul olacağına da işaret vardır.

Allahü teâlâ, gayr-i müslimlerle yolculuk yapılabileceğini, Müslümanın yanında onlardan başka kimse bulunmadığı takdirde, zarurete binâen ölüm esnasında iki gayr-i müslime vasiyet edilebileceğini ve şahit tutulabileceklerini bildirmektedir.

Şayet ölenin vârisleri gayr-i müslimlerin şahitliğinden şüphe ederlerse, onların şahitliğini kabul etmezler. Yukarda beyan edildiği gibi hareket ederler.

Kadı Şürayh şöyle demiştir: «Yahudilerin ve Hıristiyanların Müslümanlar hakkındaki şehâdetleri ancak sefer esnasında, vasiyet için geçerlidir. Bundan başka yerlerde Müslümanlar için şehadette bulunamazlar.

Hanefi fıkıhçılarma göre gayr-i müslimlerin Müslümanlar hakkındaki şehâdetleri hiçbir hususta geçerli değildir. Gayr-i müslimler Müslümanlar hakkında şahitlik yapamazlar. Fakat Müslümanların azınlıkta bulunduğu devirlerde âyet-i celîlenin hükmüne göre, gayri müslimlerin vasiyet hususunda Müslümanlar hakkındaki şehâdetleri caizdir. Daha sonra Müslümanların sayısı çoğalıp çeşitli bölgelere yayılınca bu âyet-i celileyle yukarda geçen âyetin hükmü neshedilmiştir. Bu âyet-i celîleye göre gayr-i müslimler hiçbir hususta Müslümanlara şahitlik yapamazlar. Hanefî fıkıhçılarının delili de budur.

109

«Allah **peygamber**leri topladığı gün: "Size ne cevap verildi" der. Onlar: "Bizim bir bildiğimiz yoktur, doğrusu görülmeyenleri bilen ancak sensin" derler.»

Ey insanlar, kıyametin dehşetini düşünün, yalan söyleyerek hainlik yapmaktan korkun. Kıyamet günü Yüce Allah bütün **peygamber**leri toplayarak, onlara «Kavminizi Allah'ın birliğini tasdike davet ettiğiniz zaman, size ne cevap verdiler?» diye soracaktır. **Allahü teâlâ**'nın sualinin heybetinden ve kıyametin dehşetinden onlar şöyle diyeceklerdir: «Biz onların gizli ve aşikâr hallerini tamamıyla bilemeyiz, gaypları ancak sen bilirsin.» **Peygamber**ler ümmetleri hakkın-'da şehadette bulunacaklardır.

Bazı tefsirciler ise, **peygamber**ler gönderildikten sonra, kendilerine sorulduğunda böyle cevap vereceklerdir, demişlerdir. Bir kısım tefsircilere göre ise, **peygamber**ler ve melekler cehennemin dehşetini gördükleri zaman, hepsi kendi başlarının telâşına düşecekler ve o zaman Yüce Allah **peygamber**lerine «Kavminizi Allah'ın birliğine davet ettiğiniz zaman size ne cevap verdiler?» diye soracaktır. **Peygamber**ler de: «Bizim onların gizli ve aşikâr yaptıklarından haberimiz yok» derler. Zira onlar da cehennemin dehşeti karşısında şaşırırlar. Kıyametin ve cehennemin dehşeti üzerlerinden gittikten sonra, kendileri için tayin edilen makama gelecekler, dünyada **peygamber** olarak gönderildikleri kavimlere Allah'ın emirlerini tebliğ ettiklerini, onların bir çoğunun ise **peygamber**lerini inkâr ettiklerini birer birer haber verecekler, şahitlik yapacaklardır. Bütün **peygamber**ler ve ümmelteri üzerine de **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) şahitlik yapacaktır. Nitekim bu husus Nisa Sûresinin 41. âyetinde geçmiştir.

110

«Allah: "Ey Meryem oğlu İsa, sana ve annene olan nimetlerimi hatırla" demişti. «Seni Cebrail ile desteklemiştim, beşikte ve yetişkin iken insanlarla konuşuyordun. Sana kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğretmiştim. Sen iznimle, çamurdan kuş gibi bir şey yapmış ona üflemiştin de iznimle kuş olmuştu. Anadan doğma körü, alacayı, iznimle iyi etmiştin. Ölüleri iznimle diriltiyordun. İsrailoğullarına

mucizelerle geldiğinde, onlardan küfredenler: "Bu apaçık bir büyüdür" demişlerdi de, ben onların sana zarar vermelerini önlemiştim.»

Allahü teâlâ İsa (aleyhisselâm)'ya dünyada vermiş olduğu nimetleri zikrederek, âhirette adlini ve fazlını izhar etmek için şöyle buyuracaktır: «Ey Meryem oğlu İsa, sana ve anana verdiğim nimetleri hatırla. Sana nübüvvet verip kullanma **peygamber** olarak gönderdim. Seni kâfirlerin iftiralarından kurtardım. Anana da velayet makamı verip seçkin kullarımızdan kıldık. Seni Cebrail ile destekledik ve dilindeki düğümü çözdük, Beşikte ve yetişkin iken insanlarla konuştun. Otuz yaşında sana risâlet verdik, kitabı, hikmeti, Tevrat'ı ve İncil'i öğrettik. Yine hatırla o mucizeyi ki, çamurdan kuş yapıp içine üfürdün de, bizim iznimizle kuş gibi uçurdun. Anadan doğma körleri bizim iznimizle gördürdün, alaca hastalığına yakalananları iyi ettin ve ölüleri bizim iznimizle dirilttin.»

Yüce Allah İsa (aleyhisselâm)'yi bir çok mucizelerle İsrailoğullarına göndermiştir, İsa (aleyhisselâm) **peygamber** olduğunu onlara isbat etmek için ölüleri diriltmiş, anadan doğma körleri Allah'ın izniyle gördürmüş, alaca hastalığına yakalananları iyi etmiş, çamurdan kuş yaparak içine üfürmek suretiyle canlandırıp kuş gibi uçurtmuştur. **Allahü teâlâ peygamber**lerine içinde bulundukları zamana göre mucizeler vermiştir. Her **peygamber**e verilen mucize ayrı ayrıdır. İsrailoğulları bu hakikatleri görmelerine rağmen yine de iman etmemislerdir. **Allahü teâlâ** İsa (aleyhisselâm)'yı onların şerrinden korumuş ve kendisini öldürmek için tuzak hazırlayanlardan birisini İsa'ya benzeterek, öldürtmüş. Cebrail vasıtasıyla İsa (aleyhisselâm)'yi ela göğe çıkarmıştır. Onlar İsa'ya iman etmedikleri için hepsi kâfir olmuşlar, içlerinden bazıları ise gösterilen mucizeler karşısında «Bu açık bir büyüdür» demişlerdir.

Vehb ibn Münebbih şöyle demiştir: «Isa (aleyhisselâm) Beyt-i Mukaddes'in bir köşesinde iken şeytan kendisine yaklaşarak şöyle der: «Yâ İsa, sana Rubûbiyet sıfatı erişti. Çünkü sen ölüleri dirilttin, beşikte konuştun, anadan doğma körleri gördürdün ve alaca hastalığına yakalananları iyi ettin. İşte bunlar Rab olduğunun

alâmetidir.» Bu sözleri söyleyen şeytana İsa (aleyhisselâm) şöyle cevap verir: «Ey mel'un, Rubûbiyet ancak Allah'a mahsustur. O'nun izniyle ölüleri dirilttim, körleri gördürdüm, alaca hastalığına yakalananları iyi ettim.» Şeytan daha sonra şöyle der: «Yâ İsa, sen yeryüzünün ma'budusun.» İsa (aleyhisselâm) da: «Yerlerin ve göklerin Ma'bûdu Allah'dır. O'ndan başka Ma'bud yoktur» cevabını verir. Rivayete göre tam o sırada Cebrail, kanadıyla vurarak şeytanı deniz aşırı bir yere atar.

111

«Havarilere: "Bana ve **peygamber**ime iman edin" diye ilham etmiştim. "İnandık, bizim Müslümanlar olduğumuza şahit ol" demişlerdi.»

Yüce Allah İsa (aleyhisselâm)'ya risalet verip, tebliğ vazifesiyle gönderdiği zaman, etrafındakilere ilâhi emir ve yasakları tebliğ edince **Allahü teâlâ** onların gönüllerine ilham edip «Benim vahdâniyyetimi ve **peygamber**imin risâletini tasdik edin» buyurmuştur. İçlerinden Havariler, İsa'nın davetini kabul ederek Allah'ın birliğini ve İsa'nın **peygamber**liğini tasdik edip «İman ettik. Hakikî Müslümanlar olduğumuza sen de şahit ol» demişlerdir.

112

«Havariler, **Allahü teâlâ**'ya iman ettiklerine ve Hazret-i İsa'nın risâletini tasdik ettiklerine İsa (aleyhisselâm)'yi şahit tutmuşlar ve imanlarını şöyle açıklamışlardır. «İman ettik. Hakikî Müslümanlar olduğumuza sen de şahit ol.»

113

«Havariler: "Ey Meryem oğlu İsa, Rabbin bize gökten bir sofra indirebilir mi?" demişlerdi de, "İman ediyorsanız Allah'tan korkun" demişti.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: İsa (aleyhisselâm) bir yere giderken etrafında üç bin kişi bulunurdu. Bunlardan bir kısmı İsa'ya iman eden Havariler, bir kısmı hasta ve sakatlar, bir kısmı da kendisiyle alay etmek isteyenlerdi. İsa (aleyhisselâm)'ya iman edenler, ondan ayrılmak istemezlerdi, hastalar da onun duasıyla şifa

bulmak için yanında bulunurlardı. Diğer grup ise alay etmek için yanında bulunurlardı. Bunlar bir gün İsa (aleyhisselâm) ile birlikte giderken bir mağaraya varırlar. Azıkları bitmiş, mağaraya vardıklarında kimsede yiyecek bir şey kalmamıştır. Etrafta da yiyecek bir şey bulamazlar, çaresiz kalınca Havarilere müracaat ederler, «İsa'ya söyleyin de gökten bizim üzerimize bir sofra inmesi için Allah'a dua etsin, Allah da bize bir sofra indirsin ondan yiyelim, böylece açlıktan kurtulalım» derler. Bunun üzerine Havarilerden Şemun İsa (aleyhisselâm)'ya gelerek isteklerini bildirir. İsa (aleyhisselâm) da Şemun'a şöyle der: «Ey Şemun, eğer hakkıyla iman etmişseniz, Allah'tan korkun. Nefsiniz için musibet istemeyin.» Şemun, İsa (aleyhisselâm)'nın söylediklerini kavmine haber verir. İsa'nın kavminin Şemun'a vermiş olduğu cevabı Yüce Allah şu âyetiyle sevgili **Peygamber**ine bildirmiştir.

«Ondan yemeyi, kalblerimizin kanmasını ve senin bize doğru, söylediğini bilmeyi, ona şahit olmayı istiyoruz, dediler.»

İsa'nın kavmi Şemun'a şöyle demişlerdir: «Ey Şemun, biz o sofradan yemeyi, kalblerimizin mutmain olmasını, İsa'nın **peygamber** olduğunu ve doğru söylediğini tasdik ederek burada bulunmayanlara ve bizden sonra gelecek olanlara bu hal üzere şahit olmamız için istiyoruz.» İsa (aleyhisselâm), kavminin Şemun'a böyle söylediğini duyunca bir köşeye çekilir, iki rekât namaz kılar, Rabbine dua eder. Yüce Allah sevgili **peygamber**inin nasıl dua ettiğini şu âyetiyle beyan ediyor.

114

«Meryem oğlu İsa: "Ey Rabbimiz olan Allah'ım! Üstümüze gökten bir sofra indir ki bizim hem evvelimiz, hem âhirimiz için bir bayram ve senden bir âyet olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızık verenlerin en hayırlısısın" dedi.»

İsa (aleyhisselâm) Rabbine şöyle dua etmişti: «Ey Allah'ım, Ey Rabbim, üzerimize gökten bir sofra indir ki, hem bizim ve hem de bizden sonrakiler için bir bayram, senin birliğini ve **peygamber**ini tasdik için de bir delil olsun. Bize bir sofra ihsan ederek rızıklandır. Zira sen rızık verenlerin en hayırlısısın.»

İsa (aleyhisselâm) kavminin isteği üzerine Rabbine dua edince, Yüce Allah duasını kabul eder ve ona gökten bir mâide (sofra) indirir.

115

«Allah: "Ben onu size elbette indiririm. Fakat ondan sonra içinizden kim nankörlük ederse âlemlerden kimseye azap etmediğim şekilde ona azap edeceğim" dedi.»

Yüce Allah İsa (aleyhisselâm)'ya vahyederek şöyle buyurmuştur: «Yâ İsa, senin arzu ettiğin mâideyi ben indiririm. O mâide indikten sonra 'içinizden benim, birliğimi ve senin **peygamber**liğini inkâr eden olurca, dünyada hiç kimseye vermediğim azabı ona veririm.» Bu mâide, Allah'ın kudretinin eseridir. Bunu görüp de, Allah'ın birliğini ve Hazret-i İsa'nın **peygamber**liğini inkâr edenler hiç kimsenin uğramadığı bir azaba uğramışlardır. Zira onlar gökten mâidenin inmesiyle Allah'ın kudretini açıkça görmüşlerdir.

Selmân-ı Fârisî (radıyallahü anh)'den şöyle rivayet edilmiştir: «Hazret-i İsa ayağa kalkar, yünden dokunmuş cübbesini giyer, ayakta durur, el bağlar, dua etmeye başlar, bu sırada o kadar ağlar ki, sakalı ve yakaları ıslanır. Hem ağlar, hem duaya devam eder. Dua esnasında gökten bir sofra iner. İsa (aleyhisselâm) ve yanında bulunanlar bunu görürler. İsa (aleyhisselâm) gökten sofranın indiğini görünce ağlayarak şöyle dua eder: «Ey Rabbim, bu mâideyi bizim için rahmet kıl, helakimiz için sebeb kılma.» Gökten inen bu mâide gelip İsa'nın ellerinin üzerinde durur. İsa «Bismillah» diyerek sofranın üzerini açar, şu nimetlerle karşılaşır: Pişmiş kılçıksız balık, balığın baş tarafında tuz, kuyruk tarafında bir kâse içinde sirke, etrafında da çeşit çeşit sebzeler bulunmaktadır. Bunlardan başka beş adet de çörek bulunmakta idi ki, birincisinin üzerinde zeytin, ikincisinin üzerinde bal, üçüncüsünün üzerinde yağ, dördüncüsünün üzerinde peynir, beşincisinin üzerinde kurumuş et bulunuyordu.

İsa (aleyhisselâm) etrafındakilere gelin, dilediklerinizden yiyin, Allah, istediğinizi ihsan etti» der. Bunun üzerine kavmi «Ey Allah'ın ruhu önce bundan siz yiyin» derler. İsa (aleyhisselâm) onlara şöyle cevap verir: «Bu taamları yemekten Allah'a sığınırım. Bunlar muhtaçlar, bu mâidenin gelmesini arzu edenler, cüzzam hastaları

körler ve kötürüm olanlar yesinler ki, kendileri için bir şifadır, başkaları için ise felâket ve musibettir.» Bu durumda olup da Hazret-i İsa (aleyhisselâm)'nın yanında bulunanlar bin üçyüz kişi kadardı. Hepsi Allah tarafından gönderilen mâideden doyasıya yediler ve sofradan ayrıldılar. Balığın sanki hiç el vurulmamış gibi durduğunu gördüler. Daha sonra sofra herkesin gözünün önünde tekrar göğe kalktı. O sofradan yiyen hastalar şifa buldular, fakirler ve muhtaçlar zengin oldular. Yemeyenler ise pişman oldular. Bu sofra kırk gün kuşluk vaktinde inmiş, zevalden sonra yine göğe kalkmıştır. Her inişinde kadın erkek toplanıp yemişlerdir. Kırk günden sonra ise gün aşırı inmeye başlamıştır.»

Allahü teâlâ İsa (aleyhisselâm)'ya vahyederek, sofradan fakirlerin, sakatların, muhtaçların yemesini, inkarcıların ise yememesini emretmiştir. Bu nimetlerden mahrum kalan münkirler Allah tarafından gönderilen sofraya iftira ederek yiyenleri de şüpheye düşürmüşler ve şöyle demişlerdir: «Siz bu sofrayı hakikî sofra mı zannediyorsunuz? Bu İsa'nın bir sihridir, Hak tarafından geldiğine inanmayın.» Sofradan yiyenler de bu sözlere kanmışlar, sofrayı inkâr etmek suretiyle kâfir olmuşlardır.

Yüce Allah İsa (aleyhisselâm)'ya vahyederek şöyle buyurmuştur: «Yâ İsa, ben bu kavme şart koştum, eğer bu mâideyi inkâr ederlerse dünyada kimseye azap etmediğim, şekilde onlara azap edeceğim.» İsa (aleyhisselâm) İse şöyle niyazda bulunmuştur: «Ey Rabbim, bunlar senin kullarındır, azap edersen de, affedersen de hüküm senindir. Sen hükmünde galipsin.» Onlar Allah tarafından gönderilen mâideyi inkâr ettikleri için, Yüce Allah onların yüzlerini domuz suretine çevirmiştir. Bu, onların dünyadaki azaplarıdır. Âhiretteki azapları ise çok daha elim olacaktır. Allah, inkarcıları böyle cezalandırır.

116

«Allah: "Ey Meryem oğlu İsa, insanlara Allah'ı bırakıp da beni ve anamı iki tanrı edininiz diyen sen misin?" dediği zaman o, şöyle söyledi: "Seni tenzih ederim, hakkım olmayan bir sözü söylemekliğim bana yakışmaz. Eğer söylemişsem şüphesiz sen onu

bilirsin. Sen benim içimde olam bilirsin, ben senin zatında olanı bilemem, doğrusu görülmeyeni bilen ancak sensin."»

Allahü teâlâ kıyamet günü Hıristiyanların yalanlarını meydana çıkarıp kendilerini rüsvay etmek için İsa (aleyhisselâm)'yi ve Hıristiyanları mahşer yerine toplar ve şöyle hitap eder: «Yâ İsa, bu insanlara Allah'ı bırakın da anamla bana tapın, bizi ma'bud edinin diyen sen misin?» Bu ilâhî hitap karşısında Hazret-i İsa titremeye başlar ve şöyle der: «Ey Rabbim, seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederim. Hak olmayan bir sözü söylemek ve Allah'ı bırakın da bizi ma'bud edinin demek bana asla yakışmaz. Eğer böyle bir şey söylemişsem şüphesiz sen onu bilirsin. Sen benim gizlediklerimi de, açıkladıklarımı da bilensin. Fakat ben senin zatında olanı asla bilemem, doğrusu gaybı bilen yalnız sensin.» Bundan sonra Yüce Mevlâ İsa (aleyhisselâm)'nın Rabbine nasıl niyazda bulunduğunu sevgili **Peygamber**ine şu âyetiyle bildirmiştir.

117

«Ben onlara sadece "Rabbim ve Rabbimiz olan Allah'a kulluk edin" diye bana emrettiğini söyledim. Aralarında bulunduğum müddetçe üzerlerinde bir kontrolcü îdim. Fakat vaktâ ki sen beni aldın, üstlerinde murakıp yalnız sen oldun. Sen her şeye şahitsin" demişti.»

118

«Onlara azap edersen, şüphesiz ki onlar senin kullarındır. Onları bağışlarsan, yine şüphe yok ki, azîz ve hakîm olan ancak sensin.»

İsa (aleyhisselâm) Rabbine şöyle niyaz eder: «Ben onlara sadece "Rabbim ve Rabbimiz olan Allah'a kulluk edin" diye bana emrettiklerini söyledim. Aralarında bulunduğum müddetçe senin emirlerine muhalefet etmemeleri için üzerlerinde bir kontrolcü idim. Beni aralarından aldıktan sonra, onların üzerine murakıp yalnız sen oldun. Yaptıklarını ve söylediklerini yalnız sen bilirsin. Sen her şeye şahitsin, hiçbir şey senin bilginden gizli değildir. Eğer onlara azap edersen, onlar senin kullarındır, şayet affedersen şüphe yok ki, aziz ve hakim olan ancak sensin.»

Soru: Hazret-i İsa (aleyhisselâm) kâfirler için mağfiret dilenmeyeceğini bildiği halde neden onlar için Allah'tan böyle bir istekte bulundu?

Cevap: İsa (aleyhisselâm) kâfirler için mağfiret dilememiştir. Onların bir kısmının tevbe edip küfürden döndüğünü biliyordu. Aslında şunu demek istiyordu: «Allah'ım küfür üzere ölenlere azap edersen, şüphesiz ki onlar senin kullarındır. İçlerinden küfürden dönüp tevbe edenler olursa, onlara mağfiret et. Şüphe yok ki, hüküm ve hikmet sahibi sensin. Senin hükmüne kimse mani olamaz.» Böylece İsa (aleyhisselâm) tevbe edenler için Rabbinden mağfiret dilemiştir.

Yüce Allah iman eden kullarını bağışlar, iman etmeyen kullarına ise inkârlarının cezasını verir.

119

«Allah: "Bu, doğrulara doğruluklarının fayda verdiği gündür, ebedî ve temelli kalacakları, altlarımdan ırmaklar akan cennetler onlarındır. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır, bu büyük kurtuluştur" buyuracak:»

120

«Göklerin, yerin ve onlarda bulunanların hükümranlığı Allah'ındır. Allah her şeye kadirdir.»

Allahü teâlâ İsa (aleyhisselâm)'ya kıyamet günü şöyle hitap eder: «Bugün, Allah'ın birliğini, **peygamber**lerini ve kitaplarını tasdik edenlere doğruluklarının ve imanlarının fayda verdiği gündür. Bugün onlar imanlarının karşılığını göreceklerdir. Altlarından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetler onlarındır. Oradan bir daha çıkın ayacakl ardır.»

Dünyada yaptıkları ibadetler sebebiyle Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah'dan razı olmuşlardır. Mü'min için en büyük saadet Allah'ın rızasını kazanıp cennete girmektir. Bu nimeti Yüce Allah iman edenlere tahsis etmiştir. Zira her padişahın ihsanı kendi büyüklüğüne göredir. Memleketi ve saltanatı azametine uygundur. Bütün mevcudatta **Allahü teâlâ**'nın azametinden daha büyük

azamet yoktur. Çünkü var olan her şey O'nun mahlûkudur. O'nun saltanatından ve memleketinden daha büyük saltanat ve memleket yoktur. Yerlerin ve göklerin sahibi O'dur, her şeyin tasarrufu O'nun elindedir. O, dilediğini var eder, dilediğini yok eder, dilediğini öldürür, dilediğini diriltir. Kimini yükseltir, kimini alçaltır, kimini aziz eder, kimini zelil eder.' O her şeye kadirdir, O'nun işine kimse mani olamaz, Hâlik-ı Zülcelâl O'dur. Saadet O'nun emrine itaat edip, hükmüne teslim olanlarındır. Emrine itaat edip, hükmüne teslim olanlar iki cihanın saadetine ulaşacaklardır.

Kâfirler ise dünyada ve âhirette ebedî azaba uğrayacaklardır. Allah'ın azabından kimse onları kurtaramayacaktır. Onlar iki cihanda da zelil olacaklardır. Çünkü onlar dünyada iken nefsi arzularına uyarak Allah'ın birliğini, **peygamber**leri ve Kur'an'ı inkâr etmişlerdir. Dünyaya tamah ederek âhireti unutmuşlar, azaba uğrayacaklarını hiç düşünmemişlerdir. Böylece iki cihanda ziyana uğrayanlardan olmuşlardır. İşte o zaman yaptıklarına pişman olacaklardır.

ENAM SÛRESİ

Bu sûre-i celîle Kur'an-ı Kerîm'in altıncı sûresi olup, 165 âyettir ve hepsi Mekke'de nazil olmuştur. Ancak bir rivayete göre (91, 92, 93, 151, 152 ve 153. âyetleri) Medine'de inmiştir. Sûrenin Mekkî olan âyetleri yetmiş bin melâikenin tesbih ve tehlilleriyle bir gecede nazil olmuş, bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ta'zîm secdesine kapanarak **Allahü teâlâ**'ya çok hamd ü sena etmiştir.

Sûre-i celileye en'am sûresi denmesinin hikmeti şudur: **Allahü teâlâ** bu sûrede insanlara bir lütuf olmak üzere deve, koyun, sığır gibi bir çok hayvanları yarattığını zikretmiş, bundan dolayı bu ismi almıştır. Ayrıca bu sûrede haramlara ait hükümler de geniş olarak zikredilmiştir.

1

«Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur. Öyle iken hakkı tanımayanlar, bunları kendilerini yaratana denk tutuyorlar.»

Yüce Allah bu âyet-i celîlede «hamd»'in kime mahsus olduğunu beyan ediyor. Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «En'am sûresinin başından üç âyet okuyan kimseye **Allahü teâlâ** kırk melek vekil tayin eder, kıyamete kadar kendilerinin ibadetince ona ibadet yazarlar. Başka bir melekle de şeytanı ondan uzaklaştırır ve şeytan ile arasında yetmiş perde bulunur. Kıyamet günü **Allahü teâlâ** ona «Rahat ol, cennetimin nimetlerinden ye, kevserimden iç, selsebil suyu ile gusül et. Sen benim kulumsun, ben de senin Rabbinim» der.

Übey ibn Kâ'b **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: «En'am sûresini okuyan kimseye **Allahü teâlâ** azametiyle rah-Tnetini neşreder ve bu sûrenin inzalinde hazır bulunan yetmiş bin melek sûrenin âyetlerinin sayısınca, gece gündüz Allah"dan mağfiret dilerler.

Yüce Allah bu sûreye şükür lâfzı olan “Elhamdülillah” ile başlamış, âyetlerinin kulları için büyük bir nimet olduğunu beyan etmiştir. İsmi geçen sûreyi okuyan kimse büyük sevaba nail olur ve derecesi yükselir. Mü’minlerin bu büyük nimete karşılık hamd etmeleri üzerine vaciptir. Yüce Allah, kullarına tâlim etmek için ilk önce şükür lâfzı olan “Elhamdülillah” zatına hamd etmiştir. Kulları da bu sûreye “Elhamdülillah” başlayarak Allah'a hamd ü sena etmelidirler ki Kur'an'dan hasıl olan sevaba nail olsunlar ve ebedî saadeti elde etsinler.

Allahü teâlâ bundan sonra nimetin kime ait bulunduğunu ve hamde lâyık olanın kim olduğunu bildirmiş ve şöyle buyurmuştur: «Hamde lâyık yalnız Allah'dır. O, yerleri, dağları, denizleri, ağaçları, bütün nebatları, madenleri ve gökleri yaratandır, Ay ve yıldızlarla yeryüzünü zinetlendirmiş, güneş ile aydınlatmıştır. Bunların her biri bir ölçüye göre yaratılmış olup bir yörüngede hareket etmektedirler. Yerde ve gökte olanların hepsi insanlar için yaratılmış" ;ve onların

emrine verilmiştir. Bütün bu nimetler insanların Allah'a ibadet etmeleri için kendilerine verilmiştir. Her insanın bu nimetlerin sahibini bilip O'na hamd etmesi ve nimetlere karşı şükretmesi üzerine vaciptir.»

Bundan sonra «Nuru ve karanlığı yaratan Allah'a hamd edin.» Bununla ateşe tapanların sözleri reddedilmiştir. Onlar şöyle demişlerdi: «Nuru yaratan Allah, karanlığı yaratan ise şeytandır.» Halbuki nuru da, karanlığı da yaratan Allah'tır. O, yaratmakta da, mülkünde de birdir. O'nun şeriki, ortağı yoktur, mutlak yaratıcı O'dur.

2

«O, sizi çamurdan yaratan, sonra size ecel tayin edendir. Belirli bir ecel O'nun katindadir. Sonra bir de şüphe edersiniz.»

Yüce Allah bu âyet-i kerime ile, Âdem'i balçıktan yarattığım, bütün insanları onun sulbünden meydana getirdiğini, sonra onlara ecel takdir ettiğini bildiriyor. İnsanların ecelleri daha doğmadan önce Allah tarafından takdir edilmiştir. Ecel denilen vâde geldikten sonra ömür biter, ölüm vuku bulur. Allah'ın takdir buyurduğu ömür Levh-i Mahfûz'da yazılıdır.

Bazı tefsirciler bu hususta şöyle demişlerdir: «Ecel ikidir. Birincisi her canlının ömrünün son bulmasıdır. Herkes sonunun ölüm olduğunu bilir. Hiç kimse bunu inkâr edemez. Ölüm dünya hayatinin sonudur. Ancak **Allahü teâlâ** bazı varlıklara ecelin vaktini bildirmiştir. Rahim melekleriyle, Azrail bunlardandır. Çocuk ana rahmine düştüğü zaman kaç yıl yaşayacağını alnına yazmaları için Rahim meleklerine; vâdesi geldiği an can alması için Azrail (aleyhisselâm)'a ecelin vakti bildirilmiştir. Takdir buyurulan ecel geldikten sonra ne bir saniye ileri, ne de bir saniye geri alınır.

İkincisi de ecel-i müsemmâdır. Ecel-i müsemmâyı Yüce Allah kendi zâtına izafe ederek «Belirli bir ecel O'nun katındadır» buyurmuştur. Bundan maksat şudur: Ecel-i müsemmâ kıyamettir. Onun ne zaman vuku bulacağını ancak Allah bilir. Kıyametin ne zaman kopacağını kimseye bildirmemiştir. Onun bilgisi kendi katındadır. Fakat kıyametin vuku bulacağında şüphe yoktur.

Kıyamet mutlaka kopacak, bütün mahlûkat tekrar dirilecek, insanlar ilâhî adalet karşısında hesaba çekileceklerdir.

3

«O, göklerde de, yerde de Allah'tır. Sizin içinizi de bilir, dışınızı da. Ne kazandığınızı da bilir O.»

Ey insanlar, yerlerin de, göklerin de Halikı Allah'tır. Yerde ve göktekilerin hepsi O'nun varlığının delilidir. Sizin gizlediklerinizi de, açıkladıklarınızı da, yaptığınız hayırları da, serleri de O bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Amellerinize göre mükâfatınızı ve mücazâtınızı verir. O'nun katında hiçbir amel ,zayi olmaz.

4

«Böyle iken onlara Rablerinin âyetlerinden herhangi bir âyet geldi mi, mutlaka ondan yüz çevirirlerdi.»

5

«Gerçek kendilerine gelince onu yalanladılar. Fakat yakında onlara ne ile alay etmekte olduklarının haberleri gelecektir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Mekke'li müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Yâ Muhammed, bize senin **peygamber** olduğunu tasdik eden bir alâmet göster de, Rabbine iman edelim ve seni tasdik edelim» derler. Bunun üzerine **Peygamber**imiz «Nasıl bir alâmet istiyorsunuz?» diye sorar. .'"Müşrikler de «Şayet **peygamber** isen dua et de ay iki parçaya ayrılsın» derler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de ellerini kaldırarak Rabbine dua eder. Rabbi duasını kabul eder ve ay iki parçaya ayrılır: Onlar ayın ikiye ayrıldığını gözleriyle görürler. Fakat yine iman etmeden oradan ayrılıp giderler, «Bu bir sihirdir» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukarda geçen âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Böyle iken onlara Rablerinin âyetlerinden herhangi bir âyet geldi mi, mutlaka ondan yüz çevirirlerdi.» Müşrikler daima hakkı inkâr etmişlerdir.

Bazı tefsirciler, «Bu alâmetten maksad ayın ikiye bölünmesidir» demişlerdir. Bir kısım tefsircilere göre ise, bu alâmetlerden maksad, göklerin, yerin, ayın, yıldızların, güneşin, nurun, karanlıkların

yaratılmasıdır ki, bunlar Allah'ın birliğine delâlet etmektedirler. Kâfirler onları görürler de yine Allah'ın birliğini inkâr ederler. Kur'an'ın Allah tarafından gönderildiğini kabul etmezler. Onlar **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile alay ederek şöyle demişlerdir: «Bu, Allah kelâmı değildir, onu sen uydurdun, düzdün.» Halbuki Kur'an-ı Azîmüşşân kendilerine meydan okumuş, onlar da Kur'an'ın azameti ve belagatı karşısında dona kalmışlardır. O kâfirler alay ve istihzalarının cezasını pek yakında göreceklerdir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de onların nasıl bir azaba uğrayacaklarını bildirmiştir.

6

«Kendilerinden önce nice nesilleri yok ettiğimizi görmediler mi? Onları sizi yerleştirmediğimiz bir şekilde yer yüzüne yerleştirmiş, gökten bol yağmur yağdırmış, altlarından ırmaklar akıtmıştık. Fakat onları günahlarından ötürü yok ettik ve aralarından başka bîr nesil yetiştirdik.»

Allah'ın âyetlerini inkâr eden kâfirler, kendilerinden önce Yüce Allah'ın nice kavimleri günahları yüzünden helak ettiğini görmediler mi? Halbuki onları sizi yerleştirmediği bir şekilde yeryüzüne yerleştirmişti. Onlar servetçe de, kuvvetçe de sizden daha üstün idiler. **Allahü teâlâ** onların üzerine gökten bol yağmur yağdırmış, bağlarının ve bostanlarının içinden ırmaklar akıtıp kendilerine çeşit çeşit nimetler ihsan etmiştir. Onlar bu nimetlerin kıymetini bilmeyerek küfran-ı nimette bulunmuşlar, ve Allah'ın nimetlerine karşı şükrü terk etmişlerdir. Hatta daha ileri giderek Allah'ın **peygamber**lerini ve kitaplarını yalanlamışlardır. Yüce Allah da onları yalanları ve inkârları yüzünden helak etmiş, yerlerine Allah'a, **peygamber**lerine ve kitaplarına iman eden bir nesil getirmiştir.

Allahü teâlâ, **peygamber**lerini, kitaplarını inkâr ederek, nimetlerine şükretmeyenleri helak eder, onların yerine Allah'ın birliğine, **peygamber**lerine ve kitaplarına iman edip, nimetlerine şükreden bir kavim getirir. Yüce Allah azgınlıkları ve inkârları yüzünden nice milletleri helak etmiştir.

7

«Eğer sana kâğıt içinde yazılı bir kitap göndermiş olsaydık da kendileri de elleriyle onu tutmuş bulunsalardı o küfredenler yine de 'Bu, apaçık bir büyüden başkası değildir" derlerdi.»

Müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek, kendisine inen vahi inkâr etmişlerdi. **Peygamber**imiz ise bu duruma çok üzülmüştü. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ini teselli ederek şöyle buyurmuştur: «Eğer sana kâğıt içinde yazılı bir kitap göndermiş olsaydık da kendileri de elleriyle onu tutmuş bulunsalardı o küfredenler yine de "Bu, apaçık bir büyüdür, başkası değildir" derlerdi.»

Yahudilerden Nadir ibn Haris, Abdullah ibn Übey ve arkadaşları **Peygamber**imize gelerek «Yâ Muhammed, Musa'nın kavmine Tevrat'ı getirdiği gibi, sen de bize kâğıt üzerinde yazılmış bir kitap getirmediğin sürece sana inanmayız» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Eğer sana kâğıt içinde yazılı bir kitap göndermiş olsaydık da kendileri de elleriyle onu tutmuş bulunsalardı o küfredenler yine de "Bu apaçık bir büyüden başkası değildir" derlerdi.» Böylece Yüce Allah kâfirlerin kendi kitabına inanmayacaklarını sevgili **Peygamber**ine bildirmektedir.

8

«"Ona bir melek indirilmeli değil miydi" dediler. Bir melek indirmiş olsaydık, iş bitmiş olurdu da, onlara göz bile açtınlmazdi.»

9

«Biz **peygamber**i melek kılsaydık, bir erkek şeklinde yapardık da, düştükleri şüpheye onları yine düşürmüş olurduk.»

Mekkeli kâfirler «Muhammed'in üzerine gökten bir melek inse de halkı onunla korkutsa» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek onlara cevaben şöyle buyurmuştur: «Eğer biz gökten bir melek indirseydik, onların işi bitmiş olurdu. Onlara göz bile açtırılmaz helak olurlardı. Bir an bile ona iman edip, tasdik edemezlerdi, azgınlıklarının ve şımarıklıklarının yüzünden helak olup yok olurlardı. **Allahü teâlâ** onların iddialarını reddederek şöyle buyuruyor:

«Biz **peygamber**i melek kılsaydık, bir erkek şeklinde yapardık da, düştükleri şüpheye onları yine düşürmüş olurduk.» Yüce Allah **Peygamber**ine bir melek indirmeye kadirdir. Dileseydi onu gönderirdi. Nitekim Dıhye ismindeki sahabenin suretinde iki defa melek göndermiştir.

10

«Yemin olsun ki, senden önce bir çok **peygamber**ler alaya alınmıştı, onlarla eğlenenleri, alaya aldıkları şey mahvetti.»

Allahü teâlâ peygamberini teselli ederek şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sen bu kâfirlerin sözlerine aldırma, onlar senden önce de bir çok **peygamber**leri alaya almışlardır. Onlarla eğlenenleri alaya aldıkları şey mahvetti.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kâfirlere Allah'ın azabını haber verince, onu alaya almışlar, inanmamışlardır. Halbuki alaya aldıkları şey onları mahvedecektir.

İmam-ı Dahhâk (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onescidde mü'minlerin fakirleriyle oturuyordu. Ebû Cehil ile bir kısım müşrikler onları görmüşlerdi. Ebü Cehil mü'minlerle alay etmek maksadıyla yanındakilere şöyle demişti: «Muhammed, cennetin efendisi olduğunu söylüyor. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yemin olsun ki, senden önce de bir çok **peygamber**ler alaya alınmıştı, onlarla eğlenenleri alaya aldıkları şey mahvetti.» Yüce Allah sevgili **Peygamber**ini «Sen, onların seninle alay etmesine üzülme. Zira senden önceki bir çok **peygamber**ler de alaya alınmıştır» diyerek teselli etmektedir.

Bundan sonra **Allahü teâlâ** müşriklerin, kendilerinden önce geçen inkarcıların durumlarından ibret alarak hakka dönmelerini ve inkârlarından vazgeçmelerini bildirmiştir.

11

«De ki: "Yeryüzünde yürüyün, sonra da yalanlıyanların sonunun nasıl olduğuna bir bakın."»

Yüce Allah kâfirlerin, yeryüzünde gezip-dolaşarak inkarcıların ve Allah'ın âyetlerini yalanlıyanların sonlarının nasıl olduğuna bakmalarını ve onlardan ibret almalarını buyuruyor. Onlar da bir zamanlar yeryüzünde hüküm sürmüşler, köşkler, hanlar, kervansaraylar kurmuşlar ve debdebeli bir hayat yaşamışlar, yeryüzünde hüküm sürerken Allah'ın varlığını inkâr edip, **peygamber**lerini yalan-)amışlar, nefislerinin arzularına uyarak hiç ölmeyecekmiş gibi hareket etmişlerdi. **Allahü teâlâ** onları inkârları ve günahları yüzünden helak etmiştir. Şimdi onların yerlerinde Baykuşlar ötmektedir. .Ey kâfirler, bunlardan ibret alarak Allah'a ve **peygamber**lerine iman edin.

Bu âyet-i celîlede ikinci bir emir daha vardır ki o da şudur: Ey insanlar, Kur'an'ı okuyun. Sizden önceki inkarcıların nasıl bir azaba uğradıklarına bakın. Onlardan ibret alarak, küfrü terk edin, Hakka, dönün. Kur'an, önceki insanlardan küfredenlerin nasıl bir azaba uğradıklarını açıkça bildirmekte, ibret alıp onların düştükleri hatalara düşmemelerini öğütlemektedir.

12

«De ki: "Göklerde ve yerde olanlar kimindir?" "Allah'ındır" de. O, rahmet etmeyi kendi üzerine almıştır. Yemin olsun ki, sizi varlığı şüphe götürmeyen kıyamet gününde toplayacaktır. Hüsrana düşenler, inanmayanlardır.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e risalet görevi verilip, halkı İslâm'a davet etmeye başlayınca Mekke'li müşrikler kendisini çekemezler, hak yoldan alıkoymak için çeşitli çarelere başvururlar. Ancak bunların hiç birine muvaffak olamazlar, **Peygamber**imize gelerek şöyle derler: «Yâ Muhammed, eğer maksadın para ve servet biriktirmek ise, seni Mekke'nin en zengini yapalım.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Göklerde ve yerde olanlar kimindir?" Eğer cevap verirlerse ne âlâ. Şayet cevap vermezlerse "Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ındır" de. O, bunlardan dilediğine verir. O, zatına and ederek kullarına rahmet etmeyi kendine vacip kılmıştır. Küfürlerinden

dönüp tevbe ederek Allah'a rücû ederler diye, dünyada onların azabını tehir etmiştir. Şayet küfürlerinden dönüp tevbe etmezlerse, Yüce Allah zatına and etmiştir ki, kıyamet günü onları bir araya toplayarak iman edenlerle, etmeyenleri açığa çıkaracak, iman edenlere mükâfat, etmeyenlere de mücazat verecektir. Hüsrana düşüp, nefsine zulmedenler iman etmezler. Onlar kendilerine en büyük zulmü yaparak Allah'ın rahmetinden mahrum olmuşlardır. Allah'ın rahmetinden mahrum olmaları, kendi nefislerine zulmederek Hakk'ı inkâr etmelerindendir.

Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet edilmiştir: «**Allahü teâlâ**'nın yüz rahmeti vardır. Bunların her biri mahlûkat arasında taksim edilmiştir. Bundan dolayı insanlar birbirlerine iyilik ve merhamet ederler. Hayvanlar dahi Allah'ın rahmeti sayesinde birbirlerine karşı şefkatli ve merhametlidirler. Yüce Allah doksan dokuz rahmetini ise, kullarına âhirette vermek için tehir etmiştir.» Yani **Allahü teâlâ** yüz rahmetinden sadece birini yeryüzündeki mahlükatının arasında taksim etmiş, doksan dokuzunu ise âhirete bırakmıştır. Bu hadîs-i şeriften Allah'ın rahmetinin sayılı ve mahdud olduğu anlaşılmamalıdır. Allah'ın rahmeti sonsuzdur. Maksad insanların uyarılmasıdır. Bu hadîs, **Allahü teâlâ**'nın kullarına âhirette vereceği rahmetin dünyada verdiği rahmetten çok daha fazla olduğuna işaret eder. Yüce Allah şöyle buyuruyor:

«Benim rahmetim her şeyi kuşatmıştır. Yani her şeyden boldur.» Allah'ın rahmetinin bir hududu yoktur. İman eden kullarına kıyamet günü rahmetiyle sayısız nimetler ihsan eder.

13

«Gecenin ve gündüzün içinde barınan her şey O'nundur. O, hakla işitendir, gerçek bilendir.»

Yüce Allah bu âyet-i celîlede her şeyin zatına mahsus olduğunu bildiriyor. Gecenin karanlığında gizlenen, gündüzün aydınlığında yeryüzünde dolaşan, denizin diplerinde yüzen, karada gezen ve göklerde olanların hepsi O'nundur. O, söylenenleri hakkıyle işiten, yapılanları bilendir. O'nun bilgisinden hiçbir sey gizli değildir.

14

«"Gökleri, yeri yaratan, beslenmeyip besleyen Allah'tan başka bir dost mu edinirim?" de. De ki: "Bana hakikaten Müslüman olanların birincisi olmaklığım emredildi." Sakın Allah'a ortak koşanlardan olma.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Mekke'li müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Yâ Muhammed, senin dedelerin bizim dinimiz üzereydiler. Sen fakir olduğun için onların dinini bıraktın, yeni bir din getirdin. Bundan vazgeç tekrar atalarının dinine dön, biz de seni Mekke'nin en zengini yapalım» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: «Allah'ı bırakıp da, O'ndan başka ma'bud mu edineyim? O, yerlerin ve göklerin halikıdır. Yoktan var eden ve bütün mahlûkatı rızıklandıran O'dur. Yaratmada ve rızık vermede hiçbir varlık O'na denk değildir. O, yemekten, içmekten beridir. O'nu bırakıp başkalarını mı dost tutunayım? Bana hakikaten Mekke halkından ilk önce Müslüman olanların birincisi olmam emredildi. Rabbim, bana «Onların sözlerine aluanarak müşriklerden olma, tarik-ı Haktan ayrılma» buyurmuştur.

15

«De ki: "Eğer ben Rabbime isyan edersem o büyük günün azabından elbette korkarım.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'li müşriklere şöyle cevap vermiştir: «Eğer ben Rabbime isyan edersem o büyük günün azabından elbette korkarım.» Bu âyet-i celilede Allah'ın emirlerine muhalefet edenlere tehdit ve tenbih vardır. Allah'ın emirlerine isyan edenlerin büyük bir azaba uğrayacakları muhakkaktır. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, de ki: "Eğer ben Rabbime isyan edersem o büyük günün azabından elbette korkarım."»

16

«O gün kimden azap giderilirse, şüphesiz ki Allah'ın rahmetine erişmiştir. Apaçık kurtuluş da işte budur.»

Bu âyet-i celîlede Allah'ın azabından kurtulanların, rahmetine erişecekleri bildirilmektedir. Kıyamet günü azaptan kurtulanlar, şüphesiz ki Allah'ın rahmetine erişmişlerdir. Allah'ın azabından kurtulmak kulları için en büyük saadettir. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Dinimizi doğruladık, yolun sevaplısını tutun ve **Allahü teâlâ**'nın rahmetine yakın olun. Müjdeleyin, zorlaştırmaym. Bilin ki hiç kimse ameliyle necat bulamaz.» **Peygamber**imizden bu sözleri duyan sahabe «Ey Allah'ın Resulü, sen de mi amelinle kurtulamayacaksın?» diye sorar. **Peygamber**imiz de cevaben: «Evet ben de amelimle kurtulamayacağım. Fakat **Allahü teâlâ**'nın rahmetiyle necat buldum» buyurur.

Bu **hadis-i şerif** bütün yaratıkların ancak' Allah'ın fazlı ve rahmetiyle kurtuluşa ereceğini bildirmektedir.

17

«Allah sana bir sıkıntı verirse, onu yine ancak Allah giderir. Sana bir iyilik verdiği takdirde başkası onu engelleyemez. O, her şeye kadirdir.»

Yâ Muhammed, eğer **Allahü teâlâ**'dan sana bir musibet, bir sıkıntı isabet ederse, onu senden giderecek Allah'dan başka kimse yoktur. Onu senden ancak Allah giderir. O'ndan başka kimsenin gücü yetmez. Hayır da, şer de O'ndandır. Sana bir hayır ve bir iyilik verdiği zaman kimse ona mani olamaz. Zira O, her şeye kadirdir. O, dilediğini zengin, dilediğini fakir kılar. Kimine musibet ve mihnet, kimine sıhhat ve afiyet verir. Kimini âlî kılar, kimini zelil eder. Kimini fakih yapar, kimini cahil. Yüce Allah şöyle buyuruyor: «O, kullarının üstünde yegâne Mutasarrıftır. O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.» Bu hitap **Peygamber**in şahsında bütün ümmet için söz konusudur.

18

«O, kullarının üstünde yegâne Mutasarrıf'tır. O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyden hakkıyla haberdardır.»

Her şeyi takdir eden O'dur. O'na iman edip hükmüne teslim olun. Emirlerine itaat ederek nimetlerine şükredin ve şükredenlerden olun. Şayet size bir musibet isabet ederse, sabredenlerden olun. Zira **Allahü teâlâ** yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. Her şeyi yoktan var eden O'dur. Yerlerin ve göklerin mâliki, sahibi ve mürebbisi O'dur. O'ndan başka yaratıcı yoktur. O'nun hükmüne kimse mani olamaz. Kullarının gizli ve aşikâr sırlarını bilir. O, her şeyden hakkıyla haberdardır. Kullarının amellerine göre mükâfat ve mücâzat verir.

19

«"Şahit olarak hangi şey daha büyüktür?" de. "Allah benimle sizin aranızda şahittir. Bu Kur'an bana, sizi ve ulaştığı kimseleri uyarmam için vahyolundu. Allah'la beraber başka tanrılar bulunduğuna siz mi şahitlik ediyorsunuz?" de. De ki: "Ben, şahitlik etmem." "O ancak tek bir Allah'tır, doğrusu ben ortak koşmanızdan uzağım" de.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Mekke'li kâfirler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e şöyle derler: «Yâ Muhammed, Allah senden başka **peygamber** gönderecek kimse bulamadı mı ki, seni gönderdi. Ehl-i Kitap'tan senin **peygamber**liğini tasdik eden başka kimseyi görmedik. Senin söylediklerini tasdik eden ve gerçek **peygamber** olduğuna şahit olan birisini bize göster.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, Mekke halkına de ki: «Sizin nazarınızda şahit olarak hangi şey daha büyüktür?» Eğer cevap verirlerse ne âlâ. Cevap vermezlerse de ki: «Allah benimle sizin aranızda şahittir. Beni **peygamber** olarak gönderen O'dur. Bu Kur'an Yüce Allah'dan bana vahyolundu. Onunla sizi ve sizden sonrakileri üızar edip, uyarmam emredildi. Ben, bütün mevcudata, cinlere ve insanlara **peygamber** olarak gönderildim. Benim görevim Allah'ın emirlerini ve Kur'an'ın hükümlerini size tebliğ etmektir.

Ey kâfirler, siz Allah'tan başka tanrılar bulunduğuna mı şahitlik ediyorsunuz? Allah'tan başka Allah yoktur. O, tekdir, birdir. Ben, sizin bu bâtıl inancınıza asla şahitlik edip, putlarınızı Allah'a ortak

tutamam. O'nun ortağı, benzeri yoktur. Bütün varlıklar O'na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Yoktan var eden O'dur.

Bu âyet-i celîle kâfirleri tehdit ettiği gibi, mü'minlerin de imanlarını kuvvetlendirmektedir.

20

«Kendilerine kitap verdiklerimiz, Onu çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar. Onlar kendilerini hüsrana düşürenlerdir. Onlar inanmazlar.»

Kendilerine Tevrat ve İncil verilenler, **Peygamber**imizin son **Peygamber** olarak gönderileceğini çok iyi biliyorlardı. Çünkü Yüce Allah Tevrat ve İncil'de **Hazret-i Peygamber**'in sıfatlarını ve özelliklerini açıkça bildirmişti. «Kendilerine kitap verdiklerimiz, Onu çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar. Fakat kendilerini hüsrana düşürenler inanmazlar. Tevrat'ı ve İncil'i okuyanlar hiç şüphesiz **Hazret-i Muhammed**'in son **Peygamber** olarak geleceğini biliyorlardı. Fakat kendilerini hüsrana düşürenler, O'nun son **Peygamber** olduğuna inanmamışlardır. Halbuki O'nun son **Peygamber** olduğunu çok iyi biliyorlardı. Nitekim Abdullah ibn Selâm şöyle demiştir: «Ben, **Hazret-i Muhammed**'in hak **Peygamber** olduğunu, oğlumun benim olduğunu bildiğimden daha iyi biliyorum,. Çünkü **Hazret-i Muhammed**'in hak **Peygamber** olduğunda şüphe yoktur. Fakat oğlumun benim olduğunda şüphe vardır. Oğlumdan şüphem vardır ama **Hazret-i Muhammed**'in **peygamber**liğinde asla şüphem yoktu». Nefislerine zulmederek hüsrana düşenler, O'nun **Peygamber**liğini inkâr etmişler, böylece kendilerine zulmetmişlerdir.

21

«Allah'a karşı yalan uyduran veya âyetlerini yalanlayandan daha zalim kimdir? Şüphesiz ki zalimler kurtuluşa eremezler.»

Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini inkâr ederek, Allah'a karşı yalan uyduranlardan daha zalim kimdir? Allah'ın âyetlerini inkâr edenlerden daha büyük zalim olamaz. Zâlimler asla saadete ve mutluluğa ulaşamazlar. Saadet ve kurtuluş ancak Allah'a iman ile

olur. İman etmeyenler saadete ve mutluluğa ulaşamadıkları gibi en büyük azaba da uğrayacaklardır.

22

«Kıyamet günü hepsini toplarız. Sonra puta tapanlara, "İddia ettiğiniz ortaklarınız nerede?" deriz.»

Kıyamet günü Yüce Allah bütün mahlûkatı mahşer yerine toplayarak, kendisine ortak koşup puta tapanlara. «Nerede bana ortak koşup, taptığınız ilâhlarınız? Siz onlara tapıyordunuz. Getirin şimdi sizi kurtarsınlar» diyecektir. İman etmeyenlere kıyamet günü Allah katında hiçbir şey fayda vermeyecektir. Ancak iman sahipleri kıyametin dehşetinden ve Allah'ın azabından kurtulup saadete kavuşacaklardır. İman etmeyenleri kıyamet günü Allah'ın azabından kimse kurtaramayacaktır.

23

«Sonra "Rabbimiz Allah'a and olsun ki bizler puta tapanlar değildik" demekten başka çare bulamazlar.»

Allahü teâlâ kıyamet günü kâfirlere ve müşriklere «Nerede bana ortak koşup, taptığınız ilâhlarınız?» diye soracaktır. Onlar da dünyada taptıkları putlarını inkâr ederek şöyle diyeceklerdir: "Rabbimiz Allah'a yemin olsun ki bizler puta tapanlar değildik." Böylece kâfirler ve müşrikler puta taptıklarını inkâr edeceklerdir.

24

«Bak, vicdanlarına karşı nasıl yalan söylediler, düzmekte oldukları şeyler de kendilerinden nasıl kaybolup gitti.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Bak, vicdanlarına karşı nasıl yalan söylediler. Düzmekte oldukları şeyler de kendilerinden ayrılıp gaip oldu.»

İmam-ı Mücahid (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Müşrikler kıyamet günü **Allahü teâlâ**'nın günahlarını bağışlamadığını görünce, birbirlerine : «Yazıklar olsun bize, dünyada putlara taptığımız için Yüce Allah bizi bağışlamadı. Gelin dünyada puta taptığımızı yalanlayalım, bunu inkâr edelim» diyecekler ve yemin ederek şöyle konuşacaklardır: «Biz Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadık». O zaman

Yüce Allah ağızlarını mühürler, ellerini ve ayaklarını kendi aleyhlerine konuşturur ve şahit tutar. Onların elleri ve ayakları kendi aleyhlerine şahitlik yapınca, **Allahü teâlâ** sevgili Habibine şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, bak müşrikler vicdanlarına karşı nasıl yalan söylediler. Dünyada Allah'a ortak koştuklarının cezası kendilerine nasıl ağır geldi. Düzmekte oldukları şeyler kendilerinden ayrılıp yok oldu. Onlar dünyada da **Allahü teâlâ**'ya iftira edip yalan söylemişlerdi.» Allah'ın âyetlerini inkâr edenlerin kıyamet günü hali işte budur.

25

«Kur'an okurken onlardan seni dinleyenler vardır. Fakat Kur'an'ı anlamamaları için kalblerine örtüler, kulaklarına da ağırlık koyduk. Bütün mucizeleri görseler de inanmazlar, nihayet sana geldiklerinde de seninle çekişirler. İnkâr edenler "Bu, öncekilerin efsanelerinden başka bir şey değildir" derler.»

Müşriklerden bir kısmı **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Kur'an okuduğu zaman kendini dinlerler, ama bunun onlara bir faydası olmaz. O'nun Allah kelâmı olduğunu bildikleri halde yine iman etmezler. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine onların durumunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, kâfirlerden bir kısmı senin okuduğun Kur'an'ı dinlerler de, o Kur'an kendilerine asla fayda vermez. Zira biz onların küfürlerine karşılık kalblerini mühürledik, kulaklarını tıkadık. Onlar kulaklarıyla senin sözlerini işitip anlayamazlar, kalbleriyle de düşünemezler. Onlar tıpkı hayvanlar gibidir, söz dinlemezler. Senin bütün mucizelerini görseler de yine iman etmezler. Onlar ayın ikiye bölünmesini ve Ebû Cehil'in elinde taşın konuştuğunu gördükleri halde, bütün bunların **Peygamber**in mucizesi olduğunu bilmelerine rağmen yine iman etmemişlerdir. Yanına geldikleri zaman seninle mücadele ederler ve Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunu inkâr ederek «Bu öncekilerin efsanelerinden başka bir şey değildir, Muhammed onu öğrenmiş bize okuyor» derler. Yüce Allah onlar için sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Kur'an okurken onlardan seni dinleyenler vardır. Fakat Kur'an'ı anlamamaları için kalblerine örtüler, kulaklarına da ağırlık koyduk.

Bütün mucizeleri görseler de inanmazlar, nihayet sana geldiklerinde de seninle çekişirler.»

Nefer ibn Haris eski insanların masallarını, kahramanlıklarını ve onlara ait İsrailiyat kalıntılarını çok iyi biliyor, Mekke'lilerin geçtikleri yerlere oturarak anlatıyordu. Bu adam aynı zamanda kâfirlerin akıl hocasıydı. Müşrikler ona «Muhammed'in söylediği sözlerden ne anlıyorsun?» diye sormuşlar, o da «Ben onun sözlerinden bir şey anlamıyorum, öyle tahmin ediyorum ki, benim söylediklerim gibi o da eskilerin masallarını, kahramanlıklarını ve hikâyelerini anlatıyor. O'nun söyledikleri asılsız şeylerdir» cevabını vermişti.

Bu âyet-i celîlede **Resûlüllah**'ın nübüvvetine işaret vardır. Onların aralarında gizlice konuştuklarını Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine haber vermiştir.

26

«Onlar **peygamber**den uzaklaştıkları gibi başkalarını da alıkoyarlar. Böylece yalnız kendilerini mahvederler de farkına varmazlar.»

Bu âyet-i celîle Ebû Talip hakkında na'zîl olmuştur. Ebû Talip **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e çok hizmet etmiş, O'nu düşmanlarından korumuştur. Fakat kendisine iman nasip olmamıştır. Ebû Talip Mekke'li müşriklere karşı **Peygamber**imize şöyle demiştir: «Ben ölene kadar Kureyşten sana bir kötülük ve bir zarar gelmez. Ey kardeşimin oğlu, dilediğini yap, sana asla zillet yoktur.» Müşriklere de: «Muhammed'e dokunamazsınız» demiştir. Onlara **Peygamber**e laf söyletmezdi, şayet bir kötü laf söyleyecek olurlarsa derhal karşı koyardı. «Onlar **Peygamber**den uzaklaştıkları gibi başkalarını da alıkoyarlar. Böylece yalnız kendilerini mahvederler de farkına varmazlar.» Bunların durumu emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker yapıp da söylediklerine kendileri muhalefet eden kimseler gibidir. Böylece azaba uğrarlar da farkına bile varmazlar.

27

«Ateşe sürüldükleri zaman, "Keşke Rabbimizin âyetlerini inkâr etmeyerek, iman edenlerden olarak dünyaya geri döndürülsek" dediklerini bir görsen.»

28

«Hayır, evvelce gizleyip durdukları işleri karşılarına çıktı da ondan böyle söylüyorlar. Eğer geri döndürülseler yine kendilerine yasak edilen şeylere dönerler. Çünkü onlar şüphesiz yalancıdırlar.»

Yâ Muhammed, kâfirler sırat köprüsünün üzerinde bulundukları sırada, cehenneme «Ey cehennem, sen kendi ehlini al, bizim ehlimizi bırak» denildiği zaman cehennemlikler ateşe dökülüp, cennetlikler sırat köprüsünde kaldıklarında o kâfirlerin halini bir görsen. Onlar cehennem ateşini gördükleri zaman «Keşke dünyaya tekrar döndürülsek de Rabbimizin âyetlerini tasdik edip mü'minlerden olsaydık» diyeceklerdir. Onların bu arzuları kendilerine bir fayda vermeyecektir. Çünkü onlar bu sözlerinde samimi değillerdir. Daha önce gizlediklerini şimdi açığa vurmaktadırlar. Şimdi dünyaya gelmeyi arzu ederler, şayet onlar tekrar dünyaya dönselerdi, yine önceki gibi kendilerine yasak edilen işlere dönerler ve onlarla meşgul olurlardı. Zira onlar yalancıdırlar, dünyada iken cenneti, cehennemi, hakkı ve bâtılı bildikleri halde hakkı inkâr ederek kâfir olmuşlardır. Onlar tekrar dünyaya döndürülselerdi, bu durumlarını unuturlar yine hakkı bırakıp Allah'ın âyetlerini inkar ederek kâfir olurlardı.

Onların hali şu insanın durumuna benzemektedir: Hasta olan veya herhangi bir suçtan dolayı cezaevine düşen bir insan, yaptıklarına pişman olur, hastalıktan kurtulduğu zaman sıhhatinin kıymetini bileceğini, cezaevinden çıktığı takdirde ise bir daha suç işlemeyeceğini söyler. Fakat hastalıktan kurtulduktan veya cezaevinden çıktıktan sonra çektiklerini unutur. Sanki onları hiç çekmemiş gibi olur. Sıhhatinin kıymetini bilmez, Suç teşkil eden işleri tekrar yapar. Yine eskisi gibi ya hastalanır veya cezaevini boylar. Dünyaya tekrar gelmeyi arzu eden kâfirler de aynen bunlar gibidir. Tekrar dünyaya getirilseler çektikleri azabı unuturlar, eski hallerine dönerler, hakkı bırakıp yine kâfir olurlar. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: «Hayır, evvelce gizleyip durdukları işleri

karşılarına çıktı da ondan böyle söylüyorlar. Eğer geri döndürülseler yine kendilerine yasak edilen şeylere dönerler, çünkü onlar şüphesiz yalancıdırlar.»

29

«"Hayat ancak bu dünyadakinden ibarettir, biz dirilecek değiliz" dediler.»

30

«Onları, Rablerine götürüldükleri zaman bir görsen. "Bu bir gerçek değil mi?" der, onlar "Evet Rabbimiz hakkı için gerçektir" derler. Allah da "Öyleyse inkâr etmenizden ötürü azabı tadın" der.»

Kâfirler şöyle demişlerdir: «Hayat ancak bu dünyadakinden ibarettir. Biz öldükten sonra bir daha dirilecek değiliz. Büyükler ölür, küçükler onların yerine geçer, dünya hayatı böyle devam eder gider. Öldükten sonra bir daha dirilmek yoktur. Her şey bu dünyadadır.» Yüce Allak onlar hakkında, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, onlar Allah'ın azabına götürülüp "Bu gerçek değil midir?" diye sorulduğunda, o zaman onlar "Evet Rabbimizin hakkı için bu gerçektir" derler. Fakat bu ikrarları onlara asla fayda vermez. Yüce Allah onlara şöyle der: "Öyleyse inkâr etmenizden ötürü azabı tadın." Onlar cehennem azabını tadarlar ve cehennem bekçileri kendilerine: "Dünyada Allah'ın âyetlerini inkâr ederek kâfir olduğunuz için bu azaba müstehak oldunuz" derler.

Allahü teâlâ onların durumunu şöyle beyan ediyor: «Hayat ancak bu dünyadakinden ibarettir, biz dirilecek değiliz dediler.» Onlar kıyamet günü büyük bir ziyana uğrayacaklar, böylece küfürlerinin karşılığını göreceklerdir.

31

«Allah'ın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar doğrusu kaybedenlerdir ki kıyamet saati onlara ansızan gelince, ağırlıklarını arkalarına yüklenmiş olarak "Dünyada işlediğimiz büyük kusurlardan ötürü yazıklar olsun bize" derler. Dikkat edin yüklendikleri şeyler ne kötüdür.»

Kıyamet günü **Allahü teâlâ**'nın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar dünyada iken Allah'ın âyetlerini inkâr ederek, âhireti unutup dünyayı tercih etmişlerdir. Ansızın kıyamet kopup, Allah'ın huzuruna çıkarılarak günahları sırtlarına yüklendiği zaman «Dünyada işlediğimiz büyük kusurlardan ötürü yazıklar olsun bize. Biz dünyada iken âhireti unutarak çirkin ameller işledik ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr ettik» derler. Onların yüklendikleri günahları ne kötüdür. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: «Allah'ın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar doğrusu kaybedenlerdir ki kıyamet saati onlara ansızın gelince, ağırlıklarını arkalarına yüklenerek: «Dünyada işlediğimiz büyük kusurlardan ötürü yazıklar olsun bize» derler. Dikkat edin yüklendikleri şeyler ne kötüdür.»

Esbâtı Süddî şöyle nakletmiştir: «Zalim ve isyankârlar kabre girdikleri zaman yüzü çirkin, kokusu kötü, teni simsiyah ve üzerinde kirli bir elbise olan bir melek gelir. Zâlim ve isyankârlar onu görünce «Senin ne çirkin yüzün var» der. Melek de «Senin amelin de böyle çirkindir» cevabını verir. Zâlim ve âsi kimse «Ne çirkin kokun var» der. Melek «Senin amellerin de böyle kötüdür» cevabını verir. Zalim «Sen kimsin?» diye sorar. Melek «Ben senin amelinim, kıyamete kadar beraberiz» der. Kıyamet kopunca ameli ona şöyle der: «Dünyada ben seni lezzetler ve şehvetlerle götürdüm. Şimdi de sen beni götür.» Ameli sırtına biner, onu cehennem ateşine götürür. Dünyadayken gururlanmaları, nefislerinin arzularına uymaları zalimleri ve isyankârları cehennem ateşine götürür. Fani dünyaya aldananlar, saltanatına mağrur olanlar en büyük zarara uğrayacaklardır.

32

«Dünya hayatı sadece oyun ve oyalamadır, âhiret yurdu, sakınan müttekîler için daha iyidir. Hâlâ aklınız başınıza gelmeyecek mi?»

Yüce Allah bu âyet-i celîlesinde dünya hayatının bir oyun ve oyalamadan ibaret olduğunu, âhiret hayatının ise ebedi olduğunu bildirmiştir. Dünya hayatı tıpkı çocukların oyuncakları gibi bir oyundur. Çocuklar elleriyle yaptıkları oyuncaklarla bir süre oynarlar, daha sonra yine kendi elleriyle yok ederler. Bir müddet sonra

ellerinde 'hiçbir şey kalmaz, sadece üstlerini - başlarını kirletmiş olurlar. Bundan dolayı da anne-babalarının azarına maruz kalırlar.

Dünya hayatı da böyledir, insanları oyalar, aldatır ve sonunda yok eder. İnsanlar dünyada yaptıkları iyi veya kötü amelleriyle kıyamet günü başbaşa kalırlar. Biriktirmiş oldukları mallardan hiçbir menfaat göremezler. Çocuklar boş şeylerle üst-başlarını kirleterek anne-babalarının cezasına müstehak oldukları gibi, kötü amel sahipleri ve dünyada gayr-i meşru yollardan mal biriktirenler de böylece Allah'ın azabına müstehak olurlar. Çünkü onlar ebedi olan âhiret hayatını unutarak, fâni olan dünya hayatını tercih etmişlerdi. Halbuki ebedî olan âhiret yurdu Allah'ın azabından sakınanlar için çok daha hayırlıdır. Îman edip, Allah'a itaat edenler için elbette âhiret yurdu daha hayırlıdır. Zira Allah müttekî kulları için altından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır.

İmanı terk edip, âhireti unutarak dünya hayatını tercih edenler, dünyanın fani ve boş olduğunu bilmiyorlar mı? Bunlar âhiret yurdunun ebedî olduğunu hiç düşünmüyorlar mı? Yoksa dünyanın ebedî olduğunu mu zannediyorlar? Halbuki dünya hayatı fani, âhiret hayatı ise ebedîdir. Düşünebilenler için bunda ibretler vardır.

Bu âyet-i celîlede şuna da işaret vardır: Akıllı insan sonunda pişman olmamak için her işin akıbetini düşünerek hareket eder. Sonunda pişman olacağı ve zarara uğrayacağı işi yapmaz. Ondan şiddetle kaçınır. Mü'min sonunda zarara uğrayacağı amelden kaçınmalıdır. Kıyamet günü kendisini azaba götürecek amel ve işlerden şiddetle kaçınmalıdır. Bu amellerden kaçınmadığı takdirde sonunda pişman olur.

33

«Onların söylediklerinin seni üzeceğini elbette biliyoruz. Onlar hakikatte seni yalanlamıyorlar, fakat o zâlimler bile bile Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Ebû Cehil **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek 'Yâ Muhammed, biz seni suçlamıyoruz, fakat sana gönderilen kitaba töhmet ediyoruz» der. Bu sözleri duyan **Peygamber**imiz çok üzülür

ve olduğu yere oturur. Bu hüzünlü halde Cebrail gelerek «Yâ Muhammed, seni üzen nedir» diye sorar. **Peygamber**imiz cevaben «Bu kavmin beni tekzip etmesine üzülüyorum» der. Bunun üzerine Cebrail «Bu kavim seni yalanlamıyor, onlar senin sadık olduğunu biliyorlar, fakat inadlarmdan dolayı seni inkâr ediyorlar» cevabını verir. **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Onların söylediklerinin seni üzeceğini elbette biliyoruz. Onlar hakikatte seni yalanlamıyorlar, fakat o zâlimler bile bile Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar.»

Âyet-i celîlede zikredildiği gibi, müşrikler **Peygamber**imizi tekzip etmiyorlar, onlar bile bile Allah'ın âyetlerini yalanlıyorlardı. Müşrikler **Peygamber**imize **peygamber**lik gelmeden önce «Muhammedü'l-emîn» derler, hatta bir çok mes'elelerde onu hakem tayin ederler ve akıl danışırlardı. **Peygamber**imize vahiy gelmeye başlayıp, **Peygamber** olduğunu söyleyince inkâr edip yüz çevirmişler, hatta «Bu dâvadan vazgeç, seni başımıza reis yapalım» demişlerdi. Müşriklerin Allah'ın âyetlerini inkâr etmesine çok üzülen **Peygamber**imizi Yüce Allah teselli etmek için şu âyeti inzal buyurmuştur:

34

«Yemin olsun, senden evvelki **peygamber**ler yalanlanmıştı da tekzip edildikleri ve ezaya uğratıldıkları şeylere karşı sabretmişlerdi. Nihayet onlara yardımımız gelip yetişti. Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek yoktur. Yemin olsun ki, **peygamber**lerin haberi sana da geldi.»

Yâ Muhammed, kavmi tarafından yalanlanan tek **peygamber** sen değilsin. Daha önceki **peygamber**leri de kavimleri yalanlamışlardı. Fakat onlar tekzip edildikleri ve ezaya uğratıldıkları şeylere sabretmişlerdi. Bu sabırlarına karşılık onlara yardımımız gelip yetişince, **peygamber**lerimizi tekzip edenleri azabımızla helak ettik. **Allahü teâlâ**'nın hükmü asla değişmez ve O vaadinden de dönmez. Yemin olsun senden önceki **peygamber**lerin haberi sana geldi. **Peygamber**lerini yalanlayan kavimleri nasıl helak ettiğimizin ve iman edenleri nasıl kurtardığımızın haberi sana geldi. Öyleyse onların seni yalanlamalarına ve eziyet etmelerine sabret.

Sen de, Allah'ın nusretine nail olacaksın. Bu âyetle Yüce Allah **Peygamber**ine nusret vaat etmiştir. Bu ilâhî müjdeden sonra sahabe-i kiram Yüce Allah'ın vaadinde acele etmesini, kâfirlerin bir an önce helak olmalarını isterler.

35

«Onların yüz çevirmesi sana ağar gelince, eğer gücün yeri delmeye veya göğe merdiven dayamaya yetmiş olsaydı, onlara bir mucize göstermek isterdin. Allah dileseydi onları doğru yolda toplardı. O halde sakın bilmeyenlerden olma.»

Bu âyet-i celîlenin muhatabı görünüşte **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'dir. Fakat asıl maksat sahabedir. Yâ Muhammed, kâfirlerin imandan yüz çevirip, seni yalanlamalarına tahammül edemiyorsan ve eğer gücün yeterse yeri del veya göğe çık. Böylece onlara bir mucize getir. Fakat onları yine imana getiremezsin. Eğer **Allahü teâlâ** dileseydi onları cebriyle kahredip, İslâm üzere hidâyete erdirir ve sana iman ettirirdi. Halbuki Yüce Allah iman etmeleri için onlan zorlamadı, sadece iman etmelerini emretti, kendilerini iradeleriyle başbaşa bıraktı. Dileyen iman eder mükâfatını görür, dileyen iman etmez kâfir olur, cezasını çeker. Hayrı da, şerri de **Allahü teâlâ**'nın takdir ettiğini bil. Sakın cahillerden olma. Kime hidâyet edilirse o İslama gelir sana iman eder, hidayet verilmeyenler ise İslama girip sana iman edemezler.

36

«Ancak kulak verenler daveti kabul ederler. Ölülere gelince, onları Allah diriltir ve sonra hepsi O'nun huzuruna çıkarılırlar.»

Yüce Allah bu âyet-i celîlesinde kimlerin hidâyete ereceklerini bildirmiştir. Yâ Muhammed, senin davetini ancak hidayete ermek isteyip kelâmını gönülden dinleyenler kabul ederler. Hakkı kabul etmek istemeyen ölülere gelince, onları ancak Allah diriltir. Allah'tan başka kimse onları hidayete erdiremez. **Resûlüllah**'ın davetine icabet etmeyenler tıpkı ölüler gibidirler. Onların kulakları sağırdır hakkı duymazlar, gözleri kördür, gerçekleri görmezler, kalbleri mühürlenmiştir, iman edemezler, onların yaşamaları kendilerine asla fayda vermemiştir. Çünkü iman edip, Allah'ın rahmetinden

nasiplerini alamamışlardır. Böylece hem dünyalarını, hem de âhiretlerini helak etmişlerdir.

Yüce Allah ölüleri diriltip huzuruna topladığı zaman dünyada yaptıklarının karşılığını kendilerine mükâfat veya mücazat olarak verince o zaman ne yaptıklarını anlayacaklardır. «Ölülere gelince, onları Allah diriltir ve sonra hepsi O'nun huzuruna çıkarılırlar.» İşte o zaman dünyada iken hakkı işitmeyenler, görmeyenler ve söylemeyenler gafletten uyanacaklardır. Fakat bu uyanış kendilerine bir fayda vermeyecektir.

37

«"Ona Rabbinden bir âyet indirilmeli değil miydi" demişlerdir- De ki: "Şüphesiz Allah âyet indirmeye kadirdir." Fakat onları çoğu bilmezler.»

Kâfirler, **Peygamber**imizin hak **Peygamber** olduğunu bilmelerine rağmen iman etmeyerek şöyle demişlerdir: «Muhammed'in **Peygamber** olduğunu ispat eden bir mucize ve bir alâmet üzerine inse de onunla **Peygamber** olduğu açıkça bilinse daha iyi değil miydi?» Böyle konuşan kâfirler aslında **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in hak **Peygamber** olduğunu yakinen biliyorlardı. **Allahü teâlâ** onların bu durumlarını şöyle beyan ediyor: «Ona Rabbinden bir âyet indirilmeli değil miydi?» demişlerdir. De ki: «Şüphesiz Allah âyet indirmeye elbette kadirdir.» Fakat onların çoğu bilmezler.» Yüce Allah, **Peygamber**ine âyet indirmeye elbette kadirdir. O, **Peygamber**ine bir çok mucizeler ve alâmetler göndermiştir. Onlar ise bu mucizeleri ve alâmetleri görmelerine rağmen yine iman etmemişlerdir. Allah, onların istedikleri âyetleri de indirmeye kadirdir. Fakat bunu söyleyenler iman etmeye niyetleri olmadıkları için çeşitli bahaneler ileri sürmüşlerdir. Böylece dalâlete düşüp imandan uzaklaşmışlar ve Allah'ın azabına müstehak olmuşlardır. Kendilerinden önceki kavimler de **peygamber**lerini yalanladıkları için Allah'ın azabına uğrayarak helak olmuşlardı. Bunlar da inkârları yüzünden mutlaka Allah'ın azabına uğrayacaklardır.

38

«Yerde yürüyen hayvanlar ve kanatlarıyla uçan kuşlar da ancak sizin gibi birer toplulukturlar. Kitapta biz hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Sonra hepsi toplanıp Rablerine getirileceklerdir.»

Ey insanlar, yeryüzünde dolaşan hayvanlar ve havada uçan kuşlar tıpkı sizin gibi bir topluluktur. Onlar da sizin gibi yaratılmışlardır. Ecelleri gelince ölecekler ve kıyamet günü insanlar gibi dirileceklerdir. Bütün bunları Yüce Allah apaçık bir kitapta muhafaza etmiştir. Bunların hepsi kıyamet günü haklarını almak için Allah'ın huzuruna getirilecekler, hakkı olanlar haklarını aldıktan sonra tekrar Allah'ın emriyle toprak olacaklardır.

Ebû Hüreyre'den şöyle rivayet edilmiştir: «Kıyamet günü bütün, mahlûkat **Allahü teâlâ**'nın huzuruna getirileceklerdir. Yüce Allah adaletini izhar için boynuzlu koyundan boynuzsuz koyunun hakkını alacaktır. Eğer dünyada onu incitmiş, ona vurmuş, onu öldürmüş ise hesabını verecektir. Böylece Allah'ın adaleti tecelli edecek, her mahlûk hakkı olanlardan hakkını alacaktır. Yüce Allah sonra onlara toprak olmalarını emredecek, onlar da toprak olacaklardır.»

Halbuki insanlardan ve cinlerden başka yaratıklar ilâhî emirlerle mükellef değildirler. Haliyle yaptıkları fiillerden dolayı müâhaze edilmeleri caiz değildir. Bu misaller insanları tehdit için gelmiştir, denilirse, cevabımız şudur: **Allahü teâlâ**'nın bu hükmü hakikîdir, insanları tehdit için getirilmiş bir misal değildir. Onlar insanlar gibi ilâhi emirlerle mükellef tutulmamıştır. Fakat birbirlerine karşı yapmış oldukları eziyetlerden dolayı müâhaze edilip, kısas olunacaklardır. Doğru olan görüş budur. Kıyamet günü bütün mahlûkat birbirinden haklarını alacaktır. Hiçbirinin hakkı diğerinde kalmayacaktır. Böylece Allah'ın adaleti yerine gelecektir. Şayet haklı olan hakkını Ulah'ın huzurunda alamamış olsaydı, ilâhî adalet tecelli etmezdi.

39

«Âyetlerimizi yalanlıyanlar, karanlıklarda kalmış sağır ve dilsizlerdir. Allah kimi dilerse onu saptırır ve kimi dilerse onu doğru yola koyar.»

Yüce Allah bu âyetle **Peygamber**ini ve Kur'an'ı inkâr ederek kâfir olanların, hakkı işitmeyen sağırlar ve doğruyu söyleyemeyen dilsizler olduğunu bildirmiştir. Onlar inkârları yüzünden dalâlete düşmüşlerdir, ve hidayete ermeleri mümkün değildir. **Allahü teâlâ** dilediğini sapıtır zelil eder, dilediğini de dalâletten kurtarır, hidayete erdirir. Îman nuruyla aydınlatır, İslâm ile şereflendirir. Yüce Allah onlar için şöyle buyuruyor: «Âyetlerimizi yalanlayanlar, karanlıklarda kalmış sağır ve dilsizlerdir. Allah kimi dilerse onu saptırır ve kimi dilerse onu doğru yola koyar.»

40

«De ki: "Üzerinize Allah'ın azabı gelse veya kıyamet saati size gelip çatsa, Allah'dan başkasına mı yalvarırsınız? Doğru iseniz bana bildirin."»

41

«"Hayır, sadece O'na yalvarırsınız, dilerse feryada geldiğiniz belâyı üzerinizden kaldırır ve siz de O'na koştuğunuz ortakları unutursunuz."»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor-. «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: Sizin üzerinize Allah'ın azabı gelse veya kıyamet saati size gelip çatsa kurtulmak için Allah'tan başkasına mı yalvaracaksınız? Eğer sözünüzde doğru iseniz bana bildirin. Fakat Allah'ın azabı üzerinize geldiği zaman sadece O'na yalvarırsınız. O, dilerse müstahak olduğunuz belâları ve azabı sizden kaldırır ve siz de O'na ortak koştuğunuz ilâhları unutursunuz. Çünkü Allah'tan başka ilâh yoktur.» Azaba uğrayanlar, ondan kurtulmak için **Allahü teâlâ**'ya yalvarırlar. Ondan başkasına asla yalvarmazlar. Zira Allah'dan başka hiçbir kuvvet insanları Allah'ın azabından kurtaramaz.

42

«Yemin olsun ki biz, senden evvelki ümmetlere de **peygamber**ler gönderdik de kendilerini çetin bir yoksullukla, çeşitli hastalıkla yakaladık, olur ki yalvarırlar, (tevbe ederler diye.)»

43

«Hiç değilse, onlara azabımız geldiği zaman yalvarıp yakarmalı değilmiydiler? Lâkin kalbleri katılaştı, şeytan da yaptıklarını onlara güzel gösterdi.»

Allahü teâlâ, **Peygamber**imizden önceki bütün ümmetlere, milletlere de **peygamber** göndermiştir. Bu **peygamber**ler de, **peygamber**imiz gibi, gönderildikleri milletleri doğru yola, hidâyete davet etmişlerdir. Fakat **peygamber**lerin bir çoğu kavimleri tarafından yalanlanmış ve **peygamber**likleri inkâr edilmiştir. Yüce Allah onlar, inkârlarından dolayı dünyada çeşitli musibetlere, felâketlere, azaplara, yokluklara, kıtlıklara uğratmıştır.

Onların çeşitli musibetlere ve azaplara uğraması inkârlarından dolayıdır. Şayet inkârlarından vazgeçip iman etmiş olsaydılar hidâyete ererlerdi. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki biz, senden evvelki ümmetlere de **peygamber**ler gönderdik de kendilerini çetin bir yoklukla, çeşitli hastalıkla yakaladık, olur ki yalvarırlar, tevbe ederler diye.» Allah'ın âyetlerini inkâr ederek kâfir olanların kalbleri kararmış, katılaşmış, şeytan da yaptıklarını kendilerine güzel göstermiştir. Bu bakımdan dalâletten kurtulup iman etmemişlerdi. Eğer iman etmiş olsaydılar Allah'ın azabı kendilerinden giderilirdi, îman etmedikleri için Allah'ın azabı kendilerinden kaldırılmamıştır. İman edenler Allah'ın rahmetine nail olacaklar, iman etmeyenler ise ilâhı azaba uğrayacaklardır. Küfredenler mutlaka inkârlarının cezasını göreceklerdir.

44

«Bu sebeple kendilerine ne hatırlatıldı, ne öğüt verildiyse onları unutunca üzerlerine her şeyin kapılarını açıverdik. Nihayet kendilerine verilen bu genişlik ve serbestlikle tam ferahladıkları sırada ansızın onları yakaladık da umutsuz kalaverdiler.»

45

«İşte bu suretle, zulmedenler güruhunun kökü kesilmişti. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'adır.»

İmanı terk edip küfre dalanlar kendi nefislerine zulmetmişlerdir Küfredenler inkârları yüzünden çeşitli belâlara, musibetlere uğramalarına rağmen bundan ibret alıp yine iman

etmemişlerdir. Yüce Allah onların cezalarını ve günahlarını artırmak için bütün nimet kapılarını onlara açmıştır. «Bu sebeple kendilerine ne hatırlatıldı, ne öğüt verildiyse onları unutunca üzerlerine her şeyin kapılarını açıverdik. Nihayet kendilerine verilen bu genişlik ve serbestlikle tam ferahladıkları sırad ansızın onları yakaladık da umutsuz kalıverdiler. İşte bu sureti zulmedenler güruhunun kökü kesilmişti."

Kâfirler, Allah'ın kendilerine vermiş olduğu nimetlere gururlanarak ve şımararak küfre daldıkça dalmışlardır. Bu nimetlerin sahibini düşünerek O'na iman edip, şükretmemişlerdir. Onlar kendilerine verilen nimetlerle küfürlerini artırmışlardır. Onlar küfürle içinde yüzerken ansızın Allah'ın azabı kendilerini yakalayıvermişti. İşte o zaman helak olup, mahvolmuşlardır. Yüce Allah her zaman ze lim toplumları helak edip, köklerini kesmiştir. Zalimler her zama: aynı akıbete uğrayacaklar, zulümleri kendilerini helak edecektir.

Allahü teâlâ âyetin sonunda «Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'adır» emriyle, hamd ve şükrün yalnız Allah'a mahsus olduğum tenbih ederek “Velhamdülillahirabbilalemin” buyurmuştur. Şükür, bütün âlemleri yoktan var eden ve onları rızıklandiran Allah'a mahsustur O, her şeye kadirdir, düşmanlarından intikamını alır. Küfredenlerde intikamını bırakmaz. Âyetlerini yalanlayanlar elbette cezalarını göreceklerdir.

46

«De ki: "Söyleyin bakayım, Allah sizin kulaklarınıza, gözlerinizi alsa, kalblerinizi kapasa, Allah'dan başka hangi tanrı onu sizlere getirebilir?" Bak, âyetlerimizi türlü türlü nasıl açıklıyoruz da onlar yine yüz çeviriyorlar.»

Yüce Allah sevgili Habibine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: «Allah sizin kulaklarınızı sağır, gözlerinizi kör etse, kalblerinizi de kapasa, Allah'dan başka hangi tanrı onları açacak bana haber verin? Kulaklarınızı, gözlerinizi ve kalblerinizi Allah'dan başka açacak yoktur.» Yüce Allah, onların iman etmeleri için **Peygamber**ine bir çok deliller göndermiş, kâfirler ise bütün bu delilleri gördükleri ve işittikleri halde yine iman

etmemişlerdir. Çünkü onların gözleri görmez, kulakları işitmez, kalbleri ise Hakk'ı tefekkür etmekten acizdir. Dolayısıyla küfrü terk edip imana gelmeleri mümkün değildir.

47

«De ki: "Allah'ın azabı size ansızın veya açıkça gelirse, zâlimlerden başkası mı yok olur? Söyleyin bana."»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere ve zâlimlere de ki: «Allah'ın azabı size ansızın veya açıkça gelirse, zâlimlerden başkasını mı yok eder? Söyleyin bana. Elbette imam terk edip, kendilerine zulmedenleri yok eder.» Kâfirler ve zalimler bundan ibret alarak küfrü terk edip iman etmeleri gerekir ki, hidayete erip kurtuluşa kavuşsunlar. İman etmeyenler asla kurtuluşa ulaşamazlar. «De ki: "Allah'ın azabı size ansızın veya açıkça gelirse, zâlimlerden başkası mı yok olur?"» Zulmedenler elbette cezalarını göreceklerdir.

48

«**Peygamber**leri ancak müjdeci ve uyarıcı olarak gönderiyoruz. O halde kim iman eder ve - kendini - düzeltirse onların üzerine hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir.»

Bütün **peygamber**ler ancak müjdeci ve uyarıcı olarak gönderilmişlerdir. Onlar Allah'ın emirlerini insanlara tebliğ ve davet için gelmişlerdir. Onlara iman edip, Allah'a itaat edenler hidayete ermişler ve Allah'ın rahmetine kavuşmuşlardır. **Peygamber**lerin davetine uyup iman edenler salih ameller yaptıkları takdirde kıyamet günü kendileri için korku yoktur. Onlar Allah'la, huzurunda mahzun da olacak değillerdir. Çünkü imanları onları Allah'ın azabından kurtaracak ve mü'minler için hazırlanmış olan cennetlere kavuşturacaktır. İman etmeyenler ise elim bir azaba uğrayacaklar, küfürlerinin cezasını göreceklerdir. «**Peygamber**leri ancak müjdeci ve uyarıcı olarak gönderiyoruz. O halde kim iman eder ve - kendini - düzeltirse onların üzerine hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir.» İman sahiplerinin hiçbir zaman mahzun olmayacaklarını Yüce Allah bu âyetiyle bildiriyor.

49

«Ayetlerimizi inkâr edenler, yoldan çıkmalarından ötürü azaba uğrayacaklardır.»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'i ve Kur'ân'ı inkâr edip kâfir olanlar, küfürleri sebebiyle Allah'ın azabına uğrayacaklardır. Onlar için elîm bir azap hazırlanmıştır. Bu azap, onların inkâr ve günahlarının bir karşılığıdır. Herkes mutlaka amelinin karşılığını görecektir. Hiç kimse günahı olmadan azaba müptelâ olmaz. Ancak günahkâr olanlar ilâhi azaba uğrayacaklardır.

50

«De ki: "Size, Allah'ın hazineleri elimdedir veya gaybi bilirim demiyorum. Melek olduğumu da iddia etmiyorum. Ben, ancak bana vahyolunana uyuyorum." De ki: "Görenle görmeyen bir midir? Düşünmüyor musunuz?"»

Yüce Allah bu âyetle cihana rahmet olarak gönderilen sevgili **Peygamber**inin melek olmadığını bildiriyor ve şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, de ki: "Size, Allah'ın hazinelerinin anahtarı benim elimdedir veya üzerinize gelecek olan azabı biliyorum da demiyorum. Size melek olduğumu da söylemiyorum. Ben de sizin gibi bir insanım. Kur'an'dan bana vahyedileni size bildiriyorum. Görenlerle görmeyenler, bilenlerle bilmeyenler, düşünenlerle düşünmeyenler hiç bir olur mu? Siz hiç düşünmüyor musunuz? Kur'an'ın âyetlerini okuyup da Yüce Allah'ın kâfirleri ve zâlimleri nasıl helak ettiğini görüp ibret almıyor musunuz? Siz hâlâ düşünmeyecek misiniz?"»

Kur'ân-ı Azîmüşşân, insanların onu okuyup âyetleri üzerinde düşünmeleri ve geçmiş insanların durumlarından ibret alarak kötülüklerden ve zulümden vazgeçip iman etmeleri için gönderilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'in gönderilişinin asıl gayesi budur. Bunu anlayamayanlar onun nurundan istifade edemezler. Kur'an'ın nurundan ancak iman edenler istifade ederler.

51

«Rablerinin huzurunda toplanacaklarından korkanları Kur'anla uyar. Rablerinden başka bir dost ve aracıları yoktur. Umulur ki Allah'dan sakınalar.»

Yâ Muhammed, Rablerinin huzuruna toplanacaklarından korkanları Kur'anla uyar. İnsanlar, cinler ve diğer mahlûkat kıyamet günü Allah'ın huzurunda toplanacaklardır. Orada Allah'ın azabından onları kurtaracak bir dost ve bir yardımcı yoktur. Onların dostu ve yardımcısı ancak Allah'tır. Onlar **Peygamber**e iman edip, Allah'ın emirlerine itaat eder, azabından sakınırlarsa hidayete ererler. **Allahü teâlâ**'nın mü'minler için hazırlamış olduğu cennetlere kavuşurlar. Eğer iman etmezler, küfür ve şirkleri üzere devam ederlerse kıyamet günü onları kurtaracak bir dost ve bir yardımcı bulamayacakları gibi, elim bir azaba da uğrayacaklardır.

Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Rablerinin huzurunda toplanacaklarından korkanları Kur'an'la uyar. Rablerinden başka bir dost ve aracıları yoktur. Umulur ki Allah'dan sakınalar.»

52

«Sabah akşam, Rablerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları kovma. Onların hesabımdan sana, senin hesabından da onlara bir sorumluluk yoktur ki, onları kovarak, zulmedenlerden olasın.»

Yüce Allah bu âyet-i celîlede sevgili **Peygamber**ine, Allah'ın rızasını arayanlara iyi muamele etmesini emrediyor. Bu âyette mü'minler için de ders alınması gereken husus vardır. Onların da Allah'ın rızasını arayanları incitmemesi gerekir.

Ebû Vakkas (radıyallahü anh) bu âyetin nüzul sebebini şöyle naklediyor: «Biz, **Peygamber**in yanında altı kişi idik. Biri ben, Bilâl, İbni Mes'ud, Uzeyil kabilesinden bir kişi ve iki kişinin ise isimlerini hatırlamıyorum. Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinden bir grup **Peygamber**imizin huzuruna girdiler, bir köşeye oturdular ve şöyle konuşmaya başladılar: «Yâ Muhammed, biz senin kavminin reisleri ve eşrafıyız, sen bizi kovdun, yanına fakirleri, kimsesizleri, yoksulları ve cimrileri topladın. Eğer onlara göstermiş olduğun rağbeti bize göstermiş ve bizi yanına almış olsaydın sana iman ederdik. Onları yanından kov, onlar bizimle bir arada oturmaya lâyık değillerdir.»

Müşriklerden bu sözleri duyan **Peygamber**imiz, onların iman etmelerini arzuladığı için yanında bulunan altı kişiyi huzurundan

dışarı çıkarmayı gönlünden geçirir. Fakat müşriklere cevap vermeyerek tefekküre dalar ve bu hususta gelecek olan ilâhî emri bekler. O sırada bu âyet-i celile nazil olur ve şöyle buyrulur: «Sabah akşam, Rablerinin rızasını isteyerek O'na yalvaranları kovma. Onların hesabından sana, senin hesabından da onlara bir sorumluluk yoktur ki onları kovarak, zulmedenlerden olasın. Eğer müşrikler İslâmı kabul etmezlerse, onların günahından sana bir zarar yoktur. Senin amellerinin hesabı da onlardan sorulacak değildir. O fakirleri de huzurundan kovma, onların rızıklarmı sen vermiyorsun. Bütün mahlûkatın rızkı Allah'a aittir. Hepsinin rızkını veren O'dur. Şayet sen onları huzurundan kovarsan kendi nefsine zulmetmiş olursun.»

53

«Böylece, "Aranızdan Allah bunlara mı iyilikte bulundu?" demeleri için onları birbiriyle denedik. Allah şükredenleri iyi bilen değil midir?»

Yüce Allah, kullarından kimini zenginlikle, kimini fakirlikle, kimini iman ile, kimini de küfür ile denemiştir. Kimini dünya metaı ile zengin edip, İslâm'dan yoksun kılmış, kimine iman zenginliği vererek âhiretini mamur etmiştir. Böylece **Allahü teâlâ** dünya ve âhiret zenginliğine kimlerin lâyık olduğunu ortaya çıkarmıştır. O, kimlerin dünya ve âhiret zenginliğine lâyık olduklarını çok iyi bilir. Fakat insanların da bilmesi için imtihana tabi tutar. Kimi dünya zenginliği ile âhiret zenginliğini satın alır, izzet ve şeref sahibi olur. Kimi de ebedî olan âhiret zenginliğini terk edip, geçici dünya zenginliğini tercih eder, zelil ve hakir olur. Böylece iflâs edip ebedî fakirliğe düşer. Asıl fakirlik âhiret fakirliğidir. Dünya fakirliği ölümle son bulur, fakat âhiret fakirliği ebedîdir, daimîdir, sonu yoktur. Dünyada zengin olanlar, zenginlikleriyle gururlanarak fakir mü'minler için "Bunları"mı **Allahü teâlâ** bizden üstün kıldı da imana getirdi? Eğer Muhammed'e iman etmekte hayır olsaydı önce ona biz iman ederdik, onlar da hayrı bizden öğrenirlerdi" demişlerdir. **Allahü teâlâ** onların bu durumlarını şöyle beyan ediyor: «Böylece, "Aranızdan Allah bunlara mı iyilikte bulundu?" demeleri için onları'birbirleriyle denedik. Allah şükredenleri iyi bilen değil

midir?» Yüce Allah kimlerin imana lâyık olup, şükredeceklerini en iyi bilendir. Kimlerin hayır ve kimlerin de şer işleyeceğini bilir. Ona göre kullarının mükâfat ve mücâzatını verir. Allah katında hiçbir amel karşılıksız kalmaz.

54

«Âyetlerimize iman edenler sana gelince, onlara şöyle de: "Size selâm olsun. Sizden kim bilmeyerek fenalık işler de arkasından tevbe eder ve nefsini düzeltirse, Rabbiniz ona rahmet etmeyi kendi üzerine almıştır. O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Günahkâr bir toplum yaptıklarına pişman olarak **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in huzuruna gelir ve tevbe etmek ister. **Peygamber**imiz onların geldiğini görünce yüz çevirir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, âyetlerimize iman edenler sana gelince, onlara de ki: "Size selâm olsun. Allah tevbelerinizı kabul edip, size rahmet etmeyi kendi üzerine aldı." içinizden her kim bilmeyerek bir günah işler ve sonra o günahına tevbe ederek salih amel yaparsa 'Allah tövbesini kabul eder. Çünkü Yüce Allah, gafurdur, günahları -affeder, rahimdir, ihlâsla tevbe edenlerin tevbesini kabul eder. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan buyuruyor: «Âyetlerimize iman edenler sana gelince, onlara de ki: "Size selâm olsun. Sizden kim bilmeyerek fenalık işler de arkasından tevbe eder ve nefsini düzeltirse, Rabbiniz ona rahmet etmeyi kendi üzerine almıştır." Yüce Allah ihlâs ve samimiyetle tevbe edenlerin tevbelerini kabul edeceğini ve günahlarını bağışlayacağını bu âyetle bildirmektedir.

Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) Kureyşlilerin ileri gelenlerinin faaliyetlerini ve Müslümanlar hakkındaki konuşmalarını **Peygamber**imize haber verirdi. Bu âyet gelince yaptıklarına pişman olarak **Peygamber**imizden özür dilemiştir.

55

«Suçluların yolu belli olsun diye, böyle âyetleri uzun uzun açıklarız.»

Kâfirler, iman etmemeleri için bir çok bahaneler uydurmuşlardır. Kendilerinden önce fakir kimselerin Müslüman oluşunu hazmede memişlerd ir. Fakir ve kölelerin Müslüman olduklarını görünce, kendilerinde bir büyüklük gören müşrikler İslâm'a girmekten vazgeçmişlerdir. Halbuki **Allahü teâlâ**, dinini bütün insanlığa göndermiştir. İslâm'da zengin, fakir ayrımı yoktur. Kim iman ederse o Müslüman olur. İster zengin olsun, ister fakir. Yüce Allah müşriklerin durumlarını şöyle beyan ediyor: «Suçluların yolu belli olsun diye, böyle âyetleri uzun uzun açıklarız.» **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine kâfirlerin ve müşriklerin durumlarını açıklamıştır. Onların iman edip etmeyeceklerini bildirmiştir.

56

«De ki: "Ben sizin Allah'tan başka taptıklarınıza kulluk etmekten men olundum." De ki: "Sizin heveslerinize uymayacağım, yoksa sapıtmış olup, doğru yolda gidenlerden olmamış olurum."»

Allahü teâlâ bu âyet-i celilesinde ve muhtelif âyetlerde ibadetin ve şükrün ancak kendisine yapılacağını bildiriyor ve şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed kâfirlere de ki: "Ben sizin Allah'tan başka taptıklarınıza kulluk etmekten men olundum. Sizin tâbi olduğunuz dine de giremem. Fakirleri hor görüp sizi onların üzerine tercih edemem. Şayet öyle yaparsam haktan uzaklaşıp sizin gibi sapıklığa düşmüş, Allah'ın emirlerine karşı gelmiş oluruna."» Cihana rahmet olarak gönderilen **Peygamber**imiz elbette kâfirler ve müşrikler gibi, Allah'tan başkasına ibadet edecek değildi. Fakat burada mü’minlere ikaz vardır. Şöyle ki: Sizin dininizden olmayanlara tâbi olmayın ve onların yolundan gitmeyin. Eğer onlara tâbi olur, yollarından giderseniz Hak'tan ayrılıp onlar gibi sapıklığa düşersiniz.

57

«De ki: "Ben Rabbimden bir hüccete dayanmaktayım. Halbuki siz onu yalanladınız, acele istediğiniz azap da elimde değildir. Hüküm ancak Allah'andır. O, hükmedenlerin en iyisi olarak gerçeği anlatır."»

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: Nadr İbni Haris Peygamberimize «Yâ Muhammed, senin söylediklerin eğer doğru ise bize vaat ettiğin azabı getir» der. Bunun üzerine Allahü teâlâ yukardaki âyeti inzal ederek sevgili Peygamberine şöyle buyurmuştur: «De ki: "Ben Rabbimden bir hüccete dayanmaktayım. Halbuki siz onu yalanladınız, acele istediğiniz azap da elimde değildir. Hüküm ancak Allah'ındır. O, hükmedenlerin en iyisi olarak gerçeği anlatır."» Kâfirler Peygamıberimizin kendilerine azap indirilmesini istemişlerdir. Peygamberler hiçbir zaman insanlara azap indiremezler. Onlar insanlara doğru yolu gösterir ve Allah'ın azabını haber verirler. Azabı gönderecek olan ancak Allah'dır. Allah'tan başkası mükâfat ve mücazât vermeye kadir değildir. Peygamberler ancak Allahü teâlâ'nın kendilerine vahyettiğini insanlara bildirmekle mükelleftirler. Onların hüküm verme konusunda hiçbir yetkileri yoktur. Hüküm yalnız Allah'ındır. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.

58

«De ki: "Acele istediğiniz şey elimde olsaydı, benimle aranızdaki iş bitmiş olurdu." Allah zulmedenleri en iyi bilendir.»

Kâfirler, Peygamberimizin kendilerine haber verdiği azabın hemen gelmesini istemişlerdir. Bunun üzerine Yüce Allah sevgili Peygamberine bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Acele istediğiniz şey elimde olsaydı, benimle aranızdaki iş bitmiş olurdu. Fakat hüküm yalnız Allah'ındır. O, zâlimlere azabın ne zaman geleceğini en iyi bilendir."» Zamanı gelince elbette azabını gönderecek, onlardan intikamım alacaktır. Zira Yüce Allah vaadinden asla dönmez.

59

«Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. Kendinden başkası bilmez.»

60

«Geceleyin sizi ölü gibi uyutan, gündüzün yaptıklarınızı bilen, eceliniz gelinceye kadar gündüzleri sizi diriltircesine uyandıran

O'dur. Sonra dönüşünüz yine ancak O'nadır. Sonra da O, size, yapmış olduklarınızı haber verecektir.»

Ey insanlar, Yüce Allah sizi geceleri ölü gibi uyutur, sonra tekrar uyandırır. Ecel size gelinceye kadar bu böylece devanı eder. Al-İahü Teâlâ'nın dünyada size takdir etmiş olduğu rızık verilir. Size takdir edilen rızık bitmedikçe ölüm gelmez. Ancak takdir edilen rızık bittikten sonra ölüm gelir. Hiçbir canlının dünyada kendisine takdir edilen rızkı yemedikçe ölmesi mümkün değildir.

Geceleri uykuda iken ruhunuzu kabzedip öldüren Yüce Allah sizi tekrar diriltir ve gündüz vakti hayır ve şerden yaptıklarınızı bilir. İnsan uyuyunca ruh bedenden çıkar fakat hayat devam eder, nefes alıp verme ve hareket bundan dolayı olur. Ömür son bulunca ruh vücuttan çıkar, hayat son bulur, hareket biter. Çünkü bunların hepsi ruha bağlıdır.

Soru: Uykuda iken ruhun vücuttan çıkışı bir acı ve bir zahmet meydana getirmez mi?

Cevap : Uyku halinde ruh vücuttan kendi isteği ile çıkar ve tekrar vücuda döner. Döneceğini de bilir. Bundan dolayı insan herhangi bir acı hissetmez. Fakat ölüm anında kendi isteği olmadan vücuttan çıkar, bir daha oraya dönmeyeceğini bilir. İşte o zaman vatanından sürülen bir insanın acı duyduğu gibi acı duyar. Uyku halinde iken ruhun bedenden ayrılması, bir insanın herhangi bir ihtiyacı için birkaç günlüğüne başka bir memlekete gitmesi gibidir. Birkaç günlüğüne başka bir yere giden bir insan tekrar evine döneceği için üzüntü duymaz. Çünkü tekrar evine döneceğini bilmektedir. Uyku halinde ruhun vücuttan çıkması da böyledir, tekrar evi durumunda olan vücuda döneceği için asla üzüntü, acı duymaz. Çünkü evi olan vücuda tekrar geleceğini biliyor, ondan ayrılması geçicidir. Ölüm ile vatanı olan vücuttan ebedî olarak ayrılınca o zaman acı ve üzüntü duyar. Uyku ile ölüm tıpkı bu misalde olduğu gibidir.

Bazı tefsirciler de şöyle demişlerdir: Uyku **Allahü teâlâ**'nın insanlar üzerine bir emridir. İnsanların bedenlerinin istirahat etmesi, yediklerinin hazmolması ve vücutlarının kuvvetlenmesi için uyumaları gerekir. Uyku bir emirdir, hakikatini ancak Allah bilir.

Nitekim ruhun hakikatini de Allah'dan başka kimse bilmez. Uykuda insanlar için büyük faydalar ve hikmetler vardır.

Ey insanlar, hepinizin dönüp varacağı yer Allah'ın huzurudur. Dünyada yapmış olduğunuz iyilikleri ve kötülükleri size haber verecektir. Yapmış olduğunuz amellerinize göre, kıyamet günü mükâfat veya mücazât verecektir. Salih amel işleyenler mükâfatını, kötülük yapanlar da mücazâtmı göreceklerdir.

61

«O, kulları üstünde yegâne hâkimdir. Size koruyucular gönderir. Artık birinize ölüm gelince elçilerimiz, bir eksiklik yapmaksızın onun ruhunu alırlar.»

Yüce Allah kullarının üstünde yegâne hâkimdir. Onların üzerine muhafız melekler göndermiştir. Biri insanların yapmış olduğu hayrı, diğeri de Kötülükleri yazar. Yürürken meleklerden biri önde, diğeri de arkada gider. Otururken ise biri sağında, diğeri solunda bulunur. Bu melekler, insanlar ölene kadar yapmış oldukları amelleri yazarlar. Dünyada takdir edilen ömür bitince Azrail yardımcılarıyla birlikte gelir, canı alır. Ömür, Allah'ın takdir ettiği süreden ne bir saniye öne alınır ve ne de bir saniye geri bırakılır. Allah'ın takdir ettiği vade bittikten sonra Azrail canı alır.

Bazıları da şöyle demişlerdir: «Her insana ölüm anında Azrail'le birlikte yetmiş rahmet, yetmiş de azap meleği gelir. Ruhunu kabzedecekleri insan eğer mü’min ise Azrail onu rahmet meleklerine teslim eder, onlar o zata rahmetle muamele ederler ve ruhunu alıp göğe çıkarırlar ve orada mü’minler için hazırlanmış üliyyîn defterine kayıt ederler. Şayet ruhunu kabzedecekleri insan kâfir veya âsî biri ise, Azrail onları da azap meleklerine teslim eder, onlar da ona azapla muamele ederler. Ruh, kâfirin vücudundan ayrıldığı zaman yeryüzüne çok kötü bir koku dağılır. Sonra melekler ruhu alıp göğe çıkarlar, göğün kapısı onlara açılmaz, tekrar o ruhu geri getirirler ve kâfirler için hazırlanmış yedi kat yerin altındaki siccîn defterine kayıt ederler. Bundan sonra onların yapmış oldukları amelleri **Allahü teâlâ**'ya havale ederler.

62

«Sonra, gerçek Mevlâları olan Allah'a döndürülürler. Doğrusu hüküm O'nundur. O, hesap görenlerin en süratlisidir.»

Daha sonra, onlar gerçek Mevlâları olan Allah'a döndürüleceklerdir. Allah kıyamet günü onların arasında hükmedecektir. Doğrusu hüküm O'nundur. O, adaletiyle kullarının arasında hükmeder, O, hesap görenlerin en hayırlısıdır.

63

«De ki: "Karanın ve denizin karanlıkları içinden sîzi kim kurtarır. Halbuki siz: Eğer bizi bundan kurtarırsan yemin olsun ki, şükredenlerden oluruz, diye boyun eğerek gizlice O'na dua edersiniz."»

Yüce Allah bu âyet-i celilede insanların Allah'ın kudreti karşısında düşünmelerini emrediyor. Ey insanlar, karaların ve denizlerin âfetlerinden ve çeşitli felâketlerden sizi kurtaran kimdir? Herhangi bir tehlike ile karşı karşıya geldiğiniz zaman, ondan kurtulmak için gizli ve aşikâr O'na dua edersiniz. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, de ki: "Karanın ve denizin karanlıkları içinden sizi kim kurtarıyor ki O'na gizli yalvararak dua edersiniz. Eğer bizi bundan selâmete erdirirsen and olsun şükredenlerden olacağız."» Ey kâfirler, bu gerçekleri gördüğünüz halde hâlâ inanmayacak mısınız?

64

«De ki: "Allah sizi ondan ve her sıkıntıdan kurtarır, sonra da O'na ortak koşarsınız."»

İnsanlar, bir felâkete ve bir musibete düştükleri zaman Allah'a yalvarırlar, Fakat içine düştükleri felâketlerden kurtulunca eski durumlarını unutarak hemen isyan ederler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Allah sizi ondan ve her sıkıntıdan kurtarır, sonra da O'na ortak koşarsınız."» İnsanları karada ve denizde her türlü felâketlerden kurtaran Allah'tır. Fakat onlar bütün bunları unutarak yine Allah'a isyan etmekten geri kalmazlar. Allah'a isyan edenler, mutlaka isyanlarının cezasını göreceklerdir.

65

«De ki "O, size üstünüzden, yahut ayaklarınızın altından bir azap göndermeye veya sizi birbirinize katıp kiminizden kiminin hıncını tattırmaya kadirdir." Bak, âyetleri, onlar iyice anlasınlar diye, nasıl türlü türlü açıklıyoruz.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ** sizin üzerinize çeşitli azaplar göndermeye, sizi yok etmeye ve bulunduğunuz yerlerin altını üstüne getirmeye kadirdir. O, dilerse üzerinize taş yağdırır ve sizi Lût (aleyhisselâm) 'un kavmi gibi helak eder. O, dilerse sizi Karun gibi yere batırır veya Nûh (aleyhisselâm) 'un kavmi gibi suda boğar. Zira O, her şeye kadirdir. Lût (aleyhisselâm)'un kavmi işlemiş oldukları suçun cezasını böyle çekmişler, Karun da kibirliliğinin cezasını bu şekilde ödemiştir. Nûh (aleyhisselâm)'un kavmi de inkârlarının cezasını böyle görmüşlerdir.

Ey insanlar, siz de Israiloğulları gibi **Peygamber**i yalanlar, nefislerinizin arzusuna uyar, Allah'a iman etmezseniz Yüce Allah sizin kiminizi kiminize musallat kılar. Allah sizden intikam almaya kadirdir. Nitekim sizden önceki inkarcılara böyle azap etmiştir. Siz de onlar gibi **Peygamber**inizi inkâr ederseniz aynı azaba uğrarsınız.

Cebrail bu âyet-i celîleyi getirince **Peygamber**imiz «Yâ Cebrail benim ümmetim bunun üzerine nasıl baki kalır?» der, Cebrail de «Yâ Muhammed, ben de senin gibi bir kulum, Rabbine dua et ve ümmetinin kurtulmasını O'ndan iste» cevabmı verir. Bunun üzerine **Peygamber**imiz abdest alır, huşu içinde namaz kılar, sonra ellerini kaldırarak Rabbine dua eder, o anda Cebrail gelir «Yâ Muhammed, **Allahü teâlâ** duanı kabul etti ve ümmetini üzerlerinden ve altlarından gelecek olan iki azaptan halâs etti' der. Yine **Peygamber**imiz «Yâ Cebrail, ümmetimin bekası nasıl olur? İçlerinden çeşitli gruplara ayrılanlar olabilir ve bunlardan biri diğerini öldürebilir» demiş ve şöyle buyurmuştur: «İsrailoğulları dinleri hususunda yetmiş bir fırkaya ayrılmışlar ve herbiri ayrı ayrı yol tutmuşlardır. Benim ümmetim de yakında yetmiş iki fırkaya ayrılacak hepsi sapıklığa düşecek ve içlerinden biri hidayette olacaktır.» Sahabe «Ey Allah'ın Resulü hidayette olan kimlerdir?»

demişlerdir. Peygamberimiz «Benim -ve sahabemin yolunda olanlardır- buyurmuştur.

Yüce Allah sevgili Habibine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, tak, sizden önce geçen milletleri, isyan ve küfürlerinden dolayı nasil helak ettiğimizi Kur'an'da açıklıyoruz ki, bütün bunlardan ibret alarak kâfirler isyan ve küfürlerinden vazgeçsinler. Küfür ve isyanlarından vazgeçerek Allah'ın emirlerine itaat etmeyenler küfürlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir. Küfür ve isyanlarından vazgeçip Allah'a iman edenler ise hiç şüphesiz mükâfatlarını göreceklerdir.

66

«O Kur'an hak iken kavmin onu yalan saydı. De ki: "Ben sizin üzerinize bir vekil değilim."»

67

«Her haberin gerçekleşeceği bir zaman vardır ki siz de onu ilerde öğreneceksiniz.»

Yüce Allah sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, senin kavmin Kur'an'ın hak kitap olduğunu bildikleri halde, onu yalanladılar. Onlara de ki: «Ben sizin üzerinize bir vekil değilim.» Müşrikler, Kur'an-i Kerlm'in Allah tarafından gönderildiğini bildikleri halde onu yalanlamışlardır. Onlar inkârlarının cezasını göreceklerdir. Her iyiliğin ve kötülüğün meydana çıkıp gerçekleşeceği bir zaman vardır. Bunlardan kiminin cezası dünyada verilir, kimininki âhirete bırakılır. **Allahü teâlâ peygamber**lerini ve kitaplarını yalanlayan kavimleri daha dünyada iken çeşitli azaplara uğratarak helak etmiştir. Âhirette ise onlar için sonu olmayan elim bir azap hazırlamıştır. Bu, onların inkârlarının cezasıdır. Kur'an'da zikredilen gerçekler mutlaka vuku bulacaktır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Her haberin gerçekleşeceği bir zaman vardır ki siz de onu ilerde öğreneceksiniz.» Fakat sonunda bunları öğrenmenin hiçbir faydası olmayacaktır.

68

«Âyetlerimiz üzerinde çekişmeye dalanları gördüğün zaman, başka bir bahse geçmelerine kadar onlardan yüz çevir. Şeytan sana unuttururs a hatırladıktan sonra artık zulmedenlerle oturma.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine, birçok âyetlerde olduğu gibi, bu âyette de Allah'ın âyetleriyie alay edenlerden yüz çevirmesini emrediyor ve şöyle buyuruyor: -Yâ Muhâmmed, âyetlerimiz üzerinde seninle çekişmeye dalanları gördüğün zaman, Kur'an'ı bırakıp başka bir bahse geçinceye kadar onlardan yüz çevir. Şayet şeytan sana **Allahü teâlâ** 'nın vasiyetini unutturur da onlarla beraber olursan, hatırlayınca hemen onlardan ayrıl, zulmedenlerle beraber oturma.» Zira zâlimlerle beraber oturup-kalkmak onların küfrüne rıza göstermektir. Küfre rıza ise küfürdür.

Bu âyet-i celîle şuna delâlet etmektedir: Eğer bir yerde bozgunculuk, gıybet, yalan, fuhuş, küfür ve herhangi bir şey işleniyor da, ona mani olunamıyorsa orada bulunanların dinlerinin selâmeti için o meclisi terk etmeleri şarttır. Şayet o mecliste bulunanlar orayı terk etmezler ve yapılan işlere de göz yumarlarsa aynı günaha ortak olurlar. İmanlarını muhafaza etmek isteyen mü'minlerin buna çok dikkat etmeleri gerekir. Aksi takdirde hem günaha girerler, hem de imanları tehlikeye düşer. Çünkü küfre rıza göstermek küfürdür. Küfür ise imanın en büyük düşmanıdır. Küfrün işlendiği mecliste bulunup da, orayı terk etmeyerek, sükût etmek küfre rıza göstermektir. Yüce Allah bu hususta mü'minleri ikaz etmek için sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Âyetlerimiz üzerinde çekişmeye dalanları gördüğün zaman, başka bir bahse geçmelerine kadar onlardan yüz çevir. Şeytan sana unuttururs a hatırladıktan sonra artık zulmedenlerle oturma.» Bu emir bütün mü'minleredir.

69

«Allah'tan korkanlar, o zâlimlerin hesabından sorumlu değillerdir. Fakat bu bir hatırlatmadır. Gerekir ki, sakınırlar.»

Bu âyet-i edilenin nüzul sebebi şudur: **Allahü teâlâ** yukarda geçen âyetle **Peygamber**ini müşriklerle oturup - kalkmaktan men edince, sahabe-i kiram **Peygamber**imize şöyle derler: «Ey Allah'ın Resûlü, müşrikler bizimle alay ettikçe onların yanından kalkar gidersek Harem-i Şerifte oturacak ve tavaf edecek zaman bulamayız.

Çünkü onlar bizi gördükçe Kur'an-ı Kerîm'e ta'n ediyorlar ve bizi alaya alıyorlar. O zaman biz onlara karşı ne yapalım?» Bunun üzerine Yüce Allah yukardaki âyeti inzal ederek onlarla oturup - kalkmaya ruhsat vermiş, bu âyetle de yukarda geçen âyetin hükmü nesh edilmiştir. «Gerçi Allah'dan korkanlara onların hesabından bir sorumluluk yoktur. Ama, belki sakınırlar diye nasihatta bulunmalıdırlar.» Kendilerini şirk ve büyük günahlardan muhafaza edenlerin onlarla oturup - kalkmalarında üzerlerine bir günah yoktur. Müşrikleri va'z u nasihatla imana davet etmek için mü'minlerin onlarla oturup - kalkmalarında bir mahzur yoktur. Umulur ki bu nasihatlerden sonra İslâm'ı kabul ederler de Kur'an'la alay etmekten vazgeçerler, Müslümanların kâfirleri imana davet etmek maksadıyla bir arada bulunmalarında sakınca yoktur. Çünkü Müslüman islâmı tebliğ etmekle görevlidir. Dolayısıyla inanmayanlarla bir arada olmanın mahzuru yoktur.

70

«Dinlerini oyun ve eğlenceye alanları, dünya hayatının aldattığı kimseleri bırak. Allah'tan başka dost ve yardımcısı olmayan bir kimsenin kazandığından ötürü helake sürüklenip atılmaması için Kur'an ile öğüt ver. O kimse, bütün varını fidye olarak verse yine kabul olunmaz. Kazandıkları günahlarından ötürü yok olanlar işte bunlardır. Nankörlük ettiklerinden dolayı kaynar su ve acıklı azap onlar içindir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Kureyşli müşrikler putlarını Harem-i Şerifin etrafına dikerler, kulaklarına cevahirden küpe takarlar, boğazlarına da deve yumurtası asarlardı. Böylece güya putlarını süslüyorlardı. Bu manzarayı gören **Peygamber**imiz çok üzülür. O zaman bu âyet inzal olarak şöyle buyurulmuştur: «Yâ Muhammed, dinlerini oyun ve eğlenceye alanları dünya hayatının aldattığı kimseleri bırak, Allah'tan başka dost ve yardımcısı olmayan bir kimsenin kazandığından ötürü helake sürüklenip atılmaması için Kur'an ile öğüt ver. O kimse bütün varını fidye olarak verse yine kabul olunmaz. Kazandıkları günahlarından ötürü yok olanlar işte bunlardır. Nankörlük ettiklerinden dolayı kaynar su ve acıkh azap onlar içindir.»

İmam-ı Kelbi (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ**, her millete namaz kılmaları, ibadet yapmaları, tekbir ve tehlil getirmeleri, hayır ve hasenatta bulunmaları için yılın bir gününü bayram yapmıştır. Fakat onlar bayram günlerini oyun ve eğlenceye alarak ibadeti terk etmişler, boş günleri kendilerine bayram yapmışlardır. Bayram günlerini sadece **Hazret-i Peygamber**in ümmeti muhafaza etiriş, o günlere ta'zim ve hürmet ederek namazlarını kılmışlar, ibadetlerini yapmışlar, tekbir ve tehlillerde bulunmuşlar, sadakalarını vermişler, hayır ve hasenatlarını yapmışlardır. Dünyanın sonuna kadar da o günlerde böylece ibadetlerini yapmaya devam edeceklerdir. Yüce Allah Müslümanlara cumayı, Ramazan ve Kurban Bayramı günlerini bayram kılmıştır. Bu günlerde yapılan hayır ve hasenatın, kılınan namazların, getirilen tekbirlerin sevabı ve mükâfatı diğer günlerde yapılan ibadetlerinkinden daha çoktur. Her zaman Allah'ın rızasını kazanmaya çalışan mü'minler, rızay-ı Bârî'yi elde etmek için böyle günlerde daha çok gayret gösterirler. Dünya menfaati için ibadetlerini, hayır ve hasenatlarını asla terk etmezler.»

Kâfirler ve müşrikler dünya hayatına dalmak, kibirlenmek ve Hakk'ı inkâr etmek suretiyle dinlerini eğlence haline getirmişlerdir. Dünya hayatı onları mağrur etmiş, nefislerine uydurmuş, Allah'a isyan ettirmiş, böylece ebedî olan âhiret hayatını unutturmuştur, Böylece hem dinlerinden, hem de bayramlarından vazgeçmişlerdir. **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine onlar için şöyle buyuruyor; «Yâ Muhammed, kâfirlere Kur'an ile va'z u nasihat et. Ahiret azabını onlara hatırlat. Tâ ki nefislerinin arzusuna uyarak kendilerini tehlikeye ve ateşe atmasınlar. Kıyamet günü onları Allah'ın azabından kurtaracak ve onlara şefaat edecek Allah'dan başka kimse yoktur. Herkes dünyada yaptıklarının karşılığını âhirette mutlaka görecektir.» Kâfirler, Allah'ın azabından kurtulmak için kıyamet günü fidye olarak dünyayı verseler bile, fidyeleri asla kabul olmaz ve azaplarından da zerre kadar bir şey eksilmez. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «... Allah'tan başka dost ve yardımcısı olmayan bir kimsenin kazandığından ötürü helake sürüklenip atılmaması için Kur'an ile öğüt ver. O kimse, bütün varım fidye olarak verse yine kabul olunmaz. Kazandıkları günahlardan ötürü

yok olanlar işte bunlardır. Nankörlük ettiklerinden dolayı kaynar su ve acıklı azap onlar içindir.» -Nankörlük yapanlar günahları sebebiyle helak olmuşlardır. Onlar için çok elim bir azap hazırlanmıştır.

71

«De ki: "Allah'ı bırakıp da bize ne fayda, ne de zararı dokunmayan şeylere mi tapalım? Allah bizi doğru yola eriştirdikten sonra -(bir yanda) arkadaşları «bize gel» diye doğru yola çağırırken, (diğer yanda) şeytanların yeryüzünde şaşırttıkları bir kimse gibi - geriye mi dönelim?" De ki: "Doğru yol ancak Allah'ın yoludur. Âlemlerin Rabbine teslim olmakla emrolunduk."»

72

«Namaz kılın ve Allah'tan korkun diye de emrolunduk. Varıp huzurunda toplanacağınız O'dur.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Mekke 'li kâfirler Müslümanlardan bir topluluğa işkence ederek, onları puta tapmaya davet etmişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek mü'minlere şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, kâfirlere deyin ki: «Allah'ı bırakıp da, dünyada ve âhirette bize faydası olmayan putlara mı ibadet edip, taparak tekrar küfre ve şirke mi dönelim? Halbuki **Allahü teâlâ** bizi İslâm ile hidayete erdirdi. Biz İslâm'ı ve emin bir yolu bırakıp da size asla tabi olamayız.» Bizim durumumuz şuna benzer: Bir kimse bir toplulukla doğru ve emin bir yolda giderken arkadaşlarından ayrılıp doğru yoldan sapar şeytana tabi olur. Şeytan onu bilmediği çok tehlikeli ve meçhul bir yola götürür. Arkadaşları onu ikaz ederler, gittiği yolun tehlikeli olduğunu söylerler ve doğru yolun kendi yolları olduğunu bildirerek «Bizden ayrılma» derler. Fakat o arkadaşlarının ikazına aldırmaz şeytana tabi olup tehlikeli yolda devam eder ve neticede helak olup gider. Doğru yolda gidenler ise hiçbir tehlike ile karşılaşmadan yollarına devam ederler, arzularına kavuşurlar ve selâmeti bulurlar. Bizim durumumuz tıpkı onların durumu gibidir. Biz eğer Muhammed'in dinini bırakıp size tabi olursak helak oluruz. **Hazret-i Muhammed**'e tabi olursak hidayete erer, selâmeti bulur, hakka ulaşırız. İşte bizim yolumuz budur.» Hidayeti bırakıp şeytana tabi olanlar ise tıpkı

kâfirler ve münafıklar gibidir. Kıyamet günü kâfirler gibi onların da gidecekleri yer cehennemdir. Ancak **Hazret-i Peygamber**e tabi olup, O'nun yolundan gidenler cehennem azabından kurtulacaklardır. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan ediyor: «De ki: "Doğru yol ancak Allah'ın yoludur. Âlemlerin Rabbine teslim olmakla emrolunduk. Namaz kılın ve Allah'dan korkun diye de emrolunduk. Varıp huzurunda toplanacağınız O'dur."» Ey insanlar, işte o zaman dünyada yapmış oldurunuz amellerinize göre mükâfat vemücazat göreceksiniz.

73

«Gökleri ve yeri, yerli yerince yaratan O'dur. Bir şeye «ol» dediği gün hemen oluverir. O'nun sözü haktır. «Sûr»'a üfürüldügü günde mülk ancak Onundur. O, gizliyi ve açığı bilendir. O, Hakimdir. Habirdir. Hüküm ve hikmet sahibidir, her şeyden haberdardır.»

Yerleri ve gökleri yaratan Yüce Allah'dır. O, varlığını izhar için bunları yaratmıştır. Bunları yoktan var ettiği gibi, tekrar yok edecektir. Bu nizam bozulacak, her şey târumâr olacaktır. O, «Ol» dedi mi o anda her şey oluverir. Kıyamet kopar, yer ve gökler târumâr olur, canlı mahlûk kalmaz, işte o zaman İsrafil (aleyhisselâm) Sûra üfürür, herkes mezarından kalkar, kıyametin dehşetinden insanlar bölük bölük kimi sağa, kimi sola koşarlar. Herkes -Nefsi nefsi» diyerek başının çaresine düşer. Kimsenin kimseye faydası olmaz. **Allahü teâlâ**'nın vaadi haktır. Artık hak olan gün gelmiştir. Her canlı mahşer yerinde O'nun huzurunda toplanır, işte o zaman mülk de, hüküm de O'nundur. O, dilediği gibi hükmeder, kimse O'nun hükmüne mani alamaz. Kullarının amellerine göre mükafat ve mücazât verecektir. O, hakimdir dilediği gibi hükmeder. Habîrdir, kullarının yaptıkları tıer şeyden haberdardır.

74

«İbrahim, babası Azer'e: "Putları tanrı olarak mı benimsiyorsunuz? Doğrusu ben seni ve milletini açık bir sapıklık içinde görüyorum" demişti.»

ibrahim (aleyhisselâm)'in babası Azer put ustası idi. Put yapar, satardı, İbrahim (aleyhisselâm) küçük bir çocuk olmasına rağmen babasının put yapıp satmasından ve onlara tapmasından asla hoşlanmazdı. O, babasına şöyle demişti: «Putları tanrı olarak mı benimsiyorsun? Doğrusu ben seni ve milletini açık bir sapıklık içinde görüyorum.»

Bir kısım tefsirciler şöyle demişlerdir; «Hazret-i ibrahim'in babası Tâhor'un oğlu Tarih'tir. Âzer, onların tapmış oldukları büyük bir putun adıdır. Onlar aynı zamanda yolunu şaşırmış kimseye «Azer» derlerdi. Bu bakımdan İbrahim (aleyhisselâm) babasına «Azer» demiş ve ona şöyle hitap etmiştir: «Sen putları mı ma'bud ediniyorsun? Halbuki onlar ma'budluğa asla lâyık değildir.» Hazret-i İbrahim, putların asla ma'bud olamayacaklarını daha çocuk yaşta iken babasına bildirmiş, fakat onlar bunu anlamamazlıktan gelmişlerdir.

75

«Yakînen bilenlerden olması için İbrahim'e göklerin ve yerin hükümranlığını şöyle gösteriyorduk.»

Allahü teâlâ İbrahim (aleyhisselâm)'e yerin ve göklerin hükümranlığını göstermiş, o da hiçbir zaman puta tapmamış ve bu hususta her zaman babasıyla ve içinde bulunduğu toplum ile mücadele etmiştir. Hazret-i İbrahim böylece babasının dininden yüz çevirince Yüce Allah onun gözünden manevî perdeyi kaldırmış yerin ve göklerin sırlarını ona temaşa ettirmiştir. İbrahim (aleyhisselâm) böylece bütün mevcudatta Allah'ın kudretini görmüştür. **Allahü teâlâ**, kudretini aynelyakin ve hakkalyakîn olarak görmesi için yerlerin ve göklerin sırlarını Hazret-i ibrahim'e açmıştır. Bu durum aynı zamanda gelecekte **peygamber** olacağına işaret etmektedir. İbrahim (aleyhisselâm)'e birçok özellikler veren Yüce Allah, Nemrud'un dininin bâtıl, islâm dininin ise hak olduğunu bildirmiştir.

Atâ (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «İbrahim (aleyhisselâm) göklerin sırrını temaşa etmek için melekût âlemine götürülürken yolda zina halinde bir adam görür ve beddua eder. Yüce Allah da duasını kabul ederek zâniyi helak eder. Bir

müddet sonra aynı durumda başka bir adam daha görür, ona da beddua eder, o da helak olur. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** İbrahim (aleyhisselâm)'e vahyederek "Ya İbrahim sabırlı ve sükûn üzere ol. Senin duan müstecaptır (kabul olmuştur). Duan ile kullarımın helak olmasını ister misin? Günah işleyen kullarım üç durumdan hâli olmazlar: Onlar ya tevbe ederler, tevbeleri kabul olur veya sulplerinden salih bir evlât gelir de, bana ibadet eder, ben de onun atasının günahlarını bağışlarım. Yahut da yaptıklarına pişman olarak ondan dönerler. Ben onlara ceza vermeye kadirim, sen onlara beddua etmekten vazgeç. Senin duan ile helak olmasınlar» buyurur.

Rivayete göre İbrahim (aleyhisselâm) daha doğmadan önce devrin kâhinleri ve müneccimleri Nemrud'a şöyle demişlerdir: «Bu sene senin memleketinde bir erkek çocuk doğacak, büyüyünce sana huzur vermeyecek, düşmanlık yapacaktır.» Bunun üzerine Nemrud yeni doğan erkek çocukların hepsini öldürtür. Bu katliâm tam bir yıl sürmüştür.

Bir kısım tefsircilere göre ise, Nemrûd rüyasında bir koçun gelip tahtını devirdiğini görür. Buna bir anlam veremez, rüyasını kâhinlere ve rüya tabircilerine tabir ettirir. Onlar da kendisine yukarda geçen bilgiyi verirler. Bunun üzerine tam bir yıl yeni doğan erkek çocuklarını öldürtür. Bu arada da İbrahim (aleyhisselâm)'in anası hamile kalır ve korkusundan kimseye sezdirmez. Doğum günü gelince bir mağaraya giderek Hazret-i İbrahim'i orada dünyaya getirir. Güzelce kundak yapar, süt verir ve mağaradan ayrılır. Çocuğa 'bir şey olmasın diye de mağaranın ağzını bir taş ile güzelce kapar. İbrahim (aleyhisselâm)'in anası oradan ayrıldıktan sonra Cebraü gelir, mağaraya çocuğun yanına girer, başparmağını çocuğun ağzına verir, çocuk ondan süt emer, şehadet parmağını verdiği zaman da ondan bal emer. Bu Allah'ın kudretinin bir işaretidir. Böylece İbrahim (aleyhisselâm) kısa zamanda büyür.

Bir kısım tefsirciler ise şöyle demişlerdir: «İbrahim (aleyhisselâm) 'in anası her gün gelir çocuğunu enizirir ve diğer yiyeceklerden de yedirir. Hazret-i İbrahim, konuşup yürüyene kadar anası mağarada böylece bakar. İbrahim (aleyhisselâm) konuşup yürümeye başlayınca bir gece

anasıyla birlikte mağaradan çıkar. Mağaradan ilk olarak çıkan çocuk yerlere, göklere, dağlara ve kendi nefsine ibret nazarı ile bakar, yaradılışını tefekkür ederek şöyle der: «Elbette bunların bir yaratanı var, bir sahibi var, bunlar asla kendiliğinden meydana gelmedi, işte beni yaratan da, O'dur.» İbrahim (aleyhisselâm) böylesine tefekküre daldığı bir sırada Müşteri yıldızının doğduğunu görür, «Benim Rabbim budur» der. Çünkü o, Rabbin herşeyden yüce olduğunu ve hiçbir şeyin O'na benzemeyeceğini biliyordu. Bu bakımdan onu görünce hiç düşünmeden «Rabbim o» demişti. Çünkü o, bugüne kadar böyle bir şey görmemişti, her şeyden habersizdi.

76

«Gece basınca bir yıldız görmüştü. "İşte bu imiş Rabbim" dedi. Yıldız batıverînce: "Batanları sevmem" dedi.»

Hazret-i İbrahim, geceleyin parlak Müşteri yıldızını görünce - İşte bu imiş Rabbim» demişti. Bîr kısım tefsircilere göre, ibrahim (aleyhisselâm) istifham ile «Bu mudur, benim Rabbim?» demişti. O zaman mânâ şöyle olur: «Bu benim Rabbim» değildir. Hazret-i İbrahim 'bir müddet sonra yıldızın battığını görünce «Batıp yok olanları sevmem, benim Rabbim asla değişikliğe uğramaz» demiştir. Bundan sonra ay'i görür.

77

«Ay'ı doğarken görünce! "Bu imiş Rabbim" dedi. Batınca, "Rab'bim beni doğruya eriştirmeseydi and olsun ki sapıklardan olurdum" dedi.»

İbrahim (aleyhisselâm) yıldız battıktan sonra seher vaktinde ay'ı görünce «Bu mu benim Rabbim?» demişti. Bir müddet sonra gün doğup ay da yok olunca «Rabbim beni doğruya eriştirmeseydi and olsun ki sapıklardan olurdum, ilâhlığa lâyık olmayanı asla ma'bud edinmem» demişti. Ay da kaybolup güneşin doğduğunu görünce, bu defa fikrini değiştirir.

78

«Güneşi doğarken görünce: "işte bu imiş benim Rabbim, bu daha büyük" dedi. Batınca: "Ey milletim doğrusu ben ortak koştuklarınızdan uzağım" dedi.»

İbrahim (aleyhisselâm) putperest bir toplum içinde doğmuştu. Onlar puta tapıyorlar, puttan başka ilâh tanımıyorlardı. İbrahim (aleyhisselâm), onların dînine asla iltifat etmiyor, sapıklık içinde olduklarını biliyor ve «Ey milletim, doğrusu ben ortak koştuklarınızdan uzağım» diyordu, İbrahim (aleyhisselâm) bir arayış içindeydi, gerçeği bulmağa çalışıyordu. Bunun için de yıldıza, aya ve güneşe «İşte bu imiş benim Rabbim' diyordu. Onların batıp kaybolduğunu görünene «Batanları sevmem» diyerek, onların ilâh olamayacağım haykırıyordu.

Hazret-i İbrahim, güneşin doğup her tarafı aydınlattığını gorünca «Benim Rabbim bu mu ola? Bu hepsinden büyük ve ışığı ile bütün kâinatı aydınlatıyor» demişti. Güneşin de akşam battığını görünce «Bu da ma'bud olamaz» der ve bu hal içinde düşünceye dalar. Tam o sırada anası yanına gelerek ne düşündüğünü sorar. İbrahim, tefekkür aleminden bir an kendini alır «Benim Rabbim kim?» der. Anası «Senin Rabbin benim- der. İbrahim «Senin Rabbin kimdir?». Anası «Benim Rabbim babandır.» İbrahim «Babamın Rabbi kim?» diye sorar, Anası; «Babanın Rabbi de Nemrud.» İbrahim «Nemrud'un Rabbi kimdir?» der. Anası, İbrahim (aleyhisselâm) 'in sorularına cevap veremeyince «Sus yâ İbrahim!» der. Bâtıl daima hakikat karşısında susmaya mahkûmdur. Nitekim öyle olmuştur. İbrahim «Nemrud kimdir, onun özelliği nedir? Yer mi, içer mi, yatar uyur mu?» Anası «O da bizim gibi bir insandır, yer, içer, yatar, uyur.» İbrahim «Benim gibi bir insan nasıl ma'bud olur? O asla ma'bud olamaz» der.

Bu hakikatler karşısında anası donakalır, söyleyecek bir şey bulamaz yanından ayrılır, babasının yanına gelir. İbrahim ile arasında geçenleri ona anlatır. Babası, İbrahim'in neler söylediğini kendi ağzından dinlemek için yanına gelir ve söylediklerini öğrenmek ister. İbrahim, anasına söylediklerinin aynısını ona da söyler. Hazret-i İbrahim'in sorularına cevap veremeyen babası, çareyi oğluna kızmakta bulur. Fakat

İbrahim (aleyhisselâm) babasının kızmasına aldırmaz, son cevabını verdikten sonra şöyle der:

«Ey babacığım, gel seni de, beni de, Nemrud'u da yaratan Hâlik'a tapalım ve O'ndan başkasını ma'bud edinmeyelim.» Artık babası susmuştu, söyleyecek bir şey bulamamıştı, elinden kızmaktan başka bir şey gelmiyordu. Çünkü duymadığı hakikatleri oğlundan öğrenmişti, bu hakikatler karşısında susmaktan başka ne yapabilirdi? Böylece oğlundan ayrılır. Fakat babalık şefkati ağır basar, tekrar oğluna döner «Ey oğlum, gel bizimle beraber şehre gidelim» der. İbranın, babasının davetini kabul eder, birlikte şehre giderler. Şehre geldiklerinde şehir halkının puta taptıklarını görür. Puta tapanlar İbrahim'in de puta tapmasını isterler. Hazret-i İbrahim onların teklifine şöyle karşılık verir; «Ey milletim, doğrusu ben ortak koştuklarınızdan uzağım. Sizin taptıklarınıza asla- tapmam.» Onlar, Hazret-i İbrahim'in kime ibadet ettiğini öğrenmek için «Yâ İbrahim, sen kime tapıyorsun, ma'budun kim?» derler.

79

«Doğrusu ben, yüzümü o gökleri ve yeri yaratmış olan Allah'a yönelttim. Ben müşriklerden değilim.»

İbrahim (aleyhisselâm) böylece kime ibadet ettiğini onlara açıkça bildirmişti. O zamana kadar duymadıkları şeyleri kendilerine hiç çekinmeden söylüyordu. Onlar sadece Nemrud'un ilâh olduğuna inanıyorlar, putlara tapıyorlardı. İbrahim (aleyhisselâm) bu küfrün karşısına dikilerek şöyle haykırıyordu: «Ey milletim, benim dinim dosdoğru bir dinilir. Ben yerleri ve gökleri yaratan Allah'a ibadet ederim. Sizin taptıklarınızdan uzağım, taptıklarınıza tapıp müşriklerden olamam.»

işte ibrahim (aleyhisselâm) gerçekleri müşrik olan kavmine böyle sıralıyordu.

Hakikat ehli şöyle demişlerdir: «İbrahim (aleyhisselâm)'in yıldızı, ayı ve güneşi gördüğü zaman her biri için «Bu mu benim Rabbim?» demesi hakikat değildir. Maksat yıldıza, aya ve güneşe tapanları alaya almaktır. Bununla beraber onlara yavaş yavaş hatalarını ve cehaletlerini bildirmektir. Çünkü onların bir kısmı

yıldızlara, bir kısmı da aya ve güneşe taparlardı. İlk olarak yıldızı gördüğü zaman «Bu mu benim Rabbim?» demesi, yıldıza tapanların İbrahim'i kendilerinden zannetmeleri içindir. Yıldız batınca «Ben gaip olup, batanı sevmem» diyerek, onları ikaz etmek için «Soğup - batan asla ma'bud olamaz» demiştir. Ayı ve güneşi görünce, onlara tapanları da ikaz için «Bunlar asla ma'bud olamazlar. Çünkü doğup - batıyorlar. Ma'bud olan kafiyen değişmez» demiştir.»

İsa (aleyhisselâm)'dan şöyle rivayet olunmuştur: İsa (aleyhisselâm) bir memleketin padişahını dine davet etmek için elçilerinden birini gönderir. Elçi padişahın memleketine gelince halkın tamamının puta taptıklarını ve davetle imana gelmeyeceklerini görür. Onları bu inançlarından vazgeçirmek için, bir müddet onlarla birlikte putlarına tapar ve secde eder. Onlar, bunu kendilerinden zannederler. Halbuki o putlara değil, Allah'a secde ediyordu. Fakat onlar elçinin putlara secde ettiğini zannediyorlardı. Bunun için de kendisini çok sevmişlerdi. Hatta padişahın danışmanı olmuştu. Padişah bütün işlerinde ona akıl danışır ve verdiği direktif üzere hareket ederdi. O şuralarda padişahın bir düşmanı zuhur eder. Padişah bütün adamlarını toplar ve elçiyi de çağırır ona bu düşmandan nasıl kurtulacaklarını ve nasıl galip geleceklerini sorar. Elçi «Gelin taptığımız putlardan yardım isteyelim, şefaat dileyelim, bize yardım etsinler' der. Bunun üzerine, hep birlikte putlarının önüne giderler, secdeye kapanırlar, kurbanlar keserler, tevazu ile dua ederler, onlardan şefaat dilerler ve kendilerine yardım etmesini isterler. Onların bütün bu yalvarmalarına karşılık putlardan bir ses çıkmaz. Putlardan bir netice alamayınca ümitsizliğe düşerler ve «Bunlardan bize hayır gelmez» derler. Bunu fırsat bilen elçi «Bize bir hayrı dokunmayan ve yardım edemeyen, bizden bir musibeti de gidermeye gücü yetmeyen şeye nasıl tapıyorsunuz? Gelin bize menfaati olan ve yardımını bizlere gönderen birine tapalım» der. Onlar kime tapacaklarını sorarlar. Elçi «Yerlerin ve göklerin halikı ve mâliki olan Allah'a tapalım» cevabını verir. Bundan sonra **Allahü teâlâ**'ya tevazu ile dua ve niyaz eder, yanındakiler de dua ederler. Yüce Allah dualarını kabul eder, düşmanların şerrinden kurtarır. Bunu görenlerden bir kısmı derhal iman ederler. İbrahim (aleyhisselâm)'in yıldıza, aya,

güneşe «Rabbim» demesi, onların Allah'ı bırakıp bunlara tapmasının çok çirkin ve büyük bir hata olduğunu bildirmek içindir. Ola ki hatalarını anlarlar da bunlara tapmaktan vazgeçerler diye böyle konuşmuştur. Buna rağmen yine de onlara tapmaktan vazgeçmemişlerdir. Onların bu derece sapıttığını gören İbrahim (aleyhisselâm) «Ey milletim, ben sizin taptıklarınızdan çok huzursuz oluyorum» der.

80

«Milleti onunla tartışmaya girişti. "Beni doğru yola eriştirmişken, Allah hakkında benimle tartışmaya mı kalkışıyorsunuz? Ona ortak koştuklarınızdan korkmuyorum. Meğer ki Rabbimin bir dileği ola. Rabbim ilim yönünden her şeyi kuşatmıştır, hâlâ öğüt kabul etmez misiniz' dedi.»

İbrahim (aleyhisselâm) onlara doğruyu söyleyince, onlar İbrahim (aleyhisselâm) ile **Allahü teâlâ** hakkında ve dini hususunda mücadeleye girişirler. Hazret-i İbrahim, onlara «Allah beni doğru yola eriştirmişken, O'nun hakkında benimle tartışmaya mı kalkışıyorsunuz? Allah'a ortak koştuklarınızdan korkmuyorum» der. Taptıkları ilahları zemmedip, yalanlardı. Onlar Hazret-i İbrahim ile başa çıkamayınca 'Yâ İbrahim, ilâhlarımızın aklına veya azalarına bir zarar vermesinden korkmaz mısm?» derlerdi. Çünkü onlar putların kendilerine'bir zararı dokunacağından korkuyorlardı. Halbuki İbrahim (aleyhisselâm) onlardan asla bir kötülük gelmeyeceğini biliyordu. «Allah'a ortak koştuklarınızdan asla korkmam. Zira onlar kat'iyyen bana zarar veremezler. Ancak Rabbimden korkarım. Çünkü zararı da, iyiliği de ancak O verir, hayır da şer de O'ndandır. Rabbimin ilmi her şeyi kuşatmıştır, hiçbir şey O'nun ilminin dışında değildir. O, gizli ve aşikâr ne varsa hepsini bilir. Size ne oldu ki, bu hakikatler karşısında hâlâ iman etmiyorsunuz?» der, kavmine'hakikatleri bu şekilde haykırırdı.

Her mü'minin bundan ibret alması gerekir. Yüce Allah'ın İbrahim (aleyhisselâm) ile milleti arasında geçenleri Kur'an-ı Azîmüşşân'da nakletmesinin hikmeti budur. Sonra iman bir nasip mes'elesidir. **Allahü teâlâ** onu talep edene verir, talep etmeyene vermez.

81

«Hem nasıl olur da ben sizin şirk koştuklarınızdan korkarım? Baksanıza siz Allah'ın hiçbir delil indirmediği şeyleri O'na ortak koşmaktan korkmuyorsunuz, iki taraftan hangisine güvenmek daha yerindedir, bir bilseniz.»

İbrahim (aleyhisselâm)'e kavmi «Putlara sataşma, onların seni çarpmasından korkmuyor musun? Onlar sonra seni çarparlar» demişlerdi. İbrahim (aleyhisselâm) de «Nasıl olur da ben sizin Allah'a şirk koştuklarınızdan korkarım? Halbuki siz, onlara tapma hususunda Allah'ın hiçbir delil indirmediği şeyleri O'na ortak koşmaktan korkmuyorsunuz da, sizin elinizle yapıp taptığınız o oansız şeylerden ben niçin korkayım? İki taraftan hangisine güvenmek ve hangisinden korkmak daha yerindedir, bir bilseniz. Siz hangisinden korkmak gerektiğini bilmiyorsunuz. Elinizle yaptığınız cansız şeylerden korkuyorsunuz da, bütün kâinatı yaratan Allah'tan korkmuyorsunuz» demiştir.

İbrahim (aleyhisselâm) böylece kimden korkulması gerektiğini ve bu kâinatın halikının kim olduğunu kâfirlere açıkça bildirmiştir. «Hem nasıl olur da sizin şirk koştuklarınızdan korkarım? Baksanıza siz Allah'ın hiçbir delil indirmediği şeyleri O'na ortak koşmaktan korkmuyorsunuz. İki taraftan hangisine güvenmek daha yerindedir, bir bilseniz.»

82

«İman edip de imanlarına bir haksızlık karıştırmayanlar. İşte korkudan emin olmak onların hakkıdır. Onlar doğru yoldadırlar.»

Allahü teâlâ İbrahim (aleyhisselâm) ile milleti arasında geçen olayları muhtelif âyetlerde zikretmiştir. İbrahim (aleyhisselâm)'in kavmi, kimlerin Allah korkusundan emin olduklarını sordukları zaman, o şöyle cevap vermiştir: «İman edenler, şirk koşmayanlar, puta tapmayanlar, sapıklığı terk edip hidayete erişenler Allah korkusundan emin olanlardır, Puta tapıp şirk koşanlar ise en büyük azaba uğrayacaklardır.» İman edip amel-i salih yapanlar, ancak Allah'ın azabından emin olurlar. Allah'a, şirk koşarak kâfir olanlar

ise çok şiddetli bir azaba uğrayacaklardır. Bu onların şirk ve inkârlarının cezasıdır.

İbn Mes'ud (radıyallahü anh) «Bu âyet-i celîle nazil olduğu zaman sahabe -Ey Allah'ın Resulü, bizim hangimiz nefsine zulmetmemiştir. Biz Allah'ın azabından emin olamayacak mıyız.» derler. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), .Lokman (aleyhisselâm)'ın oğluna: "Muhakkak şirk büyük bir zulümdür» dediğini duymadınız mı. Âyetteki zulümden maksad «şirktir-. Bundan ber'i olanlara eman vardır buyurmuştur» demiştir. Allah'a şirk koşanlar nefislerine en büyük zulmü yapmışlardır. Çünkü şirk koşanlar Allah'ın rahmetinden uzaklaşmışlardır. Allah'ın rahmetinden uzaklaşanlar elbette kendilerine en büyük zulmü yapmışlardır.

83

«İşte bunlar, kavmine karşı İbrahim'e verdiğimiz hüccetlerdi. Biz kimi dilersek, onu derece derece yükseltiriz. Şüphe yok ki Rabbin tam hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.»

Allahü teâlâ, ibrahim (aleyhisselâm)e hüccetler, mucizeler vermiş, bu hüccetlerle Onu düşmanlarının üzerine her zaman galip kılmıştır. Allah kimi dilerse onu dinde yükseltir, âli kılar ve şanını-şerefini artırır. Âhirette de makamların en üstününü verir. Allah, sevdiği kullarını böyle mükafatlandırır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «işte bunlar kavmine karşı İbrahim'e verdiğimiz hüccetlerdir. Biz kimi dilersek onu derece derece yükseltiriz.»

Allahü teâlâ sevgili Peygamberine «Yâ Muhammed, senin Rabbin Hakimdir, dilediğini hükmeder. O'nun hükmüne kimse mani olamaz. Âlimdir, her şeyi bilir, O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Nübüvvete lâyık olanları da, Allah'tan korkanları da bilir. O'nun bilgisi her şeyi kuşatmıştır.»

84

«Biz ona İshak île Yakub'u ihsan ettik ve her birini hidayete erdirdik. Daha evvel de Nuh'u ve onun neslinden Davud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yûsuf'u, Musa'yı ve Harun'u hidayete

kavuşturmuştuk. Biz iyi hareket edenleri işte böyle mükâfatlandırırız.»

Allahü teâlâ ibrahim (aleyhisselâm)'e sayısız nimetler ihsan etmiştir. Onlardan bir kısmını şöyle beyan ediyor: «İbrahim yüz yirmi yaşında, hanımı Sâre de doksan dokuz yaşında iken oğlu İshak'ı verdik. Ona da oğlu Yakub'u verdik ve her ikisini de hak din üzere sabit kıldık. Bunlardan önce de Nuh'u nübüvvet ve İslâm ile hidayete erdirdik. İbrahim'in zürriyetinden Davud'u ve oğlu Süleyman'ı, Yakub'u ve kardeşi "Aysık'ın oğlu Eyyub'u ve Yakub'un oğlu Yusuf'u, Musa'yı ve kardeşi Harun'u da nübüvvet ve İslâm ile hidayete erdirdik. Biz iyi hareket edip, ihsana lâyık olanları işte böyle mükâfatlandırırız.» Yüce Allah iyi hareket eden kullarını böylece mükafatlandırır.

85

«Zekeriyyâ'ya, Yahya'ya, İsa'ya, İlyas'a da böyle hidayet verdik. Hepsi salihlerdendir.»

86

«İsmail'i, Elyesâ'i, Yûnus'u, Lût'u da hidayete ilettik. Her birine âlemlerin üstünde yüksek meziyetler verdik.»

Ayet-i celîlede adıgeçen **peygamber**ler de Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)'in soyundandır. Hazret-i Yahya, Zekeriyyâ (aleyhisselâm)'nın oğludur. Hazret-i İsa ile İlyas (aleyhisselâm) da Hazret-i İsmail'in soyundandırlar. İsmail (aleyhisselâm) de, Hazret-i İbrahim'in Hacer'den doğma oğludur. Bunların hepsi sâlihlerden ve **peygamber**lerdendir. Elyesâ' da, İlyas (aleyhisselâm)'ın şakirdi ve kendisinden sonra gelen halifesidir. Yunus (aleyhisselâm) da, Elyesâ'ın oğludur. Bunların hepsi **peygamber**lerden olup, risâlet ve nübüvvetle şereflendirilmiş, yaşadıkları zaman içinde diğer insanlar üzerine üstün kılınmışlardı'. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Zekeriyyâ'ya, Yahya'ya, İsa'ya, İlyas'a da böyle hidayet verdik. Onların hepsi salihlerdendir. İsmail'i, Elyesâ'i, Yünus'u, Lût'u da hidayete ilettik. Her birine âlemlerin üstünde yüksek meziyetler verdik.? **Allahü teâlâ** dilediği ve layık gördüğü kullarını böylece aziz eder, lâyık olmayanları da zelîl eder.

87

«Onların babalarından, oğullarından ve kardeşlerinden bir kısmını da seçip doğru yola eriştirdik.»

Yüce Allah bunların babalarından, oğullarından ve kardeşlerinden bir kısmını seçip risalet vererek, hidayete erdirip doğru yola eriştirmiştir. Allah dilediğini hidayete erdirir ve aziz kılar.

88

«Bu, Allah'ın kullarından dilediğini eriştirdiği hidayet yoludur. Eğer onlar da eş koşsalardı yapageldikleri her şey elbette boşa gitmişti.»

Allah katında makbul din İslâm'dır, islâm dini, **Allahü teâlâ**'nın kullarından dilediğini eriştirdiği hidayet yoludur. Allah'a eş koşanların yapmış oldukları bütün ameller boşa gitmiştir. Eğer **peygamber**ler de Allah'a eş koşsalardı yaptıkları her şey elbette boşa giderdi- Yüce Allah emirlerine itaat ettikleri için **peygamber**leri insanlardan üstün kılmıştır, Allah'ın emirlerine itaat edenler dünyada da, âhirette de ebedî saadet ve mutluluğa ulaşacaklardır.

89

«Kendilerine kitap, hüküm ve **peygamber**lik verdiklerimiz işte bunlardır. Kâfirler onları inkâr ederlerse, inkâr etmeyecek bir milleti onlara vekil kılarız.»

Yüce Allah, **peygamber**lerine kitap, fıkıh, hüküm ve **peygamber**lik vermiştir. Şayet gönderildikleri toplumlar onları inkâr ederlerse, inkâr etmeyecek bir milleti Allah onlara muhafız kılar, Allah'ın koruduğuna hiç kimse bir şey yapamaz. «Kendilerine kitap, hüküm ve **peygamber**lik verdiğimiz işte bunlardır. Kâfirler onları inkâr ederlerse, inkâr etmeyecek bir milleti onlara vekil kılarız.» Eğer **peygamber**lerin gönderildikleri toplumlar onları inkâr ederek kâfir olurlarsa, inkâr etmeyecek başka bir milleti Yüce Allah onlara muhafız kılar, Her devirde bu böyle olmuştur. Allah mutlaka iman eden bir topluluğu onlara vekil kılmıştır.

Şayet Mekke'li müşrikler **Hazret-i Peygamber**'i inkâr ederlerse, Yüce Allah onların yerine başka bir milleti **Peygamber**ine vekil kılar. Ve onlar iman ederek, Allah'ın âyetlerini ve **Peygamber**i tasdik ederler. Böylece Allah'ın âyetlerini ve dinini dünyanın sonuna kadar muhafaza ederler. Çünkü bu dinin kurucusu ve koruyucusu **Allahü teâlâ**dır.

90

«İşte bunlar Allah'ın doğru yola eriştirdikleridir. Sen de onların yoluna uy. De ki: "Sîzden buna karşılık bir ücret istemem, bu sadece âlemler için bir öğüttür."»

Allahü teâlâ peygamberini hidayet üzere sabit kılıp İslâm ahkâmı üzere daim kılmıştır. Bütün **peygamber**ler islâm ahkâmı üzeredirler. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sen de onların yoluna tabi ol ve amelleri üzere kaim ol.» Bu da gösteriyor ki bütün **peygamber**lerin getirmiş oldukları hakikat tektir. **Allahü teâlâ** onlar için şöyle buyuruyor: «işte bunlar Allah'ın doğru yola eriştirdikleridir. Sen de onların yoluna uy.»

Bu âyet-i celîle mü'minlerin de **Hazret-i Peygamber**den önceki **peygamber**lerin şeriatlarına tabi olmalarına defalet etmektedir. Çünkü bu hüküm başka bir âyet ite neshedilmemiştir. Zira her **peygamber**in getirdiği şeriat haktır. Hepsi de Allah tarafından gönderilmiştir. Fakat **peygamber**lerin getirmiş olduğu şeriatlar daha sonraları mensupları tarafından tahrif edilmiştir. Âyetteki hüküm aslına racidir, bugünkü tahrif edilmiş şekline değil. Zaten bugünkü şekliyle, İslâm'dan başka diğer ilâhî dinler bâtıl dinler sınıfına girmiştir. **Peygamber**lerin Allah tarafından getirdiklerini tasdik etmek imanın şartlarındandır. Bunlardan birini inkâr ise imanın tamamını inkâr olur.

Peygamberler Allah'ın emirlerini insanlara tebliğ ederken, karşılığında onlardan bir ücret talebinde bulunmamışlar, her türlü zorluğa katlanarak ilâhi emirleri insanlara tebliğ etmişlerdir. **Allahü teâlâ** bu hususta sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed müşriklere de ki: "Ben sizi imana davet edip, Kur'an'ın ahkamını bildirmek için bir ücret talep etmiyorum. Bunun için bir ücret verseniz de almam. Bu Kur'an, cinler ve insanlar için sadece bir

öğüt ve bir hidayet kaynağıdır."» Tabi olanlar sapıklıktan kurtulup hidayete ererler, tabi olmayanlar ise sapıklığa düşüp helak olurlar.

91

«Allah'ı gereği gibi tanıyamadıkları içini "Allah hiçbir insana bir şey indirmemiştir" dediler. De ki: "Musa'nın insanlara nur ve yol gösterici olarak getirdiği kitabı kim indirdi? - ki siz onu parça parça kâğıtlar hâline getirip işinize geleni açıkladınız ve çoğunu gizlediniz. Atalarınızın da, sizin de bilmediğiniz şeyler size onunla öğretilmiştir.-." Sen "Allah" de, sonra da onları daldıkları sapıklıkta bırak, oynayadursunlar.»

Bu âyet-i celîle Yahudilerin reisi Malik ibn Daîf hakkanda nazil olmuştur: Mâlik gıyaben **Peygamber**imizin risaletini inkâr eder ve bu hususta da inatlaşırdı. Aynı zihniyete sahip bir toplulukla birlikte Medine'den Mekke'ye giderler. Niyetleri **Peygamber**imize baza sorular sorup, akıllarınca **Peygamber** olduğunu yalanlayacaklardı. Boğazına çok düşkün olan Mâlik şişman bir adamdır. Bu yüzden Tevrat'ın yapılmasını emrettiği bütün ibadetleri terk etmiştir. İşi-gücü sadece yemektir. **Resûlüllah**'ın huzuruna girdikleri zaman bazı sorular yöneltir. **Peygamber**imiz cevap vermeden önce Mâlik'ten doğru söyleyeceğine yemin etmesini ister. O da, doğru söyleyeceğine and içer. **Peygamber**imiz «Ey Mâlik, sen **Allahü teâlâ**'nın Tevrat'da:

Şüphesiz Yüce Allah aşırı şişman âlimi sevmez» dediğini gördün mü? diye sorar. Mâlik: «Evet, bu âyeti Tevrat'ta gördüm» der. **Peygamber**imiz işte **Allahü teâlâ**'nın Tevrat'ta zikredip sevmediği şişman âlim sensin, yemekle böyle semirmişsin ve Allah'ın gadabına uğramışsın» der, **Resûlüllah**'ın yanında bulunanlar Mâlik'in bu haline gülerler. Mâlik Resûlüllah'a söyleyecek bir şey bulamaz ve Tevrat'ı inkâr ederek «Allah hiçbir insana bir şey indirmemiştir, bu insan sözüdür» der. Mâlik'in bu sözü Yahudiler arasında hoşnutsuzluğa yol açar ve «Ey Mâlik bu nasıl bir sözdür? Sen Allah'ın kitabını inkâr ettin» derler. Mâlik «Ben, Muhammed'e kızdığım için böyle söyledim, o beni kızdırmasaydı böyle söylemeyecektim» der. Yahudiler «Demek ki sen kızdıkça hakkı inkâr edecek ve dinini terk edeceksin öyle mi?» derler ve kendisini reislikten azlederler, yerine Kâ'b ibn Eşrefi reisliğe getirirler. Bunun

üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek onlar hakkında şöyle buyurur: «Allah'ı gereği gibi tanıyamadıkları için: «Allah hiçbir insana bir şey indirmemiştir» dediler. De ki: «Musa'nın insanlara nur ve yol gösterici olarak getirdiği kitabı kim indirdi? -ki siz onu parça parça kâğıtlar haline getirip işinize geleni açıkladınız ve çoğunu gizlediniz. Atalarınızın da, sizin de bilmediğiniz şeyler size onunla öğretilmiştir.- .» Sen «Allah» de, sonra da onları daldıkları sapıklıkta bırak, oynayadursunlar.»

Kâfirler **Allahü teâlâ**'ya nasıl hürmet ve ta'zimde bulunacaklarını bilemediler, O'nun kudret ve azametini hakkıyla bilemedikleri için de âyetlerini inkâr ettiler ve -Allah hiçbir insana bir şey indirmedi» dediler, öyle ise Musa'nın insanlara nur ve yol gösterici olarak getirdiği kitabı kim gönderdi? Halbuki onlar bunun Allah tarafından gönderildiğini çok iyi biliyorlardı. Hatta işlerine gelen yerleri insanlara açıklıyorlar, gelmeyen yerleri ise gizliyorlardı. Tevrat'tan **Hazret-i Muhammed**'in özelliklerini ve sıfatlarını, recim âyetlerini, içkiyi yasaklayan âyetleri çıkarmışlardır. Çünkü bu âyetler onların işine gelmiyordu. Böylece Tevrat'ın bir çok hükümlerini de değiştirmişler, helâli haram, haramı helâl saymışlardır. **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine onlar hakkında şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, onlar inkârlarından vazgeçmez inat ederlerse, sen 'Tevrat'ı Musa'ya indiren Allah'dır» de. Yine seni tasdik etmezlerse, onları daldıkları sapıklıkta bırak, oynayadursunlar.- Hakkı inkar edenler mutlaka inkârlarının karşılığını göreceklerdir.

92

«Bu indirdiğimiz, kendinden öncekileri doğrulayan, Mekke'lileri ve etrafandakileri uyaran mübarek kitaptır. Âhirete inananlar buna inanırlar, namazlarına da devam ederler.»

Allahü teâlâ Kur'an-ı Kerîm'in özelliklerini şöyle sıralıyor; Biz, O'nu Muhammed'e indirdik, bereketi çok ve mübarek bir kitaptır. İman edenleri ma'siye ilerden men ederek hakka teşvik eder, okuyanlara şefaatçi, hastalara şifadır, kalblere sürür, gözlere nurdur. Ahlâkı olgunlaştırır, imanı artırır. Okunan evlerde şeytan mekân kuramaz. O, kendinden önce geçen kitabları tasdik eder. Mekke'lileri

ve etrafındakiler! uyaran mübarek kitaptır. Ahirete iman edenler, buna da iman ederler. Âhirete ve Kur'an'a iman edenler namazlarını da dosdoğru kılarlar, onu asla terk etmezler. Kur'an'ın emirlerine sımsıkı sarılırlar, yasaklarından kaçarlar, mükâfatlarını Allah'dan isterler. Yüce Allah Kur'an-ı Azimüşşân için şöyle buyuruyor: 'Bu indirdiğimiz, kendinden öncekileri doğrulayan, Mekke'lileri ve etrafındakileri uyaran mübarek kitaptır. Âhirete inananlar buna inanırlar, namazlarına da devam ederler.» İşte bunlar ebedî saadete erenlerdir.

93

«Allah'a karşı yalan uydurandan veya kendisine bir şey vahyedilmemişken "Bana vahyolundu", "Allah'ın indirdiği âyetler gibi ben de indireceğim" diyenden daha zâlim kim olabilir? Bu zâlimler can çekişirlerken melekler ellerini uzatmış: "Can verin, bugün Allah'a karşı haksız yere söylediklerinizden, O'nun âyetlerine büyüklük taslamanızdan ötürü alçaltıcı bir azap ile cezalandırılacaksınız" derken bir görsen.»

Bu âyet-i celîle Müseylemetü'l-Kezzâb hakkında nazil olmuştur. Müseyleme Yemenli olup, **peygamber**lik iddiasında bulunmuş, «Muhammed'e vahyolunan bana da vahyolunuyor, Muhammed büyük işleri bildirmek için gönderildi, ben de orta ve küçük isleri bildirmek için gönderildim» demiştir. Böylece **peygamber** olduğunu iddia ederek kafir olmuş ve Ebû Bekir (radıyallahü anh)'in hilâfeti zamanında öldürülmüştür. **Allahü teâlâ** bu gibilerin iddialarını reddetmek için yukardaki ayeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Allah'a karşı yalan uydurandan veya kendisine bir şey vahyedilmemişken «Bana vahyolundu», 'Allah'ın indirdiği âyetler gibi ben de indireceğim- diyenden daha zalim kim olabilir?' Elbette böyle söyleyenlerden daha zalim kimse olamaz.

Abdullah ibn Ebî Şerh «Allah'ın indirdiği âyetler gibi, ben de indireceğim» demişti. Abdullah Müslüman olduktan sonra bir müddet **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e vahy kâtipliği yapmış, âyette geçen «Semian alîmâ» yerine, «Alîmen hakîmâ», «Alîmen hakima» yerine de «Semîan basirâ» yazmıştı. Şeytan kendisini fitneye sürükleyince «Haktan bana böyle

vahyolundu, Muhammed'e indirilen bana da indirildi' diyerek **peygamber**liğini ilân etmiş ve böylece kâfir olmuştu. Bir müddet böyle devam ettikten sonra hatasını anlayınca Mekke'nin fethinden önce tekrar Müslüman olmuştu. Yüce Allah islâm'dan yüz çevirenler için şöyle buyuruyor: «Bu zâlimler can çekişirlerken melekler ellerini uzatmış: «Can verin, bugün Allah'a karşı haksız yere söylediklerinizden, O'nun âyetlerine büyüklük taslamanızdan ötürü alçaltıcı bir azap ile cezalandırılacaksınız» derken bir görsen.»

Ölüm melekleri kâfirlerin canlarını almaya geldikleri zaman onlara «Ey pis, günahkâr, habîs ruhlar, Allah'ın azabından yana çıkın, Allah'ın gadabı sizin üzerinizedir» derler. Bu şekilde onların ruhlarını alırlar. Kafirlerin ruhları çıktığı zaman yeryüzüne çok pis bir koku yayılır, melekler çok muzdarip olurlar. Eğer insanlar o kerih kokuyu hissetselerdi günlerce yemekten-içmekten vazgeçerlerdi.

Ebû Hüreyre **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: «Mü'min ölüm döşeğine düştüğü zaman melekler yanına içinde misk bulunan cennet ipeği ve cennet kokularıyle gelirler. Azrail onun canını yağdan kıl alır gibi hiç zahmet vermeden alır ve «Ey temiz ruh, ey Hakkın emirlerine mutî olan can, makamından çık, Allah senden, sen de O'ndan razısın, Allah'ın rahmetine ve katındaki kerametlere gel» der. Ruh bedenden hiç acı duymadan çıkar, melekler onu alır cennetten getirdikleri misk kokulu ipeğe sararlar ve «Illiyyûn»a götürürler. İlliyyün mü'minler için hazırlanmış en yüksek bir makamdır.

Kâfir de ölüm, döşeğine düştüğü zaman cehennem zebanileri ona gelirler. Ellerinde cehennem elbisesi ve cehennem kokusu olduğu halde gelirler ve dikenli teli yünün içinden çekip çıkardıkları gibi büyük bir işkence ile canım alırlar. Kâfir can çekiştirirken melekler «Ey habîs ruh, Allah'ın gadabına ve azabına uğradığın halde çık» derler. Ruh çıkınca alırlar ve cehennemden getirdikleri elbisenin içine koyarlar, kâfirler için hazırlanmış siccine götürürler. Kıyamet günü dirildikleri zaman «Bugün, dünyadaki ihanetinizin ve küfrünüzün cezasını göreceğiniz bir gündür. Dünyada iken Allah'a şirk koştunuz ve **peygamber**lerini yalan İtici iniz, âyetlerime dil

uzattınız, şimdi onların cezasını çekin» denilecek, inkârlarının cezasını çok fazlasıyla göreceklerdir.»

94

«Onlara: "Yemin olsun ki, sizi ilk defa yarattığımız gibi, - size verdiklerimizi arkanızda bırakarak - bize birer birer geldiğiniz, varlığınızda ortaklan olduğunu sandığınız şefâatçılarınızı beraber görmüyoruz. Yemin olsun ki aranızda bağlar kopmuş, ortak sandıklarınız sizden ayrılmıştır" denecek.»

Âhireti inkâr edip dünyayı sevenlere «Ey gafiller, sizi ilk defa yarattığımız gibi, kıyamet günü tekrar dirilteceğiz, size verdiklerimizi ardınızda bırakarak birer birer bize geleceksiniz. Sizinle birlikte evlâdlarmız, dünyada biriktirdiğiniz mallarınız, aileleriniz, sevdikleriniz yok. Kendilerinden şefaat umup taptığınız putlarınız da yok. Orada size yurt edinecek birisini de önden göndermediniz, hepsini geride bıraktınız, tek başınıza geldiniz. Şimdi onlarla aranızdaki bütün bağlarınız kopmuş, ortak sandıklarınız sizden ayrılmışlardır» delecektir. İşte o zaman her şeyin boş olduğunu anlayacaklardır. Dünyada biriktirdikleri ve çok sevdikleri şeyler kendilerinden ayrılmış, taptıkları putlar yok olmuştur. «Onlara: "Yemin olsun ki, sizi ilk defa yarattığımız gibi, - size verdiklerimizi arkanızda bırakarak - bize birer birer geldiğiniz, varlığınızda ortakları olduğunu sandığınız şefaatçilerinizi beraber görmüyoruz. Yemin olsun ki aranızda bağlar kopmuş, ortak sandıklarınız sizden ayrılmıştır" denecek.»

95

«Taneyi ve çekirdeği yaran şüphesiz Allah'dır. Ölüden diriyi ve diriden ölüyü çıkarır, işte Allah budur, nasıl yüz çevirirsiniz?»

Allahü teâlâ kuru tanelerden yemyeşil bitkileri, çekirdeklerden çeşit çeşit ağaçları çıkarır, ölü yumurtadan diri yavruyu, bir damla nutfeden insanı halk eder. Bazı insanlardan da ölü nutfeyi çıkarır. Bunun gibi Yüce Allah kâfirden mü'mini, mü'minden de kâfiri, âlimden zâlimi, zâlimden de âlimi çıkarır. Bu, ölüden diriyi getirmektir. Çünkü zâlimden âlimi, kâfirden mü'mini çıkarmak ölüden diriyi getirmek gibidir. Bütün bunları yapan

Allah'dır. Bunları gördüğünüz halde Allah'ın âyetlerini nasıl yalanlıyorsunuz?

96

«Tanyerini ağartan, geceyi dinlenme zamanı, güneşi ve ayı vakit ölçüsü kılandır O. Bunlar, Aziz ve Alîm olan Allah'ın nizamıdır.»

Gecenin gidip gündüzün, gündüzün gidip gecenin gelmesi Allah'ın kudretinin eseridir. Yüce Allah geceleri insanların istirahati, gündüzü de maişetlerini temin için halk etmiştir. Güneşi, ısısıyla bütün canlıları ve bitkileri ısıtmak, ayı da vakitleri bildirmek için yaratmıştır. Bütün bunlar Allah'ın nizamıdır. O, her şeyi bir nizam dahilinde yaratmıştır. O, yaratmış olduğu her şeyi bilir, hiçbir şey O'nun bilgisinin dışında değildir. O, mülkü içinde azizdir.

97

«O, yıldızlan kara ve denizin karanlıklarında yol bulaşınız diye sizin için var edendir. Bilen millet için ayetleri uzun uzadıya açıkladık.»

Yüce Allah karada ve denizde gecenin karanlıklarında yolunuzu şaşirmayasınız diye sizin için yıldızlan var etmiştir. Siz, yıldızlar sayesinde yönlerinizi tâyin edip, arzu ettiğiniz istikamete ulaşırsınız. O, her şeyi insanların faydalanması için yaratmıştır. Bütün bunlar **Allahü teâlâ**'nın vahdaniyyetine delâlet etmektedir. Düşünebilen milletler için bunlarda büyük hikmetler ve ibretler vardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor: «O, yıldızları kara ve denizin karanlıklarında yol bulaşınız diye sizin için var edendir. Bilen millet için âyetleri uzun uzadıya açıkladık.»

Allah'ın var ettiği her şeyde düşünebilenler için büyük hikmetler vardır.

98

«Sizi bir tek candan yaratan O'dur. Sizin için, karar kılınan ve emanet olarak kalınan yerler vardır. Anlayan bir kavim için ayetleri geniş bir şekilde açıkladık.»

Bir çok âyetlerde olduğu gibi, bu âyette de **Allahü teâlâ** insanların nasıl yaratıldığını bildirmektedir. Yüce Allah bütün

insanları Adem'den yaratmıştır. İnsanın ilk atası Âdem (aleyhisselâm)'dir. İnsan nesli Adem ile başlar.

Allahü teâlâ, çocukları babalarının sulbünde kararlaştırıp, zamanı gelince annelerinin rahmine nutfe olarak yerleştirir, bir müddet orada kararlaştırır, şekil ve hayat verdikten, sonra dünyaya getirir. Dünyada kendisine tayin edilen ömür bittikten sonra tekrar alır kabre yerleştirir. Kıyamete kadar orada bekler. Kıyamet günü kullarının amellerine göre kimine mükafat, kimine de mücazat verir. Her fert dünyada yaptığının karşılığını eksiksiz olarak görür, Hiç kimseye haksızlık yapılmaz. Yüce Allah anlayanlar için âyetlerini böyle açıklamıştır. Düşünebilenler için bunlarda hikmetler vardır. Bunların hepsi Allah'ın kudretinin eseridir. Allahü. Teâlâ bunu şöyle beyan ediyor: «... Anlayan milletler için âyetlerimizi açıkça bildirdik.»

99

«O, gökten su indirendir. Her bitkiyi onunla bitirdik, ondan bitirdiğimiz yeşilden -birbirine benzeyen ve benzemeyen- yığın yığın taneler, hurmaların tomurcuklarından sarkan salkımlar, üzüm bağlan, zeytin ve nar çıkardık. Mahsul verdiklerinde mahsullerine, olgunlaşmalarına bir bakın. Şüphesiz ki, bütün bunlarda iman edecekler için bir çok ibretler vardır.»

Yerde ve göklerde olan her şey **Allahü teâlâ**'nın iradesiyle vücuda gelmiştir. Hiçbir şey kendiliğinden olmamıştır, olması da mümkün değildir. O, bulutlar vasıtasıyla gökten yağmur yağdırıp, yerde ;eşitli bitkiler bitirmiştir. Onlar insanlar ve hayvanlar için bir ihtiyaç ve bir geçim kaynağıdır. Yüce Allah, san'atının eseri olarak o taneleri inciler gibi dizmiş ve gözlere hayranlık, akıllara durgunluk verecek şekilde yaratmıştır. O, insanların istifadeleri için hurma bahçeleri, üzüm bağları, zeytin ve nar ağaçlan bitirmiştir. **Allahü teâlâ**'nın bitirmiş olduğu bitkilerin, sebzelerin, meyvelerin ve hububatın kimi diğerine benzemektedir. Böyle olmakla beraber bunlardan kimi acı, kimi tatlı, kimi ekşidir. Hiçbirinin tadı diğerine benzemez, herbirinin tadı ve lezzeti başka başkadır. Bunların hiçbiri kendiliğinden olmamıştır. Elbette bunların, bir yaratıcısı vardır, O da, **Allahü teâlâ**'dır. O, her şeye kadir olduğu gibi, sizi de öldükten

sonra tekrar diriltmeye kadirdir. O, kuru otlara ve kuru ağaçlara hayat verip meyve verdiği gibi, bütün canlıları da kıyamet günü öylece diriltecektir. Bunlarda iman edenler için büyük hikmetler vardır. Bütün bunlar Hâlik-ı Zü'l-Celâl'in kudretinin eseridir ve O'nun yaratmasıyla vücuda gelmiştir.

100

«Cinleri Allah'a ortak koştular. Halbuki bunları da O yaratmıştır. Bundan başka bilmeden O'nun oğulları ve kızları olduğunu da uydurup söylediler. Hâşâ, O, onların vasıflandırmalarından çok - uzaktır, çok yücedir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Benî Cüheyne kabilesi cinlerin Allah'ın kızları olduğunu söylemişler, zındıklar da **Allahü teâlâ** ile şeytanın kardeş olduğunu iddia etmişler ve «Allah insanları ve hayvanları yarattı, şeytan da yırtıcı hayvanları, yılanları, akrepleri yaratmıştır» demişlerdi. Yüce Allah onların iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur:. «Kâfirler cinleri Allah'a ortak koştular Şeytan onlara yaptıklarını güzel göstererek, elleriyle yaptıklarını Allah'a ortak koşmuşlardır. Halbuki bunları da Allah yaratmıştır Bundan başka bilmeden O'nun oğulları ve kızları olduğunu da uydurup söylediler. Hâşâ, O, onların vasıflandırdıklarından çok uzaktır, çok yücedir.» Yüce Allah, onların ortak koştuklan her şeyden yüce ve âlîdir. Çünkü her şeyi yaratan O'dur, hiçbir şey O'na ortak ve denk değildir.

101

«O, gökleri ve yeri yoktan var edendir. O'nun nasıl çocuğu olabilir? O'nun zevcesi de yoktur. Her şeyi O yaratmıştır. Ve O, her şeyi hakkıyla bilendir.»

Allahü teâlâ yerleri ve gökleri yoktan var edendir. Her şeyi yoktan var eden O'dur. O'nun çocuğu ve zevcesi yoktur. Bütün melekleri, **peygamber**leri, cinleri ve insanları yoktan var eden Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur ve hiçbir şeye muhtaç da değildir. O, yerde ve göklerde olan her şeyi bilir. Çünkü hepsinin Halikı ve sahibi O'dur.

102

«işte Rabbiniz olan Allah, O'ndan başka ilâh yoktur. O, her şeyin üstünde mutlak bir vekildir.»

Ey insanlar, yerleri, gökleri ve bu ikisi arasında bulunanları yoktan var eden Allah sizin Rabbiniz'dir. O'ndan başka ilah ve ma'büd yoktur, bütün mevcudatı yaratan O'dur. O'na ibadet ve itaat edin. Zira sizi yaratan ve rızıklandıran O'dur. O'ndan başka yaratıcı ve rızıklandırıcı yoktur. Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor: İşte Rabbiniz olan Allah, O'ndan başka ilâh yoktur. O, her şeyin üstünde mutlak bir vekildir.»

103

«Gözler O'nu görmez, O bütün gözleri görür. O Lâtîf dir, Haberdardır.»

Bütün mevcudatın sahibi, halikı ve mâliki olan **Allahü teâlâ**'nın azametini bu gözler göremezler. Ancak cennet ehli Yüce Allah'ı görecekler, fakat hakikatini ve keyfiyetini idrâk edemeyeceklerdir. Gözler O'nu göremezler, fakat O bütün gözleri görür. O'nun görmesi mahrukatın görmesi gibi değildir. Onlar gözün nasıl gördüğünü idrâk edemezler ve gözdeki görme özelliğinin ne olduğunu da bilmezler. Görme vazifesini göz yapıyor, başka bir aza yapmıyor neden? Halbuki göz de diğer organlar gibi etten, kaslarâan, damarlardan, kandan ve saireden meydana gelmiştir, diğer azaların oluşumu da aynıdır. Yüce Allah siyah tabaka ile beyaz tabakayı bir araya getirmiş, siyah daire içine bir mercek yerleştirmiş, o merceğe görme özelligi vermiştir, Mahlûkat o mercekle görür, fakat nasıl gördüğünü idrâk edemez. Gözün nasıl gördüğünü idrâk edemeyenler, **Allahü teâlâ**'nın hakikatini nasıl göreceklerdir? Göz, Yüce Allah'ı göremez. Çünkü O Lâtifdir, göz O'nu görecek özelliğe sahip değildir. Göz ancak maddeyi görür. Lâtif olan şeyi göremez.

Allahü teâlâ Habir'dir, kullarının yapmış olduğu her şeyi bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

104

«Doğrusu size Rabbinizden açık hüccetler gelmiştir. Kim görürse kendi lehine ve kim körlük ederse kendi aleyhinedir. Ben sizin bekçiniz değilim.»

Yüce Allah kullarına hak ile bâtılı beyan eden ve haram ile helâli bildiren Kur'an'ı indirmiştir. O'nu tasdik edip iman edenler Allah katında çok büyük mükâfatlara nail olacaklardır, O'nu tasdik etmeyenler de ebedi cezaya uğrayacaklardır. **Allahü teâlâ**, âyetlerine iman etmeyenlerden intikamım alacaktır. Onlar için elîm bir azap vardır, iman eden kendi lehine, etmeyen de kendi aleyhine hareket eder. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine onlar için şöyle buyuruyor: -Ben, sizi imana getirmek için üzerinize bir bekçi değilim.» **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hiç kimseyi iman etmeye zorlamamıştır. Ayrıca insanların iman etmeleri için de üzerlerinde bir bekçi değildir. Îman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.

Bu âyet-i celile «kıtal- âyetinden önce nazil olmuş ve bilâhare kıtal âyetinin inzaliyle neshedilmiştir.

105

«İşte biz âyetleri böylece türlü türlü beyan ederiz. Tâ ki onlar: "Sen okumuşsun" desinler ve Biz öğrenecek kimselere Kur'an'ı açıklamış olalım.»

Böylece Allah-ü Teâlâ âyetlerini sevgili **Peygamber**ine bir bir beyan etmiş, emir ve yasaklarını bildirmiştir. **Peygamber**imiz kendisine vahyedileni Mekke'li müşriklere açıklayınca, onlar «Sen bunları Cebr ve Yaser'den öğrendin -onlar iki Yahudi bilgini idiler- bize söylediklerin eskilerin masalları ve hikâyeleridir- diyerek Pey gamberi yalanlamışlardır. Yüce Allah inkârlarına karşılık onların azaplarını artırdıkça artırmıştır. Onlar **Peygamber**i yalanlamakla Allah'ın âyetlerini inkar etmişlerdir.

«İşte biz âyetleri böylece türlü türlü beyan ederiz, Tâ ki onlar: «Sen okumuşsun» desinler ve Biz öğrenecek kimselere Kur'ân'ı açıklamış olalım.» **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i yalanlayanlar Kur'an-ı Kerîm'in Allah kelâmı olduğunu çok iyi biliyorlardı. Buna rağmen yine de inkâr ediyorlardı.

106

«Rabbinden sana vahyolunana uy, O'ndan başka Allah yoktur. Puta tapanlardan yüz çevir.»

Yüce Allah, bu âyet ile Peygamberine kafirlerden yüz çevirmesini, onların sözlerine aldırış etmemesini ve kendisine Allah tarafından vahyolunana uymasını ve onunla amel etmesini emretmiştir. Hazret-i Muhammed, peygamber olmadan önce de kâfirlerin sözlerine uymamış, onlara asla tâbi olmamıştır. Peygamber olduktan sonra elbette onlara tâbi olmaz. Bu emir bütün mü'minleredir. Mü'minlerin, kâfirlerden yüz çevirmeleri, onların sözlerine kanmamaları ve onlara tâbi olmamaları emredilmiştir. Kâfirlere tâbi olmak imanı tehlikeye sokar. Çünkü küfür ehline tâbi olmak, onların küfrüne rıza göstermektir. Küfre rıza ise küfürdür. Allahü teâlâ sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Rabbinden sana vahyolunana uy. O'ndan başka Allah yoktur. Puta tapanlardan yüz çevir.»"

107

«Eğer Allah dileseydi O'na ortak koşmazlardı. Biz seni onlara koruyucu yapmadık, onların vekili de değilsin.»

Allahü teâlâ eğer dileseydi bütün insanlara iman ettirir de, hiç kimseyi kendisine şirk koşturmazdı. Fakat O, kullarını iman hususunda muhayyer bırakmıştır, dileyen îman eder, dileyen küfreder, îman edenler inançlarının mükâfatını, iman etmeyenler ise küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Bu bakımdan iman hususunda onları muhayyer bırakmıştır. Böyle olmakla beraber kullarına peygamberleri vasıtasıyla hakkı, bâtılı, iyiyi, kötüyü, imanı ve küfrü bildirmiş ve bunları birbirinden ayırt edecek aklı da kendilerine vermiştir, Bu akıl sayesinde insan iradesini iyiye kullanarak iman eder, Allah'ın emirlerine itaat ederse mükâfat, iradesini kötüye kullanır iman etmezse cezasını görür. Görülüyor ki imanda cebir yoktur. Bu hususta Allahü teâlâ Peygamberine şöyle buyurmuştur: «Biz seni onlara koruyucu yapmadık, onların vekili de değilsin.» Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) cebren onlara iman ettirmek için gönderilmemiş, sadece Allah'ın kendisine vahyettiğini bildirmek için gelmiştir. İman eden hidâyete ulaşır, kurtulur, iman etmeyen ise sapıklığa düşer helak olur.

108

«Allah'tan başka yalvardıklarına sövmeyin ki, onlar da bilmeyerek aşırı gidip Allah'a sövmesinler. Biz her ümmetin yaptıklarını kendilerine böylece hoş gösterdik. Sonunda dönüşleri Rablerinedir. O, ne yapıyor idiyseler kendilerine haber verecektir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) sahabeleriyle birlikte kâfirlerin putlarına ta'n eder ve onlara ibadet edilemeyeceğini söyler. Bunu duyan müşrikler -Yâ bizim putlarımıza ta'n etmekten vazgeçersiniz yâ da biz de, sizin ilâhınıza küfrederiz» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, siz kâfirlerin ma'budlarına sövmeyin ki, onlar da bilmeyerek aşırı gidip Allah'a sövmesinler. Biz her ümmetin yaptıklarını kendilerine böylece hoş gösterdik, onların Allah'a küfretmesine sebep olmayın.» Yüce Allah onların sapıklıklarını ve bâtıl amellerini kendilerine güzel göstermiş, mü'minleri de onların taptıklarına küfretmekten men etmiştir. Zira mü'minin şiarı Allah'ın emirlerine itaat etmek ve daima hayır söz söylemektir.

Bu âyet-i celîle şuna da işaret eder: Mü'minler emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yaparken, Hakk'a davet ettiği kimseler küfürlerini ve nifaklarını daha da artırarak, emr-i bi'l-marûf yapanları döverler, söverler veya öldürmeye teşebbüs ederler, Müslümanlara olan kinlerini artırırlarsa onlara emr-i- bil-ma'rûfu terk etmek daha iyidir. Çünkü emr-i bi'l-ma'rûf yaptıkça küfür ve fesat içinde olanların, küfür ve fesatları daha da artacak, Müslümanlar onlardan daha çok zarar göreceklerdir. Bunu önlemek için, o gibi insanlara ve toplumlara emr-i bi'l-ma'rûfun yapılmamasına bu âyette ruhsat vardır.

Ey insanlar, hepinizin sonunda dönüp varacağı yer Allah'ın huzurudur. Bu dünyada ne yaparsanız yapınız hepiniz Allah'a döndürüleceksiniz. İşte o zaman dünyada yaptıklarınız size bir bir haber verilecek, amellerinizin karşılığı olan mükâfat veya mücazatı göreceksiniz. Herkes amelinin karşılığını orada bulacaktır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Sonunda dönüşleri Rablerine'dir. O, ne yapıyor idiyseler kendilerine haber verecektir.» Hiç şüphesiz

bütün mahlûkat Allah'a döndürülecek ve dünyada yaptıklarının karşılığını orda bulacaklardır.

109

«Kendilerine bir mucize gösterilirse, mutlaka ona inanacaklarına dair bütün güçleriyle Allah'a yemin ederler. De ki: "Mucize geldiği zaman da inanmayacaklarını anlamıyor musunuz?"»

110

«Onlar, evvelce indirilenlere iman etmedikleri gibi, biz onların gönüllerini ve gözlerini çevirmiş, kendilerini azgınlıkları, taşkınlıkları içinde serseri ve şaşırmış oldukları halde terk etmiş bulunuyoruz.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Araplar cahiliye devrinde putlarını, atalarını ve Allah'ı zikrederek üçüne birden yemin ederlerdi. Buna da, kuvvetli yemin anlamına gelen «Cahdü'l-yemin» der-

dileseydik onların üzerine gökten bir alâmet ve bir nişan indirirdik de, onlar buna boyun eğip, itaat ederlerdi» âyetini inzal buyurunca, kafirler aynı şekilde, yemin ederek, **Peygamber**imize «Bu mucizeyi ve nişanı getirirsen vallahi sana iman ederiz» derler. Müslümanlar da, müşriklerin iman etmeleri için **Peygamber**imize «Bu mucizeleri getir» derler. Bunun üzerine Yüce Allah yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Kendilerine bir mucize gösterilirse, mutlaka ona inanacaklarına dair bütün güçleriyle Allah'a yemin ederler. De ki: «Mucize geldiği zaman da inanmayacaklarını anlamıyor musunuz?» Eğer dilerse Yüce Allah onlara istedikleri mucizeleri ve alâmetleri indirir. Çünkü **Allahü teâlâ** her şeye kadirdir. Fakat istedikleri mucizeleri **Peygamber**imiz onlara getirse bile, yine iman etmezler. Çünkü onlar daha önce indirilen âyetlere ve mucizelere de iman etmemişlerdir, dolayısıyla bundan sonra indirilecek olanlara da inanmayacaklardır. Allah onların kalblerini ve gözlerini mühürlemiş ve onları Hak'tan çevirmiştir. Onları, kendi azgınlıkları, taşkınlıkları içinde serseri ve şaşırmış oldukları halde bırakmıştır. Artık Hakk'a dönemezler. Onlar ayın ikiye bölündüğünü gördükleri halde iman etmemişler, "Bu, ne

büyük bir sihirdir" demişlerdir. Kendilerine yine böyle bir mucize gönderilse iman etmeyeceklerdir. Onlar küfürlerinin içinde ebedî kalıcıdırlar. Çünkü Allah onları sapıklıkları ve dalâletleri üzere bırakmıştır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «ilkin buna iman etmedikleri şekilde onların kalblerini, gözlerini çevirirız. Onları taşkınlıkları içinde şaşkın şaşkın bırakırız.»

111

«Eğer biz onlara melekleri indirseydik, ölüler onlarla konuşsaydı ve her şeyi karşılarına toplasaydık, Allah dilemedikçe, yine iman edecek değillerdi. Fakat onların çoğu bunu bilmezler.»

Bu âyet-i celîle kâfirlerin «Muhammed'e niçin bir melek inmedi? Ona bir melek inse de insanları onunla korkutsa» demelerini reddeder. Yüce Allah onların durumlarını şöyle beyan ediyor: «Eğer biz onlara melekleri indirseydik, ölüler onlarla' konuşsaydı ve her şeyi karşılarına toplasaydık, bunların hepsi de **Hazret-i Muhammed**'in **peygamber**liğine tanıklık etselerdi, onlar yine iman etmezlerdi. Sen, onların iman etmelerini bekleme, onlar iman etmezler. Ancak **Allahü teâlâ**'nın hidayet verdikleri iman ederler. Bunların çoğu cahil oldukları için kendilerine mucizeler gelse bile iman etmezler. Helak olmalarının sebebi cahillikleridir. Eğer cahil olmamış olsalardı, Resûlüllah'ın mucizelerini gördükleri zaman iman ederlerdi.»

İnsanoğlunun dünyevi bilgisi ne kadar çok olursa olsun, iman etmedikçe cahildir. Hakikî ilim insanı Allah'a imana götürür. Allah'a götürmeyen ilim insanın cehlini artırır.

112

«Biz, her **peygamber**e de insan ve cin şeytanlarını böylece düşman yaptık. Onlardan kimi kimine, aldatmak için, yaldızlı bir takım söz telkin eder, Eğer Rabbin dileseydi bunu yapmazlardı, öyle ise onları düzmekte oldukları yalanlarıyla başbaşa bırak.»

Allahü teâlâ peygamberlerini imtihan etmek için kendilerine insan ve cin şeytanlarını düşman kılmıştır. Bu şeytanlar, muayyen bir zaman Allah dostlarına eziyet etmek hususunda kendi başlarına bırakılmışlardır.

Bu arada Yüce Allah kendi dostlarını da denemektedir. Bütün **peygamber**lere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldığı gibi, **Hazret-i Peygamber**'e ve ümmetine de, Ebû Cehil'i ve şeytanı düşman kılmıştır. Onlar halkı iman etmekten alıkoymaya çalışmışlar, iman edenlere de çeşitli eziyetler etmişlerdir. Her **peygamber**e ve ümmetine cin ve insan şeytanları aynı şekilde eza-cefa etmişlerdir. Ancak **peygamber**lerin hiçbiri bunların eza ve cefalarına aldırmamışlardır. İnsanları intandan alıkoyan yalnız şeytan değil, şeytan durumunda olan insanlar da vardır. Onlar da şeytanların görevlerini yaparlar, iman etmek isteyenlere mâni olurlar veya iman edenleri imanlarından vazgeçirmeye çalışırlar, insan şeytanları da cin şeytanları kadar tehlikelidir. İnsan şeytanlarıyla cin şeytanları karşılaştıkları zaman birbirlerine «Ben arkadaşımı iman etmekten alritoydum ve onu hak yoldan çevirdim, sen de arkadaşını iman etmekten alıkoy ve şöyle şöyle yap- derler. **Peygamber**lerin ve iman sahiplerinin ebedî düşmanı olan insî ve cinni şeytanların bütün gayesi, mü'minleri imandan uzaklaştırmak, imana girmek isteyenlere de engel olmaktır.

İkrime (radıyallahü anh) «Cinden de, insandan da şeytan vardır. Bâtıl inançlarından ayrılmamakta ısrar edenler şeytandır. Çünkü şeytanlar daima bâtılı savunurlar» demiştir. Hakk'ı bırakıp sapıklıkta ve bâtılda direnenler şeytandan başka ne olabilirler? Onlar da tıpkı şeytanlar gibidirler.

Ebû Zer Gıfârî (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştik «Bîr gün **Resûlüllah**'ın yanına uğradım, mescidde iki rekât namaz kılmamı söyledi, kıldım ve gelip yanına oturdum. Bana dönerek «Yâ Ebâ Zer, insan ve cin şeytanlarından Allah'a sığın» dedi. Ben «Ey Allah'ın Resulü, insandan da şeytan olur mu?» diye sordum. Cevaben «Yâ Ebâ Zer, **Allahü teâlâ**'nın ayetini okumadın mı?» dedi. «Cin ve insan şeytanları, insanları kandırıp helak etmek için birbirlerine yaldızlı ve bâtıl sözler söylerler ve böylece birçoklarını sapıklığa düşürerek helak ederler.

Eğer Yüce Allah dileseydi, onları insanlara vesvese verip şaşırtmaktan alıkoyardı, onlar da hiç kimseyi şaşırtamazlardı. Fakat Yüce Allah, ilminde saklı olan şeyleri meydana çıkarmak için

kullarını onlarla denemektedir. Hikmetine muvafık olan da budur. Bütün mes'ele kulların Allah'ın emirlerine ve yasaklarına itaat edip etmemelerinin açığa çıkmasıdır. Aslında Yüce Allah, kullarından kendisine itaat edenlerle etmeyenleri çok iyi bilmektedir. Bunu açığa çıkarmak için cin ve insan şeytanlarını kullarına musallat etmiş ve onları bu şeytanlarla denemiştir. Bununla beraber şeytanların onların en büyük düşmanı olduğunu da bildirmiştir. Onların vesveselerine uyup Allah'a isyan edenler cezalarını, vesveselerine uymayarak Allah'a itaat edenler de mükâfatlarını göreceklerdir. **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: -Biz, her **peygamber**e de insan ve cin şeytanlarını böylece düşman yaptık. Onlardan kimi kimine, aldatmak için, yaldızlı bir takım söz telkin eder. Eğer Rabbin dileseydi bunu yapmazlardı, öyle ise onları düzmekte oldukları yalanlarıyla başbaşa bırak.» Şeytanların vesveselerine uyanlar lâyık oldukları cezayı mutlaka göreceklerdir.

113

«Ve o yaldızlı sözleri âhirete inanmayanların gönülleri ona meyletsin, ondan hoşlansınlar ve onlar işlemiş oldukları suçlan işlesinler diye telkin eder.»

Allahü teâlâ'nın, şeytanlara mani olmamasının sebebi, kalblerinde imanı olmayanların onların vesveselerine uyarak masiyetlerini artırmaları ve böylece ebedî azaba uğramaları içindir. Çünkü **Allahü teâlâ**, **peygamber**leri vasıtasıyla kullarına kitaplar göndererek hak ile bâtılı, iman ile küfrü, iyi ile kötüyü, haram ile helâli bildirmiş, şeytanların da onların en büyük düşmanı olduklarını haber vermiştir. Onların vesveselerine uyanların sapıklığa düşüp helak olacaklarını, uymayanların ise hidayete erip kurtulacaklarını da bildirmiştir. Artık bundan sonra şeytanın vesvesesine uyanlar cezalarını göreceklerdir.

114

«(De ki): "Allah size Kitab'ı açık açık indirmişken O'ndan başka bir hakem mi isteyeyim?" Kendilerine Kitab verdiklerimiz, onun gerçekten Rableri katından indirilmiş olduğunu bilirler- öyle ise sakın şüpheye düşenlerden olma.»

Yahudiler ve Hıristiyanlar, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in kendi dinlerine tâbi olmalarını istemişlerdir. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: «Ben Allah'dan başkasına mı ibadet edip, hükmünü talep edeyim? Siz benden bunu mu istiyorsunuz? Halbuki Kur'an'ı indirip emirleri ve yasaklarını bildiren Allah'dır. Onda her şeyi açık açık bildirmiştir. Tevrat'ı ve incil'i de indiren O'dur. Bunların Allah tarafından gönderildiğinde şüphe yoktur. Sen, sakın şüpheye düşenlerden olma.» Bu hitap mü'minleredir. Onların, Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunda şüphe etmemeleri, emir ve yasaklarına uymaları içindir. Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunda şüphe edenler asla mü'min olamazlar.

Kâfirler, Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunu bildikleri halde inatlarından dolayı inkâr etmişlerdir. Onlar, Tevrat ve incil gibi, Kur'an'ın da Allah tarafından gönderildiğini çok iyi biliyorlardı. **Allahü teâlâ** onlar hakkında **Peygamber**ine şöyle büyütüyor: «De ki: "Allah size Kitab'ı açık açık indirmişken O'ndan başka bir hakem mi isteyeyim?" Kendilerine Kitap verdiklerimiz, onun gerçekten Rableri katından indirilmiş olduğunu bilirler. Öyle ise sakın şüpheye düşenlerden olma.»

115

«Rabbimin sözü doğrulukça da, adaletçe de tam kemâlindedir. O'nun kelimelerini değiştirebilecek yoktur. O, hakkıyla işiten, kemâliyle görendir.»

Allahü teâlâ'nın kelâmında şüphe olmadığı gibi, vaadinde de asla şüphe yoktur. Yüce Allah bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, senin Rabbinin sözlerinde ve adaletinde asla bir noksanlık yoktur. O'nun kelimelerini değiştirecek kimse de yoktur. O, vaadinden asla dönmez, vaadi ve sözü haktır. O, **peygamber**lerine ve mü'min kullarına yardımını ve cennetini, kâfirlere de hezimeti ve cehennemini vaad etmiştir, O'nun vaadi asla değişmez ve hükmü bozulmaz. Çünkü O, adaletle hükmeder, hiç kimseye haksızlık yapmaz. O, kullarının söylediklerini işitir, yaptıklarını bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Yüce Allah bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Rabbimin

sözü doğrulukça da, adaletçe de tam kemâlindedir. O'nun kelimelerini değiştirecek hiç kimse yoktur. O, hakkıyla işiten, kemâliyle bilendir.

116

«Eğer yeryüzündekilerin çoğunluğuna uyarsan seni Allah yolundan saptırırlar. Onlar ancak zanna uyarlar, sadece tahminde bulunurlar.»

Müşrikler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'i atalarının dinine davet ederek hak dinden vazgeçmesini istemişlerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, eğer sen yeryüzündeki kâfir ve müşriklere tâbi olursan, onlar seni Hak dinden vazgeçirmek için atalarının dinine davet ederler. Onlar ancak zanna uyarlar, sadece tahminde bulunurlar, tâbi olduklarının hak mı, bâtıl mı olduğunu bilmezler. Bununla beraber murdar hayvanların etlerini yemeyi de kendilerine helâl sayarlar.»

Soru: Bunlar hakkı bilmedikleri için zan ile hükmederler, bu sebeple niçin muazzep olsunlar?

Cevap: Onlar hakkı ve bâtılı araştırmadan atalarının dinine sapmışlardır. Atalarının yaptıklarını aynen tatbik etmişler ve murdar hayvanların etlerini kendilerine helâl saymışlardır. Bunun helâl olduğuna dair de şöyle delil getirmişlerdir: «Bizim kestiklerimiz helâl olduğuna göre, Allah'ın öldürdükleri de helâldir.» Halbuki Allah'ın ismi üzerine zikredilmeden kesilen ve kendiliğinden ölen hayvanlar murdardırlar. İşte onlar hakkı araştırmadan bâtıla saplandıklarından dolayı muazzep olacaklardır.

117

«Doğrusu Rabbin, yolundan kimin saptığını daha iyi bilir. Doğru yolda olanları da en iyi O bilir.»

Allahü teâlâ, kullarından hak yolda olanları da, olmayanları da bilir. Ona göre mükafat ve mücazatlarını verir. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan ediyor: «Doğrusu Rabbin, yolundan kimin saptığını daha iyi bilir. Doğru yolda olanları da en iyi O bilir.

118

«Allah'ın âyetlerine iman edenlerden iseniz, üzerine Allah'ın ismi anılmış olan şeylerden yeyin.»

119

«Size ne oluyor ki, Allah size darda kalmanızın dışında, haram olanları uzun uzun anlatmışken adının üzerine anıldığı şeyden yemiyorsunuz. Doğrusu çoğunluk hevâ ve heveslerine uyarak bilmeden sapıtıyorlar. Aşırı gidenleri en iyi bilen Rabbindir.»

Ey insanlar, size murdar hayvanların etlerini yemek haram kılınmıştır. Çünkü onda sizin için bilmediğiniz bir çok zararlar vardır. Eğer siz gerçek mü'min iseniz Allah'ın adını üzerine anıp kestiğiniz hayvanların etlerini yeyin. Allah'ın ismi üzerine anılmadan kesilen hayvanların etleri murdardır, onlardan yemeyin. Bununla beraber darda kaldığınız zaman ölmeyecek kadar murdar olan hayvanların etlerinden yemenizde size bir vebal yoktur, Fakat bir çokları hevâ ve heveslerine uyarak bilmeden sapıtmışlar, Allah'ın yasak ve haramlarını kendilerine helâl saymışlardır. Halbuki haram ile helal Allah'ın âyetlerinde açıkça bildirilmiştir. Bu hüküm Maide Sûresi'nin 3. âyetinde tafsilatıyla beyan edilmiştir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Size ne oluyor ki, Allah size darda kalmanızın dışında, haram olanları uzun uzun anlatmışken adının üzerine anıldığı şeyden yemiyorsunuz? Doğrusu çoğunluk hevâ ve heveslerine uyarak bilmeden sapıtıyorlar. Aşırı gidenleri en iyi bilen Rabbindir.»

Allahü teâlâ kullarının menfaatine olan her şeyi helâl kılmış, onların zararlarına olan her şeyi de yasaklamıştır. İnsanlar menfaatlerine ve zararlarına olanları bilmedikleri için sapıtmışlardır.

120

«Günâhın açığını da, gizlisini do bırakın. Günah kazananlar, kazandıklarına karşılık şüphesiz ceza göreceklerdir.»

İslâmın zuhurundan önce, câhiliye devrinde Araplar açıkta yapılan zinayı günah sayıyorlar, gizli zinayı buna dahil etmiyorlardı. İlâhi bir kanun olan Kur'an-ı Kerim, muhatabı olan insanlara; sağlığa, aile hayatına, dine ve ahlâka, topluma zararlı olan şeyleri

yasaklamıştır. Zinanın gizli olanı da, açıkta yapılanı da kötülük bakımından eşittir. Zina aile hayatını yıkar, insanları ahlâkî yönden alçaltır. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor; «Günâhın açığını da, gizlisini de bırakın.» Fuhşun açığı ne ise gizlisi de odur. Ayette buyurulduğu gibi günâhın gizlisi - açığı olmaz, hepsi birdir.

Bir kısım tefsirciler âyette geçen «zahirden» zina, «bâtından» da öpme, elleme ve bakma anlamlarını çıkarmışlardır. Her ikisi de büyük günahtır. Bazıları da «zahire» ma'siyet, «bâtına' da farzların terki demişlerdir. Her ikisini de işleyen büyük günah irtikâp etmiş olur, Ma'siyet işleyen de, farzları terk eden de büyük günaha girer. Günah kazananlar, kazandıklarına karşılık şüphesiz ceza göreceklerdir. Herkes hayır ve şerden kazandığının karşılığını mutlaka görecektir. Hiç kimsenin ameli karşılıksız kalmayacaktır.

121

«Üzerine Allah'ın ismi anılmadan kesilmiş hayvanları yemeyin. Bunu yapmak Allah'ın yolundan çıkmaktık Doğrusu şeytanlar sizinle tartışmaları için dostlarına fısıldarlar. Eğer onlara itaat ederseniz şüphesiz siz de müşrik olursunuz.»

Besmelesiz kesüen hayvanların etlerini yemek haramdır. Besmelesiz veya başkası adına kesilen yahut daha önce ölen hayvanların etleri murdardır, yenilmez. Bunları bile bile yemek Allah'ın emrine isyandır. Allah'ın emrine isyan ise O'nun yolundan çıkmaktır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Üzerine Allah'ın ismi anılmadan kesilmiş hayvanları yemeyin. Bunu yapmak Allah'ın yolundan çıkmaktır. Doğrusu şeytanlar sizinle tartışmaları için dostlarına fısıldarlar. Eğer onlara itaat ederseniz şüphesiz siz de müşrik olursunuz.»

Allah'ın haram kıldığı şeyleri helâl, helâl kıldığı şeyleri de haram saymak küfürdür.

Ey iman edenler, siz insan ve cin şeytanlarına uymayın. Eğer onlara uyarsanız şüphesiz siz de müşriklerden olursunuz. İman sahipleri asla şeytanların vesveselerine uymaz. Onlar Allah'ın emirlerine itaat ederler ve yasaklarından kaçınırlar.

122

«Ölü iken kendisini dirilttiğimiz, ona insanların arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimse, içinden çıkamaz bir halde karanlıklarda kalan kişi gibi olur mu hiç? Kâfirlerin yapmakta oldukları şeyler kendilerine güzel göründü.»

Yüce Allah bu âyet-i celîlede iman edenleri diriye, iman etmeyenleri de ölüye benzetmiştir. Kafir iken iman edip, İslâm nuru ile aydınlanıp hidayete eren ve kalbi marifet nuru ile parlayan ve İslam safında yer alan mü'min, küfür bataklığında kalan kâfir gibi midir? Onlar asla iman sahipleri gibi değillerdir. İman edenler diri, iman etmeyen kâfirler de ölü gibidirler. Çünkü onların gözleri hakkı göremez, dilleri hakkı söyleyemez, kulakları hakkı işitemez ve kalbleri de hakkı tefekkür etmez. Onlar ölüler gibidir. Yüce Allah onlar çin şöyle buyuruyor: «Ölü iken kendisini dirilttiğimiz, ona insanların arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimse", içinden çıkamaz bir halde karanlıklarda kalan kişi gibi olur mu hiç? Kâfirlerin yapmakta oldukları şeyler kendilerine güzel göründü.» Küfredenler elbette küfür ve inkârlarının cezasını göreceklerdir.

123

«Bunun gibi, her kasabanın ileri gelenlerini hile yapan suçlular kıldık. Oysa yalnız kendilerine hile yaparlar da farkına varmazlar.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **peygamber**lik gelip halkı İslâm'a davet edince, Mekke'nin ileri gelenleri İslâm'ı kabul etmezler. Kendileri kabul etmedikleri gibi, islâm'ı kabul etmek isteyenlere de mâni olurlar. Daha da ileri giderek Müslümanlar aleyhine tuzaklar hazırlarlar, akıllarınca Müslümanları güç duruma düşürecekler ve İslâmdan alıkoyacaklardı. Halbuki onlar tuzaklarını kendi aleyhlerine kurmuşlar, fakat bunun farkına varamamışlardır. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor. «Bunun gibi, her kasabanın ileri gelenlerini hile yapan suçlular kıldık. Oysa yalnız kendilerine hile yaparlar da farkına varmazlar.» Hile yapanlar âyette de belirtildiği gibi, hilelerini yalnız kendi aleyhlerine yaparlar ve hilelerinin cezasını da mutlaka görürler.

124

«Onlara bir âyet geldiği zaman: "Allah'ın **peygamber**lerine verilen bize de verilmedikçe iman etmeyiz" derler, Allah, **peygamber**liğini vereceği kimseyi daha iyi bilir. Suç işleyenlere Allah katından bir aşağılık ve hilelerinden ötürü de şiddetli bir azap erişecektir.»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) **Peygamber** olarak gönderilince Mekke'liler, kendisinden **peygamber** olduğunu isbat eden alâmetler ve mû-' cizeler getirmesini isterler. **Peygamber**imiz de Allah'ın izniyle onlara nübüvvetini isbat eden bir çok mucizeler gösterir. Müşriklerden bir kısmı da «Şayet **peygamber** isen ayı ikiye böl» derler. **Peygamber**imiz de bir mucize olarak şehâdet parmağım işaret etmek suretiyle ay» ikiye böler. Bir müddet sonra ay tekrar birleşir. Bu mucizeyi birçok insan görmüş, bir kısmı iman etmiş, iman etmeyenler de «Allah'ın **peygamber**lerine verilen bize de verilmedikçe iman etmeyiz» demişlerdir.

Bu âyetle temas edilen olay şudur: Müşriklerden Velid ibn Mugire ile Ebû Mes'ud Es-Sekafi «Eğer Allah vahiy indirmek isteseydi, bize de vahiy indirirdi» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Allah, **peygamber**lik vereceği kimseyi daha iyi bilir.» Ona göre **peygamber**lik verir. Yoksa **peygamber**lik veraset yoluyla babadan oğula intikal etmez. Ancak Allah **peygamber**liği dilediği kimseye Verir.

Mekkeli müşrikler böylece **peygamber**i yalanlamışlar, Allah tarafından gönderilen vahyi inkâr etmişlerdir. Allah'ın indirdiği vahyi inkâr edenler, inkârlarının cezasını mutlaka göreceklerdir. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor: «Suç işleyenlere Allah katından bir aşağılık ve hilelerinden ötürü de şiddetli bir azap erişecektir.» Hiç şüphe yok ki hayır yapanlar mükâfatlarını, şer yapanlar da cezalarını göreceklerdir.

125

«Allah kime doğru yolu gösterir, imana muvaffak ederse onun kalbini İslâmiyete açar. Kimi de sapıklık da bırakmak dilerse, zorla

göğe çıkacakmış gibi kalbini dar ve sıkıntılı kılar. Allah iman etmeyenleri küfür bataklığında bırakır.»

Allahü teâlâ kullarından dilediğine doğru yolu gösterir, imana muvaffak eder, kalbini yumuşatır ve İslâm nuru ile aydınlatır. Îman etmeyen kullarını da sapıklıkta bırakır, kalbini daraltır, sıkıntısını artırır, huzurunu kaçırır, kederini artırır, ve o insan zorla göğe çıkacakmış gibi sıkıntılı olur.

İbn Mes'ud şöyle rivayet etmiştir: «Bu âyet-i celîle nazil olduğu zaman sahabe-i kiram mânasını anlayamadılar. **Peygamber**imizden sordular. O da «Allah'ın nuru kalbe girdiği zaman kalb gözü açılır' der. Yanındakiler «Ey Allah'ın Resulü kalb gözünün açıldığına delâlet eden bir alâmet var mıdır?» diye sorarlar. **Peygamber**imiz «Evet, vardır. Kalb gözü açılanlar dünya muhabbetinden uzak olurlar, kalbleri Allah sevgisi ile dolar ve ölümü hiç akıllarından çıkarmazlar» buyurur.

Yüce Allah kullarından sapıklıkta bırakmak istediğinin gönlünden nuru giderir, kalbini daraltır, şüpheye düşürür, onların imandan nasiplerini keser ve onlar hiçbir zaman Hakk'a yönelmezler. Tıpkı dalları birbirine sarılmış yapraklarıyla gövdesi tamamen kapanmış, güneşin ziyasının gövdesine dokunacak yeri kalmamış yabanî ağaç gibidirler. Bu ağacın gövdesi güneşin ziyasından ve ısısından istifade edemediği gibi, sapıklığa düşenler de İslamın nurundan istifade edemezler. Onlar İslama davet edildikleri zaman gönülleri daralır, sıkıntıları artar, kederleri çoğalır, sanki göğe çıkması teklif edilmiş gibi zorlanır. İşte onlara İslâm'ı kabul etmek bu kadar zor gelir. Allah, iman etmeyenleri böylece daraltır, sıkıntıya düşürür ve küfür bataklığında bırakır. Onlar inkârlarından dolayı böylece ebedî azaba müstahak olurlar.

126

«Rabbimin, dosdoğru yolu işte budur. Biz, âyetleri, aklını başına alıp düşünen cemiyet için apaçık gösterdik.»

Halbuki İslâm, nurdur, saadettir, huzurdur, kurtuluştur, mutluluktur, hayırdır, doğru yoldur. Yüce Allah **Peygamber**ine bunu şöyle beyan ediyor: «Rabbimin, dosdoğru yolu işte budur. Biz

âyetleri, aklını başına alıp düşünen cemiyet için apaçık gösterdik.» **Allahü teâlâ** kullarına doğru yolu, kurtuluş yolunu göstermiştir. İman edip, İslâm nuru ile aydınlananlar hidayete erip kurtulmuşlardır. İman etmeyenler ise sapıklığa düşüp helak olmuşlardır. Yukarda da belirtildiği gibi, **Allahü teâlâ** iman noktasında kullarını muhayyer bırakmış, iman edenleri hidayete erdirip kurtuluşa ulaştırmış, iman etmeyenleri de sapıklığa düşürüp helak etmiştir.

127

«Rablerinin katında cennet onlarındır. O, işlediklerinden ötürü onların dostudur.»

Mü'minlerin Rableri katında çok büyük mükâfatlan ve ecirleri vardır. Allah onların dostudur. Allah onlardan, onlar da Allah'dan razıdırlar. **Allahü teâlâ**, onların muhafızı ve yardımcısıdır. İmanlarına ve amellerine karşılık âhirette onlara altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Yüce Allah iman ve amel-i salih sahiplerine ebedî olarak içinde kalacakları cennetleri vaad etmiştir. Allah vaadinden asla dönmez. İman edenler böylece mükâfatlandırılacaklardır.

128

«Allah hepsini toplayacağı gün: "Ey cin topluluğu, insanların çoğunu yoldan çıkardınız" der. Onların dostları olan insanlar ise: "Rabbimiz, yekdiğerimizden istifade ettik ve bizim için takdir buyurduğun ecele ulaştık" derler. Yüce Allah da: "Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere, cehennem sizin ebedî kalacağınız durağınızdır" der. Şüphesiz ki Rabbin tam hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.»

Allahü teâlâ cinleri ve insanları kıyamet günü mahşer yerine toplayacak, cinlere «Ey cin topluluğu, insanların çoğunu hak yoldan çıkardınız» diyecektir. Onların dostları olan insanlar ise: «Rabbimiz, birbirimizden istifade ettik ve bizim için takdir buyurduğun ecele ulaştık» derler.» Mahşer yerinde cinlerle, onlara tabi olan insanlar birbirlerini suçlayacaklardır.

İnsanların cinlerden istifadesine gelince, Araplar câhiliye devrinde sık sık sefere çıkarlardı. Sefer esnasında ıssız bir yerde geceledikleri zaman korkularından «Biz bu yerin halkının şerrinden, onların reislerine sığınırız» derlerdi. Yani cinlerin şerrinden, onların reislerine sığınırlardı. Reisleri de onları sabaha kadar askerleriyle birlikte cinlerin şerrinden korumuş. Cinlerin, insanlardan istifadesine gelince: Onlar şöyle demişlerdir: «İnsanlardan bize reis tayin edildi, biz onunla şereflendik.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) insanların da cinlerin de seyyidi, efendisi, **peygamber**idir. Cinlerin iman edenleri de **Peygamber**imizle şereflenmiştir. Cinler de, insanlar gibi iman eden ve etmeyen olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İnsanların ve cinlerin ondan başka efendisi, seyyidi yoktur. **Peygamber**imiz sadece bu iki varlığın değil, kâinatın efendisidir.

Cinler, insanlara sihir, kehânet ve çirkin şeyleri telkin ederler, bir takım insanlar ise onlara itaat ederek müfsid arzularını gerçekleştirirler. Cinler ve onlara tâbi olan insanlar birbirlerini suçlayarak «Ey Rabbimiz, birbirimizi aldatarak senin dinine girmekten alıkoyduk, sapıklığa düşürdük, hidayet yerine dalâleti tercih ettik» diyeceklerdir. **Allahü teâlâ** da onlara «Bu sapıklığınıza ve dalâletinize karşılık sizin vatanınız ve makamınız ebedî cehennemdir» buyuracak. İnsanlardan ve cinlerden iman etmeyenler ebedî olarak cehennemde kalacaklardır. Ancak Yüce Allah'ın diledikleri müstesnadır. İman edip, güzel amel işleyenler için ebediyyen içinde kalacakları cennetler hazırlanmıştır. Onlar için Allah katında korku da yoktur ve mahzun da olacak değillerdir.

Allahü teâlâ hüküm ve hikmet sahibidir, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder. Alimdir, her şeyi hakkıyla bilir.

129

«İşte biz zalimlerden kimini kimine, kazandıklarından ötürü böylece musallat ederiz.»

Yüce Allah cinleri, onlara tâbi olan insanlara musallat kılmıştır. Kâfir cinler kafir insanlar üzerine musallat kılınmıştır. Kıyamet günü birbirlerinin aleyhine şahadette bulunacaklardır. Dünyada da

insanlara musallat olarak çeşitli hastalıklara uğramalarına sebep olurlar. **Allahü teâlâ** onları birbirlerine musallat ettiği gibi, zalimleri de birbirlerine musallat eder. Onlar da zulümleriyle birbirlerini helak ederler. Bu, zâlimlerin zulümlerinden vazgeçmeleri için onları bir tehdittir. Şayet zalimler zulümlerinden vazgeçmezlerse, Yüce Allah onları birbirlerine musallat ederek, zulümleri yüzünden kendilerini helak eder. Zulmedenlerin sonu budur, hiçbir zaman Allah mazlumların ahım onlarda bırakmaz, intikamını alır.

Bu âyetin hükmüne şu tipler de dahildir: Emri altındakilere zulmeden âmirler, idareciler, aile büyükleri, alış-verişlerinde halka zulmedenler, malının aybım gizleyenler, fahiş fiyata satanlar, işçilerine eziyet eden patronlar ve benzerleri de zalim kimselerdir. Görüldüğü gibi zulmün her çeşidi yasaklanmıştır ve zalimler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

Fudayl ibn Iyad şöyle demiştir: «Bir zâlimin diğer bir zâlimden intikam aldığını gördüğün zaman dur, düşün ve Allah'ın hikmetine bak. Allah zâlimlerde asla intikamını bırakmaz. Bir zâlimi başka bir zâlime musallat ederek intikamını alır.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) da şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ** razı olduğu milletlerin başına onların en hayırlılarını veli ve hâkim tayin eder. Onlar halkın işini adaletle yaparlar. Eğer **Allahü teâlâ** bir milletten razı olmazsa, onların başına da zalimlerini, şerlilerini reis ve hâkim diker. Onlar da halk arasında zulümle hükmederler, böylece Allah onlardan intikamını alır.»

Mâlik ibn Dinar şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ**'nın gönderdiği kitaplardan bâzılarında şöyle buyurduğunu okudum.: «Ben, bütün padişahların padişahıyım. Bunların hepsinin gönlü benim kudret elimdedir ve bana itaatkârdırlar. Bana itaat eden milletlerin başına adaletli ve merhametli bir reis dikerim. Bana itaat etmeyenlerin başına ise, adaletsiz, merhametsiz birisini tayin ederim ki, zulmü ile onlardan intikamım alır. Şayet reislerinizden ve büyüklerinizden zulüm görürseniz, onlara beddua edip sövmeyin. Yaptıklarınıza tevbe ederek bana dönün, ben de unların kalblerine merhamet ve dürüstlük vereyim.»

Demek ki her millet lâyık olduğu şekilde idare edilir. Eğer bir milletin başındakiler zulümkar ise, o millet buna lâyıktır. Yüce Allah onların lâyık olduklarını başlarına getirmiştir.

130

«Ey cin ve insan topluluğu, içinizden size âyetlerimi anlatan ve bu gününüzün gelip çatacağını haber veren **peygamber**ler gelmedi mi? "Ey Rabbimiz" diyecekler, "Kendi hakkımızda şahidiz." Dünya hayatı onları aldattı da kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.»

Allahü teâlâ kıyamet günü insanları ve cinleri mahşer yerine topladığı zaman iman etmeyenlere «içinizden size âyetlerimi anlatan ve bugününüzün gelip çatacağını haber veren **peygamber**ler gelmedi mi?» diyecektir. Cevaben cinler ve insanlar «Evet içimizden bize **peygamber**ler geldi, bugünün geleceğini de haber verdiler, fakat biz onları yalanladık ve kâfir olduk» cevabını vereceklerdir. Bunların kendi aleyhlerine şahitlik yapmaları, gözlerinim, kulaklarının, ellerinin ve ayaklarının şehadetinden sonra olacaktır. Onlar dünya hayatının fani zinet ve lezzetlerine aldanarak nefislerine mağrur olmuşlar, **peygamber**leri yalanlamışlar, âhireti hiç hatırlamamışlar ve böylece de kâfir olmuşlardır.

Imam-ı Mukatil'e göre, cinlerden de kendi kavimlerine **peygamber** gelmiştir. Bu âyet ona delâlet etmektedir. Bazı tefsircilere göre ise, cinlerin **peygamber**leri dokuz tanedir. Onlar **Peygamber**imize gelerek Kur'an öğrenmişler ve kavimlerine döndükleri zaman «Ey kavmimiz, Allah'ın davetçisine icabet edin- mealindeki Ahkâf sûresinin 31. âyetini okuyarak inzar etmişlerdir. Cinlerin bir kısmı iman etmiş, bir kısmı iman etmemiştir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) da şöyle demiştir: «Bütün **peygamber**ler insanlara gönderilmiştir. Ancak bizim **Peygamber**imiz bütün beşeriyete gönderilmiştir. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) cinlerin de, insanların da **peygamber**idir. Ayrıca cinlere **peygamber** gönderilmemiştir.»

131

«Bu, haberleri yokken kasabalar halkını Allah'ın haksız yere yok etmeyeceğinden dolayıdır.»

132

«Herkesin yaptıkları şeylere karşılık dereceleri vardır. Rabbin onların işlediklerinden habersiz değildir.»

Allahü teâlâ insanlara ve cinlere emir ve yasaklarını, hakkı - bâtılı, iyi-kötüyü, imanı-küfrü bildirmek için **peygamber**ler göndermiştir. Bunları bildirmeden şehirlerin ve kasabaların halkım suçsuz yere helak etmez. Ancak onlara **peygamber**ler gönderip emir ve yasaklarını bildirdikten sonra, emirlerine itaat etmezler, isyan ederlerse o zaman isyanlarının cezasını verir. Fakat insanlar ve cinler **peygamber**lerin davetlerine icabet edip, iman ederlerse **Allahü teâlâ** mükâfatlarını kat kat verecektir. Amellerine göre her birinin cennette faziletleri ve birbirinden üstün dereceleri vardır. Cennetteki bu makamlar ve faziletler kulların sadakatine ve amellerine göredir. **Peygamber**lerin davetine icabet etmeyen kâfirlerin de, cehennemde dereceleri vardır. Kiminin azabı kimisinînkinden daha şiddetli olur. Onlar da küfür ve amellerine göre birbirinden farklı cezalandırılacaklardır, Yâ Muhammed, senin Rabbin iman edip itaat eden kullarını da, iman etmeyip isyan eden kullarını da bilir. Kullarının bütün amellerinden de haberdardır. Ona göre mükâfat ve mücâzat verir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Herkesin yaptıkları şeylere karşılık dereceleri vardır. Rabbin onların işlediklerinden habersiz değildir.»

133

«Rabbin müstağni ve merhamet sahibidir. Sizi başka bir milletin soyundan getirdiği gibi, dilerse yok eder ve yerinize dilediğini getirir.»

134

«Size vaadedilen şeyler mutlak gelip çatacaktır. Siz, onun önüne geçemezsiniz.»

Allahü teâlâ'nın, kullarının ibadetlerine ihtiyacı yoktur. O, her şeyden müstağnidir, Her şey O'na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç,

değildir. O, rahmet sahibidir. Kullarını esirger, işlemiş oldukları günahlardan ötürü hemen helak etmez. Tevbe etmeleri için mühlet verir ve tevbe edenlerin tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar. Eğer **Allahü teâlâ** dilerse sizi yok eder ve yerinize dilediği başka bir milleti getirir. Nitekim sizi başka bir milletin soyundan getirip, onların yerine sizi halef kılmıştır. **Allahü teâlâ**, tevbe ederek kendisine dönersiniz diye yaptıklarınıza karşılık hemen sizi helak etmemiş, esirgemiştir. Yüce Allah kullarının işlemiş olduğu suçlardan dolayı hemen helak etmez, tevbe etmeleri için kendilerine mühlet verir. Tevbe edenlerin tövbesini kabul eder, günahlarını affeder, kusurlarını bağışlar. Îman etmeyen kafirlerin ise cezalarını mutlaka verir, **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan eder: -Size vaad edilen şeyler mutlaka gelip çatacaktır. Siz, onun önüne geçemezsiniz.» İman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.

135

«De ki: "Ey kavmim, bütün kuvvetlerinizle yapın yapacağınızı. Ben vazifemi yapıyorum. Sonucun kimin için hayırlı olacağını bileceksiniz. Zulmedenler şüphesiz kurtulamazlar?»

Mekke'li müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i **peygamber**likten vazgeçiremeyince kaba kuvvete başvurarak öldürmeyi plânlarlar. **Resûlüllah** ise, müşriklerin süfli niyetlerine ve plânlarına aldırış etmeden, Allah'ın kendisine vahy ettiği Kur'an'ı insanlara tebliğe devam eder. Müşriklerin kaba kuvvetlerine karşılık şöyle der: «Ey kavmim, bütün kuvvetlerinizle yapın yapacağınızı, beni öldürmek için elinizden geleni yapın. Ben, Allah'ın bana vahyettiğini tebliğ etmekle vazifemi yapacağım. Dünyada da, âhirette de sonucun kimin için hayırlı olacağını bileceksiniz.» Allah'a şirk koşan zalimler hiçbir zaman felah bulup, kurtuluşa eremezler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor; «Zulmedenler şüphesiz kurtulamazlar.» Ancak iman sahipleri felaha ererler.

136

«Kendi zanlarına göre, "Bu Allah'ındır, bu da putlarımızındır" diyerek, Allah'ın yarattığı meyve, ekin ve hayvanlardan pay ayırdılar.

Putları için ayırdıkları Allah için verilmez, ama Allah için ayırdıkları putlarına verilirdi. Hükmedegeldikleri bu şeyler ne kötüdür.»

Araplar cahiliye devrinde meyvelerinden, ekinlerinden, develerinden, sığırlarından ve koyunlarından bir pay da Allah'a ve putlarına ayırırlar, Allah için ayırdıklarını tasadduk ederler, putları için ayırdıklarını da, putlarına ve onlara hizmet edenlere harcarlardı. Şayet putlarına ayırdıkları miktar telef olursa, Allah için ayırdıklarını alırlar «Allah bundan müstağnidir, buna ihtiyacı yoktur- diyerek onu da putlarına harcarlardı. Eğer Allah için ayırdıkları pay telef olursa şöyle derlerdi: «Allah dileseydi nasibini artırırdı, onu muhafaza eder, helak olmaktan korurdu.» Bunun yerine putlarına ayırdıkları paydan bir şey alıp tasadduk etmezlerdi. **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek bunu şöyle beyan buyurmuştur.- «Kendi zanlarına göre, "Bu Allah'ındır, bu da putlarımızındır" diyerek, Allah'ın yarattığı meyve, ekin ve hayvanlardan pay ayırdılar. Putları için ayırdıkları Allah için verilmez, ama Allah, için ayırdıkları putlarına verilirdi. Hükmedegeldikleri bu şeyler ne kötüdür.»

137

«Böylece, putlara hizmet edenler puta tapanların çoğunu helake sürüklemek, dinlerini karma karışık etmek için çocuklarını öldürmelerini onlara hoş göstermişlerdir. Allah dileseydi bunu yapamazlardı. Sen onları, düzmekte devam ettikleri yalanlarıyla başbaşa bırak.»

Putlara tapanlar geçim korkusundan dolayı çocuklarını öldürmüşler, kızlarını da diri diri toprağa gömmüşlerdir. Şeytan onlara yaptıklarını hoş göstermiştir. Onlar kız çocuklarını diri diri toprağa gömmekten hoşlanmışlar ve bunu bir ahlâk kuralı kabul etmişlerdir. İbrahim ile İsmail'in de dinini değiştirmişlerdir. Eğer Allah dileseydi bunu yapamazlardı, onları yaptıklarından alıkoyardı veya onları helak ederdi. Yüce Allah buna kadirdir. Fakat onları muayyen bir zamana kadar yaptıkları ile başbaşa bırakmıştır. Yâ Muhammed, sen onları, düzmekte oldukları yalanlarıyla başbaşa bırak. **Allahü teâlâ** onlar için şöyle buyuruyor: «Böylece, putlara hizmet edenler puta tapanların çoğunu helake sürüklemek, dinlerini karma karışık etmek için çocuklarını öldürmelerini onlara hoş

göstermişlerdir. Allah dileseydi bunu yapamazlardı. Sen onları, düzmekte devam ettikleri yalanlarıyla başbaşa bırak. Allah onların hesabını görür.

138

«Bu davarları ve ekinleri dilediğimizden başkasının yemesi yasaktır. Bir kısım develerin sırtlarına yük vurmak da haramdır" derler. Diğer bazı hayvanları da Allah'ın ismini anmadan boğazlarlar. Bütün bunları Allah'a iftira ederek yaparlar. Allah, yaptıkları iftiralara karşı onları cezalandıracaktır.»

Müşrikler, putlan için koyundan, sığırdan, deveden, ekinden ve meyveden ayırdıklarını yemeyi haranı saymışlardır. Hâm dedikleri develerin sırtına da yük vurmazlar ve etlerini yemezlerdi. Bunlara yük yüklemek ve etlerini yemek onlara göre haramdır, Bu husus Mâide sûresinin 103. âyetinde açıklanmıştır. Halbuki bu hükümlerin hiçbiri **Allahü teâlâ**'nın emri değildir, onların kendi arzularına göre çıkardıkları hükümlerdir. Onların akıl hocası olan Mâlik ibn Avf, kendi arzusuna göre fetvalar vermiş, Allah'ın haram kıldıklarını helâl, helâl kıldıklarını da haram saymıştır. Putlarına kurban ettikleri hayvanların etlerini yemezler, sulbünden on deve doğmuş erkek deveden de istifade etmezler, onu başıboş olarak salıverirlerdi. Koyun, sığır ve deve gibi hayvanların bir kısmını keserken Allah'ın adını üzerine anmadan boğazlarlar ve yaptıklarının meşru olduğunu göstermek için «Allah bize böyle emretti» diyerek **Allahü teâlâ**'ya iftira ederlerdi. Halbuki onlar Allah'ın kendilerine helâl kıldığını, haram kılmışlardır. Allah'a iftira edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir. **Allahü teâlâ** onların durumunu şöyle beyan ediyor; «Bu davarlar ve ekinleri dilediğimizden başkasının yemesi yasaktır. Bir kısım develerin sırtlarına yük vurmak da haramdır» derler. Diğer bazı hayvanlan da Allah'ın, ismini anmadan boğazlarlar. Bütün bunları Allah'a iftira ederek yaparlar. Allah, yaptıkları iftiralara karşı onları cezalandıracaktır.» Allah'a iftira edenler elbette cezalarını göreceklerdir.

139

«"Bu davarların karınlarında olan yavrular yalnız erkeklerimize mahsus olup, kadınlarımıza yasaktır. Eğer ölü doğacak

olursa hepsi ona ortak olurlar" dediler. Allah bu türlü sözlerin cezasını verecektir. Şüphesiz ki O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.»

Araplar cahiliye devrinde putlarına adadıkları develerin karınlarındaki yavruların etlerini yalnız erkeklerine helal, kadınlarına ise haram saymışlar, kadınları kendileriyle aynı seviyede görmemişlerdir. Bu gibi develerin yavrularının etlerini ve sütlerini erkekler yer, kadınlara yedirmezlerdi. Şayet devenin yavrusu ölü doğarsa o zaman kadınları da ete ve süte ortak ederlerdi.

Allahü teâlâ onların yalanlarının cezasını verecektir, Hiçbir hain cezasız kalmayacaktır. Allah, hakimdir onlara azabıyla hükmeder. Alimdir, onların iftiralarını bilir, ona göre mücazatlarını verir. Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor; «Bu davarların karınlarında olan yavrular yalnız erkeklerimize mahsus olup, kadınlarımıza yasaktır. Eğer ölü doğacak olursa hepsi ona ortak olurlar- dediler. Allah bu türlü sözlerin cezasını verecektir. Şüphesiz ki O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.»

Bu âyet-i celile şuna da delâlet eder: Âlimler **Allahü teâlâ**'nın emirlerini ve yasaklarını halka bildirmekle görevli oldukları gibi, emirlerine muhalefet edenlerin sözlerini ve fesatlarını bildirmekle de görevlidirler. Fesatçılara ve bozgunculara mani olmaya çalışmak, halkı onlara tabi olmaktan men etmek, onların fesatlarını ve bozgunculuklarını halka anlatmak âlimlerin görevleridir. Allah'ın âyetlerini her yerde çekinmeden söylemek **peygamber** vârisi olan âlimlerin vazifesidir.. Çünkü **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de sahabesine bozguncuların ve fesatçıların fesadını bildirmiştir. Alimlerin görevi de bunu yapmaktır. Bunu yapmayan âlimler Allah katında mes'uldürler.

140

'Bilgisizlikleri yüzünden çocuklarını beyinsizce öldürenlerle Allah'ın kendilerine ihsan ettiği nimetleri Allah'a iftira ederek haram sayanlar muhakkak ki, maddî manevi en büyük zarara uğramıştır. Onlar şüphesiz ki sapmışlardır. Zâten doğru yolda değillerdi.'

Bilgisizlikleri yüzünden çocuklarını beyinsizce öldürenler, kız çocuklarını diri diri toprağa gömenler ve Allah'ın kendilerine helâl kıldığı şeyleri haram sayanlar maddî ve mânevi yönden kendilerine yazık etmişlerdir. Geçim korkusundan ve kızlarını evlendirmekten ar ettiklerinden dolayı çocuklarını öldürenler ve gömenler en büyük hüsrana uğrayanlardır. «Bilgisizlikleri yüzünden çocuklarını beyinsizce öldürenlerle Allah'ın kendilerine ihsan ettiği nimetleri Allah'a iftira ederek haram sayanlar muhakkak ki, maddi ve manevi en büyük zarara uğramıştır. Onlar şüphesiz ki sapmışlardır. Zâten doğru yolda değillerdi.»

Cahiliye devrinde Arap kabilelerinin bir çoğu kızlarını evlendirmekten ar ettiklerinden dolayı onları diri diri toprağa gömmüşlerdir. Bu kabileler içinde Bebia ve Mudâr kabileleri kızlarını gömmekte meşhurdurlar.

Rivayete göre. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in sahabelerinden birisi her zaman Resûlüllah'ın yanında kederli ve hüzünlü oturuyordu. Bu durum;- **Peygamber**imizin dikkatini çeker, neden hüzünlü ve kederli olduğunu sorar. O da, «Ey Allah'ın Resulü, ben cahiliye devrinde büyük bir günah işledim, onun affolunmayacağından korkarım» der. **Peygamber**imiz «Nasıl bir günah işledin? Söyle» der. O da şöyle konuşur: «Ey Allah'ın Resulü, ben kızını diri diri toprağa gömenlerdenim. Benim kızım oldu, onu gömmek istedim, hanımım bana çok yalvardı, gömmememi istedi, ben de gömmekten vazgeçtim. Çok güzeldi, büyüdü, evlilik çağına geldi, onu istediler, kimse ile evlendirmeye gönlüm razı olmadı ve evlendirmek bana ağır geldi. Gönlümden onu öldürmek geçiyordu, fırsat bulamıyordum. Hanımıma «Ben filan kavmi ziyarete gideceğim, kızım da benimle birlikte gelsin» dedim. Hanımım buna çok sevindi, ona en güzel elbiselerini giydirdi bana da «Sakın kızıma bir hainlik yapma» dedi. Beraber yola koyulduk, ıssız bir yerde bir kuyunun başına geldik, zaten ben böyle bir kuyu arıyordum, içine baktım, kızım o zaman kuyuya atılacağını anladı, bana sarılarak ağlamağa başladı: «Ey babacığım, beni öldürerek isim mi yapmak istiyorsun» dedi. Dayanamadım, bıraktım. Bir müddet sonra gönlümden yine onu kuyuya atmak geçti, atmak istedim, bana sarılarak ağlamağa başladı: -Ey babacığım, benî ananı sana emanet etti, onun emanetine

hıyanet mi edeceksin?- dedi. Bu sözlere dayanamayarak bıraktım. Fakat gözüm yine kuyuda idi, şeytan bu defa bana galip geldi, kızımı kuyuya attım. «Baba beni öldürüyorsun» diye kuyunun içinde bir müddet bağırdı ve sesi kesildikten sonra oradan ayrıldım. İşte benim hüzün ve kederim budur.»

Bütün bunları dinleyen **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ve yanındakiler bu sözleri duyunca ağlamaya başlarlar. **Peygamber**imiz «Eğer cahiliye devrinde yaptığınız suçlardan dolayı sizi cezalandırmak için bana müsaade edilseydi, şimdi seni cezalandırırdım» buyurur.

Allahü teâlâ'nın helâl kıldığı rızıklan kendilerine haram kılarak »Allah bunları bize haram kıldı» diyen yalancılar en büyük hüsrana uğrayacaklardır.

141

«Çardaklı ve çardaksız cennet gibi bağları vücuda getiren Allah'dır. Tadlan çeşitli ekin ve hurmaları, zeytin ve narı - birbirine benzer ve benzemez şekilde - yaratan Odur. Mahsul verdiği zaman mahsulünden yeyin, devşirildiği ve toplandığı zaman da hakkını verin. İsraf etmeyin, çünkü Allah müsrifleri sevmez.»

Bütün ekinleri, bostanları, meyveleri, bahçeleri, zeytin, hurma ve nar bahçelerini, üzüm bağlarını çardaklı ve çardaksız yaratan, var eden, mahsul veren ve olgunlaştıran Allah'dır. Bunların bir kısmı birbirine benzer, bir kısmı benzemez. Renkleri birbirine benzemediği gibi, tatları da birbirine benzemez. Bunlardan kimi acı, kimi tatlı, kimi de ekşidir. Bağlar, bahçeler mahsul verdikleri vakit mahsulünden yeyin, topladığınız zaman da öşrünü verin. O mahsullerinizde onda bir fakirin hakkı vardır, onu verin, öşür verirken israfa kaçmayın, aile efradınızın ihtiyacını ayırın. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.

Sahabeden Sabit ibn Kays'ın beş yüz ağaç hurması vardı, bir günde bunların hepsini tasadduk eder, çoluk çocuğuna bir şey bırakmaz, eli boş evine döner. Bunun üzerine bu âyet-i celile o zat hakkında nazil olmuş ve şöyle buyurulmuştur: 'Siz bütün mahsulünüzü tasadduk edip, çoluk çocuğunuzu aç bırakmayın. Bu

israftır, **Allahü teâlâ** müsrifleri sevmez.» Bu âyetin hükmü umumîdir. Yüce Allah hiç bir şeyde israfı sevmediği gibi, israf edenleri de sevmez. Mü'mü her işinde mutedil olacak, israf etmeyecektir.

Bazı tefsirciler göyle demişlerdir: Ma'siyet olan şeylere harcanan israftır. Allah yolunda Ebu Kubeys dağı ağırlığınca -Mekke'de büyük bir dağın adıdır- altın tasadduk edilse yine israf olmaz. Şayet meşru olmayan yere bir akça verilirse, o israftır. Bu bakımdan Allah israf edenleri sevmez.

Soru: Sabit ibn Kays bütün servetini Allah rızası için tasadduk ettiği halde neden, İsraf sayılıp nehyedilmiştir?

Cevap: Allah'ın rızası aile efradının nafakasından fazlasını tasadduk etmektedir. Çünkü sadaka vermek müstehaptır. Aile efradının nafakası ise farz ve vaciptir. Farzı bırakıp, müstehabı işlemek Allah'ın rızasını terk etmektir. Aynı zamanda aile efradının nafakasını tasadduk edip, onları aç ve muhtaç bırakmak ma'siyettîr. Aile efradının nafakasını tasadduk etmek ma'siyete harcamak olacağından israftır. Bu bakımdan nehyedilmiştir.

142

«Develeri de yük ve kesim hayvanı olarak yaratan Allah'dır. Allah'ın size verdiği rızaktan yeyin. Şeytanın izleri ardınca gitmeyin. Çünkü o, sizin apaçık bir düşmarunızdır.»

Allahü teâlâ kullarının istifadesi için hayvanların kimini yük, kimini de kesim hayvanı olarak yaratmıştır. Bunların kiminin yükünden, kiminin etinden, kiminin sütünden, kiminin yününden, kiminin derisinden istifade edilir. O, kullarını çeşitli nimetlerle rızıklandırmıştır. Ey insanlar, siz Allah'ın rızık olarak verdiği şeylerden yeyin. Şeytana tabi olarak, Allah'ın haram kıldıklarını helâl, helâl kıldıklarını da haram kılmayın. Çünkü o, sizin apaçık bir düşmanınızdır. Babanız Âdem'e hased ederek cennetten çıkmasına sebep olmuştur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Şeytanın izleri ardınca gitmeyin. Çünkü o, sizin apaçık bir düşmanınızdır.»

143

«(Allah) sekiz çift (yarattı): Koyundan ik! çift, keçiden de iki çift. De ki: "Allah iki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi veya o iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı haram kılmıştır? Doğru sözlü iseniz ilme dayanarak bana cevap verin.»

Bu âyet-i celile'nin nüzul sebebi şudur: Mâlik ibn Avf ve arkadaşları «Bu develerin karınlarındaki yavrular bizim erkeklerimize mahsus olup, kadınlarımıza haramdır» derler. Ancak kadınlara niçin haram olduğunu söylemezler. Halbuki erkeğe helâl olan kadına da helâldir. Yüce Allah onların bu iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, onlarla münazara ederek iddialarının bâtıl olduğunu söyle.» Bu âyette ilmi münazaraya müsaade vardır.

Âyet-i celîle ayrıca şuna da delâlet eder: Kıyas ile sabit olan bir hüküm hakkında nass vârid olursa kıyas ortadan kalkar. **Allahü teâlâ**, onların kıyaslarını sahih delillerle isbat etmelerini, Allah'ın helâl kıldığını neden haram saydıklarına dair hüküm beyan etmelerini emretmiştir. Allah, iki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi veya o iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı' haram kılmıştır, Şayet haram olmaya sebep dişilikse bütün dişilerin haram olması gerekir. Eğer haram olmaya sebep erkek olmaksa bütün erkek hayvanların haram olması gerekir. Eğer rahimlerdeki yavruları haram kılıyorlarsa erkek-dişi hepsi ana rahminden çıkmıştır, bunların haram olmasındaki sebep nedir? Neden haram olsunlar? Yüce Allah onların bu bâtıl iddialarını reddetmek için yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: -Sekiz çift: Koyundan iki çift, keçiden de iki çift. De ki: "Allah iki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi veya o iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı haram kılmıştır? Doğru sözlü iseniz ilme dayanarak bana cevap verin." Bunlar erkek oldukları için mi, dişi oldukları için mi, yoksa ana rahminde oldukları için mi haram'dırlar? Hayır, bunların hiçbiri haram değildir.

144

«Deveden iki, sığırdan iki yaratmıştır. De ki: "iki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi veya o iki dişinin rahimlerinde bulunan yavruları mı haram kılmıştır? Yoksa Allah size bunları buyururken orada mı idiniz?" İnsanları ilme dayanmadan saptırmak için yalan uydurup

Allah'ın üstüne atanlardan daha zâlim kimdir? Allah zâlim milleti doğru yola eriştirmez.»

Allahü teâlâ, koyundan ve keçiden erkek ve dişi yarattığı gibi, deveden ve sığırdan da erkek ve dişi yaratmıştır. Müşrikler bunlardan hangisini haram kılıyorlar? Yüce Allah **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, de ki: -İki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi veya o iki dişinin rahimlerinde bulunan yavrular mı haram kılınmıştır? Bunların hangi cihetten haram kılındığını bana haber verin? Bunların haram olduğuna dair Allah tarafından size bir kitap gönderilmiş ise onu getirin, haram olduğuna o şahitlik etsin.»

Peygamberimizden bu sözleri işiten Malik ibn Avf, dona kaldı, söyleyecek söz bulamadı, dili tutulmuşa döndü. Malik ne konuşabilirdi ki? Zira karşısında hak konuşuyordu. Elbette bâtıl hakkın karşısında susacaktı. Her zaman hak galip, bâtıl ise mağlûp olmuş ve dünyanın sonuna kadar da mağlûp olacaktır. Çünkü hakkın olduğu yerde bâtıl olamaz. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Malik'in şaşkına döndüğünü görünce «Ey Mâlik ne oldu sana, niçin konuşmuyorsun?» diye sorar. Mâlik «Benim söyleyecek bir şeyim yok. Ben, seni dinliyorum, konuş» der. Bütün bunlar karşısında Mâlik acizliğini ortaya koymuş ve bir şey bilmediğini ifade etmişti.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de ona şöyle der: «İnsanları ilme dayanmadan saptırmak için yalan uydurup Allah'ın üstüne atanlardan daha zâlim kimdir? Şüphesiz ki Allah zâlim milleti doğru yola eriştirmez.»

145

«De ki: "Bana vahyolunanda, ölü, akıtılmış kan, domuz eti -ki bu, şüphesiz bir murdardır - ve yoldan çıkarak Allah'dan başkası adına kesilen hayvandan gayrisini yemenin haram olduğuna dair bir emir bulamıyorum. Fakat darda kalan başkasının payına el uzatmamak ve zaruret miktarını aşmamak üzere bunlardan da yiyebilir." Şüphesiz ki, Rabbin çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Yüce Allah haram olan şeyleri de, helâl olanları da açık açık bildirmiştir. Haram da bellidir, helâl da bellidir. Bunlar üzerinde

hüküm beyan etmek akıllı işi değildir. **Allahü teâlâ** bu hususta **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed de ki: "Bana indirilen Kur'an içinde, ölü, akıtılmış kan, domuz ve Allah'ın ismi üzerine zikredilmeden kesilen hayvanlardan gayrisini yemenin haram olduğuna dair bir emir bulamıyorum. Fakat darda kalan başkasının payına el uzatmamak ve zaruret miktarını aşmamak üzere bunlardan da yiyebilir."»

Yenilmesi haram olanlar şunlardır: ölü hayvan eti, domuz eti, akıtılmış kan, Allah'ın ismi üzerine zikredilmeden kesilen hayvanların eti, merkep cinsinden olan hayvanların eti, kelp, kedi ve kendisi gibi azı dişleri bulunan hayvanlar, ayı, kurt gibi vahşî hayvanlar, pençe sahibi olan kuşlar, yılan, akrep gibi sürüngenler. Bu hususta geniş bilgi edinmek isteyenler fıkıh kitaplarına müracaat edebilirler.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'dan şöyle rivayet edilmiştir: - Cahiliye devrinde halk bir çok şeyleri yerlerdi, bir çok şeyleri de haram diye yemezlerdi. **Allahü teâlâ** **Peygamber**ini gönderip, ona inzal buyurmuş olduğu Kur'an'da haram ve helâli bildirmiştir. Haram da helâl da açıkça belli olmuştur. **Peygamber**imiz «Bu âyette haram olduğu zikredilenlerden gayrisi mubahtır» demiştir. Bazıları da bu âyette haram olduğu zikredilenlerden gayrisinin mubah olduğuna hükmetmişlerdir. Fakat **Allahü teâlâ** bu âyette ismi geçenlerden başkalarını da haram kılmıştır. Ancak âyette ismi geçenlerden başkalarının haram olduğunu **Resûlüllah** bildirmiştir. Çünkü Yüce Allah «**Peygamber** size ne verdiyse onu alın, size ne yasak ettiyse ondan da sakının» buyurmuştur. **Peygamber**'in hükmü Allah'ın hükmüdür. **Peygamber** her şeyi vahiy ile söyler, kendiliğinden bir şey söylemez.

Allahü teâlâ kullarının menfaatine olan her şeyi helâl, zararına olanları da haram kılmıştır. Bunların haram ve helâl oluşu insanların menfaati içindir, Düşünebilenler için bunlarda büyük hikmetler vardır. Bununla beraber darda kalanların ölmeyecek kadar murdar olan şeylerden yemelerinde bir vebal yoktur. Haddi aşmak yasaktır. Allah Gafûr'dur, kullarının hatalarını bağışlar, Rahim'dir, darda kalanları esirger.

146

«Yahudilere tırnaklı her hayvanı haram kıldık. Onlara sığır ve davarın sırt, bağırsak ve kemik yağları bir yana, iç yağlarını da haram kıldık. Aşın gitmelerinden ötürü onlan bu şekilde cezalandırdık. Biz şüphesiz doğru sözlüyüz.»

Allahü teâlâ, bazı hayvanların aslını haram kılmıştır, yenmesi yasaktır. Bazılarını da, aslında helal olduğu halde bir ceza olarak sadece'Yahudilere haram kılmıştır. Buna sebep onların işlemiş oldukları mahiyetlerdir. Yahudilere deve, kaz, ördek eti, sığır ve koyundan çıkarılan iç yağlar haram kılınmıştır. Onlar Allah'ın helâl kıldıklarını kendilerine haram kılmışlardır. Yüce Allah da böylece onlara nimetlerini haram kılmıştır. Bunların haram oluşunun sebebi onların zulüm ve şirklerinden dolayıdır. **Allahü teâlâ** aşırı gidenleri böylece cezalandırır.

147

«Seni yalanlarlarsa: "Rabbiniz geniş bir rahmet sahibidir. O'nun gücü günahkârlar güruhundan döndürülemez" de.»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'in hak **peygamber** olduğunu ve Allah'ın âyetlerini yalanlamışlardır. Yüce Allah, kâfirlerin bu gibi sözlerine üzülmemesi için **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirler eğer seni yalanlarlarsa de ki: "Rabbiniz geniş bir rahmet sahibidir. O'nun gücü günahkârlar güruhundan döndürülemez." Kâfirler, **Peygamber**i yalanladıkları için kendilerine hemen azap etmez. Fakat Allah'ın azabım hiç kimse de onlardan kaldıramaz. Onlar mutlaka lâyık oldukları azabı göreceklerdir.

148

«Allah'a şirk koşanlar: "Allah dileseydi babalarımız ve biz puta tapmaz ve hiçbir şeyi haram kılmazdık" diyecekler. Onlardan öncekiler de, bizim aca gücümüzü tadana kadar böyle demişlerdir. Onlara de ki: "Bize karşı çıkarabileceğiniz bir bilginiz var mı? Siz ancak zanna uyuyorsunuz ve sadece tahminde bulunuyorsunuz."»

Allah'a şirk koşanlar kendilerini haklı çıkarmak için söyle demişlerdir: «Eğer Allah dileseydi babalarımız ve biz puta tapmaz ve hiçbir şeyi de haram kılmazdık. Fakat O, dilediği için biz puta taptık. O, bize böyle emretti. Onların bu tür iddiaları bâtıldır. Yüce Allah hiçbir zaman kulunun kendisine şirk koşmasını emretmez. Onlar kendi iradeleriyle Allah'a şirk koşmuşlardır. Onlardan önceki milletler de **peygamber**lerini yalanlamışlardır. **Peygamber**leri tekzip edenler, yalanlarının cezasını mutlaka göreceklerdir. Onların «Eğer Allah dileseydi babalarımız ve biz puta tapmaz ve hiçbir şeyi de haram kılmazdık» demeleri de gerçek değildir. Münafıkların zahirde **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e iman etpûş görünüp, kalben inkâr etmeleri gibi bu da gerçek değildir.

Onlardan önceki milletler de Allah'ın azabı kendilerine gelene kadar **peygamber**leri yalanlamışlar ve Allah'ın azabı kendilerine gelince hatalarını anlamışlardır. Yüce Allah onları tekziplerinden dolayı helak etmiştir. Bütün bunlar ibret almaları için bir tehdittir. Yüce Allah onlar hakkında **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: 'Ya Muhammed onlara de ki: «Bize karşı onların haram olduğuna dair getirebileceğiniz Allah tarafından gönderilen bir delil var mıdır? Eğer varsa onu getirin, belki bu söylediklerinizi, sîzin sözünüz değil, Allah tarafından gönderilen bir hükümdür. Fakat siz ancak zanna uyarsınız ve sadece tahminde bulunursunuz. Tanınızda bunların haram olduğuna dair bir hüccet, bir hüküm yoktur. Siz sadece Allah'a iftira ediyorsunuz.»

149

«De ki: "Tam ve kâmil delil Allah'ın delilidir. O dileseydi hepinizi doğru yola eriştirirdi,"»

150

«Haydin, de, "Allah şunu haram kıldı diye şehâdet edecek şâhidlerinizi getirin." Eğer gelir yalan yere şâhidlik ederlerse, onlarla beraber olup sözlerini kabullenme, âyetlerimizi yalanlayanların ve âhirete inanmayanların heveslerine uyma. Nasıl uyarsın ki, onlar Rablerine başkalarını denk tutuyorlardı.»

Allahü teâlâ, Yahudilerden ve Hıristiyanlardan söyledikleri şeyler hakkında delil getirmelerini istemiştir. Yüce Allah'ın haram kıldığı şeylere de, helâl kıldığı şeylere de delil Kur'an-ı Kerîm ve **Hazret-i Peygamber**dir. Kuranı Kerim'de haram ve helâl açıkça belirtilmiştir. Yahudilerin ve Hıristiyanların delilleri ise sadece zandan ibarettir. Onlar bu sözleriyle **Allahü teâlâ**'ya iftira etmektedirler.

Ey kâfirler, eğer siz islâm'a yönelseydiniz Allah sizi doğru yola eriştirerek hidâyete erdirirdi. Siz hak yola yönelmediğiniz için Allah da sizi hidâyete erdirmedi. **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Haydin, Allah şunu haram kıldı diye şehâdet edecek şâhidlerinizi getirin." Eğer gelir yalan yere şâhidlik ederlerse, onlarla beraber olup sözlerini kabullenme, âyetlerimizi yalanlayanların ve âhirete inanmayanların heveslerine uyma. Nasıl uyarsın ki, onlar Rablerine başkalarını denk tutuyorlardı.»

Yüce Allah bu âyet-i celîlesiyle mü'minleri uyarıyor. **Resûlüllah** albette kâfirlere tâbi olup, sözlerine uymaz. Dolayısıyla burada mü'minler ikaz edilmektedir. Mü'min Allah'ın düşmanı ile asla dost olamaz. Onlarla dost olmak küfürlerine rıza göstermektir. Küfre rıza ise küfürdür.

151

«De ki: "Gelin size Rabbinizin neleri haram kıldığını söyleyeyim. O'na hiç bir şeyi ortak koşmayın, anaya babaya iyilik yapın, yoksul luktan ötürü çocuklarınızı öldürmeyin. Sizin ve onların rızkını veren biziz. Kötülüklerin açığına da, gizlisine de yaklaşmayın. Bir hak olmadıkça Allah'ın haram ettiği cana kıymayın, işte Allah aize, aklınızı başınıza alasınız diye, bunları emretti."»

Müşriklerden Malik ibn Avf ve arkadaşları, Allah'ın haram kıldığı şeyleri kendilerine helâl kılarak «Bunları Allah bize helâl kıldı» demişlerdir. Halbuki onlar nelerin haram olduğunu bilmiyorlardı. Yüce Allah onlar hakkında **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, onlara de ki: "Gelin size Rabbinizin neleri haram kıldığım söyleyeyim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, anaya babaya iyilik yapın, yoksulluktan ötürü çocuklarınızı

öldürmeyin. Sizin ve onların rızkını veren biziz. Kötülüklerin açığına da, gizlisine de yaklaşmayın. Bir hak olmadıkça Allah'ın haram ettiği cana kıymayın. İşte Allah size, aklınızı başınıza alasınız diye, bunları emretti.»

Allah'a şirk koşmak, ana-babaya âsi olmak, gizli ve aşikâr zina yapmak, geçim korkusundan dolayı çocukları öldürmek haramdır. Bir hak olmadıkça haksız yere adam öldürmek de haramdır. Ancak 'kısas, zina suçu ve dinden çıkma müstesna. Bu üç suç ölümü iktiza eder. Bu hükümler Kur'an-ı Azımüşşân'da, Tevrat'da, Zebur'da ve incil'de aynıdır. Bu âyetlere «Ümmü'l-Kitap- denir ki, ismi geçen kitapların hiçbirisinde bu hükümler neshedilmemiştir.

152

«Yetim, erginlik çağına erlşinceye kadar en iyi sekilin dışında malına yaklaşmayın, ölçüyü ve tartıyı tam ve doğru yapın. Biz kişiye ancak gücünün yeteceği kadar yükleriz. Konuştuğunuzda, akraba bile olsa sözünüzde adil olun. Allah'ın ahdini yerine getirin. Allah size bunları öğüt almanız için buyurmaktadır.»

Allahü teâlâ bu âyeti celîlede, yetimlere' karşı iyi muamele edilmesini, ölçü ve tartıların tain yapılmasını, insanlar arasında adaletle hükmedilmesini emrediyor. Çünkü bunlar içtimai mes'elelerdir. Kur'ân-ı Kerim, itikadı, ibâdî, ahlâkî, ilmî, ailevi, içtimaî, siyasî, ekonomik, dünyevi ve uhrevî bütün mes'eleleri açıklamıştır. Bütün bunların Kur'an-ı Kerîm'de açıklanması insanların hataya düşmemesi içindir. İslâm dininin gayesi insanların dünya ve âhiret mutluluğunu ve saadetini teinindir. İslâm dünya ve âhiret mutluluğuna engel olacak herşeyi de yasaklamıştın. Yetime hor bakmak, malını haksız yere yemek veya telef etmek yasaktır, yani haramdır. Erginlik çağına kadar onu ve malını korumak mü'minlerin görevidir. Bu mes'ele ile ilgili husus Nisa Sûresinin 2. ve 6. âyetlerinde geçmiştir. Ey iman edenler, ölçülerinizi ve tartılarınızı alırken ve satarken tam ve doğru yapm. Eğer bunlarda hile yaparsanız Allah hepsini alır, kazandığınızın da hayrını görmezsiniz. Bu konu -Mutaffifîn- sûresinde izah edilecektir.

Ey iman edenler, bir mes'ele hakkında hükmettiğiniz zaman, adaletle hükmedin, kimseye zulmetmeyin. Şahidiik yaptığınız zaman

da Allah rızası için şehâdette bulunun, doğruyu söyleyin, hakkı asla gizlemeyin. İnsanlar arasında adaletsizlik yaparak kendiniz için cehennemin en aşağı tabakası olan «Veyl» azabını hazırlamayın. İnsanlar arasında hükmederken olsun, şahitlik yaparken olsun en doğrusunu yapın. Çünkü Yüce Allah -Biz kişiye ancak gücünün yeteceği kadar yükleriz» buyurmuştur, Allah, adalet hususunda, ölçü ve tartıda hiç kimseye yapamayacağını emretmez. Ancak yapabilecekleri kadarını emreder. Adalette, şehâdette, ölçü ve tartıda bilmeden hatâ edenlerin kusurlarını bağışlar.

Ey iman edenler, bir kimse hakkında şâhîtlik yapacağınız zaman asla adaletten ayrılmayın. Şahitlik yaptığınız en yakınınız da olsa hakkı söyleyin. Sizinle Allah arasındaki ahde vefa gösterin. O'nun emirlerini yerine getirin, yasaklarından kaçının. Haksız yere yetimin malını yemek, ölçü ve tartıda hile yapmak, insanlar arasında adaletle hükmetmemek, doğru şehâdette bulunmamak ve Allah'ın emirlerini terk etmek ahde ihanettir, ma'siyettir. **Allahü teâlâ** bu hususta şöyle buyuruyor: «Allah size bunları öğüt almanız için buyuruyor.» Bunlara ihanet edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

153

«Şüphesiz ki bu benim dosdoğru yolumdur. O halde ona uyun. Sizi Allah yolundan ayrı düşürecek yollara uymayın. Allah size bunları sakınasınız diye emretmektedir.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlesinde doğru yolun hangisi olduğunu bildiriyor. Ey insanlar, doğru yol Allah'ın razı olduğu İslâm yoludur. Ona tâbi olunuz ki, kurtuluşa, hidayete, saadete ulaşıp, korktuğunuzdan emin olasınız. Bu yol Hakk'a götüren yoldur. Nefislerinizin arzusuna uyup hak yolundan ayrılmayın. Şeytana tabi olursanız, sizi Allah yolundan alıkoyan Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Şüphesiz ki bu benim dosdoğru yolumdur. Sizi Allah yolundan ayrı düşür recek yollara uymayın. Allah size bunları sakınasınız diye emretmektedir.»

154

«Sonra, iyilik işleyenlere bir bütün halinde, her şeyi ayrı ayrı açıklamak, doğruyu göstermek ve rahmet olmak üzere Musa'ya Kitabı verdik. Belki Rablerine kavuşacaklarına artık inanırlar diye.»

Yüce Allah bu âyet-i celilede Musa (aleyhisselâm)'ya göndermiş olduğu kitabın özelliklerinden bahsediyor. Belki Rablerine kavuşacaklarına inanırlar diye **Allahü teâlâ**, Hazret-i Musa (aleyhisselâm)'ya iyilik edenlere mükâfat, kötülük yapanlara mücâzat yereceğini bildiren, emir ve yasaklarını ayrı ayrı açıklayan, İsrailoğullarını doğru yola çağıran ve kendileri için rahmet kaynağı olan Tevrat'ı göndermiştir. Yüce Allah bunu, şöyle beyan ediyor: «Sonra, iyilik işleyenlere bir bütün halinde, her şeyi ayrı ayrı açıklamak, doğruyu göstermek ve rahmet olmak üzere Musa'ya Kitab'ı verdik. Belki Rablerine kavuşacaklarına artık inanırlar diye.»

155

«İndirdiğimiz bu Kur'an da feyz kaynağı bir kitabdır. Artık buna tâbi olun ve kötülükten kaçının ki merhamet onmasınız.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlede Kur'an-ı Kerîm'in özelliklerini ve hikmetlerini beyan ediyor. Allah tarafından gönderilen kitapların sonuncusu olan Kur'an-ı Kerîm iman edenler için hidayet, hasta kalblere şifa olup bereketi büyük ve mübarek bir kitaptır. Ey iman edenler, siz onun hükmüne tâbi olun ve içindekilerle amel edin. Emirlerini yerine getirin, yasaklarından kaçının, Allah'tan korkun ki, merhamet ol imasınız. Allah'ın emirlerine itaat etmeyip, Kur'an-ı Kerim'e tâbi olmayanlar merhamet olunmazlar.

156

«Bu Kitap: "Bizden önceki iki topluluğa kitap indirildi, bizim onlarınkinden haberimiz yok" dememeniz için (gönderilmiştir).»

Kur'an-ı Kerîm'in gönderilmesinin bir hikmeti de, **Peygamber**in imana davet ettiği insanlar «Ne yapalım bizim bir kitabımız yok. Bizden öncekilere kitap gönderilmiştir, eğer bize de bir kitap gönderilseydi biz de iman ederdik» diyerek bir mazeret ileri sürmemeleri içindir. Kur'an, hak ile bâtılı ayırmak, haram ile helâli bildirmek ve iman edenlere doğru yolu göstermek için indirilmiştir. Artık bundan sonra iman etmeyenler hiçbir mazeret

ileri süremezler. Bize kitap gönderilmedi, biz hakkı, bâtılı, haramı, helâli bilmiyorduk, duymadık diyemezler. Çünkü Yüce Allah bunları **Peygamber**ine inzal buyurmuş olduğu Kur'an-ı Mübin'de beyan etmiştir.

157

«Yahut "Bize de kitap indirilseydi muhakkak onlardan fazla hidayete ererdik" dememeniz içindir. İşte size Rabbinizden apaçık bir hüccet, bir hidayet, bir rahmet gelmiştir. Artık Allah'ın âyetlerini yalan sayandan, onlardan yüz çevirenden daha zâlim kimdir? Biz, âyetlerimizden yüz çevirenleri bu sebeple, yaman bir azap ile cezalandıracağız.»

Allahü teâlâ Kur'an-ı Kerim'i, **Peygamber**in İslâm'a davet ettiği insanların «Bize de,kitap indirilseydi muhakkak onlardan fazla hidayete ererdik» dememeleri için indirmiştir. İnsanların iman etmeleri için Kur'an-ı Azîmüşşân Allah tarafından gönderilen apaçık bir hüccettir. Îman edenler için bir hidayet ve bir rahmet kaynağıdır. Artık Allah'ın âyetlerini yalan sayanlardan ve O'na iman etmekten yüz çevirenlerden daha zâlim kimdir? Allah'ın âyetlerinden yüz çevirenler şiddetli bir azap ile cezalandırılacaklardır. **Allahü teâlâ** söyle buyuruyor; «Yahut "Bize de kitap indirilseydi muhakkak onlardan fazla hidayete ererdik" dememeniz içindir. İşte size Rabbinizden apaçık bir hüccet, bir hidayet, bir rahmet gelmiştir. Artık Allah'ın âyetlerini yalan sayandan, onlardan yüz çevirenden daha zalim kimdir? Biz, âyetlerimizden yüz çevirenleri bu sebeple, yaman bir azap ile cezalandıracağız.»

158

«Onlar kendilerine meleklerin gelmesini mi yoksa Rabbinin gelmesini mi yahut Rablerinden bir takım mucizelerin gelmesini mi bekliyorlar? Rabbimin bir takım mucizeleri geldiği gün, insan daha önce iman etmemişse veya imanıyla bir iyilik kazanmamışsa, imanı ona fayda vermez. Onlara: "Bekleyin, doğrusu biz de bekliyoruz" de.»

Allahü teâlâ, insanlara iman etmeleri için açık deliller ve kitaplar göndermiştir. Buna rağmen onlar yine iman etmemişlerdir. O iman etmeyenler kendilerine meleklerin gelip ruhlarını

kabzetmesini mi bekliyorlar, yoksa iman etmeleri için Allah'ın vaad ettiği azabın kendilerine gelmesini mi bekliyorlar? Yoksa Rablerinden bir takım mucizelerin gelmesini mi istiyorlar? Yani iman etmek için güneşin batıdan doğmasını mı bekliyorlar? Güneş batıdan doğduktan sonra hiç kimsenin imanı ve tevbesi kabul olmaz. Daha önceki iman ve tevbe makbuldür. Kâfir, güneş batıdan doğduktan sonra iman ederse bu imam asla kabul edilmez. Çünkü o zaman Allah'ın âyetlerini, mucizelerini açıkça görmüş olacaklardır. Halbuki iman, Kayba inanmaktır. Bundan dolayı güneş batıdan doğduktan sonraki iman ve tevbeye itibar edilmez. Bir kimse ki daha önce iman edip hayırlı amelde bulunmamışsa sonraki imanı ve ameli kendini kurtarmaz. Keza aynı kimse güneş batıdan doğmadan önce iman edip iyi amel işlemişse, daha sonra işleyeceği amel de kabule şayandır. Buradaki bütün incelik güneş batıdan doğmadan önce edilen imanın ve yapılan amelin, kabul olmasıdır. Daha önce iman etmeyenler ve güzel amel yapmayanlar, iş işten geçtikten sonra aynı yola başvursalar bile kendilerini kurtaramayacaklardır.

Saffan ibn Gaslan (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: «**Peygamber**in seferde olduğu bir gün, bir Arap geldi, tevbe edene kadar birçok mes'ele sordu. **Resûlüllah** ona şöyle buyurdu: «Tevbenin mağripte bir kapısı vardır ve uzaklığı yetmiş yıllık yoldur. Bu kapı güneşin batıdan doğmasına kadar açıktır.»

Hadîs-i Şeriften de anlaşıldığı gibi, tevbe kapısı güneşin batıdan doğmasına kadar açıktır, dolayısıyla o zamana kadar yapılacak olan tevbelerin kabul edilmesi mümkündür.

Ebu Zer (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştir: «**Peygamber**imiz; (sallallahü aleyhi ve sellem) bugün merkebine bindi, beni de terkisine aldı, sırtında da beyaz bir elbise vardı. Yolda gidiyorduk, bu arada güneş battı, akşam oldu. Bana -Yâ Eba Zer, bu güneşin nerede dolaştığım biliyor musun?» dedi. «Allah ve Resulü bilir» dedim. Şöyle buyurdu: -Güneş kaynar bir bölgede dolaşır, oradan Arşın altına gelir, Rabbine secde eder. Doğması yaklaştığı zaman **Allahü teâlâ** ona ruhsat verir, tekrar doğudan doğar. Şayet **Allahü teâlâ** onu batıdan doğdurmak isterse üç gün hapseder. Bu hapis esnasında güneş 'Yâ Rabbi seyredecek yerim uzaktır»

diyerek tekrar dünyaya doğması için izin ister. Yüce Allah o zaman «Battığın yerden doğ» emrini verir, o da batıdan doğar.»

Abdullah İbni Abbas (radıyallahü anh) da şöyle demiştir: «İşte o zaman kâfirin imanı kabul olmaz. Hatta sabi bile iman etse, onun dahi imanı kabul olmaz.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Siz Allah'ın azabını bekleyin, biz de bekliyoruz. Allah katında hangimizin yaptığı daha makbuldür ve hangimiz saadete ulaşacak göreceğiz." Güneş batıdan doğduktan sonra mü'min günahına tevbe ederse tevbesi kabul ohır. Çünkü o, güneşin batıdan doğmasından önce de iman etmiştir. Bunun için tevbesi kabul olur.

Kıyametin büyük alâmetleri 10 tane olup şunlardır:

1- Yeryüzünde bir dumanın zuhuru ki, bu duman kırk gün devam edecektir,

2- Dâbbetü'l-Arz, yerden çıkacak garip bir hayvandır ki, insanlarla konuşacak.

3-Maşrıkta bir yerin batması,

4- Mağripte bir yerin batması,

5- Arap yarımadasında bir yerin batması.

6- Güneşin batıdan doğması,

7- Deccal'ın Allah'lık iddiasında bulunması,

8- Ye'cüc ve Me'cüc admda iki kabilenin yeryüzüne dağılarak fesat çıkarmaları,

9- Hazret-i İsa'nın semadan inmesi ve **Hazret-i Muhammed**'in şeriatı ile amel etmesi,

10- Aden istikametinden müthiş bir ateşin çıkması. Bütün bu alâmetler ortaya çıkmadığı sürece kıyamet kopmaz.

159

«Fırka fırka olup dinlerini parçalayanlarla senin hiçbir ilişiğin olamaz. Onların işi Allah'a kalmıştır. Yaptıklarını O kendilerine sonra bildirecektir.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **peygamber**lik geldiği zaman insanlar çeşitli dinlere mensup idiler. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) insanları islâm'a davet edince ilk önce muhalefetle karşılaştı ve çok üzüldü. Onların İslâm'ı kabul etmeyişine üzülen **Peygamber**ine Yüce Allah şöyle buyuruyor: -Yâ Muhammed, senin görevin bizim sana vahyettiğimizi onlara tebliğ etmendir. İman etmediler diye onlarla savaşmak senin vazifen değildir. Onları tevbeye getirmek veya azap etmek de senin elinde değildir. Bunların emri ve hükmü Allah'a aittir. Amellerine göre onların mücâzatını verecek olan da Allah'tır.» Mükâfatı da, mücâzatı da verecek olan Allah'dır.

Bu âyetin hükmü kıtal âyetiyle neshedilmiştir.

160

«Kim bir iyilikle, güzellikle gelirse işte ona bunun on katı verilir. Kim de bir kötülükle gelirse o da ancak misliyle cezalandırılır. Onlar haksızlığa uğratılmazlar.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celilesinde iman sahiplerinin mükâfatını beyan ediyor. İman sahipleri dünyada ne kadar hayırlı ameller yaparlarsa, âhirette'her birine on sevap verilir, Bu, mü'minlerin iyi amellerine verilen mükafatın en azıdır. Bunun derecesi yedi yüz misline kadar çıkar. Dünyada kim bir kötülük yaparsa âhirette o yapmış olduğu kötülüğün kargılığını görür, ondan fazlasıyla cezalandırılmaz. Îman etmeyenlerin cezası ise ebedi cehennemdir. Çünkü günahlar içinde şirkten daha büyüğü yoktur. Azaplar içinde de cehennem azabından daha büyüğü yoktur. Şirk ve cehennem günah ve ceza bakımından birbirinin mislidirler.

Tefsirciler amellere göre mükâfatın verilmesinde farklı görüşlere sahiptirler: Bir kısım tefsirciler, dinde salih amel işleyenlere **Allahü teâlâ** bir iyiliğe karşılık on sevap verir demişlerdir. Bazıları da, her iyi amele karşılık bire on sevap verilir demişlerdir. Diğer bazı tefsirciler de -**Allahü teâlâ** bir iyiliğe karşılık

on sevap vereceğini vaad ediyor. Fakat bunun keyfiyetini ancak Allah bilir, biz bilemeyiz. Sen iyi amel yap, sonucu Allah'a bırak, Allah vaadinden asla dönmez ve kullarına ne vaad etmişse onu verir-demişlerdir.

Soru: **Allahü teâlâ** bu âyette bir iyiliğe karşı on sevap, başka bir âyette de yediyüz sevap vereceğim buyurmuş, diğer bir âyette ise mükâfatın kat kat verileceği zikredilmiştir. Ancak verilecek sevabın miktarı malûm değildir. Bunun hikmeti nedir?

Cevap: **Allahü teâlâ**'nın bire on mükâfatı avam içindir. Bire yediyüz mü'minlerin salihleri içindir. Mükâfatın kat kat verileceği insanlar da evliya ve meşâyihdir. **Peygamber**lerin mükâfatı ise hesapsızdır. Onlara verilecek mükâfatı ancak Allah bilir.

Bir kısım tefsirciler de şöyle demişlerdir: «Bire on sevap kişinin yapmış olduğu bütün iyi amellerin karşılığıdır. Bir iyiliğe karşı yediyüz mislinin verilmesi ise Allah yolunda yapılan hayrın karşılığıdır. Bunun dışında herkesin yapmış olduğu iyi amelin karşılığı müsavidir.»

Huzeyfe (radıyallahü anh)'den şöyle rivayet edilmiştir: - Ameller altıya ayrılır. İkisi mükâfat ve mücâzatı vacip kılar. Bir amelin karşılığı da misli mislinedir. Birinin karşılığı da bir hasenedir. Birinin karşılığı ise bire on'dur, Ve birinin karşılığı da bire yediyüzdür. Vacipler şunlardır: îman sahibi olan mü'minlere cennet vaciptir. Çünkü imanı onu cennete götürür. Kâfirlere de cehennem vaciptir. Çünkü küfrü onu cehenneme götürür. Misli misline olan da şudur: Şayet mü'min günah işler tevbe etmeden ölürse, günahı kadar cezasını çeker, günahından fazla cezalandırılmaz. Bir mükâfat verilen amel de şudur: Bir insan bir iyilik yapmayı arzu eder de, onu yapamazsa yapmaya niyetlendiği için Allah ona bir mükâfat verir. Bir iyiliğe karşılık on hasene de şudur: Bir insan bir iyilik yaparsa **Allahü teâlâ** mükâfat olarak on sevap verir. Bire yediyüz misli de şudur: Bir insan Allah yolunda bir hayır yaparsa ona mükâfat olarak yediyüz misli sevap verilir. Hiç kimseye zulmedilmez, herkese yaptığının karşılığı verilir.

İyi amel yapanlar mükâfatını, kötü amel yapanlar da cezasını görürler.

161

«De ki: "Şüphesiz Rabbim beni doğru yola, gerçek dine, doğruya yönelen ve puta tapanlardan olmayan İbrahim'in dinine iletmiştir."»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Mekke'li müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e şöyle demişlerdir: «Yâ Muhammed, sen de bizim gibi bir insansın, bu şerefe ve bu üstünlüğe nasıl nail oldun? Eğer senin arzun mal biriktirmekse, sana istediğin kadar mal verelim yeter ki sen bu işten vazgeç.» O zavallılar **Hazret-i Muhammed**'in şan, şöhret için **peygamber**lik iddiasında bulunduğunu zannediyorlardı. Bunun üzerine **Allahü teâlâ Peygamber**ine yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: 'Yâ Muhammed onlara de ki: "Şüphesiz Rabbim beni doğru yola, gerçek dine, doğruya yönelen ve puta tapanlardan olmayan İbrahim'in dinine iletmiştir.» Doğru yol Allah'ın yoludur, hak din de O'nun razı olduğu İslâm'dır. Saadet, hidayet ve kurtuluş ancak İslâm'dadır.

162

«De ki: "Şüphesiz namazım, ibadetim, hayatım ve ölümüm, Alemlerin Rabbi Allah içindir."»

163

«O'nun hiçbir ortağı yoktur. Müslümanların ilki olarak böylece emrolundum.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) müşriklere şöyle demişti; «Benim bütün namazlarım, ibadetlerim, kurbanlarım, haccım, hayatım ve ölümüm Âlemlerin Rabbi Allah içindir. Alemlerin Rabbi O'dur, ortağı ve benzeri yoktur. Ben ancak O'na ibadet eder ve O'ndan yardım beklerim.»

164

«De ki: "Allah her şeyin Rabbi iken O'ndan başka bir Rab mi arayayım? Herkesin kazandığı kendisinedir. Kimse başkasının yükünü taşımaz. Sonunda dönüşünüz Rabbinizedir. O, size, hakkında ihtilâfa düşmüş olduğunuz şeyleri haber verecektir."»

Müşrikler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bu davadan vazgeç deyince onlara şöyle cevap vermişti: «Ben Allah'tan başka bir Rab mi arayayım? O bütün âlemlerin Rabbi ve Halikıdır. Benim Ma'budum ve Rabbim de O'dur, Yapmış olduğum bütün ibadetler O'nun içindir. Herkesin kazandığı kendisi içindir. Hiç kimse başkasının günahım taşımaz. Siz ne yaparsanız yapınız sonunda dönüşünüz Rabbinizedir. O, size, hakkında ihtilaf ettiğiniz şeyleri haber verecektir. O zaman kimin hak üzere, kimin de bâtıl üzere olduğunu göreceksiniz.

165

«Verdikleriyle denemek için sizi yeryüzünün halifeleri kılan ve kiminizi kiminize derecelerle üstün yapan O'dur. Doğrusu Rabbinin cezalandırması sür'atlidir. Şüphesiz ki O hakkıyla yarlığayıcı, hakkıyla merhamet edicidir.»

Allahü teâlâ insanları yeryüzünün halifesi yaratmış, çeşitli nimetler ve musibetlerle denemiştir. Ey insanlar, **Allahü teâlâ** sizden önceki milletleri helak ederek, sizi onların yerine halef kılmıştır. Onların yurtlarını ve meskenlerini size vermiştir. Muhammed de bütün **peygamber**lerin sonuncusu ve halefidir. Onun ümmeti ise bütün milletlerin halefi ve sonuncusudur.

Ey iman edenler, sizin bir kısmınızı bir kısmınızdan üstün kıldık. Kiminizi zengin yaptık, şükredip etmediğinizi; kiminizi fakir yaptık, sabredip etmediğinizi, kiminize ilim verdik, ilminizle âmil olup olmadığınızı denedik. Yâ Muhammed, Allah'ın emirlerine- itaat etmeyenlere Rabbinin azabı pek sür'atlıdır. Çünkü her gelecek şey yakındır. Uzak olan, gelmeyecek olandır. Yüce Allah, Gafûr'dur bollukda ve darlıkta emrine mutî olup sabredenlere ve şükredenlere mükâfatını verir. İsyan edenlerin ve nankörlük yapanların azabını çabuklaştırır, intikamını alır. Ancak tevbe edip Rabbine dönenleri bağışlar, tevbelerini kabul eder.

A'RÂF SÛRESİ

Bu sûre-i celile Kur'an-ı Kerim'in 7. sûresi olup, Mekke'dev nazil olmuştur' 206 âyettir. Bazılarına göre 163. âyetten 171. âyete

kadar olan kısım Medine'de nazil olmuştur. Akaid, dini hükümler ve bazı peygamberlerin kıssalarının yer aldığı bu sûrede mühim bir mevzu teşkil eden -A'RAF»'a dair âyetler bulunduğu için «A'RAF» unvanını almış ve A'RAF Sûresi diye isimlendirilmiştir.

1

«Elif, Lam, Mim, Sâd.»

Bazı sûrelerin başında bulunan (.....) bu gibi harflere «Hurûf-i Mukatta'a- denir. Bu harfler için, dahil olduğu sûrenin adıdır diyenler olduğu gibi, Cenab-ı Hak ile Peygamberi arasında bir şifredir diyenler de vardır.

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu konuda şöyle demişty;: «Bu harflerin mânası müteşâbihâttandır. Hurûf-ı Mukatta'a ile neyin kastedildiğini ancak Allahü teâlâ bilir. Bu harflerin her biri bir mânaya delâlet ettiği gibi, Yüce Allah'ın şöyle buyurduğuna da işaret ederler: Allahü teâlâ buyurmuştur ki: «Ben bütün âlemlerin halikıyım. Yerde ve göklerdeki bütün emirleri, hükümleri takdir eden, tanzim eden ve onlara hükmeden benim. Şerikim ve ortağım yoktur. Her mahlûku ana rahminde şekillendiren, var eden, dünyaya getiren ve ruhsat veren benim.»

Bir kısım tefsirciler de şöyle demişlerdir: «Bu harfler kasem harfleridir. Allahü teâlâ bu harflerle and içmektedir. Elif ile Lam

Allah'ın ismine, Mim ile Sâd Allah'ın tasvir ismine delâlet eder. O zaman anlam şöyle olur: Bütün mahlûkatı yaratan, tasvir edip, şekillendiren Allah'tır, Diğer bir görüşe göre ise, Elif, Allah'a, Lâm îsm-i Celâl'e, Mim Muhammed'e, Sâd, Muhammed'in sadâkatına delâlet ederler. Buna göre mâna şöyle olur: Allah birdir, şeriki ve ortağı yoktur. Muhammed sâdıktır, sözünde hilaf yoktur.

2

«Sana bir kitap (Kur'an) indirildi. Onunla insanları uyarman ve mü'minlere öğüt vermen için kalbine bir sıkıntı gelmesin,»

Allahü teâlâ, Kur'an-ı Kerim'i peygamberine insanları uyarmak ve mü'minlere öğüt vermek için göndermiştir. Yâ Muhammed, Kur'an'ın Allah tarafından gönderildiği hususunda

kalbinde asla şüphe olmasın. Yüce Allah bu âyet-i kerîmesiyle **Peygamber**in şahsında ınü'ınınlere hitap etmektedir. Yoksa **Peygamber**in, Kur'an'ın Allah tarafından gönderildiği hususunda şüphe etmesi mümkün değildir. Aslolan mü'minlerin şüpheye düşmemeleri için ikaz edilmeleridir.

Bir kısım tefsirciler bu hususta şöyle demişlerdir: «Yâ Muhammed, bu Kur'an sana Allah katından gönderilmiştir. Kâfirlerin seni yalanlamasına ve sana muhalefet etmesine ütülme, gönlünü hoş tut. Biz, sana Kur'an'ı o kavmi uyarman, Allah'ın azabı ile korkutman ve mü'minlere öğüt vermen için gönderdik.» Kur'an, mü'minler için bir öğüt, kâfirler için de bir uyarıcıdır.

3

«Rabbinizden size' indirilen Kitab'a uyun. O'ndan başka dostlar edinerek onlara uymayın. Pek az öğüt tutuyorsunuz.»

Ey insanlar, Rabbinizden size indirilen Kitab'ı tasdik edin, hukümlerine tabi olun ve içindekilerle amel edin. Allah'dan başkasını dost edinip tapınmayın. Çünkü Allah'dan başka ilâh yoktur. Fakat siz pek az öğüt tutuyorsunuz. «Rabbinizden size indirilen Kitab'a uyun. O'ndan başka dostlar edinerek onlara tapmayın. Pek az öğüt tutuyorsunuz. Biz nice memleketleri helak ettik. Geceleyin veya gündüz uykularında iken azabımız; gelip çattı onlara.»

4

«Biz nice memleketleri helak ettik. Geceleyin veya gündüz uykularında iken azabımız gelip çattı onlara.»

Ey insanlar, sizden önce nice memleketlerin ahâlisini helak ettik. Sizin gibi, onlara da va'z ettik. Fakat nasihat dinlemediler, isyanlarına ve inkârlarına devam ettiler. Bundan dolayı bizim azabımız onları geceleyin veya gündüz uykusunda iken ansızın yakalayıverdi. Eğer siz de bu Kur'an'ı yalanlar, öğütlerini dinlemezseniz, gece veya gündüz azabımız size de erişir, siz de helak olursunuz.

5

«Kendilerine azabımız geldiği zaman çağrışırlar «Biz hakikaten zalimler idik demekten başka bir itirafları kalmadı.»

Kendilerine Allah'ın azabı geldiği zaman birbirlerine şöyle derler: «Biz hakikaten zalimlerdendik, kendi nefsimize zulmettik. Rabbimize isyan ederek, emirlerini terk ettik.» Fakat onların bu şekilde gerçekleri itiraf etmeleri kendilerinden azabı gidermez. Ey insanlar, siz de bunlardan ibret alarak, kendi nefislerinize zulmetmeyin ve Allah'ın emirlerine itaat edin. O'na isyan etmeyin, isyan edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

6

«Yemin olsun ki, kendilerine **peygamber** gönderilenlere soracağız. **Peygamber**lere de soracağız.»

7

«Yemin olsun ki, onların yaptıklarını kendilerine bir bir sayacağız, zira onlardan uzak değildik.»

Allahü teâlâ, bütün milletlere **peygamber** göndermiştir. **Peygamber** göndermediği hiç bir toplum yoktur. **Peygamber** gönderdiği milletlere kıyamet günü şöyle soracaktır: «Ey insanlar, bizim **peygamber**lerimiz size gelip, emir ve yasaklarımızı bildirmediler mi, cennet ve cehennemin hak olduğunu, kıyametin vuku bulacağını söylemediler mi? Onlar sizi hak yola davet etmediler mi? Siz onların bu davetine nasıl icabet ettiniz? Sonra **peygamber**lere: -Ey Resullerim, siz bu milletlere bizim emir ve yasaklarımızı tebliğ edip, kendilerini bizim yolumuza davet etmediniz mi? Hakkı, bâtılı, küfrü ve imanı bildirmediniz mi, onlar sizin davetinize nasıl cevap verdiler?» diye sorar. **Allahü teâlâ** bu sorgulamadan sonra onların dünyada yapmış oldukları amelleri bir bir kendilerine haber verir. Çünkü hiçbir hareket Allah'ın ilminden gizli değildir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, kendilerine **peygamber** gönderilenlere soracağız. **Peygamber**lere de soracağız: Yemin olsun ki, onların yaptıklarını kendilerine bir bir sayacağız. Zira onlardan uzak değildik.»

Yüce Allah'ın,kıyamet günü **peygamber** gönderdiği milletlere ve **peygamber**lere yukarda geçtiği şekilde sorular sorması, hâşâ cevaplarını bilmemesinden değil, kendilerinin itirafta bulunup üzerlerindeki delilin sağlam çıkmasından kaynaklanmaktadır. İnanmayanlar kendi aleyhlerine itirafta bulunduktan sonra, artık özür beyan edemeyecekler ve yaptıklarına karşılık lâyık oldukları cezayı göreceklerdir.

8

«Gerçek tartı kıyamet günündedir. Tartıları ağır gelenler, işte onlardır kurtulanlar.»

9

«Tartıları hafif gelenler, âyetlerimize yaptıkları haksızlıklardan ötürü kendilerine çok yazık etmiş kimselerdir.»

Kıyamet günü herkesin ameli tartılacaktır. İyi amelleri ağır gelenler felah bulup, kurtuluşa ve saadete ulaşacaklar, kötü amelleri ağır gelenler ise, Allah'ın âyetlerini inkâr ettiklerinden dolayı kendilerine çok yazık etmiş olacaklardır. Onlar ebedî azaba uğrayacaklardır.

İslâm" bilginleri, amellerin tartılması hususunda aynı görüşe sahip değillerdir. Onlardan bir kısmı -**Allahü teâlâ** amelleri bir suret gibi tasvir eder ve terazide tartar» demişlerdir, Bir kısmı da «Hafaza melekleri tarafından amellerin yazıldığı sayfalar tartılır» demişlerdir. Diğer bir kısmı ise «**Allahü teâlâ** amellerin -terazide» tartılacağını zikretti, biz bunun hakikat olduğuna iman ederiz, fakat mahiyetini bilemeyiz. Gerçek mahiyetini ancak Allah bilir» demişlerdir.

Huzeyfe (radıyallahü anh), **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şöyle söylediğini nakleder: «Kıyamet günü Cebrail tartı memuru tayin edilir. **Allahü teâlâ** ona «Ya. Cebrail, bunların günahlarını ve sevaplarını tart. Başkalarında hakkı olanların hakkım al, sahiplerine ver' buyurur. Şayet bir kimsenin başkasında hakkı varsa, onun hasenatından alınır hak sahibine verilir. Zâlimin iyi amellerinden mazlumun hakkı alınır ve kendisine verilir. Eğer zâlimin iyi ameli yoksa, bu defa mazlumun hakkı kadar günahı alınır, zalime yüklenir. Zâlimin günahı da dağ gibi yükselir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) da şöyle demiştir: «Kıyamet günü ameller iki kefesi olan bir terazide tartılır. Kefenin biri nurdan, biri de siyah bir kapdandır. Nurdan olan kefeye mü'minlerin iyi amelleri güzel bir surette konulur. Kötü amelleri ise siyah kapdan yapılmış olan kefeye çirkin bir şekilde konulur. İkisi de tartılır. Mü'minin iyi ameli kötü amelinden zerre miktarı fazla gelirse kurtulur, selâmete erer ve arzu ettiklerine kavuşur. Şayet kötü ameli iyi ameli üzerine zerre kadar galip gelirse, o mü'minin işi Allah'ın hükmüne bağlıdır. Allah dilerse affeder, dilerse günahı kadar azap eder.»

10

«Sizi yeryüzünde yerleştirdik ve size orada birçok geçim vasıtaları yarattık. Ne kadar da az şükrediyorsunuz.»

Allahü teâlâ kıyametin ahvalinden haber verip, amellerin tartılacağını bildirdikten sonra, kullarına vermiş olduğu nimetleri zikretmiştir. Belki bunlardan ibret alarak Allah'a isyan etmekten vazgeçerler. Ey insanlar, Allah size yeryüzünde çeşitli nimetler ihsan etmiş ve onlarla sizi rızıklandırmıştır. Siz, bu nimetlere ne az şükredersiniz. Hem Allah'ın nimetlerini yer, hem O'na isyan edersiniz. Yüce Allah şükredesiniz diye bütün nimetlerini sizin istifadeniz için halk etmiştir. «Sizi yeryüzünde yerleştirdik ve size orada birçok geçim vasıtaları yarattık. Ne az şükredersiniz.» **Allahü teâlâ**'nın yeryüzünde insanlara çeşitli nimetler vermesinin hikmeti de budur.

11

«Yemin olsun ki, sizi yarattık, sonra şekil verdik, sonra meleklere, "Adem'e secde edin" dedik, hemen secde ettiler. Fakat iblis dayattı, secde edenlerden olmadı.»

Ey insanlar, biz sizin atanız Âdem'i balçıktan yarattık, sonra şekil verdik. Daha sonra da meleklere, ona secde etmelerini emrettik, onlar hemen secde ettiler. Fakat iblis secde edenlerden olmadı. O, Allah'ın emrine isyan ederek secde etmedi.

Âdem (aleyhisselâm) 'i balçıktan yaratan Yüce Allah, sulbünden de bütün insanları yaratmıştır. İnsan neslinin atası Âdem'dir. Meleklerin Adem (aleyhisselâm)'e yapmış olduğu secde, tehıyyât

secdesi olup Adem (aleyhisselâm)'in şahsında Allah'a yapılmıştır. Şeytan ise, kibrinden dolayı bu secdeden imtina etmiştir.

12

«Allah: 'Sana emrettiğim halde, seni secdeden alıkoyan neydi?" dedi. "Beni ateşten, onu çamurdan yarattın. Ben ondan üstünüm" cevabını verdi.»

13

«öyleyse, hemen in oradan. Artık senin orada kibirlenmen, kafa tutman gerekmez. Hemen çık. Çünkü sen alçaklardansın" dedi.»

Allahü teâlâ Âdem (aleyhisselâm)'i balçıktan yarattığı zaman, daha can vermeden önce meleklere secde etmesini emreder. Melekler enirin gereğini hemen yerine getirirler. Fakat iblis Âdem'e secde etmekten kaçınır. Ve böylece ilâhi emre karşı gelir. Yüce Allah, iblis'e Adem'e neden secde etmediğini sorar. Şeytan, kibrini ortaya koyarak şöyle der: «Beni ateşten, onu da çamurdan yarattın. Ben ondan daha üstünüm. Ateş nurdur, çamur ise karanlıktır. Nur, neden karanlığa secde etsin?» Şeytan böylece kendisinin üstün olduğunu ve bu üstünlüğünden dolayı secde etmediğini ifade eder. Halbuki toprak ateşten daha üstündür. Çünkü toprak bütün hububatın, nebatatın, meyvelerin, çiçeklerin kaynağa olup, kıymetli madenleri ve cevherleri içinde saklamaktadır. Enbiyanın, evliyanın, şehidlerin, sâlihlerin, mü'minlerin ve bütün insanların medfun olduğu yer topraktır. Bütün bu özelliklerinden dolayı toprak Allah'ın bir hazinesidir. Ateş ise, yakıcı, yok edici, helak edicidir. İçine konan her şeyi yok eder. Buna rağmen iblis, ateşten yaratıldığı için kendisini üstün görerek secdeyi terk edip Allah'a âsi olur. **Allahü teâlâ**, onun isyanına karşılık, «Cennetimden ve göklerimden hakir ve zelil olarak in aşağı, yeryüzünde de hakir ve zelil olarak dolaş» der.

İmâm-ı Kelbî (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Şeytanın sırtında eski bir elbise olduğu halde halkın arasında dolaşır ve onlara vesvese verir, azdırır. Yüce Allah ona şöyle der: «Sana kullarım arasında kibirle dolaşman yakışmaz. Göklerimden zelil ve hakir olarak in.»

İblis, Adem (aleyhisselâm) 'e secde etmediği için ilâhi rahmetten kovulunca, **Allahü teâlâ**'dan dünyanın sonuna kadar mühlet ister. Allah da ona hu mühleti verir.

14

«İblis, "İnsanların tekrar dirilecekleri güne kadar bana mühlet ver" dedi.»

15

«Allah: "Sen mühlet verilenlerdensin" dedi.»

Allahü teâlâ, iblis'i rahmetinden kovunca, ne yapacağını şaşırmış, insanların tekrar dirilecekleri güne kadar Allah'dan mühlet istemiştir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «iblis ölüm acısını tatmamak için insanların tekrar dirilecekleri zamana kadar bu mühleti istemiştir. Yüce Allah, onun dileğini kabul etmiş ve «Sen kıyamete kadar mühlet verilenlerdensin» demiştir. O zaman iblis ölür ve bütün ölüm acısını tadanların tatdığı acı kadar acı tadar.»

16

«Mademki sen beni azgınlığa mahkûm ettin. Yemin olsun ki, ben de onları saptırmak için senin doğru yolunda pusu kurup oturacağım.»

İblis, cennetten çıkarılınca **Allahü teâlâ**'ya şöyle demiştir: «Mademki sen beni cennetten kovdun, azgınlığa mahkûm ettin, yemin olsun ki, ben de insanları kandırmak için senin doğru yolunda pusu kurup oturacağım. Sonra, onların önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından kendilerine geleceğim ve onları senin doğru yolundan alıkoyacağım. Sen de onların çoğunu şükredici bulamayacaksın.» Şeytan böylece insanları Allah'a ibadetten ve O'na şükretmekten alıkoyacağını bildiriyor.. Şeytanın bütün arzusu, kendisi gibi, insanları da Allah'a secdeden alıkoymaktır. Bunun için Yüce Allah'tan mühlet istemiştir.

17

«Sonra, yemin olsun, onların önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından kendilerine geleceğim. Sen de onların çoğunu şükrediciler bulamayacaksın" dedi.»

İmâm-ı Kelbi (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Şeytanın insanların önlerinden gelmesi, onlara âhireti, öldükten sonra dirilmeyi, cenneti ve cehennemi inkâr ettirmesidir. Arkalarından gelmesi, onlara dünyayı güzel gösterip, Allah'ı unutturması ve dünya sevgisiyle oyalamasıdır. Sağlarından gelmesi, onları sapıklığa sevk ederek, dinlerini unutturup, bâtılı sevdirmesi, hoş göstermesi ve bid'at olan şeyleri güzel göstermesidir. Böylece şeytan onları boş şeylerle oyalar. Zamanımızda olduğu gibi.

Sol taraflarından gelmesi ise, onların şehevi arzularını artırarak Allah'ın yasak ettiği şeyleri güzel göstermesi, nefsî arzuları peşinde koşturmasıdır. Böylece insan her şeyi mubah görür, Allah'ın emirlerini terk eder, yasaklarını yapar. Şeytan telkinleriyle insanları Allah'a şükürden ve ibadetten alıkoyar, sapıklığa düşürür.» Zamanımızdaki insanların birçoğu böyledir. Onlar Allah'ın emirlerini unutmuşlar, yasaklarını yapmada yarışa girmişlerdir. Üstelik yaptıklarının çok güzel ve hoş olduğunu zannetmektedirler. Halbuki Allah'ın dininden ayrılmak, şeytanın bir iğvasıdır ve sapıklıktır. Ne yazık ki insanlar bunu fark edemeyecek kadar dalâlete düşmüşlerdir.

18

«Allah: "Ayıplanmış ve kovulmuş olarak defol oradan. Yemin olsun ki, İnsanlardan sana kim uyarsa, hepinizi birlikte cehenneme dolduracağım" dedi.»

Allahü teâlâ şeytana «Ey mel'un ayıplanmış ve kovulmuş olarak cennetimden çık, defol. Yemin olsun ki, insanlardan ve cinlerden sana uyanlarla, hepiniz ibirlikte cehenneme dolduracağım» demiş, şeytana uyanlarla, hepinizi birlikte cehenneme dolduracağım» demiş, şeytana tâbi olanları onunla birlikte cehenneme gideceklerini ve oranın bir cezasıdır. İnkâr edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

19

«Ey Âdem, sen ve zevcen cennette yerleşin ve istediğiniz yerden yeyin. Yalnız şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz.»

Allahü teâlâ Âdem (aleyhisselâm)'i yarattıktan sonra, kaburga kemiğinden de Havva anamızı yaratmış, her ikisini de cennete koymuş ve nimetlerinden dilediğinizi yeyin, fakat -Şu ağaca yaklaşmayın» buyurmuştur. Onlara sadece cennet nimetlerinden birini yasaklamış, «Şayet buna yaklaşırsanız nefsinize zulmedenlerden olursunuz» buyurmuştur.

20

«Şeytan, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için onlara fısıldadı. "Rabbinizin sizi bu ağaçtan men etmesi, melek olmanızı veya burada ebedî kalmanızı önlemek içindir.»

21

«"Doğrusu ben size öğüt verenlerdenim" diye onlara yemin etti,»

İblis, Âdem'i cennette görünce haset etmiş, cennette bulunuşunu cekememiştir. Onun da, kendisi gibi cennetten çıkması için çareler aramış ve çeşitli hilelere başvurmuştur. Ayıp yerlerini kendilerine göstermek için vesvese vermiş, ve şöyle demiştir: «Rabbinizin sizi bu ağaçtan men etmesi, melek olmanızı veya burada ebedî kalmanızı önlemek içindir. Eğer siz o ağaçtan yerseniz, melekler gibi olur, onların bildiklerini siz de bilirsiniz. Melekler gibi olmasanız bile burada ebedî kalırsınız, bir daha çıkmazsınız.» Şeytan bu sözlerle de kalmayarak yalan yere yemin eder ve «Doğrusu ben size öğüt verenlerdenim, eğer bu ağaçtan yerseniz hiç ölmez, ebedi olarak burada kalırsınız» demiş, Âdem (aleyhisselâm) de, şeytanın bu yeminine aldanmıştır. Çünkü o hiç kimsenin yalan yere Allah'a yemin edeceğini tahmin etmemiş, şeytanın yeminine kanmış ve yasaklanan ağaca yaklaşmıştır.

22

«Böylece onların yanılmalarını sağladı. Ağaçtan meyve tattıklarında kendilerine ayıp yerleri göründü, cennet yapraklarını

üst üste koyup oralarını örtmeye başladılar. Rableri onlarаı "Ben sizi o ağaçtan men etmemiş miydim? Şeytanın size apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydim?" diye seslendi.»

Adem. (aleyhisselâm) ile Havva anamız, şeytanın yeminine altlanarak Allah'ın kendilerine yasak ettiği ağaçtan yerler. (Bu ağaç buğday veya üzüm ağacıdır). Daha sonra üzerlerindeki cennet elbisesi çıkarılır ve her ikisinin de avret mahalleri açılır.

Übey ibn Kâ'b, **Peygamber**imizin şöyle söylediğini nakletmiştir: «Adem (aleyhisselâm) uzun boylu, gür saçlı idi. Hata işledikleri zaman avret yerleri açıldı. Avret yerinin açıldığını görünce utancından kaçmaya başladı ve cennet ağaçlarından birinin dalları arasına girdi. Yüce Allah nida edip «Ey Âdem, benden mi kaçıyorsun?» dedi. Âdem: «Utancımdan kaçıycrum» cevabını verdi. Adem ile Havva avret yerlerini cennet yapraklarıyla örtmüşlerdir. Bu, setr-i avretin Âdem'den beri vacip olduğuna delâlet etmektedir, tik örtünenler de Âdem ile Havva olmuştur. (Buradaki vacip farz anlamındadır)

Sonra **Allahü teâlâ** onlara nida edip şöyle buyurmuştur: «Ey Adem, ben sizi o ağaçtan men etmemiş miydim? Şeytanın size apaçık bir düşman olduğunu söylememiş miydim?» Niçin şeytanın sözüne aldanıp bana âsi oldunuz?» Onlar şeytanın sözüne aldanıp Allah'a âsi olmuşlardı. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Şeytan, böylece onların yanılmalarını sağladı. Ağaçtan meyve tattıklarında kendilerine ayıp yerleri göründü. Cennet yapraklarını üst üste koyup oralarını örtmeye başladılar. Rableri onlara: «Ben sizi o ağaçtan men etmemiş miydim? Şeytanın sizin apaçık bir düşmanınız olduğunu söylememiş' miydim?» diye sormuştur.

23

«Rabbimiz, kendimize yazık ettik. Bizi bağışlamaz ve bize merhamet etmezsen herhalde zarara uğrayanlardan olacağız, dediler.»

Adem ile Havva yasak ağaçtan yedikten sonra yaptıklarına pişman olmuşlar ve nedametlerini Rablerine karşı şöyle dile getirmişlerdir; «Ey Rabbimiz, biz kendi nefsimize zulmettik. Senin

enirini dinlemeyerek o ağaçtan yedik. Suçumuzu bağışla, bizi affet. Eğer sen bizi bağışlayıp, suçumuzu affetmezsen zarara uğrayanlardan olacağız.» Yüce Allah onların tevbesini kabul etmiş ve günahlarını bağışlamıştır. Bu konuda Bakara Sûresinin 37. âyetinde bilgi verilmiş' tir.

Bu âyet-i celile şuna delâlet etmektedir: Günah işleyenler günahlarından vazgeçerler, yaptıklarına tevbe-i istiğfar ederlerse Allah onların günahlarını affeder ve suçlarını bağışlar. Ancak günahlarından vazgeçmeyenlerin ve tevbe etmeyenlerin günahlarını affetmez. **Allahü teâlâ** şeytanı bunun için affetmemiştir. O, Allah'a isyan ettikten sonra tevbe etmemiş, günahında ısrar ederek mühlet istemiştir. Yüce Allah da ona istediğini vermiş, böylece isyana devam ederek ebedî azaba müstehak olmuştur. Fakat Adem ile Havva yaptıklarına pişman olmuşlar, **Allahü teâlâ**'ya yalvararak suçlarının bağışlanmasını istemişler ve yaptıklarına tevbe etmişlerdir. **Allahü teâlâ** da onların tevbesini kabul edip suçlarını bağışlamıştır.

24

«Allah: "Birbirinize düşman olarak inin. Sîz yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz.»

25

«Orada yaşayacak, orada ölecek ve oradan dirilip çıkarılacaksınız" dedi.»

Yüce Allah, Adem'e, Havva'ya ve şeytana birbirinize düşman olarak gökten yere inin demiştir. Adem ile Havva iblise, iblis de onlara düşmandır. Çünkü onları şaşırtan, Allah'a isyan ettiren ve cennet nimetlerinden mahrum, ettiren şeytandır. **Allahü teâlâ** da onları yaptıklarına binâen cennetten çıkarıp yeryüzüne indirmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Birbirinize düşman olarak inin. Siz yeryüzünde bir müddet için yerleşip geçineceksiniz. Orada yaşayacak, orada ölecek ve oradan dirilip çıkarılacaksınız.»

26

«Ey Ademogulları, ayıp yerlerinizi örtecek libasla, sizi süsleyecek elbiseler gönderdik. Takva örtüsü ise bunlardan daha hayırlıdır. Allah'ın bu âyetleri öğüt almanız içindir.»

Allahü teâlâ, kullarına bir lütuf olarak, ayıp yerlerini ve vücutlarını örtecek libaslar ve elbiseler göndermiştir. Ta ki, onlarla ayıp yerlerini örtsünler, ibadetlerini yapsınlar, Allah'a şükretsinler. Ademoğlu bütün mahlûkatın en şereflisidir. Bu bakımdan onun açık olması tabiatına aykırıdır. Takva örtüsü ise bunlardan daha hayırlıdır. Haya ve edep örtüsü elbette çok hayırlıdır. Haya ve edebi olmayanlar üryan gibidirler. Onlar en güzel elbiselerle örtünseler bile yine açık gibidirler. Çünkü insanı gizleyen takva, edep ve hayadır. Bunlardan yoksun olanlar çıplak gibidirler. **Allahü teâlâ**'nın bu âyetleri öğüt almanız içindir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Ey Ademoğulları, ayıp yerlerinizi örtecek libasla, sizi süsleyecek elbiseler gönderdik. Takva örtüsü ise bunlardan daha hayırlıdır. Allah'ın bu âyetleri öğüt almanız içindir.»

Bazılarına göre, takva elbisesi amel-i sâlih, bazılarına göre ise imandır. Îmanı ve güzel ameli olmayanların takva elbiseleri olamaz. Zalimler de çıplak gibidirler. Çünkü onları örtecek takva elbiseleri yoktur. Zalimlerin, facirlerin, âsilerin elbette takva elbiseleri olmaz, bu hareketleri takvaya mânidir.

27

«Ey Ademoğulları, şeytan ana ve babanızın, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için, elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi sakın sizi de şaşırtmasın. Sizin onları görmediğiniz yerlerden o ve taraftarları sizi görürler. Biz, şeytanları, iman etmeyenlere dost kılarız.»

Allahü teâlâ, kullarının şeytana aldanmamalarını öğütlüyor. Ey insanlar, şeytan ana ve babanızı aldatıp, ayıp yerlerini kendilerine göstermek için elbiselerini soyarak cennetten çıkardığı gibi, sakın sizi de aldatıp, şaşırtmasın. Sizi dininizden alıkoymasın. Sizin onları görmediğiniz yerlerden onlar sizi görürler. Kanın damarda dolaştığı gibi şeytan da insanın hücrelerinde dolaşır.

Allahü teâlâ ile şeytan arasında şöyle bir konuşma geçtiği rivayet edilmiştir:

Şeytan, Ey Rabbim, Ademoğullarına **peygamber** ve kitap gönderdin. Peki, benim **peygamber**im kimdir, kitabım nedir, diye sorar. Yüce Allah şöyle cevap verir:

— Senin **peygamber**in kâhinler, kitabın da vücutlarına dövme yaptıranlardır.

— Kur'an'ım hangisidir?

— Şiirlerdir.

— Mescitlerim neresidir?

— Sokaklardır.

— Müezzinlerim kimlerdir?

— Şarkı söyleyenlerdir.

— Evim neresidir?

— Hamamlardır.

— Tuzaklarım nedir?

— Kadınlardır.

— Yiyeceklerim nelerdir.

— Besmelesiz yenen her şey.

— İçeceklerim nelerdir?

— Sarhoşluk verici her içki.

Yüce Allah, bütün bunları haber verip buyurmuştur ki, «Biz, şeytanları iman etmeyenlere dost kılarız. Bunlarla meşgul olanlar, şeytanın dostudurlar. Allah'tan uzak, şeytana yakındırlar.

28

«Onlar bir fenalık yaptıkları zaman; "Babalarımızı bu yolda bulduk, Allah da bize bunu emretti" dediler. De ki: "Allah hiçbir zaman kötülüğü emretmez. Bilmediğiniz şeyi Allah'ın üzerine mi atıyorsunuz?"»

Müşrikler, Allah'ın helal kıldığı şeyleri kendilerine haram, haram kıldığı şeyleri de helâl saymışlardır. Onlar İslâm'dan önce Beytullah'ı çıplak olarak tavaf ederlerdi.. Bu tavafı erkekler gündüz, kadınlar da gece yaparlardı. Üzerlerinde bir şey olduğu halde tavaf ederlerse «Bizim böyle tavaf etmemiz günah» derlerdi. Eğer kadınlar da gündüz tavaf ederlerse edep yerlerini küçük bir bez parçası ile kapatırlardı. Yürüdükleri zaman da açılırdı. Onlara Beytullah'ı niçin böyle tavaf ediyorsunuz? denildiğinde: «Biz babalarımızdan ve dedelerimizden böyle gördük, Allah bize de böyle yapmamızı emretti» derlerdi. **Allahü teâlâ** onların yaptıklarını nehyederek **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, onlara de ki: "Allah hiçbir zaman kötülüğü emretmez. Bilmediğiniz şeyi Allah'ın üzerine mi atıyorsunuz?" Allah hiç kimseye ma'siyet işlemesini emretmez. Kullarına daima hayrı ve iyiliği emreder. «Onlar bir fenalık yaptıkları zaman "Babalarımızı bu yolda bulduk, Allah da bize bunu emretti" dediler.»

29

«De ki: "Rabbim adaleti emretti. Her secde edişinizde yüzlerinizi (kıbleye) doğrultun. Dinde samimi olarak O'na yalvarın. İlkin sizi yarattığı gibi yine O'na döneceksiniz."»

30

«Allah insanlardan bir kısmını doğru yola eriştirdi. Fakat bir kısmı da sapıklığı haketti. Çünkü onlar Allah'ı bırakıp şeytanları dost edinmiş ve kendilerini doğru yolda sanmışlardır.»

Allahü teâlâ insanların birbirlerine karşı adaletle hükmetmelerini, kendi varlığına ve birliğine iman etmelerini, namaza kalktıkları zaman da kıbleye dönmelerini emretmiştir. Namazın farzlarından bir tanesi de kıbleye dönmektir. Dinde samimî olarak O'na ihlasla ibadet edin. İhlâsla yapılmayan ibadetler Allah katında makbul değildir. Zira ilkin sizi yarattığı gibi yine ona döneceksiniz.

Araplar cahiliye devrinde telbiye ederken Allah'a şirk koşarak telbiye ederler ve şöyle derlerdi:

«Ey Rabbim, davetine icabet ettim. Senin, senden başka şerikin yok. Sana şerik olana da mâliksin, mâlik olduğuna da yine sen mâliksin.»

Onların telbiyesi bu şekilde idi. **Allahü teâlâ**, kendisine ortak koşarak ibadet yapılmasını yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: «Dinde samimi olarak ibadetinizi halis yapın. Hiç kimseyi O'na eş tutmayın. Sizi misak gününde var eden O'dur. Bazınızı mü'min, bazınızı kâfir, bazınızı said ve bazınızı da şakı yapmıştır, ölümünüz ve kıyamet günü mahşer yerine gelişiniz de bu şekilde olacaktır. Sizden bir kısmmız hidayete ererek mü'min oldu. Allah, onların iman edeceklerini ezelde biliyordu. Bir kısmınıza da dalâlet vacip olmuştur, Allah onların da âsi olacaklarını, iman etmeyeceklerini biliyordu. Bunu bildiği için onları tevhid kerametinden uzaklaştırmıştır. Çünkü onlar şeytanları kendilerine dost edinmişler ve ona tâbi olmuşlardır. Böylece de Allah'a isyan ederek emirlerini terk etmişlerdir. Bunu yapmakla da kendilerinin doğru yolda ve hidayet üzere olduklarını zannetmişlerdir.

31

«Ey Ademoğulları, her mescide güzel elbiselerinizi giyinerek gidin. Yeyin-için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.»

Allahü teâlâ, mescidlere gidenlerin temiz ve güzel elbiselerini giyinmelerini buyuruyor. Çünkü temizlik imandandır Temizlik olmayınca ibadet olmaz. Müşrikler cahiliye devrinde Beytullah'ı çıplak olarak tavaf ederler ve etin yağını yemezlerdi. Yüce Allah onları yaptıkları bu şeylerden nehyederek şöyle buyurmuştur: «Ey A-demoğulları, her namaz vaktinde temiz ve güzel elbiselerinizi giyin. Avret yerlerinizi örtün. Allah'ın helâl kıldığı şeylerden yeyin-için, israf etmeyin. **Allahü teâlâ** israf edenleri sevmez. İsraf: Allah'ın helâl kıldığı şeyleri haram, haram kıldığı şeyleri de helâl saymaktır. Veya ihtiyaçtan fazla harcamak ve yemektir. Bunları yapmak Allah'ın emirlerine karşı gelmektir. Allah'ın emirlerine karşı gelmek ise küfürdür. «Ey Âdemoğulları, her mescide güzel elbiselerinizi giyinerek gidin. Yeyin-için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf

edenleri sevmez.» İslâm dini, israfın her çeşidini, ister zaman israfı olsun, ister servet israfı olsun yasaklamaktadır.

32

«De ki: "Allah'ın kulları için yarattığı zinet ve temiz rızıkları kim haram etmiş? Bunlar, dünya hayatında iman edenlerindir. Kıyamet günü ise yalnız onlara mahsustur." Bilen kimseler için âyetlerimizi böylece uzun uzun açıklıyoruz,»

Araplar cahiliye devrinde Beytullah'ı çıplak tavaf ettikleri gibi. Allah'ın helâl kıldığı şeylerin bir kısmını da kendilerine haram kılmışlardı. **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: - Yâ Muhammed, de ki: "Allah'ın kullan için yarattığı zinet ve teiniz rızıklan kim haram etmiş?» Yüce Allah göklerde ve yerde olan şeylerin hepsini kulları için yaratmış, hangisinin haram, hangisinin helâl olduğunu bildirmiştir. Zinet eşyalarını, libasları ve temiz rızıklan kulları için yaratmıştır. Kim Allah'ın helâl kıldığını haram, haram kıldığını da helâl kılarsa, Allah'ın âyetlerini inkâr etmiş olur. Allah'ın âyetlerini inkar edenler de kâfirlerin tâ kendisidir. Onlar dünyada hüsrana uğradıkları gibi, âhirette de ebedi olmak üzere elîm bir azaba uğrayacaklardır. «Ya Muhammed de ki: "Allah'ın kulları için yarattığı zinet ve temiz rızıkları kim haram etmiş? Bunlar, dünya hayatında iman edenlerindir. Kıyamet günü ise yalnız onlara mahsustur. Bilen kimseler için âyetlerimizi böylece uzun uzun açıklıyoruz.» Allah, bilen, düşünen akıl sahipleri için âyetlerini böylece uzam uzun açıklamıştır. Bu açıklama insanların bunlardan ibret alarak Allah'ın emirlerine itaat edip, nimetlerine şükretmeleri içindir.

33

«De ki: "Rabbim sadece, açık ve gizli fenalıkları, günâhı, haksız yere tecavüzü, hakkında hiçbir delil indirmediği şeyi Allah'a ortak koşmanızı, Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır."»

Allahü teâlâ, kullarına zararlı olan şeyleri haram kılmıştır. Bunlardan bir kısmını yukardaki âyette zikretmiştir: Zinanın gizli ve açığı, içki, kumar, haksız yere adam öldürmek, halka zulmetmek,

Allah'a şirk koşmak, Allah'a karşı iftira etmek, başkasının hakkını yemek haramdır. -Yâ Muhammed de ki: "Rabbim sadece, açık ve gizli fenalıkları, günahı, haksız yere tecavüzü, hakkında hiçbir delil indirmediği şeyi Allah'a ortak koşmanızı, Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır."»

34

«Her ümmetin mukadder bir eceli vardır. Vakitleri dolunca ne bir saat geri bırakabilirler, ne de öne alabilirler.»

Allahü teâlâ her ümmete ve her canlıya bir ecel takdir etmiştir. Vakitleri gelince ne bir saniye öne, ne de bir saniye geriye alınır. Allah'ın takdir ettiği vade ne ise o olur. Hiç kimse eceli gelmeden ölmez. Allah'ın takdiri de değişmez. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Her ümmetin mukadder bir eceli vardır. Vakitleri dolunca ne bir saat geri bırakabilirler, ne de öne alabilirler.»

35

«Ey Âdemoğulları, size aranızdan âyetlerimizi okuyan **peygamber**ler geldiğinde her kim bunlara karşı gelmekten sakınır ve gidişini düzeltirse işte onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir.»

Ey insanlar, aranızdan bizim âyetlerimizi okuyan, hükümlerini size bildiren **peygamber**ler gelmiştir. İçinizden her kim bunlara tâbi olur, güzel amel işler, Allah'a şirk koşmaktan sakınır, emirlerini yerine getirir, yasaklarını terk ederse, onlar için korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir. Allah'ın emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınanlar dünya ve âhiret mutluluğuna kavuşacaklardır. Allah'a eş koşanlar ve yasaklarından sakınmayanlar ise ebedi azaba müstehak olacaklardır.

36

«Âyetlerimizi yalanlayıp, onlara inanmayı kibirlerine yediremiyenlere gelince, onlar da ateşin yaranıdırlar. Onlar orada ebedi kalıcıdırlar.»

Allah'ın âyetlerini ve **Peygamber**ini yalanlayanlara ve onlara iman etmeyi kibirlerine yediremiyenlere gelince, onların hepsi

ateşin yaranıdırlar. Onların yeri ebedî cehennemdir. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler kendilerine zulmettikleri için ebedi olmak üzere elim bir azaba uğrayacaklardır. Bu, onların inkârlarının karşılığıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ayetlerimizi yalanlayıp, onlara inanmayı kibirlerine yediremiyenlere gelince, onlar da ateşin yaranıdırlar. Onlar orada ebedi kalıcıdırlar.

37

«Allah'a karşı yalan uydurup iftira eden ve O'nun âyetlerine yalan diyen kimseden daha zalim kim olabilir? Kitapdaki paylan kendilerine, erişecek olanlar onlardır. Meleklerimiz canlarını almak üzere onlara geldikleri vakit diyecekler ki: "Allah'tan başka taptıklarınız nerede?" "Onlar bizi bırakıp kaçtılar" derler. Böylece, inkarcı olduklarına dair kendi aleyhlerine şahidlik ederler.»

Allah'a eş koşandan, âyetlerini yalanlayandan ve Allah'a karşı yalan uydurup, iftira edenden daha zâlim kimse olamaz. En büyük zalim onlardır. Onlara kitapta (Levh-i Mahfûz'da) vaad olunan azap, musibet, felâket, rızık dünyada da, âhirette de kendilerine verilecektir. Küfürlerinin karşılığını dünyada da, âhirette de göreceklerdir. Dünyadaki ömürleri bitince Azrail yardımcıları ile birlikte onların ruhunu almak için gelir ve şöyle der: «Allah'tan başka taptıklarınız nerede? Onlar şimdi gelsinler size yardım etsinler.» Halbuki taptıkları çoktan kendilerinden uzaklaşmıştır. Çünkü taptıklarının kendilerine hayrı yoktur. Kendisine hayrı olmayanın başkasına nasıl hayrı olabilir? Kâfirler de cevaben «Onlar bizi bırakıp kaçtılar» diyeceklerdir. İnanmayanların bütün azaları aleyhlerine şahidlik yapacaktır.

Bazı tefsircilere göre bu soru kâfirler cehenneme girmeden önce cehennem bekçileri tarafından sorulacak ve şöyle denecektir: «Dünyada iken Allah'tan başka taptıklarınız nerede? Şimdi onlar gelsinler ve sizi cehennem ateşinden kurtarsınlar.» Allah'a eş koşanlar da «Onlar bizden ayrıldılar, şimdi onlar kendi başlarının derdine düştüler» diyeceklerdir. Böylece, Allah'ın âyetlerini inkâr edenler kendi aleyhlerine şahidlik edeceklerdir. «Meleklerimiz canlarını almak üzere onlara geldikleri vakit diyecekler ki: «Allah'tan başka taptıklarınız nerede?- «Onlar bizi bırakıp kaçtılar»

derler. Böylece, inkarcı olduklarına dair kendi aleyhlerine şahidlik ederler.»

38

«Allah: "Sizden önce geçmiş cin ve insan ümmetleriyle birlikte siz de girin bu ateşin içine" diyecek. Her ümmet girdikçe kendi yoldaşına lanet eder. Hepsi birbiri ardından cehennemde toplanınca, sonrakiler öncekiler için "Rabbimiz, bizi sapıtanlar işte bunlardır. Onlara ateş azabını kat kat ver" derler. Allah da "Herkes için kat kattır, ama bilmezsiniz" der.»

Allahü teâlâ, kendisine şirk koşanlara ve isyan edenlere kıyamet günü «Ey cehennem ehli sizden önceki geçmiş cin ve insan toplulukları ile birlikte siz de girin bu ateşe» diyecektir. Her ümmet ateşe girdikçe kendisini hak yoldan saptıran yoldaşına lanet eder. Müşrikler müşriklere, Yahudiler Yahudilere, Hıristiyanlar Hıristiyanlara, zalimler zalimlere lanet edeceklerdir. Hepsi birbiri ardınca cehennemde toplanacaklar, sonrakiler öncekilerden şikâyetçi olacaklar ve «Rabbimiz, bizi senin yolundan sapıtan işte bunlardır. Onlara azabını kat kat ver» derler. Çünkü her milletin cehennem ateşine önce ileri gelenleri ve halkı sapıtanları atılır: Halbuki **Allahü teâlâ** onların hepsinin azabını kat kat verecektir.

İlk önce cehenneme atılacak olan Adem (aleyhisselâm)'in oğlu Kabil denmiştir. Zira ilk önce kâfir olan ve Allah'ın emirlerine isyan öden odur. Kendisinden sonra cehenneme girenlerin hepsi ondan şikâyetçi olacaklardır. Çünkü cehennemliklerin hepsi onun açmış olduğu yoldan yürümüşlerdir. «Her ümmet (cehenneme) girdikçe kendi yoldaşlarına lanet ederler. Hepsi birbiri ardından cehenneme toplanınca, sonrakiler öncekiler için «Rabbimiz, bizi sapıtanlar işte bunlardır. Onlara ateş azabını kat kat ver» derler. Allah da «Herkes için kat kattır, ama bilmezsiniz» der.

39

«Öncekiler sonrakilere: "Sizin bizden üstünlüğünüz yoktur. Ka sandığınıza karşılık azabı tadm" derler.»

Kıyamet günü cehenneme girenler birbirlerini suçlayacaklardır. Önden girenler, sonradan cehenneme girenlere «Sizin bizden

üstünlüğünüz yoktur. Kazandığınıza karşılık azabınızı tadm. Biz kâfir olduk siz de kâfir oldunuz. Biz sapıttık siz de sapıttınız. Biz imanı terk edip küfrü tercih ettik, siz de öyle yaptınız. Şimdi bizim gibi siz de tadm azabı' diyeceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «öncekiler sonrakilere: «Sizin bizden üstünlüğünüz yoktur. Kazandığınıza karşılık azabı tadın,» derler.»

40

«Doğrusu ayetlerimizi yalanlayıp, onlara karşı büyüklük taslayanlara göğün kapıları açılmaz. Onlar, deve iğne deliğine girinceye kadar cennete giremeyeceklerdir. Biz günahkârları böyle cezalandırırız.»

41

«Onlar için cehennemden bir yatak ve üstlerine de örtüler vardır. Biz zâlimleri böyle cezalandırırız.»

Allah'ın âyetlerini Ve **peygamber**lerini yalanlayarak, onlara karşı büyüklük taslayanların amelleri Allah katında asla makbul olmaz. Onlar için göğün kapıları açılmadığı gibi, Allah'ın rahmet kapıları da açılmaz. Zira onların amellerinde hayır yoktur, imanı olmayanın ameli de olmaz, ameller ancak iman ile değer kazanır ve onun ile kaim olur. Öldükleri zaman da onların ruhlarına göğün kapıları açılmaz. Çünkü onların ruhları habistir. Göğün katlarına yükselmeye layık değillerdir. Oraya ancak lâyık olanlar çıkarlar. Yüce Allah iman etmeyenleri âhiret nimetlerinden mahrum etmiştir. Deve iğnenin deliğinden geçmedikçe, onlar ebedî cennete giremezler. Devenin iğnenin deliğinden geçmesi imkânsız olduğu gibi, onların cennete girmesi de mümkün değildir.

Allahü teâlâ, bu inceliğe insanların dikkatini çekerek, onları düşünmeye sevkediyor ve imanı olmayanların asla Allah'ın nimetlerinden istifade edemeyeceklerini ve cennete giremeyeceklerini bildiriyor. Yüce Allah böylece küfredenlerin cezasını veriyor. Onların altlarına ve üstlerine cehennem ateşinden döşekler ve örtüler vardır. Allah, kâfirleri, zalimleri böyle cezalandırır. Bu, onların küfür ve zulümlerinin cezasıdır. Bunlardan

ibret alarak belki iman ederler diye **Allahü teâlâ** bu âyetleriyle kullarını uyarıyor.

42

«İman edip güzel amel işleyenler -ki biz hiçbir kimseye gücü yeteceğinden fazlasını yüklemeyiz- işte cennetlikler onlardır. Onlar orada ebediyyen Kalacaklardır.»

43

«Cennette altlarından ırmaklar akarken gönüllerinden kini çıkarıp atarız. "Bizi buraya eriştiren Allah'a hamdolsun. Eğer Allah bizi doğru yola iletmeseydi, biz doğru yolu bulamazdık. Yemin olsun ki, Rabbinizin **peygamber**leri bize gerçeği öğretmiştir" derler. Onlara: "İşlediğinize karşılık işte mirasçısı olduğunuz cennet" diye seslenilir.»

Allah'ın âyetlerine ve **peygamber**lerine iman edip güzel amel işleyenlere altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlanmıştır. Onlar orada ebediyyan kalacaklardır. Onların cennetteki köşklerinin altlarından ırmaklar akarken gönüllerinden kin, haset çıkarılır. Orada tertemiz olurlar Allah, hiç kimseye gücü yeteceğinden başkasını yüklemez. Ancak güçleri nisbetinde emreder. **Allahü teâlâ**, iman edip güzel amel yapanları böylece mükâfatlandırır. Allah, onların amellerini asla boşa çıkarmaz.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Bu âyet Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman, Hazret-i Ali ve diğer sahabelerle onlara tabi olup, yolundan gidenler hakkında nazil olmuştur. Onlar temiz olarak cennete girecekler, bağlarından, bostanlarından dilediklerini yiyecekler, içecekler, köşklerinde oturacaklardır. Cennet ağaçlarının dibinden iki pınar çıkar, birinden içerler, birinde yıkanırlar. O pınardan içince kalblerindeki kin, haset, cimrilik gider, gönülleri ferahlar. Yıkandıkları zaman da vücutları tertemiz olur, sıkıntıları gider, hiçbir kederleri kalmaz. Onlar bu keramet ve bu nimet içinde iken Rablerine şöyle hamd ve şükür ederler: «Bizi buraya eriştiren Allah'a hamdolsun. Eğer Allah bizi doğru yola iletmeseydi, biz doğru yolu bulamaz ve bu mertebelere ulaşamazdık. Bütün bunlar Rabbimizin bize

ihsanıdır. **Peygamber**leri bize gelip hakkı bildirdiler, cenneti ve cehennemi haber verdiler, biz de Allah'ın inayetiyle onları tasdik ettik, onların gösterdikleri yoldan gittik ve bu nimetlere nail olduk.» Cennetin bekçileri de onlara şöyle nida ederler: 'îman ve amelinize karşılık işte mirasçısı olduğunuz cennet budur. Dünyadaki amelinize karşılık bu makamlar size dünyadayken yaptığınız amellerin karşılığı olarak verilmiştir.

Nitekim, bu konuda şöyle rivayet edilmiştir: **Allahü teâlâ** kıyamet günü cennet ehline «Surattan affını ile geçin, rahmetim ile de cennete girin. Dünyadaki amellerinize göre oradaki nasibinizi alın» der.

44

«Cennettekiler cehennem ehline: "Biz Rabbimizin bize vaadettiğini gerçek bulduk. Siz de Rabbinizin vaadettiğini gerçek buldunuz mu?" diye seslendiler. Onlar da: 'Evet» derler. Bunun üzerine aralarından bir münâdi "Allah'ın lâ'neti zâlimleredir" diye seslenir.»

Kıyamet günü bütün mahlûkat mahşer yerine toplanıp herkes hesaba çekildikten sonra cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme girdikleri zaman, cennet ehli cehennem yaranma «Biz, Rabbimizin bize vaadettiği mükâfatları, sevapları, kerametleri fazlasıyla bulduk. Siz de Rabbinizin size vaadettiği azapları, cezaları gerçek olarak buldunuz mu?» diye seslenirler. Cehennem ehli de «Evet, Rabbimizin bize vaadettiği azabı ve cezayı hak bulduk» derler. Böylece cehennemde de kendi aleyhlerine şahitlik yaparlar. Fakat bu şekilde kendi aleyhlerine tanıklık yapmaları asla fayda vermez. Bunun üzerine cennet ile cehennem arasında A'raf da bulunan bir münâdî herkesin işitebileceği yüksek bir sesle «Allah'ın lütfü ve ihsanı mü'minlerin üzerinedir, azabı ve gazabı da kâfirleredir» diye seslenir.

45

«Ki onlar, insanları Allah'ın yolundan alıkoyar, o yolu eğri bir hâle getirmek isterler ve âhireti de inkâr ederlerdi.»

Allahü teâlâ'nın azabı, âyetlerini inkâr edip, insanları İslâm dinine girmekten ve Allah yolundan alıkoyan zâlimler içindir. Onlar, kendilerine tâbi olanları imandan ve Allah'a kulluktan alıkoyarlar. Âhireti, cennet ve cehennemi de inkâr ederler. Kendileri Allah'dan başkasına taptıkları gibi kendilerine tâbi olan kimselerin de Allah'tan başkasına tapmalarını temin ederler.

46

«İki taraf arasında bîr perde ve burçlar üzerinde her iki tarafı da simalarından tanıyan adamlar vardır. Cennetliklere; "Size selâm olsun" elerler. Bunlar henüz girmeyen fakat cenneti uman kimselerdir.»

Cennet ehliyle cehennem yaranı arasında bir perde ve burçların üzerinde her iki tarafı da simalarından tanıyan adamlar vardır. Onlar cennet ehlini tebrik ederek: «Size selâm olsun» derler. Bunlar henüz cennete girmeyen fakat şiddetle arzu eden kimseler olup kendilerine A'raf ehli denir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e A'raf ehlinden sorulmuş, O'nun da şöyle söylediği rivayet edilmiştir: «Onlar ana-babalarından izinsiz savaşa gidip, orada şehit olan kimselerdir. Allah yolunda şehit olmaları onları cehennem ateşinden korur. Ana ve babalarından izinsiz, onların rızalarını almadan savaşa gitmeleri de kendilerini cennete girmekten men eder. A'raf denen yerde bir müddet hapis kalarak ana-babaya âsi olmanın cezasını çekerler. Onların A'rafta hapis kalması anababalarının rızasını almamalarının bir cezasıdır. Ana, babanın bakıma ihtiyacı olduğu halde onları terk ederek ilim tahsiline gidenlerin de bir müddet cezalarını çekecekleri yer orasıdır.»

Bazıları da A'raftakileri şöyle tarif etmişlerdir: «Onlar, sevapları ve günahları denk olanlardır. Ne zerre kadar sevapları fazla gelip cennete gîderler, ne de zerre kadar günahları fazla gelip cehenneme giderler. Bir müddet A'raf denen yerde hapis kalırlar. Yüksek bir yerde bulundukları için cennete gidenleri de, cehenneme gidenleri de görürler ve simalarından tanırlar. Cennet ehlinin yüzleri nur gibi pırıl pırıl parlar, cehennem ehlinin yüzleri ise simsiyahtır. Cennet ehli bölük bölük cennete giderken, A'raf ehli «Selâmün aleyküm»

diye seslenirler. A'raf ehli henüz cennete girmeden bu selâmı verirler, Kendileri de bir an önce cennete girmeyi arzu ederler.» «İki taraf arasında bir perde ve burçlar üzerinde her iki tarafı da sımalarından tanıyan adamlar vardır, Cennetliklere: -Size selâm olsun» derler. Bunlar henüz girmeyen fakat cenneti uman kimselerdir.»

47

«Gözleri cehennemlikler yönüne çevrilince: "Rabbimiz, bizi zâlimlerle beraber bulundurma" derler.»

Cennet ile cehennem arasında yüksek bir yerde bulunan A'raf ehli cehennemlikleri görünce «Rabbimiz, bizi zalimlerle beraber bulundurma» diye dua ederler. Onlar bulundukları yerden cennet ehlinin de, cehennem yaranının da durumunu görürler ve cennet ehlinden olmayı arzu ederler.

48

«Burçlarda olanlar, simalarından tanıdıkları adamlara: "Topluluğunuz ve büyüklük taslamalarınız size fayda vermedi" derler.»

49

«"Kendilerini Allah'ın, rahmetine erdirmeyeceğine yemin ettikleriniz bunlar mıydı?" diye seslenirler. Oysa Allah onlara şöyle der: "Cennete girin, size korku yoktur, sizler mahzun da olacak değilsiniz."»

A'raf ehli cehennem ateşinde olanlara şöyle derler: «Siz dünyada iken âhireti inkâr ediyor, cenneti ve cehennemi kabul etmiyordunuz. Şimdi kendinizi niçin cehennem ateşinden kurtarmıyorsunuz? Dünyada iken biriktirmiş olduğunuz mallarınız ve büyüklük taslayarak imandan yüz çevirmeniz size fayda vermedi mi? Şimdi hor ve hakir olarak tadın cehennem azabını. Hani mallarınız, hani büyüklük taslamanız? Siz, Müslümanları hor ve hakir görerek "Bunlara Allah'ın rahmeti erişmez ve bunlar cennete de giremezler" demiştiniz. Şimdi görün, onlar Allah'ın rahmetine erişip cennete girdiler." Bu sözler onları tekdir ve zemmetmek

içindir. Çünkü onlar dünyada iken Müslümanları tekdir ve zenımetmişlerdi. Bundan sonra **Allahü teâlâ** Araf ehlini affeder ve «Cennete girin, bundan sonra size korku yoktur. Sizler mahzun da olacak değilsiniz» buyuracaktır.

50

«Cehennem yârânı cennet ehline: "Bize biraz su veya Allah'ın size verdiği rızıktan gönderin" diye seslenirler. Onlar da: "Doğrusu Allah kafirlere ikisini de haram etmiştir" derler.»

51

«Dinlerini eğlence, oyuncak edinip dünya hayatına aldanan (o kâfirler) bu güne kavuşacaklarını nasıl unutmuş, âyetlerimizi nasıl bilerek inkâr etmişlerse biz de bugün onları unuturuz.»

Kıyamet günü cennet ehli cennete, cehennem yârânı da cehenneme girip azabı tatmaya başladıkları zaman cennet ehline «Biz susuzluktan yandık - kuruduk, açlıktan da helak oluyoruz, bize içtiğiniz sudan biraz su ve yediğiniz cennet nimetlerinden de biraz yiyecek verin. Dünyada iken sizlerle dost idik» diyeceklerdir. Cennet ehli de «Allah cennet taamını ve şarabını cehennem yaranma haram kılmıştır. Siz dünyada iken Allah'ın dinini eğlence ve oyuncak edindiniz, dünya hayatına aldanarak âhireti, cennet ve cehennemi inkâr ettiniz. Allah'ın âyetlerini yalanladınız, Allah'tan başkasına taptınız, Allah da bugün sizi unuttu. Şimdi çekin azabınızı» diyeceklerdir.

Dünyada iken Allah'ın âyetlerini inkâr edenler kıyamet günü böylece cezalarını çekeceklerdir. «Dinlerini eğlence, oyuncak edinip dünya hayatına aldanan (o kâfirler) bugüne kavuşacaklarını nasıl unutmuş, âyetlerimizi nasıl bilerek inkâr etmişlerse biz de bugün onları unuturuz.»

52

«Şüphesiz ki biz onlara, iman eden bir topluluk için bir hidayet rehberi ve bir rahmet kaynağı olmak üzere, ilim ile açıkladığımız bir kitap getirdik.»

Allahü teâlâ, kullarına ikram ve ihsan edip Kur'an'ı indirmiştir. Onun içinde helâl ve haramı, emir ve yasakları, hakkı ve batılı, imanı ve küfrü, iman edecekler için uzun uzun açıklamıştır. Tâ ki insanlar sapıklıktan kurtulup iman ederek hidayete kavuşsunlar. Fakat insanların çoğu Allah'ın âyetlerine iman etmemişlerdir, iman etmeyenler hidayete erişemeyecekleri gibi, Allah'ın rahmetinden de istifade edemeyeceklerdir. Allah'ın rahmetinden ancak iman sahipler: istifade ederler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Andolsün, biz onlara öyle bir kitap gönderdik ki, iman edecek herhangi bir millete hidayet ve rahmet olmak için onu tam bir ilim üzere ıkun uzun açıkladık.» **Allahü teâlâ** kullarının iman etmeleri için **peygamber**leri vasıtasıyle kitaplar göndererek her şeyi bildirmiştir. Buna rağmen insanların birçoğu yine iman etmemişlerdir.

53

«Kitabın haber verdiklerinin neticesinden başka bir şey mi bekliyorlar? Sonuç gelip çattığı gün, önceleri onu unutmuş olanlar, "Rabbimizin **peygamber**leri şüphesiz bize gerçeği getirmişti. Şimdi bize şefaat edecek var mı ki şefaat etsin, yahut geriye çevrilsek de işlediklerimizin başka türlüsünü işlesek" derler. Doğrusu kendilerine yazık ettiler. Uydurdukları şeyler de onları bırakarak kaybolup gitti.»

Allahü teâlâ, iman etmeyenlerin küfürlerine mukabil kıyamet günü elim bir azap hazırlamıştır. Kıyamet günü azabları kendilerine ulaşacaktır. Onlar dünyada iken Allah'ın âyetlerini, âhireti, cennet ve cehennemi inkâr ederek Allah'a eş koşmuşlar, **peygamber**leri de yalanlamışlardır. Kıyamet günü Allah'ın azabı kendilerine eriştiği zaman «Rabbimizin **peygamber**leri şüphesiz bize gerçeği getirmişti. Fakat biz onları yalanladık, şimdi bize şefaat edecek var mı ki şefaat etsin» derler. Kâfirler cehennem azabını tadınca, dünyada yaptıklarına, Allah'ın âyetlerini yalanladıklarına, cennet ve cehennemi inkâr ettiklerine pişman olurlar ve kurtulacak yer ararlar. Onlar cennet ehlinin birbirlerine şefaat ettiklerini görünce «içinizden bize de şefaat edecek var mı, gelsin şefaat etsin, bizi de bu azaptan kurtarsın» derler. Onların bu isteklerine karşılık cennet ehli

de «Kâfirlere asla şefaat edilmez» derler. Kâfirler cehennem azabını tatdıkça «Keşke dünyaya tekrar döndürülsek sizin gibi iman edip, güzel ameller yapsak da biz de cennete girsek» diyeceklerdir. O zaman Yüce Allah şöyle nida eder: «Bunlar dünyada kendi nefislerine zulmederek, yazık ettiler. Bizim âyetlerimizi, **peygamber**imizi, âhi-ı'eti, cennet ve cehennemi inkâr ettiler. Puta taparak «Bunlar bize Allah katında şefaat edecek» diyerek iftira ettiler. Şimdi bütün ümidleri boşa çıktı.» îman etmeyenlerin elbette bütün amelleri boşa çıkacaktır. «Kitab'ın haber verdiklerinin neticesinden başka bir şey mi bekliyorlar? Sonuç gelip çattığı gün, önpteleri onu unutmuş olanlar, «Rabbimizin **peygamber**leri şüphesiz; bize gerçeği getirmişti. Şimdi bize şefaat edecek var mı ki şefaat etsin. Yahut geriye çevrilsek de işlediklerimizin başka türlüsünü işlesek» derler. Doğrusu kendilerine yazık ettiler. Uydurdukları şeyler de onları bırakarak kaybolup gitti.»

54

«Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan ve sonra arşdan her şeye hükmeden, gündüzü - daima takip eden - gece ile bürüyen, güneşi, ayı, yıldızlan, hepsini baş eğdirerek var eden Allah'dır. Bilin ki, yaratmak da, emir de Ona mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şânı ne kadar yücedir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kâfirlerin puta tapmalarını zemmederek, »Tapmış oldukları putların hepsi bir araya gelseler bir sinek bile yaratamazlar. İlâh diye taptıklarından kendilerine bir örümcek ağı kadar bile fayda gelmez» demiştir. **Peygamber**imizin büyle söylediğini duyan kâlirler, gelerek «Senin bizi ibadete davet ettiğin Rabbin kimdir?' diye sorarlar. Kâfirlerin bu şekilde sorması Allah'ın isimlerini veya fiillerini yalanlamak içindir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti onların sorusuna cevap olarak inzal etmiş, onlar da bu âyet karşısında âciz kalıp şaşırmışlardır. Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Şüphesiz ki Rabbiniz, Allah gökleri ve yeri altı günde yaratandır.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) a göre, bu âhiret günü ile altı gündür. Âhiretin bir günü dünyanın bin yılı kadardır. Hasan-ı Basri Hazretlerine göre, dünya günü ile altı gündür. **Allahü teâlâ** dünya günü ile altı günde yerleri ve gökleri yaratmıştır. Bir kısım tefsircilere göre de, altı günün altı saati içinde **Allahü teâlâ** yerleri ve gökleri yaratmıştır. Eğer dileseydi bir anda yaratırdı. Bir anda yaratmamasının hikmeti, kullarına ibret olması içindir. Onlara işlerinde ve ibadetlerinde teenni ile hareket etmelerini öğretmek içindir, işlerinde sabırla hareket edenler kolay kolay yamlmazlar. Fakat acele ile iş yapanlar çoğu kez yanılırlar, hatâya düşerler, neticede telâfisi mümkün olmayan durumlarla karşılaşırlar. Bunun için **Allahü teâlâ** kullarına teenni ile hareket etmelerini emrediyor. Göklerin ve yerin de altı günde yaratılmasının hikmeti budur. O, yerleri ve gökleri yaratıp arş üzerine istiva edendir. Yani arşından her şeye hükmedendir.

bihâttan sayarak te'vilini Allah'dan başkası bilmez, ancak Allah bilir. Ona iman edip, keyfiyeti ile meşgul olmamak gerekir demişlerdir. Nitekim bir kişi Enes ibn Mâlik'e «İstiva»nın mânasını sormuş, Enes de cevaben şöyle demiştir: «istivânın mânası bilinir, keyfiyeti ise meçhuldür. Akıl onun hakkında hüküm sahibi değildir. Lâkin ona iman etmek şarttır, hakkında sual sormak bid'attır. Senin kötü birisi olduğunu zannediyorum.» Sonra soru sahibinin oradan çıkarılmasını emreder ve çıkarılır.

Bazı tefsircilerin de istiva hakkındaki görüşleri şudur: **Allahü teâlâ** yerleri ve gökleri yarattı ve, hükmünü arş üzerine galip kıldı. Nitekim yerin ve göklerin halıkı ve arşın mâlikidir. O, ol dedi mi her şey oluverir. O, kendi ihtiyacından dolayı arşı yaratmamış, kullarının ihtiyacı için yaratmıştır. Arş, onların duasının kıblesidir. Dua ederken gönlün ona yönelmesi gerekir. Tıpkı insanların namaz esnasında Kâ'be'ye yöneldikleri gibi. Mü'min namaza durduğu zaman nasıl ki kıbleye yöneliyorsa, dua esnasında gönlü de o şekilde arşa yönelir, her şeyden arınır, Rabbine teslim olur ve Rabbine müracaat eder. İşte o zaman dua kabul olur.

Yüce Allah geceyi gündüzün, gündüzü de gecenin arkasından getirir, bunlar birbirlerini takip ederler, güneşi, ayı, yıldızları,

hepsini emrine baş eğdiren ve var eden Allah'dır, Onlar kendi yörüngelerinde seyrederler, hiçbiri diğerinin yörüngesine girmez. Bilin ki bütün âlemi yaratan ve hükmeden O'dur. O, yücelerin yücesidir.

55

«Rabbinize gönülden ve gizlice yalvarın, doğrusu O aşırı gidenleri sevmez.»

56

«Düzeltilmişken, yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah'a korkarak ve umutla yalvarın. Doğrusu Allah'ın rahmeti iyi davrananlara pek yakındır.»

Ey insanlar, siz bütün âlemleri yaratan, var eden, besleyen ve rızıklandıran Allah'a gönülden edep ve tevazu ile gizlice dua edin. Doğrusu Allah aşırı gidenleri, haddi aşanları, haksız yere beddua edenleri, başkasının helakini isteyenleri sevmez.

Allahü teâlâ bu âyet-i celilede kullarına duanın âdabını öğretiyor. Başkasının küfrünü istemek ve herhangi birisine haksız yere lâ'net etmek yasaklanmıştır. Mü'min, kendisi için hayır dilediği gibi başkaları için de hayır duada bulunacaktır. Allah, kendisine isyan edenleri, zulmederek yeryüzünde bozgunculuk yapanları, adaletle hükmetmeyenleri sevmez. Çünkü yeryüzünün ıslâhı ve insanlığın ikamesi adaletledir. Bollukta ve darlıkta halinize şükrederek Allah'tan korkun. Verdiklerine şükredin, asla nankörlük etmeyin. Azabından sakının, rahmetini isteyin. O'nun rahmeti, mağfireti, cenneti mü'minler içindir. O, yeryüzünde bozgunculuk yapanları, nimetlerine şükretnıeyenleri, haksız yere başkalarına zulmedenleri sevmez.

«Rabbinize gönülden ve gizlice yalvarın, doğrusu O, aşırı gidenleri sevmez. Düzeltilmişken, yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah'a korkarak ve umutla yalvarın. Doğrusu Allah'ın rahmeti iyi davrananlara pek yakındır.»

57

«Rahmetinin önünde, müjdeci olarak rüzgârları gönderen Allah'tır. Rüzgârlar, yağmur yüklü bulutları yüklendiğinde» onu ölü bir memlekete gönderir. Su indirir ve onunla her türlü mahsulü yetiştirir. İşte, ölüleri de böyle diriltiriz, belki bunları düşünüp ibret alırsınız.»

Allah'ın ibret levhalarına dikkat ediniz. Bulutlardan nasıl yağmur indirdiğine ve ölü arazileri o yağmur suları ile nasıl dirilttiğine bir bakınız. Yüce Allah rahmetinin önünden, yağmurun müjdecisi olarak rüzgârları göndermiştir. Rüzgâr yağmurun müjdecisidir. Rüzgârlar yağmur yüklü bulutları sürüp ölü arazilere ve memleketlere götürür. **Allahü teâlâ** o bulutlardan ölü memleketlere su indirerek ekinleri, otlakları, çeşit çeşit sebze ve meyveleri, bağları ve bahçeleri yeşillendirir. Bütün bunlara hayat veren sudur. Allah, bütün bunları yağmur suları vasıtasıyle dirilttiği gibi, kıyamet günü bütün canlıları da koyu bir yağmur vasıtasıyla diriltecektir. Bu yağmur onların dirilmesi için bir sebeptir. Nitekim şöyle rivayet edilmiştir: -İkinci sûra üflenmeden evvel kırk gün kırk gece koyu bir yağmur yağar, yer tam manasıyla kanar, kırk gün sonra bütün canlılar noksansız olarak kabirlerinden kalkarlar. Sonra ikinci sûra üflenir, bu defa veliler dirilip mahşer yerine gelirler ve bütün manlûkat orada toplanır.

Allahü teâlâ ölüleri diriltmeyi, yağmur suyu ile ölü araziyi diriltmeye benzetmiştir. Yüce Hâlik'a yağmur suyu ile ölü araziye hayat vermek ne kadar kolaysa, kıyamet günü ölüleri diriltmek de o kadar kolaydır. İnsanların bundan ibret alarak Allah'a iman etmeleri' ve öldükten sonra tekrar dirileceklerini inkâr etmemeleri gerekir. Otların ve nebatatın kuruyup yok olduktan sonra tekrar hayat bulmaları, mahlûkatın öldükten sonra tekrar dirileceklerine en büyük delildir. Akıl sahipleri için en büyük bir ibrettir. Hiç şüphesiz öldükten sonra bütün mahlükat tekrar dirilecektir.

58

«İyi ve temiz topraklar, - Rabbinizin izniyle - mahsulünü bereketli verir. Çorak topraklatın mahsulü kıttır. Biz, âyetleri, şükreden milletler için böylece tekrar tekrar beyan ederiz.»

Bu âyet-i celîlede büyük ibretler vardır. Toprağı yumuşak, münbit, suyu tatlı olan bir arazinin bitirmiş olduğu meyveler, sebzeler, hububat, mahsuller bereketli ve leziz olur. Çorak bir arazinin mahsulü ise kıt ve sevimsiz olur. Mü'min, münbit bir arazi misâli, kâfir de çorak arazi gibidir. Münbit arazi yağan yağmurdan istifade ettiği gibi, mü'min de kendisine yapılan va'z u nasîhattan istifade eder, ahlâkı güzelleşir, imanı artar, Herkes kendisinden istifade eder. Kâfir de çorak arazi gibidir. Kimse kendisinden istifade edemez, herkese şerri dokunur. Çorak araziden istifade edilmediği gibi, kâfirden de asla istifade edilmez, Kâfirler şayet iman edip, küfür ve isyanlarından vazgeçerlerse **Allahü teâlâ** günahlarını bağışlar. Eğer iman etmezlerse, küfür ve isyanlarının cezasını görürler. Yüce Allah âyetlerini şükreden milletler için böylece tekrar tekrar beyan eder. -İyi ve temiz topraklar Rabbinin izniyle mahsulünü bereketli verir. Çorak toprakların mahsulü kıttır. Biz âyetleri, şükreden milletler için böylece tekrar tekrar beyan edeceğiz.»

59

«Yemin olsun ki Nuh'u milletine peygamber gönderdik. "Ey milletim, Allah'a kulluk edin. Sizin O'ndan başka hiçbir tanrınız yoktur. Doğrusu sizin için büyük günün azabından korkuyorum" dedi.»

60

«Kavminin ileri gelenleri de şöyle dediler: "Biz seni hiç şüphesiz apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz,"»

Biz Nuh'u kavmine **peygamber** olarak gönderdik, O, kavmine: -Ey kavmim, gelin Allah'ın birliğine iman edin. Sizi yoktan var eden O'dur. O'ndan başka ma'budunuz yoktur, ibadete lâyık olan da yalnız O'dur. Eğer iman etmezseniz üzerinize gelecek olan büyük bir günün azabından korkuyorum» demiştir. Kavminin ileri gelenleri Nûh (aleyhisselâm) ile -alay ederek: -Ey Nûh, biz seni büyük bir hatâ içinde görüyoruz, sen bizi eski dinimizden yeni bir dine davet ediyorsun.» Halbuki Nûh (aleyhisselâm) onları Hakka davet ediyor, hidayete çağırıyor, kurtuluşa ve selâmete götürüyordu. Onlar ise hidayeti bırakıp sapıklığı tercih ediyorlardı.

61

«Bunun üzerine Nûh: "Ey kavmim, ben de hiçbir sapıklık yoktur. Ancak ben âlemlerin Rabbinin **peygamber**iyim.»

62

«Size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ediyorum. Sizin iyiliğinizi istiyorum, sizin bilmediklerinizi bilirim.»

Kavmi Nûh (aleyhisselâm)'u sapıklıkla itham edince, onlara şöyle cevap vermiştir: «Ey kavmim, ben bir hata içinde değilim. Alemlerin Rabbi tarafından size gönderilmiş bir **peygamber**im ve O'nun bana vahyettiklerini size bildirmekle mükellefim. Ben sizi Allah'ın birliğine imana çağırıyor, emir ve yasaklarını size bildiriyor, yeryüzünde fesat çıkarıp bozgunculuk yapmamanızı istiyorum. Eğer Allah'ın birliğine iman eder, yeryüzünde bozgunculuk yapmazsanız kurtuluşa ulaşırsınız. Şayet Allah'a iman etmezseniz büyük bir günün azabı sizi helak edip yok edecektir. Fakat siz bunu bilmiyorsunuz, bu azap sizi mutlaka helak edecektir. Ancak bu azaptan iman edip yeryüzünde bozgunculuk yapmayanlar kurtulacaklardır.» Nûh (aleyhisselâm)'un kavmi bu gerçeği kulak ardı etmişler, ileri gelerveenginler fakirlere şöyle demişlerdir: «Sakın siz buna aldanmayın, o da sizin gibi bir insandır.» Halbuki onlar Nûh (aleyhisselâm)'un **peygamber** olduğunu biliyorlardı. İleri gelenler çıkarları için fakirlere böyle söylüyor ve onların iman etmesine mani oluyorlardı.

63

«Size o korkunç akıbeti haber vererek sakınmanızı ve böylece merhamete uğramanızı sağlamak üzere sizi uyarmak için aranızdan biri vasıtasıyla Rabbinizden size haber getirmesine mi şaşıyorsunuz? dedi.»

Ey kavmim, içinizden birisinin size Allah'ın kitabını getirip emir ve yasaklarını bildirmek suretiyle o korkunç azabı haber vermesine mi şaşıyorsunuz? Size korkunç azabı haber vererek küfür ve şirkten vazgeçip Allah'a iman etmeniz için sizi uyarıyorum. Böylece Allah'ın rahmetine, affına nail olur azabından kurtulursunuz. Ben Allah'ın bana vahyettiğini size bildirmek için aranızdan seçilmiş birisiyim.

Onlar, Nûh (aleyhisselâm)'un ikazlarına ve uyarılarına aldırmamışlar, yine küfürlerine devam etmişlerdir. **Allahü teâlâ** da onların küfür ve şirklerinin cezasını en ağır şekilde vermiş, hepsini suda boğarak helak etmiştir.

64

«Onu yalanladılar, biz de onu ve gemide beraberinde olanları kurtardık. Ayetlerimizi yalanlayanları suda boğduk. Çünkü onlar kör bir millettir.»

Yüce Allah Nûh (aleyhisselâm)'u yalanlayanların üzerine gökten tufan indirerek suda boğmuştur, Nuh (aleyhisselâm)'a iman edip, onunla gemiye girenleri ise kurtarmıştır. Allah'ın âyetlerini inkâr ederek şirk koşanlar böylece cezalarını görmüşlerdir. Allah'ın âyetlerine iman edip, Nuh'u tasdik edenler ise kurtulmuşlardır. Zira Allah'ın rahmeti, yardımı, selâmeti ancak iman edenlerin üzerinedir. «Onu yalanladılar, biz de onu ve gemide beraberinde olanları kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanları suda boğduk. Çünkü onlar kör bir millettir.» Bunun uzun izahı Hûd Sûresinde gelecektir.

65

«Ad kavmine de, kardeşleri Hûd'u gönderdik: "Ey kavmim, Allah'a kulluk edin. O'ndan başka ilâhınız yoktur, karsı gelmekten sakınmaz mısınız?' dedi.»

Allahü teâlâ Nûh (aleyhisselâm)'u kavmine **peygamber** gönderdiği gibi, Ad kavmine de kardeşleri Hûd'u **peygamber** olarak göndermiştir, Ad. Yemen istikametinde bir melikin adıdır. Ona tabi olanlara da «AD» kavmi denmiştir. Hûd (aleyhisselâm) da aynı kavimden olup, onlara **peygamber** olarak gönderilmiş ve şöyle demiştir: «Ey kavmim, Allah'ın birliğine iman edin. O, sizi yaratan ve rızıklandırandır. O'ndan başka ma'budunuz ve ilâhınız yoktur. O'na şirk koşmayın ve emirlerine itaat edin.» Âd kavmi de, Nûh (aleyhisselâm)un kavmi gibi, Hûd (aleyhisselâm)'un uyarısını kulak ardı ederek alaya almışlardır.

66

«Kavminin küfre dalmış ileri gelenleri, "Biz senin beyinsiz olduğunu görüyor ve seni yalancılardan sanıyoruz" dediler.»

67

«"Ey kavmim, ben beyinsiz değil, âlemlerin Rabbinin **peygamber**iyim" dedi.»

Hûd (aleyhisselâm)'un kavminin küfre dalmış olan zenginleri «Ey Hûd, biz senin beyinsiz, ahmak ve cahillerden olduğunu görüyoruz. Sen yalancılardansın» demişlerdir. Hûd (aleyhisselâm) da onlara şöyle cevap vermiştir: «Ey kavmim, ben beyinsiz ve cahil değilim. Âlemlerin Rabbi tarafından size **peygamber** olarak gönderildim. Sizi Allah'ın birliğine imana davet ediyor, sapıklıktan hidayete çağırıyor, bâtıldan hakka davet ediyorum. Benim görevim Allah'ın bana vahyettiklerini size bildirmektir. Şayet iman ederseniz hidayete erer kurtulursunuz, iman etmezseniz Allah'ın azabına uğrar helak olursunuz.» Bütün **peygamber**ler gönderildikleri kavimleri ve milletleri Allah'a imana davet etmişler, bu davete uyanlar kurtulmuşlar, uymayanlar ise lâyık oldukları cezaya görmüşlerdir.

68

«Size Rabbimin sözlerini bildiriyorum. Ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm.»

69

«Sizi uyarmak üzere, aranızdan bir adam vasıtasıyla Rabbinizden size bir haber gelmesine mi şaşıyorsunuz? Allah'ın sizi Nuh'un milleti yerine hükümdarlar kıldığını ve vücutça da onlardan üstün yarattığını hatırlayın. Başarıya erişebilmeniz için Allah'ın nimetlerini anın, dedi.»

Hûd (aleyhisselâm) kavmine şöyle demiştir: «Ey kavmim, ben size Rabbimin bana vahyettiklerini bildirmek için gelmiş ve sizin için güvenilir bir nasihatçıyım. Ben sizi Allah'ın birliğine imana davet ediyor, emir ve yasaklarını bildiriyorum. Bundan dolayı beni niçin suçluyorsunuz? Sizi uyarmak üzere, aranızdan bir adam vasıtasıyla Rabbinizden size bir haber gelmesine mi şaşıyorsunuz? Ben bugüne

kadar aranızda yaşamış bir insanım. **Allahü teâlâ** beni aranızdan **peygamber** seçip emir ve yasaklarını size bildirmek için göndermiştir. Hem Yüce Allah'ın sizi Nuh'un milleti yerine hükümdarlar kıldığını ve sizi onlardan daha üstün yarattığını hatırlayın. Sizi onların yerine vâris kılmış, vücutça da, boyca da onlardan daha ihtişamlı yaratmıştır.»

Yüce Allah, Hûd (aleyhisselâm)'un kavmini, Nûh (aleyhisselâm)'un kavminden daha güçlü, kuvvetli, boylu ve ihtişamlı yaratmış, onların yerine de hükümdarlar kılmıştır. Bütün bu özellikler onların Allah'a iman ederek, nimetlerine şükretmeleri içindir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir; «Hûd (aleyhisselâm)'un milletinin en kısasının boyu altmış arşın, en uzununun boyu da yüz arşındır.»

Denilmiş ki, Âdem ile Nûh (aleyhisselâm) arasında hiçbir nebi, mürsel olarak gönderilmemiştir. İdris (aleyhisselâm) **peygamber** olarak gönderilmesine rağmen, kendisine davet görevi verilmemiştir. Allah tarafından kendisine yirmi sayfalık kitap gönderilmiş, onu gören halkın bir çoğu iman etmişlerdir. Hûd (aleyhisselâm), Nûh (aleyhisselâm) ile İbrahim (aleyhisselâm) arasında yaşamış bir **peygamber**dir. Kavmini Hakk'a davet için gönderilmiş, fakat kavmi **peygamber**liğine inanmamışlardır. O da kavmine Allah'ın azabını haber vererek «Ey kavmim, Allah sizin üzerinize azap yelini gönderir, sizi helak ederse, bundan nasıl kurtulacaksınız? Sizi kim Allah'ın azabından kurtaracak? O'ndan başka ma'büdunuz ve halikınız yoktur, demiştir. Kavmi Hûd'un bu uyarısını kale almayarak, onunla alay etmişler ve «Siz hangi rüzgârla bizim üzerimize galip geleceksiniz?» demişlerdir. Onlar şımardıkça şımarmışlar, küfür ve şirklerini daha da artırmışlardır. Bunun üzerine Hûd (aleyhisselâm) onlara -Ey kavmim, âlemleri ve sizi yaratan Allah'tan korkun, size ihsan ettiği nimetlerini hatırlayın ve onlara şükredin. Eğer Allah'a iman eder, nimetlerine de şükrederseniz azabından kurtulur, necat bulursunuz. Şayet iman

edip şükretmezseniz azabına uğrar helak olursunuz.» Allah'a iman etmeyenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

70

«Bize, yalnız Allah'a kulluk etmemizi, babalarımızın taptıklarını bırakmamızı söylemek için mi geldin? Doğru sözlülerden isen haydi bizi tehdit ettiğin azaba uğrat" dediler.»

Hûd (aleyhisselâm) kavmini Allah'ın birliğine imana davet edince, onlar şöyle demişlerdir: -Ey Hûd, sen bize yalnız Allah'a kulluk etmemizi, babalarımızın taptıklarını bırakmamızı söylemek için mi geldin? Eğer sen gerçek **peygamber**lerden isen bizi tehdit etmekte olduğun azabı üzerimize getir.» Hûd (aleyhisselâm) onların küfür ve şirklerine mukabil büyük bir azabın kendilerini helak edeceğini bildirmiştir. Onlar da Hûd (aleyhisselâm) ile alay ederek «Doğru söylüyor san bizi azaba uğrat» demişlerdir. Vakti gelince Allah'ın vaadi mutlaka yerine gelecektir. Yüce Allah acele etmez.

71

«"Hiç şüphesiz artık Rabbinizin azap ve öfkesini hakettiniz. Allah'ın hiçbir delil indirmediği ve isimlerini kendi koyduğunuz putlar hakkında mı benimle tartışıyorsunuz? Bekleyin, doğrusu ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim" dedi.»

Hûd (aleyhisselâm) kavmine «Hiç şüphesiz artık siz Rabbinizin azap ve öfkesini hakettiniz. Allah'ın hakkında hiçbir delil indirmediği ve isimlerini kendinizin koyduğu putlar hakkında mı benimle tartışıyorsunuz? Allah, onlara tapmanız için size bir delil göndermemiştir. Siz benim helakimi bekleyin, ben de sizin helakinizi bekliyorum. Sonuçta ya sizin dediğiniz doğru çıkar, ya benim-demiştir. Yüce Allah hiçbir millete puta tapmaları için ruhsat vermemiştir.

72

«Biz, rahmetimizle, Hûd'u ve beraberinde bulunanları kurtardık. Ayetlerimizi yalanlayanların da kökünü kazıdık. Çünkü onlar müminlerden değillerdi.»

Allahü teâlâ âyetlerini yalanlayanları şiddetli bir rüzgârla helak etmiştir. Böylece inkarcıların kökünü kesmiştir. Ancak bu kasırgadan Hûd ve beraberindekileri kurtarmıştır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor-. «Biz, rahmetimizle Hûd ve beraberinde bulunanları kurtardık. Âyetlerimizi yalanlayanların da kökünü kazıdık. Çünkü onlar mü'minlerden değillerdi.» Hûd (aleyhisselâm)'un kavmi küfür ve şirklerinden vazgeçmedikleri için böylece Allah'ın azabına uğramışlardır.

73

«Semûd milletine de kardeşleri Salih'i gönderdik: "Ey milletim, Allah'a kulluk edin. O'ndan başka ilâhınız yoktur. Rabbinizden size apaçık bir burhan geldi: Allah'ın bu dişi devesi size bir delildir. Onu bırakın, Allah'ın arzında otlasın. Ona kötülük etmeyin, yoksa can yakıcı bir azaba uğrarsınız" dedi.»

Allahü teâlâ Hûd (aleyhisselâm)'dan sonra, Semûd kavmine de kardeşleri Salih'i **peygamber** olarak göndermiştir. Onlar Şam ile Hicaz arasında «Hicr» denen bir mevkide ikamet etmekte idiler. Bulundukları yerin suyu az olduğu için -Semûd» adını almışlardır. Salih (aleyhisselâm) onları Allah'ın birliğine iman etmeye davet edip şöyle demiştir; «Ey milletim, siz Allah'ın birliğine iman edin, sizin O'ndan başka ma budunuz ve ilâhınız yoktur. İbâdete lâyık ancak O'dur. O'ndan başkasına asla tapmayın..

Diğer **peygamber**lerin kavimleri gibi, Salih (aleyhisselâm)'in kavmi de, Salih'i yalanlamışlardır. Yalanlamakla da kalmamışlar öldürmeye de kast etmişlerdir. Onlar bir bayram günü bayramlarını kutlamak üzere bir yere toplandıkları sırada, Salih (aleyhisselâm) gelip onları Allah'ın birliğine imana ve ibadete davet edince, şu karşılığı vermişlerdir: «Ey Salih, eğer sen gerçekten **peygamber** isen şu kayadan on aylık yüklü bir deve çıkar, o zaman biz Allah'a iman eder ve senin **peygamber**liğini tasdik ederiz.» Onlar akıllarınca Salih (aleyhisselâm)'i müşkül durumda bırakmak için bunu istemişlerdir. Yalnız Allah'ın kudretini unutmuşlardır. Allah her şeye kadirdir. Bunun üzerine Salih (aleyhisselâm) kalkar, iki rekât namaz kılar, ellerini kaldırır Rabbine dua edor, Bu sırada kaya ikiye yarılır, içinden onların

istedikleri vasıfları hâiz deve çıkar, gelir. Onların hepsi bu mucizeleri görmelerine rağmen yine iman etmezler. Halbuki bir deve getirirse iman edeceklerine söz vermişlerdi. Îman etmedikleri için **Allahü teâlâ** deveyi başlarına musallat kılmıştır. Bu deve çok büyük ve cüsseli idi. Bütün otlaklara yayılmış, sulan içmiştir. Onların davarları aç, kendileri de susuz kalmışlardır. Bu durumdan şikâyet etmeye başlamışlar, Salih (aleyhisselâm) de bunun üzerine suyu deve ile kavmi arasında taksim etmiştir. Su sırası bir gün devenin, bir gün de kavminindir. Su içmedikleri gün deveyi sağarlar, sütünü içerlerdi. Devenin sütü hepsine yeterdi, fakat içlerinde dokuz kişi vardı ki, onlar şaki, bozguncu ve zâlim kimselerdi. Bozgunculuk yapmak için deveyi öldürmeye karar vermişlerdi.

Salih (aleyhisselâm) onların bu kötü niyetlerini bilir ve şöyle der: «Siz bu işten vazgeçin. Bu, **Allahü teâlâ** tarafından benim **peygamber**liğime delil ve sizin de Allah'ın birliğine iman etmeniz için bir hüccet olarak gönderilmiştir. Bundan ibret alarak Allah'ın birliğine ve kudretine iman edersiniz. O, Allah'ın arzında otlasın, sakın ona bir kötülük yapmayan. Eğer ona bir kötülük yaparsanız, çok şiddetli bir azap sizi helak eder.»

Onlar Salih (aleyhisselâm)'ın sözünü nazar-ı itibare almazlar ve deveyi öldürmek için tuzak hazırlarlar. Devenin su yolunu keserler, hayvanı su içmeye giderken öldüreceklerdi. Nitekim öyle yapmışlardır. Deve suya giderken içlerinden Müstağ isminde birisi okunu atar, ok devenin arka ayaklarından birine isabet eder ve hayvan yaralanır. Deve bu yara ile suya gider, suyunu içer ve geri dönüşünde en şakileri olan Kazar ibn Sâlif kılıcını çeker, deveye hücum eder ve öldürür. Etini bütün halka taksim ederler.

Hasan-ı Basrî Hazretleri bu hususta şöyle demiştir: «Semûd kavmi, devenin arka ayağını kırarak boğazlamalardır. Deve boğazlandıktan sonra bir parçası dağa çıkarak «Anam nerede' diye seslenmiştir. Bu sesi işitenler durumu derhal Salih'e bildirmişler, o da «Üç gün sonra Allah'ın azabı sizi helak edecektir» demiştir. Onlar, Salih (aleyhisselâm)'e Allah tarafından kendilerine gelecek olan azabın alâmetini sormuşlar, o da «Birinci gün yüzleriniz ve gözleriniz sararacak, ikinci gün kızaracak, üçüncü gün kararacak»

demiş ve kendisine iman edenleri alarak aralarından ayrılmıştır. Salih (aleyhisselâm) 'in tarif ettiği gibi, birinci gün yüzleri ve gözleri sararmış, ikinci gün kızarmış, üçüncü gün ise kararmıştır. Onlar birbirlerinin yüzüne baktıkça bu alâmetleri görürlerdi. Üçüncü günün sonunda helak olacaklarını anlayınca bir yere toplanmışlardı. Yüce Allah onları helak etmek için Cebrail'i göndermiş, Cebrail'in bir sayhası (bağırması) sonucu hepsi helak olmuşlardır.»

Bir kısım tefsircilere göre ise, bir ateş gelip onların hepsini yakmıştır. Böylece işlemiş oldukları suçun cezasını görmüşlerdir. **Allahü teâlâ**, isyan edenleri, kendisine şirk koşanları, zâlimleri böyle cezalandırır.

74

«Allah'ın sizi Ad kavminin yerine hükümdarlar yaptığını düşünün. Yeryüzünde sizi yerleştirdi. Ovalarında köşkler yapıyor, dağlarında kayadan evler yontuyorsunuz. Artık Allah'ın nimetlerini anın, yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın, dedi.»

Salih (aleyhisselâm), kavmini, Allah'ın azabından kurtarmak için onlara şöyle nasihat etmiştir: -Ey kavmim, Allah Âd kavmini helak ederek sizi onların yerine hükümdarlar yaptı ve yeryüzüne yerleştirdi. Ovalarında köşkler yapıyor, dağlarında kayalardan evler yontuyorsunuz. Bağlarından - bahçelerinden istediğinizi yiyor, sularından içiyorsunuz. Artık Allah'ın bunca nimetlerini anın ve bunlara şükredin. Yeryüzünde bozgunculuk yapıp karışıklık çıkarmayın. Yüce Allah fesatçıları ve isyancıları asla sevmez.»

Her **peygamber** kavmini Allah'a imana ve itaate davet etmiş, bu davete uyanlar kurtulmuşlar, uymayanlar ise helak olmuşlardır.

75

«Milletinin büyüklük taslayan ileri gelenleri, aralarından iman eden ve bu sebeple her gördükleri kimselere, "Salih'i Rabbi tarafından gönderilmiş **peygamber** mi tanıyorsunuz?" demişlerdir. Onlar da: "Biz dediler, doğrusu onunla ne gönderildiyse ona iman edicileriz."»

76

«İmanı kibirlerine yediremiyenler, "Biz de sizin iman ettiklerinizi inkâr ediyoruz" dediler.»

Semûd kavminin ileri gelenleri, aralarından iman edenlere ve kimsesizlere şöyle demişlerdir: «Siz, Salih'i Allah tarafından gönderilen bir **peygamber** olarak mı kabul ediyor ve onu tasdik ediyorsunuz?» İman edenler de, onlara şöyle cevap vermişlerdir: «Evet, biz ona ve Allah tarafından getirdiklerine iman ediyoruz.» Bunların imanı karşısında sarsılanlar, fakat imanı kibirlerine yediremeyen kâfirler de «Biz de sizin iman ettiklerinizi inkâr ediyoruz» demişlerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: (Salih'in), milletinin büyüklük taslayan ileri gelenleri, aralarından iman eden ve bu sebeple gördükleri kimselere «Salih'i, Rabbi tarafından gönderilmiş **peygamber** mi tanıyorsunuz?» demişlerdir. Onlar da: «Biz, dediler, doğrusu onunla ne gönderildiyse ona iman edicileriz.» imanı kibirlerine yediremiyenler "Biz de sizin iman ettiklerinizi inkâr ediyoruz" dediler.»

77

«O dişi deveyi kesip devirdiler, Rablerinin emrine isyan ettiler ve "Ey Salih, eğer sen **peygamber** isen bizi tehdit ettiğin azaba uğrat bakalım" dediler.»

78

«Bu yüzden onları bir titreme aldı ve oldukları yerde diz üstü çöküverdiler.»

Onlar, Salih (aleyhisselâm)in emirlerine itaat etmeyerek deveyi öldürmüşler, böylece Allah'ın birliğine imandan yüz çevirmişlerdir, Salih (aleyhisselâm) ile alay ederek «Ey Salih, eğer sen **peygamber** isen bizi tehdit ettiğin azaba uğrat bakalım» demişlerdir. Bu isyanları yüzünden onları bir titreme almış ve oldukları yere diz üstü çöküvermişlerdi. Onlar cumartesi günü Salih (aleyhisselâm) ile bu şekilde alay etmişler, çarşamba günü deveyi kesmişler ve perşembe akşamı da Allah'ın azabına uğrayarak helak olmuşlardır. Onlar **peygamber**lerine isyan ettikleri için helak olmuşlardır.

79

«Salih de onlardan yüz çevirdi ve "Ey milletim, yemin olsun ki ben size Rabbimin sözünü bildirmiş ve öğüt vermiştim. Fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz" dedi.»

Salih (aleyhisselâm)'i kavmi yalanlayınca, onlara «Ey kavmim, ben size Rabbimin bana vahyettiklerini bildirmiş ve size öğüt vermiştim. Sizi Allah'ın birliğine imana davet ettim, yaptığınız kötülüklerden vazgeçerek tevbe etmenizi söyledim ve sizi Allah'ın azabından sakınmaya çağırdım,. Fakat siz dinlemediniz, öğüt verenleri de düşman tanıdınız ve davete itaat etmediniz. Şimdi görün azabınızı» demiş ve aralarından ayrılmıştır. Bir toplumun içinde **peygamber** bulunduğu müddetçe o topluma azap gelmez. Salih (aleyhisselâm) de, kavmine azap yaklaştığı zaman kendisine iman edenlerle birlikte aralarından çıkıp gitmiştir. Kavmi helak olunca beraberindekilerle birlikte Mekke'ye gelip yerleşmiş, ölünceye kadar orada kalmıştır.

80

«Lût'u da gönderdik. Hani o kavmine: "Hiç kimsenin sizden önce yapmadığı bir hayasızlığı mı yapıyorsunuz?»

81

«Siz kadınları bırakıp şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Doğrusu çok aşırı giden bir milletsiniz" dedi.»

Hazret-i Muhammed'in ümmetinin ibret alması için Yüce Allah Kur'an-ı Kerîm'de geçmiş **peygamber**lerden ve ümmetlerinden haber vermiş, helak oluş sebeplerini bildirmiştir.

Yüce Allah, Lût (aleyhisselâm)'u da kavmine **peygamber** olarak göndermiştir, Lût (aleyhisselâm)'un kavmi çok ahlâksız bir toplum idi. O zamana kadar hiçbir **peygamber**in kavminin işlemediği terbiyesizliği yapıyorlardı. Erkekler, kadınları bırakmış birbirleriyle livâta yapıyorlardı. Lût (aleyhisselâm) onları bu ahlaksızlıklarından vazgeçirmek için çok uğraşmış ve onlara şöyle demişti: «Ey kavmim, dünyada sizden önce hiç kimsenin yapmadığı bir terbiyesizliği mi yapıyorsunuz? Siz kadınları bırakıp şehvetle erkeklere yaklaşıyorsunuz. Halbuki sizin helâlimiz kadınlarınızdır. Onları bırakıp erkeklere şehvetle

yaklaşmanız en büyük hayâsızlıktır. Siz helâli bırakıp harama koşuyorsunuz. Bu terbiyesizliğinizden ötürü **Allahü teâlâ**'dan size büyük bir azap gelecek, hepinizi helak edecektir.» Onlar Lût (aleyhisselâm)'un bu uyarılarına ve nasihatlerine kulak tıkamışlar, terbiyesizliklerine devam etmişlerdir.

82

«Kavminin cevabı "Çıkarın onları memleketimizden. Çünkü onlar fazla temizlik yapar insanlardır" demelerinden başka olmadı.»

Lût (aleyhisselâm)'un kavmi, bu çirkin fiillerinden ve terbiyesizliklerinden vazgeçmedikleri gibi, Lût'un uyarılarına da zorlanmışlar ve -Onları çıkarın memleketimizden. Çünkü onlar bizim fiillerimizi çirkin görüyorlar ve kendileri de fazla temizlik yapıyorlar» demişlerdir. Onlar, Lût (aleyhisselâm) ile alay etmek için böyle söylemişlerdir. Onlar **peygamber**lerine itaat etmedikleri gibi, onunla alay da etmişlerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kavminin cevabı «Çıkarın onları memleketimizden. Çünkü onlar fazla temizlik yapar insanlardır» demelerinden başka olmadı.»

83

«Bunun üzerine Lût'u ve taraftarlarını kurtardık. Yalnız karısı geride kalıp helake uğrayanlardan oldu.»

84

«Geriye kalanların üzerine öyle bir yağmur yağdırdık ki, günahkârların encamı ne oldu? Bir baksana.»

Allahü teâlâ Lût (aleyhisselâm)'un kavmini yaptıkları çirkin işlerinden dolayı helak etmiştir. Lût (aleyhisselâm), Zeûrâ ile Rişâ adında iki kızını ve kendisine iman edenleri beraberinde götürmüş, eşi helak olanlar arasında kalmıştır. Çünkü o iman etmemiş, Lût (aleyhisselâm)'a hainlik yapmıştır. Yüce Allah onların yaptıkları terbiyesizlikten dolayı üzerlerine taş yağdırmıştır.

Allahü teâlâ peygamberine hitaben şöyle buyuruyor: 'Yâ Muhammed, mücrimlerin sonu ne oldu bir baksana. Sana itaat etmeyenlerin sonu da böyle olacaktır.» Allah'ın emirlerine itaat

etmeyenler ve **peygamber**lerini yalanlayanlar mutlaka lâyık oldukları cezayı göreceklerdir. Hâinlerin sonu mutlaka hüsrandır.

85

«Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. Onlara şöyle dedi: "Ey milletim, Allah'a kulluk edin. Ondan başka ilâhınız yoktur. O'ndan size apaçık bir burhan gelmiştir, ölçü ve tartıyı tam yapın, insanların eşyasını eksik vermeyin. Düzeltildikten sonra yeryüzünde bozgunculuk etmeyin. İnanıyorsanız bilin ki, bunlar sizin için hayırlıdır.»

Allahü teâlâ Medyen halkına da kardeşleri Şuayb (aleyhisselâm) 'ı **peygamber** olarak göndermiştir. Bu kavim, İbrahim (aleyhisselâm)'in oğlu Medyen'in soyundandır. Hazret-i İbrahim, Lût (aleyhisselâm)'un kızı Rîşâ Hatun ile evlenmiş, bu evlilikten Medyen isminde bir oğlan çocuğu olmuş, bunun soyundan gelenlere de Medyeniler denmiştir. Bunların hepsi küfrü irtikâp ettikleri için kâfir olmuşlardır, ölçü ve tartılarında hile yaparak birbirlerine hainlik etmişlerdir. Bunlar Allah'a şirk koştukları gibi, ölçü ve tartılarını da eksik yaparlardı. Bir şehir kurarak dedelerinin adını vermişlerdir. Kurdukları şehre ve dedelerine nisbetle kendilerine Medyen halkı denmiştir. Yüce Allah bunlara Şuayb (aleyhisselâm)'i **peygamber** olarak göndermiştir. Şuayb (aleyhisselâm) soy itibariyle onların en üstünü, ahlaken ve sûreten en güzeli ve en doğru sözlüsüdür. Allah korkusundan o kadar ağlamış ki, son anda gözleri kör olmuştur. Kavmine **peygamber** olarak gönderildiği zaman onlara şöyle demiştir: -Ey milletim, Allah'ın birliğine iman ederek, O'na kulluk edin. Sizin O'ndan başka ilâhınız yoktur. Şüphesiz O'ndan size apaçık bir burhan gelmiştir. O'nun emirlerine itaat edin, yasaklarından sakının.» .

Bazı tefsircilere göre, bu burhan Şuayb (aleyhisselâm)'ın kendisidir. Ondan başka bir burhan gelmemiştir. Bazılarına göre ise, **Allahü teâlâ** göndermiş olduğu bütün **peygamber**lere bir mucize ve bir burhan vermiştir. Bu mucizeler ve burhanlar onların **peygamber** olduklarını ve sözlerinin doğruluğunu tasdik etmek içindir. Yüce Allah bazısının burhanını açıklamış,

bazısınınkini açıklamamıştır. Şuayb (aleyhisselâm) de burhanı açıklanmayanlardandır. Şuayb (aleyhisselâm) kavmine; «Ey milletim, ölçü ve tartılarınızı tam yapın. Birbirinizin eşyalarını ve yiyeceklerini eksik vermeyin. Her işinizde âdil olun. Birbirlerinizin haklarına tecavüz etmekle yeryüzünde fesatçılardan ve isyancılardan olmayın. Bunlardan sakının. **Allahü teâlâ** size helâl ve haramı açıkladı, hakkı ve bâtılı bildirdi. Hakkı size emretti ve bâtıldan da nehy etti. O'nun emirlerine itaat edin, yasaklarından da sakının. Ölçü ve tartılarınızı tam yapın. Eğer inanıyorsanız bilin ki, bunlar sizin için çok hayırlıdır.»

Allahü teâlâ Şuayb (aleyhisselâm)'in kavmine yaptığı nasihati şöyle beyan ediyor: «Ey milletim, Allah'a kulluk edin. O'ndan başka ilâhınız yoktur. O'ndan size apaçık bir burhan gelmiştir, ölçü ve tartıyı tam yapın, insanların eşyasını eksik vermeyin. Düzeltildikten sonra yeryüzünde bozgunculuk etmeyin, inanıyorsanız bilin ki, bunlar sizin için hayırlıdır.»

86

«Allah'a inananları yolundan alıkoyup ve o yolun eğriliğini dileyerek tehdit edip, her yolda pusu kurup oturmayın. Vaktiyle siz az iken, Allah'ın sizi çoğalttığını hatırlayın. Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bakın.»

Şuayb (aleyhisselâm) 'in kavmi, iman edenlere düşman olarak, onları tehdit edip imanlarından alıkoymaya çalışmışlardır. Şuayb (aleyhisselâm) de onlara şöyle demiştir: -Ey kavmim, Allah'a iman edenleri yolundan alıkoyup, onları imanlarından vazgeçirmek için tehdit etmeyin. Onları hak yoldan men etmeyin. Siz onları hak yoldan bâtıl yola davet ediyorsunuz. Vaktiyle siz az iken Allah'ın sizi çoğalttığını hatırlayın, Nuh'un ve Salih'in kavminin nasıl helak olduğuna ve **peygamber**lerini yalanlamalarının cezasını nasıl gördüklerine bir bakın. Siz de onlardan ibret alarak, onların düştüğü âkibete düşmeyin. Siz de onlar gibi yeryüzünde bozgunculuk yapar, **peygamber**inizi yalanlarsanız Allah'ın azabına uğrar helak olursunuz.»

Şuayb (aleyhisselâm) kavmini bu şekilde ikaz etmişti. Fakat onlar bu ikaza ve nasihate aldırmamışlar, isyanlarına devam etmişlerdir.

Ey insanlar, sizden önce geçen milletlerden isyan edenlerin ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranların sonuna bir bakın, onlar isyanları yüzünden helak olmuşlardır, Allah'ın âyetlerini inkâr ederek kâfir olanlar ve yeryüzünde bozgunculuk yapanlar mutlaka cezalarını göreceklerdir. Geçmiş **peygamber**lerin ümmetleri buna en büyük delildir. Akıl sahipleri bunlardan ibret alarak onların düşmüş oldukları hataya düşmezler.

87

«içinizde mademki benimle gönderilene inanan bir topluluk ve inanmayan bir topluluk var. O halde Allah'ın aramızda hükmünü bildirmesine kadar sabredin. Allah hükmedenlerin en hayırlısıdır»

Şuayb (aleyhisselâm)'in kavminin bir kısmı kendisine iman etmiş, bir kısmı iman etmemiştir. O, kavmine şöyle demişti: «îçinizden bir kısmınız benim getirdiklerimi ve risaletimi tasdik etmiş, bir kısmınız da inkâr ederek kâfir olmuştur. **Allahü teâlâ**'nın sizinle bizim aramızda hükmünü bildirmesine kadar sabredin. Zira O, hükmedenlerin en hayırlısıdır, O zaman iman edenlerin mi akıbeti hayırlıdır, yoksa kâfirlerin mi görürüz. Hangisinin hayırlı olduğu o zaman belli olur.» Allah'ın azabı inkarcıları çepeçevre kuşatmıştır. Allah onlardan mutlaka intikamını alacaktır.

88

«Milletinin büyüklük taslayan ileri gelenleri, "Ey Şuayb, ya dînimize dönersiniz ya da, yemin olsun ki seni ve inananları seninle beraber kasabamızdan çıkarırız" dediler. Şuayb "İstemesek de mi?" dedi.»

Şuayb (aleyhisselâm)'in kavminin ileri gelenleri, ona şöyle demişlerdir: -Ey .Şuayb, ya dininizi bırakır bizim dinimize dönersiniz, ya biz sizi memleketimizden çıkarırız. Eğer bizim dinimize dönerseniz kurtulursunuz.» Bunun üzerine Şuayb (aleyhisselâm) da, onlara «Dininize dönmemiz için bize cebir mi ediyorsunuz?» demiştir. Onlar da -Evet dinimize dönmeniz için size cebrediyoruz»

demişlerdir. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor; «Milletinin büyüklük taslayan ileri gelenleri, -Ey Şuayb, ya dinimize dönersiniz ya da, yemin olsun ki seni ve inananları seninle beraber kasabamızdan çıkarırız» demişlerdir.»

89

«Allah bizi dininizden kurtardıktan sonra ona dönecek olursak, doğrusu Allah'a karşı yalan uydurmuş oluruz. Rabbimizin dilemesi bir yana, dininize dönmek bize yakışmaz. Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Biz ancak Allah'a güvenip dayandık. Ey Rabbimiz, bizimle kavmimiz arasında sen hak olanı hükmet. Sen hükmedenlerin en hayırlısısın.»

Kavmi, Şuayb (aleyhisselâm)'in kendi dinlerine dönmesini istemişler, o da şöyle demiştir: «Şayet tekrar sizin dininize dönersek doğrusu Allah'a karşı yalan uydurmuş oluruz. Bize artık sîzin dininize dönmek yakışmaz. Çünkü siz haktan uzaklaşmış yalancılarsınız. Sizin bâtıl dininizden Allah bizi kurtarmışken bir daha bâtıla dönmek olacak şey midir? Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Biz ancak Allah'a güvenip dayanırız. Ey Rabbimiz, bizimle kavmimiz arasında hak olanı hükmet. Sen hükmedenlerin en hayırlısısın.» Şuayb (aleyhisselâm)'in bütün ikaz ve nasihatlerine rağmen kavmi dinlerinden dönüp iman etmemişler, üstelik iman edenlere karşı cephe almışladır.

90

«Onun kavminden kâfir olan ileri gelenleri "Şuayb'e uyarsanız yemin olsun ki siz kaybedersiniz" dediler.»

Şuayb (aleyhisselâm)in kavminin kâfir olan mütekebbirleri iman edenlere şöyle demişlerdir: «Eğer siz, Şuayb'e tâbi olur, itaat ederseniz muhakkak hüsrana uğrayanlardan olursunuz.» Şuayb (aleyhisselâm), kavmini saptıkları bâtıl yoldan kurtarmak için onlara va'z u nasihat etmiştir. Fakat onlar yapılan va'z u nasihate hiç aldırış etmemişler ve ona düşman olmuşlardır. Bu defa onlara şöyle demiştir: «Gelin Allah'ın hükmüne tâbi olun ve bana itaat edin. Eğer Allah'a iman edip, bana tâbi olmazsanız Allah'ın azabına uğrar, helak olursunuz.» Onlar buna da aldırış etmediler ve onunla alaya

başladılar. Şuayb (aleyhisselâm), onlara Allah'ın azabının yaklaştığını hissedince kendisine iman edenlerle birlikte aralarından çıkıp gitmiştir. Şuayb (aleyhisselâm) aralarından ayrıldıktan sonra **Allahü teâlâ** onların üzerine çok sıcak ve şiddetli bir rüzgâr göndermiş, sıcağın şiddetinden evlerinde duramıyarak çıkıp şehrin bağlığına gitmişler, tam o sırada Allah tarafından gönderilen bir ateş gelip hepsini yakıp yok etmiştir. Küfredenler ve **peygamber**lerini yalanlayanlar böylece cezalarını görmüşlerdir.

91

«Bu yüzden onlara bir titreme aldı ve oldukları yerde diz üstü çöküverdiler.»

92

«Şuayb'i yalanlayanlar, yurtlarında sanki hiç yaşamamış gibi oldular. İzleri bile kalmadı. En büyük zarara uğrayanlar Şuayb'i yalanlayanlar olmuşlardır.»

Allahü teâlâ zelzele ile beraber şiddetli bir ateş göndererek Şuayb (aleyhisselâm)'e tâbi olmayanları yakıp helak etmiştir. Sanki onlar yurtlarında hiç yaşamamış gibi olmuşlardır. Kendileri helak olup yok oldukları gibi, bütün meskenleri ve yurtları da târ u mâr olmuştur. Onlar iman edenlere «Eğer siz Şuayb'e tâbi olursanız en büyük zarara uğrayanlardan olursunuz» demişlerdi. Şimdi en büyük zarara uğrayanlar kendileri olmuştur. Yüce Allah iman etmeyenlerden ve isyancılardan böylece intikamını alır.

93

«Şuayb onlardan yüz çevirip: "Ey milletim, yemin olsun ki, Rabbimin sözlerini size bildirdim. Öğüt verdim, şimdi kâfir bir kavme nasıl acırım?" dedi.»

Şuayb (aleyhisselâm), kavminin Allah'a iman etmeleri için çok va'z u nasihat etmiştir. Onlar hiçbir zaman kendilerine yapılan bu nasihatleri dinlememişler, aksine Şuayb (aleyhisselâm)'e ve iman edenlere düşman olmuşlardır. Şuayb (aleyhisselâm) da onlara, bu durumlarından vazgeçmedikleri takdirde Allah'ın azabının gelip kendilerini helak edeceğini söylemiş, kendisine iman edenlerle

beraber aralarından çıkıp gitmiştir. Şuayb (aleyhisselâm) kavminin arasından ayrılınca Allah'ın azabı gelmiş, onları helak etmiştir. Yurtlarında taş üzerinde taş kalmamıştır. Şuayb (aleyhisselâm) bir müddet sonra kavminin yurduna dönmüş, harap olduğunu ve kendilerinin de helak olduğunu görünce «Ey milletim, yemin olsun ki, Rabbimin sözlerini size bildirdim. Azabın geleceğini haber verdim ve size va'z u nasihat ettim. Bunların hiçbirine itibar etmediniz, şimdi kâfir bir kavme nasıl acırına?» demiştir. Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayan toplumlar, Allah'ın azabına uğrayarak helak olmuşlardır.

94

«Biz hangi memlekete bir **peygamber** gonderdiysek, ora halkını yalvarıp yakarmaya sevk için sıkıntıya, felâkete uğrattık.»

Allahü teâlâ her memleket halkına bir **peygamber** göndermiştir. Onların birçoğu **peygamber**lerini yalanlamışlardır, **Allahü teâlâ**, onların yalvarıp yakarmaları için çeşitli musibetlere, felâketlere, sıkıntılara, yokluğa ve azaba uğratmıştır. Belki Allah'ın kudretini düşünerek **peygamber**leri tasdik edip iman ederler diye. Buna rağmen onların birçoğu iman etmemişlerdir. İman etmeyenler, mutlaka inkârlarının cezasını göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Biz hangi millete bir **peygamber** gonderdiysek, ora halkını yalvarıp yakarmaya sevk için sıkıntıya, felâkete uğrattık.»

95

«Sonra bu sıkıntıyı iyiliğe çevirdik. Nihayet çoğaldılar: "Zaten bizim babalarımız da darlığa uğramış, bolluğa kavuşmuşlardı" dediler. Bunun üzerine biz de kendilerini ansızın tutup yakalayıverdik.»

Allahü teâlâ, kullarına lütfedip rahmet ederek, itaat etmelerine vesile olacak sıkıntıyı iyiliğe çevirmiştir. İman edip şükretmeleri için, onları fakirlikten kurtarıp bolluğa, sıkıntıdan ferahlığa, yokluktan varlığa kavuşturmuş, mallarını ve mülklerini artırmıştır. Buna rağmen kendilerine verilen bunca nimetlere şükretmeyerek nankörlük etmişlerdir. Onlar bu nimetleri kendilerinin elde ettiğini

zannederek «Zaman icabı bazen kıtlık, bazen bolluk olur, bazen sıkıntı, musibet, bazen de rahmet ve ferahlık olur. Babalarımız ve dedelerimiz de bu gibi bir çok zahmet ve meşakkatlere, yokluğa ve bolluğa mâruz kalmışlardır. Bu sadece bizim başımızdaki bir olay değildir» diyerek, varlıklarına mağrur olmuşlar ve imandan yüz çevirmişlerdir. Yüce Allah da onları - kendileri farkına varmadan - ansızın yakalayıp hepsini helak etmiştir.

Denilmiştir ki, bir belâ ve musibet umumî olursa tenbih de (uyarma) zecr için olur. Böylece musibete uğrayanların durumunu görenler onlardan ibret alarak, ma'siyetten vazgeçip Allah'a itaat ve ibadetle meşgul olurlar. Eğer nimet umumî olursa, istidraçtır. Yani yokluğu varlığa tebdildir ki, buna mağrur olarak Allah'ı unutmamak ve verdiği nimetlere şükretmek gerekir. Şayet nimet bir şahsa münhasıran hususi olursa, bu da tenbih içindir. Bunun bir imtihan, bir kurtuluş ve bir ikap vesilesi olduğunu unutmamak gerekir. Eğer sahibi, o malın zekâtını verir, Allah yolunda tasadduk eder, verilen nimetlere şükreder, kibir ve gururdan sakınırsa, kendisi için bir kurtuluş vesilesidir. Bunları yapmaz, Allah'ın kendisine verdikleri ile kibirlenir ve gururlanırsa, kendisi için büyük bir musibet ve felâkettir. Nitekim Musa (aleyhisselâm) **Allahü teâlâ**'ya münâcaat ettiği zaman Yüce Allah şöyle demiştir: «Ey Musa, bir fakir gördüğün zaman, «Bu sâlihlerin alâmetidir» diyerek onu müjdele. Zengin birini gördüğün zaman da «Bu onun günahıdır, azabı geciktirilmiştir"- de. Gayr-i meşru yoldan elde edilen ve zekâtı verilmeyen mal, sahibi için bir vebaldir. Mü'min her haline hamd ve şükretmeli, dünyaya mağrur olup Allah'a itaat ve ibadetten gafil olmamalıdır. Varlığına mağrur olanlar gurur ve kibirlerinin cezasını mutlaka,göreceklerdir.

96

«Eğer o memleketlerin halkı iman etmiş ve bize karşı gelmekten sakınmış olsalardı, onlara gökten ve yerden bereketler yağdırırdık. Fakat onlar inkâr ettiler, biz de onlara, yapıp kazandıklarının cezasını verdik.»

Eğer o memleketlerin halkı iman etmiş ve Allah'a karşı şirk ve isyan etmekten sakınmış olsalardı, Yüce Allah onlara göğün

kapılarını açar, yağmurlar indirir, o yağmurlar vasıtasıyla yerden çeşit çeşit rızıklar, yemişler, nebatat, meyveler ve otlar bitirirdi. Fakat onlar Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlamışlardı. Bu inkârlarına karşılık **Allahü teâlâ** da onları ansızın yakalayıp hepsini helak etmiştir.

Bu âyet-i celile şuna da işaret eder: Bir kimsenin yetecek kadar maişetinin olması kendisi için bir saadettir. Dolayısıyla şükretmesi gerekir. Şükrü terketmek günahtır.

97

«O memleketlerin halkı, kendileri geceleyin uyurlarken, azabımızın onlara gelip çatmasından emin mi oldular?»

98

«Yoksa o memleketlerin ahalisi, azabımızın onlar gündüzün eğlencelere dalmışken gelmesinden mi emin oldular?»

Kendilerine **peygamber**ler gönderilen ve o **peygamber**leri yalanlayan memleketlerin halkı, kendileri geceleyin uyurken Allah'ın azabının gelip çatmasından korkmayıp emin mi oldular? Yoksa gündüzün oynarken Allah'ın azabının gelip kendilerini helak etmesinden emin mi oldular? Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayanlar, O'nun azabından korkmuyorlar mı? Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «O memleketlerin halkı, kendileri geceleyin uyurlarken, azabımızın kendilerine gelip çatmasından emin mi oldular? Yoksa o memleketlerin halkı, azabımızın onlar gündüzün eğlencelere dalmışken gelmesinden mi emin oldular?» İnkarcılar mutlaka inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir.

99

«Onlar Allah'ın tedbirlerine karşı da kendilerini emin mi buluyorlar? Allah'ın tedbirlerinden ancak hüsrana uğrayanlar emin olabilirler.»

100

«Evvelki sahiplerinden sonra yeryüzüne vâris olanları, dileseydik, günahlarından dolayı bir felâkete duçar edip, onların

kalblerin mühür basarak körlenmiş, işitmez bir hâle getireceğimiz besbelli değil midir?»

O memleketlerin halkı, Allah'ın tedbirlerine karşı da kendilerini emin mi sayıyorlar? Allah'ın tedbirinden ancak hüsrana uğrayanlar emin olabilirler. Evvelki sahiplerinden sonra yeryüzüne mirasçı olanları, eğer **Allahü teâlâ** dileseydi, işlemiş oldukları günahlarından dolayı bir felâkete duçar ederek helak ederdi. Bunlardan önce yaşayan milletler, Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini inkâr ettiklerinden dolayı azaba uğrayarak helak olmuşlardır. **Allahü teâlâ** bunların da, inkâr ve şirklerinden dolayı kalblerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Bu bakımdan onlar Hakk'a dönmezler ve va'z u nasihat da dinlemezler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar Allah'ın tedbirlerine karşı da kendilerini emin mi buluyorlar? Allah'ın tedbirlerinden ancak hüsrana uğrayanlar emin olabilirler. Evvelki sahiplerinden sonra yeryüzüne vâris olanları, dileseydik, günahlarından dolayı bir felâkete duçar edip, onların kalblerine mühür basarak körlenmiş, işitemez bir hale getireceğimiz besbelli değil midir?»

101

«İşte biz bu memleketlerin haberlerinden bir kısmını sana naklediyoruz. Yemin olsun ki **peygamber**leri onlara apaçık alâmetler getirmiştir. Fakat daha evvelden yalanlamış oldukları şeylere iman etmediler. İşte kâfirlerin yüreklerine Allah böyle mühür basar.»

Yâ Muhammed, biz sana Kur'an'da önceki milletlerin haberlerinden bir kısmını bildirdik. Onlara **peygamber**leri apaçık burhanları getirip göstermişlerdir. Onlar, bunlardan ibret alarak iman etmemişler, bizim âyetlerimizi ve **peygamber**lerimizi yalanlamışlardır. Kendilerine **peygamber** ve azap geldikten sonra da inkârlarından dönmemişlerdir, işte Allah kâfirlerin kalbine böyle mühür vurur. Onlar küfürlerinden dönüp iman edemezler. Zira küfürleri imanlarına mânidir.

102

«Onların çoğunda ahde vefa görmedik. Onların çoğunu fasık, mütecaviz bulduk.»

Yüce Allah'ın azabına uğrayarak helak olan milletler ve toplumlar, Allah'a verdikleri sözde durmamışlar ve **peygamber**lere de itaat etmemişlerdir. Ahdi bozdukları ve **peygamber**leri de yalanladıkları için **Allahü teâlâ** onları helak etmiştir. Onlar ahde vefa göstermediklerinden ve yeryüzünde fesat çıkardıklarından dolayı helak olmuşlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onların çoğunda ahde vefa görmedik. Onların çoğunu fâsık, mütecaviz bulduk.»

103

«Sonra **peygamber**lerin ardından Musa'yı âyetlerimizle Fir'avn ve erkânına gönderdik. Âyetlerimize karşı haksızlık ettiler. Bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bak.»

Allahü teâlâ, isimleri geçen **peygamber**lerden ve onları yalanlayan milletlerin helakinden sonra, Musa (aleyhisselâm)'yı da çeşitli mucizelerle kardeşi Harun ile birlikte Fir'avn'a göndermiştir. Fir'avn, Mısır'ın meliki idi. Cebbarlığı ile tanınmıştı, Musa'nın kavmi olan Kıbtîlere çok zulüm ve işkence yapmıştı. Asıl ismi Velid ibn Musab idi. Yüce Allah Musa (aleyhisselâm)yı, onu Hakk'a davet için göndermiş, **Peygamber**liğini isbat için kendisine çeşitli mucizeler ve burhanlar vermiştir. Musa (aleyhisselâm)'nın burhanı, elindeki asası ve elinin beyazlayarak ışık saçmasıdır. Musa, elini yakasına sokup çıkardığı zaman bembeyaz olur ve etrafa ışık saçardı. Musa (aleyhisselâm) gelip Fir'avn'ı ve taraftarlarını Hakk'a davet etmiş ve onlara **peygamber** olduğuna dair lırçok mucizeler göstermiştir. Onlar da Musa (aleyhisselâm)yı ve Allah'ın ayotlerini inkâr ederek kendilerine zulmetmişlerdir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre, Musa (aleyhisselâm)'nın mucizesi asâsıdır. Onunla gelip Fir'avun'un kapısını çalar. Fir'avn, Musa (aleyhisselâm)'nın heybetinden o kadar korkar ki bir anda başı beyazlar, halktan utandığı için de saçını siyaha boyar. İlk önce saçını siyaha boyayan Fir'avn olmuştur. Ondan sonra saçını boyayanlar Fir'avun'un sünnetini işlemiş olurlar. Musa (aleyhisselâm)'nın asasının uzunluğu on arşın olup vurduğu yerde yeşil otlar biterdi.

Allahü teâlâ sevgili **peygamber**ine «Yâ Muhammed, bozguncuların sonunun nasıl olduğuna bir bak» buyurarak, inkarcıların ve bozguncuların nasıl helak olduğuna ümmetinin dikkatini çekiyor.

104

«Mûsa: "Ey Fir'avn, ben hiç şüphesiz âlemlerin Rabbi katından gönderilmiş bir **peygamber**im" dedi.»

Musa (aleyhisselâm) kardeşi Hârun (aleyhisselâm) ile birlikte Fir'avn'a gelip «Ey Fir'avn, ben âlemlerin Rabbi tarafından sana gönderilen bir **peygamber**im. Seni O'nun birliğine imana ve ibadete davet ediyorum» demiş, Fir'avn ise, bu daveti kabul etmeyerek şöyle konuşmuştur: «Ey Musa, sen yalan söylüyorsun.» Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) ona şu cevabı vermiştir:

105

«"Bana Allah'a karşı ancak gerçeği söylemek yaraşır. Size Rabbinizden bir mucize getirdim. Artık İsrailoğullarını benimle beraber gönder" dedi.»

106

«Fir'avn: "Bir mucize getirdiysen ortaya koy bakalım, doğru sözlülerden isen bunu yaparsın' dedi.»

Fir'avn, Musa (aleyhisselâm)'nın **peygamber**liğine inanmamış, onu yalanlamıştı. Musa (aleyhisselâm) da, ona «Bana Allah'a karşı ancak gerçeği söylemek yaraşır. Ben sana delilsiz, burhansız gelmedim. **Peygamber** olduğuma dair burhanlar ve mucizelerle geldim. Sizin halikınız ve ilâhınız Allah'tır. O'ndan başka ilâhınız yoktur. Size O'ndan mucize getirdim. Artık İsrailoğullarını benimle beraber gönder. Bunca zamandır onlara zulüm ve işkence edip durdun» demiştir. Bunun üzerine Fir'avn, Musa (aleyhisselâm)'ya şöyle der: «Şayet **peygamber** olduğuna dair bir mucize ve bir alâmet getirdiysen ortaya koy bakalım.»

107

«Bunun üzerine Musa asasını bıraktı, bir de ne görsünler, o apaşikâr bir yılan' oluverdi.»

108

«Elini çıkardı, bakanlar, bembeyaz olduğunu gördüler.»

Fir'avn, Musa (aleyhisselâm)'ya -Bir mucize getirdiysen ortaya koy bakalım» deyince, Musa asâsım yere bıraktı, asa o anda,büyük bir yılan oluverdi. Görünümü sarı, kızıl ve ala olmak üzere üç renk almıştı. Ağzını açarak Fir'avn'a hücum etti ve tahtına çıkıp oturdu. Onu gören halk şaşırdılar, tahttan aşağı inince de korkudan kaçtılar. Ondan kurtulamayacaklarını anlayınca «Ey Musa, onu yakala ve bizden uzaklaştır» dediler. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) ejderhayı yakalar ve yine elindeki asaya dönüşür. Bunu gören Fir'avn'un taraftarları Musa ile alay etmeye başlarlar. Bunun üzerine Fir'avn «Bundan başka ne gibi mucizelerin varsa getir görelim' der. Bu defa Musa (aleyhisselâm) elini yakasının altına sokar ve çıkarır, bir de ne görsünler, bembeyaz bir el, güneşin ziyasından daha fazla etrafa ışık saçıyor. Görenler hayrete düşerler, şaşırırlar, bakakalırlar. Musa (aleyhisselâm) yine onların gözünün önünde elini yakasına sokar-çıkarır, eli eski haline döner.

109

«Fir'avn'ın kavminin ileri gelenleri. "Doğrusu bu usta bir sihirbazdır.»

110

«Sizi memleketinizden çıkarmak istiyor"» dediler.» (Fir'avn): «O halde ne buyurursunuz» (dedi).»

111

«"Onu ve kardeşini alıkoy, şehirlere toplayıcılar gönder.»

112

«Bütün bilgin sihirbazları sana getirsinler" dediler.»

Fir'avn, Musa (aleyhisselâm) 'nın mucizesi karşısında şaşırmış kalmıştı. Ne yapacağını bilemiyordu. Durumu gören kavminin ileri gelenleri ona şöyle demişlerdi: «Sizi memleketinizden çıkarmak için doğrusu bu usta bir sihirbazdır. Böylece sizi memleketinizden çıkaracaktır.» Bunun üzerine Fir'avn «Bana ne yapmamı önerirsiniz.

Ona karşı ne yapayım?» der. Onlar da şöyle derler: «Ey Melik, bunu kardeşiyle birlikte hapset, öldürme. Çünkü bunların yalanları halkın huzurunda daha ortaya çıkmadı. Şayet yalanlan açığa çıkmadan bunları öldürürsen, halkın bir kısmı bunların haklı ve fiillerinin de doğru olduğunu zannedeceklerdir. Bu bakımdan onları yalanlan ortaya çıkmadan öldürme. Etraf şehirlere elçiler gönder, onların halkıyla bilgin sihirbazlarını sana getirsinler, sihirbazlar onlarla mukabele etsinler. Böylece onların yalanları ve sihirbazlıkları ortaya çıkar, sen de onları öldürürsün.» Fir'avn, onların sözünü dinler, Musa ile kardeşini hapseder. Çevre şehirlere elçiler göndererek halkı ve sihirbazları davet eder, hepsi gelir, şehrin meydanında toplanırlar.

113

«Sihirbazlar Fir'avn'a geldi: "Üstün gelecek olursak bize şüphesiz bir mükâfat var değil mi?" dediler.»

114

«Fir'avn) "Evet, yenerseniz gözdelerden olacaksınız" dedi.»

Bütün sihirbazlar toplanıp Fir'avn'un huzuruna gelirler ve «Ey Fir'avn, biz Musa'ya galip gelirsek, bize bir mükâfat verir misin?» demişlerdir. Fir'avn da «Evet, sizi mükafatlandırır ve yakınlarım arasına alırım, istediğiniz gibi yaşarsınız» demiştir. Sihirbazlar bundan memnun kalarak, Musa'ya galip geleceklerine dair söz verirler ve müsabaka gününü tayin ederler. Müsabaka günü gelir çatar, halk meydanı doldurur. Sihirbazlar da büyük bir tezahürat içinde müsabaka meydanına gelirler, Musa (aleyhisselâm) ile kardeşi Harun (aleyhisselâm) da müsabaka meydanına getirilir. Herkes yerini alır.

115

«Sihirbazları "Ey Musa, marifetini ya sen ortaya koy veya biz koyalım" dediler.»

116

«Mûsa: "Siz koyun" dedi. Sihirbazlar "marifetlerini ortaya koydular, halkın gözlerini büyülediler. Onlara korku saldılar, büyük bir sihir yaptılar.»

Müsabaka günü gelip çatmıştı, halk meydanları doldurmuş merakla neticeyi bekliyorlardı. Nihayet sihirbazlar da meydana çıktılar. Kardeşiyle birlikte Hazret-i Musa da geldi. Onlar Musa'ya karşı galip geleceklerine çok güveniyorlardı, bunun için de şöyle demişlerdi: «Yâ Musa, sen mi önce marifetini göstereceksin, yoksa biz mi gösterelim?» Musa (aleyhisselâm) Rabbine güveniyor ve onlara mutlaka galip geleceğini biliyordu. Bunun için hiç tereddüt etmeden -önce siz maharetinizi gösterin- demişti. Bunun üzerine sihirbazlar büyük bir ustalıkla ellerindeki iplerini ve sopalarını yere atarak halka yılan göstermişler, onların gözlerini büyülemişler, korku ve dehşet salmışlardı.

İbn Abbas (radıyallahü anh)a göre, sihirbazların sayısı otuz binden fazla olup, her birinin elinde bir sopa vardı. Bunlar sopalarını yere bıraktılar, her biri birer yılan oldu. Bundan başka ellerinde içi civa ile dolu ve dışı yaldızlı örme ipler de vardı. Onlar da, yere bırakılınca yılan gibi sağa sola hareket ederlerdi. Güneş üzerlerine vurunca halkın gözüne yılan gibi gözükürlerdi. Hatta Musa (aleyhisselâm) da öyle görmüş ve onların çokluğu karşısında bir an için ürpermişti. Sihirbazlar insanların, gözlerini büyülemişler ve «Fir'avun'un şerefi hakkı için biz Musa'ya galip geliriz» demişlerdi. Sihirbazlar maharetlerini göstermişlerdi, şimdi sıra Musa (aleyhisselâm)'ya gelmişti.

117

«Biz de Musa'ya: "Bırak asanı" diye vahyettik. Bir de ne görsünler: Bu, onların bütün uydurup düzdüklerini yakalayıp yutuyor.»

118

«Böylece hak yerini buldu ve onların yaptıkları bir hiç olup gitti.»

119

«Artık orada yenildiler, zelil ve hakir olarak geri döndüler.»

Sıra Musa (aleyhisselâm)'ya gelince, **Allahü teâlâ** ona asasını yere bırakmasını vahyetmiştir. Bunun üzerine

Musa (aleyhisselâm) elindeki asayı yere bırakır ve asa o anda büyük bir yılan oluverir. Sihirbazların bütün yılanlarını yutar, meydanda ne yılan kalır, ne sihir hepsi yok olur. Bu defa Fir'avun'a hücum eder, Fir'avn, bundan kurtulamayacağını unlaymca, Musa (aleyhisselâm)'ya onu yakalaması için yalvarmaya başlar. Musa (aleyhisselâm) yılanı yakalar ve elindeki eski hâle döner. Sihirbazlar, hondi sihirlerine bakarlar, ama hiçbir iz göremezler. Ve Musa (aleyhisselâm)'nın maharetinin sihir olmadığını ve Allah tarafından **peygamber**liğini isbat için kendisine verilen bir mucize olduğunu anlarlar. Musa lıt)ü Allah'ın izni ile onların üzerine galip gelmiş, sihirbazlar mağlup olmuş, zelil ve hakir olarak müsabaka meydanından ayrılmışlardır. Sihirbazlar müsabaka meydanından ayrılıp halktan uzaklaştıktım sonra bir yerde toplanmışlar ve «Musa'nın gösterdiği sihir olmasaydı, bizim yaptıklarımızın hiç olmazsa bir kısmı kalırdı. Halbuki bizim sihrimizden hiçbir şey kalmamıştır, öyleyse bu sihir değil, Musa'nın **peygamber**liğini isbat için Allah tarafından kendisine verilenmi bir mucizedir» demişler ve hepsi iman etmişlerdir.

120

«Sihirbazlar hep birden secdeye kapandılar.»

121

«"Alemlerin Rabbine,»

122

«Musa ve Harun'un Rabbine iman ettik" dediler.»

Sihirbazlar Musa (aleyhisselâm)'nın mucizesi karşısında hep birden secdeye kapanmışlardır. **Allahü teâlâ** onlara lütfedip kendisine döndürmüştür. Secdeden kalktıktan sonra «Biz âlemlerin Rabbine, Musa ve Harun'un Rabbine iman ettik» demişlerdir. Fir'avn, onların iman ettiğini ve böyle konuştuklarını duyunca «Sizin âlemlerin Rabbinden kasdınız ben miyim, yoksa başkası mı?» demiştir. Fir'avn'un, halkın huzurunda onlara bunu sormasının sebebi, âlemlerin Rabbi'nin kendisi olduğunu söyletmekti, Onlar Fir'avn'a şöyle cevap vermişlerdi: «Bizim bundan kasdımız Musa ile Harun'un Rabbidir, sen değilsin. Biz ona iman ettik.» Fir'avn halkın

huzurunda onlardan bu gerçeği duyunca sorduğuna pişman olmuş ve halka da rezil olmuştur. Eğer âlemlerin Rabbinin kim olduğunu sormasaydı halkın birçoğu âlemlerin Rabbinin Fir'avn olduğunu zannedeceklerdi. Halkın huzurunda sihirbazlara sorup, onlar da -Mûsa ve Harun'un Rabbi- diye cevap verince, halk âlemlerin Rabbinin kim olduğunu öğrenmişlerdir. Bu gerçek karşısında Fir'avn, kahrolmuş, rezil olmuştur. 'Halk da onun ne olduğunu anlamıştır. Fir'avn, halkın karşısında rezil olunca sihirbazlara çok kızmıştır.

123

«Fir'avn: "Ben size izin vermeden ona iman mı ettiniz? Doğrusu bu, halkı şehirden çıkarmak için düzdüğünüz bir hiledir. Fakat siz göreceksiniz.»

124

«Yemin olsun ki, ellerinizi ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sonra da hepinizi asacağım" dedi.»

Fir'avn, sihirbazların Musa'ya iman etmelerine ve gerçeği söylemelerine çok kızmış ve onlara şöyle demiştir: «Ben size izin vermeden Musa'ya iman edip, **peygamber** olduğunu tasdik mi ettiniz? Doğrusu bu, halkı şehirden çıkarmak için Musa ile anlaşarak düzmüş olduğunuz bir hiledir. Sihirlerinizle halkı şehirden çıkaracak, onların yerine konacaksınız. Yemin olsun ki, sağ ellerinizi ve sol ayaklarınızı keseceğim. Sonra götürüp Nil nehrinin kenarında asacağım. Başınıza geleni siz görürsünüz.»

125

«Onlar da: "Biz ancak Rabbimize dönüp varacağız.»

126

«Sen, Rabbimizin âyetleri gelince onlara iman ettiğimiz için bizden intikam almak istiyorsun. Rabbimiz, bize sabır ver ve bizi Müslüman olarak öldür" dediler.»

Fir'avn, Musa (aleyhisselâm)'ya iman eden sihirbazları tehdit edince, onlar Fir'avn'a şöyle demişlerdir: «Ey Fir'avn, biz senin azabından ve işkencenden korkarak imanımızdan vazgeçmeyiz. Biz kıyamet günü ancak Rabbimize dönüp varacağız. Bizim ilâhımız ve

ma'budumuz O'dur. O'ndan başka bizim halikımız ve Rabbimiz yoktur. Senin bizden intikam alman, kusurumuz ve suçumuzdan dolayı değil, Rabbimizin âyetlerine iman ettiğimizden dolayıdır.»

Onlar Allah'dan sabır dileyerek dua ederler ve Rablerine şöyle niyaz ederler: «Ey Rabbimiz, bu mel'un elimizi, ayağımızı kesip, bizi astığı zaman sen bize sabır ver ve bizi Müslüman olarak öldür. Bir daha imanımızdan sonra bizi küfre döndürme, Senin, bizi Musa'nın dini üzere öldürmeni diliyoruz.»

Musa ibn Âmir şöyle demiştir: «Allah'ın hikmetine bak, sabahleyin kâfir olarak Musa (aleyhisselâm) ile müsabakaya giren sihirbazlar, aynı günün akşamında ise şehid ve salihlerden olmuşlardır. **Allahü teâlâ** onların elli yıllık küfrünü bir ikrar ve bir secde ile mahvedip yok etmiş ve kendilerini bağışlamıştır. Sen elli yıldır O'nu ikrar ederek secde ediyorsun, elbette keremiyle sana rahmet edip, mağfiret eder.»

Yüce Allah, gönülden yapılan bir iman ve bir secde ile elli yıllık küfrü bir anda yok edip, onları bağışlamış, şehidler ve salihler zümresine dahil etmiştir. Allah'ın lütfuna, keremine, rahmetine bak ve ibret al. Rabbini bir an îbile hatırından çıkarma, emrine itaat et, affına sığın, nefisine uyup isyan etme.

127

«Fir'avn'un kavminin ileri gelenleri: «Musa'yı ve kavmini yeryüzünde bozgunculuk yapsınlar, sana ve tanrılarına yüz çevirsinler diye mi bırakıyorsun? dediler. Fir'avn: "Onların oğullarını öldürtüp kadınlarını sağ bırakacağız. Elbette biz onları ezecek üstünlükteyiz" dedi.»

Musa (aleyhisselâm) müsabakayı kazanmış, bunun üzerine sihirbazlar kendisine iman etmiş, Fir'avn'ın kavminin ileri gelenleri bundan kuşkulanarak şöyle demişlerdir: «Ey melik, sen Musa'yı ve kavmini yeryüzünde bozgunculuk yapsınlar, senden ve tanrılarından yüz çevirsinler diye mi bıraktın? Musa bu gidişle bütün insanları imana getirir. Hele Mısır'da kalırsa halk zamanla ona iman ederler. Böylece taraftarları çoğalır, senin taraftarların ise azalır ve senin dinin Mısır'da yok olur. Sizin ilâhlığınız da ortadan kalkar.»

Fir'avn, Mısır'da birçok put yaptırmıştı ve halk bunlara tapıyordu. Kendisini de ilâh ilân ederek halka «Bunlar sizin tanrılarınız, bende ma'budunuzum» diyordu.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: Fir'avn kimseye tapmamış, halkı kendisine taptırmıştır.»

Fir'avn da, kavminin ileri gelenlerine şöyle cevap verir: «Onların oğullarını öldürtüp kadınlarını bırakacağız. Elbette biz onları ezecek üstünlükteyiz.» Musa'nın kavmi Fir'avn'un böyle söylediğini öğrenince gelip durumu Musa (aleyhisselâm)'ya bildirirler.

128

«Musa kavmine: "Allah'dan yanlım dileyin ve sabredin. Yeryüzü Allah'ındır. Kullarından dilediğini ona vâris kılar. Hayırlı Akıbet Allah'a karşı gelmekten sakınanlarındır" dedi.»

Musa (aleyhisselâm) kavmine şöyle demiştir: «Siz, Fir'avn'dan korkmayın. Allah'dan yardım dileyin, öyle bir zaman gelecek ki, siz onun zulmünden ve şerrinden kurtulacaksınız. Zira bu yerler **Allahü teâlâ**'nın mülküdür, onu kullarından dilediğine verir. Akıbet Allah'a iman edip emirlerine karşı gelmekten sakınanlarındır.- Onlar Allah'a iman edip, emirlerine itaat ederler ve azabından korkarak mükâfatını umarlar. Emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınanlar Allah katında en büyük mükâfata nail olacaklardır.

Rivayete göre Müseylemetü'l-Kezzâb ismindeki yalancı **peygamber**, **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bir mektup yazarak şöyle demiştir: «Allah'ın Resulü Müseyleme'den, Allah'ın Resulü Muhammed'e; Bundan sonra yeryüzü seninle benim aramda ikiye taksim edilmiştir. Yansının **peygamber**i sensin, yarısının **peygamber**i de benim. Fakat Arap milleti bana zulmediyorlar.» **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ona cevap vererek şöyle demiştir: «Allah'ın Resulü Muhammed'den, yalancı **peygamber** Müseyleme'ye: «Bil ki, bu yer ve gökler Allah'ın mülküdür, onu kullarından dilediğine verir. Akıbet takva sahiplerinindir.»

129

«Kavmi: "Sen bize gelmeden önce de, geldikten sonra da eziyet çektik" dediler. (Musa): "Rabbimizin düşmanlarınızı yok etmesi ve yeryüzünde sissi onların yerine geçirmesi umulur. O zaman nasıl hareket edeceğinize bakacaktır" dedi.»

Musa (aleyhisselâm)'nın kavmi Fir'avn'un tehdidini öğrenince, Musa'ya gelip şöyle demişlerdi: «Ey Musa, bu Fir'avnlar sen gelmeden önce de, bize çok eza-cefa etmişlerdir, şimdi sen **peygamber** olarak geldiğin halde yine eziyet ediyorlar. Onların, bize zulmetmekten başka bir şey ellerinden gelmez. Onların hiçbir mah'areti yoktur. Bütün maharet ve beceri Israiloğullarmdadır. Bunun için onlar bizi en zor ve on ağır işlerde çalıştırıyorlar, buna karşılık da hiçbir hakkımızı vermiyorlar.» Fir'avn'u ve avanesini böylece Musa (aleyhisselâm)'ya şikâyet etmişler, Musa (aleyhisselâm) da onlara şöyle demiştir: Siz sabredin, belki Yüce Allah düşmanınız olan Fir'avn'u kavmiyle birlikte helak eder, sizi onların yerine vâris kılar ve vermiş olduğu nimetlerle sizi de de-iiflr. Nitekim bir zamanlar sizi amellerinizin açığa çıkması için şiddetli musibet ve çeşitli nimetlerle denemişti.

130

«Yemin olsun ki, biz de Fir'avn ailesini, ders alsınlar diye, yıllarca kuraklığa ve mahsûl kıtlığına uğrattık.»

131

«Onlara bir iyilik geldiği zaman: "Bu bizim hakkımızdır" derler. Eğer kendilerine bir fenalık gelirse Musa ile onun beraberindekilere bu uğursuzluğu yüklerlerdi.»

Allahü teâlâ Fir'avn ve etbaını küfür ve zulümleri yüzünden, ders alsınlar diye yıllarca yokluk ve kuraklığa uğratmıştır. Belki bunlardan ders alarak iman ederler diye Yüce Allah onları yıllarca açlık, yokluk ve çeşitli musibetlere uğratmıştır. Buna rağmen yine iman etmemişlerdir. Kendilerine bir bolluk ve bir iyilik geldiği zaman «Bu bizim hakkımızdır, biz buna lâyıkız» derlerdi. Kendilerine bir yokluk, bir musibet ve bir fenalık geldiği zaman da «Bu Musa ile ona uyanların yüzünden bizim başımıza geliyor, biz buna lâyık değiliz» derlerdi. Halbuki başlarına gelen musibetler ve

fenalıklar kendi fiillerinin cezası olup, Allah tarafından gelmiştir. Fakat onların çoğu bunun kendi hatâlarının cezası olduğunu bilmezlerdi. Halbuki 'bütün bunlar hatalarının cezasıdır.

132

«Fir'avn ailesi: "Bizi sihirlemek için ne mucize gösterirsen göster, sana iman etmeyeceğiz" dediler.»

133

«Bunun üzerine biz de ayrı ayrı alâmetler olmak üzere, başlarına tufan, çekirge, haşarat, kurbağalar ve kan gönderdik. Yine de (imanı) kibirlerine yediremediler. Onlar böyle günahkârlar güruhu idiler.»

Allahü teâlâ Musa (aleyhisselâm)'yı Fir'avn ve kavmine **peygamber** olarak gönderip, onları imana davet edince, **peygamber** olduğuna inanmamışlar ve ondan **peygamber** olduğuna dair bir alâmet ve bir mucize istemişlerdi. Musa (aleyhisselâm) da mucizesini gösterip, sihirbazlar derhal iman edince, Fir'avn ve kavminin ileri gelenleri bundan kuşkulanmışlar ve peşinen iman etmeyeceklerini ifade ederek Musa (aleyhisselâm)'ya şöyle demişlerdi: «Bizi sihirlemek için ne mucize gosterirsen göster, sana iman etmeyeceğiz.» Hazret-i Musa onlardan bu sözleri işitince gazaba gelir, kızar ve ellerini kaldırarak onlara bir musibet ve bir belânın gelmesi için dua eder. Şurası bir gerçektir ki, hiçbir **peygamber**, kavmi azmadıkça onlara beddua etmez. Fir'avn ve avanesi iman etmeyeceklerini peşinen söylemişler, küfür ve zulümlerini daha da artırmışlardı. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) onlara beddua etmiştir. **Allahü teâlâ** da duasını kabul ederek bir cumartesinden diğer cumartesine kadar devam eden bir tufan ve yağmuru üzerlerine göndermiştir. Bu tufan ile evleri ve köşkleri yıkılmış, yolları kesilmiş, Mısır bir denize dönmüş, boğulma tehlikesi ile karşı karşıya gelmişler, artık her şeyden ümidi kesmişler ve bu durumda Musa (aleyhisselâm)'ya müracaat ederek şöyle demişlerdir; -Eğer sen bizi bu musibet ve afattan kurtarırsan sana iman edeceğiz ve İsrailoğullarını da seninle göndereceğiz.»

Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) Rabbine dua eder, **Allahü teâlâ** da onlardan bu musibeti kaldırır, Ardından bir rüzgâr gönderir, o yel vasıtasıyla bütün sular kurur, otîaklar ve ekinler yeşerir, büyük bir bolluk olur. Bunu gören Fir'avn ve avanesi «Bu musibet ve afat meğer bizim için bir rahmet, bir nimetmiş, vallahi biz iman edip, seni tasdik edemeyiz ve İsrailoğullarını da seninle birlikte gönderemeyiz» demişlerdir. Onlar böylece Musa (aleyhisselâm)'ya verdikleri sözden dönmüşler ve Allah'a âsi olmuşlar, yine eskisi gibi küfür ve isyanlarına devam etmeye başlamışlar, çektikleri sıkıntı ve musibetleri unutmuşlardır. Aradan bir ay geçer, eskisinden daha fazla küfür ve zulümde ileri giderler. Bu defa Musa (aleyhisselâm) yine onlara beddua eder. **Allahü teâlâ** gece karanlığı gibi üzerlerine çekirge gönderir, çekirgenin çokluğundan yeryüzü ve gök gözükmez. Çekirgeler herşeyi yerler, yeşil yaprak bırakmazlar, yeniden kıtlık başlar. Bunlarla başa çıkamayacaklarını anlayınca tekrar Musa (aleyhisselâm)'ya gelip Rabbine dua etmesi için yalvarırlar ve «Eğer biz bu musibetten kurtulursak sana iman edip, İsrailoğullarını da seninle birlikte göndereceğiz» derler.

Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) tekrar dua eder. **Allahü teâlâ** da duasını kabul eder, bir rüzgâr vasıtasıyla bütün çekirgeleri denize döker ve onları bu musibetten kurtarır. Mısır'da tek bir çekirge bile kalmaz. Böylece huzura kavuşurlar. Fir'avn, avanesine «Ekin ve otlaktan bir şey kaldı mı?» diye sorar. Onlar da «Bu sene yetecek kadar mahsul olduğunu» söylerler. Ekinlerinde ve otlarında kendilerine yetecek kadar mahsul görünce verdikleri sözden dönerler: «Ey Mûsa, vallahi biz sana iman etmez ve İsrailoğullarını da seninle göndermeyiz» derler. Böylece yine verdikleri sözden dönerler ve ahidlerini bozarlar. Onlar yine eski günlerine dönerler, başlarına gelen musibetleri unuturlar. Aradan yine bir ay geçer Mûsa (aleyhisselâm) tekrar onlara beddua eder, **Allahü teâlâ** bu defa onlara kene cinsinden bir haşarat gönderir, bütün Mısır'ın sokaklarım, dağ ve taşını kaplar, yeşil yaprak namına hiçbir şey bırakmazlar, yer bitirirler. Bunlarla başa çıkamayan Fir'avn ve avanesi Mûsa (aleyhisselâm)'ya koşarlar ve «Ey Mûsa, sen bu musibeti bizden kaldır. Eğer sen bu musibeti bizden giderirsen, sana iman edip, **peygamber** olduğunu tasdik edeceğiz ve İsrailoğullarını

da seninle göndereceğiz» derler. Mûsa (aleyhisselâm) yine Rabbine dua eder, **Allahü teâlâ** da duasını kabul eder ve bir sam rüzgârı göndererek onların hepsini yakıp yok eder. Böylece onlar bu musibetten de kurtulmuş olurlar. Bu defa Mûsa (aleyhisselâm) onlara «Bana verdiğiniz sözü yerine getirin» der. Onlar huzura kavuşunca verdikleri sözü unuturlar ve vaadlerinden dönerler. Başlarına sanki daha hiçbir musibet gelmeyecekmiş gibi hareket ederler ve Mûsa (aleyhisselâm)'ya da şöyle derler: «Biz bu musibetten kurtulduk, niçin sana iman edip, İsrailoğullarını seninle gönderelim?»

Bu haşarat istilâsından ve musibetinden de kurtulan Fir'avn ve avanesi küfür ve isyanlarını daha da artırırlar ve geçmişi unuturlar. Böylece yine aradan bir ay geçer. Mûsa (aleyhisselâm) tekrar onlara beddua eder, **Allahü teâlâ** bu defa da onların üzerine kurbağa gönderir. Kurbağa bütün yerlerini, evlerini istilâ eder, yataklarına varıncaya kadar girer. Gece uyandıkları zaman yataklarının kurbağa ile dolduğunu görürler. Gece gündüz kurbağanın sesinden duramazlar, birbirleriyle konuşmak istedikleri zaman kulaklarına fısıldarlar, kurbağanın sesinden birbirleriyle olan konuşmalarını anlayamazlar. Artık çaresiz kalırlar, gece-gündüz huzurları kaçar, döşeklerine bile yatamaz olurlar, Mûsa (aleyhisselâm)'ya başvurmaktan başka çare bulamazlar ve gelip Mûsa (aleyhisselâm) 'ya yalvarmaya başlarlar ve «Ey Mûsa, eğer sen bizi bu kurbağaların istilâsından ve musibetinden kurtarırsan sana söz veriyoruz bu defa iman edeceğiz. Bir daha sözümüzden dönmeyeceğiz ve Israiloğullarını da seninle göndereceğiz» derler. Mûsa (aleyhisselâm) onların bu durumuna acıyarak tekrar Rabbine dua eder, **Allahü teâlâ** duasını kabul eder ve onları bu belâdan da kurtarır. Onlar kurbağa istilâsından kurtulup, selâmete erince, Mûsa (aleyhisselâm) onlara «Bana verdiğiniz sözü ve ahdinizi yerine getirin, İsrailoğullarını da bana verin» der. Onlar yine ahidlerini bozarlar, verdikleri sözden dönerler ve «Sana Israiloğullarını verelim, yalnız mallarını ve davarlarını vermeyiz» derler. Mûsa (aleyhisselâm) da «**Allahü teâlâ** bana, İsrailoğullarının mallarını ve davarlarını almamı da emretti. Ben onları almadan çıkmam» cevabını verir. Aslında onlar İsrailoğullarını

Musa (aleyhisselâm)'ya vermek niyetinde değillerdi, vermemek için de bahaneler arıyorlardı. Onlar Mûsa (aleyhisselâm)'ya tekrar şöyle derler: «Biz ne sana iman ediyoruz ve ne de İsrailoğullarını seninle gönderiyoruz.» Böylece yine ahidler inden dönerler, başlarına gelen bunca musibet ve belâları unuturlar, eskisi gibi küfür ve zulümlerine devam ederler.

Yine aradan bir ay geçer Musa (aleyhisselâm) tekrar Rabbine dua eder ve bu defa **Allahü teâlâ** onların bütün sularını kana çevirir. Bütün ırmaklar kan akar, içecek ve kullanacak su bulamazlar. Fakat Yüce Allah bir ibret alarak Israiloğullarının sularını değiştirmez, onlarınki eskisi gibi berrak akar ve sularından istedikleri gibi içerler ve kullanırlar. Fir'avn'un kavminden biri onların suyundan aldığı zaman aynı şekilde kana döner. Fir'avn, buna bir anlam veremez ve kavminin ileri gelenleriyle birlikte Musa'nın kavminin su aldığı yere gelir, onların suyunun berrak aktığını görünce aynı yerden su alırlar. Su, onların kabına girince yine kan olur. Bu durum yedi gün devam eder. Onlar içecek ve kullanacak su bulamazlar, susuzluktan bir kısmı helak olur. Artık çaresiz kalırlar, ne yapacaklarını bitemezler, şaşırırlar, Fir'avn ve kavminin ileri gelenleri Musa (aleyhisselâm) 'ya koşarlar, medet umarlar ve Fir'avn -Ey Musa, senin Rabbine yemin ederim ki, eğer sen bizi bu musibetten ve belâdan kurtarırsan, bu defa 'Sana iman edeceğiz ve Israiloğullarını da seninle göndereceğiz, bu musibeti bizden gider- derler. Musa (aleyhisselâm) onların yalvarmasına dayanamaz, tekrar Rabbine dua eder, **Allahü teâlâ** onlardan bu musibeti kaldırır, sularını ve ırmaklarını eski hale döndürür. Onlar böylece bu musibetten de kurtulurlar. Musibet ve belâdan kurtulup, huzura kavuşunca yine ahidlerini bozarlar ve verdikleri sözden dönerler, eskisi gibi küfür ve isyanlarına devam ederler.

Allahü teâlâ onlar için şöyle buyuruyor: «Biz onlara bunun gibi açık alâmetler ve üzerlerine çeşitli musibetler gönderdik. Onlar, bunlardan öğütlenerek, ibret alıp iman etmeyi kibirlerine yediremediler ve küfürleri üzere devam ettiler.»

134

«Azap başlarına çökünce: "Ey Musa, Rabbine - sana olan ahdi hürmetine - dua et. Bizden bu azabı kaldınrsan, yemin olsun ki, sana iman edeceğiz ve İsrailoğullarını seninle göndereceğiz" dediler.»

135

«Vaktaki biz, kendilerinin erişecekleri bir müddete kadar, onlardan azabı giderdik bir de ne bakarsın: Onlar hemen yeminlerini bozuverdiler.»

Allahü teâlâ, Fir'avn ve kavminin küfür ve isyanlarına mukabil onları musibete uğratınca, derhal Musa (aleyhisselâm)'ya koşarlar: «Ey Musa, Rabbine - sana olan ahdi hürmetine - dua et. Eğer bizden bu azabı giderirsen, yemin olsun ki, sana iman edeceğiz ve Israiloğullarını seninle göndereceğiz» derler. Yüce Allah onları helak edeceği vakte kadar azaplarını geciktirir. Onlar kendilerinden azabın kaldırıldığını görünce hemen yeminlerinden ve sözlerinden dönerler. «Azap başlarına çökünce: "Ey Musa, Rabbine - sana olan ahdi hürmetine - dua et. Bizden bu azabı kaldırırsan, yemin olsun ki, sana iman edeceğiz ve Israiloğullarını seninle göndereceğiz" dediler. Vaktaki biz, kendilerinin erişecekleri bir müddete kadar, onlardan azabı giderdik, bir de ne bakarsın: Onlar hemen yeminlerini bozuverirler.»

136

«Artık biz de bunca âyetlerimizi yalanladıkları, onları umursamadıkları için kendilerinden intikam almak istedik de hepsini denizde boğduk.»

Allahü teâlâ, âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayan toplumlardan böylece intikamını alır. Fir'avn ve kavminin, iman etmeleri için üzerlerine çeşitli musibetler göndermiştir. Onlar bunlardan ders alarak iman etmemişler, küfürlerini artırdıkça artırmışlardır. Yüce Allah, onları küfür ve isyanları yüzünden denizde boğarak helak etmiştir.

Artık Fir'avn ve avanesine Allah'ın vaad ettiği azabın vakti gelip çatmıştı. Çünkü onlar bunca musibetlerden ibret alarak iman etmemişler, inkâr ve küfürlerine devam etmişlerdi. **Allahü teâlâ** Musa (aleyhisselâm)ya kavmi ile birlikte geceleyin Mısır'dan

çıkma emrini vermişti. Musa (aleyhisselâm) bunu İsrailoğullarına bildirir, çıkış hazırlıkları yapılır, gecenin karanlığında altı yüz bin kişi Musa (aleyhisselâm)'nın başkanlığında Süveyş denizine doğru yola çıkarlar. Fir'avn, bunların şehirden çıktığını öğrenir, derhal hazırlığa geçer, yüz bini atlı, yüz bini de yaya olmak üzere iki yüz bin kişilik bir ordu ile onları takibe koyulur. Sabahleyin güneş doğarken Bahri ahmer denilen Süveyş Denizi'nin kenarında Musa (aleyhisselâm)'ya kavuşurlar. Musa (aleyhisselâm), onların kendisini takip ettiğini görünce, ilâhi emirle elindeki asayı denize vurur, denizde on iki yol açılır. Çünkü Musa (aleyhisselâm)'nın kavmi on iki kola ayrılıyordu. Bunlar Yakub (aleyhisselâm)'un on iki oğlunun soyundan gelme idiler. Her kabile açılan yolun birinden denize girer ve devam eder. Onlar denizde yürüyedursunlar. Ardından Fir'avn ordusuyla açılan yoldan denize girer. Onların tamamı denize girene kadar Musa selâmete ulaşmıştır. Musa selâmete çıkıp, Fir'avn'un ordusunun tamamı denize girince Yüce Allah yolları keser, denizi birleştirir. Artık her şeyden ümit kesilir, feryat başlar. -Ey Musa, biz senin Rabbine iman ettik, bizi kurtar.» Bu feryatlar fayda vermez, çünkü bundan önce de onlara bir çok musibetler gelmiş, yine iman etmemişlerdir. **Allahü teâlâ** onların durumunu şöyle haber veriyor: «Biz onları su ile boğarak helak ettik. Çünkü onlar bizim bunca âyetlerimizi inkâr ederek yalanladılar ve imandan yüz çevirdiler. Bunların hiç birinden ibret alarak iman etmemişlerdir. Eğer iman etmiş olsalardı, helak olmayacaklar, kurtulacaklardı. Onların helak oluşu inkâr ve isyanlarından dolayıdır.

Fir'avn ve avanesi helak olduktan sonra Musa (aleyhisselâm) kavmiyle birlikte Mısır'a gelip onların yurduna yerleşir.

137

«Hor görülen Yahudileri, bereketlendirdiğimiz yerin doğularına ve batılarına mirasçı kıldık. Rabbinin İsrailoğullarına verdiği güzel söz, sabırlarına karşılık yerine geldi. Fir'avn ve kavminin yaptığını ve yükselttiklerini yıktık.»

Fir'avn, İsrailoğullarını hor görüyor, onları en ağır işlerde çalıştırıyor, erkek çocuklarını öldürtüyor, onlara görülmemiş bir

zulüm ve işkence yapıyordu. **Allahü teâlâ** Fir'avn ve avanesini helak ederek, hor gördükleri insanları onların yerine vâris kılmıştır, İsrailoğulları doğuda Şam, batıda Ürdün ve Filistin arasındaki havaliye yerleşmişlerdir. Bu topraklar hububat, meyve ve yemiş için elverişliydi. Suyu boldu. Bereketi çoktu. Çünkü Yüce Allah onlar için buraları bereketlendirmişti. Allah'ın İsrailoğullarına verdiği güzel söz, sabırlarına karşılık yerine gelmiştir. Musa'nın kavmi, onların zulümlerine sabredip, küfürlerine iştirak etmedikleri için, Yüce Allah Musa (aleyhisselâm)'yı kavmiyle onların üzerine galip kılmış, yerlerine ve yurtlarına da vâris etmiştir. Böylece sabredenler mükâfatını, küfredenler de cezasını görmüşlerdir.

Yüce Allah, Fir'avn ve kavmini helak ettiği gibi, köşklerini, meskenlerini, bağ ve bahçelerini târ ü mâr etmiştir. «Hor görülen Yahudileri, bereketlendirdiğimiz yerin doğularına, batılarına mirasçı kıldık. Rabbinin İsrailoğullarına verdiği güzel söz, sabırlarına karşılık yerine geldi. Fir'avn ve kavminin yaptığını ve yükselttiklerini yıktık.»

138

«İsrailoğullarının denizden geçmesini sağladık. Onlar kendilerine ait putlara secde eden bir kavme rastladılar. Ve Musa'ya şöyle dediler: "Ey Musa! Bunların nasıl ilâhları varsa, bize de öyle ilah yap." Musa da şöyle dedi: "Şüphesiz ki siz, cehalete düşen bir kavimsiniz.»

139

«Çünkü şu gördüğünüz putlara ibadet edenlerin, içinde bulundukları din yıkılmaya mahkûmdur. Ve yaptıkları ameller bâtıldır.»

Allahü teâlâ İsrailoğullarına lütfedip denizden geçirmiştir. Onlar denizi geçip kurtulduktan sonra puta tapan bir toplulukla karşılaşmışlardır. Onların puta ibadet ettiklerini görünce, içlerinden bir kısmı Musa (aleyhisselâm)'ya şöyle demişlerdir: -Ey Musa, onların putları gibi bize de bir put yap, biz de onlar gibi putlarımıza ibadet edelim.» Kavminin böyle söylediğine çok üzülen Musa (aleyhisselâm) onlara şöyle der: «Siz ne kadar cahil ve akılsız

bir toplumsunuz. Onların taptıkları ve bütün yaptıkları boştur. Onlar putlara taptıkları için hepsi helak olacaklardır. Çünkü yaptıkları boş, sonu felâkettir.»

140

«"Sizi âlemlere üstün kılmış olan Allah'tan başka bir tanrı mı arayayım?" dedi.»

141

«Hani sizi Fir'avn hanedanından kurtarmıştık. Onlar ki size azabın kötüsünü yüklüyorlardı. Oğullarınızı öldürüyorlar, yalnız kızlarınızı sağ bırakıyorlardı. Bunda size Rabbinizden büyük bir imtihan vardı.»

Musa (aleyhisselâm)'nın kavmi, putperestlerin puta taptıklarını görünce. Musa'nın da kendilerine böyle bir put yapmasını istemişlerdi. Musa (aleyhisselâm), kavminin bu durumuna çok üzülerek onlara şöyle demiştir: 'Ey kavmim, sizi âlemlere üstün kılmış olan Allah'tan başka tanrı mı arayayım ki, gidip ona tapasınız? O, sizi zamanınızdaki insanlardan üstün kıldı, size çeşitli nimetler ve iyilikler ihsan etti. Bunca nimetleri bırakıp başkasına mı tapacaksınız? Hatırlayın o anı ki, sizi Fir'avun'un zulmünden ve işkencesinden kurtarmıştır. O, size zulmün en ağırını yapıyor, erkek çocuklarınızı öldürtüyor, sadece kız çocuklarınızı sag bırakıyor, onları da kendisine hizmetçi yapıyordu. Bunda size Rabbinizden büyük bir imtihan vardır. Onları helak ederek sizi zulümden kurtardı ve vatanlarına vâris kıldı. Bütün bunlar Rabbinizin sîze olan nimeti ve ihsanıdır. Bu nimetlerin şükrünü eda edin. O'ndan başkasına taparak nimetlerine nankörlük etmeyin. Nimetlerine nankörlük edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.»

Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: 'Hani sizi Fir'avn hanedanından kurtarmıştık. Onlar ki size azabın kötüsünü yüklüyorlardı. Oğullarınızı öldürüyorlar, yalnız kızlarınızı sag bırakıyorlardı. Bunda size Rabbinizden büyük bir imtihan vardı.»

142

«Musa'ya otuz gece vâde verip sonra buna on gece daha ekledik. Şöylece Rabbinin tayin ettiği müddet kırk geceye tamamlandı. Musa, kardeşi Harun'a "Milletim için benim yerime geç, onları ıslah et. Bozguncuların yoluna gitme" dedi.»

Musa (aleyhisselâm), **Allahü teâlâ**'ya münacaattan - Tevrat'ı göndermeden önce Allah, kendisine otuz gün oruç tutmasını emretmiş, sonra buna on gün daha ilâve etmiştir. Böylece Rabbinin tayin ettiği müddet kırk güne tamamlanmıştır. Musa (aleyhisselâm) otuz gün Zi'l-ka'de ayında, on gün de" Zilhicce ayında oruç tutarak kırk güne tamamlamış ve Rabbine bayram günü münacaatı yapmıştır.

Bir kısım tefsirciler şöyle demişlerdin «Musa (aleyhisselâm), kendisine emredilen otuz günlük orucu tutmaya başlar ve otuzuncu günün sabahında orucun tesiriyle ağzında bir koku belirir, onu gidermek için misvak kullanır. Melekler, ona «Yâ Musa, biz senin ağzından misk kokusu koklu yorduk, sen onu misvakla giderdin» derler. Bundan dolayı kendisine on gün daha oruç tutması emredilir. Musa (aleyhisselâm) on gün daha tutar ve kırka tamamlar. Böylece Rabbinin emri olan kırk günlük orucu tutmuş olur.»

Musa (aleyhisselâm) Tür-i Sina'ya gitmeden evvel kardeşi Harun'u, kendi yerine kavminin başına bırakmış ve 'Sen benim yerime kavmimin basma hakem ol, onları ıslâh et. Bozguncuların yoluna gitme, onları hayra teşvik et, fesatçılara meydan verme- demiştir. Musa (aleyhisselâm), kavmini Allah'a değil kardeşine emanet etmişti. Çünkü daha önce Tûr'a gittiği zaman kavmi Samirî ismindeki putpereste uyup buzağıya tapınışlardı. Bu bakımdan başlarını boş bırakmayarak kardeşine teslim etmiştir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) dünyasını değiştirirken yerine bir vekil tayin etmemiş, ümmetini Allah'a emanet etmiştir. Böylece onlara kendi arzularıyla başlarına bir halife seçme yolunu açmıştır. **Allahü teâlâ** da halkın en üstünü olan Ebû Bekir Sıddık Hazretlerini **peygamber**den sonra ümmetinin başına halif ar tayin etmiştir.

143

«Vaktaki Musa, tayin ettiğimiz vakitte gelip Rabbi onunla konuştuktan sonrat "Rabbim, bana kendini göster, sana bakayım" dedi. Allah: "Sen beni kat'iyyen göremezsin, Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde kalırsa sen de beni görürsün" buyurdu. Rabbi dağa tecelli edince onu yerle bir etti ve Musa da baygın düştü. Ayıhncaı "Ya Rabbi, sen münezzehsin, sana tevbe ettim, ben iman edenlerin ilkiyim" dedi.»

Musa (aleyhisselâm), kendisine emredilen kırk günlük orucu tamamlamış, **Allahü teâlâ**'nın vaad ettiği münâcaat zamanı gelmişti. Münacaat vakti gelip Rabbi onunla konuştuktan sonra, o kelâmın lezzetinden sahibini görmek ister ve «Rabbim, bana kendini göster, sana bakayım» der.

Rabbi de «Yâ Musa, sen beni bu dünyada asla göremezsin. Çünkü bu göz faniyi görmek için yaratıldı, bakiyi görmeye gücü yetmez. Fakat şu dağa bak - bu Medyen dağı idi - eğer o yerinde kalırsa sen de beni görürsün» buyurur. Bu, «Beni görmeye kat'iyyen gücün yetmez» demektir. **Allahü teâlâ**, bizzat kendi nurundan bir zerre miktarı dağa bırakır, dağ onun heybetinden ve korkusundan sekiz parça olur. Üç parçası Mekke'ye, üç parçası Medine'ye, iki parçası da Şam'a düşer. Bazıları da, dağ Allah korkusundan parça parça oldu ve toprak haline döndü demişlerdir.

Vehb ibn Münebbih bu mevzu hakkında şöyle demiştir: «Musa (aleyhisselâm) Rabbini görmek isteyince, **Allahü teâlâ**, dağı ihata etmesi için dumana, gök gürültüsüne ve şimşeğe emreder. Duman, şimşek ve gök gürültüsü dağı ihata eder. Sonra Yüce Allah sema meleklerine yere inmesini emreder. Onlar da yere iner. Onları gören Musa (aleyhisselâm)'nın rengi değişir, titremeye başlar, Cebrail «Yâ Musa, sabret. Rabbinden istediğin nesnenin bir cüz'ünü görürsün» der. O anda Yüce Allah'ın nuru dağa ilka olur ve dağı kaplar. Dağ üzerindekilerle bir anda sükûnet bulur, meleklerin sesi kesilir ve Allah korkusundan parça parça olur, Musa'nın aklı başından gider, baygın vaziyette yere düşer. Bir süre sonra baygınlığı gider, aklı başına gelir ve «Rabbim, seni bütün noksanlıklardan tenzih ederim, istediklerimden ve söylediklerimden dolayı sana tevbe ettim. Seni dünyada görmenin mümkün

olmadığına iman edenlerin ilkiyim. Seni dünyada görmeye kimsenin gücü yetmez» der.

Bazıları, Musa (aleyhisselâm)'nın tevbe etmesi 'Rabbim, bundan sonra senden muhal olan şeyleri istemeyeceğim» anlammadır demişlerdir. Musa (aleyhisselâm) Rabbinden fütursuzca istekte bulunmuştu. **Allahü teâlâ**'nın cemâlini cennette sadece mü'min kulları görecektir. Bu hususta Allah'ın mü'min kullarına vaadi vardır. Bunun nasıl tezahür edeceğini ise ancak Yüce Allah kendisi bilir.

144

«"Ey Musa, verdiklerimle ve sözümle seni insanlar arasından seçtim. Sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol" dedi.»

Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm)'yı İsrailoğulları arasından seçip risalet ve nübüvvet vererek **peygamber**leri arasına dahil etmiştir. «Ey Musa, verdiklerimle ve sözümle seni insanlar arasından seçtim. Sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol.» Bütün bunlar **Allahü teâlâ**'nın nimetleri ve ihsanıdır. Yüce Mevlâ kullarının nimetlerine şükretmesini ister. Çünkü her nimet şükrü gerektirir.

145

«Musa'ya verdiğimiz levhalarda insanlara öğüt olmak üzere nor şeyi uzun uzadıya açıkladık. Onlara sıkıca sarıl. Kavmine de emret, onları en güzel şekilde tutsunlar. Allah'a karşı gelenlerin yurdunu size göstereceğim.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ** Musa (aleyhisselâm)'ya, Tevrat'ı zebercetten yazılı yedi levha halinde vermiştir. İçinde her türlü hüküm, haram helâl ve va'z u nasihat yer almaktadır. Her levhanın uzunluğu on arşındır.»

Cabir ibn Abdullah (radıyallahü anh). **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle duyduğunu söylemiştir: «**Allahü teâlâ**'nın Musa (aleyhisselâm)'ya vermiş olduğu levhalarda on bap vardır. Bunlardan birinalsi şudur: Ey Musa, **Allahü teâlâ**'ya hiçbir şeyi ortak koşma. Bil ki, hiç şüphesiz müşrikleri yüz üstü cehenneme atacağım. **2-** Verdiğim nimetlere

şükret. **3-** Anana - babana âsi olma. Onlara âsi olmazsan seni helak olmaktan korur ve ömrünü uzatırım. **4-** Allah'ın haram kıldığı cana kıyma. Eğer Allah'ın haram kıldığı canı alırsan yer-gök sana dar gelir. Sonunda bana döndürüleceksiniz. **5-** Benim adımla yalan yere yemin etme. Benim adıma hürmet etmeyeni ve beni tenzih etmeyeni affetmem. **6-** Hiç kimseye haset etme. Yüce Allah onlara kendi fazlından ihsan etmiştir. Onlara haset, benim nimetime haset olup, hükmünü.-kabul etmemek ve kendi taksimine razı olmamaktır. Kullarımın rızkını veren benim. **7-** Bilmediğin ve görmediğin bir şey hakkında şahitlik etme. Yalan yere şahitlik edenlere soracağım. **8-** Zina ve hırsızlık etme. Eğer zina ve hırsızlık yaparsan senden rahmet ve yardımımı keserim. Zina ve hırsızlık yapanlara rahmet ve bereket kapılan kapalıdır. 9 — Kendin için sevdiğini başkaları için de sev, kendin için sevmediğini başkaları için de sevme. 10 — Kesmiş olduğun kurbanları başkası adına kesme. Başkası adına kesilen kurbanları kabul etmem ve etini de helâl kılmam. Cumartesini ehl-i beytinle benim için ibadete ayır. Cumartesi ibadetten başka bir şey yapma.»

Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «**Allahü teâlâ** cumartesini Musa (aleyhisselâm)'ya, cumayı da, bize bayram kıldı» buyurmuştur.

Allahü teâlâ Tevrat'ı Musa (aleyhisselâm)'ya indirip şöyle buyurmuştur; «Ey Musa, bu levhaları al, içindekilerle amel et. Kavmine de onlarla amel ettir. Helâl ve haramı bildir, hayır işlesinler, serlerden sakınsınlar. Emirlerimi dinlemeyenlerin gidecekleri yeri size göstereceğim ki, onların gidecekleri yer cehennemdir.»

146

«Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları, âyetlerimden uzaklaştıracağım. Onlar bütün âyetleri görseler yine de iman etmezler. Doğru yolu görseler, yol olarak benimsemezler. Azgınlık yolunu görseler, hemen onu yol edinirler. Bu, onların mucizelerimizi yalanlamaları ve onlardan habersiz görünmelerinden ilerî gelir.»

Allahü teâlâ şöyle buyuruyor: «Yerlerin ve göklerin yaratılışına bakıp, onlardan ibret almayarak büyüklük taslayıp iman etmeyenleri, âyetlerimden uzaklaştıracağım. Ahirette mü'minlere

vermiş olduğum nimet ve ihsanlardan onlara vermeyeceğim. Küfürlerine karşılık cezalarını vereceğim. Onlar bütün âyetlerimizi görseler yine de iman etmezler. Doğru yolu, İslâm yolunu görseler, onu kendilerine din edinmezler. Sapıklık ve küfrü gördükleri zaman derhal benimserler, onu kendilerine din edinirler. Bu, onların mucizelerimizi yalanlamaları ve onlardan habersiz görünmelerinden ileri gelir.»

147

«Halbuki âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı yalan sayanların bütün işledikleri boşa gitmiştir. Onlar yapmakta olduklarından başka şeyle mi cezalandırılacaklardı ya?»

Kur'an'ı, **Hazret-i Muhammed**'i, âhiret gününü ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr ederek, yalanlayanların bütün işledikleri ameller boşa gitmiştir, Onlar, âhirette dünyada yaptıklarının cezasını göreceklerdir. İman edenler mükâfatlarını, inkâr edenler de küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Halbuki âyetlerimizi ve âhirete kavuşmayı yalan sayanların bütün işledikleri boşa gitmiştir. Onlar yapmakta olduklarından başka şeyle mi cezalandırılacaklardı ya?»

148

«Musa'nın ardından kavmi, zinet takımlarından, canlıymış gibi böğüren bir buzağı heykeli yaparak onu tanrı edindiler. O buzağının kendileriyle konuşmadığını ve yol da göstermediğini görmediler mi? Onu tanrı olarak benimseyip kendilerine yazık ettiler.»

"Musa (aleyhisselâm) Tûr'a gittikten sonra, kavmi zinet eşyalarından canlı gibi böğüren bir buzağı yapmışlardır. Bu şöyle olmuştur; **Allahü teâlâ**, Musa (aleyhisselâm)ya münâcaatmdan önce otuz gün oruç tutmasını emretmişti. Musa (aleyhisselâm) da emri yerine getirmek için kavminin içinden ayrılır Tur dağına çekilir ve otuz gün sonra döneceğini onlara söyler. Otuz gün sonra Musa (aleyhisselâm) dönmeyince kavmi telâşlanmıştı. Musa (aleyhisselâm), Yüce Allah otuz gün oruçtan sonra on gün daha oruç tutmasını emrettiği için gecikmişti. Kavminin telâşı gittikçe artar, içlerinde Samirl isminde bir kuyumcu onların bu durumundan

istifade ederek şöyle der: «Ey kavmim, siz Fir'avn'un kavminden emanet olarak almış olduğunuz zinet eşyalarını geri vermeyip onlara ihanet ettiniz. Bundan dolayı **Allahü teâlâ** size azap edip Musa'yı göndermedi. Siz onlardan almış olduğunuz altın ve gümüşleri getirin ateşe koyup yakalım, ola ki **Allahü teâlâ** Musa'yı bize tekrar gönderir.»

Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) 'nın kavmi yanlarında ne kadar zinet eşyası varsa hepsini Samirî'ye getirirler. Samirî kavminin ileri gelenlerinden idi. Herkesin gözünün önünde bir ateş yakar ve linetleri içine koyar. Halka da «Şimdi siz evlerinize gidin, Musa Artık size döner» der. Onlar da evlerine giderler. Samirî, insanlar evlerine gittikten sonra o altınlardan bir buzağı yapar, çünkü o, halkın buna rağbet edeceğini biliyordu. Onlar daha önce Musa (aleyhisselâm) ya «Sen bize bir ilâh yap da, biz ona tapalım-demişlerdi. Samirî'nin yapmış olduğu buzağı canlı hayvan gibi böğürür. Halk onun böğürmesini işitince sokaklara dökülür ve bugüne kadar görmedikleri bir şeyi görürler. Fakat bir anlam veremezler. Samiri onlara şöyle der: «Ey kavmim, Musa'nın da, sizin de ilâhınız birdir. Onun sözüne aldanarak cahillik yapıp, yolundan gitmeyin, buna ibadet edin.»

Bunun üzerine onlar da buzağıya secde ederek tapmaya başlarlar.

Allahü teâlâ şöyle buyuruyor: «O cahiller, bu taptıkları şeyin konuşmadığını ve onlara bir yol da göstermediğini görmediler mi? Onu ma'bud edinip tapmakla kendilerine zulmetmişlerdir.» Yüce Allah onların durumunu şöyle beyan ediyor: «Musa'nın ardından kavmi, zinet takımlarından canlıymış gibi böğüren bir buzağı heykeli yaparak onu tanrı edindiler. O buzağının kendileriyle konuşmadığını ve yol da göstermediğini görmediler mi? Onu tanrı olarak benimseyip kendilerine yazık ettiler.»

149

«Elleri böğründe, çaresiz kalıp, kendilerinin sapıtmış olduğunu görünces "Eğer Rabbimiz bize acımaz ve bizi bağışlamazsa her halde en büyük ziyana uğrayanlardan olacağız" dediler.»

Musa (aleyhisselâm) 'nra kavmi hatalarını anlayınca, pişman oldular, nadim oldular, ellerini başlarına koyarak «Eğer Rabbimiz, bize acımaz ve bizi bağışlamazsan şüphesiz en büyük zarara uğrayanlardan oluruz» demişlerdir. Çünkü onlar buzağıya tapmakla hidayeti bırakıp sapıklığı ve dalâleti seçmişlerdir. Îmanı bırakıp sapıklığa düşenler elbette en büyük zarara uğrayanlardır.

150

«Mûsa, öfkeli ve kederli olarak kavmine dönüncet "Ben sizi geride bırakıp gidince ne kötü olmuşsunuz. Rabbinizin emrinin çabucak gelmesini mi istiyorsunuz?" dedi. Levhaları bırakıp kardeşinin başından tutup kendine doğru çekti. Harımı "Ey anamın oğlu, bu millet beni küçümsedi, az kalsın beni öldürüyorlardı. Bana, düşmanları sevindirecek şekilde davranma. Beni bu zâlim milletle bir tutma' dedi.»

Mûsa (aleyhisselâm) Tür Dağından döndüğü zaman, kavminin bir kısmının dinlerini değiştirip buzağıya taptıklarını görünce, öfkeli ve kederli olarak «Ey kavmim, benden sonra ne kötü işler yapmışsınız. Rabbinizin emrinin çabucak gelmesini mi istiyorsunuz? Dininizden dönmekle **Allahü teâlâ**'ya âsi oldunuz- diyerek elindeki levhaları yere bırakır, kardeşi Harun'un saçından tutarak şiddetle kendine doğru çeker. Harun (aleyhisselâm), Mûsa (aleyhisselâm)'nın öfkeli ve kederli olduğunu görünce, onu teselli etmek ve öfkesini yatıştırmak için «Ey anamın oğlu, bu kavim beni küçümsedi, az kaldı beni öldürüyorlardı. Bana, düşmanları sevindirecek şekilde davranma ve bu zalimlerin yaptıklarına rıza gösterdiğimi de zannetme. Ben, onların yaptıklarına rıza göstermedim, fakat onlar böni dinlemediler. Beni bu zalim milletle bir tutma» der. Mûsa (aleyhisselâm) Harun (aleyhisselâm)'dan bu sözleri duyunca, onu bırakır Rabbine dua etmeye başlar.

151

«(Mûsa), "Rabbim, beni ve kardeşimi bağışla, bize acı, sen merhametlilerin merhametlisisin" dedi.»

Mûsa (aleyhisselâm), kardeşinin suçu olmadığını, anlayınca, Rabbine dua ve niyazda bulunarak şöyle der: «Ey Rabbim, levhaları

yere bıraktığım ve kardeşimi incittiğimden dolayı beni bağışla, kardeşimi de bağışla. Bizi rahmetinle cennetine koy. Bize acı, sen bizi, nefsimizden, anamızdan, babamızdan daha çok merhamet edicisin. Sen merhametlilerin en merhametlisisin.-

152

«Buzağıyı tanrı olarak benimseyenler, Rablerinin öfkesine ve dünya hayatında alçaklığa uğrayacaklardır. İftira edenleri böylece cezalandırırız.»

153

«Kötülük işleyip ardından tevbe eden ve iman edenler bilsinler ki Rabbin, bu hareketlerinin ardından onları şüphesiz bağışlar ve merhamet eder.»

Buzağıyı tann olarak benimseyenler, çabucak Rablerinin azabına ve dünya hayatında alçaklığa uğrayacaklardır. Onlar iftiralarının ve Allah'ın âyetlerini yalanlamalarının cezasını göreceklerdir. Onlar dünyada zillete, âhirette de elîm bir azaba uğrayacaklardır. Fakat yaptıkları kötülüklerin ardından tevbe edip, iman edenleri Yüce Allah bağışlar, günahlarını affeder. O, rahimdir esirger ve kullarına rahmet eder. «Kötülük işleyip ardından tevbe eden ve iman edenler bilsinler ki Rabbin, bu hareketlerinin ardından onları şüphesiz bağışlar ve merhamet eder.»

154

«Musa'nın öfkesi geçtikten sonra (yere bıraktığı) levhaları tekrar aldı. Bunların yazılarında Rablerinden korkanlar için hidayet ve rahmet vardır.»

Musa (aleyhisselâm)'nın öfkesi geçtikten sonra yere bırakmış olduğu levhaları tekrar alır. Bu levhalarda Rablerinden korkup, güzel ameller işleyenler ve sapıklıktan kurtulup hidayete erenler için rahmet ve kurtuluş olduğu yazılıdır. Bütün ilâhi kitaplar insanların Allah'a iman etmelerini sağlamak ve onlara doğru yolu göstermek için gönderilmiştir. Onlara iman edip, gösterdikleri yoldan gidenler kurtuluşa ulaşmışlar, iman etmeyip inkâr edenlerse helak olmuşlardır.

155

«Musa, tayin ettiğimiz müddet için kavminden yetmiş kişi seçti, onları titreme alınca, "Rabbim, dileseydin daha önce beni ve onları yok ederdin. Aramızdaki beyinsizlerin yaptıklarından ötürü bizi yok eder misin? Bu, senin imtihanından başka bir şey değildir. Bununla dilediğini saptırır, dilediğini doğru yola iletirsin. Bizim dostumuz sensin, bizi bağışla, bize merhamet et. Sen bağışlayanların en iyisisin.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) 'in rivayetine göre: Musa (aleyhisselâm) Tûr'a münâcaata gittiği saman kavminin ileri gelenlerinden yetmiş kişi seçip Mûtatta yanında bulundurması kendisine emredilmiştir. Mikat: Herhangi bir amelin yapılması için takdir ve tahsis edilen vakit demektir. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) kavminin her kabilesinin ileri gelenlerinden altışar kişi seçer. Kavmi on iki kola ayrıldığı için seçmiş olduğu kişi sayısı yetmiş ikiyi bulur. Musa (aleyhisselâm) bana yetmiş kişi getirmem emrolundu, içinizden iki kişi geri dönsün, geri dönenlere de yetmiş kişinin sevabı kadar sevap vardır» demiştir. Bunun üzerine Yûşâ ibn Nûn ile Kâlib ibn Yuknâ geri dönerler. Mûsâ (aleyhisselâm) da geri kalan yetmiş kişi ile Tûr'a gider. Onları dağa yakın bir yerde bırakır, kendisi Rabbine münâcaat için gider. Münâcaat ettikten sonra tekrar onların yanına döner. Musa (aleyhisselâm) dönünce onlar «Ey Musa, sen gidip Rabbine kavuştun, biz burada kaldık, bir şey görmedik. Bize de Allah'ı açıktan senin gördüğün gibi göster görelim» derler. Onlar Musa (aleyhisselâm) ile bu şekilde konuşurken, o anda gökten bir ateş iner, hepsini yakıp helak eder.

Musa (aleyhisselâm) onların helak olduğunu görünce «Rabbim, dileseydin daha önce beni ve onları yok ederdin. Aramızdaki beyinsizlerin yaptıklarından dolayı bizi yok eder misin? Bu, senin imtihanından başka bir şey değildir» der. Musa (aleyhisselâm) Rabbine bu şeküde niyazda bulunduktan sonra **Allahü teâlâ** onları tekrar diriltir.

Süddi (radıyallahü anh) de şöyle demiştir: «Musa (aleyhisselâm) yetmiş kişi ile beraber Tûr'a gider. Onlar

kavimlerinin buzağıya tapmasından dolayı Rablerinden af dilerler. Musa (aleyhisselâm) da Rabbine şöyle niyazda bulunur: -Ey Rabbim, bu halkın buzağıya tapması, senin imtihanından başka bir şey değildir. Ona ruh verdin, o böğürdü. Onun böğürmesiyle beyinsizler fitneye düştüler. Sen, bununla dilediğini sapıtır dalâlete düşürürsün, dilediğini de muhafaza eder hidayete erdirirsin. Bizim dostumuz, yardımcımız, muhafızımız sensin. Bizi bağışla ve bize merhamet et. Sen bağışlayanların en iyisisin.»

Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Musa, tayin ettiğimiz müddet için kavminden yetmiş kişi seçti, onları titreme alınca, «Rabbim, dileseydin daha önce beni ve onları yok ederdin. Aramızdaki beyinsizlerin yaptıklarından ötürü bizi yok eder misin? Bu, senin imtihanından başka bir şey değildir. Bununla dilediğini saptırır, dilediğini doğru yola iletirsin. Bizim dostumuz sensin, bizi bağışla, bize merhamet et. Sen bağışlayanların en iyisisin.»

156

«"Bu dünyada ve âhirette bizim için güzel olanı yaz, biz sana yöneldik- dedi. Allah: "Ben dilediğim kimseyi azabıma uğratırım. Fakat rahmetim her şeyi kuşatmıştır. Rahmetimi, sakınanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize iman edenlere yazdım.»

Musa (aleyhisselâm), Rabbine şöyle niyazda bulunur: «Ey Rabbim, bize dünyada güzel olan, ilim, ibadet, helâlından bol rızık, saliha hatun, âhirette de cennet nimetlerini ihsan et. Biz sana döndük.» **Allahü teâlâ** şöyle buyurmuştur: -Ben dilediğim kimseyi azabıma uğratırım. Fakat rahmetim herşeyi kuşatmıştır.» **Allahü teâlâ** rahmete lâyık olanlara rahmetini, rahmete lâyık olmayanlara da cezasını verecektir. Bundan dolayıdır ki Yüce Allah «Ben dilediğim kimseyi azabıma uğratırım. Fakat rahmetim her şeyi kuşatmıştır» buyurmuştur. Kullarından iman edenler rahmetine, iman etmeyenler de azabına uğrayacaklardır.

İmam-ı Katâde ile Hasan (radıyallahü anh) şöyle demişlerdir: «**Allahü teâlâ** -Benim rahmetim dünyada mü'min, münâfık, kâfir, fâcir, âsi, muti herkese ve her mahlûka şamildir. Âhirette ise sadece, küfür, şirk ve ma'siyetten sakınıp, iman ederek güzel amel işleyen mü'min kullarına mahsustur» buyurmuştur. Bu âyet-i celile nazil

olunca şeytan da ümitlenir «Bana da bundan bir nasip var' der. Yüce Allah, şeytanın ve küfredenlerin bu rahmetten nasipleri olmadığını belirtmek için -Âhirette rahmetim, şirkten, küfürden ve ma'siyetten sakınıp, zekâtını veren ve âyetlerimize iman edenler içindir» buyurmuştur. Bu defa Yahudiler ve Hıristiyanlar «Biz Allah'ın âyetlerine - Tevrat ve İncil'e - iman ettik, zekâtımızı da verdik, dolayısıyla bu rahmet bizim içindir' derler.

157

«Onlar ki yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı gördükleri, okuyup yazması olmayan **peygambere** tâbi olurlar. O **peygamber** onlara iyiliği emreder, onları kötülükten nehyeder. Tertemiz ve iyi olan şeyleri helâl, kötü ve zararlı şeyleri haram eder. Onların sırtlarındaki ağır yükü kaldırır, onların zincirlerini kırar, o **Peygambere** inanıp ona saygı gösteren, yardım eden, onunla birlikte gönderilen ışığa uyanlar yok mu, murada erenler işte onlardır» buyurdu.»

Yüce Allah bu âyet-i celîlede rahmetin kimlere mahsus olduğunu bildiriyor. Allah'ın rahmeti âhirette ancak şunlara mahsustur: Ellerindeki Tevrat'ta ve İncil'de sıfatları yazılı olan ve okuyup-yazması olmayan **peygambere** tâbi olup, onu tasdik edenleredir. O **peygamber** ki, onları Allah'ın birliğine imana davet edip, İslâm yolunu gösteriyor. Onları küfür ve şirkten men ediyor, onlara helâli ve haramı açıklıyor. Helâl olan şeylerden yemelerini, haram olan şeylerden de salınmalarını emrediyor. Onların şeriatlerinde olup da, kendilerine ağır gelen şeyleri kaldırmıştır. Şöyle ki: Onların dinine göre elbiseye bulaşan necaset, yıkamakla temizlenmiyor, ancak oranın kesilmesi gerekiyordu. Onların sırtlarındaki ağır yükleri kaldırmıştır. Şöyle ki: Ganimet mallarını yakmaları gerekiyordu. Bilerek veya yanlışlıkla bir kişiyi öldürdükleri zaman, öldürenin mutlaka kısas edilmesi gerekiyordu. Cumartesi alış-verişte bulunulması kesinlikle yasaktı. Bunun geniş izahı Bakara Sûresinde geçmiştir. Bütün bunlar, **Peygamber**imizin âlemlere rahmet olarak gönderilmesinden ötürü hafifletilmiştir. O **Peygambere** iman eden, O'na saygı gösteren, O'na uyan, yardım eden, O'nunla birlikte gönderilen Kur'an'a iman edenlerdir

kurtuluşa erenler. Bu vasıfları haiz olanlar kıyamet günü kurtuluşa ve rahmete kavuşacaklardır. Bu vasıfları taşımayanlar ebedî azaba uğrayacaklardır.

158

«De ki: "Ey insanlar, doğrusu ben, göklerin ve yerin hükümranı, O'ndan başka tanrı bulunmayan, dirilten ve öldüren Allah'ın, hepiniz için gönderdiği **peygamber**iyim. Allah'a ve okuyup yazması olmayan, haber getiren **peygamber**ine - ki o da Allah'a ve sözlerine iman etmiştir - iman edin, ona uyun ki doğru yolu bulaşınız.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**i **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)i bütün âlemlere **peygamber** olarak göndermiştir. O, insanları ve cinleri Allah'ın birliğine imana ve İslama davet eder. O Allah ki, şeriki, benzen, ortağı yoktur. Yerlerin göklerin sahibi, halikı ve mâliki O'dur. Var eden, yok eden, öldüren ve dirilten O'dur. O her şeye kadirdir.

Ey insanlar, Allah'ın Resulü **Hazret-i Muhammed**'i ve ona gönderilen Kur'an'ı tasdik edin ki, sapıklıktan kurtulup hidâyete eresiniz. Allah'ın âyetlerine ve **peygamber**lerine iman edip, onları tasdik etmeyenler asla hidayete eremezler. Ancak Allah'a ve Resulüne iman edenler hidayete ererler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -De ki: "Ey insanlar, doğrusu ben, göklerin ve yerin hükümrânı, O'ndan başka tanrı bulunmayan, dirilten ve öldüren Allah'ın hepiniz için gönderdiği **peygamber**iyim. Allah'a ve okuyup yazması olmayan, haber getiren **peygamber**ine - ki o da Allah'a ve sözlerine iman etmiştir -iman edin, ona uyun ki doğru yolu bulaşınız.»

159

«Musa'nın kavminden bir topluluk hakkı gösterirler ve onunla hükmederlerdi.»

Musa (aleyhisselâm)'nın kavmi arasında bir topluluk vardı ki, onlar birbirlerine hakkı tavsiye eder ve doğru yolu gösterirlerdi- Hak yolda olanlar onunla hükmederler ve onunla amel ederlerdi.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle rivayet eder: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mi'rac gecesi ilâhi yolculuktan dönerken Cebrail ile beraber bir kavme uğrarlar. **Peygamber**imiz onlarla konuşur. Cebrail onlara «Bu konuştuğunuz zatın kim olduğunu biliyor musunuz?» diye sorar. Onlar tanımadıklarını söylerler. Cebrail «Bu **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'dir» der.

Onlar «Yâ Cebrail, onun **peygamber**lik zamanı geldi mi?» derler. Cebrail, «Evet, **peygamber**lik zamanı geldi» der. Bunun üzerine o kavmin hepsi **peygamber**imize iman edip, tasdik ederler ve şöyle derler: «Ey Allah'ın Resulü, İmran'ın oğlu Musa "Hanginiz **Hazret-i Muhammed**'in **peygamber**liğine yetişir, onu görürseniz selâmımı söyleyin" diye bize vasiyet etti.» **Peygamber**imiz selâmını alır, aynıyla cevabını verir. Bundan sonra aralarında şu konuşma geçer:

Peygamberimiz: «ileri gelenlerinizle hepiniz aynı seviyedesiniz, bunun sebebi nedir?» der.

Onlar: «Ey Allah'ın Resulü, biz birbirimize karşı bir üstünlük ve bir büyüklük taslamıyoruz. Hepimizin gönlü birdir, aramızda hiç bir fark yoktur» diye cevap verirler.

Peygamberimiz: «Sizin ileri gelenlerinizin evinin kapısı yoktur, bunun sebebi nedir?» der.

Onlar: «Biz birbirimize asla zarar vermeyiz, açık olsun kapalı olsun bizim için fark etmez» derler.

Peygamberimiz: «Hiçbirinizin güldüğünü görmüyorum, bunun sebebi nedir?» der.

Onlar: «Ey Allah'ın Resulü, **Allahü teâlâ** kitabında cehennemin genişliğinin maşrık ile mağrip, derinliğinin de yerin dibine doğru yedi kat olduğunu bildiriyor ve onu cin ve insanla dolduracağına dair yemin ediyor. Bu durum karşısında nasıl güleriz?» diye cevap verirler.

Peygamberimiz : «Siz hiç ölülerinize ağlar mısınız?» der.

Onlar: «Ey Allah'ın Resulü, biz, ölülerimize ağlamayız. Çünkü hepimiz öleceğiz, veren de Allah, alan da Allah. Bu bakımdan ağlamayız» derler.

Peygamberimiz: «Siz hiç hasta olur musunuz?» der.

Onlar: «Hayır, biz hasta olmayız. Günahı ve hatası olanlar hasta olur ki, böylece hastalıkları günahlarına keffaret olsun. Biz, Allah Resulü Musa'nın duası ile günahdan ma'sumuz» diye cevap verirler.

Peygamberimiz: «Hasta olmadığına göre ölümünüz nasıl oluyor?» der.

Onlar: «Ey Allah'ın Resulü, bizden birimizin rızkı kesilip, ölüm vakti geldiği zaman Azrail onu nerede ve ne şekilde bulursa canını alır, biz de onu öldüğü yere defnederiz» derler.

Peygamberimiz: «Sizin kız çocuklarınız olduğu zaman üzülür müsünüz?» dîye sorar:

Onlar: «Hayır, üzülmeyiz. Kız çocuklarımız olduğu zaman bir, erkek çocuklarımız olduğu zaman da iki ay şükür orucu tutarız» cevabını verirler.

Peygamberimiz : -Sizin bölgenizde hiç yılan akrep bulunur mu?» diye sorar.

Onlar: «Evet, yılan, akrep bulunur. Biz onlara dokunmayız, onlar da bize dokunmazlar, aramızda dolaşırlar, biz onlardan, onlar da bizden emindirler» derler.

Peygamberimiz : 'Sizin hiç davarınız var mı?» der.

Onlar : «Evet, bizim davarımız var. Biz onların yünlerinden kendimize yetecek kadar elbise yapar, etlerini de yeriz. Kimin ihtiyacı olursa o keser, herkes ondan yetecek kadar alır, hepimiz eşit şekilde yararlanırız» derler.

Peygamberimiz: -Aranızda zina eden bulunur mu?» der.

Onlar: «Ey Allah'ın Resulü, aramızda zina eden yok. Eğer bizden bir kimse zina ederse gökten bir ateş iner, onu yakar ve yerin dibine geçirir. Birimizin kızı olduğu zaman vakit geçirmeden onu hemen evlendirir ve böylece iffetini korur, zina da önlenmiş olur' derler.

Peygamberimiz: «Siz alış-veriş eder, terazi tartar mısınız?» der.

Onlar: «Hayır, biz terazi tartmaz, alış-veriş etmeyiz» derler.

Peygamberimiz: «Ya siz ne içer, ne yersiniz ve nasıl geçinirsiniz?» der.

Onlar: «Ey Allah'ın Resulü, biz ekin ekeriz. Ondan sonra Allah bir yağmur gönderir, o yağmur ile ekinimiz biter, olgunlaşır, hasad zamanı gider, onu toplar ve bir yere depo ederiz, herkes ondan yetecek kadar alır, ihtiyacını görür. Böylece yeriz, içeriz» derler.

Peygamberimiz: «Siz hiç hanımlarınızla görüşür müsünüz?» der.

Onlar: «Evet, biz hanımlarımızla görüşürüz. O durum hasıl olacağı zaman siyah bir elbisemiz var onu giyer ve karanlık odalarımıza gireriz. Hanımlarımız bizim, biz de onların avret yerlerini görmeyiz» derler.

Peygamberimiz: «Siz altın ve gümüş biriktirir misiniz?» der.

Onlar: «Hayır, biz altın ve gümüş biriktirmeyiz. Onları biriktirenlerin Allah'a itimatları yoktur. Rızıklarını Allah'ın verdiğine de inançları yoktur. Bu bakımdan onlar biriktirirler. Fakat bizim **Allahü teâlâ**'ya itimadımız sonsuz ve inancımız tamdır. Geçim korkumuz olmadığı için altın ve gümüş biriktirmemize gerek yoktur» derler.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) böylece onlarla konuştuktan sonra, kendilerine Mekke'de nazil olan on sûre okur ve Kur'an öğretir. O zaman sadece namaz ile zekât farz kılınmıştı, namaz ile zekâtı da yerine getirmelerini buyurur ve onlardan ayrılır.»

160

«Biz İsrailoğullarını oymaklar halinde on iki topluluğa ayırdık. Kavmi, Musa'dan su isteyince onas "Asan ile taşa vur" diye vahyettik. Taştan on iki pınar fışkırdı, herkes içeceği yeri öğrendi. Bulutla üzerlerine gölge yaptık. Onlara kudret helvası ve bıldırcın indirdik. "Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin" dedik. Onlar, karşı gelmekle bize değil kendilerine zulmediyorlardı.»

Israiloğulları Musa (aleyhisselâm) ile Mısır'dan çıkıp Tün vadisine geldikleri zaman susuz kalmışlardı. Onlar susuz kalınca Musa (aleyhisselâm)'dan su istemişlerdir. Kavmi Musa (aleyhisselâm)'dan su isteyince, **Allahü teâlâ** ona «Asan ile taşa vur» diye emretmiştir. Bu emir gereği Musa (aleyhisselâm), asasını taşa vurur, taştan on iki çeşme fışkırır. Taştan on iki pınarın fışkırması, Musa (aleyhisselâm)'nın kavminin on iki kola ayrılmasından dolayıdır. Onların herbiri için taştan bir pınar fışkırmıştır. Birinin aldığı sudan başka bir kol su almazdı. Her kolun çeşmesi ayrı idi.

Sonra Musa (aleyhisselâm) 'nın kavmi sıcaklıktan şikâyet etmeye başlar. Bunun üzerine Yüce Allah onları gölgelemek için üzerlerine bulut göndermiş, böylece onları sıcaktan korumuştur. Tih vadisinde yiyecek bir şey olmadığından, bu ihtiyaçlarını gidermek için **Allahü teâlâ** onlara kudret helvası ile pişmiş bıldırcın eti indirmiştir. Her gün istedikleri kadar bunlardan yiyorlardı. Yüce Allah bu yiyeceklerden hiçbir şey biriktirmesinler buyurmuştur. Fakat onlar bu emri dinlemeyerek yiyemediklerini biriktirmişler, böylece Allah'ın emirlerine isyan etmişlerdir. Allah'ın emirlerine isyan edenler ancak kendilerine zulmetmişlerdir. Bundan dolayı rızıkları azalmış, biriktirmiş oldukları kokmuş, temiie olumu yerine kokuşmuş etleri yemişlerdir. Eğer Allah'ın emirlerine isyan etmeselerdi rızıkları azalmayacak ve kokmuş eti de yemiyeceklerdi. -Biz İsrailoğullarını oymaklar halinde on iki topluluğa ayırdık. Kavmi Musa'dan su isleyince ona: «Asan ile taşa vur» diye vahy ettik. Taştan on iki pınar fışkırdı, herkes içeceği yeri öğrendi. Bulutla üzerlerine gölge yaplık. Onlara kudret helvası ve bıldırcın indirdik. «Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yeyin» dedik. Onlar, karşı gelmekle bize değil, kendilerine zulmediyorlardı.»

161

«Onlara: "Şu şehirde yerleşin, dilediğiniz gibi yiyip için," 'Bağışlanmak istiyoruz' deyin ve secde ederek kapısından girin ki suçlarınızı bağışlayalım. İyi hareket edenlere ilerde daha fazlasıyla vereceğiz" denilmiştir.»

Allahü teâlâ israil oğullarını Tih vadisinden kurtararak Beyt-i Mukaddes (Kudüs) 'te oturmalarını ve oranın nimetlerinden yiyip içmelerini, «Bağışlanmak istiyoruz» deyip rükû eder gibi eğilerek kapısından girmelerini emretmiştir. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, İsrailoğullarının bizim emirlerinize karşı isyanlarını ümmetine anlat. Biz onlara «Varın Beyt-i Mukâddes'te oturun, oranın nimetlerinden dilediğinizi yiyin için ve Tih vâdisinden kurtulduğunuz için Beyt-i Mukaddes'in kapısından rükû eder gibi eğilerek girin ve işlemiş olduğunuz hatalarınıza karşılık «Bağışlanmak istiyoruz» deyin, biz de sizin hatalarınızı bağışlayalım, size olan ihsanımızı artıralım" dedik.»

Allahü teâlâ İsrailoğullarına bir lütuf olarak, onları Tih vâdisinden çıkarıp Beyt-i Mukaddes'e yerleştirmiş ve oranın bol nimetlerinden «istediğinizi yiyin için» buyurmuştur. Onlar bu nimetlere rağmen yine Allah'a isyan etmişlerdir.

162

«Onların zulmedenleri, kendilerine söylenen sözü başkasıyla değiştirdiler. Biz de, zâlimlere, zulümlerinden dolayı gökten azap indirdik.»

Israiloğulları Tih vadisinde bıldırcın eti biriktirip, buzağıya tapmakla Allah'ın emirlerine isyan etmişler ve şirk koşmuşlardır. Onlar Allah'a isyan edip, şirk koşmakla aslında kendilerine zulmetmişlerdir. Sonra da sözlerini değiştirerek «Bağışlanmak istiyoruz» anlamına gelen «Hıttatun» yerine, buğday anlamına gelen «Hıntatun» demişlerdir. Böylece onlar Allah'ın emirlerine isyan etmişlerdir. Allah'ın emirlerine isyan ettikleri için de üzerlerine gökten azap inmiş, hepsini helak etmiştir, Allah'ın emirlerine isyan edenler mutlaka azaba uğrayacaklardır.

Bazılarına göre gökten üzerlerine ateş inerek onları yakıp yok etmiştir. Allah'ın emirlerine isyan edenlerin cezası böylece dünyada perişan olup, helak olmak, âhirette ise ebedî azaba uğramaktır. Kula lâyık olan Mevlâsının emirlerine itaat edip, katında saadete ulaşmaktır. Allah'ın emirlerine itaat etmeyenler asla saadete kavuşamazlar.

163

«Onlara deniz sahilindeki kasabanın halini sor. Hani onlar cumartesi yasaklarını tecavüz ediyorlardı. Cumartesileri balıklar su yüzünde görülerek onlara gelirdi. Yasaklarını tecavüz ettikleri cumartesileri ise balıklar gelmezdi. Biz onları, yoldan çıkmaları sebebiyle böyle deniyorduk.»

Yahudiler, kendilerine bir pay çıkararak İbrahim (aleyhisselâm)'in torunu olduklarını söylemişler ve «**Allahü teâlâ** asla dostunun çocuklarına azap etmez. Çünkü biz, O'nun dostunun çocuklarıyız, bize azap ederse ancak buzağıya taptığımız kadar azap eder' demişlerdir. Yüce Allah onların bu sözünü reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, onlara deniz sahilindeki kasabanın halini sor. Allah onları günahları yüzünden nasıl azaplandırmıştır, görsünler?»

Bu kasaba Şap denizi konarında «Eyleh» adında bir kasabadır. **Allahü teâlâ** oranın halkına cumartesi günleri balık avlamayı yasak etmiştir. Onlar ise bu yasağa uymayarak cumartesi günü balık avlamayı kendilerine helâl saymışlardır. Şöyle ki: Cumartesi günü onların balık avlaması yasaktı. Aksine cumartesi günleri balıklar su yüzüne çıkarlar ve onlara gelirlerdi. Diğer günler veya avlanmayı mubah saydıkları cumartesileri ise balıklar denizin derinliklerine iner, az görünürlerdi. Onlar balığın çok olduğu gün avlanmayı kendilerine helal sayarak Allah'ın emirlerine karşı gelmişler. Böylece, onlar kendilerine zulmetmişler ve ilâhî azaba uğramışlardır.

164

«Aralarından bir topluluk: "Allah'ın helak edeceği veya şiddetli azaba uğratacağı bir kavme niçin öğüt veriyorsunuz?" dediler, öğüt verenler: "Rabbinize karşı mazeret olsun, muahazeden kurtulalım, belki de sakınırlar diye öğüt verdik" dediler.

Deniz sahilindeki kasabanın halkı cumartesi günü balık avlama hususunda üçe ayrılmışlardır. Bir kısmı ilâhi pasağa uymayarak cumartesi günü balık avlamışlardır. Bir kısmı da onlara va'z u nasihat ederek bu işten vazgeçirmeye çalışmışlardır. Fakat onlar

yapılan bu va'z u nasihati hiç nazar-ı itibara almamışlardır. Bir kısmı ise balık avlamaktan tamamen el çekmiş, balık avlayanların işlerine karışmadıkları gibi, onlara nasihat edenlere de şöyle demişlerdir: - **Allahü teâlâ**'nın helak edeceği ve kat'î azaba uğratacağı bir kavme niçin nasihat ediyorsunuz? Çünkü onlar isyanı ve fesadı terk eden bir kavim değillerdir. Siz, onlara nasihat etseniz de, etmeseniz de onlar yine isyanlarından vazgeçmezler.» Öğüt verenler de «Bizim görevimiz emr-i bi'l-mâruf yapmaktır. Bunun için biz onlara nasihat ediyoruz. Şayet bu görevimizi yapmazsak Allah katında muâhaze olunuruz. Böyle bir muahazeye mâruz kalmamak için öğüt veriyoruz, belki öğütlerimizle hata ve isyanlarından vazgeçerler de, azaba uğramaktan kurtulurlar» demişlerdir.

165

«Onlar kendilerine verilen nasihati unutunca biz de insanları kötülükten alıkoyanları kurtardık ve zâlimleri, Allah'a karşı gelmelerinden dolayı şiddetli azaba uğrattık.»

Kendilerine nasihat edilen insanlar, bu öğütleri dinlememişler, Allah'ın emirlerine isyana devam etmişlerdir. Yüce Allah onlara öğüt verenleri helak olmaktan kurtarmış, Öğüt dinlemeyenleri ise isyanları yüzünden şiddetli bir azaba uğratmıştır.

İkrime (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştik «Bir gün **İbn Abbas** (radıyallahü anh)ın yanına vardım, Kur'an okuduğunu ve ağladığını gördüm. Yanına iyice yaklaştım ve elindeki Kur'an'ın iki tarafından tuttum, Niçin ağladığını sordum, bu esnada da A'raf Sûresini okuyordu. «Beni ağlatan şu sayfalardır. Sen Eyleh halkını biliyor musun?» dedi. Ben de bildiğimi söyledim. O da «**Allahü teâlâ**, Yahudilerden bir kavmi orada yerleştirmiş, cumartesi günü balık avlamalarını yasaklamış, böylece onları denemişti. Çünkü cumartesi günü balık tutmak onlara yasak edilmişti. Yasak edilen günler balıklar suyun yüzüne çıkar, onlara doğru gelirlerdi. Diğer günler ise denizin derinliklerine inerler, göze görünmezlerdi. Cumartesinin dışında, suyun yüzünde balık görüp tutamaymca, kendi aralarında ihtilâfa düşmüşlerdir. Bir kısmı cumartesi günü balık avlamak haram değft, yemek haramdır. 'Siz o gün balık avlayın, diğer günleri yiyin» demişlerdir. Bir kısmı da cumartesi günü balık avlamanın haram

olduğunu söylemişlerdir. Cumartesi günü balık tutmayı helâl sayanlar geceden şehre girmişler, onlara öğüt verenler ve bu işten men etmek isteyenler ise şehre girmeyerek dışarda kalmışlardır. Sabah olunca şehrin kapısı açılmamış, dışardakiler niçin açılmadığını merak etmişler ve içerden de bir cevap alamayınca, birbirlerine «Belki **Allahü teâlâ** bunları yere batırdı veya üzerlerine gökten taş yağdırarak helak etti. Kalenin burcuna bir adam çıkaralım, onlara bir baksın» demişlerdir. Kalenin burcuna çıkan adam onların hepsinin kuyruklu maymun olduğunu görünce şaşırmış ve dışardakilere onların hepsinin kuyruklu maymun olduğunu bildirmiştir. Bunun üzerine dışardakiler şehrin kapısını açarlar, onların bu halini görürler ve «Biz size nasihat ettik, Allah'ın azabının üzerinize geleceğini haber verdik. Fakat siz, öğütlerimize hiç aldırmadınız. Şimdi isyanınızın cezası olan azabı çekin» demişlerdir. Onlar hatalarının yüzünden bu cezaya çarptırıldıklarına kafalarıyla işaret ederek ağlamaya başlamışlardır.

Ey İkrime, **Allahü teâlâ** onlara öğüt verenleri kurtarmış, isyan edenleri ise böylece maymuna çevirerek cezalandırmıştır.» Bu sözlerine karşılık İkrime (radıyallahü anh), **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'a iki hırka hediye etmiştir.

Yüce Allah, emirlerine isyan edenleri çeşitli azaplara uğratmıştır. Emirlerine itaat edenleri ise hidâyete erdir ip selâmete kavuşturmuştur. Bunlardan ibret alarak Allah'ın emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınmak gerekir.

166

«Bu suretle serkeşlik edip yasak edileni yapmakta ısrar edince kendilerine: «Aşağılık birer maymun olun» dedik.»

Allahü teâlâ her toplumu bir şey ile denemiştir. Eyleh halkını da, cumartesi günleri balık tutmayı yasaklamakla denemiştir. Cumartesi günleri balık tutmakla Allah'ın emirlerine muhalefet edenler, kendilerine verilen öğütleri dinlememişler, yasak edilen şeyleri yapmakta ısrar etmişlerdir. Yasakutrı yapmakta ısrar edenleri **Allahü teâlâ** rahmetinden uzaklaştırmış ve onları zelil bir maymun yaparak ebedî azaba uğratmıştır. Onların maymun olarak ebedî azaba uğratılmaları küfür ve zulümlerinin bir cezasıdır.

167

«O vakit Rabbin kıyamet gününe kadar onların üzerine kendilerini en kötü azaba duçar edecek kimseler göndereceğini yeminle bildirdi. Şüphe yok ki Rabbin cezayı çabuk verendir. Muhakkak ki O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Allahü teâlâ iman etmeyenleri kıyamet günü elim bir azaba uğratacağını, dünyada da üzerlerine zâlim birisini musallat edip kıyamete kadar zulüm ve işkence ettireceğini sevgili **Peygamber**ine bildirmiştir. Yüce Allah, kendisine şirk koşanların ve emirlerine muhalefet edenlerin cezalarını hemen vermez, belki tevbe ederek hatalarından ve isyanlarından dönerler diye, geciktirir. Çünkü O, çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir. Tevbe eden kullarının günahlarını bağışlar. «O vakit Rabbin kıyamet gününe kadar onların üzerine kendilerini en kötü azaba duçar edecek kimseler göndereceğini yeminle bildirdi. Şüphe yok ki Rabbin cezayı çabuk verendir. Muhakkak ki O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

168

«Biz onları yeryüzünde iyiler ve aşağılıklar olarak bölük bölük ayırdık. İyiliğe dönerler diye onları güzellikler ve kötülüklerle sınadık.»

Allahü teâlâ İsrailoğullarını yeryüzünde iyiler ve kötüler olmak üzere bölük bölük ayırmıştır. Onlardan kimisi iman edip salih amel işlemiş, kimisi küfredip isyan etmişlerdir. Belki ibret alırlar da iman ederler diye **Allahü teâlâ** onları bazan bolluk, bazan da yoklukla denemiştir. Ne yazık ki onlar ibret almamışlar ve iman etmemişlerdir.

169

«Onlardan sonra gelen kötü bir nesil Kitab'a mirasçı oldu. "Biz nasıl olsa affedileceğiz" diyerek Kitab'ın hükümlerini değiştirme karşılığı bu değersiz dünyanın mallarını alırlar. Yine ona benzer geçici bir şey kendilerine gelince onu da alırlar. Onlardan, Allah'a karşı ancak gerçeği söyleyeceklerine dâir Kitab üzerine ahd alınmamış mıydı? Kitab'da onları okumamışlar mıydı? Allah'a karşı

gelmekten sakınanlar için âhiret yurdu daha hayırlıdır. Daha aklınızı başınıza almayacak mısınız?»

İsrailoğullarından sonra, onların soyundan gelen kötü bir nesil Tevrat'a mirasçı ölmüş, onun âyetlerini değiştirerek hükümlerini yalanlamışlardır. Onu okuyanlar dünya metâı elde etmek için haranı dediğine helâl, helâl dediğine de haram demişlerdir. Onlar «Biz nasıl olsa affedileceğiz» diyerek, Tevrat'ın hükümlerini kendilerine göre yorumlamışlardır, Allah'ın âyetlerini değiştirmenin en büyük hata ve isyan olduğunu bildikleri halde, hatalarından dönüp tevbe etmemişler ve isyanlarına ısrarla devam etmişlerdir.. Hatta daha da ileri giderek «Gündüz işlemiş olduğumuz hatalara geceki amellerimiz, gece işlemiş olduğumuz hatalara da gündüz yapmış olduğumuz ibadetler keffaret olur- demişlerdir. Halbuki **Allahü teâlâ**, onlardan Allah'a karşı yalan yere iftira etmeyeceklerine dâir Kitabları üzerine ahd almıştı. Allah'a karşı yalan yere iftira etmeyeceklerine dâir Kitabları üzerine and içerek söz vermişlerdi. Buna rağmen onlar sözlerinden dönmüşlerdir. Halbuki küfür ve şirkten dönüp iman edenler için âhiret yurdu dünyadan çok daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı başınıza ahp, şirk ve küfürden vazgeçip iman etmeyecek misiniz?

170

«Kitaba sımsıkı sarılanlar ve namaz kılanlar için ecir vardır. Biz, iyiliğe çalışanların ecrini elbette zayi etmeyiz.»

Allah'ın kelâmına sımsıkı sarılıp, hükmüyle amel edenler, namazlarını dosdoğru kılanlar için tükenmez ecir vardır. Yüce Allah, iman edip, güzel amel işleyerek iyiliğe çalışanların ecrini asla zayi etmez. "Kitab'a sımsıkı sarılanlar ve namaz kılanlar için ecir vardır. Biz, iyiliğe çalışanların ecrini elbette zayi etmeyiz."

171

«Tür dağını gölgelik gibi onların üzerine yükseltmiştik. Onlar tepelerine düşeceğini sanmışlardı. Onlara; "Size verdiğimiz kitaba sıkıca sarılın, içinde olanı düşünün ki sakınanlardan olasınız" demiştik.»

İsrailoğulları Tevrat'ın hükümlerini kabul etmeyip, Allah'a isyan edince, Yüce Allah ceza ve tehdit olarak onların başucuna Tür dağını kaldırıp dikmiştir. Onlar dağın tepelerine düşeceğini sanmışlar, korkudan sol gözleri üzerine yatarak, sağ gözleriyle dağı gözlemeye başlamışlardır. Yahudiler bugün bile sağ gözlerinin üzerine secde ederler, sol gözleriyle yukarı bakarlar. Onlara «Size verilen Tevrat'a sımsıkı sarılın, içindekilerle amel edin, Allah'ın emirlerine muhalefet ve isyandan sakının ki, kurtuluşa eresiniz» denilmiştir. **Allahü teâlâ** bunu söyle beyan ediyor: «Tûr dağını gölgelik gibi onların üzerlerine yükseltmiştik. Onlar tepelerine düşeceğini sanmışlardı. Onlara; "Size verdiğimiz kitaba sıkıca sarılın, içinde olanı düşünün ki sakınanlardan olasınız" demiştik.»

Allah'ın âyetlerini hiçe sayıp, emirlerine karşı çıktıkları için dağ tepelerine dikilmiştir. Allah, emirlerine karşı gelenleri çeşitli azaplara uğratarak cezalandırmıştır.

172

«Hani Rabbin Ademoğullarının sulblerinden zürriyetlerini çıkarmış, onlara: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" demiş ve buna kendilerini şahit tutmuştu. Onlar da: "Evet, şahidiz" demişlerdi. Bu, kıyamet günü "Bizim bundan haberimiz yoktu dememeniz içindi."»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Rabbin Ademoğlunun sulbünden soyunu çıkartıp, onlara «Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» demişti. Onlar da «Evet, sen bizim Rabbimiz, halikımız, ma'budumuzsun. Şerikin ve benzerin yoktur» demişlerdi. Yüce Allah, buna kendilerini ve melekleri şahit tutmuştur. Onlardan bu ahdi misakı alması, melekleri ve kendilerini bu misaka şahit tutması kıyamet günü «Bizim bundan haberimiz yoktu» dememeleri içindir.

Ubey ibn Kâ'b (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: «**Allahü teâlâ** Âdem'in sulbünden bütün zürriyetini ruh âlemine toplamış, onlara şekil vererek «Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» diye hitap etmiştir. Onlar da -Evet, sen bizim Rabbimizsin» diye şahitlik etmişlerdir. Yüce Allah onlardan bu ahdi misakı aldıktan sonra «Ben size **peygamber**ler ve kitaplar göndereceğim. **Peygamber**lerimi ve kitaplarımı tasdik edin, bunları yalanlamayın» buyurmuştur. Onlar

da «Ey Rabbimiz, senin gönderdiklerini ve emirlerini tasdik ederiz» diyerek söz vermişlerdir. **Allahü teâlâ** onlardan bu şekilde ahdi misak almıştır. Âdem (aleyhisselâm) o zaman zürriyetine baltar, onların kiminin zengin, kiminin fakir, kiminin güzel, kiminin çirkin olduğunu görür ve Rabbine şöyle niyazda bulunun «Ey Rabbim, bunların hepsini aynı yaratsaydın, ne olurdu?»

Yüce Mevlâ: «Yâ Adımı, kullarımın bana şükretmesini severim, Bunlardaki gizli sırları ve hikmetleri sen bilemezsin» buyurmuştur. O zaman **peygamber**lerin ruhları da kendi kavimleri arasında nur gibi ışık saçıyordu. **Allahü teâlâ** onlardan da, risaletlerini tebliğ edeceklerine dâir ahdi misak almıştır.»

İmâm-ı Süddi (radıyallahü anh)'nın rivayetine göre, **Allahü teâlâ** Âdem (aleyhisselâm)'i cennetten çıkarıp, gökten yere indirmeden önce kudret eliyle sağ tarafım sıvazlar, oradan beyaz inci gibi cennetliklerin zürriyetini çıkarır ve onlara «Rahmetimle cennetime girin» der. Sonra Adem'in sol tarafını sıvazlar, oradan da cehennemliklerin zürriyeti simsiyah çıkar ve -Gadabımla cehenneme girin» der. Eshâbülyemin- sağcılar, eshabüşşimal - solcular denilmesi bu itibarladır. Sonra bunlara 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» diye hitap eder. Eshâbülyemin ta'zim ve hürmetle «Evet, sen bizim Rabbimizsin» demişler, Eshabüşşimal de istemiyerek «Evet, sen bizim Rabbimizsin- cevabını vermişlerdir.

Allahü teâlâ, Âdem'in sulbünden zürriyetini çıkardım dememiş, Âdemoğullarının sırtından çıkardım» buyurmuştur. Halbuki o zaman sadece Adem (aleyhisselâm) vardı, Âdemoğulları yoktu. Bunun hikmetini ve sırrını Yüce Allah ancak kendisi bilir, O'ndan başkası bilemez. Bilinen şudur ki: Âdem (aleyhisselâm)'nin sulbünden zürriyetini, onların sulbünden de kendi zürriyetlerini çıkarmıştır. Böylece her milletin sulbünden, kendi zürriyetini çıkartmıştır. Dünyanın sonuna kadar da bu şekilde devam edecektir.

173

«Veya "Bizden evvel atalarımız, babalarımız, Allah'a ortak koşmuşlar, biz ise onlardan sonra gelen zürriyetiz, o halde bizi bâtıl işleyen ve haksızlık edenler uğruna helak mı edeceksin?" dememeleri içindir.»

174

«Belki doğru yola dönerler diye âyetleri böylece uzun uzadıya açıklıyoruz,»

Allahü teâlâ'nın kullarından ahdi misak almasının sebebi şudur: İnsanların, bizden önce atalarımız Allah'a şirk koşup ahidlerini bozmuşlar, biz de onların sulbündeniz, fakat Yüce Allah'ın onlardan almış olduğu ahidden bizim haberimiz yok. Ey Rabbimiz, atalarımızın sana şirk koşmasından dolayı bizi helak mı edeceksin?» dememeleri için, bütün kullarından ahdi misak almıştır. Artık hiç kimse «Benim bundan haberim yoktu» diyemeyecektir. Çünkü Yüce Allah bu ahdi mi sakı sadece Âdem babamızdan değil, dünyanın sonuna kadar gelecek olan bütün zürriyetinden almıştır. Onlardan bu ahdi misakın alınmasının bir sebebi de, Allah'a şirk koşanların, bu ahidlerini hatırlayarak şirk ve isyanlarından dönüp tevbe ve istiğfar etmeleri içindir, Kim Allah'a verdiği sözü hatırlayarak şirk ve isyandan döner, tevbe ederse Allah günahlarını bağışlar, onu hidâyete erdirir ve âhirette de cennet nimetleriyle mükâfatlandırır.

175

«Onlara, şeytanın peşine taktığı ve kendisine verdiğimiz âyetlerden ayrılarak azgınlardan olan kişinin hâdisesini anlat.»

Allahü teâlâ, kullarının ibret alması için Kur'ân-ı Azimüşşân'da bir çok kıssayı nakletmiştir. Sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, eğer insanlar Allah'a verdikleri sözü hatırlayıp, bundan ibret alarak şirk ve inkârlarından dönmezlerse, kendilerine bizim, Ism-i A'zamı ve Tevrat'ı öğrettiğimiz kişinin hâdisesini anlat. O, kendisine verilen ilmin kıymetini bilmeyerek şeytana tabi olmuş, imandan çıkmış, ilmin izzet ve şerefinden mahrum olarak azgınlar dan olmuştu. Kendisine verilen bunca ilmi sadece dünya, menfaati için kullanmış, âhiret saadetinden mahrum kalmıştı.

Bir kısım tefsircilere göre, kendisine Tevrat ve İsm-i A'zam öğretilen Bel'am bin Ba'ûn'dur. Bel'âm bin Ba'ûn, İsrail oğullarının bilgini, âbidi, takva sahibi, duası kabul olan, itimatlı ve saygı değer birisiydi. İlmini ve duasını kötüye kullandığı için, Musa (aleyhisselâm)'nın duasıyla **Allahü teâlâ** onun imanını

almıştır. Hâdise şöyledir; Fir'avn, ordusu ile birlikte boğulup helak olduktan sonra, kavminin geri kalanları Musa (aleyhisselâm) ile savaşmaya başlamışlar, galip gelmeleri için, bütün kâhin ve sihirbazları toplamışlar, onlardan yardım talep etmişlerdir. Onlar «Bizim buna gücümüz yetmez. Bu hususta size yardımcı olamayız, fakat şurada duası kabul olan birisi var, ona gidin, yardım talep edin. O zaman Musa'nın üzerine galip gelirsiniz» demişlerdir.

Bunun üzerine melikleri Bel'am'a elçi göndererek Musa'nın üzerine galip gelmeleri için kendilerine dua etmesini ister. Bel'am bunu kabul etmez. Bu defa melik Bel'am'ın hanımına çeşitli hediyeler göndererek beyinin kendileri için dua etmesini ister. Kadın, çeşitli hediyeleri görünce kocasının onlara dua etmesini ister ve şöyle der: «Bu kavimle bizim komşuluk hakkımız var. Sen, bunların muvaffak olması için dua et, onlar Musa'ya galip gelsinler.»

Hediyeler ve karısının sözleri Bel'am'in hoşuna gider, melikten daha fazla hediye ve mükâfat almak için dişi merkebine biner, yola koyulur. Bir müddet gittikten sonra merkebi yürümez, yere yatar. Bel'am hayvanı bir türlü yerinden kaldıramaz, vurmak ister, o anda merkep dile gelir ve «Ey Bel'am, Önüne bak» der. Bel'am başını kaldırıp önüne baktığında Cebrail'i görür. Cebrail ona şöyle der: «Ey Bel'am, lâyık olmayan bir yere gitmek için yola çıktın. Bari hakkı söyle, bâtılı söyleme.» Cebraü bu sözleri söyledikten sonra kaybolur. Bel'am da merkebine biner, melikin yanına gelir. Melik, Bel'am'ın gelişine memnun olur, ona istediğini yaptırmak için, altınlar, zinetler ve hizmetçiler verir, sonra şöyle der: «Seni, bize dua etmen için çağırdım. Musa'ya galip gelmemiz için bize dua et, Musa'ya galip gelelim.»

Verilen hediyeler Bel'am'ın çok hoşuna gider, onların hatın için, küfrün Hakk'a galip gelmesini ister ve dua eder. Böylece kendisine öğretilen İsm-i A'zam'ı küfrün galibiyeti, Hakk'ın mağlûbiyeti için kötüye kullanır. Bel'am, Fir'avn'un kavminin galibiyeti için dua edeceği zaman, Yüce Allah ona bildiklerini unutturur, sadece şu kadarı aklında kalır: «Israiloğulları Musa'nın kavmidir. Fakat onlar mel'un bir kavimdir. Ey Rabbim, senin mübarek kıldığın şu kavme lanet etmislerdir.» Yanındakiler sadece bu kadar söylediğini

duyarlar ve -Sen ne yaptın, ne söyledin?» derler. O da, «Bundan başka bir şey söylemeye gücüm yetmiyor; yalnız size bir şey söyleyeceğim, eğer onu yapabilirseniz, onlar hor ve hakir olarak sizin karşınızda mağlûp olurlar, siz de onların üzerine galip gelirsiniz. Siz güzel kadınları alın, onları en güzel şekilde süsleyin ve Musa'nın ordusuna gönderin. Musa'nın ordusundan bazıları bu kadınlara tamah ederek zina ederlerse, onlardan yardım kalkar, güçleri gider, içlerine korku düşer, buna karşılık sizin cesaretiniz ve yardımınız artar, onların üzerine galip gelirsiniz» der.

Bunun üzerine Melik aynısını yapar, kadınları Musa (aleyhisselâm)'nın ordusuna sokar. O imanlı ordu bunlara dönüp bakmaz. Fakat içlerinden iradesi zayıf olan bazı beyinsizler onlarla irtibat kurarak zina ederler. **Allahü teâlâ** o anda onlara veba hastalığını musallat eder ve bu hastalıktan bir günde yetmiş bin kişi ölür. Bel'am'ın bu hainliği Musa (aleyhisselâm)'ya intikal eder. Bu durumuna çok üzülen Musa (aleyhisselâm) ona beddua eder. Yüce Allah duasını kabul ederek Belam'ın imanını alır, kâfir olarak gider.

176

«Dileseydik, onu âyetlerimizle üstün kılardık. Fakat o, dünyaya meyil etti ve hevesine uydu. Durumu, üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da, dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir. İşte âyetlerimizi yalan sayan kimselerin durumu böyledir. Sen onlara bu kıssayı anlat, belki üzerinde düşünürler.»

Allahü teâlâ şöyle buyuruyor: «Eğer biz dileseydik ona verdiğimiz ilim sayesinde âhirette de derecesini yükseltirdik. Fakat o, dünyaya gönül vererek ilmini dünya için kullandı, âh ire ti unuttu. Hanımının sözüne uyup, dünya zinetine aldandı ve Allah'ın emirlerini terk etti. Kendisine verilen ilmi geçici menfaat için kötüye kullandı. Onun durumu, üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da, dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir. Ona öğüt versen de, vermesen de, öğüt tutmaz.»

Yukarda da belirtildiği gibi, Bel'am, **Allahü teâlâ**'nın kendisine verdiği ilim ile gururlanmış, geçici dünya menfaatini elde etmek için, Allah'ın düşmanları ile işbirliği yapmış ve ilmini kötüye kullanmıştır. Böylece hem imandan, hem de âhiret' saadetinden ve nimetlerinden

mahrum olmuştur. Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Onun durumu, bizim kitabımızı inkâr edip, **peygamber**lerimizi yalanlayan milletlerin durumu gibidir. Onlara öğüt versen de, vermesen de, iman etmezler. Yâ Muhammed, bu kıssayı onlara anlat, ola ki içlerinden bir kısmı öğüt alıp iman ederler.»

177

«Âyetlerimizi yalanlayarak sırf kendilerine zulmetmekte olanlar güruhunun hali ne kötüdür.»

178

«Allah kime hidâyet ederse o doğru yolu bulmuştur. Kimi de saptırırsa onlar en büyük zarara uğrayanların ta kendileridir.»

Allahü teâlâ'nın âyetlerini yalanlayarak, O'na şirk koçanlar ne kötüdürler. Yüce Allah onları kelbe benzetmiştir. Kelbe benzetilenlerden daha kötü kim olabilir? Onlar Allah'a şirk koşarak, imandan uzaklaşıp, dünyanın geçici menfaati için ebedî olan âhiret saadetini terk etmişlerdir. Onlar Allah'ın âyetlerine bakıp öğüt almazlar. Mekke halkı da tıpkı onlar gibi, Allah'ın âyetlerinden öğüt alıp iman etmemişler, inkâr ederek Hazret-i **Peygamber**'i yalanlamışlardır. Böyle yapmakla da Allah'a değil, kendilerine en büyük kötülüğü yapmışlardır. Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayanlar, dünya ve âhiret saadetinden mahrum oldukları gibi, ebedî azaba da müstehaktırlar. Ancak **Allahü teâlâ**'nın hidâyete erdirip, doğru yola ilettikleri müstesnadır. Onlar dünya ve âhiret mutluluğuna kavuştukları gibi, ebedi olan cennete de ulaşacaklardır. Âyetlerimizi yalanlayarak sırf kendilerine zulmetmekte olanlar güruhunun hali ne kötüdür. Allah kime hidâyet ederse o doğru yolu bulmuştur. Kimi de sapıtırsa onlar en büyük zarara uğrayanların ta kendileridir.».

179

«Yemin olsun ki, birçok cin ve inşam cehennem için yarattık. Onların kalbleri vardır ama anlamazlar, gözleri vardır ama görmezler, kulakları vardır ama işitmezler, İşte onlar hayvanlar gibidir, hatta daha da sapıktırlar. Onlar gaflete düşenlerin ta kendileridir.»

Allahü teâlâ cenneti ve cehennemi insanlar ve cinler için yaratmıştır. Dolayısıyla dileyen cennete, dileyen de cehenneme gider. Allah'a ve Resulüne iman edip, güzel amel işleyenler cennete, inkâr edip, şirk koşanlar ise cehenneme gideceklerdir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Yemin olsun ki, birçok cin ve insanı cehennem için yarattık.» Onların kalbleri vardır ama, hak ile bâtılı birbirinden ayırt edecek akıllan yoktur. Bu bakımdan bunları birbirinden ayırt edemezler. Gözleri vardır, fakat hakkı görüp sapıklıktan dönemezler. Kulakları vardır, Allah'ın kelâmını işitip iman edemezler. Şayet Allah'ın kelâmını işitmiş olsalardı mutlaka iman edip, sapıklıktan kurtulurlardı, İşte bu vasıfları taşıyanlar hayvanlar gibidirler, hatta daha da sapıktırlar. Çünkü hayvanlar ilâhî emirlerle mükellef değillerdir. Buna rağmen kendilerine mahsus lisan ile Allah'ı zikrederler. Halbuki insanlar ve cinler ilâhi emirlerin muhatabıdırlar ve Allah'ın emirlerine itaat etmekle mükelleftirler. Îman edip, Allah'ın emirlerini yerine getirmeyenler değer itibariyle hayvanlardan daha aşağıdırlar. Çünkü hayvanlar hayrın ve şerrin ne olduğunu bilmezler, sadece yerler içerler, gezerler ve arzularını tatmin ederler. Başka bir gayeleri yoktur. Hakkı düşünmeyenler, işitmeyenler ve görmeyenler, görünüşte insan iseler de, fiilleri ve sıfatları tıpkı hayvanlarınki gibidir. Bu bakımdan **Allahü teâlâ** «İşte bunlar hayvanlar gibidir, hatta daha da sapıktırlar» buyurmuştur. Onlar da dört ayaklı hayvanlar gibi yerler-içerler, gezerler ve şehevî arzularını tatmin ederler, Allah'ın emir ve yasaklarından sakınmazlar. Sanki Allah'ın emir ve yasakları insanlar için değil de, ağaçlar ve taşlar içinmiş gibi hiç aldırmazlar. Sapıklıkta hayvanlardan daha da aşağıdırlar. Hayvan yelunu şaşırıp uçurumun basma geldiği zaman, kendisini aşağı bırakmaz, tehlikeyi hisseder ve derhal geri döner, kurtulur. Kâfirlerin bunlar kadar bile idrakleri yoktur, inkâr ve küfürleri kendilerini helake götürür de dönüp kurtuluşa ermezler. Zarar ve menfaatin nereden geldiğini bilmezler. Eğer bilselerdi küfrü bırakıp Hakka dönerlerdi.

Ehû Derda (radıyallahü anh) **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: «**Allahü teâlâ** cinleri üç sınıf olarak yaratmıştır. Bir kısmı yılan, akrep ve yer hayvanları gibi olup koğuklarda yaşarlar. Bir kısmı da yel gibi olup, havada uçarlar. Tıpkı

rüzgâr gibidirler. Bir kısmı ise insan sûretindedir. Mükellef olanlar da bunlardır. Bu grup insanlar gibi, **Allahü teâlâ**'nın bütün emir ve yasaklarından sorumludurlar, amellerine göre mükâfat ve mücâzat vardır. Onlar da insanlar gibi, iman edenler ve etmeyenler diye ikiye ayrılır. Âdemoğulları da üçe ayrılır. Bir grubu hayvanlar gibidir ki bunların yukarıda bahsi geçti. Bir grubu da görünüşte insan, ruhen şeytandır, insanlara daima zararları dokunur, hiçbir faydalan olmaz. Bir grubu da, hem ruhen, hem de şeklen insandır. İşte onlar Allah'a ve Resulüne iman edip, itaat ederler. Kıyamet günü arşın altında gölgelenecek olanlar onlardır. Kendileri için korku ve hüzün yoktur. Cennet nimetleri de onlar için hazırlanmıştır.»

180

«En güzel isimler Allah'ındır. O'na o isimlerle dua edin. İsimlerin kudsiyetine dil uzatanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasını göreceklerdir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebe,bi şudur: Sahabe-i kiramdan bir zat namaz kılar ve namazdan sonra 'Yâ Allah, Yâ Rahman» diye dua eder. Ebû Cehil namaz kılan zatın böyle dua yaptığını işitir ve şöyle der: «Muhammed, bir tanrıya ibadet ettiklerini söylüyordu, halbuki bu adam «Allah ve Rahman» diye iki tanrıya ibadet ediyor.» Bununüzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyet-i celîleyi inzal ederek şöyle buyurmuştur: «En güzel isimler Allah'ındır. Siz dua ederken «Allah, Rahman, Rahim, El-Kuddûs, El-Melik» isimleriyla dua edin. Çünkü bunların hepsi Allah'ın isimleridir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) o zâta kızarak şöyle buyurmuştur: «Yüce Allah'ın isimlerim zikredebildiğin kadar et. İsimlerinden istediğin ile O'na dua et. Müşrikleri bırak, çünkü onlar Allah'ın isimleriyla mücadele ederek, kendilerine göre O'nun isimlerini değiştirmişler ve ilâhlarına Allah lâfzının karşılığı olarak «Lât», Azîz isminin karşılığı olarak «Uzzâ», Mennân isminin karşılığı olarak da «Menât» demişlerdir.» Böylece Allah'a şirk koşarak haktan uzaklaşmışlardır. Amellerinin karşılığı olan azabı yakın bir zamanda tadacaklardır. **Allahü teâlâ**'nın doksan dokuz isminden hangisiyle dua edilirse. Yüce Allah kabul eder. Çünkü bu isimlerin hepsi Allah'ındır.

181

«Yarattıklarımızdan bir topluluk da vardır ki onlar hakkı gösterirler ve onunla hükmederler.»

182

«Ayetlerimizi yalan sayanları, bilmedikleri bir yönden, ağır ağır helake yaklaştıracağız.»

183

«Onlara mühlet veririm. Şüphe yok ki, benim yakalamam pek çetindir.»

Allahü teâlâ'nın kulları arasında öyle insanlar vardır ki, onlar Allah'a ve Resulüne iman ederek, emirlerine itaat ederler ve yasaklarından sakınırlar. Onlar haktan asla sapmazlar, hakkı savunurlar ve insanlar arasında onunla hükmederler. Allah'ın ve Resulünün emirlerine karşı gelenleri de bu yoldan alıkoymaya çalışırlar. Kendileri de hiçbir zaman Allah'ın emirlerine muhalefette bulunmazlar. Bu vasıfları taşıyanlar **Hazret-i Peygamber**in ümmetidirler. Onlar hakkı söyler, hakkı tavsiye eder ve hak ile hükmederler, Allah'a itaat ederek, yasaklarından sakınırlar.

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi sudur: **Allahü teâlâ** Musa (aleyhisselâm)'nın kavminden iman edip, güzel amel yapanları övmüş ve haklarında âyet indirmiştir. Onların Kur'an-ı Azîmüşşân'da övüldüğünü gören sahabeler «Ey Allah'ın Resulü, Yüce Allah İsrailoğullarını överek sana iman ettikleri için iki mükâfat vereceğini bildirmiştir. Bize de bir mükâfat vardır. Halbuki biz de bütün **peygamber**leri ve kitapları tasdik ediyoruz» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**inin ümmeti hakkında yukardaki âyeti inzal etmiş ve onları övmüştür. Yüce Allah, iman etmeyenler için de şöyle buyuruyor: «Kur'an'ı ve Muhammed'i yalanlayanları biz ağır ağır azaba uğratacağız. Onlar isyanlarını artırdıkça, denemek için biz de kendilerine vermiş olduğumuz nimetleri artırırız. Onlar, kendilerine verilen bunca nimetlere şükretmezler, bunu unuturlar, sonra da ansızın azabımız onları yakalar. Bu azabın nereden geldiğini bilemezler. Ayetlerimizi yalan sayanları, bilmedikleri bir yönden, ağır ağır helake yaklaştırırız.

Onlara mühlet veririm. Şüphe yok ki, benim yakalamam pek çetindir.»

184

«Düşünmüyorlar mı ki, arkadaşları olan **Peygamber**de deliliğin eseri yoktur. O, ilerdeki tehlikeyi apaçık haber veren bir kimsedir.»

185

«Göklerin ve yerin hükümranlığını, Allah'ın yarattığı her şeyi ve ecellerinin yaklaşmış olması ihtimalini düşünmüyorlar mı? Bundan sonra hangi söze inanacaklar?»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **peygamber**lik geldiği zaman Mekke'li müşrikler uygunsuz sözler söylemişler, **Peygamber**imizin üzülmesine vesile olmuşlardı. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Muhammed, kâfirleri, kendilerini yaratan, rızıklandıran, besleyen, koruyan ve muhafaza eden Allah'a îmana ve ibadete çağırıyor. Onlar, Allah'tan başka taptıkları ilâhlarının hiçbir şeye kadir olmadığını ve arkadaşları olan **Peygamber**in deli olmadığını düşünmüyorlar mı? Allah'ın emir ve yasaklarını onlara bildirenler hiç deli olur mu? Onlar, Muhammed'in **Peygamber** olduğuna delâlet eden mucizeleri hiç görmüyorlar mı? Eğer onlar düşünmüş olsaydılar, bütün bunlardan ibret alırlar, **peygamber**liğini tasdik ederler ve ona «Mecnun» demezlerdi. Halbuki o, gelecek olan tehlikeyi ve azabı onlara apaçık haber veren bir kimsedir. Sonra onlara nasihat etmiş, Allah'ın birliğine imana ve itaata çağırmış ve şöyle demiştir: «Ey Mekke halkı, siz bu yerleri, gökleri, yıldızları, ay ve güneşi, dağlan, denizleri, karaları kimin yarattığını düşünmeyecek misiniz, ibret alıp iman etmeyecek misiniz? Hem ecelinizin yakın olma ihtimalini düşünerek Allah'a iman edip, Kur'an'ı tasdik etmeyecek misiniz?»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in, akıllara durgunluk veren bu sözleri karşısında, Mekke'liler «Bütün bunları şeriki ve ortağı olmayan Allah yarattı» demekten kendilerini alamamışlardır. Bu hitap sadece Mekke'li müşriklere değil, bütün insanlaradır.

186

«Allah kimi sapıtırsa onu doğru yola götürecek yoktur. O, böylelerini taşkınlıklar içinde ve serseri bir halde bırakıverir.»

Allah'ın saptırdığım kimse doğru yola' götüremez. O, imandan yüz çevirenleri taşkınlığı içinde ve serseri bir halde bırakır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah kimi sapıtırsa onu doğru yola götürecek yoktur. O, böylelerini taşkınlıkları içinde ve serseri bir halde bırakıverir.»

187

«Sana, kıyamet saatinin ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: "Onu ancak Rabbim bilir. Onun vaktini Ondan başka bilecek yoktur. Ağırlığım göklerin ve yerin kaldıramayacağı o saat sizlere ansızın gelecektir." Sen onu tamamen biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: "Onu bilmek ancak Allah'a mahsustur. Ama insanların çoğu bu gerçeği bilmezler."»

Kâfirler, akıllarınca **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i müşkül durumda bırakmak için kıyametin ne zaman kopacağını sormuşlardır. **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, sana kıyametin ne zaman kopacağını soruyorlar. De ki: "Onun ne zaman kopacağını ancak Allah bilir. Onun vaktini O'ndan başka bilecek yoktur. Ağırlığını göklerin ve yerin kaldıramayacağı o saat, sizlere ansızın gelecektir. O, kıyametin ne zaman kopacağını bana bildirmediği gibi, hiç kimseye de bildirmemiştir. Yâ Muhammed, sen onun ne zaman kopacağını tamamen biliyormuşsun gibi, sana soruyorlar. De ki: "Kıyametin ne zaman kopacağını bilmek ancak Allah'a mahsustur. Fakat insanların çoğu bu gerçeği bilmezler.»

Yüce Allah, kıyametin ne zaman kopacağını hiç kimseye bildirmemiştir. Ayet-i celîlede de ifade edildiği gibi, onun vakit ve saatini ancak kendisi bilir. Kıyametin ne zaman kopacağı hususunda yorumlarda bulunmak en büyük hatadır ve Allah korusun insanı imandan eder. Çünkü onun ne zaman vuku' bulacağı **Peygamber**imize dahi bildirilmemiştir. Fakat mutlaka vuku bulacaktır. Çünkü **Allahü teâlâ** her şeyin vakit ve saatini tayin etmiştir.

188

«De ki: ' Allah'ın dilemesi dışında ben kendime bir fayda ve zarar verecek durumda değilim. Eğer ben gaybı bilseydim elbet daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık da dokunmazdı. Ben sadece, iman edecek herhangi bir kavmi uyaran ve müjdeleyen bir Peygamberim."»

Allahü teâlâ kullarından hiç kimseye kıyametin ne zaman kopacağım bildirmemiştir. Müşrikler, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e kıyametin ne zaman kopacağını sorunca, Yüce Allah sevgili Peygamberine, onlara şöyle cevap vermesini buyurmuştur: «Yâ Muhammed, de ki: "Allah'ın dilemesi dışında ben kendime bir fayda ve zarar verecek durumda değilim. Eğer ben gaybı bilseydim elbet daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık da dokunmazdı. Ban sadece, iman edecek herhangi bir kavmi uyaran ve müjdeleyen bir peygamberim. Kıyametin ne zaman kopacağına dair do hiçbir bilgim yoktur."

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in haber verdikleri ve söyledikleri Allah'ın kendisine vahyettikleri veya ilham yolu ile bildirdikleri şeylerdir. O, kendiliğinden hiçbir şey söylemez!. Söylediklerinin hepsi haktır.

189

«Sizi bir tek candan yaratan ve gönlünün huzura kavuşacağı eşini de ondan var eden Allah'tır. Erkek eşine yaklaşınca, eşi hafif bir yük yüklendi ve bu halde bir müddet taşıdı. Hamileliği ağırlaşınca, kan-koca, Rableri olan Allah'a, "Bize kusursuz bir çocuk verirsen, andolsun ki şükredenlerden oluruz" diye dua ettiler.»

Allahü teâlâ Âdem babamızı topraktan, Havva anamızı ise sol kaburga kemiğinden yaratmış ve eş olarak seçmiştir. Yüce Allah'ın Havva anamızı Adem (aleyhisselâm)'a eş olarak yaratması insanların çoğalması için zarurî idi. İnsan fıtratının gereği olarak Âdem babamızın gönlü Havva'ya meyleder. O birleşmeden Havva anamız hamile olur, fakat hamile olduğunu bilemez. Ancak bir müddet sonra anlar. Âdem babamızla birlikte Rablerine «Bize kusursuz bir çocuk verirsen, yemin olsun ki sana şükredenlerden

oluruz» diye dua ederler. Onların bu şekilde Rablerine dua etmelerinin sebebi şudur: İblis, Havva anamızı kandırmak için ona şöyle der: «Korkarım ki, senin karnındaki çocuk insan değil, hayvandır. Eğer bu çocuğa benim adımı koyarsan, Allah'a dua ederim, çocuğun hayvana benzemez, sâlih bir evlâd olur. Çünkü benim Allah katındaki derecem ve makamım yüksektir.»

Bunun üzerine Havva anamız iblise adını sorar, o yalan söyleyerek adının «Abdülharis» olduğunu söyler. Havva anamız, onun şeytan olduğunu bilmez, fakat söylediği sözlerden kuşkulanır. Çocuğunun kusursuz ve salih bir evlâd olması için Adem babamızla birlikte Rablerine «Bize kusursuz bir çocuk verirsen, yemin olsun ki şükredenlerden oluruz» diye dua ederler. «Sizi bir tek candan yaratan ve gönlünün huzura kavuşacağı eşini de ondan var eden Allah'dır. Eşine yaklaşınca, eşi hafif bir yük yüklendi ve bu halde bir müddet taşıdı. Hamileliği ağırlaşınca, karı-koca, Rableri olan Allah'a: "Bize kusursuz bir çocuk verirsen, yemin olsun ki şükredenlerden oluruz" diye dua ettiler.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu hususta şöyle demiştir: «Âdem (aleyhisselâm)'in çocukları yaşamaz, ölürdü, Şeytan ona gelir ve «Eğer çocuklarınızın yaşamasını istiyorsanız onlara 'Abdülharis' adını koyunuz» der.

Süddi demiştir ki: «Şeytanın Allah'ın rahmetinden kovulduğu zaman, ismi «Abdülharis» idi. Çocuğun kendisine tabi olmasını istediği için, Havva anamızdan adının «Abdülharis» olmasını ister. Âdem ile Havva çocuğun adını «Abdülharis» koyarlar. Çocuk birkaç gün yaşadıktan sonra ölür.

190

«Allah onlara kusursuz bir çocuk verince, kendilerine verilen bu çocuk hakkında Allah'a şirk koştular. Allah, onların ortak koştukları şeylerden yücedir.»

191

«Kendileri yaratılmışken, bir şey yaratamayan putları mı ortak koşuyorlar? »

Allahü teâlâ Âdem babamızla Havva anamızın dualarını kabul ederek, onlara salih, kusursuz ve nur topu gibi bir çocuk verir. Âdem babamızla Havva anamız çocuklarına şeytanın arzu ettiği ismi koyarlar ve böylece isimde Allah'a şirk koşarlar. Çocuklarına «Abdülvahid» diyerek ubudiyeti Allah'a nisbet etmeleri gerekirken, bilmeden iblis'in arzusu üzerine çocuklarına «Abdülharis» demek suretiyle şeytana nisbet ederler. Böylece şeytanı isimde Allah'a eş tutarlar. İki yönden Allah'a şirk koşulur: İsimde ve ibadette. Âdem babamızla Havva anamız isimde, kâfirler ise ibadette Allah'a şirk koşmuşlardır Yüce Mevlâ, zatını şirkten tenzih edip şöyle buyurmuştur: «**Allahü teâlâ**, onların şirk koştukları her şeyden yücedir ve uludur. Müşriklerin ilah diye taptıkları bir şey yaratmaya kadir değildir. Putları da kendileri gibi âcizdir. Onlardan ne bir hayır ve ne de bir şer gelir. Hiçbir şeye güçleri yetmez.»

192

«Oysa putlar ne onlara yardım edebilir ne de kendi kendilerine bir yardımları olur.»

193

«Onları doğru yola çağırsanız, size uymazlar, çağırmanız da, susmanız da onlar için birdir.»

Allahü teâlâ putlardan haber vererek, onlara tapanlara şöyle buyuruyor: «Tapmakta olduğunuz putlar ne size yardım edebilir, ne de kendi kendilerine bir yardımları dokunur. Onları doğru yola çağırsanız, size uymazlar, çağırmanız, da, susmanız da onlar için birdir. Onlar, size asla doğru yolu gösteremezler ve sizi hidayete erdiremezler. Ey Mekke halkı, siz putlarınızdan bir dilekte bulunsanız ve bunun için- kendilerine yal varsanız size bir cevap vermezler. Çünkü onlar cansızdırlar ve ellerinizle yapmış olduğunuz şeylerdir.»

194

«Allah'dan başka taptıklarınız da, sizin gibi yaratıklardır. Eğer doğru sözlü iseniz, onları çağırın da size gelsinler bakalım.»

Ey müşrikler, ilâh diye taptığınız putlar sizin gibi âciz yaratıklardır. Gerçekten siz onların ma'bud olduğuna inanıyor ve bu sözünüzde de doğru iseniz, onları çağırın size gelsinler veya bir dilekte butunun ihtiyacınızı karşılasınlar. Onlar hiçbir şeye kadir değillerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'dan başka taptıklarınız da, sizin gibi yaratıklardır. Eğer doğru sözlü iseniz, onları çağann da size gelsinler bakalım.»

195

«Onların yürüyecek uyakları mı var, yoksa tutacak elleri mi var, Ya da görecek gözleri mi var veya işitecek kulakları mı var? De ki: «Ortaklarınıza çağırın elinizden gelirse bana tuzak kurun, göz açtırmayın.»

Allahü teâlâ kâfirleri tekdir edip şöyle buyurmuştur: «Ey akılsızlar, taptığınız putların, ayakları ve elleri mi var ki, ihtiyacınızı karşılasın, gözleri, kulakları mı var ki, ibadetlerinizi görsün, dualarınızı kabul etsin ve sizi bağışlasın.. Yüce Allah, onların ma'budlarının âciz olduğunu ve hiçbir şeye güçlerinin yetmediğini beyan ederek şöyle buyurmuştur: «Müşriklerin taptıkları putlar, kendilerinden bir şey gideremedikleri gibi, onları ebedi sapıklığa düşürmekten başka bir faydaları da olmaz. Putları, onları sapıklığa düşürerek, ebedi azaba müstehak eder.»

Bu ayet-i celîlede şu tenbih vardır: Yaratanı bırakıp, yaratılana iltica etmek, sultanı bırakıp köleye kul olmaktır. Sultanı bırakıp kuluna kul olmak ne kadar kötüyse, Allah'ı bırakıp putlara tapmak, nefse uyarak dünyanın cifesine tabi olmak da o kadar çirkindir. Allah'ı bırakıp mahlûka tapmaktan daha kötü ne olabilir? Nefis bir köledir, o dünya cifesine yapışarak ona kul olur ve Allah'ı unutur. Bu gibilere tabi olanlar da aynı onlar gibidirler. Elbette onlar kurtuluşa erip, hidayete ulaşamazlar. Yüce Allah, nefislerine uyarak dünyanın cifesine tabi olanları, Allah'ı unutanları kelbe benzetiyor ve sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Allah'a ortak koştuğunuz putları çağırın, elinizden gelirse bana tuzak kurun ve göz açtırmayarak, bildiklerinizi yapın. Bütün putlarınızı bir araya getirseniz bile asla bana bir şey yapamazsınız.»

196

«Çünkü benim dostum, Kitab'ı indiren Allah'dır. O, iyileri dost edinir.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), putlan zemmedip, hiçbir işe yaramadıklarını kâfirlere söyleyince, onlar putlanyla **Peygamber**imizi tehdit etmişlerdir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de: «Sizin taptığınız putlar bana asla bir zarar veremez. Çünkü benim dostum, Kitabı indiren Allah'dır. O, iyileri dost edinir» demiştir. Müşrikler, putlarının **peygamber**imizi çarpacağını ve ona bir zararı dokunacağını söyleyerek tehdit etmişlerdir. Fakat onlar hayır ve şerrin yalnız Allah'dan olduğunu unutmuşlardır. **Allahü teâlâ** dilemedikçe kimseye zerre kadar kötülük dokunmaz, her şey ancak Allah'ın dilemesiyle olur. İman edenlerin dostu, velisi, muhafızı O'dur.

197

«O'nu bırakıp da taptıklarınız, kendilerine yardım edemezler ki size yardım etsinler.»

198

«Onları doğru, yola çağırsanız duymazlar. Onları sana bakar görürsün, oysa görmezler.»

Ey kâfirler, **Allahü teâlâ**'yı bırakıp da taptıklarınızın, kendilerine bir hayrı yok ki, size hayrı olsun. Kendilerine faydası olmayanların size nasıl faydası olacak, ilâh diye taptığınız putlar üzerlerine üşüşen sinekleri bile kendilerinden uzaklaştıramazken size gelen musibetleri nasıl gidereceklerdir? Müşrikler, putlarının ağzına bal koyarlardı, sinekler de bala üşüşürlerdi. Putlar haliyle buna mani olamazdı. «O'nu bırakıp da taptıklarınız, kendilerine yardım edemezler ki size yardım etsinler. Onları doğru yola çağırsanız duymazlar. Onları sana bakar görürsün, oysa görmezler.» Onların yürüyecek ayaklan, tutacak elleri, görecek gözleri, işitecek kulakları yoktur. Kâfirler de tıpkı onlar gibidir. Hakka yürüyecek ayakları, tutacak elleri, hakkı görecek gözleri, işitecek kulakları ve düşünecek akılları yoktur. Eğer olsaydı **Peygamber**in davetine uyarlar, iman edip hidayete ererler ve sapıklıktan kurtulurlardı.

199

«Sen af yolunu tut, bağışla, uygun olanı emret, bilgisizlere aldırış etme,»

İslâm'ın terbiye metoduna ve ahlâk sistemine bakınız, Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, sen af yolunu tut, onları bağışla ve uygun olanı emret. Cahillerin sözüne ve fiillerine aldırış etme. Şeytan seni dürtecek olursa Allah'a sığın, şüphesiz ki O, hakkıyla işitici, tam manasıyla bilicidir.» Birinci âyetteki emir kıtal âyetinden öncedir. Kıtal âyetinin inmesiyle bu değişmiştir.

Übey ibn Ka'b'dan şöyle rivayet edilmiştir: «Bu âyet-i celîle nazil olduğu zaman **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Cebrail'e mânasını sorar. Cebrail «Sabret, bilgine sorayım» der ve Yüce Mevlâ'ya durumu arz, eder. Sonra gelip **Resûlüllah**'a «Yâ Muhammed, **Allahü teâlâ** bana şöyle buyurdu: «Sana zulmedenleri af etmeni, seni ziyaret etmeyenleri ziyaret etmeni, senin ihtiyacını karşılanmayanların ihtiyacını karşılamanı ve isteklerini yerine getirmeni emretti» der. Bu âyet-i celile **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e güzel ahlâkı talim eder. İyiliği emretmekten maksat, Allah'tan korkmak, akrabayı ziyareti terk etmemek, gözü haramdan sakınmak, cahillerden yüz çevirmek, nefsi temizlemek ve fasıklardan uzaklaşmaktır. Ma'ruf, herkesin güzel gördüğü, kimsenin kötü görmediği şeydir. Çünkü ma'ruf yine ma'ruf ile tarif edilmiştir.

200

«Şeytan seni dürtecek olursa Allah'a sığın, şüphesiz ki O, hakkıyla işitici, tam bilicidir.»

Bu âyet-i celîle nazil olduğu zaman **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Ey Rabbim gazaba geldiğimiz zaman ne yapalım» der. Yüce Allah şöyle buyurur: «Sana şeytan bir vesvese verip, gadaba geldiğin zaman ondan Allah'a sığın. Çünkü Allah senin duanı kabul edici ve şeytanın sana ne suretle vesvese verdiğini bilicidir. Onun vesvesesini senden giderir.»

201

«Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, şeytan tarafından bir vesveseye uğrayınca, Allah'ı anarlar ve hemen gerçeği görürler.»

202

«Oysa, kardeşleri olan kâfirleri azgınlığa sürüklerler ve bundan hiç geri durmazlar.»

Şirkten ve küfürden sakınıp iman edenler, şeytan tarafından bir vesveseye ve bir günaha uğratılırlarsa hemen yaptıklarına pişman olarak tevbe istiğfar edip Allah'a sığınırlar. Kâfirler ise kardeşlerini küfre ve azgınlığa sürüklerler. Bundun da hiç geri durmazlar, küfür ve isyanlarını artırdıkça artırırlar. Mü'minler ise, günahlarından dönerler ve yaptıklarına tovbo istiğfar oderlor.

203

«Onlara bir âyet getirmediğin zaman: "Sen bir tane yapsaydın ya" derler. De ki: "Ben ancak Rabbim tarafından bana vahyolunana «yarım. Bu kitap, İman edecek bir kavim için Rabbiniz tarafından basiretleri açacak delillerdir, hidayet ve rahmettir.»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek akıllarınca bir şeyle' sorarlar. **Peygamber**imiz, onlara cevap vermez, Cebrail'in gelmesini bekler ve bilâhare cevap vereceğini söyler. Onlar «Bizim sorumuzun cevabını sen verseydin ya» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyet-i celileyi inzal ederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, kâfirler sana soru sorarlar, onların sorusuna cevap vermediğin zaman 'Niçin kendiliğinden bir cevap vermiyorsun?» derler. De ki: "Ben ancak Rabbim tarafından bana vahyolunana' uyarım. Bu Kur'an'da, iman edecek bir kavm için Rabbiniz tarafından basiretleri açacak deliller vardır. Bu Kur'an, iman edenleri dalâletten kurtarıp hidayete, azaptan kurtarıp rahmete ulaştırır." Kur'an, mü'minler için hidayettir, rahmettir, kurtuluştur.

204

«Kur'an okunduğu zaman ona kulak verin, dinleyin ki merhamet olunasınız.»

Ey iman edenler, Kur'an okunduğu zaman sessizce, huşu ve ta'zim ile dinleyin. Ona asia saygısızlık etmeyin, umulur ki merhamet olunursunuz. Kur'an okunurken sessizce dinlemenin ecri büyüktür. Çünkü Kur'an'a ta'zim Allah'a ta'zimdir.

İslâm'ın bidayetinde mü'minler imam ile namaz kılarken, imamın okuduğunu dinlemeyerek başka başka âyetler okurlardı. **Allahü teâlâ** bu âyet-i ceüle ile onu yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: «Ey mü'minler, siz namazda **Peygamber**e uyduğunuz zaman, onun okuduğu Kur'an'ı dinleyin, başka başka âyetler okumayın. Onu dinleyin ki merhamet olunasınız.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a, bu âyetteki sükût emri, bütün Kur'an okuyanların dinlenmesi için midir, yoksa sadece namazda cehren okuyan imamın cemaat tarafından dinlenmesi için midir? diye sorulur.

O, sadece namazda cehren okuyan imamın dinlenmesi için der, İmam-ı Mücahid de şöyle demiştir: «Sükût iki yerde olur: Biri imam namazda cehren okurken, diğeri de cuma günü hutbe okunurken.»

205

«Rabbini yalvararak yakararak, korkarak hafif bir sesle sabah akşam an ve sakın gafillerden olma.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celilede sevgili **Peygamber**inin şahsında mü'minlerin Allah'ı nasıl zikredeceklerini ve nasıl dua yapacaklarını bildiriyor ve şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Rabbini yalvararak yakararak, korkarak hafif bir sesle sabah akşam an ve sakın gafillerden olma.»

Bazı tefsirciler bu âyetin anlamını şöyle açıklamışlardır: Yâ Muhammed, sen sabah, akşam ve yatsı namazlarında Kur'an âyetlerini cehren oku, öğle ve ikindi namazlarında da okumayı ihmal etme, bu iki namazda da gizlice oku. Bazıları da şöyle mâna vermişlerdir: Yâ Muhammed, sen Rabbini yanındakiler işitecek şekilde an. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «Siz **Allahü teâlâ**'yı zikr-i hâmil ile anın» buyurmuştur. Sahabe «Ey Allah'ın Resulü, zikr-i hâmil nedir?» diye sorarlar. **Peygamber**imiz de «Allah'ı gizli zikretmektir» buyurur. Bu

hadts-i şerif açıktan zikir yapılmasını yasaklamamakta, ancak gizli yapılan zikrin riyadan uzak olacağını, fazilet bakımından daha önemli bulunduğu bildirilmektedir. Gizli zikir, ihlâsı tam olmayanlar için daha elverişlidir. İhlâsı tam olanlar için zikrin gizli ve aşikârı fark etmez. Her ikisi de efdaldir. Kur'an-ı Kerîm'i gizli okumak ve sadakayı gîzli vermek de böyledir. Eğer bunlarda riya korkusu varsa, gizli okunması ve sadakanın gizli verilmesi daha efdaldir. Riya korkusu yoksa, o zaman gizli ve aşikâr olması fark etmez. Anlayanlar için bu kadar söz yeterlidir.

206

«Doğrusu Rabbinin katında olanlar, O'na kulluk etmekten büyüklenmezler, O'nu tenzih ve tesbih ederler ve yalnız O'na secde ederler.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Furtan Süresindeki secde âyeti nazil olup, Allah'a secde etmek emredilince, kâfirler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e «Biz senin emrin ile Rahman'a secde edemeyiz» demişler, kibirlenip Allah'a secde etmemişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyet-i celîleyi inzal ederek şöyle buyurmuştur: -Eğer yeryüzündeki kâfirler Rahman'a secde etmezlerse, yâ Muhammed, senin Rabbinin katındaki melekler, O'na kulluk etmekten büyüklenmezler, O'nu tenzih ve tesbih ederler ve yalnız O'na secde ederler.» Mü'minler bundan ibret almalı, kâfirler gibi secdeden uzaklaşmamalı, melekler gibi secde ederek Allah'a yaklaşmalıdırlar.

ENFAL SÛRESİ

Enfal sûresi Kur'ân-ı Kerîm'in 8. süresidir. Medine'de nazil olmuştur. 75 âyettir. Bedir Savaşı'nda elde edilen ganimet mallarının taksimine dair hükümler ve **Hazret-i Peygamber** ile diğer bir kısım **peygamber**lere dair kıssalar anlatılmaktadır. Surenin ağırlık noktasını ganimet malları teşkil ettiği için Enfal adını almıştır.

Enfal: Harb ganimetleri demektir. Bir asıl üzerine ilâve edilen ve ziyade mânâsına gelen «Nefl» kelimesinin çoğuludur. Bu itibarla farz üzerine ziyade olan namazlara da nafile denilmiştir.

1

«(Ey Resulüm!) Sana harb ganimetlerine dair soru sorarlar. De ki: "Ganimetler Allah'ın ve **Peygamber**inindir. Gerçekten mü'minlerseniz Allah'dan korkun, aranızdaki münasebetleri düzeltin, Allah'a ve **Peygamber**ine itaat edin.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Bedir muharebesinde elde edilen ganimetler konusunda sahabeler arasında ihtilâf çıkar. Savaşa katılanlar, «Ganimet bizim hakkımızdır. Zira bizzat savaşa katılanlar biziz» derler. Ve savaşa katılmayan kimselere ganimet malı vermek istemezler. Savaşa katılamayan yaşlılar ise şöyle konuşurlar: «Bizler, size yardım etmek için **Peygamber**'in etrafında toplandık. Bize dayanarak, bizden güç alarak savaştınız. Eğer yenilseydiniz yine bizim yanımıza gelecektiniz. Binaenaleyh bu ganimette sizin hakkınız yoktur.» Aralarından çıkan bu anlaşmazlığı gidermesi için **Peygamber**imize gelirler, ganimet mallarının kime ait olduğunu sorarlar. Hâdise üzerine yukardaki âyet-i kerîme nazil olur ve şöyle buyrulur: «Yâ Muhammed! Sana ganimetin kime ait olduğunu sorarlar. De ki: «Bu ganimetlerin taksimi Allah'a ve **Peygamber**'ine aittir. Eğer gerçekten mü'minseniz Allah'tan korkun. Aranızdaki münasebeti düzeltin, Allah'a ve **Peygamber**'e itaat edin.» Âyette geçen «Ganimetler Allah'ın ve Resûlünündûr» emri aynı sürenin 5. âyetiyle neshedilmiştir. Daha sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Bedir savaşında elde edilen ganimetlerin hepsini, sahabeler arasında eşit bir şekilde dağıtır. Yüce Allah hakiki mü'minlerin özelliklerini şöyle beyan ediyor:

2

«Hakiki mü'minler o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman kalbleri titrer, ayetleri okunduğu zaman imanları artar. Ve onlar yalım Rablerine tevekkül ederler.»

3

«Mü'minler o kimselerdir ki, namazlarını dosdoğru kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar.»

Yüce Allah gerçek mü’minlerin kimler olduğunu bu âyet-i celîlede bildirmiştir. Onların Allah korkusundan kalbleri titrer, yanlarında Allah'ın âyetleri, okunduğu zaman imanları artar. O'nun emirlerine itaat edip, hükmüne boyun eğerler. Gerçek mü’minler Allah'dan başkasından asla yardım beklemezler. Dünyaya tamah ederek Allah'ın emirlerini çiğnemezler, haklarına razı olurlar, başkalarının hakkına göz dikmezler. **Allahü teâlâ**'nın herkesin rızkını verdiğini unutmazlar. Namazlarını dosdoğru kılarlar, zekâtlarını verirler, mallarından Allah yolunda infak ederler, haramdan sakınırlar. Farzlara, vaciblere ve "sünnetlere riâyet ederler.

4

«İşte onlar gerçek mü’minlerin tâ kendileridir. Onlara Rablerinin katında mertebeler, mağfiret ve cömertçe verilmiş rızıklar vardır.»

"Yüce Allah, gerçek mü’minlerin vasıflarını ve onlara verilecek olan mükâfatları bu âyet-i celîlede beyan etmiştir. Allah katında halis mü’minler bu vasıfları taşıyan, kimselerdir. Onlar için Allah katında yüksek dereceler, âhirette ise büyük mükâfatlar vardır. Onlar için korku yoktur, amellerine göre mükâfatlar verilecektir. Ahiret nimetleri ve altlarından ırmaklar akan cennetler onlar için hazırlanmıştır. Onlar korktuklarından emin, umduklarına nail olacaklardır.

5

«Nitekim Rabbin seni hak uğrunda evinden savaş için çıkarmıştı da, Müslümanların bir takımı bundan hoşlanmamıştı.»

6

«Hak apaçık meydana çıktıktan sonra bile onlar bu mevzuda, sanki gözleri göre göre ölüme sürülüyorlarmış gibi, seninle tartışıyorlardı.»

Müslümanlar ilk savaşı Bedir denilen mevkide yaparlar ve ilk zaferi kazanırlar. Savaş esnasında birçok ganimet elde edilir. Ancak bunların dağıtılması hususunda sahabeler arasında görüş ayrılığı

çıkar. Çünkü o zamana kadar herhangi bir savaşa katılmamışlar, ganimetle karşı karşıya gelmemişlerdi. Böyle bir şeyle ilk defa karşılaşıyorlardı. Yüce Allah bu hususu Peygamberine şöyle açıklıyor: «Yâ Muhammed! Rabbinin hükmünü yerine getir. Müslümanlardan bir kısmı bundan hoşlanmasa bile ganimet mallarından dilediğin kimselere ver. Nitekim Cebrail sana gelip Kureyş kervanını haber verdiği ve onlarla savaşmak için evinden çıkardığı zaman da mü'minlerin bir kısmı bunu hoş görmemişlerdi. Hak apaçık meydana çıktıktan sonra bile onlar bu konuda, sanki gözleri göre göre ölüme sürülüyormuş gibi, seninle tartışıyorlardı. Bazı mü'minler, Bedir seferine çıkıldıktan sonra. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'le bu hususta tartışırlar.

Bedir savaşı Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in Mekke'den Medine'ye hicretinin ikinci yılı ramazan ayında yapılır. Kıblenin değişmesi de aynı yıla tesadüf eder. Bu savaş, Müslümanların, varlığının isbatı ve imanın küfre galibiyetinin alâmetidir. Bedir savaşı şöyle gelişir:: Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), altıyüz yirmi iki yılında Mekke'den Medine'ye hicret eder, İslam Devletini kurar. İlk İslâm Devletinin Medine'de kurulması müşriklerin işine gelmez. Çünkü onlar İslam'ı yok etmek istiyorlar, bunun için de çareler arıyorlardı. Gün geçtikçe Müslümanların sayısının ve nüfuzunun artması Mekke'li müdrikleri telâşa düşürür. Ve bu telâş her geçen gün artar. Artık ciddi olarak Müslümanlardan korkmaya başlarlar. Aradan çok geçmeden korktukları başlarına gelir.

Mekkeli müşriklerin geçim kaynağı ticaretti. Bu maksatla yaz kış demeden alış veriş yaparlar, şehirlere ticaret kervanları gönderirlerdi. Bedir savaşı da böyle bir ticaret kervanı yüzünden çıkar. Altıyüz yirmi dört yılında, kırk kişilik bir ticaret kafilesi Ebû Süfyan'ın başkanlığında alış veriş için Şam'a gider. Gerekli ticari işlemi tamamlayan kafile Medine yolu üzerinden Mekke'ye dönmek üzere hareket eder. Peygamberimiz, Ebû Süfyan'ın Şam'dan çıktığını haber alır, «Ey ashabım, Ebû Süfyan'ın kervanı Şam'dan çıkmıştır. Üzerlerine gidin ve kendilerini takip edin. Belki onlarla cihad eder, galip gelirsiniz. Böylece Yüce Allah size ganimet ihsan

eder' buyurur. Bu sırada Cebrail, Peygamberimize gelir, ya Ebû Süfyan'ın kervanına veya kafir ordusuna karşı savaşa çıkılmasının şart olduğunu bildirir. Bunun üzerine Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Ebû Süfyan'ın kervanını takip etmek için Hazret-i Talha ile Hazret-i Cafer'i gönderir. Talha île Cafer kervanı takip etmek için Bedir kuyusunun yanına kadar gelirler, kervanı sorarlar, yolda olduğunu öğrenince tekrar geri dönerler ve durumu Peygamberimize arz ederler. Müslümanların kendilerini takip ettiğini öğrenen Ebû Süfyan, durumu tetkik etmek için Bedir'e iki kişi gönderir? Onlar Bedir'e gelip durumu öğrenirler ve geri dönüp Ebû Süfyan'a Müslümanların kendilerini takip ettiğini bildirirler. Bunun, üzerine Ebû Süfyan yol değiştirir, Medine yolunu, bırakır, Cidde yolu ile Mekke'ye gider. Yine de Müslümanların yollarını keseceğinden korkar ve kervan sahiplerinin kendilerini karşılaması için Mekke'ye haber gönderir. Haberin Mekke'de yanlış ve değişik yayılması için kasıtlı hareket edilir. Haberi duyuran kişi «Muhammed, arkadaşlanyle birlikte kervanın yolunu kesmeyi ve mallarını almayı istiyor- der. Müşrikler çileden çıkar, başta Ebû Cehl ve Hantala ibn Ebl Süfyan, olmak üzere Müslümanlara karşı bir ordu hazırlamak için teşebbüse geçerler. İçlerinde Mekke'nin zenginleri ve ileri gelenleri de bulunan, bin kişilik bir ordu hazırlanır. Ebû Süfyan'ı kurtarmak için Bedir istikametine doğru yola çıkarlar. Bu sırada Ebû Süfyan da kervan ile birlikte Mekke'ye gelir ve kendisini kurtarmak için yola çıkan ordunun arkasından geri dönmeleri için elçi gönderir. Elçi onlara Bedir yakınında ulaşır, Ebû Süfyan'uı kervanla birlikte salimen Mekke'ye geldiğini bildirir ve geri dönmelerini söyler. Fakat onlar geri dönmeyi gururlarına yediremezler. Ebû Cehil, Utbe, Velid, Hantala ve diğer ileri gelenler «Eğer biz buradan geri dönersek Muhammed ve arkadaşları, kendilerinden korkup geri döndüğümüzü zannederler, gidip Bedir kuyusunun yanında bir müddet konaklayalım, sağı solu kontrol edelim ve sonra dönelim» derler, içlerinden Hakim ibn Hazzân, onları bu işten vazgeçirmek ister ve şöyle der: «Mademki ticaret kervanınız herhangi bir saldırıya uğramadan Mekke'ye ulaşmıştır. Artık teşebbüsünüzden vazgeçin, siz de dönün. Sonra pişman olursunuz.» Ebû Cehil karşı çıkar, «Senin oyunun yıllandı» der.

Hâkim ibn Hazzân'ın korktuğunu ima eder. Hâkim ise «Kimin korktuğu yarın belli olur» cevabını verir. Bu konuşmaları dinleyen müşrik ordusu tereddüde düşer, bir kısmı geri dönmek ister. Tam bu sırada şeytan Süraka'nın kılığına bürünerek aralarına girer. «Nereye dönüyorsunuz? Muhammed ve arkadaşlarına karşı size yardıma geldim. Benî Zühre kabilesinin sancağı da benim elimdedir. Muhammed'e karşı savaşmaları için onlarla anlaştım» der, - Benî Zühre kabilesi Araplar arasında cesaretleri ve cengâverlikleriyle şöhret bulmuş bir kabile idi- Şeytan, islâm'ın ilk yıllarına kadar dilediği şekle girebiliyordu. **Allahü teâlâ**, **Hazret-i Muhammed**'in ümmetine bir lütuf olmak üzere şeytanın çeşitli şekillere girip Müslümanlara vesvese vermesini yasaklamıştır. Süraka cengâver ve cesur bir adam olduğu için şeytan onun suretine girer. O kadar ki Kureyşliler Süraka'yı bin süvariye bedel sayıyorlardı. Hatta Kureyşliler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'den Medine'ye hicret ettiği sırada, kendisini yakalamak için, arkasından Süraka'yı gönderirler. **Resûlüllah** ile en sadık arkadaşı Hazret-i Ebû Bekir çölde Medine'ye doğru ilerlerken Süraka arkalarından yetişir. Ebû Bekir-i Sıddîk -Ey Allah'ın Resulü, bize yetiştiler» der. Süraka bu iki mübarek zata yaklaşır, kılıcını çeker. Tam bu sırada **Resûlüllah** ona döner, iki parmağı, ile işaret eder, o anda Süraka'nın atının ayakları toprağa gömülür. Süraka üzerinden yere fırlar. Bu manzara karşısında şaşkına dönen Süraka kalkar. **Peygamber**imizden özür diler ve atının kurtulmasını ister, Cihana, rahmet olarak gönderilen **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) yere bir nazar eder, at kurtulur. Süraka, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in hak **peygamber** olduğunu anlar ve eman dileyerek, Müslümanların Mekke'nin fethi sırasında ailesine ve adamlarına zarar vermemesi için bir nişan talebinde bulunur. **Peygamber**imiz, Ebû Bekir'e ona bir nişan vermesini emreder. Ebû Bekir (radıyallahü anh) emri yerine getirir. Süraka nişanı alır, geri döner, **Peygamber**imizi takibe koyulan. Mekkelileri de yoldan çevirir. Fakat Kureyşlilerin kendisini kınayacaklarından korktuğu için aralarına girmez. Şeytan yine boş durmaz, Kureyşlilerin gözünün döndüğü ve savaş rüzgârlarının estiği bir sırada yine Süraka suretinde aralarına girer ve «Ey kavmim,

olayları takip etmek için aranızdan ayrılmıştım, artık savaş zamanı gelmiştir, kendimi size feda ettim. Daha önce başaramadığım işi şimdi başaracağım» der. Şeytanın bu cazip sözleri Mekkelilerin hoşuna gider ve «Ey Süraka, biz de senden bunu bekliyorduk, aramıza girmekle çok iyi ettin» derler. Şeytan bu hileleriyle onları savaşa teşvik eder.

Müşrikler, şeytanı Süraka zannederek konuşmalarından cesaret alırlar, yoldan dönmezler ve Bedir'e kadar giderler. Müşrik ordusu toplanır, kuyunun başında karargâh kurarlar ve İslâm ordusunun gelmesini beklerler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de üçyüz on üç kişilik ordusu ile Bedir'e gelir. **Peygamber** ordusunda silâh yok denecek kadar azdı, ellerinde oklar ve sopalar bulunuyordu. Aslında **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) savaş için yola çıkmamıştı, maksat Ebû Süfyan'ın kervanını takip etmekti. Fakat Cebrail gelip **Peygamber**imize kervanın yön değiştirerek menziline ulaştığını ve onun yerine müşrik ordusuna karşı çıkılacağını bildirir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ise durumu ordusuna haber vererek «bize savaşmak şart oldu» buyurur. Hâdiseler o kadar sür'atli gelişir ki orduya bir sancak almak için zaman bile kalmaz. Hatta bazı Müslümanlar ordunun bir sancağının bile olmamasına üzülürler, işte bu hâdiseden dolayıdır ki, Yüce Allah «Mü'minlerden bir kısmı savaşa istemeyerek giderlerdi' buyurur. Onlar -Ey Allah'ın Resulü, savaşacağımızı daha önce neden söylemedin? Eğer haberimiz olsaydı, bayrağımızı da alırdık» derler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de, -Yüce Allah bana iki şeyden birini emretti. Ya kervanla buluşmayı veya kâfir ordusu ile karşılaşmayı, kervan kaçtı, düşmanla savaşmaksa bize şart oldu» buyurur ve ordusu ile Bedir mevkiine gelir. Düşman ordusunun daha önce gelip Bedir kuyusunun etrafında karargah kurduğunu gören **Peygamber**imiz, kendisi de vadide karargâh kurar.

Peygamber ordusunun ne silâhı, ne de suyu vardı. Ama buna karşılık sarsılmaz bir imanın sahibiydiler. Allah'a güveniyor, sadece O'ndan yardım bekliyorlardı. Dolayısıyla düşmandan en küçük korkuları yoktu. Çünkü Allah'a olan güvenleri tamdı. Şeytan bu defa gelip **Peygamber** ordusuna vesvese vermeye başlar ve «eğer siz hak

yolda olsaydınız suyunuz, silâhınız ve üstünlüğünüz olurdu. Halbuki bütün bunlar size değil onlara verilmiş, siz susuz ve silahsız bırakılmışsınız» der. Tabii ki, **Peygamber**'in imanlı ordusu şeytanın bu vesvesesine hiç aldırış etmez. İki ordu o gece orada sabahlar. İslâm ordusu düşmandan çekinmez, ama susuzluktan biraz muzdarip olurlar. Sabahleyin kuvvetli bir yağmur yağar, böylece Müslümanlar su ihtiyacını karşılar, su kaplarını doldururlar, düşmana galip gelmeleri için **Allahü teâlâ**'dan yardım dilerler, Yüce Allah dualarını kabul ederek yardım vaad eder ve meleklerle onları kuşatır.

Savaş hazırlıkları tamamlanır, iki ordu karşı karşıya gelir, kâfir ordusundan Utbe, Şeybe ve Velid üçlüsü öne atılırlar. Bunlara karşı Ensâr'dan üç genç çıkar. Utbe, Şeybe ve Velid bu gençleri beğenmeyerek «Biz soylu birer aileyiz, karşımıza çıkanların da bizim gibi soylu olmasını istiyoruz» derler. Bu defa onların karşısına Hazret-i Hamza, Ali ve Cafer çıkar. Hazret-i Hamza «Ben yeryüzünde Allah'ın aslanıyım, Hazret-i Ali, «Atam adımı arslan koymuştur' der ve savaş meydanına atılırlar. Böylece iki ordu savaşa başlar. Biri Allah'ın şanını yüceltmek, dinini yaymak ve rızasını kazanmak maksadıyla, diğeri ise putları için savaşırlar. Hazret-i Hamza, Ali ve Cafer karşılarına çıkan düşmanları bir hamlede yere yıkarlar. O anda bin melek mü'minlerin yardımına gelir. Bu meleklerden herbirinin kendine mahsus bir alâmeti vardır. Şeytan melekler arasında Cebrail'i görür, kaçmaya başlar. Şeytanın kaçtığını gören Ümmiye elini tutar «Ey hâin, gaddar; ahdini bozdun, bizi kandırdın ve size yardıma geldim' dedin, şimdi de bırakıp kaçıyorsun» der. Yukarda da izah edildiği gibi şeytan Süraka suretine girip müşrikleri kandırmıştı. Şeytan, Ümmiye'ye «Sizin görmediğiniz bir çok şeyleri ben görüyorum» cevabını verir. Ümmiye de ona «Sen şimdi Medinelilerden başkasını göremiyorsun» der. Aralarında bu konuşma cereyan ederken şeytan Cebrail'i görür, feryad ederek kaçar. **Allahü teâlâ**'nın, mü'minlerin yardımına göndermiş olduğu melekler kılıçlarını çekerler, dokuzyüz elli kişilik düşman ordusunun içine girerler, bir taraftan **Peygamber** ordusu, diğer taraftan melekler düşmana göz açtırmazlar. Müşrik ordusu neye uğradığını bilmez. Bu dehşetli manzarayı gören Ahnes ibn Şüreyk atıyla savaş

meydanından kaçar. Bedir gününde, melekler **Peygamber** ordusuna pek iş bırakmazlar, kâfirleri bizzat kendileri öldürürler.

Hazret-i Talha (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Savaşta meleklerin bize yardım ettiklerini gözümle gördüm. Kâfirin birini öldürmek için yanına yaklaştım, ben daha kılıcımı kaldırmadan kafasının uçurulduğunu gördüm, bunun melekler tarafından yapıldığına kanaat getirdim.» Cebrail, müşrik ordusunun kumandanı olan Ebû Cehil'in göğsüne dokunur, sırtına vurur, geri dönünce ibn Mes'ud (radıyallahü anh) kafasını keser. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) düşman hakkında bilgi edinmek için, gönüllü olarak aralarına gidecek birisini arar. Hazret-i Talha bu görevi üzerine alır, düşmanın bulunduğu yere gider, aralarında dolaşır, kimlerin savaşa iştirak ettiğini tesbit eder ve geri döner. Bir genci de beraberinde **Peygamber**imize getirir. Hazret-i Talha gördüklerini ve orada bulunanları **Peygamber**imize bildirir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ordusuna «Arabm ileri gelenlerinden yetmiş kişinin öldürülmesini emreder. Bu yetmiş kişi, **Peygamber**imiz Mekke'den Medine'ye hicret edeceği zaman evinin etrafını kuşatmışlar, öldürmek için tuzak hazırlamışlardı. **Peygamber**imiz onları görünce yerden bir avuç toprak alır yüzlerine atar, Allah'ın izniyle atılan bu toprak gözlerine dolar. Bu sırada Allah'ın Eesûlü aralarından geçer gider. Bedir savaşında işte o yetmiş kişinin hepsi öldürülür ve virane bir kuyuya doldurulurlar. **Peygamber**imiz arkadaşlarıyla kuyunun başına gelir «Ey falanlar, ey falanlar, Rabbimizin bize vadettiklerinin hak olduğunu gördük. Rabbinizin size va'dettiği azabın hak olduğunu siz de gördünüz mü?» der. Yanında bulunanlardan bir kısmı «Ey Allah'ın Resulü, bu ölüler senin sözlerini nasıl anlayacaklardır?» diye sorarlar. **Peygamber**imiz de «Beni insanlara hak **peygamber** olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, onlar sözlerimin hepsini anlarlar, fakat cevap veremezler» buyurur. Bedir savaşında **Allahü teâlâ** mü'minlere yardım eder, kâfirleri büyük bir hezimete uğratırlar. Müşriklerin ileri gelenlerinden yetmiş kişi öldürülür, yetmiş kişi ise esir edilir. İslâm ordusundan ise sadece on üç kişi şehit olur. **Peygamber**imiz «Her kim bir kâfir öldürürse, elbisesi ve üzerindekiler onun olsun, kim de bir kâfirin başını bize getirirse onu

mükâfatlandırırız» buyurur. Said (radıyallahü anh) elinde çok güzel bir kılıç olduğu halde Peygamberimizin huzuruna gelir, kâfirlerden yedi kişi öldürdüğünü söyler ve «Ey Allah'ın Resulü, bu kılıcın sahibini ben öldürdüm, kılıç benim olsun» der. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), ona şöyle cevap verir: «Ey Said, ganimet mallarının hükmü henüz açıklanmadı, bu hususta Allahü teâlâ'nın hükmünü bekleyelim.» Said (radıyallahü anh) kılıcın elinden çıkmasına üzülür. O zaman bu sûrenin birinci âyeti nazil olur, Peygamberimiz kılıcı tekrar Said'e verir.

7

«Hani Allah iki taifeden birini size va'detmişti. Siz ise kuvveti ve silâhı bulunmayanın kendinizin olmasını arzu ediyordunuz, Allah da emirleriyle hakkı açığa vurmayı, kafirlerin arkasını kesmeyi irâde buyuruyordu.»

8

«Bunun hikmeti şu idi: Allahü teâlâ, o günahkârlar istemese de hakkı payidar kılmak, bâtılı da yok etmek istiyordu.»

Yüce Allah sevgili Peygamberine yardımı va'dederek şöyle buyurmuştur-. «Allah iki taifeden birini size va'detmişti. Siz ise silâhı ve kuvveti bulunmayanın kendinizin olmasını arzu ediyordunuz. Allah da emirleriyle hakkı açığa vurmayı, kâfirlerin arkasını kesmeyi irâde buyuruyordu. Çünkü: Allahü teâlâ, kâfirler istemese de hakkı payidar kılmak, bâtılı da yok etmeyi dilemektedir..- Yüce Allah sevgili Peygamberine nusret vermiş, kâfirlere karşı galip getirmiş, inanmayanları ise hezimete uğratmak suretiyle mağlûp etmiştir. Yüce Allah hakkı açığa çıkarmayı ve payidar kılmayı kâfirlerin kökünü keserek bâtılı yok etmeyi istemektedir.

Kâfirler, kendilerinin hak yolda olduklarını iddia ederek, islâm'ı kabul etmeyi reddetmişler, Allah da bu savaş sebebiyle kimin hak, kimin bâtıl yolda olduğunu açığa çıkarıp, bâtıl yolda olanları helak etmiştir.

9

«Hani siz Rabbinizden yardım dilemiştiniz. O da: "Ben size, birbiri peşinden bin melekle yardım ederim" diyerek duanızı kabul buyurmuştu.»

10

«Allah bunu ancak bir müjde olarak ve kalblerinizin yatışması için yapmıştı. Yardım ancak Allah katındandır. Şüphesiz ki Allah mutlak galipdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

Ey mü'minler, düşman üzerine galip gelmek için Rabbinizden yardım dilediğiniz anı hatırlayın. Allah sizin dualarınızı kabul ederek bin melekle yardım etmişti. Böylece sizi galip, düşmanı da mağlûp etmiştir. Bunu, size bir müjde ve kalblerinizin yatışması it;İn yapmıştır. Müslümanlar, düşmanın çokluğundan endişe ediyorlardı. Onların kalblerindeki bu şüpheyi gidermek ve **Allahü teâlâ**'nın va'dinin hak olduğunu bildirmek için bin melekle kendilerine yardım etmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah bunu ancak bir müjde olarak ve kalelerinizin yatışması için yapmıştı Yardım ancak Allah katındandır. Şüphesiz ki Allah mutlak galibdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir..» **Allahü teâlâ** dostlarına nûsretle, düşmanlarına da kahriyle hükmetmiştir. Allah'ın hükmüne kimse mani olamaz.

11

«Allah, kendi tarafından bir emniyet işareti olarak sizi hafif bir uykuya daldırmıştı. Sizi arıtmak, sizden şeytan vesvesesini gidermek kalblerinizi pekiştirmek ve sebatınızı artırmak için gökten su indirmişti.»

Geçen âyetlerin tefsirinde izah edildiği gibi, **Peygamber** ordusu düşmana karşı hazırlıksız çıkmıştı. Müşrik ordusu sayıca İslâm ordusunun üç katından daha fazlaydı, silâhları da o nisbette çoktu. Kâfirlerin çokluğu ve silâhlarının fazlalığı Müslümanların üzerinde olumsuz etki yapıyordu. Buna rağmen **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ordusuyla Bedir'e' gelir. Fakat yorgun ve uykusuzdular. Hatta içecek suları bile yoktu. **Allahü teâlâ** onların uykusuzluğunu, yorgunluğunu ve kalblerindeki endişeyi gidermek için kendilerine o -gece bir uyku verir. Bu uyku onlar için bir

emniyet ve rahatlık işaretidir. Uyku esnasında, şeytanın vesvesesiyle içlerinden bazıları ihtilâm olur. Yanlarında içecek, kullanacak ve yıkanacak suları yoktur. Allah'ın lütfü olarak sabahleyin üzerlerine bol miktarda yağmur yağar. Biriken su ile ihtilâm olanlar yıkanır, su ihtiyaçlarını giderirler, su kaplarını da doldururlar. Yüce Allah bu yağmur vasıtasıyla şeytanın Müslümanlara verdiği vesveseyi yok eder, imanlarını artırır, susuzluklarını giderir, kumun üzerinde kolayca yürümelerini sağlar. Bütün bunlar, iman eden kullarının şükretmeleri için **Allahü teâlâ**'nın savaşta kendilerine ihsan ettiği nimetlerdir. Yüce Allah bunu şöyle bildiriyor: -Allah, kendi tarafından bir emniyet işareti olarak sizi hafif bir uykuya daldırmıştı. Sizi arıtmak, sizden şeytan vesvesesini gidermek, kalblerinizi pekiştirmek ve sebatınızı artırmak için gökten su indirmişti.»

12

«Hani Rabbin meleklere: "Şüphesiz ki ben sizinle beraberim. Haydi iman edenlere sebat ilham edin» diye vahyediyordu. "Ben inkâr edenlerin kalblerine korku salacağım. Artık onların boyunlarını vurun, parmaklarını doğrayın" dedi.»

13

«Bu, onların Allah'a ve **Peygamber**ine karşı koymalarındandır. Kim Allah'a ve **Peygamber**ine karşı gelirse, bilsin ki, Allah'ın cezası şiddetlidir.»

14

«İşte tadın onu. Kâfirlere bir de cehennem azabı vardır.»

Bedir'de savaş başlayınca **Allahü teâlâ**, melekleri mü'min kullarına yardıma gönderir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor-. «Yâ Muhammed, senin Rabbin meleklere "Ben sizin yardımcınızım, gidin mü'minlere yardım edin, sebat ilham edin" diye vahyetmiştir.» Melekler gelirler, mü'minlerin teşkil ettiği safların arasına girerler. «Size müjdeler olsun, **Allahü teâlâ** size yardımcıdır, bunun alâmeti olmak üzere bizi yardımınıza gönderdi. Sağ tarafınızda düşman azdır, siz onlara galip geleceksiniz» diyerek Allah'ın müslümanlara yardım ettiğini haber verirler. Yüce Allah Müslümanların mutlaka galip geleceklerim müjdelerken, kâfirlerin kalblerine de onların

korkusunu yerleştirir. Kâfirler **Hazret-i Peygamber**'in ve Müslümanların azametinden korkup savaş meydanından kaçarlar. **Allahü teâlâ** mü'min kullarına şöyle buyurur: «Ey mü'minler, artık onların boyunlarını vurun, parmaklarını doğrayın, onlara merhamet etmeyin. Bu, onların Allah'a ve **Peygamber**ine karşı koymalarmdandır. Kim Allah'a ve **Peygamber**ine karşı gelirse, bilsin ki, Allah'ın cezası şiddetlidir. İşte bu; onların dünyadaki cezasıdır, kâfirlere bir de cehennem azabı vardır.» Kâfirlere merhamet edilmemesinin sebebi, küfür ve şirk içinde yüzmeleridir.

15

«Ey iman edenler, harb için ilerlerken kâfir olanlarla karşılaştığınız zaman arka çevirmeyin.»

16

«Tekrar savaşmak için bir tarafa çekilmek veya bir başka topluluğa katılmak maksadı dışında, kim öyle bir günde onlara arka çevirirse o, muhakkak ki, Allah'ın gazabına uğramıştır. Onun yurdu cehennemdir. O, ne kötü bir sonuçtur.»

Ey iman edenler, siz kâfirlerle savaş için karşılaştığınız zaman, onlardan korkarak sırt çevirip savaş meydanından kaçmayın. Kim düşman korkusu ile savaş meydanından kaçarsa Allah'ın gazabına uğrar.

Bazı tefsircilere göre bu âyeti celîle şu hususlara delâlet eder: Az bir kuvvetin kendisinden çok fazla olan başka bir kuvvet karşısında -hiçbir şey yapamayacağını anladığı anda- kaçmasında bir sakınca yoktur. Bunun gibi silâhsız bir kişinin silâhlı olandan kaçması caizdir. Âyet-i celîle ayrıca savaştan kaçmanın büyük günah olduğuna delâlet etmektedir. Düşman ordusu, İslâm ordusunun iki katından fazla olsa bile İslâm ordusunun kaçmasına ruhsat yoktur. Düşman korkusundan dolayı savaş meydanını terketmek en büyük günahlardan olduğu gibi Allah'ın gazabına uğramaya da vesiledir. Müslümanın savaştan kaçması dinini, namusunu, vatanını ve milletini düşmana teslim etmesi demektir. Halbuki Müslüman Allah'ın dinini yaymak için cihadla mükelleftir. Cihaddan kaçanlar, Allah'ın azabına uğrayacakları gibi, dinlerinin, namuslarının,

vatanlarının yok olmasına vesile olurlar. Düşmanın arzusu da zaten bunların ortadan kaldırılmasıdır. Bu ulvi değerler uğrunda savaşırken şehid düşmek Allah katında mükâfatların en büyüğüne nail olmaktır. Bir kısım tefsirciler ise şöyle demişlerdir: İslâm ordusunun sayısı on iki ibn, düşman ordusunun mevcudu yüz binin üzerinde bile olsa Müslümanların kaçmaları caiz değildir. Düşman ordusu sayı itibariyle ne kadar çok olursa olsun Müslümanların korkudan firar etmeleri uygun bir hareket değildir. **Peygamber**imiz şöyle buyurmuştur: «Sahabenin fazileti dörttür, ordunun fazileti ise dört yüzdür. Daha yukarısı da dört bindir. On iki bin mü'minin üzerine asla galip gelinemez. Ta ki kumandanlarına karşı gelip aralarında ihtilâf çıkana kadar. Eğer kumandanlarına tâbi olurlar ve anlaşmazlık çıkmasına meydan vermezlerse Allah'ın yardımı onlarla beraberdir.»

17

«Onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü. Attığın zaman da sen atmamıştın, fakat Allah atmıştı. Allah bunu, mü'minleri denemek ve onlara güzel bir lûtufta bulunmak için yapmıştı. Doğrusu Allah hakkıyle işiten, kemâliyle bilendir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur; Müslümanlar, kâfirleri Bedir'de mağlûp edip hezimete uğratınca, aralarında «ben falanı öldürdüm, ben de filânı öldürdüm' diye söylenmeye başlarlar. Yüce Allah, onların gururlanıp, Allah rızası için yapmış oldukları savaşın sevabının yok olmasına sebebiyet vermemeleri için bu âyeti inzal eder ve şöyle buyurur; «Ey mü'minler, onları siz öldürmediniz, fakat Allah öldürdü.» Meleklerle size yardım edip, imdadınıza yetişti ve sizi onların üzerine galip kıldı. **Allahü teâlâ** daha sonra **Peygamber**ine hitap edip, şöyle buyurdu: «Yâ Muhammed, kâfirlerin gözüne bir avuç toprağı sen atmadın, fakat onu Allah attı, ve bütün kâfirlerin gözüne doldurdu. Senin görevin toprağı onlara doğru atmaktı, hepsinin gözüne eriştirmek bizdendi. Toprağı zahirde atan sensin, hakikatta ise yerine ulaştıran biziz.» **Allahü teâlâ**'nın bu hitabı **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şahsında bütün müminleredir. Yüce Allah, mü'minleri denemek ve güzel bir lütûfta bulunmak için Bedir günü yardımını göndermişti.

Doğrusu Allah hakkıyle işitendir, **peygamber**inin ve bütün mü'min kullarının yalvalmalarını işitir, dualarına icabet eder. O, her şeyi kemâliyle bilir, hiçbir' şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz.

18

«Bu böyledir. Allah kâfirlerin kötü hallerini gevşetir, zayıflatır.»

19

«(Ey kâfirler), zafer istiyor idiyseniz işte, zafer aleyhinize çıktı. **Peygamber**e karşı gelmekten vazgeçerseniz sizin iyiliğinize olur. Yok, tekrar dönerseniz Biz de döneriz. Topluluğunuz çok da olsa size hiçbir fayda vermez. Çünkü Allah mü'minlerle beraberdir.»

Allahü teâlâ Bedir'de kâfirlerin kötü hilelerini kendi başlarına çevirmiştir. Onlar, Müslümanları mağlûp etmek ve hezimete uğratmak için tuzaklar hazırlamışlar, Bedir'e hareketlerinden önce Kabe'nin örtüsüne sarılarak «Yâ Rab, iki ordunun en yücesini, iki topluluğun en doğru yolda olanını ve iki zümrenin en ulusunu muzaffer kıl» diye dua etmişlerdi. Mekkeli müşrikler, Müslümanlara galip gelip, onları hezimete uğratacaklarına güveniyorlardı. Çünkü kendilerinin doğru yolda olduklarını kabul ediyorlardı. Yüce Allah Müslümanlara nusret edip, müşrikler üzerine galip kılmıştır. «Ey kâfirler, zafer için dua ettiniz, duanız kabul oldu, fakat zafer aleyhinize döndü. Eğer **peygamber**e karşı gelmekten vazgeçerseniz sizin iyiliğinize olur. Yok, şayet tekrar savağa dönerseniz, biz de yine sizi mağlûp eder, hezimete uğratırız. Müslümanlardan sayıca fazla da olsanız, bu çokluğunuz size asla fayda vermez. Çünkü Allah mü'minlerle beraberdir.» Allah, ancak mü'minlere yardım eder.

20

«Ey iman edenler, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Kendiniz Kur'an'ı dinleyip dururken ondan yüz çevirmeyin.»

21

«Ve kendileri dinlemedikleri halde "dinledik" diyenler gibi olmayın.»

Ey iman edenler, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Emir ve yasaklarına asla muhalefet etmeyin. Hükümlerine tâbi olun. Kur'an'i

okuduktan, dinledikten ve hükümlerini öğrendikten sonra, yüz çevirmeyin. Emirlerine sarılın, yasaklarından ise sakının. Kendileri Kur'an'ın emirlerini dinlemedikleri halde «dinledik» diyenler gibi olmayın. Onlar kendilerine yazık etmişlerdir.

Kur'ân-ı Azîmüşşan peyderpey nazil olurken Arap kabilelerinden bazıları ona iman etmezler. Kendilerine Kur'ân-ı Kerim'i okumaları ve dinlemeleri tavsiye edildiğinde «Biz onu dinledik» derler. **Allahü teâlâ**, mü'minlerî ikaz ederek, «Siz onlar gibi olmayın» buyuruyor. İmam-ı Kelbî (radıyallahü anh)'ye göre böyle diyenler, Benî Abduddar kabilesine mensup kişilerdir. İsmi geçen kabileden sadece Musab ibn Amr ile Süveyd ibn Havlid İslâm'ı kabul etmişti.

22

«Allah katında, yeryüzündeki canlıların en kötüsü, gerçeği akıl etmeyen sağırlar ve dilsizlerdir.»

23

«Eğer Allah onlarda bir iyilik görseydi işittirirdi. Onlara işittirmiş olsaydı yine de yüz çevirirlerdi. Zaten dönek kimselerdir.»

Yeryüzündeki canlıların Allah katında en kötüsü, gerçeği işitmeyen sağırlar, hakkı soylemeyen dilsizler ve iman ile küfrü birbirinden ayıramayan beyinsizlerdir. Eğer **Allahü teâlâ** onlarda bir iyilik, bir kabiliyet görseydi ve iman edip, imanlarında da sebat edeceklerini bilseydi elbette kendilerine iman nasip eder, İslam ile şereflendirirdi. Yüce Allah onların iman etmeyeceklerini ilm-i ezelîsinde bildiği için iman nasip etmemiştir. Onlar Kur'an'ın emir ve yasaklarını bildikleri halde yine de yüz çevirmişler ve **Peygamber**imizi yalanlamışlardır. -Eğer Allah onlarda bir iyilik görseydi işittirirdi. Onlara işittirmiş olsaydı yine de yüz çevirirlerdi. Zaten dönek kimselerdi. «Kafirler hakkı gördükleri ve işittikleri halde yine de iman etmemişlerdir.

24

«Ey iman edenler, **Peygamber** size hayat verecek olan şeylere sizi davet ettiği zaman Allah'ın ve Resulünün dâvetine icabet edin.

Allah'ın, kişi ile kalbi arasına girdiğini ve sonunda O'nun katında toplanacağınızı bilin.»

Ey iman edenler, Allah ve Resulünün size hayat vereceği şeylere sizi davet ettikleri zaman davete icabet edin. Emirlerine sarılın ve yasakladıkları şeylerden kaçının. Çünkü sizin için Allah ve Resulünün emirlerinde hayat, saadet, mutluluk ve kurtuluş vardır. Allah'ın ve Resulünün emirlerina itaat eder, yasaklarından kaçınırsanız dünya ve âhiret mutluluğuna erişir, ebedî saadete kavuşursunuz. Emirleri hiçe sayar, yasaklardan da kaçınmazsanız dünyada da, âhirette de ebedi zarara uğrayanlardan olursunuz. Allah, gerçekten kişi ile kalbi arasına girer, her şeyine hâkim olur. Ve siz muhakkak toplanıp O'na varacaksınız.

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu âyetin tefsirinde şöyle demiştir: «Allahü Toâlâ, kâfirleri cennete götürecek amellerden alıkoyar, mü'minleri do cehenneme götürecek amellerden men eder.» Kâfir istese bile kendisini cennete götürecek amel yapamaz. Çünkü küfrü ona mani olur. Gerçek mü'min de kendini cehenneme götürecek amel ve fiillerden sakınır. Mü'minin imanı buna mani olur.

25

«Aranızdan yalnız zâlimlere erişmekle kalmayacak olan fitneden sakının. Allah'ın azabının şiddetli olduğunu bilin.»

Ebû Zer (radıyallahü anh) şöyle nakleder: «Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) bir gün elimi tuttu, ona "Ey fitne kilidi elimi bırak" dedim. O da "Bunu söylemekle neyi kast ediyorsun?" dedi. Ben de "Bir gün **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in huzurunda iken sen geldin, cemaatin en arkasına oturdun. O zaman **Peygamber**imiz "Ömer içinizde olduğu müddetçe, asla fitneye düşmezsiniz, çünkü, o fitnenin kilididir" buyurdu, dedim. Bu ümmetin arasında fitne ancak senden sonra zuhur eder, sen olduğun müddetçe mü'minler arasında fitne çıkmaz".-

Yüce Allah mü'minleri ikaz ederek şöyle buyuruyor; «Ey iman edenler, aranızdan yalnız zâlimlere erişmekle kalmayacak olan fitneden sakının, Aranızda zuhur eden fitne zâlime, mazluma, âsiye ve itaatkâra aynı şekilde erişir. Zâlime ve âsiye isyanlarından dolayı,

mazluma ve itaatkâra da zâlimlerin zulmüne mani olmadıklarından dolayı erişir. Bir beldede fitne zuhur ettiği zaman, orada bulunanların hepsini etkiler. Sadece fitne çıkaranlar değil, iyi ve kötü herkes aynı şekilde etkilenir. Fitne hepsinin azaba müstehak olmasına sebeb olur.

26

«Yeryüzünde azlık olduğunu' ve zayıf sayıldığınız için insanların sizi esir olarak alıp götürmesinden korktuğunuz zamanları hatırlayın. Allah, şükredesiniz diye sizi barındırmış, yardımıyla desteklemiş ve temiz şeylerle rızıklandırmıştır.»

Ey iman edenler, yeryüzünde azınlıkta olduğunuz ve zayıf sayıldığınız için insanların sizi esir etmesinden korktuğunuz zamanları hatırlayın. Allah, şükredip, emirlerine itaat edesiniz diye sizi düşmanlarınızın arasında barındırmış, yardımıyla desteklemiş ve temiz şeylerle rızıklandırmıştır. Bütün bu nimetler, şükretmeniz için size verilmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Yeryüzünde azlık olduğunuz ve zayıf sayıldığınız için insanların sizi esir olarak alıp götürmesinden korktuğunuz zamanlan- hatırlayın. Allah, gükredesiniz diye sizi barındırmış, yardımıyla desteklemiş ve temiz şeylerle rızıklandırnuştır.»

27

«Ey iman edenler, Allah'a ve **Peygambere** karşı hainlik etmeyin. Bile bile aranızdaki emanetlere de hainlik etmeyin.»

Yüce Allah bu âyet-i celilede iman sahiplerini ikaz ederek Allah'ın ve Resulünün emirlerine ihanet etmemelerini emrediyor. Bu âyetin nüzul sebebi şudur: Mü'minler **Peygamberimiz** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i dinlerler, ondan işittiklerini daha sonra ifşa edip yayarlardı. Bu ifşaat müşriklerin kulağına gelir, Müslümanlarla alay etmelerine vesile olurdu. **Allahü teâlâ** mü'minleri bundan nehyederek şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, Allah'a ve **Peygambere** karşı hainlik etmeyin. Bile bile aranızdaki emanetlere de hainlik etmeyin,» Yüce Allah'ın emirleri her mü'mine emanettir. Bu emanetleri hakkıyle muhafaza edenler, mes'uliyetten

kurtulup ebedî mükâfata kavuşurlar. Muhafaza etmeyip hainlik edenler ise, ebedî cezaya uğrarlar.

Hâin: Kendisine emanet edilen şeyleri muhafaza etmeye gücü yettiği halde, emaneti zayi eden kimsedir. Allah'a ve Resulüne isyan edenlere de hâin denir. Hâinler kendilerine Allah'ın emir ve yasakları emanet edildiği halde, emirleri terk edip, yasaklardan sakınmazlar ve emaneti zayi ederler. Allah'ın emirlerini zayi edenler ise hâinlerin tâ kendileridir. Çünkü Allah'ın emirleri iman edenlere emanettir. Onları zayi etmekse ihanettir.

Bazı tefsircilere göre, hâin, içi başka dışı başka olan kimsedir. Böyle bir kimse görünüşte mü'min, gerçekte münafıktır. Sözü, haline uymaz.

28

«Bilin ki, mallarınız da, çocuklarınız da ancak birer imtihandır. Büyük mükâfat ise şüphesiz Allah katındadır.»

Yüce Allah bu âyet-i celîlede malların ve çocukların sahipleri için birer imtihan vesilesi olduğunu bildiriyor. Bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Medine'ye geldikleri zaman, Yahudi kabileleriyle barış andlaşması yapar. Buna göre şehir dışardan gelen tehlikeye karşı müşterek savunulacak, andlaşma tek taraflı bozulduğu takdirde, bozan taraf cezalandırılacaktı. Müslümanlar Hendek savaşında yalnız bırakılırlar, Yahudiler yardıma gelmezler, hatta Müslümanları arkadan vurmak için de plân hazırlarlar. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Hendek muharebesinden sonra, ordusu ile birlikte, Bent Kurayza kabilesinin bulunduğu Hayber kalesini kuşatır, ihanetlerini yüzlerine vurmak için «Ey hınzır ve maymunların kardeşleri, kaleden aşağıya inin» der. O sırada kalede altıyüz kadar yahudi bulunuyordu. Kureyşliler, kendilerine yardım va'dinde bulundukları için Müslümanlarla savaşmayı göze almışlardı. **Peygamber**imizin sözleri kendilerine ağır gelince «Yâ Muhammed, sen fahiş söz söylemezdin, neden böyle konuştun?» derler. Daha sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Ebû Lübabe'yi elçi gönderir. Lübabe aslen Hayberli idi, çocukları ve malları hâlâ ordaydı. Elçi olarak gelip Yahudilerin arasına girince

gönlü onlara meyleder. Lübabe'nin elçi olarak geldiğini gören Kureyzahlar, «Yâ Ebâ Lübabe, Muhammed'in yanına inmemizi bize tavsiye eder misin?» derler. Bunun üzerine Lübabe eliyle, boynunu işaret eder. Eğer Muhammed'in yanına giderseniz, hepinizin boynunu vuracak demek ister. Lübabe bu işareti onlara verdikten sonra aklı başına gelir, yaptığına pişman olur. «Allah'a ve Resulüne ihanet ettim» diyerek yanlarından ayrılır, gelip mescide girer, kendisini mescidin direklerinden birine bağlar ve «hakkımda tevbe âyeti gelene kadar buradan kendimi asla çözmeyeceğim' der. Bunun üzerine mezkûr âyet-i celîle nazil olur ve şöyle buyurulur: «Bilin ki, mallarınız da, çocuklarınız da ancak birer imtihandır. Büyük mükâfat ise şüphesiz Allah katındadır. Mallarınızın ve çocuklarınızın yüzünden Allah'a ve Resulüne ihanet edip dininizi fesada vermeyin. Bu âyetin nüzulünü öğrenen Ebû Lübabe, yaptığına pişman olur, tevbe eder ve kendisini çözer.

29

«Ey iman edenler, Allah'dan korkarsanız O sîze iyiyi kötüden ayırdedecek bir anlayış verir. Kötülüklerinizi örter, sizi bağışlar. En büyük ihsan ve inayetin sahibi Allah'dır.»

Ey iman edenler, eğer **Allahü teâlâ**'ya itaat eder, emirlerine sanlır, yasaklarından kaçınırsanız O, size iyiyi kötülükten, hakkı bâtıldan, haramı helâldan ayırdedecek bir anlayış verir. Günahlarınızı ve kusurlarınızı bağışlar, kötülüklerinizi örter. Size dünya ve âhiret mutluluğu ihsan eder,. Çünkü en büyük ihsan ve inayetin sahibi O'dur. İman eden kullarına insaniyle lütfeder.

30

«Hani bir zaman o küfredenler seni tutup bağlamaları, ya seni öldürmeleri, yahut seni çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kurarken Allah da tuzaklarını bozuyordu. Allah tuzak kuranlara mukabele edenlerin en hayırlısıdır.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Mekkeli müşrikler, aralarında çeşitli mes'eleleri konuşmak için, Dârü'n-Nedve denilen bir binada toplanırlardı. Meclisin ileri gelenleri ise Ebû Cehil, Amr ibn Hişam, Ebû Necter ve diğerleriydi. Bu adamlar baştan

beri Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e cephe alan, iman edenlere engel olmak için çeşitli işkenceler yapan kimselerdi. Yapılan bütün işkencelere rağmen Müslümanların sayısı günden güne artıyordu. Müşrikler ise bunu bir türlü hazmedemiyorlar, İslâm güneşini söndürmek istiyorlardı. Bu menhus emellerinin gerçekleşmesi için tek çare Resûlüllah'ın mübarek vücudunu ortadan kaldırmaktı. Peygambere ve mü'minlere komplo hazırlamak için Dârü'n-Nedve'de toplanırlar, aralarında konuşurlar; kimi Resûl-i Ekrem'in hapsedilmesini ister, kimi öldürülmesini söyler, kimi de Mekke'den sürülmesini tavsiye ederdi. Onlar aralarında bu şekilde fikir teatisinde bulunurken, şeytan yaşh bir insan kılığına girerek, yanlarına gelir ve Neccar Kabilesinden olduğunu söyleyerek aralarına girmek için izin ister. Bu yaşlı insanın Neccar Kabilesinden oluşu onların hoşuna gider ve kendisine akıl danışırlar. Halbuki akü danıştıkları, kendisine iltifat ettikleri şeytandır. O da, bunların fikrini aldıktan sonra Ebû Cehil'in fikrini benimser ve kendilerine tavsiye eder. Ebû Cehil'in fikri şudur: Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i öldürmek için Mekke'de meskûn bulunan her kabileden birer kişi çıkarılacak, hepsi birden, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e hücum edecekler ve öldürecekler. Böylece kimin öldürdüğü belli olmayacaktı. Peygamber'in kabilesi de)e-Hülüllah'ı kimin öldürdüğünü bilemoyeceği için kendilerinden ancak kan bedeli talep edecek ve herhangi bîr düşmanlıkta "bulunmayacaktı. Gerçek niyetleri buydu. Onlar aralarında bu şekilde karar veredursunlar Yüce Allah sevgili Peygamberine hicret emrini bildirir ve yukardaki âyet-i celileyi inzal ederek müşriklerin, hakkında aldıkları kararı şöyle beyan eder: 'Hani bir zaman o kâfirler seni tutup bağlamaları, ya seni öldürmeleri, yahut seni çıkarmaları için »ana tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kurarken Allah da tuzaklarını bozuyordu. Allah tuzak kuranlara mukabele edenlerin en hayırlısıdır.»

Allahü teâlâ sevgili Peygamberine hicret emrini bildirince Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'den Medine'ye gitmek için hazırlıklara başlar. Gizlilik içinde hareket eder. Verilen emir gereği yanına dostu Ebû Bekir-i Sıddik Hazretlerini alacaktı, durumu öğrenen Hazret-i Ebû Bekir çok sevinir. Hicret için

bütün hazırlık tamamlanır. Müşrikler ise Allah'ın Resulünü öldürmek için fırsat kolluyorlardı. Hicret edeceği akşam, evinin etrafı kırk müşrik tarafından sarılır. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), müşrikleri oyalamak için, Hazret-i Ali (radıyallahü anh)'yi döşeğine yatırır, Yâsin-i Şerifi okuyarak evinin penceresinden çıkar, kâfirlerin arasından geçip gider. Müşriklerin hiçbiri **Peygamber**imizi göremezler ve sabaha kadar evden çıkmasını beklerler. Halbuki Allah'ın Resulü çoktan çıkıp aralarından geçip gitmişti. Sabah olunca **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in evden çıkmadığını görürler, eve hücum ederler, içeri girdiklerinde **Resûlüllah**'ın yatağında Hazret-i Ali'yi görürler. Manzara karşısında şaşkına dönerler, ne yapacaklarını şaşırırlar.

Peygamber'i yakalamak için dört yana adamlar gönderirler ve bunu gerçekleştirecek olan kimseye mükâfat vaat ederler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ise, gecenin ilk saatlerinde Ebû Bekir (radıyallahü anh)'i yanına alarak Medine'nin yolunu tutar ve gün doğmadan Sevr tepesine ulaşırlar. **Peygamber**imiz tedbirli hareket eder, gündüz yolculuğunu uygun bulmaz ve yol arkadaşı Hazret-i Ebû Bekir'le Sevr tepesindeki mağaraya sığınır. Tam bu sırada bir örümcek gelir mağaranın kapışma ağ örer. Aynı yere güvercin de yuva yapar. Bütün bunlar bir anda gerçekleşir. Mağaraya, insan girmediği görüntüsü ortaya çıkar. Kâfirler ateş püskürür, **Peygamber**'i yakalamak için büyük bir arama kampanyasına girerler ve develerinin izini tesbit ederler. Bu izleri takiben Sevr tepesindeki mağaranın yanına kadar gelirler ve her şey orada biter. Mağaraya, bakmak akıllarına gelmez. Bunu akıl etmiş olsalardı Allah'ın Resulünü ve arkadaşını göreceklerdi. Yüce Mevlâ kâfirlerin gözüne öyle bir perde çeker; ki, sevgili **Peygamber**ini onlara göstermez. Hiç **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ini kâfirlere ezdirir mi? Onların karşısında mahcup eder mi? Elbette etmez. Müşrikler kurdukları tuzağa kendileri düşerler.

31

«Onlara âyetlerimiz okunduğu zaman: "İşittik, istesek biz de aynısını söyleyebiliriz. Bu sadece eskilerin masallarıdır" derlerdi.»

Bu âyet-i celîle Nadr ibn Haris hakkında nazil olmuştur: Haris, her zaman halkın kalabalık olduğu yerlerde oturur, eskilerin masallarını ve hikâyelerini anlatır ve «Muhammed'in size gaybtan haber verdiği şeyler de eskilerin masallarıdır» derdi. Osman ibn Matuf (radıyallahü anh), Haris'in söylediği yalanlara ve insanları kandırmasına dayanamaz. «Ey Haris, Muhammed'in söyledikleri haktır, onu yalanlamaktan Allah'dan kork» der. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyet-i celîleyi inzal eder ve şöyle buyurur: «Onlara âyetlerimiz okunduğu zaman: "İşittik, istesek biz de aynısını söyleyebiliriz. Bu sadece eskilerin masallarıdır" derlerdi.»

32

«"Allah'ımız, eğer bu kitab, gerçekten senin katından ise bize gökten taş yağdır veya can yakıcı bir azab ver" demişlerdi.»

Nadr İbni Haris müşriklerin en azülarındandı. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i ve Kur'ân-ı Kerim'i inkâr ederdi. Osman ibn. Matuf (radıyallahü anh), Haris'e «Allah Resulünün söylemiş olduğu her şey haktır. Onu yalanlamaktan Allah'dan kork» der. Matuf (radıyallahü anh)'dan bu sözleri işiten Haris ve arkadaşları «Eğer Muhammed'in söyledikleri hak ise, gökten üzerimize taş yağdırsın veya bizi elim bir azaba mübtelâ ederek cezalandırsın» derler. Onların bu şekilde konuşmalarını **Allahü teâlâ** şöyle beyan ediyor: «"Allah'ımız, eğer bu kitab, gerçekten senin katından ise bize gökten taş yağdır veya can yakıcı bir azab ver" demişlerdi. «Onlar iman yerine, Allah'ın azabını tercih ederler. Neticede arzu ettikleri başlarına gelir.

33

«Oysa, sen içlerinde iken Allah onlara azab etmez. Onlar istiğfar ederlerken de Allah yine; onları azablandırıcı değildir.»

Nadr ibn Haris, **Allahü teâlâ**'nın üzerlerine azab indirmesini istemişti. Çünkü arkadaşlarıyla birlikte Kur'ân-ı Kerîm'in Allah tarafından gönderildiğine inanmıyorlar, üzerlerine bir azabın inmesini istiyorlardı. Yüce Allah Mearic sûresinin birinci âyetinde «isteyen biri, inecek azabı istedi» buyurarak, kâfirlerin elim bir

azaba uğrayacaklarını bildirmiştir. Nitekim Bedir muharebesinde istedikleri başlarına gelmiş ve kâfirlerin ileri gelenlerinden yetmiş kişi öldürülmüştür.

Said ibn Cabir (radıyallahü anh) şöyle demiştir; «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Bedir'de Nadr İbn Haris, Tamaa ibn Addi ve Akabe'yi esir ederek öldürmüştür. Sahabeden Mikdad (radıyallahü anh), Haris'i esir ederek **Peygamber**imize teslim etmiştir. Bir müddet sonra gelip «Ey Allah'ın Resulü, esirimi bana ver» demiştir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de «Ey Mikdad, esirin Allah ve Resulünün rızası için beni bırakın» der, sen buna ne dersin?» buyurmuştur. Mikdad «Ey Allah'ın Resulü, esirimi eviyle birlikte bana ver» der. Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «Ey Rabbim, Mikdad'ı fazlın ile gani kıl» diyerek, ona dua etmiştir. **Peygamber**'in kendisine dua ettiğini gören Mikdad «Ey Allah'ın Resulü, ben senden bunu istiyordum. Sen de istediğimi yaptın» demiştir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: 'Oysa, sen içlerinde iken Allah onlara azab etmez. Onlar istiğfar ederlerken de Allah yine onları azablandıncı değildir.»

Onlar Yüce Allah'dan azab istedikleri zaman **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) içlerindeydi. **Allahü teâlâ** hiç bir kavme **peygamber**leri arasında iken azab göndermemiş, ancak **peygamber**ini helak edeceği kavmin içinden çıkardıktan sonra azabını göndermiştir." Yine Yüce Allah, iman edip, tevbe-i istiğfar ederek namaz kılan bir topluma da asla azab etmez.

Ebû Musa Eş'ari (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Yeryüzünde halkı azabtan koruyan iki şey vardır. Bunlarla halk azabtan korunur. Biri **peygamber**lerdir. **Peygamber**ler kavimleri içinde oldukları müddetçe, **Allahü teâlâ** o kavme azab etmez. Biri de tevbe-i istiğfardır. Yüce Allah tevbe-i istiğfar eden kullarına istiğfar ettikleri müddetçe azab etmez. **Peygamber**ler kavimleri içinden alındığı için, yeryüzünde sadece biri kalmıştır ki, o da tevbe-i istiğfardır.»

34

«Yoksa Mescid-i Haram'a girmekten men'ederlerken Allah onlara niçin azab etmesin. Hem de O'nun dostu değiller, O'nun dostları ancak karşı gelmekten sakınanlardır. Fakat çoğu bunu bilmiyorlar.»

Allahü teâlâ'nın azabı iman etmeyip isyan edenleredir. Müşrikler, Mekke devrinde Müslümanları Beytullah'ı ziyaretten alıkoymuşlar, Beytullah'a sokmamışlardır. Onlar, Allah'ın dostu olduklarını ileri sürerek, Yüce Allah'ın azabına uğramayacaklarını söylemişlerdir. **Allahü teâlâ**, Müslümanları inançlarından alıkoyarak, Mescid-i Haram'a girmekten men'edenlere neden azab etmesin? Mü'minlerin imanına ve ibadetlerine mani olanlar asla Allah dostu olamazlar. Ancak iman edip, Allah'ın emirlerine sarılan ve yasaklarından kaçınan takva sahipleri Allah'ın dostudurlar. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.

35

«Kabe'deki tapınmaları sadece ıslık çalmak ve el çırpmaktan başka bir şey değildir. Devam edegeldiğiniz o küfrünüzden dolayı tadın artık azabı.»

İslâm'dan önce müşrikler Kabe'yi çıplak olarak tavaf ederler, bu sırada ıslık çalıp, el çırparlardı. Onlar bu hareketlerini ibadet kabul edip, Müslümanlara cephe almışlardır. Müslümanları Beytullah'ı tavafa da yaklaştırmamışlar ve onların tavafına mani olmuşlardır. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor; «(Müşriklerin) Kabe'deki tapınmaları sadece ıslık çalmak ve el çırpmaktan başka bir şey değildir. Devam edegeldiğiniz o küfrünüzden dolayı tadın artık azabı.» Onlar dünyada da, âhirette de ebedi hüsrana uğrayacaklar ve lâyık oldukları cezayı göreceklerdir.

36

«Küfredenler, insanları Allah yolundan alıkoymak için mallarını harcarlar. Bırak harcasınlar o malları. Nihayet bu, onlara bir yürek acısı olacaktır. Sonra da mağlûp olacaklardır. Küfredenler en sonunda cehenneme sürükleneceklerdir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a görte, bu âyet-i celîle, Bedir'de müşrik ordusuna çeşitli yardımlarda bulunup, Müslümanlara karşı

savaşa teşvik edenler hakkında nazil olmuştur. Ki bunların başlıcaları şunlardır: Ebû Cehil, kardeşi Haris, Utbe, Şeybe ve Meniyye. Bunlar, müşrik ordusunun galip gelmesi için servetlerini orduya bağışlamışlar ve Müslümanların mağlûp olması için ellerinden geleni yapmışlardı. **Allahü teâlâ** onlar hakkında şöyle buyuruyor; «Muhammed'i ve Kur'an'ı inkâr edip, yalanlayanlar, iman edenleri Allah yolundan alıkoymak için mallarını harcamışlardır. Allah, bu harcadıklarıyla onların nedametini ve azabını artırmıştır. Nihayet bu, onlara bir yürek acısı olacaktır. Küfredenler en sonunda cehenneme sürükleneceklerdir.»

37

«Allah temiz ve iyi olanları fena ve kötü olanlardan ayırdedecek, temiz olmayanları küme küme birbirinin üzerine yığıp hepsini toplayacak ve topunu birden cehenneme koyacaktır. Onlar, en büyük zarara uğrayanların ta kendileridir.»

Kafirlerin dünyada helak olup, felâkete' uğramaları, esir edilmeleri ve mallarının ellerinden gitmesi şirk ve küfürlerine karşı bir keffâret değildir. Onlar, bu yolda harcamış oldukları malları kendileri için kurtuluş ve büyük mükâfat sayarlar. Halbuki bu, onlar için en büyük vebaldir. Halbuki mü'minlerin, Allah yolunda harcadıkları ve cihisimleri günahlarının keffâretidir. Çünkü mü'minler Hakk'ın rızasını kazanmak içia mallarını ve canlarını feda ederler. **Allahü teâlâ** temiz ve iyi olanları fena ve kötü olanlardan ayırdedecektir. Kıyamet günü iman edenlerle, etmeyenler de ceza görecek-ayırdedecektir. Îman edenler mükâfat, etmeyenler de ceza göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah temiz ve iyi olanları fena ve kötü olanlardan ayırdedecektir. Temiz olmayanları küme küme birbirinin üzerine yığıp hepsini toplayacak ve topunu birden cehenneme koyacaktır. Onlar en büyük zarara uğrayanların ta kendisidir.»

38

«O küfredenler, eğer savaştan vazgeçerlerse, geçmişlerinin bağışlanacağını ve tekrar başlarlarsa evvelkilerin hükmünün uygulanacağını söyle.»

Yâ Muhammed, o küfredenlere söyle, eğer savaştan vazgeçip iman ederlerse Yüce Allah onların geçmiş günahlarını afveder, suçlarını bağışlar, savaştan vazgeçip iman etmezlerse, Allah onları helak eder ve hezimete uğratır. **Peygamber**ini ve iman edenleri ise aziz kılar. **Allahü teâlâ** iman edenleri aziz kıldığı gibi, iman etmeyenleri de zelil eder. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «O küfredenler, eğer savaştan vazgeçerlerse, geçmişlerinin bağışlanacağını ve tekrar başlarlarsa evvelkilerin hükmünün uygulanacağını söyle.»

39

«Fitne kalmayıp, yalnız Allah'ın dini kalana kadar onlarla savaşın. Eğer vazgeçerlerse bilsinler ki Allah onların işlediklerini şüphesiz görür.»

40

«Eğer yüz çeviririlerse, bilin ki Allah sizin Mevlânızdır. Ne güzel Mevlâdır, ne güzel yardımcıdır O.»

İslâm'ın gayesi yeryüzünden şirk ve küfrü kaldırarak, insanları Allah'ın birliğine imana davet etmektir. **Peygamber**lerin gönderilmesinin hikmeti de budur. Dolayısıyla iman edenlerin yeryüzünden şirk ve küfür kalkana kadar mücadele etmeleri şarttır. Yeryüzünde İslâm Nizamının hâkim olması için, her mü'minin küfür ile mücadele etmesi üzerine farzdır. **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**i» ne şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, yeryüzünden şirk ve küfür kalkana kadar kâfirlerle savaş. İslâm'ı yeryüzüne hâkim kıl, zira Allah katında makbul din İslâm'dır. Şayet kâfirler iman edip, mü'minlerle savaştan vazgeçerlerse, **Allahü teâlâ** günahlarını bağışlar, yaptıklarının karşılığını verir. Ey mü'minler, eğer kafirler, küfirlerinden vazgeçip iman etmezlerse, onlardan asla çekinmeyin. Çünkü Allah sizin Mevlânız, muhafızınız, yardımcınız, bağışlayıcınız ve merhamet edicinizdir. O'ndan başka yardımcınız, koruyucunuz ve merhamet ediciniz yoktur.

41

«Biliniz ki, kâfirlerden ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin muhakkak beşte biri Allah içindir. O da, **Peygamber'**e, ve onun

akrabalarına, yetimlere, miskinlere ve yolda kalmışlara aittir. Eğer siz Allah'a iman etmiş ve o hak ile batılın ayrıldığı Bedir günü, o iki ordunun birbiriyle çarpıştığı gün, kulumuza (Hazret-i Peygamber)e indirdiğimiz âyetlere îman etmişseniz. Allah her şeye kadirdir.»

Allahü teâlâ, bu âyet-i celîlede savaşta elde edilen ganimet mallarının nasıl taksim edileceğini şöyle beyan ediyor: «Ey iman edenler, biliniz ki harbde ele geçirdiğiniz şeylerin beşte biri Allah'ın, Resûlü'nün, hısımların, öksüzlerin, yolcuların ve yoksulundur.» Böyle bir malın Yüce Allah'a izafe edilmesi ta'zim ve teberrük içindir. Allah her şeyden ganidir, O'nun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, Allah adına ayrılan ganimet malları, Beytullah'ın tamiri vediğer ihtiyaçlar için harcanırdı."

Ebûl Âliye (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ganimet mallarını beşe taksim eder, dört hissesini savaşa iştirak edenlere verirdi. Geri kalan bir kısmım da tekrar altıya taksim eder, altıda birini Allah için Beytullah'a harcar, birini kendi için alır, geri kalanını ise âyette zikredildiği şekilde taksim ederdi. **Peygamber**'den sonra, ona ve akrabasına ayrılan taksim hakkında bilginler ihtilâf etmişlerdir. Kimi bilginler **Peygamber**'e ve akrabasına ayrılan payın halifenin akrabasına ait olduğunu söylemişler. Ancak fıkıhçılar **Peygamber** hakkı ile akrabalarına ayrılan hissenin, ordunun ihtiyacına harcanmasında ittifak etmişlerdir. Hazret-i Ebû Bekir ile Ömer'in halifelikleri zamanında durum böyle olmuştur. Dört halife devrinde bunun dışında kalan ganimet malları lıe üçe ayrılmış, bir kısmı öksüzlere, bir kısmı yoksullara ve bir kısmı da yolculara bırakılmıştır İmamı A'sum'ın tercihi de budur.

Allahû Teâlâ şöyle buyuruyor: 'Ey iman edenler, siz gerçekten iman etmişseniz Allah'ın ve **Peygamber**'in emirlerine itaat edin, ganimetteki taksime razı olun, Allah'ın emirlerine muhalefetten sakının. Allah Bedir günü hak ile bâtılı ayırd etti. Mü'müılere nusret verip, kafirleri hezimete uğrattı. Bilin ki, Allah her şeye hakkıyla kadirdir. Düşmanlarını helak eder, iman edenleri yüceltir. Kimse O'nun hükmüne karşı gelemez.

42

«Siz vadiye en yakın ve onlar da en uzak yamaçta idiler, kervanın süvarileri daha aşağıdaydı. Savaş için buluşmak üzere sözleşmeye kalksaydınız vaktini tayinde anlaşmazlığa düşerdiniz. Fakat işlenmesi gerekli olan emri yerine getirmek için Allah böyle yaptı. Tâ ki helak olan kişi apaçık bir delilden sonra helak olsun, diri kalan kişi de yine apaçık delili görerek hayatta kalsın. Şüphesiz ki Allah hakkıyla işitici, kemâliyle bilicidir.»

Allahü teâlâ, bu âyet-i celile ile Bedir savaşının durumunu bildiriyor ve şöyle buyuruyor: «Ey mü'minler, siz Bedir'de, vadinin Medine tarafında, bulunuyordunuz. Müşrikler ise Mekke tarafında ve Ebû Süfyan'ın kervanı da sizden üç mil uzakta, deniz kenarında idi. Yüce Allah'ın, Bedir'de sizi galip kılıp, düşmanı hezimete uğratmasını hatırlayın. Bu, Allah'ın size bir ihsanı ve in'amıdır. Eğer siz müşriklerle savaş için buluşmak üzere sözleşmeye kalksaydınız vaktini tayinde anlaşmazlığa düşerdiniz. Allah sizi Bedir'de düşmanla bir araya getirmekle ezelî ilminde takdir etmiş olduğu hikmeti yerine getirmiştir. Böylece küfredenleri helak etmiş, iman edenleri ise zafere ulaştırıp aziz kılmıştır. «Siz vadiye en yakın ve onlar da en uzak yamaçta idiler, kervanın süvarileri daha aşağıdaydı. Savaş için buluşmak üzere sözleşmeye kalksaydınız, vaktini tayinde anlaşmazlığa düşerdiniz. Fakat işlenmesi gerekli olan emri yerine getirmek için Allah böyle yaptı. Tâ ki helak olan kişi apaçık bir delilden sonra helak olsun, diri kalan, kişi de yine apaçık delili görerek hayatta kalsın. Şüphesiz ki Allah hakkıyle işitici, kemâliyle bilicidir.» Böylece Yüce Allah hakkı bâtıldan ayırt etmiş, iman edenlerin hak üzere, iman etmeyenlerin ise sapıklıkta olduğunu göstermiş, mü'minlere mükâfatını, kâfirlere de cezasını vermiştir.

43

«Hani Allah sana uykuda onları az göstermişti. Onları sana çok gösterseydi gevşerdiniz, korkardınız, iş üzerinde çekilirdiniz. Fakat Allah sizi kurtardı. Çünkü O, kalblerde olanı hakkıyle bilendir.»

Bedir muharebesinden önce **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ine bir uyku verir ve bu sırada düşman ordusunu kendisine az gösterir. Uyku anında düşman ordusunun az olduğunu gören **Peygamber**imiz durumu sahabelerine bildirir.

Onlar, **Peygamber**in rüyasının hak olduğunu söyleyerek derhal tasdik ederler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal eder ve şöyle buyurur: «Hani Allah sana uykuda onları az göstermişti. Onları sana çok gösterseydi gevşerdiniz, korkardınız, iş üzerinde çekişirdiniz. Fakat Allah sizi kurtardı. Çünkü O, kalblerde olanı hakkıyle bilendir.» Allah tarafından, düşman ordusunun uyku halinde **Peygamber**'e az gösterilmesi, **Peygamber** ordusunun onlara galip geleceğine işarettir? Nitekim öyle olmuştur. Halbuki müşrik ordusu İslâm ordusunun üç katından da fazlaydı. Onların fazlalığı Müslümanları yıldırmamış, aksine cesaretlerini artırmıştır.

44

«Hani karşı karşıya geldiğiniz zaman, olacak işi yerine getirmek için, onları gözlerinize az göstermiş, onların gözlerinde, sizi azaltmıştı. Bütün işler ancak Allah'a döndürülür.»

Ey iman edenler, Allah'ın Bedir günü size olan ihsanını ve yardımını hatırlayın. Düşman ordusu ile karşılaştığınız zaman, onlardan korkup, gevşemeyesiniz ve kaçmayasınız diye onları gözünüze az göstermişti. Hak ile bâtılın açığa çıkması ve Allah'ın hükmünün vuku bulması için, sizi de kâfirlerin gözüne az göstermiştir. Tâ ki onların sizinle savaşmaya cesaretleri artsın, böylece kimin hak üzere ve kimin sapıklıkta olduğu meydana çıksın. «Hani karşı karşıya geldiğiniz zaman, olacak işi yerine getirmek için, onları gözlerinize az göstermiş, onların gözlerinde de, sizi azaltmıştı. Bütün işler ancak Allah'a döndürülür.» Yüce Allah kullarının yapmış olduğu işleri bilir, ona göre mükâfat ve mücâzaat verir. Allah katında hiç kimsenin ameli zayi olmaz ve karşılıksız kalmaz.

45

«Ey iman edenler, bir toplulukla karşılaşırsanız dayanın, başarıya erişebilmeniz için Allah'ı çok anın.»

46

«Allah'a ve **Peygamber**ine itaat edin, çekişmeyin, yoksa başarısızlığa düşersiniz ve kuvvetiniz gider. Sabredin, doğrusu Allah sabredenlerle beraberdir.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlelerde mü'minlere sabrı tavsiye ediyor. Ey iman edenler, savaş için kâfirlerle karşılaştığınız zaman onlardan korkup, gevşemeyin. Metanetinizi asla bozmayın, başarıya erişebilmeniz için Allah'ı çok anın. O'nun ve **Peygamber**inin omirlerine itaat edin, sakın emirlerine muhalefet etmeyin. Eğer amirlerine muhalefet eder, aranızda ihtilâfa düşüp çekişirseniz başarısızlığa düşer, hezimete uğrarsınız. Düşmana karşı sabredin, onların karşısında gevşemeyin. Şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir. Yüce Allah' bunu şöyle beyan ediyor: «Ey iman edenler, bir toplulukla karşılaşırsanız dayanın, başarıya erişebilmeniz için Allah'ı çok anın. Allah'a ve **Peygamber**ine itaat edin, çekişmeyin, yoksa başarısızlığa düşersiniz ve kuvvetiniz gider. Sabredin, doğrusu Allah sabredenlerle beraberdir.»

47

«Yurtlarından böbürlenerek, insanlara gösteriş yaparak çıkan ve Allah yolundan menedenler gibi olmayın. Allah onların işlediklerini her yönüyle bilendir.»

Allahü teâlâ, bu âyet-i celile ile iman edenleri ikaz ediyor ve «Yurtlarından böbürlenerek, insanlara gösteriş yaparak çıkan ve Allah yolundan menedenler gibi olmayın- buyuruyor. Ey mü'minler, Allah rızasını kazanmak, dinini yeryüzünde hâkim kılmak için cihad edin. İnsanlara gösteriş için ve böbürlenerek çıkmayın. Bir de iman edenleri Allah yolundan alıkoyanlar gibi olmayın. Çünkü onlar zâlimlerin ta kendisidir. Allah onların yaptıklarını hakkıyle bilir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yurtlarından böbürlenerek, insanlara gösteriş yaparak çıkan ve Allah yolundan menedenler gibi olmayın. Allah onların işlediklerini her yönüyle bilendir.»

Muhammed ibn İshak, bu âyet-i celilenin geliş sebebini şöyle beyan eder: Kureyşlilerden, ikiyüzü atlı olmak üzere dokuzyüz elli kişi Bedir savaşına katılır. Şarkı türkü söyleyerek, def çalarak, kısacası büyük bir genlikle Mekke'den çıkarlar. Müslümanların karşısında mutlak bir galibiyet elde edeceklerini söylerler, çeşitli hezeyanlar savururlar. Hatta daha da ileri giderler ve islâm'a girmek isteyen kimselere engel olurlar. Yüce Allah onların bu halini zemmeder, mü'minlerin gösteriş yapmasını, böbürlenmesini

yasaklar. Çünkü Allah gösteriş yapanları, böbürlenenleri sevmez. Lâyık oldukları cezayı verir.

48

«O zaman şeytan onların yaptıklarını süslemiş ve şöyle demiştir "Bugün insanlar içinde sizi yenecek yoktur, sizin yardımcınız benim." İki taraf birbirini görünce ayaklarını çevirerek geri dönüp "Sizinle işim yok, sizden ilişiği kestim, ben sizin görmediklerinizi görüyorum. Ben Allah'ımdan korkarım, muhakkak ki Allah'ın verdiği ceza çok şiddetlidir" demişti.»

Mekkeli müşrikler, Bedir'de daha savaş başlamadan önce gururlarını yenemezler ve zafer çığlıkları atmaya başlarlar. Şeytan da amellerini kendilerine güzel gösterir, gururlandırır ve helak olmalarına sebeb olur. Çünkü şeytan mü'minin olduğu kadar kâfirin de düşmanıdır.

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur-. Müşrikler Bedir savaşına giderken" şiirler, şarkılar ve defler çalarak, büyük bir şenlikle yola çıkarlar. Ve Bedir'e kadar şenliklerini devam ettirirler. Bedir'de İslâm ordusunu görünce, kendilerini bir korku alır, daha savağa başlamadan geri dönmek isterler. Tam o sırada şeytan, Süraka şeklinde gelir: «Sakın geri dönmeyin, siz onların kökünü kazırsınız, bugün sizin üzerinize kimse galip gelemez. Çünkü siz çoksunuz, düşmanınız ise azdır, ben de Kenane kabilesinin askerleriyle yardımınıza geldim- der. Müşrikler şeytanın bu sözlerine sevinirler, gururlanırlar ve Müslümanlarla bir an önce savaşmak için teşebbüse geçerler. İki ordu karşı karşıya gelince şeytan gerisin geri döner, kaçmaya başlar. Şeytanın kaçtığım gören Haris ibn Hişam «Bize yardım edeceğine söz verdin, şimdi kaçıyorsun, bize niçin yardım etmiyorsun?» der. Süraka suretine giren şeytan «Ben size yardım edemem, çünkü sizin görmediğiniz şeyleri ben görüyorum ve onun için kaçıyorum» cevabını verir. Haris «Sen Medine'den gelen bir avuç zavallıyı görüyorsun, onlardan başka kimseyi göremiyorsun» der. Halbuki şeytan, Cebrail ile meleklerin, mü'minlere yardıma geldiğini görmüş ve mü'minlerin mutlak zafere ulaşacaklarını tahmin etmişti. Haris ise bundan

habersiz idi. Şeytan, Haris'e döner ve şöyle der: «Ben Allah'ın azabından korkuyorum, zira O'nun azabı kat'î ve şiddetlidir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Aslında Şeytan ölümden korkmuyordu, çünkü kendisine kıyamete kadar mühlet verilmişti. Endişesi Cebrail'in yakalayıp onu halka bildirmesi 'Ve hilesinin meydana çıkmasıydı. Hilesi meydana çıktığı takdirde artık kâfirler sözünü dinlemeyecekler ve kendisine itaat etmeyeceklerdi. İşte şeytan asıl bundan korkuyordu ve Cebrail'i görünce kaçıyordu. Şeytanın kaçışıyla müşrik ordusunda panik başlar ve hezimet belirtileri ortaya çıkar. Savaş gittikçe şiddetlenir, islâm ordusu, yıldırım gibi çarpar. Müşrikler yetmiş ölü, yetmiş esir verirler. Her şeylerini savaş alanında bırakarak kaçarlar. Hatta bir kısmı Mekke'ye kadar firarlarını sürdürür. O sırada Süraka ibn Malik Mekke'ye gelmişti, kendisini görenler «Ey Süraka, neden bize yalan söyledin, yardım edeceğine dair söz verdiğin halde niçin savaş meydanından kaçtın» diye sitem ederler. Süraka bu itham karşısında şaşkına döner. Oysa kendisinin hiçbir şeyden haberi yoktu. Kendisini itham edenlere söyle der: «Vallahi benim sizin dediklerinizden haberim yok, ben böyle bir sey bilmiyorum. «Onlar "Bedir günü sen bize gelip savaştan geri dönmeyin, siz galip geleceksiniz ve ben de size yardıma geldim" diyen sen değil miydin?» derler. Süraka and içerek böyle bîr şeyden haberi olmadığını söyler. O zaman kâfirler şeytanın Süraka suretine girerek, kendilerini kandırdığını anlarlar.

Bu ayet-i celilede akıl sahipleri için ders alınması gereken hususlar ve ince nükteler vardır. Nitekim **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor; «Ey kullarım, şeytana tâbi olup, ona dost olanların halini görün. Onlar şeytanın hilesiyle dünyada hotûk olup, ahirette ebedî azaba uğrayacaklardır. Ey iman edenler, onlardan ibret alarak nefsinize uyup Allah'ın emirlerine karşı gelmeyin, emirlerine itaat edin ve yasaklarından kaçının. Eğer şeytanın hilesinden uzak olur, Allah'a iman eder, emirlerine itaat ederseniz kurtuluşa ulaşır, ebedî saadete erersiniz.

49

«iki yüzlüler ve kalblerinde hastalık bulunanları "Bunları dinleri aldattı" diyorlardı. Oysa, kim Allah'a güvenirse bilmelidir ki, Allah, mutlak galip, tam hüküm ve hikmet sahibidir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre bu âyeti celîle, Mekke'de İslâm'ı kabul ettikleri halde, hicret esnasında **Peygamber**'le gitmeyip, muhalefet edenler hakkında nazil olmuştur. Onlar İslam'ı kabul ettikleri halde Medine'ye hicret etmeyerek Mekke'de-muhriklerle beraber kalmışlar ve Bedir savaşma, kâfirlerle beraber iştirak etmişlerdi. Bedir'e geldikleri zaman, islâm ordusunun az olduğunu görünce imanlarında şüpheye düşerler ve münafıklardan olurlar.' **Allahü teâlâ** onların durumunu haber verip şöyle buyuruyor: «Kalblerinde şüphe olan münafıklar, mü'minleri gördükleri zaman "Dinleri bunları mağrur etti, aldattı." Az bir kuvvetle, kendilerinden çok üstün bir orduyu nasıl yenecekler? Onların hepsi katledilecektir- demişler ve kâfirlerin safında yer almışlardı. Savaş başlayıp iki ordu karşılaşınca kâfirlerle beraber münafıklar da Müslümanların kılıçlarının altında katledilmişti. Allah'a itimat etmeyenlerin hali işte budur. Zira Allah, azizdir, kâfirlerden intikamını alır, rahimdir, iman edenlere de nusretiyle yardım eder.

50

«Melekler, o kâfirlerin yüzlerine ve arkalarına vura vura ve: "Tadın cehennem azabını" diye diye canlarını alırken görmeliydin.»

51

«Bunun sebebi, ellerinizin önce yaptığıdır. Bir de Allah'ın, kullarına hakikaten zulümkâr olmadığıdır,»

Bedir muharebesinde, meleklerin kafirleri nasıl öldürdüğü bu âyette belirtilmektedir. **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, Bedir'de meleklerin kâfirlerin yüzüne ve arkasına vura vura canlarını aldığını bir görseydin. Melekler, onlara "Ebediyyen cehennem azabını tadın" diye diye canlarını almışlardı. Bunun sebebi, küfür ve şirkleridir, daha önce yaptıklarının karşılığıdır. Allah kullarına asla zulmetmez, herkese yaptığının karşılığını verir.

Îman edenler mükafatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.

52

«Bunların hali Fir'avn'ın kavmi ve daha evvelkilerin hali gibidir. Onlar Allah'ın âyetlerini inkar etmişler, Allah da onlan günahları yüzünden kahretmişti. Çünkü Allah en büyük kuvvetin sahibidir, cezalandırması şiddetlidir.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine iman etmeyip yalanlayanları ve Kur'an'ı inkâr edenleri, Fir'avn'a ve daha önce yaşayan inkarcılara benzetmiştir. **Hazret-i Peygamber**'i ve Allah'ın âyetlerini yalanlayanlar, Fir'avn ve daha önceki inkarcılar gibidirler. Yüce Allah, onları, günahları ve inkârları yüzünden üzerlerine azab indirerek kahretmiştir. Böylece inkâr edenler ve şirk koşanlar cezalarını görmüşlerdir. Çünkü Allah en büyük kuvvetin sahibidir, cezası da çok şiddetlidir. Kimseye haksızlık yapılmaz, herkese amelinin karşılığı verilir.

53

«Bu, bîr millet iyi gidişini değiştirmedikçe, Allah verdiği nimeti değiştirmeyeceğindendir. Ve şüphesiz ki Allah hakkıyle işitici, kemâliyle bilicidir.»

Bir milletin ve bir toplumun iyi hali değişmedikçe Yüce Allah onlara vermiş olduğu nimetini değiştirmez ve onları cezalandırmaz. Ancak inkârları ve şirkleri yüzünden cezalandırır. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor; -Bu, bir millet iyi gidişini değiştirmedikçe, Allah verdiği nimeti değiştirmeyeceğindendir. Ve şüphesiz ki Allah hakkıyle işitici, kemâliyle bilicidir.

Yüce Allah, nimetine karşı nankörlük yapanlardan vermiş olduğu nimeti alır, nankörlük yapmayıp şükrünü edâ edenlere verir. Bunun için bir millet iyi halini değiştirmedikçe, Allah vermiş olduğu nimetleri almaz, iyi halini değiştirdiği zaman, Allah nimetlerini alır ve onları elim bir azaba uğratır. Çünkü Allah'ın azabı şiddetlidir. Şükür nimeti artırır, küfür ise izalesine sebeb olur.

54

«Bunların hali Fir'avn kavmi ile ondan evvelkilerin hali gibidir. Onlar Rablerinin âyetlerini inkâr etmişler, biz de onları günahları yüzünden helak etmiştik. Fir'avn ailesini suda boğduk. Bunların hepsi de zâlimdiler.»

Allahü teâlâ bu iki âyet-i celflede **Peygamber**'i yalanlayanları, Fir'avn ve ondan önce **peygamber**leri inkâr eden toplumlara benzetiyor. Yüce Allah **peygamber**lerini ve âyetlerini inkâr eden toplumları, inkârları ve günahları yüzünden helak etmiştir. Onların çeşitli azablara uğrayarak helak oluşları, .Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlamaları yüzündendir. **Hazret-i Peygamber**'i yalanlayanlar ve Kur'an'ı inkâr edenler de aynı azaba uğrayacaklardır. Çünkü öncekilerin azaba uğramasına sebeb inkâr ve küfürleri olmuştur. Fir'avn ailesini de diğerlerine ibret olsun diye suda boğmuştur. Çünkü o, Allah'ın âyetlerini ve **Peygamber**ini inkâr ederek Allah'lık iddiasında bulunmuştu. Yüce Allah, kendisine ortak koşup, âyetlerini yalanlayanları çeşitli azaba uğratarak kahretmiştir. Allah iyi hâlini değiştirmeyen toplumlara asla azab etmez. Ancak kendisine şirk koşup, isyan edenleri, nimetlerine karşı nankörlük yapanları cezalandırır. Allah katında kimse zulme uğramaz, herkes amelinin karşılığım görür.

55

«Muhakkak ki yeryüzünde yürüyen canlıların Allah katında en kötüsü kafir olanlardır. Artık onlar iman etmezler.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlede, yeryüzünde bulunan canlılar arasında en şerlisinin ve en kötüsünün kim olduğunu bildiriyor. Evet hareket eden canlılar arasında, Allah katında kâfirlerden daha kötüsü ve daha şerlisi yoktur. Kafirler Allah'ın bütün nimetlerinden istifade ederler de, yine O'na şirk koşarlar. Halbuki kafirlerden başka, bütün mahlûkat **Allahü teâlâ**'nın birliğini tasdik ederek, O'nu tesbih ederler. İnsanlardan başka varlıklar için cennet ve cehennem korkusu da yoktur. Buna rağmen her an Rablerini tesbih ederler. Halbuki mükafat ve mücâzet, cennet ve cehennem insanlar içindir. Buna rağmen kâfirler yine iman etmezler. Dolayısıyla Allah Katında, onlardan daha kötüsü yoktur. **Allahü teâlâ** bunu şöyle 'beyan ediyor:

«Muhakkak ki yeryüzünde yürüyen canlıların Allah katında en kötüsü kâfir olanlardır. Artık onlar iman etmezler.»

56

«Onların içinden anlaşma yaptığın kimseler, sonucundan sakınmayarak anlaşmalarını her defasında bozarlar.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre bu âyet-i celîle, Beni Kureyza kabilesi hakkında nazil olmuştur. Beni Kureyza kabilesinin ileri gelenlerinden Kâ'b ibn Eşref ve arkadaşları **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile anlaşma yaparlar, daha sonra anlaşmayı tek taraflı bozarlar, müşrikleri silâh yardımında bulunurlar, üstelik «Biz anlaşmayı unuttuk' derler. Bilâhare tekrar **Peygamber**imizle anlaşırlar. Hendek muharebesinde yine müşriklerle bir olurlar. Böylece, her defasında ahidlerini bozarlar, sözlerinden dönerler.

57

«Onları harbde ele geçirirsen, cemiyetlerini dağıt ki arkalarındakiler ibret alsınlar.»

58

«Eğer bir kavmin hıyanetinden korkarsan, onlarla yapılan anlaşmayı kendilerine at ki, iki taraf müsavi olsun. Çünkü Allah hainleri sevmez.»

Allahü teâlâ bu iki âyette sevgili **Peygamber**ine düşmanlarına karşı nasıl hareket edeceğini bildiriyor ve şöyle buyuruyor «Şayet düşmanları harbde ele geçirirsen, onların topluluklarını ve cemiyetlerini dağıt Onlara müsamaha etme, arkalarındakiler ve onları destekleyenler bundan ibret alarak size saldırmasınlar. Eğer anlaşma yaptığın bir kavmin hıyanetinden korkarsan, onlarla yapılan anlaşmayı boz. Böylece iki taraf müsavi olsun. Düşmana karşı her zaman hazırlıklı ol.» Bu âyet-i celîlelerdeki hüküm, sadece **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şahsına mahsus olmayıp umumidir. Yani bütün mü'minlere mahsustur. Yüce Allah, mü'mınlere, düşmanın hilelerine aldanmamalarmı ve onlara karşı her zaman hazırlıklı olmalarını emrediyor ve şöyle buyuruyor:

«Eğer bir kavmin hıyanetinden korkarsan onlarla yapılan anlaşmayı boz.» Âyette ifade edildiği gibi mü'min her zaman düşmana karşı tedbirli olacak, onların hilesine aklanmayacak ve kuvvet bakımından da ondan üstün olacaktır. Yeryüzünde İslam nizamının hâkim olması ancak bu şekilde mümkündür.

59

«O küfredenler, asla üstün geldiklerini sanmasınlar. Çünkü onlar sizi aciz bırakamayacaklardır.»

60

«Ey iman edenler, onlara karşı gücünüzün yettiği kadar Allah'ın düşmanı ve sizin düşmanlarınızı ve bunların dışında Allah'ın bilip sizin bilmediklerinizi yıldırmak üzere kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Allah yolunda sarf ettiğiniz her şey, size haksızlık yapılmadan, tamamen ödenecektir»

Küfredenler, asla mü'minlere üstün geldiklerini zannetmesinler. Onlar Allah'ı da müminleri de aciz bırakamazlar, ancak kendilerine zulmederler. Yüce Allah, onlara, inkâr ve küfürlerinin cezasını mutlaka verecektir. Allah'a iman edip, itaat «denler, mükâfatlarını görecekleri gibi, küfredenler de cezalarını bulacaklardır.

Allahü teâlâ, bu âyet-i kerîmelerde mü'minlere, düşmanlarına karşı güçleri nisbetinde kuvvet hazırlamalarını, her iklime uygun ve her bölgede dolaşabilen savaş atları, zamanın ihtiyacı olan silâh ve kuvvet hazırlamalarını emrediyor. Müslumanın çağın ihtiyacı olan silahları ve kuvveti hazırlaması Allah'ın emridir. Müslümanın dinini, namusunu, vatanını ve milletini koruması, ilâhi emrin gereğidir ve bunu yapmakla mükelleftir. Bunun için de çağın ihtiyacı olan silâhları ve kuvveti hazırlaması Yüce Allah'ın emridir. Bu emri gereği gibi yerine getirmeyenler Allah'ın emrine muhalefet ettiklerinden dolayı dünyevi ve uhrevl azaba uğrayacaklardır.

«Ey iman edenler, o küfredenler, asla üstün geldiklerini sanmasınlar. Çünkü onlar sizi aciz bırakamayacaklardır. Onlara karşı gücünüzün yettiği kadar Allah'ın düşmanı ve sizin düşmanlarınızı ve bunların dışında Allah'ın bilip sizin bilmediklerinizi yıldırmak üzere kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Allah yolunda sarf ettiğiniz her şey,

size haksızlık yapılmadan, tamamen ödenecektir. Yeryüzünde islâm'ın hükümran olması ancak Müslümanların güçlü ve kuvvetli olmasıyla mümkündür. Müslümanın güçlü olabilmesi için de, zamanın ihtiyacı olan bütün savaş malzemesini ve maddî kuvveti hazırlaması gerekmektedir. Bu güç ve kuvvet, hem Allah'ın, hem de Müslümanların düşmanlarını yîldırır. Gücü ve kuvveti olmayan bir millet, düşmana karşı hiçbir şey yapamaz, egemenlimi altına girmek zorunda kalır. Bunun için Yüce Allah Müslümanların kuvvet hazırlamasını emrediyor ve «Allah yolunda sarf ettiğiniz her şey, size haksızlık yapılmadan, tamamen ödenecektir» buyuruyor. Âyette de belirtildiği gibi, Allah yolunda sarf edilen her şeyin kargılığı sahibine fazlasıyla ödenecektir.

Bir rivayete göre, ok Ve yay olan eve cin giremez. Bundan maksad silâh olan eve düşman giremez demektir. Düşmana karşı kuvvet hazırlamak, onun şerrinden emin olmaktır. Düşmanına kargı kuvvet hazırlamayanlar bir gün onun zulmüne mutlaka uğrayacaklardır. Tarih bunun misalleriyle doludur.

61

«Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de yanaş ve Allah'a güven. Çünkü her şeyi hakkıyle işiten, kemâliyle bilen bizzat Odur.»

Kur'ân-ı Azimüşşân'ın her kelimesinde, her âyetinde ve her sûresinde ayrı ayrı hikmetler, özellikler ve akıllara durgunluk verecek ibretler vardır. **Allahü teâlâ** muhtelif âyetlerde, mü'minlerin barışta ve savaşta nasıl hareket edeceklerini en ince noktasına kadar bildirmiştir. Âyetteki hikmete bakınız, Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine ne buyuruyor: «Yâ Muhammed, eğer kâfirler savaştan vazgeçip barışa yanaşırlarsa, sen de vazgeç, barışa yanaş ve tedbirini al, Allah'a güven. O'ndan başkasına güvenme. Şayet onlar ahidlerini bozar, tekrar seninle savaşa kalkışırlarsa, sen de onlarla savaş, Allah seni yardımıyla galip kılar, onları da mağlûp ederek zelil eder.» Düşmanın savaştan vazgeçip, Müslümanlara sulh teklifinde bulunması halinde Müslümanların da bunu kabul etmesi tavsiye edilmektedir. Çünkü Müslümanların görevi Allah'ın nizamını yeryüzüne yaymaktır. Mü'min bu ulvî dava için savaşır ve cihad eder. Ancak Ebû'l-Leys Semerkandi Hazretleri, Müslümanların azınlıkta

olup, düşmanla başa çıkamayacakları zaman, sulh yapmalarını caiz görmüş, çoğunlukta oldukları zaman ise düşmanı vergiye (cizye) mecbur edinceye kadar savaşmalarının şart olduğunu söylemiştir. Ayrıca Müslümanların savaştıkları kimseler müşrik Araplar ise, Müslüman oluncaya veya hepsi katledilinceye kadar savaşılmasını bildirmiştir. Çünkü onlar **peygamber** soyundan oldukları için, kendilerinden cizye alınması doğru olmadığı gibi, küfür üzere kalmaları da asla caiz değildir.

62

«Eğer seni aldatmak isterlerse bil ki, sana Allah yetişir. Seni yardımıyla ve mü'minlerle destekleyen O'dur.»

63

«Mü'minlerin gönüllerine Sevgi koyup birleştiren de O. Yeryüzünde ne varsa hepsini harcasan da sen onların gönüllerini birleştiremezdin. Fakat Allah onların aralarını bulup birleştirdi. Çünkü O, mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.»

Yâ Muhammed, kafirler eğer seni aldatmak isterlerse, asla aldatamazlar. Allah sana yardımda ve seni korumada kâfidir. O, seni yardımıyla ve mü'minlerle destekler. Allah mü'minlerin gönlüne sevgi koyup onları birleştirmiştir. Onlar islâm'dan önce birbirlerine düşman idiler. Allah'ın yardımıyla artık birbirlerinin dostu olmuşlardır.

İslâm'dan önce, Medine'de bulunan kabilelerin ileri gelenlerinden Evs ve Hazreçliler birbirlerine düşman idiler. Ve aralarındaki husûmet uzun yıllar devam eder. Îman nuruyla aydınlanan her iki kabile, aralarındaki düşmanlığı sevgiye, kardeşliğe ve dostluğa dönüştürür. Kalblerindeki kin yerini sevgiye ve imana bırakır. Kalbleri Allah'ın hidâyetiyle birbirine bağlanır, tek vücud gibi atmaya başlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -(Yâ Muhammed) seni yardımıyla ve mü'minlerle destekleyen O'dur. Mü'minlerin gönlüne sevgi koyup birleştiren de O. Yeryüzünde ne varsa hepsini harcasan da sen 'onların gönüllerini birleştiremezdin. Fakat Allah onların aralarını bulup birleştirdi. Çünkü O, mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.» Allah rızası için,

birbirleriyle dost olanların kalblerini Allah'ın birleştireceğine dair bu âyette işaret vardır. Rızayı ilâhî için birbirlerini sevenlerin dostu, Allah'dır. Onlar kıyamet günü Allah'ın gölgesinde gölgelenirler. Gönülleri hayır ile dolar, kalbleri birbirine bağlanır.

64

«Peygamber, sana da, mü'minlerden senin izince gidenlere de Allah yeter.»

65

«Ey **Peygamber**, mü'minleri harbe teşvik et. Sizin sabırlı yirmi kişiniz onlardan ikiyüz kişiyi yener. Sizin sabırlı yüz kişiniz kafirlerden bin kişiyi yener. Çünkü onlar anlayışsız bir güruhtur.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: - Ey **Peygamber**, sana da, mü'minlerden senin izince gidenlere de, Allah'ın yardımı, nusreti yeter.» Allah'ın yardımı daima inananların Üzerinedir. Allah, iman edenlerin yardımcısı, koruyucusu, muhafızıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ey **Peygamber**, mü'minleri harbe teşvik et. Sizin sabırlı yirmi kişiniz onların ikiyüz kişisini yener. Sizin sabırlı yüz kişiniz kafirlerin bin kişisini yener.» Yirmi kişilik bir İslam ordusunu, ikiyüz kişilik kâfir ordusuna, yüz kişilik ordunun bin kişilik bir müşrik ordusuna galip geleceğini **Allahü teâlâ** "bildiriyor. Görülüyor ki imanlı bir mü'min on kâfiri tepeliyor. Sayıca az bir İslâm ordusunun, kendisinden çok fazla olan düşman ordusunu her zaman yendiği tarihen sabittir. Bu, ancak Allah'ın yardımı ve nusretiyle oluyor. Çünkü iman edenlerin yardımcısı Allah'dır. Allah'a güvenen daima galip gelmiştir.

Bir kısım tefsirçiler bu âyet-i celienin Mekke'de Hazret-i Ömer Müslüman olduğu zaman geldiğini söylemişlerdir. Hazret-i Ömer kırkıncı Müslümandır. Onun İslam'ı kabulüne kadar Müslümanlar ibadetlerini gizli yapıyorlardı. Ömer'in Müslüman oluşu ile ibadetlerini açıktan yapmaya başlamışlardır.

66

«Şimdi Allah yükünüzü hafifletti. Zira içinizde zaaf bulunduğunu biliyordu. Sizin sabırlı yüz kişiniz onlardan ikiyüz

kişiyi yener. Sizin bin kişiniz, Allah'ın izniyle, iki bin kişiyi yener. Allah sabredenlerle beraberdir.»

İslâm'da zorluk olmadığı için, **Allahü teâlâ** mü'min kullarına daima yapabilecekleri şeyleri emretmiş, tahammül edemeyecekleri şeyleri emretm emiştir. Ey iman edenler, içinizde zaaf bulunduğundan dolayı Allah savaş emrini üzerinizden hafifletmiştir. İçinizden yüz sabırh kişi onlardan ikiyüz kişiyi, bin sabırlı kişi onlardan iki bin kişiyi yener. Allah sabredenlerle beraberdir. Bunlar iman edenlere .Allah'ın lütfudur. Allah iman edenlere yardım edeceğini vaad ediyor.

Bedir savaşında eli silâh tutan mü'minlerin savaşmaları farz kılınmış, Müslümanların çoğalmasıyla bu hüküm kaldırılmıştır. Bunun için Yüce Allah «Şimdi Allah yükünüzü hafifletti' buyuruyor. Mü'min Allah'a güvenip, düşmanın karşısında sabır ve metanetle savaşırsa, Allah'ın izniyle galip gelir. Mü'min, Allah'a güvenip, sabır ve metanet göstermezse düşman karşısında hezimete uğrar. Mü'minin, Allah'a güvenip, sabır ve metanet göstermesi Allah'ın emridir. Zira Allah sabredenlerle beraberdir.

67

«Yeryüzünde savaşırken, galibiyeti sağlamadıkça esir almak hiçbir **peygambere** yaraşmaz. Geçici dünya malını istiyorsunuz, oysa Allah ahircti kazanmanızı ister. Allah azizdir, hakimdir.»

Yeryüzünde Müslümanlar kâfirlere galip gelinceye kadar fidye karşılığı esirleri serbest bırakmak hiçbir **peygambere** yaraşmaz, Esirleri serbest bırakmak düşmanın kuvvetlenmesini sağlamaktır. Halbuki savaşın gayesi, Müslümanların zafere ulaşması, yeryüzünde İslâm nizamının hâkim kılınmasıdır. Bunun, için de düşmanın zayıf, Müslümanın güçlü olması gerekir. Dolayısıyla esirlerin serbest bırakılması Müslümanların aleyhinedir. Bundan dolayı Müslümanların yeryüzünde galibiyeti elde edinceye kadar, fidye karşılığı esirleri serbest bırakmalarına müsaade edilmemiştir. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor: «Yeryüzünde savaşırken, galibiyeti sağlamadıkça esir almak hiç bir **peygambere** yaraşmaz. Geçici dünya malını istiyorsunuz, oysa Allah âhireti kazanmanızı ister. Allah azizdir, hakimdir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) 'dan şöyle rivayet edilmiştir: Bedir muharebesinde esir alınan müşrikler Medine'ye getirildikleri zaman, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Hazret-i Ebû Bekir ve Hazret-i Ömer ile istişare eder. Hazret-i Ebü Bekir «Bunların hepsi kabilemizin insanlarıdır, kendilerinden bir miktar fidye almak suretiyle serbest bırakalım. Almış olduğumuz fidyelerle de savaş malzemeleri tedarik edelim» der. Hazret-i Ömer ise «Bunların hepsini katledelim, çünkü hepsi amansız düşmanımızdır» seklinde konuşur. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Ebû Bekir'in görüşünü tercih eder, esirlerden bir miktar fidye almak suretiyle serbest bırakır. Hazret-i Ömer şöyle der: «Bir gün sonra **Resûlüllah**'ın yanına geldim, Ebü Bekir ile ağladıklarını gördüm ve sebebini sordum, **Peygamber**imiz bu ayetin inzalinden dolayı ağladıklarını söyledi,' **Allahü teâlâ** İslâm'ın aziz, kâfirlerin zelil olmasını diler. Yeryüzüne İslam'ın hükümran" olmasıyla Müslümanlar aziz, kâfirler de zelil olacaklardır. Bunun için de Müslümanın güçlü, kuvvetli ve çoğunlukta olması gerekmektedir:

68

«Eğer Allah'ın geçmiş bir yazısı olmasaydı aldığınız (fidye) de size her halde büyük bir azab dokunurdu.»

69

«Elde ettiğiniz ganimetleri temiz ve helâl olarak yeyin. Allah'dan korkun, şüphesiz ki Allah çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir.»

Ey mü'minler, eğer **Allahü teâlâ** ganimet mallarını size helâl kılmasaydı, almış okluğunuz fidyelerden dolayı size büyük bir azab erişirdi. Yüce Allah size ganimet mallarını helâl kılarak şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, elde ettiğiniz ganimetleri temiz ve helâl olarak yeyin. Allah'ın emirlerini yerine getirin, O'nun emirlerine muhalefet etmeyin. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir.» O, kullarının günahlarını bağışlar, suçlarını afveder ve tevbe edenlerin tevbesini kabul eder.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Allahü teâlâ benden önce hiçbir peygambere vermediği beş şeyi bana verdi:

1- Savaşta alınan ganimet mallarını bana helâl kıldı. Benden önce hiçbir peygambere bunu helâl kılmadı. Onlar zamanında alman ganimet mallarını gökten bir ateş iner yakardı.

2- Beni bütün cinlere ve insanlara peygamber olarak gönderdi.

3- Allahü teâlâ bir aylık mesafeden benim korkumu düşmanın kalbine atmıştır, beni görmedikleri halde bile korkudan yerlerinde duramazlardı.

4- Yeryüzünün her tarafını bana mescid kıldı.

5- Bana, ümmetime şefaat etme yetkisi verdi.»

70

«Ey Peygamber, esirlerden elinizde bulunanlara de ki: "Allah kalblerinizde bir iyilik bulursa, size sizden alınanın daha hayırlısını verir, sizi bağışlar. Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir",»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) savaş esirlerini kırk vakıyye (dörtyüz dirheme eşit olan bir tartı birimidir) fidye karşılığı serbest bırakacağım bildirir. Esirlerin arasında, amcası Abbas ile diğer amcasının oğlu Ukayl de bulunmaktaydı. Onlara da aynı fidye tatbik edilir. Abbas, fidyesinin yirmi va'kıyyesini verir, geri kalanını vermez. Abbas'dan alınan yirmi va'kıyye fidyesine sayılmaz, çünkü fidyesinin tamamını verecek kadar elinde parası vardı. O geri bırakmış olduğu para ile esirleri doyuracaktı. Esirlerden her gün birisi, diğer arkadaşlarını doyuruyordu. Sıra Abbas'a gelmişti, Abbas'ın onları yedirmesine izin verilmez ve elindeki alınır. Abbas gelip durumu Peygamberimize haber verir ve elindeki paranın alınmamasını ister. Peygamberimiz buna razı olmaz ve «Bizimle savaşmaları için, düşmanımız olan kafirlere şaka olarak bir şey vermene asla müsaade edemem. Kırk vakıyye kendin için ve kırk vakıyye de kardeşinin oğlu Ukayl için ver» der. Bunun üzerine İbn Abbas «Yâ Muhammed, amcanın elindekileri alıp

başkasına el açmasını ister misin?» diye sorar. **Peygamber**imiz «Ey amca, senin başkalarına el açmanı asla istemem. Fakat sen altınlarını Ümmül-Fadl'a verdin, aynısını ona da söyledin» der. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den bu sözleri duyan Abbas, derhal İslâm'ı kabul eder. Bunun üzerine, **Allahü teâlâ** mezkûr âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, esirlerden elinizde bulunanlara de ki: «Allah kalblerinizde bir iyilik bulursa, size sizden alınanın daha hayırlısını verir, sizi bağışlar. Allah çok yarlığayıcı, çok bağışlayıcıdır.» **Allahü teâlâ** iman eden kullarının geçmiş günahlarını afveder, kusurlarını bağışlar, tevbelerini kabul eder, mükâfatlarını verir.

Hazret-i Abbas (radıyallahü anh) İslâm'ı kabul ettikten sonra, çok zengin olur, ticaret yapmak için yirmi kişi tutar, onlardan her birinin elindeki sermaye on bin dirheme ulaşır. Durumu gören Hazret-i Abbas «**Allahü teâlâ** bana vaad ettiği iki şeyden birini, daha dünyada iken gösterdi, diğerini de inşâallah âhirette gösterir» dedi.

71

«Eğer sana hainlik etmek isterlerse, onlar daha evvel Allah'a da hainlik etmişlerdi de Allah onlara karşı sana imkân ve kudret vermişti. Allah alimdir, hakimdir.»

Ey Muhammed, eğer kâfirler sana hainlik etmek isterler, emirlerine muhalefet ederlerse üzülme, onlar sana bir zarar veremezler. Çünkü onlar daha önce Allah'a da isyan edip kâfir olmuşlardı. Allah onlara karşı sana imkân ve kudret verip üzerlerine seni galip kılmıştı. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer sana hainlik etmek isterlerse onlar daha evvel Allah'a da hainlik etmişlerdi de Allah onlara karşı sana imkân ve kudret vermişti.» **Allahü teâlâ**'nın yardımı daima iman edenlerin üzerinedir.

72

«îman edip hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihad edenler ve muhacirleri barındırıp onlara yardım edenler, işte bunlar birbirlerinin dostudurlar. İman edip hicret etmeyenlerle, hicret edinceye kadar sizin onlarla dostluğunuz yoktur. Fakat din

uğrunda yardım isterlerse, yardım etmek üstünüze borçtur. Şu kadar ki sizinle aralarında anlaşma bulunan bir kavm aleyhine değil. Allah işlediklerinizi hakkıyla görücüdür.»

İman edip, Allah'ın emirlerine itaat ederek Mekke'den Medine'ye hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve muhacirleri evlerinde barındırıp onları mallarına ortak ederek yardım edenler birbirlerinin dostudurlar. İçinizden iman edip de Mekke'den Medine'ye hicret edinceye kadar, sizin onlarla hiçbir dostluğunuz yoktur. Ancak kafirlere karşı din hususunda sizden yardım isterlerse, o zaman yardım, etmek sizin üstünüze borçtur. Çünkü İslâm'ı korumak ve müdafaa etmek bütün Müslümanların görevidir.

İslâm'ın ilk yıllarında Mekke'den Medine'ye gelen muhacirleri Medineliler bağırlarına basmışlar, meskenlerine ve miraslarına onları ortak etmişlerdi. Medine'ye hicret edenler, bütün bunlardan istifade ediyor, hicret etmeyen Müslümanlar ise haliyle bundan mahrum kalıyorlardı. O sırada hicret farzdı. Nitekim «İman edip hicret etmeyenlerle, hicret edinceye kadar sizin onlarla dostluğunuz yoktur. Fakat din uğrunda yardım isterlerse yardım etmek üstünüze borçtur.» İslâm'ın zaferi için yeryüzündeki Müslüman toplumların birbirlerine yardım etmeleri şarttır. Asıl maksat İslâm'ın yeryüzüne hükümran olmasıdır. Şayet İslâm yeryüzüne hâkim olursa, bütün Müslümanlar saadete kavuşup huzura ereceklerdir.

73

«Kâfirler de birbirlerinin yardımcılarıdır. Eğer siz bunu yapmazsanız yeryüzünde bîr fitne ve büyük bir fesad olur.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celile ile mü'minlerin dikkatini önemli bir hususa çekiyor ve şöyle buyuruyor: »Allah'ın Eesûlünü ve âyetlerini inkâr eden kâfirler bile birbirinin yardımcılarıdırlar. Kâfirler birbirine yardım edip dururken, ey mü'minler, siz neden birbirinizin yardımcısı olmuyorsunuz? Eğer siz bunu yapmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesad çıkar.» Mü'min mü'minin, kafir de kâfirin velisidir. Yüce Allah mü'minlerin birbirlerine yardımcı olmalarını emrediyor.

Kâfir, mü’minin mirasçısı olamadığı gibi, mü’mine de kâfirin mirası helal değildir. Ey iman edenler, eğer siz Allah'ın emirlerine uymaz, yasaklarından da kaçınmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük bir fesad olur.

74

«îman edip Allah yolunda hicret ve cihad edenler, muhacirleri barındıranlar, yardım edenler, işte gerçek mü’min olanlar onlardır. Mağfiret ve uçsuz bucaksız rızık da onlarındır.»

îman edip Allah yolunda hicret ve cihad edenler, muhacirleri evlerinde barındıranlar, kendilerine yardım edenler, fakir ve yoksulu gözetenler, Allah'ın emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınanlar gerçek mü’minlerdir. Allah'ın afvı ve sonsuz nimetleri de onlarındır. Onlar ebedî mükafata nail olacaklardır. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor: «İman edip de Allah yolunda hicret ve cihad edenler, muhacirleri barındıranlar, yardım edenler: İşte gerçek mü’min olanlar onlardır. Mağfiret ve uçsuz bucaksız rızık da onlarındır.»

75

«Henüz iman edip de hicret eden ve sizinle birlikte savaşanlara gelince: Onlar da sizdendir. Hısımlar Allah'ın kitabınca birbirine daha yakındırlar. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'den Medine'ye hicret ettikten sonra, daha önce akrabaları Müslüman olup kendileri Müslüman olmayan bir kısım müşrikler de İslamiyeti kabul oderek Medine'ye hicret ederler, **peygamber** ordusunda yer alırlar, cihad etmeye başlarlar. Ve onlar da, daha önce hicret edenler gibi, aynı sevabı alırlar. «Henüz iman edip de hicret eden ve sizinle birlikte savaşanlara gelince: Onlar da sizdendir. Hısımlar Allah'ın kitabmca birbirine daha yakındırlar. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.» Hicret etmeyen Müslümanlar akrabalarının mirasından istifade edemiyorlardı. Çünkü o zaman Mekke'den Medine'ye hicret etmek, her Müslümana farzdı. Miras hususundaki hüküm daha sonra, bu âyet ile nesh edilmiştir.

Ey iman edenler, Allah'ın emirlerine itaat edin, yasaklarından sakının ki ebedî saadete ulaşıp, azabtan kurtulasınız.

TEVBE SÛRESİ

Bu sûre-i celîle Kur'ân-ı Azimüşşân'ın 9. sûresi olup 129 âyettir. Hicretin 9. yılı başında Medine'de nazil olmuştur. En son inen süredir, ibn Cevzî'ye göre sürenin sonundaki iki (Fein tevellev..., Lekad câeküm...) âyet daha önce Mekke'de nazil olmuştur. Bu sûrenin on ismi varsa da meşhurları «Tevbe» ve "Berâe»dir, Mü'minlerin tevbekâr olmaları emir ve tavsiye duyurulduğu için «Tevbe» adını almış, mü'minlerin küfür ve nifak sahipleriyle alâkalarını kesmeleri emredilği için de «Berae- ismi verilmiştir.

Bu sûre-i celilenin başında besmele yoktur. Bu hususta bazı rivâyetler vardır: **1-** Enfal sûresinin devamı mı, yoksa ayrı bir sûre mi olduğu sahabe arasında ihtilaflıdır. **2-** Peygamberimiz sûrenin besmelesiz olarak yazılmasını emretmiştir. **3-** Besmele rahmet ve emandır. Halbuki bu sûrede cihada ve riâyet edilmeyen andlaşmaları feshe dair birçok âyetler bulunmaktadır. Rahmet ile mihnet bir arada bulunmaz. Bu özelliklerden dolayı besmelesiz yazılmıştır.

1

«Kendileriyle andlasma yaptığınız müşriklere Allah'dan ve Peygamberinden bir ihtardır bu.»

Bu âyet-i celileler, sözlerinde durmayan müşriklerle yapılan andlasmaların feshini bildirmekte olup nüzul sebebi şudur: Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) müşfiklerle sulh andlaşması yapar. Halbuki onlar sözlerinde durmazlar, daha süresi bitmeden andlaşmayı bozarlar. Yüce Allah sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, müşriklerle yapmış olduğun andlaşmanın müddeti dört aydır.» Halbuki Peygamberimizin müşriklerle yapmış olduğu andlaşmanın müddeti daha uzundu. Fakat onlar andlaşmayı tek taraflı bozunca, Yüce Allah, Peygamberinin de andlaşmayı bozmasını emreder. **Allahü teâlâ**, ahidlerini bozanlar için şöyle buyuruyor: -Kendileriyle andlaşma yaptığınız müşriklere Allah'dan ve Peygamberinden bir

ihtar bu. Yeryüzünde dört ay korkusuz ve emin olarak dolaşın. Allah'ı âciz bırakamayacağınızı, Allah'ın kâfirleri rezil edeceğini bilin.»

2

«Yeryüzünde dört ay daha dolaşın. Allah'ı aciz bırakamayacağınızı, Allah'ın kâfirleri rezîl edeceğini bilin.»

islâm'dan önce müşrikler arasında yılın dört ayında -Zilkade, Zilhicce. Muharrem ve Receb - savaş yapmak haramdı, islâm'ın ilk yıllarında da bu mahremiyet devam etmişti. Müşrikler bu aylarda asla savaşmazlar, büyük panayırlar kurarlar, oralarda alış veriş yaparlar ve istedikleri yerlerde gezip-dolaşırlardı. Bunun için Yüce Aftan -Yeryüzünde dört ay daha dolaşın» buyurmuştur.

3

«Allah ile **Peygamber**i tarafından, Hacc-ı Ekber günü ma'lûm olsun ki Allah da, **Peygamber**i de müşriklerden beridir. Eğer tevbe ederseniz hakkınızda hayırlı olur. Yüz çevirirseniz bilin ki siz Allah'ı aciz bırakamazsınız. Kâfirlere acıklı azabı müjdele.»

Hacc-ı Ekber günü ma'lûm olsun ki Allah da, **Peygamber**i de müşriklerden beridir. Hacc-ı Ekber hakkında çeşitli görüşler vardır. Ancak bunların, Hacc-ı Ekber'in en kuvvetlisi, Kurban Bayramı günü olduğudur. Çünkü hac ve haccın mühim menâsiki o gün tamamlanır. I'lâm da o gün vaki olmuştur. Müşrikler andlaşmayı bozunca, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de bozduğunu onlara bildirmiştir.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştik «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Hazret-i Ali ile beni müşriklerle aramızdaki andlaşmayı bozduğumuzu bildirmek için. Mekke'ye gönderdi. Mekke'ye gelince Hazret-i Ali müşriklere "Ben size dört şeyi bildirmek için geldim" dedi. 1 — Mü'minlerden başkası asla cennete giremeyecektir. 2 — Bugünden itibaren, Beytullah çıplak olarak tavaf edilmeyecek, ancak ihramlı olarak tavaf edilecektir. 3 — Bugünden sonra kâfirlerin ve müşriklerin Beytullah'ı tavaf etmeleri yasaklanmıştır. 4 — **Peygamber** ile müşrikler arasındaki andlaşmanın müddeti dört aydır. Dört ay sonra

andlaşmanın müddeti bitecektir. Ondan sonra Allah da, **Peygamber**i de müşriklerden beridir.» **Peygamber**imiz, Ali'ye bu âyetleri müşriklere okumasını buyurmuştu. O da, müşriklerin duyabileceği bir sesle bu âyetleri okudu.

Allah ve **Peygamber**i müşriklerden beridir. Şayet onlar şirkten dönüp, iman ederlerse kendileri için çok daha hayırlı olur. İman etmeyip, küfredenler bilsinler ki, Allah'ın azabı çok şiddetlidir. Allah, kâfirleri sonu olmayan bir azab ile cezalandıracaktır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin karşılığıdır, iman edenler mükâfatlarını görecekleri gibi, iman etmeyip, küfredenler de mutlaka cezalarını göreceklerdir.

4

«Yalnız, andlasma hükümlerinde size karşı bir eksiklik yapmayan ve aleyhinizde kimseye yardım etmeyen müşriklerle yaptığınız andlaşmaya sonuna kadar riayet edin. Allah sakınanları sever.»

Allahü teâlâ yapılan ahidlere sonuna kadar riayet edilmesini emrediyor, ve şöyle buyuruyor-. «Ey iman edenler, yalnız, andlaşma hükümlerinde size karşı bir eksiklik yapmayan ve aleyhinizde kimseye yardım etmeyen müşriklerle yaptığınız andlaşmaya sonuna kadar riayet edin.» Âyette de belirtildiği gibi, Müslümanların andlasma yapmış oldukları milletler andlaşmayı bozmadıkça veya Müslümanların aleyhine bir faaliyette bulunmadıkça andlaşmayı tek taraflı bozmak caiz değildir. Ancak karşı tarafın andlaşmayı bozmasıyla Müslümanların da andlaşmayı bozma hakkı doğar. Karşı taraf andlaşmayı bozmadığı surece Müslümanların da andlaşmanın şartlarına, sonuna kadar riayet etmeleri emredilmiştir. Bu, islâm'ın insan haklarına vermiş olduğu önemin en büyük bir isbatıdır. İslâm yapılan anlaşmayı, Müslümanların tek taraflı bozmasına müsaade etmiyor. Çünkü ahde vefa göstermek İslâm'ın ana prensiplerindendir. Bununla beraber, Müslümanların aleyhine olan en küçük şeyi bile değerlendirip derhal tedbir almalarını da emrediyor.

5

«Haram aylar çıkınca, müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayıp hapsedin. Her gözetleme yerinde onları bekleyin. Eğer tevbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse peşlerini bırakın. Çünkü Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Ey iman edenler, haram aylar çıkınca, ahidlerini bozan müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün. Onlara aman vermeyin, yakaladıklarınızı esir edin, yakalamak için yollarını kesip, gözetleyin. Kendilerini yakaladıktan sonra, küfürlerinden dönüp, tevbe ederler, namazlarını kılarlar, zekâtlarını verirlerse kendilerini serbest bırakın, yollarını açın. Çünkü onlar dinde sizin kardeşlerinizdir. **Allahü teâlâ** gafurdur, iman edenlerin şirk içinde işlemiş oldukları günahları bağışlar, rahimdir, tevbe edip İslâm'a girenleri rahmetiyle esirger.

Hazret-i Ali (radıyallahü anh) müşriklere bu âyetleri okuduktan sonra, onlardan biri «Yâ Ali, bu müddet bittikten sonra bizden birisi, bir ihtiyaç için veya **peygamber**in sözlerini dinlemek maksadıyla Muhammed'in yanına, giderse öldürülür mü?» diye sorar. Hazret-i Ali «Hayır, öldürülmez» diye cevap verir.

6

«Şayet müşriklerden biri sana sığınacak olursa, Allanın sözünü dinlemesi için ona aman ver. Sonra onu güven içinde olacağı yere kadar ulaştır. Çünkü onlar bilgisiz bir topluluktur.»

Yâ Muhammed, eğer müşriklerden biri sana sığınacak olursa Allah'ın sözünü dinlemesi için ona aman ver. Ola ki Allah'ın kelamını işitir iman eder. Şayet iman etmez İslâm'dan yüz çevirirse, güven içinde olacağı yere kadar onu ulaştır. Allah'ın bunu emretmesindeki sebeb, onların bilgisiz bir topluluk oluşudur. Eğer onlar gerçeği bilmiş olsalardı mutlaka iman ederlerdi. -Şayet müşriklerden biri sana sığınacak olursa Allah'ın sözünü dinlemesi için ona aman ver. Sonra onu güven içinde olacağı yere kadar ulaştır. Çünkü onlar bilgisiz bir topluluktur.»

7

«Mescid-i Haram'ın yanında andlaştıklanrazın dışında, müşriklerin Allah katında ve **Peygamber**i önünde nasıl bir

andlaşmaları olur? Size karşı doğrulukla hareket ederlerse siz de kendilerine doğrulukla muamele edin. Allah, sözleşmelerini bozmaktan sakınanları sever.»

Allahü teâlâ, bu âyet-i celilede müşrikleri zemmediyor, onların Allah'ın katında ve **Peygamber**in yanında bir andlaşmaları olamayacağını bildiriyor. Çünkü onlar Allah'ın birliğini, âyetlerini ve **Peygamber**ini inkâr etmişlerdir. Allah katında ve **Peygamber**i yanında onlar için aman yoktur. Ancak Mescid-i Haram'ın yanında **Peygamber** ile andlaşma yapıp, andlaşmalarını boznıayanlar müstesnadır. Zira onlar ahidlerine sadık kalmışlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: 'Mescid-i Haram'ın yanında andlaştıklarınızın dışında, müşriklerin Allah katında ve **Peygamber**i önünde nasıl bir andlaşmaları olabilir? Size karşı doğrulukla hareket ederlerse, sız de kendilerine doğrulukla muamele edin. Allah, sözleşmelerini bozmaktan sakınanları sever.'

8

«Nasıl ahidleri olabilir ki, fırsat bulup galip gelselerdi size karşı ne akrabalık bağlarına, ne de muahede hükümlerine aldırmazlardı. Kalbleriyle istemezlerken sizi ağızlarıyla hosnud etmeye uğraşırlar, onların pek çoğu fâsıktırlar.»

Ey iman edenler, müşriklerin sizinle asla bir ahidleri yoktur. Eğer onlar fırsat bulup savaşta galip gelselerdi, aranızda ne akrabalık, ne de muahede kalırdı. Onların hepsini hiçe sayarak size ellerinden gelen kötülüğü yaparlardı. Bunu yapamadıkları için, dilleriyle güzel sözler söyleyerek, sizi aldatmaya çalışıyorlar. Halbuki kalben sizi asla sevmezler' dillerinin söylediklerini kalbleri inkar eder. Zira onların çoğu fâsıktır, sözlerinde durmazlar. «Nasıl ahidleri olabilir ki, fırsat bulup galip gelselerdi size karşı ne akrabalık bağlarına, ne de muahede hükümlerine aldırmazlardı. Kalbleriyle istemezlerken sizi ağızlarıyla hoşnud etmeye uğraşırlar, onların pek çoğu fâsıktırlar.» İman etmeyenlerin özelliği budur. Fırsat buldukları zaman iman edenleri bir kaşık suda boğarlar. Çünkü onlarda Allah korkusu yoktur. Allah korkusu olmayanlarda acıma hissi de olmaz. Eğer acıma hissi olsaydı, iman edenlere en ağır

işkenceleri yapmazlardı. Bunun için **Allahü teâlâ** Müslümanların kâfirlerle dost olmalarını yasaklamıştır.

9

«Allah'ın âyetlerini az bir değere değişip, insanları O'nun yolundan alıkoydular. Onların işledikleri gerçekten ne kötüdür.»

Yahudiler ve müşrikler, Allah'ın âyetlerini dünya menfaatleri için, az bir değer ile değiştirmişler, insanları da Allah yolundan alıkoymuşlardır. Onların yapmış oldukları gerçekten ne kötüdür. Onların benzeri, altın ile pulu satın alan adam gibidir. Altını verir pulu alır, sonunda onu da kayıp eder, her ikisinden de olur. Elde ne altın kalır, ne pul. Ahireti bırakıp dünyayı satın alanların hali de böyledir. Onlar da eli boş kalacaklardır. Aklı olanlar, ibret almalı, dünyanın geçici menfaatlarına aldanmamalı, âhiret nimetlerini unutmamalıdır. Dünya fani, âhiret ise ebedidir.

Bu âyet-i celile, Ebû Süfyan hakkında nazil olmuştur: Ebû Süfyan, iman edenleri Allah yolundan alıkoymak için, kendilerine dünyalık vaad eder, hatta birçoğuna çeşitli hediyeler verirdi. Böylece iman etmek isteyenleri Allah yolundan ahkoyardı. **Allahü teâlâ** onlar hakkında şöyle buyuruyor: «İmanlarını dünya menfaati için satanlar ve insanları Allah yolundan alıkoyanlar iki cihan saadetinden mahrum oldular. Onların işledikleri gerçekten ne kötüdür.»

10

«Onlar bir mü’min hakkında ne akrabalık bağlarına, ne de andlaşma hükümlerine riayet ederler. Onlar taşkınların ta kendileridir.»

11

«Eğer tevbe eder, namaz lalar ve zekât verirlerse sizin din kardeşiniz olurlar. Biz ayetleri bilecek insanlar için açıklarız.»

Ey iman edenler, müşrikler mü’minler hakkında akrabalık bağlarını tanımadıkları gibi, andlaşma hükümlerini de dinlemezler. Fırsat buldukları zaman size ellerinden gelen kötülüğü yaparlar. Zira onlar inkarcı bir toplumdur. Onların şerrinden ve zararından

kurtutmak için bulduğunuz yerde öldürün veya esir edin. Eğer küfürden dönüp tevbe ederler, namaz kılarlar ve zekâtlarını verirlerse, işte o zaman sizin din kardeşiniz olurlar. Din kardeşlerinize dokunmayın ve asla haksızlık yapmayın.

Kâfirlerin ve müşriklerin bulundukları yerde öldürülmesi Müslümanlara zararlarından dolayıdır. Bu tehlike ortadan kalktığı zaman, Müslümanlar onların kılına bile dokunmazlar.

12

«Şayet ahidlerinden sonra yeminlerini bozar da dininize dil uzatırlarsa küfrün önderlerini hemen öldürün, belki vazgeçerler. Çünkü onların andlan, ahidleri yoktur.»

Ey iman edenler, müşrikler ahidlerinden sonra yeminlerini bozarlar da dininize dil uzatıp, saldınrlarsa, onların elebaşlarını, önderlerini hemen öldürün. Diğerleri korkarlar da dininize saldırmaktan vazgeçerler. Çünkü onların yeminleri ve ahidleri yoktur. İman etmeyenler sözlerinde durmazlar, ahidlerini ve yeminlerini, yerine getirmezler. Daima, Müslümanların zayıf taraflarını ararlar, buldukları zaman derhal saldırırlar. Bunun için Yüce Allah «Onların yeminleri ve ahidleri yoktur' buyuruyor. Görülüyor ki, Müslümanların dine saldıranlara müsamaha etmemeği, onlara önderlik yapanların öldürülmesi emrediliyor. Dine saldıranlar, fırsat buldukları zaman mensuplarına da saldıracaklardır, bu bakımdan onların öldürülmesi emredilmiştir.

13

«Yeminlerini bozup **Peygamber**i yurdundan çıkarmaya teşebbüs eden, düşmanlık göstermekte ilk olan kavm ile harbetmez misiniz? Onlardan korkuyor musunuz? Eğer gerçek mü’minseniz bilin ki asıl korkmanız gereken Allah'dır.»

Ey iman edenler, yeminlerini bozup **Peygamber**i yurdundan çıkarmaya teşebbüs eden, ona düşmanlık yapan bir kavm ile harbetmek istemez inisiniz? Yoksa onlarla savaşmaktan korkuyor musunuz? Eğer gerçek mü’minseniz Allah'ın emirlerini yerine getirin, yasaklarından sakının, **Peygamber**e tabî olun, bilin ki asıl korkmanız gereken Allah'dır, Allah'ın va'di haktır, mutlaka vukuu

bulacaktır. O, va'dinden asla dönmez. Kafirleri zelil, mü'minleri ise aziz kılacaktır.

İkrime (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekkeli müşriklerle Hudeybiye muahedesini yapar. Yine Mekke'de bulunan Benî Huzâa kabilesiyle de bir andlaşma ınızalar. Müşrikler de Beni Bekir kabilesiyle anlaşırlar. Böylece Beni Huzâalılar, Müslümanların, Benî Bekirliler de müşriklerin himayesine girerler. Daha sonra bu iki kabile arasında savaş başlar, müşrikler kendi himayelerinde olan Benî Bekirlilere silâh ve yiyecek yardımında bulunurlar. Halbuki andlaşma gereği, Müslümanların himayesinde olanların aleyhine başkasına yardımda bulunmayacaklardı. Kendi himayelerinde olanlara yardımda bulununca, şartlarına riayet etmedikleri için, andlaşma doğrudan doğruya bozulmuş olur. Hatalarını anlayan müşrikler muahedenin yenilenmesi için, Ebû Süfyan'ı **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e elçi olarak gönderirler. Ebû Süfyan daha Medine'ye gelmeden **peygamber**imiz sahabesine onun gelmekte olduğunu ve isteğinin yerine getirilmeyeceğini bildirir. Süfyan Medine'ye gelir, ilk önce,Ebû Bekir (radıyallahü anh)'e uğrar, durumu anlatır, muahedenin yenilenmesini ister, Ebû Bekir (radıyallahü anh) «Hüküm Allah'ın ve Resülünündür» diyerek çok veciz bir cevap verir. Ebû Süfyan, Ebû Bekir (radıyallahü anh)'den bir netice alamayınca Hazret-i Ömer'e gider. Ondan da aynısını ister. Hazret-i Ömer, şöyle der: «Eğer ahdinizi bozdunuzsa eskiye dönülmez, yeniden bir muahede yapılması gerekir. Ne kadar sağlam ahid yaparsanız yapın, **Allahü teâlâ** onu bozar. Müslüman olmadıkça size bu ahidlerden hiçbir fayda yoktur.» Ebû Süfyan, Hazret-i Ömer'den bu hakikatleri duyunca şaşırır, ne yapacağını bilmez, kızar ve 'Senin gibi, kavminin helakini isteyen kimse görmedim» der yanından ayrılır, doğru Hazret-i Fâtıma'nın yanına gider, durumu anlatır, medet umar, o da, Ebû Bekir gibi «Hüküm Allah'ın ve Resûlünündür» der. Hazret-i Fâtıma'dan da bir netice alamayan Süfyan, Hazret-i Ali'ye gider, muahedenin yenilenmesini ister. Hazret-i Ali «Ben senden daha asil kimse göremiyorum, sen reissin, halkın arasında muahedeyi yeniler, onları ıslah edersin» der. Hazret-i Ali'nin bu sözleri üzerine Süfyan

sağ elini sol elinin üzerine koyarak «Ben, bu iki kavmin birbirlerini öldürmemeleri için onları savaştan men ettim» der ve eli boş olarak geri döner. Mekke'ye gelince müşrikler ne yaptığını sorarlar, Süfyan hiçbir şey yapamadığını, Hazret-i Ali'nin tavsiyesi üzerine geri döndüğünü söyler. Müşrikler «Senin gibi elçi görmedik, bize bir sulh andlaşması getirmedin ki emin olalım, savaş haberi getirmedin ki hazırlıklı olalım» derler.

Bu sırada Huzâa kabilesinden kırk kişilik bir hey'et **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelir, durumu arz eder, müşriklerden şikâyetçi olurlar ve **Peygamber**imizden yardım talebinde bulunurlar. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Huzâa kabilesinden gelenleri dinledikten sonra müşriklerin yaptıklarına çok kızar, Huzâalılan müşriklere karşı koruyacağına yemin eder ve Mekke üzerine yürünmesini emreder. **Peygamber**imiz kısa zamanda on bin kişilik bir ordu hazırlar, Mekke üzerine yürür, şehre hemen girmez, Remel mevkiinde konaklar. Müşrikler İslâm ordusunun Mekke üzerine'geldiğini öğrenirler, bilgi toplamak için Ebû Süfyan'ı gönderirler. Süfyan Remel mevkiine geldiği zaman **Peygamber** ordusunu görür. Ordunun haşmeti karşısında donakalır, ne yapacağını şaşırır, kim olduğunu gizler, kendisinin Abbas ile görüştürülmesini ister. Hazret-i Abbas'a götürülür, Abbas, Süfyan'ı alır, doğru **Peygamber**imize götürür. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onun selâmeti için «Yâ Ebâ Süfyan, Müslüman ol selâmete kavuş' der, Müslüman olmasını ister. Süfyan, âlemlere Rahmet olarak gönderilen **Peygamber**in sözüne şu karşılığı verir: «Lât ve Uzzâ hakkı için, Müslüman olmam». Lât ve Uzzâ müşriklerin en büyük putlarıydı. Müşrikler yemin ederken onların adını anarlardı. Süfyan, **Peygamber**imizle bu şekilde konuşurken, Hazret-i Ömer de, elinde **Hazret-i Peygamber**'İn kılıcı olduğu halde çadırın kapısında bekliyordu. Süfyan'ın sözlerini duyunca hiddetlenir ve «Sen Lât ve Uzzâ'yi necasetle kirlet. Eğer kapıda olsaydın, sana onların adını andırmazdım» der. Süfyan kapıdakinin kim olduğunu sorar, Hazret-i Ömer olduğunu söylerler. Bunun üzerine Süfyan derhal Müslüman olur. Ebû Süfyan'ın İslâm'a girişi **Peygamber**imizi ve Abbas'ı

sevindirir. Hazret-i Abbas, Süfyan'ı alır, kendi çadırına götürür, geceyi orada geçirir. Sabah olunca bütün askerin abdest aldığını görür, kendisi de abdest alır, Hazret-i Abbas'a bunların ne yaptığını sorar, Abbas namaz kılmak için abdest aldıklarını söyler ve hep birlikte **Peygamber**in peşinde sabah namazını kılarlar. Namazdan sonra Süfyan «Ey Abbas, bugüne kadar başkanlarına bu derece itaat eden bir kavm görmedim, demek ki kardeşinin oğlu padişah oldu» der. Abbas «Hayır, o padişah değil, **Peygamber**dir. Allah onu bütün âlemlere **Peygamber** olarak gönderdi- cevabını verir. O zaman Süfyan ' «Demek ki, o **Peygamber**dir, Öyleyse yazıklar olsun Kureyşlilere» der.

Hazret-i Abbas, Mekke halkını İslâm'a davet etmek için **Peygamber**imizden izin ister. İstediği izin kendisine verilen Hazret-i Abbas, **Peygamber**imizin bineği ile Mekke'ye gider. Ve «Ey Mekke halkı, İslâm'a girin, selâmete erin. İslâm'a giren selâmet bulur. Müslüman olanlar her şeyden emindirler. **Peygamber** ordusu Mekke'yi işgal edecektir. Silâhını elinden bırakanlar, Müslüman olanlar, evinin kapısını kapatanlar, Ebû Süfyan'ın evine girenler, teslim olanlar emniyet içindedirler, onlara dokunulmayacaktır» diyerek İslâm'ın küfre meydan okuyan nutkunu söyler. **Peygamber** ordusu bir müddet sonra Mekke'ye girer. Müşrikler Hazret-i Abbas'ın verdiği talimata uyarlar. Önemli bir olay meydana gelmeden şehir 11 Ocak 630'da Müslümanların eline geçer. Mekkeliler büyük bir heyecan içinde **Peygamber**'in vereceği kararı beklerler. Bu ara,da halk büyük bir emniyet içindedir. Kimsenin burnu bile kanamaz. Ancak Beni Bekir kabilesi Huzaalılara yapmış oldukları haksızlığın cezasını çekmek için **Peygamber**imizin emriyle fetih günü öğleye kadar, Beni Bekirlilerle savaşırlar, birçoğunu katlederler.

14

«Onlarla savaşın ki, Allah sizin elinizle onları azablandırsın, rezil etsin ve sizi üstün getirsin de mü'minlerin gönüllerini ferahlandırsın.»

Ey iman edenler, ahidlerini bozan müşriklerle savaşın ki, Allah sizin ellerinizle onları azablandırsın, hezimete uğratarak rezil etsin.

Sizi onlara galip kılarak mü'minlerin kalblerini ferahlandırsın. **Allahü teâlâ** bunu iman edenlere vaad ediyor.

Mus'ab b. Said (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştik Mekke fethedüdiği gün halkın tamamı iman ettiği için **Peygamber**imiz tarafından afvedilerek emniyet altına alınır. Ancak içlerinden şu altı kişi iman etmedikleri için umumi aftan istifade edemezler. Çünkü umumî af sadece iman edenlere mahsustur. İman etmeyenlerin ise yakalandıkları yerde katledilmek suretiyle cezalandırılmaları gerekiyordu.

İman etmedikleri için afdan istifade edemeyen altı kişi şunlardır :

1- Ebû Cehil'in oğlu Ikrime,

2- Abdullah b. Ahtal,

3- Mukayıs b. Dubabe,

4- Abdullah b. Said ve iki karısı.

Abdullah b. Said, Hazret-i Osman'ın süt kardeşi olup daha önce **Peygamber**imizin vahiy kâtipliğini yapmış, bilâhare irtidat etmiştir. Mekke'nin fethi esnasında Hazret-i Osman (radıyallahü anh) süt kardeşi olan Abdullah b. Said'in afvedilmesini **Peygamber**imizden talep eder. Ancak **Resûlüllah**, Hazret-i Osman'ın bu talebini kabul etmez ve «İman etmeyenler Beytullah'ın içinde olsalar bile öldürün,» buyurur.

Seldir fethedildikten sonra müşrikler Harem-i Şerifin avlusunda toplanırlar, **Peygamber**imizin kendi haklarında vereceği kararı beklerler. Zira onlar daha önce **Peygamber**'e büyük kötülükler yapmışlar, Mekke'den çıkarmışlardı. Önceki kötülükleri akıllarına geliyor, **Peygamber**'in kendileri hakkında vereceği kararı merak ve heyecan içinde bekliyorlardı. Şehirde sükûnet hâsıl olduktan sonra **Peygamber**imiz Beytullah'ı tayâf eder, iki rekat namaz kılar, kalkar ve Harem-i Şerifin kapısının iki yanından tutar ve şöyle der: «Ey milletim, bugün siz benden ne bekliyorsunuz?» Onlar hep bir ağızdan: «Sen bizim kerîm kardeşimizsin. Merhametli ve cömertsin, afvı seversin, bizi afvet' derler. Âlemlere rahmet

olarak gönderilen **Peygamber**imiz, iman ettikleri için onları çoktan afvetmişti. Onlar afvedüdiklerini bizzat **Peygamber**'in ağzından duymak istiyorlardı. **Peygamber**imiz onlara şöyle den «Ben de bugün size Yûsuf'un kardeşlerine dediği gibi derim ki, size tevbih yoktur, Allah günahlarınızı afvetsin.» **Peygamber**'den kurtuluş müjdesini alan Mekkeliler sevinç çığlıkları atarlar, sanki o âna kadar ölü gibi idiler, yeni dirilmiş gibi olurlar ve hep bir ağızdan Kelime-i Şehâdet getirerek İslâm'ı kabul ederler. Artık küfrün sonu gelmişti, bâtıl yok olmuş, hak gelmişti. Sekiz yıl önce yurdundan çıkardıkları **Peygamber**'lerine çimdi iman etmişlerdi. **Peygamber**imiz onların iman ettiğini görünce Rabbine şükretmek için Harem-i Şerifin Safa tarafındaki kapısından çıkar ve Safa tepesine gider, orada Rabbinin kendisine ihsan ettiği nimetleri ve lûtufları zikrederek şükreder. **Peygamber**imiz şükür ile meşgul iken Medineliler aralarında toplanırlar »**Peygamber**, kavmine acıyarak onları afvetti. Bundan sonra onlarla beraber kalır» derler. Medinelilerin bu şekilde konuşmasına üzülen **Peygamber**imiz «Ben **Allahü teâlâ**'nın hepinize gönderdiği **peygamber**iyim, hayatım da, ölümüm de sizinle beraberdir» der. **Peygamber**in kendilerinden ayrılmayacağını öğrenince çok sevinirler ve «Ey Allah'ın Resulü, aramızdan ayrılıp kavmine döneceğinden korktuğumuz için böyle konuştuk» derler. **Peygamber**imiz onların kalbinden şüpheyi gidermek için «Siz Allah katında sadık kimselersiniz» buyurur.

15

«Ve kalblerindeki öfkeyi gidersin, Allah kimi dilerse ona tevbe nasip eder. Allah hakkıyle bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir O.»

Yüce Allah'ın afvı boldur, kullarından dilediğine iman nasip eder» ve hidâyete erdirir. Allah alimdir, kimin iman edeceğini bilir, hakimdir, dilediğine yardımıyla hükmeder, aziz kılar, dilediğinin de hezimetine hükmeder ve zelil kılar. Kimse O'nun hükmüne karışamaz.

16

«Allah, içinizden cihad edenleri Allah'dan, **Peygamber**inden ve mü'minlerden , başka, sırdaş, edinmeyenleri belirtmeden sizi kendi halinize bırakacak mı zannediyorsunuz? Allah işlediklerinizden haberdardır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Allahü teâlâ** mü'minlere, kâfirlerle savaşmalarını emredince, onlardan bazısına bu emir ağır gelir, savaşmak istemezler. Bunun üzerine Yüce Allah mezkûr âyeti inzal ederek şöyle buyurur: «Ey iman edenler, siz savaş ile denenmeden hemen emniyet içinde olacağınızı mı zannediyorsanuz? Allah yolunda cihad etmeden, zahmet çekmeden ve nefsinizi temizlemeden hemen cennete gideceğinizi mi umuyorsunuz? Allah, hanginizin mücahede ettiğini, hanginizin etmediğini, içinizden Allah'dan, **Peygamber**'den ve mü'minlerden başka dost edinenleri belirtmeden sizi kendi hâlinize bırakacağını mı zannediyorsunuz? Allah, bunları açığa çıkarmadan sizi kendi hâlinize bırakmaz. Çünkü O, işlediklerinizden haberdardır. «Allah, içinizden cihad edenleri Allah'dan **Peygamber**inden ve mü'minlerden başka sırdaş edinmeyenleri belirtmeden sizi kendi hâlinize bırakacak mı zannediyorsunuz? Allah işlediklerinizden haberdardır.»

17

«Müşriklerin, Allah'ın mescidlerini ziyaret ve mamur etmeğe hakları yoktur. Onlar kendi küfürlerine kendileri şahiddirler. Onların bütün yaptıkları beyhudedir ve onlar ateşte ebedi kalıcıdırlar.»

Ey iman edenler, müşrikler Allah'ın mescidlerini ziyaret ve imar edenuteler, buna hakları yoktur. Çünkü onlar Allah'a şirk koşup, âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlıyorlardı. Böylece de kendi küfürlerine kendileri şahid oluyorlardı. Allah'a şirk koşanların yapmış oldukları bütün ameller, beyhudedir ve onlar cehennemde ebedî kalıcıdırlar. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır.

Bir kısım tefsircilere göre bu' âyet-i celîle, **Peygamber**imizin amcası Abbas hakkında nazil olmuştur. Yukarda da izah edildiği gibi Abbas Bedir savaşında esir düşmüş, Müslümanlar da müşrik olduğu ve akrabasıyla münasebeti kestiği için ayıplamışlardır. Halta Hazret-i Ali daha ağır sözler söylemişti. Abbas «Siz hep bizim

kötülüklerimizi söylüyorsunuz, iyiliklerimizden hiç bahsetmiyorsunuz?» der. Hazret-i Ali «Sizin iyilikleriniz var mı ki, onlardan bahsedelim» der. Abbas «Biz Mescid-i Haram'ı imar eder, onu perdeleriz. Hac ederiz ve gelen hacılara su veririz, esirleri serbest bırakırız, bize sığınanlara dokunmayız, fakirleri, yoksulları yedirirız' cevabını verir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal eder, şöyle buyurur: «Müşriklerin, Allah'ın mescidlerini ziyaret ve mamur etmeye hakları yoktur. Onlar kendi küfürlerine kendileri şahiddirler. Onların bütün yaptıkları beyhudedir ve onlar ateşte ebedi kalıcıdırlar.» îmanı olmayanların yapmış oldukları bütün ameller boşadır. Allah katında ameller, ancak iman ile değer kazanır.

18

«Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe iman eden, namazı kılan, zekatı veren ve Allah'dan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte doğru yola erişmişlerden olmaları umulanlar bunlardır.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlede mescîdleri kimlerin inşa ve imar edeceğini bildiriyor. Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe iman edip, namazını kılanlar, zekâtını verenler, Allah'dan başkasından korkmayanlar imar ederler. Mescidlerin imar ve inşası ibadet içindir. Allah'a şirk koşanlar mescidlerde asla ibadet edemezler. Bunun için de iman etmeyenler, mescidlerin imar ve inşasını yapamazlar. Çünkü mescidler imanın alâmetidir ve sadece Allah rızası için yapılır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe iman eden, namazı kılan, zekâtı veren ve Allah'dan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte doğru yola erişmişlerden olmaları umulanlar bunlardır.» Âyette belirtildiği gibi, bütün ibadetler ve hayırlar iman üzerine inşa edilir.

19

«Hacca gelenlere su vermeyi, Mescid-i Haram'ı imar etmeyi, Allah'a ve âhiret gününe inanmak, Allah yolunda cihad etmekle bir mi tuttunuz? Bunlar Allah yanında bir olmazlar. Allah zulmedenleri doğru yola eriştirmez.»

Ey müşrikler,. siz hacılara su vermeyi ve Harem-i Şerifi imar etmeyi, Allah'a ve âhiret gününe iman ile bir mi tutuyorsunuz? Hacıları sulamak ve Harem-i Şerifi imar etmek elbette Allah'a ve âhiret gününe iman edip, Allah yolunda cihad etmek gibi olamaz. Çünkü bütün ameller iman ile değer kazanır, imanı olmayanın amelleri boşadır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Hacca gelenlere su yermeyi, Mescid-i Haram'ı imar etmeyi, Allah'a ve âhiret gününe inanmak, Allah yolunda cihad etmekle bir mi tuttunuz? Bunlar Allah yanında bir olmazlar. Allah zulmedenleri doğru yola eriştirmez.» İman edenler mükâfatlarını görecekleri gibi, iman etmeyenler de cezalarını bulacaklardır.

20

«İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaşan kimselerin Allah yanındaki mertebeleri pek büyüktür. İşte kurtulanlar onlardır.»

21

«Rableti onlara rahmetini, rızasını ve içinde tükenmez nimetler bulunan ebedî cennetleri müjdeler.»

22

«Orada ebedi kalırlar. Doğrusu büyük mükafaatat Allah katındadır.»

Allah'a iman edip, hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenlerin Allah katında çok büyük dereceleri ve mertebeleri vardır. Rableri onlara rahmetini, rızasını ve içinde tükenmez nimetler bulunan ebedi cennetlerini müjdeler. Onlar, Allah'ın emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınan, namazlarını dosdoğru kılıp, zekâtlarını veren, camileri imar edenlerdir. İşte onlar, dünya ve âhirette ebedî saadete kavuşanlardır. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor; «îman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla savaşan kimselerin Allah yanındaki mertebeleri pek büyüktür, İşte kurtulanlar onlardır. Rableri onlara rahmetini, rızasını ve içinde tükenmez nimetler bulunan ebedi cennetlerini müjdeler. Orada ebedî kalırlar. Doğrusu büyük mükâfat

Allah katodadır.» Bütün bu nimetler iman edip, Allah yolunda canlarıyla, mallarıyla cihad edenlerindir.

23

«Ey iman edenler, babalarınızı, kardeşlerinizi eğor küfrü sevip, onu imana tercih ediyorlarsa dost edinmeyin. İçinizden kim onları dost edinirse, doğrusu kendine yazık etmiş olur.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) mü'minlere Mekke'den Medine'ye hicret emrini bildirince, onlar iman etmeyen babalarına' analarına, kardeşlerine, eşlerine, çocuklarına, hısım ve akrabalarına haber verirler. Îman etmeyenler, mü'minlerin hicret etmesine karşı çıkarlar. «Bizi kime bırakıp gideceksiniz?, Siz giderseniz bizim halimiz ne olacaktır?» diye dert yanmaya başlarlar ve onların Mekke'den ayrılmamaları için her tarafa başvururlar. Durumlarına acıyan mü'minlerden bazıları, hicreti terk eder, **Peygamber**'in emrine muhalefette bulunurlar. **Allahü teâlâ** mezkûr âyeti inzal ederek, onlar hakkında şöyle buyurur: «Ey iman edenler, babalarınızı, kardeşlerinizi eğer küfrü sevip, onu imana tercih ediyorlarsa dost edinmeyin, içinizden kim onları dost edinirse, doğrusu kendine yazık etmiş olur.» Âyet-i celilede ifâde edildiği gibi, yakınlık derecesi ne olursa olsun mü'minin iman etmeyenlerle dostluk kurması yasaklanmıştır. Hatta İslâm ülkelerine hicret etme imkânı olanların, gayr-i muslimlerin içinde oturmalarına da müsaade yoktur. Eğer gayr-i muslimlerin içinde oturmayı tercih ederlerse o zaman bunlarla olan bütün irtibatın kesilmesi de emredilmiştir.

24

«De ki; Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşiretiniz, kazandığınız mallar, durgunluğa uğramasından korktuğunuz alış verişler, hoşlandığınız meskenler sizin için Allah ile **Peygamber**'inden, Allah yolunda savaşmaktan daha değerli, daha sevimli ise, o halde Allah, emrini gönderinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar güruhunu hidâyete erdirmez.»

Ey iman edenler, babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, hanımlarınız, akrabalarınız, kazandığınız mallar, eksilmesinden korktuğunuz alış verişler, hoşlandığınız evleriniz, köşkleriniz, bağ ve bahçeleriniz sizin için Allah ile **Peygamber**'den ve Allah yolunda savaşmaktan daha değerli ise, Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin. Yani ölüm gelene kadar bekleyin ki, o zaman gözünüz açılır, Allah'a ve Resûl'üne muhalefet etmenin cezasını görürsünüz. Ey iman edenler, Allah'ın ve **Peygamber**'inin emirlerine itaat edin. Onların emirlerine muhalefet ederek âsi olmayın. Allah, isyan edenleri asla hidâyete erdirmez, ancak tevbe edip itaat edenleri hidâyete erdirir ve günahlarını bağışlar.

Bu âyet-i celile, mü'minlerin kâfir ve fâsık olan akrabalarıyla bütün ilgilerini kesmelerine delâlet etmektedir. Eğer bir şehirde küfür ve isyan çoğalır, mü'minler ona mani olamazlarsa, dinlerinin selâmeti için o beldeyi terk etmeleri gerekir. Bu âyet, Allah'ın rızasını kazanmak isteyenlerin, küfrün ve nifakın yaygın olduğu bir beldeyi terk etmelerine işaret etmektedir. Çünkü bunda Allah'ın ve **Peygamber**'inin rızası vardır. 'Yâ Muhammed, de ki: Babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşiretleriniz, kazandığınız mallar, durgunluğa uğramasından korktuğunuz alış verişler, hoşlandığınız meskenler sizin için Allah ile **Peygamber**inden, Allah yolunda savaşmaktan daha değerli, daha sevimli ise, o halde Allah, emrini gönderinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar güruhunu hidâyete erdirmez.»

25

«Yemin olsun ki, Allah size birçok savaş yerlerinde, sayınızın çokluğundan hoşlanıp övündüğünüz, fakat çokluğunuz size bir fayda vermediği, yeryüzü bütün genişliği ile sizlere dar geldiği, nihayet arka çevirerek dönüp gittiğiniz Huneyn gününde de size yardım etti.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Mekke'nin fethi, İslâm'ı kabul etmeyen müşriklere ağır gelir. Hele Mekke'de yaşayan Hevâzin kabilesi daha çok rahatsız olur. Bu kabilenin başkanı Mâlik ibn Avf, Sâkıf kabilesini de kandırarak yanına alır. İki kabile 20 bin kişilik bir kuvvet hazırlarlar. Başlarına da Mâlik geçer. Niyetleri

İslâm'ı yok etmek, putperestliği tekrar diriltmekti. Bunun için de Müslümanları dağıtmak gerekiyordu. Hevâzin kabilesi ok atmada mahirdi, bu bakımdan kendilerine çok güveniyorlardı. Mâlik şair ruhlu olduğu için şiirleriyle halkı savaşa teşvik eder ve galeyana getirir. Onlara göre en uygun savaş yeri Huneyn vadisiydi. Mâlik bütün hazırlıklarını tamamladıktan sonra ordusu ile gelip ismi geçen vadinin savaşa elverişli olan yerinde karargâh kurar. Bütün kadınlarını, çocuklarını ve sürülerini de birlikte getirirler.

Peygamberimizin bu gelişmelere seyirci kalması mümkün değildi. Ona lâyık olduğu dersi vermesi gerekiyordu. Mâlik'in durumunu tetkik etmesi için, Benî Selim kabilesinden Abdullah ibn Ebü Hudarî'yi gönderir. Hudarî Huneyn vadisine gelir Hevâzinlilerin içine girer ve Mâlik'in onlara şöyle dediğini işitir: «Ey Hevâzinliler, sizler dörtbin kişisiniz, kılıçlarınızı çekip düşmana saldırdığınız zaman dörtbin kişiyi birden katledersiniz, sizin karşınızda kimse duramaz.»' Hudarî döner, durumu olduğu gibi **Peygamber**imize nakleder, orada bulunan sahabelerden birisi -Ey Allah'ın Resulü, yemin ederim ki, bizim gücümüz ve çokluğumuz herkesi mağlûp eder, bugünden sonra artık kimse bize galip gelemez» der. **Peygamber**imiz bu söze çok üzülür. Çünkü **Peygamber**imiz, çokluğuna değil, Allah'a güveniyordu. **Peygamber**imiz on iki bin kişilik büyük bir ordu hazırlar. Bu ordu, bugüne kadar hazırlanan islâm ordularının en büyüğü idi. İki bini, Mekke'nin fethinde Müslüman olanlardan müteşekkildi. **Peygamber**, ordusu ile Huneyn vadisine vanr, karargah kurarken düşman ordusunun ani baskınına uğrarlar, islâm ordusu berulur ve dağılmaya başlar, **Peygamber**'in yanında 80-100 civarında asker kalır. -Yemin olsun ki, Allah size Bedir'de, Benî Kureyza savaşında, Hayber'in fethinde, Hendek muharebesinde ve Mekke'nin fethinde yardım etti. Huneyn gününde sayınızın çokluğundan hoşlanıp övündünüz, düşmanı hakir görüp, bizim kudretimizi unuttunuz. Fakat çokluğunuz size bir fayda yermediği, yeryüzü bütün genişliği ile size dar geldiği, nihayet arka çevirerek dönüp gittiğiniz Huneyn gününde de size yardım etti.»

Bu âyet-i celilede bir kişinin şerrinin büyük bir topluluğa zararı dokunacağına işaret vardır. Bundan kurtulmak için şerli kimselerden uzak durmak gerekir.

Enes (radıyallahü anh) bu olayı şöyle nakleder: «**Peygamber**, ordusu ile Huneyn vadisine gelir. Orası Mekke ile Tâif arasında, yolları dar, vadileri derin, yamaçları sarp olan bir yerdi. Bizden önce Malik ibn Avf in ordusu gelip vadinin üst kısmına karargâh kurmuştu. Ben bugüne kadar böyle bir kalabalık görmedim, bütün mallarım, eşlerini, çocuklarını ve sürülerini de alıp gelmişlerdi. Erkekler önde saf tutmuş, kadınları arkalarında yer almış, çocukları ve sürüleri de daha arkadaydı. Bundan maksatları, erkeklerin kadınları ve mallarını bırakıp kaçmamasıydı. Biz de vadinin dibindeki dereye indik, karargâhımın kurmaya çalışıyorduk ki, o anda Mâlik'in ordusu birden üzerimize saldırdı. İslâm ordusunda bir panik başladı, bu kargaşa esnasında, Mekke'nin fethinde yeni Müslüman olanlar kaçmaya başladılar. Halbuki onlar savaşa iştirak için, **Peygamber**'den izin istemişler, **Peygamber** de hiçbir cevap vermemişti. Onlar kendiliklerinden savaşa iştirak etmişlerdi. Düşmanın ani saldırısı karşısında kaçmaya başladılar, kendilerini gören diğer Müslümanlar da hiçbir faaliyet göstermeden kaçtılar. **Peygamber**imizin yanında ancak 80-100 kadar insan kalır. **Resûlüllah**, sağına ve soluna bakarak «Ey Allah'ın ve Resulünün yardımcıları, neredesiniz? Ben Allah'ın kulu ve **Peygamber**iyim, bugün sabır günüdür» diyerek harbisini alır, düşman askerinin karşısına dikilir ve yerden, bir avuç toprak alarak yüzlerine doğru atar. Mâlik'in ordusunun başı döner, sarhoş gibi olurlar.» En eş «Allah'a yemin ederim ki, biz bir ok atmadan ve süngü çekmeden **Allahü teâlâ** onları hezimete uğrattı. Ailelerini, çocuklarını ve sürülerini bırakıp kaçtılar. İslâm ordusu, **Peygamber**'in yanına tekrar toplandı, yaptıklarına pişman olup, tevbe etti.» **Peygamber**, ordusuna yakaladıkları düşmanı öldürmesini emretti. Bu savaşta Müslümanlardan dört kişi şehid olmuş, müşriklerden ise yetmiş kişi ölmüş, birçoğu da esir alınmıştı. Ümmü Selim o gün karnı üzerine sürünerek savaşmıştı, savaştan kaçan Müslümanlara çok kızıyordu. Onlar hakkında **Peygamber**imize «Ey Allah'ın Resulü, seni bırakıp kaçanları afvetme, müşrikleri katlettiğin gibi, onları da katlet' der. **Peygamber**imiz 'Ey Ümmü Selim, Allah'ın afvı boldur' der gönlünü alır.

Peygamber ordusu dağılınca Allahü teâlâ beş bin melek göndererek Peygamber'ine yardım eder, müşrik ordusunu hezimete uğratır. Başlangıçta galip gibi gözüken düşman ordusu mağlûp olur, her şeyini savaş alanında bırakarak kaçar, kimi ölür, kimi esir düşer. Dağılmakta olan Peygamber ordusu- ise bir anda toplanıp zafere ulaşır. Böylece Allah mü'minlere yardım eder. Müslümanlar bundan ibret almalı ve bilmelidirler ki, her şey Ancak Allah'ın yardımıyla -meydana gelir. Allah'ın yardımı olmadan hiçbir şey olmaz.

Çokluklarına güvenenler aldanır, azlığına üzülenler yanılırlar. «Yemin olsun ki, size birçok savaş yerlerinde, sayınızın çokluğundan hoşlanıp övündüğünüz, fakat çokluğunuz size bir fayda vermediği, yeryüzü bütün genişliği ile size dar geldiği, nihayet arka çevirerek dönüp gittiğiniz Huneyn gününde de size yardım etti.»

26

«Bozgundan sonra Allah, Peygamberine, müminlere sükûnet verdi ve görmedikleri ordular indirdi, kâfirleri azaba uğrattı. Kâfirlerin cezası budur.»

27

«Sonra Allah, bunun arasından kimi dilerse onun tevbesîni kabul eder. Allah çok yarlığayıcı çok merhamet edicidir.»

İslâm ordusu Huneyn savaşında düşmanın ani saldırısına uğrayınca, ne yapacağını şaşırmış, kaçmaya başlamıştı. On iki bin kişilik ordudan Peygamber'in yanında sadece 80-100 kişi kalmıştı. Allahü teâlâ o zaman Peygamber'e ve mü'minlere sükûnet verip, üzerlerine beş bin melek göndermişti. Halbuki ordu onları göremiyor, ancak onlar düşman ordusunu dağıtıyorlar, kimisini de öldürüyorlardı. Düşman ordusu neye uğradığını bilmiyordu. Bu, kâfirlerin dünyadaki cezalarıydı, âhiretteki cezaları ise içinde ebedi kalacakları cehennemdir. Allahü teâlâ bunu şöyle beyan ediyor: «Bozgundan sonra Allah, Peygamberine, mü'minlere sükûnet verdi ve görmedikleri ordular indirdi, kâfirleri azaba uğrattı. Kâfirlerin cezası budur. Sonra Allah bunun ardından kimi dilerse,

onun tevbesini kabul eder. Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Bu âyet-i celîle, büyük günah işleyenlerin kâfir olmadığına delâlet eder. Eğer büyük günah işleyenler kâfir olsaydılar, Yüce Allah harbten kaçanlara «Ey mü'minler» diye hitap etmez, «Ey kâfirler- derdi. Allah kimi dilerse, onu doğru yola hidâyet eder.

Muhammed ibn Kâ'b bu olayı şöyle nakleder: «Mâlik ibn Avf, Huneyn'de hezimete uğrayınca, üç bin kişilik ordusu ile savaş alanından kaçar. Yolda giderken arkadaşlarına «Muhammed'in himayesine girip mal sahibi olmak ister misiniz- der. Arkadaşları derhal kabul ederler. Olumlu cevap alan Mâlik, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bir elçi göndererek Müslüman olacağını, ancak karşılık olarak kendisine ne vereceğini sordurur. **Peygamber**imiz, bakıcılarıyla birlikte yüz deve vereceğini bildirir. Bunun üzerine Mâlik, döner, **Peygamber**imizin yanına gelir, islâm'ı kabul eder. Üç-dört gün Müslümanların içinde kalır, onların birbirlerine karşı sevgi, saygı, itaat ve bağlılıklarını görür ve çok etkilenir, kalbi yumuşar. İslâm'a tam manâsıyla bağlanır. Onun durumundan haberdar olan **Peygamber**imiz, «Ey Mâlik, seninle yapmış olduğumuz ahde sadık ol» buyurur. Mâlik «Ey Allah'ın Resulü, ücret karşılığı Müslüman mı olunur? Ben Hak dini kabul ettim, karşılık olarak hiçbir şey istemiyorum» der. Malik Müslüman olduktan sonra büyük hizmetlerde bulunur, Şam'ı fetheder ve Allah'ın rahmetine mazhar olur.

Allah, gafurdur, müşriklerin İslâm'dan önceki şirklerini ve günahlarını afveder. Rahimdir, iman edenlerin işledikleri günahları tevbe ile yok eder. Kullarının amellerine göre mükâfat ve mücâzat verir.

28

«Ey iman edenler, müşrikler murdar insanlardır. Artık bu yıldan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer fakirlikten korkarsanız bilin ki, Allah dilerse sizi bol nimetiyle zenginleştirir. Çünkü Allah gerçek bilicidir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.»

Bu âyet-i celile de, Hazret-i Ali (radıyallahü anh)'nin Mekkeli müşriklere okumuş olduğu âyetlerdendir. Yüce Allah müşriklerin necis olduğunu ve Mescid-i Haram'a yaklaştınlmamasrnı "bildiriyor. Ey iman edenler, müşrikler necistirler, murdardırlar, pistirler. Bundan sonra Mescid-i Haram'a girmesinler ve tavaf etmesinler. Böylece **Allahü teâlâ** iman etmeyenlerin necis olduğunu ve Allah'ın mescidlerine giremeyeceklerini bildiriyor. Necaset maddi ve mânevi olmak üzere ikiye ayrılır. Maddi necaset gözle görülen gazûrat ve benzeri pisliklerdir. Mânevi necaset ise gözle görülmeyen, fakat gerçekte pis olandır. Kâfirler her ne kadar maddeten temiz iseler de, manen pistirler. İnsanı manen temizleyen imandır. Onun içindir ki, Yüce Allah iman etmeyenlerin necis olduğunu bildiriyor ve şöyle buyuruyor: «Ey iman edenler, müşrikler murdar insanlardır. Artık bu yıldan sonra Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar.»

Mâlik ibn Enes «Kâfirlerin mescidlere, camilere girmesi caiz değildir. Çünkü onlar necistirler, nitekim cünüp olanların mescidlere girmelerinin caiz olmadığı gibi» demiştir. İmamı Şafiî (radıyallahü anh), kâfirlerin Mescid-i Haram'dan başka camilere girmesini caiz görmüştür. Çünkü âyetteki yasak sadece Mescid-i Haram'a mahsustur.

İmam-ı A'zam'ın talebeleri de aynı görüştedirler. Zira **Peygamber**imizin zamanında gelen müşrik elçiler Mescid-i Nebevi'de kabul edilirlerdi. Bu olay, kâfirlerin Mescid-i Haram'dan başka mescidlere girebileceklerine delâlet etmektedir. Mescid-i Haram'ın ise ayrı bir hususiyeti vardır. Mescid-i Haram, Müslümanların kıblegâhıdır ve İslâm'ın beş şartından biri O'nunla kaimdir, yeryüzünde ilk yapılan mabeddir. Diğer mescidlenle ise bu özellikler yoktur.

Allahü teâlâ müşrikleri Mescid-i Haram'a girmekten men edince, müşriklerin tacirleri Müslümanlara gözdağı vermek için «Biz bundan sonra Mekke'ye gelmeyeceğiz, bakalım size kim yiyecek-giyecek getirecektir» derler. Kafirlerin böyle söylemeleri Müslümanları kuşkulandırır. Yüce Allah onların gönüllerini ferahlandırmak için mezkûr âyeti inzal ederek, şöyle buyurur: -Eğer fakirlikten korkarsanız bilin ki, Allah dilerse sizi bol nimetiyle

zenginleştirir. Çünkü Allah, gerçek bilicidir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.» Bu müjdeden sonra Cidde halkı topluca İslâm'ı kabul ederler. Yemenliler, bu âyetin nüzulüne kadar, Mekke'ye karadan ve denizden yiyecek ve diğer ihtiyaç malları getiriyorlardı. Ayet nazil olduktan sonra Mekkelilerin bunlara ihtiyacı kalmamıştı. Zira **Allahü teâlâ**, alimdir, kullarının ihtiyacını bilir, hakimdir hükmüyle arzularını yerine getirir.

29

«Kendilerine kitab verilenlerden olup da, Allah ve ahiret gününe iman etmeyen, Allah ile **Peygamber**inin haram kıldığını haram saymayan, hak dini kabul etmeyen kimselerle ta boyun eğip size itaat ederek cizyeyi verinceye kadar savaşın.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celilede iman edenlere kimlerle savaşmalarının gerektiğini bildiriyor. Ey iman edenler, Allah'ın birliğine ve öldükten sonra dirilmeye iman etmeyenlerle, Allah ile **Peygamber**inin haram saydığını haram saymayanlarla ve hak dini kabul etmeyen kimselerle, Müslüman oluncaya kadar veya size boyun eğip itaat ederek elleriyle cizye verinceye kadar savaşın. Kafirlerin Müslümanlara cizye vermesi, onların üstünlüğünü kabul edip boyun eğmelerinden ileri gelir. Bu da, kâfirler için zillet, mü'minler için izzettir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kendilerine kitab verilenlerden olup da. Allah ve ahiret gününe iman etmeyen, Allah ile **Peygamber**inin haram kıldığını haram saymayan, hak dini kabul etmeyen kimselerle ta boyun eğip, size itaat ederek cizyeyi verinceye kadar savaşın.»

İmam-ı Fakih (radıyallahü anh) kâfirlerle savaş üç şeyden dolayı yapılır demiştir: **l-** Müslüman olmaları için, bunlar Arap müşriklerdir, kendilerinden cizye alınmaz. **2-** Müslüman olmaları veya cizye vermeleri için savaşılır. Bunlar Yahudiler, Hıristiyanlar ve Mecusilerdir. Yahudilerin ve Hıristiyanların hükmü bu âyet ile sabittir. Mecusilerin hükmü ise (Sünnetün ehlül kitabî) «Bunlara da Kitabilere tatbik ettiğiniz hükmü tatbik edin» hadisi ile sabittir. **3-** Arap müşriklerin ve Ehl-i kitabın dışında olanlarla Müslüman olmaları için savaşılır. Bunlardan cizye almak caiz değildir. Ya Müslüman olurlar veya öldürülürler. Fakat İmam-ı A'zam ve

arkadaşlarına göre bunlardan da cizye alınır, nitekim mecusilerden de alınmaktadır.

30

«Yahudiler. "Üzeyir Allah'ın oğludur" dediler. Hıristiyanlar: «Mesih, Allah'ın oğludur" dediler. Bu, daha evvel kafir olanların sözlerine benzeterek ağızlarında geveledikleri süzdür. Allah'dan bulsunlar. Nasıl da uyduruyorlar.»

Yahudiler ve Hıristiyanlar Allah'a iftira ettiler. Yahudiler Üzeyir (radıyallahü anh)'i, Hıristiyanlar da İsa (aleyhisselâm)'yı Allah'ın oğlu kabul ederler. Halbuki onlar da Allah'ın her şeyden müstağni olduğunu biliyorlardı. Fakat kendilerinden önce geçen müşriklerin «Melekler Allah'ın kızlarıdır» dedikleri gibi, Onlar da Üzeyir ile İsa (aleyhisselâm) Allah'ın oğludur derler.

Yahudilerin Üzeyir'e Allah'ın oğlu demelerinin sebebi şudur: Üzeyir (aleyhisselâm) İsrailoğullarındandır ve **peygamber** olup olmadığı ihtilaflıdır. Kudüs Buhtü'n-Nasr tarafından işgal edildiği zartian şehir halkı esir edilir ve Babil'e sürülür. Hükümdar tarafından Tevrat toplatılır ve yakılır. Daha sonra Babil İranlılar tarafından işgal edilince, Israiloğulları Kudüs'e gönderilir. Üzeyir (aleyhisselâm) bir gün seyahat ederken Cebrail (aleyhisselâm) gelir, nereye gittiğini sorar, o da, ilim tahsil etmeye gittiğini söyler. Cebrail orada Üzeyir'e Tevrat'ı ezberletir. Tevrat'ı ezberleyen Üzeyir, Yahudilere döner, ezberlediği Tevrat'ı okur, yazar ve öğretir. Fakat Yahudiler Üzeyir'in yazdığı ve öğrettiği Tevrat'ın eskisinin aynısı olup olmadığı hususunda tereddüt ederler. Yahudiler böyle bir şüphe içinde iken bir küp bulurlar, küpün içinden eski bir Tevrat çıkar. Bu Tevrat ile Üzeyir (aleyhisselâm)'in yazdığı Tevrat'ı karşılaştırırlar, aynısı olduğunu görürler. Bundan sonra Üzeyir'in Allah'ın oğlu olduğunu söylerler.

Hıristiyanlar da, Hazret-i İsa (aleyhisselâm)'ya; ölüleri diriltmesinden, körleri gördürmesinden, alaca hastalığına yakalananları iyi etmesinden ve dilsizleri konuşturmasından dolayı Allah'ın oğlu demişlerdi.

Denilmiştir ki, bir şeyi haddinden fazla sevmek kötüdür. Yahudiler Üzeyir (aleyhisselâm) hakkında, Hıristiyanlar da İsa (aleyhisselâm) hakkında ifrada kaçtılar ve haklarında mezmum söz söylediler ve kâfir oldular. Oysa söylediklerinin aslı yoktur. Ve kendilerinden önceki müşriklerin sözlerine benzer. Onlar da melekler «Allah'ın kızları» demişlerdi. Allah, bunları helak etsin. Onlar ne de kötü yalan söylüyorlar. «Yahudiler: "Üzeyir Allah'ın oğludur" dediler. Hıristiyanlar: "Mesih, Allah'ın oğludur" dediler. Bu, daha evvel kafir olanların sözlerine benzeterek ağızlarında geveledikleri sözdür. Allah'dan bulsunlar. Nasıl da uyduruyorlar.»

31

«Bunlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini, rahiplerini, Meryem'in oğlu Mesih'i Tanrılar edindiler. Halbuki onlar da bir olan Allah'a ibadet etmelerinden başkasıyla emr olunmamışlardır. O'ndan başka hiçbir Tann yoktur. O, bunların eş tutageldikleri herşeyden münezzehdir.»

Yahudiler ve Hıristiyanlar âlimlerini, âbidlerini, din adamlarını ve Meryem'in oğlu İsa'yı Tanrılar edinmişlerdir. Onları Allah'a eş tutmuşlardır. Halbuki onların Tanrı edindikleri, Allah'a ibadetten başkasıyla emredilmemişlerdir. Allah onların eş tuttukları herşeyden münezzehtir. Çünkü herşeyi yaratan O'dur. «Bunlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini, rahipterini, Meryem'in oğlu Mesih'i Taunlar edindiler. Halbuki onlar da bir olan Allah'a ibadet etmelerinden başkasıyla emr olunmamışlardır. O'ndan başka hiçbir Tanrı yoktur. O, bunların eş tutageldikleri herşeyden münezzehdir.»

Addi ibn Hatem (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştik «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu âyeti okuduğu zaman derdi ki: "Vallahi bunlar onlara tapmazlardı. Fakat onlar bilginlerinin, rahiplerinin helâl dediğine helâl, haram dediklerine de haram derlerdi. Onların bütün söylediklerine itaat eder, boyun eğerlerdi. Böylece Allah'ın emirlerini hiçe sayarlar onlarınkine itaat ederlerdi. Hazret-i İsa da onlara hiçbir zaman Allah'dan başkasına tapıp, ibadet etmelerini söylememiştir. Benim de, sizin de ilâhınız, ma'bûdunuz O'dur. O'na ibadet edin, O'ndan başka ma'bûd yoktur. O, birdir, şeriki, benzeri yoktur, herşeyden münezzehdir. O, hiçbir şeye muhtaç değildir, herşey O'na muhtaçtır".»

32

«Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek isterler. Kafirler istemese de Allah nurunu mutlaka tamamlayacaktır.»

33

«Müşrikler hoşlanmasalar da, dinini bütün dinlerden üstün kılmak üzere **peygamber**ini doğru yol ve hak din ile gönderen Allah'dır.»

Yahudiler ve Hıristiyanlar halkı kandırmak için Kelime-i Tevhid'i şirk sözlerle karıştırarak, İslâm'ın hükümlerini değiştirmek ve Kur'ân-ı Kerim'i yalanlamak istemişlerdir. Akıllarınca, islâm'ın hükümlerini değiştirip, Kur'an'ı yalanlamak suretiyle İslâm nurunu söndürmek istemişlerdi. Halbuki onlar Allah'ın nurunu asla söndüremezler. Kâfirler istemeseler de Allah dinini tamamlayacaktır. O, dinini bütün dinlerden üstün kılmak için **peygamber**ini hak din ile göndermiştir, insanlar Allah'ın dinine mani olamazlar, onun yayılmasını önleyemezler, islâm nurunu asla söndüremezler. Çünkü bu dinin sahibi Allah'dır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek isterler. Kâfirler istemese de Allah nurunu mutlaka tamamlayacaktır. Müşrikler hoşlanmasalar da, dinini bütün dinlerden üstün kılmak üzere **peygamber**ini doğru yol ve hak dinle gönderen Allah'dır.» «Zamanımızda da islâm'a dil uzatanlar ve hükümlerini değiştirmek isteyenler vardır. Bugüne kadar hiç kimse buna muvaffak olamamış, aksine, inanmayanlar bile Allah'ın dininin yeryüzüne yayılmasına yardımcı olmuşlardır.

34

«Ey iman edenler, hahamların ve rahiplerin çoğu, insanların mallarını haksızlıkla yerler. Allah yolundan alıkoyurlar. Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarf etmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele.»

Ey iman edenler, Yahudilerin ve Hıristiyanların din adamlarının çoğu, insanların mallarını haksızlıkla ve zulmederek yerler, onları Allah yolundan alıkoyarlar. Allah'ın hükümlerine muhalif hükümlerde bulunurlar, halkı kandırmak için yalan söylerler. Bunlar için ebedi olmak üzere çok elim bir azab vardır.

Ey iman edenler, altın ve gümüş biriktirip de, zekatını vermeyenler için çok şiddetli bir azab vardır. Mal biriktirip de zekatım vermeyenler için çok şiddetli bir azab vardır. İslâm'ın beş şartından biri de zekâttır. Zekât Allah'ın emridir, Allah'ın emrine muhalefet edenler, elbette cezalarını göreceklerdir. Zekatın maddi ve mânevi pek çok faydaları vardır. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor: «Ey iman edenler, hahamların ve rahiplerin çoğu, insanların mallarını haksızlıkla yerler. Allah yolundan alıkoyarlar. Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarf etmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele,» . Görülüyor ki, insanları Allah yolundan alıkoyanlarla, zekâtını vermeyenler aynı âyette zikrediliyor ve cezaları belirtiliyor.

İbn Abbas (radıyallahü anh) âyette geçen «kenz-i şöyle tarif etmiştir: «Zekâtı verilmeyen mala «kenz» denir. Zekâtı verilen mal, ne kadarçok olursa olsun, ona kenz denmez. Gömülü mala da kenz denmez.» Hazret-i Ali (radıyallahü anh) de kenzi şöyle tarif etmiştir: «Dört bin dirheme kadar olana nafaka, ondan fazlasına kenz denir.» Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor; «Malı biriktirip (kenz) zekâtını vermeyenlere çok acıklı bir azabı müjdele.» Bu âyetin hükmü umumî olup zekâtını vermeyenlerin elim bir azaba uğrayacaklarına delâlet etmektedir.

35

«O günde ki, bunların üstü cehennem ateşinin içinde kızdırılacak da o kimselerin alınları, böğürleri ve sırtlan bunlarla dağlanacak, "İşte bu, nefisleriniz için toplayıp sakladıklarınızdır. Artık saklayıp biriktirdiğinizi tadın" denecektir.»

Allahü teâlâ kullarına emir ve yasaklarını bildirerek, emirlerine itaat edenlere mükafat, etmeyenlere de mücâzat vereceğini haber vermiştir. Yüce Allah kudretinin eseri olarak insanları fiziki yönden farklı yarattığı gibi, maddî yönden de farklı yaratmıştır. Dünyada'ınal biriktirip, fakirleri bundan mahrum edenler ve Allah'ın emrettiği zekâtı vermeyenler kınanmış ve elim bir azaba uğrayacakları bildirilmiştir. Biriktirdikleri altın, gümüş ve paraları kıyamet günü cehennem ateşinde kızdırılarak alınları, göğüsleri ve sırtları dağlanacak, yakılacaktır. İslam dini servete karşı

değildir. Ancak zenginlere, fakirin hakkını vermeyi emretmiştir. Nefisleri için mal biriktirip de, fakirleri millî servetten mahrum edenler içindir bu ceza. Azab melekleri onlara «Bu sizin dünyada biriktirmiş olduğunuz mallarınızdır. Şimdi bunun azabını tadın. Dünyada bunlara kıyıp Allah'ın emrettiği zekâtı vermezdiniz» diyeceklerdir. Haram olarak kazanılan ve zekâtı verilmeyen mal, sahibi için ateştir, felâkettir. Meşru yoldan, kazanılan ve zekâtı verilen mal, sahibi için kurtuluş ve rahmettir.

İbn Mes'ûd (radıyallahü anh)'dan şöyle rivayet edilmiştir: Yemin olsun ki, Allah'dan başka ma'bûd yoktur. Kıyamet günü mallarıyla azab olunanların vücudları altın ve gümüşleri nisbetinde büyür, onlar yan-yana getirilerek vücudlarının her tarafına yapıştırılır, böylece azab edilir. Çünkü onlar dünyada altın ve gümüşlerinin çokluğundan hoşlanarak eksilir korkusuyla zekâtlarını vermezlerdi. Bundan dolayı o biriktirmiş olduklarının hepsiyle cezalandırılırlar. İdrak sahipleri bundan ibret alarak Allah'ın emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınarak helâl yoldan mal kazanıp zekâtlarını vermelidirler. Böylece kendilerini cehennem azabından kurtarıp, Allah'ın rızasını kazanmış olurlar. Allah'ın rızasını kazanmak da ancak emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınmakla olur.

36

«Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günden beri yanında, Allah'ın kitabında ayların sayısı on ikidir. Onların dördü hürmetli aydır. Bu dosdoğru bir nizamdır. Öyleyse o aylar içinde kendinize yazık etmeyin. Toplu olarak sizinle savaşan müşriklerle siz de toplu olarak savaşın. Allah'ın sakınanlarla beraber olduğunu bilin.»

Allahü teâlâ, gökleri, yeri, güneşi, ayı, yıldızları, geceyi, gündüzü, günleri, ayları bir ahenk içinde ve "bir nizam dahilinde yaratmıştır. Bunların hiçbiri gelişi güzel yaratılmamıştır. Yüce Allah gökleri ve yeri yarattığı gün, ayların sayısı ne ise bugün de odur. Gökler ve yer yaratıldığı zaman bir yıl da, on iki ay olarak yaratılmıştır. Ne artmış ve ne de eksilmiştir. Bu, Allah'ın nizamıdır, kimse değiştiremez. Allah insanların yeryüzünde rahat yaşamaları ve ibadetlerini tam tekmil yapabilmeleri için bir yılı on iki aya

taksim etmiştir. Düşünebilenler için bunda büyük hikmetler vardır. Eğer bir yıl on iki ay olmasaydı, oruç tam tutulamaz, zamanında hac yapılamaz, namaz vaktinde kılınamaz, zekât gereği gibi verilemezdi. Daha doğrusu insanlar yaşadıklarından bir tat alamazlardı. **Allahü teâlâ** bütün mevcudatı insanların istifadesi için yaratmıştır.

Bu aylardan dördü haram aylardır, islâm'dan önce ve İslâm'ın bidayetinde Araplar Receb, Zilkade, Zilhicce ve Muharrem aylarına son derece saygı gösteriyor, bu aylarda savaşmıyorlardı. Çünkü bunlar haram aylardı. **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor: «Siz bu aylar içinde günah işleyerek kimseye zulmetmeyin. Zira zulmedenler ancak kendilerine zulmetmiş olurlar.» Bu demek değildir ki, diğer aylarda günah işlemek mubahtır. Elbette bütün aylarda yapılan günahlar haramdır. Fakat bu aylarda yapılan günahlar, diğer aylarda yapılan günahlardan daha şiddetlidir. Çünkü işlenen günahlarla bu aylara hürmetsizlik edilmektedir. İçki içmek ve zina etmek her zaman ve her yerde haramdır. Aynı cürüm mescidlerde işlenirse, günah daha da fazlalaşır. Çünkü bu şekilde mescidlere hürmetsizlik edilmiş olur. Halbuki mescidlere hürmet yaraşır, terbiyesizlik ve saygısızlık yakışmaz. Aklı olanlar bundan birçok hüküm çıkarabilirler. Buna göre hayatlarının her anında Allah'ın emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınmalıdırlar. İtaat edenler mükâfatını, isyan edenler de cezalarını mutlaka göreceklerdir.

37

«Hürmetli ayların yerlerini değiştirip geciktirmek küfürde gerçekten ileri gitmektir. Kâfirler böylece sapıtıyorlar. Allah'ın haram kıldığı ayların sayısına uydurmak için, onu bir yıl haram, bir yıl helâl sayıyor, böylece Allah'ın haram kıldığım helâl kılıyorlar. Bu suretle kötü işleri kendilerine güzel göründü. Allah o kafirler güruhunu hidâyete erdirmez.»

Allahü teâlâ'nın haram kıldığı ayları müşrikler kendilerine göre değiştirerek helâl, helâl kıldığı ayları da haram kılmışlar, böylece hürmetli aylara yer değiştirtmişlerdir.

İmam-ı Mücâhid (radıyallahü anh) bunu şöyle nakletmiştik «İslâm'dan önce kâfirler yılın her ayında ikişer yıl hac yapıyorlardı. Şöyle ki: iki yıl Zilhicce ayında, sonra iki yıl Muharrem ayında

arkasından iki yıl Sefer ayında hac ederlerdi. Böylece yılın her ayında iki sene üst üste hac etmiş oluyorlardı. Ta ki Ebû Bekir (radıyallahü anh)'in Zilkade ayında yapılan haccın ikinci yılında hac edinceye kadar böyle devam etmiştir, Ebû Bekir'in haccmı takip eden yıl Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Zilhicce ayında hac ederek şöyle buyurmuştur :

«Elâ innezzemane kadis'tedâre keheyetihi yevme halekallahü's-semâvâti ve'larda. = (Ey insanlar), **Allahü teâlâ**'nın gökleri ve yeri yarattığı günden beri aylar, yıllar böyle devran eder. Hac vakti de ayni minval üzeredir. Bunu değiştirmemiz veya başka bir aya te'hir etmemiz yasaktır.»

İmam-ı Süddî (radıyallahü anh)'nin rivayetine göre; Kenane kabilesinden Semâdî haram ayların yerini değiştirir. Araplar bazan haram aylarda da savaşmadan duramazlardı. Semâdî, Minâ'da halka hitap ederek «Ben size Muharrem ayında savaşmayı helâl kıldım. Fakat bunun yerine Sefer,ayında savaşmayı haram kıldım, o ayda savaşmayın» der. Semâdî'ye saygı duyan müşrikler sözüne itimat ederek Muharrem ayında savaşırlar, Sefer ayında ise savaşı terk ederler. Sonraki yıl bunu tekrar değiştirerek Muharrem ayında savaşmayı haram, Sefer'de ise helâl kılar. Müşrikler de onun sözüne göre hareket ederler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Hürmetli ayların yerlerini değiştirip geciktirmek küfürde gerçekten ileri gitmektir. Kâfirler böylece sapıtıyorlar. Allah'ın haram kıldığı ayların sayısına uydurmak için, onu bir yıl haram, bir yıl helal sayıyor. Böylece Allah'ın haram kıldığını helâl kılıyorlar. Kötü işleri kendilerine güzel göründü. Allah kafirler güruhunu hidayete erdirmez.» Allah, ancak küfürden dönüp iman edenleri hidâyete erdirir, îman etmeyenleri hidâyete erdirmez.

38

«Ey iman edenler, size ne oldu ki, "Allah yolunda savaşa çıkın" dendiği zaman yere çöküp kaldınız? Yoksa âhireti bırakıp dünya hayatına mı razı oldunuz? Oysa dünya hayatının faideleri ahirete nisbetle pek azdır.»

Bu ayet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) mü'minlere

Tebük gazvesine çıkmalarını söylemişti. Tebük, Medine ile Şam arasında bir yerin adıdır. Bizanslılar Arap yarımadasını istilâ etmeyi düşünüyorlardı. Ve bu işi Suriye'de yaşayan Gassaniler'e bırakmışlardı. Hicretin dokuzuncu yılında Gassaniler Bizans kralı Herakliyüs'e **Peygamber**'in öldüğünü, Hicaz'da büyük bir kıtlık başladığını ve halkın ayaklandığını bildirerek yardım istemişlerdi. Herakliyüs onlara 40 bin kişilik bir ordu göndermişti. O gün için bu çok büyük bir ordudur. **Peygamber**imiz durumdan haberdar olur, Bizanslıların böyle bir hazırlık içinde olduğunu öğrenir, derhal umûmî seferberlik ilan eder. Kısa zamanda 30 bin kişilik bir ordu toplar. Müslümanları orduya yardıma çağırır, mü'minler orduya yardım hususunda yarışa girerler. Herkes birbirinden çok vermeyi arzu eder. Hatta kadınlar bile küpelerini, kolyelerini çıkarır verirler. Bu, Müslümanların Allah yolundaki fedakârlıklarının ifadesidir. Böylece 30 bin kişilik ordunun istihkakı hazırlanmış olur. Ordu **Peygamber**'in komutası altında Tebük mevkiine kadar gelir, orada konaklarlar. Münafıklar ve Bedeviler çeşitli özürler beyan ederek **Peygamber** ordusuna iştirak etmezler, evlerinde otururlar. Onların ileri sürdüğü özürler, mevsimin yaz olması sebebiyle çok sıcak oluşu, hasad mevsiminin gelmesi, Suriye'ye kadar olan yolun uzunluğu, Bizans ordusunun çokluğu idi. Bütün bunlardan dolayı gazveye iştirak etmezler, evlerinde çakılı kalırlar. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal eder, gazaya iştirak etmeyenleri zemmedip şöyle buyurur: -Ey iman edenler, size ne oldu ki, "Allah yolunda savaşa çıkın" dendiği zaman yere çöküp kaldınız? Yoksa âhireti bırakıp dünya hayatına mı razı oldunuz? Oysa dünya hayâtının faideleri âhirete nisbetle pek azdır.- Savaşa iştirak etmeyenler, havanın çok sıcak oluşundan, Bizans ordusunun çokluğundan ve mahsullerinin olgunlaştığından bahsederek dünya hayatını tercih edip, âhireti bırakmışlardır. Halbuki dünya menfaati geçici ve pek azdır, ahiret menfaati ise ebedi ve çoktur. Aklı olanlar ebedî olanı tercih eder, geçici olanı bırakırlar.

39

«Eğer gazaya çıkmazsanız Allah sizi acıklı azaba uğratır. Yerinize sizden başka bir kavmi getirir. O'na bir şey de yapamazsınız. Allah her şeye kadirdir.»

Ey iman edenler, eğer siz **Peygamber**inizle gazaya çıkmazsanız, Allah düşmanlarınızı üzerinize musallat kılar. Sizi onlarla azablandınr veya onlar vasıtasıyla sizi helak ederek, yerinize sizden daha hayırlı, emirlerine itaatkâr bir kavm getirir. Siz, Allah'ın ve **Peygamber**inin, emirlerine muhalefet etmekle, gazaya gitmemekle, cihadı terk edip evlerinizde oturmakla Allah'a hiçbir zarar veremezsiniz. Çünkü O, herşeye kadirdir, siz olmadan da **peygamber**ine yardım eder ve düşmanlarının üzerine galip kılar. Sizi yerlerinizden götürür ve kendisine itaatkâr bir kavm getirir sizin yerinize. Kimse O'nun kudretinin önüne geçemez.

40

«**Peygamber**'e yardım etmezseniz, bilin ki kâfirler O'nu Mekke'den çıkardıklarında mağarada bulunan iki kişiden biri olarak Allah O'na yardım etmişti. Arkadaşına: "Üzülme, Allah bizimledir" diyordu, Allah O'na güven vermiş, görmediğiniz askerlerle O'nu desteklemiş, kâfirlerin sözünü alçaltmıştı. Ancak Allah'ın sözü yücedir. Allah mutlak galibdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

Bu âyet-i celîle **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'in ilâhi yardıma daima mazhar olduğunu bildiriyor ve hicret olayım anlatıyor. Ey iman edenler, eğer siz **Peygamber**'e yardım etmez, O'nunla cihada çıkmazsanız Yüce Allah O'nu yalnız bırakmaz ve O'na yardım eder. Nitekim Mekke'den Medine'ye hicret ettiği zaman da yardım etmişti.

Hicretin tarihi akışı şöyledir: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **peygamber**liğinin on ikinci yılı idi. Müşrikler, İslâm'ın yayılmasını ve Müslümanların sayısının artmasını bir türlü hazmedemiyorlardı. İslâm dini Mekke'nin dışına taşmış, Medine halkının çoğu Müslüman olmuş, Mekkeli Müslümanların birçoğu da oraya hicret etmişti. **Peygamber**lerinin gelmesini de heyecanla bekliyorlardı. Fakat henüz **Peygamber**'e hicret izni verilmemişti, onun için Mekke'de bekliyordu. Müşrikler de olup biteni yakından izliyorlardı, ama İslâm'ın yayılmasına da mani olamıyorlardı. Onlar, İslâm'ın yayılmasını çok tehlikeli görüyorlardı. Buna bir çözüm bulmak gerekiyordu. Bu niyetle Ebû Gehil'in başkanlığında toplanırlar, toplantı çok tartışmalı geçer. Neticede her kabileden

birer delikanlı seçip Peygamberi öldürtmeye karar verirler. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), onların böyle bir karar aldıklarından haberdardır, o sırada hicret emri gelir. Allah'ın Eesûlü, hicret emrinin geldiğini, yol arkadaşı, sadık dostu Ebû Bekir'e bildirir ve beraber hicret edeceklerini söyler. Hicret hazırlıkları yapılır, gün belirlenir. Binek için hazırladıkları iki deveyi Abdullah ibn Uraykıt'a teslim ederler, Ebû Bekir'in oğlu Abdullah'ı müşrikler hakkında, bilgi toplamak için görevlendirirler, kızı Esma'ya geceleri mağaraya yemek getirme görevini verirler, azadlı köle Amir ibn Fuhayra'ya da süt getirme vazifesi verilir. Hicret planı bu şekilde hazırlanır. Hicret edecekleri akşam Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in evi kırk müşrik tarafından muhasara edilir. Niyetleri Peygamber'i öldürmekti, evden çıkmasını beklerler. Peygamber evinden çıkınca hep birden üzerine saldıracaklar, bir anda öldürecekler, böylece kim öldürdüye gidecekti. Peygamberimiz, onları oyalamak için yatağına Hazret-i Ali'yi yatırır, eline bir avuç toprak alır, gecenin karanlığında Yasin sûresini okuyarak yüzlerine atar, aralarından geçip gider. Hiçbiri Peygamber'i göremezler. Peygamberimiz tayin edilen yere gelir, vefakâr ve samîmi dostu ile buluşur, birlikte Sevr tepesine doğru yola koyulurlar, gecenin karanlığında. Sevr tepesindeki megaraya ulaşırlar. Sevr, Mekke'den beş kilometre uzaklıktaydı. Müşrikler sabaha kadar Peygamber'in evinin etrafında beklerler, sabah olunca Peygamber'in yatağında Hazret-i Ali'yi görürler, şaşkına dönerler, Allah Resûlü'nün evden çıkıp gittiğini öğrenirler, yakalanması için her tarafa adamlar gönderirler ve büyük mükâfatlar vaad ederler. Peygamber'i yakalayana mükafat verileceğini duyanlar yollara dökülürler. Müdlicogullarından Süraka da iz takibinde çok mahirdi, yüz deve mükâfatını duyunca derhal Peygamber'i aramaya koyulur, onların ayak izlerini Sevr tepesine kadar takip eder ve tepenin üzerindeki mağaraya girdiklerine kanaat getirir. Fakat bir de bakar ki, mağaranın ağzı bir örümcek tarafından ağla örülmüş, iki güvercin gelip yuvalarını yapmışlar, yumurtalarını koymuşlar. Bu manzarayı gören müşrikler oraya insan girmediği kanaatine varırlar. Şayet eğilip mağaranın içine baksalardı onları göreceklerdi. Hiç bakmadan geri dönüp

giderler, başka yerleri aramaya koyulurlar. Bir anda güvercinlerin oraya yuva yapması, örümceğin ağı ile örmesi Allah'ın kudretidir. **Peygamber**imiz mağaraya girdikleri zaman Ebû Bekir sırtından hırkasını çıkarır, yırtar mağaranın bütün deliklerini tıkar. Sadece iki delik açık kalır, oraya da ayaklarını koyar. O, bunu yapmakla kendi nefsini düşünmüyor, aziz dostunu düşünüyordu. Bu, **Peygamber**'e karşı olan sevginin ve bağlılığın ifadesiydi. Ayağını koyduğu deliklerin birinden yılan ayağını ısırır, Ebü Bekir ızdıraptan göz yaşı döker, Allah Resulü sebebini sorar. Ebü Bekir ayağını yılanın ısırdığını söyler, **Peygamber**imiz mübarek tükürükleriyle yılanın ısırdığı yeri iyileştirir.

Müşrikler mağaranın ağzına kadar yaklaşırlar, içerdekiler ayak seslerini duyar. Ebü Bekir, **Peygamber**'i görecekler korkusuyla telâşlanır. **Peygamber**imiz «Korkma, Allah bizimle beraberdir- buyurarak onu teselli eder. -**Peygamber**'e yardım etmezseniz, bilin ki kâfirler O'nu Mekke'den çıkardıklarında mağarada bulunan iki kişiden biri olarak Allah O'na yardım etmişti. Arkadaşına: "Üzülme, Allah bizimledir" diyordu. Allah O'na güven vermiş, görmediğiniz askerlerle O'nu desteklemiş, kâfirlerin sözünü alçaltmıştı. Ancak Allah'ın sözü yücedir.'

Mağarada üç gün-üç gece kalmışlardı. Abdullah geceleri müşriklerin durumunu onlara bildiriyor. Âmir ibn Fuhayra da süt tadıyordu. Müşrikler her tarafı aramışlar, bir ipucu elde edemeyince işi biraz gevşetmişlerdi. Bunun üzerine Abdullah ibn Uraykıt belirlenen zamanda develeri getirir, **Peygamber** ve arkadaşı mağaradan çıkarlar, develere binerek Medine yolunu tutarlar, Abdullah onları herkesin bildiği bir yoldan değil, sahil yolundan götürür. Allah Resulü ve arkadaşı giderlerken Süraka yolda onlara yetişir, üzerlerine bir hamle yapar, tam o esnada atının ayağı sürçer yere yuvarlanır, kalkar atına biner, tam onlara yetişeceği sırada atının ön ayakları kuma gömülür. Hayvanın kurtulması için **Peygamber**'den yardım talep eder ve geri döneceğini söyler. **Peygamber**imiz dua eder atı kurtulur, af dileyerek geri döner ve gelenleri de geri çevirir. **Peygamber** yoluna devam eder 24 saat hiç dinlenmeden giderler, 13 günlük yolu 8 günde alırlar. 23 Eylül 622 tarihinde Medine'ye bir saat mesafede olan Küba köyüne

ulagırlar. **Peygamber**imiz burada 14 gün kalır, ilk mescid olan meşhur Kubâ mescidini inşa ettirir. 14 gün sonra buradan Medine'ye hareket eden **Peygamber**imiz Ranunâ denen mevkide ilk cuma namazını kıldırır. Muhteşem bir merasimle Medine'ye hareket eder ve şehre girer. Bütün Müslümanlar Medine'ye şeref veren bu misafiri kendi evinde ağırlamak ister. Fakat, Allah Resulü hiçbirini üzmemek için devesinin başını boş bırakır, çöktüğü yerde misafir olacağını bildirir. O mübarek hayvan boş bir arazide çöker, orası bugün **Peygamber** Mescididir. Yani Ravzayı Mutahhara'dır. Oradan kalkar Zeyd oğlu Halid'in evinin kapışma çöker.

41

«İsteyen, istemeyen hepiniz savaşa çıkın. Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cîhad edin. Bilesiniz bu sizin hakkınızda ne kadar hayırlıdır.»

Ey iman edenler, gençleriniz, ihtiyarlarınız, zenginleriniz, fakirleriniz, savaşı isteyeniniz, istemeyeniniz birlikte savaşa çıkın. Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihad edin. Şayet bilirseniz bu sizin hakkınızda çok daha hayırlıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «isteyen, istemeyen hepiniz savaşa çıkın. Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihad edin. Bilesiniz bu sizin hakkınızda ne kadar hayırlıdır.-

Bu âyetin hükmü umumîdir. Müslümanların düşmana karşı yekvücut mallarıyla, canlarıyla savaşmalarına ve Allah yolunda cihad etmelerine delâlet eder.

42

«Eğer kazanç kolay, yol yakın olsaydı, onlar hemen sana tâbi olurlardı. Fakat zahmetle gidilecek yol onlara uzak geldi. Onları "Eğer gücümüz yetseydi her halde biz de sizinle beraber çıkardık" diye Allah'a yemin edeceklerdir. Bunlar kendilerini helak ediyorlar. Allah, onların yalancı olduklarını biliyor.»

Bu âyet-i celîle münafıklar hakkında nazil olmuş, onların yalanlarını ortaya çıkarmıştır. Münafıklar çeşitli bahaneler uydurarak Tebük seferine iştirak etmemişlerdi. **Allahü teâlâ** onları zemmederek şöyle buyurmuştur: "Yâ Muhammed, eğer onlara yakın

bir yerde ganimet olduğunu söyleseydin, hemen sana tâbi olurlardı. Fakat zahmetle gidilecek yol onlara uzak geldi, bunun için de evlerinden çıkmak istemediler. Sonra da yalanlarını gizlemek için «Eğer gücümüz yetseydi, her halde biz de sizinle beraber çıkardık» diyerek yalandan Allah'a yemin ettiler. Böyle yalan yere yemin ederek kendilerini helak ediyorlar. Allah, onların yalancı olduğunu biliyor." Onların niyeti **Peygamber**'in emrine muhalefet ederek savaşa iştirak etmemektir. Allah, kullarının niyetlerini hakkıyla bilir, ona göre mükâfat ve mücazat verir.

43

«Hay Allah afiyet veresice, şu sadık olanlar sana besbelli oluncaya ve sen o yalancıları büinceye kadar, neden izin verdin onlara?»

Münafıkların bir kısmı Tebük seferine gitmemek için **Peygamber**imizden izin istemişler, özür beyan ederek yalan, yere yemin etmişlerdi. Halbuki onların hiçbir özürleri yoktu. Allah'ın Resulü, onların yalan yere yemin ettiklerini bilmiyordu. Yeminlerine inanarak onlara izin vermişti. Münafıkların yeminlerinin doğruluğunu tetkik etmeden izin verdiği için, **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Allah senin suçunu afvetti. Sen onların özürlerinin doğru olup olmadığını bilmeden, neden onlara evlerinde oturmak için izin verdin? Onlar da seninle savaşa gitselerdi ya.»

Denilmiştir ki, **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem), **Allahü teâlâ**'dan izinsiz iki iş yaptı. Allah da bunlardan dolayı O'nu itab etti. Fakat afvını îtabdan önce zikretti. O zaman mânâ «Allah sana afiyet versin, onlara neden izin verdin?» demektir. Eğer Yüce Allah, **Peygamber**ine doğrudan «Onlara niçin izin verdin?» diye hitap etseydi, bu sözün heybetinden dolayı ödünün kopmasından korkulurdu. Fakat Cenâb-ı Hakk'ın lütfü olarak önce afvını bildirip kalbini teskin etmiş, sonra itap ederek (Hatta yetebeyyene leke) buyurmuştur. Biri Tebük gazvesine gitmeyen münafıklara izin vermesi, diğeri de Bedir esirlerinden fidye alınmasıdır. Yüce Allah ikisini de afvetmiştir. Bundan sonra gelen âyette **Allahü teâlâ** mü'minler ile münafıkların alâmetlerini beyan etmiştir.

44

«Allah'a ve ahiret gününe iman etmekte olanlar mallarıyla, canlarıyla savaşmak istediklerinden ötürü geri kalmak için senden izin istemezler. Allah takva sahiplerini çok iyi bilendir.»

45

«Senden ancak Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, kalbleri şüpheye düşüp şüphelerinde bocalayan, kimseler izin isterler.»

Yâ Muhammed, Allah'a ve ahiret gününe iman edip mallarıyla, canlarıyla savaşmak isteyenler geri kalmak için senden asla izin istemezler. Çünkü onlar Allah'a ve ahiret gününe hakkıyla iman etmişlerdir. Senden izm isteyenler Allah'a ve ahiret gününe iman etmeyenlerdir. Onlar Allah'a ve ahiret gününe iman etmedikleri gibi, kalbleri de şüphe ve nifakla doludur. Onlar Müslümanların galip geldiğini asla istemezler, hep hezimete uğramalarını isterler. Bu hallerinden dolayı tevbe ederek Allah'a ve ahiret gününe iman edip kurtuluşu hiç düşünmezler. **Allahü teâlâ** onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Senden ancak Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, kalbleri şüpheye düşüp şüphelerinde bocalayan kimseler izin isterler.»

46

«Eğer savaşa çıkmak isteselerdi, bir hazırlık yaparlardı. Fakat Allah davranışlarını beğenmedi de onları alıkoydu. Onlara: "Oturun, oturanlarla beraber" denildi.»

Yâ Muhammed, onlar eğer seninle savaşa gitmek isteselerdi, kendileri için silâh tedarik ederler ve savaş hazırlıkları yaparlardı. Böyle bir hazırlıkta bulunmayışları, seninle savaşa iştirak etmeyeceklerine delâlet eder. Hal böyleyken özür beyan ederek yalan yere yemin ederler. Onların hıyanetlerinden ve kötü niyetlerinden dolayı Allah, onları seninle savaşa gitmekten alıkoymuştur. Bunun için de «Acizlerle beraber oturun» denilmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer savaşa çıkmak isteselerdi bir hazırlık yaparlardı. Fakat Allah davranışlarını beğenmedi de onları alıkoydu. Onlara: "Oturun, oturanlarla beraber' denildi.»

47

«Eğer aranızda savaşa çıkmış olsalardı, ancak sizi bozmaya çalışırlar ve fitneye düşürmek için aranıza sokulurlardı. İçinizde onlara kulak verenler var. Allah zalimleri çok iyi bilendir.»

Yâ Muhammed, eğer münafıklar sizinle savaşa çiksalardı, sizin aranızı bozmaya ve fitneye düşürmeye çalışırlardı. Onlar ancak aranıza fitne sokarlardı, ondan başka da bir faydaları olmazdı. Münafıkların her zaman görevi budur, Müslümanlar arasına fitne sokarak, onları çeşitli güruhlara bölmektir.

Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer aranızda savaşa çıkmış olsalardı, ancak sizi bozmaya çalışırlar ve fitneye düşürmek için aranıza sokulurlardı. İçinizde onlara kulak verenler var. Allah zâlimleri çok iyi bilendir.» Münafıklar, Müslümanlar aleyhin' casusluk yaparlar, onların sırlarını başkalarına ifşa ederlerdi. **Peygamber** zamanında olduğu gibi, onların durumu bugün de öyledir Yüce Allah Müslümanların onlara güvenmemelerini ve her zaman onlara karşı tedbirli olmalarını muhtelif âyetlerde beyan ediyor.

48

«Yemin olsun ki, daha önce de fitne koparmak istemişlerdi. Sana karşı bir takım işler çeviriyorlardı. Sonunda onlar istemedikleri halde hak ortaya çıktı, Allah'ın emri üstün geldi.»

Münafıklar her zaman olduğu gibi, Tebük seferinden önce Uhud muharebesinde de fitne koparmak istemişlerdi. Bununla da kalmayarak kâfirlerin **Peygamber**'i katletmesi için bir takım tuzaklar hazırlamışlardır. Onlar Müslümanların çoğalıp, Allah'ın dininin yayılmasını istemezlerdi. Bunu istemedikleri halde hak ortaya çıktı, Allah'ın emri üstün geldi. -Yemin olsun ki, daha önce de fitne koparmak istemişlerdi. Sana karşı bir takım işler çeviriyorlardı. Sonunda onlar istemedikleri halde hak ortaya çıktı, Allah'ın emri üstün geldi.»

49

«Onlardan: "Bana izin ver, beni fitneye düşürme" diyen vardır. Bilin ki onlar zaten "fitneye düşmüşlerdi. Cehennem, kafirleri şüphesiz kuşatacaklar.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Ced ibn Kays münafıklardan biri idi. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onu savaşa gitmeye ikna etmişti. Fakat o kavminin arasında ahlâksızlığı ile tanınmıştı ve kadınlara karşı da büyük bir zaafı vardı. Bunu bahane ederek **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)"e -Ey Allah'ın Resulü, kavmim benim kadınlara karşı ne kadar düşkün olduğumu bilir. Eğer savaşa gidersem tahammül edemeyip. Benî Asfar kızlarıyla zina edebilirim. Beni savaşa götürerek şehvet fitnesine düşürme» der.

Beni Asfar Habeşistanlı biri idi. Daha sonra Rum diyarına geçerek bir kasabanın meliki olur ve beyaz bir kadınla evlenir. Bu izdivaçtan birkaç kızı olur. Kendisinin siyah, hanımının beyaz oluşu kızlarında ayrı bir güzellik meydana getirir. Onların güzelliği etrafa yayılır ve görenleri, büyüler. Kays da bunları bahane ederek -Ben onları gördüğüm zaman dayanamam, elimi harama sürerim, bana izin ver de savaşa gitmeyeyim, evimde oturayım der. O zaman bu âyet nazil olarak şöyle buyurulun «Ya Muhammed, onlardan: "Bana izin ver, beni fitneye düşürme" diyen vardır. Bilin ki, onlar zaten fitneye düşmüşlerdi. Cehennem, kâfirleri şüphesiz kuşatacaktır.» Münafıklar kendileri fitneye düştükleri gibi, başkalarını da fitneye düşürmüşlerdir.

50

«Sana bir iyilik gelince onların fenasına gider. Şayet sana bir kötülük gelirse; "Biz önceden ihtiyatlı davrandık" derler ve sevinerek dönüp giderler.»

Münafıklar hiçbir zaman Müslümanların iyi olmasını istemezler. Onlar için daima kötülük düşünürler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor; «Yâ Muhammed, eğer sana bir iyilik gelirse onların zoruna gider, üzülürler. Şayet sana bir kötülük dokunursa o zaman bundan çok hoşlanırlar, sevinirler ve "Biz işin böyle olacağını biliyorduk, onun için ihtiyatlı davrandık" derler.»

51

«De ki: "Allah'ın bizim için yazdığından başkası asla bize erişmez. O, bizim Mevlâmızdır. Onun için müminler yalnız Allah'a güvenip dayanmalıdırlar".»

Yâ Muhammed, münafıklara de ki: «Hayır da, şer de ancak Allah'dandır. Allah dilemedikçe onların hiçbiri olmaz. O, bizim için neyi takdir etmişse o olur. O, bizim Mevlâmız'dır. Mü'minler yalnız Allah'a güvenirler, O'ndan başkasına asla güvenmezler. «De ki: "Allah'ın bizim için yazdığından başkası asla bize erişemez. O, bizim Mevlamızdır, Onun için mü'minler yalnız Allah'a güvenip dayanmalıdırlar".»

52

«De ki; "Bize iki iyiden, gazilik ve şehidlikten başka bir şeyin gelmesini mi bekliyorsunuz? Oysa biz, Allah'ın kendi katından veya bizim elimizle sizi bir azaba uğratmasını bekliyoruz. Haydi siz bekleye durun, doğrusu biz de sizinle birlikte beklemekteyiz".»

Allahü teâlâ dünyevî ve uhrevî bütün nimetlerini kendisine iman edenler için hazırlamıştır. Allah yolunda atılan her adım karşılıksız kalmayacak, mutlaka mükâfatlandırılacaktır. Yüce Allah savaşta ölenlere makamların en yükseği olan şehidlik makamı veriyor, geri kalanları ise gazilik unvanı ile taltif ediyor. Bunlar Allah katındaki makamların en yücesidir. Bundan dolayı **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: -Yâ Muhammed, münafıklara de ki: "Bize iki iyiden, gazilik ve şehidlikten başka bir şeyin gelmesini mi bekliyorsunuz? Oysa Biz, Allah'ın kendi katından veya bizim elimizle sizi bir azaba uğratmasını bekliyoruz. Haydi siz bekleyedurun, doğrusu biz de sizinle birlikte beklemekteyiz"» Ey münafıklar, bizim bekleyişimizle sizin bekleyişiniz arasındaki fark çok büyüktür. Siz bekleyedurun, bakalım hangimiz kurtuluşa erecektir. Allah daima iman edenlerle beraberdir.

53

«De ki: "Gerek gönül rızasıyla harcayın, gerek istemeyerek. Sizden hiçbiri kat'iyyen kabul olunmayacaktır. Siz şüphesiz fasık bir güruhsunuz".»

Allah yolunda münafıkların harcadıklarını Allah asla kabul etmez. Çünkü onlar gerçekte iman etmemiş fâsık bir gürûhdur. Allah, iman etmeyip emirlerine muhalefet edenlerin harcadıklarını kabul etmez. Ancak iman edip emirlerine itaat edenlerin harcadıklarını kabul eder. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «De ki: "Gerek gönül rızasıyla harcayın, gerek istemeyerek. Sizden hiçbiri kat'iyyen kabul olunmayacaktır. Siz şüphesiz fasık bir güruhsunuz".»

54

«Verdiklerinin kabul olunmasına engel olan, Allah'ı ve **Peygamber**ini inkâr etmeleri, namaza tembel tembel gelmeleri, verdiklerini de istemeye istemeye vermeleridir.»

Münafıkların harcadıklarının Allah katında kabul olunmamasının sebebi, onların Allah'ı ve **Peygamber**i inkâr etmeleri, namazı üşene üşene kılmaları, verdiklerini de istemeyerek vermeleridir. Münafıklar zahirde iman etmiş gözükseler bile, gerçekte iman etmemişlerdir. İman etmeyenlerin yapmış oldukları bütün ameller boşadır. Yüce Allah bunu söyle beyan ediyor; «Verdiklerinin kabul olunmasına engel olan, Allah'ı ve **Peygamber**ini inkâr etmeleri, namaza tembel tembel gelmeleri, verdiklerini de istemeye istemeye vermeleridir.»

55

«Artık onların mallan ve çocukları seni imrendirmesin. Allah bunlar sebebiyle onlara dünya hayatında azab etmek ve canlarının kafir olarak çıkmasını ister.»

Ey iman edenler, münafıkların mallarının ve çocuklarının çokluğu sizi imrendirmesin. Siz onların mallarına ve çokluğuna asla imrenmeyin. **Allahü teâlâ** bunlar vasıtasıyla onların dünyadaki azabını artıracak ve canlarını da kâfir olarak alacaktır. Ey iman edenler, siz daima Allah'dan hayırlı mal ve hayırlı evlât isteyin. Hayırsız mal, sahibi için yük ve cehennem ateşidir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Artık onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Allah bunlar sebebiyle onlara dünya hayatında azab etmek ve canlarının kâfir olarak çıkmasını ister.» Onların malı hayırsız maldır, hayırsız maldan sahibine hayır olmadığı gibi,

başkasına da hayır yoktur. Bundan dolayı Yüce Allah onları mallarıyla cezalandıracaktır.

56

«Sizden olmadıkları halde, sizinle beraber olduklarına dair Allah'a yemin ederler. Oysa onlar korkak bir kavimdir.»

Ey mü'minler, münafıklar sizden olmadıkları halde, sizi kandırmak için sizden olduklarına dair Allah'a yemin ederler. Onlar öyle bir topluluktur ki, korkularından sizden olduklarını söylerler. Halbuki onlar sizden değildir, gerçekte de iman etmemişlerdir. Eğer gerçekten iman etmiş olsalardı, Müslümanların arasında nifak çıkarıp, kötülüklerini istemezlerdi. Yüce Allah, münafıkların Müslümanlardan olmadığını bildiriyor ve şöyle buyuruyor: «Sizden olmadıkları halde, sizinle beraber olduklarına dair Allah'a yemin ederler. Oysa onlar korkak bir kavimdir.» Allah'a yemin ederek Müslüman olduklarını söylemeleri yalandır.

57

«Bir sığınak veya bir mağara yahut girecek bir yer bulmuş olsalardı, çarçabuk oraya yönelirlerdi.»

Ey iman edenler, münafıkların sizden olmadığına bakınız ki, eğer onlar yeryüzünde sığınacak bir yer bulsalardı derhal sizden kaçarlar oraya sığınırlardı. Onlar Müslümanlarla asla beraber olmak istemezler. Bu âyette onların Müslümanlardan uzak olmayı ne kadar istedikleri ifade edilmektedir. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor: -Bir sığınak veya bir mağara yahut girecek bir yer bulmuş olsalardı, çarçabuk oraya yönelirlerdi.»

Bu âyet-i celîle münafıkların durumunu olduğu gibi ortaya koyuyor.

58

«Sadakalar hakkında sana dil uzatanlar vardır. Onlara verirsen hoşnud olurlar, şayet anlara vermezsen hemen öfkelenirler.»

Bu âyet-i ceîflenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Huneyn ganimetlerini taksim ederken, Zül-Huveysire gelir, küstah bir tavırla:

«Ey Allah'ın Resulü, adaletle taksim et' der. Peygamberimiz onun bu sözüne üzülerek «Ben adaletle taksim etmeyeceğim de kim taksim edecek?» buyurur.

O anda Hazret-i Ömer de Peygamberimizin yanındadır. Huveysire'nin sözüne çok üzülür ve boynunu vurmak için Peygamberimizden izin ister. Peygamberimiz, Hazret-i Ömer'e müsaade etmez ve şöyle buyurur: «Onun yandaşları sizin namazlarınızı ve oruçlarınızı hakir görürler, kendi namaz ve oruçlarını daha üstün kılarlar. Böylece ok yaydan çıktığı gibi dinden çıkarlar. Onların içinde, göğsünün biri kadın göğsü gibi olan siyah biri vardır, fetret zamanı insanların arasına çıkar.» Bu âyet Zül-Huveysire ve hadiste zikredilenler hakkında nazil olmuştur. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Sadakalar hakkında sana dil uzatanlar vardır. Onlara verirsen hoşnud olurlar, vermezsen hemen öfkelenirler.»

Ebû Said (radıyallahü anh), -Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) bu sözü söylerken Ali ile ben de yanındaydım. Ali daha sonra onları katletti» demiştir. Peygamberimiz Huneyn gazvesinde elde edilen ganimetleri taksim ederken Mekke'nin fethinden sonra, Müslüman olanlara islâm'a ısınmaları için taksimde bir miktar daha fazla vermiştir. Peygamber'in bu taksimi münafıkların hoşuna gitmemiştir. Fazlalığı kendileri almak istemişler, bundan dolayı Peygamber'e dil uzatmışlardır.

59

«Halbuki onlar, Allah ile Peygamberinin verdiğine kanaat ederek: "Allah bize yeter. Allah bize lütuf ve kereminden daha fazlasını ihsan edecek. Peygamberi de verecek" deselerdi, haklarında daha hayırlı olurdu.»

Eğer onlar **Allahü teâlâ**'nın verdiğine ve Peygamber'in taksimine razı olsalardı kendileri için daha hayırlı olurdu. Allah kanaat edenlere lütfundan, kereminden çok daha fazlasını verir. Çünkü her şey Allah'ın kudretindedir, gökleri, yeri ve bunların arasındaki herşeyi kulları için yaratmıştır. Allah'ın kendilerine verdiğine razı olmayanlar, verilen nimetlere nankörlük yaptıkları için ceza göreceklerdir. Yüce Allah söyle buyuruyor: -Halbuki onlar,

Allah ile Peygamberinin verdiğine kanaat ederek: "Allah bize yeter. Allah bize lütuf ve kereminden daha fazlasını ihsan edecek, Peygamberi de verecek" deselerdi, haklarında daha hayırlı olurdu.»

60

«Zekâtlar yalnız fakirlere, yoksullara, zekât toplamaya me'ınur olanlara, yürekleri hakka ısınanlara, azad edilecek esirlere, borçlulara, Allah yolunda olanlara ve yolda kalanlara verilir. Allah'ın farzı bu. Allah hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.»

İslâm'da ibadet bedenî ve mali olmak üzere ikiye ayrılır. Zekât malî bir ibadet olup, islâm'ın beş şartından biridir. Zekâtın kimlere verileceği âyet-i celilede şöyle sıralanmıştır: **l-** Fakirler. Fakir: Elinde hiçbir şey olmayan kimsedir. Böyle kimseler hayalarından ve edeblerinden ötürü kimseden bir şey isteyemezler. **2-** Miskinler. Miskin: Az da olsa elinde bir şeyler olan kimsedir. Miskin, fakire göre nisbeten iyi durumdadır. Onlar kendi imkânlarıyla geçinmeye çalışırlar. **3-** Zekât toplayan memurlar. Zekât memurları zengin de olsalar, mesailerini bu yolda harcadıkları için, toplamış oldukları zekâttan kendilerine verilir. Ancak sadece mesailerinin karşılığı verilir, fazlası verilmez. **4-** Müellefe-i kulûb. Müellefe-i kulûb: Gönülleri hakka ısınan kimselerdir. Kendilerini İslâm'a ısındırmak için zekâttan bir hisse de onlara verilir. Müellefe-i kulûb daha ziyade İslâm'a yeni girmiş kabile reisleri veya ileri gelenleridir. Peygamberimiz vefat edene kadar bunlara zekâttan hisse ayırmıştır. Peygamberimizin vefatından sonra da bunu almak istemişler ve bunun için de Halife Ebû Bekir'e müracaat etmişlerdir. Büyük Halife bu hususta tek başına karar vermemek için bir beraat yazarak kendilerine verir ve Hazret-i Ömer'e gönderir. Aslında, Ebû Bekir buna tek başına karar verirdi. Ancak onların da görüşünü alarak İslamın istişareye vermiş olduğu önemi ortaya koymuştur. Onlar Hazret-i Ömer'e gelirler, beraatı verirler, Ömer ne olduğunu sorar, onlar zekâttan nasiplerini istediklerini söylerler. Adaletin timsali olan Ömer beraatı yırtar, öfkelenir ve onlara şöyle haykırır: «Peygamber, kalbinizin İslâm'a ısınması için bunu size verdi. Şimdi İslâm yücedir, düşmanları üzerine galiptir. Eğer siz İslâm Üzere

olursanız ne âlâ, yok İslâm'dan yüz çevirirseniz, sizinle bizim aramızı kılıç temizler, biz de sizin boyunlarınızı vururuz.» Ömer'den böylesine bir azar işiten müellefe-i kulûb, tekrar Ebû Bekir'e dönerek «Halife sen misin, yoksa Ömer mi» derler. Büyük Halife, Hazret-i Ömer'in İsabetli görüşüne iştirak ederek «Ömer ne derse o olur» der onlara bir şey vermez. Böylece müellefe-i kulübün zekât hissesi kaldırılmış olur. **5-** Azad edilecek esirler. Esir: Hürriyeti elinden alınan kimsedir. Esirler bir meta' gibi alınır satılır. Kölelikten kurtulmak için, efendileriyle muayyen bir para kargılığı anlaşırlar. O parayı efendilerine verdikleri takdirde hürriyetlerine kavuşurlar. Mükâtebe ismi verilen bu köleleri hürriyetlerine kavuşturmak için, kendilerine zekât verilebilir. Borçlulara, borçlu olan insanlara da zekât verilir, Yalnız bu borç içki, kumar ve israf borcu olmamalıdır.

İmam-ı Mücâhid (radıyallahü anh)'e göre üç türlü borçlu vardır: **1-** Allah yolunda malının tamamını harcayarak borçlu düşenler. **2-** Bir felâket neticesinde malı-mülkü yok olup borçlananlar. **3-** Aile efradının çokluğundan dolayı fakir düşüp borçlananlar. Bunların hepsine zekât verilir. İmam-ı Mücâhid bu üç sınıfın dışındaki borçluları borçlu olarak kabul etmiyor. Allah yolunda olanlara da zekât verilir. Bunlar harbe gidenler, ilim tahsil edenlerdir. **6-** Misafirler. Misafir: Memleketinden doksan kilometre uzak bir mesafede bulunanlara denir. Misafirler namazlarını da seferi olarak kılarlar. Misafirler, memleketlerinde zengin de olsalar, bulundukları yerde mağdur duruma düşerlerse, kendilerine zekât verilir. Yüce Allah âyet-i celilesinde kendilerine zekât verilebilecek olan sekiz sınıf insanı zikretmiştir.

Bazı tefsirciler, âyette zikredilen sekiz sınıf insanın tamamına zekâtın verilmesinin şart olduğunu söylemişlerdir. Fakat Hanefî imamları bu sekiz sınıftan birine veya birkaçına verildiği takdirde farz olan zekât tamam olur demişlerdir. Yani sekiz sınıfın hepsine zekâtı taksim etmeye gerek yoktur.

61

«İçlerinde öyle kimseler vardır ki, **Peygamber**'e eza ederler ve "O, her söyleyeni dinleyen bir kulaktır" derler. De ki: "O, sizin için bir hayır kulağıdır, Allah'a iman eden ve mü’minlere inanandır. O,

içinizden iman edenler için de bir rahmettir. Allah'ın Resulünü incitenler için acıklı bir azab vardır".»

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu âyet-i celîlenin münafıklardan Callas ibn Üveys, Menşer ibn Hüveylid ve Ebû Yaser ibn Kays hakkında nazil olduğunu söylemiştir.

Hüveylid ve Ebû Yaser bir gün **Peygamber**imizin gıybetini yaparlar. İçlerinden biri «Bırakın böyle konuşmayı, **Peygamber**'in sözlerimizi duymasından korkarım, bu konuştuklarımız onun kulağına gider» der. Callas «Sen aldırma, biz ona ne söylersek inanır, yanına gider istediğimizi söyleriz, o da inanır» der. **Peygamber**'i kandırmak için aralarında plân hazırlaya dursunlar. Yüce Allah bu ayeti inzal ederek onların yalanlarını meydana çıkarır ve şöyle buyurur: -İçlerinde öyle kimseler vardır ki, **Peygamber**'e eza ederler ve "O, her söyleyeni dinleyen bir kulaktır" derler. De ki: "O, sizin için bir hayır kulağıdır, Allah'a iman eden ve mü'minlere inanandır, O, içinizden iman edenler için de bir rahmettir. Allah'ın Resulünü incitenler için en acıklı bir azab vardır".» Münafıklar, **Peygamber**imiz hakkında ileri-geri konuşurlar, yanına geldikleri zaman «Biz böyle bir şey söylemedik» diye de yalan yere yemin ederlerdi.

62

«Sizi hoşnud etmek için Allah'a yemin ederler. Eğer mü'min iseler Allah'ı ve **Peygamber**ini hoşnud etmeleri daha gereklidir.»

Ey iman edenler, münafıklar sizi hoşnud etmek için, aleyhinizde söylediklerini inkâr ederek yalan yere Allah'a yemin ederler. Halbuki onlar bile bile mü'minleri kandırmak için yalan yere yemin ederler. Eğer onlar gerçekten iman etmiş olsalardı, Allah'ı ve **Peygamber**ini hoşnud ederlerdi. Onlar nifakı bırakıp gerçekten iman etmedikçe Allah ve Feygamber'i asla razı olmaz. Yüce Allah, iman edip ihlâsla amel yapanlardan razı olur. «Sizi hoşnud etmek için Allah'a yemin ederler. Eğer mü'min iseler Allah'ı ve **Peygamber**ini hoşnud etmeleri daha gereklidir.»

63

«Hâlâ şu hakikati anlamadılar mı ki: kim Allah'a ve **Peygamber**ine karşı yan çizerse ona, içinde ebedi kalmak üzere cehennem ateşi vardır. Bu ise en büyük rusvaylıktır.»

O münafıklar hâlâ şu hakikati anlamıyorlar mı? Kim Allah'ın ve **Peygamber**'in emirlerine muhalefet ederse ona, içinde ebedi kalacağı cehennem ateşi vardır. Bu onlar için en büyük rüsvaylıkür. Onlara verilen bu ceza amellerinin karşılığıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor. -Hâlâ şu hakikati anlamadılar mı ki, kim Allah'a ve **Peygamber**ine karşı yan çizerse ona, içinde ebedî kalmak üzere, cehennem ateşi vardır. Bu ise en büyük rüsvalıktir.»

64

«iki yüzlüler (münafıklar), kalblerinde olanı kendilerine açıkça haber verecek bir sûrenin tepelerine indirilmesinden daima endişe ederler. De ki: "Siz alay edin bakalım, Allah çekindiğiniz şeyi ortaya koyacaktır".»

Allahü teâlâ münafıkların kalblerinde gizledikleri şeyleri **Peygamber**ine inzal ettiği âyetlerle açığa çıkarmıştır. Onlar kalblerinde gizledikleri nifakların **Peygamber** tarafından bilinip açığa çıkmasından korkarlardı. Buna rağmen hakka dönüp nifaktan kurtulmazlar ve kendilerinde bir üstünlük görerek Müslümanlarla alay ederler, onları beğenmezlerdi. Halbuki iki yüzlülüklerinden dolayı Allah'ın gazabına uğrayanlar da onlardır. Bundan dolayı ebedî içinde kalacakları elim bir azaba uğrayacaklardır. «İki yüzlüler, kalblerinde olanı kendilerine açıkça haber verecek bir sûrenin tepelerine indirilmesinden daima endişe ederler. De ki: «Siz alay edin bakalım, Allah çekindiğiniz şeyi ortaya koyacaktır.»

65

«Şayet onlara soracak olursam "Biz yemin olsun ki eğlenip oynuyorduk" diyecekler, de ki: "Allah'la, ayetleriyle, **Peygamber**iyle mi alay ediyordunuz?"»

66

«özür beyan etmeyin. Siz iman ettikten sonra kafir oldunuz. İçinizden bir gurubu afvetsek bile, bir güruhunuz günahkar olduğundan onu azaba uğratacağız.»

Bu âyeti celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Tebük seferinden döndükten sonra münafıklardan dört süvari, Resûlüllah'ın gıybetini yapar, «Muhammed, sefere iştirak etmeyen ve Medine'de kalan arkadaşlarımız hakkında âyet indiğini söylüyor ve ayıplarını meydana çıkarıyor» derler. Böyle bir şey olmaz diyerek gülerler ve Kur'anla da alay ederler. O anda Cebrail, **Peygamber**imize gelerek münafıkların aleyhinde konuştuklarını ve Kur'an âyetleriyle alay ettiklerini bildirir. Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Ammar ibn Yasir'i onlara göndererek neye güldüklerini ve ne ile alay ettiklerini sordurur. Onlar Ammar'a kendi aralarında şaka ettiklerini, süvarilerin birbirleriyle böyle şakalar yaptıklarını söylerler. Ammar «Hayır, yalan söylüyorsunuz. Allah'ın ve **Peygamber**inin sözü haktır, **Allahü teâlâ** sizin söylediklerinizi **Peygamber**ine bildirdi ve bundan dolayı da size gazab etti» der. Münafıklar Ammar'dan bu sözleri duyunca yaptıklarına pişman olurlar, derhal **Peygamber**imize koşup özür dilerler. Bunun üzerine Yüce Allah bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, şayet onlara ne konuştuklarını soracak olursan: "Biz yemin olsun ki eğlenip oynuyorduk" diyecekler, de ki: "Allah'la, âyetleriyle, **Peygamber**iyle mi alay ediyorsunuz? Özür beyan etmeyin. Siz iman ettikten sonra kâfir oldunuz. İçinizden bir gurubu afvetsek bile, bir güruhunuz günahkâr olduğundan onu azaba uğratacağız".»

Allahü teâlâ iman ettikten sonra günahkâr olanları afveder, bağışlar, iman etmeyenleri ve imandan sonra tekrar küfre dönenleri asla bağışlamaz. Çünkü küfür afve manidir. Küfredenler cezalarını mutlaka göreceklerdir.

67

«Münafık erkekler de, münafık kadınlar da hep birdirler. Onlar kötülüğü teşvik ederler, iyiliğe engel olurlar. Elleri de sıkıdır, Allah'ı

unuttular, bu yüzden Allah da onları unuttu. Doğrusu iki yüzlüler fâsıkların tâ kendileridir.»

Ey iman edenler, münafık erkekler ve münafık kadınlar Müslümanlara karşı nifak çıkarmada hep birdirler. Onlar yeryüzünde bozgunculuk çıkararak Allah'ın ve **Peygamber**inin emirlerine muhalefet ederler. Kötülüğü teşvik edip, iyiliğe mani olurlar. Hayırdan kaçarlar, Allah yolunda tasaddukta bulunmazlar, Allah'ı unuturlar, emirlerini hiçe sayarlar, nefsî arzulanılın peşinde koşarlar. Böylece Allah da onları unutur, küfürlerinin içinde bırakıverir. Ey iman edenler, münafıklar doğrusu iki yüzlülerin, bozguncuların, fâsıkların tâ kendileridir. Bozgunculuklarının cezasını mutlaka göreceklerdir.

68

«Allah, münafık erkeklere, kadınlara ve kâfirlere, ebedî kalacakları cehennem ateşini hazırlamıştır. O, onlara yeter. Allah onları rahmetinden kovdu. Onlara bitip tükenmeyen bir azab vardır.»

Allahü teâlâ iki yüzlü erkeklere, kadınlara ve kâfirlere, içinde ebedi kalacakları cehennem ateşini hazırlamıştır. Allah'ın bu azabı onlara yeter. Allah kâfirleri de, nifakçıları da rahmetinden kovmuştur. Onlara bitip tükenmeyen bir azab vardır. Bu, onların inkâr ve nifaklarının cezasıdır. Kâfirler ve münafıklar ebedî olarak küfür ve nifaklarının cezasını göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah, münafık erkeklere, kadınlara ve kâfirlere, ebedî kalacakları cehennem ateşini hazırlamıştır. O, onlara yeter. Allah onları rahmetinden kovdu. Onlara bitip tükenmeyen bir azab vardır.»

69

«Ey münafıklar, siz, sizden önce daha kuvvetli mallan ve çocuktan daha çok olup, hisselerince bunlardan faydalanan kimseler gibisiniz. Sizden öncekiler hisselerince faydalandıkları gibi, siz de hissenizce faydalandınız ve onların bâtıla daldıkları gibi, siz de daldınız. Onların dünyada da, âhirette de yaptıkları boşa gitti. İşte bunlar da ziyana uğrayanların ta kendileridir.»

Allahü teâlâ münafıkların ve kâfirlerin durumunu, kendilerinden önceki kâfirlere ve münafıklara benzetiyor. Allah, iman etmeyenleri ve iki yüzlüleri rahmetinden kovmuştur. Nitekim onlardan önce iman etmeyenleri rahmetinden kovup, helak etmişti. Yüce Allah yaptıklarına karşılık olarak onları ebedi azaba uğratacaktır. Ey kâfirler, onlar sizden daha güçlü-kuvvetli, servetçe daha zengin, sizden daha çoktur. Buna rağmen onları helak etti, mallarının ve çocuklarının çokluğu onlara asla fayda vermedi. Güvendiğiniz mallar ve çocuklar size asla fayda vermeyecek ve Allah'ın azabından kurtaramayacaktır. Onların yaptıkları dünyada da, âhirette de boşa gittiği gibi, sizin yaptıklarınız da boşa gidecektir, işte siz de onlar gibi ziyana uğrayanların tâ kendilerisiniz. İman etmeyenlerin yaptıkları boşadır.

70

«Onlardan evvel gelen Nûh, Âd, Semüd kavimlerinin, İbrahim kavminin, Medyen ahalisinin, yıkılmış kasabalar halkının haberlerini onlar almadılar mı? Onlara **peygamber**leri apaşikâr delillerle gelmişlerdi. Allah onlara zulmetmemiş, onlar kendilerine yazık etmişlerdir.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celilede kâfirlerin dikkatini çekerek, kendilerinden önce geçen **peygamber**lerin kavimlerinin helak olduğu gibi, onların da helak olacaklarını bildirmiştir. Ey kâfirler, sizden evvel gelen Nûh, Ad, Semüd, İbrahim, Medyen ahalisinin ve yıkılmış kasabalar halkının haberi Kur'an'da size gelmedi mi? Onlar da sizin gibi **peygamber**leri yalanlıyorlar ve Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlardı. Bundan dolayı **Allahü teâlâ** Nûh kavmini tufanla. Âd kavmini rüzgârla, Semûd kavmini depremle, İbrahim (aleyhisselâm)'in kavmi Nemrud'u sivrisinekle, Şuayb (aleyhisselâm)'ın kavmi Medyen halkını üzerlerine bulup indirerek, Lût'un kavmini yere batırıp üzerlerine taş yağdırarak helak etmiştir.

Peygamberleri onları hakka davet etmek için apaçık delillerle gelmiş, fakat onlar **peygamber**lerini ve Allah'ın âyetlerini inkâr etmişlerdir îman yerine küfrü tercih etmişlerdir. Bundan dolayı Yüce Allah onları çeşitli azablara uğratarak helak etmiştir. **Allahü**

teâlâ onlara zulmetmedi, onlar kendilerine zulmettiler. Onlar Allah'a iman etmedikleri gibi **Peygamber**ini ve âyetlerini de yalanlamışlar.

Bu inkârlarından dolayı Allah'ın azabına uğradılar. İnkarcılar mutlaka cezalarını göreceklerdir. Yüce Allah **peygamber**leri vasıtasıyla her topluma emir ve yasaklarını, hakkı ve bâtılı, küfür ve imanı bildirmiştir. İman edip, emirlerine itaat edenlere mükâfat, iman etmeyenlere de en ağır cezayı yereceğini haber vermiştir. Buna göre iman edenler mükafatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir. «Onlardan evvel gelen Nûh, Ad, Semûd kavimlerinin, İbrahim kavminin, Medyen ahalisinin, yıkılmış kasabalar halkının haberlerini onlar almadılar mı? Onlara **peygamber**leri apaşikâr delillerle gelmişlerdi. Allah onlara zulmetmemiş, onlar kendilerine yazık etmişlerdir.»

71

«Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin vekilidirler. İyiliği emrederler, kötülükten alıkoyarlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâta verirler. Allah ve Resulüne itaat ederler. İşte Allah bunlara rahmet edecektir. Allah şüphesiz azizdir, hakimdir»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlede mü'minlerin özelliklerini beyan ediyor. Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin velileri, yardımcıları ve muhafızlarıdır. Onlar iyiliği emrederler, kötülüklerden vazgeçirmeye çalışırlar. Allah'ın ve **Peygamber**inin emirlerine itaat ederler. Namazlarını dosdoğru, kılarlar, zekâtlarını verirler. Daima hakkı tavsiye ederler, haramlardan sakınırlar, fakirleri-yoksulları gözetirler. Kimseye zulmetmezler. İşte Allah bunlara rahmet edecek ve, cennet nimetleriyle mükâfatlandıracaktır. Çünkü **Allahü teâlâ** cennetini iman edenlere, cehennemini de kâfirlere hazırlamıştır. Yüce Allah, azizdir, kâfirleri cehennem ateşinde cezalandırmakla onlardan intikamını alır. Hakimdir, iman edenleri cennet nimetleriyle mükâfatlandırmakla hükmeder.

Ebû Saidi'l-Farabî (radıyallahü anh) 'den şöyle nakledilmiştir: «**Allahü teâlâ** bu vasıfları taşıyan mü'minlere beş yerde rahmet eder: **1-** ölüm anmda, mü'min can çekiştirirken, Yüce Allah ona rahmet ederek ölüm acısı tatdırmaz. **2-** Mü'min kullarına kabir azabı çektirmez. **3-** Kıyamet günü amel defterleri verildiği zaman rahmet

eder. **4-**Mizanda sevaplar ve günahlar tartıldığı zaman rahmet eder.**5-** Allah'ın huzuruna hesap vermeye çıktığı zaman rahmet eder.» Yüce Allah bütün nimetlerini iman eden kullan için yaratmıştır, iman etmeyenler için de elîm bir azab hazırlamıştır.»

72

«Allah mümin erkeklere ve mümin kadınlara, ebedî kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler, Adn cennetlerinde gayet güzel meskenler vaadetmiştir. En büyük şey Allah'ın rızasıdır. İşte büyük kurtuluş budur.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlede mü'minlere ihsan edeceği nimetleri bildiriyor. Yüce Allah, mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, içinde ebedî kalacakları ve altlarından ırmaklar akan cennetler, Adn cennetleri içinde inciden ve yakuttan yapılmış köşkler, meskenler vaadetmiştir. Ey mü'minler, en büyük mükafat Allah'ın rızasını kazanmaktır, İşte büyük kurtuluş budur. Allah'ın rızasını kazananlar ebedi kurtuluş ve saadete kavuşmuşlardır. Mü'minler için bundan daha büyük mükafat olamaz. Yüce Allah iman edip, emirlerine itaat edenlerden razı olur. İman etmeyenlerden asla razı olmaz. «Allah mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara, ebedî kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler, Adn cennetlerinde gayet güzel meskenler vaadetmiştir. En büyük şey Allah'ın rızasıdır. İşte büyük kurtuluş budur.»

Ömer (radıyallahü anh) bir gün hutbe okurken şöyle der: -Ey mü'minler, siz And cennetinin ne olduğunu biliyor musunuz? O, cennetin içinde altından yapılmış beşyüz bin kapısı ve her kapıda yirmi beşbin nöbetçi melek bulunan bir şehirdir. Oraya ancak **peygamber**ler, şehidler ve **peygamber** dostları girer, onlardan başkası giremez.» Burası cennette özel bir makamdır.

73

«Ey **Peygamber**, kâfirlerle ve münafıklarla savaş. Karşılarında çetin ol. Onların yurdu cehennemdir. O, ne kötü bir dönüş yeridir.»

Ey Muhammed, kâfirlerle ve münafıklarla iman edinceye kadar savaş. Karşılarında çetin ol, onlara boyun eğme. Onların ebedî yurdu cehennemdir. Orası ne kötü bir dönüş yeridir. Yüce Allah iman

etmeyenler için elim bir azab hazırlamıştır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. İman etmeyenler elbette cezalarını göreceklerdir.

74

«Yemin olsun ki, Müslüman olduktan sonra inkar edip küfür sözünü söylemişler iken, söylemediklerine Allah'a yemin ettiler, başaramayacakları bir şeye giriştiler. Allah ve **Peygamber**'i bol nimetinden onları zenginleştirdi de öç almaya kalktılar. Eğer tevbe ederlerse kendileri için hayırlı olur. Şayet yüz çevirirlerse, Allah onları dünya ve âhirette can yakıcı azaba uğratır. Onların yeryüzünde bir dost ve yardımcıları bulunmaz.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir gün Tebük'te hutbe okuyup va'z eder. Münafıklardan bahseder. Onların necis olduğunu söyler. Bunu duyan münafıklardan Callas ibn Süveylid -Eğer Muhammed'in dedikleri doğru ise, ben eşşek olayım ve ondan da daha aşağı olayım» der. Ona cevap veren Amr ibn Kays, «Vallahi Muhammed'in söyledikleri haktır, doğrudur. Sen eşşekten daha kötüsün» der. Bunun üzerine birlikte **Peygamber**imizin huzuruna gelirler, Amr, olup-bitenleri anlatır. Fakat Callas söylediklerini inkâr eder ve «Amr bana iftira ediyor, ben böyle bir şey söylemedim» der. Bunun üzerine **Peygamber**imiz hangisinin doğru konuştuğunu öğrenmek için minberin önünde kendilerine yemin teklifinde bulunur. Callas böyle bir şey söylemediğine derhal yemin eder. Amr, yalan söylemediğine, Callas'ın bu sözleri söylediğine ve ona iftira etmediğine yemin eder ve ellerini kaldırarak «Ey Rabbim, **Peygamber**ine hangimizin doğru olduğunu bildir» diye duâ eder, **Peygamber**imiz de yanında bulunanlarla beraber âmin der. Cemaat oradan dağılmadan Cebrail yukardaki âyeti getirir ve: -Yemin olsun ki, Müslüman olduktan sonra inkâr edip küfür sözünü söylemişler iken, söylemediklerine Allah'a yemin ettiler, başaramayacakları bir şeye giriştiler.» Münafıklar, Callas'ın suçunu **Peygamber**imize söylediği için Amr ibn Kays'ı öldürmeye teşebbüs ederler, ancak başarılı olamazlar.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Medine'ye gelmeden önce halk fakir ve yoksul idi. Efendimizin teşrifiyle Allah lütfetti ve Medine halkı zenginleşti, mal-mülk sahibi oldular. Bu zenginliğin Peygamber bereketi olduğunu onlar da biliyorlardı. Bu defa münafıklar Peygamberimizin aleyhinde dedi-kodu etmeye başlarlar. Halbuki Allahü teâlâ, Peygamber'i vasıtasıyla onları zengin kılmıştı. Bunu bilmezler, bilmedikleri gibi de bütün âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber'i çekemezler. Çünkü küfür ve nifakları buna manidir. Şayet onlar küfür ve nifaklarından dönüp tevbe etmiş olsalardı, kendileri için çok daha hayırlı olurdu. Eğer bundan yüz çeviririlerse Allah onları dünya ve ahirette şiddetli azaba uğratır. Allah'ın azabından onları kurtaracak hiçbir yardımcıları da yoktur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Yemin olsun ki, Müslüman olduktan sonra inkâr edip küfür sözünü söylemişler iken, söylemediklerine Allah'a yemin ettiler, başaramayacakları bir şeye giriştiler. Allah ve Peygamber'i bol nimetinden onları zenginleştirdi de öç almaya kalktılar. Eğer tevbe ederlerse kendileri için hayırlı olur. Şayet yüz çeviririlerse, Allah onları dünya ve âhirette can yakıcı azaba uğratır. Onların yeryüzünde bir dost ve yardımcıları bulunmaz.»

75

«Aralarında "Allah bize bol nimetinden verecek olursa, yemin olsun ki, sadaka vereceğiz ve iyilerden olacağız" diye Allah'a ahdetmiş olanlar vardır.»

76

«Allah onlara bol nimetinden verince, cimrilik ettiler, yüz çevirdiler. Onlar zaten dönektirler.»

Bu ayet-i celîle Salebe hakkında nazil olmuştur. Salebe, Ensâr'dandı ve çok fakir biri idi. Peygamber'in müdavim cemaatı idi. Mescidden ayrılmazdı. Bir gün Peygamberimize gelerek «Ey Allah'ın Resulü, benim için Allah'a dua et de, bana bol rızık versin» der. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Salebe'nin bu sözünden hoşlanmaz 'Yâ Salebe, şükrünü ödeyeceğin az mal, şükrünü ödeyemeyeceğin çok maldan daha hayırlıdır' buyurur. Salebe bundan bir şey anlamaz tekrar «Ey Allah'ın Resulü, Allah'a

dua et de bana bol rızık versin» der. Bu defa Yüce **Peygamber** «Ey Salebe, Allah'ın Resulü ile olmaktan hoglanmaz mısm? Eğer dileseydim, **Allahü teâlâ** benim için bir dağı altın, bir dağı da gümüş yapar akıtırdı. Fakat ben istemedim, buyurur. Aslında Salebe için **Resûlüllah**'ın sözleri büyük bir öğüt ve kurtuluştu. Fakat Salebe'nin gözünü mal hırsı bürümüştü, bütün arzusu mal biriktirip, zengin olmaktı. Biriktireceği mal kendisi için hayırlı olur mu, olmaz mı orasını hiç düşünmüyor ve haline şükretmiyordu. Haline şükredip, Mevlâ'dan hayırlısını istemiyordu. Sadece zengin olmak istiyordu. Halbuki **Peygamber** tarafından iki defa ikaz edilmişti. Buna rağmen yine ısrar ediyor ve şöyle diyordu: «Ey Allah'ın Resulü, benim için Allah'a duâ et, eğer Allah bana mal verirse vallahi o malın zekâtını hakkıyla vereceğim, kimsenin hakkını bırakmayacağım.' Salebe ısrarından vazgeçmeyince, **Peygamber**imiz ellerini kaldırıp «Ey Rabbim, Salebe'ye bol rızık ihsan et» diye duâ eder. Bundan sonra Salebe bir koyun alır, o koyun çoğaldıkça çoğalır, Medine'nin otlaklarına sığmaz, dar gelir. Salebe koyunlanyla Medine'nin dışına çıkmak zorunda kalır. Medine'nin dışına çıkınca cemaata zorlukla yetişmeye başlar, **Peygamber** meclisinden de uzaklaşır. Koyunların sayısı arttıkça şehirden biraz: daha uzaklaşma ihtiyacını hisseder ve bu defa cemaate hiç gelemez, öyle bir an gelir ki, Salebe cuma namazını da terk eder, artık namaza gelemez olur. Fakat arzusuna kavuşmuş, malı çoğalmıştı.

Günler, haftalar, aylar geçiyor **Peygamber** meclisine uğramıyor, sürüleriyle meşgul oluyordu. Gelip-geçenlerden **Peygamber**'i soruyordu. Bu sırada zekât âyeti gelmiş, **Peygamber**imiz biri Ensar'dan, biri de Beni Selim kabilesinden iki kişiyi zekât memuru tayin etmişti. Bu iki zat, **Peygamber**'in emriyle zenginlerden zekât topluyorlardı, sıra Salebe'ye gelmişti. Salebe, onları oyalamak için «Gidin herkesten toplayın, en son bana gelin» der. O iki zat da öyle yaparlar, herkesten toplarlar, en son ona gelirler. Salebe «Zekât memuru olduğunuza dair beratınızı göreyim» der. Onlar beratlarını gösterirler, inanmaz ve şöyle der: «Bu zekât toplamak için değil, kafirlerden cizye almak içindir, halbuki ben Müslümanım, Müslüman cizye vermez.» Böylece Allah'ın ve **Peygamber**inin emri olan zekâtı vermez, onların emrine karşı gelir. Zekât memurları, Salebe'nin bu

hareketi karşısında söyleyecek bir şey bulamazlar, dönüp **Peygamber**'in yanına gelirler, o anda yukardaki âyet-i celile nazil olur ve şöyle buyurulur: «Aralarında "Allah bize bol nimetinden verecek olursa, yemin olsun ki, sadaka vereceğiz ve iyilerden olacağız" diye Allah'a ahdetmiş olanlar vardır. Allah onlara bol nimetinden verince, cimrilik ettiler, yüz çevirdiler. Onlar zaten dönektirler.»

Salebe, hakkında âyet geldiğini öğrenince zekâtını vermek için **Peygamber**imize gelir, **Peygamber**imiz zekâtını kabul etmez. **Peygamber**imizin vefatından sonra Ebû Bekir'in halifeliği zamanında ona gelir, o da kabul etmez. Hazret-i Ömer'in halifeliği zamanında ona gelir, o da kabul etmez. Çok geçmez Salebe'nin koyunları elinden gider, hepsi yok olur, o debdebeli hayat biter, Ömer zamanında Medine'de fakr u zaruret içinde ölür. Zekâtı verilmeyen mal bir gün mutlaka yok olacaktır. Çünkü zekât Allah'ın emridir, Allah'ın emrine itaat edenler mükafatlarını, isyan edenlerse cezalarını mutlaka göreceklerdir.

77

«Allah'a verdikleri sözden caydıkları ve yalancı oldukları için, O'nunla karşılaşacakları güne kadar Allah münafıklığı kalblerine yerleştirdi.»

78

«Bunlar bilmiyorlar mı ki, Allah onların gizli düşüncelerine, gizli toplantılarına, vakıftır ve O'nun gizli şeyleri çok iyi bilen olduğu şüphesizdir .»

Allahü teâlâ münafıkların kalbine îman yerine nifakı yerleştirmiştir. Çünkü onlar sözlerinde durmayarak, yalan söylemişlerdir. Zira onlar bir zamanlar -Eğer Allah bize mal verirse, zekâtını mutlaka vereceğiz» demişlerdi. Yüce Allah, onlara istedikleri malı vermiş, fakat onlar zekâtlarını vermeyerek ahidlerini bozmuşlar, yalan söylemişlerdir, «Allah'a verdikleri sözden caydıkları ve yalancı oldukları için, O'nunla karşılaşacakları güne kadar Allah münafıklığı kalblerine yerleştirdi. Bunlar bilmiyorlar mı ki, Allah onların gizli düşüncelerine, gizli toplantılarına vâkıftır ve

O'nun gizli şeyleri çok iyi bilen olduğu şüphesizdir.» Bundan dolayı **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şu üç haslet kendisinde bulunan münafıktır buyurmuştur: «**1-** Yalan söyleyen, **2-** Sözünden dönen, **3-** Kendisine bir şey emanet edildiği zaman ona ihanet eden.» Görülüyor ki, yalan söyleyenler veya sözünden dönenler kendilerine yazık ediyorlar.

79

«Sadaka vermekte gönülden davranan mü'minlere dil uzatan ve ancak ellerinden geldiği kadar verebilenlerle alay eden kimselere davranışlarının cezasına Allah verir. Onlar için pek acıklı bir azab vardır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur; **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Tebük seferine çıkmadan önce, Müslümanları orduya yardıma davet etmişti. Sahabe orduya yardıma adetâ yarışa girmişti. Kimi malının tamamını, kimi yarısını, kimi üçte birini veriyordu. Abdurrahman ibn Avf da dört bin dirhem getirmiş orduya yardım etmişti. (Bir dirhem 4.8 gr.dır). **Peygamber**imiz, ona 'Ne çok getirdin? Çoluk-çocuguna da bir şey bıraktın mı?» der. Abdurrahman «Ey Allah'ın Resulü, sekiz bin dirhemimiz vardı, bunun dört binini Allah'a ödünç verdim, geri kalanını da kendim için bıraktım» diye cevap verir. Abdurrahman'ın samimiyetinden ve cömertliğinden memnun olan **Peygamber**imiz «Allah senin bereketini artırsın» diye duâ eder. **Peygamber** duası alan bir insanın sırtı asla yere gelmez, Yüce Allah o kulunu hiçbir zaman mahcup etmez. Bundan sonra Abdurrahman ibn Avf in o kadar malı-mülkü olur ki, ölüm döşeğinde üç hanımından birini boşadığı zaman ona mehir bedeli olarak iki yüz bin dirhemden daha fazla para vermiştir.

Asım ibn Addı de orduya yetmiş ölçek hurma bağışlamıştır. Sahabeden her biri güçleri nisbetinde yardımda bulunuyorlardı. Ebû Akil ibn Kays da bir ölçek hurma getirmiş -Ben bu gece iki ölçek hurmaya çalıştım, birini Rabbime ödünç verdim, bir ölçeğini de çocuklarıma bıraktım» demiştir. **Peygamber**imiz de onun hurmasını diğer hurmalara karıştırmıştı. Münafıklardan bir topluluk onların bu davranışlarını görürler, söylediklerini duyarlar ve aralarında onları

alaya alarak «Abdurrahman ve Asım, Allah'a sadaka veriyorlar, Allah'ın bunların sadakasına ne ihtiyacı var? Ukayl de bir ölçek hurmasını Allah'a ödünç veriyor» demişlerdir. Münafıklar alaylı alaylı aralarında böyle konuşurken, Yüce Allah mezkûr ayeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Sadaka vermekte gönülden davranan mü'minlere dil uzatan ve ancak ellerinden geldiği kadar verenlerle alay eden kimselere davranışlarının cezasını Allah verir. Onlar için pek acıklı bir azab vardır.» Bu âyet nazil olduktan sonra münafıklar hatâlarını anlamışlar, **Peygamber**imize gelerek Ey Allah'ın Resulü, bizim için **Allahü teâlâ**'dan mağfiret dile» demişlerdir. Lâkin Yüce Mevlâ, **Peygamber**'in onlar için mağfiret dilemesine müsaade etmez.

80

«Onların bağışlanmalarını ister dile, ister dileme. Yetmiş kere bağışlanmalarını dilesen yine Allah onları bağışlamayacaklar. Çünkü onlar Allah'ı ve Resulünü inkar ederek kâfir oldular. Allah fâsıklar güruhuna hidâyet etmez.»

Allahü teâlâ kâfirlerin ve fâsıkların bağışlanmayacaklarını bildiriyor ve sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: -Yâ Muhammed, münafıkların bağışlanmalarını ister dile, ister dileme, yetmiş defa bağışlanmalarını dilesen de yine Allah onları bağışlamayacaklar. Çünkü onlar kalben Allah'ı ve Resulünü inkâr etmişlerdir. Allah inkarcıları asla bağışlayıp hidâyete erdirmez. Eğer onlar gerçekten iman etmiş olsalardı, Yüce Allah elbette günahlarını afveder, kusurlarını bağışlardı. Onlar gerçekten iman etmeyip, mü'minleri kandırmak için dil ile iman ettiklerini söylemişlerdir. Halbuki dillerinin söylediğini kalbleri tasdik etmemiştir.

81

«Allah'ın **Peygamber**ine muhalefet için savaşa gitmeyenler, oturup kalmalarına sevindiler. Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad etmeyi çirkin gördüler ve: "Bu sıcakta harbe çıkmayın" dediler. De ki: "Cehennem ateşi daha sıcaktır," Keşke bilseydiler.»

82

«Artık onlar, yaptıklarının cezası olarak az gülsünler, çok ağlasınlar.»

Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) ile Tebük seferine çıkmayan münafıklar, evlerinde oturup kaldıkları için sevinmişler, savaşa iştirak etmemekle Peygamber'e muhalefet etmişler, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad etmeyi çirkin görmüşlerdi. Bununla da kalmayarak savaşa iştirak edenlere mani olmak için «Bu sıcakta harbe çıkmayın» demişlerdi. Halbuki Allah'ın ve Peygamberinin emirlerine muhalefet edenler için cehennem ateşi daha sıcak, daha yakıcıdır. Onlar nifak ve küfürlerinin cezası olarak ebedî olarak orada kalacaklardır. Bundan dolayı az gülsünler, çok ağlasınlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'ın Peygamberine muhalefet için savaşa gitmeyenler, oturup kalmalarına sevindiler. Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad etmeyi çirkin gördüler ve: "Bu sıcakta harbe çıkmayın" dediler. De ki: "Cehennem ateşi daha sıcaktır," Keşke buseydiler. Artık onlar yaptıklarının cezası olarak az gülsünler, çok ağlasınlar.»

Amr ibn Şûrahbil'den şöyle rivayet edilmiştir: - Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir gün Kureyş'den bir topluluğa uğrar, aralarında Ebû Cehil ve Utbe gibi Peygamber'in azılı düşmanları da vardı. Ebû Cehil, Peygamberimizi görünce Utbe"ye «Ey Abdi Menâfoğulları, bu sizin peygamberinizdir' der. Utbe de ona «Ey Ebâ Cehil, sen neden bizim içimizden bir peygamber veya bir melik gelmesini kabul etmiyorsun?» der. Peygamberimiz, aralarında bu şekilde konuştuklarını işitir ve «Ey Utbe, sen bu sözleri yaptıklarına tevbe edip, Allah ve Resulünün rızası için söylemedin. Sadece neseb yönünden söyledin. Ey Ebâ Cehil, şunu iyi bil ki, senin yanına asla gelmem. Fakat üzerinize ibret alacak öyle hâller (musibetler) gelecek ki, çok ağlayıp, az güleceksiniz. Sonra Kureyşlilere dönerek «Ey Kureyş topluluğu, vallahi, bu zamanda size gelmezdim. Fakat bu inkâr ettiğiniz dine girmezseniz başınıza çok musibetler gelecek» demişti. Kureyşliler Peygamber'e hiç cevap vermemişler, sükût etmişlerdi.»

83

«Allah seni onlardan bir topluluğa döndürdüğü zaman, senden savaşa çıkmak için izin isterlerse de ki: "Benimle asla çıkmayacaksınız. Benim yanımda hiçbir düşmanla

savaşmayacaksınız. Çünkü daha evvelden, oturup kalmaya razı oldunuz. Artık geri kalanlarla beraber oturun"»

Allahü teâlâ, **Peygamber**ine Tebük seferine iştirak etmeyen münâfıkların kendisiyle birlikte başka bir savaşa gitmelerine müsaade etmemesini emrediyor ve şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Tebük'ten döndüğün zaman münafıklar gelip senden savaşa çıkmak için izin isterlerse de ki: "Benimle asla savaşa çıkmayacaksınız ve benim yanımda hiçbir düşmanla savaşmayacaksınız. Çünkü siz, benimle daha evvel savaşa gitmeyi arzu etmediniz, evlerinizde oturmayı tercih ettiniz. Artık geri kalanlarla beraber oturun".' Yüce Allah'ın, münafıkların **Peygamber** ile savaşa çıkmasını yasaklaması, onların kalben iman etmemelerinden dolayıdır. Onların kalbleri nifak ve küfürle doludur. Bu bakımdan Müslümanların hiçbir zaman düşmana karşı galip gelmelerini istemezler.

84

«Onlardan ölen hiçbir kimsenin kat'iyyen namazını kılma ve kabrinin üzerinde de durma. Çünkü onlar Allah ile **Peygamber**ini inkâr ettiler ve fâsık olarak öldüler.»

Allahü teâlâ, **Peygamber**ine münafıkların cenaze namazını kılmamasını emrediyor ve şöyle buyuruyor: 'Yâ Muhammed, onlardan ölen hiçbir kimsenin kat'iyyen namazım kûma ve kabrinin üzerinde de durma. Çünkü onlar Allah ile **Peygamber**ini inkâr ettiler ve fâsık olarak öldüler.» Münafıkların cenaze namazının kılınmaması yukarda da belirtildiği gibi, kalben iman etmediklerinden ve fâsık olarak öldüklerinden dolayıdır.

İmam-ı Mukatil (radıyallahü anh) bu olayı şöyle nakletmiştir: «Münafıkların restlerinden Abdullah ibn Ubey vefat etmişti. Oğlu, **Peygamber**imize gelerek "Ey Allah'ın Resulü, sana and veriyorum, babamın namazını kıl da düşmanları bana güldürme" der. Âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**, Abdullah'ın oğlunun ısran üzerine onun namazını kılmaya yönelir. Tam o sırada bu âyet nazil olarak "Onlardan ölen hiçbir kimsenin kat'iyyen namazını kılma ve kabrinin üzerinde de durma"» buyuruhnuştur. Bu emri alan **Peygamber** onun namazını kılmaz.

85

«Malları ve çocukları seni hayrete düşürmesin. Allah, bunlarla onlara dünyada azab etmek, onların kâfir olarak canlarını almak ister.»

Ey iman edenler, kafirlerin ve münafıkların mallarının ve çocuklarının çokluğu sizi hayrete düşürmesin. Siz sakın onların mallarının çokluğuna ve çocuklarının fazlalığına imrenmeyin. Yüce Allah, onları malları ve çocukları vasıtasıyla dünyada da, âhirette de elim bir azaba uğratacaktır. Malları da, evlâtları da asla onlara fayda vermeyecek ve Allah'ın azabından kendilerini kurtaramayacaktır. Onlar ebedî olarak küfür ve nifaklarının cezasını çekeceklerdir.

86

«"Allah'a iman edin ve **Peygamber**iyle beraber cihada gidin" diye bir sûre inmiş olsa, içlerinden servet sahibi olanlar senden izin isteyip "Bizi bırak, oturanlarla beraber kalalım" derler.»

87

«Onlar geride kalanlarla beraber kalmaya razı oldular. Kalbleri mühürlendi. Artık onlar anlamazlar.»

Kâfirlere ve münafıklara, -Allah'a iman edin ve **Peygamber**iyle beraber cihada gidin» diye bir süre veya bir âyet inmiş olsa, içlerinden servet sahibi olanlar **Peygamber**'den izin isteyip -Bizi bırak, geride kalanlarla beraber kalalım» derler. **Peygamber**le savaşa çıkmayanlar kadınlar, çocuklar, hastalar, eli silâh tutamayanlardır. Münafıklar da onlarla kalmaya razı olmuşlardır. Yani kadınlar gibi evlerinde oturmayı arzu etmişlerdir. Onların kalbleri mühürlendiği için Allah yolunda cihad etmenin hikmetini ve mükâfatını anlamazlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar geride kalanlarla beraber kalmaya razı oldular. Kalbleri mühürlendi. Artık onlar anlamazlar.»

88

«Fakat **Peygamber** ve onun maiyetinde bulunan mü'minler, mallarıyla ve canlarıyla savaştılar. İşte bütün iyilikler onlarındır. Onlar umduklarına kavuşanların da tâ kendileridir.»

Münafıklar yalan yere özür beyan ederek, Tebük seferine çıkmamışlar. Gerçek iman sahipleri olan mü'minler ise **peygamber**leriyle beraber Tebük seferine iştirak etmişler, mallarıyla, canlarıyla Allah yolunda, savaşmışlardı. Allah yolunda ancak iman sahipleri cihad ederler. İşte ebedi mükâfata nail olanlar da bunlardır. Yüce Allah onlar için altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Onlar orda ebedî olarak kalıcıdırlar, İmam-ı Kelbi (radıyallahü anh) şöyle demiştir; «**Allahü teâlâ**, cennette her mü'mine, hurilerin efendisi olan bir "hayrat" verir. O mü'mine tahsis edilen huriler kendisine hizmetkârdırlar. Her hayratın da bir çadırı ve her çadırın dört kapısı vardır. Yüce Allah o kapılardan her gün ona ikramda bulunur, bir sonraki verilen bir önceki verilene benzemez. Bundan başka, kimsenin eli dokunmamış inci taneleri gibi güzel huriler de verilir. Bunlar cennette mü'minlere verilecek ihsanlardan bazılarıdır.

89

«Allah onlara daimi kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Büyük kurtuluş budur.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celtlede, mü'min kullarına âhirette ihsan edeceği nimetleri ve mükâfatlan bildiriyor. Yukarda geçen âyetlerde de ifade edildiği gibi, Yüce Allah bütün nimetleri ve mükâfatları iman eden kulları için hazırlamıştır. Âhirette onlara daimi kalacakları, köşklerinin altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Bu onlar için en büyük kurtuluştur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah onlara daimî kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Büyük kurtuluş budur.»

90

«Bedevilerden özür dileyenler kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allah'a ve **Peygamber**'ine yalan söyleyenler, özür bile beyan etmeden kaldılar. Onlardan kâfir olanlar can yakıcı azaba uğrayacaktır.»

Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) ile Tebük seferine iştirak etmeyen köylüler (bedeviler) özür beyan ederek yerlerinde kalmaları için **Peygamber**'den izin istemişlerdir. Allah'a

ve **Peygamber**'e yalan söyleyenler, özür bile beyan etmeden evlerinde oturup kalmışlardır. Onlardan kafir olanlar ebedi olarak can yakıcı azaba uğrayacaktır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bedevilerden özür dileyenler, kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allah'a ve **Peygamber**ine yalan söyleyenler, Özür bile beyan etmeden kaldılar. Onlardan kafir olanlar can yakıcı azaba uğrayacaktır.»

91

«Zayıf ve malûl olanlar, hastalar, harcayacak birşey bulamayanlar, Allah ile **Peygamber**ine sadık ve samimi kaldıkça, ayıplanmazlar. İyi hareket edenlere Allah katında bir sorumluluk yoktur. Allah çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir.»

Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) ile savaşa gitmediklerinden dolayı şunlar da ayıplanmazlar: Savaşa gidemeyecek kadar zayıf olanlar, kör, topal, çolak olanlar, hastalar, savaşta harcayacak birşey bulamayanlar. Allah ile **Peygamber**'in emrine muhalefet etmeyerek sadık kalanlar. Bunlar savaşa iştirak etmedikleri için cezalandırılmazlar. İyi hareket edenlere Allah katında büyük mükafatlar vardır. Allah, iman edip emirlerine itaat eden ve **Peygamber**'ine tâbi olan kullarını sever, onların günahlarını afveder, kusurlarını bağışlar. Çünkü Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.

92

«Binek vermen için sana geldiklerindet "Slzu binek bulamıyorum" dediğin zaman savaş yolunda sarfedecek birşey bulamadıkları için üzüntüden gözyaşı dökerek geri dönenlere de sorumluluk yoktur.»

Tebük seferinde ve diğer savaşlarda eli silâh tutan Müslümanlar **Peygamber**'le beraber savaşa çıkmışlardı. Hatta onlar için savaşa gitmek, bayrama gitmek gibi birşeydi. Fakat bazıları Tebük seferine gitmek için binek bulamamışlar, alacak paraları da olmadığı için **Peygamber**'den binek istemişlerdi. **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) de kendilerine binek temin edemeyince savaşa iştirak edememişler, üzüntülerinden

ağlayarak geri dönmüşlerdi. Bunlar **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) ile savaşa, çıkıp, Allah yolunda cihad edemediklerinden dolayı geri dönüp evlerinde kalmışlardı. Bir binek bulup savaşa iştirak edemedikleri için kendilerine bir sorumluluk yoktur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Binek vermen için sana geldiklerinde; "Size binek bulamıyorum" dediğin zaman savaş yolunda sarfedecek birşey bulamadıkları için Üzüntüden gözyaşı dökerek geri dönenlere de sorumluluk yoktur.» Görülüyor ki, bir özür sebebiyle savaşa iştirak etmeyenlere Allah katında bir sorumluluk yoktur. Sorumlu olanlar özürsüz savaşa iştirak etmeyenlerdir.

Muhammed ibn Kâ'b binek bulup savaşa iştirak edemeyenlerin sayısının yedi olduğunu söylemiştir. Bazılarına göre de, binek bulup savaşa gidemeyenler Ensâr'dan Abdullah ibn Erzak ile Ebû Leylâ 'dır. Bunlar savaşa gitmek için **Peygamber**imizden binek istemişler, **Peygamber**imiz de onlara binek te'ının edemeyince üzüntülerinden ağlayarak geri dönmüşlerdir.

93

«Sorumluluk ancak zengin oldukları halde senden izin isteyen, geride kalanlarla beraber kalmaya razı olanlara ve Allah kalblerini mühürlemiş olduğu için bilmeyenleredir.»

Savaşa çıkmadıklarından dolayı Allah katında sorumlu ve günahkâr olanlar şunlardır: Kendilerine binit alacak durumda zengin olup, onu bahane ederek **Peygamber**'den izin isteyen ve evlerinde eşleriyle oturmayı arzu edenlerdir. Allah onların kalblerini muhürlediği için cihaddaki dünyevî ve uhrevl faydalan bilmezler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Sorumluluk ancak zengin oldukları halde senden izin isteyen, geride kalanlarla beraber kalmaya razı olanlara ve Allah kalblerini mühürlemiş olduğu için bilmeyenleredir.»

94

«Savaştan döndüğünüzde size özür dileyecekler. Onlara de ki; "Özür beyan etmeyin. Size asla inanmayacağız. Allah haberlerinizi bize bildirmiştir. Allah da. **Peygamber**i de, işleyeceklerinizi

görecektir. Sonunda, görülmeyeni ve görüleni bilen Allah'a geri çevrileceksiniz, O, işlediklerinizi size haber verecektir.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine, kendisiyle savaşa iştirak etmeyenlerin beyan edecekleri özürleri kabul etmemesini bildiriyor ve şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, savaştan döndüğün zaman özürsüz olarak savaşa gitmeyenler size özür beyan edeceklerdir. Onlara de ki: "Kesinlikle özür beyan etmeyin, size asla inanmayacağız. Çünkü **Allahü teâlâ** sizin yalan yere özür beyan ettiğinizi bize bildirdi. Siz özrünüzden dolayı savaşa gitmemezlik etmediniz, kalbinizdeki küfür ve nifaktan dolayı savaşa iştirak etmediniz. Allah da, **Peygamber**i de, mü'minler de sizin amellerinizi görecektir. Sonunda Allah'a döndürüleceksiniz. O, sizin gizli ve aşikâr yaptıklarınızı bilir. Amellerinize göre mükafat ve mücazâtınızı verir, hiç kimsenin ameli zayi olmaz ve karşılıksız kalmaz.

95

«Döndüğünüzde kendilerine çıkışmamanız için, Allah'a yemin edeceklerdir. Siz onlardan yüz çevirin. Çünkü onlar murdardırlar. Yaptıklarının karşılığa olarak varacakları yer cehennemdir.»

Allahü teâlâ bu âyet-i ceülede münafıkların halini bildiriyor ve sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, savaştan döndüğünüz zaman kendilerine çıkışmamanız için münafıklar yalan yere Allah'a, yemin edeceklerdir. Siz onların yeminine inanmayın ve kendilerinden yüz çevirin. Çünkü onlar murdardırlar. Dünyada yaptıklarının karşılığı olarak âhirette varacakları yer cehennemdir. Bu, onların küfür ve nifaklarının cezasıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor; «Döndüğünüzde kendilerine çıkışmamanız için, Allah'a yemin edeceklerdir. Siz onlardan yüz çevirin. Çünkü onlar murdardırlar. Yaptıklarının karşılığı olarak varacakları yer cehennemdir.»

96

«Kendilerinden hoşnut olmanız için size yemin edecekler. Siz onlardan hoşnut olsanız bile, Allah, o fâsık güruhundan razı olmaz.»

Ey iman edenler, münafıklar, kendilerinden hoşnut olmanız için size yemin edeceklerdir. Siz onlardan hoşnut ve razı olsanız bile,

Allah onlardan asla razı olmaz. Yüce Allah ancak iman eden kullarından razı olur, iman etmeyenlerden asla razı olmaz. «Kendilerinden hoşnut olmanız için size yemin edecekler. Siz onlardan hoşnut olsanız bile, Allah, o fâsık güruhundan razı olmaz.» İki yüzlülerin özelliği budur, Müslümanları kandırmak ve onlara hoş görünmek için her türlü boyaya girerler. Bunun için. Yüce Allah muhtelif âyetlerde onların vasıflarını ortaya koymuştur.

97

«Bedeviler küfür ve nifak bakımından daha beterdirler. Allah'ın **Peygamber**ine gönderdiği hükümleri bilmemek ve tanımamak daha çok onlara layıktır. Allah kemâliyle bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.»

Ey iman edenler, köylüler, cahiller, küfür ve nifak bakımından şehirde yaşayanlardan daha beter, daha eşeddirler. Çünkü onlar Allah'ın **Peygamber**ine gönderdiği emir ve yasakları bilmezler, hak ile bâtılı birbirinden ayırt edemezler. Bunun için onların küfür ve nifakları şehirde yaşayanlardan ve bilginlerden daha eşeddir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bedeviler küfür ve nifak bakımından daha beterdirler. Allah'ın **Peygamber**ine gönderdiği hükümleri bilmemek ve tanımamak daha çok onlara lâyıktır. Allah kemâliyle bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.' Onlar çok câhil ve görgüsüz oldukları için Allah'ın göndermiş olduğu hükümleri asla anlayamazlar.

98

«Bedevilerden, Allah yolunda sarfettiklertni angarya sayan ve sizin başınıza belâlar gelmesini bekleyenler vardır. O belâlar kendi başlarına olsun. Allah hakkıyla işiten, kemaliyle bilendir.»

Araplardan öyle kimseler vardır ki, Allah yolunda harcadıklarını bir angarya kabul ederler. Bundan dolayı da Allah yolunda cihad için bir şey harcamak istemezler ve harcadıklarını da istemeyerek harcarlar. Allah'ın emir ve yasaklarını kendilerine bildiren **Peygamber**'den kurtulmak için, onun ölmesini ve başına bir musibetin gelmesini isterler. Onların arzu ettikleri kendi

başlarına olsun. Allah, **Peygamber**'i hakkında onların söylediklerini işitir ve yaptıklarını bilir.

Peygamber devrinde Allah yolunda harcadıklarını bir angarya kabul edenler olduğu gibi, bugün de İslâm toplumu içinde aynı zihniyete sahip olanlar vardır. O günün cahilleri bunu yaparken, maalesef bugünün okumuşları bunu yapmaktadır.

99

«Bedevilerden, Allah'a ve ahiret gününe iman eden, sarfettiğini, Allah katında ibadet ve **Peygamber**'in dualarına nail olmaya vesiile sayanlar da vardır. Bilin ki, verdikleri onlar için ibadettir. Allah, onlara rahmet edecektir» Şüphesiz ki Allah çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir.»

Araplardan öyle kimseler de vardır ki, onlar Allah'ı ve âhiret gününü tasdik edip, **Peygamber**'e ve Kur'an'a iman etmişlerdir. O iman sahipleri Allah yolunda harcadıklarını kendileri için ibadet ve **Peygamber**'in dualarına da nailiyete sebeb saymışlardır. Çünkü, onlar harcadıklarını Allah rızası için harcamışlardır. Ey iman edenler, bilin ki, onların harcadıkları kendileri için ibadettir, fazilettir, rahmete ve kurtuluşa vesiledir. Allah, harcadıklarına karşılık olarak onlara cennetini ihsan etmiştir. Şüphesiz ki, Allah çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bedevilerden, Allah'a ve âhiret gününe iman eden, sarfettiğini, Allah katında ibadet ve **Peygamber**'in dualarına nail olmaya vesile sayanlar da vardır. Biliniz ki, verdikleri onlar için ibadettir. Allah, onlara rahmet edecektir. Şüphesiz ki Allah çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir.»

100

«Birinci dereceyi kazanan muhacirler ve Ensâr ile, onlara güzel güzel uyanlardan Allah hoşnud olmuştur. Onlar da Allah'dan hoşnuddurlar. Allah onlara, içinde ebedî kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu, en büyük bahtiyarlıktır.»

İslâm'ın bidayetinde Müslümanlığı hemen kabul eden Mekkeliler, dinleri uğruna yerlerini-yurtlarını bırakarak, her türlü

meşakkat ve zorluğa katlanmak suretiyle düşmanların zulmünden kurtulmak için Medine'ye hicret etmek zorunda kalmışlardı. Dinleri uğruna Mekke'den Medine'ye hicret eden, Allah ve **Peygamber** dostları «Muhacir» unvanını almışlar, Medine'de bunlara kucaklarını açan ve yerlerine-yurtlarına ortak edecek kadar hamiyetseverlik gösterenler de, yardımcı anlamına gelen -Ensâr- adını almışlardır. Onlardan ve onlara tâbi olanlardan Allah hoşnud olmuştur. Onlar da Allah'dan hoşnuddurlar. Allah onlara, içinde ebedi kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır.

İmam-ı Süddi (radıyallahü anh)'ye göre, hicret Mekke'nin fethinden öncedir. Mekke fethedildkiten sonra yurtlarını terkedip **Peygamber**'in yanına gelenlere Muhacir denmez, tabî denir. Bundan dolayı **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Mücâ'şâ ibn Mes'ud, kardeşinin oğlunu alıp **Peygamber**'in yanına gelerek 'Ey Allah'ın Resulü, sizinle hicret etmek üzere bîat etmeye geldik» dediği zaman, -Hayır, bundan sonra, yani Mekke'nin fethinden sonra hicret üzere biat yoktur, sadece İslam üzere biat vardır- buyurmuştur. «Birinci dereceyi kazanan Muhacirler ve Ensâr ile, onlara güzel güzel uyanlardan Allah hoşnud olmuştur, Onlar da Allah'dan hoşnuddurlar, Allah onlara, içinde ebedî kalacakları, altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu, en büyük bahtiyarlıktır.- Kullar için en büyük mutluluk, en büyült bahtiyarlık, Allah'ın azabından kurtulup, rahmetine ve cennet nimetlerine kavuşmaktır.

101

«Çevrenizdeki bedeviler içinde iki yüzlüler ve Medineliler içinde de iki yüzlülükte direnenler vardır. Onlan siz değil, ancak biz biliriz. Kendilerine iki defa azab edeceğiz. Sonra da daha büyük bir azaba uğratılacaklardır onlar.»

Ey iman edenler, Medine'nin etrafındaki kabileler arasında iki yüzlüler olduğu gibi, Medine'nin içinde de Abdullah ibn Übey ve arkadaşları gibi münafıklar vardır. Bunlar, tevbe edip nifak ve iki yüzlülüklerinden vazgeçmezler. Zahirde iman etmiş gözükürler, fakat gerçekte iman etmemişlerdir. Onların iman edip, etmediklerini ancak Allah bilir ve **Peygamber**ine de bildirir. Allah, bu nifakları

yüzünden onlara iki defa azab edecektir. Bu azabların biri dünyada, diğeri de âhirettedir. Bazılarına göre, biri ölüm anında, diğeri de kabre girip Münker ve Nekir melekleri sual sorduğu zamandır. Onların en büyük azabları ise ebedi olan cehennem azabıdır.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştir: -**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir cuma günü hutbe okurken camide bulunanların bazılarına ismiyle hitap ederek -Ey falan, sen münafıksın, camiden çık- diyerek, orada bulunan münafıkları bir bir camiden çıkardı. Ömer (radıyallahü anh) de, bir iş dolayısıyle camiye gelmekte gecikmiş, henüz daha gelmemişti. Münafıklar camiden çıkarken, o da camiye doğru geliyordu. Camiden çıkanları görünce namaz kılındı zanniyle onlardan utanıp gizlenmişti. Camiden çıkanlar da, Ömer bizim durumumuza vâkıf oldu endişesiyle utançlarından saklanmışlardı. Bu arada Ömer camiye gelir, henüz namazın kılınmadığını görür. Camidekiler -Ey Ömer, sana müjde, **Allahü teâlâ** bugün camideki münafıkları ayırt edip, **Peygamber**ine bildirdi ve onları camiden dışarı çıkararak rüsvay etti» demişlerdir. **Allahü teâlâ** onlara iki defa azab edecektir.» Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor; -Çevrenizdeki bedeviler içinde iki yüzlüler ve Medineliler içinde de iki yüzlülükte direnenler vardır. Onları siz değil, ancak biz biliriz. Kendilerine iki defa azab edeceğiz. Sonra da daha büyük bir azaba uğratılacaklardır onlar.»

102

«Savaştan geri kalanların bir kısmı da, suçlarını itiraf ettiler. Onlar iyi işi kötüyle karıştırmışlardı. Belki Allah onların tevbesini kabul eder. Çünkü Allah hiç şüphesiz çok yarlığayıcıdır, çok esir geylcidir.»

Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) ile savaşa çıkmayanların bir kısmı suçlarını itiraf etmişlerdir. Lübâbe, Evs ibn Salebe, Rebîa ibn Haram gibi. Bunlar iyi amellerini günahla karıştırmışlar ve savaşa çıkmayarak **Peygamber**'e muhalefet etmişlerdi. Eğer bu zatlar yaptıklarına pişman olup, tevbe ederlerse, belki Allah tevbelerini kabul eder. Çünkü Allah bağışlayıcı ve afvedicidir. Kullarının tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar.

Zühri (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştik -Ebû Lübâbe Tebük seferine çıkmayarak geri kalır. Peygamber ordusu gittikten sonra yaptığına pişman olur ve ceza olarak kendisini bir direğe bağlar, Tevbesi kabul oluncaya veya ölünceye kadar bu direkten kendini çözmeyeceğine ve hiçbir şey yeyip içmeyeceğine de yemin eder. Bu vaziyetteyedi gün devam eder, açlıktan baygınlık geçirir, fakat yeminini bozmaz. Bunun üzerine Allahü teâlâ, tevbesini kabul ettiğini Peygamberine bildirir. Lübâbe'ye «Allah tevbeni kabul buyurdu» diye müjdelerler. Bu müjdeyi alan Lübâbe - Peygamber buradan beni çözmedikçe kendimi asla çözmem» der. Peygamberimiz gelir Lübâbe'yi kendi mübarek elleriyle çözer. Lübâbe tövbesinin kabul olup, günahının bağışlandığı için -Ey Allah'ın Resulü, tevbemin kabulü için beni günaha iten kavmimin içinden çıkıp hicret edeceğim ve malımın tamamını Allah rızası için, O'nun peygamberine tasadduk edeceğim» der. Lübabe'nin bu isteğine Peygamberimiz şöyle karşılık verir: Allah rızası için malının üçte birini tasadduk etmen senin için kâfidir.»

103

«Onların mallarından, kendilerini temizleyip artıracak sadaka al. Onlara duâ et. Çünkü senin duan onlar için bir teminatdır. Allah hakkıyla işiten, çok iyi bilendir.»

Tevbeleri kabul olanlar, mallarıyla Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e gelerek «Bunları günahlarımızın keffareti olarak al, sadaka ver» derler. Yüce Allah onlar hakkında sevgili Peygamberine şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, onların mallarından, kendilerini temizleyip artıracak sadaka al. Onlara duâ et. Çünkü senin duan onlar için bir teminattır. Allah hakkıyla işiten, çok iyi bilendir.» Allahü teâlâ zekât ve sadaka verenlere Peygamberinin duâ etmesini emrediyor. Zekât ve sadaka verenler Allah'ın rızasına ve Peygamber'in duasına mazhar olacaklardır.

Bir kısım tefsircilere göre bu âyet zekât hakkında nazil olmuştur. Hükmü umumidir. Allahü teâlâ, sevgili Peygamberine -Yâ Muhammed, Müslümanların mallarından farz olan zekâtı al ki, mallarını temizlemiş, bereketini artırmış olasın. Zekâtlarıyla

kendilerine duâ et. Çünkü senin duan onlar için bir güvence ve rahmettir. Allah semidir, onların gizli ve aşikâr söylediklerini işitir. Alimdir, bütün işlerini ve amellerini bilir, ona göre mükâfat ve mücâzatım verir.»

Zekât, malı manevî kirden temizler, bereketini artırır, çoğalmasına vesile olur. Zekâtı verilen mal, her türlü tehlikeden mahfuz olur, sahibini Allah'a yaklaştırır. Allah'ın sevgisine ve **Peygamber**'in duasına mazhar eder. Zekâtı verilmeyen mal ise, mânevi kirden temizlenmez, tehlikeden hâli olmaz, sahibini Allah'ın gadabına uğratır, felâkete götürür. Zekâtı verilmeyen mal, sahibi için bir yük ve ateştir. .

104

«Onlar bilmiyorlar mı ki, Allah kullarının tövbelerini kabul eder ve sadakalarını alır. Şüphesiz ki, Allah tevbeleri kabul edicidir, bağışlayıcıdır.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celilede tevbe eden ve sadaka veren kullarının tevbelerini ve sadakalarını kabul edeceğini bildiriyor. Tevbe edenler ve sadaka verenler bilmiyorlar rai ki, Allah kullarının tevbelerini ve sadakalarını kabul eder. Tevbeleri vasıtasıyla günahlarını afveder, kusurlarını bağışlar. Sadakaları ile de mükâfatlarını artırır.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh), **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: -**Allahü teâlâ** ancak ihlâsla yapılan tevbeleri ve helâl maldan verilen sadakaları kabul eder. O malın bereketini artırır, öyle ki bir lokma sadaka Uhud dağı kadar olur.» Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar bilmiyorlar mı ki, Allah kullarının tevbelerini kabul eder ve sadakalarını alır. Şüphesiz ki, Allah tevbeleri kabul edicidir, bağışlayıcıdır.»

105

«De ki: "İstediğinizi işleyin. Allah da **Peygamber**i de, müminler de işlediklerinizi görecektir. Hepiniz, görülmeyeni ve görüleni bilen Allah'a döndürüleceksiniz. O size, işlediklerinizi bildirecektir.»

Allahü teâlâ kullarının gizli ve aşikâr yapmış olduğu bütün amelleri bilir, hiçbir amel O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Kullarının yapmış olduğu bütün amelleri kıyamet günü kendilerine bildirir, ona göre mükâfat ve mücâzat verir. Hiç kimsenin ameli karşılıksız kalmaz, zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görür. Ey insanlar, hepiniz sonunda, görüleni ve görülmeyeni bilen Allah'a döndürüleceksiniz. Allah da, **Peygamber**i de, mü'minler de, işlediklerinizi görecektir. İstediğinizi işleyin. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «De ki; "istediğinizi işleyin. Allah da, **Peygamber**i de, mü'minler de işlediklerinizi görecektir. Hepiniz, görülmeyeni ve görüleni bilen Allah'a döndürüleceksiniz, O size, işlediklerinizi bildirecektir.»

106

«Savaştan geri kalanların bir kısmının işi de Allah'ın vereceği hükme kalmıştır. Allah onlara ya azab eder, ya da tevbelerini kabul eder. Allah Alhn'dir, Hakîm'dir.»

Bu âyet-i kerime Kâ'b ibn Mâlik, Hilâl ibn Ümmiyye ve Mirâtü'bni Rebîa hakkında nazil olmuştur. Bunlar **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile Tebük seferine çıkmayarak Allah'ın ve **Peygamber**'in emrine muhalefet etmişlerdir. **Peygamber**, ordusu ile savaşa gidince, bunlar savaşa iştirak etmediklerine pişman olup tevbe etmişlerdir. Her ne kadar tevbe etseler bile, savaşa iştirak etmemekle Allah'ın ve **Peygamber**'in emrine muhalefet ettikleri için bunların işi Allah'ın vereceği hükme kalmıştır. Allah onlara dilerse azab eder, dilerse tevbelerini kabul edip günahlarını afveder. **Allahü teâlâ** ancak ihlâs üzere yapılan tevbeleri kabul eder. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Savaştan geri kalanların bir kısmının işi de Allah'ın vereceği hükme kalmıştır. Allah onlara ya azab eder, ya da tövbelerini kabul eder. Allah Alîm'dir, Hakîm'dir.»

107

«Zarar vermek, inkâr etmek, mü'minlerin arasını ayırmak, Allah ve **Peygamber**ine karşı savaşanlara daha önceden gözcülük yapmak için bir mescid kurup "Biz sadece iyilik yapmak istedik" diye yemin edenlerin yalancı olduklarına şüphesiz ki Allah şâhiddir.»

Bu âyet-i celile Benî Avf kabilesi münafıklarından on yedi kişi hakkında nazil olmuştur. Bu zatlar, Müslümanlara zarar vermek, aralarına fitne sokup ikiye bölmek ve durumlarını yakından takip etmek için, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in yaptırmış olduğu Kûbâ Mescidi'nin yakınına bir mescid yaptırmaya karar verirler. Nifak ve küfürlerini gizlemek için bu mescidi yaptırmaya **Peygamber**'den izin isterler ve -Bu mescid bize uzak, geceleri ve yağmurlu havalarda gelip namaz kılamıyoruz, geldiğimiz vakitlerde de cemaat, kaçırıyoruz. Eğer biz buraya bir mescid yaparsak özürlülerimiz ve Kûbâ mescidine gelemeyenler burada namazlarını kılarlar» derler. **Peygamber**imiz, onların bu isteğine olumlu cevap verir, cami yapmalarına müsaade eder. Münafıklar aslında bu camiyi daha önce kendisiyle anlaştıkları Ebû Âmir için yaptırıyorlardı. Ebû Âmir, Evs kabilesinden Hıristiyan, bir rahipdi. Müslümanlar için çok tehlikeli Diri idi. Daha önce **Peygamber**imize iki gün iman etmiş, tekrar mürted olup Şam'a gitmişti. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ona «fâsık» lâkabım takmış ve rahip diyenlere «Siz ona rahip demeyin, fâsık deyin- buyurarak beddua etmiştir. Bu fâsık bilâhare çok perişan bir vaziyette kâfir olarak ölür. Münafıklar bütün plânlarını onun önderliğinde inşa ettikleri bu mescidde yürüteceklerdi. Üstelik **Peygamber**imize gelip «Biz bu mescidi iyilik olsun diye inşa ediyoruz' diyerek yemin etmişlerdi. Halbuki niyetleri, Ebû Âmir'i oraya imam tayin etmek ve Müslümanlara her türlü kötülüğü yapmaktı. Bunun için de yaptırmış oldukları mescide 'ınescid-i Dırar» denmiştir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Tebük seferinden dönüp Zi Evan mevkiinde konakladığı bir sırada münafıklar gelip yaptırdıkları Dırar mescidinde namaz kılmalarını isterler. **Peygamber**imiz bu davete icabete hazırlanırken yukardaki âyet nazil olur, Yüce Allah, **Peygamber**ini bu mescidde namaz kılmaktan men eder. **Allahü teâlâ** onların nifaklarını, yalanlarını ve küfürlerini açığa çıkarır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: 'Zarar vermek, inkâr etmek, mü'minlerin arasını ayırmak, Allah ve **Peygamber**ine karşı savaşanlara daha önceden gözcülük yapmak için bir mescid kurup: "Biz sadece iyilik yapmak istedik" diye yemin edenlerin yalancı olduklarına şüphesiz ki Allah şâhiddir.»

108

«Orda asla durma, tik günden beri takva üzerine kurulan mescidde bulunman daha uygundur. Orada, tertemiz olmayı arzulayan insanlar vardır. Allah, tertemiz olanları sever.»

Münafıklar, yaptırmış oldukları Dırar Mescidi'nde **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in namaz kılmasını isterler. **Peygamber** de, orada namaz kılmaya hazırlanırken yukardaki âyet nazil olur; Dırar Mescidi'nde namaz kılmayı yasaklar ve şöyle buyurulur: «Yâ Muhammed, münafıkların yaptırmış olduğu mescidde asla namaz kılma. Çünkü o, küfür ve nifakı körüklemek, Müslümanlara zarar vererek İslâm'ı yıkmak için inşâ edilmiştir. İlk temeli takva üzere atılan ve sadece Allah rızası için, tekbir ve tehlillerle inşâ edilen, İslâm'ın şiarı, küfür ve şirkin yok olması için kurulan mescidde kıl. Çünkü bu, takva üzere sadece Allah rızası için inşâ edilmiştir. Onun içinde, kendilerini günahlardan temizlemeyi arzu edenler vardır. **Allahü teâlâ** tertemiz olanları sever. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Orada asla durma. İlk günden beri takva üzerine kurulan mescidde bulunman daha uygundur. Orada, tertemiz olmayı arzulayanlar vardır. Allah, tertemiz olanları sever.»

İlk önce su ile taharetlenenler Kûbâ Mescidi'nin cemaati olmuştur. Rivayete göre **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) mescidin kapısından tutarak içindekilere «Ey mescid içindekiler, **Allahü teâlâ** size taharetinizden dolayı büyük mükâfat verdi, siz ne ile taharet ediyorsunuz?» der. Mesciddekiler de cevaben su ile taharet ettiklerini söylerler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) daha sonra bu âyeti onlara okur ve bundan sonra su ile taharet almalarını emreder. Takva üzere kurulan Kûbâ Mescid'i mi, yoksa Medine'deki **Peygamber** mescidi mi olduğu hususunda tefsirciler arasında görüş ayrılığı vardır. **İbn Abbas**'ın rivayetine göre bu mescid Kûbâ Mescidi'dir.

109

«Binasını Allah korkusu ve rızası üzerine kuran kimse mi hayırlıdır, yoksa yapısını yıkılacak bir yar'in kenarına kurup da

onunla beraber cehennem ateşine göçen kimse mi? Allah, «âlimler güruhuna hidâyet vermez.»

Kûbâ Mescidi **Peygamber** mescidi olup, tevhid üzere ve sadece Allah rızası için inşâ edilmiştir. Binasını Allah korkusu ve rızası üzere kuran kimse mi hayırlıdır, yoksa yapısını yıkılacak bir yar'ın kenarına kurup da onunla beraber cehennem ateşine göçen kimse mi hayırlıdır? Elbette binasını Allah rızası üzerine kuran, küfür ve nifak üzerine binasını kurandan çok daha hayırlıdır. Münafıkların inşâ etmiş oldukları Dırar Mescidi küfür ve nifak üzerine kurulmuştur. Halbuki **Peygamber**'in inşâ etmiş olduğu Kûbâ Mescidi, sadece tevhid üzere ve Allah'ın rızasını kazanmak için kurulmuştur. **Allahü teâlâ** tevbe etmedikleri sürece zâlimleri irşad edip hidâyete erdirmez. İhlâs ile tevbe edenlerin tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar.

110

«Onların yaptıkları bina, kalblerinde bir şüphe ve ızdırap kaynağı olmakta, kalbleri parçalanana kadar devam edecektir. Allah çok iyi bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.»

Münafıkların yaptırmış oldukları Mescid-i Dırar kalblerinde bir şüphe ve ızdırap olarak devam edecektir. Onlar bunu yaptırmakla nifak ve küfürleri açığa çıkmıştır. O mescid yıkılsa da, kalblerindeki şüphe ve ızdırap yok olmayacak tâ ölene kadar devam edecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yaptıkları bina, kalblerinde bir şüphe ve ızdırap kaynağı olmakta, kalbleri paralanana kadar devam edecektir. Allah çok iyi bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir,» Bu âyetin nüzulünden sonra **Peygamber**imiz Tebük dönüşü iki kişi göndererek Dırar Mescidi'ni yıktırır ve yaktırır.

111

«Şüphesiz ki Allah, Allah yolunda savaştıp, Öldüren ve öldürülen mü’minlerin canlarını ve mallarını, Tevrat, İncil ve Kur'an'da söz verilmiş bir hak olarak cennete karşılık satın almıştır. Verdiği sözü Allah'dan daha çok tutan kim vardır? Öyleyse yaptığınız alışverişe sevinin. Bu, en büyük saadettir.»

Allahü teâlâ, canlarını ve mallarını Allah yolunda feda edip, İslâm dinini yüceltmek, küfür ve şirki yok etmek için savaşa gidenlere bir hak olarak cennetini vermiştir. Bu hak, Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da mü'minlere söz verilmiş bir haktır. Allah, mü'minlerin mallarını ve canlarını cennete karşılık kendilerinden satın almıştır.

Ayette geçen satın alma lâfzı bir temsil içindir. Zira kulların malı yoktur, kulun neyi varsa hepsi Allah'ın mülküdür. O sadece bir bekçidir. Tıpkı bir kölenin efendisinin malının bekçisi olduğu gibi. Efendi, köleye muayyen bir zaman malını tasarruf yetkisi verir. Köle de, o mal benim zannederek istediği yere sarfetmeye başlar. Neticede sahibi malı köleden alır ve onu azleder. Köle bir hak iddia edemez, çünkü mal sahibinde hiçbir hakkı yoktur. Kul da böyledir. Allah'ın mülkünde hiçbir hakkı yoktur ki, Allah'a neyi satsın? Bundan maksad, kul, Allah rızası için harcamış olduğu şeyin karşılığını Allah katında fazlasıyla bulacaktır. Mü'min malıyla, canıyla Allah yolunda yapmış olduğu cihada karşılık cenneti kazanacak ve onu satın alacaktır. İşte bu, en büyük saadet ve en büyük kurtuluştur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Şüphesiz ki Allah, Allah yolunda savaşıp, öldüren ve öldürülen mü'minlerin canlarını ve mallarını, Tevrat, incil ve Kur'an'da söz verilmiş bir hak olarak cennete karşılık satın almıştır. Verdiği sözü Allah'dan daha çok tutan kim vardır? Öyleyse yaptığınız alışverişe sevinin. Bu, en büyük saadettir.'

112

«Allah'a tevbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, oruç tutanlar, rükû' edenler, secde edenler, iyiliği teşvik edip kötülükten vazgeçirmeye çalışanlar ve Allah'ın hükümlerini hakkıyla gözetenler. İşte bu mü'minleri müjdele.»

Allahü teâlâ'nın, mallarını ve nefislerini cennete karşılık satın aldığı mü'minler on sınıftır: **1-** Allah yolunda canlarıyla, mallarıyla cihad eden gaziler. **2-** Şirk, küfür ve her türlü mâsiyetten tevbe edip, tevbesinden dönmeyenler. **3-** Allah'ın emirlerine itaat edip, ihlâsla ibadetlerini yapanlar. **4-** Her hallerinde Allah'a şükredenler: **5-** Allah rızası için farz oruçlarını tutup, kendilerini her türlü haramdan men

edenler. **6-** Tadil-i erkân ile namazlarını vaktinde kılanlar. **7-** İnsanları Allah'a imana davet edip, iyi ameller işlemeye teşvik edenler. **8-** Mü'minleri Allah'ın yasaklarından alıkoyup, O'na itaata davet edenler. **9-** **Allahü teâlâ**'nın farzlarını ve hakkım muhafaza edenler. **10-** Bu zikrolunan şartları muhafaza edip, onlarla amel edenler. İşte nefislerini ve mallarını satıp cenneti satın alanlar bunlardır.

113

«Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, müşrikler için mağfiret dilemek **Peygamber**'e ve mü'minlere yaraşmaz.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Hazret-i Ali (radıyallahü anh) bir gün sahabeden bir zatın müşrik olan ana-babası için Allah'dan istiğfar talep ettiğini görür ve ana-babasının müşrik olduğunu, müşriklere ise mağfiret talep edilmesinin caiz olmadığını söyler. O zat da «Hazret-i ibrahim müşrik olan anası ve babası için mağfiret talep ötmedi mi?» der. Hazret-i Ali, bu cevap karşısında sükût eder ve **Peygamber**imize gelip olayı nakleder. O anda bu âyet-i celile nazil olarak şöyle buyurulur: -Cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, müşrikler için mağfiret dilemek **Peygamber**'e ve mü'minlere yaraşmaz.»

Abdullah ibn Mes'ud (radıyallahü anh) şöyle demiştir: -Bir gün **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Medine'den çıktı, biz de kendisini takip ettik, anasının mezarına kadar yürüdü, orada oturdu, biz de etrafında oturduk. Bir müddet münâcaat yaptıktan sonra ağladı, biz de ağladık. Sonra ayağa kalktı bize baktı, o zaman Ömer yanına gitti ve -Ey Allah'ın Resulü, seni ağlatan nedir?» dedi. **Peygamber**imiz, Ömer'in elini tutarak bize doğru yöneldi, biz de ona doğru yürüdük ve -Beni ağlatanın ne olduğunu size söyleyeyim mi?, dedi. Biz de söylemesini istedik. «Şu kabir Vehb'in kızı anam Âmine'nin kabridir. Rabbimden ona mağfiret talep etmek için izin istedim, izin vermedi ve bu âyeti inzal buyurarak mağfiret talep etmekten beni men etti. Ben de onlara olan merhametim ve sevgimden dolayı ağladım. Çocuklar ana-babalarma karşı yufka kalbli ve merhametlidirler. Hele de ana-baba onlardan ayn olunca bu

merhamet ve şefkat daha da artar. Beni ağlatan onların benden ayrı bir yerde oluşlarıdır.»

Bu âyet-i celîle şuna delâlet etmektedir: **Peygamber**ler iman etmeyen en yakınlarını bile Allah'ın azabından kurtarma yetkisine sahip değildir. **Peygamber**ler, **Allahü teâlâ**'nın müsaade ettiği insanlara şefaat edebilirler. Allah'ın izin vermediğine asla şefaat edemezler. Aklı olanlar bundan ibret alarak şirk, küfür ve isyandan sakınmalıdırlar.

114

«Babasının mağfiret olunması için İbrahim'in yalvarması, babasına söz vermesinden ileri gelmişti. Allah'ın düşmanı olduğunu anlayınca ondan uzaklaştı. Doğrusu İbrahim yumuşak kalbli, halim bir insandı.»

Hazret-i İbrahim bir **peygamber**dir. **Peygamber** olduğu için babasına dua edip, Allah'dan afvını dilemesi tabiîdir. Hazret-i İbrahim'in babasına mağfiret dilemesi daha önce, ona vermiş olduğu sözden dolayı olup, hidâyete ermesini umduğu içindir. Babası kâfir olarak ölünce bir daha onun için mağfiret talep etmemiştir. Çünkü kâfirler Allah'ın düşmanıdırlar, Allah'ın düşmanları için asla mağfiret talep edilmez. Hazret-i İbrahim de babasının küfür üzere öldüğünü öğrenince bir daha ona dua edip, mağfiret talep etmemiştir.

Said ibn Müseyyeb (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Hazret-i Ali'nin babası Ebû Talib ölüm döşeğinde idi. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onun yanına geldi, o zaman Ebû Talib'in yanında Ebû Cehil ile Abdullah ibn Übey de bulunuyordu. **Peygamber**imiz, Ebu Talib'e «Ey amca, âhirette seni cehennem azabından kurtaracak olan ve benim de sana şefaat etmeme vesile olacak olan şehadet kelimesini getir» buyurur. Ebû Talib bir şey söylemeden, derhal Ebû Cehil «Ey Ebâ Talib, dininden yüz mü çevireceksin?» der. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), amcasının iman etmesi için ne kadar telkinde bulundu ise bir fayda vermedi. Çünkü iman nasip meselesidir, Allah iman cevherini herkese nasip etmez. **Peygamber**imiz, amcasını imana davet ederken Ebû Cehil de küfür üzere olması için ısrar ediyordu.

Ebû Talib'in son sözü ise «Ben Abdülmuttalib'in milletindenim» olmuştu. Ebû Talib kırk bir yıl **Peygamber**'e hizmet etmesine rağmen, iman etmeden hayatını noktalar.

Allahü teâlâ, İbrahim (aleyhisselâm)'i medh ü sena ederek hakkında «evvâhun halîm» buyurmuştur.

Evvah: Allah'ı çok zikreden, zayıfları koruyan, emirlerine tam manâsıyla itaat eden, Müslümanlara hayrı öğreten, Allah korkusundan kalbi figan edendir.

Halim: Cahillerin yaptıklarını yapmayan, alçak gönüllü olan, kimseden intikam almayı düşünmeyen, her şeyi sadece Allah rızası için yapan, Allah'ın hükümlerine razı olandır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Babasının mağfiret olunması için İbrahim'in yalvarması, babasına söz vermesinden ileri gelmişti. Allah'ın düşmanı olduğunu anlayınca ondan uzaklaştı. Doğrusu ibrahim yumuşak kalbli, halîm bir insandı.»

115

«Allah, bir kavmi doğru yola ilettikten sonra, onu yoldan çıkarmaz. Belki onlara nelerden sakınacaklarını belli eder. Allah, her şeyi hakkıyla bilir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Allahü teâlâ** farzları bildirip mü'minlerin onlarla amel etmesini emretmiş, daha sonra onlardan bir kısmım nesh etmiştir. Kıblenin değişmesi, içkinin yasaklanması gibi. Müslümanlar Mekke devrinde namazlarını Kabe'ye doğru kılıyorlardı, Medine'ye hicret edince Yüce Allah'ın emriyle Beyt-i Makdis'e doğru kılmaya başladılar. Yani Müslümanların kıblegâhı Beyt-i Makdis (Kudüs) oldu. Beyt-i Makdis, Yahudilerin ve Hıristiyanların de kıblegâhı idi. Müslümanların Beyt-i Makdis'e doğru yöneldiğini görünce alay ediyorlar ve «Muhammed dinimize uymuyor ama, kıblemize uyuyor» diyorlardı. Onların bu hareketi Müslümanları üzüyordu, **Peygamber**imiz ise neticeyi sabırla bekliyordu. Çok geçmedi hicretten on yedi ay sonra **Allahü teâlâ**'nın emriyle Müslümanların kıblesi yine Beytullah oldu.

Kıble değiştiği zaman sahabeden bazıları sefere çıkmışlardı, dolayısıyla kıblenin değiştiğinden haberleri yoktu. Onlar namazlarını

Kudüs'e doğru kılıyorlardı. Medine'ye döndükleri zaman kıblenin değiştiğini öğrendiler ve seferde iken kıble değiştiği halde Kudüs'e doğru namaz kıldıklarına çok üzüldüler. Gelip durumu **Peygamber**imize bildirdiler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: 'Allah, bir kavmi doğru yola ilettikten sonra, onu yoldan çıkarmaz. Belki onlara nelerden sakınacaklarını belli eder. Allah, her şeyi hakkıyla bilir.» Yüce Allah, kullarını bilmeyerek işlemiş oldukları şeylerden dolayı muâhaze etmez. Onlara önce emir ve yasaklarını bildirir, daha sonra emirlerine itaat edenlere mükafat, etmeyenlere ceza verir. Kıble değiştiği halde bilmeyerek Kudüs'e doğru namaz kılanların kılmış oldukları namazları kabul eder. Çünkü onlar Kudüs'e doğru namaz kılarken kıblenin değiştiğinden habersiz idiler. Bundan dolayı namazları Allah katında makbuldür. Zira Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

116

«Göklerin ve yerin hükümranlığı elbette Allah'ındır. Dirilten ve öldüren O'dur. Allah'tan başka dostunuz ve yardımcınız yoktur.»

Ey insanlar, göklerin ve yerin hükümdarı, sahibi, mâliki, halikı **Allahü teâlâ**'dır. O, dilediğini hükmeder, kimse O'nun hükmüne müdahale edemez. Kulları için daima iyi ve hayırlı olan şeyleri emreder. Dirilten de, öldüren de O'dur. Ey iman edenler, siz cihada gitmeyip evlerinizde kalmakla zannetmeyin ki, ölümden kurtulursunuz veya cihada gitmekle ölürsünüz. Cihada çıksanız da çıkmasanız da, ölüm size geldiği zaman ondan asla kurtulamazsınız. Allah'dan başka sizi öldürecek veya diriltecek yoktur. Allah'ın öldürdüğünü de kimse diriltemez, «Göklerin ve yerin hükümranlığı elbette Allah'ındır. Dirilten ve öldüren O'dur. Allah'dan başka dostunuz ve yardımcınız yoktur.»

117

«Yemin olsun ki, Allah, **Peygamber**e ve güçlü anında ona tâbi olan Muhacirler ile Ensar'a tevbe nasip etti. Onlardan bir kısmının kalbleri kaymak üzere iken tevbelerinl kabul buyurdu. Şüphe yok ki, onlar hakkında O çok merhamet edicidir, çok merhametlidir.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Tebük seferine hazırlanırken münafıklar savaşa çıkmamak için yalandan özür beyan ederek izin isterler. Peygamberimiz de, onların beyan ettikleri özrün doğruluğunu tetkik etmeden ve Allah'ın hükmünü beklemeden izin verir. Halbuki onlar yalan yere özür beyan etmişlerdi. Peygamberimiz, Allah'ın hükmünü beklemeyip onlara izin verdiğinden dolayı, işlemiş olduğu kusuru Yüce Allah bağışlayıp, afveder. Savaş anında Peygamber'e tâbi olup, savaşa iştirak eden Muhacir ve Ensâr'ın da günahlarını afvedip, bağışlar. Onların bir kısmı da, yolun uzaklığını, düşmanın çokluğunu, hasad zamanının geldiğini ve mevsimin çok sıcak oluğunu ileri sürerek savaşa gitmek istememişlerdir. «Yemin olsun ki, Allah, Peygamber'e ve güçlük anında ona tâbi olan Muhacirler ile Ensar'a tevbe nasip etti. Onlardan bir kısmının kalbleri kaymak üzere iken tövbelerini kabul buyurdu. Şüphe yok ki, onlar hakkında O çok merhamet edicidir, çok merhametlidir.» Allah, samimiyetle tevbe edenlerin tövbesini kabul edip, günahlarını bağışlar.

118

«Bütün genişliğine rağmen yer onlara dar gelerek nefisleri kendilerini sıkıştırıp, Allah'tan başka sığınacak kimse olmadığını anlayan, savaştan geri kalmış üç kişinin tevbesini de kabul etti. Allah tevbe ettikleri için onların tevbesini kabul etmiştir. Çünkü O, tevbeleri en çok kabul eden, hakkıyla esirgeyendir.»

Kâ'b ibn Mâlik'ten şöyle rivayet edilmiştir: «Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile Tebük seferi hariç bütün savaşlara gittim. Tebük Peygamber'in son savaşı idi. Mevsim çok sıcak ve hasad zamanı idi. Bu bakımdan harbe gitmek isteyen pek azdı, Müslümanlar savaşın başka bir zamana bırakılmasını istiyorlardı. Savaşa gitmek için durumum müsait idi, iki binek hayvanım vardı ve istihkakım da hazırdı. Buna rağmen gönlümden savaşa gitmemek ve meyvelerin gölgesinde oturmak geçiyordu. Peygamberimiz bir perşembe günü sabah namazından sonra ordusu ile yola çıktılar. Resûlüllah, perşembe günü sefere çıkmayı severdi. Ben o gün, onlarla sefere çıkmadım, yarın pazardan eksiklerimi tamamlar arkalarından yetişirim diye geri kaldım.

Pazara gittim, fakat eksiklerimi o gün tamamlayamadım, yarın tamamlar da giderim diye yine geri kaldım, yarın da tamamlayamadım, bugün-yarın derken günler geçti. Ve ben Tebük seferine gidemedim. Böylece **Peygamber**'e muhalefet etmiş oldum. Artık Medine sokakları bana dar gelmeye başladı, üzüntülü üzüntülü dolaşmaya başladım. O zaman gördüm ki, **Peygamber** ile savaşa gitmeyenler münafıklardır. Münafık olmayanlar Allah'a ve Resulüne itaat ederek **Peygamber** ile savaşa iştirak etmişlerdi. Tebük seferine iştirak etmeyenlerin sayısı seksenden fazlaydı. **Peygamber**imiz Tebük'e gidene kadar beni hiç sormamış, Tebük'de konaklayınca yanındakilere beni sormuş, bizim kabileden birisi «Ey Allah'ın Resulü, meyve ağaçlarının altında gölgelenmek onu seninle savaşa çıkmaktan alıkoydu» der. Muâz ibn Cebel derhal müdahale eder ve şöyle konuşur; «Onun hakkında ne kötü söz söyledin. Ey Allah'ın Resulü, biz Kâ'b'ı biliriz, bu adamın dediği gibi değildir. Onun savaşa iştirak etmemesi size muhalefetinden dolayı değildir, mutlaka önemli bir özründen dolayıdır. Eğer önemli bir özrü olmasaydı, savaşa iştirak ederdi.»

Günler geçer, Tebük'te savaş olmaz, nihayet **Peygamber** ordusu Medine'ye döner, **Peygamber**'e suçumu nasıl afvettireceğim diye düşünmeye başladım ve bizim kabilenin içinde ne kadar sözü dinlenir adam varsa hepsini kendime yardımcı alıp yalanımı tasdik ettirmeye karar verdim. Fakat gerçekleri söylemeyince kurtuluşa ulaşamayacağımı anladım. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kuşluk vakti şehre girdi, her zaman yaptığı gibi mescide girdi, iki rekât namaz kıldı, duâ etti sonra oturdu. Savaşa iştirak etmeyenler gurublar halinde gelip özürler beyan ederek andiçtiler. Fakat çoğu yalan yere yemin ediyorlardı. **Peygamber**imiz sözlerine itimat ederek özürlerini kabul ediyor ve onlar için istiğfarda bulunuyordu. Gizli hallerini de Allah'a havale ediyordu. Ben de mescide girdim yanına yaklaştım, beni görünce tebessüm ederek ayağa kalkmak istedi, gittim önüne oturdum. 'Binek için hayvan satın alan sen değil misin?» dedi. Ben de -Evet benim» dedim. «Seni bizden ayıran ve savaşa gitmene mani olan nedir?» dedi. Dedim ki: -Ey Allah'ın Resulü, eğer senden başkasının önünde oturmuş olsaydım vallahi onu iki

kelime ile kandırır, özrümü kabul ettirir ve gadabından kurtulurdum. Bende öyle bir kabiliyet var. Ey Allah'ın Resulü, sana söyleyeceğim sözden dolayı belki bana kızarsın, fakat sözüm doğrudur, ben onunla **Allahü teâlâ**'dan afvımı umarım. Sana yalan söylesem belki, seni kandırırım, sen de benden hoşnud olursun. Fakat Yüce Allah onun yalan olduğunu meydana çıkarır, beni mahcup eder. Ey Allah'ın Resulü, vallahi bu insanlar içinde, nafakası benden az ve aile efradı kalabalık başka kimse yoktur. Onların nafakasından dolayı sizinle savaşa çıkamayıp geri kaldım.» Bunun üzerine **Peygamber**imiz «Eğer bu söylediklerin doğru ise, git **Allahü teâlâ** hakkında hüküm indirene kadar bana gelme- buyurdu. Ben de **Peygamber**imizin bu sözü üzerine yanından ayrıldım. Bizim kabileden bir gurub insan arkamdan gelip beni tenkit ettiler ve «Biz bundan önce senin bir suç işlediğini bilmiyoruz, keşke sen bir yalan uydurup da **Peygamber**'e söyleseydin, daha sonra da özür dileseydin, belki seni afvederdi. Böyle yapman senin için daha iyi olmaz mıydı?» derler. **Peygamber**'e yalan yere özür beyan etmem için beni çok zorladılar. Ben de, onlara, sözünden dönüp **Peygamber**'e yalan söyleyenler var mı? diye sordum. Onlar «Evet var» dediler. Kim olduklarını sordum. Hilâl ibn Ümmiyye ile Mirâtübni Rebla olduğunu söylediler. Halbuki onlar Bedir savaşma iştirak etmiş sâlih kimselerdir. Vallahi ben, herkes gibi **Peygamber**'in huzuruna gidip kendimi yalanlayamam, sözümden asla dönmem.

Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) halka bizimle konuşmamalarını ve selâm vermemelerini emretti. Artık kimse bizimle konuşmuyor, selâmlaşmıyordu. Gezdiğimiz, gördüğümüz yerler sanki bize yabancı geliyordu, âdeta halkın içinde bizi tanıyan yoktu. Kimse bizimle konuşmuyor, hal hatır sormuyordu. Evimden çıkar çekine çekine mescide gelir, **Peygamber**imize selâm verirdim, selâmı aldığı dudaklarının hareketinden anlaşılırdı.. Direğin dibinde namaza durunca göz ucu ile bana bakardı, ben de' ona baktığım zaman hemen kafasını çevirirdi. Fakat iki arkadaşım evlerinden çıkmayarak gece-gündüz ağlarlardı, hiçbir yere çıkmazlardı. Bir gün pazarda gezerken Hıristiyanlardan biri beni sormuş, göstermişler yanıma sokuldu ve Gassan melikinin mektubunu verdi. Mektubu

okudum, içinde şunlar yazılı idi: -Ey Mâlik, Muhammed sana ve arkadaşlarına eziyet edip, hakaret etmiş. Siz hakaret edilecek ve eziyet çektirilecek insan değilsiniz. Bize gelin size izzet ve ikramda bulunalım.» Mektubu okuduktan sonra dedim ki «Benim için en büyük belâ ve felâket islâm'dan çıkıp küfre dönmektir.» Gittim, mektubu ateşe atıp yaktım. Mektubu yaktıktan sonra aradan kırk gün geçti. **Peygamber**imiz bana bir adam göndererek hanımımdan ayrılmamı emretti. Ben de o zata «Boşanmamızı mı emretti?» dedim. -Hayır, onunla bir arada bulunmamanızı emretti» dedi. **Peygamber**imizin bu emrini işiten Hilâl ibn Ümmiyye'nin hanımı huzuruna gelerek «Ey Allah'ın Resulü, Hilâl yaşlı ve zayıftır, ona hizmet etmek için bana müsaade eder misiniz?» der. **Peygamber**imiz «Git hizmet et, fakat sana yaklaşmasın» buyurur. O kadın «Ey Allah'ın elçisi, gece-gündüz ağlamaktan onda hiçbir hareket kalmamıştır» der.

Kâ'b şöyle devam ediyor-. «**Peygamber**'den bu kadar uzun zaman ayrı kalmamız bana çok ağır geldi. Artık daha dayanamadım, bir gün amcamın oğlu Katâde'nin yanına gittim, evinin avlusunda oturuyordu, selâm verdim almadı. Ey Katâde, benim Allah'ı ve Resulünü sevdiğimi bilir misin? diye üç defa tekrarladım. Üçüncüde «Allah ve Resulü bilir" diye cevap verdi. Kendimi tutamadım ağlayarak yanından ayrıldım. **Peygamber**imiz, halkı bizimle konuşmaktan men edeli elli iki gün olmuştu, elli ikinci günün sabahında evimin üstünde sabah namazını kıldıktan sonra oturdum derinden bir ses «Yâ Kâ'b ibn Mâlik, sana müjdeler olsun» dedi. Bu sesi duyunca hemen secdeye kapandım. **Allahü teâlâ**'nın bizi bağışladığını anladım. Arkadan bir atlının bana doğru geldiğini gördüm, daha kendi gelmeden sesi bana ulaştı ve beni müjdeledi. Ben de mükâfat olarak elbisemin birini ona verdim ve temiz elbisemi giyinerek **Peygamber**'in huzuruna geldim. Ensâr beni gurub gurub karşılayıp tebrik ettiler, müjdelediler. Fakat Muhacirlerden sadece Talhâ tebrik etti ve müjdeledi, ondan başka kimse tebrik etmedi. Talhâ'nın beni tebrik edip, müjdelemesini hiç unutamam. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) mescidin içinde oturmuş etrafına nur saçıyordu, Müslümanlar da etrafını sarmışlardı. **Peygamber**imize Allah tarafından bir müjde geldiği

zaman mübarek yüzü nurlamr etrafına nur saçardı. Ben de gelip mescide girdim ve **Resûlüllah**'ın önüne oturdum. Bana dedi ki: «Ey Kâ'b, bugün se'ni müjdelerim. Anandan doğduğun günden beri sana böyle bir müjde verilmedi.» Bunun Üzerine «Ey Allah'ın Elçisi, bu müjde Allah tarafından mı, yoksa senden mi?» dedim. «Hayır, Allah tarafından» buyurdu.» Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyurmuştu: «Bütün genişliğine rağmen yer onlara dar gelerek nefisleri kendilerini sıkıştırıp, Allah'tan başka sığınacak kimse olmadığını anlayan, savaştan geri kalmış üç kişinin tövbesini de kabul etti. Allah tevbe ettikleri için onların tevbesini kabul etmiştir. Çünkü O, tövbeleri en çok kabul eden, hakkıyla esirgeyendir.» **Allahü teâlâ** samimiyetle tevbe edenlerin tevbesini kabul eder ve günahlarını bağışlar.

119

«Ey iman edenler, Allah'dan korkun ve doğrularla beraber olun.»

Ey iman edenler, Allah'ın emirlerine karşı asi olmayın, Onun emirlerine itaat edin ve Allah'dan korkun. Niyetleri sadık ve gönülleri hak üzere olanlarla beraber olun. Onlar, amellerini sadece Allah rızası için yaparlar, **Peygamber**e tabi olup, ona asla muhalefet etmezler. Onlar Allah'ın seçkin kullarıdırlar. Yüce Allah, iman eden kullarının doğrularla beraber olmasını emrediyor. İşte o zaman iman kemâl bulur, ameller makbul olur.

120

«Medinelilere ve çevrelerinde bulunan bedevilere, savaşta Allah'ın **Peygamber**inden geri kalmak, kendilerini O'na tercih etmek yaraşmaz. Çünkü onlara Allah yolunda erişecek susuzluk, yorgunluk, açlık, yahut onların kafirleri kızdıracak şekilde bir yere ayak basmaları veya bir düşmanı yenmeleri gibi hal ve hareketlerin hiçbiri yoktur ki mukabilinde onlara iyi bir amel yazılmasın. Doğrusu Allah iyilik yapanların ecrini zayi etmez.»

Medinelilere ve çevresinde bulunan bedevilere, savaşa gitmeyip Allah'ın **Peygamber**inden geri kalmak ve kendilerini ona tercih etmek asla yaraşmaz. Yani iman edenlere,

kendilerini **Peygamber**'den üstün tutup, ona olan sevgi ve muhabbeti terk etmek asla yaraşmaz. Çünkü **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) onları kurtuluşa ve hidâyete davet ediyor. **Allahü teâlâ** onların savaşa gitmesini şundan dolayı emretmiştir; Eğer savaşta onlara bir susuzluk, açlık, zorluk ve bir musibet ulaşacak olursa, Yüce Allah bunlara karşılık onlara ebedi mükâfat verecektir. Allah, kendi yolunda cihad edenlerin sevabını asla boşa çıkarmaz. Onlara sonu gelmeyen ecir ve mükâfat verir. -Medinelilere ve çevrelerinde bulunan bedevilere, savaşta Allah'ın **Peygamber**inden geri kalmak, kendilerini O'na tercih etmek yaraşmaz. Çünkü onlara Allah yolunda erişecek susuzluk, yorgunluk, açlık, yahut onların kâfirleri kızdıracak şekilde bir yere ayak basmaları veya bir düşmanı yenmeleri gibi hâl ve hareketlerinin hiçbiri yoktur ki, mukabilinde onlara iyi bir amel yazılmasın. Doğrusu Allah iyilik yapanların ecrini zayi etmez.»

Bu âyet-i celile dünyada Allah yolunda zahmet çekenlere âhirette mükâfatların en büyüğü verileceğine delâlet etmektedir. Allah yolunda cihad edenler ve infakta bulunanlar mutlaka mükâfatlarını göreceklerdir.

121

«Az veya çok sarfettikleri her şey, yürüdükleri her yol, Allah yaptıklarının karşılığını en güzel şekilde kendilerine vermesi için hesaplarına yazılır.»

Ey iman edenler, Allah yolunda az veya çok sarfettiğiniz her şeyin ve düşmanı takip etmek için atmış olduğunuz her adımın mükâfatını Yüce Allah çok fazlasıyla size verecektir. Allah, bir iyiliğe en az on sevap verdiği gibi, onu yediyüz misline kadar da artırır. O, herkese ameline göre mükâfat ve mücâzat verir. Allah katında herkes amelinin karşılığını bulur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Az veya çok sarfettikleri her şey, yürüdükleri her yol, Allah yaptıklarının karşılığını en güzel şekilde kendilerine verilmesi için hesaplarına yazılır.»

122

«Mü’minlerin hepsi de savaşa çıkacak değillerdir. İçlerinde her sınıftan bir cemaat sefere çıkmalı, bir kısmı da din hususunda fakîh olmak, dinin ahkamını ögrenmak için çalışmalı ve geri döndüklerinde kavimlerini uyarmalıdırlar ki, onların da yanlış hareketlerden çekinmeleri mümkün olsun.»

Bir milletin candamarı ilimdir, ilimsiz hiçbir toplum yaşayamaz. Bu bakımdan İslam dini ilme ve ilim adamına son derece önem vermiştir. Hiçbir din İslam dini kadar ilme değer vermemiştir. Savaş anında bile ilim adamının savaşa gitmesini caiz görmemiştir. Çünkü savaşta ilim adamlarının yok olması o toplumun sapıklığa düşmesine sebeb olur. Bir milletten gerçek ilim adamları giderse, meydan cahillere kalır onlar da istedikleri gibi fetva verirler. Böylece hem kendilerini, hem de fetva verdiklerini sapıklığa düşürürler. Bunun için Yüce Allah mü’minlerin hepsinin savaşa çıkmasına, müsaade etmiyor, içlerinden her sınıftan bir gurubun çıkmasını ve bir kısmının dini ilimleri öğrenmesini, savaştan dönenlere o ilimleri öğretmesini emrediyor. Böylece onlar öğrendikleriyle amel edip, Allah'ın emirlerine itaat ederek güzel güzel ameller yapmış olsunlar.

İmam-ı Süddî şöyle rivayet etmiştir: «Huzeyl kabilesinde bir sene büyük bir kıtlık olur. Onlar Medine'nin hurmalarından istifade etmek için oraya gelirler ve dilden Müslüman olduklarını söylerler. Halbuki onlar kalben iman etmemiş münafıklardı. Onlar Medineli Müslümanlara 'Biz sizden daha hayırlıyız, zira biz kendi arzumuzla İslâm'ı kabul ettik, siz ise kılıç zoru ile kabul ettiniz' derler. Bu sözleri ve hareketleriyle mü’minleri incitirler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek şöyle buyururur: «Mü’minlerin hepsi de savaşa çıkacak değillerdir, içlerinde her sınıftan bir cemaat sefere çıkmalı, bir kısmı da din hususunda fakih olmak, dinin ahkâmını öğrenmek için çalışmalı ve geri döndüklerinde kavimlerini uyarmalıdırlar ki, onların da yanlış hareketlerden çekinmeleri mümkün olsun.»

123

«Ey iman edenler, kibirlerden size yakın olanlarla savaşın. Sizi kendilerine karşı sert bulsunlar. Bilin ki Allah takva sahipleriyle beraberdir.»

Ey iman edenler, kâfirlerle savaşın. Sizi kendilerine karşı sert bulsunlar ve sizden çekinsinler. Böylece yurtlarınıza ve dininize saldırmasınlar. Bilin ki Allah daima itaat edenlerle beraberdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ey iman edenler, kafirlerden size yakın olanlarla- savaşın. Sizi kendilerine karşı sert bulsunlar. Bilin ki Allah takva sahipleriyle beraberdir.»

Ebû Cafer Tahâvi şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ** islâm'ın bidayetinde sevgili **Peygamber**ine savaş izni vermemişti. **Peygamber** Medine'ye hicret ettikten sonra yakın ve uzak bütün düşmanlarla savaşmasına müsaade etmiştir.»

124

«Bir sûre indirildiği zaman aralarında: "Bu sûre hangimizin imanını artırdı?" diyen münafıklar vardır. Halbuki mü'minlerin imanını artırmıştır. Onlar sevinçlerinden birbirleriyle müjdeleşirler.»

125

«Kalblerinde hastalık olanların ise, bu sûre ile, murdarlıklarına murdarlık katmışlar ve onlar kafir olarak ölmüşlerdir.»

Allah tarafından bir sûre indirildiği zaman münafıklar birbirleriyle alay ederek «Bu sûre hangimizin imanını artırdı?» derlerdi. Allah tarafından gönderilen sûre ve ayetler ancak mü'minlerin imanını artırır. İmanı artanlar sevinçlerinden birbiriyle müjdeleşirler. Kalblerinde hastalık olanlar ise, bu sûre ile, küfürlerine küfür katmışlar ve kâfir olarak ölmüşlerdir. Allah'ın Ayetleri kalblerinde nifak ve küfür olanların imanlarını asla artırmaz, bilakis kalblerindeki küfür ve nifakı artırır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bir sûre indirildiği zaman aralarında: "Bu sûre hangimizin imanını artırdı?" diyen münafıklar vardır. Halbuki mü'minlerin imanını artırmıştır. Onlar sevinçlerinden birbirleriyle müjdeleşirler.

Kalblerinde hastalık olanlar ise, bu süre ile, murdarlıklarına murdarlık katmışlar ve onlar kafir olarak ölmüşlerdir.»

126

«Onlar, yılda bir iki defa belâya uğratılıp imtihana çekildiklerini görmüyorlar mı? Böyleyken yine tevbe etmiyorlar ve ibret de almıyorlar.»

Münafıklar, yılda bir iki defa belâya uğratılıp imtihana çekildiklerini görüp ibret almıyorlar mı? Onlar «Eğer biz bu musibetten kurtulursak Rabbimize ihlâsla amel eder, **Peygamber**'e de tabi oluruz» demişlerdi. Başlarına gelen musibetlerden kurtuldukları zaman sözlerinden dönerler, tevbe edip **Peygamber**'e tabi olmazlar, yine eskisi gibi bildiklerini yaparlar.

Bu âyeti celilenin nüzul sebebi şudur: Münafıklar bir araya geldikleri zaman **Peygamber**imizi ve mü'minleri zemmedip inkâr ederler. Daha sonra **Peygamber**imizin yanına gelirlerdi. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de aralarındaki bütün konuştuklarını kendilerine haber verince, onun hak **Peygamber** olduğunu tasdik ederlerdi. Fakat yanından ayrılıp tekrar bir araya geldikleri zaman şeytanın iğvasıyla yine eskisi gibi **Peygamber**'i ve mü'minleri zemmedip, inkâr ederlerdi. Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Onlar, yılda bir iki defa belâya uğratılıp imtihana çekildiklerini görmüyorlar mı? Böyleyken yine tevbe etmiyorlar ve ibret de almıyorlar.» Eğer onlar başlarına gelen musibetlerden ibret almış olsalardı elbette tekrar eski hallerine dönmezlerdi.

127

«Bir sûre indirilince, onlar birbirlerine bakarlar vei "Acaba bizi bir gören var mı?" derler, sonra giderler. Anlamaz bir kavim oldukları için Allah da onların kalblerini imandan çevirmiştir.»

Münafıkların ayıbını açıklayan bir sûre indirildiği zaman birbirlerine bakışıp işaret ederler. Eğer sahabeden kendilerini gören olursa mescidden çıkmazlar, onlarla namaz kılarlardı. Şayet kendilerini gören olmazsa hemen mescidden çıkar giderlerdi. Münafıkların her zamanki hali budur, onlar namaz kılsalar bile istemeye istemeye ve gösteriş için namaz kılarlar. Allah onların kalblerini imandan çevirmiştir. Onlar öyle bir kavimdir ki, **Allahü teâlâ**'nın varlığını anlayamazlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bir sûre indirilince, onlar birbirlerine bakarlar ve: "Acaba bizi bir

gören var mı?" derler, sonra giderler. Anlamaz bir kavim oldukları için Allah' da onların kalplerini imandan çevirmiştir.»

128

«Yemin olsun, size kendinizden öyle bir **Peygamber** gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır ve güç gelir. Üstünüze çok düşkündür. Mü'minlere cidden şefkatli ve merhametlidir O.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bütün âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. O, diğer **peygamber**ler gibi sadece bir millete veya bir topluma gönderilmemiştir. O, Hazret-i İbrahim'in soyundan ve Kureyş kabilesinden olduğu için. Yüce Allah Araplara şöyle hitap ediyor: «Ey Araplar, yemin olsun ki, size kendinizden öyle bir **Peygamber** gelmiştir ki, sıkıntıya uğramanız, imandan yüz çevirmeniz, Allah'ın emirlerine asi olmanız ona çok ağır gelir. O, üstünüze çok düşkündür. Sizin sapıklıktan kurtulup hidâyete ermenizi ister. Çünkü o, mü'minleri cidden merhamet edici ve bağışlayıcıdır.»

129

«Şayet onlar yüz çevirirlerse de ki: "Allah bana yeter. O'na dayandım. O'na güvendim. O, büyük arşın sahibidir".»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine hitap edip şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, şayet onlar iman etmeyip yüz çevirirlerse de ki: "Allah bana yeter. O'na dayandım. O'na güvendim. O'ndan başka yardımcı, koruyucu ve muhafız yoktur. O, büyük arşın sahibidir, O, iman edeni de, iman etmeyeni de bilir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Şayet onlar yüz çevirirlerse de ki: "Allah bana yeter. O'na dayandım. O'na güvendim. O, büyük arşın sahibidir".»

YÛNUS SÛRESİ

Bu sûre-i celîle Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın onuncu süresidir. Sahih olan kavle göre Mekke'de nazil olmuştur. 109 âyettir. Bir rivayete göre 40 âyet ve bazılarına göre de; 84, 95, 96. âyetler Medine'de nazil olmuştur.

Birçok önemli mes'eleyi ihtiva eden bu mübarek sûre, Hazret-i Nuh ve Hazret-i Musa'ya dair ma'lûmat vermektedir. Hazret-i Yûnus'dan ve kavminden bahsedildiğinden, Yûnus sûresi unvanını almıştır.

1

«Elif, Lâm, Râ. Bunlar hikmetle dolu Kitabın âyetleridir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: «**Allahü teâlâ** "Ben öyle bir Allah'ım ki, sizin gizli ve aşikâr yapmış olduğunuz bütün işleri görürüm. Benden gizli hiçbir şey yoktur. Yâ Muhammed, bu âyetler de misak günü sana vaad ettiğim âyetlerdendir. Bunlar hikmetle dolu Kitab'ın âyetleridir. Bu muhkemdir, içinde bâtıl, yalan ve hilaf yoktur. Helâl ve haramı açıkça beyan eder, hakkı bâtıldan ayırır. Bu, diğer ilâhî kitabların hâkimidir. Bu hüccettir, burhandır, haktır, **peygamber**lik bununla sabittir".»

2

«İçlerinden birine, "İnsanları uyar ve iman edenlere Rablerl katında yüksek makamlar olduğunu müjdele" diye vahyetmemiz insanların tuhafına mı gitti ki? Kafirler "Bu apaçık bir büyüdür" dediler.»

Allahü teâlâ, kullarının içinden dilediği birini **peygamber** seçip insanlara göndermiştir. **Peygamber**lik çalışmakla elde edilen bir makam değildir. Yalnız Allah vergisidir. Yüce Allah onu dilediğine verir. Mekke'nin ileri gelenleri **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) 'in **peygamber** olarak gönderilmesini hazmedememişler, nübüvvetini inkâr ederek «Allah başka birisini bulamadı da Ebû Talib'in yetimini mi insanlara **peygamber** olarak gönderdi?» diye amiyane sözler savurmuşlardı. Yüce Allah onların bu sözlerini reddetmek için yukardakî âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: -Mekke halkının tuhafına mı gitti, içlerinden bir kulumuzu **peygamber** olarak seçip insanlara hakkı, bâtılı, imanı, küfrü, haram ve helâli, emir ve yasaklarımızı bildirmek için göndermemiz. Bizim ona "İnsanları uyar ve iman edenlere Rableri katında yüksek makamlar, sonsuz

mükâfatlar olduğunu müjdele" diye vahyetmemiz insanların tuhafına mı gitti? Ki kâfirler "Bu apaçık bir büyüdür" dediler.- Kâfirler **Peygamber**'in göstermiş olduğu mucizelere ve kendisine vahyedilen Kur'an âyetlerine inanmayarak -Apaçık bir büyü» demişlerdi. **Allahü teâlâ**, Kur'ân-i Kerim'de onların sözlerini **Peygamber**ine bildirmiştir.

Soru: Kâfirlerin söylemiş oldukları sözlerin Kur'an'da zikredilmesinin hikmeti nedir?

Cevap: Bunda birçok hikmetler vardır ve bir kısmı şöyledir:

1- Kâfirlerin aralarında konuştuklarını Yüce Allah **Peygamber**ine haber vermiş, **Peygamber** de onlara açıklamıştır. Bu, **Peygamber**'in hak **Peygamber** olduğunun alâmetidir. **2- Allahü teâlâ** kâfirlerin inkâr ve zulümlerine karşı **Peygamber**'in sabretmesi için onların sözlerini bildirmiştir. **3-** Onların alay ve istihzalarına üzülüp emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münkeri terk etmemek için bir tembih olarak bildirilmiştir.

3

«Şüphesiz ki sizin Rabbiniz gökleri ve yeri altı günde yaratıp, sonra arşa hükmeden, işi düzenleyen Allah'dır. İzni olmadan kimse şefat edemez. İşte Rabbiniz olan Allah budur. O halde O'na kulluk edin. Artık iyice düşünüp ibret almaz mısınız?»

Ey insanlar, sizin Rabbiniz, Halikınız, Ma'budunuz, Mâlikiniz, Mürebbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan Allah'dır. Sonra arşa hükmeden ve bütün mahlûkatın işini düzenleyen, idare eden O'dur. Mülk ve melekût âleminde dört büyük melek vasıtasıyla bütün işleri idare eden, şeriki, yardımcısı olmayan ve her şeyden münezzeh olan Odur. O'ndan başka Hâlık ve Ma'bud yoktur.

Dört melek Cebrail, Mikâil, îsrâfil ve Azrail'dir. Cebrail, **peygamber**lere vahiy getirmekle, mü'minlerin üzerine gözle görülmeyen asker indirmekle ve rüzgâr nakletmekle; Mikâil, gökten yağmur indirmekle ve bu yağmur vasıtasıyla her çeşit bitki, ekin ve ağaçları bitirmekle; Azrail, bütün canlıların ruhunu almakla görevlidir. İsrâfil ise, sûra üfürmeye me'murdur. İsrâfil birinci sûra üfürdüğü zaman, bütün canlılar ölecek, ikinci sûra üfürdüğü zaman

ise tekrar dirileceklerdir. Bütün bunlar **Allahü teâlâ**'nın dilemesiyle vücûda gelir.

Kâfirler Allah katında bize şefaat edecekler diye bir kısmı putlara, bir kısmı da meleklere tapınışlardır. Yüce Allah onların bu inançlarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Allah'ın izni olmadan melekler de, **peygamber**ler de hiç kimseye şefaat edemezler. Ancak **Allahü teâlâ**'nın izin verdiklerine şefaat ederler. Ey insanlar, sizin Rabbiniz o Allah'dır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı ve bütün mahlûkatın işini düzenledi. O'na iman edip, emirlerine itaat edin ki, kurtuluşa eresiniz. Ne oldu size ki, bu Kur'an'dan ibret alıp, Allah'a kulluk etmiyorsunuz da, hiçbir şeye kudreti yetmeyen ve kendisine bile faydası olmayan şeylere tapıyorsunuz. Sonra da onlardan şefaat bekliyorsunuz.» Halbuki Rubübiyete ve ibadete lâyık olan ancak Allah'tır. Gökleri ve yeri yaratıp, düzenini ihmal etmeyen, semayı yıldızlarla süsleyen O'dur. Bütün bunları görüp dururken, hâlâ nasihat dinlemeyecek misiniz? Ve yine küfür, şirk ve isyanda devam mı edeceksiniz? **Allahü teâlâ**'nın, göklerin, yerin, güneşin, ayın, yıldızların ve bütün gezegenlerin Halikı, Mabudu, Mürebbisi olduğuna inananlar, iman edip, emirlerine itaat ederler. İşte gerçek iman sahipleri bunlardır.

4

«Hepinizin dönüşü ancak O'nadır. Allah'ın vaadi haktır. Halkı iptida yaratan, sonra yine dirilten şüphesiz ki O'dur. İman edip iyi işler işleyeni adaletiyle mükafatlandırır Kafir olanlara da küfürleri yüzünden kaynar sular ve acıklı azablar verir.»

Ey insanlar, sonunda hepinizin dönüşü Allah'adır. Bunda hiç şüpheniz olmasın. Bu Allah'ın vaadidir. Ve **Allahü teâlâ**'nın vaadi haktır, O asla vaadinden dönmez. Bütün mahlûkatı yoktan var eden, sonra onları öldüren ve tekrar dirilten hiç şüphesiz O'dur. İman edip, güzel amel işleyenlere, kıyamet günü mükâfatlar, îman etmeyenlere ise mücâzatlar verecek olan O'dur. Sizi yoktan var ettiği gibi, öldürdükten sonra tekrar diriltecek ve amelinizin karşılığım verecektir, îman edenler altlarından ırmaklar akan cennetlere nail olacakları gibi, iman etmeyenler de elim bir azaba uğrayacaklardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Hepinizin dönüşü ancak

O'nadır. Allah'ın vaadi haktır. İnsanları ilk önce yaratan, sonra yine dirilten şüphesiz ki O'dur. İman edip iyi işler işleyeni adaletiyle mükâfatlandırır. Kâfir olanlara da küfürleri yüzünden kaynar sular ve acıklı azablar verir.»

5

«Güneşi ışıklı ve ayı nurlu yapan, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için aya konak yerleri düzenleyen O'dur. Allah, bunları sabit bir gerçek olarak yaratmıştır. O, bilen insanlar için âyetlerini birer birer açıklar.»

Ey insanlar, sizin Halikınız ve Ma'budunuz, güneşi ışık ve ısısıyla yaratıp kâinatı aydınlatan, ayı nûrlandırıp onunla gece karanlığını açan, ayların ve yılların hesabını bilmeniz için aya menziller tayin eden, semayı yıldızlarla donatan, yeryüzünü döşek gibi yayan Allah'dır. Bütün bunlar Allah'ın kudretinin eseridir. O, her şeye kadirdir. O, bilen, anlayan, düşünebilen toplumlar için böylece âyetlerini birer birer açıklar. Akıl sahipleri için her varlık **Allahü teâlâ** nın varlığım ve birliğini isbat eder. Gece ve gündüzün birbirini takip etmesi, güneşin bütün kâinatı aydınlatıp ısıtması, ayın geceyi aydınlatması, yıldızların semada inci tanesi gibi dizilmesi, yeryüzünün döşek gibi yayılması, bulutlardan yağmurun inmesi, gezegenlerin kendi yörüngelerinde seyretmesi, bütün bunlar Allah'ın varlığının ve birliğinin isbatıdır. Elbette bunlar bir yaratıcının ve bir mürebbinin eseridir. Hiçbiri tesadüfen olmamıştır. Bunların her biri bir yaratıcının varlığına delâlet etmektedir. Yüce Allah, bunu şöyle beyan ediyor: «Güneşi ışıklı ve ayı nurlu yapan, yılların sayısını ve hesabını bilmeniz için aya konak yerleri düzenleyen O'dur. Allah, bunları sabit bir gerçek olarak yaratmıştır. O, bilen insanlar için âyetlerini birer birer açıklar.»

6

«Gece ile gündüzün birbiri ardından gelmesinde, Allah'ın göklerde ve yerde yarattıklarında, O'na karşı gelmekten sakınan kimseler için âyetler vardır.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **peygamber**lik gelip Allah'ın elçisi olduğunu Mekkelilere söyleyince, onlar **Hazret-i**

Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'den **Peygamber** olduğuna dair, kendinden önceki **peygamber**lerin kavimlerine getirdiği gibi, bir alâmet getirmesini istemişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek söyle buyurmuştur: «Ey insanlar, gecenin gelip gündüzün gitmesi, gündüzün gelip gecenin gitmesi, birinin uzayıp, birinin kısalması, Allah'ın göklerde yarattığı harikalar, güneş, ay, yıldızlar, gezegenler ve diğer yaratıklar. Yerde denizler, dağlar, ovalar, madenler, bitkiler, hayvanlar ve insanlar, O'na karşı gelmekten sakınanlar için Allah'ın varlığını ve birliğini isbat eden alâmetler değil midir? Onlar, bunları kimin yarattığını hiç düşünmüyorlar mı? Bunları Allah'dan başka kim yaratabilir ve kim düzene koyabilir? Yaratıldıkları günden beri bir ahenk içinde seyretmeleri Allah'ın varlığının isbatı değil midir? Akıl sahipleri için bunlarda büyük hikmetler ve âyetler vardır.

7

«Bizimle karşılaşmayı ummayan ve dünya hayatından hoşnud olarak ona bağlananların ve âyetlerimizden habersiz bulunanların,»

8

«İşte bunların kazandıklarına karşılık varacakları yer cehennemdir»

Öldükten sonra tekrar dirileceklerine inanmayanların, dünyanın aldatıcı hayatından memnun olup, âhireti unutanların ve Allah'ın âyetlerini inkâr edenlerin varacakları yer cehennemdir. Onlar orda ebedî kalıcıdırlardır. Bu, onların dünyada yaptıklarının cezasıdır. Çünkü onlar Allah'ın âyetlerini ve **Peygamber**ini yalanlayıp, inkâr etmişlerdir. Buna mukabil dünyanın geçici zevk ve sefasına dalmışlar, âhireti unutmuşlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bizimle karşılaşmayı ummayan ve dünya hayatından hoşnud olarak ona bağlananların ve âyetlerimizden habersiz bulunanların, işte bunların kazandıklarına karşılık varacakları yer cehennemdir.»

9

«İman edip güzel amellerde bulunanları, imanlarına karşılık Rableri doğru yola eriştirir. Naim cennetlerinde onların altlarından ırmaklar akar.»

İman edip güzel amellerde bulunanları, imanlarına karşılık **Allahü teâlâ** doğru yola eriştirir. Onları ağaçlarının ve köşklerinin altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar. Bu mü'minler için hazırlanmış nimet cennetleridir. Yüce Allah imanlarına mukabil onlara cennet nimetini vermiştir. O, iman edenleri böyle mükâfatlandırır. **Allahü teâlâ** bütün nimetlerini iman edenler için hazırlamıştır, iman etmeyenler için ise elim bir azab vardır. Bu da onların inkârlarının cezasıdır.

10

«Bunların oradaki duaları "Yâ Allah, seni tesbih ve tenzih ederiz". Orada sağlık temennileri de "Selâm, selâmette olunuz" ve dualarının sonu da "Elhamdülillah! Rabbil Âlemin, hamd olsun kâinatın Rabbi olan Allah'adır»

Cennet ehli, cennete girdikleri zaman, oranın nimetlerinden istediklerini yiyecekler, içecekler, gönülleri neyi arzu ederse o, kendilerine takdim edilecektir. O zaman Rablerine «Elhamdülillahi Rabbil Âlemin, hamd olsun kâinatın Rabbi olan Allah'a» diye dua ederler. Birbirlerine karşı sağlık dilekleri ise «Selâm, selâmette olunuz»dur. Bu nimetler karşısında cennet ehli Yüce Allah'ı tesbih ve tenzih ederler.

İmam-ı Dahhak (radıyallahü anh) şöyle demiştir; «Cennet ehli mahşer günü cennete girip kendilerine vaad edilen nimetlere nail olunca "Sübhânekellâhümme. Ey Rabbimiz, bize verdiğin nimetlere karşı seni tesbih ve tenzih ederiz" diye tesbihetta bulunurlar. Birbirlerine karşı sağlık dilekleri ise «selâm»dır. Melekler gelip onlara selâm vererek, çeşit çeşit cennet nimetleri ikram ederler. Bu nimet ve ikramlara karşı onlar da Rablerine şükredip "Elhamdülillahi Rabbil Âlemin, hamd olsun kâinatın Rabbi olan Allah'a" derler. Cennet ehli Rabbine bu şekilde hamd ve senada bulunur..-

11

«Eğer Allah, insanlara hayrı çarçabuk istedikleri gibi, şerri de sür'atle verseydi, ecelleri hemen bitmiş olurdu. İşte biz, bize kavuşmayı umnıayanları böyle azgınlıkları içinde bocalamaya terkederiz.»

Bu âyet-i celîle, kâfirlerden Nadr İbn Harise «Yâ Allah, eğer bu Kur'an senin tarafından gönderilen bir kitap ise, üzerimize taş yağdır» diye kendi aleyhlerine beddua ettiği zaman indirilmiştir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Eğer Allah, insanlara hayrı çarçabuk istedikleri gibi, şerri de sür'atle hemen verseydi, hepsi helak olup giderdi, ömürleri hemen biterdi. İşte biz, bize kavuşmayı ummayanları böyle azgınlıkları içinde bocalamaya terk ederiz.- Eğer **Allahü teâlâ** duaları hemen kabul ettiği gibi, bedduaları da hemen kabul etseydi yeryüzünde kimse kalmaz, hepsi eceli gelmeden ölürdü. Allah, küfredenlerin ve isyankârların azabını artırmak için muayyen bir zamana kadar kendilerine mühlet vermiştir.

12

«İnsan bir sıkıntıya duçar olunca, yan üstü yattığı, oturduğu veya ayakta bulunduğu anlarda bize yalvarıp yakarır. Biz, sıkıntısını giderînce de, karşılaştığı sıkıntıdan ötürü bize hiç yalvarmamışa döner. Böylece haddi aşanlara, işledikleri hoş görünür.»

Kâfirlere bir zarar, sıkıntı, hastalık, musibet, yokluk, felâket isabet ettiği zaman, bunların giderilmesi için yatarken, otururken, ayakta iken her an **Allahü teâlâ**'ya yalvarıp yakarıriar. Allah, sıkıntılarını giderince, sanki hiç sıkıntıya düşüp Allah'a yalvarmamış gibi olurlar. Çekmiş oldukları sıkıntıları, yalvarıp yakarmalarını unuturlar. Başlarına gelen musibetlerden öğüt alıp kendilerine gelmezler. Yine küfür ve şirklerine devam ederler, Allah'ın âyetlerini ve **Peygamber**ini inkâr ederler. Allah'ın bunca nimetlerine şükretmezler, bir daha musibet ve felâkete uğramayacaklarmış gibi hareket ederler, ömürlerini sapıklık içinde boş yere geçirirler, yapmış oldukları çirkin ameller kendilerine hoş gelir. Bunların ebedî gidecekleri yer cehennem ateşidir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «insan bir sıkıntıya duçar olunca, yan üstü yattığı, oturduğu veya ayakta bulunduğu anlarda bize yalvarıp yakarır. Biz, sıkıntısını

giderince de, karşılaştığı sıkıntıdan ötürü bize hiç yalvarmamışa döner. Böylece haddi aşanlara, işledikleri hoş görünür.»

Bu âyeti celîlede, iman edenlerin her an **Allahü teâlâ**'yı anmalarına ve bir an bile akıllarından çıkarmamalarına tembih vardır. Mü'min her an Rabbini hatırlar, hiçbir an aklından çıkarmaz. Vermiş olduğu nimetlere şükreder, emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınır. Böylece Allah'a karşı kulluk görevini ifa eder.

13

«Yemin olsun ki, sizden önce nice nesilleri, zulmettikleri zaman helak ettik. **Peygamber**leri onlara apaşikâr delilleri getirdikleri halde onlar inanmamışlardı. İşte biz mücrimleri böyle cezalandırırız.»

Ey kafirler, **Allahü teâlâ** sizden önce nice nesilleri, milletleri, iman etmeyip, zulmettikleri için helak etmiştir. Halbuki **peygamber**leri kendilerine apaşikâr delillerle geldikleri halde onlar iman etmemişler, Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**leri yalanlamışlardır. Yüce Allah da, inkâr ve zulümlerinden dolayı onları helak etmiştir. Allah, mücrimleri böyle cezalandırır, iman etmeyenler küfürlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir. -Yemin olsun ki, sizden önce nice nesilleri, zulmettikleri zaman helak ettik. **Peygamber**leri onlara apaşikâr delilleri getirdikleri halde onlar inanmamışlardı. İşte biz mücrimleri böyle cezalandırırız.

14

«Sonra onların ardından, nasıl davranacağınıza bakmak için sizi yeryüzünde onların yerine getirdik.»

Allahü teâlâ, **Hazret-i Muhammed**'in ümmetine şöyle buyuruyor: «Ey **Hazret-i Muhammed**'in ümmeti, sizi helak ettiklerimizin yerine halife olarak getirdik. Nasıl amel edeceğinize, yeryüzünde nasıl hareket edeceğinize azaba mı müstehak olacaksınız, yoksa rahmete mi lâyık olacaksınız ona bakmak için sizi onların yurtlarında iskân ettik. Şayet siz de onlar gibi âyetlerimizi ve **Peygamber**imizi inkâr eder, zulmederseniz helak ederiz. Eğer iman ederseniz hidâyete erer, saadete kavuşursunuz.» Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Sonra onların ardından, nasıl

davranacağınıza bakmak için sizi yeryüzünde onların yerine getirdik.»

15

«Ayetlerimiz onlara açık açık okununca, bizimle karşılaşmayı ummayanlar: "Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir" dediler. De ki: "Onu kendiliğimden değiştiremem. Ben ancak bana vahyolunana uyarım. Ben Rabbime karşı gelirsem büyük günün azabına uğramaktan korkarım".»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem). kendisine gelen vahiyleri kâfirlere okuduğu zaman, onlar azab âyetlerini, putları zemmeden âyetleri, öldükten sonra tekrar dirilmeyi bildiren âyetleri, kabul etmemişler -Yâ Muhammed, eğer bizim sana iman ekmemizi istiyorsan, bu Kur'an'dan başka bir Kur'an getir veya içindeki azab âyetleriyle rahmet âyetlerini değiştir. Öldükten sonra tekrar dirilme ile ilgili ve putlarımızı zemmeden âyetleri de kaldır' demişlerdi. Onların bu boş iddialarını reddetmek için Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, onlara de ki: "Onu kendiliğimden değiştiremem. Ben sizin arzularınıza değil, ancak bana vahyolunana uyarım. Ben, Rabbime karşı gelmekten ve âyetlerini değiştirmekten korkarım. Eğer Rabbime karşı gelirsem büyük günün azabına uğrarım. Kim Rabbine karşı, gelirse hiç şüphesiz büyük günün azabına uğrayacaktır".» «Âyetlerimiz onlara açık açık okununca, bizimle karşılaşmayı ummayanlar: "Bundan başka bir Kur'an getir veya bunu değiştir" dediler. De ki: "Onu kendiliğimden değiştiremem. Ben ancak bana vahyolunana uyarım. Ben Rabbime karşı gelirsem büyük günün azabına uğramaktan korkarım".

16

«De ki: "Allah dileseydi ben onu size okumazdım ve size bildirmemiş olurdu. Daha önce yıllarca aranızda bulundum, hiç düşünmüyor musunuz?"»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) **peygamber** olarak gonderilince, Mekkeliler **peygamber** olduğuna inanmamışlar, Kur'ân-ı

Azîmüşşân'ı kendisinin düzdüğünü söylemişlerdi. Kâfirlerin bu zanlarını red için Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, onlara de ki: "Eğer **Allahü teâlâ** sizin küfrünüzden ve cehlinizden razı olsaydı beni size **Peygamber** olarak göndermezdi. Ben de gelip o âyetleri size okumaz ve bildirmezdim. **Peygamber** olmadan önce aranızda tam kırk yıl kaldım, o zaman benden böyle bir şey duydunuz mu? Bilin ki, bu Kur'an'ı ben kendimden uydurmadım, bu Allah kelâmıdır. O, bana vahyetti. Eğer benim düzmem olsaydı daha önce de düzerdim. Şayet bunun Allah kelâmı olduğunda şüpheniz varsa, siz de buna benzer bir âyet veya bir sûre getirin".- Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor; «De ki: "Allah dileseydi ben onu size okumazdım ve size bildirmemiş olurdu. Daha önce yıllarca aranızda bulundum, hiç düşünmüyor musunuz?".

Kur'ân-ı Kerim'in Allah kelâmı olduğunda şüphe edenler, onun benzeri bir âyet veya bir sûre getirsinler. Yeryüzünün bütün bilginleri bir araya gelseler, onun benzeri gibi bir âyet veya bir sûre yapmaya çalışsalar bunu asla başaramazlar. Benzerini getiremediklerine göre, Kur'ân-ı Azimüşşân'ın Allah kelâmı olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

17

«Allah» karşı yalan uyduran veya âyetlerini inkâr edenden daha zalim kim olabilir? Suçlular elbette saadete erişemezler.»

Ey insanlar, Allah'a karşı yalan uyduran veya âyetlerini inkâr edenden daha zâlim kim olabilir? Kâfirler yalan uydurup Allah'a şirk koşmuşlar, **Peygamber**ini ve âyetlerini yalanlamışlardır. Onlardan daha zâlim kimse olamaz. Yüce Allah, inkarcıları ebedi felaha, kurtuluşa, saadete erdirmez. Kurtuluş ancak Allah'a iman ile olur. İman etmeyenler ebedî azaba uğrayacaklardır.

18

«Onlar, Allah'ı bırakarak, kendilerine zarar da, fayda da vermeyen şeylere taparlar. Bir des "Bunlar Allah katında, bizim şefaatçılarımızdır" derler. De ki: "Siz, Allah'a göklerde ve yerde

bilmeyeceği bir şeyi mi haber veriyorsunuz?" Allah, onların ortak koşmalarından münezzeh ve yücedir.»

Kâfirler, **Allahü teâlâ**'yı bırakıp, kendilerine zarardan başka bir şeyi dokunmayan putlara tapınışlardır. Taptıkları putlar ancak küfür ve günahlarını artırmıştır. Onlar puta tapmakla kendilerine yazık etmişlerdir. Kendilerini haklı çıkarmak için «Bunlar Allah katında, bizim şefaatçılanmızdır» demişlerdir. Yüce Allah onların iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, onlara de ki: "Siz, Allah'a göklerde ve yerde bilmeyeceği bir şeyi mi haber veriyorsunuz? Hâşâ, O, eş tutmakta oldukları her şeyden çok uzaktır, çok yücedir".» Allah'ın şeriki, yardımcısı, benzeri yoktur. Her şey O'na muhtaçtır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Kıyamet günü O'nun izni olmadan kimse şefaat edemez. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor; «Onlar, Allah'ı bırakarak, kendilerine zarar da, fayda da vermeyen şeylere taparlar. Bir de: "Bunlar Allah katında, bizim şefaatçilerimizdir" derler. De ki: "Siz Allah'a göklerde ve yerde bilmeyeceği bir şeyi mi haber veriyorsunuz?" Allah, onların ortak koşmalarından münezzeh ve yücedir.»

19

«İnsanlar bir tek ümmetten başka bir şey değildir. Sonra ihtilâf ettiler. Eğer Rabbin daha önceden bir söz vermemiş olsaydı, aralarında ihtilafa düştükleri şeyler hakkında hüküm çoktan verilmiş olurdu.»

Allahü teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'i tek bir ümmet olarak İslâm fıtratı üzere yaratmıştır. Bu durum Kabil'in Habil'i öldürmesine kadar devam etmiştir. Habil'in ölümünden sonra insanlar ihtilâfa düşüp, kimi İslâm fıtratı üzere Müslüman olarak kalmış, kimi de İslâm'ı terk edip kâfir olmuştur. Bu ayrılık Nûh tufanına kadar devam etmiş, Nûh tufanından sonra insanlar eskisi gibi tek bir ümmet olarak islâm akidesi etrafında toplanmışlardır. Bu birlik de çok sürmemiş yine ihtilafa düşüp, kimi iman üzere sabit kalmış, kimi de küfre dalarak kâfir olmuştur, Nûh (aleyhisselâm)'dan hemen sonra ayrılığa düşen insanların ihtilâfı günümüze kadar devam edegelmiş, bundan sonra da kıyamete kadar aynı şekilde devam edecektir.

İmamı Zeccac (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e peygamberlik gelmeden önce insanların hepsi kâfirdi. Hazret-i Muhammed peygamber olduktan sonra, kimi iman edip mü'min oldu, kimi inkâr edip kâfir oldu. Böylece insanlar muhtelif fırkalara ayrılmış oldular. Bunlardan biri iman ordusu, diğeri ise küfür ordusudur.» Eğer Allahü teâlâ onların azabını çabuklaştırsaydı, ihtilâfa düştükleri zaman derhal onları helak ederdi. Fakat tevbe edip hatalarından dönerler diye kendilerine mühlet vermiş, ihtilâfa düştükleri zaman hemen helak etmemiş, azablarını te'hir etmiştir. Bu, Yüce Allah'ın kullarına bir lütfü ve merhametidir. Eğer O, kullarının isyanlarının cezasını hemen verseydi yeryüzünde hiçbir insan kalmaz hepsini helak ederdi. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «insanlar bir tek ümmetten başka bir şey değildir. Sonra ihtilâf ettiler. Eğer Rabbin daha önceden bir söz vermemiş olsaydı, aralarında ihtilâfa düştükleri şeyler hakkında hüküm çoktan verilmiş olurdu.»

20

«"Rabbinden ona bir mucize indirilse ne olur" derler. Onlara de ki: "Gaybı bilmek Allah'a mahsustur. Bekleyin, doğrusu ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim'.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Abdullah ibn Übey, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Yâ Muhammed, sen yeryüzünde (Musa gibi) bir çeşme akıtmadıkça biz sana iman etmeyiz» der. Kureyşliler de «Muhammed, peygamber olduğuna dair bize bir delil getirmedikçe kendisine iman etmeyiz» derler. Bunun üzerine Allahü teâlâ bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, onlara de ki: "Gaybi ancak Allah bilir, ben bilemem. Siz, o âyetin, alâmetin inmesini bekleyin, doğrusu ben de sizinle birlikte beklemekteyim".»

Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelen her âyet, onun peygamber olduğunun en büyük delilidir. Kur'an'ın, Allah kelâmı olması Hazret-i Muhammed'in peygamber olduğunun isbatıdır. Çünkü Allah'ın âyetleri ancak peygamberlere gelir, peygamberlerden başkasına asla gelmez.

21

«İnsanlara, uğradıkları sıkıntılardan sonra rahmeti taddırdığımızda, hemen âyetlerimize dil uzatmaya kalkışırlar. Onlara de ki: "Düzenbazların cezasını vermekte Allah daha çabuktur." Elçilerimiz: kurduğunuz düzenleri hiç şüphesiz yazmaktadırlar.»

Allahü teâlâ insanları, uğradıkları musibetlerden, sıkıntılardan, yokluktan, felâketten kurtarıp, rahmeti taddırdıgı ve refaha çıkardığı zaman, hemen Allah'ın âyetlerine dil uzatıp yalanlarlar ve nimetlerini inkâr ederler. Nimetlerini ve âyetlerini yalanlayanlar için Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, insanlara, uğradıkları sıkıntılardan sonra rahmeti taddırdığımızda, hemen âyetlerimize dil uzatmaya kalkışırlar. Onlara de ki: "Düzenbazların cezasını vermekte Allah daha çabuktur." Elçilerimiz kurduğunuz düzenleri hiç şüphesiz yazmaktadırlar.» **Allahü teâlâ**'nın Hafaza melekleri, kullarının yapmış olduğu bütün amelleri yazar. Kıyamet günü kendilerine amel defterleri verilir ve «Kitabını oku» denir. İşte o zaman herkes dünyada yaptığının karşılığım görür, kimseye haksızlık yapılmaz.

22

«Sizi karada ve denizde yürüten Allah'dır. Bulunduğunuz gemi, içindekileri güzel bir rüzgârla götürürken yolcular neşelenirler. Bir fırtına çıkıp onları her taraftan dalgaların sardığı, çepeçevre kuşatıldıklarını sandıklan anda ise Allah'ın dinine sarılarak; "Bizi bu tehlikeden kurtarırsan yemin olsun ki şükredenlerden oluruz" diye O'na yalvarırlar.»

Allahu Teâlâ bütün nimetleri kulları için yaratmıştır. Bunlardan bir kısmını zikredip şöyle buyurmuştur: «Ey insanlar, Allah karaları ve denizleri sizin istifadeniz için yaratmıştır. Sizi karada hayvanlarla, denizde gemilerle istediğiniz yere sevk eden O'dur. Siz, Allah'ın nimetlerinden istifade eder, istediğinizi yer-içer ve zinet eşyası olarak kullanır, denizler üzerinde gemilerle neşeli seyâhatlar yaparsınız. Fakat bu nimetlerin sahibini düşünüp şükretmezsiniz. Ne zaman ki bir felâkete, bir musibete, bir tehlikeye maruz kalırsınız işte o zaman hemen Allah'ın dinine sarılarak "Bizi bu tehlikeden

kurtarırsan, yemin olsun ki, şükredenlerden oluruz" diye O'na yalvarırsınız. Tıpkı denizde neşeli bir şekilde seyahat yaparken ansızın dalgaya yakalanan yolcuların "Bizi bu tehlikeden kurtarırsan yemin olsun ki, şükredenlerden oluruz" diye O'na yalvardıkları gibi. İnsan oğlu, bir musibete, felâkete, sıkıntıya, yokluğa maruz kaldığı zaman kurtulması için Allah'a yalvarır. Bunlardan kurtulup bolluk ve rahata kavuştuğu zaman, Rabbini unutur, nimetlerini hatırlamaz, şükrünü terk eder, ibâdetten uzaklaşır. Bu bolluk ve rahatı kendisinin elde ettiğini zanneder. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: -Sizi karada ve denizde yürüten Allah'dır. Bulunduğunuz gemi, içindekileri güzel bir rüzgârla götürürken yolcular neşelenirler. Bir fırtına çıkıp onları her taraftan dalgaların sardığı, çepeçevre kuşatıldıklarını sandıkları anda ise Allah'ın dinine sarılarak: "Bizi bu tehlikeden kurtarırsan yemin olsun ki, şükredenlerden oluruz" diye O'na yalvarırlar.»

23

« Allah onları kurtarınca, hemen yeryüzünde haksız yere taşkınlıklara başlarlar. Ey insanlar, dünya hayatı boyunca yaptığınız taşkınlık aleyhinizedir. Sonra dönüşünüz bizedir. Yaptıklarınızı size bildiririz.»

Allahü teâlâ, o dalgalar arasında helak olacaklarını zanneden insanları kurtarınca, hemen onlar yeryüzünde haksız yere taşkınlıklara başlamışlar, Allah'ın nimetlerini ve kurtulmak için yalvardıklarmı unutmuşlar, eskisi gibi küfür ve şirke dalmışlardır. Ey insanlar, dünya hayatında yaptığınız taşkınlık, küfür ve şirkin hepsi kendi aleyhinizedir. Allah'ın mülkünde O'na asla zarar veremezsiniz. Bu dünyada ne yaparsanız, Allah katında karşılığını görürsünüz. Çünkü siz sonunda O'na döndürüleceksiniz ve O, size yaptıklarınızı haber verecektir. Herkes âmeline göre mükâfatını da, mücâzatını da görecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor: «Allah onları kurtarınca, hemen yeryüzünde haksız yere taşkınlıklara başlarlar. Ey insanlar, dünya hayatı boyunca yaptığınız taşkınlık aleyhinizedir. Sonra dönüşünüz bizedir. Yaptıklarınızı size bildiririz.»

24

«Dünya hayatı gökten.-indirdiğimiz su gibidir. Onunla, insan ve hayvanların yiyerek beslendikleri nebatlar bol bol yetişir. Yer' yüzü renk renk, çeşit çeşit mahsûllerle süslenir ve yerin sahipleri bütün bunlara malik olduklarını sandıkları sırada, geceleyin veya gündüzün emrimiz geliverir de, orayı hiçbir şey bitmemişe çevirririz. İşte biz böylece âyetlerimizi, düşünen insanlar için, apaçık beyan ederiz.»

Allahü teâlâ dünya hayatını yağmur suyuna benzetiyor. Gökten inen yağmur suyu ile, insanların ve hayvanların besinleri bol bol yetişir, yeryüzü renk renk, çeşit çeşit mahsûllerle, meyvelerle süslenir ve sahipleri bütün bunlara malik olduklarını sanarak sevinirler. Mahsûllerinin çokluğu ile övünürler, tam o sırada geceleyin veya gündüzün Allah'ın azabı gelir, mahsûllerini yok eder ve orayi hiçbir şey bitmemişe çevirir. Görenler orda hiçbir şey bitmediğini sanırlar. İşte **Allahü teâlâ** âyetlerini, düşünen insanlar için böylece apaçık beyan eder. İnsanlar için de dünya hayatı böyledir. O mahsullerin bir anda yok olduğu gibi, insan da bir anda yok oluverir. Dünyada mağrur olup, gururlananlar bunlardan ibret alarak küfür ve şirkten vazgeçip, iman etsinler ve Allah'ın nimetlerine şükrederek kulluk görevini ifa etsinler. Şayet küfür ve şirkten vazgeçip, iman ederlerse kurtuluşa ererler. İmandan yüz çevirirlerse Allah'ın gazabına uğrayarak helak olurlar. Allah, şükreden kullarını korur, onlara vermiş olduğu nimetleri artırır. Nankörlük yapanları ise şiddetli azaba uğratır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Dünya hayatı gökten indirdiğimiz su gibidir. Onunla, insan ve hayvanların yiyerek beslendikleri nebatlar bol bol yetişir. Yeryüzü renk renk, çeşit çeşit mahsûllerle süslenir ve yerin sahipleri bütün bunlara malik olduklarını sandıkları sırada, geceleyin veya gündüzün emrimiz geliverir de, orayı hiçbir şey bitmemişe çevirririz. İşte biz böylece âyetlerimizi, düşünen insanlar için, apaçık beyan ederiz.» Akl-ı selim sahipleri bundan ibret alarak dünyanın geçici ve aldatıcı zevkine kapılıp, ebedî olan âhiret hayatını unutmamalıdırlar. Çünkü dünya fâni, âhiret, ise ebedîdir.

25

«Allah, cennete çağırır ve dilediğini doğru yola eriştirir.»

Allahü teâlâ bütün nimetlerini insanoğlu için yaratmış ve hepsini onun emrine vermiştir. Bütün varlıkları emrine verdiği insanoğlunu da ancak kendisine ibadet için yaratmıştır. Varlıklar arasında sadece cinlerle insanlar Allah'a ibadet için yaratılmıştır. İnsanın yaratılış gayesi asıl budur. Bundan dolayıdır ki, âhiret nimetlerini de insanlar için hazırlamıştır. Bütün kullarının dünya nimetlerinden istifade etmesine rağmen, âhiret nimetlerini sadece iman eden kullarına tahsis etmiştir. Bunun için Yüce Allah kullarına imanı emretmiş, din olarak da islâm'ı göndermiştir, Kullarını cennete çağırması ve dilediğini doğru yola eriştirmesi de bundan dolayıdır. Ancak iman edenler doğru yola erişip cennete girerler, İman etmeyenler ise asla cennete giremezler. Cennet, Allah'ın iman eden kullarına bir ikramı ve bir ihsanıdır. Bunun için Yüce Allah, **peygamber**leri vasıtasıyla insanları imana davet etmiş, iman edenlere cennet nimetlerini, iman etmeyenlere ise ebedî olan cehennem azabını vaad etmiştir. Allah, vaadinden asla dönmez.

26

«İyi davrananlara, daima daha iyisi ve üstünü verilir. Onların yüzleri ne kararır ve ne de zilletten kızarır. Onlar cennetin yaranıdırlar ki, orada ebedi kalacaklardır.»

Bazıları, **Allahü teâlâ**'nın kullarına ihsanının iki türlü olduğunu söylemişlerdir. Bunlardan biri özel ihsan, diğeri ise umumî ihsandır. Özel ihsan: **Allahü teâlâ**'nın kullarından dilediğini hidâyete erdirmesi ve günahlardan muhafaza etmesidir. Umumi ihsan: **Allahü teâlâ**'nın kullarına sıhhat, emniyet ve çeşitli nimetler vermesidir. Allah'ın, kullarını cennete davet etmesi umumî davettir, içlerinden dilediğini hidâyete erdirmesi ise hâsdır, yani özeldir. Yüce Allah «Selâm»dır, cennet O'nun evidir. O, kullarını kendi evine davet eder ki, o da cennettir. Bunun için cennete «Dârü's-Selâm» denmiştir. Oraya girenler her türlü sıkıntıdan, korkudan kurtulup selâmete ererler.

İman edip, Allah'ın emirlerine itaat edenler, âhirette cennet nimetlerine nail olacaklar ve hatta cennette Allah'ın zatını da müşahede edeceklerdir. O'nun lezzetinden cennet nimetlerini unutacaklardır. Allah, iman eden kullarını böyle mükâfatlandırır.

Abdullah ibn Ebı Leylî şöyle rivayet etmiştir: «Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu âyeti okudu ve cennet ehli cennete, cehennem ehli de cehenneme girdikleri zaman, bir çağıncı "Ey cennet ehli, Allah'ın size vaadi var, vaadini yerine getirecektir" diye çağırır. Bu müjdeyi duyan cennet ehli "Allah, bizi cehennem azabından kurtarıp yüzümüzü ak etti, bize vaadettiği nimetlerin hepsini verdi" demişlerdir. O, çağına "Evet, dediklerinizi verdi. Fakat size cennette cemâlini göstermeyi vaadetti, işte daha cemâlini size göstermedi" der. O anda perde kalkar, cennet ehlinin hepsi Allah'ın cemâlini görürler. Fakat nasıl olduğunu tasvir edemezler. Peygamberimiz "Cennet ehli Allah'ın cemâlinden daha güzel hiçbir şey görmemişlerdir" buyurmuştur. Cennet ehli için hiçbir sıkıntı ve keder yoktur, onlar orada ebedî kalacaklardır ve istedikleri kendilerine takdim edilecektir.» Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor: «İyi davrananlara, daima daha iyisi ve üstünü verilir. Onların yüzleri ne karanr ve ne de zilletten kızarır. Onlar cennetin yaranıdırlar ki, orada ebedi kalacaklardır.»

27

«Kötülük işleyenlere, kötülükleri kadar ceza verilir, onların yüzlerini zillet bürür. Allah'a karşı onları savunacak kimse yoktur. Sanki onların yüzleri karanlık geceden bir parçaya bürünmüş gibidir. İşte bunlar da ateşin yaranıdırlar ki, orada ebedi kalacaklardır.»

Allahü teâlâ bundan önceki âyette iman edenlerin nail olacakları mükâfatları bildirmiştir. Bu âyette ise iman etmeyenlerin uğrayacakları azabı bildirmektedir. Allah'a şirk koşup kâfir olanlar, küfür ve şirklerinin cezasını göreceklerdir. Allah'a şirk koşmaktan ve âyetlerini inkâr etmekten daha büyük günah yoktur. Küfürden daha büyük günah olmadığı gibi, cezasından da daha büyük ceza yoktur. Cezalar günahların karşılığıdır, herkes günahına göre ceza görecektir. Kâfirleri Allah'a karşı savunacak kimse yoktur. Sanki onların yüzleri karanlık geceden bir parçaya bürünmüş gibidir. Allah, onların yüzünü gece karanlığına benzetiyor. Yüzlerinin gece karanlığı gibi oluşu küfür ve inkârlarından dolayıdır. İşte onlar da cehennem ehlidirler, orada ebedî kalacaklardır. Bu, onların küfürlerinin cezasıdır. Küfredenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh), Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: -Cehennem bin yıl kızdırıldıktan sonra ağardı, tekrar bin yıl daha kızdırıldıktan sonra kızardı ve bin yıl daha kızdırıldıktan sonra karardı. Cehennem şimdi gece karanlığı gibidir, ehli de onun içinden hiç çıkmamak şartıyla cezalarını ebedî olarak çekeceklerdir.»

Allahü teâlâ onlar hakkında şöyle buyuruyor: -Kötülük işleyenlere kötülükleri kadar ceza verilir, onların yüzlerini zillet bürür. Allah'a karşı onları savunacak kimse yoktur. Sanki onların yüzleri karanlık geceden bir parçaya bürünmüş gibidir. İşte bunlar da ateşin yaranıdırlar ki, orda ebedî kalacaklardır.»

28

«Hepsini bir gün toplarız, sonra, puta tapanlara: "Siz ve putlarınız yerlerinize» deyip onları birbirlerinden ayırırız. Putları: "Bize tapmıyordunuz" derler.»

29

«Allah, sizinle bizim aramızda şahid olarak yeter. Sizin tapınmanızdan haberimiz yoktur.»

Allahü teâlâ kıyamet günü kâfirleri putlanyla beraber bir yere toplar «Siz ve putlarınız olduğunuz yerde durun» der. Sonra putlanyla ve reisleriyle aralarındaki bütün bağları koparır, onları birbirine düşman yapar. Müşriklere «Siz dünyada neye tapardınız?» diye sorar. Onlar puta taptıklarını inkâr ederek, andiçerler ve hiçbir şeye tapmadıklarını söylerler. Sonra Yüce Allah ağızlarını mühürler, diğer azalarını konuşturur ve bütün uzuvları putlara taptıklarına tanıklık eder. Putları ise kendilerine taptıklarını yalanlarlar ve »Bize tapmadınız, eğer taptınızsa, bize tapın demedik ve bize taptığınızı da bilmiyoruz. Hem biz cansız varlıklarız, niçin bize taptınız?» diyeceklerdir. Müşrikler de «Bizim tapmamızı siz söylediniz, onun için size taptık» derler. Bu defa putlar «Bugün bizimle sizin aranızda şahid, **Allahü teâlâ**'dır. O, her şeyi bilir, sizin bize taptığınızdan haberimiz yoktur» derler. Müşrikler, Allah katında putlar bize şefaatçi olacak diye tapmışlardır. Halbuki onların âciz, güçsüz ve

hiçbir şeyden habersiz olduğunu biliyorlardı. Böyle olmasına rağmen yine de Allah'ı bırakıp ilâh diye putlara tapınışlardır.

30

«İşte orada herkes dünyada yapmış olduğunu bilir ve gerçek Mevlâları olan Allah'a döndürülürler. Uydurdukları putlar ise kendilerini bırakarak kaçıp gider.»

Ey insanlar, kıyamet günü herkes dünyada yaptıklarının karşılığını orada bulurlar. İman edip güzel amel yapanlar mükâfatını, kâfirler ise küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Allah katında hiç kimsenin ameli zayi olmaz. Herkes amelinin karşılığını bulur. Zira zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar ger yapan da cezasını görecektir. Çünkü hepiniz gerçek Mevlânız olan Allah'a döndürüleceksiniz. Kâfirlerin Allah'a eş koştukları putları ise kendilerini bırakıp kaçarlar. O gün onların kendilerine de hayrı yoktur, kendisine hayrı olmayan birinin başkasına nasıl hayrı olabilir? Aklı olanlar bundan ibret alıp Allah'ın ulûhiyetini kabul etmeli ve O'ndan başka ibadete lâyık hiçbir varlık olmadığını bilmelidirler. Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor: «İşte orada herkes dünyada yapmış olduğunu büir ve gerçek Mevlâları olan Allah'a döndürülürler. Uydurdukları putlar ise kendilerini bırakarak kaçıp gider.'

31

«De ki: "Gökten ve yerden size rızık veren kimdir? Kulak ve gözlere hükmeden kimdir? Diriyi ölüden çıkaran, ölüyü de diriden çıkaran kimdir? Her işi düzenleyen kimdir?" Onlar: "Allah'dır" diyecekler. "O halde O'na karşı gelmekten sakınmaz mısınız?" de.»

Her şeyi yoktan var eden, tekrar yok eden, rızıklandıran, besleyen, terbiye eden, muhafaza eden, ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkaran' Allah'dır. O, her şeye kadirdir ve her şey O'na muhtaçtır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Her şeyin kendisine muhtaç olduğunu insanlara bildirmek için sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Gökten yağmur indiren ve yeryüzünde size rızık olarak çeşit çeşit mahsûlleri, nebatatı, meyveleri, bitkileri bitiren kimdir? Sizi yoktan var edip,

işitmek için kulak, görmek için göz veren kimdir? Yumurtadan yavru çıkaran, bir damla nutfeden canlı yaratan kimdir? Mü'minden kâfir, kâfirden de mü'min yapan kimdir? Bütün mevcudatı yoktan var edip, hepsini yerli yerine koyan ve işlerini idare eden kimdir? Bütün bunları yapan **Allahü teâlâ** değil midir? Allah'dan başka bunları yapmaya kim kadirdir? Kâfirlere bunları kimin yaptığı sorulsa elbette Allah yaptı diyeceklerdir. Onlar da putlarının böyle bir şey yapamayacağını biliyorlar, fakat yine de Allah'ı bırakıp putlara tapıyorlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor: «De ki: "Gökten ve yerden size rızık veren kimdir? Kulak ve gözlere hükmeden kimdir? Diriyi ölüden çıkaran, ölüyü de diriden çıkaran kimdir? Her işi düzenleyen kimdir?" Onlar: "Allah 'dır" diyecekler. O halde O'na karşı gelmekten sakınmaz mısınız?" de.»

Âyet-i celilede ifade edildiği gibi, her şeyi yoktan var eden, rızıklandıran, besleyen, muhafaza eden, diriden ölüyü, ölüden diriyi çıkaran ve her şeye kadir olan Allah'dır.

32

«İşte gerçek Rabbiniz olan Allah budur. Haktan sonra dalâletten başka ne vardır? O halde nasıl arkalarınızı çeviriyorsunuz?»

33

«Böylece, fâsık olanların iman etmeyeceklerine dair Kabilinin söylediği söz gerçekleşti.»

Ey insanlar, gerçek olan Rabbiniz her şeye kadir olan Allah'dır. O'ndan başka ma'bud yoktur. Kâfirlerin ilâh diye taptıkları putlar bâtıldır. O'ndan başka ibadete lâyık hiçbir varlık yoktur. Ey kâfirler, o halde neden iman etmiyorsunuz? Halbuki O'ndan başka ibadete lâyık hiçbir varlık olmadığım da biliyorsunuz. Ey insanlar, iman etmeyenlerin üzerine Allah'ın azabı hak oldu. Allah iman etmeyenlerin cezasını mutlaka verecektir, iman edenler mükâfatını, etmeyenler ise küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor: «İşte gerçek Rabbiniz olan Allah budur. Haktan sonra dalâletten başka ne vardır? O halde nasıl arkalarınızı çeviriyorsunuz? Böylece, fâsık olanların iman etmeyeceklerine dair

Rabbinin söylediği söz gerçekleşti.» Kâfirler, kıyamet günü küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Onlar için elim bir ateş hazırlanmıştır.

34

«De ki: "Allah'a ortak koştuklarınız içinde, önce yaratan, sonra bu yaratmayı tekrar eden var mıdır?" De ki: "Allah önce yaratır, sonra bunu tekrar eder. Öyle ise nasıl döndürülüyorsunuz?"»

Allahü teâlâ her şeye kadirdir. Bütün mevcudatı yoktan var eden O'dur. Hiçbir şey O'na denk değildir. Sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: -Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Sizin tapmakta olduğunuz putlarınız bir şey var etmeye, var olanı yok etmeye veya öldükten sonra tekrar diriltmeye muktedir midir? Elbette muktedir değillerdir. Hiçbir şeye muktedir olmadıklarına göre, niçin Allah'ı bırakıp da onlara tapıyorsunuz? Halbuki herşeyi var eden ve yok eden **Allahü teâlâ**'dır".» Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -De ki: "Allah'a ortak koştuklarınız içinde, önce yaratan, sonra bu yaratmayı tekrar eden var mıdır?" De ki: "Allah önce yaratır, sonra bunu tekrar eder. Öyleyse nasıl döndürülüyorsunuz?"»

35

«Onlara de ki: "Sizin o ortaklarınız içinde doğruya ileten var mıdır?" De ki: "Allah doğruya, gerçeğe eriştirir. Gerçeğe eriştiren mi, yoksa, götürülmeden gitmeyen mi uyulmaya daha lâyıktır? Ne biçim hüküm veriyorsunuz?"»

Allahü teâlâ birçok âyet-i celîlesinde iman etmeyenleri ikaz ediyor ve ilâh diye tapmakta oldukları putlarının hiçbir şeye muktedir olmadıklarını haber veriyor ve sevgili **Peygamber**ine onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Sizin ilâh diye taptıklarınız, insanları hakka ve doğru yola davet etmeye güçleri yetiyor mu? Elbette insanları hakka ve doğru yola davet etmeye güçleri yetmez. Çünkü onlar cansız ve her şeyden habersiz ellerinizle yaptığınız varlıklardır. Öyleyse niçin onlara tapıyorsunuz? Ancak Allah, kullarını doğru yola hidâyet eder ve İslâm'a çağırır. İnsanları doğru yola hidâyet edip, hakka davet eden mi, yoksa hiçbir şeyden habersiz olan mı ibadete lâyıktır? Elbette

insanları doğru yola hidâyet eden ibadete daha lâyıktır, ibadete ondan daha lâyık kimse yoktur. Çünkü her şeyi yaratan, rızıklandıran, koruyan, muhafaza eden, besleyen, işlerini idare eden ve ortağı olmayan O'dur. Ey kâfirler, putlarınız hiçbir şeye muktedir olmadıkları halde neden Allah'ı bırakıp da onlara tapıyorsunuz? Onlardan medet umuyorsunuz? Bu ne biçim hükümdür?"» Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor: «Onlara de ki: "Sizin o ortaklarınız içinde doğruya ileten var mıdır?" De ki: "Allah doğruya, gerçeğe eriştirir. Gerçeğe eriştiren mi, yoksa, götürülmeden gitmeyen mi uyulmaya daha lâyıktır? Ne biçim hüküm veriyorsunuz?"»

36

«Onların çoğu ancak zanna tâbi olurlar. Şüphe yok ki zan, hakikat karşısında bir şey ifade etmez. Allah onların bütün işlediklerini hakkıyla bilir.»

Kâfirlerin çoğu şeytanın vesvesesine aklanarak, ona tâbi olup putlara tapmışlar, **Allahü teâlâ**'ya imandan "uzaklaşmışlardır. Halbuki ilâh diye taptıkları putlar, onları Allah'ın azabından asla kurtaramaz. Allah onların bütün yaptıklarını hakkıyla bilir, ona göre mükâfat ve mücâzatlarmı verir. Allah katında herkes amelinin karşılığını görecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onların çoğu ancak zanna tâbi olurlar. Şüphesiz ki zan, hakikat karşısında bir şey ifade etmez. Allah onların bütün işlediklerini hakkıyla bilir.»

37

«Bu Kur'an Allah'dan başkası tarafından uydurulmuş değildir. O, ancak kendinden evvelki kitabları tasdik eder ve (Levh-i Mahfûz'daki) Kitab'ı uzun uzun açıklar. Âlemlerin Rabbinden geldiğinde şüphe yoktur»

Ey insanlar, bu Kur'an Allah tarafından gönderilmiştir. Bu Kur'an'ı O'ndan başkasına isnad etmek veya yalanlamak en büyük günahtır. O, kendinden önce geçen kitabları tasdik ettiği gibi, Allah'ın emir ve yasaklarım, helâl ve haramı, hakkı ve bâtılı, imanı ve küfrü açık açık bildirir. Onun Allah tarafından gönderildiğinde hiç şüphe yoktur.

38

«Yoksa kâfirler, "Bunu Muhammed kendiliğinden mi uydurdu?" diyorlar. De ki: "Eğer iddianızda samimi iseniz, onun sûrelerine benzer bir sûre meydana getirin. Allah'dan başka çağırabileceklerinizi de çağırın".»

Kur'ân-î Kerim, Allah tarafından vahiy yolu ile **Peygamber**'e peyderpey gönderilmiştir. **Hazret-i Peygamber**, gelen âyetleri kâfirlere okuyunca, onu yalanlamışlar ve «Bunu Muhammed kendisi uydurdu, Allah tarafından gönderilmedi-» demişlerdi. Yüce Allah bu âyet-i celilede, inanmayanlar için sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yoksa kâfirler, "Bunu Muhammed kendiliğinden mi uydurdu?" diyorlar. Onlara de ki: "Ey kâfirler, eğer iddianızda samimi ve Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunda şüpheniz varsa, siz de onun benzeri gibi bir sûre veya bir âyet getirin. Allah'dan başka bütün bilginlerinizi ve yardımınıza çağırabileceklerinizi de çağırın. Hepiniz bir araya toplansanız da; yine Kur'an'ın benzeri gibi bir sûre getiremezsiniz".» **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekkeli müşriklere bu âyeti okuyup, onları Kur'an'ın benzeri gibi bir sûre veya bir âyet getirmeye davet edince donakalmışlar, söyleyecek lâf bulamamışlardı. Bugüne kadar Kur'an'ın bir sûresinin ve bir âyetinin benzerini kimse getirememiş, kıyamete kadar da hiç kimse getiremeyecektir. Kur'an, inanmayanlara böyle meydan okuyor. Onun Allah kelâmı olduğunda şüphe yoktur, eğer Allah kelâmı olmasaydı bugüne kadar çoktan değiştirilmiş olurdu. İnanmayanlar, Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın Allah kelâmı olduğunda hâlâ -şüphe mi edeceklerdir?.

39

«Hayır, onlar ilmini kavrayamadıkları ve daha te'vili kendilerine gelmemiş olan bir şeyi tekzip ettiler. Onlardan evvelkiler de böyle yapmışlar, onlar da hakkı yalan saymışlardı. Bak, o zâlimlerin sonu nice olmuştur.»

Kâfirler, Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunu yalanlamışlardı. Onlar Kur'an'ın içinde ne olduğunu bilmezler anlayamazlar. Eğer anlamış olsalardı iman ederler, hiç yalanlamazlardı. Çünkü kendile- rinden öncekiler de **peygamber**lerini ve kitablarını yalanlamışlardır. Onlar

Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlamakla kendilerine zulmetmişlerdir. Allah da, inkâr ve zulümleri yüzünden onları helak etmiştir. Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayanlar cezalarını mutlaka göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor: «Hayır, onlar ilmini kavrayamadıkları ve daha te'vili kendilerine gelmemiş olan bir şeyi tekzip ettiler. Onlardan evvelkiler de böyle yapmışlar, onlar da hakkı yalanlamışlardı. Bak, o zâlimlerin sonucu nice olmuştur.» İnkarcılar asla kurtuluşa eremezler, hem bu dünyada, hem de âhirette en şiddetli azaba uğrayacaklardır, iman edenler mükâfatlarını, iman etmeyenler de Allah katında cezalarını göreceklerdir.

40

«Onların içinde buna iman edenler de vardır, iman etmeyenler de. Rabbin, müfsidleri daha iyi bilir.»

Kâfirlerin içinden Kur'an'a iman edip, İslâm'ı kabul edenler olduğu gibi, iman etmeyenler de vardır. Rabbin iman edenleri de, iman etmeyen müfsidleri de daha iyi bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)e **peygamber**lik geldiği zaman yeryüzü küfür bataklığında yüzüyordu. İnsanların kimi puta, kimi hayvanlara, kimi ateşe, kimi güneşe, kimi yıldızlara, kimi ağaçlara, kimi taşlara tapıyorlardı. Allah inancının yerini çok tanrıcılık almıştı. İnsanlar inanç bakımından ne kadar sapıtmışlarsa, ahlâk bakımından da o kadar büyük bir felâkete sürüklenmişlerdi. İnsanların böyle bir keşmekeş içinde olduğu bir dönemde Yüce Allah âlemlere rahmet olan sevgili **Peygamber**ini göndermiş, onları tevhid inancına davet etmiştir. Bu davete uyanlar hidâyete erip kurtulmuşlar, uymayanlar ise dünyevi ve uhrevi yönden helak olmuşlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onların içinde buna iman edenler de vardır, iman etmeyenler de. Rabbin, müfsidleri daha iyi bilir.»

41

«Seni yalanlarlarsa: "Benim yaptığım bana, sizin yaptığınız sizedir. Siz benim yaptığımdan sorumlu değilsiniz, ben de sizin yaptığınızdan sorumlu değilim" de.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), **peygamber** olarak gönderilince Mekke-Hler **peygamber** olduğunu yalanlamışlardı. Allah'ın Resulü, onların kendisini yalanlamasına çok üzülür. Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ini teselli etmek için bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, kâfirler eğer seni yalanlarlarsa onlara de ki: "Benim dinim bana, sizin dininiz sizedir. Siz benim, yaptıklarımdan sorumlu değilsiniz, ben de sizin yaptıklarınızdan sorumlu değilim".» Bu âyet-i celîle kıtal âyetiyle neshedilmiştir.

42

«Onlardan sana kulak verenler vardır. Fakat sen sağırlara işittirebilir misin? Hele akılları da olmazsa,»

43

«İçlerinden sana bakanlar da vardır. Sen körlere, basiretleri de bağlı ise, yol gösterebilir misin?»

Bu âyet-i celile Yahudiler hakkında nazil olmuştur: Onlar Mekke'ye geldikleri zaman **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Kur'an okurken dinlerler, hoşlarına gider ve gönülleri İslâm'a meylederdi. Fakat geri döndükleri zaman İslâm'a girmekten vazgeçerlerdi. Kureyşliler de **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in Mescid-i Haram'a girip ibrahim (aleyhisselâm)'in makamında namaz kıldığını görünce hoşlarına giderdi. Hatta Velid ibn Mugire «Ey Kureyşliler, Muhammed'in okuduğu sizin gönlünüzü yumuşatıyor» derdi. Fakat **Peygamber**'in ve İslâm'ın en büyük düşmanı olan Ebû Cehil -Gelin Muhammed'in okuduğunu dinlemeyin» diyerek, onları Kur'an dinlemekten alıkoyardı. O da, biliyordu ki, Kur'an, ölü kalbleri diriltiyor, görmeyen gözleri gördürüyor, işitmeyen kulakları açıyor, aklı olanları düşünmeye sevkediyor, puta tapanları puta tapmaktan men ediyor, küfür bataklığında boğulanları iman nuru ile aydınlatıyordu. İşte Ebû Cehil bunun için yandaşlarını Kur'an dinlemekten men ediyordu. Bunun

üzerine Yüce Allah bu âyetleri inzal ederek şöyle buyurmuştur: -Yâ Muhammed, Yahudilerden ve Kureyşlilerden seni görenler ve dinleyenler vardır. Onlar hakkı gördükleri ve işittikleri halde yine de iman etmezler. Sen sağırlara hakkı işittiremez ve körlere de gördüremezsin. Çünkü onlar sağırdırlar hakkı işitemezler, kördürler hakkı göremezler. Eğer onlar hakkı görmüş ve işitmiş olsalardı, elbette iman ederlerdi.»

Allahü teâlâ herkese iman nasip etmez. İman nasip mes'elesidir, Allah onu isteyene nasip eder. İman da, küfür de tamamen kulların iradesine bırakılmıştır. İman edenler ebedî mükâfata nail olacakları gibi, etmeyenler de ebedî azaba uğrayacaklardır. Bunun için Yüce Allah, iman edenlere mükâfat, etmeyenlere de mücâzat vereceğini bildirmiştir. Dileyen iman eder ilâhî mükâfata nail olur, dileyen küfreder ebedî azaba hak kazanır. Allah, **peygamber**leri ve kitabları vasıtasıyla, imanı da, küfrü de açık açık bildirmiştir. Allah kullarına asla zulmetmez.

44

«Şüphesiz ki Allah insanlara hiçbir şekilde zulmetmez. Fakat insanlar kendi kendilerine zulmederler.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celilede, hiçbir surette kullarına zulmetmediğini beyan ediyor. Fakat insanlar kendi kendilerine zulmederler. Yüce Allah iman eden kullarına mükâfat, iman etmeyen kullarına da ebedî mücâzat vereceğini bildirmiştir. Îman edenler Allah'ın nimetlerine nail olacaklar, etmeyenler de azabına uğrayacaklardır, iman etmeyenler kendilerine zulmettikleri için böylece, inkâr ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir. İman edenler de Allah'ın emirlerine itaat ettikleri için imanlarının mükâfatını göreceklerdir. İman edenler de, iman etmeyenler de yaptıldannıa karşılığını göreceklerdir. Hiç kimse haksızlığa uğramayacaktır. Çünkü Allah kullarını zulmetmek için yaratmadı, O asla kullarına zulmetmez. Zaten zulmetmek O'nun şanına yaraşmaz. Onları ancak kendine kulluk etmeleri için yarattı. Bunun için de bazı şeyleri yapmalarını emretti, bazı şeyleri yapmalarını yasakladı. Yüce Allah emrine itaat edenleri mükafatlandıracağını, etmeyenleri de cezalandıracağını haber verip şöyle buyurmuştur: -Şüphesiz ki, Allah

insanlara hiçbir şekilde zulmetmez. Fakat insanlar kendi kendilerine zulmederler»

45

«O gün, Allah onlan sanki dünyada gündüzün sadece bir saat kalmışlar gibi toplayınca birbirlerini tanırlar. Allah'a kavuşmayı yalan sayanlar hem ziyana uğramışlar, hem doğru yolu bulamamışlardır.»

Allahü teâlâ kıyamet günü insanları kabirlerinden kaldırdığı zaman, onlar kabirlerinde sadece bir saat kaldıklarını sanırlar ve mü'minler birbirlerini tanırlar. Fakat mahşer yerine geldikleri zaman herkes kendi derdine düşer, kimse kimseyi tanımaz, tâ ki hesap bitinceye kadar. Hesap bitip cennetlikler ve cehennemlikler birbirinden ayrıldıktan sonra cennetlikler birbirlerini tanıyacaklardır. Cehennemlikler ise birbirlerini asla tanımayacaklardır. Kıyamet günü tekrar dirileceklerini ve Allah'a kavuşacaklarını inkâr edenler en büyük ziyana uğramışlardır. Çünkü o gün, kâfirleri Allah'ın azabından kurtaracak hiç kimse yoktur. Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor; «O gün, Allah onları sanki dünyada gündüzün sadece bir saat kalmışlar gibi toplayınca birbirlerini tanırlar. Allah'a kavuşmayı yalan sayanlar hem ziyana uğramışlar, hem doğru yolu bulamamışlardır.»

46

«Onlara vaad ettiğimiz azabın bir kısmım sana göstersek de, yahut seni alsak da nihayet onların dönüşü ancak bizedir. Allah onların yaptıklarına şâhiddir.»

Allahü teâlâ iman etmeyenlerin cezasını dünyada da, âhirette de en ağır şekilde verecektir. Yüce Allah bu hususta sevgili **Peygamber**ine göyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere vaad ettiğimiz azabın bir kısmını dünyada sana göstersek de, yahut göstermeden seni alsak da nihayet onların dönüşü ancak bizedir. Allah onların yaptıklarına şahiddir.» Onlar ne yaparlarsa yapsınlar, sonunda Allah'a döndürüleceklerdir.

47

«Her ümmetin bir **peygamber**i vardır. Onlara Resulleri gelince aralarında adaletle hükmedilir ve asla haksızlığa uğratılmazlar.»

Allahü teâlâ her millete bir **peygamber** göndermiş, emir ve yasaklarını **peygamber**leri vasıtasıyla kendilerine bildirmiştir. Yeryüzünde **peygamber** gönderilmeyen hiçbir toplum yoktur. **Peygamber**leri onlara Allah'ın emirlerini tebliğ ettiği gibi, kıyamet günü iman edip etmediklerine de şâhidlik yaparlar. Böylece hiçbir millet haksızlığa uğramazlar ve aralarında da adaletle hükmedilir. Kıyamet günü hiçbir toplum «Biz Allah'ın emirlerini ve yasaklarını duymadık» diye asla özür beyan edemezler. Çünkü Allah her topluma **peygamber** göndermiş, emir ve yasaklarını bildirmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Her ümmetin bir **peygamber**i vardır. Onlara Resulleri gelince aralarında adaletle hükmedilir ve asla haksızlığa uğramazlar.»

48

«"Bu iddiada samimi iseniz, bu azabın tahakkuku ne zamandır, söyle?" derler.»

49

«De ki: "Allah'ın dilemesi dışında ben kendime bir fayda ve zarar verecek durumda değilim. Her ümmet için bir süre vardır. Ecelleri geldiği zaman artık bir saat geri de kalmazlar, öne de geçemezler".»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), kendisine vahyolunan azab âyetlerini kâfirlere okuduğu zaman, onlar bu âyetleri inkâr ederek «Yâ Muhammed, senin bize haber verdiğin bu azab ne zaman gelecektir, eğer bu sözün doğru ise bize ne zaman geleceğini de haber ver» demişlerdi. Halbuki **Allahü teâlâ** azabın ne zaman vuku bulacağını ve kıyametin ne zaman kopacağını hiç kimseye bildirmemiştir. Bu hususta sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Sizin üzerinize azab getirmek veya gelecek olan azabı sizden uzaklaştırmak benim elimde değildir. Ben kendime gelecek olan bir azabı ve bir zararı bile Allah dilemedikçe gideremem. Her şey Allah'ın dilemesiyle olur, Allah dilemedikçe hiçbir şey olmaz. Kendisini Allah'ın azabından

koruyamayan birisi, sizin üzerinize nasıl azab getirsin? Fakat her milletin bir vakti vardır, o vakit geldiği zaman azabları ne bir saat öne geçer ve ne de bir saat geri kalır. Sizin de bir vaktiniz vardır, o vakit geldiği zaman azabınız ne bir saat ileri gider ve ne de bir saat geri kalır. O vaktin ne zaman geleceğini ben bilemem, ancak Allah bilir. Allah'ın vaadi mutlaka vuku bulacaktır. O, vaadinden asla dönmez".»

50

«De ki: "Allah'ın azabı size gece veya gündüz gelirse, ne yaparsınız? Söyleyin, suçlular neye acele ediyorlar?"»

51

«Vukua geldikten sonra mı iman edeceksiniz? İnanmayanlar azabı görünce; "Şimdi miydi?" derler. "Elbette, siz onu acele istiyordunuz" denir.»

Ey kâfirler, size vaad olunan azab Lût kavmine geldiği gibi gündüzün veya Şuayb kavmine geldiği gibi geceleyin geliverirse ne yaparsınız? O zaman sizi Allah'ın azabından kim kurtaracaktır? içinizdeki suçlular neden acele ediyorlar? Azabın bir an önce üzerlerine gelmesini mi istiyorlar? Yoksa siz, o azab başınıza geldikten soma mı iman edeceksiniz? Hayır, o zamanki imanınız size asla fayda vermez. Allah'ın azabının başlarına geleceğine inanmayanlar onu görünce şaşıracaklar ve «Bu azab hemen şimdi mi üzerimize gelecekti?» diyeceklerdir. O zaman kendilerine «İşte sizin gelmesi için acele ettiğiniz azab vaki oldu» denir.

Bu cümle istifham cümlesidir. Maksad iman etmeyenleri tehdittir. Dolayısıyla kastedilen mânâ şudur: -Ey kâfirler, size vaad olunan azab gelmeden önce şirk ve küfürden vazgeçip tevbe edin. Azab gelip size çattıktan sonra şirkten dönmeniz de, tevbe etmeniz de asla fayda vermez. Çünkü yeis halinde yapılan tevbe ve iman makbul değildir. Yani azab görüldükten sonra iman etmek asla makbul değildir. Bu iman azab korkusundan dolayı yapılan bir imandır. Bundan dolayı Allah katında hiçbir değeri yoktur.

52

«Sonra zalimlere: "Sonsuz azabı tadın, ancak yaptıklarınıza kar şılık ceza görüyorsunuz" denir.»

Kıyamet günü kâfirlere cehennem bekçileri «Sonsuz azabınızı tadın. Bu, sizin küfür ve inkârınızın kargılığıdır. Siz Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanladınız. İşte bu sizin küfür ve inkârınızın karşılığıdır, Yüce Allah bunu iman etmeyenler için hazırladı' diyeceklerdir. Allah katında iman edenler mükâfatlarını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.

Cebriyecilerin dediği gibi, bu âyetten kulun, fiilinin halikı olduğu anlaşılmamalıdır. Kul hiçbir şey yaratamaz, kul ancak çalışır, Allah da yaratır. Yaratmak ancak Allah'a mahsustur. Kul kendi iradesiyle çalışır, **Allahü teâlâ** da onun çalıştığını halk eder. Fakat Allah'ın şerre rızası yoktur, ama kul şer işlerse onu da halk eder.

53

«Onlar sanat "Azab gerçek inidir?" diye sorarlar. De ki: "Evet, Rabbim hakkı için gerçektir. Siz Allah'ı âciz bırakamazsınız?»

İmam-ı Mukatil (radıyallahü anh) şöyle demiştir; «Yahudilerden Hay ibn Ahtab Mekke'ye gelir, **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e -Yâ Muhammed, senin haber verdiğin azab gerçekten vuku bulacak ve kıyamet günü ölüler tekrar dirilecekler mi?» diye sorar. Bunun üzerine **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ine yukardaki âyeti inzal eder ve şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, onlar sana "Azab gerçek midir?" diye sorarlar. De ki: "Evet, Rabbimin hakkı için gerçektir. Siz iman etmezseniz Allah'ın azabını kendinizden uzaklaştıramazsınız. Îman etmeyenler mutlaka Allah'ın azabına uğrayacaklardır. Ancak iman edenler Allah'ın azabından kurtulup saadete kavuşacaklardır. Eğer iman eder son siz de, Allah'ın azabından kurtulur, saadete kavuşursunuz, iman etmezseniz ebedî azaba uğrarsınız".»

54

«Nefsine zulmeden bir kimsenin, dünya dolusu malı olsaydı, onu feda ederek azabtan kurtulmak isterdi. Azabı gördükleri zaman pişmanlık gösterirler. Onlar haksızlığa uğratılmadan aralarında adaletle hükmolunmuştur.»

Kâfirlerin, dünya dolusu malları olsa, kıyamet günü Allah'ın azabından kurtulmak için hepsini verseler azabları zerre kadar hafiflemez. Allah'a şirk koştuklarına o günkü pişmanlıkları da fayda vermez. Hiçbir kuvvet de Allah'ın azabından onları kurtaramaz. Kıyamet günü kâfirler azabı görünce kendilerini Allah'ın dininden alıkoyan elebaşılarına «Bizi Allah'ın dininden siz alıkoydunuz, sizin yüzünüzden bu azaba düştük, şimdi bizi bu azabtan kurtarın» diyerek elebaşılarının yakalarına sarılacaklardır. O zaman elebaşıları yaptıklarına pişman olacaklar, fakat pişmanlıkları asla fayda vermeyecektir. Allah, kıyamet günü kâfirler arasında adaletle hükmeder ve günahlarına göre kendilerine ceza verir. Allah katında şirk ve küfürden daha büyük günah olmadığı gibi, şirk ve küfre verilecek cezadan da daha büyük ceza yoktur. Herkese günahının karşılığı kadar azab verilir. Hiç kimseye günahından fazla veya noksan ceza verilmez. Fakat Yüce Allah mü'min kullarına mükâfat olarak yapmış oldukları bir iyiliğe karşılık en az on sevap vermek suretiyle yediyüz misline kadar derecesini artırır. Günahlarını bağışlar, cennet nimetleriyle onları mükâfatlandırır.

55

«İyi bilin ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. İyi bilin ki, Allah'ın vaadi şeksiz gerçektir. Fakat onların çoğu bunu bilmezler.»

56

«Dirilten ve öldüren O'dur. O'na döneceksiniz.»

Ey insanlar, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. İyi bilin ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ın birliğine delâlet eder. Ey insanlar, bütün bunlar Allah'ın varlığına delâlet ederken, siz neden hâlâ O'na iman etmiyorsunuz? Hiçbiriniz Allah'a iman etmeseniz de zerre kadar O'na zarar veremezsiniz. Allah'ın vaadi şüphesiz ki gerçektir. Fakat onların çoğu bunu bilmezler. Ey insanlar, her şeyi var eden, dirilten ve öldüren O'dur. Sonunda mutlaka O'na döndürüleceksiniz. Dünyada yapmış olduğunuz hayır ve şerrin karşılığını O'nun katında bulacaksınız. Hayır yapanlar mükâfatını, şer yapanlar da mücâzatım göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «iyi bilin ki, göklerde ve yerde ne varsa hepsi

Allah'ındır, iyi bilin ki, Allah'ın vaadi seksiz bir gerçektir. Fakat onların çoğu bunu bilmezler. Dirilten ve öldüren O'dur, O'na döneceksiniz,»

57

«Ey insanlar, size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerde olan dertlere bir şifa, mü'minler için bir hidâyet ve rahmet gelmiştir.»

Yüce Allah bu âyet-i celîlede bütün insanlığa hitap ediyor. Kur'an'ın insanlar için bir hidâyet ve rahmet kaynağı olduğunu bildiriyor. Ey insanlar, bu Kur'an sizi şirk ve küfürden nehyedip, hidâyete ve rahmete davet eden, hasta kalblere şifa, veren ve Rabbiniz tarafından gönderilen bir öğüttür. Bu, mü'minlere şifa ve hidâyettir. Ona iman edenler kurtulmuşlar, etmeyenler ise sapıklığa düşüp helak olmuşlardır, Kur'an, insanları dünya ve âhiret mutluluğuna kavuşturmak için Allah tarafından gönderilen bir hidâyet ve rahmettir. O, insanları bütün faziletleri kazanmaya teşvik eder. Küfür ve şirkten kurtararak iman nuru ile aydınlatır, ölü kalbleri diriltir, hasta kalblere şifa verir. Haramı helâli bildirir, hakkı bâtıldan ayırt eder, «Ey insanlar, size Rabbinizden bir öğüt, gönüllerde olan dertlere bir şifa, mü'minler için bir hidâyet ve rahmet gelmiştir.»

58

«De ki: "Bunlar Allah'ın inayeti ile, rahmeti iledir. Sadece bunlarla sevinsinler. Bu, onların bütün toplayıp yığdıklarından daha hayırlıdır".»

Ey mü'minler, **Allahü teâlâ** size inayetiyle İslâm'ı, rahmeti ile de Kur'an'ı ihsan etmiştir. Dünyada bunlardan daha hayırlı başka bir nimet yoktur. Siz, iman ile şereflenip, Kur'an nuru ile nûrlandığmız için sevinin. Çünkü iman ve Kur'an dünyada biriktirmiş olduğunuz her şeyden daha hayırlı ve üstündür. Ancak onlarla ebedî saadete erer, iki cihan mutluluğuna kavuşursunuz. Bundan mahrum olanlar ebedi olarak Allah'ın azabına uğrayacaklardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «De ki: "Bunlar Allah'ın inayeti ile, rahmeti iledir. Sadece bunlarla sevinsinler. Bu, onların bütün toplayıp yığdıklarından daha hayırlıdır".» Dünya nimetleri âhiret

nimetlerinin yanında yok mesabesindedir. Îman olmadıkça dünya nimetleri Allah'ın azabından sahibini asla kurtaramaz.

59

«De ki: "Allah'ın size gönderdiği, sizin bazılarını haram, bazılarını helâl kıldığınız rızıklar hakkında ne dersiniz? Allah mı size izin verdi de (Öyle yaptınız), yoksa Allah'a iftira mı ediyorsunuz?"»

Yahudiler, Allah'ın Tevrat'ta helâl kıldığı şeylerin bir kısmını kadınlara haram, haram kıldığı şeylerin de bir kısmını helâl kılmışlardı. Yüce Allah bu hususta sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Allah'ın size gönderdiği, sizin bazılarını helâl, bazılarını haram kıldığınız rızıklar hakkında ne dersiniz? Sığırın, devenin ve koyunun bir kısmını kadınlarınıza haram kıldınız, haram olan şeyleri de helâl kıldınız. Bunları Allah mı size emretti de böyle yaptınız? Yoksa kendiniz uydurup da Allah'a iftira mı ediyorsunuz? Halbuki **Allahü teâlâ** helal ve haram olan şeyleri Tevrat'ta size açıkça beyan etmiştir",»

Yahudiler Tevrat'ın, Hıristiyanlar da İncil'in birçok âyetlerini değiştirerek helâli haram, haramı da helâl kılmışlar, kendilerine göre Allah'ın âyetlerini ve hükümlerini değiştirmişlerdi. Yahudi ve Hıristiyanlarda olduğu gibi, günümüzde de haramların bazısını helal sayanlar vardır. Allah'ın haram kıldığı şeyleri helâl, helâl kıldığı şeyleri haram kılmak küfürdür.

60

«Allah'a karşı yalan uyduranlar, kıyamet günü ne olacağını sanıyorlar? Doğrusu Allah, insanlar hakkında lütuf ve inayet sahibidir. Fakat onların, çoğu şükretmezler.»

Allah'a karşı yalan uyduranlar, kıyamet günü azab kendilerine geldiği zaman, bundan kurtulacaklarını mı sanıyorlar? Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayanlar asla azabtan kurtulamazlar. Onlar inkâr ve küfürlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir. Hiç şüphesiz Allah, kulları hakkında lütuf ve inayet sahibidir. Lütuf ve inayet sahibi olduğu için kâfirlerin azabını hemen vermez, belki şirk ve küfürlerinden dönüp tevbe ederler diye geciktirir. Buna rağmen onların çoğu bu nimetin şükrünü eda

etmezler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'a karşı yalan uyduranlar, kıyamet günü ne olacağını sanıyorlar? Doğrusu Allah, insanlar hakkında lütuf ve inayet sahibidir. Fakat onların çoğu şükretmezler.»

61

«Ne iş yaparsan yap ve O'na dair Kur'an'dan ne okursan oku, sizler ne yaparsanız yapın, bir işe daldığınız vakit biz başınız ucunda şahidiz. Yerde ve gökte hiçbir zerre Rabbinden gizli değildir. Bundan daha küçüğü de, daha büyüğü de şüphesiz apaçık Kitab'tadır.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlede hiçbir şeyin kendisinden gizli olmadığını bildiriyor ve sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, dünyada ne iş yaparsan yap ve Allah'ın kelâmı olan Kur'an'dan ne okursan oku, sana iman edenler ve iman etmeyenler de ne yaparlarsa yapsınlar, biz onların başları ucunda şahidiz. Göklerde ve yerde hiçbir zerre Rabbinden gizli değildir. Yaptığınız her şey apaçık bir Kitab'ta muhafaza edilecektir. Hiçbir şey Allah'ın ilminden gizli kalmayacak ve kayıp olmayacaktır. Allah, kullarının yapmış olduğu her şeyi apaçık bir Kitab'ta yazıp muhafaza eder.» Yüce Allah bunu şöyle buyuruyor: «Ne iş yaparsan yap ve O'na dair Kur'an'dan ne okursan oku, sizler ne yaparsanız yapın, bir işe daldığınız vakit biz başınız ucunda şahidiz. Yerde ve gökte hiçbir zerre Rabbinden gizli değildir. Bundan daha küçüğü de, daha büyüğü de şüphesiz apaçık Kitab'tadır.»

62

«İyi bilin ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir.»

63

«Onlar iman edip takvaya ermiş olanlardır.»

Allahü teâlâ kulları içinden bazılarını kendine dost seçmiştir. Onlar iman edip takvaya ermiş olanlardır. Ey mü'minler, iyi bilin ki, Allah'ın dostlarına hiçbir zaman korku ve hüzün yoktur. Onlar kıyamet günü mahzun da olacak değillerdir.

Allah'ın dostları kimlerdir? Allah'ın dostluğunu kazananlar şunlardır: Allah'ın dostları Kur'an ve ilim ehli olup, Kur'an'in hükmü ile amel ederek, onu kendilerine önder edinirler. Kur'an'ın emir ve buyruklarından ayrılmazlar, gizli ve aşikâr günahlardan sakınırlar. Gece-gündüz Allah'ı zikrederler ve her hallerinden Allah'ın haberdar olduğunu bilirler. İbâdetlerini huşu ile yaparlar, her hallerinden memnun olurlar. Haram ve şüpheli şeylerden kaçınırlar, nefsi isteklere uymazlar, herkese iyilik yaparlar, her yerde ve her işlerinde Allah'ın rızasını gözetirler. Yaptıklarını sadece Allah rızası için yaparlar. Allah'ın verdiğine kanaat ederler, dünyaya karşı hırsları yoktur, nimetlere şükrederler, asla nankörlük yapmazlar.

- Bazı âlimler ve Kur'an'la meşgul kimseler de vardır ki, onlar Kur'an'ı ve ilmi menfaat karşılığı satarlar. Sultanlara ve idarecilere hoş görünmek için onların arzularına göre fetvalar verirler. Nefislerinin arzusuna uyarlar, haram ve şüpheli şeylerden kaçınmazlar, dünyaya karşı çok haristirler, şan ve şöhreti severler. Kur'an'ın ahkâmını gözetmezler, menfaatleri doğrultusunda fetvalar verirler. Allah'ın rızasını hiç düşünmezler, ibadetlerini ihlâsla yapmazlar, işte onlar Allah'ın düşmanıdırlar, kendileri sapıklığa düştükleri gibi, tâbi olanları da sapıklığa düşürürler.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den Allah dostunun kim olduğunu sorarlar, o da şöyle cevap verir: «Allah dostları gece-gündüz Allah'ı zikreden ve yüzlerinde Allah korkusunun zahir olduğu insanlardır. Onlar Allah'ın ismi anıldığı zaman korkudan kalbleri titrer, imanları artar.»

Vehb ibn Münebbih'in rivayetine göre, Havariler İsa (aleyhisselâm)'ya evliyâullahm (Allah dostlarının) kimler olduğunu sorarlar. İsa (aleyhisselâm) onlara şöyle cevap verir; «Allah dostları dünyanın batınına, halk ise zahirine bakar. Onlar dünya lezzetlerine aldırış etmezler, âhiret nimetlerine nazar ederler, halk ise dünya lezzetlerine bakar ve onların peşinden koşarlar. Onlar dünyada ölü gibidirler ve dünyanın her şeyini terk ederler, ölümü ise kendileri için hayat kabul ederler. Onlar Allah'ı zikri çok severler, bir an olsun Allah'ı zikirden hâli kalmazlar. Çünkü ruhlarının gıdası

Allah'ı zikirdir. Onlar için kıyamet günü azab korkusu yoktur. Zira onlar umduklarına nail, korktuklarından emin olmuşlardır.»

Yukarda bahsedilen özellikler kendilerinde mevcud olan insanlar, ancak Allah'ın dostlarıdırlar. Bu özellikler kendilerinde mevcud olmayanlar Allah'ın dostları olamadıkları gibi, onlar Allah'ı sevdiklerinden de bahsedemezler. Çünkü Allah'a muhabbet, O'nun emirlerine itaat, yasaklarından sakınmak, Allah korkusunu kalbden hiç çıkarmamak ve Allah'ın zikrini dilden bırakmamakla olur. Yoksa kuru kuru Allah sevgisi olmaz. O, yalancıktan bir sevgi olur ki, dilden kalbe inmez. Sadece dil söyler, kalb dilin söylediğini tasdik etmez. Halbuki kalblerinde Allah korkusu olan insanların yanında Allah anıldığı zaman, Allah korkusundan kalbleri titrer, âyetleri okunduğu zaman imanları artar. Eğer Allah korkusundan kalbleri titremiyor, âyetleri karşısında imanları artmıyorsa o insanlarda gerçek mânâda Allah sevgisi yoktur.

64

«Onlar için dünya hayatında da, âhirette de müjde vardır. Allah'ın sözleri değişmez. Bu, büyük saadetin tâ kendisidir.»

Allahü teâlâ bundan önceki âyette dostlarının sıfatlarını beyan ederek -Allah'ın dostları imanları üzere sabit olup, daima korku içinde olanlardır» buyurmuştur. Allah korkusu insanın her haline şamil olmalıdır. Öyle ki, ibadette, mâsiyetten sakınmada, büyük ve küçük günahları işlememede, Allah'ın emirlerine itaatta, ahlâksızlıktan sakınmada esas alınmalıdır. Allah korkusu yalnız şirk ve küfürden sakınmakla olmaz, haramlardan, mekruhlardan, şüpheli şeylerden de sakınıp, farzları, vâcibleri, sünnetleri ifa ederek, bütün hâl ve hareketlerinde, yemesinde-içmesinde, alış verişinde, aile yaşantısında, komşuluk münâsebetlerinde Allah korkusu olmalıdır. Allah'ın emirlerine itaat edip, yasaklarından kaçınmayanların Allah'dan korktuklarını söylemeleri boştur. Aklı olanlara bu kadar tembih yeter. Yukarda sayılan vasıflar kendilerinde bulunanlar Allah korkusu üzerlerinde tezahür eden kimselerdir ve onlar gerçek mânâda Allah dostudurlar. Onlar için hem dünyada, hem de âhirette müjde vardır. Onlar dünyada da, âhirette de Allah'ın ebedi nimetlerine nail olacaklar.

Âbid ibn Sâbit'ten şöyle rivayet edilmiştir: «**Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)-den dünya müjdesinin ne olduğu sorulur, o da yukarda zikredilenleri haber verir. Yani bu vasıfları taşıyanların daha dünyada iken müjdelendiğini bildirir.» Bazıları da dünya müjdesi için şöyle demişlerdir: «ölüm anında melekler o zata gelip "Ey insan, önündeki azabtan korkma, sen ondan kurtuldun. Geride bıraktıkların için de üzülme, Allah onlara kâfidir".» derler. Ahiret müjdesini de şöyle ifade etmişlerdir: «Âhirette müjdelenen zatlar kabirlerinden kalktıkları zaman melekler onlara "Ey insanlar, Allah sizin için cenneti hazırladı, size müjdeler olsun. Allah'ın kelâmı haktır, Allah vaadinden asla dönmez. Allah'ın dostları için bu, büyük saadetin tâ kendisidir.".- Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor-. «Onlar için dünya hayatında da, âhirette de müjde vardır. Allah'ın sözleri değişmez. Bu, büyük saadetin tâ kendisidir.»

65

«Onların söyledikleri sözler seni üzmesin. Bütün kudret ve galebe yalnız Allah'ındır. O, hakkıyla işitici, kemâliyle görücüdür.»

Müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **peygamber** olduğunu yalanlayınca çok üzülmüştü. **Allahü teâlâ** da **Peygamber**inin üzüntüsünü giderip, teselli etmek için bu âyet-i celîleyi inzal ederek şöyle buyurmuştur: -Yâ Muhammed, kâfirlerin seni yalanlamasına üzülme. Onlar seni yalanlasa da, yalanlamasa da bütün izzet ve galibiyet yalnız Allah'ındır. Bunu isteyenler ancak Allah'ın izniyle isterler. Allah hakkıyla görücü, kemâliyle bilicidir.» Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz, kullarının amellerine göre mükâfat ve mücâzatlarını verir.

66

«iyi bilin ki göklerde ve yerde kim varsa, hepsi, Allah'ındır. Allah'dan başkasına tapanlar hakikatte Allah'a koştukları ortaklara tâbi olmuyorlar. Onlar ancak bir takım zanlara kapılıp uyuyor ve ancak yatan söylüyorlar.»

Ey insanlar, iyi bilin ki, göklerde ve yerde kim varsa, hepsi, **Allahü teâlâ**'nın kullarıdır. Hepsinin Halıkı, idare edeni, rıziklandıranı, besleyeni Allah'dır. Onların hepsi Allah'a muhtaçtırlar. Kâfirler Allah'ı bırakıp da taptıkları putlarına hakikatta tapmıyorlar, bir takım zanlara kapılarak Allah katında bize şefaatçi olacaklar diye tapıyorlar. Yoksa gerçekten bizi yaratan, rızıklandıran, besleyen, terbiye eden, muhafaza eden bunlardır diye tapmıyorlar. Onlar da her şeyi Allah'ın yarattığını biliyorlar, fakat yine de O'na ortak koşuyorlar. Halbuki putları kendilerine zarardan başka bir şey sağlamıyor. Onlar «kıyamet günü putlarımız bize şefaat edecek' diye yalan söylüyorlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «iyi bilin ki, göklerde ve yerde kim varsa, hepsi, Allah'ındır. Allah'dan başkasına tapanlar dahi hakikatte Allah'a koştukları ortaklara tâbi olmuyorlar. Onlar ancak bir takım zanlara kapılıp uyuyor ve ancak yalan söylüyorlar.»

67

«Size geceyi dinlenesiniz diye karanlık, gündüzü çalıdasınız dîye aydınlık olarak yaratan Allah'dır. Şüphesiz ki kulak veren insanlar için bunlarda ibretler vardır.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ** size geceyi istirahat edip dinlenesiniz diye karanlık, gündüzü de çalışıp geçimizin! te'ının edesiniz diye aydınlık olarak yaratmıştır. Şüphesiz ki gece ile gündüzün birbirini takip etmesinde düşünebilen insanlar için ibretler vardır. Gecenin istirahatınız için karanlık, gündüzün de çalışıp geçiminizi te'min için aydınlık olarak yaratılması Allah'ın lütfudur. Bunlardan ibret alarak Allah'ın emirlerine itaat, nimetlerine şükür gerekir. Çünkü **Allahü teâlâ** bütün nimetlerini insanlar için yaratmıştır. Göklerde ve yerde olan her şeyi de onların emrine musahhar kılmıştır. Bütün bu nimetleri kendisine ihsan eden Rabbine karşı, kulun elbette şükretmesi gerekir. Bu nimetlere nankörlük edenler cezalarını, şükredenler de mükâfatlarını göreceklerdir.

68

«Allah bir oğul edindi" dediler. Hâşâ, Allah bundan münezzehdir. O, müstağnidir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi

O'nundur. Elinizde, oğul edindiğine dair delil yoktur. Bilmediğiniz şeyi Allah'a karşı nasıl söylüyorsunuz?»

Yahudiler Üzeyir (aleyhisselâm)'in, Hıristiyanlar İsa (aleyhisselâm)'nın Allah'ın oğlu olduğunu, Mekkeli müşrikler de meleklerin O'nun kızları olduğunu söylemişlerdi. Halbuki onların elinde **Allahü teâlâ**'nın oğul edindiğine dair bir delil yoktur. Hem oğul-kız neslin devamı için gereklidir. Yüce Allah için böyle bir şey sözkonusu- değildir. Çünkü her şeyi yaratan, yoktan var eden O'dur. Yaratan hiçbir zaman yaratılana muhtaç değildir. Oğul da, kız da fâni olan şeylerdir, halbuki **Allahü teâlâ** bakidir. Baki olanın fâni olana asla ihtiyacı yoktur. Bundan dolayı Yüce Allah oğuldan da, kızdan da münezzehdir. Oğul da, kız da ancak neslinin devamını isteyen insanlar için lâzımdır. Yaratanın ise neslinin devamı diye bir şey sözkonusu değildir. Çünkü O, yaratmış olduğu her şeyden münezzehdir. Ey kâfirler, **Allahü teâlâ**'nın oğul-kız edindiğine dair elinizde bir delil yoktur. Bilmediğiniz şeyi Allah'a karşı nasıl uydurup söylüyorsunuz?. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kâfirler, "Allah bir oğul edindi" dediler. Hâşâ, Allah bundan münezzehdir. O, müstağnidir. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur, Elinizde, oğul edindiğine dair delil yoktur. Bilmediğiniz şeyi Allah'a karşı nasıl söylüyorsunuz?»

69

«De ki: "Allah'a karşı yalan uyduranlar hiç şüphesiz felah bulmayacaklardır".»

70

«Onlara dünyada bir müddet faydalanma vardır. En sonunda dönüşleri bizedir. Biz de' küfürlerinden dolayı kendilerine en şiddetli azabı tatdiracağız.»

Allahü teâlâ'ya oğul ve kız isnad ederek yalan uyduranlar, asla felah bulamazlar. Çünkü Allah'a şirk koşmaktan daha büyük günah yoktur. Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Allah'a yalan uydurup oğul ve kız isnad edenler ebedî azaba uğrayacaklar ve asla felah bulamayacaklardır. Onların dünya menfaatleri birkaç günden ibarettir. O birkaç gün içinde istediklerini

uydurup söylesinler, en sonunda bize döneceklerdir. Biz de küfürlerinden dolayı onlara en şiddetli azabı tatdıracağız.» Kâfirlerin azablarının şiddetli oluşu küfürlerinden dolayıdır. Onlara küfürlerinin derecesine göre azab verilir. Herkes Allah katında günahının derecesine göre azab görecektir.

71

«Onlara Nuh'un kıssasını oku. Hani Nûh kavmine demişti ki: "Ey kavmim, aranızda kalmam, Allah'ın âyetlerini hatırlatmam, onlarla öğüt vermem size ağır geliyorsa, ben Allah'a dayanır ve O'na güvenirim. Siz ortaklarınızı da toplayıp ne yapacağınızı kararlaştırırı, içinizde ne tasarlıyorsanız açığa çıkarın. Sonra bana mühlet de vermeyerek yapacağınızı yapın.»

Allahü teâlâ Kur'ân-ı Azimüşşân'da geçmiş **peygamber**lerin kıssalarından bazılarını nakletmiştir. Yüce Allah birçok âyette onların helak ediliş sebeblerini açıklamıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de geçmiş **peygamber**lerin kıssalarının zikredilmesi ve helak oluş sebeblerinin açıklanması **Hazret-i Muhammed**'in ümmetinin bunlardan ibret alarak onların düşmüş oldukları hatâlara düşmemeleri içindir. Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine bu hususta şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, eğer kâfirler sana gelen âyetlerden ibret alıp iman etmezlerse, onlara Nuh'un kıssalarını oku. Hani Nûh kavmine "Ey kavmim, aranızda kalmam, Allah'ın âyetleriyle size va'z u nasihat etmem ağır geliyorsa, beni öldürün. Zira ben Allah'a dayanıp O'na güvendim. İşimi de ancak O'na havale ederim. Siz ortaklarınızı toplayarak ne yapacağınızı da kararlaştırın. İçinizde tasarladığınızı da açığa çıkarın. Bana da fırsat vermeyerek ne yapmak isterseniz yapın, ölünceye kadar sizi hakka davet edeceğim, bundan asla geri durmayacağım".» Bu âyet-i celîlede ibret alınması gereken birçok hususlar vardır. Allah Resulleri bütün tehditlere rağmen hiçbir zaman ilâhi emri tebliğden geri durmamışlardır. Her **peygamber**in karşısına kavimleri içinden inkarcılar çıkmıştır. Onlar bu inkarcılara asla aldırış etmemiştir. Allah'ın koruduğuna, hiçbir kuvvetin bir şey yapamayacağı bu âyette bir defa daha ifade edilmiştir.

72

«Yüz çevirirseniz, zaten ben sizden, öğütlerimin karşılığı olarak bir mükâfat veya ücret istemedim. Benim mükafatımı ancak Allah verir. Ben Müslümanlardan olmakla emrolundum.»

Peygamberler **Allahü teâlâ**'nın elçileri olup, Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara bildirmek için gönderilmişlerdir. Onların bütün görevi insanları Allah'ın dinine davettir, bunun için de insanlardan herhangi bir karşılık ve bir ücret talep etmemektedirler. Nuh (aleyhisselâm) kavmini Allah'ın dinine davet ederken bunu açıkça söyleyerek şöyle demiştir: «Ey kavmim, eğer bu davetimi kabul edip iman etmezseniz bundan bana bir zarar yoktur. Çünkü ben öğütlerimin karşılığı olarak sizden bir mükâfat veya bir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir. Ben Müslümanlardan olmakla emrolundum. Sizin de sapıklıktan kurtulup Müslümanlardan olmanızı istiyorum,» Bütün **peygamber**ler kavimlerinin hidâyete erip felah bulmasını istemişlerdir. Nûh (aleyhisselâm) da kavmini imana davet edip kurtulmalarını istemiş, fakat onlar Nûh (aleyhisselâm)'u yalanlamışlardır.

73

«Onu yalanladılar, ama biz onu ve gemide beraberinde bulunanları kurtardık. Bunları yeryüzünün halifeleri yaptık. Âyetlerimizi yalanlayanları ise suda boğduk. Uyarılanlardan söz dinlemeyenlerin sonlarının nasıl olduğuna bir bak.»

Nûh (aleyhisselâm)'un bütün uyarılarına rağmen kavminin içinden ancak seksen kadarı iman etmiş, diğerleri yüz çevirmişlerdi. İman etmeyenler küfürlerini daha da artırmışlar, Nuh (aleyhisselâm)'a ve iman edenlere ağır işkence ve zulüm yapmaya başlamışlardı. Onlar küfürlerinden dönmeyip zulümlerini artırınca, **Allahü teâlâ**, Nûh (aleyhisselâm)'a bir gemi yapıp aralarından ayrılmasını buyurmuştur. Nûh (aleyhisselâm), gemiyi yapar, kendisine iman edenlerle beraber gemiye binerler, onlar gemiye bindikten sonra büyük bir tufan kopar, yeryüzü suya gark olur, gemi suyun üstünde yüzmeye başlar, iman etmeyenlerin hepsi boğularak helak olurlar. Yüce Allah iman etmeyenleri böyle cezalandırır ve onların yerine iman edenleri halife yapar. O,

sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, iman etmeyenlerin sonlarının nasıl olduğuna bir bak. Eğer senin kavmin de sana iman etmezlerse, onların sonu da iman etmeyen kavimlerin sonu gibi olacaktır.» İman edenler felaha erdikleri gibi, iman etmeyenler de mutlaka cezalarını göreceklerdir. «Onu yalanladılar, ama biz onu ve gemide beraberinde bulunanları kurtardık. Bunları yeryüzünün halifeleri yaptık. Âyetlerimizi yalanlayanları ise suda boğduk. Uyarılanlardan söz dinlemeyenlerin sonlarının nasıl olduğuna bir bak.»

74

'Sonra, onun arkasından kendi kavimlerine **peygamber**ler gönderdik. Onlara apaçık mucizeler getirdiler. Fakat önceden yalanladıkları için, inanmadılar. Aşırı gidenlerin kalblerini işte böylece mühürleriz.'

Allahü teâlâ her kavime **peygamber** göndermiş, emir ve yasaklarını **peygamber**leri vasıtasıyla kendilerine bildirmiştir. **Peygamber**ler kavimlerine **peygamber** olduklarını isbat etmek için âyetler ve mucizeler getirmişlerdir. Fakat onlar apaçık mucizeleri görmelerine rağmen yine de iman etmemişler, **peygamber**lerini yalanlamışlardır.

Yüce Allah, Nuh (aleyhisselâm)'dan sonra Hûd'u, Salih'i, İbrahim'i, İsmail'i, İshak'ı, Ya'kub'u (aleyhisselâm) kavimlerine **peygamber** olarak göndermiştir. Kavmi Nûh (aleyhisselâm)'u yalanladığı gibi, onlar da **peygamber**lerini yalanlamışlardır. Halbuki **peygamber**leri onlara apaçık mucizeler ve âyetlerle gelmişlerdir. Böyleyken sapıklıklarından dolayı iman etmemişler, **Allahü teâlâ** da, küfürlerine mukabil kalblerini mühürlemiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Sonra, onun arkasından kendi kavimlerine **peygamber**ler gönderdik. On lara apaçık mucizeler getirdiler. Fakat önceden yalanladıkları için, inanmadılar. Aşırı gidenlerin kalblerini işte böylece mühürleriz.».

75

«Bunlardan sonra Musa ile Harun'u âyetlerimizle Firavun'a ve Firavun kavminin ileri gelenlerine gönderdik. Fakat imanı kibirlerine yediremediler. Zaten onlar günahkâr bir kavim idiler.»

Allahü teâlâ, Hûd, Salih, İbrahim, ismail, İshak, Ya'kub **peygamber**lerden sonra Musa (aleyhisselâm) ile kardeşi Harun (aleyhisselâm)'u da Firavun ve kavmine göndermiştir. Onlar kibirlerine yediremeyerek imandan yüz çevirip Musa ile Harun'u yalanlamışlardır. Allah'ın Resulünü yalanlayıp iman etmedikleri için kâfirlerden olmuşlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bunlardan sonra Musa ile Harun'u âyetlerimizle Firavun'a ve Firavun kavminin ileri gelenlerine gönderdik. Fakat imanı kibirlerine yediremediler. Zaten onlar günahkâr bir kavim idiler.»

76

«Tarafımızdan kendilerine hak geldiği vakit "Doğrusu bu apaçık bir büyüdür" dediler.»

77

«Musa onlara! "Size gelen Hakk'a dil mi uzatıyorsunuz? Bu sihir midir? Halbuki sihirbazlar felah bulmazlar" dedi.»

Firavun ve kavminin ileri gelenleri Musa (aleyhisselâm)'nın kendilerine getirmiş olduğu mucizelerin ve âyetlerin Allah tarafından gönderildiğine inanmayarak, bunun sihir olduğunu söylemişlerdi. Musa (aleyhisselâm) onlara «Size gelen Hakk'a dil mi uzatıyorsunuz? Allahdan gelen şey sihir mi olur? Bu **peygamber**lik alâmetidir. Bununla hak zahir olur. Sihirbazlar işlerinde asla muvaffak olamazlar. Çünkü onların bütün işleri bâtıldır. Allah, hakkı bâtıl üzerine galip kılacaktır.» demişti. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Tarafımızdan kendilerine hak geldiği vakit "Doğrusu bu apaçık bir büyüdür" dediler. Musa onlara: "Size gelen Hakk'a dil mi uzatıyorsunuz? Bu sihir midir? Halbuki sihirbazlar felah bulmazlar" dedi.»

78

«Siz, ikiniz bizi babalarımızı üzerinde bulduğumuz yoldan çevirmek ve yeryüzünün büyükleri olmak için mi geldiniz? Biz, size inanmıyoruz" dediler.»

Musa (aleyhisselâm) ile Harun (aleyhisselâm), Firavun ve kavmini Allah'a imana davet edince, onlar iman etmemek için çeşitli bahaneler uydurarak «Siz, ikiniz bizi babalarımızı üzerinde bulduğumuz dinden çevirmek ve yeryüzünün büyükleri olmak için mi geldiniz? Biz sizin Allah'ın Resulleri olduğunuza inanmıyoruz» demişlerdi. Firavun ve kavminin ileri gelenleri Musa (aleyhisselâm)'nın getirmiş olduğu mucizeleri sihir olarak nitelendirmişler ve diğer büyücülerle onu karşılaştırmak istemişlerdi.

79

«Firavun: "Usta bütün sihirbazları bana getirin" dedi.»

80

«Sihirbazlar gelince Musa onlara: «Atacağınızı atın" dedi.»

Firavun, Musa (aleyhisselâm) ile başa çıkamayınca vezirlerine «Usta ve mahir bütün sihirbazları bana getirin» demiştir. O, hâlâ Musa (aleyhisselâm) 'nın Allah tarafından getirdiği âyetleri sihir zannediyordu. Neticede usta sihirbazlar toplanır, Firavun'un huzuruna getirilir, Firavun, onlara Musa ile yapacakları müsabakayı kazandıkları takdirde büyük mükâfatlar vaad eder. Sihirbazlar alacakları mükâfatların heyecanı içinde müsabaka meydanına gelirler. Musa (aleyhisselâm) onlara «Atacağınızı atın» der. Sihirbazlar kendi maharetleriyle, Musa (aleyhisselâm) da Allah'ın âyetleriyle ortaya çıkar, elbette Allah'ın âyetleriyle ortaya çıkan galip gelecektir.

81

«Onlar atacaklarını atınca, Musa: "Bu sizin yaptığınız sihirdir. Şüphesiz ki Allah onu boşa çıkaracak. Allah elbette fesadçıların isini düzeltmez" dedi.»

82

«Allah, günahkarların hoşuna gitmese de, hakkın hak olduğunu kelimeleriyle isbat eder.»

Sihirbazlar müsabaka meydanına gelip halkın gözü önünde yılan gibi yaptıkları ip parçalarını meydana atıp seyircilere onları yılan gibi göstermişlerdi. Musa (aleyhisselâm) da onlara «Bu sizin yaptığınız sihirdir. Şüphesiz ki Allah onu boşa çıkaracaktır. Allah elbette fesadçıların işini düzeltmez.» demişti. Allah, günahkârların hoşuna gitmese de, hakkın hak olduğunu kelimeleriyle isbat eder. Günahkârların işlediklerinden asla razı olmaz, onlar istemeseler de hakkı bâtıl üzerine galip kılar. İslâm'ı aziz, küfrü rezil eder.

83

«Firavun ve erkanının kendilerine fenalık yapmasından korktuklarından, kavminin bir kısım gençleri dışında hiç kimse Musa'ya iman etmedi. Çünkü Firavun kırıcı, yıkıcı bir zorba idi. O, cidden aşırı gidenlerdendi.»

Kavmi Musa (aleyhisselâm)'nın **peygamber** olduğunu bildiği halde Firavun'dan korktukları için iman etmemişler, ancak aralarındaki gençlerin bir kısmı iman etmişti. İman eden gençlerin anaları İsrail oğullarından, babaları da Musa (aleyhisselâm)'nın kavmi olan Kıbtîlerdendi. Kıbtîler Ya'kub (aleyhisselâm) ile Ken'an diyarından yetmiş iki kişi olarak gelip Mısır'a yerleşmişler ve zaman geçtikçe bunların soyu artmıştır. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'a göre iman edenlerin sayısı altıyüz bindir.

Rivayete göre Firavun ikiyüz yirmi veya üçyüz yıl yaşamış, bu zaman zarfında bir defa olsun hasta olmamıştır. Musa (aleyhisselâm) da kendisini seksen yıl imana davet etmiştir. Fakat yine de iman etmemiştir.

84

«Musa: "Ey kavmim, eğer siz gerçekten Allah'a iman ettiyseniz ve teslim olmuşsanız, O'na güvenin" dedi.»

85

«Onlar da: "Biz yalnız Allah'a güvenip dayandık. Ey Rabbimiz» bizi o zâlimler güruhu ile sınama"»

86

«"Ve bizi rahmetinle o kafirler güruhundan kurtar" dediler.»

Firavun, Mısır'da Musa (aleyhisselâm)'nın kavmine esir muamelesi yapıyor ve onları en ağır işlerde çalıştırıyordu. Musa (aleyhisselâm) Mısır'a gelip onları imana davet edince Firavun zulmünü daha da artırmıştır. Kavmi Musâ (aleyhisselâm)'ya «Sen bize **peygamber** olarak gelmeden önce de, **peygamber** olarak geldikten sonra da onlar bize en büyük zulüm ve işkenceyi yapıyorlardı» demişlerdir. Musa (aleyhisselâm) da onlara nasihat ederek 'Ey kavmim, eğer siz gerçekten ihlâs ve samimiyetle Allah'a iman edip, teslim olmuşsanız, O"na güvenin» demiştir. Onlar Musa (aleyhisselâm)'dan bu sözleri duyunca 'Biz yalnız Allah'a güvenip, dayandık» demişler ve dua ederek «Ey Rabbimiz, bizi o zâlimler güruhu ile sınama, bizi rahmetinle kâfirler güruhundan kurtar ve bizi onların üzerine galip kıl» demişlerdi.

87

«Musa'ya ve kardeşine: "Mısır'da kavminiz için evler hazırlayın. O evlerinizi namazgah yapın ve dosdoğru namaz kılın. (Musa) mü'minleri müjdele" diye vahyettik.»

Firavun, iman edenlerin namaz kılmalarına mani olup, mescidlerini yıktırmıştır. **Allahü teâlâ**, Musa (aleyhisselâm) ile kardeşi Harun (aleyhisselâm)'a «Mısır'da kavminiz için evler hazırlayın. O evlerinizi namazgah yapın ve dosdoğru namaz kılın. Kâfirler namaz kıldığınızı görüp size eziyet etmesinler. Ey Musa, iman edenleri müjdele.» Her devirde olduğu gibi, Musa (aleyhisselâm) zamanında da kâfirler, mü'minlere büyük eza ve cefa etmişler, ibadetlerine mani olmuşlardır. Yüce Allah küfürlerinden dönerler de iman ederler diye kendilerine mühlet vermiş, fakat onlar küfürlerini daha da artırmışlar, **Allahü teâlâ** da küfürlerinin karşılığı olarak onları denizde boğarak helak etmiştir. Kâfirler küfürlerinin cezalarını mutlaka göreceklerdir.

Küfür diyarında olan Müslümanlar ibadetlerini alenen yapmaktan çekinirlerse, gizli gizli ibadet etmelerinde bir mahzur yoktur. Mü'min ibadetini alenen yapamazsa gizlice yapacaktır.

Çünkü ibadeti terke asla müsaade yoktur. Musa (aleyhisselâm)'nın kavmi Mısır'da açıktan ibadet yapamayınca Yüce Allah, Peygamberine kavmi için evler hazırlamasını ve o evlerde dosdoğru namaz kılınmasını emretmiştir. Bu da gösteriyor ki, ibadetin alenen yapılmadığı yerlerde ve zamanda gizli yapılması elzem oluyor.

Soru: Kur'ân-ı Azimüşşan'da namazla zekât bir zikredilmesine rağmen bu âyette zekat zikredilmemiştir, bunun hikmeti nedir?

Cevap: Firavun, onların bütün mallarını ellerinden almıştır, zekât verecek malları kalmamıştır, bunun için Yüce Allah onlara zekâtı emretmemiştir. Çünkü zekât malî ibadettir, mal olmayınca zekât ibadeti sakıt olur.

Allahü teâlâ, sevgili Peygamberine «Yâ Muhammed, mü'minleri cennetle müjdele, onlar için korku ve hüzün yoktur» buyurmuştur. Bu hitapla sadece Hazret-i Musa değil, Peygamberimiz **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) de muhatap alınmıştır.

88

«Musâ: "Rabbimiz, doğrusu sen Firavun'a ve erkânına bu dünya hayatında debdebeler ve servetler verdin. Rabbimiz, senin yolundan insanları saptırsınlar diye mi? Rabbimiz, sen onların mallarını yok et, kalblerini sık. Çünkü onlar şiddetli azabı görmedikçe iman etmezler" dedi.»

Firavun ve kavmi iman etmeyince **Allahü teâlâ** onları çeşitli azaba mübtelâ etmiş onlar her defasında Musa (aleyhisselâm)'ya gelerek -Ey Mûsâ, eğer bizi bu azabtan kurtarırsan iman edeceğiz» diye yalvarmışlardı. Fakat azab kendilerinden giderilince, verdikleri sözden dönmüşler, eskisi gibi küfür ve şirke devam etmişlerdir. Bütün uyarılara rağmen onlar imandan yüz çevirince Musa (aleyhisselâm) gadaba gelip beddua eder ve şöyle der: -Ey Rabbimiz, doğrusu sen Firavun'a ve erkânına bu dünya hayatında debdebeler ve servetler verdin. Rabbimiz, senin yolundan insanları saptırsınlar diye mi bu nimetleri onlara verdin? Rabbimiz, sen onların mallarını yok et, kalblerini mühürle, onlara iman nasip etme,

onları küfür üzere öldür. Çünkü onlar şiddetti azabı görmedikçe iman etmezler.»

89

«Allah: "İkinizin Be daâsı kabul olundu. İkiniz de doğru yolda devam edin ve sakın bitmezlerin yolunu tutmayın" buyurdu.»

Firavun ve kavmi iman etmeyince Musa (aleyhisselâm) da onlara beddua etmiş, **Allahü teâlâ** duasını kabul ederek şöyle buyurmuştur: -Ey Musa, ikinizin de duası kabul olundu. İkiniz de doğru yolda devam edin, cahillerin yolunu tutup, men ettiğiniz şeylere uymayın.» Bazılarına göre bu duadan sonra Musa (aleyhisselâm) kırk gün, bazılarına göre kırk yıl beklemiştir. Musa (aleyhisselâm) onların imanlarından ümit kestikten sonra bu duayı yapmıştır. Yukarda geçen âyetlerde ifade edildiği gibi Musa (aleyhisselâm) onları seksen sene imana davet etmiş, fakat onlar iman etmemişlerdir. İman etmedikleri için bu zaman zarfında çeşitli azablara uğramışlar, her defasında uğradıkları azabtan kurtuldukları takdirde iman edeceklerine Musa (aleyhisselâm)'ya söz vermişler, azabtan kurtulunca sözlerinden dönmüşlerdir. Musa (aleyhisselâm), artık onların imanından ümit kesince beddua etmiş, Yüce Allah da duasını kabul ederek onları Kızıldeniz'de boğup helak etmiştir.

90

«İsrailoğullarını denizden geçirdik. Firavun ve askerleri haksızlık yaparak ve zulmederek arkalarına düştüler. Firavun boğulacağı anda: "İsrailoğullarının iman ettiğinden başka tanrı olmadığına inandım. Artık ben de Müslümanlardanım" dedi.»

Musa (aleyhisselâm), Firavun ve kavmini seksen yıl imana davet etmişti, onlar bütün bu uyarı ve davetlere rağmen iman etmemişler, küfür ve zulümlerini artırdıkça artırmışlardı. Onlar iman etmeyince, **Allahü teâlâ**, Musa (aleyhisselâm)'ya kavmiyle beraber Mısır'dan çıkmasını emretmiş, Firavun'a ve adamlarına büyük bir azabın geleceğini bildirmişti. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm), İsrailoğullarını alıp Mısır'dan çıkar, Kızıldeniz istikametine doğru yola koyulur. Firavun, onların Mısır'dan çıktığını

duyar, ordusu ile beraber peşlerine düşer, Kızıldeniz'in kenarında Musa (aleyhisselâm)'ya yetişir. Hazret-i Musa'nın kavmi Firavun'u görünce telâşlanırlar, Firavun'un kendilerini öldüreceğinden korkarlar. O anda Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm)'ya elindeki asayı denize vurmasını emreder. Musa asayı vurur, denizden on iki yol açılır; çünkü Israiloğulları on iki kola ayrılmıştı, her kol ayrı ayrı yollardan geçerler. Firavun ve ordusu da o yollardan denize girerler, ancak hepsi denize girince, **Allahü teâlâ**'nın emriyle deniz birleşir, yollar kapanır, Firavun tam boğulacağı zaman «İsrailoğullarının iman ettiği Tanrıya ben de iman ettim, O'ndan başka Tanrı yoktur. Artık ben de Müslümanlardanım» der. Hayatını küfür içinde geçiren Firavun boğulurken böyle itirafta bulunur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İsrailoğullarını denizden geçirdik. Firavun ve askerleri haksızlık yaparak ve zulmederek arkalarına düştüler. Firavun boğulacağı anda: «İsrailoğullarının iman ettiğinden başka Tanrı olmadığına inandım. Artık ben de Müslümanlardanım» dedi.» Firavun'un adamlarından kimse kalmamış, hepsi denizde boğularak helak olmuşlardır. Yüce Allah dünyada böylece onlara küfür ve şirklerinin cezasını vermiştir, iman etmeyenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

91

«Ona: "Şimdi mi inandın? Halbuki daha önce isyan edip bozgunculuk etmiştin" dendi.»

Firavun, ordusu ile beraber açılan yollardan denize girip Musa (aleyhisselâm)'yı yakalamak isterken deniz Allah'ın izni ile kavuşur, Firavun ve ordusu boğulmaya başlar, tam o sırada Firavun iman ettiğini söyler. O anda yanında bulunan Cebrail ona şöyle der: «Ey Firavun, şimdi azabı gördükten sonra mı inandın? Halbuki sen daha önce isyan edip, yeryüzünde bozgunculuk ediyordun. Senin imanın yeis hâlindeki imandır ve asla kabul olmaz- Azab görüldükten sonra edilen iman, korkudan mütevellid olduğu için buna yeis halindeki iman denir ki, Allah katında makbul değildir. Azabı gördükten sonra iman edenler, azabtan kurtuluş olmadığını anladıkları için iman etmişlerdir. Böyle bir iman, Allah katında asla muteber değildir.

92

«"Senden sonrakilere bir ibret teşkil etmesi için bugün sadece senin cesedini kurtaracağız" dedik, Doğrusu insanların çoğu âyetlerimizden habersizdir.»

Hamid ibn Hilâl'den şöyle rivayet edilmiştir: Cebrail bir defasında **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile gizlice konuşurken -Yâ Muhammed, **Allahü teâlâ**'nın kullarından hiçbiri Firavun'un beni kızdırdığı kadar kızdırmadı. O denizde boğulurken "Ben İsrailoğullarının Tanrısına iman ettim" dediği zaman Allah tarafından kendisine merhamet olunur diye korktum ve hemen bir avuç balçık alıp ağzına sıvadım, bir şey söyleyecek takati kalmadı, öylece boğuldu» demiştir. Firavun boğulunca kendisinden sonra ilâhlık iddiasında bulunanlara ibret olsun diye Yüce Allah onun cesedini sahile çıkararak kurtarmıştır. Bundan birkaç sene önce, İngilizler Musa (aleyhisselâm)'nın Kızıldeniz'e girdiği yerde yaptıkları bir kazı neticesinde Firavun'ım cesedh-i sapasağlam bulmuşlardır, öyle ki, sakalının bir tüyü bile düşmemişti. İşte bu manzara inanmayanlar için en büyük ibret levhasıdır. İnsanların çoğu Allah'ın azabından gafildirler. Kendilerinden önce birçok toplumların inkârları yüzünden helak olduklarını gördükleri halde ibret almazlar. -Ey Firavun, senden sonrakilere bir ibret teşkil etmesi için bugün sadece senin cesedini kurtaracağız- dedik. Doğrusu insanların çoğu âyetlerimizden habersizdir.»

93

«Biz İsrailoğullarına güzel bir yere yerleştirdik. Onları tertemiz ve iyi nimetlerle besledik. Kendilerine ilim gelinceye kadar ihtilâf etmediler. Şüphesiz ki, Rabbin, kıyamet günü aralarındaki ihtilaflar hakkında hükmünü verecektir.»

Firavun ve kavminin denizde boğularak helak olmasından sonra İsrailoğulları tekrar Mısır'a dönmüşler, onların yerlerine - yurtlarına - meskenlerine - mallarına vâris olmuşlardır, İsrailoğulları Ürdün'den Mısır'a, Filistin'den Şam'a kadar olan beldeye hâkim olmuşlar, oranın nimetlerinden istifade etmişlerdir. Onlar Tevrat gelene kadar dinlerinde ihtilâfa düşmemişler, Tevrat gelip, onu okuyup hükümlerini öğrendikten sonra dinleri hususunda ihtilâfa

düşmüşlerdir. Bazılarına göre Hazret-i' Muhammed'in nübüvveti hakkında ihtilâfa düşmüşler, O'nun **peygamber** ve Kur'ân-ı Kerîm'in Allah kelâmı olduğunu inkâr etmişlerdir. Halbuki onlar **Hazret-i Muhammed peygamber** olarak gönderilmeden önce Tevrat'ta onun geleceğini okumuşlar, sıfatlarını öğrenmişler ve iman etmişlerdi. **Hazret-i Muhammed**, **peygamber** olarak gönderildikten sonra hasedlerinden nübüvvetini inkâr etmişler, sıfatlarını ve O'ndan bahseden âyetleri Tevrat'tan kaldırmışlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Biz İsrailoğullarını güzel bir yere yerleştirdik. Onları tertemiz ve iyi nimetlerle besledik. Kendilerine ilim gelinceye kadar ihtilâf etmediler. Şüphesiz ki, Rabbin kıyamet günü aralarındaki ihtilâflar hak kında hükmünü verecektir.» Kıyamet günü kimin hak yolda, kimin bâtıl yolda olduğu meydana çıkacaktır. Hak yolda olanlar mükâfatlarını, bâtıl yolda olanlar da cezalarını göreceklerdir.

94

«Eğer sana indirdiğimiz kıssalardan şüphe ediyorsan, senden önce indirdiğimiz kitabları okuyanlara sor. Yemin olsun ki, hak sana Rabbinden gelmiştir. Sakın şüphe edenlerden olma.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Kureyşli kâfirler «Muhammed'e gelen vahiy şeytan tarafından gönderilmektedir» demişlerdi. Yüce Allah onların iddiasını reddederek bu âyeti inzal edip şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, eğer sana indirdiğimiz kıssalardan şüphe ediyorsan, senden önce indirdiğimiz kitapları okuyan mü’minlere sor. Sana haber verdiklerimizin bir kısmı onların kitablarmda da yazılmıştır. Yemin olsun ki, hak sana Rabbinden gelmiştir. Sakın şüphe edenlerden olma.»

Bu hitap **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e olup, maksat inanmayanlardır, iman noktasında halk üç kısma ayrılmıştır: Bir kısmı Kur'ân-ı Kerîm'i inkâr eden kâfirler, bir kısmı iman eden mü’minler, bir kısmı da şüphe içinde olanlardır. Bu ilâhî hitap şüphe içinde olanlaradır.

95

«Sakın Allah'ın âyetlerini yalanlayanlardan olma. Sonra maddi ve manevî zarara uğrayanlardan olursun.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sakın bizim âyetlerimizi ve **peygamber**lerimizi yalanlayanlardan olma. Şayet âyetlerimizi ve **peygamber**lerimizi yalanlayanlardan olursan maddi ve mânevi zarara uğrayanlardan olursun. Bu hitap **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şahsında Allah'ın âyetlerini ve **Peygamber**ini yalanlayanlaradır. **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem), Allah'ın Resullerini ve âyetlerini yalanlamaktan münezzehtir. Bir **peygamber** asla diğer **peygamber**leri ve Allah'ın âyetlerini yalanlamaz.

96

«Muhakkak o kimseler aleyhinde, Rabbinin kelimesi tahakkuk etmiştir, onlar iman etmezler.»

97

«Velevki onlara her türlü âyetler gelmiş olsa bile, acıklı azabı görünceye kadar küfürlerinde devam ederler.»

Allahü teâlâ'nın azabını hak edenler, can yakıcı azabı görene kadar kendilerine her türlü âyet ve alâmet gelse bile iman etmezler. Ancak onlar dünyada başlarına gelen felaketi, âhirette de Allah'ın azabım gördükten sonra iman ederler. Azab görüldükten sonra yapılan iman dünyada da, âhirette de asla fayda vermez. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Muhakkak o kimseler aleyhinde, Rabbinin kelimesi tahakkuk etmiştir, onlar iman etmezler. Velevki onlara her türlü âyetler gelmiş olsa bile, acıklı azabı görünceye kadar küfürlerine devam ederler.»

98

«îman edip, imam kendisine fayda veren bir kasaba halkı varsa, o da Yünus'un kavmidir ki,- iman ettikleri zaman üzerlerinden bu dünya hayatındaki rüsvaylık azabını uzaklaştırıp, giderdik ve bir zamana kadar onları refah içinde yaşattık.»

Allahü teâlâ her kavme bir **peygamber** göndermiş, **peygamber**leri vasıtasıyla onları imana davet etmiştir. İman edenler saadete ve mutluluğa kavuşmuşlar, iman etmeyenler ise küfür ve inkarlarının cezasını görmüşlerdir. **Peygamber** gönderilen kavimler arasında hiçbir şehir halkı yoktur ki, Allah'ın azabının üzerlerine geldiğini gördükleri zaman iman edip, o imanı kendilerine fayda versin. Fakat Yûnus (aleyhisselâm)'un kavmi üzerlerine gelen azabı gördükleri Kaman, ihlâs ve samimiyetle Allah'a yalvarıp, iman ettikleri için Yüce Allah tevbelerini kabul etmiş, üzerlerinden azabını kaldırmıştır. Yûnus (aleyhisselâm)'un kavminden başka hiçbir kavmin azab vakti tevbesi kabul olmamıştır. Yüce Allah bunu göyle beyan ediyor: «iman edip imanı kendisine fayda veren bir kasaba halkı varsa, o da Yünus'un kavmidir ki, iman ettikleri zaman üzerlerinden bu dünya hayatındaki rüsvaylık azabını uzaklaştırıp, giderdik ve bir zamana kadar onları refah içinde yaşattık.-

Yûnus (aleyhisselâm), Musul tarafında bulunan Ninova şehrine **peygamber** olarak gönderilmiştir. Onlar putperest oldukları için Yûnus (aleyhisselâm) "un davetini kabul etmemişler, şirk ve küfür içinde yaşamaya devam etmişlerdi. Onların küfür ve şirklerinden dönmediğini gören Yûnus (aleyhisselâm) üç güne kadar üzerlerine büyük bir azabın geleceğini bildirmiş. Kavmi, biz bugüne kadar Yünus'dan bir yalan duymadık, eğer içimizden çıkıp giderse başımıza bir azabın geleceği muhakkaktır demişlerdir. Hakikaten Yûnus (aleyhisselâm) bir gece aralarından ayrılır gider. Onun aralarından ayrılmasıyla hava kararır, her tarafı duman sarar, karanlık içinde kalırlar, o zaman Yûnus (aleyhisselâm)'u aramaya başlarlar. Bütün aramalarına rağmen Yûnus (aleyhisselâm)'u bulamayınca toplanırlar; kadınlarım, çocuklarını, hayvanlarını alırlar; şehri terk ederler, tevbe ve duâ etmek için bir sahraya çıkarlar. Orada tevbe istiğfar ederler, imana gelirler ve birbirlerinden helâllik- dilerler. **Allahü teâlâ** da, onların halisane yaptıkları tevbeyi ve duayı kabul edip üzerlerine gelmekte olan azabı kaldırır. Bu hâdise aşure gününe tesadüf eden bir cuma günü vuku bulur. Yûnus (aleyhisselâm)'un kavmi bizzat azabı görmemiş, ancak alâmetlerini görmüş ve samimî şekilde iman edip tevbe istiğfar

etmişlerdir. Bunun için Yüce Allah onların tevbesini kabul edip azabı kaldırmıştır. Firavun ise azabı bizzat görüp korkudan iman etmiştir. Bundan dolayı **Allahü teâlâ** onun imanını kabul etmemiştir.

Yûnus (aleyhisselâm), kavminden ayrıldıktan sonra deniz kenarına gelmiş, orada hazır bulunan bir gemiye binip başka bir beldeye gitmek istemiştir. Yûnus (aleyhisselâm) gemiye biner, gemi bir türlü hareket etmez, sahipleri «Bu gemide efendisinden kaçan bîr köle var, onun için hareket etmiyor. Kura çekelim, kime isabet ederse efendisinden kaçan köle odur, denize atalım o zaman gemi hareket eder» derler. Yûnus (aleyhisselâm), «O köle benim, Rabbimin izni olmadan kavmimin arasından çıkıp geldim» diyerek kendisini denize atar. Büyük bir balık gelir Yûnus'u yutar. Bir müddet balığın karnında kalır, Rabbini çok tesbih ve noksan sıfatlardan tenzih eder, sonra balık onu gelip kenara bırakır. Tekrar kavmine döner, yüzbin civarında olan kavminin hepsi iman ederler ve kendileri için takdir edilen zamana kadar yaşarlar.

İmam-ı Katâde (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Yûnus (aleyhisselâm)'un kavmi üzerlerine gelen azabı gördükleri zaman hep beraber toplanıp bir dağın üzerine çıkarlar, orada **Allahü teâlâ**'ya kırk gün yalvararak tevbe ederler ve af dilerler. Yüce Allah da onların tevbelerini kabul eder.» Sahâbe-i kiramdan da şöyle rivayet edilmiştir: **Allahü teâlâ**, Yûnus (aleyhisselâm)'u kavmine **peygamber** olarak gönderince, o, kavmini Allah'a imana davet edip, şirk ve küfürden vazgeçmeye çağırmıştır. Onlar, Yûnus (aleyhisselâm)'un davetini hiçe sayarak küfür ve şirklerinden vazgeçmemişlerdir. Yûnus (aleyhisselâm), onların zulümlerine ve Allah'a şirk koşmalarına dayanamayarak «Ey Rabbim, ben bu kavmi sana imana ve ibadete davet ediyorum, onlar ise bundan imtina edip, kaçınıyorlar. Onlara lâyık oldukları azabı ver» diye duâ eder. Allahû Teâlâ, ona vahyederek şöyle buyurur: «Onları bir defa daha imana davet et. Eğer iman ederlerse ne âla, iman etmezlerse üç gün sonra üzerlerine büyük bir azabın geleceğini bildir.» Bunun üzerine Yûnus (aleyhisselâm), onları tekrar imana davet eder, fakat onlar yine iman etmezler. Yûnus (aleyhisselâm) da, üç gün sonra üzerlerine büyük bir azabın geleceğini bildirir ve bir gece aralarından ayrılıp gider. Büyük bir azabın kendilerini kuşatacağını

Yûnus (aleyhisselâm)'dan duyan kavmi -Biz bugüne kadar Yûnus'dan yalan ve boş bir söz işitmedik, söyledikleri doğrudur. Eğer bu gece içimizden çıkıp giderse söylediği azab mutlaka vâki olacaktır, o zaman başımızın çaresine bakalım» derler. Üçüncü günün akşamında gecenin yarısından sonra gökten kızıl bir ateş kopar, etrafa yayılarak kendilerine doğru yaklaşır, o zaman azabın üzerlerine geldiğini anlarlar ve Yûnus (aleyhisselâm)'u aramaya başlarlar, hiçbir yerde bulamazlar, içlerinden bir tanesi «Yûnus'u bulamadınızsa, onun Rabbi var, hep birlikte O'na duâ edin» der. Bunun üzerine onlar da çocuklarını, kadınlarını ve hayvanlarını alıp hep birlikte şehirden çıkarlar, bir sahraya gelirler, orada ihlâsla, sadakatla **Allahü teâlâ**'ya yalvarırlar, imana gelirler, hep bir ağızdan tevbe-i istiğfar ederler. Yüce Allah, onların ihlâs ve samimiyetle yaptıkları tevbeyi kabul eder ve üzerlerindeki azabı kendilerinden giderir. **Allahü teâlâ**, Yûnus (aleyhisselâm)'un kavminden başka hiçbir kavmin azab anında tevbesini kabul etmemiştir. Bu âyet-i celîle iman etmeyenlerin, üzerlerine azabın geldiğini gördükleri zaman yapmış oldukları imanın asla fayda vermeyeceğine delâlet etmektedir. Bu âyette kafirleri tehdit de vardır, onlar inkâr ve küfürlerinin cezasını mutlaka görecektir.

99

«Eğer Rabbin dileseydi yeryüzündeki insanların hepsi iman ederdi, öyle iken insanları iman etmeye sen mi zorlayacaksın?»

Yüce üllah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündeki insanların hepsi iman ederdi. Beyle iken insanları iman etmeye sen mi zorlayacaksın? Rabbin dileseydi Yûnus'un kavmine gösterdiği gibi onlara da açık alâmetler gösterir, iman ederlerdi.- **Allahü teâlâ** iman etmeyenlerin Yûnus (aleyhisselâm)'un kavmine gösterdiği gibi bir alâmet göstererek iman etmelerini istememiştir. Çünkü dünya bir imtihan yeridir, nice kavimler **peygamber**lerinin davetine icabet edip hidâyete ve saadete ulaşmışlardır. Niceleri de **peygamber**lerinin davetine uymayarak şirk ve küfür içinde helak olup gitmişlerdir. Bunun için Yüce Allah her topluma bir **peygamber** göndermiş, **peygamber**leri vasıtasıyla onlara hakkı

ve bâtılı bildirmiştir. İçlerinden **peygamber**lerine tâbi olanlar hidâyete erip kurtulmuşlar, tâbi olmayanlar ise helak olmuşlardır.

100

«Allah'ın îzni almadan hiçbir kimsenin iman etmesi mümkün değildir. O, akıllarını iyi kullanamayanlara kötü bir azab verir.»

Allahü teâlâ'nın izni olmadan hiçbir kimsenin iman etmesi mümkün değildir. Allah, imanı arzu edenlere imanı, küfrü arzu edenlere de küfrü nasip eder. Akıllarını kullanıp iman etmeyenlere O, elim bir azab verir. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'ın izni olmadan hiçbir kîmsenin iman etmesi mümkün değildir. O, akıllarını iyi kullanamayanlara kötü bir azab verir.»

101

«De ki: "Göklerde ve yerde neler var, bir bakın." Fakat bunca âyetler ve inzarlar iman etmeyecekler güruhuna fayda vermez.»

102

«Onlar, kendilerinden önce geçenlerin günleri gibi bir günden başkasını mı bekliyorlar? De ki: "Haydi bekleyin. Şüphesiz ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim".»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Göklere, aya, yıldızlara, güneşe, gezegenlere, yere, ağaçlara, meyvelere, nebatata ibret nazarı ile bir bakın..' Bütün bunlar Yüce Allah'ın vahdaniyetine ve kudretine delildir. Bunlardan ibret alarak Allah'ın birliğine iman edin.» Onlar, bunlardan ibret alıp iman etmediler. Hakkı görmeyen, işitmeyen ve tefekkür etmeyen kavme göklerdeki alâmetler ve **Peygamber**'in inzar etmesi fayda vermemiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «De ki: "Göklerde ve yerde neler var, bir bakın." Fakat bunca âyetler ve inzarlar iman etmeyecekler güruhuna fayda vermez. Onlar, kendilerinden önce geçenlerin günleri gibi bir günden başkasını mı bekliyorlar? De ki: "Haydi bekleyin. Şüphesiz ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim. Görelim Allah'ın yardımı ve nusreti kimin üzerinedir".»

103

«Nihayet biz, **peygamber**lerimizi ve iman edenleri selâmete erdiririz. Böylece mü'minleri de, üstümüzde bir hak olarak, kurtar racağız.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlesine **peygamber**lerini ve iman edenleri selâmete erdireceğini bildiriyor. Yüce Allah **peygamber**lerini selâmete erdirdiği gibi, iman eden mü'min kullarını da, azabdan ve helak olmaktan kurtaracağını vaad ediyor. O, iman edenleri cennet nimetleriyle mükâfatlandıracağı gibi, iman etmeyenleri de ebedî azab ile cezalandıracaktır. «Nihayet biz, **peygamber**lerimizi ve iman edenleri selâmete erdiririz. Böylece mü'minleri de, üstümüzde bir hak olarak, kurtaracağız. Çünkü onların dayanağı ve teslimiyeti bizedir.»

104

«De ki: "Ey insanlar, benim dinimden şüphede iseniz bilin ki, ben Allah'dan başka taptıklarınıza tapmam. Ancak, sizi öldürecek olan Allah'a kulluk ederim. Ben mü'minlerden olmakla emrolundum."»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekkeli müşrikleri islâm'a davet edince, onlar kendi dinlerinin hak olduğunu söyleyerek **Peygamber**'i atalarının dinine davet etmişlerdi. Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine bu hususta şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Mekke halkına de ki: "Ey insanlar, benim dinimden şüphede iseniz bilin ki, İslâm'ı terk edip Allah'dan başka taptıklarınıza tapmam. Ancak, sizi öldürecek olan Allah'a kulluk ederim. Bana, Allah'a iman edip mü'minlerden olmam emrolundu. Allah katında hak din ancak İslâm'dır, sizin dininizin bâtıl olduğunda da hiç şüphem yoktur".» Mekkeli müşrikler, kendi dinlerinin doğruluğunu ileri sürerek İslâm dinini kabul etmemişler, **Peygamber**'in kendi dinlerine girmesini istemişlerdir. **Peygamber**imiz de onlara «Benim dinimden şüphede iseniz bilin ki, islâm'ı terk edip Allah'dan başka taptıklarınıza tapmam» demiştir.

105

«Ve: "Yüzünü tevhid dinine döndür, sakın müşriklerden olma".»

106

«Allah'ı bırakıp da sana ne fayda, ne de zarar yapamayacak olan nesnelere tapma. Eğer öyle yapacak olursan şüphesiz zalimlerden olursun.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine -Yâ Muhammed, yüzünü tevhid dinine döndür, sakın müşriklerden olma. Allah'ı bırakıp da sana fayda ve zarar veremeyecek olan nesnelere tapma. Eğer sen Allah'ı bırakıp da böyle yapacak olursan şüphesiz nefsine zulmedenlerden olursun» buyurmuştur. **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem), **peygamber** olmadan önce de, **peygamber** olduktan sonra da asla tevhid dininden ayrılmamış, başka bir şeye tapmamıştır. Bu hitap **Peygamber**'in şahsında bütün insanlaradır. Allah'ı bırakıp puta tapanlar hiç şüphesiz kendilerine yazık etmişlerdir. Yüce Allah bunu şöyle buyuruyor: «Allah'ı bırakıp da sana ne fayda, ne de zarar yapamayacak olan nesnelere tapma. Eğer öyle yapacak olursan şüphesiz zâlimlerden olursun.»

107

«Eğer Allah sana bir sıkıntı verirse, onu yine Allah giderir. Sana bir iyilik dilediği takdirde O'nun nimetini engelleyecek bir kuvvet de yoktur. O, bunu kullarından dilediğine eriştirir. O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Allahü teâlâ'nın nimetlerine de, musibetlerine de kimse mani olamaz. O, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, eğer Allah sana bir sıkıntı, bir musibet, bir keder verirse, onu giderecek Allah'dan başka hiçbir kuvvet yoktur. Sana bir iyilik de dilediği takdirde O'nun ihsanını senden men edecek bir kuvvet de yoktur. O, ihsanını ve fazlını kullarından dilediğine verir. İhsana lâyık olanlara ihsanını, olmayanlara ise cezasını verir. Allah, gafurdur mü'min kullarının günahlarını bağışlar, rahimdir onları esirger, kâfirlere de küfür ve inkârlarının cezasını verir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer Allah sana bir sıkıntı verirse onu yine Allah giderir. Sana bir iyilik dilediği takdirde O'nun nimetini

engelleyecek bir kuvvet de yoktur. O, bunu kullarından dilediğine eriştirir. O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Bu âyetlerin muhatabı her ne kadar **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ise de, hükmü umumidir. **Allahü teâlâ** bu âyetlerde nimetleri kullarına ihsan eden ve musibetleri gideren yalnız kendisi olduğunu beyan ediyor. Mü'min kullarını bağışlayan, âhiret nimetleriyle mükâfatlandıracak olan, kafirleri ise ebedi cezaya uğratacak olan O'dur. Allah hayır dileyene hayır, şer isteyene de şer verir. Hiç kimseye haksızlık yapmaz, herkese çalıştığının ve kazandığının karşılığını verir.

108

«De ki: "Ey insanlar, size Rabbinizden hak gelmiştir. Artık kim hidâyeti kabul ederse o, ancak kendi faidesi için hidâyete ermiş, kim de saparsa o da yalnız kendi zararına sapmış olur. Ben sizin başınızda bir bekçi de değilim.»

Ey insanlar, size Rabbinizden hak olan Kur'an geldi. Eğer Kur'an'a ve **Hazret-i Muhammed**'e iman ederseniz hidâyete erişirsiniz, iman etmezseniz sapıklığa düşer helak olursunuz, iman edenlerin yapmış oldukları hayır ve iyilik kendileri içindir, iman etmeyenlerin de küfür ve inkârlarının zararı kendilerinedir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor; «De ki: "Ey insanlar, size Rabbinizden hak gelmiştir. Artık kim hidâyeti kabul ederse o, ancak kendi nefsi iğin hidâyete ermiş, kim de saparsa o da yalnız kendi zararına sapmış olur. Ben sizin basınızda bir bekçi de değilim".» **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ini insanların başına bîr bekçi olarak göndermemiş, sadece ona vahyettiklerini insanlara tebliğ için göndermiştir, iman edenler yalnız kendi nefisleri için iman etmişlerdir, iman etmeyenler de kendi zararlarına sapmışlardır.

109

«Sana her ne vahyediliyorsa ona tâbi ol. Allah hükmünü verinceye kadar sabret. O, hüküm verenlerin en hayırlısıdır.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, eğer kâfirler sana iman etmezlerse, onların iman etmeyişlerine ve seni

yalanlamalarına üzülme, sana vahyolunana tâbi ol. **Allahü teâlâ** onlara azab ile hükmedinceye kadar sabret. Çünkü O, hükmedenlerin en hayırlısıdır. Kâfirlere, inkâr ve küfürlerinin cezasını verecektir.»

HÛD SÛRESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Kerimin on birinci sûresi olup 123 âyettir. Sahih kavle göre Mekke'de nazil olmuştur. Yalnız 11, 16 ve 114. âyetlerinin Medine'de indiği rivayet edilmektedir. Bu sûre-i celile Hûd (aleyhisselâm)'dan çok bahsettiği için, aynı ismi almıştır ve Yûnus sûresini müteakiben nazil olmuştur. Her iki sûre de itikada ait esasları, Kur'ân-ı Azimüşşân'ın ilâhî bir mucize olduğunu, âhiret hayatına ait ma'lûmatı, sevap ve ikâba dair beyanatı ve bir kısım **peygamber**lerin kıssalarını ihtiva ederler.

1

«Elif, Lam, Ra, bu öyle bir kitabdır ki, âyetleri kesin kılınmış, sonra da apaçık bildirilmiş, hikmetle yapan, her şeyden kemaliyle haberdar olan Allah tarafından indirilmiştir.»

2

«Ta ki Allah'dan başkasına ibadet etmeyesiniz diye. Muhakkak ki, ben size O'nun tarafından gönderilmiş bir uyarıcı ve müjdeciyim.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) 'a göre Elif, Lâ, Râ'nın mânâsı şudur: -Ben, bütün mahlûkatın hallerine muttali olan Hâlik'ınızım. Bir kısım tefsircilere göre ise, Elif, Allah ismine; Lam, Lâtif ismine; Ra, Rab ismine işaret eder. O zaman mânâ şöyle olur: Ma'bud-ü Hak benim, kullarımın üzerinde lütuf ve ihsanım çoktur. Bütün mahlûkatı lütfumla besleyici ve terbiye edici benim. Benden başka ilâh yoktur.

Allah tarafından gönderilen Kur'an'ın âyetleri muhkemdir, aralarında bir eğrilik ve tenakuz yoktur. Bütün hükümleri, emir ve nehiyleri, vaad ve vaîdi haktır. Allah katından Muhammedü'l-Emin'e Cebrail vasıtasıyla getirilmiştir. Yüce Allah hakimdir dilediğini hükmeder, O'nun hükmüne kimse mani olamaz. Çünkü O, Ma'bud-ü Mutlak'tır, kullarının ne işlediğini bilir, ona göre mükâfat ve mücâzat verir. **Peygamber**ini kullarına uyarıcı ve müjdeci olarak

göndermiştir. Bu, âyet-i celile de şöyle ifade edilmiştir: «Bu öyle bir kitabdır ki, âyetleri kesin kılınmış, sonra da apaçık bildirilmiş, hikmetle yapan, her şeyden kemâliyle haberdar olan Allah tarafından indirilmiştir. Ta ki Allah'dan başkasına ibadet etmeyesiniz diye. Muhakkak ki, ben size O'nun tarafından gönderilmiş bir uyarıcı ve müjdeciyim.»

Bütün **peygamber**ler insanları Allah'a imana davet edip, gafletten uyarmak ve ilâhî nimetleri müjdelemek için gönderilmiştir.

3

«Hem Rabbinizden mağfiret dileyin, sonra Ona tevbe edin ki, belli bir süreye kadar sizi güzelce geçindirsin. Her fazilet sahibine, hakettiğini versin. Eğer yüz çevirirseniz o zaman ben sizin başınıza büyük bir günün azabından korkarım.»

Ey insanlar, şirk ve küfürden tevbe edin, günahlarınızın afvi için Rabbinizden mağfiret dileyin. İbadetlerinizi yapın' Allah'ın emirlerini yerine getirin, yasaklarından sakının, tâ ki dünyada hayatınızın sonuna kadar güzel bir maişetle sizi geçindirsin, âhirette de amellerinizin mükâfatı olarak cennet nimetlerini ihsan etsin. Yüce Allah iman edip, güzel ameller işleyenlere mükâfat ve ihsanını, iman etmeyenlere de, inkâr ve küfürlerinin cezasını verir. 'Hem Rabbinizden mağfiret dileyin, sonra O'na tevbe edin ki, belli bir süreye kadar sizi güzelce geçindirsin. Her fazilet sahibine, hakettiğini versin. Eğer yüz çevirirseniz o zaman ben sizin başınıza büyük bir günün azabından korkarım.» Ayette ifade edildiği gibi iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.

Said ibn Câbir (radıyallahü anh), faziletin mânâsını şöyle açıklamıştır; Yüce Allah her fazilet sahibine kendi fazlından on sevap verir. Bu, kulun yapmış olduğu iyi amelin karşılığıdır, her iyi amele on sevap verilir. Yine her kötü amele de Yüce Allah kendi fazlından bir günah yazar ve kulun işlemiş olduğu her günah bir sevabını götürür, dokuzu geride kalır. İbn Mes'ûd (radıyallahü anh)'un görüşü de böyledir. İbn Mes'ûd «Amellerin tartıldığı kıyamet günü yazılan bir günahı, yazılan on sevabından daha ağır gelenlere yazıklar olsun» demiştir.

4

«Dönüşünüz ancak Allah'adır. O, her şeye hakkıyla kadirdir.»

Ey insanlar, dönüşünüz ancak Allah'adır. O, her şeye hakkıyla kadirdir. Amellerinize göre âhirette sizi mükafatlandıracak veya cezalandıracak olan O'dur. İman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.

5

«Haberiniz olsun ki, onlar **Peygamber'**e düşmanlıklarını gizlemek için iki büklüm olurlar, elbiseleriyle örtündükleri zaman da hallerine dikkat et. Allah onların gizlediklerini ve açığa vurduklarını bilir. Çünkü O, kalblerde olanı bilendir.»

Kafirler, **Peygamber**'e olan düşmanlıklarını gizlemek için iki büklüm olurlardı. **Peygamber**, Allah'ın âyetlerini okuduğu zaman, onu işitmemek için elbiseleriyle örtünürlerdi. Onlar, kalblerindeki düşmanlıklarını gizleseler de, açığa vursalar da Yüce Allah onu bilir. Çünkü O, kalblerde olanı bilendir. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor: «Haberiniz olsun ki, onlar **Peygamber**'e düşmanlıklarını gizlemek için iki büklüm olurlar, elbiseleriyle örtündükleri zaman da hallerine dikkat et. Allah onların gizlediklerini ve açığa vurduklarını bilir. Çünkü O, kalblerde olanı bilendir.»

Yüce Allah kullarının kalbinde hayır ve şerden, iman ve küfürden ne varsa hepsini bilir, ona göre mükafat ve mücazatını verir. Hiç kimseye haksızlık yapılmaz, herkese amelinin karşılığı verilir.

6

«Yeryüzünde yürüyen hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. Onların duracak yerlerini de, emanet edilen yerlerini de O bilir. Hepsi apaçık kitabdadır.»

Bütün canlıların rızkı Allah'a aittir. Allah, yaratmış olduğu bütün canlıların rızkını tekeffül etmiştir. Yeryüzünde yürüyen hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. Onların duracak yerlerini de, emanet edilen yerlerini de, ölüm zamanlarını da ve neye muhtaç olduklarını da O bilir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz.

Abdullah ibn Mes'ûd (radıyallahü anh) «müstekâr» kelimesini şöyle açıklamıştır: «Müstekâr, ana rahmine yerleşen şeydir. **Allahü teâlâ** onu bilir ve bulunduğu yerde ona rızık verir. Allah, her canlının nerede olduğunu ve nerede yerleştiğini, neye muhtaç olduğunu da bilir. Canlı ve cansız hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Bir kimsenin ölümü nerede takdir edilmişse oraya gitmesi için bir sebep halk edilir, o sebebden ötürü oraya gider ve ruhu orada kabzedilir. Defnedildiği yer de onun «müstevdii»dir ki, kıyamet günü o yer «Yâ Rabbi, bana müstekâr ve müstevdii ettiğin işte budur» diyerek içinde bulunan herşeyi dışarı atar.

Her canlının dünyadaki rızkı Levh-i Mahfûz'da yazılmıştır, onu tüketmedikçe ölmez. Rezzâk-ı Alem olan **Allahü teâlâ**'dır, bütün mahlûkatın rızkı O'na aittir. Kulun da görevi Rezzâk-ı Âlem'e itaattir, zâten yaratılış gayesi de budur.

7

«O, hanginizin daha güzel ameli olduğunu denemek için gökleri ve yeri altı günde yaratandır. Bundan önce arş su üstünde idi. Yemin olsun ki, "ölümden sonra muhakkak yine diriltileceksiniz" desen küfredenler mutlaka "Bu apaçık bir aldatmadan başka bir şey değildir" derler.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu âyeti şöyle açıklamıştır: Yüce Allah gökleri ve yeri altı günde yaratmıştır. Bu, âhiretin altı günüdür. Oranın bir günü, dünyanın bin yılıdır. Fakat **Hasan-ı Basrî**, bu altı günün dünya günü olduğunu söylemiştir. **Allahü teâlâ** yer ve gökler yaratılmadan önce Arş'ın su üzerinde olduğunu ve altında sudan başka bir şey olmadığını bildirmiştir. Abdullah ibn Mes'ûd da iki gök arasının beşyüz yıllık yol olduğunu, yedinci kat gök ile kürsî ve kürsî ile su arasının da beşyüz yıllık yol olduğunu ifade etmiştir. Arş, sudan yukarıdır. Yüce Allah azametiyle Arş'tan yukarıdır. O, kullarının ve bütün mahlûkatın ne yaptığını bilir, hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Bazı tefsircilere göre **Allahü teâlâ**'nın Arş'ı su üzerindedir. O, yerleri ve gökleri yarattı, suyu da iki kısma ayırdı. Yarısını Arş'in altında bıraktı, buna «Bahr-i Mescûr» denir, yarısını da yedi kat yerin altında bıraktı, buna da «Bahrim» denir. Yüce Halik bütün bunları hanginizin amelinin daha güzel olduğunu denemek

için yaratmıştır. O, ihlâs ve samimiyetle yapılan amelleri de, riya ile yapılan amelleri de bilir. Ona göre kullarına mükâfat ve mücâzat verir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «O, hanginizin daha güzel ameli olduğunu denemek için gökleri ve yeri altı günde yaratandır. Bundan önce arş su üstünde idi. Yemin olsun ki, "ölümden sonra muhakkak yine diriltileceksiniz" desen küfredenler mutlaka "Bu apaçık bir aldatmadan başka bir şey değildir" derler.»

8

«Yemin olsun ki, biz sayılı bir müddete kadar üzerlerinden azabı erteleyecek olsak "Bunu alıkoyan da ne?" derler. Haberiniz olsun ki o, bunlara geldiği gün asla dönmeyecek, alaya aldıkları şey onları mahvedecektir.»

Yüce Allah, iman etmeyenleri inkâr ve küfürlerinden dolayı hemen cezalandırmamış, belki iman ederler diye cezalarını bir müddet te'hir etmiştir. Onlar yine de kendilerinden önce geçen ümmetlerden ve kavimlerden ibret alıp iman etmemişlerdir. Halbuki kendilerinden önce nice milletler inkâr ve küfürleri yüzünden helak olmuşlardır. «Yemin olsun ki, biz sayılı bir müddete kadar (iman etmeyenlerin) üzerlerinden azabı erteleyecek olsak "Bunu bizim üzerimizden alıkoyan da ne?" derler. Ey iman edenler, haberiniz olsun ki o, bunlara geldiği gün asla dönmeyecek, alaya aldıkları şey onları mahvedecektir.» Allah'ın azabı onların üzerine geldiği zaman onu kimse onlardan gideremeyecektir. İman etmeyenler, inkâr ve küfürlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir.

9

«İnsana tarafımızdan bir nimet tattırır, sonra o nimeti geri alırsak yemin olsun ki, o, pek ümitsiz, pek nankör olur.»

10

«Şayet kendisine dokunan bir dertten sonra ona nimeti tattırırsak yemin olsun diyecek ki; "Benden kötülükler uzaklaşıp gitti." Çünkü o şımarır ve övünür.»

11

«Sadece sabredip de güzel amel işleyenlere, işte onlara mağfiret ve büyük mükâfat vardır.»

Allahü teâlâ'nın bütün nimetleri kulları içindir. Rahmete lâyık olanlara nimetini, rahmete lâyık olmayanlara da azabını verir. İnsana önce bir nimet verir, sonra o nimeti geri alırsa, insan daha önce kendisine verilen nimetleri unutur, Allah'ın rahmetinden ümidini keser, şükrü terk eder, nankörlük yapar. Şayet kendisine dokunan bir kötülük ve musibetten sonra bir hayır ve nimet verilirse, o zaman başından geçenleri unutur, verilen nimetlere şükretmez «Benden kötülükler uzaklaşıp gitti' diyerek küfre ve isyana dalar, şımarır. Her şeyi kendi çalışmasıyla elde ettiğini zanneder, sahibini unutur. Allah'ın nimetlerine küfredenler için elim bir azab vardır. Ancak Allah'dan gelenlere sabredip, nimetlerine şükrederek güzel ameller işleyenler için mağfiret ve büyük mükâfat vardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «însana tarafımızdan bir nimet tattırır, sonra o nimeti geri alırsak yemin olsun ki, o, pek ümitsiz, pek nankör olur. Şayet kendisine dokunan bir dertten sonra ona nimeti tattırırsak yemin olsun diyecek ki; "Benden kötülükler uzaklaşıp gitti." Çünkü o şımarır ve övünür. Sadece sabredip de güzel ameller işleyenlere, işte onlara mağfiret ve büyük mükâfat vardır.»

12

«Şimdi sen (müşriklerin) "Ona bir hazine indirilseydi, yahud maiyetinde bir de melek gelseydi ya" demelerinden, sana vahyolunandan bir kısmım bu yüzden yüreğin daralarak, hemen terk mi edivereceksin? Sen ancak bir uyarıcısın. Allah ise her şeye hakkıyla vekildir.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)e **peygamber**lik gelince Mekkeli müşrikler onun **peygamber** olduğuna inanmayarak şöyle demişlerdir: «Yâ Muhammed, sen **peygamber** isen neden maiyetinde bir melek yok veya sana bir hazine verilmedi? Sen bizim ilâhlarımızı ayıplamaktan vazgeç, çünkü biz babalarımızın dini üzereyiz, yolumuzdan asla dönmeyiz, boşuna uğraşma.» **Hazret-i Peygamber** onların bu şekilde konuştuklarını duyunca belki iman ederler diye onların ilâhlarını zemmetmekten vazgeçmiştir. Bunun üzerine Yüce Allah bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ

Muhammed, şimdi sen müşriklerin "Ona bir hazine indirilseydi, yahut maiyetinde bir de melek gelseydi ya" demelerinden, sana vahyolunandan bir kısmını bu yüzden yüreğin daralarak, hemen terk mi edivereceksin? Sen ancak bir uyarıcısın. Allah ise her şeye hakkıyla vekildir.»

Peygamberlerin görevi kendilerine vahyedileni insanlara tebliğ etmektir. **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ini bu âyetle ikaz ediyor ve kendisine vahyolunanları tebliğ etmesini emrediyor. Çünkü o da diğer **peygamber**ler gibi Allah tarafından gönderileni insanlara tebliğ etmekle mükelleftir.

13

«"Yoksa onu kendisi mi uydurdu?" diyorlar. De ki: "O halde haydi siz de onun gibi on sûre getirin, düzme ve uydurma olarak. Hem Allah'dan başka kime gücünüz yetiyorsa onları da çağırın, eğer doğru söylüyorsanız".»

Kâfirler, Kur'an'ın Allah tarafından gönderildiğine inanmamışlar «Bunu Muhammed kendi düzdü» demişlerdir. Yüce Allah bu âyeti inzal ederek, onların iddialarını reddedip şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "O halde haydi siz de Kur'an'ın sûreleri gibi on sûre düzün ve uydurun da getirin. Hem Allah'dan başka bütün yardımcılarınızı da çağırın, onlar da size yardımcı olsunlar. Eğer doğru sözlü iseniz".» Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den bu Allah kelâmını işitince şaşırıp kalmışlar, cevap verememişlerdir. Bütün mahlûkat bir araya gelse, Allah'ın kelâmı gibi bir söz söylemeleri mümkün değildir. Kur'ân-ı Azîmüşşân inanmayanlara böyle meydan okuyor.

14

«bunun üzerine söylediğinizi yapmazlarsa bilin ki, o ancak Allah'ın ilmiyle indirilmiştir. Ondan başka ilâh yoktur. Daha Müslüman olmuyor musunuz?»

Hâlik-i Zülcelâl bundan önceki âyette inanmayanlara «Ey kâfirler, eğer Kur'an'ın Allah kelâmı olduğunda şüphe ediyorsanız, siz de onun benzeri on sûre getirin» diyerek onların «Bunu

Muhammed uydurdu» demelerini reddetmiş ve sevgili **Peygamber**ine «Yâ Muhammed, eğer kâfirler sana cevap veremezlerse, onlara de ki: "Ey müşrikler, bu Kur'an Allah katından Cebrail vasıtasıyla indirilmiştir, insan sözü değildir. Kur'an'ın Allah'ın kelâmı olduğuna hâlâ inanmayacak mısınız?"» buyurulmuştur. Ayetteki bu ihbar emir mânâsına olup, ey insanlar siz Kur'an'ın Allah'ın kelâmı olduğuna inanmaz mısınız? denmektedir.

15

«Kim dünya hayatını ve onun zinetini arzu ederse onların yaptıklarının karşılığını burada tamamen öderiz. Onlar da bu hususta bir zarara uğramazlar.»

16

«Onlar öyle kimselerdir ki, âhirette kendilerine ateşten başka bir şey yoktur. Dünyada işledikleri ameller orada boşa gitmiştir. Zâten yapageldikleri hep boştur.»

Bir kısım insanlar dünyayı kazanmak için, ilim ve ibadet ederler. Dünyayı kazanmak için ilim tahsil edenlere, ibadet edenlere **Allahü teâlâ** amellerinin karşılığını dünyada eksiksiz olarak kendilerine verir. Ahirette ise kazandıklarından hiçbir şey yoktur. Çünkü onlar dünya menfaati elde etmek için ilim tahsil etmişler ibadet yapmışlardı. Allah'ın rızasını hiç düşünmemişler ve âhireti unutmuşlardır. Allah rızası için yapılmayan amellerin ve ibadetlerin hepsi boşa gidecektir, âhirette sahibine faydası yoktur. Ancak Allah rızası için yapılan ibadetlerin âhirette sahibine faydası vardır. Hakiki mü'min dünya için âhire ti, âhiret için de dünyayı terk etmeyen kimsedir, islâm, dini hiçbir zaman sadece âhiret için çalışmayı ve dünyayı terk etmeyi emretmem iştir. Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi âhiret için çalışmayı emretmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kim dünya hayatı ve onun zinetlerini arzularsa onların yaptıklarının karşılığını burada tamamen öderiz. Onlar da bu hususta bir zarara uğramazlar. Onlar öyle kimselerdir ki, âhirette kendilerine ateşten başka bir şey yoktur. Dünyada işledikleri ameller orada boşa gitmiştir. Zaten yapageldikleri hep boştur.»

Enes ibn Mâlik (radıyallahü anh)'in rivayetine göre **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Kıyamet günü ümmetim üç kısma ayrılır. Bunlardan bir kısmı dünyada sadece Allah rızası için amel edenler, bir kısmı halkın sevgisini kazanmak için amel edenler, bir kısmı da dünya menfaatini elde etmek için amel edenlerdir. **Allahü teâlâ** dünya menfaati için amel edenlere «Ey kullarım, ibadetinizden maksadınız ne idi?» diye sorar. Onlar da «Dünya menfaati elde etmekti» diye cevap verirler. Yüce Allah onlara «Dünyada biriktirmiş olduğunuz maldan size fayda yoktur, şimdi amelinizin karşılığı cehennem ateşidir, girin cehenneme» der. Riya ile amel yapanlara da «Ey kullarım, amelinizden maksadınız ne idi?» der. Onlar «Ey Rabbimiz, biz insanların sevgisini ve rızasını kazanmak için amel ettik» diye cevap verirler. Yüce Mevlâ onlara da «Yapmış olduğunuz amelin size hiçbir faydası yoktur, şimdi girin cehenneme» diyecektir, Sonra Allah rızası için amel edenlere sorar «Ey kullarım, ibadetinizden maksadınız nedir?» der. Onlar da «Ey Rabbimiz, biz sadece senin rızan için amel ettik, bütün arzumuz senin rızanı kazanmaktı» derler. Bunun üzerine Yüce Allah «Kulum doğru söyledi» diyerek onları cennet nimetleriyle mükâfatlandırır. Sadece Allah rızası için amel yapanlar cennet nimetleriyle mükâfatlandırılırlar. Aklı olanların bunlardan ibret alıp ihlâsla amel yapmaları gerekir. Çünkü Allah rızası için yapılmayan ibadetlerin Allah katında hiçbir değeri yoktur. Aksine sahibini cehennem azabına sürükler.

17

«Rabbından açık bir delile mazhar olan, ardınca da Rabbi tarafından bîr şahit gelen, ondan önce de Musa'nın rehber ve rahmet olan kitabını tasdik eden kimse başkaları gibi midir? İşte onlar Kur'an'a inanırlar. Herhangi bir güruh onu inkâr ederse onun vaad edilen yeri ateştir. Sen de bundan şüphe içinde olma. Çünkü o, haktır, Rabbindendir. Fakat insanların birçoğu iman etmezler.»

İbn Abbas, Ebûl Âliye, Mücâhid ve İmam-ı Katâde (radıyallahü anh) şöyle demişlerdir: «**Allahü teâlâ**, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in nübüvvetini ve mucizelerini açık delillerle beyan etmiştir. Kur'an, Allah tarafından

Cebrail vasıtasıyla gönderilmiş olup, Allah kelâmı olduğuna şahit tutulmuştur. Kur'an **Peygamber**'in en büyük mûcizesidir. Cebrail, **Hazret-i Muhammed**'e Kur'an'ı getirdiği gibi, Hazret-i Musa'ya da insanların iman ve hükmüyle amel etmeleri için Tevrat'ı getirmiştir. Yüce Allah bütün bunları insanların iman edip hükmüyle amel etmeleri için göndermiştir. Bunlara iman edenlerle iman etmeyenler hiç bir olur mu? Elbette bir olmazlar. İman etmeyenler dünya ve âhiret nimetlerinden mahrum oldukları gibi, inkâr ve küfürlerinin de cezasını göreceklerdir. Onlara vaad edilen yer ateştir. İman edenler ise ebedî dünya ve âhiret nimetlerine nail olacaklardır. Yüce Allah bütün nimetlerini onlar için hazırlamıştır. **Allahü teâlâ Peygamber**ine «Yâ Muhammed, sen inkarcıların azaba uğrayacaklarından asla şüphe etme» buyurmuştur. Görülüyor ki, iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir. Allah'ın vaadi haktır, Allah vaadinden asla dönmez. Fakat insanların çoğu iman etmezler.

18

«Allah'a karşı yalan uydurandan daha zâlim kim vardır? Bunlar Rablerinin huzuruna götürülürler ve şahitler: "Rablerlne yalan uyduranlar bunlardır" derler. Bilin ki, Allah'ın laneti zâlimlerin üzerinedir.»

Allah katında zâlim olanlar, O'na ortak koşup yalan uyduranlardir. Onlardan daha zâlim kimse yoktur. Çünkü **Allahü teâlâ**'nın şeriki, ortağı ve benzeri yoktur. Her şeyi yoktan var eden de O'dur. Allah'a şirk koşanlar kıyamet günü Rablerinin huzuruna getirilirler ve bütün **peygamber**ler «Rablerine yalan uydurup, iftira edenler bunlardır. Biz bunları Allah'ın birliğine imana davet et tik, fakat iman etmeyip, inkâr ettiler. Puta taparak Allah'a şirk koştular, Allah'ın gadabı ve azabı bunların üzerine olsun- diyeceklerdir. **Peygamber**ler bu şekilde iman etmeyenlerin aleyhine şahitlik yapacaklardır. Yüce Allah, **peygamber**lerin kendi aleyhinde şahitlik yaptığı insanları en ağır şekilde cezalandıracaktır. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'a şirk koşup, yalan uydurandan daha zâlim kimdir? Bunlar Rablerinin huzuruna götürülürler ve şahitler: "Rablerine yalan uyduranlar bunlardır"

derler. Bilin ki, Allah'ın laneti zâlimlerin üzerinedir.» Birçok âyette ifade edildiği gibi, iman edenler Allah'ın rahmetine, iman etmeyip kendilerine zulmedenler de Allah'ın azabına uğrayacaklardır.

19

«Onlar ki, Allah yolundan alıkorlar ve o yolu eğriltmeye çalışırlar. Onlar âhiretî inkâr edenlerin tâ kendileridir.»

20

«Bunlar yeryüzünde Allah'ı âciz bırakacak değillerdir. Allah'a karşı duracak yardımcıları da yoktur. Onların azabı kat kat olacaktır. Onlar işitmeye tahammül edemez ve göremezlerdi.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ**'nın gadabı ve azabı, insanları Allah yolundan alıkoyan, onların iman ve ibadetlerine mani olan zâlimlerin üzerinedir. Onlar insanları Allah'ın dininden alıkoyarak bâtıla saptırırlar, âhireti inkâr ederler. İnsanları Allah'ın dininden alıkoyanlar yeryüzünde Allah'ı âciz bırakacak değillerdir. Kıyamet günü onların azabı iki kat olacaktır. Biri kendi inkâr ve küfürlerinin cezası, diğeri de insanları Allah'ın yolundan saptırdıklarının cezasıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar ki, insanları Allah yolundan alıkorlar ve yolu eğriltmeye çalışırlar. Onlar âhireti inkâr edenlerin tâ kendileridir. Bunlar yeryüzünde Allah'ı âciz bırakacak değillerdir. Allah'a karşı duracak yardımcıları da yoktur.

Onların azabı kat kat olacaktır. Onlar (hakkı) işitmeye tahammül edemez ve göremezlerdi.»

insanları Allah yolundan alıkoyanlar, hakkı işitmeye ve görmeye bile tahammül edemezler. Hakkı gördükleri halde görmemezlikten gelirler ve başkalarını Allah yolundan alıkoymaya çalışırlar. Halbuki kıyamet günü kendilerini Allah'ın azabından kurtaracak hiç kimse yoktur. Buna rağmen yine küfürlerine devam ederler.

21

«İşte kendilerine yazık edenler bunlardır. Uydurdukları şeyler de kendilerinden uzaklaşıp kaybolmuştur.»

22

«Şüphesiz onlar âhirette en çok zarar görenlerin tâ kendileridir.»

Allahü teâlâ'ya şirk koşanlar kendilerine yazık etmişlerdir. Kıyamet günü putları kendilerinden uzaklaşıp kaybolur. İşte onlar âhirette en çok azaba uğrayanların tâ kendileridir. Çünkü onlar Allah'a şirk koşmakla kendilerine yazık etmişlerdir. Allah'a şirk koşarak kendilerine yazık edenler inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Bundan sonraki âyette iman edenlerin durumu ve nail olacakları nimetler zikredilmektedir.

23

«Doğrusu îman edip de sâlih ameller yapanlar ve Eablerine boyun eğenler işte onlardır cennetlik olanlar. Onlar, orada ebediyyen kalacaklardır.»

Allah'a iman edip, emirlerine itaat ederek güzel ameller yapanlar, cennetin yaranıdırlar. Yüce Allah cennet nimetlerini onlar için hazırlamıştır. Bütün bunlar, onların iman ve amellerinin karşılığıdır, iman edenler mükâfatlarını göreceklerdir. «Doğrusu iman edip de sâlih ameller yapanlar ve Rablerine boyun eğenler işte onlardır cennetlik olanlar. Onlar, orada ebediyyen kalacaklardır.»

24

«Bu iki zümrenin durumu kör ve sağır kimse ile gören ve işiten kimsenin durumuna benzer. İkisi bir olur mu hiç? Hala ibret almıyor musunuz?»

Bu âyet-i celîlede ibret alınması gereken bir teşbih vardır. **Allahü teâlâ** iman edenleri görenlere ve işitenlere, iman etmeyenleri de körlere ve sağırlara benzetiyor. İman etmeyenler gerçekte kör ve sağırdırlar. Çünkü onlar hakkı görmezler ve işitmezler. Eğer onlar hakkı görüp işitmiş olsalardı, elbette iman ederlerdi. Her ne kadar zahirde görüyorlarsa da, hakikatte kör oldukları için, Yüce Allah'ın bunca âyetlerini inkâr etmişler, ibret alıp iman etmemişlerdir. **Allahü teâlâ**, iman edenlerle iman etmeyenler hiç bir olur mu? buyurarak, iman edenlerle iman etmeyenlerin bir olmadığını bildirmiştir. Elbette iman edenler iman etmeyenlerle bir değildir. Yüce Halik bütün nimetlerini iman edenler

için hazırlamıştır, îman etmeyenler için de ebedî cehennem azabı vardır. İman edenler cennet nimetleriyle mükâfatlandırılacaklar, iman etmeyenler de cehennem azabiyla cezalandırılacaklardır. «Bu iki zümrenin durumu kör ve sağır kimse ile gören ve işiten kimsenin durumuna benzer, ikisi bir olur mu hiç? Hâlâ ibret almıyor musunuz?» Ey kâfirler, **Allahü teâlâ**'nın bunca ayetlerinden ve nimetlerinden ibret alıp hâlâ iman etmeyecek misiniz? İdrak sahibi olanlar bunlardan ibret alıp inkâr ve küfürlerinden vazgeçerek iman ederler. Çünkü iman cennete, küfür ise cehenneme götürür.

25

«Yemin olsun ki, biz Nuh'u da kavmine göndermiştik ki "Ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım.»

26

«Allah'tan başkasına ibadet etmeyin, doğrusu ben üzerinize gelen acıklı bir günün azabından korkuyorum".»

Allahü teâlâ dinini tebliğ için her kavime bir **peygamber** göndermiştir. Diğer **peygamber**ler gibi Nûh (aleyhisselâm)'u da kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. O, kavmine şöyle demiştir: «Ey kavmim, ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım, Allah'dan başkasına ibadet etmeyin. Kurtuluş ve saadet ancak Allah'a ibadetledir. Eğer Allah'dan başkasına ibadet ederseniz üzerinize gelecek olan acıklı bir günün azabından korkarım. Yüce Allah, Nûh (aleyhisselâm)'un kavmine hitabını şöyle beyan ediyor: -Ey kavmim, ben Allah tarafından size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım, Allah'dan başkasına ibadet etmeyin. Doğrusu ben üzerinize gelecek olan acıklı bir günün azabından korkuyorum.»

İbn Abbas (radıyallahü anh), Nûh (aleyhisselâm) hakkında şu bilgiyi vermiştir: Nûh (aleyhisselâm)'un asıl ismi Şükürdür. Çok ağlayıp tazarrûda bulunduğundan dolayı kendisine «NÛH» denmiş ve dortyüz seksen yaşında **peygamber** olmuştur. Yüzyirmi yıl kavmini imana davet ettikten sonra altıyüz yaşında gemiye binip tufan kopmuştur. Tufandan sonra üçyüz elli yıl daha yaşamıştır. Bütün ömrü dokuzyüz elli yıldır. Bu husus Ankebût sûresinin ondördüncü âyetinde şöyle zikredilmektedir; -Yemin olsun ki, biz

Nuh'u kavmine gönderdik. Aralarında elli yılı müstesna olmak üzere bin yıl kaldı. Nihayet onlar zulümde devam edip dururlarken kendilerini tufan yakalayıvermiştir.»

27

«Bunun üzerine kavminden küfredenlerin elebaşıları dediler ki: 'Biz seni ancak kendimiz gibi bir insan görüyoruz. İçimizde ancak ayak takımından başkasının da sana tâbi olduğunu görmüyoruz. Sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü dahi görmüyoruz. Biz sizi bilâkis yalancılar sanıyoruz'.»

Allahü teâlâ, Nûh (aleyhisselâm)'u kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. O, kavmine -Ey kavmim, ben Allah tarafından apaçık delillerle size gönderilen bir **peygamber**im. Allah'dan başkasına ibadet etmeyin, eğer Allah'dan başkasına ibadet ederseniz üzerinize gelecek olan acıklı bir günün azabından korkarım» demiştir. Bunun üzerine kavminden küfredenlerin öncüleri şöyle demişlerdir: «Ey Nûh, biz seni kendimiz gibi bir insan olarak görüyoruz. Sonra sana iman edip tâbi Olanlar, bizim fakirlerimiz ve düşkünlerimizdir, ileri gelenlerimizden hiçbiri sana tâbi olmamışlardır. Şayet sen **peygamber** olsaydın bizim ileri gelenlerimiz sana tâbi olurlardı. Bu bakımdan sen **peygamber** değil, bizi kandırmak için gelen bir ya lanetsin» Kavmi Nûh (aleyhisselâm)'u böylece yalanlamışlar, uyarılarına hiç aldırış etmemişler, küfür ve şirklerine devam etmişlerdir. Nûh (aleyhisselâm) kavminin yalanlamasına rağmen, yine, kavmini imana davet ten geri durmamıştır.

28

«Nûh dedi ki: "Ey kavmim, Rabbim tarafından bir delilim bulunur, bir de tarafından rahmet ihsan eder de, bunlar sîzden gizli kalırsa siz onu istemediğiniz halde, biz onu size zorla mı kabul ettireceğiz?"»

Kavmi Nûh (aleyhisselâm)'un **peygamber** olduğunu yalanlamıştı. O, kavmine şöyle diyordu «Ey kavmim, siz benim **peygamber** olduğumu yalanlıyorsunuz. Halbuki ben Rabbimden gelen apaçık bir burhan üzerindeyim. O, bana katından

nübüvvet ve risalet vererek beni size **peygamber** olarak gönderdi. Size bunca nimetler ihsan edildi, siz bu nimetleri ve delilleri görüp Allah'ın birliğini anlamaz mısınız?. Bütün bunları size ihsan eden Allah değil midir?» Bundan sonra Nûh (aleyhisselâm)'un kavmine hitabı âyette şöyle anlatılmaktadır.

29

«Ey kavmim, bundan dolayı sizden hiçbir mal istemiyorum. Benim mükafatım yalnız Allah'a aittir. İman edenleri de kovacak değilim. Çünkü onlar Rablerine kavuşacaklar ama, ben sizi cahil bir kavim görüyorum.»

Nûh (aleyhisselâm), kavmine şefkatini izhar edip şöyle demiştir. «Ey kavmim, ben sizi imana davet ettiğimden dolayı bir karşılık ve bir mal istemiyorum. Benim mükâfatım yalnız Allah'a aittir. Siz istemiyorsunuz diye îman edenleri de yanımdan kovamam, iman ettikleri için kendilerini seviyorum. Çünkü onlar Rablerine kavuşacaklardır. Siz ise malınıza aldanıp iman etmediniz, Allah'ın emirlerinden yüz çevirdiniz, ben sizi çok cahil bir toplum olarak görüyorum.»

Nûh (aleyhisselâm)'a önce kavminin fakirleri ve yoksulları iman etmişti. Kavminin ileri gelenleri ise bunların iman etmesine tahammül edemeyerek Nuh'un onları yanından kovmasını istemişler ve şöyle demişlerdi: «Ey Nûh, bizim iman etmemizi istiyorsan, sana iman eden fakirleri, kimsesizleri ve yoksulları yanından kov.» Nûh (aleyhisselâm), onların bu isteklerini kabul etmemiş ve şöyle demiştir.

30

«Ey kavmim, ben onları kovarsam Allah'a karşı beni kim savunur? Hiç düşünmez misiniz?»

Kavminin iman etmeyenleri, Nûh (aleyhisselâm)'dan iman edenleri yanından kovmasını istemişlerdi. Nûh (aleyhisselâm) da onlara «Ey kavmim, ben onları yanımdan asla kovamam. Şayet ben onları kovarsam, Allah'a karşı beni kim savunur? Onlar ne kadar fakir ve kimsesiz olurlarsa olsunlar, sizden üstündürler. Ben ancak iman etmeyenlerden imtina ederim, çünkü onların zenginliğinin

Allah katında hiçbir değeri yoktur. Allah katında gerçek zengin iman edenlerdir, iman etmeyenler ise fakir ve zelildirler. İman edenler ebedî saadet tahtına oturmuşlardır, iman etmeyenlerin malları ise kendileri için bir vebal ve ebedi azabtır.» Nün (aleyhisselâm) kavmine bu şekilde cevap verdikten sonra, onlara şöyle hitap etmiştir.

31

«Ben size Allah'ın hazineleri benimdir demiyorum. Ben gaybı bilmem. Meleğim de demiyorum. Bununla beraber hor gördüklerinize Allah iyilik vermeyecektir diyemem. Allah, onların içlerindekini en iyi bilendir. Yoksa şüphesiz ben de zalimlerden olurum.»

Nûh (aleyhisselâm) kavmine şöyle demiştir: «Ey kavmim, ben size Allah'ın hazinelerinin anahtarı benim yanımdadır demiyorum ve gaybı bilici de değilim, iman edip etmeyeceğinizi de bilemem. Ben ancak sizi imana ve hidâyete davet ediyorum, hidâyete erdiren ise Allah'dır. Kimin hidâyete ereceğini en iyi bilen O'dur. Melek olduğumu da söylemiyorum, ben de sizin gibi bir insanım, fakat Allah tarafından size **peygamber** olarak gönderildim. Kalbinizdekileri bile, mem, onu ancak Allah bilir. Eğer iman edenleri yanımdan kovarsam, şüphesiz ben de sizin gibi zâlimlerden olurum.- Nûh (aleyhisselâm), kavmine böyle cevap verince, onlar söyleyecek cevap bulamamışlar ve bu defa şöyle demişlerdir:

32

«Onlar dediler ki: -Ey Nûh, bizimle tartıştın, çok uğraştın. Eğer doğru sözlü isen haydi tehdit ettiğin şeyi bize getir".»

33

«Nûh da "Dilerse onu size ancak Allah getirir, Ve siz onu asla aciz bırakamazsınız" dedi.»

Nûh (aleyhisselâm)'un kavmi kendilerine yapılan nasihat ve uyarılardan ibret ahp iman etmedikleri gibi, Nüh (aleyhisselâm)'a şöyle demişlerdir -Ey Nûh, bizim iman etmemiz için çok uğraştın ve çok mücadele ettin. Biz asla senin davetini kabul edip iman etmeyiz.

Eğer doğru sözlü isen vadettiğin azabı bize getir.» Nûh (aleyhisselâm) da onlara şu cevabı vermiştir: -Ey kavmim, onu sîze ancak Allah getirir, Allahdan başkası sizi cezalandırmaya kadir değildir. Hüküm ancak Onundur. O, dilediğini rahmetiyle mükâfatlandırır, dilediğine de azabıyla hükmeder. Siz Onu asla aciz bırakamazsınız.» Sonra Nûh (aleyhisselâm) kavmine şöyle demiştir.

34

«Allah sizi azdırmak isterse ben size öğüt vermek istesem de faydası olmaz. O sizin Rabbinizdir ve nihayet ancak O'na döndürüleceksiniz.»

Kavmi, Nûh (aleyhisselâm)'un bütün nasihatlarına rağmen iman etmeyince onlara şöyle demiştir; -Ey kavmim, benim nasihatlerimi kabul edip iman etmediniz. Eğer Allah sizi azdırmak isterse, benîm size öğüt vermemin de faydası olmaz. Ben sizi şirkten tevhide, küfürden imana davet ediyorum. Şayet siz benim davetimi kabul edip iman ederseniz Allah da sizi hidâyete erdirir, siz benim davetimi kabul etmez şirk ve küfre devam ederseniz Allah da, sizi saptırır helâk eder. Çünkü O, sizin Rabbinizdir ve nihayet sonunda O'na dön' dürüleceksiniz, O'nun katında iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.»

35

«Yoksa "Onu kendiliğinden uydurdu" mu derler? De ki "Eğer ben bunu uydurdumsa vebali banadır. Halbuki ben sizin işlediğiniz günahlardan tamamen uzağım".»

Kavmi, Nûh (aleyhisselâm)'un nübüvvetini yalanlamış ve «Bize söylediklerini sen uydurdun» demişlerdir. Nüh (aleyhisselâm) da kavmine şu cevabı vermiştir: «Ey kavmim, eğer bunu ben uydurdumsa vebali bana aittir, bunun size hiçbir zararı yoktur. Ben de sizin işlediğiniz günahlardan beriyim.»

36

«Nuh'a şu hakikat vahyolundu; «Kavminden gerçek iman etmiş olanlardan başkası asla iman etmeyecektir. O halde onların işlediklerine üzülme.»

37

«Bizim nezaretimiz ve vahyimiz ile gemi yap. Zulmedenler hakkında bana bir şey söyleme. Çünkü onlar suda boğulacaklardır.»

Nûh (aleyhisselâm). yıllarca kavmini imana davet etmiş, içlerinden pek azı iman etmişti. Kavminin iman etmeyişine çok üzülen Nûh (aleyhisselâm) onların helaki için Rabbine dua eder. Sonra kavmi hakkında yaptığı duaya pişman olur. Çünkü **peygamber**ler çok müşfiktirler, kavimlerinin helak olmalarını istemezler, bilâkis kurtuluşları ve hidâyete ermeleri için duâ ederler. Nûh (aleyhisselâm) yaptığına pişman olunca, Yüce Allah şöyle buyurur -Ey Nûh, kavminden gerçek iman etmiş olanlardan başkası asla iman etmeyecektir. O halde onlar için üzülme. Çünkü onlar Rablerine şirk koştular ve sana itaat etmediler. Biz, onları küfür ve şirklerinin cezası olarak azaba gark edeceğiz. Ey Nûh, bizim nezaretimiz ve vahyimizle gemi yap, o zâlim kavim hakkında bana dua etme ve onlar için dilekte bulunma. Biz onları zulüm ve küfürleri yüzünden suda boğacağız.»

Yukarda da işaret edildiği gibi, Nûh (aleyhisselâm)'a iman edenlerin sayısı pek azdı. Kavminin ileri gelenlerinden kimse iman etmemişti. İman etmeyenler, Hazret-i Nuh'a ve iman edenlere eza-ceza etmeye başlamışlardı. Nuh (aleyhisselâm) onların helaki için Rabbine dua etmiş, sonra bundan vazgeçmişti. **Allahü teâlâ**, o zâlim kavmin zulmünden kurtulmak için Nûh (aleyhisselâm) 'a gemi yapmasını ve onlar için hayır duada bulunmamasını emretmiştir. Nûh (aleyhisselâm) ilâhî emir gereği gemiyi yapmıştır. Bu âyeti kerîmede zâlim bir toplum ve kavim için hayır duâ yapılmaması buyuruhnaktadır.

İkrime (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: Nûh (aleyhisselâm)'un yaptığı geminin uzunluğu üçyüz, genişliği otuz, yüksekliği de kırk arşındır, İbn Abbâs'ın görüşü de budur. İmam-ı Kutbî ise şöyle demiştir: «Tevrat'ta okuduğuma göre, **Allahü teâlâ**, Nûh (aleyhisselâm)'a uzunluğu üçyüz, genişliği elli ve yüksekliği de otuz arşın olmak üzere bir gemi yapmasını emretmiştir. Bu gemi üç kat olup, kapısı yandandır. Birinci kat haşarata, ikinci kat hayvanata, üçüncü kat da insanlara tahsis

edilmiştir. Her canlı varlıktan birer çift alınması da bildirilmiştir. Nûh (aleyhisselâm), verilen talimatı olduğu gibi yerine getirmiş, tufan başlamış, kırk gün geceli gündüzlü yağmur yağmış, yeryüzü suya gark olmuş, canlı mahlûk kalmamış, gemi yüzelli gün su üstünde kalmıştır. İmam-ı Vehb'e göre, Nûh (aleyhisselâm) gemiyi yüz yılda yapmış, gören kâfirler onunla alay etmişler, eğlenmişlerdir.

38

«Gemiyi yapmaya başladı. Kavminden herhangi bir güruh yanına uğradıkça onunla eğleniyorlardı. O da: "Bizimle alay ediyorsunuz ama, sizin alay ettiğiniz gibi biz de sizinle alay edeceğiz" dedi.»

39

«Rüsvay edici azabın kime geleceğini ve daimi azabın da kimin başına geleceğini ilerde bileceksiniz.»

Nûh (aleyhisselâm), İlâhî emir gereği gemiyi yapmaya başlar. Marangozlar tutar, onlara ağaçlan yontturur, kendisi de beraber çalışır ve verilen talimat gereği gemiyi yapar. Rivayete göre gemi abanoz ağacından yapılmıştır. Nûh (aleyhisselâm) gemiyi yaparken kavminden yanına uğrayanlar onlarla alay ederler. Kimi «Nûh, **peygamber** olduğunu söylüyordu şimdi marangozluğa başladı» der. Kimi «Nûh çıldırdı» der. Kimi «Ey Nûh, sen bu aklınla mı **peygamber** olduğunu söylüyordun» der. Kimi «Nûh kırda gemi yapıyor- der. Nûh (aleyhisselâm), onların alay etmelerine hiç aldırmaz ve şöyle der: «Bizimle alay ediyorsunuz, istediğiniz kadar alay edin, bizimle alay ettiğiniz gibi, bir gün biz de sizinle alay edeceğiz. Rüsvay edici azabın kime gelip çatacağını ve dâimi azabın da kimin başına ineceğini ilerde bileceksiniz, İşte o zaman biz de sizinle alay edeceğiz.»

40

«Nihayet buyruğumuz gelip sular kaynamaya başlayınca "Her cinsten birer çift ve hakkında hüküm verilmiş olanın dışında kalan çoluk çocuğunu ve inananları gemiye al" dedik. Ve pek az kimse inanmıştı onunla beraber.»

Nuh (aleyhisselâm) gemiyi yapıp tamamladıktan sonra **Allahü teâlâ**'nın vaadettiği azab vakti gelip çatmış, sular kaynamaya başlamıştı. Yüce Allah, Nûh (aleyhisselâm) 'a her cinsten birer çift ve çoluk çocuğu ile iman edenleri gemiye almasını emretmiştir. Zaten Nûh (aleyhisselâm)'a kavminden pek azı iman etmişti. Gemi üç kattı. Alt kat haşarata, orta kat hayvanata, üst kat da insanlara tahsis edilmişti. İman edenlerin sayısı seksen kadardı. Oğlu Kenan ile hanımının iman edenlerdendi. Nûh (aleyhisselâm), her cinsten gemiye birer çift alırken «Ey Rabbim, ben arslanla sığırı, koyun ile kurdu ve kedi ile kuşu bir araya nasıl koyarım' der. Yüce Allah -Ey Nûh, bunları birbirine düşman eden kimdir» buyurur. Nûh (aleyhisselâm) «Hiç şüphesiz Rabbim, sensin» der. Yüce Allah «Ey Nûh, ben şimdi onların arasındaki düşmanlığı kaldırır, onları birbirine dost ederim» buyurur. Ve gemiye alınan bu hayvanlar asla birbirlerine zarar vermezler.

Nûh (aleyhisselâm)'un gemisi alelade bir gemi değildir. Âyette geçen «FARETTENNÛR-dan buharlı gemi olduğu anlaşılmaktadır. Müfessirler buna çeşitli mânâlar vermişlerdir. Bir kısmı şöyledir:

Tennûr, lügatta tandır denilen ve içinde ekmek pişirilen bir ocaktır. Bir nev'i fırındır. Feveran da, kaynamak, fışkırmak demektir. Şu mânaları ihtiva eder.

1- Tennûr, Hazret-i Ademe ait olup taştan yapılmış bir ocaktır. Nûh (aleyhisselâm)'a intikal etmiş ve hanımı içinde ekmek pişirmiştir. Bundan suların fışkırmas; tufan için bir alâmettir. Müfessirlerin birçoğu bu görüştedirler,

2- Tennûrdan maksat suların yüksek bir yerden fışkırmasıdır. Bu, terınûr olarak tasvir edilmiştir.

3- Tennur, yeryüzüdür. Bazıları yeryüzüne de tennür demişlerdir.

4- Tennûr, fecrin doğması, sabah nurunun etrafa yayılmasıdır. Bazı tefsirciler de tennüra bu mânâyı vermişlerdir,

5- Tennûr, gemide suyun toplandığı yerdir. Buna göre geminin kazanlı olup, kaynayan suyun buharıyla hareket ettiği ortaya çıkar.

41

« (Nuh): "Gemiye binin, yürümesi de, durması da Allah'ın adıyladır. Şüphesiz Rabbim çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir" dedi.»

42

«Gemi bunları dağlar gibi dalgalar içinden akıtıp götürüyordu. Nuh ayrı bir yere çekilmiş olan oğluna "Oğulcağızım, bizimle beraber gel, küfredenlerle birlik olma" diye seslendi.»

43

«O. dedi ki: "Bir dağa sığınırım, o beni sudan korur." Nuh dedi ki; "Bugün Allah'ın emrinden esirgeyen, kendinden başka, hiçbir koruyucu yoktur." İkisinin arasına dalga girdi, o da boğulanlardan oldu.»

Nuh (aleyhisselâm) gemisini karada inşâ etmişti, yakınında deniz yoklu. Görenler bu geminin nasıl yüzeceğine hayret ediyorlardı. İman edenler de öyleydi, Nuh (aleyhisselâm) onların endişesini biliyordu, fakat kendilerine bir şey açıklamıyordu. Gemiyi karada inşâ ettiğinden dolayı kâfirler de kendisiyle çok alay etmişlerdi, Nihayet «ma I yo binrıui zamanı gelir, onlara 'Gemiye binin, bunun yürümesi de, durması da Allah'ın adıyladır. Şüphesiz benim Rabbim çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir» der. İman edenler gemiye binerler, tufan kopar, gemi dağlar gibi yükselen dalgaların arasında yürümeye başlar, su durmadan yükselir, kâfirler kaçacak yer ararlar. Oğlu Kenan da bir tepeye çekilip bekler. Hazret-i Nûh, babalık şefkatiyle dayanamaz «Ey oğlum, bizimle beraber gel, gemiye ibn, Allah'a itaat et, küfredenlerle beraber olma- diye seslenir. Oğlu bu daveti kabul etmez ve şöyle der «Ben ne gemiye girerim, ne de iman ederim. Bir dağa sığınırım, o beni boğulmaktan korur.» Nûh (aleyhisselâm), oğlunun kâfir olarak boğulmasına dayanamaz, onu ikaz etmek için şöyle der: «Ey oğlum, bugün Allah'ın azabından kimse kimseyi kurtaramaz. Seni hiçbir yer O'nun azabından koruyamaz. Nereye gidersen git, mutlaka Allah'ın azabı sana ulaşacaktır.» Kenan, babasının ikazlarına ve yalvarmalarına aldırmaz, kurtulmak için daha yükseklere çıkarken tam o sırada

büyük bir dalga gelir onu boğar. Böylece küfür ve isyanının cezasını dünyada görür. İman etmeyenler hem dünyada ve hem de âhirette cezalarını mutlaka göreceklerdir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: Nûh tufanında kırk gün gece-gündüz yağmur yağmıştır. Yeryüzünün her tarafından sular fışkırmış, vadiler dolmuş, dağları su kapatmış, hatta suyun yüksekliği dağlardan on beş arşın daha fazla olmuştur. Hazret-i Nûh beş ay su üzerinde yüzmüş, hiçbir yerde durmamıştır. Yalnız Harem-i Şerifte yedi gün durmuş, onu tavaf etmiştir, yani etrafında dolanmıştır. Harem-i Şerif ilk önce Hazret-i Âdem tarafından inşâ edilmiş, sonra altıncı kat göğe kaldırılmış ve adına da Beyti'l-Ma'mur denmiştir. Cebrail ondaki Hacerü'l-Esved'i alıp Ebû Kubeys dağına gizlemiştir. Sonra Nûh (aleyhisselâm) gemisiyle oradan ayrılır, bir müddet sonra Musul'da bulunan Cûdi Dağı'na ulaşırlar ve gemi dağın üzerinde karar kılar. Beş ay su üstünde kaldıktan sonra ilk olarak Nûh ve gemidekiler burada karaya çıkarlar. Nûh (aleyhisselâm), Receb ayının onuncu günü gemiye girmiş, aşure günü gemiden çıkmıştır. Böylece ay itibariyle gemide altı ay kalmışlardır. Nûh gemiden indikten sonra yeryüzündeki suyun çekilip çekilmediğini anlamak için kargayı keşfe gönderir, karga gider, bir laşe bulur, onu yemekle meşgul iken geri dönmekte gecikir, hayvanın gelmediğini gören Nûh (aleyhisselâm) arkasından sığırcık kuşunu gönderir. O da geri dönmekte gecikir. Bu defa güvercini gönderir, güvercin gider konacak yer bulamaz bir zeytin yaprağı alır geri Nûh (aleyhisselâm)'un yanına gelir. Nûh, bundan suyun biraz- çekildiğini anlar ve tekrar gönderir. Güvercin gider, bu defa suyun çekildiğini ve karaların meydana çıktığını görür, karaya konar ve tekrar dönüp Hazret-i Nuh'un yanına gelir, Nûh (aleyhisselâm) güvercinin ayağının çamurlu oluşundan suyun çekildiğini anlar.

44

«Yere: "Suyunu çek", göğe de: "Ey gök, sen de tut" denildi. Su çekildi, iş de bitti. Gemi Cûdi'ye oturdu. "Zâlimler güruhu Allah'ın rahmetinden uzak olsun" denildi.»

Nûh (aleyhisselâm) beş ay su üzerinde kaldıktan sonra gemi Cûdi Dağına oturur. Yere «Ey yer, suyunu çek», göğe «Ey gök, suyunu tut» denilmiştir. Su çekilir, Allah'ın hükmü yerine gelir, helak olanlar olur, kurtulanlar kurtulur. Zâlimler güruhu Allah'ın rahmetinden uzak olur. Böylece küfredenler cezasını, iman edenler de mükafatını görür.

Rivayete göre, **Allahü teâlâ**, Nûh (aleyhisselâm)'un gemisinin bir dağın üzerine oturacağını vahyetmiştir. Bu müjdeyi alan dağlar başkaldınp sivrilmelerdir. Her dağ geminin kendi üzerine yerleşmesini istemiştir. Aralarında sadece Cûdi Dağı baş kaldırıp sivrilmemiştir. Allah'ın rızasını kazanmak için, mütevaziane durumunu devam ettirmiştir. Cûdi Dağı'nın tevâzuundan dolayı, Yüce Allah gemiyi üzerine oturtmuştur. Tevâzûun kıymeti Allah katında bu kadar yücedir. Tevazu sahipleri Allah katında her zaman yükselir, kibir ve gurur sahipleri ise daima alçalır. Tevâzû imandan, kibir ise şeytandan gelir.

45

«Nûh, Rabbine dua edip dedi ki; "Ey Rabbim, benim oğlum da şüphesiz benim ailemdendir. Senin vaadin elbette haktır ve sen hâkimlerin hâkimisin".»

Nûh (aleyhisselâm)'un oğlu Kenan kendisine iman etmemiş, bu yüzden de boğularak helak olmuştu. Hazret-i Nûh, oğlunun küfür içinde helak olmasına çok üzülmüştü. Bu üzüntüsünü dile getirip Rabbine şöyle niyazda bulunmuştu: «Ey Rabbim, benim oğlum da şüphesiz benim ailemdendir. Senin vaadin şüphesiz haktır ve sen hâkimlerin hâkimisin.»

46

«Allah, "Ey Nûh, o kat'iyen senin ailenden değildir. Çünkü o, kötü bir iş işlemiştir, öyleyse bilmediğin şeyi benden isteme, cahillerden olmaman için sana öğüt veriyorum.»

Yüce Allah, Nûh (radıyallahü anh)'a vahyedip şöyle buyurmuştur: «Ey Nûh, o kat'iyyen senin ailenden değildir. Çünkü o, kötü bir iş işlemiştir. Öyleyse kâfirler için benden bir şey isteme. Cahillerden olmaman için sana öğüt veriyorum. Biz, iman edenleri

kurtaracağımızı vaadettik, iman etmeyenleri kurtaracağımızı vaadetmedik.

Bazı mütefekkirler, babaya tâbi olmayan evlâdın ondan ayrıldığını **peygamber**ine tâbi olmayan ümmetin, onun şefaatinden mahrum olduğunu, Allah'ın emrine itaat etmeyenlerin, O'nun rahmetinden uzak olduğunu söylemişlerdir.

Bu hitap, Nûh (aleyhisselâm)'a bir ihtardır. O, oğlu için duâ ettiğinden dolayı Yüce Allah'dan özür diler.

47

«"Rabbim, bilmediğim şeyi senden istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen hüsrana uğrayanlardan olurum dedi.»

Nuh (aleyhisselâm), bilmeyerek **Allahü teâlâ**'dan iman etmeyen oğlunun dilemişti. Yüce Allah «Ey Nûh, o katiyen senin oğlun değildir..... o halde bilmediğin, şeyi benden isteme- buyurarak onu ikaz etmişti. Hazret-i Nûh da hatasını anlayınca şöyle demişti; «Rabbim, bilmediğim şeyi senden istemekten sana sığınırım. Bundan sonra bilmediğim bir şeyi senden istemeyeceğim. Rabbim, eğer beni bağışlamaz ve bana merhamet etmezsen ziyana uğrayanlardan olurum.»

Bu âyet-i celîle şuna da delâlet eder. Salih ameli olmayan kimseleri ebeveynlerinin ve kardeşlerinin kendisi için yapmış oldukları dua azabtan kurtarmaz. Babası ve kardeşleri **peygamber** bile olsalar bu böyledir. Akıllı kimse, başkasının Allah katında necat bulmasına sebeb olup, kendisi kimseye muhtaç olmayandır. Her akıl sahibinin bundan ibret alması gerekir.

48

«"Ey Nûh, bizim katımızdan selâmetle in. Sana ve seninle beraber olan ümmetlere hayır ve bereketler olsun. Ama birçok ümmetler de var ki, onları geçindireceğiz. Sonra onlara can yakıcı bir azab vereceğiz" denildi.»

Nûh (aleyhisselâm)'un gemisi Cûdi Dağı üzerine oturunca, Yüce Allah «Ey Nûh, bizim azabımızdan ve boğulmaktan emin olarak selâmetle gemiden in. Selâmımız, bereketimiz ve rahmetimiz senin ve seninle gemide olanların üzerine olsun. Fakat birçok ümmetler var ki, onları dünyada bir müddet geçindireceğiz; sonra onlara âhirette can yakıcı ve elim bir azab vereceğiz. Çünkü onlar imandan uzaklaşıp, küfür ve şirke dalmışlardır» buyurmuştur.

Muhammed ibn Kâ'b şöyle demiştir: «Bu âyet-i celîle, Allah'ın selâmının ve bereketinin iman edenlerin üzerine olduğuna delâlet eder. Onlar her iki cihanda imanlarının mükâfatını göreceklerdir.

Nûh (aleyhisselâm), kavmiyle gemiden çıktıktan sonra orada «KARYE-TÜ'S-SEMÂNÎN» adında bir şehir kurmuşlar. Bütün insanlar bu gemide bulunanlardan türemiştir. Bazılarına göre Hazret-i Nuh'un üç oğlundan türemişler, diğerlerinin nesli kesilmiştir. Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine Nûh (aleyhisselâm)'un kıssasını nakletmiştir.

49

«İşte bunlar gayıp haberlerindendir ki, sana vahyediyoruz. Ne sen ve ne kavmin daha önce bunları bilmezdiniz. Öyleyse sabret. Çünkü sonuç Allah'dan sakınanlarındır.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine geçmiş **peygamber**lerin kıssalarını Cebrail vasıtasıyla vahyetmiştir. Geçmiş **peygamber**lerin kıssalarını ve ümmetlerinin helak oluş sebeblerini bildirmiş ve şöyle buyurmuştur: -Yâ Muhammed, sana bildirdiğimiz bu şeyler gayıp haberlerindendir. Sen ve kavmin daha önce bunları bilmiyordunuz. Şayet kavmin senin **peygamber** olduğunu yalanlarsa, onların seni yalanlamasına aldırma, sabret. Çünkü sonuç Allah'a iman edip, O'ndan sakınanlarındır.. Yüce Allah kâfirleri Nuh (aleyhisselâm)'un kavmine vâki olan azab ile tehdit etmiştir. Nuh (aleyhisselâm) 'un kavmi, iman etmedikleri için suya garkolup boğulmuşlardır. İman edenler ise Hazret-i Nuh ile gemiye binip kurtulmuşlardır, iman etmeyenlerin dikkati bu olaya çekilerek, iman edealerin ebedi saadete kavuştuğunu, etmeyenlerin ise küfür ve şirklerinin cezasını görecekleri bildirilmiştir. Bundan sonra Yüce Allah, Âd kavminden haber vermiştir.

50

«Ad kavmine de kardeşleri Hûd'u gönderdik. O da kavmine "Ey kavmim, Allah'a kulluk edin, O'ndan başka ilâhınız yoktur. Yoksa sadece yalan uyduran kimseler olursunuz" dedi.»

Halik-ı Zülcelâl, her kavme bir **peygamber** gönderdiği gibi Hûd (aleyhisselâm)'u da, Âd kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. O da, kavmine «Ey kavmim, Allah'a kulluk edin. O'ndan başkasına kulluk etmeyin. Çünkü O'ndan başka ilâhınız yoktur. Şayet Allah'a şirk koşar başka ilâhlar edinirseniz, yalancılardan olursunuz' demiştir. Hûd (aleyhisselâm) 'un bundan sonra kavmine hitabı âyette şöyle geçiyor.

51

«Ey kavmim, ben sizden bunun irin bir ücret istemiyorum. Benim ücretim yalnız beni yaratana aittir. Aklınız ermiyor mu?»

52

«Ey kavmim, Rabbinizden mağfiret dileyin. Sonra O'na tevbe edin ki, size gökten bol bol yağmur göndersin ve kuvvetinize daha fazla kuvvet katsın. Suçlu olarak dönmeyin.»

Hûd (aleyhisselâm) kavmine **peygamber** olarak gönderilince, onlara şöyle demiştir: «Ey kavmim, ben sizi Allah'a imana davet ettiğimden dolayı sizden bir karşılık istemiyorum. Benim mükâfatım, beni yoktan var edip **peygamber** olarak size gönderen Rabbime aittir. Ey kavmim, sizi yoktan var eden Rabbinize itaat edin, Ma'bûdunuz yalnız O'dur. O'nun sizi yoktan var ettiğine, Ma'bûdunuz olduğuna akimiz ermiyor mu? Hem siz bugüne kadar işlemiş olduğunuz küfür ve isyanınızın afvı için Rabbinizden mağfiret dileyin ve O'na tevbe edin ki, gökten üzerinize bol bol yağmur yağsın, nimetler ve mahsûller bitsin, ihtiyacınızı karşılayın. Bunlar kuvvetinize daha fazla kuvvet katsın. Aile fertlerinizin ve evlâtlarınızın da ihtiyacı giderilsin, onlar da sizin, gibi sıhhate kavuşsunlar. Benim davetimden yüz çevirip şirk Üzere sabit olmayın, yoksa ebedî azaba mübtelâ olursunuz.» Bunun üzerine Hûd (aleyhisselâm)'a, kavmi şu cevabı vermiştir.

53

«Onlar dediler ki: "Ey Hûd, sen bize apaçık bir burhanla gelmedin, senin sözünden dolayı ilâhlarımızı terketmeyiz ve sana inanmayız.»

Hûd (aleyhisselâm) kavmini Allah'ın birliğine imana davet edince, onlar bu daveti kabul etmeyerek **peygamber**lerine şöyle demişlerdir; «Ey Hûd, sen bize apaçık bir burhanla gelmedin ki, biz onu görüp senin **peygamber** olduğunu anlayalım. Senin sözüne inanıp ilâhlarımızı terk edemeyiz ve sana da inanmayız.» Kavmi, Hûd (aleyhisselâm)'a böyle cevap vermiş, hatta daha da ileri giderek «Bir takım ilâhlarımız seni çarpmıştır» demişlerdir.

54

«Bir kısım ilâhlarımız seni çarpmıştır demekten başka bir şey söylemeyiz. (Hûd) dedi ki: "Doğrusu ben Allah'ı şâhid tutuyorum, siz de şâhid olun ki, Allah'ı bırakıp da O'na ortak koştuğunuz şeylerden uzağım".»

55

«Artık bana hepiniz istediğiniz tuzağı kurun, sonra bana mühlet de vermeyin.»

56

«Şüphesiz ki ben, benim de, sizin de Rabbiniz olan Allah'a güvenip dayandım. Yürüyen hiçbir canlı yoktur ki, idare ve tasarrufunu O tutmasın. Benim Rabbim hakikaten doğru bir yol üzerindedir.»

Kavmi, Hûd (aleyhisselâm)'un davetini kabul etmeyerek 'Bir kısım ilâhlarımız seni çarpmış, aklını başından almış, sen delirmişsin. Aklını başına topla, bu dâvadan vazgeç, bizim nasihatimizi dinle» demişlerdir. Halbuki Hûd (aleyhisselâm) kavmini imana davet ediyor, onlar bunu kabul etmeyerek Hûd (aleyhisselâm)'u mecnunlukla itham ediyorlar. Hûd (aleyhisselâm), kavminin kendisini mecnunlukla itham etmesine aldırmayarak, onlara şöyle cevap vermiştir: «Ey kavmim, doğrusu ben Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım. Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzak

olduğuma, Allah'ı da, sizi de şahit tutuyorum. Siz, hepiniz bir olun ilâhlarınızı da alın, bana istediğiniz tuzağı kurun, alinizden geleni hemen yapın. Ben, benim de, sizin de Rabbiniz olan Allah'a güvenip dayandım. O'ndan başkasına asla güvenmem. Çünkü her şeyi yoktan var eden ve besleyen O'dur. Hiçbir varlık O'nun izni olmadan hareket edemez. Var eden ve yok eden O'dur. O, hiç kimseye haksızlık etmez ve hiçbir şey de O'nun bilgisinden gizli kalmaz. O, her şeye kadirdir.» Sonra Hûd (aleyhisselâm) kavmine şöyle demiştir.

57

«Yüz çevirirseniz bilin ki, ben size neyi bildirmek için gönderildimse onları bildirdim. Rabbim, yeryüzüne bizden başka bir millet de getirebilir. Ve siz O'na bir şey de yapamazsınız. Doğrusu Rabbim her şeyi hakkıyla koruyandır.»

Hûd (aleyhisselâm), kavmine Allah'ın birliğini, kudretini delillerle açıkladıktan sonra, onlara şöyle demiştir; «Ey kavmim, siz iman etmeseniz de bilin ki, ben üzerime vâcib olanı size tebliğ ederim. Bundan asla geri durmam ve bana da kimse mani olamaz. Rabbim sizi helak edip yerinize başka bir milleti getirmeye de kadirdir. Siz O'na mani olamazsınız. Hiç şüphesiz Rabbim her şeyi hakkıyla muhafaza eder. Ona göre sizin mükafatınızı ve mücâzatmızı verir.» Hüd (aleyhisselâm) 'un kavmi, kendilerine yapılan bunca nasihati dinlememişler, şirk ve küfürlerine devam etmişlerdir.

58

«Emrimiz gelince Hûd ve beraberindeki müminleri acıyarak kurtardık. Ve onları çok ağır azabtan kurtardık..»

Hüd (aleyhisselâm) kavmini uzun müddet imana davet etmiş, fakat içlerinden pek azı iman etmişti, îman etmeyenler ise **peygamber**leriyle alay ederek mü'minlere işkence ve zulüm etmeye başlamışlardı. Yüce Allah iman etmeyenleri küfür ve zulümlerinden dolayı helak etmiştir. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor: -Bizim azabımız gelince Hûd'u ve beraberindeki mü'minleri acıyarak çok ağır bir azabtan kurtardık, iman etmeyenleri sıcak bir rüzgâr ile helak ettik. Çünkü onlar Rablerinin âyetlerini bilerek inkâr

ettiler ve **peygamber**lerine de asi oldular. Sonra her inatçı zorbanın emrine uydular.»

Yüce Halik, Hûd (aleyhisselâm) 'un kavmini şirk ve küfürlerinden dolayı çok sıcak bir rüzgâr ile helâk etmiş ancak Hûd (aleyhisselâm) ile iman edenleri kurtarmıştır. Onlar bu afattan zerre kadar etkilenmemişlerdir. Tefsircilerin beyanına göre, Hûd (aleyhisselâm)'un kavmini çok sıcak bir rüzgâr yedi gün istilâ etmiş, her çarptığını yere devirmiş ve sekizinci günde iman etmeyenlerin tamamını helak etmiştir.

59

«İşte Âd kavmi, onlar Rablerinin âyetlerini bilerek inkar ettiler, **peygamber**lerine asi oldular. Ve her inatçı zorbanın emrine uydular.»

Bu âyet-i celîle şu hakikati de ifade etmektedir: Ey iman etmeyenler, Âd kavminin durumuna bakın. Onlar Rablerinin âyetlerini bilerek inkâr ettiler, **peygamber**lerinin sözlerini dinlemediler, ona asi oldular. Reislerinin emrine uyup haktan uzaklaştılar, Allah'a şirk koştular, sonra Allah'ın azabı gelip onları helak etti. Eğer siz de iman etmezseniz Âd kavminin uğradığı azaba uğrarsınız.İman etmeyenler küfür ve şirklerinin cezasını göreceklerdir.

60

«Onlar bu dünyada da, kıyamet gününde de lanete uğradılar. Bilin ki: Âd kavmi Rablerini inkâr etti. Ve yine bilin ki, Hûd'un kavmi Âd, Allah'ın rahmetinden uzaklaştı.»

Hûd (aleyhisselâm)'un kavmi, **peygamber**lerini yalanladıklarından dolayı şiddetli bir rüzgâr ile helak olmuşlardır. Onlar bu dünyada da, âhirette de Allah'ın lanetine uğramışlardır. Hem onlar Rablerinin âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanladıkları için Allah'ın rahmetinden uzaklaşmışlardır. Allah'ın rahmetinden uzaklaşanlar ebedî azaba uğrayacaklardır. Âd kavminin Allah'ın lanetine uğradığı gibi, iman etmeyenler de Allah'ın lanetine uğrayacaklardır. Yüce Allah Âd kavminden sonra Semûd kavmini zikretmiştir.

61

'Semûd kavmine de kardeşleri Salih'i gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim, Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka hiçbir tanrınız yoktur, O, sizi topraktan meydana getirdi. Sizi orada ömür geçirmeye mâmur etti. O halde O'ndan mağfiret isteyin. Sonra O'na tevbe edin. Şüphesiz Rabbim, size yakın ve duâlan kabul edendir.'

Allahü teâlâ, Nûh ve Hûd (aleyhisselâm)'u zikredip, kavimlerinin helak olduklarını belirttikten sonra bu kez Semûd kavmini zikredip şöyle buyurmuştur: «Biz, Semüd kavmine de kardeşleri Salih'i gönderdik O, kavmine dedi ki: «Ey kavmim, Allah'a kulluk edin. O'ndan başkasına kulluk etmeyin. Çünkü sizin O'ndan başka hiçbir ilâhınız yoktur. O, sizi topraktan yarattı. Sizi yeryüzünde ömür gecirmeye memur etti. Sizi afiyet içinde yaşatan da O'dur. O halde yaptığınız kötü amellere karşılık, O'ndan mağfiret isteyin, sonra günahlarınızın afvı için tevbe edin. Şüphesiz Rabbim, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar, duasını geri çevirmez. Salih (aleyhisselâm), kavmini bu şekilde imana davet eder, fakat kavmi bu daveti kabul etmez şöyle der:

62

« Dediler ki: "Ey Salih, sen bundan önce aramızda kendisinden iyilik beklenen bir kimse idin. Şimdi kalkıp da babalarımızın taptıklarına tapmaktan bizi vazgeçirmek mi istiyorsun? Doğrusu bizi çağırdığın şeyden şüphe ve endişe içindeyiz".»

Kavmi Salih (aleyhisselâm)'in davetini kabul etmeyerek şöyle derler: Ey Salih, sen bundan önce aramızda aklı başında, kendisinden iyilik beklenen bir kimseydin. Şimdi kalkıp da ilâhlarımızı yalanlıyorsun ve babalarımızın taptıklarına tapmaktan bizi vazgeçirmek istiyorsun. Doğrusu bizi çağırdığın şeyden şüphe ve endişe ediyoruz. Çünkü sen bize **peygamber** olduğuna dair bir delil ve bir hüccet getirmedin.» Bunun üzerine Salih (aleyhisselâm) kavmine şu cevabı vermiştir.

63

«Dedi ki: "Ey kavmim, Rabbimden açık bir delilim olur ve bana rahmet eder de, ben de O'na baş kaldınrsam, söyleyin bakalım beni

Allah'a karşı kim savunur? Bana hüsrandan başka bir şey kazandırmazsınız".»

Kavmi Salih. (aleyhisselâm) 'in davetini kabul etmeyince, onlara söyle der; «Ey kavmim, benim **peygamber** olduğuma dair Rabbimden açık bir delilim ve hüccetim olur da, ben de O'na baş kaldınrsam, söyleyin bana Allah'ın azabından beni kim kurtarabilir? Ben Allah tarafından size **peygamber** olarak gönderildim. Siz Allah'a şirk koşmakla büyük bir hüsran içindesiniz. Ben de sizin gibi Allah'a isyan ederek hüsran içinde mi olayım? Siz, şirk ve zulmünüzün cezasını mutlaka göreceksiniz.» Bundan sonra Salih (aleyhisselâm) kavmine şöyle demiştir.

64

«Ey kavmim, işte size bir âyet olmak üzere Allah'ın yarattığa dişi devedir. Artık bırakın onu da Allah'ın arzında otlasın. Ona fenalık edip dokunmayın. Yoksa siz pek yakın bir azaba uğrarsınız.»

Yüce Allah, **peygamber**liğine delil olmak üzere Salih (aleyhisselâm)'e dişi bir deve vermiş, o da kavmine Buna dokunmayın, Allah'ın arzında otlasın»; demişti.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet edilmiştir: Salih (aleyhisselâm) kavmine **peygamber** olarak gönderilmiştir. O, kavmini imana davet etmiş, kavmi onu yalanlamıştır. Kavminin kendisini yalanlamasına çok üzülen Salih (aleyhisselâm), kavminin arasından çıkıp gitmek için **Allahü teâlâ**'dan müsaade istemiştir. Yüce Allah duasını kabul ederek kavminin arasından gitmesi için ona müsaade etmiştir. Salih (aleyhisselâm) müsaadeyi alınca kavminin arasından çıkar gider ve bir denizin kenarına gelir. Denizde yürüyen birisini görür, ona kim olduğunu sorar. O zat «Ben Allah'ın bir kuluyum, yolculuk yapmak için bir gemiye bindim, içindekilerin benden başkası kâfir idi. Yüce Allah, onların hepsini helak etti, sadece beni kurtardı. Şimdi Rabbime ibadet etmek için memleketime gidiyorum» der. Salih (aleyhisselâm) o zatı dinler, selâm verip yanından ayrılır, yüksek bir dağın üzerine çıkar, orada ibadetle meşgul olan başka bir zat görür, selâm verir, kim olduğunu sorar. O zat selâmı alır, şöyle der: «Burada halkının hepsi kâfir olan bir köy vardı, içlerinde

benden başka iman eden yoktu. **Allahü teâlâ** onların hepsini helak etti, beni kurtardı. Ben de, ölünceye kadar burada ibadet edeceğime dair **Allahü teâlâ**'ya söz verdim. Yüce Allah burada bir nar ağacı bitirdi, altından da bir pınar çıkardı, ben nardan yerim, sudan içerim ve bütün gün ibadet yaparım.» Salih (aleyhisselâm) o zatı da dinledikten sonra selâm verip yanından ayrılır. Sonra bir köye varır, o köyün halkı da kâfirdir. Yalnız içlerinde iki kardeş Müslümandır. **Peygamber**imiz bunu söyleyince şöyle buyurmuştur: «Bir şehirde bin kişi olsa, onların hepsi de kafir olsalar, içlerinden yalnız bir tanesi Müslüman olsa, o şehre giren Müslüman onu bulmadıkça gönlü rahat edip, huzura kavuşmaz. Yine bir şehirde bin kişi olsa onların hepsi de Müslüman olsa, içlerinde yalnız bir münafık olsa, oraya giren münafık o münafığı bulur, ancak onunla ünsiyet eder, mü'minlerle ünsiyet edemez. Her fert ancak kendi durumunda olanlarla ünsiyet eder, kendi fikrinde olmayanlarla ünsiyet edemez. Salih (aleyhisselâm), şehre girince iki Müslüman kardeşi bulur, yanlarında birkaç gün kalır, hâl ve hatırlarını sorar. Onlar, kâfirlerin kendilerine çok zulüm ve işkence yaptıklarım, fakat buna sabrederek Allah'a ibadet ettiklerini, hurma yaprağından çanta yapıp sattıklarını, ihtiyaçlarından fazlasını Allah rızası için tasadduk ettiklerini söylerler. Salih (aleyhisselâm), bu iki kardeşi de dinledikten sonra -Allah'a şükürler olsun ki, kafirlerin zulmüne sabreden salih kullarını bana gösterdi» der ve geri döner, tekrar kavminin yanına gelir. Salih (aleyhisselâm) memleketine geldiği gün kavminin bayram günüdür, onlar hep birlikte bayram yerine çıkmışlardı, Salih (aleyhisselâm) dönüşlerini bekler, döndükleri zaman kendilerini tekrar imana davet eder. Onlar Salih (aleyhisselâm)'den **peygamber** olduğuna dair mucize isterler ve şöyle derler: "Ey Salih, sen eğer **peygamber** isen, şu kayadan bize bir deve çıkar, görelim, ondan sonra senin **peygamber** olduğuna inanırız.» Kayadan devenin çıkmayacağını onlar da biliyorlardı. **Peygamber**i güç durumda bırakmak için en zor şeyi istiyorlardı. Akıllarınca **peygamber**i güç durumda bırakıp, mahcup edeceklerdi. Allah hiç **peygamber**ini mahcup eder mi? Asla etmez. Bunun üzerine Salih (aleyhisselâm), Rabbine dua ve niyaz eder, **Allahü teâlâ** da duasını kabul eder, kaya yarılır içinden on

aylık yüklü güzel bir deve çıkar. Herkes şaşakalır. Salih (aleyhisselâm) kavmine «Ey kavmim, bu, Allah'ın devesidir. Size alâmet ve ibret olmak için kudretiyle kayadan çıkardı. Sakın ona dokunmayın, kendi haline bırakın Allah'ın arzında otlasın. Eğer ona bir zarar verir veya öldürürseniz pek yakın bir azaba uğrar helak olursunuz» der. Çok geçmeden deve yavrular, yavrusu da yanında otlamaya başlar.

Salih (aleyhisselâm)'in kavminin bulunduğu beldede sadece bir kaynak suyu bulunuyor, hem halk, hem de deve bu sudan içiyordu, fakat bozguncular devenin bu sudan içmesini ve otlaklarda otlanmasını hazmedemiyorlardı.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: Salih (aleyhisselâm)'in kavmi devenin aynı sudan sulanmasını istemeyince, onlarla bir anlaşma yaparak o sudan bir gün halkın, bir gün de devenin içmesi kararlaştırılmıştır. Halkın sudan istifade ettiği gün deve suya yaklaşmıyor, devenin sulandığı gün de halk suya yaklaşmıyordu. Günler böyle devam edip gidiyordu. Fakat şehirde dokuz tane bozguncu vardı, bunların işi yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaktı. Bunların elebaşıları ise Kazer ibn Salih ve Misdağ ibn Dühre idi. Yine bunlar gibi bozguncu, fakat çok zengin bir de kadın vardı ki, koyunları etrafı sarmıştı. Çevrede devenin otlamasını istemiyordu. Onu öldürmek için çareler arıyordu, bulmuştu, onu öldürenle evleneceğini vaadetmişti. Bunu duyan mezkûr zorbalar, deven)n su yolunu keserler, suya giderken öldürmeyi plânlarlar. Zorbaların elebaşısı Misdağ ok ile deveyi arka ayağından yaralar, Kâzer de kılıç ile diğer ayaklarını keser, yere yuvarlar. Daha sonra devenin başını keserler, etini bütün köye dağıtırlar. Kavmi, Salih (aleyhisselâm)'in nasihatini dinlemeyerek deveyi öldürürler. Salih (aleyhisselâm) kavmine “Eğer bu deveye bir kötülük yapar veya öldürürseniz pek yakın bir azaba uğrarsınız» demişti.

65

«Derken, onu, ayaklarını keserek öldürdüler. Bunun üzerine (salih) dedi ki: "Memleketinizde üç gün daha yaşayın. Bu yalanlanmayacak bir özürdür",»

66

«Emrimiz gelince Salih'i ve beraberindeki mü'minleri tarafımızdan bir rahmet eseri olarak azabtan ve o günün rüsvaylığmdan kurtardık. Şüphesiz ki senin Rabbin. O, çok kuvvetlidir, mutlak galiptir.»

Salih (aleyhisselâm)'in kavmi, devenin ayaklarını keserek öldürmüşlerdi. Halbuki Salih (aleyhisselâm) onlara, deveye dokunmamalarını, bu devenin Allah'ın devesi olduğunu, dokundukları veya öldürdükleri takdirde azabın kendilerine yakın olduğunu bildirmişti. Onlar Salih'i dinlemeyerek deveyi öldürmüşlerdi. Kavmi deveyi öldürdükten sonra Salih (aleyhisselâm) onlara «Yurtlarınızda üç gün daha bekleyin, üç gün sonra Allah'ın azabı üzerinize gelecektir, bu, Allah'ın vaadidir, mutlaka vuku bulacaktır- demiştir. Kavmi, «Haber verdiğin azabın alâmeti nedir? Bize bildir- demirlerdi. Salih (aleyhisselâm) de «Birinci gün yüzünüz sararacak, ikinci gün kızaracak, üçüncü günde kararacak, dördüncü günde Allah'ın azabı gelip sizi helak edecektir» der ve aralarından ayrılır. «Bizim azabımız onlara geldiği zaman Salih'i ve beraberindeki mü'minleri tarafımızdan bir rahmet eseri olarak azabtan ve günün rüsvaylığmdan kurtardık. Yüce Allah, Salih (aleyhisselâm) ile beraberindeki mü'minleri azabtan kurtarmış, kavminden olup da iman etmeyenleri ise helak etmişştir. Onların helak oluşu küfür ve zulümlerinden dolayıdır.

67

«Zulmedenleri bir çığlık tuttu, oldukları yerde diz üstü çöküverdiler.»

68

«Sanki orda hiç yaşamamışlardı, fiilin ki, Semûd kavmi Rablerini inkâr etmişlerdi. Ve yine bilin ki, Semûd kavmi Allah'ın rahmetinden uzaklaştı.»

Salih (aleyhisselâm)'in kavmi Semûd'a, Cebrail korkunç bir çığlık atınca, oldukları yerde diz üstü çöküp can verdiler. Orada sanki kimse yaşamamış gibi oldu. Bilin ki, Semûd kavmi, Rablerini inkâr ettikleri için helak oldular ve böylece ilâhi rahmetten uzaklaştılar. Ey iman etmeyenler, eğer siz de iman etmez küfürde

direnirseniz, Semûd kavmi gibi helak olur, Allah'ın rahmetinden uzaklaşırsınız.

69

«Yemin olsun, elçilerimiz İbrahim'e müjde ile gelip "Selam" dediler. O da "Selâm" dedi ve eğlenmeden gidip onlara kızarmış bir buzağı getirdi.»

Bu âyet-i celîlenin kıssası şudur: Sodom adında mahsûlü bol bir şehir vardı. Meyve ve hasad zamanı çevre köylerin fakirleri oraya gelip arta kalan meyveleri toplarlar, ihtiyaçlarını giderirlerdi. Şeytan, o şehir halkının ahlakını bozmak için çok yakışıklı bir oğlan kılığına girer, onların bağlarına gelir, erkekleri kendisi ile görüşmeye davet eder. Erkekler de bu daveti kabul ederler hem onunla, hem de kendi aralarında livâtaya başlarlar. Böylece livâta erkekler arasında yayılır. Hem o kadar yayılır ki, kadınlarını bile) terk ederler. Onlarla görüşmez olurlar. Şeytan boş durmaz, bu defa kadınlara gelir «Kocalarınız sizi terk etti, siz de nefsinizi birbirinizle tatmin edin» der. Kadınlar da kendi aralarında nefislerini tatmin etmeye başlarlar. Livâta ve ahlâksızlık tam manâsıyla alır yürür. **Allahü teâlâ**, onları imana davet etmek ve ahlâksızlıktan vazgeçirmek için Lût (aleyhisselâm)'u gönderir. Lüt (aleyhisselâm) kavmini imana davet eder ve ahlâksızlıktan vazgeçirmeye çalışır, fakat onlar iman etmedikleri gibi ahlâksızlıklarını daha da artırırlar. **Peygamber**lerine asî olurlar. Yüce Allah da onları helak etmek için Cebrail ile beraber on melek gönderir. Melekler yakışıklı delikanlı kılığına girerler, önce Hazret-i İbrahim'in yanına gelirler, selâm verip yanında dururlar. İbrahim (aleyhisselâm) selâmı alır, yabancı olduklarını anlar, kendilerine derhal bir sofra hazırlar. Sofrada kızarmış semiz bir buzağı bulunmaktadır. Onlar yemezler, çünkü melekler nûranî varlıklardır, yemekten - içmekten - erkeklik ve dişilikten müstağnidirler. Bazılarına göre Hazret-i ibrahim'in yanına gelenler Cebrail, Mikâil ve İsrafil'dir. İbrahim (aleyhisselâm) onların yememesinden korkar, kuşkulanır.

70

«Ellerinin ona uzanmadığını görünce durumlarını beğenmedi ve içine korku düştü. Onlar- "Korkma, biz Lût kavmine gönderildik" dediler.»

İbrahim (aleyhisselâm) misafirlerinin yemediğini görünce, onlardan şüphelenir ve içine bir korku düşer. Melek olduklarını bilmediği için eşkıya sanır ve korkar. O zamanın âdetine göre, yapılan ikram geri çevrilirse hayra alâmet değildi, ikramı geri çevirenlerin, ikramda bulunana bir kötülük yapacağına işaretti. Melekler, İbrahim (aleyhisselâm)'in endişelendiğini anlayınca «Yâ İbrahim, bizden korkma, biz Lût kavmini helak etmek için gönderildik» derler. Bunun üzerine İbrahim (aleyhisselâm)'in endişesi zail olur.

Bazıları da şöyle demişlerdir: Melekler, İbrahim (aleyhisselâm)'in sofrasına uzanmazlar, o da «neden yemediklerini» sorar. Onlar «Biz ücretini vermediğimiz bir şeyi yemeyiz» derler. Bunun üzerine İbrahim (aleyhisselâm) «Benim yemeğin ücreti, başlarken bismillâhi, bittikten sonra da elhamdülillâhi demektir' der. Hazret-i İbrahim'in bu sözünü işiten Cebrail ile Mikâil «İşte böyle bir kul **Allahü teâlâ**'nın dostluğuna lâyıktır» derler. Bundan sonra kendilerini tanıtırlar, niçin gel diklerini söylerler ve İbrahim (aleyhisselâm) 'i, Hazret-i İshak ile müjdelerler. Bu müjdeyi işiten Sâre anamız gülmeye başlar.

71

«Karısı ayakta idi. Bunun üzerine güldü. Biz de ona İshak'ı ve İshak'ın ardından Ya'kub'u müjdeledik.»

72

«"Vay başıma gelenler, kendim bir kocakarı, şu erim de bir ihtiyar iken ben mi doğuracakmışım? Bu, cidden pek şaşılacak bir şey" dedi.»

Melekler, İbrahim (aleyhisselâm)'e İshak (aleyhisselâm)'in müjdesini verince hanımı Sâre anamız gülmeye başlar ve şöyle der: «Vay başıma gelenler, ben bir kocakarıyım, gençliğimde çocuğum olmadı da bu yaşta mı olacak? Hem beyim de çok yaşlı, yaşlı insanların nasıl çocuğu olur? Bu, şaşılacak bir şey. «Melekler,

İbrahim (aleyhisselâm)'e bu müjdeyi verdiği zaman İbrahim (aleyhisselâm) doksan dokuz, Sâre anamız ise doksan sekiz yaşında idi. Malûmdur ki bu yaştaki insanların çocuğu olmaz, fakat Yüce Mevlâ takdir etti mi, O'nun kudretinin de önüne geçilmez. O, her şeye kadirdir,» dedi mi, olur. Sâre anamız, bu yaşta çocuğu olacağına şaşmıştı, melekler onun şaşkınlığına şu cevabı vermişlerdi: «Sen, Allah'ın emrine mi şaşıyorsun?»

73

«Allah'ın işine mi şaşıyorsun ey evin kadını? Allah'ın rahmeti, bereketleri sizin üzerinizedir. Şüphe yok ki, O, asıl hamde lâyık, hayr-ı ihsanı çok olandır, dediler.»

74

«Vaktaki İbrahim'den o korku gitti, kendisine bir de müjde geldi. Lût kavmi hakkında bizimle tartışmaya girişti.»

75

«Çünkü İbrahim, cidden yumuşak huylu, çok içli ve kendisini Allah'a vermiş bir kimseydi.»

Melekler, Sâre anamızın şaşkınlığını görünce «Allah'ın işine mi şaşıyorsun ey evin hanımı? Halbuki Allah'ın rahmeti, bereketleri sizin üzerinizedir. Yüce Allah **peygamber**lerin çoğunu sizin soyunuzdan getirecektir. Şüphe yok ki, O, asıl hamde lâyık, hayrı ihsanı çok olandır» derler.

İmam-ı Süddi (radıyallahü anh) şöyle rivayet eder: Sâre anamızın tereddüdünü izale için Cebrail yerden kuru bir odun parçası alır, elinde tamamen ufaltır, yere atar. O, odun parçaları yemyeşil fidan olurlar. Sâre anamız bunu görür ve «Allah'dan başkası bunu bitirmeye kadir değildir. Kuruyu ancak O yeşertir, yaşı da kurutur, bunları yapmaktan aciz değildir» der. Melekler, kendilerini İbrahim (aleyhisselâm)'e tanıtıp, Ishak (aleyhisselâm)'ı da müjdeleyince korkusu gider, gönlü ferahlar. Bu defa Lût (aleyhisselâm)'un kavmi için şefaat diler ve onları helak etmemeleri için meleklerle tartışmaya girer. Çünkü Lût (aleyhisselâm), İbrahim (aleyhisselâm)'in dayısının oğludur ve

Sâre anamızın da kardeşidir. Onlar Lût (aleyhisselâm)'un kavminin helak olacağını duyunca çok üzülürler. Çünkü İbrahim (aleyhisselâm), yumuşak huylu, çok içli ve kendisini Allah'a vermiş bir kimsedir. O, gece-gündüz Allah'ı zikreder, gözyaşı döker, kalbi yanar, daima tevbe-i istiğfar eder, sehâvet sahibidir, herkese izzet-ü ikramda bulunur, yumuşak huyludur. Kendisini Allah'a adamıştır, her an şükran-ı nimette bulunur. Bu özelliklerden dolayı Yüce Mevlâ'nın dostluğunu kazanmıştır. **Allahü teâlâ** onun için şöyle buyuruyor: «Çünkü ibrahim, cidden yumuşak huylu ;ok içli ve kendisini Allah'a vermiş bir kimseydi.» Bu özellikleri taşıyanlar, Hazret-i İbrahim gibi **Allahü teâlâ**'nın dostluğunu kazanırlar.

76

«Ey İbrahim, bundan vazgeç. Zira Rabbinin fermam gelmiştir, onlara muhakkak geri çevrilmeyecek bir azab gelmektedir.»

İbrahim (aleyhisselâm) şefkat ve merhametinden dolayı Lût (aleyhisselâm)'un kavmini helak etmemeleri için meleklerle mücâdele eder. Cebrail de ona 'Ey İbrahim, bundan vazgeç. Zira Rabbinin fermanı gelmiştir. Onlar öyle kavimdirler ki, muhakkak üzerlerine geri çevrilmeyecek bir azab gelecektir» der. Cebrail, İbrahim (aleyhisselâm) ile böyle konuştuktan sonra yanından ayrılır Lût (aleyhisselâm)'un bulunduğu beldeye giderler. Şehrin kenarında birkaç kızm kuyudan su aldıklarını görürler. Bu kızların iki tanesi Lût (aleyhisselâm)'un kızıdır. Kızlar, bun lara kim olduklarını ve nereye gittiklerini sorarlar. Cebrail de misafir olarak bu şehre geldiklerini söyler. Kızlar, üzülerek şehir halkının çok ahlâksız olduğunu, çirkin işler yaptıklarını söylerler. Bunun üzerine Cebrail, yanında misafir kalacakları temiz bir aile sorar. Kızlar, temiz ailenin Hazret-i Lût olduğunu, ondan başka şehirde temiz aile bulunmadığını söylerler. Cebrail ve beraberindekiler Lût (aleyhisselâm)'un yanına gelirler. Lût (aleyhisselâm) onlan görünce endişeye düşer, çok sıkılır.

77

«Elçilerimiz Lüt'a gelince, onların gelmelerinden endişeye düştü. Çok sıkıldı ve "İşte çok çetin bir gün" dedi.»

Melekler Lût (aleyhisselâm)'un yanına gelince, kavminin onlara bir kötülük yapmasından korkmuş ve sıkılmıştı. Çünkü o, misafirlerinin melek olduğunu bilmiyordu. Hanımına da misafirleri olduğunu kimseye söylememesini tembihlemişti. Fakat hanımı, onu dinlemeyerek herkese söylemişti. Zira o, kâfirlerdendi. Lût (aleyhisselâm)'un evinde misafir olduğunu duyanlar koşarak oraya gelmişti.

78

«Kavmi, ona koşa koşa geldiler. Onlar daha evvelden kötülükleri işlemeye alışmış kimselerdi. "Ey kavmim, işte kızlarım, bunlar, sizin için daha temizdir. Allah'dan korkun da misafirlerimin içinde beni küçük düşürmeyin. İçinizde aklı başında bir adam da yok mu sizin" dedi.»

Kavmi, Lût (aleyhisselâm)'a misafir geldiğini duyunca koşarak evine gelirler, Lût (aleyhisselâm) onların geldiğini görünce, misafirlere bir kötülükleri dokunmasın diye kapıyı kapar. Çünkü Lût (aleyhisselâm) onlara **peygamber** olarak gönderilmeden önce ve **peygamber** olarak geldikten sonra da bütün işleri livâta ve Allah'a şirk koşmaktı. Kavminin çok ahlâksız olduğunu bilen Lût (aleyhisselâm) misafirlere bir kötülük yapacaklarından korkar, misafirlerini korumak için onlara cazip teklifte bulunur ve şöyle der: «Ey kavmim, işte kızlarım, dilerseniz onları sizinle evlendiririm. Bu sizin için livâta yapmaktan daha hayırlı ve daha temizdir. Livâta yapmaktan Allah'dan korkun, misafirlerim içinde beni küçük düşürmeyin. Bu işlerden sizi alıkoyacak içinizde aklı başında bir adam yok mu» der. Kavmi, Lût (aleyhisselâm)'u dinlemez, eve girmeye zorlarlar ve Ey Lût, senin kızlarında bir hakkımız olmadığını bilirsiniz, bizim ne istediğimiz de sana ma'lûmdur' derler. Said ibn Cübeyr (radıyallahü anh)'e göre, bunlar kendi kızları olmayıp, kavminin kızlarıdır. Onları kendine nisbet etmesi **peygamber**ler ümmetlerinin manevî babası olmasındandır. Lût (aleyhisselâm)'un kendi kızı sadece iki tane idi.

79

«Dediler ki, senin kızlarında bir hakkımız olmadığını biliyorsun, bizim ne istediğimizi de bilirsin.»

Kavmi, Lût (aleyhisselâm)'un nasihatini dinlemezler, çirkin işlerini yapmak için eve girmeye çalışırlar ve şöyle derler: «Ey Lût, senin kızlarında bir hakkımız olmadığını biliyorsun. Bizim eşlerimiz var, kadına ihtiyacımız yok. Bizim ne istediğimizi sen biliyorsun. Bizim asıl istediğimiz misafirlerindir» derler. Onların bu arzulan Lût (aleyhisselâm)'u kızdırır ve «Keşke size yetecek kuvvetim olsaydı» der.

80

«Keşke size yetecek bir kuvvetim olsaydı veya sağlam bir yere sığınsaydım, dedi.»

Lût (aleyhisselâm), zorba kavmine söz geçiremeyince, onlara şöyle der: -Keşke size karşı gelecek oğullarım veya beni destekleyecek akrabam olsaydı da, sizi bu işten men etseydi.» Lût (aleyhisselâm) kapıyı açmayınca kavmi zorlar, kapıyı kırarlar, evin içine girerler. Cebrail de kanadı ile hepsinin yüzüne vurur ve gözlerini kör eder. Gözlen kör olanlar «Ey Lût, bize sihir yaptın, gözlerimizi kör ettin. Şayet iyi olursak seni nasıl yok edeceğimizi görürsün.» derler. Lût (aleyhisselâm) kavminin tehdidinden korkar. O esnada Cebrail kim olduklarını söyler ve şöyle der: «Ey Lüt, onlar sana kat'iyen dokunmazlar.»

81

«Ey Lût, emin ol, biz Rabbinin elçileriyiz. Onlar sana kat'iyen dokunamazlar. Sen hemen gecenin bir kısmında ailenle yola çık. İçinizden hiçbiri geri kalmasın. Yalnız karın müstesna. Doğrusu onların başına gelen onun basına da gelecektir. Onların başına gelecek sabahleyindir. Daha sabah yakın değil mi? dediler.»

Lût (aleyhisselâm) kavminin tehdidinden endişelenince «Ey Lût, onlardan korkma, emin ol, biz Rabbinin elçileriyiz ve onları helak etmek için gönderildik. Onların sana kötülük yapmaya güçleri-yetmez. Sen aile efradınla geceleyin yola çık, karından başkasını bırakma. Onların başına gelen onun başına da gelecektir» denilir. Lût (aleyhisselâm)un bulunduğu şehir müstahkem bir şehir olup, kapıları kapalıdır. Lût, kapıların kapalı olduğunu ve şehirden çıkmalarının mümkün olmadığını söyler. Cebrail,

Lût (aleyhisselâm)'u ve beraberindekileri alır ve Züayr denen kasabaya getirir. Bu kasaba Lût (aleyhisselâm)'un beş kasabasından biridir. Halkı Sodom kasabasının halkı gibi livâtacı ve küfür ehli değildi. Lût (aleyhisselâm) Sodom şehrinden çıkınca Cebrail'den hemen orayı helak etmesini ister. Cebrail de, onların helak olma zamanının sabah vakti olduğunu söyler ve şöyle der «Sabah yakın değil mi?» Sabah olunca Cebrail, Lût'un beş şehrinden dördünü helak eder. Böylece isyancılar lâyık oldukları cezayı görürler.

82

«Vaktaki emrimiz gelince, onların altını üstüne getirdik. Rabbinin katında işaretlenmiş yığın yığın sert taş yağdırdık üzerlerine.»

83

«Bunlar zâlimlerden hiçbir zaman uzak olmayacaktır.»

Allahü teâlâ'nın Lût kavmine vaadettiği azab vakti gelince, Cebrail bulundukları yerin altını üstüne getirmiş ve ürerlerine Allah katında damgalanmış sert taş yağmıştır. Çünkü onların fiillerinin cezası bu idi. Yüce Allah her topluma lâyık oldukları cezayı verir, ondan fazlasını vermez. Allah'ın azabı zâlimlerden hiçbir zaman uzak olmayacaktır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: -Vaktaki emrimiz gelince onların altını üstüne getirdik. Rabbinin katında işaretlenmiş yığın yığın sert taş yağdırdık üzerlerins. Bunlar zâlimlerden hiçbir zaman uzak olmayacaktır.»

İmam-ı Mukatil (radıyallahü anh)'e göre, altı üstüne getirilen dört şehrin dışında kalanların üzerine taş yağmıştır. Gökten yağan taşlar siyah, beyaz, kırmızı olup, üzerlerinde öldürecek oldukları kimselerin isimleri yazılıdır, **Allahü teâlâ** azabı mutlak zikretti, iman etmeyenler ve zulmedenler, Lüt (aleyhisselâm)'un kavmi gibi ilâhî azaba mutlaka uğrayacaklardır. Bunda kimsenin şüphesi olmasın. Lût kavmi ile ilgili husus A'raf sûresinin sekseninci âyetinde de geçmiştir. Bundan sonra **Allahü teâlâ**, Şuayb (aleyhisselâm)'ın kavmi Medyen halkından bahsetmiştir.

84

«Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı yolladık. Dedi ki: "Ey kavmim, Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka hiçbir ilâhınız yoktur. Ölçüyü, tartıyı eksik tutmayın. Ben sizi iyi bir halde, refah içinde görüyorum. Şüphesiz ki, ben bir gün hepinizi çepeçevre kuşatıcı bir azabtan korkuyorum.»

Yüce Allah, Şuayb (aleyhisselâm)'ı da Medyen halkına **peygamber** olarak göndermiştir. O, kavmine «Ey kavmim, Allah'a kulluk edin, O'ndan başka sizin hiçbir Rabbiniz ve ilâhınız yoktur, ölçü ve tartılarınızı tam yapın, alış-verişinizde hile yapmayın. Ben sizi refah, bolluk ve iyi bir halde görüyorum. Allah size bütün nimetleri ihsan etmiştir. Eğer siz Allah'a kulluk etmez, O'ndan başka ilâh edinir, ölçü ve tartılarınızda hile yaparsanız bir gün hepinizi çepeçevre azabın kuşatacağından korkarım' demişti. Yüce Allah, ölçü ve tartıda hile yapanların bulundukları beldenin bereketini kaldırır, halkını sıkıntıya düşürür, aralarındaki itimat kalkar, halk fakirleşir, hile yapanlar tarumar olur.

85

«Ey kavmim, ölçüyü ve tartıyı hakkıyla yerine getirin. İnsanların eşyalarını eksik vermeyin. Yeryüzünde bozguncular olarak fenalık yapmayın.»

86

«Eğer iman ediyorsanız Allah'ın bıraktığı sizin için daha hayırlıdır. Ben sizin üzerinizde bir bekçi de değilim.»

Şuayb (aleyhisselâm) kavminin hastalığını biliyordu. Onların hastalığı ölçü ve tartılarını noksan yapmaktı. Kavmine **peygamber** olarak gönderilince, onları önce Allah'a imana ve ibadete davet etmiş, sonra en büyük hastalıkları olan ölçü ve tartılarını tam yapmalarını tavsiye etmiş ve şöyle demiştir: «Ey kavmim, Ölçüyü ve tartıyı hakkıyla yerine getirin, İnsanların eşyalarını eksik vermeyin. Şayet ölçü ve tartılarınızı eksik yaparsanız Allah'ın emrine isyan edip, nefsinize zulmetmiş olursunuz. Hiç şüphe yok ki, kendilerine yazık edenler ilâhî azaba uğrayacaklardır. Halbuki tartı ve ölçülerinizde adaletli olmanız, sizin için daha hayırlıdır, daha bereketlidir. Hem yeryüzünde

bozgunculuk yapmayın. Eğer iman ediyorsanız Allah'ın bıraktığı kâr size yeter. Hakkınıza razı olun, başkalarının hakkını gasbetmeyin. Yoksa ben sizi Allah'ın azabından koruyamam. Sizi hidâyete de erdiremem. Sizi hidâyete ancak Allah erdirir.»

Said ibn Cebir (radıyallahü anh) şöyle demiştir: Bulunduğun yerde ölçü ve tartı tam ise orada kal, şayet ölçü ve tartı tam değil ise ordan ayrıl Zira ölçü ve tartının tam olmadığı yerlerde kıtlık, yokluk, hastalık çoğalır, huzur bozulur.

87

«Dediler ki: "Ey Şuayb, atalarımızın taptığı şeylerden, yahud mallarımızdan ne dilersek onu yapmamızdan vazgeçmemizi sana namazın mı emrediyor? Çünkü sen, aklı başında yumuşak huylu birisin.»

Şuayb (aleyhisselâm) kavmini Allah'a imana, ibadete ve doğruluğa davet edince, kendilerine ağır gelir ve şöyle derler: «Ey Şuayb, bizim atalarımızın dininden dönmemizi, mallarımızda istediğimizi yapmamamızı sana namazın mı emrediyor? Biz atalarımızın taptığına tapıyor ve mallarımızla da istediğimizi yapıyoruz. Biz ölçü ve tartılarımızı da eksik yapmıyoruz, tam yapıyoruz. Sen cahil ve beyinsiz birisin ki, bizim mallarımıza karışıyorsun.» Şuayb (aleyhisselâm) çok namaz kıldığı için, akıllarınca onun namazıyla alay ediyorlardı. Halbuki alay edilmesi gereken kendileriydi. Onların Şuayb (aleyhisselâm)'a «Halimsin, reşîdsin» demeleri de istihzadır. Onların ölçü ve tartılarındaki hataları, eksik tartıp, ölçmeleri kendilerine normal geliyordu. Yaptıklarından çok memnun idiler. Halbuki Yüce Allah beşerî nizamın te'sisini ve toplumların sağlam temeller üzerine oturmasını emrediyordu. Bu yüzden beşerin yapısına en uygun olanı emretmiş, olmayanı da yasaklamıştı. **Peygamber**lerin gönderiliş sebebi de budur. Eğer bir toplum sağlam temeller üzerine oturmazsa, o toplumun yıkılması mukadderdir. İşte bundan önceki ümmetlerin, kavimlerin yok oluş sebebi de budur. Onlar, **peygamber**lerinin nasihatlerini dinlememişler ve Allah'ın emrine itaat etmemişler, bilâkis yüz çevirmişlerdir. Bunun neticesi olarak da helak olmuşlardır. Dikkat edilirse, **peygamber**lerin nasihatini dinleyenler

ve **Allahü teâlâ**'nın gösterdiği yoldan gidenler helak olmaktan kurtulmuşlardır.

Kavmi, Şuayb (aleyhisselâm)'in **peygamber**liğinde tereddüt edince, onların tereddüdünü gidermek için şöyle demiştir.

88

«Ey kavmim, ben Rabbimden apaçık bir delil üzereysem ve O, bana kendisinden güzel bir rızık ihsan etmişse ne dersiniz? Size yasakladığım şeylere aykırı hareket etmek istemiyorum. Gücüm yettiği kadar ıslâh etmekten başka bir isteğim yoktur. Benim muvaffakiyetim ancak Allah'ın yardımı iledir. Ben yalnız O'na güvenip dayandım ve yalnız O'na dönerim.»

Câhil ve beyinsiz güruh, Şuayb (aleyhisselâm) hakkında hayâsızca konuşunca onlara şöyle der: «Ey kavmim, ben Rabbimden apaçık bir deliî üzereysem buna ne dersiniz? O, bana nübüvvet, rahmet ve risalet verip doğru yola hidâyet etti. Bana bol bol rızık verdi, bunları bırakıp da sizin gibi sapıklığa mı dalayım?. Ben sizi sadece Allah'ın yasaklamış olduğu şeylerden men ediyorum. Benim yasaklamış olduğum şey sizi helake götürecek olan şeylerdir. Kendim için hoş gördüğümü, sizin için de hoş görüyorum. Yapmadığım şeyleri sizin de yapmanızı istemiyorum. Fakat siz anlamıyorsunuz. Sonra buna mukabil de sizden bir şey istemiyorum. Gücüm yettiği nisbette sizi Allah'ın yasaklarından men etmeye çalışacağım. Benîm muvaffakiyetim ancak Allah'ın yardımıyladır. Ben, O'ndan başkasına güvenmem, yalnız O'na güvenip dayandım. O'ndan başkasına itaat etmem ve de dönmem.» Bundan sonra kavmine şöyle hitap eder.

89

«Ey kavmim, bana olan düşmanlığınız, Nuh kavminin, yâ Hüd kavminin, yâhud Salih kavminin başına gelen felâketin benzerini sakın başınıza getirmesin. Lût kavmi de sizden pek uzak değildir.»

90

«Rabbinizden mağfiret dileyin. Sonra O'na tevbe ile rücu' edin. Çünkü Rabbim çok esirgeyendir, çok sevendir.»

Kavmi, Şuayb (aleyhisselâm)'ın davetini kabul etmezler, üstelik düşman olurlar, O da, şefkat ve merhametinden dolayı onlara şöyle der: «Ey kavmim, bana olan düşmanlığınız, Nûh kavminin, Hûd kavminin veya Salih kavminin başına gelen felâketin benzerini başınıza getirmesin. İnadı bırakın, şirkten ve küfürden vazgeçin, Allah'a iman «din, ölçü ve tartıları tam yapın. Eğer bunları unuttunuzsa, Lût kavminin başına gelen felâketi hatırlayın, Lût kavmi size uzak değil ya?. Onlar **peygamber**lerine isyan edip, Allah'a şirk koştukları için helak olmuşlardır. Şayet siz de, onların yaptığı gibi yaparsanız aynı akıbete uğrarsınız. Ey kavmim, Rabbinizden af dileyin. Sonra yaptıklarınızdan pişman olup O'na tevbe ile dönün. Şayet sız Rahibinize tevbe ile dönerseniz, Rabbim çok esirgeyendir, çok sevendir O, tevbe eden kullarını sever, günahlarını bağışlar. Bunun üzerine kavmi şöyle der.

91

«Dediler ki: "Ey Şuayb, söylediklerinin çoğunu anlamıyor ve seni aramızda zayıf görüyoruz. Taraftarların olmasaydı seni taşla öldürürdük. Esasen sen bizim yanımızda şerefli kimse de değilsin.»

Şuayb (aleyhisselâm) kavmini imana, ibadete, doğruluğa davet edip geçmiş ümmetlerin helak oluş sebeblerini söyleyince, kendileri anlamamazlıktan gelip şöyle derler: -Ey Şuayb, senin söylediklerinin çoğunu biz anlamıyoruz. Sen, bizi Allah'ın birliğine davet edip, tartı ve ölçülerimizi tam yapmamızı söylüyorsun. Senin bizi alıkoymak istediğin şeylerin hepsi atalarımızın yaptığı şeylerdir. Biz atalarımızın yolundan asla ayrılmayız. Hem sen aramızda şerefli birisi de değilsin, zayıfsın. Bizim ileri gelenlerimizden hiçbiri sana tâbi olmadı ve olmak da istemiyorlar. Şayet akraban karşımıza çıkmasaydı veya hatırlı birileri olmasalardı seni taşla öldürürdük. Fakat seni öldürmek bize düşmez, çünkü sen ileri gelen birisi değilsin, ancak akrabana düşer.» Onların zamanında suç işleyenler taşla öldürülürlerdi. Bunun üzerine Şuayb, kavmine şöyle der.

92

«Ey kavmim, benim taraftarlarım size göre Allah'tan daha mı şerefli ki, O'na sırt çevirdiniz? Doğrusu Rabbim sizin yaptıklarınızı kuşatmıştır, der.»

Şuayb (aleyhisselâm)'ın kavmi güçlü, kuvvetli olmalarıyla övünmüşlerdir. Kendilerini üstün gören kavmi, Şuayb (aleyhisselâm)'ı da hakir görmüşler ve «Akraban karşımıza dikilmeseydi seni taşla öldürürdük» demişlerdir. Şuayb (aleyhisselâm) da, kavminin cahilane sözlerine şu cevabı vermiştir: «Ey kavmim, benim taraftarlarım size göre Allah'tan daha mı şerefli ki, O'na sırt çevirdiniz? Emirlerine itaat edip, ibadet etmediniz. Benim taraftarlarım Allah'dan daha mı üstün, yoksa onların azabı Allah'ın azabından daha mı şiddetli ki, taraftarlarımdan korkuyorsunuz da, Allah'dan korkmuyorsunuz? Hiç şüphesiz Rabbim yaptıklarınızı görüyor. Çünkü O'nun bilgisi her şeyi ihata etmiştir. Ona göre kıyamet günü mükâfatınızı ve mücâzatınızı verecektir.. Şuayb (aleyhisselâm) bundan sonra kavmine şöyle hitap eder.

93

«Ey kavmim, elinizden geleni yapın, ben de yapacağım. Yakında kendisini rüsvay edecek bir azabın kime geleceğini ve yalancının kim olduğunu bileceksiniz. Gözleyin, ben de sizinle beraber gözleyiciyim.»

Kavmi, kendilerine yapılan bunca nasihati dinlemeyince, Şuayb (aleyhisselâm) onların tehdidine aldırmayarak şöyle diyor: «Ey kavmim, bana elinizden geleni yapın, elinizden gelen hiçbir şeyi geri bırakmayın. Ben de elimden geleni yapacağım. Yakında rüsvay edici bir azabın kime geleceğini ve kimin yalancı olduğunu bileceksiniz. Allah'ın azabının kime geleceğini bekleyin, ben de sizinle beraber bekliyorum. Bakalım bu işten hangimiz kârlı çıkacaktır.» Şuayb (aleyhisselâm), artık kavminin iman etmesinden ümidini kesmişti. Kendilerine yapılan bunca nasihate hiç kulak vermemişler, zulümlerini artırdıkça artırmışlardı. Kendilerini helak edecek olan azabın gölgesi üzerlerine düşmüştü. Şuayb (aleyhisselâm) da bundan korkuyordu. Onun için Elinizden geleni yapın» demişti. Nitekim çok geçmeden ilâhî azab kendilerini helak etmiştir.

94

«Emrimiz gelince Şuayb'ı ve beraberindeki inananları katımızdan bir rahmet olarak kurtardık. Zulmedenleri de korkunç bir ses yakaladı. Ve oldukları yerde diz üstü çöküverdiler.»

Şuayb (aleyhisselâm)'ın kavmine ilâhî azab gelince, Yüce Allah, Şuayb (aleyhisselâm) ile beraberindeki iman edenleri kurtarmış ve zulmedenleri de korkunç bir ses ile helak etmiştir. Şuayb (aleyhisselâm)'ın kavmi başlarına büyük bir azabm geleceğini anlayınca, şehri terk etmişler ve çevredeki meyve ağaçlarının altına gizlenmişlerdi. Onlar şehirden kaçmakla kurtulacaklarını sanmışlardı. Gittikleri her yerin Allah'ın mülkü olduğunu unutmuşlardı. Halbuki her yer Allah'ındır, O'nun mülkünden dışarı çıkmak mümkün değildir. Onlar meyve ağaçlarının altında gizlenmekte iken gökten üzerlerine siyah bulut inip, hepsini kaplar, korkudan yürekleri yerinden oynar, tam o sırada Cebrail korkunç bir çığlık atar, hepsi oldukları yere dizüstü çöküp helak olurlar. Böylece zulmedenler cezalarını bulurlar.

95

«Sanki orada hiç yaşamamışlardı. Bilin ki, Semûd kavmi gibi Medyen halkı da Allah'ın rahmetinden uzaklaştı.»

Allahü teâlâ, Şuayb (aleyhisselâm)'ın kavmi Medyen halkını öyle helak etmiştir ki, sanki onların yerinde daha önce hiç kimse yaşamamış gibi olmuştu. Meskenleri yıkılmış, bağ-bahçeleri tarumar olmuş, taş üzerinde taş kalmamıştı. Onlar da Semûd kavmi gibi, Allah'ın rahmetinden uzak kalmışlardır. Yüce Allah azab olunan kavimlerin ikisini bir azab ile helak etmemiştir. Yalnız Salih (aleyhisselâm)'in kavmi ile Şuayb (aleyhisselâm)'ın kavmi Cebrail'in sayhasıyla helak olmuşlardır. Yukarda da ifade edildiği gibi **Allahü teâlâ** her topluma lâyık oldukları azabı vermiştir. Bundan sonraki âyetlerde Hazret-i Musa'dan bahsedilmektedir.

96

«Yemin olsun ki, Musa'yı âyetlerimizle ve apaçık burhanlarımızla»

97

«Firavun'a ve erkânına gönderdik. Yine onlar Firavun'un emrine uydular. Oysa Firavun'un emri hiç de doğru değildi.»

98

«O, kıyamet gününde kavmine öncülük eder ve onları ateşe götürür. Ne kötü yerdir onların gittikleri yer.»

Allahü teâlâ, Musa (aleyhisselâm)'yı da apaçık âyetlerle Firavun ve erkânına göndermiştir. Hazret-i Musa, Firavun ve erkânını imana davet etmiş, Firavun bu daveti kabul etmeyerek, kendisinin ilâh olduğunu ilân etmiştir. Kavmini de Hazret-i Musa'ya iman etmekten men etmiş, kendisine tâbi olmalarını istemiştir. Kavmi ise onun sözünü tutup, Musû (aleyhisselâm)'nın davetini kabul etmemişler ve Firavun'a tâbi olmuşlardır. Halbuki Firavun, onları Allah'ın birliğine imandan men ediyordu. Oysa Musa (aleyhisselâm), onları kurtuluşa, hidâyete ve Allah'ın rahmetine çağırıyor, Firavun ise felâkete, musibete ve zulme davet ediyordu. Onları dünyada felâkete götürdüğü gibi, âhirette de cehennem ateşine sürükleyecektir. Ne kötüdür, onların gittikleri yer. İşte onlar dünyada da, âhirette de Allah'ın lanetine uğramışlardır.

99

«Hem burada, hem de kıyamet gününde lanete uğratılırlar. Ne kötü yerdir onların götürüldükleri yer.»

Burada ibret alınması gereken bir husus var. Firavun ve adamları dünyada da, âhirette de Allah'ın lanetine uğradıkları gibi, iman etmeyenlerin hepsi de aynı gadaba uğrayacaklardır. Firavun ve avânesi dünyada boğularak, âhirette de cehennem azabında ebedî kalmak suretiyle lanete uğratılırlar. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır.

100

«Bunlar o kasabanın haberleridir ki, sana anlatıyoruz. Onların bir kısmı hâlâ duruyor, bir kısmı ise silinip gitmiştir.»

101

«Onlara biz zulmetmedik, fakat onlar kendi nefislerine zulmettiler. Rabbinin emri gelince Allah'ı bırakıp da taptıkları ilahlar

kendilerine bir fayda vermedi. Ziyanlarını artırmaktan başka bir şeye yaramadı.»

Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerim'de geçmiş ümmetlerin kıssalarını ve yaşadıkları şehirlerin durumlarını **Hazret-i Muhammed**'e haber vermiştir. O şehirlerin bir kısmı hâlâ duruyor, bir kısmı da yok olup gitmiştir. **Peygamber**imizin geçmiş **peygamber**lerden, ümmetlerinden ve yaşadıkları şehirlerden haber vermesi, onun nübüvvet ve risaletine delâlet etmektedir. O şehirlerin bir kısmından eser kalmamış, bü kısmı hâlâ ayaktadır. Ey insanlar, bunlardan ibret alarak Allah'a iman edin. Sizin de bir gün onlar gibi dünyadan göçeceğinizi unutmayın, İbret alınması gereken en büyük şey geçmiş insanların eserleridir. Onlar da bir zamanlar sizin gibi yeryüzünde hüküm Sürmüşlerdi, Fakat şimdi hâk ile yeksan olmuşlardır. Bir zamanlar onlardan da, kimi sultan, kimi kral, kimi padişah, kimi vezirdi, kimi de kendisini ilâh kabul ederek isyan etmişti. Şimd nerede onlar? Hepsi yok olup gitmiş, yaptıklarıyla başbaşa kalmışlardır. İçlerinden ancak iman edenler kurtulmuş, saadet tahtına oturmuşlardır. İman etmeyenler ise helak olup, yok olmuşlardır. Yüce Halik suçsuz yere hiç kimseyi helak etmemiş, onları kendilerine zulmettikleri için helak etmiştir. Allah'ın nimetlerinden istifade edip O'na eş koşmuşlar, **peygamber**lerini ve âyetlerini yalanlamışlardır. Bundan dolayı da Allah'ın azabına uğrayıp helak olmuşlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: - Onlara biz zulmetmedik. Fakat onlar kendi nefislerine zulmettiler. Rabbinin emri gelince Allah'ı bırakıp da taptıkları ilâhlar kendilerine bir fayda vermedi. Ziyanlarını artırmaktan başka bir şeye yaramadı.»

102

«İşte böyledir Rabbinin yakalayışı, kasabaların zâlim halkını yakaladığı zaman. O'nun yakalaması hem şiddetli, hem de acıklıdır.»

103

«Hiç şüphesiz âhiretin azabından korkanlara bunda ibret vardır. O gün, bütün insanların toplanacağı gündür. O, hazır olacakları bir gündür.»

104

«Biz, o günü ancak belirli bir süreye kadar geciktiririz.»

105

«O gün gelince Allah'ın izni olmadan kimse konuşamaz. Onlardan kimisi şaki, kimisi de bahtiyardır.»

Allah'ın azabının nasıl ve ne surette geleceğini kimse bilmez. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, Rabbinin azabı şehirlerin zâlim halkını yakaladığı zaman işte böyledir. Bizim azabımız hem şiddetli, hem de acıklıdır.» **Allahü teâlâ** her topluma bir elçi göndermek suretiyle onları önce imana ve ibadete davet etmiştir, imandan yüz çevirenleri ise muayyen bir müddet sonra zulüm ve küfürlerinin cezası olarak helak etmiştir. O, kendisine şirk koşanların cezasını hemen vermez, belki iman ederler diye kendilerine bir müddet mühlet verir, cezalarını te'hir eder. Fakat azabı geldiği zaman da kurtulmalarına imkân yoktur. Kıyamet günü bütün mahlûkat mahşer yerine toplanırlar ve haklarında verilecek olan hükmü beklerler. İşte o zaman dünyada yaptıkları hayır da, şer de karşılarına çıkar. O gün Allah'ın izni olmadan hiç kimse konuşamaz, başkasına şefaat edemez ve azabtan kurtulmak için bir özür de ileri süremez. Ancak **Allahü teâlâ**'nın izin verdikleri şefaatta bulunur. Ö gün insanlardan kimisi bedbaht, kimisi bahtiyardır. Bedbaht olanlar cehenneme, bahtiyar olanlar ise cennete sevk edilirler. Orası hesap yeridir. Herkes bu dünyada yaptığının karşılığım orada görecektir. Hiçbir amel karşılıksız kalmayacaktır.

106

«Bedbahtlar cehennemdedirler. Orada yüksek sesle soluk alıp verirler..»

107

«Gökler ve yer durdukça orada ebedî kalacaklardır. Rabbinin dilediği müddet başka. Muhakkak ki Rabbin dilediğini yapandır.»

Allah'a iman etmeyenler, **peygamber**leri ve kitabları, cennet ve cehennemi, âhiret gününü inkâr edenler bedbahtlardır. Ahirette onların yeri ebedi cehennemdir. Onların orada azabları

şiddetlendikçe yüksek sesle feryad ederler fakat bu feryisimleri kendilerine asla fayda vermez. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bedbahtlar cehennemdedirler, Orada yüksek sesle soluk alıp verirler. Gökler ve yer durdukça orada ebedi kalacaklardır. Rabbinin dilediği müddet başka. Muhakkak ki Rabbin dilediğini yapandır.»

108

«Bahtiyar olanlar ise cennettedirler. Gökler ve yer durdukça Rabbinin dilediği müstesna olmak üzere onlar orada ebedi kalacaklardır. Bu ardı arası kesilmeyen bir lütuftur.»

Allah'a, **peygamber**lere, kitablara, âhiret gününe iman edenler, bahtiyar olanlardır. Onlar cennettedirler, bu, imanlarının mükâfatıdır. İman edenler Allah katında mükâfatlarını göreceklerdir. Onlar için ardı arası kesilmeyen bir lütuf vardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bahtiyar olanlar ise cennettedirler. Gökler ve yer durdukça Rabbinin dilediği müstesna olmak üzere onlar orada ebedi kalacaklardır. Bu ardı arası kesilmeyen bir lütuftur.»

109

«Artık onların tapmakta oldukları şeylerden şüphen olmasın. Daha önce babalarının taptıkları gibi onlar da taparlar. Onların paylarını (cezalarını) eksiksiz ödeyeceğiz.»

Hazret-i Muhmmed (sallallahü aleyhi ve sellem)e **peygamber**lik gelip, müşrikleri imana davet edince onlar, babalarının dini üzere olduklarını ve onların taptıklarına taptıklarını, dinlerinden dönmeyeceklerini söylerler. **Peygamber**imiz, onların durumuna çok üzülür. Hak dine dönmelerini arzu eder, fakat onlar yine puta tapmaya devam ederler. Yüce Allah, **Peygamber**ine onların durumunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, **Allahü teâlâ**'nın puta tapanların cezasını vereceğinde hiç şüphen olmasın. Elbette onlar puta taptıklarının cezasını göreceklerdir. Ataları da puta taptıkları için cezalarını görmüşlerdi. Allah'a ortak koşanlar cezalarını göreceklerdir.» Görülüyor ki, Yüce Halik kullarının fiillerine göre mükâfat veya mücâzat veriyor. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.

110

«Yemin olsun ki, Musa'ya da kitabı verdik. Hakkında ihtilâfa düştüler. Eğer Rabbinden bir söz geçmiş olsaydı aralarında hüküm verilmiş gitmişti bile. Doğrusu onlar bundan yana şiddetli bir tereddüt ve şüphe içindedirler.»

111

«Şüphesiz Rabbin, herkese amellerinin karşılığını tam olarak ödeyecektir. Çünkü O, yaptıklarına vâkıftır.»

Yüce Allah, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e Kur'ân-ı Azîmüşşân'ı indirdiği gibi, ondan önce de Musa (aleyhisselâm)'ya Tevrat'ı indirmiştir. Onun kavmi de Tevrat'ın Allah kelâmı olduğunda ihtilâf etmişlerdir. İçlerinden kimi iman etmiş, kimi iman etmemiştir. Eğer biz inkâr edenlerin azabını te'hir etmeseydik, onları hemen helak ederdik. Doğrusu onlar bizim azabımızın kendilerine geleceğini ve âhiret gününün vuku' bulacağını inkâr ediyorlardı. Yâ Muhammed, eğer senin ümmetinden de azabı te'hir etmeseydik, onları da iman etmedikleri için derhal helak ederdik. Belki iman ederler diye azabı bir müddet te'hir ettik. Hiç şüphesiz Rabbin herkese amelinin karşılığını tam olarak verecektir. Çünkü Rabbin onların yaptıklarından haberdardır. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli değildir.

112

«O halde sen, beraberindeki tevbe edenlerle beraber, emrolunduğun gibi dosdoğru hareket et. Aşırı gitmeyin. Çünkü O, yaptıklarınızı görür.»

113

«Bir de zulmedenlere, meyletmeyin. Yoksa size de ateş dokunur. Sizin Allah'dan başka yardımcınız yoktur. Sonra yardım da göremezsiniz.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine ve iman edenlere şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sen ve seninle birlikte iman edenler, emrolunduğunuz şekilde dosdoğru olun. Allah'ın emirlerine itaat edin, yasaklarından sakının, doğru yoldan ayrılmayın. Başkalarının hakkını gasbedip, aşırı gitmeyin. Bir de Allah'a şirk koşanlara ve

yeryüzünde bozgunculuk yapanlara yardımcı olup dostluk kurmayın. Eğer onlara yönelip yardımcı olursanız, siz de onlar, gibi azaba uğrar, helak olursunuz. Sizin Allah'dan başka yardımcınız yoktur. Allah'a isyan eder, yeryüzünde bozgunculuk yaparsanız, bilin ki, Allah'ın yardımından mahrum olursunuz. Böylece sizden öncekilerin uğradıkları akıbete uğrarsınız. Yüce Allah bu âyet-i celîlede mü'minlere dosdoğru olmalarını, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmamalarını, adaletle hükmetmelerini, Allah'a ve Resulüne itaat etmelerini, namazlarını dosdoğru kılmalarını, ibadetlerini tam yapmalarını emrediyor. Şayet emredüdikleri gibi olmazlarsa Allah'ın yardımının üzerlerinden kalkacağı da bildirilmiştir. Mü'minlerin bundan ders alması gerekir. Ey iman edenler, sizin Allah'tan başka yardımcınız yoktur. Allah'ı bırakıp da bozguncuları dost edinirseniz, onların uğradıkları akıbete siz de uğrarsınız. Çünkü kişi arkadaşının dini üzeredir. Nitekim **Peygamber**imiz «(El mer'ü ala dîni halîlihi fel yenzur ehadeküm men yûhâlilü) Kişi arkadaşının dini üzeredir. Sîzden herhangi biriniz arkadaşlık yaptığı insanın durumuna baksın, ona göre arkadaşlık yapsın» buyurmuştur. Allah'ın mü'mü ı ve sâlih kullarıyla dost olanlar iki cihan saadetine kavuşurlar, şakilerle dost olanlar ise iki cihan saadetinden mahrum kalırlar. Çünkü onların yaptıklarının şerri arkadaşlarına da bulaşır. Dolayısıyla mü'min zararı kendisine dokunmaması için arkadaşını iyi seçmelidir.

114

«Gündüzün iki tarafında, ve gecenin de yakın saatlerinde dosdoğru namaz kıl. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, iyi düşünenlere bir öğüttür.»

Bu âyet-i celîle bir günde beş vakit namaz olduğuna delâlet etmektedir. **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ine «Yâ Muhammed, emrolunduğun üzere muhkem ol. Gündüzün iki tarafında ve gecenin de yakın saatlerinde dosdoğru namaz kıl» buyurmuştur. Gündüzün iki tarafında kılınan namazdan maksad, öğle ve ikindi namazlarıdır. Gecenin yakın saatlerinde kılınan namazdan maksad ise, akşam, yatsı ve sabah namazlarıdır. Yüce Allah beş vakit namazı ilâhi bir üslûpla böylece zikretmiştir. Her ibadetin emredilişi bir hikmete mebnidir, hiçbir ibadet gelişi güzel emredilmemiştir. Namazın

emrediliş hikmeti insanları kötülüklerden alıkoymak içindir. Çünkü iyilikler kötülükleri giderir. Bu, iyi düşünenlere bir öğüttür. Tadil-i erkân ile kılman namazlar günahları siler, yok eder, Allah katındaki dereceyi artırır, kalbi cilalar, gönlü yumuşatır, ahlâkı güzelleştirir, Allah'ın rahmetini celb eder, kötülüklerden alıkoyar, dünya ve âhirette saadete ulaştırır.

115

«Sabret, çünkü Allah iyi davrananların mükâfatını zayi etmez.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine «Sabret, çünkü Allah iyi davrananların mükâfatını zayi etmez» buyurmuştur. **Allahü teâlâ** kullarına sabrı tavsiye ediyor. Sabır, insanı felâketten kurtarır, bir anlık fevrî hareket, insanın dünyasını da, âhiretini de yıkar, maddeten ve manen perişan eder. Sabır ise, insanı selâmete, kurtuluşa götürür. Çünkü Yüce Allah sabredenlerle beraberdir.

Hazret-i Osman (radıyallahü anh) şöyle nakletmiştir: Bir gün Selman ile beraberdik, kuru bir ağacın yanına geldik. Selman ağaçtan dit parça kopardı, elinde iyice ezdi ve yere savurdu. Sonra «Ben **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'den işittim ki, bir insan güzelce abdest alır, tadil-i erkân ile namaz kılarsa, Allah onun hatalarını siler, yok eder, Tıpkı şu kuru ağacın yapraklarının dökülüp yok olduğu gibi' dedi. Namazda aranan özellik huşu ve tadil-i erkândır. Tadil-i erkânsız kılınan namaz tam namaz sayılmaz. Ancak huşu ve tadü-i erkân ile kılman namazlar günahlara keffaret olur.

116

«Sizden önceki nesillerin ileri gelenleri yeryüzünde bozgunculuğa engel olmalı değil miydiler? Onlardan kurtardıklarımız pek azdır. Zâlim olanlar ise yalnız kendilerine verilen refahın ardına düştüler, günahkâr insanlardı onlar.»

Yüce Allah bu âyet-i celilede **Hazret-i Muhammed**'in ümmetine hitaben şöyle buyuruyor: «Sizden önceki nesillerin ileri gelenleri yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlara mani olmalı değil miydiler? Onlar bozgunculara mani olmadılar, bilâkis onların yaptıklarına göz yumdular. Ancak içlerinden pek azı onlara mani oldular, biz de onları helak olmaktan -kurtardık.» **Allahü**

teâlâ yeryüzünde fesad çıkaranlara mani olanları helak olmaktan kurtarmış, fesad çıkaran zâlimleri ve onların zulmüne göz yumanları da helak etmiştir. Yüce Halik bir kısım insanların işlemiş oldukları masiyet yüzünden herkese azap etmez. Ancak onların işlemiş oldukları masiyeta göz yumarlarsa o zaman azap umumîleşir. Çünkü masiyete rıza göstermek masiyettir. Masiyete rıza gösterenler, onu yapanlar gibi ilâhî azaba uğrarlar.

117

«Kasabaların halkı ıslâh olmuşken Rabbin haksız yere onlan yok etmez.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: -Yâ Muhammed, senin Rabbin halkı isyan etmeyen kasabaları yok etmez. Ancak halkı zulmedenleri ve ıslâh olmayanları helak eder.» **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor: «Kasabaların halkı ıslâh olmuşken Rabbin haksız yere onlan yok etmez,» Yüce Allah hiçbir topluma zulmetmez, toplum kendi kendine zulmeder. Yok olan toplumlar, mutlaka şirk ve zulümlerinin cezası olarak helak olmuşlardır.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ** şirkten dolayı hiçbir kavmi helak etmemiştir. Onların cezası âhirette cehennemdir. Fakat şirkle birlikte başka günah işledikleri için helak olmuşlardır. Nûh (aleyhisselâm)'un kavmi, kendisine sövdükleri, Salih (aleyhisselâm)'in kavmi Allah'ın devesini öldürdükleri, Lût (aleyhisselâm)'un kavmi livâta yaptıkları, Şuayb (aleyhisselâm)'ın kavmi eksik ölçüp, tarttıkları, Nemrud'un kavmi İbrahim (aleyhisselâm)'i ateşe attıkları, Firavun'un kavmi İsrailoğullarının çocuklarını öldürdükleri için helak olmuşlardır. Bunların hepsinin helak oluş sebebleri, Allah'a sadece şirk koşmaları değildir, bununla beraber başka suçlar da işlemelerdir. Bunlar gibi çirkin fiillerde bulunanların da helak olacaklarına bu âyet delâlet eder. Bu fiilleri işleyenler, Müslüman olsun olmasın, âyetin şümulüne dahildir. Ancak tevbe edip dönenler müstesnadır. Çünkü Yüce Allah tevbe edenlerin tevbesini kabul eder, günahlarını afveder, suçlarını bağışlar.

118

«Eğer Rabbin düeseydi, bütün insanları muhakkak ki, bir tek ümmet yapardı. Onlar ihtilâf edici bir halde devam edip gideceklerdir.»

119

«Rabbinin rahmet ettiği kimseler müstesna, onları bunun için yaratmıştır. Bununla beraber Rabbinin şu sözü de tastamam yerine gelmiştir: "Yemin olsun ki, ben cehennemi hep insan ve cin ile dolduracağım".»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, eğer Rabbin dileseydi bütün insanları Müslüman yapar ve İslâm ile şereflendirirdi. Onlar da ihtilâfa düşmezlerdi. Fakat insanların hepsi bu nimete lâyık değildir.» Bunun için bütün insanlar İslâm ile şereflendirilmemiş, içlerinden lâyık olanlar İslâm ile şereflendirilmiştir. İslâm ile şereflenmeyenler kıyamete kadar aralarındaki din ve milliyet ihtilâfı devam edip gidecektir. Ancak **Allahü teâlâ**'nın rahmet ettiği kimseler müstesnadır. Rahmete lâyık olanları rahmetine, olmayanları ise azaba müstehak etmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, eğer Rabbin dileseydi, bütün insanları muhakkak ki tek bir ümmet yapardı. Onlar ihtilâf edici bir halde devam edip gideceklerdir. Rabbinin rahmet ettiği kimseler müstesna, onları bunun için yaratmıştır. Bununla beraber Rabbinin şu sözü de tastamam yerine gelmiştir: «Yemin olsun ki, ben cehennemi hep insan ve cin ile dolduracağım.» İman edip İslâm ile şereflenenler, cennet nimetleriyle, iman etmeyip İslam şerefinden mahrum olanlar da cehennem azabıyla cezalandırılacaklardır. Çünkü iman edenler, mükâfatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.

120

«**Peygamber**lerin haberlerinden her çeşidini sana nakletmemiz, senin kalbini bunlarla pekiştirmek içindir, Bununla sana hak, mü'minlere de öğüt ve nasihat geldi.»

Yüce Allah geçmiş **peygamber**lerin kıssalarından sevgili **Peygamber**ine haber vermiştir. Maksat **Peygamber**'in kalbini pekiştirmek, tatmin etmektir.

Zira Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e yapılan eza-ceza, ondan önceki peygamberlere de yapılmıştır. Her peygamber, kendi kavminin saldırısına uğramış ve kavmi tarafından çeşitli işkencelere maruz kalmıştır. Allahü teâlâ'nın bunları Peygamberine bildirmesi, onu teselli ve kalbini teskin içindir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Peygamberlerin haberlerinden ler çeşidini, sana nakletmemiz, senin kalbini bunlarla pekiştirmek içindir. Bununla sana hak, mü'minlere de öğüt ve nasihat geldi, inanmayanlara de ki: «Elinizden geleni yapın, biz de yapacağız. Siz bekleyin, biz de bekleyeceğiz.»

121

«İnanmayanlara de ki: "Elinizden geleni yapın, biz de yapacağız.»

122

«Siz bekleyin, biz de bekleyeceğiz»

Yüce Allah, sevgili Peygamberini teselli ettikten sonra ona söyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, inanmayanlara de ki: "Elinizden geleni hemen yapın, hiç geri durmayın. Biz de yapacağız. Siz, azabın kime geleceğini bekleyin, biz de bekleyeceğiz. Bakalım azab kime gelecek".- Allah, imandan yüz çevirene elbette fasat vermez. Hiçbir zaman gerçek iman edenleri onlara ezdirmez. Kâfirler, Peygamber'e ellerinden gelen her kötülüğü yapmayı denediler, fakat hiçbirinde muvaffak olamadılar. Eğer muvaffak olsalardı, ilk anda onu ortadan kaldırırlardı.

123

«Göklerin ve yerin gaybı Allah'ındır. Bütün işler O'na döndürülür. Öyleyse O'na ibadet et, O'na güvenip dayan. Senin Rabbin yaptıklarınızdan habersiz değildir.»

Ey insanlar, göklerin ve yerin sırrı, Allahü teâlâ'nın katındadır. O, göklerde ve yerde olan her şeyi bilir. Çünkü bütün işler O'na döndürülecektir. Ey Muhammed, O'na ibadet et, yalnız O'na güvenip dayan, Senin Rabbin yaptıklarınızdan habersiz değildir. Hiçbir şey

O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Ona göre kullarının mükâfatını ve mücâzatmı verir.

YÛSUF SÛRESİ

Bu mübarek sûre, Kur'âa-ı Azîmüşşân'ın on ikinci sûresi olup, yüz on bir âyettir. Mekke'de nazil olmuştur. Yûsuf (aleyhisselâm)'dan bahsettiği için aynı ismi almıştır. Nüzulü hakkında birkaç rivayet vardır. Söyle ki: Yahudi bilginleri müşriklerin ileri gelenlerine şöyle demişlerdi: «Muhammed'e sorun. Yakub'un aile efradı Şam'dan Mısır'a niçin gitti ve Yûsuf un kıssası nedir?» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu sûreyi inzal buyurmuş ve **Peygamber**ine Yûsuf (aleyhisselâm) hakkında en mükemmel bilgiyi vermiştir. Bu sûrenin nüzulüne kadar müşrikler Yûsuf (aleyhisselâm) hakkında böyle bir ma'lûmata sahip değillerdi. Yûsuf süresi de, diğer sûreler gibi **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **peygamber**liğine delâlet etmektedir. Diğer bir özelliği, beşeriyet alemindeki garip olayları bildirmesidir. Aynı zamanda bir **peygamber** nanızedinin, başına gelenlere sabrederek, sebat ederek ne gibi yüce makamlara yükseldiğini insanlığa göstermektedir.

1

«Elif, Lam, Râ. Bunlar, hakkı açıklayan kitabın âyetleridir.»

Bu sûre-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Yahudi bilginleri müşriklere «**Peygamber**lik iddiasında bulunan Muhammed'e Yakub (aleyhisselâm) ile oğulları Şam'dan Mısır'a niçin gittiler ve bu olay nasıl cereyan etti sorun?» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** Yûsuf süresini inzal eder ve şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, müşriklerin sana sorduklarını bilir ve görürüm. Sana Yakut ile Yûsuf'un kıssasını sorarlar. Ben, Yûsuf ile kardeşleri arasında neler olduğunu biliyorum, halkın bilmediklerini ve görmediklerini de biliyorum. Bizim bilgimizden hiçbir şey gizli değildir. Yûsuf ile Yakub'un kıssasını sana nakledeceğimizi Tevrat'ta bildirmiştik. Bunlar, haramı helâli, imanı küfrü, iyiyi kötüyü, hakkı bâtılı açıklayan kitabın âyetleridir.

2

«Biz onu, anlayasınız diye, Arapça Kuran olarak gönderdik.»

Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerîm'i insanların okuyup, içindekileri iyice anlamaları için Arapça olarak göndermiştir. Kur'an'ın, **Peygamber**imize Arapça olarak indirilmesi insanlar tarafından okunup, ifade ettiği mânâların iyice anlaşılması içindir. Zira lisanlar arasında en kolay ve en zengin olanı Arapçadır. Arapçadaki üslûp, sadelik, akıcılık hiçbir dilde yoktur. Bunun için Yüce Allah Kur'ân-ı Azîmüş.-şân'ı Arapça olarak göndermiştir.

3

«Biz bu Kur'an'ı sana vahyederek, en güzel beyan ile kıssaları anlatacağız. Halbuki sen daha evvel bundan habersizdin.»

Bu âyeti celîlenin nüzul sebebi hakkında çeşitli rivayetler varsa da, sahih olanı şudur: Sahâbe-i kiram, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den, içinde emir, nehiy, ahkâm ve hadler bulunmayan bir sûrenin gelmesini isterler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu sûreyi inzal eder ve şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, biz sana kıssaların en güzelim ve hayırların en muhkemini bu Kur'an içinde vahyettik. Halbuki sen daha evvel Yûsuf'un kıssasından habersizdin,»

Allahü teâlâ, Yûsuf (aleyhisselâm)'dan şöyle haber veriyor:

4

«Bir vakit Yûsuf, babasına: "Babacığım, rüyamda on bir yıldız, güneş ve ayın bana secde ettiklerini gördüm" demişti.»

Hazret-i Yûsuf, Yakub (aleyhisselâm)'un on iki oğlundan birisidir. Rivayete göra on iki veya on yedi yaşlarında iken bir rüya görür. Rüyasında on bir yıldızın, güneşin ve ayın gökten inerek kendisine secde ettiğini görür ve rüyasını babasına anlatır. Babası, gelecekte onun **peygamber** olacağını anlayınca, rüyasını kardeşlerine söylememesini tembihler. İmam-ı Katâde'ye göre on bir yıldız Yûsuf (aleyhisselâm)'un kardeşleri, güneş babası, ay da anasıdır. Yakub (aleyhisselâm) oğlunun rüyasından nübüvvet tacını giyeceğini anlayınca, ona bir zarar gelmesinden korkar.

5

«Babası dedi ki: "Oğulcuğum, rüyanı kardeşlerine anlatma. Sonra sana bir tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık bir düşmanıdır.»

Yakub (aleyhisselâm), Hazret-i Yûsuf'a kardeşlerinin hased edeceğinden korktuğu için, rüyasını kardeşlerine anlatmamasını söyler ve şöyle der: «Oğulcuğum, rüyanı kardeşlerine anlatma. Sonra seni yok etmek için bir tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık bir düşmanadır.» Bundan sonra Yakub (aleyhisselâm) oğluna şu hakikatleri açıklar.

6

«Rabbin seni böylece rüyadaki gibi seçecek, sana rüyaları yorumlamayı öğretecek. Daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi, sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz ki, Rabbin her şeyi bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.»

Yakub (aleyhisselâm), oğlu Yûsuf (aleyhisselâm)'un rüyasını tabir ettikten sonra «Oğulcuğum, Rabbin, seni böylece rüyadaki gibi, nübüvvet -ve risalet vererek **peygamber** seçecek, sana rüyaları yorumlamayı ve her işin sonunun ne olacağını öğretecek. Daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi, sana ve Yakub'un çocuklarına da tamamlayacaktır. Çünkü senin Rabbin, Hakîm'dir, kullarının üzerinde nimetini tamamlamakla hükmeder. Alîm'dir, kullarının ne yaptıklarını bilir» der.

7

«Yemin olsun ki, Yûsuf ve kardeşlerinin hâdisesinde, soranlar için nice ibretler vardır.»

Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın her âyeti insanlar için bir öğüt ve bir ibret levhasıdır. Yûsuf (aleyhisselâm) ile kardeşlerinin hâdisesinde, soranlar için öğüt alınacak nice ibretler vardır. Şeytanın hilesiyle kardeşlerinin ihanetine uğrayan Yûsuf (aleyhisselâm), Allah'a olan teslimiyeti ve sabrı neticesinde nübüvvet tacını giyer, öğüt alacaklar için bunda nice ibretler vardır.

İbn Abbas (radıyallahü anh)a göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: Yahudi bilginlerinden birisi bir gün **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in yanına gelir ve Yûsuf sûresini okuduğunu görür. Yahudi bilgini Tevrat'ı çok iyi bildiği için, Yûsuf sûresinin benzerinin Tevrat'ta olduğunu söyler ve **Peygamber**imize «Bunu sana kim bildirdi?» der. **Peygamber**imiz «Rabbim bildirdi» cevabını verir. Bunu duyan Yahudi bilgini oradan ayrılır. Yahudilerin yanına gelir ve -Yemin olsun ki, Muhammed, Tevrat'ta olanları Kur'an'da okuyor» der. Bunun üzerine Yahudilerden bir cemaat, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in yanına gelir, okuduğu âyetleri dinlerler, şaşakalırlar ve «Ey Muhammed, bunları sana kim bildirdi?» derler. **Peygamber**imiz de cevaben «**Allahü teâlâ** bildirdi» der. O esnada bu âyet nazil olur ve şöyle buyurulur «Yemin olsun ki, Yûsuf ve kardeşlerinin hâdisesinde, soranlar için nice ibretler vardır.» Bu âyette öğüt ve nasihat alınması gereken ibretler olduğu gibi, **Hazret-i Muhammed**'in nübüvvetine de delâlet vardır.

Yakub (aleyhisselâm)'un kıssası şöyle başlar: Yakub (aleyhisselâm), bekârlığında dayısının yanında kalır. Dayısının, büyüğü Lebâdi, küçüğü Râhil adında iki kızı vardır. Bunlardan birisi ile evlenmek ister ve konuyu dayısına açar. Dayısı da teklifi kabul eder ve Yakub (aleyhisselâm)dan mehir bedelini ister. Yakub (aleyhisselâm) mehir verecek hiçbir şeyi olmadığını, fakat mehir karşılığı herhangi bir işte çalışabileceğini bildirir. Bunun üzerine dayısı yedi sene hizmetinde bulunmasını ve koyunlarını otlatmasını söyler, Yakup (aleyhisselâm) da dayısının küçük kızı Rahil'i almak şartıyla bu teklifi kabul eder .Yedi yıl dayısına çobanlık yapar, hizmetinde bulunur. Süre bittikten sonra dayısı büyük kızı Lebâdî'yi Yakub (aleyhisselâm)'a nikâhlar. Yakub (aleyhisselâm), dayısına küçük kızı Râhil'i almak için anlaştıklarını söyler. Dayısı büyük kız dururken küçüğünü evlendiremeyeceğini söyler ve «Yedi yıl daha hizmetimde bulunur, çobanlık yaparsan küçük kızım Râhil'i de sana veririm» der.

Yakub (aleyhisselâm) yedi yıl daha dayısının hizmetinde bulunur ve yedi yıl sonra küçük kızı Râhil'i de alır. O zamanlar iki kız kardeşi bir anda nikahlamak caizdi. Bu hüküm Tevrat'ın gelmesiyle

yasaklanmıştır. Yani Hazret-i Mûsâ zamanına kadar iki kız kardeşle evlenmek caizdi. Kızlarının hizmetinde bulunmak için dayısı, Yakub (aleyhisselâm)a iki de cariye vermişti. Yakub (aleyhisselâm)'un, dördü birinci hanımından, Yûsuf ile Bünyamin ikinci hanımı Râhil'den, diğer altısı da cariyelerinden olmak üzere on iki çocuğu olmuştur.

Yakub (aleyhisselâm), on iki oğlunun arasında en çok Yûsuf'u sever, gördüğü rüyadan gelecekte **peygamber** olacağını anlar, rüyasını kardeşlerine söylememesini tembihler. Fakat buna rağmen kardeşlerine rüyasını anlatır. Onlar, Yûsuf'a hased ederler, babaları, Yûsuf'u çok sevdiği için kıskanırlar.

8

«Kardeşlerı "Babamız, Yûsuf'u ve kardeşini bizden daha çok seviyor. Halbuki biz daha güçlü bir topluluğuz. Babamız apaçık yanlışlık içindedir.»

9

«Yûsufu öldürün, yahut onu uzak bir yere sürün ki, babanımı teveccühü yalnız size münhasır olsun. Ve siz ondan sonra sâlih bir zümre olasınız.»

Kardeşleri, babalarının Yûsuf'u ve kardeşini kendilerinden daha fazla sevmesini hazmedememişler, babalarının onları sevmekle hata ettiğini söylemişlerdir. Hasedlerini yenemeyerek birbirlerine Yûsuf'u öldürmelerini veya ıssız bir yere sürmelerini söylemişlerdir. Şayet Yûsufu öldürürler veya ıssız bir yere atarlarsa, babalarının sevgisini kendileri kazanacaktı. Sonra da tevbe edip sâlihlerden olacaklardı. Onlar günah işlemeden önce, yapacakları masiyetin ardından hemen tevbe etmenin de gerektiğini hatırlarından çıkarmamışlardır. Bu, iman ehli için çok hoştur. Belki akıllarına gelen tevbe onları yapacakları masiyetlerden alıkoyar. Çünkü tevbe günahlardan arınmak için yapılır. Kardeşleri, Yûsuf (aleyhisselâm) 'u öldürmek veya başka bir yere sürmek için çeşitli plânlar hazırlıyorlardı. Onlar planlarını hazırlaya dursunlar.

10

«(İçlerinden biri) "Yûsuf'u öldürmeyin, onu bir kuyunun dibine bırakın da yolcu kafilesinden biri onu bulup götürsün. Eğer mutlaka yapacaksanız bari böyle yapın" dedi.»

Kardeşleri, Yûsuf (aleyhisselâm)'u öldürmeye karar vermişlerdi, içlerinden en akıllısı olan Yehûzâ 'Bu işi mutlaka yapacaksanız onu öldürmeyin, bir kuyunun dibine bırakın da gelip-geçen yolculardan biri onu yitik diye bulup alsın. Böylece siz de katil olmaktan kurtulursunuz. Bu, onu öldürmekten daha iyidir» der. Kardeşleri bu hususta ittifak ederler, Yûsuf'u bir kuyuya atmak için fırsat kollarlar. Babalan, Yûsuf'u çok sevdiği için yanından ayırmazdı. Yûsuf'u babalarından ayırmak için çare düşünürler, plânlar yaparlar.

11

«Bunun üzerine (babalarına) giderek: «Ey babamız, Yûsuf'un iyiliğini istediğimiz halde, onu niçin bize emniyet etmiyorsun?" dediler.»

12

«Yarın onu bizimle beraber gönder de gezsin, oynasın, biz onu koruruz.»

Yûsuf'un kardeşleri, Yehûzâ'nın fikri üzere babalarına gelerek Yûsuf'u isterler. Babaları,. Yûsuf'u onlarla kıra göndermek istemez. Fakat onlar ısrar ederek «Ey babamız, Yûsuf'u sevdiğimizi, iyiliğini istediğimizi biliyorsun, Tauna rağmen niçin onu bize emniyet etmiyorsun? Yarın onu bizimle beraber kıra gönder, bol bol yesin, gezsin, oynasın. Biz onu her tehlikeden koruruz» demişlerdi; Yakub (aleyhisselâm)'un oğulları niyetlerini tam bozmuşlardı, babalarından Yûsuf'u alabilmek için yaldızlı sözler söylüyorlardı. Babalan onların bu isteklerine şu karşılığı vermişti.

13

«Babaları: "Onu götürmeniz, beni endişeye düşürüyor. Siz fav kına varmadan onu kurdun yemesinden korkuyorum" dedi.»

14

«"Andolsun ki, biz kuvvetli bir topluluk olduğumuz halde kurt onu yerse biz hüsrana uğrayanlardan oluruz" derler.»

Yakub (aleyhisselâm), oğullarının niyetini bildiği için Yûsuf'u onlara emanet edip kıra göndermek istemez ve şöyle der: «Ey oğullarım, onu kıra götürmeniz beni endişeye düşürür, siz farkına varmadan onu kurdun yemesinden korkarım.» O âna kadar Yakub (aleyhisselâm)'un oğulları kurdun insan yediğini bilmiyorlardı. Babalarının bu sözünden kurdun insan yediğini öğrenmiş oldular. Yakub (aleyhisselâm;)'un böyle söylemesinin sebebi, rüyasında bir bölük kurdun Yûsuf'a saldırdığını görür, içlerinden biri onları Yûsuf'a saldırmaktan alıkoyar. Bu rüyadan sonra Yûsuf'un başına bir şey gelmesinden korkar, bunun için de Yûsuf'u kimseye emanet edemez. Bundan dolayı «Kurdun onu yemesinden korkuyorum.» der. Fakat oğulları yine ısrar ederler, onu koruyacaklarına and içerler, kuvvetli olduklarını söylerler, mutlaka kendileriyle kıra göndermesini isterler.
Yakub (aleyhisselâm) oğullarını kıramaz, Yûsuf'u onlarla beraber gönderir ve iyi muhafaza etmelerini, yanlarından hiç ayırmamalarını tembihler. Onlar da aynısını yapacaklarına söz verirler.

15

«Nihayet onu götürdüler, bir kuyunun dibine bırakmayı kararlaştırdılar. Biz de kendisine: "Onların bu yaptıklarını ilerde kendilerine haber vereceksin de, onlar farkında olmayacaklar" diye vahyettik.»

Nihayet oğulları, Yakub (aleyhisselâm)'u ikna ederler, Yûsuf'u kıra götürmek için alırlar, hep birlikte kırın yolunu tutarlar. Babalarının gözü önünde ona ikram ederler, sevgi gösterirler, onun gözünün önünden kaybolduktan sonra dövmeye başlarlar. Yûsuf'u kırda o kadar döverler ki, nerdeyse öldüreceklerdi. Kardeşlerinin Yûsuf'u düşmanca dövmelerine dayanamayan Yehüza «Onu öldürmeyeceğinize bana söz vermediniz mi?» der. Onlar Yûsuf'u öldürmeyeceklerine dair Yehûzâ'ya söz vermişlerdi. Dövmeden vazgeçerler, kuyuya atmaya karar verirler. Yûsuf'u kuyunun başına götürürler, ellerini bağlarlar, gömleğini çıkarırlar, belinden de bir ip ile bağlayarak kuyuya sallarlar. Yûsuf »Gömleğimi verin, onu kuyuda giyinirim» der. Kardeşleri «On bir yıldız, güneş, ay gelip şimdi seni kurtarsın» diyerek alay ederler ve kuyunun yarısına kadar indirince

ipi keserler. Tam o sırada **Allahü teâlâ**, Cebrail'i gönderir, Cebrail gelir, Yûsuf'u tutar kuyunun içinde bulunan tir taşın üzerine oturtur. Sonra yiyecek getirir, yedirir, bir müddet Yûsuf (aleyhisselâm) ile meşgul olur. Yüce Allah, ona şöyle vahyetmiştir: «Biz Yûsuf'a vahyedip dedik ki: »Ey Yûsuf, sabret, biz seni kuyudan çıkartıp Mısır'a sultan edeceğiz ve kardeşlerin sana muhtaç olacaklardır. Onların sana yaptıklarını kendilerine bir bir haber vereceksin.» Yûsuf (aleyhisselâm), bu müjdeyi alınca rahatlar, işini Allah'a havale eder, başına gelenlere sabreder.

Kardeşleri, Yûsuf'u kuyuya attıktan sonra, onu kurdun yediğini söylemek ve babalarını kandırmak için bir keçi yavrusu keserler, Yûsuf'un gömleğini kanıyla bularlar ve -Yûsuf'u kurt yedi» deyip ağlayarak babalarına verirler.

16

«Akşam üstü ağlayarak babalarına geldiler.»

17

«"Ey babamız, inan olsun biz yanşıyorduk. Yûsuf'u da eşyamızın yanına bırakmıştık. Bir de ne görelim, onu kurt yemiş. Her ne kadar doğru söylüyorsak da bize inanmazsın" dediler.»

Kardeşleri, Yûsuf'u kuyuya attıktan sonra, yalan uydurup babalarını kandırmak için bir keçi yavrusunu keserler, gömleğini kanına bularlar, ağlayarak babalarına gelirler ve şöyle derler: «Ey babamız, Yûsuf'u eşyalarımızın yanında bırakıp yarışa çıktık, geri döndüğümüzde onu kurdun yediğini gördük, işte gömleği.» Yakub (aleyhisselâm), oğullarından Yûsuf'u kurdun yediğini öğrenince kendinden geçer, feryad u figân eder. Aklı başına gelince Yûsuf'un gömleğini ister, alır bakar ki, gömlekte en küçük bir yırtık izi yok, o zaman «Ne şefkatli kurt imiş ki, Yûsuf'u yemiş, gömleğini yırtmamış» der. Yûsuf'u kurdun yemediğini, oğullarının yalan söylediğini anlar, onlara inanmaz. Bu defa oğulları, Yakub (aleyhisselâm)'a «Ey babamız, biz her ne kadar doğru söylüyorsak da bize inanmazsın» derler. Yakub (aleyhisselâm), gömleği görünce, onu kurdun yemediğini çoktan anlamıştı. Fakat oğulları hâlâ ısrar ediyorlardı.

18

«Yalancı bir kana bulamış olarak Yûsuf'un gömleğini de getirmişlerdi. Babalan: "Sizi nefsiniz korkunç bir iş yapmaya sürükledi. Artık bana güzelce sabır gerekir. Anlattıklarınıza ancak Allah'tan yardım istenir" dedi.»

Yakub (aleyhisselâm)'un oğulları, «Yûsuf'u kurt yedi» bahanesiyle, gömleğini, kestikleri oğlağın kanına bulayıp babalarına getirirler. Yakub (aleyhisselâm), Yûsuf'un gömleğini görünce, onu kurdun yemediğini anlar ve «Sizi nefsiniz korkunç bir iş yapmaya sürükledi. Artık bana güzelce sabır gerekir. Anlattıklarınıza ancak Allah'tan yardım istenir» der. Yakub (aleyhisselâm), Yûsuf'una yanar, onu kurdun yemediğini ve oğullarının zulmüne uğradığını bilir, oğlunun ayrılık ateşine en güzel şekilde sabreder.

Sahâbe-i kiram, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den sabr-ı cemilin ne olduğunu sormuşlardır. O «Allah'tan gelen her şeye sabretmek, şikayette bulunmamaktır. Hakkında şikâyet edilen şey sabr-ı cemil olamaz- buyurmuştur. Bunun için Yakub (aleyhisselâm) «Bana sabr-ı cemir gerekir» demiştir. Yûsuf'un kuyuya atılışının üçüncü günü, Medyen'den Mısır'a gitmekte olan bir kervan kafilesi gelip kuyunun yakınında konaklar. Kervancıbaşı sucularını kuyuya su almaya gönderir. Sucu kuyunun başına gelir, her şeyden habersiz olan sucu, kovasını kuyuya sarkıtır.

19

«Bir yolcu kafilesi gelip, sucularını kuyuya gönderdiler. Kovasını kuyuya saldı ve "Müjde müjde, işte bir oğlan" dedi. Onu bir ticaret malt gibi sakladılar. Allah ise ne yapacaklarını pekala biliyordu.»

Yûsuf (aleyhisselâm), kardeşleri tarafından kuyuya atılınca, **Allahü teâlâ**, bir meleği ona arkadaş olarak gönderir. Cebrail de yiyecek ve içecek getirir. Böylece üç gün kuyuda kalır. Dördüncü gün Medyen'den Mısır'a gitmekte olan bir kervan kafilesi gelip kuyunun yakınında konaklar. Kervancıbaşı, sucularını kuyuya su almaya gönderir, içlerinden birisi kovasını kuyuya salar, yukarı çektiğinde dünya güzeli bir çocuğun kova ile çıktığını görür ve

«Müjde, müjde, işte bir oğlan çocuğu» diye bağırır. Onu alırlar, bir ticaret malı gibi saklarlar. Aynı gün kardeşleri de ne olduğunu öğrenmek için kuyuya gelirler, orada Yûsuf'u bulamazlar, kervanın yanına giderler. Onların Yûsuf'u kuyudan çıkardıklarını görürler ve «Bu bizim kölemizdi, evden kaçıp kuyuya saklanmış, siz de bunu bulmuşsunuz, verin kölemizi» derler. Kervancılar da -Bu size benziyor, hiç köleye benzemiyor» derler. Bu defa Yûsuf'un kardeşleri «Bu, anamızın cariyesinin oğludur, o bakımdan bize benziyor» demişlerdir. Yûsuf (aleyhisselâm), kardeşlerinin bu zalimane hareketlerini bir tarafa bırakarak, yine onlardan himmet bekler ve «Beni bunlardan kurtarın, babamın yanına götürün, sizin yaptıklarınızı babama söylemem» der. Kardeşleri daha da hiddetlenir, «Sakın bizim yalanımızı çıkarma, yoksa seni öldürürüz, biz babamıza seni kurdun yediğini söyledik, şimdi yalancı olmak istemiyoruz' derler ve onu kuyudan çıkaranlara, cüzî bir para karşılığı satıp geri dönerler.

20

«Onu değersiz bir bahâya, birkaç dirheme sattılar. Onlar bunun hakkında rağbetsizdiler.»

Kardeşleri, Yûsuf (aleyhisselâm)'u kuyudan çıkaranlara cüzî bir paraya satmışlardır. Onu satın alan sucu Mısır'a götürür, orada satılığa çıkarır herkes almak ister, satıcı kim çok para verirse ona satacağını söyler. Alıcılar arasında büyük bir rekabet başlar, fiatı o kadar yükselir ki, Mısır Azizinden başkasının gücü yetmez. Mısır Azizi, Yûsuf'u karısı Züleyha'ya hizmetçi olarak alır.

21

«Onu satın alan Mısırlı, karısına dedi ki: "Buna güzel bak, belki bize faydası dokunur veya onu evlât ediniriz." Biz ise böylece Yûsufu o memlekette yerleştirdik. Ona rüyaların nasıl yorumlanacağını öğrettik. Allah, iradesini yerine getirmekte her şeye galiptir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.»

Hazret-i Yûsuf'u bir köle zannederek satın alan Mısırlı, onun ne kadar nezih, ahlâklı temiz bir genç olduğunu anlar. Yûsuf (aleyhisselâm)'u satın alan, Mısır'ın mâliye nâzırı olup ismi

Kıtfîr'dir. Kendisine Mısır Azizi denirdi. Yûsuf'u alıp evine geldiği zaman karısı Züleyhâ'ya «Buna güzel bak, makamını yüksek tut, köle muamelesi yapma, belki ilerde bize faydası olur veya onu evlât ediniriz, ola ki ayağı bize uğurlu gelir, mahsulümüz ve bereketimiz artar» der. Mısır Azizi'nin çocuğu yoktu, bunun, için karısına «Onu evlât ediniriz» demişti. **Allahü teâlâ**, lütf u keremiyle, Yûsuf (aleyhisselâm)'u Mısır'da yerleştirmiş ve rüya tabirini öğretmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Biz ise böylece Yûsuf'u o memlekette yerleştirdik. Ona rüyaların nasıl yorumlanacağını öğrettik. Allah, iradesini yerine getirmekte her şeye galiptir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.»

Allahü teâlâ, Yûsuf (aleyhisselâm)'a rüya tabirini öğrettiği gibi, ilham yoluyla diğer ilimleri de öğretmiştir. O, iradesini yerine getirmekte her şeye galiptir, ne hükmederse o, olur. O'nun hükmüne kimse mani olamaz, Yüce Hâlık, Yûsuf (aleyhisselâm)'u Mısır'a hâkim ve vali olmasını takdir etmiş, zamanı gelince olmuştur. Fakat Mısır halkı ve kardeşleri, Allah'ın hükmünden habersizdir, onu bilmezler.

22

«Erginlik çağına' erince ona hikmet ve bilgi verdik. İyi davrananları böyle mükâfatlandırırız.»

Yûsuf (aleyhisselâm), erginlik çağma erince **Allahü teâlâ** ona hikmet ve ilim vererek **peygamber** yapmıştır. Allah, iyi davrananları, ihlâsla amel yapanları böyle mükâfatlandırır. Yûsuf (aleyhisselâm), her zaman Rabbine iltica etmiş, emrine boyun eğmiştir. Yüce Mevlâ da sonunda mükâfatını vermiştir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'dan şöyle rivayet edilmiştir: Yûsuf (aleyhisselâm) güldüğü zaman dişlerinde nûr görünürdü, konuştuğu zaman da ağzından nur şulesi çıkardı. Hiç kimse onun yüzünü tasvir edemez. Onun yüzü gayet güzel, ahlâkı mazbut, zekâsı keskin, huyu güzeldir. «Allah, bütün bunları kendi lütfundan ona ihsan etmiştir.» Bu özelliklere sahip olan Yûsuf (aleyhisselâm) birçok imtihan geçirmiştir.

23

«Evinde bulunduğu kadın onu kendine çağırdı. Kapıları sımsıkı kapadı ve "Gelsene" dedi. Yûsuf: "Günah işlemekten Allah'a sığınırım. Şüphe yok ki, o benim efendimdir. Bana iyi baktı. Haksızlık yapanlar şüphesiz başarıya ulaşamazlar" dedi.»

Yûsuf (aleyhisselâm), Mısır Azizi'nin evine yerleşmişti, günler ilerliyor, yıllar geçiyordu. Güzelliği, olgunluğu, ağırbaşlılığı, güler yüzlülüğü ve ahlâkı ile çevrenin dikkatini çekiyordu. Züleyha'nın da her geçen gün ona karşı muhabbeti artıyor ve arzularını tatmine çalışıyordu. Nihayet bir gün bu arzusunu açığa vurur. Yûsuf (aleyhisselâm) 'u kendisine celbetmek için plânlar hazırlar, kapılan sımsıkı kapatır, Yûsuf (aleyhisselâm)'u kendisine davet eder, Yûsuf (aleyhisselâm) ise ona vaz u nasihatte bulunur, yapılan vaz u nasihat Züleyha'nın kulağına girmez, bütün arzusu Yûsuf (aleyhisselâm)'u kendine bendetmektif. Bunun için de, onun nefsini okşayacak sözlerle işe başlar ve şöyle der; «Ey Yûsuf, senin ne güzel gözlerin var?', Yûsuf (aleyhisselâm) «Yarın toprak olacak olan gözlerin ne anlamı var» der. Kadın -Ey Yûsuf, yüzün elmas gibi parlıyor, bu ne kadar güzellik» der. Yûsuf (aleyhisselâm) -Toprağın yok edeceği güzellikten ne olur- der. Kadın «Ey Yûsuf, saçların altın gibi parlıyor» der. Yûsuf (aleyhisselâm) «Onun güzelliği geçicidir, güzelliği geçici olan şey neye yarar» der. Züleyha «Ey Yûsuf, sana kendimi vakfettim, bana gel» der. Züleyha, Yûsuf (aleyhisselâm)'un nefsini tahrik etmek için soyunur, üryan olarak döşeğe girer. Yûsuf (aleyhisselâm). onun nefsini okşayıcı sözlerine, üryan oluşuna hiç aldırmaz ve şöyle der: «Günah işlemekten Allah'a sığınırım. Hem, senin kocan benim efendimdir. Beni satın alıp baktı. Ben efendimin karısı ile nasıl olur da bu işi yaparım, zinada bulunurum. Hainler ve haksızlık yapanlar Allah'ın azabından asla kurtulup; başarıya ulaşamazlar. Ben zina yapıp hainlerden olamam.» Züleyha'nın bütün ısrarlarına rağmen, Yûsuf (aleyhisselâm) ona asla yaklaşmaz. «Evinde bulunduğu kadın onu kendine çağırdı. Kapıları sımsıkı kapadı ve "Gelsene" dedi. Yûsuf: "Günah işlemekten Allah'a sığınırım. Şüphe yok ki, o benim efendimdir. Bana iyi baktı. Haksızlık yapanlar şüphesiz başarıya ulaşamazlar" dedi.»

Bu âyet-i celile ihsan ve ikramda bulunanların iyiliğinin unutulmamasına işaret eder. İyilik yapanların ardından hayır duada

bulunmak ve ona ihanet etmemek vacibtir. Yûsuf (aleyhisselâm) iki şeyden dolayı Züleyha'dan sakınmıştır. Biri, Mısır Azizi'nin kendisine ikram ve ihsanda bulunması, diğeri de zulmün Allah'a isyan olmasındandır. Zulüm, Allah'a isyandır, Allah'a isyan edenler ise asla felaha eremezler. Mü'minler, bundan ibret alarak hiçbir zaman mü'min kardeşlerine zulüm ve ihanette bulunmamalıdırlar.

24

«Yemin olsun ki, kadın Yûsuf'a karşı istekli idi. Rabbinden bir işaret gelmeseydi Yûsuf da onu isteyecekti. İşte ondan kötülüğü ve fenalığı böylece engelledik. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı.»

Züleyha, Yûsuf (aleyhisselâm)'u kendine celbetmek için zinetlerini takınır, üryan olarak döşeğe girer ve Yûsuf (aleyhisselâm)'ı davet eder. Hazret-i Yûsuf, ona dönüp bakmaz. **İbn Abbas** (radıyallahü anh), «Eğer **Allahü teâlâ**'dan Yûsuf'a bir işaret, bir burhan gelmeseydi, o da, kadını isteyecekti' demiştir. Bazı tefsirciler burhanı şöyle açıklamışlardır: «Züleyha, Yûsuf'u davet ettiği zaman gaybtan bir ses «Ey Yûsuf, sakin ol. Şayet sen bu hatayı işlersen **peygamber**likten tardedilirsin» der. Bir rivayete göre de, Züleyha, Yûsuf (aleyhisselâm)'u davet ettiği zaman Yakub (aleyhisselâm), duvarın ardından görünür, eliyle Yûsuf'un göğsüne vurur ve şehveti parmaklarının ucundan çıkar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Eğer Rabbinden bir işaret gelmeseydi Yûsuf da onu isteyecekti. İşte ondan kötülüğü ve fenalığı böylece engelledik. Çünkü o, ihlâsa emdirilmiş kullarımızdandı.» Züleyha, Yûsuf (aleyhisselâm)'u davet ettiği zaman eüzü besmele çekerek Allah'a sığınmıştır.

Bu âyet şuna delildir: Şeytan bir kimseye musallat olup, onu isyana teşvik ettiği zaman şerrinden kurtulmak için eüzü besmels ile Allah'a sığınmak icap eder. Eğer şeytanın şerrinden eûzü besmele ile Allah'a sığınırsa, Allah, lütf u keremiyle onu şeytanın şerrinden korur. Nitekim Yûsuf (aleyhisselâm)'u korumuştur.

Yûsuf (aleyhisselâm), Züleyha'nın isteklerini kabul etmez, ondan kurtulma çarelerini arar. Bir fırsatını bulup kapı istikametine doğru kaçar, Züleyha da arkasından koşar, gömleğinden yakalar,

Yûsuf (aleyhisselâm) elinden kurtulmak için uğraşırken gömleği arkadan boydan boya yırtılır.

25

«İkisi de kapıya koştular. Kadın arkadan Yûsuf'un gömleğini boydan boya yırttı. Kapının önünde kocasına rastladılar. Kadın kocasına: "Ailene fenalık etmek isteyen bir kimsenin cezası ya hapis, ya da can yakıcı bir azab olmalıdır" dedi.»

Züleyha, Yûsuf (aleyhisselâm)'u davet edince, o bu daveti kabul etmez bir fırsatım bulup kapıya doğru kaçar. Züleyha da onu bırakmamak için arkasından koşar, gömleğinden yakalar, Yûsuf (aleyhisselâm), elinden kurtulmak için uğraşırken gömleği arkasından boydan boya yırtılır. O esnada Züleyha'nın kocası ile kapıda karşılaşırlar. Kocası manzarayı görür, ne olduğunu sorar, Züleyha, kendisini temize çıkarmak için «Ben üryan olarak döşekte yatarken, bu İbrani köle gelip örtümü açtı, döşeğime girmek istedi, o sırada gömleği yırtıldı. Ailene fenalık yapmak isteyen bir kimsenin cezası ya hapis, ya da şiddetli dayaktır» der. Züleyha'nın, kendisini suçlamasına karşılık Yûsuf (aleyhisselâm), Mısır Azizi'ne suçsuz olduğunu, hatanın Züleyha'da olduğunu söyler.

26

«Yûsuf; "O kadın benim nefsimden murad almak istedi." Onun yakınlarından bir şâhid de şehâdette bulundu ki: "Eğer gömleği önden yırtılmışsa kadın doğru söylemiştir. Ve bu da yalancılardandır.»

27

«Şayet gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir, bu ise doğru söyleyenlerdendir.»

Züleyha kapının önünde kocasıyla karşı karşıya gelince, temize çıkmak için, suçu Yûsuf (aleyhisselâm) 'un üzerine atar. Yûsuf (aleyhisselâm), suçsuz olduğunu, kadının kendi nefsinden murad almak istediğini, ondan kaçarken gömleğini arkadan yakalayıp yırttığını söyler. Kocası, suçun karısında olduğundan şüphelenir. Fakat asıl suçlunun kim olduğunu tesbite çalışır. O sıra

Züleyha'nın yakınlarından biri suçlunun kim olduğunu öğrenmek için şu fikri ortaya atar: «Eğer Yûsuf'un gömleği önden yırtılmışsa kadın masum, Yûsuf yalancıdır. Şayet gömlek arkadan yırtılmışsa Yûsuf haklı, kadın yalancıdır, suçludur» der. Bunun üzerine Yûsuf (aleyhisselâm)'un suçsuz, kadının suçlu olduğu ortaya çıkar. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre bu şekilde şehâdette bulunan Züleyha'nın yakınlarından henüz konuşamayan bir beşik çocuğudur. Dile gelir ve bu şekilde şehâdette bulunur. Bunun üzerine Mısır Azizi, karısının suçlu olduğunu anlar ve ona şöyle der.

28

«Kocası gömleğin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, karısına hitaben: "Doğrusu bu sizin düzeninizdir. Siz kadınların düzeni büyüktür" dedi.»

29

'Yûsuf, sen bu işten vazgeç. Ey kadın: "Sen de günahının bağışlanmasını dile. Çünkü suçlusun" dedi.'

Mısır Azizi, Yûsuf (aleyhisselâm)'un gömleğinin arkadan yırtıldığım görünce, karısının suçlu olduğunu anlar ve şöyle der: «Ey Züleyha, doğrusu bu sizin düzeninizdir. Çünkü sizin düzeniniz, hileniz ve yalanlarınız büyüktür. Siz herkesi tuzağınıza düşürebilirsiniz.» Mısır Azizi, Yûsuf (aleyhisselâm)'un bunu herkese söyleyeceğinden ve etrafa yayılacağından korkar ve Yûsuf (aleyhisselâm)'a hitaben: 'Ey Yûsuf, sen bu işi kapat, kimseye söyleme, aramızda kalsın, başkaları duymasın, senin suçsuz olduğunu biliyorum» der. Tekrar karışma hitaben -Ey kadm, suçlusun, üstelik bu çocuğa da iftira ettin. Bundan dolayı günahının bağışlanmasını dile» der.- Durumu gören Aziz, karısının suçlu, Yûsuf (aleyhisselâm)'un ise suçsuz olduğunu anlar, bundan dolayı Yûsuf (aleyhisselâm)'dan bir nevi özür dileyerek işin gizli tutulmasını ister, karısını da ağır şekilde azarlar.'

İlim ehlinden bir kısmı şöyle demişlerdir: «**Allahü teâlâ** Kur'ân-ı Kerim'de şeytanın hilesini zayıf, kadınların hilesini ise büyük olarak zikretmiştir. Bunun hikmeti nedir? Bunun sebebi,

şeytan insanları vesvese ve hayâl ile, kadınlar ise yüzyüze gelerek şaşırtır. Bundan dolayı kadınların hilesi büyük, şeytanın hilesi zayıf olarak zikredilmiştir. Gerçekten de öyle, insanın gördüğüne karşı sevgisi, muhabbeti, meyli başka olur, görmediğine karşı başka olur.

Züleyha'nın, Yûsuf (aleyhisselâm)'u sevdiği, şehirde yayılır, kadınlar Arasında günün konusu olur. Mâliye nazırının karısının bir köleyi sevmesini ona yakıştıramazlar, hakkında dedikodu yaparlar.

30

«Şehirdeki bir kısım kadınlar: 'Aziz'in karısı, delikanlısının nefsinden murad almak istiyormuş. Sevgisi bağrını yakmış. Doğrusu onun apaçık bir sapıklıkta olduğunu görüyoruz" dediler.»

Şehirdeki bir kısım kadınlar, Züleyha'nın Yûsuf (aleyhisselâm)'a muhabbet, sevgi beslediğini ve onunla ilişki kurmak istediğini öğrenmişler ve onu ayıplayarak şöyle demişler: «Aziz'in karısı, kölesine âşık olmuş, hem öyle âşık olmuş ki, sevgisi bağrını yakmış. Ondan başkasını da gözü görmüyormuş, bir vezir karısı hiç kölesini sever mi? Doğrusu biz onun apaçık bir sapıklıkta olduğunu görüyoruz, yazık etti kendisine.» Züleyha, kadınların kendisi için böyle konuştuklarını işitir, Yûsuf (aleyhisselâm)'u onlara göstermek için evinde bir ziyafet tertip eder ve şehrin ileri gelen ailelerinin kadınlarını davet eder.

31

«Kadınların kendisini yermesini işitince, onları davet etti. Onlar için yaslanacakları bir yer (bir de sofra) hazırladı, onlardan her birine birer de bıçak verdi. Yûsuf'a "Yanlarına çık" dedi. Kadınlar Yûsuf'u görünce şaşırıp ellerini kestiler ve "Allah'ı tenzih ederiz ama, bu insan değil ancak yüce bir melektir" dediler.»

Züleyha, bir kısım kadınların kendisini ayıplamasını işitince, Yûsuf (aleyhisselâm)'a neden gönül verdiğini açıklamak için kendisini ayıplayan kadınları, bir gün evine davet eder. Onlar için özel bir yer ve bir de sofra hazırlar. Çünkü davetliler şehrin ileri gelen ailelerinin kadınları idi. Meyve soymak için ellerine birer de bıçak verir. Onlar sofrada meşgul iken Züleyha'nın isteği üzerine Yûsuf (aleyhisselâm) onların huzuruna gelir. Kadınlar Hazret-i

Yûsuf'u görünce hayrete düşerler, güzelliği karşısında mest olurlar ve kendilerinden geçerler. O sarhoşluk anında ellerini lime lime keserler, hiçbiri elinin kesildiğinin farkında olmaz. Ancak kendilerine geldikten sonra ellerini kestiklerini anlarlar ve «Allah'ı tenzih ederiz, bu insan değil, olsa olsa yüce bir melek olur, melekten başkası bu kadar güzel olamaz- derler.

Soru: O kadınlar melek görmedikleri halde Yûsuf (aleyhisselâm)'u neden meleğe benzetmişlerdir?

Cevap: Halk arasında güzel insanları meleğe benzetmek âdettir. Bu bakımdan o kadınlar Yûsuf (aleyhisselâm)'un güzelliğini ve nurunu görünce onu meleğe benzetmişlerdir. Zira kadınlar bugüne kadar öyle güzel yüzlü birisini görmemişlerdi. Böyle güzel yüzlü bir varlık olsa olsa ancak melek olur demişlerdir. Kadınların aklı başına gelince Züleyha, onlara «İşte sözünü edip beni ayıpladığınız budur» der.

32

«Vezirin karısı; "işte sözünü edip, beni ayıpladığınız budur. Andolsun ki, onun ohnak istedim. Fakat o, iffetinden dolayı çekindi. Emrimi yine yapmazsa, yemin olsun ki, zindana atılacak ve herhalde zillete uğrayanlardan olacaktır" dedi.»

Züleyha'nın niyeti, kendisini ayıplayan kadınlara Yûsuf'u gösterip, onun karşısında nasıl bir tavır takınacaklarını öğrenmekti. Kadınlar Yûsuf'u görünce akılları başlarından gitmiş, kendilerinden geçmişlerdir. O sarhoşluk esnasında ellerini lime lime kesmişler, fakat hiçbir şey hissetmemişlerdir. Züleyha, kadınların kendinden geçtiğini görünce şöyle der: «İşte sözünü edip, beni ayıpladığınız delikanlı budur. Bu durum karşısında sizin beni ayıplamanız doğru mudur? Ben, onun olmak istedim, o, iffetinden dolayı kabul etmedi,» 'Ey Züleyha, sen haklısın, biz cehaletimizden dolayı seni ayıplamışız. Bunun güzelliği karşısında kimse tahammül edemez» demişlerdir. Züleyha «Ben bunu kendime bendetmek istedim, o kabul etmedi, arzumu reddetti. Eğer isteğimi yerine getirmezse, yemin olsun onu zindana attıracağım, böylece zillete uğrayanlardan olaçaktır» der. Yûsuf (aleyhisselâm), Züleyha'nın sözlerini işitir, onun şerrinden Rabbine sığınır.

33

«Yûsuf: "Rabbim, zindan benim için bunların isteklerini yapmaktan daha iyidir. Eğer sen bunların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan, onlara gönül verip câhillerden olurum" dedi.»

34

«Rabbi de onun duasını kabul etti ve kadınların düzenine engel oldu. Çünkü O, hakkıyla işiten, her şeyi bilendir.»

Yûsuf (aleyhisselâm), Züleyha'nın söylediklerini işitir, hile ve şerrinden Rabbine sığınır ve şöyle der: «Ey Rabbim, zindan benim için bunların isteklerini yapmaktan daha iyidir. Eğer sen bunların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan, onlara gönül verip câhillerin yaptığını yapar, sana asi olurum» der. Önce Züleyha'yı ayıplayan kadınlar, bu defa onu haklı çıkararak, Yûsuf (aleyhisselâm)'u onunla halvete davet ederek şöyle derler: -Ey Yûsuf, sen Züleyha'nın isteklerini yerine getir. Çünkü bunlar seni satın alıp, evlerinde bakıp büyüttüler. Eğer sen bunun isteklerini yerine getirirsen, bu da senin istek ve arzularını yerine getirir. Böylece sen de şeref kazanırsın» derler, önce Yûsuf (aleyhisselâm) 'un 'başında bir tane Züleyha vardı, şimdi sayıları çoğaldı ve hepsi de Yûsuf (aleyhisselâm)'u fuhşa ve isyana davet ediyorlardı. Hazret-i Yûsuf, bunların sözlerine hiç aldırış etmez. Rabbine sığınır, **Allahü teâlâ** da duasını kabul eder, kadınların hilesini uzaklaştırır. Çünkü O, kullarının duasını işitip kabul edendir. Allah, ihlâs ve samimiyetle yapılan duaları asla geri çevirmez, kabul eder. İbadette ve duada aranan özellik ihlâstır.

Yûsuf (aleyhisselâm), Züleyha'nın isteklerini reddedince, ondan intikam almak için kocasına «Bu köle beni rezil etti, gittiği her yerde beni suçluyor, kendisini suçsuz çıkarıyor. Ya onu hapset veya beni bırak çıkıp hâlimi halka arzedeyim, onlar da benim suçsuz olduğumu anlasınlar» der. Karısının isteği üzerine Mısır Azizi, Yûsuf (aleyhisselâm)'u hapsettirir.

35

«Sonra kadının ailesi delilleri Yûsuf un lehine gördüğü halde, onu bir süre için zindana atmayı uygun buldu.»

Yûsuf (aleyhisselâm)'un gömleğinin arkadan yırtılması ve hakemlik yapanın da, onun lehine hükmetmesiyle suçsuz olduğu ortaya çıkmıştı. Züleyha'nın ise suçlu olduğu herkes tarafından biliniyordu. Buna rağmen Mısır Azizi, karısının isteği üzere Yûsuf (aleyhisselâm)'u hapsettirmişti. O, bu mahkûmiyetten asla üzülmemiş, Allah'ın, takdirine boyun eğmiştir. Hapsedildiği gün, iki delikanlı daha hapsedilir. Yûsuf (aleyhisselâm) da, diğer arkadaşları gibi cezasını çekmeye devam eder. Nihayet bir gün, kendisiyle cezaevine giren arkadaşları birer rüya gördüklerini, bu rüyaları tabir etmesini isterler.

36

«Zindana onunla beraber iki kişi daha atıldı. Birii "Rüyamda şaraplık üzüm sıktığımı gördüm" dedi. Diğeri: "Başımın üzerinde kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm" dedi. Bize bunu tabir et. Çünkü biz senin iyi bir kimse olduğunu görüyoruz.»

Yûsuf (aleyhisselâm), hapsedildiği gün, Kral Keyyan'ın aşçısı ile sucusu da hapsedilir. Zindanda bunlardan başka kimseler de vardır. Yûsuf (aleyhisselâm) hepsiyle arkadaşlık yapar, hasta olanları ziyaret eder, kederli olanları teselliye çalışır, erzakı bitenlere diğer arkadaşlarından erzak ve yiyecek te'inin eder, onlarla güzel sohbetler yapar, hiç kimseyi incitmezdi. Arkadaşları çeşitli sorular sorarlar, o da hepsini cevaplandırırdı. Boş konuşmazdı, arkadaşlarını Allah'a imana davet ederdi. Daima zikirde bulunurdu. Kendisi île cezaevine giren iki arkadaş rüya görürler. Onlardan biri: «Ben rüyamda üç asma gördüm, her asmada üç salkım üzüm vardı. Bunları aldım, padişaha sunmak üzere bir kadehe sıktığımı gördüm, bunun yorumu - nedir?». Diğeri: -Rüyamda sini ile başımda ekmek taşıyordum, havada uçan kuşların o ekmekleri taşıyıp yediklerini gördüm, bunun yorumu nedir? Biz seni iyilerden görüyoruz, dediklerin doğru çıkıyor» derler. Yusuf (aleyhisselâm) onları İslâm'a ısındırmak için rüyalarını tabir etmeden önce dinini ve nesebini açıklar, nübüvvetini izhar eder.

37

«Yûsuf: "Rabbimin, bana öğrettiği bilgi ile, daha yiyeceğiniz yemek gelmeden size onu yorumlarım. Doğrusu ben, Allah'a

inanmayan ve âhireti inkâr eden bir milletin dinini bırakmışımdır" dedi.»

Yûsuf (aleyhisselâm)'dan o iki delikanlı rüyalarının tabirini isteyince onlara şöyle demiştir: «Ey arkadaşlarım, Rabbimin bana öğrettiği bilgi ile, yiyeceğiniz yemek daha size gelmeden önce ne zaman ve ne geleceğini size haber veririm. Doğrusu ben, Allah'a inanmayan, O'nun birliğini tasdik etmeyen ve âhireti inkâr eden bir milletin dinini bıraktım.» Yûsuf (aleyhisselâm), onların İslâm'a rağbet etmesi için nübüvvetini açıklamıştır. Arkadaşları, Yûsuf (aleyhisselâm)'dan bu sözleri işitince «Ey Yûsuf, sen kâhin ve sihirbaz değilsin, bunları nasıl biliyorsun?» derler. Yûsuf (aleyhisselâm) da cevaben -Bunları bana Rabbim öğretti» der. Sonra onlara atalarından ve dinlerinden bahseder.

38

«"Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uydum, Allah'a herhangi bir ortak koşmak bize yaraşmaz: Bu, Allah'ın bize ve inananlara olan lütfudur. Fakat insanların çoğu şükretmezler" dedi.»

Yûsuf (aleyhisselâm), arkadaşlarına şöyle demiştir: «Ben, atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine tâbiyim. Allah'a ortak koşmak bize yaraşmaz. Biz, Allah'dan başkasına asla ibadet etmeyiz. Allah, bize nübüvvet verip kullarını İslâm'a davet etmek için gönderdi. Bu, Allah'ın bize ve iman edenlere bir lütfudur. Fakat insanların çoğu bu nimete şükretmezler ve kıymetini de bilmezler.» Yûsuf (aleyhisselâm), nesebini zikredip, nübüvvetini açıkladıktan sonra, onları İslâm'a davet etmiştir. - Allah tarafından gönderilen dinin ismi İslâm'dır. -

39

«Ey zindan arkadaşlarım, ayrı ayrı bir sürü uydurma tanrılar mı daha iyidir, yoksa her şeyden üstün tek Allah mı?»

40

«Allah'ı bırakıp taptığınız, sizin ve babalarınızın adlandırdığı putlardan başka bir şey değildir. Allah onların doğru olduğuna dair bir delil indirmemiştir, Hüküm vermek ancak Allah'a aittir. O,

kendisinden başkasına tapmamanızı emretmiştir. Doğrusu işte din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.»

Yûsuf (aleyhisselâm), arkadaşlarını Allah'ın birliğine imana davet ederek şöyle demiştir; «Ey zindan arkadaşlarım, sizin için ayrı ayrı bir sürü uydurma tanrılara mı ibadet etmek daha iyidir, yoksa her şeyden üstün olan Allah'a mı ibadet daha iyidir? O, birdir, şeriki benzeri yoktur. Her şey O'na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Allah'ı bırakıp taptığınız, sizin ve babalarınızın adlandırdığı putlardan başkası değildir. Allah, onların ilâh olduğuna dair hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm vermek yalnız O'na aittir. O, kendisinden başkasına tapmamanızı emretmiştir. Çünkü Allah'tan başkası ibadete lâyık değildir. Allah'ın birliğine delâlet eden dosdoğru din işte budur. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.» Yûsuf (aleyhisselâm) onları İslâm'a davet ettikten sonra rüyalarını tabir etmiştir.

41

«"Ey zindan arkadaşlarım, biriniz efendisine şarap sunacak, diğeri asılacak ve kuşlar başından yiyecektir. İşte hakkında fetva istemekte olduğunuz mes'ele böylece kesinleşmiştir" dedi.»

Yûsuf (aleyhisselâm), zindan arkadaşlarının rüyalarını tabir ederek onlara şöyle demiştir: «Ey arkadaşlar, üç çubuktan üç salkım üzüm alıp padişaha sunmak için sıkan, üç gün sonra cezaevinden çıkacak, tekrar padişaha sucu olacaktır. Başında sini taşıyıp içinden kuşların ekmek yediği ise, üç gün sonra asılacak, uçan kuşlar başının etini yiyecektir.» Yûsuf (aleyhisselâm), rüyalarını tabir edince «Biz böyle bir rüya görmedik, seni denemek için uydurup söyledik» derler. Bunun üzerine Yûsuf (aleyhisselâm) «ister görün, ister görmeyin, söyleyip arzu ettiğiniz üzere hüküm mukadder oldu' demiştir. Yûsuf (aleyhisselâm), onlardan kurtulup tekrar padişahın sucusu olacak olana «Efendinin yanında beni an, haksız yere zindana atıldığımı söyle» demiştir. Ona bu şekilde söylemekle efendisinden medet ummuştur.

42

«Yûsuf, iki zindan arkadaşından kurtulacağını tahmin ettiği kimseye: "Efendinin yanında beni an" dedi. Fakat şeytan, efendisine onu hatırlatmayı unutturdu. Ve Yûsuf bu yüzden daha birkaç yıl zindanda kaldı.»

Yûsuf (aleyhisselâm), zindan arkadaşı iki delikanlıdan birisinin kurtulacağını, diğerinin de idam edileceğini gördükleri rüyadan anlamıştı. Zindandan kurtulup tekrar krala sakalık yapacak olana «Efendinin yanında beni an, kardeşlerimin bana düşmanlık yapıp sattıklarını söyle ve haksız yere zindana atıldığımı bildir» demişti. Yûsuf (aleyhisselâm), zindan arkadaşına böyle söylemekle, efendisinden medet ummuş, Allah'ı hiç hatırlamamıştır. Allah'ı unutup, başkasından medet umduğu için, şeytan da sucuya Yûsuf'u unutturmuştur. Sucu bir daha Yûsuf (aleyhisselâm)'u hatırlamamış, ondan sonra yedi yıl daha zindanda kalmıştır. Çünkü Yûsuf (aleyhisselâm), Allah'ı unutup, doğrudan doğruya sucunun efendisinden yardım ve himmet talep etmişti. Halbuki **Allahü teâlâ**'hın müsaadesi olmadan hiç kimse bir şey yapamaz, hatta bir yaprak bile yerinden oynamaz. Eğer Yûsuf (aleyhisselâm), **Allahü teâlâ**'yı zikrettikten sonra, sucuya «Efendinin yanında beni an» deseydi, belki şeytan ona Yûsuf'u unutturmaz, dolayısıyla zindanda yedi yıl daha kalmazdı. Allah zikredilmeden başlanan her teşebbüs böyle sonuçsuz kalır. Allah'tan başkasından medet umanlar, mutlaka hüsrana uğrayacaklardır.

Bir rivayete göre, Cebrail (aleyhisselâm), Yûsuf (aleyhisselâm)'a gelip «Ey **peygamber**lerin kardeşi ve temizlerin en temizi, sana ne oldu ki, ben seni bu asîlerin arasında görüyorum. Rabbinin selâmı var, O şöyle buyurdu: «Kulum benden haya mı ediyor da, benden başkasından medet »umuyor. İzzet ve Celalim hakkı için onu zindanda birkaç yıl daha bırakacağım.» O zaman Yûsuf (aleyhisselâm) zindana atılalı beş yıl olmuştu. Ondan sonra yedi yıl daha kalır, böylece zindanda on iki yıl kalmış olur. Yüce Allah, Mısır Meliki'nin görmüş olduğu bir rüyayı sebeb halk ederek lütf u inâyetiyle Yûsuf (aleyhisselâm) 'u zindandan çıkarır.

43

«Hükümdar: "Ben rüyamda, yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yediğini, yedi yeşil başak ve bir o kadar da kurumuş başak görüyorum. Ey ileri gelenler, eğer rüya tabir ediyorsanız benim rüyamı da yorumlayın".»

44

«Etrafındakileri "Bunlar karmakarışık rüyalardır, biz böyle rüyaların yorumunu bilmeyiz" dediler.»

Mısır Meliki Iteyyan, bir rüya görür. Rüyasında Nil nehrinden yedi semiz inek, arkasından da yedi zayıf inek çıkar. Zayıf inekler semiz inekleri yutarlar. Aynı anda yedi yeşil başak, bir o kadar da kuru başak görür ve kuru başaklar yeşü başağa sarılıp onları alt eder. Melik bu rüyaya bir anlam veremez, bunun üzerine vezirlerini ve ileri gelenleri toplar şöyle der: «Ey ileri gelenler, kahinler ve sihirbazlar, eğer rüya tabir ediyorsanız benim rüyamı da tabir edin, yorumunu yapın.» Onlar kralın rüyasının yorumunu yapamayarak şöyle derler: 'Ey efendimiz, senin görmüş olduğun rüya karmakarışık bir rüyadır, biz böyle rüyaların yorumunu yapamayız.» Etrafındakiler krala böyle cevap verince hayâl kırıklığına uğrar. O zaman Yûsuf (aleyhisselâm) sucunun aklına gelir ve «Ey efendim, ben sizin rüyanızı yorumlarım» der.

45

«Zindandaki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zaman sonra Yûsuf'u hatırladı ve-. «Ben size bunu yorumlayacağım, hele beni bir gönderin" dedi.»

Sucu yedi yıl sonra, kralın görmüş olduğu rüya neticesinde Yûsuf (aleyhisselâm)'u hatırlar, efendisine: «Ey efendim, bana müsaade edin, gidip sizin rüyanızın yorumunu yaptırayım» der. Kral, kâhin ve sihirbaz olmadığını, bu rüyanın yorumunu nasıl yaptıracağını sorar. Sucu da başından geçenleri olduğu gibi anlatır, izin alır Yûsuf (aleyhisselâm)'un yanına gider, kendisini unuttuğu için özür diler, kralın gördüğü rüyanın yorumunu yapmasını ister «Belki bu rüya senin zindandan çıkmana vesile olur» der.

46

«Zindana varıp; "Ey doğru sözlü Yûsuf, rüyada görülen yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yemesi, yedi yeşil başak ve bir o kadar kuru başak nedir? Bize yorumla, ben de insanlara ulaştırayım da bilsinler" dedi.»

47

«Yûsuf (aleyhisselâm)ı "Devamlı yedi sene ekin ekin, biçtiğiniz ekinin yediğinizden artanını başağında bırakın" dedi.»

Kralın sucusu görülen rüya üzerine Yûsuf (aleyhisselâm)'u hatırlar, gelip ondan özür diler ve rüyanın tabirini ister. Bunun üzerine Yûsuf (aleyhisselâm) rüyanın tabirini yapar ve şöyle der: «Yedi semiz inek, yedi yıl bolluk ve ucuzluk olacağına, yedi zayıf inek ise yedi yıl bolluktan sonra, yedi yıl da kıtlık olacağına, yedi yeşil başak, yedi yıl ekinlerin çok olacağına, yedi kuru başak ise yedi yıl bolluktan sonra yedi yıl hiç ekin olmayacağına işarettir. Yedi yıl devamlı ekin ekin, ihtiyacınızdan fazlasını başakta bırakın. Eğer başaktan ayırırsanız kurtlanır, bozulur. Yedi yıl sonra büyük bir kıtlık olacak, o zaman, biriktirdiğiniz ekinleri halka dağıtır, ihtiyacı karşılarsınız.»

48

«Sonra bunun ardından yedi kurak yıl gelir, bütün biriktirdiğinizi yer, yalnız bir miktar saklarsınız.»

49

«Sonra, halkın yağmur göreceği bir yıl gelir, o zaman sıkıp faydalanacaklar.»

Yûsuf (aleyhisselâm), kralın gördüğü rüyayı tabir eder. Yedi yıl bolluğun arkasından, yedi yıl da kıtlık olacak, bu yıllarda önceden biriktirdiğinizin pek azı kalmak üzere yer bitirirsiniz. Bu kıtlık yıllarından sonra arkasından yağmuru bol, mahsulü çok bir yıl gelir ki, halk üzümlerini sıkarlar, zeytinlerinden yağ yaparlar, fakirlikten kurtulurlar, mahsulleri çok olur, sığırlarını sağarlar.» Sucu, Yûsuf (aleyhisselâm)'dan rüyanın yorumunu öğrenir. Kral Reyyan'ın yanına döner, öğrendiklerini krala anlatır. Kral, Yûsuf (aleyhisselâm)'un ilmine ve zekâsına hayran olur ve sucuya

«Gidin onu bana getirin, böyle bir şahsiyetin zindanda kalması asla doğru değildir» der.

50

«Hükümdar: "Onu bana getirin" dedi. Gelen elçiye Yûsufs "Efendine dön, kadınlar niçin ellerini kesmişlerdi bir sor. Doğrusu Rabbim, onların düzenini hakkıyla bilir" dedi.»

Sucu, krala Yûsuf (aleyhisselâm)'un yorumunu bildirince kral onun zekâsına ve ilmine hayran olur, «Derhal onu bana getirin' der. Bunun üzerine Yûsuf (aleyhisselâm)'u zindandan çıkarmak için bir elçi gönderilir, elçi ona gelir, durumu bildirir. Yûsuf (aleyhisselâm), elçiye hiç iltifat etmez ve ona şöyle der: «Efendine git, Züleyha'nın yanına gelen kadınların neden ellerini kestiklerini sor, benim zindana suçlu olduğum için mi, yoksa suçsuz olduğum için mi? girdiğimi bilsin. Rabbim, o kadınların bana nasıl tuzak kurduklarını biliyor. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.»

İkrime (radıyallahü anh), **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle nakletmiştir: **Peygamber**imiz, Yûsuf (aleyhisselâm)'un kıssasından bahsederek, bu âyete gelince buyurdu ki: «Yûsuf, eğer sucuya "Beni efendinin yanında an" demeseydi, zindanda bu kadar kalmazdı. Ben, onun sabrına hayret ediyorum. Ben olsaydım çağırdıkları zaman çıkardım ve zindandan beni çıkarmadıkça da rüyalarını tabir etmezdim. Allah, ona mağfiret etsin, ne büyük sabır ve keremi varmış, suçsuz olduğunu isbat etmedikçe zindandan çıkmadı.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) da, Yûsuf (aleyhisselâm) hakkında şöyle demiştir: «Yûsuf zindandan hemen çıksaydı kralın kalbine şüphe düşebilirdi. Elçiyi geri çevirmesi haklı olduğunu isbat içindir.» Elçi, Yûsuf (aleyhisselâm) 'dan bu sözleri işitince kralın yanına döner, durumu arzeder. Bunun üzerine kral, Züleyha'nın evine Yûsuf'u görmeye giden kadınları toplar, onlara Yûsuf (aleyhisselâm) hakkında sorular sorar.

51

«Hükümdar, kadınlara: "Yûsuf'un nefsinden kam almak istediğiniz zaman ne halde idiniz?" dedi. Kadınları "Haşa, onun bir

fenalığını görmedik" dediler. Vezirin karisi: "Şimdi gerçek ortaya çıktı, ben onun nefsinden murad almak istedim. O ise seksiz, şüphesiz doğru söyleyenlerdendir" dedi.»

Yûsuf (aleyhisselâm), gelen elçiye gerçekleri söyleyip geri çevirince, bunun üzerine kral, kadınları toplar, Yûsuf (aleyhisselâm) hakkında kendilerinden bilgi ister. Kadınlar da şöyle derler: «Hâşâ, onun bir fenalığını görmedik, o suçsuz yere zindanda yattı, Züleyha ona iftira etti.» Kadınların, bu itirafları karşısında Züleyha da şöyle der: «Şimdi gerçek ortaya çıktı, ben onun nefsinden murad almak istedim, suç bendedir. O benim isteklerimin hiçbirini yerine getirmediği için iftira ettim. Suçsuz yere zindanda yattı. O hiç şüphesiz doğru söyleyenlerdendir.» Kadınlar ve Züleyha gerçekleri itiraf ettikten sonra Yûsuf (aleyhisselâm)'un suçsuz olduğuna kanaat getirirler ve zindandan çıkartırlar. Yûsuf (aleyhisselâm) cezaevinden çıkartılır, kralın huzuruna getirilir, ilk önce elçi kendisine geldiği zaman cezaevinden neden çıkmadığı sorulur. O da, Mısır Azizi'ne ihanet etmediğinin herkes tarafından bilinmesi için çıkmadığını söyler.

52

«Gıyabında kendisine hıyanet etmediğimi hükümdarın bilmesi içindi. Allah hâinlerin düzenini başarıya erdirmez.»

Yûsuf (aleyhisselâm)'a ilk önce elçi geldiği zaman hemen cezaevinden çıkmamıştır. Bunun sebebi Mısır Azizi'nin ve diğerlerinin kendisinin suçsuz olduğunu bilmesi içindir. Eğer Yûsuf (aleyhisselâm), elçi kendisine geldiği zaman hemen cezaevinden çıksaydı, belki de suçlu olduğuna dair kralda bir şüphe uyanırdı. Yûsuf (aleyhisselâm)'un gelen elçiyi geri çevirmesi, hakkındaki bütün şüpheleri ortadan kaldırmıştır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor; «Yûsuf: "Gıyabında kendisine hıyanet etmediğimi hükümdarın bilmesi içindi. Allah hâinlerin düzenini başarıya erdirmez"». Yûsuf (aleyhisselâm) bir tevazu eseri olarak «Ben nefsimi tebrie etmem» demiştir.

53

«Ben nefsimi temize de çıkarmıyorum. Çünkü nefis Rabbimin merhameti olmadıkça kötülüğü şiddetle emreder. Zira Rabbim çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Yûsuf (aleyhisselâm) tevâzûundan dolayı «Ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü nefis daima şehvete ve masiyete meyleder. Ancak **Allahü teâlâ**'nın merhametiyle kötülüklerden arınır, Rabbim. Gafûr'dur, iman eden kullarını yarlığar, Rahim'dir, onları kötülüklerden muhafaza eder» demiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ben nefsimi temize de çıkarmıyorum. Çünkü nefis Rabbimin merhameti olmadıkça kötülüğü şiddetle emreder. Zira Rabbim çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.» Mısır Kralı Reyyan, Yûsuf (aleyhisselâm)'un zekâsına ve üstün kabiliyetine hayran olur «Onu bana getirin» der.

54

«Hükümdar: "Onu bana getirin, kendime müsteşar edineyim" dedi. Kendisiyle de konuşurken: "Bugün nezdimizde şerefli bir mevki sahibisin, emniyet ve itimadı hâizsin" dedi.»

Mısır Meliki Reyyan, Yûsuf (aleyhisselâm)'un ilim ve zekâsmdaki üstünlüğü öğrenince: «Onu bana getirin, kendime müsteşar ve yardımcı edineyim» der. Bunun üzerine Yûsuf (aleyhisselâm), zindandan çıkartılır, krala getirilir. Kral, kendisine çeşitli sorular sorar, hepsinin cevabını delilleriyle alır. Bu defa Yûsuf (aleyhisselâm), melike İbranice konuşur, melik anlamaz, hangi lisan olduğunu sorar. Yûsuf (aleyhisselâm) «Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dili» der. Melikle tekrar Arapça konuşur, melik onu da anlamaz, hangi lisan olduğunu sorar. Yûsuf (aleyhisselâm) -Amcam İsmail'in lisanı- der. Melik, Yûsuf (aleyhisselâm)'un bu denli üstün kabiliyetini görünce «Bugünden itibaren benim müsteşarım ve yardımcımsm. Bizim katımızda şerefli bir mevkiye sahipsin, dilediğin gibi tasarruf edebilirsin» der. Bunun üzerine-Yûsuf (aleyhisselâm), krala «Beni memleketin hazineleri üzerine memur et» der, Kral da Yûsuf (aleyhisselâm)'un isteklerini kabul eder.

55

«Yûsuf: "Beni memleketin hazinelerine memur et. Çünkü ben koruyup yönetmesini iyi bilirim" dedi.»

Mısır Meliki Reyyan, Yûsuf (aleyhisselâm)'a 'Seni kendime müsteşar edineceğim» deyince, Yûsuf (aleyhisselâm) da «Beni memleketin hazinelerine memur et. Çünkü ben muhafaza etmesini, yönetmesini ve yerinde harcamasını çok iyi bilirim' demiştir. Yûsuf (aleyhisselâm)'un hazine bakanlığını istemesi halkın selâmeti içindir. O, bolluk yıllarında mahsulün çoğalmasını, muhafazasını, ihtiyaçtan fazlasının harcanmamasını çok iyi biliyordu. Şayet mahsulün bol olduğu yıllarda tedbir alınırsa, kıtlık yıllarında halk sefalete, yokluğa düşmez. Tedbir alınmadığı takdirde halk sefalete, yokluğa düşer perişan olur. Bunun için Yûsuf (aleyhisselâm) hazine bakanı olmak istemiştir. Buna göre mahsulün bol olduğu yıllarda gereken tedbiri alacak, kıtlık yıllarında halkın sefalete ve yokluğa düşmesini önleyecektir. Hazine bakanı olduktan sonra da gereken tedbiri almıştır.

Rivayete göre Mısır Kralı Reyyan, sabah kahvaltısı yapmaz, onun yerine öğle yemeği vermiş. Kıtlık baş gösterdiği günün sabahı kral erkenden acıkır, yemek ister, hemen yemeği gelir, kral şaşınr. Bu yemeğin anında nasıl hazırlandığını sorar. Aşçılar Yûsuf (aleyhisselâm)'un emriyle geceden hazırladıklarını söylerler, Yûsuf (aleyhisselâm), o sabah kralın erkenden acıkacağını hisseder ve kalkmadan yemeğini hazırlatır. Kral bu manzara karşısında onun ne kadar ileri görüşlü ve üstün kabiliyetli olduğunu bir kez daha anlar ve şöyle der: -Bugünden itibaren' Mısır'ın meliki Yûsuf'tur. Kimin sultanla bir işi olursa Yûsuf'a gitsin, durumunu ona arzetsin. Bugünden itibaren sultan odur.»

56

«Yûsuf'u böylece o memlekete yerleştirip kendisine mevki verdik. Orada dilediğini yapardı. Biz, rahmetimizi dilediğimize veririz, iyi davrananların ecrini zayi etmeyiz.»

57

«Ahiret mükafatı ise iman edip fenalıktan sakınanlar için daha hayırlıdır.»

Allahü teâlâ, Yûsuf (aleyhisselâm) 'a nübüvvet, risalet ve saltanat verip Mısır'a melik etmiştir. O, Mısır da dilediğini yapar, istediği yerde köşk kurardı. Yüce Allah kullarından dilediğine rahmetiyle (.....)let ve nübüvvet verip, Yûsuf (aleyhisselâm) gibi ihsanına mazhar kılar. İyi davrananların mükâfatını ve ecrini zayi etmez, verir. Âhiret nimetleri ise iman edip, fenalıklardan sakınanlar için daha hayırlıdır. Allah iman edenlerin mükâfatını kat kat verir, onları dünya ve âhiret saadetine eriştirir. İman etmeyenler için de elim bir azab hazırlamıştır.

Rivayete göre, Mısır Azizi ölür Züleyha dul kalır. Bir gün Yûsuf (aleyhisselâm)'un geçtiği yolun kenarına oturur, Yûsuf (aleyhisselâm) oradan geçerken «Allah'a şükürler olsun ki, kendisine itaat eden köleleri melik, kendisine itaat etmeyen melikleri de köle yapar.» demiştir. Sonra Züleyha, Yûsuf (aleyhisselâm) ile evlenir, arzusuna kavuşur. Züleyha, Yûsuf (aleyhisselâm) ile evlendiği zaman bakiredir. Mısır Azizi özürlü olduğu için onunla hiçbir zaman bir araya gelememiştir, bundan dolayı da o bakiredir. Yedi bolluk yıl geçer Yûsuf (aleyhisselâm) o yıllarda yeteri kadar ekin depo eder. Kıtlık yıllan gelir herkes elindekileri yer bitirir. Yûsuf (aleyhisselâm), daha önce biriktirmiş olduğu mahsulden Mısır halkına ve çevredekilere satmaya başlar, duyan gelir. Yokluk ve kıtlık Mısır'da başgösterdiği gibi çevre kasabalarda da baş gösterir. Yûsuf (aleyhisselâm)'un nâmı Yakub (aleyhisselâm)'un ülkesine kadar yayılır. Yakub (aleyhisselâm) çocuklarına «Mısır'da zahire satan bir zat varmış, gidin siz de ondan zahire alın gelin» der. Bunun üzerine on oğlu yola çıkar Mısır'a gelirler, Yûsuf (aleyhisselâm)'un huzuruna çıkarlar, hediyelerini takdim ederler, zahire almak istediklerini söylerler. Onlar Yûsuf (aleyhisselâm)'u tanımazlar, fakat Yûsuf (aleyhisselâm) onları tanır.

58

«Yûsuf'un kardeşleri gelip huzuruna çıktılar. Onlar Yûsuf'u tanımadıkları halde Yûsuf onlan tanımıştı.»

Yûsuf (aleyhisselâm) 'un kardeşleri Mısır'a gelip, huzuruna çıkınca o kardeşlerini tanır, fakat kardeşleri, onu tanımazlar. Çünkü

kardeşleri onun böyle bir makama yükseleceğini nereden bilsinlerdi? Halbuki huzuruna çıktıkları kardeşleri idi. Onlar padişahın huzurunda İbranice konuşurlar, Yûsuf (aleyhisselâm) anlamamazlıktan gelir ve tercüman vasıtasıyla kardeşleriyle konuşur. Yûsuf (aleyhisselâm)'un kardeşlerine ilk sorusu «Ne istiyorsunuz, siz benim tanımadığım bir milletsiniz» olur. Kardeşleri «Biz Şam diyarından geliyoruz, bölgemizde kıtlık ve yokluk başgösterdi, senden zahire istiyoruz, onun için geldik» derler. Yûsuf (aleyhisselâm) kaç kişi olduklarını sorar, onlar on kişi olduklarını bildirirler. Bu defa Yûsuf (aleyhisselâm) 'Siz casusa benziyorsunuz, herbiriniz bin kişiye bedelsiniz, bana doğruyu söyleyin- der. Onlar «Biz sözüne sadık olan bir zatm oğullarıyız, bize kimse karşı gelemez, on iki kardeş idik. Koyun otlatırken birimizi kurt yedi, on bir kardeş kaldık. Kurdun yediği kardeşimizin gömleğini bulup babamıza getirdik, babamız onunla teselli bulur dedik, olmadı, o günden beri ağlamaktadır» derler. Yûsuf (aleyhisselâm) -Babanız ölen kardeşinizin yerine şimdi hanginizi daha çok seviyor?» dedi. Onlar «Babamız, ölen kardeşimiz Yûsufun küçük kardeşini seviyor» derler. Yûsuf (aleyhisselâm) «Eğer kardeşinizi kurt yeseydi gömleğini yırtardı, eşkıya öldürseydi gömleğini de alırdı. Sizin söylediklerinizi birbirini tutmuyor, siz doğru söylemiyorsunuz ve nasıl bir millet olduğunuzu da bilmiyoruz» der, hapsedilmelerini emreder. Onlar -Biz asla yalan söylemeyen bir milletiz, hem bizim asaletimiz sadık ve **peygamber**lerdendir- derler. Bunun üzerine Yûsuf (aleyhisselâm) onlara şöyle der: «Şayet bu sözleriniz doğru ise biriniz benim yanımda kalsın, gidin diğer kardeşinizi getirin doğru söylediğinizi anlayalım.»

59

«Onların yüklerini ve erzakını te'min ettikten sonra: "Bana baba bir kardeşinizi getirin. Görmüyor musunuz ki ben ölçeği tastamam ölçüyorum. Ben misafirperverlerin en hayırlısıyım" dedi.»

Yûsuf (aleyhisselâm) kardeşleriyle böyle konuştuktan sonra, onlara izzet ve ikramda bulunarak çeşitli yemekler yedirir. Sonra herbirine birer deve yükü buğday verir. Ve «Bana diğer kardeşinizi

de getirin, görüyorsunuz ya, ben ölçeği tastamam ölçüyorum, kimseye haksızlık etmiyorum. Ben misafirlere ikram edenin en hayırlısıyım» der. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onların yüklerini ve erzakını te'min ettikten sonra: «Bana baba bir kardeşinizi getirin. Görmüyor musunuz ki ben ölçeği tastamam ölçüyorum. Ben misafirperverlerin en hayırlısıyım» dedi.» Yûsuf (aleyhisselâm), kardeşlerinden diğer kardeşini de getirmelerini istemiş, getirmedikleri takdirde bir ölçek dahi zahire vermeyeceğini bildirmiştr.

60

«"Bana onu getirmezseniz, benden bir ölçek dahi zahire beklemeyin, bana yaklaşmayın" dedi.»

61

«Kardeşleri: "Babasını kandırmaya çalışacağız ve herhalde bunu yaparız" dediler.»

Yûsuf (aleyhisselâm), kardeşlerine -Diğer kardeşinizi de getirin, eğer onu bana getirmezseniz size bir ölçek dahi ekin vermem ve semtime de yaklaştırmam' demiştir. Kardeşleri de: 'Biz onu sana getirmek için babasını ikna etmeye çalışacağız, herhalde bunu yaparız. Sen hangimizi alıkoyacaksın, onu söyle de gönlümüz ferahlasın» demişler. Yûsuf (aleyhisselâm), Şemun ismindeki kardeşini alıkoyar.

62

«Yûsuf adamlarına: "Onların zahire bedellerini de yüklerinin içine koyun. Belki ailelerine dönünce onu anlarlar da bir daha dönerler" dedi.»

Yûsuf (aleyhisselâm) hizmetçilerine şöyle demiştir: «Onların paralarını ve getirdikleri hediyeleri yüklerine koyun. Ailelerine döndükleri zaman bizim kerametimizi ve misafirperverliğimizi anlarlar da tekrar zahire almak için geri dönerler.»

Bazı tefsircilere göre, Yûsuf (aleyhisselâm)'un, kardeşlerinin zahire bedellerini yüklerinin içine koydurmasının iki sebebi vardır. Biri, memleketlerine döndükleri zaman hemen para bulup tezden

geri dönemeyeceklerinden dolayıdır. Diğeri, zahirelerinin içinde bedellerini görünce yanlışlıkla karışmış diyerek tezden geri dönmelerini te'min içindir. Çünkü **peygamber**lerin ve çocuklarının kimsenin hakkını gasbetmesi mümkün değildir. Bu iki sebebden ötürü Yûsuf (aleyhisselâm) zahire bedellerini yüklerinin içine koydurmuştur.

63

«Babalarına dönünce: "Ey babamız, artık bize zahire verilmeyecek. Kardeşimizi bizimle beraber yolla ki zahirelerimiz ölçülsün. Biz onu korur, gözetiriz" dediler.»

Yûsuf (aleyhisselâm)'un kardeşleri babalarına dönünce başlarından geçenleri anlatırlar ve «Ey babamız, eğer kardeşimiz Bünyamin'i bizimle Mısır'a göndermezsen, kral bir daha bize zahire vermeyecek. Onun gitmesiyle hem bir yük daha fazla zahire alırız, hem de biz men edilmeyiz, O, gitmediği takdirde biz de zahire almaktan men edileceğiz. Onu bizimle göndermekten en küçük bir endişen olmasın, bu hususta bize güvenebilirsin. Biz, onu korur muhafaza ederiz» derler. Yakub (aleyhisselâm), oğullarını dinledikten sonra onlara şöyle cevap verir.

64

«Yakub: "Daha evvel kardeşini ne derece size emniyet ettiysem, bunu da ancak o kadar emniyet edebilirim. Allah, koruyanların en hayırlısı ve merhamet edenlerin en merhametlisidir" dedi.»

Yakub (aleyhisselâm), oğullarını dinledikten sonra onlara şöyle demiştir: «Ey oğullarım, daha evvel Yûsuf'u size ne derece emniyet ettiysem, Bünyamin'i de ancak o kadar emniyet edebilirim. Yûsuf için de aynı şeyleri söylemiştiniz, ben de onu size emniyet etmiştim. Onu ne kadar korudunuzsa, Bünyamin'i de o kadar korursunuz. Eğer gönderecek olursam, onu size değil, Allah'a emanet ederim. Çünkü O, koruyanların en hayırlısı ve en merhametlisidir.» Oğulları Mısır dan aldıkları zahirelerini açınca, bedellerinin kendilerine iade edilmiş olduğunu görürler, bu defa babalarına şöyle derler.

65

«Yüklerini açınca zahire bedellerinin de kendilerine iade edilmiş olduğunu gördüler ve: "Baba, daha ne isteriz? İşte verdiğimiz zahire bedelleri de bize iade edilmiş. Onunla ailemize yine erzak getirir, kardeşimizi de koruruz. Bir deve yükü zahire de artırırız. Zira bu azdır" dediler.»

Yakub (aleyhisselâm)'un oğulları evlerine döndükleri zaman yüklerini açarlar, içinden verdikleri zahire bedelleri çıkar. Buna çok sevinirler, zahire bedellerini alıp babalarına gelirler ve «Ey babamız, daha ne isteriz? Zahire bedellerimizi tekrar bize iade etmişlerdir. Bu, kralın bize bir ikramıdır, yanlış olarak geri verilmiş değildir. Kardeşimizi de bizimle beraber gönder de bir yük daha fazla zahire alalım, bu aldığımız bize yetmez. Onu bize emanet etmekten korkma, biz onu çok iyi koruruz» demişlerdir. Bunun üzerine babaları da onlara şöyle demiştir.

66

«Babaları: "Hepiniz yok olmadıkça onu bana getireceğinize dair Allah'a karşı sağlam bir söz vermezseniz onu sizinle göndermeyeceğim" dedi. Artık babalarına teminat verince o da: "Allah şu söylediklerinize vekil olsun" dedi.»

Oğulları, Yakub (aleyhisselâm)'dan kardeşleri Bünyamin'İ de Mısır'a zahire almak için götürmek istedikleri zaman onlara şu cevabı vermiştir: «Hepiniz yok olmadıkça onu bana getireceğinize dair Allah'a karşı sağlam bir söz vermedikçe onu sizinle göndermem.» Bunun üzerine babalarına teminat verirler, o da Bünyamin'İ onlarla beraber Mısır'a gönderir. Ve -Allah, şu konuştuklarımıza şâhid olsun- der, oğullarına şu tavsiyede bulunur.

67

«Yakub: "Oğullarım, şehre hepiniz bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Bununla beraber ben, Allah'ın size dair kaderinizden bir şey değiştiremem. Hüküm ancak Allah'ındır. O'na güvenip dayandım. Tevekkül edenler de yalnız O'na güvenip dayanmalıdır" dedi.»

68

«Şehre babalarının emrettiği gibi girdiler Esasen bu, Allah katında onlara bir fayda sağlamazdı. Ancak Yakub içindeki arzuyu ortaya koymuş oldu. Şüphesiz ki o, kendisine vahiy ile öğrettiklerimizi bilmekte idi. Fakat insanların çoğu bilmezler.»

Yakub (aleyhisselâm), oğullarını Mısır'a gönderirken onlara şöyle vasiyet etmiştir: «Ey oğullarım, Mısır'a hepiniz aynı kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Bir sokaktan da gitmeyin, ayrı yerlerden gidin. Eğer bir kapıdan girip, aynı sokaktan giderseniz sizi eşkıya zannederler veya size göz değer.» Bazı tefsirciler, Yakub (aleyhisselâm), oğullarına göz değmesinden korktuğu için ayrı kapılardan şehre girmelerini tavsiye ettiğini söylemişlerdir. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), torunları Hazret-i Hasan ile Hazret-i Hüseyin'e nazar isabet etmesinden Allah'a sığınmıştır, Yakub (aleyhisselâm), oğullarına şehre ayrı ayrı kapılardan girin der ve şöyle söyler: «Ben, size ayrı ayn kapılardan şehre girin derken hiçbir zaman Allah'ın takdirini sizden men edemem. O, neyi takdir etmişse o olur. O'nun takdiri asla değişmez. Eğer size nazar isabet etmesini dilemişse isabet eder, dilememişse asla isabet etmez. Hüküm O'nundur, O'nun hükmüne kimse karışamaz. Ben sizi Allah'a emanet ettim. Tedbir bizden, takdir O'ndandır. İnananlar bütün işlerini O'na emanet etmelidirler.»

Yakub (aleyhisselâm)'un oğulları Mısır'a gelince, ayrı ayrı kapılardan şehre girerler, Babalarının vasiyetini yerine getirirler. Bu, **Allahü teâlâ**'nın takdirini değiştirmek değildir, tedbir almaktır. Yakub (aleyhisselâm) da tedbir bakımından gönlünden geçeni oğullarına söylemiştir. ' O, oğulları bir kapıdan da, ayrı ayrı kapılardan da girseler Allah'ın takdirinin değişmeyeceğini çok iyi biliyordu. Çünkü Yüce Allah, bunlan ona bildirmişti. Fakat halkın çoğu bunu bilmezler. Yakub (aleyhisselâm)'un oğulları Mısır'a girerler, gidip Yûsuf (aleyhisselâm)'un huzuruna çıkarlar, o, bunların arasında Bünyamin'i tanır ve bağrına basar.

69

«Yûsuf'un yanına girdiklerinde, kardeşini bağrına bastı ve: "Ben senin kardeşinim, onların yaptıklarına üzülme' dedi.»

Kardeşleri, Yûsuf (aleyhisselâm)'un huzuruna gelince, o, kardeşlerine izzet ü ikramda bulunur ve onlara bir ziyafet verir. Yûsuf (aleyhisselâm), iki kişinin birlikte yemesini söyler. Diğerleri ikişer ikişer oturur fakat Bünyamin tek kalır. Yûsuf (aleyhisselâm) da Bünyamin ile oturur yer, yemek esnasında kardeşi olduğunu söyler, Bünyamin bundan çok memnun olur. Akşam olunca Yûsuf (aleyhisselâm), Bünyamin'i yanına alır diğer kardeşlerini de ayrı bir odaya koyar. Sabahleyin kardeşleri gitmek ister, Yûsuf (aleyhisselâm) da yüklerini hazırlatır, Bünyamin'i alıkoymak için yükünün içine kıymetli bir su kabı gizletir.

70

«Yûsuf, onların yüklerini hazırlatırken, kardeşinin yüküne bir su kabını koydurdu. Sonra bir münâdi: "Ey kervancılar, siz hırsızsınız" diye bağırdı.»

Yûsuf (aleyhisselâm), kardeşi Bünyamin'i yanında alıkoymak için yüküne su içtiği gümüş kabı koydurur. Bünyamin bundan haberdardır. Sonra kardeşlerinin yüklerini verir ve onları uğurlar. Bir müddet sonra arkalarından muhafızını gönderir, muhafız onlara yaklaşınca «Ey kervancılar, siz padişahımızın su içtiği kabı çaldınız. Durun, yüklerinizi arayacağız, kimin yükünde bulunursa onu götürüp hapsedeceğiz' der. Her şeyden habersiz olan Yûsuf (aleyhisselâm) 'un kardeşleri kuşkuya kapılırlar ve böyle bir şey yapmadıklarını söylerler.

71

«Yakub'un oğulları geri dönerek: "Ne kaybettiniz?" dediler.»

72

«Dediler ki: "Padişahın su kabını kaybettik. Onu getirene bir deve yükü mükâfat verilecek. Ben de buna kefilim".»

Yûsuf (aleyhisselâm)'un kardeşleri yollarına revan olup giderken, arkalarından bir münâdi «Ey kervancılar, siz hırsızsınız» diye "bağırır. Onlar da geri dönerek ne kaybettiklerini sorarlar. Onlar da, padişahın su kabını kaybettiklerini, getirene bir deve yükü mükâfat verileceğini söylerler ve içlerinden biri -Ben de buna

kefilim» der. Yûsuf (aleyhisselâm)'un kardeşleri yemin ederek böyle bir şey almadıklarını söylerler.

73

«"Allah'a yemin ederiz ki, memleketi ifsad etmeye gelmedik. Bunu siz de öğrendiniz, hırsız da değiliz" dediler.»

74

«Onlara: "Yalan söylüyorsanız, bunun cezası ne olacak" diye sordular.»

75

«Yakub'un oğulları: "Cezası, kimin yükünde bulunursa ceza olarak ona el konulur. Biz zâlimleri böyle cezalandırırız" dediler.»

Yûsuf (aleyhisselâm)'un kardeşleri, arkadan gelip «Siz hırsızlık yaptınız» diyenlere şöyle demişlerdir: -Allah'a yemin ederiz ki, biz turaya huzursuzluk çıkarmaya ve hırsızlık yapmaya gelmedik. Bunu siz de biliyorsunuz, soyumuzda böyle bir şey yoktur, hem biz hırsız değiliz.» Bunun üzerine'padişahın adamları «Eğer hırsız sizden birinizse bunun cezası sizin şeriatınıza göre nedir?» dediler. Yakub (aleyhisselâm)'un oğulları da şöyle konuştular: «Bizim beldemizde ceza olarak hırsızın malına el konur, bir yıl da çalmış olduğu malın sahibine kölelik eder.» Mısır'da hırsızlık yapanlar dövülür, çalmış oldukları şeyler ise ödettirilirdi. Yakub (aleyhisselâm)'un beldesinde ise, hırsızın malına el konur, kendisi de bir yıl köleliğe mahkûm edilirdi. Bundan dolayı padişahın adamları, Yakub (aleyhisselâm)'un oğullarına hırsızın cezasını sormuşlardır. Yûsuf (aleyhisselâm)'un kardeşleri «Biz de hırsızın bu şekilde cezalandırılmasına razıyız» derler. Aralarında bu şekilde konuşma geçtikten sonra padişahın adamları «Sizin yükünüzü arayacağız» diyerek onları geri çevirirler.

76

«Bunun üzerine Yûsuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı. Nihayet su kabını kardeşinin yükünden çıkardı. İşte biz, Yûsuf için böyle bir tedbir kullandık. Hükümdarın dinine göre kardeşini alıkoyamazdı. Meğer ki Allah dilemiş ola. Biz

kimi dilersek onu nice derecelerle yükseltiriz. Her ilim sahibi-' nin üstünde daha iyi bilen vardır.»

Muhafız, Yûsuf (aleyhisselâm)'un kardeşlerini yoldan geri çevirir, padişahın huzuruna getirir. Padişah yüklerinin aranmasını emreder, önce üvey kardeşlerinin yükleri aranır, sonra Bünyamin'in yükü aranır ve yitik Bünyamin'in yükünden çıkar. Bünyamin, durumu daha önceden biliyordu, fakat kardeşleri her şeyden habersizdi. Onlar ouna çok üzülürler ve «Sizin yüzünüzden bugüne kadar hiç belâdan kurtulmadık, Râhil'in oğullarından bize hayır gelmedi» derler. Bunun üzerine Bünyamin, kardeşlerine şöyle der: «Yûsuf'a yaptığınızı şimdi de bana yapıyorsunuz ve beni hırsızlıkla itham ediyorsunuz.» Kardeşleri de «Sen çalmadın da neden senin yükünden çıktı, bir başkasının yükünden çıkmadı» derler. Bu defa Bünyamin onlara şöyle der: «Zahire bedellerini sizin yükünüze koyan onu da "benim yüküme koymuştur, ben hırsız değilim.» Bünyamin böyle konuşunca kardeşleri sükût eder. **Allahü teâlâ**, Yûsuf (aleyhisselâm)'a böyle yapmasını ilham etmiştir. Çünkü Yûsuf (aleyhisselâm), başka türlü kardeşini alıkoyamazdı. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bunun üzerine Yûsuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı. Nihayet su kabını kardeşinin yükünden çıkardı. İşte biz, Yûsuf için böyle bir tedbir kullandık. Hükümdarın dinine göre kardeşini alıkoyamazdı. Meğer ki Allah dilemiş ola. Biz kimi dilersek onu nice derecelerle yükseltiriz. Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen vardır.»

Kardeşleri, Yusuf (aleyhisselâm)'dan Bünyamin'i bırakmasını istemişlerdir. Yusuf (aleyhisselâm), onu bırakmayınca, kardeşleri «Bünyamin'i bırak, onun yerine bizden birimizi tutukla, çünkü bunun yaşlı bir babası var, Yusuf'un yerine bununla gönlünü eğlendiriyor» demişlerdir. Bunun üzerine Yusuf (aleyhisselâm) onlara şu cevabı vermiştir: «Bizim kanunumuzda hırsızın köle olarak alıkonulması yoktur. Ancak Allah'ın dilemesiyle olur.» Allah kimi dilerse, onun mertebesini yüce kılar, makamını âli eder. Her ilim sahibinden daha iyi bilen vardır. Hiç kimsenin ilmi Allah'ın ilmine erişemez. O, her şeyi hakkıyla bilir, ona göre mükâfat ve mücazat verir. Kimisinin derecesini yükseltir, kimisinin derecesini de aşağı kılar.

Kardeşleri, Bünyamin'i zemmederek Yusuf (aleyhisselâm)'dan özür dilerler ve kendilerinin bu işten haberleri olmadığını söylerler.

77

«Dediler ki: "Eğer çalmışsa, daha önce kardeşi de çalmıştı." Yusuf bunu içinde sakladı, onlara açıklamadı. İçinden: "Durumunuz pek kötüdür, anlattığınızı Allah daha iyi bilir" dedi.»

Kardeşleri, Bünyamin'i zemmederek Yusuf (aleyhisselâm)'a şöyle demişlerdir: «Eğer çaldıysa daha önce kardeşi Yusuf da çalmıştı.» Yusuf, çocuk iken dedesinin- altın putunu çalmış kırmıştı. O, dedesinin puta tapmaması için bunu yapmıştı. Bundan dolayı kardeşleri onu hırsızlıkla itham etmişlerdir. Onların bu ithamına çok üzülen Yusuf (aleyhisselâm), içinden «durumunuz pek kötüdür, anlattığınızı Allah daha iyi bilir» demiştir. Kardeşleri, Yusuf ve Bünyamin hakkında böyle itirafta bulunduktan sonra, padişahtan Bünyamin'i serbest bırakmasını isterler.

78

«Kardeşleri: "Ey vezir, onun yaşlanmış, kocamış bir babası vardır. Bizden birini onun yerine alıkoy. Doğrusu biz senin iyi davrananlardan olduğunu görüyoruz" dediler.»

79

«"Eşyamızı nezdinizde bulduğumuz kimseden başkasını alıkoymaktan Allah'a sığınırız. Çünkü o takdirde biz elbette zalimlerden oluruz" dedi.»

Kardeşleri, Yusuf (aleyhisselâm) 'a; «Ey vezir, bunun yaşlanmış bir babası vardır. Yûsuf'un yerine gönlünü bununla eğlendirir. Sen onun yerine bizden birini tutukla, onu serbest bırak. Doğrusu biz seni ihsan ve ikram sahibi görüyoruz, bize bunu ihsan et» demişlerdir. Kardeşlerinin bu yalvarmalarına Yusuf (aleyhisselâm) şu cevabı verir: «Suçsuz yere birinizi alıkoymaktan Allah'a sığınırım. Biz ancak eşyamızı çalan kim ise onu tutuklayabiliriz. Eğer sizin arzunuz üzere hareket eder, hırsızın yerine başkasını tutuklarsak o zaman zalimlerden oluruz» der.

80

«Vaktaki ümitsizliğe düşünce, konuşmak üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri şöyle dedi: "Babamızın, Allah'a karşı sizden söz aldığını, daha önce de Yusuf hakkında işlediğimiz kusuru bilmiyor musunuz? Artık ben, ya babam bana izin verinceye, yahut benim için Allah hükmedinceye kadar, buradan kat'iyyen ayrılmam. O, hâkimlerin hayırlısıdır".»

Yusuf (aleyhisselâm), Bünyamin'i serbest bırakmayınca kardeşleri yanından ayrılır ve aralarında konuşmak için bir yere çekilirler. Kendilerine önderlik yapan Şemun veya Yehuzâ şöyle der; «Babanızın Allah'a karşı sizden söz aldığını ve daha önce Yûsuf hakkında da işlemiş olduğunuz kusuru bilmiyor musunuz? Şimdi babanıza ne cevap vereceksiniz? Babam, bana izin verip bunlarla savaşıp kardeşimi almadıkça, veya hâkimlerin en hayırlısı olan Allah hükmedip kardeşim bana verilinceye kadar buradan ayrılmanı.'

İmam-ı Süddî'nin rivayetine göre, Yâkub (aleyhisselâm)'un oğulları kin ve gadaba geldikleri zaman, kimse onlara karşı koyamazdı. Onlardan Rübil hiddete gelir, Yusuf (aleyhisselâm) 'un yanına girer ve «Ey melik, Allah'a yemin ederim ki, ya kardeşimizi bize verirsin gideriz, yoksa öyle bir nara atarım ki, hamile kadınlar çocuklarını korkudan düşürürler» der. Rûbil, o kadar hiddete gelmiş ki, vücudundaki tüyler elbisesinden dışarı çıkmıştı. Yâkub (aleyhisselâm)'un oğulları hiddet ve gadaba geldikleri zaman onların neslinden biri arkalarını sığamadıkça kin ve gadapları yatışmazdı. Rûbil gadaba gelince, Yusuf (aleyhisselâm) oğlunu gönderir arkasını sığadır, o anda gadabı yok olur. Bir anda kin ve gadabı teskin olan Rûbil «Bu şehirde Yâkub oğullarından biri var ki, arkamı sığamakla kin ve gadabım yatıştı» der. Sonra Yusuf (aleyhisselâm), onlara; «Siz babanıza gidin, durumu bildirin» der.

81

«Siz babanıza dönün, deyin ki: "Ey baba, inan ki oğlun hırsızlık etti. Biz bildiğimizden başka bir şey görmedik. Gaybın bekçileri de değiliz".»

82

«Bulunduğumuz kasabanın halkına ve beraberinde bulunduğumuz kervana da sor. Biz seksiz şüphesiz doğru söylüyoruz.»

Kardeşleri ne yapacaklarını şaşırınca Yusuf (aleyhisselâm) onlara şöyle demiştir: «Siz, babanıza dönün, ona -Ey babamız, oğlun Bünyamin kralın su kabını çaldı. Kralın adamları hepimizin yükünü aradı, su kabım onun yükünden çıkardılar, fakat çalarken görmedik, yükünden çıkarırlarken gördük. Şayet bizim söylediklerimize inanmıyorsan, Mısır halkına ve beraber geldiğimiz kervancılara sor», deyin. Yusuf (aleyhisselâm), kardeşlerine böyle tavsiyede bulunduktan sonra, onlar Mısır'dan ayrılır, babalarının yanına dönerler. Bünyamin Mısır'da kalır. Onlar babalarına dönerler, Yusuf (aleyhisselâm)'un söylediklerini anlatırlar, Yakub (aleyhisselâm) oğullarını dinler, olaya çok üzülür, onlara sitem ederek şöyle der: -Siz birbirini yiyen kurtlar gibisiniz, bir gittiniz Yusuf'u yok ettiniz, bir daha gittiniz Şemun'u yok ettiniz. (Şemun Mısır'da Yusuf (aleyhisselâm)'un yanında alıkonmuştu). Şimdi de Bünyamin'i yok ettiniz. Her gidişinizde aranızdan birini yok ediyorsunuz.»

83

«Yâkub: "Hayır, sizi nefisleriniz aldatıp bir işe sürüklemiş. Artık bana düşen güzel bir sabırdır. Allah'ın, onların hepsini birden bana getirmesi yakın bir ümittir, Çünkü O, her şeyi bilen, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir" dedi.»

Yakuta (aleyhisselâm), oğullarını dinledikten sonra, onlara şöyle demiştin «Hayır, olmaz böyle şey, nefisleriniz sizi aldatıp büyük bir işe sürüklemiştir. Bundan sonra bana düşen güzel bir sabırdır. Yaptıklarınızdan ötürü sizi kimseye şikâyet etmeyeceğim. Belki **Allahü teâlâ**, onların hepsini bana döndürür. Çünkü O, Alim'dir, onların nerede ve ne durumda olduklarını bilir, lûtfu keremiyle onları bana döndürmeye hükmeder.» Mahzun mahzun oğullarının yanından ayrılır, hücresine çekilir.

84

«Onlardan yüz çevirdi. "Vah Yusuf'a yazık oldu" dedi. Ve üzüntüden gözlerine ak düştü. Artık acısını içinde saklıyoordu.»

Yâkub (aleyhisselâm), mahzun mahzun oğullarının yanından ayrılır, hücresine çeküir, hüzün ve keder onu kaplar, göz yaşlarını tutamaz, evlât acısı yüreğini deler ve «Vâh Yusuf'a» der. Ağlamaktan gözlerine perde çebilir, üzüntüsünü kimseye açıp şikâyet etmez, hep içinde saklar. Fakat Yusuf'un ateşi onu yakmıştı. Nitekim **Hasan-ı Basrî** Hazretleri şöyle demiştir: «Yâkub (aleyhisselâm) seksen yıl Yusuf'un ateşi ile yanmıştır, seksen yıl hiç gözünün yaşı dinmemiştir. O sırada **Allahü teâlâ** katında Yâkub (aleyhisselâm)'dan daha izzetli ve daha ikramlı bir kul yoktu. Yusuf (aleyhisselâm) yedi yaşında kuyuya atıldı, seksen yıl babasından ayrı kaldı.» Oğulları, Yâkub (aleyhisselâm)'un ağlamasına dayanamazlar, ağlamamasını, böyle giderse helak olacağını söylerler.

85

«Dediler ki: "Hâlâ Yusuf'u anıp duruyorsun. Yemin olsun ki sonunda, ya kederinden hastalanıp eriyeceksin, yahut helake uğrayanlardan olacaksın”.»

86

«Yâkub: "Ben üzüntü ve tasamı yalnız Allah'a açarım. Ben Allah tarafından sizin bilmediklerinizi bilirim" dedi.»

Oğulları, Yâkub (aleyhisselâm) 'un devamlı Yusuf (aleyhisselâm)'a ağladığını görünce «Hâlâ Yusuf'u anıp duruyorsun, yemin olsun ki, sonunda ya kederinden hastalanıp delireceksin, yahut kendini öldüreceksin. Artık ağlamaktan vazgeç, kendine gel» demişlerdir. Yûsuf'un ateşi ile yanan Yâkub (aleyhisselâm), oğullarına şu cevabı verir: «Oğullarım, bana olur-olmaz konuşmayın. Ben size bir şikâyette bulunmuyorum, üzüntü ve tasamı yalnız Allah'a arz ederim. Benim halimi ancak O bilir. Allah tarafından bana sizin bilmedikleriniz bildirilmiştir. Benim bildiklerimi siz bilemezsiniz. Yusuf ölmedi, çünkü o **peygamber**dir, **peygamber**lerin görmüş oldukları rüyalar asla boşa çıkmaz.»

Bazı tefsircilere göre Yâkub (aleyhisselâm) Azrail'i rüyasında görür, Yusuf'un ruhunu kabzedip etmediğini sorar. Azrail kabzetmediğini söyler. Bundan sonra Yâkub (aleyhisselâm), Yusuf'un ölmediğine kanaat getirir. Sonra Yâkub (aleyhisselâm), oğullarına Yusufu ve kardeşini aramasını emreder.

87

«Ey oğullarım, gidin. Yusuf'u ve kardeşini arayın. Allah'ın yardımından (rahmetinden) ümidinizi kesmeyin. Doğrusu kâfirlerden başkası Allah'ın yardımından ümidini kesmez.»

Yâkub (aleyhisselâm)'un oğulları, babalarının hüzün ve kederine çok üzülürler, yaptıklarına pişman olurlar, büyük bir şaşkınlık içinde babalarını teselliye çalışırlar. O zaman Yâkub (aleyhisselâm) onlara 'Ey oğullarım, Mısır'a gidin, Yusuf ve kardeşini arayın, ola ki hayırlı bir müjde ile gelirsiniz» der. Bunun üzerine oğulları -Ey babamız, Bünyamin'i kurtarmak için Mısır'lılarla mücadele edelim, onun yeri belli, fakat Yusuf'u nerede bulacağız, o çoktan öldü. Onu ölüler arasından mı çıkaracağız» derler. Allah'ın rahmetinden hiçbir zaman ümidini kesmeyen Yâkub (aleyhisselâm) oğullarına şöyle der: «Ey oğullarım Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Allah'ın rahmetinden ancak kâfirler ümidini keserler.» Bunun üzerine Yâkub (aleyhisselâm)'un oğulları Mısır'a dönerler.

88

«Kardeşleri vezirin yanına vardıklarında! "Ey vezir, bizi de, çoluk çocuğumuzu da darlık sardı. Değersiz bir sermaye ile geldik. Zahiremizi tam ölç, fazlasını sadaka say. Allah sadaka verenleri şüphesiz mükâfatlandırır" dediler.»

Yâkub (aleyhisselâm) 'un oğulları, babalarının isteği üzere tekrar Mısır'a dönerler, kralın huzuruna çıkarlar ve «Ey vezir, bizi de, çoluk çocuğumuzu da kıtlık ve yokluk sardı. Bu defa çok cüz'i bir sermaye ile geldik. Bizim bu sermayemizi kabul et, fakat ölçümüzü tam yap, sermayemizden fazlasını da sadaka olarak say. Zira Allah sadaka verenleri şüphesiz mükâfatlandırır» derler. Kardeşleri, Yûsuf (aleyhisselâm) 'u kuyudan çıkaran sucuya sattıkları zaman,

ona bir de satış mukavelesi yazıp vermişlerdi. Yusuf (aleyhisselâm) da bu satış mukavelesini sucudan alıp saklamıştı. Kardeşleri gelip ondan tekrar zahire isteyince, onlara şöyle der: «Bizde İbranice yazılı kıymetli bir evrak var. Bunu okuyabilir misiniz?» Onlar da «Yehûzâ okuma-yazma biliyor, o okur derler. Yusuf (aleyhisselâm), Yehûzâ'ya satış mukavelesini verir, eline alınca kendi yazısı olduğunu anlar, rengi sararır ve «Koyunlarımızı otlatan bir kölemiz vardı, bu onun satış mukavelesi» der. Yusuf (aleyhisselâm) «Hayır, yalan söylüyorsunuz, sizin sattığınız köle değildi» der. Ve cellâtlarına hepsinin kafasını vurmasını emreder. Kardeşleri korkudan yere kapanır, yalvararak şöyle derler: «Ey melik, bize acımıyorsan yaşlı bir babamız var, ona olsun acı, bizi ona bağışla. Babamız bir oğlunun yok olmasından dolayı yıllarca göz yaşı döktü, ya hepimiz, helak olursak onun hali ne olur?» Yusuf (aleyhisselâm)'un niyeti kardeşlerinin başını vurdurmak değildi, kendisini tanıtmak için bu taktiği kullanmıştı. Bundan sonra onlara bir soru sorar.

89

«Siz câhil kimseler iken Yusuf'a ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?»

Yusuf (aleyhisselâm), kardeşlerine kendisinin Yusuf olduğunu ifade etmek için şöyle demiştir: 'Siz câhil kimseler iken Yusuf ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz? Yusuf'u kuyuya attınız, kardeşini de hırsızlıkla itham ettiniz. Yaptıklarınıza tevbe-i istiğfar da etmediniz, böylece âsilerden oldunuz. Yusuf'u kuyuya attınız, gömleğini yalancı kana bulayıp -Kurt yedi» diyerek babanıza götürdünüz, ona yalan söylediniz. Sonra sucu Yusuf'u kuyudan çıkarınca «Bizim kölemiz» diyerek sattınız, parasını aranızda bölüştünüz. Daha sonra Bünyamini hırsızlıkla itham ettiniz ve «Râhil'in oğullarından hiçbir hayır görmedik» dediniz. Halbuki onların size hiçbir kötülüğü dokunmadı. Sizin onlara kötülüğünüz dokundu. Sonra yaptıklarınıza tevbe-i istiğfar da etmediniz.» Bu konuşmadan sonra Yusuf (aleyhisselâm), cellâtlara kardeşlerinin ellerini ve ayaklarını kesmelerini emreder. Onlar bunu gerçek zannederek ağlamaya ve yalvarmaya başlarlar. Melikten

kendilerinin bağışlanmasını isterler, yaptıkları açığa çıkınca da birbirlerini suçlarlar. Yehûzâ, kardeşlerini Yusuf (aleyhisselâm)u kuyuya atmaktan ve öldürmekten men etmeye çalışmıştı. Fakat onlar Yehûzâ'yı dinlememişlerdi. Bu defa Yehûzâ onlara şöyle der: «Ben, size Yusuf'u kuyuya atmayın, bir gün bu meydana çıkar dememiş miydim? Siz beni dinlemediniz, hatta bana kızdınız. İşte şimdi yaptıklarınız meydana çıktı.- Yusuf (aleyhisselâm) kardeşlerinin bu haline dayanamaz ağlar, göz yaşları üstünü ıslatır. Sonra şöyle der: «Eğer yaptıklarınıza tevbe ederseniz sizi yaşlı babanıza bağışlayacağım.» Onlar Yusuf (aleyhisselâm)'tan bu müjdeyi duyunca gözyaşları bir anda sevinç naralarına dönüşür; Kendilerini affettiği için teşekkürlerini bildirmek üzere kralın yüzüne baktıklarında Yusuf olduğunu anlarlar ve 'Sen Yusuf değil misin?» derler.

90

«"Yoksa sen Yusuf müsün?" dediler. "Ben Yusuf'um, bu da kardeşim. Allah bize lütfetti. Doğrusu kim kötülüklerden sakınır ve sabr ederse bilsin ki, Allah iyi davrananların ecrini zayi etmez" dedi.»

Kardeşleri ancak üçüncü gelişlerinde Yusuf (aleyhisselâm)'u tanımışlardı. Yakinen bilgi sahibi olmaları için «Sen Yusuf musun?» demişlerdi. O da «Ben Yusuf'um, bu da kardeşim Bünyamin. Allah bize lütfetti. Doğrusu kim kötülükten sakınır, Allah'a sığınır ve sabrederse bilsin ki, Allah iyi davrananların ecrini zayi etmez. Onu dünya ve âhiret saadetine kavuşturur» der. Kardeşleri Yusuf (aleyhisselâm)'tan bu gerçekleri işitince yaptıklarına pişman olurlar, ondan özür dilerler.

91

«"Allah'a yemin ederiz ki, Allah seni hakikaten bizden üstün kılmıştır. Doğrusu biz suç işlemiştik" dediler.»

Kardeşleri, Yusuf (aleyhisselâm)'u tanıyınca yaptıklarına pişman olurlar, özür dilerler ve şöyle derler: -Allah'a yemin ederiz ki, Allah seni hakikaten bizden üstün kılmıştır. Biz, seni kuyuya atmakla

Allah'a âsi olduk, suçumuzu, affet. Sen kerem ve ihsan sahibisin, biz ise hâin insanlarız.»

92

«Yusuf: "Bugün, başınıza kakılacak, ayıplanacak değilsiniz. Allah sizi yarlığasın. O, merhamet edicilerden daha merhamet edicidir" dedi.»

Yaptıklarına pişman olup, af dileyen kardeşlerine Yusuf (aleyhisselâm) şöyle der: «Siz, üzülüp, mahcup olmayın, bugün yaptıklarınız başınıza kakılacak ve ayıplanacak değilsiniz. Benim tarafımdan bağışlandınız. **Allahü teâlâ** lütuf ve fazliyle sizi yarlığar. O, merhamet edicilerin en hayırlısıdır.»

Yusuf (aleyhisselâm) böylece kardeşlerinin üzüntü ve mahcubiyetlerini giderdikten sonra, yıllarca ayrı kaldığı babasının kederini ve hasretini gidermek için kardeşlerini müjde ile ona gönderir. Bir zamanlar Yusuf (aleyhisselâm)'un gömleği ile mateme boğulan babası, bu defa Yusuf'un gömleği ile sevince gark olacaktı.

93

«"Gömleğimi götürün, babamın yüzüne sürün, görmeye başlar. Bütün çoluk çocuğunuzla bana gelin" dedi.»

Yusuf (aleyhisselâm) hayatta olduğunu isbat için gömleğini kardeşlerine verir ve «Gidin bunu babamın yüzüne koyun, gözleri eskisi gibi görmeye başlar» der. Bu gömlek cennet libasmdandı. İbrahim (aleyhisselâm); Nemrud tarafından ateşe atıldığı zaman Cebrail onu cennetten getirip Hazret-i İbrahim'e giydirmişti. Hazret-i İbrahim o gömlekle ateşe atılmıştı. Ateş onu yakmaz, olduğu yer gül bahçesine dönüşür. Bu gömlek İbrahim (aleyhisselâm)'den oğlu İshak'a, ondan da Yâkub (aleyhisselâm)'a intikal eder. Yâkub (aleyhisselâm) da o gömleğe bir kap diker, o kap ile beraber Yusuf (aleyhisselâm)'un boynuna asar. Yusuf (aleyhisselâm) kuyuya atıldığı zaman Cebrail tarafından o gömlek kendisine giydirilir. İşte Yusuf (aleyhisselâm)'un babasına gönderdiği gömlek budur. Kardeşlerinin her biri gömleği babalarına kendisi götürmek ister, bu ihtilâfı önlemek için Yusuf (aleyhisselâm) «Daha önce kanlı gömleğimi babama kim götürdü ise, "bunu da o götürecektir» der.

Yusuf (aleyhisselâm)'u kardeşleri kuyuya attıkları zaman kanlı gömleğini babasına Yehûzâ götürmüştü. O, Yusuf (aleyhisselâm)'a şöyle der: «Seni kuyuya attığımız zaman kanlı gömleğini babama ben götürüp, onu kedere boğmuştum, şimdi de, bu gömleği götürüp onu sevince boğacağım.» Bunun üzerine Yusuf (aleyhisselâm) gömleği Yehûzâ'ya verir, kardeşlerine de çeşitli hediyeler ve binekler verip memleketlerine gönderir. Ve şöyle der: «Orada bulunan bütün çoluk çocuğunuzu alın buraya getirin, sülâleden orada kimse kalmasın.» Kardeşleri büyük bir sevinçle Mısır'dan çıkarlar, memleketlerinin yoluna revan olurlar. Onlar yola koyulunca, Yâkub (aleyhisselâm), Yusuf (aleyhisselâm)'un kokusunu hisseder.

94

«Kervan, memleketlerine dönmek üzere Mısır'dan ayrıldığında babaları: "İnan olsun ki, ben Yusuf'un kokusunu duyuyorum, ne olur bana bunak demeyin" dedi.»

95

«Çevresindekiler: "Allah'a yemin ederiz ki sen, hâlâ eski şaşkınlığındasm" dediler.»

Yusuf (aleyhisselâm)'un kardeşleri memleketlerine dönmek üzere Mısır'dan yola çıkınca, Yâkub (aleyhisselâm), Yusuf (aleyhisselâm)'un kokusunu hissetmeye başlar ve yanında bulunan torunlarına: «İnan olsun ki ben, Yusuf'un kokusunu hissediyorum, ne olur beni ayıplayıp, bana bunak demeyin» der. Çevresindekiler, Yâkub (aleyhisselâm)'u ayıplayarak «Allah'a yemin ederiz ki, sen hâlâ eski şaşkınlığındasın, ne söylediğini bilmiyorsun, aklın gidip-geliyor, halbuki Yusuf çoktan öldü» derler. Yâkup (aleyhisselâm) onlara cevap vermez, sükût eder, birkaç gün sonra oğulları gelip müjdeyi verirler.

96

«Müjdeci gelince, gömleği Yâkub'un yüzüne koydu, hemen gözleri açıldı. Bunun üzerine Yâkub: "Ben sîzin bilmediklerinizi Allah tarafından bilirim demedim mi?" dedi.»

Yâkub (aleyhisselâm)'un oğullarından Yehûzâ Yusuf (aleyhisselâm)'un gömleğini getirip babasına verir. Babası, gömleği alır yüzüne-gözüne sürer, o anda gözleri açılır. Yıllarca süren matem böylece biter. Bunun üzerine Yâkub (aleyhisselâm) oğullarına: «Ben sizin bilmediklerinizi Allah tarafından bilirim demedim mi? Ben size Yusuf'un ölmediğini söylemiştim, fakat siz inanmamıştınız» der. Oğullarının yaptıkları ortaya çıkınca, onlar babalarından suçlarının bağışlanmasını isterler.

97

«Oğulları: "Ey babamız, suçlarımızın bağışlanmasını dile. Bizler hiç şüphesiz suçluyuz" dediler.»

98

«Yâkub: "Rabbimden bağışlanmanızı dileyeceğim. Hakikat şudur ki O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir" dedi.»

Yâkub (aleyhisselâm) 'un oğullarının yaptıkları meydana çıkınca, babalarından özür dileyerek şöyle derler: «Ey babamız, biz hiç şüphesiz suçluyuz, günahkârız, hata işleyip, Allah'a âsi olduk. Bizim affımız için **Allahü teâlâ**'dan mağfiret dile. Sen de bize hakkını helâl et. Senin bizden razı olmanla belki Yüce Allah günahlarımızı ve kusurlarımızı bağışlar.»

Artık onlar yaptıklarına pişman olup tevbe istiğfar etmişlerdi. Babalarından da suçlarının bağışlanmasını dilemişlerdi. Yâkub (aleyhisselâm) oğullarının bu isteğini geri çevirmeyerek onlara şöyle der: «Ey oğullarım, sabredin, ben sizin için **Allahü teâlâ**'dan mağfiret dileyeceğim. Rabbim Gafurdur, tevbe edenleri bağışlar, Rahimdir, kullarını esirger. Yâkub (aleyhisselâm), **Allahü teâlâ**'dan oğulları için mağfiret dilemeyi Mısır'a gidene kadar tehir etmiştir. Mısır'a vardıklarında bir cuma gecesi seher vakti oğulları için dua eder ve Rabbinden mağfiret diler.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, Yâkub (aleyhisselâm)'un oğulları, torunları ve bütün sülâlesi yetmiş üç kişi olup, Yusuf (aleyhisselâm) ile Mısır'a yerleşirler, Musa (aleyhisselâm) ile de Mısır'dan çıkarlar. Mısır'dan çıktıkları zaman sayıları altıyüz bin kişi idi. Yetmiş bin kişi de Firavun,

tarafından esir edilmişti. Yâkub (aleyhisselâm) Mısır'a yaklaştığı zaman, Yusuf (aleyhisselâm) şehir halkına babasını karşılamasını emreder, kendisi, başta olmak üzere bütün şehir halkı babasını karşılarlar.

99

«Yusuf'un yanına geldiklerinde, o ana-babasım bağrına bastı. "Allah'ın iradesiyle hepiniz güven içinde Mısır'a yerleşin" dedi.»

100

«Babasını ve anasını tahtın üzerine oturttu, hepsi onun önünde eğildiler. O zaman Yusuf: '"Babacığım, işte bu, vaktiyle gördüğüm rüyanın tahakkukudur. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan, benim ile kardeşlerimin arasım bozduktan sonra, beni hapisten çıkaran, sizi çölden getiren Rabbim bana pek çok iyilikte bulundu. Doğrusu Rabbim dilediğine lütufkârdır. Şüphesiz ki O, hakkıyle bilen, tam hikmet sahibi olandır" dedi.»

Yâkub (aleyhisselâm) aile efrâdiyle Mısır'a gelince, Yusuf (aleyhisselâm) ana -babasını bağrına basar ve şöyle der: «Allah'ın iradesiyle hepiniz Mısır'a girin, şimdiden sonra açlık, hüzün ve korkudan eminsiniz.» Yusuf (aleyhisselâm), babasını büyük bir merasimle karşılar ve onları alır tahtına çıkar. Babasını sağ tarafına, anasını da sol tarafına oturtur. Onbir kardeşi onların karşısında ihtiram edip secdeye kapanırlar. O zamanın âdetine göre büyüklere secde edilerek saygı duyulurdu. Bundan dolayı kardeşleri ihtiram secdesine kapanmışlardır. Kardeşleri ihtiram secdesine kapanınca, O, babasına şöyle der: «Ey babacığım, işte bu, vaktiyle gördüğün rüyanın tahakkukudur, Rabbim onu gerçekleştirdi, doğrusu O, dilediğine lütufkârdır.»

Bazı tefsircilere göre, Yusuf (aleyhisselâm) rüya gördüğü zaman yedi yaşındaydı, kırk yaşında da bu olay vuku' bulmuştur. Yusuf (aleyhisselâm) **Allahü teâlâ**'nın kendisine ihsan ettiği nimetleri şöyle sıralamıştır: «Rabbim, bana ihsan edip ceza evinden çıkardı, şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra, sizi kıtlık bir araziden bolluk ve bereketli bir yere getirdi. Rabbim bana pek çok iyilikte bulundu, O bütün işlerinde lâtiftir. Dilediğine

nimetlerini lütfeder, dilediğinden de alır. O, Alimdir kardeşlerimin ne yaptıkların bilir, Hakimdir, benimle babamın ve kardeşlerim arasındaki ayrılığı kaldırıp birleşmemizi hükmetti. Rabbim bütün arzularımızı gerçekleştirdi.» Yusuf (aleyhisselâm)'un bütün arzuları yerine gelince gördü ki, bunlar baki değil, fâni olan şeylerdir. O, fani olanı bırakıp, baki olanı talep etti.

101

«Rabbim, sen bana hükümranlık verdin, ve rüyaların yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan, dünyada da, âhirette de yârim, yardımcım sensin. Benim canımı Müslüman olarak al ve beni salihler zümresine kat.»

Allahü teâlâ, Yusuf (aleyhisselâm)'a nübüvvet, saltanat verip, rüyaların yorumunu öğretmiştir. O, "bu nimetlere nail olunca Rabbine şöyle niyazda bulunur: «Ey Rabbim, beni Mısır'a hükümdar ettin ve bana rüyaların yorumunu öğrettin. Gökleri ve yeri yaratan Rabbim dünyada da, âhirette de benim yârim ve yardımcım sensin. Bütün lütuf ve nimetler sendendir, benim canımı Müslüman olarak al ve beni salihler zümresine dahil et. Sen o salih kullarına nübüvvet verip **peygamber** olarak gönderdin.»

Mısır saltanatına sahip olan Yusuf (aleyhisselâm) Rabbine böyle niyazda bulunur. Çünkü o, dünya saltanatının fani, âhiret nimetlerinin ise baki olduğunu biliyordu. Bundan dolayı o fani olanı değil, baki olanı tercih ediyordu.

Rivayete göre, Yâkub (aleyhisselâm) Mısır'da on yedi yıl kalır ve on yedi yıl sonra ölür. Öldüğü zaman yüz kırk yaşındaydı. Ölümünden önce Yusuf (aleyhisselâm)'a, babası İshak (aleyhisselâm)'ın yanına defnedilmesi için vasiyet eder. İshak (aleyhisselâm)'ın kabri Şam'dadır. Yâkub (aleyhisselâm) öldüğü zaman vasiyeti üzerine babası İshak (aleyhisselâm) 'in yanına defnedilir. Yâkub (aleyhisselâm), öldüğü gün ikiz kardeşi olan Ays de vefat eder, o da Yâkub (aleyhisselâm)'un kabrine defnedilir.

Yâkub (aleyhisselâm)'dan sonra Yusuf (aleyhisselâm) yirmi üç yıl yaşar ve yüz yirmi yaşında ölür. Yakınları onu babasının yanına

defnetmeyi arzu ederler. Fakat Mısır'ın yerli halkı buna müsaade etmezler, her mahalle halkı kendi mahallesine defnedilmesini isterler. Bu yüzden aralarında büyük bir ihtilâf çıkar, işin daha kötüye gitmesini önlemek için aralarındaki ihtilâfı bertaraf ederek, mermerden bir sanduka yapıp şehrin girişinde Nil nehrinin ikiye ayrıldığı yere gömerler. Hazret-i Musa zamanına kadar orda kalır. Musa (aleyhisselâm) İsrâil oğullarıyla Mısır'dan çıkarken Yusuf (aleyhisselâm) 'un sandukasını da beraberlerinde götürürler. Daha sonra Şam'a babasının yanına defn ederler.

102

«(Ey Muhammed), bu kıssa, sana vahyede geldiğimiz gaip haberlerdendir. Yoksa onlar hile yaparak işleyecekleri işi kararlaştırdıkları zaman sen yanlarında değildin.»

103

«Sen ne kadar hırs göstersen yine insanların çoğu iman etmezler.»

Allahü teâlâ, Yûsuf (aleyhisselâm)'un kıssasını sevgili **Peygamber**ine haber verip şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, bu kıssa, sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Yoksa onlar hile yaparak işleyecekleri işi kararlaştırdıkları zaman sen yanlarında değildin. Sen, insanların iman etmesi için ne kadar hırs göstersen de, yine onların çoğu iman etmezler. Çünkü biz geçmişte onlara küfrü takdir ettik, bu yüzden onlar iman etmezler.» Yüce Allah, kâfirlerin iman etmeyeceklerini ezelî ilminde biliyordu. Bunun için «Biz geçmişte onlara küfrü takdir ettik» buyurmuştur.

104

«Halbuki sen buna karşılık onlardan hiçbir ücret de istemiyorsun. O, Kur'an âlemlere nasihatten başka bir şey değildir.»

Bütün **peygamber**ler insanları Allah'a imana davet için gönderilmiştir. Buna mukabil insanlardan hiçbir ücret istememişlerdir. Âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de, insanları Allah'a imana davet ederken onlardan maddî olarak bir şey

istememiştir. Dünya ve âhiret saadetini kazanmaları için Allah'a imana davet etmiştir. Allah tarafından Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e vahyedilen bu Kur'an, insanlara bir öğüt ve bir nasihattir. Onun emirlerine uyup, yasaklarından sakınanlar kurtuluşa ulaşırlar. Öğüt ve nasihatini dinlemeyenler ise helak olurlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Halbuki sen buna karşılık onlardan hiçbir ücret istemiyorsun. O Kur'an âlemlere nasihatten başka bir şey değildir.»

105

«Göklerde ve yerde nice âyetler vardır ki, yanlarından yüzlerini çevirerek geçerler.»

106

«Onların çoğu, ortak koşmadan Allah'a iman etmezler.»

Allahü teâlâ'nın varlığına ve birliğine delâlet eden göklerde ve yerde nice âyetler vardır. Gökte güneş, ay, yıldızlar, gezegenler, yağmur, bulut, şimşek, yıldırım. Yeryüzünde çeşitli bitkiler, meyveler, canlılar, ağaçlar bunların hepsi Allah'ın birliğine ve varlığına delâlet ederler. İnsanlar bunlara bakıp ibret almazlar mı? Bunların hiçbiri kendiliğinden olmamıştır, hepsi Allah'ın kudretiyle vücuda gelmiştir. Böyle olmasına rağmen insanların çoğu imandan yüz çevirip, Allah'a şirk koşarlar.

107

«Allah tarafından, onları kuşatacak bir azaba uğramalarından veya farkına varmadan, kıyamet saatinin ansızın gelmesinden güvende midirler?»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, bu Mekke halkı Allah'ın azabından emin midirler? Nitekim onlardan önceki kavimler de küfür ve inkârları yüzünden Allah'ın azabına uğrayarak helak olmuşlardır. Eğer bunlar da onlar gibi şirk ve küfürlerinden dönmezlerse Allah'ın azabı ansızın onları yakalayacaktır. Allah'ın vaadi haktır, mutlaka vuku bulacaktır.» Böylece inkâr ve küfredenler dünyada da, âhirette de cezalarını göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah tarafından

onları kuşatacak bir azaba uğramalarından veya farkına varmadan, kıyamet saatinin ansızın gelmesinden güvende midirler?» Ancak iman edenler Allah'ın azabından emindirler, onlar Allah'ın rahmetine nail olacaklardır. İman etmeyenler ise ilâhî azaba uğrayacaklardır.

108

«De ki: "Benim yolum budur. Ben ve bana uyanlar bilerek insanları Allah'a çağırırız. Allah'ı her türlü ortaktan tenzih ederim. Ben müşriklerden değilim".»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Mekkeli müşriklere de ki: "Benim dinim İslâm, yolum da budur. Ben, insanları küfürden imana, masiyetten itaate, şirkten tevhide davet ediyorum. Ben ve benim dinime tâbi olanlar, şirk ve küfürden uzaktırlar. Onlar Allah'ın varlığına ve birliğine bilerek iman ederler. Bu imanlarında da asla tereddüt etmezler. Ben, **Allahü teâlâ**'yı her türlü ortaktan tenzih ederim ve ben, Allah'a eş koşanlardan değilim. Hiçbir zaman müşriklerin dinine de tâbi olmam".» Mekkeli müşrikler **peygamber**lerdi meleklerden olması gerektiğini söyleyerek, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **peygamber**liğini kabul etmemişlerdir.

109

«Senden önce kasabalar halkının içinden, şüphesiz, vahyettiğimiz bir takım insanlar gönderdik. Yeryüzünde dolaşmıyorlar mı ki, kendilerinden önce geçenlerin sonlarının ne olduğunu görsünler? Âhiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için elbet daha hayırlıdır. Siz hâlâ akıllanmayacak mısınız?»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) **peygamber** olarak gönderilince Mekkeli müşrikler **peygamber**lerin meleklerden olması gerektiğini ileri sürerek onun **peygamber**liğini kabul etmemişlerdir. Yüce Allah bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan buyurmuştun «Yâ Muhammed!, senden önce de kasabalar halkının içinden, şüphesiz, kendilerine vahyedip birtakım insanları **peygamber** olarak

gönderdik. Hiçbir meleği insanlara **peygamber** olarak göndermedik. Bütün **peygamber**leri kendi kavimleri içinden seçip onlara gönderdik. İnanmayanlar yeryüzünde gezip dolaşmıyorlar mı ki, kendilerinden önce geçen milletlerin inkâr ve küfürleri yüzünden akıbetlerinin ne olduğunu görmüyorlar mı? Onların şehirleri harap olup, kendileri helak olmadılar mı? Onlar şirk ve küfürleri yüzünden helak oldular. Şirkten sakınıp iman edenler için âhiret yurdu elbet daha hayırlıdır. Bu insanlar dünyanın fâni, âhiretin ise baki ve ebedî olduğunu bilmiyorlar mı? Ebedî olan elbet, fâni ve geçici olandan daha üstün ve daha hayırlıdır. Ne oluyor bu insanlara ki ebedî olanı bırakıp da, fâni olanı tercih ediyorlar? İnsanların çoğu geçici dünya nimetleri için ebedî olan âhiret nimetlerini terk ederler. Onlar dünyaya olan hırs ve tamahlarından dolayı hem dünyalarını zindan ederler, hem de âhiret nimetlerinden mahrum olup ebedî azaba duçar olurlar.

110

«Öyle ki, **peygamber**ler ümitsizliğe düşüp, yalanladıklarını sandıkları bir sırada onlara yardımımız gelmiştir. Böylece, istediğimizi kurtarırız. Azabımız günahkârlar güruhundan asla geri döndürülmeye çektir.»

Allahü teâlâ peygamberlerini asla yardımsız bırakmaz. Allah'ın yardımı her an onlarla beraberdir. Kavimleri tarafından yalanlandıkları zaman, derhal Allah'ın yardımı onlara ulaşmıştır. Yüce Allah böylece istediğini kurtarır. İman edenler hidâyete erip, azaba uğramaktan kurtulmuşlardır, iman etmeyenler ise iki cihan saadetinden mahrum olup ebedî azaba uğrayacaklardır. «Öyle ki, **peygamber**ler ümitsizliğe düşüp, yalanlandıklarını sandıkları bir sırada onlara yardımımız gelmiştir. Böylece, istediğimizi kurtarırız. Azabımız günahkârlar güruhundan asla geri döndürülmeyecektir.» Günahkârlar işlemiş oldukları suçun cezasını çekeceklerdir. Allah'ın azabı onlardan asla döndürülmeyecektir.

111

«Yemin olsun ki, **peygamber**lerin kıssalarında, aklı olanlar için ibretler vardır. Kur'an uydurulabilecek bir söz değildir. Ancak

kendinden önceki kitablan tasdik eden, inanan millete her şeyi açıklayan, doğru yolu gösteren bir rehber ve rahmettir.»

Allahü teâlâ, Kur'ân-ı Azimüşşân'da Yûsuf (aleyhisselâm)'un, kardeşlerinin ve babalarının kıssalarını zikretmesinde akıl sahipleri için ibretler vardır. Yûsuf (aleyhisselâm), kendisine kötülük yapan kardeşlerini afvedip, suçlarını bağışlamıştır. Onlardan intikam almayı hiç düşünmemiştir. Akıl sahipleri için bunlarda ibretler vardır. Mü'minin Allah'dan gelen musibetlere sabretmesi gerekir. Zira Yûsuf (aleyhisselâm), kardeşlerinin kendisine yaptıklarına sabredip, onların suçlarını bağışlayarak kendilerine ihsan ve ikramda bulunmuştur. Mü'min, şehevî arzularına gem vurup, nefsine muhalefet ederek Allah'a asi olmaktan sakınmalıdır. Bundan dolayı hakir görülse de, zulmedilse de ve zindana atılsa da Allah'a asi olmaktan çekinmelidir. Yûsuf (aleyhisselâm), Rabbine asi olmamak için nefsine muhalefet edip, Züleyha'nın bütün arzularını reddetmiştir.. Bundan dolayı da zindana atılmış ve yıllarca orada kalmıştır. Ey insan, Allah'dan başkasından medet bekleme. Medet ve yardımı yalnız Allah'dan bekle. Yûsuf (aleyhisselâm), bir an önce zindandan kurtulmak işin Allah'ı hatırlamadan sucuya «Efendinin yanında beni an» dediğinden dolayı yıllarca zindanda kalmıştır. Çünkü o, yardımı Allah'dan başkasından beklemiştir. Bundan dolayı da şeytan, sucuya Yûsuf (aleyhisselâm)'u unutturmuş, haksız yere yedi yıl dafra zindanda kalmıştır. Aklı olanlar bundan ibret alıp Allah'dan başkasından yardım beklemezler. Çünkü O, her şeye kadirdir.

Elinin altındakilere iyilikte bulun, insanların arasında adaletle hükmet, kimseye kin, garez ve düşmanlık besleme. Yûsuf (aleyhisselâm)'dan ibret al. O, eli altındakilere adaletle hükmetti, kimseye zulmetmedi. Kendisine zulüm ve haksızlık yapanları bağışladı. Onlara ihsan ve ikramda bulundu. Kendisine zulmeden kardeşlerinden intikam almayı ve onlara zulmetmeyi düşünmedi. Onlar Yûsuf (aleyhisselâm)'un karşısında yaptıklarından pişman oldular, özür dilediler, kendilerine zulmettiklerini anladılar. Bundan ibret al, kimseye hased etme. Eğer hased edersen her zaman zarara uğrayanlardan olursun. Dünyada huzur bulmak istiyorsan Allah'ın sana verdiklerine razı ol, başkalarının elindekilere tamah

etme. Yûsuf (aleyhisselâm) 'un kardeşleri hased ettikleri için Allah'a asi oldular, babaları nezdinde de mahcup olup, kendilerine yazık ettiler. Sonunda Yûsuf (aleyhisselâm)'a hizmetkâr oldular. Eğer haset etmeselerdi Allah'a asi olmayacaklar ve babalarını da üzmeyeceklerdi. Haset, insanı zillete, iyilik ise izzete götürür. Ey insan, **Allahü teâlâ**'ya asi olma ki, isyan insanı dünyada da, âhirette de zillete götürür. Tevbe ve istiğfar etmeyenlerin sonu felâkettir. **Allahü teâlâ**, dört büyük kitabda Yûsuf (aleyhisselâm)'un kardeşlerinin kıssasını nakletmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'i okuyanlar dünyanın sonuna kadar onların kıssalarını okuyacaktır. Ey insan, bundan ibret alarak kötülükten vazgeç. Sonra onlar yaptıklarına pişman olarak tevbe-i istiğfar edip, Allah'dan af dilemişlerdir. Bununla yetinmeyerek babalarını da **Allahü teâlâ**'dan kendileri için af dileme hususunda şefaatçi tutmuşlardır. Allah'a asi olanlar bunların hallerinden ibret alıp, günahlarından tevbe-i istiğfar ederek sâlih bir kimseyi Allah katında şefaatçi tutmalıdırlar. Tevbe etmeyip sâlihlerin duasını almayanlar afvolunmazlar. Ancak yaptıklarına pişman olup, tevbe-i istiğfar ederek sâlihlerin duasını alanlar afvolunurlar. Yakub (aleyhisselâm)'dan ibret al, kalbinde Allah sevgisinden başka bir şey bulundurma. Eğer Hâlik'ın sevgisi ile mahlûkun sevgisini bir tutarsan kendine yazık etmiş olursun. İşte o zaman boş hayâller peşinde koşup Rahmân'ın rahmetinden mahrum olursun. Yakub (aleyhisselâm), Allah sevgisini her şeyden üstün tuttuğu için, Yüce Halik onu sevgilisine kavuşturdu. O, hiçbir zaman Rabbinden ümidini kesmedi. Bundan dolayı arzusuna nail oldu. Sen de Rabbinden ümidini kesme ki, arzularına nail olasın. Akıl sahipleri için Yûsuf (aleyhisselâm) 'un kıssasında büyük ibretler vardır. Kardeşlerinin hasetleri, Yûsuf (aleyhisselâm)'un cömertliği ve afvediciliği, Yâkub (aleyhisselâm)'un sabrı ve Allah'a teslimiyeti. İşte bütün bunlar düşünebilenler için birer ibret levhasıdır.

Bu Kur'an Allah kelâmıdır. İnsan sözü değildir. Kendisinden önceki kitabların Allah tarafından gönderildiğini tasdik eder. Helâl ve haramı beyan eder, hakkı bâtıldan ayırır, iman ve küfrü bildirir, hidâyet ve dalâlet yollarını gösterir. İman edenlerin mükâfata, etmeyenlerin de ebedî azaba uğrayacaklarını haber verir. İnsanları hidâyete ve kurtuluşa çağırır. Bu kitab ile amel edenler iki cihanın

saadet ve mutluluğuna kavuşurlar. Amel etmeyenler ise iki cihan saadetinden mahrum olurlar. **Allahü teâlâ** bizleri Kur'an'ın hükmüyle amel eden ve iki cihan saadetine nail olan kullarından etsin. Kitabıyla amel eden, **Peygamber**inin sünnetinden ayrılmayan, bütün bu kıssalardan ibret alanlardan eylesin.

RA'D SÛRESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın on üçüncü sûresi olup, Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. Kırk üç âyettir. Bu sûrede yıldırım ve şimşekten bahsedildiğinden dolayı, yıldırım anlamına gelen «RA'D» ile isimlendirilmiştir.

1

«Elif, Lâm, Mim, Râ. Bunlar kitabın âyetleridir. Sana Rabbinden indirilen haktır. Fakat insanların çoğu inanmazlar.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre bu âyet-i celîlenin anlamı şudur: **Allahü teâlâ** şöyle buyuruyor: «Göklerin ve yerin Halikı benim. Göklerde, yerde ve bu ikisinin arasında ne varsa, insanların bilmedikleri ve görmediklerini ben bilir ve görürüm. Benim bilgimden hiçbir şey gizli kalmaz.» Bazı tefsircilere göre, Elif, Lâm, Mim, Râ, bir kasemdir. **Allahü teâlâ** bunlarla yemin etmiştir. Elif, Allah'a; Lâm, Cebrail'e; Mîm, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) ile Kur'an'a işarettir. Buna göre mânâ şöyle olur: Allah, Cebrail'i Muhammed'e hak ile gönderdi. Bunlar kitabın âyetleridir. Yâ Muhammed, sana Rabbinden indirilen haktır. Sen onunla amel et ve hükümlerine tâbi ol. Fakat insanların çoğu bunun Allah kelâmı olduğunu tasdik edip inanmazlar. **Allahü teâlâ**, bundan sonra akıl sahiplerinin, kendisinin Hâlik-ı Zülcelâl olduğunu anlayıp tasdik etmeleri için kudretine delâlet eden delilleri zikretmiştir.

2

«Allah O'dur ki, gökleri gördüğünüz gibi direksiz yükseltmiştir. Sonra arşa hükmetmiş, güneşi ve ayı buyruğu altına almıştır. Bunların herbiri belli bir süreye kadar hareket edecektir. İşleri

yürütür, Rabbinizle karşılaşacağınıza kesin olarak inanmanız için âyetleri uzun uzun açıklar.»

Ey insanlar, gökleri gördüğünüz gibi direksiz olarak yaratan. Allah'tır. O, semayı direksiz yaratıp, yıldızlarla süslemiş, yeri döşek gibi yayıp her çeşit nimetlerle bezemiştir. Sonra arşa hükmetmiştir. Güneşi ve ayı insanoğlunun istifadesi için onlara müsahhar kılmıştır. Gündüz güneşin ziyasından, gece de ayın nurundan istifade ederler. Bunların her biri belli bir zamana kadar kendilerine tahsis edilen bölgede hareket ederler. Hiçbiri yörüngesinden ayrılmaz, kendisine tahsis edilen istikamette hareket eder. Bu hareket neticesinde mevsimler, gece ve gündüz meydana gelir. Bazan günler uzun, geceler kısa, bazan da geceler uzun gündüz kısa olur. Bazı bölgelerde altı ay gece, altı ay gündüz olur, bazı bölgelerde ise on iki saat gece, on iki saat gündüz olur. Bazı bölgelerde ise güneş batmadan doğar. Bütün bunlar **Allahü teâlâ**'nın kudretine ve birliğine delâlet eder. **Peygamber**ine vahiy ile Kur'an'da varlığına ve birliğine delâlet eden alâmetleri ve hükümleri beyan etmiştir. Kıyamet günü Rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanmanız için âyetlerini uzun uzun size açıklamıştır. Kudretine delâlet eden gökteki delilleri zikrettikten sonra, yerdeki delilleri de beyan etmiştir.

3

«O'dur yeri düzenleyen ve orada dağlar, nehirler var eden, her türlü mahsûlden çift çift yetiştiren ve gündüzü gece ile bürüyen. Şüphesiz ki bunlarda düşünen kimseler için ibretler vardır.»

Allahü teâlâ, kullarının muayyen bir müddet yaşamaları için yeryüzünü düzenleyip orada dağlar, ovalar, otlaklar, bağlar bahçeler, ekinler, çeşit çeşit meyveler, sebzeler ve ırmaklar yaratmıştır. Bu ırmakların kiminin suyu tatlı, kiminin acı, kiminin soğuk, kiminin sıcak, kiminin tuzlu, kiminin şifalıdır, kimi de dertlere devadır. Meyveler de öyledir, kimi tatlı, kimi ekşi, kimi acı, kimi siyah, kimi beyaz, kimi kırmızıdır. Hepsinin renkleri, tatları ve kokuları başka başkadır, hiçbirinin tadı diğerine benzemez, bunlardan kimi yaş, kimi kuru yenir, bazıları sıhhate zararlı, bazıları ise devadır, bazılarında bol bol vitamin vardır. Her birinde ayrı ayrı özellikler bulunur. Yine kullarının istifadesi için yeryüzünde çift çift hayvanlar

yaratmıştır. İnsanlar, bunların etinden, sütünden, derisinden, yağından, gübresinden, boynuzlarından ve tırnaklarından istifade ederler. Hepsinin renkleri, vücutları, derileri, tırnakları, boynuzları, etleri, sütleri ve yağları birbirinden farklıdır. Hiçbiri diğerinin aynı değildir. İnsanların maişetlerini te'min ve istirahatlerini te'ının için gece ile gündüzü yaratmıştır. Gecenin birinin gelip, diğerinin gitmesinde hiç şüphesiz akıl sahipleri için ibretler vardır. Bu sayılanların her biri **Allahü teâlâ**'nın varlığına ve birliğine delildir. Bütün bunlar bir yaratıcının varlığını isbat ederler. Daha sonra Yüce Allah, birliğini ve kudretini, isbat için birçok deliller ve alâmetler beyan etmiştir.

4

«Yeryüzünde birbirine komşu toprak parçaları, tek ve çok köklü üzüm bağları, ekinler ve hurma ağaçları vardır. Hepsi de aynı su ile sulanır. Buna rağmen lezzetçe onları birbirinden farklı kılmışızdır. Şüphesiz ki bunlarda düşünenler için ibretler vardır.»

Allahü teâlâ yeryüzünde birbirine komşu toprak parçaları yaratmıştır. Bu toprak parçalarından kimi ziraata elverişli, kimi değildir. Kimi bozkır, kimi ormanlıktır, kimi çeşit çeşit meyvelerle donatılmıştır, kimi kayalıktır. Kimi gül bahçesi, kimi dikenliktir. Kimi yer çoraktır, kimi yer münbittir. Bazı yerler düz, bazı yerler yamaçtır, kimi yerlerin rengi siyah, kimi yerlerin beyaz, kimi yerlerin kırmızıdır. Kimi yerden soğuk, kimi yerden sıcak, kimi yerden tatlı, kimi yerden acı, kimi yerden de tuzlu su çıkar. Kimi yerde tek ve çok köklü üzüm bağları, meyve bahçeleri, hurma ağaçları, ekin tarlaları, gül bahçeleri, otlaklar vardır. Bunların hepsi de aynı su ile sulamr. Buna rağmen Yüce Allah onları lezzetçe birbirinden farklı kılmıştır. Bu meyvelerin, yemişlerin tatları, 'lezzetleri, renkleri başka başkadır. Birinin tadı diğerine asla benzemez. Ağaçların bile şekli başka başkadır, kimi meyve verir, kimi vermez, kimi uzundur, kimi bodur, kimi serttir, kimi yumuşak, kiminden zinet eşyası olur, kiminden odun. Bütün bunların birbirinden farklı oluşunda ne suyun ve ne de toprağın bir rolü vardır. Su bunları niçin suladığını, yer niçin bitirdiğini bilmez. Bütün bunlar Hâlik-ı Zülcelâl'in yaratmasıyla vücûda gelmiştir. Aklı olanlar bunların Allah'ın kudretiyle meydana

geldiğini anlar. Çünkü bunların hiçbiri tesadüfen olmamıştır, herbiri bir yaratıcının varlığını isbat etmektedir. Bunlar Allah'ın birliğine ve kudretine delildir. O, dilediğini yaratır, bir şeye ol dedi mi o şey olur. Âdemoğlu da tıpkı toprak gibidir. Aslı bir olmasına rağmen renkleri, karakterleri, hareketleri, şekilleri, konuşmaları, fiziksel görünümleri, ahlâkları, ahlâksızlıkları, cehaletleri, bilgileri, akılları, düşünceleri, becerileri beceriksizlikleri birbirinden farklıdır. Yeryüzündeki insanların hepsi bir araya gelseler, birbirinin aynı iki insan bulmak mümkün değildir. Çok küçük de olsa birbirlerinden farklı yönleri mutlaka vardır. Bu insanların kimi kâfir, kimi mü'min. Mü'minlerin de kimi asi, kimi muti, kimi cahil, kimi âlim, kimi de Salih'lerdendir. Bütün bunların farklı oluşu **Allahü teâlâ**'nın varlığına ve birliğine delâlet etmektedir. Düşünebilenler için bunlarda büyük ibretler vardır. Aklı olanlar bunlardan ibret alıp Allah'ın varlığına ve birliğine iman ederler.

5

«Eğer şaşıyorsan, asıl şaşılacak olan şey onların "Biz toprak olunca yeniden mi yaratılacağız?" demelerine şaşmak gerekir. İşte onlar Rablerini inkâr edenlerdir. İşte onlar boyunlarına demir halkalar vurulanlardır. İşte onlar cehennemliklerdir, orada ebediyyen kalacaklardır.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, eğer kâfirlerin Allah'ı inkâr etmesine ve seni yalanlamasına şaşıyorsan, asla şaşma, asıl şaşılacak olan şey, onların "Biz toprak olduktan sonra yeniden mi yaratılacağız» demeleridir. İşte onlar Rablerini inkâr ederler. İnkârlarının cezası olarak kıyamet günü boyunlarına demirden halkalar vurulur, elleri de boyunlarına bağlanır. Onlar cehennemliklerdir ve orada ebedî kalacaklardır.»

6

«Senden iyilikten önce çarçabuk kötülük isterler. Halbuki onlardan önce nice ibret alınacak örnekler geçmiştir. Doğrusu insanların zulümlerine rağmen Rabbin mağfiret sahibidir. Şüphesiz ki Rabbinin cezalandırması şiddetlidir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh), bu âyetin nüzulü hakkında şöyle demiştir: Kafirler Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelip istihza ederek «Yâ Muhammed, bize vaadettiğin azab ne zaman gelecek?» diye sorarlar. Bunun üzerine Allahü teâlâ bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuşutr: «Yâ Muhammed, kâfirler senden iyilikten önce üzerlerine çarçabuk azabın gelmesini isterler. Üzerlerine hemen azabımız gelmeyince onu inkâr ederler. Halbuki kendilerinden önce nice ibret alınacak örnekler geçmiştir. Nice kavimler inkâr ve küfürleri yüzünden helak olmuştur. Doğrusu insanların zulümlerine rağmen senin Rabbin mağfiret sahibidir. Eğer onlar küfür ve şirklerinden vazgeçip tevbe ederlerse, günahları bağışlanır. Şayet tevbe etmezlerse hiç şüphesiz Rabbinin cezalandırması şiddetlidir.»'

7

«Küfredenler derler ki, "O'na Rabbinden bir âyet indirilmeli değil miydi?" Sen ancak bir uyarıcısın ve her kavmin bir yol göstereni vardır.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e peygamberlik gelip, halkı imana davet edince kâfirler «Muhammed'in peygamber olduğuna dair niçin bir nişan, bir alâmet indirilmedi?» derler. Yüce Allah, kâfirlerin bu sözlerini reddederek sevgili Peygamberine şöyle buyurmuştur; «Yâ Muhammed, sen uyarıcı ve onları sapıklıktan hidâyete, doğru yola, hayra davet edensin. Onları sapıklıktan hidâyete, şirkten imana davet etmeleri için biz her kavme bir yol gösterici ve bir uyarıcı gönderdik. Fakat hidâyete erdiren biziz, kimi dilersek onu hidâyete erdiririz.» Peygamberler yol gösterici ve uyarıcıdır. Allahü teâlâ her kavme bir peygamber göndermiş, peygamberleri vasıtasıyla onlara imanı, küfrü, helâl ve haramı, hakkı, bâtılı, dalaleti ve hidâyeti, hayrı ve şerri, iyiyi, kötüyü bildirmiştir. Peygamberlere tâbi olup iman edenler hidâyete, tâbi olmayanlar ise dalâlete düşmüşlerdir.

8

«Allah her dişinin rahminde ne taşıdığım, rahimlerin ne düşürdüğünü ve ne alıkoyduğunu bilir. O'nun katında her şey bir ölçüye göredir.»

9

«O, görüleni de, görülmeyeni de bilir. O, yücelerin yücesidir.»

Allahü teâlâ her dişinin karnındakinin erkek veya dişi olduğunu, hilkatinin tam veya noksan olduğunu ve ne zaman doğacağını bilir. Yüce Allah her şeyi bir ölçüye göre yaratmıştır. Hiçbir şey kendiliğinden veya tesadüfen olmamıştır. Hepsi Allah'ın takdir ve dilemesiyle olmuştur. Allah görüleni de, görülmeyeni de, olmuşu da, olacağı da bilir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. O'nun şeriki, ortağı olmadığı gibi, çoluk-çocuğu da yoktur. O, "bunlardan münezzehtir. Her şey O'na muhtaçtır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir. O, yücelerin yücesidir.

10

«Aranızdan birisi ister sözü gizlesin, ister açığa vursun, ister geceye bürünerek gizlesin, ister gündüzün ortaya çıksın hiç fark yoktur.»

11

«Ardından ve önünden onu takip edenler vardır. Allah'ın emriyle onu gözetlerler. Şüphesiz ki, bir millet kendini değiştirmedikçe Allah da onları değiştirmez. Allah bir milletin fenalığını dileyince artık onun önüne geçilmez. Allah'tan başka onları koruyacak birisi de bulunmaz.»

Allahü teâlâ, kullarının gizli ve aşikâr yapmış olduğu amelleri bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. İçinizden birisi ibadetlerini, dualarını ve diğer amellerini ister gizli yapsın, ister aşikar, ister gecenin karanlığında yapsın, ister gündüzün aydınlığında, ister kendisini birisi görsün, ister görmesin, hiç farkı yoktur. **Allahü teâlâ** onların hepsini bilir. Çünkü onu ardından ve önünden takip edenler vardır. Yüce Hâlik'ın emriyle kullarının yapmış olduklarını muhafaza edip, gözetlerler. İnsanların amelleri vücûda gelince, onun cinsine göre ya amel-i sâlih defterine veya

amel-i seyyie defterine kayıt ederler. Bazı tefsirciler âyette geçen müakkıbâtün kelimesine hafaza melekleri demişlerdir. Bunların bir kısmı gece, bir kısmı gündüz görev yaparlar. Gece görev yapanlar ikindi vakti gündüz görev yapanlardan vazifeyi teslim alırlar, seher vaktine kadar devam ederler, seher vakti tekrar gündüz görev yapanlara teslim ederler. Onlar görevi seher vakti alır, ikindi vaktine kadar devam, ederler, ikindi vakti tekrar gece görev yapanlara teslim ederler. Her biri kendi görevleri sırasında kulların yapmış oldukları amelleri, hayır ve şerri muhafaza ederler. Görevleri bittikten sonra Yüce Allah'a arzederler. Bir kısım tefsirciler ise, Müakkıbâtün'ün mü'minlerin amel-i sâlihleri olduğunu söylemişlerdir. Bu ameller mü'minleri **Allahü teâlâ**'nın azabından korur.

Allahü teâlâ bir kavme, bir millete ve bir topluma vermiş olduğu nimeti alıp, yerine azab vermez. Ancak insanlar Allah'ın vermiş olduğu nimetlere şükretmez, nankörlük ederlerse o zaman **Allahü teâlâ** nimetini alır, azabını gönderir. Bir millet değişmedikçe Allah, onları değiştirmez. Nitekim Yüce Allah Mekke halkına **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i kendi içlerinden seçip **peygamber** olarak göndermiştir. Mekke halkı onun bereketiyle açlıktan kurtulmuş, korkudan emin olmuşlardır. Buna rağmen o nimetin kıymetini bilmemişler, nankörlük etmişlerdir. **Allahü teâlâ** da, bu nimeti Mekke halkının elinden alıp Medine halkına ihsan etmiştir. Medineliler Allah'ın Resulü ile şereflenmişler, nimetlerine nail olmuşlar ve iki cihan saadetine kavuşmuşlardır.

Bu âyet-i celilede **Allahü teâlâ**'nın" vermiş olduğu nimetlere karşı bütün insanların şükretmesi için tembih vardır. Eğer insanlar Allah'ın vermiş olduğu nimetlere karşı şükretmezlerse, Yüce Allah vermiş olduğu nimetleri kendilerinden alır, lâyık oldukları cezayı verir. Şayet şükrederlerse onların üzerindeki nimetini artırır. Allah bir milleti helak edip, azab etmek istedi mi, O'nun hükmüne kimse mani olamaz. Çünkü Allah'tan başka onları koruyacak kimse yoktur. Ancak Allah'a sığınanlar azabından kurtulur. Aklı olanlar bunlardan ibret alıp, küfürden imana, masiyetten itaate, şerden hayra sığınmalıdırlar. İşte o zaman iki cihan saadetine kavuşurlar.

12

«Size korku ve ümit içinde şimşek gösteren, yağmur yüklü bulutları meydana getiren O'dur.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlede azametini haber verip şöyle buyurmuştur: «Ey insanlar, size korku ve ümid salarak gökteki yıldırımı ve şimşeği gösteren Allah'tır. Yağmurla yüklü bulutları meydana getiren, o yağmuru bu bulutlar vasıtasıyla istediği beldeye sevk edip orada yağdıran O'dur. O'nun emri olmadan bir damla düşmez, ancak Allah'ın emriyle yağar. Bu yağmur vasıtasıyla ölü arazi dirilir, bağ-bahçe ve mahsûl olgunlaşır, kaynaklar oluşur. Su bütün canlıların hayat damarıdır, onsuz hayat olmaz.

13

«Gök gürültüsü, Allah'a hamd ile, Melekler de, Allah'dan korkarak tesbih ederler. Allah yıldırımlar gönderip onunla dilediğini çarpar. Böyle iken o kâfirler, hadlerini bilmezler de Allah hakkında mücadele ederler. Halbuki Allah'ın karşılık darbesi pek şiddetlidir.»

Ra'd adındaki melek, **Allahü teâlâ**'yı hamd ve tesbih eder, bir an bile O'nun zikrinden hâli olmaz. Sahâbe-i kiram, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e Ra'd'ın ne olduğunu sorarlar, o da şöyle cevap verin Ra'd, gökte bir meleğin adıdır. Onun sesi işitilir, yağmur yüklü bulutları bir yerden emrolunan diğer yere götürür. Melekler korku ile **Allahü teâlâ**'yı hamd ve tesbih ederler. Yüce Allah, gökten dumansız ateş (yıldırım) indirerek varlığını ve birliğini kabul etmeyen, yeryüzünde fesad çıkarıp, Allah'a asi olanları yakıp helak etmiştir. Çünkü **Allahü teâlâ**'nın azabı çok şiddetli, kuvvetli ve çok muhkemdir. Kimi tutarsa-o asla kurtulmaz.

İmam-ı Mücâhid (radıyallahü anh)'in rivayetine göre, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bir Yahudi gelerek «Yâ Muhammed, senin Rabbin nedendir, inciden mi, yoksa cevherden mi?» der. Yüce Allah onun vasfettiklerinden münezzehtir, beridir. Yahudi bu suali **Peygamber**imize sorduktan sonra **Allahü teâlâ** bir saika (yıldırım) gönderip onu helak eder.

İmam-ı Mukatil (radıyallahü anh) de şöyle demiştir: Âmir ibn Tufeyl, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Ben Müslüman olacağım, fakat şartım var, o da şudur: Bu şehrin valisi sen ol, diğer şehirlerin valisi ben olayım, bu şartımı kabul edersen Müslüman olacağım» der. Bunun üzerine Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ona şöyle cevap verir: «Sen Müslüman olursan diğer Müslümanların istifade etmiş olduğu bütün nimet ve haklardan istifade edersin. Onlardan hiçbir üstünlüğün olamaz.» Âmir tekrar «Sen büyükleri idare et, ben de gençleri ve küçükleri idare edeyim» der. Peygamberimiz ona aynı cevabı verir. Âmir Müslümanların arasında fitne çıkarmak için tekrar şöyle der: «Yâ Muhammed, senden sonra ben vali olayım, eğer bu şartımı kabul edersen Müslüman olacağım» der. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) yine aynı cevabı verir. Bunun üzerine Âmir büyük bir terbiyesizlikle «Ben senin saçlı, sakallı bin adamına ve bin gencine bedelim. Onlarla başa baş dövüşürüm» der ve Peygamberimizin yanından ayrılır. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Yüce Peygamber onun bu sözlerine hiç aldırış etmez. Yolda giderken yandaşlarından Erid ibn Kays'a rastlar ve ona şöyle der: «Sen gel Muhammed'i lâfa tut, ben onu öldüreyim.» Erid «Hayır, sen onu lâfa tut, ben öldüreyim» der. İkisi birlikte tekrar Peygamberimizin yanına gelirler. Âmir, Peygamberimize «Senin Rabbin altından mıdır, yoksa gümüşten midir?» diye sorar. Bu münasebetsiz sözlerden sonra tekrar Peygamberimizin yanından ikisi birlikte çıkarlar.. Âmir «Neden Muhammed! öldürmedin» der. Erid «Ne kadar öldürmek istedimse, her defasında sen aramıza girdin» der. Cebrail, Peygamberimize gelip onların bu durumunu haber verir. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de onlara beddua eder, o anda Âmir'e bir yıldırım çarpar ve helak eder. Bu âyet o zaman nazil olmuş ve bu olay zikredilmiştir.

14

«Hak olan davet, ancak Allah'adır. O'ndan başka taptıkları kendilerine hiçbir cevap veremezler. Onlar ancak ağzına gelsin diye suya doğru iki avucunu açan adam gibidir ki o, buna asla ulaşıcı değildir. Kâfirlerin yalvarışı da böyle boşunadır.»

Bu âyet-i celîlede akıl sahipleri için büyük bir teşbih vardır. Kâfirlerin taptıkları kendilerine hiçbir cevap veremezler. Yüce Allah, onları suya doğru iki avucunu açıp ağzına suyun gelmesini bekleyen adama benzetmiştir. Elini suya doğru uzatmakla ebediyyen ağzına su gelecek değildir. İşte kâfirlerin yalvarışı da böyledir, asla onlara fayda vermez. Bu bir misâldir, Araplar, elde edemeyeceği bir şeyi isteyen adam hakkında bu deyimi kullanmışlardır.

Hak kelime: Lâ ilahe illâllah'dır. **Allahü teâlâ** kullarını kendine bununla davet eder. Bu davete icabet edenler hidâyete erip kurtulurlar, icabet etmeyenler ise sapıklığa düşüp helak olurlar. Kâfirlerin putlarına yapmış oldukları ibadetler boşadır. Kıyamet günü bu ibadetlerinden kendilerine asla fayda yoktur. Çünkü onlar ilâhi davete icabet etmeyip, Allah'a eş koşmuşlardır. Bu bakımdan bütün amelleri boşadır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Hak olan davet ancak Allah içindir. O'ndan başka taptıkları kendilerine hiçbir cevap veremezler. Onlar ancak ağzına gelsin diye suya doğru iki avucunu açan adam gibidir ki o, buna asla ulaşamaz. İşte kâfirlerin yalvarışı da böyle boşadır.»

15

«Göklerde ve yerde kim varsa onlar da, gölgeleri de sabah akşam ister istemez Allah'a secde ederler.»

“Göklerdeki ve yerdeki bütün" mahlûkat **Allahü teâlâ**'ya secde ve ibadet ederler. Onların kimisi isteyerek itaatle, kimisi istemeyerek ibadet ederler. Mü’minler, Allah'ın emirlerine itaat ederek, kendi arzularıyla 'Rablerine secde ve ibadet ederler. Bunu gönül hoşluğu ve huzur içinde- yaparlar. Yüce Allah secdeyi umumi kılmıştır, göklerde ve yerde bulunan bütün mahlûkat O'na secde ederler. Bu âyet bütün mahlûkatın **Allahü teâlâ**'ya secde ettiğine delildir. Hiçbir yaratık yoktur ki O'na secde etmesin. Yerde ve göktekilerin hepsi O'na secde eder. Zira bütün bunlar O'nun yaratmasıyla meydana gelmiştir. Kâfirlerin aya, güneşe, putlara ve diğer şeylere taptıkları görülür. Ancak bu zahirde böyledir, Hak teâlâ'ya secde etmezler. Fakat onların da **Allahü teâlâ**'ya yalvardıkları, boyun eğdikleri bilinmektedir. İlim ehline göre buradaki secde, Allah'a boyun eğmek, yalvarmak ve tevazu

göstermek anlammadır. Zira Arap lisanında secde çoğu kez bu mânâda kullanılmıştır. Kur'ân-ı Azîmüşşân da Arap lisanı üzere indiği için onların kullanmış oldukları bazı tabirleri kullanmıştır. Bu da, Kur'ân-ı Kerîm'in Allah kelâmı olduğunu gösterir. Buna göre âyetin mânâsı şöyle olur:

Göklerdeki ve yerdeki bütün mahlûkat kulluk yönünden **Allahü teâlâ**'ya boyun eğerler. Onlar isteseler de, istemeseler de yaratık oldukları için Rablerine tevazu ile boyun eğerler. Bütün bunlar bir şekle göre yaratılmıştır. Her birinin ayrı ayrı bir şekil alması, bir yaratıcının varlığını isbat eder. İşte O yaratıcı bunların Mevlâsı'dır, bunlar O'nun kuludur. Her ne kadar kâfirler dil ile O'nu inkâr etseler bile, yaratılışları **Allahü teâlâ**'yı isbat ediyor ve O'na tevazu ile boyun eğiyor. Çünkü kâfirler de, diğer varlıklar gibi mahlûktur ve mahlûk oluşları **Allahü teâlâ**'nın vahdaniyetini isbat eder, O'na tevazu ile boyun eğer, kendi acziyetini ortaya koyar. Kâfirlere yerleri ve gökleri kim yarattı diye sorulsa, hiç şüphesiz Allah yarattı diyeceklerdir. O'nun kudreti karşısında her an acizliklerini ortaya koyacaklardır. Nasıl koymasınlar? Yer ve gök ehli bir araya gelseler, bir zerreyi bile yaratamazlar, buna güçleri yetmez. İnsanlar ister aya, ister güneşe, ister yıldızlara, ister diğer varlıklara ve ister putlara tapsınlar, neye taparlarsa tapsınlar gönülleri **Allahü teâlâ** iledir. Bütün bu tapınmalar kendilerinden üstün bir varlığın mevcudiyetine inandıklarından dolayıdır. İşte O da, Yüce Allah'tır.

Bazı tefsirciler, âyette geçen gölgenin secdesinin de tevazu olduğunu söylemişlerdir. Secdenin sabah ve akşam vakitlerine tahsis edilmesinin sebebi, bu iki vaktin günün tamamına şamil olduğundan dolayıdır. Diğer bir görüşe göre ise, insanların bu iki vakitte daha fazla dünyaya tamah ettikleri içindir. İnsanlar dünyaya tamah ettikçe Rablerini unuturlar, Rablerini unutmamaları için bu iki vakit zikredilerek O'na secde etmeleri emredilmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Göklerde ve yerde kim varsa onlar da, gölgeleri de sabah akşam ister istemez Allah'a secde ederler.» (Bu secde âyetidir, okuyanların ve dinleyenlerin secde etmesi gerekir.)

16

«De ki: "Göklerin ve yerin Rabbi kimdir?" "Allah'tır" de. "Yoksa O'nu bırakıp kendilerine bir fayda ve zararı olmayan dostlar mı edindiniz," de. De ki: "Hiç körle gören bir olur mu? Yahut karanlık ile aydınlık bir midir?" Yoksa Allah gibi yaratması olan ortaklar buldular da yaratmaları birbirine mi benzettiler? De ki: "Her şeyi yaratan Allah'tır, O, birdir, kâinatın yegâne Halıkı ve sahibidir".»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, yerleri ve gökleri kimin yarattığım kâfirlere sor. Eğei doğru cevap verirlerse ne âlâ, vermezlerse onlara yerleri ve gökleri **Allahü teâlâ**'nın yarattığını söyle. Ey kâfirler, siz Allah'ı bırakıp da kendilerine bir fayda ve zararı olmayan dostlar mı edindiniz? Sizin taptıklarınızın kendilerine bir faydası yoktur ki, size nasıl faydası olsun? Kendisine faydası olmayanın hiç başkasına faydası olur mu? Ey kâfirler, hiç görenle kör, karanlıkla aydınlık bir olur mu? Elbette görenle görmeyen, karanlıkla aydınlık bir değildir.» Tıpkı iman edenlerle, iman etmeyenlerin bir olmadığı gibi. **Allahü teâlâ** bu âyette kâfirleri kör ve geceye, iman edenleri de gören insana ve aydınlığa benzetiyor. Kör ile gören, karanlıkla aydınlık bir olmadığı gibi, iman edenle iman etmeyen de bir değildir. İman edenler gündüz ve gören gibi, iman etmeyenler de kör ve karanlık gibidir. Eğer kâfirler kör olmasalardı Allah'ın davetine icabet eder, körlükten kurtulurlardı. Bilenlerle bilmeyenler de böyledir Bilenler gören ve gündüz gibidir, cahiller ise kör ve gece gibidirler. Kâinatın inceliklerini ve Allah'ın kudretini bilenle, hiçbir şeyden haberi olmayan elbette bir değildir.

Kâfirler, taptıklarının Allah gibi yaratmaya muktedir olduklarını mı zannediyorlar da, onları Allah'a ortak koşuyorlar? Onların taptıkları acaba bir şey yaratmaya veya bir varlığı yok etmeye muktedir midirler? Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, bütün mevcudatın Halıkı ve Rabbi yalnız Allah'tır. O, birdir, şeriki benzeri yoktur. İnkarcıları ve nimetleri ne karşı nankörlük yapanları kahhar sıfatı ile dünyada kahreder âhirette de ebedî azaba mübtelâ eder.» Bundan sonra Yüce Allat hak ile bâtılı birbirinden ayırt etmek için misâller vermiştir. Arap lar, bir mes'eleyi anlatmak istedikleri zaman ona bir de misâl

ge tirirlerdi. Yüce Allah, onların âdeti üzere hak ile bâtılı kendilerim açıklamıştır.

17

«O, gökten suyu indirir. Dereler ve vadiler onunla dolar taşar. Üste çıkan köpüğü sel alır götürür. Süslenmek veya istifade etmek için ateşte erittiklerinizin üzerinde de buna benzer köpük vardır. Allah hak ile bâtıl için böyle misâl verir. Köpük, uçar gider. İnsanlara fayda veren ise yerde kalır. İşte böyle, Allah daha nice misâller verir.»

Allahü teâlâ, bu âyet-i celîlede bâtıl ibadetleri ve puta tapanların amellerini su üzerindeki köpüğe benzetiyor. Bu köpükler nasıl hiçbir işe yaramıyorsa, bâtıl ameller de böyledir, hiçbir işe yaramaz ve sahibine asla faydası dokunmaz. Gökten bulutlar vasıtasıyla yağmuru indiren Allah'tır. Dereler ve vadiler onunla dolar. Suyun akmasıyle meydana gelen köpüğü sel alır götürür. O köpükten bir- fayda elde edilmez ve bir işe de yaramaz. Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerim'i yağmura, gönlü derelere ve vadiye, nefs-i nevayı da köpüğe benzetmiştir. Nefs-i hevâ köpük gibidir, gönülde durmaz, fakat orada bulunur. Gönül dere gibidir, derenin suyu ne kadar çok olursa, köpüğü de o kadar fazla olur. Gönlün de hevâ ve arzuları ne kadar çok olursa, o kadar da bâtıl fiil ve sözleri çok olur. Tıpkı dere misâli. Çünkü köpüğün çokluğu suyun çokluğuna bağlıdır. Su ne kadar çok olursa köpük de o nisbette artar. Gönlün neva ve arzulan arttıkça ondan meydana gelen bâtıl fiiller ve sözler de artar. Derenin suyu arttıkça etrafındaki çöpleri ve diğer maddeleri alır götürür. Gönül de böyledir, arzuları çoğaldıkça haram, helâl dinlemez alır götürür. İnsanların nazarında köpüğün bir değeri ve bir ağırlığı olmadığı gibi, Allah katında da bâtıl amellerin hiçbir değeri yoktur. Köpüğün yok olduğu gibi, o ameller de yok olur gider.

Allahü teâlâ bundan sonra altın ve gümüşü misâl vermiştir.' Allah, kullarının istifadesi için altın ve gümüşü yaratmıştır. Onları ateşte eritip diğer maddelerden ayırarak zinet olarak kullansınlar diye. Bunların karışımındaki diğer maddeler ayrılıp altın, gümüş, bakır, demir, kalay ve diğerleri saf hale gelmedikçe kendilerinden istifade edilemez. Ancak bunlar diğerlerinden ayrılır, saf hale gelirse

o zaman kimi zinet eşyası, kimi de diğer ihtiyaçlarda kullanılır. Tıpkı bunlar gibi karışık ve bâtıl olan ameller Allah katında asla makbul değildir. Sahibine fayda vermez ve istifade edilmez. Ancak iman edip, ihlâsla amel edenlerin ibadetleri Allah katında makbuldür. Diğerlerinin amelleri ise köpük gibi yok olup gidecektir. Allah böyle misâl verip hak ile bâtılı beyan etmiştir.

18

«Rablerine icabet edenlere en güzel karşılık vardır. O'na icabet etmeyenler ise, şayet yeryüzünde bulunan her şey ve daha bir katı onların olsa kurtulmak için onu fidye verirlerdi. İşte hesabın kötüsü onlarındır. Varacakları yer cehennemdir ve ne kötü konaktır.»

Allahü teâlâ, kullarını imana, hakka ve kurtuluşa davet ediyor. Bu davete icabet edenlere en güzel karşılık ve ebedî mükâfat vardır. Onların mükâfatı altlarından ırmaklar akan içinde ebedi kalacakları cennetlerdir. Bu davete icabet etmeyenler ise, Allah'ı inkâr ettikleri ve şirk koştukları için içinde kalacakları yer, ebedi cehennemdir. Bu onların inkâr ve şirklerinin cezasıdır. Onlar bu azabtan kurtulmak için, dünyayı ve bir o kadarı daha kendilerinin olsa da fidye olarak verseler yine azabtan kurtulamazlar. Kıyamet günü kendilerine hiçbir şey fayda vermeyecektir. İşte en kötü hesap onlarındır ve varacakları yer cehennemdir. Ne kötü konaktır orası. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Rablerine icabet edenlere en güzel karşılık vardır. O'na icabet etmeyenler ise, şayet yeryüzünde bulunan her şey ve daha bir katı onların olsa kurtulmak için onu fidye 'verirlerdi. İşte onlarındır hesabın kötüsü. Varacakları yer cehennemdir ve ne kötü konaktır.»

19

«Sana Rabbinden indirilenin gerçek olduğunu bilen hiç köre benzer mi? Ancak akıl sahipleri ibret alır.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Rabbinden sana indirilenlerin hak olduğunu kabul edip iman edenlerle, haktan yüz çevirip gönülleri kör olanlar bir olur mu? Elbette bir olmazlar, iman edenler Allah'ın davetine icabet ettikleri için mükâfatlarını, iman etmeyenler de Allah'ın davetine icabet

etmedikleri için, inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Bundan ancak akıl sahipleri ibret alır ve Allah'ın davetine icabet eder. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Sana Rabbinden indirilenlerin gerçek olduğunu bilen hiç köre benzer mi? Ancak akıl sahipleri ibret alır.»

20

«Onlar ki Allah'ın ahdini yerine getirirler ve misâkı bozmazlar.»

21

«Onlar ki Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyi birleştirirler. Rablerinden korkarlar ve kötü hesaptan ürkerler.»

22

«Ve onlar ki, Rablerinin rızasını dileyerek sabrederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan, gizli ve aşikâr harcarlar. İyilik yaparak kötülüğü ortadan kaldırırlar. İşte onlar için dünyanın bir sonucu vardır.»

Allahü teâlâ Kur'an ile öğütlenen akıl sahiplerinin kimler olduğunu beyan edip şöyle buyurmuştur: «Onlar Allah ile aralarındaki ahdi bozmadılar ve misâk günü **Allahü teâlâ**'nın Rubûbiyyetini ve Hâlik-ı Mutlak olduğunu tasdik ettiler. Kendilerinin de O'nun kulu olduğunu izhar için emirlerine itaat edip yasaklarından kaçındılar. Rablerine asi olmadılar, Allah'ın birleştirilmesini istediği şeyi birleştirdiler. Namazlarını kıldılar, ibadetlerini yaptılar, ilim meclislerinde ve sâlihlerin sohbetlerinde bulundular, Allah'ın rızık olarak kendilerine verdiği şeylerden gizli ve aşikâr tasadduk ederler, zekâtlarını verirler, hısım-akrabalarını ziyaret ederler, dünya ve âhiret için en hayırlı olanı tercih ederler. Kimse,için kötülük düşünmezler, kendilerine yapılan kötülüğü iyilikle giderirler. Haramdan kaçarlar, kimsenin hakkına göz dikmezler, Allah'tan korkarlar. Kıyametin dehşetinden ve orada hesap vermekten korkarlar, her şeyi Allah rızası için yaparlar, kötü amellerden sakınırlar. Müslümanları hakka davet ederler. İşte onların varacakları yer cennettir. Bu, onların dünyada yaptıkları amellerin karşılığıdır. Orası ne güzel bir yurttur.

23

«Adn cennetleridir. Oraya girerler. Babalarından, eşlerinden, çocuklarından iyi olanlar da oraya girerler. Melekler her kapıdan yanlarına girip.»

24

«"Sabrettiğiniz için selâm size. Burası dünyanın ne güzel karşılığıdır" derler.»

Yukarda vasıfları zikredilen akıl sahipleri, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in sahabesi ve onların yolunu takip eden mü'minlerdir. Onlar dinleri uğruna mallarını ve canlarını feda etmekten çekinmemişlerdir. Allah için birbirlerini sevmişler, Allah için birbirlerine buğz etmişlerdir. Dinleri uğrunda seve seve canlarını ve mallarını feda etmişlerdir. İşte bunların Allah katındaki mükâfatları Adn cennetleridir. Onların yolundan giden mü'minlerin de Allah katındaki mükâfatı budur. Onlar bu mükâfata nail oldukları gibi, babalarından, eşlerinden ve çocuklarından iyi amel sahipleri de o nimete nail olacaklardır. Yani kendileri gibi, Adn cennetine gireceklerdir. Melekler cennetin her kapısından yanlarına girip, kendilerine **Allahü teâlâ**'dan hediye getirir ve «Selâm olsun, size ki, selâmet evine girdiniz. Allah'ın rahmetine nail oldunuz. Siz dünyada iman edip, her türlü musibetlere sabrettiniz, nefs-i hevânıza uymadınız. Allah'ın emirlerini yerine getirip, yasaklarından' sakındınız. İşte bu sizin imanınızın, güzel amellerinizin, sabrınızın ve Allah'ın, emirlerine itaatinizin karşılığıdır. Burası dünyanın ne güzel karşılığıdır. Yüce Allah davetine icabet edip, emirlerine itaat edenleri böyle mükâfatlandırır.» **Allahü teâlâ** davetine icabet edenlerin mükâfatını beyan ettikten sonra, davetine icabet etmeyenlerin uğrayacakları musibetleri ve cezala'rı zikretmiştir.

25

«Allah'a verdikleri sözü kuvvetli teminat ile de destekledikten sonra bozanlar, Allah'ın birleştirilmesini emrettiğini ve ayıranlar ve yeryüzünde bozgunculuk yapanlar, işte lanet onlara. Ve yurtların en kötüsü onlarındır.»

Kâfirler, Allah'a verdikleri sözü kuvvetli teminat ile de destekledikten sonra bozmuşlar, vahdaniyetini inkâr edip, O'na eş koşmuşlardır. Allah'ın emirlerine itaat etmeyip, **peygamber**lerini yalanlamışlar, yasaklarına tâbi olmuşlar ve putlara tapınışlardır. Bununla da kalmayarak yeryüzünde fesat çıkarıp, bozgunculuk yapmışlardır. İşte Allah'ın laneti bunların üzerinedir. Onların gidecekleri yer ebedî cehennemdir. Orası ne kötü bir yurttur. Bu onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Onlar Allah'a verdikleri sözü bozup küfre dalmışlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'a verdikleri sözü kuvvetli teminat ile de destekledikten sonra bozanlar, Allah'ın birleştirilmesini emrettiğim ayıranlar ve yeryüzünde bozgunculuk yapanlar, işte lanet onlara. Ve yurtların en kötüsü onlarındır.»

26

«Allah kimi dilerse onun rızkını genişletir, daraltır. Onlar dünya hayata ile sevindiler. Halbuki dünya hayatı âhiretin yanında sadece değersiz bir meta'dan ibarettir.»

Allahü teâlâ yaratmış olduğu bütün mahlûkatın rızkını verir, hiçbir varlık gitmiş olduğu yere rızkım sırtında götürmez. Gittiği her yerde Yüce Halik onun rızkını halk eder. Kullarından kimisinin rızkını genişletir, kimisininkmi daraltır. Bir bakarsınız ki, kâfire haddinden aşkın dünyalık vermiş, mi'min ihtiyaç içinde kıvranır. Bu, O'nun hikmetinin gereğidir, insanoğlu onu idrakten acizdir. Fakat kâfirler dünya hayatı ile böbürlendiler. Halbuki dünya hayatı âhiretin yanında sadece değersiz bir meta'dan ibarettir. Böyleyken onlar âhireti unutup dünyayı tercih ettiler. İşte onlar için elîm bir azab vardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah kimi dilerse onun rızkını genişletir, daraltır. Onlar dünya hayatı ile sevindiler. Halbuki dünya hayatı âhiretin yanında sadece değersiz bir meta'dan ibarettir.»

27

«Küfredenler dediler ki: "Rabbinden kendisine bir âyet indirilmeli değil miydi?" De ki: "Allah dileyeni sapıtır ve kendisine yöneleni doğru yola eriştirir".»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hakkında şöyle demişlerdir: «Muhammed'in **peygamber** olduğuna dair Rabbinden bir âyet ve bir alâmet indirilmeli değil miydi?» Halbuki **Peygamber**imizin **peygamber** olduğuna dair bir değil, binlerle alâmet ve âyet indirilmiştir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Allah dileyeni sapıtır, kendisine yöneleni de doğru yola iletir. Kul, Rabbinden neyi isterse Rabbi ona istediğini verir. Haktan yüz çevirenleri sapıklığa, hakka yönelenleri hidâyete erdirir".- Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Küfredenler dediler ki: "Rabbinden kendisine bir âyet indirilmeli değil miydi?" De ki: "Allah dileyeni sapıtır ve kendisine yöneleni doğru yola eriştirir".»

28

«Bunlar, iman edenlerdir ve Allah'ı anmakla kalbleri huzura kavuşmuştur. Dikkatli olun, kalbler ancak Allah'ı anmakla huzura kavuşur.»

29

«İman edip de sâlih ameller işleyenler için hoş bir hayat ve güzel bir istikbal vardır.»

îman edenler ancak hidâyete ererler. İman etmeyenler ise asla hidâyete eremezler. Çünkü hidâyetin kapısı imandan geçer. İman insanı Allah'a götürür, kalbi huzura kavuşturur. Kalbler ancak Allah'ı anmakla ve zikirle huzura kavuşur, Allah'ı anmayan kalb ölüdür, huzur bulamaz ve ondan hayır-hasenât beklenmez. Kalbi huzura kavuşmayanlar düayada da, âhirette de ebedi huzur ve saadete eremezler. İman edip sâlih amel işleyenler dünyada da, âhirette de huzur ve saadete kavuşurlar. Onlar iki cihanda da mesud ve bahtiyar olacaklardır. Çünkü Allah'ı zikir bütün ibadetlerin, iyiliklerin, hayırların, mânevi güzelliklerin başıdır. Bu zikir insanı huzura, saadete, rahmete, iyiliğe, hayra götürür. Şerden, kötülüklerden, mâsiyetten, küfürden, haramdan ve Allah'ın yasaklamış olduğu şeylerden uzaklaştırır. Ruhu olgunlaştırır, nefsi terbiye eder, ahlâkı güzelleştirir. İşte onlar için hoş bir hayat ve güzel bir istikbal vardır. Cennet onlarındır, orada Tuba ağacının gölgesinde gölgeleneceklerdir. Bazı tefsircilere göre, Tuba'dan maksad, hayır ve

saadet cennete girenlerindir. Tuba'yı hayır ve saadet mânâsında kullanmışlardır.

30

«İşte böyle, sana vahyettiğimizi okuman için seni de onlardan önce nice ümmetlerin gelip geçtiği bir ümmete gönderdik. Onlar Rahmân'ı inkâr ederler. De ki: "O, benim Rabbimdir. O'ndan başka hiçbir Tanrı yoktur. Ben ancak O'na dayanıp güvendim. En son dönüşüm de yalnız O'nadır".»

Allahü teâlâ önceki ümmetlere **peygamber**ler gönderdiği gibi, Hazret-i Muhammet! (sallallahü aleyhi ve sellem)'i de son **Peygamber** olarak bütün insanlığa göndermiştir. İnsanları hakka davet için kendisine Cebrail vasıtasıyla Kur'an'ı indirmiştir. Buna rağmen kâfirler Allah'ın rahman sıfatını inkâr etmişlerdir. Abdullah ibn Übey ve arkadaşları «Biz Müseyleme'den başka rahman tanımıyoruz» demişlerdir. Müseyleme, Yemenli olup kendisinin **peygamber** olduğunu söyleyen bir yalancıdır. Yüce Allah kâfirlerin bu iddialarını ve sözlerini reddetmek için sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhanv med, kâfirlere de ki: «O, benim Rabbimdir. O'ndan başka hiçbir Tanrı yoktur. Ben ancak O'na dayanıp güvendim. En son dönüşüm de yalnız O'nadır.»

31

«Şayet Kur'an ile dağlar yürütülmüş veya yeryüzü parçalanmış, yahut ölüler konuşturulmuş olsaydı kâfirler yine inanmazlardı. Halbuki bütün işler Allah'a aittir. Allah dileseydi bütün insanları doğru yola eriştirirdi. Gerçeğini inananların aklı kesmedi mi? Ve hâlâ işlediklerinden dolayı küfredenlerin ya başına veya evlerinin yakınına Allah'ın vaadi yerine gelene kadar bir belâ gelir. Şüphesiz Allah vaadinden dönmez.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Abdullah ibn Übey ve arkadaşları, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Yâ Muhammed, gerçek **peygamber** isen, Musa'nın dağı yürüttüğü gibi, sen de Mekke dağlarından birini yürüt. Ya da Süleyman gibi uzak mesafeyi yakına getir veyahut İsa gibi ölüleri konuştur»

demişlerdir. O zaman **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, şayet Kur'an ile dağlar yürütülmüş veya yeryüzü parçalanmış, yahut ölüler konuşturulmuş olsaydı kâfirler yine inanmazlardı. Çünkü bunların istediklerini kendilerinden önce geçen kavimlere yaptık, onlar yine inanmadılar. Aynısını bunlara da yapsak bunlar da inanmazlardı. Bütün işler Allah'a aittir, hüküm O'nundur. O, hidâyete lâyık olana iman nasip eder, olmayana etmez. **Allahü teâlâ** dileseydi bütün insanları doğru yola eriştirirdi. O zaman bu iman zoraki olurdu. İman edenler hâlâ bu gerçeği anlamadılar mı? Küfredenlerin başına veya evlerinin yakınına Al lah'ın vaadi yerine gelene kadar bir belâ gelir. Şüphesiz ki Allah'ın vaadi haktır, Allah vaadinden asla dönmez. Nitekim Yüce Allah Mekke'nin fethini sevgili **Peygamber**ine vaadetmişti. Zamanı gelince Mekke fethedildi, **Allahü teâlâ**'nın vaadi vuku buldu. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ordusu ile Mekke üzerine yürüyüp Kasfan denen mevkiye gelince, öncü olarak iki yüz süvari gönderir. Onlar Mekke'nin yakınına geldikleri zaman bu âyet nazil olur. Mekkeli müşrikler iki yüz kişilik öncü birliği görünce telâşa kapılmışlardır. «....Allah dileseydi bütün insanları doğru yola eriştirirdi. Gerçeğini inananların aklı kesmedi mi? Ve hâlâ işlediklerinden dolayı küfredenlerin ya başına veya evlerinin yakınma Allah'ın vaadi yerine gelene kadar bir belâ gelir. Şüphesiz Alla)ı vaadinden dönmez.»

32

«Yemin olsun ki, senden önce de nice **peygamber**lerle istihza edilmiştir. Küfredenlere önce mühlet verdim, sonra onları yakaladım. Cezalandırmam nasıldı?»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kavmin seninle istihza ettiği gibi, senden önceki nice **peygamber**lerle de kavimleri istihza etmişlerdi. Sen onların istihzalarına aldırma. **Peygamber**leri yalanlamalarından ve istihzalarından ötürü hemen cezalarını vermedik, belki iman ederler diye bir müddet te'hir ettik. Sonra istihza ve yalanlarından dolayı onları azabımız ile yakaladık. Onları nasıl cezai andırdığımızı görmedin mi?» **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), **Allahü**

teâlâ'nın onları nasıl cezalandırdığını görmedi, fakat Kur'ân-ı Kerîm'de onları nasıl cezalandırdığını bildirdi. İşte bu onların nasıl cezalandırıldığını görmüş gibidir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, senden önce de nice **peygamber**lerle istihza edilmiştir. Küfredenlere önce mühlet verdim, sonra onları yakaladım. Cezalandırmam nasıldı?»

33

«Her nefsin bütün kazandığına nazır olan Allah (böyle olmayan gibi midir?). Onlar Allah'a ortak koştular. De ki: "Bunlara bir ad bulun bakalım. Yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi Allah'a haber veriyorsunuz? Yoksa kuru sözlere mi aldanıyorsunuz? Küfredenlere kurdukları düzenler güzel gösterildi. Ve doğru yoldan alıkonuldular. Allah kimi sapıtırsa ona doğru yolu gösteren bulunmaz.»

34

«Onlara dünya hayatında azab vardır. Âhiret azabı ise daha zorludur. Allah'a karşı onları koruyacak kimse de yoktur.»

Bütün mevcudatı yoktan var eden, onları besleyen, rızıklandıran, büyüten, koruyan, vardan yok, yoktan var eden Hâlik-ı Zülcelâl ile, hiçbir şeye gücü yetmeyen bir midir? Elbette bir değildir. Zira Hâlik-ı Mutlak her şeye kadirdir. Buna rağmen kafirler putlarını Allah'a ortak koşmuşlardır. Ey kafirler, hiçbir şeye muktedir olmayan putlara mı tapmak daha hayırlıdır, yoksa her şeyi yoktan var eden Allah'a mı ibadet daha hayırlıdır? Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Taptığınız putlara bir ad bulun bakalım. Bunların ilâh olduklarına deliliniz nedir? Yoksa yeryüzünde bilmediği bir şeyi mi Allah'a haber veriyorsunuz? Halbuki sizin taptıklarınız her şeyden habersizdir. Yoksa siz boş sözlere mi aldanıyorsunuz?"» Kâfirlere taptıkları, şeytan tarafından hoş gösterildi. Bundan dolayı bâtıl dinlerini bırakıp hak dine giremediler. Allah kimi saptırırsa onu kimse doğru yola iletemez. Allah hidâyete lâyık olanları doğru yola iletir, lâyık olmayanları da saptırır, zelil ve hakir kılar.

35

«Müttekilere vaadolunan cennetin içinden ırmaklar akar. Yemişleri ve gölgeleri daimîdir. Bu, Allah'tan sakınanların mükâfatıdır. Kâfirlerin cezası ise ateştir.»

Allahü teâlâ iman edip sâlih ameller işleyen mütteki kullarına vaadettiği nimetleri beyan etmiştir. Müttekilere vaadolunan cennetin köşklerinin altından ırmaklar akar. Yemişleri ve gölgeleri dâimidir. Bu, Allah'tan sakınanların mükâfatıdır. Kâfirlerin cezası ise cehennemdir, onlar orada ebedi kalacaklardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Müttekilere vaad olunan cennetin içinden ırmaklar akar. Yemişleri ve gölgeleri dâimidir. Bu, Allah'tan sakınanların mükâfatıdır. Kâfirlerin cezası ise ateştir.»

36

«Kendilerine kitab verdiğimiz kimseler sana indirilen ile sevinirler. Fakat karşı gurublar içinde de onun bir kısmını inkâr edenler vardır. De ki: "Ben ancak Allah'a kulluk etmek ve ona şirk koşmamakla emrolundum. Hepinizi O'na çağırıyorum ve dönüşüm O'nadır.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kendilerine Tevrat verdiğimiz ve ona iman edenler, sana indirdiğimiz ile de sevinirler. Fakat Mekke halkının bir kısmı Allah'ın Rahman sıfatını inkâr ederler.» Abdullah ibn Übey ve arkadaşları Allah'ın Rahman sıfatını inkâr ederek, Yemenli Müseylemetü'l-Kezzâb'a «Rahman» demişlerdir. Müseyleme yukarda da ifade edildiği gibi, kendisinin **peygamber** olduğunu ilân eden yalancı bir kâfirdir. Yüce Allah, onların bu iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, onlara de ki: "Ben ancak Allah'a kulluk etmek ve O'na eş koşmamakla emrolundum. Hepinizi O'na imana çağırıyorum ve dönüşüm O'nadır, sizin dönüşünüz de O'nadır. Hepiniz O'na döndürüleceksiniz".»

İman edenler de, iman etmeyenler de kıyamet günü Allah'a döndürülecektir. Her fert bu dünyada yaptığından hesaba çekilecektir.

İman edip sâlih ameller işleyenler mükâfatını, iman etmeyenler de inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir.

37

«İşte biz onu böylece Arapça bir hüküm olarak indirdik. Yemin olsun ki, sana gelen ilimden sonra onların nevalarına uyarsan, Allah'tan senin için ne bir yardımcı, ne de bir koruyucu vardır.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, biz sana Kur'an'ı Arapça bir hüküm olarak indirdik ve onu bütün kitablar üzerine muhkem kıldık. Kimse onun hükümlerini değiştiremez. Onların anlaması kolay olsun diye Arapça olarak indirdik. Sana gelen ilimden sonra eğer onların dinine ve kıblesine uyarsan Allah tarafından senin için bir yardımcı ve bir koruyucu yoktur.» Bu hitap **Peygamber**imizin şahsında mü'minleredir. Eğer mü'minler, kâfirlerin davetine uyarlarsa, Allah'ın yardımı üzerlerinden kalkar, Allah tarafından bir yardımcı ve bir koruyucu bulamazlar.

38

«Yemin olsun ki, senden önce nice **peygamber**ler gönderdik. Onlara eşler ve çocuklar verdik. Allah'ın izni olmadan hiçbir **peygamber** bir âyet getiremez. Her zamanın yazılmış hükmü vardır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Yahudiler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hakkında hayâsızca lâflar edip şöyle demişlerdir: «Muhammed gerçekten **peygamber** ise niçin kadınlarla evleniyor?» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, yemin olsun ki, biz senden önce de **peygamber**ler gönderdik ve onlara da eşler, çocuklar verdik.» Hiçbir **peygamber** melek değildir, insandır. İnsan olduğuna göre onun da diğer insanlar gibi, tabiî ihtiyaçları vardır, o ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Yemek, içmek, uyumak, evlenmek, gezmek, çalışmak, istirahat etmek bunlardan bazılarıdır.

İmam-ı Kelbi (radıyallahü anh), Hazret-i Süleyman (aleyhisselâm)'ın üçyüz nikâhlı hanımı, yüz cariyesi

olduğunu ve nübüvvet kuvveti ile bunların hepsine eriştiğini, babası Dâvud (aleyhisselâm)'un da yüz nikâhlı hanımı olduğunu söylemiştir. Her **peygamber**, Allah'ın izniyle ümmetine birçok alâmet getirmiştir. Hiçbir **peygamber** kendiliğinden Allah'ın izni olmadan ümmetine bir şey getirmemiştir.

39

«Allah dilediğini siler. Dilediğini bırakır. Ana kitab O'nun katındadır.»

Allahü teâlâ her insanın ecelini takdir etmiş, onu Levh-i Mahfûz'daki kitaba yazmıştır. Bu bakımdan insanın ömrü ne uzar, ne de kısalır, vakti gelince son bulur. Allah dilediğini mahv u perişan eder, dilediğini de bırakır.

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: Kâfirler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Yâ Muhammed, biz senin bir şeye mâlik olmadığını görüyoruz» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ey kâfirler, biz dilediğimizi siler, mahvederiz, dilediğimizi de bırakırız.» Eğer bir insanın amel defterinin başında ve sonunda sâlih ameller bulunursa, **Allahü teâlâ** bu ikisi arasındaki kötü amelleri, siler yok eder. Şayet amel defterinin başında ve sonunda kötü ameller bulunursa bu defa ikisi arasındaki iyi amelleri siler yok eder. Böylece sâlih ameli kötü amele tebdil eder.

Bazı tefsirciler de şöyle demişlerdir: **Allahü teâlâ** dilediğinin gönlünden marifet nurunu siler, onu imansız gönderir. Dilediğinin gönlünde de sabit kılar onu iman ile gönderir. Kitabın aslı Allah katındadır ki, olmuş ve olacak her şey onda yazılmıştır, mahfuzdur.

40

«Onlara vaad ettiğimizin bir kısmım sana göstersek de, yahut seni öldürsek de, senin vazifen sadece tebliğ etmektir. Hesap görmekse bize aittir.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, seni yalanlayanlara vaadettiğimiz azablardan, zelzelelerden ve musibetlerden onlara dünyada erişecektir. Bu

azabların bir kısmını onların üzerine gönderip sana gösteririz. Yahut senden sonra onlara azabımızı veririz görmezsin. Onların iman etmediklerine üzülme, senin vazifen sadece bizim emirlerimizi onlara tebliğ etmektir. Hesapları ve cezaları bize aittir, lâyık oldukları cezayı kendilerine veririz.»

41

«O kâfirler görmüyorlar mı ki, biz arazîlerini etrafından azaltıp duruyoruz. Allah öyle hüküm verir ki, onun hükmünü takip edecek yoktur. Allah hesabı çok çabuk görendir.»

İslâm'ın intişâriyle kâfirlerin ellerindeki araziler yavaş yavaş Müslümanların eline geçmeye başladı, her geçen gün ümitsizliğe düşen kâfirler kurtuluş çareleri arıyorlardı. Yüce Allah bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan etmiştir: «Yâ Muhammed, kâfirler görmüyorlar mı? Biz onların arazilerini, bağ-bahçelerini, yerlerini, yurtlarını, mallarını, köylerini ellerinden alıp senin sahabene veriyoruz. Bunu görmüyorlar mı? Onlar galip olduklarını zannediyorlar, mağlûp olduklarını hiç görmüyorlar mı?»

Bazıları yerin eksilmesini, o beldedeki âlimlerin, vakfiyelerin ve sâlih kimselerin azalması olarak ifade etmişlerdir. Çünkü bir yerin eksilmesi içindeki âlim ve sâlihlerin eksilmesiyle olur. Yoksa bir toprak parçası önce neyse, sonra da odur, cüz'î bir değişiklik olsa bile bu önemli sayılmaz.

Maneviyat ehli de şöyle demişlerdir: **Allahü teâlâ**'nın «yer» dediği, Âdemoğlunun cismidir, etrafı onun azalarıdır. Eksilmekten maksat o azaların zayıflaması ve iş görmez' hale gelmesidir. İnsan yaşlandıkça azaları zayıflar, kuvvetten düşer, son anlarına doğru hiçbir şey yapmaya mecali kalmaz. Yemeden, içmeden, gezip, yürümeden kesilir. Hiçbir şey bitirmeyen çorak ve virane arazi gibi olur.

Allahü teâlâ Hakim'dir, dilediğini hükmeder. Kimse O'nun hükmüne mani olamaz ve değiştiremez. O, kullarından dilediğine nusretiyle, dilediğine de hezimetiyle hükmeder. Kime afiyet dilerse o sıhhat bulur, afiyet dilemedikleri sıhhat bulamaz. O, hesabı pek çabuk görendir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Görmüyorlar

mı ki yeryüzünün etrafından gitgide eksiltmekteyiz. Allah hükmünü verir. O'nun hükmünü bozacak yoktur. O, hesabı pek çabuk görendir.»

42

«Onlardan öncekiler de tuzaklar kurmuştu. Fakat binnetice bütün tuzaklar Allah'ındır. Herkesin ne kazanacağım O bilir. Dünyanın sonunun kimin olduğunu yakında kâfirler bilecektir.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirler sana kurdukları tuzakları, senden önceki **peygamber**lere de kurmuşlardı. Allah onların tuzaklarının cezasını kendi başlarına verdi. **Peygamber**lere yardım edip, kâfirlerin tuzaklarını boşa çıkarmıştır. Allah kullarının hayır ve şerden neler yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. Kâfirler de yakında kimin cennete, kimin cehenneme gireceklerini bileceklerdir.»

43

«Küfredenler: "Sen **peygamber** değilsin" derler. De ki: "Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. Ve kitabın bilgisi yanında olanlar".»

Yahudiler, bir **peygamber**in geleceğini biliyorlardı, fakat bu **peygamber**i kendi soylarından bekliyorlardı. Son **peygamber** kendi soylarından gelmeyince onun **peygamber**liğini kabul etmemişler ve **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e «Sen **peygamber** değilsin» demişlerdir. Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: "Benimle sizin aranızda şâhid olarak Allah yeter. O, benim **peygamber** olduğumu, sizin de yalan söylediğinizi biliyor. Ve Tevrat'ı okuyanlar da benim **peygamber** olduğumu biliyor".» Kâ'b ibn Eşref, Hay ibn Ahtab ve arkadaşları, **Peygamber**imizi yalanlamışlardır. Fakat Yahudilerden Abdullah ibn Selâm ve arkadaşları, Tevrat'ta **Peygamber**imizin sıfatlarını okumuşlar, hak **Peygamber** olduğunu kabul edip iman etmişlerdir. Diğerleri ise **Peygamber**imizin sıfatlarını Tevrat'tan çıkarmışlar, küfür ve inatlarında ısrar etmişlerdir.

İBRAHİM SURESİ

Kur'ân-ı Kerim'in on dördüncü sûresi olup Mekke'de nazil olmuştur. 52 âyettir. İçinde İbrahim (aleyhisselâm)'in duaları ve yalvarışları geçtiğinden dolayı bu ismi almıştır. Ra'd sûresinde mücmel olarak ifade edilen hususlar, bu sûrede mufassal olarak beyan edilmiştir. Allah'ın azametini, mükevvenâtm ahvâlim ve ilâhî nimetleri açıklayan âyetler bulunmaktadır.

1

«Elif, Lâm, Râ. Bu, Öyle bir kitabtır ki, insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, her şeye galip, hamde lâyık olan Allah'ın yoluna çıkarman için onu sana indirdik.»

Kur'ân-ı Kerim'in bütün âyetleri bir gayeye mebni olarak indirilmiştir. Yüce Allah bu hususu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, biz bu Kur'an'ı sana Cebrail vasıtasıyla indirdik ki, insanları Rablerinin izniyle karanlıklardan aydınlığa, yani küfürden imana, sapıklıktan hidâyete, her şeye galip, hamde lâyık olan Allah'ın yoluna çıkarman için onu sana indirdik.» Yüce Allah küfrü karanlığa, imam da aydınlığa benzetmiştir. İman edenler aydınlığa, nûra, hidâyete, rahmete, kurtuluşa ve saadete kavuşur. Bunun karşılığı olarak cennet nimetiyîe mükâfatlandırılır. İman etmeyenler ise sapıklığa, zulmete, felâkete, sefalete, zillete düşer. Bunun neticesi olarak da, Allah'ın küfredenlere vaad ettiği cehenneme girer. Yüce Allah bu hususu **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, insanları Rablerine imana davet et, O'na iman edip emirlerine itaat etsinler. O, Azîz'dir, **Peygamber**inin davetine icabet etmeyenlerden intikamını alır. Hamîd'dir, **Peygamber**ine itaat edenlere sonsuz ihsan ve ikramda bulunur.» Âyette ifade edildiği gibi, iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

2

«O Allah ki göklerde ve yerde olan O'nundur. Uğrayacakları şiddetli azabtan dolayı vay kâfirlerin haline.»

3

«Ki onlar dünya hayatını âhirete tercih ederler. Allah yolundan alıkoyarlar ve onun eğrilmesini isterler. İşte onlar derin bir sapıklık içindedirler.»

Ey insanlar, göklerde ve yerde olan her şeyi yaratan Allah'tır. Hiç kimsenin onlarda bir ortaklığı yoktur. Yerleri, gökleri ve bunların içindekileri yoktan var eden, rızıklandıran, besleyen, koruyan, terbiye eden, muhafaza eden, onları tanzim eden, sevk ve idare eden Allah'tır. Böyle iken Allah'a şirk koşup vahdaniyetini inkâr ettikleri için uğrayacakları şiddetli azabtan dolayı vay kâfirlerin haline. Onlar dünya hayatını âhirete tercih ettiler, âhireti unuttular. Allah'ın dinine girmek isteyenleri ondan alıkoymaya çalıştılar ve hak dinin eğrilip yok olmasını istediler. İşte onlar derin bir sapıklık içindedirler, onlar için elîm bir azab vardır. Gidecekleri yer cehennemdir, orada ebedi kalacaklardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır.

4

«Her **peygamber**i kendi milletinin diliyle gönderdik ki, onlara apaçık anlatsın. Bundan sonra Allah dilediğini sapıtır, dilediğini doğru yola götürür. O, yegâne galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.»

Allahü teâlâ bütün **peygamber**leri kendi kavimleri içinden seçip, onların diliyle göndermiştir. Her **peygamber**, Allah tarafından kendisine vahyedüeni kavminin diliyle onlara anlatmış, imanı, küfrü, hakkı, bâtılı, iyiyi kötüyü, helâli haramı, hayrı ve şerri, hidâyeti ve dalâleti, mükâfatı ve mücâzatı apaçık anlatmış ve iman edenlerin mükâfata, iman etmeyenlerin ise en şiddetli cezaya uğrayacaklarını da bildirmiştir. Bundan sonra Allah dilediğini saptırır, yani iman etmeyenleri sapıtır, iman edenleri ise doğru yola götürür. O, iman edecek kullarını da, iman etmeyecek kullarını da bilir. Ona göre iman edecekleri hidâyete, iman etmeyecekleri de sapıklığa götürür. Çünkü O, yegâne galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Her **peygamber**i kendi milletinin diliyle gönderdik ki, onlara apaçık anlatsın. Bundan sonra Allah dilediğini sapıtır, dilediğini doğru yola götürür. O, yegâne galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.»

5

«Yemin olsun ki, biz Musa'yı "Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve Allah'ın gösterdiği günleri onlara hatırlat" diye gönderdik. Şüphesiz bunda sabreden ve şükreden herkes için dersler vardır.»

Allahü teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'yı da diğer **peygamber**ler gibi, kavmini karanlıklardan aydınlığa, yani küfürden imana, bâtıldan hakka davet etmek için göndermiştir. Musa (aleyhisselâm) kavmini imana davet etmiş, iman etmeyenlerin uğradıkları felâketi ve musibeti onlara haber vermiş, Allah'ın nimetlerine şükretmelerini söylemiştir. Belki onlar bunlardan ibret alıp iman ederler.

Rivayete göre **Allahü teâlâ**, Musa (aleyhisselâm)'ya şöyle buyurmuştur: «Yâ Musa, beni kullarıma sevdir.» Musa (aleyhisselâm) «Ey Rabbim, ben seni kullarına nasıl sevdiririm? Yerlerin ve göklerin hâkimi sensin, bütün hazinelerin anahtarları senin elindedir» der. Yüce Allah, Musâ (aleyhisselâm)'ya vahyederek şöyle buyurur: -Benim kendilerine verdiğim nimetlere şükretmeleri, beni sevmeleridir. Eğer nimetlerime şükrederlerse beni sevmiş olurlar.» **Allahü teâlâ**'nın önceki kavimleri helak etmesinde akıl sahipleri için ders alınacak ibretler vardır. Yüce Allah onları niçin helak etti, iman ettikleri için mi, yoksa iman etmedikleri için mi? Bunun üzerinde düşünüp ders almak gerekir. Onlar inkâr ve küfürlerinden dolayı helak olmuşlardır. Allah, iman etmeyip azanlardan intikamını böyle alır.

Allah'tan gelen şeylere sabredenler «sabirînler» mertebesine yükselir, nimetlerine şükredenler de «şâkirin» defterine kayıt edilir ve nimeti artar, nankörlük edenlerin ise elindekiler de yok olur.

6

«Hani Musa kavmine: "Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın, çünkü O, sizi kötü azaba sokan, kadınlarınızı sağ bırakıp oğullarınızı boğazlayan Firavun ailesinden kurtarmıştır ve bunda Rabbinizden büyük bir imtihan vardır" demişti.»

Musa (aleyhisselâm), **Allahü teâlâ**'nın emrini yerine getirmek için kavmine: «Ey kavmim, Allah'ın üzerinizdeki nimetlerini

hatırlayın, hiçbir zaman bu nimetleri unutmayın. O, sizi Firavun'un zulmünden Ve baskısından kurtardı. Firavun, kızlarınızı sağ bırakıyor, oğullarınızı öldürüyordu, sizi en ağır işlerde çalıştırıyor, kadınlarınızı da hizmetçi olarak kullanıyordu. Bu zulümden sizi kurtaran Allah'a iman edip, emirlerine itaat edin, yasaklarından sakının, O'na asla şirk koşmayın. Bunda sizin için büyük bir imtihan vardır.» Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Hani Musa kavmine: "Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın, çünkü O, sizi kötü azaba sokan, kadınlarınızı sağ bırakıp oğullarınızı boğazlayan Firavun ailesinden kurtarmıştır. Ve bunda Rabbinizden büyük bir imtihan vardır" demişti.»

7

«Hatırlayın ki, Rabbiniz şunu bildirmişti: "Şükrederseniz yemin olsun ki size karşılığını artırırım. Nankörlük ederseniz bilin ki azabım çok şiddetlidir" diye bildirmişti.»

8

«Musa: Siz de, yeryüzünde bulunanların hepsi de nankörlük etseler yine de Allah müstağni ve hamde lâyık olandır" demişti.»

Musa (aleyhisselâm) kavmine: «Ey kavmim, **Allahü teâlâ** size nimetlerini bildirdi. Eğer siz bu nimetlere şükrederseniz, size verdiği nimetleri artırır. Nankörlük ederseniz size verdiği nimetleri alır, bilin ki, Allah'ın azabı çok şiddetlidir. Ey kavmim, siz de, yeryüzünde bulunanların hepsi de **Allahü teâlâ**'nın nimetlerine nankörlük, etseniz, O'nun varlığını ve birliğini inkâr da etseniz, O'na hiçbir şey yapamazsınız. Çünkü O'nun sizin imanınıza ve ibadetinize asla ihtiyacı yoktur. O, bunlardan müstağnidir. Sizin imanınızın ve inkârınızın O'na ne bir faydası olur ve ne de bir zararı. İmanınızın da, inkârınızın da faydası ve zararı sizedir. İman ederseniz mükâfatını, iman etmezseniz cezasını görürsünüz.»

Ebû'l-Leys Semerkandî Hazretleri, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet edildiğini nakletmiştir: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Kime şu altı şey verilirse o kimse altı şeyden mahrum kalmaz.

1- Bir kimse Allah'ın vermiş olduğu nimetlere şükrediyorsa, o kimse nimetten mahrum kalmaz, rızkı artar, eksilmez.

2- Allah'a itaat etmek için masiyetten uzak durmaya sabreden kimse, sevaptan mahrum kalmaz, mükâfatı verilir.

3-4- **Tevbe** ve **istiğfar** eden kimse de mağfiret olunmaktan mahrum kalmaz.

5- Duâ edenin duası asla geri çevrilmez, kabul olur.

6- Kim Allah yolunda infak ederse, fazlasıyla kendisine verilir, infak ettiği karşılıksız kalmaz. Bütün bunlar ihlâs üzere olursa Allah katında kabul olur, ihlâs üzere olmazsa kabul olmaz.»

9

«Sizden önce geçenlerin Nûh, Âd, Semûd kavimlerinin ve onlardan sonra Allah'tan başka kimsenin bilmediği kavimlerin haberi size gelmedi mi? **Peygamber**leri onlara âyetlerle geldiler de, onlar ellerini ağızlarına itip: "Biz size gönderileni inkâr ettik, bizi çağırdığınız şeyden şüphe ve endişe içindeyiz" dediler.»

Ey insanlar, size Kur'an'da geçmiş ümmetlerden **peygamber**lerini yalanlayanların nasıl azaba uğratılarak helak edildiğinin haberi gelmedi mi? **Allahü teâlâ**, inkâr ve azgınlıkları yüzünden Nuh'un kavmini tufanda boğarak, Âd'ın kavmini kasırga ile, Semûd'un kavmini sayha (Cebrail'in narası) ile helak etmedi mi? Onlardan sonra Allah'tan başka kimsenin bilmediği nice kavimleri de helak etmiştir. Onların hepsine **peygamber**ler gelip kendilerini imana davet ederek şirkten men etmiştir. Fakat onlar **peygamber**lerini kabul etmeyip reddetmişlerdir. Sonra da ellerini ağızlarına koyarak **peygamber**lerine «Siz yalancılardansınız, bize böyle bir şey söylemeyin. Bizim üzerimize azab gelmez, hem biz, sizin davetinize de icabet etmeyiz. Söylediklerinizde bizi tatmin etmiyor, bundan dolayı şüphe ve endişe içindeyiz» demişlerdir. Geçmiş **peygamber**lerin ümmetleri inkâr ve yalanları yüzünden helak olmuşlardır. Yüce Allah iman edenleri iki cihan saadetine kavuşturmuş, iman etmeyenleri ise, inkârları yüzünden helak etmiştir.

10

«**Peygamber**leri de onlara demişlerdi ki: "Gökleri ve yeri yaratan, günahınızı bağışlamak, belirli bir süreye kadar, meydan vermek için çağıran Allah'tan mı şüphe ediyorsunuz?" Onlar da: "Siz de bizim gibi sadece birer insansınız. Siz bizi atalarımızın tapmış olduğu şeylerden döndürmek istiyorsunuz. Öyleyse bize apaçık bir delil getirin" demişlerdi.»

Bütün **peygamber**ler gönderildikleri toplumları imana davet etmiştir. Bu davet neticesinde içlerinden kimi iman etmiş, kimi etmemiştir. **Peygamber**leri iman etmeyenlere şöyle demişlerdir: «Ey kavmimiz, siz gökleri ve yeri yaratan Allah'a mı eş koşuyorsunuz? Gökler, yer ve bu ikisi arasındaki çeşit çeşit varlıklar O'nun birliğine ve Hâlik-ı Mutlak olduğuna delil değil midir? Sizi O'na imana davet ediyoruz. Eğer iman ederseniz günahlarınızı bağışlar, eceliniz gelene kadar ömrünüzü uzatır, dünyada üzerinize azab gönderip sizi helak etmez.» Bu davete karşılık onlar da **peygamber**lerine şöyle demişlerdir: «Siz de bizim gibi sadece birer insansınız. Hiçbir surette bizden üstünlüğünüz yoktur. Siz bizi atalarımızın dininden döndürmek istiyorsunuz. **Peygamber** olduğunuza dair bize apaçık delil getirin, görelim.»

11

«**Peygamber**leri onlara demişlerdi ki: "Biz de sizin gibi birer insanız ama Allah kullarından dilediklerine ihsanda bulunur. Allah'ın izni olmadıkça biz size delil de getiremeyiz. Mü'minler ancak Allah'a güvenip dayansınlar.»

Geçmiş kavimler, **peygamber**lerinin davetini kabul etmeyerek «Siz de bizim gibi birer insansınız, bizden hiçbir üstünlüğünüz yok. Şayet **peygamber** iseniz, bize **peygamber** olduğunuza dair bir alâmet getirin» demişlerdir. Bunun üzerine **peygamber**leri de onlara şöyle demiştir: «Evet, biz de sizin gibi birer insanız ama, Allah kullarından dilediğine nübüvvet ve risalet verip ihsanda bulunur. Böylece onları diğerlerinin üzerine üstün kılar ve onlarla kullarını imana davet ettirir. Ey kavmimiz, Allah'ın izni olmadıkça biz size delil de getiremeyiz. Ancak **Allahü teâlâ**'nın izniyle size delil getiririz. Çünkü bütün işler O'nun kudretiyle ve dilemesiyle

meydana, gelir. Mü'minlere yakışan da, bütün işlerinde Allah'a güvenip dayanmalarıdır.»

12

«Hem biz ne diye Allah'a güvenip dayanmayalım ki, bize dosdoğru yolları O göstermiştir. Bize yaptığınız eziyetlere elbette katlanacağız. Tevekkül edenler de yalnız Allah'a tevekkül etsinler.»

Geçmiş kavimlerin **peygamber**leri kendilerine şöyle demişlerdir: «Ey kavmimiz, biz neden Allah'a güvenip dayanmayalım. O, bizi **peygamber** olarak size gönderdi. Dosdoğru yolları gösterdi. Bize yaptığınız eziyetlere elbette sabredip katlanacağız. Ve hakkı size tebliğ etmekten asla çekinmeyeceğiz. Tevekkül edenler de yalnız Allah'a tevekkül etsinler.»

Bu âyetler, gerçek mü'minin bir kötülük ve ahlâksızlık gördüğü zaman, Allah'a güvenerek ve hiçbir korku duymadan ona engel olması gerektiğine delâlet etmektedir. Zira Allah doğruların yardımcısıdır.

13

«Küfredenler **peygamber**lerine dediler ki: "Ya bizim dinimize dönersiniz veya sizi memleketimizden çıkarırız." Rableri de **peygamber**lerine vahyetti ki: "Biz, zâlimleri helak edeceğiz".»

14

«Onlardan sonra da yeryüzüne sizi yerleştireceğiz. Bu, makamımdan ve tehdidimden korkanlar içindir.»

İman etmeyen kavimler **peygamber**lerine şöyle demişlerdir: «Ya bizim dinimize dönersiniz veya sizi memleketimizden çıkarırız, başka şekilde sizi barındırmayız.» Onların bu tehdidine karşı **Allahü teâlâ peygamber**lerine şöyle buyurmuştur: «Yemin olsun ki, biz o kâfirleri helak edeceğiz. Onları helak ettikten sonra sizi onların yerlerine ve yurtlarına yerleştireceğiz. Bu mükâfat iman edip emirlerimize itaat edenler içindir.» Yüce Allah iman etmeyenleri helak edip, iman edenleri onların yerlerine ve yurtlarına yerleştirmiştir. Bu lütuflar, iman edip Allah'tan korkanlar içindir,

işte **Allahü teâlâ** iman edenleri hem dünyada, hem de âhirette böyle mükâfatlandırır.

Ubey ibn Kâ'b (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «İman etmeyenler kıyamet günü hesap vermeden önce üç yüz yıl ayakta bekleyeceklerdir. Onlara asla oturma müsaadesi verilmeyecektir. Mü'minlerin hesabı ise ancak bir namaz vakti kadar sürecek, hesapları hemen görülecektir.»

Mansûr (radıyallahü anh) da şöyle rivayet etmiştir: «Bir gün Abdullah ibn Ömer'in yanındaydık. Abdullah ibn Mes'ûd'un şöyle dediğini söyledi: «Kıyamet günü halk o kadar terleyecek ki, ter dudaklarına kadar çıkacak ve o terin içinde yüzeceklerdir.» Abdullah bin Ömer, bu kafirlerin halidir, mü'minlerin nasıl olduğunu biliyor musunuz?» der. Biz de «Allah bilir» dedik. Abdullah -Allah, Abdurrahman'ın babasına rahmet etsin. O, size hadîsin evvelini haber vermiş, sonunu haber vermemiştir. Kıyamet günü mü'minler seriyyeler üstünde otururlar. Üzerlerine bulut gelip onları gölgeler, onlar kıyametin dehşetinden ve sıcaklığından asla etkilenmezler.» Yüce Allah bundan sonra kafirlerin başlarına gelecek olan durumları şöyle beyan etmiştir.

15

«**Peygamber**ler yardım istediler. Bütün inatçı zorbalar da hüsrana uğradılar.»

16

«Onun önünde cehennem vardır. Ona irinli sudan içirilecektir.»

17

«Onu yudum yudum alacak ama yutamayacaktır. Her taraftan ona ölüm geldiği halde ölemeyecektir. Ve arkasından ölümden daha da ağır bir azab gelecektir.»

Peygamberler **Allahü teâlâ**'dan kavimlerine karşı yardım isterler. Kavimleri de Allah'tan yardım talep ederek şöyle derler: «Ey Rabbimiz, **peygamber**lerin bize haber, verdiği azab gerçekse, o azabı gönder ki görelim.» Bu durum karşısında her iki taife de, yani **peygamber**ler ve kavimlerinden olup kendilerine iman

etmeyenler Allah'tan yardım isterler. Fakat kavimleri azgın ve inatçı oldukları için iman etmediklerinden dolayı en büyük ziyana uğrarlar ve istedikleri azab üzerlerine gelir, onları helak eder.

Onlar kibirlerinden dolayı kendilerini üstün kabul ederek **peygamber**lerine iman etmemişler, iman edenleri de hor görmüşlerdir, İşte bundan dolayı hüsrana uğramışlar, inkâr ve küfürlerinin cezalarını daha dünyada iken dünyada görmüşlerdir. Yüce Allah onları dünyada helak ettiği gibi, âhirette de içinde ebedî kalacakları cehennemi hazırlamıştır. Orada içecekleri irinli sudur. Onu yudum yudum alacaklar, fakat içemeyeceklerdir. Her taraftan kendilerine ölüm geldiği halde ölemeyeceklerdir. İşte kıyamet günü kâfirlere verilecek olan ceza budur.

Âyet-i celîlede geçen «anid» kelimesinden maksat, Allah'ın emirlerine itaat etmeyerek hak yoldan çıkmaktır, İşte ilâhî azab bunlar için hazırlanmıştır.

Kâfirler cehennem azabı içinde iken kurtulmak için her an ölümü arzu edecekler, fakat cennet ve cehennemde ölüm olmadığı için arzuları yerine gelmeyecek ve bu cezayı ebedî olarak çekeceklerdir. İçinde bulundukları bu azabtan bir an bile kurtulamayacaklardır. Bu ceza kâfirlerin işlemiş oldukları amellerin karşılığıdır. Nitekim Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de bunu şöyle beyan ediyor: «Onu yudum yudum alacaklar ama yutamayacaklardır. Her taraftan onlara ölüm geldiği halde ölemeyeçeklerdir. Ölümden daha ağır bir azab gelecektir.»

18

«Rablerine küfredenlerin hali fırtınalı bir günde rüzgârın şiddetle savurduğu küle benzer. Yaptıklarından hiçbir şey elde edemezler. İşte bu uzak sapıklığın ta kendisidir.»

Yüce Allah bu âyet-i kerîmede mü’minlerin ibret alması için kâfirlerin durumunu bir teşbihle gözler önüne seriyor ve şöyle buyuruyor: «Ey iman edenler, kâfirlerin yaptığı amellerin benzeri fırtınalı bir havada şiddetli bir rüzgâr ile havaya savrulan kül gibidir. Rüzgârın savurduğu külden hiçbir "eser kalmadığa gibi, onların amellerinin de kendilerine hiçbir faydası yoktur. Kâfirler ne kadar

hayırlı işler yaparlarsa yapsınlar, bu hayırlı işlerinin ve amellerinin Allah katında hiçbir değeri yoktur. Çünkü ameller Allah katında ancak iman ile değer kazanır. Kâfirler de iman etmediklerine göre amellerinin herhangi bir değeri söz konusu değildir. Denizin köpüğü bir anlam ifade etmediği gibi, inanmayanların yaptıkları amellerin de bir değeri yoktur. Onlar âhirette dünyada yaptıklarının karşılığını göreceklerdir. Çünkü Hakk'ı inkâr etmekten daha büyük bir günah yoktur.

19

«Gökleri ve yeri gerçekten Allah'ın yarattığını görmedin mi? Eğer dilerse sizi yok edip yeni bir varlık getirir.»

20

«Bu, Allah'a göre güç değildir.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, gökleri ve yeri Allah'ın yarattığını görmüyor musun?» O, gökleri ve yeri varlığına ve birliğine delâlet etsin diye büyük bir nizam ve intizam içinde yaratmıştır. Kulların vazifesi, Allah'ın varlığına ve birliğine iman edip emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınmaktır. Eğer insanlar Allah'ın emirlerine itaat etmeyip yasaklarından sakınmazlarsa Yüce Hâlık onları helak edip yerlerine kendine iman edip emirlerine itaat eden yasaklarından kaçınan başka bir millet getirir. Bu ise Halik için güç değildir, Allah'ın emirlerine muhalefet edenler, hiçbir zaman azabından emin olamazlar. Bir gün ilâhî azab kendilerini mutlaka yakalar. Yukarıda geçen âyette «Yâ Muhammed, gökleri ve yeri Allah'ın yarattığını görmüyor musun?» buyurularak bu noktaya insanların dikkati çekilmiştir. Halbuki **Peygamber**imiz yerlerin ve göklerin Allah tarafından yaratıldığını hiç şüphesiz biliyordu. Bu hitap O'nun şahsında bütün insanlara yöneliktir. Maksat, Allah'ın her şeye kadir olduğunu kullarının bilmesidir.

21

«İnsanların hepsi Allah'ın huzuruna toplanıp çıkarlar. Zayıflar büyüklük taslayanlara: "Doğrusu biz size uymuştuk. Allah'ın azabından bizi koruyabilecek misiniz?" derler. Onlar da, "Allah bizi

doğru yola eriştirseydi biz de sizi eriştirirdik. Şu halde artık sızlansak da, katlansak da birdir. Bizim için kaçacak hiçbir yer yoktur" derler.»

Kıyamet günü bütün mahlûkat hesaba çekilmek üzere mahşer yerinde Allah'ın huzurunda toplanırlar. Kâfirler kendilerinin iman etmesine mani olan reislerine şöyle derler: «Biz dünyada iken size tâbi olduk, emirlerinize uyduk ve Allah'a iman etmedik. Şimdi siz de Allah'ın azabından bizi kurtarın bakalım.» Bunun üzerine reisleri onlara şöyle cevap verir: «Eğer Allah, bize hidâyet verseydi, biz de sizi doğru yola eriştirirdik. Biz dünyada iken ne yaptıksa siz de onu yaptınız. Bize uydunuz. Şimdi biz de, siz de aynı azabı tadacağız. Bugün bizim kendimize bir hayrımız yok ki, size olsun.»

İmam-ı Süddi (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Kâfirler kıyamet günü hesaba çekilip cehenneme atıldıktan sonra birbirlerine şöyle derler: "Biz bu azaba sabredelim. Birbirimizle nizalaşmayalım. Belki Yüce Allah göstermiş olduğumuz sabırdan dolayı bize rahmetiyle muamele eder ve bu azabtan kurtarır." Onlar bir müddet bu azaba sabrederler. Cezalarında herhangi bir değişiklik olmayınca aralarında şöyle konuşurlar: "Biz bu azaba sabretsek de, etmesek de bir şey değişmez. Çünkü bu azab dünyadaki işlerimizin ve amellerimizin karşılığıdır. Bu azabtan kurtulmak asla mümkün değildir".»

22

«İş olup bitince şeytan "Gerçekten Allah size sözün doğrusunu söylemişti. Ben de size söz verdim ama sonra caydım. Sizi zorlayacak hiçbir nüfuzum da yoktu. Yalnız ben sizi çağırdım, siz de geldiniz. O halde beni değil, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam. Siz de beni kurtaramazsınız. Esasen daha önce beni Allah'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Doğrusu zâlimlere can yakıcı bir azab vardır" der.»

Hasan-ı Basri (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir:

«Kıyamet günü insanlar mahşer yerinde toplanıp hesaba çekildikten sonra cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme sevk edilir. Kâfirlerle birlikte cehenneme giren şeytan,

ateşten bir kürsünün üzerine çıkar ve cehennem ehline şöyle hitap eder: Ey cehennem ehli, **Allahü teâlâ** size dünyada iken öldükten sonra tekrar dirileceğinizi, yaptıklarınızdan hesaba çekileceğinizi, iman edenlerin cennete, etmeyenlerin ise cehenneme gireceğini kitabında açıkça bildirmişti. Siz, bütün bunlara rağmen Allah'a iman etmediniz. Benim söylediğim yalanlara, verdiğim, vesveselere aldandınız. Halbuki sizi kandırmak için benim elimde hiçbir delil yoktu.

Hatta beni görmüyordunuz da. Ben sizi sadece çağırdım. Siz de hemen geldiniz. Allah'ın bunca vaadine, **peygamber**lerine, kitablarına inanmadınız. Şimdi beni kınıyorsunuz. Beni değil, kendinizi kınayın. Niçin dünyada iken Allah'a inanmadınız da bana kandınız? Şimdi Allah'ın azabını tadın. Sizi bu azabtan ne ben kurtarabilirim ne de siz beni kurtarabilirsiniz.»

Şeytanın cehennem ehline söyleyeceği sözleri Cehâb-ı Hak şöyle beyan ediyor: «İş olup bitince şeytan "Gerçekten Allah size sözün doğrusunu söylemişti. Ben de size söz verdim. Ama sonra caydım. Sizi zorlayacak hiçbir nüfuzum da yoktu. Yalnız ben sizi çağırdım. Siz de geldiniz. O halde beni değil, kendinizi kınayın. Artık ben sizi kurtaramam. Siz de beni kurtaramazsınız. Esasen daha önce beni Allah'a ortak koşmanızı kabul etmemiştim. Doğrusu zâlimlere can yakıcı bir azab vardır" der.»

Yüce Allah bu âyette aklı olanların ibret alması ve şeytanın hilesine kapılmaması için kıyamet günü cehennem ehline neler söyleyeceğini beyan etmiştir. Her insanın bundan ibret alarak Allah'ın emirlerine iman edip yasaklarından sakınması ve şeytanın hilesine aldanmaması gerekir. Aksi takdirde elim bir azaba uğrar. Çünkü Yüce Allah kullarının şeytanın vesvesesine kapılmaması için **peygamber**ler göndermiş, kendilerine kitablar vermiş, şeytanın insanın en büyük düşmanı olduğunu bildirmiştir. Bütün bu gerçekler ortada iken şeytanın hilelerine ve vesveselerine kapılarak Allah'a isyan edenlerin elim bir azaba uğrayacakları muhakkaktır.

23

«İman edenler, ameli sâlih işleyenler altlarından ırmaklar akan cennetlere konulurlar. Rablerinin izniyle orada ebediyen kalırlar. Onların birbirine sağlık temennileri 'Selâm'dır.»

Allahü teâlâ iman edip sâlih ameller işleyen kullarını mükâfat olarak âhirette altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar. Öyle ırmaklar ki kiminden bal, kiminden cennet şarabı, kiminden süt, kiminden zencefil akar. Hepsinin tadı, kokusu, rengi, lezzeti ayrı ayrıdır. Bütün bu nimetler Allah'a iman edip emirlerini yerine getiren, yasaklarından sakınan, **peygamber**lerin gösterdiği yoldan giden, sâlih ameller işleyen kimselere verilecektir. Onların cennette birbirlerine karşı sağlık temennisinde bulunmaları «Allah'ın selâmı üzerinize olsun» şeklindedir. Çünkü selâmda rahmet, bereket, huzur, sağlık, afiyet ve selâmet vardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor; «îman edenler, sâlih amel işleyenler altlarından ırmaklar akan cennetlere konulurlar. Rablerinin izniyle orada ebediyen kalırlar. Onların birbirlerine sağlık temennileri 'Selâm'dır.» İşte bu, dünyada Allah'a iman edip sâlih amel işleyenlerin mükâfatıdır. Yüce Allah iman eden kullarına hem dünyada, hem de âhirette rahmetiyle muamele eder.

24

«Görmedin mi, Allah sana nasıl bir misâl vermiştir. Güzel bir kelime, kökü sabit ve dalları semada olan bir ağaç gibidir.»

25

«O ağaç Rabbinin izniyle her zaman meyva verir. İnsanlar ibret alsınlar diye Allah onlara misâller veriyor.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, **Allahü teâlâ**'nın sana nasıl bir misâl getirdiğini görmüyor musun? Yüce Allah bu âyet-i kerîmesiyle insanların en iyi şekilde anlamaları için, kelimelerin en güzeli olan kelime-i tevhidi kökü yerin derinliklerinde, dalları semaya doğru yükselmiş kıymetli bir ağaca benzetmiştir. O kelime-i tevhid ki, insan ancak onunla Allah'ın rızasını, **Peygamber**'in sevgisini kazanır, ameli de onunla değer bulur. Mü'min o kelime-i tevhid ile yücelir, manen ve maddeten olgunlaşır, Allah'ın sâlih kulları arasına girer, yaratanın

rızasından başka bir şey düşünmez. Kelime-i tevhid nimetinden yoksun olanlar ise, Allah'ın rızasını ve **Peygamber**'in muhabbetini kazanamazlar.

Yüce Allah kelime-i tevhidi kökü yerin derinliklerinde, dalları semaya yükselmiş, üzerinde her an taze ve lezzetli meyva bulunan bir ağaca benzetmiştir. İşte mü'minin kalbinde bulunan tevhid kelimesi de böyle olup sahibini her an yüceltir, Allah katındaki derecesini artırır, sözlerini lezzetli bir meyve gibi herkesin istifade edeceği bir şekle sokar. Yüce Allah'ın kelime-i tevhidi ağaca benr zetmesinin hikmeti şudur-. Toprağın derinliklerinde kök salan bir ağacı yerinden çıkarmak kolay olmadığı gibi mü'minin kalbine yerleşen kelime-i tevhidin de oradan çıkarılması mümkün değildir. Ağaç belki yerinden koparılabilir, fakat mü'minin kalbindeki marifet ağacını yerinden koparmaya kimsenin gücü yetmez. Balık susuz yaşayamadığı gibi, mü'min de kelime-i tevhidsiz yaşayamaz. Ağacın dalları semaya yükseldiği gibi, sadık mü'minin amelleri de Allah'a yükselir. Köksüz bir ağacın dalları ve meyvaları olamayacağı gibi, imansız bir kalbin de amel meyvası söz konusu değildir. Bundan dolayıdır ki, Yüce Allah mü'minin kalbindeki kelime-i tevhidi dalları semaya yükselen bir ağaca benzetmiştir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre bu ağaçtan maksat, sabah ve akşam üzerinde meyva bulunan ağaçtır. Bazı tefsircilerin görüşü ise şöyledir: Ağacın hem sabah hem akşam meyvalı oluşuyla, kelime-i tevhidin mü'mini hem dünyada hem âhirette huzura kavuşturacağı kastedilmektedir. Yüce Allah insanların ibret almaları ve düşünmeleri için böyle misâller vermiştir.

26

«Çirkin bir söz, yerden koparılmış kökü olmayan kötü bir ağaca benzer.»

Yüce Allah yukarıda geçen âyet-i kerimeleriyle kelime-i tevhidi kökü yerin derinliklerinde, dalları semaya yükselen bir ağaca benzetmiş, bu âyet-i celilede ise küfrü kötü, köksüz, kokusu çirkin, meyvası yenmeyen bir ağaca teşbih etmiştir. İnsanların ibret alması için Yüce Allah böyle misâller vermiştir. Bu çirkin ve köksüz ağacın meyvalarının insanlara hiçbir yararı olmadığı gibi, şirk koşanların

yaptığı amellerin de Allah katında hiçbir değeri yoktur. Yukarıda da ifade edildiği gibi ameller ancak iman ile değer kazanır, İşte bundan dolayıdır ki, Yüce Allah mü'mini, insanların lezzetli meyvalarmdan her an istifade ettiği bir ağaca, kâfiri ise kötü koku saç'an, meyvası zararlı olan çirkin bir ağaca benzetmiştir.

27

«Allah inananları, dünya hayatında ve âhirette sağlam bir söz üzerinde tutar, zâlimleri de saptırır. Allah dilediğini yapar.»

Allahü teâlâ, iman eden kullarının kalbinde ve dilinde kelime-i tevhidi ruhunu teslim edene kadar sabit kılar, o iman üzere ruhunu kabzeder. Hatta kabirde bile sual meleklerine kelime-i tevhid ile cevap verdirir. Nitekim İmam-ı Dahhak'dan şöyle rivayet edilmiştir: Mü'min kabre konulduktan ve başındaki cemaat dağıldıktan sonra iki melek gelir, şu soruları sorar:

Rabbin kimdir?

Peygamberin kimdir?

Dinin nedir?

Kitabın nedir?

Kıblen neresidir?

O zaman Yüce Allah mü'min kulunun gönlüne ve diline kelime-i tevhidin nurunu ihsan eder, mü'min kul da kelime-i tevhidin vasıtasıyla meleklerin sorularına cevap verir. Kâfirlerin durumuna gelince, kabre konulduklarında aynı sual melekleri onlara da gelir, mü'mine sordukları soruları onlara da sorarlar. Fakat kâfirler cevap veremezler ve melekler tarafından en ağır şekilde cezalandırılırlar. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet edilmiştir: «Kâfir ve münafık kabre konulduğu zaman iki sual meleği gelir, Rabbin kimdir, **peygamber**in kimdir, dinin nedir diye sorar. Onlar ise bilmiyoruz diye cevap verirler. Melekler niçin bilmediklerini sorarlar, cevap alamayınca çomaklarıyla vururlar. Onların bu esnada çıkardığı feryat ve figânı, insanlar ve cinler hariç, doğuyla batı arasındaki bütün yaratıklar duyar.» Kâfirlerin kabir azabı kıyamete kadar devam edecektir. Akıl sahipleri bütün

bunlardan ibret almalı, kelime-i tevhidi gönlüne yerleştirmeli, dilinden düşürmemeli ve Allah'ın yasaklarından kaçınmalıdır. Ancak o zaman dünyadan iman ile gider, kabir azabından emin olur, mü'minler için hazırlanan ilâhî nimetlere kavuşur.

28

«Allah'ın verdiği nimeti küfre çevirip değiştirenleri ve kavimlerini helak olacakları yere götürenleri görmüyor musun?»

29

«Bir cehennem ki hepsi oraya atılacaklar. O ne kötü bir karargâhtır?»

30

«Onlar Allah'ın yolundan saptırmak için, O'na eşler koşmuşlardı. De ki, eğlenin, bakalım varacağınız yer ateş olacaktır şüphesiz.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Allah'ın nimetlerini küfürle değiştirenleri görmedin mi?» Halbuki onları aç iken doyurdu, küfürlerine mukabil hemen helak etmedi, hakkı ve bâtılı kendilerine bildirmek için içlerinden **peygamber**ler gönderdi. Buna rağmen onlar verilen nimetlere şükretmediler, nankörlükte bulundular. Yüce Allah da onları, inkârlarından ve küfürlerinden dolayı dünyada helak edecek, âhirette ise ebedi azaba uğratacaktır. Çünkü onlar dünyada iken Allah'a ortak koşup putlara tapmışlar, **peygamber**lerin davetine icabet etmemişler, edenlere ise engel olmuşlardı.

Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar Allah'ın yolundan saptırmak için O'na eşler koşmuşlardı. De ki, yaşayın bakalım, varacağınız ateş olacaktır şüphesiz.»

31

«İman eden kullanma söyle: "Namazlarını kılsınlar, alışveriş ve dostluğun olmayacağı gün gelmezden önce kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve aşikâr intak etsinler.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, iman eden kullarıma söyle, namazlarını vaktinde ta'dil-i erkân ile dosdoğru kılsınlar. Kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden fakirlere, durumlarını kimseye bildirmeyen yoksullara gizli ve aşikâr infak etsinler. Alışverişin ve dostluğun fayda vermeyeceği kıyamet günü gelmeden önce hazırlıklarını yapsınlar.- Eğer hazırlıklarını yapmazlarsa, o gün kendilerine şefaat edecek ne bir dost bulabilirler ve ne de infakta bulunabilirler.» Yüce Allah kullarını ikaz ederek kıyamet günü gelmeden önce hazırlıklarını yapmalarını emrediyor ve şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, iman eden kullarıma söyle: "Namazlarını kılsınlar, alışveriş ve dostluğun olmayacağı gün gelmezden önce kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve aşikâr infak etsinler".»

Âyette başlıca iki husus zikredilmiştir. Biri dinin direği olan namaz, diğeri de canın yongası ve dünya zineti olan mal. Mü'min namaz kılmakla Allah'ın kulu olduğunu, malından infak etmekle de, O'nun nimetlerine şükrettiğini ifade etmektedir. Çünkü namaz mü'minin imanının, Allah yolunda infak ise şükrün alâmetidir. Bundan dolayı Yüce Allah bu ikisini zikretmiştir.

32

«Allah, gökleri ve yeri yaratandır. Gökten su indirip, onunla size rızık olarak türlü mahsûller, meyveler çıkardı. Emri gereğince denizde yüzmek üzere gemileri ve nehirleri sizin emrinize verdi.»

33

«Devamlı olarak yörüngelerinde yürüyen güneşi ve ayı size müsahhar kıldı. Geceyi ve gündüzü de size tahsis etti.»

34

«O, size istediğiniz şeylerin hepsinden verdi. Eğer Allah'ın nimetini saymak isterseniz sayamazsınız,. Hakikat insan pek zâlim ve nankördür.»

Ey insanlar, yerleri ve gökleri yaratan Allah'tır. O, gökten yağmur indirerek sizin istifadeniz için yerden çeşit çeşit meyveler, sebzeler, mahsûller ve hububat çıkarmıştır. Bunların renkleri,

kokuları, tatları ayrı ayrıdır. Hepsinde sizin için faydalar ve menfaatler vardır. Bir yerden diğer yere kolayca gitmeniz için denizde yüzen gemileri ve nehirleri emrinize vermiştir. O gemiler Allah'ın emriyle denizde yüzerler. Yüce Allah, ırmakları da, ekinlerini, bağ ve bahçelerini, meyve ve sebzelerini ve mahsûllerini sulamaları, hayvanlarının ve kendilerinin içmeleri, ihtiyaçlarını gidermeleri için kullarının emrine müsahhar kılmıştır. Ayı, güneşi ve bütün gezegenleri de kullarının emrine amade kılmıştır. Bunlar yaratıldıkları andan itibaren yörüngelerinde seyrederler, hiçbir zaman yörüngelerinden ayrılmazlar. Şayet bir milim yörüngelerinden ayrılacak olurlarsa o zaman ilâhî nizam bozulur, her şey alt-üst olur, işte o zaman kıyamet kopar. Gündüzü maişetinizi kazanmak, geceyi de istirahatinizi te'min için yaratmıştır. O, size istediğiniz şeylerin hepsini bahsetmiştir. Bütün bunlar **Allahü teâlâ**'nın size lütfedip ihsan ettiği nimetleridir. Siz, Allah'ın nimetlerini bir bir saymaya kalksanız asla sayamazsınız ve şükrünü de asla ödeyemezsiniz. Buna rağmen insanlar Rabbini inkâr edip, nimetlerine nankörlük etmiştir. Doğrusu insan pek zâlim ve pek nankördür. O, Allah'ı inkâr edip nimetlerine nankörlük etmekle kendine yazık etmiştir. Onlar küfür ve nankörlüklerinin cezasını göreceklerdir.

35

«Hani İbrahim demişti ki: "Rabbim, bu şehri emniyetli kıl. Beni de, oğullarımı da puta tapmaktan uzak tut.»

36

«Rabbim, çünkü onlar insanlardan birçoğunu baştan çıkardılar. Bundan sonra bana uyan bendendir. Bana karşı gelen kimseyi de sana terk ederim. Sen bağışlarsın, merhamet edersin.»

İbrahim (aleyhisselâm)'in Kâbe-i Muazzama'yı inşâ ettikten sonra, Rabbine nasıl duâ ettiğini Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Rabbim, bu şehrin halkını öldürülmekten, mallarını talan olmaktan, semavi ve arzî her türlü afattan emniyetli kıl. Beni de, oğullarımı da puta tapmaktan uzak, tut.» İbrahim (aleyhisselâm) Beytullah'ın inşaatını tamamladıktan sonra Rabbine böyle niyazda bulunur. Mü'min de imanının tehlikeye

düşmesinden her an korku içinde olmalıdır. Bunun için her zaman **Allahü teâlâ**'ya tazarru ile yalvarıp iman üzere sabit olmasını dilemelidir. Nitekim İbrahim (aleyhisselâm), kendisinin ve oğullarının daima iman üzere olmalarını Yüce Allah'tan niyaz etmiştir. Yahya ibn Muaz da şöyle duâ etmiştir: «Ey Rabbim, bütün korkum İslâm'ı benden almandır. Benim korkum bu olduğuna göre, umarım beni imandan mahrum etmezsin.» İbrahim (aleyhisselâm) kendisi ve oğulları için duâ ve niyazda bulunduktan sonra Rabbine şöyle yalvarır: «Ey Rabbim, bu putlar sebebiyle senin kullarından çoğu sapıtmışlardır. Bundan sonra bana tâbi olanlar, benim ümmetimdir. Bana tâbi olmayanları da sana terk ederim, sen gafursun, tevbe edenlerin günahlarını bağışlar, kusurlarını afvedersin. Yahut onlara hidâyet verip İslâm'ı nasip edersin.» İbrahim (aleyhisselâm) insanların sapıtmasını putlara nisbet etmiştir. Bunun sebebi şeytan putların içine girerek oradan kâfirlere seslenirdi. Kâfirler de putların konuştuklarını zannederek onlara taparlardı. Bundan dolayı İbrahim (aleyhisselâm) «İnsanların çoğunu putlar azdırmıştır» demiştir. Eğer şeytan putların içine girip oradan kâfirlere seslenmeseydi belki de onlar putlara tapmayacaklardı. Kâfirler putların ses çıkarmasına aldanarak onlarda ulûhiyet hassası olduğuna inanıp tapınışlardır.

37

«Ey Rabbimiz, ben evlâtlarımdan kimini senin mukaddes olan evinin yanında ekinsiz bir vadiye yerleştirdim. Sebebi şudur ki, Rabbimiz, dosdoğru namaz kılsınlar, artık sen insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir. Şükretmeleri için onları meyvalarla rızıklandır.»

İbrahim (aleyhisselâm), **Allahü teâlâ**'ya duâ ve niyazda bulunup şöyle der: «Ey Rabbimiz, çocuklarımdan oğlum. İsmail'i ekin ve yemişten mahrum, çorak bir arazide bulunan mukaddes evinin yanına yerleştirdim.» Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)'ın oğlu İsmail'i yukarıda özellikleri belirtilen mevkiye yerleştirmesinin sebebi şudur: Yüce Allah'ın emirlerine itaat edip yasaklarından sakınmak suretiyle emredildiği şekilde namaz kılmaları içindir. İbadetlerin ilk başta geleni, fazilet bakımından en üstün olanı namaz

olduğu için Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm), «Ey Rabbim, ta'dil-i erkân üzere namaz kılmaları için oğlumu senin mukaddes evinin yanına yerleştirdim» ifadesini kullanmıştır. Hazret-i İbrahim, Rabbine dua etmeye devam eder ve şöyle der: «Ey Rabbim, kullarından bazılarına onları sevdir. Ve sana şükretmeleri için onları çeşitli meyvalarınla, nimetlerinde rızıklandır. Ta ki nimetlerine şükretsinler ve şâkirler zümresine dahil olsunlar.»

İbrahim (aleyhisselâm)'ın' Sâre isminde bir hanımı vardı. Sâre'nin de Hacer adında bir cariyesi bulunuyordu. Sâre, Hacer'i İbrahim (aleyhisselâm)'a hibe eder. Hacer'den İsmail isminde bir oğlu dünyaya gelir. İnsan fıtratının gereği olarak Sâre validemiz Hacer annemizi kıskanır ve İbrahim (aleyhisselâm)'dan Hacer validemizi Şam'dan uzaklaştırmasını ister. Bunun üzerine İbrahim (aleyhisselâm), Hacer validemizle oğlu İsmail (aleyhisselâm)'ı alır, Kabe'nin bulunduğu yere getirir. O zamanlar Kabe'nin bulunduğu mevki, çorak, susuz, verimsiz, üzerinde hiçbir yeşilliğin ve insan namına bir ferdin bulunmadığı boş bir vadiden ibaretti. İşte İbrahim (aleyhisselâm) böyle bir yere hanımını ve çocuğunu bırakır, yanlarından ayrılır. İbrahim (aleyhisselâm) ayrıldıktan sonra Hacer validemiz çocuğuyla başbaşa kalır. Bir süre sonra, yavrucağın susuzluk ateşiyle kıvrandığını hisseder. Anne çaresizliğin telaşıyla sağa sola koşar, büyük bir ızdırap içinde su arar. Her gördüğü serabı su zannederek peşine koşar. Heyhat onların hiçbiri su değil, meğer serapmış. Hacer validemiz annelik şefkatiyle ve rikkatiyle sağa sola koşadursun, tam bu sırada Kudret-i İlâhî çölün ortasında tecelli eder. Bir de görür ki, küçük İsmail'in ayağını vurduğu yerden dertlere deva, hastalara şifa, açlara gıda olan zenızem fışkırıyor. Annenin bütün telâşı ve ızdırabı bir anda büyük bir sevince dönüşür. İlâhi kudretin gönderdiği o tatlı ve lezzetli sudan önce çocuğuna kanasıya içirir, sonra kendisi içer. Susuzlukları ve açlıkları gider. İşte yeryüzünde emsali olmayan zenızem, çölün ortasında böyle fışkırır.

İmam-ı Mücâhid (radıyallahü anh) şöyle demiştir:

İbrahim (aleyhisselâm)'ın dua ederken «Yâ Rabbi, insanlardan bazılarına onları sevdir» demesinin hikmeti Müslümanların

kastedilmesidir. Eğer Hazret-i İbrahim duâ ederken onları bütün insanlara sevdir ifadesini kullanmış olsa idi, iman eden de, etmeyen de o mukaddes makamı ziyaret etmeye gider, mü'minler büyük bir sıkıntıya, bir işkenceye maruz kalırlardı.

38

«Rabbimiz, doğrusu sen gizlediğimizi de, açığa vurduğumuzu da bilirsin. Zaten yerde ve gökte hiçbir şey Allah'tan gizli kalmaz.»

39

«İhtiyarlığıma rağmen, bana İsmail'i ve İshak'ı bahşeden Allah'a hamdolsun. Doğrusu Rabbim duaları işitendir.»

İbrahim (aleyhisselâm), Rabbine şöyle duâ eder: «Ey Rabbim, gizlediğimizi de, açığa vurduğumuzu da bilirsin. Hacer ve İsmail'e duyduğum muhabbet sana malûmdur. Onları sana emanet ettim. Sen onların da halini biliyorsun. Çünkü senden hiçbir şey gizli değildir. Bu yaşlılığımda bana İsmail'i ve İshak'ı ihsan ettin. Sana sonsuz şükürler olsun. Sen samimiyetle yapılan duaları kabul edersin.»

İsmail (aleyhisselâm) dünyaya geldiği sırada babası İbrahim (aleyhisselâm) yüz yedi, başka bir rivayete göre ise doksan dokuz yaşında idi. Sâre validemizden doğan Hazret-i İshak ise ismail'den on üç yaş küçüktü.

40

«Rabbim, beni ve çocuklarımı namaz kılanlardan eyle. Rabbimiz, duamı kabul buyur.»

41

«Rabbimiz, hesabın görüldüğü günde beni, anamı, babamı ve mü'minleri bağışla.»

Allahü teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de, İbrahim (aleyhisselâm)'ın şöyle duâ ettiğini haber vermiştir: «Ey Rabbim, namazlarımızı dosdoğru kılmak için bana ve çocuklarıma güç ve kuvvet ver. Amellerimizi ve samimiyetle yaptığımız duaları kabul buyur. Kabul olmayan duadan sana sığınırım. Rabbimiz, hesabın görüldüğü gün

anamı, babamı ve bütün mü'min kullarının günahlarını bağışla. Onları cehennem azabından koru.»

42

«Sakın Allah'ı zâlimlerin yaptıklarından habersiz zannetme. O, sadece gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne kadar onları te'hir etmektedir.»

43

«O gün hepsi de başlarını dikerek koşacaklar. Gözleri kendilerine bir dönüp bakmayacak. Kalblerinin içi ise bomboştur.»

Ey insanlar, siz Allahü Teâlâ'nın kafirlerin ve zâlimlerin yaptıklarından habersiz olduğunu zannetmeyin. Allah, onların yaptıklarını ve neler söylediklerini bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz ve onları cezalandırmaktan da aciz değildir. Sadece cehennemin dehşetinden korkup gözlerin dışarı fırlayacağı bir güne kadar onların azabını te'hir eder. Onlar da hiç azaba uğramayacaklarını zannederler. Fakat kâfirler ve zâlimler cehennem azabını gördükleri zaman korkudan gözleri yerinden fırlar, kalbleri âdeta kopar, cehennemin dehşetinden başlarını kaldırıp sağa-sola koşarlar, imdat ararlar. O gün kendilerini Allah'ın azabından kurtaracak hiçbir dost ve yardımcı bulamazlar. Bu âyet mazlumlar için teselli, zâlimlere ise zulümden el çekmeleri için tehdittir. Mazlumlar sabredip, zâlimleri Allah'a havale ederlerse Yüce Allah zâlimlerden onların intikamını alır. Hiçbir zaman mazlumun ahını onlarda bırakmaz.

44

«İnsanları, kendilerine azabın geleceği gün ile uyar. Zulmedenler derler ki: "Rabbimiz, bizi yakın bir müddete kadar te'hir et, davetine uyalım ve **peygamber**lere tâbi olalım." Halbuki siz daha önce sonunuzun gelmeyeceğine yemin etmemiş miydiniz?»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Allah'ın azabı kendilerine gelmeden önce insanlara o azabın geleceğini bildir ve onunla korkut. Onlar azab kendilerine gelmeden önce küfür ve zulümlerini terk etsinler. **Allahü teâlâ**'nın

emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınsınlar. Azab geldikten sonraki nedamet asla fayda vermez.»

Kıyamet günü kâfirler ve zâlimler derler ki: «Rabbimiz, bizim azabımızı bir müddet te'hir et. Biz de, senin davetine uyalım, **peygamber**lerine tâbi olalım.» İman etmeyenler kıyamet günü cehennem azabını görünce yaptıklarına pişman olacaklar ve Yüce Allah'tan azablarının te'hir edilerek tekrar dünyaya getirilmelerini isteyeceklerdir. O zaman kendilerine şöyle denecektir: «Ey kâfirler, halbuki siz daha önce sonunuzun gelmeyeceğine yemin etmemiş miydiniz? Siz bu güne inanmıyordunuz, şimdi neden tekrar dünyaya dönmek istiyorsunuz?» Kâfirler, dünyada iken âhirete inanmıyorlardı, hatta **peygamber**lerle alay ederek «Öldükten sonra tekrar dirilmek varmış, hiç öyle şey olur mu?» diyorlardı. **Allahü teâlâ** kıyamet günü kâfirlerin isteklerini kabul etmeyerek onlara şöyle hitap edecektir: «Siz dünyada bunu inkâr ediyordunuz, şimdi gözünüzle gördükten sonra mı pişman oldunuz? Halbuki **peygamber**ler bu günü size haber verdiler, cennet ve cehennemi bildirdiler, sizi küfürden imana davet ettiler. Fakat siz **peygamber**leri yalanladınız. Şimdi inkâr ve küfrünüzün cezasını çekin.» **Allahü teâlâ**, **peygamber**leri vasıtasıyle insanlara kıyametin vuku bulacağını, cennet ve cehennemin kurulacağım, iman edenlerin cennete, etmeyenlerin de cehenneme gideceğini bildirmiştir. Bundan dolayı kıyamet günü nedamet asla fayda vermeyecektir.

45

«Üstelik kendilerine zulmedenlerin yerlerine oturdunuz, onlara yaptıklarımız ise sizlere açıklanmıştı. Hem size birçok misâller de gösterdik.»

Kıyamet günü tekrar dünyaya gelip Allah'ın davetine icabet etmek için mühlet isteyen kâfirlere **Allahü teâlâ** şöyle diyecektir: «Siz dünyada iken kendilerine zulmedilenlerin yerlerine oturdunuz. Onlara yaptıklarımızı sizlere açıkladık. Onlar bize şirk koşup, **peygamber**lerimizi yalanlamışlardı. Bundan dolayı da kendilerini helak ettiğimizi biliyorsunuz. Hatta geçmiş ümmetlerden de size nice nice misâller verdik,. Fakat siz bütün bunlardan ibret alıp iman etmediniz. Halbuki bu misâlleri size iman etmeniz için

vermiştik. Siz bunların hiçbirinden ibret almadınız ve onlar gibi siz de şirk ve küfre daldınız. Tekrar sizi dünyaya getirsek yine aynısını yapacaksınız. Şimdi inkâr ve küfrünüzün cezası olarak cehenneme girin, dünyada yaptıklarınızın cezasını çekin.»

46

«Hakikat onlar bir takım tuzaklar kurmuşlardı. Halbuki onların tuzaklarından dağlar yerinden oynayıp gitmiş olsa bile Allah katında onlara nice cezalar vardır.»

Kâfirler, İslâm'ın nurunu söndürmek için bir takım tuzaklar kurmuşlardır. **Allahü teâlâ** onların kurdukları tuzakları bilir. Kurdukları tuzakların maharetinden dolayı dağlar yerinden oynayıp gitmiş olsa bile, hiçbir kıymeti yoktur, Allah katında onlara büyük bir azab vardır. Onlar **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e de tuzak hazırlamışlardı. Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle haber veriyor: «Yâ Muhammed, kâfirler seni yakalayıp hapsetmek için tuzaklar hazırlamışlardı da, Allah onların tuzaklarını boşa çıkarmıştı. Onların hile ve tuzaklarının cezasını en ağır şekilde kendilerine verecektir. Allah, **peygamber**lerim yalanlayıp, İslâm'ı yıkmak isteyenleri dünyada ve âhirette elim bir azab ile cezalandıracaktır.

47

«Sakın Allah'ın, **peygamber**lerine verdiği vaadinden cayacağını sanma. Şüphesiz ki Allah mutlak galiptir, intikam sahibidir.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, **Allahü teâlâ** **peygamber**lerine yardım edeceğini vaadetmiştir. O, **peygamber**lerine nusret edip İslâm'ı ve Kelime-i Tevhid'i yücelteceğini, küfrü ise zelil kılacağım vaadetmiştir. Allah vaadinden asla dönmez. Küfredip, **peygamber**lerini yalanlayanlardan intikamını alır. Öyle bir günde ki, o gün yer başka bir yer ile, gökler de başka göklerle değiştirilir. Yerin içindekiler meydana çıkar, ameller göz önüne serilir, insanlar Allah'ın huzurunda toplanırlar. İşte o gün Yüce Allah inkarcılardan azabıyla intikamım alır. Onlar için ebedî olmak üzere elim bir azab vardır.» **Allahü teâlâ** asla intikam sahibi değildir. Fakat zerre kadar

hayır yapana mükâfatını, zerre kadar şer yapana da cezasını vereceğini vaadediyor. Bundan dolayı iman edip hayır yapan mükâfatını, iman etmeyip küfredenler de cezalarını göreceklerdir.

48

«O gün yer başka bir yer ile değiştirilir. Gökler de başka göklerle. (İnsanlar) bir ve Kahhar olan Allah'ın huzurunda toplanacaklardır.»

Hazret-i Âişe (radıyallahü anh)'nin, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e şöyle sorduğu rivayet edilmiştir: «Ey Allah'ın Resulü, kıyamet günü aile efradınızı hatırlayabilecek misiniz?» **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «Üç yerde hatırlayamam. Biri sıratta, biri beratları verilirken, biri de amelleri tartılırken» buyurmuştur. Tekrar Hazret-i Âişe (radıyallahü anh) «Ey Allah'ın Resulü, **Allahü teâlâ** "Kıyamet günü bu yerler başka bir yerle değiştirilir» buyuruyor, o zaman insanlar nerede olacaklardır?» der. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «Ey Âişe, sen bana bugüne kadar kimsenin sormadığı bir soruyu sordun. O zaman insanlar sırat üstünde olacaklardır, kıyamet günü insanlar kabirlerinden kalkıp **Allahü teâlâ**'nın huzurunda toplanacaklardır. O, Vâhidü'l-Kahhar'dır, kâfirleri, zâlimleri, azgınları, mütekebbirleri kahhar sıfatı ile kahreder. Hiç kimsenin O'nun huzurunda konuşmaya ve bir şey söylemeye takati kalmaz, dili tutulur» buyurmuştur.

49

«O gün mücrimleri zincirlere vurulmuş olarak görürsün.»

50

«Gömlekleri katrandandır. Yüzlerini de ateş bürüyecektir.»

51

«Bu, Allah'ın herkese yaptığının karşılığım vermesi içindir. Muhakkak ki Allah hesabı çabuk görendir.»

Yüce Allah bu âyet-i celîlelerde kıyamet günü kâfirlerin nasıl cezalandırılacağını haber veriyor ve sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kıyamet günü kâfirleri zincirlere

vurulmuş olarak görürsün. Onların elbiseleri katrandandır, yüzlerini de ateş bürüyecektir. Bu, onların dünyada yaptıklarının karşılığıdır. Allah, onlara dünyada yaptıklarının karşılığım verecektir. Muhakkak ki, Allah hesabı çabuk görendir, mü'minlerin hesabı bir namaz vakti kadar sürecektir.» Bazı tefsirciler de, kâfirlerin elbiselerinin kızdırılmış bakırdan olduğunu söylemişlerdir. Kâfirlerin yüzlerinden mâada her tarafları katrandan veya bakırdan kızdırılmış elbise ile örtülüdür. Sadece yüzleri açıktır, yüzlerini de ateş kaplayacaktır. Kâfirler ateşte yağ gibi eriyecekler, fakat asla yanmakla bitmeyeceklerdir. Bu, onların dünyada yaptıkları amellerin karşılığıdır. İşte küfredenler böyle cezalandırılacaklardır.

52

«Bu, uyarılsınlar, yalnız ve yalnız tek bir ilâh olduğunu bilsinler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye insanlara bir tebliğdir.»

Ey insanlar, bu Kur'an öğüt almanız için Allah tarafından size gönderilmiştir. Bunda iman ve küfür, emir ve yasaklar, haram ve helâl, hayır ve şer, iyilik ve kötülük, itaat ve ibadet, cennet ve cehennem bildirilmiştir. Bu Kur'an, sizi Allah'ın azabından korkutup, mâsiyet ve şirkten uzaklaştırarak Allah'a iman etmeniz için gönderilmiştir. O Kur'an, size Allah'ın bir olduğunu, şeriki olmadığını, ibadete lâyık yalnız O, olduğunu, O'ndan başka ilâh olmadığım, hayır ve şerrin O'ndan olduğunu ve vaadinden asla dönmediğini bildirir. Aklı olanlar Kur'an'ın emir ve yasaklarına itaat edip, güzel ameller yaparlar, Allah'a şirk koşmazlar. Kur'an'ın emirlerine uyanlar iki cihan saadetine nail olurlar. Kur'an'ın emir ve yasaklarına uymayanlar ise ilâhi azaba uğrayarak helak olurlar. Onlar dünyada rezil oldukları gibi âhirette de ebedi azaba uğrayacaklardır. Çünkü Kur'an, beşeriyetin dünya ve âhiret hayatını tanzim için Allah tarafından gönderilen ilâhî bir nizamdır. Kim bu nizamdan yüz çevirirse iki cihan saadetini tadamaz. Buna sarılanlar dünya ve âhiret mutluluğuna nail olmuşlardır.

HİCR SURESİ

Kur'ân-ı Kerîm'in 15. sûresi olup, Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur. 99 âyettir. Bu sûrede Allah'ın kudretine, akaide, ahlâka, cinlerin ve insanların yaratılışına, Lût, İbrahim, Şuayb ve Salih (aleyhisselâm)'in menkıbelerine dair beyanat bulunmaktadır. Sûre-i celîle HİCR adındaki ülkenin halkının başına gelen ilâhî azabı bildirmekte olduğundan HİCR adını almıştır.

Hicr, Medine ile Şam arasında bir yerdir. Burası Semûd kavminin yaşadığı bir vadidir. Sûredeki âyetler beşeriyeti bir takım fenalıklardan, kötülüklerden men ettiği ve onları ikaz ederek himayede bulunduğu için Hıcr adını almış olması da mümkündür.

1

«Elif, Lâm, Râ. Bunlar kitabın ve apaçık olan Kur'an'ın âyetleridir.»

Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Ey insanlar, ben sizin yaptıklarınızı gören, söylediklerinizi işiten, bütün mevcudatı yoktan var eden Rabbinizim. Hiçbir şey benim görüp ve işitmemden gizli değildir. Bunlar kitabın ve apaçık Kur'an'ın âyetleridir. O Kur'an haramı helâlden, hakkı bâtıldan, hayrı şerden, iyiyi kötüden ayırır ve hidâyet yollarını gösterir.» Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın birçok özelliklerinden bazılarını yukarıda sıraladık. Kur'an'ı okuyup emirlerine ittiba edenler, yasaklarından sakınanlar dünya ve âhiret saâdetine kavuşurlar. Uzaklaşanlar ise, her ıkı cihan saadetinden mahrum olurlar.

2

«Kâfirler nice zaman Müslüman olmayı isteyeceklerdir.»

Kâfirler, kıyamet günü mü’minlerin cennetteki makamlarını, kendilerinin de cehennemdeki azablarını gördükleri zaman «Keşke biz de, Müslüman olsaydık» diyeceklerdir. Veya kâfirler bu itirafta şu vakit bulunacaklardır: Günahkâr mü’minler cehennemdeki cezalarını çekip, sonra oradan çıkarılarak cennete götürüldükleri zaman kâfirler de azabtan kurtulmak için cehennemden çıkmak isteyeceklerdir. Fakat cehennemin kapısı yüzlerine kapanacak, o zaman «Keşke biz de, Müslüman olsaydık, cezamızı çeker, buradan

kurtulurduk» diyeceklerdir. Onlar için cehennemden kurtuluş yoktur. Çünkü cehennem kâfirlerin, cennet ise mü'minlerin yeridir.

3

«Bırak onları, yesinler, eğlensinler. Onları emel oyalayadursun, sonra öğreneceklerdir.»

4

«Biz hiçbir kasabayı, onun ma'lûm bir yazısı olmaksızın helak etmedik.»

5

«Hiçbir ümmet ne ecelinin önüne geçebilir, ne de onlar bunu geciktirebilirler.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirleri kendi hallerine bırak. Onlar dünyada diğer mahlûklar gibi yesinler, içsinler, eğlensinler, arzu ve emelleri onları oyalayadursun. Başlarına ne geleceğini bilmezler. Fakat kıyamet günü göreceklerdir, arzu ve emelleri onları Allah'a iman ve itaatten alıkoyarak, ölümü de unutturmuştur. Kıyamet günü azabı gördükleri zaman gerçeği anlayacaklardır. Biz hiçbir kasaba halkını muayyen bir müddet yeryüzünde tutmadıkça helak etmedik. Ancak iman edip itaat etmeleri için muayyen bir zamana kadar kendilerini te'hir ettik. Fakat yine onlar iman etmediler, işte o zaman inkâr ve küfürlerinin cezası olarak helak ettik. Hiçbir millet ecelini ne bir saat öne alabilir ve ne de bir saat geciktirebilir. Belirlenen vakit geldiği zaman, göz açıp yumana kadar bile müsaade etmeyiz.»

6

«Dediler ki: "Ey kendisine kitab indirilen kimse, sen mutlaka delisin.»

7

«Doğru söyleyenlerden sen bize melekleri getirmeli değil misin?"»

8

«Biz melekleri ancak hak ile indiririz. O zaman da kendilerine mühlet verilmez.»

9

«Kur'an'ı biz indirdik, biz. Onun koruyucuları da, şüphesiz ki biziz.»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem), Allah tarafından kendisine kitab gönderildiğini söyleyince, kâfirler kendisini yalanlayıp şöyle demişlerdir: «Ey kendisine kitab indirilen kimse, sen şüphesiz ki delisin. Eğer gerçekten doğru söylüyorsan azab meleklerini getir, bize azab etsin, o zaman senin **peygamber** olduğuna inanırız.» Yüce Allah onların bu bâtıl iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Biz melekleri ancak vahiy ile **peygamber**lerimize indiririz veya bir kavmi helak etmek için azab ile göndeririz. Azab ile gönderdiğimiz zaman asla o kavme mühlet vermeyiz. Ey kâfirler, siz **peygamber** misiniz ki, size melek gelsin. Size ancak azab ile melek göndeririz. O zaman size göz açıp yumacak kadar bile mühlet vermeyiz. Kur'an'ı biz indirdik, onun koruyucusu da biziz, hiç kimse onun bir harfini bile değiştiremez. «Kur'an, gönüllere huzur, okuyanlara saadet, okunan evlere bereket, ölülere rahmet, hastalara şifa, dertlere deva, gözlere nur, mü'minlere rahmet, kâfirlere azabtır. O. paslanmış kafaları, kararmış gönülleri Allah'ın nuru ile aydınlatır. Çalışmayan kafaları çalıştırır, düşünemeyen gönülleri düşündürür. Ümitsizliğe düşenleri ümitsizlikten kurtarır. Yolunu sapıtanları hidâyete, felâkete düşenleri kurtuluşa, kâfirleri imana, iman edenleri de Allah'a götürür. O, Allah kelâmıdır, ona dil uzatanların dili, el uzatanların eli kurur.

10

«Yemin olsun ki, senden önce geçen çeşitli milletlere de **peygamber**ler göndermiştik.»

11

«Onlara gelen her **peygamber**le istihza ediyorlardı.»

12

«Biz böylece o günahkârların kalblerine sokarız.»

13

«Ama ona yine de inanmazlar. Halbuki kendilerinden öncekilerin uğradıkları ortadadır.»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) **peygamber** olarak gönderildiği zaman, müşrikler risaletini yalanlamışlardı. Allah, buna çok üzülen **Peygamber**imizi teselli etmek için yukarıdaki âyet-i celîleyi göndererek şöyle buyurmuştu: «Ey Muhammed! Senden önceki gelip geçen nice ümmetlere de **peygamber**ler gönderdik, onlar da kendilerine gönderilen **peygamber**lerle alay ettiler. Biz o kâfirlerin kalblerine küfrü, öyle yerleştiririz ki, onlar iman edip Hakk'a dönemezler. Çünkü âyetlerimizi ve **peygamber**lerimizi yalanlamak onlara hoş görünür. Halbuki onlar kendilerinden önce gelip geçen kavimlerin neden azaba uğradıklarını biliyorlardı. Onlar inkârları ve küfürleri yüzünden helak olmuşlardı. Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayanlar, onların uğradıkları azaba uğrayacaklardır.»

Yüce Allah hiçbir topluma azab etmez. Önce o topluma **peygamber**ler gönderir, emir ve yasaklarını bildirir. Toplumlar ve fertler emirlere uymadığı, yasaklardan kaçınmadığı takdirde üzerlerine azabım gönderir.

14

«Onlara gökten bir kapı açsak da çıkmaya koyulsalar,»

15

«şöyle derler: "Gözlerimiz döndü, biz herhalde büyülendik".»

Yüce Allah, kâfirler hakkında şöyle buyuruyor: «Biz onların üzerine gökten bir kapı açsak, o kapıdan melekler inip çıksalar, onlar da meleklerin inip çıktığını görseler yine iman etmezler ve şöyle derler: "Herhalde bize sihir yapıldı ki, gözlerimiz yanlış görüyor".» İman etmeyen o kimseler ayın ikiye bölündüğünü görmelerine rağmen inanmamışlardı.

Müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelirler ve «Ey Muhammed, eğer gerçek **peygamber**sen ayı ikiye böl,

gözlerimizle görelim ve sana inanalım» derler. Bunun üzerine **Resûlüllah** mübarek şehadet parmağıyla aya işaret eder, ay ikiye bölünür, bir parçası doğuya, diğer parçası batıya gider. Müşrikler bu açık mucizeyi kendi gözleriyle görürler. Ama yine inanmazlar ve «Muhammed'in sihri göklere de te'sir etti» derler. Halbuki ayın ikiye bölünme olayı bugün aya çıkan astronotlar tarafından bile müşahede edilmiştir.

16

«Yemin olsun ki biz gökte burçlar yarattık ve onları bakanlar için süsledik.»

17

«Biz onları kovulmuş her şeytandan koruduk.»

18

«Ancak kulak hırsızlığı yapan olursa apaçık görülen bir ateş onu kovar.»

Allahü teâlâ gökleri ve yeri bir nizam içinde yaratmış, insanların ibret alması için semayı yıldızlarla, burç ve gezegenlerle, ay ve güneşle süslemiştir. Yüce Allah rahmetinden uzaklaştırılmış şeytanların yıldızlara yaklaşmalarına izin vermemiş, yaklaşmak isteyenleri de açık bir ateşle kovmuştur. Haliyle o şeytanların göğe çıkmaları hiçbir zaman mümkün değildir. Çünkü Yüce Allah onları rahmetinden uzaklaştırmıştır. İşte kâfirlerin yaptığı işler de böyledir, onlar da hiçbir zaman Allah'ın katına yükselemezler. Allah indinde ancak iman edenlerin ihlâslı amelleri makbuldür.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'dan rivayet edildiğine göre cahiliye devrinde her taraf gaipten haber veren kâhinlerle doluydu. Her kâhinin ise şeytandan bir arkadaşı bulunuyordu. O şeytanlar göğe çıkıyor, meleklerin konuşmalarını dinliyor, yerdekilerle ilgili olanları öğreniyorlar, kâhinlere gelip haber veriyorlardı. Kâhinler de şeytanların kendilerine getirdiği haberleri insanlara bildiriyor, bu haberlerin bazısı doğru, bazısı ise yalan çıkıyordu.

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) **peygamber** olarak gönderilmeden önce göğün katlarına

çıkmaları henüz yasaklanmamıştı. Daha önceki **peygamber**ler Allah'tan aldıkları vahiyleri kavimlerine bildirirken kâhinler araya girerler ve «Biz onları daha önceden biliyorduk» derlerdi. Çünkü o zamana kadar şeytanların göklere çıkması henüz yasaklanmamıştı. Dolayısıyla şeytanlar öğrendikleri sırları kâhinlere haber verdikleri için kâhinler **peygamber**lere gelen bazı hükümleri önceden biliyorlardı. Ancak Hazret-i İsa (aleyhisselâm) zamanında üçüncü kat semadan yukarısına çıkmaları yasaklanmıştır. Son **Peygamber Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in teşrifleriyle şeytanların birinci kat semaya bile yaklaşmaları yasaklanmıştır.

Yüce Allah bu hususu âyet-i celilesinde şöyle beyan ediyor: «Andolsun ki, biz gökte burçlar yarattık ve onları bakanlar için süsledik. Biz onları kovulmuş her şeytandan koruduk. Ancak kulak hırsızlığı yapan olursa, apaçık bir ateş onu kovar.»

19

«Yeri de döşeyip yaydık. Oraya sabit dağlar yerleştirdik. Ve orada her şeyden ölçülü olarak yetiştirdik.»

20

«Orada hem sizin için, hem rızıklarını te’min edemeyeceğiniz kimseler için birçok geçimlikler yarattık.»

Yüce Allah önce göklerden haber verdi, içindekileri beyan etti, sonra vahdaniyetinin delili olan yeryüzünden haber verdi ve şöyle buyurdu: «Biz yeri bir döşek gibi suyun üzerine yaydık. Beşik gibi sallanmaması için üstüne koca koca dağlar diktik. İnsanların istifadesi için içlerinde çeşit çeşit madenler yarattık. Maişetlerini te’ının etmeleri için türlü türlü mahsuller yarattık. Öyle ki hiçbirinin tadı, rengi, kokusu, lezzeti birbirine benzemez. Ey insanlar, Allah'ın vahdaniyetini kabul edip verdiği nimetlere şükretmeniz için, bütün bu nimetler size ve beslenmesinden aciz olduğunuz hayvanlara verilmiştir.»

İnsan o kadar nankör bir yaratıktır ki, bütün bu nimetlerden istifade ettiği halde Allah'a şükretmez, küfran-ı nimette bulunur! Halbuki kendisinin bir zerre yaratması mümkün olmadığı gibi,

rızkını vermesi de söz konusu değildir. Nitekim bu husus aşağıdaki âyet-i kerimeyle en güzel şekilde dile getirilmektedir:

21

«Hiçbir şey yoktur ki hazinesi bizim yanımızda olmasın ve biz onu ancak belli bir ölçüye göre indiririz.»

Bütün yaratıkların rızkını veren Yüce Allah'tır. Çünkü O rezzâk-ı âlemdir. Hiçbir canlı gittiği yere rızkını sırtında taşımaz. Nereye giderse gitsin, rızkı orada karşısına çıkar. Çünkü rızık hazinelerinin anahtarı Allah'ın katındadır. Bu rızıklardan biri de yağmur olup Yüce Allah onu istediği mekâna, istediği miktarda yağdırır. Yağmur büyük bir nizam ve intizâm içinde yağar, Allah'ın izni olmadan bir damla bile yere düşmez. O, her damladan haberdardır.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'dan şöyle rivayet edilmiştir:

Ne kadar yağdığını, kaç damladan ibaret olduğunu bu işe memur tayin edilen melek bilir. Yağmurun yağışı tesadüfi değil, bilâkis ince ve hassas bir ölçünün eseridir. Ancak Nûh tufanı müstesnadır. O zaman kırk gün, kırk gece kâfirlerin helak olması için ölçüsüz yağmur yağmıştır. Öyle ki bütün yeryüzü suların altında kalmış, küfür ehli cezasını bulmuş, iman ehli ise Nûh (aleyhisselâm)'ın gemisine girmek suretiyle kurtulmuşlardır.

22

«Rüzgârları da aşılayıcı olarak gönderdik. Gökten su indirip onunla sizi suladık. Yoksa siz onu biriktiremezdiniz.»

Allahü teâlâ bulutları rüzgârlar vasıtasıyla bir yerden başka bir yere sevkedip taşıdıkları yağmuru yeryüzüne indirmiştir. Bu yağmur vasıtasıyla mahlûkatın ihtiyacını gidermiş, bağları, bahçeleri, meyva ve sebzeleri" sulamıştır. Yağmur yağmasaydı hiçbir canlı yaşayamaz, yeşillik namına bir şey olmazdı. Eğer **Allahü teâlâ** yağmuru yağdırın asaydı, hiçbir kuvvet onu yere indiremezdi. Zira yağmurun hazinesinin anahtarı insanların değil, **Allahü teâlâ**'nın elindedir. O her şeye kadirdir.

23

«Doğrusu biz hem diriltiriz, hem öldürürüz. Hepsinin gerisinde de biz kalırız.»

24

«Yemin olsun ki sizden önce geçenleri de biz biliriz, geri kalanları da biz biliriz.»

25

«Şüphe yok ki, Rabbin onları toplayacaktır. Hakikat o, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir. Hakkıyla bilendir.»

Allahü teâlâ şöyle buyuruyor: «Yeryüzünü yağmurlarla diriltip çeşitli bitkilerle, sebzelerle, meyvalarla, çiçeklerle süsleyen biziz. Bütün bunları insanların ibret almaları için kışın öldüren yine biziz. Tıpkı bunun gibi bütün canlıları da öldürüp kıyamet günü tekrar dirilteceğiz. Bütün mevcudatın mâliki ve halikı biziz. Göklerde ve yerdekilerin yaratıcısı biziz. Ve onlar bizim emrimize âmâde yaratıklardır. Sonunda onların hepsi bize döndürülecektir. Yerler ve gökler hiç kimseye baki kalmayacaktır. Çünkü onların gerçek sahibi ve mâliki biziz. Bütün canlıları mahşer günü toplayacağız, amellerine göre mükâfat veya mücâzat vereceğiz. Mü'minlere imanlarının karşılığı olmak üzere cenneti, kâfirlere ise inkârlarının cezası olarak cehennemi vereceğiz. Böylece iman edenler mükâfata, inkâr edenler ise mücâzata kavuşmuş olacaktır. Çünkü Allah hakimdir. Ne dilerse onu hükmeder; alimdir, kullarının yaptığı her şeyi bilir, ona göre mükâfat veya mücâzat verir.»

Bazı tefsircilere göre bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şöyledir: **Peygamber**imiz **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) sahabelerine cemaatle kılman namazlarda ön safta bulunanların diğer saftakilere göre daha çok sevap kazandıklarını söyler. Evi mescide yakın olan sahabeler bunu duyduktan sonra erkenden gelip ön safı dolduruyorlardı. Evi mescide uzak olanlar ise haliyle arka saflarda kalıyorlardı. Evi mescide uzak olanlar da ön safta yer almak için uzaktaki evlerini satıp mescide yakın bir yerde ev almak için karar verirler. Ve mescide uzak olanlar evlerini terkederler, daha yakın yerlerde kendilerine mesken edinirler. Böylece uzak bölgedeki evler boş kalmış olur. Durumu

gören Peygamberimiz şöyle buyururlar: «İbadet maksadıyla camiye gelen mü'minlerin adımları sayısınca kendilerine sevap verilir ve cennetteki dereceleri yükseltilir. Resûlüllah'ın ağzından bu müjdeyi duyanlar, uzaktaki evlerini yeniden satın alırlar ve oradan mescide gelmeye başlarlar. Bu hâdise üzerine Yüce Allah yukarıdaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yemin olsun ki sizden önce geçenleri de biz biliriz. Geri kalanları da biz biliriz. Şüphe yok ki, Rabbin onları toplayacaktır. Hakikat O, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir. Hakkıyla bilendir. Hiçbir şey Allah'ın bilgisinden gizli değildir. O, kullarının niyetlerini ve amellerini en iyi bilendir. Kıyamet günü ona göre mükâfat ve mücâzat verecek olan da O'dur.»

26

«Yemin olsun ki biz insanı kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yarattık.»

Yüce Allah bu âyet-i celilede Âdem (aleyhisselâm)'ın neden yaratıldığını beyan ediyor ve şöyle buyuruyor:

«Biz Âdem'i ateş görmemiş kuru bir balçıktan yarattık. Ona şekil verip insan haline getirdik. Ondan önce cinlerin atası olan Cân'ı da alevli ateşten yarattık.»

27

«Daha önce de cinleri alevli ateşten yarattık.»

Cinlerin yaratılışı insanların yaratılışından çok öncedir. Yeryüzü daha ateş halindeyken Yüce Mevlâ cinleri - o ortamda yaşayacak şekilde- alevli ateşten yaratmış, onlar da Hazret-i Âdem (aleyhisselâm)'in yaratılışına kadar uzun süre yeryüzünde hüküm sürmüşlerdir. Ne zaman ki, yer küre soğumaya başlamış ve insan neslinin yaşamasına elverişli hale gelmiş, işte o zaman Yüce Allah halifem diye vasıflandırdığı Hazret-i Âdem (aleyhisselâm)'ı balçıktan yaratmıştır. Bu iki varlığı Yüce Allah ancak kendisine ibadet etmekle mükellef kılmıştır. Cinler öyle varlıklardır ki, dumansız ateşten yaratıldıkları için insandan başka her şekle girerler. Ancak bazı insanların cinleri gördüğü de bir gerçektir. Cinler hakkında Kur'ân-ı Kerim'de başlıbaşına bir sürenin bulunduğu ise bir vakıadır. Yüce Allah gündüzleri insanlara, geceleri

ise cinlere tahsis etmiştir. Onlar da insanlar gibi dünyanın sonuna kadar nesillerini sürdüreceklerdir.

28

«Hani Rabbin meleklere demişti ki, ben, kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan bir insan yaratacağım.»

29

«Onu yapıp ruhumdan üflediğim zaman siz derhal onun için secdeye kapanın.»

30

«Bunun üzerine meleklerin hepsi birden secde ettiler.»

31

«Ancak İblis secde edenlerle beraber olmaktan çekinerek dayattı.»

Yüce Allah, meleklerine «Ben yeryüzünde bana kulluk yapacak, emirlerimi yerine getirecek, yasaklarımdan kaçınacak, kuru balçıktan bir insan yaratacağım» demişti. **Allahü teâlâ**, Âdem (aleyhisselâm)'ı balçıktan insan şekline getirmiş, kendi ruhundan ona üfürerek hayat vermiş ve meleklere, Adem'e secde etmelerini emretmiştir. Bu emre muhatab olan melekler, derhal secde etmişler, ancak İblis secdeden kaçınmıştır. Meleklerin Âdem'e yapmış olduğu bu secde tahiyat secdesi olup onun şahsında Allah'a secde edilmiştir. Âdem'e secde etmekten kaçınan İblis'e Yüce Allah bunun sebebini sorar.

32

«Allah: "Ey iblis, sen neden secde edenlerle beraber değildin?" dedi.»

33

«Ben; "Kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yarattığın insana secde edemem" dedi.»

İblis, Âdem (aleyhisselâm)'a secde etmekten kaçınınca, **Allahü teâlâ** bunun sebebini sorar ve şöyle buyurur: «Ey İblis, sana ne oldu

ki, meleklerle beraber Âdem'e secde etmedin?» İblis de Yüce Allah'a secde etmeyişini şöyle açıklar: «Sen onu kuru bir balçıktan, beni ise ateşten yarattın. Yaratılış itibariyle ondan üstün olduğum için secde etmedim.»

İblis, Âdem (aleyhisselâm)'a secde etmemek suretiyle Allah'ın emrine karşı geldiği için Yüce Mevlâ ona şöyle buyurmuştur:

34

«Allah buyurdu ki öyle ise oradan çık. Sen artık kovulmuş birisin.»

35

«Muhakkak ki ceza gününe kadar lanet sanadır.»

«Öyle ise oradan çık. Zira sen artık kovulmuş birisin. Kıyamet gününe kadar Allah'ın laneti senin üzerinedir.»

Allah'ın rahmetinden kovulan İblis, dünyanın sonuna kadar, Âdem'in zürriyetini de Allah'a secde ettirmemek için mühlet ister. Yüce Allah da istediği mühleti kendine verir.

36

«"Rabbim, hiç olmazsa tekrar dirilecekleri güne kadar bana mühlet ver" dedi.»

37

«Allah "Şüphesiz sen mühlet verilenlerdensin" dedi.»

38

«Bilinen gün gelene kadar.»

39

«Dedi ki, "Rabbim, beni saptırdığın için yemin olsun ki, ben de onlara yeryüzündeki fenalıkları güzel göstereceğim. Ve onların hepsini saptıracağım.»

40

«Ancak hâlis kıldığın kulların müstesnadır".»

İblis, Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılınca dünyanın sonuna kadar kendisine mühlet verilmesini ister. Maksadı, Âdem (aleyhisselâm)'ın zürriyetini de kendisi gibi Allah'ın rahmetinden uzaklaştırmaktır. Çünkü Âdem (aleyhisselâm)'ın yüzünden ilâhi rahmetten uzaklaşmıştı. İşte mühlet istemesinin sebebi, Âdem (aleyhisselâm)'ın zürriyetinden intikam almaktı. Yüce Allah da isteğini kabul eder ve kendisine kıyamete kadar mühlet verir. Bunun üzerine Yüce Mevlâ'ya şöyle der:

«Ey Rabbim, beni Âdem'in yüzünden rahmetinden kovup dalalette bıraktığın gibi ben de yemin ederim ki onun zürriyetini senir yolundan alıkoyup dalâlete sevkedeceğim. Onlara yeryüzündeki şehvetleri, lezzetleri, yasakladıklarını güzel gösterip hepsini azdıraca ğım ve sana isyan ettireceğim. Ancak amellerini ihlâslı yapan kullarını sapıklığa düşüremeyeceğim. Çünkü onlar ihlâs ve samimi yetle sana kulluk yapıyorlar.»

Hasan-ı Basri'den şöyle rivayet edilmiştir: **Peygamber**imiz şöyle buyurmuştur:

«İblis, Allah'ın rahmetinden kovulmak suretiyle lânetlendiği zaman şöyle demiştir:

"Ey Rabbim, senin izzetin hakkı için Âdemoğullarını sana isyan ettirinceye kadar kalblerinden vesveseyi çıkarmayacağım".» Bunun üzerine Yüce Allah şöyle buyurur:

«Ey mel'un, ben de kullarım ruhlarını teslim edene kadar tevbelerini kabul eder, günahlarını bağışlarım.»

41

«Allah buyurdu ki: "İşte benim taahhüt ettiğim dosdoğru yol budur.»

42

«Muhakkak ki, kullarımın üzerinde senin bir nüfuzun olmaz. Ancak sana uyan sapıklar müstesnadır.»

43

«Şüphesiz onların hepsine vaat olunan yer cehennemdir.»

İblis, Âdem (aleyhisselâm)'ın zürriyetini hak yolundan sapıtmak için dünyanın sonuna kadar mühlet ister. Yüce Allah da istediği mühleti verir ve şöyle buyurur: «Benim doğru yolum İslâm'dır. Ona girenler hidâyete erip rahmete nail olurlar. Hidâyete erdirmek senin değil, benim elimdedir. Hidâyet verdiğim kullarımı asla dalâlete düşüremezsin. Zira senin onların üzerinde bir saltanatın ve bir hükümranlığın yoktur. Sana ancak iman etmeyenler tâbi olurlar ve yolundan giderler. Sen onlardan başkasına vesvese verip kandıramazsın. Senin ve onların gidecekleri yer cehennemdir.»

44

«Onun yedi kapısı vardır ve her kapıdan onların gidecekleri bir kısım vardır".»

Cehennemin yedi kapısı vardır ve hepsinden ayrı ayrı yerlere gidilir. Her mekânda ayrı bir grub azab görür. Cehennemin yedi kapılı oluşunun hikmeti şudur: Kâfirler ve günahkârlar durumlarına göre cehennemin değişik kapılarından gireceklerdir. Merhum müellif Ebû'l-Leys Semerkandî Hazretleri cehennemin tabakalarını şöyle sıralamaktadır:

1- Haviye: Cehennemin en aşağı tabakasıdır. Firavun ve benzerleri, Hazret-i İsa (aleyhisselâm)'a Allah'ın oğlu diyenler, münafıklar burada azab göreceklerdir.

2- Lâza: Ateşe tapanların ve Yüce Allah'ın iki olduğunu söyleyenlerin yeridir.

3- Bakar: Müşriklerin ve puta tapanların cezalandırılacaklan kısımdır.

4- Canim: Allah'ın **peygamber**lerini yalanlayan ve kendilerine gönderilen **peygamber**leri öldüren Yahudilerin mekânıdır.

5- Hutame: Âhirzaman Nebisi **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i yalanlayan ve iftira eden Nasranîlerin azab görecekleri kısımdır.

6- Saîr: Sabülerin, yani yıldızlara ve diğer varlıklara tapanların yeridir.

7- Cehennem: Dünyadayken büyük günah işleyip tevbe etmeden ölen mü'minlerin azab görecekleri yerdir. Onlar orada günahlarının karşılığı olan cezalarını çekecekler, daha sonra Allah'ın lütfuyla cennete gireceklerdir.

İsimleri bu şekilde sıralanan cehennemin tabakalarının kapıları ayrı ayrıdır. Nitekim Yüce Allah bunu şöyle beyan etmiştir «Onun yedi kapısı vardır ve her kapıdan onların girecekleri bir kısım vardır.»

45

«Müttakiler ise muhakkak ki, cennetlerde pınar başındadırlar.»

46

«Selâmetle ve korkusuz korkusuz girin oraya.»

47

«Biz onların gönüllerindeki kini çıkardık. Artık onlar kardeş olarak sedirler üzerinde karşılıklı otururlar.»

48

«Onlara orada hiçbir yorgunluk ve zahmet değmez. Oradan çıkarılacak da değillerdir.»

Yüce Allah iman etmeyenlere vereceği cezaları beyan ettikten sonra mü'minlere hazırladığı mükafatları da bu âyet-i kerîmelerle bildirmektedir:

«îman edip güzel amel işleyenler Allah'ın kendilerine vaad ettiği cennetlere girip içindeki bütün nimetlerden istifade edeceklerdir. Kıyamet günü onlar için hiçbir korku ve hüzün yoktur. Onlar selâmet idinde Allah'ın cennetlerine gireceklerdir. Aralarında en küçük bir düşmanlık olmayacak, kalblerinde zerre kadar kin bulunmayacaktır. Hepsi birbiriyle kardeş olacak, en küçük bir yorgunluk hissetmeyeceklerdir. Orada ebedi olarak kalacaklardır. Dünyada iken iman edip sâlih amel işleyenlere kıyamet günü verilecek olan mükâfatlar işte bunlardır.»

49

«Kullarıma bildir ki, muhakkak ben gafur, rahîm olanım.»

50

«Ve muhakkak ki, benim azabım can yakıcı bir azabtır.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, tevbe eden kullarıma benim merhamet edici ve bağışlayıcı olduğumu haber ver. Çünkü ben afvedici ve bağışlayıcıyım. Şirki ve küfrü bırakıp iman etmeyenler için ise can yakıcı bir azabım vardır.»

Görülüyor ki, Yüce Allah iman edenleri ve işledikleri günahlar için tevbe edenleri afvediyor, iman etmeyenleri ise küfürlerinin, karşılığı olarak elim bir azaba uğratıyor. Demek ki, Yüce Allah kullarından hiç kimseye azab etmiyor, ancak kul, Rabbine şirk koşar ve nimetlerine karşı nankörlük ederse cezaya müstehak oluyor.

Atâ (radıyallahü anh)'dan şöyle rivayet edilmiştir;

Bir gün Benî Şeybe kapısına yakın bir yerde oturmuş, arkadaşlarla konuşup gülüşüyorduk. Tam bu sırada **Resûlüllah** yanımıza geldi, «Ne oldu size ki böyle gülüyorsunuz? Keşke ben sizi bu vaziyette görmeseydim» dedi ve Hacerü'l-Esved'in bulunduğu yere gitti. Bu arada başımızın üzerinde gök gürlemesi gibi bir ses duyduk. **Hazret-i Peygamber**'in bize doğru geldiğini gördük. Yanımıza yaklaştı ve dedi ki: «Cebrail şimdi bana geldi ve şunları söyledi: "Yâ Muhammed, **Allahü teâlâ**'nın sana selâmı var. Niçin kullarımı ümitsizliğe düşürüp korkutuyorsun? Onlar ne kadar günah işlerlerse işlesinler, eğer samimi bir şekilde tevbe ederlerse günahlarını bağışlar, kendilerini afvederim. Onlar rahmetimden ümitlerini kesip azabımdan korkmasınlar. Ancak tevbeyi terk etmek suretiyle azabımdan emin olmasınlar, zira azabım kafidir".' Bu âyet-i celîle, mü'minin Allah'ın rahmetini ümit ederek ibadet etmesine, azabından korkarak günahlardan uzak durmasına delâlet eder. İnsanların ibret alması için Yüce Allah, İbrahim ve Lût kıssalarını haber veriyor.

51

«Onlara İbrahim'in misafirlerinden haber ver.»

52

«Onun yanına girip "Selâm" demişlerdi. O da, "Doğrusu biz, sizden endişe ediyoruz" demişti.»

53

«Onlar da: "Korkma, biz sana bilgin bir oğlun olacağım müjdelemeye geldik" demişlerdi.»

Allahü teâlâ insanların ibret alması için geçmiş **peygamber**lerden ve kavimlerinden kıssalar beyan etmiştir. Bu âyet-i celilede de İbrahim (aleyhisselâm)'ın kıssasından haber verip sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, İbrahim'e misafir olarak Cebrail ile birlikte on melek gönderdiğimizi bildir.»

Cebrail ile birlikte gelen on melek İbrahim (aleyhisselâm)'ın yanına girerler, selam verirler. İbrahim (aleyhisselâm) da selâmlarını alır ve heybetlerinden korkar. Çünkü onların melek olduğunu bilmiyordu, zira onlar insan suretinde gelmişlerdi. Beklenmedik misafirler karşısında dehşete kapılan İbrahim (aleyhisselâm) şöyle konuşur: «Ey kavmim, biz sizden endişe ediyoruz.» Onlar da İbrahim (aleyhisselâm)'ın endişeye kapılmâması için şöyle derler-. «Bizden korkma. Biz sana bilgin bir oğlun olacağını müjdelemeye geldik.» Meleklerin insan suretine girip İbrahim (aleyhisselâm)'a gelerek müjdelemiş oldukları oğlan Sâre Validemizden doğan İshak (aleyhisselâm)'dır.

54

«Ben kocamışken mi bana müjde veriyorsunuz? O halde neye dayanarak beni müjdeliyorsunuz?»

55

«Dediler ki: "Seni gerçekten müjdeliyoruz. Öyle ise ümidini kesenlerden olma".»

56

«"Zaten sapıklardan başka Rabbinin rahmetinden kim ümidini keser?" dedi.»

Melekler İbrahim (aleyhisselâm)'ı bir oğlan çocuğuyla müjdeleyince İbrahim (aleyhisselâm) şöyle der: «Ben yaşlanmış, güçsüz kalmış, zayıflamış bir haldeyken nasıl bir çocuğum, olabilir? Bana böyle bir müjdeyi nasıl verebilirsiniz?» Melekler ise şöyle cevap verirler: «Biz gerçekten seni bir oğlan çocuğuyla müjdeliyoruz. Sözümüz haktır. Sen Yüce Allah'tan ümidini kesenlerden olma. Çünkü **Allahü teâlâ**'nın rahmeti çok geniştir. Neyi dilerse ona kudreti yeter.» İbrahim (aleyhisselâm) meleklerin bu cevabı karşısında Rabbine şöyle niyazda bulunur: «Rabbim, rahmetinden ümidimi asla kesmem. Rahmetinden ancak kâfirler ümidini keser.»

57

«"Ey elçiler, işiniz nedir?" dedi.»

58

«Dediler ki, "Biz günahkâr bir kavme gönderildik.»

59

«Şu kadar ki, Lût ailesi bunların dışındadır. Biz onların hepsini behemehal kurtaracağız.»

60

«Karısı müstesna. Karısının geride kalanlar arasında bulunmasını gerekli bulduk".»

İbrahim (aleyhisselâm) meleklere niçin geldiklerini ve maksatlarının ne olduğunu sorar. Onlar ,da cevaben «Biz müşrik ve mücrim olan Lût'un kavmini helak etmeye geldik» derler. Bunun üzerine İbrahim (aleyhisselâm) «Lût'un da içinde bulunduğu kavmi mi helak edeceksiniz?» diye sorar. Cebrail (aleyhisselâm), şöyle cevap verir: «Lût, kızları, iman eden karısı ve mü'minler müstesna olmak üzere bütün kavmini ve iman etmeyen karısını helak edeceğiz.» Cebrail (aleyhisselâm), İbrahim (aleyhisselâm)'a bu haberi verdikten sonra yanından ayrılır ve Lût (aleyhisselâm)'ın bulunduğu beldeye gelir. Nitekim

61

«Elçiler Lût ailesine varınca»

62

«Lût "Doğrusu siz tanınmamış kimselersiniz" dedi.»

63

«Onlar da "Hayır, biz sana, onların hakkında şüphe edip durdukları azabı getirdik" dediler.»

64

«Sana hak ile geldik. Biz şüphesiz doğru söyleyenleriz.»

Melekler Lût (aleyhisselâm)'a insan şeklinde gelince Hazret-i Lût görür görmez dehşete kapılır. Ve şöyle der: «Siz nasıl bir kavimsiniz ki, ben bugüne kadar sizi görmedim? Doğrusu sizden çekindim.» Bunun üzerine Cebrail (aleyhisselâm) «Biz korkulacak bir kavim değiliz. Kavminin kâfirleri üzerine Allah'ın azabını getirdik. Çünkü onlar Allah'ın azabına inanmıyorlardı, işte inanmadıkları azabı onlara getirdik. Sana hak ile geldik. Biz onları şüphesiz helak edeceğiz. Ancak sana iman edenler müstesnadır» şeklinde cevap verir Aralarında geçen bu konuşmadan sonra Cebrail, Lût (aleyhisselâm)'a şu tenbihatta bulunur:

65

«"O halde geceleyin bir ara, aileni yola çıkar. Sen de arkalarından git. Hiçbiriniz arkaya bakmasın. Ve emrolunduğunuz yere doğru yürüyün" demişlerdi.»

66

«Böylece ona, bunların sonlarının sabaha çıkarken kesilmiş olacaklarını bildirdik.»

Cebrail, Lût (aleyhisselâm)'a gelir, «Ey Lût, iman edenleri, kızlarını, mü'mine olan karını gecenin bir kısmında kâfirlerin içinden çıkar, sana emredilen istikamete gönder. Sen de arkalarından git Hiçbiriniz geriye dönüp bakmasın» der.

Lût (aleyhisselâm)'ın, Zağra denilen şehre gitmesi istenilmektedir. Arkanıza bakmayın diye ikaz edilmelerinin sebebi, geride vuku bulan azabın kendilerine isabet etmemesi veya onu görmemeleridir. Yüce Allah bu hususu şöyle beyan ediyor: «Biz ona

şu kafi emri vahyettik. Sabaha çıkarlarken onların arkası behemehal kesilmiş olacaktır.»

67

«Şehir halkı sevinerek geldiler.»

Cebrail (aleyhisselâm) ve beraberindeki melekler Lût (aleyhisselâm)'a insan şeklinde geldikleri zaman, kendilerini gören kavminin sapıkları kötü fiillerini icra etmek maksadıyla sevinç içinde Hazret-i Lût'un evine gelirler. Sapıkların misafirlerine bir zarar vermemesi için Allah'ın Nebisi kendileriyle mücadele eder. Fakat sapıklar güruhunun gözü o kadar dönmüştü ki, Lüt (aleyhisselâm)'ın bütün ısrarlarına rağmen o şen'i fiillerinden ve kötü emellerinden vazgeçmezler. Onlar çirkin işlerine devam ededursunlar, sabaha doğru ilâhî azab kendilerini yakalar ve hepsini yerle bir eder. O kadar ki içinde bulundukları belde üzerinde hiçbir canlının yaşamadığı bir görünüme bürünür. Sapık kavmi, Lüt (aleyhisselâm)'ın evine gelip misafirlerine sarkıntılık etmeye yeltenince kendilerine şöyle der.

68

«Dedi ki: "Hakikat bunlar benim misafirlerimdir. Onlara karşı benî mahcup etmeyin.»

69

«Allah'tan korkun, beni rezil etmeyin".»

70

«"Biz seni elâleme karışmaktan men etmedik mi?" dediler.»

71

«"Alacaksanız işte bunlar benim kızlarımdır" dedi.»

Lût (aleyhisselâm) kavmine şöyle der: «Bunlar benim misafirlerimdir, yanlarında beni mahcup etmeyin. Allah'tan korkun. Bu kötü fiilinizden vazgeçin.» Bunun üzerine onlar Lût (aleyhisselâm)'a şöyle derler: «Biz seni yabancıları misafir etmekten men etmedik mi? Bunları niçin misafir ettin?» Lût (aleyhisselâm) onlara şöyle cevap verir: «Eğer siz gerçekten

evlenmek istiyorsanız bu kavmin kızlarını size nikâhlıyayım. **Allahü teâlâ** size kadınları helâl, erkekleri haram kıldı. Siz kadınlar için, kadınlar da sizin için yaratılmıştır.»

Lût (aleyhisselâm)'ın evinin etrafında toplanan sapık kavmi, yapılan bütün ikazları dinlemeyerek içeri girmeye zorlarlar. Tam o sırada Cebrail kanadıyla yüzlerine vurur, hepsinin gözü kör olur. Bu konuda daha çok bilgi edinmek isteyenler Hûd sûresine bakmalıdırlar.

72

«Senin yâdı cemiline yemin ederim ki, onlar sarhoşlukları içinde muhakkak serseri bir halde idiler.»

73

«Tan yeri ağarırken çığlık onları yakalayıverdi.»

74

«Ülkelerinin üstünü altına getirdik. Üzerlerine sert taş yağdırdık.»

75

«Bunda görebilenler için ibretler vardır.»

76

«O yerler işlek yollar üzerinde hâlâ durmaktadırlar.»

77

«Bunda iman edenler için muhakkak ibretler vardır.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed! Senin yâd-ı cemiline yemin ederim ki, Mekke halkı cehaletleri yüzünden sapılmışlardır. Onlar kendilerinden önce meydana gelen olaylardan ibret alıp Hakk'a dönmezler, kendilerini helak ettiğimiz kavimler gibi küfürlerinde ısrar ederler.»

Yüce Allah daha sonra Lût (aleyhisselâm)'ın kavminin başına gelenleri haber vermiş ve şöyle buyurmuştur: «Onlar çirkin fiillerini kendilerine yapılan bütün uyarılara rağmen terk etmediler. Bunun neticesi olmak üzere Cebrail bizim emrimizle tan yeri ağarırken

beldelerinin altını üstüne getirdi. Biz de üzerlerine taş yağdırdık.» Âyet-i celîlede ifade edildiği gibi, Cebrail onları helak edeceği zaman korkunç bir çığlık atar, beldelerinin altını üstüne getirir, üzerlerine taş yağar.

Düşünebilen kimseler için Lût (aleyhisselâm)'ın kıssasında birçok ibret vardır. Yüce Allah'ın halkını helak ettiği beldelerin izleri birer ibret numunesi olarak bugün bile görülmektedir. Onlar inkâr ettikleri ve sapıklığa düştükleri için helak oldular. Allah tarafından kendilerine gönderilen **peygamber**lerin emirlerini dinlemeyen, inkârda ve sapıklıkta ısrar eden her kavim onların akıbetine uğramaya mahkûmdur. Nitekim Kur'ân-ı Azîmüşşân bunların örnekleriyle doludur.

78

«Ormanlık yerde oturanlar da gerçekten zâlim kimselerdi.»

79

«Bunun için onlardan intikam aldık. Her ikisi de hâlâ işlek bir yol üzerindedir.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlelerde de Şuayb (aleyhisselâm)'ın kavminin kıssasını beyan etmektedir.

Şuayb (aleyhisselâm)'ın kavmi Medyen'de sık ve gür ormanlarla kaplı bir beldede yaşıyorlardı. Onlar da Lût (aleyhisselâm)'ın kavmi gibi **peygamber**lerini dinlememişler, küfre dalmışlardı. Şuayb (aleyhisselâm)'ın bütün ikazlarına rağmen iman etmemişlerdi. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Biz o iman etmeyen kavimden intikamımızı aldık. Üzerlerine azabımızı gönderip onları helak ettik. O kavmini helak ettiğimiz yerler, işlek yollar üzerinde hâlâ durmaktadır. Gelip geçenler kendilerini nasıl helak ettiğimizi gördükleri halde ibret almazlar.» Âyet-i kerîmede geçen «Hicr» halkından maksat, Salih (aleyhisselâm)'ın kavmidir. Salih (aleyhisselâm)'ın kavmi de diğer **peygamber**lerin kavimleri gibi, kendisini yalanlamışlarda.

80

«Yemin olsun ki, Hicr ahalisi de **peygamber**leri yalanlamışlardı.»

81

«Onlara âyetlerimizi verdiğimiz halde yüz çevirmişlerdi.»

Salih (aleyhisselâm)'ın kavmi kendisinin hak **peygamber** olduğunu isbat etmek için büyük bir kayadan deve çıkarmasını isterler. Bunun üzerine Salih (aleyhisselâm), Rabbine yalvarır. **Allahü teâlâ** duasını kabul eder ve Salih (aleyhisselâm)'ın işaretiyle kaya ikiye ayrılır, gözlerinin önünde içinden on bir aylık hamile bir deve çıkar. Salih (aleyhisselâm) kavmini ikaz eder ve der ki: «Bu deve, Allah'ın devesidir. Sakın dokunmayınız. Aksi takdirde Allah'ın azabı sizi yakalar.» Bu inkarcı toplum **peygamber**lerinin kendilerine yaptığı nasihati dinlemez, pusuya düşürmek suretiyle deveyi öldürürler. Bunun üzerine ilâhi azab kendilerini helak eder. Böylece inkârlarının cezasını görürler.

82

«Onlar dağlardan emin evler yontup oyarlardı.»

83

«Sabaha karşı çığlık onları da yakalayıverdi.»

84

«Yaptıkları da kendilerine bir fayda vermedi.»

Semûd kavmi, Allah'ın azabı kendilerine geldiği zaman içlerine girip kurtulmak için dağların ve kayaların içine sağlam ve emin evler yapmışlardı. Onlar **Allahü teâlâ**'nın kendilerine verdiği nimetlerin kıymetini bilmeyerek küfran-ı nimette bulunmuşlar, **peygamber**lerini yalanlamışlar, Allah'ın devesini öldürüp etini aralarında taksim edip yemişlerdir. Halbuki **peygamber**leri kendilerine «Bu Allah'ın devesidir, sakın onu öldürmeyin. Eğer öldürecek olursanız ilâhi azab sizi helak eder» demişti. O azgın ve sapık kavim **peygamber**lerini dinlemeyerek deveyi öldürürler. Yüce Allah deve ile onları tecrübe etmiş, ona dokunulmamasını emretmiştir. Fakat onlar bu yasağı dinlemeyerek Allah'ın emrine isyan edip deveyi öldürmüşlerdir. Allah'ın emrine

muhalefet ettiklerinden dolayı Yüce Allah, Cebrail'i onları helak etmek için gönderir. Cebrail gelir, sabaha karşı korkunç bir çığlık atar, bir anda hepsi helak olur. Yaptıkları kendilerine bir fayda vermez. Böylece isyan ve küfürlerinin cezasını görürler. Küfredenler cezasını, iman edenler de mükâfatını göreceklerdir.

85

«Gökleri, yeri ve aralarmdakini ancak hak ile yarattık. Kıyamet günü mutlaka gelecektir. O halde sen yumuşak ve iyi davran.»

86

«Şüphesiz ki, senin Rabbin hakkıyla yaratanın, kemâliyle bilenin kendisidir.»

Hâlik-ı Zülcelâl bu âyet-i celilede gökleri, yeri ve bu ikisiriin arasındaki her şeyi yoktan var ettiğini bir kez daha vurguluyor. Gökleri, yeri ve ikisinin arasındaki her şeyi O yaratmıştır. Bunları yarattığı gibi kendi haline bırakmamış, akıllara durgunluk verecek şekilde bir nizam ve intizam, halinde yerleştirmiştir. Bir gün yine Allah'ın iradesiyle bu nizam bozulacak, kıyamet vuku bulacaktır. Ey inanmayanlar, kıyametin kopacağından şüphe mi ediyorsunuz? Siz bunlardan ibret alıp Allah'ın kudretini anlamaz mısınız? Kıyamet kopacak, mahşer kurulacak, bu dünyada yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz. Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sen yumuşak ve iyi davran. Şüphesiz ki, senin Rabbin hakkıyla yaratanın, kemâliyle bilenin kendisidir.» O, kullarının ne yaptığını ve kıyametin ne zaman kopacağını bilir. Zira bütün mevcudat O'nun mülküdür.

87

«Yemin olsun ki, biz sana tekrarlanan yediyi ve şu büyük Kur'an'ı verdik.»

88

«Sakın bir takımlarını fâidelendirdiğimiz şeylere iki gözünü dikip uzatma. Onların karşısında tasalanma. Mü’minler için de şefkat kanadını indir.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, yemin olsun ki, biz sana tekrarlanan yediyi ve şu büyük Kur'an'ı verdik. Sakın bir takımlarını fâidelendirdiğimiz şeylere iki gözünü dikip uzatma ve onların karşısında tasalanma. Mü'minler için de şefkat kanadını indir.» Yedi âyet Fâtiha-i şerif olup, sünnet namazların bütün rekâtlarında, farz namazların da birinci ve ikinci rekâtlarında okunmaktadır. **Allahü teâlâ**, bu sûre ile sevgili **Peygamber**ine lütufta bulunmuş, ihsanını zikretmiştir. Nitekim bu sûrenin faziletini açıklamak için Kur'an ile ihsanda bulunduğu gibi. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: 'Yâ Muhammed, yemin olsun ki, biz sana bu sûrenin faziletini bildirmek için, Kur'an'ı bir nimet olarak indirdik. Onun bir harfi dünyadan ve içindekilerden daha üstündür. Sakın kâfirlere verdiğimiz şeylere göz açıp yumacak kadar bir zaman bile meyletme. Onlar birkaç gün dünyada bunlardan istifade edip oyalanadursunlar. Sonunda onları, bırakıp bize döndürüleceklerdir. Bizim katımızda kendilerini azabtan kurtaracak hiçbir delil yoktur. Halbuki sana verdiğimiz ilim ve din onların hepsinden çok daha hayırlıdır. Kâfirlerin imandan yüz çevirmesine üzülüp tasalanma. Çünkü onların kalbleri mühürlenmiştir, asla iman etmezler. Fakat sana iman edenlere şefkat kanatlarını aç, onlara tevazu ve yumuşaklıkla muamele et.»

89

«De ki: "Ben apaçık bir uyarıcıyım".»

90

«Nitekim bölüşenlere de indirmiştik.»

91

«Onlar ki Kur'an'ı parçalara ayırmışlardı.»

92

«Rabbine yemin olsun ki, onların topuna yapmakta oldukları şeyleri soracağız.»

93

«Rabbine yemin olsun ki, onların topuna yapmakta oldukları şeyleri soracağız.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: 'Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: «Ben sizi, bana indirilen Kur'an ile apaçık bir uyarıcıyım. Allah tarafından Tevrat Musa'ya, İncil İsa'ya indirildiği gibi, Kur'an da bana indirilmiştir.» Yahudiler ve Hıristiyanlar, **Peygamber**imizden bahseden âyetleri Tevrat'tan ve İncil'den kaldırmışlardır. Böylece kitablârının bir kısmını inkâr edip, bir kısmını kabul etmişlerdir. Mekke müşrikleri de onlar gibi, Kur'ân-ı Kerîm'e, kimi sihir, kimi şiir, kimi de geçmiş kavimlerin kıssalarıdır demişlerdir. Müşriklerin ileri gelenleri kendileri iman etmedikleri gibi, iman etmek isteyenlere de mani olmuşlardır. **Allahü teâlâ** bunu **Peygamber**ine şöyle haber veriyor: «Yâ Muhammed, Rabbine yemin olsun ki, onların topuna yapmakta oldukları şeyleri soracağız. Küfür ve şirklerinin cezasını kıyamet günü mutlaka kendilerine vereceğiz.» Yüce Allah iman edenlere mükâfatını, iman etmeyenlere de cezasını verecektir. Hiç kimsenin ameli karşılıksız kalmayacaktır.»

94

«Sana buyurulanı açıktan açığa bildir. Ve müşriklere aldırış etme.»

95

«O islihzacılara karşı muhakkak ki biz sana yeteriz.»

96

«Onlar ki Allah'la beraber başka bir tanrı tanırlar. Onlar yakında bileceklerdir.»

Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem), Allah tarafından kendisine gelen vahiyleri halka tebliğ ederken, kâfirler kendisi ile alay etmişlerdir. Bununla da kalmayarak iman etmek isteyenlere mani olup, imandan alıkoymaya çalışmışlardır.- Onların iman etmeyişlerine ve yaptıklarına **Peygamber**imiz çok üzülür. Bunun üzerine Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ini teselli için bu âyeti inzal edip şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, sana bildirileni açıktan açığa bildir. Müşriklerin sözlerine aldırış etme, onları kendi haline bırak.' O istihzacılara karşı muhakkak ki biz sana yeteriz. Onlar ki

Allah'la beraber başka bir tanrı tanırlar. Onlar yakında azabımızı görecek ve bileceklerdir.»

Mekkeli müşrikler içinde Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile en çok alay eden ve iman etmek isteyenleri imandan alıkoymaya çalışan beş kişi vardır. **Allahü teâlâ** bunların hepsini bir gün ve bir gecede helak etmiştir. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) bir hac mevsiminde halkı İslâm'a davet için çıkar. O beş müşrik, âlemlere rahmet olarak gönderilen cihan Peygamberi ile alay ederler ve bütün yolları keserler, kimseyi onun yanına yaklaştırmazlar. Küfürlerini bütün şiddetiyle sergilerler. Cihan Peygamberine bir şey sormak isteyenlere de «Bu sihirbazdır, kâhindir, sakın söylediklerine inanmayın» diyerek iman etmek isteyenlere mani olurlardı. **Hazret-i Muhammed** onların yaptıklarına çok üzülür, üzüntülü bir halde iken Cebrail gelir, Velid ibn Mugire ile arasının nasıl olduğunu sorar. O beş kişiden biri Velid ibn Mugire idi. Peygamberimiz onun çok şerir birisi olduğunu söyler. Cebrail «Onun şerrini ben yok ederim» der. Tam o sırada Velid de hırkasını eline almış, sallana sallana gider. Yolda ok yapan birine uğrar, onunla muhabbet ederken hırkasının koluna bir ok takılır, farkına varmadan hırkayı giyerken ok koluna saplanır bir damarı keser. Kesilen damardan kan fışkırır, kanı bir türlü dindiremezler, bütün uğranmaları boşa çıkar, kan kesilmez. Büyük bir ızdırap içinde bağıra bağıra kısa zamanda can verir.

Onlardan biri de Vâil oğlu Âs'dır. Cebrail, Peygamberimize «Yâ Muhammed, Âs ibn Vâil ile aran nasıldır?» der. Peygamberimiz, Mugire gibi onun da çok şerir birisi olduğunu söyler. Cebrail «Ben onun şerrine mani olurum» der ve gider. O sırada Âs da bir yere gitmek için yola koyulur. Giderken ayağına bir diken batar, dikenin battığı yer hemen yara olur ve oradan başlayarak bütün gövdesi şişer, etleri lime lime çürüyüp dökülür. O da, Mugîre gibi büyük bir ızdırap içinde helak olur. Onlardan biri de Haris ibn Gaytala'dır. Onun da yolda giderken ayak topuğuna bir şey batar, gövdesi şişer, derdine kimse çare bulamaz, ızdırabı gittikçe artar, öylece geberip gider." Cihan Peygamberinin amansız düşmanlarından biri de Esved ibn Abdiyegûs'dur, onu da çok şiddetli bir hararet basar, ne kadar su içerse harareti bir türlü kesilmez, gittikçe artar, o da

durmadan su içer ve aşırı su içtiğinden dolayı karnı patlar, böylece lâyık olduğu cezayı bulur. Onlardan biri de Abdülmuttalib'in oğlu Esved'dir. Kölesi ile bir gün yolculuğa çıkar, bir müddet gittikten sonra yoldaki bir ağacın altında otururlar. Cebrail gelip kafasını ağaca çarpar, yüzünü dikenlere batırır, bütün şiddetiyle bağırmaya başlar. Kölesinden kendisini kurtarmasını ister, kölesi «Seni kimden kurtaracağım, yanında kimse yok» der. Canı çıkana kadar Cebrail onun kafasını ağaca vurmaya devam eder. Ölürken «Beni Muhammed'in Tanrısı öldürdü» der. Böylece onlar lâyık oldukları cezayı görürler. O zaman Yüce Allah, bu âyet-i celileyi inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, o istihzacılara karşı muhakkak ki biz sana yeteriz. Onlar ki Allah'la beraber başka bir tanrı tanırlar ve onlar yakında bileceklerdir.»

Bu ilâhi kelâm bütün kâfirlere ve zâlimlere ta vâiddir. Bundan ibret alıp öğütlenmeyenleri ve imandan yüz çevirenleri mutlaka Allah'ın azabı yakalayacaktır.

97

«Yemin olsun ki, onların dediklerinden göğsünün daraldığını biliyoruz.»

98

«Sen hemen Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol.»

99

«Sana ölüm gelinceye kadar da Rabbine ibadet et.»

Mekkeli müşrikler **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **Peygamber**liğini kabul etmeyerek hakkında olur-olmaz konuşurlar ve Allah'ın âyetlerini inkâr ederler. Onların bu hareketine çok üzülen **Peygamber**imiz, Yüce Allah teselli için bu âyetleri inzal ederek şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, yemin olsun ki, onların dediklerinden göğsünün daraldığını biliyoruz. Onların inkâr ve seni yalanlamalarına aldırma. Onların bu hareketi seni meşgul edip üzmesin. Hemen Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol. Sana ölüm gelinceye kadar da Rabbine ihlâsla ibadet

et.» Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine dünya işlerinin kendisini meşgul etmememesini ve ölene kadar Rabbine ibadet etmesini emrediyor. Bu emir onun şahsında bütün mü'minleredir. Bundan dolayı **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «**Allahü teâlâ**, bana hamd ve tesbih ile kendisine secde ve ibadet edenlerden olmamı vahyetti. Mal biriktirip tacirlerden olmamı emretmedi.» Yüce Halik, **Peygamber**ine, mal biriktirip tacir olmasını emretmemiş, İslâm'ın özü ve imanın sembolü olan hamd ile tesbih edip secde edenlerden olmasını emretmiştir. **Hazret-i Peygamber**'in ümmetine yakışan da odur. Allah'ın emirlerine itaat edip, yasaklarından kaçınarak, **Peygamber**ine tâbi olmaktır. **Resûlüllah**'ın şefaatine ancak böyle nail olunur. Onun yolundan gitmeyenler şefaatine nail olamadıkları gibi, Allah'ın rahmetinden de istifade edemezler. Allah'ın rahmetine ve Peyğamber'in şefaatine nailiyet ancak **Peygamber**'e tâbi olup, yolundan gitmekle mümkün olur. Onun yolundan gidenler, ebedi saadete ve mutluluğa kavuşurlar.

NAHL SÛRESİ

Bu mübarek sûre Kur'ân-ı Kerîm'in on altıncı süresidir. Mekke'de nazil olmuştur. 128 âyettir. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'dan gelen bir rivayete göre 95, 96 ve 97'nci âyetleri Hazret-i Hamza'nın şehadetinden sonra Medine'de nazil olmuştur. Diğer bir rivayete göre ise, 110 ve 126'ncı âyetleri Medine'de inmiştir.

Nahl sûresinde birçok lâtif, bedii kudret eserleri gözler önüne serilmekte, tabiat alemindeki bütün varlıkların insanların emrine verildiği, insanın ise güzide bir mahlûk olup mümtaz bir varlığa sahip olduğu beyan edilmektedir. Böyle olmakl-a beraber beşeriyetin saadeti ve hidâyeti için **peygamber**lere, ve kitablara ihtiyaçları olduğu bildirilmektedir. Yüce Allah bu sûrede nimetlerini zikrederek insanları, bu nimetlerin şükrünü ifaya davet etmekte, amellerinden sorumlu tutulacaklarını ihtar buyurmaktadır.

Yüce Allah, sûreye isim olan arının kendisine verdiği büyük bir kabiliyetle yaptıkları peteklere verdikleri hendesi şekillerin ne kadar

önemli ve ne kadar dikkate şayan olduğunu gözler önüne sermekte ve ibret almamızı emretmektedir. Küçük bir varlığın, ilâhî ilham eseri, hârika bir san at ile maddi hayatımız için pek çok faydası olan bir gıdayı meydana getirmesine dikkatlerimizi çekmektedir.

Allahü teâlâ bütün nimetlerini yeryüzünde bizim için sergilemekte ve bunlar için şükretmemizi emretmektedir.

Bu sûre-i celilede bal arısından ve hünerlerinden bahsedildiği için, Nahl sûresi olarak isimlendirilmiştir.

1

«Allah'ın emri geldi. Artık onu vaktinden önce istemeyin. O, onların eş tutmakta oldukları şeylerden münezzehdir, yücedir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'dan rivayet edildiğine göre bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şöyledir:

Enbiyâ süresiyle Kamer sûresinin birinci âyetleri nazil olduğu zaman Mekkeli müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e şöyle derler: «Yâ Muhammed! Sen kıyametin yaklaştığını söylüyorsun. Halbuki biz bugüne kadar hiçbir izine rastlamadık.» O zaman **Allahü teâlâ** yukarıdaki âyeti inzal eder ve şöyle buyurur: «Allah'ın emri geldi. Artık onu vaktinden önce istemeyin. O, onların eş tutmakta oldukları şeylerden münezzehdir, yücedir.» Kıyametin vakti ve kâfirlerin azab göreceği gün yaklaştı. Zira gelecek olan her şey yakındır. Bundan dolayıdır ki Yüce Allah kıyamet vakti yaklaştığı için «geldi» buyurmuştur.

Nahl sûresinin bu âyeti gelince **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın benzi sararır, yerinden sıçrar, Cebrail'in azab ile geldiğini zanneder, telâşa kapılır. O zaman Yüce Allah şöyle buyurur: «Yâ Muhammed! Onun acele gelmesini boşuna istemeyin. Onun vukuu yakındır.»

Allahü teâlâ kâfirlerin eş tutmakta oldukları şeylerden münezzehdir, yücedir. Ortağa ve çocuğa ihtiyacı yoktur. Zira her şeyi yoktan var eden O'dur, O, hiçbir şeye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır.

2

«O, kendi emriyle kullarından kimi dilerse ona vahiy ile melekleri indirir. Ve "Benden başka tanrı yoktur, benden sakının" der.»

Allahü teâlâ dilediği kullarına Cebrail vasıtasıyla vahyedip emirlerini bildirir. Allah'ın insanların içinden **peygamber**lik vermek suretiyle seçtiği mümtaz kişiler, gönderildikleri toplumlara Allah'ın emirlerini ve yasaklarını bildirmekle mükelleftirler. **Peygamber**lerin görevi, insanları Allah'ın birliğine iman etmeye davet edip azabından korkutmaktır. Zira Allah'tan başka ilâh yoktur. Mutlak ma'bûd O'dur.

3

«O, gökleri ve yeri hak ile yaratmıştır. Onların ortak koştukları şeyden münezzehdir.»

4

«İnsanı bir damla sudan yarattı. Böyleyken o nasıl da açıkça hasım kesildi.»

Allahü teâlâ azametini ve kudretini beyan edip şöyle buyurmuştur: «Ey insanlar, sizi yok iken bir damla sudan yaratan Halik, hakkı izhar etmek için gökleri ve yerleri yaratmıştır. Bunlar **Allahü teâlâ**'nın birliğine, yüceliğine delâlet etmektedir. O'nun şeriki yoktur. Böyle olmakla beraber insan bize karşı açıkça hasımlık yapar. Kudretimizi inkâr edip bize ortak koşar.»

Ne gariptir ki, insan bir damla sudan yaratıldığını unutur, Yüce Allah'ın kudretini inkâr eder, ortak koşar.

Übey b. Halef bir gün çürümüş bir kemik parçası alır, elinde iyice ufalar ve saçar. Sonra şöyle konuşur: «Yâ Muhammed! Sen ne acaip konuşuyorsun, çürümüş, toz haline gelmiş kemik kıyamet günü nasıl dirilecektir? Böyle bir şeyin gerçekleşmesi asla mümkün değildir. Sen hayal kuruyorsun.»

Zâlim Übey b. Halef bu sözleriyle Yüce Allah'ın kudretini inkâr eder.

5

«Hayvanları da O yaratmıştır. Onlarda sizi ısıtacak şeyler ve birçok faydalar vardır. Onların etlerini de yersiniz.»

6

«Akşamleyin getirirken, sabahleyin salıverirken onlarda sizin için güzel bir zinet vardır.»

7

«Kendi kendinize zor varacağınız memleketlere yüklerinizi taşırlar. Şüphesiz ki, Rabbiniz çok merhamet edicidir, çok merhamet edicidir.»

Allahü teâlâ göklerdeki ve yerdeki bütün nimetleri insan için yaratmıştır. İnsanların maişetlerini te'ının etmek için, yeryüzünü etinden, sütünden, derisinden, yününden ve diğer özelliklerinden istifade etmek için hayvanlar halketmiştir. Bütün bu hayvanların etin den ve sütünden istifade edildiği gibi, derisinden ve yününden de çeşit çeşit elbiseler yapılır, yünlerinden insanların mübrem ihtiyacı olan yatak yorgan gibi şeyler de elde edilir. Ayrıca bazı hayvanlar da insanların üzerlerine binmeleri ve yüklerini taşımalar için yaratılmıştır. İnsanlar gıda ihtiyaçlarını bunların etlerinder sütlerinden ve yağlarından istifade etmek suretiyle, giyim ihtiyaç larını derilerinden ve yünlerinden yararlanmak suretiyle, nakliya ihtiyaçlarını da güçlerinden istifade etmek suretiyle giderirler. Bütün bunlar Allah'ın kullarına bir lütfudur. Bu hayvanların sabahleyin otlaklarına gidip akşam yerlerine dönmelerinde bile insanlar için zevk veren birçok özellikler vardır. Bütün bunlar Allah'ın vahdaniyetine delâlet etmektedir. Düşünebilenler bütün bunlardan ibret alır, Allah'a şirk koşmaktan sakınır, verdiği nimetlere karşı şükreder. Zira bu nimetlerin hiçbiri tesadüfen verilmediği gibi, boşun, da yaratılmış değillerdir. İnsanların bütün bunlardan istifade ederek Rablerine karşı olan kulluk görevlerini hakkıyla yapmaları istenmektedir. Daha sonra **Allahü teâlâ** verdiği nimetlerin bir kısmını zikretmiştir.

8

«Atları, katırları ve merkepleri de sizin için binek ve süs hayvanı olarak yaratmıştır. O daha bilmediğiniz nice şeyleri de yaratır.»

Allahü teâlâ, en üstün varlık olarak yarattığı insanın yeryüzündeki ihtiyaçlarını gidermek için binek hayvanları olarak at, katır, merkepler yaratmıştır. Ta ki, insanlar bunların vasıtasıyla uzak yerlerdeki ihtiyaçlarını gidersinler, yüklerini taşısınlar, savaş esnasında harb malzemelerini bir yerden diğer yere nakletsinler ve bunlara bakarak Allah'ın kudretini anlasınlar. Böylece **Allahü teâlâ**'nın her şeye kadir olduğunu, ortağı ve yardımcısı bulunmadığını bilsinler ve tasdik etsinler. Dolayısıyla Allah'ın vermiş olduğu nimetlere şükretsinler, nankörlükte bulunmasınlar. Çünkü Yüce Allah bütün nimetlerini kullarının dünyada huzur ve rahat içinde yaşamaları için emirlerine âmâde kılmıştır. Durum böyle olunca bütün bu nimetleri kullarına takdim eden Yüce varlığın birliğini tasdik edip nimetlerine şükretmek gerekir. İşte o zaman Rezzâk-ı âlem olan Allah, kullarına verdiği nimetleri daha da artırır, âhiret nimetleriyle de mükâfatlandırır. Kulun görevi zaten verilen nimetlere şükretmektir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a at etinin yenilip yenilmeyeceğini sorarlar. O da at etinin yenmesini çirkin görür ve yukardaki âyeti delil getirir ve şöyle der: «Bunlar binek ve zinet için yaratılmıştır. Dolayısıyla etlerinin yenilmesi çirkindir.»

İmam-ı A'zam Hazretleri de **İbn Abbas** Hazretleri'nin kavline uyarak at etinin yenilmesinin tahrimen mekruh olduğunu söylemiştir.

İnsanoğlunun Allah'ın yaratmış olduğu her şeyi bilmesi ve anlaması mümkün değildir. Nitekim **Peygamber**imiz **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet edilmiştir:

«**Allahü teâlâ**, içinde yaşadığımız dünyadan otuz kat daha büyük bir arz yaratmıştır. Ve içi mahlûkatla doludur. Onlar yeryüzündekilerin göz açıp kapayıncaya kadar bile Yüce Allah'a isyan edebileceklerini düşünemezler. Çünkü kendileri için isyan asla söz konusu değildir.»

Resûlüllah'a o yaratıkların insan olup olmadığı sorulur. **Peygamber**imiz de «Onlar, **Allahü teâlâ**'nın yeryüzünde insan yarattığını bilmezler» diye cevap verir.- Ey Allah'ın Resulü, şeytan onları Allah'a isyan etmeye sevketmiyor mu, diye sorulduğunda **Peygamber**imiz «Onların şeytanın yaratıldığından haberleri yoktur» cevabını verir. Ve şu âyeti okur: «Daha bilmediğiniz nice şeyleri de yaratır.»

9

«Doğru yolu bildirmek Allah'a aittir. Onun eğri olanı da vardır. Allah dileseydi, hepinizi birlikte doğru yola iletirdi.»

Allahü teâlâ kullarına hem hidâyet hem de dalâlet yollarını göstermiş, onları **peygamber**leri vasıtasıyla hidâyete davet etmiştir. Fakat Yüce Allah doğru yolu göstermesine rağmen insanların birçoğu hakikati kabul etmeyerek dalâlete sapmışlardır. Yahudiler ve Hıristiyanlar bunlardandır. **Allahü teâlâ** imana lâyık olanları hidâyete erdirir, olmayanları ise dalâlette bırakır. Çünkü Yüce Allah kimin iman edeceğini, kimin etmeyeceğini ilm-i ezelîsinde bilir ve ona göre ya imanı nasip eder veya dalâlette bırakır.

10

«Size semadan su indiren O'dur. Ondan içersiniz. Ve hayvanlarınızı otlattığınız bitki de onunla biter.»

11

«Onunla sizin için ekinler, zeytinler, hurma ağaçları, üzümler ve türlü türlü mahsuller yetiştirir. Düşünen kimseler için bunda ibretler vardır.»

Allahü teâlâ, bulutlar vasıtasıyla gökten yağmur indirir, insanların istifade etmesi için göller, nehirler, pınarlar oluşturur. Böylece su ihtiyacınızı da giderirsiniz. Yine yağmur sayesinde yeryüzünde otlaklar, ormanlar, çeşit çeşit sebzeler, türlü türlü meyveler, cins cins mahsuller meydana gelir. Bütün bunların tatları, kokuları, renkleri, birbirinden farklıdır. Hiçbiri diğerine benzemez. Düşünebilen kimseler için bunlarda ibretler vardır. Ve

herbiri **Allahü teâlâ**'nın varlığını, birliğini, kudretini ve hiçbir şeye muhtaç olmadığını isbat etmektedir.

12

«Geceyi, gündüzü, güneşi ve ayı sizin emrinize verdi. Yıldızlar da onun emrine boyun eğmişlerdir. Bunların herbirinde aklını kullanacaklar için ibretler vardır.»

Yüce Allah gündüzü kullarının maişetlerini te'ının etmeleri, geceyi ise istirahat etmeleri için yaratmıştır. Güneşi, ayı ve yıldızları da kudretine delâlet eden birer alâmet olarak vücûda getirmiştir. Geceyle gündüz birbirini takip ettiği gibi, güneş, ay ve yıldızlar da kendilerine ayrılan daire içinde hareketlerini sürdürürler. Ve hepsi bir hesaba göre hareket etmektedir. Geceyle gündüzün birbirini takip etmesinde, güneşin ve ayın doğmasında ve batmasında, yıldızların ve gezegenlerin gökyüzünü kandiller" gibi süslemesinde düşünebilenler için büyük hikmetler ve ibretler vardır. Bütün bunların hepsi Allah'ın varlığının ve kudretinin açık birer delili değil midir? Selim akıl sahibi kimselerin bundan şüphe etmesi asla mümkün değildir.

13

«Yeryüzünde rengârenk şeyleri sizin için O yaratmıştır. Öğüt alan kimseler için bunda ibretler vardır.»

Bütün nimetleri kullan için yaratan Yüce Allah, yeryüzünde de rengârenk meyvaları, çeşit çeşit sebzeleri, cins cins ürünleri istifade etmeleri için emirlerine vermiştir. Öğüt alan kimseler için bunlarda ibretler vardır. Bunların hepsi, Allah'ın kudretine delâlet etmektedir.

14

«Taze et yemeniz, giyeceğiniz süs eşyanızı çıkarmanız ve Allah'ın bol nimetinden istifade etmeniz için denize boyun eğdiren O'dur. Nitekim gemilerin onu yara yara gittiğini görürsünüz. Belki artık şükredersiniz.»

Allahü teâlâ, denizleri de kullarının emrine vermiştir. Denizlerin insanlara birçok faydası vardır. Et ihtiyaçlarının büyük bir kısmı, deniz ürünü olan balıklarla giderilir.. Ayrıca denizlerden

inci, yakut ve mercan gibi zinet eşyaları elde edilir. Kara yoluyla ulaşamayacakları yerlere denizde hareket eden gemiler vasıtasıyla gidilip gelinir. Böylece insanlar uzak me saf elerdeki ihtiyaçlarını da karşılamış olurlar. İşte bütün bu nimetler Allah'a şükretmek için verilmiştir. Akıl sahipleri bu nimetlere bakarak Allah'ın azametini ve kudretini anlarlar. O her şeye kadirdir.

15

«Yeryüzünde sarsılmayasınız diye sabit dağlar, nehirler ve yollar koymuştur. Belki onunla doğru yolu bulasınız diye.»

16

«Yıldızlarla da, alâmetlerle de onlar yollarını bulurlar.»

17

«Hiç yaratan yaratmayan gibi midir? Hâlâ ibret almaz mısınız?»

Allahü teâlâ yeryüzünü yaratıp suyun üzerine döşek gibi yaydıktan sonra sarsılmasını önlemek için koca koca dağları üzerine dikmiştir. Bu dağlar vasıtasıyla yerkürenin dengesi sağlanmıştır. Yine kullarının istifade etmesi için yeryüzünde ırmaklar akıtıp yollar meydana getirmiştir. Bütün bunların maksadı insanların doğru yolu bulmasıdır. Bütün bunları yaratan Hâlik-ı Zülcelâl ile hiçbir şey yaratamayan bir olur mu? Elbette bir olmaz. İşte bütün bunlar Allah'ın varlığının birer delilidir. İbadete lâyık ancak Allah'tır. O'ndan başkasına ibadet edenler, sapıklığa düşüp helak olmuşlardır.

18

«Allah'ın nimetini birer birer saysanız icmal suretiyle bile sayamazsınız. Seksiz şüphesiz Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Allahü teâlâ göklerdeki ve yerdeki bütün nimetleri insanlar için yaratmıştır. İnsanlar, Allah'ın verdiği bütün bu nimetleri saymaya kalksalar ne kadar olduğunu icmalen bile sayamazlar ve bir tesbitte bulunamazlar. Allah'ın nimetlerinin sayısı o kadar büyüktür ki insanın ömrü bunları saymaya yetmez. Yüce Allah bu kadar nimeti kullarının dünya ve âhiret saadetini te'inin etmeleri için yaratmıştır. Ne kadar şükredersek edelim, Allah'ın vermiş olduğu nimetlerden

sadece birinin bile şükrünü hakkıyla yapmamız mümkün değildir. Bütün bu nimetler kendisine verilen ve bir tekinin bile şükrünü eda etmekten aciz olan insan, nasıl oluyor da böyle bir nankörlükte bulunabiliyor? Halbuki kulun asıl vazifesi, yaratana kulluk etmek ve nimetlerine karşı şükürde bulunmaktır. Çünkü Allah gafurdur, küfürden dönmek suretiyle tevbe edenlerin günahlarını bağışlar, kusurlarını afveder.

19

«Allah gizlediklerinizi de, açığa vurduğunuzu da bilir.»

20

«Allah'ı bırakıp taptıkları şeyler hiçbir şey yaratamazlar. Çünkü onların kendileri yaratılmıştır.»

21

«Onlar ölüdürler. Diri değillerdir. Ne zaman dirileceklerini de fark edemezler.»

Bunca nimet kentlisine verilen insanoğlunun Rabbine şükredip etmediğini Yüce Allah zaten bilir. Zira hiçbir şey O'nun bilgisinin dışında değildir. Ne yazık ki, Allah'ın kendilerine bu kadar değer verdiği insanlardan bir kısmı Rablerini bırakır, elleriyle yaptıkları putlara taparlar. Halbuki taptıkları o putların hiçbir şey yaratmaya veya yok etmeye güçleri yetmez. Çünkü onların kendisi de yaratıktır. Üstelik onlar ölüdürler. Nitekim Yüce Allah bu hususu şöyle beyan ediyor: «Allah'ın nimetini birer birer saysanız, icmal suretiyle bile sayamazsınız. Seksiz şüphesiz Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir. Allah, gizlediklerinizi de, açığa vurduğunuzu da bilir. Allah'ı bırakıp taptıkları şeyler hiçbir şey yaratamazlar. Çünkü onların kendileri yaratılmıştır. Onlar ölüdürler. Diri değillerdir. Ne zaman dirileceklerini de fark edemezler.»

22

«Sizin tanrınız tek bir Tanrı'dır. Ahirete inanmayanların kalbleri inkâr edicidir ve onlar büyüklük taslarlar.»

23

«Şüphesiz Allah onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. Hakikat O, büyüklük taslayanları sevmez.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlede kendisinin vahdaniyetini beyan edip şöyle buyurmuştur: «Ey insanlar, sizin tanrınız tek bir Tanrı'dır. O'na kulluk yapın. Çünkü O'nun bir benzeri, bir ortağı yoktur. O'ndan başka edinmiş olduğunuz ma'budların hepsi bâtıldır.» Ancak âhirete inanmayanlar Yüce Allah'a eş koşarlar ve ibadet etme hususunda büyüklenirler. Halbuki **Allahü teâlâ** onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. Yüce Allah iman nimetinden yüz çevirmek suretiyle yeryüzünde kibirlik taslayanları asla sevmez. Zira kibirlenmek şeytanın sıfatıdır. Nitekim, bu özelliğinden dolayı ilâhî rahmetten uzaklaştırılmıştır." Durum böyle olunca kibirlilik taslayanlar şeytanın sıfatıyla sıfatlandıklarından Allah'ın sevgisinden uzak olurlar.

Übey b. Kâ'b (radıyallahü anh)'dan şöyle rivayet edilmiştir:

«Dünyada kibirlilik taslayanlar, kıyamet günü mahşer yerine zelil ve hakir olarak getirilecektir. Onlara her taraftan hakaret edilir.»

24

«Onlara: "Size Rabbiniz ne indirdi?" denildiği zaman "Evvelkilerin masallarını" derler.»

25

«Bununla onlar kıyamet günü kendilerinin bütün yüklerini taşıdıktan başka bilgisizlikle baştan çıkardıklarının yüklerini de sırtlarlar. Dikkat edin, ne kötüdür, yüklendikleri yük.»

İmam-ı Süddî (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir:

«Kureyş'in ileri gelenleri bir yere toplanırlar ve aralarında şöyle konuşurlar: Muhammed, çok tatlı dilli birisidir. Kiminle konuşsa etkisi altına alır ve kendi dinini kabul ettirir. Dinini yaymaması için bütün yolları keselim, onunla kimseyi görüştürmeyelim.»

Mekkeli müşrikler, aralarında almış oldukları bu kararı tatbik etmeye başlarlar. Bir gün Mekke'nin dışında bulunan kabilelerden

biri **Peygamber**imizle görüşmek üzere elçiler gönderir. Elçiler Mekke'ye gelip daha **Peygamber** (aleyhisselâm)'ın yanına varmadan müşrikler tarafından yolları kesilir, niçin geldikleri sorulur. Elçiler ise cevaben Muhammed'i görmeye gittiklerini söylerler. Müşrikler de kendilerinin Mekke'nin eşrafı olduklarını bildirirler. Niyetleri psikolojik baskı yapıp, kendilerinin güvenilir kimseler olduğu intibaını vermekti. Maksat, elçilerin Muhammed hakkında kendilerinden bilgi edinmeleriydi. Ve onların Muhammed'üı yanına gitmelerine engel olmaktı. Yüce Allah, bu olay üzerine yukarıdaki âyeti indirmiş ve hallerini beyan ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, o yalancılara Rabbinizden Muhammed'e ne indirildi diye sorulsa onlar, Muhammed'e evvelkilerin masalları indirildi derler. O kâfirler seni ve Kur'an'ı inkâr ettikleri için kıyamet günü kendi günahlarını yüklendikleri gibi, iman etmelerine engel oldukları kimselerin günahlarını da taşıyacaklardır. Çünkü onlar kendileri iman etmedikleri gibi, iman etmek isteyenlere de engel olup küfürde kalmalarına vesile olmuşlardır. Bir insanı hayra teşvik etmek, o hayrı yapmış gibi mükâfat elde etmeye, şerre teşvik etmek ise o şerri işlemiş gibi cezalandırılmaya sebeb olur. O günah yükü ne kötü bir yüktür ki, onlar onu taşırlar. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Kim İslâm'a aykırı bir şey ihdas ederse, ona tâbi olanların herbirinin işlemiş olduğu günahların aynısı ihdas eden kimsenin üzerine yazılır. Kıyamete kadar o ameli işleyenlerin günahlarına ortak olur.

Mü'minlerin günlük günahları beş vakit namazla, haftalık günahları kıldıkları Cuma namazıyla, yıllık günahları da tuttukları oruçla silinir. Bütün bu ibadetler mü'minlerin işledikleri günahların keffaretidir. Kâfirlere gelince, onlar ne kadar iyi amel yaparlarsa yapsınlar, günahları asla bağışlanmaz. Çünkü günahın bağışlanması için ilk şart imandır. Halbuki onlar imandan yüz çevirmek suretiyle küfre girmişlerdir. Dolayısı ile yaptıkları her amel boşa gitmektedir.

Mekkeli müşrikler elçilere şöyle derler:

«Muhammed yalancının biridir. Ona tâbi olanlar, fakirler ve kölelerdir. Onlarda ise hayır yoktur. Bizlerden hiç kimse Muhammed'e tâbi olmadı. Siz onlara sakın yaklaşmayın.»

Müşriklerin bu şekilde konuştuğunu gören bazı elçiler **Peygamber**imiz'e uğramadan döner gider. Bir kısmı ise şöyle der: «Biz uzak bir yerden geldik. Onu görmeden gitmeyiz. Hakkında bilgi edinmeden kavmimize dönersek, kendilerine ne cevap vereceğiz? Muhammed hakkında bilgi sahibi olmalıyız ki, kavmimizin sorduğu sorulara cevap verebilelim.»

Bu şekilde konuşan elçiler müşrikleri dinlemezler ve Müslümanlarla görüşürler, **Resûlüllah** hakkındaki düşüncelerini sorarlar. Müslümanlar da elçilere şöyle cevap verirler:

«Muhammed bizi bir olan Allah'a iman etmeye çağırıyor, putlara tapmayı yasaklıyor, herkese iyiliği emrediyor, kötülüklerden sakındırıyor, kız çocuklarını diri diri toprağa gömmeyi ortadan kaldırıyor, bizi dünya ve âhiret mutluluğuna çağırıyor.»

Bu sözleri duyan elçiler derhal İslâm'ı kabul ederler, memleketlerine döndükleri zaman kavimlerini de İslâm'a davet ederler.

26

«Kendilerinden öncekiler de düzen kurmuşlardı. Bunun üzeririne Allah binalarının temelini çökertti de tavanları başlarına yıkıldı. Hem bu azab onlara şuurlarının ermeyeceği taraftan gelmişti.»

Hazret-i Peygamber'in yanına gelmek isteyenlere engel oldukları gibi, daha önceki **peygamber**lerin iman etmeyen kavimleri de peygamberlerinin yanına gelen kimselere engel olmuşlardır. Allah da onların bu hilelerini başlarına geçirmiştir. Yüce Mevlâ bunu şöyle beyan ediyor: «Kendilerinden öncekiler de düzen kurmuşlardı Bunun üzerine Allah binalarının temelini çökertti de tavanları başlarına yıkıldı. Hem bu azab onlara şuurlarının ermeyeceği bir taraftan gelmişti.»

Nemrud b. Kenan, **Allahü teâlâ** ile mücadele etmek maksadıyla yüksekliği sekiz bin arşın olan bir kule yaptırır. Aklınca Allah ile mücadele etmek için oraya çıkar. O mücadele ededursun Cebrail gelir, kanadıyla kuleye vurur ve yerle bir eder. Böylece Nemrud lâyık olduğu cezayı görür.

27

«Sonra da kıyamet gününde onları rezil eder. Ve der ki: "Haklarında tartıştığınız benim ortaklarım nerede?" Kendilerine ilim verilenler derler ki: "Bugün doğrusu rezillik ve zillet kâfirlerindir".»

28

«Melekler kendilerine zulmetmiş olanların canım alırken "Biz hiçbir kötülük yapmıyorduk" diyerek teslim olurlar. Hayır, Allah sizin neler yaptığınızı bilir.»

29

«O halde, ebedî içinde kalacağınız cehennemin kapılarından girin. Büyüklük tamlayanların durağı ne kötüdür.»

Allahü teâlâ, iman etmeyenleri sadece dünyada azaba uğratmakla bırakmaz, âhirette de inkâr ve küfürlerinin karşılığı olarak onları ebedî cehennem azabı ile cezalandırır. Ve şöyle der: «Hani, mü'minlerle haklarında tartıştığınız benim ortaklarım nerede? Neden onları yardımınıza çağırmıyorsunuz? Halbuki siz dünyada iken onlara tapıyor ve bize ortak koşuyordunuz.» Bu ilâhî hitap karşısında kâfirlerden hiçbir ses çıkmaz, mahşer yerinde rezil rezil bek-;«rler. Fakat meleklerden veya mü'minlerden kendilerine ilim verilen ehl-i ma'rifet ise şöyle derler: «Doğrusu bugün rezillik ve zillet kâfirlerindir.» Onlar dünyada iken, Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayarak kendilerine zulmetmişlerdir. Kendilerine zulmedenlerin canlarını Azrail alırken, gözlerinin önünden perde kalkar azabı görürler ve şöyle derler. «Biz hiçbir kötülük yapmıyor ve Allah'a şirk koşmuyorduk.» O zaman Yüce Allah -Hayır, siz Allah'a şirk koşuyordunuz, O, sizin neler yaptığınızı bilir. Ona göre mükâfat ve mücâzatmızı verir. Herkes amelinin karşılığını görecektir.» Bütün mahlûkat mahşer yerine gelip sorguya çekildikten sonra, cehennemin bekçileri kâfirlere şöyle derler: «Ey

iman etmeyenler, burası size vaad olunan cezanızı çekeceğiniz cehennemdir. Şimdi içinde ebedî kalacağınız cehennemin kapılarından girin, işte burası büyüklük taslayanların durağıdır. İmandan yüz çevirip büyüklük taslayanların durağı ne kötüdür.» Böylece iman etmeyenler ebedî kalacakları cehenneme girerler.

30

«Müttakilere: "Rabbiniz ne indirdi" denildiği vakit onlar da "Hayır" derler. Bu dünyada iyi davrananlara iyilik vardır, âhiret yurdu ise daha hayırlıdır. Takva sahiplerinin yurdu hakikat ne güzeldir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur:

Mekkeli müşrikler dışarıdan gelen elçilerin **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) ile görüşmelerine engel olmak için yollara adamlar yerleştirirler. Bunun üzerine **Peygamber**imiz, elçileri karşılamaları için bazı mü'minleri görevlendirir. Müşriklerin **Peygamber**imizle görüşmeden geri çevirdikleri elçileri görevli mü'minler yakalarlar ve şöyle derler: «Müşrikler, Muhammed hakkında yalan söyleyerek "Onunla görüşmenize engel oluyorlar. Halbuki Muhammed hak **Peygamber**'dir. İnsanları Allah'a iman etmeye davet ediyor. Putlara tapmayı yasaklıyor. Akrabayı ziyaret etmeyi emrediyor. Kötülüklerden sakındırıyor".» Bu hâdise üzerine yukarıdaki âyet-i celile nazil olur ve şöyle buyurulur: «Müttakilere "Rabbiniz ne indirdi" denildiği vakit onlar da "Hayır" derler. Bu dünyada iyi davrananlara iyilik vardır, âhiret yurdu ise daha hayırlıdır. Takva sahiplerinin yurdu hakikat ne güzeldir. Zira âhiret yurdu ebedîdir, dünya hayatı gibi geçici değildir.

Daha sonra Yüce Allah âhirette müttakilere verilecek olan makamları vasıflandırmıştır.'

31

«Adn cennetlerine girerler. Onların altlarından ırmaklar akar. Orada diledikleri kendilerinedir. Allah, müttakileri işte böyle mükâfatlandırır.»

32

«Ki bunlar meleklerin pak ve asude olarak canlarını alacakları kimselerdir. "Selâm size, yaptıklarınıza karşılık haydi cennete girin" derler.»

Allahü teâlâ, bu âyet-i celilede muttaki kullarına âhirette vereceği nimetleri bir kere daha beyan ediyor. Müttakilere, imanlarının ve güzel amellerinin karşılığı olarak içinde ebedi olarak kalacakları cennetler verilir. Öyle cennetler ki, köşklerinin altından baldan ve sütten ırmaklar akar. Orada ne dilerlerse kendilerine verilecektir. Allah muttaki kullarını işte böyle mükâfatlandırır. Allah'ın dostları olan muttaki kullar dünya hayatım terk edip âhiret yolculuğuna çıkarken Azrail (aleyhisselâm) kendilerini incitmeden ruhlarını pâk ve asude bir şekilde alır. Ölümün acısını asla hissetmezler. Bütün yaratıklar mahşer yerine toplanıp herkes hesaba çekildikten sonra, cennetin bekçileri onlara «Selâm size, ey Allah'ın muttaki kulları. Dünyada yaptıklarınızın karşılığı olarak haydi cennete girin» diye nida ederler. İşte, Allah'ın muttaki kullarına kıyamet günü verilecek olan mükâfat budur. Bundan daha büyük bir mükâfat düşünülebilir mi?

33

«Onlar kendilerine meleklerin veya senin Rabbinin emrinin gelmesini mi bekliyorlar? Onlardan öncekiler de böyle yapmışlardı. Allah onlara zulmetmedi, ancak onlar kendilerine zulmettiler.»

Yâ Muhammed! Kâfirler ölüm meleğinin kendilerine gelip canlarını almasını mı veya Rabbinin emrinin üzerlerine gelmesini mi bekliyorlar? Hâlâ küfürlerinde ısrar mı ediyorlar? Kendilerinden önceki kavimler de **peygamber**lerini yalanlamışlar, küfürde ısrar etmişler, neticede helak olmuşlardı. Onların helak oluşu inkârlarının bir cezasıdır. Yoksa Allah onlara asla zulmetmemiş, onlar inkâr etmek suretiyle kendilerine zulmetmişlerdir. Nitekim Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor «Onlar kendilerine meleklerin veya senin Rabbinin emrinin gelmesini mi bekliyorlar? Onlardan öncekiler de böyle yapmışlardır. Allah onlara zulmetmedi, ancak onlar kendilerine zulmettiler.» Allah hiçbir kuluna zulmetmez. Kul zulmü kendi ister. Allah kullarını, zulmetmek için yaratmamıştır.

34

«Bunun için işledikleri kötülüklere uğradılar ve alay ettikleri şey onları kuşattı.»

Bu âyet-i celîlede de ifade edildiği gibi, Yüce Allah hiçbir kuluna azab etmez. Kulun karşılaştığı ceza amellerinin mukabilidir. İyi amel işleyenler mükâfatlarını, kötü işler yapanlar da cezalarını göreceklerdir. Nitekim .Yüce Allah kâfirler hakkında şöyle buyuruyor: «Bunun için işledikleri kötülüklere uğradılar ve alay ettikleri şey onları kuşattı.» Allah mükâfat yeri olan cenneti, mücâzat mahalli olan cehennemi kulları için yaratmıştır.

35

«Şirk koşanlar dediler ki; "Eğer Allah dileseydi ne biz ne de babalarımız ondan başka hiçbri şeye tapmaz, onun emri dışında hiçbir şeyi haram kılmazdık." Onlardan öncekiler de böyle yapmışlardı. **Peygamber**lere apaçık tebliğden başka ne düşer?»

Allah'a eş koşanlar şöyle demişlerdi: 'Eğer Allah dileseydi, biz de atalarımızla birlikte Allah'a şirk koşup putlara tapmazdık. O'nun emirlerinin dışına çıkmazdık. Haram kıldığını haram, helâl kıldığını helâl sayardık. O'nun dilediğini yapar, dilemediğinden kaçınırdık.» Halbuki kendilerinden öncekiler de aynı yalanları söylemişler, aynı iftirada bulunmuşlardı. Haklı olduklarını isbat etmek için de kendilerine göre deliller ileri sürmüşlerdi. Allah'a isnad ettikleri yalanlar kendilerini hidâyete değil, felâkete götürmüştü. Yüce Allah, kullarının hidâyete ermesi için **peygamber**ler göndermiş, emirlerini ve yasaklarını o **peygamber**ler vasıtasıyla bildirmiştir. Allah'ın emirlerine itaat edip **peygamber**lere tâbi olanlar hidâyete ermiş, karşı çıkıp isyan edenler ise sapıklığa düşüp helak olmuşlardır. **Peygamber**lerin görevi sadece Allah'ın emirlerini insanlara tebliğ etmekten ibarettir. Hidâyet ancak Allah'tandır. Allah'ın emrine, **Peygamber**'in getirdiklerine muhalefet edenler asla kurtuluşa ulaşamayacaklardır. Bu, inanmayanlara Allah'ın vaadidir. Allah, vaadinden asla dönmez. Aklı olanların ibret alıp Allah'ın ve Besûlü'nün emirlerine itaat etmeleri, yasaklarından kaçınmaları gerekir.

36

«Yemin olsun ki, her ümmete: "Allah'a ibadet edin ve putlardan kaçının" diye **peygamber**ler göndermişizdir. İçlerinden kimini Allah hidâyete erdirdi, kinli de sapıklığı hak etti. Yeryüzünde gezin de **peygamber**leri yalanlayanların sonunun nasıl olduğunu görün.»

Allahü teâlâ emir ve yasaklarını insanlara bildirmek için her ümmete **peygamber** göndermiştir. Önce **peygamber**leri vasıtasıyla onlara imanı, küfrü, iyiyi kötüyü, hakkı bâtılı, helâli haramı, hayrı ve şerri bildirmiştir. **Peygamber**ler insanları Allah'a ibadete ve O'na eş koşmamaya davet etmiştir. Onların davetine uyanlar hidâyete kavuşmuş, uymayanlar ise dalâlete düşüp helak olmuştur. Allah, **peygamber** göndermeden hiçbir toplumu helak etmemiştir. Kendilerine **peygamber** gelen toplumların içlerinden, kimi iman etmiş, kimi iman etmemiştir. İman etmeyip **peygamber**lerim yalanlayanlar inkâr ve küfürlerinin cezasını görmüşlerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: '«Yemin olsun ki, her ümmete: "Allah'a ibadet edin ve putlardan kaçının" diye **peygamber**ler göndermişizdir. Sonra Allah içlerinden kimine hidâyet vermiş, kiminin üzerine de sapıklık hak olmuştur. Şimdi yeryüzünde gezin de **peygamber**leri yalanlayanların sonunun nasıl olduğunu görün.»

37

«Onların hidâyeti bulmalarını ne kadar özlesen ve bunun için çalışsan muhakkak ki, Allah dalâlete saptırdığım hidâyete erdirmez. Onların bir yardımcıları da olmaz.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, iman etmeyenlerin hidâyeti bulmalarını ne kadar özlesen ve bunun için ne kadar çalışsan muhakkak ki, Allah'ın dalâlete saptırdığını asla hidâyete erdiremezsin. Çünkü onların kalbleri mühürlenmiştir. Onları Allah'ın azabından kurtaracak hiçbir yardımcıları da yoktur.» **Allahü teâlâ** ilm-i ezelisinde kimin hidâyete ereceğini, kimin de dalâlette kalacağını biliyordu. Buna rağmen kendilerine önce **peygamber**ler göndermiş, onları hakka davet" etmiştir. **Peygamber**lerin davetine uyanlar hidâyete kavuşmuş, uymayanlar ise dalâlete düşüp helak olmuşlardır. .

38

«Onlar: "Ölecek kimseyi Allah diriltmez" diye olanca güçleriyle yemin ettiler. Hayır, bu, O'nun dosdoğoru bir vaadidir. Fakat insanların çoğu bilmezler.»

Kâfirler öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr etmişlerdir. **Allahü teâlâ** kıyamet günü bütün canlıları dirilteceğini, hepsini mahşer yerine toplayıp hesaba çekeceğini vaadetmiştir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler. Öldükten sonra dirilmeyi, hesaba çekilmeyi, cennet ve cehennemi inkâr etmişlerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar: "Ölecek kimseyi Allah diriltmez" diye olanca güçleriyle yemin ettiler. Hayır, bu O'nun üzerinde hak bir vaaddir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.»

39

«Üzerinde ihtilâfa düştükleri şeyi onlara açıklasın ve küfredenler gerçekten yalancı olduklarını bilsinler dîye dirilteçektir.»

40

«Bîr şeyin olmasını istediğimiz zaman ona sözümüz sadece «ol» demekten ibarettir. O da derhal oluverir.»

Allahü teâlâ kıyamet günü bütün insanları üzerinde ihtilâfa düştükleri şeyi kendilerine açıklasın ve küfredenler gerçekten yalancı olduklarını bilsinler diye dirütecektir. Kıyamet günü bütün canlıları tekrar diriltmek Yüce Allah için çok kolaydır. O, bir şeyin olmasını dilediği zaman ona sadece «ol» der, o da derhal oluverir. Zira Hâlik-ı Mutlak her şeyi yoktan var etmiştir. Kıyamet günü bütün canlıları diriltmek elbette yoktan var etmekten daha kolaydır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bir şeyin olmasını istediğimiz zaman ona sözümüz sadece «ol» demekten ibarettir. O da derhal oluverir.»

41

«Zulmedildikten sonra Allah yolunda hicret eden kimseleri andolsun ki, dünyada güzel bir yere yerleştiririz. Âhiret mükâfatı ise daha büyüktür, şayet bilselerdi.»

İlk Müslümanlar müşrikler tarafından Mekke'de çeşitli zulüm ve işkencelere uğramışlardır. Onlar, kendilerine yapılan zulüm ve işkencelere göğüs gererek mallarını ve mülklerini Mekke'de bırakıp Allah yolunda hicret etmişlerdir. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Zulmedildikten sonra Allah yolunda hicret eden kimseleri yemin olsun ki, dünyada güzel bir yere yerleştiririz. Âhiret mükâfatı ise daha büyüktür şayet bilselerdi. Onlar sabreden ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir.» Mekke'den hicret eden mü'minler Medine'nin en mümbit yerine yerleşmişler, orada çeşitli nimetlere ve ganimet mallarına nail olmuşlardır. Oradaki yaşantıları Mekke'dekinden daha üstün ve daha müreffehtir. Bu, onların dünyada sahip oldukları mükâfattır. Âhiret mükâfatı ise elbet daha büyük ve daha güzeldir.

42

«Onlar sabreden ve yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir.»

Bu âyet-i celile şu zatlar hakkında nazil olmuştur: Bilâl, Süheyl, Habbab, Ammar, Abis ve Ebû Cendel. Bunlar hicretten sonra Mekke'de kalmışlar, dinlerinden dönmeleri için kendilerine müşrikler tarafından büyük zulüm ve işkence yapılmıştır. Onlar kendilerine yapılan bunca zulüm ve işkenceye rağmen dinlerinden dönmemişler, müşriklerin yaptıklarına göğüs germişlerdir. Süheyl, bütün servetini vererek müşriklerin elinden kurtulmuş, Medine'ye hicret etmiştir. Diğer mü'minler ise müşriklere verecek bir şey bulamadıkları için, onların dediklerini yapmışlar, sonra bir fırsatını bulup gizlice Medine'ye hicret etmişlerdir. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Kendilerine yapılan zulme sabredip, yalnız Rablerine dayanıp güvenen kimselerdir, onlar.» Onlar dinleri uğruna her şeylerini feda edip hicret eden ve sadece. Allah ve Resûlü'nün rızasını kazanmak için cihad edenlerdir. Bunun için de her şeye katlanmışlardır.

43

«Senden evvel kendilerine vahyeder olduğumuz erkeklerden başkasını biz **peygamber** göndermedik. Eğer bilmiyorsanız bilgi sahiplerine sorunuz.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekkeli müşriklere **peygamber** olduğunu söyleyip kendilerini İslama davet edince, onlar da **peygamber**imizin risaletini inkâr edip şöyle demişlerdir: «**Allahü teâlâ** bize insandan **peygamber** göndermez. Eğer **peygamber** göndermek isteseydi meleklerden **peygamber** gönderirdi.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** onların bu iddialarını reddetmek için bu âyeti' inzal edip şöyle buyurmuştur-.

«Yâ Muhammed, biz senden evvel de kendilerine vahyeder olduğumuz erkeklerden başkasını **peygamber** olarak göndermedik. Senin **peygamber** olduğunu tasdik ederlerse ne âlâ, eğer **peygamber** olduğunda şüpheleri varsa, Tevrat ve İncil bilginlerine sorsunlar. Zira Tevrat'ta ve İncil'de senin vasıfların ve sıfatların mevcuttur. Biz, senden önceki **peygamber**leri de açık mucizeler ve kitaplarla gönderdik. Onlar da senin gibi birer insandı, hiçbiri melek değildi. Biz hiçbir meleği insanlara **peygamber** olarak göndermedik. Sana da, insanlara indirilen hükümleri açıklayasın diye Kur'an'ı indirdik. Belki onlar bunu düşünüp, maksadını anlayarak iman ederler.»

44

«O **peygamber**leri açık mucizeler ve kîtablarla gönderdik. Sana da insanlara indirileni açıklayasın diye Kur'an'ı indirdik, belki düşünürler.»

Yüce Allah bütün **peygamber**leri kavimlerine açık mucizeler ve delillerle göndermiştir. **Peygamber**leri vasıtasıyle insanlara hakkı - batılı, helâli-haramı, imanı-küfrü, hayrı-şerri, iyiyi-kötüyü bildirmiştir. Bunları düşünüp iman edenler hidâyete, iman etmeyenler ise dalâlete düşüp helak olmuşlardır.

45

«Kötü işler düzenleyenler Allah'ın kendilerini yere batırmasından, yahut haberleri yok iken üzerlerine ansızın azap gelmesinden emin mi bulunuyorlar?»

Yeryüzünde fesad çıkarıp kötü işler yapanlar, Allah'ın kendilerini Karun gibi yere batırmasından, yahut haberleri yok iken üzerlerine ansızın azabın gelmesinden emin olduklarını mı zannediyorlar? Onlar Allah'ın azabından asla emin olduklarını zannetmesinler. Yüce Allah, belki insafa gelip iman ederler diye, onların azabını bir müddet te'hir etmiştir. Çünkü O, rahimdir, kullarını esirger, yaptıklarının cezasını hemen vermez.

46

«Yahut onlar dönüp dolaşırken kendilerini yakalamasından mı? Ki Allah'ı âciz bırakacak değillerdir.»

47

«Yahut yok olmak endişesinde iken yakalamasından mı? Muhakkak ki Rabbin çok merhamet edici, çok merhamet edicidir.»

Ey kâfirler, siz yeryüzünde çeşitli nimetlere sahip, istediğiniz her şeye mâlik olduğunuz halde gezip dolaşırken **Allahü teâlâ**'nın azabının ansızın sizi yakalamasından emin misiniz? Böyle bir akıbete uğrayacağınızı hiç aklınıza getirmediniz mi? Siz, Allah'ın bunca nimetlerinden istifade ediyor ve yine O'na şirk koşuyorsunuz. Siz yeryüzünde gezin-tozun ne yaparsanız yapınız Allah'ı asla âciz bırakamazsınız. Muhakkak ki O, çok merhamet edici, çok merhametlidir. Kullarının işlemiş olduğu günahları yüzünden hemen onları helak etmez.

48

«Onlar Allah'ın yarattığı herhangi bir şeye bakmadılar mı ki, onların gölgeleri bile zelil zelil Allah'a secde ederek durmadan sağa sola dönerler.»

Ey insanlar, siz Allah'ın yarattığı şeylere bakıp onlardan ibret almaz mısınız? Onların gölgeleri bile Allah'a boyun eğip secde ederek durmadan sağa-sola dönerler. Ağaçların, taşların ve bütün varlıkların gölgeleri gündüzün evvelinde, sağa, sonunda sola dönerler. Bunların sağa ve sola dönmeleri Allah'ın emirlerine boyun eğip, O'na secde etmeleridir. Göklerde ve yerde bulunan canlılar ve melekler büyüklük taslamaksızm Allah'a secde ederler. Rablerinden

korkarlar ve emrolundukları şeyleri yaparlar. Asla Allah'ın emrinden dışarı çıkamazlar. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet edilmiştir.

49

«Göklerde ve yerde bulunan canlılar ve melekler büyüklük taslamaksızın Allah'a secde ederler»

50

«Üzerlerinde hâkim olan Rablerinden "korkarlar ve emir olundukları şeyleri yaparlar.»

«**Allahü teâlâ** yedinci kat gökte öyle melekler yaratmıştır ki, bunlar yaratıldığı andan itibaren ta kıyamete kadar secde halindedirler. Kıyamet kopup secdeden kalktıkları zaman «Ey Rabbimiz, biz sana lâyıkı ile secde edemedik» derler. Âdemoğlu bunlardan utansın, ihlâssız, samimiyetsiz yapmış oldukları ibadetlerle «Biz Allah'a ibadet ediyoruz» derler. Halbuki onların bir ömür boyu yaptıkları ibadetler meleklerin bir secdesi kadar bile yoktur. Buna rağmen melekler «Ey Rabbimiz, biz sana lâyıkı ile secde edemedik» diyerek acziyetlerini ortaya koymuşlardır. Aklı olanların bundan ibret alıp düşünmesi gerekir.

51

«Allah buyurdu ki: "İki tanrı edinmeyin. O, ancak bir tek Tanrıdır ve yalnız benden korkun".»

52

«Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. İtaat da daima O'nadır. Böyle iken hâlâ Allah'tan başkasından mı korkuyorsunuz?»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Ateşe tapanlardan bir gurup Allah'ın iki olduğunu söylemişlerdir. Yüce Allah onların bu iddialarını reddetmek için bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur:

«Ey insanlar, Allah birdir. O'nun şeriki ve ortağı yoktur, siz O'ndan başka tanrı edinmeyin. O, birdir, ibadete lâyık ancak O'dur. O'ndan başka ibadete lâyık mâbud yoktur. Göklerde ve yerde ne varsa hepsini yaratan O'dur. O'ndan başka Hâlık yoktur. İtaat da

daima O'nadır. Böyle iken siz hâlâ Allah'tan başkasından mı korkuyor ve ibadet ediyorsunuz? Halbuki göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nun yaratmasıyle vücuda gelmiştir. Hâlik-ı Mutlak yalnız O'dur. O'nun yaratmış olduğu şeylerin hiçbiri ma'bûd olamaz. Çünkü yaratılan her şey mahlûktur, mahlûk ise asla hâlık olamaz. Bütün insanların O'nun dininden başka bir dine uyması ve başka bir varlığa tapması asla caiz değildir. Allah'tan başkasına tapanlar hüsrana uğrayıp helak olmuşlardır. O'na iman edenler ise rahmetine nail olup kurtuluşa ermişlerdir.

53

«Sizdeki her nimet Allah'tandır. Sonra bir sıkıntıya uğradığınızda yalnız O'na sığınırsınız.»

54

«Sonra sıkıntınızı giderince de içinizden bazıları Rablerine şirk koşarlar.»

Ey insanlar, Yüce Allah bütün nimetleri sizin için yaratmış ve emrinize vermiştir. Bunların hiçbiri kendiliğinden olmamıştır. Bunca nimetler size verildikten sonra, tekrar alınır bir sıkıntıya düşer, fakirliğe mübtelâ olur, hastalığa mâruz kaldığınız zaman bunlardan kurtulmanız için Rabbinize tazarru ile yalvarıp, sığınırsınız. **Allahü teâlâ** sizi, içine düştüğünüz sıkıntılardan ve ızdıraplardan kurtarıp huzura ve rahata kavuşturduğu zaman içinizden bazıları O'na şirk koşarlar, nimetlerine nankörlük ederler ve şükrü terk edip isyan ederler. Sanki hiçbir musibete uğramamış gibi hareket ederler. Rablerini unuturlar, çektiklerini akıllarına bile getirmezler. İnsan ne kadar da nankördür. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor:

55

«Kendilerine verdiğimiz nimete nankörlük etmeleri için yaparlar. Şimdi zevk edip keyfinize bakın; fakat pek yakında bileceksiniz.»

«Kendilerine verdiğimize karşı nankörlük etmeleri için geçinin bakalım, yakında bileceksiniz.» O nankörlük yapanlar dünyada yesinler-içsinler, ömürlerini nefs-i hevaları peşinde

geçirsinler, **Allahü teâlâ** elbette bunun hesabını kendilerine soracaktır. Bu nimetler onlara Allah'a şirk koşsunlar ve nankörlük yapsınlar diye verilmedi. Şükrünü eda etsinler ve Rablerine kulluk yapsınlar diye verildi. Allah'ın nimetlerine şükredenler rahmetine, şükretmeyenler ise azabına uğrayacaklardır.

56

«Kendilerine verdiğimiz rızıktan bilmediklerine hisse çıkarırlar. Allah'a yemin olsun ki uydurup durduğunuz şeylerden muhakkak suale çekileceksiniz.»

57

«Onlar Allah'a kızlar isnad ederler. O'nun şanı münezzehtir. Kendileri de dilediklerine nail olmak isterler.»

İslâm'ın zuhurundan önce kâfirler putları için koyundan, sığırdan ve deveden kurbanlar keserler ve çeşitli yiyecekler ikram ederlerdi. Halbuki onların ne kesilen kurbandan ve ne de kendileri için ayrılan yiyeceklerden haberleri vardı. Buna rağmen putlarına karşı böyle bir ikramda bulunuyorlar ve yalan söyleyerek «Bunu bize Allah emretti» diyorlardı. **Allahü teâlâ** onların bu iftiralarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Kendilerine verdiğimiz rızıktan bilmediklerine hisse çıkarırlar. Allah'a yemin olsun ki, uydurduğunuz şeylerden muhakkak suale çekileceksiniz.» Kâfirler, Allah'a kızlar isnad ederler. Allah her şeyden münezzeh ve sânı yücedir. O'nun oğula, kıza ve yardımcıya asla ihtiyacı yoktur. Oğul, kız, aile ancak yardıma muhtaç olanlara mahsustur.

58

«Onlardan birine bir kızı olduğu müjdelenirse içi kederle dolarak yüzü simsiyah kesilir.»

59

«Kendisine verilen kötü müjde yüzünden halktan gizlenmeye çalışır. Utana utana onu tutsun mu, yoksa toprağa gömsün mü? Bakınız ne kötü hükmediyorlar.»

İslâm'dan önce Araplarda kız çocukları uğursuz addediliyor ve diri diri toprağa gömülüyordu. Onlardan birinin kızı olduğu zaman

mateme bürünüyor, kederinden yüzü simsiyah kesiliyordu. Kendisini âdeta suçlu kabul ederek, halktan gizleniyordu. Aslında kızı olanlar topluma kabul edilmiyor, toplumun içine girse bile kendilerine söz hakkı verilmiyor ve hor görülüyordu. Toplumda söz sahibi olmaları ve hor görülmemeleri için kız çocuklarını diri diri toprağa gömmeleri gerekiyordu. Bunu yapanlar takdir görüyor, yapamayanlar ise kınanıyordu. Kendileri kız çocuklarını uğursuz kabul ederken, Yüce Allah'a kızlar isnad ediyorlardı. Halbuki kızı veren de, oğlanı veren de O'dur. O'nun oğula, kıza asla ihtiyacı yoktur. «Onlardan birine bir kızı olduğu müjdelenirse içi kederle dolarak yüzü simsiyah kesilir. Kendisine verilen kötü müjde yüzünden halktan gizlenmeye çalışır. Utana utana onu tutsun mu, yoksa toprağa gömsün mü? Bakınız ne kötü hükmediyorlar.»

60

«Âhirete inanmayanlar kötülük örneğidirler. En yüce örnek ise Allah'ındır. O, mutlak kadirdir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.»

Allahü teâlâ canlıların oluşması, yaşaması, çoğalması, yiyip içmesi ve nimetlerindenistifade etmesi için bu mükevvenâtı yaratmıştır. Canlılar arasında en mükemmel olarak insanoğlu yaratılmış, göklerdeki ve yerdeki bütün nimetler emrine verilmiştir. Bütün bu nimetlere karşılık yaratılışının gereği olarak kendisine bazı yükümlülükler yüklenmiştir. Yüce Allah bu yükümlülükleri yerine getirenlere mükâfat, getirmeyenlere ise mücâzat vereceğini bildirmiştir. İnsanlara bu mükâfat ve mücâzat dünyada verileceği gibi, asıl uygulanacağı yer âhirettir. İşte orada insanlar bu dünyada yaptıklarının karşılığını göreceklerdir. Âhirete inanmayanlar ne kötüdürler. Onlar sağırdırlar, hakkı işitmezler; kördürler, hakkı görmezler, dilsizdirler, hakkı söylemezler. Taptıkları putlar da hiçbir şeye muktedir değildir. Görmezler, işitmezler, söylemezler ve her şeyden habersizdirler. En yüce vasıflar Allah'ındır. O, Ma'bûd-ı hakikîdir, var eden de, yok eden de O'dur. O, her şeye'kadirdir, şeriki ve benzeri yoktur. O'nun için uzak-yakın, gizli ve aşikâr söz konusu değildir. Doğmamıştır, doğurulmamıştır, hiçbir varlık O'na denk değildir.

61

«Şayet Allah zulümlerinden dolayı insanları yakalayacak olsa idi yeryüzünde bir tek canlı bırakmazdı. Fakat onları belli bir müddete kadar te'hir eder. Müddetleri dolunca onu ne bir saat geciktirebilirler, ne de bir saat öne alabilirler.»

Allahü teâlâ mülkünde azizdir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Dilediğine rahmetiyle, dilediğine de kahriyle ve gadabiyle hükmeder. O'nun hükmüne kimse mani olamaz, karışamaz, ibadete lâyık olan yalnız O'dur. Bunlar Yüce Allah'ın sıfatlarıdır. Fakat kâfirler O'nun sıfatlarını inkâr edip şirk koşmuşlardır. Kâfirler O'na şirk koşmakla aslında kendilerine yazık etmişlerdir. Çünkü Allah'a şirk koşmalarının cezasını kendileri çekeceklerdir. Zira Allah her şeyden münezzehtir. Fakat Yüce Allah onları şirk ve zulümlerinden dolayı hemen helak etmez. Şayet insanları yaptıkları zulüm ve kötülüklerden dolayı hemen cezalandırsaydı yeryüzünde hiçbir canlı bırakmaz, hepsini helak ederdi. Onlara muayyen bir zamana kadar mühlet vermiştir, o zaman gelince ne bir saat te'hir edilir ve ne de bir saat öne alınır. Yüce Hâlık, Rezzâk-ı âlem olduğu için kendisine şirk koşanların bile rızkını kesmemiş, bu dünyada istediklerini vermiştir. Ahirette ise bütün nimetlerini mü'min kullarına, verecektir. Aklı olanlar bunlardan ibret alıp her an Allah'tan korkmalı, emirlerine itaat edip yasaklarından sakınmalıdırlar. Aksi takdirde Yüce Allah'ın bütün nimetlerinden mahrum kalırlar.

62

«Beğenmediklerini Allah'a mal ederler. Güzel şeylerin kendilerinde olduğunu dilleri yalan yere söyler durur. Şüphesiz cehennem onlarındır. Ve onlar gerçekten aşırı gidenlerdir.»

Kâfirler kendileri için kötü gördükleri ve kendilerine yakıştıramadıkları şeyleri Allah'a isnad ederler. Buna karşılık güzel şeylerin kendilerinde olduğunu yalan yere söylerler. **Allahü teâlâ**'ya iftira edip yalan söyledikleri için şüphesiz cehennem onlarındır. Çünkü onlar Allah'a iftira etmekle çok aşırı gitmişlerdir. İşte bu aşırılıklarının cezası ebedi cehennemdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor :

«Beğenmediklerini Allah'a mal ederler. Güzel şeylerin kendilerinde olduğunu dilleri yalan yere söyler durur. Şüphesiz cehennem onlarındır. Ve onlar gerçekten aşırı gidenlerdir.»

63

«Allah'a yemin olsun ki senden önceki ümmetlere de **peygamber**ler gönderdik. Şeytan onlara yaptıklarını güzel gösterdi. Bugün de onların dostu odur. Ve onlar için can yakıcı azap vardır.»

Allahü teâlâ zâtına yemin edip sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur :

«Ya Muhammed, seni kavmine **peygamber** gönderdiğimiz gibi, yemin olsun ki, önceki kavimlere de kendilerini imana davet etmek için **peygamber**ler gönderdik. Fakat şeytan onlara sapıklıklarını güzel gösterdi de, ona tâbi oldular, **peygamber**leri yalanladılar. Kıyamet günü, şeytan da onlarla beraber cehennemde aynı azabı görecektir. Çünkü onlar şeytanı dost tutup kendine tâbi olmuşlar, Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlamışlardır.

Bu âyet-i celile şeytana tâbi olup Allah'ın emirlerine itaat etmeyenleri tehdit etmektedir. Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlamak suretiyle şeytana tâbi olanlar, önceki **peygamber**lerin ümmetlerinin uğradıkları akıbete uğrayacaklar ve âhirette de ebedi azaba müstahak olacaklardır.

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ini teselli etmiş ve şöyle buyurmuştur:

64

«Sana kitabı sırf ihtilâfa düştükleri şeyleri onlara açıklayasın diye, inananlar güruhuna da hidayet ve rahmet olmak üzere indirdik.»

«Ya Muhammed! Kâfirlerin yaptıklarına sabret. İhtilâfa düştükleri şeyleri açıklaman için biz sana Kur'ân'ı indirdik. Onlar Hakk'tan uzaklaşmışlar ve kendilerine göre ayrı ayrı yollar tutmuşlardı.» Onlara doğru yolu göstermesi ve hakkı batıldan ayırması için **Allahü teâlâ** **Peygamber**ine kitap

göndermiştir. **Peygamber** de onları doğru yola davet etmiş, icabet edenler hidâyete ermişler, reddedenler ise dalâlete düşmek suretiyle helak olmuşlardır. Çünkü Kur'an insanlar için hidayet kaynağı, inananlar için ise rahmettir. Ona uyanlar kurtuluşa erecekler, karşı gelenler ise ebedi hüsrana uğrayacaklardır.

«Sana kitabı sırf ihtilâfa düştükleri şeyleri onlara açıklayasın diye, inananlar güruhuna da hidayet ve rahmet olmak üzere indirdik.»

65

«Allah gökten su indirir ve onunla yeryüzünü öldükten sonra tekrar diriltir. Muhakkak ki bunda dinleyen topluluklar için ibret vardır.»

İnsanlar için yaratılan her şey ibretlerle doludur. Yüce Allah bulutlar vasıtasıyla gökten yağmur indirir ve ölü araziyi diriltir. Yeryüzünde insanların yararlanması için çeşit çeşit, renk renk bitkiler, sebzeler ve meyvalar bitirir. Bütün bunlar Yüce Allah'ın varlığının ve birliğinin delilleridir. Dinleyenler ve görenler için bunlarda birçok ibretler vardır. Yeryüzünü süsleyen bitkiler, sebzeler, meyvalar birer ibret manzarası oluşturduğu gibi hayvanlarda da insanlar için birçok ibretler ve hikmetler vardır.

66

«Sizin için hayvanlarda da ibretler vardır. Size onların karınlarındaki fışkı ile kan arasında, içenlerin boğazından kolaylıkla geçen dupduru süt içiririz.»

Yüce Yaratıcı, sizin için onların karınlarındaki fışkı ile kan arasından tertemiz, tadı ve lezzeti hoş, içenlere en yararlı bir gıda olan sütü vermiştir. Süt denilen gıda öyle bir kudret eliyle hazırlanmıştır ki, içinde başka birçok gıda bulunduğu gibi yanyana olduğu dışkı ve kan damarlarından kendisinde bir eser görülmez. Elbette bütün bunları tanzim eden bir kuvvet ve bir kudret vardır. Bütün bu ince ve hârika işlerin hiçbiri tesadüfen meydana gelmemiştir. Her şey bir yaratıcının yaratmasıyla vücud bulmuştur. Her varlığın bir görevi vardır. Dolayısıyla hayvanlardaki organların da kendilerine mahsus görevleri vardır. Bütün bu organları

kendilerine ait görevi hakkıyla yapar, biri diğerinin işine müdahale etmez. Haliyle süt damarından kanın, kan damarından da sütün gelmesi mümkün değildir. Bütün bunlar aklı olanlar için ibret ve hikmet tablolarını oluşturmaktadır.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir:

Hayvanın ağzından içeri giren yiyecek maddesi midesine iner, orada öğütülür, bir kısmı kana dönüşür, bir kısmı ise süt olur, işe yaramayan kısmı da dışkı halinde dışarı atılır. Kan hayvan için et ve kuvvet olur. Süt ise insanlar için önemli bir gıdadır.»

67

«Hurma ağaçlarının meyvalarmdan ve üzümlerden, şerbet, şıra ve güzel rızık elde edersiniz. Aklı eren topluluklar için bunda ibretler vardır.»

Allahü teâlâ'nın yaratmış olduğu her nimet insanlar için rızıktır. Hurma ve üzüm de Allah'ın nimetlerindendir. İnsanlar onlardan şerbetler, şıralar ve başka gıdalar elde ederler. Aklı olanlar için bunlarda ibretler vardır. **Allahü teâlâ** insanların ibret almaları, varlığına ve birliğine iman etmeleri için çeşitli misaller vermiştir. Düşünebilenler bunlardan ibret alıp Allah'ın varlığına ve birliğine iman ederler.

Bu âyet-i celile içkinin yasaklanmasından önce nazil olduğu için şırayı nimet olarak zikretmiş ve güzel bir rızık olarak vasıflandırmıştır. Âyette geçen içki kuru üzüm ve hurmadan imal edilmiş olup sarhoş edici bir özelliği yoktur. Böyle bir özelliği bulunmuş olsaydı, rızık olarak vasıflandınlmazdı. İşte bütün bunlarda aklı olanlar için Allah'ın varlığına ve mutlak halik olduğuna dair deliller vardır.

68

«Rabbin bal arısına "dağlarda, ağaçlarda ve hazırlanmış koğanlarda yuva edin" diye vahyetti.»

Allahü teâlâ bal arısına dağlarda, ağaçlarda ve hazırlanmış olan kovanlarda yuva yapıp bütün meyvalardan, çiçeklerden yemesini ve bal yapmasını emretmiştir. Sonra da Rabbinin kolaylık

gösterdiği yaylım yollarına gitmesini emir buyurmuştur. Bal arıları Allah'ın emirlerine itaat ederek dağlarda, ağaçlarda ve kendileri için hazırlanmış olan kovanlarda yuva yapmışlar, çeşit çeşit meyvalardan, renk renk çiçeklerden yemişler ve bala çevirmişlerdir. Meyvelerden ve çiçeklerden yaptıkları balları kendi maharetleriyle meydana getirdikleri petekçiklere doldurmuşlardır. Arıların özelliklerine göre kimi bal beyaz, kimi bal sarı, kimi bal da kırmızı olur. Genç arıların balı beyaz, orta yaşlılarınla, san, yaşlı arıların balı ise kırmızıdır. Kudret eliyle arılara yaptırılan balda insanlar için sayılamayacak kadar faydalar ve şifalar vardır. Bir sineğin böyle mahirane koğanlar yapıp içini şifa hazinesiyle doldurması îlâhî kudretin eseri değilse nedir?

Yukarıdan aşağı sayılan bütün bu nimetler insanoğluna verilmiş, ilâhi kudrete dikkati çekilmiştir. İşte bütün bunlarda düşünen topluluklar için Allah'ın birliğine deliller vardır. Aklı olanlar, bunlardan ibret alıp Allah'ın emrine bal arısı gibi itaat etmelidir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor:

«Rabbin bal arısına dağlarda, ağaçlarda ve hazırlanmış kovanlarda yuva edin diye vahyetti. Sonra her çeşit mahsulden ye, Rabbinin kolaylıklar gösterdiği yaylım yollarına git. Karınlarından insanlara şifa olan bal çıkar. Düşünen topluluklar için bunda deliller vardır.»

69

«"Sonra her çeşit mahsulden ye. Rabbinin kolaylıklar gösterdiği yaylım yollarına git. Karınlarından insanlara şifa olan bal çıkar. Düşünen topluluklar için bunda deliller vardır.»

Ebu Saidi'l-Hudrî (radıyallahü anh)'nin rivayetine göre bir kişi **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelir ve şöyle der: «Ey Allah'ın Resulü, kardeşim ishal oldu." **Peygamber**imiz ona şöyle cevap verir: «Kardeşine bal şerbeti içir.» O zat gider, kardeşine bal şerbeti içirir, fakat kardeşinin ishali kesilmez. Aksine artar. Tekrar **Peygamber**imize gelir: «Ey Allah'ın Resulü, dediğinizi yaptım. Ancak kardeşimin ishali kesilmedi, üstelik daha arttı» der. **Peygamber**imiz o zata tekrar «Kardeşine bal şerbeti içir» der. O zat yine gider, kardeşine bal şerbeti içirir, ishali

kesilmez. **Peygamber**imize tekrar gelir ve: «Ey Allah'ın Resulü, dediklerinizi yaptım. Fakat ishal kesilmedi» der. O zaman **Peygamber**imiz «Kardeşine bal şerbeti içir, Allah'ın sözü gerçektir. Kardeşinin karnı yalancıdır» buyurur. O zat tekrar kardeşine döner, söylenilenleri yerine getirir ve kardeşi şifa bulur.»

Ebu'l-Leys Semerkandî Hazretleri şöyle demiştir: İnsanlar balın ne kadar yenileceğini ve hangi hastalığa iyi geldiğini bilirlerse kendileri için şifa olur. Ne kadar yenileceğini bilmezlerse o zaman şifa yerine zarar verir. Nitekim su, canlıların hayat damarlarından biri olmasına rağmen aşırı kullanıldığı takdirde zarar verir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) da şöyle demiştir:

«İki şey bütün hastalıklara şifadır. Biri bal, diğeri Kur'ân-ı Kerîm. Bal maddi hastalıkların, Kur'ân-ı Kerîm de manevî hastalıkların şifasıdır.»

Görülüyor ki, bir sinek, hiçbir kimyagerin ve fabrikanın meydana getirmesi mümkün olmayan bir maddeyi ince bir maharetle deva, şifa ve gıda olarak imal ediyor. Ve ürününü insanlara sunuyor. Allah'ın bunca nimetinden istifade ettikleri halde, iman ederek nimetlerine karşı şükürde bulunmayanlar ne kadar nankördürler. Allah bir sinek vasıtasıyla kendilerine tonlarca şifa hazinesi ihsan ediyor, lâkin onlar bundan bile ibret almıyorlar.

70

«Allah sizi yaratmıştır, sonra da öldürecektir. İçinizden bir kısmı da ömrünün en fena zamanına ulaştırılır ki, bilirken bilmez olur. Allah hakkıyla bilen, kemâliyle kadir olandır.»

Allahü teâlâ insanlara verdiği nimetleri zikrettikten sonra şöyle buyurmuştur: «Ey insanlar, Allah sizi yoktan var etmiştir, sonra da öldürecektir. İçinizden bir kısmını da ömürlerinin en son noktasına ulaştırmıştır ki, bilirken bilmez, gezerken gezemez, yerken yiyemez, düşünürken düşünemez, akıllı iken akılsız olur.» Onu halden hale sokarak çocuklaştırır. Ne söylediğini, ne konuştuğunu, ne yaptığım ve ne de okuduğunu bilir. Artık hiçbir şeyden tad alamaz. Zevk duyamaz hale gelir. Allah'tan başka hiçbir kimsenin gücü buna yetmez. Ey kâfirler, Allah'a eş koştuklarınızdan hiçbirinin gücü

bunlara yetmez. Eş koştuklarınızın size en küçük bir faydası yoktur. Ancak sizi Allah'ın rahmetinden uzaklaştırır ve cehennemde ebedî olarak kalmanıza vesile olurlar. Allah'ın kudretine bakınız ki, güçlü ve kuvvetli bir insanı güçsüz, halsiz, dermansız, akılsız, bilgisiz bir hale getirir. Sağlığını, aklını, bilgisini, gücünü elinden alır ve onu âdeta çocuklaştırır, çaresiz bırakır.

71

«Allah rızık hususunda kiminizi kiminizden üstün kıldı. O üstün kılınanlar buyrukları altında bulunanların rızıklarını vermezler. Halbuki bunda hepsi eşittir. Yoksa onlar Allah'ın nimetini bile bile inkâr mı ediyorlar?»

Allahü teâlâ rızık hususunda kullarından kimini kiminden üstün kılmış, onlardan kimini padişah, kimini köle, kimini zengin, kimini fakir yapmıştır. O üstün kılınanlar emirleri altındakilerin haklarını vermezler ve onları kendileriyle bir tutmazlar. Halbuki kulluk bakımından hepsi eşittir, birinin diğerine bir üstünlüğü yoktur. Allah katındaki üstünlük ancak takvadadır. Padişahın da, kölenin de, zenginin de, fakirin de rızkını veren Allah'tır. Allah kullarını imtihan için onlara farklı rızık tayin etmiştir. O, dilediğine dilediğini verir. Yoksa onlar Allah'a şirk koşarak nimetlerini bile bile inkâr mı ediyorlar? Halbuki her nimet sahibine şükrü ve itaati gerektirir. Allah zenginleri fakirler için bir sebep yaratmıştır. Padişahlar ve zenginler zannetmesinler ki, emirleri altındakilerin ve fakirlerin rızkını kendileri veriyor. Kimse kimsenin rızkını veremez, her canimin rızkını veren Allah'tır. Ancak rızık hususunda kullarını birbirine vasıta kılıyor. Durum bu olunca herkes bulunduğu hale hamd ve şükrederek yaratanına kulluk görevini yapmakla yükümlüdür. Çünkü Hâlik-ı Mutlak onu yoktan var edip, kendisine sayılamayacak kadar nimetler bahsetmiştir.

İnsan kendi vücuduna baktığı zaman nasıl bir nimet içinde yüzdüğünü görür. Aklı ve gözü düşünün, bunlar Allah'ın insana bahşettiği birer nimet değil midir? Bunlarsız insanı tasavvur edebilir misiniz? Yeryüzü hep sizin olsa bunlarsız ne kıymeti var? Yüce Hâlık bunları bize vermeye mecbur muydu? Vücûdun diğer organlarını düşünün, onların hepsi birer nimet değil midir? İnsan hayatı

boyunca alnını secdeden, hiç kaldırmasa bu nimetlerden sadece birinin şükrünü bile yerine getiremez. İnsan bunları gördüğü halde, nasıl olur da sahibine şükretmez? İnsan çok nankördür.

«Allah rızık hususunda kiminizi kiminizden üstün kıldı. O üstün kılınanlar buyrukları altında bulunanların rızıklarını vermezler. Halbuki bunda hepsi eşittir. Yoksa onlar Allah'ın nimetini bile bile inkâr mı ediyorlar?»

72

«Allah sizin için kendinizden eşler yarattı. Eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar var etti. Temiz şeylerden size rızık verdi. Böyleyken bâtıla inanıyorlar da, Allah'ın nimetine onlar küfür mü ediyorlar?»

Yüce Allah, insan neslinin devamı için onlara kendi cinsinden zevceler yaratmıştır. O zevcelerden de oğullar, kızlar ve torunlar vermiştir. Onlar dünya işlerinde kendilerine yardımcıdırlar. Onları yaratmakla bırakmamış, kendilerine helâl ve temiz olan şeylerden rızık vermiştir. Yüce Allah kullarının şanına yakışır şekilde rızıklarını da diğer canlılarınkinden daha temiz, daha üstün ve daha leziz yaratmış ve şanına yaraşmayanları ise yasaklamıştır. Böyleyken hâlâ onlar Allah'ın nimetlerine küfür mü ediyorlar? Halbuki onların Allah'a eş koştukları kendilerinden ne bir kötülüğü giderebilir ve ne de kendilerine bir iyiliği dokunur. Sadece onları Allah'tan uzaklaştırır. «Allah sizin için kendinizden eşler yarattı. Eşlerinizden de sizin için oğullar ve torunlar var etti. Temiz şeylerden size rızık verdi. Böyleyken bâtıla inanıyorlar da, Allah'ın nimetine onlar küfür mü ediyorlar?» Küfredenler elbette inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir.

73

«Onlar Allah'ı bırakarak göklerden ve yerden kendilerine verecek rızıkları olmayan, olsa bile veremeyen şeylere mi tapıyorlar?»

74

«Allah'ı bir şeye benzetmeye kalkmayın. Şüphesiz Allah bilir, siz bilmezsiniz.»

Kâfirler Allah'ı bırakıp göklerden ve yerden kendilerine en küçük bir rızık dahi veremeyecek olan putlara tapınışlardır. Halbuki bunları kendi elleriyle yapmışlardır. Ey kâfirler siz hiçbir şeye gücü yetmeyenleri mi Allah'a eş koşuyorsunuz? Hiçbir şeyi Allah'a teşbih etmeyin. Zira ondan başka ilâh yoktur. Şüphesiz Allah her şeyi bilir. Fakat siz bilmezsiniz. Onun şeriki, benzeri ve yardımcısı yoktur.

75

«Allah şöyle bir misal îrad etti: "Başkasının malı olan ve hiçbir şeye gücü yetmeyen bir köle ile, tarafımızdan güzel bir rızka nail olup gizli veya açık sarfeden hiç bir olur mu?". Bütün hamd Allah'ındır. Hayır, onların çoğu bilmezler.»

Allahü teâlâ kâfirleri hiçbir şeye malik olmayan köleye, mü'minleri ise hür ve herşeye sahip olan zengine benzetmiştir. Her şeye malik, hür ve zengin olan kişi kendi servetinden Allah yolunda gizli ve aşikâr tasarruf eder. Malının tükeneceğinden korkmaz. Çünkü o malı ve mülkü kimin verdiğini bilir. Kâfir de kendisine verilen malı sarf etme hususunda tıpkı bir köle gibidir. Köle efendisinin malını muhafaza etmekle mükelleftir, harcama yetkisi yoktur. Kâfir de böyledir. Onun küfrü kendisine Allah yolunda harcamaya izin vermez. O, malı elde tutar. Asla Allah yolunda tasarruf edemez. Dünyada o malın ancak hamallığını yapar. Biriktirmiş olduğu mal kendisi için bir vebalden başka bir şey değildir. Gizli ve açık Allah yolunda infakta bulunan kimse ile bulunmayan kimse bir midir? Elbette bir değildir. Mü'minin Allah'ın kendisine verdiği nimetlere hamd edip O'nun yolunda malının bir kısmını tasadduk etmesi gerekir. Fakat insanların birçoğu Allah'a hamd edip nimetlerine şükretmezler.

Allahü teâlâ bu misalle kullarına tenbihatta bulunuyor. İman eden de etmeyen de Allah'ın kuludur. Fakat iman edenler Allah yolunda infakta bulunurlar ve verdiği nimetlere şükrederler, iman etmeyenler ise Allah'a eş koşarlar ve nimetlerine karşı nankörlükte bulunurlar. İman eden kimseyle, etmeyen elbette bir değildir. Biri Allah'ın rahmetini kazanmış, diğeri ise azabına müstehak olmuştur.

Bu ikisi bir olmadığı gibi, hiçbir şeyden haberi olmayan putlarla, bütün kâinatı yoktan var eden mutlak yaratıcı da bir değildir. Aklı başında olan kimselerin bu misallerden ibret alması, Allah'ın varlığına ve birliğine iman etmesi gerekir. Yüce Allah, anlayanların ders alması için ikinci bir misal daha vermiştir.

76

«Allah iki adamı misal veriyor: Bunlardan biri hiçbir şeye gücü yetmez bir dilsizdir ki, efendisine yüktür. Nereye gönderse bir hayır çıkmaz. Bununla, doğru yolda olup adaletle emreden bir olur mu hiç?»

Kullarının düşünmeleri ve ibret almaları için Yüce Allah iki kişiyi misal vermiştir. Bunlardan birini dilsize, diğerini ise adaletle hükmeden insana benzetmiştir. Bu teşbihte düşünebilenler için ders alınması gereken büyük ibretler vardır. Dilsiz olan insanın elinden hiçbir şey gelmiyor, meramını karşısındakine anlatamıyor. Bu adanı kendi kavmi için yükten başka bir şey değildir. Nereye gitse zarar etmiş olarak dönüyor, kavmini sıkıntıya sokuyor. Haliyle kavmi de kendisinden hiç memnun olmuyor. Diğeri ise, kavminin yüzünü her yerde ak çıkarıyor, insanları doğru yola çağırıyor, kavmi için devamlı olarak hayır ve hasenatta bulunuyor, böylece her zaman kendisinden istifade ediliyor. Bu adamın elinden hiçbir şey gelmeyen, üstelik kavmine yük olan dilsiz adamla bir olması mümkün müdür? Elbette mümkün değildir. Puta tapanlar da tıpkı o dilsiz gibidir. Taptıkları putlar kendilerine zarardan başka bir şey vermez. Onları Allah'tan uzaklaştırır.

İman edenler ise adaletle hükmeden, gören, işiten ve hakkı kabul eden kimse gibidir. Hakkı kabul edenle etmeyen, görenle görmeyen, işitenle işitmeyen, iman edenle, etmeyen hiç bir olur mu? Elbette bir olmaz. İman eden Allah'ın dostu, etmeyen ise şeytanın arkadaşıdır. İman edenlerin yeri cennet, etmeyenlerinki ise cehennemdir. Yüce Allah bütün mevcudatın halikı, mâliki ve Rabbidir. Putlar ise hiçbir şeyden haberi olmayan, görmeyen, işitmeyen ve hareket etmeyen âciz varlıklardır. Böyle âciz bir varlık bütün kâinatı yoktan var eden mutlak Hâlik'a ortak koşulur mu? Akıl sahipleri için bunun dışında başka bir misal var mıdır?

Düşünebilenlerin bundan ibret almaları, Allah'ın varlığına ve birliğine iman etmeleri ve emirlerini yerine getirmeleri gerekir.

77

«Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir. Kıyamet hâdisesi ise ancak bir göz kırpma gibidir veya daha yakındır. Şüphesiz ki Allah her şeye kadirdir.»

Göklerde ve yerde olan her şeyin Halıkı ve mürebbisi Yüce Allah'tır. Bunların hepsi Allah'ın mülküdür. Göklerde ve yerde olan şeylerin hepsini insanların bilmesi mümkün değildir. Zira onların hepsi Allah'ın kudret elindedir. Zamanı geldiğinde kıyameti koparmak, ölüleri diriltmek **Allahü teâlâ** için bir göz kırpma gibidir. Veya ondan daha sür'atlidir. Çünkü **Allahü teâlâ** her şeye kadirdir. Dilediği anında olur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir. Kıyamet hâdisesi ise ancak bir göz kırpma gibidir veya daha yakındır. Şüphesiz ki Allah her şeye kadirdir.»

78

«Allah sizi analarınızın karınlarından, kendiniz hiçbir şey bilmiyorken çıkardı. Size, şükredesîniz diye kulaklar, gözler, gönüller verdi.»

Ey insanlar, sizi hiçbir şey bilmezken analarınızın karnından çıkarıp dünyaya getiren Yüce Allah'tır. Vermiş olduğu nimetlere şükretmeniz için göz, kulak, el, ayak, akıl ve vücud nimeti vermiştir. Bütün bunların size bahşedilişi Allah'ın varlığına ve birliğine iman etmek, nimetlerine şükretmek içindir. Çünkü her nimet sahibine şükrü ve itaati gerektirir. Şükür, nimeti ziyadeleştirir. Nankörlük ise nimetin yok olmasına sebebiyet verir.

79

«Göğün boşluğunda Allah'ın buyruğuna boyun eğerek uçan kuşlara bakmıyorlar mı? Onları Allah'tan başka kimse tutamaz. İnanan bir topluluk için muhakkak ki, bunda da nice âyetler vardır.»

Ey insanlar, siz göğün boşluğunda Allah'ın buyruğuna boyun eğerek uçan kuşlara bakıp onlardan ibret almıyor musunuz? Onlar

Allah'ın emirlerine boyun eğip kanatlarını vurmak suretiyle uçarlar ve yere düşmezler. Onları havada uçuran kanatları değil, Allah'ın kudretidir. Onları Allah'tan başka kimse havada tutamaz. İman edecek bir topluluk için bunda birçok hikmetler ve ibretler vardır. Kuşların havada uçması ve yere düşmemesi Allah'ın varlığına ve birliğine delâlet etmektedir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor .- «Göğün boşluğunda Allah'ın buyruğuna boyun eğerek uçan kuşlara bakmıyorlar mı? Onları Allah'tan başka kimse tutamaz. İnanan bir toplum için muhakkak ki bunda nice âyetler vardır.»

80

«Allah evlerinizi sizin için bir huzur ve sükûn yeri yaptı. Sizin için davar derilerinden gerek göç gününüzde, gerek konduğunuz günde hafifçe taşıyacağınız evler, yünlerinden, yağlarından, kıllarından bir zamana kadar giyimlik, döşemelik ve ticaret kumaşı verdi.»

Allahü teâlâ kullarının selâmeti, rahatı, huzuru için evlerini kendilerine bir istirahat yeri yapmıştır. Yine kullarının istifadesi için koyunların, keçilerin yünlerinden seferde ve hazarda kullanmaları için çadırlar, keçeler yaratmıştır. İnsanoğlunun içinde bulunduğu tabiat şartlarında yaşayabilmesi için Yüce Allah koyunun ve keçinin yününden, deve ve sığırın derilerinden istifade etmelerini emretmiştir. İnsanların elbiseleri ve sair giyim eşyaları, yatakları ve yorganları, yiyecekleri ve içecekleri bugüne kadar hayvanlardan elde edildiği gibi bundan sonra da yine hayvanlardan temin edilecektir. Çünkü bu ilâhi bir kanundur. Yüce Allah, ihtiyaçlarını en iyi şekilde gidermek için hayvanları ve diğer varlıkları insanın emrine vermiştir. Hayvanın etinden, sütünden, yağından ve derisinden en iyi şekilde istifade eden insandır. Hattâ insanın onsuz yaşaması düşünülemez. Görülüyor ki, Yüce Allah bütün nimetlerini insanın emrine âmâde kılmıştır. Aklı olanların bütün bunlardan ibret alması gerekir.

81

«Allah yarattıklarından size gölgeler yapmış, dağlarda sığınacağınız barınaklar var etmiş, sizi sıcaktan koruyacak elbiseler, savaşta muhafaza edecek zırhlar vermiştir. Müslüman olasınız diye sîze olan nimetini işte böylece tamamlamıştır.»

Allahü teâlâ bütün nimetlerini kulları için yaratmış ve onların emrine vermiştir. Âyette de ifade edildiği gibi kullarının gölgelenmesi için çeşit çeşit ağaçlar, asmalar, sıcaktan ve soğuktan koruyacak elbiseler, düşmanın silâhından emin kılacak zırhlar yaratmıştır. Yüce Allah bütün bunları kullarının ihlâşla kendisine ibadet yapmaları ir;in yaratmıştır. Bunca nimetlerin insanoğluna verilişi onun Allah katındaki şerefine işaret etmektedir. Böyle bir şerefi haiz olan "irasıl olur da Allah'tan başkasına ibadet eder. Halbuki Allah katında insandan daha değerli ve daha üstün bir varlık yoktur. Hal böyleyken insanın Yüce Allah'ı bırakıp edna bir varlığa tapması yaratılışına zıt bir hareket olur.

82

«Eğer yine yüz çevirirlerse sana ancak açıkça tebliğ etmek düşer.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed! Eğer kâfirler imandan yüz çevirip inkârlarından vazgeçmezlerse, bunun sana bir zararı yoktur. Sen onların Hakk'ı inkâr etmelerine üzülme. Zira senin görevin emirlerimizi ve yasaklarımızı onlara tebliğ etmektir. Onların hesabını görmek ancak bize aittir. Bütün mevcudatın ve bütün nimetlerin sahibinin Allah olduğunu onlar da bilirler. Buna rağmen yine inkâr ederler.»

83

«Allah'ın nimetini hem bilirler, hem de inkâr ederler. Zaten onların çoğu kâfirlerdir.»

Peygamberler **Allahü teâlâ**'nın kendilerine bildirmiş olduğu emirleri ve yasakları insanlara tebliğ etmek için gönderilmişlerdir. Onlar ilâhî emirleri insanlara tebliğ etmek suretiyle imanı ve küfrü, hakkı ve bâtılı, hidayeti ve dalâleti, iyiyi ve kötüyü, helâli ve haramı insanlara bildirirler. Onlara tâbi olanlar hidâyete, yüz çevirenler ise sapıklığa düşerler ve helak olurlar. **Peygamber**lerin bütün bu uyarılarına rağmen insanların birçoğu Allah'ın varlığını, birliğini, âyetlerini ve **peygamber**lerini inkâr ederek kâfir olmuşlardır. O inkarcılara, yerleri ve gökleri kimin yarattığı sorulsa hiç tereddüt etmeden yaratıcının Allah olduğunu söyleyeceklerdir. Bunu

söylemelerine rağmen yine de Allah'a eş koşup putlara tapınışlardır. Puta tapanlar ise inkârlarının cezasını mutlaka göreceklerdir.

84

«Bir gün her ümmetten birer şahit getiririz. İnkar edenlere itiraz için izin de verilmez. Ve onların özürleri de dinlenmez.»

85

«O zalimler azabı görünce kendilerinden hafifletilmeyeceği gibi, mühlet de verilmez.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor:

Yâ Muhammed! Kâfirlere kıyametin kopacağını haber ver. O gün biz her ümmete **peygamber** gönderdiğimize dair **peygamber**lerini şahit tutarız. **Peygamber**ler, kavimlerine **peygamber** olarak gönderildiklerine dair tanıklık yaparlar. Onların yaptığı tanıklık karşısında kâfirler özür beyan edemezler. Kendilerine **peygamber** geldiğini de inkâr edemezler. Çünkü Yüce Allah her topluluğa bir **peygamber** göndermiş emir ve yasaklarım, kıyametin kopacağını, bütün canlıların mahşer yerinde toplanacağını, Allah'ın huzurunda hesaba çekileceklerini, sonunda bir kısmının cennete, bir kısmının ise cehenneme gideceğini bildirmiştir. Kâfirler kıyamet günü, ilâhî azabı gözleriyle gördükleri zaman bir an kendilerinden uzaklaşmasını isteseler bile asla uzaklaşmayacak ve kendileri de o elîm azaptan kurtulamayacaklardır. Onlara devamlı azap edilecektir. Çünkü bu azap, inkârlarının ve küfürlerinin cezasıdır. **Allahü teâlâ** bu azabı onlara vaad etmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: Bir gün her ümmetten birer şahit getiririz, inkâr edenlere itiraz için izin de verilmez. Onların özürleri de dinlenmez. O zalimler azabı görünce kendilerinden hafifletilmeyeceği gibi mühlet de verilmez.»

86

«Allah'a şirk koşanlar, şirk koştuklarını gördüklerinde derler ki, "Rabbimiz, seni bırakıp taptığımız şeriklerimizdir." Bunlar da onlara, "Doğrusu siz haksızsınız" diyerek söz atarlar.»

Müşrikler kıyamet günü Allah'a ortak koştukları putları gördükleri zaman şöyle diyeceklerdir: «Ey Rabbimiz, seni bırakıp taptığımız şeriklerimiz bunlardır. Dünyada iken reislerimiz ve ileri gelenlerimiz siz Allah'ı bırakın, bunlara tapın ve bize tabi olun dediler. Biz de onların sözüne uyarak sana ibadet etmedik ve onları sana eş koştuk.» Reisler ve ileri gelenleri bunun üzerine şöyle derler: «Doğrusu siz bize haksızlık yapıyorsunuz. Biz hiçbir zaman Allah'ı bırakın da putlara tapın demedik. Kendiniz arzu ettiniz, putlara tapıp bize tabi oldunuz. Siz bize iftira edip yalan söylüyorsunuz.»

Kıyamet günü putlara, tapanlar, putlarını ve onları bu yola teşvik eden reislerini itham edeceklerdir. Putları ve reisleri ise bu ithamı kabul etmeyerek bizzat puta tapanları yalancılıkla suçlayacaklardır. Yüce Allah onların bu halini şöyle beyan ediyor: «Allah'a şirk koşanlar, şirk koştuklarını gördüklerinde derler ki, "Rabbimiz, seni bırakıp taptığımız şeriklerimizdir." Bunlar da onlara "Doğrusu siz haksızsınız" diyerek söz atarlar.»

87

«O gün Allah'a arz-ı teslimiyet ederler. Uydurdukları şeyler onlardan uzaklaşırlar.»

88

«Küfredip, Allah yolundan alıkoyanlara, bozgunculuk yaptıklarından dolayı azap üstüne bir azap daha artırırız.»

Puta tapanlar kıyamet günü **Allahü teâlâ**'ya teslim olup, boyun eğerler ve taptıkları putlarından uzaklaşırlar. Putları da onlardan uzaklaşır gider. Putlarının, kıyamet günü kendilerine zarardan başka bir faydası olmaz. Bunu gören müşrikler yaptıklarına pişman olurlar, fakat bu pişmanlıkları kendilerine asla fayda vermez. Çünkü onlar dünyada iken Allah'ın birliğini inkâr etmişler, **peygamber**lerini yalanlamışlar, İslâm dinine girmek isteyenlere mâni olmuşlardır. Bundan dolayı Yüce Allah onların azabım iki misli verir. Biri küfür ve inkârlarından dolayı, diğeri ise İslama girmek isteyenlere mâni olduklarından dolayıdır. İnsanları Allah'ın yolundan alıkoyanların azabı kıyamet günü iki kat olacaktır. Onlar hem kendi küfür ve

isyanlarının cezasını, hem de Allah yolundan alıkoyduklarının cezasını göreceklerdir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: Cehennemde azapları iki misli olanlar, insanları hak yoldan alıkoyanlardır. Onlar cehennemde azaplarını çekerken üzerlerine dünyadaki yaptıkları kötülükleri de musallat olur. Onların kötü amelleri cehennemde büyük bir hurma ağacı gibi yılan olur, başlarına vurur ve başlarının etini ayaklarına kadar indirir. Böylece onlara azap üzerine azap yapılmış olur.

Bazıları da şöyle demişlerdir: Cehennem ehli, cehennemin şiddetli ateşinden kurtulmak için üzerlerine, yağmur yağmasını isterler. O anda üzerlerinde bir bulut belirir, bulutu görünce yağmur yağacağını zannederler. Fakat o buluttan üzerlerine yağmur yerine yılan-akrep yağar. O yılan ve akrep onlara çok şiddetli bir azap verir. Böylece onların azabı iki misline çıkar. Bu onların dünyadaki amellerinin karşılığıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: 'O gün Allah'a arz-ı teslimiyet ederler. Uydurdukları şeyler onlardan uzaklaşırlar. Küfredip, Allah yolundan alıkoyanlara, bozgunculuk yaptıklarından dolayı azap üstüne bir azap daha artırırız.»

89

«O gün her ümmetten bir kişiyi aleyhlerine şahit tutarız. Seni de onların üzerine tastamam şahit olarak getirdik. Sana her şeyi açıklayan, hidayet ve rahmet, müslümanlara da müjde olan kitabı indirdik.»

Allahü teâlâ, kıyamet günü her kavmin **peygamber**lerini kendilerine şahit tutar. Artık onlar. «Bize **peygamber** gelmedi, biz bunu bilmiyoruz, duymadık, bunları bize kimse haber vermedi» diyemezler ve özür de beyan edemezler. Çünkü **peygamber**leri, kavimlerini Allah'ın varlığına ve birliğine imana davet etmiş, putlara tapmayı yasaklamış, kıyametin kopacağını ve herkesin dünyada yaptıklarıyle karşı karşıya geleceğini bildirmiştir. **Peygamber**lerin gönderiliş sebebi de budur. Yani Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara bildirmek, onları doğru yola davet edip, hidâyete çağırmaktır. Yüce Allah her kavme **peygamber** gönderdiği gibi, **Hazret-i Muhammed**'i de son **peygamber** olarak bütün

insanlığa göndermiş, onları küfürden imana, dalâletten hidâyete, azaptan kurtuluşa, kötülüklerden iyiliğe, batıldan hakka davet etmek için Kur'ân'ı indirmiştir. Yüce Halik, Kur'an'da her şeyi beyan etmiş, insanların iyice anlamaları için kimi âyetlerin mânasını açık, yine onların üzerinde iyiden iyiye düşünmeleri için kimi âyetlerin mânalarını da mücmel bırakmıştır. Göklerde ve yerde olan her şey Kur'an'da mevcuttur. O öyle ilâhî bir kelâmdır ki, kimse onun sırrını çözemez ve mânasını hakkıyle anlayamaz. O, kâfirlere hidâyet, mü'minlere rahmet, hasta gönüllere şifa, kararmış kalblere nur, ölü gönüllere hayat ve müslümanlara müjdedir. Kurtuluş onda, hayat onda, huzur ve saadet onda, iman ve ibadet onda, birlik ve kardeşlik onda, sevgi ve adalet onda, birlik ve beraberlik onda, hayır ondadır.

İşte Kur'an budur. Ona uyanlar kurtuluşa, uymayanlar ise hüsrana uğrayacaktır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «O gün her ümmetten bir kişiyi aleyhlerine şahit tutarız. Seni de onların üzerine tastamam şahit olarak getirdik. Sana her şeyi açıklayan, hidâyet ve rahmet, müslümanlara da müjde olan kitabı indirdik.»

90

«Muhakkak ki Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara bakmayı emreder. Hayâsızlığı, fenalığı ve taşkınlığı yasaklar. İyice dinleyip tutasınız diye öğüt verir.»

Allahü teâlâ kullarının iki cihan saadetini kazanmaları için, onlara adaleti emretmiştir. Adalet, kelime-i tevhiddir. Bunun zıddı ise kelime-i şirk olup küfür ve zulümdür. Sonra birbirlerine karşı iyilik yapmayı emretmiştir. Yüce Allah kullarına ihsanla muamele edip suçlarını bağışlar, emirlerine itaat edenlerin günahlarını affeder. İhsan, Yüce Mevlâ'nın şâmndandır. Bundan dolayı kullarının da birbirlerine karşı ihsanla muamele etmelerini emretmiştir. Sonra da sıla-i rahmi ve akrabaya yardımı emretmiştir. Bu üç husus fertlerin toplumların, huzurunu, sükûnunu, bekasım, yükselmesini, kuvvetlenmesini temin eder. Bu hasletlerden yoksun olan toplumlar ve fertler eninde-sonunda yıkılmaya, yok olmaya mahkûmdurlar. Yüce Hâ-Ak ailelerin ve toplumların ahlâklarının bozulmasına, yıkılmasına ve yok olmasına sebep olan zinayı, fenalığı ve taşkınlığı yasaklamıştır.

Zina, âyette hayâsızlık olarak vasıflandırılmış olup, ahlâkın bozulmasına, ailelerin yıkılmasına, toplumun temelden sarsılmasına, nesillerin dejenere olmasına, asaletin bozulmasına, ana, baba arasındaki sevgi ve bağlılığın yok olmasına sebep olan en kötü bir illettir. Âyette geçen münker ise, fenalıktır. Fenalık **Allahü teâlâ**'nın yasaklamış olduğu şeylerdir. Bunlar da, içki, kumar, yalan, hırsızlık, dolandırıcılık, faiz, adam öldürme ve benzeri olan şeylerdir.

Âyette geçen bağy kelimesi ise, taşkınlıktır. Taşkınlık, kibir ve büyüklenmedir. Bu da en kötü bir illettir. Büyük sadece Yüce Allah'tır, O'ndan başka büyük yoktur. Tekebbür şeytanın sıfatıdır, mü'mine asla yakışmaz. Mü'mine yakışan tevazudur, alçak gönüllülüktür, vakardır. Hem insan eşref-i mahlûktur, yaratılanların en üstünü ve en hayırlısıdır. Onun şanına tekebbür yakışmaz. Aileleri ve toplumları temelinden yıkacak olan bu üç illeti **Allahü teâlâ** yasaklamış tır. Bu âyet-i celîlede insanların huzur ve saadeti için üç şeyin yapılması ve üç şeyin de yapılmaması emredilmiştir. Bu emir ve yasağa uyanlar kurtuluşa, uymayanlar ise felâkete uğrayacaklardır. Allah, iyice dinleyip tutasınız diye size böyle öğüt verir. Yüce Hâlık bunu şöyle beyan ediyor: «Muhakkak ki Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara bakmayı emreder. Hayasızlığı, fenalığı ve taşkınlığı yasaklar. İyice dinleyip tutasınız diye öğüt verir.»

91

«Ahitleştiğiniz zaman, Allah'ın ahdini yerine getirin. Pekiştirdiğiniz yeminleri bozmayın. Çünkü Allah'ı üzerinize kefil yapmışsınızdır. Muhakkak ki Allah yaptıklarınızı bilir.»

Ey mü'minler, siz ahitleştiğiniz zaman Allah'a verdiğiniz sözü yerine getirin. Yeminle pekiştirdiğiniz ahidlerinizi bozmayın. Çünkü siz, bu ahidleriniz üzerine Allah'ı tanık tutup, kefil yapmışsınızdır. Yüce Hâlık, sizin ahidlerinize vefa gösterdiğinizi de, bozduğunuzu da bilir. Ona göre size mükafat ve mücâzat verir. Ahde vefa göstermek toplumun birbirine olan itimadını temin eder. Birlik ve beraberliği sağlar. Ahdi bozmak ise toplumun birlik ve beraberliğini zedeler, itimadı sarsar, fertleri birbirine düşman yapar. Bu bakımdan Yüce Allah ahidlerin yerine getirilmesini emretmiştir. «Ahitleştiğiniz

zaman, Allah'ın ahdini yerine getirin. Pekiştirdiğiniz yeminleri bozmayın. Çünkü Allah'ı üzerinize kefil yapmışsınızdır. Muhakkak ki Allah yaptıklarınızı bilir.»

92

«İpliğini iyice eğirip katladıktan sonra söküp bozan kadın gibi olmayın. Bir ümmetin diğerinden daha çok olmasından ötürü yeminlerinizi aranızda bir aldatma ve fesad vasıtası edinir misiniz? Herhalde Allah sizi bununla imtihan eder. Hakkında ihtilâfa düştüğünüz şeyleri O size kıyamet günü elbette beyan edecektir.»

Bu âyet-i celilede akıl sahipleri için çok anlamlı bir teşbih vardır. Yüce Hâlık mü'minlerin dikkatini çekerek «Siz ahitleştiğiniz zaman, ahdinizi bozma hususunda ipliğini iyice eğirip katladıktan sonra söküp bozan kadın gibi olmayın» buyurmuştur. Bu ifade çok anlamlıdır. Sözü edilen kadın, Amr ibn Kâa'b'ın kızı Rita'dır. Bu kadın her gün öğleye kadar yünden ip eğirir, onu iyice büker, öğleden sonra kendisine arız olan bir vesveseden dolayı yaptığını bozar, hiç yapmamış gibi olur. Böylece bütün emeği ve uğraşısı boşa gider. **Allahü teâlâ** ahidlerini sağlam yaptıktan sonra tekrar bozanları o kadına benzetiyor ve şöyle buyuruyor: .

«Ey iman edenler, siz ahidlerinizi sağlam yaptıktan sonra tekrar bozarak, ipliğini iyice eğirip katladıktan sonra söküp bozan kadın gibi olmayın. Bir ümmetin diğerinden daha çok olmasından ötürü yeminlerinizi aranızda bir aldatma ve fesad vasıtası edinir misiniz? Herhalde Allah sizi bu çokluğunuzla imtihan eder. Hakkında ihtilâfa düştüğünüz şeyleri O, size kıyamet günü elbette beyan edecektir.»

Ahde vefa göstermek İslâm'ın emridir. Yüce Allah, kullarına ahidlerinde durmayı emrediyor. Bu ilâhi emre uyanlara mükâfat, uymayanlara ise nıücâzat vardır. Yukarda da ifade edildiği gibi, toplumların ve ailelerin ayakta durması aralarında adaletle hükmedip, verdikleri sözde durmakla mümkündür. Adaletsiz ve ahde vefasız toplumların ve ailelerin yaşaması mümkün değildir. Nitekim tarihte bunun bir çok acı örnekleri görülmüştür.

93

«Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı. Fakat O, istediğini saptırır, istediğini doğru yola iletir. İşlediklerinizden muhakkak sorumlu tutulacaksınız.»

Ey insanlar, eğer **Allahü teâlâ** dileseydi sizin hepinizi Müslüman bir millet kılardı. Fakat O, İslama lâyık olanları Müslüman, lâyık olmayanları ise saptırır kâfir yapar. Yüce Allah iman hususunda kullarını muhayyer bırakmıştır. Bununla beraber onlara **peygamber** göndererek hak ile bâtılı, iman ile küfrü, iyi ile kötüyü, helâl ile haramı, hayır ile şerri, mükâfat ile mücâzâtı bildirmiş ve iman edenlere mükâfat, iman etmeyenlere ise mücâzat vereceğini haber vermiştir. **Peygamber** göndermeden hiçbir toplumu müâhaze etmemiştir. İman edip, **peygamber**lere tâbi olanlar hidâyete, imandan yüz çevirip **peygamber**lere tâbi olmayanlar da sapıklığa düşüp helak olmuşlardır. Yüce Allah **Peygamber** gönderip emir ve yasaklarını bildirdikten sonra kullarını yaptıklarından sorumlu tutmuştur. «Allah dileseydi sizi bir tek ümmet yapardı. Fakat O, istediğini saptırır, istediğini doğru yola iletir. İşlediklerinizden muhakkak sorumlu tutulacaksınız.»

Yüce Allah kullarına irade-i cüz'iyye vermiş ve onları serbest bırakmıştır. Bununla beraber emir ve yasaklarını da bildirmiştir. İradesini iyiye kullanıp emirlerine itaat edenler hidâyete, iradesini kötüye kullanıp emirlerine uymayanlar ise sapıklığa düşmüşlerdir. **Allahü teâlâ** tercih hakkını kullarına bırakmıştır. Dileyen imanı, dileyen küfrü tercih etsin. Fakat imanı tercih edenlere mükâfat, küfrü tercih edenlere ise mücâzat vereceğini **peygamber**leri vasıtası ile de bildirmiştir. Bundan dolayı bütün kullarını Müslüman yapmamış, tercih hakkını onlara bırakmıştır. Artık kıyamet günü onlardan hiç biri «Ey Rabbim, ben Müslüman olacaktım, beni kafir yaptın veya ben kâfir olacaktım, beni Müslüman yaptın» diyemeyeceklerdir. Çünkü imam da, küfrü de kullar kendi iradesiyle seçmişlerdir. Bundan dolayı işlediklerinden sorumlu tutulacaklardır. İşte kullarının hepsini bir tek ümmet yapmayışının hikmeti de budur.

94

«Birbirinizi aldatmak için yemin etmeyin. Çünkü bu yüzden sağlamca yere basmakta olan ayak sürçebilir. Allah yolundan alıkoyduğunuz için kötü bir azap tadarsınız. Ve sîzin için büyük bir azap vardır.»

Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın her âyetinde ve her kelimesinde düşünebilenler için ayrı ayrı hikmetler ve ibret alınması gereken hususlar vardır. Her biri insanların dünya ve âhiret mutluluğunu temin için birer kanun-u ilâhîdir. Bakın Yüce Allah ne buyuruyor: «Birbirinizi aldatmak için yemin etmeyin. Çünkü bu yüzdün sağlamca yere basmakta olan ayak sürçebilir, Allah yolundan alıkoyduğun için kötü bir azap tadarsınız.» Ahdini bozup, yemin ederek birbirini aldatanlara ve insanları Allah yolundan alıkoyanlara kötü bir azap vardır. Bu azap onların fiil ve amellerinin karşılığıdır. Zira Yüce Allah yalan yere yemini, ahdi bozmayı ve Allah yolundan alıkoymayı kesinlikle yasaklamıştır. Bunları yapanlara elbette elim bir azap vardır.

95

«Allah'ın ahdini az bir pahaya satıp değişmeyin. Eğer bilirseniz Allah katında olan sizin için daha hayırlıdır.»

96

«Sizin yanınızdaki tükenir, Allah'ın katında olanlar ise sonsuzdur. Sabredenlere mükâfatlarını yaptıklarının daha güzeli ile ödeyeceğiz.»

Ey iman edenler! Allah'ın dinini dünya menfaati elde etmek için satmayın. Allah'a verdiğiniz sözde durun. Dünya menfaatleri geçici ve kıymetsizdir. Halbuki âhiret nimetleri devamlıdır. Devamlı olan âhiret nimetleri, elbette geçici olan dünya nimetlerinden daha üstün ve daha hayırlıdır. Eğer bilirseniz, Allah katındaki sizin için daha hayırlıdır. Nitekim Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'ın ahdini az bir pahaya satıp değişmeyin. Eğer bilirseniz, Allah katında olan sizin için daha hayırlıdır. Sizin yanınızdaki tükenir. Allah'ın katında olanlar ise sonsuzdur. Sabredenlere mükâfatlarını yaptıklarının daha güzeli ile ödeyeceğiz.»

Bu âyet-i celîle Hadramut'ta Abzan ibn Üsbu' hakkında nazil olmuştur. Bu zat **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelir ve şöyle der: «Ey Allah'ın Resulü, İmrü'ül Kays sınırdaşımdır. Benim yerimden bir miktar toprak alıp kendininkine kattı. Bütün ikazlarıma rağmen, beni dinlemedi ve bana galip geldi.» Bunun üzerine Allah'ın Resulü o zata şöyle der: «İmrü'ül Kays'ın senin toprağına tecavüz ettiğine dair şahidin var mıdır?» Abzan şöyle cevap verir: «Ey Allah'ın Resulü, bütün herkes o yerin benim olduğunu bilir. Fakat halkın nazarında o benden daha nüfuzlu biri olduğu için onun tarafını tutmuşlardır. Böylece bana ait bir yeri ona mal etmişlerdir.»

Abzan'dan bu sözleri işiten **Peygamber**imiz İmrü'ül- Kays'ı yemine davet eder. Abzan «Ey Allah'ın Resulü, o facir biridir. Yemin etmekten çekinmez» der. **Peygamber**imiz vuzuha kavuşması için Abzan'a «Senin tanıkların olmadığı için yemin etmek sana düşer» buyurur. Abzan yemin etmekten çekinir ve Efendimize «Ey Allah'ın Resulü, benim bundan başka yapacak bir şeyim yok mudur?» der. **Peygamber**imiz «Yoktur» cevabını verir. Sonra İmrü'ül Kays'ı yemin etmesi için çağırır. İmrü'ül Kays yemin etmek üzere **Peygamber**imize gelir. Efendimiz hemen yemin ettirmez, bir müddet beklemesini söyler. Bunun üzerine ikisi birlikte **Peygamber**'in huzurundan ayrılırlar. O zaman bu iki âyet nazil olur. **Peygamber**imiz de kendilerini çağırır ve âyetleri onlara okur. İmrü'ül Kays bu âyetleri dinledikten sonra şöyle der: «Allah katında hiçbir değer ifade etmeyen ve fenaya mahkûm olan bendedir. Baki olan ise Allah katındandır. Ey Rabbim, Abzan'ın dediği doğrudur. Ben onun yerini aldım. Fakat miktarının ne kadar olduğunu bilmiyorum. Gitsin, yerimden ne kadar diliyor ise alsın. Hattâ bir o kadar da alsın. Geri kalanı da bana yeter.»

Sahabe-i kiramın kul hakkından ne kadar korktuğuna bakınız ki, Allah katındaki sorumluluktan kurtulmak için malının hepsini vermekten çekinmiyor. Müslümanlar da onları örnek alıp aynı şekilde hareket etmelidirler. Çünkü Allah katında en büyük hak, kul hakkıdır.

97

«Kadın olsun, erkek olsun her kim inanmış olarak iyi amel işler ise, hiç şüphesiz onu çok güzel bir hayatla yaşatırız. Mükâfatlarını yaptıklarından daha güzeli ile öderiz.»

Erkek ve kadından her kim iman edip, anıel-i salih işlerse hiç şüphesiz Yüce Allah onu en güzel bir hayatla dünyada da, âhirette de yaşatır. Ona işlemiş olduğu şeylerin daha güzelini verir, günahlarını affeder, kusurlarını bağışlar. Dünyada huzur ve saadet bahşeder, âhirette ise cennet nimetleriyle mükâfatlandırır. İman edip Allah'ın emirlerine itaat ederek güzel amel işleyenleri, Allah böyle mükâfatlandırır. İman etmeyenleri ise inkâr ve küfürlerinin cezası olarak dünyada rüsvay eder, âhirette de elim bir azap ile cezalandırır. Zira iman etmeyenlerin yapmış oldukları ameller Allah katında asla makbul değildir. Çünkü amel Allah katında ancak iman ile değer kazanır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kadın olsun, erkek olsun her kim inanmış olarak iyi amel işlerse, hiç şüphesiz onu çok güzel bir hayatla yaşatırız. Mükâfatlarını yaptıklarından daha güzeli ile öderiz.»

98

«Kur'an okuduğun zaman koğulmuş şeytandan' Allah'a sığın.»

99

«Doğrusu onun inananlar ve yalnız Rablerine güvenenler üzerinde bir nüfuzu yoktur.»

100

«Onun nüfuzu sadece onu dost edinenler ve Allah'a şirk koşanlar üzerindedir.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Kur'an okuduğun zaman koğulmuş şeytanın vesvesesinden Allah'a sığın. O, sana vesvese vererek mânasını anlamaktan men etmesin. Onun, iman edenler ve yalnız Allah'a güvenenler üzerinde asla bir nüfuzu yoktur. Şeytanın nüfuzu sadece onu dost edinip, yolundan gidenler ve Allah'a şirk koşanlar üzerindedir.» Şeytanın dostu iman etmeyenlerdir ve ancak onlar üzerinde nüfuz sahibidir. İman edenler üzerinde ise asla nüfuz

sahibi değildir. Yalnız mü'minin her işe başlarken şeytanın şerrinden Allah'a sığınması şarttır. Çünkü şeytan, mü'minin en büyük düşmanıdır. Onu her zaman hayırlı bir işten alıkoymaya çalışır. Kendisi gibi Allah'a isyana davet eder. Mü'min her hayırlı işinde «eûzü-besmele» ile Allah'a sığındığı zaman Yüce Allah şeytanın şerrinden onu korur ve şeytanı ona yaklaştırmaz. Çünkü Yüce Allah, âlemlere rahmet olarak gönderdiği **Peygamber**ine, Kur'ân'ı okuduğu zaman Rabbine sığınmasını emrediyor. Kur'an'ı okumak ibadet olduğu gibi, bütün hayırların başıdır. Böyle bir ibadete besmelesiz müsaade edilmediğine göre, bütün hayırlı işlere besmele ile başlamak şarttır. Bu emir **Peygamber**imizin şahsında bütün mü'minleredir. Daha geniş bilgi edinmek isteyenler besmele kısmına müracaat etsinler.

101

«Bir âyetin yerini başka bir âyetle değiştirdiğimiz zaman, Allah ne indirdiğini gayet iyi bilirken, onlar: "Sen sadece uyduruyorsun" derler. Hayır, onların çoğu bunu bilmezler.»

102

«De ki: "Onu Rûhülkudüs, mü'minlerin imanını pekiştirmek, Müslümanlara hidâyet ve müjde olmak üzere Rabbin katından hak ile indirmiştir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu âyetin nüzulü hakkında şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ**, mü'minlerin amel etmesi için **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e indirmiş olduğu hüküm onlara ağır gelince, mü'minlere kolay gelen başka bir hüküm ile öncekini değiştirir ve âyetin mânasını nesh eder. Bunu gören Kureyş kâfirleri «Muhammed, arkadaşlarıyle alay ediyor, onlara bir gün başka söylüyor, bir gün başka söylüyor. Kimini onlardan gizliyor, kimini onlara haber veriyor» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek, onların iddialarını reddedip şöyle buyurmuştu!": «Bir âyetin yerini başka bir âyetle değiştirdiğimiz zaman, Allah ne indirdiğini gayet iyi bilirken, onlar, «Sen sadece uyduruyorsun» derler. Hayır, onların çoğu onu Allah'ın değiştirdiğini bilmezler. Yâ Muhammed, de ki: «Onu Rûhülkudüs, mü'minlerin imanım pekiştirmek, müslümanlara hidâyet ve müjde olmak üzere

Rabbin katından hak ile indirmiştir.» Kur'ân-ı Azîmüş-şân, mü'minler için hidayet ve müjdedir, onların imanım pekiştirmek için Allah tarafından gönderilmiştir.

103

«Yemin olsun ki "ona elbette bir insan öğretiyor" dediklerini biliyoruz. Kasdettiklerinin dili yabancıdır. Kur'an ise apaçık Arapçadır.»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i yalanlayarak, Allah tarafından kendisine gönderilen vahiyleri inkâr etmişler ve «Bunlar geçmiş ümmetlerin masallarıdır, bunları Muhammed'e bir insan öğretiyor» demişlerdir. Yahudi ve Hıristiyanlar arasında geçmiş ümmetlerin hikâyelerini ve masallarını çok iyi bilenler vardı. Cabir ile Yasir de bunlardandı. Hazret-i Fatıma bazan Cabir'in evine gider çocuklarıyle oynardı. Bunu gören kâfirler, **Peygamber**imize iftira ederek «Muhammed söylediklerini kızı vasıtasıyle Cabir'den öğreniyor» demişlerdir. Halbuki onlar îbrânice konuşuyorlar, Arapça okuma, yazma bilmiyorlardı. Yüce Allah bu âyeti inzal ederek onların iddialarını reddedip şöyle buyurmuştur: «Yemin olsun ki: "Ona elbette bir insan öğretiyor" dediklerini biliyoruz. Kasdettiklerinin dili yabancıdır. Kur'an ise apaçık Arapçadır.

Bu âyet-i celîle Kur'ân-ı Kerîmin Allah kelâmı olduğunu ve Arapça indirildiğini bildiriyor, aksini iddia edenleri ise reddediyor. Bugüne kadar aklı başında hiç kimse Kur'ân-ı Azimüşşân'ın insan sözü olduğunu söylememiştir. Akl-ı selimin söylemesi de mümkün değildir.

104

«Muhakkak ki Allah'ın âyetlerine inanmayanları Allah doğru yola eriştirmez. Onlara can yakıcı azap vardır.»

105

«Allah'ın âyetlerine inanmayanlar ancak yalan uydururlar. İşte yalancıların tâ kendileri de onlardır.»

Bu âyet-i celîlede kimlerin hidâyete erişeceği, kimlerin erişmeyeceği bildiriliyor. **Allahü teâlâ**, âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayanları asla hidâyete erdirmez. Çünkü hidâyete ve kurtuluşa giden yol imandan geçer, iman olmayınca hidâyet olmaz. Allah'ın âyetlerini inkâr edenlerden daha zâlim ve daha yalancı kimse yoktur. Onlar için çok şiddetli bir azap vardır. Allah'ın âyetlerini inkâr edip, **peygamber**lerini yalanlayanlar, inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Zira onlar yalancıların ta kendileridir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Muhakkak ki Allah'ın âyetlerine inanmayanları Allah doğru yola eriştirmez. Onlara can yakıcı azap vardır. Allah'ın âyetlerine inanmayanlar ancak yalan uydururlar. İşte yalancıların tâ kendileri de onlardır.»

106

«Kalbi iman ile dolu olduğu halde zorlananların dışında her kim imanından sonra Allah'ı tanımayıp da küfre göğüs açarsa, işte Allah'ın gazabı o gibilerin basınadır. Onlar için en büyük bir azap vardır.»

İman bir nurdur, iman edenler, kurtuluşa, hidâyete, saadete ve Allah'ın rahmetine kavuşurlar. İman etmeyenler ise gadabma uğrarlar. İman ettikten sonra tekrar kendi arzularıyle kâfir olanların üzerine Allah'ın gadabı vardır. Ancak kendilerine baskı yapılmak suretiyle küfür lâfzını söyleyenler müstesnadır. Onlar kalben inkâr etmedikleri müddetçe mü'mindirler. Kendilerine yapılan baskı neticesi dilleriyle küfür lâfzını söylemeleri imanlarına halel getirmez. Fakat kalben buna rıza gösterirlerse o zaman dinden çıkarlar.

Bu âyet-i celile Ammar ibn Yâsir hakkında nazil olmuştur. Bu ve birkaç arkadaşı Müslüman olmuşlar, **Peygamber**imizin yanına gitmek için Mekke'den çıkıp Medine'ye hareket etmişlerdi. Kureyş'liler onların Medine'ye gittiğini öğrenince yakalamak için arkalarından adamlar gönderip yakalatmışlardır. Dinlerinden dönmeleri için kendilerine işkence yapmışlar, onlar da işkenceden kurtulmak için küfür kelimesini sadece dilleriyle söylemişlerdir. Fakat kalben asla kabul etmemişlerdir. Böylece onların işkencesinden kurtulmuşlardır.

İmam-ı Mücahid (radıyallahü anh)'in rivayetine göre, Ammar ibn Yasir'i Müslüman olduğu için Benî Nasr kabilesi yakalamış, bir mağaraya hapsetmiş ve «Ey Ammar, eğer Muhammed'i inkâr eder, Allah'a şirk koşarsan seni serbest bırakırız» demişlerdir. O da şerlerinden kurtulmak için sadece küfür kelimesini diliyle söyler. Onlar da, Ammar bizim dinimize döndü zannederek tekrar serbest bırakırlar. Ellerinden kurtulan Ammar kaçıp doğruca **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in yanına gelir, ağlayarak başından geçenleri nakleder. O anda bu âyet-i celile nazil olur ve **Peygamber**imiz «Ey Ammar, küfür söylediğin zaman kalbin nasıldı?» der. Cevaben Ammar «Ey Allah'ın Resulü, kalbim iman üzereydi» der. Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «Kâfirler yine seni tehdit edip işkence yaparlarsa aynısını söyle» buyurur. Çünkü Ammar (radıyallahü anh)'ın, küfür kelimesini sadece diliyle söylemesi imanına asla halel getirmemiştir. O, küfür kelimesini kalben değil, sadece onları aldatmak için dilden söylemiştir. Ancak kendi arzusu ile küfür kelimesini söyleyenlerin imanı gider. Abdullah ibn Sâid gibi.

Abdullah ibn Said önce Müslüman olmuş, bilâhare irtidat edip dinden çıkmıştı. Allah'ın gadabı dünyada kâfirlerin üzerine olup, âhirette de onlar için çok şiddetli bir azap hazırlanmıştır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kalbi iman ile dolu olduğu halde zorlananların dışında her kim imanından sonra Allah'ı tanımayıp da küfre göğüs açarsa, işte Allah'ın gazabı o gibilerin basınadır. Onlar için en büyük bir azap vardır.» Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. İman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

107

«Bunun sebebi şudur: Onların dünya hayatını âhirete tercih etmeleri ve Allah'ın kâfirler topluluğunu hidâyete eriştirmemesinden ötürüdür.»

108

«İşte bunlardır, Allah'ın kalblerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlediği kimseler. İşte onlar gafillerin tâ kendileridir.»

109

«Şüphesiz ki âhiret gününde hüsrana uğrayacaklar da bunlardır.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlelerde en büyük azaba kimlerin uğrayacağını bildiriyor. Âhirette en büyük azaba uğrayacak olanlar, Allah'ın âyetlerini ve âhireti inkâr ederek kâfir olanlardır. Allah kâfirler topluluğunu inkârlarından vazgeçip imana dönmedikçe asla hidâyete erdirmez. Allah, onların kalblerini, kulaklarını ve gözlerini mühürlemiştir. İşte onlar gafillerin tâ kendileridir ve âhiret günü hüsrana uğrayacaklar da onlardır. Yukarda geçen âyetlerde de ifade edildiği gibi, iman etmeyenler inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Onlar için çok şiddetli bir azap vardır.

110

«Sonra senin Rabbin işkenceye uğratıldıktan sonra hicret eden, sonra Allah yolunda savaşan ve sabredenlerledir. Muhakkak ki Rabbin bunların ardından da cidden çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, bu âyette Ammar ibn Yâsir, ebeveyni, Hazret-i Bilâl ve Süheyb hakkında nazil olmuştur. Bunlar Müslüman oldukları için müşrikler tarafından çeşitli işkenceye uğramışlar, bilâhare ellerinden kurtulup Medine'ye **Peygamber**imizin yanına hicret edip, orada toplanmışlardır. Bunun üzerine Yüce Allah bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, senin Rabbin işkenceye uğradıktan sonra hicret eden, sonra Allah yolunda savaşan ve sabredenlerledir. Muhakkak ki Rabbin bunların ardından da cidden çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir.» **Allahü teâlâ** kendi yolunda cihad edenlerin günahlarını affeder, kusurlarını bağışlar, amellerini kat kat yapar.

111

«O gün herkes öz canı için uğraşacaktır. Herkes ne yaptıysa kendisine eksiksiz olarak verilecek. Onlar asla haksızlığa uğratılmayacaklardır.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celîlede kıyametin dehşetim haber veriyor. Kıyamet günü insanlar mahşer yerine toplanırlar, amel defterleri ellerine verilir, herkesin yaptığı karşısına çıkar. Cehennem kükreyip azabı gördükleri zaman, herkes «Nefsi, nefsi!» diye feryad ederek öz canını azaptan kurtarmaya uğraşır. İşte o zaman herkese yaptığının karşılığı eksiksiz olarak verilir, kimseye haksızlık yapılmaz. Hayır işleyenlere mükâfat, şer işleyenlere i,se mücâzat verilir, iyiler cennete, kötüler cehenneme sevk edilir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «O gün herkes öz canı için uğraşacaktır. Herkes ne yaptıysa kendisine eksiksiz olarak verilecektir. Onlar asla haksızlığa uğratmayacaklardır.» Görülüyor ki kıyamet günü herkes dünyada yaptığının karşılığını görecektir.

112

«Allah size huzur ve güven içinde olan bir kasabayı misal olarak verir. Her yandan oraya bol bol rızık geliyordu. Ama Allah'ın nimetine küfrettiler de yaptıklarından dolayı Allah onlara açlık ve korku belâsını tattırdı.»

Allahü teâlâ, size halkı huzur ve güven içinde olan, her taraftan oraya bol bol rızık gelen Mekke'yi misal olarak vermiştir. Allah oranın halkını her türlü musibetten korumuş, rızkını bol etmiştir. Buna rağmen onlar Allah'ın bunca nimetlerine şükretmeyip, küfretmislerdir. Yüce Allah, bu yaptıklarına karşılık onları açlık ve korku belâsıyle cezalandırmıştır. Mekke'liler, **peygamber**lerini yalanlayıp, Allah'ın âyetlerini inkâr ettikleri için, inkâr ve küfürlerinin cezası olarak Allah onlara yedi yıl açlık ve korku belâsını tattırmıştır. Açlıktan ölü hayvan ve köpek eti yemeye başlamışlardır. Onlar âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**i yalanlamışlar, Allah'ın âyetlerini inkâr etmişler ve Müslümanlara çeşitli işkence yapmışlardır. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) sahabesine yapılan işkenceye dayanamıyarak, Rabbine şöyle niyazda bulunmuştun «Ey Rabbim, bu muzır kavmin üzerinden rahmetini kaldır, Yusuf'un zamanındaki gibi onlara da kıtlık ver.» **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**inin duasını kabul eder, onlara görülmemiş bir yokluk ve kıtlık verir. Yüce Hâlık her topluma

dünyada da, âhirette de lâyık olduğu cezayı verir. Bazılarının cezasını dünyada muayyen bir zaman tehir eder. Bunun ise hikmetleri vardır.

113

«Yemin olsun ki onlara kendilerinden bîr **peygamber** gelmişti de onu yalancı saymışlardı. Zulüm ederken kendilerini azap yakalayavermişti.»

Allahü teâlâ sevgili **peygamber**ini Kureyş kabilesi içinden seçip göndermiştir. Onlar, âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**i yalanlamışlar, onu yalanlamakla kendilerine zulmedip kâfir olmuşlardır. Yüce Allah onlara, inkâr ve küfürlerinin cezası olarak korku ve yokluk musibetini tattırmıştır. Yokluk ve kıtlık içinde bunalan Mekke liler Ebu Süfyan'ı **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gönderip, bu musibetten kurtulmaları için kendilerine dua etmesini istemişlerdir. Ebu Süfyan, **Peygamber**imize gelerek: «Ya Muhammed! Sana düşmanlık yapanlar Mekke'nin yetişkin erkekleridirler. Kadınların ve çocukların ne suçu var, onlar da bu yokluk ve kıtlık belâsına mübtelâ oldular?» demiştir. Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Mekke halkının kendisine yenecek bir şey getirmesini ister, **Resûlüllah**'ın isteği yerine getirilir. Rahmet **Peygamber**i onların bu musibetten kurtulması için Rabbine dua eder ve Mekke'liler içine düştükleri yokluk ve sıkıntıdan kurtulurlar.

Görülüyor ki, çaresiz kalan kâfirlere, İslâmı sevdirmek maksadıyla yardım yapılmasında bir mahzur yoktur.

114

«Artık Allah'ın size rızık olarak verdiği şeylerden helâl ve temiz olarak yeyin. Eğer O'na kulluk edecekseniz Allah'ın nimetlerine şükredin.»

Ey iman edenler, Allah'ın size rızık olarak verdiği şeylerin helâl ve temiz olanlarından yeyin. Yasaklamış olduğu şeylere yaklaşmayın. Eğer O'na kulluk edecekseniz nimetlerine şükredin. Çünkü -her nimet şükrü gerektirir. Yüce Allah şükredenlerin rızkını artırır,

nankörlük edenleri ise şiddetli azaba uğratır. **Allahü teâlâ** kullarının helâl ve temiz olanlardan yemesini, nimetlerine şükretmesini emrediyor ve şöyle buyuruyor: «Artık Allah'ın size rızık olarak verdiği şeylerden helâl ve temiz olarak, yeyin. Eğer O'na kulluk edecekseniz Allah'ın nimetlerine şükredin.»

115

«O, size ancak ölüyü, kanı, domuz etini, bir de Allah'tan başkası için kesilmiş olanı haram kıldı. Darda kalan aşırı gitmemek ve başkasının hakkına el uzatmamak şartıyle bunun dışındadır. Çünkü Allah hakkiyle yarlığayıcıdır, kemâliyle merhamet edicidir.»

Allahü teâlâ yarattığı varlıklar içinde en mükemmel ve en üstün olarak insan oğlunu yaratmıştır. Onun yiyeceklerini ve giyeceklerini de diğer varlıklarmkinden daha üstün ve şanına yakışır şekilde yaratmıştır. Bundan dolayıdır ki kullarının şanına yaraşmayan bazı yiyecekleri yasaklamıştır. Bunları yemek dinen olduğu gibi, tıbben de mahzurludur. İslâm, insanın sadece dinini değil, sıhhatini, ahlâkını ve aile düzenini de koruyor. Bunun içinde Yüce Hâlık sıhhata ve ahlâka zarar veren her şeyi yasaklamıştır. Faydalı olanların ise yenmesini emretmiştir.

Bu âyette yasak edilen şeylerden bazıları şöyle sıralanmıştır: Ölü hayvan, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesilen hayvanlar. Bunları yemek dinen haram olduğu gibi, sıhhate de zarardır. Ancak darda kalan, aşırı gitmemek şartıyle ölmeyecek kadar bunlardan yiyebilir. Bu ruhsat **Allahü teâlâ**'nın kullarına bir lütfudur. O, Gafurdur, kullarını bağışlar, Rahimdir onları esirger.

116

«Diliniz yalana alışmış olduğu için her şeye: "Şu haramdır, bu helâldir" demeyin. Çünkü Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Şüphesiz ki Allah'a karşı yalan uyduranlar asla felah bulmazlar.»

117

«Az bir geçim ve arkadan can yakıcı bir azap onlarındır.»

Ey kâfirler, diliniz yalana alışmış olduğu için her şeye «Şu haramdır, bu helâldir» demeyin. Helâl ve haram olduğunu

bilmediğiniz şeyleri söylemekle Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Hiç şüphesiz Allah'a karşı yalan uydurup, iftira edenler asla kurtuluşa eremezler. İslâmdan önce Yahudiler ve Hıristiyanlar, **Allahü teâlâ**'nın helâl kıldığı şeylerin bazılarını kendilerine haram, haranı kıldığı şeylerin bazılarını da helâl kılmışlardır. Hattâ daha da ileri giderek kendileri için helâl olan şeylerin bir kısmım da kadınlarına haram kılmışlardır. Bundan dolayı Yüce Allah onlara bazı şeyleri haram kılmış ve şöyle buyurmuştur: «Diliniz yalana alışmış olduğu için her şeye: «Şu haramdır, bu helâldir» demeyin. Çünkü Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Şüphesiz ki Allah'a karşı yalan uyduranlar asla felah bulmazlar.» Onlar, Allah'a karşı iftira ederek delilsiz ve hüccetsiz olarak, Allah'ın helâl kıldığını haram, haram kıldığını da helâl saymışlardır. Bundan dolabı onlara can yakıcı bir azap vardır.

Bu âyet-i celilede, kadılara ve müftülere hüccetsiz ve delilsiz, kendi arzularına göre fetva vermemeleri hususunda tembih vardır. Hüccetsiz ve delilsiz verilen fetvalar geçerli olmadığı gibi, manevî mes'ûliyeti de muciptir.

118

«Sana anlattıklarımızı daha evvel Yahudi olanlara da haram kılmıştık. Biz onlara zulmetmemiştik, fakat onlar kendilerine zulmetmişlerdi.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sana anlattıklarımızı daha evvel Yahudilere haram kılmıştık. Bunları haram kılmakla biz onlara zulmetmemişizdir. Fakat onlar Allah'a iftira etmekle kendilerine zulmetmişlerdir.» Allah, kullarına asla zulmetmez, ancak onlar Allah'a isyan etmekle kendilerine zulmetmişlerdir. İnsanların başlarına gelen bütün felâket ve musibetler, onların kendi isyanlarının cezasıdır. Hiçbir zaman hak etmedikleri ceza ile cezalandırılmazlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «... Biz onlara zulmetmemiştik, fakat onlar kendilerine zulm etmişlerdi.»

119

«Sonra Rabbin, bilmeyerek kötülük işleyip de tevbe eden ve ıslâh olanlardan yanadır. Bundan sonra da Rabbin muhakkak çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

îman ettikten sonra, bilmeyerek kötülük işleyip de tevbe edip ıslâh olanların günahlarını Yüce Allah bağışlar, kusurlarını affeder. Çünkü Allah kusurları bağışlayan, günahları affedendir. O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Hakikî ilim sahipleri Allah'tan korkarlar, O'na asla isyan etmezler, günah işlemezler. Yaptıkları hatâlara karşılık derhal tevbe ederler, pişman olurlar. Ancak gerçek ilim sahibi olmayan cahiller Allah'a âsi olup günah işlerler, yaptıklarına pişman olmazlar. Bu gösteriyor ki hakikî ilim, sahipleri Allah'a asla âsi olmazlar, emirlerine itaat edip, yasaklarından kaçınırlar.

120

«Muhakkak ki İbrahim tek başına bir ümmetti. Allah'a itaat ederdi ve muvahhid bir Müslümandı. O hiç bir zaman müşriklerden olmamıştır.»

121

«Rabbinin nimetlerine şükrederdi. Onu beğenip seçmiş, kendisini doğru bir yola iletmiştir.»

Allahü teâlâ'nın seçip gönderdiği **peygamber**lerden biri de Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)'dir. O, ehl-i tevhidin reisi, zamanındaki beşeriyetin en birinci muvahhidi, Müslümam idi. İbrahim (aleyhisselâm) sahip olduğu faziletler ve kemâlât itibariyle başlıca ve müstekıl bir ümmetti. O hiçbir zaman müşriklerden olmadı, her an Rabbinin nimetlerine şükrederdi. O, din olarak İslâmı beğenip seçmiş, kendisini doğru bir yola iletmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Muhakkak ki İbrahim tek başına bir ümmetti. Allah'a itaat ederdi ve muvahhid bir Müslümandı. O hiç bir zaman müşriklerden olmamıştır. Rabbinin nimetlerine şükrederdi. Onu beğenip seçmiş, kendisini doğru bir yola iletmiştir.»

Allahü teâlâ'nın İbrahim (aleyhisselâm)'i «Tek başına bir ümmetti» diye zikretmesi, zamanında kendisinden başka Allah'a iman eden bulunmadığından dolayıdır. Aynı zamanda ulûl azim **peygamber**lerden olup, diğer **peygamber**lerdeki özelliklerin hepsi kendisinde bulunmaktadır. O, **peygamber** olmadan önce tevhid inancı unutulmuş, herkes puta tapmaya başlamıştır. Ancak **peygamber** olduktan sonra tevhid inancı yeniden doğmuş, gün geçtikçe iman edenlerin sayısı çoğalmıştır.

122

«Dünyada ona iyilik verdik, şüphesiz ki o, âhirette de mutlak salihlerdendir.»

123

«Sonra sana: "Muvahhid bir Müslüman olarak İbrahim'in dinine uy. O hiçbir zaman müşriklerden olmadı" diye vahyettik.»

Allahü teâlâ İbrahim (aleyhisselâm)'e, dünyada en güzel iyilik ve hayır vermiş, onu bütün insanlara sevdirmiş, İsmail ve İshak (aleyhisselâm) gibi salih evlâtlar vermiş, soyundan bir çok **peygamber** göndermiştir. Şüphesiz ki o, âhirette de salihlerdendir. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, muvahhid bir Müslüman olarak İbrahim'in dinine uy. O hiçbir zaman müşriklerden olmadı.»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) **peygamber** olmadan önce de, **peygamber** olduktan sonra da asla puta tapıp müşriklerden olmamıştır. Zaten **peygamber** olmadan önce Hazret-i İbrahim'in dini olan Hanîf dinine (yani tevhid akidesine) mensuptu. **Peygamber** olduktan sonra ise puta tapması mümkün değildir, çünkü **peygamber**lerin görevi halkı tevhid inancına davet etmektir. Çünkü Allah katında İslâm'dan başka din geçerli değildir. Bu bakımdan hiçbir **peygamber**in İslâm dininden başka bir dini telkin etmesi düşünülemez. Her **peygamber** gönderilmiş olduğu toplumu tevhid dini olan İslâm'a davet etmiştir. İşte Hazret-i İbrahim'in dini de budur. **Hazret-i Peygamber**'in telkin ettiği din de budur. Bundan başkasına tâbi olanlar asla mü'min olamazlar.

124

«Cumartesi ancak o gün üzerinde ihtilâfa düşenlere farz kılındı. Şüphesiz ki Rabbin onların ihtilâf edegeldikleri şeyler hakkında kıyamet günü aralarında hükmünü verecektir.»

Musa (aleyhisselâm), kavmine haftada bir gün dünya işlerini terk edip sadece ibadetle meşgul olmalarını ve geri kalan günlerde ise dünya işleriyle uğraşmalarını söylemiştir. İbadetle meşgul olacakları gününde cuma olmasını istemiştir. Fakat kavmi o günü kabul etmeyerek «Allah cuma günü çalıştı, cumartesi istirahata çekildi, biz de o günü istiyoruz» diyerek, cumayı kabul etmemişler, onun yerine cumartesini tercih etmişlerdir. **Allahü teâlâ** da onların isteklerini kabul etmiş, o günü İsrail oğulları için ibadet günü yapmıştır. Onlar cumayı kabul etmeyip, cumartesini tercih ettiklerinden dolayı, o gün diğer günlerde yasak edilmeyen bir çok şey yasak edilmiş ve bu yasağa uymayanlar şiddetli bir azaba uğratılarak helak olmuşlardır. Böylece **peygamber**lerine muhalefetlerinin cezasını görmüşlerdir. Musa (aleyhisselâm) 'dan sonra, İsa (aleyhisselâm) da kavminin cuma günü dünya işlerini terk edip haftada bir gün sadece ibadet ile meşgul olmasını istemiş, fakat onlar da cumaya kabul etmeyerek pazarı tercih etmişler ve «cumartesi Yahudilerin günüdür, pazar ise mükevvenâtm yaratılmaya başlandığı bir gündür, biz bu günü tercih ediyoruz» demişlerdir. Yüce Allah, onların arzularını kabul etmiş, pazar gününü de Hıristiyanlar için bir ibadet günü kılmıştır. Fakat diğer günlerde yasak edilmeyen bazı şeyler o gün yasak edilmiş, bu yasağa uyanlar kurtulmuş, uymayanlar ise elim bir azaba uğrayarak helak olmuşlardır.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh)'nin rivayetine göre, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: «Biz dünyada **peygamber**lerin ve ümmetlerin sonuncusuyuz. Fakat âhirette cennete hepinizden önce gireceğiz. Çünkü cuma günü bize verildi, bizden öncekiler o günü ibadet için kabul etmediler. Yahudiler cumartesini, Hıristiyanlar da pazarı tercih ettiler. Bu bakımdan onların hepsi bize tabidirler.» **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, senin

Rabbin kıyamet günü onlara ihtilâf ettikleri dini beyan eder ve hak dininin hangisi olduğunu hiç şüphesiz bildirir.

125

«Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır. Onlarla en güzel şekilde mücadele et. Muhakkak ki Rabbin kendi yolundan sapanları daha iyi bilir. O, doğru yolda olanları da en iyi bilendir.»

İslâm'ın davet ve terbiye metoduna bakınız. İnsanın karşısındaki ile mücadele ederken en güzel şekilde deliller ve hikmetlerle mücadele etmesini emrediyor. **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, insanları Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır. Onlara iyi davran ve onlarla en güzel şekilde mücadele et. Muhakkak ki Rabbin kendi yolundan sapanları da, doğru yolda olanları da en iyi bilendir.» Hiçbir şey Yüce Allah'ın bilgisinden gizli kalmaz. O, hidâyete erenleri de, sapıklığa düşenleri de bilir, kıyamet günü ona göre mükâfat ve mücâzat verir.

126

«Ceza verecek olursanız, sîze nasıl ceza verildi ise, siz de öylece ceza veriniz. Sabrederseniz elbette bu, sabredenler için daha iyidir.»

127

«Sabret. Senin sabrın ancak Allah içindir. Onlara üzülme. Kurdukları düzenlerden dolayı da endişe etme.»

128

«Şüphesiz ki Allah muttekilerle ve iyilik yapanlarla beraberdir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: Müşrikler Uhud Muharebesinde Hazret-i Hamza'yı şehid edip parçalamışlardır. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) amcasını bu şekilde görünce çok üzülmüş ve şöyle demiştir: «Eğer **Allahü teâlâ** bana fırsat verir, onlara galip gelirsem, erkeklerine ben de aynı şeyi yapacağım,» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: (Yâ Muhammed) kâfirlere ceza verecek olursanız, size nasıl ceza verildi ise, siz de öylece ceza veriniz. Sabrederseniz

elbette bu, sabredenler için daha iyidir. Sabret. Senin sabrın ancak Allah içindir. Onlara üzülme. Kurdukları düzenlerden dolayı da endişe etme. Onlar sana asla bir şey yapamazlar. Şüphesiz ki, Allah muttekilerle ve iyilik yapanlarla beraberdir.. Yüce Allah sabredip, iyilik yapan mutteki kullarının amellerini asla boşa çıkarmaz, onların mükâfatını kat kat verir. Bu âyetin hükmü umumidir. Kısas ve hakkı talep hususunda, kısastan vazgeçip afvetmek daha hayırlıdır. Zira kıyamet günü mükâfatı daha çoktur. Afv edenleri Allah sever.

İSRA SURESİ

Bu sûre-i celile Kur'an-ı Azimüşşan'ın 17. sûresi olup muhtar kavle göre Mekke'de nazil olmuştur ve 111 âyetten ibarettir. Bazılarına göre (60, 76 ve 80.) âyetler Medine'de nazil olmuştur. Bu sûre-i celilede **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in Miraç hâdisesi beyan buyurulduğu için «İSRA» adını almıştır. İsra, bir yerden diğer bir yere geceleyin gitmektir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Miraç olayında Mekke'den Mescid-i Aksa'ya kadar geceleyin yürütülmüş ve oradan da Miraca çıkmıştır. Miraç, yükseklere merdivensiz çıkmaktır. Beş vakit namaz da o gece farz kılınmıştır. Dolayısıyla namaz, **Peygamber**imizin mü'minlere Miraç hediyesidir.

1

«Kulu Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'i bir gece Mescidi Haram'dan, kendisine bir kısım âyetlerimizi göstermek için, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah her türlü noksanlıklardan münezzehtir. Şüphesiz ki O, hakkiyle işiten, kemâliyle görendir.»

Bu âyet-i celilede **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in miraç olayı zikrediliyor, îsra ve Miraç: İsra ve onunla birlikte Miraç hâdisesi bir gecede vâki olmuştur. İsra, Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'deki Mescid-i Aksa'ya, Miraç ise, Mescid-i Aksa'dan semanın yüceliklerine ve Sidre-i Müntehâ'ya yapılan yolculuktur. Bu yolculuk, bizlerin bilgi hududunu aşan gayb âleminde cereyan etmiştir. İsra ve Mi'racla ilgili birçok rivayetler

vardır. İsra hâdisesinin uyku halindeyken mi, yoksa uyanıkken mi meydana geldiği hakkında çeşitli görüşler vardır. Tercihe şâyân olan kavil şudur: Ümmühânî'nin evinde yatmakta olan Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), yatağından kalkıp Kabe'ye gelmiş, Hicr-i İsmail'de uyku ile uyanıklık arasında iken, oradan alınarak, îsra ve Miraç yolculuğuna çıkarılmış ve yatağı soğumadan tekrar avdet etmiştir.

Peygamberlik mertebesindeki hususiyete gelince, peygamberlik, Mele-i Âlâ ile irtibatı olan bir mahiyete sahiptir ve diğer insanların sahip olduğu normal ahval ile mukayese dahi edilemeyecek bir fevkalâdelik taşır. Bir peygamberin Allah'ın tecellisine mazhar olarak, bilinen veya bilinmeyen vasıtalarla uzak bir âleme götürülmüş olması, onun Mele-i Âlâ ile ittisal edip oradan emirler almasından daha dehşet verici değildir. İnsan oğlu için güç, kolay veya imkânsız görülen şeylerin hepsi, kudret-i ilâhi önünde müsavidir. O, bir şeye «ol» dedi mi, o oluverir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ**'nın emrine bak ki, kulu Muhammed! gece yürütmüştür.» Hazret-i Ali (radıyallahü anh) de şöyle buyurmuştur: «Geceleyin kulu Muhammed'i Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götüren Allah her şeyden münezzeh ve âlidir. O'nun ortağı ve benzeri yoktur.»

Ebu Sa'id El Hudri (radıyallahü anh), Miraç hakkında Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle duyduğunu rivayet etmiştir: «Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Ümmühânî'nin evinde olduğum gece, bana katır büyüklüğünde bir dâbbe getirildi, onun adına Burak denirdi. O, peygamberlere mahsus bir binektir. Ben de ona bindim. Burak Mescid-i Aksa istikametine doğru yollandı, adımlarını ta gözümün alabildiği yere kadar atıyordu. Yolda giderken sağ tarafımdan bir ses «Ya Muhammed dur, sana bir haberim var» dedi. Ona hiç aldırış etmeyerek yoluma devam ettim. Sonra sol tarafımdan da ayni ses duyuldu, ona da aldırış etmedim. Bir müddet gittikten sonra bir kadın gördüm, çeşitli zinetlerle süslü olan elini bana doğru uzattı, ona da hiç iltifat etmedim ve doğruca Mescid-i Aksa'ya geldik. Mescid-i Aksa'nın avlusunda Burak'tan indim, peygamberlerin

bineklerini bağladıkları halkaya ben de binitimi bağladım, mescide girip namaz kıldım ve Cebrail'e sağ tarafımdan gelen sesin ne olduğunu sordum. Cebrail «o, yahudilerin çağrıcısıydı, şayet durup cevap verseydin, ümmetinin hepsi yahudi olurdu» cevabını verdi. Sol taraftan gelen sesin ne olduğunu sordum. O da «Hıristiyanların çağrıcısının sesiydi. Eğer cevap verseydin ümmetinin hepsi Hıristiyan olacaktı» cevabını verdi. Gördüğüm kadının kün olduğunu sordum. «O da dünya idi. Şayet ona iltifat etseydin,. ümmetinin hepsi dünyayı tercih edip âhireti unutacaklardı» cevabını verdi. Sonra bana içi dolu iki kadeh sunuldu; birinde süt, diğerinde cennet şarabı vardı. Cebrail bunlardan birini alıp içmemi söyledi, ben de süt dolu kadehi aldım içtim. İçtikten sonra Cebrail bana «Bunu içmekle ümmetin için İslâmı seçtin. Şayet şarabı içseydim ümmetinin hepsi azgınlardan olacaktı» dedi. Sonra Mirac'a çıkarıldım. Ölenlerin ruhları da oraya çıkartılıyordu. Orada bir çok hârikalar gördüm.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) çok uzaklarda bulunan bazı şeylerden haber verince, müslumanların bazısı şüpheye düşmüş, kafirler ise alay etmeye başlamışlardı. O zaman bu âyet-i celile nazil olmuş ve şöyle buyurulmuştur: «Kulu Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'i bir gece Mescid-i Haram'dan, kendisine bir kısım âyetlerimizi göstermek için, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah her türlü noksanlıklardan münezzehtir. Şüphesiz ki O, hakkıyle işiten, kemâliyle görendir.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir akşam Harem-i Şerifte Ebu Talib'in kızı Ümmühânî'nin evinde iken, oradan Kudüs'te bulunan ve **peygamber**ler mescidi olarak kabul edilen Mescid-i Aksa'ya, bir Burak'la götürülür. Resûl-i Ekrem orada büyük **peygamber**lere 2 rekât namaz kıldırdıktan sonra Mirac'a çıkar, içinde Mescid-i Aksa'nın bulunduğu Kudüs, akarsularla, çeşit çeşit meyve ve sebzelerle, bol nimetlerle bezelidir. Miraç gecesi **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) zaman ve mekândan münezzeh olan **Allahü teâlâ**'nın tecelliyatına, hitâb-ı ilâhiyesine nail olur, nice âyetleri ve alâmetleri müşahede eder. Hiçbir **peygamber**e nasip olmayan Miraç **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e nasip olur.

Urve'nin rivayetine göre, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Harem-i Şeriften Mescid-i Aksa'ya götürülür, oradan Mirac'a çıkarılır ve aynı gecenin sabahında sabah namazını Harem-i Şerifte kılar. Peygamberimiz, o gece mazhar olduğu manevî seyri halka haber verince, mü'minlerden bazıları şüpheye düşer, ve Ebu Bekir'e gidip «Senin arkadaşın olan Muhammed'in neler söylediğini biliyor musun? Bu gece Beyt-i Mukaddes'e gidip-gelmiş» derler. Hazret-i Ebu Bekir: «Bunu Muhammed söylediyse doğrudur, o asla yalan söylemez, ben onun doğru söylediğine şahitlik ederim» der. Tekrar onlar «Sen, onun bir gecede Mescid-i Aksa'ya gidip-geldiğine inanıyor musun?» derler. Ebu Bekir-i Sıddık Hazretleri hiç tereddüt etmeden «Değil Mescid-i Aksa'ya gidip-geldiğini söylemesi, daha uzaklara gidip-geldiğini söylese, ona da inanırım. O, göklerden ve yerden ne haber verirse hepsini tasdik ederim. Muhammed asla yalan söylemez, ne söylerse doğrudur» der. Bundan dolayı Yüce Allah Ebu Bekir'i «Sıddık» ünvaniyle vasıflandırır.

Enes (radıyallahü anh), Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle duyduğunu rivayet eder: «Mirac'ta bana elli vakit namaz farz kılındı, bunun azaltılması için Rabbime niyaz ettim. Sonra beş vakte indirildi. Ardından Yüce Allah şöyle nida etti: 'Yâ Muhammed, bizim sözümüzde değişiklik olmaz, senin ümmetinden kim beş vakit namazı eda ederse, biz ona elli vaktin sevabını veririz'.»

2

«Biz Musa'ya kitap verdik ve o kitabi: «Benden başka hiç bir vekil tutmayın» diyerek İsrailoğulları için bir hidayet rehberi kıldık.»

3

«Ey Nûh ile beraber gemide taşıyıp selâmete çıkardığımız insan zürriyeti, doğrusu Nûh, çok şükreden bir kuldu.»

Allahü teâlâ Musa' (aleyhisselâm)'nın kerametini beyan edip şöyle buyurmuştur: «Biz Musa'ya Tevrat'ı verip hepsini bir defada indirdik. Onu, İsrailoğulları için bir hidayet rehberi kıldık ve «Benden başka hiç bir tanrı edinmeyin, vekil tutmayın, sizin Rabbiniz benim» diye bildirdik. Ey Nûh ile beraber gemide taşıyıp

selâmete çıkardığımız insan zürriyeti, doğrusu Nûh, çok şükreden bir kuldu.» Nûh (aleyhisselâm) her haline; yemesine, içmesine, giyinmesine, her lokmasına, gördüğü her nimete şükreden bir kuldur. Bundan dolayı Yüce Allah oru bu âyetle medh u sena etmiş, İsrailoğullarına onu ve iman edenleri tufanda boğulmaktan kurtardığını bildirmiştir. Nûh (aleyhisselâm)'un her haline şükretmesini İsrailoğullarına bildirmesi, onların da Hazret-i Nûh gibi Allah'a itaat edip nimetlerine şükretmesini temin gayesine matuftur.

4

«İsrailoğullarına kitapta: 'Doğrusu yer yüzünde iki defa bozgunculuk yapacak ve kibirlendikçe kibirleneceksiniz' diye bildirdik.»

5

«Birinci bozgunculuğunuzun vakti erişince, üzerinize pek güçlü olan kullarımızı salacağız. Onlar memleketlerinizde her köşeyi kontrollerine alacaklar. Bu, yerine gelecek bir vaaddir.»

Bugüne kadar yeryüzünden gelip-geçen kavimlerin içinde en azgın ve en isyankâr olanı İsrailoğullarıdır. **Allahü teâlâ**, onların yeryüzünde iki defa fesad çıkarıp bozgunculuk yapacaklarını Tevrat'ta bildirmiştir. İsrailoğulları yeryüzünde bozgunculuk yapmakla da kalmamışlar, kibirlendikçe kibirlenmişler ve haddi aşmışlardır. Kibirlerinin ve bozgunculuklarının cezasını en ağır şekilde ödemişlerdir. Çıkardıkları ilk fesat, Tevrat'ın hükümlerini değiştirip Allah'ın emirlerine muhalefet etmeleri, Zekeriyya (aleyhisselâm)'yı öldürmeleri, Ermiyâ (aleyhisselâm)'yı hapsetmeleri ve türlü mâsıyetler işlemeleridir. İsrailoğullarının yeryüzünde çıkarmış oldukları fesad ve bozgunculuklarının cezası olarak Yüce Allah onların üzerine Buhtunnasr'ı musallat kılmıştır. Buhtunnasr Bâbil'den ordusu ile gelir, Kudüs'ü istilâ eder, İsrailoğullarından kırk bin kişiyi katleder, geri kalanları da esir alarak memleketine götürür, Buhtunnasr'ın ölümüne kadar yetmiş yıl esir hayatı yaşarlar. Buhtunnasr ölünce, Hemedan'lı Güreş adında bir kumandan Bâbil'i istilâ eder ve oraya yerleşir. İsrailoğullarından bir kadınla evlenir, kadının isteği üzerine Güreş onları serbest bırakır ve Kudüs'e gönderir. Esaretten kurtulan İsrailoğulları bir

müddet **peygamber**lerine itaat ederler, yeryüzünde fesad ve bozgunculuk çıkarmazlar. Fakat çok geçmeden başlarına geleni unuturlar, tekrar eski durumlarına dönerler, Yahya (aleyhisselâm)'yı katlederler. Bu defa Yüce Allah, onlara daha şiddetli bir azap tattırmak için Rum kumandanlarından İsbisyanuş'u başlarına musallat eder. Bir kaç yıl onun esareti altında yaşarlar, ölünce yerine oğlu Tattayyuş geçer. Tattayyuş, İsrailoğullarına görülmemiş bir eza-cefa yapar, yüz seksen bin kişi öldürür, yüz seksen bin kişiyi de esir eder ve Beyt-i Makdis'i yakar yıkar, Kudüs'ü harabeye çevirir. Hazret-i Ömer Kudüs'ü alana kadar bu harabelik devam eder, Halife'nin Kudüs'ü fethiyle yeniden imar edilir.

Âyet-i celiledeki bu hitap Mekke'lileredir. Bu musibet, onların dedelerinin başına gelmiştir. Dolayısıyla onlar ikaz edilir ve denilir ki: Ey kâfirler, eğer siz bütün bunlardan ibret alıp iman etmezseniz, babalarınızın başına gelen felâket ve musibetler sizin de başınıza gelecektir. Şayet iman eder, yeryüzünde bozgunculuk çıkarmazsanız, iman edenlerin kurtulduğu gibi siz de kurtulursunuz. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İsrailoğullarına kitapta: «Doğrusu yeryüzünde iki defa bozgunculuk yapacak ve kibirlendikçe kibirleneceksiniz» diye bildirdik. Birinci bozgunculuğunuzun vakti erişince, üzerinize pek güçlü olan kullarımızı salacağız. Onlar memleketlerinizde her köşeyi kontrollerine alacaklar. Bu, yerine gelecek bir vaaddir.» **Allahü teâlâ**, azan ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaran kullarının müstehak oldukları musibetini verir. Bazan, da tevbe edip ıslâh olmaları için bu musibeti bir süre tehir eder.

6

«Bunun ardından sizi onlara galip getireceğiz. Mallar ve oğullarla size yardım edecek ve sizin sayınızı artıracağız.»

7

«İyilik ederseniz kendinize iyilik etmiş olursunuz. Kötülük ederseniz o da kendinizedir. İkinci bozgunculuğunuza karşı vaadedilen cezanın vakti erişince, yüzlerinizi kararta kararla kötülük yapmaları, önceden Mescide girdikleri gibi yine girmeleri, ele geçirdikleri yerleri harap etmeleri için onları tekrar gönderdik.»

Allahü teâlâ İsrailoğullarını cezalandırdıktan sonra, hatâlarından dönüp tevbe ettikleri için, onlara yardım etmiş, düşmanlarının üzerine galip kılmış ve şöyle buyurmuştur.- «Ey İsrailoğulları, eğer benim size verdiğim nimetlere ve ihsana bakıp ibret alarak iman eder, emirlerime itaat ederseniz, kendinize iyilik etmiş olursunuz. Şayet size verdiğimiz nimetlere iltifat etmeyip isyan eder ve şirk koşarsanız, onun cezası da kendinizedir. Sizin şirk koşmanızdan bize asla bir zarar gelmez. İyilik yaparsanız mükâfatını, kötülük yaparsanız cezasını görürsünüz. İkinci bozgunculuğunuza karşı vaadedilen cezanın vakti gelince, biz tekrar bir kavmi size musallat edip üzerinize gönderdik. Onlar da sizi yakalayıp katlettiler, korkunuzdan yüzleriniz karardı. Önceden mescide girdikleri gibi yine girdiler, ele geçirdikleri yerleri yakıp yıktılar, bir çoğunuzu da esir ettiler.» İsbisyanuş'un oğlu Tattayyuş İsrail oğullarından yüz seksen bin kişi öldürmüş, yüz seksen bin kişiyi de esir etmiş, Kudüs şehrini yakıp yıkmıştır. Bu, yeryüzünde bozgunculuk yapıp Allah'a isyan ettikleri için İsrailoğullarına verilen bir cezadır. Allah'ın emirlerine itaat etmeyenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

8

«Tevbe ederseniz Rabbinizin sizi esirgeyeceğini umabilirsiniz. Tekrar bozgunculuğa dönerseniz, biz de sizi cezalandırmaya döneriz. Biz, cehennemi kâfirlere bir zindan yaptık.»

Allahü teâlâ İsrailoğullarına şu gerçeği de bildirmiştir: Eğer tevbe eder, bozgunculuk tan vazgeçerseniz Rabbinizin günahlarınızı affedeceğini, kusurlarınızı bağışlayacağını umabilirsiniz. Tevbe edip yaptıklarınıza pişman olduktan sonra tekrar bozgunculuğa dönerseniz, biz de sizi cezalandırmaya döneriz. Biz cehennemi kafirler için bir zindan ve bir azap yeri yaptık. Onların ebedi kalacakları yer orasıdır.

9

«Doğrusu bu Kur'an, en doğruya iletir ve dürüst hareket edip iyi ameller işleyen mü’minlere, büyük bir ecre nail olacaklarını müjdeler.»

10

«Âhirete iman etmeyenler için hiç şüphesiz acıklı bir azap hazırladığımızı bildirir.»

Bu Kur'an hiç şüphesiz insanları en doğru yola iletir. Onlara hakkı - bâtılı, iyiyi - kötüyü, hayrı - şerri, imanı - küfrü, haramı - helâli, cenneti - cehennemi, mükâfatı ve mücâzatı bildirir. Dürüst hareket edip iyi ameller işleyen mü'minlere büyük bir mükâfat verileceğini müjdeler. Kur'an, mü'minlere şifa, gözlere ziya, gönüllere nur, ölülere rahmet, dirilere hidayet, kâfirler için ise, azaptır. Onu okumak ibadettir. Saygısızlık etmek küfürdür. Hükmü ile amelde bulunmak mü'minler üzerine vaciptir. Kur'an, âhirete iman etmeyenler için çok elim bir azap hazırlandığım bildirir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Doğrusu bu Kur'an, en doğruya iletir ve dürüst hareket edip iyi ameller işleyen mü'minlere, büyük bir ecre nail olacaklarını müjdeler. Âhirete iman etmeyenler için, şüphesiz acıklı bir azap hazırladığımızı bildirir.»

11

«insan iyilik ister gibi kötülük de ister. Esasen insanoğlu acelecidir.»

İnsanoğlu âciz ve tezcanlı bir varlık olduğu için, her hangi bir zorluk karşısında iyilik istediği gibi, aynı şekilde kendi aleyhine kötülük de ister. Yaptığı bedduanın neticesini düşünmez; canı, malı, aile efradı, hısım ve akrabası için, Allah'tan rızık, rahmet, mağfiret, sıhhat, iyilik ve hayır talep ettiği gibi, onlar için beddua yaparak kötülüklerini de ister. Eğer **Allahü teâlâ** kullarının hayır dualarını kabul ettiği gibi, beddualarını da kabul etseydi, yeryüzünde canlı insan kakmaz, hepsi helak olurdu. Bu demek değildir ki, Yüce Allah bedduayı kabul etmiyor, elbette kabul ediyor. Fakat kullan gibi acele etmiyor. Esasen insanoğlu çok acelecidir.

Selman (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, **Allahü teâlâ** Âdem (aleyhisselâm)'i ilk önce kafasından itibaren yaratmaya başlar, Âdem (aleyhisselâm) gözünü açıp kendisine bakınca âzalarının tamamlanmadığını görür ve «Rabbim, hilkatimi tamamlama hususunda acele et, sonra akşama kalırsın» der.

İbn Abbas (radıyallahü anh) da şöyle nakletmiştir: **Allahü teâlâ** Âdem (aleyhisselâm)'e can verip canı göbekten aşağı geçince, Âdem (aleyhisselâm) ayağa kalkmak ister, kalkamayıp yere düşer. Bundan dolayı Yüce Allah «insan çok acelecidir» buyurmuştur. Tefsir bilginlerinin ekserisinin beyanına göre, âyetin ifade ettiği mâna şudur: İnsan, iyilik ister gibi, kötülük istemekte de acelecidir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «îasan iyilik ister gibi kötülük de ister. Esasen insanoğlu acelecidir.»

12

«Geceyi ve gündüzü birer âyet kıldık. Bir âyet olan geceyi kaldırıp yine bir âyet olan gündüzü - Rabbinizin bol nimetini aramanız, yılların sayısını ve hesabını bilmeniz için - aydınlık kıldık. Her şeyi gerektiği şekilde açıkladık.»

Allahü teâlâ gece ile gündüzü kudretine delâlet eden iki alâmet kılmıştır. Bunlar Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine delildir. O'nun şeriki ve benzeri yoktur. Gece ile gündüzün birbirini takip etmesinde birçok hikmetler vardır. Hiçbir şey boşa yaratılmamıştır. Gündüzün aydınlık oluşu, insanların maişetlerini temin etmeleri, gece ise istirahatları içindir. Hiç gece olmasaydı insanlar bunalıma düşer, günleri, ayları ve yılları unuturlar, ibadetlerini tam yapamazlardı. Aksi olsaydı yine aynısı olurdu. Yüce Hâlık kulları için en güzel ve faydalı olanı yaratmış, onların emrine vermiştir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: **Allahü teâlâ** ayı da, güneş gibi parlak, aydınlık yaratmıştı. Öyle ki gece ile gündüz birbirinden ayırt edilmiyordu. Ayın ışığını söndürmek için Cebrail'i aya gönderir, o da, kanadı ile ayı sığar. Cebrail'in ayı sığamasıyla ışığı gider, o zaman gece ile gündüz fark edilir. Yüce Allah, kullarının maişetlerini temin, Rablerinin bol nimetlerinden istifade etmeleri, yeryüzünde gezip tozmaları için gündüzü aydınlık; istirahatlarını temin, günlerin, ayların, yılların hesaplarını yapmaları için de geceyi karanlık yapmıştır. Hâlik-ı Mutlak kullarına her şeyi gerektiği gibi açıklamıştır. Bütün bu nimetlerin insanların emrine verilmesi, onların Rablerine kulluk ve nimetlerine şükür etmeleri içindir. Buna mukabil şükredenler mükâfatını, nankörlük yapanlar ise cezasını göreceklerdir.

13

«Herkesin amelini kendi boynuna doladık. Kıyamet günü açılmış bulacağı kitabı önüne çıkaracağız.»

14

«Kitabını oku, bugün, kendi hesabım kendin göreceksin.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: Herkesin yapmış olduğu hayır ve şer üzerlerine yazılmıştır, ondan ayrılmaz. Bazı tefsirciler de şöyle demişlerdir: Her insanın iyiliği, kötülüğü, rızkı ve eceli üzerine yazılmıştır, vakti gelince bunlar tahakkuk eder, kıyamet günü amel defterleri ellerine açık olarak verilir. O zaman Yüce Allah kullarına şöyle buyurur: «Kitabını oku, bugün, kendi hesabını kendin göreceksin.» İşte o zaman insanoğlu ne yaptığını anlar. Hayır ve şer ne yapmışsa karşısına çıkar, o gün herkes kendi kitabım okur. Beratları sağ eline verilenlerin günahları defterlerinin iç kısmına, sevapları da dış kısmına yazılır. Önce amel defterinin içinde yazılı olan günahlarını okur. Yapmış olduğu günahlar bütün teferruatı ile oraya yazılmıştır. Bunları okur şaşırır ve sonunda bütün bunların afv edildiğini görür sevinir. Sonra amel defterinin dış yüzünü çevirir, orada yaptığı iyi amelleri, hayır ve hasenatını görür, mutluluğunu yakınları ile paylaşmak için şöyle seslenir: «Ey kavmim, gelin benim defterimi okuyun. Bakın, Yüce Allah bana ne saadetler, ne mükâfatlar vermiştir.» Kıyamet günü amel-i salih sahipleri böylece sevineceklerdir. Fakat defteri sol tarafından verilenlerin iyi amelleri beratlarının iç yüzüne, kötü amelleri ise dış yüzüne yazılmıştır. Önce defterinin iç yüzüne yazılı olan iyi amellerini okur, sonunda bütün bunların Allah katında kabul edilmediğini ve reddedildiğini görür. Sonra defterinin dış yüzünü çevirir, orada da bütün teferruatıyle, yapmış olduğu kötülükleri görür,- me'yus olur ve «Keşke bu amel defterim bana verilmeseydi» der. Ne yazık ki o zamanki pişmanlık fayda vermez, ağlamalar sızlamalar nazar-ı itibare alınmaz. O gün herkes amelinin karşılığını görür, kimseye haksızlık yapılmaz.

15

«Kim doğru yolu bulursa, o doğru yolu ancak kendi faidesine bulmuş olur. Kim de sapıklık ederse o da yalnız kendi aleyhine

sapmış olur. Hiç bir günahkâr başkasının günah yükünü yüklenmez. Biz **peygamber** göndermedikçe kimseye azap etmeyiz.»

16

«Bîr şehri yok etmek istediğimiz zaman, onun nimet ve refahtan şımarmış elebaşlarına emrimizi göndeririz. Buna rağmen yoldan çıkarlar. Artık o şehir yok olmayı hak eder. Biz de onu yerle bir ederiz.»

Bu âyet-i celilelerde hakkı görüp de doğru yola gelmeyenlerin ve yeryüzünde bozgunculuk yapanların helak olacakları bildirilmektedir. Düşünebilenler için bunda ders alınması gereken hususlar vardır. **Allahü teâlâ** kullarına doğru yolu da, bâtıl yolu da bildirmiştir. Kim hak üzere içtihad edip doğru yolu bulursa kendi faidesine bulmuş olur. Kim de haktan yüz çevirip sapıklığa düşerse, o da kendi aleyhine sapmış olur. Hiç bir şahıs başkasının günahım yüklenmez, herkes kendi günahım yüklenir ve onun cezasını çeker. Çünkü Yüce Allah **peygamber** gönderip emir ve yasaklarını bildirmedikçe hiç bir toplumu muazzep etmez. **Peygamber**leri vasıtasıyle emir ve yasaklarını bildirir, emirlerine uyanlara mükâfat, uymayanlara ise müçâzat verir. Böylece herkes kendi fiilinin cezasını çeker. Yüce Allah **peygamber** gönderip emir ve yasaklarını bildirmesinin sebebi, kıyamet günü insanların «Ey Rabbimiz, sen bunları bize bildirmedin, eğer bildirseydin biz de emirlerine itaat eder, şimdi maruz kaldığımız bu azaba uğramazdık- dememeleri içindir. Kendilerine **peygamber** geldiği halde onun davetine uymayan toplumlar Allah'ın gadabına uğrayıp helak olmuşlardır. «Kim doğru yolu bulursa, o doğru yolu ancak kendi faidesine bulmuş olur. Kim de sapıklık ederse, o da yalnız kendi aleyhine sapmış olur. Hiçbir günahkâr başkasının günah yükünü yüklenmez. Biz **peygamber** göndermedikçe kimseye azap etmeyiz. Bir şehri yok etmek istediğimiz zaman, onun nimet ve refahtan şımarmış elebaşlarına emrimizi göndeririz. Buna rağmen yoldan çıkarlar. Artık o şehir yok olmayı hak eder. Biz de onu yerle bir ederiz.»

Zeynep (radıyallahü anh) şöyle! rivayet etmiştir: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir gün yanımıza girdi «Yazıklar olsun bu Arap kavmine» diyerek başparmağı ile şehadet

parmağını halka etti «Ye'cûc ve Me'cûc'un seddinin açılmasına bu kadar yer kaldı» buyurdu ve bize parmaklarından yaptığı halkayı gösterdi. Bunun üzerine ben «Ey Allah'ın Resulü, içimizde salih kimseler olduğu halde Allah bizi de helak eder mi?' dedim. **Peygamber**imiz «Evet, fâsıklar, salihlere galib gelirse o zaman **Allahü teâlâ** o kavmi helak eder» buyurdu.

17

«Nuh'tan sonra nice nesilleri yok ettik. Kulların günahlarından haberdar ve onları gören olarak Rabbin yeter.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celilede isyanları ve küfürleri yüzünden nice nesilleri ve memleketleri yok ettiğini bildiriyor. Bu, Allah'ın kullarına bir zulmü değildir, onların küfür ve isyanlarının bir cezasıdır. Yüce Hâlık, Nûh (aleyhisselâm)'dan sonra emirlerine isyan edip yeryüzünde bozgunculuk çıkaran nice nesilleri ve memleketleri helak etmiştir. Yukarda geçen âyette ifade edildiği gibi, **Allahü teâlâ peygamber** gönderip emir ve yasaklarını bildirmeden hiçbir toplumu helak etmez. Önce onlara **peygamber** gönderir, emir ve yasaklarını bildirir, ondan sonra azabını gönderir. Yüce Allah sevgili **peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, Rabbin kullarının ne yaptığını bilir, ona göre mükâfat ve mücâzat verir. Onların yaptıklarını bildirmek için başka bir şahide ihtiyaç yoktur.» Bu âyet kâfirlere karşı bir tehdittir. Allah kullarının yaptığı her şeyi bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Ayrıca yaptıkları amel defterine yazılır. Kıyamet günü kendilerine verilir. İşte o zaman kendileri için en büyük şahit budur. Kıyamet günü amel defterlerinin ellerine verilmesi «Biz bunları yapmamıştık, neden cezalandırılıyoruz» dememeleri içindir. Yoksa Yüce Halik kullarının ne yaptığını bilir, ona göre mükâfat ve mücâzatını verir.

18

«Dünyayı isteyene -istediğimiz kimseye dilediğimiz kadar- hemen veririz. Sonra ona cehennemi hazırlarız. Kınanmış ve kovulmuş olarak oraya girer.»

19

«Âhireti isteyip mü’min olarak onun için gerekli çalışmada bulunan kimselerin çalışmaları makbul olup şükre değer.»

Allahü teâlâ dünyayı isteyen kullarına dünyayı, âhireti isteyen kullarına da âhireti verir. O, hiç şüphesiz kullarının istediğini ve lâyık oldukları şeyi verir. Yüce Hâlık bunu şöyle beyan ediyor: «Dünyayı isteyene - istediğimiz kimseye dilediğimiz kadar - hemen veririz. Sonra ona cehennemi hazırlarız. Kınanmış ve kovulmuş olarak oraya girer. Âhireti isteyip mü’min olarak onun için "gerekli çalışmada bulunan kimselerin çalışmaları makbul olup şükre değer.» Allanın emirlerine itaat etmeyip dünyayı isteyenlere, Yüce Allah istedikleri kadar verir, sonra onlara emirlerine itaat etmedikleri içiin cehennemi hazırlar. Emirlerine itaat edenlere de, altlarından ırmaklar akan cennetleri hazırlar. Her canlının maişetini temin etmesi için, dünyada çalışması üzerine düşen en büyük bir görevdir. İslâm dini hiçbir zaman insanı tembelliğe itmez, aksine çalışmayı emreder ve ibadet kabul eder. Yalnız dünya için çalışmayı, Allahın emirlerine isyan etmeyi yasaklar ve bunlar için elim bir azap olduğunu bildirir. Gerçek mü’min dünya için âhireti, âhiret için de dünyayı terk etmeyen kimsedir.

20

«Her birine, onlara da, bunlara da Rabbinin nimetinden ulaştırırız. Esasen Rabbinin nimeti kimseye yasak kılınmış değildir.»

Yüce Allah dünyada mü’min, münafık, kâfir, fâsık, fâcir, zâlim ayırmadan herkesin rızkım vermiştir. Rezzâk-ı Âlemin dünyadaki nimetleri kimseye yasak kılınmış değildir. Halbuki âhiret nimetleri, sadece iman edip emirlerine itaat eden mü’min kullarına mahsustur. İman etmeyenler ise bu nimetlerden mahrumdurlar. Onlar için de küfür ve inkârlarının cezası olarak elim bir azap vardır.

21

«Onları birbirinden nasıl üstün kıldığımıza bir bak. Doğrusu âhirette daha büyük dereceler ve daha büyük üstünlükler vardır.»

22

«Allah ile beraber başka bir tanrı edinme. Sonra kınanmış ve kendi başına bırakılmış olursun.»

Allahü teâlâ kullarına dünyada çeşitli makam, mevki, servet, ilim, zenginlik, fakirlik, cehalet ve saltanat vermiştir. Bunların hepsi kullar için birer imtihandır. Böylece ilâhî nimetlere şükredenlerle etmeyenler açığa çıkar. Allah'ın nimetlerine şükredenler için âhirette daha büyük dereceler ve daha büyük makamlar vardır. Ve bunların hiç biri dünya makamlarına ve dünya nimetlerine benzemez. Dünya nimetleri, makamları ve mevkileri geçici; âhiret nimetleri, makamları ve mevkileri ise daimîdir. Hem dünya nimetleri umuma mahsus olup Yüce Allah çalışana verir. Halbuki âhiret nimetleri, sadece iman edip Allah'ın emir ve yasaklarına itaat edenlere mahsustur. . İman etmeyenler için ise elim bir azap vardır.

Bazı tefsircilere göre cennette yüce makamlar vardır. Her makam ehli kendisinden aşağıdaki makam ehli ile arasındaki farkı görür ve her derecedeki sadece kendisinin en üstün olduğunu zanneder. Bütün bu makam ve mevkilerin hepsi dünyada kazanılıyor. Dileyen cenneti, dileyen cehennemi kazanır. Çünkü Yüce Hâlüc bütün bu makam ve mevkileri kullarına tahsis etmiştir. Herkes dünyadaki ameline göre mükâfat veya mücâzat görür. Bunun için Yüce Allah sevgili **peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, Allah ile beraber başka bir tanrı edinme. Sonra kınanmış ve kendi başına bırakılmış olursun.» Bu emir **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şahsında bütün mü'minlere yöneliktir. Zira hiç bir **peygamber** Allah'tan başkasını tanrı edinmemiş tir, edinmesi de mümkün değildir. Çünkü onlar, insanlara Tevhid dinini tebliğ için gönderilmiştir. Bu maksad için gönderilen **peygamber**lerin Allah'tan başkasına tapmaları mümkün müdür? Sonra onlar, yaratıldıkları zaman bile **peygamber** olarak yaratılmışlardır. **Peygamber** olarak yaratılanların Allah'tan başkasını tanrı edinmeleri düşünülemez.

23

«Rabbin yalnız kendisine tapmanızı ve ana babaya iyilik etmeyi irade buyurdu. Eğer ikisinden biri veya her ikisi, senin yanında iken

ihtiyarlayacak olursa, onlara karşı «öf» bile deme. Onları azarlama, ikisine de hep tatlı söz söyle.»

24

«Onlara acıyarak tevazu kanadını indir ve: Rabbim, küçükken beni nasıl yetiştirdilerse, sen de onlara öyle merhamet et' de.»

Allahü teâlâ bu âyet-i celilede kendisine ibadet ile ana-babaya itaati birlikte zikretmiştir. Allah'a ibadetten sonra ana-babaya itaat geliyor. Ana-babaya itaatin Allah katında ne kadar ehemmiyet taşıdığı bu âyette açıkça ifade edilmektedir. Çünkü Yüce Allah kendisine ibadetle, ana-babaya itaati birlikte zikretmiştir. Bu, ana-baba hakkının ehemmiyetini gösterir. Eğer ana-baba hakkı bu kadar ehemmiyetli olmasaydı Yüce Mevlâ kendisine ibadetle ana-babaya itaati aynı âyette zikretmezdi. İkisinin birlikte zikredilmesi anaya ve babaya itaatin Allah'a ibadet derecesinde olduğunu göstermektedir. **Allahü teâlâ** bunu sevgili **peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, Rabbin yalnız kendisine tapmanızı, nefse hoş gelmese bile emirlerine itaat edip yasaklarından kaçınmanızı, anaya -babaya iyilik etmeyi emretmiştir. Eğer onlardan biri veya her ikisi, senin yanında iken ihtiyarlayacak olursa, onların ihtiyacını karşıla, kendilerini incitme, hatta öf bile deme ve onlara bağırıp çağırma, hiçbir zaman kalblerini kırma. Onlara şefkat ve iyilikle muamele et, gönüllerini güzel sözlerle hoş et. Küçükken sana nasıl itina ile baktılar, büyüttüler, bağırlarına bastılarsa, şimdi sen de onlara öyle muamele et. Çünkü onlar senin sebeb-i vücudundur, onlara karşı hizmette kusur etme. Şayet «öf» dernekten incinecek olurlarsa onu dahi söyleme.» Bu ilâhî talimat ana-babaya nasıl muamele edileceğini bildiriyor. Her mü'minin bu emre uyması gerekir. Diğer hususlarda olduğu gibi, ana-baba hakkında da Allah'ın emrine itaat edenler, iki cihan saadetini kazanırlar. Etmeyenler ise Yüce Hâlik'ın gadabına uğrarlar.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet edilmiştir: Ana babaya asi olmakta «öf» demekten daha aşağı bir şey varsa, onu bile söylemek haramdır. Ana babaya asi olanlar, ne kadar iyi amelde bulunurlarsa bulunsunlar cennete giremezler. Ana babaya karşı iyilik yapıp ihsanda bulunanlar da ne kadar kötü amel

yaparlarsa yapsınlar, ana babalarına yaptıkları iyilikten ötürü cehenneme girmezler. Yüce Allah onların günahlarını affeder, kusurlarını bağışlar, kötü amellerini iyi amellere çevirir, ihsan ve iyiliklerinin karşılığı olarak cennetine kor. Onlara kötü söz söylemeyin, üzerlerine tevazu kanadınızı açın, gönüllerini hoş edin, kalblerini kırmayın. Bazı tefsirciler iki kanadın iki el olduğunu söylemişler ve şöyle demişlerdir: «Onları en iyi şekilde koruyun, kendilerine asla el kaldırmayın, elden geldiği kadar onlara ta'zimde bulunun, saygıda kusur etmeyin.»

Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet edilmiştir: Namaz kılarken anan çağırdığı zaman namazını boz, onun davetine icabet et. Şayet seni çağıran baban ise namazım tamamla, ondan sonra davetine icabet et. Bu ikaz nafile namazlar içindir, farz namazlar için değildir. Anaya itaatin ne kadar ehemmiyetli olduğuna bak ki, namazda iken bile seni çağırdığı zaman namazı bozup davetine icabet etmek gerekiyor. Nitekim **Peygamber**imiz «cennet anaların ayakları altındadır» buyurmuştur. Bu hadîs-i şerifte mecazi bir anlam vardır, o da şudur: Ana, babasının rızasını kazanmayanlar asla cennete giremezler. Çünkü onların rızasını kazanmak, Allah'ın rızasını kazanmak demektir. Allah'ın rızasını kazanamayanlar cennete giremeyeceklerine göre, ana babasının rızasını kazanamayanlar da cennete giremeyeceklerdir. Analara itaat babalara itaatten daha üstündür. Zira onlar babalardan daha çok sıkıntı ve zahmet çekmektedirler. Ana çocuğu, dokuz ay karnında, birkaç yıl sırtında gezdirir. Sütünü verir, istirahatini ve uykusunu terk ederek ona bakar. Ana, çocuğundan asla iğrenmez, onu şefkatla bağrına basar, icabında kendini tehlikeye atar, çocuğunu korur. Bundan dolayı ananın çocuk üzerindeki hakkı babanınkinden daha fazladır. Bu kadar fedakâr olan ana babaya karşı çocukların «öf' bile demesine Yüce Halik müsaade etmiyor. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «ana babasına dua etmeyenlerin duaları Allah katına yükselmez» buyurmuştur. Bazı tefsirciler şöyle demişlerdir: «Anan baban hayatta iken onlara iyilik et, öldükten sonra da onları hayır dua ile yâd et.» Ana baba için yapılacak en güzel şey budur. Ana babanın çocukları üzerinde hakları olduğu gibi, çocukların da ana babaları üzerinde hakları

vardır. Çocukların ebeveynleri üzerindeki hakları şunlardır: **1-** Onlara en güzel bir isim takmak. **2-** En iyi şekilde dinini öğretmek. **3-** Bir meslek sahibi yapmak. **4-** Evlilik çağına geldiği zaman evlendirmek. **5-** Onlara helâl lokma yedirmek.

25

«Rabbiniz, sizin içinizdekini en iyi bilendir. İyi kimselerseniz bilin ki Allah şüphesiz kendine başvuranları bağışlar.»

26

«Akrabaya, düşküne, yolcuya hakkını ver. Elindekileri saçıp savurma.»

27

«Saçıp savuranlar, şüphesiz şeytanların kardeşi olmuşlardır. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür.»

Allahü teâlâ kullarının kalblerinde gizlediklerini de, açığa çıkardıklarını da bilir. Ana babasına itaat edip ihsanda bulunanların mükâfatını, itaat etmeyenlerin ise cezasını verir. Ana babasına asi olanlar şayet yaptıklarına pişman olur, tevbe ve istiğfarda bulunurlar, onların gönüllerini hoş ederlerse o zaman Yüce Allah onların tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar, kusurlarını affeder. Zira O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.

Marifet ehli âyette geçen «Evvab» kelimesini şöyle tefsir etmişlerdir: Evvab, kendisinden günah sudur eden kimsenin halvete çekilip günahlarını hatırlayarak, günahlarının affı için tevbe istiğfar etmesidir. Bununla beraber amellerini ihlâsla yapıp akşam ile yatsı arasını namazla ihya etmelidir. **Allahü teâlâ** ana babaya itaati zikrettikten sonra akraba, düşkün ve yolcu hakkını da beyan edip şöyle buyurmuştur: «Hısım akrabanın hakkını verin, sıla-i rahim yapın, düşkünlere, fakirlere ve yolda kalmışlara ihsan edin. Mallarınızı Allah'ın hoşnut olmadığı yerlere harcamayın. Eğer Allah'ın hoşnut olmadığı yerlere harcarsanız, işte o zaman israf etmiş olursunuz. Allah, israf edenleri ve saçıp savuranları asla sevmez. Şüphesiz saçıp savuranlar şeytanın kardeşidirler. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür.

Osman ibn Esved şöyle nakletmiştir: «Bir gün Beytullah'ı tavaf ederken Mücahid'i gördüm, başını kaldırıp Ebû Kubeys dağına doğru baktı ve «bir kimsenin Ebû Kubeys dağı kadar altını olsa, hepsini Allah yolunda tasadduk etse israf olmaz. Halbuki meşru olmayan yere bir dirhem bile harcasa o israf olur» dedi. Mallarını gayr-ı meşru yerlere harcayanlar şeytanın kardeşleri ve yardımcılarıdır. Mallarını gayr-ı meşru yerlere harcamaları, Allah'ın vermiş olduğu nimetlere nankörlüktür. Yüce Allah nimetlerine karşı nankörlük yapanları sevmez. Onlar nankörlüklerinin cezasını göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Saçıp savuranlar şüphesiz şeytanların kardeşi olmuşlardır. Şeytan ise Rabbine karşı çok nankördür.»

28

«Rabbinden umduğun rahmeti elde etmek isterken onlardan yüz çevirmek zorunda kalırsan, hiç değilse onlara tatlı bir söz söyle.»

29

«Elini boynuna bağlayıp cimri kesilme. Büsbütün de açıp saçma. Sonra pişman olur, açıkta kalırsın.»

Kur'ân-ı Azîmüşşan'daki her âyetin bir nüzul sebebi ve birçok hikmetleri vardır. Bu âyetlerin her biri insan hayatına ışık tutuyor, yön veriyor. Esasen Kur'ân-ı Kerim ilâhî bir kanun olup insanoğlunun dünya ve âhiret mutluluğunu temin için gönderilmiştir. İlâhî talimata uyanlar dünya ve âhiret saadetine kavuşurlar, uymayanlar ise iki cihan saadetinden mahrum olurlar. Bu iki âyette düşünebilenler için ibretler ve ders alınması gereken birçok hususiyetler vardır. Yüce Halik, akraba olsun, yabancı olsun onlara verecek bir şey bulamadığımız takdirde güzel sözlerle gönüllerini hoş etmemizi, infak hususunda da cimrilik yapmamamızı ve israfa kaçmamamızı emrediyor ve sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, Rabbinden umduğun rahmeti elde etmek isterken, hısım ve akrabana, yabancılara verecek bir şey bulamadığın zaman, onlardan yüz çevirmek zorunda kalırsan, hiç değilse kendilerine tatlı bir söz söyle ve "şimdi elimizde yok, olduğu zaman inşâallah veririm" diyerek gönüllerini hoş et. Onlara bir şey veremediğin için de üzülme.»

Bu âyet-i celile Hubbaz, Bilâl, Ammar ve diğer Suffe ashabı hakkında nazil olmuştur. Kendilerini ilme ve İslâm'a adamış olan bu zatlar **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den yiyecek bir şey isterlerdi. Bazan Allah Resûlü'nün verecek bir şeyi olmazdı, o zaman hayasından onlardan sarf-ı nazar ederdi. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal buyurmuştur. Âyetin hükmü umumidir. Bir insan saile verecek bir şey bulamadığı takdirde, tatlı sözlerle onların gönlünü hoş etmesi, kalbini kırmaması gerekir. İslâm ahlâkının özelliği budur. Sonra Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle hitap eder: «Ya Muhammed, bizim yolumuzda infak etmekten elini men edip boynuna bağlayanlar gibi olma, cimrilik yapma. Hem elindekilerin hepsini harcama, sonra pişman olur, açıkta kalırsın, başkalarına verecek bir şey bulamazsın.» İslâm dini cimriliği de, israfı da yasaklamıştır. Bunların her ikisi de kötüdür, tercihe şayan olan mutedil yoldur.

İlim ehlinin bazısı şöyle demişlerdir: «**Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) ümmetine karşı bir baba gibidir. Baba, servetinin hepsini oğullarından birine verip diğerlerini nasıl mahrum bırakmıyorsa, **Peygamber** de ümmeti arasında ayırım yapmaz. Nitekim yüce Allah bu âyetle sevgili **Peygamber**ini ikaz etmiş, elindekini ümmetinden birine verip diğerlerini mahrum etmemesi için uyarmıştır. Rivayete göre bir kadın oğlunu **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e gönderir ve şöyle der: «**Peygamber**'e git, anam senden bir gömlek istedi de. Şayet şimdi yok, sonra olduğu zaman veririm derse, sırtındaki gömleği istedi, de.» Çocuk, anasının talimatı üzere **Peygamber**imize gelir, aynısını söyler. Allah Resulünün yanında hazır gömlek olmadığı için sırtındakini çıkarır verir. O gömlekten başka giyinecek bir şeyi olmadığı için açık kalır ve namaza çıkamaz. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurur: «Ya Muhammed, elini boynuna bağlayıp cimri kesilme. Büsbütün de açıp saçma. Sonra pişman olur, açıkta kalırsın.» Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «işlerin hayırlısı orta olandır» buyurmuştur.

30

«Doğrusu senin Rabbin dilediği kimsenin rızkını genişletir ve daraltır. Çünkü O, kullarından gerçketen haberdardır, hakkıyle görendir.»

Allahü teâlâ kullarından dilediğinin rızkını genişletir, dilediğinin rızkını da daraltır. Buna kimse müdahale edemez. Rezzâk-ı Âlem bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, doğrusu senin Rabbin dilediği kimsenin rızkını genişletir ve daraltır. Çünkü O, kullarından gerçekten haberdardır, hakkıyle görendir.» Yüce Halik herkese lâyık olduğunu verir. Çünkü O, rızkını genişlettiği kullarını da, rızkını daralttığı kullarını da çok iyi bilendir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmadığına göre kula ancak lâyık olduğu verilir. Ondan fazlası verilmez. Bunlar hep bir imtihandır. Hiç kimse malının çokluğu ile sevinmesin, azlığı ile de üzülmesin. Çünkü rızkı veren de, alan da Allah'tır. O, dilediğine dilediği kadar verir. Kul sadece çalışmakla mükelleftir.

Bazı tefsirdiler şöyle demişlerdir: **Allahü teâlâ** kâfirlerin vebalini artırıp helakini çabuklaştırmak için dünyada onların rızkını genişletir, mü'minlerin ise veballerinin az, suallerinin çabuk olması için dünyada onların rızkını daraltır. Yüce Allah herkese çalıştığının karşılığım verir. Bazı tefsircilere göre ise bunun mânâsı şöyledir: 'Ya Muhammed, şayet sâile verecek bir şey bulamazsan üzülme, senin gücün onları zengin etmeye yetmez. Ancak zengin veya fakir eden Allah'tır. O, dilediğini zengin, dilediğini fakir eder. Kimse O'nun hükmüne müdahale edemez.»

31

«Evlâtlarınızı fakirlik korkusu ile öldürmeyin. Onları da, sizi de biz rızıklandırırız. Hakikat, onları öldürmek büyük bir suçtur.»

Bu âyet-i celile akl-ı selim sahipleri için büyük bir ibret levhasıdır. Yüce Allah bu âyete dikkatleri celbediyor ve şöyle buyuruyor: «Ey insanlar, geçim korkusundan dolayı kız ve oğlan çocuklarınızı öldürmeyin. Zira onların da, sizin de rızkınızı veren biziz. Her şeyi yoktan vareden, besleyen, rızıklandıran ve büyüten yine biziz. Siz hiç bir canlı yaratmaya ve beslemeye muktedir değilsiniz. Böyleyken onları neden öldürüyorsunuz? Onları

öldürmek şüphesiz çok büyük bir günahtır. Bu günahı işleyenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.»

Abdulah ibn Mes'ud (radıyallahü anh)'un rivayetine göre, bir gün **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bir kişi gelerek, en büyük günahın hangisi olduğunu sorar. **Peygamber**imiz «Allah'a şirk koşmak» cevabını verir. Bundan -sonrası hangisi olduğunu sorar. **Peygamber**imiz «komşunun hanımı ile zinâ etmektir» der. O zat «bundan sonra hangisidir» der. **Peygamber**imiz «geçim korkusundan dolayı çocukları öldürmektir» buyurur.» Geçim korkusundan dolayı çocukları öldürmek Allah'a şirk koşmaktan daha büyük günahtır. Şirk koşanlar tevbe edince **Allahü teâlâ** onların tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar. Fakat çocuklarını, geçim korkusundan dolayı öldürenler tevbe etseler bile, kıyamet günü Yüce Allah o çocukların hakkını onlardan almadıkça günahlarını bağışlamaz. Çünkü Allah kul hakkıyle huzuruna gelenlerin günahlarını kul hakkını alana kadar- bağışlamaz.

32

«Sakın zinaya yaklaşmayın, doğrusu bu pek çirkin ve kötü bir yoldur.»

Allahü teâlâ, milletleri, cemiyetleri ve aileleri kökünden yıkacak olan fuhşu ve haksız yere adam öldürmeyi kesinlikle yasaklamıştır. Bu ikisi insanoğlu için en büyük felâkettir. Allah'ın yasak ettiği her şeyde insanlar için büyük hikmetler ve sonsuz faydalar vardır. Zina, aileleri yıkan, neslin devamını tehlikeye sokan, milletleri ve toplumları dejenere eden, asaleti bozan ve her türlü ahlâksızlığın yayılmasına sebep olan bir illettir. Bir milletin ve toplumun devamı onun temel taşı sayılan ailenin istikrarlı ve sağlam olmasına bağlıdır. Dejenere olmuş ailelerden meydana gelen milletler ve toplumlar yıkılmaya mahkûmdurlar. Tarihte bunların misali çok görülmüştür. Zina, her türlü hastalığı doğurduğu gibi, insanda namus, iffet, haysiyet ve kişilik bırakmaz. Bugün batı ülkelerinde bile bunun ne kadar kötü bir sonuç doğurduğu müşahede edilmiştir. Bundan dolayı Yüce Allah zina fiilinin işlenmesini değil, ona yaklaşılmasını bile yasaklamıştır. Zina aynı zamanda toplumlar için bir cinayettir. Çünkü fuhşun yaygın olduğu

her toplum yıkılmaya ve yok olmaya mahkûmdur. Bu çirkin ve kötü şeyin cemiyete yayılmaması için İslâm dini fuhuş yapan erkek ve kadına en ağır cezayı uygulamıştır. Eğer bir hastalık başgösterdiği zaman topluma yayılmadan önlenirse o toplum kurtulur,. Topluma yayıldıktan sonra çare aramaya kalkılırsa, o hastalığın önüne geçilmez, toplum helak olur. Bunun mesulü o hastalığın topluma yayılmasına göz yumanlardır. Zina da böyledir, İslâm dini onun zuhur ettiği yerde topluma yayılmadan derhal yok edilmesini hedefler. Bundan dolayı o suçu işleyenlere en ağır cezayı tatbik etmiştir. Zina yapan erkek ve kadın İslâm hukukuna göre recmedilir. Eğer zina edenler hiç evlenmemişlerse ceza olarak yüz sopa vurulur. Zina yapanlara niçin böyle bir ceza tatbik edildiği düşünülürse, hikmeti daha iyi anlaşılır.

33

«Allah'ın öldürmesini haram kıldığı hiçbir cana haksız olarak kıymayın. Haksız yere öldürülenin velisine bir selâhiyet tanımışızdır. O da katilde israf edip aşırı gitmesin. Zira kendisi yardıma mazhar edilmiştir.»

Milletleri, toplumları ve aileleri yıkan diğer bir husus da haksız yere adam öldürmedir. Haksız yere adam öldürmek milletleri, toplumları ve aileleri birbirine düşman eder, onların yıkılmasına ve yok olmasına sebep olur. Bir milletin fertleri birbirine düşman olursa o milletin ayakta durması mümkün değildir. Hem canı veren Allah'tır. Onu ancak O, alır. Bir insanı haksız yere öldürmek, bütün insanları öldürmek gibidir. Vebali de o nisbette ağırdır. Zira her şahıs muhteremdir, dolayısıyla canına, malına, namusuna dokunulmaz. Dokunmak ancak bir hak karşılığı olur, o da Kur'ân-ı Kerîm'de belirtilmiştir. İslâm dininde bir insan ancak şu üç şeyden biri için öldürülür: **1-** Kendisinin öldürdüğü bir kimseye karşılık kısas olarak. **2-** Evli olduğu halde zina yapmak. Yani başından nikâh geçen bir insanın zina yapması. Bahsi yukarıda geçti. Geniş bilgi almak için fıkıh kitaplarına müracaat etmelidir**. 3-** İslâm dinini terk edip mürted olan ve müslümanlar arasında tefrika çıkmasına sebep olan. Bu üç suçu işleyenden başkasının öldürülmesine İslâm dini müsaade etmez. Bunların cezasını vermek de devletin görevidir.

Fakat kısas mevzuunda maktulün velisinin görüşü alınır. Bunda da üç hüküm vardır: **1-** Maktulün velisi dilerse katili affeder, bağışlar**. 2-** Maktulün diyetini alır. **3-** Kısasa kısas ister, yani katilin de öldürülmesini ister. Bundan fazlasına İslâm asla müsaade etmez. Her hususta olduğu gibi bunda da israf yoktur. Yani bir kişi yerine iki kişinin kısası, katilin yakınlarından birinin öldürülmesi veya maktulün yakınlarının bizzat katili öldürmeleri gibi. İslâm hukukunda buna asla müsaade edilmez, bu görev devletindir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'ın öldürmesini haram kıldığı hiçbir cana haksız olarak kıymayın. Haksız yere öldürülenin velisine bir selâhiyet tammışızdır. O da katilde israf edip aşırı gitmesin. Zira kendisi yardıma mazhar edilmiştir.»

34

«Yetimin malına -ergin çağa ulaşana kadar en güzel şeklin dışında yaklaşmayın. Ahdi de yerine getirin. Doğrusu verilen alıid de sorumluluk vardır.»

İslâm dini adalet dinidir, Müslümanların her hususta adil olmalarını emreder. Yüce Allah haksız yere yetimin malının elinden alınmasını yasaklıyor ve doğruluğu emrediyor. Erkek olsun, kız olsun öksüz kalan çocukların yetiştirilmesi ve mallarının muhafaza edilip korunması Müslümanların görevidir. **Allahü teâlâ** haksız yere onların malına el uzatmayı yasaklıyor. Bu emre uymayanların Allah katındaki mesuliyetleri çok ağırdır. Çünkü yetim hakkı başka hakka benzemez. Onlara vasilik yapanların bu hususa çok dikkat etmeleri gerekir. Mü'minin özelliklerinden biri de verdiği sözde durup ahde vefa göstermektir. Sözden dönmek ve ahdi bozmak münafıklık alâmetidir. Bu hal imanı tehlikeye düşürür. Allah ahde vefa gösterip sözünde duranları sever. Ahdini bozanları ve sözünde durmayanları asla sevmez. Birçok âyette ahde vefa göstermeyi emrediyor ve şöyle buyuruyor: «Yetimin malına - ergin çağa ulaşana kadar- en güzel şeklin dışında yaklaşmayın. Ahdi de yerine getirin. Doğrusu verilen ahidde sorumluluk vardır.» Görülüyor ki ahdi bozanlar Allah katında mesuldürler. Allah katında kendisini mesuliyete sokacak her şeyden mü'minin kaçınması gerekir.

35

«Bir şeyi ölçtüğünüz zaman, ölçüyü tam tutun. Doğru terazi ile tartın. Böyle yapmak, netice itibariyle daha güzel ve daha iyidir.»

Allahü teâlâ, ahde vefa gösterilmesini zikrettikten sonra, ölçü ve tartının tam yapılmasını, hakkında bilgimiz olmayan şey hususunda konuşmamamızı emrediyor. Milletlerin ve cemiyetlerin selâmeti ve refahı adaletle yapılan alış-verişe bağlıdır. Alış-veriş bir milletin, bir toplumun ve bir memleketin hayat damarıdır. Bunun esas unsuru ise ölçü ve tartıdır. Alış-verişi, ölçü ve tartısı doğru olan milletlerin kalkınması da o nisbette güçlü ve çabuk olur. Alışverişinde, ölçü ve tartısında hile yapan toplumların yıkılması ve yok olması mukadderdir. Çünkü Şuayb (aleyhisselâm)'in kavminin helâk oluşu bundan dolayıdır. Ölçü ve tartıda hile yapmak Allah'ın emrine isyandır. Bu hal imanı tehlikeye sokar, ahlâk-ı hamideyi bozar, insanı madde peres ti iğe iter, acıma duygusunu öldürür, cemiyetteki birlik ve beraberliği yok eder, adaveti artırır. Bundan dolayı Yüce Allah «bir şeyi ölçtüğünüz zaman, ölçüyü tam tutun. Doğru terazi ile tartın. Böyle yapmak, netice itibariyle daha güzel ve daha iyidir.» Doğruluk, sahibim hakka götürür, kötülüklerden alıkoyar, ahlâkı güzelleştirir, imanı artırır, ibadetin lezzetini tattırır.

36

«Bilmediğin şeyin ardına düşme. Doğrusu kulak, göz ve kalta, bunların hepsi o şeyden sorumludur.»

Allahü teâlâ ölçü ve tartıyı zikrettikten sonra, buna bağlı olarak doğru konuşmayı ve doğru hareket etmeyi emretmiş ve şöyle buyurmuştur: «Bilmediğin şeyin ardına düşme. Doğrusu kulak, göz ve kalb, bunların hepsi o şeyden sorumludur.» İnsan bilmediği, görmediği ve işitmediği bir şey hakkında konuşmamalıdır. Tahmini konuşmalar çoğu kez insanı yanıltabilir. Başkalarını zemmetmek, gıybetini yapmak ve hakkında olur-olmaz konuşmak dinen yasaktır. Kıyamet günü bütün azalar bundan mesul tutulacaktır. El, ayak, göz, kulak sahibinin lehine ve aleyhine şahitlik yapacaktır. Bu husus Yasin Sûresinin 65. âyetinde şöyle ifade ediliyor: O gün ağızlarının üstüne mühür basarız. Ne irtikap ettiklerini bize elleri söyler, ayaklan da şahitlik eder. Yüce Halik, kıyamet günü ağızları mühürleyecek, elleri ve ayakları konuşturacaktır. Onlar dünyada ne

yaptıklarını birbir söyleyeceklerdir. Ölçü, tartı ve doğruluk beyan edildikten sonra insanlarda büyük bir hastalık halini alan tekebbür zikredilmiştir.

37

«Yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü sen ne yeri delebilir ve ne de dağların boyuna ulaşabilirsin.»

38

«Rabbinin katında bunların hepsi beğenilmeyen kötü şeylerdir.»

Yüce Allah, insanoğluna faydalı olan her şeyi emretmiş, zararlı olanları ise yasaklamıştır. Allah'ın yasaklamış olduğu şeylerde kulları için sayılamayacak kadar hikmetler vardır. Fakat insan, bu hikmetleri ve incelikleri anlayamaz. Beşer zekâsı bunu idrakten acizdir. **Allahü teâlâ** kibir ve gururu yasaklamıştır. Çünkü o, şeytanın, vasfıdır. Şeytan bu vasfından dolayı Allah'ın rahmetinden kovulmuştur. İnsana yaraşan tevazu, alçak gönüllülük, güler yüzlülüktür, însan, bir başkasına karşı neden kibirlensin? Her insanın aslî maddesi birdir. Asıl itibariyle birinin diğerinden bir üstünlüğü yoktur. Hepsi bir damla sudan meydana gelmiştir. Üstünlük ancak takva ile olur. Bundan dolayı Yüce Halik, insanoğlunun dikkatini bu noktaya çekerek şöyle buyuruyor: «Ey insan, yeryüzünde böbürlenerek yürüme. Çünkü sen ne yeri delebilir ve ne de dağların boyuna ulaşabilirsin. Kibirlenmek, büyüklenmek ve kendini beğenmek, bunların hepsi Rabbinin katında beğenilmeyen şeylerdir.» İnsan düşünecek olursa yasak edilen şeylerin ne kadar kötü ve ne kadar çirkin olduğunu görür. Ahdi bozmak, ölçü ve tartıda hile yapmak, kibirlenip böbürlenmek cemiyetin dengesini bozan ve yıkılmasına sebep olan şeylerdir. Böyle bir toplumda ahlak, tesânüd, birlik ve beraberlik, saygı, sevgi, itimad, huzur ve güven olmaz. Huzur ve güvenin olmadığı bir toplum ise her zaman yıkılmaya ve yok olmaya mahkûmdur.

39

«Bunlar Rabbinin sana bildirdiği hikmetlerdir.. Sakın Allah'la beraber başka tanrı edinme. Yoksa kınanmış ve kovulmuş olarak cehenneme atılırsın.»

Allahü teâlâ yukarda geçen âyet-i celilelerde emir ve yasaklarını bildiriyor ve sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, bu emir ve yasaklar Rabbinin sana bildirdiği hikmetlerdir. Onlar Levh-i Mahfuz'da yazılmıştır. Sakın Allah'a eş koşup başka tanrılar edinme. Şayet Allah'a ortak koşarsan kınanmış ve kovulmuş olarak cehenneme atılırsın.» Bu hitap **Peygamber**imizin şahsında ümmetinedir. Çünkü hiç bir **peygamber** Allah'a asla ortak koşmaz. Onlar, insanları tevhid inancına davet için gönderilmiştir. Kur'ân-ı Azimüşşan'da zikredilen emir ve yasaklar **Peygamber**in ümmetine tâlim içindir. Bu emirlere uyanlar hidayete, uymayanlar ise sapıklığa düşüp helak olurlar. Yüce Allah kullarının sapıklığa düşüp helak olmaması için **peygamber**leri vasıtasıyla emir ve yasaklarını bildiriyor.

40

«Rabbiniz oğulları size ayırdı da, melekleri kendisine kız olarak mı ittihaz etti? Ne büyük, ne taşkın söz söylüyorsunuz.»

Müşrikler, **Allahü teâlâ**'ya iftira ederek meleklerin ve kız çocuklarının, O'ının kızları olduğunu, oğlan çocuklarının ise kendilerinin olduğunu söylemişlerdir. Allah'a çocuk isnad etmek şirktir. Halbuki Yüce Allah bunlardan münezzehtir. O'nun oğlana ve kıza ihtiyacı yoktur. «Ey insanlar, Rabbiniz oğulları size ayırdı da, melekleri kendisine kız olarak mı ittihaz etti? Ne büyük, ne taşkın söz söylüyorsunuz.»

41

«Biz, yemin olsun ki, öğüt almaları için bu Kur'an'da bunları türlü türlü açıkladık. Fakat bu açıklamalar ancak onların nefretini artırmıştır.»

42

«De ki: Eğer dedikleri gibi Allah'la beraber tanrıları bulunsaydı, o takdirde hepsi arşın sahibine yol ararlardı.»

43

«O, onların söylediklerinden münezzehtir, yücedir, uludur.»

Allahü teâlâ, kullarının öğüt almaları için Kur'ân-ı Kerim'de imanı, küfrü, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, helâli haramı, hakkı bâtılı, hidayeti dalâleti, cennet ve cehennemi açıklamıştır. Bütün bunların açıklanması insanların dünya ve âhiret mutluluğunu temin etmek içindir. Bunlardan öğüt alıp iman edenler ebedi saadete ererler, iman etmeyenler ise ebedî olarak hüsrana uğrarlar. Eğer kâfirlerin iddia ettikleri gibi Allahla beraber tanrılar bulunsaydı, hepsi arşı ele geçirmek için yollar ararlardı. O, kâfirlerin söylediklerinden münezzehtir, ortağı, şeriki, benzeri yoktur. O, Yücedir, Uludur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Biz, yemin olsun ki, öğüt almaları için bu Kur'an'da bunları türlü türlü açıkladık. Fakat bu açıklamalar ancak onların nefretini artırmıştır. De ki: «Eğer dedikleri gibi Allah'la beraber tanrılar bulunsaydı, o takdirde hepsi arşın sahibine yol ararlardı. O, onların söylediklerinden münezzehtir, yücedir, uludur.»

44

«Yedi gök, yer ve bunlarda bulunan kimseler, O'nu tesbih ederler. O'nu hamd ile tesbih etmeyen yoktur. Fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız. O, hakikaten Halim'dir, gerçekten yarlığayıcıdır.»

Göklerde ve yerde bulunan canlı ve cansız bütün varlıklar lisan-ı haliyle **Allahü teâlâ**'yı zikrederler. O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir varlık yoktur. Fakat insanlar onların Yüce Allah'ı tesbih ettiğini anlamaklar. Her varlık kendi lisaniyle Mevlâ'sını zikreder. Bu bakımdan insanlar onların zikrini anlayamazlar. Mikdam (radıyallahü anh) bu hususta şöyle den Toprak dahil yaş olsun, kuru olsun her şey Yüce Allah'ı zikreder. Hiçbir varlık yoktur ki, Allah'ı zikretmesin. Çünkü her varlığın yaratıcısı Allah'tır. Her yaratılan kendi lisaniyle Yaratan'ını zikreder. Çekirdeğin etrafında dönen atomların dönüşü Allah'ı zikirdir. O, kendiliğinden dönmüyor, o gücü ona veren bir kuvvet vardır. İşte O da Hâlik-ı Mutlak'tır. Zerreden kürreye kadar her şeyi var eden O'dur. Bundan dolayı her şey O'nu hamd ile tesbih eder. İmam-ı Mücahid'e göre, bütün

varlıkların **Allahü teâlâ**'yı tesbihi «sübhânallahi ve bihamdihi»dir. Çünkü «hamd» şükür mânâsını da tezammun eder.

45

«Kur'an okuduğun zaman seninle âhirete inanmayan kimseler arasına görünmeyen bir perde çekeriz.»

46

«Kur'an'ı anlarlar diye kalblerine örtüler ve kulaklarına da ağırlık koyduk. Kur'an'da Rabbini tek olarak andığın zaman onlar ürkerek arkalarını çevirirler.»

İman etmeyenler Kur'ân-ı Azimüşşan'ın okunmasından muzdarip olurlar. Onu işitmemek için bazan kulaklarını kapatırlar, bazan da **Peygamber**imizin yanından kaçarcasına uzaklaşırlardı. Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, Kur'an okuduğun zaman iman etmeyenlerle senin arana gizli bir perde çeker, onları Kur'an'ın mânâsını anlamaktan ve ondan istifade etmekten men ederiz. Böylece onlar bu kitabın beyanını anlayamazlar ve ondan asla istifade edemezler. Eğer onun mânâsını anlamış olsalardı iman ederlerdi. Çünkü Kur'ân-ı Kerim iman edenler için bir kurtuluş ve bir hidayet kaynağıdır. İman etmeyenler için ise bir hüzündür. Bazı tefsirciler bu hususta şöyle demişlerdir: Bu hicap kafirlerin gözüne çekilen bir perdedir. Onlar Kur'an'ı okumak istedikleri zaman göremezler ve ona bir zarar da veremezler. Çünkü Allah onların gözüne perde çekmiştir. Nitekim Said ibn Cabir'den şöyle rivayet edilmiştir:

«Ebû Leheb ve karısı hakkında nazil olan Leheb Sûresi'ni **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) okuduğu zaman Leheb'in karısı bunu işitir ve eline bir taş alır, **Peygamber**imizin bulunduğu yere gelir. O sırada **Peygamber**imiz, Ebû Bekir (radıyallahü anh) ile beraberdir. Kadın bulundukları yere girer, Ebû Bekir'i görür fakat **Peygamber**imizi göremez. Ebû Bekir'e döner «sahibin nerede o, beni hicvetmiş» der. Ebû Bekir «vallahi benim arkadaşım şiir söylemez» der. Kadın «eğer onu görseydim şu taşla ona ne yapardım görürdün» der ve çıkar gider. Bu manzarayı gören Ebû

Bekir (radıyallahü anh), Peygamberimize “ey Allah'ın Resulü, bu kadın seni görmedi mi?» der. Peygamberimiz «görmedi, çünkü melekler benimle onun arasına girdi, perde görevi yaptı» der. Ya Muhammed, kâfirler Kur’an'ı anlarlar diye kainlerine örtüler ve kulaklarına da ağırlık koyduk. Kur'an'da Rabbini tek olarak andığın zaman onlar ürkerek arkalarını çevirirler.» İmandan mahrum olanlar halkı göremezler, onu işitemezler ve düşünemezler. Şayet hakkı görselerdi iman ederlerdi.

47

«Seni dinledikleri zaman neye kulak verdiklerini ve gizli toplantılarında zalimlerin: "Siz sadece büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz" dediklerim biz çok iyi biliriz.»

Allahü teâlâ sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, biz iman etmeyenlerin seni dinledikleri zaman neye kulak verdiklerini ve gizli toplantılarında zalimlerin birbirine "siz sadece büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz" dediklerini çok iyi biliriz.» Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e Peygamberlik geldiği zaman Mekke'li müşrikler çeşitli iftirada bulunmuşlar. Onlardan kimi mecnun, kimi kâhin, kimi sahir, kimi de şair olduğunu söylemiştir. Yüce Allah onların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Ona göre mükâfat ve mücâzat verir.

48

«Sana nasıl misaller verdiklerine bir bak. Bu yüzden sapmışlardır, artık yol da bulamamaktadırlar.»

49

«Biz kemik ve ufaklanmış toprak olduğumuz zaman, yeniden mutlaka yaratılıp dirilecek miyiz? derler.»

Allahü Teâlâ, sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, zalimlerin seni nasıl vasıflandırdıklarına bir bak. Onlardan kimi sana mecnun, kimi kâhin, kimi de sâhir» diyorlar. Kâfirler bu sözlerinden dolayı sapmışlardır, kurtulacak yol da bulamazlar.» Kâfirlerin Peygamberimiz hakkında söyledikleri

birbirini nakzediyor. Peygamberimize «sihirbaz» demişlerdir. Halbuki onlara göre sihirbaz, âlim, bilgili demektir. Bazan da mecnun demişlerdir. Yine onlara göre mecnun, cahil, bilgisiz demektir. Bugün olduğu gibi, o gün de iman etmeyenler böyle bir tezat içinde yuvarlanıp gitmişlerdir. Kâfirler imanın altı şartından biri olan öldükten sonra dirilmeyi de kabul etmemişler ve şöyle demişlerdir: «Biz kemik ve toprak olduktan sonra mı tekrar dirileceğiz?» Halbuki her canlı öldükten sonra, tekrar dirilecek, mahşer yerinde toplanacak ve Allah'ın huzurunda hesaba çekilecektir. İşte o zaman zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir.

50

«De ki: İster taş, ister demir olun.»

51

«Yahut da kalbinizde büyüttüğünüz daha sert bir yaratık olun, yine de dirileceksiniz. Bizi tekrar kim diriltir? derler. De ki: Sizi ilk defa yaratan. Sana başlarını sallayarak o ne vakit? derler. Yakında olabilir de.»

Yüce Allah âhirete iman etmeyenlerin bu noktaya dikkatini çekerek sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Ya Muhainmed, kâfirlere de ki: Siz ister taştan olun, ister demirden yahut da kalbinizde büyüttüğünüz gökler ve yer gibi daha sert bir mahlûk olun, yine ölecek ve tekrar dirileceksiniz.» Bazı tefsirciler bu büyük şeyin ölüm olduğunu söylemişler ve «insanoğlunun kalbinde ölümden daha büyük bir şey yoktur. O, bütün mahlûkatı kahredip helak eder» demişlerdir. Öldükten sonra tekrar dirileceklerine inanmayan kâfirler, Peygamberimize kendilerini kimin dirilteceğini sorarlar. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onların bu sorusuna şöyle cevap verir: «Sizi, ilk defa yoktan var eden diriltecektir. Bunda hiç şüpheniz olmasın.' Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'den bu cevabı alan kafirler istihzalı bir şekilde «bu, senin söylediğin ne zaman vuku' bulacaktır» derler. Allah Resulü onların anlayacağı bir lisanla kendilerine «siz merak etmeyin, yakında olabilir» der. Çünkü her gelecek yakındır, bundan dolayı Peygamberimiz «yakında olabilir» demiştir. Kâfirler

tekrar **Peygamber**imize, bu yakının ne zaman olduğunu sorarlar. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor. «Yahut da kalbinizde büyüttüğünüz daha sert bir yaratık olun, yine de dirileceksiniz.» «Bizi tekrar kim diriltir?» derler. «Sizi ilk defa yaratan.» Sana başlarını sallayarak «o ne vakit» derler. «Yakında olabilir de.»

52

«Sizi çağırdığı gün, O'na hamd ederek davetine uyarsınız ve kabirlerinizde pek az bir müddet kaldığınızı sanırsınız.»

Varolan her şey zamanı geldiği vakit yok olacak, dünya son bulup kıyamet kopacaktır. İşte o zaman İsrafil adındaki melek sura üfürecek, onun üfürmesiyle canlılar tekrar dirilecek, oldukları yerden kalkıp mahşer yerine geleceklerdir. Orada Allah'ın huzuruna çıkarılıp hesaba çekilecekler, zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir. Hiç kimseye haksızlık yapılmayacaktır. Herkes hakkım alacak, iyiler cennete, kötüler de cehenneme sevk edilecektir. Hayvanlar ise «künû turâbâ» emri gereği tekrar toprak olacaklardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ey insanlar, sizi çağırdığı gün, O'na hamd ederek davetine uyarsınız ve kabirlerinizde pek az bir müddet kaldığınızı sanırsınız.»

53

«Mü’min kullarıma söyle, herkesle en güzel şekilde konuşsunlar. Çünkü şeytan aralarını bozmak ister. Şeytan şüphesiz insanın apaçık düşmanıdır.»

İsîâmın ahlâk metoduna bakınız; mü’min, münafık, kâfir, fâsık, cins, ırk, dil farkı gözetmeden herkesle en güzel şekilde konuşulmasını emrediyor. Bu, mü’minlere verilen bir talimattır. Her türlü iyiliği ve kötülüğü doğuran dildir. Diline sahip olanlar her zaman selâmete kavuşur.

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: İslâmın ilk yıllarında kâfirler mü’minlere her türlü eza ve cefayı yapıyorlardı. Bu durumdan muzdarip olan müslümanlar **Peygamber**imize gelip şikâyette bulunmuşlardır. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, mü’min kullarıma söyle,

herkesle en güzel şekilde konuşsunlar. Çünkü şeytan aralarını bozmak ister. Şeytan şüphesiz insanın apaçık düşmanıdır.» Kötü söz insanlar arasında dargınlığa, kırgınlığa, düşmanlığa yol açar. Birlik ve beraberliğin bozulmasına sebep olur. Güzel söz, birlik ve beraberliği pekiştirir, sevgi ve muhabbeti artırır, düşmanlığı giderir. Bundan dolayı Yüce Halik «ya Muhammed, mü'min kullarıma söyle, herkesle en güzel şekilde konuşsunlar» buyurmuştur. Bazı tefsircilere göre bu âyet Ebû Bekir (radıyallahü anh) hakkında nazil olmuştur. Ebû Bekir bir gün **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile otururken, yanlarına bir kişi gelir, Ebû Bekir'e ileri geri küfreder. Ebû Bekir (radıyallahü anh) buna çok üzülür, ona aynı şekilde mukabelede bulunmak için **Peygamber**imizden izin ister. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal edip onu bağışlamasını ve affetmesini buyurur. Ebû Bekir de onu bağışlar. Böylece ilâhî kelâm insanlara edep ve ihsanı öğretmiş olur. Kendilerine kötülük yapanlara dahi iyilik yapmalarını tavsiye eder.

54

«Rabbiniz sizi çok iyi bilendir. Dilerse sizi esirger, şayet dilerse size azap eder. Biz seni onlara vekil olarak göndermedik.»

İlk Müslümanlar, kâfirler tarafından çeşitli işkencelere maruz kalmışlardı. Bu durumdan **Peygamber**imize sık sık şikâyette bulunuyorlardı. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onların ızdırabını görüyor, çok üzülüyordu. Fakat o gün için yapacak bir şey yoktu. Çünkü müslümanların sayısı çok azdı. Kâfirlerin bütün şiddetiyle süren zulüm ve baskılarına rağmen, Allah Resûlü hiç çekinmeden görevini yapıyor, insanları Hak dine davet ediyor ve sahabesine şu müjdeyi veriyordu: «Bu zulme bir müddet daha sabredin, Allah'ın inayetiyle biz onlara mutlaka galip geleceğiz. Hakkın vaadettiği gün hiç şüphesiz gelecektir.» Böyle bir müjde karşısında müslumanlardan bazıları yine sabırsızlanarlardı. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukardaki âyeti inzal ederek onlar hakkında şöyle buyurur:

«Ey mü'minler, Rabbiniz sizi çok iyi bilendir. Eğer bir müddet sabrederseniz, müşriklerin eza ve cefasından sizi kurtarır. Şayet sabretmezseniz, onları sizin üzerinize musallat kılar, azabınızı artırır.

Ya Muhammed, biz seni onların üzerine vekil olarak göndermedik. Hidayete erdirmek veya dalâlete düşürmek senin elinde değildir ki, dilediğini hidayete erdiresin, dilediğini dalâlete düşüresin. Sen ancak müjdeleyici ve korkutucusun.» **Peygamber**ler, Allah'dan aldıkları emir ve yasakları insanlara bildirmek için gönderilmişlerdir. Onların görevi budur. Hidayete erdirmek veya, sapıklığa düşürmek Allah'a aittir.

55

«Rabbin göklerde ve yerde olan kimseleri en iyi bilendir. Andolsun ki, biz **peygamber**lerin kimini kiminden üstün kılmışızdır. Davud'a da Zebur'u verdik.»

Allahü teâlâ göklerde ve yerde olan kimseleri en iyi bilendir. Kimin hidayete lâyık olduğunu, kimin olmadığını O, bilir. Yerde ve göklerde hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. O, **peygamber**lerin kimini kiminden üstün kılmış ve Hazret-i İbrahim'e «Halüim», Hazret-i Musa'ya «Kelîlim», **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e de «Habibim» demiş ve Hazret-i Davud'a Zebur'u vermiştir. Zebur yüz elli sûre olup hepsi **Allahü teâlâ**'ya dua, tahmid ve senadır. İçinde hüküm bildiren, haramdan helâldan bahseden âyet yoktur.

Bu hitap Yahudi ve Hıristiyanlaradır. Onlara demek isteniyor ki: «Ey Ehl-i Kitap, biz Musa'ya Tevrat'ı, Davud'a Zebur'u, İsa'ya İncil'i, İbrahim'e sayfaları, Süleyman'a saltanatı ve Muhammed'e de Kur'an'ı indirdik. Siz Muhammed'den başkasının faziletini tasdik eder, Muhammed! inkâr edersiniz. Halbuki biz onu kendimize dost edinip **peygamber** olarak gönderdik ve kendisine Kur'an'ı indirdik.» Yüce Allah, bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, Rabbin göklerde ve yerde olan kimseleri en iyi bilendir. Yemin olsun ki, biz **peygamber**lerin kimini kiminden üstün kalmışızdır. Davud'a da Zebur'u verdik.»

56

«De ki: Allah'dan başka tanrı olduğunu sandıklarınızı çağırın. Onlar sizden herhangi bir sıkıntıyı gideremeyecekleri gibi, onu değiştiremezler de.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) 'a göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: Puta tapan Beni Hüzeyme kabilesi büyük bir kıtlık ve yokluğa maruz kalmışlar, açlıktan ölü hayvan ve köpek etleri yemişlerdir. Bu açlık ve yokluk gün geçtikçe daha da artmıştır. İçine düştükleri musibetten kurtulmak için **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelip kendileri için dua etmesini istemişlerdir. Bunun üzerine bu âyet nazil olmuş ve şöyle bu vurulmuştur: «Ya Muhammed, de ki: Ey kâfirler, Allah'dan başka taptıklarınızı çağırın, ona dua edin, sizden bu yokluk ve sıkıntıyı kaldırsın, yerine bolluk getirsin. Fakat onlar sizden herhangi bir sıkıntıyı gideremeyecekleri gibi, onu değiştiremezler ve size hiçbir menfaat de sağlayamazlar. Çünkü kendileri yardıma muhtaçtır, size nasıl yardım etsinler? Hiçbir şeyden haberi olmayan nasıl olur da başkasına yardımda bulunabilir?" Bu kelâm kâfirleri tevbih ve tehdittir. Buna göre mânâ şöyle olur: Ey müşrikler, siz her şeyi yoktan var eden Kadir-i Mutlak'ı bıraktınız, hiçbir şeyden haberi olmayan putları ma'bud edindiniz ve onlara taptınız. Elbette onlar size hiçbir fayda sağlayamazlar. Ancak sizi Allah'ın rahmetinden uzaklaştırırlar, azabına götürürler.

Bu âyet-i celilede şuna da işaret vardır: Mü'min, Allah'tan başkasından asla yardım talep etmez, dünya malı için başkalarına boyun eğmez. Çalışır, Allah'ın verdiğine kanaat eder. Başkasından yardım istemek Allah'ın yardımından ümit kesmektir. Allah'ın yardımından, ümit kesenler, sıkıntıya düşüp perişan olurlar. Allah onların üzerinden yardımını kaldırır, onları kula kul yapar. Düşünebilenler için bu sözde büyük anlamlar vardır.

57

«Onların taptıkları da Rablerine daha yakın olmak için vesile ararlar, O'nun rahmetini umarlar ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı korkunçtur.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Allah'tan başkasına tapanlar, yani İsa'ya, Üzeyir'e, meleklere, aya, güneşe, yıldızlara, putlara ve bunlardan başkasına tapanlar Allah'a daha yakın olmak için taparlar. Bunların, kendilerini Allah'a yaklaştıracağını, azabından kurtarıp nimetlerine ulaştıracağını

zannederler. Onlar da taptıklarının hiçbir güce sahip olmadıklarını biliyorlar. Fakat yine de tapıyorlar. «Onların taptıkları da Rablerine daha yakın olmak için vesile ararlar, O'nun rahmetini umarlar ve azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı korkunçtur.»

Bazı tefsirciler bu âyetin, cin taifesinden bir topluluğa ibadet eden bir kavim hakkında nazil olduğunu söylemişlerdir. Taptıkları cin taifesi sonunda müslüman olmuş, onlara tapanlar ise küfürleri üzere tapmaya devam etmişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek, Allah'tan başkasına tapmanın büyük bir hata olduğunu ve kıyamet günü çok şiddetli bir azaba uğrayacaklarını bildirmiştir.

58

«Kıyamet gününden önce ortadan kaldırmayacağımız veya çetin azaba uğratmayacağımız bir memleket yoktur. Bu, kitapta yazılıdır.»

Allahü teâlâ, her topluma bir **peygamber** göndermiş, **peygamber**leri vasıtasıyla onlara emir ve yasaklarını bildirmiştir. **Peygamber**ler, gönderildikleri toplumları tevhid inancına davet etmişlerdir. Bu davete uyanlar hidayete erip kurtulmuşlar, uymayanlar ise ilâhî azaba uğrayıp helak olmuşlardır. **Allahü teâlâ** hiçbir zaman iman eden toplumları helak etmemiştir. Ancak iman etmeyip isyan edenleri, inkâr ve küfürlerinin cezası olarak azaba uğratıp helak etmiştir. Bu da, onların kendi zulümlerinin bir cezasıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kıyamet gününden önce ortadan kaldırmayacağımız veya çetin azaba uğratmayacağımız bir memleket yoktur. Bu, kitapta yazılıdır.» **Allahü teâlâ**, inkâr ve küfürlerinden dolayı bazı toplumları suda boğmuş, Nûh ve Firavun'un kavmi gibi, bazısını Lût kavmi gibi yere batırmış, bazısını rüzgârla helak etmiş; Hûd kavmi gibi, bazısının üzerine taş yağdırmış; Semûd kavmi gibi. Bütün bu cezalar ve benzerleri onların inkâr ve küfürlerinin karşılığıdır. Çünkü Allah kullarına asla zulmetmez, ancak kul kendine zulmeder.

İbn Mes'ud (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Bir memlekette zina ile riba çoğaldığı zaman Allah o memleketi harap eder, halkını da helak eder. Zira onlar yaptıkları irtikâptan dolayı Allah'ın azabına

müstehak olmuşlardır. Bir memlekette zina, riba, ölçü ve tartıda hile, Allah'a isyan çoğaldığı zaman o memleketin halkı azaba müstehak olur. İnsanın başına gelecek olan herşey daha kendisi yaratılmadan evvel Levh-i Mahfuz'da yazılmıştır. Bu değişmez. Hammad (radıyallahü anh)'a göre ilk olarak harap olan yer Emliye denilen beldedir. Abdullah ibn Ömer'e göre, Şam şehridir, İbn Ömer'e göre ise Basra'dır. Çünkü oranın toprağı habis bir topraktır.» Hazret-i Ali (radıyallahü anh)'den şöyle rivayet edilmiştir: İncikleri ince bir Habeşli gelip Beytullah'ı yıkıp her bir taşını bir yere atana kadar, O'nu çok çok tavaf edin.

59

«Bizi mucize göndermekten alıkoyan, ancak, öncekilerin mucizeleri yalanlamış olmalarıdır. Semûd kavmine gözleri göre göre bir dişi deve vermiştik de, onu öldürmek suretiyle kendilerine zulmetmişlerdi. Oysa biz mucizeleri yalnız korkutmak için göndeririz.»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **peygamber**lik gelip halkı İslama davet edince, Mekke'liler **peygamber** olduğuna inanmamışlar, kendilerine bunun için bir mucize göstermesini istemişlerdir. Bunun üzerine bu âyet nazil olarak şöyle buyurulmuştur: «Bizi, istedikleri mucizeyi göndermekten kimse alıkoyamaz. Ancak önceki ümmetlerin, **peygamber**lerinden mucize isteyip sonra o mucizeyi yalanlamaları bizim mucize göndermeyişimize sebep olmuştur. Biz mucize gönderdikten sonra şayet iman etmezlerse üzerlerine azabımızı gönderir, onları helak ederiz.» Önceki ümmetler **peygamber**lerine inanmayarak **peygamber** olduklarına dair kendilerinden mucizeler istemişlerdir. **Peygamber**ler de **Allahü teâlâ**'nın yardımı ile onların istedikleri mucizeleri kendilerine göstermişlerdir. Buna rağmen onlar yine iman etmemişler, küfür ve isyanlarına devam etmişlerdir. İstedikleri mucizelerin kendilerine gösterilmesinden sonra iman etmeyen toplumları Yüce Allah helak etmiştir. Çünkü onlar iman etmeleri için **peygamber**lerinden mucizeler istemişlerdir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) 'in rivayetine göre, Mekke'li müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **Peygamber** olduğuna dair mucize göstermesini istemişler ve şöyle demişlerdir: «Eğer sen gerçek **peygamber** isen şu Safa dağını bizim için altın yap veya yerinden kaldır, başka yere götür, bizim ekin alanımız genişlesin.» Bunun üzerine, **Allahü teâlâ**'dan **Peygamber**ine vahiy gelir ve şöyle buyurulur: «Ya Muhammed, eğer dilersen bunların azabını tehir edelim, ola ki bunlardan bir zürriyyet gelir de müvahhidlerden ve musaddıklardan olur. Şayet dilersen istediklerini bunlara gösterelim, iman etmezlerse helak edelim. Nitekim onlardan öncekilere istedikleri mucizeleri gösterdik, iman etmedikleri için helak oldular.» Âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bunu işitince, derhal Rabbine münâcaatta bulunur ve «Rabbim bunu tehir et» diye dua eder. **Allahü teâlâ** da bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Bizi mucize göstermekten alıkoyan, ancak, öncekilerin mucizeleri yalanlamış olmalarıdır. Semûd kavmi Salih'ten bir deve istediler, biz de onlara, gözleri göre göre bir dişi deve verdik, **peygamber**lerini yalanlayıp deveyi öldürmek suretiyle kendilerine zulmettiler. Biz de azabımızı onların üzerine gönderdik. Oysa biz; mucizeleri yalnız imana gelmeleri için göndeririz, şayet imana gelmezlerse helak ederiz.»

60

«Sana: Rabbin şüphesiz insanları kuşatmıştır demiştik. Sana gösterdiğimiz temaşayı da, Kur'an'da lanetlenen ağacı da, insanları denemek için vesile yaptık. Biz onları korkutuyoruz, fakat bu onlara büyük taşkınlık vermekten başka bir şeye yaramıyor.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, senin Rabbin ilmiyle insanların fiillerini, gizli ve aşikâr konuşmalarını, gönüllerinde gizlediklerini bilir. Hepsi bizm kudret elimizdedir, hiçbiri bizim bilgimiz dışında değildir. Yerde ve göklerde olanların hepsi bizim emrimize musahhardır. Gecenin bir cüzünde seni göklere çıkartıp gösterdiğimiz âlemleri de, Kur'an'da lanetlenen zakkum ağacını da insanları denemek için vesile yaptık. Sen onlara gördüklerini ve lanetlenmiş ağacı haber verince, imanı

zayıf olan mü'minler imanı terk edip inkâr ettiler, kâfirler ise taşkınlıklarını artırdılar.» **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), kâfirleri cehennem meyvesi olan zakkum ağacı ile korkutunca, onu alaya alıp «Muhammed bize ateş içinde ağaç olduğunu söylüyor, ateş içinde nasıl ağaç olur, ateş onu yakıp yok etmez mi?» demişlerdir. Zakkum âyeti gelince birbirlerine zakkumun ne olduğunu sormuşlar ve «zakkum hurma ile süt köpüğüdür» demişlerdir. Ebû Cehil, aklınca zakkumun ne olduğunu tesbit için cariyesine «bize zakkum getir de yiyelim» demiş, cariyesi de ona hurma getirmiştir. Ebû Cehil, hurmaları alır, halkın bulunduğu yere gelir ve «Muhammed'in sizi korkuttuğu zakkum işte budur, alın yiyin, bakın bunda korkulacak bir şey var mı?» diyerek elindeki hurmaları halka dağıtır. Yüce Allah onların bu durumunu şöyle beyan ediyor: «Biz onları imana gelmek için korkutuyoruz, bu onlara büyük taşkınlık vermekten başka bir şeye yaramıyor.» Onlar cehennem zakkumu ile dünya zakkumunu kıyaslayarak taşkınlıklarını ve sapıklıklarını, küfür ve isyanlarını daha da artırmışlardır. Halbuki dünya zakkumu ile cehennem zakkumu bir olur mu? Elbette bir olmaz. Kâfirlerin cehennemdeki yiyecekleri odur.

61

«Meleklere: Âdem'e secde edin demiştik ve onlar da secde etmişlerdi de, iblis etmemiş: Ben çamurdan yarattığın kişiye secde eder miyim demişti.»

62

«Yine demişti ki: Benden üstün tuttuğun kimse bu mu? Beni kıyamet gününe kadar geciktirirsen, yemin olsun ki, onun zürriyyetini, birazı müstesna olmak üzere, behemahal kendime bende ederim.»

Allahü teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'i balçıktan yarattığı zaman, meleklerin kendisine secde etmesini emretmiştir. Bu emre imtisalen melekler derhal Âdem (aleyhisselâm)'e secde ederler. Fakat meleklerin hocası olan İblis secde etmez. Kibirlenir, Allah'a asi olur. Yüce Halik neden secde etmediğini sorar. Şeytan kendisinin ateşten, Âdem'in ise çamurdan yaratıldığım, dolayısıyla ondan daha üstün

olduğunu söyler. Halbuki yapılan bu secde Âdem'in şahsında **Allahü teâlâ**'yadır. Allah, emrine karşı geldiği için de onu rahmetinden kovar. Allah'ın rahmetinden kovulan şeytan: «Ey Rabbim, benden üstün tuttuğun kimse bu mudur ki, bundan dolayı beni rahmetinden kovup lanetledin. Kıyamet gününe kadar bana mühlet ver. Şayet o zamana kadar bana mühlet verirsen, yemin olsun ki, onun zürriyyetinden birazı müstesna olmak üzere, behemahal kendime bende ederim.» der. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Meleklere: Âdem'e secde edin demiştik ve onlar da secde etmişlerdi de, İblis etmemiş: Ben çamurdan yarattığın kişiye secde eder miyim demişti. Yine demişti ki: Benden üstün tuttuğun kimse bu mu? Beni kıyamet gününe kadar geciktirir sen, yemin olsun ki, onun zürriyyetini, birazı müstesna olmak üzere, behemahal kendime bende ederim.»

63

«Allah: Haydi git, onlardan sana kim uyarsa bil ki, cehennem hepinizin cezası olur. Hem de tam bir ceza, dedi.»

64

«Onlardan gücünün yettiği kimseleri sesinle yerinden oynat. Onlara karşı atlı ve yayalarınla haykırarak yürü. Mallarına, evlâtlarına ortak ol. Onlara vaadlerde bulun. Şeytan bu, onlara bir aldanıştan başka ne vaadeder o?»

Yüce Allah rahmetinden kovduğu şeytanın isteğini kabul eder, dünyanın sonuna kadar mühlet verir ve «Haydi git, onlardan sana kim tâbi olursa bil ki, cehennem hepinizin cezası olur. Seni de, onları da cehennem ateşi ile cezalandıracağım. Onlardan gücünün yettiği kimseleri sesinle yerinden oynat. Onlara karşı atlı ve yayalarınla haykırarak yürü. Mallarına, evlâtlarına ortak ol. Onlara vaadlerde bulunarak isyan ettir.» Şeytan, **Allahü teâlâ**'dan kıyamete kadar mühlet alınca Âdem'in zürriyyetinden birçoğunu kendisi gibi Allah'a isyan ettirmiştir. Mü'minlerden olsun, kâfirlerden olsun, Allah'a isyan edenler şeytanın askerleridir. Şeytan onların mallarına, oğullarına ve kızlarına bile ortak olur. Bazı tefsircilere göre, şeytanın onların mallarına ortak olması şu mânâya gelir: Müşriklerin, ekinlerinden, koyunlarından, develerinden ve mahsullerinden putlarına ayırdıkları hisse. Gayr-i meşru yerlere yapılan harcamalar

besmelesiz yemek ve besmelesiz boğazlanan hayvanların eti,- haram kazanç, bunların hepsine şeytan ortaktır. Çocuklardaki ortaklığa, gelince; nikâhsız ve besmelesiz kazanılan çocuklara da haram ile beslenen çocuklara da şeytan ortaktır. Her mü'minin bu hususlara azami şekilde dikkat etmesi gerekir.

65

«Doğrusu benim mü'min kullarım üzerinde senin bir hâkimiyetin olamaz. Rabbin vekil olarak yeter.»

66

«Rabbiniz, bol nimetinden elde edesiniz diye, denizde gemileri sizin için yüzdürür. O, size merhamet eder.»

Bu âyet-i celilede gerçek mü'minlere müjde vardır. Şeytanın, onlar üzerinde bir hâkimiyeti olmayacağını Hâlik-ı Mutlak bildiriyor. Gerçek mü'minler, Allah'ın emirlerine itaat edip yasaklarından sakınırlar. İşlerini Allah'a havale ederler, yaptıkları her şeyi Allah rızası için yaparlar. Şeytanın hile ve vesvesesine aldanmazîar. Onların yardımcısı ve koruyucusu Allah'tır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Doğrusu benim mü'min kullarım üzerinde senin bir hâkimiyetin olamaz. Rabbin vekil olarak yeter. Rabbiniz, bol nimetinden elde edesiniz diye, denizde gemileri sizin için yüzdürür. O, size merhamet eder.» **Allahü teâlâ**'nın kullarına olan ihsanlarını ve birliğine delâlet eden delilleri beyan etmesinin sebebi, Âdemoğlunun kendisine itaat edip şeytana tâbi olmaması içindir. Zira Yüce Allah, Âdemoğlunu kendisine kulluk yapmak için yaratmıştır. Buna mukabil yerlerde ve göklerde ne varsa hepsini onun emrine ram etmiştir. Bütün bu nimetler, kendisi için yaratılan Âdemoğlunun görevi, Allah'a kulluktur. Bu görevi yerine getirenler için dünyada da, âhirette de, büyük mükâfatlar olduğu gibi, yerine getirmeyenler için de çok şiddetli azap vardır. Çünkü şeytan, Allah'ın emrine itaat etmediği için ilâhi rahmetten koyulmuştur. Allah'ın emrine itaat etmeyenler, O'nun rahmetinden istifade edemezler. Allah'ın rahmeti ancak emrine itaat edenler içindir.

67

«Denizde bir sıkıntıya düştüğünüz zaman, Allah'tan başka bütün taptıklarınız kaybolup gider. Fakat O, sizi kurtarıp karaya çıkarınca yine yüz çevirirsiniz. Zaten insan pek nankördür.»

Ey insanlar, karada ve denizde bir sıkıntıya düştüğünüz zaman, Allah'tan başka bütün taptıklarınız kaybolup gider. Hiçbirisi yardımınıza koşup sizi içine düştüğünüz sıkıntıdan kurtaramaz. İşte o zaman Rabbinize tezarrû ile yalvarıp dua edersiniz. Fakat sizi kurtarıp sıkıntınızı giderince yine O'ndan yüz çevirirsiniz, başınıza geleni unutursunuz. Zaten insan pek nankördür. Yüce. Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Denizde bir sıkıntıya düştüğünüz zaman, Allah'tan başka bütün taptıklarınız kaybolup gider. Fakat O, sizi kurtarıp karaya çıkarınca yine yüz çevirirsiniz. Zaten insan pek nankördür. «Onlar, Allah'ın bütün nimetlerinden istifade ederler, fakat başkasına taparlar. Halbuki her şeyi yoktan var eden O'dur. O'ndan başka ibadete lâyık ma'bud yoktur.

68

«O'nun karada da, sizi yere batırmasından veya başınıza taş yağdırmasından güvende misiniz? Sonra kendinize bir koruyucu da bulamazsınız.»

69

«Yoksa sizi tekrar denize döndürerek müthiş bir fırtına göndermesinden, nankörlüğünüze karşılık sizi boğmasından emin mi oldunuz? O zaman bize soru soracak kimse de bulamazsınız.»

Ey insanlar, şayet **Allahü teâlâ**'ya asi olursanız, sizi Karun gibi yere batırmasından, Lût kavmi gibi üzerinize taş yağdırmasından emin misiniz' Emin olmadığınıza göre başınıza böyle bir musibet gelirse, sizi Allah'ın azabından kim kurtaracak? Hiç kimse sizi O'nun azabından kurtaramaz. Çünkü her şey O'na muhtaçtır. Böyleyken Yüce Allah'ın nimetlerine nankörlük ettiniz, verilen nimetlere şükretmediniz. «O'nun karada da, sizi yere batırmasından veya başınıza taş yağdırmasından güvende misiniz? Sonra kendinize bir koruyucu da bulamazsınız. Yoksa sizi tekrar denize döndürerek müthiş bir fırtına göndermesinden, nankörlüğünüze karşılık sizi

boğmasından emin mi oldunuz? O zaman bize soru soracak kimse de bulamazsınız.» Yüce Halik yaptığından kimseye sorumlu değildir.

70

«Yemin olsun ki, biz insanoğullarını şerefli kıldık. Onların karada, denizde geçimlerini sağladık. Temiz şeylerle onları rızıklandırdık. Yarattığımız şeyin pek çoğundan onları üstün kıldık.»

Allahü teâlâ, yaratmış olduğu varlıklar arasında en üstün ve en mükemmel insanoğlunu yaratmış, ondan daha üstün bir varlık yaratmamıştır. Ona fizik güzelliği, akıl nimeti, düşüncelerini ve bilgisini başkalarına aktarması için konuşma kabiliyeti, her şeyi becerme gücü, düşünce kabiliyeti ve el ayak gibi nimetler vermiştir. Yerdeki ve göklerdeki bütün nimetleri de onun emrine musahhar kılmıştır. Nimetlerin en temizini ve en güzelini de rızık olarak kendisine vermiştir. Onların karada ve denizde geçimlerim sağlamıştır. Bütün bu nimetlerle bezenen insanoğlu yalnız Allah'a kulluk yapmak için yaratılmıştır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, biz insanoğullarını şerefli kıldık. Onların karada, denizde geçimlerini sağladık. Temiz şeylerle onları rızıklandırdık. Yarattığımız şeyin pek çoğundan onları üstün kıldık.» İnsan her yönüyle diğer mahlûkatın en şereflisi olduğu gibi, ahlâkan da en üstünüdür. Çünkü onun görevi görevlerin en üstünü ve en mükemmelidir. Yaratılışı da öyledir.

71

«Bir gün bütün insanları önderleriyle beraber çağıracağız. O gün kitabı sağından verilenler, işte onlar yaptıkları her şeyin yazılı olduğu kitaplarını okurlar. Onlara kıl kadar haksızlık edilmez.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, bir gün insanları önderleriyle beraber çağıracağımız günü hatırla. O gün kitabı sağından verilenler, işte onlar yaptıkları her şeyin yazılı olduğu kitaplarını okurlar. Kıyamet günü onlara kıl kadar haksızlık yapılmaz.» Tefsirciler âyette geçen «imamihim» kelimesinde ihtilâf etmişlerdir. Kimi, «imamihim» Allah tarafından onlara gönderilen kitaplardır demişler. Kimi, onları hakka veya bâtıla çağıran önderleridir. İster hidayet ehli olsun, ister dalâlet

ehli olsun kıyamet günü önderleriyle beraber çağrılırlar. Kimi de, peygamberlerdir, her kavim peygamberleriyle çağrılır veya dünyada taptıkları putlarıdır, kıyamet günü onlarla çağrılırlar. Hasan-ı Basri de «imamihim, amel defteridir. Herkesin yaptığı onda noksansız yazılıdır» demiştir. Amel defteri sağından verilenler, sevaplarını gördükleri zaman sevinirler. Onlara amellerinin karşılığı tam olarak verilir. Hiç kimseye zerre kadar haksızlık yapılmaz, hayır işleyenlere mükâfat, şer işleyenlere de cezaları verilir.

72

«Bu dünyada kalbi kör olan, âhirette de kör ve daha şaşkındır.»

Yerlere ve göklere bakıp ibret almayanlar, Allah'ın vermiş olduğu nimetleri yiyip şükretmeyenlerin gözleri de, gönülleri de kördür. Onlar hakkı göremezler, işitemezler, düşünemezler. Dünyada kalbi kör olanların, âhirette de kördür. Çünkü onlar yerlere ve göklere bakıp ibret almamışlardır. Eğer ibret almış olsalardı, Allah'a iman edip nimetlerine şükrederlerdi. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bu dünyada kalbi kör olan, âhirette de kör ve daha şaşkındır.»

73

«Onlar seni, sana vah yettiğimizden çevirip başkasını uydurmayı ve bize atfetmeyi istediler ki, o zaman seni öz dost edineceklerdi.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre bu âyet Sakıf kabilesi hakkında nazil olmuştur. Sakıf kabilesi, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bir elçi gönderir, bazı istekleri olduğunu bildirir. Peygamberimiz, isteklerinin ne olduğunu sorar. Onlar şöyle cevap verirler: «Biz namazda rükû ve secde etmeyiz, putlarımızı kendi ellerimizle kıramayız, Lât adındaki putumuzu bir yıl muhafaza edip ondan istifade edeceğiz.» Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onları dinledikten sonra şu cevabı verir: «Rükû ve secdesiz namaz olmaz. Zira bugüne kadar rükû ve secdesiz namaz olmamıştır. Putlarınızı siz kırmazsanız, biz onları kırdırırız. Lât adındaki putunuza gelince, bir yıl ondan istifade etmeniz mümkün değildir. Çünkü Allah'tan başkasından yardım beklenmez.» Onlar namazda

rükû ve secdeyi kabul ederler, fakat Lât adındaki putlarını çok sevdiklerini bildirirler ve şöyle derler: «Ey Allah'ın Resulü, biz onu çok seviyoruz, sen hiç kimseye yapmadığım bize yap, bütün Araplar da onu bilsinler.» Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onların bu istekleri karşısında sükût eder, bir anda cevap vermez. O zaman **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: «Ya Muhammed, onlar seni, sana vahyettiğimizden çevirip başkasını uydurmayı ve bize atfetmeyi istediler ki, o zaman seni öz dost edineceklerdi.»

74

«Biz seni sağlamlaştırmamış olsaydık, sen belki onlara biraz meyledecektin.»

75

«O zaman sana, hayatın da, ölümün de iki katını tattıracaktık. Sonra bize karşı hiçbir yardımcı bulamayacaktın.»

Allahü teâlâ sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, eğer biz seni muhafaza edip hak üzere sağlamlaştırmamış olsaydık, belki onlara meyleder, arzularını yerine getirirdin. Şayet onların söylediklerini ve arzu ettiklerini yapsaydın o zaman sana dünyada da, âhirette de iki kat azap tattırırdık. Sonra bize karşı hiçbir yardımcı bulamayacaktın.» Eğer Allah Resulü, kâfirlerin sözüne uyup, onların istek ve arzularını yerine getirseydi, kendisine iki kat azap verilirdi. Çünkü Peygamberler diğer insanlardan cismen de, ruhen de üstündürler. Her şahsın padişah katındaki suçu ona yakınlığı nisbetindedir. Peygamberler Allah katında diğer insanlardan çok daha üstündürler. Bu bakımdan onların mesuliyeti de diğer insanlarmkinden daha fazladır. Peygamberler ismet sıfatı ile muttasıf oldukları için, onlardan hata sudur etmez, ancak ayak kayması dediğimiz zelle sadır olur. Bu âyet-i celile mü'minlere en büyük bir derstir. Ümmetin bundan ders alıp Allah'ın emirlerine itaat ederek, kâfirlerden yüz çevirmesi gerekir. Çünkü mü'minin görevi Allah'ın emirlerini yerine getirip yasaklarından sakınmaktır.

76

«Onlar, seni memleketinden çıkarmak için rahatsız edip dururlar. O takdirde onlar da, senden sonra, memleketlerinde pek az kalabilirler.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in Medine'ye yerleşip İslâmı yaymasını Yahudiler çekememişlerdir. Allah Resulünü Medine'den çıkarmak için bazı plânlar hazırlamışlardır. Bunlardan bir tanesinin rolünü Hay ibn Ahtab ve arkadaşları oynamıştır. Şöyle ki; **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Ya Muhammed, sen de biliyorsun, bu şehir **peygamber**ler diyarı değildir. Hiçbir **peygamber** burada kalmamıştır. **Peygamber**lerin diyara Şam'dır. İbrahim ve oğulları da Arz-ı Mukaddes'te kalmışlardır. Eğer sen de onlar gibi gerçekten **peygamber** isen, onların yaşadığı yere git» derler. Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Şam'a gitmek için Medine'den çıkar ve Zü'lhûleyfe denen yere gelir, sahabîleri beklemek üzere orada konaklar. O zaman **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: «Onlar, seni memleketinden çıkarmak için rahatsız edip dururlar. O takdirde onlar da, senden sonra, memleketlerinde pek az kalabilirler.» Bu âyet nazil olunca, Allah Resulü tekrar Medine'ye döner. Eğer Hay ibn Ahtab'ın sözü üzere Medine'den çıksaydı Allah Medine halkının hepsini helak edecekti. Bundan dolayı «memleketlerinde pek az kalabilirler» buyurmuştur.

77

«Senden evvel gönderdiğimiz **peygamber**lerimiz arasındaki yolumuz bu idi. Bu yolumuzda bir değişiklik bulamazsın.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed! Senden evvel gönderdiğimiz **peygamber**lerimiz arasındaki yolumuz bu idi. **Peygamber**lerine isyan edip tâbi olmayan toplumları helak ederiz. Ancak **peygamber**leri içlerindeyken onları helak etmeyiz, **peygamber**lerini içlerinden çıkardıktan sonra helak ederiz. Bizim yolumuz böyle vaz olundu, bu yolumuzda bir değişiklik bulamazsın.» **Allahü teâlâ**, **peygamber**lerine isyan eden toplumları helak etmiştir. Ancak **peygamber**leri içlerindeyken onlan helak

etmez, peygamberlerini ve iman edenleri içlerinden çıkardıktan sonra helak eder.

78

«Güneşin zevalinden gecenin karanlığına kadar (öğle, ikindi, akşam ve yatsı vakitlerinde) namazı gereği üzere kıl, bir de sabah namazım kıl. Çünkü, sabah namazında, gece ve gündüz melekleri hazır bulunur.»

79

«Gecenin bir kısmında, uykuyu bırakarak gece namazı kıl. Bu senin için ayrı bir ibadettir. Belki Rabbîn seni yüce ve şanlı bir makama yükseltir.»

Bu âyet-i celile beş vakit namazın farziyetine delâlet etmektedir. **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor.- «Ya Muhammed, namazı güneşin zevalinden gecenin karanlığına kadar, vaktinde, gereği gibi kıl.» Âyette geçen öğle, ikindi namazlarına, akşam ve yatsı namazlarını ifade eder, âyetin bu kısma ise, sabah namazında gece ve gündüz meleklerinin hazır bulunduğunu ifade eder. Sabah namazında gece ve gündüz melekleri hazır bulundukları gibi, birbirlerine de devir teslim yaparlar. Gece melekleri görevi gündüz meleklerine teslim ederler, onlar da teslim alırlar. Gece melekleri görevi teslim ettikten sonra, gece yapılan ibadetleri alıp Allah katına çıkarlar ve «Ey Rabbimiz, işte kullarının yapmış olduğu ameller, biz onları şu anda ibadet halinde bırakıp geldik- derler. **Allahü teâlâ** melekleri, kullarının yapmış olduğu ibadetlere böylece şahit tutar. Bu bakımdan sabah namazı çok ehemmiyetli bir namazdır, dolayısıyla mü'minlerin sabah namazını gaflet içinde geçirmemesi gerekir. Diğer bir ifade ile sabah namazı orta namazdır, gece ve gündüz meleklerinin buluştuğu bir vakittir. O vakti gafletle geçirmek, mü'min için en büyük kayıptır. Yüce Allah bu âyet-i celilede beş vakit namazı zikrettikten sonra, **Peygamber**ine gece namazını emretmiş ve şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, gecenin bir kısmında, uykuyu bırakarak gece namazı kıl. Bu senin için ayrı bir ibadettir. Belki Rabbin seni yüce ve şanlı bir makama yükseltir.» Bu, **Peygamber**e mahsus bir ibadettir. **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in gecenin bir

kısmında kalkıp namaz kılması, Rabbine ibadet etmesi, onun görevidir. Bu ibadet ümmetine de sünnettir. Buna «Teheccüd» namazı denir. Peygamberler Allah'ın sevgili kulları olduğu için, ümmetlerine emredilmeyen bazı ibadetler onlara emredilmiştir. Peygamberimiz'e gece namazı emredilmesine rağmen, ümmetine emredilmemiştir. Ancak kılmak sünnettir, kılanlar sevap kazanır, kılmayanlar bir mesuliyete girmezler.

Âyette geçen Makam-ı Mahmud, şefaat-ı kübra makamıdır. Ebû Saidil-Hudri, Makam-ı Mahmud hakkında Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet eder: «Peygamberimiz, Makam-ı Mahmud, odur ki, **Allahü teâlâ** kıyamet günü iman ehlinden bir kavmi benim, şefaatımla cehennemden çıkarır. Onları hayvan ismi verilen bir nehre koyar, orada bütün vücudları yenilenir. Sonra bu nehirden çıkarır, cennete koyar ve ellerine de «bunlar **Allahü teâlâ**'nın cehennem azatlılarıdır" yazılı bir belge verir. Fakat onların üzerinde yine de cehennem lekeleri bulunur. Cennet ehli onların üzerindeki lekeleri görünce rahatsız olurlar ve bu alâmetlerin kendilerinden giderilmesini isterler. Yüce Allah cennet ehlinin bu isteğini kabul ederek, sonradan cennete girenlerin üzerindeki lekeleri yok eder, onlar da cennete ilk girenler gibi olur. **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem), kıyamet günü zerre kadar imam olana şefaat edecektir. Bundan dolayı zerre kadar imanı olan cehennemde ebedî kalmayacaktır. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Medine'den Şam'a gitmek için çıkıp tekrar Medine'ye döndüğü zaman Rabbine şöyle niyazda bulunmuştur.

80

«De ki: Rabbim, beni koyacağın yere sıdk ile koy ve çıkaracağın yerden sıdk ile çıkar. Katından beni destekleyecek kuvvet ver.»

Yüce Allah sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, de ki: Rabbim, beni Mekke'den sıdk ile çıkar, Medine'ye sıdk ile koy. İslâm üzere sabit kıl. İslâmın izzet ve şerefini yükselt. Beni küfre düşmekten muhafaza et. Beni bu dünyadan sıdk ile çıkar, kabre sıdk ile koy, kabirden sıdk ile çıkar. Götürdüğün yere sıdk ile götür. Beni kötü işlerden ve münafıklıktan muhafaza et. Düşmanlara

galip gelmem için bana açık deliller ve hüccetler ver. Bana yardımcı bir melek gönder, zarar vermek isteyenlere mani olsun.» **Allahü teâlâ Peygamber**ine böyle dua etmesini emir buyurmuştur. Mü'minlerin de, **peygamber**leri gibi dua etmeleri gerekir. Çünkü **Peygambere** duanın böyle tâlim edilmesi, sadece şahsına münhasır değildir, ümmetine de şamildir.

81

«De ki: Hak geldi, bâtıl yok oldu. Zaten bâtıl yok olmaya mahkûmdur.»

82

«Kur'an âyetlerini mü'minlere rahmet ve şifa olarak indiriyoruz. Zâlimlerin ise sadece kaybını artırır.»

Yüce Allah bu âyet-i celilelerinde, hak gelince bâtılın yok olacağını bildirmiş, Kur'an'ın mü'minlere rahmet ve şifa, kâfirlere ise helak sebebi olduğunu beyan etmiş, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammad, de ki: Hak geldi, bâtıl yok oldu. Zaten bâtıl yok olmaya mahkûmdur.» Abdullah ibn Mes'ud (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Beytullah'ın etrafında üçyüz altmış tane put vardı. Mekke fethedüdiği gün **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) elindeki sopası ile onları deviriyor ve bu âyeti okuyordu.» Her hususta böyledir. Hakkın olduğu yerde bâtıl olamaz. Bir memlekette veya bir toplumda hak hâkimse, orada bâtıl hüküm süremez. Bâtıl, ancak hakkın olmadığı yerde olur. Bu bakımdan Hazret-i Ömer «adalet mülkün temelidir» demiştir. Zaten milletleri ayakta tutan haktır. Hakkın gözetilmediği toplumların veya milletlerin yıkılması mukadderdir.

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, Kur'an âyetlerini mü'minlere rahmet ve şifa olarak indiriyoruz. Zalimlerin ise sadece kaybını artırır.» Kur'ân-ı Kerîm, mü'minlere rahmet ve şifadır. Çünkü o, Ölü kalbleri diriltir, yolunu kayıp edenleri hidayete erdirir. O, hastalara şifadır, ölülere rahmettir. Gözlere nur, gönüllere huzurdur. Hastalara - ihlâsla okunursa -şifa olur, inananları hakka ve doğru yola götürür. Küfür ve şirkten uzaklaştırır, imanın ve ibadetin lezzetini tattırır. İlme teşvik

eder, cehaleti yerer, insana hakkı bâtılı, iyiyi kötüyü, helâli ve haramı öğretir. Allah'a ibadeti, ana-babaya itaati, hısım-akrabaya ve yoksula yardımı emreder. Çalışmayı ibadet kabul eder. Kâfirlerin ise sadece kaybını artırır, onlar için helak sebebi olur.

83

«İnsana nimet verdiğimiz zaman yüz çevirerek yan çizer. Başına bir kötülük gelince de ye'se düşer.»

84

«De ki: Herkes kendi huyuna, seciyesine göre hareket eder. Rabbiniz kimin en doğru yolda olduğunu bilir.»

Yetmişinci âyette insanoğlunun en şerefli bir mahlûk olduğu ifade edilirken, burada da çok nankör bir varlık olduğu bildirilmiştir. Gerçekten insanoğlu çok nankör bir varlıktır. Göklerdeki ve yerdeki her şey kendisi için yaratılmasına rağmen, o hâlâ Rabbinin emirlerine itaat edip nimetlerine şükretmez. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Biz, insana nimet verdiğimiz zaman, yüz çevirerek yan çizer. Kibirlenerek imandan yüz çevirir. Başına bir kötülük gelince de ye'se düşer. Allah'ın rahmetinden ümit keser.» Fakat iman edenler, Allah'ın rahmetinden asla ümitlerini kesmezler. Her zaman dua ve niyazlarına devam ederler, verilen nimetlere nankörlük etmezler, şükrederler.

Duanın bir âdabı vardır, duada ihlâs ve samimiyet gereklidir. İhlâssız yapılan dua Allah katında makbul değildir. Böyle olmakla beraber Allah'ın rahmeti sınırlı değildir, isteyene Yüce Halik istediğini verir. **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor:

«Ya Muhammed, de ki: Herkes kendi huyuna, seciyesine göre hareket eder. Rabbiniz kimin en doğru yolda olduğunu bilir.»

85

«Sana ruhun ne olduğunu sorarlar. De ki: Ruh, Rabbimin emrinden ibarettir. Bu hususta size pek az bilgi verilmiştir.»

Bu âyet-i celilenin nüzulü hakkında Abdullah ibn Mes'ud (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Bir gün **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile Medine'nin

ekinliklerinde geziniyorduk, elinde, baston vazifesi gören bir hurma sopası vardı. Birlikte bir yahudi topluluğunun yanından geçtik. Yahudiler birbirlerine «buna ruhtan soralım» dediler, içlerinden bazıları «sormayın, belki hoşunuza gitmeyen bir söz söyler» dediler. Bazıları da «soralım, niçin sormuyoruz?» dediler ve aralarından biri kalkıp yanımıza geldi «Ey Kasım'ın babası, ruh nedir?» dedi. Bu soruya Allah Resulü cevap vermedi, sükût etti. Ben, vahiy geldiğini tahmin ettim, yüzünden o hal keşfedildi ve kısa bir müddet sonra kafasını kaldırıp bu âyeti okudu.» Yüce Allah şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, sana ruhun ne olduğunu sorarlar, de ki: Ruh, Rabbimin emrinden ibarettir. Bu hususta size pek az bilgi verilmiştir.» **Peygamber**imize sorulan ruh hakkında sahabe-i kiramın görüşü farklıdır. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) onun Cebrail olduğunu söylemiş, Hazret-i Ali, ruhun, yetmiş bin yüzlü bir melek olduğunu, her yüzünde yetmiş bin dili olduğunu, bu dilleriyle de **Allahü teâlâ**'yı tesbih ettiğini söylemiştir. İmam-ı Mücahid, ruhun insan şeklinde bir varlık olduğunu, fakat yeme-içmeden hali bulunduğunu, buna rağmen melek olmadığını söylemiştir. Said ibn Cübeyr, ruhun bir mahlûk olduğunu, **Allahü teâlâ**'nın ondan daha büyük bir varlık yaratmadığını, eğer yeme-içme kabiliyeti olsaydı, yerleri ve gökleri bir lokmada yutabileceğim, yaratılışının melek, suretinin insan şeklinde olduğunu, kıyamet günü arşın sağında duracağını ve tevhid ehline şefaat edeceklerden birinin de, o olduğunu söylemiştir. Şayet onun ile diğer melekler arasında nurdan bir perde olmasaydı, gök ehli onun nuru ile aydınlanırdı. Bazıları ruhun damarda dolaşan kan olduğunu söylemişler, bazıları nefis olduğunu iddia etmişler, bazıları görünmeyen bir varlık olduğunu, bazıları da, bedenin kendisi ile kaim olan lâtif bir cisim olduğunu söylemişlerdir. Bazılarına göre de, ruh, her şeyi içinde toplamış bir mânâdır. Hayat onunla olur, o insandan ayrıldığı zaman her şey biter, hayat son bulur.

Yüce Allah, ruhun ne olduğunu kimseye bildirmemiştir. Bilinen bir gerçek varsa, onsuz hayat olmadığıdır. Yukarda geçen ifadelerden, de anlaşılacağı gibi, ruh maddî değil, manevî bir varlıktır. Mahiyetini ancak Allah bilir. O'ndan başka kimse bilemez.

86

«Andolsun ki, dileseydik sana vahyettiğimizi alıp götürürdük. Sonra bize karşı duracak bir vekil de bulamazdın.»

87

«Bunu yapmayışı ancak Rabbinin sana merhamet etmesindendir. Çünkü O'nun sana olan nimeti büyüktür.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, yemin olsun ki, eğer biz dileseydik, ruh ilminden seni men ettiğimiz gibi, sana vahyettiğimizi de gönlünden ve kitaplardan alır götürürdük. Sonra bize karşı duracak ve Kur'an'ı sabit kılacak bir vekil de bulamazdın. Rabbinin bunu yapmayışı ancak sana olan merhametinden dolayıdır. Çünkü O'nun sana olan nimeti büyüktür, Kur'an'ı sana indirmiştir.»

Abdullah ibn Mes'ud (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Kur'an, gönüllerden ve kitaplardan silinmeden önce çok çok okuyun. Kur'an, gönüllerden ve kitaplardan silinince kıyameti bekleyin.» Bazıları da şöyle demişlerdir: Kur'an gönüllerden ve kitaplardan silinmeden önce çok okuyun. Kıyamete yakın, insanlar akşamdan yatacaklar sabahleyin kalktıkları vakit Kur'an'dan ezberlerinde bir şey kalmayacak, kitaplara bakacaklar, kitaplarda da bir şey bulamayacaklar, o zaman insanlar tıpkı hayvanlar gibi olacaklardır. Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın yeryüzünden kalkmasa, kıyamet alâmetlerindendir.

88

«De ki: İnsanlar ve cinler, birbirine yardımcı olarak bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler, yemin olsun ki, yine de benzerini ortaya koyamazlar.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Kâfirler, Kur'ân-ı Kerîm'in Allah kelâmı olduğunu inkâr ederek «dilersek biz de böyle bir şey düzeriz. Bu Kur'an geçmiş insanların masalları ve öğütleridir. Onları ezberlemişler, bize okuyorlar» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek, kâfirlere meydan okumuş ve sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, kâfirlere de ki: insanlar ve cinler, birbirine yardımcı olarak bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak için biraraya -

gelseler, yemin olsun ki, yine de benzerini ortaya koyamazlar.» Bu âyet-i celile, Kur'an'ın Allah kelâmı olmadığını söyleyenlere meydan okuyor. Böyle iddia edenler, Kur'ân-ı Kerîm'in bir sûresinin veya bir âyetinin benzerini getirsinler. Kendileri getiremeyecekleri gibi, bütün insanlar ve cinler bir araya gelseler de, Kur'ân-ı Kerîm'in bir sûresinin veya bir âyetinin benzerini getirmeye çalışsalar, yine getiremezler. Bugüne kadar kimse getirememiş, bugünden sonra da hiç kimse getiremeyecektir. Çünkü Kur'an, mahlûk değil, mucizdir. Allah kelâmıdır. İnsan sözü hiçbir zaman Allah kelâmına benzemez. Bunun için bin dört yüz yıldır, bütün edipler, şairler, filozoflar, bilginler, Kur'ân-ı Kerîm'in icazı karşısında acze düşmüşler, dillerini yutmuşlardır. Onun belagatı ve fesahati karşısında, insanoğlunun söz söylemesi en büyük hamakattır.

89

«Yemin olsun ki, biz Kur'an'da insanlara türlü türlü misaller gösterip açıkladık. Öyleyken insanların çoğu nankör olmakta direndiler.»

Yüce Allah, insanların ibret alıp iman etmeleri için Kur'ân-ı Kerîm'de türlü türlü misaller vermiştir. Buna rağmen kâfirler iman etmeyerek küfürde direnmişlerdir. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan etmiştir: «Yemin olsun ki, biz Kur'an'da insanlara türlü türlü misaller gösterip açıkladık. Öyleyken insanların çoğu nankör olmakta direndiler.» Kur'ân-ı Azimüşşan'da geçmiş ümmetlerin kıssaları, helak oluş sebepleri açıklanmıştır. Böyleyken hâlâ insanların çoğu nankörlük yapıp inkâr ve küfürlerinde direnmişlerdir.

90

«Dediler ki: Bize, yerden kaynaklar çıkarmadıkça sana katiyyen inanmayız.»

91

«Veya hurmalıkların, bağların olup aralarında ırmaklar akıtmalısın.»

92

«Yahut da iddia ettiğin gibi, göğü tepemize parça parça düşürmeli, yahut Allah'ı ve melekleri karşımıza getirmelisin.»

Kâfirler, **Peygamber**imizin **Peygamber**liğini inkâr ederek şöyle demişlerdir: «Ya Muhammed, sen bize yerden kaynaklar çıkarmadıkça veya hurmalıklarının, üzüm bağlarının aralarından ırmaklar çıkarıp akıtmadıkça sana asla inanmayız. Şayet **Peygamber** isen göğü tepemize düşür veya Allah'ı ve melekleri getir, senin **Peygamber** olduğuna şahitlik etsinler, biz de o zaman sana iman edelim. Yoksa başka türlü iman etmeyiz.» Kâfirler bunlarla da kalmayarak daha da ileri gitmişlerdir.

93

«Veya altından bir evin olmalı, yahut göğe yükselmelisin - ama oradan okuyacağımız bir kitap indirmezsen, yine inanmayacağız -. De ki: Fesübhanallah, ben **Peygamber** olan bir insandan başka bir şey miyim?»

Kâfirler, Allah Resulüne şöyle demişlerdir: «Senin altından bir evin olmalı veya gözümüz göre göre göğe çıkıp, oradan bize «bu sizin **peygamber**inizdir, ona tâbi olun» diye yazılı bir kitap indirmezsen yine inanmayız. Ancak dediklerimizi yaparsan o zaman sana inanırız.» Yüce Mevlâ sevgili **Peygamber**ine kâfirlere karşı şöyle cevap vermesini buyurmuştur: «**Allahü teâlâ**'yı her türlü noksanlıklardan tenzih ederim. Rabbim, sizin istediklerinizi yapmaya kadirdir. Bunları yapmaktan asla aciz değildir. Fakat siz Rabbime iftira edip maksatlı olarak bunları istediniz. O zaman istediğiniz yerine gelmez. Hem ben de sizin gibi bir insanım, sadece sizden farklı tarafım **Peygamber** oluşumdur. Sizin istedikleriniz beşerin gücünün üstündedir. Beşerin onlara gücü yetmez.» **Allahü teâlâ**, **Peygamber**ine onların bunu istemekten maksisimlerinın iman etmek olmadığını, kuru kuruya bir mücadele olduğunu, şayet iman etmek isteselerdi, Kur'an mucizesi ve ayın ikiye bölünüşü iman etmeleri için en büyük hüccet olduğunu bildirmiştir. Fakat onların niyetleri iman etmek değil, Allah Resulü ile kuru kuruya mücadele etmektir. Çünkü Allah onların gözlerini, kulaklarını- ve kalblerini mühürlemiştir, binaenaleyh iman etmeleri mümkün değildir.

94

«insanlara doğruluk rehberi geldiği zaman, iman etmelerine engel olan, sadece: Allah, **peygamber** olarak bir insan mı gönderdi? demiş olmalarıdır.»

95

«De ki: Eğer yeryüzünde yerleşip dolaşanlar melek olsalardı» biz de onlara gökten **peygamber** olarak bir melek gönderirdik.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, insanlara doğruluk rehberi olarak Kur'an ve **Peygamber** geldiği zaman, iman etmelerine engel olan, sadece: Allah, **peygamber** olarak bir insan mı gönderdi? Halbuki katında melekler var, neden, onlardan **peygamber** göndermedi? demiş olmalarıdır. Ya Muhammed, onlara de ki: Eğer yeryüzünde yerleşip dolaşan melekler olsalardı, o zaman biz de onlara gökten **peygamber** olarak melek gönderirdik. Halbuki yeryüzünde gezip tozanlar insanlardır. Bundan dolayı biz de onlara kendi cinslerinden **peygamber**ler gönderdik.» **Hazret-i Peygamber**, bu âyeti kâfirlere okuyunca «**peygamber** olduğuna dair bize bir şahit getir» demişlerdir. Bunun üzerine şu âyet nazil olmuştur.

96

«De ki: Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. Doğrusu O, kullarından haberdardır, kemâliyle görücüdür.»

97

«Allah'ın hidayete erdirdiği kimse hak yoldadır. Kimleri de saptırırsa, artık onlar için Allah'ın katında dost bulamazsın. Biz onları kıyamet günü yüzükoyun, körler, dilsizler ve sağırlar olarak hasredeceğiz. Varacakları yer cehennemdir. Onun ateşi ne zaman sönmeye yüz tutsa hemen alevini artırırız.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), kâfirleri imana davet edince, **peygamber** olduğuna inanmamışlar ve «Ey Muhammed, **Peygamber** olduğuna dair bize bir şahit getir» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, kâfirlere de ki: Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. O, kullarının

her halini bilir, O'ının bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Doğrusu O, kullarından haberdardır, kemâliyle görücüdür. Allah'ın hidayete erdirdiği kimse hak yoldadır. Kimleri de saptırırsa artık onlar için Allah'ın katında dost ve yardımcı bulamazsın. Biz onları kıyamet günü yüzükoyun, körler, dilsizler ve sağırlar olarak hasredeceğiz. Varacakları yer ebedi cehennemdir. Onun ateşi ne zaman sönmeye yüz tutsa hemen alevini artırırız.»

İmam-ı Mukatil (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Kâfirler, cehenneme girdikleri zaman etleri ve derileri yanar, kül olur, dökülür, simsiyah kemikleri kalır. O zaman cehennem ateşi hafifler. İçindekilerin, etleri ve derileri tekrar eski haline gelir, bu defa cehennem tekrar alevlenir, eski durumunu alır. Kâfirlerin azabı ebedi olarak böyle devam eder.»

Allahü teâlâ birçok âyetlerde, kâfirlerin maruz kaldıkları azaba çekerken göreceklerini, işiteceklerini ve söyleyeceklerini bildiriyor. Halbuki bu âyette onların gözsüz, dilsiz ve sağır olduklarını haber veriyor. Bu iki âyet arasındaki hususiyet nedir? **İbn Abbas** (radıyallahü anh) bunu şöyle cevaplandırmıştır: Kâfirler cehennemde kendilerini sevindirecek bir şey göremezler. Bir şey işitemezler ve kendilerini azaptan kurtaracak bir hüccet ileri süremezler. Bundan dolayı dilsiz, kör ve sağır gibidirler. Bazıları da şöyle demiştir: Günahkâr mü'minler, cezalarını çektikten sonra cehennemden çıkarlar, iman ehlinden kimse cehennemde kalmaz. O zaman cehennemin bekçileri, kâfirleri oranın bölümlerine koyarlar ve kapılarını kapatırlar. Artık kimse olduğu yerden bir daha çıkamaz. Bundan sonra ne görebilirler, ne işitebilirler ve ne de konuşabilirler.

98

«Bu, onların cezasıdır. Çünkü, onlar âyetlerimizi tanımayarak kâfir oldular. Bir yığın kemik ve ufalanmış toprak olduğumuzda mı yeniden dirileceğiz? dediler.»

99

«Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerlerini de tekrar yaratmaya kadir olduğunu görmezler mi? Onlar için şüphe

tanımayan bir zaman tayin etmiştir. Öyleyken, zâlimler, inkarcılıkta hâlâ direnirler.»

Allahü teâlâ, cenneti de, cehennemi de insanlar ve cinler için hazırlamıştır. Her ikisi de bu dünyada kazanılıyor. Bu dünyada dileyen cenneti, dileyen de cehennemi kazanır. Cenneti kazananlara mükâfat, cehennemi kazananlara da inücâzat vardır. İşte kâfirlerin cehennemdeki cezaları, dünyadaki işlemiş oldukları suçların karşılığıdır. Çünkü onlar, Allah'ın âyetlerini ve öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr ederek kâfir olmuşlardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Hem gökleri ve yeri yoktan var eden Allah, onları öldükten sonra tekrar diriltmeye kadir değil midir? Bütün mevcudatı yoktan var eden Hâlik-ı Mutlak elbette ölüleri diriltmeye kadirdir. Allah, her canlı için bir ecel takdir etmiştir, onda asla şüphe yoktur. Böyleyken zâlimler inkarcılıkta hâlâ direnirler ve iman etmezler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, onların benzerlerini de tekrar yaratmaya kadir olduğunu görmezler mi? Onlar için şüphe tanımayan bir zaman tayin etmiştir, öyleyken, zâlimler, inkarcılıkta hâlâ direnirler.»

100

«De ki: Rabbimin rahmet hazinelerine siz sahip olsaydınız, tükenir korkusuyla yine de cimrilik ederdiniz. Çok cimridir insan.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, de ki: Ey insanlar, eğer Rabbimin nimet hazinelerine siz sahip olsaydınız, tükenir korkusu ile kimseye vermez, elinizde tutardınız. Çünkü insan çok cimridir.» İnsanoğlu gerçekten çok cimridir, gözü doymak bilmez. Allah'ın kendisine vermiş olduğu şeylerin bir kısmını Allah yolunda infaktan çekinir, tükeneceğini zanneder. Halbuki o malı kendisine verenin Allah olduğunu da bilir. Buna rağmen yine cimrilik yapar.

101

«Yemin olsun ki, Musa'ya dokuz tane apaçık mucize verdik. İşte İsrailoğullarına sor. Musa, kendilerine geldiği vakit. Firavun ona: Musa, ben senin büyülenmiş olduğunu sanıyorum demişti.»

Allahü teâlâ, her **peygamber**e birçok mucizeler verdiği gibi Musa (aleyhisselâm)'ya da birçok mucizeler vermiş ve bu âyet-i celilede dokuz tanesini beyan buyurmuştur. Mucize, tabiat üstü olaylardır, insan gücü ile meydana gelmesi imkânsızdır. **Peygamber**lerin, kavimlerine **peygamber**liklerini isbat etmeleri için Allah tarafından kendilerine verilen harikulade şeylere mucize denir. Dolayısıyla mucize ancak **peygamber**lere mahsustur. Her **peygamber** içinde bulunduğu şartlar muvacehesinde mucize göstermiştir. Hazret-i Musa (aleyhisselâm)'ya verilen dokuz mucize şunlardır: **1-** Elindeki asanın ejderha olması, **2-** Elinin güneş gibi parlaması, **3-** Çekirgelerin İsrailoğullarını istilâ edip ekinlerini ve meyvelerini yemesi, **4-** Ekin bitinin tarla ve bahçeleri istilâ etmesi, **5-** Suyun kan olması, **6-** Firavun ve kavminin suda boğulması, **7-** Taşların yarılıp arasından su fışkırması, **8-** Kurbağaların İsrailoğullarını istilâ etmesi, **9-** Tûr dağının İsrailoğullarının üzerine yükselmesi. Bunların geniş izahı A'raf Sûresi'nde geçti.

Saffan ibn Gıslân'ın rivayetine göre, bir Yahudi, arkadaşı ile **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek bu âyetin mânâsını sorar, **Peygamber**imiz de şöyle der: «**Allahü teâlâ**'ya şirk koşmayın, haksız yere adam öldürmeyin, zina etmeyin, faiz yemeyin, namuslu kadına iftira etmeyin, sihir yapmayın, hüküm sahibine karşı müzevirlikte bulunmayın ve cumartesi günü haddi aşıp nefsinize zulmetmeyin.» Allah Resulünden bu sözleri duyan Yahudiler eline ayağına sarılarak öperler ve «senin hak **Peygamber** olduğuna biz tanıklık ederiz» derler. Bunun üzerine **Peygamber**imiz onlara «sizi iman etmekten men eden nedir» diye sorar. Onlar şöyle cevap verirler: "Dâvud **Peygamber**, Rabbine dua ederek kendi zürriyetinden **peygamber** gönderilmesini istedi. Ola ki, onun soyundan bir **peygamber** gelir de Yahudiler ona tâbi olurlar. Biz tâbi olmadığımız için bize karşı savaş açıp yok ederler. Bundan dolayı iman etmiyoruz.» Bunun üzerine Yüce Allah bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yemin olsun ki, Musa'ya dokuz tane apaçık mucize verdik. İşte İsrailoğullarına sor. Musa, kendilerine geldiği vakit, Firavun ona: «Musa, ben senin büyülenmiş olduğunu sanıyorum» demişti.» Musa da, ona şöyle cevap vermişti.

102

«Musa da: Yemin olsun, dedi, bunları birer ibret olmak üzere göklerin ve yerin Rabbinden başkasının indirmediğini biliyorsun. Ey Firavun, doğrusu senin mahvolacağını sanıyorum demişti.»

Musa (aleyhisselâm) **Peygamber** olunca Mısır Kralı Firavun'a gider ve kendisini imana davet eder. Firavun, Musa (aleyhisselâm)'nın **peygamber**liğini kabul etmez ve **peygamber** olduğuna dair mucize ve alâmet göstermesini ister. Musa (aleyhisselâm) da el ve âsâ mucizelerini gösterir. O, hiçbirini kabul etmez. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) ona şöyle der: «Yemin olsun ki, bunları birer ibret olmak üzere göklerin ve yerin Rabbinden başkasının indirmediğini biliyorsun. Ey Firavun, doğrusu senin mahvolacağını sanıyorum.» Bu gerçekleri görmesine rağmen Firavun yine iman etmez, Musa (aleyhisselâm)'yi Mısır'dan çıkarmayı plânlar.

103

«Derken Firavun onları memleketten sürmek istedi. Biz de kendisini ve beraberindekileri suda boğduk.»

104

«Sonra İsrailoğullarına: Bu memlekette siz oturun, kıyamet koptuğunda hepinizi biraraya getiririz dedik.»

Musa (aleyhisselâm), Firavun'u imana davet eder, o iman etmez ve Musa (aleyhisselâm)'yı Mısır'dan çıkarmak ister. Musa (aleyhisselâm) da bir gece kavmini alır, Mısır'dan çıkar ve Kızıldeniz istikametine doğru hareket eder. Firavun da arkasından ordusu ile onu takip eder ve Kızıldeniz'in kenarında kendisine yetişir. Musa (aleyhisselâm) onu görünce ilâhi emir gereği elindeki âsâyı denize vurur ve denizden bir yol açılır. Musa (aleyhisselâm) kavmi ile beraber o yoldan geçer, Firavun da avanesiyle açılan yoldan denize girer, deniz kapanır ve hepsi birden boğulur. Böylece Firavun inkârının ve küfrünün cezasını görür. Sonra Musa (aleyhisselâm) kavmiyle beraber tekrar Mısır'a döner. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Sonra İsrailoğullarına: «Bu

memlekette siz oturun, kıyamet koptuğunda hepinizi biraraya getiririz» dedik.»

105

«Kur'an'ı ancak hak olarak inzal eyledik, o da hak ve hakikat olarak indi. Seni ancak müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik.»

106

«Kur'an'ı bölüm bölüm indirdik ki, onu insanlara azar azar okuyasın. Onu parça parça indirmiş bulunuyoruz.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, biz Kur'an'ı ancak hak olarak inzal eyledik, o da hak ve hakikat olarak indi. Seni ancak müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik. Kur'an'ı, insanlara azar azar okuman için bölüm bölüm indirdik ki, onu anlayıp gönüllerinde hıfzetsinler, anlamalarında ve ezberlemelerinde bir zorluk çekmesinler.»

Kur'ân-ı Azîmüşşan, Allah tarafından indirilen kitapların sonuncusu olup peyderpey gönderilerek yirmi üç yılda tamamlanmıştır. Diğer ilâhî kitaplardan farklı birçok özelliğe sahiptir. Diğer kitaplar bir defada nazil olmasına rağmen, Kur'ân-ı Kerîm yirmi üç yılda tamamlanmıştır. Diğer kitapların hepsinin hükmü kalkmış, Kur'ân-ı Kerim'in hükmü kıyamete kadar bakidir. Onlardan farklı daha birçok özellikleri vardır.

107

«De ki: Kur'an'a ister iman edin, ister etmeyin. Evvelce kendilerine ilim verilenler Kur'an okunduğu zaman yüzüstü kapanarak secde ederler.»

108

«Ve: Rabbimizi tenzih ederiz. Rabbimizin sözü şüphesiz yerine gelecektir derler.»

109

«Ağlayarak yüzüstü yere kapanırlar, bu onların gönüllerindeki rikkati artırır.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, kâfirlere de ki: Kur'an'a ister iman edin, ister etmeyin. Allah'ın, sizin imanınıza ve tasdikinize bir ihtiyacı yoktur. Hem siz, iman etmekle veya etmemekle O'na bir fayda ve zarar veremezsiniz, îman ederseniz mükâfat, etmezseniz mücâzat görürsünüz. Yaptıklarınızın sevabı da, günahı da size aittir. Evvelce kendilerine ilim ve kitap verilenlerin, yanlarında Kur'an okunduğu zaman yüzüstü kapanarak secde ederler, Onun Allah tarafından gönderildiğini bilirler ve şöyle derler: Rabbimizi her türlü noksanlıktan ve ortaklıktan tenzih ederiz. Rabbimizin sözü şüphesiz yerine gelecektir.» Tevazularından ağlayarak yere kapanırlar. Kâmil iman sahipleri Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın belagatı, fesahati ve icazı karşısında kendilerinden geçerler, Kur'an'ın nuru ile kalbleri ve gözleri nurlanır, imanları artar, kalbleri yumuşar, gönülleri huzura kavuşur. Çünkü Kur'an gönüllere nur, hastalara şifadır.

110

«De ki: Gerek Allah deyin, gerek Rahman deyin, hangisini derseniz deyin, en güzel isimler O'nundur. Namaz kılarken sesini yükseltme, gizli de okuma. İkisi ortasını bul.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir gece secdeye kapanır, «Yâ Allah, yâ Rahman» diye niyazda bulunur. Bunu duyan Ebû Cehil «Muhammed, bizi ilâhlarımızdan men ediyor, fakat kendisi iki ilâha tapıyor» der. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyet-i celileyi inzal ederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurur: «Ya Muhammed, insanlara de ki: Gerek Allah diye dua edin, gerek Rahman diye dua edin, hangisi ile dua ederseniz edin, çünkü en güzel isimler O'nundur. Ya Muhammed, namaz kılarken sesini yükseltme, gizli de okuma, ikisinin ortasını bul.» **Allahü teâlâ**'nın doksan dokuz isminden hangisi ile dua ve niyaz edilirse, Yüce Halik onu kabul eder. Dua ve niyaz yalnız «Allah» lafzıyla yapılacak diye bir kayıt yoktur.

Allahü teâlâ'nın -Ya Muhammed, namaz kılarken sesini yükseltme, gizli de okuma, ikisi ortacını bul» buyurmasının sebebi şudur: **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'de sahabesiyle namaz kılarken aşikâr okurdu. Bunu duyan müşrikler

olur olmaz söylerler ve mü'minlere eziyet ederlerdi. Gizli okuduğu zaman ise arkasında namaz kılanlar sesini duymazlardı. Yüce Allah bu âyeti inzal ederek sevgili **Peygamber**ini ikaz edip şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, namaz kılarken sesini yükseltme, gizli de okuma, ikisinin ortasını bul.» Bazı tefsircilere göre bunun mânâsı şöyledir: Ya Muhammed, namazların bazısında zammı sûreleri gizli oku, bazısında aşikâr oku. Yani öğle ve ikindi namazlarında gizli oku, sabah, akşam ve yatsı namazlarında aşikâr oku. Sabah vaktinde onlar gaflettedir, akşam ve yatsı vakitlerinde ise kendi işleriyle meşgul olurken size bir zararları dokunamaz.

111

«De ki: Hamd, evlât edinmeyen, mülkünde hiçbir ortağı olmayan, düşkün olmayıp yardımcıya da ihtiyacı bulunmayan Allah'a mahsustur. O'nu gereği gibi tesbih et.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Bundan önceki âyet nazil olunca **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Rabbine: «Yâ Allah, yâ Rahman» diye dua ve niyaz ediyordu. **Peygamber**imizin böyle dua ve niyaz ettiğini duyan Mekke'li müşrikler «Muhammed bugüne'kadar bir ilâha dua ediyordu, şimdi Rahman diye bir ilâh daha edindi, böylece iki ilâhı oldu. Halbuki biz Yemâme'nin sahibi Müseylemetü'l-Kezzab'tan başka Rahman tanımıyoruz. Ancak Rahman odur ve ona dua ederiz.» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, de ki: Hamd, evlât edinmeyen, mülkünde hiçbir ortağı olmayan, düşkün olmayıp yardımcıya da ihtiyacı bulunmayan Allah'a mahsustur. O'nu gereği gibi tesbih et.» Her varlık lisan-ı haliyle Yüce Mevlâ'yı tesbih eder. O'nu tesbih etmeyen hiçbir varlık yoktur. Buradaki emir **Peygamber**imizin şahsında ümmetinedir. Allah'a ortak koşmak şirktir.

İbrahim ibn Hakem dedesinden şöyle nakleder: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bir kişi gelerek «Ey Allah'ın Resulü, benim çok borcum var, bir gün olsun borçtan kurtulmadım.» der. **Peygamber**imiz de ona şöyle cevap verir: «İsrâ Sûresi'nin son âyetini çok oku ve her okuyuşun sonunda

üç defa “tevekkeltü alel hayyillezi la yemütü” söyle **Allahü teâlâ** seni borçtan kurtarır.» îhlâs ve samimiyetle **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in tarif ettiği şekilde okuyanları Yüce Allah kul borcundan kurtarır. Her hususta olduğu gibi, bunda da teslimiyet şarttır.

KEHF SURESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Kerîm'in 18. sûresi olup Mekke'de nazil olmuştur. Bir rivayete göre (28) âyet Medine'de nazil olmuştur. Tamamı 110 âyettir. Bu sûre, bir kudret hârikası olan Eshab-ı Kehfin durumundan bahsettiği için, Kehf adını almıştır. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca hususlar şunlardır:

1- Hamdın, tesbihin, tevhidin yalnız **Allahü teâlâ**'ya mahsus olduğu,

2- Haşır ve neşre bir numune teşkil eden Ashab-ı Kehf hâdisesi,

3- Allah Resulünün kudsi vazifeleri,

4- Dünya malına kapılıp da âhireti unutan ile, Allah'a sığınıp yalnız O'ndan yardım isteyenlerin mukayesesi,

5- Şeytanın ve iman etmeyenlerin Allah'ın emirlerinden nasıl kaçtıkları,

6- Bu sûrede insanlara ibret verecek kıssaların bulunması,

7- Hazret-i Musa (aleyhisselâm)'nın, Hızır (aleyhisselâm) ile yaptığı yolculuk ve aralarında geçen olaylar,

8- Zü'lkarneyn'in doğuya ve batıya seyahati,

9- Ye'cüc ve Me'cüc'ün çıkması.

1

«Hamd o Allah’a mahsustur ki, kulu Muhammed’e (aleyhisselâma) Kur’ân’ı indirdi, onun mâna ve lâfzında bir çarpıklık yapmadı.»

2

«Dosdoğru olarak kendi katından imansızlıkları şiddetli bir azap ile korkutmak ve sâlih ameller işliyen mü'minlere güzel bir ecir (cennet) olduğunu müjdelemek için yaptı.»

3

«Ebediyyen orada (cennet'de) kalacaklardır.»

4

«Hamd Allah'a ki, kendi katından şiddetli bir azabı haber vermek ve sâlih amel işleyen mü'minlere içinde ebediyen kalacakları güzel bir mükâfat olduğunu müjdelemek ve: Allah çocuk edindi diyenlerin maruz kalacakları kötü akıbetleri haber vermek için, kendisinde hiçbir eğrilik bırakmadığı o dosdoğru kitabı kuluna indirmiştir.»

Hamd ve şükür, âlemleri yoktan var eden ve nıü'ınınleri müjdelemek, kâfirleri de şiddetli bir azap ile korkutmak için, içinde hiçbir eğrilik ve tenakuz bulunmayan kitabı kulu Muhammed'e indiren Allah'a olsun. O, kitab ki, iman edip güzel amel edenleri müjdeler, Allah'a çocuk isnad ederek kâfir olanları da elim bir azap ile korkutur. O, Allah kelâmıdır, mahlûk değil, mucizdir. Kâfirler Allah'a çocuk isnad ederek yalan söylemişlerdir. Çünkü O'nun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur.

5

«Ne onların, ne de babalarının buna dair hiçbir bilgisi yoktur. Ne büyük iftiradır ağızlarından çıkan o söz. Onlar yalnız ve yalnız yalan söylerler.»

Kâfirler Allah'a çocuk isnad ederek iftira edip yalan söylemişlerdir. Halbuki ne onların ve ne de babalarının buna dair ellerinde hiçbir bilgileri ve delilleri yoktur. Onlar Allah'a çocuk isnad etmekle ne büyük iftira etmişlerdir. Allah, aileden, çocuktan ve ortaktan münezzehtir. O'nun bunlara asla ihtiyacı yoktur.

6

«Demek ki, bu söze inanmayanların ardından üzülerek nerdeyse kendini mahvedeceksin.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), kâfirlerin, Kur'an'ı inkâr etmesine çok üzülür, üzüntüsünden kendisini mahvedecek hale gelir. Bu hususta Yüce Allah sevgili **Peygamber**ini teselli ederek şöyle buyurur: «Ya Muhammed, demek ki sen bu Kur'an'a inanmayanların amellerine bakıp üzülerek nerdeyse kendini mahvedeceksin. Onların iman etmeyişlerine üzülme. Çünkü onlar dünyaya mağrur olup âhireti terk etmişlerdir.» Âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**, iman etmeyenlerin halini görünce üzüntüsünden yemeden-içmeden kesilir, âdeta kendini mahvedecek duruma gelirdi. O, rahmet **peygamber**i idi, kimsenin azaba uğramasını istemezdi. Herkesin rahmet-i ilâhiyeye nail olmasını arzu ederdi. Bunun için onlara üzülürdü.

7

«İnsanlardan hangisinin daha güzel amel işlediğini deneyelim diye yeryüzünde olan şeylere bir zinet verdik.»

8

«Şüphesiz ki, biz yeryüzünde olanları kupkuru bir toprak haline getirebiliriz.»

Allahü teâlâ, insanlardan hangisinin, kendisine yönelip daha güzel amel işlediğini, hangisinin de dünya zinetlerine aldanarak imandan yüz çevirdiğini denemek için yeryüzünde olan bağlara, bahçelere, otlaklara, ormanlara, ağaçlara, meyvelere, dağlara, nehirlere, kaynaklara, hayvanlara, kuşlara ve her şeye bir güzellik ve bir zinet vermiştir. Bunların hepsi insanlardan hangisinin daha güzel amel işlediklerini denemek içindir, insanoğlunun bunlardan ibret alarak Allah'ın varlığına ve birliğine iman etmesi, nimetlerine şükretmesi gerekir. İnsan, hiçbir zaman bunlara aldanarak âhiret nimetlerini unutmamalıdır. Çünkü dünya nimetleri geçici, âhiret nimetleri ise daimidir. Hem Yüce Allah yeryüzüne bir güzellik ve bir zinet verdiği gibi, onları kupkuru bir toprak haline de getirir. Bunda kimsenin şüphesi olmasın. Bir gün her şey son bulacak, dünya tar û mâr olacaktır. Dünyaya aldanıp mağrur olanlar, o zaman bunun fâni, âhiret nimetlerinin ise daimi olduğunu anlayacaklardır.

9

«Yoksa sen, mağara ve kitabe ehlini şaşılacak âyetlerimizden mi sandın?»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, yoksa sen, mağara ve kitabe ehlini şaşılacak âyetlerimizden mi sandın? Halbuki göklerde, yerde, ayda, güneşte, yıldızlarda, dağîarda, denizlerde, bunlardan daha çok şaşılacak âyetlerimiz vardır. Her birinde nice hikmetler ve esrarlar vardır.» Hâlik-ı Mutlak'ın yaratmış olduğu her şeyde birçok hikmetler ve sırlar vardır. Fakat insanoğlu onlardaki hikmetleri ve esrarı anlayamaz.

Kehf: Dağda bulunan geniş bir mağaradır. Eshab-ı Kehf mağara ehli, mağaraya sığınanlardır.

Rakım: Kitap, yazmak veya Eshab-ı Kehf'in adının yazılı olduğu levha.

Eshab-ı Kehf'in hikâyesi şöyledir: Hazret-i İsa (aleyhisselâm)'dan sonra Tarsus ve havalisinde Dekyanus adında bir kral yaşamıştı. Dekyanus insanları putlara tapmaya zorluyordu. Tapmayan mü'minleri ise katlediyordu. Eshab-ı Kehf adını alan gençler de kralın bölgesinde yaşıyor, Allah'a iman ettiklerini alenen söylüyorlardı. Bu gençlerin durumu çok cebbar olan krala haber verilir, kral bunları huzuruna çağırır. Gençler kralın huzuruna çıkarlar, mü'min olduklarını ve Allah'tan başkasına asla tapmayacaklarını açıkça söylerler. Kral, onlara çok kızar, dinlerinden dönmeleri için kendilerine bir gün mühlet verir, dönmedikleri takdirde öldüreceğini söyler. Kralın yanından ayrılan o imanlı gençler, gece şehri terk ederler ve yolda giderken bir çobana rastlarlar. Çobanın bir köpeği vardır, köpek de bunlara takılır, kendilerinden ayrılmaz. O gece sabaha kadar giderler, sabahleyin dağda büyükçe bir mağaraya girerler, köpek de kendilerini beklemek üzere mağaranın kapısının önüne yatar. Sabah olunca Dekyanus muhafızlarıyla onları takip eder, mağaraya kadar gelirler. Kral onların mağarada olduğunu görür, muhafızlarından oradan çıkarılmalarını ister. Muhafızlardan hiçbiri korkudan mağaraya girip onları çıkarmaya cesaret edemez. Kral da korkar, bunun üzerine mağaranın ağzının kapatılmasını ister, muhafızları da korku içinde

iğreti bir şekilde mağaranın ağzını yaparlar. O gençler de orada uykuya dalarlar, tam üç yüz dokuz sene uyuya kalırlar. Sonra Yüce Allah onları tekrar uyandırır. Bundan sonraki husus gelecek âyetlerde genişçe izah edilecektir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) 'in rivayetine göre, Kureyşli'ler **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **Peygamber** olduğunu öğrenmek için aralarından beş kişi seçip Medine Yahudilerine gönderirler. O beş kişi Medine'ye gelir, Yahudilerin ileri gelenleri ve bilginleri ile görüşürler, **Hazret-i Muhammed**'in durumunu arz ederler. Yahudi bilginleri de onlara şöyle der: Biz sizin bahsettiğiniz zatın vasıflarını ve özelliklerini Tevrat'ta gördük, bu zaman onun tam gelme vaktidir. Onun gerçek **peygamber** olduğunu anlamanız için şu üç soruyu kendisine sorun. (Eshab-ı Kehf, Zülkarneyn ve Ruh). Şayet bunların ikisine cevap verir, ruha cevap vermezse bilin ki, gerçek **peygamber**dir, hemen kendisine tâbi olun. Eğer ruh hakkında da size bilgi verirse o zaman anlayın ki, o yalancıdır, kendisinden uzaklasın.

Biz bu üç soruyu Müseyleme'ye sorduk hiçbirine cevap alamadık.» Kureyş'den gelen heyet Yahudi bilginlerinden bu malûmatı aldıktan sonra geri dönerler ve reislerine durumu bildirirler. Bunun üzerine Ebû Cehil'in başkanlığında toplanıp **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelirler ve bu üç soruyu sorarlar. **Peygamber**imiz hemen cevap vermez, yarın cevap vereceğim der. Onlar da huzurdan ayrılıp giderler, fakat ertesi gün cevap beklerler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Kureyş'lilere bir gün sonra cevap veremez, aradan tam on beş gün geçer. Bu esnada da Cebrail kendisine gelmez, Allah Resulü sıkılır, üzülür. Kureyş'liler dedi-kodu yapmaya başlarlar ve «Muhammed, bize hemen bir gün sonra cevap verecekti, nerde kaldı? İlâhı onu terk etti ve kendisine darıldı. Aradan bu kadar zaman geçmesine rağmen hâlâ bize bir cevap vermedi» derler. Onların bu şekilde söylenmeleri **Peygamber**imizi çok üzer, canı sıkılır. O anda Cebrail kendisine gelir ve Vedduhâ sûresinin ilk âyetlerini okur (Yemin olsun kuşluk vaktine, sükûna vardığı geceye ki, Rabbin seni terk etmedi, sana darılmadı da). Allah Resulü, Cebrail'i görünce sevinir ve «Ya Cebrail, bu kavmin bana sorduklarını biliyorsun, buna rağmen

geciktin ve bana bir cevap getirmedin» der. Cebrail «Ya Muhammed, bizim gelip gitmemiz kendi elimizde değil, Rabbinin emriyledir. Geciktiğimin sebebi, sen kavmine «inşaallah demedin, yarın cevap veririm» dedin. İnşaallah demediğin için geciktim. Bundan sonra inşaallah demeden hiçbir şey yapma» der. Arkasından Eshab-ı Kehf'in kıssasını nakleder.

10

«Hani o yiğitler mağaraya sığınmışlardı da: Rabbimiz, bize katından rahmet ver, işlerimizde başarılı kıl demişlerdi.»

Dekyanus'un zulmünden kaçarak mağaraya sığman o imanlı ve yiğit gençler, Rablerine şöyle dua ve niyaz ederler: «Rabbimiz, bize katından rahmet ver, İslâm üzere bizi sabit kıl, bizi bu sıkıntıdan kurtar, bizi işlerimizde başarılı kıl.» Onların Dekyanus'dan kaçışı imanlarını kurtarmak içindi. Bundan dolayı mağaraya sığınmışlar, her şeylerini terk etmişlerdi. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Hani o yiğitler mağaraya sığınmışlardı da: Rabbimiz, bize katından rahmet ver, işlerimizde başarılı kıl demişlerdi.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, bunlar yedi kişidir. Dekyanus'un zulmünden kaçarlar, yolda giderken rastladıkları çobanın köpeği de peşlerine takılır, sabaha kadar giderler. Sabahleyin dağdaki bir mağaraya girerler, köpekleri de mağaranın önünde yatar. Orada günlerini oruç, ibadet, zikir ile geçirmeye devam ederler. Yiyeceklerini de içlerinden Yemliha isminde cesur, becerikli bir arkadaşlarına teslim ederler, o bu işi organize eder. O esnada Dekyanus da başka bir şehre gider. Yiyecekleri bittiği zaman Yemliha dilenci kıyafetinde şehre gider ihtiyaçlarını alır ve kimseye belli etmeden mağaraya, arkadaşlarının yanına döner. Günler böyle geçer gider. Yemliha yine bir gün şehre iner. Dekyanus'un döndüğünü ve halkı puta tapmaya zorladığını, tapmayanları öldürdüğünü öğrenir, çok üzülür gizlice geri döner gelir. Durumu arkadaşlarına haber verir, onlar ağlayarak secdeye kapanırlar, dua ve niyaz ederek o zalimin fitnesinden ve zulmünden Allah'a sığınırlar. İşlerim O'na havale ederler. Yemliha'nın ikazı üzere secdeden kalkarlar, ihtiyaçlarını giderirler, karınlarını doyururlar, o gece kendilerini uyku basar, böylece uyuya kalırlar.

11

«Bunun üzerine yıllarca mağarada onların kulaklarına perde vurduk.»

Dekyanus'un zulmünden kaçıp mağaraya sığman o imanlı gençler bir müddet zikir ve ibadet ile meşgul olduktan sonra üzerlerine uyku çöker, oldukları yerde uyuya kalırlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bunun üzerine yıllarca mağarada onların kulaklarına perde vurduk.» Herhangi bir ses işitip uyanmamaları için kulakları tıkanmış, ta ki uyanana kadar hiçbir ses işitmemişlerdir.

Dekyanus dinlerinden dönmeleri için onlara bir günlük mühlet tanımıştı. Onlar da bundan istifade ile gece şehri terk ederler ve şehrin yakınında bulunan bir dağa gidip genişçe bir mağaraya sığınırlar. Dekyanus onların kayıplara karıştığını görünce, babalarına ve yakınlarına nereye gittiklerini sorar, onlar da gittikleri yeri söylerler. Bunun üzerine Dekyanus dağa gider, onların girdikleri mağarayı bulur, içine bir korku düşer, mağaraya girip onları çıkaramaz, O yiğitlerin babaları onlara bir zarar gelmemesi için mağaranın ağzının yapılmasını ister, Dekyanus da, onların açlıktan ve susuzluktan ölmeleri için mağaranın ağzının yapılmasını arzu eder. Babaları, onlara zarar gelmemesi için, Dekyanus da ölmeleri için bunu arzu eder. Dekyanus tarafından mağaranın ağzı yaptırılır, böylece o yiğitler mağarada üçyüz dokuz sene kalır. Daha sonra gelecek olan müslümanların onların kim olduklarını bilmeleri için, iki müslüman zat tarafından kurşun bir levhaya onların isimleri, nesepleri ve künyeleri yazılır, mağaranın iç kısmına konur. Aradan tam üçyüz dokuz yıl geçtikten sonra oranın sakinlerinden biri, mağaranın bulunduğu yerde bir koyun ağılı yapmak ister ve mağaranın ağzındaki taşları söker, ağılım yapar. Onun da içine bir korku düşer, bir türlü mağaranın içine- giremez. Zaman gelir, o yiğitler uyanırlar, birbirlerine ne kadar uyuduklarını sorarlar. Kimi bir günden az uyuduklarını, kimi bir gün kadar uyuduklarını söyler, kimi de «Ne kadar uyuduğumuzu Allah bilir» der. Yine eskisi gibi arkadaşları Yemliha'yı ihtiyaçlarını almak üzere şehre gönderirler. Yemliha şehre gelir, durumun değiştiğini görür, bazı dükkânların

üzerlerinde müslümanlık alâmeti olduğunu müşahede eder. Fakat bir anlam veremez. Yiyecek bir şeyler alır, elindeki parayı satıcıya verir, satıcı parayı görünce şaşırır, bunun çok eski bir para olduğunu söyler. Yemliha bunun devamlı kullandıkları para olduğunu söylerse de, satıcı dinlemez, etraf tak ilerin de olaya karışması ile iş büyür. Yemliha'yı sıkıştırırlar, bu parayı nerden aldığını sorarlar, o korkudan bir şey söyleyemez, iş büyüdükçe büyür. Neticede şehrin sorumlu amirlerine götürürler. Kraldan sonra şehrin iki sorumlu amiri vardır. Bunlar da müsiüman insanlardır. Onlar Yemliha'ya iyi muamele ederler, kim olduğunu sorarlar. Yemliha da babasının ismi ile kim olduğunu söyler, araştırırlar şehirde öyle birisini tesbit edemezler. Bu defa Yemliha'ya daha ağır baskı yaparlar. Yemliha gerçekleri olduğu gibi anlatır. Duydukları sözler karşısında şaşırır kalırlar ve hep birlikte Yemliha ile beraber mağaraya kadar gelirler, oradaki arkadaşlarını görünce hepsi iman ederler.

Aslında Yemliha, Dekyanus'un huzuruna çıkmaktan korkuyordu. Halbuki o çoktan ölmüş, daha sonra birçok kral gelip geçmiştir. Uyandıkları zaman ise iş başında imanlı bir kral bulunmaktaydı. Fakat Yemliha ve arkadaşları bundan habersizdi. O zat halkın sapıttığım ve putlara taptığım, gün geçtikçe müslümanların sayısının azaldığını görünce «Ey Rabbim, bu kavme öldükten sonra tekrar dirilmenin hak olduğunu isbat edecek bir alâmet göster» diye dua eder ve evine kapanarak halkla irtibatını keser. Bu durum ortaya çıkıp halk iman edince, kral sevinir, onlara izzet ve ikramda bulunur ve mağaradan çıkmalarını ister. Onlar bunu kabul etmezler, yine uykuya dalarlar. Kral üzerlerini örter, altından birer tabut yapıp onları içlerine koymayı tasarlar. Rüyasında kendisine 'biz altın tabuta konmak için yaratılmadık, toprak olmak için yaratıldık, bizi kendi halimize bırak» derler. Kral da altın tabut yaptırmaktan vazgeçer, abanoz ağacından onlara birer tabut yaptırır. Fakat bir türlü mağaraya girip onları tabuta koyamaz, Allah tarafından onlarla insanlar arasına bir perde çekilir, bir daha onları göremezler. Sonra kral mağaranın kapısına bir mescid inşa ettirir. Bütün bunlar **Allahü teâlâ**'nın kudretinin tezahürleridir.

Rivayete göre bu yiğitlerin isimleri şöyledir: Mekselminâ, Telmihâ (Yemliha), Meslinâ, Mernûs, Dedernus, Şazenuş,

Keşeftetayyuş idi. O gençlerin üçyüz dokuz yıl sonra tekrar hayat bulması» öldükten sonra tekrar dirilmenin delilidir. İbret almak isteyenlere bu hâdise yeter.

12

«Sonra iki taraftan hangisinin bekledikleri sonucu daha iyi hesaplamış olduğunu belirtmek için onları uyandırdık.»

Dekyanus'un zulmünden kaçıp mağaraya sığınan o imanlı ve yiğit delikanlılar Rablerine şöyle dua ve niyazda bulunmuşlardır; «Rabbimiz, bizi hak din üzere sabit kıl ve hidayetten ayırma. Razı olduğun şeyleri bizim için kolay kıl, rızkımızı bize ulaştır. Bizi buradan hayırlısı ile kurtar.» **Allahü teâlâ** da dualarını kabul eder, onları mağarada uyutur, kulaklarına perde çeker. Tam üçyüz dokuz yıl uyuya kalırlar, sonra kudretinin eseri olarak onları uyandırır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Sonra iki taraftan hangisinin bekledikleri sonucu daha iyi hesaplamış olduğunu belirtmek için onları uyandırdık.»

13

«Sana onların kıssalarını gerçek olarak anlatalım. Onlar Rablerine inanmış genç yiğitlerdi. Biz de onların hidayetini artırmıştık.»

14

«Kalkıp da: Bizim Rabbimiz göklerin ve yerin Rabbidir. Biz, O'ndan başkasına Tanrı demeyiz. Yoksa yemin olsun ki bâtıl söz söylemiş oluruz dedikleri zaman kalblerini pekiştirmiştik.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, biz sana Eshab-ı Kehf'in kıssalarını gerçek olarak anlatalım. Onlar Rablerine iman eden bir kaç yiğit idi. Biz de onların basiretlerini ve hidayetlerini artırdık, gönüllerine sabır ve sebatı yerleştirdik. Kalblerini iman nuru ile aydınlattık. Bundan dolayı kavimlerinden ve dünya nimetlerinden ayrıldılar da, bu ayrılık kendilerini hiç üzmedi. Zalim kralları onları puta tapmaya zorlamıştı. Onlar hiç çekinmeden «bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir, biz O'ndan başkasına Tanır diyemeyiz. Şayet O'ndan

başkasına tanrı dersek, bâtıl söz söylemiş oluruz« demişlerdi.» Böylece o yiğit, imanlı gençler zâlim, ve cebbar kralın huzurunda hiç çekinmeden imanlarını isbat etmişlerdir. İşte gerçek mü'minin özelliği budur. O her yerde imanını haykırmaktan çekinmez.

15

«Şu bizim milletimiz Allah'ı bırakıp O'ndan başka tanrılar edindiler. Onların gerçek olduğuna apaçık delil getirmeleri gerekmez mi? Allah'a karşı yalan uyduranlardan daha zalim kimdir?»

16

«Madem ki siz onlardan ve Allah'tan başka tapmakta olduklarından ayrıldınız, o halde mağaraya çekilin ki, Rabbiniz size rahmetinden genişlik versin, işinizde kolaylık göstersin denildi onlara.»

O imanlı yiğitler, içinde bulundukları cemiyetin haline bakarak şöyle demişlerdir: 'Bu bizim şehrin insanları Allah'tan başkasını ma'bud edinip tapıyorlar. Onların ilâh olduğuna dair bir delil getirmeleri gerekirdi. Halbuki taptıklarının ilâh olduklarına dair ellerinde hiçbir delil de yoktur. Sadece yalan uydurarak onları ilâh edinmişlerdir. Allah'a karşı yalan uyduranlardan daha zalim kimdir? En büyük zalim. Allah'a karşı yalan uyduranlardır. Sonra birbirlerine »madem ki siz onlardan ve Allah'tan başka taptıklarından ayrıldınız, o halde bunların içinden çıkın mağaraya çekilin. Orada ibadetle meşgul olun ki, Rabbiniz size rahmetinden genişlik versin, işinizde kolaylık göstersin' demişlerdir. Çünkü kavimlerinin puta tapması onları üzüyor, huzurlarını kaçırıyordu. Artık o toplum içinde yaşamaları imkânsız hale gelmişti. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Şu bizim, milletimiz Allah'ı bırakıp O'ndan başka tanrılar edindiler. Onların, gerçek olduğuna apaçık delil getirmeleri gerekmez mi? Allah'a karşı yalan uyduranlardan daha zalim kimdir? Madem ki siz onlardan ve Allah'tan başka tapmakta olduklarından ayrıldınız, o halde mağaraya çekilin ki, Rabbiniz size rahmetinden genişlik versin, işinizde kolaylık göstersin» denildi onlara.»

17

«Güneş doğduğu zaman mağaralarının sağ tarafına yöneldiğini, battığı zaman da sol tarafa gittiğini görürsün. Kendileri de mağaranın iç tarafında idiler. Bu, Allah'ın âyetlerindendir. Allah kimi hidayete erdirirse o, doğru yola ermiştir. Kimi de şaşıracak olursa artık onu doğru yola erdirecek bir kılavuz bulamazsınız.»

Hâlik-ı Mutlak'ın kudretinin eseri olarak güneş doğduğu zaman Eshab-ı Kehf'in sağ tarafından, battığı zaman ise sol tarafından geçer, onlara dokunmazdı. Renklerinin ve sıhhatlerinin bozulmaması için mağaranın içinde serin, lâtif bir rüzgâr eser. Güneşin onlara dokunmayışı ve lâtif bir rüzgârın esmesi Allah'ın âyetlerindendir. O her şeye kadirdir. Allah kimi hidayete erdirirse o, doğru yola ermiştir. Kimi de şaşıracak olursa, artık onu doğru yola erdirecek bir yardımcı bulamazsınız. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, güneş doğduğu zaman mağaralarının sağ tarafına yöneldiğini, battığı zaman da sol tarafa gittiğini görürsün. Kendileri de mağaranın iç tarafında idiler. Bu, Allah'ın âyetlerindendir.'

18

«Onlar uykuda iken, sen onları uyanık sanırdın. Halbuki biz onları sağ ve sola döndürürdük. Köpekleri de dirseklerini eşiğe uzatmıştı. Onları görsen için korku ile dolar, geri dönüp kaçardın.»

O imanlı yiğitler mağaraya girip uykuya daldıkları zaman Yüce Allah onlara öyle bir özellik vermiştir ki, görenler uyanık zannederdi. Uyku halinde iken gözleri açık ve sağdan sola, soldan sağa dönerlerdi. Yüce Allah bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle "beyan ediyor: «Ya Muhammed, eğer sen onları uykuda görseydin uyanık zannederdin. Halbuki onlar gözleri açık bir şekilde nefes alıp vererek uyuyorlardı. Biz de onların yanlarının çürümemesi için her sene Cebrail'i gönderip sağ tarafına yatanları sola, sol tarafına yatanları ise sağa döndürürdük. Köpekleri de dirseklerini eşiğe uzatıp uykuya yatmıştı. Şayet onların o halini görseydin heybetlerinden için korku ile dolar, geri dönüp kaçardın.» Bazıları köpeklerinin renginin kızıl olduğunu söylemişlerdir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: «Bir defasında Muaviye ile birlikte Rum diyarına gazaya çıktık, Eshab-ı

Kehf in bulunduğu yere uğradık. Muaviye «Ne olaydı, bu mağara bizim için bir açılıverseydi de, orda yatanlara bir baksaydık» dedi. Ben de «sen onlara bakamazsm. Çünkü Allah insanların en hayırlısı olan Resulünü de onlara bakmaktan men etti ve «Ya Muhammed, eğer sen onları görsen için korku ile dolar, geri dönüp kaçardın.» buyurdu» dedim. Bunun üzerine Muaviye «ben onların ne durumda olduğunu görmeden buradan ayrılmam» dedi. Sonra Eshab-ı Kehf'in durumunu öğrenmek için mağaraya bir kaç kişi gönderdi. Onlar mağaranın içine girdiler, **Allahü teâlâ** şiddetli bir rüzgâr ile mağaradan onları dışarı savurdu. Bir daha hiçbiri mağaraya girmeyi başaramadılar.»

19

«Bunun gibi, aralarında sorsunlar diye onları uyandırdık da, içlerinden biri ne kadar kaldınız? Bir gün veya daha az bir müddet kaldık dediler. Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir. Şimdi siz birinizi bu gümüş para ile şehre gönderin de baksın, onun hangi yiyeceği daha temizse ondan size bir rızık getirsin. Orada nazik davransın da sakın sizi kimseye duyurmasın dediler.»

20

«Çünkü sizden haberleri olacak olursa, sizi ya taşla öldürürler, veya dinlerine döndürürler. Bu takdirde ise asla kurtulamazsınız.»

Allahü teâlâ onları uykularından uyandırınca yaşça en büyükleri olan Mekselmina -ne kadar uyudunuz» diye arkadaşlarına sorar. Halbuki o da arkadaşlarıyla beraber uyumuş, beraber uyanmıştı. Büyükleri olduğu için arkadaşlarının fikrini öğrenmek istiyordu. Uyandıkları zaman güneş zeval vaktini geçmişti. Onlardan kimi «bir gün uyuduk, kimi de bir günden az uyuduk» demişlerdi. Fakat tırnaklan ve saçları da bir hayli uzamıştı. Bundan da şüpheye düşmüşlerdi, ne kadar uyuduklarını tesbit ederek geçirdikleri namazları da kaza etmek istiyorlardı. Ne kadar uyuduklarını birbirlerine sormalarının asıl sebebi de bu idi. Ne kadar uyuduklarını tesbit edemeyince şöyle derler: «Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir. Şimdi siz birinizi bu gümüş para ile şehre gönderin de baksın, onun hangi yiyeceği daha temizse ondan size bir rızık getirsin. Onu yiyin, açlığınız gitsin, kuvvetiniz yerine gelsin.

ibadetinizi daha iyi yapın. Yalnız orada nazik davransın da sakın sizi kimseye duyurmasın. Şayet sizden haberleri olacak olursa, sizi ya taşla öldürürler veya dinlerine döndürürler, başka türlü ellerinden kurtulamazsınız» dediler.

21

«Böylece insanların onları bulmalarını sağladık ki, Allah'ın sözünün gerçek olduğunu ve kıyametin kopmasından şüphe edilmeyeceğini bilsinler. Nitekim bunlar hakkında çekişip duruyor onlar. Onların mağaralarının önüne bir bina kurun diyorlardı. Halbuki Rableri onları çok iyi bilir. Onların reylerine galip gelenler ise: Onların mağaralarının önünde mutlaka bir mescid yapacağız dediler.»

Yüce Halik, böylece insanların ve o şehrin melikinin onları bulmalarını sağlamıştır ki, Allah'ın sözünün gerçek olduğunu ve kıyametin kopmasından şüphe edilmeyeceğini bilsinler diye. Nitekim kâfirler öldükten sonra tekrar dirilmeyi yalanlıyorlardı. Eshab-ı Kehfin üçyüz dokuz sene sonra uyandığını görünce derhal iman ederler.

İman etmeden önce «mağaranın önüne bir bina kurun» diyenler, sonra müslüinanların reyini kabul ederek «onların mağaralarının önünde bir mescid yapacağız» derler. «Böylece insanların onları bulmalarını sağladık ki, Allah'ın sözünün gerçek olduğunu ve kıyametin kopmasından şüphe edilmeyeceğini bilsinler. Nitekim bunlar hakkında da çekişip duruyor onlar. «Onların mağaralarının önüne bir bina kurun» diyorlardı. Halbuki Rableri çok iyi bilir. Onların reylerine galip gelenler ise: «Onların mağaralarının önünde mutlaka bir mescid yapacağız» dediler.»

22

«Karanlığa taş atar gibi: Mağara ehli üçtür, dördüncüsü köpekleridir derler. Veya beştir, altıncıları köpekleridir derler. Yahut: Yedidir, sekizincileri köpekleridir derler. Onların sayısını en iyi bilen Rabbimdir de. Onları pek az kimseden başkası bilmez. Bu yüzden onlar hakkında bu kısa anlatılanların dışında kimseyle tartışma ve onlar hakkında kimseden de fetva isteme.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, Ehl-i Kitap bir mesele hakkında ihtilâfa düşüp sana bir mesele sorarlarsa, sen de onlara, hakkında ihtilâf edecekleri bir mesele sor.» Bu âyetin kıssası şöyledir: Necran kabilesinin ileri gelenleri ile Akıp oğullarının ileri gelenleri **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in huzuruna gelirler. Necranlılar Yakubiyye, Akıp oğulları da Nestûriyye idi. **Peygamber**imiz onlara Eshab-ı Kehf'in adedini sorar. Necranlılar Eshab-ı Kehf'in sayısının üç, dördüncüsünün köpekleri olduğunu, Akıp oğulları ise Eshab-ı Kehf'in beş, altıncısının köpekleri olduğunu söylemişlerdir. Müslümanlar ise Eshab-ı Kehf'in yedi, sekizincisinin köpekleri olduğunu ifade etmişlerdir. Yüce Allah «Ya Muhammed, onların sayısını en iyi bilen Rabbanidir ve pek az kimseden başkası da onların sayısını bilmez» buyurmuştur. **İbn Abbas** (radıyallahü anh), o pek az kimseden biri de benim, onların sayısı yedidir, sekizincisi ise köpekleridir demiştir. Yine Yüce Halik sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, Eshab-ı Kehf'in sayısı hakkında onlarla beraber mücadele etme ve söylediklerine de inanma. Biz onların sayısını Kur'an'da sana bildiririz.»

23

«Bir şey hakkında: Ben bunu yarın yapacağım deme.»

24

«Meğer ki Allah dilemiş ola. Unuttuğun zaman da Rabbini an ve şöyle de: Umulur ki Rabbim doğruya daha yakın olana eriştirir.»

Bu âyet-i celilede ders alınması gereken büyük bir incelik vardır. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, bir şey hakkında «ben bunu yarın yapacağım» deme. Çünkü yarının ne olacağını bilmiyorsun, yarın meçhuldür. Ancak «Allah nasip ederse, izin verirse, müsaade ederse, Allah dilerse veya inşallah yapacağım» de. Şayet vermiş olduğun sözü yerine getiremezsen vaadinden dönmüş olursun. Bir şey yaparken Allah'ı anmayı unuttuğun zaman hatırlayınca hemen zikret. Zira O'nun müsaadesi olmadan hiçbir şey yapamazsın.» Allah ismi anılmadan yapılan işten hayır çıkmaz.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh), Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: «Kardeşim Davud oğlu Süleyman and içip «bu gece yüz hanımımı dolaşıp hepsiyle görüşeceğim ve onlardan birer oğlan çocuğum olacak, bu çocukların hepsini de Allah yolunda savaştıracağım» demişti. Fakat «inşallah» demeyi unutmuştu. Vaadim yerine getirmesine rağmen hanımlarından sadece bir tanesi hamile kalır ve sakat bir oğlan çocuğu dünyaya getirir. Allah'a yemin ederim ki Süleyman eğer «inşallah» deseydi, arzusu yerine gelecekti. «İnşallah» demediği için, hanımlarından sadece bir tanesi hamile kaldı ve o da kusurlu bir çocuk dünyaya getirdi. Hiç kimse «ben bunu yapacağım veya yarın şöyle edeceğim» diye kafi konuşup, söz ve vaadde bulunmamalıdır. Önce Allah'a güvenip «Allah nasip ederse, Allah izin verirse veya «inşaallah» şöyle yapacağım» diye söylemelidir.» Şayet yapamazsa günahkâr olmaz. Allah'ı anmadan «ben bunu yapacağım veya şöyle edeceğim» diye konuşur da yapamazsa günahkâr olur. Çünkü Allah'ın izni ve müsaadesi olmadan hiç kimse bir şey yapamaz. Yapamayacağına göre, önce Rabbine iltica edip sonra vaadde bulunmalıdır. Önce Rabbiye iltica etmek hem Yüce Mevlâ'ya teslimiyettir, hem de O'na hamd ve şükürdür. «Ya Muhammed!, bir şey hakkında «ben bunu yarın yapacağım» deme. Meğer ki Allah dilemiş ola. Unuttuğun zaman da Rabbini an ve şöyle de: Umulur ki Rabbim doğruya daha yakın olana eriştirir.» Bir insan herhangi bir işe başlarken Allah'ı anmayı unutursa, hatırladığı zaman hemen ansın. Zira bunda bir çok hikmetler vardır.

25

«Onlar mağaralarında üçyüz sene eğleştiler. Buna dokuz (yıl) daha kattılar.»

26

«De ki: Onların ne kadar kaldıklarını en iyi Allah bilir. Göklerin ve yerin bilinmezlikleri O'na aittir. O, ne güzel görendir, ne güzel işitendir. Bunların O'ndan başka yaratıcısı yoktur. O, hiç kimseyi hükmüne ortak yapmaz.»

Yüce Allah Eshab-ı Kehf in mağaralarında ne kadar kaldıklarını sevgili Peygamberine bildiriyor. Onlar mağaralarında üçyüz dokuz

sene kalmışlardır. Şemsî yıl itibariyle üçyüz sene, kamerî yıl itibariyle de üçyüz dokuz sene mağarada kalmışlardır. Bir asırda kamerî yıl, şemsî yıldan üç yıl fark eder. Bundan dolayı şemsî yıl itibariyle üçyüz, kamerî yıl itibariyle de üçyüz dokuz sene kalmışlardır. Bunun için Hâlik-ı Mutlak» onlar mağaralarında üçyüz sene eğleştiler. Buna dokuz yıl daha kattılar» buyurmuştur. **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem), Eshab-ı Kehf in mağaralarında üçyüz dokuz yıl kaldıklarını söyleyince Hıristiyanlar «Ya Muhammed, onların mağaralarında üçyüz yıl kaldıklarını anladık, fakat bu dokuz yılı anlayamadık. Bundan maksadın nedir?» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, de ki: Onların ne kadar kaldıklarını en iyi Allah bilir. Göklerin ve yerin bilinmezlikleri O'na aittir. O, ne güzel görendir, ne güzel işitendir. Bunların O'ndan başka yardımcısı yoktur. O, hiç kimseyi hükmüne ortak yapmaz.» Eshab-ı Kehf in mağarada ne kadar kaldıklarını en iyi Allah bilir. Zira göklerde ve yerde hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. O, kullarının yaptıklarını bilir, ona göre mükâfat ve mücazat verir. Kimse O'nun hükmüne müdahale edemez, O, neyi dilerse onu yapar. Akl-ı selim sahiplerinin O'nun emirlerine boyun eğmesi gerekir. Nimetlerine şükredip emirlerine boyun eğenler iki cihan saadetine kavuşurlar, bunları yapmayanlar ise elim bir azaba uğrayacaklardır.

27

«Rabbinin kitabından sana vahyolunanlan oku. O'nun sözlerini değiştirebilecek yoktur. O'ndan başka bîr sığınacak da bulamazsın.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, Rabbinin kitabından sana vahyolunanlan insanlara oku. Eshab-ı Kehf gibi onun içinde nice hikmetler vardır. Onun haber verdikleri haktır ve onda vaad olunanlar elbette gerçekleşecektir. Allah'ın sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O'nun sözlerinde ne ziyadelik, ne de noksanlık vardır. Şayet sen, Kur'an'ın sana bildirdiklerinde ziyadelik veya noksanlık yapacak olursan, Allah'ın azabına uğrarsın. O zaman Allah'ın azabından kurtulmak için sığınacak bir yer bulamazsın.» Bu

hitap Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şahsında ümmetinin âlimlerinedir. Peygamberler Allah tarafından kendilerine gönderilenlerde asla bir ilâve veya bir eksiltme yapamazlar. Onlar bundan münezzehtirler. Çünkü onlar Allah tarafından kendilerine vahyedilenleri olduğu gibi insanlara tebliğ etmekle mükelleftirler. Kur'ân-ı Kerîm'in hükümlerini ve mânâsını olduğu gibi söylemeyenler veya dünya menfaati için nefislerinin nevasına uyarak hükümlerini ve mânasını değiştirenler çok şiddetli bir azaba uğrayacaklardır. Nitekim Yahudi ve Hıristiyan bilginleri dünya menfaati için kitaplarının bir çok hükümlerini değiştirmişler, bundan mütevellid de elim bir azaba uğramışlardır. Allah'ın hükmü ile hükmetmeyenler, O'nun gadabına uğrayacaklardır. Gerçek mü'min Allah'ın indirdiği ile hükmedendir. Onunla hükmetmeyenler dünya ve âhiret saadetinden mahrum olacakları gibi, ebedi azaba da uğrayacaklardır..

28

«Sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek, O'na yalvaranlarla beraber sen de sabret. Dünya hayatının güzelliklerini isteyerek gözlerini onlardan ayırma. Bizi anmasını unutturduğumuz, heva ve hevesine uymuş, haddi aşmış kimselere boyun eğme.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre bu âyet Süleyman, Süheyb, Ammar ibn Yasir, Habbab ibn Elirs, Amir ibn Kûheyir ve bunların benzeri fakirler hakkında nazil olmuştur. Bir gün Süleyman (radıyallahü anh), Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile hurma lifinden yapılmış bir hasır üzerinde oturuyordu. Üzerinde de yünden yapılmış ve çok ağır kokan bir aba vardı. O sırada Peygamberimizin yanına Uteybe ibn Huseyn de geldi, aynı hasırın üzerine oturdu. Dirsekleriyle ite ite Süleyman'ı hasırın üzerinden çıkardı. Uteybe'nin yanında Uy ey ne de bulunuyordu. Süleyman'ın üzerinin koktuğunu hisseden Uyeyne, Peygamberimize şöyle der: «Ya Muhammed, bunların kokusu seni rahatsız etmiyor mu? Vallahi bunların kokusu beni son derece rahatsız etti. Biliyorsun bizim kavmimiz bunlardan nesep ve hasep itibarı ile çok üstündür. Aynı zamanda çok zengindir. Biz Mudar kabilesinin ileri gelenleriyiz, bizim haysiyetimiz ve şahsiyetimiz var. Şayet biz müslüman olacak

olursak halkın çoğu bizimle beraber müslüman olurlar. Biz bunlarla beraber oturmayı asla kendimize yakıştıramayız. Eğer sen bunları huzurundan kovar veya bizimle bunları bir araya getirmezsen sana iman ederiz. Bir gün senin yanına bunlar gelsin, bir gün de biz gelelim. Fakat bunlarla biraraya gelmeyiz.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek, O'na yalvaranlarla beraber sen de sabret. Dünya hayatının güzelliklerini isteyerek gözlerini onlardan ayırma. Bizi anmasını unutturduğumuz, heva ve hevesine uymuş, ömrünü bâtıl şeylere harcamış, emirlerimizi hiçe saymış ve haddi aşmış kimselere boyun eğme. Onların sözlerine inanma. Çünkü onların gönlü bize inanmaktan gafildir, onlar iman etmezler.»

Akl-ı selim sahipleri için bu âyet-i celilede ders alınması gereken büyük bir ibret vardır. Fakirlerle oturup-kalkmak, onlara ikramda bulunmak, ihtiyaçlarını karşılamak, gönüllerini hoş etmek, yardımlarına koşmak kalbi diriltir, Allah sevgisini ve rızasını kazandırır. Kibir ve gurur sahibi zenginlerle oturup-kalkmak, zenginliklerinden dolayı onlara izzet ve ikramda bulunmak, kalbi öldürür ve Allah'ın rahmetinin kalkmasına sebep olur. Hele menfaat karşılığı yapılan ikram ve gösterilen saygı daha da tehlikelidir.

29

«De ki: Gerçek Rabbinizdendir. İsteyen inansın, isteyen inkâr etsin. Şüphesiz ki, zalimler için çepeçevre duvarları kendilerim kuşatmış bir ateş hazırlamışızdır. Onlar feryad edip yardım dilediklerinde erimiş maden gibi yüzleri kavuran bir su kendilerine sunulur. O, ne kötü içecek ve ne kötü duraktır.»

Düşünebilenler için Kur'ân-ı Kerîm'in her âyeti bir öğüt ve bir va'zdır. Bu âyet-i celilede iman etmeyenlerin kıyamet günü uğrayacakları azap haber verilmektedir. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, kalblerini bizim zikrimizden gafil ettiğimiz insanlara de ki: Benim size getirdiğim Kur'an, Rabbiniz tarafından hak olarak gönderilmiştir. Ben sizi Allah'a ve O'nun kitabına imana davet ediyorum. İsteyen inansın, isteyen inkâr etsin. Hidayeti arzu eden

iman etsin, sapıklığı arzu eden de inkâr etsin. Hidayet de, dalâlet de benim elimde değil Allah'ın elindedir.» İman edenler hidayete, iman etmeyenler ise sapıklığa düşer. Zalimler için duvarları çepeçevre kendilerini kuşatmış bir ateş hazırlanmıştır. Onlar kurtulmak için feryad edip yardım dilediklerinde, yüzleri kavuran erimiş maden gibi bir su kendilerine sunulur. Onların içecekleri şey ve duracakları yer ne kötüdür.

Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem), cehennemi şöyle tarif etmiştir: «Cehennemin etrafında dört kalın duvar vardır. Bu duvarların her birinin uzunluğu kırk yıllık yoldur. Kâfirleri içine alıp kaplar. Onların bir daha cehennemden çıkmaları mümkün olmaz.» Bazı tefsircilere göre, cehennemin sürâdiki, yani duvarları 'unuk» denen ateşten çıkmıştır. Cehennemin yollarını çevreleyip kaplar ve lâv gibi bütün kâfirleri içine alır.

Müfessirler âyette geçen «sürâdik» ve «mühül» kelimeleri hakkında farklı görüşler beyan etmişlerdir. Kimi, sürâdik cehennemde unuk ateşinden çıkar, yolları kaplar ve lâv gibi kâfirleri içine alır demiş. Kimi, sürâdik cehennemin dumanı ve buharıdır, kâfirleri kaplar. Onlar, bunun hararetinden susayıp feryad ederek su istedikleri zaman kendilerine zeytinyağı tortusuna benzeyen çok sıcak ve yüzleri kavuran bir su verilir, demiştir. Kimileri de, mühlün erimiş demir ve bakır gibi bir maden olduğunu söylemişlerdir. İşte cehennemde kâfirlere içecek olarak verilecek şeyler bunlardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır.

İmam-ı Mücahid de mühlü şöyle tarif etmiştir: Mühül, kanlı irine benzeyen çok sıcak bir şeydir. Onu insan yakın bir yerine koyacak olursa hararetinden etleri dökülür. Bu özelliklere sahip olan içecek ne kötü bir içecektir, bunları içecek olanların varacakları yer ne kötü bir yerdir. Mü'minlerin, bunlardan ibret alarak Allah'ın emirlerine itaat edip yasaklarından sakınmaları gerekir. Aksi halde kâfirlerin uğrayacakları azaba uğrarlar. Çünkü Yüce Allah herkese amelinin karşılığım verir, kimseye haksızlık yapmaz. İyilik yapanlar mükâfatını, kötülük yapanlar da cezasını göreceklerdir.

30

«İman edip de güzel güzel amel ve hareketlerde bulunanlara, biz şüphe yok ki, iyi amel ve hareket edenin mükâfatını zayi etmeyiz.»

31

«İşte onlara altlarından ırmaklar akan adn cennetleri vardır. Orada altın bilezikler takınırlar, ince ve kalın ipekliden yeşil elbiseler giyerek tahtları üzerine otururlar. O ne güzel mükâfat ve ne güzel duraktır.»

Bu âyet-i celileler iman edenlere verilecek olan mükâfatları beyan ediyor. **Allahü teâlâ** iman edip sâlih ameller işleyenlerin mükâfatını kat kat verir, onların amellerini asla zayi etmez. İman edenler için altlarından ırmaklar akan adn cennetleri hazırlanmıştır. Orada altın bilezikler takarlar, ince ve kalın ipekliden yapılmış elbiseler giyerek tahtlar üzerine otururlar. Onların yoldaşları **peygamber**ler ve Allah dostlarıdır. O ne güzel bir mükâfat ve ne güzel bir makamdır. İşte iman edip sâlih ameller işleyenlerin mükâfatı budur. Akl-ı selim sahiplerinin bunlardan, ibret alarak ebedî mükâfat görecekleri ibadet ve amelleri yapmaları gerekir. Zira Allah katında zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir. Bundan sonra Yüce Allah, insanların ibret alıp, öğütlenmeleri için dünyaya rağbet edenlerle, etmeyenlerin durumlarını bir misal ile beyan etmiştir.

32

«Onlara iki adamı örnek ver ki, birisine iki üzüm bağı verip çevresini hurmalıklarla çevirmiş aralarında ekinler bitirmiştir.»

33

«Her iki bahçe de mahsulleri vermişler ve hiçbir şeyi eksik bırakmamışlardı. İkisinin arasından bir de ırmak akıtmıştık.»

34

«Onun başkaca geliri de vardı. Bu yüzden arkadaşıyla konuşurken: «Ben malca senden zengin, nüfuzca da senden üstünüm» derdi.»

Bu âyet-i celileler Beni Manzum kabilesinden iki kardeş hakkında nazil olmuştur. Bunlardan Ebû Seleme Abdullah ibn Abdulesed, mü'min, Esved ibn Abdulesed ise kâfirdir. Bazı tefsircilere göre de, **Allahü teâlâ** bu âyet-i celilelerde İsrail oğullarından biri mü'min,- diğeri kâfir olan iki kardeşin kıssasını beyan etmiştir. Bu iki kardeşten Yemliha mü'min, Fartus ise kâfirdir. Bunların kıssalarını Abdullah ibn Mübarek Muammer'den, Muammer de Horasanlı Muammer ibn Ata'dan şöyle nakletmiştir: Bu iki kardeşe babalarından sekiz bin altın miras kalır. Bu kalan mirası dörder bin altın bölüşürler. Kâfir olan Fartus bin altına güzel bir bahçe satın alır. Bunu gören mü'miri olan kardeşi ise «Ey Rabbim, kardeşim, bin altına bir bahçe satın aldı, ben de cennet bahçelerinden bir bahçe satın almak istiyorum» der ve bin altını Allah yolunda tasadduk eder. Kâfir olan bin altına bir ev yaptırır. Bunu gören mü'min kardeşi de «Ey Rabbim, kardeşim bin altın harcayarak güzel bir dünya evi yaptırdı. Ben de senden âhiret evleri satın almak istiyorum, bana âhiret evi ver» der ve Allah yolunda tekrar bin altın daha tasadduk eder. Sonra kâfir olan bin altın harcayarak evlenir. Mü'min ise «Ey Rabbim, kardeşim bin altın harcayarak dünya hizmetçilerinden bir tane aldı, ben de senden âhiret hizmetçilerinden istiyorum» der ve bin altın daha Allah yolunda tasadduk eder. Sonra kâfir olan elinde kalan biri altınım da çeşitli şeylere harcar. Bunu gören mü'min kardeşi ise şöyle der: «Ey Rabbim, kardeşim elindekinin hepsini dünya menfaati için harcadı, ben de senin rızanı kazanmak için harcayacağım.» Sonra elinde kalan bin altınını da Allah rızası için tasadduk eder, yemeye içmeye bir şeyi kalmaz, fakirleşir. Kâfir olan kardeşinden yardım talebinde bulunur. O, malını ne yaptığını sorar. Mü'min, Allah yolunda tasadduk ettiğini söyler. Bunu duyan kâfir «benim sana verecek malım yok» der ve kardeşini reddeder. Yüce Allah bu kıssayı sevgili **Peygamber**ine haber verip şöyle buyurmuştur: «Onlara iki adamı örnek ver ki, birisine iki üzüm bağı verip çevresini hurmalıklarla çevirmiş aralarında ekinler bitirmiştir. Her iki bahçe de mahsulleri vermişler ve hiçbir şeyi eksik bırakmamışlardı. İkisinin arasından bir de ırmak akıtmıştık. Onun başkaca geliri de vardı. Bu yüzden arkadaşıyla konuşurken: «Ben malca senden

zengin, nüfuzca da senden üstünüm» derdi.» Kâfir olan Fartus, mü'min olan kardeşini küçük görerek zenginliği ile öğünmüş ve «sen malını boş yere harcadın, şimdi bana muhtaç oldun, benden yardım bekliyorsun» diyerek zulmünü daha da artırmıştır.

35

«O, nefsine böylece zulmederek bahçesine girerken dedi ki: Bunun ebediyete kadar helak olacağını zannetmiyorum.»

36

«Kıyametin kopacağını da tahmin etmiyorum. Eğer Rabbime döndürülürsem and olsun ki, bundan daha iyisini bulurum.»

Kâfir zenginliği ile övünerek, müslüman kardeşine karşı böbürlenmiş ve zenginliğini göstermek için, onu alıp bahçesini gezdirmiş ve şöyle demiştir: «Bu bağ ve bahçenin ebediyete kadar helak olacağını zannetmiyorum. Senin söylediğin gibi kıyametin kopacağını da tahmin etmiyorum. Şayet kıyamet kopar, ölüler dirilir de, ben Rabbime dönersem and olsun ki, orada bundan daha iyisini ve daha üstününü bulurum.» O, öyle zannediyordu ki, dünyada bağ, bahçe, servet ve makam sahipleri, âhirette de aynı şekilde, bağ, bahçe, servet ve makam sahibi olacaklar. Halbuki âhiretin bağ-bahçesi ve mükâfatı sadece iman edenlere mahsustur. İman etmeyenler âhiret nimetlerinden asla istifade edemezler. Zenginliği ile övünüp, kibirlenerek Allah'a şirk koşan ve kendi nefsine zulmeden kardeşine nıü'ının olan şöyle der: «Kendi nefsine zulmedip ebedî azaba uğradın. Neyinle övünüp böbürleniyorsun Senin bağın, bahçen, servetin ve sen bir gün mutlaka yok olacaksınız. Fâni olan bir şey ile övünüyorsun, fâni olmayan bir şey ile övün ki, ebedî zarara uğramayasm. Seni ebedî zarara uğratmayacak olan imandır. Eğer Allah'a iman eder, şirk ve küfürden vazgeçersen Allah da sana âhirette bundan daha iyisini ve daha güzelini verir. Hem âhiret nimetleri dünyadaki gibi fâni değil, daimîdir. Sen daimî olanı bırakıyor, fâni olanı tercih ediyor, onunla da övünüyor ve büyükleniyorsun.» Bundan sonra kardeşine şöyle der.

37

«Arkadaşı ona cevap vererek dedi ki: Seni topraktan, sonra bir damla sudan yaratıp sonunda da seni insan kılığına koyanı mı inkâr ediyorsun?»

38

«İşte O, benim Rabbim olan Allah'tır. Ve ben kimseyi Rabbime ortak koşmam.»

Mü’min olan, iman etmeyen kardeşine va'z u nasihat ederek şöyle der: «Ey kardeşim, Âdem babanı topraktan yaratıp onu insan şekline sokan ve seni onun zürriyyetinden meydana getiren Allah'ın birliğini mi inkâr edip kâfir oluyorsun? Halbuki O, sizi yoktan var edip her şeyi sizin istifadeniz için yaratmış ve emrinize vermiştir. Böyleyken nasıl olur da sen hâlâ O'nu inkâr edip kâfir olursun? İşte O, benim Rabbim olan Allah'tır. Ben O'na hiçbir şeyi ortak koşmam. Çünkü O'nun benzen ve ortağı yoktur. Her şeyi yoktan O var etmiştir. Ben, O'nun varlığını ve birliğini tasdik edip iman ettim.» Kendisine yapmış olduğu bunca nasilıattan ibret alıp iman etmeyen kardeşine mü’min olan şöyle der:

39

«Bahçene girdiğin zaman her ne kadar mal ve nüfuz bakımından beni kendinden daha az buluyorsan da: Maşaallah, Allah'tan başka kuvvet yoktur demen lâzım değil miydi?»

40

«Rabbim, senin bahçenden daha hayırlısını bana verebilir. Ve seninkinin üzerine gökten bir felâket gönderir de kaypak bir toprak hâline getirebilir.»

41

«Yahut suyu çekilir de bir daha onu bulamazsın.»

îmân edenler bir meşale gibidirler, her zaman etraflarına ışık ve nur saçarlar. O kadar ki iman etmeyenler bile onların ziyasından istifade ederler. Mü’min olan kardeş, zenginliği ve servetiyle övünüp kibirlenen ve Allah'a şirk koşarak kendine zulmeden kardeşine şöyle der: «Sen her ne kadar beni mal ve nüfuz bakımından kendinden aşağı buluyorsan da bahçene girdiğin zaman, onun güzelliğini

görünce neden sahibini hatırlayıp «maşaallah, Allah'tan başka kuvvet yoktur, bunu vareden yalnız Allah'tır» demiyorsun? Bunun asıl sahibi hiç şüphesiz Allah'tır. Bağına, bahçene bir zarar geldiği zaman, onu gidermek için elinde bir güç ve kuvvet var mı? Bağına, bahçene gelecek olan felâketi ve musibeti Allah'tan başka kim önleyebilir, ona kim mani olabilir? Şayet sen beni mal ve nüfuz yönünden kendinden daha aşağı görüyorsan, belki Allah seninkinden daha hayırlısını âhirette bana verebilir. Hattâ seninkinin üzerine de gökten bir musibet, bir felâket indirip yok edebilir. Yahut bağının, bahçenin suyunu kurutup çöle çevirir. O zaman bağını, bahçeni Allah'ın afatından korumaya gücün yeter mi? Bunları sana veren ve seni de yoktan var eden Rabbine hâlâ şirk koşup kâfir oluyorsun. Dünya malı ile asla böbürlenip kibirlenme, Rabbim bir gün bunları elinden alır, neye uğradığım bilemezsin.» Nitekim kâfir olan kardeşinin malı denildiği gibi elinden gitmiştir.

42

«Nitekim mahsulleri yok edildi. Sarfettiği emeğe içi yanarak avuçlarını oğuşturuyordu. Çardakları hep yere düşmüştü ve diyordu ki: Nolaydım, Rabbime hiç kimseyi ortak koşmayaydım.»

Akl-ı selim sahipleri bu âyetten ibret alarak hiçbir zaman dünya malına meyledip övünmemelidirler. Çünkü dünya malının varlığı ve yokluğu bir an meselesidir. Bir anda varolur, bir anda yok olur. Yüce Allah onu hem verir, hem de alır. Zira O, her şeye kadirdir. Mü'min kardeşine karşı bağ, bahçe ve zenginliği ile övünen, kibirlenen kardeşinin bağ ve bahçesinin üzerine gökten bir gece ateş yağar, hepsini yakıp yok eder. O, bağ ve bahçeden hiçbir şey kalmaz, duvarları ve çardakları yıkılır, suları kurur, ekinleri mahvolur. Sabahleyin kalkıp bu manzarayı görünce, sarfettiği emeğe içi yanarak ellerini oğuşturur ve şöyle der: «Nolaydım, Rabbime hiç kimseyi ortak koşmayaydım.» O malına güvenip, kardeşine karşı büyüklenmiş ve imandan yüz çevirerek Rabbine şirk koşmuştur. Rabbi de bir anda onun malını yok edip hüsrana uğratmıştır. İman etmeyenler dünyada da, âhirette de böylece ebedî hüsrana uğrayacaklardır. **Allahü teâlâ** iman etmeyenlerden mutlaka intikamını alacaktır. Onları bu dünyada rezil ettiği gibi, âhirette de

ebedî azaba uğratacaktır. Onlar inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Zenginliği ile mü'min olan kardeşine karşı kibirlenip imandan yüz çevirenin bir anda servetinin yok olmasıyla düzde kaldığı gibi, iman etmeyenler de âhirette öylece düzde kalacaklar ve dünyada yapmış oldukları amelleri kendilerine hiçbir fayda vermeyecektir. Çünkü ameller Allah katında ancak iman ile değer kazamr. İmansız amelin hiçbir değeri olmaz.

43

«Allah'tan başka ona yardım edecek adamları da yoktur. Kendi kendini de kurtaramadı.»

44

«İşte burada kudret ve hakimiyet varlığı hak Allah'ındır. Mükafatlandırma bakımından da hayırlı olan, neticelendirme bakımından da hayırlı olan O'dur.»

Zenginliği ve taraftarının çokluğu ile övünüp kardeşine karşı böbürlenen ve imandan yüz çeviren kimseyi kıyamet günü, Allah'ın azabından ne zenginliği ve ne de avanesi kurtarabilir. Onu hiç kimse kurtarıp yardımcı olamadığı gibi, kendi kendini de kurtaramaz. Çünkü dünyada da, âhirette de hüküm ve saltanat yalnız âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. Dünyada hükmedenler, saltanat sürenler, varlıklarıyla övünenler, Allah'a şirk koşanlar, âhireti inkâr edenler, kıyamet günü hep kendi dertlerine düşeceklerdir. Allah'ın şefaata izin verdikleri müstesna, kimsenin kimseye faydası olmayacaktır. Uğrayacakları azabı gördükleri zaman «nefsi nefsi» diye feryad edeceklerdir. Dünyada yaptıkları karşılarına çıkacaktır. İman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını görecektir. İşte o zaman iman etmeyenler pişman olacaklardır. Fakat o günkü pişmanlık asla fayda vermeyecektir. İman edenlerin akıbeti, elbet çok daha hayırlıdır. Zira onlar kıyamet günü mükâfatlarını kat kat alacaklardır. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Çünkü iman edenler, padişahların padişahı olan Hâlik-ı Zülcelâl'e hizmet etmişlerdir, îman etmeyenler ise süfli ve zelil olan şeye hizmet etmişlerdir. Hiç padişaha hizmet edenle, köleye hizmet eden bir olur mu? Elbette bir olmaz. Bunun için iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir. Kıyamet günü herkes

hizmetinin karşılığını görecektir. Aklı olanlar bu âyetten ibret alarak, fâni olan dünyanın şöhretine ve gururuna aldanarak, ebedî olan âhiret saadetinden kendisini mahrum etmemelidir. Diğer mahlûkatın yaptığı gibi, midesini bir hazine kabul ederek her bulduğunu midesine indirip onun devamı sayılan istirahat mahalli ile midesi arasında ömrünü geçirip ona kul olmamalıdır. Zira diğer mahlûkatın da yaptığı budur. Yaratıkların en şereflisi olan insan midesinin değil, Rabbinin kulu olmalıdır. Midesine kul olanlar, köleye köle olurlar. Köleye köle olanlar ise daima zillete düşerler. İşte Hâlik-ı Mutlak'tan başkasına kul olmak da böyledir. Hiçbir zaman insanı izzete götürmez, daima zillete düşürür. Aklı olanların bunlardan ibret alıp Hâlik-ı Zülcelâl'e kul olmaları gerekir. O'na kul olanlar daima izzete, şerefe yükselirler, hiçbir zaman zillete düşmezler.

Allahü teâlâ kullarının ibret alıp öğütlenmeleri için bu iki kardeşin halini misal verip dünyanın fâni, âhiretin ise daimî-olduğunu bildirmiş, fâni olan şeylerle övünüp, ebedî olan nimetleri terk ederek ömürlerini boşa geçirmemelerini buyurmuştur. Yüce Halik inanmayazüarı bir daha düşünmeye davet ederek, önceki misalleri te'kic için dünyanın ve nimetlerinin fâni olduğunu bir misalle sevgili Pey gamberine haber verip, kullarına bildirmesini emretmiştir.

45

«Onlara dünya hayatının misalini de anlat. O, gökten indirdiğimiz su gibidir, ki bununla yeryüzünde yetişen bitkiler birbirine karışır. Ama sonunda da kuru bir çöp kırıntısı haline gelip rüzgârlar onu savuruverir. Allah her şeyin üstünde bir kudret sahibidir.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, bu insanlara dünya hayatının misalini anlat ki, onunla kibirlenip gururlanıp, övünüp haktan yüz çevirmesinler. Onun güzelliği, zineti gökten indirdiğimiz su gibidir. Gökten indirdiğimiz su ile yeryüzünde bitkiler, otlaklar, ormanlar, bağ ve bahçeler, sebzeler, meyveler, mahsul birbirine karışır. Her yer rengârenk çiçeklerle, yeşilliklerle, meyve ve sebzelerle süslenir. Tam o sırada

ansızın bir afat onları kupkuru bir çöp yığını haline getirir ve rüzgârlar sağa-sola savuruverir. O bağ-bahçede hiçbir şey kalmaz. Kimse de buna mani olamaz. Zira Allah her şeyin üstünde bir kudret ve kuvvet sahibidir. O, dilediğini yapar.» İşte dünya ve dünya ehlinin durumu budur. Her fâni yok olacağı gibi, dünya da bir gün son bulacaktır. O zaman ne bağ, ne bahçe, ne saltanat, ne zenginlik, ne hükümdarlık, ne taht, ne makam kalacaktır. Bunların hepsi yok olacaktır. Sadece âlemlerin Rabbi olan Hâlik-ı Mutlak kalacaktır. Dünyada da, âhirette de hüküm ve saltanat O'nundur.

46

«Mal ve oğullar dünya hayatının zinetidir. Ama baki kalacak sâlih ameller, sevap olarak da, amel olarak da Rabbin katında daha hayırlıdır.»

Mal, oğul ve kızlar dünya hayatının zinetidir. Onlar sizi mağrur etmesin. Çünkü onların da sonu yok olmaktır. Allah katında ancak baki kalacak olan sâlih ameller, sevap olarak da, amel olarak da daha hayırlıdır. O sâlih ameller de beş vakit namaz, oruç, hac, zekât, hayır ve hasenattır.

İbn Abbas, İkrime ve Mücahid (radıyallahü anh), **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den bakî kalacak sâlih ameli şöyle nakletmişlerdir: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), dört kelime vardır ki, bunlar cehennem ateşine karşı kalkandır. Onlar da şunlardır:

“Sübhanallahi velhamdülillahi vela ilahe illallahü vallahü ekber”

Rivayete göre **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir gün sahabesini toplar ve kalkanlarını yere dikmelerini söyler. Onlar da «Ey Allah'ın Resulü, düşman mı geliyor da kalkanlarımızı yere dikeceğiz» derler. Allah Resulü «Hayır, cehennem ateşine karşı dikin» buyurur. Tekrar onlar «Ey Allah'ın Resulü, cehennem ateşine karşı kalkan ne yapar» derler. Allah Resulü «Şu dört kelime cehennem ateşine karşı kalkandır:

«Kim bu dört kelimeyi çok söylerse, o cehennem azabından halâs olur» buyurmuştur. Hasan-ı Basri Hazretleri de «bu dört

kelimeyi söyleyen kimse, dört kitabı okumuş gibi sevab alır. **Allahü teâlâ** ona iki yüz **peygamber**in sevabı kadar sevap verir ve bir çok iyilikler ihsan eder. Çünkü bu dört kelime büyük melâikenin tesbihidir. Umulur ki, bu tesbihatı getirenlere melekler de şefaatçi olur.» demiştir.

Bazı tefsirciler de «bâkıyatüssâlihâtm» yani baki kalacak sâlih amellerin kız çocukları olduğunu söylemişlerdir. Çünkü **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Her kimin iki veya üç kızı olur da, onları hoş tutarak Allah'ın emrine razı olursa o kimse cennette benimle beraber olur.» Başka bir hadîste :

«Bir kimsenin bir kızı olur da, onu hoş tutarsa **Allahü teâlâ** o kimseye muavin ve nasır olur, günahlarını yarlığar.» buyurmuştur. Yine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Bir kimsenin üç kızı olup da, onları hoş tutar, kızım oldu diye üzülmezse **Allahü teâlâ** o kimseye cennet bahçelerinden üç bahçe verir. Her bahçe dünyadan, daha büyüktür. Bir kızı terbiye edip edeple beslemek bin defa nafile hac etmekten, bin defa umre yapmaktan, bin deve kurban etmekten, bin cenaze namazı kılmaktan ve bin misafir ağırlamaktan daha sevaptır. Kızları olanlara yardım edin, sizden ödünç olarak bir şey isterlerse verin. Onlara merhamet edin ki, Allah da size merhamet etsin.»

Bazı tefsirciler de, sevabı baki olan her taatin, yani namaz, oruç, zekât, sadaka, hac ve bütün nafile ibadetlerin «bâkıyatüssalihât» olduğunu söylemişlerdir. Bunların hepsi Allah katında dünya zinetlerinden daha üstündür. Çünkü dünya zinetleri geçici, bunlar ise daimîdir. Elbette ki, daimî olan geçici olandan daha üstün ve daha kıymetlidir. Zira **Allahü teâlâ** geçici olan dünya zinetlerini zemmedip, ebedî olan âhiret nimetlerini medh ü sena etti. Akl-ı selim sahiplerinin dünya nimetlerine aldanarak ebedi olan âhiret nimetlerini unutmamaları için, fâni olanı zem, baki olanı medhetmiştir. İbadet ve taatle meşgul olanlar, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e gelerek «Ey Allah'ın Resulü, 'bâkıyâtüssâlihât»ın semeresini biz ne zaman

göreceğiz ve dünyaya aldanıp mağrur olanların nedameti ne zaman zahir olacaktır?» demişlerdir. Yüce Allah onlara cevap olarak şu âyeti inzal buyurmuştur.

47

«Bir gün dağları yürütürüz de sen yeri dümdüz görürsün. Onları da mahşerde toplamı sızdır da içlerinden hiçbirini bırakmamışızdır.»

48

«Saflar halinde Rabbine sunulduklarında onlara: Yemin olsun ki sizi ilk defa yarattığımız gibi bize geldiniz. Sizi toplamak için bir söz vermediğimizi iddia etmiştiniz değil mi?»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, biz bir gün dağları, taşları yerinden yürütür yok ederiz de, o zaman sen yeryüzünü dümdüz görürsün. Yerin içindeki hazineleri, madenleri ve içinde saklı olan herşeyi meydana çıkarır da sonra onları bir yere toplarız.» Kıyamet günü bütün mahlûkat saflar halinde Allah'ın huzurunda toplanırlar. Mallarıyla, evlâtlarıyla övünenlere deriz ki: «Yemin olsun ki, sizi ilk defa yarattığımız gibi, şimdi bize geldiniz. Dünyaya mağrur olup zinetlerine aldandınız, mallarınızla, evlâtlarınızla övünüyordunuz. Şimdi nerede onlar? Neden size yardımcı olmuyorlar? Biz, size dünyada **peygamber** ve kitap gönderip bunların dünya zineti olduğunu bildirmiştik. Fakat siz bunlara aldandınız, âhireti unuttunuz, size faydası olacak sâlih amel işlemediniz. Bugün kimlerin saadette ve kimlerin azapta olduğunu görün. İşte bu amel defterinizdir, dünyada yaptıklarınız bunda yazılıdır. Amel defterinizi okuyun, yaptıklarınızı görün, lâyık olduğunuz cezayı çekin. Çünkü siz öldükten, sonra tekrar dirileceğinizi inkâr etmiştiniz.»

49

«Amel defteri ortaya konulduğunda suçluların onda yazılı olandan korktuklarını görürsün. Vah bize, eyvah bize, bu kitap nasıl olmuş, küçük büyük bir şey bırakmaksızın hepsini saymış derler. Çünkü bütün işlediklerini hazır bulurlar. Ve Rabbin kimseye asla zulmetmez.»

Allahü teâlâ kullarına kıyamet günü amel defterlerini verir. Kiminin amel defteri sağından, kiminin solundan, kimininki ise arkasından verilir. Kâfirlerin, münafıkların ve asilerin amel defterleri sollarından veya arkalarından verilir. Mü'minlerinki ise sağ taraflarından verilir. Amel defterleri sollarından ve arkalarından verilenler işledikleri suçları defterlerinde gördükleri zaman, «eyvah, yazıklar olsun bize. Küçük büyük yapmış olduğumuz bütün ameller bunda yazılmıştır.» derler. Herkesin yapmış olduğu küçük büyük bütün amelleri defterlerine yazılmıştır. Kıyamet günü buna göre mükâfat veya mücâzat görürler. Yüce Allah kimseye zulmetmez ve haksızlık yapmaz. Zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görür. Ceza da mükâfat da kulların kendi amellerinin karşılığıdır.

50

«Hani meleklere: Âdem'e secde edin demiştik de, İblis'ten başka hepsi secde etmişti. O ise, cinden olduğu için Rabbinin emrinden dışarı çıkmıştı. Şimdi siz beni bırakıp da, size düşman olan onu ve soyunu mu dost ediniyorsunuz? Zalimler için ne kötü değişmedir bu.»

Yüce Allah, Âdem (aleyhisselâm)'i balçıktan yarattığı zaman, meleklere ve hocaları olan iblis'e ona secde etmelerini emretmiştir. Bu emir gereği melekler derhal secde etmişler, İblis ise Âdem'e secde etmekten imtina etmiştir. İblis, Âdem'den daha üstün olduğunu iddia ederek secde etmekten kaçınmıştır. Halbuki yapılan bu secde Âdem (aleyhisselâm)'in şahsında **Allahü teâlâ**'yadır. O, cin taifesinden olduğu için yaratılış itibariyle Âdem (aleyhisselâm)'den daha üstün olduğunu iddia etmiş, ona secde etmekten imtina edip, emr-i ilâhiye muhalefette bulunmuştur. İblis, Allah'ın emrine muhalefette bulunduğundan dolayı rahmet-i ilâhîden tard edilmiştir. Enâniyete düşüp kibirlenerek Âdem (aleyhisselâm)'e secde etmediği için, Allah'ın rahmetinden kovulup kâfir olmuştur. Her kim kibir ve gururlanarak Allah'ın emirlerine isyan ederse o, şeytanın dostu olur. Şeytanın dostu olanlar da **Allahü teâlâ**'nın rahmetinden uzaklaşırlar. Yüce Allah onlara şöyle hitap ediyor: «Ey Âdemoğulları, şimdi siz beni bırakıp da, ebedî düşmanınız olan şeytanı ve soyunu mu dost

ediniyorsunuz? Onu dost edinmek ve onlara tâbi olmak ne kötüdür.» Şeytanı dost edinip ona tâbi olmak kadar kötü bir şey yoktur. Çünkü o, enâniyete kapılıp Allah'ın emrine isyan ederek rahmetinden kovulmuştur. Şeytanı dost edinenler ise rahmet-i ilâhîden böylece tard edilirler.

İmam-ı Mücahid (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Bir gün bana bir şahıs gelerek şeytanın karısı olup olmadığını sordu. Önce olmadığını söyledim, sonra aklıma bu âyet geldi (şimdi siz beni bırakıp da, size düşman olan onu ve soyunu mu dost ediniyorsunuz?) Kadın olmadan zürriyyetin olmayacağını söyledim.» İmam-ı Katade de, şeytanın insanoğlu gibi çoğaldığını ve arttığını söylemiştir. Bundan sonra Hâlik-ı Mutlak kendi kudret ve kemâlini haber vermiştir.

51

«Ben, onları ne göklerin ve yerin yaratılmasında ne de kendilerinin yaratılmasında şahit tuttum. Saptıranları da hiçbir zaman yardımcı edinmiş değilim.»

Bütün mevcudatı yoktan var eden Hâlik-ı Mutlak, gökleri, yeri ve bu ikisinin arasındakiler! yaratırken hiç kimseyi yardıma çağırmamış ve şahit tutmamıştır. Şeytanları ve zürriyyetini de şahit tutmamıştır ki, onlar göklerin ve yerin sularından ve gaybından haber versinler. Onlar hiçbir zaman göklerin ve yerin sırlarından ve gaybından haber veremezler. Göklerin ve yerin gaybını, sırlarını ancak Allah bilir. O'ndan başkası bilemez. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ben, onları ne göklerin ve yerin yaratılmasında ne de kendilerinin yaratılmasında şahit tuttum. Saptıranları da hiçbir zaman yardımcı edinmiş değilim.»

Tefsircilere göre, bu âyet-i celilede yıldız ilmiyle gaybdan haber verenlerin sözlerine itibar edilmemesine işaret vardır. Çünkü gaybı ancak Allah bilir, O'ndan başkası asla bilemez. Yıldızlarla gaybdan veya gelecekten haber vermek, kehânette bulunmak katiyetle doğru değildir. Allah'ın bildirmediğini insanların bilmesi mümkün değildir. Bu işlerle uğraşanlar ömürlerini boşa geçirmiş ve kendilerine yazık etmiş olurlar. Onlar için elim bir azap vardır. Gerçek ilim sahipleri sâlih amel elde edecek ilimlerle meşgul olmalıdırlar. Zira bu

şekildeki ilim, insanı Allah'a götürür ve rızasını kazandırır. İşte o zaman bazı sırlar kendisine açüır ve arzu ettiği nimetlere kavuşur. Mü'minin arzusu Allah'ın rızasını kazanmaktır. Allah'ın rızasını kazanmak ise ancak emirlerine itaat etmekle, yasaklarından kaçınmakla olur. Bundan sonra Yüce Halik puta tapanları tevbih için taptıklarının acziyyetini beyan etmiştir.

52

«(Yüce Allah) o gün (kâfirlere): Bana ortak olarak iddia ettiklerinize seslenin der. Onlara çağırırlar, ama hiçbirisi cevap vermez. Aralarına bir uçurum koyarız.»

53

«Suçlular ateşi görürler de ona düşeceklerini anlarlar, ama ondan kaçacak yer bulamazlar.»

Allahü teâlâ kıyamet günü kâfirlere «dünyada bana ortak koşup taptıklarınızı çağırın, gelsinler benim azabımdan sizi kurtarsınlar.» der. Bunun üzerine kâfirler putlarını çağırırlar. Fakat hiçbiri cevap verip onların yardımına koşmazlar, elleri boş dönerler. Yüce Allah taptıkları putlar ile kendi aralarında derin bir uçurum meydana getirir. O uçurum cehennem ateşi ile dolu olup etrafı yılanlarla kaplıdır. Kâfirler kendilerini her taraftan ateşin kapladığını gördükleri zaman, ona düşeceklerini anlarlar, kaçacak yer ararlar. Fakat hiçbir yere kaçıp kurtulamazlar. Putlara taptıklarına pişman olurlar, ama o nedamet asla fayda vermez. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Hâlik-ı Mutlak o gün kâfirlere: Bana ortak olarak iddia ettiklerinize seslenin gelsinler, bugün sizi benim azabımdan kurtarsınlar.» der. Bunun üzerine onlar da putlarına çağırırlar, fakat hiçbir cevap alamazlar. Akl-ı selim sahiplerinin bu âyet-i celileden ibret alıp Allah'tan başkasına tapmamaları gerekir. Çünkü Allah'tan başkasına yapılan ibadet sahibini dünyada da, âhirette de helake ve hüsrana götürür. Dünya ve âhiretin saadeti ancak **Allahü teâlâ**'ya- kullukla olur.

54

«Yemin olsun ki, biz bu Kur'an'da insanlara türlü türlü misal gösterip açıkladık. İnsanın en çok yaptığı iş ise tartışmadır.»

Yüce Allah, insanoğlunu dalâletten kurtarıp hidayete erdirmek için **peygamber**ler ve onların vasıtasıyla kitaplar göndermiştir. O kitaplarda her şeyi misalleriyle açıklamıştır. En son gönderdiği Kur'ân-ı Kerim'de ise geçmiş milletlerin kıssalarını, helak oluş sebeplerini, helâl ve haramı, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, imanı küfrü, hakkı bâtılı bildirmiştir. Yine insanoğlu bunlardan ibret alıp iman etmemiş, bâtıl şeyler hakkında mücadele etmiştir. İnsanın en çok yaptığı da budur. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Hiçbir kavim bâtıl olan şeyler hakkında aralarında mücadele edip haktan ayrılmadıkça hidayete erdikten sonra sapıklığa düşmez.» Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, biz Kur'an'da insanlara türlü türlü misal gösterip açıkladık. İnsanın en çok yaptığı iş ise tartışmadır.»

55

«İnsanlara hidayet geldiği zaman onları iman etmekten ve Rablerinden mağfiret dilemekten alıkoyan, öncekilerin başına gelenlerin kendilerine de gelmesini veya göz göre göre azaba uğramayı beklemeleridir.»

Peygamber gelip kendisine gönderilen Kitabı tebliğ ettikten sonra kâfirleri iman etmekten ve Rablerinden mağfiret dilemekten men etmez. Onları iman etmekten ve Rablerinden mağfiret dilemekten men eden önceki ümmetlerin başına gelenlerin kendi başlarına da gelmesini veya göz göre göre azaba uğramayı istemeleridir. Çünkü bunlar da önceki ümmetler gibi hakkı inkâr edip sapıklığa düşmüşlerdir. Yüce Allah suçlarının cezası olarak önceki kavimlerin kimini suda boğmuş, kimini yere batırmış, kiminin üzerine gökten taş yağdırmış, kimini kasırga ile helak etmiştir. Herkese lâyık olduğu cezayı vermiştir.

56

«Biz, **peygamber**leri sadece müjdeci ve uyarıcı olarak göndeririz. Oysa kâfirler hakkı bâtılla ortadan kaldırmak için çekişirler. Âyetlerimizi ve kendilerine yapılan uyarıları alaya alırlar.»

Allahü teâlâ peygamberleri sadece müjdeci ve uyarıcı olarak göndermiştir. Kâfirler ise hakkı, bâtıl ile ortadan kaldırmak için çekişirler. Âyetleri ve kendilerine yapılan uyarıları alaya alırlar. **Peygamber**lerin uyarısından hiçbir şey istifade edemezler ve zalimlerden olurlar. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «İnsanlara hidayet geldiği zaman onları iman etmekten ve Rablerinden mağfiret dilemekten, alıkoyan, öncekilerin başına gelenlerin kendilerine de gelmesini veya göz göre göre azaba uğramayı beklemeleridir. Biz, **peygamber**leri sadece müjdeci ve uyarıcı olarak göndeririz. Oysa kâfirler hakkı, bâtılla ortadan kaldırmak için çekişirler. Âyetlerimizi ve kendilerine yapılan uyarıları alaya alırlar.»

57

«Kendisine Rabbinin âyetleri anlatılıp da, onlardan yüz çeviren ve önceden yaptıklarını unutan kimseden daha zâlim kim vardır? Biz onların kalblerinin üstüne onu iyice anlamalarına engel, örtü, kulaklarına da ağırlık koyduk. Sen onları hidayete çağırsan da, onlar asla hidayete gelmezler.»

Kendisine Rabbinin âyetleriyle va'z u nasihat edilip hak ile bâtıl, iman ile küfür, iyi ile kötü, hayır ile şer, helâl ile haram, cennet ile cehennem bildirildikten sonra, onlardan yüz çeviren ve önceden yaptıkları isyanları unutan kimseden daha zâlim kim vardır? Allah, onların kalblerinin üstüne, onu iyice anlamalarına engel olacak örtü, kulaklarına da işitmemeleri için ağırlık koymuştur. Allah'ın Resulü onları hidayete çağırsa da, o kâfirler asla hidayete gelmezler. Çünkü onların kalbleri de, kulakları da mühürlenmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kendisine Rabbinin âyetleri anlatılıp da, onlardan yüz çeviren ve, önceden yaptıklarını unutan kimseden daha zâlim kim vardır' Biz onların kalblerinin üstüne, onu iyice anlamalarına engel örtü, kulaklarına da ağırlık koyduk. Sen onları hidayete çağırsan da, onlar asla hidayete gelmezler.»

58

«Bununla beraber Rabbin merhamet sahibidir, çok yarlığayıcıdır. Eğer onları yaptıklarından dolayı hemen yakalasaydı, elbette çabucak azaba uğratırdı. Fakat onlar için va'd edilen bir zaman vardır ve ondan kaçıp sığınacak bir yer bulamazlar.»

59

«İşte zulmettiklerinden dolayı helak ettiğimiz şehirler. Biz bunları yok etmek için bir zaman tayin etmiştik.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, Rabbin merhamet sahibidir ve çok yarlığayıcıdır. Eğer kâfirleri işledikleri suçlardan dolayı hemen yakalasaydı, elbette çarçabuk onları azaba uğratır, hepsini helak ederdi. Fakat onlar için tayin edilen bir zaman vardır, o zaman gelince azabımızdan kaçacak ve sığınacak bir yer bulamazlar. İşte halkı zulmettiklerinden dolayı helak ettiğimiz bunca şehirler. Biz onları helak etmek için bir zaman tayin etmiştik.» **Allahü teâlâ**, kendisine şirk koşup isyan eden toplumları hemen helak etmez. Belki şirk ve isyanlarından vazgeçerek iman ederler diye azaplarını bir müddet tehir eder. O zaman gelince lâyık oldukları cezayı verir. Nuh'un, Âd'ın, Semûd'un, Salih'in kavimleri gibi. Onlar, **peygamber**lerinin davetine uymayarak Allah'a şirk koşup kendilerine yazık etmişlerdir. Hâlik-ı Mutlak da onlara lâyık oldukları cezayı vermiştir. Bundan sonra Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm)'nın kıssası ile, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in kıssasını nakledip hoca ile talebenin, âlim ile cahilin, şeyh ile müridin bunlardan ibret alıp ilimleriyle ve kerametleriyle büyülenmemelerini tenbih buyurmuştur.

60

«Hani Musa genç arkadaşına demişti ki: Ben iki denizin birleştiği yere ulaşmaya, yahut yıllarca yürümeye kararlıyım.»

61

«Bunun üzerine onlar iki denizin birleştiği yere gelince balıklarını unutmuşlardı. O bir delikten kayıp denizi boyladı.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şöyledir: «Übey ibn Ka'b, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şöyle söylediğini işittim» demiştir: «Musa (aleyhisselâm) bir gün İsrailoğullarına vaz u nasihat ederken içlerinden biri, insanların en bilgininin kim olduğunu sorar. O da «benim» cevabını verir. Musa (aleyhisselâm), insanların en bilgini kendisi olduğunu

söyleyerek ilmiyle övünür. İlmiyle övündüğünden dolayı Yüce Allah da ona itap edip şöyle vahyeder: «Ya Musa, iki denizin birleştiği yerde benim bir kulum var ki, o senden daha âlimdir.» Bu hitap karşısında kendinden geçen Musa (aleyhisselâm) «Ey Rabbim, ben onunla görüşmek istiyorum» der. Bunun üzerine **Allahü teâlâ**, Musa (aleyhisselâm) 'ya şöyle vahyeder: «Ya Musa, eğer onu görmek istiyorsan tuzlanmış kuru balık al, zembile koy, sana yorgunluk ve usanç gelinceye kadar onu yanında azık olarak taşı ve kulumuzu her yerde ara. Balığın kayıp olduğu yer o kulumuzun bulunduğu yerdir. İşte o zaman kulumuzu bulursun.» İlâhî emir gereği Musa (aleyhisselâm) balığı alır, zembile koyar, arkadaşıyla ve kendisinden ilim öğrenen Yuşa ibn Nün ile iki denizin birleştiği istikamete doğru yola çıkarlar. Bir müddet gittikten sonra deniz kenarında bir kayalıkta istirahat etmek isterler. Musa (aleyhisselâm) arkadaşına «ben iki denizin birleştiği yere varıp o âlim zatı bulana kadar asla oturmam» der. Nihayet iki denizin birleştiği yere gelirler. Tercihe şayan olan kavle göre bu iki deniz Akdeniz ile Kızıldeniz'dir. Hedeflenen istikamet ise birleştikleri yerdir. Orada istirahat ederler, zembildeki balıktan bir miktar yerler. Sonra Musa (aleyhisselâm) uykuya dalar. Arkadaşı Yuşa ibn Nûn da orda bulunan hayat suyundan abdest alır, abdest esnasında tuzlu balıkların üzerine hayat suyu serpilir. O suyun balıkların üzerine serpilmesiyle balıklar canlanır, denize atlarlar. Denizde gittikleri yerin suyu çekilir, yol halini alır. Bunu gören Yuşa ibn Nûn şaşırır. Olaydan Musa (aleyhisselâm) 'yi haberdar etmek için uyanmasını bekler. Uyanınca olayı ona haber vermeyi unutur, o gün giderler, ertesi gün hatırlarlar.

62

«Oradan uzaklaştıkları vakit Musa, yanındaki gence: Kuşluk yemeğimizi getir. Yemin olsun ki, bu yolculuğumuzda yorgun düştük dedi.»

63

«Bak sen, kayalığa vardığımızda balığı unutmuşum. Şeytandan başkası onu bana unutturmadı. O, şaşılacak şekilde deniz yolunu tutup gitti dedi.»

Musa (aleyhisselâm) -ile arkadaşı Yuşa ibn Nûn, iki denizin birleştiği yeri geçtiler ve ikinci günün kuşluk vakti olduğunda bir yerde konakladılar. Musa (aleyhisselâm) arkadaşına «zembildeki balığı getir yiyelim. Yemin olsun dünden beri bu yolculuğumuzda yorgun düştük» dedi. Gerçekten Musa (aleyhisselâm) o gün çok yorgun düşmüş ve çok acıkmıştır. **Allahü teâlâ**, Musa (aleyhisselâm)'ya balığı hatırlaması için yorgunluk ve açlık vermiştir. Eğer yorgun düşüp acıkmasaydı balığı hatırlamayacaktı. Çünkü Yüce Allah «bir balık al, onu zembile koy ve beraberinde götür, kayıp olduğu nokta, o kulumun bulunduğu yerdir» buyurmuştu. Musa (aleyhisselâm) arkadaşından balığı isteyince, o «gördün mü, ne acayip şey oldu. Kayalığa vardığımızda sen uykuya dalmıştın, ben de hayat suyundan abdest almak istemiştim, abdest alırken o sudan balıkların üzerine sıçradı, balıklar da dirilip denize atladılar ve denizde bir yol açtılar. Onların geçmiş olduğu yerin suyu çekildi ve kupkuru bir yol oldu. Bunu sana söylemeyi unuttum. Bunu bana şeytandan başkası unutturmadı. O, şaşılacak şekilde deniz yolunu tutup gitti.» dedi.

64

«Musa; Zaten istediğimiz buydu dedi. Hemen izlerinin üstünden gerisin geri döndüler.»

65

«Derken kullarımızdan bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiş ve kendisine nezdimizden bir ilim öğretmiştik.»

Musa (aleyhisselâm), arkadaşı Yuşa ibn Nûn'dan balıkların dirilip denize kaçtıklarını öğrenince, hemen bulundukları yerden gerisin geriye dönerler ve izlerini takip ederek balıkların denize gittikleri kayaya gelirler. Yuşa ibn Nün balıkların denize gittiği deliği Musa (aleyhisselâm)'ya gösterir. Orası bir yol gibiydi. Bunu gören Musa (aleyhisselâm) hayrete düşer ve o anda kayada namaz kılmakta olan bir zatı görür. Kendisine yaklaşır, namazını bitirdikten sonra selâm verir. O zat da «ve aleykümselam ey İsrail **peygamber**i» diyerek selâmı alır. Musa (aleyhisselâm), o zatın kendisini tanımasına hayret eder ve «benim İsrail **peygamber**i olduğumu sana kim söyledi?» diye sorar. O da «benim yerimi sana haber veren

söyledi» diye cevap verir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Musa: «Zaten istediğimiz buydu» dedi. Hemen izlerinin üstünden gerisin geri döndüler. Derken kullarımızdan bir kul buldular ki, biz ona katımızdan bir rahmet vermiş ve kendisine nezdimizden bir ilim öğretmiştik.»

66

«Musa ona: Sana öğretilen ilimden bana öğretmen için peşinden gideyim mi? dedi.»

67

«O da dedi ki: Doğrusu sen benim yaptıklarıma asla dayanamazsın.»

68

«Kavrayamayacağın bir bilgiye nasıl dayanırsın?»

Hazret-i Musa, aradığı zatı bulunca «sana öğretilen ilimden bana da öğretmen için peşinden gideyim mi?» diyerek müsaade ister. O zat da Musa (aleyhisselâm) 'ya «Tevrat'ın içindeki ilim sana yeter. Hem senin İsrailoğulları içinde bir çok işin var, bütün bu işleri bırakıp bana nasıl tâbi olacaksın?» diye cevap verir. Musa (aleyhisselâm) derhal «bunu bana Allah emretti, onun için buraya geldim» der. Bunun üzerine o zat «doğrusu sen, benim yaptıklarıma asla dayanamazsın ve sabredemezsin. Çünkü benim yaptığım işlerin bir kısmı görünüşte kötü, hakikatte hikmetlerle doludur. **Peygamber**lerin ve sâlihlerin kötü olan bir şeyi gördükleri zaman ona boyun eğmeleri ve sabretmeleri caiz değildir, onu mutlaka değiştirmeleri gerekir. Bu bakımdan benim yaptıklarıma tahammül edemezsin. Hem sen kavrayamayacağın ve iç yüzünü bilmediğin bir ilme nasıl sabredeceksin?» der. Muteber olan kavle göre bu zat Hızır (aleyhisselâm)'dır. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den Hızır (aleyhisselâm) hakkında şöyle rivayet edilmiştir: «Hızır bir padişahın oğludur. Ebeveyni onun kendilerinden sonra yerlerine geçip padişah olmasını ister. Hızır ise padişah olmayı asla arzu etmez. İsmi, Bülyâ ibn Mülkan'dır, «Hızır» lâkabı ve künyesidir. Kendisine Hızır denmesinin sebebi, geçtiği yerlerde bir bereket, oturduğu yerlerde ve çevresinde bir yeşillik, bir

hareket meydana gelmesinden dolayıdır. Ebeveyninden kaçıp deniz kenarında müsaid bulduğu yerlerde ibadetle meşgul olur ve nübüvvet makamına yükselir. Musa (aleyhisselâm), Hızır'dan «benim yaptıklarıma sabre demez sin» cevabını alınca, ona şöyle der.

69

«O da: «İnşaallah sabrettiğimi göreceksin, sana hiçbir işte karşı gelmeyeceğim» dedi.»

70

«O halde bana uyacaksın, ben sana anlatmadıkça herhangi bir şey hakkında bana soru sormayacaksın dedi.»

Musa (aleyhisselâm), Hızır (aleyhisselâm)'in teklifini kabul eder ve ona «inşaallah benim sabrettiğimi göreceksin, sana hiçbir işinde karşı gelmeyeceğim ve karışmayacağım» der. Bunun üzerine Hızır (aleyhisselâm) da «şayet bana uyacaksan, ben sana anlatmadıkça herhangi bir şey hakkında bana soru sorma ve işime karışma» diye tenbihler. Musa (aleyhisselâm) ile Hızır (aleyhisselâm) bu şekilde ahidleşirler ve Yuşa ibn Nûn da İsrailoğullarına geri döner.

71

«Bunun üzerine kalkıp gittiler. Nihayet bir gemiye bindiklerinde o, bu gemiyi deliverdi. Musa: Gemiyi içindekileri boğmak için mi deldin? Yemin olsun, sen büyük bir iş yaptın dedi.»

72

«Ben, sana yaptığım işlere dayanamazsın demedim mi? dedi.»

Musa (aleyhisselâm) ile Hızır (aleyhisselâm) anlaştıktan sonra deniz sahilinde yolculuğa başlarlar. Nihayet bir gemiye rastgelirler ve ona binerler. Fakat gemidekiler onların uğursuz olduğunu ve gemiden çıkarılmasını sahibinden isterler. Sahibi ise, onların uğursuz olmadığını, yüzlerinde nübüvvet eseri bulunduğunu söyler. Bir müddet gittikten sonra geminin alt kısmında bir tahta koparır.

Ubey ibn Ka'b, bu hususu **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'den şöyle rivayet eder: Hızır (aleyhisselâm) ile

Musa (aleyhisselâm) gemiye gelirler, gemiye binmek için sahibinden izin isterler, onlar da müsaade ederler ve gemiye binerler. Hızır (aleyhisselâm) eline bir balta alır ve geminin dibinden bir delik açar. Bunu gören Musa (radıyallahü anh) dayanamaz «gemiyi, içindekileri boğmak için mi deldin? Yemin olsun, sen çok kötü bir iş yaptın» der. Hızır (aleyhisselâm) da ona şu cevabı verir «ben, sana yaptığım; işlere dayanamazsın ve sabredemezsin demedim mi?» Gerçekten de Musa (aleyhisselâm), Hızır (aleyhisselâm)'ın yaptığı işlere tahammül edemez. Hızır (aleyhisselâm)'in bu cevabı karşısında Musa (aleyhisselâm) susar, bir kenara çekilir ve kalbinden şunları geçirir: «Ben İsrail oğullarına gece gündüz Tevrat'ı okur, hükümlerini anlatır, onlar da bu hükümleri kabul ederken, gelip halka zulmeden ve onların helak olmasına çalışan birisine tâbi olmam bilmem ki, ne kadar doğrudur.» Hızır (aleyhisselâm), onun gönlünden neler geçirdiğini anlar ve hepsini olduğu gibi Musa (aleyhisselâm)'ya anlatır. Musa (aleyhisselâm)'nın gönlünden geçirdiklerini yüzünden okuyan Hızır (aleyhisselâm)'ın batın ilmiyle mücehhez olduğunu anlar ve işine karıştığı için özür diler.

73

«Unuttuğum şeyden dolayı beni muahaze etme, gücümün yetmediği şeyden beni sorumlu tutma dedi.»

74

«Yine gittiler, nihayet bir erkek çocuğa rastladılar. O, hemen bunu öldürdü. (Musa) 'bir cana karşılık olmaksızın masum bir kimseye kıydın mı? Doğrusu çok kötü bir şey yaptın' dedi»

Hızır (aleyhisselâm), Musa (aleyhisselâm)'ya aralarındaki ahidleşmeyi hatırlatınca, o özür dileyerek şöyle der: «Ey Hızır, unuttuğum şeyden dolayı beni muâhaze etme. Çünkü ben aramızdaki ahidleşmeyi unutmuştum, gücümün yetmediği şeyden beni sorumlu da tutma.» Musa (aleyhisselâm), Hızır (aleyhisselâm) ile arkadaşlığa başlamadan önce işine karışmayacağına söz vermişti. Fakat Hızır (aleyhisselâm)'ın yaptıkları ilk bakışta Musa (aleyhisselâm)'ya ağır geliyor, dolayısıyla sabrı taşıyordu. Hızır (aleyhisselâm) onun özrünü kabul eder, gemiden inerler, yaya olarak yollarına devam ederler. Yolda

giderken bir bölük çocuğun oynadığını görürler, Hızır (aleyhisselâm) o çocukların içinde çok zarif bir oğlan çocuğunu tutar öldürür. Bunu gören Musa (aleyhisselâm) dayanamaz, yine feryad eder ve «hiçbir suçu olmayan bir cana karşılık da bulunmayan masum bir çocuğu öldürdün. Doğrusu sen çok kötü bir iş yaptın. Neden bu kötü işi yaptın» der.

Hızır (aleyhisselâm)'ın çocuğu nasıl öldürdüğü tefsirciler arasında ihtilaf konusu olmuştur. Kimine göre boğazını sıkarak öldürür, kimine göre taşla başını ezer, kimine göre boğazını keserek öldürür. Hızır (aleyhisselâm)'ın öldürdüğü çocuk daha bulûğ çağma gelmemişti, ismi Cesurdu. İmam-ı Kelbî (radıyallahü anh)'ye göre o çocuk eşkiyalık yapıyor, halkın malım gasbederek ebeveynine getiriyordu. Bazılarına göre ise, halka zulmeder, bu yüzden anasını babasını çok üzerdi. Anası babası, çocuklarının zararından ve halkın şikâyetinden gına getirmişlerdi. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onun hakkında şöyle demiştir: «O öyle bir çocuktur ki, eğer sağ olsaydı küfürle yoğrulacak, isyankâr ve asî olup halka ve ebeveynine çok zulmedecekti.» Musa (aleyhisselâm) ikinci kez Hızır (aleyhisselâm)'ın işine karışınca, o tekrar Musa (aleyhisselâm)'ya aralarındaki ahidleşmeyi hatırlatır.

75

«O: 'Ben sana yaptığım işlere dayanamazsın demedim mi? dedi.»

76

«(Musa): Eğer bundan sonra sana bir şey sorarsam, benimle arkadaşlık etme. O zaman benîm tarafımdan mazur sayılırsın' dedi.»

77

«Yine gittiler ve nihayet vardıkları kasaba halkından yiyecek istediler. Kasaba halkı bu ikisini misafir etmek istemedi. İkisi şehrin içinde yıkılmaya yüz tutan bir duvar gördüler. O, bunu doğrultuverdi. Musa: 'Dileseydin buna karşı bir ücret alabilirdin dedi.»

78

«O dedi ki: İşte bu seninle benim ayrılışımızdır. Dayanamadığın işlerin iç yüzünü sana anlatacağım.»

Musa (aleyhisselâm), Hızır (aleyhisselâm)'in masum çocuğu öldürdüğünü görünce dayanamaz, yine feryad eder. Onun feryadına karşılık Hızır (aleyhisselâm) «ben sana yaptığım işlere dayanamazsın demedim mi?» diye çıkışır. Musa (aleyhisselâm) tekrar özür diler ve «eğer bundan sonra sana bir şey sorarsam, benimle arkadaşlık etme. O zaman benim tarafımdan mazur sayılırsın» der. Hızır (aleyhisselâm) da onun özrünü kabul eder, birlikte yine giderler ve bir kasabaya varırlar. Kasaba halkından yiyecek isterler, onlar bunlara yiyecek vermezler ve misafir de etmek istemezler. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) o kasabanın Antakya olduğunu söyler. İbn Sîrin ise, o kasabanın iki dağ arasında bulunan çukur bir yer olduğunu ve gökten başka bir yerin görünmediğini ifade eder. Kasaba halkı, kendilerine yiyecek vermez ve misafir de etmez. Onlar şehrin içinde dolaşırken yıkılmakta olan bir duvar görürler, Hızır (aleyhisselâm) onu onarır. Bu defa Musa (aleyhisselâm) ona şöyle der: «Dileseydin buna karşılık bir ücret alırdın, onunla da beraber yiyecek alır, yerdik. Biz misafir olarak bunlara geldik bize yiyecek bir şey vermediler, karnımız da aç. Sen ise yaptığın işe karşılık bir şey talep etmedin.» Musa (aleyhisselâm)'dan bu sözleri işiten Hızır (aleyhisselâm) ona şu cevabı verir: «İşte bu seninle benim ayrılmama sebebtir. Dayanamadığın işlerin iç yüzünü sana anlatacağım.»

79

«Gemi, denizde çalışan yoksullara aitti. Onu kusurlu kılmak istedim, zira arkalarında her sağlam gemiye el koyan hükümdar vardı.»

Hızır (aleyhisselâm), Hazret-i Musa'dan ayrılmadan önce ona yapmış olduğu işlerin sırrını anlatır ve şöyle der: «Gemi, denizde çalışan yoksullara aitti. Onun geçtiği yolda kâfir bir hükümdar vardı. O, sağlam gemilere zorla el koyuyordu. Kâfir hükümdarın el koymaması için gemiyi deldim. Eğer gemiyi delmeseydim, yeni zannedip el koyacaktı, bu yoksullar da mağdur olacaklardı. İşte gemiyi delmemizin hikmeti budur.» İbn Kâ'b (radıyallahü anh) bu

geminin on yetim çocuğa ait olduğunu, beşinin sakat olup diğerlerinin ise bu gemide çalışarak hepsinin nafakasını temin ettiklerini ve bundan başka da geçim kaynakları olmadığını söylemiştir. Çocuğun öldürülmesi ise şöyle beyan ediliyor:

80

«Oğlana gelince, onun anası babası inanmış kimselerdi. Çocuğun onları azdırıp inkâra sürüklemesinden korkmuştuk.»

81

«Rablerinin o çocuktan daha temiz ve daha çok merhametli birini vermesini istedi.»

Hızır (aleyhisselâm) çocuğu neden öldürdüğünü Hazret-i Musa'ya şöyle açıklar: «O çocuğu öldürmemin sebebi şudur: Onun anası babası mü'min kimselerdi, kendisi ise kâfirdi. Dolayısıyla onu anasını babasını inkâra ve isyana sürüklemesin diye öldürdük. **Allahü teâlâ**, onun anasını babasını inkâr ve isyana sürükleyeceğini biliyordu, biz de ondan korkmuştuk. Yüce Halik bunun yerine anasına babasına ihsan ve ikramda bulunacak sâlih bir evlât verecektir. İşte çocuğun öldürülüş sebebi budur.» İmam-ı Kelbi (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Hızır (aleyhisselâm) bu çocuğu öldürdükten sonra **Allahü teâlâ** anasına babasına bir kız çocuğu vermiştir. O kız çocuğu da bir **peygamber** ile evlenmiş, bu evlilikten bir **peygamber** dünyaya gelmiş, o **peygamber** vasıtası ile Yüce Allah bir kavmi hidayete erdirmiştir.» Cafer ibn Muhammed de babasından şöyle rivayet etmiştir: «Yüce Halik, o anaya babaya bir kız çocuğu vermiş, o kızın soyundan da yetmiş **peygamber** gelmiştir.» Demek ki her şeyde bir hikmet vardır. Fakat insanoğlu bu hikmetlerin sırrını bilemez. Kendisi için şer zannettiği şeylerde belki de hayır vardır, hayır zannettiği şeylerde belki de şer vardır, insan bunu idrak edemez. Gerçek mü'min, Allah'ın hükmüne boyun eğer, razı olur. Çünkü O'nun hükmettiği her şeyde kulları için bir çok hikmetler vardır. Her ne kadar zahirde hayır gözükmese bile. Hızır (aleyhisselâm) şehirdeki duvarı tamir etmesini de şöyle açıklamıştır.

82

«Duvar ise o şehirdeki iki yetim çocuğa aitti. Altında da onlara ait bir define vardı. Babaları da iyi bir kimseydi. Binâenaleyh Rabbin onların erginlik çağına ulaşmasını ve Rabbinden bir rahmet olarak definelerini çıkarmalarını istedi. Ben bunları kendiliğimden yapmadım. İşte dayanamadığın işlerin iç yüzleri budur.»

Hızır (aleyhisselâm) şehirdeki duvarı neden tamir ettiğini Musa (aleyhisselâm) 'ya şöyle beyan eder: O duvar Asram ile Sarım adında iki yetim çocuğundu. Altında babalarından kalma bir hazine vardı, babaları da sâlih bir kimseydi. **Allahü teâlâ** onlar yetişip erginlik çağına gelene kadar o hazinenin duvarın altında kalmasını diledi. Ben de yıkılmasın diye onu onardım. Ben bunları kendiliğimden değil, **Allahü teâlâ**'nın dilemesiyle yaptım. İşte dayanamadığın işlerin iç yüzleri bunlardan ibarettir. Hızır (aleyhisselâm)'ın bu açıklamalarından sonra birbirlerinden ayrılırlar.

Ebû'd-Derdâ (radıyallahü anh)'ına rivayetine göre, duvarın altındaki hazine altın ve gümüştür. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre ise, üzerinde şu ibarelerin yazılı bulunduğu altın levhalardır:

«Ölümün kendisine gelip çatacağını bilen bir insanın sevinmesine, **Allahü teâlâ**'nın takdir ettiği şeyin mutlaka vuku' bulacağını ve değişmeyeceğini bilen bir insanın boş yere üzülmesine, dünyanın fâni olduğunu bildiği halde ona tamah edip ebedi olan âhireti unutanlara şaşarım.» Bu ibarelerin sonunda (.....) yazılı olduğu da bildirilmiştir.

Bu âyet-i celilenin nüzulünden sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şu hadisi söylemiştir: **Allahü teâlâ** herhangi bir kişinin ıslâhı ile, onun aile efradını ve yakın komşularını da ıslâh eder. Görülüyor ki, bir kimsenin salâhı, onun çoluk çocuğunun ve yakın komşusunun ıslâhına da vesile oluyor. Ka'b (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) dua ederken her duanın evvelinde şöyle derdi: **Allahü teâlâ**'nın rahmeti bizim ve kardeşim Musa'nın üzerine olsun. Ne olaydı Hızır'ın yaptıklarına o

biraz sabretseydi de, Allah onların haberinden bize daha çok haber verseydi.»

Yukarda geçen âyetlerde beyan edildiği gibi, Musa (aleyhisselâm), Hızır (aleyhisselâm)ın yaptıklarına karışınca kısa zamanda ayrılmak zorunda kalmışlardı. Musa (aleyhisselâm), Hızır (aleyhisselâm)'dan ayrılacağı zaman kendisine öğüt vermesini ister, o da şöyle nasihat eder: «Hiçbir zaman koğuculuk yapma, işinin olmadığı yerlere gitmekten sakın, sadece sana emredilen şeylerle meşgul ol, kimseyi hatasından ve günahından dolayı ayıplama, başkalarını küçük görüp onların yaptıklarına gülme.» Hızır (aleyhisselâm)'ın nasihati akıl sahiplerini düşünmeye sevk edip içinde bir çok va'z u nasihat bulunduğundan **Allahü teâlâ** bu kıssayı nakletmiştir. Akıl sahipleri için bunda birçok ibretler ve ders alınması gereken hususlar vardır. Hiç kimse kendisini ilmiyle, ameliyle başkalarından üstün görüp övünmemeüdir. Elbette kendinden daha âlim ve daha âbid birisi bulunur. Âlim iken sonra ona talebe olur.

Mürid de hiçbir zaman şeyhinin işine karışmamalıdır ve kendisine hoş gelmeyen bir hareketini görse bile itaatta kusur etmemelidir. Böyle bir durumda «bunda benim aklımın ermediği hikmetler ve sırlar vardır» diyerek sükût etmelidir. Şayet teslimiyette kusur ederse şeyhinden istifade edemez. Çünkü tarikatta esas olan teslimiyettir. Eğer bu olmazsa mürid, Musa (aleyhisselâm)'nın Hızır (aleyhisselâm)'dan ayrıldığı gibi şeyhinden ayrılmak zorunda kalır. Nasıl ki, Musa (aleyhisselâm) ilk anda Hızır (aleyhisselâm)'ın yaptıklarına akıl erdiremedi ise, mürid de şeyhinin yaptıklarını idrak edemez. Bu kıssadan ibret alınması gereken diğer bir husus ise, insanın hiçbir zaman aceleci olmaması, her işin neticesini sabırla beklemesidir. Çünkü **Allahü teâlâ** sabredenlerle beraberdir, acele edenler ise daima zararlı çıkmışlardır. Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm) ile Hızır (aleyhisselâm)'ın kıssasını naklettikten sonra Zülkarneyn'in kıssasını nakletmiştir. Bunda da insanlar için büyük ibretler ve hikmetler vardır.

83

«Sana Zülkarneyn'i sorarlar: 'Onu size anlatacağım' de.»

Kâfirler, akıllarınca Allah Resulünü güç durumda bırakmak için Zülkarneyn'in kim olduğunu sorarlar. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurur; «Ya Muhammed, sana Zülkarneyn'i sorarlar, kâfirlere onun kim olduğunu size anlatacağım de.» Zülkarneyn'in **peygamber** mi, hükümdar mı olduğu âlimler arasmda ihtilâf konusudur. İbn Kesir onun **peygamber** ve melek olmadığını, âdil bir hükümdar olduğunu, halkı hak dine davet ettiğini söylemiştir. Ebû Tufeyl de şöyle demiştir: «Hazret-i Ali'ye Zülkarneyn'in **peygamber** mi, melik mi olduğu sorulur, o şöyle cevap verir: Zülkarneyn **peygamber** de, melik de değildir. O, Allah'ın sevgili kuludur, hak dini yaymak için gece gündüz hiç durmadan çalışmıştır. Allah da ona muavenet verip yardım etmiştir.» Ulemânın ekserisi onun âdil, sâlih bir melik olduğu kanaatindedir. Rivayete göre **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e Zülkarneyn'in kim olduğu sorulur, o da yeryüzünde dolaşan bir melik olduğunu söyler.. İmam-ı Mücahid (radıyallahü anh) de onun hakkında şöyle demiştir: Yeryüzünde dört kişi doğudan batıya hâkim olmuştur. Bunlardan ikisi mü'min, ikisi de kâfirdir. Hazret-i Süleyman ile Zülkarneyn mü'min, Nemrud ile Buhtunnasr kâfirdir.

Zülkarneyn'in, asıl ismi îfrikaş oğlu Ebû Bekir'dir. Kendisine Zülkarneyn isminin verilmesinde tefsirciler farklı görüşe sahiptirler. İmam-ı Zühri, mağrip ile maşrika hâkim olduğundan kendisine Zülkarneyn denmiştir, der. Kimi tefsirciler, doğu ile batıya hâkim olduğu için Zülkarneyn denmiştir, der. Bazısı adaletle hükmettiği için Zülkarneyn denmiştir, der. Kimi tefsirciler, saçını ortadan ayırdığı için Zülkarneyn denmiştir, der. Kimi iki boynuzu bulunduğu için Zülkarneyn denmiştir, der. Kimi tefsirciler de, Zülkarneyn'in, Himyer kabilesine mensup olduğunu söyler. Çünkü Himyer kıralların isimlerinin başına mutlaka bir «Zi» eki getirilirdi. Bu bakımdan Zülkarneyn'in isminin başına da bir «Zi» eki getirilmek suretiyle Zülkarneyn olmuştur. Zülkarneyn ordularıyla beraber Orta Akdeniz kıyılarına, Tunus ve Merakeş'e varmış orada İfrikiye adında bir şehir kurmuştur. Onun adına nisbetle bu kıtaya daha sonraları Afrika kıtası denmiştir.

84

«Doğrusu biz onu yeryüzünde büyük bir kudret sahibi kılmıştık ve ona her şeyin yolunu öğretmiştik.»

85

«O da bir yol tuttu.»

86

«En sonunda güneşin battığı yere vardığı zaman onu kara bir suda batıyor gördü. Orada bir kavme rastladı. Biz dedik ki: Zülkarneyn, onlara azap da edebilirsin, iyi muamelede de bulunabilirsin.»

Yüce Allah, Züikarneyn'i dünyada ilme, hâkimiyete, güzel bir tasarrufa, kudrete ve muhtaç olduğu her şeye malik kılmıştır. O, böyle ilâhî nimetlere mazhar olunca batıya doğru bir yol takip eder ve en sonunda Atlas Okyanusu'nun kenarına kadar varır. O sıralarda bu Okyanus'a karanlıklar denizi ismi verilir ve kara parçasının burada bittiği sanılırdı. Orada güneşi kara bir balçıkta batar buldu. Yani suya baktığı zaman güneşin aksini görünce, kara bir balçıkta battığını zannetti. Bu su güneşin ziyasına nisbetle kara bir balçık gibiydi. Zülkarneyn o denizin kenarında kâfir bir kavim buldu, mezkûr kavim nüfus itibariyle çok kalabalık bir toplumdur. İbn Cerir (radıyallahü anh) onların yaşadığı şehri şöyle tasvir ediyor: O şehrin on iki bin kapısı olup her gece bir kapıda bin kişi nöbet tutar ve bir yıl daha onlara nöbet tutmak için sıra gelmez. **Allahü teâlâ** onlar hakkında Zülkarneyn'e şöyle buyuruyor: «Biz, Zülkarneyn'e onlara azap da edebilirsin, iyi muamelede de bulunabilirsin dedik.» Onlar kâfir bir kavim oldukları için Yüce Halik, Zülkarneyn'i, onları cezalandırma ve iyi muamele etmede serbest bırakmıştır. Zülkarneyn önce onları imana davet edip hakka çağırır, iman ederlerse iyi muamele göreceklerini, etmezlerse lâyık oldukları cezayı bulacaklarını söyler.

Hazret-i Ali (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ** bulutları Zülkarneyn'in emrine musahhar kılmıştır, onu getirip götürürdü. Geceleri gittiği yollar aydınlık olurdu, yeryüzünde gezip dolaşmak ona çok kolay gelirdi. Yollar onun ayağının altında

katlanırdı, uzak olan yerler kendisine yakın olurdu. Yüce Allah, Zülkarneyn'e ihtiyacı olan her şeyi vermişti. Padişahlar onunla şehirleri fethederler, düşmanlarına galebe çalarlardı. Çünkü onda ayrı bir özellik vardı.»

Zülkarneyn, Atlas Okyanusu kenarındaki kavmi imana davet edip kendilerine şöyle der.

87

«Dedi ki: Kim zulmederse ona azap edeceğiz. Sonra Rabbine döndürülür ve onu Rabbi görülmemiş bir azaba uğratır.»

88

«Fakat kim de iman eder ve sâlih ameller yaparsa ona mükâfat olarak güzel şeyler vardır. Ona emrimizden kolayını da söyleyeceğiz.»

89

«Sonra o, başka bir yol tuttu.»

Zülkarneyn, Atlas Okyanusu kenarındaki kavmi imana davet eder ve onlara şöyle der: «Kim iman etmeyip kendine zulmederek kâfir olursa, ona azap edip öldüreceğiz. Sonra da Rabbinin huzuruna döndürülüp, Rabbi ona görülmemiş bir azap verecektir. Fakat kim de iman eder ve güzel ameller yaparsa, ona da mükâfat olarak en güzel şeyler vardır. Rabbinin huzuruna döndürüldüğü zaman altlarından ırmaklar akan cennetlere girecektir. İşte bu onun iman ve amelinin mükâfatıdır. Hem ona biz emrimizden kolayını da söyleyeceğiz.» Zülkarneyn oradaki kavimle bu şekilde anlaştıktan sonra tekrar doğu tarafına yönelir.

90

«Nihayet güneşin doğduğu yere ulaştığında, onu öyle bir kavmin üzerine doğuyor buldu ki, biz onlar için buna karşı hiçbir siper yapmamıştık.»

91

«İşte bunun gibi, onun yaptıklarının hepsini baştan başa biz biliyorduk.»

92

«Sonra o, bir başka yol tuttu.»

Zülkarneyn, doğuya yani güneşin doğduğu yere vardığı zaman üryan bir kavimle karşılaşır. Onların oturacak bir meskenleri olmadığı gibi, üstlerinde başlarında da bir şey yoktur. Rivayete göre güneş doğarken mağaralara, mahzenlere veya suya girerlermiş. Güneş doğduktan sonra ise geçimlerini temin için, bulundukları yerlerden çıkarlarmış. Üzerlerinde bir şey olmadığı gibi, bulundukları yerde de gölgelenecek ağaç, taş ve dağ gibi bir şey yokmuş. Hasaa-ı Basrî Hazretleri, onların güneş doğarken suya girdiklerini, güneş doğduktan sonra sudan çıktıklarını söylerken, İmam-ı Kelbî de şöyle demiştir: «Onlar acaip bir varlık olup kulakları kilim gibi yanlarına sarkmaktadır. Yattıkları zaman kulaklarının birini altlarına döşek, diğerini de üstlerine yorgan yaparlar.» Zülkarneyn, mağriptekilere hükmettiği gibi, bunlara da hükmetmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Nihayet güneşin doğduğu yere ulaştığında, onu öyîe bir kavmin üzerine doğuyor buldu ki, biz onlar için buna karşı hiçbir siper yapmamıştık. İşte bunun gibi, onun yaptıklarının hepsini baştan başa biz biliyorduk. Bizim ilmimiz onun yaptıklarını ihata etmiştir. Sonra o, bir başka yol tuttu.»

93

«En sonunda iki dağm arasına varınca orada hemen hemen hiçbir söz anlamayan bir kavme rastladı.»

Zülkarneyn, maşriktan da geri döner ve rivayete göre Türkistan'ın son bulduğu maşrık tarafında iki dağın arasına varır. Orada ibtidâi ve hiçbir lisandan anlamayan bir kavme rastlar. Bu kavim kendilerinden başka hiçbir milletin lisanını anlamazlar. Fakat Zülkarneyn, onların lisanından anlayan bir tercüman vasıtasıyla kendileriyle anlaşır. Çünkü Zülkarneyn'in görevi gittiği her yerde insanları imana davet etmektir. Bundan dolayı uğradığı her kavimle anlaşmak zorundadır.

94

«Onlar dediler ki: Zülkarneyn, doğrusu Ye'cüc ve Me'cüc bu ülkede bozgunculuk yapıyorlar. Bizimle onların arasına bir sed yapman için sana bir vergi verelim mi?»

İki dağ arasındaki kavim, tercümanları vasıtasıyla Zülkarneyn'e şöyle derler: «Ye'cüc ve Me'cüc yeryüzünde bozgunculuk yaparlar, zaman zaman bize saldırırlar, çoluk çocuklarımızı öldürürler, yaş mahsullerimizi yerler, kurularını ise alıp götürürler ve bize çok zulmederler. Şayet onlarla bizim aramıza bir sed yapmaya gücün yeterse, biz de sana yardım edelim ve mallarımızdan haraç verelim de, aramıza bir sed yap. Onların bizim tarafımıza geçmesine bu sed mani olsun, biz de böylece şerlerinden ve zulümlerinden kurtulalım.» Zülkarneyn de bunların isteklerini kabul eder.

Ye'cüc ve Me'cüc iki kabile olup çokluklarından dolayı kendilerine bu isim verilmiştir. İslâm bilginleri arasında bunlara dair çeşitli rivayetler vardır. Biz önemli olanlarını burada kısaca zikrettik. İmam-ı Dahhak (radıyallahü anh) onlar hakkında şu bilgiyi verir: Onlar Türkmen soyundan bir kavimdir. İçlerinden bir kısmı ayrılıp ava gittiği sırada Zülkarneyn iki dağ arasına bir sed yapmıştır. Ava gidenler seddin diğer tarafında kaldıkları için, kendilerine terk edilip kalan mânâsına TÜRK denmiştir. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) ise onlar hakkında şöyle der: Ye'cüc ve Me'cüc, Nûh (aleyhisselâm)'un oğlu Yafes'in soyundandır. Onların sayısı, bütün insanların sayısının on katıdır. Her birinden bin oğlan çocuğu olmadıkça ölmezler. Bunlar üç kısımdır, bir gurubun boyu yüz yirmi arşın olup Şam vilâyetinde bulunacaklardır. Bir gurubun eni ile boyu bir olup yüz yirmi arşındır, bunlara dağ, taş, sed hiçbir şey mani olmaz ezip geçerler. Bir kısmının da kulakları çok uzun olup kilim gibidir, birini altlarına döşek, birini de üstlerine yorgan olarak kullanırlar. Canlılardan ne bulurlarsa yerler, hatta kendi ölülerini bile yerler. O kadar kalabalıktırlar ki, bir uçları Şama geldiği zaman diğer uçları da Horasan'da olur. Doğuda akan bütün ırmakların suyunu içip kuruturlar. Sonra Basra Körfezi'nin suyunu içip bitirirler. Hazret-i Ali (radıyallahü anh) de, onlardan bir kısmının boyunun çok uzun olduğunu söylemiştir. Vehb ibn Münebbih (radıyallahü anh)'in rivayetine göre, Zülkarneyn Rum diyarından bir kadının oğludur. Salih, âbid, müttekî ve ilim sahibidir. Muayyen bir olgunluğa

geldikten sonra **Allahü teâlâ** ona hükmedip «ben seni yeryüzünde birkaç kavmi irşad için göndereceğim. Fakat onların dilleri birbirlerine benzemez. Bunlardan biri maşrıkta, biri mağriptedir. Mağriptekine Nâsik, maşrıktakine ise Mensik denir. İki gurup da güneyde ve kuzeyde vardır. Güneydekine Havil, kuzeydekine de Nâvil denir. Yeryüzünün ortasında da birkaç gurup vardır ki, bunlardan biri Âdem oğullarından, diğeri de Cin tâifesindendir. Ye'cüc ile Me'cüc bu taifedendir.» Zülkarneyn, Yüce Mevlâ'ya niyaz edip şöyle der: «Ey Rabbim, ben nasıl bunlarla konuşur ve hangi kuvvetle onlara galip gelirim?» **Allahü teâlâ** da «Ey Zülkarneyn, ben onlarla konuşman için sana kabiliyet veririm konuşursun, kuvvet veririm kimse sana karşı gelemez. Sana öyle bir görünüş veririm ki, herkes senin heybetinden korkar. Karanlığı ve aydınlığı senin emrine veririm, onlar sana asker olur, istediğini yaparlar.» buyurmuştur.

Yüce Halik karanlığı ve aydınlığı Zülkarneyn'in emrine müsahhar kılınca, o batıya yönelir ve güneş batmak üzereyken oraya varır. Orada sayısını Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği bir toplumla karşılaşır. Karanlığı onların üzerine gönderir ve onları bir yere toplar. Kendilerini imana davet eder, içlerinden bir kısmı iman eder. Zülkarneyn bu defa karanlığı iman etmeyenlerin üzerine salar, karanlık onları kaplar ve ağızlarından burunlarından girar, korku ve dehşete düşerler, çaresiz kalırlar. Bu çaresizlik içinde Zülkarneyn'in emrine itaat edip, iman ederler, sonra Zülkarneyn onlardan büyük bir ordu hazırlar, bu ordu ile güneydeki Havil kabilesi üzerine yürür. Havil kavmine gelir önce onları imana davet eder, bu kavim Zülkarneyn'in davetini kabul ederek iman ederler. Onlardan da elindeki asker kadar asker alır ve büyük bir ordu oluşturur. Bu ordu ile kuzeydeki Havil kavminin üzerine yürür ve bulundukları yere gelir. Onları da önce imana davet eder, bu kavim daveti kabul ederek iman ederler. Havil kavminden de asker alarak daha büyük bir ordu ile Türkistan'ın nihayetinde iskân etmekte olan sâlih bir kavmin bulunduğu yere gelir. Onlar Zülkarneyn ile karşılaşmaktan sevinç duyarlar ve ona şöyle derler: «Ey Zülkarneyn, şu iki dağın arasında bir kavim var, onlar hayvanlardan bulduklarını yerler, haram-helâl demezler, sayıları da çok artar. Biz onlar kadar artan hiçbir kavim

görmedik. Yakında yeryüzü onlarla dolar ve her gittikleri yerde de bozgunculuk yaparlar. Şayet yapabilirsen bizimle onların arasına bir set yap da, bizim tarafa geçmelerine mani olsun. Biz de böylece onların şerlerinden kurtulalım. Bunun için de bizden istediğin her şeyi sana verelim. Yeter ki onların şerrinden bizi kurtar.» Zülkarneyn onlara şöyle cevap verir :

95

«Dedi ki: Rabbimin bana verdikleri sizinkinden daha hayırlıdır. Bana gücünüzle yardım edin de, sizinle onların arasına sağlam bir duvar yapayım.»

96

«Bana demir kütleleri getirin. Bunlar iki dağın arasını doldurunca: Körükleyin dedi. Nihayet o bir ateş hâline gelince: Bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim dedi.»

97

«Onlar artık onu ne aşabildiler, ne de delip geçebildiler.»

«**Allahü teâlâ** bana o kadar iktidar verdi ki, sizin yardımınıza ihtiyacım yok. Siz sadece taşları ve bakırları hazırlayın, ben de gidip bahsettiğiniz kavmi göreyim.» Zülkarneyn, bahsedilen kavmin beldesine gider, onların boylarının çok uzun, tırnaklarının yırtıcı hayvanların tırnakları gibi, seslerinin ve vücudlarının vahşi hayvanların vücudları gibi olduğunu görür. Kulakları da kilim gibidir. Kulaklarının birini yatak, birini yorgan olarak kullanırlar. Kadınlarıyla görüşmeleri de hayvanlar gibidir, istedikleri yerde onlarla görüşürler. Zülkarneyn bunların vahşi hareketlerini görür, hayrete düşer ve geri dönerek sâlih kavmin yanına gelir. İki dağın arasına sed yapmaya karar verir. Bu seddin temelleri taş, üst kısmı da dağın seviyesine kadar bakır ve demir karışımıdır. Rivayete göre seddin eni ve boyu elli arşındır. Sed son derece sağlamdır, yıkma ve bir delik açma imkânı yoktur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar artık onu ne aşabildiler, ne de delip geçebildiler.» Zülkarneyn seddi tamamladıktan sonra onlara şöyle der.

98

«De ki: Bu, Rabbimin bir rahmetidir. Rabbimin vaadi gelince onu yerle bir eder, Rabbimin verdiği söz gerçektir.»

Zülkarneyn seddi yapıp tamamladıktan sonra o sâlih kavme şöyle der: «Bu, **Allahü teâlâ**'nın size bir rahmetidir. Onunla sâlih kullarını yeryüzünde bozgunculuk yapan zalim kavmin şerrinden korur. Fakat kıyamet yaklaşıp onların yeryüzüne çıkıp bozgunculuk yapma zamanı gelince bu seddi yerle bir eder. Çünkü Rabbinıin takdir ettiği her şey mutlaka vuku bulacaktır.» Yüce Halik'ın takdir ettiği her şey vakti saati gelince mutlaka olacaktır.

99

«O gün biz onları bırakırız, dalgalar halinde birbirlerine girerler. Sonra sura üflenince hepsini biraraya toplarız.»

100

«O gün kâfirlere cehennemi öyle bir gösteririz ki.»

101

«Onlar ki, gözleri bizim öğüdümüze karşı kapalıdır ve öfkelerinden onu dinlemeye tahammül edemezler.»

Bu âyet-i celile kıyamete yakın Ye'cüc ile Me'cüc'ün korkunç bir şekilde yeryüzüne çıkacaklarını bildiriyor. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «O gün biz onları bırakırız, dalgalar halinde birbirlerine girerler. Vaadimiz tamam olduğu zaman da seddi yıkar, Ye'cüc ile Me'cüc'ü bulundukları yerden çıkarır, dalgalar halinde birbirlerine katarız.» Bunların çıkışı kıyametin alâmetlerindendir. Kıyamet günü **Allahü teâlâ** bütün mahlûkatı mahşer yerine toplar ve kâfirlere cehennemi bütün dehşetiyle gösterir. Çünkü onlar Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini inkâr edip yalanlamışlardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «O gün kâfirlere cehennemi öyle bir gösteririz ki, onların gözleri bizim öğüdümüze karşı kapalıdır ve öfkelerinden onu dinlemeye tahammül edemezler.» İşte onların ebedi kalacakları yer cehennemdir.

102

«Kâfirler beni bırakıp da kullarımı dost edinmelerini kâfi mi sandılar? Doğrusu biz cehennemi kâfirlere konak olarak hazırladık.»

Kâfirler, **Allahü teâlâ**'ya ortak koşarak putlara tapmışlar ve bir kısım **peygamber**leri de ilâh kabul etmişlerdir. Onlar, Allah'tan başkasını tanrı edinerek O'nun vahdaniyetini inkâr etmişlerdir. İnkâr ve küfürlerinden dolayı Yüce Halik cehennemi onlara konak olarak hazırlamıştır. Gidecekleri ve ebedi kalacakları yer cehennemdir. «Kâfirler beni bırakıp da kullarımı dost edinmelerini kâfi mi sandılar? Doğrusu biz cehennemi kâfirlere konak olarak hazırladık.»

103

«De ki: Sîze amel bakımından en çok kayıpta bulunanı haber vereyim mi?»

104

«Onlar ki iyi iş yaptıklarını sandıkları halde dünya hayatındaki çalışmaları boşa gitmiştir.»

105

«İşte onlar, Rablerinin âyetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr edenlerdir. Bunun için yaptıkları boşa gitmiştir. Kıyamet günü biz onlara değer vermeyeceğiz.»

106

«İşte onların cezası, inkâr edip **peygamber**lerimi ve âyetlerimi alaya almalarına karşılık cehennemdir.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, kâfirlere de ki: Kendilerine zahmet edip amel bakımından en çok kayıpta olanları size haber vereyim mi? Onlar iyi iş yaptıklarını sanırlar. Halbuki onların dünya hayatındaki yaptıkları amelleri, boşa gitmiştir. Çünkü onlar Rablerinin âyetlerini ve **peygamber**lerini inkâr etmişlerdir. Kıyamet günü biz onlara değer vermeyeceğiz. İşte onların cezası, âyetlerimizi inkâr edip, **peygamber**lerimizi yalanladıklarından dolayı cehennemdir. Onlar orada ebedî olarak kalacaklardır.» Bazı tefsirciler bu âyetlerin muhatabının Yahudi ve Hıristiyanlar olduklarını söylemişlerdir. Bazı tefsirciler de papazlar olduğunu ifade etmişlerdir. Çünkü onlar **Allahü teâlâ**'nın yasak etmediği şeyleri kendilerine yasak

etmişler, yasak ettiği şeyleri de helâl saymışlardır. Böylece O'nun âyetlerini inkâr edip kâfir olmuşlar ve yaptıkları ameller de bâtıl olmuştur. Kıyamet günü bunların amellerinin karşılığı cehennemdir.

107

«Muhakkak ki iman edip sâlih ameller işleyenlerin konakları Firdevs cennetleridir.»

108

«Orada ebediyen kalırlar ve hiç ayrılmak istemezler.»

Yüce Allah iman edip amel-i sâlih işleyenleri dünyada da, âhirette de ebedî saadete kavuşturur. İman ve amellerinin karşılığı olarak âhirette onları Firdevs cennetlerine koyar. Bu, onların imanlarının ve amellerinin karşılığıdır. İman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir. Cennetin dereceleri içinde en yüksek makam Firdevs cennetidir. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Siz, **Allahü teâlâ**'dan cennet talep ettiğiniz zaman Firdevs cennetini isteyin. Çünkü o cennetlerin en âlâsı ve en şereflisidir. Rahmân'ın arşı onun üzerindedir, diğer cennetlerin ırmakları ondan çıkar. Bahçelerinin ağaçları çok sık olup, aralarında bitkisi bol güzel bahçeler vardır. Ona girenler başkasına asla rağbet etmezler.» İman edip amel-i salih yapanlar böyle mükâfatlandırılacakdır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Muhakkak ki iman edip sâlih ameller işleyenlerin konakları Firdevs cennetleridir. Onlar orada ebedî olarak kalacaklardır.»

109

«De ki: Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadarını da katsak, daha Rabbimin sözleri tükenmeden denizler tükenirdi.»

Bu âyet-i celile **Allahü teâlâ**'nın ilminin ve nimetinin ne kadar sonsuz olduğunu beyan ediyor. Bu âyetin nüzul sebebi şudur: İsra Sûresi'nin (Bu hususta size pek az bir bilgi verilmiştir.) mealin deki seksen beşinci âyeti nazil olunca Yahudilerden bir gurup **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Ya

Muhammed, bize gönderilen Tevrat'ta bütün ilimler mevcuttur» demişlerdir. Bu ifade ile Tevrat'ın Kur'ân-ı Kerîm'den daha üstün olduğunu söylemek istemişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, halka de ki: Rabbimin sözlerini yazmak için bütün insanlar yazıcı, denizler mürekkep olsa ve bir o kadarını da katsak, daha Rabbimin ilmi ve hikmeti tükenmeden denizler tükenirdi.» Bütün ağaçlar kalem, denizlerin iki katı mürekkep ve insanların *hepsi* yazıcı olsalar da, Allah'ın ilmini ve hikmetini yazmaya kalkışsalar denizler biter Allah'ın ilmi, hikmeti ve sözü bitmez. Çünkü Allah'ın rahmeti ve ilmi her şeyi ihata etmiştir. Bütün bunlar Yüce Hâlik'ın ilminin yanında hiç mesabesindedir.

110

«De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Yalnız bana tanrınızın tek bir Tanrı olduğu vahyediliyor. Artık kim Rabbine kavuşmayı arzu ediyorsa güzel bir amel işlesin. Ve Rabbine ibadette hiç kimseyi ortak koşmasın.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, insanlara de ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Yalnız bana Allah tarafından tanrınızın tek bir Tanrı olduğu, şeriki ve ortağı bulunmadığı vahyediliyor. Kim Rabbine kavuşmayı arzu ediyorsa, güzel amel işlesin ve Rabbine ibadette hiç kimseyi ortak koşmasın. İbadetini ve taatini yalnız Allah rızası için yapsın.» Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: «Sizin üzerinize en çok korktuğum küçük şirktir.» Küçük şirkin ne olduğu sorulduğunda **Peygamber**imiz «riyadır» buyurmuştur. Akl-ı selim sahipleri bundan ibret alarak ibadetlerini ve taatlerini yalnız Allah rızası için yapmalıdırlar.

MERYEM SURESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Azimüşşan'ın 19. süresidir, Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur, doksan sekiz âyetten ibarettir. Hazret-i İsa'nın muhterem validesinden bahsettiği için Meryem adını almıştır. Sûre-i celile başlıca altı mühim esası ihtiva etmektedir:

1- Hazret-i Zekeriya'nın Rabbine münâcaatı,

2- Hazret-i Meryem ile Hazret-i İsa'nın kıssası,

3- Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)'in kıssası,

4- Musa (aleyhisselâm)'nın hikâyesi,

İsmail (aleyhisselâm)'in kıssası,

İdris (aleyhisselâm)'in kıssası.

1

«Kef, Hâ, Yâ, Ayın, Sad.»

2

«Bu, kulu Zekeriya'ya Rabbinin rahmetini amşıdır.»

3

«Hani o Rabbine içinden yalvarmıştı.»

İslam bilginleri (.....) hakkında çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) bunların Allah'ın isimlerinden biri olduğunu söylerken, İmam-ı Katade Kur'an'ın isimlerinden biri olduğunu belirtmiştir. Tefsircilerin bazısı Kur'an'ın ismi olduğunu, bazısı da kasem olduğunu ve **Allahü teâlâ**'nın bununla kasem ettiğini söylemişlerdir. Hazret-i Said'in Cabir (radıyallahü anh)'den, onun da **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'dan rivâyetiyle bu harfler hakkında şu bilgiyi vermişlerdir: her harfi **Allahü teâlâ**'nın isimlerinden birine işaret eder. «Kef» kâfiden ve kerimden, «Hâ» Hâdî'den, «Yâ» Rahîm'den, «Ayın» âlimden, «Sâd» sadıktan alınmıştır. Buna göre mânâ şöyle olur: Yüce Allah, kullarının işlerini muhafaza ve idare etmeye, onları hidayete erdirmeye, tevbe edenlerin günahlarını affetmeye, ihtiyaç sahiplerinin ihtiyacını gidermeye, emrine itaat edip yasaklarından kaçınanların mükâfatlarını vermeye kadirdir. **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine şöyle hitap ediyor: «Ya Muhammed, bu, kulu Zekeriya'ya Rabbinin rahmetini anışıdır. Ki o, Rabbine içinden yalvarmıştı.» Zekeriya (aleyhisselâm), kavminden çekindiği için Rabbine içinden yalvarıp niyazda bulunmuştu.

4

«Ve demişti ki: Rabbim, gerçekten kemiklerim yıprandı, saçlarım ağardı. Rabbim, şimdiye kadar sana yalvarmakla bir şeyden mahrum olmadım.»

5

«Doğrusu ben, kendimden sonra yerime geçecek yakınlarımın iyi hareket etmeyeceklerinden korkuyorum. Karım da kısırdır. Katından bana bir oğul bağışla.»

6

«Ki bana ve Yakub oğullarına mirasçı olsun. Rabbim, onu rızana da kavuştur.»

Hazret-i Zekeriya yaşlanmış, kemikleri incelmiş, saçları ağarmış, dişleri dökülmüştü. O yaşa kadar da çocuğu olmamıştı. Üstelik hanımı da kısırdı. Kendisinden sonra yerine geçecek bir çocuğu olmadığı için üzülüyordu. Amcazadeleri de bu işe liyakatli değildi. Fakat o, Rabbinden hiçbir zaman ümidini kesmiyor ve bu ümid içinde şöyle niyaz ve dua ediyordu: “Ey Rabbim, ben ihtiyarladım, kemiklerim inceldi, saçlarım ağardı, dişlerim döküldü. Şimdiye kadar sana yapmış olduğum dua ve niyazımı boşa çıkarmadın, istediklerimi verdin. Beni imana davet ettin, ben de davetine icabet ettim. Doğrusu ben öldükten sonra yerime geçecek yakınlarımın halka iyi muamele etmeyeceklerinden korkuyorum. Karım da kısırdır. Bana ve Yakub oğullarına vâris olacak katından bir oğul ihsan et. O oğul vasıtasıyla bu din ve nübüvvet devam etsin, arası kesilmesin. Ey Rabbim, bana ihsan edeceğin o çocuğu da rızana kavuştur.» Hazret-i Zekeriya, Rabbine böyle niyazda bulunur. Yüce Halik da onun, gönülden yapmış olduğu dua ve niyazı kabul eder.

7

«Allah buyurdu ki: Ey Zekeriya, sana Yahya adında bir oğlan müjdeliyoruz. Daha önce bu ismi hiç kimseye vermemiştik.»

8

«Rabbim, karım kısır ve ben de son derece kocamışken nasıl oğlum olur ki? dedi.»

9

«Öyledir dedi. Rabbin buyurdu ki: Bu bana çok kolaydır. Daha önce sen yokken, seni de yaratmıştık.»

Hazret-i Zekeriya, Rabbine gönülden niyaz edip yalvarınca, Rabbi de onun dua ve niyazını kabul edip şöyle vahyeder; «Ey Zekeriya, sana Yahya adında bir oğlan çocuğu müjdeliyoruz ki, daha önce bu ismi hiç kimseye vermemiştik.» Hazret-i Zekeriya bu ilâhî müjdeyi alınca şöyle der: «Ey Rabbim, karım kısır ve ben de son derece kocamışken nasıl oğlum olur?» Hazret-i Zekeriya, **Allahü teâlâ**'nın her şeye kadir olduğuna asla şüphe etmiyor, fakat Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm) gibi kalben mutmain olmak istiyordu. Bunun için «karım kısır ve ben de son derece kocamışım» demiştir. Hâlik-ı Mutlak da ona şöyle cevap verir: «Gerçek öyledir, Rabbin buyurdu ki: Bu bana çok kolaydır. Daha önce sen yokken, seni de yaratmıştık. Rabbin kuru ağaca hayat verir ve ondan taze meyveler oldurur. Ölüleri diriltir, yoktan var eder, varı da yok eder. Rabbin her şeye kadirdir.» Hazret-i Zekeriya bu defa çocuğu olacağına dair Rabbinden bir alâmet istemiştir.

10

«'Öyleyse, Rabbim bana bir nişan ver' dedi. Senin nişanın birbiri ardısıra üç gün üç gece insanlarla konuşmamandır' buyurdu.»

11

«Bunun üzerine mabedden çıkıp kavmine: 'Sabah akşam Allah'ı tesbih edin' diye işaret etti.»

Hazret-i Zekeriya, **Allahü teâlâ**'dan bir oğlu olacağına dair bir nişan ister ve şöyle der: «Rabbim, bana bir nişan ver, onunla hanımımın hamile olduğunu bileyim.» Yüce Halik da ona şöyle vahyeder: «Senin nişanın birbiri ardısıra üç gün üç gece insanlarla konuşmamandır.» Bunun üzerine Hazret-i Zekeriya mabedden çıkar. Kavmi de mabedin önünde toplanmış, namaz kılmaları için Hazret-i Zekeriya'nın mabedden çıkmasını bekliyorlardı. Tam o sırada Hazret-i Zekeriya çıkar, renginin sarardığını ve konuşamadığını görürler. Halk buna bir anlam veremez. Zekeriya «bir şeyin üzerine sabah akşam Allah'a ibadet edin ve namaz kılın» diye yazar ve onlara işaretle gösterir. Kendi de bu iki vakitte mabedden çıkar,

halkla beraber namaz kılar. Bu durum üç gün üç gece devam eder, bu meyanda hanımı da hamile olur. Hamilelik müddeti bittikten sonra Yahya (aleyhisselâm) dünyaya gelir ve daha çocuk yaşta iken babası tarafından Beyt-i Makdis'e götürülür, orada ibadet edenlerle beraber ibadet eder. Muayyen bir yaşa geldikten sonra Allah tarafından kendisine vahiy gelir.

12

«Ey Yahya, Kitaba kuvvetle sarıl. Biz daha çocuk iken ona hikmet verdik.»

13

«Ve katımızdan kalb yumuşaklığı ile safiyet verdik. O, Allah'tan sakınan birisiydi.»

14

«Anasına ve babasına karşı iyi davrandı. Başkaldıran bir zorba değildi»

15

«Doğduğu gün de, öleceği gün de ve dirileceği gün de ona selâm olsun.»

Yahya (aleyhisselâm) muayyen bir yaşa geldikten sonra **Allahü teâlâ** ona şöyle vahyeder: «Ey Yahya! Tevrat'a kuvvetle- sarıl ve onunla amel et.» Yüce Allah, ona daha çocuk yaşta iken hikmet, şefkat ve nübüvvet vermiştir. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) bunu şöyle açıklar: «**Allahü teâlâ**, Yahya'ya üç yaşında hikmet ve nübüvvet vermiştir. İnsanları Rablerine imana davet için Allah ona şefkat, merhamet ve kalb yumuşaklığı bağışlamıştır.» O, ihlâsla Rabbine ibadet eder ve O'ndan sakınır. Hiçbir zaman O'nun emirlerine isyan edip günah işlemez. Yahya (aleyhisselâm) anasına babasına karşı da hürmet ve tevâzûda asla kusur etmemiş, onlara ihsanda bulunmuş ve gönüllerini almıştır. Yüce Allah onu şöyle taltif etmiştir: «Doğduğu gün de, öleceği gün de ve dirileceği gün de ona selâm olsun.»

Süfyan ibn Uyeyne şöyle demiştir: İnsanoğlu için en dehşetli an bu üç vakittir. Doğum ile bir mekândan başka bir mekâna çıkar ve

yeni bir hayat başlar. Öleceği an da en zor anıdır. Çünkü can bedenden ayrılmaktadır, bu iki sevgilinin birbirinden ayrılması elbette kolay bir şey değildir. Bir sineğin bile can verirken ne kadar ızdırap çektiği hepimizin malûmudur. İnsan kıyamet günü dirildiği zaman en dehşetli anı o vakittir. Çünkü herkes kendi başının derdine düşer. Yaptıkları karşısına çıkar, ameliyle başbaşa kalır. İşte insanın en dehşetli anı bu üç vakittir. Bundan dolayı Yüce Halik «doğduğu gün de, öleceği gün de ve dirileceği gün de ona selâm olsun» buyurmuştur. Bundan sonra Hazret-i Meryem'in kıssasını zikretmiştir.

16

«Kitapta Meryem'i de an. Hani o, ailesinden ayrılarak doğu yönünde bir yere çekilmişti.»

17

«Onlardan gizlenmek için de bir perde germişti. Derken biz de ona ruhumuzu göndermiştik de, tam bir insan olarak görünmüştü.»

18

«(Meryem) dedi ki: Eğer Allah'tan sakınan birisi isen, senden Kahmân'a sığınırım.»

Kur'ân-ı Kerîm'de insanların ibret almaları için birçok hikmetler, geçmiş **peygamber**lere ve ümmetlere dair birçok kıssalar vardır. Hazret-i Meryem'in kıssası da bunlardan biridir. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan, etmiştir: «Ya Muhammed, Kur'an'da Meryem'i de an. Hani o, kavminden ayrılarak doğu yönünde bir yere çekilmişti.» Hazret-i Meryem, bir kış günü ay halinden temizlendikten sonra yıkanmak için evinin doğu köşesine çekilir, kavminin kendisini görmemesi için araya bir perde çeker. Yıkanmak için soyunur. Tam o sırada Cebrail genç bir delikanlı kılığında gelir. Onu gören Meryem telâşlanır ve «eğer Allah'tan sakınan birisi isen, bana yaklaşma, senden Rahmân'a sığınırım» der. «Onlardan gizlenmek için de bir perde germişti. Derken biz de ona ruhumuzu göndermiştik de, tam bir insan olarak görünmüştü. Meryem dedi ki: «Eğer Allah'tan sakınan birisi isen, senden Rahmân'a sığınırım.» Hazret-i Meryem kendisine yaklaşanın kim

olduğunu bilmez, ona «senden Rahmân'a sığınırım» deyince, Cebrail de şöyle cevap verir.

19

«O da: 'Ben Rabbimin sana tertemiz bir oğul vermek için gönderdiği bir elçiden başka bir şey değilim' dedi.»

20

«Meryem: 'Benim nasıl oğlum olabilir ki, bir insan temas etmemişken ve ben kötü bir kadın da değilken dedi.»

21

«Bu böyledir. Zira: 'Rabbin buyurdu ki, bu bana kolaydır. Onu insanlar için bir mucize ve katımızdan bir rahmet kılacağız.' Zaten iş olup bitmiştir.»

Hazret-i Meryem yıkanmak için soyunduğu zaman genç delikanlı kıyafetinde Cebrail'i görünce korkar ve ona «eğer Allah'tan korkan birisi isen bana yaklaşma, senden Rahmân'a sığınırım» der. Cebrail de ona şöyle cevap verir: «Ben Rabbimin sana tertemiz bir oğul vermek için gönderdiği bir elçiden başka bir şey değilim, benden korkma.» Cebrail'den bu cevabı alan Hazret-i Meryem hayretini şöyle açıklar: «Benim nasıl oğlum olabilir ki? Bugüne kadar bana hiçbir erkek eli değmedi. Çocuk ya insanın helâllisinden olur veya zinadan olur. Bunların hiçbiri bende yok, hem ben ahlâksız, kötü bir kadın da değilim." Cebrail, Hazret-i Meryem'e şöyle cevap verir: «Bu böyledir. Zira Rabbin buyurdu ki, bu bana kolaydır. Onu insanlar için bir mucize ve kudretimize delâlet eden bir alâmet ve bir rahmet kılacağız. İnsanları imana davet etmek için onu hak **peygamber** olarak göndereceğiz. Zaten olan olmuştur.»

22

«Nihayet ona gebe kaldı ve bununla uzak bir yere çekildi.»

23

«Doğum sancısıyla bir hurma ağacının dibine sığındı. 'Keşke' dedi, 'bundan evvel öteydim de unutulup gideydim'.»

24

«Altından ona şu nida geldi: Sakın üzülme, Rabbin senin ayağının altından bir ırmak akıttı.»

25

«Hurma ağacını kendine doğru silkele, üstüne taze hurma dökülsün.»

Cebrail, Hazret-i Meryem'in gömleğinin yakasından üfürür, bu üfürmeden Meryem hamile kalır. Bazı tefsirciler Cebrail'in Meryem'e yan vurmasıyla hamile kaldığını söylemişlerdir. Bazıları da, uzaktan Meryem'e dokunmak suretiyle hamile kaldığını ifade etmişlerdir. Hazret-i Meryem'in hamileliği belli olunca kavminden kaçar, bir derenin kenarına gider, oraya «Beyt-i Lahım» denir.

İslâm bilginleri, Hazret-i Meryem'in hamilelik müddeti hakkında farklı görüşlere sahiptirler. **İbn Abbas** (radıyallahü anh), hamilelik müddeti ile doğumun bir saat içinde olduğunu, tefsircilerden bazısı diğer kadınlar gibi dokuz ay sürdüğünü söylemişlerdir. İmam-ı Mukatil ise bir saat hamile, bir saat çocuğun gelişmesi ve bir saat de doğum müddeti olduğunu söylemiştir. Bu doğum zeval vaktinden sonra vuku bulmuştur. O zaman Hazret-i Meryem on beş yaşında idi ve iki defa da ay hali olmuştu. Kendisine doğum sancısı vurunca sığınacak bir yer bulamaz, kuru bir hurma ağacının altına sığınır. Mevsim kış, soğuk çok şiddetlidir. Sancı artınca hurma ağacına sarılır ve şöyle der: «Keşke ben bu duruma düşmeden önce ölseydim de unutulup gitşeydim.» Hazret-i Meryem böyle söyleyince Cebrail ona şöyle seslenir: «Ey Meryem! Sakın üzülme, Rabbin senin ayağının altından bir ırmak akıttı. Hurma ağacını da kendine doğru silkele, üzerine taze hurma dökülsün..» Bazı tefsirciler bu şekilde Hazret-i Meryem'e nida edenin kuru hurma ağacı olduğunu, bazıları da Hazret-i İsa olduğunu ifade etmişlerdir. Hazret-i İsa doğduğu zaman kuru hurma ağacı yeşermiş, taze ve olgun meyve vermiştir. Kışın ortasında kuru bir ağacın yeşerip bir anda taze ve olgun meyve vermesi ilâhi kudretin bir tecellisidir. Yüce Halik mümtaz kullarını böyle mükâfatlandırır. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor: «Doğum sancısıyla bir hurma ağacının dibine sığındı. 'Keşke' dedi, 'bundan evvel öleydim de unutulup gideydim'.» Altından ona şu nida geldi:

«Üzülme sakın, Rabbin senin ayağının altından bir ırmak akıttı. Hurma ağacını kendine doğru silkele, üstüne taze hurma dökülsün.»

26

«Ye, iç, gözün aydın olsun. İnsanlardan birini görecek olursan, 'ben, O çok merhamet edici Allah'a oruç adadım. O'nun için bugün hiç kimseyle konuşamayacağım' de.»

Hazret-i Meryem, İsa (aleyhisselâm)'yı doğurunca Allah tarafından kendisine şöyle vahyedilir: «Ey Meryem! Üzerine düşen hurmalardan ye, ayağının altından çıkan sudan iç, gözün aydın olsun, gönlünü hoş tut. Şayet insanlardan biri sana bu çocuk hakkında bir şey soracak olursa, onlara cevap verme ve 'ben, O çok merhamet edici Allah'a oruç adadım. O'nun için bugün hiç kimseyle konuşamayacağım.' de.» Hazret-i Meryem de öyle yapmıştır, İsa (aleyhisselâm)'yi doğurduğu gün hiç kimseyle konuşmamış, sorulan sorulara cevap vermemiştir. O günün şeriatına göre konuşmamak için nezredenler, tıpkı oruç tutanlar gibi akşama kadar kimseyle konuşmazlardı. Bazılarına göre Hazret-i Meryem o gün sadece insanlarla konuşmamış, meleklerle konuşmuştur.

27

«Derken çocuğu alıp kavmine getirdi. (Kavmi) 'Ey Meryem, and olsun ki utanılacak bir şey yaptın' dediler.»

28

«Ey Harun'un kız kardeşi, baban kötü birisi değildi, annen de iffetsiz değildi' dediler.»

29

«Bunun üzerine o çocuğu gösterdi. 'Biz beşikteki çocukla nasıl konuşabiliriz' dediler.»

Hazret-i Meryem, İsa (aleyhisselâm)'yi dünyaya getirince alır, kavminin yanına gelir. Kavmi onun babasız çocuk dünyaya getirmesini çok yadırgar ve «Ey Meryem! Yemin olsun ki, kötü ve utanılacak bir şey yaptın ey Harun'un kız kardeşi, baban İmran âbid ve sâlih birisi idi, annen de saliha bir kadındı.. Onlardan böyle bir şey zuhur etmedi, sen kime benzedin?» derler. Bunun üzerine Hazret-i

Meryem beşikteki çocuğa işaret eder. Kavmi de «biz beşikteki çocukla mı konuşacağız? O bir çocuktur, konuşmasını ne bilir?» derler.

İmam-ı Kelbî (radıyallahü anh) şöyle der: «Hazret-i Meryem, İsa (aleyhisselâm)'yi doğurunca bir mağaraya götürür. Orada, nifastan kesilene kadar kırk gün kalır, nifastan kesildikten sonra oğlunu alır, kavminin yanına gelir. Yolda gelirken İsa, annesine şöyle der: Ey anne, sana müjdeler olsun, ben Allah'ın kulu ve Mesihiyim. Şayet ölüleri elimle mes edersem dirilir, hastalar iyi olur, körler görür.» Hazret-i Meryem bundan son derece sevinç duyar, kavminin yanına geldiği zaman bundan dolayı beşikteki çocuğu gösterir. Tefsirciler Hazret-i Meryem'e kavminin «ey Harun'un kız kardeşi» demelerini şöyle açıklamışlardır. İsrailoğulları içinde Harun adında çok âbid, sâlih ve takva bir zat varmış, Hazret-i Meryem'i de âbid, sâlih ve takvâlıkta ona benzetiyorlardı, bundan dolayı «ey Harun'un kız kardeşi» demişlerdir. Bazı tefsirciler ise aksini söylemişlerdir. Babasız çocuk doğurduğu için ahlâksızlığı ile meşhur Harun adında birisine benzetmişlerdir. Kavmi kendisini ayıplayınca onlara cevap vermez ve beşikteki çocuğu gösterir. Çünkü kendisinin suçsuz olduğunu ortaya koyacak olan çocuğudur. Kavmi de kendisine inanmayarak «bizi beşikteki çocukla konuşmaya sevk ediyor» demişlerdir. Onlar aralarında böyle konuşurken Hazret-i İsa kendilerine şöyle seslenir.

30

«Çocuk dedi ki: Ben şüphesiz Allah'ın kuluyum. Bana kitap verdi ve beni **peygamber** yaptı.»

31

«Nerede olursam olayım, beni mübarek kıldı. Yaşadığım müddetçe namaz kılmamı ve zekât vermemi emretti.»

32

«Beni anneme hürmetkar kıldı. Beni bir zorba, bir bedbaht yapmadı.»

33

«Doğduğum gün de, öleceğim gün de, diri olarak kaldırılacağım gün de selâm benim üzerimedir.»

Hazret-i Meryem, İsa'nın doğumundan kırk gün sonra kavminin yanına gelince, kavmi kendisini çok ayıplar. Meryem ise, kavmine bir şey söylemez, beşikteki çocuğu gösterir. O zaman Hazret-i İsa kırk günlüktür, sağ elinin şehadet parmağı ile işaret ederek kavmine şöyle der: «Şüphesiz ben Allah'ın kuluyum. Rabbim bana kitap verdi ve beni **peygamber** olarak seçti. Nerede olursam olayım, beni mübarek kıldı. Yaşadığım müddetçe bana namaz kılmamı ve zekât vermemi emretti.» İsa (aleyhisselâm), kendisine ma'budluk isnad edilmemesi' için önce Allah'ın kulu olduğunu ve **peygamber**lik vazifesiyle görevlendirildiğini söylemiştir. Tefsircilerin çoğunluğu İsa (aleyhisselâm)'ya ana rahminde Tevrat ilham edildiği, sabi iken de İncil verildiği görüşünde birleşmektedirler. Kendisine Allah' tarafından kitap verildiğini ve **peygamber** olarak gönderildiğini kavmine haber verdikten sonra şöyle der: «Nerede olursam olayım; Allah, kullarını imana davet etmem için beni mübarek kıldı. Bana uyanların akıbeti hayırlı ve mübarek olur. Beni anama hürmetkar kıldı. Beni bir zorba ve bir bedbaht yapmadı. Doğduğum gün de, öleceğim gün de, diri olarak kalkacağım gün de selâm benim üzerime olsun.» Kavmi, Hazret-i İsa'nın kendileriyle böyle konuşmasına şaşa kalırlar.

34

«İşte hakkında şüpheye düştükleri Meryem oğlu İsa, hak söze göre budur.»

35

«Bir oğul edinmek Allah'a asla yakışmaz. O, münezzehtir. Bir işin olmasını istedi mi ona sadece 'ol' der, o da olur.»

36

«Şüphesiz ki Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. O'na kulluk edin. İşte bu doğru yoldur.»

Kâfirler Hazret-i İsa hakkında aralarında ihtilâfa düşmüş, kimi Allah'ın oğlu olduğunu, kimi de kâhin olduğunu söylemiştir. Yüce

Allah onların bu iddiasını reddederek şöyle buyurmuştur: «Bir oğul edinmek Allah'a asla yakışmaz. O, evlât edinmekten münezzehtir, birdir, şeriki ve benzeri yoktur. Bir işin olmasını istedi mi ona sadece 'ol' der, o da olur.» Hazret-i İsa bundan sonra kavmine şöyle der: 'Ey kavmim, şüphesiz ki Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. O'na kulluk edin, başkasına tapmayın. Şeriki, ortağı ve benzeri olmayan Allah'a tapın. Çünkü O'ndan başka ibadete lâyık yoktur. İşte size beyan ettiğim yol en doğru yoldur. Eğer ihlâsla ona sarılırsanız Hakk'a ulaşırsınız, ondan ayrılırsanız ebedî sapıklığa düşersiniz.

37

«Fırkalar kendi aralarında ihtilâfa düştüler. Vay o büyük günü görecek kâfirlerin haline.»

38

«Bize gelecekleri gün neler görüp neler işitecekler. Ne var ki, zalimler bugün apaçık bir sapıklık içindedirler.»

39

«Sen onları hasret günü ile korkut. O gün iş bitmiş olacağı zaman onlar hâlâ gaflet içinde bulunup inanmazlar.»

40

«Şüphe yok ki bütün yeryüzüne ve üzerinde bulunanlara biz vâris olacağız. Ve onlar bize döndürülecektir.»

Hazret-i İsa hakkında Hıristiyanlar üç guruba ayrılmışlardır. Nastûriye, İsa (aleyhisselâm)'nın Allah'ın oğlu olduğunu, Yakubiye Mesih olduğunu, Melikâniye üçün üçüncüsü olduğunu söylemişlerdir. Yüce Allah onların bu iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Vay o büyük günü görecek kâfirlerin haline, bize gelecekleri gün neler görüp neler işiteceklerdir. Gördükleri ve işittikleri o gün kendilerine asla fayda vermeyecektir. Ne var ki, zalimler bugün apaçık bir sapıklık içindedirler. Yâ Muhammed, sen onları hasret günü ile korkut. O gün iş bitmiş olacağı zaman, onlar hâlâ gaflet içinde bulunup inanmazlar. Şüphe yok ki bütün yeryüzüne ve üzerinde bulunanlara biz vâris olacağız. Ve onlar bize döndürüleceklerdir.» Kıyamet günü bütün insanlar Allah'a

döndürülüp hesaba çekileceklerdir. Hesaba çekildikten sonra cennetliklerle cehennemlikler birbirinden ayrılacaklar, cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme gidecekler ve orada ebedî olarak kalacaklardır. Çünkü ölüm diye bir şey olmayacaktır. Ölüm de bir koç suretinde cennet ile cehennem arasında kesilecektir. İşte o zaman kâfirler yaptıklarına pişman olacaklar, fakat o günkü nedâmot asla fayda vermeyecektir.

41

«Kitapta İbrahim'e dair anlattıklarımızı da hatırla. Şüphesiz o dosdoğru bir **peygamber**di.»

42

«Hani babasına demişti ki: Babacığım, işitmeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun?»

43

«Babacığını doğrusu bana, sana gelmemiş olan bir ilim gelmiştir. Öyleyse bana uy da, seni dosdoğru bir yola çıkarayım.»

44

«Babacığım, şeytana tapma. Çünkü şeytan Rahmân'a baş kaldırmıştır.»

45

«Babacığım, doğrusu sana Rahman katından bir azabın gelmesinden korkuyorum. Böylece şeytanın dostu olarak kalırsın.»

Bu âyet-i celilelerde İbrahim (aleyhisselâm) 'in babası ile arasında geçen hususlar anlatılmaktadır. O, Allah'ın halilidir, sıdkı bütün bir **peygamber**dir. Yüce Allah, İbrahim (aleyhisselâm)'e «halilim» demiştir. Babası putperesttir, asıl ismi «Tarih» tir, fakat Azer olarak ma'ruftur. O, ilk önce babasını imana davet eder. **Allahü teâlâ** onun hakkında sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, kitapta İbrahim'e dair anlattıklarımızı hatırla. Şüphesiz o dosdoğru bir **peygamber**dir.» İbrahim (aleyhisselâm) babasını imana davet ederek, ona şöyle der: «Babacığım, işitmeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun?

Babacığım, doğrusu sana verilmeyen bir ilim bana verildi. Bana tâbi ol ve dinimi kabul et, seni doğru bir yola çıkarayım. Babacığım, şeytana tapma. Çünkü şeytan Rahmân'a baş kaldırmıştır. Eğer şeytana taparsan doğrusu sana Rahman katından bir azabın gelmesinden korkarım. Böylece şeytanın dostu olur, ebedî bir azaba uğrarsın. Babası, İbrahim (aleyhisselâm)'den bu sözleri duyunca ona şöyle cevap verir.

46

«Babası dedi ki: Sen, benim tanrılarımı beğenmiyor musun ey İbrahim? Yemin olsun ki, bundan vazgeçmezsen seni taşlarım, uzun bir müddet benden ayrıl git.»

47

«İbrahim dedi ki: Selâm olsun sana, senin için Rabbimden mağfiret dileyeceğim. Zira O, bana karşı çok Iütufkârdır.»

48

«Sizi ve Allah'tan başka taptıklarınızı bırakıp çekilirim ve Rabbime yalvarırım. Rabbime yalvarışımda mahrum olmayacağımı umarını.»

İbrahim (aleyhisselâm)'in, kendisini imana ve kurtuluşa davet ettiği babası Azer, oğlunun davetini kabul etmez, ona şöyle der: «Ey İbrahim, sen benim tanrılarımı beğenmiyor musun? Şayet bizim tanrılarımızı beğenmez, onlar hakkında kötü konuşursan and olsun ki, seni taşlar öldürürüm ve sana beddua ederim. Kavmimden sana bir zarar dokunmadan uzun bir müddet benden ayrıl git.» İbrahim (aleyhisselâm), babasının ilâhî azaba uğramasından korktuğundan dolayı, onun tehdidine aldırış etmeden şöyle dua eder: «Selâm olsun sana, senin için Rabbimden mağfiret dileyeceğim. Çünkü O, bana karşı çok lütufkârdır, duamı kabul eder. Sizi ve Allah'tan başka taptıklarınızı bırakıp çekiliyorum. Ben ancak Rabbime ibadet eder, O'na yalvarırım. Rabbime yalvarışımda mahrum kalmayacağımı da umarım. Zira O, kendisine ibadet edip yalvaran kullarını asla mahrum bırakmaz. Siz putlara tapmakla kâfirlerden oldunuz.»

49

«Onları Allah'tan başka taptıklarıyla başbaşa bırakıp çekilince ona İshak'ı ve Yakub'u bahşettik. Ve her birini **peygamber** yaptık.»

50

«Bunlara rahmetimizden lütfettik. Her birinin her dilde üstün şekilde anılmalarını sağladık.»

İbrahim (aleyhisselâm), kavminden ve taptıklarından ayrılıp Arz-ı Mukaddes'e gider, orada yerleşir. Yüce Halik, ona İshak ile Yakub'u verir. Yakub (aleyhisselâm), İbrahim (aleyhisselâm)'in torunudur. Yani Hazret-i İshak'ın oğludur, İshak (aleyhisselâm)'ın vefatından sonra **peygamber** olmuştur. Baba oğul **peygamber** oldukları için, Yüce Halik «ona İshak'ı ve Yakub'u bahşettik» buyurmuştur. İki oğlu ve torunu **peygamber** olduğu gibi, soyundan birçok **peygamber** gelmiş geçmiştir. **Allahü teâlâ** onlara dünya ve âhiret nimetlerinin hepsini ihsan etmiştir. Her birisinin bütün dillerde ve milletlerde en üstün şekilde tazim ve hürmetle anılmalarını sağlamıştır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bunlara rahmetimizden lütfettik. Her birinin her dilde üstün şekilde anılmalarını sağladık.»

51

«Kitapta Musa'ya dair anlattıklarımızı da hatırla. O, halis bir insan ve katımızdan gönderilmiş bir **peygamber**dir.»

52

«Biz ona Tur'un sağ yanından seslenmiştik. Hususi bir konuşmada bulunmak için, onu yaklaştırmıştık da.»

53

«Onu esirgediğimizden dolayı kardeşi Harun'u da bir **peygamber** olarak ona bağışladık.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine Hazret-i Musa hakkında şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed!! Kur'an'da Musa'ya dair anlattıklarımızı hatırla. O, halis bir insan ve katımızdan gönderilmiş bir **peygamber**dir. Medyen'den Mısır'a giderken Tur'da gördüğü

ateşi talep ettiği zaman onu kendimize yaklaştırıp dağın sağ tarafından «ben âlemlerin Hâlik'ı ve Mâlik'i olan Allah'ım» diye nida edip kelâmımızı işittirmiştik. O, kardeşi Harun'u da kendisine yoldaş yapmamız için dua ve niyaz etti. Biz de duasını kabul edip Harun'u bir **peygamber** olarak ona bağışladık.» Musa (aleyhisselâm), kardeşi Harun'un kendisine yardımcı olarak gönderilmesini Rabbinden niyaz etmiştir. Rabbi de onun dua ve niyazını kabul ederek Harun (aleyhisselâm)'u bir **peygamber** olarak ona göndermiştir. Çünkü Musa (aleyhisselâm)'nın dilinde bir ukde (tutukluk) vardı. Bundan dolayı net ve beliğ konuşamıyordu. Harun (aleyhisselâm) ise gayet fasih ve net konuşuyordu. Zira tebliğdeki en önemli husus hatibin muhatabına karşı tesirli ve net konuşmasıdır. Bu olmadan istenilen neticeye ulaşılamaz.

Harun (aleyhisselâm), Musa (aleyhisselâm)'nın büyük kardeşidir. Mısır'da dünyaya gelmiştir, fasih bir lisana sahiptir. Musa (aleyhisselâm)'nın duası üzerine kendisine nübüvvet verilmiştir. Hazret-i Musa ile Tih vadisine geçip orada ikamet etmişlerdir. Musa (aleyhisselâm) ilâhi hitaba mazhar olmak üzere Tur dağına gidince Harun'u yerine bırakmıştır. İsrailoğulları onu dinlemeyerek Samirî adında bir münafığın yapmış olduğu buzağıya tapınışlardır. Musa (aleyhisselâm) Tur'dan dönünce kavminin bu haline çok üzülmüş, kardeşinin mazur olduğunu anlamıştır. İsrailoğulları yaptıklarına pişman olmuşlar, fakat yaptıklarının cezası olarak kırk yıl kadar Tih vadisinde kalmışlardır. Harun (aleyhisselâm), Musa (aleyhisselâm)'dan üç yıl önce 123 yaşında vefat etmiş, Tur-i Sina civarında Mürren dağındaki bir mağaraya defnedilmiştir.

54

«Kitapta İsmail'e dair anlattıklarımızı da hatırla. Zira o, sözünde sadık bir kişi ve katımızdan gönderilmiş bir **peygamber**dir.»

55

«Kavmine namaz kılmalarını ve zekât vermelerini emrederdi. O, Rabbinin katında hoşnutluğa ermişti.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine İsmail (aleyhisselâm) hakkında şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, Kur'an'da İsmail'e dair anlattıklarımızı da hatırladı. Zira o sözünde sadık, ahdinde vefa gösteren bir kişi ve katımızdan gönderilmiş bir **peygamber**dir. O, kavmine namaz kılmalarını ve zekât vermelerini emrederdi. O, Rabbinin katında hoşnutluğa ermişti.» İsmail (aleyhisselâm), İbrahim (aleyhisselâm)'in büyük oğlu olup **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in dedesidir. Cürhüm kabilesine **peygamber** olarak gönderilmiştir. Sözüne çok sadıktı, asla sözünden dönmezdi. Hatta bir defasında verdiği sözü yerine getirmek için bir yerde üç gün beklediği rivayet edilmektedir.

56

«Kitapta İdris'e dair anlattıklarımızı da hatırla. Çünkü o, dosdoğru bir **peygamber**dir.»

57

«Onu yüce bîr yere yükselttik.»

58

«İşte bunlar Allah'ın kendilerine nimetler verdiği **peygamber**lerden Âdem'in soyundan, Nûh ile beraber taşıdıklarımızdan ve İbrahim ile İsrail'in neslinden, hidayete erdirdiğimiz seçkin kimselerdendir. Rahmân'ın âyetleri onlara okunduğu zaman ağlayarak secdeye kapanırlardı.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, kitapta İdris'e dair anlattıklarımızı hatırla. Çünkü o dosdoğru bir **peygamber**dir. Biz ona dünyada yüce bir makam ve mertebe verdik, sonra yüce bir yere yükselttik.» İdris (aleyhisselâm), Hazret-i Nuh'un dedesidir. Şît (aleyhisselâm)'den sonra kendisine **peygamber**lik verilmiştir. Asıl adının «Unnûh» olduğu rivayet edilmektedir. Çok kitap okuduğu için İdris adım almıştır. İlk önce kalemle yazan, hesap ve yıldız ilimleriyle uğraşan, silâhı icad eden ve elbise diken o olmuştur. Ondan önceki insanlar deriden elbise giyerlerdi, deriden başka şeylerden elbise yapmayı bilmezlerdi. **Allahü teâlâ** onun için şöyle buyurmuştur: «Onu yüce bir yere yükselttik. İşte bunlar Allah'ın kendilerine nimetler

verdiği **peygamber**lerden, Âdem'in soyundan, Nûh ile beraber taşıdıklarımızdan ve İbrahim ile İsrail'in neslinden, hidayete erdirdiğimiz seçkin kimselerdendir. Rahmân'ın âyetleri onlara okunduğu zaman ağlayarak secdeye kapanırlardı.»

59

«Sonra, arkalarından öyle kötü bir nesil geldi ki, namazı bıraktılar, şehvetlerine uydular. İşte bunlar da azgınlıklarının cezasına uğrayacaklardır.»

60

«Ancak tevbe edip iman ederek sâlih amel işleyenler müstesnadır. Onlar hiçbir haksızlığa uğratılmadan cennete girerler.»

Peygamberlerden sonra arkalarından öyle bir nesil gelmiştir ki, onlar namazlarını terk edip şehvetlerine uymuşlar, namaz kılanlar da vaktinde kılmamışlardır. Onlar içki, kumar, zina ve haram gibi günahları işleyerek çeşitli masiyetlerde bulunmuşlar, birbirlerinin, ırzlarına ve namuslarına göz dikmişlerdir. Böylece dünyayı tercih edip âhireti unutmuşlardır. İşte bunlar azgınlıklarının karşılığını yakında göreceklerdir. Yerleri cehennemin en aşağı tabakası olan gayyadır.

Gay, şer demektir. Cehennemin en aşağı tabakası ve azabı en şiddetli olan kısmıdır.

İbn Abbas (radıyallahü anh) da şöyle demiştir: Gay, cehennemde bir nehrin adıdır. Cehennem onun ateşinin şiddetinden Allah'a sığınır. O nehrin içinde çok derin «Benime» adında bir kuyu vardır. Cehennemin ateşi biraz hafiflediği zaman oradan çıkan ateş tekrar tutuşturur. Allah'ın emrinden yüz çevirenler böylece cezalarını görürler. Ancak tevbe edip iman ederek sâlih amel işleyenler müstesnadır. Onlar hiçbir haksızlığa uğratılmadan cennete gireceklerdir, yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: 'Sonra, arkalarından öyle kötü bir nesil geldi ki, namazı bıraktılar, şehvetlerine uydular. İşte bunlar da azgınlıklarının cezasına uğrayacaklardır. Ancak tevbe edip iman ederek sâlih amel işleyenler müstesnadır. Onlar hiçbir haksızlığa uğratılmadan cennete girerler.» Bundan sonra cennetin vasıflarını beyan etmiştir.

61

«Rahmân'ın gaybda kullarına vaadettiği Adn cennetlerine gireceklerdir. Şüphesiz O'nun sözü yerini bulacaktır.»

62

«Orada boş sözler değil, sadece selâm sözü işitirler. Ve onlar sabah akşam rızıklarmı hazır bulurlar.»

63

«İşte bu cennetlere kullarımızdan Allah'a karşı gelmekten sakınanları mirasçı kılacağız.»

Allahü teâlâ iman edip sâlih amel işleyen kullarına mükâfat olarak Adn cennetleri vaadetmiştir. Yüce Allah'ın vaadi haktır, hiç şüphesiz sözü yerini bulacaktır. Onlara bunu dünyada iken vaadetmiştir, bu onların amellerinin karşılığıdır. Cennete girenler orda hoşlanmayacakları bir şey duymayacaklar, sadece gönüllerini ferahlandıracak sözler işiteceklerdir. Orada Allah'ın ve meleklerin selâmı kendilerine ulaştığı gibi, birbirleriyle de selâmlaşacaklardır. Her istediklerine nail olacakları gibi, gece gündüz rızıkları da önlerine gelecektir. Cennette gece ve karanlık diye bir şey söz konusu değildir, bundan maksad zaman mefhumu olmaksızın istedikleri o anda kendilerine takdim edilir. **Allahü teâlâ** onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Rahmân'ın gaybda kullarına vaadettiği Adn cennetlerine girerler. Şüphesiz O'nun sözü yerini bulacaktır. Orada boş sözler değil, sadece selâm sözü işitirler. Ve onlar sabah akşam rızıklarını hazır bulurlar. İşte bu cennetlere, kullarımızdan Allah'a karşı gelmekten sakınanları mirasçı kılacağız.»

64

«Biz ancak senin Rabbinin emriyle ineriz. Geçmişimizi, geleceğimizi ve ikisinin arasındakileri bilmek yalnız O'na mahsustur. Ve senin Rabbin unutkan değildir.»

65

«O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir. Şu halde O'na ibadet et ve bu ibadetinde sabırlı ol. Hiç O'na benzer bir şey bilir misin?»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Yahudilerden bir gurup Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek Zülkarneyn, Eshab-ı Kehf ve ruh hakkında sorular sorarlar. Peygamberimiz de «onlar hakkında ben size yarın bilgi veririm» der. Fakat «Allah nasip ederse veya inşaallah» demeyi unutur. Bunun üzerine Cebrail birkaç gün gelmez. Peygamberimiz, Cebrail'in gelmeyişinden çok müteessir olur. Yahur diler de Peygamberimiz hakkında ileri geri konuşmaya başlarlar. Birkaç gün sonra Cebrail gelir, Allah Resulü «ben seni çok özledim, neden geciktin» diye sorar. Cebrail de ona cevap olarak bu âyeti- celileyi getirir. **Allahü teâlâ** sevgili Peygamberine bunu şöyle beyan ediyor: «Biz ancak senin Rabbinin emriyle ineriz. O'nun emri olmadan asla memeyiz. Geçmişimizi, geleceğimizi ve ikisinin arasındakileri bilmek yalnız Allah'a mahsustur. Bizim hiçbir şeye gücümüz yetmez ve hiçbir şeyi de bilemeyiz. Senin Rabbin asla unutkan değildir. O, her şeyi bilir, hiçbir şey bilgisinin dışında değildir, seni de unutmaz. O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir. Şu halde O'na ibadet et ve emri üzere de bu ibadetinde sabırlı ol. Hiçbir zaman O'nu aklından çıkarma, hiç O'na benzer bir şey bilir misin? Elbette onun benzeri, şeriki yoktur.» Yüce Allah sevgili Peygamberini böyle teselli eder.

Allahü teâlâ'nın her âyetinde kullarının ibret ve ders alması için birçok hikmetler vardır. Bu âyetlerde de mü'minler için ders alınması gereken hikmetler mevcuttur. Mü'min hiçbir zaman Allah'ın adını zikretmeden bir vaadde bulunmamalıdır. Ancak «Allah nasip ederse, Allah izin verirse bunu yapacağım» demelidir. Allah destur vermezse hiçbir şey yapamaz, hatta bir nefes bile alamaz. Bu bakımdan her zaman ve her işinin başında Rabbini anmalıdır. Bir de çok aceleci olmamalıdır, her işini hesaplı, ölçülü ve neticesini düşünerek yapmalıdır. Neticesini düşünmeden alelacele yapılan işler daima sonuçsuz kalır. Nitekim Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «acele iş şeytandandır, teenni ise Allah'tandır» buyurmuştur.

66

«İnsan der ki: Ben öldüğüm zaman mı, her halde diri olarak çıkarılacağım?»

67

«İnsan hiç düşünmez mi ki, kendisi önceden bir şey değilken biz, onu yarattık.»

68

«Rabbine and olsun ki biz onları da, şeytanlarını da elbette beraber hasredeceğiz. Sonra cehennemin yanında diz çöktürerek hazır bulunduracağız.»

Kâfirler, Allah'ın âyetlerini yalanladıkları gibi, öldükten sonra dirilmeyi de inkâr etmişlerdir. Bunların öncülüğünü yapan Übey ibn Kâ'b «ben öldükten sonra tekrar dirilip yerden geri mi çıkacağım?» diyerek öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmiştir. Yüce Allah onların bu iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «İnsan hiç düşünmez mi ki, kendisi önceden hiçbir şey değilken biz onu yoktan var ettik. Onu yoktan var ettiğimiz gibi, öldükten sonra tekrar dirilteceğiz." Hâlik-ı Mutlak her şeye kadirdir. O, yoktan var ettiği gibi, öldükten sonra da tekrar diriltmeye kadirdir. Bundan sonra zâtına yemin ederek şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, and olsun ki biz onları da, şeytanlarını da beraber hasredeceğiz. Sonra cehennemin yanında diz çöktürerek hazır bulunduracağız.» İman etmeyenler cezasını böyle göreceklerdir. Bu onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır.

69

«Sonra her toplumdan Rahmân'a karşı en çok kimin baş kaldırdığını ortaya koyacağız.»

70

«Cehenneme en çok lâyık olanları da biz biliriz.»

71

«içinizden ona uğramayacak kimse yoktur. Bu, Rabbimin yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükümdür.»

72

«Sonra biz, takvaya erenleri kurtaracağız, zâlimleri de orada diz üstü çökmüş olarak bırakırız.»

Allahü teâlâ kıyamet günü her toplumdan en çok kimin kendisine başkaldırdığını ve isyan ettiğim ortaya çıkarır. Cehenneme en çok lâyık, olanları da bilir. Ey insanlar, içinizden cehenneme uğramayacak bir kimse yoktur. Bu, Allah'ın yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükmüdür. Ancak oraya girdikten sonra çıkacak olanlar, iman edip şirk ve küfürden sakınıp Allah'ın emirlerini yerine getiren takva sahipleridir. Onlar hiçbir surette azap ve sıkıntı görmeden oradan çıkacaklardır. Bu âyet-i celile bütün insanların cehenneme gireceğine delâlet eder. İman etmeyenler orada kalır, iman edip takva sahibi olanlar hiçbir zarar görmeden oradan çıkarlar. **Allahü teâlâ** takva sahibi olan kullarını ordan çıkaracağını vaadediyor. Herkes cehennem ateşini görecek, fakat takva sahiplerine onun ateşi asla dokunmayacaktır. Çünkü takva sahiplerinin nuru cehennem ateşini söndürecektir. Yüce Allah «biz iman etmeyenleri, cehennemde ebedî bırakacağız» buyurmuştur. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de «lâ ilahe illallah Muhammedün **Resûlüllah**» diyerek kalbinde zerre kadar imanı olan cehennemde ebedî kalmayacaktır» buyurmuştur.

Halid ibn Ma'den şöyle demiştir: «Cennet ehli şöyle diyeceklerdir: Rabbimiz, bizim cehenneme gireceğimizi vaadetmemiş miydi ki, biz cehenneme girmedik?» Cevaben şöyle denecektir «evet, Allah sizin cehenneme gireceğinizi vaadetti, bu vaadini de yerine getirdi. Fakat sizin nurunuz onun ateşini söndürdü. Bundan dolayı size hiçbir zararı dokunmadı ve sizi yakmadı.» Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den cehennemin şöyle nida ettiği rivayet edilmiştir: «Ey mü'min geç, senin nurun benim ateşimi söndürdü.» Görülüyor ki, mü'minin man nuru cehennem ateşini bile söndürüyor. İmam-ı Mücahid (radıyallahü anh) de şöyle demiştir: «Sıtma hastalığına yakalanan mü'min cehenneme girmiş gibi olur. Zira mü'minlerin cehennem ateşinden nasipleri sıtma hastalığına yakalanan mü'minin ateşinin derecesi kadardır. Çünkü sıtma hastalığının ateşi cehennem ateşinden bir parçadır.»

Âyet-i celilede ifade edildiği gibi **Allahü teâlâ** kıyamet günü bütün insanları cehenneme sokacaktır. İman edip takva sahibi olanları oradan çıkaracaktır. Cehennem kendilerine asla

dokunmayacaktır, onlar için cehennem bir gül bahçesi olacaktır. Zira ateşe yakma özelliğini veren Hâlik-ı Mutlak'tır. Dilediği zaman ondaki özelliği yok eder. Nitekim Hazret-i İbrahim, Nemrut tarafından ateşe atıldığı zaman ateşteki yakma özelliğini yok ettiği gibi. Kâfirler ise cehennemde ebedî olarak kalacaklardır, bu onların inkâr ve küfürlerinin bir cezasıdır. «Sonra her toplumdan Rahmân'a karşı en çok kimin baş kaldırdığını ortaya koyacağım. Cehenneme en çok lâyık olanları da biz biliriz. İçinizden ona uğramayacak kimse yoktur. Bu, Rabbimin yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükmüdür. Sonra biz takvaya erenleri kurtaracağız, zalimleri de, orada diz üstü çökmüş olarak bırakacağız.»

73

«Âyetlerimiz kendilerine apaçık olarak okunduğu zaman küfreden o adamlar mü'minlere-. 'Bu iki zümrenin hangisinin makamı daha iyi ve yeri daha güzeldir?' derler.»

74

«Biz onlardan önce nice nesilleri yok ettik ki, onlar varlıkça ve gösterişçe bunlardan daha üstündüler.»

75

«De ki: Rahman, sapıklıkta olanın günlerinin uzunluğunu uzattıkça uzatır. Nihayet tehdit edildikleri azap ile kıyamet gününü gördükleri zaman kimin yerinin daha kötü ve taraftarlarının daha güçsüz olduğunu bileceklerdir.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kendisine nazil olan âyetleri Mekke'li müşriklere okuduğu zaman, ona cevap veremiyerek Müslümanların fakirleriyle alay etmeye başlamışlar ve şöyle demişlerdir: «Bu iki zümreden hangisinin makamı daha iyi ve daha güzeldir'» Kastedilen iki zümreden biri Müslümanlar, diğeri de kâfirlerdir. Onlar varlıklarına ve çokluklarına güvenerek kendilerini Müslümanlardan üstün görmüşlerdir. İslâm'ın ilk yıllarında genelde fakirler İslâm'ı kabul ediyor, zenginler ve ileri gelenler ise İslâm'ı kabule yanaşmıyorlardı. Hatta fakirler ve kölelerle bîrarada, bir mecliste oturmayı kendilerine zül kabul ediyorlar ve şöyle diyorlardı «biz halkın ileri gelenleri ve asalet sahibi insanlarız, bunlarla

beraber birlikte oturup kalkamayız.» Halbuki İslâm'daki üstünlük madde ile değil, takva iledir. Allah katında en üstün olan insan Allah'tan en çok korkandır. Bu, dağbaşmdaki bir çoban da olabilir, devlet dairesindeki bir memur da, sokaktaki bir temizlik işçisi de. Yüce Allah onların bu iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Biz onlardan önce nice nesilleri yok ettik ki, onlar varlıkça ve gösterişçe bunlardan daha üstündüler. Buna rağmen onları inkâr ve küfürleri yüzünden helak ettik. Ya Muhammed, o kâfirlere de ki: «Rahman, sapıklıkta olanın günlerinin uzunluğunu uzattıkça uzatır. Nihayet tehdit edildikleri azap ile kıyamet gününü gördükleri zaman kimin yerinin daha kötü ve taraftarlarının daha güçsüz olduğunu bileceklerdir.»

Kâfirler her ne kadar güçlü görünseler de, gerçekte onlar çok güçsüzdürler. Allah'a teslim olmayan her varlık güçsüzdür. Çünkü her varlığa güç kuvvet veren O'dur. O'nun izni olmadan bir yaprak bile kımıldamaz. Zahire bakıp kâfirlerin güçlü olduğunu zannetmek gaflettir. Belki maddeten onların varlıklı olmaları İlâhî kudretin eseri olarak çalıştıklarının karşılığıdır. Zira Rezzâk-ı Âlem Necm Sûresi'nin 39. âyetinde «ve insan için çalıştığından başkası yoktur- buyuruyor. Görülüyor ki, dünyevi işlerde iman edenlere de, etmeyenlere de ancak çalıştıklarının karşılığı veriliyor.

76

«Allah, hidayeti kabul edenlerin feyzini artırır. Baki kalacak iyi ameller Rabbimin nezdinde sevapça da hayırlıdır, akıbetçe de hayırlıdır.»

77

«Âyetlerimizi inkâr eden ve: 'Bana elbette mal ve çocuk verilecektir diyeni gördün mü?»

78

«O, görülmeyeni mi biliyor, yoksa Rahman katından bir söz mü almış?»

79

«Hayır, söylediğim yazacağız ve azabını uzattıkça uzatacağız.»

80

«Söyledikleri şeyler size kalacaktır. Ve kendisi bize tek olarak gelecektir.»

Allahü teâlâ hidayete lâyık olanları, hidayete erdirir, imanlarını kat kat artırır. Bakî kalacak olan sâlih amel Allah katında mükâfat bakımından da, akıbet bakımından da daha hayırlıdır. Zira kıyamet günü zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed!, âyetlerimizi inkâr edip ve 'bana elbette mal ve çocuk verilecektir' diyeni gördün mü?» Bu âyetin nüzul sebebi şudur: Habbab (radıyallahü anh) demirci ustasıydı, müşriklerden Âs ibn Vâü'e birçok iş yapar ne var ki Vâil, Habbab'ın hakkını vermezdi. Habbab bir gün ona gider, hakkını ister. Vâil, Habbab'a (radıyallahü anh) «dininden döner, Muhammed! yalanlarsan sana hakkını veririm,» der. Habbab (radıyallahü anh) bunu asla kabul etmez ve «ben de sendeki hakkımı, öldükten sonra tekrar dirilince alırım» der. Vâil, Habbab'ı alaya alarak «ben öldükten sonra tekrar dirilecek miyim?" diye sorar. Habbab da «evet» cevabını verir. Vâil öldükten sonra dirilmeyi inkâr ederek «benim o zaman oğlum, kızlarım ve çok malım olur, senin de hakkını veririm» der. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** onların iddialarını reddederek bu âyetleri inzal eder ve şöyle buyurur: «Allah, hidayeti kabul edenlerin feyzini artırır. Bakî kalacak iyi ameller Rabbinin katında sevapça da hayırlıdır, akıbetçe de hayırlıdır. Âyetlerimizi inkâr eden ve 'bana elbette mal ve çocuk verilecektir' diyeni gördün mü? O, görülmeyeni mi biliyor, yoksa Rahman katından bir söz mü almış? Hayır, söylediğini yazacağız ve azabını uzattıkça uzatacağız. Söyledikleri sözler bize kalacaktır ve kendisi bize tek olarak gelecektir. Mallan ve evlâtları kıyamet günü kendisine asla fayda vermeyecektir.» Kıyamet günü her insan amelinin karşılığını görecektir. Zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir.

81

«Onlar kendilerine güç kazandırsın diye Allah'ı bırakarak tanrılar edindiler.»

82

«Hayır, onlar kendilerinin ibadetlerini inkâr edecekler ve aleyhlerine döneceklerdir.»

83

«Bilmiyor musun ki kâfirlerin üzerine onları kışkırtan şeytanlar gönderdik.»

84

«Şu halde sen onlara karşı acele etme. Biz onların günlerini saydıkça sayacağız.»

Müşrikler, Allah katında putların kendilerine şefaat etmesi ve azaptan kurtarması için Allah'ı bırakıp onlara tapınışlardır. Halbuki Allah'tan başka ibadete lâyık hiçbir varlık yoktur. Başka bir varlığa ibadet etmek ve yardım beklemek Allah'a ortak koşmaktır. Allah'a ortak koşmak ise günahların en büyüğüdür. Yüce Allah müşriklerin bu iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Kâfirler kendilerine güç kazandırsın diye Allah'ı bırakarak tanrılar edindiler. Hayır, o ibadet ettikleri putları kıyamet günü ibadetlerini inkâr edecekler ve aleyhlerine döneceklerdir. Ya Muhammed, bilmiyor musun ki kâfirlerin üzerine onları kışkırtan şeytanlar gönderdik. Şu halde sen onların üzerine azabm çabuk gelmesini dilemede acele etme. Biz onların aylarını günlerini ve nefeslerini vaadettiğimiz azap zamanı gelene kadar sayarız. O müddet tamam olduktan sonra azaplarını veririz.» İşte kâfirler azaplarını böyle göreceklerdir.

85

«O gün müttakileri Rahmân'ın huzurunda, Ona gelmiş konuklar olarak toplarız.»

86

«Mücrimleri de suya götürür gibi cehenneme süreriz.»

87

«Rahmân'ın katında bir ahd almış olanlardan başkası asla şefaatta bulunmayacaktır.»

Bu âyet-i celilelerde iman edenlerle, iman etmeyenlerin kıyamet günü görecekleri mükâfat ve mücâzat bildirümektdir. **Allahü teâlâ**, muttaki kullarım kıyamet günü huzurunda toplar, onlar kıyametin dehşetinden ve cehennemin azabından asla korkmazlar, arzu ettikleri bütün nimetlere nail olurlar. Kendilerine vaadedilen cennetlere girerler. Çünkü Yüce Allah iman edip sâlih ameller işleyen kullarını cennet nimetleriyle mükâfatlandıracağını vaadetmiştir. Bu onların iman ve amellerinin karşılığıdır. İman etmeyenleri ise, inkâr ve küfürlerinden dolayı elim bir azaba uğratacak, içinde ebedî kalacakları cehenneme atacaktır. Zira Yüce Allah iman etmeyenler için cehennemi vaadetmiştir. Allah vaadinden asla dönmez, vaadi muhakkak vuku bulacaktır.

88

«Bir kısım kimseler: 'Rahman çocuk edindi' dediler.»

89

«Yemin olsun ki ortaya çok kötü bir şey attınız.»

Kâfirler, **Allahü teâlâ**'ya çocuk isnad ederek meleklerin O'nun kızları olduğunu söylemişlerdir. Yüce Allah evlât ve aileden münezzehtir. Çünkü evlât da, aile de, mal da, mülk de, bunların hepsi Allah'ın yaratmasıyla meydana gelmiştir. Allah hiçbir zaman yarattığı şeye muhtaç olmaz, Mahlûka muhtaç olan da hiçbir zaman Halik olmaz. **Allahü teâlâ** onların iddialarını reddederek şöyle buyuruyor: «O gün müttakileri Rahmân'ın huzurunda, O'na gelmiş konuklar olarak toplarız. Mücrimleri de suya götürür gibi cehenneme süreriz. Rahmân'ın katında bir ahd almış olanlardan başkası asla şefaatta bulunmayacaktır. Bir kısım kimseler: «Rahman çocuk edindi» dediler. Yemin olsun ki ortaya çok kötü bir şey attınız.»

Hazret-i Ali (radıyallahü anh) müttakiler için şöyle demiştir: Kıyamet günü **Allahü teâlâ**'nın muttaki kulları develer üzerinde mahşer yerine gelirler. Diledikleri zaman süvari olarak, diledikleri zaman da uçarak giderler. Develerinin eğeri yakuttan, özengisi de altındandır.

90

«Nerdeyse gökler parçalanacak, yer yarılacak ve dağlar çökecekti.»

91

«Rahmân'a çocuk isnad etmelerinden ötürü.»

92

«Oysa Rahmân'a çocuk edinmek yaraşmaz.»

93

«Çünkü göklerde ve yerde olan her şey Rahmân'a mutlaka kul olarak gelecektir.»

94

«Yemin olsun ki, O, bunları kuşatmış ve teker teker saymıştır.»

95

«Kıyamet günü hepsi O'na tek olarak gelecektir.»

Yahudiler ve Nasrâniler **Allahü teâlâ**'ya çocuk isnad etmişlerdir. Allah'a çocuk isnad etmek en büyük günahtır. O, aile ve çocuktan münezzehtir. Kâfirlerin, Rahmân'a çocuk isnad etmelerinden ötürü nerdeyse gökler parçalanacak, yer yarılacak ve dağlar çökecekti. Çünkü O, her şeyin halikı ve ma'bududur, çocuk edinmek O'na asla yaraşmaz. Göklerdeki ve yerdeki her şey Rahmân'ın kuludur. Hepsini O yaratmıştır. Kıyamet günü her varlık tek olarak O'nun huzuruna gelecektir. İman edip sâlih amel işleyenler mükâfatını, iman etmeyenler ise cezalarını göreceklerdir.

96

«Hakikat iman edip sâlih ameller işleyenleri Rahman sevgili kılacaktır.»

Yüce Allah iman edip sâlih ameller işleyen kullarının gönüllerini kendi sevgisi ile doldurur. Onları kendisi sevdiği gibi, bütün mahlûkata da sevdirir. Allah, iman edip emirlerine itaat eden kullarını böyle mükâfatlandırır. Emirlerine itaat etmeyenleri ise asla sevmez. Allah'ın sevmediği kulu hiçbir mahlûk sevmez. Çünkü Allah

o kulunun sevgisini bütün insanların kalbinden alır, sonra o insanı kimse sevmez.

97

«İşte biz bunu müttakileri müjdeleyesin ve inatçı bir kavmi uyarasın diye senin dilinle indirerek kolaylaştırdık.»

98

«Onlardan önce nice nesilleri yok ettik. Şimdi onlardan hiçbirisini duyuyor veya hiçbir ses işitiyor musun?»

Allahü teâlâ, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e, iman edenleri müjdelemesi, iman etmeyenleri de uyarması için Kur'ân-ı Kerim'i indirmiştir. Onun herkes tarafından okunup mânâsının anlaşılabilmesi için Allah, **Peygamber**'in diliyle indirip kolaylaştırmıştır. Bu, Kur'an inananlara hidayet ve rahmet, inanmayanlara ise azaptır. Yüce Allah bunlardan önce nice nesilleri inkâr ve küfürleri yüzünden helak etmiştir. Şimdi onların hiçbirisini görmüyorlar ve duymuyorlar. «Hakikat iman edip sâlih ameller işleyenleri Rahman sevgili kılacaktır. İşte biz bunu (Kur'ân'ı) müttakileri müjdeleyesin ve inatçı bir kavmi uyarasın diye senin dilinle indirerek kolaylaştırdık. Onlardan önce nice nesilleri yok ettik. Şimdi onlardan hiçbirisini duyuyor veya hiçbir ses işitiyor musun?»

TA-HA SURESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Kerim'in 20. sûresi olup Mekke-i Mükerreme'de nazil olmuştur ve 135 âyetten ibarettir. İhtiva ettiği başlıca hususlar **Allahü teâlâ**'nın vahdaniyeti, birliği, azameti, Hazret-i Âdem'in ve Hazret-i Musa'nın kıssaları, Firavun'un helaki, İsrailoğullarının kurtuluşu, şeytanın hilesi, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in teselli buyurulması ve beşeriyetin tefekküre davet edilmesidir.

1

«Tâ-Hâ.»

2

«Kur'an'ı sana sıkıntıya düşesin diye değil»

3

«Ancak Allah'tan korkanlara bir öğüt olarak indirdik.»

4

«Yeri ve yüce gökleri yaratanın katından bir kitap olarak indirdik.»

5

«Rahmân arşa hükmetmektedir.»

6

«Göklerde ve yerde ikisinin arasında ve nemli toprağın altında bulunanlar O'nundur.»

7

«Sen sesini yükseltsen de, yükseltmesen de, çünkü O, gizliyi de, gizlinin daha gizlisini de bilir.»

8

«Allah'tan başka ilâh yoktur ve en güzel isimler O'nundur.»

Tefsirciler, sûrenin başındaki Hurûf-u mukattaanın müteşâbihattan olduğunda ittifak etmekle beraber, mânâsında ihtilâf etmişlerdir. Bunlardan birkaç tanesini saymakta fayda vardır: **1-** **Allahü teâlâ**'nın isimlerinden biridir. **2-** **Peygamber**imizin mübarek ismidir. **3-** Kasemdir. **4-** Ey recül demektir. **5-** Ey insan demektir. **6-** Yâ Tâhir. **7-** Mânâsı sırdır. **8-** Hususi mânâlara delâlet eder. Hazret-i Cabir ise şu açıklamayı yapmıştır: Tâ, Yüce Allah'ın Tâhir adının anahtarıdır, ona işaret eder. Hâ, Hadi adının anahtarı olup ona işaret eder.

İmam-ı Kelbî (radıyallahü anh)'ye göre bu sûrenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'de gece ibadetini çok yapardı, öyle ki namazda uzun müddet, kalmaktan ayakları şişerdi. **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine gece ibadetlerini azaltmak için bu âyetleri inzal ederek şöyle

buyurmuştur: «Yâ Muhammed, biz bu Kur'an'ı sana sıkıntı ve zahmet vermek için indirmedik. Kendine bu kadar zahmet verme. Biz bunu ancak Allah'tan korkanlara bir öğüt olarak indirdik. Yeri ve yüce gökleri yaratanın katından bir kitap olarak indirdik. O'nun isimlerinden birisi de Rahmân'dır ve O, arşa hükmetmektedir. Göklerde ve yerde, ikisi arasında ve nemli toprağın altında bulunanların hepsi O'nundur. Hiç kimsenin onlar üzerinde bir tasarrufu yoktur. Sen sesini yükseltsen de, yükseltmesen de O, bilir. Çünkü O, gizliyi de, gizlinin daha gizlisini de bilir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Hem Allah'tan başka ilâh yoktur, en güzel isimler de O'nundur.» Yüce Allah ilmini beyan ettikten sonra Musa (aleyhisselâm)'nın kıssasını beyan buyurmuştur.

9

«Musa'nın haberi sana geldi mi?»

10

«Hani o, bir ateş görmüştü de ailesine: 'Durun, ben bir ateş gördüm. Size ya ondan bir kor getiririm veya ateşin yanında bir yol gösteren bulurum' demişti.»

11

«Ateşin yanına gelince kendisine: 'Ey Musa' diye seslenildi.»

Allahü teâlâ sevgili **peygamber**ini teselli etmek için Musa (aleyhisselâm)'nın başına gelenleri vahyederek şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, Musa'nın haberi sana gelmedi mi?» Musa (aleyhisselâm) uzun müddet kayınpederi Şuayb (aleyhisselâm)'in yanında kaldıktan sonra Mısır'da bulunan anasının ve kavminin yanına dönmek için izin ister. İzin aldıktan sonra aile efradı ve davarlarıyla beraber yola çıkar. Mevsim kış ve çok soğuktur. Yol kesicilerin şerrinden emin olmak için ana yoldan gitmez ve bilmediği bir bölgede yoluna devam eder, yolu şaşırır fakat yine de devam eder. Soğuğun şiddetli olduğu karanlık bir gecede Tur dağının bulunduğu Tuvâ vadisine gelirler. Hanımı da hamiledir ve doğumu yaklaşmıştır. Oraya gelince şiddetli soğuğun ve karanlığın hâkim olduğu cuma gecesi bir oğlu dünyaya gelir. Bazılarına göre, Musa (aleyhisselâm) kendisini tanıtmamak için

yolda çok dikkatli hareket eder, gündüz yalnız gider, gece aile efradıyla devam ederdi. Soğuğun şiddetli olduğu karanlık bir gecede yolunu kaybeder, yolu bulmak ve ateş yakmak için elindeki çakmağı çakar, uğraşmasına rağmen tutuşturamaz. Ümitsiz bir vaziyette sağa sola bakmaya başlar, tam o sırada Tur dağında bir ateş görür ve yanındakilere «siz burada bekleyin, ben gidip oradan ateş alayım veya ateşin yanında bulunanlardan yolumuzu öğrenip geleyim» der ve ateşin bulunduğu istikamete doğru gider. Ateşe yaklaştığı zaman yeşil bir ağacın parlak nûr ile kaplandığını görür. Gördüğü bu parlaklığın ateş olmadığım anlar. Çünkü bu ziya ağaçta hiçbir değişiklik yapmamıştır. Şayet ateş olsaydı ağaçta bir değişiklik yapacak, yeşilliği yok olacaktı. Tefsircilere göre Musa (aleyhisselâm)'nın gördüğü nurdur. Fakat o ateş zannettiği için «nâr» lafzıyla zikredilmiştir. Halbuki gördüğü nûr, nûr-u ilâhîdir.

Said ibn Cabir de şu açıklamayı yapmıştır: Musa (aleyhisselâm)'nın ateş demesinin hikmeti Yüce Allah'ın hicablarından birisinin de nâr olmasındandır. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «**Allahü teâlâ**'nın hicablarından biri de nârdır.» buyurmuştur. Eğer o nârı hicab örtmeseydi O'nun mukaddes zatının nuru nazar edenleri yakardı. Musa (aleyhisselâm) onu görünce ateş zannetmiş ve ondan ateş almaya gitmişti. Ona yaklaştığı zaman kendisinden uzaklaştığını, uzaklaşınca da kendisine yaklaştığını görür. Bu olay karşısında şaşakalır ve o anda meleklerin sesini işitir. Kendisine «Ey Musa» diye seslenilir, Yüce Allah «şüphesiz ki ben senin Rabbinim. Pabuçlarını çıkar. Zira sen mukaddes vadide, Tuvâ'dasın» buyurmuştur. Bu ses Musa (aleyhisselâm)'yı kaplamıştı, o bu sesin hangi taraftan geldiğini anlayamamıştı. O sesin nereden geldiğini öğrenmek için şöyle diyordu «ben senin sesini işitiyorum, fakat bulunduğun yeri bilmiyorum, bana nereden nida ediyorsun» **Allahü teâlâ** tekrar nida edip şöyle buyurmuştur: «Ben senin fevkindeyim, seninle beraberim ve sana canından daha yakınım.» Musa (aleyhisselâm) nidanın Allah'tan geldiğini anlar şek ve şüphesi gider, o zaman sakinleşir. .

12

«Şüphesiz ki ben senin Rabbinim. Pabuçlarını çıkar. Zira sen mukaddes vadide, Tuvâ'dasın.»

Musa (aleyhisselâm)'ya «pabuçlarını çıkar» diye nida edilmesinin hikmeti, ayağındaki pabuçların halislenmemiş hımar derisinden olduğu içindir. İkrime ile İmam-ı Mücahid'e göre «pabuçlarını çıkar» emrinden maksad, iki ayağı ile Arz-ı Mukaddes'e basarak oranın, bereketinin Musa (aleyhisselâm)'ya isabet etmesi içindir. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) pabuçlarını çıkarır ve Yüce Allah «Yâ Musa, şüphesiz mukaddes bir vadide, Tuvâ'dasm» buyurmuştur. Musa (aleyhisselâm)'ın ateş suretinde tecelliye mazhar olmasının ve o vasıta ile hitaba muhatab kılınmasının hikmeti şudur: O anda Hazret-i Musa'nın ateşe ihtiyacı vardı. Cenâb-ı Allah, Musa'nın kendisine yönelmesi için matlubu içinde tecelli etmişti. Eğer ihtiyacı olan şeyden başka suretle tecelli etseydi belki Hazret-i Musa yüz çevirirdi.

13

«Ben seni seçtim. Şu halde vahyolunanları dinle.»

14

«Şüphesiz ki ben Allah'ım. Benden başka hiçbir tanrı yoktur. Öyleyse bana ibadet et, beni hatırlamak ve anmak için dosdoğru namaz kıl.»

15

«Kıyamet muhakkak gelecektir. Herkes işlediğinin karşılığım görsün diye onu hemen açıklayacağım geliyor.»

16

«Binâenaleyh ona inanmayan ve hevesine uyan kimse seni bundan alıkoymasın, yoksa helak olursun.»

Allahü teâlâ, Musa (aleyhisselâm)'yı **peygamber** olarak seçmiş ve ona şöyle vahyetmiştir: «Ey Musa, ben seni **peygamber** olarak seçtim. Şu halde sana vahyolanları dinle, şüphesiz ki, Allah benim, benden başka ma'bud yoktur. Bana ibadet et, beni hatırlaman ve anman için dosdoğru namaz kıl, bana münâcat et. Muhakkak kıyamet gelecek ve herkes yaptığının karşılığını

görecektir. Herkes işlediğinin karşılığını görsün diye onu hemen açıklayacağım geliyor. Kıyametin ne zaman kopacağını bildirmem em in sebebi insanların her zaman onun vuku'undan korkmaları ve hazırlık yapmaları içindir. Çünkü kıyamet günü herkes dünyada yaptığının karşılığını görecektir. Ya Musa, ona inanmayan ve hevesine uyan kimse seni bundan alıkoymasın. Şayet sen de onlar gibi nefsinin nevasına uyarsan helak olursun. Zira inanmayanlar hüsrana uğrayıp helak olacaklardır.» Âyette ifade edildiği gibi iman etmeyenlerin sonu daima hüsran ve helaktir. İman edenler mükafatını, iman etmeyenler ise cezasını göreceklerdir.

17

«Ey Musa, o sağ elindeki nedir?»

18

«O benim değneğimdir, ona dayanırım, onunla davarıma yaprak silkerim ve daha birçok işlerde faydalanırım, dedi.»

19

«Buyurdu ki: Ey Musa, onu bırak.»

20

«O da bıraktı ve bir de gördü ki, hemen koşan bir yılan oluvermiş.»

21

«Buyurdu ki: Onu tut, korkma, biz yine onu eski durumuna çevireceğiz.»

Musa (aleyhisselâm)'nın elinde bir değnek vardı, birçok ihtiyaçlarını onunla görüyordu. Yüce Mevlâ, ona vahyederek «Ey Musa, sağ elindeki nedir?» diye sorar. Hâlik-ı Mutlak onun ne olduğunu biliyordu. O değnek vasıtasıyla Musa (aleyhisselâm)'nın birçok mucizeler göstereceğinden **Allahü teâlâ** elindekinin bir değnek olduğunu yakmen bildirmek için, ona bunun ne olduğunu sormuştur. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) 'o benim değneğimdir, ona dayanırım, onunla davarıma yaprak, silkerim ve daha birçok işlerde ondan faydalanırım» diye cevap verir.

Musa (aleyhisselâm)'nın âsâsı baston gibi olup birçok özellikleri vardı. Yolda yürürken, ayakta dururken ona dayanır, hayvanlarına onunla yaprak döker, onları sürer, azığını taşır, kuyudan su çıkarmak için kova bulunmadığı zaman onu kova olarak kullanarak kuyudan su çıkarır, yırtıcı hayvanları kovalar, onunla akrepleri öldürür, sıcağın şiddetli olduğu zamanlar şemsiye olarak kullanır, yalnız kaldığı zaman onunla konuşur, su bulamadığı zaman onu yere vurmak suretiyle yerden su çıkarır ve ihtiyacını giderir, arzu ettiği zaman onu yere diker ve bir anda yeşillenir, istediği meyveyi verir o da yerdi. Bu âsâ aynı zamanda gece karanlığında lâmba gibi ışık verirdi, düşmanına karşı onunla mücadele ederdi, her işinde onu kullanırdı. Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm)'ya vahyedip şöyle buyurmuştur: «Yâ Musa, âsânı bırak.» Bu ilâhî emir gereği Musa (aleyhisselâm) asasını yere atar, o anda sapsarı büyük bir yılan olur, sağa sola hareket etmeye başlar. Asanın eğri kısmı boynu, iki budağı da iki çenesi olur. Gözleri ateş gibi yanar, her haliyle görenleri dehşete düşürür. Kocaman ağaçları azı dişleriyle keser devirir. Büyük kaya parçalarını bir lokmada yutar. Dişlerini birbirine dokundurduğu zaman büyük bir gürültü çıkarır. Musa (aleyhisselâm) asasını böyle korkunç bir şekilde görünce korkar, kaçar. O anda kendisine «Ya Musa, geri dön» diye nida olunur. O da, korku içinde geri döner ve **Allahü teâlâ** «Ey Musa, sağ elinle onu tut, korkma biz onu eski haline döndürürüz» buyurur. Bu ilâhi emir karşısında Musa (aleyhisselâm) gömleğinin yelesini eline dolayarak asasına yaklaşır, o anda bir melek kendisine «Ey Musa, eğer onun sana zarar vermesi **Allahü teâlâ**'nın emri ise, seni onun zararından hiçbir şey kurtaramaz. Şayet onu tutman Allah'ın emri ise korkma tut, sana ondan bir zarar gelmez.» der. Musa (aleyhisselâm) bunun üzerine elini açar «ben zayıf bir insanım ve zayıf bir şeyden yaratıldım» der, sonra yılanı yakalar. O anda yılan eski haline döner.

22

«Bir de elini koltuğunun altına koy da, diğer bir mucize olarak kusursuz bembeyaz çıksın.»

23

«Bununla sana daha büyük mucizelerimizi gösterelim.»

24

«Firavun'a git, doğrusu o azmıştır.»

25

«Rabbim, benim gönlüme genişlik ver, dedi.»

26

«İşimi kolaylaştır.»

27

«Dilimin de düğümünü çöz ki.»

28

«Sözümü iyi anlasınlar.»

Musa (aleyhisselâm) ilâhi emir gereği elindeki âsâyı yere atınca âsâ büyük bir yılan olur. Onun yılan olduğunu gören Musa (aleyhisselâm) korkar, kaçar. Bu, Allah tarafından kendisine verilen bir mucizedir. Görenleri dehşete düşüren bu mucizeye ilâveten Yüce Halik ona başka bir mucize daha verir ve şöyle buyurur: «Ey Musa, bir de elini koltuğunun altına koy da, diğer bir mucize olarak kusursuz bembeyaz çıksın. Böylece sana daha büyük mucizelerimizi gösterelim.» Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) sağ elini sol koltuğunun altına koyar tekrar çıkardığı zaman etrafa ışık saçan ay gibi parlamaya başlar. Musa (aleyhisselâm) bu manzara karşısında şaşa kalır. Bu, ona verilen üçüncü mucizedir. Birincisi âsânın yılan oluşu, ikincisi o âsânın tekrar eski haline dönmesidir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) bunu şöyle beyan eder: Musa (aleyhisselâm) sağ elini sol koltuğunun altına sokar, çıkardığı zaman elinin ay gibi parladığını görür. Bu, onun **peygamber**liğinin alâmeti olan büyük bir mucizedir. Bu mucizelerden sonra Yüce Allah ona risalet verip şöyle buyurur: «Yâ Musa, Firavun'a git. Onu imana davet et, doğrusu o azmıştır.» Bu ilâhî emir karşısında Musa (aleyhisselâm) Rabbine şöyle niyaz eder: «Rabbim, gönlüme genişlik ver, işimi kolaylaştır, dilimin de düğümünü çöz ki, beni dinleyenler sözümü iyi anlasınlar.» Musa (aleyhisselâm) kendisine

verilen görevin ne kadar büyük ve ehemmiyetli olduğunu anladığı için önce Rabbinden yardım talep eder. Çünkü Allah'ın yardımı olmadan kimse bir şey yapamaz.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre, Musa (aleyhisselâm)'nın «Rabbim, gönlüme genişlik ver» demesinin hikmeti «Rabbim, gönlüme öyle ferahlık ver ki, senden başkasından korkum olmasın» demektir. Zira Musa (aleyhisselâm) tek başına Firavun'u imana davet etmekten endişe duyuyordu. Çünkü Firavun'un avanesi ve ordusu çoktu. Onlardan korkmamak için Yüce Mevlâ'ya niyaz edip şöyle dua etmiştir: «Rabbim, buyurduğun emri bana kolay et ki, risâletini Firavun'a ulaştırıp onu imana davet edeyim. Dilimdeki düğümü de çöz ki, beni dinleyenler sözümü iyi anlasınlar.»

Musa (aleyhisselâm)'nın dilinin kekeme olmasının sebebi şudur: Kâhinler, Firavun'a İsrailoğullarından birinin gelip tahtına hâkim olacağım söyler. Bunun üzerine Firavun İsrailoğullarının dünyaya gelen erkek çocuklarını öldürtür. Musa (aleyhisselâm) da o sırada dünyaya gelir, annesi çocuğunun öldürülmesinden korkar. Onu gizleyecek bir yer bulamaz. Son çare olarak Hazret-i Musa'yı bir sandukaya koyar ve Nil nehrine bırakır. Nehir Firavun'un sarayının, önünden geçer. Sarayın önünden geçen nehir sandukayı oraya götürür. Musa (aleyhisselâm) 'yi götüren sanduka Firavun'un adamları tarafından alınır ve kendisine takdim, edilir. Sandukayı açarlar, içinden nûr topu gibi bir erkek çocuğu çıkar, Firavun ve ailesi Âsiye çocuğu kendilerine evlâtlık alırlar, sarayda büyütmeye başlarlar. Bir gün Firavun, Musa (aleyhisselâm) ile oynarken, Firavun'un sakalından bir tutam tüyü koparır. Firavun buna çok kızar, küçük Musa'yı öldürmek ister, ailesi buna mani olur ve «bunu çocukluğundan yaptı, onun sana bir garezi yoktu. Şayet dilersen bir deneyelim» der. Sonra bir kap altın, bir kap da ateşin korunu alıp küçük Musa'nın yanına getirir. Musa (aleyhisselâm) elini altın olan kaba uzatır, o anda Cebrail gelip elini ateş olan kaba sokar ve ondan ateş alıp ağzına koyar, derhal dilini yakar. Bu yanmadan mütevellid dilinde bir arıza meydana gelir ve kekeme olur. Bunun için «Rabbim, dilimin düğümünü çöz ki, sözümü iyi anlasınlar» demiştir. Musa (aleyhisselâm)'nın Rabbine nasıl dua ve niyazda bulunduğu âyet-i celilede şöyle bildirilmiştir.

29

«Bana kendi ailemden bir de vezir ver.»

30

«Kardeşim Harun'u.»

31

«Beni onunla destekle.»

32

«Onu işimde ortak yap.»

33

«Tâ ki seni çok tesbih edelim.»

34

«Ve seni daha çok analım.»

35

«Şüphe yok ki, sen bizi hakkıyle görensin.»

Musa (aleyhisselâm)'nın dilinin kekeme olmasından ilâhi emri hakkıyle tebliğ edemeyeceği korkusuyla kardeşi Harun'un da kendisine yardımcı olarak gönderilmesini Rabbinden niyaz edip şöyle dua etmiştir: «Rabbim, bana kendi ailemden kardeşim Harun'u vezir ver. Ve beni onunla destekle, onu işimde ortak yap. Tâ ki seni çok tesbih edelim ve seni daha çok analım. Şüphe yok ki sen bizi hakkıyle görensin.» Yüce Halik, Musa (aleyhisselâm)'nın duasını kabul eder.

36

«Buyurdu ki: Ey Musa, istediğin sana verilmiştir.»

37

«Zaten sana başka bir defa da iyilikte bulunmuştuk.»

38

«Hani annene vahyedilmesi gerekeni vahyetmiştik.»

39

«Onu bir sandığa koy da denize bırak. Deniz onu kıyıya atar. Bana da, ona da düşman biri onu alır. Gözümün önünde yetişesüı diye seni de sevgili kıldım.»

40

«Hani kız kardeşin gidip diyordu ki: Ona bakacak birini size göstereyim mi? İşte böylece annen üzülmesin de sevinsin diye seni ona geri vermiştik. Sen bir de adam öldürmüştün de, biz seni o gamdan kurtarmıştık. Hem seni birçok musibetlerle denemiştik. Böylece Medyen halkı arasında yıllarca kalmıştın. Sonra da takdire göre geldin, ey Musa.»

Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm)'ya vahyedip şöyle buyurmuştur: «Ey Musa, senin bütün isteklerini yerine getirdik. Dünyaya geldiğin zaman annen Firavun'un seni öldürmesinden korkmuştu. Biz ona ilham edip «seni bir sandığa koyup Nil nehrine atmasını bildirdik.» Musa (aleyhisselâm)'nın annesi de öyle yapmıştı. Annesi çocuğunu bir sandukaya koyar, içine su girmemesi için her tarafını mumla kapatır ve Nil nehrine bırakır. Onu takip için kızı Meryem'i de arkasından gönderir. Nehir sandukayı alıp götürür ve Firavun'un sarayının önünde kenara çıkarır. Çocuk, Firavun'un adamları tarafından alınır, kendisine getirilir. Sandukayı açarlar, içinden nûr topu gibi bir çocuk çıkar. Firavun onu görür görmez derhal muhabbet besler. Nitekim «Ya Musa, biz senin sevgini Firavun'un gönlüne attık ve seni ona sevdirdik. Gözümün önünde yetişesin diye seni de sevgili kıldım. Kız kardeşin gelip diyordu ki: «Ona bakacak birini size göstereyim mi?» İşte böylece kimsenin sütünü sana enızirtmeyerek annen üzülmesin de sevinsin diye seni ona geri vermiştik.»

Firavun küçük Musa'yı sarayına alınca, onu enızirtmek için bir süt anne arar. Süt vermek için birçok kadın gelir, fakat küçük Musa hiçbirisinin sütünü almaz. Bu durumu öğrenen ablası Meryem saraya sokulur ve «size, buna süt verecek birisini getireyim mi?» der. Çaresiz kalan Firavun ve ailesi derhal kabul ederler. Bunun üzerine Meryem, annesini getirir. Kimse gelen kadının Hazret-i Musa'nın annesi olduğunu bilmez. Kadın sütünü verince küçük Musa derhal alır, saraydakiler bundan çok memnun kalır. Ona dolgun bir ücret

vererek çocuğa süt vermesini temin ederler. Anne de son derece memnundur. Böylece ölümün kucağına attığı yavrusuna tekrar kavuşmanın mutluluğunu yaşamakta üstelik süt bedeli olarak dolgun bir ücret almaktadır. İşte Yüce Allah, **Peygamber**ini düşmanın evinde hem korur hem de ona baktırtır. Musa (aleyhisselâm) büyük bir itina ile Firavun'un sarayında büyütülür, delikanlılık çağına geldiği zaman kendi kavminden birisi ile Firavun'un yakınlarından bir Kıbti'nin kavga ettiğini görür, dayanamaz. Kıbtî'yi eliyle iter, yere düşen Kıbtî o anda ölür. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) saraydan kaçar ve şehri terk edip Şuayb (aleyhisselâm)'in bulunduğu Medyen şehrine gider. «Ey Musa, sen bir de adam öldürmüştün de biz senin suçunu affedip bağışladık ve seni o gamdan kurtardık. Hem seni birçok musibetlerle denemiştik. Böylece Medyen halkı arasında yıllarca kalmıştın. Sonra da takdire göre geldin, ey Musa.»

Musa (aleyhisselâm) Medyen'e geldikten sonra Hazret-i Şuayb (aleyhisselâm) ile buluşur ve himayesine girer. Bir müddet sonra da kızı ile evlenir. Kırk yaşma kadar Medyen'de kalır, sonra aile efradı ile kavminin bulunduğu Mısır'a gider. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Böylece Medyen halkı arasında yıllarca kalmıştın. Sonra insanları imana davet etsin diye sana risalet verip emirlerimizi vahyettik.» Musa (aleyhisselâm) kırk yaşına geldikten sonra kendisine risalet verilmiştir.

41

«Ben seni kendim için seçtim.»

42

«Sen ve kardeşin âyetlerimle git. Beni anlamakta gevşek davranmayın.»

43

«Firavun'a gidin, doğrusu o azmıştır.»

44

«Ve ona yumuşak söz söyleyin, belki nasihat dinler veya korkar.»

Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm)'ya şöyle buyuruyor: «Seni **peygamber** olarak seçtim. Sen ve kardeşin Harun âyetlerimle Firavun'a gidin, beni anlatmakta gevşek davranmayın. Doğrusu o çok azmıştır. Ona emirlerimizi yumuşak bir şekilde söyleyin, belki nasihat dinler veya azabımızdan korkar da imana gelir.»

Bu âyet-i celilede emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker yapanlara tembih vardır. Allah'ın emirlerini bildirenler, yasaklarından sakmdıranlar daima yumuşak sözlerle konuşmalıdırlar, kaba ve sert hareketlerden kaçınmalıdırlar. Muhatapları nefret ettirmekten sakınmalıdırlar ve Harun (aleyhisselâm) gibi **peygamber**lerini gönderirken «ona yumuşak sözle söyleyin, belki nasihat dinler veya korkar» buyurmuştur. Yüce Allah, Firavun'un imana gelmeyeceğini bildiği halde emirlerinin yumuşak sözle söylenmesini buyurmuştur. Bu, İslâm'daki tevazünün ifadesidir. Zira tevazu ve vakar İslâm'ın şiarıdır.

45

«Dediler ki: Ey Rabbimiz, onun bize kötülük etmesinden veya azgınlığının artmasından korkarız.»

46

«Buyurdu ki: Korkmayın, ben sizinle beraberim, hem görür, hem de işitirim.»

47

«Hemen gidin ve ona deyin ki: Doğrusu biz senin Rabbinin elçileriyiz. Artık İsrailoğullarını bizimle gönder ve onlara azap etme. Hem biz Rabbinden sana bir mucize getirdik. Selâm olsun doğru yolda gidenlere.»

48

«Doğrusu bize, yalanlayıp sırt çevirene azap edileceği vahyolundu.»

Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm) ile kardeşi Harun (aleyhisselâm)'a Firavun'u imana davet görevini verince, onlar Firavun'un şerrinden endişe ederek şöyle derler: «Ey

Rabbimiz, onun bize kötülük etmesinden veya azgınlığının artmasından korkarız.» Çünkü Firavun ilâhlık iddiasında bulunup azdıkça azmıştı. Onlar, bunun daha da azmasından korkmuşlardı. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** onlara şöyle buyurmuştur: «Korkmayın, ben sizinle beraberim. Yaptığınız dua ve niyazları işitir, icabet eder ve yaptıklarınızı da görürüm. Hemen Firavun'a gidin ve deyin ki: «Doğrusu biz senin Rabbinin elçileriyiz. Artık İsrailoğulîarını bizimle gönder ve onlara azap etme. Hem biz Rabbinden sana bir mucize getirdik. Artık sen O'nun birliğini tasdik et ve bize tâbi ol. Allah'a eş koşup hakkı inkâr edenlere ve O'ndan yüz çevirenlere ebedî olarak azap edileceği bize vahyedildi. Selâm doğru yolda gidenlerin üzerinedir.» Musa (aleyhisselâm)'dan bu gerçekleri duyan Firavun, hangi âyet ve mucizelerle gönderildiğini kendisine sorar. Musa (aleyhisselâm) da, ona cevap olarak elini koltuğunun altına sokar, tekrar çıkarır ve eli ay gibi parlamaya başlar. Bunu gören Firavun şaşırır, hayretler içinde kalır, söyleyecek bir şey bulamaz. Sonra Musa (aleyhisselâm)'ya Rabbinin kim olduğunu sorar.

49

«O, ey Musa, sizin Rabbiniz kimdir? dedi.»

50

«Musa da: Rabbimiz her şeye varlık veren, sonra doğru yola eriştirendir, dedi.»

51

«Firavun: Öyle ise önceki nesillerin durumu nedir? dedi.»

52

«Musa dedi ki: Onların bilgisi Rabbimin katında bir kitaptadır. Benim Rabbim şaşırmaz da, unutmaz da.»

53

«Sizin için yeryüzünü döşeyen, yollar açan, gökten su indiren O'dur. Biz o su ile türlü türlü ve çifter çifter bitkiler yetiştirdik.»

Musa (aleyhisselâm) ile kardeşi Harun (aleyhisselâm), Firavun'u imana davet edince, o şöyle demiştir: -Ey Musa, sizin

Rabbiniz kimdir?» Musa (aleyhisselâm) da ona şu cevabı verir: «Bizim Rabbimiz her şeyi yoktan var eden ve canlılara, görmek için göz, tutmak için el, yürümek için ayak, yemek için ağız, işitmek için kulak, konuşmak için dil, iyiyi kötüden ayırmak için akıl veren ve sonra onları doğru yola iletendir.» Bunun üzerine Firavun «önceki ümmetlerin halini sorar ve şöyle der: «Ey Musa, bizden önceki insanların durumu nedir' Sen, bizi Allah'a imana davet ediyorsun, halbuki önceki ümmetler Allah'ı ve âhireti inkâr edip putlara tapıyorlardı. Onların durumuna ne dersin?» Musa (aleyhisselâm) da şöyle der: «Onların bütün yaptıkları ameller Rabbimin katında bir kitapta yazılmıştır. Ona göre mükâfat ve mücâzatîarını göreceklerdir. Benim Rabbim herkesin ne yaptığını bilir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. O, mü'minlerin intikamını kâfirlerden alır. Mazlumun hakkım zâlimlerde asla bırakmaz. Benim Rabbim, sizin için yeryüzünü çeşit çeşit bitkilerle donatan, selâmetiniz için dağlar arasından yollar açan, gökten bulutlar vasıtasıyla su indiren ve o su ile türlü türlü, çifter çifter bitkiler, bağlar, bahçeler, meyveler yetiştirendir. O, her şeyi bir anda var eden ve bir anda yok edendir.»

Musa (aleyhisselâm)'nın Firavun'a «onların bilgisi Rabbimin katındadır» demesinin sebebi, o zaman henüz daha kendisine Tevrat indirilmediği için bu hususta bilgisi olmadığındandır. Çünkü Tevrat Hazret-i Musa'ya Firavun'un helakinden sonra indirilmiştir.

54

«Hem siz yiyin, hem davarlarınıza yedirin. Şüphe yok ki, bunda selim akıl sahipleri için ibretler vardır.»

55

«Sizi ondan yarattık ve oraya döndüreceğiz. Tekrar oradan da çıkaracağız.»

56

«Yemin olsun ki ona bütün âyetlerimizi gösterdik, ama yalanlayıp kabulden çekindi.»

Yüce Allah, şöyle buyuruyor: «Ey insanlar, bizim, yeryüzünde çeşit çeşit bitirdiğimiz bitkilerden, meyvelerden, sebzelerden hem

siz yiyin, hem davarlarınıza yedirin. Şüphe yok ki bunda, gerçek akıl sahipleri için Allah'ın birliğine delâlet eden birçok ibretler ve alâmetler vardır. Ey insanlar, sizi topraktan yarattık, oraya döndüreceğiz ve tekrar oradan da çıkaracağız. Sizi kabirlerinizden kaldırıp hasrettiğimiz zaman yaptıklarınızın karşılığını göreceksiniz. Andolsun ki, biz Musa'ya vermiş olduğumuz mucizelerin hepsini Firavun'a gösterdik. Fakat o yine bizim âyetlerimizi yalanladı, kabul etmedi.»

Musa (aleyhisselâm), **Allahü teâlâ**'nın kendisine vermiş olduğu bütün mucizeleri ve âyetleri Firavun'un imana gelmesi için gösterir. Fakat o, bütün bu gerçekleri gözleriyle görmesine rağmen küfründe inat eder, imana gelmez. Kendisine gösterilen mucizelerin ve âyetlerin gerçek olduğuna inanmaz, sihir olduğunu söyler.

57

«Dedi ki: Ey Musa, sihirbazlığınla bizi yurdumuzdan çıkarmaya mı geldin?»

58

«Şimdi biz de seninkine benzeyen bir sihir göstereceğiz sana. Bizimle senin aranda bir vakit tayin et ki, sen de, biz de düz bir yerde bulunalım ve caymayalım.»

59

«(Musa) da dedi ki: Buluşma zamanımız sizin bayram gününüzde, insanların toplandığı kuşluk vaktidir.»

Musa (aleyhisselâm) mucizelerini Firavun'a gösterince, o şöyle der: «Ey Musa, sihirbazlığınla bizi yurdumuzdan çıkarmaya mı geldin? Şimdi biz de, seninkine benzeyen bir sihir göstereceğiz sana. Bizimle senin aranda bir vakit tayin et ki, sen de, biz de düz bir yerde bulunalım ve hiçbirimiz bu müsabakadan caymayalım. Bakalım kimin sihri galip gelecektir.» Zaten Musa (aleyhisselâm) da mucizelerini Firavun'un kavmine göstermek için böyle bir ortam bekliyordu. Bu ortam da kendiliğinden oluşunca, halkın en kalabalık olduğu bir zamanı seçer ve şöyle der: «Buluşma zamanımız sizin bayram gününüzde, insanların toplandığı kuşluk vaktidir. Sen

adamlarına haber ver, bayram günü, kuşluk vakti meydanda toplansınlar. Bakalım kiminki hak, kiminki bâtıl o zaman belli olur.» Bunun üzerine Firavun kavmini ve sihirbazları haberdar etmek üzere Musa (aleyhisselâm)'dan ayrılır.

60

«Bunun üzerine Firavun dönüp gitti ve bilâhare bütün hilesini toplayıp geldi.»

61

«Musa onlara dedi ki: Yazıklar olsun size. Allah'a karşı yalan uydurmayın. Sonra azapla sizi yok eder. Doğrusu Allah'a iftira eden hüsrana uğrar.»

Firavun kavmim ve sihirbazları haberdar etmek için Musa (aleyhisselâm)'dan ayrılır ve belirtilen günde onları toplar, getirir. Musa (aleyhisselâm) da belirtilen günde müsabaka meydanına gelir, kâhinler ve sihirbazlar maharetlerini göstermek için hazırlıklarını yaparlar. Maksatları Musa (aleyhisselâm)'ya galip gelip kendilerine vaad edilen mükâfatı almaktı. Musa (aleyhisselâm) onların bu hareketini görünce kendilerine şöyle der: «Yazıklar olsun size. Allah'a karşı yalan uydurmayın. Eğer Allah'a karşı yalan uydurarsanız sizi azabıyla yok eder. Doğrusu Allah'a iftira eden ebedî hüsrana uğrar.»

Sihirbazların sayısı hakkında tefsircilerin görüşü farklıdır. Kimine göre sayıları iki, kimine göre dört yüz, kimine göre ise on iki bindir. Sayılarının iki olması çok zayıf ihtimaldir. Çünkü Firavun şehrin bütün kâhin ve sihirbazlarını Musa (aleyhisselâm)'ya karşı toplamıştı. Onlardan her biri maharetlerini göstermek için iplerini ve değneklerini getirmişlerdi. Zira Firavun kendilerine büyük vaadlerde bulunmuştu.

62

«Derken onlar işi aralarında tartıştılar. Ve gizlice müşavere ettiler.»

63

«Dediler ki: Bu iki sihirbaz sihirleriyle sizi yurdunuzdan çıkarmak, en şerefli ve üstün olan dininizi ortadan kaldırmak istiyorlar.»

64

«Onun için tuzaklarınızı biraraya getirin, sonra da sırayla gelin. Bugün üstün gelen başarıya ulaşacaktır.»

Firavun'un kâhinleri ve sihirbazları gizlice aralarında tartışıp müşavere ederek birbirlerine şöyle derler: «Bu iki sihirbaz, sihirleriyle bizi yurdumuzdan çıkarıp en şerefli ve en üstün olan dinimizi ortadan kaldırmak, yerimize ve yurdumuza hâkim olmak istiyorlar. Onların sihirlerini boşa çıkarmak için tuzaklarınızı biraraya getirin ve sonra da sırayla gelin. Böylece onlar sizin heybetinizden ve sihrinizden korksunlar. Çünkü bugün üstün gelen başarıya ulaşacaktır.» Kâhinler ve sihirbazlar sonra halkın toplandığı bayram yerine gelirler.

65

«Dediler ki: Ey Musa, marifetini ya sen ortaya koy veya biz önce koyalım.»

66

«O da: Hayır, siz koyun, dedi. Bir de ne görsün, ipleri ve değnekleri büyüleri yüzünden kendisine gerçekten yürüyorlarmış gibi geldi.»

67

«Bunun için Musa, içinde bir korku hissetti.»

68

«Biz: Korkma, muhakkak sen daha üstünsün, dedik.»

69

«Sağ elindekini at da, onların yaptıklarını yutsun. Yaptıkları sadece sihirbaz düzenidir. Nereden gelirse gelsin, sihirbaz asla basan kazanamaz.»

Sihirbazlar, Musa ve Harun (aleyhisselâm) ile karşılaşmak için marifetlerini göstermek üzere halkın toplandığı müsabaka meydanına gelirler ve «ey Musa, ya önce marifetini sen ortaya koy veya önce biz koyalım» derler. Musa (aleyhisselâm) da önce kendilerinin marifetlerini ortaya koymasını ister. Bunun üzerine onlar ellerindeki ipleri ve değnekleri büyüleyerek yere atarlar. Yere attıkları ipler ve değnekler birer ejderha olup sağa-sola hareket etmeye başlarlar. Musa (aleyhisselâm) bunları görünce içinde bir ürperti ve bir korku belirir. İmam-ı Mukatil'e göre, Musa (aleyhisselâm)'nın yılanları görünce korkmasının sebebi, halkın kendisinden yüz çevirip sihirbazlara tâbi olmasındandır. Asıl korku sebebi budur. Yoksa bizzat sihirbazların marifetleriyle yaptıkları yılanlardan korkmamıştır. Çünkü onların sihir mahsulü olduğunu biliyor, halkın onlara aldanarak haktan yüz çevirmelerinden endişe ediyordu. Musa (aleyhisselâm)'nın gönlüne korku düşünce **Allahü teâlâ** vahyedip şöyle buyurmuştur: «Ey Musa, korkma muhakkak sen onlardan daha üstünsün. Sağ elindekini yere at da, onların yaptıklarını yutup yok etsin. Yaptıkları sadece sihirbaz düzenidir. Nereden gelirse gelsin, sihirbaz asla başarı kazanamaz. Ancak hakka tâbi olanlar başarıya ulaşırlar.»

İlâhi emir gereği Musa (aleyhisselâm) elindeki değneği yere atınca değnek büyük bir ejderha oluverir ve sihirbazların yaptıkları yılanları yutar, yok eder. Bunu gören sihirbazlar Musa (aleyhisselâm)'nın yaptığının sihir olmadığını anlarlar ve birlikte iman edip secdeye kapanırlar.

70

«Sonunda sihirbazlar secdeye kapanarak dediler ki: Biz Musa ve Harun'un Rabbine inandık.»

71

«(Firavun) dedi ki: Ben size izin vermeden mi ona inandınız? Doğrusu size büyü öğreten büyüğünüz odur. Yemin olsun ki ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama olarak keseceğim. Sizi muhakkak hurma dallarına asacağım. O zaman hangimizin azabının daha çetin ve daha devamlı olduğunu bileceksiniz,»

Musa (aleyhisselâm) ile sihirbazlar halkın huzurunda, müsabaka meydanında karşılaşırlar. Musa (aleyhisselâm)'nın âsâsı onların yapmış oldukları yılanlarını ve tuzaklarını yutup yok eder. Bunu gören Firavun ve avanesi şaşakalır. Sihirbazlar ise bunun sihir olmadığını, ancak Allah tarafından Musa (aleyhisselâm)'ya verilmiş bir mucize olduğunu anlarlar ve derhal iman edip secdeye kapanarak «biz Musa'nın ve Harun'un Rabbine iman ettik» derler. Sihirbazların halkın huzurunda iman edip secdeye kapandığını gören Firavun çok kızar ve şöyle der: «Ben size izin vermeden mi ona inandınız? Yemin olsun ki, ben de ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama olarak keseceğim. Sonra sizi hurma dallarına asacağım. O zaman hangimizin azabının daha çetin ve daha devamlı olduğunu bilip göreceksiniz.» Onlar Firavun'un tehdidine aldırmayarak şöyle cevap verirler.

72

«Onlar dediler ki: Seni, bize gelen apaçık mucizelere ve bizi yaratana üstün tutmayacağız. Ne hüküm vereceksen ver. Sen ancak bu dünya hayatına hükmedebilirsin.»

73

«Doğrusu biz hatalarımızı ve bize zorla yaptırdığın büyüyü bağışlaması için Rabbimize iman ettik. Allah'ın vereceği mükâfat daha iyi ve daha devamlıdır.»

Sihirbazlar, Musa (aleyhisselâm)'nın mucizesini görünce derhal iman ederler. Onların iman ettiğini gören Firavun kendilerini en şiddetli azap ile tehdit eder. Bu tehdide aldırmayan sihirbazlar, Firavun'a şöyle derler: «Ey Firavun, seni bize gelen apaçık mucizelere ve bizi yaratan Allah'a asla üstün tutmayacağız. Şimdi bizim hakkımızda ne hüküm verirsen ver. Sen ancak bu dünya hayatına hükmedebilirsin. Doğrusu biz hatalarımızı ve bize zorla yaptırdığın büyüyü bağışlaması için Rabbimize iman ettik. Çünkü Allah'ın vereceği mükâfat daha iyi ve daha devamlıdır.»

Bazı tefsircilere göre, Yüce Allah sihirbazlara gidecekleri yer olan cehennemi gösterdiği zaman, onun dehşetinden korkup

secdeye kapanmışlar ve Firavun'a «seni, bize gelen apaçık mucizelere ve Rabbimize üstün tutmayacağız» demişlerdir.

74

«Gerçek odur ki, kim Rabbine suçlu olarak gelirse şüphesiz ki cehennem onun içindir. Orada ne ölür, ne de yaşar.»

75

«Kim de O'na iman etmiş ve sâlih amel işlemiş olarak gelirse işte onlara en üstün dereceler vardır.»

76

«Altlarından ırmaklar akan ve içinde ebedî kalacakları Adn cennetleri vardır. İşte bu, arınanların mükâfatıdır.»

Yüce Allah bu âyet-i celilelerde cehennem ehli ile cennet ehlinin nail olacakları mükâfat ve mücâzatı bildirmektedir. Allah'a şirk koşup imandan yüz çeviren ve emirlerine isyan edip suçlu olarak Allah'a dönen kimseler içindir cehennem. Orada ne ölürler ve ne de kendilerine menfaat veren bir hayata kavuşurlar. Kimler de iman edip sâlih amel işlerse, işte onlar için de altlarından ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Bu, onların iman ve amellerinin bir karşılığıdır. İman edip amel-i sâlih işleyenler, orada ebedi olarak kalacaklar ve kendilerine en üstün dereceler verilecektir. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor: «Gerçek odur ki, kim Rabbine suçlu olarak gelirse, şüphesiz ki cehennem onun içindir. Orada ne ölür, ne de yaşar. Kim de O'na iman etmiş ve sâlih amel işlemiş olarak gelirse, işte onlara en üstün dereceler vardır. Altlarından ırmaklar akan ve içinde ebedi kalacakları Adn cennetleri vardır. İşte bu arınanların mükâfatıdır.» Âyette de ifade edildiği gibi iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de mücâzatım göreceklerdir.

77

«Yemin olsun ki, biz Musa'ya: Kullarımı geceleyin yürüt, denizde onlara kuru bir yol aç. Düşmanların yetişmesinden korkma ve endişe etme, dedik.»

78

« Firavun da ordusuyla onları takip etti. Deniz de onları nasıl kapîadıysa öylece kapladı.»

79

«Firavun kavmini saptırdı ve onlara doğru yolu göstermedi.»

Musa (aleyhisselâm) ile karşılaşan sihirbazlar kendi yaptıklarının sihir, Musa (aleyhisselâm)'nın göstermiş olduğunun ise Allah tarafından kendisine verilen mucize olduğunu görürler ve derhal iman edip secdeye kapanırlar. Manzarayı gören Firavun çok kızar ve iman edenleri cezalandıracağını söyler. Bununla da kalmayarak İsrailoğullarına karşı zulmünü daha da artırır. Bu zulme tahammül edemeyen Musa (aleyhisselâm) Israiloğullarını bir gece gizlice Mısır'dan çıkarır ve Kızıldeniz istikametine doğru hareket eder. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, biz Musa'ya: Kullarımı geceleyin yürüt, denizde onlara kuru bir yol aç. Düşmanların yetişmesinden korkma ve endişe etme, dedik.» Firavun, Musa (aleyhisselâm)'nın İsrailoğullarıyla beraber Mısır'dan çıkıp gittiğini öğrenince onları yakalamak için ordusuyla beraber arkasından yola çıkar ve Kızıldeniz'in kenarında Musa (aleyhisselâm)'ya kavuşur. Hazret-i Musa İsrailoğullarıyla beraber düşman ile deniz arasında kalır. O anda ilâhi emir gereği elindeki âsâyı denize vurur, denizden on iki yol açılır. Her kol ayrı ayn yollardan denize girerler, açılan yollar kupkuru kesilmiştir. Musa (aleyhisselâm) ve kavmi denizi geçip selâmete çıkarlar. Onları gören Firavun ve ordusu aynı yollardan denize girerler, ordunun tamamı denize girince açılan yollar kapanır, Firavun ve ordusu boğularak helak olurlar. «Firavun da ordusuyla onları takip etti. Deniz de onları nasıl kapladıysa öylece kapladı. Firavun kavmini saptırdı ve onlara doğru yolu göstermedi.» Böylece iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını görmüşlerdir.

80

«Ey İsrailoğulları, sizleri düşmanınızdan kurtardık ve Tur'un sağ yanmı size vaadettik. Kudret helvasıyla bıldırcın indirdik.»

81

«Size rızık olarak verdiklerimizin temizlerinden yiyin. Bunda aşırı gitmeyin. Sonra üstünüze gazabım vacip olur. Gazabımı hak eden kimse muhakkak mahvolur.»

82

«Şüphesiz ki ben tevbe edip iman ederek sâlih amel işleyeni ve sonra doğru yola gireni muhakkak bağışlarım.»

Yüce Allah, İsrailoğullarını Firavun'un zulmünden kurtarıp üzerlerine kudret helvasıyla bıldırcın eti yağdırmıştır. «Ey İsrailoğulları, sizleri düşmanınızdan kurtardık ve Tur'un sağ yanını size vaadettik. Üzerinize kudret helvasıyla bıldırcın eti indirdik. Size rızık olarak verdiklerimizin temizlerinden yiyin. Nimetlerime karşı nankörlük edip masiyet işlemeyin. Sonra üstünüze gazabım vacip olur. Gazabımı hak eden kimse muhakkak mahvolur. Şüphesiz ki, ben günahlarına tevbe edip iman ederek sâlih amel işleyeni ve sonra doğru yola gireni muhakkak bağışlarım.» İsrailoğulları Tih vadisindeyken her gün fecr-i sadıktan güneşin doğmasına kadar her insan için bir ölçek miktarı kudret helvası ve Selva denilen bıldırcın eti indirmiştir. Fakat İsrailoğulları bu nimetlerin ve mükâfatların kıymetini bilmeyerek yine sapıtmışl ardır.

83

«Ey Musa, seni kavminden daha çabuk gelmeye sevk eden nedir?»

84

«Dedi ki: Onlar ardimdadır. Rabbim, hoşnut olman için sana acele geldim.»

85

«Buyurdu ki: Doğrusu biz senden sonra milletini sınadık ve Samirî de onları saptırdı.»

86

«Musa kavmine kızgın ve üzgün olarak döndü ve dedi ki: Ey kavmim, Rabbiniz size güzel bir vaadde bulunmadı mı? Uzun bir

zaman mı aradan geçti, yoksa Rabbinizin gazabına uğramak mı istediniz de, bana verdiğiniz sözden caydınız'»

Allahü teâlâ'nın emriyle Musa (aleyhisselâm) Tevrat'ı alıp kavmine getirmek üzere yetmiş kişi ile Tur dağına gider. Oraya yaklaşınca yanındakilerden ayrılır tek başına dağa doğru ilerler ve onlara da ardından gelmesini söyler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ey Musa, seni kavminden daha önce buraya gelmeye sevk eden nedir?». Musa (aleyhisselâm) da Rabbine şöyle cevap verir: «Ey Rabbim, onların hepsi benim ardımdadır. Rabbim, hoşnut olman için sana acele geldim.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** ona şöyle vahyeder: «Ey Musa, doğrusu biz senden sonra kavmini sınadık, Samirî onları buzağıya taptırmak suretiyle saptırdı.»

Hazret-i Musa Tur'a giderken kavminin başına kardeşi Harun (aleyhisselâm)'u bırakmış ve ona itaat etmelerini söylemişti. O kavminin içinden ayrılınca altıyüz bin kadar olan İsrailoğulları, Samirî adında bir ustanın altından yapmış olduğu buzağıya taparak Harun (aleyhisselâm)'a karşı gelip isyan etmişlerdir. İçlerinden ancak on iki bin kadarı isyancılara tâbi olmamıştır. Kavminin buzağıya taparak kardeşine isyan edip Allah'a şirk koştuğunu öğrenen Musa (aleyhisselâm), Tur'dan kızgın ve üzgün olarak döner, onlara şöyle der: «Ey kavmim, Rabbiniz size okuyup amel etmeniz için Tevrat'ı indireceğini ve günahlarınızı bafışlayacağım vaadetmedi mi? Ben de, o vaad üzere Tevrat'ı alıp size getirmeye gittim. Aranızdan ayrılalı uzun bir zaman mı geçti ki, siz bu fitneye düştünüz? Yoksa Rabbinizin azabına uğramak mı istediniz de bana verdiğiniz sözden caydınız?» Bunun üzerine kavmi de Musa (aleyhisselâm)'ya- şu cevabı verir.

87

«Onlar dediler ki: Sana verdiğimiz sözden kendi başımıza caymadık. O milletin zinet eşyasından bize yükler dolusu taşıtıldı. Ve biz onlan ateşe attık, Samirî de aynı şekilde attı.»

88

«Hülâsa o kendilerine böğüren bir buzağı heykeli çıkarmıştı. 'Bu sizin de, Musa'nın da tanrısıdır, ama o unuttu dediler.'»

89

«Görmüyorlar mıydı ki o, kendilerine ne söz söyleyebilirdi, ne zarar ve ne de fayda verebilirdi?»

Musa (aleyhisselâm) Tur'dan dönünce kavminin buzağıya taptığını görür ve neden ona taptıklarını sorar. Onlar da şöyle cevap verirler.-«Ey Musa, biz sana verdiğimiz sözden kendi başımıza dönmedik, Firavnn'un yükler dolusu zinetleri bize getirildi. Biz de onları bir çukur kazıp oraya doldurduk, Samiri de elindeki zinetleri bizimle beraber bıraktı.» İsrailoğullarının kadınları bayram günlerinde takınmak üzere Firavun'un kavminin kadınlarının zinetlerini ödünç olarak alırlar, onları bir daha geri iade etmeden Musa (aleyhisselâm)'nın emriyle Mısır'dan çıkıp giderler. Firavun da kavmi ve ordusuyla onları takip eder. Musa (aleyhisselâm) için Kızıldeniz'den açılan yollardan geçmeye çalışırken denizin birleşmesiyle boğularak helak olurlar. Kadınların yükler dolusu zinetleri ise Musa (aleyhisselâm)'nın kavminin elinde ganimet malı olarak kalır. O zamanın şeriatına göre ganimet malı helâl değildi ve bu malları ne yapacaklarını da bilmiyorlardı. Musa (aleyhisselâm)'yı da durumdan haberdar etmemişlerdi. O, Tur'a gidince Samirî, İsrailoğullarına şöyle demişti: «Elinizde bulunan ganimet mallarını taşımayın, bir kuyu kazın, oraya koyun. Musa Tur'dan dönünce kendisini durumdan haberdar edersiniz ve vereceği hükme göre hareket edersiniz.» Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm)'nın kavmi bir kuyu kazarlar, ellerinde bulunan zinet mallarını toplayıp o kuyuya koyarlar, Samirî de aynısını yapar.

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu hususta şu açıklamayı yapar: «Harun (aleyhisselâm) kavminin elinde bulunan ganimet malı olan zinetleri toplatır bir ateş yaktırarak içine attırır. Samiri de aynısını yapar. Sonra Cebrail gelip bir atın nalının altından bir avuç toprak alıp erimekte olan zinet eşyasının içine atar. Böylece erimekte olan altından bir buzağı meydana gelir. O buzağı bir hayvan gibi bağırmaya başlar.» Bazı tefsircilere göre, Harun (aleyhisselâm), Samirî'nin eriyen altınlardan bir buzağı yaptığını görür, ve onun ne olduğunu sorar. Samiri, yaptığı şeyin hiçbir zararı olmadığını ve kendisi için dua etmesini ister. Harun (aleyhisselâm) ise, onun art

niyetli olduğunu bilmez ve «Ey Rabbim, Samirî'ye istediğini ver» diye dua eder. Samirî buzağıyı yapar, içine toprak doldurur ve «Harun'un duasıyla bir buzağı ol, bağır» der. Çünkü Harun (aleyhisselâm), Rabbine Samirî'nin istediğini ver diye dua etmişti. **Allahü teâlâ** İsrailoğullarını onunla denemiştir. Onlar buzağı vasıtasıyla sapıtıp fitneye düşmüşlerdir. Samiri buzağıyı yapıp bağırmaya başlayınca İsrailoğullarına «ey kavmim, bu sizin ilâhınız ve ma'budunuzdur, Musa'nın da ma'bududur. Fakat o, bunu bırakıp gitti, böylece de yolunu şaşırtıp haktan ayrıldı. Siz buna tapın, yolunuzu şaşırtmayın» der.

Yüce Allah onun hiçbir şeyden haberi olmadığını Musa (aleyhisselâm)'ya vahyedip şöyle buyurur: «İsrailoğulları, onun hiçbir şey yapamayacağını ve kendilerine hiçbir surette cevap veremeyeceğim görmüyorlar mı? Onların taptıkları cansız bir şeydir, nasıl ma'bud olabilir?» Halbuki Yüce Halik bununla İsrailoğull arını denemiştir.

90

«Yemin olsun ki, daha önce Harun da onlara: 'Ey kavmim, siz bununla sınanıyorsunuz. Sizin gerçek Rabbiniz Rahmân'dır. Bana uyun ve emrime itaat edin' demişti.»

91

«Onlar da: Musa bize dönene kadar buna sarılmaktan vazgeçmeyeceğiz' demişti.»

Musa (aleyhisselâm) Tur'dan dönmeden önce, Harun (aleyhisselâm) kavmine «ey kavmim, Allah tarafından siz bununla deneniyorsunuz. Bu sizin ilâhiniz değildir. Sizin ilâhınız ancak Rabbiniz olan Rahmân'dır. Buzağıya tapmayı terk edin, bana uyun ve dinime tâbi olun. İbadet yalnız Allah'a yapılır. O'ndan başkasına asla ibadet yapılmaz. Emrime itaat edin ve bâtıl olan şeylere tapmayın. Şayet buna tapmaya devam ederseniz, Allah'ın azabına uğrar helak olursunuz.» der. Kavmi Harun (aleyhisselâm)'un bu uyarısına aldırmaz ve şöyle cevap verir: «Ey Harun, Musa bize dönüp gelene kadar buna ibadetten asla vazgeçmeyiz.» Harun (aleyhisselâm)'un bütün ısrarına rağmen, kavmi kendisini

dinlemez yine buzağıya tapmaya devam ederler. O da içlerinden ayrılır ve buzağıya tapmayanların yanına gider. Musa (aleyhisselâm) Tur'dan dönene kadar onlar da kendi hallerine kalır. Musa (aleyhisselâm) Tur'dan dönüp kavminin bulunduğu yere yaklaşınca, onların buzağının etrafında şarkı söyleyerek raksettiklerini görür ve yanında bulunan yetmiş kişiye «bunların şarkı söyleyip raksetmeleri fitneye düştüklerinin bir alâmetidir. Onlar fitneye düşüp haktan ayrılmışlardır» der.

92

«Musa dönünce dedi ki: Ey Harun, bunların saptıklarını görünce seni benim ardımdan gelmekten alıkoyan neydi?»

93

«Sen benim emrime karşı mı geldin?»

94

«O da dedi ki: Ey anamın oğlu, saçımdan sakalımdan tutma, doğrusu İsrailoğulları arasına ayrılık soktun, sözüme bakmadın demenden korktum.»

Musa (aleyhisselâm) Tur'dan dönüp kavminin buzağıya tapmak suretiyle Allah'a şirk koştuğunu görünce çok üzülür ve hiddete gelip yerine bırakmış olduğu kardeşi Harun'un saçını ve sakalını kuvvetlice tutar ve şöyle der: «Ey Harun, bunların saptıklarını görünce sen ardımdan gelip neden bana haber vermedin? Veya bunlarla niçin savaşmadın? Eğer bunlar benim yanımda Allah'a şirk koşsalardı, onları şirkten alıkoymak için kendileriyle savaşırdım. Şayet sen onlara karşı koysaydın elbette yaptıklarından dönerlerdi ve bu kötü fiili işlemezlerdi. Yoksa sen benim emrime karşı mı geldin?» Musa (aleyhisselâm)'dan bu sözleri işiten Harun (aleyhisselâm) şöyle' cevap verir: «Ey anamın oğlu, saçımdan, sakalımdan tutma, ben onların ikiye ayrılıp sa.-vaşmalarından ve senin «İsrailoğulları arasına ayrılık soktun, sözüme bakmadın, beni dinlemedin» demenden korktum. Bundan dolayı onların yaptıklarını ardından gelip sana haber vermedim, dönmeni bekledim.» Musa (aleyhisselâm) kardeşinin masum olduğunu anlayınca saçını

sakalını bırakıp kavmini sapıklığa düşüren Samiri'yi azarlamaya başlar.

95

«(Musa): 'Senin zorun neydi ey Samirî?' dedi.»

96

«O da dedi ki: Onların görmedikleri bir şeyi gördüm ve o **peygamber**in bastığı yerden bir avuç avuçladım. Bunu eriyen zinet eşyasının içine attım. Nefsim bana böyle yaptırdı.»

97

«Musa da: 'Defol, çünkü senin hayatta bana dokunmayın' demenden başka yapacağın bir şey yoktur. Bir de senin için hiç kaçamayacağın bir ceza vardır. Durup üzerine titrediğin tanrına bak, onu yakacağız. Sonra onu parça parça edip denize atacağız, dedi.»

Musa (aleyhisselâm) kardeşi Harun'un suçsuz olduğunu anlayınca onu bırakır, asıl bu fitneyi çıkaran Samiri'yi azarlayarak şöyle der: «Ey Samirî, senin bunu yapmaktan maksadın nedir? Sen bunu yapmakla insanları fitneye düşürdün.» Bunun üzerine Samiri, Musa (aleyhisselâm)'ya şöyle cevap verir: «Ben, kavminin bilmediği bazı şeyleri biliyor ve onların göremediği Cebrail'i ise görüyorum. Cebrail, Firavun'un kavmini helak etmeden önce bindiği atın bastığı yerden almış olduğum bir avuç toprağı yapmakta olduğum buzağının ağzına attım. Bu toprağı buzağının ağzına atınca o, hayvan gibi bağırmaya başladı. Onun bağırması benim çok hoşuma gitti, böylece bu da meydana gelmiş oldu.» Sonra Musa (aleyhisselâm) onu huzurundan ve kavminin içinden kovarak şöyle der: «Defol git, çünkü senin hayatta «bana dokunmayın» demenden başka yapacağın bir şey yoktur. Bir de senin için hiç kaçamayacağın bir ceza vardır. Durup üzerinde titrediğin tanrına da bak, biz onu yakacağız ve sonra onu parça parça edip denize atacağız.» Musa (aleyhisselâm), fitneye sebep olan Samirî'yi böylece huzurundan kovduktan sonra, kavmine de onunla ilgilerini kesmelerini ve kendisine yaklaşmamalarını emreder. Bundan sonra Samiri kendisine kimsenin yaklaşmadığını ve hiç kimsenin konuşmadığını görünce, vahşi hayvanların bulunduğu ormana gider,

onlara karışır adetâ hayvanlaşır. Artık insanlık şerefini ve özelliğini kaybeder. Çünkü Yüce Allah, insanları amellerine göre en yüksek makama ulaştırarak melekleştirir veya esfel-i sâfilîne indirerek hayvanlaştırır. Şu fâni âlemde isteyenin en yüksek makama çıkıp melekleşmesi, isteyenin de Samirî gibi esfel-i sâfilîne inip hayvanlaşması mümkündür. Allah'a iman edip sâlih ameller işleyenler en yüksek makama ulaşarak melekleşir, imandan yüz çevirenler ve sâlih amel yapmayanlar ise esfel-i sâfilîne inip hayvanlaşırlar.

Rivayete göre Musa (aleyhisselâm), Samiri'nin yapmış olduğu buzağıyı keser, canlı hayvan gibi kanı akar, bazılarına göre ise onu boğazladıktan sonra ateşte iyice kızartır, sonra denize atar ve kavmine dönüp şöyle der.

98

«Ancak sizin tanrınız kendisinden başka bir Tanrı bulunmayan Allah'tır. O'nun ilmi her şeyi kuşatmıştır.»

Musa (aleyhisselâm), Samiri'nin yapmış olduğu buzağıyı parçalayıp denize attıktan sonra kavmine şöyle der: 'Ey kavmim, sizin tanrınız ancak kendisinden başka tanrı bulunmayan Allah'tır. O'ndan başka ma'bud ve ilâh yoktur, onun ilmi her şeyi kuşatmıştır. O, gizli ve aşikâr her şeyi bilir.»

99

«İşte böylece sana geçmişlerin haberlerinden bir kısmını anlatırız. Şüphe yok ki, sana katımızdan bir de kitap verdik.»

100

«Kim ondan yüz çevirirse şüphesiz ki kıyamet günü ağır bir günah yükünü yüklenecektir.»

101

«Onda ebediyen kalacaklardır. Kıyamet gününde onlar için bu ne kötü bir yüktür.»

Yüce Allah, insanların ibret alıp iman etmeleri için sevgili **Peygamber**ine geçmiş **peygamber**lerin kıssalarından

bazılarını vahyedip şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, böylece sana geçmişlerin haberlerinden bir kısmını anlatırız. Kavmin bunlardan ibret alıp onlar gibi küfürlerinde inat ederek hakkı inkâr etmesinler. Şüphe yok ki biz sana katımızdan bir de kitap indirdik. Kim ondan yüz çevirirse şüphesiz ki, kıyamet günü ağır bir günah yükünü yüklenecektir. İşte onlar ebediyen cehennemde kalacaklardır. Kıyamet günü onlar için bu ne kötü bir günah yüküdür. Âyetlerimizi yalanlayanları biz böyle cezalandırırız.» İman etmeyerek Allah'ın âyetlerinden yüz çevirenler kıyamet günü içinde ebedî olarak kalacakları elim bir azaba uğratılacaklardır. Bu, onların inkârlarının ve küfürlerinin cezasıdır. İman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.

102

«Sura üflendiği gün, işte o gün gözleri korkudan gövermiş olarak suçluları toplarız.»

103

«Aralarında gizli gizli konuşarak: 'Siz dünyada sadece on gün eğleştiniz' derler.»

104

«Söylediklerim biz daha iyi biliriz. En akıllıları da 'sadece bir gün eğleştiniz' der.»

“Dünya hayatı son bulup kıyamet koptuktan sonra canlıların tekrar dirilmesi için **Allahü teâlâ**'nın emriyle İsrafil adındaki melek sur düdüğüne üfürür. Sura üfürülmesiyle yerin altındaki bütün canlılar oldukları yerden kalkar ve hesaba çekilmek üzere mahşer yerine gelirler. İşte o gün, günahkârlar korkudan yüzlerinin rengi kaçmış, gözlerinin- feri sönmüş olarak mahşer yerine gelirler. Uğrayacakları azabı gördükleri vakit aralarında gizlice konuşarak birbirlerine «siz dünyada sadece oa gün kaldınız» derler. Onlar kıyametin dehşetini ve uğrayacakları azabı görünce dünyada çok az kaldıklarını söyleyeceklerdir. Halbuki Yüce Allah onların söylediklerini ve ne kadar kaldıklarını daha iyi bilir. «Sura üflendiği gün, işte o gün gözleri korkudan gövermiş olarak suçluları toplarız. Aralarında gizli gizli konuşarak «siz dünyada sadece on gün

eğleştiniz» derler. Onların söylediklerini biz daha iyi biliriz. En akıllıları da «sadece bir gün eğleştiniz» der.»

105

«Sana dağlan sorarlar, de ki: Rabbim onları ufalayıp savuracak.»

106

«Yerleri dümdüz, kuru bir toprak haline getirecek.»

107

«Orada ne çukur, ne de tümsek göreceksin.»

108

«O gün hiçbir tarafa sapmadan, o davetçiye uyacaklardır.»

109

«O gün Rahmân'ın izin verdiği ve sözünden hoşnut olduğu kimseden başkasının şefaati fayda vermez.»

Sakîf kabilesinden bir kişi **Peygamber**imiz, (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek 'siz kıyametin kopacağından ve dünyanın yıkılacağından bahsediyorsunuz, kıyamet kopunca dağlar ne olacak» der. Bunun üzerine yukardaki âyetler inzal edilerek şöyle buyurulmustur: «Ya Muhammed, sana dağları sorarlar, de ki: «Rabbim, onları ufalayıp toz haline getirecek, savuracak ve yerlerini dümdüz kuru bir toprak şekline sokacaktır. Sen onların yerlerinde ne bir çukur ve ne de bir tümsek görebilirsin. O gün bütün mahlûkat İsrafil'in suru üfürmesiyle yerlerinden kalkıp mahşer meydanına toplanacaktır. Hiç kimse başka bir tarafa sapmadan, o davetçiye uyacaklardır.» Kıyamet günü İsrafil (aleyhisselâm) suru üfürdüğü zaman şöyle nida olunacaktır: «Ey çürümüş ve dağılmış etler, kemikler kalkın, Rahmân'ın huzuruna gelin.» Bu daveti işiten bütün mahlûkat yerlerinden kalkıp hesaba çekilmek üzere mahşer yerine toplanacaktır. O zaman herkes kendi derdine düşecek, kimsenin kimseye asla faydası olmayacak, ancak **Allahü teâlâ**'nın şefaata izin verdikleri müstesnadır. Onların şefaat ettikleri kıyametin

şiddetinden ve korkusundan kurtulup Allah'ın gölgesinde gölgeleneceklerdir.

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: Kıyamet günü insanların ayaklarının sesi duyulur, fakat söyledikleri işitilmez. Çünkü o zaman diller mühürlenir, eller ve ayaklar konuşturulur.

110

«O, onların önlerindekini de, arkalarmdakini de bilir. Onların hiçbirinin ilmi asla bunu kavrayamaz.»

111

«Artık bütün yüzler, diri ve her şeye hâkim olan Allah'a baş eğmiştir. Zulüm yükü taşıyanlar ise gerçekten hüsrana uğramışlardır.»

112

«Kim de mü'min olarak sâlih ameller işlerse o, ne zulme uğramaktan ve ne de sevabının eksilmesinden korkmaz.»

Allahü teâlâ kullarının âhiret için hazırladıklarını da, dünyada bıraktıklarını da bilir. Fakat insanların hiçbirinin ilmi bunu kavrayamaz, Çünkü insanların ilmi sınırlıdır. Yüce Hâlik'ın ilmi ise sonsuzdur, her şeyi kuşatır. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Kıyamet günü bütün yüzler, her şeye hâkim olan Allah'ın huzurunda baş eğer, secdeye kapanır. Allah'a şirk koşup isyan ederek günah işleyenler ise gerçekten hüsrana uğrayıp zelil ve hakir olacaklardır. Fakat iman edip sâlih ameller işleyenler ne zulme uğrayacaklar ve ne de sevaplarından bir şey eksilecektir. Onlar, içinde ebedî kalacakları cennet nimetlerine nail olacaklardır. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını Allah katında göreceklerdir. Herkes amelinin karşılığını görecektir. Çünkü O, kimseye zulmetmez, adliyle herkese yaptığı; amelin karşılığını verir. Dilerse fazlıyla ve insanıyla günahkâr olanları bağışlar, affeder. Amel-i sâlih işleyenlerin de mükâfatını kat kat artırır. Zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir. Kimse O'nun hükmüne müdahale edemez.

113

«Biz onu böylece Arapça bir Kur'an olarak indirdik ve onda türlü türlü tehditleri açıkladık. Belki sakınırlar yahut o, kendilerinde yeni bir hatıra ve ibret canlandırır.»

114

«Gerçek hükümdar olan Allah çok yücedir. Kur'an sana vahyedilirken, vahiy bitmezden önce Kur'an'ı okumada acele etme ve 'Rabbim, benim ilmimi artır' de.»

Allahü teâlâ birçok âyetlerde beyan buyurduğu gibi, bu âyet-i celilede de Kur'ân-ı Kerim'i Arapça olarak indirdiğini bildiriyor ve şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, biz onu böylece Arapça bir Kur'an olarak indirdik. Ve onda türlü türlü tehditleri açıkladık. Belki insanlar Allah'a şirk koşmaktan ve isyan etmekten sakınırlar veya kendilerinden önce geçen zalim milletlerin başlarına gelen felâketlerden ibret alıp iman ederler. Gerçek hükümdar olan Allah çok yücedir, şeriki ve benzeri yoktur. Ya Muhammed, Kur'an sana vahyedilirken unuturum korkusuyla vahiy bitmeden önce Kur'an'ı okumada acele etme, biz onu sana unutturmayız ve'«Rabbim, benim ilmimi artır» de.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu âyeti okuduğu zaman «Rabbim, benim imanımı ve ilmimi artır» diye dua ederdi. Bize düşen görev de **Peygamber**imizin yolundan gitmek, onun dua ettiği gibi, dua ve niyazda bulunmaktır. Bundan sonra Yüce Allah, Âdem (aleyhisselâm)'in kıssasını zikretmiştir.

115

«Yemin olsun ki, biz daha önce Âdem'e de tavsiyede bulunmuştuk. Fakat o unuttu. Biz onda bir azim bulamadık.»

116

«Hani meleklere demiştik ki: 'Âdem'e secde edin'. İblisten başka hepsi secde etmiş, o ise dayatmıştı.»

117

«Biz de demiştik ki: Ey Âdem, doğrusu bu hem senin, hem de eşinin düşmanıdır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın. Yoksa bedbaht olursun.»

118

«Çünkü cennette ne acıkırsın, ne çıplak kalırsın.»

119

«Orada ne susarsın, ne de güneşin sıcağında kalırsın.»

Yüce Halik, Âdem (aleyhisselâm)'i yarattığı zaman, ona secde etmeleri için meleklere emir buyurmuş, melekler emir gereği derhal secde etmişler, fakat iblis secde etmemiştir. İblis hased ve kibrinden dolayı Âdem (aleyhisselâm)'e secde etmemiştir. Meleklerde ise böyle bir durum olmadığı için ilâhi emri derhal yerine getirmişlerdir. **Allahü teâlâ**, Âdem (aleyhisselâm)'i zevcesiyle birlikte cennete koymuş ve kendilerine yasak ağacın meyvesinden yememelerini tavsiye etmiştir. Fakat o, bu tavsiyeyi unutup yasak ağacın meyvesinden yemiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, biz daha önce Âdem'e de tavsiyede bulunmuştuk. Fakat o unuttu. Biz onu emredilen şeylere karşı sabredici, yasak edilenlerden sakınıcı bulamadık. Kendisine secde etmeyen iblise tâbi oldu. Biz onu yarattığımız zaman meleklere Âdem'e secde etmelerini emrettik de, iblisten başkası secde etti, fakat iblis secde etmemek için direnmişti. Biz de Âdem'e demiştik ki: “Ey Âdem, doğrusu bu hem senin, hem de eşinin düşmanıdır. Sakın sizi -cennetten çıkarmasın. Şayet cennetten çıkarırsa bedbaht olursunuz. Çünkü cennette ne acıkırsınız ve ne de çıplak kalırsınız. Ne susarsınız ne de güneşin sıcağında kalırsınız.» Buna rağmen Âdem (aleyhisselâm), şeytanın iğvasıyla yasak edilen meyveden yemiş, bunun neticesi olarak da zevcesiyle birlikte cennetten çıkarılmışlardır.

120

«Nihayet şeytan ona vesvese verip dedi ki: Ey Âdem, seni ebediyet ağacına ve zeval bulmayacak bir devlete delâlet edeyim mi?»

121

«Bunun üzerine ikisi de o ağacın meyvesinden yediler. Hemen ayıp yerleri açılıverdi. Ve cennet yapraklarıyla örtünmeye koyuldular. Âdem, Rabbine âsî oldu ve şaşıp kaldı.»

122

«Sonra Rabbi yine onu seçti, tevbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi.»

Şeytan cennette Âdem (aleyhisselâm) ile Havva anamıza vesvese verip şöyle demiştir: «Ey Âdem, seni ebedilik ağacına ve son bulmayacak bir devlete delâlet edeyim mi? Eğer bu ağacın meyvesinden yerseniz cennette ebedî olarak kalır ve son bulmayacak bir devlete sahip olursunuz.» Bunun üzerine Âdem (aleyhisselâm) ile eşi şeytanın hilesine aldanarak, **Allahü teâlâ**'nın kendilerine yasaklamış olduğu ağacın meyvesinden yerler. Yedikleri meyveyi daha yutmadan üzerlerindeki cennet elbisesi ve başlarındaki taç çıkarılır, her tarafları açılır. Mahrem yerlerini kapatmak için cennet ağaçlarının yaprakları vasıtasıyla örtünmeye çalışırlar. Fakat onlar yapraklara uzandıkça, ağaçların dalları yükselir, yapraklara erişemezler. Âdem (aleyhisselâm) hatasını anlar, yasak olan meyveden yemekle Rabbine âsî olur. Ebedî kalmak istediği cennetten kesin olarak çıkarılır, rahmetten zahmete düşer. Sonra Yüce Allah tevbesini kabul eder ve **peygamber**lik vazifesi verir, hatasını bağışlar ve ona doğru yolu gösterir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Nihayet şeytan onlara vesvese verip dedi ki: «Ey Âdem, seni ebediyet ağacına ve zeval bulmayacak bir devlete delâlet edeyim mi? Bunun üzerine ikisi de o ağacın meyvesinden yediler. Hemen ayıp yerleri açıldı ve cennet yapraklarıyla örtünmeye koyuldular. Âdem, Rabbine âsi oldu ve şaşıp kaldı. Sonra Rabbi yine onu seçti, tevbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi.»

Allahü teâlâ'nın emirlerine isyan edenler her zaman izzetten zillete, rahmetten azaba düşerler. Âdem (aleyhisselâm)'in cennette ebedî kalmak için yemiş olduğu yasak meyve cennetten çıkarılmasına sebep olmuştur. Görülüyor ki, **Allahü teâlâ**'nın emirlerine muhalefet edenler, lâyık oldukları cezayı görüyorlar. Bir **peygamber**den böyle küçük bir zellenin sadır olması cennetten çıkarılmasına sebep olmuştur. Halbuki,**peygamber**lerden günah

sudur etmez, ancak ayak kayması anlamına gelen zelle meydana gelir. Zelle denen küçük bir hata böyle bir mahrumiyete sebep olursa, ya Allah'a isyan edenlerin hali ne olur? Elbette onlar elim bir azaba uğrayacaklardır. Dünya ve âhiretin saadeti ve mutluluğu ancak Allah'ın emirlerine itaatle mümkün olur.

123

«Buyurdu ki: Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin. Artık ne zaman benden size bir hidayet gelir de, kim benim hidayetime uyarsa ne sapar, ne de bedbaht olur.»

124

«Kim de benim zikrimden yüz çevirirse bilsin ki, onun dar bir geçimi olur ve kıyamet gününde biz onu kör olarak hasrederiz.»

125

«Der ki: Rabbim, beni niçin kör olarak hasrettin? Halbuki ben gören birisiydim.»

Hazret-i Âdem ile Havva cennette şeytanın vesvesesiyle yasak meyveden yemek suretiyle Rablerine âsi olmuşlardır. Bunun üzerine Yüce Allah da onları bu makamdan çıkarmış ve şöyle buyurmuştur: 'Ey Âdem, birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin. Artık ne zaman benden size bir hidayet gelir de, kim benini hidayetime uyarsa, ne sapar, ne de bedbaht olur. Kim de benim zikrimden yüz çevirirse bilsin ki, onun dar bir geçimi olur ve kıyamet gününde biz onu kör olarak hasrederiz. O da der ki: «Rabbim, beni niçin kör olarak hasrettin? Halbuki ben dünyada gören birisiydim.»

Allahü teâlâ her kavme kendilerini doğru yola davet etmek için **peygamber** göndermiştir. Bu davete uyanlar hidayete erip dünya ve âhiret mutluluğuna kavuşmuştur. Uymayanlar ise ilâhi azaba uğrayıp helâk olmuşlardır. **Peygamber**in davetine uyup Kur'ân-ı Kerîm'in hükmüne tâbi olanlar ne saparlar ve ne de ebedî bedbahtlığa mahkûm olurlar. Çünkü onlar Allah ve Resulünün dostlarıdırlar.

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu hususta şöyle demiştir: «**Allahü teâlâ**, Kur'ân-ı Kerîm'e tâbi olanları dünyada ebedî

sapıklığa düşüp bedbaht olmaktan korur. Ondan yüz çevirenleri ise dünyada darlığa, yokluğa ve sıkıntıya sokar. Âhirette de elim bir azaba uğratır. Onların gidecekleri yer cehennem, yiyecekleri ise zakkumdur. O, ne kötü bir yiyecektir. İşte Kur'ân-ı Kerîm'den yüz çevirenlerin akıbeti budur. İman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezalarını göreceklerdir.» Kör olarak mahşer yerine getirilenlerin hali şöyle beyan ediliyor.

126

«Buyurdu ki: İşte öyledir. Sana âyetlerimiz gelmişti de, sen onları unutmuştun. Bugün de sen öylece unutulursun.»

127

«İşte haddi aşanları, Rabbinin âyetlerine inanmayanları biz böyle cezalandırırız. Âhiretin azabı ise elbet daha çetin ve daha süreklidir.»

128

«Biz onlardan evvel nice nesilleri helak etmiştik. Bu, onları irşad etmedi mi? Halbuki kendileri de onların yurtlarında yürüyüp duruyorlar. Şüphe yok ki gerçek akıl sahipleri için bunda ibretler vardır.»

Kıyamet günü kör olarak mahşer yerine getirilip «Rabbim, beni niçin kör olarak hasrettin?» diyenlere, Yüce Allah şöyle cevap' verecektir: «Siz dünyada iken benim âyetlerimden yüz çevirip unuttunuz. Bugün de siz öylece unutuldunuz. İşte haddi aşanları, Rabbinin âyetlerine inanmayanları, bugün biz böyle cezalandırırız. Âhiretin azabı ise elbette dünyanmkinden daha çetin ve daha şiddetlidir. Ya Muhammed, biz onlardan önce nice milletleri ve memleketleri helak etmiştik. Onlar, bunlardan ibret alıp, inkâr ve küfürlerinden vazgeçerek irşad olmadılar mı? Kendilerinden önce helak ettiklerimiz de, inkâr ve küfürlerinden dolayı helak olmuşlardır. Halbuki bugün kendileri de onların yurtlarında gezip dolaşıyorlar. Şüphe yok ki, gerçek akıl sahipleri için bunda ibretler vardır.» Akü sahipleri için en büyük ibret kendilerinden önce geçen insanların durumudur. Bugün onlardan kimisinin yerlerinde baykuş öter, kimisininkinde otlar biter, kimisininki ise hâk ile yeksan

olmuştur. Bir gün bizim yerlerimiz, yurtlarımız da onlarınki gibi olacaktır. Bunun için Yüce Allah «şüphe yok ki gerçek akıl sahipleri için bunda ibretler vardır» buyurmuştur.

129

«Şayet Rabbinin verilmiş bir sözü ve tayin ettiği bir vakit olmasaydı hemen azaba uğrarlardı.»

130

«Onların söylediklerine sabret ve güneşin doğmasından, batmasından önce Rabbini hamd ile tesbih et. Gece saatlerinde ve gündüzleri de tesbih et ki, Rabbinin rızasına eresin.»

Yüce Allah'ın kâfirler için ezelde takdir ettiği bir vakit ve verilmiş bir sözü olmasaydı, inkâr ve küfürleri yüzünden onları hemen helak ederdi. Fakat bir rahmet eseri olarak inkâr ve küfürleri yüzünden onları hemen helak etmiyor, belki hidâyete erip iman ederler diye kendilerine mühlet veriyor. «Şayet Rabbinin verilmiş bir sözü ve tayin ettiği bir vakit olmasaydı hemen azaba uğrarlardı.» İnkâr ve küfürlerinden dönmeyenler, kıyamet günü elim bir azaba uğrayacaklardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, sen kâfirlerin söylediklerine aldırma, sabret ve onları bize bırak. Güneşin doğmasından ve batmasından önce namaz kıl ve Rabbini hamd ile tesbih et. Gece saatlerinde ve gündüzleri de namaz kılıp tesbih et ki, Rabbinin rızasına eresin.

Güneşin doğmasından önceki namaz sabah namazıdır. Batmasından önceki namaz ise ikindidir. Gece saatlerinde kılınan namazlar akşam ve yatsıdır. Âyette ifade edilen «gündüzün etrafında dahi Rabbini tesbih et»den kasıt öğle namazıdır. Allah'ın rızasını kazanmak ancak bu belirtilen vakitlerde namaz kılıp tesbih etmekle olur. Beş vakit namazı kılmayanlar rızayı ilâhiye nail olamazlar. Allah'ın rızasını kazanmak, emirlerine sarılıp yasaklarından sakınmakla mümkün olur. Beş vakit namaz da Yüce Allah'ın emridir, kılmayanlar emr-i ilâhiyeye muhalefet etmiş olurlar.

131

«Kendilerini denemek için hayatının süsü olarak bol bol geçimlik verdiğimiz kimselerin zinetlerine sakın göz dikme. Rabbinin rızkı daha iyi ve daha devamlıdır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebini Ebû Râfî' şöyle nakleder: «Bir Recep ayında **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bir misafir gelir, evinde ekmek yapacak un bulunmadığından beni bir yahudiye un almaya gönderdi. Yahudiye gidip ödünç veya parasıyla **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e un almak istediğimi söyledim. Yahudi «biz vallahi Muhammed'e ne ödünç un veririz, ne de parasıyla satarız» der. Ben de yahudinin söylediklerini gelip **Peygamber**imize naklettim. Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «şayet o yahudi ödünç veya parasıyla bize un satsaydı vallahi öderdim. Onların hepsi benim emin bir insan olduğumu bilirler. Şu demir zırhımı al, ona rehin bırak, karşılığında un al gel.» buyurdu. Bu hâdise üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, biz kâfirleri denemek için kendilerine bol bol, çeşit çeşit nimetler verdik. Sen onların elindekine göz dikme, bunlar dünya zinetleridir, sonu yoktur, bir gün yok olacaktır. Onların nimetleri arttıkça azgınlıkları da arttı, azgınlıkları kendilerini bizim rahmetimizden uzaklaştırıp azabımıza müstahak etmiştir. Biz de onların azabını kat kat artırırız. Hem Rabbinin sana verdiği risalet, rızık ve cennet nimetleri daha iyi ve daha devamlıdır. Sen aile efradına namaz kılmalarını emret. Kendin de ona sebat ile devam et. Çünkü namaz insanı her türlü kötülükten ve terbiyesizlikten alıkoyar. Geçim sıkıntısı seni namazdan alıkoymasın. Biz senden yarattıklarımıza rızık vermeni istemiyoruz. Senin rızkını da, onların rızkını da biz veriyoruz. Görevin, sana vahyettiklerimizi insanlara bildirmektir. Akıbet takva sahipler inindir.»

132

«Ehline namaz kılmalarını emret. Kendin de ona sebat ile devam et. Biz senden bir rızık istemiyoruz. Seni biz rızıklandırnız. Akıbet, takvaya erenlerindir.»

Bu âyet-i celilede namazın ne kadar mühim bir ibadet olduğu bir kez daha vurgulanmaktadır. Namaz, kulu Rabbine yaklaştırır, rızasını kazandırır, takvaya ulaştırır, **peygamber**e dost eder. Rızkı ve bereketi artırır, kalbi yumuşatır, nuru artırır, hayır ve hasenata davet eder, kin ve düşmanlığı giderir, şeytandan uzaklaştırır, huzur ve saadeti temin eder, terbiyesizlikten alıkoyar. İşte bütün bu özellikler namaz vasıtasıyla elde edilir. Bunun için **Peygamber**imiz «namaz dinin direğidir» buyurmuştur.

133

«Dediler ki: 'O, bize Rabbinden bir mucize getirmeli değil miydi?' Onlara önceki kitaplardan apaçık belgeler gelmedi mi?»

134

«Eğer onları daha evvel azaba uğratarak yok etseydik: "Hey Rabbimiz, bize bir **peygamber** gönderseydin de, alçak ve rezil olmazdan önce âyetlerine uysaydık olmaz mıydı?' diyeceklerdi.»

135

«De ki: Herkes gözetlemektedir, siz de gözetleyin. Şüphesiz kimlerin dosdoğru düz yolun sahipleri olduğunu ve kimlerin hidayete ermiş bulunduğunu bileceksiniz»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hakkında şöyle demişlerdir: «Muhammed, **peygamber** olduğuna dair bize Rabbinden bir mucize getirmeli değil miydi? Biz de o âyet vasıtasıyla kendisine tâbi olsaydık ya.» Halbuki **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onlara birçok mucizeler getirmiş, fakat onlar bu mucizelerin hiçbirine inanmamışlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kâfirlere Tevrat'ta, İncil'de ve diğer kitaplarda apaçık belgeler gelmedi mi? Kendilerinden önceki milletlerin haberleri de kendilerine gelmiştir. Önceki ümmetleri inkâr ve azgınlıkları yüzünden nasıl helak ettiğimizi görmüyorlar mı? Eğer onları da daha evvel azaba uğratıp yok etseydik «hey Rabbimiz, bize bir **peygamber** gönderseydin de, alçak ve rezil olmazdan önce âyetlerine uysaydık olmaz mıydı?» diyeceklerdi. Böyle dememeleri için kendilerine **peygamber** gönderip âyetlerimizi indirdik. Ya Muhammed, kâfirlere de ki: «Herkes gözetlemektedir, siz de

gözetleyin. Şüphesiz kimlerin dosdoğru düz yolun sahipleri olduğunu ve kimlerin de hidayete ermiş bulunduğunu yakında bileceksiniz.» Her fert mahşer yerine gelip amelleri karşısına çıktığı zaman, kimin hidayette, kimin dalâlette olduğu anlaşılacaktır.

ENBİYA SURESİ

4

«Dedi ki: Benim Rabbim, gökte ve yerde söyleneni bilir. O, hakkiyle işitici, kemâliyle görücüdür.»

5

«Onlar dediler ki: 'Hayır, bunlar saçmasapan rüyalardır. Hayır, onu kendisi uydurmuştur. Hayır, o, bir şairdir. O halde önceki **peygamber**ler gibi o da, bize bir mucize getirsin'.»

6

«Onlardan önce helak etmiş olduğumuz kasabalar halkı iman etmemişti. Bunlar mı iman edecekler?»

Hâlik-ı Mutlak göklerde ve yerde olan her şeyi bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, kâfirlere de ki: Benim Rabbim göklerde ve yerde söyleneni bilir. O, hakkıyle işitici, kemâliyle görücüdür. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz.» Müşrikler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e iftira edip şöyle demişlerdir: «Muhammed'in söyledikleri asılsız rüyalardır, onları kendisi uyduruyor veya şairdir, bu şiirleri kendisi düzüp söylüyor. Şayet **peygamber** ise, önceki **peygamber**ler gibi o da, bize bir mucize getirsin de ondan sonra iman edelim.» **Peygamber**imiz, onlara birçok mucize getirmesine rağmen yine iman etmemişler ve alaya almışlardır. Bundan dolayı Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Onlardan önce yok etmiş olduğumuz kasabalar halkı iman etmemişti. Bu yüzden onlan helak ettik. Bunlar mı iman edecekler?» Helak edilen toplumlar inkâr ve küfürlerinin cezasını görmüşlerdir. Allah'ın âyetlerini inkâr edip **peygamber**lerini yalanlayanlar mutlaka cezalarını göreceklerdir.

7

«Biz senden önce de kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını göndermedik. Eğer bilmiyorsanız zikir ehline sorun.»

8

«Biz onlan yemek yemez bir ceset kılmadık ve onlar ebedî de değillerdi.»

9

«Nihayet onlara verdiğimiz sözü yerine getirdik. Kendilerini ve dilediklerimizi kurtardık, aşırı gidenleri de yok ettik.»

Kafirler, Hazret-i **Peygamber** hakkında «Muhammed de bizim gibi bir insandır, nasıl olur da **peygamber** olur' **Peygamber**lerin meleklerden olması gerekmez miydi? Şayet **peygamber** ise önceki **peygamber**lerin gösterdiği gibi bize bir mucize, âyet göstersin. O zaman kendisine inanırız» diyerek **peygamber**liğini yalanlamışlardır. Yüce Allah onların bu iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: 'Ya Muhammed, biz senden önce de erkeklerden başkasına vahyetmedik. **Peygamber** olarak sadece erkekleri, gönderdik. Bunun böyle olduğunu biliniyorlarsa Tevrat'ı bilenlere sorsunlar. Biz, **peygamber**leri yemez-içmez bir ceset olarak kılmadık ve onlar ebedi de değillerdi. **Peygamber**lerimize «düşmanlarınızı helak edip yok ederiz» diye verdiğimiz sözü yerine getirdik. Kendilerini ve iman edenleri kurtardık. Âyetlerimizi inkâr edip **peygamber**lerimizi yalanlayanları helak ettik.» Allah'ın âyetlerini inkâr edip **peygamber**lerini yalanlayanlar kendilerine yazık etmişlerdir. Kendi nefislerine yazık edenler ise dünyada da, âhirette de elim bir azaba uğrayacaklardır. Bu, onların zulüm ve inkârlarının cezasıdır. Kurtuluş ancak iman etmekle mümkündür.

10

«Yemin olsun, size öyle bir kitap indirimsizdir ki, bütün zikriniz ondadır. Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz?»

11

«Biz, halkı zâlim olan nice kasabaları kırıp geçirdik. Sonra ardından da başka milletler var ettik.»

12

«Onlar, bizim azabımızı hissettikleri zaman hemen oradan kaçmaya koyuluyorlardı.»

13

«Koşup kaçmayın, size nimet verilen yere, yurtlarınıza dönün, elbette suale çekileceksiniz dedik.»

Yüce Allah inzal buyurmuş olduğu kitaplarda kullarının dünyevî ve uhrevî bütün ihtiyaçlarını beyan etmiş, imanı ve küfrü, hakkı ve bâtılı, iyiyi ve kötüyü, helâli ve haramı, hayrı ve şerri, ibadeti ve taati bildirmiştir. «Yemin olsun, size öyle bir kitap indirimsizdir ki, bütün zikriniz ondadır. Hâlâ bu gerçeklere akıl erdiremiyor musunuz? Biz halkı zâlim olan nice kasabaları kırıp geçirdik. Sonra ardından da onların yerlerinde başka milletler var ettik. O helak ettiğimiz kavimler bizim azabımızı hissettikleri zaman hemen oradan kaçmaya koyuluyorlardı. Melekler onlara «kaçmayın, nereye kaçıyorsunuz? Size nimet verilen yere ve yurtlarınıza dönün. Kendisiyle övündüğünüz servetlerinizi şimdi kime bırakıp gidiyorsunuz? Dünyada yaptıklarınızdan elbette sorguya çekileceksiniz» diye alay ediyorlardı.»

Vaktiyle Yemen ve Kudüs bölgesinde yaşayan kavimler, kendilerine gelen **peygamber**leri yalanlamışlar, hatta bazılarını şehid etmişlerdir. **Allahü teâlâ** da, onların bu azgınlıklarından dolayı düşmanlarını üzerlerine musallat etmiş ve onları kılıçtan geçirerek memleketlerinde taş üzerinde taş bırakmamışlardır. Bu hezimeti görenler oldukları yerden kaçmaya başlamışlar» melekler de onları alaya alarak, gaybî bir sesle «kaçmayın, nereye kaçıyorsunuz, övündüğünüz mallarınızı kime bırakıp da gidiyorsunuz? Evlerinize ve yurtlarınıza dönün» demişlerdir. Zira onlar **peygamber**lerini yalanlamışlar, Allah'ın âyetlerini de inkâr etmişlerdir. **Allahü teâlâ**'ının âyetlerini inkâr edip, **peygamber**lerini yalanlayarak kendilerine zulmedenler zulüm ve küfürlerinin

cezasını mutlaka göreceklerdir. İşte bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır.

14

«Dediler ki: Vay hâlimize. Biz hakikaten zalimler idik.»

15

«Bu haykırmaları devam edip dururken, biz onları biçilmiş bir ot, ocakları sönmüş (bir kül yığını) hâline getirdik.»

16

«Biz, gökleri, yeri ve ikisinin arasmdakileri oyun olsun diye yaratmadık.»

17

«Eğer eğlence edinmek isteseydik onu kendi yanımızdan edinirdik. Fakat asla edinmedik.»

Kâfirler azaba uğrayacaklarını anlayınca feryadı koparıp «vay hâlimize, biz hakikaten azmıştık, Allah'ın âyetlerini' inkâr edip bize gelen **peygamber**leri katlettik» diye feryad ederken, Yüce Allah üzerlerine düşmanlarını musallat kılıp hepsinin boyunlarını vurdurmuş, memleketlerini tarumar ettirmiştir. «Kâfirlerin, bu haykırmaları devam edip dururken, biz onları biçilmiş bir ot ve ocakları sönmüş bir kül yığını hâline getirdik. Gökleri, yeri ve ikisinin arasmdakileri boş yere oyun olsun diye yaratmadık. Bunların yaratılışında sayısız sırlar ve hikmetler vardır. Bu hikmetleri ariflerden başkası bilmez. Eğer eğlence edinmek isteseydik kendi katımızdaki hurilerden edinirdik, yeryüzündekilerden edinmezdik. Biz asla böyle bir şey edinmedik. «Yüce Halik bütün noksan sıfatlardan, aile ve çocuk edinmekten beridir. Noksanlık, aile ve çocuk ancak mahlûkata mahsus bir özelliktir. Halik ise bunlardan münezzehtir. O'nun şeriki, ortağı, benzeri, yardımcısı, ailesi, çocuğu yoktur. O, doğmamıştır, doğurulmamıştır.

18

«Hayır, biz hakkı bâtılın tepesine indiririz de onun beynini parçalar. Böylece bâtıl ortadan kalkar. Allah'a yakıştırdıklarınızdan dolayı size yazıklar olsun.»

19

«Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. O'nun katında olanlar kendisine kulluk etmekten kibirlenmezler ve yorulmazlar.»

20

«Onlar gece gündüz bıkmadan O'nu tesbih ederler.»

Kâfirler, **Allahü teâlâ**'ya çocuk isnad etmişlerdir. Bunlardan kimi Üzeyir (aleyhisselâm)'in, kimi İsa (aleyhisselâm)'nın Allah'ın oğlu, meleklerin de kızları olduğunu söylemişlerdir. O, bunlardan münezzehtir. Yüce Allah kâfirlerin bu iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Hayır, biz hakkı bâtılın tepesine indiririz de onun beynini parçalar. Böylece bâtılı ortadan kaldırırız, yok ederiz. Ey kâfirler, Allah'a aile ve çocuk isnad ettiğinizden dolayı size yazıklar olsun, helak olun.» Allah'a çocuk isnad edenler hiç düşünmüyorlar mı? Göklerde ve yerde olanların hepsinin O'nun olduğunu. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. O'nun katında olanlar kendisine kulluk yapmaktan kibirlenmezler, usanmazlar ve asla yorulmazlar. Onlar gece gündüz bıkmadan O'nu tesbih edip noksan sıfatlardan tenzih ederler.» Her varlık lisan-ı hâl ile Hâlik-ı Zülcelâl'i tesbih ve tenzih eder.

21

«Yoksa onların yeryüzünde edindikleri tanrılar mı ölüleri diriltecekler?»

Bu âyet-i celileler **Allahü teâlâ**'nın vahdaniyetini bildiriyor. Yüce Allah kâfirleri zemmedip şöyle hitap ediyor: «Onların yeryüzünde ağaçtan ve taştan edindikleri tanrılar mı ölüleri diriltecek veya yoktan var edecek?» Onların edindikleri tanrılar görmezler, işitmezler, duymazlar ve hiçbir şeye güçleri yetmez. Tanrı ancak herşeyi yoktan var eden, öldüren, dirilten, yerleri ve gökleri var eden, tanzim ve tedbir eden, her şeye gücü yeten ve hiçbir varlığa muhtaç olmayan, gizli aşikâr her şeyi bilen, kullarının

yaptıklarından haberdar olan, bütün noksan sıfatlardan münezzeh olandır. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer göklerde ve yerde Allah'tan başka tanrılar olsaydı, bunların ikisi de bozulurdu. Arşın Rabbi olan Allah onların nitelendirdiklerinden münezzehtir. O, yaptıklarından mes'ul olmaz, fakat onlar sorumlu tutulacaklardır.»

22

«Eğer göklerde ve yerde Allah'tan başka tanrılar olsaydı, bunların ikisi de muhakkak ki bozulurdu. Arşın Rabbi olan Allah onların nitelendirdiklerinden münezzehtir.»

23

«O, yaptığından mesul olmaz, fakat onlar sorumlu tutulacaklardır.»

Kâfirlerin iddia ettiği gibi Allah'tan başka tanrılar olsaydı göklerin ve yerin düzeni bozulur, her ikisi de fesada giderdi. Gökler ve yer yaratıldığı andan bugüne kadar akıllara durgunluk verecek bir ahenk içersinde seyretmesi yaratıcının birliğine delâlet eder. Eğer yaratıcı birden fazla olsaydı bu ahenk bozulur, her şey altüst olurdu. Hem bir mülkün iki tane hükümdarı olmaz, ancak bir tane olur. Birden fazla tanrı kabul etmek, bu mevcudatı bir tanrının idareden âciz olmasından doğar. O halde âciz olan tanrı olamaz, tanrı olamayacağına göre birden fazla tanrıya ihtiyaç yoktur. Şu hususlar da Allah'tan başka ilâh olmadığının delilidir: İki ilâh olduğunu farzedelim, bunlardan biri gökleri, yeri ve bu ikisi arasındakileri yarattı, diğeri ne yapacak? Şayet bunlardan biri kâinatın bir kısmını, diğeri de bir kısmım yarattığı düşünülecek olursa, o zaman bunların güçlerinin mahdut olduğu ortaya çıkar ki, gücü sınırlı olanın Allah olması mümkün değildir. Allah, bütün mevcudatın halıkı, mâliki, râzıkı ve mürebbisidir. İki ilâh olduğu farzedilirse, biri bu kâinatı yarattı, diğerinin de aynı şeyi yaratması düşünülemez, bu bakımdan ilâhın iki olması muhaldir. İki ilâhtan biri, diğerinin yarattığı şeylere mâni olursa, ikisinin de acizliği ortaya çıkar, âciz olan varlık hiçbir zaman ilâh olamayacağına göre, birden fazla ilâhın olması muhaldir. İki ilâhtan biri diğerini istediği zaman yok etme gücüne sahipse, yok edilen hiçbir zaman ilâh olamaz. Çünkü ilâhın başlangıcı ve sonu yoktur. Bu bakımdan iki ilâhın olması mümkün değildir. İki ilâhtan

biri, diğerinin varlığına muhtaçsa, muhtaç olan hiçbir zaman ilâh olamaz. Zira ilâh hiçbir şeye muhtaç değildir, her şeyi yoktan var eden kendisidir. Bu bakımdan da iki ilâhın olması muhaldir. Bütün bu deliller Allah'tan başka bir ilâhm olmadığım gösteriyor. Allah'tan başka ma'bud edinenler, ya yerlerin ve göklerin yaratılışına bakıp onlardan ibret almıyorlar veya akli dengelerinde bir bozukluk var ki, gerçeği göremiyorlar. Halbuki her varlık Allah'ın birliğinin delilidir, isbatıdır, alâmetidir. Çünkü hepsi O'na muhtaçtır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir.

24

«Yoksa O'nu bırakıp da tanrılar mı edindiler? De ki: Kesin delilinizi geta)n, işte benim ve ümmetimin kitabı ve benden öncekilerin kitapları. Hayır, onların çoğu gerçeği bilmezler de bunun için yüz çevirirler.»

25

«Biz senden önce gönderdiğimiz her **peygambere**: 'Benden başka hiçbir tanrı yoktur, bana kulluk edin diye vahyetmişizdir.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamberine** kâfirler hakkında şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, yoksa kâfirler Allah'ı bırakıp da başka tanrılar mı edindiler? Onlara de ki: Elinizdeki bütün delillerinizi getirin görelim. İşte bu Kur'an benim ve ümmetimin kitabıdır, benden öncekilerin haberleri de bundadır. Gelin Tevrat'a, İncil'e ve onlardan önceki sayfalara bakın, hiçbirinde Allah'ın oğul edindiğini göremezsiniz. Onların çoğu gerçeği bilmezler de bunun için yüz çevirirler. Ya Muhammed, biz senden önce gönderdiğimiz her **peygambere** 'benden başka hiçbir tanrı yoktur, bana kulluk edin' diye vahyettik.»

İlâhî kitapların hepsi tevhid akidesini getirmiştir. Tevhid akidesi bulunmayan bir din asla ilâhî din olamaz.

26

«Dediler ki: 'Rahman çocuk edindi.' O'nun şanı yücedir. Hayır, onlar (melekler) şerefli kılınmış kullardır.»

27

«Onlar Allah'tan önce söz söyleyemezler. Ancak O'nun emri üzerine iş yaparlar.»

28

«Allah onların önlerinde kilerini de, arkalarındakini de bilir. Onlar Allah'ın hoşnut olduğu kimseden başkasına şefaat edemezler. Ve O'nun korkusundan titrerler.»

29

«Bunlardan kim 'Tanrı, O değil de benim' derse, onu derhal cehennemle cezalandırırız. Ve biz, zalimlerin cezasını böyle veririz.»

Bu âyet-i celile Beni Huzaa kabilesi hakkında nazil olmuştur. Onlar meleklerin Allah'ın kızları olduğunu söylemişlerdir. Yüce Allah onların bu iddialarını reddederek, zatını tenzih edip şöyle buyurmuştur: «Kâfirler dediler ki: 'Rahman çocuk edindi.' **Allahü teâlâ**'nın şanı çok yücedir, O, noksan sıfatlardan ve çocuk edinmekten münezzehtir. Melekler, O'nun şerefli kılınmış kullarıdır. Onlar Allah'tan önce söz söyleyemezler. Ancak Allah neyi emrettiyse onu yaparlar, sözünden dışarı çıkamazlar, emrine muhalefette bulunamazlar. Yüce Allah onların önlerindekini de, arkalarındakini de bilir. Melekler Allah'ın hoşnut ve razı olduğu kimseden başkasına şefaat edemezler. Ve O'nun korkusundan titrerler, azabından asla emin olmazlar. Tanrılık iddiasında bulunanları dünyada helak eder, ahirette de elim bir azap ile cezalandırır. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Bunlardan kim: 'Tanrı, O değil de benim' derse, onu derhal cehennemle cezalandırırız. Ve biz zalimlerin cezasını böyle veririz.» Küfredenler ve zulmedenler kıyamet günü ebedî cehennem azabıyla cezalandırılacaklardır. Bundan sonra Yüce Allah kudretine ve vahdaniyetine delâlet eden göklerin ve yerin yaratılışına ibret nazarıyla insanları bakmaya davet ediyor. İşte o zaman akl-ı selim sahipleri Allah'ın kudretini ve vahdaniyetini daha iyi anlayacaklardır.

30

«O küfredenler, gökler ve yer bitişik bir halde iken bizim onları birbirinden ayırdığımızı görmediler mi? Ve bütün canlıları sudan yarattık. Hâlâ inanmıyorlar mı?»

31

«Yeryüzüne de insanlar sarsılmasın diye sabit dağlar yerleştirdik. Doğru yolda gitsinler diye aralarında geniş yollar açtık.»

32

«Gökyüzünü de korunmuş bir tavan yaptık. Fakat onlar bundaki delillerden yüz çeviriyorlar.»

Bu âyet-i celilelerde göklerin ve yerin ilk durumu, canlıların neden yaratıldığı, dağların niçin var edildiği, aralarındaki yolların hangi maksatlarla oluştuğu bildiriliyor ve insanlar bunları düşünmeye davet ediliyor. Gökler ve yer ilk yaratıldığı zaman bir bütün hâlinde yaratılmıştır. Sonra onlar birbirinden ayrılmışlardır. Göklerin ve yerin birbirine yapışık iken sonradan ayrılışının bildirilmesi gerçekten üzerinde çok düşünülmesi gereken bir konudur. Astronomik teoriler bu kâinat mucizesini açıklamak için yaptıkları çalışmalarda hep bu gerçek üzerinde dönüp dolaşmışlardır. Neticede Kur'ân-ı Kerîm'in belirttiği gerçekleri kabul etmek zorunda kalmışlardır. **Allahü teâlâ** bu kâinat mucizesini şöyle beyan ediyor: «Kâfirler, gökler ve yer bitişik iken bizim onları nasıl birbirinden ayırdığımızı görmediler mi?» İşte gökleri ve yeri biz yarattık, ey insanlar, bunları bizim yarattığımızdan şüphe mi ediyorsunuz? Bu gerçek ifade edildikten sonra, her canlının sudan yaratıldığı bildirilerek insanlar yine düşünmeye davet ediliyor ve şöyle buyuruluyor: «Biz, bütün canlıları sudan yarattık.» Canlıların neden yaratıldığı bildirilirken insanlar da Allah'ın varlığını, birliğini ve kudretini düşünmeye davet ediliyor. Canlıların hayat damarı sudur, susuz hayatın olması mümkün değildir. Yüce Allah bu hakikatları gözler önüne serdikten sonra «hâlâ onlar Allah'ın birliğine inanmıyorlar mı?» buyuruyor. Sonra gözlerin yeryüzüne çevrilip yükselen dağların hikmetinin düşünülmesi emrediliyor ve şöyle buyuruluyor: «Yeryüzünde insanlar sarsılmasın diye sabit dağlar yerleştirdik.» Yeryüzünü saran irili ufaklı dağların niçin yaratıldığı bu âyette en açık bir şekilde ifade edilmektedir. Dağların yaratılmasının hikmeti, insanların yeryüzünde sarsılmadan, huzurlu bir şekilde gezip tozmaları ve ihtiyaçlarını temin etmek için diledikleri yere emin bir şekilde gitmelerini sağlamaktır. Şayet

dağlar olmasaydı yeryüzü beşik gibi sallanacak, insanlar dengelerini sağlayamayarak bir oraya, bir buraya düşüp kalkacaklardı. Dağların yükselip yeryüzünün dengesini sağlaması Allah'ın kudretinin bir eseridir. Yüce Allah dağları yaratmasaydı onu kim yaratabilirdi? İnsanlar bunu da mı düşünmüyorlar? Bu defa mükemmelden basite indirilerek dağların arasında açılan yollara dikkat çekilip- şöyle buyuruluyor: «Doğru yolda gitsinler diye (dağların) aralarında geniş geniş yollar açtık. «Mevlâ hiçbir şeyi boşa yaratmamıştır. Yaratılan her şeyin binlerce hikmeti vardır. Dağların arasında açılan yolların bile insanlar için ayrı bir önemi ve hikmeti vardır. İşte insanoğlu bütün bu hikmetleri düşünmeye davet ediliyor. Sonra hemen gözlerin semaya çevrilip o kâinat mucizesini dikkatle incelemeye davet ediliyor ve şöyle buyuruluyor: «Gökyüzünü de korunmuş bir tavan kıldık. Fakat onlar bundaki delillerden yüz çeviriyorlar.» Gökyüzü bir kubbe gibi direksiz yaratılmış, yıldızlar kandiller gibi dizilmiş, güneş, ay ve gezegenler onun boşluğunda inci taneleri gibi yerleştirilmiştir. Bütün bunları yaratan kimdir? Elbette Hâlik-ı Mutlak'tır. Fakat insanların çoğu bunlardaki hikmetleri düşünmezler. Onlar hâlâ Allah'ın varlığına ve birliğine iman etmeyecekler mi? Her yaratık Allah'ın varlığına delâlet eder. Çünkü hiçbir şey kendiliğinden var olmamıştır, olması da mümkün değildir. Her şeyin bir yaratanı vardır, O da Allah'tır. Sonra Yüce Halik insanoğlunun dikkatini geceye, gündüze, aya, güneşe çekiyor.

33

«O'dur, geceyi, gündüzü, ay'i ve güneşi yaratan. (Onların) her biri bir yörüngede yürür.»

Bu âyet-i celilede insanların dikkati tekrar geceye, gündüze, aya ve güneşe çekiliyor ve şöyle Duyuruluyor «O'dur geceyi, gündüzü, ay'ı ve güneşi yaratan. (Onların) her biri bir yörüngede yürür.» Gece ile gündüzün birbirini takip etmesi, güneşin dünyayı ısıtması ve aydınlatması, ayın bazan incecik bir hal alması, bazan da dolun olması ve her birinin kendi yörüngesinde yürümesi Allah'ın kudretinin eseridir. Bunların her biri Allah'ın varlığına delâlet eder. Düşünebilenler için bunlarda hikmetler ve ibretler vardır. Bunları görenler hâlâ Allah'ın varlığına ve birliğine inanmayacaklar mı?

34

«Biz senden önce de hiçbir inşam ebedî kılmadık. Şimdi sen ölürsen onlar baki mi kalırlar?»

35

«Her canlı ölümü tadacaktır. Bir imtihan olarak size iyilik ve kötülük veririz. Sonunda bize döndürüleceksiniz.»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i ortadan kaldırmaya çok uğraşmışlar, bunu başaramayınca ölümünü istemişlerdir. Yüce Allah onları zemmederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed!, biz senden önce de hiçbir insanı ebedi kılmadık. Şimdi sen ölürsen onlar baki mi kalırlar? Her canlı ölümü tadacaktır. Bir imtihan olarak size iyilik ve kötülük veririz. Sonunda bize döndürüleceksiniz.» Evet her canlı ölümü tadacaktır. Ölümü tadmayacak olan hiçbir canlı yoktur. Bizim dünyaya gelişimiz bir imtihan içindir. **Allahü teâlâ** bizi bu dünyada hayır ve şer ile deniyor. Sonunda O'na döndürüleceğiz. İman edip sâlih amel işleyenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir. Burası bir imtihan âlemi olduğuna göre akl-ı selim sahiplerinin ona göre hareket etmesi gerekir.

36

«O küfredenler, seni gördükleri zaman alaya almaktan başka bir şey yapmazlar. Ve sizin tanrılarınızı diline dolayan bu mudur?" derler. İşte onlardır Rahmân'ın kitabını inkâr edenler.»

Bu âyet-i celile Ebû Cehil hakkında nazil olmuştur. Ebû Cehil, **Hazret-i Peygamber**in yanına gelip alaylı alaylı gülmeye başlamış ve «Ey Kureyşliler sizin ilâhınızla alay eden bu mudur?» diyerek, aklınca Allah Resulü ile alay etmiştir. Âlemlere rahmet olarak gönderilen iki cihan güneşi, hiçbir zaman kâfirlerin istihzalarına ve alaylarına aldırmamıştır Buna rağmen Yüce Allah sevgili **Peygamber**ini teselli ederek şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, o kâfirler seni gördükleri zaman alaya almaktan başka bir şey yapmazlar. Ve 'Sizin tanrılarınızı diline dolayan bu mudur?' derler. İşte onlardır Rahmân'ın kitabını inkâr edenler.» Kâfirler bununla da kalmayarak daha da ileri gitmişler ve şöyle demişlerdir:

«Ya Muhammed, eğer doğru sözlüyseniz, bizi tehdit etmiş olduğun azap ne zamandır?; onu getir de görelim.» Yüce Allah onlara cevap olarak şöyle buyurmuştur: «însan aceleci olarak yaratılmıştır. Size âyetlerimi ve (azabımı) göstereceğim. Ama acele etmeyin, zamanı gelince siz onu göreceksiniz.» Allah'ın vaadi hiçbir zaman boşa çıkmaz. Fakat her şeyin bir zamanı vardır, o zaman gelince vaad edilen mutlaka tahakkuk edecektir. Birçok **peygamber**in kavmi kendilerine vaad edileni görmüşler ve başlarına gelmiştir. Kur'ân-ı Azîmüşşan'da bunun birçok misali vardır.

37

«İnsan aceleci olarak yaratılmıştır. Size âyetlerimi göstereceğim. Ama acele etmeyin.»

Bazı tefsirciler «insan aceleci olarak yaratılmıştır.» sözünü şöyle açıklamışlardır: İnsan yaratılıp can boğazına kadar inince gözünü açıp cennet meyvelerine dikmiştir. Can karın kısmına kadar indiği zaman onları yemeyi arzu etmiştir. Can ayak kısmına indiği zaman hemen kalkıp yürümek ve cennet meyvelerinden yemek istemiştir. İmam-ı Mücahid ise şöyle demiştir: «İnsan yaratılıp kendisine can verildiği zaman «Ya Rabbi, benim yaratılışımı gün batmadan önce tamamla» demiştir. Bazılarına göre âyette geçen «min acelin» kelimesi insanların balçıktan yaratıldığına işarettir.

38

«Ve derler ki: Doğru sözlüyseniz, bu tehdit ne zamandır?»

Kâfirler, kendilerine vaad edilen ilâhi azabın hemen başlarına gelmesini istemişler ve **Peygamber**imize şöyle demişlerdir: «Ya Muhammed, eğer doğru sözlüysen bu azabın üzerimize ne zaman geleceğini haber ver.» Hâlik-ı Mutlak onlara cevap olarak şöyle buyurmuştur: «Size âyetlerimi göstereceğim, ama acele etmeyin.» Âyette ifade edildiği gibi Allah'ın vaadi haktır, O, vaadinden asla dönmez. Her şahıs yaptığının karşılığını O'nun katında bulacaktır.

39

«O küfredenler yüzlerinden ve sırtlarından ateşi engelleyemiyecekleri ve yardım göremeyecekleri zamanı keşke bir bilselerdi.»

40

«Belki onlara aniden gelecek de kendilerim şaşırtacaktır. Bir daha onu geri çeviremiyecekler ve onlara mühlet de verilmeyecektir.»

O kâfirler kıyamet günü yüzlerinden cehennem ateşini, sırtlarından da azap meleklerinin çomaklarını engelleyemeyecekleri ve kimseden yardım göremeyecekleri zamanı keşke bir bilselerdi. Bekledikleri azap onlara ansızın gelecek de kendilerini şaşırtacaktır. Bir daha o azabı geri çeviremeyecekler ve kendilerine mühlet de verilmeyecektir. Kâfirler kıyamet günü uğrayacakları azabı gördükleri zaman «keşke biz de iman etseydik de bu azaba uğrama saydık» diyecekler ve Yüce Hâlik'tan dünyaya dönüp iman etmeleri için mühlet isteyeceklerdir. O gün kâfirlerin bütün istekleri reddedilecektir. «O kâfirler yüzlerinden ve sırtlarından ateşi engelleyemiyecekleri ve yardım göremeyecekleri zamanı keşke bir bilselerdi. Belki azabımız onlara aniden gelecek de kendilerini şaşırtacaktır. Bir daha onu geri çeviremiyecekler ve onlara mühlet de verilmeyecektir.»

41

«Yemin olsun ki senden önce de birçok **peygamber**lerle alay edilmişti. Ama alaya alanları eğlendikleri şey mahvetmişti.»

42

«De ki: Geceleyin ve gündüzün sizi Rahmân'dan kim koruyabilir? Ne var ki onlar Rablerinin zikrinden yüz çevirmektedirler.»

43

«Yoksa kendilerinin bize karşı savunacak tanrıları mı var? Oysa bu tanrılar kendilerine bile yardım edemezler. Bizden ise onlar hiç dostluk görmezler.»

Kâfirler, âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile alay etmişler, o da bunların alay etmelerine üzülmüştür. Bunun üzerine Yüce Allah sevgili **Peygamber**ini teselli ederek şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, and olsun ki, senden önce de birçok **peygamber**lerle alay edilmiştir. Ama alaya alanları, eğlendikleri şey mahvetmişti. Onlara de ki: «Geceleyin ve gündüzün sizi Rahmân'ın azabından kim koruyabilir? Ne var ki onlar Rablerinin zikrinden yüz çevirmektedir. Yoksa kendilerinin bize karşı savunacak tanrıları mı var? Oysa onların edindikleri tanrılar kendilerine bile yardım edemezler. Onlar bizden hiçbir dostluk göremezler.»

Allahü teâlâ her kavme bir **peygamber** göndermiş, fakat onlar **peygamber**leriyle alay etmişlerdir. O, alaya aldıkları şey kendilerini mahvetmiştir. Allah'ın azabı iman etmeyenlerin üzerine bazan gece, bazan da gündüz gelmiştir. Yüce Halik bunu şöyle belirtiyor: «Geceleyin ve gündüzün sizi Rahmân'ın azabından kim koruyabilir?» Elbette kimse koruyamaz. Kâfirler hem dünyada, hem de âhirette elîm bir azaba uğrayacaklardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır, iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

44

«Evet, biz onlara da, atalarına da geçimlikler verdik ve ömürleri uzadı. Fakat şimdi görmüyorlar mı ki, biz o yeryüzüne gelip çevresinden eksiltip duruyoruz. O halde üstün gelenler onlar mıdır?»

45

«De ki: Ben ancak sizin başınıza gelecek tehlikeleri vahiy ile haber veriyorum. Sağırlar uyarıldıklara zaman çağrıya kulak vermezler.»

Rezzâk-ı Âlem bütün nimetlerini kullarının emrine vermiş, iman edenlerle etmeyenleri rızık hususunda birbirinden ayırmamıştır. Göklerdeki ve yerdeki nimetlerini kullarının emrine veren Hâlik-ı Mutlak, onların bu nimetlere şükretmelerini istemiştir. İçlerinden bir kısmı iman edip nimetlerine şükretmiş, bir kısmı da

başka tanrılar edinerek imandan yüz çevirip nimetlerine karşı nankörlük yapmışlardır. **Allahü teâlâ**, kendisine eş koşup nimetlerine karşı nankörlük yapanların elinden o nimeti almış ve elim bir azap vermiştir. Bunu şöyle beyan ediyor: «Evet, biz onlara da, babalarına da geçimlikler verdik ve ömürleri uzadı. Fakat şimdi görmüyorlar mı ki, biz o yeryüzüne gelip çevresinden eksiltip duruyoruz. O halde üstün gelenler onlar mıdır?

Mekke'li müşrikler İslâm'ın ilk yıllarında Müslümanlardan daha üstün ve daha zengin olduklarını ileri sürerek, onları hakir görüp alay ediyorlardı. Gerçeklen de ilk zamanlar öyleydiler. Sahip oldukları bu varlıklar kendilerini sapıtmış, imandan yüz çevirip Allah'a ortak koşmuşlardır. Hatta Müslümanları memleketlerinden çıkarıp Medine'ye ve başka yerlere sürmüşlerdir. Bu varlıklarının ellerinden hiç gitmeyeceği zehabına kapılarak daha da ileri gitmişler, mü'minlere akla gelmedik işkence yapmışlardır. **Allahü teâlâ** da ellerindeki nimetlerini alıp inkâr ve küfürlerinin cezasını kendilerine vermiştir. Bu husus âyette şöyle ifade ediliyor: «Fakat şimdi görmüyorlar mı ki, biz o yeryüzüne gelip çevresinden eksiltip duruyoruz. O halde üstün gelenler onlar mıdır?» Mekke'nin fethi günü tam aksine Müslümanları memleketlerinden çıkaran müşrikler o gün kendileri çıkmak zorunda kalmıştır. Zira hakkın olduğu yerde bâtıl yaşayamaz. Hak gelince bâtıl zail olur. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), kâfirlere başlarına gelecek olan felâketi daha önceden haber vermiştir. Onlar bunu kale almayarak, kimi **Peygamber**imizin kâhin olduğunu, kimi sihirbaz olduğunu, kimi de eskilerin masallarını anlattığını söylemişlerdir. Yüce Halik kâfirleri zemmederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, onlara de ki: «Ben ancak sizin başınıza gelecek tehlikeleri vahiy ile haber veriyorum. Bunların hiçbirini kendiliğimden söylemiyorum. Hakkı işitmeyen sağırlar uyarıldıkları zaman çağrıya kulak vermezler.» O gün olduğu gibi, bugün de böyledir. Bazıları hakkı görüp işittiği halde asla kulak vermez, hep kendi bildiğini okur.

46

«Yemin olsun ki, Rabbanin azabından onlara bir esinti dokunsa muhakkak: 'Vah bize, doğrusu biz gerçekten zalimlermişiz' diyeceklerdir.»

Kâfirlere bir miktar azap dokunacak olursa hemen feryad edip 'vah bize, doğrusu, gerçekten biz Allah'a şirk koşup zalimlerden olduk» diyecekler ve başlarını da taştan taşa vuracaklardır. Fakat son pişmanlık fayda vermeyecektir. Çünkü Allah kullarına sayılamayacak kadar nimetler ihsan etmiş, ama onlar bunimetlerin şükrünü eda etmeyerek sahibine karşı nankörlük yapmışlardır. Zira insan çok nankördür, sayısız nimetler içinde yüzerken o nimetlerin sahibini hatırlayıp şükretmez. Hatta onların sahibi kendisi olduğunu zanneder. Fakat bir musibet dokunduğu zaman hemen feryadı basar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, Rabbinin azabından onlara bir esinti dokunsa muhakkak: 'Vah bize, doğrusu biz gerçekten zalimlermişiz' diyeceklerdir.»

47

«Biz kıyamet günü adalet terazilerini kuracağız. Hiçbir kimse hiçbir şeyle haksızlığa uğratılmaz. Hardal tanesi kadar bile olsa, yapılanı ortaya koyarız. Hesap görenler olarak da biz yeteriz.»

Kıyamet günü ilâhî adalet terazisi kurulacak, herkesin amelleri tartılacak, hiç kimseye zerre kadar haksızlık yapılmayacaktır. Yapılan ameller hardal tanesi kadar bile olsa ortaya çıkarılacaktır. O gün Allah katında herkes amelinin karşılığını görecektir. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Biz kıyamet günü adalet terazisini kuracağız. Hiçbir kimse hiçbir şeyle haksızlığa uğratılmaz. Hardal tanesi kadar bile olsa yapılanı ortaya koyarız. Hesap görenler olarak da biz yeteriz.»

48

«Yemin olsun ki, biz Musa ile Harun'a bir ışık, takva sahipleri için de öğüt olan Furkan'ı verdik.»

49

«Onlar ki, görmedikleri halde Rablerinden korkarlar. Ve kıyamet azabından titrerler.»

50

«İşte bu da bizim indirdiğimiz mübarek bir zikirdir. Yoksa siz onu inkâr mı ediyorsunuz?»

Allah tarafından gönderilen kitapların sayısı 104'dür. Bunların 100'ü sayfa halinde, 4'ü ise büyük kitap şeklinde indirilmiştir. Büyük kitapların ilki Hazret-i Musa'ya gönderilen Tevrat'tır. «Yemin olsun ki biz, Musa ile Harun'a bir ışık, takva sahipleri için de öğüt olan Furkan'ı verdik. Onlar ki, görmedikleri halde Rablerinden korkarlar. Ve kıyamet azabından titrerler.» Musa (aleyhisselâm), kavmine **peygamber** olarak gönderilince kendisine Tevrat verilmiştir. O, insanları Hakk'a davet edip Tevrat'ın hükümlerini bildirmiştir. Fakat her **peygamber**in kavminde olduğu gibi, onun kavminin içinde de kendisine iman etmeyenler çıkmıştır. Halbuki ilâhî kitapların hepsi insanlar için bir ışık, bir nûr ve bir hidayet kaynağıdır. Onları sapıklıktan kurtarıp hidayete ulaştırmak için gönderilmiştir. İman edenler hidayete, etmeyenler de sapıklığa düşüp helak olurlar. İman eden takva sahipleri Rablerinden korkarlar, kıyametin azabından titrerler. Yüce Allah Tevrat'ı bir ışık, takva sahipleri için de bir öğüt olarak gönderdiği gibi, sevgili **Peygamber**ine de Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı bir hidayet kaynağı olarak inzal buyurmuştur. Kur'an bir nurdur, rehberdir, hidâyet kaynağıdır, zikirdir, ölü kalbleri diriltir, hasta gönüllere şifa verir, sapıkları hidayete erdirir, hak ile bâtılı birbirinden ayırteder, Allah ve **Peygamber** sevgisini aşılar. Zulmü yok eder, adaleti emreder, haksızlığa karşı koyar; fakiri, yoksulu, yetimi, mazlumu, kimsesizi korur. Hastaları ziyareti emreder, şirki kökünden kazır, Allah'a ibadeti emreder. Tembelliği, miskinliği, başkalarının hakkına tecavüzü, ahlâksızlığı yasaklar. Onu okumak ibadettir, her harfi, okuyanın on sevap kazanmasına sebep olur. Aklı geliştirir, zekâyı artırır, muhakemeyi olgunlaştırır, ruhu melekleştirir. Bütün bu özelliklere sahip olan Kur'an'ı, ey kâfirler, inkâr, mı ediyorsunuz? Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «İşte bu da bizim indirdiğimiz mübarek bir zikirdir. Yoksa siz onu inkâr mı ediyorsunuz?»

51

«Yemin olsun ki, daha önce İbrahim'e de rüşdü verdik. Ve biz onu biliyorduk.»

52

«Hani o, babasına ve kavmine demişti ki: Bu tapınıp durduğunuz heykeller de nedir?»

53

«Onlar da "babalarımızı bunlara tapar bulduk" demişlerdi.»

54

«O da: "Yemin olsun ki; sizler de, babalarınız da apaçık bir sapıklık içersindesiniz" dedi.»

55

«Onlar: "Sen bize gerçeği mi getirdin, yoksa şaka mı ediyorsun?" dediler.»

56

«O da dedi ki: 'Hayır, Rabbiniz, göklerin ve yerin Rabbidir ki, bunları O yaratmıştır. Ve ben buna şahitlik edenlerdenim'.»

Allahü teâlâ, İbrahim (aleyhisselâm)'e daha küçük yaşta iken risaleti ve hidayeti vermiştir. İbrahim (aleyhisselâm), mağaradan çıkınca annesinin ve babasının putlara taptığını görür, onlara mani olmaya çalışır, fakat babası putlara tapmaktan vazgeçeceği yerde oğluna kızar ve «sen bizi atalarımızın dininden vazgeçirmek mi istiyorsun?» der. Bulunduğu mağaradan dışarı çıktığı zaman, her ne kadar yaşı küçükse de, ruhen çok olgunlaşmıştı. Annesi de putperest olmasına rağmen, İbrahim (aleyhisselâm) bir defa olsun puta tapmamış ve hep onlara karşı çıkmıştır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, daha önce İbrahim'e de rüşdü verdik. Ve biz onun nübüvvete ve hidayete lâyık olduğunu biliyorduk. Hani o, babasına ve kavmine demişti ki: "Bu tapınıp durduğunuz heykeller de nedir?' Onlar da 'babalarımızı bunlara tapar bulduk' demişlerdi. O da 'and olsun ki, sizler de, babalarınız da apaçık bir sapıklık içerisindesiniz' dedi. Onlar 'sen bize gerçeği mi getirdin, yoksa şaka mı ediyorsun?' dediler.»

İbrahim (aleyhisselâm) kavmine taptıklarının tanrı olmadığını bildirince, onlar da tanrılarının kim olduğunu sorarlar. Hazret-i İbrahim onlara şu cevabı verir: «Hayır, sizin taptıklarınız tanrı değildir. Sizin Rabbiniz göklerin ve yerin Rabbidir ki, onları O yaratmıştır. Ben de yerleri ve gökleri O'nun yarattığına şahidim. İbadete lâyık ancak O'dur, ibadete lâyık O'ndan başka ma'bud yoktur.» Kavmi Hazret-i İbrahim'den bu gerçekleri duymalarına rağmen, yine de puta tapmakta ısrar ederler. O da, putlarına bir hile yapacağına dair yemin eder.

57

«Allah'a yemin ederim ki, siz ayrıldıktan sonra putlarınıza bir tuzak kuracağım.»

58

«Derken hepsini paramparça edip içlerinden büyüğünü ona baş vursunlar diye sağlam bıraktı.»

59

«(Kavmi bu manzarayı görünce:) 'Bunu tanrılarımıza kim yaptı? Doğrusu o, zalimlerden biridir' dediler.»

60

«Dediler ki: İbrahim denen bir gencin onları diline doladığını duymuştuk.»

61

«Dediler ki: O halde onu insanların gözleri önüne getirin. Olur ki onlar da şahitlik ederler.»

İmam-ı Süddi (radıyallahü anh)'nin rivayetine göre, İbrahim (aleyhisselâm)'in kavmi millî bayramları münasebetiyle yılda bir gün topluca bayram yerine çıkarlar, çeşitli şenlikler yaparak bayramlarını kutlarlardı. Ancak daha önce puthanelerine giderler, bereketlenmesi için putlarının el-" lerine çeşitli yiyecekler ve ekmek bırakarak secde ederler, öyle giderler, dönüşlerinde de o yiyecekleri yerler ve putlarına secde edip evlerine dönerlerdi. Bu merasim her sene aynı şekilde tekrarlanırdı. Yine böyle bir bayram

günü, babası Âzer İbrahim (radıyallahü anh)'in de kendileriyle gelmesini ister ve «ey İbrahim, sen de bizimle gel, belki bayramımız hoşuna gider de dinimize girer, tanrılarımıza tapar, onları kotülemezsin' der. Hazret-i İbrahim de babasını kırmamak için onlarla yola çıkar, bir müddet gittikten sonra hastalandığını ve yürüyemediğini söyler, kavminden ayrılıp bir yerde yatar. Onlar bayram yerine çekildikten sonra geri döner, eline bir balta alarak puthaneye gider ve oradaki putların hepsini kırar, sadece içlerinde altından yapılmış en büyük putu bırakır, elindeki baltayı da onun boynuna asarak puthaneden çıkıp gider. Putlar altından, gümüşten, balardan, kalaydan, demirden, taştan, ağaçtan yapılmıştı. En büyük putu bırakması kavmine bir ibret olması içindir. Kavmi akşamleyin bayram yerinden dönüp puthaneye gelince bütün putların kırıldığını görürler, hayrete düşerler ve birbirlerine «bunu tanrılarımıza kim yaptı? Doğrusu o, zalimlerden biridir» derler. İçlerinden, birçoğu Hazret-i İbrahim'in putlara muhalif olduğunu biliyordu. Onlar putların kırıldığını görünce derler ki: «Önceden biz İbrahim denen bir gencin onları diline doladığını duymuştuk. O, bizim, putlarımızı hiç sevmez.» Bu haber Nemrud'a ve devlet erkânına kadar gider, onlar da, İbrahim (aleyhisselâm)'in derhal yakalanmasını ve halkın huzuruna çıkarılmasını isterler. Bunun üzerine İbrahim (aleyhisselâm). yakalanır ve halkın gözleri önüne getirilir, kendisine putlarını kimin kırdığını sorarlar.

62

«Ey İbrahim, bu işi tanrılarımıza sen mi yaptın? dediler.»

63

«Belki bu işi şu büyükleri yapmıştır. Konuşabiliyorlarsa onlara sorun, dedi.»

64

«Bunu üzerine kendi kendilerine dediler ki: Doğrusu siz haksızsınız.»

65

«Sonra eski kafalarına döndürüldüler: 'Yemin olsun ki, bunların konuşamayacağını sen de bilirsin' dediler.»

İbrahim (aleyhisselâm) 'i Nemrud'un emriyle halkın toplanmış olduğu meydana getirirler ve «Ey İbrahim, bu işi tanrılarımıza sen mi yaptın?» diye sorarlar. Hazret-i İbrahim, hiç çekinmeden **peygamber**lik vakarıyle ve gayet ciddi, çok anlamlı olan şu cevabı verir: «Belki bu işi şu üzerinde balta bulunan büyükleri yapmıştır. Eğer konuşabiliyorlarsa onlara sorun, bu felâketi başlarına kim getirmiş.» Bununla Hazret-i İbrahim, onlara tanrı diye taptıklarının hiçbir şeye güçlerinin yetmediğini ve hiçbir işe yaramadıklarını anlatmak istemişti. Bu anlamlı cevap karşısında putperestler birbirlerine şöyle derler: «Doğrusu siz haksızsınız, önünüzde putlarınız dururken neden onlara sormuyor da, bu gence soruyorsunuz?» Aralarında bir müddet böyle söyleştikten sonra, yine beyinsizliklerine dönüp İbrahim (aleyhisselâm)'e «and olsun ki, bunların konuşamayacağını sen de biliyorsun. Biz bunlara ne sorarsak soralım asla cevap vermezler. Çünkü bunları ellerimizle biz yapıyoruz. Ellerimizle yaptıklarımız nasıl bize cevap verebilir?» derler. Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm) de onlara şu cevabı verir.

66

«Dedi ki: Öyleyse Allah'ı bırakıp da size hiçbir fayda veya zarar vermeyecek şeylere ne diye taparsınız?»

67

«Yuf olsun size ve Allah'ı bırakıp da taptıklarınıza. Akıllanmayacak mısınız siz?»

68

«Onlar dediler ki: Bîr şey yapacaksanız, bunu yakın da tanrılarımıza yardım edin.»

İbrahim (aleyhisselâm) kavmine, «Allah'ı bırakıp da neden putlara tapıyorsunuz? Her gün tapmakta olduğunuz putların size ne faydası dokundu, sizi hangi zarardan kurtardı? Halbuki hayır da, şer de yerleri ve gökleri yaratan Allah'tandır. İbadete lâyık ancak O'dur. O'ndan başka ibadete lâyık yoktur. Hâlâ aklınızı başınıza alıp size

bunca nimetleri veren Allah'a ibadet etmeyecek misiniz? Ellerinizle yaptıklarınıza mı ibadet edip onlardan yardım bekleyeceksiniz? Yazıklar olsun size, siz ne beyinsiz insanlarsınız.» der. Kavminin ileri gelenleri İbrahim (aleyhisselâm)'e cevap veremeyince, kurtuluşu onu aralarından yok etmekte ararlar. Bunun için de Nemrut ve ileri gelenler halka şöyle derler: «Siz eğer bir şey yapmak istiyorsanız, bunu yakın ve aranızdan yok edin. İşte o zaman tanrılarımıza yardım etmiş olursunuz. Bunu yok etmedikçe bizim de, tanrılarımızın da huzuru olmaz. Bu her zaman tanrılarımızı diline dolayıp tenkid edecektir.» Nemrud'un emriyle kavmi, İbrahim (aleyhisselâm)'i yakmak için büyük bir hazırlığa girişirler, herkesi odun biriktirmeye çağırırlar. Hazırlık bir ay kadar sürer. Herkes İbrahim (aleyhisselâm)'i yakmak için odun biriktirmeyi ibadet kabul eder. Hatta hasta olanlar bile, mallarının bir kısmının satılıp odun alınmasını vasiyet ederler. Kadınlar bu iş için yün eğirip satarak biriktirdikleri paralarla odun almayı amaçlarlar. Nihayet bir aylık hazırlıktan sonra biriktirilen odun yığını her tarafından tutuşturulur, yedi gün yanan ateş göklere yükselir, etrafına kimseler yaklaşamaz. Yedi gün sonra Hazret-i İbrahim'i hapsettikleri yerden alırlar, yüksek bir yerden ateşe atmak isterler, ateşe yaklaşamadıkları için nasıl atacaklarını bilemezler. Tam o sırada şeytan aleyhillâne gelir, onlara mancınıkla atılmasını önerir. Bunun üzerine hemen bir mancınık yaparlar üzerine Hazret-i İbrahim'i koyarlar. O anda göklerdeki ve yerdeki bütün canlılar niyaz edip «Ey Rabbimiz, yeryüzünde senin Halilin olan İbrahim, Nemrut tarafından ateşe atılmaktadır. Gerçek şu ki, yeryüzünde ondan' başka sana ibadet eden yoktur. Bize izin ver de ona yardım edelim.» Yüce Allah onlara şöyle buyurur:

«O, benim halilimdir, ondan başka halilim yoktur. Ben, onun halikıyım, hâlini biliyorum, her şeyi yoktan var eden, muhafaza eden, besleyen, terbiye eden benim. Onu bana bırakın.» Sonra Hazret-i İbrahim'e su hazinelerinin müvekkili olan melek gelir ve «Ey İbrahim, dilersen suları salıverip bu ateşi söndüreyim»' der. Bütün samimiyetiyle Rabbine teslim olan Hazret-i İbrahim «size ihtiyacım yok, Rabbim bana yeter.-O, benim niçin ateşe atıldığımı biliyor» cevabını verir. Sonra rüzgârların müvekkili olan melek gelir ve «Ey

İbrahim, eğer dilersen rüzgâra emredeyim de bu ateşin her zerresini bir yere savursun» der. Allah dostu ona da aynı sözleri söyler. Hazret-i İbrahim için ateşe atılmak bayrama gitmek kadar zevkliydi. Çünkü o ateşe Rabbi için atılıyordu. Bu bakımdan en küçük bir endişesi bile yoktu. Rabbine çoktan teslim olmuştu, arada başka vasıta istemiyordu. Allah'ın düşmanları onu yüksek bir yerden mancınıkla attıkları zaman havada uçarken Cebrail gelir «ya İbrahim, benden bir arzun var mı, dile, yerine getireyim» der. İbrahim (aleyhisselâm) hiç tereddüt etmeden «hayır, senden bir isteğim yok» der. Bu defa Cebrail «ne dilersen Rabbinden dile» der. Allah'ın halili olan İbrahim (aleyhisselâm), Rabbine teslimiyetini bir defa daha izhar ederek «O, benim hâlimi biliyor, her şey O'na malûmdur» der. O anda semalara yükselen ateşin içine düşer, fakat göğe yükselen ateş bir gül bahçesine döner, alevi yok olur, harareti söner, ateşin bulunduğu yerde güller biter, manzarayı görenler şaşırır. Bâtıl, Hakk'ın karşısında bir defa daha mağlûp olur.

69

«Biz dedik ki: Ey ateş, İbrahim'e karşı serin ve selâmetli ol.»

70

«Ona bir tuzak kurmak istediler. Ama biz kendilerini daha ziyade hüsrana uğrattık.»

İbrahim (aleyhisselâm) kavmine gerçekleri anlatıp Allah'tan başkasına tapmamalarını söyleyince, çok kızarlar ve İbrahim (aleyhisselâm)'i aralarında görmek istemezler, ondan kurtulmak için yakmaya karar verirler. Yaktıkları büyük bir ateşin içine atarlar. O zaman İbrahim (aleyhisselâm) on altı yaşlarındadır. Yüce Halik ateşe şöyle nida eder: «Ey ateş, ibrahim'e karşı serin ve selâmetli ol. Ona bir tuzak kurmak istediler. Ama biz kendilerini daha ziyade hüsrana uğrattık.» Bütün haşmetiyle etrafa dehşet saçıp semalara yükselen ateş, İbrahim (aleyhisselâm)'in içine atılmasıyla bir anda gül bahçesine döner. Allah dostunu yakmaz. Çünkü sahibi ona «ey ateş, İbrahim'e karşı serin ve selâmetli ol» emrini vermiştir. Allah'ın düşmanlarının kurmuş oldukları tuzak böylece boşa çıkar. Allah daima inananlarla beraberdir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'in rivayetine göre şayet **Allahü teâlâ** «ey ateş, İbrahim'e karşı serin ve selâmetli ol» demeseydi, İbrahim (aleyhisselâm) orada soğuktan helak olurdu. İbn Kâ'b (radıyallahü anh) da, ateş Hazret-i İbrahim'in elinde ve ayağındaki bağlardan başkasını yakmamıştır demiştir. İmam-ı Süddi (radıyallahü anh)'nin rivayetine göre: Melekler Hazret-i İbrahim'in pazılarından tutup yere oturturlar. Hemen olduğu yerden tatlı bir su çıkar, aktığı yerde gül ve çeşitli çiçekler oluşur. İbrahim (aleyhisselâm) orda yedi gün kalır, **Allahü teâlâ**, Cebrail'i gönderip cennetten bir gömlek ve bir de yaygı aldırır. Cebrail onları Hazret-i İbrahim'e getirir, göm-Leği giydirir, yaygıyı da altına serer. İnsan kılığına girip ona arkadaşlık yapar. Nemrud sarayından Hazret-i İbrahim'i ve yanındaki misafiri görür. Olup bitenler karşısında hayrete düşer, ne yapacağını şaşırır. Cebrail «ya İbrahim, Rabbinin 'ateş bizim dostumuza zarar vermez' buyurduğunu bilmiyor musun?» der. Hazret-i İbrahim de «hayatımda burada geçen günlerim kadar tatlı ve güzel bir günüm geçmedi» der. Hâlik-ı Zûlcelâl dostlarına nârı nûr yapıyor. Bu bakımdan ibrahim (aleyhisselâm) 'in en güzel günleri orada geçirdiği günlerdir.

Nemrud, Hazret-i İbrahim'in etrafı ateşle çevrili bir gül bahçesi içinde meleklerle oturduğunu görünce aralarında şu konuşma geçer: Nemrud: «Ya İbrahim, senin ne büyük ma'budun varmış ki, kudreti seninle ateş arasına perde çekip yaktırmadı. Şimdi bu ateşin içinden çıkmaya gücün yeter mi?». İbrahim (aleyhisselâm), hiç tereddütsüz «evet, çıkarım» der. Nemrud «bu ateşe atılmaktan ve seni yakıp yok edeceğinden hiç korkmadm mı?» diye sorar. Hazret-i İbrahim «hayır, hiç korkmadım, beni yakacağını aklıma bile getirmedim.» cevabını verir. Nemrud «öyleyse olduğun yerden çık da gel.» der. İbrahim (aleyhisselâm), hemen olduğu yerden kalkar, ateşe doğru yürür, ateş açılır, sağ salim çıkar. Bunu gören Nemrud hayretler içinde kalır ve «ya İbrahim, yanındaki kimdi?» der. Hazret-i İbrahim «Cebrail'di, bana arkadaşlık yapmak için gelmişti.» der. Nemrud «ya İbrahim, senin Rabbinden kudretlisini görmedim. Sana bu kerametleri verdiğinden dolayı O'na dört bin tane sığır kurban edeceğim. Sen O'ndan başkasına tapmadın, bizim putlarımızı ve tanrılarımızı tenkid ettin, bunun için seni ateşe attık.» Hazret-i

İbrahim «sen benim dinime dönmedikçe Rabbim senin kestiğin kurbanları asla kabul etmez. Çünkü küfür içinde olanların yapmış oldukları amellerin hiçbiri O'nun katında makbul değildir.» cevabını verir. Nemrud «işte ona gücüm yetmez, senin dinine girip mülkümü terk edemem. Fakat adadığım kurbanları keserim.» der. Nemrud, Hazret-i İbrahim'in mucizelerini gördükten sonra, ona dokunmaz ve adadığı kurbanları keser. Fakat tanrılık iddiasında bulunmaya devam eder, küfrünü daha da artırır. İbrahim (aleyhisselâm)'in davetini kabul etmez. Yüce Halik, Nemrud ve kavminden iman etmeyenlerin üzerine sivrisinek ordusunu gönderir.

Sivrisinekler onların kanlarını emerler, etlerini yerler, bu yüzden birçoğu helak olur. Sivrisineklerle bir türlü başa çıkamazlar. Bir tanesi de Nemrud'un burnundan girip beynine ulaşır, beynini yemeye başlar. Beynindeki sineği çıkarmak için her türlü çareye baş vurur, bir türlü başarılı olamaz. O günün doktorlarını toplar, başındaki sineğin çıkarılmasını ister. Onların da bütün gayretleri boşa çıkar, sonunda her gün başına on tane sopa vurulmasına karar verirler. Karar tatbik edilir, fakat yine netice alınmaz. Sopanın sayısını artırırlar, her gün yirmi sopa vurulur, yine olmaz, sayı otuza çıkar. Tanrılık iddiasında bulunan kâfirin kafasına her gün otuz tane sopa vurulur. Bir sivrisinekle başa çıkamayan Nemrud, her şeyden vazgeçer. «Beni kurtarın» diye feryad eder, kafasını yerden yere çalar. Heyhat her şey boş, nihayet kafasına vurulan şiddetli bir sopa ile kafatası parçalanır. Böylece yıllarca tanrılık iddiasında bulunan kâfirin işini bir sivrisinek bitirir. İşte küfrün sonu böyledir. Münkirler mutlaka cezalarını göreceklerdir. Bunda çok ince düşünülmesi gereken büyük ibretler vardır.

71

«Onu da, Lût'u da âlemler için mübarek kıldığımız yere ulaştırıp kurtardık.»

İbrahim (aleyhisselâm) ile Lût (aleyhisselâm), Nemrud ve kavminin şerrinden kurtulup «mübarek» diye vasıflandırılan Şam'a gitmişlerdir. Şam, mübarek bir beldedir, birçok **peygamber** oradan çıkmıştır, arazisi gayet münbittir. Ağaçları, meyveleri, mahsulleri, hurmalıkları ve suları boldur, iklimi mutedildir. Bazılarına göre

bereketten maksad, Şam'daki nimetlerin çokluğu ve bolluğudur. Şam'ın feyzi ve bereketi pek çoktur. Bir müddet sonra Hazret-i İbrahim Mısır'a gitmiş, oradan da Kenan diyarına geçmiş, bir müddet kaldıktan sonra tekrar Şam'ın Filistin bölgesine yerleşmiştir. Lût (aleyhisselâm) da Filistin'e bir günlük mesafede bulunan Mü'tefikiye'ye yerleşmiştir. **Allahü teâlâ** onu Mü'tefikiye halkına **peygamber** olarak göndermiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onu da (İbrahim'i), Lût'u da âlemler için mübarek kıldığımız yere ulaştırıp kurtardık.»

72

«Buna ilâveten ona İshak'i ve Yakub'u verdik. Ve her birini sâlih kimseler kıldık.»

73

«Onları emrimizle doğru yolu gösterecek rehberler kıldık. Kendilerine hayırlı işler yapmayı, dosdoğru namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Ve onlar bize kulluk eden kimselerdi.»

Yüce Allah, İbrahim (aleyhisselâm)'e 112 yaşında iken İshak (aleyhisselâm)'ı vermiştir. İbrahim (aleyhisselâm) yaşlandığı bir sırada hanımı Sare'den İshak (aleyhisselâm) olmuştur. İshak (aleyhisselâm)'dan da Yakub (aleyhisselâm) olmuştur. **Allahü teâlâ** bunlara nübüvvet verip insanlara doğru yolu gösterecek rehber kılmış, kendilerine hayırlı işler yapmayı, dosdoğru namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyetmiştir. Onlar Allah'a hakkıyle kulluk eden kimselerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Onları emrimizle doğru yolu gösterecek rehberler kıldık. Kendilerine hayırlı işler yapmayı, dosdoğru namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Ve onlar bize kulluk eden kimselerdi.»

74

«Lût'a da hüküm ve hikmet verdik. Onu, (halkı) çirkin işler yapmakta devam eden o memleketten kurtardık. Doğrusu onlar yoldan çıkmış kötü bir kavim idiler.»

75

«Ve onu rahmetimize aldık. Doğrusu o sâlih kimselerdendi.»

Âlemlerin Rabbi olan Yüce Allah her kavme bir **peygamber** göndermiştir. İnsanların ibret almaları için bunlardan bir kısmının kıssalarını, başlarına gelen musibetleri Kur'ân-ı Kerim'de zikretmiştir. Bir kısmını ise zikretmemiştir. Hâlik-ı Mutlak, Lût (aleyhisselâm) hakkında şöyle buyuruyor: «Lût'a da hüküm ve hikmet verdik. Onu, halkı çirkin işler yapmakta devam eden o memleketten kurtardık. Doğrusu onlar yoldan çıkmış kötü bir kavim idiler.» Lût (aleyhisselâm)'un kavmi livatacılık yapıyorlardı. Bu çirkin fiil aralarında o kadar yayılmıştı ki, erkekler birbirleriyle tatmin oluyorlar, adetâ eşlerinden uzaklaşıyorlardı. **Peygamber**lerinin davetine asla kulak vermiyorlar, gün geçtikçe çirkin fiillerini daha da artırıyorlar, **peygamber**leriyle alay ediyorlardı. Lût (aleyhisselâm), kendisine yapılan bunca hakaretlere boyun eğerek yine onları imana davet edip bu çirkin işten alıkoymaya çalışmıştır. İçlerinden pek azı kendisine iman etmiştir. **Allahü teâlâ** da iman etmeyenleri, küfür ve çirkin fiillerinden dolayı yere batırarak cezalarını vermiştir. İçlerinden ancak iman edenlerle, Lût (aleyhisselâm)'un iki kızı ve kendisi kurtulmuştur. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Ve onu, rahmetimize aldık. Doğrusu o, sâlih kimselerdendi.» Fakat hanımı helak olanlar arasındadır. Çünkü o, onlardandı. Âyette de ifade edildiği gibi, **Allahü teâlâ** her zaman zalimlerden intikamını alır. Bundan sonraki âyetlerde Nûh (aleyhisselâm)'un kıssasından bahsediliyor.

76

«Hani Nûh da daha önceleri bize niyaz etmişti. Onun duasını kabul edip kendisini ve ailesini büyük sıkıntıdan kurtardık.»

77

«Âyetlerimizi yalanlayan kavme karşı ona yardım ettik. Doğrusu onlar fena bir kavimdi. Ve hepsini suda boğduk.»

Nûh (aleyhisselâm), İbrahim (aleyhisselâm) ile Lût (aleyhisselâm)'dan öncedir. İnsanoğlunun ikinci babasıdır. Onun zamanında yeryüzü suya gark olmuş, o zaman sadece kendisine iman eden 78 kişi kurtulmuştur. **Allahü teâlâ**, Nûh (aleyhisselâm)'u kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. Her **peygamber**in görevi

gönderildiği toplumu imana davet etmek, kötülüklerden sakmdırmaktır. Nûh (aleyhisselâm) da aynı mukaddes vazifeyi yapmıştır. Onlar bu daveti kabul etmeyerek **peygamber**lerine karşı zalimane hareketlerde bulunmuşlardır.
Nûh (aleyhisselâm) kavminin iman edip küfür ve kötülüklerden vazgeçmeleri için her çareye baş vurmuş, fakat onlar küfür ve zulümlerini daha da artırmışlardır. Yıllarca, kavmiyle iman etmeleri için mücadele etmiştir. Sonunda kavminin imanından ümit kesince lâyık oldukları cezayı görmeleri için Rabbine dua ve niyazda bulunur. Rabbi de niyazını kabul eder, büyük bir tufan olur, iman etmeyenlerin hepsi o tufanda boğularak cezalarını görürler. **Peygamber**ler kolay kolay kavimlerine beddua etmezler, ancak onların imanından ümit kestikten sonra beddua ederler. Çünkü onların helak olması yaşamalarından daha hayırlıdır. **Allahü teâlâ** her **peygamber**in ümmetini ayrı ayrı cezalandırmıştır. Zira onların yapmış oldukları fiiller de ayrıdır. Kimini suda boğmuştur, kimini yere batırmıştır, kiminin üzerine gökten taş yağmıştır, kimi denizde boğulmuştur. Hasılı her kavim, lâyık olduğa cezayı görmüştür. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Âyetlerimizi yalanlayan kavme karşı ona yardım ettik. Doğrusu onlar fena bir kavimdi. Ve hepsini suda boğduk.»

Geçmiş **peygamber**lerin ümmetlerinin başına gelen musibetlerin, felâketlerin Kur'ân-ı Kerîm'de nakledilmesinin sebep ve hikmeti **Hazret-i Peygamber**'in ümmetinin bunlardan ibret alarak, onların düştüğü hataya düşmemesi içindir. Akl-ı selim sahiplerinin bütün bunlardan ibret alıp Allah ve Resulüne itaat etmesi gerekmez mi? İşte iman etmeyenlerin akıbeti böyle felâketlere maruz kalmaktan ibarettir. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını mutlaka görecektir. Bundan sonra gelen âyetlerde Dâvud (aleyhisselâm) ile Süleyman (aleyhisselâm)'ın kıssaları nakledilmiştir.

78

«Dâvud ve Süleyman da hani kavmin koyunlarının yayıldığı bir ekin hakkında hüküm veriyorlarken, biz onların hükmüne şahittik.»

79

«Biz bu hükmü hemen Süleyman'a bildirmiştik. Herbirine hüküm ve ilim verdik. Dâvud'la birlikte tesbih etsinler diye dağları ve kuşları buyruk altına aldık. Ve bunları biz yapmıştık.»

Dâvud (aleyhisselâm), Süleyman (aleyhisselâm)'ın babasıdır. Dört büyük kitaptan biri olan Zebur, Dâvud (aleyhisselâm)'a indirilmiştir. Her ikisine de Allah tarafından hüküm ve ilim verilmiştir. Bunların kıssası şöyledir: Bir gün Dâvud (aleyhisselâm) 'a iki kişi gelir. Bunlardan biri sürü, diğeri de çiftlik sahibidir. Bir gece sürü sahibinin koyunları çiftlik sahibinin ekinlerine yayılır, ekinleri istilâ edilen "büyük zarara uğrar. Bu zararın telâfisi için ekin sahibi, sürü sahibine baş vurur, fakat aralarında anlaşamazlar ve birlikte gelip meseleyi Dâvud (aleyhisselâm)'a bildirirler. Dâvud (aleyhisselâm) sürü sahibinin koyunlarını alıp ekin sahibine verir. Çünkü telef olan ekinin değeri sürünün değerine eşittir. Dâvud (aleyhisselâm) davacı ile dâvâlı arasında böyle hüküm ve karar verdikten sonra, her ikisi de bu hükme boyun eğerek çıkıp giderler. Giderken Süleyman (aleyhisselâm)'a da uğrarlar. Süleyman (aleyhisselâm), babasının aralarında nasıl hükmettiğini sorar. Onlar da kararı bildirirler. Süleyman (aleyhisselâm) onları dinledikten sonra «ben böyle karar vermezdim» der. Çünkü Yüce Allah o iki kişi arasında nasıl karar verileceğini kendisine vahyetmiştir. Bunun üzerine hemen Dâvud (aleyhisselâm) 'a dönerler, Süleyman (aleyhisselâm)'ın söylediklerini ona bildirirler. Dâvud (aleyhisselâm) oğlunu çağırır, o iki kişi arasında nasıl hükmedileceğim sorar. Süleyman (aleyhisselâm) babasına, «sürü sahibinin koyunlarım, çiftlik sahibinin ekinleri eski haline gelene kadar ona, tarlayı da ekip dikmek için koyun sahibine verilmesine, ekin eski haline geldiği zaman tekrar bunların sahiplerine iadesine ve bu zaman zarfında koyunların sütünden ve yününden tarla sahibinin istifadesine hükmedilmiştir» der. Bu karar Dâvud (aleyhisselâm)'un hoşuna gider ve «aranızdaki hüküm Süleyman'ın hükmettiği gibidir» der. Hazret-i Süleyman o zaman on bir yaşındaydı. «Dâvud ve Süleyman da hani kavmin koyunlarının yayıldığı bir ekin hakkında hüküm veriyorlarken biz onların hükmüne şahittik. Biz bu hükmü hemen Süleyman'a bildirmiştik.

Her birine hüküm ve ilim verdik. Dâvud'la birlikte tesbih etsinler diye dağları ve kuşları buyruk altına aldık. Ve bunları biz yapmıştık.» Dâvud (aleyhisselâm) tesbihe başladığı zaman kuşlar ve dağlar onunla tesbih ederlerdi. O, bunların tesbihini işitir ve anlardı. Bazılarına göre Dâvud (aleyhisselâm) tesbih etmediği zaman Yüce Allah dağların ve kuşların tesbihini işittirir, o da derhal onlarla beraber tesbihe başlar ve beraber tesbih ederler. Görülüyor ki, canlı ve cansız her varlık lisan-ı hal ile Rabbini zikrediyor.

80

«Biz ona, sizi savaşta korumak için zırh yapma sanatını da öğrettik. Artık şükreder misiniz?»

Yüce Allah, Dâvud (aleyhisselâm)'a demirden zırh yapmasını öğretmiştir. O, demirden zırh yapıp satarak geçimini temin ederdi. Rivayete göre bir gün Dâvud (aleyhisselâm) tebdil-i kıyafet yaparak kavminin kendi hakkındaki düşüncelerini öğrenmek ister. Karşısına insan şeklinde Cebrail çıkar, onu tanıyamaz ve memleketi hakkında bilgi ister. Cebrail, Dâvud (aleyhisselâm)'un çok iyi biri olduğunu ve memleketi güzel bir şekilde idare ettiğini, ancak bir hatası olduğunu söyler. Dâvud (aleyhisselâm) o hatanın ne olduğunu sorar. Cebrail «duyduğuma göre o beytül-maldan yermiş, bir insanın kendi alın teriyle kazandığını yemesinden daha efdal bir şey yoktur» der. Bunun üzerine Dâvud (aleyhisselâm) hemen geri döner, kendi alın teriyle kazancını temin edecek bir geçim ihsan etmesini Rabbinden ister. **Allahü teâlâ** da ona elinde demiri hamur gibi yapacak bir kudret verir. Bundan sonra Dâvud (aleyhisselâm) demirden zırh yapıp satarak hem geçimini temin eder, hem de o zırhları savaşta kullanır. Bundan sonra devlet hazinesinden bir şey almaz. Böylece o demircilerin piri olur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Biz ona, sizi savaşta korumak için zırh yapma sanatını da öğrettik. Artık (Allah'ın verdiklerine) şükreder misiniz?.» Her nimet şükrü gerektirir, Allah'ın vermiş olduğu her şey kulları için bir nimettir. Nimet olduğuna göre ona şükür gerekir.

81

«Süleyman'a da şiddetli esen rüzgârı müsahhar kıldık. Rüzgâr onun emriyle mübarek kıldığımız yere doğru eserdi. Ve biz her şeyi bileniz.»

Yüce Halik her peygambere ayrı ayrı mucizeler ve özellikler vermiştir. Süleyman (aleyhisselâm)'a da müstesna özellikler vermiş ve bütün mahlûkatı emrine müsahhar kılmıştır. O her mahlûkat ile konuşuyor, rüzgâra, cinlere, kuşlara ve şeytanlara istediğini yaptırıyordu. «Süleyman'a da şiddetli esen rüzgârı müsahhar kıldık. Rüzgâr onun emriyle mübarek kıldığımız yere doğru eserdi. Ve biz her şeyi bileniz. Denize dalacak ve bundan başka işler görecek şeytanları da onun emrine verdik. Onların hepsini gözetiyorduk.» Hazret-i Süleyman tahtı üzerinde otururken ordusuyla beraber rüzgâr vasıtasıyla dilediği yere bir anda giderdi. Çünkü rüzgâr onun emrine verilmişti. Rüzgâr vasıtasıyla sabahtan ikindiye kadar bir aylık yol, ikindiden sabaha kadar da bir aylık yol katederdi. Gittiği yerde işini bitirdikten sonra yine onu alır Şam'a getirirdi. Yüce Halik «rüzgâr, onun emriyle mübarek kıldığımız yere doğru eserdi.» buyurmuştur. İşte o mübarek yer Şam'dır. Süleyman (aleyhisselâm)'ın hayatı hep savaşlarla geçmiştir. Zamanında yeryüzünde onun buyruğu altına girmeyen devlet ve millet hemen hemen yoktu.

82

«Denize dalacak ve bundan başka işler görecek şeytanları da onun emrine verdik. Onların hepsini gözetiyorduk.»

İmam-ı Mükâtil'in rivayetine göre, cinler ve şeytanlar ibrişimden bir halı dokumuşlar ve ortasına da Süleyman (aleyhisselâm) için altından bir taht koymuşlardır. Süleyman (aleyhisselâm) o tahtın üzerinde oturuyordu. Etrafında da altın ve gümüşten yapılmış üç bin kürsü vardır. Bu kürsülerin altın olanlarının üzerinde peygamberler, gümüş olanların üzerinde âlimler, etrafta halk ve halkın etrafında da cinler ve şeytanlar otururlardı. Kuşlar Süleyman (aleyhisselâm)'in üzerinde kanat açıp onu gölgelerlerdi. Sabah rüzgârı yere serili olan halıyı kaldırıp Süleyman (aleyhisselâm)'ı ordusuyla beraber istediği yere götürürdü. Şeytanlar ise denizden onun için yakut, inci ve daha

başka şeyler çıkarırlardı. Onların hiçbiri Süleyman (aleyhisselâm)'in emrinden dışarı çıkmazdı. Çünkü **Allahü teâlâ** onların hepsini gözetiyordu. Bundan sonraki âyetler Eyyûb (aleyhisselâm)'dan bahsetmektedir.

83

«Eyyûb da hani tanrısına niyaz etmişti ki: 'Başıma bir belâ geldi, sana sığındım, sen merhametlilerin merhametlisisin' demişti.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, Eyyûb'un da Rabbine dua ve niyaz edip ta'zîmde bulunduğunu hatırla ve kavmine haber ver. O, Rabbine 'başıma bir belâ geldi ve her tarafımı ağrı kapladı, bu bakımdan sana hakkıyle ibadet edemiyorum. Rabbim, sen merhametlilerin en merhametlisisin, hastalara şifa verip zayıfları korursun, beni bu hastalıktan ve üzüntüden kurtar' diye niyaz etmişti. Biz de onun duasını kabul edip uğradığı sıkıntıyı kaldırmıştık.»

Allahü teâlâ **peygamber**lerini çeşitli musibetlerle denemiştir. Bu, onlar için ilâhi bir imtihandır. Eyyûb (aleyhisselâm)'u da ilâhî bir imtihan olmak üzere ağır bir hastalığa ve çeşitli üzüntülere maruz bırakmıştır. Rivayete göre Eyyûb (aleyhisselâm)'un evi yıkılmış, on kadar çocuğu altında kalarak ölmüştür. Bütün serveti elinden gitmiş, kendisi ağır bir hastalığa yakalanmıştır. Bu durum 13 veya 18 yıl kadar devam etmiş, o zaman zarfında bir an bile Rabbine şikâyetçi olmamış, her haline hamd ve şükretmiştir. Bedenen ibadetini yapamadığı zamanlar Rabbim lisânen zikretmiş ve bedenen ibadet yapamamanın ıstırabını çekmiş ve "Rabbim, sana ibadet etmekten geri kaldım, bana ibadet etme fırsatını ver. Çünkü sen merhametlilerin en merhametlisisin» diye niyazda bulunmuştur. Mübarek vücudunun her tarafı yara içinde olmasına rağmen, o bundan asla şikâyetçi olmuyor ve hastalığından dolayı ibadet yapamadığı için üzülüyordu. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor:

84

«Biz de onun duasını kabul etmiş ve uğradığı sıkıntıyı kaldırmıştık. Katımızdan bir rahmet ve kulluk edenlere bir hatıra olmak üzere ona hem ailesini hem de bir mislini vermiştik.»

«Biz de onun duasını kabul etmiş ve uğradığı sıkıntıyı kaldırmıştık. Katımızdan bir rahmet ve kulluk edenlere bir hatıra olmak' üzere ona hem ailesini hem de bir mislini vermiştik.» O mübarek zat bunca musibetlere ve üzüntülere rağmen halinden bir defa bile şikâyetçi olmamış, insan gücünün üstünde bir sabır ve metanet göstermiştir. Onun göstermiş olduğu sabır örneği dillere destan, inananlara ise bir rehber olmuştur. Hastalığı ve üzüntüsü son haddine geldiği, dilinden başka sağlam yer kalmadığı anda ayağını yere vurması emredilir. Bu emir gereği Eyyûb (aleyhisselâm) ayağını yere vurur, aynı yerden bir su çıkar. O su ile yıkanır, vücudundaki bütün yaralar bereler gider, şifa bulur. Sonra ayağını başka bir yere vurması emredilir, ordan da tatlı bir su çıkar, o suyu da içer, içindeki bütün hastalıklar gider. Sapasağlam olur, hiçbir şeyi kalmaz, eskisinden daha iyi olur. Ölen çocukları üâhî kudretin eseri olarak dirilir, bir o kadar daha olur. Serveti artar eskisinin iki katı olur. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Katımızdan bir rahmet ve kulluk edenlere bir hatıra olmak üzere ona hem ailesini ve hem de bir mislini vermiştik.»

Rivayete göre **Allahü teâlâ**, Eyyûb (aleyhisselâm)'a bir melek gönderir. Melek «Ya Eyyûb, musibetlere ve üzüntülere sabrettiğinden dolayı **Allahü teâlâ**'nın sana selâmı var, harman yerine çıkmanı buyurdu» der. O da, harman yerine çıkar, Yüce Halik oraya altından çekirge yağdırır. Çekirgelerin bir tanesi harman yerinden uçup gider. Eyyûb (aleyhisselâm) da onu kovalar ve yakalayıp harman yerine getirir. Melek «bunlar sana yetmiyor mu da kaçan bir çekirgeyi yakalayıp buraya getirdin?» der. Eyyûb (aleyhisselâm), «Yüce Allah bunları bana gönderdi, O'nun gönderdiklerini muhafaza etmeyeyim mi?» cevabını verir.

Bazı tefsircilere göre, **Allahü teâlâ**, Eyyûb (aleyhisselâm)'un ölen çocuklarını diriltmemiş fakat onların iki katını vermiştir. İkrime (radıyallahü anh)'nin rivayetine göre ise, Eyyûb (aleyhisselâm)'a şöyle denmiştir: “Ya Eyyûb, şayet dilersen ölen çocuklarını diriltip sana verelim. Veya onları âhirette sana verelim. Buna mukabil dünyada onların iki mislini sana verelim.» Bunun üzerine Eyyûb (aleyhisselâm) ölen çocuklarının âhirette, iki mislinin dünyada verilmesini niyaz eder. Yüce Halik da mükâfat

olarak ona her şeyin iki mislini verir. Bu, **Allahü teâlâ**'ya kulluk edip emrine boyun eğenlere bir rahmeti ve lütfudur. Bunda ibret alınması gereken birçok vaaz ve nasihat vardır. İbret alanlara ne mutlu.

85

«İsmail'i, İdris'i ve Zülkifl'i de an. Onların herbiri sabredenlerdendi.»

86

«Onları rahmetimize aldık. Doğrusu onlar sâlih kimselerdendi.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, İsmail'i, İdris'i ve Zülkifl'i de an. Onların sabredenlerden ve sâlih kimselerden olduğunu da ümmetine haber ver.» Hâlik-ı Zül-celâl dünyada onlara nübüvvet vermiş, rahmetine almış ve kendilerini insanlara yol gösteren birer rehber kılmıştır. O, bunlar hakkında şöyle buyuruyor: «Onları rahmetimize aldık. Doğrusu onlar sâlih kimselerdendi. «**Allahü teâlâ**'nın nübüvvetle taltif ettiği kimseler insanların en üstünüdürler. Kendisine nübüvvet verilmeyen insanların hiçbiri nübüvvet verilenlerin derecesine asla yükselemezler.

Zülkifl hakkında çeşitli görüşler vardır: İmam-ı Atâ'nın rivayetine göre, Allahü Zülcelâl, İsrail oğullarının **peygamber**lerinden birine vadesinin yaklaştığını, yerine mülkünü, hilâfetini ve nübüvvetini teslim edecek, halk arasında adaletle hükmeden, gece namaz kılıp, gündüz oruç tutan birisini tayin etmesini vahyetmiştir. O da kavmini toplayıp bu emri arz eder. İçlerinden bir genç bu emirleri yerine getirmeye söz verir ve ahdini yerine getirir. **Allahü teâlâ** da ona nübüvvet verir, bundan sonra ismi Zülkifl olur.

87

«Zünnûn'u hatırla. Hani o öfkelenerek giderken kendisine güç yetiremiyeceğimizi sanmıştı. Ama sonunda karanlık içinde 'senden başka Tanrı yoktur. Sen münezzehsin, doğrusu ben haksızlık edenlerdenim.' diye niyaz etmişti.»

88

«Bunun üzerine biz de onu kabul ettik ve üzüntüden kurtardık. İşte mü'minleri böyle kurtarırız.»

Her **peygamber**in hayatında ibret alınması gereken birçok hâdiseler vardır. Bütün bunların Kur'ân-ı Kerîm'de nakledilmesinin sebep ve hikmeti insanların ibret alması içindir. Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine Yûnus (aleyhisselâm) hakkında şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, Zünnûn'u da hatırla ve onun garip hâdiselerini ümmetine haber ver.» Zünnûn, Yûnus (aleyhisselâm)'dur. Annesine nisbetle Yûnus ibn Mettâ diye anılır. Musul şehrinin yanında bugün bile harabeleri göze çarpan Ninova kasabasına **peygamber** olarak gönderilmiş, kasaba halkını tevhid dinine davet etmiştir. Bu daveti 33 yıl kadar sürmüştür. Putlara tapınan Ninova halkı, bu inançlarından vazgeçmemişlerdir. Yûnus (aleyhisselâm) başlarına büyük bir azabın geleceğini kendilerine haber vermiş, buna rağmen ıslâh olmaları hususunda en küçük bir belirti görmemiştir. Onların küfür ve isyan içinde yuvarlanıp gitmelerine çok kızan Yûnus (aleyhisselâm) aralarından ayrılır, Dicle nehrinin kenarına gider. Yûnus (aleyhisselâm) kavminin arasından ayrıldıktan sonra şehri kara bir bulut kaplar, halk başlarına büyük bir azabın geleceğini anlar, feryad ederek **Allahü teâlâ**'ya dua ve niyaz ederler. Yüce Allah da onların dua ve niyazını kabul edip üzerlerinden azabı kaldırır.

Yûnus (aleyhisselâm) kavmini terk ederek Dicle nehrinin kenarına gider Orada bulunan bir gemiye biner. İlâhî bir müsaade olmadan kavmini terk ettiğinden dolayı kendisinde bir azaba uğramayacağı kanaati hasıl olur. **Peygamber**ler ilâhi bir müsaade olmadan kavmini terk edemezler. İş Yûnus (aleyhisselâm)'un zannettiği gibi olmaz, izinsiz kavmini terk ettiğinden dolayı bir nevi ilâhî azaba uğrar. Çünkü kavmine **peygamber** olarak gönderilmiştir. **Peygamber**lerin görevi en güç şartlar altında bile ilâhî emri insanlara tebliğdir. Bindiği gemi yüzmez, bütün çarelere başvurulur yine yüzmez. Kaptan gemide uğursuz biri olduğu kanaatine varır. Gemideki uğursuzu tesbit için kur'a atılır, kur'a her defasında Yûnus (aleyhisselâm)'a isabet eder. Gemi personeli bu tesbiti yaptıktan sonra Yûnus (aleyhisselâm)'u denize atarlar. Bir rivayete göre kendisi denize atlar. O anda büyük bir balık gelip

Yûnus'u yutar ve denizin derinliğine doğru gider. Yûnus (aleyhisselâm) balığın karnında yaptığına pişman olur, tevbe istiğfar ederek şöyle der: «Rabbim, senden başka ilâh yoktur, seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Hiçbir şey seni aciz bırakamaz. Sen kimseye haksız yere ceza vermezsin. Şüphe yok ki ben nefsime zulmedenlerden oldum.»

Yûnus (aleyhisselâm)'un balığın karnında ne kadar kaldığı hakkında rivayetler muhteliftir. Kimi üç, kimi yedi, kimi kırk gün kaldı demiştir. Balığın karnında ne kadar kaldığı önemli değildir. Önemli olan Yûnus (aleyhisselâm)'un balığın karnına girip çıkmasıdır. Bir an bile balığın karnına girip çıksa o, ilâhî kudretin tecellisinin büyüklüğünü gösterir. İnsan, ilâhî kudrete akıl erdiremez. Yûnus (aleyhisselâm) balığın karnında, o karanlık odada Rabbine niyaz edip:

«Senden başka Tanrı yoktur. Sen bütün noksan, sıfatlardan münezzehsin, doğrusu ben haksızlık edenlerden oldum» diye yalvarır. Yüce Allah balığa Yûnus'u iyi muhafaza etmesini ve söylediklerini unutmamasını ilham eder. Yûnus denizin derinliklerinde bir ses işitir ve «bu nedir?» diye kendi kendine sorar. Hâlik-ı Mutlak ona vahyedip duyduğu sesin deniz hayvanlarının tesbihi olduğunu bildirir. Yûnus (aleyhisselâm) bunu duyar duymaz tesbih ve tehlile başlar. Melekler onun tesbihini işitirler ve «Ey Rabbimiz, biz bilinmeyen yerden tanıdığımız bir ses duyuyoruz, bu nedir?» diye sorarlar. Hâlik-ı Mutlak 'bu Yûnus kulumdur. Bana asi olduğu için onu balığın karnında hapsettim» buyurur. Melekler «Rabbimiz, o senin sâlih kulundur, gece gündüz sana ibadet eder, seni tesbih ve tenzih eder. Biz ona şehâdet ederiz» diye niyazda bulunurlar. **Allahü teâlâ** da meleklerin niyazını ve şehadetini kabul edip balığa Yûnus'u denizin kenarına bırakmasını emreder. Bu emir gereği balık onu denizin kenarına bırakır. Balığın karnında kaldığı müddetçe hiçbir yerinde bir arıza olmaz. Sapasağlam çıkar. «Ya Muhammed, Zünnûn'u da hatırla. Hani o öfkelenerek giderken kendisine güç yetiremiyeceğimizi sanmıştı. Ama sonunda karanlık içinde 'senden başka Tanrı yoktur. Sen münezzehsin, doğrusu ben haksızlık edenlerdenim' diye niyaz etmişti. Bunun üzerine biz de onu kabul ettik ve üzüntüden kurtardık. İşte mü'minleri böyle

kurtarırız.» İşte Allah'ın kudreti böyledir, bu kudret karşısında kim boyun eğmezki?

89

«Zekeriya da hani Rabbine niyaz etmiş ve 'Rabbim, beni tek başıma bırakma. Sen vârislerin en hayırlısısın' demişti.»

90

«Biz de ona icabet ederek Yahya'yı lütfetmiş, eşini doğum yapacak hale getirmiştik. Doğrusu onlar hayırlı şeylerde yarışıyorlar, korkarak ve umarak bize yalvarıyorlardı. Bize karşı gönülden saygı duyuyorlardı.»

Zekeriya (aleyhisselâm), Süleyman (aleyhisselâm)'in soyundandı. İlim ve hikmet sahibiydi. Beyt-i Mukaddes'in de reisiydi. Yaşlanmıştı, yerine geçecek bir çocuğu yoktu. Rabbine niyaz edip «Rabbim, beni tek başıma bırakma. Çünkü sen vârislerin en hayırlısısın» diye dua etmişti. **Allahü teâlâ** bunu sevgili **peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, Zekeriya'yı da an ve onun haberini de ümmetine bildir. O, Rabbine niyaz edip 'Rabbim, beni tek başıma bırakma. Bana ihsan buyurduğun ilim ve hikmete vâris olacak erkek bir evlât ver. Zira sen vârislerin en hayırlısısın. Her şeye vâris sensin. Senden başkası fâni, yalnız sen bakisin'.» diye niyazda bulunmuştur. Yüce Allah da onun duasını kabul edip hanımının yaşlandığı bir sırada Yahya (aleyhisselâm)'yı ihsan etmiştir. Zekeriya (aleyhisselâm), hanımının çocuk yapmasından ümidini kesmişti. Çünkü hanımı yaşlanmış, saçı ağarmış, beli kamburlaşmıştı. Her şeye kadir olan Hâlik-i Mutlak onu doğum yapacak hale getirmişti. «Biz de ona icabet ederek Yahya'yı lütfetmiş, eşini doğum yapacak hale getirmiştik. Doğrusu onlar hayırlı şeylerde yarışıyorlar, korkarak ve umarak bize yalvarıyorlardı. Onlar bize karşı gönülden saygı duyuyorlardı.»

91

«Mahrem yerini koruyana da ruhumuzdan üflemiş, onu ve oğlunu âlemler için bir mucize kılmıştık.»

Yüce Halik, Hazret-i Meryem'e de İsa (aleyhisselâm)'yı lütfetmiştir. Hazret-i Meryem, İmran'ın kızıdır. Eline bir erkek eli değmeden hamile kalmış ve âlemler için bir mucize olan Hazret-i İsa'yı dünyaya getirmiştir. İsa (aleyhisselâm)'ın doğumu, Meryem'in isteği ile değil, Allah'ın dilemesiyle olmuştur. Zira Hâlik-ı Mutlak her şeye kadirdir. O, bunu şöyle beyan ediyor: «Mahrem yerini koruyana da ruhumuzdan üflemiş, onu ve oğlunu âlemler için bir mucize kılmıştık.» (Geniş bilgi için Âl-i İmran ve Meryem sûrelerine müracaat edilmelidir.)

92

«Şüphe yok ki, bu bir tek din olarak sizin dininizdir. Ve ben de Rabbinizim, artık bana ibadet edin.»

93

«Onlar kendi aralarında bölük bölük oldular. Ama hepsi bize döneceklerdir.»

94

«Şu halde inanmış olarak sâlih amel işleyenlerin ameli inkâr edilmeyecektir. Biz onu yazmaktayız.»

95

«Helak ettiğimiz kasaba halkının âhirette ceza görmek üzere bize dönmemeleri imkânsızdır.»

Âdem (aleyhisselâm)'den **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e kadar gelen ilâhi dinlerin lıepsi tevhid dinidir. Diğer bir ifade ile İslâm'dır. İslâm'dan başka dinlerin hepsi bâtıldır. Hiçbirinin aslı yoktur. Allah katında makbul olan din yalnız İslâm'dır. Nitekim Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Şüphe yok ki, bu bir tek din olarak sizin dininizdir. Ve ben de Rabbinizim, artık bana ibadet edin.» İlâhi din tek olmasına rağmen insanlar zaman zaman Hak dinden ayrılmışlar, kendilerine bâtıl dinler edinmişlerdir. «Onlar kendi aralarında bölük bölük oldular. Ama sonunda bize döndürüleceklerdir.» İnsanlar neye taparlarsa tapsınlar, sonunda Allah'a döndürülecekler ve herkes bu dünyada yaptığının karşılığını orada görecektir. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını

görecektir. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Şu halde inanmış olarak sâlih amel işleyenlerin ameli inkâr edilmeyecektir. Biz onu yazmaktayız. Helak ettiğimiz kasaba halkının âhirette ceza görmek üzere bize dönmemeleri imkânsızdır.» Allah katında zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir.

96

«Nihayet Ye'cüc ve Me'cüc açılıp da her tepeden ve dereden boşandıkları vakit.»

97

«Ve gerçek vaad yaklaştığı zaman o küfredenlerin gözleri beliriverir: "Vah bize, bundan önce gaflet içindeydik. Hayır, biz zalim kimselerdik" derler.»

insanlar arasındaki tefrika Hazret-i Âdem'den, bu yana sürmektedir ve kıyamete kadar da devam edecektir. Bu tefrika hak ile bâtılın çarpışmasından doğmaktadır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Nihayet Ye'cüc ve Me'cüc açılıp da her tepeden ve dereden boşandıkları vakit.» Ye'cüc ve Me'cüc'ün yeryüzüne dağılması kıyamet alametlerindendir. İşte o zamana kadar insanlar arasındaki bu ayrılık, bu bölünmeler devam edecektir.

Ye'cüc ve Me'cüc iki büyük kabiledir. Bunların arasına Zülkarneyn bir sed yapmış, o kavimler seddin arkasında kalmışlardır. Kıyamete yakın o seddi yıkıp yeryüzüne yayılacaklar ve her gittikleri yere fitne fücur götüreceklerdir. İman edenler onların fitnesinden kurtulacak, etmeyenler ise onların fitnesine düşüp helak olacaklardır. **Allahü teâlâ** iman etmeyenlerin durumunu şöyle belirtiyor: «Ve gerçek vaad yaklaştığı zaman o küfredenlerin gözleri beliriverir:"Vah bize, bundan önce gaflet içindeydik. Hayır, biz zalim kimselerdik" derler.»

Huzeyfe (radıyallahü anh) kıyamet alâmetlerini şöyle belirtmiştir: Bir gün arkadaşlarla beraber oturduk, kıyamet hakkında konuşuyorduk. Tam o sırada **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) yanımıza gelerek ne konuştuğumuzu sordu. Biz de kıyamet hakkında konuştuğumuzu söyledik. O «şu on alâmet

çıkmadan kıyamet kopmaz» buyurdu ve o on şeyi haber verdi. Bu on alâmet şunlardır: **1-** Deccalin zuhuru, **2-** Dabbetü'l-arz'ın çıkması, **3-** Güneşin batıdan doğması, **4-** İsa (aleyhisselâm)'ın yeryüzüne inmesi, **5-** Ye'cüc ve Me'cüc'ün çıkması, **6-** Üç yerin batması. Bunlardan biri doğuda, biri batıda, biri de Arap yarımadasındadır. **7-** Yemen istikametinden büyük bir ateşin çıkıp yeryüzüne yayılması, **8-** Büyük bir dumanın yeryüzünü kaplaması. İkisi zikredilmemiştir.

98

«Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız şüphesiz ki cehennem odunusunuz, oraya gireceksiniz.»

99

«Şayet bunlar tanrı olsalardı oraya girmezlerdi. Ve hepsi orada ebediyyen kalacaklardır.»

100

«Orada inim inim inliyecekler. Ve bir şey de işitmezler.»

101

«Şüphesiz ki daha önce kendileri hakkında saadet vaadine nail olanlar cehennemden uzaklaştırılırlar.»

102

«Ebediyen canlarının istediği şeyler içinde kalırlar ve cehennemin uğultusunu duymazlar.»

Kıyamet günü kâfirlere, «siz de ve Allah'tan başka ma'bud diye taptıklarınız da hiç şüphesiz cehennem odunusunuz.» denecektir. Allah'tan başka ma'bud yoktur, ma'bud ancak O'dur. İbadete lâyık olan O'dur. Kıyamet günü puta tapanlar putlarıyla beraber cehenneme sevk edilecekler ve ebedî olarak orada kalacaklardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız hiç şüphesiz cehennem odunusunuz, oraya gireceksiniz. Şayet bunlar tanrı olsalardı oraya girmezlerdi. Ve hepsi orada ebediyen kalacaklardır. Orada inim inim inliyecekler. Ve bir şey de işitmezler.» İşte iman etmeyenler böyle

cezalandırılacaklardır. İman edenler ise içinde ebedi kalacakları cennet nimetleriyle mükâfatlandırılacaklardır. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Onlar için hiçbir üzüntü ve korku yoktur.

103

«En büyük korku bile onları tasalandırmaz. Melekler "size söz verilen gün işte bugündür" diye onları karşılarlar.»

104

«Göğü kitap dürer gibi durduğumuz zaman yaratmaya ilk başladığımız gibi katımızdan verilmiş bîr söz olarak onu yeniden var edeceğiz. Doğrusu biz yaparız.»

İman edip sâlih ameller işleyenleri kıyamet günü hiçbir korku tasalandırmaz. İsrafil (aleyhisselâm) sura üfürüp insanlar mezarlarından kalkıp mahşer yerine yöneldikleri zaman cennet ehline melekler gelip «size söz verilen gün, bugündür» diye karşılayacaklardır. Mahşer yerinde onlar için bir üzüntü ve korku olmayacaktır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «En büyük korku bile onları tasalandırmaz. Melekler 'size söz verilen gün, işte bugündür' diye onları karşılarlar.» Kıyamet günü öyle dehşetli bir gündür ki, gök defter dürülür gibi dürülecek, güneş kararıp dökülecek, yıldızların ışığı sönecek, denizler kaynayıp birbirine karışacak, dağlar yerlerinden sökülüp atılacak, her şey tarumar olacak, yerin altındakiler üzerine çıkacaktır. İnsanlar tekrar dirilip mahşer yerine toplanacaklardır. İşte o gün herkes dünyada yaptığının karşılığını görecektir. «Göğü kitap dürer gibi durduğumuz zaman yaratmaya ilk başladığımız gibi katımızdan verilmiş bir söz olarak onu yeniden var edeceğiz. Doğrusu biz yaparız.»

Herkes mahşer yerinde hesaba çekilip cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme girdikten sonra «ey cennet ehli, siz burada ebedi kalacaksınız; cehennem ehli, siz de burada ebedi kalacaksınız» diye nida edilir. Mü'minler cennette, kâfirler de cehennemde ebedi kalacaklardır.

105

«Yemin olsun ki, Tevrat'tan sonra Zebur'da da yeryüzüne ancak sâlih kullarımın mirasçı olduğunu yazmıştık.»

106

«Hiç şüphesiz bu kitapta da kulluk edenler için tebliğ vardır.»

107

«Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.»

Yeryüzünün gerçek vârisleri Yüce Allah'ın sâlih kullarıdır. Çünkü yeryüzünün dengesini sağlayan, hak ve adaleti gözeten, Allah'ın nizamını yeryüzüne yayan onlardır. Onların hükümran olduğu zamanda ve yerde huzur, sükûn, adalet, hak, kardeşlik, birlik ve eşitlik hâkim olmuştur. Bunun aksi olduğu zamanlarda ise zulüm, kin, düşmanlık, huzursuzluk, tefrika, ahlâksızlık ve felâket hüküm sürmüştür. **Allahü teâlâ** iki cihan saadetini iman edenlere ihsan etmiştir. İman etmeyenler bu saadetten mahrumdur. Her ne kadar kâfirlerin müreffeh bir hayat sürdükleri müşahede ediliyorsa da, bu zahirde böyledir. Gerçekte onlar büyük bir bunalım içindedir. Bir toplumun yüzde sekseni veya daha fazlası gayr-i meşru bir hayat yaşıyorsa o toplumun huzur neresindedir? Bu bir bunalımın ifadesi değil midir? Bundan dolayı Yüce Halik «and olsun ki, Tevrat'tan sonra Zebur'da da yeryüzüne ancak sâlih kullarımın mirasçı olduğunu yazmıştık. Hiç şüphesiz bu kitapta da kulluk edenler için tebliğ vardır.» Tevrat'ta, Zebur'da sâlih kimselere müjde olduğu gibi, Kur'ân-ı Azîmüşşan'da da yeryüzünün gerçek sahiplerinin sâlih kimseler olduğuna dair müjde vardır.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'ın bu hususta ki rivayeti şöyledir: Sâlih kimselerin yeryüzüne mirasçı olmasından maksad, mü'minlerin, kâfirlerin memleketlerini fethedip oralara yerleşmesi ve böylece kâfirlerin zelil, mü'minlerin ise aziz olmasıdır. Bu âyet-i celilede İslâm'ın izzetine, küfrün zilletine işaret vardır. Allah'a kulluk edenler âhir zaman **Peygamber**inin ümmetidir. Onlar namazlarını dosdoğru kılarlar, oruçlarını tutarlar, zekâtlarını verirler, haclarını yaparlar, Allah yolunda cihad edip infakta bulunurlar. İşte bu kitapta onlar için müjdeler vardır. **Allahü teâlâ** âhir zaman **Peygamber**ini şöyle vasfediyor: «Ya Muhammed, biz seni ancak âlemlere rahmet

olarak gönderdik.» İki cihan **Peygamber**i âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Onun rahmeti umumidir, sadece mü'minlere mahsus değildir. Dünyada kâfir, mü'min ve münafık herkese şamildir. Âhirette ise şefaati yalnız mü'minlere mahsustur. Yüce Allah onun hürmetine önceki **peygamber**lerin ümmetleri gibi kâfirleri topluca helak etmemiş, azaplarını tehir etmiştir. Onun gelişiyle insanlık âleminde büyük bir değişiklik olmuş, putun yerini Allah inancı, küfrün yerini iman, cehlin yerini ilim, zulmün yerini adalet, karanlığın yerini nûr, zilletin yerini izzet, ahlâksızlığın yerini ahlâk, ibadetsizliğin yerini ibadet, düşmanlığın yerini kardeşlik, tefrikanın yerini birlik, iffetsizliğin yerini iffet, tembelliğin yerini çalışmak, almıştır. Onun gönderilmesiyle paslanan kafalar aydınlanmış, kararan gönüller nûrlanmış, solan yüzler açılmış, taşlaşan kalbler yumuşamış, öldürülen yavrular kurtulmuş, yolunu sapıtanlar hidayete ermiş, akan kanlar dinmiş, ilâh diye tapılan putlar kırılmış, yoksullar, kimsesizler, yetimler himaye edilmiş, melekler onunla iftihar etmiş, bütün mevcudat onun için yaratılmış, ailenin şerefi korunmuş, her türlü kötülük önlenmiş, hırsızlık, zina, fuhuş, kumar, içki, başkalarının hakkına göz dikme yasaklanmış; iman, ibadet, ilim, çalışkanlık emredilmiştir. İşte bütün bunlar, âlemlere rahmet olarak gönderilen **peygamber**in hürmetine olmuştur. Ona iman edenler ebedî kurtuluşa, etmeyenler ise ebedî azaba uğrayacaklardır.

108

«De ki: Bana sade tanrınızın bir tek tanrı olduğu vahyolundu. Artık müslüman olacak mısınız?»

109

«Şayet yüz çevirirlerse de ki: Bana emrolunanı tastamam bildirdim. Tehdit olunduğunuz şeyin yakın mı, uzak mı olduğunu bilmem.»

110

«Doğrusu sözün açığa vurulanım da O bilir, gizlediklerinizi de O bilir.»

111

«Bilmem, belki bu gecikme sizi imtihan ve bir süreye kadar geçindirme içindir.»

112

«De ki: Rabbim, aramızda gerçekle hükmet. Anlattıklarınıza karşı ancak Rahman olan Rabbinizden yardım istenir.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine vahyedip şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, de ki: Ey insanlar, sizin Rabbinizin bir olduğu bana vahyedildi. O'nun şeriki ve benzeri yoktur. İbadete lâyık yalnız O'dur. O'na ibadet edip emirlerine itaat edin.» İnsanoğlunun görevi kendisini yaratan Hâlik-ı Mutlak'ın varlığına ve birliğine iman edip emirlerine itaat ederek, ibadet etmektir. Bundan yüz çevirenler vaad edilen azaba uğrayacaklardır. O, kullarının, gizli ve aşikâr yapfnış olduğu her şeyi bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. «Şayet yüz çevirirlerse de ki: Bana emrolunanı tastamam bildirdim. Tehdit olunduğunuz şeyin yakın mı, uzak mı olduğunu bilmem. Doğrusu sözün açığa vurulanını da O bilir, gizlediklerinizi de O bilir. Bilmem, beîki bu gecikme sizi imtihan ve bir süreye kadar geçindirme içindir. De ki: Rabbim, aramızda gerçekle hükmet. Anlattıklarınıza karşı ancak Rahman olan Rabbinizden yardım istenir.»

Hâlik-ı Zülcelâl kıyametin ne zaman kopacağını âlemlere rahmet olarak gönderdiği sevgili **Peygamber**ine bile bildirmemiştir. Onun ne zaman kopacağını ancak kendisi bilir. Bilinen bir şey varsa o da **Hazret-i Muhammed**'in son **peygamber** olduğudur. Demek ki kıyamet yaklaşmış, fakat kesin olarak günü, saati belirtilmemiştir. Bunun için Yüce Allah, **Peygamber**ine insanlara şöyle beyanda bulunmasını emretmiştir: «Ey insanlar, bana emrolunanı tastamam size bildirdim. Tehdit olunduğunuz şeyin (kıyametin) yakın mı, uzak mı olduğunu bilmem.» **Peygamber**ler ancak kendilerine vahyolunanı insanlara bildirmekle mükelleftirler. Bize düşen de onların getirdiklerine iman edip yollarından gitmektir. Onlara tâbi olanlar hidayete, olmayanlar ise dalâlete düşüp helak olacaklardır.

HAC SURESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Kerim'in 22. sûresi olup 19. âyetten 24. âyete kadar olan kısmı Medine'de, geri kalan âyetler ise Mekke'de nazil olmuştur, tamamı'78 âyettir. İbrahim (aleyhisselâm)'in hac farizasını nasıl ifa ettiğini ve mü'minlerin de hac farizasıyla nasıl mükellef bulunduğunu bildirdiği için Hac sûresi unvanım almıştır.

Sûrenin ihtiva ettiği konular, bundan önce geçen Enbiya sûresinde ihtar edilen gelecekteki azaptan ve mesuliyetten kurtulmak için takvaya tevessül edilmesini tavsiye eder. Âhiret hayatım isbat edecek bir kısım hâdiseleri ibret nazarına arz eder. Önceki ümmetlerin inkâr ve küfürleri yüzünden başlarına gelen musibetleri, müminlerin görecekleri mükâfatı, kâfirlerin uğrayacakları azabı bildirir. Allah yolunda İslâm'ın varlığını muhafaza ve müdafaa için cihadın farz olduğunu ve cihad edenlerin ne büyük bir mükâfata nail olacaklarını tebşir eder. Kıyametin ne zaman kopacağını Allah'tan başka kimsenin bilmediğini haber verir.

1

«Ey insanlar, Rabbinizden sakının. Doğrusu kıyamet saatinin zelzelesi büyük bir şeydir.»

2

«Onu göreceğiniz gün her emzikli kadın emzirdiğini unutur, her hamile kadın çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş gibi görürsün. Halbuki onlar sarhoş değildirler. Fakat bu, Allah'ın azabının çok çetin olmasındandır.»

Sonradan var olan her şey mutlaka bir gün yok olacaktır. Dünya da sonradan var olduğuna göre, o da bir gün yok olup kıyamet kopacaktır. Yüce Allah kıyametin dehşetini kullarına haber verip şöyle buyurmuştur: «Ey insanlar, Rabbiniz'in azabından sakının. Doğrusu kıyamet saatinin zelzelesi büyük bir şeydir.» O gün yeryüzünde taş üzerinde taş kalmaz. Her şey tarumar olur, dağlar yerinden koparılıp toz olur. Güneş kararıp dökülür, yıldızların ışığı sönüp yok olur, denizler kaynayıp birbirine karışır. Dünyanın bir ucundan diğer ucu gözükür, yerin altındakiler üzerine çıkar. **Allahü teâlâ** o günün dehşetini şöyle beyan ediyor: «Ey insanlar, onu göreceğiniz gün her enızikli kadın enızirdiğini unutur. Her hamile

kadın onun dehşetinden çocuğunu düşürür. İnsanları Allah korkusundan sarhoş gibi görürsün. Halbuki onlar sarhoş değillerdir. Fakat bu, Allah'ın azabının çok çetin olmasındandır.»

Îmran ibn Huseyn'in rivayetine göre, bu iki âyet Benî Mustalik Gazvesi'nde nazil olmuştur. Peygamberimiz gece ordusunu toplar, onlara bu iki âyeti okur. Bu âyetleri duyan ordu sabaha kadar ağlar. O güne kadar onların bu kadar ağladığını gören olmamıştır. Onlar bu âyetlerin dehşetinden hayvanlarından eğeri indirmediler, çadırlarını kurmadılar, bir şey pişirip yemediler. Onların kimi ağlıyor, kimi kendisinden geçip düşünceye dalmıştı. Bu hali gören Peygamberimiz, «ey sahabem, o günün nasıl şiddetli bir gün olduğunu biliyor musunuz?» buyurur. Yanında bulunanlar «Allah ve Resulü bilir» diye cevap verirler. Bunun üzerine Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle der: «Yüce Allah, Âdem (aleyhisselâm)'e «Ey Âdem, çocuklarından cehenneme gidecekleri seç gönder» diye nida eder. Bu hitap karşısında Âdem (aleyhisselâm) de «Ey Rabbim, bunların hepsinden ne kadarını cehenneme göndereyim?» diye niyaz eder. **Allahü teâlâ** da «her bin kişiden bir tanesini cennete, dokuzyüz doksan dokuzunu da cehenneme gönder» buyurur. Bunu duyan sahabe hep birlikte ağlayarak «Ey Allah'ın Resulü, bundan kaç kişi kurtulup cennete gider?» derler. Cihan Peygamberi onlara şu cevabı verir:

«Size müjdeler olsun, dininize kuvvetli sarılın. Sizinle birlikte iki mahlûk daha vardır ki, onlar hiçbir kavmin içinde bulunmazlar. Sayıları da hepsinden çoktur. İşte onlar Ye'cüc ve Me'cüc'dür. Ben öyle umuyorum ki, cennet ehlinin üçte ikisi sizsiniz.» Sahâbe-i kirâm bunu duyunca tekbir getirip **Allahü teâlâ**'ya hamd ü sena ederler. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) tekrar «cennet ehlinin üçte ikisinin sizden olacağını umuyorum. Cennet ehli yüz yirmi saf olursa bunun seksen safı benim ümmetimdir. Benim ümmetim kâfirler arasında beyaz sarık üzerindeki ben gibi gözükecektir. Ümmetimden yetmiş bin kişi hesapsız cennete girecektir.» buyurur. Bunu işiten Hazret-i Ömer, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e -Ey Allah'ın Resulü, sadece yetmiş bin kişi mi?» diye sorar. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de «Her yıl için

yetmiş bin kişidir» cevabını verir. Bu müjdeyi işiten Ukkaş «Ey Allah'ın Resulü, dua et de ben de onlardan olayım» der. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «sen de onlardansın» buyurur. Bunun üzerine Ensâr'dan bir kişi gelip -Ey Allah'ın Resulü, benim için de dua et, ben de onlardan olayım» der. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) -Ukkaş seni geçti ve rakam tamam oldu» der. Bu açıklamadan da anlaşıldığı gibi, âhirzaman Peygamberine ümmet olanlardan her gün için yetmiş bin kişi hesaba çekilmeden cennete girecektir. En önemli husus onun yolundan gitmektir. Onun yolundan gidenlere ne mutlu. Onlar Peygamberin şefaatına nail olacaklardır. Peygamber'in şefaatma nail olan da cehennem azabından kurtulacaktır.

3

"İnsanlardan kimi Allah hakkında bir bilgisi olmaksızın münakaşa eder durur ve her azgın şeytanın ardına düşer."

4

«Onun hakkında şu hüküm yazılmıştır: O kendisini dost edinen kimseyi saptırır ve alevli ateşin azabına götürür.»

Rivayete göre üçüncü âyet Nazr ibn Haris hakkında nazil olmuştur. O, bilir bilmez **Allahü teâlâ** hakkında konuşur, meleklerin Allah'ın kızları olduğunu söyler, Kur'ân-ı Kerim'in eskiler tarafından uydurulduğunu, öldükten sonra dirilmenin olmadığını ve benzeri şeyler söyler. Yüce Allah bu âyeti inzal ederek onun iddiasını reddedip şöyle buyurmuştur: «İnsanlardan kimi Allah hakkında bir bilgisi olmaksızın münakaşa eder durur ve her azgın şeytanın ardına düşer. Kim şeytanın ardına düşüp ona tâbi olursa, şeytan onu azıtıp sapıklığa düşürür ve elim bir azaba götürür.

5

«Ey insanlar, şayet öldükten sonra tekrar dirilmek hususunda şüphede iseniz, bilin ki ne olduğunuzu size açıklamak için biz sizi topraktan, sonra insan suyundan, sonra püıtılaşmış bir kandan, sonra yaratılışı belli belirsiz bir çiğnem etten yaratmışızdır. İstediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde tutarız. Sonra sizi çocuk olarak çıkarırız. Böylece yetişip erginlik çağına gelirsiniz.

Kiminiz öldürülür kiminiz de ömrünün en fena zamanına ulaştırılır ki, bildiği halde bir şey bilmez olur. Yeryüzünü kupkuru olarak görürsün. Fakat biz ona su indirdiğimiz zaman harekete geçer, kabarır ve her çeşit güzel bitkiden çift çift yetiştirir.»

Hâlik-ı Mutlak, insanların öldükten sonra tekrar dirileceklerini delilleriyle beraber beyan edip şöyle buyurmuştur: «Ey insanlar, şayet siz öldükten sonra tekrar dirilmek hususunda şüphede iseniz, bilin ki, ne olduğunuzu size açıklamak için bizim Âdem babanızı topraktan nasıl yarattığımıza bir bakın. Hepinizin babası odur. Sonra onun suyundan nutfeden sizi yarattık. O nutfe bir damla sudur, ana rahmine düşen suyu pıhtılaşmış kana döndürdük, sonra yaratılışı belli belirsiz bir çiğnem ete çevirdik, İstediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde tutarız. Sonra sizi çocuk olarak çıkarırız. Böylece yetişip erginlik çağma gelirsiniz. Kiminiz öldürülür, kiminiz de ömrünün en fena zamanına ulaştırılır ki, bildiği halde bir şey bilmez olur. Yeryüzünü kupkuru olarak görürsün. Fakat biz ona su indirdiğimiz zaman harekete geçer, kabarır ve her çeşit güzel bitkiden çift çift yetiştirir.»

Ölümden sonra diriliş, var olan bir hayatın yeni baştan var edilmesidir. Bu beşeri ölçülere göre hayatı yeniden meydana getirmekten çok daha kolaydır. Allah'ın kudretine göre kolay ve zor diye bir şey yoktur. İlk baştan hayat vermekle sonradan canlandırma arasında hiçbir fark yoktur. Her ikisi de Hâlik-ı Mutlak'ın «ol" emriyle oluverir. Yüce Halik «muhakkak ki biz insanı topraktan yarattık» buyuruyor. İnsan topraktan meydana gelmiş ve onda yaşamıştır. Onun bedenindeki bütün elementlerin aslı topraktandır ve toprağın unsurlarından meydana gelmiştir. Allah'ın toprağa verdiği bilinmez sır ve üflediği anlaşılmaz ruh sayesinde toprakla insan birbirinden ayrılmıştır. Toprakla insan arasındaki farklılık, öldükten sonra diriltecek olan Yüce Kudret'in varlığına şehâdet eder. Zaten ilk önce insanı topraktan yaratan da O idi.

Daha sonra insanın ana rahminde geçirmiş olduğu merhaleler anlatılarak şöyle buyuruluyor: «Sonra insan suyundan, sonra pıhtılaşmış bir kandan, yaratılışı belli belirsiz bir çiğnem etten yaratmışızdır. İstediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde tutarız.

Sonra sizi çocuk olarak çıkarırız.» İşte insanoğlu o yaratılış ve inşa sırrına akıl erdiremiyor. Nutfe denilen insan suyunun bir damlacığında binlerce canlı gen vardır. Bu binlerce genden sadece bir taneciği ana rahmindeki suda bulunan yumurtacığı aşılıyor, onunla buluşuyor ve rahmin duvarlarına asılıp kalıyor. İşte aşılanan bu yumurtacıkta Hâlik-ı Mutlak'ın kudretiyle dünyaya gelecek olan insanın bütün hususiyetleri gizlidir. Bütün bunların o rahmin duvarına tutunup asılan küçük noktada gizli bulunduğunu kim düşünebilir? Kim der ki bu küçük zerrede koca bir kâinat gizlidir? Hem her ferdi diğerinden ayrılan, bugüne kadar gelmiş geçmiş iki insanı asla birbirine benzetmeyen ve bütün yapısıyla denk kılmayan hususiyetler mevcuttur. Sonra pıhtılaşmış kandan bir çiğnem ete geçiş. Belli belirsiz bir kan parçasından sonra şekli belli bir yaratık meydana geliyor. Bütün organları belli olan bir iskelet. Bütün bunları **Allahü teâlâ** kudret eliyle yapıyor ve kullarının gözleri önüne seriyor. Şuurlu bir düşünce yapısına sahip insanın ifade edemeyeceği bu mesafe karşısında huşu ile eğilmesi, yaratıcının huzurunda daima secde etmesi gerekir.

Yüce Allah yine insanı düşünmeye sevk ederek şöyle buyuruyor: «Kiminizi öldürür, kiminizi de ömrünün en fena zamanına ulaştırır ki, bildiği halde bir şey bilmez olur.» Ölen bu hayata veda edip ebedî hayata gider. İnsanın dört devresi vardır; çocukluk çağı, gençlik çağı, orta yaş çağı ve ihtiyarlık çağı. Bunların kendisine has özellikleri vardır. İnsanın ömrünün en fena zamanına ulaşması ihtiyarlık çağıdır. O çağda bildiğini unutur, fizikî yönden zayıflar, gücü, kuvveti gider. Çocuklaşır, düşünce ve bilgisiyle bir çocuk gibi olur. Bütün bunlardan sonra Hâlik-ı Mutlak insanların gözlerini tabiata, yeryüzüne çevirmesini tavsiye ediyor ve şöyle buyuruyor: «Yeryüzünü kupkuru olarak görürsün. Fakat biz ona su indirdiğimiz zaman harekete geçer, kabarır ve her çeşit güzel bitkiden çift çift yetiştirir.» O kuruyan yeryüzünün gökten inen su ile dirilmesi, sebzenin, hububatın, meyvelerin, ekinlerin, çiçeklerin, bağların, bahçelerin, otların çeşit çeşit oluşuna dikkat çekiliyor. Bütün bunları var eden Yüce Halik, öldükten sonra insanları tekrar var etmeye acaba kadir değil midir? İnsanları diriltmek, yoktan var etmekten

daha mı zordur? Elbette zor değildir, öyleyse insanlar öldükten sonra tekrar dirilecektir.

6

«Bunun sebebi şudur: Allah hakkın ta kendisidir. Hakikat ölüleri O diriltiyor. O, şüphesiz her şeye hakkıyle kadirdir.»

7

«Çünkü o saat elbette gelecektir. Onda hiçbir şüphe yoktur. Muhakkak Allah kabirlerde olan kimseleri de diriltip kaldıracaktır.»

8

«İnsanlardan öyleleri de vardır ki, bilmeden, doğruya götüren bir rehber olmadan, aydınlatıcı bir kitabı bulunmadan Allah hakkında tartışmaya girer.»

9

«Allah yolundan saptırmak için kibirlenerek yanını eğip büker. Dünyada rûsvaylık onadır. Ve kıyamet günü ona yakıcı azabı tattırırız.»

10

«Bunun sebebi iki elinin öne sürdüğü şeylerdir. Yoksa Allah kullarına asla zulümkâr değildir.»

Bilinen ve bilinmeyen, görünen ve görünmeyen bütün mevcudat **Allahü teâlâ**'nın her şeye kadir olduğunu gösterir. Her varlık O'nun birliğine delâlet eder. O'nun iradesi olmadan bir şey vücuda gelmez. Neyi dilerse onu yapar, kimse O'nu aciz bırakamaz ve yaptıklarına mani olamaz. Çünkü O, hakkın ta kendisidir. Kıyametin kopacağında şek ve şüphe yoktur. Zamanı gelince mutlaka vuku bulacaktır. İşte o zaman her canlı Allah katında sorguya çekilecek, yaptığının karşılığını mükâfat veya mücâzat cinsinden görecektir.

İslâm'ın ilk yıllarında Nazr ibn Haris ve benzeri kâfirler hiçbir bilgileri, delilleri ve ellerinde hak ile bâtılı ayırteden bir kitapları olmadan Allah hakkında mücadele ve münazara ederler, halkı sapıtıp İslâm dininden men ederlerdi. Allah onları dünyada da,

âhirette de elim bir azaba uğratacaktır. Dünyada onların fiillerinin cezası rezil ve rüsvay olmaktır, âhirette ise ebedî olarak içinde kalacakları cehennem ateşidir. Nitekim Bedir muharebesinde onlardan 70 kişi katledilmiştir. Kıyamet günü lâyık oldukları azapları kendilerine verilirken «bu elinizle önden gönderdiğiniz azabınızdır, şimdi cezanızı çekin» denecektir. Çünkü onlar Allah'ın âyetlerini inkâr etmişler, **Peygamber**ini de yalanlamışlardı. Kendileri İslâm'ı kabul etmedikleri gibi, kabul edenlere de mani olmuşlardı. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bunun sebebi şudur: «Allah hakkın ta kendisidir. Hakikat ölüleri O diriltecektir. O, şüphesiz her şeye kadirdir. Çünkü kıyamet saati elbette gelecektir. Onda hiç şüphe yoktur. Allah kabirlerde olan kimseleri de diriltip kaldıracaktır. İnsanlardan öyleleri de vardır ki, bilmeden, doğruya götüren bir rehber olmadan, aydınlatıcı bir kitabı bulunmadan Allah hakkında tartışmaya girer. Allah yolundan saptırmak için yanını eğip büker. Dünyada rüsvaylık onadır. Ve kıyamet günü ona yakıcı azabı tattırırız. Bunun sebebi iki elinin öne sürdüğü şeylerdir. Yoksa Allah kullarına asla zulümkâr değildir.» Allah kuluna zulmetmez, insan ancak zulmü kendisine yapar. İman edip Allah'ın emirlerine sarılanlar rahmetine, iman etmeyip isyan edenler, ise azabına duçar olurlar. İyilik yapan da, kötülük yapan da kendisi için yapar.

11

«İnsanlar arasında öyleleri de vardır ki Allah'a, bir yâr kenarındayımş gibi kulluk eder. Ona bir iyilik gelirse yatışır, başına bir belâ gelirse yüz üstü döner. Dünyayı da, âhireti de kaybeder. İşte apaçık kayıp budur.»

12

«Allah'ı bırakıp kendisine fayda ve zarar vermeyen şeylere tapınır. İşte en uzak sapıklık budur.»

13

«Kendisine zararı faydasından daha yakın olana tapınır. Tapındığı şey ne kötü yardımcıdır, ne kötü yoldaştır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Bedevi Araplardan bir kavim Medine'ye gelip İslâm dinine girerler. Bunlar İslâm'ı özlerine

sindiremedikleri için, daha ziyade İslâm'ın.' gölgesinde menfaat ararlar. Şayet sıhhatları yerinde olur, mallarının sayısı artar, işleri iyi gider, hanımları erkek çocuk doğurursa dinden memnun kalıp «bu dine girdikten sonra birçok iyilikler ve hayırlar gördük» diyerek sevinirler. Fakat işleri iyi gitmez, sıhhatları bozulur, başlarına bir musibet gelir veya hanımları kız çocuğu doğurursa, o zaman da dini zemmedip «bu dinin hiçbir hayrını görmedik, bu dine gireli beri yüzümüz hiç gülmedi, işimiz hep kötüye gidiyor- diyerek İslâm'a girdiklerine pişmanlık duyarlarmış. **Allahü teâlâ** bu âyetleri inzal ederek onlar hakkında şöyle buyurmuştur: «İnsanlar arasında öyleleri de vardır ki Allah'a, bir yâr kenarmdaymış gibi kulluk eder. Ona bir iyilik gelirse gönlü yatışır, kalbi mutmain olur. Başına bir belâ gelirse dinden yüz üstü döner. Böylece dünyayı da, âhireti de kaybeder. İşte apaçık kayıp budur. Allah'ı bırakıp kendisine fayda ve zarar vermeyen şeylere tapınır. İşte en uzak sapıklık budur. Kendisine zararı faydasından daha yakın olana tapınır. Tapındığı şey ne kötü yardımcıdır, ne kötü yoldaştır.» Kulun Allah'tan başka yardımcısı yoktur, Allah'tan başkasına tapanlar, O'na isyan edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir. Onların Allah katında hiçbir yardımcıları da olmayacaktır.

14

«Muhakkak ki, Allah iman edenleri, sâlih ameller işleyenleri altından ırmaklar akan cennetlere koyar. Allah şüphesiz istediğini yapar.»

Yüce Allah kullarından iman edip sâlih ameller işleyenleri altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Onlar orada ebedî kalacaklardır. Zira **Allahü teâlâ**'nın hem mükâfatı ve hem de mücâzatı vardır. İman edip sâlih ameller işleyerek emirlerine itaat edenlere mükâfat, iman etmeyip emirlerine isyan edenlere de mücâzatını verecektir. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Muhakkak ki, Allah iman edenleri, sâlih ameller işleyenleri altından ırmaklar akan cennetlere koyar. Allah şüphesiz istediğini yapar.»

15

«Kim dünyada da, âhirette de ona Allah'ın yardım etmeyeceğini sanıyorsa, yukarı bağladığı bir ipe kendini asıp kessin de bir

düşünsün bakalım. Bu hilesi kendisini öfkelendiren şeye engel olabilir mi?»

Münafıklar, İslâm dinine girenleri dinden soğutmak ve girecek olanlara da mani olmak için «Allah, Muhammed'e dünyada da, âhirette de yardım etmeyecektir» demişlerdir. Yüce Allah onların bu iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Kim dünyada da âhirette de ona Allah'ın yardım etmeyeceğini sanıyorsa, yukarı bağladığı bir ipe kendini asıp kessin de bir düşünsün bakalım. Bu hilesi kendisini öfkelendiren şeye engel olabilir mi?" **Peygamber**e buğz edenler isteseler de istemeseler de Hâlik-ı Mutlak her zaman **Peygamber**ine yardımcıdır. Onları zemmederek «yukarı bağladığı bir ipe kendini asıp ölüm noktasına kadar o ipte sallansın, sonra ipi kesip bîr düşünsün bakalım. Kendisine yağmış olduğu bu hile öfkelenmiş olduğu şeye engel olabilir mi?» buyuruyor.

Rivayete göre bu âyet-i celile Esad ve Katafan kabilesi hakkında nazil olmuştur. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu iki kabileyi İslâm'a davet eder. Onlar ise daha önce, İslâm'a girmemek için Yahudilerle anlaşırlar ve **Peygamber**imizin davetini kabul etmeyerek şöyle derler «biz İslâm'a giremeyiz. Çünkü bizimle Yahudiler arasında İslâm'a girmeme hususunda anlaşma vardır. Şayet biz o anlaşmayı bozarsak, Yahudiler bize hem kötülük eder, hem yiyecek vermezler, hem de bizi bulundukları yere koymazlar. Bu bakımdan İslâm'a girmekten korkarız. Eğer biz İslâm'a girersek Muhammed'in tanrısı ona yardım etmez, onun işi de, bizim işimiz de kötü olur.» Yüce Allah bu âyeti onlara cevap olarak inzal buyurmuştur.

16

«İşte böylece onu apaçık âyetler olarak indirdik. Muhakkak ki Allah dilediğini doğru yola eriştirendir.»

17

«Muhakkak ki îman edenler, Yahudiler, Sâbîîler, Hıristiyanlar, Mecusîler, puta tapanlar arasında kıyamet günü Allah kesin hükmünü verecektir. Doğrusu Allah her şeye şahittir.»

Allah tarafından yüz dört kitap gönderilmiştir. Bu kitapların sonuncusu **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gönderilen Kur'ân-ı Kerîm'dir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Biz önceki indirdiğimiz âyetler gibi, hakkı beyan eden ve insanları hidayete götüren Kur'an'ı apaçık âyetler olarak indirdik. Dilediğimizi hidayete götürürüz, dilediğimizi de dalâlette bırakırız. Şüphesiz ki, Allah dilediğini doğru yola eriştirendir.» Hâlik-ı Mutlak kullarına asla zulmetmez, hidayete lâyık olan hidayete erdirir, olmayanı ise dalâlette bırakır. O, kimin doğru yolda, kimin de bâtıl yolda olduğunu bilir. Kıyamet günü onlar arasında kesin hükmünü verir. Allâhü Teâlâ bunu şöyle beyan ediyor: «Muhakkak ki iman edenler, Yahudiler, Sâbiiler (yıldıza tapanlar), Hıristiyanlar, Mecusîler, puta tapanlar arasında kıyamet günü Allah kesin hükmünü verecektir. Doğrusu Allah her şeye şahittir.» Bu dinlerin hangisinin hak olduğu kıyamet günü ortaya çıkacaktır. O kimin haklı, kimin haksız olduğunu bilir, ona göre ceza ve mükâfatını verir.

18

«Göklerde ve yerde olanların, güneş, ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanların ve insanların birçoğunun Allah'a secde ettiklerini görmüyor musun? İnsanların birçoğu da azabı haketmiştir. Ve Allah'ın alçalttığı kimseyi yükseltebilecek yoktur. Şüphesiz ki Allah ne dilerse yapar»

Canlı ve cansız her varlık Hâlik-ı Mutlak'a secde edip lisân-ı hâl ile O'nu tesbih eder. Göklerdeki bütün gezegenleri; güneş, ay, yıldızlar, merin, tesbit edilen ve edilemeyenler, yeryüzündeki ağaçlar, dağlar, bitkiler, hayvanlar, insanlar, cinler ve bütün varlıklar Allah'a secde edip O'nu tesbih ederler. Nitekim İsra süresinin 44. âyetinde şöyle buyuruluyor: «Yedi gök, yer ve buralarda bulunan kimseler, O'nu tesbih eder. O'nu hamd ile tesbih etmeyen yoktur. Fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız...» Görülüyor ki, cansız addedilen varlıklar bile yaratanına karşı secde edip O'nu tesbih ediyorlar. Bunlar bize göre cansızdırlar. Acaba gerçekte de bunlar cansız mıdırlar? Şayet cansız olsalardı Rablerine karşı nasıl secde edip tesbihte bulunacaklardı? Şu halde onlarda da hayat söz konusudur. Fakat bu bizim anladığımız mânâda bir hayat değildir.

Çünkü Yüce Allah «siz onların tesbihlerini anlamazsınız» buyuruyor. Her varlık kendi lisaniyle Rabbini anar, zikreder. Bundan dolayı insanoğlu onların Allah'ı zikretmesini anlayamaz. Şayet bal arısı Allah'ı zikredip O'na secde etmeseydi balı nasıl yapabilirdi, ona bal yapmayı kim öğretti? Bir karınca Rabbini zikredip O'na secde etmeseydi yazdan kışın hazırlığım nasıl yapabilirdi? Bir meyve ağacı, kendisini yaratanı zikretmeseydi o leziz meyveyi nasıl verebilirdi? Bunlar tesadüfi olan şeyler midir? Bütün bunlar düşünüldüğü zaman her varlığın yaratanını zikredip O'na secde ettiği kendiliğinden ortaya çıkıyor. Burada akla bir soru geliyor. Onlar Rablerine karşı secde etmekle mükellef olmadıkları halde secde ediyorlar da, asıl secde ile mükellef tutulan insanların birçoğu secde etmeyerek Rablerine karşı isyan edip azabı hak ediyorlar. Şu halde o gibi insanlar bir odundan, bir dağdan, bir mahlûktan daha düşüncesiz, daha aşağıdırlar. **Allahü teâlâ** bu âyeti insanların ibret nazarına y%unarak sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, göklerde ve yerde olanların, güneşin, ayın, yıldızların, dağların, ağaçların, hayvanların ve insanların birçoğunun Allah'a secde ettiklerini görmüyor musun? İnsanların birçoğu da azabı hak etmiştir. Ve Allah'ın alçalttığı kimseyi yükseltebilecek yoktur. Şüphesiz ki Allah ne dilerse yapar.» İnsanlardan birçoğunun secde etmeyerek azabı hak etmesi, kendilerinin bir ağaç ve yeryüzünde dolaşan bir hayvandan daha aşağı olduğunu gösterir. Çünkü onlar mükellef olmadıkları halde Rablerine karşı secde edip zikirde bulunuyorlar. Halbuki insanın asıl yaratılış gayesi, Rabbine karşı secde edip O'nu tesbihtir. Yaratılış gayesinin dışına çıkan insan elbette herhangi bir mahlûktan daha aşağıdır. O gayenin dışına çıkmak insanı izzetten zillete düşürür. Zillete düşenler ise elbette Allah'ın azabını hak edeceklerdir.

19

«Bunlar Rableri hakkında çekişen iki düşmandır. O küfredenler için ateşten elbise kesilmiştir. Başlarına da kaynar su dökülür.»

20

«Bununla karınlarındakiler ve derileri eritilir.»

21

«Demir topuzlar da onlar içindir.»

22

«Ne zaman oradan, oradaki ızdıraptan çıkıp kurtulmak isteseler her defasında oraya geri çevrilirler. 'Yakıcı azabı tadın' denir.»

Rivayete göre bu âyet-i celileler mü'minlerle, ehl-i kitap denilen Yahudiler ve Hıristiyanlar arasında çıkan bir münakaşa üzerine nazil olmuştur. Yahudiler ve Hıristiyanlar, Müslümanlara karşı bir üstünlük iddia ederek «ey Müslümanlar, biz Allah katında sizden daha üstünüz, daha ileriyiz. Çünkü bizim **peygamber**imiz ve kitabımız sizin **peygamber**inizden ve kitabınızdan daha önce gelmiştir. Bu bakımdan her yönü ile sizden üstünüz» demişler. Müslümanlar da onlara cevap vererek «hayır, biz sizden daha üstünüz. Zira bizim **Peygamber**imiz ve kitabımız sizinkinden sonra geldi, biz hem sizin kitabınızı ve hem de **peygamber**inizi kabul ediyoruz. Fakat siz bizim kitabımızı ve **peygamber**imizi kabul etmiyorsunuz. Siz bizim kitabımızın ve **peygamber**imizin hak olduğunu biliyorsunuz, buğzunuzdan ve inadınızdan kabul etmiyorsunuz, bu bakımdan biz, sizden daha üstünüz» derler. Bunun üzerine Yüce Allah kâfirlerin iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Bunlar Rableri hakkında çekişen iki düşmandır. O küfredenler için ateşten elbise kesilmiştir. Başlarına da kaynar su dökülür. Bununla karınlarındakiler ve derileri eritilir. Demir topuzlar da onlar içindir. Ne zaman oradan, oradaki ızdıraptan çıkıp kurtulmak isteseler her defasında oraya geri çevrilirler. Onlara 'yakıcı azabı tadın' denir.»

Said ibn Cabir'in rivayetine göre, kâfirlere erimiş bakırdan elbise giydirilir, başlarına da haşlayıcı su dökülür. O su çok sıcak ve çok yakıcı olduğu için «HAMİM» denmiştir. Hamim ile derileri ve kanlılarında olanların hepsi eriyip dökülür. Ebedi azapları böyle devam eder. Cehennem bekçilerinin elinde de kızgın demirden çomaklar ve topuzlar bulunur. Oradan çıkmak istedikleri zaman o çomak ve topuzlarla başlarına ve enselerine vurulur, yetmiş yıllık bir mesafeye atılırlar. Oradan ebedi kurtulamazlar. Melekler onlara «bu yakıcı azabı tadın. Çünkü siz dünyada iken bunu inkâr ediyor ve

Allah'ın âyetlerini yalanlıyordunuz. İşte şimdi siz buna lâyıksınız» diyeceklerdir.

Rivayete göre o çomaklardan bir tanesini yeryüzünde bütün cinler ve insanlar onu yerinden kaldırmaya kalkışsalar, yine de kaldırıp bir yere koyamazlar ve ateşini de asla söndüremezler. Bundan sonraki âyetlerde mü'minlerin görecekleri mükâfatlar beyan ediliyor.

23

«Muhakkak ki Allah iman edip sâlih ameller işleyenleri altından ırmaklar akan cennetlere koyar. Orada altın bilezikler ve inciler takınırlar. Ve oradaki giyecekleri de ipektendir.»

Allahü teâlâ bütün nimetlerini kulları için yaratmıştır. Bu nimetlerin taksiminde iman edenlerle etmeyenler birbirinden ayrılmamış, herkese dünya hayatında çalıştığının karşılığı verilmiştir. Âhiret nimetleri ise bundan tamamen farklıdır. İşte orada iman edenlerle, etmeyenler birbirinden ayrılacaktır. İman edip sâlih ameller işleyenler altından ırmaklar akan cennetlere konacaklar ve onun bütün nimetlerinden istifade edeceklerdir. Zinet olarak da altın bilezikler ve inciler takınacaklar, ipek elbise giyeceklerdir. Orada ebedi olarak kalacaklar ve arzu ettikleri her nimete nail olacaklardır. Bu, onların amellerinin karşılığıdır. Çünkü onlar dünyada iken iman edip sâlih ameller işleyerek **Allahü teâlâ**'nın emirlerine itaat etmişlerdi iman etmeyenler ise, inkâr ve küfürlerinin cezası olarak azaplarını çekmek için cehenneme atılacaklardır. Boyunlarına kızgın demirden halka geçirilecek ve orada ebedi olarak kalacaklardır. Bu, onların inkârlarının ve küfürlerinin cezasıdır. Zira onlar dünyada iken Allah'a şirk koşmuşlar, emirlerine isyan etmişler, hakkı bırakıp bâtıla dalmışlardır. Allah katında iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Muhakkak ki Allah iman edip sâlih ameller işleyenleri altından ırmaklar akan cennetlere koyar. Orada altın bilezikler ve inciler takınırlar. Ve oradaki giyecekleri de ipektendir.»

Erkeklere altın ve saf ipek elbise haramdır. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «dünyada ipek giyenler âhirette giyemezler. Cennete girse bile diğerleri giyer, o

giyemez» buyurmuştur. Altın ve ipek zinet eşyası olduğu için mü'min erkeklere haramdır. Zinet kadınlara mahsus bir özelliktir. Bu bakımdan erkeklere yasaklanmıştır.

24

«Bu kimseler sözün en güzelini işitecek duruma ulaştırılmışlar ve övünmeye lâyık olan Allah'ın yoluna eriştirilmişlerdir.»

Îman edip amel-i sâlih işleyen mü'minler hidayete eriştirilip sözün en güzeli olan kelime-i tevhidi ve Kur'ân-ı Kerîm'i tasdik etmişlerdir. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Bu kimseler sözün en güzelini işitecek duruma ulaştırılmışlar ve övünmeye lâyık olan Allah'ın yoluna eriştirilrnişlerdir.»

25

«Muhakkak ki, o küfredenlere, Allah'ın yolundan, yerli ve yolcu bütün insanlar için eşit kılınan Mescid-i Haram'dan alıkoyanlara ve orada zulüm ile ilhada saptırmak isteyenlere can yakıcı bir azabı tattırırız.»

Allah'a eş koşarak iman nimetinden mahrum olan kâfirler, mü'minleri İslâm'dan ve Mescid-i Haram'dan men edenler, İslâm'a girmek isteyenlere mani olanlar, Allah katında cezalarını görecekler ve yakıcı bir azabı tadacaklardır. Mescid-i Haram Allah'ın evidir. Orada herkes eşittir. Yerli, yabancı aynı durumdadır. Orada kimsenin ayrı bir imtiyazı yoktur. Ona ta'zim ve hürmette bulunmak, etrafını tavaf etmek ibadettir. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor-. «Muhakkak ki, o küfredenlere, Allah'ın yolundan yerli ve yolcu bütün insanlar için eşit kılınan Mescid-i Haram'dan alıkoyanlara ve orada zulüm ile ilhada saptırmak isteyenlere can yakıcı bir azabı tattırırız.» Allah'ın emirlerine muhalefette bulunanlar mutlaka cezalarını göreceklerdir. Onlar hem dünyada, hem de âhirette ebedî hüsrana uğrayacaklardır.

Rivayete göre bu âyet-i celile Hudeybiye yılında **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile sahabesini Mescid-i Haram'ı tavaftan ve orada kurban kesmekten men eden Ebû Süfyan ve arkadaşları hakkında nazil olmuştur. Andlaşmaya göre o yıl Müslümanlar Mekke'ye giremiyecekler, ziyaretlerini

gelecek yıl yapacaklardı. Bu andlaşma gereği **Peygamber**imiz ve sahabesi, Hudeybiye'den geri dönmüşlerdir. Bunun izahı Fetih sûresinde gelecektir.

26

«Hani İbrahim'i Kabe'nin yerine yerleştirmiş ve 'bana hiçbir şeyi ortak koşma, tavaf edenler, orada kıyama duranlar, rükû edenler ve secdeye varanlar için evimi temiz tut' demiştik.»

27

«İnsanları hacca çağır, yürüyerek veya binekler üstünde uzak yollardan sana gelirler.»

İbrahim (aleyhisselâm), hanımı Hacer validemizle oğlu İsmail (aleyhisselâm) 'i Mescid-i Haram'ın bugünkü bulunduğu yere götürüp bırakır. İbrahim (aleyhisselâm)'in oraya gidişi ilâhi bir emir gereğidir. Çünkü orada Kâbe-i Muazzama inşa edilecek, insanlar için bir selâmet diyarı, emniyet yurdu, huzur ve güven sahası olacaktı. Yüce Allah, İbrahim (aleyhisselâm)'e bu evin yapılacağı yeri gösterirken şu esasa göre inşa edilmesini buyurmuştur: «Bana hiçbir şeyi ortak koşma.» Allah'ın evi olan bu ev, tevhid inancını yerleştirmek için inşa edilmişti. Bu bakımdan başkaları ona ortak edilemezdi. Bu evin başka bir özelliği de namaz kılanlara, hac edenlere oranın temiz tutulması emredilmişti. «Tavaf edenler, orada kıyama duranlar, rükû edenler ve secdeye varanlar için evimi temiz tut.» İşte o ev bu maksat için inşa edilmişti. Yoksa Allah'a şirk koşan ve O'ndan başkası için ibadet edenlere değil. İbrahim (aleyhisselâm) evini bu esaslara göre bitirdikten sonra, insanları orayı ziyaret ve hac etmek üzere davet etmesini emretmiştir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Ya İbrahim, insanları hacca çağır. Yürüyerek veya binekler üstünde uzak yollardan sana gelirler.» Hâlik-ı Mutlak, insanların davetine uyacağını ve her yerden yürüyerek veya bineklerle koşup oraya geleceklerini vaadetmiştir. Hazret-i İbrahim'den bugüne kadar bu ilâhî vaad gerçekleşmiş, dünyanın sonuna kadar da aynı şekilde gidecektir.

İmam-ı Kelbî (radıyallahü anh)'nin rivayetine göre, **Allahü teâlâ**, İbrahim (aleyhisselâm)'e Kâbe-i Muazzama'yı inşa etmesini emretmiştir. O, bunu nereye inşa edeceğini bilemez. Kabe büyüklüğünde bir bölük bulut gelip binanın inşa edileceği yerde durur ve buluttan bir ses «benim büyüklüğümde Kabe'yi buraya inşa et» der. Bunun üzerine İbrahim (aleyhisselâm) de gösterilen yere oğlu İsmail ile Kâbe-i Muazzama'yı inşa eder. Rivayete göre Kâbe-i Muazzama beş defa inşa edilmiştir. **1-** Meleklerin kırmızı yakuttan inşa ettikleri bina ki, Nûh tufanında göğe kaldırılmıştır. **2-** Hazret-i İbrahim tarafından yapılan bina. **3-** Kureyş zamanında yapılan bina. **4-** İbn Zübeyr tarafından yapılan bina. **5-** Haccac tarafından inşa edilmiştir. Asıl mukaddes olan yeri daima muhafaza edilmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Hani İbrahim'i Kabe'nin yerine yerleştirmiş ve Kabe'yi bina etmesini emredip «bana hiçbir şeyi ortak koşma, tavaf edenler, orada kıyama duranlar, rükû edenler ve secdeye varanlar için evimi temiz tut, insanları hacca çağır ve onlara haccın farziyetini bildir. Yürüyerek veya binekler üstünde uzak yollardan sana gelirler.» Bunun üzerine Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm) niyaz ederek «Ya Rabbi, ben sesimi insanlara nasıl duyurabilirim?» der. Yüce Halik «Ya İbrahim, sen çağır, işittirecek olan biziz» buyurur. Bu emir gereği İbrahim (aleyhisselâm) Safa tepesine çıkar, şehadet parmaklarını kulağının deliklerine koyarak bütün gücü ile sağ ve sol tarafa dönüp «Ey Âdemoğulları, sizin Rabbiniz birdir. İnşa ettiğim binayı ziyaret ederek hac farizasını ifa etmeniz üzerinize farz kılındı. Rabbinizin hükmünü ve emrini yerine getirin» diye çağırır. Ona «lebbeyk Allahümme lebbeyk - emrin baş üstüne» diye cevap verilir. **Allahü teâlâ** da «Ya İbrahim, sen nida edip insanlara bildirdin. Biz de senin nidanı ona gelecek olan bütün kavme bildiririz. Kimi binekli, kimi yaya olarak uzak yollardan sana gelirler.» buyurur. Kıyamete kadar da aynı şekilde müslümanların onu ziyareti büyük bir heyecan ve coşku ile devam edecektir.

28

«Ta ki kendi menfaatlerini bilsinler ve Allah'ın rızık olarak kendilerine verdiği dört ayaklı hayvanları malûm olan günlerde

kurban ederek, O'nun adını ansınlar. Siz de bunlardan yiyin, yoksulu, fakiri de doyurun.»

29

«Sonra kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler ve Beyt-i Atik'i tavaf etsinler.»

Hac etmek maksadıyla Beytullah'a gelenler dinî ve dünyevî menfaatlerini bilsinler. Çünkü hac farizası dinimizin beş esasından biridir. Mâlî ve bedenî bir ibadettir. Hac, sıhhatimizin ve malımızın bir şükran vazifesidir. Bu mübarek ibadet ruhları coşturur, gönülleri ferahlandırır, kaîbleri nûrlandırır, günahları affettirir, kusurları bağışlattırır, Allah'ın rızasını kazandırır, kulu Allah'a yaklaştırır. İnsanı manevi kirlerden temizler, insana ibadet şevkini kazandırır. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Ta ki kendi menfaatlerini bilsinler. Ve Allah'ın rızık olarak kendilerine verdiği dört ayaklı hayvanları malûm olan günlerde kurban ederek, O'nun adını ansınlar. Siz de bunlardan yiyin, yoksulu, fakiri de doyurun.» Hacda iki türlü menfaat vardır. Biri dünyevî menfaat, diğeri de uhrevî menfaattir. Dünyevî menfaat uzak ve yakından gelen Müslümanların birbirleriyle tanışıp kaynaşması, dertlerini birbirlerine aktarmaları, kardeşlik bağlarını geliştirmeleri, ticaret yapmaları ve birbirlerine dua etmeleridir. Manevî menfaat ise günahlardan arınmak ve Allah'ın rızasını kazanmaktır.

Malûm olan günler ise kurban bayramının birinci, ikinci ve üçüncü günleridir. Çünkü kurban bu üç günde kesilmektedir. **Allahü teâlâ** hayvanları insanlara rızık olarak yaratmıştır. Kurban kesmek Allah'ın kendisine rızık olarak verdiği nimete karşı bir şükür ifadesidir. Her nimetin şükrü kendi cinsiyle eda edilir. Bu ibadet yapılırken fakirlerin de bundan istifade etmesi hedef alınmıştır. Yüce Halik «siz de bunlardan yiyin, yoksulu, fakiri de doyurun» buyurmuştur. Hac farizasını ifa edenler ihramdan çıkmak için başlarını tıraş etsinler, bıyıklarını ve tırnaklarını kessinler, koltuk altlarını ve edep yerlerim temizlesinler. Adaklarını yerine getirsinler ve Beyt-i Atik'i tavaf etsinler. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Sonra kirlerini gidersinler, adaklarını yerine getirsinler ve Beyt-i Atik'i tavaf etsinler.»

Tavaf: lügatta ziyaret etmek, bir şeyin etrafında dolaşmaktır.

Istılah: anlamı ise Kâbe-i Muazzama'nın etrafında, ibadet maksadı ile yedi defa dolaşmaktır. Tavafın başlama noktası Hacerü'l-Esved'in bulunduğu yerdir. Tavaf beş kısımdır. **1-** Kudüm tavafı, Mekke'ye dışardan gelenlerin ilk yaptıkları tavaftır. **2-** Ziyaret tavafı, Arafattan inildikten sonra yapılan tavaftır. Buna farz tavafı da denir. Bunun dört şavtı yani Beytullah'ın etrafını ilk dört defa dönmek farzdır: Bu haccın üç rüknünden biridir. Bu yapılmadıkça hac farizası ifa edilmiş olmaz. **3-** Veda tavafı, bu Mekke'nin dışından gelenler için vaciptir. **4-** Nafile tavaf, Mekke'de bulunanların zaman zaman yaptıkları tavaftır. **5-** Umre tavafı, bunsuz Umre tamam olmaz.

Âyette geçen Beyt-i Atik, Beytullah'tır. Bazı tefsircilere göre, Beyt-i Atik, Nûh tufanında semaya kaldırılan binadır.

30

«İşte böyle. Kim Allah'ın yasaklarına saygı gösterirse Rabbi katında bu onun iyiliğinedîr. Size bildirilegelenlerden başka hayvanları helâl kılmıştır. O halde murdardan, putlardan kaçının ve yalan sözden çekinin.»

31

«Allah'ın muvahhidleri, O'na eş tutmayanlar olarak çekinin. Allah'a ortak koşan kimse gökten düşüp de kuşların taptığı veya rüzgârın bir uçuruma attığı şeye benzer.»

Bu âyet-i celileler **Allahü teâlâ**'nın haram kıldığı şeylere riayetin lüzumuna ve faydasına işaret ediyor. Her kim hac esnasında yapılması haram olan şeyleri terk edip haccın menâsikini yerine getirerek o günlere ta'zim ve hürmette bulunursa Allah katında bu onun için çok hayırlıdır. Allah'ın haramlarına saygı göstermek ve orada kimseye zarar vermemek Allah katında o kimse için çok daha hayırlıdır. İnsanın huzur ve mutluluğu Allah'ın yasaklarına riayet etmekle olur, onlardan ne kadar kaçınılırsa o kadar huzur ve saadet olur. Yüce Allah develerin, sığırların, koyunların ve keçilerin etlerini helâl kılmıştır. Müşrikler develeri bahire, şaibe, vasile ve hami gibi sınıflara ayırarak bunların yenmesini kendilerine haram kabul

etmişlerdi. «Size bildirilegelenlerden başka hayvanları helâl kılmıştır. O halde murdardan, putlardan kaçının ve yalan sözden çekinin.»

İslâm'da yenmesi yasak olanlar şunlardır: Ölü hayvanların etleri, Allah'ın ismi üzerine anılmadan kesilen hayvanların etleri, domuz, kan ve yüksek bir yerden düşerek ölen hayvanların etleri, boğularak ölen hayvanların etleri, yırtıcı hayvanların ve kuşların parçaladığı hayvanların etleri, besmelesiz avlanan hayvanların etleri. Bütün bunları yemek haramdır. Puta tapmak, yalan söylemek ve kötü söz söylemek yasaktır, haramdır. Çünkü bunların hepsi necistir. Necis olan şeylerden kaçının ki, Allah'ın azabından kurtulasınız. Allah'a ortak koşan kimse gökten düşüp de kuşların taptığı veya rüzgârın bir uçuruma attığı şeye benzer. O düşen şey kuşun kapmasıyla veya bir uçuruma düşmesiyle nasıl ki bir anda yok oluyorsa, Allah'a eş koşanlar da öylece helak olacaklardır. Onlar imanın üstün zirvesinden yuvarlanarak yokluğun içine gömülüyor ve helak oluyorlar. Çünkü onlar dayandıkları ana kaynağı kaybetmişler, arzu ve heveslerinin elinde paramparça olmuşlardır.

Yalan söylemek ve kötü söz sarfetmek de necis olan şeylerdendir. Çünkü yalan kalbi, gönlü kirleten bir pisliktir. Yalanla kalb kararır, gönül paslanır, iman zayıflar, ahlâk bozulur. Yalan söylemek ve kötü söz insanı Allah'ın rahmetinden uzaklaştırır, şeytana dost eder. Bundan dolayı Yüce Allah «yalan sözden çekinin» buyuruyor.

32

«Bu böyledir. Kim Allah'ın nişanelerine hürmet gösterirse şüphesiz ki bu, kalblerin takvâsındandir.»

33

«Bu nişanelerde belli bir süreye kadar sizin için faydalar vardır. Sonra varacakları yer Beyt-i Atik'le son bulur.»

Her kim murdar olan şeylerden, puta tapmaktan, yalan söylemekten kaçınır da Allah'ın nişanelerine hürmet gösterirse, şüphesiz ki bu, kalblerin takvâlarındandır. Zira hacdaki ibadet ve erkânın ana gayesi de takvadır. Burada hacıların kestiği kurbanlarla, gönüllerdeki takva duygusunu aynı yere bağlıyor. Bu nişane ve

erkân bu evin Rabbi olan Allah'a yönelişin ve emirlerine uymanın işaretinden başka bir şey değildir. Bütün bunlar Allah'ın varlığım ve birliğini tasdik edip sadece O'na ibadet içindir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre, Allah'ın şeâirine ta'zim etmek, kurbanlık olduğu bilinmesi için alâmet takılan develerdir. Onun ta'zimi kurbanlıkların semiz, görgülü olmasıdır. Onlarda sizin için menfaatlar vardır. Sütünden, yağından, yününden istifade eder, binek olarak kullanırsınız. Bazı tefsircilere göre, kurbanlık hayvanların sütünden, yağından, yününden ancak zaruret halinde istifade edilir ve binek olarak kullanılır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bu nişanelerde belli bir süreye kadar sizin için faydalar vardır. Sonra varacakları yer Beyt-i Atik'le son bulur.» Kurbanların kesim yeri Mina ile Beytullah arasıdır.

34

«Her ümmet için kurban kesmeyi meşru kıldık ki, Allah'ın rızık olarak verdiği hayvanların üzerine O'nun adını ansınlar dîye. Sizin tanrınız bir tek tanrıdır. O'na teslim olun. Sen mutî ve mütevazı olanlara müjdele.»

35

«Onlar ki Allah anıldığı zaman kalbleri titrer. Başlarına gelenlere sabrederler, namazı dosdoğru kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan infak ederler.»

Yüce Allah her ümmet için kurban kesmeyi meşru kılmıştır. Allah'ın rızık olarak verdiği hayvanlar üzerine O'nun adını ansınlar diye kurban kesmeyi her ümmete meşru kılmıştır. Kurban mâlî bir ibadettir. Verilen nimetlere karşı bir şükür ifadesidir. Bu ibadetin Allah'tan başkası adına yapılması yasaklanmıştır. Çünkü bütün nimetleri veren Allah'tır, şükür de yalnız nimetin sahibine yapılır. Al-Lahü Teâlâ bunu şöyle beyan ediyor: «Her ümmet için kurban kesmeyi meşru kıldık ki, Allah'ın rızık olarak verdiği hayvanların üzerine O'nun adını ansınlar diye. Sizin tanrınız tek bir tanrıdır. O'na teslim olun. Sen muti ve mütevazı olanlara müjdele.» İbadetlerden maksat **Allahü teâlâ**'nın emirlerine itaat ederek takvaya ulaşmaktır. Bu olmayınca ibadetin anlamı kalmaz. Yüce Halik,

sevgili **Peygamber**ine 'Yâ Muhammet!, sen muti ve mütevazi olanlara müjdele» buyuruyor. Müjdelenenler Allah'ın emirlerine itaat edenlerdir. **Allahü teâlâ** onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Onlar ki, Allah anıldığı zaman kalbleri titrer. Başlarına gelenlere sabrederler, namazlarını dosdoğru kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan infak ederler.» Allah anıldığı zaman kalbleri titreyenler takva sahipleridir. Onlar namazlarını dosdoğru kılarlar, zekâtlarını verirler, kendilerine verilen rızıktan Allah yolunda infak ederler, fakir ve yoksulu himaye ederler. İşte o zaman inançla düşünce, akide ile hareket birbirine bağlanmış olur. Çünkü ibadetler ve hareketler akidenin ifadesidir. O akide sağlam olmadıkça hiç bir amelin değeri yoktur. Ameller ancak akide ile değer kazanır.

36

«Kurbanlık develeri de sizin için Allah'ın nişanelerinden kıldık. Onlarda sizin için hayır vardır. Ön ayaklan bağlı halde keserken üzerlerine Allah'ın adını anın. Kesilince onlardan yiyin, isteyene de, istemeyene de verin. Şükredesiniz diye onları böylece sizin emrinize müsahhar kıldık.»

37

«Onların ne etleri, ne de kanları Allah'a ulaşır. Sizden O'na sadece takva ulaşır. Size doğru yolu gösterdiğinden ve Allah'ı büyük tanıdığınızdan dolayıdır ki, bunları sizin buyruğunuza vermiştir. İyi hareket edenlere müjdele.»

Özellikle kurbanlık develerden söz edilmesinin sebebi, bunların en büyük kurbanlık hayvanlar olmasındandır. Bununla Yüce Allah insanlar için hayır murad ettiğini bildirmektedir. Bunların kesilmeden önce binek olarak kullanılması, sütünden ve yağından istifade edilmesi, kurban olarak kesildikten sonra ise etinden kesenin ve fakir-fukaranın yemesi, Allah'ın kendileri için bir hayır vasıtası kılmasmdandır. Kurbanların ve diğer eti yenen hayvanların kesilirken üzerlerine Allah'ın adının anılması O'nun vahdaniyetinin delili olduğu gibi, kesilen kurbanlar da verilen nimetlere karşı şükrün ifadesidir. **Allahü teâlâ**'nın onları rızık olarak insanlara vermesi ve emrine müsahhar kılması şükretmeleri içindir. Bundan dolayı Yüce Halik «Onların ne etleri, ne de kanları Allah'a ulaşır.

Sizden O'na sadece takva ulaşır.» Görülüyor ki, kesilen kurbanların ne etleri ve ne de kanları Allah'a ulaşıyor. O kurban vasıtasıyla Allah'a teslimiyet, emirlerine itaat, maldan infak, işte Allah'a ulaşan bunlardır. Yoksa kurbanın eti ile kanı değildir. Kurban kesmek Allah'ın emirlerine itaat ve teslimiyettir. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Şükredesiniz diye onları sizin emrinize müsahhar kıldık.» Bizden istenen Allah'ın emirlerine itaat, nimetlerine karşı şükürdür. Emirlerine itaat, O'nun varlığını ve birliğini kabul edip ta'zim etmektir. Nimetlerine şükür ise her şeyin O'ndan geldiğini kabul edip teslim olmaktır. Hem nimete şükür, nimeti artırır.

Bir amel Allah rızası için yapılmıyorsa, onun hiçbir değeri yoktur. Kurban da böyledir, şayet kesilen kurbanlar Allah rızası için kesilmiyorsa, hiçbir değer taşımaz, hatta eti de yenmez. Her ibadette olduğu gibi, kurbanda da aranan özellik, budur. Bundan dolayı **Allahü teâlâ** «sizden O'na sadece takva ulaşır. Size doğru yolu gösterdiğinden ve Allah'ı büyük tanıdığınızdan dolayıdır ki, bunları sizin buyruğunuza vermiştir. Ya Muhammed, iyi hareket edenlere müjdele.» Bütün ibadetlerde aranan husus takvadır.

38

«Muhakak ki Allah iman edenleri müdafaa eder. Zira hâinleri ve nankörleri hiç sevmez.»

39

«Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselere mukabelede bulunmaya izin verilmiştir. Elbette Allah onlara yardım etmeye kadirdir.»

40

«Onlar haksız yere ve 'Rabbimiz Allah'tır' dedikleri için yurtlarından çıkarılmışlardır. Şüphesiz ki Allah insanların bir kısmını diğeriyle bertaraf etmeseydi manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın ismi çok anılan camiler yıkılır giderdi. Şüphesiz ki Allah ona yardım edenlere yardım eder. Doğrusu Allah çok kuvvetli, çok güçlüdür.»

Yüce Allah iman eden kullarını kâfirlerin şerrinden muhafaza eder, korur. Çünkü Allah hâinleri, nimetlere karşı nankörlük yapan kâfirleri asla sevmez. «Muhakkak ki Allah iman edenleri müdafaa eder. Zira hâinleri ve nankörleri hiç sevmez.»

İslâm'ın ilk yıllarında müşrikler Müslümanlara son derece işkence ve zulüm ediyorlardı. Öyle ki kiminin başını yarıyorlar, kiminin kolunu kırıyorlar, kimini kızgın kumun içine gömüyorlar, kimini de öldürüyorlardı. Bu durumdan şikâyetçi olan sahabeye **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «henüz savaşa izin verilmedi, biraz daha sabredin» diyordu. Zira o zamanlar Müslümanların sayısı çok az, kâfirlerin sayısı ise fazlaydı. Hem Müslümanlar Mekke'de tamamen kâfirlerin içinde bulunuyordu. Bu bakımdan savaşa izin verilmemiş, fakat Medine'ye göçe müsaade edilmişti. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) mü'minleri müşriklerin zulmünden kurtarmak için Medine'ye göndermiş, orda bir İslâm topluluğu oluşturmuştu. Kendisi de 622 tarihinde oraya hicret ederek oluşan İslâm toplumunu devlet haline getirmiş, içinden taptaze bir İslâm ordusu oluşturmuştur. Böylece ilk İslâm devleti ve ilk İslâm ordusu kurulmuş olur. Bundan sonra savaşa izin verilir. Az da olsa düşmanla boy ölçüşecek bir İslâm ordusu oluşmuş ve eskisine nisbetle Müslümanların sayısı da artmıştı. Yüce Allah bu âyet-i celileyi inzal ederek savaşa müsaade etmiş ve şöyle buyurmuştur: «Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselere mukabelede bulunmaya izin verilmiştir. Elbette Allah onlara yardım etmeye kadirdir. Onlar haksız yere ve «Rabbimiz Allah'tır» dedikleri için yurtlarından çıkarılmışlardır. Şüphesiz ki, Allah insanların bir kısmını diğeriyle bertaraf etmeseydi manastırlar, kiliseler, havralar ve içinde Allah'ın ismi çok anılan camiler yıkılır giderdi. Şüphesiz ki, Allah ona yardım edenlere yardım eder. Doğrusu Allah, çok kuvvetli, çok güçlüdür.» Allah dinine yardım edenlere yardım eder. Hiçbir zaman yardımını onlardan kesmez. İlk olarak cihada izin verilen âyet budur. Müslümanlar bundan sonra kâfirlere karşı savaşmışlar, tarih sayfalarına altın harflerle yazılan Bedir zaferini kazanmışlardır.

41

«Onlar ki, eğer kendilerine yeryüzünde bir iktidar mevkii verirsek namazlarını dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler, kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar. Bütün işlerin sonucu Allah'a aittir.»

42

«Seni tekzip ediyorlarsa bil ki, onlardan önce Nuh'un, Âd'ın, Semûd'un kavimleri de yalanlamışlardı.»

43

«İbrahim'in milleti ve Lût'un kavmi de.»

44

«Medyen halkı da. Musa da yalanlanmıştı. Ama ben kâfirlere önce mühlet verdim, sonra da onları yakaladım. Beni tanımamak nasılmış görsünler.»

Yüce Allah mü'minler hakkında şöyle buyuruyor: «Eğer mü'min kullanma yeryüzünde bir iktidar mevkii verirsek namazlarını dosdoğru kılarlar, zekâtlarını verirler, iyiliği emrederler, kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar.» İşte mü'minlerin özellikleri bunlardır. Onlar her yerde ve her makamda Allah'a karşı kulluk görevlerini yaparlar, namazlarını dosdoğru kılarlar, zekâtlarını verirler, iyiliği emrederler, kötülüklerden vazgeçirmeye çalışırlar. Makam ve mevki için ibadetlerini asla terk etmezler, erar-i ilâhîyi yerine getirirler.

Her **peygamber** kavmi tarafından yalanlanmıştır. Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ini teselli ederek şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, seni tekzip ediyorlarsa bil ki, onlardan önce Nuh'un, Âd'ın, Semûd'un kavimleri de **peygamber**lerini yalanlamışlardı. İbrahim'in milleti ve Lût'un kavmi de **peygamber**lerini yalanlamışlardır. Medyen halkı da. Musa da yalanlanmıştır. Ama ben kâfirlere önce mühlet verdim, sonra da onları yakaladım. Beni tanımamak nasılmış görsünler.»

Hûd (aleyhisselâm), Âd kavmine **peygamber** olarak gönderilmiştir, onlar Hûd (aleyhisselâm)'u yalanlamışlar, **peygamber**liğini kabul etmemişle'rdir. Salih (aleyhisselâm) de Semûd kavmine **peygamber** olarak

gönderilmiş, onlar da Salih (aleyhisselâm)'in **peygamber**liğini kabul etmeyerek inkâr etmişler ve ilâhi azaba uğramışlardır. Lût (aleyhisselâm) da Eyke halkına **peygamber** olarak gönderilmiş, onlar da aynı şekilde Lût (aleyhisselâm)'un **peygamber**liğini kabul etmemişler, Allah onları da yere batırarak lâyık oldukları cezayı vermiştir. Şuayb (aleyhisselâm) de Medyen halkına **peygamber** olarak gönderilmiş, onlar da **peygamber**lerini inkâr etmişlerdir. Musa (aleyhisselâm) da Firavun'un kavmi olan Mısır halkına **peygamber** olarak gönderilmiş, onlar da Musa (aleyhisselâm)'nın **peygamber**liğini kabul etmeyerek, onu yalanlamışlardır. Yüce Allah da onları Kızıldeniz'de garkederek hepsinin cezasını vermiştir. Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayanlar lâyık oldukları cezayı mutlaka görmüşler ve göreceklerdir. Kur'ân-ı Kerim'de önceki **peygamber**lerin ümmetlerinin inkâr ve küfürleri yüzünden başlarına gelen musibetler zikredilirken, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) 'in ümmetinin bun-Lardan ibret alarak, onların uğradıkları akıbetlere uğramamaları için Yüce Allah muhtelif âyetlerde onların uğradıkları azabı haber veriyor ve şöyle buyuruyor: «Ama ben kâfirlere önce mühlet verdim. Sonra da onları yakaladım. Beni tanımamak nasılmış görsünler.» Görülüyor ki, Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayanlar mutlaka cezalarını görmüşlerdir.

45

«Nice kasabaların halkını zalim oldukları halde helak ettik. Artık çatıları çökmüş, kuyuları körelmiş, sarayları yıkılmıştır.»

46

«Yeryüzünde gezip dolaşmıyorlar mı ki, orada olanları akledecek kalbleri, işitecek kulakları olsun. Ne var ki, yalnız gözler kör olmaz, göğüslerde olan kalbler de kör olur.»

Yüce Allah her kavme bir **peygamber** göndermiş, emir ve yasaklarını **peygamber**leri vasıtasıyla insanlara bildirmiştir. **Peygamber**lerin davetlerine uyanlar necat bulmuş, uymayanlar ise inkâr ve zulümlerinin cezası olarak helak olmuşlardır. **Allahü teâlâ** nice kasaba halkını, inkârları ve zulümleri yüzünden helak etmiştir. Çünkü onlar Allah'ın âyetlerini

ve **peygamber**lerini yalanlayarak kendilerine zulmetmişlerdir. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: »Nice kasabaların halkını zalim oldukları halde helak ettik. Artık evlerinin çatıları çökmüş, kuyuları körelmiş, sarayları yıkılmıştır.» Her kavmin başına gelen felâket inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayanlar mutlaka cezalarını göreceklerdir. “Bizim âyetlerimizi inkâr edenler yeryüzünde gezip dolaşmıyorlar mı ki, orada olanları akledecek kalbleri, işitecek kulakları olsun. Ne var ki, yalnız gözler kör olmaz, göğüslerde olan kalbler de kör olur.» Manevî körlük, maddî körlükten daha kötüdür. Maddî gözü kör olanlar zahiren göremezler, amma hakikati görürler, huzur bulup saadete kavuşurlar. Kalb gözü kör olanlar ise hakikati göremedikleri için helak olup yok olurlar. Bu bakımdan kalb gözü kör olanlar maddî gözü kör olanlardan daha kötüdür.

İmam-ı Dahhak’ın rivayetine göre, bu kuyu Hasurâ şehrindedir. O kasaba halkından dört bin kişi Salih (aleyhisselâm)'e iman etmişlerdir. Bir müddet sonra Salih (aleyhisselâm) orada vefat edince Hadramevt adını almış, o günden sonra bu isim ile yâd edilmiştir. Salih (aleyhisselâm)'den sonra kavmi aynı yerde bulunan kuyunun etrafında yerleşmişler, içlerinden kendilerine bir başkan seçmişler, zamanla tevhid akidesini terk ederek putlara tapmaya başlamışlardır. Yüce Allah onlara Hanzele ibn Saffan'ı **peygamber** olarak göndermiştir. Hanzele en fakirlerinden olup hamallıkla geçimini temin ederdi. Dürüstlüğü ve sahâvetiyle herkesin takdirini kazanmıştı. Buna rağmen Hanzele'nin **peygamber**liğini kabul etmeyerek şehid etmişlerdir. **Allahü teâlâ** da zulümlerinden ve küfürlerinden dolayı onları helak etmiş, evlerini ve köşklerini başlarına geçirmiş, kuyularını kapatmış, bağlarını, bahçelerini yok etmiştir. Bu, onların zulüm ve inkârlarının cezasıdır. Küfredenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

47

«Senden acele başlarına azap getirmeni istiyorlar. Allah sözünden asla caymaz. Doğrusu Rabbinin katında bir gün, saydıklarınızdan bin yıl gibidir.»

48

«Nice kasabalar vardır ki halkına zâlim oldukları halde mühlet vermiştim. Sonunda onları yakalayıverdim. Ve dönüş yalnız banadır.»

Bu âyet-i celile Nazr ibn Haris hakkında nazil olmuştur. Nazr ibn Haris, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «ya Muhammed, eğer bu söylediklerin doğru ise gökten üzerimize taş yağdır da, senin ve söylediklerinin doğru olduğunu bilelim.' der. Bunun üzerine Yüce Halik yukarıdaki âyeti inzal ederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurur: «Ya Muhammed, kâfirler senden acele başlarına azap getirmeni istiyorlar. Allah vaadettiği azabı başlarına mutlaka getirecektir. Çünkü O, sözünden asla caymaz. Doğrusu Rabbinin katında bir gün saydıklarınızdan bin yıl gibidir. Nice kasabalar vardır ki, halkına zalim oldukları halde mühlet vermiştim. Sonunda onları yakalayıverdim. Ve dönüş yalnız banadır.» Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den acele olarak başlarına azabın gelmesini isterler. Bilmezler ki kıyametin bir günlük azabının şiddeti dünyanın bin yıllık azabının şiddetinden daha üstün, daha şiddetlidir. Onlar dünyada ister bir yıl kalsınlar, ister bin yıl sonunda mutlaka Allah'a döndürüleceklerdir. İşte o zaman cezalarını göreceklerdir. Dünyada az veya çok kalmaları farketmez. Allah onlardan intikamını almaya kadirdir. Bundan dolayı, zalim oldukları halde **Allahü teâlâ** birçok kasabaların halkına mühlet vermiş, zulümlerinden dolayı onları hemen helak etmemiştir. Fakat sonunda onları azabıyla yakalayıvermiştir.

49

«De ki: Ey insanlar, ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım.»

50

«İman edip sâlih amel işleyenler için cömertçe verilmiş rızık ve mağfiret vardır.»

51

«Âyetlerimizi tartışarak bozmaya uğraşanlar ise, işte onlar cehennemliklerdir.»

Peygamberler **Allahü teâlâ**'nın emirlerini ve yasaklarını insanlara bildirmek için gönderilmiştir. Onların görevi Allah'tan aldıkları emir ve yasakları insanlara tebliğ etmektir. Hidayete erdirecek olan Allah'tır. O, dilediğini hidayete erdirir, dilediğini de dalâlette bırakır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor «Ya Muhammed, de ki; Ey insanlar, ben sizin için ancak apaçık bir uyarıcıyım. İman edip sâlih amel işleyenler için cömertçe verilmiş rızık ve mağfiret vardır. Âyetlerimizi tartışarak bozmaya uğraşanlar ise, işte onlar cehennemliklerdir.» **Peygamber**lerin davetine uyup iman edenler mükâfatlarını görmek üzere cennete, iman etmeyenler de inkâr ve küfürlerinin cezasını çekmek üzere cehenneme atılacaklardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

52

«Senden önce gönderdiğimiz hiçbir resul ve hiçbir nebî yoktur ki, bir şeyi arzuladığı zaman şeytan onun arzusuna vesvese karıştırmamış olsun. Allah şeytanın karıştırdığını giderir. Sonra Allah kendi âyetlerini yerleştirir. Allah hakkıyla bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.»

53

«Şeytanın karıştırdığını kalblerinde hastalık bulunan ve yürekleri kaskatı olan kimseleri sınamaya vesile kılmak içindir. Zalimler şüphesiz uzak bir ayrılık içindedirler.»

İbn Abbas (radıyallahü anh), Muhammed ibn Kâ'b ve muasırı tefsircilere göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kavminin kendisine eziyet edip yalanlamasına ve imandan yüz çevirip sapıklığa dalmalarına çok üzülür, Rabbinden hidayete ermelerini temenni eder. Böyle bir arzu içindeyken Kureyşlilerin ileri gelenleriyle bir mecliste otururken Necm Sûresi'nin «Ey inkarcılar, şimdi Lât. Uzza ve bundan başka üçüncüleri olan Menafin ne olduğunu söyler misiniz? Demek erkekler sizin, dişiler Allah'ın mı?»

mealindeki âyet-i celile nazil olur ve Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bunu orada bulunanlara okur. Sonra putlardan bahseder. Putlardan bahsederken, şeytan «şüphesiz ki onlar yüce putlardır ve onların şefaati ümit edilecektir» cümlelerini orada bulunan müşriklere fısıldar. Bu sözler, şeytanın vesvesesi ve fitnesiyle söylenmişti. Bunu duyan müşrikler birbirlerine müjde vererek «Muhammed kavminin dinine döndü» derler. Bu haber Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e ulaştığı zaman hemen secde eder ve orada bulunan mü'min ve müşrik kim varsa onlar da secde ederler. Velid ibn Mugire ise bir avuç toprak alıp onun üzerine secde eder. Müslümanlar şeytanın müşriklere duyurduğu sözleri duymamışlardı. Fakat şeytan müşriklere fısıldadığı sözlerin Resûlüllah'ın tekrarladığını ihsas ettirerek onlar da peygamberin şeytanın vesveselerine uyarak kendi tanrılarını yücelttiğini sanmışlardı Bu söz halk arasında yaygınlaştı. Ta Habeşistan'a kadar yayıldı. Bunun üzerine oradaki Müslümanlar geri dönüp geldiler. Şeytanın kendilerine fısıldadığı sözleri Peygamber'in de tasdik ettiğine inanan müşrikler, bunu kendi aralarında yaymaya başlarlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «(Ya Muhammed), senden önce gönderdiğimiz hiçbir resul ve hiçbir nebi yoktur ki, bir şeyi arzuladığı zaman şeytan onun arzusuna vesvese karıştırmamış olsun. Allah şeytanın karıştırdığını giderir. Sonra Allah kendi âyetlerini yerleştirir. Allah hakkıyle bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Şeytanın karıştırdığını kalblerinde hastalık bulunan ve yürekleri kaskatı olan kimseleri sınamaya vesile kılmak içindir. Zalimler şüphesiz uzak bir ayrılık içindedirler.'

Peygamberler masumdurlar. Dolayısıyla ümmetlerine, bir hata neticesi olarak yanlış telkinde bulunmazlar. Fakat şeytan ve şeytan tinetinde olanlar, o hükmü yanlış göstermeye çalışırlar. Çünkü bütün peygamberlerin insanlara tebliğ ettiği şeylerin hepsi haktır ve Allah tarafından gönderilmiştir. Onlar kavimlerine kendiliklerinden bir şey söyleyemezler. Binaenaleyh onların tebliğ ettikleri şeylerde asla yanlışlık olamaz.

54

«Ve kendilerine ilim verilenlerin onun Rabbinden gelme bir gerçek olduğunu bilip inanmaları ve gönüllerini ona bağlamaları içindir. Muhakkak ki Allah iman edenleri dosdoğru bir yola eriştirir.»

55

«Küfredenler kendilerine ansızın o saat gelinceye kadar veya gecesi olmayan günün azabı çatana kadar ondan yana mütemadi bir şüphe içinde kalırlar.»

İman eden gerçek ilim sahipleri bu âyetlerin Allah tarafından gönderildiğinde hiç tereddüt etmezler. Allah da onları yolun en doğrusu olan İslâm yoluna eriştirir. Küfredenler ise Allah'ın âyetleri hususunda daima şek ve şüphe içindedirler. Kendilerine ölüm gelene veya kıyamet kopana kadar onlar aynı şekilde devam edeceklerdir. Çünkü onların gözlerine perde çekilmiş, kalbleri mühürlenmiştir, asla iman etmezler. Ancak kendilerine ilim verilenler, onun Allah tarafından gönderildiğini bilip iman ederler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ve kendilerine ilim verilenlerin onun Rabbinden gelme bir gerçek olduğunu bilip inanmaları ve gönüllerini ona bağlamaları içindir. Muhakkak ki Allah iman edenleri dosdoğru bir yola eriştirir. Küfredenler kendilerine ansızın o saat gelinceye kadar veya gecesi olmayan günün azabı çatana kadar ondan yana mütemâdi bir şüphe içinde kalırlar.» Küfredenler inkârlarının ve küfürlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir. Onlar hem dünyada ve hem de âhirette elim bir azaba uğrayacaklardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır.

56

«O gün mülk Allah'ındır. Onların arasında hükmeder. İman edip sâlih ameller işleyenler nâim cennetlerindedirler,»

57

«Küfredip âyetlerimizi yalan sayanlar ise, işte onlar için horlayıcı bir azap vardır.»

Kıyamet günü mülk ve saltanat, şeriki ve benzeri olmayan Allah'ındır. O gün insanlar arasında hükmeder. İman edip sâlih amelleri işleyenleri cennete, iman etmeyenleri ise cehenneme koyar.

Allah'ın âyetlerini yalanlayarak imandan yüz çevirenler için horlayıcı ve şiddetli bir azap vardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin bir cezasıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: O gün mülk Allah'ındır. Onların arasında hükmeder. İman edip sâlih ameller işleyenler nâim cennetlerindedirler. Küfredip âyetlerimizi yalan sayanlar ise, işte onlar için horlayıcı bir azap vardır.»

58

«Onlar ki, Allah yolunda hicret ederler. Sonra ölür veya öldürülürler. Elbette Allah onlara güzel bir rızık verecektir. Şüphesiz ki Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır.»

59

«Yemin olsun ki onları memnun olacakları bir yere koyar. Ve muhakkak ki Allah âlimdir, halimdir.»

Allah yolunda hicret edenler, mallarıyla ve canlarıyla mücadele edenler, savaşta ölenler veya öldürülenler için Allah katında en güzel rızıklar vardır. Çünkü Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır. Allah onları memnun olacakları bir makama koyar ve orada arzu ettiklerine nail olurlar. Şüphesiz Allah onların ne yaptıklarını bilir, ona göre mükâfatlarını verir. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar ki, Allah yolunda hicret ederler. Sonra ölür veya öldürülürler. Elbette Allah onlara güzel bir rızık verecektir. Şüphesiz ki Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır. Yemin olsun ki, onları memnun olacakları bir yere koyar. Ve muhakkak ki Allah âlimdir, halimdir.»

60

«Bu, böyledir. Kim kendisine verilen cezaya misliyle mukabele eder de, yine de kendisine saldırırsa and olsun ki Allah ona yardım edecektir. Şüphesiz ki Allah çok affedici, çok bağışlayıcıdır.»

61

«Bu, böyledir. Çünkü Allah geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar. Muhakkak ki Allah kemâliyle işiten, hakkıyle görendir.»

62

«Bu, böyledir. Zira Allah yalnız ve yalnız hakkın ta kendisidir. O'nu bırakıp taptıkları şeyler de doğrudan doğruya bâtıldır. Ve muhakkak ki Allah en büyüktür, en yücedir.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Bu, böyledir. Kim kendisine verilen cezaya misliyle mukabele eder de, sonra yine de müşrikler tarafından kendisine saldırılıp zulmedilirse and olsun ki Allah ona yardım edecektir. Şüphesiz ki Allah iman edip sâlih ameller işleyen kullarını çok affedici, çok bağışlayıcıdır.»

Bu âyet-i celile müşriklerden bir kavim hakkında nazil olmuştur. İslâm'ın zuhurundan önce Muharrem ayında savaşmak haramdı. Muharrem ayırun çıkmasına iki gün kala bu kavim Müslümanlarla savaşmaya başlamışlardır. Müslümanlar da Muharrem ayının çıkmasını istemişlerdir. Fakat onlar dinlemeyerek savaşa devam etmişlerdir. Müslümanlar da aynı şekilde onlara mukabelede bulunmuş, Allah'ın yardımı ile onları hezimete uğratıp birçoğunu öldürmüşlerdir. **Allahü teâlâ** her şeye kadirdir, dilediğini yapar. O, geceyi gündüzün içine, gündüzü de gecenin içine sokar. Muhakkak ki Allah her şeyi kemâliyle işiten, hakkıyle görendir. Çünkü O, hakkın ta kendisidir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bu, böyledir. Çünkü Allah geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü de gecenin içine sokar. Muhakkak ki Allah kemâliyle işiten, hakkıyle görendir. Bu, böyledir. Zira Allah yalnız ve yalnız hakkın ta kendisidir. O'nu bırakıp taptıkları şeyler de doğrudan doğruya bâtıldır. Ve muhakkak ki Allah en büyüktür, en yücedir.' **Allahü teâlâ** kâfirlerin eş koşmasından ve bütün noksan sıfatlardan münezzeh ve yücedir. O'nun benzeri ve şeriki yoktur.

63

«Görmedin mi ki, Allah gökten su indirdi. Onunla yeryüzü yemyeşil olmaktadır. Şüphe yok ki Allah çok lütufkârdır, habirdir.»

64

«Göklerde ve yerde olanlar O'nundur. Ve muhakkak ki O ganidir, hamiddir.»

65

«Görmedin mi ki Allah yerde olanları ve emriyle denizde yüzen gemileri buyruğunuz altına vermiştir. Semayı izni olmadıkça, yerin özerine düşmekten O tutuyor. Şüphe yok ki Allah insanları pek çok merhamet edici, çok merhametlidir.»

Yüce Halik her şeye kadirdir. Allah gökten su indirip onunla yeryüzünü diriltip yemyeşil yapmıştır. Yeryüzündeki çeşitli meyveler, ağaçlar, bitkiler, bağlar, bahçeler, meralar, rengârenk çiçekler su ile hayat bulurlar. Şayet su olmasaydı bunların hiçbirisi olmazdı. Bütün canlılara hayat veren sudur. Göklerde ve yerde olan her şey, bu suyu indiren Hâlik-ı Mutlak'ındır. O, yeryüzünde olanları ve denizde yüzen gemileri kendisine şükretmeleri için insanların emrine vermiştir. Düşünebilenler için gökten inen suda, yeryüzündeki bitkilerde ve denizde yüzen gemilerde ibretler ve hikmetler vardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, sen görmedin mi ki, Allah gökten su indirdi. Onunla yeryüzü yemyeşil olmaktadır. Şüphe yok ki Allah çok lütufkârdır, habirdir. Göklerde ve yerde olanlar O'nundur. Ve muhakkak ki O ganidir, hamiddir. Görmedin mi ki Allah yerde olanları ve emriyle denizde yüzen gemileri buyruğunuz altına vermiştir. Semayı izni olmadıkça, yerin üzerine düşmekten O tutar. Şüphe yok ki Allah insanları pek çok merhamet edicidir, çok merhametlidir.» Bu hitap **Peygamber**in şahsında bütün insanlaradır. Bu nokta gözler önüne serilerek insanlar düşünmeye sevk edilmektedir. Görülüyor ki bu nimetler boş yere yaratılmamış, insanoğlu için yaratılmış ve onların emrine verilmiştir. Bu nimetlere şükredenler mükâfatını, nankörlük edenler ise cezasını göreceklerdir. Çünkü **Allahü teâlâ** çok merhametli ve bağışlayıcıdır. Tevbe eden kullarının kusurlarını bağışlar, günahlarını affeder.

66

«O'dur sizi dirilten, sonra öldürecek, sonra yine diriltecek olan. Gerçekten insan çok nankördür.»

67

«Biz her millete yerine getirmeleri gerekli olan ibadetler emrettik. O halde emirde seninle asla münazaa etmesinler. Ve Rabbîne davet et. Şüphesiz ki sen dosdoğru bir yol üzeresin.»

68

«Eğer seninle tartışırlarsa de ki: Allah yaptığınızı çok iyi bilir.»

69

«Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında Allah kıyamet günü aranızda hükmedecektir.»

Yüce Halik insanları yoktan var etmiş ve onlara muayyen bir ömür takdir etmiştir. O ömür bittikten sonra onları öldürecek ve kıyamet günü herkese amelinin karşılığım vermek için tekrar diriltecektir. Kıyamet günü her insan sorguya çekilecek, iman edip sâlih ameller işleyenler cennete, iman etmeyenler ise cehenneme gideceklerdir. Bu, dünyada yaptıkları amellerin karşılığıdır. Gerçekten insan çok nankördür. Çünkü **Allahü teâlâ** dünyada her millete, yerine getirmeleri gereken ibadetler emretmiştir. Onlar Allah'ın emirleri hakkında **peygamber**leriyle beraber münazaa etmişler, içlerinden birçoğu' kabul etmeyerek kâfir olmuşlardır. Kıyamet günü kimin doğru yolda, kimin bâtıl yolda olduğu ortaya çıkacaktır. Hiç şüphesiz Yüce Allah aralarında hükmedecektir. «O'dur sizi dirilten, sonra öldürecek, sonra yine diriltecek olan. Gerçekten insan çok nankördür. Biz her millete yerine getirmeleri gerekli olan ibadetler emrettik. O halde emirde seninle asla münazaa etmesinler. Ve Rabbine davet et. Şüphesiz ki sen dosdoğru bir yol üzeresin. Eğer seninle tartışırlarsa de ki: «Allah yaptığınızı çok iyi bilir. Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında Allah kıyamet günü aranızda hükmedecektir.»

70

«Bilmez misin ki Allah gökte ve yerde olanı bilir. Muhakkak ki bunlar bir kitaptadır. Hakikat, bunlar Allah'a göre pek kolaydır.»

71

«Onlar Allah'ı bırakıp da haklarında hiçbir delil indirmediği ve kendilerinde de bilgi bulunmayan şeylere taparlar. O zâlimlerin hiçbir yardımcısı yoktur.»

72

«Onlara âyetlerimiz apaçık olarak okunduğu zaman küfredenlerin yüzlerinden küfürlerini anlarsın. Nerdeyse kendilerine âyetlerimizi okuyanlara saldıracaklar. De ki: 'Size bundan daha fenasını haber vereyim mi? O, ateştir.' Allah, onu küfredenlere vaad etmiştir. O, ne kötü bir mercidir.»

Hâlik-ı Zülcelâl göklerde ve yerde olanların hepsini bilir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Çünkü bunların hepsi Levh-i Mahfuz'da yazılıdır. Bunları bilmek **Allahü teâlâ** için pek kolaydır, asla zor değildir. Kâfirler Allah'ı bırakıp da hakkında hiçbir delil indirilmeyen putlara taparlar. Kendileri de putlarının hiçbir şeye güçlerinin yetmediğini bilirler. Buna rağmen yine de onlara taparlar. Kıyamet günü o zalimleri kimse Allah'ın azabından kurtaramaz ve kendilerine bir yardımcı da bulamazlar. Kâfirlere Allah'ın âyetleri apaçık okunduğu zaman küfürleri yüzlerinden anlaşılır, onu asla tasdik etmezler. O inkarcılar için elim bir azap vardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar Allah'ı bırakıp da haklarında hiçbir delil indirmediği ve kendilerinde de bilgi bulunmayan şeylere taparlar. O zalimlerin hiçbir yardımcısı yoktur. Onlara âyetlerimiz apaçık olarak okunduğu zaman küfredenlerin yüzlerinden küfürlerini anlarsın. Nerdeyse kendilerine âyetlerimizi okuyanlara saldıracaklar. De ki: Size bundan daha fenasını haber vereyim mi? O, ateştir.' Allah onu küfredenlere vaadetmiştir. O, ne kötü bir mercidir.» Küfredenlerin gidecekleri yer cehennemdir. Orası ne kötü bir yerdir. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Her ferd hayırdan ve şerden yapmış olduğunun karşılığını Allah katında bulacaktır.

73

«Ey insanlar, size bir misal verilmektedir. Şimdi onu dinleyin.- Sizin Allah'ı bırakıp da taptıklarınız biraraya gelseler bir sinek bile yaratamazlar. Eğer sinek onlardan bir şey kapsa bunu ondan geri de alamazlar. İsteyen de aciz, istenen de aciz.»

Hâlik-ı Mutlak'tan başka hiçbir varlık en küçük bir mahlûku bile yaratmaya kadir değildir. Küçük büyük, canlı ve cansız her şeyi yaratan yalnız Allah'tır. O'ndan başkası bir zerreyi bile yaratamaz. Bu âyet-i celilede insanların bu noktaya dikkatleri çekilerek «ey

insanlar, size bir misal verilmektedir. Şimdi onu dinleyin-. 'Sizin Allah'ı bırakıp da taptıklarınız biraraya gelseler, bir sinek bile yaratamazlar» buyurulmaktadır. Yaratmak ancak Allah'a mahsustur. Yoktan var eden de, yok eden de O'dur. O, her şeye kadirdir. Kâfirlerin tapmakta oldukları putlar, üzerlerine konan bir sineğe bile mani olamazlar. Kendisindeki bir sineğe bile mani olamayan nasıl tanrı olabilir? Her şeyi yoktan var eden ve bütün mevcudatın sahibi, maliki ve rızıklandıranı olan Allah'ı bırakıp da, hiçbir şeyden haberi olmayan ve tapanlara zarardan başka bir şey getirmeyen putlara tapmak ne büyük ahmaklıktır. Acaba bunlar hangi yüzle Allah'ın huzuruna çıkacaklardır? Bir sivrisineğe bile mani olamayandan ne bekliyorlar? Şayet sinek onlardan bir şey kapsa bunu ondan geri de alamazlar. İşte taptıkları putların hali bundan ibarettir. Aklı olanlar onlardan ibret alarak iman-ı kâmil ile Allah'a teslim olmalıdırlar. Zira O'ndan başkasına yapılan ibadetler boştur, anlamsızdır, bâtıldır.

74

«Onlar Allah'ı gereği gibi takdir edemediler. Muhakkak ki Allah kuvvetlidir, güçlüdür.»

75

«Allah meleklerden ve insanlardan elçiler seçer. Şüphesiz ki, Allah her şeyi hakkıyle işiten, kemâliyle görendir.»

76

«Onların önlerindekini de, arkalarındakileri de bilir. Bütün işler Allah'a döndürülür.»

77

«Ey iman edenler, rükû edin, secdeye varın, Rabbinize kulluk edin ve iyilik yapın ki kurtuluşa eresiniz.»

Hâlik-ı Mutlak, insanları, kendisine kulluk etmeleri için yaratmıştır. Fakat onlardan birçoğu Allah'ı gereği gibi takdir edememişler, kendisine eş koşmuşlardır. Yüce Allah her şeyden, ve bütün noksan sıfatlardan münezzehtir, yücedir. O'nun benzeri ve şeriki yoktur. Her şey O'na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Böyleyken kâfirler elleriyle yaptıkları putlara taparak O'na eş

koşmuşlardır. Halbuki **Allahü teâlâ** emir ve yasaklarını bildirmek için her millete bir **peygamber** göndermiştir. O **peygamber**leri vasıtasıyle imanı, küfrü, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, helâli haramı, ibadetin kime yapılacağını bildirmiştir. Bu **peygamber**ler hem insanlardan ve hem de meleklerden olabilir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah meleklerden ve insanlardan elçiler seçer. Şüphesiz ki Allah her şeyi hakkıyle işiten, kemâliyle görendir. "O, kimin **peygamber**liğe lâyık olduğunu bilir, ona göre seçer. Kullarının da ne yaptıklarını ve âhiret için ne hazırladıklarını bilir. Ona göre mükâfat ve mücâzatını verir. Çünkü bütün işler O'na döndürülecektir. «Onların önlerindekini de, arkalarmdakileri de bilir. Bütün işler Allah'a döndürülür. Ey iman edenler, rükû edin, secdeye varın, Rabbinize kulluk edin ve iyilik yapın ki kurtuluşa eresiniz.» Kurtuluş ancak Allah'a ibadetle olur. O'na ibadet edenler felaha, kurtuluşa, saadete ve selâmete kavuşur, ibadet etmeyenler ise sapıklığa düşüp helak olurlar. İbadet emr-i ilâhî olduğundan kulu Allah'a yaklaştırır, rızasını kazandırır. Terk edenler ise rahmet-i ilâhîden uzaklaşır, Allah'ın gadabına uğrar. Bunun için ibadette refah vardır, selâmet vardır, huzur vardır, saadet vardır, bereket vardır.

78

«Ve Allah yolunda hakkıyle cihad edin. O, sizi seçmiş ve babanız İbrahim'in yolu olan dinde sizin için bir zorluk kılmamiştır. Daha önce **peygamber**lerin size şahit olması, sizin de insanlara şahitler olmanız için size Müslüman adını veren O'dur. Artık dosdoğru namaz kılın, zekâtı verin ve Allah'a sarılın. O'dur sizin sahibiniz. Ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır»

Ey iman edenler, Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihad edin. Çünkü Allah sizi en şerefli dinin mensubu kılmıştır. O'nun katında. İslâm'dan başka din yoktur. Düşmanlarınızla mücadele ettiğiniz gibi, nefislerinizle de mücadele edin. Mü'minin başına gelen musibetler günahına keffarettir. Kıyamet günü **peygamber**lerin size, sizin de diğer insanlara şahid olmanız için Allah sizi Müslüman kılmıştır. Kıyamet günü **peygamber**ler sizin imanınıza şahid olacaktır. Artık dosdoğru namaz kılın ve malınızın zekâtını verin, Allah'ın emirlerine sımsıkı sarılın. Çünkü sizin Halikınız ve sahibiniz

O'dur. O'ndan başka yardımcınız ve koruyucunuz yoktur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ve Allah yolunda hakkıyle cihad edin. O, sizi seçmiş ve babanız İbrahim'in yolu olan dinde sizin için bir zorluk kılmamıştır. Daha önce peygamberlerin size şahid olması, sizin de insanlara şahidler olmanız için size Müslüman adını veren O'dur. Artık dosdoğru namaz kılın, zekâtı verin ve Allah'a sarılın. O'dur sizin sahibiniz. Ne güzel sahip ve ne güzel yardımcıdır.» -İslâm dininde asla zorluk yoktur. İslâm kolaylık dinidir.

MÜ'MİNÛN SÛRESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın 23. sûresi olup Mekke'de nazil olmuştur ve 118 âyettir. Mü'm inlerin vasıflarından ve nail olacakları nimetlerden bahsettiği için «Mü'minûn sûresi» adını almıştır. Bu sûrenin ilk âyetleri ile Hac sûresinin son âyetleri arasında büyük bir münasebet vardır. Şöyle ki: Hac sûresinin son âyetlerinde mü'minlerin felaha kavuşmaları için yedi dinî vazife tebliğ edilmiştir. Mü'minûn sûresinin ilk âyetleri de bu yedi vasfı camidir.

Bu sûrede **Allahü teâlâ**'nın varlığına, birliğine ve sıfatlarına delâlet eden âyetler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in beş kıssası, ve insanın yaratılışına delâlet eden dokuz mertebe beşeriyetin dikkatine arzedilir. Bu açık delillere rağmen hâlâ küfürde ısrar edenlerin ebedî azaba uğrayacakları ihtar edilir.

1

«muhakkak felah bulmuşlardır.»

2

«Ki onlar namazlarında huşu içindedirler.»

3

«Ki onlar boş sözlerden yüz çevirirler.»

4

«Ki onlar zekâtlarını verirler.»

5

«Ki onlar mahrem yerlerini korurlar.»

6

«Sadece eşleri ve cariyeleri müstesnadır. Doğrusu bunlar yerilmezler,»

7

«O halde kim de bunların ötesini isterse şüphe yok ki, onlar haddi aşanlardır.»

Bu âyet-i celilelerde kimlerin felaha ve saadete ereceği bildiriliyor. O felaha erecek olanlar âyette şöyle sıralanıyor: Mü'minler, namazlarını huşu ile ve dosdoğru kılanlar, gece gündüz tazarru ile Rablerine yalvaranlar, gıybetten, "boş sözlerden yüz çevirenler, mallarının zekâtını verenler ve Allah yolunda infak edenlerdir. Onlar mahrem yerlerim korurlar, harama asla el uzatmazlar. Nikâhlı hanımlarından ve cariyelerinden, başkasına yaklaşmazlar. İşte felaha erenler bunlardır.

Haddi aşıp Allah'ın emirlerini çiğneyenler ise asla felaha eremezler. Kim nikâhlı hanımından ve eli altındaki cariyeden başkasını isterse onlar Allah'ın hududunu çiğnemiştir. Allah'ın hududunu çiğneyenler ise zalimlerin ta kendisidirler. Onlar Allah'ın yasaklarından dönüp emirlerim yerine getirmedikçe asla felaha, kurtuluşa, saadete, huzura ve rahmete kavuşamazlar.

Bu âyet-i celilede el ile tatmin olmanın haram olduğuna dair delil vardır. Bu hususta ulemâ ittifak etmiştir. Fakat İbn Cerir şöyle demiştir: «Ata'ya bu hususu sordum, mekruh olduğunu söyledi. Ama kıyamet günü elleri hamile bir kavim haşrolunacaktır, «nsden bunların elleri hamiledir» diye sorulduğunda, bunlar elleriyle tatmin oluyordu denilecektir diye duymuştum» der. Sa'd ibn Cebir «**Allahü teâlâ** elleriyle zekerlerini uyandıranlara azap eder» demiştir. Elle tatmin olmakta bedenî bir takım arızalar meydana gelmektedir. Dinen yasak olduğu gibi, tıbben de yasaktır. Çünkü birçok tıbbî mahzurları vardır. Kurtuluşu, iki cihan saadetini, felahı, huzuru, rahmeti isteyen mü'minler, Allah'ın hududuna riayet edip bu gibi fiillerden sakınmalıdırlar. Harama asla yaklaşmamalıdırlar ve ilâhi emirlere sımsıkı sarılmalıdırlar.

8

«Onlar ki emanetlerine ve sözlerine riayet ederler.»

9

«Onlar ki namazlarına devam ederler.»

10

«İşte onlar vâris olanların ta kendileridir.»

11

«Ki onlar Firdevs cennetine vâris olacaklardır. Ve onlar bunun içinde ebedî kalacaklardır.»

Yüce Allah kimlerin felaha ereceklerini yine bu âyetlerde beyan ediyor. Felaha eren o kimseler ki, emanete riayet edip sözlerinde dururlar ve namazlarına devam ederler. Emanet iki kısma ayrılır: **1-** Allah'ın emaneti, **2-** İnsanların birbirine olan emanetleri. Namaz, oruç, hac, zekât ve ilâhi emirler, insanlara Allah, emanetidir. Bunları yerine getirmek, her mü'minin üzerine farzdır. İnsanların birbirlerine olan emanetleri ise Allah emanetinden daha ağırdır ve kul hakkına girer. Allah dilerse hakkını bağışlar fakat kul hakkını bağışlamaz. Bu bakımdan insanların birbirlerine olan emanetleri daha ağır ve daha mesuliyetlidir. Her insanın hanımı, aile efradı ve emri altında bulunanlar, hatta bütün azaları kendisine birer emanettirler. O emanetleri çok iyi muhafaza etmesi gerekir. Bir insan nikâhındaki kadının ibadetinden, iaşesinden, tesettüründen, gezip dolaşmasından mesul olduğu gibi, çocuklarından da aynı şekilde mesuldür. Çünkü bunlar kendisine emanettir. Emri altındaki insanlardan da öylece mesuldür. Emanete ihanet ise münafıklık alâmetidir. İşte emanete riayet edip sözünde duranlar ve namazlarını vaktinde noksansız olarak kılanlar Firdevs cennetine vâris olacaklar ve orada da ebedî olarak kalacaklardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar ki emanetlerine ve sözlerine riayet ederler. Onlar ki namazlarına devam ederler. İşte onlar vâris olanların ta kendileridir. Ki onlar Firdevs cennetine vâris olacaklardır. Ve onlar bunun içinde ebedi olarak kalacaklardır.» Namazın iki defa zikredilmesi ehemmiyetine binaendir. Çünkü

namazsız felah, kurtuluş, rahmet, huzur ve iki cihan saadeti olmaz. Bütün bunlar ancak namazla elde edilir. Zira namaz dinin direğidir, cennetin anahtarıdır, kurtuluş fermanıdır, rahmet yoludur, kalbin nurudur, akim cilâsıdır.

Mü'minler, cennette kâfirlerin yerine vâristirler. Mü'minlerin de, kâfirlerin de cennette ve cehennemde yerleri vardır. İman edip sâlih ameller işleyenlerin cehennemdeki yeri kapanır, cennetteki yeri baki kalır. İman etmeyenlerin ise cennetteki yeri kapanır, cehennemdeki yerleri açık kalır. Mü'minler, kâfirlerin cennetteki yerlerine, kâfirler de mü'minlerin cehennemdeki yerlerine vâris olurlar. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Herbirinizin iki yeri vardır. Biri cennette, diğeri de cehennemdedir- îman edenlerin cehennemdeki yeri kâfirlere kalır, kâfirlerin de cennetteki yeri iman edenlere kalır. Cehennemdeki yere kâfirler, cennetteki yere de mü'minler vâris olurlar.» Bundan sonra Âdem oğlunun yaratılışı beyan edilmektedir.

12

«Yemin olsun ki biz insanı süzme çamurdan yarattık.»

13

«Sonra da onu nutfe halinde sağlam bir yere yerleştirdik.»

14

«Sonra nutfeyi bir kan pıhtısı haline getirdik, derken o kan pıhtısını bir çiğnem et yaptık, bir çiğnemlik etten kemikler yarattık, kemiklere de et giydirdik. Ve sonra onu başka bir yaratık yaptık. Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şanı ne yücedir.»

Yüce Halik insan oğlunun yaratılışını beyan ederek, onları nasıl yaratıldıkları hakkında düşünmeye ve yaratanın emirlerine teslim olmaya davet ederek şöyle buyurmuştur: 'Yemin olsun ki, biz insanı süzme çamurdan yarattık.» Bu süzme çamurdan yaratılan insan Hazret-i Âdem'dir. Diğer bütün insanlar onun sulbünden yaratılmıştır. Bundan dolayı «biz insanı süzme çamurdan yarattık» buyurulmuştur. İlk insanın aslî maddesinin çamur olduğu bildiriliyor ve ondan türeyen insanların aslî maddeleriyle geçirmiş

oldukları merhaleleri de şöyle beyan ediyor: «Sonra da onu nutfe halinde sağ-Lam bir yere yerleştirdik.» O sağlam yer ana rahmidir. O rahmin duvarlarına tutunan hücre öyle bir yerdedir ki her türlü tehlikeden korunmuş, her türlü ihtiyacı temin edilmiştir. Sonra o nutfe bir kan pıhtısı haline dönüşmüştür. O kan pıhtısından bir çiğnem et, o etten de kemikler oluşmuştur. O kemiklere de et giydirilmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor «sonra nutfeyi bir kan pıhtısı haline getirdik, derken o kan pıhtısını bir çiğnem et yaptık, bir çiğnemlik etten kemikler yarattık, kemiklere de et giydirdik. Ve sonra onu başka bir yaratık yaptık. Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şanı ne yücedir.»

Bütün bu gelişmeler merhale merhale olmuştur. Önce nutfe, sonra uyuşmuş bir kan pıhtısı, daha sonra bir çiğnem et parçası ve o etten kemiklerin oluşu ve iskelet. Bu iskelete ruh verilerek canlı bir varlık. Bu gelişmeler rahim, dediğimiz karanlık odada merhale merhale oluşmuş ve rahimde kalma müddeti bittikten sonra dünyayı teşrif. Artık yeni bir âlem başlamıştır. İlk önce ana sütü, sonra hafif şeyler ve daha sonra çeşitli nimetler yemeye koyulan insan, zamanın akışı içinde gelişmesini tamamlar. Çocukluk dönemi, gençlik dönemi, orta yaşlılık dönemi ve ihtiyarlık dönemi. Ve tekrar Rabbine dönüş. İşte hayat denen muamma. Bütün bunlar **Allahü teâlâ**'nın ihsanıdır. Bu ihsanlara karşı nimetlerine şükredip ta'zimde bulunmak her kulun en büyük görevidir. Yaratanların en güzeli olan Allah'ın şanı ne yücedir. Değişmeyen kanunlarıyla insan fıtratını donatan O'dur. İnsana en ince nizamı vererek kemâl basamaklarında mukadder olan seviyeye ulaşmasını temin eden O'dur. Fakat insanlar bu göz kamaştırıcı harikalar karşısında gözlerini kapayıp geçiyorlar. İnsan denen şu karmakarışık varlığı iyice düşünüp bütün özellikleriyle göz önünde bulundurmak bile, çıplak gözle dahi görülmeyecek kadar küçük olan ve ana rahminin duvarlarına tutunmuş bulunan o bir noktanın bütün insanî özellikleri taşıması, sonra kademe kademe ilerleyerek büyümesi, gelişmesi, bir başka varlık haline dönüşmesi, sonra bir çocuk halinde dünyaya gözünü açması ve çocuğun umumi insanlık özelliklerinin dışında kendi irsi özelliklerini ve kabiliyetini de beraberinde taşıması ve bütün bu özelliklerin o rahmin duvarına tutunmuş bulunan küçücük bir zerrede gizlenmiş bulunması bile o

yüce yaratıcının akıl almaz ve bilinmez kudretinin anlaşılması için bütün kapıları açmaya kâfidir. Ne yazık ki, insanoğlu kendi yaratılışını düşünmekten aciz ve nankördür. Sonra bu hayatın son bulacağı bildirilmektedir.

15

«Sonra siz bunun arkasından hiç şüphesiz ki ölürsünüz.»

16

«Sonra, siz kıyamet gününde muhakkak diriltilip kaldırılacaksınız.»

17

«Yemin olsun ki biz sizin üstünüzde yedi tabaka yarattık. Biz yarattığımızdan habersiz değiliz.»

18

«Gökten de yetecek kadar su indirdik de onu yerde durdurduk. Hiç şüphesiz biz onu gidermeye de kadiriz.»

«Sonra siz bunun arkasından hiç şüphesiz ki ölürsünüz. Sonra siz kıyamet gününde muhakkak diriltilip kaldırılacaksınız.» Bu noktaya da insanların dikkatini çekiyor, nutfeden koskocaman bir insan ve sonra ölüm. Ölümden sonra tekrar diriliş ve ikinci hayatın başlaması. İşte o zaman insanlar dünyada yaptıklarından bir bir sorguya çekilecekler ve buna göre mükâfat ve mücâzatlarını göreceklerdir. Akıllara durgunluk verecek şekilde yaratılan sadece insanoğlu değildir. Hâlik-ı Mutlak ondan çok daha azametlisini yaratmıştır. Bunu şöyle beyan ediyor: -Yemin olsun ki biz sizin üstünüzde yedi tabaka yarattık. Biz yarattığımızdan habersiz değiliz. Gökten de yetecek kadar su indirdik de onu yerde durdurduk. Hiç şüphesiz biz onu gidermeye kadiriz.» Yüce Allah yedi kat gökleri tabaka tabaka yaratmıştır. Direksiz duran o gökler hiçbir şeye dayanmamakta ve hiçbir yerinden de asılmamaktadır. Öyleyse onu ayakta tutan kuvvet nedir? İşte bu muazzam varlığı ayakta tutan kuvvet ilâhî kudrettir. O semada ay, güneş, yıldızlar, gezegenler ve bizim henüz ismini bilemediğimiz ve tesbit edemediğimiz milyonlarca varlık. Bunlar kendi yörüngelerinde durmadan akıp

giderler. Acaba bunlar bir tesadüf eseri mi oluşmuştur? Hayır işte bunların hepsi ilâhî kudretin eseridir. O, gökten su indirerek yeryüzünü sularmş, o suyun bir kısmını kullarının ihtiyacı için yerin altına depolamış, bir kısmını ise salıvermiştir. O yerin altına depolanan su canlıların ihtiyacını gidermek için durmadan, tükenmeden akar gider, Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Gökten de yetecek kadar su indirdik de onu yerde durdurduk. Hiç şüphesiz biz onu gidermeye de kadiriz.» Görüldüğü gibi her şey bir ölçü dahilinde yaratılmış ve tanzim edilmiştir. Bunlardan hiçbiri gelişi güzel veya tesadüfen yaratılmamıştır.

İbn Abbas (radıyallahü anh), **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: «Yeryüzüne cennetten beş ırmak akar. Bunlar Seyhun, Ceyhun, Dicle, Fırat ve Nil nehirleridir. İnsanların bunlardan istifade etmeleri için mezkûr nehirler dağlara emanet edilmiştir, onların her biri dağdan çıkar. Ye'cüc ve Me'cüc yeryüzüne çıkana kadar onlar akmaya devam edeceklerdir. Onlar yeryüzüne çıkınca, **Allahü teâlâ** mushaflardan Kur'ân-ı Kerîm'i, âlimlerden ilmi, Beytullah'tan Hacerü'l-Esved'i, Hazret-i İbrahim ve Hazret-i Musa'nın makamlarını ve bu beş nehri Cebrail vasıtasıyla semaya kaldıracaktır. Bundan sonra insanlar dünya ve din işlerinden mahrum kalırlar.» Rabbim o günleri gören mü'minlerin yardımcısı olsun.

19

«İşte bununla sizin için hurmalıklardan, üzümlüklerden nice bağlar ve bahçeler yaptık ki içlerinde sizin için birçok yemişler vardır, onlardan yersiniz.»

20

«Ve bir ağaç yarattık ki, Tur-i Sina'dan çıkar. Hem yağ bitirir, hem de yiyenlere katık olur.»

21

«Davarlarda da sizin için ibretler vardır. Onların karınlarındakinden size içiririz. Sizin için onlarda daha birçok faydalar vardır. Ve onlardan yersiniz de.»

22

«Hem onların üzerinde, hem de gemilerin üstünde taşınırsınız.»

O gökten inen su ile bağlar, bahçeler, meralar, ormanlar, bitkiler ve çeşit çeşit yemişler oluşur. O meyvelerin kimi yazın, kimi kışın olur. O ağaçlar içinde öyleleri de vardır ki, hem, yağ verir ve hem de katık olur. Hâlik-ı Mutlak insanların etinden, sütünden, yağından, yününden, derisinden istifade etmeleri için davarlar yaratmıştır. O davarlarda insanlar için birçok ibretler ve faydalar vardır. İnsanlar arzu ettikleri yerlere kolayca gitmeleri için onların üzerinde ve gemilerde taşınırlar. Bütün bunlar **Allahü teâlâ**'nın kullarına olan ihsanıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İşte bununla sizin için hurmalıklardan, üzümlerden, nice bağlar ve bahçeler yaptık ki içlerinde sizin için birçok yemişler vardır. Onlardan yersiniz de. Ve bir ağaç yarattık ki Tur-i Sina'dan çıkar. Hem yağ bitirir, hem de yiyenlere katık olur. Davarlarda da sizin için ibretler vardır. Onların kariniarındakinden size içiririz. Sizin için onlarda daha birçok faydalar vardır. Ve onlardan yersiniz de. Hem onların üzerinde, hem de gemilerin üstünde taşınırsınız.» Aklı olanlar için bunlarda ibretler ve hikmetler vardır. Bunların her biri Allah'ın varlığına ve birliğine delâlet eder. Bunca nimetlerin sahibine insan hâlâ şükretmeyecek mi? Çünkü her nimet sahibine şükrü gerektirir.

23

«Yemin olsun ki biz Nuh'u kavmine gönderdik de onlara dedi ki: Ey kavmim, Allah'a kulluk edin, sizin O'ndan başka hiçbir tanrınız yoktur. Sakınmayacak mısınız?»

24

«Bunun üzerine kavminin ileri gelen kâfirlerinden bir gurup dediler ki: Bu, sizin gibi bir insandan başka bir şey değildir. Sizden üstün olmak istiyor. Şayet Allah dilemiş olsaydı melekler indirirdi. İlk atalarımızdan beri böyle bir şey işitmedik.»

Allahü teâlâ her kavme bir **peygamber** gönderdiği gibi, Nûh (aleyhisselâm)'u da kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. Nûh (aleyhisselâm), kavmine şöyle demiştir: «Ey kavmim, Allah beni

size **peygamber** olarak gönderdi. O'na kulluk edin, sizin O'ndan başka hiçbir tanrınız ve ma'bud"unuz yoktur. Putlara tapmakla Rabbinizin azabından korkmuyor musunuz?» Bunun üzerine kavminin ileri gelen kâfirlerinden bir gurup dediler ki: «Bu sizin gibi bir insandan başka bir şey değildir. O, sizden üstün olmak istiyor. Putlarınızı bıraktırıp kendisine tâbi olmanızı arzu ediyor. Eğer Allah kendisinden başkasına ibadet edilmemesini isteseydi, bunu bildirmek için melekler indirirdi. Biz ilk atalarımızdan beri böyle bir şey işitmedik. Nûh'dan başkası bize böyle bir şey söylemedi. Hem Âdemoğullarından **peygamber** olmaz, **peygamber** ancak meleklerden olur.» Nûh (aleyhisselâm)'un kavmi daha da ileri giderek onu mecnunlukla itham etmişlerdir.

25

«Bu adamda nedense biraz delilik var. Bir süreye kadar onu gözetleyin.»

26

«O da: “Ey Rabbim, beni yalanlamalarına karşılık, sen bana yardım et” dedi.»

27

«Biz de ona vahyettik ki: Bizim nezaretimiz altında sana bildirdiğimiz gibi gemiyi yap, nihayet buyruğumuz gelip sular kaynaymca her cinsten birer çifti ve aleyhine hüküm verilmiş olanın dışında kalan çoluk çocuğunu alıp gemiye bindir. O zulmedenler hakkında bana 'hitapta bulunma. Çünkü onlar boğulacaklardır.»

Nûh (aleyhisselâm) kavmini imana davet edince, onlar bu daveti kabul etmeyerek şöyle derler: «Bu adamda nedense biraz delilik var. Onu kendi haline bırakın ve ölene kadar da gözaltında bulundurun. Öldükten sonra ondan kurtulursunuz.» Kavmi kendisini yalanlayıp zulüm ve işkence etmeye başlayınca, Nûh (aleyhisselâm) onların zulüm ve işkencesine dayanamayarak Rabbine şöyle niyazda bulunur: «Ey Rabbim, beni yalanlamalarına karşılık sen bana yardım et.» Hâlik-ı Mutlak da duasını kabul edip şöyle buyurmuştur: «Bizim nezaretimiz altında sana bildirdiğimiz gibi gemiyi yap, nihayet buyruğumuz gelip sular kaynaymca her

cinsten birer çifti ve aleyhine hüküm verilmiş olanın dışında kalan çoluk çocuğunu alıp gemiye bindir. O zulmedenler hakkında bana hitapta bulunma. Çünkü onlar boğulacaklardır.» Nûh (aleyhisselâm) ilâhi emir gereği üç katlı bir gemi yapar. Bu gemiye kendisine iman edenleri, aile efradını ve her canlıdan da birer çiftini alır. Sonra yeryüzünde büyük bir tufan başlar, her tarafı sular kaplar, iman etmeyenler boğulur. Boğulanlar arasında oğlu Kenan ile karısı da bulunur. Çünkü onlar da diğerleri gibi iman etmemişlerdi. İman edenler ilâhî azaba uğrayıp helak olmaktan kurtulurlar, iman etmeyenler ise boğularak ilâhî azaba uğrayıp helak olurlar.

28

«Sen ve beraberindekiler gemiye yerleşince: 'Bizi zalim kavimden kurtaran Allah'a hamd olsun' de.»

29

«Ve de ki: Rabbim, beni mübarek bir yere indir. Ve sen indirenlerin en hayırlısısın.»

30

«Şüphesiz ki, bunda nice ibretler vardır. Biz elbette insanları denemekteyiz.»

Nûh (aleyhisselâm), kendisine iman edenlerle beraber gemiye binince zalimlerin şerrinden kurtulmuştur. Kendisini zalimlerin zulmünden kurtaran Allah'a hamd edip nimetlerine şükretmiştir. Yüce Allah, bunu şöyle beyan ediyor: «Sen ve beraberindekiler gemiye yerleşince: 'Bizi zalim kavimden kurtaran Allah'a hamd olsun' de. Ve de ki: Rabbim,. beni mübarek bir yere indir. Soyumdan Âdemoğlunun neslini türet, çünkü sen indirenlerin en hayırlısısın.» Şüphesiz ki **Allahü teâlâ**'nın Nûh (aleyhisselâm)'a gemi yapmayı emretmesinde ve o gemi vasıtasıyla iman edenleri kurtarmasında, iman etmeyenleri ise helak etmesinde birçok hikmetler vardır. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Şüphesiz ki bunda nice ibretler vardır. Biz elbette insanları denemekteyiz.» **Peygamber**lerin kavimlerine gönderilmesinin sebebi, kendilerine ilâhî azap gelmeden önce ne gibi hareket

ettiklerini ve **peygamber**lerin davetine uyup uymadıklarını denemek içindir. **Peygamber**lerin davetini kabul etmeyerek inkâr ve zulüm etmeleri helak olmalarının sebebidir. Çünkü Yüce Allah, **peygamber**lerini yalanlayıp âyetlerini inkâr edenlerden intikamını alacaktır. O, kullarının azaba uğramamaları için önce kendilerine **peygamber**ler göndermiş ve o **peygamber**ler vasıtasıyla kendilerini imana davet etmiştir. İman edenler kurtulmuş, etmeyenler ise helak olmuştur. Yüce Halik insanların ibret almaları için Nûh (aleyhisselâm)'un kıssasını Kur'ân-ı Kerim'de beyan etmiştir.

31

«Bunların ardından başka bir nesil yarattık.»

32

«Onlara da kendilerinden 'Allah'a ibadet edin, O'ndan başka tanrınız yoktur. Hâlâ sakınmayacak mısınız?' diyen bir **peygamber** gönderdik.»

33

«Onun kavminden - kendilerine refah verdiğimiz halde küfrederek âhirete kavuşmayı yalanlayan- bir gurup dedi ki: Bu sizin gibi bir beşerden başka bir şey değildir. Sizin yediklerinizden yiyor, içtiklerinizden içiyor.»

Nûh (aleyhisselâm)'un kavmi helak olduktan sonra, onların yerine **Allahü teâlâ** Âd kavmini yaratmış ve içlerinden de Hûd (aleyhisselâm)'u **peygamber** seçip kendilerine göndermiştir. Hûd (aleyhisselâm) kavmini imana davet edip kendilerine şöyle demiştir: «Ey kavmim, Allah'a ibadet edin, putlara tapmayın, çünkü sizin O'ndan başka tanrınız yoktur. Hâlâ Allah'ın azabından sakınmayacak mısınız? O halde neden O'na ibadet etmiyorsunuz?» Fakat kavminin ileri gelen kâfirleri birbirlerine şöyle derler: «Hûd da sizin gibi bir insandır. O da sizin gibi yer içer, aranızda hiçbir fark yoktur. Atalarınızın dinini bırakıp da onun dinine mi gireceksiniz?» Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onun kavminden -kendilerine refah verdiğimiz halde küfrederek âhirete kavuşmayı yalanlayan - bir gurup dedi ki: Bu sizin gibi bir beşerden başka bir şey değildir.

Sizin yediklerinizden yiyor, içtiklerinizden içiyor.» Hûd (aleyhisselâm)'un kavmi daha da ileri giderek aralarında şöyle konuşurlar.

34

«Eğer kendiniz gibi bir insana boyun eğecek olursanız, and olsun ki, bu takdirde siz mutlaka hüsrana düşenlerdensinizdir.»

35

«Öldüğünüz ve bir toprak, bir kemik olduğunuz zaman tekrar dirilmenizle sizi tehdit mi ediyor?»

Hûd (aleyhisselâm) kavminin iman etmesi için elinden gelen her türlü gayreti sarfeder, fakat kavmi asla iman etmez ve ileri gelenler halka şöyle derler: «Eğer siz kendiniz gibi bir insana iman edip tâbi olursanız, and olsun hüsrana uğrayanlardan olursunuz. O, sizi ölümünüzden sonra toprak ve kemik olduğunuz zaman tekrar dirilip dünyadaki yaptıklarınızdan hesaba çekilmekle mi tehdit ediyor?

36

«Halbuki tehdit edildiğiniz şey ne kadar, hem de ne kadar uzak.»

37

«Hayat ancak bu dünyadakidir. Ölürüz, yaşarız. Ama tekrar dirilecek değiliz.»

38

«O sadece Allah'a karşı yalan uyduran biridir. Biz ona inanmayız.»

Halbuki tehdit edildiğiniz şey çok uzaktır. Çünkü hayat ancak bu dünyadır. Biz yaşarız, ölürüz, yerimize çocuklarımız geçer. Fakat tekrar dirilmeyiz. O, böyle söylemekle Allah'a iftira edip yalan uyduruyor. Söylediklerine asla inanmayız.» Hüd (aleyhisselâm) kavminden bu sözleri işitince çok üzülür ve Rabbine niyaz edip onlara karşı yardım etmesi için dua eder.

39

«O **peygamber**ler "Rabbim, beni yalancı saymalarına karşılık sen bana yardım et" dedi.»

40

«Allah da buyurdu ki: Az sonra pişman olacaklar.»

41

«Gerçekten onları müthiş bir çığlık yakaladı ve süprüntü yığını haline getirdik. Zulmeden kavim rahmetten uzak olsun.»

Hûd (aleyhisselâm) kavminin zulüm ve işkencesine dayanamaz, şerlerinden kurtulmak için Rabbine niyazda bulunur ve şöyle dua eder: «Rabbim, kavmimin beni yalancı saymalarına karşılık sen bana yardım et.» Hüd (aleyhisselâm). kavmini imana davet ettikçe onlar, bu daveti kabul etmiyorlar, küfürde direniyorlar ve her geçen gün isyan ve zulümlerini artırıyorlardı. Hûd (aleyhisselâm) onların iman etmelerinden ümidini kesince, Rabbine dua eder. **Allahü teâlâ** da duasını kabul edip şöyle buyurur: «Az sonra pişman olacaklar.» Sonra üzerlerine Cebrail'i gönderir. Cebrail gelip çok korkunç bir çığlık atar, o çığlığın korkusundan ödleri kopar ve bir süprüntü gibi oldukları yere yığılıp kalırlar. İşte böylece inkarcıların hepsi helak olup gider. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Gerçekten onları müthiş bir çığlık yakaladı ve süprüntü yığını haline getirdik. Zulmeden kavim rahmetten uzak olsun.» Allah'ın âyetlerini inkâr edip **peygamber**lerini yalanlayanlar her zaman ilâhî rahmetten uzaktırlar. Çünkü Hâlik-ı Mutlak «zulmeden kavim rahmetten uzak olsun» buyurmuştur. Görülüyor ki, âyetleri inkâr edip nefsine zulmedenler ilâhî rahmetten uzaktırlar.

42

«Sonra onların ardından başka nesiller var ettik.»

43

«Hiçbir ümmet kendi vaktim beriye alamayacağı gibi, geri de bırakamaz.»

44

«Sonra türbin ardı sıra diğer **peygamber**lerimizi gönderdik. Her ümmete **peygamber**i geldikçe onu tekzip ettiler. Biz de onları birbiri peşi sıra yok edip hepsim birer efsane yaptık. İnanmayan bir kavim rahmetten uzak olsun.»

Hûd (aleyhisselâm) 'un kavmi imandan yüz çevirip isyan ve zulümlerim artırınca **Allahü teâlâ** de onları helak edip yerine başka nesiller var etmiştir. Her kavmin eceli geldiği zaman o ecel ne bir saat öne alınır ve ne de bir saat geriye bırakılır. Vakti gelince vuku' bulur. Yüce Halik her kavme emir ve yasaklarını bildirmek için **peygamber**ler göndermiştir. Fakat onlar **peygamber**lerini yalanlamışlardır. **Allahü teâlâ** da biribiri ardınca onları helak etmiştir. Şimdi onlar birer efsane olmuşlardır. Yerlerinde yeller esmektedir. Bu, onların inkârlarının ve küfürlerinin bir cezasıdır. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Sonra birbiri ardı sıra diğer **peygamber**lerimizi gönderdik. Her ümmete **peygamber**i geldikçe onu tekzip ettiler. Biz de onları birbiri peşi sıra yok edip hepsim birer efsane yaptık. İnanmayan bir kavim rahmetten uzak olsun.»

45

«Sonra Musa'yı ve kardeşi Harun'u mucizelerimizle, apaçık delillerimizle gönderdik.»

46

«Firavun'a ve erkânına. Bunun üzerine büyüklük tasladılar. Zaten mağrur bir topluluktular.»

47

«Bu yüzden dediler ki: Kavimleri bize kulluk edip dururken bizim gibi şu iki insana mı inanacağız?»

48

«İşte onları tekzip ettiler ve bu yüzden helake uğratılanlardan oldular.»

49

«Yemin olsun ki, biz Musa'ya doğru yola girsinler diye kitap verdik.»

Allahü teâlâ, Musa (aleyhisselâm) ile kardeşi Harun (aleyhisselâm)'u apaçık mucizeler ve delillerle Firavun ve kavmini imana davet etmek için göndermiştir. Onlar da Firavun ve avanesini imana davet etmiştir. Fakat Firavun ve maiyeti onların davetini kabul etmeyerek büyüklük taslamışlar ve «kavimleri bize hizmetçilik yapıp dururken, biz bu iki insana mı inanacağız? Biz bunlara asla inanmayız.» demişlerdir. Halbuki Yüce Halik onların hidayete ermesi için Musa (aleyhisselâm)'ya Tevrat'ı göndermiş ve **peygamber** olduğuna dair apaçık mucizeler ve deliller vermiştir. Onlar buna rağmen yine iman etmemişler, Musa (aleyhisselâm) ile Harun (aleyhisselâm)'u yalanlamışlardır. Hâlik-ı Zülcelâl de inkâr ve küfürleri yüzünden onları boğarak helak etmiş, böylece cezalarını vermiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İşte onları tekzip ettiler ve bu yüzden helake uğratılanlardan oldular. Yemin olsun ki biz Musa'ya doğru yola girsinler diye kitap verdik.»

Allahü teâlâ her kavme imanı, küfrü, emir ve yasaklarını, iyiyi kötüyü, hayrı şerri, helâli ve haramı bildirmek için **peygamber**ler göndermiş, o **peygamber**leri vasıtasıyla da toplumları imana davet etmiştir. Onların içinden iman edenler kurtulmuş, iman etmeyenler ise ilâhi azaba uğrayarak helak olmuşlardır. Bu, onların inkârlarının ve küfürlerinin bir cezasıdır. Allah'ın âyetlerini inkâr edip nefislerine zulmedenler cezalarını göreceklerdir.

50

«Biz Meryem'in oğlunu da, annesini de bir mucize kıldık. Her ikisini de pınarı bulunan, oturmaya elverişli yüksek bir yere yerleştirdik.»

Hazret-i Meryem'in kendisine bir erkek eli değmeden babasız olarak İsa (aleyhisselâm)'yı dünyaya getirmesi **Allahü teâlâ**'nın kudretinin delilidir. O, her şeye kadirdir, dilediğini yapar. Hazret-i Meryem, İsa (aleyhisselâm)'yı dünyaya getirdikten sonra suyu bol, oturmaya elverişli, yüksek bir yere yerleştirmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Biz Meryem'in oğlunu da, anasını da bir mucize kıldık. Her ikisini de pınarı bulunan oturmaya elverişli, yüksek bir

yere yerleştirdik.» **İbn Abbas**'a göre o yer Beyt-i Mukaddes'tir. Bazılarına göre o yer Şam'dır. Çünkü Şam, aynı özellikleri taşımaktadır. Bazılarına göre de o yer, Filistin, bazılarına göre ise Mısır'dır. Bu yerin şurası veya burası olması önemli değildir. Burada şayan-ı dikkat olan husus Hazret-i Meryem'e bir erkek eli değmeden ilâhî kudretin tecellisi olarak İsa (aleyhisselâm)'yi dünyaya getirmesidir.

51

«Ey **peygamber**ler, temiz şeylerden yiyin, yararlı iş işleyin. Doğrusu ben yaptığınızı bilirim.»

Sonra Yüce Allah **peygamber**lerine şöyle buyurmuştur: «Ey **peygamber**ler, temiz şeylerden yiyin, yararlı iş işleyin. Doğrusu ben yaptığınızı bilirim.» Bu hitap **peygamber**lerin şahsında ümmetlerinedir. **Peygamber**ler masum oldukları için onların haram lokmaya tevessülleri mümkün değildir. Yapmış oldukları amelleri de ihlâsla yaparlar. Hiçbir zaman Allah'ın emirlerine muhalefet etmezler. Bu âyetten anlaşılan hüküm şudur: Haram ile yapılan ibadetlerde ih-Lâs olmaz. İhlâsla yapılmayan ibadetler ise Allah katına yükselmez ve sahibine de bir hayrı olmaz. Çünkü haram ibadetleri yok eder, kalbi karartır, Allah sevgisinden uzaklaştırır ve sahibini kötülüğe iter. Ancak helâl lokma yiyerek yapılan ibadetler Allah katında, değer kazanır, sahibini felaha, kurtuluşa götürür, Allah'ın rızasını kazandırır. Bunun için Yüce Halik **peygamber**lerine «temiz şeylerden yiyin, yararlı iş işleyin. Doğrusu ben yaptığınızı bilirim» buyurmuştur.

52

«Şüphesiz bu tek bir ümmet olarak sizin ümmetinizdir. Ben de sizin Rabbinizim. Benden korkun.»

53

«Ama insanlar din konusunda aralarında bölük bölük ayrıldılar. Her bölük kendi tuttuğu yoldan memnundur.»

54

«Bir süreye kadar onları kendi sapıklıklarıyla başbaşa bırak.»

55

«Kendilerine mal ve oğullar vermekle zannederler mi ki.»

56

«İyiliklerde onlar için acele davranmaktayız, hayır farkında değiller.»

Ey insanlar, sizin dininiz ve milletiniz tek bir din ve tek bir raülettir. Sizden önceki **peygamber**lere emredilen neyse size de o emredilmiştir. Allah katındaki din yalnız İslâm'dır. Bütün **peygamber**ler onu tebliğ etmiştir ve hepinizin babası da Âdem'dir. Allahü Peâlâ da sizin Rabbinizdir. O'ndan başka Rabbiniz yoktur. O'nun emirlerine muhalefet etmekten sakının ve azabından korkun. Fakat insanlar din hususunda aralarında bölük bölük ayrılmışlar, kimi Yahudi, kimi Hıristiyan, kimi Mecusi olmuştur. Her biri de kendi yolundan memnundur. Ve kurtuluşun kendi dininde olduğunu zanneder. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ama insanlar din konusunda aralarında bölük bölük ayrıldılar. Her bölük kendi tuttuğu yoldan memnundur. Ya Muhammed, bir süreye kadar onları kendi sapıklıklarıyla başbaşa bırak. Kendilerine mal ve oğullar vermekle iyiliklerinde acele ettiğimizi mi zannediyorlar? Hayır onlar farkında değiller.» Kendilerine bol bol nimetlerin ve evlâtların verilmesi onlar için bir imtihandır. Ve hiçbiri yaptıkları iyi amellerden dolayı kendilerine verilmemiştir, bilâkis azaplarının artması için kendilerine verilmiştir. Kâfirin elindeki varlığa imrenmek hiçbir zaman doğru değildir. Onun varlığı azabının artmasına sebeptir.

57

«Muhakkak ki, Rablerinden korkarak titreyenler.»

58

«Rablerinin âyetlerine inananlar.»

59

«Ve Rablerine eş koşmayanlar.»

60

«Rablerine döneceklerinden kalbleri ürpererek vermeleri gerekenleri verenler.»

61

«İşte onlar hayır işlerde yarış ederler ve o uğurda ileri geçerler.»

Bu âyet-i celilelerde de gerçek nıü'ınınlerin vasıflarından bahsedilmektedir. Onlar Allah'ın emirlerine muhalefet etmekten ve amellerinin kabul edilmeyeceğinden korkarak kalbleri titrer. O'nun âyetlerine iman edip Rablerine asla eş koşmazlar, ibadetlerini yaparlar, zekâtlarını verirler ve mallarından Allah yolunda tasadduk ederler. Âhiret günü Allah'ın huzurunda hesap vermekten korkarlar, hayır işlerde yarışırlar. İşte onlar Allah'ın sâlih kullarıdır. Yüce Allah onları şöyle beyan ediyor: «Muhakkak ki, Rablerinden korkarak titreyenler, Rablerinin âyetlerine inananlar ve Rablerine eş koşmayanlar, Rablerine döneceklerinden kalbleri ürpererek vermeleri gerekenleri verenler, işte onlar hayır işlerde yarış ederler ve o uğurda ileri geçerler.»

62

«Biz hiç kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemeyiz. Katımızda gerçeği söyleyen bir kitap vardır ve onlar haksızlığa uğratılmazlar.»

63

«Hayır, kâfirlerin kalbleri bundan habersizdir. Bundan başka da onların yapa geldikleri işler vardır.»

64

«En sonunda varlıklarını azapla yakaladığımız zaman hemen feryad edeceklerdir.»

65

«Bugün feryad etmeyin. Çünkü siz katımızdan yardım görmezsiniz.»

Allahü teâlâ hiç kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yük-Lemez. Her ferde gücünün yeteceğini emreder. Bu bakımdan insan

mükellef olmadan hiçbir şeyden mesul tutulmamıştır. Mesul olması için yüklendiği görevin idraki içinde olması lâzımdır. Mükellef olmayan insan bu idrakten yoksundur, idrakten yoksun olanlar ise mesul değillerdir. Bu bakımdan İslâm dini kolaylık dinidir. Onda asla zorluk yoktur. Mensuplarına daima kolaylığı emretmiştir. Namazda ayakta duramayanlara oturarak, oturarak da kılanı ayanlara ima ile kılmaları için müsaade etmiştir. Ramazanda orucunu tutamayanların ramazanın dışında tutmalarına izin vermiş, hiç tutamayanlara ise bedel vermelerini emretmiştir. Hac da böyledir. Bizzat gidemeyenler yerine bir başkasını göndermek suretiyle o vazifeyi ifa etmiş olurlar. Görülüyor ki, İslâm'da her hususta kolaylık vardır. Buna rağmen hiçbir amel karşılıksız değildir. Hayır olsun, şer olsun her amel karşılığını mutlaka görecektir. Çünkü Allah katında insanların amellerinin yazılı olduğu bir kitap vardır. Bütün ameller onda yazılıdır, ona göre zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir. Bazılarına göre o kitap Levh-i Mahfuz'dur. Her şey orda yazılıdır. Bazılarına göre o kitap melekler tarafından yazılan insanların sağ ve sol omuzlarındaki amel defteridir. Kıyamet günü herkesin amel defteri eline verilecek ve kimseye zerre kadar haksızlık yapılmayacaktır.

Kâfirler Kur'an'ın haber verdiklerinden habersizdir. Çünkü onlar daima küfür ve isyan içindedirler. Bu yüzden onların amelleri asla mü’minlerinki gibi değildir. Zira mü’minler Allah'ın rızasını kazanmak için amel yaparlar ve katında hesaba çekilmekten de korkarlar. Kâfirler ise öldükten sonra dirilmeyi inkâr ederek imandan ve Allah'ın rahmetinden uzaklaşırlar. Onların sadece arzusu dünya menfaatidir. Şayet menfaatleri ellerinden gidecek olursa, hemen feryadı koparırlar. Ve Allah'a yalvarıp niyazda bulunurlar. Fakat yalvarmaları ve niyazları o gün asla kabul edilmez. Yüce Al lah bunu şöyle beyan ediyor: «Biz hiç kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemeyiz. Katımızda gerçeği söyleyen bir kitap vardır. Ve onlar haksızlığa uğratılmazlar. Hayır, kâfirlerin kalbleri bundan habersizdir. Bundan başka da onların yapageldikleri işler vardır. En sonunda varlıklarını azapla yakaladığımız zaman hemen feryad ederler. Bugün feryad etmeyin. Doğrusu katımızdan siz yardım görmezsiniz.» Mü’min her zaman Rabbini hatırlayacak,

emirlerine itaat edecek ve yasaklarından kaçınacaktır. Kâfirlerin yaptığı gibi başına bir musibet geldiği veya bir sıkıntıya düştüğü zaman hatırlamayacaklar. Allah korkusu mü'minin kalbinde her an olacaktır. Hakiki mü'min, yanında Allah'ın ismi anıldığı zaman kalbi titreyen kimsedir.

66

«Âyetlerim size okunuyordu da siz ona ardınızı dönüyordunuz.»

67

«Büyüklük taslayarak gece ağzınıza geleni söylüyordunuz.»

68

«Bu sözü iyice düşünmediler mi hiç? Yoksa kendilerine daha önce geçen atalarına gelmeyen bir şey mi geldi?»

69

«Yoksa **peygamber**lerini tanımadılar da onun için mi inkâr ediyorlar?»

70

«Yahut 'onda bir delilik var' mı diyorlar? Hayır, onlara o gerçeği getirmiştir ama çoğu ondan hoşlanmamaktadırlar.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e vahiy geldikçe onu kâfirlere okuyor, içlerinden bazıları iman ediyor, bazıları da büyüklük taslayarak gelen vahiyler hakkında, olur olmaz konuşuyor ve imandan yüz çeviriyordu. Halbuki **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in onlara haber verdiği şeyler, önceki **peygamber**lerin, atalarına haber verdiği şeylerin aynısıdır. Çünkü bütün **peygamber**ler ümmetlerine tevhid akidesini tebliğ etmişlerdir. Her millete kendi içinden bir **peygamber** gönderilmiştir. Âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**imiz, daha küçük yaştayken kavminin arasında «Muhammedü'l-Emin» lâkabım almıştı. Onun ne kadar dürüst olduğunu kavmi çok iyi biliyordu. Buna rağmen **peygamber** olduktan sonra onu tanımamış gibi hareket

ederek kendisine çeşitli iftiralarda bulunmuşlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan, ediyor: «Âyetlerim size okunuyordu de siz ona ardınızı dönüyordunuz. Büyüklük taslayarak gece ağzınıza geleni söylüyordunuz. Bu sözü iyice düşünmediler mi hiç? Yoksa kendilerine daha önce geçen atalarına gelmeyen bir şey mi geldi? Yoksa **peygamber**lerini tanımadılar da onun için mi inkâr ediyorlar? Yahut 'onda bir delilik var' mı diyorlar? Hayır, on-Lara o gerçeği getirmiştir ama çoğu ondan hoşlanmamaktadırlar.» Bugün de öyledir, insanların birçoğu gerçeklerden hoşlanmamaktadır. Çünkü ilâhi emirler, onların işine gelmiyor. Şayet ilâhi emirbere uyarlarsa, süfli emellerini tahakkuk ettiremeyeceklerdir. Bunun için de birçok insanlar gerçeklerden hoşlanmazlar.

71

«Şayet Hak onların heveslerine uysaydı, gökler, yer ve onlarda bulunanlar muhakkak ki bozulup giderdi. Hayır, biz kendilerine öğüt veren bir şey getirdik. Ama onlar öğütlerinden yüz çeviriyorlar.»

72

«Yoksa sen onlardan bir ücret mi istiyorsun? İşte Rabbinin ecri daha hayırlıdır. Ve O rızık verenlerin en iyisidir.»

73

«Aslında sen onları doğru bir yola çağırıyorsun.»

74

«Âhirete inanmayanlar ise bu doğru yoldan sapmaktadırlar.»

Yüce Allah kâfirler hakkında şöyle buyuruyor: «Şayet Hak onların heva ve heveslerine tâbi olsaydı, gökler, yer ve onlarda bulunanlar muhakkak ki bozulup giderdi. Hayır, biz kendilerine öğüt ve şeref veren bir Kur'an verdik. Ama onlar öğütlerinden yüz çeviriyorlar.» Kâfirler kendileri için öğüt ve şeref olan Kur'an'a iman etmekten yüz çevirmişlerdir. Halbuki **Peygamber** onları kurtuluşa ve Hakk'a davet ederken kendilerinden bir ücret talep etmemiştir. Doğru yol Allah'ın yoludur. **Peygamber**lerin, görevi de insanları O'nun yoluna davet etmektir. Fakat âhirete inanmayanlar bu doğru yoldan sapmışlardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Ya

Muhammed, aslında sen onları doğru bir yola çağırıyorsun. Âhirete inanmayanlar ise bu doğru yoldan sapmaktadırlar.» Görüldüğü gibi âhirete inanmayanlar doğru yoldan sapmaktadırlar. Şayet onlar iman etmiş olsalardı, kurtuluşa ve saadete ererlerdi. İman etmeyenler asla kurtuluşa eremezler.

75

«Şayet biz onlara acıyıp da başlarındaki sıkıntıyı giderecek olursak yine azgınlıkları içinde bocalayıp kalırlardı.»

76

«Yemin olsun ki, biz onları azapla yakaladık. Ama yine de Rablerine boyun eğmediler. Onlar yalvarıp yakarmazlar.»

77

«Nihayet onlara şiddetli bir azap kapısı açtığımızda ümitsiz kalıverdiler.»

İman etmeyenlerin başlarına gelen musibetler, belâlar, sıkıntılar üzerlerinden kaldırılıp imana davet edilse yine iman etmezler, eski sapıklıklarına ve azgınlıklarına daha fazla dalarlar. Başlarına gelen musibetlerden ibret alıp Rablerine dönmezler. İman etmeyip **peygamber**lerini yalanlayanlar ilâhî azaba uğrayıp tarih sahnesinden silinmişlerdir. Buna rağmen arkalarından gelenler de, onlardan ibret almayarak isyan ve zulme dalmışlar, aynı akıbete uğramışlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Şayet biz onlara acıyıp da başlarındaki sıkıntıyı giderecek olursak yine azgınlıkları içinde bocalayıp kalırlardı. Yemin olsun ki, biz onları azapla yakaladık. Ama yine de Rablerine boyun eğmediler. Onlar yalvarıp yakarmazlar. Nihayet onlara şiddetli bir azap kapısı açtığımızda ümitsiz kalıverdiler.» İmandan yüz çevirenlere ilâhî azap geldiği zaman her şeyden ümitlerini keserek donakalmışlardır. Çünkü sığınacak bir mercileri ve gidecek kapıları kalmamıştır.

Bu âyetlerin nüzul sebepleri hakkındaki rivayetler şöyledir: **Peygamber**imiz” (sallallahü aleyhi ve sellem) müşriklerin mü’minlere karşı yapmış oldukları zulüm ve baskılara üzülerek onların açlığa mübtelâ olması için beddua etmiştir. **Allahü teâlâ** da

duasını kabul ederek müşrikleri yokluk ve kıtlık içinde bırakmıştır. Müşrikler bu açlığa ve yokluğa dayanamaz bir hale gelmişlerdir. Bunun üzerine Mekke'li müşriklerin reisi olan Ebü Süfyan, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Ya Muhammed, âlemlere rahmet olarak gönderildiğini söylüyorsun, aramızdaki akrabalık hakkı için Allah'a dua et de bizi bu açlıktan kurtarsın.» der. **Peygamber**imiz de bunun üzerine Rabbine dua ve niyaz eder. Yüce Allah da duasını kabul edip onları bu yokluk ve kıtlıktan kurtarır. O zaman bu âyet inmiştir.

78

«Sizin için kulaklar, gözler ve kalbler var eden Odur. Pek az şükrediyorsunuz.»

79

«Sizi yeryüzünde yaratıp türeten O'dur. Ve O'nun huzurunda toplanacaksınız.»

80

«Dirilten de, öldüren de O'dur. Gece ile gündüzün birbiri ardı sıra gitmesi de O'nun emrine bağlıdır. Hâlâ düşünmez misiniz?»

Yüce Allah insanlara sayılamayacak kadar nimetler vermiştir. Vermiş olduğu nimetlere kullarının şükredip, varlığını ve birliğini anlamaları için onlara işitecek kulaklar, görecek gözler, düşünecek kalbler vermiştir. Bunlar, Allah'ın birliğini anlayıp nimetlerine şükretmeleri için insanlara verilmiştir. Fakat insanlar bu nimetlere pek az şükrederler. Hem yeryüzünde insanları yaratıp var eden, dirilten ve öldüren O'dur. Gece ile gündüzün birbiri ardı sıra gitmesi, birinin uzayıp, birinin kısalması da O'nun emriyledir. Ey insanlar, bütün bunlardan ibret alıp hâlâ Allah'ın nimetlerine şükretmeyecek misiniz? Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Sizin için kulaklar, gözler ve kalbler var eden O'dur. Pek az şükrediyorsunuz. Sizi yeryüzünde yaratıp türeten O'dur. Ve O'nun huzurunda toplanacaksınız. Dirilten de, öldüren de O'dur. Gece ile gündüzün birbiri ardı sıra gitmesi de O'nun emrine bağlıdır. Hâlâ düşünmez misiniz?»

81

«Hayır, yine de öncekilerin dediklerini dediler.»

82

«Onlar demişlerdi ki: Ölüp toprak ve kemik yığını olduğumuzda mı diriltileceğiz?»

83

«Yemin olsun ki, biz ve daha önce de atalarımız bununla tehdit edilmişti. Bu eskilerin masallarından başka bir şey değildir.»

84

«De ki: Biliyorsanız söyleyin. Yer ve onda bulunanlar kimindir?»

85

«'Allah'ındır' diyecekler. 'Öyleyse ibret almaz mısınız' de.»

«Kâfirler, **Allahü teâlâ**'nın kendilerine vermiş olduğu bunca nimetlere şükrü terkederek sahibine karşı isyanda bulunmuşlardır. Onlar da ataları gibi öldükten sonra dirilmeyi inkâr ederek şöyle demişlerdir: «Etlerimiz çürüyüp toprak ve kemik olduktan sonra mı tekrar dirileceğiz? Bunun olması mümkün değildir. Yemin olsun ki, biz ve atalarımız daha önce de bununla tehdit edilmişti. Bu eskilerin masallarıdır; yazılır, söylenir, fakat şimdiye kadar böyle bir şey olmamıştır.» Yüce Allah onların bu iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, onlara yerlerin, göklerin ve içinde bulunanların halikının kim olduğunu sor. Eğer bunların halikını biliyorsanız bana söyleyin» de. Onlar «yerlerin ve içindekilerin halikı Allah'tır» diyeceklerdir. Öyleyse hiç düşünmez misiniz ki, yerleri ve içindekileri yoktan var eden acaba öldükten sonra tekrar sizi var etmeye kadir değil midir?» Hâlik-ı Mutlak elbette kadirdir. Yoktan var eden, var olanı tekrar vücuda getirmeye elbette kadirdir. Çünkü bu yoktan var etmekten çok daha kolaydır. Uçsuz bucaksız kâinatın yaratılışı yanında insanların öldükten sonra tekrar diriltilmeleri çok daha kolaydır. Bunda şüphesi olanlar kendi yaratılışlarına baksınlar. Bir damla su içinde

koskoca bir insanı bütün özellikleriyle gizleyen Hâlik-ı Mutlak nasıl olur da insanı tekrar dirütemez?

86

«'Yedi göğün Rabbi ve yüce arşın Rabbi kimdir?' de.»

87

«'Allah'tır' diyecekler. 'Öyleyse Ona karşı gelmekten sakınmaz mısınız?' de.»

88

«De ki: Her şeyin hükümranlığı elinde olan, barındıran, ama barınmaya muhtaç olmayan kimdir?»

89

«'Allah'tır' diyecekler. 'Öyleyse nasıl aldanıyorsunuz?' de.»

90

«Hayır, biz onlara gerçeği getirdik. Ama onlar doğrusu yalancıdırlar.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, kâfirlere de ki: Bu yedi kat göklerin ve bu muazzam arşın Rabbi kimdir? Onlar hiç şüphesiz 'Allah'tır' diyeceklerdir. Öyleyse neden emirlerine karşı gelmekten sakınmıyorsunuz? Herşeyin hükümranlığı elinde olan, barındıran, ama barınmaya muhtaç olmayan kimdir? Yine 'Allah'tır' diyeceklerdir. Öyleyse nasıl başkalarına aldanıyorsunuz?» Gökleri, yeri ve bunlarda bulunanları yaratan Allah'tır. O'ndan başka yaratıcı, var edici, koruyucu, besleyici, rızıklandırıcı, muhafaza edici yoktur. Allah'a eş koşanlar bile gökleri ve yeri hiç şüphe etmeden Allah'ın yarattığını söylemektedirler. Fakat onlar kendilerini aldatarak Allah'a eş koşmuşlar, putlarının O'nun yanında kendilerine şefaatçi olacağını söylemişlerdir. Hâlik-ı Mutlak onların bu iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Hayır, biz onlara gerçeği getirdik. Ama onlar doğrusu yalancıdırlar.»

Allahü teâlâ peygamberleri vasıtasıyla her kavme gerçekleri bildirmiştir. **Peygamber** gönderip gerçekleri bildirmeden hiçbir

kavmi muazzep etmemiştir. Önce **peygamber** gönderip gerçekleri bildirmiştir. O gerçeklere uyanlar hidayete erip kurtulmuşlar, uymayanlar ise dalâlete düşüp helak olmuşlardır. Çünkü insanoğlu hiçbir zaman bilmediğinden mesul tutulmamıştır.

91

«Allah hiçbir çocuk edinmemiştir. O'nun yanında hiçbir tanrı yoktur. Olsaydı o zaman her tanrı kendi yarattığı ile beraber gider ve birbirinden üstün olmaya çalışırlardı. Allah onların nitelendirdiklerinden münezzehtir.»

92

«O, görüleni de, görülmeyeni de bilir. Koştukları ortaklardan çok yücedir.»

Allahü teâlâ'nın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Çocuktan, aileden, yardımcıdan, ortaktan münezzehtir. Şayet birden fazla tanrı olsaydı, her tanrı kendi yarattığına hükmetmek isterdi. O zaman da tanrılar arasında ihtilâf doğar ve her biri üstünlük iddiasında bulunurdu. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah hiçbir çocuk edinmem iştir. O'nun yanında hiçbir tanrı yoktur. Olsaydı o zaman her tanrı kendi yarattığı ile beraber gider ve birbirinden üstün olmaya çalışırlardı. Allah onların nitelendirdiklerinden münezzehtir. O, görüleni de, görülmeyeni de bilir. Koştukları ortaklardan çok yücedir." Her şeyi yaratan O'dur. O, hiçbir şeye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır. Görüleni de, görülmeyeni de bilir.

93

«De ki: Rabbim onların tehdit olundukları şeyi bana mutlaka göstereceksin.»

94

«Ya Rabbi, o zaman beni zalimler güruhunun içinde bulundurma.»

95

«Biz onlara vaadettiğimizi sana göstermeye elbette kadiriz.»

96

«Sen kötülüğü en güzelle defet. Onların nitelendirmekte olduklarını biz çok iyî biliriz.»

97

«Ve de ki: Rabbim, şeytanların kışkırtmalarından sana sığınırım.»

98

«Rabbim, yanımda bulunmalarından sana sığınırım.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, de ki: Rabbim, onların tehdit olundukları azabı şayet bana göstereceksen, o zaman beni zalimler güruhu içinde bulundurma.» Âlemlere rahmet olarak gönderilen iki cihan güneşi, Rabbine böyle niyazda bulunuyor. Hâlik-ı Zülcelâl de «biz onlara vaadettiğimizi sana göstermeye elbette kadiriz. Sen onların kötülüklerini ve suçlarını en güzel şekilde affederek sabret. Onların nitelendirmekte olduklarını biz çok iyi biliriz.» Yüce Allah'ın sevgili **Peygamber**ine kâfirlerin yaptıklarına karşı sabrı tavsiyesi kıtal âyetinden öncedir. Kıtal âyetinin nüzûlüyle bu âyetin hükmü nesh edilmiştir. Sonra Allah Resulü, Rabbine şöyle niyazda bulunur: «Rabbim, şeytanların kışkırtmalarından sana sığınırım. Rabbim, yanımda bulunmalarından da sana sığınırım.» Âyet-i celilede âlemlere rahmet olarak gönderilen **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şeytanın şerrinden, hilesinden, vesvesesinden, saptırmasından Rabbine nasıl dua ve niyaz edeceği bildirilmiştir. Bu emir **Peygamber**imizin şahsında bütün ümmetine mahsustur. Çünkü **peygamber**ler masumdurlar. Onlar şeytanın vesvesesiyle Rablerine asla isyan etmezler. Bu bakımdan emr-i ilâhi umumidir. Bir **peygamber** şeytanın kışkırtmasından ve vesvesesinden bu nisbette Rabbine sığınırsa ümmetinin elbette daha çok sığınması gerekir. Zira insanlar her an şeytanın hile ve vesvesesine kapılabilirler. Fakat **peygamber**ler öyle değildirler. Buna rağmen âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber** şeytanların kışkırtmasından ve yanında bulunmasından Rabbine sığınıyor.

99

«Onlardan birine ölüm geldiği vakit der ki: Rabbim beni geri çevir.»

100

«Belki yapmadan bıraktığımı tamamlar ve iyi iş işlerim. 'Hayır bu söylediği sadece kendi lafıdır.' Tekrar diriltilecekleri güne kadar arkalarında geriye dönmekten onları alıkoyan bir engel vardır.»

101

«Sura üflendiği zaman, o gün aralarındaki soy yakınlığı fayda vermez. Ve birbirlerine bir şey de soramazlar.»

Her insan dünyada yaptığının karşılığını Allah katında görecektir. İman edip sâlih ameller işleyenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir. İman etmeyenlerin ölüm anında gözlerinden perde kaldırılıp gidecekleri yeri ve uğrayacakları azabı görünce, yaptıklarına pişman olarak Rablerine şöyle niyazda bulunurlar: «Rabbim, beni geri çevir de sana iman edip emirlerini yerine getireyim, yasaklarından kaçınayım ve bu azaba uğramayayım.» îman etmeyenler gidecekleri yeri, uğrayacakları azabı görmüşler, o zaman tekrar dünyaya dönüp iman etmeyi arzu etmişler ve «Rabbim, beni geri çevir» demişlerdir. Yüce Halik onların bu arzusunu reddederek şöyle buyurmuştur: «Hayır, bu söylediği sadece kendi lâfıdır. Tekrar diriltilecekleri güne kadar arkalarında geriye dönmekten onları alıkoyan bir engel vardır. Onların dünyaya dönmek istemeleri iman etmek için değil, malına ve yakınlarına kavuşmak içindir. Sura üflendiği zaman, o gün aralarındaki soy yakınlığı fayda vermez. Ve birbirlerine bir şey de soramazlar.» **Allahü teâlâ'**nın bunu beyan etmesinin hikmeti mü'minlere tembih içindir. Onların bundan ibret alıp itaat ve amellerinde gaflet göstermemeleridir. İşte o zaman ölüm anında tekrar dünyaya dönmeyi arzu etmezler ve bir an önce Rablerine kavuşmayı isterler. Mü'min için ölüm Rabbine kavuşmaktır. Kâfirler için ise ölüm şiddetli bir azaba uğramaktır. Kıyamet günü sura üfürüldüğü zaman bütün canlılar dirilip oldukları yerden kalkarlar ve hesaba çekilmek üzere mahşer yerine toplanırlar. Sonra iman edenler mükâfatını görmek üzere cennete, iman etmeyenler de cezalarını çekmek için cehenneme giderler.

Bazılarına göre bu sur birinci surdur. O sur üfürüldüğü zaman yerde ve göklerde canlı bir şey kalmaz. O zaman ne akrabalık, ne de düşmanlık kalır. Fakat İbn Mes'ud'a göre bu sur ikinci surdur. İkinci surdan sonra bütün canlılar dirilip yerlerinden kalkarlar ve hesaba çekilmek üzere mahşer yerine gelirler. Herkes hakkında verilecek hükmü bekler. İnsanlar birbir sorguya çekilirler ve «bu falan oğlu falandır. Kimin bunda hakkı varsa gelsin hakkını alsın» diye bir çağına nida eder. Bu sözü işiten üzülür, mahzun olur ve şöyle der: «Benim, anamda, babamda, kardeşlerimde, eşimde, çocuklarımda hakkım var, onları alayım.» Bundan dolayı kıyamet günü baba oğuldan, oğul babadan, hanımı beyinden, beyi hanımından, kardeş kardeşten kaçar. Ve o gün herkes kendi başının derdine düşer.

102

«Tartıları ağır gelenler, işte onlar kurtuluşa ermiş olanlardır.»

103

«Tartıları hafif gelenler ise, işte onlar kendilerine yazık edenlerdir, cehennemde de ebedî kalırlar.»

104

«Ateş onların yüzlerini yalar, dişleri sırıtıp kalır.»

Kıyamet günü sura üflendiği zaman her canlı yerinden kalkıp hesaba çekilmek üzere mahşer yerine sevkedilecektir. Orada ilâhî terazide ameller tartılacak; sevabı ağır gelenler mükâfatını görmek üzere cennete, günahı ağır gelenler ise cezalarını çekmek üzere cehenneme sevkedilirler. Orada öyle bir azaba uğrayacaklar ki, üst dudakları ateşin şiddetinden başlarının ortasına kadar soyulacaktır, alt dudakları da göbeklerinin üstüne kadar inecektir. Ebû Hüreyre'nin **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den rivayetine göre kâfirler cehennemde o kadar kabaracaklar ki yedi günlük mesafeden gözükecekler, dişleri Uhud dağı gibi olacak, dudakları kararıp göbeklerinin altına kadar inecek, gözleri dışarı fırlayacak, görenler korkudan ürperip kaçacaklardır. Bu, onların dünyadaki amellerinin karşılığıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Tartıları ağır gelenler, işte onlar kurtuluşa ermiş olanlardır. Tartıları hafif gelenler ise, işte onlar kendilerine yazık edenlerdir,

cehennemde de ebedî kalırlar. Ateş onların yüzlerini yalar, dişleri sırıtıp kalır.»

105

«Âyetlerim size okunurken onları yalanlayanlar siz değil miydiniz?»

106

«Derler ki: Rabbimiz, bedbahtlığımız bizi yenmişti ve biz sapık bir kavim olmuştuk.»

107

«Rabbimiz, bizi buradan çıkar, tekrar günaha dönersek doğrusu zulmetmiş oluruz.»

108

«Allah da buyurdu ki: Yıkılıp gidin içersine. Benimle konuşmayın.»

Kıyamet günü kâfirler cehennem ateşinden kurtulmak için **Allahü teâlâ**'ya niyaz edip istekte bulunacaklardır. Yüce Allah onların bütün isteklerim reddedip kendilerine şöyle hitap edecektir: «Âyetlerim size okunurken onları yalanlayanlar siz değil miydiniz? Size bu günün geleceği bildirilmedi mi? Buna rağmen siz âyetlerimi ve âhiret gününü yalanladınız.» Bunun üzerine kâfirler «Rabbimiz, bedbahtlığımız bizi yenmişti, hidayeti terkedip sapık bir kavim olmuştuk. Rabbimiz, bizi buradan çıkar ve dünyaya döndür. Orada tekrar günah işlersek doğrusu o zaman kendimize yazık edip zulmetmiş oluruz.» derler. Hâlik-ı Mutlak kâfirlerin bu isteğim de reddederek şöyle buyurur: «Yıkılın gidin cehennemin içine. Bugün benimle konuşmayın.» Çünkü o günkü yalvarmanın bir anlamı yoktur. Artık her şey bitmiştir, sıra mükâfat veya mücâzat görmeye gelmiştir. O zamanki pişmanlık, yalvarma elbette fayda vermeyecektir. Kâfirler **Allahü teâlâ**'nın bu hitabım işitince cehennemden çıkmaktan ümitlerini keserler ve bir daha oradan çıkmak için istekte bulunmazlar. Fakat orada himar ve kelb gibi ulumaya başlarlar, ne söyledikleri anlaşılmaz.

Ömer'in oğlu Abdullah şöyle demiştir: «Cehennem ehli kırk yıl oranın bekçisine yalvarırlar ve şöyle derler: Ey Malik, bizim için Rabbine yalvar da bu azabı bize çektirmesin ve bizi öldürsün, böylece azaptan kurtulmuş oluruz.» Cehennemin bekçisi kırk yıl onlara cevap vermez ve kırk yıl sonra onlara şöyle cevap verir: «Siz burada ebedi kalacaksınız, size buradan asla çıkmak yoktur.» Cehennem ehli bu cevaptan sonra oradan asla çıkamayacaklarını anlarlar ve birbirlerine bakarak kelb gibi ulumaya başlarlar. Bu onların inkârlarının ve küfürlerinin cezasıdır. İman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

109

«Çünkü kullarımdan bir zümre vardır ki onlar 'Rabbimiz inandık, artık bizi bağışla, bize acı. Sen acıyanların en hayırlısısın" diyordu.»

110

«Siz ise onları alaya alıyordunuz, bunlar size beni anmayı unutturuyordu. 'Ve hep onlara gülüyordunuz.»

111

«Sabrettiklerinden dolayı bugün onları mükâfatlandırdım. Doğrusu onlar kurtulanların kendileridir.»

Allahü teâlâ'nın öyle kulları vardır ki, onlar gerçekten iman etmiş ve Rablerine şöyle niyazda bulunmuşlardır: «Rabbimiz, biz sana inandık, emirlerine itaat ettik, günahlarımızı bağışla, bize acı, sen acıyanların en hayırlısısın.» iman etmeyenler onlarla alay etmişlerdir. Mü'minler ise onların alaylarına aldırmayarak imanlarını daha da kuvvetlendirmişlerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Çünkü kullarımdan bir zümre vardır ki onlar 'Rabbimiz inandık, artık bizi bağışla, bize acı. Sen acıyanların en hayırlısısın.' diyordu. Siz ise onları alaya alıyordunuz, bunlar size beni anmayı unutturuyordu. Ve hep onlara gülüyordunuz.. Sabrettiklerinden dolayı bugün onları mükâfatlandırdım. Doğrusu onlar kurtulanların kendileridir.»

İmam-ı Mukatil'e göre bu âyet, Bilâl, Habbab, Süheyl, Süleyman ve arkadaşları hakkında nazil olmuştur. Kureyşli kâfirler onlarla alay edip gülerlerdi. Yüce Halik onlar hakkında şöyle buyurmuştur: «Sabrettiklerinden dolayı bugün onları mükâfatlandırdım. Doğrusu onlar kurtulanların ve saadete erenlerin kendileridir.»

112

«Buyurdu ki: Yeryüzünde kaç yıl kaldınız?»

113

«Dediler ki: Bir gün veya daha az bir süre kaldık, sayanlara sor.»

114

«Buyurdu ki: Çok az bir süre kaldınız. Keşke bilseydiniz.»

115

«Sizi boşuna yarattığımızı ve bize hiç döndürülmeyeceğinizi mi sandınız?»

Allahü teâlâ kıyamet günü kâfirlere dünyada ne kadar kaldıklarını soracaktır. Onlar da cevaben bir gün veya bir günden daha az kaldıklarını söyleyerek «bunu sayanlara sorun» diyeceklerdir. Kıyametin dehşetinden onlar ne kadar kaldıklarını unutacaklardır. Yüce Allah onları tevbih ederek «çok az bir süre kaldınız. Keşke ne kadar kaldığınızı bilseydiniz.» buyuracaktır. Zira dünyanın günleri âhiretin günlerinin yanında pek azdır. Çünkü dünyanın günleri geçicidir. Âhiretin günleri ise daimîdir. Bu bakımdan dünyanın günleri âhiretin günlerinin yanında pek azdır. Bunun için Hâlik-ı Mutlak «siz orada çok az bir süre kaldınız» buyurmuştur. Buna rağmen Yüce Allah insanları boş yere yaratmamıştır. Gökler, yer ve bunlar arasındaki varlıkların hiçbiri boşuna yaratılmamış, her birine bir görev verilmiştir. Her birinin görevi ayrı ayrı olsa da neticede hepsi insanlara hizmet için yaratılmıştır. İnsanlar da sadece Rablerine kulluk yapmak için yaratılmıştır. İnsanın asıl yaratılış gayesi budur. Bu yaratılış gayesinin dışına çıkanlar ve niçin yaratıldığını bilmeyenler elbette cezalarını göreceklerdir. Çünkü böylesine bir lütfa mazhar olan

insan boş yere yaratılmamıştır. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Sizi boşuna yarattığımızı ve bize hiç döndürülmeye ceğinizi mi sandınız?» İnsanlar da kendilerine verilen bunca nimetleri ve lütufları unutarak, bu nimetlerin sahibine isyan edip yaratılış gayelerini unutmuşlardır. Yaratılış gayesini unutanlar yukarda da ifade edildiği gibi, verilen nimetlere nankörlük yaptıklarından dolayı cezalarını göreceklerdir. Bu bakımdan Hâlik-ı Zülcelâl «sizi boş yere yaratmadık» buyurmuştur.

116

«Gerçek hükümdar olan Allah yücedir. O'ndan başka tanrı yoktur. Ve O yüce arşın Rabbidir.»

117

«Kim Allah'la beraber varlığına hiçbir delil olmadan başka tanrıya taparsa, onun hesabım Rabbi görecektir. Muhakkak ki küfredenler asla kurtulamazlar.»

118

«De ki: Rabbim, bağışla, merhamet et. Sen merhamet edenlerin en hayırlısısın.»

Allahü teâlâ bütün noksan sıfatlardan ve ortaktan münezzehtir. O'nun şeriki ve benzeri yoktur. Gerçek hükümdar O'dur. O'ndan başka tanrı yoktur. Yerlerin, göklerin ve arşın sahibi, maliki, Rabbi O'dur. Kim, elinde bir delil ve hüccet olmadan başka bir tanrıya taparsa, onun cezasını Rabbi verecektir. Allah'a eş koşanlar mutlaka cezalarını göreceklerdir. Çünkü onlar asla felaha, kurtuluşa, saadete eremezler. Ancak iman edenler kurtuluşa, felaha, saadete kavuşurlar. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, de ki: Rabbim, beni ve ümmetimi bağışla, bize merhamet et. Sen merhamet edenlerin en hayırlısının.» Görülüyor ki, Allah'ın rahmeti, affı ancak iman edenleredir. İman etmeyenler bu rahmetten ve **Peygamber**'in şefaatından mahrumdurlar.

NUR SÛRESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Kerîm'in 24. sûresi olup Medine-i Münevvere'de nazil olmuştur, 64 âyetten ibarettir. Bu sûredeki dört âyet-i kerime, bütün kâinatı ilâhî bir nurun ziyalar içinde bıraktığını, bütün mahlûkata o kudsî nurun hayat verdiğini pek belâgatli, lâtif bir haricî misal ile gözler önüne serdiği için bu nûranî sûreye «Nur Sûresi» unvanı verilmiştir.

Bu sûre-i celilenin ihtiva ettiği başlıca konular şunlardır: ,

1- İslâm cemiyetinin nezih bir hayat içinde yaşamasını temin edecek bir kısım cezaî hükümler.

2- İslâm cemiyetlerinin inkişafa nail olacaklarına, bu cemiyetler arasında ahlâka, muhalefet edenlerin ne suretle hallerinin islâha çalışılacağı.

3- İffetli ve ahlâklı kişilere iftira ve kötü isnatlardan kaçınmanın gerekliliği.

4- İslâmiyetin bütün cihanı aydınlatacak bir nûr-u ilâhî olduğu, bu kudsi nurun daima beşeriyete ziya olup hiç sönmeyeceğinin müjdelenmesi.

5- İman nimetinden mahrum olanların büyük bir sapıklık içinde olduklarının bilinmesi ve onları bu gafletten uyandırmak için en kuvvetli delillerin beyanı.

6- Mü'minlerin **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e karşı gösterecekleri hürmet ve İslâm âdabına riayetin lüzumuna emir ve irşad.

1

«Bu, indirip hükümlerini farz kıldığımız bir sûredir. Öğüt alasınız diye onda apaçık âyetler indirdik.»

Bu sûre-i celilede zina suçunun hükmü kesin olarak bildirilmektedir. İnsanların öğüt alıp hükümleriyle amel etmeleri için helâl ve haram açık olarak beyan edilmiştir. İlâhî emirler insanların iki cihan saadetini, mutluluğunu, kurtuluşunu, huzurunu, dünyevî ve uhrevî nimetlere nailiyetini temin için gönderilmiştir. Bunun için Hâlik-ı Mutlak bu sûrede insanların mutluluğunu, saadetini, huzurunu bozacak ve İslâm cemiyetinin terakkisine mani

olacak hususları ve bunları irtikap edenlere verilecek cezayı açık olarak bildirmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bu, indirip hükümlerini farz kıldığımız bir sûredir. Öğüt alasınız diye onda apaçık âyetler indirdik.»

2

«Zina eden kadın ve zina eden erkeğin her birine yüzer deynek vurun. Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız Allah'ın dini hususunda bunlara acımayın. Mü'minlerden bir topluluk da bunların azabına şahit olsun.»

Bu âyet-i celilede zina eden kadınla, zina eden erkeğe verilecek olan ceza bildirilmektedir. -Zina eden kadınla, zina eden erkek hür, akıl baliğ ve başlarından da sahih bir nikâh geçmemiş ise ceza olarak her ikisine de yüzer deynek vurulur. Cumhura göre, yani âlimlerin ekserisine göre de bir yıl vatanından uzaklaştırılırlar. Bu ilâhî emirde ibretler ve hikmetler vardır. Bu ibretler başkalarının bundan ibret alıp o çirkin fiilden uzaklaşması, ahlâkın dejenere olmaması, aile mefhumunun ve neslin dejenere olmaması, huzurun ve saadetin bozulmamasıdır. Bu çirkin fiil bütün bunları yok eder. Bundan dolayı Yüce Halik onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Eğer siz Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız Allah'ın dini hususunda bunlara acımayın.» Şayet bunlara acırsanız o zaman Allah'ın hükmünü zayi etmiş olursunuz. Allah, kullarına sizden daha çok merhamet eder. O, kullarının dünyada yaptığı her suçun karşılığını koymuştur, onun tatbikiyle âhiretteki cezası azalır. Siz Allah'ın koyduğu hududu tatbikten asla sakınmayın ki, âhiretteki cezaları artmasın. Ey iman edenler, gerçekten siz Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız Allah'ın hükümlerini yerine getirin. Bir de onlara bu cezayı tatbik ederken başkalarına ibret olması bakımından yanlarında mü'minlerden bir topluluk bulundurun. Zina suçunu işleyenlerin cezalandırılması esnasında yanlarında bir topluluğun bulunması, bu suçu işlemek isteyenleri bundan vazgeçireceği gibi, işleyenlerin de ne duruma düştüklerinin bilinmesini sağlar, Böylece başkalarının da bu yola düşmesi önlenir.

Zina edenlere celdenin vurulması Kur'ân-ı Kerîm'le, recim ise sünnetle sabittir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) zina

eden evlileri recmedip evli olmayanları da, yüz deynek vurarak cezalandırdığından, evlilere recim, evli olmayanlara da sopa cezası tebeyyün etmiştir. Bundan anlaşılıyor ki bekârın cezası celde, evli olanın cezası ise recim etme, yani öldürmedir. Sahih bir nikâhla başından evlilik geçmiş olan Müslim, hür ve akıl baliğ olan kişi doğru ve dürüst yolu öğrenmiş kimsedir. Onun, bu yoldan ayrılıp zinaya sapması fıtratının bozukluğunu belirtir. Bunun için o ağır cezaya müstehaktır. Fakat tecrübesiz, gafil ve nefsinin isteklerine uyan bekâr böyle değildir. Zina fiilinin karakterinde de ayrılık vardır. Bu fiilde önceden tecrübesi olan evli tecrübesi sayesinde bu fiilden, bekârdan daha fazla zevk alır ve buna rağbet gösterir. Bundan ötürü evli daha şiddetli bir cezaya müstehaktır. Yukarda ifade edildiği gibi sadece bekârın cezasını zikrederek bunu uygulama hususunda müsamahakâr ve gevşek davranmamayı şiddetle emreder ve şöyle buyurur: «Zina eden kadın ve zina eden erkeğin herbirine yüzer deynek vurun. Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini hususunda bunlara acımayın. Mü'minlerden bir topluluk da bunların azabına şahit olsun.»

Bu âyet-i celile, suçluları cezalandırmada kesinlikle acımamayı, Allah'ın dininde ve hakkında gevşek davranıp cezadan vazgeçmemeyi ve merhamet etmemeyi ifade eder. Ayrıca bu cezayı mü'minlerden bir topluluğun gözleri önünde infaz etmek, bu fiilin failleri ile şahitlerin nefislerinde daha acı ve daha etkili olur. İnsana bu düşkünlükten uzaklaştırma düşüncesi İslâm'ı zinanın cezası hususunda şiddetli davranmaya sevketmiştir. İslâm, tabiî arzulara karşı olmadığı gibi, kötü de görmez. Sadece bunları düzenler, hayvani seviyeden ruhî ve içtimaî seviyeye yükseltir. Zina ise insandaki fıtrî değeri, ruhî incelikleri ve ulvî arzuları hayvanda olduğu gibi çirkin ve iğrenç olarak gösterir. Bununla beraber İslâm, bu fiilin vukuunu önleyici ve cezanın da ancak sabit ve şüphe götürmez hallerde uygulanmasını sağlayacak teminatı gerçekleştirdikten sonra ceza hususunda ancak bu kadar şiddetli davranmaktadır. İslâm mütekâmil bir hayat düzenidir. Onun esası ceza değildir. Onun gayesi, nezih bir hayatı sağlamaktır. Bu mükemmel ve güzel olan hayatı bırakarak kendi arzusu ile şehvet bataklığına düşenlere ise bu cezayı uygular.

Zina eden bir suçlu hakkında recmin tatbik edilebilmesi için şu şartların bulunması lâzımdır:

1- Suçlunun müslünıan olması,

2- Akıl ve baliğ olması,

3- Başından sahih nikâh geçmiş olması,

4- Suçun İslâm diyarında işlenmiş olması,

5- Bu suçu işleyen kimse haram olduğuna vakıf olmalıdır,

6- Zina diri olan bir insanla yapılmalıdır,

7- Bu suç tenasül yoluyla vuku bulmalıdır.

3

«Zina eden erkek ancak zina eden veya müşrik olan bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadınla da ancak zina eden veya müşrik olan bir erkek evlenebilir. Bu mü'minlere haram kılınmıştır.»

O halde bu fiili işleyenler mü'min oldukları halde bunu işlemezler. Ancak bunlar imandan ve iman duygusundan uzak bir ruh haleti içindedirler. Bunu irtikâp ettikten sonra da, mü'min olan nefs bu çirkin fiili işleyerek imandan çıkan nefsle bir nikâh altında toplanmaya razı olmaz. İmam-ı Ahmed de zina eden bir erkekle iffetli bir kadının ve iffetli bir erkekle zina eden bir kadının böyle bir bağla bağlanmalarının haram olduğunu söylemiştir. Âyet-i celile bir mü'minin zina eden bir kadınla, mü'min bir kadının da zina eden bir erkekle evlenmekten nefret edeceklerini ifade etmektedir. Bu rivayet mü'min bir adamın tevbe etmedikçe zina eden bir kadınla ve mü'min bir kadının da zina eden bir adamla nikâhlanmasının haram olduğunu ifade eder. İmam-ı Ahmed delil olarak bu rivayeti almıştır. Bazıları da bunun dışında bir görüşe sahiptir, şöyle ki: Mekke'den Medine'ye hicret eden muhacirler içinde çok fakir ve kimsesiz olanlar vardı. Onların evlenip ev kuracak hiçbir şeyleri olmadığı gibi, kendilerine yardımda bulunacak akrabaları da yoktu. O sırada Medine'de kendilerini kiraya veren ve bu yoldan da servet temin eden kadınlar vardı. Yoksul ve kimsesiz muhacirler bunlarla evlenip hem kendilerinin bir yuva sahibi olmaları ve hem de onları bu kötü yoldan kurtarmak için **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve

sellem)'den izin istemişlerdir. O zaman bu âyet-i celile nazil olarak şöyle buyurulmuştur: «Zina eden erkek ancak zina eden veya müşrik olan bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadınla da ancak zina eden veya müşrik olan bir erkek evlenebilir. Bu mü'minlere haram kılınmıştır. "Bir rivayete göre bu hüküm, âyet-i kerimesiyle nesh edilmiştir. Çünkü âyette geçen «eyamâ» kocaları olmayan kadınlar demektir ki, bu tabirin zina eden kadınlara da şümulü vardır.

4

«İffetli kadınlara iftira atan, sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen deynek vurun. Onların şahitliğini ebediyen kabul etmeyin. İşte onlar fâsıkların ta kendileridir.»

5

«Meğer ki bundan sonra tevbe edip ıslâh olalar. Şüphesiz ki Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Muhsan denen, iffetli, hür, dul veya evli veyahut da bekâr kadınları kesin delil olmaksızın itham edenler elbette başı boş bırakılacak değillerdir. Onlar iftira ettikleri kadınların zani olduklarına dair dört şahit getiremezlerse, o müfterilere seksen deynek vurulması emredilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm zina isnat etme cezasında da sert davranmış ve onu zina cezasına yakın olarak mütalâa etmiştir. Müfteriye seksen deynek vurulmasını ve şahitliğinin de ebedi kabul edilmemesini emretmiştir. İşte İslâm namuslu kadınlara iftira edeni böyle cezalandırıyor. Namuslu bir kadına iftira eden kimseye seksen deynek vurulmasıyla bedeni, ebedi şahadetinin kabul edilmemesiyle de içtimaî cezaya çarptırıyor. Şayet iftira edenlere bu ceza tatbik edildikten sonra tevbe edip ıslâh olurlarsa, **Allahü teâlâ** günahlarını bağışlar, kusurlarını örter. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İffetli kadınlara iftira atan, sonra da dört şahit getiremeyenlere seksen deynek vurun. Onların şahitliğim ebediyen kabul etmeyin. İşte onlar fâsıkların ta kendileridir. Meğer ki bundan sonra tevbe edip ıslâh olalar. Şüphesiz ki Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

İslâm âlimleri had cezası tatbik edilen müfterilerin tevbe ettikten sonra şahadetlerinin kabulü hususunda ihtilâf etmişlerdir.

Bazılarına göre, namuslu bir kadına iftira eden kimse bilâhare bundan dönüp tevbe ettikten sonra, kendisine ister had cezası tatbik edilsin, ister tatbik edilmesin şahadeti kabul edilir. Bazılarına göre ise, had cezalı tatbik edildikten sonra tevbe edip ıslâh olursa o zaman şehadeti kabul edilir. Çünkü tevbe ile fâsıklık kendisinden zâil olur. Hazret-i Ömer ve **İbn Abbas**'ın görüşü de bu meyandadır.

6

«Eşlerine zina isnat edip de kendilerinden başka şahitleri olmayanların şahitliği, kendisinin doğru sözlülerden olduğuna dair Allah'ı dört defa şahit tutmasıdır.»

7

«Beşincisinde, eğer yalancılardan ise Allah'ın lanetinin kendisine olmasını diler.»

8

«Kocasının yalancılardan olduğuna dair dört defa Allah'ı şahit tutması kadından cezayı kaldırır.»

9

«Beşincisinde de kocası doğrulardan ise kendisinin Allah'ın gazabına uğramasını diler.»

Koca, karısına zina isnat edip de dâvasında doğru olduğuna dair kendinden başka bir şahidi de bulunmazsa o zaman Allah adına dört kere'yemin eder. Beşinci olarak da, şayet bu hususta yalancı ise Allah'ın lanetinin üzerine olması için yemin eder. Bu yeminlere şehadet denmiştir. Çünkü burada sadece koca şahittir.

İbn Abbas ve Mukatil'in beyanına göre âyet-i celilesi nazil olunca **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) cuma günü bu âyeti minberden cemaate okumuştur. Bunun üzerine Abdi'nin oğlu Asım, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Ey Allah'ın Resulü, canım sana feda olsun, bir kimse hanımı ile başkasını görür de zani olduğunu söylerse, kendisine seksen deynek had vurulur. Müslümanlar ona fâsık derler ve ebedî olarak şehadetini de kabul etmezler. Böyle bir durumda bizim şahitliğimiz nasıl olacaktır? Biz gidip başka şahitler bulup getirene kadar zâniler

de işlerini bitirirlerse durum ne olur?» der. Asım'ın Üveymir adında amcasının bir oğlu ve bunun da Hüveylid adında bir karısı vardı. Üveymir, karısı ile Şerik adında bir adamı ilişki halinde görür ve Asım'a gelip «ey amcamın oğlu, Şerik'i karımın karnı üzerinde gördüm» der. Asım, amcasının oğlundan bu çirkin haberi durimize gelip «Ey Allah'ın Resulü, ne gariptir ki, sana geçen cuma sorduğum şey kendi kavmim içinde karşıma çıktı» der, Üveymir'in meselesini de anlatır. Bunların üçü de Asım'ın amca çocuklarıdır. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bunları huzuruna çağırır, şöyle der: «Ey Üveymir, hanımına zina isnat edip iftira etmekten Allah'tan kork, o senin amcanın kızıdır.» Bunun üzerine Üveymir de «Ey Allah'ın Resulü, Allah'a yemin ederim ki, Şerik'i onun karnının üzerinde gördüm. Dört aydır ben kendisine yaklaşmadım, buna rağmen o hamiledir ve hamli de başkasmdandır» der. Üveymir'in bu itirafından sonra **Peygamber**imiz, Kays'ın kızı Hüveylid'i çağırıp şöyle der: «Yalan söylemekten Allah'tan kork, kocanın senin hakkında söyledikleri doğru mudur?» Hüveylid de **Peygamber**imize şöyle cevap verir: «Üveymir gayretli bir insandır. Ben amcamın oğlu Şerik ile uykumuzun olmadığı uzun bir gecede gülüşürdük. Üveymir de bundan şüphelenerek bana zina isnad etti.» Sonra **Peygamber**imiz bu meseleyi Şerik'e sorar. O da «Hüveylid'in söylediğini söyler. O zaman bu âyet-i celileler nazil olur. Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Müslümanları camiye toplar ve ikindi namazından sonra Üveymir'e yemin verdirir. Üveymir birincide «Allah'a yemin ederim ki, Hüveylid zanidir, bu sözümde de doğruyum.» İkincide «Allah'a yemin ederim ki, Şerik'i Hüveylid'in karnı üzerinde gördüm.» Üçüncüde «Allah'a yemin ederim ki, o benden hamile değildir.» Dördüncüde «dört aydır ben onunla biraraya gelmedim.» Beşincide «eğer ben bu sözlerimde yalancı isem Allah'ın laneti üzerime olsun» der. Üveymir, âyet-i celilenin emrettiği şekilde yemin edince, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), karısı Hüveylid'e aynı şekilde yemin verdirir. Hüveylid, birincide «Allah'a yemin ederim ki, ben zani değilim, Üveymir yalancıdır.» İkincide «Allah'a yemin ederim ki, Üveymir, Şerik'i benim karnımın üzerinde görmedi. O bu sözünde yalancıdır.» Üçüncüde «Allah'a yemin ederim

ki, ben Üveymir'den hamileyim.» Dördüncüde «Allah'a yemin ederim ki, Üveymir beni hiçbir zaman zina halinde görmemiştir. Buna rağmen bana zina isnat etti, zina isnat etmekle de yalan söyledi.» Beşincide ise «eğer ben bu sözlerimde yalan söylüyorsam Allah'ın laneti benim üzerime olsun» der. **Peygamber**imiz iki tarafa da böyle yemin verdirdikten sonra aralarını ayırır ve şöyle buyurur: «Hüveylid'in doğurduğu çocuğun yüzü sarışın, ise Serik'tendir, şayet beyaz değilse Serik'ten değildir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Hüveylid'in doğurduğu çocuk Şerik'e benziyordu. Fakat bu âyetteki hüküm, yabancı bir kadına zina isnat edip de şahit getiremeyen birine tatbik edilen ceza ne ise, kendi hanımına zina isnat edip de şahit getiremeyene de aynı ceza tatbik edilir. Eğer kadın muhsane ise zina isnat edene had cezası tatbik edilir. Muhsane değilse müfteri tazir edilir. **Allahü teâlâ**'nın hükmü budur.»

10

«Ya üzerinizde Allah'ın fazlı, rahmeti olmasaydı, ya gerçekten Allah tevbeleri kabul eden hâkim olmasaydı?»

Ey iman edenler, eğer üzerinizde Allah'ın fazlı, rahmeti ve tevbelerinizi kabul eden bir hâkim olmasaydı, sizin haliniz ne olurdu. O, fazlıyla tevbenizi kabul edip günahlarınızı bağışlamıştır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ya üzerinizde Allah'ın fazlı, rahmeti olmasaydı, ya gerçekten Allah tevbeleri kabul eden hâkim olmasaydı?»

11

«O uydurma haberi getirenler içinizden bir zümredir. Bunu kendiniz için kötü sanmayın. O sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerden herbirine kazandığı günaha karşılık ceza vardır. İçlerinden elebaşılık yapana da en büyük ceza vardır.»

12

«Onu işittiğiniz vakit mü’min erkeklerle, mü’min kadınların kendilerinden hüsn-i zanda bulunup “bu apaçık bir iftiradır demeleri lâzım değil miydi?»

Bu âyet-i celilelerin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) savaşa giderken hanımlarından birini de yanında götürürdü. Savaşa çıkmadan önce hanımları arasında kur'a çekerdi, kur'a hangisine isabet ederse onu beraberinde götürürdü. Beni Mustalik gazvesinde kur'a Âişe validemize çıkar ve bu savaşa **Peygamber**imizle o gider. Bu olayı Aişe validemiz şöyle nakleder: «Benî Mustalik gazvesinde kur'a bana çıkmıştı, ben de **Resûlüllah**'la beraber gazveye iştirak ettim. Bu gazve hicap âyeti indikten sonra oldu. Ben hevdeç içinde deveye yüklendim, savaşa öyle gittim, açık olarak deveye binmedim. Nihayet savaş bitti, ordu Medine'ye döndü. Ordu Medine'ye iki günlük mesafede konakladı. Ordu sabah erkenden Medine istikametine doğru harekete geçti. Ordunun harekete geçtiği sırada ben de ihtiyacımı gidermek için onlardan ayrıldım, beni göremeyecekleri kadar uzaklaştım, ihtiyacımı giderdikten sonra konakladığımız yere döndüm. Gelirken boğazımdaki gerdanlığın düştüğünü hissettim, onu aramak için tekrar geri döndüm. Ben gerdanlığımı ararken görevliler beni hevdecin içinde zannederek hevdeci deveye yüklemişler ve ordu ile beraber konak yerinden uzaklaşmışlar. Ben hafif olduğum için görevliler hevdecin içinde olup olmadığımı anlamamışlar. Çünkü o zamanki kadınlar aşırı şişman değillerdi. Onlar çok yemekten sakınıyorlar, ancak kendilerine yetecek kadar yiyorlardı. Bundan dolayı da şişman değillerdi. Konak yerine geldiğim zaman orada kimseleri göremedim ve bizim çadırın olduğu yere oturdum, hevdeçte olmadığımı anlarlar, geri dönüp beni buradan alırlar diye bekledim. O sırada beni uyku bastı, uyuyakaldım. Allah Resulü, ordunun konakladığı yeri kontrol için mutlaka arkasında bir görevli bırakırdı. Bu defa da Saffan ibn Muattal'i bırakmıştı. Saffan, konak yerinde dolaşırken benim uyuduğumu görmüş ve yüksek sesle «innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciün» demiştir. Bu sesi duyunca uyandım, hemen yüzümü örttüm. Vallahi Saffan bana bir kelâm söylemedi, devesini çöktürdü, ben deveye bindim. O da yularını eline aldı, ordunun gittiği istikamete doğru yollandık. Öğle mahallinde ordunun ikinci konak yerinde onlara yetiştik. Ordunun arkasından bizim geldiğimizi gören

münafıkların başı Abdullah ibn Selûl hakkımda dedikodu yapmış.» Ürve bunu şöyle naklediyor:

«Abdullah ibn Selûl'ün bunu halk arasında yaydığı bana haber verildi. O gammazlık yaparak halk arasında bunu yaymış.» Bundan sonrasını Âişe validemiz şöyle naklediyor: «Medine'ye geldikten sonra bir ay kadar hasta yattım, bu dedikodulardan haberim yoktu. Meğer bu dedikodu halk arasında yayılmış. Ben Allah Resûlü'nden eski sevgi ve muhabbeti göremiyordum. Yanıma gelir «nasılsın» diye hatırımı sorar, hemen çıkıp giderdi. Ben de buna çok üzülüyordum. Ama sebebini anlamıyordum. Biraz iyi oldum, bir akşam def-i hacet için Ümmü Mistaliha ile onların evinin bulunduğu istikamete gittik. Bizim hacetimiz için gittiğimiz yer orasıydı. Dönüşümüzde Ümmü Mistaliha'nın ayağı sürçtü yere düştü, yerden kalkınca «Mistalih helâl olsun» dedi. Ben de kendisine «Bedir savaşma iştirak eden bir zata nasıl böyle söylüyorsun dedim. Bunun üzerine o da «ey Âişe, onun senin hakkında iftira edenlerin yalan haberini bana getirdiğini sen işitmedin mi?» dedi. Bunu duyunca hastalığım arttı, tekrar yatağa düştüm. Allah Resulü hatırımı sordu, ben de babamın evine gitmek için kendisinden izin istedim, o da müsaade etti, gelip olup bitenleri anama sordum. Anam beni teselli etti ve «kızım ,sen bunlara aldırma. Bir kadının nûr yüzlüleri olup da onu seviyorsa, başkaları onu çekemez, hakkında dedikodu yaparlar» dedi. Ben bunları duyunca «sübhânallah» dedim ve o gece sabaha kadar ağladım. Benim babamın evinde kaldığım gecenin sabahında Allah Resulü, Ali ile Üsame'yi çağırıp benim hakkımda onlara sorar. Üsame «Ey Allah'ın Resulü, senin ehlinde biz hayırdan başka bir şey görmedik» der. Ali de «Ey Allah'ın Resulü, Allah senin üzerine bir darlık kılmadı, ondan başka da senin hanımların var. Cariyesini çağır, sana onun hakkındaki bildiklerini söylesinler» demiş. Bunun üzerine Allah Resulü, Berire adındaki cariyeyi çağırır ve kendisine şöyle den «Ey Berire, sen Âişe hakkında bugüne kadar kötü bir şey duydun mu?» Berire, Allah Resûlü'ne şöyle cevap verir: «Seni hak **peygamber** olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, onu küçük düşürecek hiçbir şey görmedim ve duymadım. Ancak kız iken annesi hamur yoğuruyordu, bunu koyunlardan koru diyorlardı, o da uykuya dalardı, koyun gelip hamuru yerdi. Bundan başka onun

hiçbir ayıbım, kusurunu görmedim.» Allah Resulü, Berire'den bu sözleri işitince mescide gelip mimbere çıkar ve Abdullah ibn Übey'i tazir ederek cemaate şöyle hitap eder: «Ey mü'minler, içinizden bir kişi benim aile efradımı çok üzdü, onun hakkında söylenen yalan haber bana ulaştı. Aile efradım hakkında yalan iftirada bulunan kimse en şerli kimsedir. Kendisine iftira edilen zat ise hiçbir zaman benden izinsiz evime girmemiştir, o şerir hakkında bana kim yardım eder?» Âlemlere rahmet olarak gönderilen iki cihan güneşinin bu sözlerini dinleyen Muaz (radıyallahü anh) mimbere gelerek: «Ey Allah'ın Resulü, ben sana yardım ederim. Senin aile efradına iftira eden kimse eğer Evs kabilesinden birisi ise müsaade et, kafasını vurayım. Şayet Hazreç kabilesindense hakkında ne emredersen onu yaparız» der. Bunun üzerine iki kabile arasında ihtilâf çıkar, Allah Resulü, bu ihtilâfın büyümesine fırsat vermez, tarafları hemen yatıştırır.

Bundan sonrasını Aişe validemiz şöyle anlatır: «Ben iki gece bir gün hep ağladım, gözüme hiç uyku girmedi. Bu ağlamanın ciğerimi parçalayacağını zannediyordum. Ben ağlarken anam ve babam da yanımdan ayrılmıyordu. Evimize Ensârdan bir kadın geldi, müsaade alarak yanıma girdi, başucumda oturdu. Ben ağlarken o da benimle beraber ağlamaya başladı. Tam o sırada Allah Resulü yanımıza girdi, selâm verip oturdu. Bu dedikoduların çıktığı günden beri hiç yanımda oturmamıştı, bir aydır da bu mevzuda kendisini aydınlatacak bir vahiy gelmemişti. **Allahü teâlâ**'ya hamd ve sena ettikten sonra şöyle buyurdu:

«Ya Aişe, hakkında bana hep hayırlı olduğun bahsedildi. Şayet bu işte bir vebalin yoksa Yüce Allah senin paklığını bana bildirir, eğer senden bir günah, hata sâdır olduysa tevbe ve istiğfar et. Kul günahkâr olup o günahını ikrar ederek tevbe ederse Allah onun tevbesini kabul eder.» Allah Resûlü'nün bu sözlerinden sonra ağlamam kesildi, gözümden bir damla bile yaş gelmedi. Babama, «ben **Resûlüllah**'a ne cevap vereceğimi bilemiyorum, sen ona cevap ver» dedim. Babam da «vallahi **Resûlüllah**'a ben de ne diyeceğimi bilmiyorum» dedi. Genç olduğum için o sıra henüz Kur'an'dan yeteri kadar bilgi öğrenememiştim. Sonra **Resûlüllah**'a «ben size yapmadığım şeyi yaptım desem, Allah yapmadığımı biliyor. O,

bildiğine göre yalan söylemiş olurum. Vallahi benimle sizin benzeriniz Yusuf'un babası Yakub gibidir. Bana düşen Yakub'un dediği gibi «artık bana güzelce sabır gerekir, anlattıklarınıza ancak Allah'tan yardım istenir.» Böyle konuşup döşeğime yattım. **Allahü teâlâ**'nın beni temize çıkaracağını umuyordum. Fakat hakkımda bir âyetin nazil olacağım hiç tahmin etmiyordum, yalnız **Resûlüllah**'ın rüyasında benim suçsuz olduğumun bildirileceğini tahmin ediyordum. Vallahi **Peygamber** yerinden kalkmadan kendisinde vahiy alâmeti belli oldu. Şakakları terledi, ellerinin üstünden bile terler çıkıyordu. Vahyin gelmesi tamamlandıktan sonra tebessüm ederek «Ya Âişe, müjdeler olsun, vallahi **Allahü teâlâ** seni bu dedikodudan temize çıkardı.» dedi. Bunun üzerine anam «Âişe kalk, **Resûlüllah**'ın elini öp» dedi. Ben «**Resûlüllah**'ın elini öpmem, benim hamd ve minnetim **Allahü teâlâ**'yadır. Çünkü beni temize çıkaran O'dur.» Bu vahiy ile Âişe validemiz hakkında on âyet gelmiş ve şöyle buyurulmuştur: «O uydurma haberi getirenler içinizden bir zümredir. Bunu kendiniz için kötü sanmayın. O sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerden herbirine kazandığı günaha karşılık ceza vardır. İçlerinden elebaşılık yapana da en büyük ceza vardır. Onu işittiğiniz vakit mü'min erkeklerle, mü'min kadınların kendilerinden hüsn-ü zanda bulunup «bu apaçık bir iftiradır» demeleri lâzım değil miydi?»

13

«Buna karşılık dört şahit getirmeleri gerekmez miydi? Madem ki onlar şahitleri getiremediler, öyleyse Allah katında yalancıların ta kendisidirler.»

14

«Dünya ve âhirette Allah'ın lütuf ve merhameti üzerinizde olmasaydı içine daldığınız yaygaradan dolayı herhalde size büyük bir azap çarpardı.»

15

«Onu dilinize dolamıştınız. Ve bilmediğiniz şeyleri ağzınıza alıyordunuz. Önemsiz bir şey sayıyordunuz ama Allah katında önemi çok büyüktür.»

16

«Onu duyduğunuz zaman 'bunu söylememiz bize yakışmaz. Hâşâ bu büyük bir iftiradır' demeniz gerekmez miydi?»

Muhsene bir kadına zina suçu isnad edenlerin, bu iftiralarını doğrulamak için dört şahit getirmeleri gerekir. Şayet o müfteriler bunu isbat için dört şahit getiremezlerse, Allah katında yalancılarırî ta kendileridirler. Çünkü muhsene bir kadına böyle bir suçu isnad etmek günahların en büyüğüdür. Ey iman edenler, «dünya ve âhirette Allah'ın lütfü ve rahmeti üzerinizde olmasaydı içine daldığınız yaygaradan dolayı herhalde size büyük bir azap çarpardı.» Bu âyet-i celileler nazil olduktan sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Âişe validemize iftira edenlere had cezası tatbik etmiştir. Çünkü onlar bu işin doğruluğunu isbat edecek dört şahit getirememişlerdir. Bundan dolayı kendilerine had cezası tatbik edilmiştir. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Bu (iftirayı) dilinize dolamıştınız. Ve bilmediğiniz şeyleri ağzınıza alıyordunuz. Onu önemsiz bir şey sanıyordunuz, ama Allah katında önemi çok büyüktür. Onu duyduğunuz zaman 'bunu söylememiz bize yakışmaz. Hâşâ bu büyük bir iftiradır' demeniz gerekmez miydi? «Onlar bu iftirayı mü'minler arasında fitne koparmak için çıkarmışlardı. Â,îeml,ere rahmet olarak gönderilen bir **peygamber**in hanımına ve mü'minlerin anası olan necip bir validemize iftirada bulunmak ne büyük bir düşmanlıktır. Muhsene bir kadına iftira etmenin cezası,seksen deynek olurken, acaba Allah Resûlü'nün hanımlarına iftirada bulunanların cezası ne olacaktır? Bu iş büyük bir azabı gerektiriyor. Bu öyle bir azap ki, İslâm toplumunda yayılan ve toplum hayatının kaim olduğu bütün mukaddesata dokunan ve münafıklar güruhu nun Müslümanları endişeye, kararsızlığa uğrattığı bir azap. Ancak Allah'ın lütfü bu elîm dersten sonra henüz gelişmekte olan topluma yetişti ve rahmeti günahkârları da kapladı. Onlar da bu ilâhî rahmetten istifade edip elîm bir azaba uğramaktan kurtuldular.

17

«Eğer mü'min kişilerden iseniz buna benzer bir şeye bir daha dönmemeniz için Allah öğüt veriyor.»

18

«Allah size âyetleri açıkça bildiriyor. Allah hakkıyla bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.»

19

«Mü'minler arasında kötülüğün ve hayâsızlığın yayılmasını arzu edenlere, işte onlara dünyada ve âhirette elim bir azap vardır. Ve Allah bilir, siz bilemezsiniz.»

20

«Ya Allah'ın üzerinizde fazlı, rahmeti bulunmasaydı, ya Allah çok merhamet edici, çok merhametli olmasaydı?»

Yüce Allah kullarının dünya ve âhiret mutluluğunu temin için emir ve yasaklarını bildirip kendilerini elîm bir azaba sürükleyecek olan günahı irtikâp etmemeleri için âyetleriyle öğüt vermiştir. Buna rağmen mü'minler arasında kötülüğü ve hayâsızlığı yaymaya çalışanlar olmuştur. Onlar için Allah katında elim bir azap vardır. Eğer, Allah'ın kulları üzerinde fazlı, rahmeti bulunmasaydı, ilâhî azap onların hepsini yakıp yok ederdi. Çünkü O, kullarını çok merhamet edici, çok merhametlidir. Kullarına şefkat ve merhamet edip esirger, azaplarını hemen vermez. Günahlarına tevbe ederler diye tehir eder. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: "Ya Allah'ın üzerinizde fazlı, rahmeti bulunmasaydı, ya Allah çok merhamet edici, çok merhametli olmasaydı (haliniz ne olurdu?»).

21

«Ey iman edenler, şeytanın adımlarına uymayın. Kim şeytanın adımlarına uyarsa bilsin ki, o hayâsızlığı ve kötülüğü emreder. Şayet Allah'ın sizin üzerinizde lütuf ve rahmeti bulunmasaydı hiçbiriniz ebediyen temize çıkamazdı. Ancak Allah dilediğini temize çıkanr. Ve Allah hakkıyla işiten, kemâliyle bilendir.»

Şeytan, mü'minlerin en büyük düşmanıdır. Bundan dolayı Yüce Allah iman edenlere şöyle buyuruyor: «Ey iman edenler, şeytanın adımlarına uyup arkasından gitmeyin. Kim şeytanın adımlarına uyarsa bilsin ki, o hayâsızlığı ve kötülüğü emreder. Şayet Allah'ın sizin üzerinizde lütuf ve rahmeti bulunmasaydı hiçbiriniz ebediyen

temize çıkamazdı. Ancak Allah dilediğini temize çıkarır. Ve Allah hakkıyla işiten, kemâliyle bilendir.» O, kullarının yaptığını bilir ve işitir, ona göre mükâfat ve mücâzat verir.

22

«Sizden fazilet ve servet sahibi olanlar yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere vermekte kusur etmesinler, affetsinler ve aldırış etmesinler. Allah'ın sizi bağışlamasını sevmez misiniz? Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Âişe validemize iftira edenlerden biri de Ebû Bekir (radıyallahü anh)'in teyzesinin oğlu Mistah'tır. O yaşlı ve fakir olduğu için iaşesini Ebû Bekir (radıyallahü anh) temin ediyordu.-Bu olaydan sonra bir daha yardım etmemeye yemin etmişti. Bu âyet inzal olup «sizden fazilet ve servet sahibi olanlar yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere vermekte kusur etmesinler, affetsinler ve aldırış etmesinler. Allah'ın sizi bağışlamasını sevmez misiniz? Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir» buyurulunca, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Ebû Bekir'e bu âyeti okur. O, bunu dinledikten sonra «belâ» Allah'ın beni bağışlamasını ve yarlığamasını severim, vallahi ben bundan sonra Mistah'ın nafakasını kesmeyeceğim» der. Her zamanki gibi Mistah'ın iaşesini temin eder. Bir insan şahsî kin ve garezinden dolayı yakınlarından, fakirlerden ve Allah yolunda hicret edenlerden yardımı kesemeyeceğine bu âyet delâlet etmektedir. Çünkü yapılan yardım sadece Allah rızası içindir. Nefis için değildir. Nefis için yapılan yardımların, hayırların, İbadetlerin ve sadakların hiçbirinde ihlâs olmaz, Allah rızası olmaz. Allah'ın razı olmadığı amellerin ise sahibine faydası düşünülemez.

23

«İffetli ve habersiz mü'min kadınlara iftira atanlar dünya ve ahirette lanetlenmişlerdir. Ve onlar için büyük bir azap vardır.»

24

«O gün kendi dilleri, elleri ve ayaklan yapmış oldukları şeylere şahitlik ederler.»

25

«O gün Allah onlara hak olan cezalarını verecektir. Şüphesiz ki onlar da Allah'ın hakkın ta kendisi olduğunu bileceklerdir.»

İffetli, namuslu kadınlara iftira atanlar dünyada had cezası ile cezalandırılırlar, ahirette ise elim bir azaba uğrarlar. Onlar dünyada da, ahirette de lanetlenirler. O gün dilleri, elleri ve ayakları kendi aleyhlerine şahitlik ederler ve o gün **Allahü teâlâ** onlara hak olan cezalarını verir. Herkese amelinin karşılığı verilir, kimseye haksizlik edilmez. O gün onlar Allah'ın hakkın ta kendisi olduğunu bileceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «O gün kendi dilleri, elleri ve ayakları yapmış oldukları şeylere şahitlik ederler. O gün Allah onlara hak olan cezalarını verecektir. Şüphesiz ki onlar da Allah'ın hakkın ta kendisi olduğunu bileceklerdir.»

26

«Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler de kötü kadınlara yakışırlar. İyi kadınlar iyi erkeklere, iyi erkekler de iyi kadınlara yakışırlar. Bunlar onların söylediklerinden uzaktırlar. Ve onlar için mağfiret, cömertçe verilmiş bir rızık vardır.»

Yüce Allah tineti bozuk olanlar hakkında şöyle buyuruyor: »Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler de kötü kadınlara yakışırlar. İyi kadınlar iyi erkeklere, iyi erkekler de iyi kadınlara yakışırlar. Bunlar o (münafıkların) söylediklerinden uzaktırlar. Ve onlar için mağfiret, cömertçe verilmiş bir rızık vardır.» Müfessirlerin çoğuna göre kötü sözü kötü karakterli habis insanlar söyler. Çünkü habis insanlardan kötü kelimeler sudur eder. İyi, ahlâklı ve sağlam karakterli insanlardan da güzel ve iyi sözler sadır olur. Zira onlar karakterleri itibariyle kötü söz söyleyemezler. Tıpkı attardan misk ve gül kokusu yayıldığı gibi. Necasetten de etrafa pis koku yayılır. İyi insanlar attar gibi etrafına misk saçar, kötü insanlar da etrafına necis gibi kötü koku saçar. Burada Âişe validemize iftira edenlere zem vardır. İbn Zeyd (radıyallahü anh) bu âyetin mânâsında kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler de kötü kadınlara, iyi kadınlar iyi erkeklere, iyi erkekler de iyi kadınlara yakışırlar. Nitekim Âişe validemiz pak, nezih olduğu için Yüce Allah onu **Peygamber**ine lâyık

görmüştür. Onlara iftira edenler habis olduğu gibi, eşleri de habistirler, demiştir.

27

«Ey iman edenler, evlerinizden başka evlere seslenip sahiplerine selâm vermeden girmeyin. Bu sizin için daha iyidir. Olur ki iyice düşünürsünüz.»

28

«Eğer orada kimseyi bulamazsanız size izin verilinceye kadar içeri girmeyin. Şayet size 'dönün' denilirse dönün. Bu sizi daha çok temize çıkarır. Ve Allah yaptıklarınızı bilir.»

Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın her âyetinde insanlar için hikmetler ve ders alınması gereken hususlar vardır. Bütün bunlar insanların dünya ve âhiret mutluluğunu temin içindir. Yüce Allah iman edenlere şöyle buyuruyor: «Ey iman edenler, evlerinizden başka evlere seslenip sahiplerine selâm vermeden girmeyin. Bu sizin için daha iyidir. Olur ki iyice düşünür, öğüt alır necat bulursunuz. Eğer orada kimseyi bulamazsanız size izin verilinceye kadar içeri girmeyin. Şayet size 'dönün' denilirse dönün. Bu sizi daha çok temize çıkarır. Ve Allah yaptıklarınızı bilir.» Ona göre mükâfat ve mücâzat verir-

Bu âyet-i celileler, iman edenlere ahlâk ve muaşeret kaidelerini öğretiyor. İzinsiz ve müsaadesiz başkalarının evine girmenin yasak olduğunu bildiriyor. Allah, evleri insanların barınağı, ruhların sükûna kavuştuğu ve nefislerin güven bulduğu bir yer kılmıştır. İnsanlar bu barınaklarda mahrumiyetlerden ve birçok tehlikelerden emin olurlar. Buralarda yorgunluklarını giderirler, sinirlerini yatıştırırlar ve aile bireyleri evin içinde serbest hareket ederler, aile hayatı daha düzenli olur. Bu bakımdan böyle bir yere izinsiz girilmesi yasaklanmıştır. Ev sahibinin haberi olmadan herhangi bir eve girmek, huzursuzluğa ve hoş olmayan şeylere sebep olacaktır. İslâm bütün bunları göz önünde bulundurarak huzurun bozulmaması ve mü'minler arasında fitnenin çıkmaması için başkasının evine müsaadesiz girmeyi yasaklamıştır. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer evde kimseyi bulamazsanız, size izin

verilinceye kadar içeri girmeyin. Şayet size kapıdan 'dönün' denilirse dönün. Bu sizi daha çok temize çıkarır. Ve Allah yaptıklarınızı bilir.» Böyle bir hareket toplumda itibarı artırır. İzinsiz eve girmekse değeri düşürür, dedikoduya sebep olur.

Tefsircilerin izin hususundaki görüşü farklıdır. Kimine göre önce selâm verip sonra müsaade istenir, kimine göre de önce müsaade istenir, sonra selâm verilir. Fakat âyetteki sıra önce müsaade, sonra selâmdır. Ev sahibi izin verirse eve girilir, izin vermezse dönülür, kapıda beklenmez. Ve evdekiler pencere ve kapı aralığından gözlenmez. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) "şayet bir kimse izinsiz olarak kapının aralığından veya pencereden evin içini gözetlerse gözünü çıkarın, gözünü çıkarana vebal yoktur." buyurmuştur. Yüce Allah âlimdir, sizin ne yaptığınızı bilir ona göre mükâfat ve mücâzat verir.

Bu âyet-i celile nazil olduktan sonra sahabe «Ey Allah'ın Resulü, Mekke ile Medine ve Şam yolları üzerinde boş evler var, biz yolculuk yaparken onlarda konaklıyoruz, şimdi ne yapacağız?» derler. Bunun üzerine şu âyet nazil olur.

29

«içinde menfaatiniz bulunan boş evlere girmenizde bir vebal yoktur. Ve Allah açığa vurduğunuzu da, gizlediğinizi de bilir.»

Başkalarının evine izinsiz girmek yasaklanırken, yolcuların barınması için yapılan evlere, kervansaraylara, hanlara ve misafirhanelere girmeye ve oralarda gecelemeye müsaade edilmiştir. Çünkü bunlar bu amaçla yapılmıştır. Yalnız bu gibi meskenlere zarar vermek; yakıp yıkmak, kirletmek yasaklanmıştır. Zira buralar umumun ihtiyacına cevap vermektedir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «içinde menfaatiniz bulunan boş evlere girmenizde bir vebal yoktur. Ve Allah açığa vurduğunuzu da, gizlediğinizi de bilir.» Sahibi içinde bulunmayan evlere girmeye müsaade verilirken, onlara zarar vermemek de şart koşulmuştur. Korkudan mütevellid başkasının evine izinsiz girmede de mahzur yoktur. O gibi hallerde izinsiz girmeye ruhsat vardır. Çünkü böyle bir durumda art niyet olmadığı gibi can tehlikesi de vardır.

30

«Mü’min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar. Ve mahrem, yerlerini korusunlar. Bu kendileri için daha temizdir. Allah yaptıklarından haberdardır.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, mü’min erkeklere söyle, gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar ve mahrem yerlerini korusunlar. Bu kendileri için daha hayırlıdır. Allah yaptıklarından haberdardır.» Gözleri haramdan sakınmak, mahrem yerleri korumak mü’min için en hayırlı olandır. Harama bakmak şehevi arzuları galeyana getirir, kalbi karartır, fuhşu 'körükler, zinayı artırır, güzel ahlâkın bozulmasına sebep olur. Bundan dolayı «mü’min erkeklere söyle, gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar ve mahrem yerlerini korusunlar» buyurulmuştur. Göz haramdan ne kadar muhafaza edilirse, zina tehlikesinden o kadar uzaklaşıhr. Nitekim Ebû Hüreyre, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Hazret-i Ali'ye «ya Ali, yabancı kadına bir defa bakmanda bir mahzur yoktur, ikinci defa bakmanda bir vebal vardır. Kıyamet günü ondan sorguya çekileceksin» buyurmuştur. Yabancı kadına bir defa bakmada mahzur yoktur. Çünkü ilk bakış şehvet nazarıyla değildir. Fakat ikinci bakış şehvet nazarıyla olacağı için vebali gerektirir. Ebû Said el-Hudrî'nin rivayetine göre, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Bir erkek başkasının hanımına bakmasın, kadın başka kadınların göbeği ile dizi arasına- bakmasın. İki erkak gecelikle bir yatağa girmesin, iki kadın da aynı şekilde bir yatağa girmesinler. Böyle hareket etmek kişileri fesada götürür, fitneye sebep olur. İslâm'da insanı fitneye, kötülüğe ve ahlâksızlığa götüren her türlü hareket yasaklanmıştır. İlâhî emirlere uyanlar fitneden, kötülüklerden ve ahlâksızlıktan kurtulur; huzura, saadete, felaha kavuşur. İslâm'ın ana gayesi de budur. Mensuplarını dünya ve âhiret saadetine ve mutluluğuna kavuşturmaktır. Buna gölge düşüren herşeyi yasaklamıştır.

31

«Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini haramdan sakınsınlar, iffetlerini korusunlar. Kendiliğinden görünen kısmı müstesna, zinetlerini açmasınlar. Baş örtülerini yakalarının üstüne koysunlar. Zinetlerini kocaları veya babaları veya kocalarının babaları veya oğulları veya kocalarının oğulları veya kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kızkardeşlerinin oğulları veya kadınları veya cariyeleri veya erkekliği kalmamış hizmetçileri yahut kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri zinetlerinin bilinmesi için de ayaklarını yere vurmasınlar. Ey mü'minler, hepiniz Allah'a tevbe edin ki kurtuluşa eresiniz.»

Yüce Allah mü'min erkeklere gözlerini haramdan sakınmalarını, avret mahallerini korumalarını emir buyurduktan sonra, mü'min kadınlara da şöyle emretmişin «Ya Muhammed, mü'min kadınlara söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar, iffetlerini korusunlar. Kendiliğinden görünen kısım müstesna, zinetlerini açmasınlar. Baş örtülerini yakalarının üstüne koysunlar.» Mü'min kadınlar zinetlerini ancak şu kimselere gösterebilirler. Bunlar da âyet-i celilede şöyle sıralanmıştır: Zinetlerini kocaları veya babaları veya kocalarının babaları veya oğulları veya -kocalarının oğulları veya kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kızkardeşlerinin oğulları veya kadınları veya cariyeleri veya erkekliği kalmamış hizmetçileri yahut kadınların mahrem yerlerim henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizledikleri zinetlerinin bilinmesi için de ayaklarını yere vurmasıhlar.» Mü'min kadınlar zinetlerini ancak bunların yanında açabilirler. Bunlardan başka amca ve dayılarının yanında da açmalarında mahzur olmamakla beraber, evlâ olan açmamalarıdır. Kendilerinin de yabancı erkeğe bakmalarına müsaade yoktur. Nitekim bir gün **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) evinde, hanımlarından Ümmü Seleme ve Meymüne ile otururlarken yanlarına iki gözü âmâ olan Ummü Mektûm gelir, Allah Resulü hanımlarına derhal örtünmelerini emreder. Onlar «Ey Allah'ın Resulü, bu âmâdır, bizi görmüyor» derler. Âlemlere rahmet olarak gönderilen iki cihan güneşi «o, sizi görmüyorsa siz onu görüyorsunuz» cevabını verir. Bu da gösteriyor ki, yabancı erkek

âmâ bile olsa mü’min kadının ona bakmasına müsaade yoktur. Kadınların kendiliğinden görünen kısımları müstesna, zinetlerini yabancı erkeklere göstermeleri haramdır. Küpelerini, gerdanlıklarını, bileziklerini göstermek de böyledir. Erkeklerin de bunlara bakması haramdır. Ancak zaruret halinde bakılmasında bir vebal yoktur. Fakat şehvet nazariyle bakmak haramdır. Tefsirciler kadınların bakılmasında mahzur olmayan yerleri hakkında ihtilâf etmişlerdir. İmam-ı Dahhak ile İbn Said yüz ile elin içine bakmanın mahzuru olmadığım, İbn Mes'ud sadece üzerindeki elbiseye bakmanın mahzuru olmadığını, **Hasan-ı Basrî** üzerindeki elbise ile yüzüne bakmanın mahzuru olmadığını, **İbn Abbas** (radıyallahü anh) gözdeki sürme ile parmağındaki yüzük ve elindeki kınaya bakmanın mahzuru olmadığını söylemişlerdir. Bir erkeğin, yukarda geçen kısımlara da şehvet nazariyle bakması haramdır. Kendisinden emin olmayan erkeklerin bakması kesinlikle yasaktır. Bu bahsedilen kısımların namazda da açık olmasında mahzur olmadığından avret mahalli sayılmamıştır. Kadının eli, yüzü ve ayaklarından başka yerleri avret mahallidir, açılması kesinlikle yasaktır. Hatta kadınların da birbirlerinin, göbekleriyle dizkapaklarının arasına bakmaları, zaruret olmadıkça caiz değildir. Gayr-i müslim kadınlar, manen erkek mesabesinde olduklarından onların yanında müslüman bir kadının açılıp zinetini gösermesi de caiz değildir. Nitekim Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) halife iken Ebü Ubeyde'ye yazdığı mektupta müslüman kadınlarla gayr-i müslim kadınların beraber hamama girmesine mani olmasını istemiştir. Bu da gösteriyor ki, müslüman kadınların avret mahallerini gayr-i müslim kadınlara göstermesi caiz değildir. Bütün bunlardan sakınmak Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olduğu gibi, imanın kuvvetlenmesine, ah-Lâkm güzelleşmesine, kötülüklerin önlenmesine ve takvaya ulaşmaya sebeptir.

Hâlik-i Zülcelâl bunları beyan ettikten sonra kurtuluş yolunu gösterip şöyle buyurmuştur: «Ey mü’minler, hepiniz Allah'a tevbe edin ki, kurtuluşa eresiniz.» İnsan her an hata edebilir, kusur ve günah işleyebilir. Bütün bunları yok edip silen tevbedir. Tevbe vasıtasıyla günahlar affedilir, kusurlar bağışlanır. Bu bakımdan mü’min daima tevbe istiğfara devam etmelidir.

32

«içinizden bekârları ve kölelerinizden, cariyelerinizden sâlih olanları evlendirin. Şayet yoksul iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah lütfü bol olandır. Ve O hakkıyla bilendir.»

Yüce Allah iman edenlere şöyle buyuruyor: «içinizden bekârları ve kölelerinizden, cariyelerinizden sâlih olanları evlendirin. Şayet yoksul iseler, Allah onları lütfuyla zenginleştirir. Allah lütfü bol olan ve hakkıyla bilendir..» Buradaki emir vücûp için değil, istinbap içindir. Yani gücü yetenlerin evlenmesi **Resûlüllah**'ın sünnetidir. Evlenmek insanı haramdan ve fuhuştan korur. Bunun için evlenmek emredilmişir. Evlenemeyenlere ise oruç tutarak nefislerine hâkim olmaları tavsiye edilmiştir. Bu âyet dinini muhafaza etmek ve haramdan korunmak isteyenlerin evlenmesinin şart olduğuna delâlet eder.

33

«Evlenemeyenler de kendilerini Allah lütfuyla zenginleştirinceye kadar iffetli davransınlar. Kölelerinizden hür olmak için bedel vermek isteyenlerin bedel vermelerini kabul edin. Şayet onlarda bir hayır görüyorsanız. Ve Allah'ın size verdiği maldan onlara verin. Dünya hayatının geçici menfaatini elde etmek için iffetli olmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları zorlarsa şüphesiz ki Allah onu değil, zorlanan kadınları bağışlar ve merhamet eder.»

Hâlik-ı Zülcelâl evlenemeyenler için şöyle buyuruyor: «Evlenemeyenler de kendilerini Allah, lütfuyla zenginleştirinceye kadar haramdan ve zinadan sakınsınlar, iffetli davransınlar. Kölelerinizden hür olmak için bedel vermek isteyenlerin bedel vermelerini kabul edin. Şayet onlarda bir hayır görüyorsanız. Ve Allah'ın size verdiği maldan onlara verin.» Maddî yokluktan dolayı evlenemeyenler, kendilerini haramdan korumak için Allah onları lütfuyla zenginleştirinceye kadar oruç tutarak sabretsinler. Bu kendileri için çok daha hayırlıdır. Bir de kölelerden hür olmak isteyenlerin bedellerinin kabul edilmesi emredilmektedir. Bu âyetin nüzul sebebi şudur: Hüveylid ibn Üzza'nın bir kölesi vardı. Bu köle hürriyetine kavuşmak için ona bedelini vermek istemiş, fakat

Hüveylid bunu kabul etmemiştir. Kölesi de bundan çok üzülmüştür. Onun üzerine bu âyet nazil olmuştur. Bu âyet nazil olduktan sonra Hüveylid kölesini yüz altın karşılığı mükâtebe yapar, sonra yirmi altını da ona bağışlar, geri kalan seksen altını kendisinden alır, böylece kölesi hürriyetine kavuşur, Hüneyn gazvesinde de şehid olur.

Bazı tefsircilere göre «şayet onlarda bir hayır görüyorsanız, Allah'ın size verdiği maldan onlara verin» emri vücûp içindir. Tefsircilerin çoğunluğuna göre ise bu emir istihbap içindir. Yüce Allah onlarda hayrı şart koşmuştur. Onlarda bir hayır görülürse mükâtebe suretiyle kendilerinin hürriyete kavuşturulması evlâdır. Fakat fıkıhçılar hayrın mânâsından da farklı görüşler ileri sürmüşlerdir, İbn Ömer'e göre kölenin diyetini verecek güce sahip olmasıdır. Mücahid'e göre hayırdan maksat maldır. İbrahim ve İbn Yezid'e göre ise hayır, doğruluk ve sadakattir. Hâlik-ı Mutlak «Allah'ın size verdiği maldan onlara verin» buyurmuştur, islâm bilginleri bunda da ihtilâf etmişlerdir. Bazılarına göre bu emir köle sahiplerinedir, onlara kölelerinin bedelinden bir kısmım bağışlamaları vaciptir. Hazret-i Osman ile Hazret-i Ali'nin görüşü budur. Şafiî hazretleri de bunu tercih etmiştir. Bu yardımın miktarı hususunda da yine âlimlerin görüşü farklıdır. Kimi, dilediği kadar yardımda bulunur, kimi, kölelerin sadakatine göre yardımda bulunur, kimi, bu emrin umumi olduğunu, bütün mü'minlerin kölelerin hürriyetine kavuşmaları için güçleri nisbetinde yardım etmelerinin şart olduğunu söylemişlerdir.

Bu âyetin devamında Yüce Halik şöyle buyurmuştur: "Dünya hayatının geçici menfaatini temin etmek için iffetli olmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları zorlarsa şüphesiz ki, Allah onu değil, zorlanan kadınları bağışlar ve merhamet eder.»

Bu âyet-i celile Abdullah ibn Selûl hakkında nazil olmuştur. Münafıkların reisi olan Abdullah'ın iki kölesi vardı. Cahiliye döneminde bunları ücretle kiraya verirdi. İslâm gelip zinayı haram kılınca cariyeler «vallahi biz bundan sonra böyle bir şey yapmayacağız» diyerek **Peygamber**imize gelip şikâyette bulunmuşlardır. Bunun üzerine Yüce Allah bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Dünya hayatının geçici menfaatini elde etmek

için iffetli olmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın. Kim onları zorlarsa, şüphesiz ki, Allah onu değil, zorlanan kadınları bağışlar ve merhamet eder.' Çünkü Allah tevbe vasıtasıyla günahları bağışlayan, kusurları affedendir.

34

«Yemin olsun ki, biz apaçık âyetler ve sizden önce geçenlerden misaller ve takvaya erenler için de öğütler indirdik.»

Hâlik-i Mutlak helâl ve haramı apaçık beyan eden, önceki geçen milletlerden misaller ve takva sahipleri için de öğütler indirmiştir.

Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, biz apaçık âyetler ve sizden önce geçenlerden misaller ve takvaya erenler için de öğütler indirdik.». O takva sahipleri Allah'tan korkarlar, şirk ve küfürden sakınırlar.

35

«Allah göklerin ve yerin nurudur. O'nun nuru, içinde çerağ bulunan bir kandil yuvasına benzer. O ışık bir kandil içindedir. Kandil ise sanki inci gibi parlayan bir yıldızdır. Güneşin doğduğu yere de battığı yere de nisbeti olmayan mübarek bir ağaçtan, zeytinden tutuşturulup yakılır. Onun yağı, kendisine bir ateş dokunmasa da, hemen hemen ışık verir. (Bu ışık da) nûr üstüne nurdur. Allah dilediğini nuruna kavuşturur. Allah insanlara misaller verir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre bu âyetin mânâsı şöyledir. **Allahü teâlâ** yer ve gök ehline hidayet verir. Bunların hepsi Allah'ın nuruyla hidayete erip hak yolu bulurlar. O'nun hidayete erdirmesiyle dalâletten kurtulup hidayete ererler. Şayet O, kullarını hidayete erdirmeseydi dalâlete düşüp helak olurlardı. İmam-ı Dahhak (radıyallahü anh)'a göre ise âyetin mânâsı şöyledir: Yerleri ve gökleri nûrlandıran **Allahü teâlâ**'dır. Gökleri melekleriyle, yerleri **peygamber**leri, sâlih kulları ve âlimleriyle nûrlandırıcıdır. Mü'minin hidayeti Allah'ın nuru iledir.

Allah göklerin ve yerin nurudur. Bu nûr, bu aydınlık bütün kâinatı kaplamakta, duygulara ve uzuvlara inmekte, en uç noktalara

kadar sirayet etmektedir. Bu nûr bütün perdeleri ortadan kaldırmakta, ruhlara aydınlık, gönüllere ferahlık vermektedir. Allah göklerin ve yerin nurudur. Göklerin ve yerin ayakta durması, düzeni bu nura bağlıdır. Göklere ve yerlere varlık unsuru veren bu nurdur. Bu gerçek, insanlar tarafından bir nebzecik olsun, anlaşılmıştır. Çünkü maddenin aslının ışık huzmeleri veya ışık dalgalarından ibaret olduğu ilim ehli tarafından tesbit edilmiştir. Görülüyor ki madde diye bir şey yoktur. Sadece ışık vardır, nûr vardır. Bilindiği gibi bir atom bir takım protonlardan ve elektronlardan meydana gelir. Atom parçalandığı zaman bu elektronlar, nötronlar ve protonların aslı nûr olur, ışık dalgaları haline gelir. İlmin bu gerçeği kavramasından önce, insan gönlü bu büyük gerçeği farkediyordu.

İşte âyet-i kerîme bu uçsuz bucaksız ufukları aydınlatan, sonra onu insanların mahdut idrakine anlaşılabilir, bir misalle yaklaştırarak şöyle buyuruyor: «O'nun nuru, içinde çırağı bulunan bir kandil yuvasına benzer. O ışık bir kandil içindedir. Kandil ise sanki inci gibi parlayan bir yıldızdır. Güneşin doğduğu yere de, battığı yere de nisbeti olmayan mübarek bir ağaçtan, zeytinden tutuşturulup yakılır. Onun yağı kendisine bir ateş dokunmasa da, hemen hemen ışık verir. (Bu ışık da) nûr üstüne nurdur. Allah dilediğini nuruna kavuşturur. Allah insanlara misaller verir.»

Bu bir misaldir. Sınırsız olanı mahdut ve sınırlı olan insan idrakine yaklaştırmak istemektedir. Bu, insan idrakine, ufuklarını görmekten uzaklığını anlamaktan aciz olan kısa, güçsüz beşer idrakine onun ötesindeki nurun mahiyetini kavramak için yaklaşık olarak anlatılan bir misaldir. Fakat bilginler âyette geçen misalde farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bazıları bu misalin **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in nuru olduğunu söylemişler ve şöyle demişlerdir: Mişkat Peygamper'in sadrıdır, zücâc gönlüdür, misbah nurudur, mübarek ağaç onun nübüvvetidir veya Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)'in neslinden geldiğine işarettir, Bazıları da: Âyetteki misal mü'minin gönlünün nurudur. Mişkat mü'minin nefsidir, zücâc da göğsüdür. Misbah iman ve Kur'an'dır, mü'minin gönlüne konmuştur. Bundan dolayı mü'minin dört hasleti vardır: **1-** Eline nimet geçtiği zaman ona şükreder. **2-** Bir musibete maruz kaldığı zaman ona sabreder. **3-** Hükmettiği zaman adaletle

hükmeder. **4-** Konuştuğu zaman doğru konuşur ve kalbi daima Hak ile olur.

Başka bir rivayete göre nûr üzerine nurun mânâsı şudur: Kelime-i tevhid ve amel-i sâlih nurdur. **Allahü teâlâ** dilediğini, kendi nuruyla hidayete erdirir. O hidayet ise İslâm'dır, imandır. Bu misaller mü'minlerin imanını, kâfirlerin de küfrünü artırır.

Allah insanlara misaller verir. Mübarek bir ağaçtan zeytinden tutuşturulup yakılır. Zeytinyağının yanmasıyla elde edilen ışık bu âyetin hitap ettiği insanların bildikleri en parlak ışık idi. Fakat bu örneğin seçilişinde bu husus tek başına ana unsuru teşkil etmez. Hem bu ağaç rastgele bir ağaç değildir. Yeri ve yönü yoktur.

Güneşin doğduğu yere de, battığı yere de nisbeti olmayan yağ, bilinen, görülen zeytinyağından değildir. Bu bir başka yağdır. Çok garip, acayip bir yağ «onun yağı, kendisine bir ateş dokunmasa da, hemen hemen ışık verir- buyurulmaktadır. Göklerin ve yerin karanlığını aydınlatan bir nurdur bu. Mânâsını, mahiyetini ve derinliğini kavrayamadığımız bir nurdur bu. Allah dilediğini nuruna kavuşturur. Gönlünü nura açanlar o nuru görürler.

36

«Allah'ın yüce tutulmasına ve içlerinde adının anılmasına izin verdiği evlerde onlar sabah akşam O'nu tesbih eder»

37

«Ne ticaret, ne alışveriş bu kişileri Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyar. Onlar gözlerin ve gönüllerin döneceği günden korkarlar.»

38

«Allah onları işledikleri amellerin en güzeliyle mükâfatlandıracak, onlara lûtfunu fazlasıyla verecektir. Ve Allah dilediğini hesapsız şekilde rızıklandırır.»

Allah'ın adının içinde zikredilmesi, namaz kılınması ve kelâmının okunması için inşa edilen mescidlerde kandiller yanar. O mescidler ki, Allah'ın adının yüce tutulmasına ve içlerinde adının anılmasına izin verdiği evlerdir. Mü'minler oralarda sabah akşam

O'nu zikir ve tesbih ederler. Mescidlerde çirkin ve boş söz söylenmez. İçlerinde gece gündüz Allah ismi zikredilir. Nitekim Said ibn Cabir şöyle demiştir: «Yeryüzünde mescidler Allah'ın evleridir. Yer ehli gökteki yıldızların ışığını gördüğü gibi, gök ehli de mescidlerin nurunu, ışığını görür.» ibn Berir de âyette geçen «beytten» maksadın **peygamber**ler tarafından inşa edilen dört mescid olduğunu söylemiştir. Onlar da şunlardır: Hazret-i İbrahim ve oğlu İsmail tarafından inşa edilen Beytullah, Hazret-i Süleyman tarafından yapılan Beyt-i Mukaddes (Mescid-i Aksa), **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) tarafından inşa edilen Medine Mescidi (Ravza-i Mutahhara) ile Küba Mescidi'dir. Allah'ın mescidlerinde ibadet yapan öyle insanlar vardır ki, kendilerini ne ticaretleri, ne alışverişleri Allah'ı zikirden, namazdan, zekâttan ve Allah yolunda tasadduktan asla alıkoymaz. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyuruyor: «Ne ticaret, ne alışveriş bu kişileri Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyar. Onlar gözlerin ve gönüllerin döneceği günden korkarlar. Allah onları işledikleri amellerin en güzeliyle mükâfatlandıracak, onlara lütfunu fazlasıyla verecektir. Ve Allah dilediğini hesapsız şekilde rızıklandırır.» İşte gerçek mü'min onlardır. Ticaretin zikredilişi insanları ibadetten, Allah'ı zikirden, cemaatle namaz kılmaktan veya vaktinde eda etmekten alıkoyduğu içindir. Çünkü ticaret insanı ibadetten ve Allah'ı zikirden alıkoyar. Fakat gerçek mü'minleri alıkoymaz. Zira onlar gözlerin ve gönüllerin döneceği kıyamet gününden korkarlar. Allah onları yapmış oldukları amellerin en güzeliyle mükâfatlandırır. Onlara lütfunu fazlasıyla verir. Çünkü Allah kullarından dilediğini fazlıyla hesapsız şekilde rızıklandırır.

39

«O küfredenlere gelince, onların amelleri engin göllerdeki serap gibidir. Susayan kimse onu su sanır. Fakat yanına vardığı zaman hiçbir şey bulamaz. Orada Allah'ı bulur ve O, hesabını görür. Allah hesabı çabucak görendir.»

40

«Veya engin denizin karanlıklarına benzer. Onu üst üste dalgalar bürür ve dalgaların üstünü de bulutlar örter. Karanlık

üstünde karanlıklar vardır. İnsan elini uzattığı zaman nerdeyse onu bile göremez. Allah'ın nûr vermediği kimsenin asla nuru olmaz.»

Yüce Allah kâfirlerin amellerini seraba benzetip şöyle buyurmuştur: «O kâfirlere gelince onların amelleri engin çöllerdeki serap gibidir. Susayan kimse onu su sanır. Fakat yanına vardığı zaman hiçbir şey bulamaz. Orada Allah'ı bulur ve O, hesabını görür. Allah hesabı çabuk görendir. Veya (onların amelleri) engin denizin karanlıklarına benzer. Onu üst üste dalgalar sürür ve dalgaların üstünden de bulutlar örter. Karanlık üstünde karanlıklar vardır. İnsan elini uzattığı zaman nerdeyse onu bile göremez. Allah'ın nûr vermediği kimsenin asla nuru olmaz.» Kâfirlerin dünyada yapmış oldukları ameller serap gibidir. Serabı su zannedip peşinden koşanlar, onu gördükleri yere vardıkları zaman hiçbir şey bulamayıp üzülecekleri gibi, kâfirler de kıyamet günü amellerine ait Allah katında hiçbir şey bulamayarak mahcup olacaklardır. Kâfirlerin amellerinin seraba benzetilmesi, kıyamet günü Allah katında amellerine ait hiçbir şey bulamayacakları içindir. Çünkü imansız amel serap gibidir hiçbir değer taşımaz. Ameller iman ile -değer kazanır. İmansız amel çöldeki serap gibidir. Serap görenleri aldattığı gibi, imansız amel de sahibini aldatır. İşte Allah'ın hidayete erdirip nûr vermediği kimselerin amelleri böyledir.

Bu âyet-i celileler mü'minleri düşünmeye davet edip, iman etmeyenlerin amellerinin Allah katında hiçbir değeri olmadığını bildirmektedir. Buna göre mü'min imanını tehlikeye düşürerek her şeyden sakınmalı ve Rabbinin emrine sarılmalıdır. İşte o zaman kurtuluşa erip iki cihan saadetini kazanır.

41

«Göklerde ve yerde bulunanların, saf saf uçan kuşların Allah'ı tesbih ettiğini görmez misin? Her biri kendi niyaz ve tesbihini bilir. Allah onların yaptıklarını bilendir.»

42

«Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Ve dönüş Allah'adır.»

Yüce Halik sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, göklerde ve yerde bulunanların, saf saf uçan kuşların

Allah'ı tesbih ettiğini görmez misin? Onların her biri kendi niyaz ve tesbihini bilir. Allah onların yaptıklarını bilendir. Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Ve dönüş Allah'adır.» Allah her varlığın niyazını ve tesbihini bilir. Çünkü her varlık lisan-ı haliyle Rabbini zikreder. Âdemoğlu namaz, niyaz ve tesbihle, diğer mahlûkat da tesbihle rablerini zikrederler. Göklerde ve yerde Rabbini zikretmeyen hiçbir varlık yoktur. Zira gökler, yer ve içindekiler Allah'ındır. Sonunda dönüş de yalnız O'nadır.

43

«Bilmez misin ki Allah bulutları sürer, sonra onları biraraya getirip üst üste yığar. Ve sen onların arasından yağmurun yağdığını görürsün. Gökten içinde dolu bulunan dağlar gibi bulutlar indirir. Dilediğini ona uğratır ve dilediğinden onu uzak tutar. O'nun şimşeğinin parıltısı nerdeyse gözleri alır.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, **Allahü teâlâ**'nın bulutları dilediği yere sürüp götürdüğünü görmez misin? Sonra parça parça olan bulutları biraraya getirip üst üste yığar. Ve sen onların arasından yağmurun yağdığını görürsün. Gökten içinde dolu bulunan dağlar gibi bulutlar indirir. Dilediğini ona uğratır ve dilediğinden onu uzak tutar.» Bazı tefsircilere göre **Allahü teâlâ**, bulutlardan dağlar gibi dolular indirip onlar vasıtasıyla dilediği kimselerin ekinlerini ve bağlarını helak eder. Dilediğinden de onu uzaklaştırır ve hiçbir zarar verdirmez. Allah geceyi gündüzün, gündüzü de gecenin içine sokar. Doğrusu hakkı görebilenler için bunda ibretler vardır. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Allah geceyi gündüze, gündüzü, de geceye çevirir. Doğrusu görebilenler için bunda ibretler vardır.»

44

«Allah geceyi gündüze, gündüzü de geceye çevirir. Doğrusu görebilenler için bunda ibretler vardır.»

Gece ile gündüzün birbirini takip etmesinde, gerçek akıl sahipleri için ibretler vardır. Bunlardan birinin gelip diğerinin gitmesi Yüce Hâlik'ın varlığının ve birliğinin delilidir. Hiçbir varlık kendiliğinden meydana gelip hareket etmediği gibi, bunlar da

kendiliğinden birbirini takip edemezler. Ancak Allah'ın kudret ve dilemesiyle hareket ederler. Çünkü her şey bir ölçüye göre yaratılıp tanzim edilmiştir. Bundan sonra kudretine delâlet eden âyetleri zikretmiştir.

45

«Allah her hayvanı sudan yarattı. İşte onlardan kimi karnı üzerinde sürünür, kimi iki ayağı ile yürür, kimi de dört ayakla yürür. Allah dilediğini yaratır, şüphesiz ki Allah her şeye kadirdir.»

Hâlik-ı Mutlak bütün hayvanları sudan yaratmıştır. Bununla bütün canlıların oluşumunu ve temelini teşkil eden ana maddenin su olduğu kastedilmiştir. Sonra bu bir asıldan yaratılan canlılar görüldüğü gibi çeşitli şekillere ayrılmıştır. Kimi sürüngenler gibi karnı üzere sürünerek yürür, kimi insan gibi iki ayaklıdır, ayakları üzerine yürür, kimi de dört ayaklıdır, büyük baş hayvanlar gibi. Bütün bunlar tesadüfen veya kendiliğinden olmuş şeyler değildir. Hepsi Allah'ın dilemesi ve yaratmasıyla meydana gelmiştir. Çünkü Allah dilediğini yaratır. O'nun yaratması hiçbir şekil veya heyetle kayıtlı değildir. Kâinata hükmeden kanunlarını ve prensiplerini sonsuz iradesinin gereğine uygun olarak koymuştur. Çünkü Allah her şeye kadirdir. Bütün bunların hepsi bir tek esastan çıkmıştır ve bir iradenin varlığını ifade eder. Bir kısım tefsirciler de bütün canlıların aslının su olduğunu söyleyerek şöyle demişlerdir: «**Allahü teâlâ** suyu yarattı, onun bir kısmım nura çevirip ondan melekleri, bir kısmını da balçığa döndürüp insanı yaratmıştır. Böylece bütün mahlûkat sudan yaratılmıştır.» Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: -Allah her hayvanı sudan yarattı. İşte onlardan kimi karnı üzerinde sürünür, kimi iyi ayağı ile yürür, kimi de dört ayakla yürür. Allah dilediğini yaratır, şüphesiz ki, Allah her şeye kadirdir.»

46

«Yemin olsun ki, biz apaçık âyetler indirdik. Ve Allah dilediğini doğru yola iletir.»

Allahü teâlâ, imanı ve küfrü, hakkı ve bâtılı, hayrı ve şerri, iyiyi ve kötüyü, haramı ve helâli beyan etmek için âyetler indirmiştir. Bütün bunlar insanların iman edip hidayete ermeleri içindir. Böylece

insanların bir kısmı iman edip hidayete ermişler, bir kısmı da imandan yüz çevirip sapıklığa düşmüşlerdir. İmandan yüz çevirenler Allah'a ve **Peygamber**'e inandıklarını söylerler, fakat arkasından da Allah ve Resûlü'nün emrinden yüz çevirirler. Onlar gerçekten iman etmemişlerdir.

47

«'Allah'a da, **Peygamber**'e de inandık ve itaat ettik' derler. Sonra da arkasından bir takımı yüz çevirir. Bunlar inanmış değillerdir.»

Bu âyet-i celile münafıklardan Beşir hakkında nazil olmuştur. Onun yahudilerden biri ile bir dâvası vardı. Yahudi bu dâvanın halli için **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in aralarında hakemlik yapmasını istemiş, fakat Beşir bunu kabul etmeyerek münafıkların reisi Kâ'b ibn Eşrefin hakem olmasını istemiş ve «Muhammed, bizim lehimize hükmetmez» demiştir.

48

«Aralarında hüküm vermek üzere Allah'a ve Resulüne çağrıldıkları zaman bir takımı hemen yüz çevirir.»

49

«Eğer hak kendilerinden tarafa ise boyunlarını bükerek gelirler.»

50

«Kalblerinde bir hastalık mı var bunların? Yoksa şüphe mi ettiler? Veya Allah'ın ve Resulünün kendilerine haksızlık edeceğinden mi korkuyorlar? Hayır onlar zalimlerin ta kendileridir.»

Münafıkların aralarında hüküm verilmek üzere Allah ve Resulünün hükmüne çağrıldıkları zaman, onlardan bir takımı hemen bundan yüz çevirirler. Fakat hak kendilerinden tarafa olduğu zaman boyunlarını bükerek gelirler. Onların kalbinde nifak ve hastalık vardır. Bunun için Allah ve Resulünün hükmünde şüphe ederler. Veya Allah'ın ve Resulünün kendilerine haksızlık edeceğinden korkuyorlar. İşte onlar zalimlerin ta kendileridir. Allah'ın ve Resulünün emirlerinden yüz çevirmekle kendilerine

zulmetmişlerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Aralarında hüküm vermek üzere Allah'a ve Resulüne çağırıldıkları zaman bir takımı hemen yüz çevirir. Eğer hak kendilerinden, tarafa ise 'boyunlarını "bükerek gelirler. Kalblerinde 'bir hastalık mı var bunların? Yoksa şüphe mi ettiler? Veya Allah'ın ve Resulünün kendilerine haksızlık edeceğinden mi korkuyorlar? Hayır, onlar zalimlerin ta kendileridir.»

51

«Aralarında hüküm verilmek üzere Allah'a ve Resulüne çağrıldıkları zaman mü'minlerin sözü sadece "işittik ve itaat ettik" demektir. Ve işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.»

52

«Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse, Allah'tan korkarsa ve O'ndan sakınırsa, işte onlar kurtulanların ta kendileridir.»

Bu âyet-i celilelerde gerçek mü'minlerin özellikleri ve vasıfları zikredilmektedir. Aralarında hükmedilmek üzere Allah ve Resulünün hükmüne çağrıldıkları zaman hiç tereddüt etmeden teslim olup «işittik ve itaat ettik» derler. Böylece imanlarını artırıp kurtuluşa ererler. Allah ve Resulünün emirlerine itaat edenler, O'ndan korkup sakınanlar dünya ve âhiret mutluluğuna nail olurlar. Allah ve Resulünün emirlerine itaat etmeyenler ise dünya ve âhiretin saadetinden, mutluluğundan mahrum olurlar. Yüce Halik emirlerine itaat edenler hakkında şöyle buyuruyor: «Aralarında hüküm verilmek üzere Allah'a ve Resulüne çağrıldıkları zaman mü'minlerin sözü sadece 'işittik ve itaat ettik demektir. Ve işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse, Allah'tan korkarsa ve O'ndan sakınırsa, işte onlar kurtulanların ta kendileridir.»

53

«Eğer kendilerine emredersen, savaşa çıkacaklarına var güçleriyle yemin ederler. De ki: Yemin etmeyiniz. Sizden istenen makbul bir itaattir. Muhakkak ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.»

54

«De ki: 'Allah'a itaat edin ve **Peygamber**'e itaat edin,' şayet yüz çevirirseniz bilin ki, o **Peygamber** kendine yükletilenden, siz de kendinize yükletilenden mesulsünüz. **Peygamber**'e düşen apaçık tebliğden başkası değildir.»

Bu âyet-i celileler münafıklar hakkında nazil olmuştur. Onlar imanlarında hiçbir zaman samimi değillerdi. Yüce Halik sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, eğer kendilerine emredersen, savaşa çıkacaklarına var güçleriyle yemin ederler. De ki: 'Yemin etmeyiniz. Sizden istenen makbul bir itaattir. Muhakkak ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır. De ki: 'Allah'a itaat edin ve **Peygamber**'e itaat edin.' Şayet yüz çevirirseniz bilin ki, o **Peygamber** kendine yükletilenden, siz de kendinize yükletilenden mesulsünüz. **Peygamber**'e düşen apaçık tebliğden başkası değildir.»

Allah Resulü münafıkları savaşa davet ettiği zaman, onlar savaşa iştirak edeceklerine yemin ederler, fakat zamanı geldiği vakit bir bahane uydurarak geri kalırlar. Çünkü onlar yeminlerinde samimi değillerdir. Bunun için Hâlik-ı Zülcelâl «yemin etmeyiniz. Sizden istenen makbul bir itaattir. Muhakkak ki, Allah yaptıklarınızdan haberdardır» buyurmuştur. İnsandan istenen sözünde, sadakat, işlerinde doğruluktur. Bunlar olmayınca yapılan amellerin Allah katında hiçbir kıymeti yoktur. Çünkü ameller Allah katında ihlâsla değer kazanır. Sözünde sadakat, işlerinde doğruluk göstermeyenler münafıklar güruhuna dahildir. Münafıklar ise kıyamet günü elim bir azaba uğrayacaklardır. Kurtuluş Allah ve Resulünün emirlerine itaattedir. İlâhî emirlere itaat edenler mükâfatını, etmeyenler ise cezasını göreceklerdir.

55

«Allah içinizden iman edip sâlih amel işleyenlere vaadetti ki: Onlardan öncekileri nasıl halef kıldı ise, onları da yeryüzüne halef kılacak ve onlar için beğendiği dini temelli yerleştirecek, korkularını emniyete çevirecektir. Çünkü onlar bana kulluk eder ve hiçbir şeyi bana şirk koşmazlar. Bundan sonra kim de inkâr ederse, işte onlar fâsıkların ta kendileridir.»

Yeryüzünün vârisleri, Allah'a iman edip sâlih amel işleyenlerdir. Yüce Halik onları yeryüzüne vâris kılacağını vaadetmiştir. Allahü Zülcelâl, Hazret-i Âdem (aleyhisselâm)'den bugüne kadar yeryüzüne iman edenleri vâris kılmış, etmeyenleri ise inkâr ve zulümleri yüzünden helak etmiştir. Böylece iman edenlerin korkularını emniyete çevirmiş, onlar için beğendiği dini de temelli yerleştirmiştir. İman edenlerin bu nimetlere nail olmaları Rablerinin emirlerine itaat edip kulluk görevlerini yaptıklarından dolayıdır. Çünkü O, dünyevî ve uhrevî bütün nimetlerini ancak iman edip sâlih ameller işleyenlere vereceğini vaadetmiştir. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Allah içinizden iman edip sâlih amel işleyenlere vaadetti ki: «Onlardan öncekileri nasıl halef kıldı ise, onları da yeryüzüne halef kılacak ve onlar için beğendiği dini temelli yerleştirecek, korkularını emniyete çevirecektir. Çünkü onlar bana kulluk eder ve hiçbir şeyi bana şirk koşmazlar. Bundan sonra kim de inkâr ederse, işte onlar fâsıkların ta kendileridir.» Ebülâlâ'ya göre bu âyet nazil olduktan sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) sahâbesiyle birlikte on yıl daha Mekke'de kalmıştır. Fakat bu zaman zarfında kendilerini düşmana karşı müdafaa etmişler, **Allahü teâlâ** da vaadini yerine getirip dinini izhar etmiş, iman edenleri korktuklarından emin, iman etmeyenleri ise ümitsizliğe düşürmüş, bir müddet sonra da yerlerine yurtlarına iman edenleri halef kılmıştır. Bu ilâhî hüküm dünyanın sonuna kadar böyle devam edecektir. İman edenler mutlaka yeryüzünün halifesi olacaklardır. Bundan sonra kim de kendisine verilen nimeti inkâr ederse, işte onlar fâsıkların ta kendileirdir. O zaman Hâlik-ı Mutlak nimetini ahr, lâyık oldukları cezayı verir.

56

«Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve **Peygamber**'e itaat edin ki, rahmete kavusturulasınız.»

57

«O küfredenlerin bizi yeryüzünde âciz bırakacaklarını sanma sakın. Onların varacakları yer ateştir. Şüphesiz o, ne kötü bir dönüştür.»

Hâlik-ı Mutlak dünyevî ve uhrevî nimetlerini iman eden kullarına ihsan edeceğini beyan buyurmuştur. Bu nimetlerin şükrünü eda etmeleri için de onlara namaz kılmalarını ve oruç tutmalarını emrederek söyle buyurmuştur: «Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve **Peygamber**'e itaat edin ki, rahmete kavuşturulasmız.» Böylece rahmete kavuşma yolları gösterilmiştir. Sonra Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine hitap edip şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, o kâfirlerin bizi yeryüzünde âciz bırakacaklarını sanma sakın. Onların varacakları yer ateştir. Şüphesiz o, ne kötü bir dönüştür.» İman etmeyenler, zulüm ve küfürlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir. Yüce Allah kullarının yapmış olduğu her şeyden haberdardır. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Ona göre mükâfat ve mücâzat verir.

58

«Ey iman edenler, elleriniz altında olan köle ve cariyeler ve sîzden henüz erginliğe ermemiş olanlar, sabah namazından önce, öğle sıcağında soyunduğunuz zaman ve yatsı namazından sonra yanınıza girecekleri vakit üç defa sizden izin istesinler. Bunlar sizin için açık bulunabileceğiniz üç vakittir. Bu vakitlerin dışında birbirinizin yanına girip çıkmakta size de, onlara da bir mesuliyet yoktur. Allah size âyetlerini böylece açıklar. Allah hakkıyla bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.»

Kur'ân-ı Azimüşşan'ın her âyetinde iman edenler için birçok hikmetler ve öğütler vardır. Bu âyet-i celilede de ibret alınması gereken hususlar vardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Ey iman edenler, elleriniz altında olan köle ve cariyeler ve sizden henüz erginliğe ermemiş olanlar, sabah namazından önce, öğle sıcağında soyunduğunuz zaman ve yatsı namazından sonra yanınıza girecekleri vakit üç defa sizden izin istesinler. Bunlar sizin için açık bulunabileceğiniz üç vakittir. Bu vakitlerin dışında birbirinizin yanına girip çıkmakta size de, onlara da bir mesuliyet yoktur. Allah size âyetlerini böylece açıklar. Allah hakkıyla bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.» Bu âyet-i celile Müslümanların nezih bir terbiye dairesinde yaşamaları için kendilerine pek mühim bir ders veriyor. Bu üç vakit istirahat zamanı olduğu için avret

yerlerinin açılma ihtimali, diğer vakitlere nazaran daha fazladır. Bu bakımdan kölelerin, cariyelerin ve erginlik çağma gelmemiş çocukların üç defa izin istemeden efendilerinin yanına girmemeleri emir ve tavsiye edilmiştir. Üç defa izin isteme maksadiyle kapının çalınması, içerdekilerin derlenip toparlanmasını ve avret yerlerinin kapatılmasını sağlar. Bu da, edebe en uygun olandır. Allah, kullarına âyetlerini böylece açıklar. Emirlerine itaat edenler selâmete, kurtuluşa, hidayete, saadete; etmeyenler ise dalâlete, sapıklığa düşüp helak olmuşlardır.

59

«Çocuklarınız erginlik çağına geldiğinde kendilerinden öncekiler izin istediği gibi, onlar da izin istesinler. Allah size âyetlerini böylece açıklar. Allah hakkıyla bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.»

İzin isteme işi sadece kölelere ve cariyelere mahsus değildir, erginlik çağma gelen çocuklar için de hüküm aynıdır. Erginlik çağına gelen çocukların da ana babalarının yanına girerken izin almaları gerekir. Erginlik çağına giren çocukların izin istemeden ana babalarının yanlarına girmeleri hem edebe, hem de ahlâka aykırıdır. Belki o anda avret mahalleri açık olabilir veya ailevî bir ilişki içinde bulunabilirler. Avret mahallerinin çocukları tarafından görülmesi veya ailevî hususların müşahede edilmesi çocuklar üzerinde telâfisi imkânsız aksi tesirler yapabilir. Bundan dolayı Yüce Halik şöyle buyurmuştur: «Çocuklarınız erginlik çağma geldiğinde kendilerinden öncekiler izin istediği gibi, onlar da izin istesinler. Allah size âyetlerini böylece açıklar. Allah hakkıyla bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.» Bu âyet-i celilelerde İslâm toplumunun ahlâk kuralları en ince noktasına kadar beyan edilmektedir. Bu ilâhî emir, çocukların bile nasıl bir ahlâk kuralı içinde yetişmesi gerektiğinin en bariz örneğini sergilemektedir. Böyle bir disiplin içinde yetişen insanlar elbette büyüklerine karşı saygılı, küçüklerine karşı da şefkatli olacaktır. Bundan yoksun olanlar ise büyüklerine karşı bencil oldukları gibi, küçüklerine karşı da acımasız olacaklardır. İşte bugünkü toplumların temelinde yatan da budur. Bundan dolayı ahlâk, iffet, haya, edeb kalmamıştır.

60

«Evlenme ümidi kalmayan yaşlanıp oturmuş kadınlara, zinetlerini açığa vurmamak şartıyla rubalarını bırakmalarında onlar için bir mesuliyet yoktur. Fakat sakınmaları kendileri için daha hayırlıdır. Allah, hakkıyla işiten, hakkıyla bilendir.»

Bu âyet-i celile ihtiyar kadınlar hakkında şer'i bir müsaadeyi beyan ediyor. Evlenme ümidi kalmayan, yaşlı ve hayızdan kesilen kadınların zinetlerini açığa çıkarmamak şartıyla üst örtülerim, çarşaflarını çıkarmalarında kendileri için bir günah, yoktur. Fakat iffetlerine ziyadesiyle riayet etmeleri daha hayırlıdır. Çünkü açılmakla fitne arasında bağ olduğu gibi, örtünmekle iffet arasında da bir münâsebet vardır. Bu bakımdan avret mahallerinin ve zilletlerinin açığa çıkarılmaması şartıyla yaşlı kadınlara üst elbiselerini çıkarma ruhsatı verilmiştir. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor.-«Evlenme ümidi kalmayan yaşlanıp oturmuş kadınlara, zinetlerini açığa vurmamak şartıyla rubalarını bırakmalarında onlar için bir mesuliyet yoktur. Fakat sakınmaları kendileri için daha hayırlıdır. Allah, hakkıyla işiten, hakkıyla bilendir.»

61

«Kör için bir sorumluluk yoktur. Topal için bir sorumluluk yoktur. Hastaya da bir sorumluluk yoktur. Evlerinizde veya babalarınızın evlerinde veya annelerinizin evlerinde veya erkek kardeşlerinizin evlerinde veya kız kardeşlerinizin evlerinde veya amcalarınızın evlerinde veya halalarınızın evlerinde veya dayılarınızın evlerinde veya teyzelerinizin evlerinde veya kâhyası olup anahtarları elinizde olan evlerde veya dostlarınızın evlerinde izinsiz yemek yemenizde bir sorumluluk yoktur. Birarada veya ayn ayrı yemenizde de bir sorumluluk yoktur. Evlere girdiğiniz zaman, kendi adamlarınıza Allah katından bereket, esenlik ve güzellik dileyerek selâm verin. İşte Allah size âyetlerim, düşünesiniz diye böylece açıklar.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'in'rivayetine göre bu âyet-i celile «mallarınızı aranızda bâtıl üzere yemeyin» âyetinden sonra nazil olmuştur. Bunun üzerine mü'minler, «malların en efdali taamdır»

diyerek, körlerle, topallarla ve hastalarla yemek yemekten sakinmışlardır. Körler yemeğin hangisinin iyi olduğunu göremezler, topallar ve sakatlar, bu özürlerinden dolayı istedikleri gibi hareket edip yiyemezler, hastalar ise sağlam adam gibi yemeye ve içmeye muktedir olamazlar. Bu bakımdan bunların hakkı bize geçer korkusu ile yemekten sakınmışlardır. Onları küçük görerek veya kendilerinden tiksinerek değil, sadece haklarının kendilerine geçmesinden korktukları için sakınmışlardır. Bunun üzerine bu âyet nazil olup şöyle buyurulmuştur: «Kör için bir sorumluluk yoktur. Topal için bir sorumluluk yoktur. Hastaya da bir sorumluluk yoktur. Evlerinizde veya babalarınızın evlerinde veya annelerinizin evlerinde veya erkek kardeşlerinizin evlerinde veya kız kardeşlerinizin evlerinde veya amcalarınızın evlerinde veya halalarınızın evlerinde veya dayılarınızın evlerinde veya teyzelerinizin evlerinde veya kâhyası olup anahtarları elinizde olan evlerde veya dostlarınızın evlerinde izinsiz yemek yemenizde bir sorumluluk yoktur. Birarada veya ayrı ayrı yemenizde de bir sorumluluk yoktur. Evlere girdiğiniz zaman, kendi adamlarınıza Allah katından bereket, esenlik ve güzellik dileyerek selâm verin. İşte Allah size âyetlerini, düşünesiniz diye böylece açıklar.»

Rivayete göre, âyette zikredilen kimseler sözü geçen evlerde izinsiz olarak yemek yerlerdi. Ev sahipleri onlara yemek yedirmekten, onlar da davetsiz olarak veya sahiplerinin izni olmadan evlere gitmekten çekindiler. Hele «mallarınızın aranızda bâtıl üzere yemeyin» âyeti nazil olduktan sonra onların bu hassasiyetleri daha da artmıştır. Bunun üzerine bu âyet nazil olmuş, özürlü insanların yemesinde bir sorumluluk olmadığı ve hangi evlerde izinsiz yemek yenebileceği açıkça belirtilmiştir. Yemek yenebilecek evler belirtildikten sonra, yemek yeme âdabı da bildirilmiş ve şöyle buyurulmuştur: «Birarada veya ayrı ayrı yemenizde de bir mahzur yoktur. Bazı kimseler İslâm'dan önce, tek başına yemek yemekten imtina ederlerdi. Hatta birlikte yemek yiyecek birisini bulamadıkları zaman yemek yemeden vazgeçerlerdi. Bu âyet ile birlikte yemenin de, ayrı ayrı yemenin de hiçbir mahzuru olmadığı bildirilmiş ve evlere girmenin âdabı da gösterilerek şöyle buyurulmuştur: «Evlere girdiğiniz zaman kendinize Allah katından

bereket, sağlık ve güzellik dileyerek selâm verin.» Âyet-i celilede zikredilen hususlar son derece anlamlıdır. Önce hangi evlerde izinsiz yemek yeneceği, sonra birarada veya ayrı ayrı yemenin bir mahzuru olmadığı ve daha sonra da evlere girmenin âdabı belirtilmiştir. Aslında kendi yakınlarına ve dostlarına selâm verenler kendilerine selâm vermişlerdir. Zira selâm Allah'ındır. Elbette buna en lâyık olanlar ebeveynler, çocuklar, kardeşler, akrabalar ve dostlardır. Çünkü selâmda, bereket, sağlık, esenlik, güzellik vardır. Böylece karşılıklı selâmlaşmak akrabaları, yakınları, dostları birbirine bağlar. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) eve girenler orada kimseyi bulamazlarsa dahi

«Allah'ın selâmı bizim ve sâlih kullarının üzerine olsun, desinler» demiştir. İlâhî nizamdaki hikmetleri ve takdirleri görmeniz için Allah size âyetlerini, düşünesiniz diye böylece açıklar.

62

«Mü'minler ancak Allah'a ve Resulüne iman ederler ve **Peygamber**le birlikte bir işe karar vermek için toplandıklarında ondan izin isteyip alıncaya kadar gitmeyenlerdir. Gerçekten senden izin isteyenler, işte onlar Allah'a ve Resulüne inananlardır. Bir takım işleri için senden izin isterlerse içlerinden dilediğine izin ver. Ve Allah'tan onların bağışlanmalarını dile. Şüphesiz ki, Allah çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir.»

Mü'minler, ancak Allah'a ve Resulüne iman edip bir işe karar vermek için **Peygamber**le birlikte toplandıkları zaman, ondan izin alıncaya kadar yanından ayrılıp gitmeyenlerdir. Gerçek mü'minler Allah ve Resulüne iman edip emirlerine itaat ederek, **peygamber**leri izin vermeden yanından ayrılmayanlardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Mü'minler ancak Allah'a ve Resulüne iman ederler ve **Peygamber**le birlikte bir işe karar vermek için toplandıklarında ondan izin isteyip alıncaya kadar gitmeyenlerdir. Bir takım işleri için senden izin isterlerse içlerinden dilediğine izin ver. Ve Allah'tan onların 'bağışlanmalarını dile. Şüphesiz ki, Allah çok yarlığayıcıdır, çok merhamet edicidir.» Hakiki mü'min Allah'a ve Resulüne iman ettiği gibi, emirlerine de itaat eder. Allah ve Resulünün emrine muhalif en küçük bir harekette bulunmaz. Sahâbe-i

kiram, Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'den izin almadan yanından asla ayrılmazlardı. Allah Resulü kendilerine izin verinceye kadar otururlardı.

Bu âyet-i celile müslümanların dünya işlerinde reislerinin emirlerine itaat etmelerine işaret ediyor. Çünkü müslümanların kendilerinden olan emir sahiplerine itaat etmeleri Allah ve Resulünün emridir. Emir sahiplerinde aranan özellik de Allah ve Resulünün emri istikametinde hareket etmeleridir.

63

«Kendi aranızda birbirinizi çağırdığınız gibi Peygamber'i çağırmayın. İçinizden sıvışıp gidenleri şüphesiz ki Allah bilir. O'nun emrine aykırı hareket edenler başlarına bir belâ gelmesinden veya can yakıcı bir azaba uğramaktan sakınsınlar.»

64

«Dikkat edin, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. O, sizin içinde bulunduğunuz durumu da, kendisine döndürüleceğiniz günü de gerçekten bilir. Onlara işlediklerini haber verir. Ve Allah her şeyi hakkıyla bilir.»

Her gönlün Peygamber'e karşı saygı duyması gerekir. Söylediği her kelimede, yaptığı her seslenişte bu saygıyı göstermesi icap eder. Zira âlemlere rahmet olarak gönderilen bir peygamber, elbette rastgele çağrılmaz. Çünkü Hâlik-ı Mutlak, bütün varlığı onun için yaratmış; onu da insanlığı hidayete, kurtuluşa, selâmete, saadete ve rahmete kavuşturmak için göndermiştir. Hidayete, kurtuluşa ve rahmete vesile olan bir peygamber, elbette ta'zim ve hürmet ile çağrılır. İmam-ı Mücahid lie Katade bu emrin mânâsını şöyle ifade etmişlerdir: «Siz Peygamber'i, ya Muhammed veya ey Kasım'ın babası» diye çağırmayın. Onu «Ya Nebiyyallah veya ya Resûlâllah» diye ta'zim ve hürmetle çağırın. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ey mü’minler, kendi aranızda birbirinizi çağırdığınız gibi Peygamber'i çağırmayın. İçinizden sıvışıp gidenleri şüphesiz ki, Allah bilir. O'nun emrine aykırı hareket edenler, başlarına bir belâ gelmesinden veya can yakıcı bir azaba uğramaktan sakınsınlar.» Allah, Peygamber'ine muhalefet edenlerden intikamını mutlaka ahr.

Çünkü göklerdeki ve yerdeki her şey O'nundur. O, iman edenleri de, etmeyenleri de bilir. Ona göre mükâfat ve mücâzat verir. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Dikkat edin, göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır. O, sizin içinde bulunduğunuz durumu da, kendisine döndürüleceğiniz günü de gerçekten bilir. Onlara işlediklerini haber verir. Ve Allah her şeyi hakkıyla bilendir.»

FURKAN SURESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Kerîm'in 25. sûresi olup Mekke'de nazil olmuştur, 77 âyetten ibarettir. Bu mübarek sûrenin âyetleri hak ile bâtılı tefrik ettiği için «Furkan» adını almıştır. Sûrenin ihtiva ettiği hususlar genel olarak şunlardır: Kur'ân-ı Kerîm'in nüzûlündeki hikmetler, Hâlik-ı Mutlak'ın bütün noksan sıfatlardan münezzeh oluşu, risalet ve nübüvvet, kıyametin ahvali, sâlih mü'minlerin nail olacakları nimetler.

1

«Hakkı bâtıldan ayırt eden Kur'an'ı kuluna bütün alemleri uyarmak üzere indiren Allah yücelerin yücesidir.»

2

«Ki göklerin ve yerin hükümranlığı O'nundur. O, hiçbir evlât edinmemiştir. Mülkünde de ortağı yoktur. Her şeyi yaratmış, bir ölçüye göre takdir buyurmuştur.»

Hakkı bâtıldan, hayrı şerden, iyiyi kötüden, haramı helâlden, imanı küfürden ayırt eden Kur'an'ı kulu Muhammed'e bütün âlemleri uyarmak üzere indiren Allah'ın şanı ne yücedir. O, göklerin ve yerin halikıdır. Hiçbir çocuk edinmemiştir. Mülkünde de ortağı yoktur. O, her şeyi bir ölçüye göre yaratmış, ömrünü, ecelini, rızkını takdir etmiştir. Her varlık kendisi için takdir edileni görecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Hakkı bâtıldan ayırt eden Kur'an'ı kuluna bütün âlemleri uyarmak üzere indiren Allah yücelerin yücesidir. Ki göklerin ve yerin hükümranlığı O'nundur. O, hiçbir evlât edinmemiştir. Mülkünde de ortağı yoktur. Her şeyi yaratmış, bir ölçüye göre takdir buyurmuştur.»

3

«Onlar, O'nu bırakıp bir şey yaratmayan, aksine kendileri yaratılmış olan ve kendilerine fayda veya zarar veremeyen, Öldürmeye, diriltmeye ve ölümden sonra tekrar canlandırmaya gücü yetmeyen tanrılar edindiler.»

Kâfirler, Allah'ı bırakıp elleriyle yaptıkları putlara tapınışlardır. Halbuki putları ne bir iyiliği celbedebilir ve ne de bir kötülüğü giderebilir. Putlar hiçbir şeye muktedir değillerdir. Her şeyi yoktan var eden, öldüren, dirilten, rızıklandıran, besleyen, koruyan, dirilten Allah'tır. Her şey O'na muhtaç, O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Buna rağmen kâfirler Allah'ı bırakıp elleriyle yaptıkları putlara ilâh diye tapınışlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar, O'nu bırakıp bir şey yaratmayan, aksine kendileri yaratılmış olan ve kendilerine fayda veya zarar veremeyen, öldürmeye, diriltmeye ve ölümden sonra tekrar canlandırmaya gücü yetmeyen tanrılar edindiler.» Onlar şirk ve küfürlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir.

4

«Küfredenler, «bu Kur'an, onun bir uydurmasıdır ve ona bu hususta bir başka topluluk yardım etmiştir' diyerek haksız ve asılsız bir söz uydurdular.»

5

«Ve dediler ki: (Bu âyetler) onun başkasına yazdırıp da kendisine sabah akşam okunmakta olan, öncekilerin masallarıdır.»

Kâfirler âlemlere rahmet olarak gönderilen Allah Resulünü ve Kur'ân-ı Kerim'i yalanlayarak şöyle demişlerdir: «Bu Kur'an, onun bir uydurmasıdır ve ona bu hususta bir başka topluluk yardım etmiştir. O, bunları Yahudilerin ileri gelenlerinden ve şairlerinden bir guruba yazdırıp kendisine sabah akşam okunmakta olan, öncekilerin masallarıdır. Muhammed bunları saklar, halkı kendine çekmek için eskilerin masallarını ve hikâyelerini onlara anlatır.» Yüce Allah onların bu iddialarını şu âyet-i celilesiyle reddetmiştir.

6

«De ki: Onu göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir. Şüphesiz ki O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

7

«Ve dediler ki: Bu nasıl **peygamber**dir ki yemek yiyor, sokaklarda geziyor? Ona beraberinde bulunup uyaran bir melek indirilseydi ya.»

8

«Yahut kendisine bir hazine verilseydi veya besleneceği bir bahçe olsaydı ya. O zalimler dediler ki: Siz büyülenmiş bir adamdan başkasına tâbi olmuyorsunuz.»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i yalanlayarak Kur'an'ın eskilerin masalları olduğunu söylemişler ve **Hazret-i Peygamber** için de şöyle demişlerdir: «Muhammed nasıl **peygamber** olabilir? O da, bizim gibi yemek yer, su içer, sokaklarda gezer dolaşır. Şayet **peygamber** olsaydı kendisini uyaran bir melek yanında bulunması gerekirdi. Yahut kendisine bir hazine verilseydi veya besleneceği bir bahçe verilseydi de sıkıntı çekmeseydi daha iyi olmaz mıydı? Ne bir hazinesi var ve ne de beslenebileceği bir bahçesi var.» Kâfirler bu asılsız iddialarıyla beraber **peygamber**lerin melek olması gerektiğini veya halkın en zengini olması lâzım geldiğini ifade etmek istemişlerdir. Halbuki bütün **peygamber**ler beşerdir. Beşer olmaları hasebiyle elbette yiyecek, içecek, gezecek, insanlarla beraber konuşacak, çalışacak, evlenecek, çocuk sahibi olacak, alışveriş edecektir. Bütün bunlar beşeriyetin gereğidir. Hem bugüne kadar, insanoğluna meleklerden **peygamber** gönderilmemiştir. Hatta bütün **peygamber**ler kendi kavimleri içinden çıkmıştır. Görevleri itibariyle gönderildikleri kavmin dilini en iyi şekilde bilmesi gerekir. Bir **peygamber** gönderildiği kavmin dilini bilmezse, Allah'ın emir ve yasaklarını onlara nasıl tebliğ edecektir? **Peygamber**lerin görevi Allah'tan aldıkları emir ve yasakları insanlara tebliğ edip, onları dalâletten hidayete, küfürden imana, felâketten kurtuluşa, karanlıktan aydınlığa, cehaletten ilme, şerden hayıra, kötülüklerden iyiliğe, düşmanlıktan kardeşliğe davet etmektir, Böyle mesuliyetli bir görev elbette mahlûkatın en şereflisi ve en seçkini olan insanlara

verilecektir. Yüce Allah kâfirlerin bu iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur:

«Ya Muhammed, de ki: Onu göklerin ve yerin sırrını bilen indirmiştir. Şüphesiz ki O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.» Ve dediler ki: «Bu nasıl **peygamber**dir ki, yemek yiyor, sokaklarda geziyor? Ona beraberinde bulunup uyaran bir melek indirilseydi ya. Yahut kendisine bir hazine verilseydi veya besleneceği bir bahçe olsaydı ya?» O zalimler dediler ki: «Siz büyülenmiş bir adamdan başkasına tâbi olmuyorsunuz.» Kâfirler, Allah Resulünü kehânet ve büyü ile itham ederek, mü'minlere «siz büyülenmiş bir adamdan başkasına tâbi olmuyorsunuz» diyerek zemmetmişlerdir. Halbuki en çok zemmedilenler kendileridir. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm onları şöyle tasvir ediyor: «Onlar zalimlerin, fâsıkların, hüsrana uğrayanların, esfel-i safiline düşenlerin, kâfirlerin ta kendileridir. İşte onlar elim bir azaba uğrayacaklardır.»

9

«Bir bak, sana nasıl misal getirdiler? Artık onlar sapmışlardır, bir daha yol bulamazlar.»

Kâfirler, Allah Resulünün **peygamber**liğini inkâr ederek «Muhammed, şayet **peygamber** olsaydı hazineleri, bağ ve bahçeleri olurdu. Hem kendisinin **peygamber** olduğunu halka bildiren beraberinde bir melek bulunurdu. Halbuki böyle bir şey yok, o da bizim gibi yiyor, içiyor, geziyor, çarşı pazar dolaşıyor» demişlerdir. Yüce Halik onların bu iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: "Ya Muhammed, bir bak, sana nasıl misal getirdiler? Artık onlar sapmışlardır, bir daha yol bulamazlar.»

10

«Dilerse sana bunlardan daha iyi olan, içlerinden ırmaklar akan cennetler verebilen ve köşkler kurabilen Allah yücelerin yücesidir.»

Allah sevgili **Peygamber**ine bunlardan çok daha hayırlısını, iyisini ve üstününü vermeye kadirdir. Onları **peygamber**ine vermekten âciz değildir. Çünkü göklerin ve yerin sahibi, maliki, yaratanı, koruyanı, var edeni ve yok edeni Allah'tır. Her şey O'nundur. O, bunları kullarından istediğine verir. Kimse buna mani

olamaz. Hâlik-ı Zülcelâl" bunu sevgili Peygamberine şöyle beyan ediyor: «Dilerse sana bunlardan daha iyi olan, içlerinden ırmaklar akan cennetler verebilen ve köşkler kurabilen Allah yücelerin yücesidir.» Ebû İmame, Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şöyle söylediğini rivayet etmiştir: «Rabbim benim için Mekke dağlarını altın edeceğim buyurdu. Ben onu istemedim, verdiğine şükrederek şakirdlerden olmak için Rabbime niyazda bulundum.» Ona ümmet olanın da hali böyle olmalıdır. Tamah ve hırstan uzak olarak, Rabbinin verdiği nimetlere şükredip dünyası için âhiretini, âhireti için de dünyasını terketmemelidir. Zaten hakiki mü'minin vasfı da budur. Şayet Hazret-i Peygamber dileseydi, Allah onun için Mekke'nin dağlarını altın yapacaktı. Fakat o istemedi.

11

«Bilâkis onlar kıyamet saatini de yalanladılar. Biz o saatin geleceğini yalanlayanlara öyle çılgın bir ateş hazırladık ki.»

12

«Bu kendilerine uzak bir yerden gözükünce onun kaynayışım ve uğultusunu duyacaklardır.»

13

«Elleri boyunlarına bağlı olarak dar bir yerden atıldıkları zaman orada yok olup gitmeyi isterler.»

14

«Bir kere yok olmayı değil, birçok kereler yok olmayı isteyin.»

Kâfirler, yalnız Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i inkâr etmekle kalmamışlar, kıyamet gününü de inkâr etmişlerdir. Allah onlar için elim bir azap hazırlamıştır. Kendilerine uzak bir yerden bu azap gösterilince onun kaynayışını ve uğultusunu duyacaklardır. Kâfirler, elleri boyunlarına bağlı olarak o ateşin içine atıldıkları zaman, orada yok olup gitmeyi isterler. Fakat onlar cehennemin azabını gördükçe bir değil, her an yok olmak isteyeceklerdir. Ama hiçbir zaman yok olamayacaklar, aksine azapları daha da artacaktır. Çünkü bu onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Nitekim Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve

sellem) «kim bana yalan isnad ederse, onun yeri cehennemin iki gözünün arasıdır» buyurmuştur. Bunun üzerine sahabe «ey Allah'ın Resulü, cehennemin iki gözü var mıdır?» diye sorarlar. Cevaben «evet, **Allahü teâlâ**'nın . buyurduğunu işitmediniz mi?» demiştir. Yüce Halik kâfirlerin elim bir azaba uğrayacaklarını beyan edip şöyle buyurmuştur: «Bilâkis onlar, kıyamet saatini de yalanladılar. Biz o saatin geleceğini yalanlayanlara öyle çılgın bir ateş hazırladık ki. Bu kendilerine uzak bir yerden gözükünce onun kaynayışını ve uğultusunu duyacaklardır. Elleri boyunlarına bağlı olarak dar bir yerden atıldıkları zaman orda yok olup gitmeyi isterler. Bir kere yok olmayı değil, birçok kereler yok olmayı isteyin.»

15

«De ki: 'Bu mu daha hayırlıdır, yoksa müttekîlere vaad olunan ebedî cennet mi daha iyidir?' Ki bu, onlar için bir mükâfat, bir mercidir.»

16

«Onlar için orada diledikleri her şey vardır. Ve ebediyen orada kalırlar. Bu Rabbinin yerine getirilmesi istenen bir vaadidir.»

“Âhiret nimetleri, dünya nimetlerinden daha hayırlı, daha üstündür. **Allahü teâlâ** müttekî kullarına cennet nimetlerini vaadetmiştir. Onlar orada ebedi kalacaklar ve arzu ettikleri her nimete nail olacaklar ve Rablerine «ey Rabbimiz, **peygamber**lerin dilinden bize haber verip vaadettiğin nimetleri ver» diye niyaz edeceklerdir. Bu, Rablerinin onlara vaadidir. Hâlik-ı Mutlak, bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, de ki: 'Bu mu daha hayırlıdır, yoksa müttekîlere vaad olunan ebedî cennet mi daha iyidir?' Ki bu, onlar için bir mükâfat, bir mercidir. Onlar için orada diledikleri her şey vardır. Ve ebediyen orada kalırlar. Bu Rabbinin yerine getirilmesi istenen bir vaadidir.»

17

«O gün Rabbin onları ve Allah'tan başka taptıklarını biraraya toplar ve 'şu kullarımı siz mi saptırdınız, yoksa kendileri mi yoldan saptılar?” der.»

18

«Onlar da derler ki: Hâşâ, seni bırakıp da başka dostlar edinmek bize yaraşmaz. Ama sen onlara ve babalarına nimetler verdin de, seni anmayı unuttular. Ve helaki hak eden bir kavim oldular.»

Allahü teâlâ, kıyamet günü, kâfirleri ve taptıkları putları mahşer yerine toplar ve putlara «şu kullarımı doğru yoldan siz mi saptırdınız, yoksa kendileri mi yoldan saptılar?» diye sorar. Putlar da dile gelerek şöyle derler: «Hâşâ, ey Rabbimiz, seni bırakıp da başka dostlar edinmek bize asla yaraşmaz. Fakat sen bunlara ve babalarına dünyada bol bol nimetler verip, sıhhat ve uzun ömür verdin. Onlar da bu nimetleri gördükçe azdılar, gururlanıp kibirlendiler, **peygamber**lerini ve âyetlerini inkâr edip seni anmayı unuttular ve putlara tapmaya başladılar. Böylece helak olmayı hak ettiler.» Hâlik-ı Zülcelâl kıyamet günü her şeyi konuşturacak, o zaman herkesin yaptığı karşısına çıkacaktır. Ona göre hayır işleyenler mükâfatını, şer işleyenler de cezalarını göreceklerdir.

19

«İşte sizi söylediklerinizde yalancı çıkardılar. Artık üzerinizden azabı çeviremez ve yardım göremezsiniz. Sizden zulmedenlere büyük bir azap tattıracağız.»

Kıyamet günü kâfirlerin putları da kendilerini yalanlayacak ve onlara hiçbir faydası olmayacaktır. Kıyamet günü kâfirlere putlarının hiçbir faydası olmadığı gibi, bilâkis onların aleyhine şehadet de bulunacaklardır. Allah'a şirk koşup nefsine zulmedenlere Allah büyük bir azap tattıracaktir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İşte sizi söylediklerinizde yalancı çıkardılar. Artık üzerinizden azabı çeviremez ve yardım göremezsiniz. Sizden zulmedenlere büyük bir azap tattıracağız.»

20

«Senden önce gönderdiğimiz bütün **peygamber**ler de şüphesiz yemek yerler, sokaklarda gezinirlerdi. Sabreder misiniz diye sizi birbirinizle deneriz. Ve Rabbin her şeyi hakkıyla görendir»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e ta'n ederek «Muhammed, nasıl **peygamber**dir? Bizim gibi yer, içer, sokaklarda dolaşır; halbuki **peygamber**ler yemez, içmez, sokaklarda dolaşmaz» demişlerdir. Halbuki **peygamber**ler de beşerdir, onların da yemeye, içmeye, gezmeye, evlenmeye, istirahate, uykuya, çalışmaya, konuşmaya ihtiyacı vardır. **Allahü teâlâ** insanoğluna kendi cinsinden **peygamber** göndermiş, hatta her millete kendi içinden **peygamber** göndermiş, hiçbir zaman meleklerden **peygamber** göndermemiştir. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, senden önce gönderdiğimiz bütün **peygamber**ler de şüphesiz yemek yerler, sokaklarda gezinirlerdi. Sabreder misiniz diye sizi birbirinizle deneriz. Ve Rabbin her şeyi hakkıyla görendir.» Bütün **peygamber**ler yerler, içerler, sokaklarda gezinirler. Bu özellik sadece **Hazret-i Muhammed**'e mahsus değildir. Yukarda da ifade edildiği gibi **peygamber**ler de beşerdir. Beşerin ihtiyaç duyduğu şeylere onlar da ihtiyaç duyacaktır. Bu bakımdan **peygamber**lerin yemesi, içmesi tabiidir.

Allahü teâlâ kullarını birbiriyle dener. Onlardan kimini fakirlikle, kimini zenginlikle, kimini hastalıkla, kimini çeşitli musibetlerle, kimini çocuklarıyla, kimini komşularıyla dener. Hâlik-ı Zülcelâl kullarını çeşitli yollarla, muhtelif vasıtalarla imtihana tâbi tutar. Bu bakımdan kul her haline hamd edip Allah'ın verdiği nimetlere şükretmelidir. Çünkü bizi var eden de, yok eden de, bize veren de, alan da O'dur. Bize düşen, her halimize hamd etmek, verilen nimetlere şükretmek ve Allah'tan gelene sabretmektir.

21

«Bizimle karşılaşmayı ummayanlar 'Bize melek indirilmeli değil miydi veya Rabbimizi görmeli değil miydik?' derler. Yemin olsun ki, kendi kendilerine büyüklenmişler ve azgınlıkta çok ileri gitmişlerdir.»

22

«Melekleri görecekleri gün, işte o gün günahkârlara hiçbir sevinç haberi yoktur. Melekler, onlara 'iyi haber size yasaktır, yasak' derler.»

23

«Yaptıkları her işi ele alır ve onu toz duman ederiz.»

Kâfirler, kıyamet günü tekrar dirilip mahşer yerinde **Allahü teâlâ**'nın huzurunda toplanmayı inkâr ederek şöyle demişlerdir: «Muhammed'in **peygamber** olduğunu bize bir melek indirilip de haber verseydi veya biz Rabbimizi görsek de, O haber verseydi, işte o zaman **peygamber** olduğuna inanırdık. Şimdi inanmayız.» Kâfirler böyle hareket etmekle kendi kendilerine büyüklenmişler ve azgınlıkta çok ileri gitmişlerdir. Azrail'i görecekleri gün, onlara hiçbir sevinç haberi verilmeyecektir. Hatta melekler tarafından 'şize iyi haber yasaktır, yasak» denerek azarlanacaklardır. Ve dünyada yaptıkları bütün işleri toz olup yok olacaktır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kâfirler melekleri görecekleri gün, işte o gün günahkârlara hiçbir sevinç haberi yoktur. Melekler, onlara 'iyi haber size yasaktır, yasak' derler ve yaptıkları her işi ele alır ve onu toz duman ederiz.»

Âyette geçen «hebâen mensurâ»yı Hazret-i Ali ile **İbn Abbas** (radıyallahü anh) farklı tefsir etmişlerdir. Hazret-i Ali'ye göre «hebâen» güneşin hüzmesindeki zerreciklerdir. Bunlar el ile tutulmaz, gölgede görülmez. Mensura da toz olup dağılmış şeylerdir. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'a göre «hebâen mensura» rüzgârın estiği zaman havaya uçurduğu toz topraktır.

24

«O gün cennet ehlinin kalacağı yer çok iyi, dinlenecekleri yer çok güzeldir.»

25

«Ve o gün gök beyaz bulutlar halinde parçalanacak, melekler bölük bölük indirileceklerdir.»

26

«O gün, gerçek hükümdarlık Rahman'ındır. İnkarcılar için yaman bir gündür o.»

Allahü teâlâ kıyamet günü bütün insanları mahşer yerine toplayacak ve hesaba çekecektir. Cennetlik olanlar cennete,

cehennemlik olanlar da cehenneme sevkedilecektir. O gün cennet ehline müjde verilip mikatta duracakları yer çok iyi, dinlenecekleri yer ise çok güzeldir. Kıyamet günü gök beyaz bulutlar halinde parçalanacak, melekler bölük bölük yere indirileceklerdir. Önce birinci gök yarılır, oradaki melekler yere indirilir. Onların sayısı yerdeki insanlardan ve cinlerden daha çoktur. Sonra ikinci kat gök yarılır, oradaki melekler de yere indirilirler. Onların sayısı ise birinci kat gökteki meleklerin ve yerdekileriri sayısından daha çoktur. Böylece yedi kat gök yarılır ve hepsindeki melekler yere indirilir. Sonra arşı yüklenen melekler yere indirilir, onların sayısını ancak Allah bilir. İşte o gün hüküm sahibi Allah'tır. O'ndan başka hüküm sahibi yoktur. O gün iman eden kullarını cennet nimetleriyle, iman etmeyen kâfirleri de elim bir azap ile cezalandıracaktır. Bu onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «O gün gerçek hükümdarlık Rahmanındır. İnkarcılar için yaman bir gündür o.»

27

«O gün, zalim kimse iki elini ısırarak: 'Ne olurdu ben de **peygamber**lerle beraber bir yol tutsaydım?' diyecektir.»

28

«Eyvah bana. Keşke falancayı dost edinmeseydim?»

29

«Yemin olsun ki, bana gelen Kur'an'dan o saptırdı beni. Şeytan insanı yapayalnız ve yardımsız bırakıyor.»

Bu âyet-i celileler Ukbe ibn Muayt hakkında nazil olmuştur. Ukbe ticaretle uğraşır, bu maksatla sefere çıkardı. Her seferden dönüsünde, Mekke'nin ileri gelenlerine büyük bir ziyafet verir, bu ziyafete **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i de davet ederdi. Ukbe iman etmemekle beraber sık sık **Peygamber**imizin yanına gider, uzun müddet otururdu. Bu bakımdan Allah Resulünü de ziyafete davet etmişti, **Peygamber**imiz davete iştirak eder, fakat yemek yemez ve «ey Ukbe, sen Allah'ın birliğine ve benim **peygamber**liğime iman etmedikçe yemeğini yemem» der. Bunun üzerine Ukbe Kelime-i Şehadet getirir, sonra Allah Resulü de

onun yemeğini yerdi. Müşriklerin ileri gelenlerinden Übey ibn Halef, Ukbe'nin arkadaşıdır. O, Ukbe'nin Kelime-i Şehadet getirdiğini duyunca hemen yanına gelir «ey Ukbe, sen dinini bırakıp da bâtıl dine mi döndün?» der. Ukbe, müslüman olmadığını ifade ederek şöyle der: «Hayır, vallahi dinimden dönmedim. Fakat evime gelen bir kişi ben Kelime-i Şehadet getirmedikçe yemeğimi yemedi, onun yemeğimi yemesi için Kelime-i Şehadet getirdim.» Ukbe'den bu sözleri duyan Übey «demek ki sen bu sözü zalim birisinin sözü üzere söyledin» diyerek küfrünü bir defa daha ilân eder. Ukbe, arkadaşının hatırı için İslâm'dan döner ve Bedir savaşında Müslümanlara esir düşüp hapsedilir ve hapiste ölür. Übey ibn Halef de Uhud muharebesinde **Resûlüllah** tarafından katledilir. O, Ebû Cehiller gibi İslâm'ın ve Müslümanların amansız düşmanı idi. Sonunda küfrünün ve düşmanlığının cezasını gördü.

İmam-ı Dahhak'ın rivayetine göre Übey Uhud muharebesinde **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e tükürür, tükrüğü kendi yüzüne düşer ve düştüğü yeri ateş gibi yakar, orada bir iz bırakır. Öldüğü zaman bile yüzündeki yanık eseri kendini gösterir. Yüce Allah bu âyeti inzal edip şöyle buyurmuştur: «O gün zalim kimse iki elini ısırarak: 'Ne olurdu ben de **peygamber**lerle beraber bir yol tutsaydım. Eyvah bana. Keşke falancayı dost edinmeseydim. Yemin olsun ki, bana gelen Kur'an'dan o saptırdı beni. Şeytan insanı yapayalnız ve yardımsız bırakıyor'.» İşte Ukbe ve benzerleri kıyamet günü böylece pişmanlık duyacaklardır. Fakat onların pişmanlığı asla kendilerine fayda vermeyecektir. Atâ, Ukbe hakkında şöyle demiştir: «Ukbe, iki elini yiyecek, yedikçe eli eski haline dönecek ve azabı böyle devam edecektir. Azabı böyle devam ederken iman etmediğine ve **Peygamber**'in yolundan gitmediğine pişman olup 'keşke ben Muhammed'e tâbi olup hidayete erseydim de, bu azabı çekmeseydim, bana yazıklar olsun. Ben neden Übey'e tâbi oldum? Beni imandan alıkoyan, Muhammed'i ve Kur'an'ı inkâr ettiren odur. Ben Muhammed'in **peygamber** olduğunu bildiğim halde şeytana uyup onu inkâr ettim,. Şimdi bana yazıklar olsun'.» Kıyamet günü Ukbe ve benzerleri böyle nadim olacaklardır.

Ukbe, Übey ibn Halefi şeytana benzetmiştir. Çünkü o, şeytanın görevini yapmıştır. Şeytanın görevi de insanları Allah yolundan alıkoymaktır. İnsanları Allah yolundan alıkoyanlar şeytanın ta kendisidir. Bu âyet her ne kadar Ukbe hakkında indirilmiş ise de, hükmü umumidir. Ukbe gibi olanların hepsine şamildir. Bu bakımdan arkadaş seçerken şeytan ruhluları değil de, dini bütün olanları tercih etmek gerekir. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Kişi arkadaşının yolunda gider. Sizden herhangi biriniz arkadaşlık yapacağı insana iyi dikkat etsin.» Akıl sahiplerinin bundan ibret alıp ona göre arkadaş seçmesi gerekir. Kötü arkadaş insanı her türlü yola sevkeder.

30

«**Peygamber** dedi ki: Ey Rabbim, doğrusu kavmim bu Kur'an'ı bırakmıştı.»

31

«Böylece biz her **peygambere** suçlulardan bir düşman peyda ettik. Doğruyu gösterici ve yardımcı olarak Rabbin yeter.»

Mekke'li müşrikler Kur'ân-ı Kerim'e iftira ederek, onun şiir, **Peygamber**imizin de sihirbaz olduğunu söylemişlerdir. Buna çok üzülen Allah Resulü «Ey Rabbim, doğrusu kavmim bu Kur'an'ı bırakmıştı» diyerek, onlardan müşteki olmuştur. Bunun üzerine Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ini teselli ederek şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, böylece biz her **peygambere** suçlulardan bir düşman peyda ettik. Doğruyu gösterici ve yardımcı olarak Rabbin sana yeter.» Her **peygambere** kavmi tarafından düşmanlık yapıldığı gibi, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e de yapılmıştır. Allah'ın elçilerine her devirde düşmanlık yapılmış, hakaret edilmiş ve çeşitli işkencelere maruz bırakılmışlardır. Hâlik-ı Zülcelâl de zulüm ve küfürleri yüzünden onlara düşmanlık yapanları helak etmiştir.

32

«O küfredenler derler ki: 'Kur'an ona bir kerede indirilmeli değil miydi?' Halbuki biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle azar azar indirir ve ağır ağır okuruz.»

Kâfirler, «Kur'an Muhammed'e neden bir defada indirilmedi, bir defada indirilse daha iyi değil miydi?» demişlerdir. Halbuki Kur'ân-ı Azimüşşan'ın peyderpey indirilmesinin birçok hikmetleri ve sebepleri vardır. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) son **peygamber** olduğu gibi, Kur'ân-ı Kerim de son kitaptır. O, dünyanın sonuna kadar gelecek olan bütün milletlerin ve toplumların ihtiyacına cevap verecektir. Böyle bir kitabın gelişi elbette diğer kitapların gelişinden farklı olacaktır. 23 yılda tamamlanan Kur'ân-ı Kerîm'in her âyetinin gelişi bir hikmete mebnidir. Peyderpey indirilen âyetlerin ezberlenmesi daha kolay olur". Kur'ân-ı Azîmüşşan şayet bir defada indirilseydi, yeni müslüman olanlara hükmü ağır gelecek ve belki de onlar müslüman olmaktan vazgeçeceklerdi. Bütün bu sebepler yüzünden Kur'ân-ı Kerîm bir defada indirilmemiş, peyderpey nazil olmuştur. Yüce Allah, bunu şöyle beyan ediyor: «O kâfirler derler ki: 'Kur'an ona bir kerede indirilmeli değil miydi? Halbuki biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle azar azar indirir ve ağır ağır okuruz.»

33

«Onlar sana bir misal getirmeye dursun, biz onun gerçeğini ve en iyi anlaşılanını sana getirdik.»

34

«Cehennemde yüzleri üstü toplanacak olanların, işte onların yeri çok kötü ve yolu çok sapıktır.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in düşmanları halkı İslâm'dan çevirmek için onlara çeşitli masallar ve düzmeceler anlatarak «biz Muhammed'in söylediklerinden daha iyisini söylüyoruz. Neden bize inanmıyor da, ona inanıyorsunuz?» diyerek halkı İslâm'a girmekten alıkoymaya çalışmışlardır. Yüce Allah onların bu bâtıl iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, onlar sana bir misal getirmeye dursun, biz onun gerçeğini ve en iyi anlaşılanını sana getirdik.» İman etmeyenlerin hepsi biraraya gelseler, Kur'ân-ı Azimüşşan'ın en küçük âyetinin bile benzerini getirmeleri mümkün değildir. Beşerin kelâmı, hiçbir zaman Allah'ın kelâmının benzeri olamaz. Kur'an'a dil uzatanlar mutlaka cezalarını göreceklerdir. Onlar kıyamet günü yüz

üstü süründürülerek cehenneme atılacaklardır. Onların gidecekleri yer çok kötü ve yolları çok sapıktır. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Cehenneme yüzleri üstü toplanacak olanların, işte onların yeri çok kötü ve yolu çok sapıktır.»

35

«Yemin olsun ki, biz Musa'ya kitap verdik. Kardeşi Harun'u da kendisine vezir yaptık.»

36

«'Âyetlerimizi yalanlayan kavme gidin' dedik. Neticede o kavmi yerle bir ettik.»

Allahü teâlâ, Musa (aleyhisselâm)'ya Tevrat'ı indirmiş, kardeşi Harun (aleyhisselâm)'u da kendisine vezir yapmıştır. Her ikisini de Firavun ve kavmini imana davet etmek için görevlendirmiştir. Onlar da bu görevi yerine getirmek için, Firavun ve kavmini imana davet etmiş, fakat onlar bu daveti kabul etmemişlerdir. Musa ve Harun (aleyhisselâm)'un davetini kabul etmeyen Firavun ve kavmi küfür ve zulümlerini daha da artırmışlar, kendilerini Hakk'a davet edenlere düşman kesilmişlerdir. Yüce Halik, inkâr ve zulümleri yüzünden onları helak etmiştir. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, Musa'ya kitap verdik. Kardeşi Harun'u da kendisine vezir yaptık. 'Âyetlerimizi yalanlayan kavme gidin' dedik. Neticede o kavmi yerle bir ettik.»

37

«Nuh kavmini de **peygamber**leri yalanladıkları vakit suda boğduk. Kendilerini insanlar için bir ibret yaptık. Zalimlere can yakıcı bir azap hazırladık.»

38

«Âd ve Semûd'u da, Res eshabını ve bunların arasında birçok nesilleri de (helak ettik).»

39

«Her birine misaller vermiştik, ama dinlemedikleri için hepsini kırıp geçirdik.»

40

«Yemin olsun ki, onlar belâ yağmuruna tutulmuş olan kasabaya uğramışlardır. Onu görmediler mi? Hayır onlar tekrar dirileceklerini ummazlar.»

Allahü teâlâ, her kavme emir ve yasaklarını bildirmek ve onları imana davet etmek için **peygamber**ler göndermiştir. Hiçbir kavmi **peygamber** göndermeden mesul tutmamış ve azap etmemiştir. Ancak kendilerine **peygamber** gelip ilâhî emirler ve yasaklar bildirildikten sonra, imandan yüz çevirip zulmedenleri helak etmiştir. Nûh (aleyhisselâm)'u da kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. Nûh (aleyhisselâm) kavmini yıllarca imana davet etmiş, fakat kavminin içinden pek az kimse iman etmiş, diğerleri küfürde diretmiştir. İman etmeyenler, zulüm ve küfürlerim daha da artırmışlar, Yüce Allah da onları kendilerinden sonra gelenlere ibret olması için suda boğarak helak etmiştir. Hâlik-ı Zülcelâl kâfirleri dünyada helak etmekle bırakmamış, âhirette onlar için elim bir azap hazırlamıştır. Âd kavmine de **peygamber** olarak Hûd (aleyhisselâm)u göndermiş, onlar da Nûh (aleyhisselâm)'un kavmi gibi **peygamber**lerini yalanlamışlar, zulüm ve küfürlerini artırdıkça artırmışlardır. Kendilerinden önce geçen kavimlerden ibret alıp iman etmedikleri için **Allahü teâlâ** onları da helak etmiştir. Sonra Semûd kavmine de Salih (aleyhisselâm)'i göndermiş, o da kavmini imana davet etmiştir. Onun kavmi de diğer **peygamber**lerin kavmi gibi kendisine iman etmemiş, küfür ve zulümlerinde ısrar etmişlerdir. Onlar da zulüm ve küfürlerinin cezasını görmüşlerdir. Hâlik-ı Mutlak, Res eshabına da Şuayb (aleyhisselâm)'ı göndermiştir. Kavmi de Şuayb (aleyhisselâm)'ın davetine icabet etmeyerek, putlara tapıp Allah'a şirk koşmuşlardır. Bunlar varlıklarına güvenerek her geçen gün küfür ve zulümlerini artırmışlar, Hâlik-ı Zülcelâl de küfür ve zulümlerinden dolayı onları helak etmiştir. Şuayb (aleyhisselâm)'ın kavminin davarları ve sığırları çok olduğundan onları sulamak için günün muayyen saatinde su kuyusunun başına toplanırlar ve onları sırayla sularlardı. Yine böyle bir gün hayvanlarını sularlarken ilâhî azap gelip hepsini yerin dibine batırmıştır. «Erresü» taşsız kuyu demektir. Bu bakımdan onlara Res eshabı denmiştir. Helak olan kavimler sadece bunlardan ibaret

değildir, daha nice bilinmeyen milletler ve kavimler küfürleri ve zulümleri yüzünden helak olmuşlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Âd ve Semûd'u da, Res eshabını ve bunların arasında birçok nesilleri de (helak ettik). Her birine misaller vermiştik, ama dinlemedikleri için hepsini kırıp geçirdik.» Âyette de belirtildiği gibi Kur'ân-ı Kerîm'de isimleri zikredilen ve zikredilmeyen kavimlerin helak oluş sebepleri, kendilerinden önce geçen **peygamber**lerin ümmetlerinden ibret alıp Hakk'a dönmemeleridir. Şayet onlardan ibret alıp iman ederek zulümden vazgeçselerdi, elbette helak olmazlardı. Halbuki onlar önceki milletlerin yurtlarında gezip onların nasıl helak olduklarını görmüşler, buna rağmen ibret alıp iman etmemişlerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, onlar belâ yağmuruna tutulmuş olan kasabaya uğramışlardır. Onu görmediler mi? Hayır onlar tekrar dirileceklerini ummazlar.»

Kâfirler, ticaret için sefere çıktıklarında Lût (aleyhisselâm)'un kavminin helak olan şehirlerini görmüşler, bunlardan da ibret alıp Hakk'a dönmemişlerdir. Lût (aleyhisselâm)'un kavminin beş şehirden bir tanesi ayakta kalmış, diğerleri tarumar olmuştur. Çünkü onların halkı çirkin fiillere tevessül etmişler, **peygamber**lerinin uyarılarını asla dinlememişlerdir. Küfre dalıp çirkin işlerde bulunduklarından dolayı helak olmuşlardır.

41

«Seni gördükleri vakit 'bu mu Allah'ın gönderdiği elçi?' diye alaya almaktan başka bir şey yapmazlar.»

42

«'Gerçekten tanrılarımız üzerinde direnmeseydik bizi az kalsın onlardan saptiracaktı' derler. Azabı gördükleri vakit kimin yolunun sapık olduğunu bileceklerdir.»

43

«Heva ve hevesini kendisine tanrı edinen kimseyi gördün mü? Sen mi ona bekçi olacaksın?»

44

«Yoksa çoklarının söz dinlediklerini veya düşündüklerini mi sanırsın? Başka değil, onlar dört ayaklı hayvanlar gibidirler. Belki yolları daha da sapıktır.»

Bu âyet-i celile Ebû Cehil ve arkadaşları hakkında nazil olmuştur. Onlar **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i gördükleri vakit alaya alır ve "bu mu Allah'ın gönderdiği **peygamber**? Şayet tanrılarımız üzerinde ısrar edip direnme şeydik, az kalsın bizi babalarımızın dininden ve ilâhlarımızdan saptıracaktı» demişlerdir. .Onlar ilâhi azabı gördükleri vakit kimin yolunun doğru, kimin yolunun sapık olduğunu göreceklerdir. İşte o zaman gerçeği anlayacaklar, yaptıklarına pişman olacaklar, fakat bu nedametleri kendilerine asla fayda vermeyecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor:

«Gerçekten tanrılarımız üzerinde direnmeseydik, bizi az kalsın onlardan saptıracaktı' derler. Azabı gördükleri vakit kimin yolunun sapık olduğunu bileceklerdir. (Ya Muhammed!) heva ve hevesini kendisine tanrı edinen kimseyi gördün mü? Sen mi ona bekçi olacaksın? Yoksa çoklarının söz dinlediklerini veya düşündüklerini mi sanırsın? Başka değil, onlar dört ayaklı hayvanlar gibidirler. Belki yolları daha da sapıktır.» Müşrikler heva ve heveslerini kendilerine put yapmışlardır. Onlardan kimileri helvadan put yapıp tapmışlar, acıktıkları vakit de onu yemişler, kimileri beğendikleri taşlara tapınışlardır. Kimileri elleriyle yaptıkları putlara, kimileri de taştan yonttukları putlara tapınışlardır. Böylece heva ve heveslerini kendilerine tanrı edinmişlerdir. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem), onların iman etmeyerek bâtıl şeylere tapmasına çok üzülmüş, onları bu bâtıl şeylerden vazgeçirmek için her türlü sıkıntıya ve güçlüğe göğüs germiştir. Fakat onlar putlara tapmaktan yine vazgeçmemiştir. Yüce Allah sevgili **Peygamber**ini teselli için «Ya Muhammed, sen mi ona bekçi olacaksın?» buyurmuştur. Çünkü onların çoğu söz dinlemezler ve Hakk'ı düşünmezler. Onlar tıpkı hayvanlar gibidir, belki onlardan daha da sapıktırlar. Çünkü hayvan sahibini tanımaktadır, onlar ise yaratanını, besleyenini, rızıklandıranını, koruyanını tanımamışlar, O'na isyan etmişlerdir. Bu bakımdan onlar, hayvanlardan daha aşağıdır. Yüce Halik bunu şöyle

beyan ediyor: «Başka değil, onlar dört ayaklı hayvanlar gibidirler. Belki daha da yolları sapıktır.»

45

«Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmez misin? İsteseydi onu durdururdu. Sonra biz güneşi ona delil kıldık.»

46

«Sonra onu yavaş yavaş kendimize çekmişizdir.»

Kâinatın sahibi ve maliki olan Allah her şeye kadirdir. Güneşin doğup-batması, gece ile gündüzün birbirini takip etmesi, birinin uzayıp birinin kısalması, bütün gezegenlerin kendi yörüngelerinde seyretmeleri, yağmurun yağması, bulutların yer değiştirmesi hep Hâlik-ı Zülcelâl'in dilemesi ve irade siyledir. Hiçbir şey kendiliğinden hareket edemez. Bir zerre bile O'nun izni ve müsaadesi olmadan «yerinden hareket edemez. Yüce Allah, bunu şöyle beyan buyuruyor: «Rabbinin gölgeyi nasıl uzattığını görmez misin? İsteseydi onu durdururdu. Sonra biz güneşi ona delil kıldık. Sonra onu yavaş yavaş kendimize çekmişizdir.»

47

«Size geceyi örtü, uykuyu rahatlık kılan ve gündüzü çalışma zamanı yapan Allah'tır.»

48

«O'dur rüzgârları rahmetinin önünde müjdeci gönderen. Ve biz gökten tertemiz bir su indirdik.»

49

«Ki onunla ölü toprağa can verelim ve yarattığımız nice hayvan ve insanları sulayahm.»

Hâlik-ı Zülcelâl yaratmış olduğu mahlûkat için geceyi bir örtü, istirahatlerini temin etmeleri, yorgunluklarını gidermeleri için de uykuyu rahatlık kılmış, maişetlerini temin ve ihtiyaçlarını gidermek maksadıyla da gündüzleri çalışma zamanı yapmıştır. Şayet geceler olmasaydı veya hiç gündüz olmasaydı insanların hali ne olurdu? O, gökten su indirip ölü toprağı dirilten, çeşit çeşit bitkiler, meyveler,

sebzeler, mahsuller, bağlar, bahçeler, meralar, otlaklar, ormanlar bitirendir. O, gökten indirdiği su ile insanları ve hayvanları sulayan, yağmurun müjdecisi olan rüzgârı gönderendir. O, gökleri ve yeri ayakta tutandır. Bütün bunlar sizin O'na şükretmeniz içindir. Şayet siz şükrederseniz O üzerinizdeki nimetini artırır, nankörlük ederseniz size vermiş olduğu nimetleri alır. İşte o zaman azaba uğrarsınız.

50

«Yemin olsun ki, öğüt almaları için aralarında yer yer, türlü türlü ondan yağdırmışızdır. Buna rağmen insanların çoğu nankörlükte direnmişlerdir.»

Hâlik-ı Zülcelâl, insanların öğüt almaları için yağmuru, memleketlere, kasabalara, beldelere zaman zaman yer yer ve türlü şekillerde yağdırmıştır. Şayet yağmur olmasaydı yeryüzünde hiçbir canlı yaşıyamaz, her yer çöle dönerdi. Canlıların hayat damarı sudur, susuz canlıyı düşünmek mümkün değildir. Bunun için **Allahü teâlâ** yağmuru zaman zaman indirmiştir ki, insanlar bunlardan ibret alıp nimetlerine şükretsinler. Buna rağmen insanların çoğu bu nimetleri unutarak nankörlük etmişlerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, öğüt almaları için aralarında yer yer, türlü türlü ondan yağdırmışızdır. Buna rağmen insanların çoğu nankörlükte direnmişlerdir.»

İbn Mes'ud (radıyallahü anh) şöyle demiştir: Yel, yağmurun müjdecisidir. **Allahü teâlâ** yeryüzüne indirdiği yağmuru taksim eder ve bir ölçüye göre indirir. Kendisine isyan eden toplumlardan o yağmuru çevirir, isyan etmeyenlerin üzerine gönderir. Eğer bütün toplumlar isyan içindeyse, o zaman yağmuru halkın olmadığı yerlere ve denize indirir. Böylece yeryüzündeki bitkiler ve canlılar zarara uğrar, insanlar da azaba uğrar. Çünkü yağmur rahmettir, yokluğu ise azaptır. Rahmetin olmadığı yerde azap başlar. Bazı tefsircilere göre âyette geçen «biz yağmuru döndürürüz» ifadesinin anlamı şudur: İnsanların Allah'ın hikmet ve kudretini düşünmeleri için bazan yağmuru çok, bazan da az yağdırır. Fakat kâfirler Allah'ın hikmet ve kudretini hiçe sayarak yağmuru bulutların ve yıldızların indirdiğini

iddia ederler. Halbuki O'nun izni olmadan hiçbir zerre yerinden oynamaz.

51

«Eğer dileseydik her kasabaya bir uyarıcı gönderirdik.»

52

«O halde sen kafirlere uyma ve onlara karşı olanca gücünle savaş.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, eğer dileseydik, her kasabaya bir uyarıcı gönderirdik. O halde sen kâfirlere uyma ve onlara karşı olanca gücünle savaş.» Hâlik-ı Zülcelâl eğer dileseydi, her kasabaya bir **peygamber** gönderir, o kasaba halkını imana davet ederdi. Fakat her kasabaya bir **peygamber** göndermemiş, bunun yerine **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i son **peygamber** olarak, bütün milletlere göndermiştir. Bu davet görevini de son **peygamber**e vererek şöyle buyurmuştur: «O halde sen kâfirlere uyma ve onlara karşı olanca gücünle savaş.» Âlemlere rahmet olarak gönderilen **peygamber**, iman etmeyenlerle de sonuna kadar mücadele ve mücahede etmek için Rabbinden emir almıştır. O, âlemlere rahmet olarak gönderildiği gibi, imana davet görevi de kendisine verilmiştir. Bu ağır görevi yerine getirmek için iman etmeyenlere karşı olanca gücü ile savaşacaktır. Bu, onları huzura, rahmete, saadete, kurtuluşa, hidayete, mağfirete kavuşturmak içindir. Âlemlere rahmet olarak gönderilmesinin sebebi de budur.

53

«O'dur birinin suyu tatlı ve serinletici, diğerlerininki tuzlu ve acı olan iki deryayı salıverip de aralarına karışmalarını önleyen bir sınır koyan.»

54

«O'dur insanı sudan yaratarak, ona soy sop veren. Ve Rabbin her şeye kadirdir.»

55

«Allah'ı bırakıp kendilerine fayda ve zarar vermeyen şeylere kulluk edenler. Kâfir, Rabbinin aleyhine yardımcıdır.»

Suyu acı ve tatlı iki deryanın yanyana akmasını, birbirlerine karışmadan, cereyan etmesini sağlayan O'dur. Tatlı su ile tuzlu suyun birbirinden ayrılmaması için Allah aralarına bilinmeyen bir engel koymuştur. Aynı dağın altından çıkan suyun birisi tatlı, birisi tuzlu, birisi de sıcak veya daha başka bir özelliğe sahiptir. Bu ince takdir ölçüsü sayesinde bunlar birbirine karışmazlar ve her birinin tadı, lezzeti ayrı ayrıdır. Bütün bunlar Allah'ın kudretinin eseridir. Hem bu kadar nehirlerin, yağmurların akıp toplandığı denizler bunca zamandır dolup boşaldıkları halde taşmazlar. Neden bunlar dolup taşmazlar? Bütün bunların bir hikmeti olsa gerektir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «O'dur birinin suyu tatlı ve serinletici, diğerininki tuzlu ve acı olan iki deryayı salıverip de aralarına karışmalarını önleyen bir sınır koyan. Bu düzeni, bu plânı ve bu uygunluğu sağlayan ilâhi kudrettir. İşte O kudrettir insanı sudan yaratıp ona soy sop veren. İnsanın aslı bu sudur. Erkek olsun dişi olsun, ona soy sop bu sudan verilir. Hiç şüphesiz, bu sudan meydana gelen insan hayatı, gökten inen sudan meydana gelen bitkilerin hayatından çok daha farklıdır.

İnsan suyunun bir damlasında gizli bulunan yüzbinlerce canlı hücreden birisi ana rahmindeki yumurtacıkta birleşmekle, kâinatın en üstün yaratığı olan insan meydana geliyor. Bir hücreden böyle mükemmel bir varlığın vücuda gelmesi Allah'ın kudretinin eseri değil de, nedir? Elbette bu Allah'ın kudretinin eseridir. Çünkü O, her şeye kadirdir. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «O'dur insanı sudan yaratarak, ona soy sop veren. Ve Rabbin her şeye kadirdir.» Buna rağmen kâfirler Allah'a eş koşarak kendilerine zarardan başka bir faydası dokunmayan putlara taparlar. Verdiği nimetlere şükretmezlerken, dinini yalanlayıp O'na savaş açarlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'ı bırakıp kendilerine fayda ve zarar vermeyen şeylere kulluk ederler. Kâfir, Rabbinin aleyhine yardımcıdır.» Kâfir ve fâsıkların Allah'a savaş açması, dinine karşı çıkmaları ve emirlerini tanımamalarıdır. Yoksa hiçbir varlık Allah'a savaş açamaz. Çünkü her şey O'nun yed-i kudretindedir. Bu ifade onların amellerinin çirkinliğini ve uğrayacakları azabın şiddetini

ortaya koyar. Kâfirler, inkârlarının ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir.

56

«Biz seni sadece bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik.»

57

«De ki: Buna karşılık ben sizden bir ücret değil, sadece Rabbine doğru bir yol tutmak isteyen kimseler olmanızı istiyorum.»

58

«Ölümsüz diri olan Allah'a güven ve O'nu hamd ile tesbih et. Kullarının günahlarından haberdar olarak kendisi yeter.»

59

«Gökleri, yeri ve ikisinin arasmdakileri altı günde yaratan, sonra da arşa hükmeden Rahmân'dir. Bunu haberdar olana sor.»

Allahü teâlâ, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i emirlerine itaat eden kulları için müjdeci, itaat etmeyen kulları için de uyarıcı ve korkutucu olarak göndermiştir. Bütün **peygamber**lerin görevi, insanları Allah'ın dinine davet edip bu davete uyanları mükâfatıyla müjdelemek, uymayanları da azabıyla korkutmaktır. Son **peygamber** de müjdeci ve uyarıcı olarak gönderilmiştir. Buna karşılık o tebliğ görevini yaparken onlardan bir ücret talep etmemiş, onları sadece Allah'ın dinine davet edip emirlerini tebliğ etmiştir. Kâfirler ise, Allah Resulünün bu daveti bir ücret karşılığı yaptığını ileri sürerek «Muhammed, yaptığı davetten dolayı bizden bir ücret talep ediyor» demişlerdir. Halbuki o, kâfirlerin mallarım, makamlarını, mevkilerini istememiş; sadece kendisine verilen görevi tebliğ etmiştir. O, bunu yaparken Rabbine güvenip O'ndan yardım istemiş ve O'nu hamd ile tesbih etmiştir. Çünkü O, kullarının yaptıklarından haberdardır. Gökleri, yeri ve ikisinin arasmdakileri altı günde yaratan, sonra arşa hükmeden O'dur. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Biz seni sadece bir müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik. De ki: Buna karşılık ben sizden bir ücret değil, sadece Rabbine doğru bir yol tutmak isteyen kimseler olmanızı istiyorum. Ölümsüz diri olan Allah'a güven ve

O'nu hamd ile tesbih et. Kullarının günahlarından haberdar olarak kendisi yeter. Gökleri, yeri ve ikisinin arasmdakileri altı günde yaratan, sonra da arşa hükmeden Rahmân'dır. Bunu haberdar olana sor.» Allah'tan başka kâinatta ne varsa hepsi ölüme mahkûmdur. Ölmeyecek olan hiçbir varlık yoktur. Bir gün gelecek, hepsi ölecektir. Ölmeyecek olan yalnız Allah'tır. Hamd ve ibadet de yalnız O'na mahsustur. O'ndan başka hamd ve ibadete lâyık yoktur. O, kullarının yaptığı her şeyden haberdardır. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli değildir. Gökleri, yeri ve ikisi arasmdakileri altı günde yaratan, sonra arşa hükmeden O'dur.

60

«Onlara 'Rahmân'a secde edin' denildiği zaman 'Rahman da nedir? Senin bize emrettiğine mi secde edeceğiz' derler. Ve bu, onların nefretini artırır»

61

«Gökte burçlar yaratan, orda ışık saçan güneş ve aydınlatan ayı var eden Allah yücelerin yücesidir.»

62

«O'dur iyice düşünüp ibret almak veya şükretmek isteyen kimseler için gece ile gündüzü birbiri ardınca getiren.»

Âlemlere rahmet olarak gönderilen **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) kâfirleri imana davet edip, «Rahmân'a secde edin» dediği zaman, onlar «Ya Muhammed, senin Rahman dediğin kimdir? Bize emrettiğine mi secde edeceğiz? Biz Müseyleme'den başka Rahman tanımıyoruz, ondan başkasına da secde edemeyiz» demişlerdir. Küfürlerinin esiri olan kâfirler, Allah Resulünün bu davetini işitince kendileri gibi küfür içinde yüzen birisini «Rahman» ilân etmişlerdir. Halbuki Rahman gökte burçlar yaratan, orada ışık saçan güneş ve ziya veren ay'ı var edendir. O Rahman ki, yücelerin yücesidir. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Gökte burçlar yaratan, orada ışık saçan güneş ve aydınlatan ay'ı var eden Allah yücelerin yücesidir. O'dur iyice düşünüp ibret almak veya şükretmek isteyen kimseler için gece ile gündüzü birbiri ardınca getiren.»

Buruç: Lügatta burcun cem'idir. Yüksek makamlar, köşkler, saraylar demektir. İlim adamlarına göre burcun sayısı on iki olup şunlardır: Hamel, Sevr, Cevza, Seratan, Esad, Sümbüle, Mizan, Akrep, Kavs, Cedi, Delv, Hut adındaki burçlardır. Onların da gökteki sıralanışı şöyledir: Hamel ile Akrep, Merih yıldızının menzilleridir. Sevr ile Mizan, Zühre yıldızının menzilleridir. Cevza ile Sünbüle, Utarit yıldızının menzilleridir. Seretan, Kamer'in menzilidir. Esad, Güneşin menzilidir. Kavs ile Hut, Müşteri yıldızının menzilleridir. Cedi ile Delv, Zühal yıldızının menzilleridir. Bu burçlar tabiat itibariyle de üçer üçer olarak dört kısma ayrılmıştır. Ve şunlardır: Hamel, Esad ve Kevs burçları ateş burcudur. Sevr, Sümbüle ve Cedi burçları yer burçlarıdır. Cevza, Mizan ve Delv burçları Hevaiyye burçlarıdır. Seratan, Akrep ve Hut burçları da su burcudur. Bütün bunlar **Allahü teâlâ**'nın kudretiyle ve dilemesiyledir. Kullarının iyice düşünüp ibret alarak nimetlerine şükretmeleri için gece ile gündüzü birbiri ardınca getiren birini uzaltıp diğerini kısaltan O'dur. Her şey O'nun dilemesiyle vücuda gelmiştir.

63

«Ve Rahmân'ın kulları onlardır ki, yeryüzünde mütevazı olarak yürürler. Bilgisizler kendilerine lâf attıkları zaman onlara güzel sözler söylerler.»

Yüce Allah'ın rahmetine müstehak olan kullan yeryüzünde tevazu ve vakarla yürüyüp gezerler. Asla kibirlenmezler, isyan etmezler, Rablerinin emirlerine itaat edip yasaklarından sakınırlar. Kimseye kötülük düşünmezler. Bilgisizler, fâsıklar ve zalimler kendilerine kötü söz söyledikleri zaman, onlara en güzel sözle mukabele ederler. Kötü söz söyleyip günaha girmezler. Onların bütün arzusu Allah'ın rızasını kazanmaktır. Yüce Halik onları şöyle vasfediyor: «Ve Rahmân'ın kulları onlardır ki, yeryüzünde mütevâzi olarak yürürler. Bilgisizler kendilerine lâf attıkları zaman onlara güzel sözler söylerler.»

64

«Onlar ki, geceleri Rableri için kıyama durarak ve secdeye vararak geçirirler.»

65

«Ve onlar ki, 'Rabbimiz, bizden cehennem azabını uzaklaştır. Doğrusu onun azabı sürekli ve acıdır' derler.»

66

«Hakikat orası kötü bir yer ve kötü bir duraktır.»

67

«Onlar ki, infak ettikleri zaman ne israf ederler, ne de cimrilik ve ikisi arasında orta bir yol tutarlar.»

Bu âyet-i celilelerde sâlih kimselerin vasıfları zikredilmektedir. Onlar geceleri boş yere geçirmezler, Rableri için namaz kılarlar, secdeye kapanırlar, zikir ederler, niyaz ederler, yalvarırlar ve «Rabbimiz, bizden cehennem azabım uzaklaştır. Doğrusu onun azabı sürekli ve acıdır. Çünkü orası kötü bir yer ve kötü bir duraktır» derler. Onlar Allah yolunda infak ettikleri zaman israfa da dalmazlar, cimrilik de yapmazlar. İkisinin ortası bir yol takip ederler. Nitekim **Peygamber**imiz: (sallallahü aleyhi ve sellem) «işlerin en hayırlısı orta olandır» buyurmuştur.

Fıkıhcılar, günah ve masiyet işlenen yerlere harcanan her şeyin israf olduğunu söylemişlerdir. Cimrilik ise Allah yolunda infak etmemektir. Orta yol da sahabenin yoludur. Onlar açlıklarını giderecek kadar yerler, avret mahallerini kapatmak için giyinirler. Ne midelerini çeşitli yemeklerle doldurmak için yerler, ne de zinetlerini göstermek için giyinirler. Bunu yaparken israftan da, cimrilikten de sakınırlar. Çünkü her ikisi de yasaklanmıştır.

68

«Onlar ki, Allah'ın yanında başka bir tanrıya tapıp yalvarmazlar. Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar. Zina etmezler. Kim de bunları yaparsa günaha girmiş olur.»

69

«Kıyamet günü azabı kat kat olur. Ve orada alçaltılarak ebediyen bırakılır.»

70

«Ancak tevbe eden, iman edip sâlih amel işleyenlerin, işte onların Allah kötülüklerini iyiliklere çevirir, Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

71

«Kim de tevbe edip sâlih amel işlerse şüphesiz ki, o, Allah'a gereği gibi yönelmiş olur.»

İman edenler, Allah'tan başkasını tanrı edinip tapmazlar ve yardım beklemezler. Yalnız Allah'a ibadet edip O'ndan yardım beklerler. Allah'ın haram kıldığı canı haksız yere öldürmezler. Ancak üç sınıf müstesnadır. Onlar cezalarının karşılığı olarak öldürülebilirler. 1 — Kasten adam öldürenler (kısasa kısas olarak). 2 — Evli oldukları halde zina edenler (recm edilerek öldürülürler). 3 — Dininden dönen mürtedlerin ceza olarak öldürülmesi. Allah'ın sâlih kulları zina etmezler, başkalarırun hakkına göz dikmezler ve haram yemezler. Kim bunları yaparsa kıyamet günü azabı kat kat olur. Ve onlar cehennemin «asam» dienen kuyusunda ebedî zelil olarak kalırlar. Ancak tevbe edenlerin, iman ederek günahlarından dönen ve sâlih ameller işleyenlerim. Allah kötülüklerini iyiliklere çevirir, günahlarını affeder, kusurlarını bağışlar. Çünkü O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir. Tevbe edip sâlih ameller işleyerek kendisine yönelenlerin mükâfatını kat kat verir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Ancak tevbe eden, iman edip sâlih amel işleyenlerin, işte onların Allah kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir. Kim de tevbe edip sâlih amel işlerse, şüphesiz ki o, Allah'a gereği gibi yönelmiş olur.»

72

«Onlar ki yalan yere şehadet etmezler. Boş ve kötü lâkırdıya rastladıkları zaman yüz çevirip vakarla geçerler.»

73

«Onlar ki, kendilerine Rablerînin âyetleri okunduğu zaman onlara karşı kör ve sağır davranmazlar.»

74

«Onlar ki: “Rabbimiz, eşlerimiz ve çocuklarımız hususunda gözümüzü aydın et. Bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder yap' derler.»

Allah'ın sâlih kulları yalan yere şehâdet etmezler, yalan söylemezler, başkasının hakkına göz koymazlar, gıybet etmezler, koğuculuk yapmazlar. Boş ve kötü lâkırdıya rastladıkları zaman yüz çevirip uzaklaşırlar. Kumar, içki, çalgı meclislerinden uzaklaşırlar. Küfür ve masiyet işlenen yerlere girmezler. Halkı da daima hayra ve kurtuluşa davet ederler. Rablerinin âyetleri kendilerine okunduğu zaman, onu can kulağıyla dinlerler, mânâsını düşünürler, gösterdiği yoldan giderler, ömürlerini gaflet içinde geçirmezler. Her şeyde Allah'ın rızasını ararlar. Rablerine sadece kendileri için değil, çocukları için de dua ve niyazda bulunurlar ve şöyle yalvarırlar: «Rabbimiz, eşlerimiz ve çocuklarımız hususunda gözümüzü aydın et. Bizi Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder yap.» Her ana babanın çocuklarına dua etmesi, onların sâlih kimseler olmasını istemesi en güzel olandır. Hayırlı evlâtların ana babasına dua etmeleri onların amel defterlerinin açık kalmasına sebeptir.

75

«İşte onlar sabrettiklerinden dolayı cennetin en yüksek dereceleriyle mükâfatlandırılırlar. Ve orada sağlık ve selâmla karşılanır lar.»

76

«Orada ebediyen kalırlar. Ne güzel bir yer ve ne güzel bir duraktır orası.»

77

«De ki: Duanız olmasaydı Rabbim size değer verir miydi? Gerçekten yalanladınız. O halde azap yakanızı bırakmayacaktır.»

Allahü teâlâ'nın sâlih kulları kendilerine yapılan zulümlere ve işkencelere sabrederek, Allah'ın dininde sebat ettiklerinden dolayı cennetin en yüksek derecelerine nail olacaklar, yakuttan ve mercandan inşa edilmiş köşklerde oturacaklardır. Onlar orada melekler tarafından sağlık temennileri ve selâmla karşılanacaklardır.

Bu, onların dünyada yaptıkları amellerinin karşılığıdır. Orası ne güzel bir yer, ne güzel bir duraktır. Onlar orada ebedî olarak kalacaklardır. Yüce .Halik bunu şöyle beyan ediyor: «İşte onlar sabrettiklerinden dolayı cennetin en yüksek dereceleriyle mükâfatlandırılırlar. Ve orada sağlık ve selâmla karşılanırlar. Orada ebediyen kalırlar. Ne güzel bir yer ve ne güzel bir duraktır orası.» İşte bu mükâfatlar iman edip sâlih ameller işleyenlerindir. İman etmeyenler ise kıyamet günü daimî olarak elîni bir azaba uğrayacaklardır. Çünkü onlar Allah'ın dinini yalanlayıp O'na eş koşmuşlardır. Allah'a eş koşanlar, mutlaka cezalarını göreceklerdir.

ŞUARA SURESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın 23. sûresi olup Mekke'de nazil olmuştur, son dört âyeti ise Medine'de nazil olmuştur. Tamamı 227 âyettir.

Bu sûre-i celilenin ihtiva ettiği başlıca hususlar şunlardır: Hazret-i Musa ile Firavun'un münazarası, sihirbazların mağlûp olup iman etmeleri, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in teselli edilişi, mü'minlerin selâmete erip kâfirlerin helak oluşu, Hazret-i İbrahim'in, Nuh'un, Hûd'un, Salih'in, Lût'un ve Şuayb (aleyhisselâm)'ın kıssaları ve ümmetlerinin uğradıkları azap, sâlih kimselerin nail olacakları mükâfatlar, İslâm'a düşman olan bir kısım şairlerin teşhir edilişi. Bundan dolayı da bu sûreye «Şuarâ» sûresi denmiştir.

1

«Tâ, Sîn, Mim.»

2

«Bunlar apaçık kitabın âyetleridir.»

3

«Ey Habibim, inanmıyorlar diye nerdeyse kendini mahvedeceksin.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu âyet-i celilenin tefsirinde şöyle demiştir: «Ulemâ bu âyetin tefsirinde acze düşmüştür. **Allahü teâlâ**'nın bundan maksadının ne olduğunu anlayamamışlardır. Fakat Tâ, Sîn, Mim kasemdir ve **Allahü teâlâ**'nın isimlerinden biridir. Allah bununla yemin etmiştir.» Tefsircilerin görüşü ise daha farklıdır. Bazılarına göre.

Tâ, Sin, Mîm, Kur'an'ın ismi, bazılarına göre sûrenin adıdır. Muhammed ibn Kâ'b'ın görüşü ise daha başkadır. «Tâ», **Allahü teâlâ**'nın fadlına; «Sin», senasına; «Mim» de mülküne işaret olup Hak Teâlâ fazlına, ihsanına, yüceliğine and içerek «hakkı bâtıldan, imanı küfürden, hayrı şerden, iyiyi kötüden, helâli haramdan ayıran Kur'an'ın âyetleridir» buyurmuştur. Bu âyet-i celile müşriklerin Kur'an'ı ve Allah'ın Resulünü yalanladıkları zaman onların tekzibine çok üzülen **Peygamber**imizi teselli için indirilmiştir.

4

«Eğer biz dilersek onlara gökten bir mucize indiririz de ona boyun eğip kalırlar.»

5

«Rahmân'dan kendilerine gelen her yeni ihtardan mutlaka yüz çevirirler.»

6

«Evet, yalanlayanların, alay edip durdukları şeylerin haberleri kendilerine ulaşacaktır.»

7

«Yeryüzüne bakmazlar mı? Orada, bitkilerden nice güzel çiftler yetiştirmişizdir,»

8

«Şüphesiz bunlarda Allah'ın kudretine işaret vardır. Ama çoğu inanmazlar.»

9

«Şüphesiz ki, senin Rabbin, mutlak galiptir, çok merhamet edicidir.»

Yüce Allah dileseydi, kâfirlerin üzerine gökten bir âyet, bir mucize indirirdi de onların hepsi ona boyun eğip kalırdı ve hiçbirisi masiyet işlemezlerdi. Fakat onların üzerine bir mucize indirmemiş, **Hazret-i Muhammed**! âyetlerle ve mucizelerle onlara göndermiştir. Buna rağmen onlar kendilerine gelen her yeni ihtardan mutlaka yüz çevirmişlerdir. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer biz dilersek onlara gökten bir mucize indiririz de ona boyun eğip kalırlar. Rahmân'dan kendilerine gelen her yeni ihtardan mutlaka yüz çevirirler.» Allah'ın âyetlerini yalanlarlar, alaya alırlar, âhireti inkâr edip alaya aldıkları şeyin haberi kendilerine ulaşacaktır. Onlar yeryüzüne bakıp oradaki bitkilerden, rengârenk çiçeklerden, meyvelerden, bağlardan, bahçelerden, otlaklardan, meralardan nice güzel çiftler yarattığına bakıp ibret almazlar mı? Bunları var eden Hâlik-ı Mutlak öldükten sonra onları da var etmeye elbette kadirdir. Bütün bunlarda Allah'ın kudretine işaret vardır. Çünkü bunların hepsi Allah'ın kudretinin eseridir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler ve bu hakikatları gördükleri halde yine iman etmezler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yeryüzüne bakmazlar mı? Orda bitkilerden nice güzel çiftler yetiştirmiş izdir. Şüphesiz bunlarda Allah'ın kudretine işaret vardır. Ama çoğu inanmazlar. Şüphesiz ki senin Rabbin, mutlak galiptir, çok merhamet edicidir.» Allah iman etmeyenlerden intikamını almaya, iman eden kullarına da rahim sıfatıyla rahmet etmeye kadirdir. O, iman edenlere mükâfatını, iman etmeyenlere de cezasını verecektir.

10

«Hani Rabbin, Musa'ya 'haksızlık eden millete, Firavun'un milletine git” diye nida etmişti. 'Haksızlıktan sakınmazlar mı?»

11

«Hani Rabbin, Musa'ya 'haksızlık eden millete, Firavun'un milletine git” diye nida etmişti. 'Haksızlıktan sakınmazlar mı?»

12

«Musa dedi ki: Rabbim, onların beni tekzip edeceklerinden cidden korkarım.»

13

«Benim de göğsüm daralır, dilim açılmaz. Onun için Harun'a da risalet ver.»

14

«'Hem onların bana isnat ettikleri bir suç da vardır. Beni öldürmelerinden korkuyorum' demişti.»

Yüce Halik sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, hani Rabbin, Musa'ya 'haksızlık eden millete, Firavun'un milletine git' diye nida etmişti.» Cenâb-i Hak şanına lâyık bir şekilde, erar-i ilâhîsini «Tuva» denilen mukaddes bir vadide Hazret-i Musa'ya bildirmiştir. Bu bildiriş Mâtüridfye göre Hazret-i Musa'nın anlayacağı bir ses ve harfle, Eş'arî'ye göre ise, Allah'ın zatına mahsus kadîm bir kelâmla vuku bulmuştur. Musa (aleyhisselâm), Firavun ve kavmini imana davet için görevlendirilince Rabbine şöyle müracaatta bulunmuştur: «Rabbim, onların beni tekzip edeceklerinden cidden korkarım. Beni yalanlamalarına tahammül edemem, dilim de kekemedir, açılmaz Onun için kardeşim Harun'a da risalet ver, benimle gönder. Hem onların bana isnat ettikleri bir suç da vardır. Beni öldürmelerinden korkuyorum.»

Musa (aleyhisselâm), Firavun'un sarayında yetişmiştir. Bir gün İsrailoğullarından birisi ile Firavun'un kabilesinden bir kıbtînin kavga ettiğini görür. Kıbtî, Musa (aleyhisselâm)'nın kavminden olan zatı döver. Musa (aleyhisselâm), kıbtîyi iter ve yere düşürür. Bu düşmeden mütevellit kıbtî ölür. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) Mısır'ı terkeder. Bu hâdiseden sonra Firavun, Musa (aleyhisselâm)'ya düşman olur. Bundan dolayı Musa (aleyhisselâm), Firavun ve kavminden çekinmiştir. Firavun aynı zamanda tanrılık iddiasında bulunarak, Israiloğullarına karşı zulmünü artırdıkça artırmıştır. Tanrılığını ilân eden Firavun, kendisine gelen elçileri yalanlayacağından dolayı Musa (aleyhisselâm), kardeşine de risalet verilerek kendisiyle beraber gelmesini ve ikisinin birlikte Firavun ve kavmini davet etmesini istemiştir.

15

«Allah: 'Hayır. İkiniz de âyetlerimizle gidin. Şüphesiz ki sizinle beraberiz, (her şeyi) işiticiyiz' dedi.»

16

«Haydi Firavun'a gidiniz, biz şüphesiz Âlemlerin Rabbinin elçisiyiz,»

17

«İsrailoğullarını bizimle beraber gönder deyiniz.»

18

«Firavun, Musa'ya: 'Biz seni çocukken yanımıza alıp büyütmedik mi? Hayatının birçok yıllarını aramızda geçirmedin mi?»

19

«Sonunda da yapacağını da yaptın. Sen nankörlerden birisisin' dedi.»

Allahü teâlâ Musa (aleyhisselâm)'yi. Firavun ve kavmini imana davet için görevlendirdiği zaman, bu görevi yüklenmekte tereddüt etmiş ve «beni öldürmelerinden korkuyorum» diye özür beyan etmiştir. Hâlik-ı Zülcelâl **peygamber**lerine, inanmayanların bir şey yapamayacaklarını beyan ederek Musa (aleyhisselâm)'a şöyle buyurmuştur: «Hayır, îkiniz de âyetlerimizle gidin. Şüphesiz ki, sizinle beraberiz, (her şeyi) işiticiyiz. Haydi Firavun'a gidiniz, biz şüphesiz Âlemlerin Rabbinin elçisiyiz, İsrailoğullarını bizimle beraber gönder deyiniz.» Musa (aleyhisselâm) ile Harun (aleyhisselâm) bu ilâhî emir gereği Firavun'a giderler ve «Biz Âlemlerin Rabbinin elçisiyiz, seni O'na imana davet ediyoruz. Hem İsrailoğullarını bizimle beraber Filistin'e gönder. Sen onlara zulmedip en ağır işlerde çalıştırıyorsun» derler. Musa (aleyhisselâm)'nın daveti Firavun'un hoşuna gitmez, fakat içine bir korku düşer ve ona şöyle der; «Musa, biz seni çocukken yanımıza alıp büyütmedik mi? Hayatımın birçok yıllarını aramızda geçirmedin mi? Sonunda da yapacağım da yaptın. Halbuki biz sana o kadar iyilik yaptık, sen ise on;u öldürdün ve kaçtın. Sen nankörlerdensin.»

Bir rivayete göre, Musa (aleyhisselâm)'ya Firavun'u davet emri verildiği zaman, o yünden bir elbise giyer, azığını da asasına takar, Mısır'ın yolunu tutar. Mısır'a gelir, kardeşi Harun'u bulur, kendilerine risalet verildiğini ve Firavun'u davete memur edildiklerini söyler. Harun (aleyhisselâm) bunu duyunca hayrete düşer ve «ey kardeşim, Firavun her yerde seni arıyor, şayet görürse hemen öldürür. Hele ikimiz de gidersek ikimizi de öldürür, biz ona nasıl gidebiliriz?» der. Hazret-i Musa, kardeşine korkma, Allah bizimle beraberdir» diyerek Harun (aleyhisselâm)'u alıp birlikte Firavun'a giderler. Firavun'un sarayının kapısına gelip çatarlar, sarayın bekçileri kim olduklarını sorarlar. Musa (aleyhisselâm) «biz Âlemlerin Rabbinin elçisiyiz» diyerek kapıyı açmalarını ister. Onlar korkup telâşa düşerler ve derhal durumu Firavun'a bildirirler. Firavun saraya alınmasını ister ve Musa (aleyhisselâm) ile Harun (aleyhisselâm) yanına girerler. Firavun kim olduklarını sorar, Hazret-i Musa «biz Âlemlerin Rabbinin elçileriyiz, seni O'na imana davet ediyoruz, ve İsrailoğullarına yaptığın zulümden vazgeç» derler. O zaman Firavun, Musa (aleyhisselâm) yi tanır, yaptıklarını başına kakar. Musa (aleyhisselâm) ona şöyle cevap verir.

20

«Musa: 'O işi kasten yaptımsa sapıklardan biri sayılırım'.»

21

«Bu yüzden sizden korkunca aranızdan kaçtım. Sonra Rabbim bana hikmet verip beni **peygamber** yaptı.»

22

«'Başıma kaktığın bu nimet, İsrailoğullarını kendine köle ettiğinden ötürüdür' dedi.»

23

«Firavun: 'Âlemlerin Rabbi de nedir?' dedi.»

Musa (aleyhisselâm), Firavun'u imana davet edince, o buna çok kızar ve şöyle der: «Ey Musa, sonunda sen yapacağım yaptın, sen nankörlerdensin.» Bunun üzerine Hazret-i Musa ona şöyle cevap verir: «O işi kasten yapmadım ve onu öldürmek için de itmedim. Bir

hata sonucu oldu, şayet öleceğini bilseydim bunu yapmazdım. O ölünce de şerrinden korkup kaçtım. Medyen'e gittim, on yıl orada kaldıktan sonra Rabbim bana ilim ve hikmet vererek **peygamber** seçti, sizi imana davet için de görevlendirdi. Başıma kaktığın bu nimet, İsrailoğullarını kendine köle ettiğinden ötürüdür. Sen onları kendine köle yapıp en ağır işlerde çalıştırıyorsun.»

tefsircilerin görüşü farklıdır. Bazılarına göre Musa (aleyhisselâm)'nın, Firavun'un kendisine yaptıklarını ikrar etmesinin sebebi şudur: Musa (aleyhisselâm) «başıma kaktığın bu nimet, senin İsrailoğullarının erkek çocuklarını öldürüp beni öldürmedin. Onları köle gibi en ağır işlerde çalıştırdın beni çalıştırmadın. Onlara yaptığın kötülükleri ve işlediğin cinayetleri unutturmak için, bana yaptıklarını başıma kakıyorsun.» der. Bazılarına göre bunun tevili şöyledir: Şayet sen İsrailoğullarının çocuklarını öldürmeseydin, ailem de beni denize atıp senin eline geçmezdim. Ailem beni senin korkundan dolayı deryaya attı böylece de senin eline geçtim. **Allahü teâlâ** da benim yetiştirilmem için seni görevlendirdi.' Senin benim üzerimde ne hakkın var ki, başıma kakıyorsun? Bütün nimetler Allah'ındır, diğerleri bu nimetlerin elde edilmesine vesiledir. Bu bakımdan senin, benim üzerimde ne hakkın var ki, sana minnet edeceğim?» Hazret-i Musa, Firavun'un yanına gelip «biz Âlemlerin Rabbinin elçisiyiz» dediği zaman, Firavun Âlemlerin Rabbinin kim olduğunu sorar. Musa (aleyhisselâm), onun anlayacağ; bir lisan ile Âlemlerin Rabbinin kim olduğunu anlatır.

24

«Musa: 'Eğer kesin olarak bilecek kimselerseniz, bilin ki, O, göklerin, yerin ve ikisinin arasında bulunanların Rabbidir' dedi.»

25

«Yanında bulunanlara: 'İşitmiyor musunuz?' dedi.»

26

«O, sizin de Rabbiniz, Önce geçmiş atalarınızın da Rabbidir, dedi.»

27

«Firavun çevresindekilere: 'Size gönderilen **peygamber**iniz şüphesiz delidir' dedi.»

28

«Musa: 'Eğer akledebilen kimseler iseniz bilin ki O, doğunun, batının ve ikisi arasında bulunanların Rabbidir' dedi.»

Firavun, Musa (aleyhisselâm)'ya Âlemlerin Rabbinin kim olduğunu sorunca, o şu cevabı verir: 'Eğer kesin olarak bilecek kimseler seniz, bilin ki O, göklerin, yerin ve ikisinin arasında bulunanların Rabbi, yaratanı, besleyeni, rızıklandıranıdır. Gördüğünüz ve görmediğiniz her şeyi O yaratmıştır. O'ndan başka ilâh yoktur.» Firavun, Hazret-i Musa'dan bu cevabı alınca şaşkına döner, ne söyleyeceğini bilemez, yanındakilere sadece «bunun ne söylediğini işitmiyor musunuz?» der. Firavun bu sözü şunun için söyler: «Neden Musa'yı konuşturuyorsunuz, benden başka sizin ilâhınız mı var?» Fakat yanındakilerin hiçbirisi müdahale etmez. Onların hayrete düştüğünü gören Musa (aleyhisselâm) şöyle der-. «O, sizin de Rabbiniz, sizden önce geçmiş atalarınızın da Rabbidir. Hepinizi yaratan da O'dur.» Firavun bu sözleri duyunca şaşkınlığı daha da artar, cevap veremez, dili tutulur, yanındakilere «size gönderilen **peygamber**iniz şüphesiz ki delidir, söylediği sözleri anlıyamıyoruz» der. Firavun ve yanındakiler ne yapacaklarını bilemezler. Çünkü karşılarında konuşan haktır, bâtıl hakkın karşısında elbette susacaktır. Onların şaşkınlığını daha da artırmak için Musa (aleyhisselâm) şöyle der: «Eğer akıllı kimselerseniz bilin ki O, doğunun da, batının da ve ikisinin arasında bulunanların da Rabbidir.» Musa (aleyhisselâm)'nın ard arda vermiş olduğu cevaplar karşısında kahrolan Firavun cevap veremeyince Hazret-i Musa'yı tehdide başlar.

29

«Firavun: 'Yemin olsun, eğer benden başka bir tanrı edinirsen, seni muhakkak ve muhakkak zindana girenlerden ederim' dedi.»

30

«Musa: 'Sana apaçık bir şey getirmiş isem de mi?' dedi.»

31

«Firavun: 'Doğru sözlü isen haydi getir' dedi.»

32

«Bunun üzerine Musa değneğini attı, besbelli bir yılan oluverdi.»

33

«Elini çıkardı, bakanlara bembeyaz göründü.»

Musa (aleyhisselâm)'ya cevap veremeyen Firavun, onu tehdit ederek şöyle der: «Ey Musa, eğer sen benden başka ilâh edinirsen, and olsun ki, seni zindana atarım ve oraya girenlerden olursun.» İmam-ı Kelbî'ye göre Firavun'un zindanı ölümden beterdir. Bu bakımdan Hazret-i Musa'yı ölümle değil de, zindana atmakla tehdit etmiştir. Çünkü zindandaki insan her gün ölüm azabı çekiyordu. Firavun'un bu tehdidine karşılık Musa (aleyhisselâm) «sana apaçık bir delil, bir mucize, bir şey getirirsem de mi hapsedeceksin?» der. Hazret-i Musa'nın bunu söylemesi Firavun'dan korktuğu için değil, üstün meziyet ve ahlâk sahibi insanların karşısındakiler kızıp gazaba geldikleri zaman onları teskin edecek söz söylemeleri ve harekette bulunmaları âdetlerindendir. Bunun için Musa (aleyhisselâm) ona böyle söylemiştir. Gerçekten de Firavun teskin edilmiş ve «şayet doğru sözlü isen haydi delilini getir görelim» demiştir. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) elindeki değneğini yere atar, o anda koskocaman bir yılan oluverir. Görenler hayrete düşer, Firavun ve avanesi korku ve telâşa kapılır «bundan başka delilin var mı?» diye sorar. Musa (aleyhisselâm) bu defa elini yakasından çıkarır, bakanlar bembeyaz görürler. Daha çok şaşırırlar ve olanlara bir anlam veremezler. Firavun, Musa (aleyhisselâm)'nın göstermiş olduğu mucizelere inanmaz, bunların sihir olduğunu söyler.

34

«Firavun çevresinde bulunan ileri gelenlere: 'Doğrusu bu bilgin, bir sihirbazdır.»

35

«Sizi sihirle yurdunuzdan çıkarmak istiyor, ne buyuruyorsunuz?' dedi.»

36

«'Onu ve kardeşini alıkoy, sana bütün bilgin sihirbazları getirecek toplayıcıları şehirlere gönder' dediler.»

37

«'Onu ve kardeşini alıkoy, sana bütün bilgin sihirbazları getirecek toplayıcıları şehirlere gönder' dediler.»

38

«Bu suretle sihirbazlar, belirli bir günün bildirilen vaktinde toplandılar.»

Firavun, Hazret-i Musa'ya cevap veremeyince çevresinde bulunan ileri gelenlere «doğrusu bu bilgin bir sihirbazdır. Sizi sihirle yerlerinizden, yurtlarınızdan çıkarmak istiyor. Siz bu işe ne dersiniz?' der. Kavminin ileri gelenleri de «onu ve kardeşini alıkoy. Sihirde mahir olan insanları toplayıp sana getirmeleri için şehirlere adamlar gönder. Belki sihirbazlar buna galip gelir, o zaman bunun daha sesi çıkmaz ve aramızdan çekip gider' derler. Bunun üzerine Firavun sihirbazları toplamak üzere şehirlere adamlarını gönderir, sihirbazlar tayin edilen günde gelir, bayram yerinde halkla beraber toplanırlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bu suretle sihirbazlar, belirli bir günün bildirilen vaktinde toplandılar.»

39

«İnsanlara 'siz de toplanır mısınız?' denildi.»

40

«Sihirbazlar üstün gelirlerse biz de onlara uyarız dediler.»

41

«Sihirbazlar geldiklerinde, Firavun'a: 'Biz üstün gelirsek, şüphesiz bize bir ücret vardır, değil mi?' dediler.»

42

«Firavun: 'Evet, o takdirde siz gözde kimselerden olacaksınız' dedi.»

Sihirbazlar belirli günün bildirilen vaktinde bayram meydanında toplanırlar. Firavun kavmini de oraya davet eder, halk da bu davete uyarak müsabaka meydanına toplanıp «şayet sihirbazlar Musa'ya üstün gelirlerse biz de onlara uyarız» derler. Sihirbazlar müsabakaya başlamadan önce Firavun'a gelip üstün geldikleri takdirde kendilerine bir ücret verilip verilmeyeceğini sorarlar. Firavun, en iyi şekilde kendilerini mükâfatlandıracağını ve her istediklerini vereceğini söyler. Bunun üzerine sihirbazlar bütün maharetlerini ortaya koyup Musa'ya galip gelmek için müsabaka, meydanına gelirler, maharetini önce kimin göstereceğini sorarlar.

43

«Musa: Onlara ne atacaksaniz atın dedi.»

44

«Onlar da iplerini ve değneklerini attılar. Ve 'Firavun'un hakkı için şüphesiz biz üstün geleceğiz' dediler.»

45

«Artık Musa da değneğini attı. Onların uydurduklarını yutmaya başlayı verdi.»

46

«Bunun üzerine sihirbazlar secdeye kapanarak»

47

«Dediler ki: 'İman ettik âlemlerin Rabbine;»

48

«Musa ve Harun'un Rabbine'»

Müsabaka günü gelip çatar, halk meydanları doldurur, neticeyi heyecanla beklerler. Sihirbazlar mutlaka galip geleceklerine inanırlar, çünkü onlar Hazret-i Musa'yı da kendileri gibi sihirbaz zannederler. Bunun için de Musa (aleyhisselâm)'ya maharetini önce kimin göstereceğini sorarlar. Musa (aleyhisselâm) soğukkanlılıkla

onlara «önce siz ne atacaksanız atın, maharetinizi gösterin» der. Bunun üzerine sihirbazlar ellerindeki ipleri ve değnekleri yere atarlar. Yere attıkları ipler ve değnekler birer yılan oluverir. Sonra Musa (aleyhisselâm) elindeki değneği yere bırakır, o anda koskocaman bir ejderha oluverir. Onların yılan gibi olan iplerini ve değneklerini yutar, ortalıkta bir şey kalmaz. Bu durum görenleri hayrete düşürür. Sihirbazlar bunun sihir olmadığını anlarlar, derhal secdeye kapanıp «Âlemlerin Rabbine, Musa ve Harun'un Rabbine iman ettik» derler. Böylece iman ettiklerini herkese ilân ederler. Onların iman ettiğini gören Firavun çok kızar, kendilerini en ağır şekilde cezalandıracağını söyler.

49

«Firavun: 'Benim size iznimden önce ona iman mı ettiniz? Muhakkak ki O, size sihri öğreten büyüğünüzdür. Şimdi bileceksiniz, ellerinizi, ayaklarınızı, and olsun çaprazlama kestireceğim, hepinizi astıracağım' dedi.»

50

«İman eden sihirbazlar: Bize hiçbir zarar yok. Biz şüphesiz Rabbimize döneceğiz.»

51

«Herhalde biz iman edenlerin ilki olduğumuz için Rabbimizin bizim günahlarımızı yarlığayacağını umarız.»

Müsabaka neticesinde sihirbazlar iman ederler. Onların iman ettiğini gören Firavun kızar, gazaba gelir ve «ben size izin vermeden ona iman mı ettiniz? Muhakkak ki O, size sihir öğreten büyüğünüzdür. Siz sihri ondan öğrendiniz. Yemin olsun ki, şimdi ellerinizi, ayaklarınızı çaprazlama kestireceğim, hepinizi astıracağımı bileceksiniz.» Firavun, iman eden sihirbazları böyle tehdit ederken, onlar bu tehdide aldırış etmeden» senin bizi öldürmen veya ellerimizi, ayaklarımızı kesmen, bize hiç zarar vermez. Çünkü biz hiç şüphesiz Rabbimize döneceğiz. Biz, iman edenlerin ilki olduğumuz için Rabbimizin bizim günahlarımızı bağışlayacağım umarız» derler. Sarsılmaz iman sahiplerinden yükselen bu sözleri işiten Firavun'un gazabı daha da artar.

52

«Biz Musa'ya: 'Kullarımı geceleyin çıkar, şüphesiz takip edileceksiniz' diye vahyettik.»

53

«Firavun da şehirlere toplayıcılar gönderdi.»

54

«Şüphesiz ki, bunlar azar azar birer cemaattir.»

55

«Onlar mutlaka bizi öfkelendirenlerdir.»

56

«Biz ise elbette uyanık bir cemaatiz.»

Allahü teâlâ, Musa (aleyhisselâm)'ya İsrailoğullarını geceleyin Mısır'dan gizlice çıkarmasını, Firavun ve kavminin arkadan kendilerini takip edeceklerini vahyetmiştir. Musa (aleyhisselâm) bu ilâhî emir gereği İsrailoğullarını alıp geceleyin Mısır'dan çıkar Süveyş veya Nil nehri istikametine doğru hareket eder. Şehirden geceleyin çıkmalarının sebebi, Firavun ve kavmi duyana kadar muayyen bir mesafeye ulaşmalarıdır. İbn Cerir'in rivayetine göre, **Allahü teâlâ**, Musa (aleyhisselâm)'ya İsrailoğullarının dört evini bir eve toplamayı, koyunlarını ve kuzularını kesip kanlarını kapılarının önüne akıtmayı vahyetmiştir. Sonra melekleri gönderip Firavun'un kavminin bekâr delikanlılarını öldürtüp hayvanlarını helak ettirmiştir. Musa (aleyhisselâm)'ya kavmini geceleyin alıp Mısır'dan çıkmasını da emretmiştir. Musa (aleyhisselâm) ilâhi emir gereği, kavmini alıp Mısır'dan geceleyin çıkıp giderler. Firavun ve kavmi sabahleyin delikanlılarının öldürüldüğünü, hayvanlarının helak olduğunu görürler. Firavun «bunu bize Musa ve kavmi yaptı, bekârlarımızı öldürdüler, hayvanlarımızı da telef ettiler. Biz onlardan bu intikamı alacağız» der ve ordusunu Musa (aleyhisselâm)'nın arkasından gönderir. Kendisi de tahtına çıkıp oturur ve çevre şehirlere de asker toplamak için adamlarını gönderir. Böylece sayısı belli olmayan bir ordu hazırlar ve hepsi birden Musa (aleyhisselâm)'nın ardına düşerler.

Musa (aleyhisselâm)'nın kavminin sayısı ise yalnız altıyüz yetmiş bindir. Firavun kavmini kışkırtmak için «ey kavmim, bunlar bizim delikanlılarımızı öldürüp hayvanlarımızı helak etmekle bizi öfkelendirdiler. Dinimizi yalanladılar, iznimiz olmadan şehirden kaçtılar, bize bunca zayiat verdiler. Halbuki biz onlardan çok daha fazlayız, ve uyanık bir milletiz» diyerek onları galeyana getirir. Böylece büyük küçük hepsi Musa ve kavminden intikam almak için yola çıkarlar.

57

«Bu suretle onları bostanlarından, akar sularından,»

58

«hazinelerinden ve şerefli makamlarından çıkardık.»

59

«İşte böylece oraları İsrailoğullarına mirasçı kıldık.»

60

«Firavun ve adamları güneş doğarken onların ardına düştüler.»

61

«İki topluluk birbirini gördüğünde, Musa'nın adamları: İşte yakalandık' dediler.»

62

«Musa: 'Hayır, Rabbim benimle beraberdir, bana elbette yol gösterecektir' dedi.»

Firavun ve kavmi sabahleyin Musa (aleyhisselâm)'nın ve kavminin şehri terkettiklerini görünce, onları takip için derhal faaliyete geçerler. Başlarında Firavun olmak üzere köşklerini, saraylarını, tahtlarını, hazinelerini, bağlarını, bahçelerini, akar sularını bırakıp Musa'yı ve kavmini yakalamak için arkasına düşerler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bu suretle onları bostanlarından, akar sularından, hazinelerinden ve şerefli makamlarından çıkardık. İşte böylece oraları İsrailoğullarına mirasçı kıldık.» Bu orduya iştirak eden sadece atlı sayısı sekizyüzbin idi. Her atın boynunda altından bir toka bulunurdu. Firavun'un kavminin

ileri gelenlerinin oturması için de üçyüz kürsü vardı ki, bunlar altından yapılmış, üzerleri de ibrişimden örtülmüştü. **Allahü teâlâ** bunların hepsini İsrailoğullarına miras bırakmıştır. Firavun ve adamları güneş doğarken Musa (aleyhisselâm)'nın arkasına düşerler ve onlara Süveyş Denizi'nin veya Nil nehrinin kenarında yetişirler. Musa (aleyhisselâm)'nın kavmi onları görünce «işte yakalandık- diyerek endişeye düşerler. Çünkü Firavun'un sayısız ordusu vardı. Onlar ise azınlıktaydı. Bunun için de korkuyorlardı. Musa (aleyhisselâm) kavminin telâşlandığını görünce, onları teskin için «ey kavmim, siz korkmayın, Rabbim benimle beraberdir, bana elbette yol gösterecektir» der.

63

«Bunun üzerine biz Musa'ya: 'Değneğinle denize vur' diye vahyettik. Hemen deniz ikiye ayrıldı, her parçası kocaman dağ gibi oldu.»

64

«İşte oraya, geridekileri de yaklaştırdık.»

65

«Musa ve beraberinde bulunanların hepsini kurtardık.»

66

«Öbürlerini suda boğduk.»

67

«Bunda şüphesiz ders vardır, ama çoğu inanmamıştır.»

68

«Şu muhakkak ki, senin Rabbin, elbette O, mutlak galiptir, çok merhamet edicidir.»

Hazret-i Musa kavmini alıp Süveyş Denizi ve Nil nehrinin kenarına geldiği zaman, Firavun ordusu ile ona yetişir. O anda **Allahü teâlâ**, Musa (aleyhisselâm)'ya elindeki âsâyı denize vurmasını vahyeder. Hazret-i Musa da elindeki âsâyı hemen denize vurur ve denizde on iki yol açılır, su dağlar gibi yükselir. Musa (aleyhisselâm)'nın kavmi on iki kola ayrıldığı için her yoldan

birisi geçer. Bunların denizden geçtiğini gören Firavun ve ordusu hemen aynı yollardan denize girerler, fakat onlar denize girene kadar Musa (aleyhisselâm) ile beraberindekiler denizden karşıya geçerler. Firavun'un kavmi denize girdiği zaman o yollar kapanır, Firavun ve kavmi boğularak helak olurlar. Böylece iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görür. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bunun üzerine biz Musa'ya: 'Değneğinle denize vur' diye vahyettik. Hemen deniz ikiye ayrıldı, her parçası kocaman dağ gibi oldu. İşte oraya, geridekileri de yaklaştırdık. Musa ve beraberinde bulunanların hepsini kurtardık. Öbürlerini suda boğduk. Bunda şüphesiz ders vardır, ama çoğu inanmamıştır. Şu muhakkak ki, senin Rabbin, elbette, O, mutlak galiptir, çok merhamet edicidir.»

69

«Ey Muhammed, onlara İbrahim'in kıssasını anlat.»

70

«İbrahim, babasına ve milletine: 'Nelere tapıyorsunuz?' demişti.»

71

«'Putlara tapıyoruz, onlara bağlanıp dururuz' demişlerdi.»

72

«İbrahim: 'Çağırdığınız zaman sizi duyarlar?»

73

«veya size bir fayda veya zarar verirler mi?' demişti.»

74

«'Hayır ama, babalarımızı da bu şekilde ibadet ederken bulduk' demişlerdi.»

Yüce Halik sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, kavmine İbrahim'in kıssasını anlat.» O, babasına ve miletine «nelere tapıyorsunuz?» demişti. Onlar da «putlara tapıyoruz, onlara bağlanıp dururuz» demişlerdi. İbrahim de «onlar dua ettiğiniz zaman sizi duyuyorlar mı, size bir fayda veya zararları dokunuyor mu?» demişti. Onlar da «hayır, bunların bize ne

bir zararı dokunur, ne de bir faydası olur. Yalnız babalarımızı da bu şekilde ibadet ederken bulduk. Bundan dolayı onlara tapıyoruz» demişlerdi.

75

«İbrahim: 'Şimdi, sizin ve eski atalarınızın neye taptıklarınızı görüyor musunuz?' dedi.»

76

«İbrahim: 'Şimdi, sizin ve eski atalarınızın neye taptıklarınızı görüyor musunuz?' dedi.»

77

«Doğrusu onlar benim düşmanımdır. Dostum ancak Âlemlerin Rabbidir.»

78

«Beni yaratan da, doğru yola eriştiren de O'dur.»

79

«Beni yediren de, içiren de O'dur.»

80

«Hastalandığım zaman bana şifa veren de O'dur.»

81

«Beni öldürecek, sonra beni diriltecek olan da O'dur.»

82

«Âhiret gününde kusurlarımı yarlığayacağını umduğum da O'dur.»

İbrahim (aleyhisselâm) kavmine şöyle demişti: «Ey kavmim, şimdi sizin ve eski atalarınızın neye taptığınızı görüyor musunuz? Taptıklarınız benim düşmanımdır. Benim dostum ve yardımcım ancak Âlemlerin Rabbidir. Beni yaratan da, doğru yola ileten de O'dur. Beni yediren de, içiren de O'dur. Hastalandığım zaman bana şifa veren de O'dur. Beni öldürüp tekrar diriltecek olan da O'dur. Âhiret günü kusurlarımı bağışlayacak, günahlarımı yarlığayacak olan

da O'dur. O, her şeye kadirdir.» İbrahim (aleyhisselâm)'in hastalığı kendisine izafe etmesinin sebebi sıhhatin de, hastalığın da Allah'tan geldiğine işaret etmek içindir. Çünkü her şey Allah'tandır. O, dilediğini yapar.

83

«Rabbim, bana hikmet ver ve beni sâlihler arasına kat.»

84

«Sonrakilerin beni güzel şekilde anmalarını sağla.»

85

«Beni naim cennetine varis olanlardan kıl.»

86

«Babamı da bağışla, o şüphesiz sapıklardandır.»

87

«İnsanların kabirlerinden kaldırılacakları gün beni rezil etme.»

88

«O günde ki ne mal faide eder, ne de oğullar.»

89

«Meğer ki Allah'a tamamen selim bir kalb ile gelenler ola.»

İbrahim (aleyhisselâm), Rabbine şöyle niyaz etmiştir: «Rabbim, bana hüküm ve hikmet ver ve beni sâlihler zümresine kat. Bana nübüvvet ver ve benden sonra gelenlerin güzel şekilde beni anmalarını ve ebediyen unutmamalarını sağla. Kıyamet günü beni naim cennetlerine mirasçı kıl. Babamı da bağışla, o şüphesiz sapıklardandır. İnsanların kabirlerinden kaldırılacakları gün beni rezil etme. O günde ki ne mal faide verir, ne de oğullar fayda eder. O gün ancak Allah'ın huzuruna selim bir kalb ile gelenler müstesnadır. İşte kurtuluşa erenler onlardır.» Mü’min de, Rabbine İbrahim (aleyhisselâm) gibi dua ve niyaz etmelidir. O, Allah'ın sevgili kulu olduğu halde böyle dua ve niyaz ederse, acaba bizim nasıl dua ve niyaz etmemiz gerekir?

90

«O gün cennet, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara yaklaştırılır.»

91

«Cehennem de azanlara gösterilir.»

92

«Onlara: 'Allah'ı bırakıp taptıklarınız nerededir? Size yardım ediyorlar mı veya kendilerine yardımları dokunuyor mu?' denilir.»

93

«Onlara: 'Allah'ı bırakıp taptıklarınız nerededir? Size yardım ediyorlar mı veya kendilerine yardımları dokunuyor mu?' denilir.»

94

«Onlar, azgınlar ve iblisin adamları hepsi, tepetakla oraya atılırlar.»

95

«Onlar, azgınlar ve iblisin adamları hepsi, tepetakla oraya atılırlar.»

İman edip sâlih ameller işleyenlere kıyamet günü cennet yaklaştırılır. Ve «sizin makamınız burasıdır» denir. Cehennem ise imandan yüz çevirip, Allah'a eş koşanlara gösterilir ve «sizin gideceğiniz yer burasıdır, şimdi buraya girin» denir. Onlara «Allah'ı bırakıp taptıklarınız şimdi nerededir? Bugün size bir yardımları var mıdır? Veya kendilerine bir yardımları dokunuyor mu?» denir. Onlar, azgınlar ve şeytanın adamları hepsi, cehenneme tepetakla atılırlar. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Küfredenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

96

«Orada birbiriyle çekişerek şöyle derler .»

97

«Allah'a and olsun, hakikat biz apaçık bir sapıklık içinde idik.»

98

«Çünkü sizi Âlemlerin Rabbi ile bir seviyede tutuyorduk.»

99

«Bizi o mücrimlerden başkası saptırmadı.»

100

«Şimdi şefaatçimiz da,»

101

«yakın bir dostumuz da yoktur.»

102

«Keşke bizim için geri bir dönüş olsaydı da, biz de mü'minlerden olsaydık.»

103

«Burada şüphesiz bir ders vardır, ama çoğu inanmamıştır.»

104

«Senin Rabbin, muhakkak ki O, mutlak galiptir, çok merhamet edicidir.»

Kâfirler, kıyamet günü meleklerin, **peygamber**lerin mü'minlere şefaat edip onların günahlarını affettirdiklerini görünce birbirleriyle çekişerek şöyle derler: «Allah'a and olsun, hakikat biz apaçık bir sapıklık içindeydik. Şimdi bize bir şefaatçi yok, çünkü biz putları Âlemlerin Rabbi ile bir tuttuk. O mücrimler de bizi Allah'ın yolundan sapıttı. Şimdi bizim ne bir dostumuz var ve ne de azaptan kurtaracak şefaatçimiz var. Keşke tekrar dünyaya dönsek de, Allah'a iman edip mü'm inlerden olsak ve bu azabı çekmesek.» Fakat kâfirlerin kıyamet günü bu nedametleri asla fayda vermeyecektir. İman etmeyenler, kıyamet günü ebedî ve can yakıcı bir azaba uğrayacaklardır. Bunda akıl sahipleri için şüphesiz ibret alınması gereken dersler vardır. Buna rağmen insanların çoğu inanmamışlardır. Cabir ibn Abdullah (radıyallahü anh), **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: «Cennette bir kişi arkadaşına» acaba benim falan dostumun

durumu nedir?»- diye sorar. O sormuş olduğu dostu da cehennemdedir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** meleklere cehennemdeki zatı çıkarıp cennetteki dostunun yanına götürmelerini emreder. Melekler de cehennemdeki o zatı alıp cennetteki dostunun yanına götürür. Bunu gören kâfirler «keşke bizim de şefaatçimiz olsaydı da, bu azaptan bizi kurtarsaydı. Şayet tekrar dünyaya gelirsek iman edip mü'minlerden olacağız» derler. Allah iman edenleri cennet nimetleriyle mükâfatlandırmaya, iman etmeyenlerden de intikamını almaya kadirdir.

105

«Nuh'un milleti **peygamber**lerini yalanladı.»

106

«Kardeşleri Nüh, onlara: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?' demişti.»

107

«Şüphesiz ben size gönderilmiş emin bir **peygamber**im.»

108

«Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin.»

109

«Buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ecrim ancak Âlemlerin Rabbine aittir.»

110

«O halde Allah'tan korkun ve bana itaat edin.»

Hâlik-ı Zülcelâl her millete bir **peygamber** göndermiştir. Nûh (aleyhisselâm)'u da kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. Fakat Nûh (aleyhisselâm)'un kavmi **peygamber**lerine iman etmeyip onu yalanlamışlardır. Nûh (aleyhisselâm)'u yalanlayan kavmi bütün **peygamber**leri yalanlamış olur. Bu bakımdan «**peygamber**ler» cemi sigasıyle zikredilmiş ki, bir **peygamber**i yalanlayan veya kabul etmeyen bütün **peygamber**leri yalanlamış ve kabul etmemiş olur. Nuh (aleyhisselâm), kavmini imana davet ederek onlara şöyle demiştir: «Ey kavmim, Allah'a karşı gelmekten

sakının, putlara tapmayın, siz putlara tapmakla Allah'ın azabından korkmaz mısınız? Şüphesiz ben size gönderilmiş emin bir **peygamber**im. Allah'tan bana vahyolunam size bildirmekle görevliyim. Artık Allah'tan korkun, bana itaat edin. Bu davetime karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim ve mükâfatım ancak Âlemlerin Rabbine mahsustur.» Kavmi, iman etmeyerek kendisini yalanlamışlardır.

111

«Dediler ki: Arkana hep bayağı kimseler düşmüşken biz sana iman eder miyiz?»

112

«Nûh: 'Onların yaptıkları hakkında bir bilgim yoktur' dedi.»

113

«Onların hesabı Rabbimden başkasına ait değildir, eğer ince düşünürseniz.»

114

«Ben inananları kovacak değilim.»

115

«Ben sadece açıkça uyarıcıyım.»

116

«Ey Nûh; 'Eğer bu işe son vermezsen şüphesiz, taşlanacaksın" dediler.»

Nûh (aleyhisselâm), kavmini imana davet etmiş, fakat onlar bu daveti kabul etmeyerek şöyle demişlerdir: «Sana iman edenler, bizim en düşkünlerimiz, toplumda yeri olmayan hakir insanlardır. Biz bunlarla beraber sana nasıl iman ederiz ve bunlar!?, biraraya gelebiliriz? Halbuki biz varlıklı, şerefli ve toplumun ileri gelenleriyiz.» Fakirlerin iman ettiğini ileri sürerek, imandan yüz çeviren zavallılara Nûh (aleyhisselâm) şöyle cevap verir: «Ben onların ne iş yaptıklarını bilmiyorum. Hem onların yaptıklarının bana bir zararı yoktur. Benim görevim, Allah'ın bana vahyettiğini size bildirmektir. Onların sanatlarını veya ne yaptıklarını tesbit

değildir. Bunların hesabı Allah'a aittir. Eğer ince düşünürseniz, bunu anlarsınız. Benim görevim, sizi imana davettir, hidayet ve tevfik Allah'tandır. O, dilediğine hidayet edip imana getirir, dilediğini de dalâlete düşürüp imandan uzaklaştırır. Ben iman edenleri yanımdan kovacak da değilim, ben sadece açıkça uyarıcıyım.» Nûh (aleyhisselâm)'un bu davetine kavminin cevabı şu olur: -Ey Nûh, eğer bu işe son vermezsen, taşlanıp öldürüleceksin. Sen bu dâvadan vazgeç, bizim putlarımıza karışma.» Hidayete ve kurtuluşa davet ettiği kavminden böyle tepki gören Nûh (aleyhisselâm) çok üzülür ve Rabbine dua ve niyazda bulunur.

117

«Nûh: 'Rabbim, milletim beni yalanladı.»

118

«Benimle onların arasında sen hüküm ver. Beni ve beraberimdeki inananları kurtar' dedi.»

119

«Bunun üzerine onu ve beraberinde bulunanları, dolu bir gemi içinde taşıyarak kurtardık.»

120

«Sonra da geride kalanları suda boğduk.»

121

«Doğrusu bunda bir ders vardır, ama çoğu inanmamıştır.»

122

«Senin Rabbin, muhakkak ki O, mutlak galiptir, çok merhamet edicidir.»

Kavminin kendisini yalanlamasına ve iman etmemesine çok üzülen Nûh (aleyhisselâm), Rabbine şöyle dua ve niyaz eder: «Rabbim, kavmim beni yalanladı ve sana iman etmedi. Benimle onların arasında dilediğin gibi hükmet. Beni ve beraberimdeki iman edenleri helak olmaktan kurtar.» **Allahü teâlâ**, Nûh (aleyhisselâm)'un duasını kabul eder, onu ve beraberindeki iman edenleri tufandan kurtarır, iman- etmeyenleri ise suda boğarak

helak eder. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Bunun üzerine onu ve beraberinde bulunanları, dolu bir gemi içinde taşıyarak kurtardık. Doğrusu bunda bir ders vardır, ama çoğu inanmamıştır.» Bunda akıl sahipleri için ibretler vardır. Allah her şeye kadirdir, O, iman edenleri mükâfatlandırmaya, etmeyenleri de cezalandırmaya kadirdir.

123

«Ad kavmi de **peygamber**lerini yalanladılar.»

124

«Hani kardeşleri Hûd, onlara: «Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?' demişti.»

125

«Doğrusu ben size gönderilmiş emin bir **peygamber**im.»

126

«Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin.»

127

«Sizden buna karşılık hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım Âlemlerin Rabbinden başkasına ait değildir.»

128

«Siz, her yüksek yerde koca bir bina kurup eğlenir misiniz?»

129

«Ebedî kalacağınızı umarak sağlam yapılar mı edinirsiniz?»

130

«Tutup yakaladığınız vakit zorbalar gibi yakalar mısınız?»

131

«Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin.»

Nûh (aleyhisselâm)'un kavmi gibi, Âd kavmi de **peygamber**leri Hûd (aleyhisselâm)'u yalanlamışlardır. O, kavmine şöyle demiştir: «Ey kavmim, Allah beni size **peygamber** olarak gönderdi. O'na iman

edin, emirlerine uyun, yasaklarından sakının, benim söylediklerime de itaat edin ve Allah'ın azabından korkun. Bu davetime karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım ve ücretim ancak Âlemlerin Rabbine mahsustur. Siz, Allah'ın emirlerine ve yasaklarına itaat etmeyerek, azabından sakınmak için ebedî kalacağınızı umarak her yüksek yerde sağlam koskoca binalar yaparak eğlenir misiniz? Ey kavmim, siz onlarda ebedî kalacağınızı mı zannediyorsunuz? Sakın bunlara güvenip de Allah'a isyan etmeyin. Birisini tuttuğunuz zaman da zorbalar gibi yakalıyor, ya öldürüyor veya öldürürcesine dövüyorsunuz. Artık bunları yapmaktan Allah'tan, korkun ve bana itaat edin.» Kavmi Hûd. (aleyhisselâm)'u yalanlar, fakat o yine kavmine gerçekleri anlatmaya devam eder.

132

«Size bilip durduğunuz şeylerle yardım eden.»

133

«Size davarlar, oğullar,»

134

«bağlar, ırmaklar ihsan eden Allah'tan korkun.»

135

«Ben cidden üstünüze gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum.»

136

«İster öğüt ver, ister öğüt verenlerden olma, bize göre birdir.»

137

«Bu evvelkilerin âdetinden başka bir şey değildir.»

138

«Biz azaba uğratılacak da değiliz.»

139

«Böylece onu yalanladılar. Biz de kendilerini yok ettik. Bunda şüphesiz ki ders vardır, ama çoğu inanmamıştır.»

140

«Hakikat senin Rabbin, mutlak galiptir, çok merhamet edicidir.»

Kavmi Hûd (aleyhisselâm)'u dinlememesine rağmen, o yine onları imana davet ederek şöyle der: «Ey kavmim, size çeşitli nimetler veren Allah'a şirk koşmaktan korkun. O, size davarlar, oğullar, bağlar, bahçeler, akar sular ihsan etmiştir. Eğer beni dinlemez, O'na asî olursanız, büyük bir günün azabının üzerinize gelmesinden korkarım. O zaman size hiçbir şey fayda vermez. Hepiniz helak olursunuz.» Bunun üzerine kavmi Hûd (aleyhisselâm)'a şöyle der: «Ey Hûd, ister bize öğüt ver, ister verme; bizim için birdir. Biz sana asla itaat etmeyiz ve sözünüzü dinlemeyiz. Senin bize söylediklerin eskilerin düzmeleridir. Onlar bunları söyleyip gitmiştir, öldükten sonra tekrar dirilmek de yoktur. Ölen toprak olup gider, hem biz azaba da uğratılacak değiliz.» Böylece kavmi Hûd (aleyhisselâm)'u yalanlar. O, kavminin kendisini yalanlamasına çok üzülür, fakat Yüce Allah, onları inkârları ve küfürleri yüzünden helak eder. Hiç şüphesiz bunda akıl sahipleri için ibretler ve dersler vardır. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Böylece onu yalanladılar. Biz de kendilerini yok ettik. Bunda şüphesiz ki ders vardır, ama çoğu inanmamıştır.» Yüce Halik bundan sonra Semûd kavminden ve onların durumundan haber vermiştir.

141

«Semûd milleti de **peygamber**lerini yalanladı.»

142

«O zaman kardeşleri Salih onlara: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız' demişti.»

143

«Şüphesiz ben size gönderilmiş emin bir **peygamber**im.»

144

«Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin.»

145

«Ben buna karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım Alemlerin Rabbinden başkasına ait değildir.»

146

«Siz, buradaki nimetler içerisinde emîn olarak bırakılacak mısınız?»

147

«Bağların ve pınarların içinde,»

148

«Ekinlerin ve meyvası yumuşak, hoş hurma ağaçlarının içinde...»

149

«Dağlarda ustalıkla evler oyar mısınız?»

150

«Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin.»

Allahü teâlâ Semûd kavmine de kardeşleri Salih (aleyhisselâm)'i **peygamber** olarak göndermiştir. Diğer milletler gibi, onlar da **peygamber**leri Salih (aleyhisselâm)'i yalanlamışlardır. O, kavmine şöyle demiştir: «Ey kavmim, sizi yaratan, var eden, besleyen, koruyan, rızıklandıran Allah'a şirk koşmaktan ve emirlerine isyan etmekten sakının. Siz, O'na eş koşmaktan ve emirlerine karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Şüphesiz ben size Allah tarafından gönderilmiş emin bir **peygamber**im. O'nun emirlerini ve yasaklarını size bildirmek için görevlendirildim. Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakının, azabından korkun ve bana itaat edin. Buna mukabil ben sizden bir ücret de istemiyorum. Benim mükâfatım ve ücretim Âlemlerin Rabbine aittir. Siz, Allah'ı ve âhireti inkâr edip de burada bahçelerde, bağlarda, pınarbaşlarında, meralarda, ekin tarlalarında, meyve bahçelerinde güven içinde bırakılacağınızı mı zannediyorsunuz? Bundan kurtulmak için ustalıkla dağların ve kayaların içine evler oyar mısınız? Allah'ın azabından asla kurtulacağınızı zannetmeyin. Artık Allah'a iman edip azabından korkun ve bana itaat edin.» Kavmi

Salih (aleyhisselâm)'in nasihatini dinlemez, fakat o yılmadan onları yine imana davet eder. Çünkü o, kavminin başına büyük bir azabın geleceğini biliyordu, bu bakımdan onları davete devam ediyordu.

151

«Müsriflerin emrine boyun eğmeyin.»

152

«Ki onlar yerde fesad yapar, ıslâh etmez kimselerdir.»

153

«'Sen şüphesiz büyülenmişin birisin,»

154

«bizim gibi bir insandan başka bir şey değilsin. Eğer doğru sözlü isen bir belge getir' dediler.»

155

«Salih: 'İşte mucize, bu dişi devedir. Kuyudan su içme hakkı, belirli bir gün onundur ve belirli bir gün de sizindir.»

156

«Sakın ona bir kötülük yapmayın. Yoksa sizi büyük günün azabı yakalar' dedi.»

157

«Onlar ise deveyi kestiler, ama pişman da oldular.»

158

«Bunun üzerine onları azap yakaladı. Doğrusu bunda bir ders vardır, fakat çoğu inanmamıştır.»

159

«Hakikat senin Rabbin, mutlak galiptir. O, çok merhamet edicidir.»

Salih (aleyhisselâm), kavminin başına bir musibetin ve bir azabın geleceğinden korktuğu için onları imana davet edip kötülüklerden alıkoymaya çalışır ve kendilerine şöyle der: «Ey

kavmim, siz yeryüzünde bozgunculuk yapanların emrine uymayın. Çünkü onlar yeryüzünde fesad çıkarıp huzursuzluk yaparlar, Allah'ın emirlerine isyan ederler.» Kavmi Salih (aleyhisselâm) 'den bu sözleri işitince isyan ederek şöyle derler: «Ey Salih, sen gerçekten büyülenmişsin. Senin söylediklerin de tıpkı büyücülerinki gibidir. Sen onların söylediklerini bize söylüyorsun. Hem sen bizim gibi bir insansın, nasıl **peygamber** olabilirsin? Melek değilsin. Yersin, içersin, gezersin, çalışırsın, konuşursun. Eğer doğru söylüyorsan **peygamber** olduğuna dair bize bir mucize getir. O zaman **peygamber** olduğuna inanalım.» Bunun üzerine Salih (aleyhisselâm) **peygamber** olduğunu kavmine isbat etmek için, Allah tarafından kendisine verilen mucize ile, karşılarında dimdik duran kayadan yüklü bir deve çıkartır. Kavmine de «**peygamber** olduğuma delil şu kayadan çıkan devedir. Kuyudan su içme hakkı belirli bir gün onun ve belirli bir gün de sizindir. Sakın ona dokunmayın. Şayet ona dokunur veya bir zarar verirseniz büyük bir azap sizi yakalayacaktır.» der. Kavmi, Salih (aleyhisselâm)'in nasihatini dinlemez, deveyi öldürürler. Fakat yaptıklarına pişman olurlar. Bu pişmanlık onlara asla fayda vermez. Deveyi öldürmelerinden üç gün sonra ilâhi azap onları yakıp yok eder. Doğrusu bunda akıl sahipleri için büyük ders ve ibret vardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Bunun üzerine onları azap yakaladı. Doğrusu bunda bir ders vardır. Fakat çoğu inanmamıştır. Bundan sonra Yüce Allah, Lût (aleyhisselâm)'un kavminden haber vermiştir.

160

«Lût milleti de **peygamber**lerini yalanladı.»

161

«Kardeşleri Lût onlara: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız' dedi.»

162

«Doğrusu ben size gönderilmiş güvenilir bir **peygamber**im.»

163

«Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin.»

164

«Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ecrim ancak Âlemlerin Rabbine aittir.»

165

«İnsanlar arasında, erkeklere mi yaklaşıyorsunuz?»

166

«Rabbinizin sizin için yarattığı eşleri bırakıp da? Doğrusu siz azmış bir milletsiniz.»

Yüce Halik, Lût (aleyhisselâm)'u da kavmine **peygamber** olarak göndermiş, fakat onlar da diğer milletler gibi **peygamber**lerini yalanlamışlardır. Lût (aleyhisselâm), kavmine şöyle demiştir: «Ey kavmim, siz, Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakınmaz mısınız? O, sizi yoktan var eden Rabbinizdir. Siz, O'nun emirlerine itaat edin, yasaklarından sakının. Şüphesiz ben size gönderilmiş emin bir **peygamber**im. Artık Allah'ın emirlerine isyan etmekle azabına uğramaktan korkun ve bana itaat edin. Bu davetime karşılık sizden bir ücret de istemiyorum. Benim ücretim ancak Âlemlerin Rabbine »aittir. Rabbinizin sizin için yarattığı kadınları bırakıp da erkeklere mi yaklaşıyorsunuz? Halbuki Allah, erkeklerin birbirine gitmesini haram, kadınlarınızı ise size helâl kılmıştır. Doğrusu siz bu çirkin işi yapmakla azmış bir milletsiniz. Siz bu çirkin fiilden hemen vazgeçin. Kavmi bu çirkin fiilden vazgeçmeyerek ona şu cevabı verirler.

167

«Ey Lût: Bu sözlerden vazgeçmezsen, mutlaka kovulacaksın dediler.»

168

«Lût: 'Doğrusu yaptığınıza çok kızanlardanım.»

169

«Rabbim, beni ve ailemi bunların elinden kurtar' dedi.»

170

«Biz de onu ve âilesini (kendisine îman edenleri) tamamen kurtardık.»

171

«Ancak ailesinden, geridekiler içinde yalnız karısı kaldı.»

172

«Diğerlerini yerle bir ettik.»

173

«Üzerlerine de yağmur yağdırdık. Uyarılan, fakat yola gelmeyenlerin yağmuru ne kötüdür.»

174

«Şüphesiz bunda bir ders vardır, ama çoğu inanmamıştır.»

175

«Hakikat, senin Rabbin, mutlak galiptir, O, çok merhamet edicidir.»

Lût (aleyhisselâm)'un, kavmini imana davet ederek çirkin fiillerden vazgeçmeye çağırması, onların hoşuna gitmez. Bu davetten hoşlanmayan kavmi Lût (aleyhisselâm)'a şöyle der: «Ey Lût, eğer bu sözlerinden ve bu dâvandan vazgeçmezsen seni bu şehirden çıkartırız. Bu sözlerinden vazgeç ve bizim işimize de karışma. Senin çirkin diye vasıflandırdığın işten biz memnunuz.» Lût (aleyhisselâm) kavminin kendisine karşı kaba davranıp böyle söylemesinden çok üzülür. Halbuki o, kavmini hidayete, kurtuluşa, saadete, rahmete, güzel ahlâka ve insanlığa davet ediyordu. Kavmi ise bunu kabul etmeyerek çirkin işleri, kötü ahlâkı, süfli bir yaşantıyı tercih ediyorlardı. Kavminin işlediği bu rezaleti gören Lût (aleyhisselâm) onlara şöyle den «Ey kavmim, doğrusu ben yaptığınıza çok kızanlardanım. Çünkü siz helâlinizi bırakıp harama gidiyor, Allah'ın yasakladığı çirkin fiili işliyorsunuz. Bundan dolayı başınıza büyük bir azap gelecektir.» Kavminin imanından ümidini kesen Lût (aleyhisselâm), Rabbine şöyle dua ve niyazda bulunur: «Rabbim, beni ve ailemi bu azgın milletin çirkin amelinden kurtar." Bunun üzerine **Allahü teâlâ**, onu ve ailesini, kendisine iman edenleri

kurtarır. Ancak kendisine iman etmeyen yaşlı hanımı ile çirkin fiillerde bulunan kavmini helak eder. Onların üzerine yağmur gibi taş yağdırarak helak etmiştir. Çünkü onlar **peygamber**leri Lût (aleyhisselâm)'u dinlemeyerek çirkin fiillerde bulunmuş ve imandan yüz çevirmişlerdir. Yaşlı hanımı da onları desteklemiş ve imandan yüz çevirmiştir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Lût: 'Rabbim, beni ve ailemi bunların elinden kurtar' dedi. Bunun üzerine geride kalan yaşlı bir kadın dışında onu ve ailesini, hepsini kurtardık. Diğerlerini yerle bir ettik. Üzerlerine de yağmur yağdırdık. Uyarılan, fakat yola gelmeyenlerin yağmuru ne kötüdür. Şüphesiz bunda bir ders vardır, ama çoğu inanmamıştır. (Ya Muhammed!) hakikat senin Rabbin, mutlak galiptir, O, çok merhamet edicidir.» Bunda akıl sahipleri için ibretler ve hikmetler olduğu gibi, **Allahü teâlâ**'nın düşmanlarından intikamını almaya, dostlarına da rahmetle muamele etmeye delildir. Çünkü O, mutlak galiptir, her şeye kadirdir. Bundan sonra Şuayb (aleyhisselâm)'in kavminden haber verilmiştir.

176

«Ormanlık yerde oturanlar, Eykeliler de **peygamber**lerini yalanladı.»

177

«Şuayb onlara: 'Allah'a karşı gelmekten korkmaz mısınız?' demişti.»

178

«Şüphesiz ben size gönderilmiş emin bîr **peygamber**im.»

179

«Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin.»

180

«Ben buna karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim mükâfatım Âlemlerin Rabbinden başkasına ait değildir.»

Şuayb (aleyhisselâm) da, Medyen yakınında ormanları sık düz bir arazide yerleşmiş olan Eyke halkına **peygamber** olarak gönderilmiştir. Medyen, Akabe boğazı yakınında Hicaz'la Filistin

arasında kalan bölgedir. Eyke'liler de diğer milletler gibi **peygamber**lerim yalanlamışlardır. Şuayb (aleyhisselâm) onlara şöyle demiştir: «Ey kavmim, Allah'a iman edin, emirlerini yerine getirin. O'ndan başkasını ma'bud edinmeyin. Şüphesiz ben size gönderilmiş emin bir **peygamber**im. Allah'ın bana vahyettiklerini size olduğu gibi bildiriyorum. Artık putlara tapmayın ve haksızlık etmeyin. Allah'tan korkun ve bana itaat edin. Bu davetime karşılık sizden hiçbir şey ve ücret istemiyorum. Benim mükâfatım Âlemlerin Rabbine aittir.» Eyke'liler, Şuayb (aleyhisselâm)'ı yalanlamışlardır. O, kavminin kendisini yalanlamasına aldırmayarak, onları Allah'a imana ve kötülüklerden vazgeçirmeye çalışır.

181

«Ölçüyü tam yapın, eksiltenlerden olmayın.»

182

«Doğru terazi ile tartın.»

183

«İnsanların hakkından bir şeyi kısmayın. Yeryüzünde fesatçılar olarak bozgunculuk etmeyin.»

184

«Sizi ve daha önceki nesilleri yaratandan korkun.»

Şuayb (aleyhisselâm)'in kavmi ölçü ve tartıya riayet etmeyen, bunları eksik ölçüp tartan bir millet idi. Kavmini Allah'a imana davet ettikten sonra onlara şöyle demiştir: «Ey kavmim, ölçü ve tartılarınızı tam yapın. Başkasının hakkına tecavüz etmeyin, hiç kimsenin malına mülküne göz dikmeyin. Başkasının hakkına tecavüz ederek yeryüzünde fesat çıkarıp bozgunculuk yapmayın. Sizi ve sizden öncekileri yaratan Allah'tan korkun. Çünkü O, sizi yaptıklarınızdan hesaba çekecektir. Ona göre mükâfat ve mücâzatınızı verecektir. Şuayb (aleyhisselâm)'dan bu gerçekleri duyan kavmi, ona şu cevabı verirler.

185

«'Sen ancak fazla büyülenmişlerdensin' dediler.»

186

«Sen bizim gibi insandan başka bir şey değilsin. Doğrusu biz seni yalancılardan sanıyoruz.»

187

«Eğer doğru sözlü isen gökten üzerimize bir parça düşür.»

188

«Şuayb: 'Rabbim, yaptıklarınızı çok iyi bilir' dedi.»

189

«Ama onu yalanladılar. Bunun üzerine onları bulutlu bir günün azabı yakaladı. Gerçekten o gün, azabı büyük bir gündü.»

190

«Şüphesiz bunda bir ders vardır. Fakat çoğu inanmamıştır.»

Kavmi Şuayb (aleyhisselâm)'a şöyle demiştir: «Ey Şuayb, gerçekten sen büyülenmiş ve delirmişsin. Şayet sen delirmeseydin bize böyle şeyleri konuşmazdın. Bu, senin büyülendiğinin alâmetidir. Hem sen de bizim gibi bir insansın, yiyor, içiyor, çalışıyor, geziyor, yatıyor, uyuyorsun. Böyle birisi nasıl **peygamber** olabilir? Biz senin yalancı olduğunu sanıyoruz. Eğer sözünde doğru isen gökten üzerimize bir parça bulut indir. O zaman senin **peygamber**liğine inanalım.» Şuayb (aleyhisselâm) da onlara şu cevabı verir:

«Ey kavmim, Rabbim sizin yaptıklarınızı ve söylediklerinizi çok iyi bilir.» Kavmi, Şuayb (aleyhisselâm)'ın davetini ve ikazını dinlemeyerek yalanlarlar. **Allahü teâlâ** da onların üzerine kızgın bir rüzgâr gönderir. Onlar bu kavurucu rüzgârdan kurtulmak için mağaralar kazıp içine girerler. Fakat mağaralardaki sıcaklık dışardakinden daha fazla olur. Bu defa dışarı çıkarlar. O anda üzerlerine bir bölük bulut gelir, hepsi o bulutun altında toplanırlar. Sonra bulutun içinden üzerlerine ateş yağar ve hepsi o anda helak olup yok olur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Şuayb (aleyhisselâm): Rabbim, yaptıklarınızı çok iyi bilir' dedi. Ama onu yalanladılar. Bunun üzerine onları bulutlu bir günün azabı yakaladı. Gerçekten o gün, azabı büyük bir gündü. Şüphesiz bunda

bir ders vardır. Fakat çoğu inanmamıştır.» Bunda akıl sahiplen için ibretler ve ders alınması gereken hususlar vardır. İşte **Allahü teâlâ** iman etmeyen ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak zulmedenleri böyle cezalandırır. Önceki **peygamber**lerin kavimlerinin ilâhi azaba uğrayarak helak oluşları, **peygamber**lerinin davetine uymayarak imandan yüz çevirmelerinden yeryüzünde fesat çıkarıp bozgunculuk yapmalarından ve zulümlerinden dolayıdır. **Peygamber**lerin Allah tarafından zaman zaman gönderiliş sebepleri de, kavimlerini imana davet edip kötülüklerden alıkoymak içindir. Onlara itaat etmeyenler elbette ilâhî azaba uğrayacaklardır.

191

«Hakikat senin Rabbin, mutlak galiptir. O, çok merhamet edicidir.»

192

«Şüphesiz Kur'an Âlemlerin Rabbi katından indirilmedir.»

193

«Ey Muhammed: Apaçık Arap diliyle uyaranlardan olman için onu, Cebrail senin kalbine indirmiştir.»

194

«Ey Muhammed: Apaçık Arap diliyle uyaranlardan olman için onu, Cebrail senin kalbine indirmiştir.»

195

«Ey Muhammed: Apaçık Arap diliyle uyaranlardan olman için onu, Cebrail senin kalbine indirmiştir.»

196

«O, daha öncekilerin kitabında da zikredilmiştir.»

Kur'ân-ı Azîmüşşan, Âlemlerin Rabbi tarafından Cebrail vasıtasıyla Arapça olarak insanları inzar için **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in kalbine ilham edilmiştir. O, iman edenleri müjdeleyici, etmeyenleri ise korkutucudur. Kur'an önceki **peygamber**lerin kitaplarında da zikredilmiş, **Hazret-i Muhammed**'in son **peygamber** olarak geleceği de haber verilmiştir.

Ta ki insanlar son **peygamber**in geleceğini bilsinler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «O, daha öncekilerin kitabında da zikredilmiştir.»

197

«İsrailoğulları bilginlerinin bunu bilmeye bir delilleri yok muydu?»

198

«Biz onu Arapça bilmeyenlerden birine indirseydik de.»

İsrailoğullarının bilginlerinin Tevrat'ta **Hazret-i Muhammed**'in ve Kur'ân-ı Kerim'in geleceğini okuyup haber vermeleri, bunların Allah tarafından gönderildiğinin delili değil midir? Tevrat'ta **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in son **peygamber** olarak gönderileceği ve sıfatları haber verilmiştir. Fakat bazı Yahudi bilginleri **Peygamber**imizle ilgili kısmı Tevrat'tan çıkarmışlardır, Araplar okuyup mânâsını anlasınlar ve iman etsinler diye Kur'ân-ı Kerim, Arapça olarak indirilmiştir. Buna rağmen birçoğu iman etmemiştir. Bu ifadeden Kur'ân-ı Azimüşşân'ın sadece Arap milletine gönderildiği anlaşılmamalıdır. O, bütün beşeriyete gönderilmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İsrailoğulları bilginlerinin bunu bilmeye bir delilleri yok muydu? Biz onu Arapça bilmeyenlerden birine indirseydik de, onlara karşı bunu okusaydı yine de inanmazlardı.»

199

«Onlara karşı bunu okusaydı yine de inanmazlardı.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, Mekke'li müşrikler Medine Yahudilerinin bilginlerine adam göndererek **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in geleceğinin Tevrat'ta yazılı olup olmadığını sorarlar. Onlar da son **peygamber**in vasıflarının Tevrat'ta yazılı olduğunu söylerler. Mekke'li müşrikler, buna rağmen iman etmezler.

200

«Biz küfrü o günahkârların kalbine öyle bir soktuk ki.»

201

«Can yakıcı azabı görmedikçe o Kur'an'a inanmazlar.»

202

«Bu azap onlara haberleri olmadan geliverecektir.»

Allahü teâlâ kâfirlerin kalbine küfrü öyle sokmuştur ki, onlar can yakıcı elîm bir azabı görene kadar Kur'ân-ı Kerîm'e asla inanmazlar. Bu azap onlara ansızın gelecek, o zaman «acaba bize hiç mühlet verilmeyecek mi? Tekrar geri dönsek de iman edip Kur'an'ı ve **Hazret-i Muhammed**'i tasdik etsek de, bu azabı görmesek» diyeceklerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Biz küfrü o günahkârların kalbine öyle bir soktuk ki, can yakıcı azabı görmedikçe o Kur'an'a inanmazlar. Bu azap onlara haberleri olmadan geliverecektir. O zaman 'bize bir mühlet verilmez mi?' diyecekler.» İmam-ı Mukatil, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu âyet ile kafirleri inzar edince onlar 'Ya Muhammed, sen bizi bu azap ile korkutuyorsun. O azabın ne zaman geleceğini de söyle, hemen gelsin» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** «Ya Muhammed, senin kavmin bizim azabımızı mı acele istiyorlar» mealindeki âyeti inzal buyurur.

203

«O zaman 'bize bir mühlet verilmez mi' diyecekler.»

204

«Bizim azabımızı mı acele istiyorlardı?»

205

«Bana söylesene, ey Muhammed, biz onlara yıllar yılı nimetler vermiş olsak,»

206

«sonra da tehdit edildikleri şey başlarına gelse',»

207

«kendilerine verilmiş olan nimetler onlara bir fayda sağlar mı?»

208

«Hiçbir kasaba halkını onlara öğüt veren uyarıcılar olmadan yok etmedik. Biz zalim de değiliz.»

209

«Hiçbir kasaba halkını onlara öğüt veren uyarıcılar olmadan yok etmedik. Biz zalim de değiliz.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, bana söyle, biz onlara yıllar yılı nimet vermiş olsak da, sonra azabımız başlarına gelse, kendilerine verilmiş bunca nimetler onlara bir fayda sağlar mı? Biz hiçbir kasaba halkını onlara, öğüt veren uyarıcılar olmadan yok etmedik. Biz zalim de değiliz.» Hâlik-ı Zülcelâl, bütün nimetleri insanoğlu için yaratmış ve emirlerine vermiştir. Başlarına bir azap geldiği zaman, kendilerine verilen bunca nimet onlara bir fayda sağlar mı? Asla bir fayda sağlamaz. Eğer fayda sağlasaydı Nemrudların, Firavunların, Kanınların inkârları ve zulümleri yüzünden helak olmamaları gerekirdi. Halbuki bunlar haddinden aşkın zengin idiler. Fakat bu zenginlikleri, varlıkları kendilerine asla fayda vermemiştir. İnsana fayda veren ancak imandır. Bunun için de **Allahü teâlâ** her millete imanı ve küfrü, hayrı ve şerri, iyiyi ve kötüyü, helâli ve haramı, hakkı ve bâtılı bildiren uyarıcılar, **peygamber**ler göndermiştir. Bunlara itaat edenler kurtulmuş, etmeyenler ise helak olmuştur. Allah hiçbir toplumu, **peygamber** gönderip emir ve yasaklarını bildirmeden helak etmemiştir. Emir ve yasaklarını bildirdikten sonra, emirlerine itaat edenleri kurtarmış, etmeyenleri ise helak etmiştir.

210

«Kur'an'ı şeytanlar indirmemiştir.»

211

«Bu onlara düşmez, zaten güçleri de yetmez.»

212

«Doğrusu onlar vahyi dinlemekten uzak tutulmuşlardır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Mekkeli müşrikler «bu Kur'an'ı Muhammed'e şeytanlar indirmiştir. O da şeytanlardan aldıklarını bize haber veriyor» demişlerdir. **Allahü teâlâ**, onların bu

iddialarını reddetmek için bu âyetleri inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Kur'an'ı şeytanlar indirmemiştir. Bu onlara düşmez, zaten buna güçleri de yetmez. Doğrusu onlar vahyi dinlemekten uzak tutulmuşlardır.» İmandan nasibi olmayanlar, Kur'ân-ı Kerîm'in şeytanlar tarafından **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e indirildiğini söylemişlerdir. Halbuki Kur'ân-ı Kerîm her zaman ve her yerde bir âyetinin veya bir sûresinin benzerlerini getirmeleri için münkirlere meydan okumuş, fakat bugüne kadar hiç kimse onun bir âyetinin bile benzerini getirememiştir. Getirmeleri de mümkün değildir. Böyle bir kitap nasıl olur da şeytanlar tarafından **Hazret-i Muhammed**'e indirilir? Bir âyetin dahi benzeri getirilemeyen bir kitabı Allah'tan başka **peygamber**ine kim indirebilir? Kâfirler inatlarından dolayı bu bâtıl iddiada bulunmuşlardır. Onlar da Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın Allah tarafından **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e indirildiğini biliyorlar, bu gerçeği küfürlerinden dolayı inkâr ediyorlardı.

213

«Sakın, Allah'ın yanında başka tanrı tutup O'na yalvarma, yoksa azap göreceklerden olursun.»

Hâlik-ı Zülcelâl sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, sakın Allah'ın yanında başka tanrı tutup O'na yalvarma, yoksa azap göreceklerden olursun.» Bu emir **Peygamber**imizin şahsında mü'minleredir. Allah'tan başka tanrı edinenler elbette elim bir azaba uğrayacaklardır.

214

«Önce en yakın hısımlarını uyar.»

215

«Sana uyan mü'minleri kanatların altına al.»

216

«Sana baş kaldırırlarsa: 'Yaptıklarınızdan uzağım' de.»

217

«Sen, O mutlak galip, O çok merhamet edici Allah'a güvenip dayan.»

218

«Secde edenler (namaz kılanlar) içinde dolaşmanı da...»

219

«O, senin kalkıp namaz kılanlar arasında bulunduğunu görendir.»

220

«Çünkü hakkıyla işiten, hakkıyla bilen bizzat O'dur.»

Hazret-i Ali (radıyallahü anh), bu âyet nazil olduğu zaman **Resûlüllah** beni çağırdı ve bana «Ya Ali, **Allahü teâlâ** bana önce yakın hısım ve akrabamı uyarmamı ve inzar etmemi buyurdu. Onları uyarmam ve inzar etmem bana çok ağır geldi, kendilerine bir şey söylemedim. Bunun üzerine Cebrail bana gelip «Ya Muhammed, eğer sen kavmini davet etmezsen **Allahü teâlâ** saha azap eder» dedi. Şimdi sen git, bir kap yemek hazırla, üzerine de koyun butlarını koy ve büyük bir bardak da süt al, bana getir. Sonra git Abdulmuttalib kabilesini topla, yanıma getir, «bana vahyolunanları onlara haber vereyim» dedi. Ben de emredileni yerine getirdim. Abdulmuttalib oğullarını toplayıp Allah Resulüne getirdim. O zaman onların sayısı kırk kişiydi. İçlerinde amcaları Ebû Talib, Haraza, Abbas ve Ebû Leheb de vardı. Bunlar gelip Allah Resulünün etrafında oturdular. Sonra **Peygamber**imiz hazırlamış olduğum yemeği getirmemi söyledi, ben de getirdim önlerine koydum. İçinden bir parça et alıp dişleriyle iki parçaya ayırdı ve yemek kabının kenarına koydu. Sonra yanındakilere «Allah'ın adını anarak yiyin» dedi. Onlar da Allah'ın adını anarak yemeye başladılar. Doyasıya yediler. Hazırlamış olduğum yemeği bitiremediler. Allah'a yemin ederim ki, o yemeği sadece bir kişi yerdi, fakat o kadar insan yedi, doydu, yemek yine bitmedi. Sonra sütü getirmemi istedi, onu da getirdim, herkes kanasıya içti, o da bitmedi. O da ancak bir kişilikti, fakat o kadar insanın içmesine rağmen bitmedi. Yemekten sonra Allah Resulü onların konuşmasını bekledi, hiçbiri konuşmadı. O zaman Ebû Lehep «ey kavmim, sahibiniz Muhammed sizi büyüledi, neden burada

oturuyorsunuz, kalkın gidelim» dedi. Bunun üzerine hiçbir konuşma olmadan dağılıp gittiler. Onlar gittikten sonra Allah Resulü «Ey Ali, gördün ya hiçbir şey konuşmadan dağılıp gittiler. Bu adam bizden ürktü. Sen yarın, aynı şekilde yemek hazırla ve onları davet et» dedi. Ben de aynısını yaptım, onları davet ettim ve yemeği getirip önlerine koydum. Yine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir parça et alıp dişleriyle iki parçaya ayırdı ve yemek kabının kenarına koydu. «Bismillah diyerek başlayın» buyurdu. Herkes yemeye başladı, doyasıya yediler ve içtiler yine o yemek ve süt arttı. Yemekten sonra Allah Resulü söze başlayarak şunları söyledi:

«Ey Abdulmuttalib oğulları, bilin ki, ben size âhireti haber vermeye geldim. Allah, sizi imana davet etmemi emretti. Hanginiz bana itaat edip işlerimde yardımcı olacak ve halifelik yapacaktır?» Onların hiçbiri bunu kabul etmedi. O zaman ben «Ey Allah'ın Nebisi, ben bütün söylediklerini kabul ediyor ve vezirin oluyorum» dedim. Halbuki içlerinde en küçükleri bendim. Bunun üzerine Allah Resulü boynumu tutup «ey kavmim, Ali benim kardeşim, yoldaşım, yardımcım ve vezirimdir. Bunun sözlerini dinleyin ve kendisine itaat edin» buyurdu. Abdulmuttalib oğulları bu sözleri işitince alaylı alaylı gülmeye başladılar, babama dönerek «Ey Ebâ Talib, Muhammed, sana mı oğlun Ali'ye itaat etmeni emrediyor?» dediler. Onların alaylı alaylı güldüğünü gören **Peygamber**imiz şöyle dedi: «Ey kavmim, şu dereden bir bölük süvari gelip sizi öldürecek, kılıçtan geçirecek desem inanır mısınız?» Onlar hep bir ağızdan «belâ' «evet inanırız. Çünkü sen bugüne kadar hiç yalan söylemedin, bir defacık olsun yalan söylediğini duymadık» dediler. Öyleyse beni dinleyin, şimdi ben sizi gelecek olan büyük günün azabından korkutuyorum. O azaptan kurtulmanız için Allah'a iman edin putlara, tapmaktan vazgeçin ve emirlerine itaat edin ve benim de söylediklerimi tutun. Şayet bunları yapmazsanız dünyada da, âhirette de elim bir azaba uğrayıp helak olacaksınız.» Allah Resulünün bu sözlerine canı sıkılan Ebû Leheb şu cevabı verir: «Azap senin başına olsun, sen bunun için mi bizi buraya topladm?» Bunun üzerine hepsi dağılıp gider. O zaman bu kâfir hakkında Leheb Sûresi nazil olur. **Allahü teâlâ** her şeye kadirdir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden ve işitmesinden gizli değildir.

221

«Şeytanların kime indiğini size haber vereyim mi?»

222

«Onlar, günahkâr müfterilerin hepsine iner.»

223

«Bunlar şeytanlara kulak verirler, çoğu yalancıdırlar.»

«Şairlere ancak azgınlar uyar.»

224

«Şairlere ancak azgınlar uyar.»

225

«Onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını»

226

«ve yapmadıkları şeyleri yaptıklarını söylediklerini görmez misin?»

Bu âyet-i celilelerin nüzul sebebi şudur: Kureyşli müşrikler, «Muhammed'e şeytan iniyor, bize söylediklerini ona telkin ediyor, o da kalkıyor, şeytandan öğrendiklerini bize söylüyor ve halka anlatıyor» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** onların bu bâtıl iddialarını reddetmek için bu âyetleri inzal edip şöyle buyurmuştur: «Şeytanların kime indiğini size haber vereyim mi? Onlar, günahkâr müfterilerin hepsine iner. Bunlar şeytanlara kulak verirler, çoğu yalancıdırlar. Şairlere ancak azgınlar uyar. Onların her vadide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve yapmadıkları şeyleri yaptıklarını söylediklerini görmez misin?» Şeytanlar günahkâr, asi, yalancı ve müfterilere iner. İşte onlar şeytanların sözlerine kulak verirler. Bilmeden gaybdan konuşurlar. Halbuki onların çoğu yalancıdırlar. Yıldızlardan haber verenler, suya bakanlar ve fal açanlar gibi. Bunların hiçbirisinin sözüne inanılmaz. Çünkü gaybı Allah'tan başkasını bilmesi mümkün değildir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) zamanında bazı şairler şiirleriyle İslama hücum etmişler ve yeni müslüman

olacaklara mani olmuşlardır. Onlar da tıpkı şeytanlar gibi insanları Allah yolundan alıkoymuşlardır. İnsanları Allah yolundan alıkoyanlar şeytanın ta kendisidir. Bundan dolayı **Allahü teâlâ** «şairlere ancak azgınlar uyar» buyurmuştur.

227

«Ancak îman edip amel-i sâlih işleyenler, Allah'ı çok çok ananlar ve haksızlığa uğratıldıklarında haklarını alanlar bunun dışındadır. Haksızlık eden kimseler nasıl bir yıkılışla yıkılacaklarını anlayacaklardır.»

Hakkı söyleyenler ancak iman edip sâlih ameller işleyenle Allah'ı çok çok zikredenlerdir. Onların şiir ve diğer şeylerle me; gul olmaları kendilerini Allah'ı zikirden alıkoymaz, bilâkis bunlar Allah'ı daha çok zikretmeye sebep olur. Mü'minlere karşı haksızlık yapıp onları zemmedenler nasıl bir yıkılışla yıkılacaklarını anlayacaklardır. Onların gidecekleri yer ne kötüdür. Onlar kıyamet günü içinde ebedî kalacakları elim bir azaba uğrayacaklardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Ancak iman edip amel-i salih işleyenler, Allah'ı çok çok ananlar ve haksızlığa uğratıldıklarında haklarını alanlar bunun dışındadır. Haksızlık eden kimsele nasıl bir yıkılışla yıkılacaklarını anlayacaklardır.»

Hazret-i Âişe (radıyallahü anh)'nin rivayetine göre, Hassan ibn Sabit, Peygan berimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şairiydi. Onun için mescidin ön kısmına bir kü ı su kurmuştu, Hassan o kürsünün üzerine çıkıp Allah Resulün öven şiirler söylerdi. **Peygamber** hakkında söylenen kötü şiirlerin sahiplerini zemmederek onlara düşmanlık beslerdi. **Peygamber**imi onun için şöyle dua etmiştir.- «Allah, Hassan'a yardım etsin ve güzel sözler ihsan buyursun.» Bundan sonra buyurdu ki, **Peygamber**'e ve mü'minlere hücum edip zulmedenlerin gidecekleri yer ne kötü dür.» **İbn Abbas** (radıyallahü anh) «onların gidecekleri yer cehennemdir» demiştir. Bu âyet-i celilede, şairlerin ve şiirlerinin hepsinin zemme dilmediğine işaret vardır. Ancak içinde yalan, küfür, kabih, zen kelimeleri bulunan şiirler zemmedilmiştir. İçlerinde Allah ve Resülünü metheden, insanlara nasihat ve öğüt veren ve hayra

teşvik eden şiirler memduhdur, böyle şiirlerin sahipleri Allah katında makbuldür.

NEML SURESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Kerîm'in 27. süresidir. Mekke'de nazil olmuştur ve 93 âyettir. Bu sûrenin ihtiva ettiği başlıca konular **peygamber**lerin kıssaları, kimlerin hidayete erip kimlerin dalâlete düşeceği, Hazret-i Süleyman'ın bütün mahlûkatın dilini konuştuğudur. Sûrede başlıca şu **peygamber**lerin kıssaları geçmektedir. Hazret-i Musa, Hazret-i Dâvud, Hazret-i Süleyman, Hazret-i Salih, Hazret-i Lût. Süleyman (aleyhisselâm)'ın, bir hârika olarak «Nemil» denen karıncaların bulunduğu vadiye gittiği vakit, karıncaların neler söylediğini ve neler yaptığım hikâye ettiği için bu mübarek sûreye «Nemi» ismi verilmiştir.

1

«Tâ, Sîn. Bunlar Kur'an'ın ve her şeyi aşikâr kılan kitabın âyetleridir.»

2

«Mü'minlere doğruluk rehberi ve müjdedir.»

3

«Onlar ki, namazı dosdoğru kılarlar, zekât verirler ve âhirete yakînen inanırlar.»

4

«Âhirete inanmayanların amellerini kendilerine güzel göstermişizdir. Bu yüzden şaşırıp kalmışlardır.»

5

«Bunlar öyle kimselerdirler ki, kötü azap onlarındır. Ve onlar âhirette de en çok hüsrana uğrayanların kendileridir.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Tâ, Sin, **Allahü teâlâ**'nın isimlerinden biridir. Nitekim yukarda bunun izahı geçmiştir. Yüce Allah «benim adım hakkı için Muhammed'in haber

verdiği kelâm Kur'an'ın âyetleridir ki, hidayet ve dalâlet yollarını gösteren kitaptır» buyurmuştur. Kur'an hidayet edici, yol gösterici ve mü'minleri cennetle müjdeleyicidir. Mü'minler, iman edip namazlarını dosdoğru kılarlar, zekâtlarını verirler, âhirete yakînen inanırlar, Allah'ın emirlerine itaat edip yasaklarından sakınırlar ve **Resûlüllah**'a tâbi olurlar. İşte bunlar cennet nimetleriyle müjdelenmişlerdir. İman etmeyenlerin ve âhireti inkâr edenlerin amelleri kendilerine güzel gösterilmiştir. Bu yüzden onlar şaşırıp kalmışlardır. Onlar inkârları yüzünden elim bir azaba uğrayacaklar ve âhirette de en çok hüsrana uğrayacak onlardır. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Âhirete inanmayanların amellerini kendilerine güzel göstermişizdir. Bu yüzden şaşırıp kalmışlardır. Bunlar öyle kimselerdir ki, kötü azap onlarındır. Ve onlar âhirette de en çok hüsrana uğrayanların kendileridir."

6

«Muhakkak ki, Kur'an'ı sana hakkıyle bilen, yegâne hüküm ve hikmet sahibi tarafından veriliyor.»

Kur'ân-ı Kerim, sevgili **Peygamber**imize her şeyi hakkıyla bilen, yegâne hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafından insanları hidayete erdirmek, yol göstermek, küfrü ve imanı bildirmek, helâli ve haramı göstermek, hakkı ve bâtılı ayırt etmek, iman edenleri cennet nimetleriyle müjdelemek için indirilmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «(Ya Muhammed!) muhakkak ki, Kur'an'ı sana hakkıyla bilen, yegâne hüküm ve hikmet sahibi tarafından veriliyor.»

7

«Hani Musa ailesine demişti ki; Ben bir ateş gördüm. Size oradan ya bir haber getireceğim, yahut ısınasınız diye parlak bir ateş koru getireceğim.»

8

«Oraya geldiği vakit kendisine şöyle seslenildi: Ateşin yanında olan ve çevresinde bulunanlar mübarek kılınmıştır. Âlemlerin Rabbi olan Allah münezzehtir.»

Allahü teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de **Hazret-i Muhammed**'in ümmetinin ibret alması için geçmiş **peygamber**lerin kıssalarının bir kısmım zikretmiştir. Hazret-i Musa'nın kıssasını da zikrederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, Musa'nın Medyen'den Mısır'a giderken ailesine söylediklerini ümmetine haber ver.» Musa (aleyhisselâm)'nın bu kıssasında ders alınması gereken büyük ibretler ve hikmetler vardır. Musa (aleyhisselâm) Medyen'den ailesini ve davarlarını alıp Mısır'a, kavminin yanına giderken soğuk ve karanlık bir gecede Tur-i Sina dağının yakınında yolunu kaybeder. Şiddetli soğuktan üşüyen ve karanlık gecede yollarını kaybetmekten endişelenen Musa (aleyhisselâm) ve ailesi kurtuluş çaresi ararken tam o esnada Tur dağında bir ateş görünür. Bu onlar için bir ümit kaynağı olur. O, ailesine "Siz burada bekleyin, ben bir ateş gördüm gidip ondan ya size bir haber getireyim veya ısınmanız için bir parça ateş alıp geleyim» der. Musa (aleyhisselâm) orada ailesini bırakır, ateşin bulunduğu istikamete doğru gider. Ona yaklaştığı zaman» ateşin yanında olan ve çevresinde bulunanlar mübarek kılınmıştır» diye kendisine nida olunur. Ateşin içindekilerin ve çevresindekilerin kim olduğu tefsirciler arasında ihtilaf konusudur. Cumhura göre Hazret-i Musa'nın gördüğü ateş değil, nurdur. Ateş olarak zikredilmesi Musa (aleyhisselâm)'nın ateş şeklinde gördüğünden dolayıdır. Aslında, ateş şeklinde gördüğü şey nurdur. Nurun içinde **Allahü teâlâ**'yı tesbih ve takdis eden melekler vardır. Etrafında ise Hazret-i Musa vardır. **İbn Abbas**'ın rivayetine göre, ateşin içindeki **Allahü teâlâ**'nın zatıdır. O'nun zatının perdelerinden biri de ateştir. Nitekim hadiste şöyle beyan edilmiştir» Hâlik-ı Zülcelâl'in perdelerinden biri de ateştir. Şayet ateş O'nu perdelemeseydi mukaddes zatının nuruna hiçbir şey dayanamazdı.

Bundan sonra zatını tenzih edip şöyle buyurmuştur: «Âlemlerin Rabbi olan Allah münezzehtir.» O, bütün noksan sıfatlardan münezzehtir. O, bütün âlemin, mevcudatın, yerlerin, göklerin halikı, ma'budu, rızıklandıranı, besleyeni, koruyanı, muhafaza edenidir. Her şey O'na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir.

9

«Ey Musa, hakikat şudur ki mutlak galip olan, yegâne hüküm ve hikmet sahibi olan Allah benim.»

10

«Değneğini at. Onun yılan gibi hareketler yaptığını görünce arkasına bakmadan dönüp kaçtı. Ve geri dönmedi. Ey Musa, korkma, benim katımda muhakkak ki **peygamber**ler korkmazlar.»

Yüce Allah, Musa (aleyhisselâm)'ya «Ey Musa, hakikat şudur ki, mutlak galip olan, yegâne hüküm ve hikmet sahibi olan Allah benim.» buyurmuştur. **Allahü teâlâ**, Hazret-i Musa'ya elindeki âşâyı yere atmasını emretmiş, o da ilâhî emir gereği olarak asayı yere atmıştır. Yere atmış olduğu âsâ o anda koskocaman bir yılan oluverir. Hazret-i Musa âsâyı yılan olarak görünce korkar ve arkasını dönüp kaçar. Çünkü bugüne kadar değneğinin yılan olduğunu hiç görmemişti. Yılanın kendisine saldıracağım zannederek geri dönmez. O zaman Hâlik-ı Zülcelâl «Ey Musa, korkma, benim katımda muhakkak ki **peygamber**ler korkmazlar» buyurmuştur. **Peygamber**ler emin kılınmıştır, onlar için korku yoktur. Yalnız zulmedenler bunun dışındadır. Onlar için korku, keder, hüzün, azap vardır. Tevbe edip kötülüklerini iyiliğe çevirenleri Allah yarlığar, kusurlarını bağışlar, günahlarını affeder.

11

«Yalnız zulmeden bunun dışındadır. Kötü hali iyiliğe çeviren kimse bilsin ki, ben şüphesiz ki, hakkıyla yarlığayıcıyım, çok merhamet ediciyim.»

Bazı bilginlere göre âyette geçen «yalnız zulmedenler bunun dışındadır» istisnası, **peygamber**ler için değildir. Çünkü **peygamber**lere zulüm isnat etmek asla caiz değildir. Zira onlar masumdurlar. Bu istisna **peygamber**lerden başkası içindir. O zaman mânâ şöyle olur «benim katımda **peygamber**lere korku yoktur. Korku onlardan başkası içindir ki, onlar da zalimlerdir.»

12

«Ve elini koynuna sok. Firavun ve kavmine gönderilen dokuz mucizeden biri olarak kusursuz, bembeyaz çıksın. Şüphesiz ki, onlar fâsık bir kavim idiler.»

13

«Âyetlerimiz böyle parlak olarak onlara gelince: 'Bu apaçık bir büyüdür' dediler.»

14

«Gönülleri kesin olarak kabul ettiği halde zulüm ve kibirleri yüzünden bunları bile bile inkâr ettiler. Bir bak, bozguncuların sonunun nasıl olduğuna.»

«Ya Musa, elini koynuna sok. Firavun'a ve kavmine gönderilen dokuz mucizeden biri olarak kusursuz, bembeyaz çıksın. Şüphesiz ki, onlar fâsık bir kavim idiler.» Musa (aleyhisselâm) bu ilâhî emir gereği, elini koynuna sokar, geri çıkardığı zaman lekesiz, bembeyaz oluverir. Görenleri hayrete düşürür. Musa (aleyhisselâm)'nın mucizelerinden biri de bu idi. Âyette geçen dokuz mucize ise şunlardır: Âsânın yılan oluşu, elin bembeyaz kesilmesi, tufan, kuraklık, çekirge salgını, kene salgını, kurbağa salgını, suyun kal oluşu, kıtlık seneleri gibi. Bazılarına göre ekinlerin azalması ve denizin yarılması alâmeti de vardır. O zaman bu harikaların adedi on bir olur. Bu kavle göre âyet-i celilenin mânâsı şöyle olur: Âsâ ve beyaz el mucizesinden başka dokuz mucize ile Firavun ve kavmine git.»

Tefsircilere göre Musa (aleyhisselâm)'nın sırtında yünden yapılmış yakasız bir gömlek vardı. **Allahü teâlâ**, Musa (aleyhisselâm)'ya «elini koynuna sok» emrini verince, elini yakasından içeri sokar. Geri çıkardığı zaman elinin bembeyaz olduğunu görür. Firavun ve kavmini imana davet için gönderilen Musa (aleyhisselâm), onlara **peygamber** olduğunu isbat etmek için Allah tarafından kendisine verilen dokuz mucizeden biridir bu. Onlar Allah'ın emirlerine isyan eden zalim bir kavimdiler. Hazret-i Musa, Firavun'a ve kavmine gidip kendilerine **peygamber** olarak gönderildiğini söyleyince, onlar kendisinden **peygamber** olduğuna dair mucize istemişlerdir. O da, kendilerine değnek ve el

mucizelerini gösterince «bu apaçık bir büyüdür» demişler, zulüm ve inatları yüzünden **peygamber**lerini inkâr etmişlerdir. Halbuki onun büyü olmadığına kalbleri kanaat getirmiştir. Buna rağmen Hazret-i Musa'nın getirdiğine iman etmemek için inkâr etmişlerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Âyetlerimiz böyle parlak olarak onlara gelince: 'Bu apaçık bir büyüdür' dediler. Gönülleri kesin olarak kabul ettiği halde zulüm ve kibirleri yüzünden bunları bile bile inkâr ettiler. (Ya Muhammed!) bir bak bozguncuların sonunun nasıl olduğuna.» Firavun ve kavmi inkâr ve zulümlerinin cezasını denizde boğularak görmüşlerdir. Bunun için Yüce Halik sevgili **Peygamber**ine «bir bak, bozguncuların sonunun nasıl olduğuna» buyurmuştur. Yeryüzünde Allah'a şirk koşup bozgunculuk yapanlar her zaman, lâyık oldukları cezayı görmüşlerdir. Bunların yolundan gidenler de aynı akıbete uğrayacaklardır. Bunların uğramış oldukları akıbeti **Allahü teâlâ**, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)in ümmetine, ibret olması için haber vermiştir. Allah'a eş koşup yeryüzünde bozgunculuk yapanlar ve imandan yüz çevirenler, onların uğradıkları akıbete uğrayacaklardır. Bundan sonra Dâvud ve Süleyman (aleyhisselâm)'ın kıssaları nakledilmiştir.

15

«Yemin olsun ki, biz Davud'a ve Süleyman'a ilim verdik. İkisi de bizi mü’min kullarının çoğundan üstün kılan Allah'a hamd olsun” dediler.»

16

«Süleyman da Davud'a vâris oldu. Ve dedi ki: Ey insanlar, bize kuş dili öğretildi. Ve bize her şeyden bolca verildi. Doğrusu bu apaçık bir lütuftur.»

Allahü teâlâ, Dâvud ve Süleyman (aleyhisselâm)'a ilim ve hikmet vermiştir. Onlar kendilerine verilen ilim ve hikmetle insanlar arasında hükmederler, mahrukatın lisanını konuşurlar ve dağların zikir ve tesbihini anlarlar. Onlar, Allah'ın kendilerine vermiş olduğu nimetlere şükrederek şöyle derler «bizi mü’min kullarının çoğundan üstün kılan Allah'a hamd olsun.» **Allahü teâlâ** onlara kitap, ilim, nübüvvet, risalet, saltanat vermiş; insanları, cinleri ve şeytanları da

emirlerine müsahhar kılmıştır. Böylece onları diğer mü'minlerden üstün kılmıştır. Hâlik-ı Zülcelâl, Süleyman (aleyhisselâm)'ı babası Dâvud (aleyhisselâm)'un ilmine, nübüvvetine ve mülküne vâris kılmıştır. Bu nimet ve bu üstünlük Dâvud (aleyhisselâm)'un on dokuz oğlundan sadece Süleyman (aleyhisselâm)'a nasip olmuştur. Hatta Dâvud (aleyhisselâm)'dan fazla olarak rüzgâr ile şeytanlar da onun emrine müsahhar kılınmıştır. Bu özellikler kendisine verilen Süleyman (aleyhisselâm) halka şöyle demiştir: «Ey insanlar, bize kuş dili öğretildi, biz onların neler konuştuğunu biliyoruz. Her şey bize çok fazlasıyla verildi. Doğrusu bunlar bizim için apaçık bir lütuftur.» Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Süleyman da Davud'a vâris oldu. Ve dedi ki: Ey insanlar, bize kuş dili öğretildi. Ve bize her şeyden bolca verildi. Doğrusu bu apaçık bir lütuftur.»

Kâ'b (radıyallahü anh) şöyle demiştir: Bir gün Süleyman (aleyhisselâm)'ın yanında bir kumru öter. Hazret-i Süleyman kuşların ne konuştuğunu anladığı için yanındakilere «bu kuşun ne söylediğini biliyor musunuz?» diye sorar. Onlar da bilmediklerini söyler. O «'ölmek için doğdunuz, yok olmak için de yiyiniz' diyor» der. Sonra Üveyik kuşu öter. Onun da ne söylediğini yanındakilerin anlayıp anlamadıklarını sorar. Onlar bir şey anlamadıklarını söylerler. Süleyman (aleyhisselâm) «o kuş şöyle diyor 'keşke insanlar yaratılmadaydı. Çünkü onlar dünyaya gelip günahkâr oldular, Allah'ın emirlerine karşı gelip isyan ettiler'» der. Sonra Tavus kuşu öter. Aynı soruyu yanındakilere yine sorar, onlar yine bir şey anlamadıklarını söyler. Süleyman (aleyhisselâm) «merhamet etmeyen merhamete uğramaz, diyor» der. Arkasından gece kuşu öter, yanındakiler onun ötüşünden yine bir şey anlamazlar. Süleyman (aleyhisselâm) «'ey günahkârlar, tevbe istiğfar edin diye- size nida ediyor» der. Sonra Tavta kuşu öter, insanlar onun ötüşünden de bir şey anlamaz. Süleyman (aleyhisselâm) «'ey insanlar, aklınızı başınıza alın, her canlı ölür, her yeni eskir' diyor» der. Sonra kırlangıç öter, onun da ötüşünden halk bir şey anlamaz. Süleyman (aleyhisselâm) »'ey insanlar, ölmeden önce iyi ameller gönderin ki, gittiğiniz zaman onları bulaşınız' diyor» der. Sonra güvercin öter. Hazret-i Süleyman (aleyhisselâm) onun ne söylediğini yanındakilere sorar.

Onlar hiçbir şey anlamadıklarını söyler. O «yerlerin ve göklerin doluşunca Rabbini tesbih ettiğim söylüyor» der. Sonra karga öter, yanındakiler onun da ne söylediğini anlamazlar. Süleyman (aleyhisselâm), «bu 'ey Rabbim, hilebazlara ve isyankârlara lanet et' diye Rabbine niyaz ediyor» der.

Rivayete göre, Yahudilerden bir topluluk **İbn Abbas**'a gelip şöyle demişlerdir: 'Sana yedi şey soracağız, eğer bunlara cevap verebilirsen, biz de senin dinine gireceğiz ve iman edeceğiz.» **İbn Abbas** (radıyallahü anh) da öğrenmek için sorun, fakat inat için sormayın, der. Yahudiler «koyun ne diye meler, horoz ne diye öter, kurbağa ne diye bağırır, merkep ne diye anırır, at ne diye kişner, sığır ne diye bağırır ve tavuk ne diye öter» derler. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) onlara şu cevabı verir: Davar «Ey Rabbim, Muhammed ve âline düşman olanlara lanet et, der. Horoz «Ey insanlar, Allah'ı zikredin, ömrünüzü gaflet içinde geçirmeyin» der. Kurbağa «Karadakilerin ve denizdekilerin ma'budu olan Allah'ı zikrederim» der. Merkep «Ey Rabbim, sana isyan edenlere lanet et» der. At «Bütün noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah, her şeyin Rabbidir» der. Sığır "Ey Rezzâk-i Âlem, senden her gün beni rızıklandırmanı istiyorum» der. Tavuk «Rahman arş üzere galiptir» der. Yahudiler **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'dan bu cevabı alınca hepsi iman edip müslüman olurlar.

Süleyman (aleyhisselâm) doğudan batıya kadar her yere hükmederdi. Yediyüz yıl altı ay saltanat sürmüştür. Zamanında birçok yeni sanatlar vücuda gelmiştir.

17

«Süleyman cinlerden, insanlardan, kuşlardan orduları topladı. Hepsi topluca giderlerdi.»

Yeryüzüne malik ve hâkim olan Süleyman (aleyhisselâm)'in cinlerden, insanlardan, kuşlardan toplanmış orduları vardı. Savaşa giderken bunların hepsi topluca harekete geçerdi. Bu ordu çok disiplinli ve eğitimliydi. Süleyman (aleyhisselâm)'ın vekilleri, vezirleri orduyu tanzim eder, disipline sokardı. Orduda başıboşluk ve nizamsızlık görülmezdi. Muhammed ibn Kâ'b'ın rivayetine göre, Süleyman (aleyhisselâm)'ın ordularını havada taşıyan yüz fersah

büyüklüğünde bir halısı vardı. Bu halının yirmi beş fersahı cinlere, yirmi beş fersahı insanlara, yirmi beş fersahı kuşlara ve yirmi beş fersahı da vahşi hayvanlara tahsis edilmiştir. Bu halıyı ordusuyla beraber havada götürmesini rüzgâra emrederdi. Rüzgâr da halıyı Süleyman (aleyhisselâm)'ın istediği istikamete götürürdü. O, sefere giderken ailesini, hizmetçilerini, aşçılarını, demirci ustalarını da beraberinde götürürdü. Yeri geldikçe herkes görevini tam olarak yapardı. Hiçbiri görevini aksatmazdı.

18

«Nihayet karıncaların bulunduğu vadiye geldiklerinde bir karınca dedi ki: Ey karıncalar, yuvalarınıza girin. Süleyman ve orduları farkına varmadan sakın sizi ezmesin.»

19

«Onun bu sözü üzerine gülercesine tebessüm etti. Ve dedi ki: Rabbim, bana ve ana babama verdiğin nimete şükürde, hoşnut olacağın şeyi yapmakta beni muvaffak eyle ve rahmetinle beni sâlih kulların arasına koy.»

Süleyman (aleyhisselâm)'in ordusu, karıncası çok Taif derelerine yaklaştıkları zaman, karıncaların reisi arkadaşlarına «ey karıncalar, yuvalarınıza girin. Süleyman ve orduları farkına varmadan sakın sizi ezmesin» diye nida eder. Yel karıncanın bu sözlerini Süleyman (aleyhisselâm)'a ulaştırır. O, karıncaların bu sözlerini duyunca gülercesine tebessüm eder. Ve Rabbine şöyle niyaz eder: «Rabbim, bana, anama ve babama verdiğin nimete şükürde, hoşnut olacağın şeyi yapmakta beni muvaffak eyle ve rahmetinle beni sâlih kulların arasına koy.» Süleyman (aleyhisselâm) karıncanın bu sözlerine teaccüp ettiği için güler. Çünkü o zaman karıncaların bulunduğu yer ile Süleyman (aleyhisselâm)'ın ordusu arasında üç mil mesafe vardı. Karıncalar onları henüz görmemişlerdi. Hem Süleyman (aleyhisselâm) ve ordusu havadan gidiyordu. Havadan giden bir ordu nasıl olur da yerdeki karıncaları ezebilir? Süleyman (aleyhisselâm) ile havadan giden ordunun ileri gelenleriydi, yerde yaya ve süvari olarak gidenler ise avam kısmıydı. Bazılarına göre bu olay, rüzgârın Süleyman (aleyhisselâm)'ın emrine

müsahhar kılınmadan önce meydana gelmiştir. Rüzgâr onun emrine müsahhar kılındıktan sonra ordusu hep havadan gitmiştir. Süleyman (aleyhisselâm) kendisine verilen bunca nimetlere karşı büyüklenip kibirlenmemiş ve Rabbine her zaman şöyle niyazda bulunmuştur: «Ey Rabbim, bana, anama ve babama verdiğin nimete şükürde, hoşnut olacağın şeyi yapmakta beni muvaffak kıl.» İşte cihana hükmeden bir **peygamber**in duası budur. O, bütün bunların geçici olduğunu biliyor ve Rabbine döneceğini hiçbir şekilde unutmuyordu. Bunun için de nimeti verene daima şükrediyordu. İnsanların bundan ibret alıp aynı şekilde hareket etmesi gerekir.

20

«Kuşları araştırarak dedi ki: Hüdhüd'ü niçin göremiyorum? Yoksa kayıp olanlardan mı oldu?»

21

«Ya bana apaçık bir burhan getirecektir, ya da onu şiddetli bir azaba uğratırım veya keserim.»

Süleyman (aleyhisselâm)'ın ordusu cinlerden, insanlardan ve kuşlardan oluşmuştu. Bir yerde konakladıkları zaman kuşlar havada saf tutup onu ve ordusunu gölgelendirirdi. Yine bir sefer esnasında, konakladıkları yerde kuşlar saf tutup onları gölgelemişler, fakat bir boşluk kalıp o boşluktan Süleyman (aleyhisselâm)'a güneş gelmişti. Bu güneşin nerden geldiğini tesbit için kafasını kaldırıp kuşlara bakmış, Hüdhüd kuşunu görememişti. Hüdhüd kuşunu göremeyen Süleyman (aleyhisselâm) nereye gittiğini sorar. Çünkü bu ayrılış kendisinden izinsizdi. Kendisinden izin almadan kimse ordudan ayrılamıyordu. Hüdhüd'ün izinsiz ayrılışına çok kızan Süleyman (aleyhisselâm) şöyle der: «îzinsiz gittiğine dair ya bana apaçık bir burhan getirecektir, ya da onu şiddetli bir azaba uğratırım veya ceza olarak keserim.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre Hüdhüd kuşu seferde Süleyman (aleyhisselâm)'ın su bulma rehberiydi. Suyun nerede olduğunu tesbit eder, gagasıyla suyun bulunduğu yeri belirler, cinler daha sonra onun gagasıyla belirlediği yeri kazarak suyu çıkartırlardı. Yine bir sefer esnasında

Süleyman (aleyhisselâm) ordusu ile beraber bir yerde konaklar, su ihtiyaçları olur, su bulmak için etrafa adamlar gönderir, hiçbiri su bulamadan döner. Suyun nerede olduğunu tesbit için Hüdhüd'e sormak isterler, fakat onu bulamazlar. Durum Süleyman (aleyhisselâm)'a arzedilir. O etrafı kontrol eder, Hüdhüd'ü göremez, yoksa Hüdhüd burada hazır değil mi, kayıplardan mıdır?» der. Onu kuşların arasında göremeyen Süleyman (aleyhisselâm) çok kızar ve «Allah'a yemin ederim ki, ya bana apaçık bir burhan getirecektir, ya da onu şiddetli bir azaba uğratırım veya keserim.» der. Tefşirciler Süleyman (aleyhisselâm)'in Hüdhüd'e vereceği azap hakkında ihtilâf etmişlerdir. Cumhura göre, kanadını ve kuyruğunu kesip tüyünü yolarak, karıncaların bol olduğu yere bırakıp karıncalara yedirmek, ona verilecek en büyük cezadır. Hüdhüd kuşunun diğer kuşlardan ayrılmasına sebep şudur: Yemen'e sefere giderken yolda manzarası, ormanları, çiçekleri ve otlakları çok güzel bir yer görür. Orada konaklayıp öğlen namazını kılıp yemek yemek ister. Onlar oraya inip yerleşene kadar Hüdhüd de bu memleketin kime ait olduğunu öğrenmek için diğer kuşlardan ayrılıp uçar gider. Bir müddet gittikten sonra Belkıs'ın bağlarını, bahçelerini görür ve oraya iner. Bağın içinde bir Hüdhüd görür. Görmüş olduğu Hüdhüd kuşunun ismi Infir'dir. Belkıs'ın bağındaki Hüdhüd kuşu Süleyman (aleyhisselâm)'in Hüdhüd kuşuna nereden geldiğini sorar. Süleyman (aleyhisselâm)'ın Hüdhüd kuşunun ismi da Yâfur'dur. Yâfur, Davud'un oğlu Hükümdar Süleyman ile Şam'dan geldiklerini söyler. Infir, Süleyman'ın kim olduğunu sorar. Yâfur onun, cinlerin, insanların, kuşların ve hayvanların hükümdarı olduğunu, rüzgârın ve şeytanların emrine müsahhar bulunduğunu söyler. Sonra Infir'e kim olduğunu sorar. Infir, o memleketli olduğunu söyler. Yâfur, bu beldenin padişahının kim olduğunu sorar. Infir, Belkıs adında bir kadın olduğunu ve memleketinin çok geniş ve güzel olduğunu, emri altında on iki bin subay bulunup her subayın yüz askeri bulunduğunu söyler. Sonra «benimle beraber gelip onun mülkünü ve tahtım görmek istemez misiniz?» der. Yâfur ona şu cevabı verir: «Namaz vakti geldi, padişahım Süleyman abdest almak için su ister, onu bulamadıkları zaman bana müracaat ederler, kuşların arasında olmadığımı görürse bana kızar ve beni cezalandırır. Onun beni

cezalandırmasından korkuyorum, bu bakımdan seninle gelemem. Infir, «sen hükümdarına bu memleketin padişahının kim olduğunu öğrenip durumunu haber verirsen o çok sevinir, bunun için de korkma, beraber gidelim» der. Bunun üzerine ikisi birden Belkıs'ın köşkünün olduğu yere giderler, orası Hüdhüd'ün o kadar hoşuna gider ki, bir daha geri Süleyman (aleyhisselâm)'ın yanına dönmeyi aklından bile geçirmez. O sırada Süleyman (aleyhisselâm) da namaza hazırlanır, su ister, hizmetçileri su bulamazlar. İnsanlardan, cinlerden, kuşlardan bir kısmını su aramaya gönderir. Kimse su bulup getiremez. Bu defa Süleyman (aleyhisselâm), Hüdhüd'ü ister, kuşlar onun olmadığım söyler, Süleyman (aleyhisselâm) nereye gittiğini sorar. Kuşlar bilmediklerini söyler. Buna çok kızan Süleyman (aleyhisselâm) kuşların başkanı olan Akkap kuşuna onu bulup kendisine getirmesini ister. Bunun üzerine Akkap yola çıkar, Hüdhüd'ün nerede olduğunu tesbit etmek için göğe yükselir ve Yemen'de, Belkıs'ın sarayının yanında olduğunu anlar. Hemen oraya uçar. Hüdhüd, Akkap kuşunun kendisine çok hiddetli bir şekilde geldiğini görünce, korkar ve «ey Akkap, sana bu gücü ve kudreti veren Allah hakkı için bana bir şey yapma» der. Hüdhüd'den bu sözleri duyan Akkap sakinleşir, ona bir şey yapmaz ve «neredesin, **peygamber** seni şiddetli bir şekilde cezalandıracağına veya keseceğine yemin etti, nerede olduğunu bana söyle» der. Sonra ikisi birden Süleyman (aleyhisselâm)'in bulunduğu yere gelirler. Diğer kuşlar bunları karşılar ve «sen niçin aramızdan ayrıldın? Allah Resulü sana çok kızdı, seni ağır bir şekilde cezalandıracak veya öldürecek» derler. Hüdhüd «Allah Resulü benim için bundan başka bir şart koştu mu?» der. Kuşlar da «evet, ya bana niçin gittiğine dair açık bir delil getirir veya öldürürüm, dedi» derler. Hüdhüd «öyleyse ben onun azabından kurtulurum» der. Sonra Akkap kuşu ile beraber Süleyman (aleyhisselâm)'in huzuruna çıkarlar. Akkap «Ey Allah'ın Resulü, Hüdhüd'ü sana getirdim» der. Hüdhüd, Süleyman (aleyhisselâm)'in kürsüsüne yaklaşır ve kafasını mütevazi bir şekilde yukarı kaldırır. Süleyman (aleyhisselâm), Hüdhüd'ü başından tutup kendisine doğru çeker ve «neredeydin, şimdi sana en ağır cezayı vereceğim» der. Hüdhüd, Süleyman (aleyhisselâm)'a şu cevabı verir: «Ey Allah'ın Resulü, şu anda benim senin elinde

olduğun gibi, sen de Allah'ın elindesin.» Süleyman (aleyhisselâm), Hüdhüd'den bu sözleri işitince elini hemen kafasından çeker ve onu affeder. Sonra nerede olduğunu sorar, Hüdhüd de nerede olduğunu ona haber verir.

22

«Çok geçmeden o geldi ve dedi ki: Senin bilmediğin bir şeyi öğrendim ve sana Sebe'den gerçek bir haber getirdim.»

23

«Ora halkına hükmeden ve her şeyden bolca verilmiş olan büyük bir tahta sahip bir kadın buldum.»

24

«Onun ve kavminin Allah'ı bırakıp güneşe secde eder olduklarını gördüm. Şeytan onların yaptıklarını güzel göstermiş ve onlan doğru yoldan alıkoymuştur. Bu yüzden onlar doğru yolu bulamazlar.»

Çok geçmeden Hüdhüd gelir, kendisini affettirmek için Süleyman (aleyhisselâm)'a şöyle der: «Ey Allah'ın **peygamber**i, ben sizin bilmediğiniz bir şey öğrendim, onun için geciktim. Size Seb'e vilâyetinden gerçek bir haber getirdim.» Bunun üzerine Süleyman (aleyhisselâm), Hüdhüd'e getirdiği haberin ne olduğunu sorar. Hüdhüd bunu şöyle nakleder: Seb'e vilâyetinin melikesi olan Belkıs adında bir kadın buldum. O, Kâhtan kabilesinden Serâcîl'in kızıdır. Babası da padişah imiş, dedesinin kırk oğlu olup hepsi padişah imişler. Padişah olarak en son Belkıs'ın babası kalmış. Kimseyi kendisine lâyık görmediği için insan cinsinden evlenmemiş, cinlerden evlenmiş, bu evlilikten de Belkıs adında bir kızı olmuş. Babası ölünce bu kız tahta geçmiş ve Yemenin hükümdarı olmuştur. Bu tahta geçince kavmi ikiye ayrılmış, bir kısmı tâbi olmuş, bir kısmı tâbi olmamıştır. Kendisine tâbi olmayanlar, içlerinden kendilerine bir başkan seçmişler. Seçtikleri başkan kısa bir nıüdet sonra ahlâksızlık yapmaya başlamıştır. Halk bunu seçtiğine pişman olmuş, memleketlerinden çıkarmak istemişler, fakat buna muvaffak olamamışlar. Bu durum Belkis'a bildirilmiş, Belkıs onu tuzağa düşürmek için kendisine cazip bir teklifte bulunmuş, o da bu teklifi

kabul etmiş. Belkıs ona evlenme teklifinde bulunmuş, o da bu teklifi kabul ederek evlenmişler. Gerdek gecesi Belkıs ona sarhoş olana kadar içki içirraiş, sarhoş olduktan sonra da kafasını kesip sarayının kapısına astırnaştır. Bundan sonra ayrılanlar da Belkıs'a tâbi olmuşlar. Belkıs'ın altından yapılmış, kırmızı ve yeşil yakutla süslenmiş, gözleri kamaştıran çok güzel bir tahtı vardır. Onun memleketi çok güzel, bağ ve bahçeleri yeşillik, bolluk, halkı refah içindedir. O ve kavmi, Allah'ı bırakıp güneşe secde ediyorlar, şeytan onların yaptıklarını kendilerine güzel göstermiş ve onları doğru yoldan alıkoymuştur. Bu yüzden onlar doğru yolu bulamazlar. Biz, onları sana itaata mecbur edip mülklerine de hâkim olalım.» İmam-ı Mukâtil'in rivayetine göre Belkıs'ın tahtının genişliği seksen, yüksekliği ise otuz arşındır. Hüdhüd konuşmasına devam eder.

25

«Göklerde ve yerde gizli olanları ortaya koyan, gizlediğinizi ve açıkladığınızı bilen Allah'a secde etmesinler diye.»

26

«Allah O'dur ki, O'ndan başka ilâh yoktur. O'dur ancak yüce arşın sahibi.»

Göklerde ve yerde gizli olanları ortaya koyan, gizlediğinizi ve açıkladığınızı bilen Allah'a secde etmesinler diye şeytan onlara güneşe tapmayı güzel göstermiştir. Halbuki Allah'tan başka ilâh yoktur, ibadete lâyık olan da ancak O'dur. Yüce arşın sahibi de O'dur. Hüdhüd kuşunun konuşup böyle bir malûmat vermesi Süleyman (aleyhisselâm)'ın mucizelerindendir. Onun beyanatının doğru olup olmadığını tesbit için Süleyman (aleyhisselâm), kendisine bir görev verir.

27

«Süleyman da dedi ki: Bakalım doğru mu söyledin, yoksa yalancılardan mı oldun?»

28

«Şu mektubu götür, onu kendilerine bırak. Sonra bîr yana çekil de bak, neye dönecekler.»

Süleyman (aleyhisselâm), Hüdhüd'ün beyanatını dinledikten sonra, doğru olup olmadığını da öğrenmek için şöyle der: «Bakalım doğru mu söyledin, yoksa yalancılardan mı oldun? Şu mektubu götür, onu kendilerine bırak. Sonra bir kenara çekil, neye döneceklerine bak.» Ve bir mektup yazıp Hüdhüd'e verir. Süleyman (aleyhisselâm) mektubuna şöyle başlar.- Bismillâhirrahmânirrahim. Allah'ın kulu Süleyman'dan Seb'e melikesi Belkıs'a, doğru yola tâbi olanların üzerine selâm olsun. Bundan sonra bana karşı kibirlenip büyüklenme, emirlerime itaat et ve benimle beraber ol.» ibn Cerir'e göre, Süleyman (aleyhisselâm) mektuba **Allahü teâlâ**'nın kendisine vahyettiğini yazmıştır. Ondan başka bir şey yazmamıştır. **Peygamber**lerin âdeti az kelâm ile çok mânâ ifade etmektir. Onlar sözü fazla uzatmazlar. Süleyman (aleyhisselâm) mektubu yazdıktan sonra yüzüğünü miske bandırıp mektubun üzerini mühürler ve Hüdhüd'e verir. Hüdhüd mektubu alıp Belkıs ve kavmine götürür. Hüdhüd mektubu Belkıs'a getirdiği zaman, o, San'a'daki sarayındadır. Belkıs sarayın kapılarını kapatmış, anahtarlarını almış, yastığının altına koymuş, uykuya dalmıştı. Uyumadan önceki âdeti bu imiş. Hüdhüd bulunduğu odaya girer, mektubu göğsünün üzerine bırakır, verilen talimat gereği bir köşeye çekilip uyanmasını ve mektuba vereceği cevabı bekler. Bu İmam-ı Katade'nin görüşüdür. İbn Ümeyye'nin görüşü ise, Belkıs'ın yattığı odanın bir penceresi olup o pencereden sabahleyin güneş doğduğu zaman odanın içine vurur. Beîkıs da o zaman kalkıp güneşe tapar. Hüdhüd mektubu götürmeye gittiği zaman pencereye konar ve kanatlarıyla pencereyi kaplar, güneş doğar fakat Belkıs'ın odasının içine vurmaz, o da güneşin doğduğunu farkedemez, o sırada Hüdhüd de mektubu ona verir. Belkıs mektubun üzerindeki mührü görünce tevazu ile onu alır ve okur. Çünkü o okuma-yazma biliyordu. Daha önce Süleyman (aleyhisselâm)'in adını duymuş, nasıl bir hükümdar olduğunu da öğrenmişti. Mektubu okuduktan sonra tahtına oturur, istişare etmek için kavminin ileri gelenlerini çağırır. O zaman üçyüz on üç veziri ve her vezirin emrinde de on bin kişi varmış. Süleyman (aleyhisselâm)'dan gelen mektubu vezirlerine okur.

29

«Seb'e melikesi dedi ki: Ey ileri gelenler, gerçekten bana çok şerefli bir mektup bırakıldı.»

30

«Gerçekten o, Süleyman'dandır. Ve gerçekten o, Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyladır.»

31

«Bana karşı başkaldırmayın ve müslüman olarak bana gelin diye yazılıdır.»

32

«Dedi ki: Ey ileri gelenler, vereceğim emir hakkında bana görüşünüzü söyleyin. Siz benim yanımda bulunmadıkça bir iş hakkında kesin bir hüküm verememem.»

Belkıs, Süleyman (aleyhisselâm)'dan kendilerine gelen mektup hakkında istişare etmek için vezirlerini toplar ve onlara «gerçekten bana çok şerefli bir mektup bırakıldı. O mektup bize Süleyman tarafından yazılıp gönderilmiştir. Ve gerçekten o Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyladır. Onda 'bana karşı başkaldırmayın ve müslüman olarak bana gelin' yazılıdır. Ey ileri gelenler, vereceğim karar hakkında görüşlerinizi bana söyleyin, sizin görüşünüzü almadıkça ben bu işe kesin hüküm ve karar verememem» der. Bunun üzerine vezirleri de Belkıs'a şu cevabı verir.

33

«Dediler ki: Biz güçlü kimseler ve zorlu savaş adamlarıyız. Emir de senindir. Sen emretmene bak.»

34

«Melike dedi ki: Doğrusu hükümdarlar bir şehre girdikleri zaman orasını perişan ederler. Halkından şerefli olanları hor ve hakir kılarlar. Bunlar da böyle yapacaklardır.»

35

«Ben onlara bir hediye göndereyim de elçilerin ne ile döneceklerine bakayım.»

Belkıs istişare etmek için vezirlerini toplar, görüşlerini sorar. Onlar da Belkıs'a şu cevabı verirler: «Bizim askerimiz çok, gücümüz ve kuvvetimiz yerinde, savaşta mahir insanlarız. Hüküm de senindir, dilediğim yap. Biz senin vermiş olduğun hükme ve karara asla karşı çıkmayız, istediğini de yerine getiririz.» Vezirleri bu ifadeleriyle Süleyman (aleyhisselâm) ile savaşmayı istemişlerdir. Belkıs ise onları bu fikirlerinden vazgeçirmek için kendilerine şöyle demiştir: «Doğrusu büyük padişahlar bir şehre girdikleri zaman orasını perişan ederler, yakıp yıkarlar. Halkın da şerefli olanlarını hor ve hakir kılarlar. Bunlar da şayet bizim memleketimize girerlerse, aynısını yaparlar. Benim fikrim şu ki, onlara hediyeler gönderip deneyelim, bakalım, elçilerimize ve hediyelerimize ne diyecekler. Süleyman, eğer **peygamber** ise hediyelerimizi kabul etmeyecek, bizi kendi dinine davet edecektir. Padişah ise hediyelerimizi kabul edecek, bizden de uzaklaşacaktır. Dolayısıyla biz de onun şerrinden böylece kurtulmuş olacağız.» Neticede Belkıs'ın fikri kabul edilir.

Belkıs çok akıllı ve çok zeki bir melikti. Neticenin ne olacağını o çok iyi biliyordu. Süleyman (aleyhisselâm)'ı denemek için birkaç delikanlı ile birkaç kızı alıp onları erkek ve kadın olduğu belli olmayacak şekilde süslü elbiselerle giydirir. İmam-ı Mücahid'in Kavline göre, kızlara erkek, erkeklere de kadın elbisesi giydirir ki, erkekleri görenler kadın, kadınları görenler de erkek zannetsinler. Bunların sayıları hakkında tefsirciler ihtilâf etmişlerdir. Kimine göre sayıları yüz, kimine göre ise iki yüzdür. Ellerine de Süleyman (aleyhisselâm)'a verilmek üzere ipek örtüye sarılı bir altın külçe verir. Bazılarına göre altın külçenin sayısı dörttür. İmam-ı Vehb'in görüşü çok daha farklıdır. Ona göre Belkıs'ın Süleyman (aleyhisselâm)'a gönderdiği adamların sayısı bindir. Bunların beş yüzü kadın, beş yüzü de erkektir. Erkeklere kadın, kadınlara da erkek elbisesi giydirir ve erkeklerin kollarına bilezik, kulaklarına küpe, boyunlarına gerdanlık takar. Kadınların da bellerine kuşak bağlar ki, erkeklerden hiç farkedilmezler. Hepsini süslenmiş atlara bindirir, ellerine de Süleyman (aleyhisselâm)'a verilmek üzere, beş yüz külçe altın, beş yüz külçe gümüş, bir taç,

misk-i amber dolu bir kap ve içinde çok kıymetli cevher bulunan bir de cam kavanoz verir. Bunları temsilen de çok güvendiği iki vezirim gönderir ve onlara da göndermiş olduğu cevherlerin cinsi ve adedi yazılı olan bir mektup verir. Mektupta ayrıca şu ifadeler de yazılıdır: Eğer gerçekten **peygamber** isen sana gönderdiğim erkeklerle kızları birbirinden ayırt et. Şişenin içindekinin ne olduğunu bil ve onu dosdoğru del.» Erkeklere kadın gibi, kadınlara da erkek gibi konuşmalarını ve hareket etmelerini tembihler ve iki vezirine de şu talimatı verir: «Süleyman'ın yanına girdiğiniz zaman size sert mi, yoksa güler yüzlü mü davranacağına bakın. Eğer sert davranırsa bilin ki padişahtır, kendisinden hiç korkmayın, çünkü ben ondan daha üstünüm. Şayet güleryüzîü davranırsa bilin ki **peygamber**dir. O zaman sözlerini iyi dinleyin ve çok güzel, nazik cevap verin.» Adamlarını ve iki vezirini bu tavsiyelerle Süleyman (aleyhisselâm)'a gönderir. Hüdhüd onlardan önce gelip durumu Süleyman (aleyhisselâm)'a haber verir. Bunun üzerine Süleyman (aleyhisselâm), cinlere oturmuş olduğu sarayın bahçesini altın ve gümüş ile kaplatır, etrafına duvar ördürür, duvarların üzerlerine de altın ve gümüşten kubbeler kondurur. Sonra denizde ve karada en güzel hayvanları bulup getirtir. Sarayın avlusuna koyar. Sonra cinleri, insanları, kuşları ve hayvanları sarayın bahçesinde bölük bölük toplar, kapılara nöbetçiler diker. Daha sonra Belkıs'ın adamları gelip manzarayı görünce hayrete düşerler, kendi getirmiş oldukları cevherlerin hiçbir değeri olmadığını anlarlar, onları Süleyman (aleyhisselâm)'a vermeye utanırlar. Cümle kapısına geldikleri zaman bekçilerin heybetli bakışlarından korkarlar. Akıllara durgunluk verecek ihtişamı dalgın dalgın seyrederler ve bekçiler tarafından Süleyman, (aleyhisselâm)'in huzuruna getirilirler. Süleyman (aleyhisselâm) onları güler yüzle karşılar ve kendilerine iltifatta bulunur. Onlar da kendilerini takdim ettikten sonra Belkıs'ın göndermiş olduğu hediyeleri ortaya koyarlar ve mektubu da verirler. Süleyman (aleyhisselâm) içinde cevher olan cam kavanozu alır. O anda Cebrail gelip içindekinin ne olduğunu Süleyman (aleyhisselâm)'a bildirir. O da, Belkıs'ın adamlarına cam kavanozun içinde deliksiz, çok kıymetli bir inci olduğunu söyler. Belkıs'ın elçileri bu incinin ortasından dosdoğru delinmesini isterler.

Bunun üzerine Süleyman (aleyhisselâm), cinleri ve insanları toplar bu inciyi kimin deleceğini sorar. Hiç kimse cevap vermez. Hayvanlardan ağaç kurdu bu işi üstlenir ve ağzına bir kıl alıp inciyi delmeye başlar ve başarır. Süleyman (aleyhisselâm) buna mukabil kurda dileğinin ne olduğunu sorar. Kurt, rızkının ağaçtan olması için dua etmesini ister, o da dua eder, **Allahü teâlâ** duasını kabul eder. O günden sonra ağaç kurdunun rızkını Hâlik-ı Zülcelâl ağaçtan halk etmiştir. Sonra bir karınca gelip inciden ipi kendisinin geçireceğini söyler. Süleyman (aleyhisselâm) da isteğini kabul eder. Karınca ağzına bir ip alıp inciden geçirir. Süleyman (aleyhisselâm) buna mukabil isteğini sorar, o da rızkının meyvelerden olması için dua etmesini ister. Süleyman (aleyhisselâm) dua eder, duası kabul olur, o günden sonra bu karıncaların rızkı meyvelerden olur. Sonra kızlarla erkekleri birbirinden ayırt etmek için ellerine birer su kabı verir ve yüzlerini yıkamalarını ister. O günün âdetine göre kızlar su kabından bir ellerine su koyup yüzlerini öyle yıkarlarmış, erkekler ise iki elini su kabının içine sokup yüzlerini öyle yıkarlarmış. Bu basit bir deneme ile onları birbirinden ayırt eder. Belkıs'ın elçileri hediyelerini getirip Süleyman (aleyhisselâm)'nın önüne koyunca onlara şöyle demişti.

36

«Elçiler Süleyman'a geldiklerinde dedi ki; Bana mal ile mi yardım etmek istiyorsunuz? Halbuki Allah'ın bana verdiği size verdiğinden daha çok hayırlıdır. Belki siz hediyenizle sevinirsiniz.»

37

«Dön onlara. Yemin olsun ki güç yetiremeyecekleri bir ordu ile gelir, onları oradan alçalmış ve küçük düşmüş olarak çıkartırım.»

Belkıs'ın elçileri gelip hediyeleri ortaya koyunca Süleyman (aleyhisselâm) onlara hiç değer vermeyerek elçilere şöyle der: «Bana mal ile mi yardım etmek istiyorsunuz? Halbuki Allah'ın bana verdiği **peygamber**lik, din, hikmet ve saltanat size verdiğinden çok daha hayırlı ve çok daha üstündür. Belki siz hediyenizle sevinir, övünürsünüz. Yahut da birbirinizi sevindirirsiniz.» Süleyman (aleyhisselâm) bu hitabesinden sonra elçilerin başkanı olan Amr ibn Münzir'e, «al bu hediyelerinizi geri götür, bizim onlara

ihtiyacımız yok. Biz, sizden dinimize girmenizi ve müslüman olup bize gelmenizi istiyoruz. Şayet müslüman olup bize gelmezseniz Allah'a yemin ederim ki, onların karşı koyamayacakları güçlü bir ordu ile üzerlerine gelir, memleketlerinden onları hor ve zelil olarak çıkartırım» der. İmam-ı Vehb'in rivayetine göre, bunun üzerine elçiler dönüp gelir. Belkıs onları görünce «Allah'a yemin ederim ki, o melik değil, **peygamber**dir, bizim gücümüz ona yetmez» der. Sonra tekrar Süleyman (aleyhisselâm) 'a elçi göndererek şöyle der: «Ben vezirlerimle beraber sana geliyorum. Emirlerini ve dinin hakkında bizi neye davet edeceğini göreceğim.» Belkıs yola çıkmadan önce tahtını sarayın içine koyar, kapılarını kapatır, özel bekçilerle sarayı kordon altına alır ve dönene kadar kendisine vekâlet edecek birisini yerine bırakır. Ona şöyle der: «Ben gelene kadar mülkümü ve maiyetimi koru, tahtıma kimseyi el sürdürme.» Sonra Belkıs'ın Süleyman'a gittiği ve yerine bir vekil bıraktığı memlekette ilân edilir. Belkıs da on iki bin subayı ile beraber Süleyman (aleyhisselâm)'a gider.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, Süleyman (aleyhisselâm) çok heybetli bir zattı. Bir mesele hakkında hemen hüküm vermezdi. O meseleyi en ince noktasına kadar inceler, ondan sonra kararını verirdi. Bir gün memleket meselelerini görüşmek için tahtına çıkıp oturur. Tam o sırada uzaktan bir toz bulutunun yükseldiğini görür, gelenlerin kim olduğunu sorar. Yanındakiler, gelenlerin Belkıs ve adamları olduğunu söyler. Bunun üzerine onlara şöyle der.

38

«Süleyman dedi ki: Ey ileri gelenler, kendileri bana müslüman olarak gelmeden önce hanginiz onun tahtım bana getirir?»

39

«Cinlerden bir İfrit dedi ki: Sen yerinden kalkmadan önce, onu sana getiririm. Eminim ki buna gücüm yeter.»

40

«Nezdinde kitaptan bir ilim bulunan biri de dedi ki: 'Gözünü açıp kapamadan ben onu sana getiririm.. Süleyman tahtı yanına

yerleşivermiş görünce dedi ki: Bu Rabbimin lütfundandır. Şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni sınamak içindir. Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de küfrederse muhakkak ki Rabbim ganidir, kerem sahibidir.»

Belkıs ve adamlarının uzaktan geldiğini gören Süleyman (aleyhisselâm) vezirlerine «ey ileri gelenler, kendileri bana müslüman olarak gelmeden önce hanginiz onun tahtını bana getirir?» der. Cinlerin en güçlü ve en kuvvetlilerinden İfrit adında birisi ileri atılır ve «sen yerinden kalkmadan ben onu sana getiririm. Buna gücümün yeteceğine de eminim» der. Süleyman (aleyhisselâm) tahtın kendisine daha acele olarak gelmesini ister. Bunun üzerine nezdinde kitaptan bir ilim bulunan birisi de şöyle der: «Gözünü açıp kapamadan ben onu sana getiririm.» Bu ilim sahibinin kim olduğu hususunda tefsircilerin görüşü farklıdır. Bazılarına göre, o zat Cebrail'dir. Bazılarına göre meleklerden biridir. **Allahü teâlâ** onunla Süleyman (aleyhisselâm)'a yardım etmiştir. Cumhura göre bu zat Asaf ibn Berhaya'dır. O sâlih bir zat olup îsm-i A'zam'ı bilirdi, onunla dua eder, duası kabul olurdu. Her istediği kendisine verilirdi. Bunun için rahatlıkla Süleyman (aleyhisselâm)'a «gözünü açıp kapamadan ben onu sana getiririm» demişti. Rivayete göre Belkıs'ın tahtının bulunduğu yer ile Süleyman (aleyhisselâm)'ın bulunduğu yerin arası iki aylık bir mesafedir. Asaf'ın yaptığı duanın lâfzı hakkında sahabenin görüşü farklıdır. Mükâtil ile Mücahid'e göre «yâ Zelcelâli ve'l ikrâm»dır. Kelbî'ye göre «yâ hayyü yâ kayyûm»dur. Hazret-i Âişe ile Hazret-i Zehra'ya göredir. Süleyman (aleyhisselâm) tahtı yanında görünce Rabbine şükrederek şöyle demiştir.-«Bu, bana Rabbimin lütfundandır, şükür mü edeceğim, yoksa nankörlük mü diye beni sınamak içindir. Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur, kim de küfrederse muhakkak ki Rabbim ganidir, kerem sahibidir.»

41

«Süleyman dedi ki: Tahtını onun tanımayacağı hale getirin, bakalım tanıyacak mı, yoksa tanımayacak mı?»

42

«Melike geldiğinde 'senin tahtın böyle miydi?' denildi. O da: 'Sanki bu odur. Ondan önce de bize bilgi verilmişti. Ve biz müslüman olmuştuk' dedi.»

43

«Onun Allah'ı bırakıp da tapmaya devam ettiği şey kendisine mani olmuştu. Ve gerçekten o küfreden bir kavimdendi.»

Belkıs'ın tahtı Süleyman (aleyhisselâm) 'a getirilince, adamlarına «onu Belkıs'ın tamyamayacağı bir hale getirin, bakalım tahtını tanıyabilecek mi, yoksa tanıyamayacak mı?» der. Bunun üzerine adamları tahtın bazı kısımlarını değiştirirler, kırmızı incilerin yerine mavi, mavi incilerin yerine de kırmızı inciler koyarlar. Süleyman (aleyhisselâm)'ın bundan maksadı, Belkıs'ın tahtını tanıyıp tamyamayacağım öğrenmekti. Çünkü daha önce kendisine Belkıs'ın aklî dengesinin yerinde olmadığı bildirilmişti. İmam-ı Vehb ile İmam-ı Kelbî'nin rivayetine göre cinler ve şeytanlar Süleyman (aleyhisselâm)'a Belkıs'ı kötülemişler, aklî dengesinin bozuk olduğunu, ayaklarının merkep ayağı gibi, vücudunun ise çok kıllı olduğunu söylemişlerdir. Cinlerin ve şeytanların Belkıs'ı kötülemesinin sebebi Süleyman (aleyhisselâm)'ın onunla evlenerek cinlerin sırrını insanlara ifşa etmesinden ve Belkıs'dan doğacak olan çocuğun kendi soylarından olacağından, onun vasıtasıyla daima insanlara hizmet edeceklerinden korktukları içindir. Süleyman (aleyhisselâm) ile Belkıs'ın evlenmesini önlemek için cinler ve şeytanlar böyle bir yalana başvurmuşlardır. Süleyman (aleyhisselâm)'ın Belkıs'ı denemesinin sebebi, söylenenlerin doğru olup olmadığını öğrenmek içindir. Belkıs'a tahtı gösterildiği zaman «bir anda bu benim tahtimdir veya değildir» demez. Zan ile konuşarak «sanki bu benim tahtımdır» der. İkrime'ye' göre zan ile konuşmasının sebebi şudur: Belkıs tahtı gördüğü zaman «bu benim tahtımdır veya değildir» demedi. **Peygamber**in huzurunda yalan söylemekten korktu. «Bu benim tahtımdır» derse, belki tahtı değildir, yalan olur. «Tahtım değildir» derse, belki tahtıdır, yine yalan olur. Böyle bir hataya düşmesinden korktuğu için «sanki bu odur» der. Çünkü o tahtını sarayının içine hapsedip kapılarını iyice kilitlemiş, sarayını da muhafaza altına almıştı. Tahtının oraya

bir anda getirileceği aklının köşesinden bile geçmiyordu. Süleyman (aleyhisselâm) ondan bu sözleri duyunca aklî dengesinin bozuk olmadığını anlar ve söylenenlerin iftira olduğunu kabul eder. Sonra Belkıs şöyle der: «Ondan önce de bize bilgi verilmişti. Elçilerimiz ve hediyelerimiz geri geldiği zaman biz Süleyman (aleyhisselâm)'ın hak **peygamber** olduğunu öğrenmiştik. Ve biz müslüman olmuştuk. Süleyman ne derse biz ona itaat ederiz. Biz artık güneşe tapmaktan vazgeçtik.» Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Onun, Allah'ı bırakıp da tapmaya devam ettiği şey kendisine mani olmuştu. Ve gerçekten o küfreden bir kavimdendi.» Zira Belkıs da kâfir bir kavim içinde doğmuş, onlardan gördüğü gibi güneşe tapınmıştır.

44

«Ona 'köşke gir' denildi, salonu görünce onu derin bir su sandı. Ve iki ayağını açtı. Süleyman da 'doğrusu bu camdan yapılmış mücellâ bir salondur' dedi. Kadın 'Rabbim, şüphesiz ben kendime zulmetmişim. Süleyman'la beraber âlemlerin Rabbi olan Allah'a teslim oldum' dedi.»

Süleyman (aleyhisselâm), Belkıs hakkında söylenenlerin doğruluğunu öğrenmek için sarayın salonunu cinlere sırçalı camdan yaptırtır, içine de deniz hayvanlarının resimlerini koydurur ki, Belkıs sarayın kapısından içeri girdiği vakit onu su zannedip ayaklarmdaki pabuçları çıkarsın ve ayıplı olup olmadığı müşahede edilsin. Nitekim öyle olmuştur. Belkıs sarayın kapısına geldiği zaman, bekçiler tarafından karşılanır ve «köşke gir» denir. O, sarayın kapısından içeri girerken yerde döşeli sırçalı camın derin bir su olduğunu zanneder ve ayakkabılarını çıkarır, eteğini de biraz toplar. Tahtın üzerinde oturan Süleyman (aleyhisselâm), ayaklarında bir kusur ve ayıp olmadığını görür ve gözünü ondan çevirerek «bu su değildir. Doğrusu bu, camdan yapılmış mücellâ bir salondur» der. Belkıs, Süleyman (aleyhisselâm)'ın sarayının içindeki manzarayı görünce, onun padişah olmadığını, bunların ona Allah tarafından verildiğini anlar ve iman ederek şöyle der: «Rabbim, şüphesiz ben senin ibadetini bırakıp yıldızlara ve yarattıklarına tapmakla kendime zulmetmişim. Süleyman'la beraber âlemlerin Rabbi olan

Allah'a teslim oldum. Sen bütün âlemlerin Rabbisin ve rızıklandıranısın.»

Tefsirciler, Belkıs'ın iman ettikten sonra Süleyman (aleyhisselâm) ile evlenip evlenmediği hususunda ihtilâf etmişlerdir. Bazıları, kaynaklarda Belkıs'ın sadece iman ettiği bildiriliyor, Süleyman (aleyhisselâm) ile evlendiği bildirilmiyor, bu bakımdan bir şey söyleyemeyiz,» demişlerdir. Bazıları da Belkıs'ın Süleyman (aleyhisselâm) ile evlendiğini, fakat nikâh anında ayak bileklerindeki tüyleri gördüğünü ve o tüyler hoşuna gitmeyerek nikâhı ertelediğini söylemişlerdir. Süleyman (aleyhisselâm), Belkıs'ın ayak topuklarındaki tüyleri yok ettirdikten sonra evlenir ve ondan oğulları ve kızları olur. Belkıs'ı yanından hiç ayırmaz, onun için cinlere Yemen'e üç burçlu bir kale yaptırtır. Belkıs'ı o kaleye koyar, zaman zaman gidip yanında üç gün kalır, sonra tekrar Şam'a döner. Çünkü Süleyman (aleyhisselâm)'ın sarayı Şam'da bulunmaktadır. Süleyman (aleyhisselâm) 'ın Belkıs ile evlenmediği, onu bir kumandanı ile evlendirdiği ve sonra onları Yemene gönderdiği görüşü de ileri sürülmüştür.

45

«Yemin olsun ki, Semûd'a da kardeşleri Salih'i 'Allah'a ibadet edin' diye gönderdik. Hemen birbiriyle çekişen iki gurup oluverdiler.»

46

«Salih dedi ki: Ey kavmim, niçin iyilikten önce çarçabuk kötülük istiyorsunuz? Bağışlanmanız için Allah'tan mağfiret dileseniz olmaz mı?»

Allahü teâlâ, Salih (aleyhisselâm)'i de kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. O da, kavmi Semûd'u «Allah'a ibadet edin» diye davet etmiş, bir kısmı bu davete uymuş, bir kısmı uymayarak, iman edenlere düşman kesilmiştir. Salih (aleyhisselâm) iman etmeyenlerin üzerine yakıcı bir azabın geleceğini kendilerine bildirmiş, onlar bunu alaya alarak «Ey Salih, bize vaadettiğin azap nerede, eğer sen gerçekten sözünde doğru isen onu getir de görelim» demişlerdir. Bunun üzerine

Salih (aleyhisselâm) de onlara şu cevabı verir: «Ey kavmim, niçin iyilikten önce çarçabuk kötülük istiyorsunuz? Allah'a iman edip yaptığınız kötülüklere tevbe ederek bağışlanmanız için mağfiret dileseniz daha iyi olmaz mı? Kavminin ileri gelenleri Salih (aleyhisselâm)'in davetine uymayarak acele üzerlerine azabın gelmesini istemişlerdir. Onlar küfür ve zulümlerinde ısrar edince Yüce Halik da onlardan yağmuru kesmiş, kendilerine sıkıntı, yokluk ve büyük bir kıtlık vermiştir. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. İnkâr ve zulmedenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

47

«Dediler ki: 'Senin ve beraberindekilerin yüzünden uğursuzluğa uğradık. O da 'uğursuzluğunuz Allah katındandır. Belki siz imtihana çekilen bir kavimsiniz' dedi.»

Salih (aleyhisselâm)'in kavminin başına musibet, belâ, yokluk, kıtlık gelince, bu uğursuzluğun Salih (aleyhisselâm)'den geldiğini ileri sürerek şöyle demişlerdir: 'Ey Salih, senin ve beraberindekilerin yüzünden uğursuzluğa uğradık, senden önce bizim başımıza böyle bir şey gelmemişti.» Halbuki başlarına gelen bu uğursuzlukların hepsi kendi küfür ve zulümlerinden dolayıdır. Küfredenler mutlaka cezalarını göreceklerdir. Salih (aleyhisselâm) başlarına gelenlerin kendi uğursuzlukları yüzünden olduğunu onlara bildirmek için şöyle der: «Uğursuzluğunuz Allah katındandır. Bu, sizin inkâr ve zulmünüz yüzünden başınıza gelmiştir, başkasından gelmemiştir. Bu belâların başınıza gelmesi, belki ibret alıp iman etmeniz için bir imtihandır. Ola ki iman edip Allah'ın size verdiği nimetlere şükredersiniz. Şayet iman edip şükretmezseniz Allah sizden böylece nimetlerini alır.»

48

«O şehirde yeryüzünde bozgunculuk yapan ve ıslâh için uğraşmayan dokuz kişi vardı.»

49

«Aralarında Allah'a yemin ederek 'gece biz ona ve ailesine baskın verelim. Sonra da onun dostuna ailesinin yok edilişinde bulunmadığımızı, şüphesiz doğru söylediğimizi bildirelim' dediler.»

Semûd kavminin bulunduğu Hicr şehrinde bozgunculuk yapan, fesat çıkaran, asla iyiliğe ve hayra yaklaşmayan dokuz kişi vardı. Onların işi sadece fesat çıkarmak ve bozgunculuk yapmaktı. Bunlar Salih (aleyhisselâm)'in devesini öldürmek için aralarında anlaşırlar ve hayvanın arka ayaklarını kırarak öldürürler, etini aralarında taksim ederler. Bu yetmiyormuş gibi Salih (aleyhisselâm) ile ailesini de bir gece baskın yapmak suretiyle öldürmek için yemin ederler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Aralarında Allah'a yemin ederek «gece biz ona ve ailesine baskın verelim. Sonra da onun dostuna ailesinin yok edilişinde bulunmadığımızı, şüphesiz doğru söylediğimizi bildirelim» dediler. **Allahü teâlâ** da onların tuzaklarını kendi aleyhlerine çevirmiştir.

50

«Onlar böyle bir tuzak kurdular. Biz de, kendilerinin haberleri olmadan, onların plânlarını bozduk.»

51

«Düzenlerinin sonunun nice olduğuna bir bak. Biz onları ve kavimlerini toptan yerle bir ettik.»

52

«İşte zulmetmelerinden dolayı çökmüş, ıpıssız kalmış evleri. Muhakkak ki bunda bilen bir kavim için ibretler vardır.»

53

«îman edip sakınır olanları da kurtardık.»

Kavmi, Salih (aleyhisselâm) 'i öldürmek için tuzak hazırlamıştır. Onların elebaşılığını yapanlar da 48. âyette ifade edildiği gibi dokuz kişidir. Hâlik-ı Zülcelâl onların hilelerini kendi başlarına çevirmiştir. Bu dokuz kişi yaptıkları plâna göre gece Salih (aleyhisselâm) 'in evine baskın düzenleyecekler, kendisini aile efradıyla birlikte öldürecekler, sonra da olaydan habersiz olduklarını söyleyerek temize çıkacaklardı. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar böyle bir tuzak kurdular. Biz de, kendilerinin haberleri olmadan, onların plânlarını bozduk. (Ya Muhammed!) düzenlerinin sonunun nice olduğuna bir bak. Biz onları ve kavimlerini toptan yerle bir ettik.

İşte zulmetmelerinden dolayı çökmüş, ıpıssız kalmış evleri. Muhakkak ki, bunda bilen bir kavim için ibretler vardır.» Onların nasıl helak olduğu tefsirciler arasında farklı bir şekilde ifade edilir. Bazılarına göre melekler tarafından taş yağmuruna tutulurlar, taşı görürler, fakat kimin attığım göremezler. Atılan bu taşlarla hepsi helak olup gider. Bazılarına göre, Salih (aleyhisselâm)'in evine baskın yapmak için bir yerde toplanmaya karar verirler ve hepsi bir tepenin altında toplanır. Hepsi toplandıktan sonra üzerlerine dağdan bir parça düşer ve hepsi altında kalarak helak olur. Bazılarına göre, **Allahü teâlâ** onları Cebrail'in sayhasıyla helak eder. Böylece küfürlerinin ve zulümlerinin cezasını görürler. Muhakkak ki, bilip düşünebilen milletler için bunda ibretler vardır. Çünkü Yüce Allah iman edip her türlü kötülüklerden sakınanları kurtarıp iki cihan saadetini onlara bahşetmiş, iman etmeyenleri ise, küfürleri yüzünden helak etmiştir.» İşte zulmetmelerinden dolayı çökmüş, ıpıssız kalmış evleri. Muhakkak ki, bilen bir kavim için bunda ibretler vardır. İman edip sakınır olanları da kurtardık.» O zaman Salih (aleyhisselâm)'e iman edenlerin sayısı dört bin kadardı. Hâlik-ı Mutlak onları helak olmaktan kurtarmış, iman etmeyenleri ise helak etmiştir. Zira iman edenler mükâfatını, etmeyenler ise cezasını görecektir. Bu, onların inkârlarının cezasıdır.

54

«Lût da hani kavmine demişti ki: Göz göre göre bir hayâsızlık mı yapıyorsunuz?»

55

«Kadınları bırakıp şehvetle erkeklere mi yaklaşıyorsunuz? Hayır, siz cahil bir kavimsiniz»

Allahü teâlâ, Lût (aleyhisselâm)'u da kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. O, kavmini Allah'a imana davet ederek, kendilerini yaptıkları çirkin fiillerden alıkoymak için şöyle der: «Ey kavmim, siz göz göre göre bir hayâsızlık yapıyorsunuz. Kadınlarınızı bırakıp şehvetle ve hayâsızca erkeklere yaklaşıyorsunuz. Bundan dolayı başınıza büyük bir azabın ve felâketin geleceğini bilmiyorsunuz. Siz bu işten vazgeçin. Şayet vazgeçmezseniz, başınıza büyük bir azap gelecektir. Siz çok cahil bir

kavimsiniz.» Lût (aleyhisselâm) kavmini imana davet ederek, onları yapmış oldukları çirkin fiillerden alıkoymaya çalıştı. Fakat onlar yapmış oldukları bu çirkin fiillerinden vazgeçmeyerek, **peygamber**lerine şu cevabı verdiler.

56

«Kavminin cevabi: 'Lût'un ailesini kasabanızdan çıkarın. Çünkü onlar temiz kalmaya çalışan insanlardır' demekten başka bir şey olmadı.»

57

«Bunun üzerine onu ve ailesini kurtardık. Yalnız karısının geri kalanlardan olmasını takdir ettik.»

58

«Onların üzerine öyle bir yağmur yağdırdık ki, ne kötü idi uyarılanların yağmuru.»

Lût (aleyhisselâm), kavmini Allah'a imana davet edip çirkin fiillerden vazgeçmeye çağırınca onlar alay ederek birbirlerine şöyle demişlerdir: «Lût'u, ailesini ve ona tâbi olanları kasabanızdan çıkarın. Çünkü onlar sizin gibi erkeklere yaklaşmazlar ve temiz kalmaya çalışırlar.» Kendileri yaptıkları terbiyesizlikten ve hayâsızlıktan memnun oldukları için bu sözleri alay mahiyetinde söylemişlerdir. Onların iman etmesinden ümit kesilince Hâlik-ı Zülcelâl imandan yoksun olan o hayâsız ve terbiyesizleri helak etmiş, içlerinden Lût (aleyhisselâm), iki kızını ve iman edenleri kurtarmıştır. Fakat karısı iman etmediği için kâfirlerle beraber helak olmuştur. Allah, onların üzerine öyle bir taş yağmuru yağdırmıştır ki, o taş yağmuru ile helak olup gitmişlerdir. Ne kötüdür inanmayanların yağmuru. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kavminin cevabi: 'Lût'un ailesini kasabadan çıkarın. Çünkü onlar temiz kalmaya çalışan insanlardır' demekten başka bir şey olmadı. Bunun üzerine onu ve ailesini kurtardık. Yalnız karısının geri kalanlardan olmasını takdir ettik. Onların üzerine öyle bir yağmur yağdırdık ki, ne kötü idi uyarılanların yağmuru.» İşte iman etmeyip, zulmedenlerin akıbeti. Onlar bu dünyada da, âhirette de ilâhî azabı göreceklerdir.

59

«De ki: Hamd olsun Allah'a, selâm olsun O'nun beğenip seçtiği kullara. Allah mı daha iyidir, yoksa O'na koştukları ortaklar mı?»

60

«Yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indirip onunla bir ağacını dahi bitiremeyeceğiniz nice güzeli bahçeler meydana getiren mi? Allah yanında bir ilâh mı? Hayır onlar sapıklıkta daim olan bir güruhtur.»

Yüce Allah sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, de ki: Hamd olsun Allah'a, selâm olsun O'nun beğenip seçtiği kullara. Allah mı daha iyidir, yoksa O'na koştukları ortaklar mı? Yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indirip onunla bir ağacım bile bitiremeyeceğiniz nice güzel bahçeler meydana getiren mi? Allah'ın yanında bir ilâh mı? Hayır onlar sapıklıkta daim olan bir güruhtur.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**i **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e hiçbir **peygamber**e vermediği nimetleri vermiş ve ona en hayırlı bir ümmet nasip etmiştir. Zalim kavimleri helak etmiş, onların yerine hayırlı ümmet getirmiştir. Bunun için de «Allah'a hamd edip nimetlerine şükret» buyurulmuştur. Hâlik-ı Zülcelâl, kullarını düşünmeye davet ederek, kâfirlere şöyle hitap ediyor: Allah mı daha iyidir, yoksa O'na koştukları ortaklar mı? Yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indirip onunla bir ağacını bitiremeyeceğiniz nice güzel bahçeler, otlaklar, bağlar meydana getiren Allah mı? Yoksa O'na ortak koştuklarınız ilâhlarınız mı?» Bunları var edecek olan Allah'tan başka kimdir? Kâfirler de putlarının hiçbir şeye güçlerinin yetmediğini biliyorlardı, fakat inatları yüzünden yine onlara tapıyorlardı. Çünkü onlar sapıklıkta daim olan bir güruhtur.

Allahü teâlâ'nın' beğenip seçtiği kullar hakkında tefsircilerin görüşü farklıdır. Bazılarına göre, bunlar **peygamber**lerdir. Bazılarına göre ise Sahâbe-i Kirâm'dır, bazılarına göre de **Hazret-i Muhammed**'in ümmetidir.

61

«Yoksa yeri yaratıklarının oturmasına elverişli kılan ve aralarında ırmaklar akıtan, yeryüzüne sabit dağlar yerleştiren ve iki denizin araşma bir engel koyan mı? Allah'ın yanında bir ilâh mı? Hayır, onların çoğu bilmezler.»

Kâfirlerin, Allah'a ortak koşup kendilerine zerre kadar faydası olmayan tapmakta oldukları putları mı daha iyidir? Yoksa yerleri yaratıklarının oturmasına elverişli kılan ve suyu acı olan deniz ile suyu tatlı olan, denizin birbirine karışmaması için aralarına bir engel koyan Allah mı daha iyidir? Her şeyi var eden Allah, elbette daha iyidir. O'ndan başka ilâh yoktur. Her şey O'na muhtaçtır, O hiçbir şeye muhtaç değildir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Yoksa yeri yaratıklarının oturmasına elverişli kılan ve aralarında ırmaklar akıtan, yeryüzüne sabit dağlar yerleştiren ve iki denizin arasına bir engel koyan mı? Allah'ın yanında bir ilâh mı? Hayır onların çoğu bilmezler.» Şayet onlar başlarına gelecek olanı bilselerdi imandan asla yüz çevirmezlerdi.

62

«Yoksa bunalmışa, kendisine dua ettiği zaman karşılık veren ve başındaki sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün halifeleri kılan mı? Allah'ın yanında bir ilâh mı? Ne de kıt düşünüyorsunuz.»

Ey kâfirler, kendisine dua edildiği zaman duasını kabul edip başındaki sıkıntıyı gideren, insanları yeryüzünün halifesi kılan ve her şeyi yoktan vareden Allah'ı bırakıp da, hâlâ O'na eş mi koşuyorsunuz? Yoksa O'ndan başka bir ilâh mı ediniyorsunuz? Siz ne kıt düşünüyorsunuz. Şayet düşünebilseydiniz O'ndan başka asla ilâh edinmezdiniz. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yoksa bunalmışa, kendisine dua ettiği zaman karşılık veren ve başındaki sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün halifeleri kılan mı? Allah'ın yanında bir ilâh mı? Ne de kıt düşünüyorsunuz.»

63

«Yoksa karanın ve denizin karanlıklarında size yol bulduran ve rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci gönderen mi? Allah'ın yanında bir ilâh mı? Allah onların koştukları ortaklardan münezzehtir.»

Ey insanlar, karanın ve denizin karanlıklarında size gündüz güneş ile, geceleri ay ve yıldızların aydınlığı ile yol bulduran, rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci gönderen Allah'ı bırakıp da başka ilâhlara mı tapıyorsunuz? Allah, onların koştukları ortaklardan münezzehtir. Çünkü O'nun ortağı, benzeri ve yardımcısı yoktur. Her şey O'na muhtaçtır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir. Siz hâlâ düşünmüyor musunuz? Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Yoksa karanın ve denizin karanlıklarında size yol bulduran ve rahmetinin önünde rüzgârları müjdeci gönderen mi? Allah'ın yanında bir ilâh mı? Allah onların koştukları ortaklardan münezzehtir.»

64

«Yoksa önce yaratan, sonra da yaratmayı tekrar edecek olan ve sizi gökten ve yerden rızıklandıran mı? Allah'ın yanında bir ilâh mı? De ki: Şayet doğru sözlü iseniz hüccetinizi getirin.»

65

«De ki: Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka kimse bilmez. Ne zaman diriltileçeklerini de bilmezler.»

66

«Hayır, âhiret ile ilgili bilgileri de yetersizdir. Hayır, ondan şüphe etmektedirler. Hayır, onlar bundan kördürler.»

Hâlik-ı Zülcelâl, iman etmeyenleri uyararak onlara şöyle hitap ediyor: «Sizi yoktan var eden, sonra öldürüp tekrar diriltecek olan, göklerden ve yerden sizi rızıklandıran Allah mı daha iyidir, hiçbir şeyden haberi olmayan Allah'a eş koştuğunuz putlarınız mı? Ya Muhammed, onlara de ki: 'Şayet bu iddianızda doğru iseniz hüccetinizi getirin.' Ya Muhammed, onlar senden kıyametin ne zaman kopacağını sorarlar, de ki: 'Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka kimse bilmez. Ne zaman diriltileceklerini de bilmezler.'» Kıyametin ne zaman kopacağını **Allahü teâlâ** kimseye bildirmemiştir. Her şeyin bir başlangıcı olduğu gibi, mutlaka sonu da olacaktır. Fakat dünyanın ne zaman son bulacağını ve kıyametin kopacağını Allah kendisi bilir. 'O'ndan başkası bunu bilemez. Çünkü

bildirmemiştir. Kâfirlerin âhiretle ilgili bilgileri de yetersizdir. Çünkü onlar âhiretin vuku bulacağından şüphe etmektedirler.

67

«O küfredenler dediler ki: Biz ve babalarımız birer toprak olduktan sonra mı, doğrusu biz mi tekrar çıkarılacağız?»

68

«Yemin olsun ki, bununla biz ve daha önce babalarımız tehdit edilmişlerdi. Bu, öncekilerin masallarından başka bir şey değildir.»

Kâfirler öldükten sonra âhiret günü tekrar dirilmeyi inkâr ederek şöyle demişlerdir: «Biz ve babalarımız, toprak olduktan sonra mı tekrar dirilip mezarlarımızdan kalkacağız? Yemin olsun ki, bununla biz ve daha önce babalarımız tehdit edilmişlerdi. Bu, bizden öncekilerin uydurdukları masallardan başka bir şey değildir.» İman etmeyenler böylece öldükten sonra tekrar dirilmeyi ve kıyamet günü hesaba çekilmeyi inkâr etmişlerdir.

69

«De ki: Yeryüzünde gezin de suçluların sonunun nasıl olduğunu görün.»

70

«Onlara üzülme. Düzenlerine karşı da sıkılma.»

71

«Derler ki: Doğru söylüyorsanız bu sözünüzün ne zaman yerine geleceğini bildirin.»

İman etmeyenler, yeryüzünde gezip dolaşıp kendilerinden önceki kavimlerden küfredenlerin akıbetlerinin nasıl olduğuna baksınlar. Onlar **peygamber**lerini yalanlayıp iman etmedikleri için ne elim bir azaba uğramışlardır. Bugün onların yerlerinde ve yurtlarında baykuşlar ötmektedir. Allah, onları küfürleri ve zulümleri yüzünden helak etmiştir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, de ki: 'Yeryüzünde gezin de suçluların sonunun nasıl olduğunu görün.' Sen, onların yalanlarına üzülme.

Düzenlerine karşı da sıkılma. Onlar derler ki: 'Doğru söylüyorsanız bu sözünüzün ne zaman yerine geleceğini bildirin.'»

72

«De ki: Çabucak istemekte olduğunuzun bir kısmı ensenize binmek üzeredir.»

73

«Doğrusu Rabbin insanlara karşı lütuf sahibidir. Ama onların çoğu şükretmezler.»

Yüce Halik sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, kâfirlere de ki: Çabucak istemekte olduğunuz azabm bir kısmı ensenize binmek üzeredir. Doğrusu Rabbin insanlara karşı lütuf sahibidir. Ama onların çoğu bu nimetleri hatırlayıp şükretmezler.» Hâlik-ı Mutlak lütuf ve merhamet sahibi olduğu için insanlara yapmış oldukları suçun cezasını hemen vermez. İman edip tevbe ederek hidayete ermeleri için kendilerine mühlet verir. Buna rağmen insanların birçoğu kendilerine verilen bunca nimetlere şükretmezler, nankörlük yaparlar.

74

«Şüphesiz ki, Rabbin onların göğüslerinin gizlediklerini, açığa vurduklarını da bilir.»

75

«Yerde ve gökte görülmeyen her şey şüphesiz kitab-ı mübîndedir»

76

«Gerçekten bu Kur'an İsrail oğullarına, ayrılığa düştükleri şeyin çoğunu anlatmaktadır.»

77

«Gerçekten O mutlak bir hidayettir, mü’minler için de bir rahmettir.»

Allahü teâlâ insanların gönüllerinde gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. O'nım bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

Çünkü göklerde ve yerde olan her şey, apaçık bir kitapta yazılıdır. Bunların hiçbiri gelişi güzel değildir. Allah tarafından sevgili **Peygamber**ine gönderilen bu Kur'an, İsrailoğullarına, ayrılığa düştükleri şeyin çoğunu anlatmaktadır. Gerçekten o Kur'an mutlak bir hidayettir ve mü'minler için de bir rahmettir. İman edenleri hidayete, kurtuluşa, saadete, rahmete, mutluluğa, huzura kavuşturur. Ona sarılan kurtulur, ondan uzaklaşan helak olur.

78

«Muhakkkak ki, Rabbin onların arasında hükmünü verecektir. O, mutlak galiptir, hakkıyla bilendir.»

79

«Öyle ise sen Allah'a güven ve dayan. Şüphesiz ki, sen apaçık bir hak üzerindesin.»

80

«Elbette sen ölülere işittiremezsin. Dönüp giden sağırlara da çağrıyı duyuramazsin.»

81

«Körleri sapıklıklarından vazgeçirip doğru yola döndüremezsin. Sen ancak âyetlerimize inananlara duyurabilirsin. Ve işte onlar müslümanlardır.»

Yüce Halik, dininde ihtilâf edip sapanlar hakkında kıyamet günü kesin hükmünü verecektir. O gün, iman edenlerle etmeyenler birbirlerinden ayrılacak, iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir. Allah, galiptir hiçbir hükmü reddolunmaz. Âlimdir, kullarının hallerini bilir ve ona göre hükmeder. Yüce Halik bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, muhakkak ki, Rabbin onların arasında hükmünü verecektir. O, mutlak galiptir, hakkıyla bilendir. Öyle ise sen Allah'a güven ve dayan. Şüphesiz ki, sen apaçık bir hak üzerindesin. Kâfirlerin, davetine uymadıklarına üzülme. Elbette sen ölülere işittiremezsin. Dönüp giden sağırlara da çağrıyı duyuramazsm. Körleri sapıklıklardan vazgeçirip doğru yola döndüremezsin. Sen ancak âyetlerimize inananlara duyurabilirsin. Ve işte onlar

müslümanlardır.» Hâlik-ı Zülcelâl iman etmeyenleri ölüye benzetiyor. Çünkü ölü hayır ve şerden, aleyhine ve lehine olan şeylerden hiçbirini anlamaz. Çağırana cevap vermez, onun hayat damarı kurumuş, her şeyi gitmiştir. Onlar kendileri için iyiyi ve kötüyü birbirinden tefrik edemezler. İman etmeyenler ölü gibidir, onlar hiçbir şeyi duymazlar. Bunun için Hâlik-ı Mutlak onları ölüye benzeterek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, elbette sen ölülere işittiremezsin. Dönüp giden sağırlara da çağrıyı işittiremezsin. Bu bakımdan onlar ölüler ve sağırlar gibidirler. Ne hakkı işitirler ve ne de hakka dönerler. Şayet onların ruhları ölü, kalbleri ve gözleri kör olmasaydı elbette hakka dönerlerdi. Hiçbir zaman küfürde kalmazlardı. Zira **peygamber**ler kavimlerini hidayete, kurtuluşa, huzura, hakka, saadete, rahmete, mükâfata çağırıyor. Onlar ise bunlardan kaçıp zulme, sapıklığa, dalâlete, felâkete, küfre koşuyorlar. Bunlar ölü ve sağır değiller de nedirler? Şayet bunlarda hakkı gören göz, işiten kulak, düşünebilen kalb olsaydı küfür bataklığında kalıp felâkete düşerler miydi? Elbette düşmezlerdi, mü'minler gibi iman edip hidayete ererlerdi.

82

«Kendilerine söylenmiş olan başlarına geldiği zaman yerden bir canlı çıkarırız ki, insanların âyetlerimize kesin olarak inanmadıklarını söyleyerek konuşur.»

Vaadolunan azap vakti kâfirlerin başına geldiği zaman yerden bir Dâbbe çıkar ki, insanların Allah'ın âyetlerine kesin olarak inanmadıklarını söyleyerek konuşur. Bu kıyamet alâmetlerinden bir tanesidir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Kendilerine söylenmiş olan başlarına geldiği zaman, yerden bir canlı çıkarırız ki, insanların âyetlerimize kesin olarak inanmadıklarını söyleyerek konuşur.» Kâfirler bu Dâbbe'yi gözleriyle görünceye kadar Allah'ın âyetlerine inanmazlar. Ancak o zaman inanırlar, fakat Dâbbe'nin çıkışı tevbe kapısının kapanacağına delâlet edeceğinden, bundan sonra yapılan tevbeler Allah katında kabul olmayacaktır. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de Dâbbe hakkında şöyle buyuruyor: «Dâbbe'nin elinde Süleyman (aleyhisselâm)'ın yüzüğü ile Hazret-i Musa'nın âsâsı bulunur. Âsâ ile

mü’minlerin yüzlerini nûrlandırır, yüzükle de kâfirlerin yüzünü karartır. Âsâyı mü’minlere dokundurduğu zaman yüzleri nûrlanır, yüzüğü de kâfirlerin burunlarına dokundurduğu zaman yüzleri kararır. Böylece mü’minlerle kâfirler birbirlerinden ayrılırlar.» İbn Cerir ile Ebû Zebir Dâbbe'yi şöyle tarif etmişlerdir: Başı öküz başı gibi, kulakları fil kulağı gibi, gözleri domuz gözü gibi, boynu deve kuşu boynu gibi, göğsü aslan göğsü gibi, rengi kaplan rengi gibi, pençesi kedi pençesi gibi, kuyruğu ve ayağı davarınki gibi, uyluğundan ayağına kadar olan kısım yirmi dört arşındır. Elindeki âsâ ile mü’minlerin yüzüne dokunur ve nûrlandırır, yüzükle kâfirlerin burnuna dokunur ve yüzlerini karartır. Mü’minlere «ey mü’minler, siz cennetliksiniz, kâfirlere de «ey kâfirler, siz de cehennemliksiniz», diye nida eder.

83

«Ve o gün her ümmetten âyetlerimizi yalanlayanları toplarız. Onlar birarada tutulurlar.»

84

«Nihayet geldikleri zaman Allah buyurur ki: Siz benim âyetlerimi anlamadığınız halde mi yalanladınız, yoksa yaptığınız neydi?»

85

«Zulümleri yüzünden söylenilen söz başlarına geldi. Artık konuşamaz olurlar.»

Yüce Allah, âyetlerini inkâr edenleri kıyamet günü mahşer yerine toplar. Onların sonlan gelinceye kadar kendilerine önderlik yapanları hapseder ve sonları geldiği zaman onlara şöyle hitap eder: «Siz benim âyetlerimi anlamadığınız halde mi yalanladınız, yoksa yaptığınız neydi?» Kâfirler bu sual karşısında cevap veremezler, dilleri tutulur. İşte o zaman zulümleri ve inkârları yüzünde kendilerine vaadolunan azap başlarına gelir. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Ve o gün her ümmetten âyetlerimizi yalanlayanları toplarız. Onlar birarada tutulurlar. Nihayet geldikleri zaman Allah buyurur ki: 'Siz benim âyetlerimi anlamadığınız halde

mi yalanladınız, yoksa yaptığınız nedir?' Zulümleri yüzünden söylenilen söz başlarına geldi. Artık konuşamaz olurlar.»

86

«Görmediler mi ki, biz dinlenesiniz diye size geceyi karanlık, çalışasınız diye de gündüzü aydınlık olarak yarattık. Doğrusu bunda inanan bir kavim için ibretler vardır.»

Hâlik-ı Zülcelâl, geceyi kullarının dinlenmeleri, istirahat etmeleri, uyumaları, yorgunluklarını gidermeleri ve ailevi münasebette bulunmaları için karanlık; gündüzü de geçimlerini temin, yeryüzünde gezip dolaşmalarını sağlamak ve dünyevî ihtiyaçlarını gidermek için aydınlık olarak yaratmıştır. İnanan bir kavim için gece ile gündüzün yaratılışında ibretler vardır. İnsanın geceleri istirahate çekilip uykuya dalarak dünyadan ilgisini kesmesi, gündüzleri yeryüzüne dağılıp geçimlerini temin için çalışmaları Allah'ın kendilerine bir lütfü ve bir ihsanıdır. Şayet gece ile gündüz olmasaydı veya bunlardan sadece biri olsaydı insanların hali ne olurdu? O zaman insanoğlu bu dünyadan nasıl zevk alırdı? Bir geceki uykusuzluk veya bir günkü yorgunluk insanı nasıl yıprattığı herkesin malûmudur. Bunlardan birisi olsaydı, o zaman hayat hiç olurdu. Dünyadan hiçbir tad alınmazdı. Bütün bunlar Allah'ın nimetleridir. Bu nimetlerin hesabı şükretmeyenlere sorulacaktır. Dünya hayatı son bulacak, ikinci bir hayat başlayacak, o zaman insanoğlu bu dünyada yaptığı iyiliğin ve kötülüğün karşılığını görecektir.

87

«Sura üfürüleceği gün Allah'ın dilediklerinden başka göklerde olanlar da, yerde olanlar da korku içinde kalırlar. Ve hepsi boyunları bükülmüş olarak O'na gelirler.»

İsrafil (aleyhisselâm) sura üfürdüğü zaman yeryüzünde hiçbir canlı kalmayacak, yer gök tar u mâr olacaktır. Yalnız **Allahü teâlâ**'nın diledikleri olmayacaktır. İkinci defa sura üfürdüğü zaman bütün mahlûkat tekrar dirilecek, yerlerinden kalkıp mahşer yerine, Allah'ın huzuruna geleceklerdir. İşte o zaman iman etmeyenler ve **Allahü teâlâ**'nın emirlerine isyan edenler cezalarını, iman ederek

Allah'ın emirlerine itaat edenler ise mükâfatlarını göreceklerdir. Her insan dünyada yaptığının karşılığını orada bulacaktır.

Rivayete göre sur, boynuz gibi bir şey olup bütün mahlûkatın ruhu onda toplanmıştır. Sura birinci üfürüşte bütün canlılar ölecek, ikinci üfürüşte ise hepsi dirilecektir. Ancak Hâlik-ı Zülcelâl'in ölümünü dilemedikleri müstesnadır. Onlar en sona kalacaklardır. Bu zatların kim olduğu tefsirciler arasında ihtilâf konusudur. Bazılarına göre bunlar şehitlerdir. Onlar kılıçları ve silâhları boynunda Arşın etrafında dolaşırlar. Çünkü onlar ölmezler. Bazılarına göre müstesna olanlar dört büyük melektir. Bunlar birinci üfürüşte ölmezler. Bunlardan da birinci İsrafil'in, ikinci Mikâil'in, üçüncü Azrail'in ve son olarak da Cebrail'in ruhu kabzedilir. Rivayete göre birinci üfürüşte bütün mahlûkat can verip öldükten sonra bu dördü kalınca Hâlik-ı Zülcelâl, Azrail'e hitaben «ya Azrail, kim kaldı?» diye sorar. Azrail cevaben «her şeyden münezzeh olan Rabbim, sen, Cebrail, Mikâil, İsrafil kaldı» der. «Mikâil'in ve İsrafil'in ruhunu kabzet» der. O da, onların ruhunu kabzeder. Sonra kendi ruhunu kabzet der. Kendi ruhunu da kabzeder. Daha sonra Hâlik-ı Mutlak «ey Cebrail, kim kaldı?» der. Cevaben «İlâhî, senin zatın ve bir de bu fâni kulun kaldı» der. «Ey Cebrail, sen de ölümü tad» buyurur. Cebrail de ölümü tadar. Yüce Hâlik'ten başka kimse kalmaz. O zaman Hâlik-ı Mutlak 'bugün mülk, saltanat kimindir?» diye sorar.

Kimse cevap vermez, tekrar «bugün mülk bir ve kahhar olan Allah'ındır» der.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), **Allahü teâlâ** ilk önce İsrafil'i yaratır. O sura üfürdüğü zaman ilk önce dirilecek olan benim, kafamı kaldırdığım zaman kardeşim Musa'nın arşın ayaklarından birisine yapıştığını görürüm. Sonra bütün mahlûkat dirilir ve hepsi boynu bükük olarak **Allahü teâlâ**'nın huzuruna gelirler. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Sura üfürüleceği gün Allah'ın dilediklerinden başka göklerde olanlar da, yerde olanlar da korku içinde kalırlar. Ve hepsi boyunları bükülmüş olarak O'na gelirler.»

88

«Sen dağlan görür ve yerinde durur sanırsın. Oysa onlar bulutlar gibi geçip giderler. Bu her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır. Muhakkak ki O, yaptıklarınızdan haberdardır.»

89

«Kim bir iyilikle gelirse ona daha iyisi vardır. Onlar o günün korkusundan emindirler.»

90

«Kim de kötülükle gelirse yüzleri ateşte sürtülür. 'Ya siz, yaptıklarınızdan başka bir şeyle mi cezalandırılacaksınız?' denir.»

Her şeyin bir sonu olduğu gibi, dünyanın da bir sonu olacaktır. Kıyamet günü gökler ve yer tar u mâr olacak, dağlar yerinden sökülecek, yeryüzü dümdüz olacak, ne bir gedik ve ne de bir yükseklik kalacaktır. Dünyanın bir ucundan diğer ucu gözükecektir. Bu her şeyi sapasağlam yapan Allah'ın sanatıdır. O, kullarının yaptığı bütün amelleri bilir. Kim o gün bir hayırla gelirse, ondan daha iyisi kendisine verilir. Her iyi amelin karşılığı en az on mislinden yedi yüz misline kadar artar. Bu, **Allahü teâlâ**'nın kullarına olan ihsanıdır. Kim de kötülüklerle gelirse yüz üstü ateşe atılır. Bu, onların dünyada yaptıkları amellerin karşılığıdır. İman edip sâlih ameller yapanlar o gün mükâfatlarını, iman etmeyip kötü ameller işleyenler ise cezalarını göreceklerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Kim bir iyilikle gelirse ona daha iyisi vardır. Onlar o günün korkusundan emindirler. Kim de kötülükle gelirse yüzleri ateşte sürtülür. 'Ya siz, yaptıklarınızdan başka bir şeyle mi cezalandırılacaksınız?' denir.» Kıyamet günü cehennem bekçileri kâfirlere böyle söyleyeceklerdir. Onlar cehennemin azabını görüp tattıkları zaman pişman olacaklar, fakat o günkü pişmanlık asla fayda vermeyecektir.

91

«Ben ancak her şeyin sahibi olan ve bu şehrin şanına hürmet veren Allah'a kulluk etmekle emrolundum. Ben müslümanlardan olmakla emrolundum.»

92

«Ve Kur'an okumakla da. Kim doğru yolu bulmuşsa yalnız kendisi için bulmuş olur. Kim de sapıtırsa de ki: Ben sadece uyaranlardan biriyim.»

93

«De ki: Hamd olsun Allah'a. O, size âyetlerini gösterecektir. Siz de onları tanıyacaksınız. Ve Rabbim yaptıklarınızdan habersiz değildir.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ya Muhammed, de ki: Ben ancak her şeyin sahibi olan ve bu şehrin şanına hürmet veren Allah'a kulluk etmekle emrolundum. Ben müslumanlardan olmakla emrolundum.» Hâlik-ı Zülcelâl her şeyin sahibi, mâliki, koruyanı, besleyeni, rızıklandıranıdır. Her şey O'nun iradesiyle meydana gelmiş ve O'na kulluk yapmaktadır. Ortağı ve benzeri yoktur. O, Mekke şehrini müslümanların kıblegâhı, şerefli ve emin bir belde kılmıştır. Kim doğru yolu bulmuşsa yalnız kendisi için bulmuş olur. Hidayetinin menfaati kendisinedir. Kim de sapıtırsa, onun zararı kendisinedir. O mutlaka sapıklığının cezasını görecektir.

Peygamberler, insanlara **Allahü teâlâ**'nın emir ve yasaklarını tebliğ etmek için gönderilmiştir. Onların vazifesi insanları sadece uyarmaktır. **Peygamber**lere tâbi olanlar hidayete erip kurtulmuşlardır, tâbi olmayanlar ise sapıklığa düşüp helak olmuşlardır. O, kullarına dünya ve âhiret nimetlerini, saadetini, hidayeti, kurtuluşu vermiştir. Dileyen iman edip hidayete erer kurtulur, imandan yüz çevirenler ise ebedi azaba uğrarlar. Bunun için hamd ve şükür yalnız Allah'a mahsustur. O, size âyetlerini gösterecektir. Siz de onları tanıyacaksınız. Yüce Allah, bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «De ki: Hamd olsun Allah'a. O, size âyetlerini gösterecektir. Siz de onları tanıyacaksınız. Ve Rabbim yaptıklarınızdan habersiz değildir.» Göklerdeki ve yerdeki bütün nimetler insanoğlu için yaratılmıştır. Bu nimetlerin karşılığı olarak insanoğlunun **Allahü teâlâ**'ya hamd ve şükretmesi gerekir. Çünkü O, kullarının yaptığı her şeyden haberdardır. Hiçbir şey O'ndan gizli değildir. Şükredenlerin nimetini artırır, nankörlük edenlerin ise elindekini de alır. Buna göre kulun her haline hamd edip verilen nimetlere şükretmesi gerekir.

Kıyamet günü "bütün peygamberler yere "kapanıp «Ya Rabbi, "ben senden yalnız nefsimi istiyorum» diye nida ettikleri vakit, Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) de «İlâhî, ben senden ümmetimi istiyorum» diye niyaz edecektir. Hâlik-ı Mutlak da, ona lütf-u keremiyle ümmetini bağışlayacaktır.

KASAS SURESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Azimüşşan'ın 28. sûresi olup 88 âyettir. Mekke'de nazil olmuştur, ancak İmam-ı Mukatil'e göre (52, 53, 54 ve 55.) âyetleri Medine'de, 85. âyeti de İbn Abbas'a göre Cehfe'de nazil olmuştur. Bu sûrede Musa (aleyhisselâm) 'nın kıssasından çok geniş bir şekilde bahsedildiği için «Kasas sûresi» unvanını almıştır. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca hususlar şunlardır: Hazret-i Musa (aleyhisselâm)'nın mucizeleri, vahy-i ilâhiye mazhar oluşu, peygamberlere cephe alanların ne elîm bir azaba uğradıklarına bir misal olmak üzere Firavun ile kavminin helak oluşu, fâni varlığa güvenerek gururlanıp halka büyüklük taslayanların, zulmedenlerin sonlarının ne olduğunu göstermek için Karun'un başına gelen felâket, Hazret-i Muhammed'in düşmanlarına galip geleceğini ve Mekke'den Medine'ye hicret edeceğine dair işaret.

Hulâsa bu ulvî âyetler Kur'ân-ı Kerîm'in bir kitab-ı ilâhî olduğunu bildiriyor ve her âyetinde akıl sahipleri için ibretler olduğunu beyan ediyor. Bunlardan ibret alıp iman ederek Allah'a kulluk edenlere ne mutlu.

1

«Tâ, Sîn, Mîm.»

2

«Bunlar apaçık kitabın âyetleridir.»

3

«Sana Musa ile Firavun'un haberinden iman eden bir kavim için hak olarak anlatacağız.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre, Tâ, Sîn, Mim **Allahü teâlâ**'nın isimlerinden biridir. **Allahü teâlâ** onunla yemin ederek şöyle buyurmuştur: «Yemin olsun ki, bunlar apaçık kitabın âyetleridir. Ya Muhammed, biz sana Musa ile Firavun'un haberinden iman eden bir kavim için hak olarak anlatacağız.» Bu kitap, iman ile küfrü, hayır ile şerri, iyi ile kötüyü, haram, ile helâli, hak ile bâtılı, ceza ile mükâfatı bildirmektedir. Kur'ân-ı Azîmüşşan'da Musa (aleyhisselâm) ile Firavun'un ve benzerlerinin kıssalarının zikredilmesi işiten milletlerin ve kavimlerin bunlardan ibret alarak iman etmeleri içindir. Yüce Allah iman etmeyenlerin ve yeryüzünde bozgunculuk yapanların ne kötü bir akıbete uğradıklarını insanların gözlen önüne sermiştir. Bu olayların insanların gözleri önüne serilmesinde büyük hikmetler vardır.

4

«Gerçekten Firavun memleketinin başına geçti ve halkını bölüklere ayırdı. İçlerinden bir zümreyi güçsüz bularak oğullarını boğazlıyor, kızlarını diri bırakıyordu. Çünkü o bozgunculardandı.»

Firavun saltanatına güvenerek kibirlenmiş, büyüklenmiş, tanrılık iddiasında bulunmuş ve Musa (aleyhisselâm)'ya muhalefet etmiştir. O, İsrailoğullarını çeşitli guruplara ayırarak kimine taş taşıtmış, kimine ustalık yaptırmış, kimine çiftçilik yaptırmış, bir şey yapamayanları da haraca bağlayarak her gün kendisine bir akçe vermelerini sağlamıştır. Bunu aksatanları cezalandırmak maksadıyla sağ ellerini boyunlarına zincirle bağlatmış, sol elleriyle çalışıp getirmelerini istemiştir. Bir kısım halkı da sarayında hizmetçi tutmuş onlardan doğan erkek çocukları öldürtmüş, kız çocukları da kendilerine hizmetçi olmaları için bırakmıştır. Hülâsa, Firavun'un zulmü ve küfrü halka göz açtırmamıştır. İmam-ı Süddî'nin rivayetine göre Firavun bir rüya görür. Rüyasında Şam tarafından bir ateş gelip Mısır'ın evlerini yakıp yok eder, fakat İsrailoğullarının evlerine bir şey yapmaz. Firavun kâhinleri ve müneccimleri toplar, rüyanın tabir edilmesini ister. Onlar, İsrail oğullarından birisinin gelip Firavun ve kavmini helak edeceğini, kendi kavmini kurtaracağını söylerler. Bunun üzerine Firavun, İsrailoğullarının doğan erkek çocuklarını öldürtür, kız çocuklarını ise bırakır. Onun işi yeryüzünde daima fesat

çıkarmaktı. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Gerçekten Firavun memleketinin başına geçti ve halkını bölüklere ayırdı. İçlerinden bir zümreyi güçsüz bularak oğullarını boğazlıyor, kızlarını diri bırakıyordu. Çünkü o bozgunculardandı.»

5

«Biz ise istiyorduk ki güçsüz sayılanlara iyilikte bulunalım, onları önderler kılalım ve onları vârisler yapalım.»

6

«Onları memleketlerine yerleştirelim. Firavun'a, Haman'a ve ikisinin askerlerine çekinmekte oldukları şeyleri gösterelim.»

Hâlik-ı Zülcelâî, Firavun ve kavmini helak edip güçsüz olan İsrailoğullarını onlara önder ve mirasçı kılarak memleketlerine yerleştirmiştir. Firavun ve kavmi Kızıl denizde boğulunca Mısır İsrailoğullarına kalmış, böylece onlar esaretten ve zilletten kurtulmuşlar, Firavun'un saltanatına sahip olmuşlardır. **Allahü teâlâ** imandan yüz çevirip yeryüzünde bozgunculuk yapanları giderir, onların yerine iman edip itaat eden bir kavim getirir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: 'Biz ise istiyorduk ki güçsüz sayılanlara iyilikte bulunalım, onları önderler kılalım ve onları vârisler yapalım. Onları memleketlerine yerleştirelim. Firavun'a, Haman'a ve ikisinin askerlerine çekinmekte oldukları şeyleri gösterelim.»

7

«Musa'nın annesine: 'Onu enızir. Başına gelecekten korktuğun zaman onu suya bırak, korkma, üzülme. Şüphesiz onu biz sana döndürecek ve **peygamber** yapacağız' diye vahyetmiştik.»

8

«Firavun'un adamları bunun üzerine onu aldılar ve o en sonunda kendileri için bir düşman ve tasa olacaktı. Firavun, Haman ve askerleri gerçekten suçlu idiler.»

Firavun gördüğü rüyadan sonra İsrailoğullarının erkek çocuklarını öldürtür, kız çocuklarını ise bırakır. Bu zulmün ve cinayetin devam ettiği sırada annesi Musa'ya hamile kalır. Onun

hamli diğer kadınlarmkine benzemez, hamile olduğunu yalnız kendisi bilir. Nihayet çocuğun doğum vakti gelir, o sıra bir rüya görür. Rüyasında çocuğunu üç ay enızirmesi ve etraftan duyulduğu zaman bir sandukaya koyup Nil nehrine bırakması kendisine ilham ve ta'lim edilir. Nitekim Hazret-i İbrahim'e oğlu İsmail'i rüyasında kurban etmesi ilham edildiği gibi. Çocuk dünyaya geldikten sonra anne, kendisine ilham edildiği gibi çocuğu enızirmeye ve bakmaya devam eder. Bir gün tandırda ekmek pişirirken annesiyle beraber Musa (aleyhisselâm) da tandırın yanında bulunmaktadır. Annesi yanından ayrıldığı zaman Firavun'un adamları çocuğu görürler ve almak için tandırın bulunduğu yere girerler, fakat çocuğu göremezler, çıkıp giderler. Arkalarından annesi girer, Musa'nın parmağı ile toprağı eşeleyip oynadığını görür, o zaman **Allahü teâlâ**'nın onu koruduğuna yakînen inanır. Hâlik-ı Zülcelâl, ona Musa'yı Nil nehrine bırakmasını, bundan dolayı korkup üzülmemesini, onu tekrar kendisine döndüreceğini ve **peygamber** olarak göndereceğini vahyetmiştir. Bunun üzerine annesi bir sandıka yapar, Musa (aleyhisselâm) 'yi içine koyar, ağzını da güzelce kapar ve Nil nehrine bırakır. Su onu alıp Firavun'un sarayının önüne getirir. Sanduka Firavun'un adamları tarafından nehirden çıkarılır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Musa'nın annesine: Onu enızir. Başına gelecekten korktuğun zaman onu suya bırak, korkma, üzülme. Şüphesiz biz onu sana döndürecek ve **peygamber** yapacağız' diye vahyetmiştik. Firavun'un adamları bunun üzerine onu aldılar ve o en sonunda kendileri için bir düşman ve tasa olacaktı. Firavun, Haman ve askerleri gerçekten suçlu idiler.»

9

«Firavun'un karısı dedi ki: Benim de, senin de gözün aydın olsun. Onu öldürmeyin. Belki bize faydası dokunur. Veya onu oğul ediniriz. Halbuki onlar işin farkında değillerdi.»

Nil nehri Musa (aleyhisselâm)'nın sandukasını götürür, Firavun'un sarayının önüne bırakır. Nehirde görülen Sanduka Firavun'un adamları tarafından çıkartılır ve ağzı açılır, bir de ne görsünler, içinde nûr topu gibi bir çocuk. Firavun'un karısı Âsiye, çocuğu görünce hemen bağrına basar ve kocasına «sakın bunu

öldürmeyin. Erkek çocuğumuz yok, belki bize faydası dokunur, onu oğul ediniriz, benim de, senin de gözün aydın olsun» der. Firavun da «senin gözün aydın olsun, benimki değil» diye cevap verir. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, şayet Firavun «benim de gözüm aydın olsun» deseydi Musa (aleyhisselâm)'nın ona da faydası dokunacaktı. Fakat Musa (aleyhisselâm)'nın ona faydası dokunmayacağı için **Allahü teâlâ** hatırına ondan başka bir şey getirmedi. Firavun, Musa (aleyhisselâm)'yı sarayına aldı, onu en iyi şekilde yetiştirdi. Halbuki kendisinin ve kavminin helaki onun elindeydi. Zira Hâlik-ı Zülcelâl öyle takdir etmişti. Onlar küfürlerinin ve zulümlerinin cezasını mutlaka göreceklerdi. Nitekim öyle oldu.

10

«Musa'nın annesi yüreği bomboş sabah etti. Şayet iman edenlerden olması için kalbini pekiştirmeseydik nerdeyse onu açığa vuracaktı.»

11

«Musa'nın kız kardeşine dedi ki: 'Onu izle'. O da kimse farkına varmadan onu uzaktan gözetledi.»

Annesi, Musa (aleyhisselâm)'yı Nil nehrine bırakınca endişeye düştü. Ne olacağını merak ederek kızı Meryem'i de onu takip etmek için arkasından gönderdi. O gece zor sabahlar. Eğer **Allahü teâlâ** kendisine sabır ilham etmeseydi nerdeyse «bu çocuk benimdir» diyecekti. Meryem kimseye çaktırmadan Musa (aleyhisselâm)'yi takip eder, içine konduğu sandık Firavun'un sarayının önüne gelince adamları tarafından alınıp saraya götürüldüğünü görür ve durumu gelip annesine haber verir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Musa'nın annesi yüreği bomboş sabah etti. Şayet iman edenlerden olması için kalbini pekiştirme şeydik nerdeyse onu açığa vuracaktı. Musa'nın kız kardeşine dedi ki: 'Onu izle'. O da kimse farkına varmadan onu uzaktan gözetledi.»

Bazı tefsircilere göre, Musa (aleyhisselâm) sarayda oynamaya, gezip tozmaya başlayınca halk ona Firavun'un oğlu olarak bakar. Bu, annesinin çok zoruna gider, onun kendi oğlu olduğunu söylemek

ister. O zaman Hâlik-ı Zülcelâl ona sabır ihsan eder ve Musa (aleyhisselâm)'nın kendi çocuğu olduğunu açığa vurmaz.

12

«Biz daha evvel ona süt annelerin sütünü haram etmiştik. Bunun üzerine hemşiresi: 'Size, sizin adınıza ona bakacak ve iyi davranacak bir ev halkım tavsiye edeyim mi?' dedi.»

Nil'in getirmiş olduğu küçük yavru, Firavun'un karısı Âsiye tarafından saraya alınır. Saraya alman çocuk henüz sütten kesilmediği için süt ister. Firavun süt anne bulmak için etrafa haber salar, bütün enızikli kadınlar gelir. Fakat küçük yavru hiçbirisinin sütünü almaz. Saray erkânı çaresiz kalır. O sırada Musa'nın ablası Meryem de orada bulunmaktadır. Çocuğun kimsenin sütünü almadığını görünce, Firavun ve ailesine «size, sizin adınıza ona bakacak ve iyi davranacak bir ev halkını tavsiye edeyim mi?» der. Bundan kuşkulanan Firavun, bu çocuğun kimin olduğunu Meryem'in bildiğini zanneder ve ona çocuğun kimin olduğunu sorar. Meryem-kimin olduğunu bilmediğini ve kendilerine tavsiye ettiği ailenin çocuk için değil kendileri için iyi davranan bir ev halkı olduğunu söylemek istediğini bildirir. Bunun üzerine Meryem, Musa (aleyhisselâm)'ya süt vermek üzere annesini getirir. Çocuk derhal annesinin sütünü alır. Böylece **Allahü teâlâ**'nın vaadi yerine gelir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Biz daha evvel ona süt annelerin sütünü haram etmiştik. Bunun üzerine hemşiresi: 'Size, sizin adınıza ona bakacak ve iyi davranacak bir ev halkını tavsiye edeyim mi? dedi.» Hâlik-ı Zülcelâl **peygamber**ini böylece en itinalı bir şekilde kâfirin elinde yetiştirir.

13

«Böylece onu gözü aydın olsun, tasalanmasın ve Allah'ın vaadinin mutlak gerçek olduğunu bilsin diye annesine geri verdik. Ama onların çoğu bilmezler.»

Kimsenin sütünü almayan Musa (aleyhisselâm), annesi süt verince hemen alır. Anne bundan çok memnundur, tekrar yavrusuna kavuşmanın mutluluğunu yaşar. Üzüntüsü, kederi, sıkıntısı gider, bundan dolayı Rabbine hamd ve şükür eder. Allah'ın vaadinin

mutlak gerçek olduğunu bilir, gönlü ferahlar, huzura kavuşur. Firavun ve ailesi de bundan son derece memnun kalır, çocuğa süt verdiği için de ona dolgun bir ücret öderler. Böylece Hâlik-ı Zülcelâl, Firavun'a Musa ve annesini himaye ettirir. Fakat cahiller ve gafiller Allah'ın vaadinin hak olduğunu bilmezler. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Böylece onu gözü aydın olsun, tasalanmasın ve Allah'ın vaadinin mutlak gerçek olduğunu bilsin diye annesine geri verdik. Ama onların çoğu bilmezler.»

14

«Erginlik çağına erişince, olgunlaşınca, biz ona ilim ve hikmet verdik. İyi davrananları işte böyle mükâfatlandırırız.»

Musa (aleyhisselâm), Firavun'un sarayında erginlik çağma erişip olgunlaşınca, **Allahü teâlâ** ona ilim, hikmet ve nübüvvet vermiştir. Hâlik-ı Mutlak iyi davranıp hareket edenleri böyle mükâfatlandırır. Çünkü O, her şeye kadirdir ve bunu şöyle beyan ediyor: «Musa erginlik çağma erişince, olgunlaşınca, biz ona ilim ve hikmet verdik. İyi davrananları işte böyle mükafatlandırırız.»

15

«O, halkının haberi olmadığı bir sırada şehre girdi ve birbiriyle döğüşen iki adam gördü. Şu kendi adamlarından, bu da düşmanlarındandı. Kendi tarafından olan, düşmanına karşı ondan yardım istedi. Bunun üzerine Musa düşmanına bir yumruk indirdi ve ölümüne sebep oldu. 'Bu, şeytanın işidir. Zira o apaçık saptıran bir düşmandır' dedi.»

Musa (aleyhisselâm) bir gün akşam ile yatsı arası Mısır'a iki kilometre uzaklıkta bulunan bir beldeye gider. Orada iki kişinin kavga ettiğini görür, onların, birisi kendi milletinden, diğeri de kıbtilerdendir. Kendi milletinden olan Musa (aleyhisselâm)'dan yardım ister. Bunun üzerine o da kıbtîye bir yumruk indirir. Yumruğu yiyen kıbti yere düşer, ölür. Musa (aleyhisselâm) buna çok üzülür ve yaptığına pişman olur» bu şeytanın işidir. Zira o apaçık saptıran bir düşmandır» der. Çünkü o zaman Musa (aleyhisselâm)'ya kavgaya ve savaşa izin verilmemişti. Sonra yaptığına pişman olup tevbe eder.

16

«Dedi ki: 'Rabbim, doğrusu kendime zulmettim. Bağışla beni. Bunun üzerine onu bağışladı. Şüphesiz ki O çok yarlığayıcı, çok merhamet edici olanın ta kendisidir.»

17

«Dedi ki: Rabbim, bana verdiğin nimet hakkı için artık suçlulara asla yardımcı olmayacağım.»

Musa (aleyhisselâm)'nın vurmuş olduğu yumruk neticesinde kıbtî ölür» ölümüne sebep Musa (aleyhisselâm)'nın yumruğudur. O, buna çok üzülür ve Rabbine şöyle niyaz eder: «Rabbim, bunu yapmakla doğrusu kendime zulmettim. Beni bağışla, hatamı affet, sen hataları bağışlayan ve günahları affedensin.» Musa (aleyhisselâm) yaptığına pişman olup tevbe ederek **Allahü teâlâ**'dan affını istemiştir. Yüce Halik da onun tevbesini kabul eder, hatasını ve kusurunu bağışlar. Çünkü O gafurdur yarlığar, rahimdir tevbe eden kullarını esirger ve bağışlar. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) şöyle niyazda bulunur: «Rabbim, beni mağfiret edip bağışladın, bu nimetleri bana ihsan ettin. Bana verdiğin nimet hakkı için artık kâfirlere ve suçlulara yardım etmeyeceğim.» Musa (aleyhisselâm) bu sözleri söylerken «inşaallah» demeyi ihmal etmiştir. Kıbtiyi öldürdükten bir gün sonra buna benzer bir şeye tekrar mübtelâ olmuştur. «İnşaallah» lâfzını ihmal etmeseydi, belki de tekrar böyle bir şeye mübtelâ olmayacaktı. Mü'minlerin bundan ibret alarak yapacakları her işte «inşaallah, Allah nasip ederse, Allah izin verirse, Allah müsaade ederse» gibi lafızları söylemeyi ihmal etmemeleri gerekir. Çünkü insan, her şeyi Allah nasip ederse yapar; Allah nasip etmezse hiçbir şey yapamaz.

18

«Şehirde korku içinde etrafı gözetleyerek sabahladı. Bir de baktı ki dün kendisinden yardım isteyen kimse bağırarak ondan yine yardım istiyordu. Musa ona dedi ki: Doğrusu sen besbelli bir azgınsın.»

19

«Musa ikisinin de düşmanı olanı yakalamak isteyince: 'Ey Musa, dün bir cana kıydığın gibi bana da mı kıymak istiyorsun? Sen ıslâh edenlerden olmayı değil, yeryüzünde bir zorba olmayı istiyorsun' dedi.»

Musa (aleyhisselâm) o gece korku içinde şehirde sabah eder. Fakat Firavun'un ekmekçisi olan kıbtîyi Musa (aleyhisselâm)'nın öldürdüğünü kimse bilmez. O, korku içinde şehirde dolaşırken kıbtînin ölümüne sebep olan adamın bir başkasıyla kavga ettiğini görür. O tekrar Musa (aleyhisselâm)'dan yardım ister, Musa (aleyhisselâm) da ona «doğrusu sen besbelli bir azgınsın, dün senin yüzünden bir adam öldürdüm. Şimdi bir daha mı adam öldüreyim?» diye çıkışır. Fakat yine dayanamaz, ona yardıma koşar. Yardımına koştuğu adam, kendisini de öldüreceği zannına kapılarak şöyle der: «Ey Musa, dün bir cana kıydığın gibi bana da mı kıymak istiyorsun?». Bunu duyan kıbtî derhal Firavun'a gider, durumu haber verir. Firavun, kavminin ileri gelenleriyle müşavere yapar ve Musa (aleyhisselâm)'nın öldürülmesine karar verirler. Firavun'un kavminden Hizbil adında iman eden birisi gelip bu kararı Musa (aleyhisselâm)'ya haber verir.

20

«Şehrin öte başından koşarak bir adam geldi. Ve dedi ki: Ey Musa, ileri gelenler seni öldürmek için aralarında görüşüyorlar. Hemen çık git. Doğrusu ben sana öğüt verenlerdenim.»

21

«Bunun üzerine korku içinde gözetleyerek oradan çıktı. Ve 'Rabbim, beni o zalimler güruhundan kurtar' dedi.»

Firavun'un ekmekçisi kıbtînin, Musa (aleyhisselâm)'nın yumruk darbesiyle öldürüldüğü şehirde yayılır ve Firavun'a haber ulaşır. Firavun, kavminin ileri gelenlerini toplar, Musa (aleyhisselâm)'nın öldürülmesine karar verirler. Bu kararı Firavun'un adamlarından iman eden bir zat koşarak gelip Musa (aleyhisselâm)'ya, haber verir ve «Ey Musa, Firavun'un adamlarından ileri gelenler seni öldürmek için aralarında görüşüyorlar. Hemen bu şehirden çık git. Doğrusu ben sana hayırlı

öğüt verenlerdenim» der. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) korku içinde etrafı gözetleyerek oradan çıkar ve «Rabbim, beni zalimler güruhundan kurtar»- diye niyaz eder.

22

«Medyen tarafına yöneldiğinde dedi ki: Umarım ki Rabbim, beni doğru yola iletir.»

23

«Medyen suyuna varınca davarlarını sulayan bir insan topluluğu gördü. Ve onlardan başka sürülerini gözetleyen iki kadın buldu. Onlara: 'İşiniz nedir?' dedi. Onlar da çobanlar ayrılana kadar biz sulayamayız. Babamız çok yaşlıdır da ondan dediler.»

24

«Bunun üzerine onlarmkini suladı. Sonra gölgeye çekildi ve dedi ki: Rabbim, doğrusu bana indireceğin hayra muhtacım.»

Musa (aleyhisselâm), hakkında verilen kararı duyunca Mısır'ı hemen terkeder ve Şuayb '(aleyhisselâm) 'ın memleketi olan Medyen'e doğru yol alır. Ve «umarım ki Rabbim, beni doğru yola iletir» diye dua eder. Medyen, halkı Hazret-i ibrahim'in soyundan olup Mısır'a sekiz günlük bir mesafededir. **Allahü teâlâ** da duasını kabul edip Cebrail'i gönderir ve Şuayb (aleyhisselâm)'ın memleketi olan Medyen'in yolunu ona gösterir. O, bu istikamette ilerler ve şehre üç mil mesafede bulunan Medyen suyunun yanına gelir. Orada davarlarını sulayan bir insan topluluğu görür. Bunların yanıbaşında koyunlarını hapsetmiş, kimseyle ilgilenmeyen iki de kadın görür, onlara yaklaşır ve işlerinin ne olduğunu sorar. Onlar da koyunlarını sulamak için sıra beklediklerini, çobanlar kuyunun başından ayrılana kadar, oraya yaklaşamadıklarım, onlar ayrıldıktan sonra geri kalan su ile koyunlarını sulayacaklarını ve babalarının çok yaşlı olduğunu söylerler. Bu iki kız, Şuayb (aleyhisselâm)'ın kızlarıdır. Gerçekten de babaları çok yaşlanmıştı. Musa (aleyhisselâm) koyunlarını sulamak için onlardan müsaade alır ve kuyunun başına gelir. Kuyunun ağzında bulunan kürk kişinin kaldıramadığı taşı tek başına kaldırır, koyunları sular. Sonra bir ağacın altına çekilir ve Rabbine şöyle yalvarır: «Rabbim, doğrusu

bana indireceğin hayra muhtacım.» O kızlar Musa (aleyhisselâm)'nın yalvarışını duyarlar, her günkünden daha erken eve dönerler. Babaları erken eve dönüş sebebini sorar, onlar da bir gencin gelip koyunlarını suladığım ve yaptığı duayı söylerler. Bunun üzerine Şuayb (aleyhisselâm) kızlarından birisini Musa (aleyhisselâm)'yi çağırmak üzere gönderir.

25

«Derken o kadınlardan biri utana utana yürüyüp ona geldi, dedi ki: 'Babam sulama ücretini ödemek için seni çağırıyor.' Ona gelince başından geçeni anlattı. O da 'korkma, artık zâlimler güruhundan kurtuldun' dedi.»

Evlerine erken dönen iki kız kardeş, Musa (aleyhisselâm)'nın yaptıklarını babaları Şuayb (aleyhisselâm)'a anlatır. O da kızlarından birisim Musa (aleyhisselâm)'yi evine çağırmak üzere geri gönderir. Kız utana utana ve eliyle yüzünü kapatarak Musa (aleyhisselâm)'nın yanına gelir, ona «babam koyunlarımızı sulama ücretini ödemek için seni çağırıyor» der. Musa (aleyhisselâm), bu daveti kabul eder, kızın arkasına düşer, Şuayb (aleyhisselâm)'ın evinin yolunu tutar. Aralarında üç mil kadar bir mesafe vardır. Önden giden kızın rüzgâr vasıtasıyla eteği kalkar uylukları gözükür. Hazret-i Musa bakmamak için gözünü sağa sola çevirir, bazen de kapatır. Kız bunun farkındadır. Önden kızı göndermesi bulundukları yerin vahşi hayvanlarla dolu olmasındandır. O'na bir zarar dokunmasın diye önden kızı göndermiştir. Tehlike gidince, o zaman Musa (aleyhisselâm) öne geçer kıza arkadan gelmesini söyler. Nihayet Şuayb (aleyhisselâm)'in evine gelirler, Musa (aleyhisselâm) eve girer, selâm verir, Şuayb (aleyhisselâm) selâmı alır ve misafirini ortada hazır bulunan akşam yemeğine davet eder. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) «eûzü billahi» diye istiâze eder. Şuayb (aleyhisselâm), niçin istiâze ettiğini ve aç olup olmadığını sorar. Musa (aleyhisselâm) aç olduğunu, fakat bu yemeğin koyunları sulamanın karşılığında verildiğini, kendilerinin Ehl-i Beyt'ten olduğunu, dünya menfaati karşılığında hiçbir şey satmanın dinlerince caiz olmadığını ve bundan korktuğunu söyler. Cevaben

Şuayb (aleyhisselâm) da, misafire yemek ikram etmenin dedelerinden gelen bir âdet olduğunu, bu yemeğin sadece bir ikram olduğunu söyler. Sonra Musa (aleyhisselâm) oturup yemeği yer, Firavunla arasında geçen hâdiseyi nakleder. O da «korkma, artık zalimler güruhundan kurtuldun» diye onu müjdeler. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Derken o kadınlardan biri utana utana yürüyüp ona geldi, dedi ki: 'Babam sana sulama ücretini ödemek için seni çağırıyor.' Ona gelince başından geçeni anlattı. O da 'korkma, artık zalimler güruhundan kurtuldun' dedi.»

26

«O ikiden biri dedi ki: Babacığım, onu ücretle tut. Çünkü ücretle tuttuklarının en iyisi bu güçlü ve emin kişidir.»

27

«O da dedi ki: Bana sekiz yıl çalışmana karşılık, bu iki kızımdan birini sana nikahlamak istiyorum. Şayet on yıla tamamlarsan o senden bir lütuf olur. Ama sana zorluk çektirmek istemem. İnşaallah beni iyi kimselerden bulacaksın.»

İki kızdan Musa (aleyhisselâm)'yi çağıran babasına şöyle der: «Ey babacığım, bu Musa'yı ücretle tut. Çünkü ücretle tuttuklarının en iyisi bu güçlü ve emin kişidir. Koyunlarımızı otlatır, malımıza sahip çıkar, hanımını muhafaza eder» der. Bunun üzerine Şuayb (aleyhisselâm) kızına Musa (aleyhisselâm)'nın emin ve güçlü insan olduğunu nasıl anladığım sorar. Kızı da kuyuyu ve yoldaki olayı nakleder. Bu defa Şuayb (aleyhisselâm), Musa'ya «bana sekiz yıl çalışmana karşılık, bu iki kızımdan birini sana nikahlamak istiyorum. Şayet on yıla tamamlarsan o senden bir lütuf olur. Ama sana zorluk çektirmek istemem. İnşaallah beni iyi kimselerden bulacaksın.» der. Musa (aleyhisselâm) da ona şu cevabı verir.

28

«Dedi ki: Bu seninle benim aramdadır. Bu iki süreden hangisini doldurursam doldurayım bir kötülüğe uğramam. Söylediklerimize Allah vekildir.»

29

«Musa süreyi doldurunca ailesiyle birlikte yola çıktı. Tur yanında bir ateş gördü. Ailesine dedi ki: Durun, ben bir ateş gördüm. Olur ki, size ondan bir haber yahut ısınmanız için ateşten bir kor getiririm.»

Musa (aleyhisselâm), Şuayb (aleyhisselâm)'a şöyle cevap verir: «Bu vade seninle benim aramdadır. Bu iki süreden hangisini doldurursam doldurayım bir kötülüğe ve bir zarara uğramam. Söylediklerimize Allah şahittir, bunda asla hilaf yoktur.» **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre Musa (aleyhisselâm) on yıl Şuayb (aleyhisselâm)'in koyunlarını otlatır. Fakat onuncu yılda doğacak olan kuzulardan semiz olanları kendisi almak şartıyla Şuayb (aleyhisselâm) ile anlaşır. Şuayb (aleyhisselâm) da bu şartı kabul eder. O sene bütün kuzular semiz olur ve hepsini Musa (aleyhisselâm) alır. Fakat Musa (aleyhisselâm)'nın şeriatında böyle bir anlaşma yasaktır. Ama Şuayb (aleyhisselâm) vaadini yerine getirmek için o senenin semiz olan kuzularını Musa (aleyhisselâm)'ya verir. Musa (aleyhisselâm), Şuayb (aleyhisselâm) ile anlaşıp koyun otlatmaya başlayınca, onları sürmek için bir değnek ister' Şuayb (aleyhisselâm)'in değnek kolleksiyonü vardı, kızına o kolleksiyonun içinden bir değnek alıp getirmesini ister. Kız da gider insan suretindeki bir meleğin getirip Şuayb (aleyhisselâm)'a teslim ettiği değneği alır, getirir. O âsâ cennetteki Mersin ağacından yapılmıştır. Şuayb (aleyhisselâm), bu değneğin değiştirilmesini kızından ister. Kızı gider, değneği yerine bırakır, başkasını almak ister, yine eline o gelir. Tekrar onu alıp getirir ve Musa (aleyhisselâm)'ya teslim eder. Musa (aleyhisselâm) on yıl boyunca hep o âsâyı kullanır ve oradan ayrılıp giderken de beraberinde asasını götürür. Musa (aleyhisselâm)'nın süresi bitince ailesiyle beraber koyunlarını da alıp kavminin bulunduğu Mısır'a doğru yola çıkar. Karanlık ve soğuk bir gecede Tur dağına yaklaştıkları vakit yollarını kaybederler. Musa (aleyhisselâm) sağa sola bakınırken Tur dağında bir ateş görür, ailesine «siz burada durun, ben bir ateş gördüm. Olur ki, size ondan bir haber yahut ısınmanız için ateşten bir kor getiririm» der ve ailesini orada bırakır, Tur-i Sina dağına gider.

30

«Oraya geldiğinde feyizli yerdeki vadinin sağ yanındaki ağaçtan 'Ey Musa, şüphesiz ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım' diye nida edildi.»

31

«'Ve âsânı bırak'. Onun bir yılan gibi deprendiğini görünce dönüp arkasına bakmadan kaçtı. 'Ey Musa, beri gel, korkma. Çünkü sen emniyette olanlardansın' denildi.»

Musa (aleyhisselâm), Şuayb (aleyhisselâm)'in yanından ayrılıp yola çıkar, soğuk ve karanlık bir gecede Tur dağına yaklaştıkları zaman yolu kaybederler. O esnada Tur dağında bir ateş görür, ateşin yanına gelince sağ tarafından feyizli yerdeki ağaçtan «Ey Musa, şüphesiz ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım, elindeki âsâni bırak» diye nida olunur. Bu ilâhî emir gereği Musa (aleyhisselâm) elindeki âsâyı yere bırakır. Yere bıraktığı âsâ o anda koskoca bir ejderha oluverir. Bunu gören Musa (aleyhisselâm) arkasını dönüp hiç geri bakmadan kaçar. Çünkü o âna kadar hiç görmediği bir olayla karşı karşıya gelmiştir. Yüce Allah ona tekrar nida edip şöyle buyurur: «Ey Musa, beri gel, korkma. Çünkü sen emniyette olanlardansın.» Musa (aleyhisselâm) döner, ejderha gibi olan asasını alır ve o yine eski haline döner.

32

«Elini koynuna koy, lekesiz bembeyaz çıksın. Ellerini kendine çek. Korkun kalmasın. Bu ikisi Firavun ve erkânına karşı Rabbinden iki burhandır. Doğrusu onlar fâsıklar güruhudur, denildi.»

Hâlik-ı Zülcelâl, Musa (aleyhisselâm)'yı Firavun ve kavmine **peygamber** olarak göndermeden önce, **peygamber** olduğunu isbat etmek için ona mucizeler ve deliller vermiştir. Bunlardan birisi, âsâsının ejderha oluşu, ikincisi de elini koynuna koyduğu zaman elinin bembeyaz lekesiz oluşudur. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Musa, elini koynuna sok, lekesiz bembeyaz çıksın. Ellerini kendine çek, korkun kalmasın. Bu ikisi Firavun ve erkânına karşı Rabbinden iki burhandır.» Onun risalet ve nübüvvetini tasdik için verilmiştir. Bu burhanlar kendisine

verilen Musa (aleyhisselâm), Firavun ve kavmini davet için görevlendirilmiştir.

33

«Dedi ki: Rabbim, doğrusu ben onlardan bir cana kıydım. Beni öldürmelerinden korkarım.»

34

«Kardeşim Harun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu benimle beraber yardımcı olarak gönder ki, beni tasdik etsin. Çünkü beni tekzip etmelerinden endişe duyuyorum.»

Hâlik-ı Zülcelâl, Musa (aleyhisselâm)'yi Firavun'u imana davete görevlendirince, o endişeye düşer ve Rabbine şöyle niyaz eder: «Rabbim, doğrusu ben onlardan bir cana kıydım. Buna karşılık onların da beni öldürmelerinden korkuyorum. Kardeşim Harun'un dili benimkinden daha düzgündür. Onu benimle beraber yardımcı olarak gönder ki, Firavun'un karşısında beni tasdik etsin. Çünkü onların l?eni tekzip etmelerinden endişe duyuyorum.» der. Harun (aleyhisselâm) gerçekten çok fasih konuşan bir zattı. Musa (aleyhisselâm) ise dilindeki yanıktan mütevellit kekeme idi. Bunun için kardeşi Harun'un kendisine yardımcı olarak gelmesini istemişti. Hâlik-ı Züîcelâl de Musa (aleyhisselâm)'nın duasını kabul eder ve kardeşini ona yardımcı olarak gönderir.

35

«Buyurdu ki: Senin pazunu kardeşinle güçlendireceğiz. İkinize de öyle bir güç vereceğiz ki, onlar size erişemeyecekler. Âyetlerimizle ikiniz de, ikinize uyanlar da üstün geleceklerdir.»

Hâlik-ı Zülcelâl, Musa (aleyhisselâm) 'nın duasını kabul edip kardeşi Harun'u ona yardımcı olarak göndermiştir. Yukarda da ifade edildiği gibi Harun (aleyhisselâm) çok fasih ve beliğ konuşan bir zattı. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Senin pazunu kardeşinle güçlendireceğiz. İkinize de öyle bir güç vereceğiz ki, onlar size erişemeyecekler. Âyetlerimizle ikiniz de, ikinize uyanlar da üstün geleceklerdir.» Böylece Musa (aleyhisselâm)'nın Firavun'a karşı galip geleceği müjdelenmiştir.

36

«Musa, onlara apaçık âyetlerimizle gelince "bu uydurulmuş bir büyüden başka bir şey değildir. Biz önceki atalarımızdan böylesini işitmemiştik dediler.»

Musa (aleyhisselâm), Firavun ve kavmine apaçık âyetler ve mucizelerle gelir. Önce, Firavun'u imana davet etmek için sarayına gider. Bekçiler kendisini saraydan içeri almazlar, o kızar ve elindeki âsâyı sarayın kapısına şiddetle vurur. İçerdekiler korkudan telâşa düşerler. Bunun üzerine Firavun kapıcıya dışarda neler olduğunu sorar. Kapıcı, «bir genç geldi, âlemlerin Rabbinin resulü olduğunu söylüyor ve yanınıza girmek için müsaade istiyor» der. Firavun da müsaade eder ve Musa (aleyhisselâm) yanına girer «ben âlemlerin Rabbinin resulüyüm, seni imana davet etmek için görevlendirildim» der ve alâmetlerini gösterir. Fakat Firavun ve erkânı Musa (aleyhisselâm)'ya itiraz ederek, imandan yüz çevirirler ve «bu uydurulmuş bir büyüdür, başka bir şey değildir. Biz önceki atalarımızdan, dedelerimizden böyle bir şey görmedik ve işitmedik» derler. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) da onlara şu cevabı verir.

37

«Musa: 'Rabbim, katından kimin hidayetle geldiğini ve yurdun sonunun kimin olacağını daha iyi bilir. Doğrusu zalimler asla felâh bulmazlar' dedi.»

38

«Firavun da dedi ki: Ey ileri gelenler, sizin benden başka bir tanrınız olduğunu bilmiyorum. Ey Haman, haydi benim için çamurun üzerinde ateş yak da bana büyük bir kule yap' Çıkar, belki Musa'nın tanrısını görürüm. Doğrusu onu yalancılardan sanıyorum.»

Firavun, Musa (aleyhisselâm)'nın davetini kabul etmez, onu yalancılıkla itham eder. O da, Firavun'a şöyle der: «Rabbim, katından kimin hidayetle geldiğini bilir. Ben, O'nun katından size hidayetle geldim. Kimin hidayete erip cennete, kimin de imandan yüz çevirip cehenneme gideceğini O, daha iyi bilir. Doğrusu zalimler ve kâfirler asla felah bulmazlar. Onlar Allah'ın azabından da asla kurtulamazlar.» Musa (aleyhisselâm)'dan bu sözleri işiten Firavun

yanındakilere şöyle der: «Ey ileri gelenler, sizin benden başka bir tanrınızın olduğunu bilmiyorum. Ey Haman, haydi benim için pişmiş kerpiçten büyük bir kule yap da, ona çıkayım. Böylece belki Musa'nın tanrısını görürüm. Bu konuştuklarıyla ben onu yalancılardan zannediyorum.» Haman, Firavun'un vezirlerindendi. Firavun onun tuğladan büyük bir kule yapmasını istemişti. Haman'ın yapmış olduğu kule gerçekten çok yüksekti, o kadar ki üzerine çıkmaya kimse cesaret edemiyordu. Firavun aklınca kuleye çıkacak, oradan Musa (aleyhisselâm)'nın tanrısını görecekti. Şayet göremezse Musa (aleyhisselâm)'yı yalanlayacak, kendisinden başka tanrı olmadığını da ilân edecekti. O kadar azmıştı ki, kibrinden kendisini tanrı ilân etmişti.

39

«O da, askerleri de memlekette haksız yere büyüklük tasladılar. Ve gerçekten bize döndürülmeyeceklerini sandılar.»

40

«Biz de onu ve askerlerini yakalayıp suya attık. Bir bak zalimlerin sonunun nasıl olduğuna.»

Mûsa (aleyhisselâm)'nın davetini kabul etmeyen Firavun ve askerleri memleketlerinde varlıklarına güvenerek büyüklük taslamışlar, her geçen gün zulüm ve küfürlerini artırmışlar, Allah'a döndürülmeyeçeklerini sanmışlardır. **Peygamber**lerinin davetine uymayarak imandan yüz çevirip zulümlerini artırdıkları için Yüce Allah ceza olarak onları yakalayıp suda boğmuştur. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Ey insanlar, zalimlerin sonunun ne olduğuna bir bakın. Allah onlardan intikamını nasıl almıştır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «O da, askerleri de memlekette haksız yere büyüklük tasladılar. Ve gerçekten bize döndürül meye çeklerini sandılar. Biz de onu ve askerlerini yakalayıp suya attık. Bir bak zalimlerin sonunun nasıl olduğuna.»

41

«Biz onları ateşe çağıran rehberler kıldık. Kıyamet günü de yardım göremezler.»

42

«Bu dünyada biz onların arkalarına lanet takdık. Kıyamet gününde de onlar iğrenç kimselerden olacaklardır.»

İnsanları doğru yoldan sapıtıp dalâlete düşürenler, onları ateşe çağıran rehberlerdir. Çünkü onlar insanların birçoğunu imandan alıkoymuş, sapıtmış ve helak olmalarına sebep olmuştur. Dünyada da arkalarından lanet edilecektir. Kıyamet günü kendilerine asla yardım edilmeyeceği gibi hor ve hakir olarak cehenneme atılacaklardır. Bu, onların inkârlarının ve zulümlerinin cezasıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Biz onları ateşe çağıran rehberler kıldık. Kıyamet günü de yardım görmezler. Bu dünyada biz onların arkalarına lanet takdık. Kıyamet gününde de onlar iğrenç kimselerden olacaklardır.»

43

«Yemin olsun ki, biz önceki nesilleri yok ettikten sonra Musa'ya insanlar için burhanlar, hidayet ve rahmet olmak üzere kitabı verdik. Olur ki düşünürler diye.»

Hâlik-ı Zülcelâl, önceki milletleri küfürleri ve zulümleri yüzünden helak edip arkalarından Musa (aleyhisselâm)'yı göndermiş, toplumların ibret alıp eskilerin düştükleri hatalara ve sapıklığa düşüp helak olmamaları için Tevrat'ı göndermiştir. Ona tâbi olanlar sapıklıktan, kurtulup hidayete, saadete, rahmete nail olmuş, tâbi olmayanlar ise sapıklığa düşüp helak olmuşlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, biz önceki nesilleri yok ettikten sonra Musa'ya, insanlar için burhanlar, hidayet ve rahmet olmak üzere kitabı verdik. Olur ki, düşünürler diye.» Allah tarafından kitapların gönderilişi, insanların düşünüp hükümleriyle amel ederek dünya ve âhiret mutluluğunu huzur ve saadeti sağlamaları içindir.

44

«Musa'ya emrimizi bildirdiğimiz vakit sen batı yönünde değildin. Görenlerden de değildin.»

45

«Ama biz daha nice nesiller yarattık. Onların ömürleri uzadıkça uzadı. Sen Medyen halkı arasında bulunup da onlara âyetlerimizi okumuyordun. Ancak o haberleri sana gönderen biziz.»

Allahü teâlâ sevgili **Peygamber**ine Kur'ân-ı Kerîm'de geçmiş **peygamber**lerin ve ümmetlerin kıssalarını bildirmiştir. **Peygamber**imiz onların kıssalarını kavmine haber verince, kavminin birçoğu kendisini yalanlamış ve «bunlar eskilerin düzmeleridir» diyerek iftira etmişlerdir. Kavminin kendisini yalanlamasından çok müteessir olan **Peygamber**imizi Hâlik-ı Zülcelâl teselli ederek şöyle buyurmuştur: 'Ya Muhammed, biz Musa'ya emrimizi bildirdiğimiz vakit sen o dağın batı tarafında değildin. Ve bizi görenlerden de değildin. Biz, Musa'dan sonra daha nice nesiller yarattık. Onların ömürleri çok uzun olduğu için Allah'ın ahdini unutup emirlerini terkettiler. Sen o zaman da Medyen halkı içinde bulunup âyetlerimizi okumuyordun. Ancak o haberleri sana gönderen biziz. Bunlar senin **peygamber**liğinin alâmetidir.»

46

«Biz ona seslendiğimiz vakit sen Tur'ün yanında da değildin. Sen, kendinden önce onlara uyarıcı gelmeyen bir kavmi uyarman için Rabbinden bir rahmet olarak gönderildin. Olur ki onlar düşünürler diye.»

Hâlik-ı Mutlak sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, biz Musa'ya seslendiğimiz vakit sen Tur'un yanında da değildin ki, ona söylenenleri duyasın. Senden önce kendilerine **peygamber** gelmeyen bir kavmi uyarman için Rabbinden bir rahmet olarak gönderildin. Olur ki onlar düşünüp iman ederler.» Bazı tefsircilere göre bu âyetin mânâsı şudur: «**Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, senin ümmetinin vasıflarını Tur dağında nida edip Musa'ya haber verdiğim zaman sen orada değildin.» Bunun mahiyeti şudur: Hâlik-ı Zülcelâl Tur dağında Musa (aleyhisselâm)'ya **Hazret-i Muhammed**'in ümmetinin vasıflarını bildirince, o bu vasıfları haiz olan ümmeti görmeyi arzu eder. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** ona nida edip «Ya Musa, sen onları göremezsin. Şayet dilersen, sen onların seslerini duyarsın» buyurur. Sonra Yüce Allah «Ey

Muhammet ümmeti, bana dua etmeden duanızı kabul edip dileklerinizi ve ihtiyaçlarınızı yerine getirdim» diye nida eder. Ve o zaman Muhammed ümmetinin gaybdan gelen sesini Musa (aleyhisselâm)'ya işittirir.

47

«Yaptıklarından ötürü başlarına bir musibet geldiği zaman: 'Rabbimiz, bize bir **peygamber** gönderseydin de âyetlerine uysak ve mü'minlerden olsak olmaz mıydı?' derler diye.»

Hâlik-ı Mutlak, her kavme bir **peygamber** göndermiştir. O **peygamber**i vasıtasıyla emir ve yasaklarını, imanı ve küfrü, helâli ve haramı, hayrı ve şerri, hakkı ve bâtılı, iyiyi ve kötüyü bildirmiştir ki, insanlar yaptıklarından ötürü başlarına bir musibet geldiği vakit «Rabbimiz, bize de bir **peygamber** gönderseydin de âyetlerini "bize okusa da ona uysak ve mü'minlerden olsaydık da bu azaba uğramasaydık» dememeleri için göndermiştir. Bunlar kıyamet günü azaba uğradıkları zaman hiçbir iddiada bulunamayacaklardır. Çünkü **Peygamber** kendilerine hakkı tebliğ etmiştir.

48

«Ama onlara katımızdan gerçek gelince: 'ınusa'ya verilenler gibi ona da verilmeli değil miydi?' derler. Daha önce Musa'ya verileni de inkâr etmemişler miydi? Birbirine destek olan iki büyücü biz hepsini inkâr edenleriz demişlerdi.»

49

«De ki: Doğru sözlüyseniz şayet, Allah katından bu ikisinden daha doğru bir kitap getirin de ona uyayım.»

Yüce Halik Kur'ân-ı Kerîm'i **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e diğer kitaplar gibi bir defada değil, peyderpey olarak 23 yılda inzal buyurmuştur. Kur'an'ın peyderpey indiğini gören kâfirler «bu Kur'an da Musa'ya inen Tevrat gibi bir defada gönderilseydi daha iyi olmaz mıydı?» demişlerdir. Halbuki onlar Musa (aleyhisselâm)'ya indirilen Tevrat'a inanmamışlar ve «Tevrat ile Kur'an birbirini destekleyen iki büyücüdür, biz bunların hiçbirini kabul etmiyoruz» demişlerdir. Mekkeli müşrikler, **Hazret-i**

Muhammed'in vasıflarının ve özelliklerinin Tevrat'ta yazılı olduğunu Yahudilerden öğrenince «bunlar birbirini destekleyen iki büyücüdür, biz bunların hiçbirini kabul etmiyoruz» demişlerdir. Bunun üzerine Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, onlara de ki: Şayet doğru sözlüyseniz, Allah katından bu ikisinden daha doğru bir kitap getirin de ona uyayım ve hükümleriyle amel edeyim.» Onlar **Hazret-i Muhammed**'e cevap veremeyerek donakalırlar.

50

«Şayet sana cevap vermezlerse bil ki, onlar sırf kendi heveslerine uymaktadırlar. Halbuki Allah'tan bir hidayet olmaksızın kendi hevesine uyandan daha sapık kim vardır? Muhakkak ki Allah zalimler güruhunu doğru yola eriştirmez.»

Hâlik-ı Zülcelâl sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed!, şayet kâfirler sana cevap veremezlerse bil ki, onlar sırf kendi heva ve heveslerine uymaktadırlar. Halbuki Allah'tan bir hidayet olmaksızın kendi hevesine uyandan daha sapık kim vardır? Muhakkak ki Allah zalimler güruhunu doğru yola eriştirmez.» Ancak iman edip sâlih ameller işleyenleri felaha erdirir.

51

«Yemin olsun ki, belki düşünürler diye biz onlar için sözü ard arda yetiştirdik.»

52

«Kendilerine daha önceden kitap verdiklerimiz de buna inanırlar.»

53

«Onlara Kur'an okunduğu zaman derler ki; Ona inandık, doğrusu o Rabbimizden gelen gerçektir. Şüphesiz biz daha önceden de nıüslüman olmuş kimseleriz.»

Hâlik-ı Mutlak sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, and olsun ki, belki düşünüp ibret alırlar diye imana davet ettiğin insanlar için biz sözü ard arda yetiştirdik. Kendilerine daha önceden kitap verdiklerimiz de bu Kur'an'a

inanırlar. Onlar Kur'an okunduğu zaman derler ki «ona inandık, doğrusu o haktır, Rabbimiz tarafından gönderilmiştir. Şüphesiz biz daha önceden de Allah tarafından gönderilenlere iman edip müslüman olmuş kimseleriz.» Yukarıda da ifade edildiği gibi, insanlar düşünüp ibret alarak iman ederler diye Kur'ân-ı Kerim peyderpey indirilmiştir. Daha önceden Tevrat'a ve İncil'e inananlar, Kur'ân-ı Kerîm **Hazret-i Muhammed**'e gönderilmeye başlayınca ona da derhal inanmışlar ve yanlarında okunduğu zaman «bu Allah tarafından gönderilmiştir, ona inandık. Şüphesiz biz daha önceden de müslüman olmuş kimselerdeniz» demişlerdir. Çünkü **Peygamber**imizin bütün vasıfları ve özellikleri Tevrat'ta ve İncil'de anlatılmıştır. Onları okuyanlar mutlaka son **peygamber**in geleceğini biliyorlardı. Fakat birçoğu onun kendi milletlerinden geleceğini umuyorlardı. O, kendi milletlerinden gelmeyince düşmanlıklarından dolayı Tevrat'tan ve İncil'den onun vasıflarını ve özelliklerini çıkarmışlardır. Böylece kendi kitaplarını tamamen tahrif etmişlerdir. İman edenlerin ise mükâfatını Allah iki kat verecektir.

54

«İşte onlara sabrettiklerinden ötürü ecirleri iki defa verilir. Bunlar kötülüğü iyilikle sayarlar. Ve kendilerine verdiğimiz rızıktan da infak ederler.»

55

«Ve boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler. 'Bizim işlediklerimiz bize, sizin işlediklerinizsizedir. Selâm olsun size, biz cahilleri aramayız' derler.»

Hâlik-ı Zülcelâl, Tevrat'a ve încil'e iman edip de, **Hazret-i Muhammed**'e **peygamber**lik geldikten sonra ona iman edenlere iki defa ecir ve mükâfat verecektir. Çünkü onlar kendilerinden önceki kitaplara da, son gelen **peygamber**e ve kitaba da iman etmişlerdir. Bu bakımdan onların mükafatı iki kat olarak verilecektir. Onlar kötülükleri iyilikle savarlar. Kendilerine rızık olarak verilen şeylerden Allah yolunda infak ederler. Hakarete uğradıkları ve kendilerine kötü söz söylendiği zaman onlardan yüz çevirirler ve «bizim dînimiz bize, sizin dininiz de sizedir. Selâm olsun sizin

üzerinize, biz cahilleri aramayız ve onlara asla tâbi olmayız» demişlerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «İşte onlara sabrettiklerinden ötürü ecirleri iki defa verilir. Bunlar kötülüğü iyilikle savarlar. Ve kendilerine verdiğimiz rızıktan da infak ederler. Ve boş söz işittikleri zaman ondan yüz çevirirler. 'Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz sizedir. Selâm olsun size, biz cahilleri aramayız' derler.» Bu selâm rahmet mânâsına olan «tehıyyat» selâmı değildir, onlara karşı bir sulh ilânıdır.

56

«Muhakkak ki, sen her sevdiğini hidayete erdiremezsin. Ama Allah dilediğini hidayete erdirir. Ve hidayete erecekleri en iyi O bilir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem), amcası Ebû Talib ölüm döşeğinde iken yanına gelir, ona «la ilahe illallah Muhammedün **Resûlüllah**» de, diyerek Kelime-i Tevhid getirmesini ister. Ve «bununla müslüman olursun, ben de kıyamet günü sana şefaat ederim» der. O anda Ebû Talib'in yanında **Peygamber**imiz'in azılı düşmanlarından Ebû Cehil ile Abdullah ibn Ümeyye de bulunur. Onlar da Ebû Talib'i zorlayarak «sen baban Abdülmuttalib'in dinini bırakıp da Muhammed'in dinine mi gireceksin? Halbuki bugüne kadar önün dini üzereydin. Muhammed'in dinini boşver» diyerek Kelime-i Tevhid getirmesine mani olmuşlardır. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onun iman etmeyeceğini anlayınca çok üzülür, bu üzüntü içinde yanından ayrılır. O zaman hu âyet-i celile nazil olur ve şöyle buyurulur: «Ya Muhammed, muhakkak ki, sen her sevdiğini hidayete erdiremezsin. Allah dilediğini hidayete erdirir ve hidayete erenleri en iyi O bilir.» Bu âyet-i celilenin nüzûlüyle **Peygamber**imiz teselli bulur. Allah hidayete lâyık olanlara hidayet eder, olmayanlara hidayet etmez.

57

«Dediler ki: 'Seninle beraber doğru yolda gidersek yerimizden oluruz. Katımızdan bir rızık olarak onları her şeyin mahsûlünün toplandığı korkusuz bir haremde yerleştirmedik mi? Ama onların çoğu bilmezler.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekkeli müşrikleri imana davet ettiği zaman, onların çoğu «eğer biz senin sözünle iman eder ve sana uyarsak kâfirler bizi yerlerimizden ve yurtlarımızdan çıkartırlar. O zaman biz perişan oluruz, bir daha da yerlerimize ve evlerimize dönemeyiz» diyerek imandan yüz çevirirler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** da bu âyeti inzal ederek şöyle buyuruyor: «Dediler ki: 'Seninle beraber doğru yolda gidersek yerimizden oluruz. Katımızdan bir rızık olarak onları her şeyin mahsûlünün toplandığı korkusuz bir haremde yerleştirmedik mi? Ama onların çoğu bilmezler.» Allah onları emin bir beldede, beytinin etrafında yerleştirmiş, çeşitli nimetlerle rızıklandırmıştır. Bu, Allah'ın onlara bir ihsanıdır. Buna rağmen onlar yine imandan yüz çevirip Allah'a şirk koşmuşlardır. Hâlik-ı Zülcelâl'in kendilerine vermiş olduğu bunca nimetleri yerler, fakat O'ndan başkasına taparlar. Onlar bu nankörlüklerinin cezasını çekeceklerdir.

58

«Biz, nimet ve refahıyla şımarmış nice kasabaları yok etmişizdir. İşte onların yerleri. Kendilerinden sonra çok az kimseler oturabilmiştir. Ve oralara vâris olanlar bizdik, biz.»

Hâlik-ı Mutlak, kendilerine vermiş olduğu nimet ve refahla şımarmış, şükrü terkedip küfür ve isyana dalmış olan nice köy ve kasaba halkını inkâr ve nankörlükleri yüzünden helak etmiştir. Kendilerinden sonra onların yerlerinde ve yurtlarında çok az kimseler oturmaktadır. Hiç kimse bu yerlere, yurtlara asla vâris olmamıştır. Bunların vârisi, sahibi, maliki yalnız Allah'tır. İnsanların bunlardan ibret alarak yerlerinin ve yurtlarının hakiki sahibinin Allah olduğunu unutmamaları gerekir. Bir gün onlar da bu yurtlardan ayrılacaklardır. Allah nimetlerine şükretmeyip nankörlük yapanlardan mutlaka intikamını alacaktır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Biz, nimet ve refahıyla şımarmış nice kasabaları yok etmişizdir. İşte onların yerleri. Kendilerinden sonra çok az kimseler oturabilmiştir. Ve onlara vâris olanlar bizdik, biz.»

59

«Rabbin, kasabaların merkezlerine onlara âyetlerimizi okuyacak bir **peygamber** göndermedikçe onları helâk etmiş değildir.

Ve biz halkı zalim olan kasabalardan başkasını helâk edici de değiliz.»

Allahü teâlâ emir ve yasaklarını bildirmek için her millete bir **peygamber** göndermiştir. **Peygamber** göndermeden, hiçbir toplumu yaptıklarından dolayı helak etmemiştir. Önce **peygamber** gönderip emir ve yasaklarını bildirmiş, emirlerine uymayanları daha sonra helak etmiştir. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, Rabbin, kasabaların merkezlerine onlara âyetlerimizi okuyacak bir **peygamber** göndermedikçe onları helak etmiş değildir. Ve biz halkı zalim olan kasabalardan başkasını helak edici de değiliz.» Önceki milletlerin helak ediliş sebebi, kendilerine gönderilen **peygamber**lere tâbi olmayarak yeryüzünde bozgunculuk çıkarıp zulmetmelerinden dolayıdır. Çünkü Allah hiçbir kuluna zulmetmez, her fert kendi zulmünün cezasını çeker.

60

«Size verilen herhangi bir şey dünya hayatının bir metaı ve süsüdür. Allah katında olan ise daha hayırlı ve devamlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?»

Ey insanlar, size verilen herhangi bir şey dünya hayatının bir geçimliği, metaı ve süsüdür. Bunların hepsi geçicidir, bir gün yok olacaktır. Fakat Allah katında olanlar ise daha hayırlı ve bakidir. Siz baki olanı bırakıp da, geçici olanı mı istiyorsunuz? Geçici olandan size hiçbir hayır gelmez. Çünkü o yok olacak, Allah katındaki ise bakî kalacaktır. Bunu düşünüp hâlâ akıllanmayacak mısınız?. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Size verilen herhangi bir şey dünya hayatının bir metaı ve süsüdür. Allah katında olan ise daha hayırlı ve devamlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?»

61

«Şimdi kendisine güzel bir vaatte bulunduğumuz ve ona kavuşan kimse, dünya hayatında kendisine bir geçimlik verdiğimiz, sonra kıyamet gününde huzurumuza getirilen kimse gibi »midir?»

İmam-ı Kelbî'ye göre bu âyet Ammar ibn Yasir ile Ebû Cehil hakkında nazil olmuştur. Her ne kadar bu ikisi hakkında nazil

olmuşsa da hükmü umumidir. Yasir (radıyallahü anh) iman şerbetini içip İslâm'a gönül veren bir zattır. Ebû Cehil ise, İslâm'ın en azılı düşmanlarındandır. İman edip amel-i sâlih işleyenleri Hâlik-ı Züîcelâl cennet nimetleriyle müjdelemiştir. Onlar imanlarının ve amellerinin mükâfatını göreceklerdir. İmandan yüz çevirenler ise elîm bir azaba uğrayarak, cehennem ateşinde ebedî kalacaklardır. Bu onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. İman edenlerle etmeyenler, Allah katında elbette bir değildir. Yüce Halik bunu şöyle beyan, ediyor: 'Şimdi kendisine güzel bir vaadde bulunduğumuz ve ona kavuşan kimse, dünya hayatında kendisine bir geçimlik verdiğimiz, sonra kıyamet gününde huzurumuza getirilen kimse gibi midir?»

62

«O gün Allah onlara seslenip: 'Benim ortağım olduklarını ileri sürdükleriniz nerededir?' der.»

63

«Aleyhlerine hüküm gerçekleşen kimseler: 'Rabbimiz, işte bunlar azdırdığımız kimselerdir. Kendimiz nasıl azmışsak onları da öylece biz azdırdık. Onlardan uzaklaşıp sana geldik, zaten onlar bize tapmıyorlardı' derler.»

Yüce Halik kıyamet günü kendisine ortak koşanlara şöyle hitap edecektir: «Ey kâfirler, hani dünyada bana ortak koştuklarınız, şimdi getirin onları da sizi azaptan kurtarsın.» Bunun üzerine onlar da şöyle cevap verirler: «Rabbimiz, işte bunlar azdırdığımız kimselerdir. Kendimiz nasıl azmışsak biz onları da öylece azdırdık. Şimdi onlardan uzaklaşıp sana geldik, zaten onlar bize tapmıyorlardı.» Kâfirler kıyamet günü **Allahü teâlâ**'nın huzuruna toplandıkları zaman böyle diyeceklerdir. Çünkü o zaman herkesin yaptığı meydana çıkacaktır. Hiçbir şey gizli kalmayacaktır.

64

«Denir ki: 'Koştuğunuz ortaklarınızı çağırın.' Onlar çağırırlar ama kendilerine cevap vermezler. Cehennem azabını görünce de doğru yolda olmadıklarına yanarlar.»

Kıyamet günü kâfirlere «hani Allah'ı bırakıp da taptığınız putlarınız, şimdi onları getirin de sizi azaptan kurtarsın ve size yardımcı olsun» denir. Bunun üzerine onlar putlarını çağırırlar ve «gelin bizi azaptan kurtarın» derler. Fakat onlar asla cevap vermezler. Putlarından cevap alamayınca çok üzülürler. O zaman cehennem azabını görürler ve «keşke biz dünyada putlara tapmasaydık, iman edip sâlih ameller işleseydik de bugün bu azaba uğramasaydık» diyeceklerdir. Arna onların pişmanlıkları asla fayda vermez, kendilerini azaptan kurtarmaz. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kıyamet günü kâfirlere denilir ki: «Allah'a eş koştuğunuz ortaklarınızı çağırın.» Onlar çağırırlar, ama kendilerine cevap vermezler. Cehennem azabını görünce de doğru yolda olmadıklarına yanarlar.»

65

«O gün Allah onlara seslenip: '**Peygamber**lere ne cevap verdiniz' der.»

66

«Ama o gün onlara karşı bütün haberler kör olmuştur. Birbirlerine de soramazlar.»

Kıyamet günü bütün mahîûkat mahşer yerine toplanıp haklarında verilecek kararı beklerler. O zaman Yüce Halik kâfirlere seslenir: «Size gelen **peygamber**lere ne cevap verdiniz?» Buna karşılık hiçbir şey söyleyemezler, birbirlerine de bir şey soramazlar. Çünkü o gün bütün yaptıkları karşılarına çıkacak ve ondan sorguya çekileceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «O gün Allah onlara seslenip: '**Peygamber**lere ne cevap verdiniz'» der. İşte insanoğlu böylece dünyada yaptığı her şeyden Allah katında sorguya çekilecektir, îman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

67

«Ama tevbe edip inanan ve sâlih amel işleyen kimsenin kurtuluşa erenlerden olması ümid edilir.»

Tevbe edip iman eserek sâlih ameller işleyenler kurtuluşa, saadete ererler. Onlar imanlarının ve amellerinin mükâfatını göreceklerdir. Bu, onların amellerinin karşılığıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ama tevbe edip inanan ve sâlih amel işleyen kimsenin kurtuluşa erenlerden olması ümid edilir.» Kurtuluşun, yolu iman ve tevbedir. Küfür ve isyandan dönüp iman edip tevbe edenler hidayete, kurtuluşa ulaşırlar. İman etmeyenler ise dalâlete düşüp helak olurlar.

68

«Ve Rabbim, ne dilerse yaratır, seçer. Onlar için seçim hakkı yoktur. Onların koştukları ortaklardan Allah münezzehtir, yücedir.»

Bu âyet-i celile Velid ibn Mugire hakkında nazil olmuştur. O şöyle demiştir: «Bu Kur'an, Muhammed'e değil de Mekke'de veya Medine'de hatırlı, mevki ve şöhret sahibi, zengin birisine indirilmeliydi.» diyerek, Kur'ân-ı Kerim'in kendisine veya Ürve ibn Sakafî'ye inmesini istemiştir. Yüce Halik onun bu iddiasını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, senin Rabbin, ne dilerse yaratır, seçer. Onlar için seçim hakkı yoktur. Allah onların koştukları ortaklardan münezzehtir, yücedir.» Kâfirler, Allah'a ortak koşarak evlât isnat etmişlerdir. **Allahü teâlâ** bunlardan münezzehtir, yücedir.

69

«Rabbin göğüslerinin gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir.»

70

«O, öyle Allah'tır ki, kendinden başka tanrı yoktur. Önünde de, sonunda da hamd O'nundur. Hüküm de O'nundur. Siz ancak O'na döndürüleceksiniz.»

Hâlık-ı Mutlak, insanların gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Zira her şeyi var eden, yok eden ancak O'dur. O'ndan başka ilâh yoktur. Önünde de, sonunda da hamd ve şükür O'nadır. Rızıklandıran, besleyen, koruyan O olduğu gibi, hüküm de O'nundur. Bütün mahlûkat O'na

döndürülecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, Rabbin göğüslerinin gizlediklerini de, açığa vurduklarını da bilir. O, öyle Allah'tır ki, kendinden başka tanrı yoktur. Önünde de, sonunda da hamd O'nundur. Hüküm de O'nundur. Siz ancak O'na döndürüleceksiniz.»

71

«De ki: Şayet Allah geceyi kıyamete kadar, üzerinize uzatsaydi, Allah'tan başka size ışık getirecek tanrı kimdir? Bana haber verin? Hâlâ dinlemez misiniz?»

72

«De ki: Şayet Allah gündüzü kıyamet gününe kadar üzerinize mütemadiyen uzatsaydı size içinde dinleneceğiniz bir geceyi getirecek Allah'tan başka tanrı kimdir? Bana haber verin. Hâlâ görmeyecek misiniz?»

73

«O'nun rahmetindendir ki, dinlenmeniz için geceyi ve lütfedip verdiği rızkı aramanız için gündüzü yaratmıştır. Tâ ki şükredesiniz diye.»

Hâlik-ı Zülcelâl kullarının istirahatı için geceyi, yeryüzünde gezip dolaşmaları, geçimlerini ve ihtiyaçlarını temin etmeleri için de gündüzü yaratmıştır. Şayet Allah geceyi kıyamete kadar uzatsaydı ve hiç gündüz olmasaydı, Allah'tan başka kim geceyi götürüp gündüzü getirebilirdi? Veya hep gündüz olsaydı, O'ndan başka kim gündüzü götürüp geceyi getirebilirdi? Gece ile gündüzün birbirini takip etmesi, mevsimlerin oluşumu hep Allah'ın kudretinin eseridir. Yüce Halik, insanların şükretmeleri için kudretinin eseri olarak geceyi istirahatleri, gündüzü de geçimlerini temin için yaratmıştır. Bütün bunlar O'nun varlığının ve birliğinin delilidir. Hâlâ insanlar bu hakikatleri görüp, dinleyip iman ederek nimetlerine şükretmeyecekler mi? Gerçek akıl sahipleri için bunlarda ibretler ve hikmetler vardır. Bunlardan ibret alanlar **Allahü teâlâ**'nın nimetlerine hakkıyla şükrederler. Çünkü bütün nimetler Yüce Hâlik'ın olup insanlar için yaratılmıştır. Böyle, nihayetsiz bir nimete mazhar olan insanın en birinci görevi yaratanına şükretmesidir.

Şükredenler mükâfatını, nankörlük yapaniar da cezasını görecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, de ki: Şayet Allah geceyi kıyamete kadar üzerinize uzatsaydı, Allah'tan başka size ışık verecek tanrı kimdir? Bana haber verin? Hâlâ dinlemez inisiniz? De ki: Şayet Allah gündüzü kıyamet gününe kadar üzerinize mütemadiyen uzatsaydı, size içinde dinleneceğiniz bir geceyi getirecek Allah'tan başka tanrı kimdir? Bana haber verin? Hâlâ görmeyecek misiniz? O'nun rahmetindendir ki, dinlenmeniz için geceyi ve lütfedip verdiği rızkı aramanız için gündüzü yaratmıştır. Tâ ki şükredesiniz diye.»

74

«O gün onlara seslenip: 'Nerededir bana ortak olduklarını iddia ettikleriniz?' der.»

75

«Her ümmetten bir şahit çıkarmışız ve kesin delilinizi getirin demişizdir. O zaman gerçeğin Allah'tan olduğunu ve uydurduklarının kendilerini bırakıp kaçtığını anlarlar.»

Hâlik-ı Mutlak kıyamet günü kâfirlere seslenip: «Nerede bana ortak koştuğunuz putlarınız, şimdi onları getirin de size yardım etsin ve azaptan sizi kurtarsın» diyecektir. Ne mümkün putları gelip kendilerine yardım etmesi. O gün her milletin **peygamber**i kendileri için şahit tutulur. Ve «kesin delilinizi getirin» denir. İşte o zaman gerçeğin Allah'tan olduğunu ve uydurduklarının kendilerini bırakıp kaçtığını anlarlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «O gün onlara seslenip: 'Nerededir bana ortak olduklarını iddia ettikleriniz? Biz, her ümmetten bir şahit çıkarmışız ve kesin delilinizi getirin demişizdir. O zaman gerçeğin Allah'tan olduğunu ve uydurduklarının kendilerini bırakıp kaçtığını anlarlar'.» O gün şeytanlarından ve putlarından kendilerine asla fayda olmaz, onların boş olduğunu, yalnız Allah'tan fayda olduğunu anlarlar. Gösterişle ibadet yapan mü'minlerin durumu da böyledir. Riya ile yaptıkları ibadetlerin kıyamet günü kendilerine asla faydası olmayacaktır. Çünkü Allah rızası için yapılmayan ibadetin sahibine faydası yoktur. Bundan sonra varlığına güvenip büyüklük taslayanların ibret almaları için Karun'un kıssası beyan edilmiştir.

76

«Gerçekten Karun, Musa'nın kavminden biriydi. Ama onlara karşı azdı. Biz ona anahtarlarını güçlü bir topluluğun zor taşıdığı hazineler vermiştik. Kavmi ona demişti ki: Şımarma, çünkü Allah şımarıkları sevmez.»

Karun, Musa (aleyhisselâm)'nın amcasının oğlu olup son derece zengindir. Bundan dolayı kendisini halktan üstün görüp büyüklenmiş, kibirlenmiştir. Firavun ve kavminin helakinden sonra, Musa (aleyhisselâm) ve kavmi Mısır'a onların yerlerine ve yurtlarrıa yerleşmişler, Karun da orada kavminin en zengini olmuştur. İsrailoğulları Mısır'a yerleşince Musa (aleyhisselâm) başkanlığı ve kurban işlerini kardeşi Harun (aleyhisselâm)'a vermiştir. Bunu hazmedemeyen Karun, Musa (aleyhisselâm)'ya şöyle der: «Ey Musa, sen **peygamber** oldun, kardeşini de reis yaptın, bize bir şey yok mu?»

Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) ona şu cevabı verir: Ey Karun, bunu ben kendi arzum ile yapmadım, **Allahü teâlâ**'nın emriyle yaptım.» Karun da «bu sözlerin doğru olduğunu bana ne ile isbat edeceksin» der. Musa (aleyhisselâm) sözlerinin doğruluğunu Karun'a isbat etmek için kavminin ileri gelenlerini toplar, onlara «herkes benim yanımdaki asasını alsın ve sabaha kadar yanında saklasın» der. Herkes asasını alır, geri kalanları da Musa (aleyhisselâm) biraraya toplar. Sabahleyin Harun (aleyhisselâm) 'un asasının yeşerip hareket ettiğini görürler. Musa (aleyhisselâm) kavmine ve Karun'a «bu âsânın yeşermesi ve hareket etmesi benim sözümün doğruluğunu ve Harun'un üstünlüğünü gösterir» der. Karun, **peygamber**ini yalanlayarak «bu senin yapmış olduğun bir sihirdir, ondan dolayı Harun'un âsâsı yeşermiştir» der. Onun bu hareketine çok üzülen Musa (aleyhisselâm) oradan ayrılır, kavmi de kendisini takip eder. **Hasan-ı Basrî** (radıyallahü anh), Karun hakkında şöyle demiştir: Karun büyük bir bina yaptırır. Halkın takdirini kazanmak ve varlığını göstermek için onları bir hafta davet edip yedirir içirir. Maksadı halkın sempatisini kazanıp onları kendisine celbetmekti.

İbn Abbas (radıyallahü anh) da Karun hakkında şöyle der: **Allahü teâlâ**, Musa (aleyhisselâm)'ya zekâtı emrettiği vakit Karun'a gider ve «Allah bana zekâtı emretti. Malının her iki yüz dirhemine mukabil beş dirhemini, zekât olarak vereceksin» der. Karun bunu kabul etmez. Bu defa Musa (aleyhisselâm), «her iki yüz dirhem karşılığı bir dirhemini zekât olarak vereceksin» der. Karun bunu da kabul etmez ve halkı Musa (aleyhisselâm) 'ya karşı kışkırtarak şöyle konuşur: «Ey kavmim.

Mûsa sizin elinizdeki mallara da göz koydu, onları da sizden alacak. Bu hususta ne düşünüyorsunuz, ne yapmamız lâzımdır?» Kavmi de «biz seninle beraberiz, ne dersen onu yaparız» derler. Kavminden cesaret alan Karun «biz ona iftira ederek zina isnat edelim, kendisini temize çıkaramayınca zina suçundan dolayı recmederek öldürelim ve böylece onu aramızdan çıkartalım» der. Kavmi de Karun'un bu görüşünü kabul eder. Daha sonra Mûsa (aleyhisselâm) 'ya iftira atmak için tuzak hazırlarlar. Ve bir zâniye kadın bulup onu kandırarak «Mûsa benimle zina etti» diye halkın içinde bağırmasını isterler. Kadın da bunu kabul eder. Bunun üzerine Karun ve arkadaşları, Mûsa (aleyhisselâm)'nın yanına gelip «Ey Mûsa, bir insan hırsızlık yaparsa bunun cezası nedir?»' diye sorarlar. Mûsa (aleyhisselâm) da «hırsızın cezası elinin kesilmesidir» der. Onlar «bunu sen yapsan da hüküm aynı mıdır?» diye tekrar sorarlar. Mûsa (aleyhisselâm) da «evet» cevabını verir. Onlar daha sonra zina hakkındaki hükmü sorarlar. Mûsa (aleyhisselâm) da «zina yapan kadın olsun erkek olsun, eğer başlarından nikâh geçmiş ise ceza olarak recmedilmeleri gerekir der. Onlar yine «bu sen olsan da hüküm aynı mıdır?» diye sorarlar. Mûsa (aleyhisselâm) da «evet» cevabını verir. Bunun üzerine Karun ve arkadaşları «Ey Mûsa, sen zina ettin» diye bağırmaya başlarlar. Hiç beklemediği bir anda böyle bir iftiraya maruz kalan Mûsa (aleyhisselâm)'nın canı çok sıkılır ve “ben mi zina ettim?» diye onlara sorar ve kendilerini isbata davet eder. Onlar da kandırdıkları o zâniye kadını çağırırlar ve Mûsa (aleyhisselâm)'nın huzuruna getirerek «işte sen bununla zina ettin» derler. Mûsa (aleyhisselâm)'nın huzuruna giren zâniye kadın onun azametli bakışları karşısında donakalır, dili tutulur, bir şey söyleyemez. Mûsa (aleyhisselâm) bunun kendisine bir tuzak

olduğunu anlar ve kadına 'ey kadın, denizi ikiye ayırıp İsrailoğullarını selâmete çıkaran, Firavun ve kavmini helak eden, bana Tevrat'ı Hak kitap olarak gönderen Allah hakkı için doğru söyle. Bunlar niçin bize iftira ediyorlar?» der. Mûsa (aleyhisselâm)'nın bu ifadesi karşısında sarsılan kadın, şaşkına döner ve şöyle der:

«Ey Mûsa, sen gerçekten **peygamber**sin. Bunlar beni kandırıp sana iftira etmemi istediler. Sen bütün bunlardan berisin. Halbuki ben yanılmışım, bunlar yalancılar ve müfterilerdir.» Bunun üzerine Mûsa (aleyhisselâm) secdeye kapanıp Rabbine yalvararak gözyaşı döker. O gözyaşı dökerken Yüce Halik vahyedip şöyle buyurur: «Ey Mûsa, niçin ağlıyorsun? Yeri senin emrine verdim, ona hükmet ne dilersen onu yapsın.» Sonra Mûsa (aleyhisselâm), Karun'un yanına gelir, o sırada adamları da oradadır. Karun'a kızarak «ey Allah'ın düşmanı, bana iftira edip halk arasında fesad çıkardın» der. Gurur içinde tahtında oturan Karun, Mûsa (aleyhisselâm)'ya daha ağır söz söyler. Buna çok üzülen Musa (aleyhisselâm) yere «ey yer, bunları yut» der. Yer yarılır Karun ve arkadaşları dizlerine kadar toprağa gömülürler. Bu meyanda evleri ve sarayları da toprağa gömülür. Karun ve arkadaşları kurtulmaya çalışırlar, fakat kurtulamazlar. Kurtulamayacaklarını anlayınca Musa (aleyhisselâm)'ya yalvarmaya başlarlar ve «Ey Musa, bizi kurtar» diye nida ederler. Onlar yalvardıkça Musa (aleyhisselâm)'nın kızgınlığı daha da artar «ey yer, bunları yut» diye emreder. Bu defa yer biraz daha açılır ve göbeklerine kadar batarlar. Kendi uğraşmalarıyla kurtulamayacaklarını anlayınca, Musa (aleyhisselâm)'ya daha fazla yalvarmaya başlarlar. Bu defa Musa (aleyhisselâm) «ey yer, onları yut» diye tekrar nida eder. Yer biraz daha yarılır, koltuğa kadar yere batarlar. Aynı nisbette evleri ve sarayları da yere batar. Artık kurtulma şansları azalan insanlar avaz avaz Musa (aleyhisselâm)'ya yalvarmaya devam ederler. Fakat Musa (aleyhisselâm) onların yalvarışına aldırmaz ve «ey yer, bunları yut» der. Bu defa yer, biraz daha açılır, boyunlarına kadar onları yutar. Her şeyden ümidini kesen Karun «Ey Musa, Allah hakkı için bana acı, beni kurtar, sana yalvarıyorum» der. O anda Karun'a ne malı, ne serveti, ne sarayı fayda verir. Musa (aleyhisselâm) yalvarmasına aldırmaz ve yere «ey yer, bunları yut» diye nida eder. Yer biraz daha açılır, onları evleriyle,

saraylarıyla yutar, yok eder. Yerlerinde hiçbir şey kalmaz. Bunu gören Musa (aleyhisselâm) oradan sevinçle ayrılır, gider. O anda **Allahü teâlâ** vahyedip şöyle buyurmuştur: «Ey Musa, sen ne kadar katı kalblisin. Kullarım yetmiş kere senden medet dilediler de sen onları bağışlamadın. Azametim ve celâlim hakkı için benden bir defa medet dileselerdi onları bağışlardım.» Bundan sonra Hâlik-ı Mutlak yeri kimsenin emrine müsahhar kılmamıştır. Karun ve adamları kıyamete kadar her gün yerin dibine aşağı boyları nisbetinde batacaklardır.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'dan şöyle bir rivayet varid olmuştur: Musa (aleyhisselâm)'ya zekât âyeti geldiği vakit Karun yanına gelir. Musa ile bin altına bir altın, bin dirhem gümüşe bir dirhem gümüş, bin koyuna bir koyun ve diğer mahsullerde de binde bir olmak üzere anlaşırlar. Karun evine dönüp vereceği zekâtı hesap edince gözüne çok gelir, kıyamaz, bu işten vazgeçer. Sonra Musa (aleyhisselâm)'ya iftira etmek için israil oğullarını kandırır ve bir zâniye bulup ona iftira ettirirler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yeri Musa (aleyhisselâm)'nın emrine verir. O, Karun'un yanına gelip orada hazır bulunan halka «ey İsrailoğulları, Allah beni Firavun'a **peygamber** olarak gönderdiği gibi, size de **peygamber** olarak gönderdi. Karun'u sevenler onun yanında kalsın, bana inananlar da benimle beraber gelsin» der. Musa (aleyhisselâm)'dan bu sözleri duyan kavmi Karun'u terkedip onun yanında yer alırlar. Ancak iki kişi Karun'un yanında kalır. Onlar da Karun ile yere batıp helak olurlar. Karun helak olduktan sonra İsrailoğullarmdan bir gurup Musa (aleyhisselâm) hakkında şöyle derler: Musa, Karun'un hazinelerine göz koydu, onları elde etmek için Karun'a beddua etti, Allah da duasını kabul edip Karun'u yerin dibine batırdı, Musa da hazinelerine kondu.» Bu haberi işiten Musa (aleyhisselâm) çok üzülür. Halbuki onun niyeti Karun'un hazinelerini elde etmek değildi. Karun'un yere batması şımarıklığından ve azgınlığındandı. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) Rabbine, Karun'un bütün malının mülkünün yok olması için dua eder, Hâlik-ı Zülcelâl de duasını kabul edip onun yeryüzündeki bütün servetini, hazinelerini yok eder.

İsrailoğulları içinde Karun'dan daha zengini yoktu. Onun hazinelerinin sadece anahtarını kırk yiğit delikanlı ancak taşıyabiliyordu. Hazinesinin sayısının dörtyüz bin olduğu söylenmektedir. Âmeş'in rivayetine göre hazinelerinin anahtarını kırk hayvan taşıyordu. Gittiği yere hazinenin anahtarlarını beraberinde götürüyordu. Malının çokluğu onu azdırmış, şımartmış, kibirlendirmiş, böbürlendirmiş, halka karşı büyüklük taslamaya başlamış, kimseyi beğenmez olmuş, yeryüzünde fesad çıkarmaya başlamış, **peygamber**ini dinlemez olmuştu. Hasılı, her türlü menhiyatı işlemeye başlamıştı. Karun'un azdığını gören İsrailoğulları ona şu nasihati yaparlar: «Ey Karun, kibirlenme, büyüklenme Allah kibirlenenleri ve büyüklenenleri sevmez.» Buna rağmen o daha da, kibirlenmiş, azmış, büyüklenmiş, şımarmıştı. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Gerçekten Karun, Musa'nın kavminden biriydi. Ama onlara karşı azdı. Biz ona anahtarlarını güçlü bir topluluğun zor taşıdığı hazineler vermiştik. Kavmi ona demişti ki: «Şımarma, çünkü Allah şımarıkları sevmez.»

77

«Allah'ın sana verdiği şeylerde âhiret yurdunu da gözet, dünyadaki nasibini de unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi, sen de ihsanda bulun. Yeryüzünde bozgunculuk arama. Doğrusu Allah bozguncuları sevmez.»

Karun'un serkeşliğini gören İsrailoğulları başına bir musibetin, bir felâketin geleceğini anlamışlar ve ona şu nasihatta bulunmuşlardır: Ey Karun, Allah'ın sana verdiği mal ile böbürlenme, kibirlenme, yeryüzünde bozgunculuk yapma. Onu Allah yolunda harca, âhiret yurdunu da gözet ve iki cihan saadetini kazan. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi, sen de fakirlere, yoksullara, kimsesizlere ve yetimlere ihsanda, ikramda bulun. Üzerindeki nimetlere şükret, O, nimetlerine şükredenlerin nimetini artırır. Nankörlük yapanların üzerindeki nimetlerini ise alır. Malını Allah'ın razı olacağı yerlere harca, yeryüzünde fesat çıkarma. Çünkü Allah yeryüzünde fesat çıkaranları, bozgunculuk yapanları, şımaranları, büyüklenenleri, haddi aşanları sevmez.» Musa (aleyhisselâm)'nın kavminin ileri gelenleri Karun'un azgınlığını ve şımarıklığını görünce başına

gelecek olan felâketi anlamışlar, onu uyarıp ikaz etmişlerdir. Buna rağmen o, bu nasihatlardan etkilenmemiş, daha da şımarmış, azmış, kibirlenmiş, halka karşı büyüklük taslamış ve fesatçılığa devam etmiştir. Bozgunculuğu ve şımarıklığı yüzünden Hâlik-ı Mutlak da onu yere batırarak helak etmiştir. Varlığına güvenip azanların, bozgunculuk yapanların, şımaranların, büyüklenenlerin sonu budur. İnsanlar bundan ibret alıp hiçbir zaman varlıklarına, servetlerine güvenip büyüklenmemelidirler. Kendilerine verilen nimetlerin şükrünü eda ederek Allah yolunda tasadduk etmelidirler. İşte gerçek mü'minin özelliği budur. Çünkü dünya malı boştur, buna kapılanlar neticede helak olmuşlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'ın sana verdiği şeylerde âhiret yurdunu da gözet, dünyadaki nasibini de unutma. Allah'ın sana ihsan ettiği gibi, sen de ihsanda bulun. Yeryüzünde bozgunculuk arama. Doğrusu Allah bozguncuları sevmez.» Buna karşılık Karun da kavmine şu cevabı verir.

78

«Demişti ki: 'Bu bana ancak bende olan bilgiden ötürü verilmiştir.' Bilmez mi o, Allah önceleri ondan daha güçlü ve topladığı daha fazla olan nice nesilleri yok etmiştir? Suçlulardan günahları sorulmaz.»

Karun, kavminin nasihatini dinlemeyerek onlara şöyle cevap verir: «Bu servet, mal, mülk bana ilmimden dolayı verilmiştir. Allah benim buna lâyık olduğumu biliyordu, onun için bana bu serveti verdi.» İsrailoğulları içinde Hazret-i Musa'dan ve Harun'dan sonra Tevrat'ı en iyi bilen Karun'dur. Bazılarına göre Karun kimya ilmini çok iyi biliyordu, ondan istifade ile altın, gümüş ve cam eşyası yapardı. Bundan dolayı da çok zengin olmuştu. O ilmine güvenip bundan dolayı zengin olduğunu ileri sürünce Hâlik-ı Zülcelâl ona şu cevabı verir: «O, bilmez mi Allah önceleri ondan daha güçlü ve topladığı daha fazla olan nice nesilleri yok etmiştir? Suçlulardan günahları sorulmaz.» Karun'dan önce nice servet sahibi, ilim, mevki ve makam sahibi insanlar azgınlıkları, şımarıklıkları, nankörlükleri, bozgunculukları ve küfürleri yüzünden helak olmuşlardır. Kıyamet günü onlara günahları sorulmaz. Çünkü o gün her şey meydana çıkacaktır. Hiçbir şey gizli kalmayacaktır.

79

«Debdebe içinde kavminin karşısına çıktı. Dünya hayatını isteyenler: 'Keşke Karun'a verildiği gibi, bize de olsaydı. Doğrusu o büyük bir varlık sahibidir.' demişlerdi.»

Karun kendisine yapılan nasihatleri hiçe sayarak, varlığını ve zinetlerini göstermek için büyük bir debdebe içinde, yüz çeşit zinet ile süslü bir hayvanın üzerine biner ve kavminin huzuruna çıkar. Etrafında da aynı şekilde süslenmiş dörtbin atlı ve kırmızı ipek elbiseler giymiş üçyüz de cariyesi vardı. Ayrıca dörtyüz de hizmetçi ve her hizmetçinin elinde altın ibrik vardı. Karun'u böyle bir debdebe içinde gören ve dünya hayatını arzulayan mü'minler şöyle derler: «Keşke bizim de böyle bir varlığımız olsaydı. Ona verilen bize de verilseydi. Bugüne kadar kimseye böyle bir varlık verilmemiştir.» Onlar Karun'un debdebeli, şatafatlı hayatına imrenmişler, kendilerine de böyle bir servetin verilmesini istemişlerdi. Fakat içlerinden gerçek iman ve ilim sahipleri ise Allah katında olanın daha hayırlı olduğunu söyleyerek, Karun gibi olmayı hiç istememişlerdi. Onlar biliyorlardı ki, ebedi olan fani olandan her zaman üstündür.

80

«Kendilerine bilgi verilmiş olanlar da şöyle demişti: Yazıklar olsun size. Allah'ın mükâfatı iman edip sâlih amel işleyenler için daha hayırlıdır. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir.»

Karun'un durumuna imrenen cahil mü'minlere, gerçek iman ve ilim sahipleri şöyle demiştir: «Eyvah size. Siz dünya nimetlerini, servetini, varlığını arzu ediyorsunuz. Halbuki Allah'ın mü'min kullarına vaadettiği âhiret nimetleri daha üstün, daha hayırlı ve ebedîdir. Bu nimetlere de ancak iman edip sâlih amel işleyerek, **Allahü teâlâ**'nın emirlerini yerine getirip yasaklarından sakınan ve sabredenler kavuşur. Siz bunu bırakıp da geçici olan dünya nimetlerini mi arzu ediyorsunuz?» Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Kendilerine bilgi verilmiş olanlar da şöyle demişti: Yazıklar olsun size. Allah'ın mükâfatı iman edip sâlih amel işleyenler için daha hayırlıdır. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir.»

81

«Nihayet onu da, sarayını da yerin dibine geçirdik. Allah'a karşı kendisine yardım edebilecek kimsesi de yoktu. Bizzat kendisini koruyabileceklerden de değildi.»

82

«Daha dün onun yerinde olmayı isteyenler: 'Vay demek ki, Allah kullarından dilediğinin rızkını genişletip bir ölçüye göre veriyor. Eğer Allah bize lütfetmemiş olsaydı bizi de yerin dibine geçirirdi. Vay demek ki, kâfirler asla felah bulamazlar' demeye başladılar.»

Yüce Halik, Karun'u kibir ve şımarıklığından ötürü saraylarıyla, hazineleriyle beraber yerin dibine geçirmiştir. Çünkü kendisine verilen nimetlere şükretmemiş, büyüklenmiş, kibirlenmiş, azmış, haddi aşmış, kendisini üstün göstermek için halkın arasında şaşaalı bir biçimde gezmeye başlamış ve bu servetin kendisine ilminden dolayı verildiğini ileri sürmüştür. Fakat malı ile, mülkü ile yere batarken kimse kendisini bu azaptan kurtaramamış ve yardım da edememiştir. Böylece o azgınlığının ve şımarıklığının cezasını görmüştür. Bir gün önce kendisine imrenenler onun yere batıp helak olduğunu görünce şöyle demişlerdir: «Vay demek ki, Allah kullarından dilediğinin rızkını genişletip bir ölçüye göre veriyor. Bunu kimine az, kimine çok verir, hüküm O'nundur. Eğer Allah bize lütfetmemiş olsaydı bizi de yerin dibine geçirirdi. Vay demek ki, kâfirler asla felah bulmazlar- demişlerdi. Elbette kâfirler, azgınlar, fesatçılar, yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlar, zalimler, büyüklenenler asla felah bulmazlar. Allah'ın azabından da kurtulamazlar. Bu onların amellerinin karşılığıdır. Salih amel işleyenler mükâfatını, kötü amel işleyenler de cezasını görecektir.

83

«İşte âhiret yurdu. Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyen ve bozgunculuğu istemeyen kimselere veririz. Akıbet müttekilerindir.»

Hâlik-ı Zülcelâl, âhiret nimetlerini iman edip sâlih amel işleyenlere, yeryüzünde böbürlenmeyen, bozgunculuk yapmayan, zulmetmeyen, isyan etmeyen, Allah'ın emirlerine itaat edip

yasaklarından sakınan, küfür ve şirkten uzak olanlar için hazırlamıştır. Akıbet, takva sahipler inindir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İşte âhiret yurdu. Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyen ve bozgunculuğu istemeyen kimselere verdik. Akıbet müttekîlerindir.»

84

«Kim bir iyilikle gelirse ona daha hayırlısı verilir. Kim de bir kötülükle gelirse o kötülükleri işleyenler ancak yaptıkları kadar ceza görürler.»

Kıyamet günü herkes yaptığının karşılığını görecektir. Kim, Allah'ın huzuruna bir iyilikle gelirse ona daha hayırlısı ve daha güzeli verilir. Kim de bir kötülükle gelirse, o kötülükleri işleyenler ancak yaptıkları kötülük kadar ceza görürler. Ondan fazlasını görmezler. Çünkü o gün kimseye haksızlık yapılmaz, herkes amelinin karşılığını görür. Zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir. Kim bir iyilik yaparsa ona en az on sevap vardır, yukarısının haddi yoktur. Allah onun ameline ve niyetine göre mükâfat verir. Bu belki yediyüz, belki daha fazladır. Bunu Allah'tan başka kimse bilemez. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Kim bir iyilikle gelirse ona daha hayırlısı verilir. Kim de bir kötülükle gelirse, o kötülükleri işleyenler ancak yaptıkları kadar ceza görürler.»

85

«Kur'an'a uymayı sana farz kılan Allah elbette seni döneceğin yere döndürecektir. De ki: Kimin doğrulukla geldiğini, kimin apaçık sapıklıkta bulunduğunu en iyi bilen Rabbimdir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'den Medine'ye hicret ettiği zaman kendisini bir hüzün kaplamıştır. Doğup büyüdüğü, hısım akrabasının bulunduğu ve ilk **peygamber**lik geldiği yerden bir anda ayrılmak kolay olmamıştı. Bu üzüntü içinde yoluna devam ederken baba vatanı olan Mekke'ye doğru zaman zaman dönüp bakar. Bunun üzerine Hâlik-ı Zülcelâl bu âyeti inzal edip şöyle buyurur: «Ya Muhammed, Kur'an'a uymayı sana farz kılan

Allah elbette seni döneceğin yere döndürecektir. De ki: Kimin doğrulukla geldiğim, kimin apaçık sapıklıkta bulunduğunu en iyi bilen Rabbimdir.» Mekkeli müşrikler Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i itham ederek dedelerinin dinini terkettiği için sapıttığım, kendilerinin ise doğru yolda olduklarını söylemişlerdir. Kimin hidayette, kimin dalâlette olduğu kıyamet günü meydana çıkacaktır. Çünkü o gün hiçbir şey gizli kalmayacak, her şey meydana çıkacaktır. Ancak iman edip sâlih amel işleyenler hidayette, iman etmeyenler ise dalâlettedir. Çünkü hidayetin yolu imandır. İman olmayınca Allah katında hiçbir amel değer kazanmaz. Bu âyet-i celilede Mekke'nin fethine işaret vardır.

86

«Sen, sana bu kitabın verileceğini ummazdın. Bu ancak Rabbinin bir rahmetidir. Öyle ise sakın kâfirlere yardımcı olma.»

Hâlik-ı Mutlak sevgili Peygamberine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, sen, sana bu kitabın ve nübüvvetin verileceğini ummazdın. Bu ancak Rabbinin bir nimetidir. Öyleyse sakın kâfirlere yardımcı olma ve onların yolundan gitme.» **Allahü teâlâ peygamberliği** dilediğine vermiştir. Hiç kimse kendi çalışmasıyla, ilmiyle ve varlığı ile **peygamber** olamamıştır. Allah kullarından dilediğini **peygamber** seçmiş, o **peygamberleri** yine kendi milletlerine ve kavimlerine göndermiştir. Peygamberlere **peygamberlik** gelmeden önce hiçbirisi **peygamber** olduğunu söylememiştir, söyleyemez de.»

87

«Allah'ın âyetleri sana indirildiği vakit seni, onlardan alıkoymasınlar. Rabbine davet et ve sakın putperestlerden olma.»

88

«Allah ile birlikte başka tanrı edinip tapma. O'ndan başka tanrı yoktur. O'ndan başka her şey helak olacaktır. Hüküm O'nundur ve O'na döndürüleceksiniz.»

Hâlik-ı Mutlak sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, Cebrail sana Kur'an'ı indirdikten sonra halkı

Rabbine davet et. Seni Rabbine davetten hiçbir şey alıkoymasın ve sakın putperestlerden de olma. Allah ile birlikte başka tanrı edinip tapma. O'ndan başka tanrı yoktur ve O'ndan başka her şey helak olup yok olacaktır. Hüküm O'nundur ve O'na döndürüleceksiniz.» **Allahü teâlâ**'nın zatından başka her şey yok olacaktır. Yalnız O bakî kalacaktır. Çünkü her şeyi yaratan, var eden, koruyan, besleyen, muhafaza eden yalnız O'dur. Bundan dolayı her şey yok olacak, yalnız O bakî kalacaktır. Sonunda her şey O'na döndürülecektir. Çünkü hüküm O'nundur.

ANKEBÛT SÛRESİ

Bu sûre-i celîle Kur'ân-ı Azimüşşân'ın 29. süresi olup Mekke'de nazil olmuştur, 69 âyetten ibarettir. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca konular şunlardır: Putlara ve diğer şeylere tapanların görecekleri azab, dünya varlığım elde etmek için kurdukları tuzaklar ve hilelsr. Putlara ve diğer şeylere tapanların bu uğurdaki gayretleri, hiçbir ehemmiyet arzetmeyen örümcek ağına benzetildiği, bundan dolayı da bu sûreye örümcek anlamına gelen «Ankebût» dendiği. Bir kısım mü'minlerm Allah yolunda bazı sıkıntılara uğrayacakları ve bu sıkıntıların kendileri için bir rahmet ve kurtuluş vesilesi olacağı, dine muhalif hususlarda anaya babaya bile itaat edilmeyeceği bildirilmiştir. Nûh (aleyhisselâm)'un, Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)'in, Lût (aleyhisselâm)'un, Şuayb (aleyhisselâm)'in ve bazı **peygamber**lerin kıssalarının özet olarak sûrede geçmesi, bunların Allah yolundaki fedakârlıkları ve muvaffakiyetleri, mü"minlerin zafere ulaşıp kâfirlerin ise sonunda helak olacakları ve Allah yolunda cihad edenlerin emeklerinin asla boşa çıkmayacağı gibi hususlar bildirilmiştir.

1

«Elif, Lâm, Mîm.»

2

«Yoksa insanlar inandık demeleriyle bırakılacaklarını ve kendilerinin imtihana çekilmeyeceklerini mi sandılar?»

3

«Yemin olsun ki, biz onlardan öncekileri de denedik. Allah elbette doğruları bilir. Ve elbette yalancıları da bilir.»

Elif, Lam, Mîm, bunlar mukattaa harfleridir. Bunlar Allah'ın Resulüne indirdiği bu kitabın ana maddesi ve temel taşıdır. İnsanlar sadece dilden «biz inandık demekle» bırakılacaklarını ve kendilerinin imtihana çekilmeyeceklerini mi sanıyorlar? Asla böyle zannetmesinler. Sadece dilden «biz inandık- demekle iş bitmiyor. İman amel ister, ibadet ister, işte o zaman iman kalbe kök salar, sahibini huzura, rahmete kavuşturur. Allah onlardan öncekileri de denemiştir. Elbette O, doğruları da, yalancıları da bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor.; "Yoksa insanlar inandık demeleriyle bırakılacaklarını ve kendilerinin imtihana çekilmeyeceklerini mi sandılar? Yemin olsun ki, biz onlardan öncekileride denedik. Allah elbette doğruları bilir. Ve elbette yalancıları da bilir.»

4

«Yoksa kötülük yapanlar bizden kaçabileceklerini mi sanırlar? Ne kötü hüküm veriyorlar.»

Yeryüzünde kötülük yapanlar Allah'ın azabından kaçıp kurtulacaklarını mı sanıyorlar? Şayet kaçıp kurtulacaklarını sanıyorlarsa ne kötü hüküm veriyorlar. Göklerin ve yerin sahibinin Allah olduğunu bilmiyorlar mı? Hiç bunu düşünmediler mi? Kaçsalar acaba nereye kaçacaklar? Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Yoksa kötülük yapanlar bizden kaçabileceklerini mi sanırlar? Ne kötü hüküm veriyorlar.» Bu âyet-i celîle Utbe, Şeybe ve Velid hakkında nazil olmuştur. Onlar, öldükten sonra yok olup gideceklerini ve bir daha dirilmeyeceklerini söylemişler, âhiret hayatını inkâr etmişlerdir.

5

«Kim Allah'a kavuşmayı umarsa muhakkak ki, Allah'ın belirttiği vakit gelecektir. O, hakkıyle işiten, kemâliyle bilendir.»

6

«Kim cihad ederse ancak kendisi için cihad etmiş olur. Zira Allah âlemlerden müstağnidir.»

Allahü teâlâ'ya kavuşmayı arzu edenler bilsinler ki, Allah'ın be-;ği vakit gelecektir, pek yakındır. İşte o zaman sâlih amel işleyenler mükâfatını, kötü amel işleyenler de cezasını görecektir. Çünkü O, herkesi ameline göre mükâfatlandırır veya cezalandırır. Zira kullarının istediklerini hakkıyle işiten, yaptıklarını da bilendir, kim Allah yolunda cihad ederse ancak kendisi için cihad etmiş olur. ir yaparsa yine kendisi için yapmış olur. Çünkü Allah, kullarının yapmış olduğu bütün amellerden müstağnidir. Onların ibadetlerine, hayırlarına ihtiyacı yoktur. Hâlik-ı Zülcelâl, bunu şöyle beyan ediyor: «Kim cihad ederse, ancak kendisi için cihad etmiş olur. Allah âlemlerden müstağnidir.» Bu âyet-i celîle Hazret-i Ali, Hazret-i Hamza ve Ubeyde hakkında nazil olmuştur.

7

«İman edip de sâlih amel işleyenlerin kötülüklerini and olsun örteriz. Onları yaptıklarından daha güzeli ile mükâfatlandırırız.»

İman edip sâlih amel işleyenlerin kötülüklerini, günahlarını, Allah afveder, bağışlar, örter. Onların yaptıkları amelden daha güzeli kendilerini mükâfatlandırır. Bu amellerinin karşılığı onlara cennimetlerini bahşeder. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor:

İman edip de sâlih amel işleyenlerin kötülüklerini and olsun ki, örteriz. Onları yaptıklarından daha güzeli ile mükâfatlandırırız.»

8

«Biz insana anne ve babasına iyi davranmasını tavsiye ettik, eğer onlar körü körüne bana ortak koşman için seni zorlarlarsa kendilerine itaat etme. Dönüşünüz banadır. Yaptıklarınızı size haber vereceğim.»

Bu ayet'i celile Said ibn Vakkas hakkında nazil olmuştur. Annesi, Said'in İslâm'ı kabul edişine çok üzülmüş ve ona şöyle demiştir:

Sen, atalarının dinini bırakıp Muhammed'in dinine girmişsin, Muhammed'in dinine girdiğine çok üzüldüm. Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in dinini terk etmedikçe, ne bir lokma yemek yerim,

ne su içerim ve ne de senin evinde dururum.» Said, anasından bu acı özleri işitir, fakat riayet etmez. Allah Resulünün yoluna daha salimi olarak devam eder. Annesi bir müddet yemez içmez, açlıktan akatl kesilir. Sonunda yemek zorunda kalır. Annesi sözünden vazgeçip yemek isteyince Said ibn Vakkas ne yapacağım bilmez, tereddüde düşer. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle uyurmuştur: «Biz, insana anne ve babasına iyi davranmasını tavsiye ettik. Eğer onlar körü körüne bana ortak koşman için seni zorlarsa kendilerine itaat etme. Dönüşünüz banadır. Yaptıklarınızı size haber vereceğim.» Ana-baba kâfir de olsa onların hakkına riayet edilmesinin vâcib olduğu bu âyette bildirilmiştir. Ancak kim olursa sun Allah'a isyan noktasında itaat yoktur. Çünkü âyette şöyle buyuruluyor -Eğer onlar körü körüne bana ortak koşman için seni zorlarsa kendilerine itaat etme.»

9

«İman edip sâlih amel işleyenleri de and olsun ki, sâlihlerin arasına sokacağız.»

Hâlik-ı Zülcelâl iman edip sâlih amel işleyenleri ve emirlerine at edip yasaklarından sakınanları kıyamet günü **peygamber**lerle, ıidlerle ve sâlih kullanyle beraber hasreder, cennete de onlarla beraber sokar. Bu onların amellerinin karşılığıdır. Yüce Allah bu şöyle beyan ediyor: Aman edip sâlih amel işleyenleri de and un ki, sâlihlerin arasına sokacağız.»

10

«İnsanların arasında öyleleri de vardır ki: Allah'a inandık der- Ama Allah uğrunda hir eziyete uğratılınca insanların eziyetini Allah'ın azabı gibi tutarlar. Rabbinden bir yardım gelecek olursa da olsun ki: Doğrusu biz sizinle beraberdik derler. Allah herkesin Dinde olanları en iyi bilen değil midir?»

11

"Allah iman edenleri de elbette bilir, münafıkları da elbette bilir."

Bu âyet-i celile Ayyaş ibn Rebia hakkında nazil olmuştur: Bu müslüman olup Mekke'den Medine'ye hicret etmiştir. Müşrik olan annesi, oğlunun müslüman olduğunu ve Medine'ye hicret ettiğini duyunca çok üzülür, o dönüp gelinceye kadar yememeye ve içmemeye yemin eder. Ayyaş'in anne bir, Ceh "ibn Hişşam ile Haris ibn Hişşam adında iki kardeşi vardı. Annelerinin feryadı üzerine Haris Ebu Cehil ile Ayyâş'ı Medine'den geri getirmek için yola çıkarlar, O daha **Peygamber**imizin yanına ulaşmadan Medine'de bulurlar, annesinin durumunu kendisine izah ederler ve alıp geri getirirler. Annesi oğlundan intikam almak için ellerini ve ayaklarını demir zincire vurur ve «Allah'a yemin ederim ki, Muhammed'in dininden dönmedikçe ellerini ve ayaklarını çözmem" der. Ayyaş da annesinin teklifini kabul ederek dinden çıkar ve küfre girer. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyet-i celileleri inzal ederek şöyle buyurur: «insanın arasında öyleleri de vardır ki: «Allah'a inandık» derler. Ama Allah uğrunda bir eziyete uğratılınca insanların eziyetini Allah'ın azabı gibi tutarlar. Rabbinden bir yardım gelecek olursa da and olsun ki: «Doğrusu biz sizinle beraberdik» derler. Allah herkesin kaide olanları en iyi bilen değil midir? Allah iman edenleri de elbette bilir, münafıkları da elbette bilir.» Hakiki iman sahipleri dininden asla dönmezler, münafıklar ise en küçük bir tehlike karşıla dinlerinden hemen dönerler.

12

"O küfredenler iman edenlere derler ki: Bizim yolumuza uyun da, sizin günahlarınızı biz taşıyalım. Halbuki onların günahlarından hiçbirini yüklenecek değillerdir. Doğrusu onlar yalancıdırlar."

13

«Muhakkak onlar hem kendi yüklerini hem de kendi yükleriyle beraber daha nice yükleri yüklenecekler ve uydurup durdukları şeylerden dolayı kıyamet günü sorguya çekileceklerdir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Ebû Süfyan ibn Harb, Ümmiye ibn Halef, Utbe ve Şeybe, Hazret-i Ömer'e ve bazı mü'minlere gelerek «siz Muhammed'in dininden çıkın, onu inkâr edin, sizin bütün, günahlarınızı, suçlarınızı biz taşıyalım» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle

buyurmuştur-. «O küfredenler iman edenlere derler ki: "Bizim yolumuza uyun da, sizin günahlarınızı biz taşıyalım." Halbuki onların günahlarından hiçbirini yüklenecek değillerdir. Doğrusu onlar yalancılardır. Muhakkak onlar hem kendi yüklerini, hem de kendi yükleriyle beraber daha nice yükleri yüklenecekler ve uydurup durdukları şeylerden dolayı kıyamet günü sorguya çekileceklerdir.» Hiç kimse bir başkasının günahını yüklenemez. Ancak hayra teşvik edenler o hayrı yapmış gibi mükâfat alırlar, şerre teşvik edenler de o şerri yapmış gibi ceza görürler. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır:

«Kim şeriata muhalif bir yol ihdas ederse, onun günahı kendisine aittir. Açılan yolu takip edenlerin günahı kadar, o yolu açana da kıyamete kadar günah yazılır. Bu bakımdan insanları daima hayra teşvik etmek gerekir. Şerre teşvik edenler onların günahlarına ortak olacaklardır.

14

«Yemin olsun ki, biz Nuh'u kavmine gönderdik. Aralarında elli yılı müstesna olmak üzere bin yıl kaldı. Sonunda onlar zulme devam edip dururken kendilerini tufan yakalayıverdi.»

15

«Ama biz onu da, gemi arkadaşlarını da kurtardık. Ve bunu âlemlere bir ibret yaptık.»

Allahü teâlâ, Nûh (aleyhisselâm) 'u kavmine **peygamber** olarak göndermiş, o kavmini dokuzyüz elli yıl İslâm'a davet etmiştir. Âdem babamızdan **Peygamber**imize kadar bütün **peygamber**lerin getirmiş olduğu dinin ismi İslâm'dır. Fakat kavmi Nûh (aleyhisselâm)'u yalanlamış, iman etmemişlerdi. O, dokuzyüz elli yıl, usanmadan kavmini imana davet etmiş, kavmi bu daveti kabul etmemiş, içinden pek azı kabul etmiştir. Nûh (aleyhisselâm)'un davetini kabul etmeyenler ona ve iman edenlere zulmetmeye başlamışlar, her geçen gün de zulümlerini artırmışlardır. Nûh (aleyhisselâm), onların imanından ümidini kesmiş ve zulümlerine de tahammül edemez olmuştu. İçlerinden ayrılmak istiyordu.

İşte o zaman Hâlik-ı Zülcelâl bir gemi yapmasını ve iman edenlerle beraber o gemiye binmesini vahyeder. Nûh (aleyhisselâm) da ilâhî emrin gereğini yerine getirir, iman edenlerle beraber gemiye biner, yeryüzünü tufan kaplar, kâfirler boğularak helak olurlar, iman edenler ise kurtulurlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, biz Nuh'u kavmine gönderdik. Aralarında elli yılı müstesna olmak üzere bin yıl kaldı. Sonunda onlar zulme devam edip dururken kendilerini tufan yakalayıverdi. Ama biz onu da, gemi arkadaşlarını da kurtardık. Ve bunu âlemlere bir ibret yaptık.» Nûh (aleyhisselâm)'un kavminden iman edenlerin kurtuluşu, iman etmeyenlerin ise helak oluşu, kendisinden sonra gelen kavimler ve milletler için bir ibrettir. Bundan sonraki âyetler de İbrahim (aleyhisselâm)'in kıssasından bahsedilmektedir.

16

«İbrahim'i de (hatırla). Hani o, kavmine demişti ki: Allah'a ibadet edin ve O'ndan sakının. Bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır.»

17

«Siz sadece Allah'ı bırakıp putlara tapıyor, aslı astarı olmayan sözler uyduruyorsunuz. Doğrusu Allah'tan başka taptıklarınızın size rızık vermeye güçleri yetmez. Öyleyse rızkı Allah katında arayın. O'na kulluk edin. O'na şükredin. Siz ancak O'na döndürüleceksiniz.»

Allahü teâlâ, İbrahim (aleyhisselâm)'i kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. O, kavmine «ey kavmim, Allah'a iman edin ve O'na ortak koşup putlara tapmayın, başka ilâh edinmekten korkun. Çünkü O'ndan başka ilâh yoktur. Eğer bilirseniz Allah'a iman edip ibadet etmeniz sizin için çok daha hayırlıdır. Taptığınız putlarınız size ne bir rızık verebilir ve ne de size bir faydası dokunur. Sizi rızıklandıran, besleyen, var eden ve koruyan Allah'tır. Her şeye mâlik olan da O'dur. O'nun vermiş olduğu nimetlere şükredin. Çünkü siz O'na döndürüleceksiniz.» Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İbrahim'i de (hatırla). Hani o, kavmine demişti ki: «Allah'a ibadet edin ve O'ndan sakının. Bilirseniz bu sizin için daha hayırlıdır. Siz sadece Allah'ı bırakıp putlara tapıyor, aslı

astarı olmayan sözler uyduruyorsunuz. Doğrusu Allah'tan başka taptıklarınızın size rızık vermeye güçleri yetmez. Öyleyse rızkı Allah katında arayın. O'na kulluk edin. O'na şükredin. Siz ancak O'na döndürüleceksiniz.»

18

«Eğer siz yalanlıyorsanız bilin ki, sizden evvelki ümmetler de yalanlamışlardı. **Peygambere** düşen sadece apaçık tebliğden ibarettir.»

Bütün **peygamberler** kavimleri tarafından yalanlanmıştır. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)' de aynı şekilde kavmi tarafından yalanlanmış ve kendisine çeşitli iftiralar etmişlerdir. Buna çok üzülen **Peygamberimiz** (sallallahü aleyhi ve sellem)i' teselli için Yüce Allah bu âyeti inzal edip şöyle buyurmuştur: «Eğer siz yalanlıyorsanız bilin ki sizden evvelki ümmetler de yalanlamışlardı. **Peygambere** düşen sadece apaçık tebliğden ibarettir.» **Peygamberlerini** yalanlayan toplumlar mutlaka cezalarını görmüşlerdir. Bu onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır.

19

«Allah'ın yaratmaya nasıl başlayıp sonra onu tekrar edeceğini görmediler mi? Şüphesiz bu, Allah'a kolaydır.»

20

«De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da Allah'ın yaratmaya nasıl başladığını bir görün. İşte Allah aynı şekilde ahiret hayatını da tekrar yaratacaktır. Muhakkak ki Allah her şeye kadirdir.»

Kâfirler öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkar ederek, ölümle her şeyin bittiğini zannetmişlerdir. Her şeyi yoktan var eden Allah öldükten sonra tekrar diriltmeye kadir değil midir? Elbette kadirdir. Var olan bir şeyi tekrar eski haline getirmek, yoktan var etmekten daha kolaydır. Halbuki her şeyi yoktan var eden Allah'tır. Yoktan her şeyi var eden Allah, öldükten sonra tekrar var etmeye kadir değil midir? Ölüm, canlılar için bir yok oluş değil, şekil değiştirmedir. Öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr edenler, neden kendi yaratılışlarını inkâr etmiyorlar? Yüce Halik inkâr edenlere şöyle

meydan okuyor: «Allah'ın yaratmaya nasıl başlayıp sonra, onu tekrar edeceğini görmediler mi? Şüphesiz bu, Allah'a kolaydır. Ya Muhammed, onlara de ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da Allah'ın yaratmaya nasıl başladığını bir görün. İşte Allah aynı şekilde âhiret hayatını da tekrar yaratacaktır. Muhakkak ki Allah her şeye kadirdir.» Hiçbir şey Allah'ı aciz bırakamaz. Göklerin ve yerin sahibi, mâliki O olduğu gibi, tasarruf yetkisi de O'na aittir. O, bir anda hem var eder, hem yok eder. Çünkü her şey O'nun iradesiyle olur.

21

«Dilediğine azab eder, dilediğini esirger. Ve O'na çevrileceksiniz.»

22

«Siz ne yerde, ne de gökte O'nu aciz bırakabilirsiniz? Allah'tan başka sizin için bir dostunuz ve yardımcınız yoktur.»

Hâlik-ı Zülcelâî'in rahmeti boldur. O, dilediğine rahmet eder, dilediğine de azab edip rahmetinden uzaklaştırır. Çünkü O, kimin nimete lâyık olduğunu, kimin lâyık olmadığını bilir, ona göre rahmet ve azab eder. O'nu göklerde ve yerde aciz bırakacak hiçbir varlık yoktur ve O'ndan başka kimsenin bir yardımcısı, koruyucusu, rızıklandıranı, besleyeni yoktur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor «Dilediğine azab eder, dilediğini esirger. Ve O'na çevrileceksiniz. Siz, ne yerde, ne de gökte O'nu aciz bırakabilirsiniz? Allahtan başka sizin için bir dostunuz ve yardımcınız yoktur.» Ey insanlar, sizi dünyada ve âhirette kimse Allah'ın azabından kurtaramaz. O'ndan başka dostunuz, yardımcınız yoktur. İman edip sâlih amel işleyenler mükafatını, iman etmeyenler de cezasını görecektir.

23

«Allah'ın âyetlerini ve O'na mülâki olmayı inkâr edenler, işte onlar benim rahmetimden ümitlerini kesmiş olanlardır. Ve işte can yakıcı azab onlarındır.»

Allahü teâlâ'nın rahmetinden mahrum olanlar **peygamber**lerini, Allah tarafından gönderilen kitapları ve âhiret gününü inkâr edenlerdir, işte onlar Allah'ın rahmetinden

ümitlerini kesmişlerdir. Allah'ın âyetlerini inkâr edip âhireti yalanlayanlar için can yakıcı bir azab vardır. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

24

«Bunun üzerine kavminin ona cevabı sadece: Onu öldürün veya yakın, demek oldu. Ama Allah onu ateşten kurtardı. Doğrusu bunda inananlar için ibretler vardır.»

ibrahim (aleyhisselâm) kavmini imana davet edip Allah'tan başkasına ibadet etmemelerini söyler. Bunun üzerine kavmi kendisine düşman kesilir. Puta tapmaktan asla vazgeçmezler. İbrahim (aleyhisselâm)'in kavmi puta tapmaktan vazgeçmedikleri gibi, onu aralarında da görmek istemezler ve yok etmek için aralarında istişare yaparlar ve neticede yakmaya karar verirler. O, Allah Resulü, kavminin kendisi için hazırlamış olduğu tuzağa aldırmayarak onları imana, kurtuluşa ve Allah'a ibadete davet eder. Onu yakmaya karar veren kavmi büyük bir odun yığını yaparlar, onu tutuştururlar ve İbrahim (aleyhisselâm)'i yüksek bir yerden içine atarlar. Ateşe atılacağını bildiği halde en küçük bir tereddüde kapılmayan o yüce **Peygamber**, Allah uğrunda ateşe atılmanın sevincini yaşar ve Cebrail'e "Allah'la benim arama girme" diyerek sevincini izhar eder. Kavminin gözleri önünde ateşe atılır, o ateş Allah dostuna gül bahçesi oluverir. Alevleri semaya yükselen ateşin gül bahçesine döndüğünü gören kavmi hayrete düşer, onlar bu işin sırrını çözemezler. O, Allah uğrunda ateşe atılmanın mükâfatını biliyordu. Allah yolunda mücadele edenlerin emekleri elbette boşa çıkmayacaktı. Yüce Allah kâfirlerin gözleri önünde dostunu yakar mı? Elbette yakmaz. Ateşin İbrahim (aleyhisselâm) için gül bahçesi olduğunu gören Lût derhal iman eder. O yüce **Peygamber** ateşten selâmetle çıkar ve kavmine şöyle der: «Dünya hayatında Allah'ı bırakıp aranızda putları dostluk vesilesi kıldınız. Sonra da kıyamet gününde birbirinize küfreder ve karşılıklı lanet okursunuz. Varacağınız yer ateştir, yardımcınız da yoktur.»

25

«Ve dedi ki: Dünya hayatında Allah'ı bırakıp aranızda putları dostluk vesilesi kıldınız. Sonra da kıyamet gününde birbirinize küfreder ve karşılıklı lanet okursunuz. Varacağınız yer ateştir, yardımcınız da yoktur.»

Dünyada putlara tapanlar âhirette büyük zarara uğrayacaklardır, O, putların kendilerine Allah katında asla faydası olmayacak, hatta kıyamet günü kendilerinden uzaklaşacaktır, İşte o zaman önderlerine lanet okuyacaklar ve 'bizi neden Allah yolundan saptırdınız, şimdi gelin bizi azabtan kurtarın' diye feryat edeceklerdir. Ama bu feryat asla fayda vermeyecektir. Çünkü onlar inkârlarının ve zulümlerinin karşılığı olarak elîm bir azaba uğrayacaklardır. Orada Allah'tan başka da asla yardımcı bulamayacaklardır. Allah'a inanmayanların ise yardımcısı yoktur. Onlar cehennemde ebedî kalacaklardır.

26

«Bunun üzerine Lût ona inandı ve dedi ki: Doğrusu ben Rabbime hicret edeceğim. Muhakkak ki, O hüküm ve hikmet sahibi olanın kendisidir.»

İbrahim (aleyhisselâm)'i ateşe atan kavmi seyre çıkarlar. O zaman ara-l'innda Lût da vardır. Lût, Hazret-i ibrahim'i ateşin yakmadığım görün-“ derhal iman eder ve şöyle der: «Doğrusu ben Rabbime hicret Muhakkak ki, O, tam hüküm ve hikmet sahibi olanın » Lût (aleyhisselâm), İbrahim (aleyhisselâm)'in hanımı Hazret-i Sâre'nin kardeşidir. İman ettikten sonra Hazret-i İbrahim ile Şam'a doğru yola çıkarlar. O, Sadûm denen yerde kalır, Hazret-i İbrahim ve hanımı Sâre Şam'a giderler. Her **peygamber** bir defa hicret ettiği halde, İbrahim (aleyhisselâm) iki defa hicret etmiştir.

27

«Ve ona İshak ile Yakub'u ihsan ettik. Soyundan gelenlere kitap ve **peygamber**lik verdik. Ona dünyada mükâfatını verdik. Doğrusu âhirette de o sâlihlerdendir.»

İbrahim (aleyhisselâm) putperest kavminin içinden ayrılır. Onun bütün arzusu Allah'ın rızasını kazanmaktı. O bakımdan müşrik bir toplumun içinde durmak ona çok ağır geliyordu. Kavminin

içinden ayrıldığı zaman rivayete göre yetmiş yaşındaydı. **Allahü teâlâ** ona Hacer validemizden İsmail'i, Sâre validemizden de İshak'ı ihsan etmiştir, İshak (aleyhisselâm)'a da Yakub (aleyhisselâm)'u vermiştir. İbrahim (aleyhisselâm)'in soyundan gelenlere Yüce Allah kitap ve **peygamber**lik vermiştir. Soyundan bin **peygamber** gelmiştir, son **peygamber Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) de onun soyundandır.

Allah dünyada da onun mükâfatını vermiş, bütün milletler onu rahmetle anmakta ve kıyamete kadar da rahmetle anacaklardır. Âhirette de sâlihlerdendir. Allah, onu dostluğuna kabul etmiştir. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Ve ona İshak ile Yakub'u ihsan ettik. Soyundan gelenlere kitap ve **peygamber**lik verdik. Ona dünyada mükâfatını verdik. Doğrusu âhirette de o sâlihlerdendir.»

28

«Lût'u da. Hani o kavmine demişti ki: Gerçekten siz dünyada hiç kimsenin sizden önce yapmadığı bir hayâsızlığı yapıyorsunuz.»

29

«Siz erkeklere yaklaşıyor, yol kesiyor ve toplantılarınızda fena şeyler yapmıyor musunuz? Kavminin ona cevabi: "Doğru sözlü isen bize Allah'ın azabını getir" demek oldu.»

Allahü teâlâ, Lût (aleyhisselâm)'u da kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. Onun kavmi livâtacıydı. Bu çirkin fiili o güne kadar hiçbir toplum yapmamıştı. O, kavmine gelip şöyle demiştir: «Ey kavmim, sizden önce hiçbir milletin işlemediği çirkin bir fiili işliyor, bir hayâsızlığı yapıyorsunuz. Siz kadınlarınızı bırakıp erkeklere yaklaşıyorsunuz, yol kesip toplantılarınızda fena şeyler yapıyorsunuz. Memleketinize gelen misafirlere de aynı muameleyi yapıyorsunuz. Kadınları bırakıp erkeklere yaklaşmayın. Allah'ın size helâl kıldığı kadınlarınıza yaklaşın. Eğer erkeklere yaklaşırsanız hem zürriyetinizin kesilmesine ve hem de başınıza büyük bir azabın gelmesine sebep olursunuz.» Lût (aleyhisselâm) kavmine bu nasihati yaptıktan sonra, kavminin ona cevabı şu olur: «Ey Lût, durmadan bizi azabla korkutuyorsun, eğer doğru söylüyorsan Allah'ın azabını getir

görelim. O zaman sana iman ederiz, azabı görmeden asla, sana iman etmeyiz ve sözlerinizi de dinlemeyiz.» Lût (aleyhisselâm) kavminin imanından ümidini kesince Rabbinden yardım diler.

30

«De ki: Rabbim, bozgunculara karşı bana yardım et.»

Lût (aleyhisselâm)'un kavmine yapmış olduğu bütün nasihatler ve davetler boşa çıkınca, artık onların imanından ümidini kesmişti. Başlarına büyük bir azabın geleceğini biliyordu. Bu bakımdan da bir an önce aralarından ayrılmak istiyordu. Bunun için Rabbine dua ve niyaz ederek şöyle diyordu: «Rabbim, bozgunculara karşı bana yardım et.» Hâlik-ı Zülcelâl de duasını kabul eder.

31

«Elçilerimiz İbrahim'e müjdeyi getirince dediler ki: Biz bu kasaba halkını yok edeceğiz. Çünkü onların ahalisi zâlim kimselerdir.»

32

«Ama Lût oradadır dedi. Elçiler de-. Biz orada olanları daha iyi biliyoruz. Onu ve geride kalanlardan karısı dışında ailesini kurtaracağız, dediler.»

Cebrail, İsrafil, Mikâil ve Azrail, bu dört büyük melek gelip **Allahü teâlâ**'nın Hazret-i İbrahim'e İshak adında bir oğul vereceğini müjdelemişlerdir. Bu müjdeyi ona verdikten sonra, Lût (aleyhisselâm)'un kavminin bulunduğu kasabaları işaret ederek «biz bu kasaba halkını yok edeceğiz. Çünkü onların ahalisi zalim kimselerdir» demişlerdir. Bunun üzerine İbrahim (aleyhisselâm) onlara «ama Lût da onların içindedir. Nasıl olur da o kasabaları helak edersiniz» der. Cebrail cevaben «biz o kasabaların içinde kimin olduğunu daha iyi biliyoruz. Ehlini ve iman edenleri biz kurtarırız. Ancak zevcesi onlardan olmadığı için helak olacaktır. Çünkü o iman etmemiştir» der. Azab daima hak edenlerin üzerine gelmiştir. Her zaman iman edip sâlih amel işleyenler necat bulup kurtulmuştur. İman etmeyenler ise helak olmuştur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Elçilerimiz İbrahim'e müjdeyi getirince

dediler ki: "Biz bu kasaba halkını yok edscağiz. Çünkü onların ahalisi zalim kimselerdir." "Ama Lût oradadır" dedi. Elçiler de: "Biz orada olanları daha iyi biliyoruz. Onu ve geride kalanlardan karısı dışında ailesini kurtaracağız" dediler.» İşte bunda düşünebilenler için ibretler vardır. Görülüyor ki, azan kavim her devirde cezasını bulmuştur, kıyamete kadar da aynı şekilde bulacaktır.

33

«Elçilerimiz Lût'a geldiklerinde bu yüzden o tasalandı. Ve çok sıkıldı. Ona dediler ki: Korkma ve tasalanma. Doğrusu biz seni ve geride kalacaklardan olan karının dışında aileni kurtaracağız.»

34

«Bu kasaba halkına da fâsıklık yapar olduklarından dolayı gökten azab indireceğiz.»

35

«Yemin olsun ki, aklını kullanacak bir kavim için biz orada apaçık bir nişane bırakmışızdır.»

Melekler insan suretinde Lût (aleyhisselâm)'a gelirler. Lût (aleyhisselâm) onların kim olduğunu bilmez fakat gelişlerinden tasalanır ve çok sıkılır. Kavminin onlara bir kötülük yapmasından korkar. Lût (aleyhisselâm) 'un sıkıldığını gören melekler ona «korkma ve tasalanma, doğrusu biz seni ve geride kalacaklardan olan karının dışında aileni kurtaracağız. Bu kasaba halkına da fâsıklık yapar olduklarından dolayı gökten azab indireceğiz- derler. Lût (aleyhisselâm) ile iki kızı ve iman edenler, zalimlerin arasından ayrılırlar, geride kalanların üzerine gökten taş yağar, karısı da içlerinde olmak şartıyle hepsi helak olur. Bunların geride kalan kalıntıları, kendilerinden sonra gelen akıl sahipleri için büyük bir ibret levhasidır. İman etmeyen, yeryüzünde bozgunculuk yapan, fitne çıkaran ve büyüklük taslayanların sonu işte budur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: “Bu kasaba halkına da fâsıklık yapar olduklarından dolayı gökten azab indireceğiz. Yemin olsun ki, aklını kullanacak bir kavim için biz orada apaçık bir nişane bırakmışızdır.» Şimdi onların arkada bırakmış oldukları nişaneler, izler akıl sahipleri için en büyük ibrettir.

36

«Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'i gönderdik, O: Ey kavmim, Allah'a ibadet edin, âhiret gününe ümit bağlayın ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın, dedi.»

37

«Ama onu yalanladılar. Bunun üzerine kendilerini şiddetli bir sarsıntı yakalayıverdi de, oldukları yerde diz üstü çöküp kaldılar.»

Hâlik-ı Zülcelâl her millete bir **peygamber** gönderdiği gibi, Şuayb (aleyhisselâm)'i de kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. O, kavmine: -Ey kavmim, Allah'a iman edin. O'ndan başkasına ibadet etmeyin, âhiret gününün azabından ve heybetinden korkun. Çünkü o günün azabı çok büyüktür. Yeryüzünde bozgunculuk yaparak fesat çıkarmayın, kibirlenip büyüklenmeyin. Ölçülerinizi ve tartılarınızı tam yapın, ölçü ve tartıları eksik yapanlara elîm bir azab vardır» demiştir. Kavmi Şuayb (aleyhisselâm) 'i yalanlamış, davetini kabul etmiştir. Bunun üzerine onları Cebrail'in sayhâsıyle şiddetli bir kasırga yakalamış ve oldukları yerde diz üstü çöküp kül oluvermişlerdi. İşte inanmayanlar ve zulmedenler böyle cezalandırılırlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'i gönderdik, O: Ey kavmim, Allah'a ibadet edin, âhiret gününe de ümit bağlayın ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın, dedi. Ama onu yalanladılar. Bunun üzerine kendilerini şiddetli bir sarsıntı yakalayiverdi de, oldukları yerde diz üstü çöküp kaldılar.»

38

«Âd ve Semûd kavmini de. Bunu oturdukları yerlerden anlamaktasınız. Şeytan kendilerine yaptıkları şeyleri güzel göstermişti de, onları doğru yoldan alıkoymuştu. Halbuki kendileri bunu anlayacak durumda idiler.»

Halik-ı Mutlak Âd kavmine Hüd (aleyhisselâm)'u, Semûd kavmine de kardeşleri Salih (aleyhisselâm)'i **peygamber** olarak göndermiştir. Onlar da kavimlerini imana ve Allah'a itaate davet etmiştir. Fakat kavimleri bunların davetini kabul etmeyerek şeytana uymuşlardır. Şeytan onlara yaptıkları bâtıl amelleri güzel göstermiş,

iman etmekten ve Allah'a itaatten alıkoymuştur. Onlar, **peygamber**lerinin bütün ısrarlarına rağmen iman etmemişler, yeryüzünde fesat çıkarıp bozgunculuk yapıp azmışlar ve birbirlerine zulmetmişlerdir. Bu azgınlıkları ve **peygamber**lerine karşı gelmeleri yüzünden hepsi azaba uğrayıp helak olmuşlardır. Böylece inkârlarının ve zulümlerinin cezasını görmüşlerdir. Oturdukları yerlerden ve kasabalarının kalıntılarından helak oldukları anlaşılmaktadır. İşte akıl sahipleri için bunlarda büyük ibretler ve hikmetler vardır. İnsanlar için en büyük ders önceki milletlerin inkârları ve zulümleri yüzünden helak oluşlarıdır. Gerçek akıl sahipleri onların düştüğü duruma düşmeyenlerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor; «Âd ve Semûd kavmini de. Bunu oturdukları yerlerden anlamaktasınız. Şeytan kendilerine yaptıkları şeyleri güzel göstermişti de, onları doğru yoldan alıkoymuştu. Halbuki kendileri bunu anlayacak durumda idiler.» Buna rağmen yine de iman etmemişler, yeryüzünde bozgunculuk ve fesat çıkarmışlardır. Hâlik-ı Zülcelâl de suçları yüzünden onları helak etmiştir.

39

«Karun'u, Firavun'u ve Haman'ı da. Yemin olsun ki, Musa kendilerine apaçık burhanlar getirmişti de onlar yeryüzünde büyüklük taslamışlardı. Halbuki azabımızın önüne geçebilecek değillerdi.»

40

«Her birini suç üstü yakaladık. Kimine taşlar savuran kasırga gönderdik, kimini bir çığlık tuttu, kimini yerin dibine geçirdik, kimini de suda boğduk, Allah onlara zulm etmiyordu. Ama onlar kendi kendilerine zulm ediyorlardı.»

Allahü teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'yı Firavun ve kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. O, Firavun ve kavmini imana davet etmiş, fakat onlar bu daveti kabul, etmemiştir. Mûsâ (aleyhisselâm) onlara apaçık deliller, burhanlar getirmesine rağmen Firavun, kumandanı Haman ve Mûsâ (aleyhisselâm)'nın akrabalarından olan Karun varlıklarına güvenerek büyüklenmişler, kibirlenmişler, yeryüzünde bozgunculuk çıkarıp zulmetmişlerdir. Hattâ tanrılık iddiasında dahi bulunmuşlardır. Kavimleri de

kendilerine uymuş, bunların yüzünden onlar da iman etmemiştir. Onların varlığı, makam ve mevkileri kendilerini Allah'ın azabından kurtaramamıştır. Hâlik-ı Zülcelâl de kendilerinden sonraki kavimlere bir ibret olsun diye Firavun ve kavmini suda boğarak, Karun'u yerin dibine batırarak, Âd ve Semûd kavimlerini korkunç bir çığlıkla, Lût kavminin üzerine gökten taş yağdırmakla helâk etmiştir. Allah bunlara zulmetmemiş, bunlar yaptıkları zulmün ve işledikleri suçun cezasını çekmişlerdir. Zulmedenler mutlaka cezalarını göreceklerdir, işte inananlar için bunda büyük ibretler vardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor; «Karun'u, Firavun'u ve Haman'ı da. Yemin olsun ki, Mûsâ kendilerine apaçık burhanlar getirmişti de onlar yeryüzünde büyüklük taslamışlardı. Halbuki azabımızın önüne geçebilecek değillerdi. Her birini suç üstü yakaladık. Kimine taşlar savuran kasırga gönderdik, kimini bir çığlık tuttu, kimini yerin dibine geçirdik, kimini de suda boğduk. Allah onlara zulmetmiyordu. Ama onlar kendilerine zulüm ediyorlardı.»

41

«Allah'tan başka dostlar edinenlerin durumu kendine yuva yapan örümceğin misali gibidir. Evlerin en çürüğü muhakkak ki örümceğin yuvasıdır. Keşke bilselerdi.»

42

«Doğrusu Allah kendini bırakıp da, tapındıklaır şeyi bilir. O, mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.»

Bu âyet-i celîle Allah'tan başkasını dost tutunanların halini bildiriyor. Allah'tan başkasının dostluğu örümcek evi gibidir, örümcek evi ne kadar sağlam ve ne kadar muhkem ise, Allah'tan başkasını dost edinenlerin de dostluğu o kadar sağlam ve muhkemdir. Evlerin en çürüğü örümcek evidir, hafif bir rüzgârda hemen yok olur, kendisine bir seyir dokunma siyle bozulur gider. İşte Allah'tan başkasının dostluğu da böyledir, örümcek evinin kimseye bir faydası olmadığı gibi, Allah'tan başkasının dostluğunun da bir örümcak evi kadar bile faydası olmayacaktır. Puta tapanların putları örümcek evi misali kendilerini Allah'ın azabından koruyamayacağı gibi, kıyamet günü de kendilerine bir menfaati dokunamayacaktır. Bu misalde düşünebilen akıl sahipleri için bir

çok hikmetler ve ibretler vardır. Allah'tan başkasına yapılan ibadet ve O'ndan başkasını dost edinmek kış soğuğunda örümcek evine sığınmak gibidir. O soğukta örümcek evinden ne kadar istifade edilirse, Allah'tan başkasını dost edinenler de kıyamet günü o kadar dostlarından istifade ederler, Bu misalleri bilenler ve arif insanlar anlarlar. Allah kullarının neye taptığını ve nasıl amel ettiğini bilir, ona göre mükâfat ve mücâzat verir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'tan başka dostlar edinenlerin durumu kendine yuva yapan örümceğin misali gibidir. Evlerin en çürüğü- muhakkak ki örümceğin yuvasıdır. Keşke bilselerdi. Doğrusu Allah kendini bırakıp da, tapındıkları şeyi bilir. O, mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. İşte misaller. Biz onları insanlara veriyoruz. Onları ancak bilenler anlar.»

43

«İşte misaller. Biz onları insanlara veriyoruz. Onları ancak bilenler anlar.»

Akıllara durgunluk verecek ve her insanı düşünmeye sevk edecek bu misaller ancak ilim sahipleri ve arifler anlarlar. Aklı olanlar bundan ibret alıp Allah'tan başkasını dost edinmesinler.»

44

«Allah gökleri ve yeri hak olarak yarattı. Muhakkak ki bunda mü’minler için delâlet vardır.»

Göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakiler in yaratılışı Allah'ın vahdaniyetinin delilidir. O'ndan başka- yaratıcı yoktur. Gökler ve yer hak olarak yaratılmıştır. Göklerdeki ve yerdeki her şey bir maksat için yaratılmış, boşuna yaratılmamıştır, Mü’minler için bunlarda b'rçok ibretler ve hikmetler vardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Allah gökleri ve yeri hak olarak yarattı. Muhakkak ki bunda mü’minler için delâlet vardır.»

45

«Sana kitaptan vahyolunanı oku. Namazı da dosdoğru kıl, muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette en büyük ibadettir. Ve Allah yaptıklarınızı bilir»

Allah tarafından gönderilen kitaplar insanların dünya ve âhiret saadetini te'min için gönderilmiştir. Özellikle son kitap olan Kur'ân-ı Kerîm, dünyanın sonuna kadar milletlerin, toplumların, ailelerin bütün ihtiyaçlarına cevap verecek, onlara dünyevi ve uhrevî saadetlerini kazanmalarını, imanı küfrü, hakkı bâtılı, helâli haramı, iyiyi kötüyü, hayrı şerri öğrenmeleri ve yaratana karşı kulluk görevlerini yapmaları için gönderilmiştir. Günümüzde olduğu gibi sadece cuma ve bayram akşamları, kandil geceleri, ramazan günleri ve cenazelerde okunmak için gönderilmemiştir. Şayet öyle olsaydı 114 sûreye ve 6666 âyete gerek yoktu, bunun için bir sûre yeterdi. İlâhî kanun insanların dünya ve âhiret mutluluğunu, saadetini kazanmaları için gönderilmiştir. Buna uyanlar kurtulmuş, uymayanlar ise helak olmuştur. Bunun için Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: -Yâ Muhammed, sana kitaptan vahyolunanı oku. Namazı da dosdoğru kıl, muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve kötülükten ahkoyar. Allah'ı anmak elbette en büyük ibadettir. Ve Allah yaptıklarınızı bilir.» Allah rızası için huşu ve tazarru ile kılınan namaz insanı her türlü kötülükten ve hayâsızlıktan ahkoyar. Huşu ile kılınmayan namaz ise sahibini Allah'tan uzaklaştırır. Ebû İmam, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle işittiğini rivayet eder: «Bir kimsenin namazı kendisini kötülüklerden ve hayâsızlıktan alıkoymuyorsa, o namaz sahibini Allah'tan uzaklaştırır.» Hasan-ı Basri de şöyle demiştir: «Kılmış olduğun namaz seni kötülüklerden ve hayâsızlıktan alıkoymuyorsa, sen o namazı kılmıyorsun demektir.» Allah'ı zikir bütün ibadetlerden daha üstündür. Çünkü Allah'ı zikir kalbte Allah korkusunu artırır, isyandan korur, O'nun emirlerine itaata sevk eder. İnsanı her hususta ölçülü ve temkinli yaşamaya alıştırır. **Hasan-ı Basrî** namazdan sonra en efdal zikrin Kur'an okumak olduğunu söylemiştir. Ebülleys Semerkandî de şöyle demiştir: «**İbn Abbas** (radıyallahü anh), Abdullah ibn Rebia'dan «velezikrullâhi ekber»in mânâsını sormuştur. O şöyle cevap vermiştir: 'Bu zikirden maksad tesbih, tehlil ve takdistir.» **İbn Abbas**, bu çok güzel. Allah'ın kulunu zikretmesi, kulun O'rfu zikretmesinden çok daha üstündür. Çünkü kulun her an Allah'ı zikretmesi vâcibtir. Kul bir an bile O'nsuz olamaz. Yüce Hâlik'ın kullarının zikrine, hamdine, tesbihine, tehliline,

takdisine ihtiyacı yoktur. Bu cihetle Allah'ın kulunu anması, ihtiyaç içinde olan kulun O'nu zikretmesinden elbette çok daha efdaldir. Zira kul her an Allah'a muhtaçtır, Allah ise hiçbir zaman kuluna muhtaç değildir. O, âlimdir, kullarının hayır ve şerden ne yaptıklarını bilir. Ona göre mükâfat ve mücâzatını verir.

46

«İçlerinden zulmedenler bir yana, ehl-i kitap ile güzel şekilde mücadele edin ve deyin ki; Bize indirilene de, size indirilene de inandık. Bizim Allah'ımız da, sizin Allah'ınız da birdir. Biz O'na teslim olanlarız.»

İmam-ı Kelbı'nin rivayetine göre bu âyet-i celile kıtal âyetinden önce nazil olmuş ve kıtal âyetiyle beraber neshedılmiştir. **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, içlerinden zulmedenler bir yana, ehl-i kitap ile en güzel şekilde mücadele edin ve deyin ki: Bize indirilene de, size indirilene de inandık. Bizim Allah'ımız da, sizin Allah'ınız da birdir. Biz O'na teslim olanlarız.» Allah Resulünün daveti hep böyle olmuştur. O kimseyi kırmadan İslâm'a davet etmiştir. Kendisine yapılan bunca hakaretlere, saldırılara, iftiralara aldırmamış ve islâm'ı tebliğ etmiştir. Gerçek mü'minin metodu bu olmalıdır.

47

«Sana kitabı böylece indirdik. Kendilerine kitap verdiklerimiz ona inanırlar. Bunlardan da ona inanan bulunur. Âyetlerimizi ancak kâfirler inkâr ederler.»

Hâlik-ı Mutlak, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor; «Yâ Muhammed, sana kitabı böylece indirdik. Kendilerine kitap verdiklerimiz ona inanırlar. Bunlardan da ona inanan bulunur. Ayetlerimizi ancak kâfirler inkâr ederler.»

Tevrat'ın Hazret-i Musa'ya, Zebur'un Hazret-i Davud'a, İncil'in Hazret-i İsa'ya gönderildiği gibi, Kur'ân-i Kerîm de **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gönderilmiştir. Tevrat'ta, Zebur'da ve incil'de son **peygamber**in geleceği ve sıfatları bildirilmiştir. Bunları okuyan kimse son **peygamber**in kendi kavminden geleceğini umuyordu. Bu kitaplara inananların birçoğu

Kur'ân-ı Kerîm'e de derhal inanmışlar ve **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i tasdik etmişlerdir. İnanmayanlar ise **Hazret-i Muhammed**'in **peygamber** olduğunu bildikleri halde sadece inatları yüzünden inanmamışlardır.

48

«Daha önce sen bir kitaptan okumuş ve elinle onu yazmış da değildin. Öyle olsaydı bâtıl söze uyanlar şüpheye düşerlerdi.»

49

«Bilakis o kendilerine ilim verilenlerin gönüllerinde yerleşen apaçık âyetlerdir. Zalimlerden başka kimse âyetlerimizi inkâr etmez.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ümmidir. Kendisine **peygamber**lik gelene kadar hiç kimseden bir şey okumamış, hattâ bir harf bile öğrenmemiştir. Onun hocası Cebrail (aleyhisselâm)'dir. Allah'tan aldığı vahyi ona getirmiş ve öğretmiştir. Buna rağmen kâfirler, âlemlere rahmet olarak gönderilen, o yüce **Peygamber**'e çeşitli iftiralar etmişlerdir Hâlik-ı Zülcelâl onların bu iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, daha önce sen bir kitaptan okumuş ve elinle onü yazmış da değildin. Öyle olsaydı bâtıl söze uyanlar şüpheye düşerlerdi. Bilâkis o kendilerine ilim verilenlerin gönüllerinde yerleşen apaçık âyetlerdir. Zalimlerden başka kimse âyetlerimizi inkâr etmez.» Allah'ın âyetlerini ancak zalimler ve kâfirler inkâr ederler. Onların da imandan nasibi yoktur.

50

«'Rabbinden ona âyetler indirilmeli değil miydi?' derler. De ki: O âyetler ancak Allah nezdindedir. Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım.»

51

«Kendilerine okunan bu kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Bunda inanan kavim için ibret ve rahmet vardır.»

Kâfirler şöyle demişlerdir: “Muhammed, **peygamber** olduğuna dair istediğimiz zaman bize gösterebileceği Rabbinden apaçık ona

bir âyet indirilmeli değil miydi? Veya bir melek ona bizim okuyacağımız şekilde yazılmış bir kitap getirseydi ya. Veyahut Mekke dağlarından birisini yerinden kaldırıp orasını bağ-bahçe yapıp içinden ırmaklar akıtsaydı ya. İşte o zaman biz onun **peygamber** olduğuna inanırdık.» Yüce Allah onların bu iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: -Yâ Muhammed, de ki: O âyetler ancak Allah nezdindedir. Ben sadecs apaçık bir uyarıcıyım. Kendilerine okunan bu kitabı sana indirmiş olmamız onlara yetmiyor mu? Bunda inanan kavim için ibret ve rahmet vardır.» **Peygamber**lerin görevi Allah tarafından kendilerine vahyedileni halka tebliğ etmektir. Yoksa onlar dağı yerinden kaldırmak veya halkın gözüne girmek için benzeri şeyler yapmak değildir. Dağı yerinden götürmek veya başka şekle sokmak ancak Allah'a mahsustur. Kur'ân-ı Kerîm'in Allah tarafından **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e gönderilmesi Resûl-i Ekrem'in **peygamber** olduğunun en büyük delilidir.

52

«De ki: Şahit olarak benimle sizin aranızda Allah yeter. O, göklerde ve yerde olanı bilir, Bâtıla inananlar ve Allah'a küfredenler, onlar hüsrana uğrayanların ta kendileridir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Medine'ye geldiği zaman müşriklerin ileri gelenlerinden Kâ'b b. Eşref gelip «yâ Muhammed, ben senin **peygamber** olduğuna inanmıyor ve şahitlik etmiyorum. Bakalım, senin **peygamber** olduğuna kim şahitlik edecektir, demiştir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, de ki: Şahit olarak benimle sizin aranızda Allah yeter. O, göklerde ve yerde olanı bilir. Bâtıla inananlar ve Allah'a küfredenler, işte onlar hüsrana uğrayanların ta kendileridir.» İşte onlar elim bir azaba uğrayacaklardır. Bu onların inkârlarının ve zulümlerinin cezasıdır.

53

«Senden azabı çarçabuk isterler. Eğer belirtilmiş bir süre olmasaydı, azab onlara hemen gelirdi. Ama yine de onlar farkına varmadan başlarına ansızın gelecektir.»

54

«Senden azabı çarçabuk istiyorlar. Doğrusu cehennem kâfirleri kuşatacaktır.»

55

«O günde hem tepelerinden hem de ayaklarının altından azab kendilerini kaplayacaktır. Ve 'yaptıklarınızın karşılığını tadın' diyecektir.»

Kâfirler öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr ettikleri gibi, cehennemi de yalanlamışlar ve **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek "Yâ Muhammed, şayet doğru söylüyor san bizi korkuttuğun azabı getir de görelim- demişlerdir. Yüce Allah bu âyetleri inzal ederek onlar hakkında şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirler senden azabı çarçabuk isterler. Eğer belirtilmiş bir süre olmasaydı, azab onlara hemen gelirdi. Ama yine de onlar farkına varmadan başlarına ansızın gelecektir. Senden azabı çarçabuk istiyorlar. Doğrusu cehennem kâfirleri kuşatacaktır. O günde hem tepelerinden hem de ayaklarının altından azab kendilerini kaplayacaktır. Ve 'yaptıklarınızın karşılığını tadın' diyecektir.» Kıyamet günü cehennem ateşi kâfirleri dört yandan kuşatacak «dünyada yaptıklarınızın karşılığını şimdi çekin. Bu sizin amelinizin karşılığıdır» denecektir. İşte o zaman dünyada yaptıkları kötü amellere pişman olacaklardır. Fakat bu pişmanlık asla fayda vermeyecek, o elîm azabı ebedî çekeceklerdir. Bu onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Allah'ın âyetlerini inkâr edip zulmedenler mutlaka cezalarını çekeceklerdir. İman edip sâlih amel işleyenler ise mükâfatlarını göreceklerdir.

56

«Ey iman eden kullarım, şüphesiz benim arzım geniştir. O halde yalnız bana ibadet edin.»

57

«Her canlı ölümü tadacaktır. Sonunda bize döndürüleceksiniz.»

58

«İman edip de salih amel işleyenleri içlerinden ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetteki köşklere yerleştiririz. Ne güzeldir iş yapanların mükafatı.»

59

«Onlar ki sabrederler ve Rablerine tevekkül ederler.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Mekke'de kimsesiz müslümanlar ibadet ederken müşrikler tarafından namazları bozdurulur, üzerlerine deve işkembesi atılır, yollan kesilir, çeşitli işkenceler yapılırdı. Bu durumdan çok rahatsız olan mü'minler durumlarını gelip **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bildirirler ve ibadet yapamadıklarım, her an tehlikede olduklarını söylerler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal edip şöyle buyurur: -Ey iman eden kullarım, şüphesiz benim arzım geniştir. O halde yalnız bana ibadet edin.» Bu âyetle ilk olarak hicrete müsaade edilmiştir. Bu âyetin nüzulünden sonra müslümanların bir kısmı Habeşistan'a hicret etmiş ve oranın kırah Necaşi tarafından ilgi görmüşlerdir. Bu âyetle müslümanların düşmanlarından ve hicretten korkmamaları ifade edilmektedir. Çünkü vade gelmeden, hiçbir canlı ölümü tatmayacaktır. Ancak Allah'ın takdir ettiği ömür bitince ölüm vukuu bulacaktır. Bu bakımdan insan hicret etse de, evinde kalsa da fark etmez. Zira hiçbir zaman takdir değişmez. Sonra her canlı Allah'a döndürülecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Her canlı ölümü tadacaktır. Sonunda bizs döndürüleceksiniz. İman edip sâlih amel işleyenleri içlerinden ırmaklar akan, içinde temelli kalacakları cennetteki köşklere yerleştiririz. Ne güzeldir iş yapanların mükâfatı. Onlar ki sabrederler ve Rablerine tevekkül ederler.»

Hicret âyetinin hükmü umumidir. Bir yerde Allah'ın yasaklan ve isyan çoğalıp, müslumanlar da buna mani olamıyorlarsa, dinlerini korumaları için oradan kalkıp başka yere gitmeleri gerskir. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Bir kimse dinini muhafaza için bir yerden başka bir yere hicret ederse, Allah ona cenneti vâcib kılar.» Bu hicret edilen yer bir karış bile olsa, dinini muhafaza için hicret ettiğinden dolayı Allah ona cenneti vâcib kılar ve orada İbrahim (aleyhisselâm)'e ve Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)e komşu olur. Yüce Allah her canimin ölümü tadacağını beyan buyuruyor ki, mü'minler ölüm korkusu ile Allah'a şirk koşup isyan edenler arasında kalıp dinini zayıflatmasın. Dinini yaymak ve korumak için onların arasından çıkıp hicret etsinler. Allah'ın düşmanlarından korkmasınlar ve geçim endişesine kapılıp onlara boyun eğmesinler. Çünkü sonunda hepsi Allah'a döndürülecektir. Dinini koruyanlar için kabir cennet bahçelerinden bir bahçe, korumayanlar için ise cehennem çukurlarından bir çukur olacaktır. Dinini koruyup sâlih amel işleyenlere altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. Onlar orada ebedî olarak kalacaklardır. Bu, onların amellerinin karşılığıdır. Yüce Halik iman edip sâlih amel işleyenleri işte böyle mükâfatlandırır.

60

«Nice canlılar vardır ki, rızkım kendisi taşımaz. Sizin de, onların da rızkını Allah verir. O, hakkıyle işiten, kemâliyle bilendir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e hicret emrolunduğu vakit sahabenin bir kısmı geçim endişesiyle tereddüde düşüp şöyle demişlerdir: «Bizim hiç bir şeyimiz yok, hepsi burada kalıyor. Medine'ye gidersek orada ne yiyip ne içeceğiz.» Buna ilâveten Mekke'li müşrikler de kendi akrabalarına «siz hısım akrabanızı terk edip Muhammed'in ağzıyle Medine'ye gidiyorsunuz, orada ne yiyip ne içeceksiniz ve nerede kalacaksınız? Halbuki sizin her şeyiniz burada, siz oraya- ölmeye mi gidiyorsunuz?» diyerek mü'minleri hicretten alıkoymaya çalışmışlardır. Bunun üzsrino **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: -Nics canlılar vardır ki, rızkım kendisi taşımaz. Sizin de, onların da rızkım Allah verir. O, hakkıyle işiten, kemâliyle bilendir.»

61

«Yemin olsun ki onlara: 'Gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ayı emri altında tutan kimdir?' diye sorsan, şüphesiz 'Allah'tır' diyecekler. O halde niye çevîrilip döndürülüyorlar.»

62

«Kullarından kimi dilerse Allah onun rızkım yayar. Onu kısar da. Doğrusu Allah her şeyi hakkıyle bilendir.»

Allah'a eş koşup putlara tapanlara «gökleri ve yeri, güneşi ve ayı yaratıp emri altında tutan kimdir?» diye sorulsa, hiç şüphesiz «Allah'tır» derler. Hiçbir zaman putlarımız veya başkası yarattı demezler. Çünkü onlar da Allah'tan başkasının bir şey yaratamayacağım çok iyi biliyorlardı. Buna rağmen yine de Allah'a eş koşup, vahdaniyetini inkâr etmişlerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Yâ Muhammed, and olsun ki, kâfirlere 'gökleri ve yeri yaratan, güneşi ve ayı emri altında tutan kimdir?' diye sorsan, şüphesiz 'Allah'tır' diyecekler.» O. bütün canlıların rızkını veren, onları besleyen, koruyan, muhafaza edendir. Allah kullarından kiminin rızkını bol bol verir, kiminin rızkını daraltır. O, kimin neye lâyık olduğunu bilir, ona göre verir. Bu, O'nun hikmetinin gereğidir. Kulun görevi sebebine sarılıp Allah'tan istemektir. Veren O'dur, kulun lâyık olduğunu verir.

63

«Yemin olsun ki onlara: 'Gökten su indirip onunla yeri, ölümünden sonra dirilten kimdir?' diye sorsan 'Allah'tır' diyecekler. De ki: Hamd Allah'adır, Ama çoğu aklını kullanamazlar.»

Gökten su indirip kupkuru yeri o su vasıtasıyle dirilten, hayat veren «kimdir?» diye Allah'a eş koşanlara ve puta tapanlara sorulsa hiç şüphesiz «Allah'tır' derler. Çünkü O'ndan başka hiçbir kuvvet gökten su indirip ölü toprağı diriltmeye kadir değildir. Öyleyse hamd ve şükür yalnız Allah'adır. O'ndan başkasına hamd ve şükür yapılmaz. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler. Yüce Halik bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan edivor: -Yâ Muhammed, and olsun ki onlara: 'Gökten su indirip onunla yeri ölümünden sonra dirilten kimdir?' diye sorsan 'Allah'tır' diyecekler. De ki: Hamd Allah'adır. Ama çoğu aklını kullanamazlar.»

64

«Bu dünya hayatı sadece eğlence ve oyalamadır. Asıl hayat ahiret yurdundaki hayattır. Keşke bilseler.»

Dünya, hayatı da sadece bir eğlence ve bir aldatmacadır. İnsanı bir müddet oyalar, aldatır, sonunda alır götürür. Hiçbir şeyi ebedi kalmaz. Asıl hayat âhiret yurdundaki hayattır, İman edip sâlih amel yapanlar âhiret nimetlerinin en güzelleriyle mükâfatlandırılacaklardır. Çünkü âhiret yurdu ebedîdir, dünya ise geçicidir, aldatıcıdır. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«Dünya ve içindekiler Allah'ın rahmet nazarından uzaktır. Ancak iman edip sâlih amel yaparak Allah'ı zikredenler, halka faydalı ilim öğreten âlimler ve ibadetini noksansız yapmak arzusu ile cehaletten kurtulmak için ilim tahsil edenler müstesnadır. Bunlardan başkasında hayır yoktur.» Bu dünya âhiret yurdunu kazanmak için bir tarladır. Burada ekenler orda mahsulünü alacaktır. Âhiretteki mükâfat da, mücâzat da burada kazanılır. Dünya bir kazanç mahallidir, âhirette herkese bu dünyada kazandığının karşılığı verilecektir, Keşke insanlar bunu bilselerdi.

65

«Gemiye bindiklerinde dini yalnız Allah'a tahsis ederek O'na yalvarırlar. Ama onları karaya çıkararak kurtarınca hemen Allah'a eş koşarlar.»

66

«Böylece kendilerine verdiğimize küfür etsinler ve zevk alsınlar diye. Eğlensinler bakalım. Yakında bileceklerdir»

Kâfirler gemiye binip deniz dalgalarına kapıldıkları zaman hemen putlarını unutup yalnız Allah'a dua ederek, yalvarmaya başlarlar. Putlarına hiç yalvarmazlar, onlardan medet beklemezler. Allah'tan başka kurtarıcı olmadığını da bilirler. Fakat tehlikeden kurtulup karaya çıktıkları zaman, başlarına geleni hemen unuturlar, yine eski hallerine dönerek Allah'a eş koşmaya başlarlar. Allah'a eş koşmakla kendilerine verilen bunca nimetlere küfrederler ve

eğlenirler. Ama başlarına azab geldiği zaman hakikati anlayacaklar, yaptıklarına pişman olacaklar, fakat, hu pişmanlık fayda vermeyecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan buyuruyor: «Gemiye bindikleri zaman dini yalnız Allah'a tahsis ederek O'na yalvarırlar. Ama onları karaya çıkararak kurtarınca hemen Allah'a eş koşarlar. Böylece kendilerine verdiğimize küfür etsinler ve zevk alsınlar diya. Eğlensinler bakalım. Yakında büeceklerdir.-

67

«Çevrelerinde insanların zorla yakalanıp götürülmesine rağmen orayı mukaddes bir hareni yaptığımızı onlar görmediler mi? Yoksa bâtıla inanıp Allah'ın nimetine küfür mü «diyorlar?»

Yüce Allah Mekke şehrini mukaddes bir belde kılıp oraya sığınanları her türlü tehlikeden korumuştur. Çünkü orası emin bir beldedir. Cenâb-ı Halik orasını ve içindekileri her türlü tehlikeden muhafaza etmiştir. Böyle iken müşrikler hâlâ Allah'ın nimetlerine küfredip bâtıla inanmaktadırlar. Taptıkları putları ise kendilerine asla fayda vermemiştir.

68

«Allah'a karşı yalan söyleyenden, iftira edenden veya hak kendisine gelmişken, onu yalanlayandan daha zalim kim vardır? Kafirlere cehennemde barınacak yer mi yok?»

69

«Bizim uğrumuzda mücahede edenleri elbette yollarımıza eriştiririz. Şüphesiz ki Allah ihsan edenlerle beraberdir.»

Allah'a karşı eş koşup yalan uyduranlardan veya kendilerine hakkı beyan eden Kur'an geldikten sonra, onu yalanlayanlardan daha zalim kimdir? İşte onlar zalimlerin ta kendileridir. Allah'a eş koşup âyetlerini yalanlayanların yeri ebedi cehennemdir. Onlar orda ebedî olarak kalacaklardır. Bu onların küfür ve zulümlerinin cezasıdır. Allah onlardan intikamını alacaktır. İman edip Allah uğrunda mücahede edenlere ise mükâfatlan kat kat verilecektir. Hiç şüphesiz Allah ihsan edenlerle beraberdir. Yüce Allah bunu şöyle

beyan ediyor: «Bizim uğrumuzda mücahede edenleri elbette yollarımıza eriştiririz. Şüphesiz ki Allah ihsan edenlerle beraberdir.»

RÛM SÛRESİ

Bu sûre-i celîle Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın 30. sûresi olup Mekke'de nazil olmuştur, 60 âyettir. Yalnız 18. âyetinin Medine'de nazil olduğu rivayet edilmiştir. Kitap ehli olan Romalıların, putlara tapan İranlılara birkaç sene içinde galip geleceği bir mucize olmak üzere bu sûrede beyan edildiği için 'Rûm Süresi» unvanını almıştır.

Bu sûre-i celilenin ihtiva ettiği başlıca konular şunlardır: Tarihî bir vak'ayı vukuundan önce haber verip müslümanları sevindirmesi. Kur'ân-ı Kerîm'in ebedî bir mucize olduğunu göstermesi. Hâlik-ı Zülcelâl'in sıfatlarından bir kısmının bildirilmesi ve vahdaniyetine, ilmine, hikmetine, kudretine şehâdet eden birçok eserlerin belirtilmesi. İnsanları, onların yaratılışındaki hikmetleri temaşaya davet etmesi. Dine muhalif işler yapanların âhirette elim bir azaba uğrayacakları bildirilerek, insanların uyanmaya davet edilmesi ve müslümanların dinlerine sarılmaları, üzerlerine düşen vazifeyi yapmaları, hısım akraba hakkına riayet etmelerinin emredilmesi. İslamım her tarafa yayılacağı, müslümanların maddi ve- manevî zafere ulaşacakları, İnsanların kötü hareketlerinden dolayı yeryüzünde bir takım fenalıkların meydana gelmesi. İlâhi vaadin mutlaka tahakkuk edeceği bildirilerek, iman edenlerin sabır ve sebata davet edilmesi.

1

«Elif, Lam, Mim..»

2

«Rumlar yenildiler.»

3

«Yakın bir yerde onlar bu yenilgilerinden sonra galip geleceklerdir.»

4

«Bir kaç yıl içinde. Önünde de, sonunda da emir Allah'ındır. O gün mü’minler sevineceklerdir.»

5

«Allah'ın yardımı ile, O dilediğine yardım eder ve O yegâne galiptir, çok merhamet edicidir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imizin **peygamber**liğinin beşinci yılında ve bu âyetlerin nüzulünden yedi sene önce İranlılarla Romalılar arasında büyük bir savaş çıkmış, bu -savaşta iranlılar, Romalıları mağlûp etmiştir. Müşrik İranlıların galibiyeti, Mekke müşriklerini de sevindirmiş ve müslümanlara şöyle demişlerdir: «Bizim gibi, putperest olan iranlılar, sizin gibi kitabı olan Romalıları mağlûp etmiştir. Biz de sizinle savaşsak muhakkak sizi mağlûp ederiz.» Müşriklerin bu şımarıklıkları müslümanları çok üzmüştür. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyetleri inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Rumlar yenildiler. Yakın bir yerde onlar bu yenilgilerinden sonra galip geleceklerdir. Birkaç yıl içinde. Önünde de, sonunda da emir Allah'ındır. O gün mü’minler sevineceklerdir. Allah'ın yardımı ile, O dilediğine yardım eder ve O yegâne galiptir, çok merhamet edicidir.» Bu mağlûbiyetten sonra Romalıların da İranlılara üç ile dokuz yıl arasında galip gelecekleri, onları büyük bir hezimete uğratacakları ve o zaman müslümanların da ilâhî yardıma mazhar olacakları tebşir edilmiştir. Bu müjdeyi alan Ebû Bekir müşriklere karşı bunu ilân eder ve şöyle der:

«Ey müşrikler, bu kadar sevinmeyin. Kısa bir süre sonra Romalılar da İranlılar üzerine galip gelecektir.» Müşrikler ise buna hiç ihtimal vermiyorlardı, Çünkü Romalılar çok zayıf, İranlılar ise aksine çok güçlü idi. Zahire bakıldığı zaman Romalıların İranlıları mağlûp etmesi mümkün değildi. Müşrikler de Allah'ın vaadini unutarak zahire göre hükmediyorlardı. Bunun için de müşriklerin reislerinden olan Übey ibn Halef, Ebû Bekir (radıyallahü anh)'i yalancılıkla itham etmiştir. Ebû Bekri Sıddık (radıyallahü anh) da ona «ey Allah'ın düşmanı, yalancı sensin» diyerek mukabelede bulunmuş ve aralarında şöyle bir anlaşma yapmışlardır. Şayet üç seneye kadar Romalılar İranlıları yenerse Ubey, Ebû

Bekir (radıyallahü anh)'e on deve verecek, aksi olursa Ebû Bekir, Übey'e on deve verecektir. Ebû Bekir bu anlaşmadan. Peygamberimizi haberdar etmiş, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de ona şöyle buyurmuştur: «Yâ Ebâ Bekir, bu mukavelenin müddetini uzat ve develerin sayısını da artır. Çünkü bu galibiyet üç sene ile dokuz sene arasında vuku bulacaktır.» «Fi bidi sinine» cümlesi bunu bildirmektedir. Bunun üzerine Ebû Bekir-i Sıddîk tekrar Übey ibn Halefe gider, mukavelsnin müddetini dokuz yıla, develerin sayısını da yüze çıkarırlar. Nihayet bu mukaveleden sonra aradan altı sene geçmiş, yedinci senenin başlarında Romalılarla İranlılar arasında büyük bir savaş çıkmış, o savaşta Romalılar İranlıları mağlûp etmiştir. Fakat Übey ibn Halaf bu tarihe yetişememiş, Uhud muharebesinde Peygamberimizden aldığı bir yara ile Mekke'de ölmüştür, Ebû Bekir-i Sıddîk Hazretleri o mukavele mucibince Übey'in vârislerinden yüz deveyi almış ve Peygamberimizin emriyle fakirlere dağıtmıştır. Rivayete göre bu mukavele riba ve kumarın haram kılınmasından önce vuku bulmuştur. Büyük tefsir sahibi Zemahşerî'ye göre İmam-ı Âzam'ın mezhebinde kumar ve riba gibi şeylere ait bâtıl akitler İslâm memleketlerinde caiz değildir. Fakat Darü'l-Harb'de ise müslümanların kâfirlerle böyle bir akitte bulunması caizdir. Hazret-i Ebû Bekir'in Übey ibn Halefle yapmış olduğu mukavele de buna delildir. Fakat diğer mezheb imamlarına göre bâtıl akit hiçbir yerde caiz değildir.

Rum, Roma şehrinden alınmış olup onlara Rum denmiştir. Hükümdarlarına da Kayser unvanı verilmiştir. Eski İranlılara da Fars denmiş, hükümdarlarına da Kisra unvanı verilmiştir. Perişan bir durumda olan Roma hükümeti kısa zamanda derlenip toparlanır kendisinden çok daha üstün olan İranlıları mağlûp ederler. Bundan önce de müslümanlar Bedir'de müşrikleri mağlûp edip hezimete uğratmıştı. Böylece Kur'ân-ı Kerîm'in müjdesi tahakkuk etmiş, ilâhi bir mucize olduğu bu v«sile ile anlaşılmıştır. Bu iki savaşın kazanılmasıyle müslümanlar çok sevinmiş, müşrikler kahrolmuş ve İslamın üstünlüğünü kabul etmişlerdir. Bu savaşlardan sonra müslümanlara zafer kapıları açılmış, müşriklere ise hezimet kapıları açılmıştır. Böylece Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın ilâhî mucize olduğu bir

defa daha ortaya çıkmıştır. Allah kimi dilerse ona yardım edip aziz kılar, O, Rahîm'dir mü’min kullarını esirger.

6

«Bu Allah'ın vaadi. Allah vaadinden asla caymaz. Ama insanların çoğu bilmezler.»

7

«Onlar dünya hayatın görünen kısmını bilirler. Ahiretten ise onlar habersizdirler.»

Allahü teâlâ'nın vaadi haktır. O, vaadinden asla dönmez. Allah'ın vaadi vaktinde yerine gelir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler. Onlar yalnız dünya hayatının görünen kısmını bilirler. Ziraat gibi, san'at gibi, ticaret gibi, alış veriş gibi hususları bilirler. Âhiretin mükâfatından, azabından, mizan teraziden, hesaba çekileceklerinden haberleri yoktur. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar dünya hayatının görünen kısmını bilirler. Ahiretten ise onlar habersizdirler.»

8

«Kendileri hakkında düşünmezler mi? Allah gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları ancak hak ile ve belirli bir süre için yaratmıştır. Doğrusu insanların çoğu Rablerine kavuşmayı inkâr ederler.»

Kâfirler kendi yaratılışlarına bakıp ibret almazlar mı? Allah gökleri, yeri ve ikisi arasındakiler! ancak kendi varlığını beyan için yaratmıştır. Bunlar Allah'ın varlığına ve kudretine delildir. Bütün bunlar muayyen bir süre için yaratılmıştır. O zaman gelince hepsi yok olacaktır. İşte o vakit insanlar Rablerinin huzuruna çıkacaklardır. Fakat çoğu Rablerine kavuşmayı inkâr ederler.

9

«Yeryüzünde dolaşıp gezmezler mî ki, kendilerinden önce geçmiş kimselerin akıbetlerinin nasıl olduğunu görsünler. Onlar kendilerinden daha kuvvetli idiler. Toprağı ekmişler, altüst etmişler ve bunlardan daha çok iman etmişlerdir. **Peygamber**leri onlara nice

açık hüccetler getirmişti. Demek onlara Allah zulmetmiyordu. Ama onlar kendilerine zulmediyorlardı.»

Kâfirler yeryüzünde gezip dolaşıp da kendilerinden önce geçmiş milletlerin akıbetlerinin nasıl olduğunu görmediler mi? Onların akıbetlerinin nasıl olduğuna baksınlar. Onlar kendilerinden daha güçlü, kuvvetli idi. Toprağı ekmişler, kayaların içine evler oymuşlar, toprağın altını üstüne getirmişler, bağlar, bahçeler mer'alar, ormanlar, saraylar yapmışlardır. Onlar varlıklarına güvenerek kendilerine apaçık deliller ve hüccetlerle gelen **peygamber**lerini yalanlamışlar, böylece kendilerine zulmetmişlerdir. Çünkü Allah suçsuz yere hiçbir toplumu helak etmemiştir, helak olan toplumlar kendi küfürlerinin ve zulümlerinin cezasını çekmişlerdir. Allah kullarına asla zulmetmez. Ancak zulmü kulların kendisi hak eder. Ö zaman da hak ettikleri başlarına gelir.

10

«Nihayet Allah'ın âyetlerini tekzip edip onları alaya alarak kötülük yapanların sonu pek kötü oldu.»

Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayıp onları alaya alanların sonu çok kötü olmuştur. Allah onlardan intikamını alacaktır. Onlar dünyada da, âhirette de elim bir azaba uğrayacaklardır. Onların gidecekleri yer cehennemdir ve orada ebedî olarak kalacaklardır. Bu, onların inkârlarının ve zulümlerinin cezasıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Nihayet Allah'ın âyetlerini tekzip edip onları alaya alarak kötülük yapanların sonu pek kötü oldu.»

11

«Allah îlkin yaratır, sonra onu tekrar eder. En sonunda hepiniz O'na döndürüleceksiniz.»

12

«Kıyametin kopacağı gün suçlular susacaklardır.»

13

«Koştukları ortaklardan da kendilerine şefaatçılar olmayacaktır. Onlar ortaklarını da inkâr edeceklerdir.»

Yüce Halik, bütün mahlûkatı, yerleri, gökleri yoktan var etmiş, onlara muayyen bir ömür takdir etmiştir. Takdir ettiği o vade gelince hepsi ölüm şerbetini içecektir. Bütün canlılar kıyamet günü tekrar dirileceklerdir. Zaten önünde sonunda bütün canlılar Allah'a döndürülecektir. İşte o zaman, dünyadayken, yaptıklarından hesaba çekilecekler, günahkârlar ve suçlular susacaklardır. Taptıkları şeyler kendilerinden şikâyetçi olacak, «niçin bize taptınız?» diyerek onlardan uzaklaşacaktır. Onlar kendilerine asla şefaatçi olmayacaklardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kıyametin kopacağı gün suçlular susacaklardır. Koştukları ortaklardan da kendilerine şefaatçılar olmayacaktır. Onlar ortaklarını da inkâr edeceklerdir.»

14

«Kıyametin kopacağı gün, işte o gün darmadağın olurlar.»

15

«İman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince onlar ağırlanacakları bîr cennette bulunurlar.»

16

«Küfredip de âyetlerimizi ve âhirette bana kavuşmayı yalanlayanlara gelince, işte onlar azaba uğramak için getirilirler.»

Kıyamet günü insanlar mahşer yerine toplanıp hesaba çekildikten sonra kâfirlerle mü'minler birbirlerinden ayrılırlar, iman edip sâlih amel işleyenler kendileri için hazırlanmış cennetlere sevk edilirler. Onlar için korku ve hüzün yoktur, iman etmeyenler ise içinde ebedî olarak kalacakları cehenneme sevk edilirler. Onlar orada elim bir azaba uğrayacaklardır. Bu onlara inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Böylece iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İman edip sâlih amellerde bulunanlara gelince, onlar ağırlanacakları bir cennette bulunacaklardır. Küfredip de âyetlerimizi ve âhirette bana kavuşmayı yalanlayanlara gelince, işte onlar azaba uğramak için getirilirler.»

17

«Akşama girerken ve sabaha ererken hepiniz Allah'ı tesbih edin.»

18

«Göklerde ve yerde hamd O'nundur. Gündüzün nihayetinde de, öğlenleri de O'nun şanını yüceltin.»

19

«O ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkartır. Yeryüzünü ölümünden sonra O canlandırır, İşte siz de böylece çıkarılacaksınız.»

Hâlik-ı Zülcelâl, kullarının kendisine ibadet etmeleri ve tesbihde bulunmaları için bir günde beş vakit namazı emretmiş ve bu namaz vakitlerini bildirerek «akşama girerken ve sabaha ererken Allah'ı tesbih edin» buyurmuştur. Bu ifadeden maksat akşam, yatsı ve sabah namazlarıdır. Gündüzün nihayetinden maksat ikindi namazı, zuhurdan maksat ise öğle namazıdır. Böylece beş vakit namazın vakti belirtilmiştir, Namaz dinin direği, imanın muhafazası ve azaptan kurtuluş fermanıdır. Kul, ancak namaz vasıtasıyle Allah'a yaklaşır ve kulluk görevini yerine getirir. Çünkü göklerde ve yerde hamd yalnız Allah'a mahsustur, O ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarır. Yeri ölümünden sonra dirilten O'dur. Yeryüzünü ölümünden sonra dirilttiği gibi, bütün canlıları da kıyamet günü aynı şekilde diriltecektir. İşte o zaman iman edenlere mükâfatlarını, etmeyenlere de cezalarını verecektir.

Allah, ölü toprağı gökten yağmur indirip dirilttiği ve çeşit çeşit bitkiler, sebzeler, meyveler, otlaklar, mer'alar, bağlar, bahçeler ve ormanlar bitirip yeryüzünü süslediği gibi, kıyamet günü de insanları mezarlarından öylece diriltecek ve hesaba çekecektir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «O diriden ölüyü, ölüden de diriyi çıkarır. Yeryüzünü ölümünden sonra O, canlandırır, işte siz de böyle çıkarılacaksınız.»

Allahü teâlâ kıyamet günü, yedinci kat gökteki Bahri Mescur'dan insan nutfesi şeklinde bir yağmur yağdırır, o yağmur ile toprağa karışmış kemikler hayat bulup dirilirler. Sonra hesaba çekilmek için mahşer yerine getirilirler. Orada hesaba çekilirler, iman edenlerle, etmeyenler birbirlerinden ayrılırlar.

20

«Sizi topraktan yaratmış olması O'nun âyetlerindendir. Sonra hemen birer insan olup yeryüzüne yayılırsınız.»

Allahü teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'i topraktan ve anasız babasız olarak yaratmıştır. Âdem (aleyhisselâm)'ın anasız ve babasız yaratılması Allah'ın vahdaniyetine ve kudretine delâlet eder. O, insanoğlunun babasıdır. Diğer insanlar da onun sulbünden gelmiştir. Sonra ayrı ayrı kabilelere, milletlere ve ailelere ayrılmışlar, yeryüzünün her köşesine dağılmışlardır. Bütün bunlar kendi kendine olmamış, Allah'ın yaratıp dilemesiyle meydana gelmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Sizi topraktan yaratmış olması O'nun âyetlerindendir. Sonra hemen birer insan olup yeryüzüne yayılırsınız.»

21

«içinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun âyetlerindendir. Şüphesiz ki bunu düşünen kavim için âyetler vardır.»

Ey insanlar, içinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız, birbirinize sevgi ve saygı göstereceğiniz, muhabbet besleyeceğiniz eşler yaratıp o eşlerden de oğullarınızın, kızlarınızın meydana gelmesi Allah'ın âyetlerindendir. Bunlar Allah'ın varlığına, birliğine, kudretine delâlet eder. Şüphesiz ki düşünen kavimler için bunda ibretler, alâmetler vardır. Yeryüzüne dağılıp kabileler, milletler ve kavimler haline gelmeniz, hiç tanımadığınız bir kadınla evlenip birbirinize sevgi ve muhabbet beslemeniz Allah'ın varlığının ve birliğinin delilidir. Kadın ve erkeğin gönlüne bu sevgiyi koyup onları birbirleriyle ülfet ettiren O dur. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor; «içinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun âyetlerindendir. Şüphesiz ki bunda düşünen kavim için âyetler vardır.»

22

«Gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin değişik olması da O'nun âyetlerindendir. Şüphesiz ki bunda da bilenler için âyetler vardır.»

Ey insanlar, göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin, renklerinizin, boylarınızın, huylarınızın, kabiliyetlerinizin, becerilerinizin, zekâlarınızın ayrı ayrı olması da Allah'ın âyetlerindendir. Yeryüzündeki bütün bilginler bir araya gelseler, bunlardan birisini bile yapamazlar. Şüphesiz ki bunda da bilenler için âyetler ve alâmetler vardır. Bunların hepsi Allah'ın birliğine ve kudretine delâlet eder. Allah'tan başka kim bunları yaratabilirdi? İşte bütün bunlar Allah'ın kudretinin eseridir.

23

«Geceleyin uyumanız, gündüz de lütfundan rızık aramanız O'nun âyetlerindendir. Bunlarda dinleyen kavim için âyetler vardır.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ** geceleri istirahatiniz, gündüzleri de lütfundan rızkınızı aramanız ve yeryüzünde gezip ihtiyaçlarınızı karşılamanız için yaratmıştır. Bunlar O'nun âyetlerindendir. Akıl sahipleri için bunlarda ibretler vardır. Şayet bunlardan birisini yaratmasaydı, insanlar gece istirahatini veya gündüzün geçimini nasıl te'ının edeceklerdi? Veya bunları Allah'tan başka kim var edebilirdi? Bunlarda da akıl sahipleri için ibretler ve ders alınması gereken birçok hikmetler vardır. Uyumak ve uyanmak bir nevi ölüp dirilmek gibidir. Uyku ölümü, uyanmak da tekrar dirilmeyi hatırlatmaktadır. Bunların hepsi Allah'ın iradesiyle olmaktadır. Bu bakımdan akıl sahipleri ve düşünebilenler için bunlarda ibretler vardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Geceleyin uyumanız, gündüz de lütfundan rızık aramanız O'nun âyetlerindendir. Bunlarda dinleyen kavim için âyetler vardır.»

24

«Size korku ve ümit veren, şimşeği göstermesi, gökten su indirip onunla ölümünden sonra yeri diriltmesi de O'nun âyetlerindendir. Bunlarda düşünen bir kavim için âyetler vardır.»

Hâlik-i Zülcelâl'in insanlara korku ve ümit veren yıldırımı, şimşeği ve yağmuru göstermesi, gökten su indirip onunla ölümünden sonra yeri diriltmesi, orada bağlar, bahçeler, mer'alar, meyveler, sebzeler, ormanlar meydana getirip olgunlaştırması O'nun alâmetlerindendir. Bütün bunlar Allah'ın birliğine ve kudretine

delâlet eder. Düşünen kavimler için bunlarda ibretler, alâmetler ve hikmetler vardır. Bunlar kendiliğinden değil, Allah'ın yaratmasiyla meydana gelmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Size korku ve ümit veren şimşeği göstermesi, gökten su indirip, onunla ölümünden sonra yeri diriltmesi de O'nun âyetlerindendir. Bunlarda düşünen bir kavim için âyetler vardır.»

25

«Göğün ve yerin O'nun emriyle ayakta durması da yine O'nun âyetlerindendir. Sonra sizi bir çağırmaya görsün, hemen çıkıverîrsiniz.»

26

«Göklerde ve yerde olanlar O'nundur. Hepsi O'na boyun eğer.»

Göklerin ve yerin ayakta durması, yıldızların kandiller gibi göğü süslemesi, güneşin, ayın birbirini takip etmesi, gece ile gündüzün birinin gelip diğerinin gitmesi, **Allahü teâlâ**'nın âyetlerindendir. Bütün canlılar öldükten sonra dirilecekler, mahşer yerinde toplanacaklardır. İsrafil (aleyhisselâm)'ın sûru üfürmesiyle bu hâdise gerçekleşecektir. Orada herkes hesaba çekilecek, iman edip sâlih amel işleyenler, mükâfat, iman etmeyenler ise ceza göreceklerdir. Göklerde ve yerde olanlar O'nundur. Hepsi O'na boyun eğerler. Çünkü her şeyi yaratan O'dur ve hepsi de O'na muhtaçtır. Yüce Halik bunu söyle beyan ediyor: «Göklerde ve yerde olanlar O'nundur. Hepsi O'na boyun eğer.»

27

«O'dur önce yaratan, sonra onu tekrar eden. Bu O'nun için daha kolaydır. Göklerde ve yerde en üstün sıfat O'nundur. O yegâne galip, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

Allahü teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'i balçıktan yaratmış, sulbünden de bütün insanları vücûda getirmiştir. Allah, insanoğluna muayyen bir ömür takdir etmiştir, ömür bittikten sonra onları öldürecek, kıyamet günü hesaba çekmek üzere tekrar diriltecektir. Bu, Hâlik-ı Mutlak için yoktan var etmekten daha kolaydır. Çünkü her şeyi var eden O'dur. Göklerde ve yerde O'nun şeriki, benzeri

yoktur. En üstün sıfat da O'nundur. Göklerde ve yerde yegâne hüküm ve hikmet sahibi O'dur. Kimse emrine karşı gelemez, vaadinden de asla dönmez. Gerçek akıl sahiplerinin bunlardan ibret alıp Allah'a iman etmesi gerekir. Zira O'ndan başka ibadete layık ilâh yoktur.

28

«O, size kendinizden bir örnek verdi: Size verdiğimiz rızıklarda emriniz altında bulunan kölelerinizin de eşit olarak hak sahibi olmalarına razı olur ve birbirinizi saydığınız gibi, bunları da sayar mısınız ki bizzat yaptığımız işlerde bize ortaklar koşulmasına razı olasınız? İşte biz âyetleri aklını kullanacak bir kavim için böyle açıklarız.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Kureyşliler putlarına ibadet edip "lâ ilahe illâllahü" derler, ihrama girdikleri zaman da telbiye getirip şöyle söylerlerdi:

«Senin emrine icabet ederiz. Şerikin, ortağın yoktur. Ancak şerikin senin mülkündür, sen ona mâliksin.» Müşrikler Beytullah'ı tavaf ederken bu şekilde telbiyede bulunuyorlardı. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukarıdaki âyeti inzal edip onların bu telbiyelerini reddetmiş ve şöyle buyurmuştur: «O, size kendinizden bir örnek verdi: Size verdiğimiz rızıklardan, emriniz altında bulunan kölelerinize de eşit olarak hak sahibi olmalarına razı olur ve birbirinizi saydığınız gibi, bunları da sayar mısınız ki, bizzat yaptığımız işlerde bize ortaklar koşulmasına razı olasınız? İşte biz âyetleri, aklını kullanacak bir kavim için böyle açıklarız.» Hâlik-ı Zülcelâl, kendisine ortak koşan kâfirlere, kendilerinden bir misal vererek en güzel bir teşbihle ortak koşmanın ne kadar çirkin ve tutarsız olduğunu onlara açıklamıştır. Hiçbir hakkı olmadığı halde, efendinin kölesini mirasına ortak etmesi ve aynı haklara sahip kılması düşünülemediği gibi, kölenin de böyle bir hak iddia etmesi mümkün değildir. Durum böyleyken, nasıl olur da Allah'ın mülkünde, yaratıkları O'na ortak koşarlar ve O'ndan başkasına ilâh diye taparlar? Halbuki Yüce Hâlik'ın hiç bir ortağı, benzeri, yardımcısı yoktur. O, bütün noksan sıfatlardan münezzehtir, beridir. Aklı olanlar için bu misallerde büyük ibretler, hikmetler vardır. Kimsenin

kendi mülküne başkasını ortak etmediğini gördükleri halde kâfirler nasıl oluyor da Allah'a ortak koşuyorlar? Onlar hiç mi düşünmezler? Aklı olanlar, bunlardan ibret alırlar ve Allah'a başkalarını ortak koşmazlar.

29

«Hayır, o zulmedenler körü körüne kendi heveslerine uymuşlardır. Allah'ın saptırdığı kimseyi kim doğru yola iletebilir? Onların yardımcıları da yoktur.»

Kâfirler, körü körüne heveslerine uyup ellerinde hiçbir delilleri olmadığı halde putlara taptılar. Böylece imandan yüz çevirmekle kendilerine zulmettiler, doğru yoldan saptılar. Allah'ın saptırdığı kimseyi kim doğru yola getirebilir? Kıyamet günü onları Allah'ın azabından kurtaracak ve kendilerine yardımcı olacak birisi yoktur. İman etmeyenler Allah'ın azabından asla kurtulamayacaklardır. Onların gidecekleri ve içinde ebedî kalacaktan yer cehennemdir. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır.

30

«Öyle ise sen, Hakk'a yönelerek kendini Allah'ın insanlara yaratılıştan verdiği dine ver. Allah'ın yaratışında değişme yoktur, işte doğru din budur. Ama insanların çoğu bilmezler.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, öyle ise sen, Hakk'a yönelerek kendini Allah'ın insanlara yaratılışta verdiği dine ver. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur. Ama insanların çoğu bilmezler.» Bu emir iman edenleredir. Din, sadece **peygamber**in şahsına mahsus değildir. Çünkü her insan doğarken islâm fıtratı üzerine doğar. Bu da gösteriyor ki, her çocuk mutlaka Allah'ın dini üzere doğar. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor:

«Doğan her çocuk İslâm fıtratı üzere doğar. Sonra onu ana babası Yahudi, Hıristiyan veya Mecusi yapar.» Yani ana baba hangi dine mensupsa, çocuğunu da o dine çevirir. Çocuk ana rahminde şekillenmeye başladığı zaman, alnına ilâhî din İslâm yazılır ve o fıtrat üzere doğar. Allah'ın dininde asla değişme yoktur. O'hun yarattığını

hiç kims« değiştiremez, çünkü muhkemdir, kaimdir, asla bozulmaz. Onu insanın ruhundan söküp atmak mümkün olmaz. O inancın gereğidir ki, hakkı bulamayanlar başka şeylere tapınma ihtiyacını hissetmişlerdir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.

31

«Hepiniz O'na dönün. Ondan korkun. Namazı dosdoğru kılın, müşriklerden olmayın.»

32

«Dinlerinde ayrılığa düşüp fırka fırka oldular. Her fırka kendi yanında olanlara sevinir durur.»

Ey iman edenler, hepiniz Allah'a dönün, emirlerine itaat edip yasaklarından sakının ve azabından korkun, asla isyan etmeyin. Namazınızı dosdoğru kılın. Kâfirlerden ve müşriklerden olmayın. Dinlerinde ayrılığa düşüp fırka fırka olanlardan olmayın, İslâm'dan önce Yahudiler yetmiş bir, Hıristiyanlar ise yetmiş iki fırkaya ayrılmıştı. Her fırka da kendi dininden memnundu. Haliyle çocuklarını da kendi dinlerine çevirmişler, İslâm'dan uzaklaştırmalardı. Böylece kimi Yahudi, kimi Hıristiyan, kimi de Mecûsi olmuştu. Halbuki bunlar bâtıl şeylerle ömürlerini geçirmişlerdi. Çünkü Allah'ın dininden başkası bâtıldır, boştur, edindikleri dinlerin kıyamet günü kendilerine asla faydası olmayacaktır.

33

«İnsanlara bir darlık isabet edince, Rablerine dönerek O'na yalvarırlar. Sonra onlara katından bir rahmet tattırınca bakarsınız ki, içlerinden bir gurub Rablerlne şirk koşup durmaktadır.»

34

«Ki kendilerine verdiğimize nankörlük etsinler. Safa sürün bakalım. Yakında bileceksiniz.»

35

«Yoksa onlara şirk koşmalarını söyleyen bir delil mi indirdik?»

İnsanlara bir musibet, bir darlık isabet ettiği zaman, ondan kurtulmak için hemen Rablerine yalvarmaya başlarlar. O sıkıntıdan ve darlıktan kurtulup nimete kavuştukları zaman, içlerinden bir kısmı Rablerine yalvarmayı terk edip şirk koşmaya başlarlar. Çekeklerini unuturlar. Allah'ın kendilerine vermiş olduğu nimetler, küfürlerine sebeb olur. Onlar sıkıntı ve darlıkta Rablerine yalvarırlar, nimete kavuştukları zaman ise şirk koşarlar ve Rablerini hiç hatırlamazlar, kendilerine verilen nimetlere şükretmezler. Halbuki ellerinde Allah'a şirk koşmaları için bir delil de yoktur. Buna rağmen şirk koşarlar, nimetlerine nankörlük ederler. Onlar kendilerine verilen nimetlerle bu dünyada bir müddet oyalansınlar, Allah'ın nimetlerine nankörlük etsinler. Sonunda bunu anlayacaklardır ve yaptıklarına pişman olacaklar, fakat o günkü pişmanlık asla fayda vermeyecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İnsanlara bir darlık isabet edince, Rablerine dönerek O'na yalvarırlar. Sonra onlara katından bir rahmet tattırınca bakarsınız ki, içlerinden bir gurub Rablerine şirk koşup durmaktadır. Ki kendilerine verdiğimize nankörlük etsinler. Safa sürün bakalım. Yakında bileceksiniz. Yoksa onlara şirk koşmalarını söyleyen bir delil mi indirdik?»

36

«Ne zaman da insanlara bir rahmet tattırdı isek onunla sevinirler. Ama yaptıklarından dolayı başlarına bir kötülük gelirse hemen ümitlerini kesiverirler.»

37

«Görmezler mi ki, Allah rızkı dilediğine yayıp bir ölçüye göre verir. Muhakkak ki buncia inanan bir kavim için âyetler vardır.»

İnsanlara bir nimet ve bir rahmet verildiği zaman onlarla sevinirler. Fakat yaptıkları kötülükler yüzünden başlarına bir musibst, bir darlık, bir sıkıntı gelirse hemen ümitlerini keserler, Allah'ı unuturlar, nimet içinde yüzdükleri anları hiç hatırlamazlar. Halbuki Allah rızkı bir ölçüye göre, dilediğine verir. Kullarından kimine bol bol rızık verir, kiminkini ise daraltır. Muhakkak ki bunda iman eden bir kavim için âyetler, alâmetler ve hikmetler vardır. Çünkü her şeyin sahibi Allah'tır. O, dilediğini yapar, O'na kimse müdahale edemez.

38

«Akrabaya, yoksula, yolda kalmışa hakkını ver. Bu, Allah'ın rızasını dileyenler için daha hayırlıdır. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.»

39

«İnsanların malları içinde artsın diye verdiğiniz herhangi bir faiz Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını dileyerek verdiğiniz herhangi bir zekât ise böyle değildir. İşte onlar sevaplarını kat kat artıranlardır.»

Allahü teâlâ'nın «akrabaya, yoksula, yolda kalmışa hakkını ver» emri sadece **Peygamber**imize mahsus değildir, iman edenlerin hepsine gamildir. En hayırlı ibadet, Allah yolunda tasadduk etmektir. Akrabalara, yoksullara, kimsesizlere, yolda kalmışlara ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmek, Allah yolunda tasadduktur. Ayette belirtilen bu kimselerin ihtiyaçlarını karşılamak, Allah'ın rızasını dileyenler için, daha hayırlıdır. İşte kurtuluşa erenler de bunlardır. İnsanların mallarının artması için verdikleri herhangi bir faiz, Allah katında onların mallarını artırmaz. Bilâkis o malın yok olmasına sebeb olur. Çünkü Allah'ın yasak ettiği şeyi yapmak O'na isyandır. Allah'a isyan ile elde edilen her şey yok olmaya mahkûmdur. Faizle elde edilen servet ise mutlaka bir gün yok olacaktır. Bunun için «İnsanların malları içinde artsın diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz» buyurulmuştur. Halbuki Allah'ın rızasını kazanmak için, verilen zekât, böyle değildir. Zekât, hem malın artmasına, hem de korunmasına sebeb olur. Zira onu emreden Hâlik-ı Mutlak'tır. Zekâtı verilen malın koruyucusu da keza O'dur. Zekâtını verenler Allah katında sevaplarını kat kat artırırlar.

40

«Allah'tır sizi yaratan, sonra rızıklandıran, sonra öldüren ve da ha sonra dirilten. O'na koştuğunuz ortaklarınızdan böyle bir şey yapan var mıdır? Allah onların koştukları ortaklardan münezzehtir, yücedir.»

Ey insanlar, sizi yoktan var eden, yeryüzünde çeşitli nimetlerle rızıklandıran, vadeniz geldiği vakit sizi öldüren ve kıyamet günü

tekrar diriltecek olan Allah'tır. Sizin O'na koştuğunuz ortaklardan hangisi böyle bir şey yapabilir? Allah, onların koştukları ortaklardan münezzehtir, yücedir. O'nun ortağı, şeriki, benzeri, yardımcısı yoktur. Her şey O'na muhtaçtır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir.

41

«İnsanların elleriyle işlediklerinden dolayı karada ve denizde bozgun belirdi. Ki yaptıklarının bir kısmını Allah onlara tattırsın. Belki dönerler diye.»

İnsanların işlemiş oldukları kötülükler ve masiyetler yüzünden karada ve denizde bozgun belirmiştir. Karada bozgunun belirmesi, yağmurun kesilmesi, isyanın, fuhşun, ahlâksızlığın, huzursuzluğun artmasıdır. Yağmurun kesilmesiyle ekinlerin, meyvelerin, sebzelerin, otlakların, nebatatın azalması ve kıtlığın, yokluğun baş göstermesidir. Denizde bozgunun belirmesi ise, oradan çıkarılan şeylerin yok denecek kadar azalması, hattâ birçoğunun yok olmasıdır. Bütün bunlar, insanların yaptıkları kötülükleri ve isyanları yüzünden başlarına gelmiştir. Bazılarına göre denizden maksat, şehirlerdir, karadan maksat ise köylerdir. Şehirlere deniz denmesi nüfusun yoğun olmasından ve suyun oralarda zaruret halinde bulunmasından dolayıdır. Köylerde ise nüfusun az oluşu, ırmakların ve kaynak sularının yağmurun kesilmesiyle kuruması ve bundan mütevellit de o bölgedeki insanların ve hayvanların, bağların, bahçelerin, sebzelerin zarar görmesidir.

Ebû'l-Âlâ'ya göre ise, karadan maksat vücudun organları, denizden maksat da kalbtir. Azalarda fesat, kişinin masıyet işlemesi, kötülük yapması, kalbin fesadı ise ahlâksızlığın artması, bâtıl inançların yayılması, her türlü kötülüğün meydana gelmesidir. Bütün bunlar karada ve denizde bozgunun belirmesine sebeb olur. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «insanların elleriyle işlediklerinden dolayı karada ve denizde bozgun belirdi. Ki yaptıklarının bir kısmını Allah onlara tattırsın. Belki dönerler diye.» Böylece insanlar yaptıkları kötülüklerden belki vazgeçip iman ederek sâlih amel işlerler. İman edip sâlih amel işleyenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

42

«De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da daha önce geçenlerin akıbetinin nasıl olduğunu görün. Onların çoğu müşrik idiler.»

43

«Reddine asla imkân bulunmayan Allah'ın o günü gelmezden önce yüzünü dosdoğru dine çevir. Ki, o gün insanlar bölük bölük ayrılacaklardır.»

Ey insanlar, yeryüzünde gezin dolaşın, sizden önce küfredip imandan yüz çevirenlerin akıbetini görün, onlardan ibret alm. Küfür ve zulümleri yüzünden helak olmuşlardır. Onların çoğu müşrik idiler.

Siz onların başlarına gelenlerden ibret alarak Allah'ın vaad ettiği kıyamet günü gelmeden önce küfrü terk edin ve dosdoğru dine dönün. Çünkü o gün iman edenlerle, etmeyenler birbirlerinden ayrılacaklardır. İman edenler mükâfatlarını almak için Allah'ın kendilerine vaad edip hazırladığı cennetlere girecekler ve orada ebedî olarak kalacaklardır. İman etmeyenler ise cezalarını çekmek üzere kendileri için hazırlanmış olan cehenneme girecekler ve orada ebedî olarak kalacaklardır. Bu onların küfür ve zulümlerinin karşılığıdır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Yâ Muhammed! De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da daha önce geçenlerin akıbetinin nasıl olduğunu görün. Onların çoğu müşrik idiler.»

44

«Kim küfrederse, küfrü kendi aleyhinedir. Kim de sâlih amel işlerse kendisi için rahat bir yer hazırlamış olur.»

45

«İman edip sâlih amel işleyenleri Allah'ın fazlından mükâfatlandırması içindir bu. Muhakkak ki O küfredenleri sevmez.»

Küfredenler, küfürlerinin cezasını çekecek, onların küfrü kendi aleyhlerinedir. İman edip sâlih amel işleyenler de kendileri için rahat bir yer hazırlamışlardır. Onlar da Allah katında imanlarının ve amellerinin mükâfatını göreceklerdir. Çünkü Allah iman eden kullarını sever, günahlarını bağışlar, amellerinin mükâfatını kat kat verir, İman etmeyenleri ise asla sevmez. Yüce Halik bunu şöyle

beyan ediyor: «İman edip sâlih amel işleyenleri Allah'ın fazlından mükâfatlandırması içindir bu. Muhakkak ki O, küfredenleri sevmez.»

46

«Rüzgârları müjdeciler olarak göndermesi, rahmetinden size tattırması, emri ile gemilerin yürümesi ve lütfundan rızık istemeniz O'nun âyetlerindendir. Belki şükredersiniz.»

Yüce Hâlik'ın rüzgârları yağmurun ve rahmetin müjdecisi olarak önden göndermesi, gökten indirdiği yağmur ile yerden çeşitli nimetleri bitirip sizin istifadenize sunması, gemilerin denizlerde bir yerden diğer yere seyretmesi, karada ve denizde istediğiniz yere gitmeniz ve ihtiyaçlarınızı te'ının etmeniz O'nun âyetlerindendir. Belki şükredersiniz diye bütün bu nimetleri sizin emrinize vermiştir. O, şükredenlerin nimetini artırır, nankörlük yapanlarınkini ise alır. Allah'ın azabı çok elimdir.

47

«Yemin olsun ki, senden önce biz nice **peygamber**leri kendi kavimlerine göndermişizdir de onlara açık deliller getirmişlerdir. Ama biz suç işleyenlerden öç aldık. Çünkü mü'minlere yardım etmek üstümüze bir haktı.»

Yüce Halik, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'den önce de kavimlere nice **peygamber**ler göndermiş, o **peygamber**ler vasıtasıyle emir ve yasaklarını bildirmiştir. **Peygamber**ler kavimlerine **peygamber** olduklarını isbat için apaçık deliller, mucizeler ve alâmetler getirmişlerdi. Buna rağmen kavimleri kendilerini yalanlamışlardır. **Allahü teâlâ** da **peygamber**lerini yalanlayan toplumlardan intikamını almıştır. Buna mukabil, iman eden kullarına da yardımı vaad etmiştir. Çünkü O, iman edenlere mükâfatını, etmeyenlere de cezasını verecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Yemin olsun ki, senden önce biz nice **peygamber**leri kavimlerine göndermişizdir de, onlara açık deliller getirmişlerdir. Ama biz suç işleyenlerden öç aldık. Çünkü mü'minlere yardım etmek üstümüze bir haktı.'

48

«Allah odur ki, rüzgârları gönderip bulutları yürütür. Ve onları dilediği gibi gökte yayar ve bölük bölük yığar. Nihayet sen de aralarından yağmurun çıktığını görürsün. Allah'ın kullarından dilediğine verdiği yağmurla onlar hemen sevinirler.»

Yüce Halik rüzgârlar vasıtasıyle bulutları dilediği yere sevkeder, gökyüzünde yayar ve bölük bölük yığar. Sonra o bulutlardan istediği bölgeye yağmur indirir. Yağan yağmur ile yeryüzü dirilir; ekinler, sebzeler, bağlar, bahçeler, meyveler, otlaklar, mer'alar meydana gelir. Bu yağmur kimin bağına, bahçesine isabet ederse, o sevinir, mahsulünden ümitvâr olur. Bağına, bahçesine isabet etmeyen ise mahsulünden hemen ümitsizliğe düşer. Çünkü yağmur bereketin artmasına, mahsulün çoğalmasına sebebtir. Yağmurun azalması veya kesilmesi ise yokluğun ve kıtlığın belirmesine vesiledir. Bu bakımdan «Allah'ın kullarından dilediğine verdiği yağmurla onlar hemen sevinirler." buyurmuştur.

49

«Halbuki daha önceden kendilerine yağmur indirilmesinden kesin olarak ümitlerini kesmişlerdi.»

50

«Allah'ın rahmetinin belirtilerine bir baksana. Toprağı, öldükten sonra nasıl diriltiyor? İşte O, bütün ölüleri de muhakkak diriltecek, hem O, her şeye kadirdir.»

İnsanoğlu çok aciz, çok nankör bir varlıktır. Bir müddet yağmur yağmadığı zaman hemen onun yağmasından ümitlerini keserler. Fakat' üzerlerine rahmet yağıp ekinlerine ve mahsullerine isabet edince hemen sevinirler. Ey insanlar, Allah'ın rahmetinin belirtilerine bir bakın. Toprağı öldükten sonra nasıl diriltiyor? Gökten yağmur indirip ölü toprağı dirilttiği gibi, kıyamet günü ölüleri de öylece diriltip mezarlarından kaldıracaktır. Çünkü O, her şeye kadirdir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, Allah'ın rahmetinin belirtilerine bir baksana. Toprağı öldükten sonra nasıl diriltiyor? İşte O, bütün ölüleri de muhakkak diriltecek, hem O, her şeye kadirdir.»

51

«Yemin olsun ki, bir rüzgâr gönderir de yeşillikleri sarartırsak bunu görünce hemen nankörlüğe bağlarlar.»

52

«Bunun için sen ölülere katiyen îşittiremezsin, dönüp giden sağırlara da daveti duyuramazsm.»

53

«Körleri sapıklıklarından vazgeçirip doğru yola döndüremezsm. Sen ancak âyetlerimizi inananlara duyurabilirsin. İşte onlar müslümanlardır.»

Allahü teâlâ bir rüzgâr gönderip yeşil ekinleri olmadan sarartırsa insanlar hemen Allah'a karşı nankörlük etmeye başlarlar, bu durumdan şikâyetçi olurlar. Daha önce kendilerine verilen bunca nimetleri unuturlar. Bundan dolayı Yüce Halik onları ölülere, sağırlara ve körlere benzeterek şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, bunun için sen katiyen ölülere işittiremezsin, dönüp giden sağırlara da daveti duyuramazsm. Körleri sapıklıklarından vazgeçilip doğru yola döndüremezsin. Sen ancak âyetlerimizi inananlara duyurabilirsin. İşte onlar müslümanlardır.» Hâlik-ı Zülcelâl, kâfirleri ölülere benzetmiştir. Gerçekten de ruhen ölüdürler, kördürler, sağırdırlar. Şayet böyle olmasalardı, **Peygamber**'in davetine kulak verip icabet ederek îman ederlerdi. Ölüler, sağırlar **Peygamber**lerin davetini işitemezler, duyamazlar. Körler de doğru yolu görüp hidayete eremezler. Bu bakımdan bunların hiçbiri kurtuluşa eremez. Ancak Allah'ın âyetlerine inananlar, **Peygamber**'in davetini işitirler. İşte onlar da müslümanlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Sen ancak âyetlerimizi inananlara duyurabilirsin. İşte onlar da müslümanlardır.»

54

«Allah odur ki, sizi güçsüz olarak yaratmıştır. Güçsüzlükten sonra kuvvetli kılmış, sonra da kuvvetliliğin ardından güçsüz ve ihtiyar yapmıştır. O dilediğini yaratır. O hakkıyle bilendir, kemâliyle kadirdir.»

Ey insanlar, Allah sizi bir damla nutfeden yaratıp şekillendirerek göz, kulak, el, ayak verip hiçbir şeyden habersiz ve güçsüz olarak dünyaya getirmiştir. Siz her şeyden habersiz ve güçsüz olarak dünyaya geldikten sonra yavaş yavaş büyümeye, gelişmeye, güçlenmeye, kuvvetlenmeye, yeryüzünde gezip dolaşmaya başladınız, ihtiyarlık çağına geldikten sonra gücünüz, kuvvetiniz, sıhhatiniz, aklınız yavaş yavaş gitti. Tekrar çocukluk çağma döndünüz yiyemez, içemez, hareket edemez, gezip dolaşamaz oldunuz. Bütün bunlar sizin elinizde olmayarak meydana geldi. İşte bütün bunlar Allah'ın kudretiyle olmaktadır. Kimsenin bunların olmasında en küçük bir katkısı yoktur. O, neyi dilerse onu yapar, kimse O'nun emrine müdahale edemez. Bunda insanlar için büyük hikmetler vardır. Bu dünya, varlık, yokluk, gençlik, güzellik, servet hepsi boştur. Ancak iman edip sâlih amel işleyenler, Allah katında ebedî bir mükâfata nail olacaklardır. Dünyaya gelmekten maksat, ebedî hayatı kazanmaktır.

55

«Kıyametin kopacağı gün suçlular bir saatten başka kalmadıklarına yemin ederler, İşte onlar böylece aldatılıp döndürülürler.»

Kafirler kıyamet günü mezarlarından kalkıp mahşer yerine geldikleri zaman, -mezarda ne kadar kaldınız» diye sorulduğu zaman bir saatten fazla kalmadıklarına yemin ederler. Sonra on gün kaldıklarına, daha sonra bir gün kaldıklarına, en sonunda da bir saatten fazla kalmadıklarına yemin ederler. Kâfirler dünyada yalan söyleyip **peygamber**lerini inkâr ettikleri gibi, âhirette de ne kadar kaldıklarını bilmedikleri halde bir saatten fazla kalmadık" diye yalan yere yemin ederler, işte onfar böylece aldatılıp döndürülürler. Kâfirler dünyada hakkı inkâr edip yalan söyledikleri gibi, bu durumlarını izhar ve isbat için âhirette de mezarda ne kadar kaldıklarını bilmedikleri halde yalan söylerler. Hakk'ı inkâr edenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

56

«Kendilerine bilgi ve iman verilenler, and olsun ki, Allah'ın kitabında yazılan yeniden diriliş gününe kadar kaldınız. İşte bu yeniden diriliş günüdür. Ama siz bilmiyorsunuz derler.»

57

'Zulmedenlerin o gün mazeret beyan etmeleri fayda vermez. Artık kendilerinden, Allah'ın hoşnut edeceği şeye dönüşleri de istenmez.'

İman edenler kıyamet günü kâfirlere şöyle derler: «Siz kabirle rinizde bir saat değil, and olsun ki Allah'ın kitabında yazılı olan ba's gününe kadar kaldınız. Sizin söylediğiniz gibi bir saat kalmadınız, İşte bugün, yeniden diriliş günüdür. Ama siz hâlâ bunu bilmiyorsunuz.» Dünyada iken kendilerine küfürle zulmedenlerin kıyamet günü özür beyan etmeleri asla kabul edilmez. O gün kâfirlerden iman etmeleri ve Allah'ın hoşnut olacağı bir şeye dönmeleri de istenmez. Onlar azabı gördükleri zaman tekrar dünyaya geri dönüp iman etmek için izin isterler. Fakat onların bu istekleri asla kabul edilmez. O gün artık geri dönüş yoktur. Herkes bu dünyada yaptığının mükâfatını veya cezasını görecektir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Zulmedenlerin o gün mazeret beyan etmeleri fayda vermez. Artık kendilerinden, Allah'ın hoşnut edeceği şeye dönüşleri de istenmez.»

58

«Yemin olsun ki, bu Kur'an'da insanlar için her türlü misal irad etmişizdir. Bununla beraber sen onlara herhangi bir âyet getirmiş olsan, küfredenler 'siz ancak bâtıl şeyler ortaya atanlarsınız' derler.»

59

«İşte Allah bilmeyenlerin kalblerîne böyle damga basar.»

60

«Sabret. Şüphesiz ki, Allah'ın vaadi gerçektir. Kesin olarak inanmayanların seni hafife almalarına fırsat verme.»

Hâlik-ı Mutlak, insanların ibret alıp iman etmeleri için Kur'ân-ı Kerîm'de her türlü misali irad etmiştir. Bununla beraber emir ve yasaklarını, hayrı ve şerri, iyiyi ve kötüyü, helâli ve haramı, imanı ve

küfrü, hakkı ve bâtılı da bildirmiştir ki, bunları öğrenip ana göre amel etsinler. Geçmiş **peygamber**lerin ümmetlerinin başlarına gelenleri, iman edenlere vereceği mükâfatı, etmeyenlere de verilecek olan cezayı bildirmiştir. Bütün bunların bildirilmesi insanların ibret alıp iman etmeleri içindir. Buna rağmen insanların birçoğu iman etmemişlerdir. İşte Allah iman etmeyenlerin kainlerine böyle damga basar. Şüphesiz ki, Allah'ın vaadi gerçektir, O, iman edenlere mükâfatını, etmeyenlere de cezasını verecektir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: -Yemin olsun ki, bu Kur'an'da insanlar için her türlü misal irad etmişizdir. Bununla beraber sen onlara herhangi bir âyet getirmiş olsan küfredenler 'siz ancak bâtıl şeyler ortaya atanlarsınız' derler. İşte Allah bilmeyenlerin kalblerine böyle damga basar. Sabret. Şüphesiz ki Allah'ın vaadi gerçektir. Kesin olarak inanmayanların sani hafife almalarına fırsat verme.» **Peygamber**i yalanlayıp onu hafife alanlar, dünyada da, âhirette de lâyık oldukları cezayı göreceklerdir.

LOKMAN SÛRESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Kerîm'in 31. süresidir. Mekke'de nazil olmuştur, 34 âyettir. Yalnız 27, 28, 29. âyetlerin Medine'de nazil olduğu rivayeti de vardır. Bu sûre, Lokman (aleyhisselâm)'ın kıssalarından ve hikmetli nasihatlarından bahsettiği için «Lokman sûresi» adını almıştır. Bu mübarek sûrenin beyanatı da çok ulvîdir. İmandan yoksun olanların ne gibi bir azaba müstehak olacakları, iman edenlerin ise Allah katında ne gibi bir mükâfata nail olacakları bidirilmektedir. Hâlik-ı Mutlak'ın bedii, lâtif ve faydalı olarak yaratmış olduğu kâinata beşeriyetin ibret nazariyle bakmalarını celb ediyor. Lokman Hekim'in Allah tarafından ilim ve hikmete nail olduğu, kendisine verilen bu nimetlere şükür ile mükellef olduğu ve oğluna çok hikmetli bir nasihatta bulunduğu, kendilerinden sonra gelenlere bir numune olmak üzere gösteriliyor. Yüce Halik göklerdeki ve yerdeki kudret eserlerini bildiriyor Me geleceğe ait gaybın mahiyetini Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği haber veriliyor. Böylece insanları düşünceye davet ederek iman edenlerin

Allah katında görecekleri mükâfatı, iman etmeyenlerin de ne elim bir azaba uğrayacakları bildiriliyor.

1

«Elif, Lâm, Mim.»

2

«Bunlar hikmet dolu kitabın âyetleridir.»

3

«Ki o iyi davranan kimseler için hidâyet ve rahmettir.»

4

«Onlar ki namaz kılarlar, zekât verirler ve onlar ki âhirete yakînen inanırlar.»

Elif, Lâm, Mim, Bakara sûresinde bunun izahı geçmiştir. Bunlar hikmet dolu Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleridir. Allah'ın birliğine ve kudretine delâlet eder. Bu Kur'an iyi hareket edip iman edenler için hidâyet ve rahmettir, âyetleri muhkemdir, nesh olunmaz. Hakîmd'r, kendisinden önceki kitapların hükmünü nesh etmekle hükmeder. Bunun hükümleri asla değiştirilmez. İmanı ve küfrü, hakkı ve bâtılı, hayrı ve şerri, iyiyi ve kötüyü, helâli ve haramı bildirir. Bu kitap iman edip sâlih amel işleyenler için rahmete vesiledir. İman edip namazlarını dosdoğru kıhp, zekâtını verenler ve âhirete yakînen inananlar kurtuluşa ereceklerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: -Bunlar hikmet dolu kitabın âyetleridir. Ki o iyi davranan kimseler için hidâyet ve rahmettir. Onlar ki namaz kılarlar, zekât verirler ve onlar ki âhirete yakînen inanırlar.»

5

«İşte onlar Rablerinden bir hidâyet üzeredirler. Ve işte onlar felaha erenlerin ta kendileridir.»

Bu sıfatlarla mevsuf olanlar hidâyet üzeredirler ve onlar felaha erenlerin ta kendileridir. İman edip namazlarını dosdoğru kılanlar, zekâtlarını verenler ve âhirete yakînen inananlar felaha erenlerdir. İman etmeyenler asla hidâyete erip felaha kavuşamazlar. Çünkü

iman etmeyenler Allah'ın hoşnut olduğu şeylere ulaşamazlar. Ancak iman edenler ulaşabilirler.

6

«İnsanlar arasında bilgisizce Allah yolundan saptırmak için gerçeği boş sözlerle değişenler ve Allah yolunu alaya alanlar vardır. İşte horlayıcı azab onlar içindir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in baş düşmanlarından olan Nadr ibn Haris ticaret için gittiği İran'dan Rüstem ve İsfendiyar kisralarına ait hikâyeleri ve İran düzmelerini alıp getirir ve halkı etrafına toplayarak - Muhammed'in **Peygamber** olduğu gibi, ben de **peygamber**im. Onun kitabı varsa, benim de kitabım var» diyerek onlara Âdem (aleyhisselâm)'in kıssalarını, İran hikâyelerini okur ve «Muhammed'in söylediklerinin tamamı benim yanımda mevcuttur- diyerek, halkı İslâm dininden uzaklaştırmaya çalışır. Bununla da kalmayarak Kur'ân-ı Kerimle alay eder, cariyeler satın alarak ona nazire olmak için şarkılar, mersiyeler ve çalgılar söyletip çaldırır. Böylece halkı kendi yanına çektiği gibi, onların şehevi arzularını da galeyana getirerek bu cariyeleri kendilerine musallat eder. Şarkı ve türkü söylemek maksadıyle cariye alıp satmak haramdır. Nitekim Ebû İmame, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir:

-Şarkı ve türkü söyleyen cariyeleri satın almak, satmak, ticaretini yapmak ve onlara çalgı çaldırıp, şarkı söyleterek para kazanmak haramdır.- Çünkü onlar çalgı çalmak, şarkı söylemek için değil, hizmet için kullanılmaya müsaade edilmiştir. Mücâhid'in **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'dan rivayetine göre, âyette geçen (lehvel hadisi) mânâsı şarkı söyleyen cariyeleri satın alıp onlara şarkı söyletmektir. Bazılarına göre (lehvel hadîs)'ten maksat imam terk edip küfrü tercih etmektir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «İnsanlar arasında bilgisizce Allah yolundan saptırmak için gerçeği boş sözlerle değişenler ve Allah yolunu alaya alanlar vardır. İşte horlayıcı azab onlar içindir.»

7

«Ayetlerimiz ona okunduğu zaman kulaklarında ağırlık var da işitmiyormuş gibi büyüklük taslayarak sırt çevirir. İşte ona çok acıklı bir azabı müjdele..»

Bu âyet-i celile Nadr ibn Sabit hakkında nazil olmuştur. **Allahü teâlâ**'nın âyetleri onlara okunduğu zaman kulaklarında sağırlık var da işitmiyormuş gibi büyüklük taslayarak sırt çevirip kaçar. Kur'an'ı tasdik edip inanmazlar. İşte onlar için kıyamet günü elim bir azab vardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Âyetlerimiz ona okunduğu zaman kulaklarında sağırlık var da işitmiyormuş gibi büyüklük taslayarak sırt çevirir. İşte ona çok acıklı bir azabı müjdele.» Kâfirlerin uğrayacakları azabın çok şiddetli olduğunu bildirmek için «azabı müjdele- buyurulmuştur.

8

«îman edip sâlih amel işleyenler için muhakkak onlara Naim cennetleri vardır.»

9

«Orada devamlı kalırlar. Bu, Allah'ın hak vaadidir. O, yegâns galip, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

İman edip sâlih amel işleyenler kıyamet günü Allah katında mükâfatlarını göreceklerdir. Onlar kendileri için hazırlanan Naim cennetlerine girecekler ve orada ebedi olarak kalacaklardır. Bu, onlara Allah'ın hak vaadidir. O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

10

«Gökleri gördüğünüz gibi direksiz olarak yaratmış, sizi sarsar diye yere ağır baskılar koymuş, orada her türlü canlıyı yaymıştır. Gökten su indirip orada her sınıf güzel nebatlar yetiştirmişizdir.»

11

«İşte bu, Allah'ın yaratışıdır. O'ndan başkasının ne yarattığını haydi gösterin bana. Hayır zalimler apaçık bir sapıklık içindedirler.»

Yüce Halik uçsuz bucaksız gökleri direksiz olarak yaratmıştır. Onu tutan bir direk olmadığı gibi, bir yere de bağlı değildir.

Üzerindekileri sarsmasın diye yere de büyük dağlar yerleştirmiştir. O dağlar vasıtasıyle yerin üzerindekiler sarsılmadan gezerler, dolaşırlar. Orada her çeşit canlıyı yaratmış ve yeryüzünün her köşesine yaymıştır. Bunların beslenmeleri ve ihtiyaçlarını te'ının için gökten yağmur indirip o yağmur vasıtasıyle her türlü bitkileri, meyveleri, sebzeleri, mahsulleri, nebâdatı, otlakları, ormanları, bağ ve bahçeleri ve rengârenk çiçekleri yetiştirmiştir. Bütün tunlar **Allahü teâlâ**'nin yaratması ve dilemesiyle meydana gelmiştir. O'ndan başka bunları kim yaratabilir? Bunların hepsi Allah'ın varlığına ve birliğine delâlet eder. İnsanlar hâlâ bunlardan ibret alıp iman etmeyecekler mi? Buna rağmen kâfirler ve zalimler apaçık bir sapıklık içindedirler. Bütün bunları yoktan var eden Allah'ı bırakıp da, hiçbir şeyden haberi olmayan putlara taparlar. Bunlar hâlâ düşünmeyecekler mi? Bütün varlıkları, gökleri ve yeri yoktan var eden O değil midir? O. her şeye kadirdir. Düşünebilenler için bütün bunlarda ibretler vardır.

12

«And olsun ki, biz Allah'a şükret diye Lukman'a hikmeti verdik. Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de küfrederse muhakkak ki, Allah ganidir, her hamde O lâyıktır.»

Yüce Allah, Lukman'a akıl, ilim ve hikmet vermiştir. Kendisine verilen ilim ve hikmet' sayesinde hatadan beri olmuştur. Söylediği ve yaptığı her şey doğrudur. **Ehl-i Sünnet**'e göre Lukman'a hikmet verilmiş, **peygamber**lik verilmemiştir. **İbn Abbas** ile Vehb'in görüşü de bu meyandadır. Vehb'in beyanına göre **Allahü teâlâ**, Lukman'ı **peygamber**likle hikmet arasında muhayyer bırakmış, o da hikmeti tercih etmiştir.

Lukman, Hazret-i Mûsâ zamanında yaşamış bir zatın kölesidir. Azat oluş sebebi şudur: Efendisi ona bir gün bir koyun kesip en değerli yerini kendisine getirmesini söyler. O da koyunu keser ve dili ile kalbini alıp efendisine getirir. Bir müddet sonra tekrar bir koyun kesip bu defa en kötü iki azasını kendisine getirmesini ister. Lukman koyunu keser ve yine dili ile kalbini alıp efendisine getirir. Efendisi hayrete düşer ve «ey Lukman, sana koyunun en kıymetli iki azasını bana getir dedim, dili ile yüreğini getirdin. En kötü iki azasını getir

dedim, yine dili ile yüreğini getirdin, bunun hikmeti nedir» der, Lukman da «iyilik de, kötülük de bu ikisinden zuhur eder. Şayet dil ile yürek iyi olursa bütün vücut iyi olur, eğer bu ikisi kötü olur, bozulursa bütün vücut bozulur- cevabını verir. Efendisi, Lukman'dan bu sözleri işitince «Sen çok hikmetli söz söyledin. Böyle, hikmetli sözler söyleyen köle olamaz» der ve azat eder. Lukman azat edildikten sonra halkı toplar onlara vaaz etmeye başlar. O sırada İsrailoğullarının ileri gelenlerinden birisi topluluğa yaklaşır, vaaz edenin kim olduğunu sorar, Lukman olduğunu söylerler. Yanına gelir ve «Ey Lukman, sen falancanın kölesi değil miydin?» der, Lukman -evet o zatın kölesiydim» der. «Seni bu makama yükselten nedir?» diye sorar. Lukman -doğruyu söylemek, emaneti muhafaza edip ihanet etmemek, başkalarının hakkına riayet etmek ve olur olmaz konuşmamak beni bu mertebeye yükseltti' der. Adam şaşkına döner ve çekip gider. Yüce Allah «and olsun ki, biz Allah'a şükret diye Lukman'a hikmet verdik. Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de küfrederse muhakkak ki, Allah ganidir, O her hamde lâyıktır.- Şükredenlerin dünyada Allah nimetlerini, âhirette ise sevabını artırır. Nimetlerine nankörlük yapanların ise dünyada da, ahrette de cezasını verir. Dünyada elindeki nimetleri almakla, âhirette de azablandırmakla cezalandırır.

13

«Hani Lukman oğluna öğüt vererek demişti ki: 'Oğulcuğum, Allah'a şirk koşma, doğrusu şirk büyük bir zulümdür'.»

Lukman oğluna vaaz edip şöyle demiştir: »Oğulcuğum, Allah'a şirk koşma ve kimseyi O'na ortak tutma. Doğrusu şirk büyük bir zulümdür.» Lukman şirki, zulüm olarak zikretmiştir. Çünkü zulüm, bir şeyi mahallinden başka yerde kullanmaktır. Allah'ı bırakıp putları ma'bud edinmek ve onlara tapmak zulümdür. Zira Allah'tan başka ibadete lâyık kimse yoktur. Putları ma'bud edinip onlara tapmak, ibadeti mahallinden başka yerde kullanmaktır. Bu ise zulümdür. Allah'a ortak koşmanın afvı yoktur, bundan başka günahları Allah dilerse afveder, dilerse azab eder.

Lukman'ın oğlu ile karısı müşriklerdendi. Lukman onları imana davet etmek için çok uğraşmıştır. Neticede her ikisi de iman etmiştir.

14

«Biz insana ana ve babasına iyi davranmasını tavsiye ettik. Annesi onu güçsüzlükten güçsüzlüğe uğrayarak karnında taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl sürmüştür. Bana ve ana babana şükret. Dönüş ancak banadır.»

Hâlik-ı Mutlak, irisanoğluna ana babasına iyi davranmasını tavsiye etmiştir. Çünkü çocuğun dünyaya gelmesine Allah'tan sonra sebeb ana babadır. Bununla beraber annenin çocuk üzerindeki hakkı babanınkînden daha fazladır. Çocuk ana rahmine düştüğü andan itibaren her geçen gün anne için bir yük, bir güçsüzlüktür. Onu dokuz ay, on gün gibi uzun bir zaman karnında taşır, sonra büyük bir zorluk içinde dünyaya getirir. Dünyaya getirdiği yavrusuna geceli gündüzlü bıkmadan, usanmadan iki sene de süt verir, Sütten kesildikten sonra yine itina ile yedirir içirir. Kendisine mâlik oluncaya kadar bu itna devam eder. Bütün bunlar anne için kolay şey değildir. Bu kadar zahmete ve ızdıraba katlanan annenin hakkı elbette ki çok büyüktür. Bunun için Yüce Halik «bana ve ana babana şükret» buyurmuştur. **Allahü teâlâ**, kendisine şükür ile ana babaya şükrü beraber zikretmiştir. Bu da gösteriyor ki, Allah hakkından sonra çocuk üzerinde en büyük hak ana babanındır. Bundan dolayıdır Ki, onlara «Öf» bile denmesine müsaade edilmiyor. Ne mutlu ana babasının duasını alanlara. Allah'ın rızasını kazanmak da, cennete girmek de, ana babanın rızasına bağlıdır.

15

«Şayet onlar seni körükörüne bana şirk koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme ve dünya işlerinde onlarla iyi geçin. Bana dönenlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz yine banadır. O zaman ben size yaptıklarının bildiririm.»

Ana babaya itaat ancak meşru olan şeylerde olur. Meşru olmayan şeylerde ana babaya itaat edilemez. Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Şayet onlar, seni körükörüne bana şirk koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme. Ve dünya işlerinde onlarla iyi geçin. Bana dönenlerin yoluna uy. Sonra dönüşünüz yine banadır. O zaman ben size yaptıklarınızı bildiririm.» Ana baba, çocuklarını Allah'a isyana ve şirk koşmaya zorlarlar veya teşvik ederlerse, onların bu

emirlerine asla itaat edilmez. Çünkü Allah'a isyan ve şirk küfürdür. Zira **Allahü teâlâ** her hususta ana babaya itaati emretmiyor, sadece meşru olan hususlarda emrediyor. Halbuki Allah'a isyan ve şirk koşmak küfürdür. Küf üre rıza göstermek de küfürdür. Bundan dolayı Yüce Halik, meşru olmayan hususlarda ana babaya itaati emretmemistir. Fakat dünya işlerinde onlarla en iyi şekilde geçinmeyi, gönüllerini hoş tutmayı emretmiştir. Nitekim **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)den şöyle rivayet edilmiştir:

«Ana babaya yapılan en güzel musahabe (iyilik) aç oldukları zaman doyurmak, ihtiyaçları olduğu zaman üst-başlarını giydirmektir.» Bu, onların gönüllerini hoş etmek ve hayır dualarını almak için en güzel yoldur. Meşru olan her hususta onlara itaat etmek Allah'ın emridir. Çünkü onlara itaat Allah'a itaattir. Allah'a itaat edenler iki cihanda saadete kavuşacaklardır. Sonunda dönüşünüz yalnız Allah'adır. O zaman bu dünyada yaptıklarınızı O, size haber verecek. Îşte o gün zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir.

16

«Oğulcuğum, işlediğin şey bir hardal tanesi kadar da olsa, bir kayanın içinde veya göklerde, yahut yerin derinliklerinde de bulunsa Allah onu getirir. Çünkü Allah lâtiftir, hakkıyle haberdardır.»

Oğlu, Lukman'a bir gün şöyle der: «Ben, kimsenin bulunmadığı bir yerde herhangi bir günah işîesem, **Allahü teâlâ** benim işlediğim günahı nasıl bilip bana onunla azan edecektir?» ilim ve hikmet sahibi Lukman, oğluna şu cevabı verir; «Oğulcuğum, işlediğin şey bir hardal tanesi kadar da olsa, bir kayanın içinde veya göklerde, yahut yerin derinliklerinde de bulunsa, Allah onu getirir. Çünkü Allah lâtiftir, hakkıyle haberdardır.» Allah, kullarının yapmış olduğu her şeyden haberdardır. O yapılan şey ister yedi kat göklerde olsun, ister yerin derinliklerinde olsun, ister az olsun, ister çok olsun, isterse bir zerre miktarı olsun, kıyamet günü Allah onu kulunun karşısına çıkartır. Ona göre mükâfatını veya mücâzatım verir. Mükâfat da, mücâzat da kulun ameline bağlıdır. Bundan sonra Lokman'ın oğluna yapmış olduğu nasihat zikredilmektedir.

17

«Oğulcuğum, namazı kıl, iyiliği emret, kötülüğü önle. Başına gelene sabret. Çünkü bunlar kafi surette farzedilen şeylerdir.»

18

«İnsanları küçümseyip yüz çevirme, - yeryüzünde şımarık yürüme. Zira Allah kendini beğenip böbürleneni hiç sevmez.»

19

«Yürüyüşünde mutedil ol. Sesini alçalt. Şüphesiz ki seslerin en çirkini eşeklerin sesidir.»

Lukman, oğluna şu nasihatlarda bulunur: «Oğulcuğum, namazî vaktinde ve ta'dil-i erkân ile dosdoğru kıl. Daima iyiliği ve Allah'ın razı olacağı şeyleri emret. Her türlü kötülüğü önle. İyiliği emredip kötülüklerden alıkoymaya çalışırken başına gelen musibetlere, belâlara, eziyetlere sabret, üzülme. Çünkü **peygamber**ler, evliyalar ve Allah'ın sâlih kullan bu makamlara sabırla yükselmişlerdir. Onlar emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-î ani'l-münker yaparken birçok çilelere, sıkıntılara maruz kalmışlar ve bu sıkıntılara sabretmişlerdir. Zira Allah sabredenlerle beraberdir, onların yardımcısıdır, Ey oğulcuğum, insanları küçümseyip yüz çevirme. Yeryüzünde varlığına güvenerek kibirlenip çalım satarak şımarık yürüme. Allah, varlığına güvenip kibirlenerek başkalarına çalım satıp şımarık yürüyenleri asla sevmez. Yürüyüşünde mutedil ol. **Allahü teâlâ**'nın azametini düşünerek, tevazu ve vakarla yürü. Kibirlilik ve şımarıklık şeytanın âdetidir, İnsanlarla konuşurken yüksek sesle konuşma, sesini alçalt. Bağırarak konuşmak seni küçültür. Çünkü seslerin en çirkini eşeklerin sesidir.» Lukman, oğluna bütün insanlığa ışık tutacak, yol gösterecek nasihati yapmıştır.

20

«Görmez misin ki Allah göklerde olanları da, yerde olanları da size müsahhar kılmıştır. Gizli ve açık olarak nimetlerini size bolca vermiştir, insanlar arasında hiçbir bilgisi olmadan, hiçbir rehberi ve aydınlatıcı kitabı yokken Allah hakkında tartışanlar vardır.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ** göklerde olanları da, yerde olanları da sizin emrinize müsahhar kılmıştır. Gizli, açık, bildiğiniz ve

bilmediğiniz nimetleri de size bol bol vermiştir. Siz bunları görmez misiniz? Bütün bunlar sizin yaşamanızı ve geçiminizi te'ının için' yaratılmıştır. Bunlar Allah'ın varlığına, birliğine ve kudretine delâlet eder. Buna rağmen insanlar arasında hiçbir bilgisi ve hiçbir rehberi, aydınlatıcı kitabı olmadan Allah hakkında tartışanlar ve O'na eş koşanlar vardır. Körükörüne Allah'a eş koşanlar gökleri ve yeri kimin yarattığını hiç düşünmüyorlar mı? Hâlâ Allah'tan başkasına tapıyorlar? Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Görmez misiniz ki, Allah göklerde olanları da, yerde olanları da size müsahhar kılmıştır. Gizli ve açık olarak nimetlerini size bolca vermiştir.' insanlar arasında hiçbir bilgisi olmadan, hiçbir rehberi ve aydınlatıcı kitabı yokken Allah hakkında tartışanlar vardır.»

21

«Onlara 'Allah'ın indirdiklerine uyun' denilince, 'Hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız' derler. Ya şeytan onları yalımlı azaba çağırıyor idiyse?»

Kâfirlere «gelin Allah'ın indirdiğine uyun, onunla hükmedin» denildiği zaman onlar «hayır biz atalarımızın yoluna, onların dinine uyarız, Allah'ın indirdiğine uymayız» derler. Halbuki atalarının dinine uymakla şeytan onları elîm bir azaba çağırıyor. Fakat onlar bunun hâlâ farkına varmıyorlar ve o elîm azabtan da kurtulmak istemiyorlar.

22

«Kim ihsan ederek kendini Allah'a teslim ederse muhakkak ki, o en sağlam bir kulpa sarılmıştır. İşlerin sonucu Allah'a aittir.»

23

«Kim de küfrederse, onun küfrü seni üzmesin. Onların dönüşü bizedir. O zaman yaptıklarını onlara bildiririz. Şüphesiz ki, Allah sinelerde gizleneni gerçelsten bilir.»

24

«Onları az bir süre geçindirir, sonra da ağır bir azaba sürükleriz.»

Her kim iman edip ihlâsla sâlih amel işleyerek kendini Allah'a teslim ederse, o en sağlam bir kulpa, dine sarılmıştır. Allah'ın dinine sarılanlar dünyada da, âhirette de asla karşılıksız kalmayacaklar ve mahzun da olmayacaklardır. Allah, iman edip sâlih amel işleyenlerin mükâfatını kat kat verecektir. Çünkü işlerin sonucu Allah'a aittir. Kim de imandan yüz çevirip küfrederse, onun küfrü kendisine aittir. Sonunda dönüşleri Allah'adır. O zaman Allah onlara dünyada yaptıklarını bir bir bildirir ve ona göre mükafat ve mücâzatlarını verir. O küfredenler yeryüzünde az bir zaman gezsinler dolaşsınlar, geçinsinler; Allah'a döndükleri zaman ağır bir azaba uğrayacaklardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Kim de küfrederse, onun küfrü seni üzmesin. Onların dönüşü bizedir. O zaman yaptıklarını onlara bildiririz. Şüphesiz ki, Allah sinelerde gizleneni gerçekten bilir. Onları az bir süre geçindirir, sonra da ağır bir azaba sürükleriz.»

25

«Yemin olsun ki, onlara 'gökleri ve yeri kim yarattı?' diye sorsan 'Allah'tır' derler. De ki: 'Hamd Allah'adır.' Hayır, onların çoğu bilmezler.»

26

«Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. Muhakkak ki Allah, ganidir, her hamde lâyıktır.»

Kâfirler: «gökleri, yeri ve bu ikisinin arasındakileri kim yarattı?» diye sorulsa hiç şüphesiz «Allah yarattı- derler. Hiçbir zaman taptıkları putlarının yarattığını söylemezler. Allah'tan başkasının hiçbir şey yaratamayacağını onlar da biliyorlardı. Buna rağmen putlara tapıyorlardı. Halbuki göklerde ve yerde olanların hepsi Allah -indir. Bütün hamd de Onadır. Muhakkak ki, Allah onların ibadetlerinden müstağnidir, ihtiyacı yoktur. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Göklerde ve yerde olanlar Allah'ındır. Muhakkak ki Allah, ganidir, her hamde lâyıktır.» O'ndan başka ibadete ve hamde lâyık atan yoktur.

27

«Şayet yeryüzündeki ağaçlar kalem olsa, deniz de arkasından yedi deniz daha kendisine yardım ederek mürekkep olsa yine de

Allah'ın kelimeleri tükenmezdi. Şüphesiz ki Allah yegâne galiptir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.»

28

«Sizin yaratılmanız da, yeniden dirilmeniz de tek bir kişininki gibidir. Muhakkak ki Allah her şeyi işiten, kemâliyle görendir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Kâfirlerden bazısı «bu Kur'an bir sözdür, yakında tükenir, biter, bir şey kalmaz» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ**, onların bu iddialarını reddederek, bu âyeti inzal edip şöyle buyurur: «Şayet yeryüzündeki ağaçlar kalem olsa, deniz de arkasından yedi deniz daha kendisine yardım ederek mürekkep olsa, Allah'ın kelimeleri yine tükenmezdi. Şüphesiz ki, Allah yegâne galiptir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.» Yeryüzündeki bütün ağaçlar kalem olsalar, denizler de mürekkep olsalar, bunlarla Allah'ın kelâmını yazmaya kalksalar bunlar biter, Allah'ın kelâmı yine bitmez, tükenmez. Çünkü Allah'ın kelâmı sonsuzdur. Halbuki insanların kelâmları mahduttur, sınırlıdır. Zavallı ve aciz olan insan, kendi mahdut kelâm iyle Allah'ın kelâmını bir tutuyor. Bu ne büyük bir zillettir ki, Halikla kendisini bir tutuyor. Bu şekilde düşünen zavallılar yaratılışlarını hiç akıllarına getirmiyorlar mı? Nasıl yaratıldıklarına baksalardı hiç böyle düşünmezlerdi.

Müşriklerden Übey ibn Halef ile Esed'in iki oğlu «Allah bizi bir anda yaratmadı, tedrici olarak yarattı. Önce nutfe, sonra pıhtılaşmış kan parçası, daha sonra bir parça et ve sonunda da azalarımızı yerli yerine koyup yaratmıştır. Bütün bunlar bir anda olmamışlardı Fakat öldükten sonra hemen bizi bir saatte nasıl yaratacaktır» demişlerdir. Bunun üzerine Hâlik-ı Mutlak bu âyeti inzal edip, onların bu sözlerini reddederek şöyle buyurmuştur: «Sizin yaratılmanız da, yeniden dirilmeniz de tek bir kişininki gibidir. Muhakkak ki Allah her şeyi işiten, kemâliyle görendir.»

29

«Görmedin mi, Allah geceyi gündüzün içine, gündüzü de gecenin içine sokuyor. Güneşi ve ayı buyruk altında tutar. Her birisi

belirli bir süreye kadar akıp gider. Ve muhakkak ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır.»

30

«Bu, Allah'ın hakkın kendisi olmasından ve O'ndan başka taptıklarının ise bâtıl olmasındandır. Doğrusu Allah çok yüce, çok büyüktür.»

İnsanlar, Allah'ın geceyi gündüzün, gündüzü de gecenin içine soktuğunu, birinin gelip diğerinin gittiğini, gündüzün uzayıp gecenin kısaldığını, gecenin uzayıp gündüzün kısaldığını görmüyorlar mı? Güneşi ve ayı sizin emrinize müsahhar kılmıştır. Bunlar muayyen bir zamana kadar, her biri kendi mercilerinde, yörüngelerinde seyrederler. Hiçbiri diğerine müdahale etmez. Bütün bunlar kendiliğinden mi meydana geldi? Hayır, hepsi bir yaratıcının varlığına delâlet etmektedir ki, O da, Allah'tır. Allah'tan başkasını ma'bud edinenler bunlardan ibret alıp hâlâ iman etmeyecekler mi? Ey insanlar, Allah yaptıklarınızdan haberdardır. Çünkü O, hakkın kendisidir. O'nda-n başka taptıklarınız ise bâtıldır. Onların size hiçbir menfaati dokunmayacağı gibi, sizi elim bir azaba sürükleyeceklerdir. Fakat Allah iman edip, tevbe ederek sâlih amel işleyenlerin kusurlarını bağışlar, günahlarını afveder. Zira O, çok yücedir, çok büyüktür.

31

«Görmez misin ki, gemiler denizde Allah'ın nimetiyle akıp gider. Böylece size âyetlerini gösterir. Bunlarda pek sabırlı ve çok şükreden kimseler için âyetler vardır.»

32

«Onları dağlar gibi dalgalar sardığı vakit dini yalnız Allah'a tahsis ederek O'na yalvarırlar. Onlan karaya çıkararak kurtardığı zaman da içlerinden bir kısmı orta yolu tutar. Ayetlerimizi gaddar ve nankör olanın dışında başkası bilerek inkâr etmez.»

İnsanlar, gemilerin denizde Allah'ın izniyle, O'nun bir nimeti olarak akıp gittiğini görmezler mi? Bu gemiler sizin istifadeniz ve menfaatiniz için akıp gitmektedirler. Böylece Allah size kudretini ve

nimetlerini göstermektedir. Sabredip çok şükreden kimseler için bunlarda ibretler ve hikmetler vardır. Siz gemilerle ticaret veya ihtiyacınızı karşılamak için istediğiniz memleketlere, yerlere selâmetle gider gelirsiniz. Bütün bunlar Allah'ın size olan nimetleridir. Fakat insanların çoğu hâlâ Allah'ın bunca nimetlerine şükretmezler, nankörlük yaparlar. Yalnız denizlerde dolaşırken dağlar gibi dalgalar kendilerini sardığı vakit Allah'tan başka kurtuluş kapıları olmadığını görünce, hemen Allah'a dönerler, dua edip yalvarmaya başlarlar. Çünkü O'nun kapısından başka gidecek kapıları yoktur. Fakat karaya çıktıkları vakit içlerinden bir kısmı orta yolu tutup Allah'a iman ederler. Diğerleri ise başlarına gelenleri unutarak yine eski hallerine dönüp Allah'a eş koşarlar ve nimetlerine karşı nankörlük yaparlar. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Onları dağlar gibi dalgalar sardığı vakit dini yalnız Allah'a tahsis ederek, O'na yalvarırlar. Onları karaya çıkararak kurtardığı zaman da içlerinden bir kısmı orta yolu tutar. Âyetlerimizi gaddar ve nankör olanın dışında başkası bilerek inkâr etmez.»

33

«Ey insanlar, Rabbinizden korkun. Babanın oğluna, oğlun babaya hiçbir şeyle fayda veremeyeceği günden korkun. Allah'ın vaadi şüphesiz haktır. Öyleyse dünya hayatı sakın sizi aldatmasın. O çok aldatıcı şeytan sizi Allah'ın bağışlamasına güvendirerek yoldan çıkarmasın.»

Ey insanlar, sizi yoktan var eden ve çeşitli nimetlerle besleyen Rabbinizden korkun, O'na iman ederek sâlih amel işleyin ki, babanın oğula, oğlun babaya hiçbir şeyle fayda vermeyeceği kıyamet günü azaba uğramaktan sakının ve o günün dehşetinden korkun. Zira o gün herkes «nefsi nefsi- diye feryat edecektir. O gün babanın oğula, oğlun babaya, kadının beyine, beyin hanımına asla faydası olmayacaktır. Ancak Allah'ın şefaate müsaade ettikleri sâlih kulları müstesnadır. Onlar müsaade edildikleri ölçüde şefaat edeceklerdir. Ey insanlar, sakın sizi dünya hayatı aldatmasın. Çünkü o çok aldatıcıdır. Şeytan sizi aldatıp Allah'ın bağışlamasına güvendirerek yolundan çıkarmasın. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Ey insanlar, Rabbinizden korkun. Babanın oğluna, oğlun babaya hiçbir

şeyle fayda veremeyeceği günden korkun. Allah'ın vaadi şüphesiz haktır, öyleyse dünya hayatı sakın sizi aldatmasın. O çok aldatıcı şeytan sizi Allah'ın bağışlamasına güvendirerek yoldan çıkarmasın.»

34

«Kıyamet saatinin bilgisi şüphesiz ki Allah katındadır. Ve yağmuru O İndirir. Rahimlerde olanı O bilir. Kimse yann ne kazanacağını bilemez. Ve yine hiçbir nefis nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır.»

Bu âyet-i celîle Mukatil'e göre Beriyye kabilesinden Velid ibn Amr hakkında nazil olmuştur. Velid, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Ey Allah'ın Resulü, bizim memleketimizde, kıtlık, yokluk kurak yüzünden baş gösterdi, ne zaman yağmur yağıp otlaklarımız yeşerecek, ekinlerimiz olgunlaşacak. Eşim hamiledir, o oğlan mı, kız mı doğuracak, ben nerde doğdum ve nerede öleceğim, yarın ne yapacağım ve kıyamet ne zaman kopacak? Bunları bana haber ver» der. O, bütün bu soruları **Peygamber**imize maksatlı sormuştu. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukarıdaki âyeti inzal edsrek şöyle buyurmuştur: «Kıyamet saatinin bilgisi şüphesiz ki Allah katındadır. Ve yağmuru O indirir. Rahimlerde olanı O bilir. Kimse yarın ne kazanacağını bilemez. Ve yine hiçbir nefis nerede öleceğini bilemez. Şüphesiz ki Allah her şeyi bilendir, her şeyden haberdardır.- Kıyametin ne zaman kopacağını, yağmurun ne vakit ve nerede yağacağını, ana rahmindeki çocuğun erkek mi, kız mı olacağını, her şahsın yarın ne kazanacağını, nerede öleceğini ancak Allah bilir. Ondan başka hiç kimse bunları bilemez ve gaybdan haber veremez. Nitekim **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Gaybın anahtarı beştir ve bunları Allah'tan başkası bilemez.» dedi ve bu âyeti okudu. O beş madde, kıyametin ne zaman kopacağı, yağmurun ne zaman yağacağı, ana rahmindeki çocuğun ne olacağı, insanın yarın ne kazanacağı, ve nerede öleceği. Hazret-i Âişe validemiz de şöyle demiştir: -Yarın ne olacağını ben bilirim» diyen yalan söylemiştir. Çünkü yarın ne olacağını Allah'tan başkası bilemez.» **Peygamber**ler bile yarın ne olacağını bilemezler. Zira Allah onlara bile gaybı bildirmemiştir.

SECDE SÛRESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Kerım'in 32. süresidir. Mekke'de nazil olmuştur ve 30 âyetten ibarettir. Bir rivayete göre (18, 19, 20.) âyetleri Medine'de nazil olmuştur.- içinde secde âyeti bulunduğu için «Secde Sûresi» unvanını almıştır. Sürenin ihtiva ettiği başlıca konular şunlardır: Allah'ın birliğine delâlet eden âyetler, nübüvvet ve risâlets dair âyetler, insanların mefâtihulgayb denen beş mühim mes'eleye asla vâkıf olamayacakları, bunları ancak **Allahü teâlâ**'nın bildiği ve insanları göklerin ve yerin yaratılışı hakkında düşünmeye davet eden âyetler, iman edenlerin nasıl halisane ibadet ve taatte bulunduklarına, ilâhî âyetlerin te'siriyle nasıl secdeye kapandıklarını bir takdir ile beyan buyuruyor. Kâfirlerin ise ne elim bir azaba uğrayacaklarını bildiriyor. Bunlardan ibret alınarak imana davet ediyor.

1

«Elif, Lam, Mîm.»

2

«Şüphe götürmeyen kitabın indirilmesi. Âlemlerin Rabbindendi?.»

3

«'Yoksa o, bunu kendiliğinden uydurdu mu' diyorlar? Hayır, O haktır. Rabbindendir. Ve senden evvel kendilerine uyarıcı gelmemiş olan bir kavme korkunç akıbetlerini haber vermen içindir. Belki hidâyeti bulurlar.»

Allahü teâlâ kasem ederek şöyle buyurmuştur: «Ulûhiyetim, lütfum ve şanım hakkı için, bu kitabı Allah, Cebrail vasıtasıyla kulu Muhammed'e indirmiştir. Bu kitabın Allah tarafından gönderildiğinde şek ve şüphe yoktur.” Bu Kur'an'ı tasdik eden mü’mindir, Allah tarafından indirildiğini inkâr edenler ise kâfirdir. Kafirler «bu Kur'an Allah tarafından gönderilmemiş, Muhammed kendisi uydurmuştur» demişlerdir. Halbuki Kur'an onlara meydan okuyarak, bir sûresinin veya bir âyetinin benzerini getirmelerini istemiş, fakat buna asla muvaffak olamamışlardır. Yüce Halik onların

bu bâtıl iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «'Yoksa o, bunu kendiliğinden uydurdu mu' diyorlar? Hayır, o haktır, Rabbindendir. Ve senden evvel kendilerine uyarıcı gelmemiş olan bir kavme korkunç akıbetlerini haber vermen içindir. Belki hidâyeti bulurlar.» **Peygamber**lere tâbi olanlar, kurtuluşa, hidayete, saadete, huzura, rahmete ve iki cihan mutluluğuna kavuşurlar. Tâbi olmayanlar da dalâlete düşüp helak olurlar. **Peygamber**lerin gönderiliş sebebi de budur. İnsanları küfürden imana, dalâletten hidâyete davettir. Bu davete uyanlar kurtulmuşlar, uymayanlar ise helak olmuşlardır.

4

«Allah, gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları altı günde yaratan, sonra arşa hükmedendir. Sizin O'ndan başka bir dostunuz ve şefaatçiniz yoktur. Hâlâ düşünmüyor musunuz?»

Ey insanlar, gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları altı günde yaratan Rabbiniz olan Allah'tır. Eğer dileseydi, bunları altı günde değil, bir anda yaratırdı. Halbuki acele etmemiş, teenni ile yaratmıştır. Kulların da bundan ibret alarak işlerinde teenni ile hareket etmeleri için altı günde yaratmıştır. Çünkü bir işte acele etmek şeytandandır, teenni ile hareket etmekse Rahman'dandır. Acele ile yapılan her işin sonu pişmanlıktır, teenni ile yapılan işlerin sonu ise rahmettir. Allah, gökleri, yeri ve ikisinin arasmdakileri altı günde yarattıktan sonra arşa hükmedendir. Ey insanlar, sizin Allah'tan başka dostunuz, şefaatçiniz, yardımcınız yoktur. Hâlâ düşünüp bunlardan öğüt almıyor musunuz ki, iman edip kurtulasınız. İman edenler kurtuluşa erecek, etmeyenler ise elim bir azaba uğrayarak, helak olacaklardır.

5

«Gökten yere kadar her işi O tedbir eder. Sonra sizin hesabınıza göre bin yıl kadar tutan bir günde yine O'na yükselir.»

Allahü teâlâ gökten yere kadar her işi tedbir eder, düzenler. O, kullarının işlerini düzenlemek için gökten yere melekler gönderir. Melekler kulların işini düzenlerler ve aynı gün tekrar geri dönerler. Gök ile yer arası dünya günü ile beşyüz yıllık bir mesafedir,

meleklerin gelip gitmeleri ise bin yıllık bir mesafedir. Melekler aynı gön yeryüzüne inerler, işleri düzenledikten sonra yine aynı gün çıkarlar. Onlar için bu çok kolaydır. Bin yıllık bir mesafe onlara uzak değildir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Gökten yere kadar her işi O tedbir eder. Sonra sizin hesabınıza göre bin yıl kadar tutan bir günde yine O'na yükselir.»

Abdullah ibn Sabit'şöyle rivayet etmiştir: **Allahü teâlâ** bu dünyanın emrini dört büyük melâikeye vermiştir. Bunlardan Cebrâil, Allah ile **peygamber**ler arasında elçilik görevi yapmaktadır. Mikâil, tabiat olayları ile görevlendirilmiştir. Azrail can alma ile görevlidir. İsrafil de, ölenlerin ruhunu muhafaza etmekle ve sûra üfürmekle de görevlendirilmiştir. Birinci sûra üfürdüğü zaman bütün canlılar ölür, yeryüzünde hiçbir canlı kalmaz, ikinci sûra üfürdüğü zaman ise bütün mahlûkat dirilip mezarlarından kalkarlar. Diğer melekler de bu dört büyük meleğe yardımcıdırlar.

6

«İşte O'dur görünmeyeni de, görüneni de bilen, yegâne galip olan, çok esirgeyen budur.»

7

«Ki O, yarattığı her şeyi güzel yaratan, insanı yaratmaya da çamurdan başlayandır.»

8

«Sonra onun soyunu bayağı bir suyun özünden yaratmıştır.»

9

«Sonra onu düzeltip tamamlamış ve ruhundan ona üflemiştir. Size de kulaklar, gözler ve kalbler vermiştir. Ne de az şükrediyorsunuz.»

Allahü teâlâ, gökleri ve yerleri tedbir eder. O, görüneni, görünmeyeni, kullarının gizlediklerini, açığa vurduklarını ve yaptıkları işleri bilir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. O, mülkünde yegâne azizdir ve yarattığı mahlûkata karşı rahimdir. Bu rahmeti dünyada umumidir, bütün varlıkları kapsar, âhirette ise sadece mü'min kullarına mahsustur. O, yarattığı her şeyi nasıl

yaratılması gerekiyorsa o güzellik içinde yaratmıştır, insanın atası olan Âdem'i de balçıktan yaratmış, sonra onu düzeltip tamamladıktan sonra kendi ruhundan üflemiştir. Sulbünden de diğer insanları yaratmıştır. Onlar bayağı bir suyun özünden, nutfeden yaratılmıştır. Ey insanlar, Allah size işiten kulaklar, gören gözler, ve ferasetli kalb vermiştir. Bunlar dünya ve âhiretinizi mamur etmeniz için size verilmiştir. Bütün bu nimetlere karşılık ne az şükrediyorsunuz.

10

«Dediler ki: Toprağa karışıp yok olduktan sonra mı, biz yeniden yaratılacağız? Evet onlar Rablerine kavuşmayı inkâr edenlerdir.»

11

«De ki: Size vekil kılınan ölüm meleği canınızı alacak. Sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.»

Kâfirler, Öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr ederek şöyle demişlerdir; -Biz çürüyüp toprağa kavuştuktan sonra mı kıyamet günü tekrar dirileceğiz? Bu çok uzak bir ihtimaldir, böyle bir şey olamaz.» Böylece onlar kıyamet günü hesaba çekileceklerini yalanlayarak Rablerine kavuşmayı inkâr etmişlerdir. Yüce Halik onların bu yalanlarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: Size vekil kılman ölüm meleği canınızı alacak. Sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.» İşte o zaman Hâlik-ı Mutlak, kullarını hesaba çekecek, iman edip sâlih amel işleyenlere mükâfatını, imandan yüz çevirenlere ise cezasını verecektir. Kâfirler o zaman iman etmediklerine pişman olacaklar ve tekrar yeryüzüne dönüp iman etmeleri için mühlet isteyecekler, fakat onların bu istekleri asla kabul edilmeyecektir.

Rivayete göre Azrail'in birkaç yüzü vardır. Bir yüzü ateşten olup çok korkunçtur, o suretiyle kâfirlerin canını alır. Bir yüzü de insan suretinde olup gayet güzeldir, o yüzle de mü’minlere gelip onların ruhlarını kabzeder. Bir yüzü de nurdan olup o yüzle de **peygamber**lere gelip onların ruhlarını kabzeder. Azrail'in yardımcı melekleri vardır, bu dünya onun elinde bir ayna gibidir, ne zaman kimin ruhunu kabzedeceğini bilir. Yardımcı meleklerin kimi

rahmet meleği, kimi de azab meleğidir. Azrail, mü'minlerin ruhunu kabzettiği zaman onu rahmet meleklerine teslim eder, onlar da alıp «illiyyin» defterine kayıt ettirirler. Kâfirlerin ruhunu kabzettiği zaman onları da azab meleklerine teslim eder ve onlar da o ruhu götürüp «siccin» defterine kayıt ettirirler. Böylece iman edenler öldükleri andan itibaren rahmette, iman etmeyenler ise kıyamete kadar azab içinde kalırlar.

12

«Bir görseydin hani suçluları Rablerinin huzurunda başları öne eğilmiş olarak Rabbimiz, gördük ve dinledik. Artık bizi dünyaya geri çevir de sâlih amel işleyelim. Gerçekten biz kesin olarak inandık' diyorlardı.»

13

«Eğer biz isteseydik herkesi elbette hidâyete erdirirdik. Fakat 'cehennemi tamamen cin ve insanlarla dolduracağım' diye benden hak söz sadır olmuştur.»

14

«Öyleyse şu gününüze kavuşmayı unuttuğunuzdan ötürü tadın azabı. Doğrusu biz de sizi unuttuk. Yaptıklarınıza karşılık sonsuz azabı tadın.»

Kıyamet günü kâfirler cehennem azabını gördükleri zaman başlarını önlerine eğerek **Allahü teâlâ**'nın huzuruna gelirler. «Ey Rabbimiz, bugün gözümüzle azabını gördük ve işittik. Artık bizi tekrar dünyaya geri çevir de iman edip emirlerine itaat edelim ve sâlih amel işleyelim, ondan sonra bizi öldür. Gerçekten biz cennete cehenneme, sırata ve hesaba çekileceğimize inandık.» derler. Fakat onların bu istekleri asla kabul edilmez. Çünkü artık her şey bitmiş, insanlar amelleriyle başbaşa kalmışlardır. Eğer Hâlik-ı Zülcelâl dileseydi, herkesi hidâyete erdirirdi. Fakat ezelî ilminde «Ben cehennemi, insanların ve cinlerin kâfirleriyle dolduracağım» buyurmasından dolayı hepsini hidâyete erdirmemiş, insanları ve cinleri muhayyer bırakmıştır. Onlardan dileyen hidâyeti, dileyen de küfrü seçmiştir. İmandan yüz çevirip kâfir olanlara kıyamet günü cehennem bekçileri şöyle derler: «Bugüne kavuşmayı

unuttuğunuzdan dolayı tadın azabı. Bugün biz de sizi unuttuk. Yaptıklarınıza karşılık ebedî azabı tadın.' Kâfirler de cezalarını çekmek üzere içinde ebedî kalacakları cehenneme gireceklerdir. Yüce Halik bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: 'Yâ Muhammed, sen bir görseydin, hani suçlular Rablerinin huzurunda başları öne eğilmiş olarak 'Rabbimiz, gördük ve dinledik. Artık bizi dünyaya geri çevir de sâlih amel işleyelim. Gerçekten biz kesin olarak inandık" diyorlardı. Eğer biz isteseydik herkesi elbette hidâyete erdirirdik. Fakat 'cehennemi tamamen cin ve insanlarla dolduracağım' diye benden hak söz sadır olmuştur. Öyleyse şu gününüze kavuşmayı unuttuğunuzdan ötürü tadın azabı. Doğrusu biz de sizi unuttuk. Yaptıklarınıza karşılık sonsuz azabı tadın.»

15

«Ayetlerimize, ancak kendilerine hatırlatıldığı zaman secdeye kapananlar büyüklük taslamayarak Rablerini hamd ile tesbih edenler inanırlar.»

16

«Onların yanlan yataklarından uzaklaşır. Korku ve ümit ile Rablerine yalvarırlar. Verdiğimiz rızıklardan da infak ederler.»

17

«Artık onlar için, yapmakta olduklarına bir mükâfat olarak, gözlerin aydın olacağı kendileri için neler gizlenmiş bulunduğunu kimse bilmez.»

Allah'ın âyetlerine, ancak Allah'a, âhiret gününe inananlar, büyüklük taslamadan secdeye kapananlar, Rablerine hamd ile tesbih edenler inanırlar. Onlar beş vakit namazlarını huşu ile ve vaktinde kılarıar, mescidlere devam ederler, boş vakit geçirmezler, haramdan sakınırlar, Allah'a asla eş koşmazlar, yasaklarından sakınırlar. Gece herkes uykuya daldığı zaman yataklarından kalkıp ibadet yaparlar, Rablerine hamd ile sena ederler. Korku ve ümit ile Rablerine yalvarırlar. Kendilerine verilen rızıklardan Allah yolunda infak ederler. İşte onlar için yapmakta olduklarına bir mükâfat olarak, gözlerin aydın olacağı, kimsenin bilmediği sayısız nimetler gizlenmiştir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Onların yanları

yataklarından uzaklaşır. Korku ve ümit ile Rablerine yalvarırlar. Verdiğimiz rızıklardan da infak ederler. Artık onlar için, yapmakta olduklarına bir mükâfat olarak, gözlerin aydın olacağı kendileri için neler gizlenmiş bulunduğunu kimse bilmez.'

18

«Mü'min olan kimse yoldan çıkmış kimse gibi midir? Bunlar hiç, bir olmazlar.»

19

«İman edip sâlih amel işleyenlere gelince, onlar için yapmış oldukları amellere karşılık konmak üzere me'vâ' cennetleri vardır»

20

«Yoldan çıkanlara gelince onların me'vâsı da (barınakları da) ateştir. Oradan çıkmak istedikleri her seferde geri çevrilirler. Ve onlara: Yalanlayıp durduğunuz ateşin azabını tadın' denir.»

21

«Belki dönerler diye and olsun ki, onlara en büyük azabtan önce de mutlaka yakın azabtan tattıracağız.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Hazret-i Ali (radıyallahü anh) ile, münafıkların reislerinden olan Velid ibn Ukbe arasında şu konuşma cereyan etmiştir. Velid, Hazret-i Ali'ye -sen, bana ne ile üstünlük taslıyor sun? Vallahi benim süngümün ucu seninkinden daha keskindir. Ben senden daha iyi konuşuyorum. Ordu içinde benden daha üstünü de yoktur.» Velid'ten bu sözleri işiten Hazret-i Ali (radıyallahü anh) ona «sakin ol, bu hâlinle sen fâsıksm- der. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek söyle buyurmuştur: «Mü'min olan kimse yoldan çıkmış kimse gibi midir? Bunlar, hiç, bir olmazlar. İman edip sâlih amel işleyenlere gelince, onlar için yapmış oldukları amellere karşılık konmak üzere me'vâ cennetleri vardır. Yoldan çıkanlara gelince, onların me'vâsı da (barınakları da) ateştir. Ne zaman ondan çıkmak isteseler hemen geri çevrilirler. Ve onlara: 'Yalanlayıp durduğunuz ateşin azabını tadm denir. Belki dönerler diye and olsun ki, onlara en büyük azabtan önce de mutlaka yakın azabtan tattıracağız.» imandan yüz

çevirenler kıyamet günü böylece elim bir azaba uğrayacaklardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

22

«Rabbinin âyetleri kendisine hatırlatılıp da onlardan yüz çeviren kimseden daha zâlim kim vardır? Muhakkak ki biz suçlulardan intikam alıcıyız.»

Allah'ın âyetleriyle kendilerine öğüt verildikten sonra, onlardan yüz çeviren kimseden daha zâlim kimdir? Allah'ın âyetlerini işitip imanı ve küfrü, iyiyi ve kötüyü, hakkı ve bâtılı, hayrı ve şerri, cennet ve cehennemi, kıyamet günü hesaba çekileceğini öğrendikten sonra imandan yüz çevirip küfre dalan kimseden daha zâlim kimse olamaz. Muhakkak ki Allah, onlardan intikamını alacaktır. Kıyamet günü onlar, elim bir azaba uğrayacaklardır.

23

«Yemin olsun ki Musa'ya da kitap verdik. Sakın sen ona kavuşacağından şüphede olma. Biz onu İsrailoğullarına hidâyet yaptık.»

24

«İçlerinden de sabrettikleri zaman enirimizle doğru yola götürecek kılavuzlar tayin ettik. Ve onlar âyetlerimizi çok iyi biliyorlardı.»

Hâlik-ı Mutlak, Mûsâ (aleyhisselâm)yı İsrailoğullarına **peygamber** olarak göndermiş ve ona Tevrat'ı vermiştir. Buna mukabil sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, sakın sen ona kavuşacağından şüphede olma.» **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem), Müsâ ile birkaç defa görüşmüştür. İlki **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Mi'râc'a çıkarken Mescid-i Aksâ'da **peygamber**lerin ruhlarına iki rekât namaz kıldırdığı vakit görüşmüşler, daha sonra Mi'râc'a çıkarken ve Mirâc'tan dönerken görüşmüşlerdir. Elli vakit namazın beş vakte inmesine sebeb de Musa (aleyhisselâm) olmuştur. **Allahü teâlâ** Tevrat'ı İsrailoğullarına

hidâyet olarak göndermiş, Mûsâ (aleyhisselâm)'yi da onları dalâletten hidâyete, küfürden imana, şerden hayra, bâtıldan hakka davetçi olarak göndermiştir. Onların bir kısmı **peygamber**lerinin davetine uyarak iman edip hidâyete ermişler, Firavun'un yapmış olduğu zulme karşı göğüs germişler, bir kısmı ise iman etmeyerek dalâlete düşüp helak olmuşlardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan etmiştir: «Yemin olsun ki, Musa'ya da kitap verdik. Sakm sen ona kavuşacağından şüphede olma. Biz onu Israilağulîarına hidâyet yaptık. İçlerinden de sabrettikleri zaman emrimizle doğru yola götürecek kılavuzlar tayin ettik. Ve onlar âyetlerimizi çok iyi biliyorlardı.» İsrailoğulları Hazret-i Mûsâ'nın mucizelerini görmüşler ve ona iman etmişlerdir. Onların iman ettiğini gören Firavun kendilerine büyük zulüm ve işkence yapmıştır.

25

«Ayrılığa düştükleri şeylerde Rabbin muhakkak ki kıyamet günü aralarında hükmedecektir.»

26

«Şimdi yurtlarında gezip dolaştıkları kendilerinden önceki nesillerden nicesini yok etmiş olmamız onları doğru yola sevketmez mi? Şüphesiz bunlarda âyetler vardır. Hâlâ dinlemezler mi?»

Allahü teâlâ kıyamet günü kimin haklı, kimin haksız olduğunu onlara beyan edecektir. İman etmeyenler kimin doğru yolda olduğunu anlayacaklardır. Fakat kendilerinin dalâlette olduğunu anlamaları, kıyamet günü onlara asla fayda vermeyecektir. Yurtlarında gezip dolaşmaları, kendilerinden önceki nesillerden nicelerinin inkâr ve zulümleri yüzünden helak edilmeleri, onları doğru yola sevketmez mi? Şüphesiz ki önceki nesillerin helak edilişinde, kendilerinden sonra gelenler için büyük ibretler vardır, iman etmeyenler neden bunlardan ibret alıp iman etmiyorlar? Hâlâ akılları basma gelmeyecek mi? Yüce Halik bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, ayrılığa düştükleri şeylerde Rabbin muhakkak ki, kıyamet günü aralarında hükmedecektir. Şimdi yurtlarında gezip dolaştıkları kendilerinden önceki nesillerden nicesini yok etmiş olmamız onları doğru yola

sevketmez mi? Şüphesiz bunlarda âyetler vardır. Hâlâ dinlemezler mi?»

27

«Görmezler mi ki, biz kuru yerlere suyu gönderiyor, onunla hayvanlarının ve kendilerinin yedikleri ekinleri çıkarıyoruz. Hâlâ da görmeyecekler mi?»

Ey insanlar, siz görmez misiniz ki, Yüce Halik gökten bulutlar vasıtasıyle yeryüzüne su indirip o su vasıta'iiyle kurumuş yerleri dirilterek sizin ve hayvanlarınızın yiyeceği ekinleri, otlakları, meyveleri, sebzeleri, tahılları çıkarıp olgunlaştırıyor. Siz hâlâ **Allahü teâlâ**'nın bu nimetlerini düşünüp iman etmeyecek misiniz? O'ndan başka sizin için gökten yağmur indirip yiyeceklerinizi çıkartabilir? Düşünebilenler için bunlarda birçok ibretler vardır.

28

«Ve derler ki: Doğru söylüyorsanız bu fetih ne zamandır?»

29

«De ki: Fetih günü o kâfirlere imanları fayda vermeyecek ve onlara bakılmayacak.»

30

«Artık onlardan yüz çevir ve bekle. Zaten onlar da beklemektedirler.»

Kâfirler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e kıyametin ne zaman kopacağını alaylı bir şekilde sorarak şöyle demişlerdir: «Yâ Muhammed, şayet doğru söylüyorsanız bu fethin ne zaman olacağını bize haber ver.»

İmam-ı Kelbî'ye göre, fetihten maksat, Mekke'nin fethidir. Sahâbe-i kiram, **Hazret-i Peygamber**'in Mekke'yi fethedeceğini aralarında konuşurken Benî Huzeyme kabilesi bunu duymuş ve müslümanlarla alay ederek şöyle demişlerdir: «Bu fethin ne zaman olacağını bize haber verin? Biz de zamanını bilelim.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyetleri inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ve derler ki: Doğru söylüyorsanız bu fetih ne zamandır? De ki: Fetih

günü o kâfirlere imanları fayda vermeyecek ve onlara bakılmayacak. Artık onlardan yüz çevir ve bekle. Zaten onlar da beklemektedirler.» Mekke fethedildigi gün müşrikler telâşa düşüp **Hazret-i Peygamber**'in kendileri hakkında vereceği kararı beklerler. Çünkü onlar daha önce **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in helak olmasını beklemişlerdi.

Hazret-i Câbir'in rivayetine göre, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) her akşam Secde süresiyle, Tebâreke sûresini okumadan yatmazdı. «Kim bu iki sûreyi her akşam okursa Kadir gecesi sevabını alır» buyurmuştur.

AHZAB SÛRESİ

Bu sûre-i celîle Kur'ân-ı Kerîm'in 33. süresidir. Medine'de nazil olmuştur ve yetmiş üç âyettir. Hendek muharebesinde birçok düşman birlikleri gelip müslümanlara karşı cephe aldıkları için, o muharebeye «Ahzab» ismi verilmiştir. Bu sürede o muharebeye ait birçok âyet bulunduğu için 'Ahzab sûresi» adını almıştır. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca konular şunlardır:

1- İslamiyete karşı düşmanların nasıl çalıştıkları ve sonunda nasıl hüsrana uğradıkları.

2- Aralarında din kardeşliği bulunan mü'minlerin Hakk'a nasıl tevekkül ettikleri ve temiz kalble yakın akrabalığa nasıl riayet ettikleri.

3- Resûl-i Ekrem'in mü'minlere kendi nefislerinden daha evlâ ve mübarek zevcelerinin mü'minlerin mânevi annesi olduğu.

4- **Allahü teâlâ**'nın sevgili **Peygamber**inden almış olduğu ahdü mîsak.

5- Ahzab muharebesinia başlangıcında müslümanların büyük bir ordu karşısındaki tereddütleri ve neticede galip gelmelsri.

6- Hendek muharebesinde mü'minlerin ne büyük bir imana sahip olup mükâfata nail oldukları, kâfirlerin ise ne elim bir hezimete uğradıkları ve cezaya müstehak olacakları.

7- Resûl-i Ekrem'in zevcelerinin ne gibi şerefi, vasfı ve ahlâkı haiz oldukları.

8- İslâm ile müşerref olan erkek ve kadınların Allah katında ne büyük mükâfata nail olacakları.

9- Resul-i Ekrem'in Hatemü'l-Enbiyâ olduğu.

10- Müslümanların nasıl bir zikir, tesbih ve tehlil ile mükellef bulundukları.

11- **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in ne gibi yüksek vasfı haiz olduğu ve müslumanlara neleri müjdelediği.

12- Hanımlarını boşamış olan müslümanların nasıl hareket edecekleri.

13- Âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **Allahü teâlâ**'nın, meleklerin ve mü'minlerin salât-ü selâm getirmeleri.

14- Mü'minlerin, **Peygamber**'in evine nasıl girecekleri ve kimlerin evlerine girmede bir mesuliyetin bulunmadığı.

15- **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e ve mü'minlere zulmedenlerin na büyük bir azaba müstehak olacakları.

16- **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in muhterem zevcelerinin ve mü'minlerin hanımlarının tesettüre nasıl riayet edecekleri.

17- Kalbleri nifak içinde olanların ne gibi bir cezaya müstehak olacakları.

18- Kıyametin ne zaman kopacağını Allah'tan başkasının bilemeyeceği ve o gün kâfirlerin ne elîm bir azaba uğrayacakları.

19- Allah'ın emir ve yasaklarına riâyet eden mü'minlerin ne büyük bir mükâfata nail olacakları.

20- Göklerin, yerin ve dağların kabul etmediği bir emâneti insanların kabul ettiği.

1

«Ey **peygamber**, Allah'tan kork. Kâfirlere ve münafıklara itaat etme. Şüphesiz ki Allan hakkıyle bilendir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Ebû Süfyân, İkrime ibn Ebûcehl ve Ebûlâveri Süllemî Uhud muharebesinden sonra Medine'ye gelirler ve münafıkların reisi olan Abdullah bîn Übey'e uğrarlar. Abdullah da bunları alıp yine münafıklardan olan Abdullah ibn Serah ve Tûmetübni Abayrak'a getirir. Bunlar hep beraber **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelirler ve şöyle derler: «Yâ Muhammed, san bizim ilâhlarımızı inkâr etme, onları da an. Çünkü onlar da kıyamet günü kendilerine tapanlara şefaat edeceklerdir. Biz de senin Rabbini zikredelim.» Onların bu teklifine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) çok üzülür. O anda yanında Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) de vardır. O da bunların, teklifine çok kızar ve onları öldürmek için **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'den izin ister. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem «ben, bunlara dokunmayacağıma söz verdim, ahdimi bozmak olmaz» diyerek Hazret-i Ömer'e izin vermez. Fakat onların Medine'den çıkarılmalarına izin verir. Hazret-i Ömer de «Ey Allah'ın düşmanları, Allah'ın laneti ve gadabı üzerinize olsun, buradan çıkın» diyerek, onları Medine'den çıkartır. Bunun üzerine Yüce Hâlık bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: «Ey **Peygamber**, Allah'tan kork. Kâfirlere ve münafıklara itaat etme. Şüphesiz ki, Allah hakkıyle bilendir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.» Bazı tefsircilere göre, müslümanlar kâfirlerle aralarındaki antlaşmayı bozmaya karar vermişler ve **Peygamber**'den bu hususta izin istemişlerdir. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) de müşriklerle aralarındaki antlaşmanın bozulmasına meyletmiştir. Bunun üzerine bu âyet nazil olarak **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i antlaşmanın müddeti bitene kadar bozmaktan men etmiştir. Yüce Halik, Hakîm'dir, antlaşmayı tek taraflı bozmaktan men eder ve ahde vefa göstermesini emreder. Alîm'dir, kullarının ne yaptığını bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

2

«Sana Rabbinden vahyolunana uy. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.»

3

«Allah'a güvenip dayan. Koruyucu olarak Allah yeter.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sana Rabbinden vahyolunana (Kur'an'a) uy. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır. Allah'a güvenip dayan. Koruyucu olarak Allah yeter.- Allah, sizin ahdinizi bozup bozmadığınızı bilir. Her işinizde O'na güvenin, dayanın. Koruyucu olarak O yeter. Sizi koruyan, muhafaza eden, besleyen, rızıklandıran, büyüten ve var eden O'dur. Her şey O'na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir.

4

«Allah bir adamın içinde iki kalb yaratmamıştır. Kendilerinden «zıhar» yaptığınız eşlerinizi, anneleriniz gibi kendinize haram saymanız için yaratmamıştır. Evlâtlıklarınızı da oğullarınız gibi tutmanızı meşru kümamıştır. Bunlar sizin dillerinize doladığınız boş sözlerdir. Allah, hakkı söyler ve O, doğru yola eriştirir.»

Bu âyet-i celîle Hamid ibn Ma’mer hakkında nazil olmuştur. Ma'mer çok zeki, hafızası çok kuvvetli, eskilerin masallarını çok iyi bilen ve Mekke'ye gelen yabancılara yol gösteren, iz takibinde mahir olan birisi idi. Meşhur olduğu kadar da **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e düşmandı. Kendisini üstün göstermek için halka iki kalbi olduğunu, birisi ile onların bildiklerini, diğeri ile de onların bilmediklerini bildiğini söylerdi. Halk da onun zekiliğine aldanarak gerçekten iki kalbi olduğuna inanmıştı. Böylece kendisini aklınca **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den üstün görmüş «onun bir kalbi var, benîm ise iki kalbim var, ben her şeyi ondan daha iyi bilirim» demişti. Bedir muharebesine kadar Mekkeliler gerçekten onun iki kalbi olduğuna inanmışlardı. Bedir muharebesine o da iştirak etmiş, müşrik ordusu İslâm ordusu karşısında hezimete uğrayıp yetmiş ölü ve yetmiş de esir vermiş, geri kalanlar ise kurtuluşu kaçmakta bulmuşlardı. Ma’mer de kaçanlar arasındaydı. Hem öylesine kaçar ki, ayakkabısının biri elinde, biri de ayağmdadır. Fakat kendisi bunun

farkında değildir. Bu şekilde, Mekke yolunda Ebû Süfyân'a rastlar. Ebû Süfyân «bu halin nedir, ayakkabının biri elinde, biri ayağında» der. Ma'mer de «ben ta Bedir'den beri böyle geliyorum, farkında değilim» diye cevap verir. O zaman bunun iki kalbi olmadığını, halkı kandırdığını anlarlar. Zaten o zamana kadar Hâlik-ı Zülcelâl bu âyeti inzal edip hiç kimsenin iki kalbi olmadığını beyan ederek şöyle buyurmuştur: «Allah bir adamın içinde iki kalb yaratmamıştır. Kendilerinden zıhar yaptığınız eşlerinizi, anneleriniz gibi kendinize haram saymanız için yaratmamıştır. Evlâtlıklarınızı da oğullarınız gibi tutmanızı meşru kılmamıştır. Bunlar sizin dilinize doladığınız boş sözlerdir. Allah, hakkı söyler ve O doğru yola eriştirir.- İslâm'dan önce Araplar zeki insanlarda iki kalbin olduğuna inanırlardı. Halbuki bir insanda iki kalbin bulunması, aklen muhaldir, mümkün değildir.

Yine İslâm'dan önce Araplar «zıhar» yaparak eşlerini haksız yere boşarlardı. Bu âyetle zihar vasıtasıyle boşama da kaldırılmıştır. Zıhar: Bir kimse, hanımının tamamını, boynunu, sırtını veya başka bir azasını, kendisine ebedi nikâhı haram olan bir kadına veya onun bakılması haram olan bir yerine benzetmesine denir. Meselâ: Bir insan, hanımına «sen bana anamın arkası gibisin, boynu gibisin» demesi gibi. Bu söz ile «zıhar- meydana gelir. Bunu yapanların ceza olarak oruç tutmaları gerekir. Bunun geniş izahı Mücâdele süresinde gelecektir. Oraya müracaat edilmelidir.

Evlât edinen insanların edinmiş oldukları evlâtlıkları, mirasta ve mahremiyette asla öz çocukları gibi olamaz. Evlât edinilen çocuk kız ise erkeğe, erkek ise evlât edinen kadına bulûğ çağından itibaren nâmahremdir. Yabancı berinden farkı yoktur. Bir çocuğu evlât edinmek, o çocuğu öz evlât gibi yapmaz. Bir yabancı ne ise evlât edinilen çocuk da öyledir. Mahremiyet ancak üç durumda olur. 1 — Neseben, 2 — Süt yoluyla, 3 — Nikâh yoluyla.

5

«Evlâtlıkları babalarına nisbetle çağırın. Bu, Allah katında en doğru olandır. Eğer babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, bu takdirde onları din kardeşi ve dostlarınız olarak kabul edin. İçinizden kasdederek yaptıklarınız bir yana, yanılmalarınızda size bir sorumluluk yoktur. Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Hazret-i Zeyd (radıyallahü anh), Hatice validemizin kölesiydi. Peygamberimizle evlendikten sonra kölesini ona bağışlar. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de onu azad ederek evlâtlık edinir. Halk da onu Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e nisbet ederek -Zeyd, Muhammed'in oğludur» derlerdi. Yüce Halik bu âyeti inzal ederek, evlâtlıkları, evlât edinenlere nisbet etmeyi men ederek şöyle buyurmuştur: «Evlâtlıkları babalarına nisbetle çağırın. Bu, Allah katında en doğru olandır. Eğer babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, bu takdirde onları din kardeşi ve dostlarınız olarak kabul edin. İçinizden kastederek yaptıklarınız bir yana, yanılmalarınızda size bir sorumluluk yoktur. Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.» Evlâtlıkları unutarak ve hata ile başkalarına nisbet etmekte size bir vebal yoktur. Şayet bilerek kasten başkasına nisbet ederseniz, o zaman vebal vardır, günahtır. Allah hata ve bilmeyerek yapılan işleri afveder, fakat kasten yapılan işleri afvetmez, onlardan intikamını alır. Hatasn yapılan işleri bağışlar, çünkü O çok merhamet edici, çok bağışlayıcıdır.

6

«Mü'minlerin, Peygamfaer'i kendi nefislerinden çok sevmeleri gerekir, zevceleri de onların anneleridir. Akraba olanlar, miras hususunda, Allah'ın kitabında birbirlerine mü'minler ve muhacirlerden daha yakındırlar. Dostlarınıza yapacağınız uygun bir vasiyet bunun dışındadır. Bu, kitapta yazılı bulunmaktadır.»

Mü'minlerin Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'i, kendi nefislerinden daha çok sevmesi gerekir. Onun tebliğ ettiklerine tâbi olmak, emirlerine uymak ve yolundan gitmek mü'minlerin en önemli görevidir. Çünkü mü'minlere kıyamet günü şefaat edecek olan odur. Hanımları da mü'minlerin manevî anasıdır. Akraba olanlar miras hususunda, Allah katında birbirlerine nıü'ınınlerden ve muhacirlerden daha ileri ve daha yakındır. Mekkeli müslümanlar, müşriklerin baskısına ve zulmüne dayanamayarak Medine'ye hicret etmek zorunda kalmışlardır. Hicret esnasında'her şeylerini Mekke'de bırakıp çıkmışlardır. Medine'ye geldikleri vakit yemeye, içmeye ve barınmaya hiçbir şeyleri yoktu. Medineli

müslümanlar onları bağrına basıp evlerine almışlar, yerlerine yurtlarına ortak etmişlerdir. Hattâ öldükleri vakit kendi öz çocukları ve vârisleri gibi, onlar da vâris olmuşlardır. Bu âyetle ölüye kendi çocuklarından ve akrabasından başkasının vâris olması yasaklanmıştı. Ancak veraset iman ve karabetle olur. Mü'mine, kafir olan çocukları ve akrabaları vâris olamazlar. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «...Akraba olanlar miras hususunda, Allah katında birbirlerine mü'minlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar. Dostlarınıza yapacağınız uygun bir vasiyet bunun dışındadır. Bu, kitapta yazılı bulunmaktadır.»

7

«Hatırla o zamanı ki, biz **peygamber**lerden söz almıştık. Senden, Nûh'dan, İbrahim'den, Musa'dan, Meryem ofelu İsa'dan sağlam bir söz almıştık.»

8

«Allah, doğrulardan doğruluklarını sormak ve inkarcılara can yakıcı azab hazırlamak için bunu yapmıştır.»

Hâlik-ı Mutlak, bütün **peygamber**lerden, ümmetlerini imana ve Allah'a ibadete davet edeceklerine dair söz almıştır. Bu misakı bütün **peygamber**lerden aldığı gibi, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'den, Hazret-i Nuh'tan, İbrahim (aleyhisselâm)'den, Musa (aleyhisselâm)'dan, Meryem Oğlu İsa'dan da almıştır. Allah, doğrulardan doğruluklarını sormak ve iman etmeyen inkarcılara da can yakıcı azabı hazırlamak için bunu yapmıştır. **Peygamber**lerin davetine uyanlar mükâfatını, uymayanlar da cezasını göreceklerdir. Bundan dolayı Yüce Halik her kavme bir **peygamber** göndermiş, o **peygamber**i vâsıtasıyle onlara imanı ve küfrü, hayrı ve şerri, iyiyi ve kötüyü, hakkı ve bâtılı, cennet ve cehennemi bildirmiştir. O **peygamber**lere iman edenler kurtulmuşlar, iman etmeyenler ise inkâr ve zulümleri yüzünden helak olmuşlardır. Çünkü Yüce Allah, **peygamber** göndermeden hiçbir kavmi helak etmemiştir. Önce **peygamber** gönderip emir ve yasaklarını bildirmiş, emir ve yasaklarına uymayanları helak etmiştir.

9

«Ey iman edenler, Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın, üzerinize ordular gelmişti. Biz de onların üzerine rüzgâr ve görmediğimiz ordular göndermiştik. Allah yaptıklarınızı görüyordu.»

Bu ayet Hendek muharebesiyle ilgilidir.

Hendek muharebesinin sebebi şudur: Yahudiler, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **peygamber**liğini ve gün geçtikçe müslümanların sayısının artmasını, Bedir'de müşriklerin hezimete uğramasını, Uhud'da ise bir şey elde edememelerine üzülerek, onları tekrar müslümanlara karşı kışkırtmak için bir hey'et göndermişlerdir. Onlara gelen hey'et «Ey Kureyşliler, gelin Muhammed! ve ona tâbi olanları yok etmek için beraber onlarla savaşalım, Muhammed'i ve ona tâbi olanları yok edelim» diyerek Kureyşlileri kandırırlar. Bunun üzerine Kureyş-Tler de «Ey Yahudi topluluğu, siz ehl-i kitabın ilkisiniz, âlim ve bilgin sizdedir. Muhammed'in getirdiği din mi, yoksa bizim dinimiz mi haktır? Hangisinin doğru olduğunu biz bilmiyoruz. Bu yüzden de ihtilâfa düştük, bu dinlerin hangisinin hak olduğunu söyleyin, ona göre hareket edelim» derler. Yahudi hey'eti bunu fırsat bilerek «sizin dininiz haktır, Muhammed'in getirdiği dinin aslı yoktur» diyerek müşrikleri kandırırlar. Sonra diğer Yahudi ve müşrik kabilsleri de savaşa razı ederler, her kabile savaşa iştirak edeceğine söz verir. Yahudilerden, Kureyşlilerden ve diğer kabilelerden on iki bin kişilik bir ordu oluştururlar, islâm düşmanlarının büyük bir ordu hazırlığı içinde olduğunu Cebrâü, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e haber verir. Resûl-i Ekrem bunun üzerine sahabeyi toplar, istşareds bulunur. Kimisi düşmana karşı çıkmayı, kimisi düşmanı şehirde karşılamayı söyler. Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) de «Ey Allah'ın Resulü, sen neyi emredersen biz onu yaparız» diyerek, **Peygamber**'in karar vermesini bekler. Son olarak da yeni müslüman olmuş İranlı Selmân-ı Fârisi Hazretleri söz alır ve "biz İran'da düşmana karşı şehri korumak için etrafına hendek kazar, öylece şehri savunurduk. Acaba şimdi de öyle yapsak, sizce nasıl uygun görülür» diyerek görüş beyan

eder. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu görüşü kabul eder, birlikte gidip hendek kazılacak yeri tesbit ederler. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hendek kazılacak istikameti çizer ve her on kişiye kırk arşın yer verir. Ömer ibn Affan, Selmân, Huzeyfe, Numan ibn Müzeni ve Ensâr'dan on kişiye de kırk arşın yer verir. Onlar kendilerine düşen yeri kazarken Zünâp kuyusunun yanına geldikleri vakit kazdıkları yerin içinden beyaz bir taş çıkar. Bütün uğraşmalarına rağmen onu kıramazlar, yorgun düşerler, bırakıp geçemezler da. Neticede Peygamberimize durumu bildirmeye karar verirler. Selmân gelip durumu Allah Resûlüne bildirir. Beraber taşın bulunduğu yere gelirler. Peygamberimi (sallallahü aleyhi ve sellem) hendeğa girer, eline balyozu alır «bismillah» diyerek taşa vurur. Taş ortadan ikiye ayrılır ve içinden karanlık gecede etrafı aydınlatan bir nûr çıkar. O nuru gören Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «Allahü ekber» diyerek tekbir getirir, müslümanlar da onunla beraber aynı şekilde tekbir getirirler. İkinci defa balyozu tekrar vurur, taşın bir kısmı kopar, yine içinden etrafı aydınlatan bir nür çıkar. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) yine tekbir getirir, yanındakiler de aynı şekilde tekbir getirirler. Üçüncü defa taşa balyozu vurur, taş parça parça olur ve içinden yine bir nûr çıkar. Resûl-i Ekrem yine tekbir getirir, yanındakiler de aynı şekilde tekbir getirirler.

Taşı mübarek elleriyle kıran cihan Peygamberi, Selmân'ın elini tutup hendektan çıkar. Peygamber'in yanındakiler taştan çıkan bu nurun ne olduğuna bir anlam veremezler. Fakat Hazret-i Selmân bunu sormadan edemez ve «Ey Allah'ın Resulü, anam-babam sana feda olsun. Ben bugüne kadar görmediğim bir şey gördüm, bu nedir?» der. Peygamberimiz ordusuna seslenerek 'ey sahabem, Selmân ne söylüyor bakın?» buyurur ve şöyle devam eder: -Taşa vurduğum zaman çıkan birinci nûr Şam tarafına sıçradı. Vallahi ben şimdi Şam'ın kırmızı köşklerini görüyorum, çünkü bana Şam'ın anahtarları verildi, ikinci vuruşumda çıkan nur İran tarafına sıçradı, bana Fars ilinin anahtarları verildi. Şu anda Medâin-i Kisra'nın beyaz köşklerini görüyorum. Üçüncü vuruşumda çıkan nûr ise Yemen tarafına sıçradı, bana Yemen'in anahtarları verildi, ben şimdi

San'a'nın kapılarını görüyorum. Bütün buralar müslümanlara nasip olacaktır. Zira bunları bana Cebrail haber verdi" diyerek, müslümanlar tarafından bunların fethedileceğini sahabesine müjdelemiştir. Bu müjdeyi duyan mü'minler «elhamdülillah, Allah'a hamd olsun ki, bize zaferi müjdeledi, vaad etti. O'nun vaadi haktır» diyerek, Allah'a hamd etmişlerdir.

Beklenen gün gelir. Yahudi'ler ve müşrikler on iki bin kişilik bir ordu ile Medine üzerine yürürler. Onlar müslümanları bir anda yok etmeyi tasarlıyorlardı. O heyecan içinde geliyorlardı, fakat karşılarına, beklemedikleri şey çıktı. O da Allah Resulünün işaretiyle kazılan hendek. Düşman böyle bir şey beklemiyordu, zira bugüne kadar böyle bir şey görmemişti. O dev gibi ordu hendeğe kadar gelir, orada konaklar. Çokluğuna güvenen düşman ordusu, karşısında üç bin kadar olan mücâhid İslâm ordusunu bir anda yok etmek ister. Çünkü zamanın her türlü silâhı kendilerinde mevcuttur. Halbuki İslâm ordusunda onlardan daha farklı bir şey vardı, o da müslümanların sarsılmayan imanıydı. İşte onu hiçbir gücün ve kuvvetin yok etmesi mümkün değildi.

Düşman ordusu hendeğin dış kısmına karargâhım kurmuş, bütün hazırlıklarını yapmış hücum emrini bekliyordu. **Peygamber** ordusu da hazırlıklarını yapmış, emir bekliyordu. Tam o sırada Halik-ı Zülcelâl iki bin melekle **Peygamber** ordusunu takviye etmiş, o mânevi ordu, düşmanı kuşatmış, her taraftan manevî ordunun takbir sesleri semaya yükselmiş ve semaya yükselen tekbir sesleri düşman ordusunda korku ve heyecan meydana getirmiştir. İşte onlar korku ve heyecan içinde beklerken Hâlik-ı Mutlak üzerlerine sabah rüzgârını da göndermiştir. O rüzgâr çadırlarını başlarına geçirmiş, sürülerini ve hayvanlarını dağıtmış, ateşlerini söndürmüş, kendilsrini yerden yere atmıştır. Bu manzara karşısında düşman ordusu çareyi kaçmada bulmuştur. Sürülerini, eşyalarını ve birçok silâhlarını bırakıp kaçmışlardır. Onların sürüleri ve geride bıraktıkları İslâm ordusuna ganimet olarak kalmıştır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: -Ey iman edenler, Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın, üzerinize ordular gelmişti. Biz de onların üzerine

rüzgâr ve görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah yaptıklarınızı görüyordu.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) mü'minlere İran'ın, Şam'ın ve Yemen'in müslümanlar tarafından fethedileceği müjdesini verince münafıklar, onlarla alay ederek «Muhammed sizi kandırıyor, siz hendekten çıkmaya bile cesaret edemiyorsunuz da, nasıl oraları fethedeceksiniz? Muhammed size ümit veriyor, bu hayaldir» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** 12. âyeti inzal ederek münafıkların neler söylediğini sevgili **Peygamber**ine haber vermiştir.

Enes (radıyallahü anh)'in rivayetine göre, **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) soğuk bir sabahta hendek kazısını kontrol ederken sahabenin çok yorgun ve açlıktan halsiz düştüğünü görür ve onlara şu duayı yapar:

«Allahım, hayat âhiret hayatıdır, Ensâr'ı ve Muhacirleri mağfiret et.» Mübarek **Peygamber**imizin ağzından bu duayı duyan Ensâr ve Muhacir de şu cevabı verirler:

«Biz hayatta olduğumuz müddetçe Allah yolunda cihad edeceğimize Muhammed'e biat ettik ve söz verdik.»

Hendek muharebesi bir ay kadar sürer. Bu bir ay zarfında düşman ordusu birkaç defa saldırıya geçer, her defasında islâm müca-İrdleri tarafından püskürtülür. Uzun bekleyişten bir netice elde edemeyen müşrik ordusunda bölünmeler baş gösterir. Bu rolü müşrik ordusu arasında oynayan Gatafan kabilesinden Naim ibn Mes'ud'du. O, Önce Beni Kureyza Yahudilerini, sonra Kureyş'i, daha sonra da kendi kabilesi olan Gatafanlıları kandırmış ve onları birbirine düşürmüştür. Müşrik ordusu arasında bu ihtilâf meydana geldikten sonra birçok harb âletlerini, yiyeceklerini ve sürülerini bırakıp kaçmışlardır. Başkomutan olan Ebû Süfyân devesine binip «Ben gidiyorum, siz ne yaparsanız yapın» diyerek Mekke'nin yolunu tutmuştur. Kureyşliler de onu takip etmişler, bu ani panik birçok ganimet mallarını geride bırakmalarına sebeb olmuştur. Bu zaferle müslümanlar daha da kuvvetlenmiş, küfür bir defa daha hezimete uğramıştır. Böylece müşriklerin bütün hayalleri suya düşmüş ve islâm'ın yeryüzüne hâkim olacağına kanaat getirmişlerdir.

Gerçekten de Hendek muharebesinden sonra sıra müslümanlara gelmiş, onların önünde hiçbir güç ve kuvvet Allah'ın inâyetiyle tutunamaz olmuştur. Çünkü Allah zaferi inananlara vaadetmişti.

10

«Onlar size yukarınızdan ve aşağınızdan gelmişlerdi, gözler de dönmüştü ve yürekler de ağızlara gelmişti. Ve siz Allah'a karşı çeşitli zanlarda bulunuyordunuz.»

11

«İşte orada, inananlar denenmiş ve çok şiddetli sarsıntıya uğratılmışlardı.»

Hendek muharebesinde düşman ordusu müslümanları yukardan ve aşağı taraftan kuşatmıştı. Onların çokluğunu gören münafıkların korkudan gözleri dönmüş, yürekleri ağızlarına gelmiş, titremeye başlamışlardı, O zaman Allah ve Resulüne karşı çeşitli zanlarda bulunmuşlar ve Allah'ın yardımından ümitlerini kesmişlerdi. Halbuki Hâlik-ı Zülcelâl, gerçek iman edenlerle etmeyenleri denemek için bunu yapmıştır. İman edenler çok şiddetli bir sarsıntıya uğratılmışlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «(Ey mü'minler), onlar sizs yukarınızdan ve aşağınızdan gelmişlerdi, gözler de dönmüştü ve yürekler de ağızlara gelmişti. Ve siz Allah'a karşı çeşitli zanlarda bulunuyordunuz, işte orada, inananlar denenmiş ve çok şiddetli sarsıntıya uğratılmışlardı.»

12

«İki yüzlüler ve kalblerinde hastalık olanlar: 'Allah ve Resulü bize kuru vaadlerde bulundular' diyorlardı.»

Hendek muharebesinde münafıklar ve kalblerinde nifak ve hastalık olanlar Allah'ın yardımından ümitlerini keserek «Allah ve Resûlü bize sadece kuru vaadlerde bulunmuşlardır- diyorlardı. Halbuki Allah vaadinden asla dönmez. Eğer onlar gerçekten iman etmiş olsalardı böyle söylemezlerdi.

13

«İçlerinden bir takımı 'ey Yesripliler, tutunacak yeriniz yok, geri dönün demişti. İçlerinden bir topluluk da **Peygamber**'den:

'Evlerimiz düşmana açıktır' diyerek isün istemişlerdi. Oysa evleri açık değildi, sadece kaçmak istiyorlardı.»

14

«Yanlarından üzerlerine varılmış olsa, sonra da kendilerinden fitne çıkarmaları istense hemen girişip derhal yapmaktan geri kalmazlardı.»

Hendek muharebesinde münafıklardan, bir gurub, Medine halkına: «Ey Medineliler, sizin tutunacak yeriniz yok, geri evlerinize dönün, siz bunlarla savaşamazsmız- diyerek içlerinde nifak dolu olanları savaşmaktan vazgeçirmeye çalışmışlardır. Bunun üzerine içleri fitne dolu olanlar, **Peygamber**'den izin isteyerek şöyle demişlerdir: «Bizim evlerimiz düşmana açıktır. Ailelerimizi koruyacak kimse de yoktur, eşkıya gelip onlara kötülük yapabilir. İzin ver de evlerimizi düşmana ve yabancılara karşı koruyalım.» Halbuki onların evleri açık değildi. Böyle bahaneler uydurarak savaştan kaçmak istiyorlardı. Mü'minlerin evlerinin muhafızı, koruyucusu hiç şüphesiz Allah'tır. Fakat bunlara gelinip kendilerini Allah'a şirk koşmaya ve dinden çıkmaya davet edilselerdi hemen dönerlerdi ve müşriklerin istediklerini de yaparlardı. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor:

«İçlerinden bir takımı 'Ey Yesripliler, tutunacak yeriniz yok, geri dönün' demişti. İçlerinden bir topluluk da **Peygamber**'den: 'Evlerimiz düşmana açıktır' diyerek izin istemişlerdi. Oysa evleri açık değildi, sadece kaçmak istiyorlardı. Yanlarından üzerlerine varılmış olsa, sonra da kendilerinden fitne çıkarmaları istense hemen girişip derhal yapmaktan geri kalmazlardı.» Münafıkların durumu her zaman böyledir. Onlardan hiçbir zaman müslümana hayır gelmez. İslâm'a en büyük kötülüğü Yahudilerle onlar yapmışlardır. Bu durum, günümüz için de söz konusudur.

15

«Yemin olsun ki, daha önce, sırt çevirip kaçmayacaklarına dair Allah'a karşı taahhüt de etmişlerdi. Allah'a verilen söz sorulacaktır.»

16

«Ey Muhammed, de ki: Eğer ölümden yahut öldürülmekten kaçıyorsanız bilin ki, kaçmak size fayda vermeyecektir. Kaçsanız bile az bir zamandan fazla yaşatılmazsınız.»

Allahü teâlâ, önceden onların savaştan sırt çevirip kaçmayacaklarına dair kendilerinden söz almıştı. Onlar da bunu taahhüt etmişlerdi. Kıyamet günü, ahdini bozanlara niçin bozdukları sorulacaktır. Ey iman edenler, eğer ölümden yahut öldürülmekten kaçıyorsanız bilin ki, kaçmak size fayda vermez ve ölümden kurtarmaz. Kaçsanız bile dünyada az bir zamandan fazla yaşayamazsınız. Çünkü dünya geçicidir, ondaki ömür de azdır. Savaştan kaçmak sizi ölümden kurtarmaz. Allah'ın takdir ettiği ecel geldiği zaman, ne bir saniye öne geçer ve ne de bir saniye geri kalır.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hicret etmeden önce Medineliler, kendisine biat ederek Allah'a eş koşmayacaklarına, O'ndan başkasına ibadet etmeyeceklerine, **Peygamber**'i koruyacaklarına, onu kendi canları gibi muhafaza edeceklerine, İslâm yolunda cihad edeceklerine, savaştan asla kaçmayacaklarına söz vermişlerdi.

17

«De ki: Allah size bir kötülük dilese veya bir rahmet istese, sizi O'na karşı kim savunabilir? Allah'tan başka dost ve yardımcı da bulamazsınız.»

Ey insanlar, Allah size bir kötülük verse veya bir rahmet dilese sizi O'na karşı kim koruyabilir? Sizin O'ndan başka yardımcınız ve dostunuz yoktur. Ancak sizi koruyan, besleyen, muhafaza eden, öldüren, dirilten, rızıklandıran O'dur. Yüce Halik bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, de ki: Allah size bir kötülük veya bir rahmet istese, sizi O'na karşı kim savunabilir? Allah'tan başka dost ve yardımcı da bulamazsınız.»

18

«Allah, içinizden sizi alıkoyanları, size Allah'ın yardımını kıskanarak, kardeşlerine: 'Bize gelin, zorlanmadıkça savaşa gitmeyin' diyenleri bilir.»

19

«Kalbine korku gelince, ölüm baygınlığı ile gözleri dönerek, ey Muhammed, sana baktıklarını görürsün. Korkuları gidince iyiliğinizi çekemeyip sivri dilleriyle sizi incitirler. Bunlar iman etmemişlerdir. Allah, bu sebeble işlerini boşa çıkarmıştır. Bu, Allah için kolaydır.»

Ey iman edenler, Allah içinizden sizi savaştan alıkoyanları, yardımını sizden kıskananları ve kardeşlerine «siz Muhammed'le savaşa çıkmayın, bize gelin, sizin savaşta helak olmanızdan korkuyoruz. Muhammed, sizi helak ettirecektir, onu yalnız başına bırakın da helak olsun- diyenleri, bilir. İmam-ı Katade'ye göre bunu söyleyenler Medineli Ensâr'ın kardeşleri ve dostları olan münafıklardır. Onlar müslümanların kuvvetlenmesini ve düşmana karşı zafer kazanmasını istemiyorlardı. Bundan dolayı da savaşa iştirak eden mü'minleri alıkoymak için çeşitli entrikalar çeviriyorlardı. **Peygamber** ordusunu korkutmak için düşmanın çok güçlü olduğunu, Muhammed'in ordusunun zayıf olduğunu, Ebû Süfyân'ın İslâm ordusunu yok edecek güçte olduğunu, Muhammed'in kendilerini felâkete sürüklemek için savaşa soktuğunu söyleyerek müslümanlan yıldırmaya çalışıyorlardı. Bununla da kalmayarak münafıkların çoğu özür beyan ederek **Peygamber**'den evlerine dönmek için izin isterlerdi. Bütün niyetleri müslümanların araşma fitne sokup onları da kendileri gibi savaştan alıkoymaktı. Yüce Halik bu âyetleri inzal ederek onların müminlere neler söylediğini **Peygamber**'ine bildirmiş ve şöyle buyurmuştur :

«Allah, içinizden sizi alıkoyanlara, size Allah'ın yardımını kıskanarak kardeşlerine: 'Bize gelin, zorlanmadıkça savaşa gitmeyin' diyenleri bilir. Kalbine korku gelince, ölüm baygınlığı ile gözleri dönerek, ey Muhammed, sana baktıklarını görürsün. Korkuları gidince iyiliğinizi çekemeyip sivri dilleriyle sizi incitirler. Bunlar iman etmemişlerdir. Allah, bu sebeble işlerini boşa çıkarmıştır. Bu, Allah için kolaydır.. Münafıklar savaşta bir tehlikeye düştükleri zaman ölüm korkusundan gözleri döner, kalbleri ağızlarına gelir. **Peygamber**'in kendilerini bırakmaları için gözlerini ona dikerler. Fakat savaş bitip ganimet taksimine gelinoe hemen öne atılırlar, ganimetin çoğunu kendileri almak isterler, **Peygamber**'in

taksimine razı olmazlar, ona dil uzatarak üzerler. Aslında onlar inanmamışlardır. Bu sebeble Allah, onların işlerini ve amellerini boşa çıkarmıştır. Onların amellerini boşa çıkarmak Allah'a çok kolaydır. İman edip sâlih amel işleyenler mükâfatını, iman etmeyenler ise cezasını çekeceklerdir.

20

«Bunlar, düşman birliklerinin gitmediklerini sanıyorlardı. Bu birlikler tekrar gelmiş olsalar, kendilerinin çöllerde bedevilerin yanında bulunup, sadece sizden haber sormayı dilerlerdi. Aranızda olsalar ancak pek az savaşırlardı.»

Hendek muharebesinden bir netice alamayan müşrik ordusu, kuşatmayı kaldırarak aniden geri çekilmiştir **Peygamber** ordusunun içindeki münafıkların, bir kısmı daha önceden özür beyan edip ayrılmış, bir kısmı da gizlice kaçmıştı. Düşman ordusunun çekildiğinden bunlar habersizdi, hâlâ düşman ordusunun çekilmediğini zannediyorlardı. Halbuki düşman ordusu çoktan çekilmişti. Şayet bu birlikler tekrar gelmiş olsalardı o münafıklar göllerdeki bedevilerin arasına kaçıp gelip geçenlerden müslümanların durumunu sormayı arzu ederlerdi. Müslümanların arasında olsalar bile pek azı savaşa iştirak ederdi. Çünkü onlar **Peygamber** ordusunun hezimete uğramasını istiyorlardı. Bunun için de her seferinde çeşitli bahaneler uydurarak **Peygamber**'den izin isteyip ordudan ayrılmışlardır. Hâlik-ı Mutlak, bunu şöyle beyan ediyor: «Bunlar, düşman birliklerinin gitmediklerini sanıyorlardı. Bu birlikler tekrar gelmiş olsalar, kendilerinin çöllerde bedevilerin yanında bulunup, sadece sizden haber sormayı dilerlerdi, aranızda olsalar ancak pek az savaşırlardı.»

21

«Ey iman edenler, and olsun ki, sizin için, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok anan kimseler için Resûlüllah en güzel örnektir.»

22

«İman edenler, düşman birliklerini gördüğü zaman 'işte bu, Allah'ın ve Peygamberinin bize vaad ettiğidir, Allah ve Peygamberi doğru söylemiştir' dediler. Bu, onların ancak imanını ve teslimiyetlerini artırdı.»

Ey iman edenler, and olsun ki, Allah'a, âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için Resûlüllah'ta güzel bir numune vardır ve o en güzel bir örnektir. O neyi emrederse, ona gönülden sarılın, sizin için onda hayır vardır. Neyi de sizden yasaklarsa, ondan kaçının, zira onda sizin için şer vardır. O, sizi daim t.-kurtuluşa, rahmete ve saadete çağırır. Gerçek mü'minler Hendek muharebesinde düşman birliklerini gördükleri zamiri «işte bu Allah ve Peygamberinin vaad ettiğidir. O gün geldi. Allah ve Peygamberi doğru söylemiştir- dediler. Bu, onların imanını ve Peygamber'e olan tesl'ıniyetini artırır. Çünkü onlar Akabe bîatında Peygamber'i koruyacaklarına söz vermişlerdi. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: -Ey iman edenler, and olsun ki, sizin için, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok anan kimseler için Resûlüllah en güzel örnektir. İman edenler, düşman birliklerini gördüğü zaman 'işte bu, Allah'ın ve Peygamberinin bize vaad ettiğidir. Allah ve Peygamberi doğru söylemiştir' dediler. Bu, onların ancak imanını ve teslimiyetlerîni artırdı.»

23

«İman edenlerden, Allah'a verdiği ahdi yerine getiren adamlar vardır. Kimi bu uğurda canını vermiş, kimi de beklemektedir. Ahdlerini hiç değiştirmemişlerdir.»

24

«Bu sebeble Allah, doğruları, doğrulukları ile mükâfatlandırır. İki yüzlüleri de dilerse azablandırır. Veya tevbelerini kabul eder. Şüphe yok ki, Allah çok yarlığayıcı, cidden merhamet edicidir.»

Yüce Halik mü'minlerden ahdlerine vefa gösterenleri övmüştür. Medineli müslümanlar Akabe gecesi Peygamber'e biat ederek, onu mallarından, canlarından daha iyi koruyacaklarına ve Allah'a şirk koşmayacaklarına söz vermişlerdi. Onlar Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına iştirak ederek canlarıyle, mallarıyle Allah

yolunda **Peygamber**'le beraber cihad etmişlerdir. Böylece verdikleri sözde durmuşlar, içlerinden kimisi şehid olmuş, kimisi de salimen evlerine dönmüşlerdir. Fakat ahitlerini hiç değiştirmemişlerdir. Bundan dolayı **Allahü teâlâ**'nın övgüsüne mazhar olmuşlar ve doğrulukları yüzünden de ebedî mükâfata nail olmuşlardır. İki yüzlülük yapan münafıkları ise, dilerse afveder, dilerse azab eder. Şayet içlerinden tevbe edenler olursa onların da tevbesini kabul eder. Çünkü Allah çok yarlığayıcı, çok bağışlayıcı ve merhamet edicidir. Herkese amelinin karşılığını verir, hiç kimseye haksızlık yapmaz. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «îman edenlerden, Allah'a verdiği ahdi yerine getiren adamlar vardır. Kimi bu uğurda canını vermiş, kimi de beklemektedir. Ahdlerini hiç değiştirmemişlerdir. Bu sebeple Allah, doğruları doğrulukları ile mükâfatlandırır. İki yüzlüleri de dilerse azablandırır. Veya tevbelerini kabul eder. Şüphe yok ki, Allah çok yarlığayıcı, cidden merhamet edicidir.»

25

«Allah inkâr edenleri, kinleriyle geri çevirdi, bir hayra ulaşamadılar. Savaşta, inananlara Allah'ın yardımı yetti. Allah kavidir, azizdir.»

Yüce Halik, bütün şiddet ve kinleriyle Medine üzerine yürüyen kâfirleri emellerine ulamadan geri çevirmiştir. Onlar Medine'deki müsiümanları yok etmek için toplanıp gelmişlerdi. Bütün arzulan Allah'ın dinini ortadan kaldırmak, **Peygamber**'i ve ona tâbi olanları yok etmekti. Allah, onların üzerine, görmedikleri mânevi bir ordu göndermiş, çadırlarını başlarına geçirmiş, sürülerini dağıtmış, ocaklarını söndürmüş ve kendilerini de dağıtmıştır. Onlar öyle bir hezimete uğramışlar ki, arkalarına bakmadan kaçmışlardır. İman edenlere ise Allah'ın yardımı yetişmişti. Onlar düşmanın bırakmış olduğu ganimetlere sahip olmuşlar, düşman tehlikesinden kurtulmuşlardı. O, kavidir, azizdir, hükmü galiptir. Kimse O'nun' yaptığına mani olamaz. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Allah inkâr edenleri, kinleriyle geri çevirdi, bir hayra ulaşamadılar. Savaşta, inananlara Allah'ın yardımı yetti. Allah kavidir, azizdir.»

26

«Allah, kitap ehlinden, kâfirleri destekleyenleri kalelerinden indirmiş, kalblerine korku salmıştı. Onların kimini öldürüyor, kimini esir alıyordunuz.»

27

«Yerlerini, yurtlarını, mallarını ve henüz ayağınızı basmadığınız yerleri Allah size miras olarak verdi. Allah her şeye kadir olandır.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Medine'de bulunan Benî Kureyza Yahudileri Uhud muharebesinden sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile şehri her türlü tehlikeye karşı koruyacaklarına dair bir antlaşma yapmışlardır. Fakat bu antlaşma çok sürmemiş, tek taraflı olarak Yahudiler tarafından bozulmuş ve Hendek muharebesine iştirak eden müşrikler arasında yer almışlardır. Düşman ordusu Hendek muharebesinden bir netice alamayınca, geri çekilmek zorunda kalmıştır. Beni Kureyza Yahudileri de onlarla beraber geri çekilmiştir. Düşmanın tehlikesi kalktıktan sonra, **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) ordusu ile birlikte Medine'ye, evlerine dönerler. Henüz daha silâhını çıkarmadan Cebrail gelip «Ey Allah'ın Resulü, silâhını çıkarma. **Allahü teâlâ** senin Benî Kureyza üzerine yürümeni emretti» demiştir. Bunun üzerine **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) evinden çıkar, sahabeyi toplar -atlarınıza binin, ikindi namazını Beni Kureyzahların mahallesinde kılacağız» emrini verir. Verilen talimata göre ordu toplanır, Allah Resulü ordunun önünde ve sancak Hazret-i Ali'nin elinda Benî Kureyza istikametine doğru yola çıkarlar. Beni Adî kabilesinden geçerken, o kablenin de müslümanları silâhlanıp **Peygamber** ordusunu beklediklerini görürler ve kendilerine «biz, Benî Kureyza kabilesine gidiyoruz, size bizim oraya gittiğimizi kim haber verdi» derler. Onlar da «bize "Dihyetü'l-Kelbî" haber verdi» diye cevap verirler ve **Peygamber** ordusuna iştirak ederler. Cebrail insan suretine girdiği zaman Dihyetü'l-Kelbi'ye benzerdi. Yani onun suretine girerdi. Yine onun suretine girip Benî Adî kabilesinin müslümanlarma **Peygamber**'in Benî Kureyza kabilesine yürüdüklerini haber vermiştir. Onlar da

hazırlanıp **Peygamber** ordusunu beklemeye koyulmuşlardır. Ordu gelince ona iştirak etmişlerdir. Hazret-i Ali ordudan önce gidip sancağı Beni Kureyza kalesinin kapısının önüne dikmiştir. Onlar bunu görünce çok kızmışlar, ağızlarını bozarak küfretmeye başlamışlardır.

Benî Kureyzahlar, çok kibirli, harb san'atını iyi bilen, bundan dolayı da diğer kabilelerden çekinmeyen bir kavimdi. İslâm ordusuna da karşı geleceklerini zannetmişlerdi. Hazret-i Ali'nin arkasından **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de ordusu ile birlikte kalenin önüne gelir. Hazret-i Ali «ey Allah'ın Resulü, bunlarla savaşmayı bana bırak, onların kötü sözlerini işitmemek içn buradan uzaklaş» der. **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem), Benî Kureyzalıların taşkınlığını görünce «ey domuz ve maymunun kardeşleri, kaleden aşağı inin ve Allah'ın hükmüne razı olun' der. Onlar bu sözleri **Peygamber**'in söylediğini anlayınca «yâ Muhammed, yâ Ebelkâsım, sen böyle kötü söz söylemezdin» derler. Bunun üzerine **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem). Evs kabilesinden Ebû Lübâbe'yi onlarla anlaşmak için arabulucu olarak gönderir. Çünkü Evs kabilesiyle Beni Kureyzalılar ittifak halindeydiler, Kureyzahlar Lübâbe'ye son derece itimat ediyorlardı. Lübâbe bunlara gelip **Peygamber**'in söylediklerini haber verir. Onlar «ey Lübâbe, sen her zaman bizim iyiliğimize ve yararımıza hükmedersin. Sen neyi istersen biz onu yaparız» derler. Bunun üzerine Lübâbe parmağı ile boynunu işaret ederek, eli silâh tutanların hepsinin katledileceğini ifade eder. Bu işareti veren Lübâbe, Allah ve Resulüne ihanet ettiğini anlar. Sonra dönüp **Peygamber**imize gelir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ona “Ey Lübâbe, Allah ve Resulüne ihanet ettin- der. Lübâbe -Ey Allah'ın Resulü, ne söylersen haklısın» der. Bunun üzerine şu âyet-i celile nazil olur.

«Ey iman edenler, Allah'a ve **Peygamber**ine hainlik etmeyin. Siz, kendiniz bilip dururken, kendi emânetlerinize hainlik eder misiniz?»

Lübâbe yaptığına pişman olur, tevbe eder, **Allahü teâlâ** onun tevbesin, kabul eder. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve

sellem) onu huzurundan uzaklaştırır. Benî Kureyzahların reisi Ka'b ibn Üseyd'di. O, kavmine şöyle dar «bu işten kurtuluş yok, bize kimseden yardım da gelmez. Biz yalnız başımıza Muhammed'e karşı koyamayız. Çünkü o çok müthiş bir savaşçıdır, nice kaleleri yıkıp harap etmiştir. Bütün Arap kabilelerini dağıtmış veya kendisine bağlamıştır. Sıra bize geldi, bizim şu üç şeyden birisini yapmamız gerekir. Başka hiç bir kurtuluş yolumuz yoktur.» Kavmi o üç şeyin ne olduğunu sorarlar. O da «biz, Muhammed'in Haşimî kabilesinden gelecek olan son **peygamber** olduğunu ve sıfatlarını kitabımızda görüp okuduk. Gelin hep birlikte ona iman edip müslûman olalım, onun dostları arasına girelim, böylece hem ölümden kurtulalım hem de yerimizden - yurdumuzdan olmayalım» der. Kavmi bunu kabul etmeyerek «biz, kendi milletimizden başkasına tâbi olmayız. Çünkü biz ehl-i kitabız, ümmi bir **peygamber**e asla tâbi olamayız. Bize böyle bir teklifte bulunma» derler. Bunun üzerine Ka'b, ikinci görüşünü ortaya atar ve «bu fikrimi kabul etmediniz. Bakalım buna ne diyeceksiniz. Bu gece cuma gecesidir, siz bu gece hiçbir şey yapmayın, müslümanlar içn bu gece önemli bir gecedir. Onlar sizin bir şey yapmadığınızı görünce kılıçlarını ve silâhlarını bırakıp gaflete dalarlar. Siz onların bu gafletinden istifade ederek gizlice kaleden iner, onlara saldırır ve dağıtırsınız» der. Kavmi bunu da kabul etmezler. Sonra onlara Ka'b şöyle der: «Siz, cuma günü oğullarınızı, kanlarınızı, kızlarınızı öldürün. Eli silâh tutan kaleden insin ve onlara saldırsın.» Onlar bunu da kabul etmeyerek «biz ellerimizle karılarımızı, oğullarımızı ve kızlarımızı öldüremeyiz- derler.

Görüşlerini kabul etmeyen kavmine Ka'b «siz bilirsiniz, bundan sonra bildiğinizi yapın» der. Muhasara on beş gün sürer, yiyecek, içecek bir şeyleri kalmaz, bir an önce bu işin bitmesini isterler. **Peygamber**imiz de muhasaranın uzamasını istemez ve onlara bir elçi göndererek kimin hakemliğine razı olacaklarını sorar. Onlar Sa'd ibn Muaz'ın hakemliğini ve onun vereceği hükme razı olacaklarını bildirirler. Daha önce Sa'd, Benî Kureyzahlar tarafından yaralanmıştı. O, **Allahü teâlâ**'ya dua edip -yâ Rabbi, Benî Kureyzalıların başına bir musibetin geldiğini görmedikçe ruhumu kabzetme- diye dua etmişti. Sa'd ibn Muaz, Beni Kureyzalılar tarafından hakem tayin edildiğini duyunca bir hayvana binip yola

çıkar. Kureyzahları sevenler Sa'd'a onların lehine karar vermesini isterler. Sa'd onlara cevap vermez. Benî Kureyzalıların kalesine yaklaştığı zaman «Allah yolunda kınananların kınanmasından korkmayın», der. Sa'd'dan bu sözleri işitenlerin onlara hiçbir faydası olmayacağını anlarlar ve geri dönüp giderler. Sa'd ibn Muaz, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e yaklaştığı zaman, Peygamberiniz yanında bulunan Ensar'a, «Seyyidinizi karşılayın ve onu indirin» der. Sahabe de onu karşılar ve merkebinden indirir. Doğruca Peygamberimizin yanına gelir. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ona «yâ Ebâ Amr, Benî Kureyza hakkında hükmünü ver, buyurur. Bunun üzerine Sa'd ibn Muaz «ey Kureyzalılar, benim vereceğim hükme razı olur musunuz?- der. Onlar razı olduklarını söylerler. Sa'd tekrar «**Allahü teâlâ**'nın ahdi ve misakı boynunuza olsun mu?' der. Onlar da -evet boynumuza olsun- derler. Sonra Sa'd, Peygamberimize iltifat ederek «onların, üzerine benim hükmettiğim gibi ahd olsun mu?» der. Bu sözü Sa'd, Peygamberimize hitaben veya ona bakarak söylememiştir. Fakat Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu hitabın kendilerine yapıldığını kabul ederek «evet, bu ahit bizim üzerimize de olsun» buyurur.

Sonra Sa'd Kureyzalıları çağırır, bunun üzerine onlar kaleden inerler. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Sa'd'e «Yâ Ebâ Amr, bunlar hakkındaki hükmünü ver» buyurur. Sa'd de «Ey Allah'ın Resulü, benim bunlar hakkındaki hükmüm, eli silâh tutanların tamamını katletmeniz, çocuklarını ve ailelerini esir almanız, mallarını da ganimet olarak taksim etmenizdir» der. Peygamberimiz de «Ey Sa'd, Allah'ın hükmüyle bunlara hükmet» der. Sa'd'in onlar hakkındaki bu hükmü bu şekilde olur. Bunun üzerine ilk önce onların reisi olan Hay ibn Ahtap esir olarak alınır. Ensâr'dan bir zat onun sırtındaki elbisesini çıkarır, sırtında sadece gömleği kalır. O, «ben Allah'ın hükmüne bağlıyım- der. Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) «ey Allah'ın düşmanı gel, müslüman ol, Ölümden kurtul» der. Hay ibn Ahtap da «Ben bugüne kadar birçok izzet ve şerefe nail oldum. Bir defa hakarete uğramakla müslüman olacağımı mı zannediyorsun? Bugüne kadar seninle yaptığım hiçbir şeye pişman' değilim. Benden

öncekiler ne büyük hakaretlere ve zulümlere uğradılar, ben de uğrasam ne olur? Ben asla müslüman olmuyorum, elinden geleni yap» der. Bu hareketiyle müslüman olmayacağı anlaşılmıştır. Müslüman olmayacağı anlaşılınca, **Peygamber**imizin emriyle boynu vurulmuştur. Sonra Allah Resûlü, Sa'd'e «Ey Sa'd, bunlar hakkında dilediğini yap» buyurur. Bunun üzerine Sa'd «Bana bir kılıç verin' der. Kılıcı alır, eli silâh tutanlardan yedi yüz kişinin boynunu vurur. Dokuz yüz elli kişiyi de çocuklarıyla beraber esir ederler. Mallarını ve yerlerini de ganimet olarak **Peygamber**imiz müslümanlar arasında taksim eder. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor:

«Allah, kitap ehlinden, kâfirleri destekleyenleri kalelerinden indirmiş, kalblerine korku salmıştı. Onların kimini öldürüyor, kimini de esir alıyordunuz. Yerlerini, yurtlarını, mallarını ve henüz ayağınızı dahi basmadığınız yerleri Allah size miras olarak verdi. Allah her şeye kadir olandır.» **Allahü teâlâ**, kadirdir, kudreti her şeye yeter. Kâfirleri kalelerinden indirip onların yerine, yurduna, mallarına müslümanları miras kılar. Onları zillete düşürür, iman edenlere esir eder. Kâfirleri dünyada da âhirette de zelil ve hakir eder. Bu onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Küfredenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

28

«Ey **Peygamber**, hanımlarına şöyle söyle: Eğer dünya hayatını ve zinetinî istiyorsanız, gelin sizi donatayım ve güzellikle bırakıp salıvereyim.»

29

«Yok eğer Allah'ı, Resulünü ve âhiret evini istiyorsanız şüphe yok ki, Allah içinizden iyilik edenlere pek büyük bir mükâfat hazırlamıştır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in hanımlarından bazıları nafakalarının artırılmasını, zinetli elbiseler ve diğer zinet eşyaları verilmesini istemişlerdir. Bu hususta Allah Resulünü üzmüşlerdir, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de bir ay onlarla görüşmemeye yemin etmiştir. Hattâ eskisi

gibi sahabenin yanına da çıkmaz olmuştur. Aralarında Peygamberlerini göremeyen sahâbe «Peygamber'e ne oldu, eskisi gibi bizim aramıza çıkıp oturmuyor, bizimle konuşmuyor, herhalde hanımlarını boşadı da onun için aramıza çıkıp, bizimle oturmuyor» derler.

Sahabenin kendi aralarında böyle konuştuğuna şahit olan Hazret-i Ömer «ben size bu işin neticesini bildiririm» diyerek arkadaşlarından ayrılıp Resûlüllah'ın evine gider. Ona "ey Allah'ın Resulü, sen hanımlarını boşadm mı?» diye sorar. Allah Resulü başamadığmı söyler. Hazret-i Ömer «bunu mesciddekilere haber vereyim mi?» der. Peygamberimiz de «evet, dilersen haber ver» buyurur. Hazret-i Ömer mescide gelip yüksek sesle «Peygamber, hanımlarını başamamıştır' diye bağırır. Bunun üzerine bu âyet-i celîle nazil olur. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu âyet nazil olduktan sonra, ilk önce Âişe validemize gelir «Ey Âişe, sana bir kelime söylememi ister misin? Fakat bu kelimenin cevabını ana-baban ile görüşmeden acele olarak vermeyeceksin» buyurur. Bunun üzerine Hazret-i Âişe validemiz «ey Allah'ın Resulü, o nedir?« diye sorar. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de bu âyetleri okur. Bu âyetleri dinleyen Hazret-i Âişe validemiz «ey Allah'ın Resûlü, ben bunu mu ana-babama danışacağım? Vallahi ben Allah'ı, Resulünü ve âhiret yurdunu isterim. Senden dileğim, benim tercihimi diğer hanımlarına haber verme, bakalım onlar neyi tercih edecekler- der. Bunun üzerine Peygamberimiz «onlardan hiçbiri bana böyle bir şey sormadı, fakat ben umarım ki, Allah Aişe'ye Resulünü, cenneti ve âhiret yurdunu dünya nimetlerine karşı tercih ettirdi» buyurur. Sonra diğer hanımlarını toplar, bu âyeti onlara okur ve onları bu hususta muhayyer bırakır. Ve «Aişe, Allah'ı, Peygamber'i, âhiret yurdunu dünya nimetlerine karşı tercih etti. Sizin tercihiniz nedir?» der. Onlar da. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e şu cevabı verirler: «Biz de, Allah'ı, Resulünü ve âhiret yurdunu tercih ederiz.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in zevcelerinin sayısı on bir olup, şunlardır: **1-** Haticetü'l-Kübrâ binti Hüveylid. **2-** Sevda binti Zer'a. **3-** Âişe-i Sıddika. **4-** Hazret-i Hafsa. **5-** Zeyneb binti Hüzeymetü'l-Hilâliye. **6-** Ümmi Seleme binti Ebi Ümeyye. **7-**

Zeyneb binti Cahş. **8-** Cüveyriye. **9-** Ümmi Habibe. **10-** Safiye. 1**1-** Meymune binti Haris.

30

«Ey **Peygamber**'in hanımları, sizden her kim açık bir terbiyesizlik ederse onun azabı iki kat olur. Bu, Allah'a göre kolaydır»

Bu âyet-i celile **Peygamber**'in hanımlarını uyarıyor, ikaz ediyor, temkinli hareket etmeye teşvik ediyor. Şayet onun hanımlarından bir hata veya çirkin bir fiil meydana gelirse, onun azabı, cezası ?ki kat olur. Diğer kadmlarmki gibi olmaz. Çünkü onların Allah katındaki mükâfatı, değeri, şerefi de çok büyüktür. Bu bakımdan onların küçük hataları büyük olur. Her külfet bir nimete göredir. Nimet arttıkça külfet de artar. Alimin işlediği bir hata ile cahilin işlediği bir hatanın cezası bir değildir. Alim, bilerek işlediği için onun cezası cahilinkinden daha fazladır. **Peygamber**'in hanımlarının durumu da böyledir. Onlar **Peygamber**'in hanımı olmakla bütün mü'minlerin anasıdır ve kıyamete kadar da rahmetle anılacaklardır. Bundan dolayı en küçük hataları büyük olur. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: 'Ey **Peygamber**'in hanımları, sizden her kim açık bir terbiyesizlik ederse onun azabı iki kat olur. Bu, Allah'a göre kolaydır.» Kullarını mükâfatlandırmak da, cezalandırmak da Allah'a kolaydır. O'nun için bîr zorluk yoktur.

31

«Sîzden her kim de Allah'a ve Resulüne itaat eder, iyi amel işlerse, ona da ecrini iki kere veririz. Hem biz ona çok şerefli bir fizik da hazırlanmışızdır.»

Ey iman edenler, sizden her kim Allah'a ve Resûlüne itaat ederek iyi amel işlerse, Allah ona iki kere ecir ve mükâfat verir. Cennette de onlar için sayısız nimetler hazırlamıştır. O nimetlerin hesabı yoktur. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor. -Sizden her kim de Allah'a ve Resulüne itaat eder, iyi amel işlerse, ona da ecrini iki kere veririz. Hem biz ona çok şerefli bir rızık da hazırlamışızdır.»

32

«Ey **Peygamber**'in hanımları, sizler herhangi bir kadın gibi değilsiniz. Eğer korunur, takvâlı olursanız, yumuşak söylemeyin. Sonra kalbinde bir maraz bulunanlar kötü ümide kapılmasınlar. Sözü uygun ve münâsip şekilde doğru söyleyin.»

Allahü teâlâ, **Peygamber**inin hanımlarına şöyle buyurmuştur: «Ey **Peygamber**'in hanımları, sizler herhangi bir kadın gibi değilsiniz. Eğer korunur, takvâlı olursanız (yabancı erkeklere karşı) yumuşak söylemeyin. Sonra kalbide bir maraz bulunanlar (bundan dolayı) bir kötü ümide kapılmasınlar. Sözü uygun ve münâsip şekilde doğru söyleyin.» **Peygamber**'in hanımları elbette diğer kadınlar gibi olamaz. Çünkü onlar bütün mü'minlerin anasidır. Bu emir sadece **Peygamber**'in hanımlarına mahsus değil, onların şahsında mü'mine kadınların hepsine mahsustur. Bir kadının nâmahram bir erkeğe karşı süslenip püslenmesi, onu celbedecek şekilde sesini inceltmesi, kırıtarak konuşması, erkekle yalnız bir yerde kalması ve evinde kimse yokken yabancı bir erkeği evine çağırması yasaktır. Kadının erkeğe cevap vermesi gerektiği yerlerde çok kısa ve erkeğin dikkatini çekmeyecek şekilde cevap vermesi gerekir. Diğer hususlar fitne ve fücurun doğmasına sebeb olur. Zira insandaki nefs-i emmâre daima insanı kötülüğe sevk eder. Şeytan da onun yardımcısıdır.

Bu gibi hatalara düşmemek için, kadın ve erkeğin şehveti kamçılayacak hususlardan daima kaçması lâzımdır.

33

«Hem de vakar ve haşmetinizle evlerinizde oturun da, evvelki cahiliye devri kadınlarının kınla döküle zinetlerini göstererek yürüyüşü gibi süslenip çıkmayın. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin. Allah ve Resulüne itaat edin. Ey Ehli Beyt, Allah sizden sadece şunu istiyor: Sizden her türlü kiri gidermek ve sizi tertemiz bir hâle getirmek.»

Bu emir de **Peygamber**'in hanımlarının şahsında bütün mü'min kadınlaradır. Yüce Halik onlara şöyle hitap ediyor: «Ey **Peygamber**in hanımları, siz vakarla, haya ve edeble evlerinizde oturun. Cahiliye dönemi kadınları gibi süslenip püslenip, zinetlerinizi takıp başkalarına göstermek için sokaklara çıkmayın.

Beş vakit namazınızı dosdoğru kılın, zekâtınızı verin. Allah ve Resulünün emirlerine itaat edin, yasaklarından sakının. Ey Ehl-i Beyt, Allah sizden har türlü kiri gidermek ve sizi tertemiz bir hâle getirmek istiyor. Siz de Allah ve Resulünün emirlerine itaat ederek temizlenin. Allah ve Resulünün emirlerine itaat edip yasaklarından sakınanlar her türlü kirden temizlenip mükâfata nail olurlar. İtaat etmeyenler ise cezalarını görürler. Vakar içinde evlerinde oturup Allah ve Resulünün emirlerine itaat edip yasaklarından sakınan kadınlara ne mutlu. Onlar için Allah katında büyük mükâfat ve ecir vardır. Allah onların amellerini asla boşa çıkarmaz.

34

«Evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve hikmetlerini hatırlayın. Şüphesiz ki, Allah, her şeyin mahiyetini bilendir, hakkıyle haberdardır.»

Ey **Peygamber**'İn hanımları, siz evinizde okunan Allah'ın âyetlerini ezberleyin, helâli ve haramı, iyiyi ve kötüyü, hayrı ve şerri, hakkı ve bâtılı,-şer'î hükümleri beyan eden âyetleri ve hikmetlerini daima hatırlayın. Allah'ın ve **Peygamber**in emirlerine sarılın. Şüphe yok ki, Allah her şeyin mahiyetini bilir ve her şeyden haberdardır. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

35

«Muhakkak ki, erkek ve kadın bütün müslümanlar, erkek ve kadın mü’minler, Hakk'ın emrine itaat eden erkekler ve kadınlar, sadık erkekler ve sadık kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevâzi erkeklerle mütevâzi kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, iffetlerini koruyan erkeklerle iffetlerini koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlar, işte bunlar için bir mağfiret ve bir büyük mükâfat hazırlamıştır.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Ümmü Seleme (radıyallahü anh), **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelip 'ey Allah'ın Resulü, Rabbimiz, kitabında hep erkekleri zikrediyor, kadınları hiç zikretmiyor. Kadınların hayırlı bir işi

olmadığından korkuyorum. Bundan dolayı mı Allah kadınları kitabında zikretmiyor?» der. Bunun üzerine bu âyet nazil olur.

Bazılarına göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in hanımları hakkında gelen âyetleri gören mü'min kadınlar, onlar şöyle derler; «Allah kitabında sizi zikredip, övdü. Şayet bizde bir hayır olsaydı, bizi de kitabında zikredip överdi. Bizde hayır olmadığı için kitabında zikretmemiştir.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Muhakkak ki, erkek ve kadın bütün müslümanlar, erkek ve kadm mü'minler, Hakk'ın emrine itaat eden erkekler ve kadınlar, sadık erkekler ve sadık kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevâzi erkeklerle mütevâzi kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, iffetlerini koruyan erkeklerle iffetlerini koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve kadınlar, işte bunlar için bir mağfiret ve bir büyük mükâfat hazırlanmıştır.» İman edin sâlih amel yapan erkek ve kadınlar için **Allahü teâlâ** cennette altlarından ırmaklar akan köşkler hazırlamıştır. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

36

«Allah ve **Peygamber**i bir şeye hükmettiği zaman, gerek mü'min bir erkek, gerek mü'min olan bir kadın için işlerinde kendilerine muhayyerlik yoktur. Kim, Allah'a ve Resulüne isyan ederse, muhakkak ki, o apaçık bir şekilde sapmış olur.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) halasının kızı Zeyneb binti Cahş'ı, azatlı kölesi Zeyd ibn Harise ile evlendirmek istemiş ve «Ey Zeyneb, seni Zeyd ibn Harise ile evlendirmek istiyorum, ne dersin?» diye sormuştur. Zeyneb buna rıza göstermeyerek şöyle der: «Ey Allah'ın Resulü, ben Kureyş'in ileri gelenlerinin kızı olduğum gibi, senin de halanın kızıyım. Zeyd ise bir köledir. Ben Zeyd'i kendime münasip görmüyorum, beni sen ona nasıl lâyık görürsün?» Zeyneb, **Peygamber**in teklifini kabul etmediği için üzülür. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle

buyurur: «Allah ve Peygamberi bir şeye hükmettiği zaman, gerek mü'min bir erkek, gerek mü'min olan bir kadın için işlerinde kendilerine muhayyerlik yoktur. Kim, Allah'a ve Resulüne isyan ederse, muhakkak ki, o apaçık bir şekilde sapmış olur.. Cahş kızı Zeyneb bu âyeti işitince hemen Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelip -Ey Allah'ın Resulü, senin emirlerine boyun eğip itaat ediyorum. Hakkımda ne dilersen onu yap- der.

37

«Habibim, Allah'ın nimet verdiği ve senin de nimetlendirdiğin kimseye: 'Zevceni kendine sıkı tut ve Allah'tan kork' diyordun da, Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyordun. İnsanlardan çekmiyordun. Halbuki Allah kendisinden korkmana daha çok lâyıktı. Şimdi mademki Zeyd o kadından alâkasını kesti, biz onu sana zevce yaptık. Ta ki, evlâtlıkları, eşleriyle ilgilerini kestiklerinde onlarla evlenmek hususunda mü'minler üzerine günah olmasın. Allah'ın emri de yerine gelmiş bulunuyor.»

Bu âyet-i celîle Cahş kızı Zeynep (radıyallahü anh) hakkında nazil olmuştur. Bunun kıssası şudur: Zeyd (radıyallahü anh) sekiz yaşmda Hatice validemiz tarafından Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e hibe edilmiş, Allah Resulü de onu çok sevdiği için azad etmiştir. Evlilik çağına geldiği zaman Peygamberimiz halasının kızı Zeyneb ile onu evlendirmek istemiştir. Zeyneb, ilk anda Peygamberimizin kendisini istediğini zannederek kabul etmiş, Zeyd'e istendiğini anlayınca, kendisi de, kardeşi de bunu kabul etmemişlerdir. Çünkü Zeyneb, hem çok güzel, hem de Kureyş'in leri gelenlerinin kızı idi. Zeyd ise azadlı bir köleydi. Bu bakımdan onu kendisine denk görmüyordu. İsteğini geri çevirdiği için, Allah Resulü üzülür. Sonra Zeyneb'in hakkında bu âyet nazil olur. Hakkında âyet nazil olunca kendisi de, kardeşi de Zeyd'le evlenmesine razı olurlar. Peygamberimiz de onu Zeyd'e nikâhlar. Bu nikâhta ona on altın, altmış dirhem dinar, bir gömlek, bir peştemal, bir ayakkabı, elli ölçek buğday, otuz ölçek de hurma verir.

"üduhüm li abaihim" âyet-i celîlesi gelene kadar ona -Zeyd ibn Muhammed» denirdi. Zeyneb ve Zeyd bunlarla bir müddet geçinirler, fakat aralarında bir ülfet meydana

gelmez. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir gün bir ihtiyaçtan dolayı Zeyd'in evine gider, evde Zeyneb'i gecelikle görür ve eve girmeden «sübhânallah» diyerek geri döner. O anda Zeyd (radıyallahü anh) de evde yoktur. Zeyd eve döndüğü zaman, Zeyneb (radıyallahü anh), Peygamber'in gelip kendisini gecelikle görünce «sübhânallah diyerek eve girmeden geri döndüğünü söyler. Bundan sonra aralarındaki bağ daha da çözülür. Çünkü Zeyd (radıyallahü anh) baştan beri, Zeyneb (radıyallahü anh)'in şerefli bir aileye mensup olduğunu, kendisinin ise böyle bir aile hayatım devam ettiremeyeceğini biliyor ve zaman zaman Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek bundan ayrılmak istediğini söylüyordu. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de ona «hanımını tut» buyuruyordu. Bu evliliğin yürümeyeceğini anlayan Zeyd (radıyallahü anh) kendi isteği ile Zeyneb (radıyallahü anh)'den ayrılmıştır. Şerefli bir aileye mensup, aynı zamanda Peygamberimizin halasının kızı olan Zeyneb (radıyallahü anh) 'e bu ayrılık ağır gelmiştir. Onun bu üzüntüsünü gidermek için Allah Resûlü onu kendi nikâhına almıştır. Böylece o lâyık olduğu yeri bulmuş böylece Araplar arasında, oğullukların boşamış olduğu kadınlarla evlenilmez fikri ilâhi emirle ortadan kalkmış olur.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in, Zeyneb (radıyallahü anh)'e kalben bir temayülde bulunduğu söylenemez. Onun ulvi yaratılışı, ahlâk güzelliği ve ismet sıfatı buna manidir. Şayet böyle bir temayül olsaydı, daha önce onu kendisi alırdı, hiç oğulluğuna vermezdi. Fakat o mübarek vâldemiz, vaktiyle Peygamberimizin emrine itaat ederek Zeyd ile evlenmiştir. Daha sonra bu evliliğin yürümeyerek Zeyd'den ayrılması onu bir hayli üzmüştür. Bu üzüntüsünü gidermek, ona bir iltifat ve bir teselli olmak üzere Allah Resulü onu nikâhı altına almıştır, Bu ona olan temayülünden değil, onun ezikliğini ve üzüntüsünü gidermek içindir. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor; «Habibim, Allah'ın nimet verdiği ve senin de nimetlendirdiğin kimseye: 'Zevceni kendine sıkı tut ve Allah'tan kork' diyordun da, Allah'ın açığa vuracağı şeyi içinde gizliyordun. İnsanlardan çekmiyordun. Halbuki Allah kendisinden korkmana daha çok lâyıktır. Şimdi mademki Zeyd o kadından

alâkasını kesti, biz onu sana zevce yaptık. Ta ki, evlâtlıkları, eşleriyle ilgilerini kestiklerinde onlarla evlenmek hususunda mü'minler üzerine günah olmasın, Allah'ın emri yerine getirilmiştir.»

Hazret-i Âişe validemiz, Zeyneb (radıyallahü anh) hakkında şöyle demiştir: «Diyânette Zeyneb'den hayırlı kadın yoktur. O, muttaki ve doğru sözlü idi. Sadakayı çok verir ve sıla-i rahme çok riâyet ederdi.» Bu mübarek validemiz hicretin yirminci yılında vefat etmiştir.

Araplarda evlât edinmek onların hayatına o kadar girmiş ki, bir hamlede bunu söküp atmak çok zordu. Hele hele evlâtlığının boşamış olduğu hanımla evlenmek bundan daha da ağırdı. **Allahü teâlâ** evlâtlık edinme nizamının toplumda bıraktığı derin izleri silme görevim de sevgili **Peygamber**ine tevcih etmiştir, Bu görevi yerine getirmek için ilâhi emir gereği evlâtlığı Zeyd ibn Harise'nin boşadığı Zeyneb (radıyallahü anh) ile evlenmiştir. Böylece evlâtlıklardan boşanan kadınlarla evlenmede bir mahzur olmadığı belirtilmiştir. Zeyneb (radıyallahü anh), **Peygamber**imizin diğer kadınlarına karşı övünerek «sizi **Peygamber** ile ebeveyniniz evlendirdi, beni de Rabbim nikahladı» dermiş.

38

«Allah'ın **Peygamber**'e farz kıldığı şeylerde ona bir güçlük yoktur. Bu, Allah'ın öteden beri, gelmiş geçmişlere tatbik ettiği bir kanundur. Allah'ın emri mutlak surette gereği gibi yerine gelecektir.»

39

«Allah'ın göndermiş olduğunu tebliğ edenler, O'ndan korkarlar, Allah'tan başka kimseden korkmazlardı. Allah hesap gören olarak yeter.»

40

«Muhammed, içinizden herhangi bir adamın babası değil, fakat o Allah'ın Resulü ve **peygamber**lerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyle bilendir.»

Allahü teâlâ'nın **Peygamber**'e, farz kıldığı, takdir ettiği şeylerde ona bir güçlük, bir,vebal ve bir günah yoktur. Cahş kızı Zeyneb'le evlenmek de böyledir. Bu, Hâlik-ı Zülcelâl'in öteden beri gelmiş geçmiş **peygamber**lere tatbik ettiği bir kanundur. Nitekim önceki **peygamber**ler arasında da çok kadınla evlenenler olmuştur. Allah'ın takdiri, emri mutlak surette yerine gelecektir. Allah'ın göndermiş olduklarını insanlara tebliğ edenler O'ndan başkasından korkmazlar. Ancak Allah'tan korkarlar. Allah hesap gören olarak yeter. Ey insanlar, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) hiç kimsenin babası değildir. O. Allah'ın kulu, Resulü ve **Peygamber**lerin sonuncusudur. Ondan sonra asla **peygamber** gelmeyecektir. O son **peygamber**dir. Allah, kimin **peygamber**liğe lâyık olduğunu, kimin lâyık olmadığını bilir. Kullarının gönüllerinde sakladıklarını da, açığa vurduklarını da bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

41

«Ey iman edenler, Allah'ı çok zikredin.»

42

«O'nu sabah akşam tesbih edin.»

Ey iman edenler, gece gündüz Allah'ı çok zikredin. O'nun zikrini dilinizden bırakmayın. Baş vakit namazınızı dosdoğru kılm. O'nu bütün noksan sıfatlardan tenzih ederek, tazimde bulunun. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet edilmiştir: «Gönüller, demirin pas tuttuğu gibi pas tutar. Siz Allah'ı zikretmekle onu cilâlandırın. Zira zikirden daha büyük ibadet yoktur. Her ibadetin bir miktarı vardır, zikrin miktarı yoktur. Her hâlinizde Allah'ı çok zikredin.» Hakiki mü’min gece gündüz Allah'ın zikrini dilinden bırakmayandır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: “Ey iman edenler, Allah'ı çok zikredin. O'nu sabah akşam tesbih edin.»

43

«O, sizi karanlıklardan nura çıkarmak için üzerinize melekleri ile beraber rahmetini gönderendir. O, mü’minlere çok merhametli olandır.»

44

«Kendisine kavuşacakları gün, onlara olacak iltifatı selâmdır. Allah, onlar için çok şerefli mükâfat hazırlamıştır.»

Ey iman edenler, **Allahü teâlâ** sizi küfür karanlığından iman nuruna çıkarıp iman üzere sabit kılmış ve gönlünüzü de mağfiret nuruyla aydınlatmıştır. O, size rahmet edip günahlarınızı bağışlar, melekler afvınız için O'ndan mağfiret dilerler. O, mü'min kullarına çok merhametlidir, kıyamet günü kendisine kavuşacakları an onlara iltifatı ve hediyesi selâmdır. Cennetin bekçileri de mü'minleri cennetin kapısında böyle karşılarlar. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. İşte iman edenleri Hâlik-ı Mutlak, böyle mükâfatlandıracaktır. O, bunu şöyle beyan ediyor: «O, sizi karanlıklardan nura çıkarmak için üzerinize melekleri ile beraber rahmetini gönderendir. O, mü'minlere çok merhametli olandır. Kendisine kavuşacakları gün, onlara olacak iltifatı selâmdır. Allah onlar için çok şerefli mükâfat hazırlamıştır.» O, mü'min kullarına cennette sayısız nimetler hazırlamıştır.

45

«Ey **Peygamber**, biz seni hakikaten bir şahid, bir müjdeci ve bir uyarıcı gönderdik.»

46

«Allah'ın izniyle bir davetçi ve nurlar saçan bir kandil olarak gönderdik.»

47

«Mü'minlere müjdele: Onlara Allah'tan büyük bir lütuf vardır.»

Allahü teâlâ, **Peygamber**ini insanlara emirlerini tebliğ edan bir şahid, iman edenlere Allah'ın yardımını ve cennet nimetlerini müjdeleyici, iman etmeyenleri ise elîm bir azab ile korkutucu ve uyarıcı olarak göndermiştir. O, Allah'ın izniyle bir davetçi, iman edenler için bir önder, bir rehber ve nurlar saçan bir kandildir. O, hidâyet rehberidir. Ona tâbi olanlar dünyada da, âhirette de karanlıklardan, küfürden, masiyetten kurtulup ebedî nura, saadete kavuşurlar. Mü'minlere Allah'tan büyük bir lütuf ve büyük bir

mükâfat vardır. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Yüce Halik bunu şöyb beyan ediyor: «Yâ Muhammed, mü'minlere müjdele: Onlara Allah'tan büyük bir lütuf vardır.»

48

«Kâfirlere ve münafıklara itaat etme. Onların eziyetlerine de aldırış etme. Allah'a güvenip dayan. Koruyucu olarak Allah yeter.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor; «Yâ Muhammed, kâfirlere ve münafıklara itaat etme. Onların eziyetlerine de aldırış etme. Allah'a güvenip dayan. Koruyucu olarak Allah yeter.» Bu âyet-i celilede mü'minlerin, kâfirlere ve münafıklara asla itaat etmemeleri emredilmiştir. Şayet mü'minler onlardan bir eziyet görürlerse, onların eziyetlerine ve işkencelerine boyun eğmeyerek Allah'a güvenip dayansınlar. Kâfirlerden ve münafıklardan medet ummasınlar. Koruyucu olarak Allah yetsr, Allah mü'min kullarının yardımcısıdır.

49

«Ey iman edenler, mü'min kadınlarla nikahlanıp onları, temasta bulunmadan boşadığınızda, artık onlar için size iddet saymaya lüzum yoktur. Kendilerine bağışta bulunarak onları güzel bir şekilde serbest bırakın.»

Ey iman edenler, siz mü'min kadınlarla nikahlanıp şayet onları, temas etmeden boşarsanız, iddet beklemeleri gerekmez. Kendilerine bağışta bulunarak en güzel şekilde onları serbest bırakın. Halvet olmayınca duhul olması da mümkün değildir. Eğer halvet olduktan sonra boşanma olursa İbn Mes'ud ve Abbas (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre yine iddet beklemek gerekmez. Çünkü duhûl vâki olmamıştır. Fakat Hazret-i Ömer, Ali, Muaz, Zeyd ibn Sabit ve bir gurub sahabinin rivayetine göre halvetten sonra boşanan kadının iddet beklemesi gerekir. Halvet esnasında duhûl olma ihtimali söz konusudur. Sahih olan görüş de budur. O zaman, boşanan kadının tam mehrini alması gerekir ve başayan erkeğe de mehrin tamamını vermesi vâcibtir. Şayet halvet sırasında kadın hayızlı, hasta, nifaslı ise, o halvet sahih olmaz. Böyle bir halvetten sonra boşanma vuku bulursa, boşayana mehir lâzımdır, boşanan kadının ise ihtiyaten

iddet beklemesi gerekir. Bu âyet-i celilede mü'min kadınların zikredilmesi, mü'min erkeklerin mü'min kadınlarla evlenmeyi tercih etmelerine işaret vardır.

Sahih olan halvet erkekle kadının bir evde, bir odada veya kapısı kapalı bir yerde yalnız başlarına kalmasıdır.

50

«Ey **Peygamber**, mehirlerini verdiğin hanımlarını, Allah'ın sana ganimet olarak verdiği cariyeleri, seninle beraber hicret eden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını, teyzelerinin kızlarını, ve **Peygamber**, nikâhlanmayı dilediği takdirde - mü'mînlerden ayrı yalnız sana mahsus olmak üzere - kendi mehrini **Peygamber**'e hibe eden mü'min kadını almanı helâl kılmışızdır. Bir zorluğa uğramaman için mü'minlerin zevceleri ve cariyeleri hakkında onların üzerine neyi farz kılmış olduğumuzu bildirmiştik. Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Bu âyet-i celile **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in hangi kadınlarla evlenebileceklerini beyan buyurmaktadır. Yüce Halik bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: - Ey **Peygamber**, mehirlerini verdiğin hanımlarını, Allah'ın sana ganimet olarak verdiği cariyeleri, seninle beraber hicret eden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını,' dayının kızlarını, teyzelerinin kızlarını, ve **Peygamber**, nikâhlanmayı dilediği takdirde - mü'minlerden ayrı yalnız sana mahsus olmak üzere - kendi mehrini **Peygamber**'e hibe eden mü'min kadını almanı helâl kılmışızdır. Bir zorluğa uğramaman için mü'minlerin zevceleri ve cariyeleri hakkında onların üzerine neyi farz kılmış olduğumuzu bildirmiştik. Allan çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.» **Peygamber**'in dört kadından fazlası ile evlenmesine müsaade edilmesine rağmen, ümmetinin ancak bir nikâhta dört kadın ile evlenmesine müsaade edilmiştir. Çünkü **peygamber**lerin dörtten fazla evlenmesinin hikmetleri vardır.

51

«Onlardan kimi dilersen geri bırakır, kimi de dilersen yanına alabilirsin. Geri bıraktıklarından kimi istersen onu almanda bir

mahzur yoktur. Bu, onların gözlerinin aydın olmasını, üzülmemelerini, hepsine verdiğin şeylere razı obualarını daha iyi sağlar. Allah kalbinizde olanı bilir. Allah hakkıyle büendir, ukubette acele etmeyendir.»

Hâlik-ı Zülcelâl, sevgili **Peygamber**ini hanımları hususunda serbest bırakmıştır. Onlardan dilediğini tatlik etmesinde, dilediğini de yanında bulundurmasında, kendisine bir vebal yoktur. Bu, onların gözlerinin aydın olmasını, üzülmemelerini, hepsine verdiği şeylere razı olmalarını daha iyi sağlamak içindir. Çünkü **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) yaptığı her şeyi **Allahü teâlâ**'nın hükmüyle yapar. İlâhî emir olmadan bir şey yapmaz. Bundan dolayı hanımlarından hiçbirini boşamamış ve nafakalarını da kesmemiştir. Onları dünya ve âhiret nimetleri hususunda muhayyer bırakmış, hepsi de dünya nimetlerine karşı âhiret yurdunu tercih etmiştir.

Ey insanlar, Hâlik-ı Mutlak, sizin kalblerinizde gizlediklerinizi de, açığa vurduklarınızı da bilir. Çünkü O, her şeyi hakkıyle bilendir. Kâfirlerin ve kendisine isyan edenlerin cezalarını hemen vermez. Belki dönerler diye bir müddet cezalarını tehir eder. Bu müddet içnde yaptıklarına pişman olup küfürden dönmezlerse o zaman cezalandırır. Nitekim geçmiş ümmetlerde olduğu gibi.

52

«Bundan sonra kadınları alman ve bunları başka bir zevce ile değiştirmen, güzellikleri hoşuna gitse de, sana helâl olmaz. Cariyelerin müstesna. Allah her şeyi gözetendir.»

İmam-ı Mücahid'e göre bu âyetin mânâsı şudur: **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ine Yahudi ve Hıristiyan kadınlarla nikâhlanmasmı yasaklamıştır. Çünkü onun nikâhlanacağı kadın mü'minlerin anası olacaktır. Yahudi ve Hıristiyan kadınlar, mü'minlerin anası olmaya- lâyık değillerdir. Allah Resulünün, müslüman bir kadını boşayıp da, güzelliğinden ötürü de olsa Yahudi ve Hıristiyan bir kadını müslüman bir kadın üzerine tercih etmesi caiz değildir. Ancak ganimet olarak alınan köleler veya kendisine hibe edilen köleler müstesnadır. Çünkü onlar ganimet malıdır, ganimet mallan ise helâldir. Bazı tefsircilere göre ise bu âyetin

mânâsı şudur: Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hanımlarını dünya nimetleri ile âhiret yurdu arasında serbest bırakmıştır. Onlar dünya nimetlerine karşı âhiret yurdunu tercih etmişlerdir. Âhiret yurdunu tercih ettikleri için, onlardan birisini boşayıp y«rine Yahudi veya Hıristiyan bir kadınla evlenmeyi Yüce Halik sevgili Peygamberine yasaklamıştır. İbn Abbas ve Katâde'nin görüşü budur. Fakat diğer sahabi bu görüşe katılmamıştır Ömer ibn Dinar ile Atâ'nın Hazret-i Âişe (radıyallahü anh)den rivayetlerine göre, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) dünyadan ayrılana kadar kendisine nikâh yasaklanmamıştır.

53

«Ey mü'minler. Peygamber'in evlerine yemeğe davet olunmaksızın girip de yemeyin, pişmesini beklemeye kalkışmayın. Fakat davet edilirseniz girin ve yemeği yiyince dağılın. Söz diniemek veya sohbet etmek için de - izinsiz - girmeyin. Çünkü bu hâliniz Peygamber'i üzüyor, o da size bir şey söylemeye çekiniyordu. Allah ise hakkı söylemekten çekinmez. Peygamberin hanımlarından bir şey isteyeceğiniz vakit, onu perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin kalbleriniz de daha temiz kalır. Bundan sonra ne Allah'ın Peygamberini üzmeniz ve ne de onun hanımlarını nikahlamanız asla caiz değildir. Bu, Allah katında büyük bir günahtır.»

Bu âyet-i celîlenîn nüzul sebebi şudur: Müslümanlardan bir gurub Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)in yemek saatini gözetip o yemeğe başladığı zaman izinsiz eve girip oturmuşlar ve yemeğe iştirak etmişler, hattâ bazan da yemeğin pişmesini beklemişlerdir. Yemekten sonra da uzun müddet beklemişler ve Peygamber'in huzurunda varlıklarından, mal ve mülklerinden bahsetmişlerdir. Onların bu hareketleri Allah Resulünü huzursuz etmiş, fakat kendilerine bir şey söyleyememiştir. Bunun üzerine Allahü teâlâ bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ey iman edenler, Peygamber'in evlerine yemeğe davet olunmaksızın girip de yemeyin, pişmesini beklemeye kalkışmayın. Fakat davet edilirseniz girin ve yemeği yiyince dağılm. Söz dinlemek veya sohbet etmek için de - izinsiz- girmeyin. Çünkü bu hâliniz Peygamber'i

üzüyor, o da size bir şey söylemeye çekiniyordu. Allah ise hakkı söylemekten çekinmez. **Peygamber**'in hanımlarından bir şey isteyeceğiniz vakit, onu perde arkasından isteyin. Bu sayede sizin kalbleriniz de daha temiz kalır. Bundan sonra ne Allah'ın **Peygamber**ini üzmeniz ve ne de onun hanımlarını nikahlamanız asla caiz değildir. Bu. Allah katında büyük bir günahtır.» Bu âyet-i celîlede mü'minlerin edebli olmasına işaret vardır. Mü'min çağrılmadığı yere gitmemeli, gittiği zaman ev sahibini usandıracak harekette bulunmamalı ve ev sahibini üzecek her türlü hareketten kaçınmalıdır. Bu âyetteki emir bütün mü'minleredir.

54

«Bir şeyi açıklasanız da, gîzleseniz de şüphe yok ki Allah her şeyi hakkıyle bilendir.»

Ey mü'minler, siz bir şeyi açıklasanız da, gizleseniz de hiç şüphesiz Allah her şeyi hakkıyle bilir. Ona göre mükâfat ve mücâzat verir.

55

«Kadınların: Babaları, oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, hizmetçi kadınları ve cariyeleri hakkında bir vebal, bir mesuliyet, yoktur. Ey kadınlar, Allah'tan korkun, çünkü Allah her şeye şahiddîr.»

Bu âyet-i celîle, müslüman kadınların kimlerle bir arada oturup görüşebileceklerini beyan ediyor: Kadınların, babaları, oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, hizmetçi kadınları ve cariyeleri ile bir arada bulunmalarında vebal yoktur. Müslüman kadınların da bir arada bulunmasında bir vebal, bir mesuliyet yoktur. Ey kadınlar, Allah'ın hükmüne itaat edin. Bu, zikredilenlerden başkasına kendinizi göstermeyin. Allah'tan korkun. Çünkü Allah her şeye şahiddir. O, sizin yaptıklarınızı görür, gönüllerinizde gizlediklerinizi de bilir. Ona göre mükâfatınızı ve cezanızı verir.

56

«Şüphesiz ki Allah ve melekleri **Peygamber**'e çok salât ve sena ederler. Ey mü'minler, siz de ona salât edin. Tam bir teslimiyetle selâm verin.»

Hâlik-ı Mutlak, sevgili **Peygamber**i için şöyle buyuruyor: «Şüphesiz ki Allah ve melekleri **Peygamber**'e çok salât ve selâm ederler. Ey mü'minler, siz de ona salât edin. Tam bir teslimiyetle selâm verin.- Salât: **Allahü teâlâ**'dan kullarına rahmettir, mağfirettir. Meleklerden istiğfardır. Mü'minlerden ise duadır. Böylece Yüce Halik, **Peygamber**ine rahmet ve mağfiret edip meleklerine ona istiğfar etmelerini, mü'minlere ise salât ve selâm getirmelerini buyurmuştur.

Nitekim Ebû Hüreyre'nin rivayetine göre, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «bana salâvat getirin. Bana salât getirmeniz, günahlarınızın afvına ve derecelerinizin yükselmesine sebeb olur. Benim için vesile dileyin.» buyurmuştur. «Ey Allah'ın Resulü, vesile nedir?» diye sorulunca, «Vesile cennet içinde en yüce bir makamdır ki, oraya, ancak bir kişi ulaşacaktır. Umarım ki o kişi de ben olayım» demiştir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: -Kim benim üzerime bir salât ü selâm getirirse, Allah da ona on salâvat getirir ve on günahını afveder.» İşte **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e salât ve selâm getirmenin mükâfatı bu kadar büyüktür.

57

«Allah'ı ve **Peygamber**ini incitenlere, Allah, dünyada da, âhirette de lanet eder ve onlara horlayıcı bir azab hazırlamıştır.»

58

«Erkek mü'minlerle, kadın mü'minlere yapmadıkları bir şeyden ötürü eziyet edenler de şüphesiz iftira etmiş ve apaçık bir günah yüklenmiş olurlar.»

Allahü teâlâ'ya çocuk isnat ederek, «Allah'ın eli hayra yanaşmıyor, Muhammed, sihirbazdır, delidir ve kâhindir» diyenler üze-r"ne Allah dünyada da, âhirette de lanet eder ve onlar için elim bir azab hazırlar. Mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara da

yapmadıkları şeyleri isnat ederek iftira etmek suretiyle eziyet edenler büyük bir günaha girmişlerdir. Onlar, Allah'a, **Peygamber**'e ve mü'minlere yaptıkları iftiraların ve eziyetlerin cezasını göreceklerdir. Bazılarına göre Allah'ı incitenler, heykel yaparak «işte biz de Allah'ın yarattığı gibi yaratıyoruz» demek suretiyle, Allah'a eş koşanlardır. Onlar bu hareketleriyle kendilerine yaratıcılık isnat etmişlerdir. Halbuki Allah'tan başka yaratıcı yoktur. Onlar kendilerine yaratıcılık isnat ettiklerinden dolayı elim bir azaba uğrayacaklardır. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin karşılığıdır. Müslümanları kandıranlar, iftira edenler, yalan söyleyenler, namusa göz dikenler, hakları gasp edenler, eziyette bulunanlar en ağır şekilde cezalarını göreceklerdir.

59

«Ey **Peygamber**, hanımlarına, kızlarına ve mü mirilerin kadınlarına dışarı çıkarken üstlerine örtü almalarını söyle. Bu, onların tanınmasını ve bundan dolayı incitîlmemelerini sağlar. Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Muhacirler Medine'ye gelip Ensâr'ın evlerine, yerlerine yerleşirler. Bunların, Medinelilerin evlerine yerleşmesiyle evler ihtiyaca cevap veremez hale gelir. Bundan mütevellit kadınlar gündüzleri ihtiyaçlarını gideremez olurlar ve gece ihtiyaçlarını gidermek için evden çıkıp boş olan yerlere giderlerdi. Bunu fırsat bilen Medine'nin ayak takımı ve fâsıkları mü'min kadınların geçtikleri yerleri gözetler veya geçtikleri yollara saklanıp onları köle zannederek kendilerine fuhuş yapmayı teklif ederler veya bu hususta rahatsız ederlerdi. Çünkü onlar hür kadınlarla cariyeleri gece karanlığında, birbirinden ayırtedemezlerdi. Zira her ikisinin giydiği elbise de o âna kadar birdi. Şayet kadınlardan bir tepki gelirse arkasından ayrılırlardı, tepki gelmezse ardınca giderlerdi. Müslüman kadınlar bu durumdan rahatsız olup kocalarına veya babalarına durumu bildirmişlerdir. Onlar da. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)e gelip bu olayı haber vermişlerdir. Bunun üzerine Yüce Halik, bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ey **Peygamber**, hanımlarına, kızlarına ve mü'minlerin kadınlarına dışarı çıkarken üstlerine örtü almalarını

"söyle. Bu, onların tanınmasını ve bundan dolayı incitilmemelerini sağlar. Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.» **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in hanımlarının ve kızlarının ve mü'min kadınların örtünmeleri, kendilerini cariyelerden, kölelerden ayırteder. Başkaları tarafından eziyete uğramamalarını ve rahatsız edilmemelerini sağlar, örtü, mü'min kadınları her türlü kem gözden ve rahatsız edilmekten korur. Onu muhafaza eder. Mü'min kadın örtünmekle, hem **Allahü teâlâ**'nın emrini yerine getirmiş olur, hem de kendisini korumuş olur. Bu bakımdan örtü kadının zinetidir, namusudur, koruyucusudur, Allah'ın emirlerine itaatin bir ifadesidir, dininin tamaml?. yicisıdır. Allah, tevbe edip yaptıkları kötü fiillerden dönenleri afveder. Onların günahlarını ve kusurlarını bağışlar. Çünkü O, çok yariigayıcı, çok merhamet edicidir.

60

«Yemin olsun, eğer münafıklar, kalblerinde maraz bulunanlar, şehirde bozguncu haber yayanlar, bundan vazgeçmezlerse, mutlak ve muhakkak seni kendilerine musallat ederiz. Sonra çevrende az bir zamandan fazla kalamazlar.»

61

«Hepsi de lanetlenmiş, Allah'ın rahmetinden koğulmuş olarak, nerede ele geçirilirlerse yakalanırlar ve öldürülürler.»

Allah ve Resulüne düşmanlık yapanlar, münafıklar, kalblerinde İslâm'a ve mü'minlere karşı hastalık bulunanlar ve müslümanlar arasında fitne fücur çıkarmak için asılsız haber yayanlar, şayet bu yaptıklarından vazgeçmezlerse Allah onların üzerine öyle bir şey musallat kılar ki, onları târ u mar ederek helak eder. Hepsi de lanetlenmiş, Allah'ın rahmetinden koğulmuş olarak yakalandıkları yarde öldürülürler. Bulundukları yerlerde pek az kalırlar. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun, eğer münafıklar, kalblerinde maraz bulunanlar, şehirde bozguncu haber yayanlar bundan vazgeçmezlerse, mutlak ve muhakkak seni kendilerine musallat ederiz. Sonra çevrende az bir zamandan fazla kalmazlar. Hepsi de lanetlenmiş, Allah'ın rahmetinden koğulmuş olarak, nerede ele geçirilirlerse yakalanırlar ve öldürülürler.»

62

«Allah'ın bundan evvel geçenler hakkındaki kanunu budur. Allah'ın kanununu değiştirmeye imkân bulamazsın.»

Allahü teâlâ, önceki milletlerden iman etmeyenlerin, münafıklık yapanların ve kalblerinde maraz bulunanların üzerine **peygamber**lerini musallat kılıp onları helak etmiştir. Allah'ın kanunu budur. O'nun kanununu değiştirmeye kimsenin gücü yetmez. Allah, imandan yüz çevirip, münafıklık yaparak kalblerinde maraz bulunanlar üzerine **peygamber**lerini musallat kılarak onları helak eder. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır.

63

«İnsanlar sana kıyametin zamanını sorarlar, de ki: Onun ilmi ancak Allah'ın nezdindedir. Ne bilirsin belki de zamanı yakındır.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e kıyametin ne zaman kopacağa sorulur. O da -sorulan kisi kıyamet saatini sorandan daha iyi bilmiyor» cevabını verir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu ayeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: ”insanlar, sana kıyametin zamanını sorarlar, de ki: Onun ilmi ancak Allah’ın nezdindedir. Ne bilirsin belki de zamanı yakındır.» Abdullah ibn Ömer, kıyamet alâmetlerini şöyle belirtmiştir: Boş sözlerin çoğaldığı, amellerin azaldığı, şerir insanların rağbet gördüğü, hayra koşanların azaldığı, yağmurun azalıp bağların-bahçelerin ve otlakların kuruduğu, yer altı sularının azaldığı, mescidlerde fâsıkların çoğaldığı, zinanın alenîleştiği, gayrimeşru çocukların meydana çıktığı, ani ölümlerin çoğaldığı zaman kıyamet yakındır. Bugün bunların hemen hepsi zuhur etmiştir.

64

«Şu muhakkak ki, Allah kâfirleri rahmetinden kovmuş, onlara çılgın bir ateş hazırlamıştır.»

65

«Kendileri orada ebedi kalıcı olarak. Onlar ne bir yâr, ne de bir yardımcı bulamayacaklardır.»

66

«O gün yüzleri ateşte evrilip çevrilirken “Eyvah bize, keşke Allah'a itaat etseydik, **Peygamber**'e itaat etseydik' diyeceklerdir.»

67

«'Ey Rabbimiz, hakikaten biz reislerimize ve büyüklerimize uyduk. Onlar da bizi yoldan saptırdılar' diyeceklerdir.»

68

«Ey Rabbimiz, onlara iki kat azab ver, onları büyük bir lanetle rahmetinden kov.»

Yüce Halik, iman etmeyenleri rahmetinden kovar, dünya'da onların başına daima bir şeyi musallat eder. Böylece onları ya lanetler veya esir ettirir. Âhirette ise kendilerine elim bir azabı hazırlamıştır. Onlar kıyamet günü kendilerine yardımcı olacak kimse bulamayacaklardır. O gün yüzleri ateşte evrilip çevrilerek yaptıklarına pişman olacaklar ve «Eyvah bize, keşke biz de Allah'a ve **Peygamber**'e iman edip emirlerine itaat etseydik de bugün azaba uğramasaydık. Ey Rabbimiz, bizi hakikaten büyüklerimiz ve reislerimiz, senin yolundan çevirdiler, bizi sapıttılar, sana iman ettirmediler, onlara iki kat azab ver. Onları büyük bir lanetle rahmetinden kov, kendilerine lâyık oldukları cezayı ver.» diyeceklerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: -Şu muhakkak ki, Allah kâfirleri rahmetinden kovmuştur, onlara çılgın bir ateş hazırlamıştır. Kendileri orada ebedi kalıcı olarak kalacaklardır. Onlar ne bîr yâr, ne de bir yardımcı bulamayacaklardır. O gün yüzleri ateşte evrilip çevrilirken: 'Eyvah bize, keşke Allah'a itaat etseydik, **Peygamber'**e itaat etseydik' diyeceklerdir. 'Ey Rabbimiz, hakikaten biz reislerimize ve büyüklerimize uyduk. Onlar da bizi yoldan saptırdılar' diyeceklerdir. Ey Rabbimiz, onlara iki kat azab ver, onları büyük bir lanetle rahmetinden kov.» İşte Allah'ın yolundan insanları sapıtanlar, sapıttıkları insanlar tarafından kıyamet günü Allah'ın huzurunda böyle dava olunacaklardır. Bu âyet-i celile, insanları kötü yola sevk edenlerin, o insanların işlemiş oldukları günaha ortak olacaklarına, delâlet eder. Bir insanı hayra teşvik eden, o hayrı yapmış gibi mükâfat görür, şerre teşvik eden de o şerri yapmış gibi ceza görür.

69

«Ey iman edenler, siz de Musa'yı incitenler gibi olmayın. Nihayet Allah onu dedikleri şeyden temize çıkardı. O, Allah'ın katında değerli bir zat idi.»

Yüce Halik, İsrailoğullarının **Peygamber**leri Mûsâ (aleyhisselâm)'yı incittikleri gibi, iman edenlere **Peygamber**lerini incitmemelerini emrediyor. **Allahü teâlâ**, Mûsâ (aleyhisselâm)'yı kavminin dediği şeyden temize çıkarmıştır. Gerçekten Mûsâ (aleyhisselâm), Allah katında değerli bir zat idi. Kavminin haksız yere kendisine iftira etmesi Mûsâ (aleyhisselâm)'yi çok üzmüştü.

Ebûlleys Semerkandî Hazretleri'nin rivayetine göre, İsrailoğulları herkesin gözü önünde çırılçıplak yıkanırlarmış. Bu şekildeki yıkanma onların âdetlerindenmiş. Mûsâ (aleyhisselâm) ise kimsenin olmadığı kapalı bir yerde yıkanırmış. Zaten bir **peygamber**e yakışan da budur. Onlar bunu fırsat bilerek Hazret-i Mûsâ hakkında dedikodu etmeye başlamışlar ve şöyle demişlerdir: «Mûsâ özürlü olduğu için bizim aramızda yıkanmıyor. Şayet özürlü olmasaydı bizim gibi açıkta yıkanırdı» demişlerdir. Hakkında bu şekilde konuşulması Mûsâ (aleyhisselâm)'ı üzmüştü. Buna rağmen yine kavmini imana davet etmekten geri durmadı. Bir gün yıkanmak için bir nehrin kenarına gider, elbselerini çıkarıp bir taşın üzerine kor, yıkanırken taş yuvarlanıp elbisesini alır götürür. Müsâ (aleyhisselâm) da aryan olarak taşın arkasından koşar. O zaman kendisini görenler özürlü olmadığım anlarlar ve söyledikleri sözlerden dolayı utanırlar.

Bazı tefsircilere göre ise kavminin Hazret-i Musa'yı incitmesi şöyle olmuştur: Mûsâ (aleyhisselâm) ila kardeşi Harun (aleyhisselâm) bir yolculuğu çıkarlar. O yolculukta Harun (aleyhisselâm) ölür. Kavmi, -Harun'u Mûsâ öldürdü» diyerek her tarafta yaygara etmeye başlarlar. Buna çok üzülen Mûsâ (aleyhisselâm) kavminin ileri gelenlerinden bir kısmım alıp Harun (aleyhisselâm)'un kabrinin başına giderler. Mûsâ (aleyhisselâm) orda Rabbine dua ve niyaz eder. **Allahü teâlâ** duasını kabul ederek Harun (aleyhisselâm)'u diriltir. O,

kavmine Allah'ın emriyle canını teslim ettiğini söyler ve tekrar ölür. Bunu gören kavmi yaptıklarına pişman olurlar. Böylece Mûsâ (aleyhisselâm) onların dedikodularından, iftiralarından kurtulur.

70

«Ey iman edenler, Allah'tan korkun ve sözü doğru söyleyin.»

71

«Ki, Allah işlerinizi iyiye götürsün ve günahlarınızı afvetsin. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse, muhakkak ki, o hakikaten murada ermiş, kurtulmuştur.»

Yüce Halik iman eden kullarına şöyle buyuruyor: ."Ey iman edenler, Allah'tan korkun, emirlerine itaat edin. Sözü doğru söyleyin, adaletten ayrılmayın. Şayet böyle yaparsanız Allah işlerinizi iyiye, hayra götürür ve günahlarınızı affeder. Kim Allah'a va Resulüne itaat ederse muhakkak ki, o hakikaten muradına ermiş kurtulmuştur." **İbn Abbas** (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Her kim, kalbinden ve dilinden ihlâs ile 'La ilahe illallah Muhammedün resûlüllah' derse, Allah o kimsenin amellerini ihlâs ile kabul eder, günahlarını bağışlar, derecesini artırır.» Allah'ın ve Resulünün emirlerine itaat edenleri Allah, bütün hayırlara ulaştırır.»

72

«Biz emâneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de, onlar bunu yüklenmekten çekindiler, bundan endişeye düştüler de, insan onu yüklendi. Çünkü o, çok zulümkâr, çok cahildir.»

İmam-ı Mücahid'in rivayetine göre, **Allahü teâlâ** emâneti yaratıp göklere, yere ve dağlara teklif etmiştir. Onlar, bu yükü hakkıyle taşıyamayacaklarından korktukları için, bu teklifi kabul etmemelerdir. Sonra o emâneti insanoğluna teklif etmiş, onlar ise hemen kabul etmiştir. Bu emâneti kabul ettikten sonra Hazret-i Adem öğle ile ikindi vakti arası kadar bir zamanda cennetten çıkarılmıştır. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, bu emânet farzlardır. **Allahü teâlâ** bu emâneti içindekilerle beraber

göklere, yere ve dağlara teklif edip «bu emâneti içindekilerle beraber kabul edin- buyurmuştur.

Gökler, yer ve dağlar bu emâneti yüklenmekten imtina ederek «Ey Rabbimiz, bu emânetin içindekiler nedir?» derler. Yüce Halik onlara şu cevabı verir: «Şayet bu emânetin içindekileri iyi muhafaza eder, saklarsanız hayırlara ulaşıp mükâfat görür, sayısız nimetlere nail olursunuz. Onu muhafaza etmez, onda bir noksanlık yaparsanız, o zaman cezalandırılırsınız.» Bunun üzerine onlar şöyle derler: «Ey Rabbimiz, bu teklif ihtiyarî ise bizim onu götürmeye gücümüz yetmez. Şayet bu teklif icbarı ise elimizden hiçbir şey gelmez, onu götürmeye ve muhafaza etmeye gayret gösterir, çalışırız.» Bu teklif ihtiyari olduğu için **Allahü teâlâ** şuur sahibi olmayanlardan onu kaldırmıştır. Bu teklifi şuur sahibi insanoğlu kabul ettiği için onlara yüklenmiştir. **İbn Abbas**'ın rivayetine göre, emâneti bir taş şeklinde yaratıp bırakmış, sonra göklere, yere ve dağlara onu yüklenmeleri için emretmiştir. Gökler, yer ve dağlar «bizim bunu götürmeye gücümüz yetmez» diyerek, onu götürmekten çekinirler. Sonra Adem (aleyhisselâm) gelip o taşa yapışır, yerinden kaldırır ve «şayet bana emredilirse, ben onu taşırım» der. Bunun üzerine Âdem (aleyhisselâm)'e «emaneti götür» denir. O da alıp dizine kadar kaldırır tekrar yerine bırakır, «eğer daha fazla götürmem emredilirse, daha fazla götürürüm» der. Bunun üzerine daha fazla götürmesi istenir, o da taş şeklindeki emâneti alıp beline kadar kaldırır ve «şayet daha fazla götürmem emredilirse, daha fazla götürürüm» der. Bu defa daha fazla götürmesi emredilir. O zaman emâneti alıp ağzının üstüne kadar kaldırır, tekrar yere bırakmak ister, o zaman Hâlik-ı Zülcelâl, «Ey Âdem, emâneti bırakma, yerinde dursun. Biz onu kıyamete kadar sana ve zürriyyetine yükledik» buyurur. Böylece bu emânet âdemoğluna yüklenmiş olur. Bunu kabul etmekle Adem kendisine zulmetmiştir. Çünkü o, yüklenmiş olduğu emânetin sonunun ne olacağını bilmiyordu. O, öyle bir emânet ki, gökler, yerler ve dağlar onu yüklenmekten imtina etmiştir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre bu emânet şunlardır: Beş vakit namase, oruç, zekât, hacc, doğru söylemek, adaletli ve her işde âdil olmak, borcu zamanında ödemek, ölçü ve tartıyı tam yapmak,

cünüplükten yıkanmak. Bu emânetleri iyi muhafaza edip, noksansız yor'ne getirmek lâzımdır. Bunlarda noksanlık yapan emânete ihanet etmiş olur. Bazılarına göre kişinin azaları da kendisine emânettir. Onları en iyi yerlerde kullanmak görevidir. Şayet bunları meşru olmayan yerlerde kullanırsa, o zaman kendisine zulmedip emânete ihanet etmiş olur. O zaman Hâlik-ı Zülcelâl, emânete ihanet edenlere hesabını sorar.

73

«Allah erkek münafıklarla kadın münafıkları, erkek müşriklerle kadın müşrikleri azaba uğratacak, erkek mü'minlerle kadın müminlerin de tevbelerini kabul edecektir. Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Allahü teâlâ, bu emâneti kullarına şunun için emretmiştir: Münafıklarla müşriklerin, iman edenlerden ayrılıp azaba uğratılmaları içindir. **Allahü teâlâ** kullarına emâneti emretmekle iman edenleri ve etmeyenleri bilir. Ona göre iman edenlere mükâfat, etmeyenlere ise mücâzatını verir, iman edenlerin tevbesini kabul eder. Çünkü O tevbeleri kabul edendir.

SEBE SURESİ

Bu sûre-i celîle Kur'ân-ı Kerlm'in 34. süresidir. Mekke'de nazil olmuştur. Elli dört âyettir. Yemen'de Sete adındaki bir beldenin ve halkının tarihini ibretle naklettiği için «Sebe» sûresi denmiştir. Bu mübarek sûrenin ihtiva ettiği başlıca hususlar şunlardır:

1- Hamd ve şükrün yalnız **Allahü teâlâ**'ya mahsus olduğu, kıyametin ne zaman vuku' bulacağını Allah'dan başkasının bilemeyeceği.

2- iman edenlerin ne gibi ulvî vazifelerle mükellef oldukları ve nail olacakları mükâfatlar.

3- Kâfirlerin, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i inkâr etmeleri ve ne büyük bir azaba dahil olacakları.

4- Süleyman (aleyhisselâm) ile Sebe melikesi arasında geçen olay.

5- Müşriklerin taptıkları ilâhlardan bir fayda göremeyecekleri.

6- Geçmiş insanların yaptıkları ahlâksızlıklar yüzünden başlarına gelen musibeti zikrederek, insanları bu gibi ahlâksızlıklardan men etmek. Sûredeki ana hususlar bunlardır.

1

«Göklerde ne var, yerde ne var hepsi kendisinin olan Allah'a hamd olsun. Ahirette de hamd O'na mahsustur. O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir, hakkiyle haberdardır.»

Bütün hamd Allah'a mahsustur. Gökler ve yer O'nun mülküdür. O her şeye maliktir. Göklerde ve yerde olanların hepsinin Halıkı Odur. Bütün varlıklar, Allah'ın varlığına, birliğine delâlet eder. Ahirette de hamd O'na mahsustur. O yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. Her şeyden hakkıyle haberdardır. Hiçbir şey O'nun bilgisinden ve ilminden gizli değildir. Bazı tefsircilere göre âhirette mü'minler altı yerde **Allahü teâlâ**'ya hamd ve şükrederler ki onlar aşağıdaki gibidir;

1- Mü'minler, kâfirlerden ayrıldığı zaman «Allah'a şükürler olsun ki, bizi bu kâfirlerden ve zâlimlerden ayırdı» diyerek hamd ederler.

2- Cennet ehli, cennetin kapısına gelip orada guslederken cennete bakıp »Allah'a şükürler olsun ki, bize hidâyet edip bu saâdele ve nimetlere eriştirdi» diyerek hamd ederler.

3- Sırattan geçip selâmetle kurtuldukları vakit «Allah'a şükürler olsun ki, bizi kederden ve sıkıntıdan, kurtardı» derler.

4- Cennete girip melekler kenelerini selâmladıkları vakit «elhamdülillah, Allah'a şükürler olsun, O, bize vaadettiğini yerine getirdi» derler.

5- Cennettekiler, cennete girip herkes yerlerine oturdukları zaman «Allah'a hamd ü senalar olsun ki, Allah bizi yerlerimize, kondurdu» derler.

6- Cennete girenler orda istediklerini yedikleri zaman «elhamdülillâhi Rabbilâlemîn, âlemlerin Rabbine hamd ü senalar

olsun ki bizi bu nimetlere kavuşturdu» derler. O, hâkimdir, habirdir bütün mahlûkatın halini bilir, ona göre mükâfat ve mücazatını verir.

2

«Yere ne giriyor ve oradan ne çıkıyor, gökten ne iniyor, oraya ne çıkıyorsa hepsini bilir. O, çok merhamet edici, çok yarlığayıcıdır.»

Allahü teâlâ yerin içindekileri ve oradan çıkanları, gökten inenleri ve göğe yükselenleri bilir. Kullarının yapmış olduğu dua ve niyazları da bilir. O, kullarının günahlarını bağışlar, kusurlarını afveder. Günahları ve kusurları yüzünden onları hemen cezalandırmaz, belki yaptıklarına pişman olup tevbe ederler diye cezalarını tehir eder.

3

“Küfredenler ise 'o saat bize gelmeyecek dediler. Sen, de ki: 'Hayır, gaybı bilen Rabbim için o size mutlaka gelecektir'. Ne göklerde, ne yerde bir zerre kadar O'nun ilminin dışında değildir. Bun dan daha küçüğü ve daha büyüğü de şüphesiz apaçık bir kitapta dır.”

4

«Çünkü iman edip de güzel amellerde bulunanları Allah mükâ fatlandıracaktır, işte bunlar için mağfiret ve cömertçe verilmiş rızık da vardır.»

Kâfirler, öldükten sonra tekrar dirilmeyi ve kıyameti inkâr ederek «o saat bize gelmeyecek» demişlerdir. Yüce Halik onların bu iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, sen onlara de ki: Hayır, gaybı bilen Rabbim hakkı için o size mutlaka gelecektir. Ne göklerde, ne yerde bir zerre kadar olanlar O'nun ilminin dışında değildir. Bundan daha küçüğü ve daha büyüğü de şüphesiz apaçık bir kitaptadır,- Allah, her şeyi apaçık bir kitapta yazıp muhafaza etmiştir. O, en küçük bir varlıktan bile haberdardır. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Îman edip de güzel amellerde bulunanları mükâfatlandıracaktır. Güzel amellerinden dolayı günahlarını afveder, kendilerini dünya ve âhiret nimetleriyle mükâfatlandırır. Bu, onların iman ve amellerinin

karşılığıdır, iman edip sâlih amel işleyenleri Allah böyle mükâfatlandırır.

5

«Âyetlerimizi hükümsüz bırakmak için yarışırcasına uğraşanlar içinse, iğrenç ve can yakıcı bir azab vardır.»

6

«Kendilerine ilim verilenler ise, Rabbinden sana indirilenin hak olduğunu bilirler. Ve her hamde lâyık olan, Aziz ve Hamid olan Allah'ın yolunu gösterdiğini bilirler.»

Hâlik-ı Zülcelâl, âyetlerini inkâr edip, **Peygamber**ini yalanlayanlara çok elim bir azab hazırlamıştır. O kâfirler, Allah'ın âyetlerini yalanlamak ve hükümsüz bırakmak için yarışa girmişlerdir. İşte onlar bu inkâr ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir. Kendilerine ilim verilenler ise, Allah tarafından **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gönderilenin hak olduğunu bilirler ve ona iman edip **Peygamber**lerinin davetine icabet ederler. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Kendilerine ilim verilenler ise, Rabbinden sana indirilenin hak olduğunu bilirler ve her hamde lâyık olan aziz ve hamîd olan Allah'ın yolunu gösterdiğini bilirler.» Kür'ân-ı Kerim, Allah'ın emirlerini, yasaklarını, helâl ve haramı, hayrı ve şerri, imanı ve küfrü, iyiyi ve kötüyü, cenneti ve cehennemi, mükâfatı ve mücâzatı bildirir. Ona uyanlar kurtuluşa erer, uymayanlar ise helak olur. Kur'an, iman edenleri hidâyete, kurtuluşa, saadete, refaha, cennete götürür, Allah'a yaklaştırır.

7

«Böyle iken o küfredenler şöyle söylediler: Siz didik didik parçalanıp dağıldığınız vakit yeniden dirileceğinizi haber veren bir adam gösterelim mi size?»

8

«O, Allah'a karşı yalan yere iftira mı etti? Yoksa onda bir delilik mi var? Hayır, âhirete inanmamakta olanlar azabta ve derin bir sapıklık içindedirler.»

Kâfirler öldükten sonra dirilmeyi inkâr ederek birbirlerine şöyle demişlerdir: «Siz toprağın altında didik didik çürüyüp dağıldıktan sonra, kıyamet günü yeniden dirileceğinizi haber veren bir adam size gösterelim mi?» Kâfirler öldükten sonra dirilmeye ve âhiret gününe inanmayarak inkâr etmişlerdir. Onlar her şeyin ölümle bittiğine inanmışlar, öldükten sonra tekrar dirilmeyi kabul etmemişlerdir. Kıyamet günü her canlı tekrar dirilecek, dünyada yaptıklarından hesaba, çekilecektir, iman edip sâlih amel işleyenler mükâfatını, iman etmeyenler ise cezasını göreceklerdir. Âhirete inanmayanlar derin bir sapıklık içindedirler ve onlar için elim bir azab vardır. Bu, onların inkârlarının ve zulümlerinin karşılığıdır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Böyle iken o küfredenler şöyle söylediler: «S'z didik didik parçalanıp dağıldığınız vakit yeniden dirileceğinizi haber veren bir adam gösterelim mi size? O, Allah'a karşı yalan yere iftira mı etti? Yoksa onda bir delilik mi var? Hayır, âhirete inanmamakta olanlar azabta ve derin bir sapıklık içindedirler.»

9

«Gökten ve yerden önlerinde ne var, arkalarında ne var, hiç de bakmadılar mı? Eğer biz dilersek, onları yere geçirir, yahut gökten üstlerine parçalar düşürürüz. Şüphe yok ki, bunda Rabbine dönen her kul için elbet bir ibret vardır.»

Kâfirler, göklere ve yere bakıp önlerinde ve arkalarında ne olduğuna bakmıyorlar mı? Göklerin direksiz tuttuğunu, yerin çakılmış gibi üzerindekileri sarsmadığını görüp bunlardan ibret almazlar mı? Bütün bu nizamı yerli yerine koyan Allah, öldükten sonra tekrar diriltmeye kadir değil midir? Elbette kadirdir. Allah dilerse iman etmeyenleri yerin dibine batırır, dilerse üzerlerine gökten taş yağdırır. O, her şeye kadirdir. Şüphe yok ki, bunda Allah'a dönen her insan için ibretler ve hikmetler vardır. Zira her varlık ve her zerre Allah'ın varlığına, birliğine ve kudretine delâlet eder. Çünkü hiçbir şey kendiliğinden meydana gelmemiştir.

10

«Yemin olsun ki, biz Davud'a tarafımızdan bir imtiyaz verdik. Ey dağlar ve kuşlar, tesbih edin onunla beraber dedik. Ona demiri yumuşattık.»

11

«Bol bol zırhlar yap, dokumada intizamı gözet, diye (buyurduk). (Ey Dâvud hanedanı), iyi amelde bulunun. Çünkü hakikaten ben ne yaparsanız tastamam görenim.»

Allahü teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm) 'a **peygamber**lik ve saltanat verip dağları ve kuşları emrine müsahhar kıldı. Onunla beraber tesbih etmelerini emretti. Ona demiri balmumu gibi yumuşatmış, savaşta giymek için zırh ve silâh yapmasını buyurmuştur. O zamana kadar demir, savaşlarda levha halinde kullanılırdı. Bu ilâhî emirden sonra Dâvud (aleyhisselâm) demirden halkalar yapıp zırh dokumuştur. Demircilerin ve zırh ustasının pîri Dâvud (aleyhisselâm)'dur. O, demiri istediği şekle sokardı. Çünkü demir onun elinde balmumu gibi yumuşardı. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «...Ona demiri yumuşattık. Bol bol zırhlar yap, dokumada intizamı gözet, diye buyurduk.» Allah kullarının yaptıklarını bilir ve görür. Ona göre mükâfat ve mücâzat verir. Ey insanlar, siz iyi amelde bulunun, Allah sizin yaptığınız her şeyi görür ve bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Bundan sonra Hazret-i Süleyman'ın durumu zikredilmektedir.

12

«Süleyman'a da rüzgârı müsahhar kıldık. Sabah gidişi bir ay, akşam dönüşü bir aylık yoldu. Erimiş bakır madenini ona sel gibi akıttık. Elinin altında Rabbinin izniyle iş gören bazı cinler de vardı. Onlardan da her kim bizim emrimizden ayrılıp saparsa ona çılgın azabtan tattırırız.»

Hâlik-ı Zülcelâl, rüzgârı Süleyman (aleyhisselâm) ‘ın emrine müsahhar kılmıştır. Rüzgâr, Süleyman (aleyhisselâm)'ı, ordusu ve tahtıyle beraber bir günde bir aylık mesafeye götürür ve aynı gün tekrar geri getirirdi. Süleyman (aleyhisselâm) 'ı istediği yere götürürdü. Çünkü Allah, rüzgârı onun emrine vermişti. Dilediği her şeyi yapması için bakırı da ona sel gibi akıtmıştır. O, bundan

dilediğini yapıyordu. Allah, cinleri de Süleyman'ın emrine vermiş, cinler, onun istediği her şeyi yapmışlardır. O, ne isterse onlar Süleyman (aleyhisselâm)'ın isteğini yerine getirmişlerdir. Onun emrini dinlemeyenlere Allah elim bir azab tattırır. Yüce Halk, bunu şöyle beyan ediyor: «Süleyman'a da rüzgârı müsahhar kıldık. Sabah gidişi bir ay, akşam dönüşü bir aylık yoldu. Erimiş bakır madenini ona sel gibi akıttık. Elinin altında Rabbinin izniyle iş gören bazı c'nler de vardı. Onlardan da her kim bizim emrimizden ayrılıp saparsa, ona çılgın azabtan tattırırız.»

13

«Onlar Hazret-i Süleyman'a, mihraplar, timsaller ve büyük havuzlar gibi çanaklardan, sabit kazanlardan ne dilerse yaparlardı. Ey Dâvudoğulları, siz Allah'a şükür için çalışın. Kullarımdan şükreden azdır.»

Şeytanlar ve cinler, Süleyman (aleyhisselâm)'ın emrini yerine getirerek söylediği her şeyi yapmışlardı. Onun için mescitler, köşkler, hanlar, konak yerleri, havuz büyüklüğünde yemek pişirmek için kazanlar, kaplar, çanaklar, savaşta düşmana karşı kullanmak için insari suretinde heykeller yapmışlardır. Yaptıkları kazanların bir kısmı sabit ve yüz deve alacak kadar büyüktü. Bu kazanlarda yemekler pişirilir, orduya yedirilirdi. Bütün bu nimetleri Allah, Dâvudoğuîlarma vermiş ve «ey Dâvudoğulları, siz Allah'a şükür için çalışın- buyurmuştur. Allah'ın vermiş olduğu bütün nimetlere kulun şükretmesi gerekir. Şükür için nimetin azı çoğu olmaz. Her nimete şükür, mü'minin vazifesidir. Şükredilen nimet artar, şükredilmeyen nimet ise daima eksilir. Nimete şükür Allah'a şükürdür. Allah'a şükür ise nimeti artırır. Fakat gerçekten Allah'a şükredenler azdır. Hâlik-ı Zül celâl bunu şöyle beyan ediyor: «Kullarımdan şükreden azdır.»

14

«Sonra biz ona ölüm hükmünü infaz edince (dayandığı) asasını yemekte olan ağaç kurdundan başka bir şey bunun ölümünü onlara göstermedi. Bu suretle yere kapanıp yıkıldığı zaman, besbelli oldu ki, eğer cinler gaybı bilmiş olsalardı öyle zilletli azab içinde kalıp durmazlardı.»

Hâlik-i Zülcelâl, cinleri Süleyman (aleyhisselâm) ‘ın emrine müsahhar kılmış, o da bütün işlerini onlara yaptırdığı gibi, Mescid-i Aksa'yı da yine onlara inşa ettirmiştir. Cinler onun emrine karşı gelmekten korkusuna istediğini yaparlardı. Mescid-i Aksa'yı da onlara yaptırıyordu. Süleyman (aleyhisselâm) namaza kalktığı zaman kıyamda çok uzun dururdu. Namazı bitirdiği zaman ise mihrabında ot bittiğini görürdü. Biten otun adını, neye yaradığını ve hangi derdin ilâcı olduğunu sorardı, Bu bilgileri hemen kayıt ederdi ve herhangi bir hastalık zuhur ettiği zaman, onunla ilgili olan ot ilâç olarak kullanılırdı. Şimdiki ilâçların aslı bunlardır. Süleyman (aleyhisselâm)’ın ölümü yaklaşınca mihrabında yine bir otun bittiğini görür, adını ve ne işe yaradığını sorar. O da admın -Harnup- olduğunu ve memleketinin harap olacağına delâlet ettiğini söyler.

Bunu duyan Süleyman (aleyhisselâm) bir müddet ağlar. Bu ot onun vadesinin yaklaştığına delâlet ediyordu. Ondan önce de Azrail kendisine gelip giderdi. Bu olaydan sonra Azrail, kendisine gelince ona 'yâ Azrail, benim canımı hangi surette gelip alacaksın» diye sorar. Azrail «Allah'ın izni olmadan benim elimden hiçbir şey gelmez» der. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** ona izin verir ve kendi suretinde Süleyman (aleyhisselâm)'a görünür. Onu gören Süleyman (aleyhisselâm)'in aklı başından gider, korkudan bayılır. Azrail elini Süleyman (aleyhisselâm)'ın göğsüne koyar, o zaman kendisine gelir ve «ey Azrail, senden daha korkunç melek var mı?- diye sorar. O da «Yâ Süleyman, benim katımda bir melek var, başı arşın altında, ayakları da yedi kat yerin altından beşyüz yıllık daha aşağıdadır. Eğer Allah ona müsaade etseydi, bir anda yedi kat gökleri ve yeri yutardı. Onun katında da bir melek daha vardır ki, boynu arşta, ayakları da yedi kat yerin altından bin yıllık daha aşağıdadır. Onun katında da bir melek var ki, üst dudağı arşın altında, alt dudağı ise yerin altındadır. Şayet **Allahü teâlâ** ona izin vermiş olsaydı gökleri ve yeri bir nefeste yutar ve hiçbir şey yutmamış gibi olur.» der ve ondan ayrılır. Bir müddet yanına uğramaz. Süleyman (aleyhisselâm)'in vadesi bitince gelir, o zaman Süleyman (aleyhisselâm) Mescid-i Aksa’nın mihrabında namaz kılmak için dikilmiş tekbir almak üzereydi. Tam o sırada Azrail gelir,

ruhunu kabz edeceğini bildirir. Süleyman (aleyhisselâm) aile efradiyle helâllaşmak için izin ister. Azrail, bu hususta kendisine müsaade edilmediğini söyler ve orada ruhunu kabzeder. Ruhu kabzolan Süleyman (aleyhisselâm), yere düşmez ardıç ağacından olan değneğine dayanarak ayakta kalır. Hiç kimse öldüğünü anlamaz, tam bir yıl ayakta kalır, ölünce hemen defnedilmemesi için daha önceden vasiyet etmişti, öldüğü zaman mescid yarımdı, hemen defnedilseydi mescid yarım kalacaktı. Çünkü cinler daha çalışmayacaktı. Ağaç kurdu değneğini yemeye başlamıştı, fakat caminin inşaatı da hızla ilerliyordu. Ağaç kurdu değneği yiyip Süleyman (aleyhisselâm)'ı yere düşürdüğü zaman caminin inşaatı da bitmişti. O zaman cinler ve insanlar Süleyman (aleyhisselâm)'ın öldüğünü anlamışlardı. Halbuki o âna kadar cinler gaybı bildiklerini söylüyorlardı. Böylece onların gaybı bilmedikleri de ortaya çıkmış oldu. Onun öldüğünü gören cinler ve şeytanlar dağılıp gittiler. Şayet cinler onun öldüğünü bilmiş olsalardı, elbette; zor işlerde çalışmazlardı. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Sonra biz ona ölüm hükmünü infaz edince (dayandığı) asasını yemekte olan ağaç kurdundan başka bir şey bunun ölümünü onlara, göstermedi. Bu suretle yere kapanıp yıkıldığı zaman, besbelli oldu ki, eğer cinler gaybı bilmiş olsalardı öyle zilletti azab içinde kalıp durmazlardı.»

15

«Sebe'lilerin yurtlarında Allah'ın kudretine bir işaret vardı. Sağlı sollu iki bahçe vardı. Onlara, Rabbinizin verdiği rızıktan yiyin ve O'na şükredin. İşte çok güzel bir şehir ve bağışlayıcı bir Rab denmişti.»

16

«Fakat onlar yüz çevirdiler. Bunun için biz de üzerlerine Arim selini gönderdik, onların bahçelerini, buruk yemişli, ılgınlık ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik.»

17

«İşte biz onları böyle nankörlük ettikleri için cezalandırdık. Biz nankör olandan başkasını cezalandırır mıyız?»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den Sebe'nin ne olduğunu sorarlar. O da bir kişinin ismi olduğunu söyler. Bu kişi Seb'e ibn Yeşhup ibn Kâhtan'dır. Yemen'de «Ezd» kasabalarında Merip adında bir şehirde oturuyorlardı. Bu şehir Hazremevt dağlarının etek tarafmdadır. Bu şehrin banisi Sebe olduğu için o adla isimlendirilmiştir. Rivayete göre Sebe, Yemen'in ilk hükümdarının adıdır. Asıl ismi «Abdüşşems»-dir. İlk esir alan hükümdar olduğu için kendisine «Sebe- denmiştir. Sebe, esir alan demektir. Rivayete göre dört yüz seksen dört sena hükümdarlık yapmıştır, İbn Abbas (radıyallahü anh)ın rivayetine göre, Sebe, Yemen'de bir şehrin adıdır. Allahü teâlâ Yemen'in üç şehrine peygamber göndermiştir. Bunların bir kısmı sonradan gönderilmiştir. Bu peygamberler Sebe halkını ve çevresindeki kasabaların halkını imana davet edip Allah'ın kendilerine vermiş olduğu nimetleri hatırlatarak şükretmelerini istemişlerdir. Fakat onlar peygamberlerinin davetini kabul etmeyerek, imandan yüz çevirip bağ-bahçelerindeki mahsulden dolayı şımarıp azmışlardır.

Süddî'nin rivayetine göre onların memleketi çok mümbit, her çeşit meyve ve sebzenin bol olduğu bir yerdir. O kadar bolluk vardı ki, kadınlar başlarına sele alıp bağ ve bahçelerin arasında dolaşırken dökülen meyvelerle sepetleri dolar-taşardı. Yere dökülen meyvelerin suları dere gibi akardı, bulundukları yer bir cennet misaliydi, iki dağ arasında geniş bir ovada yerleşen Sebe'liler, ovanın ortasından geçen nehrin önüne su ve bağ-bahçelerini sulamak için bentler yapmışlardı. Böyle bir nimet içinde bulunmaları kendilerini şımartmış, peygamberlerini yalanlamışlar, imandan ve şükürden uzaklaşarak azmışlardı. Onlar, kendilerine verilen bunca nimetlerin şükrünü bilmedikleri için Allahü teâlâ da bağ ve bahçelerini helak ederek, ellerinden almıştır. Allah, nimetlerine nankörlük yapanların elinden nimetini alır ve o milleti azaba uğratır. Onlara ve kendilerinden sonra gelenlere bir ibret olsun diye, tarla faresini bağ ve bahçelerine musallat kılmış, fare onların yapmış olduğu su bentlerini delerek büyük bir felâkete sebeb olmuştur. Bentlerden boşalan su, bütün bağlarını ve bahçelerini çorak bir araziye çevirmiştir. Bu durum olmadan önce peygamberleri kendilerini ikaz etmiş, Allah'a imana davet ederek şükretmelerini istemişlerdir.

Onlar yine bildiklerini yapmışlardır. İçlerinden kâhin olan İbran ibn Amir, farelerin yavrularını yüksek yerlere taşıdığını görünce başlarına büyük bir felâketin geleceğini anlar, kavmini ikaz eder ve şehri terk ederek başka bir şehre gider.. O şehirden ayrıldığı günün akşamı felâket kopar, kurtulan pek az olur. Kurtulanlar da orayı terk ederek başka yerlere gitmek zorunda kalırlar. Onların, şımarıklık ve azgınlıklarından dolayı bağ-bahçeleri yok olur. O, bağ-bahçelerin yerinde acı yemişler, yabani meyveler ve sedir ağaçları biter. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Fakat onlar yüz çevirdiler. Bunun için biz de üzerlerine Arim selini gönderdik. Onların bahçelerini buruk yemişli, ılgınlık ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik.» Bu felâket, Allah'ın kendilerine vermiş olduğu nimetlere şükretmedikleri için başlarına gelmiştir. Çünkü onlara «Rabbinizin verdiği rıziktan yeyin ve O'na şükredin» denmişti. Fakat onlar şükürden tamamen uzaklaşmışlardı. Bunun için de Allah onlara vermiş olduğu nimetlerini almıştı. Allah, nimetlerine şükretmeyenleri, nankörlük yapanları işte böyle cezalandırır. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «İşte biz onları böyle nankörlük ettikleri için cezalandırdık. Biz nankör olandan başkasını cezalandırır mıyız?» önceki milletlerin ve toplumların cezalandırılmasının hikmeti, sebebi budur. Kendilerine verilen nimetlere nankörlük edenler ve azanlar mutlaka cezalandırılacaklardır. O beldelerin helak edilme sinda Allah'ın varlığına ve birliğine delâlet eden âyetler ve alâmetler vardır.

18

«Onların yurdu ile feyz ve bereket verdiğimiz memleketler arasında sırt sırta nice kasabalar yapmıştık. Onlarda seyr ü sefer etmelerini takdir etmiş, kendilerine, 'geceleri ve gündüzleri oralarda güven içinde gezin, dolaşın' demiştik.»

19

«Buna karşı onlar 'Ey Rabbimiz, seferlerimizin arasını uzaklaştır' demişler, kendilerine yazık etmişlerdi. İşte biz de onları masallara çevirdik. Onları darmadağınık ettik. Şüphesiz ki bunda çok sabır ve şükreden herkes için elbette ibretler vardır.»

Allahü teâlâ, Sebe halkına vermiş olduğu nimetleri zikredip haber vermiştir. O Sebe kabilesinin Yemen'deki memleketleri arasında bağlar-bahçeler, meralar ve ticarete elverişli sahalar ile feyz ve bereket vermiştir. Köyler ve kasabalar birbirine çok yakın olup gece gündüz emniyet içinde dolaşırlardı. Sabah vakti bir köyde, öğle vakti de diğer köyde olurlardı. Sebe ile Şam arasında dört bin yedi yüz köy bulunmaktaydı. Kasabaların birbirlerine yakın oluşu onların hoşuna gitmiyor ve «Ey Rabbimiz, seferlerimizin arasını uzaklaştır» diys dua ediyorlardı. Onlar bu temennileriyle Allah'ın kendilerine verdiği nimetlerin kıymetini bilmeyerek nefislerine zulmetmişlerdir. Allah da onları masallara çevirip dillere destan etmiştir. Şüphesiz ki bunda çok sabır ve şükreden herkes için, elbette ibretler ve ders alınması gereken hikmetler vardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Onların yurdu ile feyz ve bereket verdiğimiz memleketler arasında sırt sırta nice kasabalar yapmıştık. Onlar da seyr ü sefer etmelerini takdir etmiş, kendilerine 'geceleri ve gündüzleri oralarda güven içinde gezin, dolaşın' demiştik. Buna karşı onlar 'Ey Rabbimiz, seferlerimizin arasını uzaklaştır' demişler, kendilerine yazık etmişlerdi, işte biz de onları masallara çevirdik. Onları darmadağın ettik. Şüphesiz ki, bunda çok sabır ve şükreden herkos için elbette ibretler vardır.»

20

«Yemin olsun ki, iblis, onlar hakkındaki görüşünü doğru çıkartmış, iman edenlerden bir zümre hariç olmak üzere; hepsi ona uymuşlardı,»

21

«Halbuki onun, bunlar üzerinde hiçbir nüfuzu yoktu. Ancak biz âhirete iman eden kimse ile ondan şüphede bulunan kişiyi ayırdedeceğiz. Senin Rabbin her şeyin üstünde gerçek bir gözetleyicidir.»

İblisin zannı insanların çoğu üzerinde doğru çıkmıştır. Çünkü insanların çoğu ona tâbi olmuşlardır. Yalnız hakkıyle iman edip sâlih amel yapanlardan bir kısmı ona tâbi olmamıştır. Şeytan, cennetten kovulduğu zaman, **Allahü teâlâ**'dan kıyamete kadar mühlet istemişti. Yüce Halik, onun isteğini kabul ederek kıyamete kadar

mühlet vermiştir. O zaman şeytan yemin edip «ben bu âdemoğullarının hepsini azdırıp sana secde ve şükür ettirmeyeceğim- der. Şeytan, insanoğlunun Allah'a secde etmeyeceğini bilerek söylememiştir, zannıyla söylemiştir. Bundan dolayı Yüce Halik «and olsun ki, iblis, onlar hakkındaki görüşünü doğru çıkarmış, iman edenlerden bir zümre hariç olmak üzere, hepsi ona uymuşlardı. Halbuki onun, bunlar üzerinde hiçbir nüfuzu yoktu. Ancak biz âhirete iman eden kimse ile ondan şüphede bulunan kişiyi ayırd edeceğiz. Senin Rabbin her şeyin üstünde gerçek bir gözetleyicidir.' Şeytanın kıyamete kadar izin istemesi, âdemoğullarını azdırıp Allah'a secde ettirmemek içindir. Şeytan, **Allahü teâlâ**'ya «ben senin kullarını azdırırım' dediği zaman, Hâlik-ı Zülcelâl de, «benim öyle kullarım var ki, onlar asla, senin saltanatın ve hükmün altına girip sana tâbi olmazlar» buyurur. Bunun üzerine şeytan da «senin muhlis kulların ve hak üzere kaim olan kullarını azdırıp saptıramam» der. Şeytan, güç kullanarak zorla insanları saptırıp azdırmaz, Allah'ın yolundan alıkoymaz. Onlara bir vesvese verir, o vesvese ile hak yoldan saparlar, ilâhi emirleri unuturlar, Allah'a isyan ederler. İmanı ve ibadeti terk ederler. Böylece de elim bir azaba müstehak olurlar. Çünkü Allah, kullarının yapmış olduğu her şeyi muhafaza edici ve gözetleyicidir.

22

«Onlara de ki: Allah'ı bırakıp da göklerde ve yerde zerre kadar bir şeye sahip olmadığı, her ikisinde de bir ortaklığı bulunmadığı ve hiçbiri Allah'a yardımcı olmadığı halde tanrı olduklarını ileri sürdüklerinize istediğiniz kadar yalvarın.»

23

«Allah'ın katında kendisine izin verilenden başkasının şefaati fayda vermez. Nihayet kalblerinden korku giderildiği zaman birbirlerine 'Rabbiniz ne söyledi' diye sorarlar. 'Hak söyledi' derler. O, yücelerin yücesidir.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: İlâh diye taptıklarınızı çağırın, gelsinler sizi açlık ve yokluk belâsından kurtarsınlar.- Bundan maksat onların taptıkları putları veya meleklerdir. Bazıları, meleklere ilâh diye

tapmaktadırlar. Kâfirlerin taptıkları şeylerin hiçbirisi zerre kadar bir şeye malik değildir ve Allah'ın mülkünde de ortaklıkları yoktur. Kâfirler -ma'budlarımız Allah katında, şefaatçilerimizdir, onlar bizs şefaat edecektir» demişlerdir. Halbuki **Allahü teâlâ**'nın müsaade ettiklerinden başkası şefaat yetkisine sahip değildir. Hem iman edenler kâfirlere şefaatçi olamadığı gibi, melekler de onlara asla şefaatçi olamazlar. Melekler sadece kendilerine emrolunanı yaparlar, ondan başkasını yapmazlar. Şayet Melekler Allah'ın **peygamber**lerine indirmiş olduğu vahyi işitselerdi, onun heybetinden ve Allah korkusundan yüzleri sararıp secdeye kapanırlardı. Ey kâfirler, nasıl olur da Allah korkusundan secdeye kapanan melekler size şefaatçi olurlar? Onlar ancak Allah'ın emirlerini yerine getirmekle mükelleftirler.

Melekler ve gök ehli Hazret-i İsa'dan **Peygamber**imize kadar vahiy duymamışlardı. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e vahiy gelmeye başlayınca, onun heybetinden akılları başlarından gitmiştir. Kendilerine geldikleri zaman «Cebrail, Rabbinizden ne haber getirdi?» diye birbirlerine sorarlar. Sonra -Hak söyledi» derler. Hâlik-ı Zülcelâl yücelerin yücesidir, O'nun şeriki, benzeri yoktur. Her şey O'na muhtaçtır. O, hiçbir şeye muhtaç değildir.

24

«De ki: 'Göklerden ve yerden sizi rızıklandıran kimdir?' De ki: 'Allah'tır. Öyleyse ya biz, ya siz mutlak bir hidâyet üzerindeyiz. Yahut apaçık bir sapıklıkta.»

25

«De ki: Bizim işlediğimiz günahtan siz mes'ul olmazsınız. Sizin yapmakta olduklarınızdan da biz mes'ul olmayız.»

26

«De ki: Rabbimiz, hepimizi bir araya toplayacak, sonra aramızda hak ile hükmedecektir. O, kemâliyle bilen en büyük hakimdir.»

Ey insanlar, göklerden yağmur indirip o yağmur vasıtasıyla yerden her çeşit mahsulleri, meyveleri, bitkileri çıkarıp bütün canlıları rızıklandıran kimdir? Hiç şüphesiz Allah'tır. Çünkü O'ndan başka ilâh yoktur. Ey kâfirler, ya biz, ya siz mutlaka bir hidâyet üzerindeyiz. Veya birimiz apaçık bir sapıklık üzerindedir. Fakat iman edenler, daima hidâyet üzeredir, etmeyenler ise her zaman dalâlette ve sapıklıktadır. Kıyamet günü, kimse, kimsenin işlemiş olduğu kötü amelden mes'ul olmayacaktır. Herkes Allah katında amelinin karşılığını görecektir. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir. Yüce Halik, kıyamet günü bütün kullarını mahşer yerine toplayacak, iman edenlerle etmeyenleri birbirinden ayıracak, onlar arasında adaletle hükmedecektir. «De ki: Bizim işlediğimiz günahtan siz mes'ul olmazsınız. Sizin yapmakta olduklarınızdan da biz mes'ul olmayız. De ki: Rabbimiz, hepimizi bir araya toplayacak, sonra aramızda hak ile hükmedecektir. O, kemâliyle bilen en büyük hakimdir.»

27

«De ki: O'na taptığınız ortakları bana gösterin bakayım. Yoktur ki. Doğrusu Allah azizdir, hakimdir.»

Yüce Allah, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: "Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: Allah'tan başka ilâh diye taptıklarınızı bana gösterin bakayım. Onları Allah'a ortak koştunuz. Göklerde ve yerde ne yaptıklarını haber verin?- Halbuki kâfirlerin tapmakta oldukları putlar da yaratılmıştır. Yaratılan bir şey nasıl olur da, başka bir şey yaratabilir? Yaratma gücüne sahip olmayan bir varlık nasil olur da Allah olabilir? Allah olamayınca ona nasıl ibadet edilir? Halbuki ibadet yalnız Allah'a mahsustur. O'ndan başkası ibadete lâyık değildir. Çünkü bütün mahlûkatın sahibi, mâliki, yaratıcısı, rızıklandıranı O'dur. O, mülkünde azizdir, hamiddir.

28

«Biz, seni bütün insanlara ancak müjdeci ve uyarıcı olarak göndermişizdir. Fakat insanların çoğu bilmezler.»

29

«Doğru sözlü iseniz söyleyin, bu vaad ne zamandır? derler.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**i **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i bütün mahlûkata **peygamber** olarak göndermiş, aynı zamanda insanlara Allah'ın nimetlerini müjdeleyici, ve azabından korkutucu olarak görevlendirmiştir. Fakat insanların çoğu O'nun nimetlerini ve azabını yalanlayarak alay ederler. Kıyametin kopacağına inanmazlar. Bundan dolayı «doğru sözlü iseniz, bize vaadolunan kıyamet günü ne zaman olacak onu bize haber verin» derler. Halbuki Allah'ın vaadi haktır. O gün mutlaka gelecektir. Kıyamet, ne bir saat öne almir ve ne de bir saat geri bırakılır. Vakti gelince vukubulur, kimse ona mani olamaz.

30

«De ki: Size bir gün tayin edilmiştir. Ondan bir saat ne geri kalabilirsiniz, ne de öne geçebilirsiniz.»

31

«O küfredenler: 'Biz ne bu Kur'an'a, ne de ondan öncekilere inanırız' dediler. Sen bu zalimleri, Rablerinin huzurunda dikilmiş oldukları zaman, suçu birbirine atıp dururken bir görsen. İçlerinde zayıf sayılanlar, o büyüklük taslayanlara: 'Siz olmasaydınız muhakkak ki, biz mü'minlerden olmuştuk' derler.»

Ey kafirler, size mutlaka bir gün tayin edilmiştir. Siz o tayin edilen günden ne bir saat geri kalırsınız, ne de bir saat öne geçersiniz. Kâfirler «biz ne bu Kur'an'a ve ne de bundan önceki kitaplara inanırız» demişlerdir. Kâfirler, kıyamet günü Rablerinin huzuruna çıkıp suçları birbirlerine attıkları zaman içlerinden zayıfları ve fakirleri, kendilerini Allah yolundan alıkoyanlara 'siz olmasaydınız, muhakkak ki biz iman edip mü'minlerden olacaktık. Bizi Allah'ın yolundan siz alıkoydunuz, bu duruma da siz getirdiniz.» derler.

Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «O küfredenler: 'Biz ne Kur'an'a, ne de ondan öncekilere inanırız" derler. Sen bu zalimleri Rablerinin huzurunda dikilmiş oldukları zaman, suçu birbirine atıp dururken bir görsen, içlerinde zayıf sayılanlar o büyüklük taslayanlara 'siz olmasaydınız muhakkak ki, biz mü'minlerden

olmuştuk' derler.» O zaman kendilerini Allah yolundan saptıran büyükleri, bu suçlamaları asla kabul etmezler.

32

«Büyüklük taslayanlar, zayıf sayılanlara; 'Bize hidâyet geldikten sonra, biz mi sizi ondan çevirdik? Hayır, siz kendiniz suçlu idiniz' derler.»

33

«Zayıf tanınanlar da, o büyüklük taslayanlara: Hayır, derler. Gece gündüz işiniz hilekârlıktı. Çünkü siz, bize hep Allah'a küfretmemizi, O'na benzerler (ortaklar) tanımamızı emrediyordunuz, Bunlar azabı görünce pişmanlıklarını içlerine atarlar. Biz de o küfredenlerin boyunlarına demir halkalar vururuz. Yaptıklarından başka bir şeyin mi cezasını çekerler?»

Kıyamet günü kâfirler başlarına gelecek olan azabı gördükleri zaman birbirlerinden davacı olurlar, büyüklük taslayanlar zayıflarına ve Allah yolundan alıkoyduklarına -size hidâyet geldikten sonra, biz mi sizi ondan çevirdik? Hayır, biz sizi ondan çevirmedik, siz kendiniz döndünüz, bugün suçlu sizsiniz» diyeceklerdr. Zayıfları da büyüklük taslayarak kendilerini Allah yolundan alıkoyanlara «hayır, sizin gece gündüz işiniz hilekârlıktı. Çünkü siz, bize hep Allah'a küfretmemizi ve O'na ortak koşmamızı emrediyordunuz. Biz de sizin ağzınıza baktık. Allah'a ortak koştuk ve küfrettik. Bizi bu duruma düşüren sizsiniz, şimdi bizi içine düştüğümüz azabtan kurtarın.»

O büyüklük taslayıp halkı Allah'a küfrettirenler bunlardan kaçacaklar, yaptıklarına pişman olacaklar. Fakat o günkü pişmanlıkları kendilerine asla fayda vermeyecektir. **Allahü teâlâ** da o küfredenlerin boyunlarına ateşten demir halkalar takacaktır. Bu, onların amellerinin ve yaptıklarının karşılığıdır. Allah, onları yaptıklarından başka bir şey ile cezalandırmayacaktır. İmandan yüz çevirip başkalarını da Allah yolundan alıkoyanlar, işte böyle cezalandırılacaklardır «Yaptıklarından başka bir şeyin mi cezasını çekerler?» buyurularak, kıyamet günü herkese yaptığının karşılığı verilecektir.

34

«Biz hiçbir kasabaya bir **peygamber** göndermedik ki, o kasabanın refah sahipleri 'biz, sizin bize tebliğ ettiğiniz şeyleri tanımıyoruz' dediler.»

35

«Ve: Biz, dediler, mallan ve çocukları en çok olanlarız. Azaba uğratılacak da değiliz.»

36

«De ki: Şüphesiz Rabbim, kimi dilerse onun rızkını genişletir, ve bir ölçüye göre verir. Fakat insanların çoğu bilmezler.»

Allahü teâlâ, emir ve yasaklarını bildirmek için her kasaba halkına **peygamber**ler göndermiştir. O kasabaların halkının zenginleri ve ileri gelenleri **peygamber**lerini yalanlayarak «biz, sizin bize tebliğ ettiğiniz şeyleri tanımıyoruz ve onlara inanmıyoruz» demişlerdir. Onlar varlıklarına ve çokluklarına güvenerek **peygamber**leri ve ahiret gününü yalanlamışlar ve «biz, malları ve çocukları en çok olanlarız, azaba uğratılacak da değiliz» demişler ve şımarıklık yaparak azmışlardır. **Allahü teâlâ** da varlıklarına ve çokluklarına güvenip yeryüzünde azgınlık yaparak şımaranlari helak etmiştir. Malları ve çocukları onları Allah'ın azabından asla kurtaramamıştır. Çünkü mal da mülk de Allah'ındır. Allah kullarından dilediğinn rızkını genişletir ve bir ölçüye göre verir. Dilediğinin rızkını da daraltır. Bunu kimse değiştiremez. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler. Onlar malı da, mülkü de kendilerinin kazandığını zannederler. Bundan dolayı asıl sahibini unuturlar. Fakirleri hakir görürler, mallarının, mülklerinin ve mevkilerinin kendilerini her şeyden kurtaracağını zannederler. Halbuki Allah katındaki üstünlük takva iledir, mal, mevki ve makam ile değildir.

37

«Sizi huzurumuza yaklaştıracak olan ne mallarınız, ne evlâtlarınızdır. Ancak iman edip de iyi amelde bulunanlar müstesna. Çünkü onlar için, yaptıklarına mukabil kat kat mükâfat vardır. İşte onlar yüksek derecelerde, güven içindedirler.»

Ey insanlar, sizi Allah'ın huzuruna yaklaştıracak olan ne mallarınız ve ne de çocuklarınızdır. Ancak iman edip iyi ameller yapmış iseniz, o sizi Allah'a yaklaştıracaktır. Onlar için Allah katında yaptıklarına mukabil kat kat mükâfat ve sevap vardır. Onlar cennette de yüksek derecelerde olup korktuklarından emin, umduklarına nail olmuşlardır. Zira onlar güven içindedirler. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Sizi huzurumuza yaklaştıracak olan ne mallarınız ve ne de çocuklarınızdır. Ancak iman edip de iyi amelde bulunanlar müstesna. Çünkü onlar için, yaptıklarına mukabil kat kat mükâfat vardır, işte onlar yüksek derecelerde, güven içindedirler.»

38

«Ayetlerimizi hükümsüz bırakmak için yarış edercesine çalışanlar, işte onlar, azabla yüz yüze bırakılacaklardır.»

39

«De ki: Gerçekten Rabbim kullarından kimi dilerse onun rızkını genişletir ve ona bir ölçüye göre verir. Hayır namına ne sarfederseniz O, bunun ardından (daha iyisini) lütfeder. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.»

Allah'ın âyetlerini hükümsüz bırakıp **peygamber**lerini yalanlamak için yarış edercesine çalışanlar yek mu? İşte onlar kıyamet günü en çetin azaba uğrayacaklardır. Kimse onları bu azabtan kurtaramayacaktır. Bu, onların küfür ve zulümlerinin cezasıdır. Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayanlar, böyle cezalandırılacaklardır. Hâlik-ı Zülcelâl, kullarından dilediğinin rızkını genişletir, dilediğininkini de daraltır. Ey iman edenler, Allah yolunda infak ettiklerin'zden daha hayırlısını ve daha fazlasını O size verir. Nitekim Ebû Derdâ, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: **Allahü teâlâ** her gün yeryüzüne iki melek gönderir, onun iki yanın da durup 'ey Rabbimiz, senin yolunda infak edenlere karşılığını acele olarak ver' derler. Onların Allah indindeki duaları makbuldür, asia geri çevrilmez.

40

«Hatırla o günü ki, Allah onların hepsini mahşerde toplayacak, sonra meleklere: 'Bunlar mı size tapıyorlardı?' diyecek.»

41

«Melekler de: 'Seni tenzih ederiz. Bizim yârimiz onlar değil, sensin. Belki onlar cinlere tapıyorlardı ve çoğu onlara iman edicilerdi.' derler.»

Allahü teâlâ, kıyamet günü insanları mahşer yerine toplayacak ve meleklere «bu müşrikler size mi tapıyorlardı?» diye soracaktır. Melekler de «ey Rabbimiz, biz seni bütün noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Bizim yârimiz onlar değil, sensin. Onlar bize değil, cinlere tapıyorlardı ve çoğu onlara iman ediyorlardı.» derler. Melekler hiçbir zaman insanlara «bize tapın» dememişlerdir, demeleri de mümkün değildir. Hem insanlar onları görmemişlerdir. Bu bakımdan müşriklerin taptıkları melekler değil, cinlerdir.

42

«İşte bugün birbirinizi; ne bir fayda, ne de bir zarar yapmaya gücünüz yeter. O zalimlere biz 'yalanladığınız ateşin azabını tadın' diyeceğiz.»

43

«Onlara karşı açık açık âyetlerimiz okunduğu zaman dediler ki: 'Bu, atalarınızın taptıklarından sizi mütemadiyen vazgeçirmek isteyen bir adamdan başkası değildir.' Ve: 'Bu Kur'an, düzülüp uydurulmuş bir iftiradan başka bir şey değildir' dediler. Hakk'a küfreden onlar, 'Hak' kendilerine gelince de şunu söylediler! 'Bu, apaçık bir sihirden başka bir şey değildir'.»

Kıyamet günü insanlar birbirlerine ne bir fayda, ne de bir zarar verebilirler. Kimse kimseye fayda veremediği gibi, zarar da veremez. Ancak **Allahü teâlâ**'nın kendilerine şefaat için izin verdikleri müstesnadır. Kâfirler kıyamet gününü yalanlayarak cennet ve cehennemi inkâr etmişlerdir. Hâlik-ı Mutlak, onlara kıyamet günü «yalanladığınız ateşin azabını tadın- diyecektir. Çünkü onlara Allah'ın âyetleri açık açık okunduğu halde, inanmayarak birbirlerine «bu, atalarınızın taptıklarından sizi mütemadiyen vazgeçirmek isteyenden başkası değildir. Bu Kur'an, düzülüp uydurulmuş bir iftiradan başka bir şey olmadığı gibi, apaçık bir sihirdir. Bunu, Muhammed kendisi uydurmuştur.» demişlerdir. Kâfirler, Kur'ân-ı

Kerîm'in Allah tarafından gönderildiğini bildikleri halde, inatları yüzünden ona inanmamışlardır.

44

«Halbuki biz onlara öyle ders alacakları kitaplar vermediğimiz gibi, onlara senden evvel azab ile korkutucu bir **peygamber** de göndermemiştik.»

45

«Onlardan öncekiler de **peygamber**lerini yalanladılar. Halbuki bunlar, öbürlerine verdiklerimizin onda birine ermemişlerdir. Boyla iken **peygamber**lerimizi yalanlamışlardı. Beni inkar etmek nasıl olur?»

Allahü teâlâ, Hazret-i İsa ile **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) arasında bir **peygamber** ve bir kitap göndermemiş, İsa (aleyhisselâm) 'dan sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i ve onunla beraber kitap olarak da Kur'ân-ı Kerim'i göndermiştir. Hâlik-ı Zülcelâl, bunu şöyle beyan ediyor: «Halbuki biz onlara öyle ders alacakları kitaplar vermediğimiz gibi, onlara senden evvel azab ile korkutucu bir **peygamber** de göndermemiştik.» Fakat onlardan önceki milletler de **peygamber**lerini yalanlamışlardır. Bunlar da, onlar gibi **peygamber**lerini yalanlıyorlardı. Halbuki bunlar, öbürlerine verilenlerin onda birine bile kuvvet bakımından, ömür bakımından, varlık bakımından malik değillerdir. Allah onları inkâr ve zulümleri yüzünden helak etmiştir. Çünkü onlar **peygamber**lerini yalanlamışlar, yeryüzünde bozgunculuk ve azgınlık yapmışlardır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Onlardan öncekiler de **peygamber**lerini yalanladılar. Halbuki bunlar, öbürlerine verdiklerimizin onda birine ermemişlerdir. Böyle iken **peygamber**lerimizi yalanlamışlardı. Beni inkâr etmek nasıl olur?»

46

«De ki: Ben size sırf Allah için ikişer ikişer, teker teker kalkıp durmanızı, sonra arkadaşınızda hiçbir mecnunluk olmadığını iyi düşünüp bilmenizi öğütlerim. O, çetin bir azab gelip çatmazdan evvel bunu size haber verenden başkası değildir.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: Ben size sırf Allah için ikişer ikişer, teker teker kalkıp durmanızı, sonra arkadaşınızda hiçbir mecnunluk olmadığını iyi düşünüp bilmediğinizi öğütlerim. O, çetin bir azab gelip çatmazdan evvel bunu size haber verenden başkası değildir.» Kâfirler, **Peygamber**imize çeşitli iftiralarda bulunup, kimi »sihirbaz» demiş, kimi «deli» demiş, kimi de «kâhin' demiştir. Halbuki onlar **Peygamber**imizin sihirbaz, deli ve kâhin olmadığını çok iyi biliyorlardı. Buna rağmen, iftiradan geri durmuyorlardı.

47

«De ka Ben sizden bir ücret istersem, o sizin olsun. Benim emrim Allah'a aittir. O her şeye şahittir.»

48

«De ki: Benim Rabbim, hiç şüphesiz hakkı yerine koyar. O, bütün gayblan hakkıyle bilendir.»

49

«De ki; Hak geldi, batılın önü de kalmaz, sonu da.»

Peygamberler, Allah tarafından kendilerine gönderilen vahyi insanlara tebliğ ederler. Bunun için de onlardan hiçbir ücret istemezler. Çünkü onların görevi, Allah'ın emir ve yasaklarını insanlara tebliğ etmektir. Onların mükâfatı ise Allah'a aittir. Hiç şüphesiz, Allah hakkı yerine koyar ve bütün gayblan hakkıyle bilir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Hak gelince batıl yok olur. Hakkın olduğu yerde asla bâtıl olmaz. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: -De ki: Hak geldi, bâtılın önü de kalmaz, sonu da.»

50

«De ki: Eğer ben sapmışsam, bu sapışımın günahı nefsime aittir. Doğru yolu bulmuşsam bu da Rabbimin bana vahyi iledir. Şüphesiz O, işitendir, yakındır.»

51

«Onlan can bas kaygısına düştükleri vakit görmelisin. Artık kaçacak yerleri de yoktur. Yakın yerden yakalanmışlardır.»

52

«'Ona iman ettik' demişlerdir. Fakat onlara uzak bir yerden el sunmak nerede?»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, de ki: Eğer ben sapmışsam, bu sapışımın günahı nefs'ıne aittir. Doğru yolda bulunmuşsam, bu da Rabbimin bana vahyi iledir. Şüphesiz O, işitendir, yakındır. Onları can baş kaygısına düştükleri vakit görmelisin. Artık kaçacak yerleri de yoktur. Yakın yerden yakalanmışlardır.»

Peygamberler masum oldukları halde, Resûl-i Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) «eğer ben sapmışsam, bu sapışımın günahı nefsime aittir.» demiştir. Bu da gösteriyor ki, her insan yapmış olduğu hayrın mükâfatını, şerrin ise cezasını görecektir. Kâfirler kıyamet günü uğrayacakları azabı gördükleri vakit, başlarının derdine düşecekler ve kaçmaya yer arayacaklardır. Fakat kaçacak yer bulamayacaklardır. Çünkü kıyamet günü her fert dünyada yaptığı hayrın mükâfatını, şerrin de cezasını görecektir. O gün herkes ameliyle başbaşa kalacaktır. Kâfirler uğrayacakları azabı gördükleri zaman tekrar dünyaya gelip iman etmek isteyeceklerdir. Fakat onların bu istekleri asla kabul edilmeyecektir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: "Ona iman ettik' demişlerdir. Fakat onlara uzak bir yerden el sunmak nerede?»

53

«Halbuki daha evvel ona küfretmişlerdi. Uzak bir yerden gayba atıp tutuyorlardı.»

54

«Artık kendileriyle arzuladıkları şeyler arasına set çekilmiştir. Tıpkı bundan evvel benzerlerine yapıldığı gibi. Çünkü hepsi de kötü zanna düşüren bir şüphe içinde idiler.»

Kâfirler, **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i, Kur'an'ı ve âhiret gününü -inkâr edip yalanlamışlar ve **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e olmadık iftira atmışlardır. Her şeyin dünyada başlayıp bittiğini zannederek âhireti,

cennet ve cehennemi, hesaba çekilmeyi inkâr etmişlerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Halbuki daha evvel ona küfretmişlerdi. Uzak bir yerden gayba atıp tutuyorlardı. Artık kendileriyle arzuladıkları şeyler arasına set çekilmiştir. Tıpkı bundan evvel benzerlerine yapıldığı gibi. Çünkü hepsi de kötü zanna düşüren bir şüphe içinde idiler.» işte bunlar kıyamet günü cezalarını göreceklerdir.

FATIR SÛRESİ

Bu sûre-i celile, Kur'ân-ı Kerîm'in 35. süresidir. Mekke'de nazil olmuştur ve 45 âyettir. **Allahü teâlâ**'nın «Fatır-ı kâinat» olduğundan bahsettiği için, kendisine «FATIR» sûresi denmiştir. Bu sûrede meleklerin vaziyetlerine ve vazifelerine dair ma'lûmat bulunduğu için de «sûre-i Melaike» adını almıştır. Bu sûrenin ihtiva ettiği başlıca konular şunlardır:

1- Meleklerin yaratılışı, ve Allah'ın rahmetine kimsenin mani olamayacağı. O'nun, rahmetini istediğine vereceği.

2- Geçmiş **peygamber**lerin kıssalarına işaretle **Peygamber**'in kalbini tesbit ve hakkın tecelli edeceğini müjdeleyerek teselli etmek.

3- İnsanların uyanık bir halde yaşayarak şeytanî vesvesslere kapılmaması.

4- Bütün insanların Allah'ın rahmetine muhtaç olduklarını ve herkesin kendi amelinden mes'ul olacağı.

5- Allah'ın kudretini, azametini düşünen âlimlerle, bu gibi özelliklerden mahrum olan cahillerin bir olamayacağı.

6- Ahirette iman ehlinin nail olacakları mükâfatlar ile kâfirlerin uğrayacakları azabı beyan ederek insanları düşünmeye davet ediyor.

1

«Hamd, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, öçer, dörder kanatlı elçiler kılan Allah'a mahsustur. Yaratmada dilediğini artırır. Şüphe yok ki Allah her şeye hakkıyle kadirdir.»

Hamd ve şükür, gökleri ve yeri yoktan var eden Allah'a mahsustur. O. mukarrep ismi verilen Cebrail'i, İsrafil'i, Mikâil'i, Azrail'i ve Kirâmen Kâtibin meleklerini yeryüzüne elçi olarak göndermiştir. Onların kimi iki, kimi üç, kimi de dört kanatlıdır. Yaratmada dilediğini artırır. Çünkü O, her şeye kadirdir. İbn Şahâb'ın rivayetine göre, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Cebrail'in asıl suretinde kendisine görünmesini istemiştir. O da, Peygamberimizin buna tahammül edip dayanamayacağını söylemiştir. Buna rağmen Peygamberimiz, Cebrail'in kendi suretinde görünmesi için ısrar etmiştir. Bunun üzerine Cebrail, aydınlık bir gecede kendi suretinde Peygamberimize görü nur. Onu gören Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) kendisinden geçer ve bayılır. Peygamberin bayıldığını gören Cebrail, onu kendisine dayandırır, bir elini göğsünün üstüne, bir elini de yanağının üstüne koyar. Bir müddet sonra Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kendisine gelir «sübhânallah, ben böyle büyük ve azametli bir şeyin mahlûk olduğunu zannetmemişim» der. Cebrail de «eğer İsrafil'i görseydin acaba halin ne olurdu? israfil'in on iki kanadı vardır. Kanadının birisi doğuda, birisi batıdadır. Arş onun boynu üzerindedir. Buna rağmen o, Allah'ın azameti karşısında öyle küçülür ki, küçük bir serçe kuşuna döner ve Arş'ı taşıyamaz olur. Allah lütfedince o zaman eski haline döner.» der. Çünkü O. her şeye kadirdir, dilediğini artırır, dilediğini de eksiltir.

2

«Allah'ın insanlara verdiği rahmeti önleyebilecek yoktur. Tutacağı şeyi de bundan sonra salıverecek yoktur. O, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.»

Ey insanlar, Allah'ın size verdiği rahmeti ve nimeti hiç kimse önleyemez. Sizden aldığı ve tuttuğu şeyleri de hiç kimse salıveremez. Kimse gökten yağmur indirip yerden bir şey bitiremez. Kimse kimsenin rızkını artıramaz ve eksiltemez. Bütün bunları yapan Yüce Hâlik'tır. O, mülkünde galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir. O, bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'ın insanlara verdiği rahmeti

önleyebilecek yoktur. Tutacağı şeyi de bundan sonra salıverecek yoktur. O, mutlak galiptir, hüküm ve hikmet sahibidir.»

3

«Ey insanlar, Allah'ın üzerinizdeki bunca nimetlerini hatırlayın. Sizi gökten ve yerden rızıklandıracak Allah'tan gayrı bîr yaratan var mı? O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O halde nasıl olup da imandan küfre dönebilirsiniz?»

Ey insanlar, Allah'ın üzerinizdeki bunca nimetlerini hatırlayın. O, size sayısız nimetler vermiştir. Sizi gökten ve yerden rızıklandıran O'dur. O'ndan başka sizi rızıklandıracak olan yoktur. Gökten yağmur indirip yerden her çeşit bitkiyi, meyveleri, rengârenk çiçekleri, hububatı çıkaran; meraları, ormanları var eden O'dur. O'ndan başka ilâh yoktur. O halde nasıl olur da imandan küfre dönersiniz? Gerçek akıl sahipleri kendilerine verilen bunca nimetlerden sonra asla imandan küfre dönmezler.

4

«Eğer seni yalanlıyorlarsa, senden önceki **peygamber**ler de yalanlamıştır, Bütün işler ancak Allah'a döndürülür.»

Her **peygamber**in başına geldiği gibi Resûl-i Ekrem de kavmi tarafından yalanlanmıştır. Yüce Halik, **Peygamber**ini teselli için bunu şöyle beyan ediyor: -Yâ Muhammed, eğer kavmin seni yalanlıyorsa, bil ki, senden önceki **peygamber**ler de kavimleri tarafından yalanlanmıştır. Onlar, kavimlerinin kendilerini yalanlamasına ve zulümlerine karşı sebretmişlerdir. Sen de kavminin seni yalanlamasına sabret. Çünkü onlar Allah'a döndürülürler.» Her canlı ölümü tadıp Allah'a döndürülecektir. O zaman dünyada yaptıklarından hesaba çekilecekler, iman edenler mükafatını, etmeyenler ise cezasını göreceklerdir.

5

«Ey insanlar, şüphe yok ki, Allah'ın vaadi bir gerçektir. O halde dünya hayatı sizi asla aldatmasın. O mağrur şeytan da sizi Allah'ın afvına güvendirerek aldatmasın.»

6

«Haberiniz olsun ki, şeytan size düşmandır. Onun için siz da onu bir düşman tutun. O, kendi taraftarlarını çılgın ateşlik kimseler olmaya çağırır.»

7

«Küfredenlere çetin azab vardır. İman edenlere, sâlih amellerde bulunanlara gelince mağfiret ve büyük mükâfat da bunlarındır.»

Ey insanlar, hiç şüphe yok ki, öldükten sonra tekrar dirileceksiniz, Allah'ın vaadi mutlaka yerine gelecektir. Bu dünya hayatına aldanıp âhireti terk etmeyin. O mağrur şeytan sizi Allah'ın afvına güvendirerek aldatmasın, Çünkü o sizin en büyük düşmanmızdır. Onun için siz de onu düşman tutun. Şeytan kendisine tâbi olanları çılgın ateşs götürür, Allah'ın rahmetinden uzaklaştırır ve O'na isyan ettirir, imandan yüz çevirip küfredenlere şiddetli bir azab vardır, îman edip sâlih amel işleyenlere gelince onlara büyük mükâfatlar vardır.

Ebû Bekir Cürcanî, Alâuddin ibn Ziyad'dan şöyle rivayet etmiştir: Dünyayı rüyamda çirkin bir kadın gibi, gözleri akar halde gördüm. Fakat her çeşit nimet ve zinetle süslenmişti. Kim olduğunu sordum ve «senin şerrinden Allah'a sığınırım» dedim. O da bana şöyle cevap verdi: Eğer sen bu dünyayı seviyorsan Allah seni, ben'ın şerrimden muhafaza etmez. Dünyanın nimetlerini düşman kabul et ve kalbinden sevgisini çıkar. Allah'ın sana verdiklerinden O'nun yolunda sarfet. Şeytan sizin düşmanmızdır, siz de onu düşman tanıyın. Onun emrine tâbi olmayın, Allah'ın emirlerine itaat edin. Şayet siz Allah'ın emirlerine itaat ederseniz şeytanı düşman tutmuş olursunuz. Şeytanın emirlerine itaat ederseniz o sizi daima isyana, kötülüğe, şerre davet eder.

8

«Kötü işi kendisine güzel gösterip de, onu güzel gören kimse kötülüğü hiç işlemeyene benzer mi? Şüphe yok ki, Allah dilediğini şaşırtır, dilediğini doğru yola sevk eder. O halde onlara üzülerek kendini harab etme. Çünkü Allah onların neler yapmakta olduklarını çok iyi bilendir.»

Kötü ameli kendisine güzel gösterilen ve onu güzel gören kimse, kötülüğü hiç işlemeyen kimse gibi olur mu hiç? Elbette bir olmaz. Allah dilediğini şaşırtır. Dilediğini de doğru yola sevk eder. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: -Kötü işi kendisine güzel gösterip de, onu güzel gören kimse kötülüğü hiç işlemeyene benzer mi? Şüphe yok ki Allah dilediğini şaşırtır, dilediğini doğru yola sevk eder. O halde onlara üzülerek kendini harab etme. Çünkü Allah onların, neler yapmakta olduklarını çok iyi bilendir.» Allah, sevgili **Peygamber**ini teselli ederek, «iman etmeyenlere üzülüp kendini harab etme» buyurmuştur. Allah Resulü, iman etmeyenlere üzülerek kendisini harab ederdi. Allah, kullarının hayır ve şerden ne yaptıklarını bilir, ona göre mükâfat ve mücâzatmı verir.

9

«Bulutları yürüten, rüzgârları gönderen Allah'tır. Biz bulutları ölü bir yere sürüp onunla toprağı ölümünden sonra diriltiriz. İnsanları diriltmek de böyledir.»

10

«İzzet ve kudret isteyen bilsin ki, kudret bütünüyle Allah'ındır. Güzel sözler O'na yükselir, o sözleri de sâlih amel yükseltir. Kötülükler kuranlara gelince, onlara şiddetli bir azab vardır. Ve onların kurdukları tuzaklar hep boşa çıkar.»

Bulutları ve rüzgârı istediği yere gönderen Allah'tır. O, bulutları ölü gibi kupkuru olan bir beldeye sevk edip bulutlardan indirmiş olduğu yağmur ile o ölü toprağı diriltir. Çeşitli bitkiler, sebzeler, meyveler, bağlar, bahçeler, meralar, ormanlar, rengârenk çiçekler ve yeşillikler meydana getirir. Çünkü O, her şeye kadirdir. Ölü toprağı dirilttiği gibi, öldükten sonra bütün canlıları da öylece diriltir. İzzet ve şeref isteyen O'na iman edip sâlih amel işlesin. Zira izzet ve kudret bütünüyle Allah'ındır. Allah'ın katına güzel sözleri ancak sâlih ameller yükseltir. Salih amelden başkası Allah katına yükselmez reddedilir. Kötülük yapanlar ve Allah yolundan sapanlar ise onlara şiddetli bir azab vardır. Onarın kurdukları tuzaklar hep kendi aleyhlerine dönüp boşa çıkarılacaktır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «îzzet ve kudret isteyen bilsin ki, kudret bütünüyle Allah'ındır. Güzel sözler O'na yükselir, o sözleri de sâlih amel

yükseltir. Kötülükler kuranlara gelince, onlara şiddetli bir azab vardır. Ve onların kurdukları tuzaklar hep boşa çıkar.»

11

«Hem Allah sizi bir topraktan, sonra bir nutfeden yarattı, sonra sizi çift çift yaptı. O'nun ilmi olmaksızın hiç bir dişi gebe kalmaz, doğurmaz da. Ömrü uzatılana çok ömür verilmesi, ömründen eksiltilmesi de şüphesiz kitaptadır. Doğrusu bu, Allah'a kolaydır.»

Ey insanlar, Allah atanız Âdem'i topraktan yaratmış, sonra onun sulbünden de hepinizi muhtelif renklerde, boylarda çift çift yaratmıştır. Kullarının kendi kudretini düşünüp ibadet yapmaları için böyle yaratmıştır. Çünkü her şey O'nun varlığına, birliğine delâlet eder. O'nun ilmi olmadan hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Her şey O'nun dilemesiyle, kudretiyle, yaratmasıyle olur. Allah herkese muayyen bir ömür takdir etmiştir. O ömür ne uzar ve ne de kısalır. Levh-i Mahfuz'da takdir edilen neyse insan onu görür. Bunları muhafaza etmek, Allah'a çok kolaydır. Zira her şeyi var eden, koruyan, besleyen, rızıklandıran, muhafaza eden O'dur.

12

«İki deniz bir değildir. Birinin suyu tatlı, serinletici ve içilmesi kolay, diğeri tuzlu ve acıdır. Bununla beraber her birinden taze balık eti yersiniz. Giyeceğiniz bir ziynet çıkarırsınız. Allah'ın lütfuyla rızık aramanız için gemilerin onu yara yara gittiğini görürsün. Belki şükredersiniz.»

Allahü teâlâ'nın yaratmış olduğu her şeyde insanlar için hikmetler ve ibretler vardır. O'nun kudretine bakınız ki, iki denizin suyu bir değildir. Birisi tatlı, serinletici, tuzsuz, ve içimi kolaydır. Diğeri ise tuzlu, acı ve içilemeyendir. Fakat her ikisinden de insanlar taze balık çıkartıp yerler. Ve takınacakları zinet de elde ederler. Allah'ın lütfuyla gemiler denizde insanların istedikleri yerlere rızıklarmi aramaları ve geçimlerini te'ının için gider. Ey insanlar, belki Allah'ın nimetlerine şükredersiniz diye bunlar size verilmiştir. Bütün bunlar Allah'ın varlığına, birliğine, kudretine delâlet eder. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: -İki deniz bir değildir. Birinin suyu tatlı, serinletici ve içilmesi kolay, diğeri tuzlu ve acıdır. Bununla

beraber her birinden taze balık eti yersiniz. Giyeceğiniz bir zinet çıkarırsınız. Allah'ın lütfuyla rızık aramanız için gemilerin onu yara yara gittiğini görürsün. Belki şükredersiniz.»

13

«O, geceyi gündüzün içine sokar, gündüzü gecenin içerisine sokar. Belirli bir süre içinde hareket eden güneş ve ayı emri altına almıştır. İşte bu, Rabbiniz olan Allah'tır. Hükümranlık O'nundur. O'nu bırakıp taptıklarınız bir çekirdek kabuğuna bile sahip değildir.»

14

«Eğer onlara dua ederseniz, duanızı işitmezler. İşitseler bile size cevap vermezler. Kıyamet gününde sizin eş koşmanızı inkâr ederler. Her şeyden hakkıyle haberdar olan Allah gibi sana hiç kimse haber vermez.»

Allahü teâlâ, geceyi gündüzün, gündüzü de gecenin içine sokar. Birini uzaltır, birini de kısaltır. Belirli bir süre içinde hareket eden güneş ve ayı emri altına almıştır. Onlar kendi yörüngelerinde muayyen bir vakte kadar durmadan devam ederler, işte bütün bunları yaratan, var eden Rabbiniz olan Allah'tır. Göklerde ve yerde hükümranlık O'nundur, O'nu bırakıp taptıklarınız bir çekirdeğin zarını bile yaratmaya kadir değillerdir. Çekirdeğin zarım yaratmaya kadir olamayan nasıl olur da ibadete lâyık olur? Eğer onlara dua ederseniz, onlar sizin duanızı işitmezler. İşitseler bile, size cevap vermezler, bir ihtiyacınızı gîdermezler veya sizden bir kötülüğü kaldırmazlar. Bunların hepsi kıyamet günü eş koşmanızı inkâr ederler. Ve «siz, bize değil, şeytanlara taptınız» derler. Böylece kâfirlerden putları yüz çevirir. Âhiret hayatını ve kâfirlerin putlarıyla aralarında geçen mücadeleyi kimse **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **Allahü teâlâ** gibi bildirmez. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer onlara dua ederseniz, duanızı işitmezler. İşitseler bile size cevap vermezler. Kıyamet gününde sizin eş koşmanızı inkâr ederler. Her şeyden hakkıyle haberdar olan Allah gibi sana hiç kimse haber vermez.»

15

«Ey insanlar, siz Allah'a muhtaçsınız. Allah ise her şeyden müstağnidir, övülmeye lâyık olandır.»

16

«Eğer dilerse sizi yok eder, yeniden başkalarını yaratır.»

17

«Bu, Allah'a göre zor değildir.»

Ey insanlar, hepiniz Allah'ın sizi korumasına, rızıklandırmasına, beslemesine, muhafazasına, büyütmesine, afvına, bağışlamasına muhtaçsın. O ise hiçbir şeye muhtaç değildir. Ganidir. Bütün şükür, hamd ve övgü yalnız O'na mahsustur. O'nun benzeri, yardımcısı, ortağı, eşi yoktur. İbadete lâyık olan da O'dur. Eğer dilerse sizi yok eder, yerinize itaatkâr, ibadet ehli, nimetlerine şükreden bir toplum getirir. Bunları yapmak Allah'a çok kolaydır. Çünkü O, her şeye kadirdir, kimse O'nun emrine muhalefet edemez, dilediğini var eder, dilediğini de bir anda yok eder. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer dilerse sizi yok eder, yeniden başkalarını yaratır. Bu, Allah'a göre kolaydır.»

18

«Günah işleyen hiçbir kimse, başkasının günahını çekmez. Günah yükü ağır olan kimse, onun taşınmasını istese, yakını bulunsa bile, yükünden bir şey taşınmaz. Sen ancak, görülmediği halde Rablerinden korkanları, namazı dosdoğru kılanları sakındıracaksın. Kim temizlenirse ancak kendisi için temizlenmiş olur. Nihayet dönüş Allah'adır.»

Günah işleyen kimse kıyamet günü başkasının günahını asla çekmez. Herkes kendi günahının cezasını çeker. Günahı çok ve ağır olan kimse onu hafifletmek için en yakınına bile yükleyemez. Herkes günahını kendisi taşır ve ona göre cezasını görür, İkrime (radıyallahü anh)'nin rivayetine göre, kıyamet günü ebeveyn oğluna «ey oğlum, biz senin atanız, sevabından bir hardal tanesi kadar bize ver de, bu sıkıntıdan ve azabtan kurtulalım. Şayet vermezsen kurtulamayız» diyeceklerdir. Bunun üzerine oğlu da şöyle cevap verir:

«Ey baba, istediğiniz kolay bir şeydir. Fakat onu size vermeye gücüm yetmez. Eğer onu sana verirsem, sizin uğradığınız azaba uğramaktan korkarım. Bunun için onu size vermem.»

Oğlundan çare olmadığını görünce, babasına müracaat eder, ondan da aynı cevabı alır. Bu defa ailesine döner, «ben, senin dünyada helâlindim. Sana o kadar iyilik yaptım. Şimdi benim hardal tanesi kadar sevaba ihtiyacım var, onu verirsen bu sıkıntıdan ve azabtan kurtulurum» der. Hanımı da şu cevabı verir: «Senin istediğin kolay yalnız bunu sana verirsem, senin uğradığın azaba ben de uğrarım Onun için sana bir şey verememem, sen dünyada yaptıklarına dön. Çünkü sen orada Allah'a isyan ettin, asi oldun, emirlerini dinlemedin. Şimdi sana hardal tanesi kadar sevabın ne faydası olacak ki?» Kıyamet günü günahkâr insanların en yakınından bile alacağı cevap işte budur. Dünyada iken hesaba çekileceklerini unutup Allah'ın emirlerine isyan edenlerin hali kıyamette böyle olacaktır. Yüce Halik sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sen ancak, görülmediği halde Rablerinden korkanları, namazı dosdoğru kılanları sakındıracaksın. Kim temizlenirse ancak kendisi için temizlenmiş olur. Nihayet dönüş Allah'adır.» Allah'ın azabından ancak iman sahipleri korkar. Çünkü onlar sonunda Allah'a döneceklerini biliyorlardı. Her canlı mutlaka Allah'a döndürülecektir. İşte o zaman iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

19

«Ne kör ile gören müsavi olur,»

20

«ne karanlıklarla nûr,»

21

«ne de gölge ile sıcaklık.»

22

«Dirilerle ölüler bir olmaz. Şüphesiz ki Allah kimi dilerse ona duyurur. Sen kabirlerde olanlara da işittirecek değilsin ya.»

23

«Sen gelecek tehlikeleri haber verenden başkası değilsin.»

Ey insanlar, kör ile gören, karanlıklarla nür, gölge ile sıcaklık bir olmadığı gibi, mü'min ile kâfir de bir değildir. Mü'min hidâyette, kâfir ise dalâlettedir. **Allahü teâlâ**, mu mini görens, nura, gölgeye, diriye; kafiri ise köre, karanlığa, ölüye benzetmiştir. Mü'min gerçekleri görür, iman eder, hidâyete, nura, saadete, huzura, rahmete kavuşur; kâfir ise kördür, dalâlettedir, sapıklıktadır, gerçekleri göremez, saadete, huzura, rahmete kavuşamaz. Tıpkı bir ölü gibidir, ölüye ne söylersen söyle, hiç bir zaman işitmez, duymaz. Kâfirler de öyledir, hakkı duymazlar, işitmezler ve söylemezler. İman nurdur, sahibini aydınlatır, tehlikelerden uzaklaştırır, Allah'a yaklaştırır, rahmete kavuşturur, nimetlere nail eder. Küfür ise, zulümdür, karanlıktır, tehlikedir, felâkettir, sahibini Allah'tan uzaklaştırır, şeytana yaklaştırır, azaba götürür, rahmet kapılarını kapatır, helak eder. Yüce Halik, **peygamber**lerini insanları imana ve hidâyete davet için göndermiştir. İnsanların bir kısmı onlara iman etmiş, bir kısmı iman etmemiştir. Allah, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder, şükredenlerin derecelerini artırır. Herkese amelinin karşılığını verir.

24

«Şüphesiz ki biz seni müjdeci, korkutucu olarak hidâyetle gönderdik. Hiçbir ümmet müstesna olmamak üzere mutlaka içinde bir uyarıcı geçmiştir.»

25

«Eğer seni yalanlıyorlarsa kendilerinden öncekiler de yalanlamışlardir. Halbuki onların **peygamber**leri kendilerine açık açık mucizeler, sahifeler ve nurlu kitaplar da getirmişlerdi.»

26

«Sonra ben o küfredenleri yakaladım. Beni inkâr etmek nasıl olur?»

Allahü teâlâ, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i **Peygamber** olarak Kur'ân-ı Kerîm ile iman edenleri cennet nimetleriyle müjdeleyici, iman etmeyenleri ise cehennem azabı ile

korkutucu olarak göndermiştir. Yüce Halik her ümmete bir **peygamber** göndermiş, o **peygamber**leri vasıtasıyle onları hakka ve imana davet etmiştir. **Peygamber**ler kavimlerinden iman edenleri cennet nimetleriyle müjdelemiş, etmeyenleri ise cehennem azabı ile korkutmuştur. Fakat her **peygamber** kavminin iler) gelenleri tarafından yalanlanmıştır. Ancak -içlerinden bir kısmı **peygamber**lerine iman etmişlerdir. İman edenler helak olmaktan kurtulmuş, etmeyenler ise ilâhî azaba uğrayarak, helak olmuşlardır. Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, eğer seni yalanlıyorlarsa, kendilerinden öncekiler de yalanlamışlardır. Halbuki onların **peygamber**leri kendilerine açık açık mucizeler, sahifeler ve nurlu kitaplar da getirmişlerdi.» **Hazret-i Muhammed**, **Peygamber** olarak gönderildiği zaman, kendisinden önceki **peygamber**ler kavimleri tarafından yalanlandığı gibi, o da kavmi tarafından yalanlanmıştır. O, kavminin kendisini yalanlamasına çok üzülmüştür. Onu teselli için «eğer seni yalanlıyorlarsa, kendilerinden öncekiler de yalanlamışlardır.» buyurulmuştur. Allah, kâfirleri küfürlerinden dolayı yakalamış, onlara lâyık oldukları cezayı vermiştir, Âhirette ise onlar için elim bir azab hazırlamıştır. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır.

27

«Allah'ın gökten su indirdiğini görmez misin? Biz onunla türlü türlü renkte meyveler yetiştirmiş, dağlarda da beyaz, kırmızı, siyah ve türlü renkte yollar var etmişizdir.»

28

«İnsanlar, yerde yürüyenler ve davarlar da böyle türlü türlü renktedirler. Allah'ın kullan arasında O'ndan korkan, ancak âlimlerdir. Şüphe yok ki Allah azizdir, gafurdur.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: -Yâ Muhammed, sen Allah'ın gökten su indirdiğini görmez misin?» Bu hitap **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şahsında bütün insanlaradır. **Allahü teâlâ** bulutlar vasıtasıyle gökten su indirip, o su ile yeryüzünde çeşit çeşit meyveler, bitkiler, bağlar, bahçeler, çiçekler, mahsuller, otlaklar, meralar, ormanlar, akar sular

meydana getirmiş; dağlarda da beyaz, kırmızı, siyah ve türlü renkte yollar var etmiştir. Hattâ yeryüzünde yürüyen canlılar, hayvanlar ve insanlar da böyle türlü türlü renktedirler. Bunların hiçbiri diğerine benzemez, işte bütün bunlar Allah'ın kudretinin eseridir. O, her şeye kadirdir. Bütün varlıklar içersinde şüphesiz ki, Allah'tan en çok korkanlar âlimlerdir. Onlar yaratana hakkıyle kulluk yaparlar, görevlerini asla aksatmazlar. İlimlerini Allah'ın rızasını kazanmak için harcarlar, ilimlerini Allah'ın rızasını kazanmak için değil de, şan şöhret kazanmak ve dünyalık elde etmek için harcayanların vay hâline. Onlar bütün ilimlere sahip olsalar da bunun Allah katında kendilerine hiçbir faydası yoktur. Çünkü ilimleri onların cehlini artırmıştır, öyle bir ilim, sahibini Allah'a yaklaştıramaz, bilâkis O'ndan uzaklaştırır. Zira o dünyayı âhirete tercih etmiştir. İlmini basamak yaparak dünyada şan şöhret sahibi olup mal biriktirmiştir. Böylece fiili ameline muhalif olmuştur. Şeytanın da fiili ameline muhalif olduğu için Allah'ın rahmetinden kovulup tard edilmiştir, Fiilleri ameline muhalif olan âlimlerin durumları da böyledir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den halkın içinde en şerlisinin kim olduğu sorulur, o «Ey Rabbim, âlimleri bağışla. Yeryüzünde fesat çıkaran âlimden daha şerli kimse yoktur. Zira bir âlimin bozulması, fesadı, bir âlemin fesadına sebeb olur» buyurmuştur. Görülüyor ki, bir âlimin fesadı bir bölge halkının fesadına sebeb olmaktadır. Çünkü âlim rehberdir, halk onu kendisine örnek almaktadır. Yüce Allah, azizdir, gafurdur, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar.

29

«Allah'ın kitabını okuyanlar, namazını kılanlar, kendilerine verdiğimiz rızıktan gizli ve açık sarfeden)er, tükenmeyen bir kazanç umabilirler.»

30

«Çünkü Allah bu kimselerin ecirlerini tam verir ve lütuf ile artırır. Doğrusu O, çok yarlığayıcıdır, şükrün karşılığını bol bol verendir.»

31

«Sana kendilerinden öncekilerin doğrusunu meydana çıkarmak üzere vahyettiğimiz kitap hakikatin ta kendisidir. Şüphesiz Allah kullarından hakkıyle haberdardır. Her şeyi hakkıyle görendir.»

Kur'ân-ı Kerîm'i okuyup hükmüyle amel edenler, namazlarını dosdoğru kılanlar, Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği şeylerden gizli ve aşikâr tasadduk edenler ebedî mükâfata, kazanca nail olurlar. Çünkü Allah bu kimselerin kazancını tam verir ve lütfü ile kat kat artırır. Şükredenlere nimetlerini bol bol verir. Çünkü O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir. **Peygamber**ine vahyettiği kitap kendisinden önceki kitapların doğrusunu meydana çıkarmak üzere gönderilmiş olup hakikatin ta kendisidir. Şüphesiz Allah kullarından hakkıyle haberdardır. Her şeyi hakkıyle görendir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. O, kullarının yaptığı bütün amellerden haberdardır. Ona göre kullarına mükâfat ve mücâzat verir.

32

«Sonra bu kitabı kullarımızdan seçtiğimiz kimselere miras bırakmışızdır. İşte onlardan kimi nefsine yazık eder, kimi mutedildir, kimi de Allah'ın izniyle iyiliklere koşar, işte büyük lütuf budur.»

Allahü teâlâ, Kur'ân-ı Kerim'i, önceki **peygamber**lere göndermemiş, son **peygamber**i olan **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e vahyedip onun ümmetine göndermiştir. Onun zamanına yetişen ve ondan sonra gelen insanların çoğu bu nimetin kıymetini idrak edememişlerdir. Bundan dolayı da üç kısma ayrılmışlardır. Bunlardan bir kısmı kendilerine zulmedenler, bir kısmı mutedil olanlar, bir kısmı da hayırlara koşanlar ve onları öğretenlerdir. Kendilerine zulmedenler kâfirlerdir. Muktasıd olanlar münafıklardır. Hayra koşanlar mü'm inlerdir, **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'a göre bu üç sınıf da mü'minlerdendir. Hayra koşanlar ve onu öğretenler, hicretten önce islâm'ı kabul edenlerdir, Muktasıdlar hicretten sonra İslâm'ı kabul edenlerdir. Kendilerine zulmedenler ise Mekke'nin fethinden sonra İslâm'ı kabul edenlerdir.

Ebû'd-Derdâ (radıyallahü anh) bu üç sınıf insanı **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir. Hayra koşanlar, kıyamet günü hesaba çekilmeden

cennete girenlerdir. Muktasidlar, kıyamet günü hesabı kolay olanlardır. Kendi nefislerine zulmedenler ise kıyamet günü hesabı çetin olanlardır. Bu hususta dördüncü görüş Hazret-i Ömer'den rivayet edilmiştir. O, bizim sapıklarımız günahkâr olup Allah lütfü ile onların günahlarını bağışlamıştır. Beşinci görüş Hazret-i Osman'dan rivayet edilmiştir. O, hayra koşanlar, savaşa iştirak edenlerdir. Muktasıdlar şehirlerde oturup cuma ve vakit namazlarını cemaatle kılanlar, savaşa iştirak etmeyenlerdir. Kendilerine zulmedenler ise, dağlarda, ovalarda oturup cemaata ve savaşa iştirak etmeyenlerdir. Altıncı görüş, Hazret-i Âişe validemizden rivayet edilmiştir. Ona bu âyetten sorarlar, o şöyle cevap verir: «Sabık, yani hayra koşanlar ve onu öğretenler **Peygamber**imizdir, muktasıd Ebû Bekir (radıyallahü anh)'dir. Zalim, bizim ve sizin gibi olanlardır.» Bu hususta yedinci görüş, Mücahid (radıyallahü anh) 'den rivayet edilmiştir. Zalimler solculardır, muktasıdlar sağcılardır. Hayra, koşanlar Allah'a yakın olanlardır ki, Yüce Halik onları Vakıa sûresinde beyan etmiştir. Sekizinci görüş **Hasan-ı Basrî** (radıyallahü anh)'den rivayet edilmiştir.

Zalimler münafıklardır. Muktasıdlar tâbilerdir. Hayra koşan sabıklar **Peygamber**imizin sahâbesidirler. Dokuzuncu görüş, sabıklar günahı sevabından az olanlardır. Muktasıdlar günahı ile sevabı müsavi olanlardır. Zalimler ise günahı sevabından fazla olanlardır. Onuncu görüşe göre sabıkların (hayra koşanların) gizli halleri aşikâr hallerinden daha iyidir. Muktasıdların gizli halleri aşikâr halleriyle bir olandır. Zalimlerin ise gizli ve aşikâr hali bulunmayan, hakka isyan edip muhalif olanlardır. Onbirinci görüş ise, hayra koşan sabıklar, bütün işlerini Allah'a emanet edip O'nun rızasını kazanmak için çalışırlar, Muktasıdlar ise günlük rızka kanaat edenlerdir. Zalimler ise az rızka kanaat etmeyip, malının mülkünün herkesten çok olmasını ister ve Allah'ın verdiğine kanaat etmez. On ikinci görüşe göre, hayra koşanlar, âhiret meşgalesinden dünyayı aklına hiç getirmeyenlerdir. Muktasıd ise, âhiret meşgalesi dünya düşüncesinden daha üstün olanlar, zalimler ise âhireti unutup dünya ile meşgul olanlardır, âhireti hiç düşünmeyenlerdir. On üçüncü görüş ise, hayra koşanlar kıyamet günü kendisi azabtan kurtulduğu gibi, başkalarına da şefaat edenlerdir. Muktasıd ise, **Allahü teâlâ**'nın

fazl-ı keremiyle azabtan kurtulanlardır. Zal'ın ise, kendi ameliyle değil, başkasının şefaati ile azabtan kurtulanlardır. Ders almak isteyenlere bu kadar yeter. Ders ve ibret almak istemeyenlere ne kadar anlatılsa yine azdır, fayda vermez.

Âyette niçin **Allahü teâlâ** zalimi önce zikretti de, hayra koşan sabıkları sonra zikretti, bunun hikmeti nedir? diye sorulsa şöyle cevap vermek gerekir: Hayra koşan sabıklar, Allah'ın rahmetinden ümitlerini kesmezler. Zalimler ise Allah'ın rahmetinden ümitlerini keserler, bundan dolayı önce zalimler zikredilmiştir, ikinci olarak, önce zalimlerin zikredilmesinin sebebi, zulümleri ve günahları kendilerini Allah'ın rahmetinden uzaklaştırdığını bildirmektir. Sabıkların sonra zikredilmesinin sebebi ise, üzerlerindeki rahmetin Allah'tan olduğunu bilmeleri içindir.

33

«Bunların mükâfatı «Adn» cennetleridir. Oraya girerler. Orada altın bilezikler ve incilerle süslenirler. Oradaki elbiseleri de ipektir.»

34

«Derler ki: Bizden üzüntüyü gideren Allah'a hamd olsun. Doğrusu Rabbimiz gafurdur, şekûrdur.»

35

«Bizi lütfuyla, temelli kılınacak cennete O yerleştirir. Orada bize ne bir yorgunluk gelecek ve ne de halsizlik gelecektir.»

Yüce Halik, iman edip sâlih amel işleyen kullarını «Adn» cennetlerine koyacaktır. Bu onların mükâfatıdır. Orada ebedi kalacaklardır. Zinet olarak da altın bilezikler takınacaklar ve incilerle süsleneceklerdir, elbiseleri de ipekten olacaktır. Onlar cennette bu nimetlerle taltif edildikleri zaman -bizden üzüntüyü, sıkıntıyı, kederi gideren Allah'a hamd olsun. Doğrusu Rabbimiz gafurdur, şekûrdur. Bizi lütfuyle içinde temelli kalacağımız cennete yerleştirdi. Orada bize ne bir yorgunluk gelecek ve ne de halsizlik gelecektir- derler. İşte Allah, iman edip sâlih amel işleyenleri böyle mükâfatlandırır. Cennete girenler her türlü sıkıntıdan, üzüntüden, yorgunluktan

kurtulurlar ve arzu ettikleri her şeye nail olurlar. Bu, onların amellerinin karşılığıdır.

36

«Küfredenlere cehennem ateşi de vardır. Ölümlerine hükmedilmez ki, ölsünler. Kendilerinden cehennemin azabı da hafifletilmez. İşte biz küfürde ileri giden herkesi böyle cezalandırırız.»

Kâfirler, kıyamet günü cehenneme atılacaklar ve orada ebedî olarak kalacaklardır. O şiddetli azabı gördükleri zaman ölümü temenni edecekler, bir an önce o azabtan kurtulmak isteyeceklerdir. Fakat üzerlerine ölüm de hükmedilmeyecek o azabı ebedî olarak çekeceklerdir. Onların hiçbir isteği kabul edilmeyecek, kendilerinden cehennem azabı da asla hafifletilmeyecektir. Allah küfürde ileri giden herkesi böyle cezalandırır. Kâfirlerin cehennemde azabları arttıkça bağrışarak şöyle derler: «Rabbimiz, bizi buradan çıkar, tekrar dünyaya getir, küfrü terk edip iman ederek sana görülmemiş amel yapalım» derler. Allah tarafından onların bu isteklerine şöyle cevap verilir:

37

«Onlar orada bağrışırlar: 'Rabbimiz, bizi çıkar, yapmış olduğumuzdan bambaşka iyi amelde bulunacağız.' Size iyice düşünebilecek kimsenin düşünebileceği öğüt kabul edebileceği kadar ömür vermedik mi? Size uyarıcı da gelmişti. Artık azabı tadınız. Zalimlerin yardımcısı olmaz.»

«Size iyice düşünebilecek kimselerin düşünebileceği, Öğüt kabul edebileceği kadar ömür vermedik mi? Size uyarıcı **peygamber** de gelmişti. Artık azabı tadınız. Zalimlerin yardımcısı olmaz.» Kıyamet günü kâfirlere şiddetli bir azab vardır. Onların isteklerinin hiçbirisi kabul edilmeyecektir. Çünkü onlara dünyada iken **peygamber**ler gönderilip cennet ve cehennemi bildirmiş, iman etmeyenlerin elim bir azaba uğrayacağını haber vermiştir. Buna rağmen onlar, **peygamber**lerini yalanlamışlar, âhireti inkâr etmişler, Rablerinin emirlerine muhalefette bulunmuşlardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. İman

edenler Allah katında mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

38

«Şüphesiz ki Allah göklerin ve yerin gaybım bilir. Muhakkak ki O, kalblerde olanı bilendir.»

39

«O, sizi yeryüzünde halifeler kılandır. Artık kim küfrederse, küfrü kendi zarannadır. Kafirlerin küfrü kendilerine Rableri katında şiddetli buğzdan başka bir şey artırmaz. Kâfirlerin küfrü kendilerine hüsrandan başka bir şey artırmaz.»

Yüce Halik göklerde ve yerde olanların hepsini bildiği gibi, kalblerde gizlenenleri de bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Ey insanlar, Allah sizi yeryüzünde halifeler kılmıştır. Sizden önceki ümmetlerden küfredip azanları helak ederek, sizi onların yerine halef kılmıştır. Artık kim küfrederse, küfrü kendi zarannadır. Kafirlerin küfrü Rableri katında ancak buğzlarmı artırır. **Allahü teâlâ**, bunu şöyle beyan ediyor: «O, sizi yeryüzünde halifeler kılandır. Artık kim küfrederse küfrü kendi zarannadır. Kâfirlerin küfrü kendilerine Rableri katında şiddetli buğzdan başka bir şey artırmaz. Kâfirlerin küfrü kendilerine hüsrandan başka bir şey artırmaz' Görüldüğü gibi, Allah katında her fert amelinin karşılığını görecektir. Salih amelde bulunanlar mükâfatını, küfredenler ise cezasını göreceklerdir.

40

«De ki; Allah'ı bırakıp taptığınız ortaklarınıza bir baktınız mı? Yerden herhangi bir şey yarattıklarını bana gösterin. Yoksa onların göklerde bir ortaklığı var mı? Yahut biz onlara bir kitap vermişiz da kendileri bundan apaçık bir hüccet üzerinde inidirler? Hayır, o zalimler birbirlerini aldatmaktan başka bir vaadde bulunmuyorlar.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: Allah'ı bırakıp taptığınız ortaklarınıza bir baktınız mı? Yerden herhangi bir şey yarattıklarını bana gösterin. Yoksa onların göklerde bir ortaklığı mı var? Yahut biz onlara bir

kitap vermişiz de kendileri bundan apaçık bir hüccet üzerinde midirler? Hayır, o zalimler birbirlerini aldatmaktan başka bir vaade bulunmuyorlar.» Kâfirler, Allah'tan başkasına ibadet etmekle ancak kendlerini aldatırlar. Zira göklerde ve yerde O'ndan başka ibadete lâyık yoktur. Çünkü her şeyi yaratan O'dur.

41

«Şüphesiz ki Allah gökleri ve yeri zeval bulmasın diye tutmaktadır. Eğer onlar zeval bulurlarsa and olsun ki, O'ndan sonra kimse bunları tutamaz. Hakikaten O, halimdir, çok yarlığayıcıdır.»

Hâlik-ı Zülcelâl, gökleri ve yeri zeval bulup yok olmasın diye tutmaktadır. Şayet onlar zeval bulsalardı kimse onları zeval bulmaktan koruyamazdı. Onları zeval bulmaktan, yok olmaktan koruyan, muhafaza eden ancak Allah'tır. Kâfirlerin Allah'a evlât isnad etmelerinden dolayı gökler titremiştir. Çünkü O, her şeyden münezzehtir. Ortağı, benzeri, çocuğu yoktur. Buna rağmen Allah, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar, kusurlarını afveder. Çünkü O, halimdir, çok yarlığayıcıdır. Kendisine şirk koşanların, isyan edenlerin cezasını hemen vermez, belki tevbe edip dönerler diye onlara, mühlet tanır.

42

«Onlar, kendilerine azab ile korkutucu bir uyarıcı gelirse her halde, diğer ümmetlerden herhangi birinden daha ziyade doğru yolu tutacaklarına yeminlerinin bütün hızıyle Allah'a andetmişlerdi. Fakat onlara azab ile korkutan bir **Peygamber** gelince bu, onların haktan uzaklaşmalarından başka bir şey artırmadı.»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem). **Peygamber** olarak gönderilmeden önce Mekkeli müşrikler, Yahudiler ve Hıristiyanlar önceki kavimlerin, milletlerin **peygamber**lerini yalanladıklarını işitmişler ve «Allah onlara lanet etsin. Niçin **peygamber**lerini yalanlamışlardır?» diye konuşmuşlar, şayet kendilerine bir **peygamber** gelecek olursa, ona iman edip herhangi bir ümmetten daha ziyade hidâyete ereceklerine bütün güçleriyle Allah'a yemin etmişlerdir. Fakat onlara **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) **peygamber** olarak

gönderilince bu yeminlerini unutmuşlar, haktan uzaklaştıkça uzaklaşmışlardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor:

«Onlar, kendilerine azab ile korkutucu bir uyarıcı gelince, her halde, diğer ümmetlerden herhangi birinden daha ziyade doğru yolu tutacaklarına yeminlerinin bütün hızıyle Allah'a andetmişlerdi. Fakat onlara azab ile korkutan bir **Peygamber** gelince bu, onların haktan uzaklaşmalarından başka bir şey artırmadı.» Fakat onlar, **Hazret-i Peygamber**'i inkâr etmekle kalmamışlar, onun mübarek vücudunu ortadan kaldırmak için hileler kurmuşlardır. Allah bu hilelerini kendi başlarına çevirmiştir. Hâlik-i Mutlak, bunu şöyle beyan ediyor:

43

«Çünkü onlar yeryüzünde büyüklenmek, fena ve hileli tuzaklar kurmak istiyorlar. Hâlbuki fena düzen ancak sahibinin başına geçer, öncekilere uygulanagelen kanundan başkasını mı bekliyorlar? Sen Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın. Sen Allah'ın kanununda asla bir döneklik bulamazsın.»

Görülüyor ki, hileli iş yapanların ve hileli tuzak kuranların hileleri kendi aleyhlerînedir. Allah'ın kanununda asla bir değişiklik, bir döneklik olmaz. Kimse de O'nun hükmünü değiştiremez.

44

«Yeryüzünde gezip kendilerinden öncekilerin akıbetinin nasıl olduğunu görmezler mi? Onlar, kendilerinden daha kuvvetliydiler. Ne göklerde, ne yerde hiçbir şey Allah'ı acia bırakamaz. Şüphesiz ki, O hakkıyle bilendir, her şeye kadirdir.»

Kâfirler, yeryüzünde gezip-dolaşıp kendilerinden önce geçen inkarcıların, isyancıların nasıl helak olduklarını görüp onlardan ibret almazlar mı? Şimdi onların yerlerinde-yurtlarında baykuşlar ötmektedir. Onlar küfür ve isyanları yüzünden helak olmuşlardır. Halbuki daha önce helak olanlar, bunlardan daha güçlü, daha kuvvetli, daha uzun ömürlü, daha zengin idilsr. Böyleyken hiçbiri Allah'ın azabından kaçıp kurtulamamıştır. Onları Allah'ın azabından kurtaracak bir yardımcıları da yoktur. Çünkü göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. Hiçbir şey O'nu aciz bırakamayacağı gibi,

kâfirleri de azabından koruyamaz. O, kullarının ne yaptığını hakkıyle bilir, ona göre mükâfat ve mücâzatını verir. Zira O, her şeye kadirdir.

45

«Eğer Allah insanları kazandıkları yüzünden hemen muahaze etseydi, yeryüzünde bir tek canlı bırakmazdı. Fakat O, bunları muayyen bir müddete kadar geciktiriyor. Nihayet vakitleri gelince gerekeni yapar. Muhakkak ki, Allah kullarını hakkıyle görmektedir.»

Şayet Allah insanları işledikleri günahları yüzünden hemen muahaze etseydi, yeryüzünde hiçbir canlı kalmazdı, hepsini helak ederdi. Gökten yağmur indirmez, yerden de hiçbir şey bitirmezdi. O zaman bütün canlılar, günahkârlar yüzünden helak olup giderdi. Fakat günahkârları hemen helak etmemiş, belki ıslâh olup tevbe ederler diye ukubetlerini geciktirmiştir. Çünkü O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir. O, kullarının ne yaptıklarını görür ve bilir, ona göre mükâfat ve mücâzat verir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «bu sûreyi okuyana cennetin sekiz kapısı açılır, o kapıların hepsinden melekler tarafından 'gel benden cennete gir' diye çağrılır. O dilediğinden girer» buyurmuştur.

YÂSÎN SÛRESİ

Bu sûre-i celile cin sûresinden sonra Mekke'de nazil olmuştur. Seksen üç âyettir. -Yasin» diye başladığı için bu ismi almıştır. Bu sûreye «Kaîb» ismi da verilmiştir. İtikada dair birçok esasları ihtiva ettiği ve okuyanların kalblerini nûrlandırdığı için de «Kalbü'l-Kur'an» adını almıştır. Birçok yanlış inançları ortadan kaldırdığı ve İslâmiyeti müdafaa ettiği için de «Dafia» unvanını almıştır. Gafilleri ikaz edip haklarındaki hükra-i ilâhîyi bildirdiği için de -Kaziye» adını almıştır. Kendisini, ihlâs ile okuyanların dünyevi ve uhrevî nimetlere nail olacaklarına vesile olacağı için «Muammime» unvanını da almıştır.

Bu sûrenin ihtiva ettiği başlıca konular şunlardır:

1- Hazret-i Peygamberin risaletini tasdik ve ona muhalefet edenleri tehzir ve tehdit.

2- Önceki ümmetlerin inkârları yüzünden başlarına gelen felâketleri beyan ile arkadan gelenleri uyarmaya davet etmek.

3- Hâlik-ı Zülcelâl'in, bir kısım eserlerine insanoğlunun dikkatini çekerek akıl sahiplerini tefekküre sevk etmek.

4- Âhireti inkâr edenlerin nasıl pişman olacaklarını bildirmek ve mü'minlerin ne büyük bir mükâfata nail olacaklarını müjdelemek.

5- insanların mükellef oldukları dini vazifeleri irşad ile, bütün mevcudatın Allah'ın varlığına ve birliğine delâlet ettiğini bildirmek.

6- Her canlının kıyamet günü hesaba çekileceğini haber vermek.

1

«Yâ Muhammed, oku Yasin süresini.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet edilmiştir: Kur'an'ın içinde bir sûre vardır ki, okuyana ve dinleyene kıyamet günü şefaat eder, onun ismi da 'Yâsin»dir. **İbn Abbas**'ın rivayetine göre, Yasin, Tay kabilesinin lisanında insan demektir. İbn Hanefiye'ye göre, Yasin «Yâ Muhammed» demektir. İmam-ı Katade'ye göre Yasin, Kur'an'ın isimlerinden biridir. İmam-ı Kâ'b'ın rivayetine göre, Yasin, yemindir. **Allahü teâlâ** gökleri ve yeri yaratmadan iki bin yıl önce Kur'an'a yemin etmiştir. «Ve'l-Kur'âni'l-Hâkim» buyurmuştur ki, buna delildir.

2

«O hikmet dolu Kur'an'a yemin ederim ki.»

Bu Kur'an muhkemdir, İmanı küfrü, helâli haramı, hakkı bâtılı, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, sevabı günahı, cenneti cehennemi beyan eder. Bunda tebdil ve tağyir yoktur. Helâli haram, haramı da helâl yapılamaz. Neyi ortaya koymuşsa o asla değişmez. Bazı tefsircilere göre, Hakim, hâkim manasınadır. Bu Kur'an kendisinden önce gönderilen kitaplar üzerine hâkimdir. Onları tasdik eder, onların içindekilerin hepsi bu Kur'an'da mevcuttur. Fakat bir kısmı nesh edilmiştir. Onlarda olmayan birçok hükümler Kur'an'da mevcuttur.

3

«Sen doğru yol üzere gönderilmiş **peygamber**lerdensin.»

4

«Sen doğru yol üzere gönderilmiş **peygamber**lerdensin.»

Allahü teâlâ, Kur'an-ı Kerim'e yemin edip «Yâ Muhammed, hakikaten sen gönderilmiş **peygamber**lerdensin» buyurarak, kâfirlerin «'leşte mürselen' sen **peygamber** değilsin» sözlerini reddetmiştir. Yemin etmesinin hikmeti de budur. Şöyle buyurur sevgili **Peygamber**ine «Yâ Muhammed, sen doğru yol üzerindesin ki, o da islâm'dır.»

Bazı tefsircilere göre, **Allahü teâlâ** bu iki âyetle önceki **peygamber**lerin sıfatlarını belirtmiştir. Demek olur ki, Yâ Muhammed, sen o **peygamber**lerdensin ki, onlar doğru yol üzereydiler. Zira bütün **peygamber**lerin yolu budur. Bundan başka bir yola asla girmezler. Nitekim Yüce Halik Al-i îmran sûresinin seksen beşinci âyetinde «kim İslâm'dan başka bir din ararsa ondan bu din asla kabul edilmez ve o, âhirette de en büyük zarara uğrayanlardandır» buyurmuştur. Bütün **Peygamber**lerin Allah tarafından getirmiş oldukları din budur. Görülüyor ki, islâm'dan başka bir din Allah katında asla geçerli değildir.

5

«Bu Kur'an, aziz, rahîm olan Allah tarafından indirilmiştir.»

Bu Kur'an, aziz ve rahîm olan Allah tarafından kulu Muhammed'e indirilmiştir. Aziz, hükmü galip padişah demektir. Kimse O'nun **peygamber**ini **peygamber**likten men edemez. Rahim, merhamet edici demektir. O, **Peygamber**i Muhammed'i esirgeyip Kur'an' ile, insanları hidâyete, doğru yola ve imana davet etmek için göndermiştir.

6

«Bunun hikmeti de ataları azab ile korkutulmamış, bu yüzden kendileri gaflet içinde kalmış olan bir kavmi korkutmandir.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, biz bu Kur'an'ı sana indirmemizin sebebi, ataları azab ile korkutulmamış, bu yüzden kendileri gaflet içinde kalmış olan bir kavmi korku îmandır.» Bu mânâya göre mâ ünzile deki mâ nefidir.

Bazı tefsircilere göre bu âyetin mânâsı şudur: Yâ Muhammed, sen bu kavmi azab ile korkut, zira bunların ataları da korkutulmuş tu. Bunlar ataları korkutulduğu zaman kendileri gaflet içinde idiler. Mü'minlerin bundan alacakları ders, ölümü unutup dünyaya aldanmamahdırlar. Kim ölümü unutup dünyaya aldanırsa, sonu helaktir, perişanlıktır. Gerçek mü'min, dünya için âhiretini, âhîreti için de dünyasını terk etmeyen kimsedir.

7

«Yemin olsun ki, bunların çoğunun üzerine hüküm hak olmuştur. Artık bunlar iman etmezler.»

iman etmeyenler üzerine and olsun ki, azab hak olmuştur. Çünkü **Allahü teâlâ** «izzetim ve Celâlim hakkı için and olsun ki, cehennemi cinlerden ve insanlardan iman etmeyip şeytana tâbi olanlarla dolduracağım» buyurmuştur. Bazılarına göre âyette geçen «kavlen' azab manasınadır. O zaman mânâ şöyle olur: Benim azabım cinlerden ve insanlardan çoğu üzerine vâcib oldu. Onlar Kur'an'ı ve Muhammed'i yalanlayıp, şeytana tâbi olmuşlardır. Bunun için onlara azab vâcib olmuştur. Şayet iman etmiş olsalardı, elbette kendilerine azab vâcib olmazdı. Mü'minlerin bundan alacağı ders şudur: Mü'min Kur'an'ın hükmüyle amel edecek, emir ve yasaklarına uyacak, içinde geçen kıssalardan ibret alacak, nasihatlarından öğütlenecek, haram ve helâle dikkat edecek, **Peygamber** ahlâkiyle ahlâklanacak ve onun yolundan gidecektir. İşte o zaman iman meyvesini verecektir, insan huzura kavuşacaktır. Mü'minin söylediği ile yaptığı birbirine muhalif olursa, o zaman iman meyve vermemiş, mü'minde münafıklık alâmeti belirmiş olur.

8

«Boyunlarına, çenelerine kadar varan demir halkalar geçirmişizdir. Şimdi bunlar, kafaları ve burunları yukarı kaldırılmış haldedirler.»

İmam-ı Mukatil'e göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: Ebû Cehil, «Muhammed'i yalnız görürsem basma bir taş vurup öldüreceğim» diye yemin eder ve onu takibe başlar. **Peygamber**imizin bir gün yalnız başına namaz kıldığını görür, eline bir taş alır, başına vurmak

için yanına gelir, secdeye gittiği zaman taşı başına vurmak ister. Fakat taş eline yapışır, bir türlü taşı elinden koparamaz. Bu şekilde arkadaşlarının yanına döner, arkadaşları taşı elinden güçlükle koparırlar.

Yine bir gün Beni Muğire kabilesinden bir kişi **Peygamber**imizi öldürmek için gelir. Tam onun yanına geldiği zaman **Allahü teâlâ** iki gözünü kör eder. **Peygamber**'in sesini duyar, fakat onu göremez, çaresiz kalır. Kavmine dönmek ister, ama yol bulup gidemez, sonra elinden tutup kavmine götürürler. Yüce Halik, bu iki kâfiri elleri boyunlarına bağlı olanlara teşbih etmiştir. Çünkü onlar hiçbir hayra yaklaşmazlar, işlemezler, daima şerre koşarlar ve onu yaparlar. Nitekim âyette: “ Biz bunların ellerini boyunlarına demirledik» buyurulmuştur. Âyette her ne kadar el zikredilmemiş ise de, boyuna demir halkanın takılması, elin varlığına işarettir. El olmadan boyuna bir şey takılmaz. Âyetteki:

«İki elleri çenelerinin altına demirlenip, şimdi onlar, kafalarını ve burunlarını yukarı kaldırmış haldedirler.»

Onlar asla imana, hidâyete, hayra yaklaşmazlar. Çünkü elleri, ayakları bağlanmıştır. Mü’minler bundan ibret alıp her zaman imanlarını tazeleyecekler. Allah ve Resulüne isyandan kaçınacaklar, hayra koşacaklar, iyilikte yarışacaklar, zekâtlarını verecekler, ibadetlerini yapacaklar, helâle ve harama dikkat edecekler, Allah yolunda tasadduktan geri durmayacaklardır, böylece elleri boyunlarına bağlı olanlara benzemeyeceklerdir. Bu sıfatlarla muttasıf olanlar Allah'ın zannettiği insanlardır.

9

«Önlerine ve arkalarına sed çekmişizdir. Gözlerini perdelediğimizden artık görmezler.»

Hâlik-ı Zülcelâl, kâfirlerin önlerine ve arkalarına sed çekmiştir. Onlar hakkı görüp iman ederek hidâyete eremezler. Onlar tıpkı yolunu göremeyen körler gibidir. Gidecekleri yolu göremezler. Kâfirler de böyledir. Onlar da hak yolu, doğru yolu, hidâyet yolunu, kurtuluş yolunu, saadet yolunu bulmazlar. Haktan uzaklaşıp helak olurlar. Bu yüzden de Allah onları hidâyete ermekten

uzaklaştırmıştır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Önlerine ve arkalarına sed çekmişizdir. Gözlerini perdelediğimizden artık görmezler.» Mü'minler, bundan ibret alıp Allah ve Resulünün yolundan ayrılmamaları gerekir.

10

«Onları ister korkutmuşsun, ister korkutmamışsın onlarca birdir. İman etmezler.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: -Yâ Muhammed, sen kâfirleri ister korkut, ister korkutma onlarca birdir. İmana gelmezler.» Çünkü onların kalbleri mühürlenmiştir. **Peygamber**'in davetini işitmezler, hakkı görmezler ve kabul etmezler. İman etmedikleri gibi, iman edenlere de mani olurlar. Küfürde ısrar ederler, bunun için de Allah'ın azabıyla korkutulması ve korkutulmaması kendileri hakkında bir şey değiştirmez.

11

«Sen ancak, Kur'an'a uyan ve görülmediği halde Rahmân'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte sen onu hem bir mağfiret, hem çok şerefli bir mükâfatla müjdele.»

Allahü teâlâ, her kavme uyarıcı bir **peygamber** göndermiştir. **Peygamber**ler kavimlerini imana, ibadete davet etmiştir. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) de uyarıcı olarak bütün insanlığa gönderilmiştir. O, insanları imana davet etmiş, içlerinden bir kısmı bu davete icabet etmiş, bir kısmı ise davete icabet etmeyerek onu yalanlamışlardır. O, kavminin kendisini yalanlamasına çok üzülür. Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ini teselli için ona şöyle buyurur: -Yâ Muhammed, sen ancak, Kur'an'a uyan ve görülmediği halde Rahmân'dan korkan kimseyi uyarabilirsin. İşte sen onu hem bir mağfiret, hem çok şerefli bir mükafatla müjdele.» İşte ilâhi mükâfata nail olacak olanlar **peygamber**lerin davetine uyup, Rahmân'dan korkanlardır. İlâhî mükâfata nail olmak isteyenler Allah'ın emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınmalı, **Peygamber**'in yolundan gitmeli, Kur'an'ın emir ve yasaklarına uymalı, haramdan sakınmalı, ibadete devam

etmelidir. Mü'min daima ümit ile korku arasında bulunmalıdır. Hiçbir zaman kendisinin cennetlik olduğunu veya cehennemlik olduğunu söyleyemez. Çünkü kimin cennetlik ve cehennemlik olduğunu ancak Allah bilir.

12

«Şüphesiz ölüleri dirilten, işlediklerini ve eserlerini yazıp tesbit eden biziz. Her şeyi apaçık bir kitapta saymışızdır.»

Allahü teâlâ, kıyamet günü ölüleri diriltir, onlara dünyada yaptıklarını bir bir haber verir. Çünkü onların dünyada yapmış oldukları bütün işlerini ve eserlerini apaçık bir kitapta yazıp tesbit edip saymıştır, insanın sağında ve solunda iki melek vardır. Sağındakiler yapmış olduğu iyilikleri ve sâlih amelleri yazar, solundaki de yapmış olduğu kötülükleri yazar. Yüce Halik kıyamet günü:

Oku kitabını, bugün sana karşı, iyi hesap görücü olarak kendi nefsin yeter.» buyurduğu zaman her şey meydana çıkacaktır. Şayet bir insan bir hayır yolu açarsa, o yolda gidenlerin ve amel edenlerin mükâfatı kadar **Allahü teâlâ** o yolu açana mükâfat ve sevap yazar. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Her kim sünnete uygun bir hayır yolu açarsa o yola uyanların yapmış olduğu amellerin sevabı kadar sevap alır. Kim de sünnete muhalif bir ser yolu açarsa o yola uyanların yaptıkları amellerin karşılığı kadar o yolu açana da günah yazılır.» buyurmuştur. Ayette geçen (.....) mânâsı budur. İmam-ı Mücahid'e göre (.....) mânâsı, -biz bunların adımlarını yazarızdır. Nitekim Mesrûk (radıyallahü anh), **Peygamber**imizden şöyle rivayet etmiştir: «Kul adımını attığı zaman ona ya bir sevap veya bir günah yazılıdır. Şayet hayra giderse sevap, şerre giderse günah yazılır.- Şu olay da bunun isbatıdır. Beni Seleme kabilesinin oturduğu mahalle **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın mescidine uzaktı. Onlar beş vakitte mescide gelmekte zorluk çekiyorlardı. Bu yüzden evlerini satıp mescide yakm bir yere gelmeye karar vermişlerdir. **Peygamber**imiz onları bu işten men ederek şöyle buyurmuştur: -Evlerinizi terk etmeyin, onlara sahip olun. Sizin her adımınıza bir sevap yazılmaktadır. Adımınız ne kadar çok olursa o kadar sevabınız artar» buyurmuştur.

Zira Yüce Allah kullarının yapmış olduğu bütün amelleri muhafaza eder. Bunu şöyle beyan ediyor: «Şüphesiz ölüleri dirilten, işledilkerini ve eserlerini yazıp tesbit eden biziz. Her şeyi apaçık bir kitapta saymısızdır.» Kıyamet günü herkese amelinin kargılığı verilecektir.

13

«İnsanlara, o şehir sahiplerini misal getir. Hani oraya elçiler gelmişti.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: -Yâ Muhammed, insanlara o şehir sahiplerini (Antakya) misal getir. Hani oraya elçiler gelmişti.» Hazret-i İsa, havarilerine kendisinden sonra herbirisinin bir şehre gidip halkı imana davet etmelerini söyleyerek kendilerine dua etmiştir. **Allahü teâlâ** da onların her birine **peygamber**ler mucizesi gibi mucize vermiştir. O havarilerden ikisi Antakya şehrine giderler ve halkı imana davet ederler.

14

«Onlara iki elçi göndermiştik. Onu yalanladıkları için üçüncü biriyle desteklemiştik. Onlar 'biz, size gönderildik' demişlerdi.»

Yüce Halik, putperest olan Antakya halkına Terman ile Tâlus'u elçi olarak göndermiştir. Onlar Antakya'ya gelip halkı imana davet ederek «ey insanlar, siz putlara tapıp şeytana ibadet etmeyin. Allah'a ibadet edin, O'ndan başka ibadete lâyık yoktur» demişlerdir. Halk onların davetini kabul etmeyerek, kendilerini yalanlamışlar ve yakalayıp krallarına götürmüşlerdir. Onlar kralın yanına girince putları görmüşler ve «sizin taptığınız şu putlar bâtıldır. Onları asla ma'bûd edinmeyiniz. Sizin Ma'bûdunuz yerleri, gökleri yaratan ve her şeye sahip olan Allah'tır. O'ndan başka ma'bûdunuz yoktur. Kim O'ndan başka ma'bûd edinip ibadet ederse yeri cehennemdir» demişlerdir.

Kral onların böyle konuştuklarını görünce gadaba gelir, ikisini de sopa ile döver ve zindana attırır. Bunlar zindana atılınca Hâlik-ı Mutlak, o kasaba halkına Şemun'u gönderir. Şemun Antakya'ya gelir, onların zindana atıldığını öğrenir ve hemen bulundukları yere gelir. Zindanın bekçisinden onlara yemek vereceğini söyleyerek izin ister

ve yanlarına girer. Karınlarını doyurduktan sonra «ben sizi kurtarmak için geldim. Siz işe yanlış başladınız, onların size itaat edip etmeyeceğini hesap etmediniz, önce onları yumuşaklıkla davet edecektiniz. Siz ise korkutarak davet ettiniz. Sizin durumunuz şu kadının durumuna benzer: Genç yaşında çocuğu olmayan, yaşlandığı zaman bir oğlu olan ve hemen onun bir anda büyümesini isteyen, büyümesi için de onu aşırı şekilde yediren, fakat çocuk bakımını bilmediği için boğup öldüren kadın gibidir. Siz de, o kadın gibi acele ettiniz, krala geldiniz, davet vakti olmadan, hemen onu imana davet ettiniz ve başınıza belâ getirdiniz.» der. Sonra yanlarından ayrılır, puthaneye gelip oturur. Halkın gelmesini bekler. Halk puthansye gelip ibadet etmeye başlar, Şemun da gönlünü Allah'a yönelterek secdeye kapanır. Halk Şemun'u kendilerinden zannederler.

Birkaç gün böyle devam eder, sonunda halk Şemun'un kendilerinden olmadığını anlarlar ve durumu krallarına bildirirler. Kralları, Şemun'u huzuruna davet eder, o da gider. Kral hangi milletten olduğunu sorar, o da, İsrailoğullarmdan olduğunu, onların-işlerini organizs ettiğini, hepsi öldüğü için kendilerine sığındığını söyler. Bunun üzerine kral ona bir kaç mes'ele sorar, hepsinden olumlu cevap alır, sonra onu yakınlarının arasına alır. Bir müddet geçtikten sonra Şemun, krala cezaevindekileri hatırlatır ve «ey kral, uzun zamandan beri iki kişinin hapiste olduğunu öğrendim. Onlar seni başka bir Hâna tapmaya davet etmişler. Onları getirseniz de ne demek istediklerini ben de öğrensem ve senin tarafından onlarla bu hususta mücadele yapsam- der. Bunun üzerine kral iki kişiyi getirtir. Şemun bunların kim olduğunu tanımamazlıktan gelir ve «sizin ilâhınızın kim olduğunu bana söyleyin.» der. Onlar da «bizim ilâhımız dilsizleri konuşturur, sağırları işittirir, alaca hastalığa yakalananları iyi eder» derler. Bunun üzerine Şemun -körleri nasıl gördüreceksiniz gösterin bakalım» der. Sonra bunların huzuruna bir âmâ getirirler, onlar dua ederler, **Allahü teâlâ** dualarını kabul eder ve anadan doğma kör olan zat görmeye başlar. Bu defa Şemun «ben de âmâları gördürürüm» der ve bîr kör çağırır, gizli dua eder o da görmeye başlar. Şemun onlara -ben de, sizin gibi görmeyeni gördürdüm. Bu bakımdan sizin benden hiçbir farkınız yok» der. Sonra bir alacalı hastayı getirmesini isterler, bunlar onu da iyi

ederler. Şemun da aynı şekilde bir alacalı hastayı iyi eder. Yine onlara «sizin benden bunda da bir üstünlüğünüz yok, der. Başka yapacağınız bir şey var mı?» diye sorarlar. Onlar da «bizim Rabbimiz ölüleri diriltir, dirileri de öldürür- derler.

Bu defa Şemun «benim buna gücüm yetmez. Ey kral, putları getirelim, belki onlar öldürmeye ve diriltmeye muktedir olurlar. Eğer buna muktedir olurlarsa üstünlük sende kalır bunlara mağlûp olmazsın» der. Kral «putlar ne körleri gördürür, ne sağırları işittirir, ne alacalıları iyi eder, ne de ölüleri diriltir. Onlar cansız şeylerdir, hiçbir şeye malik değillerdir' der. Şemun -ey padişah, bunlara sor, o söyledikleri şeye güçleri yeter mi bakalım' der. Padişah da «madem ki sizin Rabbiniz, ölüleri diriltiyor, bizim bir ölümüz var, öleli yedi gün oldu, babası tarlasına ekin ekmeye gittiği için yedi gündür onu defnetmediler, babasını bekliyorlar. Haydin bakalım, onu diriltin de sizi görelim, der. Sonra ölüyü getirirler. Bunlar aşikâr dua ederler, Şemun da gizli dua eder, ölü dirilir.

Bunun üzerine Şemun «şahitlik ederim ki, bunların söylediklerinin hepsi doğrudur. Ma'bûdları haktır» der. Padişah ve adamları Şemun'un da onlardan olduğunu anlarlar ve her üçünü de öldürürler. Bunlar öldürüldükten sonra, ölünün babası Habibinneccar gelir, oğlunun dirildiğini görünce iman eder, kral onu da öldürtür. Antakya halkı Allah'ın elçilerine bu işi yapınca Yüce Allah üzerlerine Cebrail'i gönderir. Cebrail gelip onlara bir sayha atınca hepsi bîr anda helak olur. Böylece inkarcılar ve zalimler cezalarını görürler. Hâlik-ı Zülcelâl, bunu şöyle beyan ediyor: «Onlara iki elçi göndermiştik. Onu yalanladıkları için üçüncü biriyie desteklenmiştik. Onlar 'biz, size gönderildik' demişlerdi.- Onlar bu elçilerin davetini kabul etmeyerek yalanlamışlardı.

15

«Onlar: 'Siz, dediler, bizim gibi insandan başka değilsiniz. Rahman da bir şey indirmemiştir. Sadece yalan söylüyorsunuz' demişlerdi.»

Putperest olan Antakyalılar kendilerine gelen elçilere şöyle demişlerdir: «Siz, bizim gibi birer insansınız. Rahman da size bir şey indirmemiş ve insanlardan **peygamber** de göndermemiştir. Sizi İsa

kendiliğinden bize göndermiştir. Siz **peygamber** değilsiniz, yalan söylüyorsunuz.» Böylece kendilerine gelen elçileri yalanlamışlardır. Onlar da, kendilerini yalanlayanlara şu cevabı vermiştir.

16

«Elçiler de şöyle dediler! Rabbimiz biliyor ki, biz hakikaten size gönderilmiş elçileriz.»

Elçiler Antakya halkına: «Bizi, size gönderenin İsa olmadığını Rabbimiz biliyor. Bizi, size O gönderdi. Biz, O'nun elçileriyiz- demişlerdir. Sonra şöyle devam etmişlerdir.

17

«Bize düşen, apaçık tebliğden başkası değildir.»

Ey insanlar, bizim görevimiz Allah'ın emirlerini size tebliğ etmektir. Sizin bizi yalanlamanızdan bize bir zarar olmaz. Bize düşen sizi imana davet etmektir, imana getirmek değildir. Gönüllerinizi imana döndürecek olan Allah'tır. Çünkü biz O'nun elçileriyiz.»

18

«Onlar dedilers Doğrusu sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık. Eğer vazgeçmezseniz, and olsun ki sizi taşlayacağız ve bizden size can yakıcı bir azab dokunacaktır.»

Antakya halkı, kendilerine gelen elçilerin davetini kabul etmeyerek onları yalanlamışlar, azgınlıklarını, sapıklıklarını ve zulümlerini daha da artırmışlardır. Bu yüzden memleketlerinde yokluk, kıtlık, huzursuzluk baş göstermiş, yağmur yağmaz olmuş, ekinleri, meyveleri, otlaklıkları, meyve bahçeleri ve suları kurumuştur. Onlar, bunları kendi kötülüklerinin cezası olarak görmemişler, kendilerine gelen elçileri uğursuzlukla itham ederek şöyle demişlerdir: -Doğrusu sizin yüzünüzden uğursuzluğa uğradık. Eğer vazgeçmezseniz, and olsun ki sizi taşlayacağız ve bizden size can yakıcı bir azab dokunacaktır.» Elçiler de onlara su cevabı vermiştir.

19

«Elçiler: 'Uğursuzluğunuz kendinizdendir. Bu uğursuzluk size öğüt verüdiği için mi? Hayır, siz aşırı giden bir milletsiniz' demişlerdi.»

Antakya halkı elçilere siz, bize uğursuzluk getirdiniz deyince, onlar da şöyle cevap vermişlerdir: -Uğursuzluğunuz kendinizdendir. Bu uğursuzluk size öğüt verdiğimiz için değildir. Siz aşın giden bir millet olduğunuzdan dolayı bu uğursuzluk başınıza gelmiştir. Çünkü siz Allah'a ortak koşup, elçilerinin davetini kabul etmiyorsunuz.» Her milletin, toplumun, ailenin basma gelen musibetler kendi amellerinin cezasıdır.

20

«Şehrin öbür ucundan koşarak bir adam gelmiş ve şöyle demişti: Ey milletim, gönderilen elçilere uyun.»

21

«Uyun sizden hiçbir ücret istemeyen o kimselere, onlar hidayete ermişlerdir.»

Şehrin öbür ucundan bir adam koşarak gelir ve kavmine şöyle der: «Ey milletim, sizden hiçbir ücret istemeyen bu elçilere uyun. Onlar, sizi Allah'a ibadete davet ediyor ve buna mukabil sizden de hiçbir ücret talep etmiyor. Onlar hidâyete ermiş insanlardır, uyun onlara.» Kavmini elçilerin davetine uymaya çağıran zatm Habibin-neccar olduğu rivayet edilmiştir. Bazılarına göre kavminin elçileri öldüreceklerini öğrenince koşarak onları bu işten men etmeye gelir. Çünkü o, oğlunun elçilerin duasıyle dirildiğini görünce hemen iman etmişti. Fakat kavmi onun sözlerini dinlemez. Kendisinin de onların dinine girdiğini öğrenirler ve «ey Neccar, sen de mi onların dinine girdin» derler. Neccar da onlara şu cevabı verir.

22

«Beni yaratana ne diye kulluk etmeyeyim? Siz de O'na döneceksiniz.»

Neccar da onlara şu cevabı verir: 'Ey kavmim, beni yoktan yaratana neden kulluk etmeyeyim? Siz de öldükten sonra O'na döndürüleceksiniz. Şimdiden O'na dönün.- Bunun üzerine kavmi de

ona şöyle der: «Ey Neccar, gel sen atalarının dinini terk etme, ona dön, dininden ayrılma, bunların dinini bırak.» Onun da kavmine cevabı şu olur.

23

«Ben Ondan başka tanrüar edinir miyim? Efeer Rahman olan Allah bana bir zarar vermek isterse, o tanrıların şefaati bana fayda vermez, beni kurtaramazlar.»

Neccar'a, kavmi -atalarının dinine dön, onların dinini terk et» deyince, o da onlara şöyle cevap verir: 'Ben Allah'tan başka tanrılar edinir miyim? Eğer Rahman olan Allah bana bir zarar vermek isterse, o putların şefaati bana fayda vermez, beni O'nun azabından kurtarmaz. Onların hiçbir şeye gücü de yetmez, siz onların neyine tapıyorsunuz?»

24

«Doğrusu o takdirde apaçık bir sapıklık içinde olurum..»

Kavmi, Neccar'ın tekrar babalarının dinine dönmesini isteyince o göyle cevap verir: «Şayet ben yine eskisi gibi sizin dininize döner, putlara taparsam, o zaman apaçık bir sapıklık içinde olurum. Şüphesiz ben Rabbinize inandım.»

25

«Şüphesiz ben Rabbinize inandım, iman ettim. İşte bunu benden duyun.»

Ey kavmim, ben sizin Rabbinize iman ettim. Sizi yoktan var eden ve rızıklandıran O'dur. Bunu benden işitin ve siz de benim gibi, sizi yaratan Rabbinize iman edin. O'ndan başka ma'bûd yoktur.» **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre kavmi, Neccar'dan bu sözleri işitince onu bir kuyuya atarlar. İmam-ı Katade'nin rivayetine göre, kavmi onu taşla öldürür. Kavmi, kendisini taşlarken onlar için Rabbine şöyle dua ve niyaz eder; «Ey Rabbim, bu kavme hidâyet ver. Onlar, bu işi bilmedikleri için beni öldürüyorlar.» Mukatil'e göre, kavmi Neccar'ı ayaklar altında ezerler, sonra kuyuya atarlar Üç elçiyi de böyle öldürürler. Neccar ruhunu teslim ederken **Allahü teâlâ** ona

cennetteki makamını gösterir. O, kavminin imana gelmesini arzu ederek şöyle der.

26

«Ona 'cennete gir' denince, 'keşke milletim Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını bilseydi' demişti.»

27

«Ona 'cennete gir' denince, 'keşke milletim Rabbimin beni bağışladığını ve beni ikrama mazhar olanlardan kıldığını bilseydi' demişti.»

Neccar ruhunu teslim ederken, cennetteki makamı kendisine gösterilince şöyle demiştir: «Keşke kavmim, Rabbimin beni nasıl bağışlayıp mükâfatlandırdığını bilseydi, onlar da elçilere iman edip bu saadete ererlerdi.» Kavmi, kendisini öldürdüğü halde onlara yine hayır duada bulunmuştur. Mü'min bundan ibret alıp her zaman mü'min kardeşlerinin hidâyeti için dua etmeli, bedduadan sakınmalıdır. Bilhassa anne ve baba çocukları için daima hayır dua etmelidir. Hiçbir zaman onlara beddua etmemelidir.

28

«Ondan sonra milleti üzerine gökten bir ordu indirmedik. Zaten indirecek de değildik.»

Allahü teâlâ, kavmi Neccar'ı öldürdükten sonra onların üzerine gökten bir ordu göndermemiştir, gönderecek de değildir. Sadece onları helak etmek için üzerlerine Cebrail'i göndermiştir. Cebrail'in bir sayhasıyle hepsi helak olup gitmiştir.

29

«Sadece tek bir çığlık. O kadar, hemen sönüp gittiler.»

Hâlik-ı Zülcelâl, elçilerini ve Neccar'ı öldürenlerin üzerine gökten bir melek ordusu indirmemiştir. Onları cezalandırmak için sadece Cebrail'i göndermiştir. O gelip onlara bir çığlık atmıştır. O çığlıkla hepsi oldukları yerde donakalıp helak olmuşlardır. İşte inkarcıların akıbeti budur.

30

«Kendilerine gelen elçileri alaya alan toplumlara, milletlere yazıklar olsun.»

Onlar kıyamet günü başlarına gelecek olan azabı gördükeri zaman «keşke bize gelen elçilere, **peygamber**lere iman etseydik de, şimdi bu azaba uğramasaydık» diyecekler ve dünyada yaptıklarına pişman olacaklardır. Fakat bu pişmanlıkları kendilerine asla fayda vermeyecektir. **Allahü teâlâ** Antakya kıssasını **Peygamber**ine kavminin ibret alması için haber vermiştir. Onlar bundan ibret alıp **peygamber**lerinin davetine uysunlar ve böylece helak olmaktan kurtulsunlar.

31

«Kendilerinden önce nice nesilleri yok ettiğimizi, onların bir daha kendilerine dönmediklerini görmezler mi?»

Allahü teâlâ'nın nice nesilleri inkâr ve küfürleri yüzünden helak ettiğini ve onların bir daha dönmediklerini kâfirler görmezler mi? Hiç kimse onları helak olmaktan kurtaramamıştır. Yüce Hâl)k, sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed senin kavmin kendilerinden önce nice nesilleri yokettiğimizi, onların bir daha kendilerine dönmediklerini görmezler mi?» Şayet görmüş olsalardı elbette kendilerinden öncekilerin durumuna düşmezlerdi.

32

«Onların hepsi de huzurumuza getirileceklerdir.»

Kıyamet günü bütün insanlar Allah'ın huzuruna getirilecekler ve hesaba çekileceklerdir. Herkese dünyada yaptığının karşılığı verilecek, o gün kimseye haksızlık yapılmayacaktır.

33

«İşte onlara bir delili ölü yeri diriltir ve oradan taneler çıkarırız da ondan yerler.»

Allahü teâlâ'nın, birliğinin delillerinden birisi de ölü yerleri diriltip oradan çeşit çeşit meyveler, mahsuller, bitkiler, taneler

çıkarır da insanlar da onları yerler. Bütün bunların ölü araziden çıkması Allah'ın kudretinin eseridir. Allah her şeye kadirdir.

34

«Orada hurmalıklar ve üzüm bağları var ederiz, aralarında pınarlar fışkırtırız.»

35

«O mahsulden ve elleriyle yaptıklarından yemeleri için. Hâlâ şükretmeyecekler mi?»

Allahü teâlâ yeryüzünde insanların istifade etmeleri için çeşit çeşit meyveler, bağlar, bahçeler, hurmalıklar, üzüm bağları, meralar, ormanlar var eder aralarında pınarlar fışkırtıp, nehirler akıtır. Bu mahsullerden ve elleriyle yetiştirdikleri meyvelerden yesinler ve şükretsinler diye **Allahü teâlâ** kullarına bütün nimetlerini ihsan etmiştir. İnsanlar hâlâ şükretmeyecekler mi? Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor; -Orada hurmalıklar ve üzüm bağları var ederiz, aralarında pınarlar fışkırtırız. O mahsulden ve elleriyle yaptıklarından yenikleri için. Hâlâ şükretmeyecekler mi?»

36

«Yerin yetiştirdiklerinden, kendilerinden ve daha bilmediklerinden çift çift yaratan Allah münezzehtir.»

Ey insanlar, sizi yoktan var eden ve sizin için çeşit çeşit bitkiler, sebzeler, meyveler, rengârenk çiçekler, mahsuller, otlaklar, ormanlar, meralar yaratıp, bunlar arasından ırmaklar fışkırtıp sular akıtan Allah, bütün noksan sıfatlardan münezzehtir. Yeryüzünü süsleyen bu varlıklar Allah'ın varlığına, birliğine delildir. Çünkü her şeyi yaratan, var eden O'dur.

37

«Onlara bir delil de gecedîn Gündüzü ondan sıyırıp çıkarırız d» karanlıkta kahverirler.»

Allahü teâlâ'nın varlığına ve birliğine delâlet eden delillerden biri de gecedir. Yüce Halik, geceyi insanların istirahatlerini te'ının, gündüzü de ma'isetlerini kazanmak için yaratmıştır. Gündüzü

geceden çıkarıp alınca, gecenin karanlığı kâinatı kaplar ve her yer kararır. «Gündüzü ondan sıyırıp çıkarırız da karanlıkta kalıverirler- buyuruyor. Gündüzün gelip gecenin bitmesi, gecenin gelip gündüzün gitmesi tesadüfi değildir. Allah'ın kudretinin eseridir. Onları bu şekilde plânlayan O'dur. Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ın birliğine ve kudretine delâlet eder.

38

«Güneş de kendi yörüngesinde yürüyüp gitmektedir..Bu, aziz ve alîm olan Allah'ın takdiridir.»

Güneş de kendi yörüngesinde yürüyüp gitmektedir. Müstakir, güneşin son menzilidir, oradan öteye geçemez. Güneş her gün aynı noktadan doğmaz, üçyüz altmış beş gün farklı yerlerden doğar. Bunun neticesi olarak da bazan gündüz uzun olur, bazan da gece uzun olur. Gündüzün uzayıp gecenin kısalması, gecenin uzayıp gündüzün kısalması, üçyüz altmış beş gün güneşin aynı noktadan doğmamasından' kaynaklanır. Güneşin kendi yörüngesinde akıp gitmesi, yaratıldığı günden bu yana kâinatı aydınlatması ve enerjisinin tükenmemesi hep Allah'ın kudretinin eseridir. Ebû Zer, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'den şöyle rivayet etmiştir: «Bir gün **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) ile oturuyorduk, güneş battı. 'Yâ Ebâ Zer, bu günçşin şimdi nerede olduğunu biliyor musun?' dedi. Ben de "Allah ve Resulü bilir" dedim. O da 'ınağripten dolanır, arşın altına gider, orada secdeye kapanır, tekrar doğması için Rabbinden izin ister, alınca doğar. Fakat kıyamete yakın doğudan doğması için izin verilmez, batıdan doğması için izin verilir ve batıdan doğar. **Allahü teâlâ**'nın 'güneş kendi yörüngesinde yürüyüp gitmektedir' buyurduğu işte budur'.» Güneş, ay ve yıldızlar ve bütün gezegenler aziz ve alîm olan Allah'ın takdiriyle kendi yörüngelerinde akıp giderler, kıyamete kadar da akıp gideceklerdir.

39

«Ay için de sonunda kuru bir hurma dalına döneceği konaklar tayin etmişizdir.»

Yüce Halik, aya da menziller tayin etmiş, o tayin edilen menzillerde kıyamete kadar akar gider. Ay bazan hilâl şeklinde, bazan yarımküre, bazan da tam dolunay olur, bazan da görülmez olur. Bazılarına göre ay, yörüngesinde seyrini otuz günde tamamlar, bundan aylar meydana gelir. Güneş ise üçyüz altmış beş günde tamamlar, bundan da yıl meydana gelir. Bütün bunlar Allah'ın kudretinin eseridir. Her şey O'nun kudretiyle, dilemesiyle, tanzim ve takdiriyle olmaktadır.

40

«Ne güneşin aya erişip çatması, ne de gecenin gündüzü geçmiş olması gerekmez. Her biri bir yörüngede yüzerler.»

Yüce Allah'ın kudret ve tanzimine bakınız. Ne güneş ayın yörüngesine girer, ne de ay güneşin yörüngesine girer. Bunların her biri kendilerine tahsis edilen mekânda akıp giderler. Hiçbiri diğerinin yörüngesine girmez. Şayet öyle bir durum olsaydı, o zaman denge bozulur, her şey alt üst olur. Bunların kendi yörüngelerinde yüzmesi, birinin diğerine müdâhale etmemesi, Allah'ın kudretinin eseridir, îkrime (radıyallahü anh) şöyle demiştir:

«Güneşin ve ayın velayeti, hükmü ve saltanatı vardır. Güneşin velayeti ve saltanatı gündüzdür. Ayın hükmü ve saltanatı da gecedir. Güneşin gece, ayın da gündüz doğduğu vâki değildir. Her biri kendi saltanatında doğar, batar. Çünkü onlara öyle görev verilmiştir.» Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Ne güneşin aya erişip çatması, ne de gecenin gündüzü geçmiş olması gerekmez. Her biri bir yörüngede yüzerler.»

41

«Onlara bir delil de: Soylarını dolu gemiyle taşımamız»

42

«ve kendileri için bunun gibi daha nice binekler yaratmış olmamızdır..»

Allahü teâlâ'nın varlığına, birliğine ve kudretine delâlet eden delillerden biri de Nûh (aleyhisselâm)'u ve iman edenleri gemi ile taşıyarak kâfirlerin zulmünden kurtarması, imam etmeyenleri ise

inkar ve zulümleri yüzünden helak etmesidir. Nûh (aleyhisselâm) ilâhi emir gereği, bir gemi yapmış, iman edenleri gemiye bindirmiş ve her cins hayvandan da birer çift içeri almıştır. O, bu işlemi tamamladıktan sonra büyük bir tufan kopmuş, yeryüzünü su kaplamış, gemi yüzmeye başlamış, gemiye binenler kurtulmuş, kâfirler ise boğularak helak olup gitmiştir. Böylece iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görmüştür, Hâlik-ı Zülcelâl bu gemiyi iman edenler içn bir kurtuluş vesilesi kılmıştır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Onlara bir delil de: Soylarını dolu gemiyle taşımamız ve kendileri için bunun gibi daha n'ce binekler yaratmış olmamızdır.» Bu gemiler ihsanların yeryüzünün her köşesinde kolayca gezip dolaşmaları, ihtiyaçlarını gidermeleri, uzak mesafeleri daha kısa zamanda kat etmeleri için yaratılmıştır. Düşünebilenler için bunlarda ibret alınması gereken hikmetler vardır, İlâhî emir ile Nüh (aleyhisselâm)'un gemi yapması, kendisiyle beraber iman edenlerin içine binip kâfirlerden uzaklaşması, onların şerrinden ve zulmünden kurtulması, hem de kendisinden sonra gelen insanlara bu san'atı öğretip gemi yapmaya onları teşvik ederek Allah'ın âyetlerini açığa, çıkarmaktır. Her peygamber ayrı bir san'atın mucididir.

43

«Dilersek, onları suda boğarız. Ne kurtaran bulunur ve ne de kendileri kurtulabilirlerdi.»

Ey insanlar, eğer **Allahü teâlâ** dileseydi, gemiyle beraber onları suya batırıp boğardı. Buna kimse mani olamazdı. Nitekim zaman zaman birçok gemiler suya gark olup içindekilerin birçoğu boğulmuştur. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer dilersek, onları suda boğarız. Ne kurtaran bulunur ve ne de kendileri kurtulabilirler.» Hiç kimse Allah'ın afatından kurtulamaz, rahmetine de mani olamaz.

44

«Ama katımızdan bir rahmet ve bîr süreye kadar geçinme olarak onları geri bıraktık.»

Yüce Halik, katından bir rahmet ve bir müddet dünyada, gezip tozmaları ve geçinmeleri için geri bırakmıştır. Muayyen bir müddet onları helak olmaktan kurtarmıştır. Aklı olanların bunlardan ibret alıp Allah'ın nimetlerine şükretmeleri gerekir. Çünkü her nimet şükrü gerektirir. Hâlik-ı Mutlak, bunu şöyle beyan ediyor: -Ama katımızdan bir rahmet ve bir süreye kadar geçinme olarak onları geri bıraktık.» Geri kalmaları kendi özelliklerinden değil, Allah'ın rahmetinin eseridir. Allah, kullarından dilediğine rahmet eder.

45

«Onlara: 'Önünüzdekinden de, arkanızdakinden de sakının, ta ki esirgerlesiniz' denildiği zaman yüz çevirirler.»

İnsanlara, önünüzdeki âhiret azabından korkun, iman edip güzel amellerde bulunun, arkada bıraktığınız dünya malına da aldanıp gururlanmayın, o sizi Allah yolundan alıkoymasın. Böylece bağışlanıp azaba uğramaktan kurtulursunuz. Eğer iman edip sakınmazsanız, elîm bir azaba uğrarsınız. Fakat insanların çoğu bu davete uymayarak yüz çevirmişlerdir, işte onlar için elîm bir azab vardır. Yüce Halik onlara: «'önünüzdekinden de, arkanızdakinden de şakının, ta ki esirgenesiniz' denildiği zaman yüz çevirirler.» buyurmuştur, İmam-ı Mukatil'e göre, **Allahü teâlâ**'nın «önünüzdekinden korkun» buyurması, sizden öncekiler gibi isyan edip azaba uğramayın demektir, Arkanızdakinden de sakının demek, âhiret azabından korkun, olaki rahmet olunup azabtan kurtulursunuz. Fakat insanların çoğu buna itibar etmemiştir.

46

«Zaten Rabbinin ayetlerinden herhangi biri kendilerine geldiğinde ondan hep yüz çeviregelmişlerdir.»

Allahü teâlâ'nın âyetlerinden herhangi biri onlara geldiği vakit hemen ondan yüz çevirirler. O âyetlerden bazıları ayın ikiye ayrılması, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in savaşta parmaklarından su akması, hurma kütüğünün dile gelip konuşması, Hendek muharebesinde bir parça arpa ekmeği ile bir keçi yavrusunun o kadar insanı doyurması. Hep bunlar Yüce Hâlik'ın **Peygamber**ine vermiş olduğu âyetler ve mucizelerdir.

Kâfirler bütün bunları görmelerine rağmen, iman etmeyip **Peygamber**'den yüz çevirmişlerdir. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ed'yor: «Zaten Rabbimin âyetlerinden herhangi biri kendilerine geldiğinde ondan hep yüz çeviregelmişlerdir.»

47

«Onlara: 'Allah'ın size verdiği rızıktan sarfedin' denince o küfredenler, iman edenlere: 'Allah dileseydi, O'nun yedireceği bir kimseyi biz mi yedirecekniişiz? Doğrusu siz apaçık bir sapıklıktasınız' derler.»

Eu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Mü'minler, Mekkeli müşriklere «Allah için ayırdığınız mallarınızdan yoksullara, fakirlere yardım edin, tasâddukta bulunun» demişlerdi. Müşrikler ekinlerinden, koyunlarından, sığırlarından bir kısmını ayırıp -bunlar Allah için» derlerdi. Mü'minler, onlara «siz Allah için ayırdığını? mallardan fakirlere, yoksullara tasadduk edin» dedikleri zaman «Allah'ın yed'receği bir kimseyi biz mi yedirecekmişiz? Allah dileseydi, onları rızıklandırıp doyururdu. Bunu kudreti yeterken de rızıklandırmadı. Biz de O'na muvafakat ettik, fakirleri ve yoksulları rızıklandırıp, doyurmuyoruz. Allah yardım etmemiştir ki, biz de yardım etsek. Doğrusu siz apaçık bir sapıklıktasınız, atalarınızın dinini bırakıp Muhammed'in dinine girdiniz, fakir düştünüz ve bizim malımıza muhtaç oldunuz» demişlerdir. Kâfirler, bu sözleri müslümanlarla alay ederek şöyle söylemişlerdir. Aslında bunu bahane ederek fakirlere yardım etmemişlerdir. Halbuki **Allahü teâlâ**, kullarını denemek için nice insanları zengin, nice insanları da fakir kılmıştır. Şayet Allah katında dünyanın sivrisineğin kanadı kadar değeri olsaydı, kâfirlere bir içim su bile vermezdi. Halbuki dünyada herkese çalıştığının karşılığını vermiştir. Bu yüzden kimini zengin, kimini do fakir kılmıştır. Fakat kâfirler bu gerçeği anlamaktan çok uzaktırlar. Mü'minlere «doğrusu siz apaçık bir sapıklık içindesiniz» diyerek, kendilerinin ne büyük bir sapıklık içinde olduklarını bir defa daha ortaya koymuşlardır.

48

«Doğru sözlü iseniz bu vaad ne zamandır bildirin, derler.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kâfirleri azab ile korkutunca, onlar alay ederek «doğru söylüyorsanız, bu söylediklerinizne zaman vuku bulacak, bize haber verin' demişlerdir. Onlar, kıyametin kopacağına, o gün bütün canlıların dirileceklerine inanmamışlardır.

49

«Onlar birbiriyle itişip dururlarken kendilerini yakalayacak bir tek çığlık beklerler.»

Kâfirlerin, birbirlerine husumet duymak suretiyle alışveriş yaparken ansızın kendilerini bir çığlık yakalayacaktır. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'a göre, bu sayhadan maksat birinci sûrdur. Ona İsrafil üfürdüğü zaman, bütün canlılar bir anda oldukları yerde cansız alarak kalırlar. Hiçbir canlı hayatta kalmaz. Abdullah ibn Ömer de, kimse ne zaman sûra üfürüleceğini bilmez. Herkes işinin başındadır. Kimi yolda, kimi pazarda, kimi tarlasında, kimi alışverişindedir. Vallahi sûra üfürüldüğü zaman bütün canlılar oldukları yerde kalırlar.» Kıyametin ne zaman kopacağını **Allahü teâlâ** kimseye bild'rmamiştir. Onun zamanını ancak kendisi bilir.

50

«O zaman, artık ne vasiyet edebilirler ne de ailelerine dönebilirler.»

Sûra üfürüldüğü zaman ne birbirlerine vasiyet edebilirler, ne de taşrada olanlar evlerine ailelerine dönebilirler. O anda herkes olduğu yere cansız yıkılıp kain-. İsrafil (aleyhisselâm) birinci sûra üfürdüğü zaman, bütün canlılar ölür, ikinci sûra üfürdüğü zaman ise tekrar dirilirler.

51

«Sûra üfleyince kabirlerinden kalkıp Rablerine doğru akın ederler.»

«israfil ikinci kez sûra üfürünce bütün canlılar mezarlarından kalkıp Rablerinin huzuruna doğru koşarlar. Ve mahşer yerine toplanırlar, O zaman şöyle derler.

52

«Eyvah bize, uyuduğumuz yerden bizi kim kaldırdı? derler. Onlara: 'İşte Rahman olan Allah'ın vaadettiği budur, **peygamber**ler doğru söylemişlerdir' denir.»

Kıyamet günü ikinci sura üfürülünce bütün canlılar mezarlarından kalkarlar ve insanlar «dünyada bize haber verilip korkutulan gün gelmiştir' diyerek feryat ederler ve «-eyvah bize, uyuduğumuz yerden bizi kim kaldırdı?» derler. Onlar kabirde kaldıkları süreyi uykuda geçirdiklerini zannederler. Bunun için -uyuduğumuz yerden bizi kim kaldırdı?» derler. O zaman, dünyada amellerini yazan melekler kendilerine şöyle derler: «İşte Rahman olan Allah'ın vaadettiği budur. **Peygamber**ler doğru söylemişlerdi. Fakat siz dünyada iken buna inanmadınız, şimdi gözünüzle gördünüz, azabınızı çekin.» O zamanki pişmanlık asla fayda vermeyecektir. Çünkü kıyamet günü tekrar dünyaya dönüş yoktur.

53

«Tek bir çığlık kopar, hepsi hemen huzurumuza getirilmiş olur.»

Kıyamet günü sura üfürüldüğü zaman, hemen hepsi mahşer yerine Allah'ın huzuruna hesap vermek için toplanırlar. Kimae hesaba çekilmekten kurtulamaz. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Tek bir çığlık kopar, hepsi, hemen huzurumuza getirilmiş olur.»

54

«Artık bugün kimseye hiçbir haksızlıkta bulunulmaz. İşlediklerinizden başkasıyle karşılanmazsınız.»

Kıyamet günü herkes dünyada yaptığı, amelin karşılığını alır, kimseye haksızlık yapılmaz. Dünyada sâlih amel işleyenler mükâfatını, kötü amel işleyenler de cezasını görür. Kimsenin zerre kadar ameli zayi olmaz. Aklı olanların bundan ibret alması gerekir. Allah katında yüksek derecelere ulaşmak isteyenler, sâlih amel işlesinler. İyi amel sahipleri hesaba çekilmeden cennete gideceklerdir. Kötü amel işleyenler ise cezalarını çekmek üzere cehenneme sevk edileceklerdir. O gün kimseye haksızlık yapılmayacaktır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: -Artık- bugün

kimseye hiçbir haksızlıkta bulunulmaz, işlediklerinizden başkasıyla karşılanmazsınız.»

55

«Doğrusu bugün, cennetlikler eğlenceyle meşguldürler.»

Kıyamet günü cennetlikler, cehennemliklerden ayrılıp cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme sevk edilirler. Cennete girenler oradaki bütün nimetlerden istifade ederek eğlenirler. İmam-ı Mukatil ile İmam-ı Kelbî'ye göre cennet ehli perdeler içinde bakire hurilerle sohbet ederler. Cehennem ehlini unuturlar, cennet nimetlerinin zevkinden hiçbir şey hatırlamazlar. Zeyd ibn Erkam'ın **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den rivayetine göre, **Allahü teâlâ** cennet ehlinin her birine yüz kişilik şehvet kuvveti verir. Yeme içmede de böyledirler. Ehl-i kitaptan birisi **Peygamber**imize gelip «ey Allah'ın Resûlü, bir kimse yer, içer de nasıl onun ihtiyacı olmaz?' der. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de şu cevabı verir: «Yedikleri ve içtikleri misk kokusu gibi bedenlerinden ter olarak süzülüp çıkar. Sonra karınları acıkır hiç yememiş gibi olur.» işte cennet ehli böyle mükâfatlandırılır. Bu, onların dünyada yaptıkları sâlih amellerin karşılığıdır. İman edip sâlih amel işleyenler Allah katında mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

56

«Onlar ve eşleri gölgeliklerde tahtlar üzerine kurulup yaslanmışlardır. »

Cennet ehli ve eşleri gölgeliklerde kendileri için hazırlanmış tahtlar üzerine kurulup yaslanmışlardır. Onların eşleri huriler olup köşkler içinde kurulmuş tahtlar üzerinde otururlar. İstediklerini yerler içerler. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar ve eşleri gölgeliklerde tahtlar üzerine kurulup yaslanmışlardır.» Bu, onlara Allah'ın lütfü ve ihsanıdır.

57

«Orada meyveler ve temenni ettikleri her şey onlarındır.»

Cennet ehline çeşit çeşit meyveler ve temenni ettikleri her şey verilir. Arzu ettiklerini yerler içerler, Neyi isterlerse önlerine gelir. Bu, onların amellerinin karşılığıdır.

58

«Rahmeti çok geniş olan Rablerinden bir de selâm vardır.»

Cennet ehline rahmeti bol olan Rablerinden bir de selâm vardır. Melekler onlara Allah'ın selâmını ulaştırırlar. Onlar huzur içinde cennette istedikleri yerde gezerler ve altlarından ırmaklar akan köşkler içinde otururlar.

59

«Allah şöyle buyurur: Ey günahkârlar, bugün siz ayrılın.»

60

«Ey Âdemoğulları, ben size şeytana tapmayın, o sizin için apaçık bir düşmandır.»

61

«Bana kulluk edin, bu doğru yoldur, diye bildirmedim mi?»

Yüce Halik, kıyamet günü, kâfirleri ve günahkârları mü'minlerden ayırıp günahkârlara «Ey Âdemoğulları, ben size şeytana tapmayın, o sizin için apaçık bir düşmandır. Bana kulluk edin, bu doğru yoldur, diye bildirmedim mi?» diye buyuracaktır. **Allahü teâlâ**, göndermiş olduğu kitaplarda şeytanın, Âdemoğlunun en büyük düşmanı olduğunu bildirmiş ve ona tâbi olmamalarını emretmiştir. Kim ona tâbi olursa, Allah'tan uzaklaşıp şeytana dost olmuştur. Şeytana dost olup, yolundan gidenler için elim bir azab hazırlanmıştır. Çünkü o insanları Allah yolundan alıkoyup kendisine taptırmıştır. Ona tapanlar ise elbette elîm bir azaba uğrayacaklardır. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) «bir kimseye tâbi olup dediklerini yapmak, yolundan gitmek, ona tapmaktır» demiştir. Demek ki şeytanın yolundan gitmek, onun istediği istikamette hareket etmek, ona tapmak demektir.

62

«Yemin olsun ki, o sizden nice nesilleri saptırmıştı. O vakit niye düşünmüyordunuz?»

Şeytan Âdemoğullarından birçoğunu azdırıp Allah yolundan alıkoymuş, onları azaba ve felâkete sürüklemiştir. Çünkü o, insanların en büyük düşmanıdır. Ey insanlar, onun sizi saptırıp Allah yolundan alıkoymasını neden düşünmüyorsunuz? Şeytan sizden önce nice insanları azdırıp Allah yolundan sapıtmıştır. Bunlardan ibret alıp neden Allah'ın dinine sarılıp şeytandan uzaklaşmıyorsunuz? Halbuki o, sizi felâkete sürükleyerek Allah'ın rahmetinden uzaklaştırıyor. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, o sizden nice nesilleri saptırmıştı, O vakit niye düşünmüyordunuz?» Şeytan, Âdemoğlunu kandırıp kendisi gibi Allah'ın rahmetinden uzaklaştırmak için kıyamete kadar mühlet istemişti.

63

«İşte bu, tehdit edilegeldiğiniz cehennemdir.»

64

«Küfür edişinize mukabil girin oraya.»

Kıyamet günü kâfirlere «işte bu, tehdit edilegeldiğiniz cehennemdir, îmandan yüz çevirip âhireti inkâr ettiğiniz için şimdi ona girin. Bu, küfrünüzün karşılığıdır- denir. Kâfirler de ona girerler ve lâyık oldukları cezayı görürler, iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

65

«O gün ağızlarının üstüne mühür basarız. Bizimle elleri konuşur, ayakları da yaptıklarına şahidlik eder.»

Kıyamet günü kâfirlerin ağzına mühür vurulur, elleri ve ayaklan aleyhlerine şahidlik yapar. Dünyada yaptıklarını bîr bir haber verirler. **Allahü teâlâ** kıyamet günü her insana çocuklarını, hanımlarını, hısım akrabalarını, komşularını şahid tutar. Yaptıklarını bir bir haber verirler. Kâfirler, Allah'a ortak koşmadıklarını söylerler. İşte o zaman ağızlarına mühür vurulur, elleri ve ayaklan konuşturulur, bütün uzuvları kendi aleyhlerine şahidlik yapar. Bunu

görünce «siz helak olasınız, ben sizi kurtarmak için çalışıyorum, halbuki siz kendi aleyhinizi şahidlik ediyorsunuz» der. Eller, ayaklar ve diğer azalar da «b'zim elimizden ne gelir? Allah bütün nesneleri konuşturuyor, bizi konuşturan da O'dur» derler. Hakiki mü'min bundan ibret alıp, nefsine «ey nefsim, yarın Allah'ın huzuruna çıktığın zaman bütün azaların senin lehine veya aleyhine şahidlik edeceklerdir. Âzalarının aleyhine şahidlik etmemeleri için şimdiden tedbirini al, Allah'ın emirlerine sarıl, yasaklarından sakın, asla isyan etme ve azalarını hayır yolda kullan ki, kıyamet günü senin lehine şehadette bulunsunlar. İşte o zaman saadete, rahmete, nimete kavuşur, Allah'ın huzurunda mahcup olmazsın. Herkes bundan ibret almalı ve ona göre amel etmelidir.

66

«Eğer dileseydik, onlan gözlerinin üzerinden silme kör yapardık da yol bulmaya çalışırlardı. Nasıl görebilirlerdi?»

Şayet **Allahü teâlâ** dileseydi, kâfirlerin kalblerini küfür ve zulmetle kaplayıp kör ettiği gibi, gözlerini de silme kör ederdi de, yol bulmak için itişip kakışmaya başlarlardı. O durumda yollarını nasıl görebilirlerdi? Körler yollarını bulamadıkları gibi, kalbleri küfür ve zulmetle dolu olanlar da hidâyet yolunu asla bulamazlar. Hidâyet yollarını bulabilmeleri için, kalblerini kaplayan küfür perdesi yırtılacak, iman nuru ile aydınlanacaktır. İşte o zaman hidâyete ererler. Gözü kör olanlar başkalarının yardımıyle de olsa yollarını bulup hedeflerine ulaşabilirler. Kalbleri kör olanlar ise asla hidâyete ulaşamazlar. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer dileseydik, onları gözlerinin üzerinden silme kör yapardık da yol bulmaya çalışırlardı. Nasıl görebilirlerdi?»

67

«Yine dileseydik, kendilerini oldukları yerde dondururduk da, ne ileri gidebilirler ve ne de geri dönebilirlerdi.»

Eğer **Allahü teâlâ** dileseydi, kâfirlerin yüzlerini taşa çevirir, hepsini oldukları yerde dondurur bırakırdı. O zaman ne ileri gidebilirler ve ne de geri dönebilirlerdi. Cansız olarak bulundukları yerde taş gibi kalırlardı. Veya suratlarını domuz ve maymuna

benzetirdi de oldukları yerde kalırlardı. Nitekim Mûsâ (aleyhisselâm) ile İsa (aleyhisselâm)'nın kavimlerini böyle yapmıştı. Küfredenleri taş gibi dondurmak veya suretlerini başka şekle sokmak **Allahü teâlâ** için çok kolaydır. Bunu şöyle beyan ediyor: «Yine dileseydik, kendilerini oldukları yerde dondururduk da, ne ileri gidebilirler ve ne de geri dönebilirlerdi.»

68

«Uzun ömürlü yaptığımızın hilkatini tersine çevirmiştedir. Akıllan ermiyor mu?»

Yüce Halik, uzun ömür verdiği insanin yaşlandıkça güçlerini, kuvvetlerini ellerinden almış, onları tekrar çocukluk halindeki durumlarına çevirmiştir. Kimse buna mani olamamıştır. Çünkü bu, Allah'ın değişmeyen kanunudur. Kimse buna engel olamaz. İnsanların aklı buna ermiyor mu? ömürleri ne kadar uzun olursa olsun, sonunda yine Allah'a döndürüleceklerdir. Kimse ömrünün uzun olmasına, kuvvetine, gücüne, varlığına güvenmesin ve bunlarla öğünmesin; bunların hepsi geçicidir. İnsan ile gidecek olan, yaptığı amellerdir. İnsanlar hâlâ bu gerçekleri anlamayacaklar mı? Hani asırlarca saltanat sürenler, nerede (hâşâ) Allah'lık iddiasında bulunanlar, hepsi helak olup gitmediler mi? Şimdi onların yerlerinde baykuşlar ötmüyor mu?

69

«Biz ona şiir öğretmedik. Bu ona yaraşmaz da. Bu bir öğüt ve apaçık Kur'an'dan başka değildir.»

Kâfirler, Kur'ân-ı Kerîm'e şiir, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e de şair demişlerdir. **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek onların iddialarını reddetmiş ve şöyle buyurmuştur: «Biz ona şiir öğretmedik. Bu ona yaraşmaz da. Bu bir öğüt ve apaçık Kur'an'dan başkası değildir. Muhammed, bizim felçimizdir. Okuduğu hakkı bâtıldan, helâli haramdan ayırdeden ve insanları hidâyete götüren Kur'an'dır.» Kur'an'a şiir diyenler, bunun bir benzerini getirsinler. Bugüne kadar bir benzerini getiremediler, bugünden sonra da getiremeyeceklerdir. Rivayete göre **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hiçbir zaman şiir

söylememiştir. Fakat bazı sözleri tertip itibariyle şiire benzemektedir. Meselâ: «Ben peygamberim, asla yalanım yoktur. Ben, Abdülmuttalib'in oğlu Abdullah'ın oğluyum.» Yine bir gün mübarek ayaklan taşa dokunur, parmağı kanamaya başlar, o zaman da şöyle der :

Ancak bunlar şiir değil, sadece şiire benzerler. İmam-ı Katade (radıyallahü anh) şöyle rivayet eder: Âişe validemizden Peygamberimizin şiir söyleyip söylemediğini sordum. Şöyle cevap verdi: «Resûlüllah hiç şiir söylemedi, ancak bazan kardeşim Beni Kays'ın şiirlerini okurdu. Onları da tertip üzere okumazdı. Ebû Bekir 'Ey Allah'ın Resulü, bu beyt böyle değildir' dediği zaman 'ben şair değilim, bana lâyık da değildir' derdi» demiştir. Bu ifadeden şiir söylemenin tamamen yasak olduğu da anlaşılmamalıdır. İçinde şeriata aykırı ve şehveti körükleyecek sözler bulunursa o gibi şiirleri söylemek ve okumak haramdır.. Şayet insana öğüt veren ve İslâm'a sevkeden şiirler olursa, onları söylemek ve okumak mahzurlu değil aksine faydalıdır. Çünkü o gibi şiirlerde ders alınması gereken sözler vardır. Aklı olanların bunlardan ibret alarak, hangi şiirin günah, hangisinin günah olmadığına hükmetmelidir.

70

«Diri olan kimseyi uyarsın ve verilen söz de kâfirlerin aleyhine çıksın.»

Hâlik-ı Mutlak, Kur'ân-ı Kerim'i, akl-ı selim sahiplerini uyarmak, imanı küfrü, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, helâli haramı bildirmek ve kâfirler hakkındaki vaadinin hak olduğunu belirtmek için, sevgili Peygamberine indirmiştir, Allahü teâlâ yemin edip «peygamberlerime iman etmeyenlerle cehennemi doldururum» buyurmuştur.

Ayetteki (.....) kelimesinden maksat, canlı demektir. Fakat burada bahsededilen ruh taşıyan canlı demek değildir. Şayet öyle olsaydı kâfirler de, hayvanlar da ruh taşıyan canlılardandır, onların da bu Kuruba girmesi gerekirdi. Bundan maksat kalbleri diri olanlardır. İşte onlar Kur'an'ın nasihatini ve öğütlerini dinlerler, imanı kalblerine yerleştirirler, Allah'tan başkasına asla tapmazlar;

Bu bakımd; **Allahü teâlâ** kâfirleri ölüye benzetmiştir. Çünkü onlar hakkı iş mezler, görmezler, söylemezler ve kalblerinde de hiçbir dirilik alameti yoktur ki, onunla hak bildiklerini kabul etsinler. Onlar tıp ölüler gibidirler, ölü ise işitmez, görmez, söylemez, düşünmez, hiç bir hareket göstermez. Aklı olanların bundan ibret alması gerek ilâhî daveti ancak diri kalbler duyarlar.

71

«Kudretimizle kendileri için hayvanlar yarattığımızı görmezler mi? Onlara sahip olmaktadırlar.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ**'nın sizin için hayvanlar yarattığını görmediniz mi? Siz onların etlerinden, sütlerinden, yağlarından, derilerinden, yünlerinden istifade ediyorsunuz ve onlara maliksiniz Bunlar sizin için yaratılmış nimetlerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: 'Kudretimizle kendileri için hayvanlar yarattığımızı görmezler mi? Onlara sahip olmaktadırlar.'

72

«Biz, onları kendilerine müsahhar kıldık. İşte binecekleri bunlardan, yiyecekleri bunlardandır.»

Yüce Hâlik, hayvanları kullarının emrine vermiştir. Onlar hayvanların etlerinden, sütlerinden, yünlerinden, yağlarından, derilerinden istifade ektikleri gibi, binek olarak da kullanırlar, yüklerini taşıtırlar, çiftlerini sürdürürler. Bunların hepsi insanların istifadeleri için yaratılmıştır. Düşünebilenler için hikmetler vardır.

73

«Bunlarda kendileri için daha nice menfaatler ve Içtcekler vardır. Hâlâ şükretmezler mi?»

Ey insanlar, bu hayvanlarda sizin için daha nice menfaatler ve içecekleriniz vardır. Siz hâlâ bunca nimetlerin sahibin» şükretmeyecek misiniz? Bütün bunlar sizin için yaratılmıştır. Her nimet şükrü gerektirir. Vüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Bunlarda kendileri için daha nice menfaatler ve içecekler vardır. Hâlâ şükretmezler mi?»

74

«Allah'ı bırakıp da, kendilerine yardımı dokunur diye, başka tanrılar edindiler.»

Kâfirler, Allah'ı bırakıp da, kendilerine yardımı dokunur diye, başka tanrılar edinmişlerdir. Halbuki ma'bûd edindiklerinin ne kendilerine bir faydası dokunur ve ne de kendilerini Allah'ın azabından kurtarabilir. Bütün bu nimetlerin sahibi olan Allah'a, putlarını eş koşarlar. Halbuki putlar kendilerini Allah'tan uzaklaştırmadan başka bir işe yaramaz. O küfredenler hâlâ bundan ibret almayacaklar mı?

75

«Oysa onlar yardım edemezler, ancak Kendileri o tanrılara koruyuculuk için nöbet beklerler.»

Kâfirlerin tapmış oldukları putlar kendilerini Allah'ın azabından asla koruyamazlar. Çünkü onların hiçbir şeye güçleri yetmez, sadece putlarına bekçilik yaparlar. Putları, onları ne var edebilir, ne yok edebilir, ne kendilerini rızıklandırır, ne de koruyabilir. Bütün bunları yapan Allah'tır. Bütün bunlara rağmen Allah'ı bırakıp putlara taparlar. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Oysa onlar vardım edemezler, ancak kendileri o tanrılara koruyuculuk için nöbet beklerler.»

76

«O halde bunların sözü seni üzmesin. Biz onların gizlediklerini ite, açığa vurduklarını da şüphesiz biliriz.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlerin seni yalanlamalarına üzülme. Biz onların senin hakkında gizlediklerini de, açığa vurduklarını da biliriz. Ve onlardan intikamımızı alırız.» Kâfirlerin, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hakkında besledikleri kini de, açığa vurduklarını da Allah bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Ve onlardan intikamını alır. Yüce Allah bu âyeti, **Peygamber**ini teselli için inzal buyurmuştur.

77

«İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi ki, hemen apaçık bir hasım kesilir»

78

«ve kendi yaratılışını unutur da: 'Bu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş' diyerek, bize misal vermeye kalkar?»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ**'nın sizi bir nutfeden yarattığını görmez misiniz? Buna rağmen O'na apaçık bir düşman kesilirsiniz ve kendi yaratılışınızı unutursunuz da: «Bu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş, bunlar dağılmış, toprağa karışmış» diyerek, Allah'a misal vermeye kalkışırsınız. Sizi bir damla sudan var eden Allah, öldükten sonra tekrar diriltmeye kadir değil midir? Her şeyi yoktan var eden Allah elbette çürümüş kemikleri tekrar var etmeye kadirdir. Bunu inkâr edenler kendi yaratılışlarına bir baksınlar? Bir damla suya şekil verip insan haline getiren ve onu akıl nimetiyle süsleyen Allah, çürüyüp toprağa karışan insanı tekrar eski haine getiremez mi? Bu, bir damla sudan koskoca insanı yaratmaktan daha mı zordur? Halbuki var olan bir şeyi eski hâline getirmek, yoktan var etmekten daha kolaydır.

79

«Ey Muhammed, de ki: Onları ilk defa yaratan diriltecektir. O, her türlü yaratmayı bilendir.»

Ey insanlar, sizi ilk defa yaratan kıyamet günü tekrar diriltecektir. O, her türlü yaratmayı bilen ve her şeye kadir olandır. Sizi yoktan var ettiği gibi, kıyamet günü tekrar diriltecektir. Yüce Halik, bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, de ki: Onları ilk defa yaratan diriltecektir. O, her türlü yaratmayı bilendir.»

80

«Yaş ağaçtan size ateş çıkarandır. Ondan ateş yakarsınız.»

Ey insanlar, yaş ağaçtan ateş çıkartan Allah, kıyamet günü sizi tekrar diriltmeye kadir değil midir? Siz o kibrit ağacından ateş yakarsınız, o, sizin için büyük bir nimettir. Ateş olmasaydı, siz ne ile

yiyeceklerinizi pişirip ısınacaktınız? Her şeye kadir olan Allah, öldükten sonra sizi tekrar diriltmeye de kadirdir.

81

«Gökleri ve yeri yaratan, kendilerinin benzerini yaratmaya kadir olmaz mı? Elbette olur. Çünkü O, her şeyi yaratandır ve hakkıyle bilendir.»

Gökleri direksiz olarak yaratan, yeri var eden ve her şeyi noksansız meydana getiren Allah, kıyamet günü bütün canlıları tekrar yaratmaya kadir olamaz mı? Elbette olur. Çünkü O, her şeyi yaratmaya yoktan var etmeye kadirdir. Bu kâinatı yoktan var eden, gök kubbeyi direksiz tutturan, insanları öldükten sonra tekrar yaratamaz mı? Hâlik-ı Mutlak, bunu şöyle beyan ediyor: «Gökleri ve yeri yaratan, kendilerinin benzerini yaratmaya kadir olmaz mı? Elbette olur. Çünkü O, her şeyi yaratandır ve hakkiyle bilendir,»

82

«Bîr şeyi dilediği zaman. Onun emri, ancak 'Ol' demesinden ibarettir. O da oluverir.»

Hâlik-ı Zülcelâl, bir şeyi dilediği zaman, ona sadece «ol» der. O da, o anda oluverir. Hâlik-ı Mutlak'ın var etmesi bu kadar kolaydır. Çünkü her şey O'nun emrindedir. Dilediğini bir anda var eder, dilediğini de bir anda yok eder. O'nun için hiçbir zorluk yoktur. Ha yoktan var etmiş, ha ölüleri diriltmiş. Var etmek, veya ölüleri diriltmek sadece -ol» emrine bakar. O anda dilediği odur.

83

«Her şeyin hükümranlığı elinde olan ve sizin de kendisine döneceğiniz Allah'ın şanı ne kadar yücedir.»

Gökleri, yeri ve içindekileri yaratan, her şeyin hükümranlığı elinde olan ve öldükten sonra sizin, de kendisine döneceğiniz Allah'ın gani ne kadar yücedir. Her şeyi yoktan var eden O'dur. O, hiçbir şeye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır. Kıyamet günü amelinize göre sizi mükâfatlandıracak veya cezalandıracaktır. O gün, herkese amelinin karşılığı verilecektir. Kimseye zulmedilmeyecektir.

Çünkü her şeyin hükümranlığı O'nun elindedir. O, adildir, adliyle hükmeder.

İmam Ebû'l-Leys Semerkandî (radıyallahü anh), Übey ibn Kab'dan şöyle rivayet etmiştin Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), her şeyin bir kalbi vardır, Kur'ân-ı Kerim'in kalbi de -Yasin» dir. Kim Yâsin'i Allah'ın rızasını kazanmak için okursa, Kur'an'ı on iki defa okumuş olur ve günahları bağışlanır. Şayet can çekiştiren bir hasta üzerine okunursa, Yâ-sin'in her harfi adedince **Allahü teâlâ** on melek gönderir. Onlar hastanın karşısında saf bağlayıp afvı için dua ederler. Ruhunu teslim edene kadar yanından ayrılmadıkları gibi, yıkanırken, kefenlenirken, namazı kılınırken, mezara konurken de cemaatine iştirak ederler. Azrail ruhunu kabzedeceği zaman, cennetten bir melek cennet şarabiyle beraber gelir, doyasıya ona içirir, o kimse artık cennete girene kadar asla susamaz. **Allahü teâlâ**'dan niyazımız mü'min kullarına cennet şarabım içerken ruhlarını teslim etmek nasip etsin.

SAFFAT SÛRESİ

Bu mübarek sûre Kur'ân-ı Kerîm'in 37. süresidir ve En'am Sûresi'nden sonra, Mekke'de nazil olmuştur. Yüz seksen iki âyettir. Birinci âyeti iman edenlerin saf bağlayıp **Allahü teâlâ**'ya karşı ubudiyette bulunduklarına işaret ettiği için, buna izafeten «Saffat» adını almıştır. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca konular şunlardır:

1- **Allahü teâlâ**'nın vahdaniyetine, azametine şehadet eden ve gökyüzünü süsleyen yıldızların ve gezegenlerin yaratılışlarını beyan ed))r.

2- Bazı ilâhî sırlara vâkıf olmak isteyen şeytanların birer şimşek ile nasıl kovulduklarını ve Allah'ın âyetlerini inkâr edenlerin elim bir azaba uğrayacaklarını anlatır.

3- Peygamberleri yalanlayanların ne büyük bir azaba uğrayacaklarını, iman edenlerin ise ne gibi nimetlere kavuşacaklarını müjdeler,

4- Önceki ümmetlere gönderilen altı **peygamber**in kıssalarını beyan eder ve onlara muhalefet edenlerin akıbetlerinin nasıl olduğunu beyan ederek, arkadan gelenlerin onların uğradıkları akıbete uğramamaları için dikkatlerini celbeder.

5- Meleklerin Allah'ın kızları olduğunu iddia edenlerin, bu iddialarını reddederek, kıyamet günü uğrayacakları elim azabı bildirir.

6- Peygamberlerin ilâhî nusrete nail olacaklarını müjdeler,

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e muhalefet edenlerin ne müthiş bir cezaya çarptırılacaklarını ihtar eder.

7- Hamd ve senanın yalnız Âlemlerin Rabbine mahsus olduğunu beyan eder,

1

«Saflar bağlayıp duranlar hakkı için.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre, **Allahü teâlâ** bu âyette meleklerin saflarına yemin etmiştir. Nitekim mü'minlerin namazda bağladıkları safa yemin ettiği gibi. Bazı tefsircilere göre, **Allahü teâlâ** savaşta saf, tutan gazilerin saffına yemin etmiştir. Bazılarına göre ise **Allahü teâlâ**, gök ile yer arasında saf tutup uçan kuşların saffma yemin etmiştir. Bazı tefsircilere göre ise, mescidlerde saf bağlayan mü'minlerin saffına yemin etmiştir. Âyette geçen; «saf', itaatte saf tutma» nın faziletine işaret eder ki, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in bu hususta pek çok hadîsi vardır. Şayet Allah katında saffın fazileti olmasaydı, Yüce Halik saf'fa yemin etmezdi. Çünkü O, katında azz ve şerif olmayan şeylere yemin etmez.

2

«Fenalıklardan nehy ve men edenler hakkı için.»

Âdemoğulları üzerine müvekkil olan ve onları şerre sapmaktan; men eden melekler hakkı için. Bazı tefsircilere göre, Yüce Halik, insanları hidâyete sevk etmek için göndermiş olduğu kitaplara and içmiştir.

3

«Kur'ân'ı tilâvet edenler hakkı için.»

Peygamberlere Allah'ın âyetlerini okuyan Cebrail hakkı için. Bazı tefsircilere göre, Kur'an okuyan mü'minler hakkı için. Hâlik-ı Zülcelâl, bunlara da yemin etmiştir. Bütün bunlara yemin ottikton sonra, şu hakikati ifade ediyor.

4

"Hiç şüphesiz sizin ilâhınız birdir."

İmam-ı Mücahid'e göre, **Allahü teâlâ**'nın bunların hepsine ayn ayrı yemin etmesi, vahdaniyetini ve kudretini isbat içindir. Bu, şu demektir: Ey insanlar, melekler, günahlardan yarlığayıcı kitaplar, Allah'ın âyetlerini **peygamber**lerine getiren Cebrail ve Kur'an okuyan mü'minler hakkı için bilin ki, sizin Rabbiniz, Halikınız, sizi rızıklandıranınız, besleyeniniz, koruyanınız birdir; O'nun şeriki ve benzeri yoktur.

5

«O, göklerin, yerin ve bunların arasında ne varsa, hepsinin Rabbidir. Doğuların da Rabbidir O.»

Yüce Halik, göklerin, yerin ve bu ikisi arasında ne varsa hepsinin yaratıcısı, terbiye edicisi, rızıklandıranı, koruyanı, muhafaza edeni, tertip edenidir. O, doğunun da, batının da Rabbidir. Her şeyi yoktan var eden O'dur. O'ndan başka yaratıcı, var edici, rızıklandırıcı yoktur. Her şey O'na muhtaçtır.

6

«Şüphesiz ki, biz en yakın göğü bir zinetle, yıldızlarla süsledik.»

Allahü teâlâ göklerde ve yerde ne varsa hepsini insanlar için yaratmıştır. O, gece karanlığında yolunuzu bulup rahatlıkla istediğiniz istikamete gitmeniz için gökyüzünü bir zinetle, yıldızlarla donatıp süslemiştir. Bunların inciler gibi dizilip gece karanlığında yeryüzünü aydınlatması Allah'ın kudretinin eseridir. Düşünebilenler için, bunlarda hikmetler vardır.

7

«Onu, inatçı her türlü şeytandan koruduk.»

Yüce Halik, o yıldızları, göğe çıkıp melefcût âleminin sırlarını öğrenmek isteyen her türlü şeytandan korumuştur. Onlar göğe çıkmak istedikleri zaman, melekler tarafından taşlanarak her taraftan sürülüp götürülürler, göğe çıkamazlar. Allah onların göğe çıkmasına asla izin vermez. Onlar, göğün sırlarını dinlemeye kalktılar mı her taraftan taş yağmuruna tutulurlar. El çabukluğu ile bir şeyler kapmak isterlerse, inişlerinde bir alev derhal onların peşine takılır, çarparak yakar, mahveder.

8

«Onlar yüce alemi asla dinleyemezler. Her yandan kovularak atılırlar.»

9

«Onlara ardı arası kesilmez bir azab vardır.»

Melekler, şeytanların göğe çıkıp melekûtun sırlarına vâkıf olmasına mani olurlar. Şayet onlar melekût âleminin surlarına vâkıf olsalardı, onları gelip kendi yoldaşlarına haber verirlerdi ve onlar da şeytanlarından öğrendiklerini halka bildirirlerdi. Böylece gaipten haber vermiş olurlardı. Halbuki gaibi Allah'tan başkası asla bilemez. Bunlar göğe çıkmak istedikleri vakit, her taraftan taş yağmuruna tutulurlar ve bir şeye vâkıf oldukları zaman, hemen bir alev onların peşine takılır, çarparak yakar, yok eder. İşte bu Allah'ın kudretinin eseridir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bir akşam bir gurub sahâbesiyle otururlarken bir yıldızın battığını görürler. **Resûlüllah**, «bu batan yıldız hakkında ne dersiniz?» diye sorar. Yanında bulunanlar da «Ey Allah'ın Resulü, bu büyük bir insanın öleceğine işaret eder» derler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onlara şu cevabı verir: «Yıldızların kayması (batması) ne bir kişinin ölmesine işaret eder ve ne de doğmasına işaret eder. **Allahü teâlâ** bir hüküm arzettiği zaman arşa götüren melekler onu işitirler, tesbihe başlarlar ve yedinci kat göğün meleklerine «Rabbimiz hükmetti» diyerek haber verirler. Her

kattaki melekler bu hükmü bir alttakina ulaştırırlar. Böylece, bu haber dünya semasına ulaşır. Şeytanlar ve cinler o hükümleri öğrenmek için semaya yükselirler, melekler de onları kovmak için ateş atarlar. Fakat onlar, benden önce bu hükümlerden bir kısmını öğrenip yalan da katarak dostlarına haber verirlerdi. Şimdi oraya çıkmaya asla mecalleri yoktur. İşte bu yıldızların kayması, meleklerin şeytanları tamlamasıdır ve onlara atılan ateştir.

10

«Meğer ki bir çalıp çarpan olsun. Delip geçen bir alev onun peşine düşüverlr.»

Cinler ve şeytanlar melekût âleminden asla haber alamazlar. Şayet çalıp çırpıp alacak olsalar bile hemen onları delip geçen, yok eden bir alev peşlerine düşüverir. Yakaladığı yerde yok eder. Bu bakımdan onlar hiçbir habere vakıf olamazlar. Çünkü «şihap» denilen parlak bir ateş parçası onları takip eder ve onları yakar.

Ayette geçen hatf: Çalmak, sür'atle almak, hemen kapıp kaçırmak manasınadır. Sakıp: Işık verici, kuvvetli ziyası olan ve delik deşik edici demektir. Sakıp, aynı zamanda şeytanlara atılan bir ateş parçasıdır.

11

«Şimdi sor onlara, yaratılışta kendileri mi daha kuvvetli, yoksa bizim yarattıklarımız mı? Esasında biz kendilerini bir özlü çamurdan yarattık.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine göyle buyuruyor; «Yâ Muhammed, şimdi o kıyameti inkâr edenlere sor, yaratılışta kendileri mi daha kuvvetli, yoksa bizim yarattıklarımız mı? Esasında biz kendilerini bir özlü çamurdan yarattık.» Kıyamet günü dirileceklerini inkâr eden kâfirler, ataları Hazret-i Âdem'in süzme çamurdan yaratıldığını hiç düşünmezler mi? Onu yoktan var eden Allah, insanları öldükten sonra tekrar diriltmeye kadir değil midir? Elbette kadirdir, Çünkü her şey O'nun yaratması ve dilemesiyle meydana gelmektedir. O, «ol» dedi mi her şey bir anda oluverir.

Lazip: Yapışık, birbirine tamamen karışmış olan ve sabit bulunan şey demektir. İşte insanların asıl maddesi budur. Balçıktan yaratılan insan, neyine böbürleniyor? Neden Rabbine karşı hakkıyle kulluk görevini yerine getirmiyor?

12

«Fakat sen onlara şaşıyorsun. Onlar da seni alaya alıyorlar.»

13

«Onlara öğüt verildiğinde, düşünüp de kabul etmezler.»

14

«Bir mucize gördüklerinde onu eğlenceye alırlar.»

Allahü teâlâ'nın bunca kudret eserleri meydanda iken kâfirlerin, öldükten sonra kıyamet günü tekrar dirileceklerini inkâr etmelerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şaşıyordu. Onlar ise **Peygamber** ile alay ediyorlardı. Kendilerine öğüt verilince, düşünüp kabul etmezlerdi. **Peygamber**imizden bir mucize gördükleri vakit (ayın ikiye bölünmesi, savaşta parmaklarından su akması, Ebû Cehil'in elinde taşın «lâ ilahe illâilah, Muhammedün **Resûlüllah**» diyerek ikiye bölünmesi) gibi, onu eğlenceye alırlar. Müşrikler, bunları gördükleri halde y'ne de inanmamışlar, yalanlamışlardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Bir mucize gördüklerinde onu eğlenceye alırlar.» İşte inanmayanların hali budur, hakkı gördükleri halde görmemezlikten gelirler. Onlar inkârlarının ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir.

15

«Bu apaçık bir sihirdir.»

Kâfirler, ayın ikiye bölünmesini, **Peygamber**imizin parmaklarından suyun akmasını, taşın kelime-i sehadet getirmesini ve daha birçok mucizeler görünce bunların **Hazret-i Peygamber**'in mucizeleri olduğuna inanmamışlar «bu apaçık bir sihirdir, demişlerdir. Halbuki bunların bir sihir olmadığını onlar da biliyorlardı. Buna rağmen inatları ve kinleri yüzünden inanmamışlardır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

16

«Öldüğümüz, toprak ve kemik olduğumuz zaman biz mi dirilmiş olacağız?»

17

«Evvelki atalarımı» da mı? derler.»

Kâfirler, kıyametin vukuunu inkâr ederek şöyle demişlerdir: «öldüğünüz, toprak ve kemik olduğunuz zaman biz mi dirilmiş olacağız? Bizden önceki atalarımız da mı dirilecekler? Akıl bunu asla kabul etmez.» Böylece öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr etmişlerdir. Şayet onlar kendi yaratılışlarını düşünmüş olsalardı, elbette Ahiret hayatını ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmezlerdi Onları yoktan var eden, Öldükten sonra tekrar diriltmeye kadir değil mi dir? Hiç şüphesiz kadirdir.

18

«De ki: Evet, hem de hepiniz hor ve hakir olarak.»

19

«Tek bir çığlık. Birdenbire gözleri açılıverecektir.»

Kıyamet günü dirilmeyi ve hesaba çekilmeyi inkâr edenler için **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: "Yâ Muhammed, onlara de ki: Evet, hem de hepimiz hor ve hakir olarak. İşte o, tek bir çığlıktan ibarettir ki, onların birdenbire gözleri açılıverecektîr.» İsrafil'in sûra üfürmesiyle bütün canlılar oldukları yerden hemen kalkacaklar, mahşer yerinde hesaba çekilmek üzere toplanacaklardır. Orada herkes hakkında verilecek hükmü bekleyecektir. Dünyada zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir. Hiç kimseye haksızlık yapılmayacaktır.

20

«Eyvah bize, derler. İşte bu ceza ve hesap günüdür.»

Kâfirler kıyamet günü mahşer yerine toplandıkları zaman «eyvah bize. İşte bugün, ceza ve hesap günüdür. Dünyada iken biz bugüne inanmadık, **peygamber**leri yalanladık ve alaya aldık.

Allah'ın âyetlerini inkâr ettik. Şimdi bu inkâr ve küfrümüzün cezasını çekeceğiz. Keşke iman edip **peygamber**leri yalanlama saydık da, şimdi bu azaba uğramasaydık» diyeceklerdir. Fakat o günkü pişmanlık asla fayda vermeyecek, herkes amelinin karşılığını görecektir.

21

«Onlara 'işte bu, yalanladığınız hüküm günüdür' denir.»

Kıyamet günü kâfirlere «işte bu, yalanladığınız hüküm günüdür. Size haber verildiği halde bugünü yalanladınız, inkâr ettiniz, şimdi azabınızı çekin» denir. O gün iman etmeyenler, edenlerden ayrılır. Mü'minler cennete, kâfirler ise cehenneme sevk edilirler. Herkes dünyada yaptığı amelin karşılığını görür.

22

«(Meleklere) şöyle emredilir: O zulmedenleri, onlara eş olanları ve Allah'ı bırakıp da taptıkları şeyleri bir araya toplayın.»

23

«Onları cehennem yoluna koyun.»

Allahü teâlâ kıyamet günü azab meleklerine şöyle nida eder: «Kâfirleri, onlara eş olanları, Allah'ı bırakıp da ilâh edindikleri şeyleri ve onları azdırıp saptıran şeytanları bir araya toplayın. Onların hepsini 'Hamim' denen cehennem yoluna koyun.» Azab melekleri de onların hepsini bir araya toplar «Hamim» denen cehenneme doğru sürerler. Sonra başka bir melek gelir, azab meleklerine Yüce Allah'ın şu enirini duyurur.

24

«Onları hapsedin. Çünkü onlar mes'uldürler.»

Kıyamet günü azab melekleri, kâfirleri, taptıkları putları ve onları azdırıp saptıran şeytanları bir araya toplayıp Hamim denen cehenneme doğru sürüp götürürken, bir melek tarafından «onları hapsedin. Çünkü onlar mes'uldürler» diyecektir. Bunun üzerine azab melekleri de onları hesaba çekilmek üzere hapsedeceklerdir. Hapsedildikten sonra «siz dünyada iken **peygamber**lerimizi

yalanladınız, onlara ve getirdiklerine iman etmediniz, âhireti de inkâr ettiniz. Şimdi inkârınızın ve küfrünüzün cezasını çekin» denecektir. Onlar bu suallerin hiçbirisine cevap veremeyecekler ve birbirlerinden kaçacaklardır. Bu kaçış dünyadaki gibi, bana şerri dokunmasın diye olacaktır.

25

"Şöyle sorulur: Size ne oldu ki, birbirinizle yardımlaşmıyorsunuz?"

26

«Hayır, bugün onların hepsi teslim olmuşlardır.»

Kıyamet günü kâfirlere «neden şimdi birbirinize yardım etmiyorsunuz? Halbuki dünyada birlikte putlara tapıyor, onlun ilâh kabul ediyor ve bu hususta da onlarla yardımlaşıyordunuz. Şimdi nedan yardımlaşmıyorsunuz?» denir. Onlar hiçbir cevap veremezler. Hepsi haklarında verilecek olan hükmü beklerler. Şeytanları, putları ve reisleri kendilerinden uzaklaşır. Hiçbirinden bir yardım göremezler. Başlarına gelecek olan azabı gördükleri vakit, birbirlerini mes'ul tutarlar.

27

«Onlardan kimi kimine yönelip birbirini mes'ul tutmaya kalkışırlar.»

Kafirler, kıyamet günü başlarına gelecek olan azabı gördükleri vakit, birbirlerini suçlayarak, kendilerini Allah yolundan alıkoyan reislerine, ileri gelenlerine ve şeytanlarına «bizi **peygamber**lere iman etmekten. Allah yolundan siz alıkoydunuz. Şimdi gelin, bu azabtan bizi kurtarın. Biz bu azaba sizin yüzünüzden düştük. Neden şimdi bize yardım etmiyorsunuz?» diyeceklerdir. Reisleri, ileri gelenleri ve şeytanları da, onlara şöyle derler: -Bugün biz de sizin gibiyiz, şayet bize ruhsat verilip müsaade edilirse, size de hidâyet ederiz. Biz de sizin gibi azab içindeyiz, şimdi buna hepimiz katlanacağız.» derler. Reislerinden bu cevabı alınca, putlarına dönerler ve «ey ilâhlarımız, biz dünyada size taptık, şimdi bizi bu

azabtan kurtarın. Neden bizi azabtan kurtarmıyorsunuz?» derler. Putlar da dile gelip onlara şu cevabı verirler:

«Bizim ne sizden ve ne de taptıklarımızdan haberimiz vardır. Biz cansız şeylerdik. Elimiz, dilimiz yoktu, bize tapın da demedik. Siz, kendiliğinizden bize taptınız. Şimdi bizden ne istiyorsunuz? Sizi, bize taptırtan şeytanlarınızdı, gidin, onlardan yardım isteyin. Bizi de Allah katında suçlu duruma düşürdünüz.» Putlarından bu cevabı alan kâfirler, bu defa şeytanlara dönerler ve «ey şeytanlarımız, gelin bizi bu azabtan kurtarın. Bu yola bizi sevk eden sizdiniz.» Şeytanlar da onlara şu cevabı verir: «Siz, dünyada bizi görmediniz, size **peygamber**ler ve kitaplar geldiği halde onları yalanladınız, iman etmediniz. Biz, size bir alâmet göstermedik, bir kitap da getirmedik, **peygamber** de göndermedik. Sizi zorla putlara da taptırmadık. Bizden bir söz de işitmediniz. Sadece bizim bir vesvesemize uydunuz. Böylece Allah'ın **peygamber**lerini, kitaplarını, âhiret gününü yalanladınız. Şimdi biz kendimizi kurtaramıyoruz ki, sizi kurtaralım.» Şeytanlarından da böyle cevap alınca «eyvah» derler ama, o zamanki pişmanlık asla fayda vermez.

28

«'Doğrusu siz, bize sağdan gelirdiniz' derler.»

Kıyamet günü kâfirler, reislerine ve şeytanlarına şöyle derler: «Doğrusu siz, bizi kandırmak için sağımızdan gelirdiniz. Biz de size uyduk; Allah'a, **peygamber**lere ve âhiret gününe iman etmedik. Şayet siz olmasaydınız, biz iman eder, bugünkü azaba, da uğramazdık. Şimdi bizi kurtarın.» İmam-ı Kurtubî'ye göre bu sözleri şeytana söyleyeceklerdir. Çünkü şeytan cennetten kovulunca and ederek şöyle demiştir: «Ben, onların (Âdem oğullarının) önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından gelir, onların çoğunu sen şükredici bulamazsın.- İşte şeytan cennetten tardedildiği zaman, Rabbinden kıyamete kadar mühlet istemiş, kendisine mühlet verildiği zaman, bu itirafta bulunmuştur. Tefsircilere göre, Âdem oğluna şeytanın sağdan gelmesi, bâtıl olan şeyleri hak göstermesidir. Soldan gelmesi ise, zekâttan, Allah yolunda tasadduk etmeden, fakirlere yardımdan alıkoymasıdır. Bunu da fakirlik korkusu ile yaptırtır. Önden gelmesi ise, âhireti, cennet ve cehennemi inkâr

ettirerek, her şeyin dünyada başlayıp dünyada bittiğini telkin etmesidir. Kıyamet günü azabı gördükleri vakit kâfirler, birbirlerini suçlayacaklar, o zaman reisleri ve şeytanları kendilerine şöyle diyecektir.

29

«Onlar da şöyle derler: Hayır, siz inanmış kimseler değildiniz.»

Kıyamet günü reisleri ve şeytanları, kendilerine tâbi olanlara şöyle derler: -Siz, bizi neden suçluyorsunuz? Dünyada iken Allah'a ve **Peygamber**lerine inanmış kimseler değildiniz. Hem biz, sizi imandan alıkoymadık, men etmedik. Size bir delil de getirmedik. Neden bize uydunuz? **Peygamber**leri dinlemediniz? Şimdi bizim size hiçbir faydamız olmaz. İşte o zaman hepsi sapıklıkta olduğunu anlayacaklardır. Sonra onlara reisleri şöyle der.

30

«Ve bizim, size karşı bir hâkimiyetimiz de yoktu. Bilakis siz, az çınlar güruhu idiniz.»

Kıyamet günü, kâfirlere, reisleri ve şeytanları şöyle derler: «Ve bizim, size karşı bir hâkimiyetimiz de yoktu. Bilâkis siz, azgınlar güruhu idiniz. Putlara tapmanız için size cebir de etmedik. Bizim yolumuzdan gidin de demedik. Siz kendi isteğinizle bize uydunuz, bizim ne suçumuz var? Şimdi neden bizi suçluyorsunuz? Haydin uzaklasın bizden.» İşte o zaman hepsi iman etmediklerine pişman olacaklar, iman etmek için dünyaya geri dönmeyi isteyeceklerdir. Fakat o günkü pişmanlık asla fayda vermeyecektir. Her fert dünyada yaptığının karşılığını görecektir, îman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezalarını göreceklerdir. Sonra reisleri onlara şöyle diyecektir.

31

«Bu sebeple Rabbimizîn sözü hepimizin üzerine hak olmuştur. Şüphesiz azabı tadacağız.»

32

«Çünkü biz, sizi baştan çıkardık. Zira biz de azgın kimselerdik.»

Kıyamet günü kâfirlerin ileri gelenleri ve onları azdırıp saptıranlar söyle diyeceklerdir: -Bugün Rabbimizin sözü (azabı) hepimizin üzerine hak olmuştur. Şüphesiz azabı tadacağız. Çünkü Allah, şeytana «ben cehennemi seninle ve sana uyanlarla dolduracağım» buyurmuştu. Biz şeytana uyduk, Allah'ın yolundan ayrıldık, **peygamber**lerini yalanladık, sizi de imandan ve hidâyet yolundan alıkoyduk. Şimdi hepimiz bu azabı tadacağız.»

33

«O gün hepsi azabta müşterektirler.»

Kıyamet günü kâfirlerin hepsi cehenneme atılacaklardır. Reisleri de, onlara tâbi olanlar da cehennem ateşine atılacaktır, O gün kimsenin özrü kabul edilmeyecektir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: 'O gün hepsi azabta müşterektirler.» İşte o gün iman etmeyenler böyle cezalandırılacaklardır.

34

«Biz mücrimlere böyle yaparız.»

Yüce Halik, kıyamet günü iman etmeyen mücrimleri işte böyle cezalandıracaktır. Aklı olanların bu âyetlerden ibret alıp kendilerini hak yoldan saptıranlara asla uymamaları ve Allah'ın rızasının dışına çıkmamaları gerekir. Kendilerini Allah yolundan alıkoyanlara uyanlar, şeytanın dostu olup ilâhî rahmetten uzaklaşırlar ve azaba müstahak olurlar. Kendilerini Allah yoluna çağıranlara uyanlar ise rahmete, cennet nimetlerine ve iki cihan saadetine kavuşurlar. Cenneti, rahmeti, kurtuluşu, saadeti, huzuru isteyenleri imana sarılsınlar, bunları istemeyenler ise bildikleri gibi hareket etsinler. Her fert dünyada yapmış olduğunun karşılığım Allah katında mutlaka görecektir. Bunlardan ibret alıp hakkı bulanlara ne mutlu.

35

«Çünkü onlar 'Allah'tan başka hiçbir tanrı yok' denildiği zaman büyüklük taslıyorlardı.»

Kâfirlerin azaba uğramaları şundan dolayıdır. **Peygamber**ler kendilerine gelip **Allahü teâlâ**'nın birliğine iman edin, «lâ ilahe illallah» deyin, dedikleri zaman, onlar büyüklük taslayarak iman

etmekten kaçınmışlardır. İste onların azaba müstahak olmaları iman etmediklerinden dolayıdır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: - Çünkü onlar 'Allah'tan başka hiçbir tanrı yok' denildiği zaman büyüklük taslıyorlardı.»

36

«Deli bir şair yüzünden tanrılarımızı mı bırakalım? diyorlardı.»

Kafirler, küfür ve inatları yüzünden **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i mecnunlukla itham ederek şöyle demişlerdir: «Deli bir şairin yüzünden ibadet ettiğimiz tanrılarımızı mı bırakacağız? Babalarımız, dedelerimiz de bunlara tapıyordu, Biz de onların yolundan gidiyoruz, putlarımızdan asla vazgeçmeyiz.» Halbuki en büyük mecnun puta, ağaca, taşa, hülâsa Allah'tan başkasına tapanlardır. Onlar elleriyle yaptıklarına tapıyorlar da, kendilerini yoktan var edene tapmıyorlar. Elleriyle yaptıkları cansız ve hiçbir şeyden haberi olmayan şeylere tapmaktan daha büyük delilik ve aptallık olur mu? Gökleri, yeri ve bunlar arasında olan her şeyi yoktan var eden Allah'ı bırakıp da hiçbir şeyden haberi olmayan ve hiçbir güce sahip bulunmayan cansız şeylere tapmak ne kadar deliliktir. Aklı olan bu duruma düşmez. Aklı olanların bundan ibret alıp Allah'tan başkasına asla kulluk yapmamaları gerekir.'

37

«Hayır, o hakkı getirmiş, bütün **peygamber**leri de tasdik etmişti.»

Müşriklerin mecnun dedikleri zat, **Allahü teâlâ**'nın en sevgili kulu olan **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'dir. O, insanlığı karanlıklardan aydınlığa, küfürden imana, şerden hayra, kötülüklerden iyiliğe, ahlâk-' sızlıktan ahlâka, cehaletten ilme, felâketten kurtuluşa, zulümden hakka, saadete davet eden Kur'ân-ı Kerim'i ve imanın temeli olan Kelime-i Tevhid'i getirmiştir. Bunları tasdik edenler, mü'min etmeyenler ise kafirdir. Kâfirler inkâr ve küfürlerinin cezası olarak ebedî azaba uğrayacaklardır. Onlar küfrettikleri için kendilerine yazık etmişlerdir. İman edenler ise, imanlarının ve amellerinin karşılığını mutlata göreceklerdir.

38

«Elbette siz, o can yakıcı azabı tadacaksınız.»

39

«Yaptığınızdan başka bîr şeyle cezalanmayacaksınız.»

Ey kâfirler, elbette siz kıyamet günü o can yakıcı azabı tadacaksınız. Bu, sizin küfür ve inkârınızın karşılığıdır, inkâr edenler cezasını, iman edenler de mükâfatını göreceklerdir. Kıyamet günü her fert, dünyada yaptığı amelin karşılığını görecektir. O gün kimseye haksızlık yapılmayacak, herkese amelinin karşılığı verilecektir. Zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Elbette siz, o can yakıcı azabı tadacaksınız. Yaptığınızdan başka bir şeyle cezalanmayacaksınız.» Her insan bunu ölçü alarak hareket etmelidir.

40

«Ancak Allah'a içten bağlı kullar bunun dışındadır.»

Kıyamet günü, Allah'ın azabından ancak iman edip ihlâsla amel edenler kurtulur. Çünkü onlar dünyada iman edip ihlâsla amel - ederek Allah'ın rızasını kazanmışlardır. Ancak Allah'ın rızasını kazananlar azabtan kurtulurlar.

41

«İşte bunlar için, (özellikleri) belli bir rızık vardır»

42

«Türlü meyvalar... Onlar hep ikram olunurlar»

43

«Naîm Cennetlerinde»

44

«Karşılıklı tahtlar üzerinde...»

Cennete ancak Allah'ın muhlis kulları girer. Orada kendilerine çeşit çeşit rızıklar ve meyveler sunulur. Nimet cennetlerinde karşılıklı tahtlar üzerine oturup sohbet ederler. Orada kendilerine izzet ve ikram edilir. Arzu ettikleri her şey önlerine gelir. Bu, onların

iman ve amellerinin karşılığıdır. İman edip sâlih amel yapanlar işte böyle mükâfatlandırılır.

45

«Göze şarabından dolu bir kadehle, (hizmet için) etraflarında dolaşılır.»

46

«Bembeyaz, içenlere lezzetli...»

47

«Onu içmekte bir gaile yok ve onlar, ondan sarhoş da olmazlar.»

Cennette mü'minlere çeşitli nimetler ve içecekler ikram edilir. Bunların içinde, mü'minlere içtikleri zaman lezzet veren, fakat asla sarhoş ve baş ağrısı yapmayan bembeyaz bir kaynaktan doldurulmuş kadehler içinde cennet şarabı da vardır. Huriler bütün bunları cennet ehline sunarlar, etraflarında dönerler ve her istediklerini anında getirirler. Bütün bu nimetler dünyada iken kendilerine vaadedilmişti. Bunlar iman ve amellerinin karşılığıdır. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Baş ağrısı vermeyen, sarhoş etmeyen, içenlere zevk veren bembeyaz bir kaynaktan doldurulmuş kadehler sunulur.»

48

«Yanlarında, bakışlarını kocalarına hasretmiş iri gözlü hanımlar var.»

49

«Sanki onlar (tüylerle örtülü kalıb toz toprak değmiyen) berrak yumurtalar gibidirler.»

Cennet ehlinin yanında el değmemiş, kuş tüyleriyle örtülüp saklanmış yumurtalar gibi, bakışlarını yalnız erkeklerine çevirmiş, ceylân gözlü huriler vardır. Onlar yalnız kendi erkekleriyle meşgul olurlar. Onlara yabancı bir el değmemiştir. Yüzleri bembeyaz, gözleri iridir. Onların beyazlığı deve kuşu yumurtasına benzer. Bunun için de **Allahü teâlâ** onları Arapların lisanı üzere beyan etmiştir. Çünkü

Araplar katkısız beyazları deve kuşu yumurtasına benzetirlerdi. Cennet ehli sedirler üzerinde karşılıklı olarak oturup dünyadaki hallerinden birbirlerine anlatırlar.

50

«Birbirlerine dönüp sorarlar.»

Cennet ehli tahtlar üzerine oturup birbirleriyle konuşurlar, anlaşırlar. Tebessümle birbirlerine bakarlar, içinde bulundukları nimetlerden dolayı çok sevinçlerini belli ederler. Dünyadaki hallerinden birbirlerine anlatırlar.

51

«İçlerinden bir sözcü şöyle der: 'Gerçekten benim (dünyada) bir arkadaşım vardı.»

52

«(Bana) derdi ki, sen cidden (hesap gününe) inananlardan mısın?»

53

«Biz öldüğümüz ve bir toprakla çürümüş bir yığın kemik olduğumuz vakit, gerçekten biz cezalanacakmıyız?'»

Cennet ehli birbirleriyle konuşurken içlerinden biri arkadaşlarına şöyle der: -Dünyada benim bir arkadaşım vardı. O, bana 'sen de mi, ölüp toprak ve kemik olduktan sonra dirilerek ceza göreceğimize inanıyorsun?' demişti. Acaba şimdi onun hali ne oldu?» Aralarında bu konuşma vuku bulduktan sonra tekrar onlara bu adamın halini sorar.

54

«Yanındakilere: 'Nasıl, siz onu bilir misiniz?' der.»

Cennet ehli de arkadaşlarına şu cevabı verirler: «Onu en iyi sen bilirsin. Bizim öyle birisinden haberimiz yok, şayet onu görmek istersen görürsün.- Arkadaşının durumunu merale edince Yüce Halik ona arkadaşının ne durumda olduğunu gösterir.

55

«Bir bakar, onu cehennemin ortasında görür.»

Cennette olan mü'min, arkadaşının durumunu görmeyi arzu ettiği zaman, **Allahü teâlâ** cehennemle aralarındaki perdeyi kaldırır ve ona arkadaşının cehennemde çektiği azabı gösterir. Dehşetli bir manzarayla karşılaşır: Arkadaşının yüzü simsiyah olmuş, yanarak azab çekmektedir. Bu felâketi görünce Allah'a hamd eder ve yemin ederek şöyle der.

56

«O da der ki: Allah'a and olsun ki, az kalsın beni de mahvedecektin.»

Cennet ehli arkadaşının cehennemdeki durumunu görünce şöyle der: «Allah'a and olsun ki, az kalsın beni de mahvedecektin. Senin ağzma bakmadım. Şayet ağzına bakmış olsaydım, şimdi ben de senin gibi azab içinde olacaktım. Rabbimin nimeti ve ihsanı beni bu azabtan kurtardı.»

57

«Eğer Rabbimin nimeti olmasaydı, ben de oraya götürüleceklerden olurdum.»

Cennet ehli, arkadaşının cehennemdeki durumunu görünce «eğer Rabbimin nimeti olmasaydı, ben de oraya götürüleceklerden olurdum. Elhamdülillah, Allah beni korudu. Dünyada ben onlara uymadım, onların yolundan gitmedim. Allah'ın rızasını kazanmak için çalıştım, işte şimdi de Allah, bana mükâfatını verdi.» diyecektir.

58

«Birinci ölümden sonra bir daha ölmeyeceğiz değil mi?»

59

«Azap da görmeyeceğiz.»

Cennet ehli aralarında konuşurken içlerinden biri birine «ölümden sonra bir daha ölüp cehennem ehli gibi azab da görmeyeceğiz değil mi?» der. Cennet ehli cennete, cehennem ehli de cehenneme girdikten sonra orada ebedi kalacaklardır. Bulundukları yerden bir daha çıkmayacaklardır. Çünkü zerre kadar imanı olanın

cehennemde ebedi kalması, imanı olmayanın da cennete girmesi mümkün değildir, îmanı olanlar cennette, olmayanlar da cehennemde ebedî kalacaklardır.

60

«Muhakkak ki bu, büyük kurtuluşun ta kendisidir.»

61

«Çalışanlar bunun için çalışsın.»

Cennet ehli birbirine şöyle derler: -Muhakkak ki bu, büyük bir kurtuluşun ta kendisidir. Allah bize lütfedip cehennem azabından bizi kurtardı, bu nimetlere nail etti. Dünyada çalışan bunun için çalışsın, boşuna çalışıp kendisine zulmetmesin.» İşte cennet ehlinin birbirine sevinç müjdesi böyledir.

62

«Böyle bir nimete konmak mı hayırlı, yoksa zakkum ağacı mı?»

Ey insanlar, kıyamet günü cennete girip Allah'ın vaadettiği bütün cennet nimetlerinden istifade etmek mi daha hayırlı, yoksa cehenneme girip onun zakkum ağacından yemek ve ebedi azaba uğramak mı daha iyidir? Elbette cennete girip onun bütün nimetlerinden istifade etmek daha iyidir, daha hayırlıdır. İman edip sâlih amel işleyenler, Allah'ın kendilerine vaadettiği cennete girip bütün nimetlerinden istifade edeceklerdir. İman etmeyenler ise, inkârlarının ve küfürlerinin cezası olarak cehennemde ebedî kalacaklardır.

63

«Biz onu zalimler için bir fitne kılmışızdır.»

Allahü teâlâ, zakkum ağacım kâfirler için bir fitne kılmıştır. Müşrikler, Allah'ın âyetlerini inkâr edip **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i yalanlayarak, alaylı alaylı birbirlerine şöyle demişlerdir: «Muhammed, cehennemde ağaç olduğundan bahsediyor. Ateşin içinde ağaç bittiğini de ondan öğrendik. Ateşin içinde hiç ağaç biter mi? Bu, onun deliliğine işarettir.» Kâfirler, Allah'ın kudretini idrakten aciz oldukları için, bunu yalanlamışlardır.

Ateşi yaratan ve ona bütün özellikleri veren Allah, ateşin içinde ağaç yaratmaya kadir değil midir? Nemrud, Hazret-i İbrahim'i ateşe attığı zaman, ateşin gül bahçesine döndüğünü bilmiyorlar mı? Ateşi gül bahçesine döndüren Yüce Halik, onun içinde ağaç bitiremez mi? Elbette bitirir. Her şey O'nun dilemesiyle olur. O, istemeden bir çöp bile yerinden kımıldamaz. Sonra Yüce Halik, zakkum ağacının vasfını beyan etmiştir.

64

«O, cehennemin dibinde çıkan bir ağaçtır.»

65

«Tomurcuklan şeytanların başlan gibidir.»

Zakkum, cehennemin ortasında biten bir ağaçtır. Meyveleri şeytanların başları gibi olup çok çirkin ve tadı çok kötüdür. Görenler ondan ürker ve tiksinir. Cehennemliklerin yiyeceği odur.

66

«İşte cehennemlikler bundan yerler, karınlarını onunla doldururlar.»

Cehennem ehlinin yiyeceği zakkumdur. Karınlarını onunla doldururlar. Onların en iyi yiyeceği budur. **İbn Abbas** (radıyallahü anh), **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: «Ey insanlar, Allah'tan korkun, Ölümünüz İslâm üzere olsun. Eğer küfür üzere olursa, onların cehennemde yiyecekleri zakkumdur. Şayet onun bir damlası yeryüzüne düşecek ulursa, oradaki bütün yiyecekleri zehire döndürür. Hal böyle olunca cehennemde onu devamlı yiyenlerin durumu ne olur?» İşte bu manzara cehennem ehlinin ne büyük azaba uğrayacağını göstermektedir.

67

«Sonra üzerine de onlar için çok sıcak bir su ile karıştırılmış içki vardır.»

68

«Sonra dönüp gidecekleri yer, şüphesiz yine cehennemdir.»

Cehennem ehli zakkumu yedikten sonra, üzerlerine de çok sıcak su ile karıştırılmış içki içeceklerdir. Onların ebedi yiyecekleri ve içecekleri budur. O azabtan kurtulmayı çok isteyecekler, fakat sonra dönüp gidecekleri yer, yine orası olacaktır. Onların başka gidecekleri yer yoktur. Cehennemde ölüm de yoktur; bir müddet azab çektikten sonra ölmeleri ve azabtan kurtulmaları mümkün değildir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: -Sonra dönüp gidecekleri yar, şüphesiz yine cehennemdir.-

69

«Şüphesiz atalarını sapık kimseler bulmuşlardı.»

70

«Kendilerini yine de onların izlerinden kovalarcasına koşturuyorlardı.»

Kâfirler, atalarını, dedelerini sapık, hak yoldan ayrılan kimseler bulmuşlardı. Buna rağmen kendileri de onların yolundan, ayrılmamıştır. Halbuki Allah tarafından kendilerini hakka davet eden **peygamber**ler geldiği halde, onları yalanlamışlar, atalarının yolundan ayrılmamışlardır. Atalarının ve dedelerinin sapık yolda olduklarını bildikleri halde, **peygamber**lerin davetine uymayarak atalarının izinden gitmeleridir ki, kendilerini ebedî cehennem azabına müstahak etmiştir. Hakkı bırakıp sapık kimselerin arkasından gidenler, mutlaka cezalarını göreceklerdir.

71

«Onlardan önce geçenlerin çoğu, and olsun ki sapıtmıştı.»

Kâfirler, kendilerinden önce geçen milletlerin, kavimlerin, atalarının birçoğunun sapıtıp hak yoldan ayrıldıklarını biliyorlardı. Buna rağmen kendileri de onların yolundan giderek «biz atalarımızın dinini asla bırakmayız. Çünkü biz, onları bu din üzere bulduk- demişlerdir. Kendileri atalarının ve dedelerinin sapıklıkta olduğunu çok iyi bildikleri halde, yine de onların yolundan ayrılmamışlardır. Onlar da ataları gibi, ebedi cezalarını çekeceklerdir.

72

«Yemin ederim ki, biz, içlerinde korkutucu **peygamber**ler de gönderdik.»

Allahü teâlâ, her topluma imanı küfrü, hakkı bâtılı, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, helâli haramı, cenneti ve cehennemi öğretmek için **peygamber**ler göndermiştir. **Peygamber** göndermeden hiçbir milleti cezalandırmamıştır. Ancak **peygamber**ler gönderip emir ve yasaklarını bildirmiş, iman edenleri cennet nimetleriyle müjdelemiş, etmeyenleri ise cehennem azabı ile korkutmuştur. **Peygamber**lerin davetine uyanlar kurtulmuş, uymayanlar ise küfür ve zulümlerinin cezası olarak helak olmuşlardır. Onlar âhireite de ebedî azaba uğrayacaklardır.

73

«Ey Muhammed, uyarıldığı halde yola gelmeyenlerin sonunun nasıl olduğuna bir bak.»

74

«Allah'ın ihlaslı kulları müstesna.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kendilerine **peygamber** gelip uyarıldığı halde yola gelmeyenlerin sonunun nasıl olduğuna bir bak.» Onlar, **peygamber**lerin davetini kabul etmedikleri için helak olup perişan olmuşlardır. Ancak Allah'ın ihlâslı kulları helak olmaktan kurtulmuşlardır. Çünkü onlar kendilerine gelen **peygamber**lerin davetini kabul edip iman ederek sâlih amel işlemişlerdir. İman edip sâlih amel işleyenler, hidâyete erip kurtulmuşlardır. Mü'minlerin bunlardan ibret almaları, Allah ve Resulünün emirlerine sarılıp, yasaklarından kaçınmaları gerekir. Allah'ın ve **peygamber**lerinin emirlerine uyanlar hidâyete erip kurtulmuşlardır, uymayanlar ise helak olup perişan olmuşlardır.

75

«Yemin olsun ki, Nüh bize niyaz etmişti de, duasına ne güzel icabet etmiştik.»

Nûh (aleyhisselâm) kavmini dokuzyüz elli sene imana davet etmişti. Onlar, **Peygamber**lerinin bu davetini kabul etmeyerek, ona

her türlü zulüm ve işkenceyi yapmışlardır. Nûh (aleyhisselâm) kavminin imanından ümidini kesince, zulümlerinden kurtulmak için Rabbine duâ ve niyazda bulunmuştu. Yüce Halik onun duâsmı kabul ederek şöyle buyurmuştur: «Yemin olsun ki, Nûh, bize niyaz etmişti de, duasına ne güzel icabet etmiştik.»

76

«Biz hem onu, hem ehlini o büyük sıkıntıdan kurtardık.»

Yüce Halik, Nûh (aleyhisselâm)'un duasını kabul ederek, hem onu, hem de iman edenleri o büyük tufandan ve kavminin zulmünden kurtarmıştır. İman etmeyenleri de tufanda boğarak helak etmiştir. Bu, onların dünyadaki cezalarıdır. Ahirette ise küfür ve zulümlerinin cezasını cehennem azabında ebedî olarak göreceklerdir. Nûh (aleyhisselâm)'a kavmi içinde iman edenlerin sayısı 78 veya 80 kişidir. Tufan başlamadan önce onları gemiye almış, tufan başlayınca her tarafı su kaplamış, gemi yüzmeye başlamış, iman edenler selâmet içinde kurtulmuş, etmeyenler de boğularak helak olmuşlardır.

77

«Hem zürriyetini baki kalanlar kıldık.»

Nûh (aleyhisselâm) insanoğlunun ikinci babasıdır. Bütün kavimler tufandan sonra onun üç oğlundan türemiştir. Semre ibn Cündüb'ün **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den rivayetine göre, Sam Arapların, Ham Habeşlilerin, Yâfes de Rumların atasıdır. Diğer bütün kabileler Kuralara dahildir. Türkler'in dedesi de Yâfes'tir. Yüce Halik, Nûh (aleyhisselâm)'un zürriyetini devamlı kılmıştır.

78

«Hem de Nûh için, sonradan gelenler içinde iyi bir yâd bıraktık.»

79

«(Onu şöyle yâd ederler): 'Bütün âlemler içinde Nûh'a selam olsun...'»

Nûh (aleyhisselâm)'u, kendisinden sonra gelenler kıyamete kadar rahmetle, minnetle ve iyilikle anacaklardır. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Sonra gelenler içinde 'âlemlerde Nuh'a selâm olsun' diye ona iyi bir nam bıraktık.» Saadet, bereket, âlemler içinde Nûh (aleyhisselâm)'un üzerinedir.

80

«Şüphesiz biz iyi hareket edenleri de böyle mükâfatlandırırız.»

Allahü teâlâ iman edip amel-i sâlih yaparak iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırır. O, her şeye kadirdir. İman edenleri mükâfatlandırır, etmeyenleri ise, küfür ve inkârları yüzünden cezalandırır.

81

«Şüphesiz o, mü'min kullarımızdandı.»

Nûh (aleyhisselâm), **Allahü teâlâ**'nın mü'min ve müvahhid kullarmdandır. Onun için övgüye lâyık olmuştur.

82

«Nihayet ötekilerini suda boğduk.»

Yüce Halik, Nûh (aleyhisselâm)'u ve iman edenleri tufandan kurtarmış, etmeyenleri ise suda boğarak helak etmiştir. İman etmeyenler böylece inkâr ve zulümlerinin cezasını görmüşlerdir.

83

«İbrahim de şüphesiz onun yolunda olanlardandı.»

84

«Çünkü o, Rabbine tertemiz bir kalb ile gelmişti.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, bil ki, İbrahim de onun etbamdan ve milletindendir. Çünkü o, Rabbine tertemiz bir kalb ile gelmişti.» İbrahim (aleyhisselâm), Nuh (aleyhisselâm)'un soyundandır. Yukarda da ifade edildiği gibi, bütün kavimlerin ve milletlerin ikinci babası Nuh (aleyhisselâm)'dur. İbrahim (aleyhisselâm) dili dönmeye başladığı zaman annesine, kendisini kimin yarattığını sormuş, ondan

kesin bir cevap alamayınca, çocuk kafasıyle annesinin ve babasının taptığı putları tanrı olarak kabul etmemiş, gece gökyüzünde gördüğü yıldızları, arkasından ayı ve sonra güneşi tanrı kabul etmiş, bunların battığını görünce «hayır, bunlar Allah olamazlar. Ancak, bunların hepsini yaratan Allah olur» diyerek Rabbini bulmuştur. Yeni konuşmaya başlayınca yavru, annesinin ve babasının yanlış yolda olduğunu ve gerçek Rabbin kim olduğunu böylece onlara anlatmıştır. O, tertemiz bir kalble Rabbine yönelmiş ve O'na gelmiştir.

85

«O zaman babasma ve kavmine demişti ki: 'Siz nelere tapıyorsunuz?'»

86

«Allah'ı bırakıp uydurma tanrılara mı tapıyorsunuz?»

87

«Âlemlerin Rabbi hakkında zannınız nedir?»

İbrahim (aleyhisselâm), babasının ve kavminin tapmış oldukları putları tenkit ederek «siz nelere tapıyorsunuz, Allah'ı bırakıp da uydurma tanrılar mı istiyorsunuz? Bu taptıklarınızın size ne faydası var? Âlemlerin Rabbi hakkında zannınız nedir? öldükten sonra O'nun huzuruna çıkacaksınız. O zaman ne cevap vereceksiniz? Taptığınız putlarınız sizi O'nun azabından kurtarabilecek mi? Halbuki taptığınız tanrılarınız hiçbir işe yaramıyor, onların size hiçbir faydası olmayacaktır,» demiştir.

88

«İbrahim yıldızlara bir göz attı»

89

«ve 'ben hastayım' dedi.»

90

«O vakit arkalarını dönüp gittiler.»

Bazı tefsircilere göre ibrahim (aleyhisselâm), bu sözleri kavminin bayram günü kendilerine söylemiştir. Onların muayyen

bayram günleri vardı. O günlerde başta Nemrud olmak üzere kavmi topluca bayram yerine çıkarlar orda çeşitli şenlikler ve eğlenceler yaparlardı. Bayram münasebetiyle İbrahim (aleyhisselâm)'i de aralarına alıp dinlerini sevdirmek istiyorlardı. İbrahim (aleyhisselâm) de bir bahane uydurarak kavminden uzaklaşmak istiyordu. Bunun için de «ben hastayım» demişti. Kavmi bu, hasta sözünü duyunca ondan hemen uzaklaşır. Çünkü onlar hastalık bize bulaşmasın diye hastadan kaçarlardı, ibrahim (aleyhisselâm) de, bunun için «hastayım- demişti.

Ebû Hüreyre (radıyallahü anh), **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: «ibrahim **Peygamber**, hayatında üç yerde düşmanı yanıltıcı söz söylemiştir. İkisi **Allahü teâlâ**'nın zatına taallûk eden mes'elede, birisi de Hazret-i Sare hakkındadır. Birincisi, hasta olmadığı halde «ben hastayım' demesi. İkincisi, puthanedeki putları kırarak baltayı büyük putun boynuna asıp 'sizin putlarınızı şu büyük put kırmış' demesidir. Aslında ikisi de doğrudur, fakat zahire göre yalandır. Çünkü dünyadaki bütün insanlar her an ölüm döşeğindedir, bu bakımdan hepsi hastadır. Yüce Halik, İbrahim (aleyhisselâm)'e hastalık vermemiştir, bunu mecazi olarak söylemiştir. -Sizin putlarınızı şu büyük put kırmıştır- dediği zaman onlar bunu doğru zannetmişlerdir. Halbuki o bunu mecazi anlamda söylemiştir. Mecazi anlamda ise bu doğrudur.

Üçüncüsü de Sare validemiz hakkındadır. Onu alıp Şam'a giderken, yolda zalim bir kralın memleketinden geçmek zorunda kalırlar. Sare validemiz o asrın en güzel kadını idi. Ondan daha güzeli düşünülemezdi. Zalim kralın memleketine yaklaştıkları zaman ibrahim (aleyhisselâm) hanımına 'ey Sare, bu zalim kral bana galip gelip seni benim elimden alırsa, ona, benim hanımım olduğunu değil de, kız kardeşim olduğunu söyle. Zira sen benim müslüman kardeşimsin. Şu anda yeryüzünde ikimizden başka müslüman yok» der. Onlar zalim kralın memleketinde yollarına devam ederken, kralın adamları kendilerini görür, hemen gidip krallarına «ey padişahımız, senin memleketine yabancı bir kadın ile bir adam girdi. O kadından daha güzeli bugüne kadar gelmedi, o ancak sana lâyıktır- derler. Kral derhal kadının yakalanıp kendisine getirilmesini emreder, onlar da hemen Sare validemizi ibrahim (aleyhisselâm)'in

yanından alıp krallarına getirirler. İbrahim (aleyhisselâm) bu manzara karşısında çaresiz kalır, onlara karşı koyamaz. Rabbine müracaat eder ve namaz kılmaya başlar. Sare validemizi zalim kralın huzuruna çıkarırlar. Zalim, Sare validemizi görünce el ile sarkıntılık yapmak ister, o anda eli kurur, kendisinden geçer. Aklı başına geldiği zaman eski haline dönmesi için, Sare validemizin Rabbine dua etmesi için yalvarmaya başlar ve «sana asla dokunmayacağım, seni serbest bırakacağım» der. Sare validemiz de dua eder, Allabü Teâlâ duasını kabul eder ve zalim eski haline döner. Ama yine eliyle sarkıntılık yapmak ister, eli yine kurur. Sare validemize tekrar yalvarmaya başlar. Sare validemiz dua eder, iyi olur. Fakat yine eliyle sarkıntılık etmek ister. Bu defa eli kolu eskisinden daha fazla kurur ve kendinden geçer. Aklı başına geldiği zaman, Sare validemizden dua etmesini ve elini bir daha asla ona uzatmayacağını, kendisini serbest bırakacağını söyler. Sare validemiz de Rabbine duâ eder. **Allahü teâlâ** duasını kabul eder, zalim eski haline döner. Derhal Sare validemizi kendisine getirenlere -siz bana insan getirmemişsiniz. Alın bunu kimden aldınızsa ona götürün, teslim edin. Bizim kendisine bir hediyemiz olarak Hacer adındaki köleyi de ona verin- der. Bunun üzerine kralın adamları her ikisini de alır ibrahim (aleyhisselâm)'e getirirler. Onlar geldiği zaman İbrahim (aleyhisselâm) yine namazdadır. Namazı bitirdikten sonra Sare validemize olup bitenleri sorar, o da durumu olduğu gibi anlatır, Rablerine şükrederek yollarına devam ederler. Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) bu hadîsi rivayet ederek «ey Araplar, sizin ananız Hacer'dir. Sare, Hacer "i İbrahim (aleyhisselâm)'e hediye etti ve ondan İsmail doğdu. Hepiniz onun soyundansmız.»

91

«O da onların tanrılarına yönelip: 'Hani yemek yemiyorsunuz,»

92

«ne oluyor size, konuşmuyorsunuz?' dedi.»

Nemrud ve kavmi bayram yerine gittikten sonra İbrahim (aleyhisselâm) puthanenin yolunu tutar. Her putun önünde çeşitli yiyecekler olduğunu görür. Buna çok canı sıkılan İbrahim (aleyhisselâm) -hani yemek yemiyorsunuz, haydin yiyin.

bunlar size bırakıldı. Ne oluyor size ki, konuşmuyorsunuz? Haydin konuşun.» der. Taştan, ağaçtan, tunçtan, gümüşten ve altından yapılan putların bir şey yiyip, içmeyeceğini ve konuşamayacağını İbrahim (aleyhisselâm) çok iyi biliyordu. Ö, putlara «neden yemiyorsunuz? Neden konuşmuyorsunuz?» demekle kavminin ne büyük bir ahmaklık içinde olduğunu ortaya koyuyordu.

93

«Nihayet onlan sağ eliyle vurup kırdı.»

İbrahim (aleyhisselâm), putlara böyle konuştuktan sonra sağ elindeki balta ile onların hepsini vurup kırar, sadece içlerinde en büyük olanı bırakır ve baltayı da onun boynuna asar. Sonra puthaneden çıkıp gider. Nemrud ve kavmi bayram yerinden döndükten sonra puthaneye gelirler, bakarlar ki, bütün putları kırılmış, sadece büyük putları kalmış. Bu manzarayı görünce derhal İbrahim (aleyhisselâm) "e koşarlar.

94

«Bunun üzerine putperestler koşarak ona gelirler.»

Bayram yerine dönen Nemrud ve kavmi putlarının kırıldığını görünce derhal koşarak İbrahim (aleyhisselâm)'e gelirler ve «ey İbrahim, putlarımızı sen mi kırdın?» derler. O, soğukkanlılıkla onlara şu cevabı verir.

95

«İbrahim dedi ki: Yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz?»

96

«Halbuki sizi de, yonttuklarınızı da Allah yaratmıştır.»

Kavmi, İbrahim (aleyhisselâm)'e gelip «ey İbrahim, putlarımızı sen mi kırdın?» dedikleri zaman, İbrahim (aleyhisselâm) de onlara şu cevabı verir: «Yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz? Halbuki sizi de, yonttuklarınızı da Allah yaratmıştır. Siz, bunları ellerinizle yaptınız, sizi yaratanı bırakıp da ellerinizle yaptığınız ve hiçbir şeyden haberi olmayan şeylere mi tapıyorsunuz?» ibrahim (aleyhisselâm) 'e cevap veremeyen kavmi, işi tehdide döker.

97

«Onun için bir bina yapın da alevli ateşe atın odu, dediler.»

Kavmi, ibrahim (aleyhisselâm)'e cevap veremeyince, onu yıldırmak için kaba kuvvete baş vurdular. Kavminin ileri gelenleri - onun için bir bina yapın, içine de büyük bir ateş yakın, herkesin gözü önünde onu ateşe atın» derler.

98

«Bunun üzerine ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de tuttuk kendilerini daha alçak duruma düşürdük.»

İbrahim (aleyhisselâm)i cezalandırmak için yaptıkları binanın içine büyük bir ateş yakarlar, halkın gözünün önünde Allah dostunu, yüksek bir yerden ateşin içine atarlar, ibrahim (aleyhisselâm) için ateşe atılmak, bayrama gitmek gibiydi. **Allahü teâlâ** ateşi onun için gül bahçesine döndürür. Görenler hayrete düşerler, çılgına dönerler. Böylece Yüce Halik onların tuzaklarını alt üst eder. «Bunun üzerine ona bir tuzak kurmak istediler. Biz de tuttuk kendilerini daha alçak duruma düşürdük.» buyurulmuştur.

99

«İbrahim: Ben, dedi, doğrusu Rabbime gideceğim. O, bana yol gösterir.»

Kavmi, İbrahim (aleyhisselâm)'i ateşin yakmadığını görünce hayrete düşerler. Buna rağmen iman etmezler ve ellerinden gelen her türlü zulmü yapmaya devam ederler. Hâlik-ı Zülcelâl, onun kavmini inkarları ve zulümleri yüzünden helak eder. İbrahim (aleyhisselâm) de o beldeden ayrılarak «Rabbime gideceğim, O'na taatta bulunacağım, O beni muhafaza edip doğru yola iletir. Kendinden başkasına beni asla muhtaç etmez, O, her şeyi yoktan var edendir» diyerek Sare validemizi de alır Şam'a gider ve Rabbine şöyle duâ ve niyaz eder.

100

«Rabbim, bana sâlihlerden olacak bir çocuk ver, diye duâ etti.»

101

«Biz de ona yumuşak huylu bir oğlan müjdeledik.»

İbrahim (aleyhisselâm)'in yaşı ilerlemişti, o zamana kadar hiç çocuğu olmamıştı. Bâbil'den Kudüs'e hicret edince, yerini tutacak bir oğlan çocuğunun olmasını istiyor ve Rabbine şöyle dua ediyordu: «Rabbim, bana sâlihlerden olacak bir çocuk ver.» Hâlik-ı Mutlak da duasını kabul edip ona halim, selim ve yumuşak huylu bir oğlan müjdeledi. Oğlu İsmail (aleyhisselâm) dünyaya geldiği zaman, İbrahim (aleyhisselâm) doksan dokuz yaşındaydı.

102

«Çocuk kendisinin yanı sıra yürümeye başlayınca 'Ey oğulcuğum, doğrusu ben uykuda iken seni boğazladığımı görüyorum, bir düşün, ne dersin?' dedi. 'Ey babacığım, ne ile emrolundunsa yap, Allah dilerse, beni sabredenlerden bulacaksın' dedi.»

Yüce Halik, İbrahim (aleyhisselâm)'in duasını kabul edip ona nur'topu gibî bir oğlan çocuğu vermiştir. O, kendisine verilen ilk çocuğu, Allah yolunda kurban edeceğini nezretmişti. Çocuğu olunca ona karşı aşırı bir muhabbet besler. **Allahü teâlâ**, İbrahim (aleyhisselâm)'in kalbindeki çocuk sevgisini azaltmak ve kendisine olan muhabbetini artırmak için oğlu İsmail (aleyhisselâm)'i kurban etmesini rüya âleminde emreder. Hem "de istemiş olduğu salih evlâdı böylece kendisine göstermek ister ki, kalbi de mutmain olsun. Bu rüya üç kez tekrarlanır. Birincisinde rüyanın rahmani olup olmadığında şüphe ettiği için, o güne terviye günü denmiş, ikinci gece rüyanın rahmani olduğunu anladığı için o güne arefe günü denmiş, üçüncü gece de böyle bir rüya gördüğü için oğlunu kurban etmeye karar verdiğinden o güne de «Yevmü'n-nahr» denmiştir. Rüyasını oğluna açan İbrahim (aleyhisselâm) şöyle der: -Ey oğulcuğum, doğrusu ben uykuda iken seni boğazladığımı görüyorum, bir düşün, ne dersin?» Sâlihlerden olan yavru hiç tereddüt etmeden babasına şu cevabı verir: «Ey babacığım, ne ile emrolundunsa yap. Allah dilerse, beni sabredenlerden bulacaksın.» Böylece her ikisi de **Allahü teâlâ**'nın emrine muti olurlar.

Sahâbe-i kiramdan Hazret-i Ali, **İbn Abbas**, Katade, İkrime ve Abdullah ibn Selâm, İshak (aleyhisselâm)'ın kurban edildiği

görüşündedirler. Fakat Kur'ân-ı Kerim'de İsmail (aleyhisselâm)'in kurban olayı zikredildikten sonra «biz ona (İbrahim'e) İshak'ı müjdeledik» buyurulmuştur. Bu da gösteriyor ki, kurban edilen İsmail (aleyhisselâm)'dir. **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şu hadîsi de buna delildir: «Ben iki kurbanlığın oğluyum» buyurmuştur. Bunlardan birisi ismail (aleyhisselâm), diğeri de babası Abdullah'dır. Yukarda da ifade edildiği gibi, İbrahim (aleyhisselâm)'e bir gece rüyasında **Allahü teâlâ** tarafından oğlunu kurban etmesi emredüdiği söylenir. Bu rüyanın rahmani değil, şeytani olduğuna hükmederek kalkar, sabaha kadar ibadet eder. İkinci akşam aynısını görür, «Şeytandan Allah'a sığınırım» diyerek, yine kalkar sabaha kadar ibadet eder. Üçüncü akşam yine aynısını görünce «şayet bu rüya şeytani olsaydı, defolur giderdi. Bu hüküm Allah'tandır. Bize, emrolunanı yerine getirmek düşer» diyerek sabahı bekler. Sabah olunca hanımına «ey Hacer, Allah'ın emrini yerine getirmem gerekiyor, onun için çıkıyorum» der ve İsmail (aleyhisselâm)'i de beraberinde götürmek ister. Her şeyden habersiz olan Hacer validemiz biricik yavrusunu süsler, babasına katar. Her ikisi Mine'nin yolunu tutar ve Hacer validemizden uzaklaşırlar. Onlar gözden kaybolunca şeytan hemen Hacer validemize gelir, oğlunun nereye gittiğini sorar. O da, babasıyla beraber gittiğini söyler. Şeytan «babası onu kurban etmek için götürdü» der. Bunun üzerine Hacer validemiz «niçin kurban edecek?» diye sorar. Şeytan «Rabbinin emri olduğu için kurban edecek- der Hacer validemiz hiç tereddüt etmeden «Rabbi emrettiyse, emrini derhal yerine getirmesi gerekir» der. Hacer validemizden bu cevabı alan şeytan söyleyecek bir şey bulamaz yanından kaçar. Doğru ismail (aleyhisselâm)'e gelir. Ona nereye gittiğini sorar. O da, babasıyla beraber bir ihtiyaç için gittiklerini söyler. Şeytan -baban seni kurban etmeye götürüyor, seni öldürecek» der. İsmail (aleyhisselâm) de, şeytana babasının kendisini niçin kurban edeceğini sorar. Şeytan da, «Rabbinin emri olduğu için seni kurban edecek» der.

Küçük yavru hiç tereddüt etmeden «babamın beni kurban etmesi Rabbimin emri ise, derhal yerine getirmesi gerekir» der. Şeytan onu da kandıramayınca bu defa İbrahim (aleyhisselâm)'e

sokulur ve «ey ibrahim, sabahın erken saatinde bu çocuğu alıp nereye götürüyorsun- diye sorar. İbrahim (aleyhisselâm) bir ihtiyaç için gittiklerini söyler. Şeytan «sen, bunu bir ihtiyaç için değil, kurban etmek için götürüyorsun» der. İbrahim (aleyhisselâm) de hiç tereddüt etmeden «evet ben onu Rabbimin emri olduğu için kurban etmeye götürüyorum. Rabbimin emrine boyun eğip hükmünü yerine getireceğim» der. Şeytan onu da kandıramayınca emeline ulaşamadan yanlarından ayrılıp gider.

Baba-oğul Minâ'ya geldikleri zaman ibrahim (aleyhisselâm) oğluna «ey oğulcuğum, seni kurban etsem ne dersin?» diyerek görüşünü sorar. O halim, selim ve Rabbinin emrine teslim olan yavru «ey babacığım, sana emrolunanı yap, inşaallah beni sabredenlerden bulacaksın» diye cevap verir. Eöylece Rabbimin emrine teslim olmanın sevincini yaşar. Her ikisi de bu hareketleriyle Rablerine olan teslimiyetlerini gösterirler. Allah da onları en güzel şekilde mükafatlandırır.

103

«Böylece her ikisi de Allah'a teslimiyet gösterip, babası oğlunu alnı üzerine yere yatırdı.»

İbrahim (aleyhisselâm) ile İsmail (aleyhisselâm) Rablerinin emrine razı olurlar. İbrahim (aleyhisselâm), Rabbine oğlunu, İsmail (aleyhisselâm) de canını teslim eder. Oğlunu kurban etmek için alnı üzere yere yatırır, ellerini yanına uzatır. O anda **Allahü teâlâ**, İsmail (aleyhisselâm)'e vahyedip «şu anda benim katımda dua müstecaptır, dua et kabul edeyim' buyurur. Bunun üzerine İsmail (aleyhisselâm) duâ edip şöyle niyazda bulunur: «Rabbim, başlangıçtan sonuna kadar iman ile huzuruna gelen kullarının günahlarını bağışla, onları cennet nimetlerinle mükâfatlandır, duamı da kabul buyur.»

İbrahim (aleyhisselâm) oğlunun bu manidar duasını duyunca ağlamaya başlar, bir an kendisinden geçer. Fakat ilâhi emri yerine getirmek için de geri durmaz, yavrusunun saçından tutup boğazlamak ister. O anda İsmail (aleyhisselâm) babasına «babacığım, sana üç vasiyetim var. Onları yerine getirmen senin için daha iyi olur» der. Sonra nasihatlarını şöyle sıralar: İki elimi bağla, belki can

acısı ile bir yerine çarpıp sana eziyet veririm. Bu şekilde sana eziyet edersem, Allah katında onun azabından korkarım. Gözümü bağla ki, gözümü açık görüp bana merhamet etmeyesin. Şayet bana merhamet edip kurban etmekten vazgeçersen, Allah'a isyan etmiş olursun. Allah'a isyan edenler asla felah bulmazlar. Beni kurban ettikten sonra gömleğimi anama götür, beni özlediği zaman ona bakar, hasretini giderir ve beni unutmaz.»

Oğlunun vasiyetini yerine getiren İbrahim (aleyhisselâm) bıçağı oğlunun boğazına bütün şiddetiyle çalar, bıçak kesmez. Bir daha çalar, yine kesmez, bu işlemi üç defa tekrarlar. Fakat bıçak kesmez. Bu defa ensesinden kesmek ister, yine bütün şiddetiyle bıçağı ensesine çalar. Aynı şekilde bıçağın kesmediğini görür ve kızarak bıçağı taşa çalar. Taşı baştan başa ikiye ayırır. Bunu gören İbrahim (aleyhisselâm) hayrete düşer ve «bu nasıl bıçak, nazik eti kesmiyor da, taşı kesiyor?» der. O anda bıçak dile gelir: «Yâ İbrahim, bunu bana kestirmeyen Yüce Hâlik'tır. O izin vermeden ben nasıl kesebilirim?» der. Onlar aralarında böyle konuşurken **Allahü teâlâ**'dan müjde gelir.

104

«Biz ona: 'Yâ İbrahim, diye nida ettik,»

105

«rüyana sadakat gösterdin. Şüphesiz ki, biz iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız'.»

Hâlik-ı Zûlcelâl, İbrahim (aleyhisselâm)'i denemiştir. Onlar **Allahü teâlâ**'nın emrine sadakat gösterip boyun eğerek teslim olmuşlardır. Böylece ilâhî emri yerine getirmiştir. Hâlik-ı Mutlak, emrini yerine getirenleri en iyi şekilde mükâfatlandırır. O, bunu şöyle beyan ediyor: «Biz ona: 'Yâ ibrahim, rüyana sadakat gösterdin. Şüphesiz ki, biz iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız diye nida ettik.» Allah, ihsan edenlerin mükafatını ihsan olarak verir, şer işleyenlerin cezasını da şer olarak verir.

106

«Doğrusu bu, apaçık ve kat'î bir imtihandır.»

107

«Ona fidye olarak büyük bir kurbanlık verdik.»

Hâlik-ı Mutlak, dostu ibrahim (aleyhisselâm)'i böylece çetin bir imtihana tâbi tutmuştur. Çünkü o «Rabbim, bana sâ'ihlerden bir oğul ver» demişti. Oğlunun sâlihlerden olduğunu göstermek için onu kurban etmesini emretmişti. O da, oğlunu Allah yolunda kurban ederek, onun sâlihlerden olduğunu Rabbi kendisine göstermiş ve «ona fidye olarak büyük bir kurbanlık verdik' buyurmuştur. Böylece İbrahim (aleyhisselâm), Rabbine olan sadakatini göstermiş; oğlu da, babasının emrine boyun eğerek Allah'a teslimiyetini ve sâlihlerden olduğunu isbat etmiştir. İbrahim (aleyhisselâm), oğlunun yerine kurbanlık için gelen koçu gördüğü zaman **Allahü teâlâ**'ya şükrederek tekbir getirir, sonra koçu kurban eder. İşte Hâlik-ı Mutlak, iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırır.

108

«Sonra gelenler içinde ona iyi bir nam bıraktık.»

109

«'İbrahim'e selâm olsun' diye.»

Allahü teâlâ, İbrahim (aleyhisselâm)'in teslimiyetinden dolayı kendisinden sonra gelenler arasında üzerine selam olsun, diye iyi bir namını bırakmıştır. Böylece kendisinden sonra gelen **peygamber**ler ve milletler onu rahmetle, hayırla yâd ederlerdi. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Sonra gelenler içinde 'ibrahim'e selam olsun' diys ona iyi bir nam bıraktık.»

110

«Biz iyi hareket edenleri işte böyle mükafatlandırırız.»

111

«Şüphesiz o, mü’min kullanmızdandı.»

İbrahim (aleyhisselâm), Rabbine iman edip emirlerine boyun eğip teslim olmuştu. Gördüğü rüyânın rahmani olduğunu anlayınca yerine getirmişti. O, asla inancında ve teslimiyetinde Rabbine karşı

zaaf göstermemişti. Hâlik-ı Zülcelâl de onu en iyi şekilde mükafatlandırmıştı.

112

«Ona sâlihlerden bir peygamber olmak üzere de İshak'ı müjdeledik.»

Allahü teâlâ, İbrahim (aleyhisselâm)'e İsmail (aleyhisselâm)'den sonra sâlihlerden bir **peygamber** olmak üzere Sare validemizden İshak'ı vermiştir. O dünyaya geldiği zaman İbrahim (aleyhisselâm) yüz on iki yaşındaydı. İsmail (aleyhisselâm)'den de on üç yaş küçüktü. İbrahim (aleyhisselâm)'in soyundan birçok **peygamber** gelip geçmiştir.

113

«Hem ona, hem İshak'a bereketler verdik. Her ikisinin neslinden iyi hareket edeni de vardır, nefsine apaçık zulmedeni de.»

Allahü teâlâ, İbrahim (aleyhisselâm)'e de, lahak (aleyhisselâm)'a da bol rızıklar, bereketler ve sayısız zürriyet vermiştir. Her ikisinin soyundan **peygamber**ler göndermiştir. Soylarından **peygamber**ler geldiği gibi, mü'minler de gelmiştir. Bununla beraber kendi nefsine zulmedip kâfir olanlar da olmuştur. Onlar **Allahü teâlâ**'nın âyetlerini, **peygamber**lerini inkâr ederek kâfir olmuşlardır. Onlar en büyük zulmü kendi nefislerine yapmışlarda-. Küfretmekle Allah'ın rahmetinden uzaklaşıp gadabına uğramışlardır. Onlar inkâr ve zulümlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir.

İbn Abbas (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre İsmail (aleyhisselâm) için kurban edilen koç, Cebrail tarafından cennetten getirilmiştir, İsmail (aleyhisselâm)'in kıssası bittikten sonra, insanların ibret alması için Mûsâ (aleyhisselâm) ile Harun (aleyhisselâm)'un kıssaları zikredilmiştir.

114

«Yemin olsun, taiz Musa'ya da, Harun'a da nimetler verdik.»

115

«Hem onları, hem kavimlerini o büyük sıkıntıdan kurtardık.»

Allahü teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm) ile kardeşi Harun (aleyhisselâm)'a **peygamber**lik vermiş ve onları Firavun ve kavmini imana davet için göndermiştir. Onlar, kendi kavimlerini imana davet ettikleri gibi. Firavun ve kavmini de imana davet etmişlerdir. Fakat Firavun ve kavmi onların davetini kabul etmeyerek yalanlamışlardır. **Allahü teâlâ** da anları inkâr ve zulümleri yüzünden helak etmiştir, iman edenleri ise boğularak helak olmaktan kurtarmıştır. Böylece iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görmüşlerdir. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: -Hem onları, hem kavimlerini o büyük sıkıntıdan kurtardık.»

116

«Kendilerine yardım ettik de galebeyi kazananlar onlar oldular.»

Allahü teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm) ile kardeşi Harun (aleyhisselâm)'a **peygamber**lik verip Firavun ve kavmini davet için göndermiştir. Onlar Firavun ve kavmini davet edince, Firavun ve kavmi onların davetini kabul etmeyerek, kendilerine karşı koymuş, bütün avanesiyle onları ve iman edenleri öldürmek için arkalarına düşmüştür. Mûsâ (aleyhisselâm), Firavunun şerrinden kurtulmak için kavmini alarak Kızıldeniz istikametine doğru yola çıkmış, denizin kenarına geldikleri vakit Firavun da arkalarından onlara yetişir. O zaman Mûsâ (aleyhisselâm) ilâhi emir gereği elindeki asayı denize vurur ve denizden on iki yol açılır. Kavmi o yollardan denize girer ve denizi geçerler. Firavun ve kavmi de aynı yollardan onları takip etmek için denize girerler, onların hepsi denize girdikleri vakit **Allahü teâlâ** denizi birleştirir, işte o zaman Firavun ve kavmi boğularak helak olur. Böylece Musa (aleyhisselâm) ve kavmi Allah'ın nusret ve yardımı ile Firavun ve kavmine galebe çalmışlardır.

117

«Her ikisine de, apaçık anlaşılan bir kitap vermiştik.»

Yüce Halik, Musa (aleyhisselâm) ile kardeşi Harun (aleyhisselâm) "a Tevrat'ı vermiştir. Tevrat, Allah tarafından

gönderilen dört büyük kitabın ilkidir. O, imanı küfürden, hakkı batıldan, hayrı şerden, iyiyi kötüden, helâli haramdan ayırdeden ve apaçık anlaşılan bir kitaptır.»

118

«Her ikisini de doğru yola eriştirdik.»

Allahü teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm) ile kardeşi Harun (aleyhisselâm)'u doğru yola, islâm yoluna eriştirmiştif. Onlara **peygamber**lik verip kavimlerine ve Firavun'a göndermiştir. Kendilerinden sonra gelen milletler ve toplumlar arasında onlara iyi bir nam bırakmıştır.

119

«Sonra gelenler içinde iyi bir nam bıraktık.»

120

«'Mûsâ ve Harun'a selâm olsun' diye.»

121

«Doğrusu biz, iyileri böylece mükâfatlandırırız.»

122

«İkisi de şüphesiz mü’min kullarımızdandı.»

Yüce Halik, Mûsâ (aleyhisselâm) ile Harun (aleyhisselâm)'u, kendilerinden sonra gelenler içinde üzerlerine «selâm olsun» diye onların iyi bir namını bırakmıştır. Onlar gerçekten Allah'ın mü’min kullarındandı. Rablerine teslim olmuşlar, kendilerine verilen görevi hakkıyle yerine getirmeye çalışmışlardır. Allah, iman edip salih amel işleyerek iyi hareket eden kullarını böyle mükâfatlandırır. Hâlik-ı Mutlak, bunu şöyle beyan ediyor: «Sonra gelenler içinde ‘Musa ve Harun'a selâm olsun' diye iyi bir nam bıraktık.»

123

“İlyas da şüphe yok ki, gönderilmiş **peygamber**lerdendi.”

İlyas (radıyallahü anh), İsrailoğulları **peygamber**lerinden olup «Bâlebek» adında bir beldeye **peygamber** olarak gönderilmiştir. İlyas (aleyhisselâm), Yuşa ibn Nün soyundandı. Kavmi «Ba'l»

adındaki altından yapılmış büyük bir puta tapıyorlardı. O, kavmini Allah'a imana davet edip hiçbir işe yaramayan putlara tapmaktan alıkoymaya çalışmıştı. Kavmi ise, kendisini yalanlamış, putlara tapmaya devam etmişti. **Allahü teâlâ**, onları inkâr ve zulümleri yüzünden yokluk ve kıtlıkla helak etmiş ve İlyas (aleyhisselâm)'a nida edip «ey İlyas, benden dilediğin nedir» buyurur. İlyas (aleyhisselâm) da «Rabbim, beni göğe yükselt» diye niyaz eder. Yüce Halik de duasını kabul edip onu göğe yükseltir. O, bundan sonra hem yer ehli, hem de gök ehli olur, meleklerle beraber uçar. Bazı tefsircîler, onun Hızır olduğunu söyler. Sahih olan görüşe göre İlyas (aleyhisselâm) **peygamber**dir. Fakat Arefe günü Hızır (aleyhisselâm) ile Arafat'ta buluştukları rivayet edilir. O, kavmine şöyle demişti.

124

«Milletine: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmaz mısınız?»

125

«Yaratanların en iyisi olan, Allah'ı bırakıp da «Ba'l' isimli puta mı tapıyorsunuz?' demişti.»

126

«sizin de Rabbiniz, önceki babalarınızın da Rabbi bulunan Allah'ı bırakıp da.»

İlyas (aleyhisselâm), Bâlebek halkına gelip «ey kavmim, Allah'ın emirlerine karşı gelmekten sakının. Siz O'na karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Şayet O'nun emirlerine karşı gelmekten sakınmazsanız, azaba uğrar, helak olursunuz. Yaratanların en iyisi olan sizin de, sizden önceki babalarınızın da yaratanı, halikı, rızıklandıranı, koruyanı olan Rabbinizi bırakıp da ellerinizle yaptığınız «Ba'l' adındaki puta mı tapıyorsunuz? Halbuki onun size hiçbir faydası, yardımı olmayacaktır. Allah'ın azabından sizi de asla kurtaramayacaktır. Böyleyken siz hâlâ Allah'ı bırakıp da onlara mı tapıyorsunuz?- der. Onlar, İlyas (aleyhisselâm)'ın bu davetini ve nasihatini asla kabul etmezler.

127

«Bunun üzerine onu yalanlamışlardı. Bunların hepsi cehenneme götürüleceklerdir.»

128

«Allah'ın ihlâslı kulları bir yana.»

İlyas (aleyhisselâm), kavmini davet edince, onlar bu daveti kabul etmeyerek onu yalanlamışlardır. **Allahü teâlâ**, **peygamber**lerini yalanlayanları en ağır şekilde cezalandırmıştır. Kavmi, İlyas (aleyhisselâm)'ı yalanlayınca onları da aynı şekilde cezalandırmıştır. Allah'ın iman edip salih amel işleyen kullan müstesna, diğerleri inkâr ve zulümlerinin cezasını çekmek üzere cehenneme götürülecekdir. İman edenler Allah katında her fert amelinin karşılığını görecektir. Kimseye zerre kadar haksızlık yapılmayacaktır.

129

«Sonra gelenler içinde iyi bir nam bıraktık..»

130

«'İlyas'a selâm olsun' diye»

Yüce Halik, İlyas (aleyhisselâm) 'ı kendisinden sonra gelenler içinde, üzerine selâm olsun diye iyi bir nam bırakmıştır. Allah'ın selâmı, rahmeti İlyas (aleyhisselâm)'in ve ona tâbi olanların üzerinedir. O, Allah'ın salih kullarındandır.

131

«Şüphe yok ki, biz iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız.»

132

«O, muhakkak ki mümin kullanmızdandı.»

İlyas (aleyhisselâm), Allah'ın muhsin, muti ve mü'min kullarındandır. Bunun için Yüce Halik, onu mükafatlandırmıştır. Allah, ihsan edenleri ihsaniyle mükâfatlandırır, şer işleyenleri de işledikleri şer ile cezalandınr. O, her şeye kadirdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Şüphe yok ki, biz iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız.»

133

«Lût da gerçek ve şüphesiz gönderilmiş **peygamber**lerdendi.»

134

«Lût'u ve ailesinin hepsini kurtarmıştık.»

135

«Geridekiler arasında kalan yaşlı bir kadın dışında,»

136

«Sonra diğerlerini yok etmiştik.»

Lût (aleyhisselâm) da kavmine **peygamber** olarak gönderilmiştir. O, kavmini imana davet edip, her türlü terbiyesizlikten, edepsizlikten ve ahlâksızlıktan alıkoymaya çalışmıştır. Fakat kavmi Lût (aleyhisselâm)'u dinlemeyerek, yine o hayâsızlıklarına devam etmişlerdir. Ancak içlerinden çok azı iman etmiştir. **Allahü teâlâ** da onları, bu hayâsızlık ve terbiyesizlikleri yüzünden başlarına taş yağdırarak helak etmiştir. Helak olanlar arasında Lût (aleyhisselâm)'un yaşlı karısı da vardı. Çünkü o da iman etmeyenlerdendi. Lût (aleyhisselâm), ailesinin hepsi ve iman edenler helak olmaktan kurtulmuştur. Böylece iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını görmüşlerdir.

137

«Ey insanlar, elbet siz de sabah ve akşam onlara uğruyorsunuz. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?»

138

«Ey insanlar, elbet siz de sabah ve akşam onlara uğruyorsunuz. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?»

Ey insanlar, siz sabah ve akşam helak olan kavimlerin, milletlerin köylerine ve kasabalarına uğruyorsunuz. Şimdi onların beldelerinde baykuşlar ötmektedir. Siz, onların bu hallerinden ibret alıp hâlâ iman etmeyecek misiniz? Ne ahmak insanlarsınız ki, bunlardan ibret alıp iman etmiyorsunuz. Halbuki onların her hali sizin için en büyük ibrettir. İşte onlar arasında iman edenler helak olmaktan kurtulmuş, etmeyenler ise inkâr ve zulümlerinin karşılığı

olarak helak olup gitmişlerdir. Onlar için âhirette de elim bir azab vardır. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin karşılığıdır. Allah, iman edenleri cennet nimetleriyle mükâfatlandıracağı gibi, iman etmeyenleri de cehennem azabı ile cezalandıracaktır.

139

«Doğrusu Yûnus da **Peygamber**lerdendir.»

Yûnus (aleyhisselâm) da Ninova halkına **Peygamber** olarak gönderilmiştir. Ninova yüz bin nüfuslu bir şehirdi Yûnus (aleyhisselâm), kavmine gelip onları imana davet etmişti. Kavmi onun davetini kabul etmeyerek yalanlamışlardır. Yûnus (aleyhisselâm) kavminin iman etmesi için elinden gelen bütün gayreti sarfetmiş, ne yazık ki, onlar yine iman etmemişler, hattâ. Yûnus (aleyhisselâm)'a zulümde bile bulunmuşlardır. Çaresiz kalan Yûnus (aleyhisselâm), Rabbine niyaz edip kavminin zulmünden kurtulmak için duâ etmiştir. **Allahü teâlâ** duasını kabul edip üzerlerine azab indireceğini bildirir ve Yûnus (aleyhisselâm)'a iman edenlerle beraber kavminin içinden çıkmasını emreder.

Yûnus (aleyhisselâm) son olarak kavmine üç gün içinde üzerlerine büyük bir azabın geleceğini bildirir. Onlar yine umursamazlar ve **peygamber**lerini yalanlarlar. O da iman edenleri alır, kavminin arasından ayrılır. Yûnus (aleyhisselâm) kavminin içinden ayrıldıktan sonra, birinci gün azabın kendilerine yaklaştığını görürler, hiçbir tedbir almazlar. İkinci gün daha fazla yaklaştığını görünce, «Yûnus'un söylediği gerçektir» diyerek onu aramaya başlarlar. Üçüncü gün ilâhî azabın kendilerini kuşattığını görünce, her yerde Yûnus (aleyhisselâm)'u aramaya başlarlar. Fakat hiçbir yerde bulamazlar. Bunun üzerine büyük küçük hepsi bir yere toplanır, «Yûnus kayıpsa, Rabbi bakîdir, O'na yalvaralım, O, bizim duamızı ve niyazımızı kabul eder- diyerek baş açık ihlâsla **Allahü teâlâ**'ya dua ve niyaz ederek iman ederler.

140

«Hani o, dolu bir gemiye kaçmıştı.»

Yüce Halik, onların duasını kabul eder ve üzerlerinden azabı kaldırır. Yûnus (aleyhisselâm) üç gün içinde kavminin üzerine

azabın gelmediğini öğrenince kızar ve mahcup olur. O, **Allahü teâlâ**'nın takdirine üzülmez, kavmi içinde yalancı olduğuna üzülür. Onların âdetine göre bir kimsenin yalancı olduğu tesbit edilince, o insanı yalancılığından dolayı katlederlerdi. Yûnus (aleyhisselâm), kavminin içinde hem yalancı olduğu, hem de öldürülmekten korktuğu için üzülmüştür. Halbuki kavmi iman ettikleri için üzerlerinden azab kalkmıştır. Kavmi, Yûnus (aleyhisselâm) içlerinden ayrıldıktan sonra iman ettikleri için, onların iman ettiklerini bilmediğinden dolayı tekrar kavmine dönmemiştir. Yoluna devam etmiştir. Giderken bir denizin kenarına gelir, orada içi insanlarla dolu, harekete hazır bir gemi görür, binmek ister. Sahibi kabul eder ve gemiye alır. Fakat Yûnus (aleyhisselâm)'a gemiye binme emri verilmemişti. O, kendi isteği ile hareket etmişti. İzinsiz hareket ettiği içn de bunun sıkıntısını çekecekti. Nitekim öyle olmuştur. Geminin hareketinden bir müddet sonra büyük bir dalga kabarır, herkes paniğe kapılır. Geminin sahibi «içimizde uğursuz birisi var, onun için başımıza bu felâket geldi. Onun kim olduğunu bulalım» der. Sonra yolcular arasında kur'a çekilir. Her defasında kur'a Yûnus (aleyhisselâm)'a isabet eder. Bunun üzerine onu tutup denize atarlar.

141

«Gemide olanlarla karşılıklı kur'a çekmişti de yenilenlerden olmuştu. Bu sebeble denize atılmıştı.»

Yûnus (aleyhisselâm) gemiye biner, bir müddet gider. Denizde büyük bir dalga patlar. Gemidekiler «içimizde uğursuz birisi olduğu için, bu felakete yakalandık, bunun kim olduğunu tesbit edelim» derler ve yolcular arasında kur'a çekilir. Her defasında Yûnus (aleyhisselâm)'a isabet eder ve «uğursuz budur» diyerek denize atarlar. O anda bîr balık Yûnus'u yutar. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Gemide olanlarla karşılıklı kur'a çekmişti de yenilenlerden olmuştu. Bu sebeble denize atılmıştı.»

142

«Yenilgiye uğramışken onu bir balık yutmuştu.»

Yûnus (aleyhisselâm) denize atılınca, **Allahü teâlâ** balığa onu yutmasını emreder, balık da onu yutar. Yûnus (aleyhisselâm) kavminden niçin kaçtığına pişman olur ve balığın karnında Rabbini tesbih ve takdis etmeye başlar, zikirle meşgul olur. Balığın karnında zifiri karanlık içinde Rabbine şöyle dua ve niyaz eder;

«Yûnus (aleyhisselâm), karanlıklar içinde kalıp, 'senden başka hiçbir Tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Hakikat ben haksızlık edenlerden oldum diye Allah'a niyaz etmişti.» Böylece Yûnus (aleyhisselâm) hem yaptığına pişman olur, hem zifiri karanlıkta Rabbini zikreder, hem de balığın karnından kurtulmak için Rabbine duâ ve niyaz eder.

143

«Eğer Allah'ı tesbih edenlerden olmasaydı,»

144

«tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalıp gitmişti.»

Şayet Yûnus (aleyhisselâm) balığın karnında **Allahü teâlâ**'yı zikredip tesbih etmeseydi ta kıyamete kadar kalacaktı. Yaptığı hatayı anlayınca balığın karnında Allah'ı zikir ve tesbihe başlamış, yaptığına pişman olmuş, dolay isiyle Yüce Halik de onu karanlıklardan ve sıkıntıdan kurtarmıştır. Hâlik-ı Mutlak, bunu şöyle beyan ediyor: -Eğer Allah'ı tesbih edenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalıp gitmişti.» Bundan da anlaşılıyor ki, Allah'a hakkiyle ibadet edip zikirle meşgul olanlar hem dünyanın belâ ve musibetlerinden, hem de âhiret azabından kurtulur. İbadeti terk edip isyan içinde olanlar hem dünyada musibetten kurtulmaz, hem de ahirette elim bir azaba uğrar.

145

«Halsiz bir vaziyette iken kendisini dışarı çıkardık.»

Yûnus (aleyhisselâm) balığın karnında kırk gün kalır, bu müddet zarfında durmadan Rabbini tesbih eder ve yaptığına pişman olur. **Allahü teâlâ** da onu, yaptığına pişman olduğundan ve getirdiği tesbihten dolayı balığın karnından çıkartır. Balık onu denizin

kenarında kızgın kumun üzerine bırakır. Orada kendisini güneşten koruyacak hiçbir şey yoktu. Hattâ yeşil ot bile bulunmuyordu. O, balığın karnında erimiş, zayıflamış, hastalanmış ve ayağa kalkacak hâli kalmamıştı. Kenara çıktığı zaman çaresizdi, güneşin sıcağına dayanacak halde değildi. Tam o anda Halik, onun olduğu yerde bir kabak ağacı bitirir.

146

«Onun için geniş yapraklı bir nebat bitirdik.»

Balık, Yûnus (aleyhisselâm)'u, denizin kenarında, sıcak kuma bırakınca, sıcaktan etkilenmesin diye **Allahü teâlâ** onu gölgeletmek için olduğu yerde bir kabak bitirmiştir. O kabak bir anda büyür, gelişir, onu gölgelemeye başlar. Bazı rivayetlere göre onun olduğu yerde biten «mevz'» adındaki Şam üzümüdür. Onun altında hem gölgelenir, hem de meyvesinden yer. Bazı tefsircilere göre Yûnus (aleyhisselâm)'un yerinden kalkacak mecali olmadığı için, Yüce Halik, ona bir yaban keçisi gönderir. O keçi her gün gelip onu enızirir ve gider. Bir müddet böyle devam eder, eski haline geldikten sonra kabak ağacı kurur. Yûnus (aleyhisselâm) kabak ağacının kurumasına çok üzülür, müteessir olur ve ağlamaya başlar.

147

«Onu, yüzbin veya daha çok kişiye **Peygamber** olarak gönderdik.»

148

«Sonunda ona iman ettiler, bunun üzerine biz de onları bir süreye kadar yaşattık.»

Allahü teâlâ, Yûnus (aleyhisselâm)'u sayıları yüzbin veya daha fazla olan Ninova halkına **Peygamber** olarak göndermiştir. O, kavmini imana davet etmiş, kavmi bu daveti kabul etmeyerek onu yalanlamışlardır. Yûnus (aleyhisselâm) da kavminin iman etmediğini görünce, aralarından ayrılıp gitmiştir. Balığın kârnından çıktıktan sonra kendisini gölgeleyen ağacın kuruduğuna üzülen, müteessir olan ve ağlayan Yûnus (aleyhisselâm)'a, **Allahü teâlâ** şöyle hitab eder:

«Ey Yûnus, sen sayıları yüzbin veya daha fazla kişiye **Peygamber** olarak gönderildin. Onlara iman etmediklerinden dolayı helak olmaları için duâ ettin. Sonra onları kendi haline bırakıp gittin, bu kadar üzülmedin. Bir kabak ağacının kurumasına neden bu kadar üzülüyorsun? Halbuki bırakıp gittiğin kavim iman ettiler. Bunun üzerine biz de onlardan azabı kaldırdık ve ömürlerinin sonuna kadar onları yaşattık. Sonra ölümü tatdırdık.» Dünyaya gelen herkas ölümü tadacaktır, asla kurtulamayacaktır. Bin yıl da yaşasa sonunda ölecektir.

Bunun üzerine Yûnus (aleyhisselâm), Ninova şehrine doğru yola çıkar, giderken yolda koyun otlatan bir çoban görür, hangi milletten olduğunu sorar. Çoban, Yûnus'un kavminden olduğunu söyler. Yûnus (aleyhisselâm) çobanın kendi milletinden olduğunu öğrenince soyla der: «Evine döndüğün zaman Yünus'u gördüğünü söyle.» Çoban da ona şu cevabı verir: «Şayet ben, milletime Yünus'u gördüğümü söyler de, bunu isbat edemezsem, yalancı diyerek beni öldürürler. Senin Yûnus olduğunu, ben onlara nasıl isbat ederim ve bana kim şahidi ik yapar?- Yûnus (aleyhisselâm) da, «beni gördüğüne şu ağaçlar tanıklık yapar» der.

Çoban, evine döndüğü zaman derhal padişahın huzuruna çıkar ve Yûnus (aleyhisselâm)'u gördüğünü haber verir. Padişah ve halk buna inanmaz, o da «benim şahidim falanca yerdeki ağaçlardır' diyerek padişahı ve halkı alıp oraya getirir. Çobanın Yûnus (aleyhisselâm) ile görüştükleri yere geldikleri vakit ağaçlar dile gelip çobanın Yûnus'u gördüğünü söylerler. Padişah ve halk bunun gerçek olduğuna inanırlar. Bunun üzerine padişah tahtına o çobanı oturtur ve «bu tahta ancak sen yakışırsın, çünkü Yunus'u gören sensin. Yûnus'u gören varken ben padişahlık yapamam» diyerek çobana hürmette bulunur. Çoban, Yûnus (aleyhisselâm)'un kavmine tam kırk yıl padişahlık yapar. Padişahın çobana tahtını bırakması, çobanın padişahın iman ettiği zatı görmesinden dolayıdır. Padişah, **peygamber**ine o kadar âşık olmuştu ki, o, **peygamber**i için her şeyi feda edebilirdi. Nitekim de öyle olmuştur. Mü'minler de bundan ibret alıp Allah ve Resulüne öylece bağlanmaları gerekir. Allah ve **Peygamber** sevgisi sadece dil ile söylemekle olmaz,

emirlerine sarılıp yasaklarından sakınmak gerekir. İşte o zaman iman kalbte kökleşir, ziyasını her tarafa saçar.

149

«Putperestlere son Kızlar senin Rabbinin de, erkekler onların mı?»

Mekkeli müşrikler, meleklerin Allah'ın kızları olduğunu söylemişlerdir. Yüce Halik, onların bu iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, putperestlere sor, kızlar senin Rabbinin de, erkekler onların mı?» Müşriklerden bir gurub, meleklerin ve cinlerin **Allahü teâlâ**'nın kızları olduğunu söylemişlerdir. Onların bu sözlerini işiten Ebû Bekir, «bu kızların anaları kimdir?» diye sorar. Müşrikler de, cinlerin büyükleri olduğunu söyler.

150

«Yoksa melekleri kıa olarak yarattığımızda onlar hazır mı idiler?»

Allahü teâlâ, kâfirlerin bâtıl iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: -Yâ Muhammed, yoksa biz melekleri kız olarak yarattığımızda onlar hazır mı idiler?» Müşrikler, meleklerin kız mı, erkek mi olduğunu ne biliyorlar? Yüce Hâlik, bunları yaratırken onlar yanında mıydılar? Halbuki meleklerde erkeklik-dişilik söz konusu değildir. Onlar nurdan yaratılmış varlıklardır. Dolayısıyla kız veya erkek olduklarını söylemek en büyük hatadır, küfürdür.

151

«Dikkat edin, doğrusu onlar yalan uydurup söylüyorlar.»

152

«'Allah doğurdu' diyorlar. Onlar şüphesiz yalancıdırlar.»

Kâfirler, **Allahü teâlâ**'ya yalan uydurup -Allah doğurdu- demişlerdir. Yüce Halik onların bu iddialarını reddederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, dikkat edin, doğrusu onlar yalan uydurup söylüyorlar. 'Allah doğurdu'

diyorlar. Onlar şüphesiz yalancıdırlar.» Halik-ı Mutlak, bütün noksan sıfatlardan; oğuldan, kızdan, kadından münezzehtir. O'nun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Her şeyi yaratan O'dur.

153

«Allah kızları, oğullara tercih mi etti?»

Allah, kızları istiyor da, oğulları istemiyor mu? Yoksa kızları, oğullara tercih mi etti? Hayır, ne oğulları kızlara, ne de kızları oğullara tercih etmiştir. Hâşâ O, oğuldan da, kızdan da münezzehtir.

154

«Ne oluyor size? Ne biçim hükmediyorsunuz?»

155

«Hiç düşünmez misiniz?»

Ey kâfirler, size ne oluyor ki, Allah'a çocuk isnat ediyorsunuz? Bu ne biçim hükümdür? Siz hiç Allah'ın oğuldan, kızdan münezzeh olduğunu düşünmez misiniz? O'nun hiçbir şeye muhtaç olduğunu siz bilmiyor musunuz? Her şeyi yaratan O'dur. Siz hâlâ düşünmeyecek misiniz?

156

«Yoksa apaçık bir deliliniz mi var?»

157

«Doğru sözlülerden iseniz, kitabınızı getirin bakalım.»

Ey kâfirler, Allah'ın oğlu ve kızı olduğuna dair elinizde bir deliliniz mi var? Şayet doğru söylüyorsanız delilinizi get'rin bakalım. Kimsenin elinde böyle bir kitap yoktur.

158

«Bir de Allah ile cinler arasında bir hısımlık uydurdular. Yemin olsun ki, cinler de, kendilerinin hesap yerine götürüleceklerini bilirler.»

159

«Allah, onların isnat edegeldiklerinden yücedir, münezzehtir.»

160

«Allah'ın, ihlâsa erdirmiş kulları bunlar gibi değildir.»

Kâfirler, meleklerin Allah'ın kızları olduğunu iddia ettikleri gibi, Allah ile cinler arasında bir hısımlık, bir yakınlık olduğunu söylemişlerdir. Yemin olsun ki, çifter de, kendilerinin kıyamet günü hesaba çekileceklerim çok iyi biliyorlardı. Allah, kafirlerin kendisine isnat ettiklerinden yücedir, münezzehtir. Onlar, Allah'a eş koştukları için, cehennemde ebedî kalacaklardır. Bu onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Fakat Allah'ın ihlâsa erdirmiş olduğu kulları bunlar gibi değildir. Onlar sâlih ameller işleyerek, Allah'ın emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınırlar.

161

«(Ey Mekke'liler), siz ve Allah'dan başka taptıklarınız,»

162

«Allah'a karşı kimseyi kandırıb ifsad edemezsiniz.»

163

«Meğer ki, (Allah'ın ezelî ilminde) cehenneme girecek kimse olsun.»

Ey kâfirler, sizler ve taptığınız putların hepsi cehenneme girecektir. Taptığınız şeylerin hiçbiri sizi Allah'ın azabından asla kurtaramaz ve size hiçbir yardımları da dokunamaz. Çünkü kıyamet günü onlar da, siz de beraber cehenneme sevk edileceksiniz. Fakat iman edip salih amel işleyenler müstesnadır. Onlar iman ve amellerinin karşılığını göreceklerdir. Kıyamet günü kimseye haksızlık yapılmayacak, herkese amelinin karşılığı verilecektir. Zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir. **Ehl-i Sünnet**'in görüşü budur. Cebriye'nin görüşü ise çok farklıdır. Onlara göre her şeyi yaptıran Allah'tır, insanın elinde bir şey yoktur, hayrı da, şerri de yaratan Allah'tır, derler. Allah, hayır iş işleyene hayrı murad eder, şer işleyene de şerri murad eder. İnsan cüz'î irade ile hayır islerse mükâfatını, şer işlerse cezasını görecektir. Cebriye'nin görüşü bâtıldır.

164

«Melekler şöyle derler: Bizim her birimizin bilinen bir makamı vardır.»

165

«Şüphesiz bir sıra sıra duranlarız.»

166

«Şüphesiz biz Allah'ı tesbih edenleriz.»

Meleklerin her birinin, gökte, bilinen bir makamı vardır. Orada toplanıp namaz kılarlar, saf saf olup **Allahü teâlâ**'ya ibadet ederler, tesbihde bulunurlar. Onlar yüce Allah'ın kullarıdır. İmam-ı Mücahid'in rivayetine göre gökte bir karış yer yoktur ki, orada bir melek elini koyup secdeye varmasın. Bundan da anlaşılıyor ki, bütün melekler **Allahü teâlâ**'ya ibadet ve tesbih etmektedirler.

167

«(Peygamberin gelmesinden önce Mekke halkı) şöyle diyorlardı:»

168

«Putperestler 'öncekilerde olduğu gibi, bizde de bir kitap olsaydı»

169

«Allah'ın ihlâslı kulları olurduk' derlerdi.»

Mekkeli müşrikler şöyle demişlerdir: «Şayet Yahudilere ve Hıristiyanlara verilen kitap gibi, bize de verilmiş olsaydı, biz de Allah'ın ihlâslı kulları olurduk. Bize kitap verilmediği için iman etmedik, putperest olduk.» Halbuki Allah Resulü, ilk önce onları İslâm'a davet etmiştir. Fakat onlar bu daveti kabul etmeyerek **Peygamber**lerini ve Allah tarafından gönderilen Kur'an'ı yalanlamışlardır.

170

«Böyleyken onu inkâr ettiler. Ama ilerde bileceklerdir.»

Kâfirler, buna rağmen **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i ve Kur'ân-ı Kerîm'i inkâr etmişlerdir. Fakat onlar bu inkâr

ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir. Çünkü onlar Allah'ın âyetlerini inkâr edip **Peygamber**ini yalanlamışlardır. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Böyleyken onu inkâr ettiler. Ama ilerde bileceklerdir.»

171

«Yemin olsun ki, **Peygamber** kullarımıza söz vermişizdir.»

172

«Şüphesiz onlar, behemahal mensur ve muzafferdirler.»

173

«Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir.»

Allahü teâlâ, **Peygamber** kullarına yardım edeceğine söz vermiştir. Şüphesiz onlara yardım olunmuş ve düşmanlarına galip gelmişlerdir. Orduları da mutlaka galip geleceklerdir. Nitekim Mücâdele sûresinin 21. âyetinde Allah yazmıştır ki: »Ben ve **Peygamber**lerim elbette galip geleceğiz- buyurmuştur. Allah'ın yardımı **peygamber**leri ve iman eden kulları üzerinedir. Hiç şüphesiz, Allah'ın ordusu düşmanları üzerine galip gelecektir. Çünkü **peygamber**lerin ve mü'minlerin yardımcısı ancak Allah'tır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, **Peygamber** kullarımıza söz vermişizdir. Şüphesiz onlar, behemahal mensur ve muzafferdirler. Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir.»

174

«Onun için sen bir süreye kadar onlardan yüz çevir.»

175

«Onlara inecek azabı gözetle, onlar da göreceklerdir.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kâfirlerden bir süreye kadar yüz çevir. Onlara inecek azabı gözetle, onlar da göreceklerdir.» Bu âyet-i celîle **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e savaşa izin verilmeden önce nazil olmuştur. Bunun için muayyen bir zamana kadar kâfirlerden yüz çevir» buyurulmuştur. Kâfirler dünyada da,

âhirette de başlarına gelecek olan azabı göreceklerdir. Bu, onların küfür ve inkârlarının karşılığıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

176

«Şimdi onlar çarçabuk bizim azabımızı mi istiyorlar?»

Kâfirler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile alay ederek «yâ Muhammed, bize vaadettiğin azabı üzerimize getir de görelim» demişlerdir. Yüce Halik, vaadinden asla dönmez. Onların istedikleri azab başlarına mutlaka gelecektir. Allah'ın azabı üzerlerine geldiği zaman, kimse onları bu azabtan kurtaramaz.

177

«O azab, yurtlarına indiğinde, uyarılan fakat yola gelmeyenlerin sabahı ne kötü olur.»

Kâfirlerin istedikleri azab yurtlarına indiği zaman, o yola gelmeyenlerin sabahı ne kötü olur. Onlar önceden uyarıldıkları halde, bunu alaya alıp çarçabuk gelmesini istemişlerdir. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «O azab, yurtlarına indiğinde, uyarılan fakat yola gelmeyenlerin sabahı ne kötü olur.»

178

«Sen bir zamana kadar onlardan yüz çevir.»

179

«İnecek azabı gözetle, onlar da göreceklerdir.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sen bir zamana kadar kâfirlerden yüz çevir. Onların üzerine inecek azabı gözetle, onlar da göreceklerdir.- îman etmeyenler, inkâr ve küfürlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir.

180

«Senin güçlü olan Rabbin onların isnat etmekte oldukları vasıflardan yücedir, münezzehtir,»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, senin azamet sahibi olan Rabbin, onların isnat etmekte

oldukları vasıflardan yücedir, münezzehtir.- Yüce Halik, bütün noksan sıfatlardan, çocuk edinmekten münezzehtir, yücedir. Onun eşi, benzeri, ortağı, yardımcısı yoktur. Her şeyi yaratan, vareden O'dur.

181

«Gönderilen bütün **Peygamber**lere selâm.»

Allah'ın selâmı bütün **Peygamber**lerin üzerinedir. Onlar, **Allahü teâlâ**'nın seçkin kullarıdır. O'nun emirlerini kullarına tebliğ ederler. Bunu yaparken birçok güçlüklere katlanırlar, sıkıntılara göğüs gererler. Allah'ın selâmı **Peygamber**lerin ve onlara tâbi olanların üzerinedir.

182

«Ve âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.»

Hamd ve şükür yalnız âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. O, bütün nimetlerini kullarına vermiştir. Nimetlerine şükredenlerin nimetini artırır, etmeyenlerinkini de alır.

İman ederek şükredenler mükâfata nail olacaklar, nimetlerine karşı nankörlükte bulunanlar ise elim bir azaba uğrayacaklardır.

SÂD SÛRESİ

Bu sûre-i celîle Mekke'de Kamer sûresinden sonra nazil olmuştur Kur'ân-ı Kerîm'in 38. sûresi olup seksen sekiz âyettir. Saffat suresinin tamamlayıcısı gibidir. Çünkü bu sûrede de Dâvud ve Süleyman (aleyhisselâm)'ın kıssaları bildirilmektedir. -Sad- harfiyle başladığı için. .Sâd sûresi adını almıştır. Bir ismi da «Sûre-i Dâvud» dur. Bu sûrenin ihtiva ettiği başlıca hususlar şunlardır:

1- Müşriklerin, bâtıl iddialarını reddederek, kendilerini ilzam ediyor.

2- Nuh, Salih, Hûd, Şuayb, Dâvud, Süleyman. Eyyûb, ibrahim, İshak, Yakub, İsmail. İlyesa, Zülkifl ve Âdem (aleyhimüsselâm)in kıssalarına işaret edilmektedir.

3- Allah yolunda **Peygamber**lerin çektikleri eziyetler ve sonunda nusret-i ilâhiyeye nailiyetleri haber verilmektedir.

4- Kâfirlerin, münafıkların kıyamet günü ne elim bir azaba uğrayacakları anlatılmaktadır.

5- Adem (aleyhisselâm)e meleklerin secde ile mükellefiyetleri, şeytanın ise böbürlenerek bu secdeden kaçınması bildirilmektedir.

6- Kur'ân-ı Kerîm'in nasıl ilâhî bir mev'iza olduğu ilân edilmektedir.

1

«Sâd, O şanlı, şerefli Kur'an'a yemin ederim ki.»

Sâd, Hurûf-u mukattaadandır. Bunların hakiki mânâlarını **Allahü teâlâ**'dan başkası bilemez. Buna rağmen tefsirciler çeşitli mânâlar vermişlerdir. Bazılarına göre «Sâd»ın mânâsı şudur: **Allahü teâlâ** vaadinde sadıktır. Sözünde asla hilaf yoktur, iman edip sâlih amel işleyenleri cennet nimetleriyle mükâfatlandırır, etmeyenleri ise cehennem azabı ile cezalandırır. Şer işleyenlere ise günahlarının cezasını çektirir, sonra cennetine koyar.

Bazılarına göre -Sâd- kasemdir. **Allahü teâlâ**, and içerek «o, şanlı, şerefli Kur'an'a yemin ederim» buyurmuştur. İbn Mes'ud (radıyallahü anh)'a göre ise bunun mânâsı şudur: Ey iman edenler, siz Kur'an'ı tasdik edin. O, Allah tarafından gönderilip, imanı küfürden, hakkı bâtıldan, hayrı şerden, helâli haramdan, iyiyi kötüden ayırdeden bir kitaptır, İmam-ı Dahhak'a göre Yüce Hâlik'ın buyrukları haktır, gerçektir. O'nun sözünde asla hilaf yoktur. Bunun için sûrenin başında «Sâd»a ve şerefli Kur'an'a yemin etmiştir.

2

«Küfredenler bilakis gurur ve tefrika içindedirler.»

Kâfirlerin, **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i yalanlayıp .Kur'an'ı inkâr etmeleri kibir, gurur ve tefrikaya düşmelerinden dolayıdır. Şeytan da kibrinden dolayı Âdem (aleyhisselâm)'e secde etmediği için, Allah'ın rahmetinden kovulmuştur. Tıpkı kâfirler de şeytan gibi, kibirlenerek, büyüklük

taslayarak iman etmemişlerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Küfredenler bilakis gurur ve tefrika içindedirler.»

3

«Onlardan önce nice nesilleri helak ettik. O zaman feryat ediyorlardı. Halbuki artık kurtulma zamanı değildi.»

Allahü teâlâ, Mekkeli müşriklerden önce nice nesilleri, iman etmedikleri ve **peygamber**lerini yalanladıkları için helak etmiştir. Azab onların üzerine geldiği vakit, kaçacak yer arıyorlardı. O gün ne mümkün, kaçacak yer bulmaları. Çünkü o gün kurtulma zamanı değildir. Hâlik-ı Mutlak, bunu şöyle beyan ediyor: «Onlardan önce nice nesilleri helak ettik. O zaman feryat ediyorlardı. Halbuki artık kurtulma zamanı değildi.»

4

«Aralarından bir uyarıcı gelmesine şaşmışlardı. Kâfirler: 'Bu, pek yalancı bir sihirbazdır.»

5

«Tanrıları tek bir tanrı mı yaptı? Doğrusu bu tuhaf bir şeydir' demişlerdi.»

Mekkeli müşrikler aralarından **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **Peygamber** olarak çıkmasına ve kendilerini Allah'ın birliğine imana davet etmesine şaşmışlardır. Son **Peygamber**'in Kureyşlilerden olmasını hazmedemeyen kâfirler, ona iftira ederek şöyle demişlerdir: -Bu pek yalancı bir sihirbazdır. Tanrılarımızı inkâr ederek, tek bir tanrının varlığından bahsetmektedir. Halbuki bu kadar işi tek bir tanrı nasıl yapabilir, bizim ihtiyaçlarımızı nasıl karşılayabilir? Doğrusu tek bir tanrı edinmek tuhaf bir şeydir. Biz buna inanmayız.» Müşrikler taptıkları putların hiçbir şey yapamadıklarını çek iyi biliyorlardı. Kendilerine «gökleri, yeri ve bu ikisi arasındakileri kim yarattı?» diye sorulsa hiç tereddüt etmeden «Allah yarattı » diyeceklerdir. Böyleyken yine de Allah'ın birliğini kabul etmeyerek, Ona ortak koşmuşlardır.

6

«Onların elebaşlarından bir gurub: 'Yürüyün, ma'büdlarınıza ibadette sebat edin. Şüphesiz ki, arzu edilecek budur' diyerek kalkıp gitmiştir.»

Ebû'l-Leys Semerkandi'nin **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'dan rivayetine göre, Mekkeli müşriklerin ileri gelenlerinden bir topluluk **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in amcası Ebû Talib'e gelerek şöyle demişlerdir: «Ey Ebâ Talib, kardeşinin oğlu Muhammed, bizim ma'büdlarımıza sövüp sayıyor, onları kötülüyor. Biz onun bu durumuna çok üzüldük ve kız: dik. Sen, kendisine söyle de ma'büdlarımıza sövmekten ve aşağılamaktan vazgeçsin. Şayet bundan vazgeçmezse, cihanı harap ederiz» diyerek tehditte bulunmuşlardır. Bunun üzerine Ebû Talib, yanında bulunan birisini **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i davet için gönderir. Adamın yeri boş kalır. Ebû Cehil, Muhammed gelir de amcasının yanına oturur, onu kandırır da biziin sözlerimizi Ebû Talib hiçe sayar korkusu ile hemen o boşalan yeri kapar.

Ebü Talib'in elçisi, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelir ve «yâ Muhammed, amcan Ebû Talib'in sana selamı var, seni yanına çağırıyor» der. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) derhal kalkar, amcasının yanına gelir, oturacak yer bulamaz ve kapının yanına oturur. Ebû Talib yeğenine döner ve şöyle der: «Ey kardeşimin oğlu Muhammed, kavmin ve kabilen senden şikâyetçidir. Sen, bunların ma'bûdlarına sövüp sayıyor ve hakaret ediyormuşsun. Neden böyle yapıyorsun?» **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) amcasını dinledikten sonra şu cevabı verir:

«Ey amca, ben onlardan şu sözü söylemelerini istiyorum. Şayet bu sözü söylerlerse bütün Arap kabileleri bunlara itaat edip boyun eğecek ve haraç verecektir. Ben, bunların ne ilâhlarını kötülüyorum ve ne de bu sözden başka bir şey istiyorum.» Can kulağı ile **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i dinleyen Ebû Talib bu sözün ne olduğunu sorar. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de, «Ben onlardan 'lâ ilâhe illallah Muhammedün **Resûlüllah**' demelerini istiyorum» der. Bu sözleri işiten Mekkeli müşrikler kendilerinden geçerler, şaşkınlıktan üzerlerindeki elbiseyi bile çıkarırlar. Ve ileri gelenleri «Muhammed,

bir ilâhdan başkasını kabul etmez, bütün ilâhları terk eder. Bü ne acayip bir iştir. Bir ma'bûd bu kadar işleri nasıl başarabilir? Siz, ona inanmayın, ma'bûdlarınıza ibadete devam ederek, bunda sebat gösterin' diyerek, acziyetlerini ve taptıkları ma'bûdların bâtıl olduğunu ortaya koyarlar ve Ebü Talib'in yanından ayrılıp giderler. Çünkü **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e diyecek bir söz bulamazlar.

7

«Biz bunu diğer dinde de işitmedik. Bu, ancak bir uydurmadır.»

Kâfirler şöyl« demişlerdir: «Biz, Allah'tan başka ilâh olmadığını Muhammed'den başkasından işitmedik. Yahudilerden de, Hıristiyanlardan da işitmedik. Muhammed, bunu kendisi uyduruyor. Böyle yalan uydurarak halkı kendisine inandıracak, taraftar toplayacak üne kavuşacaktır. Ona inanan müslümanlar da Allah'tan başka tanrı kabul etmiyorlar. Halbuki bu kadar işi bir tanrı nasıl yapabilir?» demişlerdir.

8

«O Kur'an aramızdan ona mı indirilmiştir? Hayır, onlar benim vahyimden şüphededirler. Hayır, onlar benim azabımı henüz tatmadılar.»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e haset ederek «bu Kur'an aramızdan sadece Muhammed'e mi indirildi, ona mı **Peygamber**lik verildi?» demişlerdir. Onlar, **Allahü teâlâ**'nın indirdiğine şüphe ettikleri için bunu söylemişlerdir. Fakat onlar Allah'ın azabını henüz tatmamışlardır. Şayet Allah'ın azabını tatmış olsalardı böyle söylemezlerdi. Allah, vahyini dilediğine indirir. Kimse O'nun hükmüne müdahale edemez. Yüce Halik, onların bu iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Hayır, onlar benim vahyimden şüphededirler.»

9

«Yoksa, aziz, vehhap olan Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mıdır?»

Yoksa, Allah'ın rahmet hazinelerinin anahtarları kâfirlerin elinde midir ki, **peygamber**liği istediklerine veriyorlar? Hâşâ Allah'ın rahmet hazinelerinin anahtarları kendi elindedir. Göklerde ve yerde hükümran O'dur. O, **Peygamber**liği dilediğine verir. O'nun hükmüne kimse müdahale edemez. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Yoksa, aziz, vehhap olan Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mıdır?»

10

«Yahut, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların hükümranlığı onların elinde midir? Öyle ise sebeblere tevessül etsinler de hükümranlığı ele geçirsinler bakalım.»

Yoksa, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların hükümranlığı kâfirlerin elinde midir ki, **Peygamber**liği dilediklerine veriyorlar? Halbuki göklerin ve yerin sahibi, maliki, yaratanı, besleyeni, koruyanı Allah'tır. O, **Peygamber**liği dilediğine verir. Kimse O'nun hükmüne müdahale edemez. Şayet kâfirler Allah'ın hükmünü beğenmiyorlarsa, göklerin ve yerin hükümranlığını ellerine geçirip diledikleri gibi hükmetsinler ve **Peygamber**liği de istediklerine versinler. Eğer buna güçleri yetiyorsa, güçlerini denesinler. Bu, kâfirlere bir serzeniştir, onları zemmetmektir ve ne kadar aciz olduklarını göstermektir. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Yahut, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların hükümranlığı onların elinde midir? öyle ise sebeblere tevessül etsinler de hükümranlığı ele geçirsinler bakalım.»

11

«Onlar derme çatma hiziplerden müteşekkil öyle bir ordudur ki, işte şurada hezimete uğratılmışlardır.»

Mekkeli müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i ve müslümanları ortadan kaldırmak için çeşitli tuzaklar kurmuşlardır. Yüce Halik, onların **Peygamber** hakkında kurmuş oldukları tuzakları kendi başlarına çevirmiştir. **Peygamber**'i ve iman edenleri ortadan kaldırmak için bir ordu hazırlayarak Medine üzerine yürümüşlerdir. Düşman ordusunu Bedir mevkiinde karşılayan **Peygamber** ordusu, onları görülmemiş bir hezimete

uğratmış, yetmiş ölü ve yetmiş de esir almıştır. Halbuki sayı itibariyle müşrik ordusu, **Peygamber** ordusunun üç katından da fazlaydı. Allah'ın yardımı ile kendilerinden üç kat daha fazla olan müşrik ordusunu hezimete uğratmışlardır. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar derme çatma hiziplerden müteşekkil öyle bir ordudur ki, işte şurada hezimete uğratılmışlardır.»

12

«Onlardan önce Nûh milleti, Ad, sarsılmaz bir saltanatın sahibi Firavun,»

13

«Semûd, Lût kavmi, Eyke'liler de **Peygamber**lerini yalanlamıştı. İşte o toplulukların akıbeti.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ini teselli için şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, kavminin seni yalanlamasına üzülme. Zira bunlardan önceki Nûh milleti, Âd, sarsılmaz bir saltanatın sahibi Firavun, Semûd, Lüt kavmi, Eyke'liler de **Peygamber**lerini yalanlamıştı, işte o toplulukların akıbeti.» Allah, onların her birisim bir azab ile helak etmiştir. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Onlar hem dünyada hem ahirette ceza göreceklerdir.

14

«Onların her biri gönderilen **Peygamber**leri yalanladılar da, bu yüzden azabım hak oldu.»

O milletlerin her biri kendilerine gönderilen **Peygamber**leri yalanlamışlardır. Bu yüzden **Allahü teâlâ**'nın azabı onlara hak olmuştur. Çünkü **Peygamber**ler, onlara Allah'ın emirlerini tebliğ için gönderilmiştir. Bu bakımdan onları yalanlayanlar ilâhi azaba uğramışlardır, Allah'ın âyetlerini inkâr edip **Peygamber**lerini yalanlayanlar mutlaka cezalarını çekeceklerdir.

15

«Bunlar da ancak, bir an gecikmesi olmayan tek bir çığlık beklemektedirler.»

Yüce Halik, sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Bunlar da ancak, bir an gecikmesi olmayan tek bir çığlık beklemektedirler.» İşte ilâhi azab tek bir çığlık gibi ansızın gelir. Başlarına geldiği zaman da ondan kurtuluş yoktur. İman etmeyenler hem dünyada, hem âhirette bu azaba uğrayacaklardır.

16

«Rabbimiz, bizim payımızı hesap gününden önce ver, derler.»

İbn Abbas (radıyallahü anh)a göre bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Kureyşlilere gelip «iman etmeyenlerin kıyamet günü amel defterleri sol ellerine verilecektir» demiştir. Onlar Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i alaya alarak «Ey Rabbimiz, bizim beratıma zı dünyada acele olarak ver. Hesap günü gelmeden önce, hesabımızı gör' demişlerdir. Onlar işi alaya alarak bu sözleri söylemeler, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e inandıkları için söylememişlerdir. Onlar, hesap günü cezalarını mutlaka göreceklerdir. O gün iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir. Kimseye haksızlık yapılmayacak, herkese amelinin karşılığı verilecektir.

17

«Ey Muhammed, onların söylediklerine sabret. Kulumuz, o kuvvet sahibi Davud'u hatırla. Çünkü o, Allah'a yönelirdi.»

Yüce Halik, sevgili Peygamberini teselli için şöyle buyurmuştur: "Ey Muhammed, kâfirlerin seni yalanlamalarına, sana söyledikleri kötü sözlere sabret. Kulumuz, o kuvvet sahibi Davud'u hatırla. Çünkü o, Allah'a yönelirdi.» Dâvud (aleyhisselâm) her an Rabbine yönelmiş, emirlerine itaat edip yasaklarından sakınmıştır. Bir an bile, dünya işi onu Allah'a ibadetten ahkoymamıştır. O, bu kadar hikmet ve kuvvet sahibi iken, nice üzüntülere, sıkıntılara mazhar kılmış, Allah korkusundan titreyerek Peygamberlik görevini yılmadan yerine getirmiştir.

18

«Doğrusu biz, akşam sabah onunla beraber tesbih eden dağları,»

19

«kuşları da toplu halde onun emri altına vermiştik. Her biri ona yönelmekteydi.»

Dâvud (aleyhisselâm) ile dağlar ve kuşlar **Allahü teâlâ**'yı tesbih ederlerdi.

Hâlik-ı Zülcelâl, onları Dâvud (aleyhisselâm)'un emrine vermişti. Kuşlar onun katında toplanıp emrine boyun eğerek, hep birlikte Allah'ı zikir ve tesbih ederlerdi, Dâvud (aleyhisselâm) 'un sesi çok gür ve güzel olduğu için, o, Allah'ı zikre başladığı zaman dağlar da, kuşlar da zikrine iştirak edip tesbih ederlerdi. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Doğrusu biz, akşam sabah onunla beraber tesbih eden dağları, kuşları da toplu halde onun emri altına vermiştik. Her biri ona yönelmekteydi.»

20

«Onun hükümranlığını kuvvetlendirmiştik. Ona hikmet ve kesin hüküm verme selahiyeti vermiştik.»

Allahü teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'a **Peygamber**lik verip ilim, anlayış, hüküm vermede isabet ve keskin görüş vermiştir. Böylece onun hükümranlığı kuvvetlenmiş, kesin hüküm verme selâhiyeti verilmiştir. İmam-ı Mukatil'e göre, Dâvud (aleyhisselâm) her gece mihraba çıktığı zaman, otuz üç bin kişi mihrabın etrafında nöbet tutarmış. **Allahü teâlâ**'dan «onun mülkünü kuvvetlendirdik» dediği işte budur.

Rivayete göre, bir adam bir çocuğa zulmederek zorla öküzünü elinden alır. Çocuk, adamdan öküzünü ister, adam hayvanı vermediği gibi, çocuğu sopa ile döver. Çocuk gelip Dâvud (aleyhisselâm)'a şikâyette bulunur. Dâvud (aleyhisselâm) aralarında hükmetmek için adamı çağırtır ve çocuğun öküzünü niçin aldığını sorar. Adam almadığını söyler. Çocuk o adamın öküzünü aldığına dâir şahid getiremez. Dâvud (aleyhisselâm) o gün aralarında hükmedemez, kararı ikinci

güne bırakır. O akşam rüyasında **Allahü teâlâ**, o adamı öldürmesini ve öküzü alıp çocuğa vermesini ilham eder. Dâvud (aleyhisselâm) rüyanın rahmani olup olmadığında tereddüt eder ve «bu rüya ile hükmedilmez» diyerek böyle bir hüküm vermekten vazgeçer, O anda Cebrail gelir, aynı şekilde hükmetmesi için vahiy getirir. Dâvud (aleyhisselâm) bu hükmü İsrailoğullarına haber verir. Onlar, bu hükmü Dâvud (aleyhisselâm)'un verdiğini zannederek kızarlar ve şöyle derler: -Sopa ile çocuğu dövdü diye bîr adam öldürülür mü hiç?». Bunun üzerine Dâvud (aleyhisselâm) da onlara şu cevabı verir: -Bu, **Allahü teâlâ**'nın emridir. Benim hükmüm değildir.»

İsrailoğulları hükmün **Allahü teâlâ**'nın emri olduğunu duyunca teslim olurlar, bir şey söylemezler. Dâvud (aleyhisselâm) o adamı çağırır, hükmü bildirir. Adam şöyle der; -Ey Allah'ın Resulü, sen doğrusunu yapıyorsun. Ben bu çocuğun babasını kandırıp ormana götürdüm, orada öldürüp öküzünü aldım. Büyük haksızlık yaptım.» Böylece o adam katil olduğunu itiraf eder ve Dâvud (aleyhisselâm) da kısasa kısas olarak onu öldürür. Bundan sonra Dâvud (aleyhisselâm)'un heybeti büyük, padişahlığı kuvvetli olur. İsrailoğulları hükmüne hiç itiraz edemezler ve şöyle derler: «Davud'un bütün hükümleri doğrudur. O, hüküm lerini vahiy ile verir.» Bu olaydan sonra Hâlik-ı Mutlak, ona göktan bir zincir indirir, o zincir muallakta asılır ve şöyle buyurur: «Bundan sonra bu zincirle hükmedeceksin. Kimin eli zincire değerse o haklı, kiminki değmezse o haksızdır.» Haksız olan, zincire elini uzattığı zaman zincir yukarı toplanır, eli ona yetişemez. Haklı olan uzattığı zaman eli ona dokunur. Böylece haklı ile haksız meydana çıkar. Bir müddet bu zincirle hükmeder, Sonra bir kişi zorla bir adamın elinden incisini alır ve bir değneğin içini boşaltır, inciyi oraya saklar, ağzını da yapar. İncisi alınan adam Dâvud (aleyhisselâm)'a şikâyette bulunur, Dâvud (aleyhisselâm) her ikisini çağırır, aralarında hükmetmek için zincirin olduğu yere gelirler, önce incisi alınan, elini uzatır zincire dokunur. Sonra inciyi alan elindeki değneği inci sahibine verir, o da elini uzatır zincire dokunur. Dâvud (aleyhisselâm) bu manzara karşısında aralarında hükmedemez. O zaman zincir kaldırılır ve Yüce Halik, Dâvud (aleyhisselâm)'a şöyle buyurur. -Bundan sonra

davacı ile davalı arasında yemin verdirerek ve şahid getirterek hükmet.» Dâvud (aleyhisselâm) bundan sonra bu yolu takip eder. Yüce Allah'ın «Biz. Davud'a hikmet ve faslı hitap verdik» buyurmasının sebebi işte budur.

21

«Sana o davacıların haberi geldi mi? Hani onlar duvardan mescide tırmanmışlardı.»

Hâlik-ı Zülcelâl, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: 'Yâ Muhammed, sana o davacıların haberi gelmedi mi? Hani onlar Davud'un mescidinin duvarından mihraba tırmanmışlardı.» Dâvud (aleyhisselâm) 'un mihrabı yüksekti, oraya kolayca çıkilmıyordu. O, mihraba namaza çıktığı zaman otuz üç bin kişi mihrabın etrafında nöbet tutuyordu.

Hasan-ı Basrî (radıyallahü anh)'nin rivayetine göre, Dâvud (aleyhisselâm) günlerini dörde ayırmıştır. Bir gün hanımları ile sohbet edip meşgul olur. Bir gün halkın işleriyle meşgul olur ve onların dâvalarına bakar. Bir gün aile efradıyle halvet edip, ibadet eder. Bir gün de İsrailoğullarıyle meşgul olur, onların sorularını cevaplandırır, bilmediklerini öğretir ve aralarında hükmeder.

Dâvud (aleyhisselâm) bir gün mihrabında iken insan suretinde iki melek gelir, onları görünce korkar. Zira mihraba girdiği zaman kapısını kilitler ve mihrabın etrafında da askerler nöbet tutarlardı. Bu bakımdan rastgele birisinin oraya girmesi mümkün değildi.

22

«O vakit Davud'un karşısına girivermişlerdi de o, bunlardan ürkmüştü. 'Korkma' dediler. Biz, birbirimizin hakkına tecavüz etmiş iki davacıyız. Şimdi sen aramızda adaletle hükmet. Aşırı gitme. Bizi doğru yola çıkar.»

Dâvud (aleyhisselâm) mihrabında iken yanına insan suretinde iki melek gelir. Melekleri görünce korkar. Melekler onun korktuğunu anlayınca «bizden korkma. Biz, birbirimizin hakkına tecavüz etmiş iki davacıyız. Şimdi sen aramızda adaletle hükmet. Aşırı gitme. Biz:

doğru yola çıkar- demişlerdir. Dâvud (aleyhisselâm) onları dinledikten sonra dâvalarının ne olduğunu sorar.

23

«Bu kardeşimin doksan dokuz dişi koyunu var. Benim ise bir tek dişi koyunum var. Böyle iken onu da bana ver, dedi ve tartışmada beni yendi.»

Dâvud (aleyhisselâm) 'un yanına gelen iki melekten birisi dâvasını şöyle anlatır: -Bu kardeşimin doksan dokuz dişi koyunu var. Benim ise bir tek dişi koyunum var. Böyle iken onu da bana ver, benim olsun, dedi ve tartışmada beni yendi. Ey Dâvud, bu işe sen ne dersin? Dâvud (aleyhisselâm) onu dinledikten sonra şu cevabı verir.

24

«Dâvud: 'Yemin olsun ki, senin dişi koyununu kendi dişi koyunlarına katmak istemekle sana haksızlıkta bulunmuştur. Doğrusu ortakçıların çoğu birbirlerinin haklarına tecavüz ederler, iman edip de güzel amellerde bulunanlar müstesna. Bunlar da ne kadar azdır' demişti. Dâvud kendisini denediğimizi sanmıştı da, Rabbinden mağfiret dileyerek eğilip secdeye kapanmış, tevbe etmiş, Allah'a yönelmişti.»

Dâvud (aleyhisselâm) kendisine gelen bu iki kişiden davacıyı dinledikten sonra ona şöyle der: «Hakikat bu kardeşin, bir dişi koyununu alıp kendi doksan dokuz dişi koyununa katmakla sana zulmetmiştir. Doğrusu ortakçıların çoğu birbirlerinin haklarına tecavüz ederler, iman edip de güzel amellerde bulunanlar müstesna. Bunlar da ne kadar azdır.» İman ile müşerref olanlar, dünya malına tamah ederek birbirlerinin hakkına, hukukuna tecavüzde bulunmaz, birbirlerine zulüm etmezler. Dâvud (aleyhisselâm) bunu çok iyi bildiği için «bunlar da ne kadar azdır- demiştir.

Bunlar Hazret-i Davud'u denemek için gelen iki melekti. İnsanların yönetiminde, aralarında hak ve adalette hükmetmek ve bu hükmü vermeden evvel hak ve hakikati araştırmak üzere Allah tarafından vazifelendirilmiş olan hükümdar **peygamber**in imtihanıdır, imtihan için gelenler Dâvud (aleyhisselâm)'a dâvayı, mahsus açık ve tahrik edici biçimde arzetmeyi tercih etmişlerdir.

Fakat hâkimin fevri davranmaması ve acele etmemesi lâzımdır. Dâvalıya konuşma ve delilini ortaya koyma fırsatı vermeden, birinin mücerret sözüyle hemencecik hükme varmaması lâzımdır. Çünkü mes'elenin bütün veçhesi veya bir kısmı, karşı taraf dinlenince değişebilir veya lehine hükmolunanın hilekâr, yalancı olduğu tebeyyün edebilir. Böylece gerçek ortaya çıkmış, taraflardan hiçbiri haksızlığa uğramamış olur, İşte burada Hazret-i Dâvud (aleyhisselâm) işin bir imtihan olduğunu anlar. İmtihan edildiğini anlayınca Rabbinden mağfiret dileyerek eğilip secdeye kapanır, tevbe eder, Allah'a yönelir.

25

«Böylece onu bağışlamıştık. Katımızda onun yüksek bir makamı ve güzel bir geleceği vardır.»

Allahü teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'un dua ve niyazını kabul ederek kendisinden sadır olan zelleyi bağışlamıştır. Onun Allah katında yüksek bir değeri ve güzel bir geleceği, vardır. Cennette de onun için ulvî makamlar vardır. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Böylece onu bağışlamıştık. Katımızda onun yüksek bir makamı ve güzel bir geleceği vardır.»

26

«Ey Dâvud, biz seni yeryüzünde bir halife yaptık. O halde insanlar arasında hak ve adaletle hükmet. Heva ve hevesine uyma, yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu, Allah'ın yolundan sapanlara, onlara, hesap gününü unutmalarına karşılık çetin azab vardır.»

Allahü teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'a **peygamber**lik verdiği gibi, halifelik de vermiştir. Onu yeryüzünde halife yapmıştır. Onun zamanına kadar **peygamber**ler arasında halife yoktu. **Peygamber**lerden ilk olarak halife olan Dâvud (aleyhisselâm)'dur. Yüce Halik, lütfedip ona **peygamber**lik verdiği gibi, halifelik de vermiş ve şöyle buyurmuştur: -Ey Dâvud, biz seni yeryüzünde bir halife yaptık. O halde insanlar arasında hak ve adaletle hükmet. Heva ve hevesine uyma, yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır. Doğrusu, Allah'ın yolundan sapanlara, onlara,

hesap gününü unutmalarına kargılık çetin azab vardır.» Heva ve heveslerine uyarak hükmedenler ve Allah yolundan ayrılanlar, hak ve adaleti gözetmeyenler hesap gününü unuttukları için kıyamet günü elim bir azaba uğrayacaklardır. Hükmedenler daima hakkı, adaleti gözetip heva ve heveslerinden uzak olarak hükmetmeleri gerekir. Buna riayet etmeyenler hesap gününü unuttukları için elim bir azaba uğrayacaklardır.

27

«O göğü, o yeri ve bunların arasında bulunan şeyleri biz boşuna yaratmadık. Bu, o küfredenlerin zannıdır. Bu yüzden küfredenlere ateşten bîr helak vardır.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ** gökleri, yeri ve bu ikisinin arasmdakileri boş yere yaratmamış, düşünebilenler için bunların yaratılışının birçok hikmetleri vardır. Kâfirler bu âlemin boşa yaratıldığını iddia ederek, öldükten sonra tekrar dirilmeyi ve âhirette hesaba çekilmeyi inkâr etmişlerdir. Bu, onların bâtıl zannıdır. Bu bakımdan onlara ateşten bir helak vardır.

28

«Yoksa biz iman edip de güzel amel ve hareket edenleri yeryüzünde fesat çıkaranlar gibi mi tutacağız? Yahut Allah'tan korkanları doğru yoldan sapanlar gibi mi sayacağız?»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Mekkeli müşrikler iman edenlerle alay ederek «bu fakirler, müflisler ve köleler mi iman ettikleri için âhirette izzet, ikram görüp mükâfata nail olacaklar? Şayet âhiret varsa, orda izzet, ikram ve şerefe lâyık olacak ancak bizim gibi varlıklı, zengin ve şerefli insanlar olur. Öyle fakirler, yoksullar ve Köleler nasıl olur da bizim olduğumuz yerde izzet, ikram görürler?» demişlerdir. Halbuki Allah katındaki izzet, ikram iman edenlere mahsustur. İman olmayınca dünya servetinin âhirette hiçbir faydası yoktur. Ancak sahibinin azabını artırır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor; 'Yoksa biz iman edip de güzel amel ve hareket edenleri, yeryüzünde fesad çıkaranlar gibi mi tutacağız? Yahut Allah'tan korkanları, doğru yoldan sapanlar gibi mi

sayacağız?» Âyet-i celîleden de anlaşılacağı gibi, Allah katındaki mükâfat ancak iman edenlerindir.

29

«Ey Muhammed, sana indirdiğimiz bu kitap mübarektir, âyetlerini düşünenler, aklı olanlar da ibret ve öğüt alsınlar.»

Allah tarafından. Cebrail vasıtasıyle **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e indirilen Kur'an-ı Kerîm, ilâhî kitapların sonuncusu olup mübarektir ve bereketi çoktur. Okuyanlar için her harfine karşılık on sevap yazılır. Ayetlerini ve içindekilerin! düşünebilen gerçek akıl sahipleri için hikmetler ve öğütler vardır. Kim Kur'an'ı okur da, âyetlerini düşünüp ibret almaz, günahlarından tevbe etmez, ibadetini artırmaz ve içindekilerle amel etmezse o ahmaktır, câhildir. İsterse bütün ilimleri öğrenmiş olsun, öörendiği ilimler onu Kur'an'ın âyetlerini düşünmeye ve içindekilerle amel etmeye sevk etmiyorsa işte o cahildir, Zamanımızdaki âlimlerin birçoğu böyledir. Onları dünya malı, makam hırsı, şan şöhret aldatmış, Kur'an'ın âyetlerini düşünmekten ve içindekilerle amel etmekten alıkoymuştur. İşte bunlar cezalarını göreceklerdir.

30

«Biz Davud'a Süleyman'ı verdik. O ne güzel bir kuldu. Doğrusu o daima Allah'a yönelirdi.»

Allahü teâlâ, Dâvud (aleyhisselâm)'a, Süleyman (aleyhisselâm)'ı vermiştir, O da babası gibi hem **Peygamber**, hem de hükümdardır. O ne güzel bîr kuldur. Çünkü o daima Allah'a yönelir, boş vakitlerini hep ibadetle geçirirdi. İbadetten asla gafil olmazdı.

Bu âyetin ışığı altında **İbn Abbas** (radıyallahü anh). şöyle demiştir: Çocuklanmız, bize Allah'ın ikramıdır. Bu ikramın şükrünü ancak, onlara dinini öğretir, güzel ahlâk sahibi yapar, Allah'a sadık kullar olarak yetiştirirsek, işte o zaman ödemiş oluruz. Aksi takdirde o nimetin şükrünü ödeyemeyiz. Yüce Halik, Süleyman'ı edebinden dolayı medh ü sena etmiştir.

31

«Ona bir akşam üstü çalımlı, cins koşu atları sunulmuştu.»

Süleyman (aleyhisselâm) hükümdarlığı zamanında kâfirlerle yapmış olduğu savaşların birinde büyük ganimet elde eder. Bu ganimetler arasında bir tane süslü, cins koşu Arap atı da vardır. Ordunun komutam tarafından bu atlar bir ikindi vakti Süleyman (aleyhisselâm)'a takdim edilir. O, bunlarla meşgul olurken ikindi vakti geçer, buna çok müteessir olur ve şöyle der:

32

«Gerçek ben mat sevgisine sırf Rabbimi zikretmek için düştüm, demişti. Nihayet (bu atlar) perdenin arkasına gizlenmişlerdi.»

Süleyman (aleyhisselâm) "a bu atlar ikindi vakti getirilir. O, bunlara karşı bir sevgi besler ve şöyle der: «Gerçek ben mal sevgisine sırf Rabbimi zikretmek için düştüm- demişti. Nihayet bu atlar perdenin arkasına gizlenmişlerdi. O atlar koşup gözden kaybolunca, adamlarına şöyle demişti:

33

«Onları bana döndürün, dedi. Hemen ayaklarını, boyunlarını okşamaya, taramaya başladı.»

Atlar gözden kaybolunca, Süleyman (aleyhisselâm) adamlarına «yeter artık, onları bana geri getirin.» demişti. Adamları da atları alıp Süleyman (aleyhisselâm)'a getirirler. O, bunların ayaklarını, boyunlarını okşamaya ve taramaya başlar. Bazı tefsircilere göre, bunların dokuz yüzünü keser ve Allah yolunda tasaddıak eder. O zaman at etini yemek mubahtı. Bunların yüzünden ikindi namazını geçirdiği için bunu yapar. Ancak bu görüşe pek itibar edilmemiştir.

34

«Yemin olsun, biz, Süleyman'ı imtihan da ettik: Tahtının üstüne bir ceset bırakıverdik. Sonra o, yine- eski haline döndü.»

Burada Ebû Hüreyre (radıyallahü anh) 'nin **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'den rivayet ettiği bir hadîsi zikrederek âyetin izahına geçelim: 'Hazret-i

Süleyman dedi ki: «Bu gece yetmiş karımı dolaşacağım. Her biri, Allah yolunda cihad edecek bir asker (erkek çocuk) doğuracaktır. (Bunu söylerken) Süleyman (aleyhisselâm) inşaallah demedi. Zevcelerine uğradı, ama hiçbiri hamile kalmadı. Ancak bir tanesi hamile kalır ve eksik bir çocuk doğurur. Nefsim yed-i kudretinde bulunan Yüce Allah'a yemin ederim ki, Hazret-i Süleyman inşaallah derniş olsaydı, hepsi de Hak yolda savaşan mücahidleri doğururdu.»

Buradaki ayetlerin işaret ettiği fitneden maksat, bu hâdise olabilir. Cesedden maksat da Süleyman (aleyhisselâm)'ın sakat doğan çocuğunun cesedi olabilir. Fakat bu bir ihtimaldir. İkinci görüş de şudur: Süleyman (aleyhisselâm)'in imtihanı şiddetli bir hastalığa yakalanmasıdır. -Kürsüsüno bir cesed bırakıverdik» denmesinden maksat, hastalıktan mütevellit adetâ onun cinsiz bir hale gelmiş olmasıdır. Araplar zayıf insanlara -et tahtası üzerine konmuş et parçası, ruhsuz, cansız- derlerdi. «Sunime enâb»dan murad ise, onun eski haline döndürüldüğünün beyanıdır. Süleyman (aleyhisselâm) bu şiddetli hastalığı çektikten sonra yine eski haline dönmüş, Rabbine dua ve niyaz ederek şöyle demiştir:

35

«Süleyman: 'Rabbim, beni bağışla, bana benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümdarlık ver. Sen şüphesiz, daima bağışta bulunan Vehhabsın' dedi.»

Süleyman (aleyhisselâm), Rabbine duâ ve niyazda bulunarak şöyle demiştir: «Rabbim, beni bağışla, kusurlarımı afvet. Bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümdarlık ver. Sen şüphesiz, daima bağışta bulunan Vehhabsın.' Süleyman (aleyhisselâm) bunu **Peygamber**liğine ve mucizelerine bir delil olması için istemiştir. «Bana, benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümdarlık ver.» derken, böyle bir hükümdarlık ve saltanatın başkasına da verilmesini kıskanmamış, ancak böyle bir mes'uliyetin altından kalkamayarak Allah'a asi olurlar korkusu ile «benden sonra kimsenin ulaşamayacağı bir hükümdarlık ver» demiştir. Allah'ın seçkin kulları hiçbir zaman başkalarına verilen

saltanata ve hükümdarlığa karşı asla kıskançlık duymazlar. Nefisleri için de bir şey istemezler, her şeyi ümmetleri için- arzu ederler.

36

«Bunun üzerine biz de, istediği yere onun emriyle kolayca giden rüzgârı, onun emri altına verdik.»

37

«bina kuran ve dalgıçlık yapan şeytanları,»

38

«demir halkalarla bağlı diğerlerini»

Allahü teâlâ, Süleyman (aleyhisselâm)'ın duasını kabul edip emrettiği zaman istediği yere kolayca giden rüzgârı, binalar kuran ve denizin derinliklerine dalan, oradaki incileri çıkarıp getiren dalgıçları ki, bunlar şeytanlardır ve demir halkalarla bağlı diğerlerini onun emri altına vermiştir. Süleyman (aleyhisselâm) rüzgâra emrettiği zaman, tahtıyla beraber bir anda bir aylık yere ve istediği istikamete götürür. Şeytanlara emrettiği zaman istediği binayı yaptırtır ve denizden incileri çıkarttırıp getirtir. Bütün bunlar Süleyman (aleyhisselâm) 'a mahsustur, ondan başka hiçbir **Peygamber**e verilmemiştir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Bunun üzerine biz de, istediği yere onun emriyle kolayca giden rüzgârı, bina kuran ve dalgıçlık yapan şeytanları, demir halkalarla bağlı diğerlerini onun emri altına verdik.» işte Allah dilediği kulunu böyle mükafatlandırır. Allah'a tevekkül edip O'ndan isteyenleri asla mahrum bırakmaz, istediklerini verir. Mü'minler bundan ibret alarak, Allah'a tevekkül ederek yalnız O'ndan istemelidirler. Başkasına asla boyun eğmemelidirler.

39

«İşte bizim bağışımız budur. İster ver, ister verme tut, hesapsızdır, dedik.»

Allahü teâlâ, Süleyman (aleyhisselâm)'a sayısız nimetler verip şöyle buyurmuştur: «işte bizim bağışımız budur. İster dilediğine ver, ister verme, tut, hesapsızdır.» Hâlik-ı Mutlak, bunların tasarrufunu tamamen Süleyman (aleyhisselâm) 'a bırakmıştır.

40

«Doğrusu onun katımızda yüksek bir makamı ve güzel bir istikbali vardır.»

Süleyman (aleyhisselâm)'ın Allah katında yüksek bir makamı ve güzel bir geleceği vardır. Onun dönüp gideceği yer, Allah katında ne güzel bir yerdir. Mü'min, bundan ibret alarak, Allah katındaki yerini güzelleştirmeli, hiçbir zaman dünya malına aldanmamalı, Hazret-i Süleyman gibi, o malı Allah'ın rızasını kazanmak için harcamalıdır. Dünyanın kimseye bakî kalmadığını da bilmelidir. Hazret-i Süleyman'a bakî kalmayan dünya, elbette kimseye bakî kalmaz.

41

«Ey Muhammed, kulumuz Eyyûb'u da an, Rabbine: 'Doğrusu şeytan bana yorgunluk ve azab verdi' diye seslenmişti.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, kulumuz Eyyûb'u da hatırla. Rabbine: 'Doğrusu şeytan bana yorgunluk ve azab verdi' diye seslenmişti. Mekke müşriklerinin sana yaptıklarına sabret, darılma.» Eyyûb (aleyhisselâm) edebinden dolayı hastalığı ve çektiği ızdırabı şeytana nisbet etmiş, **Allahü teâlâ**'ya etmemiştir.

42

«Ayağını yere vur. İşte yıkanacak ve içecek soğuk bir su, dedik.»

Eyyüb (aleyhisselâm), öyle bir illete yakalanmıştı ki, bütün vücudu hastalıktan erimiş, kurtlanmış, çürümüştü. O, bu durumda dahi Rabbini zikrederek dua ve niyazda bulunuyordu. Yedi yıl bu hastalığı çekmişti, malı mülkü elinden gitmiş, çoluk çocuğu dağılmıştı. O, bunların hiçbirinden Rabbine şikâyetçi olmuyor, durmadan zikir ve niyazda bulunuyordu. Yüce Halik, onun niyazını kabul ederek şöyle buyurmuştu: -Ayağını yere vur. İşte yıkanacak ve içecek soğuk bir su.» Bu su onun derdine deva idi. Eyyûb (aleyhisselâm) ilâhî emri aldıktan sonra ayağını yere vurur, oradan bir su çıkar, onunla vücudunu yıkar şifa bulur. Tekrar Cebrail'in delaletiyle ayağını yere vurur, oradan da buz gibi soğuk

bir su çıkar, onu da içer ve bütün hastalıklardan şifa bulur. Böylece yedi yıllık hastalıktan kurtulur, sıhhatine kavuşur. Hâlik-ı Mutlak, ona aile efradını ve fazlasıyla beraber mülkünü iade eder.

43

«Ona hem ehlini, hem onlarla beraber bir mislini, bizden bir rahmet ve temiz akıl sahipleri için de bir ibret olmak üzere, bağışladık.»

Eyyûb (aleyhisselâm) hastalanıp çoluk çocuğunun dağılması, malının mülkünün elinden gitmesiyle büyük bir imtihan geçirmiştir. Bu hastalığında sağlam olarak sadece bir dili kalmıştı. Buna rağmen haline hamd edip Rabbini zikrederek duâ ve niyazda bulunmuş, hiçbir zaman halinden, şikâyetçi olmamıştır. Hâlik-ı Zülcelâl, onu haline razı olmasından ve sabrından dolayı sıhhatine kavuşturmuş, aile efradını, malını mülkünü, eskisinin bir misli daha fazla olarak vermiştir. O, bunu şöyle beyan ediyor: «Öna hem ehlini, hem onlarla beraber bir mislini, bizden bir rahmet ve temiz akıl sahipleri için de bir ibret olmak üzere, bağışladık.» İşte **Allahü teâlâ** sabreden kullarını böyle mükâfatlandırıyor, Temiz akıl sahipleri için bunda ibretler vardır. Yedi yıl hastalık çekip vücudunun her tarafını kurtlar yiyen ve yalnız dili sağlam kalan Eyyûb (aleyhisselâm) bu haline hamd eder ve bir an Allah'ı zikirden geri durmaz. Onun bu hali bizler için en büyük bir ibret levhasıdır.

44

«Eline bir demet sap al da onunla vur. Yemininde durmazlık etme, dedik. Doğrusu biz onu sabırlı bulduk. O ne iyi kuldu. Daima Allah'a dönendi.»

Eyyûb (aleyhisselâm)'un aşın rahatsızlığı devam ederken bir gün hanımı bir yere gitmiş, orada fazlaca kalmış. Fakat Eyyûb (aleyhisselâm) ihtiyacından dolayı onun bir an evvel gelmesini istemiş, hanımının gelmesi gecikince, canı sıkılmış, ona yüz sopa vuracağına dair yemin etmiş. Sıhhatine kavuştuktan sonra, bu yeminini yerine getirmek için Rabbine niyaz eder. **Allahü teâlâ**, onun dua ve niyazını kabul edip şöyle buyurur: «Eline bir demet sap al da onunla vur.» Bunun üzerine Eyyûb (aleyhisselâm) eline yüz

tane kuru ot sapı alır onları bir demet yapar, hanımına bir defa vufur. Böylece yemini yerine gelmiş olur. Eyyûb (aleyhisselâm) ne iyi bir kuldu. O, her halinde Rabbins hamd ve zikretmekle, Allah'ın medhine ve nimetlerine mazhar olmuştur. Mü'minler de bundan ibret alıp her hallerine hamd edip, Allah'ı zikretmelidirler, işte o zaman Eyyûb (aleyhisselâm) gibi, hem medhe, hem de nimete lâyık olurlar.

45

«Ey Muhammed, güçlü ve basiretti olan kullarımız İbrahim, İshak ve Yakub'u da an.»

Hâlik-ı Zülcelâl, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ey Muhammed, güçlü ve basiretli olan kullarımız İbrahim'i, İshak'ı ve Yakub'u da hatırla.» Bunlar ibadette kuvvetli, dinde de basiret sahibidirler. Her an Rablernıe ibadette bulunup şükretmişlerdir.

46

«Biz, onları âhiret yurdunu düşünen ihlâslı kimseler kıldık..»

47

«Doğrusu onlar katımızda seçkin, iyi kimselerdendirler.»

Allahü teâlâ, onları âhiret yurdunu düşünen, ihlâslı, yalnız Allah'ın rızasını kazanmak için çalışan kimseler kılmıştır. Onlar Allah katında seçkin, iyi kimselerdir. İbadetlerinde ihlâslı, amellerinde samimi ve Allah katında da seçkin insanlardır.

48

«Ey Muhammed, ismail'i, Elyesa'i, Zülkifli de an. Hepsi iyilerdendir.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ey Muhammed. İsmail'i, Elyesa'i, Zûlkifl'i de an. Hepsi iyilerdendir.» İsmail (aleyhisselâm) vaadinde sadıktı. Elyesa, Uyas (aleyhisselâm)'ın halifesiydi. Zülkifl yüz **Peygamber**e bakmayı üstlenmişti. Bunların hepsi iyilerdendir. Allah yolunda çok cefalar çekip sabretmişler ve görevlerini yerine getirmek için son

gayretleriyle çalışmışlardır. Hâlik-ı Zülcelâl de onlara lâyık oldukları mükâfatı vermiştir.

49

«İşte bu onlan anıştır. Doğrusu Allah'a karşı gelmekten sakınanlara güzel bir gelecek vardır.»

Bu sûre-i celîlede isimleri geçen **peygamber**leri zikretmek suretiyle kıssalarını nakletmek onları bir anıştır ve **Allahü teâlâ**'nın azametini beyandır. Basiret sahipleri bundan ibret alıp takva azığını hazırlamak için müttekîler arasına girmelidirler. Mü'min her haline hamd edip Allah'ın nimetlerine şükrederek ibadetten ve zikirden asla gafil olmamalıdır.

50

«Kapıları onlara açılmış Adn cennetleri vardır.»

Allah'ın mütteki kulları için kapıları açılmış Adn cennetleri vardır. Onlar istedikleri kapıdan oraya girerler ve kendilerine çeşit çeşit nimetler ikram edilir. Orada istedikleri önlerine gelir. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır.

51

«İçlerinde yaslanıp kurulacaklardır onlar. Orada birçok yemişler, içecekler isteyecekler.»

Allah'ın müttekî kulları cennette tahtlar üzerine oturup yaslanacaklar, orada çeşit çeşit meyvelerden yiyecekler ve cennet şarabından içeceklerdir. Her istedikleri önlerine gelecektir. Onlara Huri kızları hizmet edecektir. İşte ünan edip sâlih amel işleyenler böyle mükâf atlandırılacaklar.

52

«Yanlarında, gözlerini eslerine dikmiş yaşıt güzeller vardır.»

Yüce Halik, mükâfat olarak cennette kullarına zevceler verir. Onlar aynı yaşta olup gözlerini sadece eşlerine çevirmişlerdir. Onlar güzeldir, dilberdir.

53

«İşte hesap günü için size vaadolunagelen şeyler bunlardır.»

54

«Doğrusu, verdiğimiz, bu rızıklar tükenecek değildir.»

Allahü teâlâ'nın kıyamet günü mü'min kullarına vaadettiği nimetler işte bunlardır. Onlara verilen bu nimetler asla tükenecek, bitecek değildir. Orada ebedi olarak kalacaklar ve istedikleri de önlerine gelecektir. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. İman edenler mükafatını, iman etmeyenler de cezasını görecektir.

55

«Bu böyle, ama azgınlara kötü bir gelecek vardır.»

56

«Cehennem, onlar buraya girecekler. Ne kötü bir konaktır.»

Kâfirler, cehenneme gireceklerdir. Orası ne kötü bir yerdir. Bu onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. İman etmeyenler için çok kötü bir gelecek vardır.

57

«İşte bu kaynar su ve irindir. Artık onu tatsınlar.»

58

«Bunlara benzer daha başkaları da vardır.»

Cehennem ehli oraya girdikleri zaman içecekleri çok kaynar sudur. Onu içtikleri vakit derilerini yüzer, içlerini yakar kavurur. Diğer içecekleri de irindir. Artık onlar onu tadacaklardır. Bunlara benzer daha başka yiyecekleri ve içecekleri de vardır. Cehennem ehlinin yiyeceğinin birisi de zakkumdur.

59

«İnkarcıların ileri gelenlerine! 'İşte bu topluluk sizinle beraber gerçeğe karşı göğüs gerenlerdir. Onlar rahat yüzü görmesinler. Behemahal ateşe gireceklerdir' denir.»

Kıyamet günü kâfirler hesaba çekildikten sonra cehenneme sevk edilecekler ve onların ileri gelenlerine, cehennem bekçileri

tarafından «işte bu topluluk sizinle beraber hakkı inkar edip küfredenlerdir. Onlar rahat yüzü görmesinler. Siz de, onlar da mutlaka cehenneme gireceksiniz» denir.

60

«Toplulukta bulunanlar ise: 'Hayır, siz rahat yüzü görmeyin. Bizi buraya süren sizsiniz, ne kötü bir duraktır' derler.»

Kıyamet günü hesaba çekildütten sonra cehenneme sevk edilenler reislerine «hayır, asü siz rahat yüzü görmeyin. Bizi buraya süren sizsiniz. Biz sizin yüzünüzden buraya giriyoruz. Burası ne kötü bîr duraktır. Şayet size tâbi olmasaydık, şimdi bu azaba düşmezdik. Bizi kandırıp imandan alıkoydunuz» diyeceklerdir. İşte kıyamet günü cehenneme sevk edilenler reislerine, önderlerine, kendilerini Allah yolundan saptıranlara böyle feryat edeceklerdir. Fakat o zamanki feryat asla fayda vermeyecektir. Onlar cehennem azabını gördükleri vakit şöyle diyeceklerdir.

61

«Rabbimiz, bizi buraya kim sürdüyse ateşte onun azabını kat kat artır, derler.»

Kıyamet günü cehenneme sevk edilenler, uğrayacakları azabı gördükleri vakit şöyle diyeceklerdir: «Rabbimiz, bizi buraya kim kandınp sürdüyse ateşte onların azabını kat kat artır. Çünkü onlar bizi dünyada kandırıp imandan alıkoydular, sana isyan ettirdiler. Biz onların yüzünden bu azaba uğradık. Eğer onlar olmasaydı, biz de iman edip şimdi cennet nimetlerine kavuşacaktık.» işte cehennemliklerin feryadı böyledir. Aklı olanlar bundan ibret alıp Allah'a döner ve iman-ı kâmil sahibi olmaya çalışırlar. Böyle olmayanlar kıyamet günü aynı akıbete uğrayacaklardır.

62

«Şöyle derleri Kendilerini dünyada iken kötü saydığımız kimseleri burada niçin göremiyoruz?»

Kıyamet günü kâfirler, dünyada müslüman oldukları için alay ettikleri insanları yanlarında göremeyince şöyle derler: «Kendilerini dünyada iken kötü sayıp alay ettiğimiz kimseleri şimdi burada niçin

göremiyoruz? Halbuki biz onları dünyada hakir görüyorduk.» Onların hakir gördükleri insanlar Allah'a iman ettikleri için cehennem azabından kurtulup mü'minlere vaadedilen cennet nimetlerine nail olmuşlardır. Bundan dolayı kıyamet günü iman edenlerle, etmeyenler elbette bir arada bulunmayacaklardır. İman edenler mükâfatını görmek için cennete, etmeyenler de cezalarını çekmek üzere cehenneme sevk edileceklerdir.

63

«Biz onları alaya alırdık, yoksa şimdi gözlere görünmezler mi?»

Kâfirler, dünyada alay ettikleri fakir müslümanlar için kıyamet günü şöyle diyeceklerdir: «Biz onları alaya ahp gülerdik. Şimdi onları göremiyoruz. Yoksa gözlere görünmezler mi?» Halbuki kıyamet günü iman edenlerle, iman etmeyenler birbirlerinden ayrılacaklar, iman edenler mükâfatlarını görmek üzere cennete, etmeyenler de cezalarını çekmek için cehenneme gireceklerdir. O gün herkese amelinin karşılığı verilecektir.

64

«İşte cehennemliklerin bu şekilde tartışması kat'î bir gerçektir.»

Kıyamet günü cehennem ehil birbiriyle tartışacaklar ve birbirlerini suçlayacaklardır. O gün hiç kimse suçu kabullenmeyecektir. Reislerinin yakasına sarılıp «bizi bu azaba götüren sizsiniz- diyecekler. Onlarda bu suçlamayı kabul etmeyerek şöyle diyecekler: "Siz niçin Allah'ın **peygamber**lerini dinlemediniz de, bizi dinlediniz? Biz, sizi zorla mı imandan çevirdik?» Böylece aralarında tartışma devam edecektir.

65

«Ey Muhammed, de ki: Ben sadece bir **Peygamber**im. Kahhar olan tek Allah'tan başka hiçbir tanrı yoktur.»

Bütün **Peygamber**ler, **Allahü teâlâ**'nın emir ve yasaklarını insanlara tebliğ için gönderilmiş, iman edenleri cennet nimetleriyle müjdelemiş, etmeyenleri de cehennem azabı ile korkutmuştur. Ey insanlar, kahhar olan Allah'tan başka, hiçbir ilâh yoktur. Her şeyi

yoktan var eden O'dur. Dilediği zaman bütün mevcudatı kahhar sıfatı ile bir anda yok eder. Buna kimse mani olamaz. O, bunu şöyle beyan ediyor:' «Ey Muhammed, de ki: Ben sadece bir **Peygamber**im. Kahhar olan tek Allah'tan başka hiçbir tanrı yoktur.»

66

«Göklerin, yerin ve bu ikisi arasmdakilerin Rabbt, O mutlak galip, O çok yarlığayıcı Allah'tır.»

Ey insanlar, göklerin, yerin ve bu ikisi arasmdakilerin Rabbi, O mutlak galip, O çok bağışlayıcı Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. Her şeyi var eden, besleyen, rızıkîandıran, koruyan, muhafaza eden, tedbir eden, dirilten, öldüren O'dur. Her şey Onun iradesiyle olur.

67

«De ki: Bu Kur'an en büyük ve mühim bir haberdir.»

68

«Ama siz ondan yüz çeviriyorsunuz.»

Ey insanlar, bu Kur'an en büyük ve mühim bir haberdir. Allah kelâmıdır. O'nun azameti mahlükat üzerine nasılsa, Kur'ân-ı Kerim'in azameti de insanların kelâmı üzerine öyledir. Fakat kâfirler bundan yüz çevirmişlerdir. Halbuki Kur'ân-ı Kerîm'de geçen kıssalar ve geleceğe dair beyanlar, onun Allah kelâmı olduğunun açık delilidir. Böyle bir kitabın ümmi bir insan tarafından insanlara tebliğ edilmesi de, o zatın **peygamber** olduğunun en büyük delilidir. Bunu kim inkâr edebilir? Kur'ân-ı Azimüşşân'ın gönderildiği günden zamanımıza kadar hiç kimse bunun bir ayetinin veya bir sûresinin benzerini getirememiş, kıyamete kadar da getiremeyecektir. Şayet Kur'an insan sözü olsaydı, elbette bir benzerini veya daha üstününü getiren olurdu. Bugüne kadar bir benzerini getiremeyişleri Kur'ân-ı Kerîm'in Allah kelâmı olduğunun delili değil de nedir?

69

«Yüce aleme, onlar aralarında münazara ve münakaşa ederlerken, benim hiçbir bilgim yoktu.»

Allahü teâlâ, meleklere «ben yeryüzünde halifem olan insan yaratacağım- dediği zaman, melekler şöyle demişlerdi: «Biz, seni noksan sıfatlardan tenzih edip hamd ederken, yeryüzünde fesad çıkartacak, biribirinin kanını akıtacak insanlar mı yaratacaksın?» Hâlik-ı Mutlak ile melekler arasında bu konuşma geçerken **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) onların yatında değildi. **Peygamber** bunu ne görmüş ve ne de duymuştu. Yüce Halik, bunu **Peygamber**ine vahiy ile bildirmiştir.

70

«Ben ancak gelecek tehlikeleri apaçık haber verici olduğum içindir ki, bana vahy olunuyor.»

Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) gelecek tehlikeleri apaçık haber verici olduğu için Allah tarafından kendisine vahy olunmuştur. O, kendi hevasmdan hiçbir şey söylemez. Ona uyanlar kurtulur, uymayanlar ise helak olur. Yüce Halik, bunu şöyle beyan- ediyor: -Ben ancak gelecek tehlikeleri apaçık haber verici olduğum içindir ki, bana vahy olunuyor.»

71

«Rabbim, o münazara zamanında meleklere demişti ki: Ben muhakkak çamurdan bir insan yaratacağım.»

Hâlik-i Mutlak, meleklere «ben yeryüzünde bir insan yaratacağım» demişti. Onlar da şöyle cevap vermişlerdi: «Biz, seni bütün noksan sıfatlardan tenzih edip hamd ederken, yeryüzünde birbirinin kanını akıtacak, orada fesat çıkaracak insanlar mı yaratacaksın?» Yüce Halik da onlara «sizin bilmediğiniz her şeyi ben bilirim- demişti.

72

«Artık onu tamamlayıp içerisine de ruhumdan üfürdüğüm zaman kendisi için derhal ona secdeye kapanın.»

Allahü teâlâ, Âdem (aleyhisselâm)'i balçıktan yaratıp insan suretine sokar ve içine de kendi ruhundan üfürür. O zaman meleklere ona secde etmelerini emreder. Melekler de derhal bu emir gereği Âdem (aleyhisselâm)'e secde ederler. Bu secde ibadet

maksadıyle yapılan secde değil, tehıyyat secdesidir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: -Artık onu tamamlayıp içerisine de ruhumdan üfürdüğüm zaman kendisi için derhal ona, secdeye kapanın.»

73

«Bütün melekler toptan secde etmişlerdi.»

74

«İblisten başka. O, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu.»

Melekler ilâhî emir gereği derhal Adem (aleyhisselâm)'e secde etmişler, fakat iblis büyüklük taslayarak secde etmemiştir. Allah'ın emrins karşı gelmiştir. Bunun, için de lanetlenerek cennetten kovulup kâfirlerden olmuştur. Halbuki o, Allah'ın emrine karşı gelmeseydi, cennetteki makamından asla tard edilmeyecekti. Çünkü o cennette meleklerin hocası idi. İsyanından dolayı o makamdan kovulup lanetlenmiştir. Allah'ın emrine isyan edenler aynen bunun gibi cezasını göreceklerdir.

75

«Allah: 'Ey İblis, kudretimle yarattığıma secde etmekten seni men eden nedir? Böbürlendin mi? Yoksa gururlandın mı?' dedi,»

Allahü teâlâ, Adem (aleyhisselâm)'e secde etmeyen İblise şöyle der; «Ey İblis, kudretimle yarattığıma secde etmekten seni men eden nedir? Böbürlendin mi? Yoksa gururlandın mı? Benim emrime neden muhalefet ettin?» Bu hitap iblisi azarlamadır. Bunun üzerine İblis şu cevabı verir.

76

«İblis; 'Ben ondan hayırlıyım. Beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın' dedi.»

Allahü teâlâ İblise «neden Âdem'e secde etmedin» dediği zaman, iblis şöyle cevap verir: «Ben, ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu çamurdan. Benim aslım aydınlıktır, onun aslı ise karanlık ve balçıktır. Ben asıl itibariyle ondan daha üstünüm, daha faziletliyim. Neden böyle çirkin bir surete secde edeyim.»

Kibrinden dolayı Âdem (aleyhisselâm)'e secde etmekten imtina eden İblis, lanetlenerek ilâhî rahmetten kovulmuştur.

77

«Allah: 'Çık oradan, sen artık kovulmuş birisin.»

78

«Ceza gününe kadar lanetim senin üzerinedir' buyurdu.»

İblis, **Allahü teâlâ**'nın emrine muhalefet edip «ben ondan daha hayırlıyım» deyince. Yüce Halik: «'Çık oradan, sen artık kovulmuş birisin. Ceza gününe kadar lanetim senin üzerinedir' buyurmuştur.» Böylece İblis cennetten kovulmuş melek sureti de değiştirilmiştir. O, büyük bir saygısızlık örneği sergileyerek kıyamete kadar Hâlik-ı Zülcelâl'den mühlet istemiştir.

79

«Ey Rabbim o halde tekrar diriltilecekler! güne kadar bana mühlet ver, dedi.»

Şeytan cennetten kovulduktan sonra Adem (aleyhisselâm)'in zürriyetinden intikam almak için Rabbine şöyle der: «Ey Rabbim, o halde tekrar diriltilecekleri güne kadar bana mühlet ver, beni öldürme.» Yüce Halik de dileğini kabul ederek ölene kadar ona mühlet verir.

80

«Allah: 'Haydi, sen mühlet verilenlerdensin' buyurdu.»

81

«bilinen güne kadar»

İblis, cennetten kovulunca **Allahü teâlâ**'dan kıyamete kadar mühlet istemiştir. Yüce Halik da onun isteğini kabul edip şöyle buyurmuştur: «Haydi, sen bilinen güne kadar mühlet verilenlerdensin.» Böylece şeytana kıyamet gününe kadar mühlet verilmiştir. Şeytan bu müsaadeyi aldıktan sonra şöyle der.

82

«İblis: 'Senin mutlak kudretine and olsun ki, hepsini muhakkak azdıracağım' dedi.»

83

«onlardan ihlasa erdirilmiş kulların bir yana»

İblis, **Allahü teâlâ**'dan kıyamete kadar mühlet aldıktan sonra şöyle der: «Rabbim, sen beni Âdem'in yüzünden lanetleyip rahmetinden kovdun, mutlak kudretine and olsun ki, ben de onun zürriyetinin hepsini azdırıp saptıracağım ve sana şükretmeyeceğim. Ancak ihlasa erdirdiğin kulların müstesna.» Şeytan bu şekilde beyanda bulunduktan sonra, Yüce Halik and edip şöyle buyurmuştur:

84

«Allah: 'İşte bu doğrudur. Ben hakikati söylüyorum' buyurdu.»

85

«and olsun sen ve sana uyanların hepsiyle cehennemi dolduracağım.»

İblis, «senin kullarını azdırıp saptırıp sana ibadet ettirmeyeceğim» deyince Yüce Allah ona şu cevabı verir: «Ey mel'ûn, ben hakikatı söylüyorum ve sözüm haktır. Yemin olsun, cehennemi sen ve sana uyanların hepsiyle dolduracağım.» Mü'minin bundan ibret alıp şeytanın vesvesesine aklanmayarak, Allah'ın emirlerine ittiba etmesi gerekir. Çünkü **Allahü teâlâ** and ederek şeytana uyanların hepsiyle cehennemi dolduracağını bildiriyor. Allah'ın vaadi haktır, O'nun sözünde asla hilaf yoktur. **Peygamber**ler ve evliyalar bile her zaman onun vesvesesinden Allah'a sığınmışlardır. Ey mü'min, sefl nasıl olur da onun vesvesesinden emin olursun? Sen de her zaman şeytanın vesvesesinden Allah'a sığın ve kendini salihler zümresine katmaya çalış.

86

"Ey Muhammed, de ki: Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Ve ben size kendiliğimden bir şey teklif edenlerden de değilim."

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, de ki: Buna karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Ve ben size kendiliğimden bir şey teklif edenlerden de değilim.- Yüce Halik, **Peygamber**leri ümmetlerine davetçi olarak göndermiştir. Onlar bu daveti yaparken ümmetlerinden hiçbir ücret talep etmemişlerdir. Sadece Allah'ın emrini onlara tebliğ edip imana davet etmişlerdir. Onların birçoğu bu daveti kabul etmeyerek yine putlara tapmaya devam etmişlerdir."

87

«Bu Kur'an, ancak dünyalar için bir öğüttür.»

88

«Onun verdiği haberin doğruluğunu bir zaman sonra öğreneceksiniz.»

Ey insanlar, bu Kur'an, cinler ve insanlar için bir öğüt, bir nasihattir. Emirlerine uyanlar kurtulur, saadete kavuşur, uymayanlar da helak olur. Bu Kur'an'ın hak olduğunda şüphe yoktur. Onun verdiği haberin doğruluğunu bir zaman sonra öğreneceksiniz. Aklı olanlar, öğütlerinden nasibini alır.

ZÜMER SÛRESİ

Bu süre-i celîle Kur'an-ı Azimüşşan'ın 39. süresidir. Mekke'de nazil olmuş, ancak (53, 54, 55.) âyetlerinin Medine'de nazil olduğu rivayet edilmiştir. Tamamı 75 âyettir. Cennet ehli ile cehennem ehlinin, iman edenlerle, etmeyenlerin zümreler halinde cennet ve cehenneme sevk edileceklerini beyan buyurduğu için 'Zümer Sûresi» unvanını almıştır, ihtiva ettiği başlıca konular şunlardır:

1- Allahü teâlâ'nın emirlerine itaat edenlerle, etmeyenlerin akıbeti.

2- Kur'ân-ı Kerîm'in nasıl bir hidâyet vesilesi olduğu.

3- Kur'ânı Kerim'i kabul etmeyenlerin nasıl bir felakete maruz kalacakları.

4- Tevbe edenlerin ilâhi afva mazhar olacakları.

5- Kıyametin halini beyan ile, mü'minlerin cennete gireceklerini müjdeler, kâfirlerin de cehenneme sevk edileceklerini ihtar eder.

6- Meleklerin arşın etrafında **Allahü teâlâ**'yı tesbih ve hamd ile meşgul olduklarını beyan.

1

«Bu kitabın indirilmesi, o mutlak galip, o yegâne hüküm ve hikmet sahibi Allah'tandır.»

Bu Kuran, Aziz, Galip, yegane hüküm ve hikmet sahibi Yüce Allah tarafından kulu Muhammed'e indirilmiştir. O, Aziz'dir, dilediğini yapar, nimetlerini istediğine verir. Hakim'dir, neye hükmederse o olur. Kimse O'nun hükmüne müdahale edemez. Aklı olanlar O'nun hükümlerine boyun eğer, emirlerine itaat eder, yasaklarından kaçınır.

2

«Ey Muhammed, şüphesiz ki, biz kitabı sana hak olarak indirdik. O halde, sen de, Allah'a ibadette, O'na ihlâsla kulluk et.»

Allahü teâlâ'nın sevgili **Peygamber**ine indirmiş olduğu Kur'an haktır. O Kur'an, Allah'tan başka Allah olmadığını, ibadetin yalnız O'na yapılacağını bildirdiği gibi, imanı küfrü, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, helâli haramı, hakkı bâtılı, cennet ve cehennemi, mükâfatı ve mücâzatı, kıyametin ahvâlini, öldükten sonra tekrar dirilmeyi de bildirir. Kur'an'ın emirlerine uyanlar kurtulmuş, saadete kavuşmuş, uymayanlar ise helak olup gitmiştir. Yüce Halik, bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Ey Muhammed, şüphesiz ki, biz kitabı sana hak olarak indirdik. O halde, sen de. Allah'a ibadette, O'na ihlâsia kulluk et.» Bu emir **Peygamber**imizin şahsında bütün ümmetinedir. Çünkü **peygamber**ler Allah'ın birliğini tasdikle görevli oldukları gibi, ibadetle de yükümlüdürler.

3

«Dikkat edin, halis din Allah'ındır. Onu bırakıp da kendilerine bir takım dostlar edinenleri 'Onlara, bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz' derler. Doğrusu Allah ayrılığa düştükleri şeylerde

aralarında hüküm verecektir. Allah şüphesiz yalancı ve inkarcı kimseyi doğru yola eriştirmez.»

Ey insanlar, dikkat edin, halis din olan İslâm, Allah'ındır. İslam'ın dışındaki dinlerin hiçbiri Allah katında makbul değildir. Allah'tan başkasına tapanlar bilsinler ki, o taptıklarından kendilerine asla bir fayda gelmez. Fakat onlar bâtıl sözler uydurarak -bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye tapıyoruz» derler. Halbuki o taptıkları şeyler kendilerini Allah'tan uzaklaştırıyor. Allah'a şirk koşanlar daima O'ndan uzaklaşırlar. Kimin doğru yolda, kimin bâtıl yolda olduğunu kıyamet günü **Allahü teâlâ** beyan edecektir. İşte o zaman her şey ortaya çıkacaktır. Hiç şüphesiz Yüce Halik, yalancıları ve inkarcıları yalan ve inkârlarından vazgeçip iman etmedikçe asla doğru yola eriştirmez. İman edenler kurtuluşa, saadete ve âhiret nimetlerine kavuşurlar, etmeyenler ise helak olup ebedi cezalarını çekerler.

4

«Eğer Allah bir evlât edinmek isteseydi, elbette yaratıklarından dilediğini seçerdi. O, münezzehtir, yücedir. O gücü her şeye yeten tek Allah'tır.»

Şayet **Allahü teâlâ**, bir evlât edinmek isteseydi, yaratmış olduğu varlıklardan dilediğini evlât olarak seçerdi. O'nun çocuğu, ailesi, ortağı, yardımcısı, eşi, benzeri yoktur. O, bunlardan münezzehtir, yücedir, âlidir. O, gücü her şeye yeten, her şeyi yoktan var eden, istediğini istediğine veren, istediği zaman da alma gücüne sahip olandır. Kimse O'nun işine müdahale edemez.

5

«Gökleri ve yeri gerçekten yaratan O'dur, Geceyi gündüze dolar, gündüzü geceye dolar. Her biri belirli bir süreye kadar yörüngelerinde yürüyen güneş ve ayı emri altında tutar. Dikkat edin, O mutlak galiptir, çok yarlığayıcıdır.»

Ey insanlar, gökleri, yeri ve bu ikisinin arasındakiler! yaratan; geceyi gündüzün, gündüzü de gecenin içine sokan Yüce Allah'tır. Bunların yaratılışında büyük hikmetler vardır. Dolayısıyla hiçbiri boşuna yaratılmamıştır. Geceler istirahatinizi te'min, gündüzler

maişetinizi kazanmak için yaratılmıştır. Eğer devamlı gece olsa, bunu kim gündüz veya devamlı gündüz olsa, bunu kim gece yapabilirdi? Belirli bir zamana kadar ayı, güneşi, yıldızları ve bütün gezegenleri emri altında tutan O'dur. Ey insanlar, O mutlak galiptir, iman et-.....

6

«(Allah), sizi bir kişiden (Âdem'den) yarattı. Sonra Âdem'in kendisinden eşini (Havva'yı) yarattı. (Deve, sığır, koyun ve keçiden erkekli ve dişili olmak üzere) sizin için (bu) davarlardan sekiz çift yarattı. Sizi analarınızın karınlarında üç karanlık için»

7

«Eğer küfrederseniz, şüphesiz Allah sizden müstağnidir. Bununla beraber O, kullarının küfrüne razı olmaz. Eğer şükrederseniz bundan hoşnut olur. Hiçbir günahkâr diğerinin günahım çekmez. Nihayet hepinizin dönüp gidişi ancak Rabbinizedir. Yaptıklarınızı o zaman size haber verir. Çünkü O, göğüslerin içindeki her gizliyi hakkıyle bilendir.»

Ey insanlar, eğer siz **Allahü teâlâ**'dan başkasına taparsanız, şüphesiz Allah sizin taptıklarınızdan müstağnidir, ibadetlerinize ihtiyacı yoktur. Bununla beraber O, kullarının küfrüne asla razı olmaz. İman edip, nimetlerine şükrederseniz, bundan hoşnut ve razı olur, sizin üzerinizdeki nimetlerini artırır. Küfrederseniz, nimetlerini alır ve azabı da çok elim olur. Kıyamet günü hiçbir günahkâr diğerinin günahını çekmez. Herkes kendi günahının cezasını çeker. Ancak hayra teşvik edenler, o hayrı yapmış gibi mükâfat görür, şerre teşvik edenler de o şerri işlemiş gibi ceza görür. Nihayet sonunda hepinizin dönüşü Rabbinizedir. İşte o zaman yaptıklarınızı size bir bir haber verir. Allah katında zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir. Çüakü O, göğüslerinizin içinde gizlediklerinizi de, açığa vurduklarınızı da bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

8

«İnsanın başına bir sıkıntı gelince Rabbîne yönelerek O'na yalvarır. Sonra Allah, katından bir nimet verince, önceden kime

yalvarmış olduğunu unutuverir. Allah'ın yolundan saptırmak için O'na eşler koşar. Ey Muhammed, de ki: Küfrünle biraz eğlenedur. Çünkü sen muhakkak cehennemliksin.»

insanoğlu o kadar acizdir ki, başına bir belâ, bir sıkıntı geldiği zaman nerede olursa olsun, hemen Rabbine yönelerek yalvarmaya başlar. Fakat bu sıkıntıdan ve musibetten kurtulduğu zaman, hemen Rabbini unutuverir, aklına bile getirmez. İçine düşmüş olduğu musibeti unutur, Allah'a şirk koşmaya başlar ve başkalarını da hak yoldan saptırır. Bu gibiler, küfürleriyle biraz eğlenedursunlar, sonunda onların gidecekleri yer, mutlaka cehennemdir.

9

«Geceleyin secde ederken ve kıyamda dururken boyun büken, ahiretten çekinen, Rabbinin rahmetini dileyen kimse, inkâr eden kimse gibi olur mu? Ey Muhammed, de ki: Bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Ancak akıl sahipleri bunları hakkıyle düşünür.»

Gece-gündüz Rabbine ibadet edip secdeye kapanan ve kıyamda dururken boyun büken, Allah'ın azabından korkan ve çekinen, Rabbinin nimetlerini dileyen ve o nimetlere şükreden kimse, Allah'a şirk koşan ve nimetlerine nankörlük yapan gibi olur mu? Elbette bir olmaz. Tıpkı bilenlerle bilmeyenlerin bir olmadığı gibi. Âlimle cahil asla bir değildir. Âlim gündüze, cahil ise gece karanlığına benzer. Âlim hem Allah'ın rızasını kazanmak için çalışır, hem de insanlığın kurtuluşu ve selâmeti için gayret gösterir. Gerçek ilim, marifettir. Marifetse hakkı idrak etmektir. Bu idrak basireti açar ve kâinat içindeki sabit hakikatlerle temas etmeyi sağlar.

İlim, zihne doldurulan ve sahibini kâinatın büyük gerçeklerine ulaştırmayan, maddiyatın kabuğunu aşamayan bilgi parçaları değildir. Gerçek ilim, Allah'a boyun bükmek, hassas kalbe sahip olmak, âhiret azabından, korkmak, rahmet ve keremini beklemek, ve O'nu murakabe etmektir. İşte yol budur. Böylece insan özü bilir ve tanır. Âlim, ilmiyle Allah'ın rızasını kazanıp, âhiret saadetini, mutluluğunu ve nimetlerini arayan kimsedir, timini sadece geçici dünya menfaatini te'min için kullananlar ise en büyük cahildir. Çünkü bu bildiği halde, Allah'ın rızasını kazanmak ve âhiret saadeti için ilmini sarfetmiyorsa, cahilden daha da cahildir. Cahil

bilmedğinden bunu yapıyor, âlim bildiği halde ilmini geçici dünya menfaati için kullanıyor. Elbette bu gibiler diğerlerinden daha cahildirler. Günümüz âlimlerinin birçoğu böyledir. Âlim olduklarını zannettikleri halde, cahilden daha da cahildirler. Zira ilimleri onları hakkı idrakten ve Allah'ın rızasını kazanmaktan uzaklaştırmış, sadece maddeye boyun eğdirmiştir.

10

«Ey Muhammed, (tarafımdan) şöyle söyle: «Ey iman eden kullarım, Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah'ın yarattığı yeryüzü geniştir. Yalnız sabredenlere, ecirleri sonsuz olarak ödenecektir.»

Yüce Halik» sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ey Muhammed, (tarafımdan) şöyle söyle: Ey iman eden kullarım, Rabbinize karşı gelmekten sakının. Bu dünyada iyilik yapanlara iyilik vardır. Allah'ın yarattığı yeryüzü geniştir. Yalnız sabredenlere, ecirleri sonsuz olarak ödenecektir.» Ey iman edenler, Allah'tan korkun, hiçbir zaman O'na isyan etmeyin. Kim dünyada iyi amel yaparsa, ahirette ona kat kat mükâfat verilir. İyi amelin birincisi kelime-i tevhîdtir. O olmayınca diğer ameller fayda vermez. Amelde aranan ihlâstır. İhlasın temeli ise tevhîdtir. Tevhîd olmayınca ihlâs, ihlâs olmayınca da amel bir mânâ ifade etmez.

Ey iman edenler, Allah'ın yarattığı yeryüzü geniştir. Eğer kâfirlerin size yaptıkları haksızlıklara sabrederseniz, ecriniz sonsuz olarak ödenecektir. Bu âyette hicrete de işaret vardır. Şayet düşmanlarınız size zulmedip, işkence yaparlar da, siz onlarla başa çıkamazsanız, başka yerlere hicret edin. Vatanlarınızdan ve evlerinizden ayrıldığınız için üzülmeyin. Âhiret için sâlih amel yapın. Bunlara sabrederseniz, âhüetteki mükâfatınız cennettir.

Ebû Süfyân, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: **Peygamber**imiz, «ben, cennette havuzun başında sizin en üstününüzüm» buyurmuştur. O anda En'âm sûresinin 160. âyeti nazil olup şöyle buyurulmuştur-. «Kim bir iyilikle, güzellikle gelirse işte ona bunun on katı vardır.» Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Yâ Rabbi, benim ümmetime bunun fazlasını ver» diye duâ eder. Sonra **Allahü**

teâlâ Bakara sûresinin 261. âyetini inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Mallarını Allah yolunda harcayanların hali, yedi başak bitiren, her başakta yüz tane bulunan bir tek tohumun hali gibidir. Allah kime dilerse ona kat kat verir.' Bunun, üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Yâ Rabbi, benim ümmetime daha ziyade ver» diye niyazda bulunur. Sonra Yüce Halik, «her kim malından Allah'a ödünç verirse, Allah yolunda gönül rızasıyla karşılıksız ödünç verene Allah onun sevabını kat kat artırır.» buyurmuştur. Yine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): «Yâ Rabbi, benim ümmetimin hayrını daha ziyade et» diye duâ eder. Sonra **Allahü teâlâ**: «Yalnız sabredenlere, ecirleri sonsuz olarak ödenecektir» buyurunca, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) çok sevinir ve başka istekte bulunmaz.

11

«De ki: Dini Allah'a halis kılarak, O'na kulluk etmekle emrolundum.»

12

«Müslümanların ilki olmakla emrolundum.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Kureyşliler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Ey Muhammed, sen atanın, dedenin dinine ve bu milletin ileri gelenlerine neden iltifat etmiyorsun?» derler. Bunun üzerine Yüce Halik, bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, de ki: Dini Allah'a halis kılarak O'na kulluk etmekle emrolundum. Bu şehrin müslümanlarının ilki olmakla da emrolundum.» işte Allah Resulü müşriklere böyle cevap verir. Onlar, **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'den bu cevabı alınca donakalırlar.

13

«De ki: Rabbime karşı gelirsem, doğrusu büyük günün azabından korkarım.»

14

«De ki: Ben, Allah'a ibadetle, O'na ihlâsla kulluk ederim.»

Ey kavmim, eğer ben Rabbime karşı gelir, emirlerine isyan ederek, sizin dininize girersem, o büyük günün azabından korkarım. O gün, herkese amelinin karşılığı verilecektir. Ben, Allah'a ibadetle O'na ihlâsla kulluk ederim. Siz, O'ndan başka kime taparsanız tapın. Bu zahirde emirdir, fakat hakikatte tehdittir, korkutmadır. Bu şuna benzer, bir kişi kölesine kızarak «sen git, istediğim yap» derse bu şu mânâya gelmektedir: «Ben, senin hakkından gelirim, bu yaptıklarını yanına bırakmam, hesabını sorarım» demektir. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den, Kureyşliler bu haberleri duyunca «yâ Muhammed, sen atalarının, dedelerinin dinini terk etmekle hüsrana uğradın» demirlerdir.

15

«Ey Allah'a eş koşanlar, siz de O'ndan başka dilediğinize tapın. De ki: Hakikat hüsrana düşenler, kıyamet günü kendilerini de, ailelerini de hüsrana uğratanlardır. Dikkat edin, işte apaçık hüsran budur.»

Ey kâfirler, siz Allah'tan başka dilediğinize tapıp, kulluk edin. Allah'ı bırakıp başkalarına tapmakla kendinizi de, ailelerinizi de, çocuklarınızı da cehennem ateşine müstahak ettiniz. İşte böylece kıyamet günü en büyük hüsrana uğrayacaksınız. Ey kâfirler, dikkat edin, apaçık hüsran budur. Bu, kâfirlere karşı bir tehdit ve onların Allah'tan başkasına tapmakta olduklarını ihtardır. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Ey Allah'a eş koşanlar, siz de O'ndan başka dilediğinize tapın. De ki: Hakikat hüsrana düşenler, kıyamet günü kendilerini de, ailelerini de hüsrana uğratanlardır. Dikkat edin, işte apaçık hüsran budur.»

16

«Onların üstlerinde ateşten tabakalar, altlarında ateşten tabakalar vardır. İşte Allah kullarını bununla korkutuyor. Ey kullarım, benden korkun.»

Kıyamet günü, cehennem ateşi kâfirler için bir örtü olacaktır. Onları altlarından ve üstlerinden ateş kaplayacaktır. İşte Allah, iman etmeyen kullarını böyle cezalandırır. Ey insanlar, Allah'ın azabından

korkun. Çünkü kıyamet günü herkese, amelinin karşılığı verilecektir. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

17

«Şeytandan, ona tapmaktan kaçınıp da Allah'a yönelenlere, onlara müjde vardır. O halde kullarımı müjdele.»

Şeytana tapmaktan kaçınıp, iman ederek Allah'a yönelenlere gelince, kıyamet günü onlara büyük mükâfatlar vardır. Ölüm melekleri, ölüm anında onlara cenneti müjdeler. İşte onlar cennetle müjdelenmiştir. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Şeytandan, ona tapmaktan kaçıp da Allah'a yönelenlere, onlara müjde vardır. O halde kullarımı müjdele.»

18

«Ey Muhammed, dinleyip de, sözün en güzeline uyan kullarımı müjdele. İşte Allah'ın hidâyet edip doğru yola eriştirdiği kimseler onlardır. İşte onlar akıl sahipleridir.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, Kur'an'ı dinleyip, onun emir ve yasaklarına uyan kullarımı müjdele.» İşte onlar Allah'ın hidâyet edip doğru yola eriştirdiği kimselerdir. Gerçek akıl sahipleri onlardır. İmam-ı Kelbî (radıyallahü anh) şöyle demiştir: «Bir adam bir kavme veya bir aileye gelip onlardan İslâm'a dair güzel sözler öğrenip onu gittiği yerdeki insanlara nakletse, hem kendisi, hem de o bilgiyi aldığı toplum bundan mükâfat görür.» însan bundan ibret almalı ve daima hayırlı işler yapmalıdır. Başkalarının hatalarım, suçlarını araştırmamalıdır. Yaptığı bir hatadan dolayı derhal tevbe etmelidir.

19

«Ey Muhammed, hakkında azab hükmü gerçekleşmiş kimseyi, ateşte olanı sen nu kurtaracaksın?»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, kötü amelinden dolayı hakkında azab hükmü gerçekleşmiş kimseyi, ateşte olanı sen mi kurtaracaksın?» İşte, imandan yüz çevirip kötü amel işleyenlerin cezası budur. Onlar inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir.

20

«Fakat, Rablerinden sakınanlara, üst üste bina edilmiş köşkler vardır, onların altlarından ırmaklar akar. Bu, Allah'ın verdiği sözdür. Allah verdiği sözden caymaz.»

Îman edip sâlih amel işleyerek, Rablerinden sakınanlara, altlarından ırmaklar akan köşkler vardır. O ırmaklar ki, her biri ayrı EKSİK 295

21-22

«Ey insanlar, Allah kimin gönlünü İslâm'a açarsa, o, Rabbi katından bir nûr üzeredir. Kalbleri kararıp, imandan uzaklaşan kimselere yazıklar olsun. Onlar, iman edenler gibi olur mu hiç? Elbette olmazlar, İşte onlar apaçık sapıklıktadırlar. Sapıklıkta olanlar Allah katında cezalarını göreceklerdir.»

Bu âyet-i celîle nazil olunca sahabe, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den kimin gönlünün açıldığını sormuşlardır. O da «bir kalbe nûr girerse o kalb açılır» buyurmuştur. Bunun üzerine sahabe «Ey Allah'ın Resulü, bunun alâmeti nedir?» diye sorarlar. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «kalbi nûrlanan dünyaya değer vermez, ondan yüz çevirir, âhiret için hazırlık yapar, dünyanın geçici, âhiretin ise ebedi olduğunu bilir, ebedi hayatı için çalışır» buyurmuştur.

23

«Allah, âyetlerini birbirine benzeyen ve mükerreren gelen kitabı sözlerin en güzeli olarak indirmiştir. Rablerinden korkanların, bu kitaptan tüyleri ürperir. Sonra Allah'ı anmakla hem derileri ve hem de kalbleri sükûna kavuşur. İşte bu kitap, Allah'ın doğruluk rehberidir. Onunla istediğini doğru yola eriştirir. Allah kimi de saptırırsa artık ona yol gösteren bulunmaz.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Yahudilerden yeni müslüman olanlar şöyle derler: «Öncekilerin ve sonrakilerin ilmini içinde toplayan Tevrat'tan bize bahsedin.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** yukarıdaki âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Allah, âyetlerini birbirine benzeyen ve mükerreren gelen

kitabı (Kur'an'ı) sözlerin en güzeli olarak indirmiştir. Rablerinden korkanların bu kitaptan tüyleri ürperir. Sonra Allah'ı anmakla hem derileri ve hem de kalbleri sükûna kavuşur. İşte bu kitap, Allah'ın doğruluk rehberidir. Onunla istediğini doğru yola eriştirir. Allah kimi de saptırırsa, artık ona yol gösteren bulunmaz.»

Kur'an, Allah tarafından gönderilen kitapların sonuncusu olup, hepsinden üstündür. Bundan önceki kitapların hepsinin hükmü nesh edilmiştir. Geçmiş **peygamber**lerin ve ümmetlerin kıssalarını nakleder. Ebedî hayatımızın devam edeceği âhiret yurdundan, cennet ve cehennemden haber verir. Âyetlerinden müteşabih olanların te'vilini ilimde zirveye ulaşanlar bile yapamazlar ve «bu âyetin hak olduğuna iman ettik, bunun te'vilini ancak Allah bilir» derler. Bu Kur'an, iman ile küfrü, helâl ile haramı, hayır ile şerri, hak ile bâtılı, iyi ile kötüyü ayırdeder. Cennet ile cehennemi, mükâfat ile mücâzatı bildirir. İman edenleri cennet nimetiyle müjdeler, etmeyenleri de cehennem azabı ile korkutur. Bu Kur'an'ın her harfini okuyana on sevap vardır. Ona uyanlar kurtuluşa, hidâyete, saâdets, huzura, rahmete kavuşur. Uymayanlar ise helak olur.

24

«Kıyamet günü kötü azabtan yüzünü korumaya çalışan kimse güven içinde olan kimse gibi midir? Zalimlere: 'Kazandığınızın karşılığını tadın' denir.»

Kıyamet günü cehenneme atılıp yüzü ile ateşten korunmaya çalışan kimse, cennete girip, onun bütün nimetleri önüne gelen ve Allah'a nazar eden kimse gibi midir? Elbette bir değildir. Bundan maksat şudur: İmandan yüz çevirip sapıklığa düşen kimseyi, sapıklığı cehennem ateşine götürür. İman edip hidâyete eren kimseyi de, imanı cennete kavuşturur. Kıyamet günü zalimlere, cehennem bekçileri tarafından «şimdi kazandığınızın karşılığını tadın» denr. Böylece onlar da inkâr ve küfürlerinin cezasını görürler. Kıyamet günü bunların elleri, ayakları bağlanıp yüzüstü cehenneme atılacaklardır. Bunun sebebi Allah'tan başkasına kulluk etmeleridir, Allah'tan başkasına kulluk edip, tapanlar kendilerine zulmetmişlerdir. Kendilerine zulmedenler ise kıyamet günü yüz üstü cehenneme atılacaktır.

25

«Onlardan öncekiler de **peygamber**ini yalanlamışlardı da farkına varmadıkları yerden onlara bir azab çatmıştı.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kavminin seni yalanlamasına üzülme, onların yaptıkları karşılıksız kalmayacaktır. Senden önceki **peygamber**leri de kavimleri yalanlamıştı. Bundan dolayı farkına varmadıkları yerden onlara bir azab çatmıştı.» **Peygamber**lerini yalanlayan ümmetlerin hepsi helak olmuştur. Zira onlar, **peygamber**lerinin davetine uymadıkları gibi, hem **peygamber**lerine ve hem, de iman edenlere zulmetmişlerdir. Onlar küfür ve zulümlerinden dolayı helak olmuşlardır.

26

«Bu suretle Allah dünya hayatında onlara rüsvaylığı taddırdı. Âhiret azabı daha büyüktür. Bunu bilselerdi.»

Hâlik-ı Zülcelâl, kâfirlere kötü fiillerinden dolayı dünya azabını taddırdı. Onların âhirette uğrayacakları azab ise daha büyüktür. Şayet bunu bilselerdi iman ederlerdi. Fakat onların aklı olmadığı için bunu anlayamazlar. Ancak aklı olanlar bunu anlar ve Allah'ın azabından kurtulmak için iman edip sâlih amel işlerler. Böylece Allah'ın rahmetine ve nimetlerine kavuşurlar. Dünyada da, âhirette de Allah'ın azabından ancak iman edenler ve sâlih amel yapanlar kurtulur.

27

«Yemin olsun, biz bu Kur'an'da, belki öğüt alırlar diye, insanlara her türlü misali verdik.»

Yüce Halik, bu Kur'an'da, belki öğüt alıp iman ederler diye, insanlara her türlü misali vermiştir. Önceki **peygamber**lerin ve ümmetlerinin kıssalarım, **peygamber**lerin davetine uyup iman edenlerin kurtulduğunu, iman etmeyenlerin ise helak olduklarını beyan etmiştir. Bütün bunlar insanların öğüt alıp iman ederek helâk olmaktan kurtulmaları içindir. Hâlik-ı Mutlak, bunu şöyle beyan

ediyor: «Yemin olsun, biz Kur'an'da, belki öğüt alırlar diye, insanlara her türlü misali verdik.»

28

«O, eğriliği olmayan, Arapça bir Kur'an'dır. Belki sakınırlar.»

Ey insanlar, Allah tarafından gönderilen bu Kur'an'da hilaf yoktur. O, eğriliği olmayan Arapça bir kitaptır. Belki mânâsını anlar da şirk ve küfürden sakınırsınız diye indirilmiştir. Buna uyanlar kurtuluşa, hidâyete, saadete, huzura, selâmete kavuşur; uymayanlar ise dünyada da, âhirette de elim bir azaba uğrayarak helak olurlar.

29

«Allah, geçimsiz efendileri olan bir adamla, yalnız bir kişiye bağlı olan bir adamı misal olarak verir. Bu ikisi eşit midir? Hamd Ulah'a mahsustur. Fakat onların çoğu bilmezler.»

Yüce Halik, mü'min bir kul ile müşrik bir kimsenin durumlarım, insanların ibret alması için, iki kölenin vaziyetlerini misal vererek belirtiyor. Bu kölelerden biri geçimsiz kişiler tarafından çalıştırılmaktadır. Bu kölenin hizmeti hususunda ortaklar bir türlü anlaşamazlar, birbirleriyle çekişir dururlar. Bu köleyi ortaklardan her biri bir yere çeker, her birinin köleye bir emri vardır. Köle bunların hangisinin işini yapacağını şaşırmış vaziyettedir. Çünkü efendilerinin istek ve arzularını yerine getirmeye gücü yetmez.

İşte Hâlik-ı Zülcelâl'e kullukta bulunmayıp, bir takım putlara tapanlarnı hali de böyledir. Onlardan hangisini memnun edeceğini bilemez. Dolayısıyla birinin rızasını kazanamaz. Fakat ötekine gelince, onun efendisi bir tanedir. Bu köle, efendisinin istek ve arzularını bilir, onu memnun etmek için elinden geleni yapar. Vazifesini yapmanın sevinç ve huzuru içindedir. Şimdi bu iki köle eşit midir? Elbette eşit değildir. Efendisi tek olanın yapacağı iş bellidir. Yapacağı iş belli olduğu için de rahattır. Geçimsiz efendileri olan kölsye gelince, o hep işkence ve ızdırap içindedir. Bir kararda duramaz. Efendilerini memnun etmek şöyle dursun, bir tanesini bile hoşnut edemez. Bu misal tevhidin hakikatiyle, şirkin hakikatini bütün cepheleriyle tasvir etmektedir. Bir efendiye hizmet eden onu memnun edecek şeyi bilir ve yapar. O'nun gazabını çekecek işleri de

bilir ve onlardan kaçınır. Bu, insanlar düşünsünler diye Kur'ân-ı Kerîm'in getirdiği misallerden biridir. Her misal insanları düşünmeye ve öğüt vermeye teşvik eder. Sonunda da hamdin yalnız Allah'a mahsus olduğunu beyan buyurur.

30

«Ey Muhammed, şüphesiz sen de öleceksin, onlar da ölecekler.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Mekkeli müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i öldürmek için çeşitli tuzaklar hazırlamışlar ve «Muhammed ölürse, ondan kurtuluruz» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ**, bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Ey Muhammed, şüphesiz sen de öleceksin, onlar da ölecekler.» **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ölecek de, Mekkeli müşrikler bakî mi kalacaklar? Hayır, her canlı ölümü tadacaktır. Bakî kalacak olan yalnız Allah'tır. Hiç kimse Allah'tan başkasına güvenmesin. Her an ölümü tadacakmış gibi hazırlık yapsın. Mal da, mülk de, makam da, mevki de, ilim de, çocuklar da hepsi geçicidir, bu dünya içindir. Her canlı kıyamet günü, Allah'ın huzurunda, bu dünyada yaptıklarından hesaba çekilecektir.

31

«Ey insanlar, sonra siz, kıyamet günü Rabbinizin huzurunda duruşmaya çıkacaksınız»

Ey insanlar, öldükten sonra kıyamet günü tekrar dirilip **Allahü teâlâ**'nın huzurunda toplanıp duruşacaksınız. Mü'min ile kâfir, mazlum ile zalim, haklı ile haksız duruşacak, hak sahibi hakkını alacaktır. O gün kimseye haksızlık yapılmayacaktır. Mazlum zalimden, boynuzsuz koyun boynuzlu koyundan hakkını alacaktır. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'den şöyle rivayet edilmiştir:

Kıyamet günü insanlar arasındaki husumet ve şikâyet bitmeyecektir. Öyle ki, ruh bedenden, beden de ruhtan şikâyetçi olacaktır. Beden ruha «ben yabana atılmış bir ağaç gibi idim, elimden hiçbir şey gelmezdi, bu işleri bana yaptıran sendin» diyerek şikâyetçi olacaktır. Ruh da ona «ben bir rüzgâr gibiydim, elimden hiçbir şey gelmiyordu, bir iş yapacak gücüm de yoktu. Bütün bu

işleri bana yaptıran sensin» diyerek davacı olacaktır. Bu ikisinin hali kör ile kötürümün haline benzer. Kör ile kötürüm bir araya gelip, kötürüm körün omuzlarına biner bir bağa giderler. Bağa girip bir miktar bağın mahsulünü aldıktan sonra malsahibi onları yakalar ve cezalandırır. Kör, kötürümü suçlamaya başlar ve «ben kör bir insanım, burada bağ olduğunu bilmiyordum, beni kandırıp buraya getiren sensin, benim suçum yok» der. Kötürüm de aynı şekilde körü suçlayarak şöyle der:

«Ben kötürüm bir insanım, bu bağa gelmeme imkân yok, beni sırtına alıp buraya getirmesen, ben buraya asla gelemezsim. Benim suçum yok, suç senindir.» Halbuki ikisi de suçludur. Tıpkı ruh ile beden misali. Ruh, köre benzer, beden de âmâya. Şayet beden olmasaydı, ruh bu suçu işlemeyecekti. Fakat ruh da olmasaydı beden işleyemezdi. Bağ da bu dünyadır. Ruh ile beden ikisi de bu dünya bağında suçu işlediler, günah kazandılar ve ilâhi azaba müstahak oldular. Aklı olanlar için bu misallerde büyük ibretler ve öğütler vardır. Ey insan, kıyamet günü ruhun bedenden, bedenin de ruhtan şikâyetçi olmamasını istiyorsan, Allah'ın rızasını kazanmak için çalış, bunları Allah yolunda harca.

32

«Allah'a karşı yalan uydurandan, kendisine gelmiş olan gerçeği yalan sayandan daha zalim kimdir? Kâfirler için cehennemde bir karargâh mı yoktur?»

Allah'a karşı yalan uydurup, O'na şirk koşan veya çocuk isnat edenden ve kendisine gelmiş olan gerçeği Kur'an'ı yalan sayandan daha zalim kimdir? En büyük zalim işte budur. Kâfirler için cehennem bir karargâhtır. Onların gidecekleri yer orasıdır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır.

33

«Gerçeği getiren ve onu doğrulayanlar, işte onlar, Allah'a karşı gelmekten sakınmış olan müttekilerdir.»

Gerçeği getiren ve onu tasdik eden, işte onlar Allah'a karşı gelmekten sakınan müttekilerdir. Bu zatlar da Hazret-i Ebû Bekir, Hazret-i Ömer, Hazret-i Osman, Hazret-i Ali ve diğer sahabe veya

kâmil mü'minlerdir. Onlar, Allah tarafından gönderilen Kur'an'ı tasdik edip, iman etmişler, emirlerine uyup yasaklarından sakınmışlar ve Allah'ın rızasını kazanmak için sâlih amelde bulunmuşlardır. İşte Allah'tan gerçek mânâda korkan müttekîler onlardır. Çünkü onlar, Allah'a iman ederek **Peygamber**ini tasdik edip Kur'an'ın yolundan gitmişlerdir.

34

«Rableri nezdinde dileyecekleri her şey onlarındır. İşte bu iyilerin mükâfatıdır.»

Allahü teâlâ, müttekî kullarına cenneti vaadetmiştir. Orada istedikleri önlerine gelecektir. Bu, onlara Allah'ın lütfudur. Allah, iman edip sâlih amel işleyenleri böyle mükâfatlandırır.

35

«Çünkü Allah onların geçmişte yaptıkları en kötü amel ve hareketleri bile örtecek, yapmakta olduklarının en güzeliyle mükâfatlarını ihsan edecektir.»

Allah'ın müttekî kulları ibadetlerini O'nun rızasını kazanmak için yaparlar. Emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınırlar. Allah da onların geçmişte yaptıkları en kötü amel ve hareketleri bile bağışlar, günahlarını afveder. Yapmakta olduklarının en güzeliyle mükâfatlarını kat kat verir. Bu, onların amellerinin karşılığıdır. İman edp sâlih amel işleyenleri, Allah yaptıklarının çok fazlasıyle mükâfatlandırır.

36

«Allah, kuluna kâfi değil mi? Seni O'ndan başka şeylerle korkutuyorlar. Allah kimi saptırırsa onun yolunu bir doğrultucu yoktur.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Mekkeli müşrikler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e «yâ Muhammed, sen durmadan bizim ma'bûdlarımıza dil uzatıp sövüyorsun. Sakın bunlardan sana bir zarar, bir belâ gelmesin.» demişlerdir. Bunun üzerine Yüce Halik, bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «(Ey Muhammed), Allah, kuluna kâfi değil mi? Seni,

O'ndan başka şeylerle korkutuyorlar. Allah kimi saptırırsa onun yolunu bir doğrultucu yoktur.» Hâlik-ı Mutlak, kullarının bütün işlerini yerine getirmeye ve onları her türlü belâlardan, musibetlerden korumaya kadirdir.
Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i putlarıyla korkutmak istemişlerdir. Halbuki putlarının hiçbri şeye gücü yetmez, sadece onları doğru yoldan saptırmaya yarar. Allah kimi saptırırsa, onun yolunu bir doğrultucu yoktur. Kimi de hidâyete erdirirse, onu da saptıracak yoktur. Fakat hayrı da, şerri da kul kendisi kazanır. Kıyamet günü kul, fiilinin cezasını göreesktir. Tıpkı hırsızlık yapanın elinin kesildiği, zina yapanların recmedildiği, adam öldürenlerin kısasa kısas olarak öldürüldüğü gibi. İşte bütün bunlar kulun fiilinin cezasıdır. İnsan oğlu cüz'î iradesiyle hayrı da, şerri de işlemektedir. Bunların karşılığında mükâfat veya mücâzat olacağını da bilmektedir. İradesini hayra kullananlar mükâfatını, şerre kullananlar ise mücâzatını görecektir. «Şerri bana Allah yaptırdı» demek, Allah'a zulüm isnat etmektir ki, bu da küfürdür. Zira: «**Allahü teâlâ** kimseye zerre kadar zulmetmez» Duyurulmuştur. Başka bir âyette de :

Allahü teâlâ kimseye zulmetmedi, fakat onlar kendi nefislerine zulmettiler» buyurulmuştur. Âyette de ifade edüdiği gibi, Allah kimseye zulmetmez, kul ancak kendine zulmeder.

37

«Allah'ın doğru yola eriştirdiğini de saptıracak yoktur. Allah intikam sahibi, mutlak galip değil midir?»

Allah'ın doğru yola eriştirdiğini saptıracak yoktur. Kimse onu doğru yoldan saptıramaz. Allah'ın saptırdığını da kimse doğru yola eriştiremez. Allah hükmünde hâkimdir, hükmünü icra etmekten âciz değildir. O, düşmanlarından intikamını alır. Mü’min kullarına da merhamet eder, onların günahlarını bağışlar, kusurlarını afveder.

38

«Ey Muhammed, and olsun ki, onlara 'gökleri ve yeri kim yarattı' diye sorsan 'Allah'tır' derler. De ki: Öyleyse bana bildirin, Allah, bana bir zarar vermek isterse, Allah'ı bırakıp da taptıklarınız,

O'nun verdiği zararı giderebilir mi? Yahut bana bir rahmet dilerse, O'nun rahmetini önleyebilir mi? De ki: Bana Allah yeter. Güvenip dayanacaklar da ancak O'na güvenip dayanırlar.»

Ey insanlar, and olsun ki, kâfirlere «gökleri ve yeri kim yarattı» diye sorulsa, hiç şüphesiz «Allah yarattı» diyeceklerdir. Onlar hiçbir zaman «bizim putlarımız yarattı» demezler. Çünkü onlar da putlarının hiçbir şey yapamayacağını çok iyi biliyorlardı, inatlarından onları terk etmiyorlardı. Yüce Halik, bu gerçeği gözler önüne sermek için, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «De ki: Öyleyse bana bildirin, Allah, bana bir zarar vermek isterse, Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, O'nun verdiği zararı giderebilir mi? Yahut bana bir rahmet dilerse, O'nun rahmetini önleyebilir mi? De ki: Allah bana yeter. Güvenip dayanacaklar da ancak O'na güvenip dayanırlar.» Kâfirler «bu putlarımız bizi Allah'a götürecek ve O'nun yanında bize şefaat edecek» derler. Allah, kullarına yetmez mi ki? O'ndan başkasından şefaat bekliyorlar? Allah'ı bırakıp da başkalarından medet umup güvenenler mutlaka hüsrandadırlar. Çünkü göklerde ve yerde Allah'tan başka hükümran yoktur. Göklerin, yerin ve bunların arasındakilerin yaratanı, koruyanı, besleyeni, rızıklandıranı, muhafaza edeni, var edeni ve yok edeni Allah'tır. Aklı olanlar Allah'tan başkasına tapmaz ve O'ndan başkasından yardım talep etmez.

39

«Ey kavmim, durumunuzun gerektirdiğini yapın. Doğrusu ben de yapacağım.»

40

«Kendisini rezil edecek azab kime gelecek, kime sürekli azab inecek bileceksiniz.»

Mekkeli müşrikler **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e şöyle demişlerdir: 'Ey Muhammed, eğer putlarımıza sövmekten ve onları kötülemekten vazgeçmezsen, seni helak ederiz.» **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de onlara «ey kavmim, beni helak etmek için elinizden geleni yapın. Ben de sizin helak olmanız için elimden geleni yapacağım. Allah'ın azabının kime

geleceğini ve kime sürekli azab ineceğini yakında göreceksiniz. İşte o zaman kimin hak yolda olduğu, kimin bâtıl yolda olduğu meydana çıkacaktır.» buyurmuştur.

41

«Şüphesiz ki biz o kitabı insanların faydası için, hak olarak sana indirdik. Artık kim doğru yolu seçerse kendi lehinedir. Kim de saparsa ancak kendi aleyhine sapmış olur. Sen onların üzerinde bir vekil değilsin.»

Allahü teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'i sevgili **Peygamber**ine insanların faydalanması için, hak olarak indirmiştir. Kim iman edip Kur'an'ın emirlerine uyarak doğru yolu seçerse, kendi lehinedir. Kim imandan yüz çevirip Allah'ın Resulünü ve kitabını yalanlarsa, hak yoldan sapmış olur. Bu da ancak kendi aleyhinedir. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kimseye zorla imanı kabul ettirmemiştir. Bunun için Yüce Halik «sen onların üzerinde bir vekil değilsin» buyurmuştur. **Peygamber**lerin göreyi, emir ve yasaklarını insanlara bildirmek, onları imana davet etmektir. Bu davete uyanlar kurtuluşa ve hidâyete ererler, uymayanlar ise helak olup ebedî azaba uğrarlar. Hâlik-ı Zülcelâl, bu gerçeği şöyle beyan ediyor: «Şüphesiz ki, biz o kitabı insanların faydası için, hak olarak sana indirdik.» Kitapların gönderilmesinin sebebi, insanların onlardan istifade edip dünya ve âhiret saadetini te'min içindir.

42

«Allah - ölenin - ölümü zamanında, ölmeyenin de uykusunda ruhlarını alır. Bu suretle hakkında ölüm hükmettiği ruhu tutar, diğerini muayyen bir vakte kadar salıverir. Şüphe yok ki, bunda iyi dü şünecek bir kavim için, kati ibretler vardır.»

İmam-ı Kelbi (radıyallahü anh)'ye göre, **Allahü teâlâ** insanoğlundan ölenin ölüm anında ruhunu kabzeder, ölmeyenlerin de uyku halinde ruhlarını kabzeder. Ölenlerin ruhunu geri iade etmez, uyuyanların ruhunu ise iade eder, insan o zaman uyanır. Şüphe yok ki, bunda iyi düşünen kavimler için, ibretler vardır. Bütün bunlar Allah'ın birliğine, varlığına ve kudretine delâlet eder. Bunu ancak gerçek akı) sahipleri idrak eder.

43

«Yoksa onlar Allah'tan başkasını şefaatçiler mi edindiler? De ki: Hiçbir şeye güç yetiremezler ve akıl erdiremezlerse de mi?»

Kâfirler, yoksa Allah'tan başkasını şefaatçiler mi edindiler? Halbuki onların şefaatçi edindikleri putlar ağaçtan ve taştan yaptıkları putlardır. Onların hiçbir şeye gücü yetmez ve bir şeyden de haberleri yoktur. Onların nesinden şefaat bekliyorlar? Bunlar hiç mi akıl edip düşünmezler? Elleriyle yaptıkları ağaç ve taş parçalarından medet umarlar. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Yoksa onlar Allah'tan başkasını şefaatçiler mi edindiler? De ki: Hiçbir şeye güç yetiremezler ve akıl erdiremezlerse de mi?»

44

«De ki: Bütün şefaat Allah'ındır. Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. Sonra O'na döndürüleceksiniz.»

Ey insanlar, bütün işlerde emir ve hüküm Allah'ın olduğu gibi, şefaat de Allah'ındır. O'nun izni olmadan kimse şefaat yetkisini elde edemez. Kıyamet günü, ancak Allah'ın izin verdikleri şefaat edebilir. Onlardan başkası asla şefaat edemez. Nitekim Bakara Sûresi'nin 255. âyetinde: «O'nun izni olmadıkça nezdinde şefaat edecek kimmiş?.»..-. buyurulmuştur.

45

«Allah tek olarak anıldığı zaman, âhirete inanmayanların kalbleri nefretle çarpar, ama Allah'tan başkası anıldığı zaman, hemen yüzleri güler.»

Kâfirlere «lâ ilahe illallah deyin» denildiği zaman, onların kalbleri nefretle çarpar, yüzleri ekşir. Fakat putları anıldığı zaman, hemen yüzleri güler, gönülleri ferahlar. Bu âyetin kıssası şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Necm sûresini okurken, kâfirler, Allah'ın azametini ve **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in Allah'a yakınlığını işitince, üzüntülerinden kahrolurlar. Fakat sûrede geçen: âyetlerini okuyunca -Allah, putlarımızı Kur'an'da zikrediyor» diyerek sevinçten yerlere

kapanırlar ve birbirlerine müjdelerler. Bunun izahı Necm sûresinde gelecektir, oraya müracaat edilmelidir.

46

«De ki: Ey gökleri ve yeri yaratan, gizliyi de, aşikârı da bilen Allah, kullarının arasında ihtilâf etmekte oldukları şeyler hakkında hükmü sen vereceksin.»

Ey insanlar, gökleri ve yeri yaratan, gizliyi de, aşikârı da bilen Allah'tır. Kullarının yaptıklarını ve yapacaklarını da bilen, ihtilâf etmekte oldukları şeyler hakkında kıyamet günü hüküm verecek olan da O'dur. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

47

«Eğer yerde ne varsa hepsi ve onunla birlikte bir misli daha o zulmedenlerin olsaydı, kıyamet gününde azabın kötülüğünden - kurtulmak için - elbette bunları feda ederlerdi. Halbuki o gün, onlar için Allah'tan hiç de zannedemeyecekleri şeyler zuhura gelecektir.»

Kıyamet günü kâfirler, azabtan kurtulmak için, yeryüzünün bütün hazineleri ve bir o kadarı daha kendilerinin olsa da, hepsini feda etseler, yine azabtan kurtulamazlar. Onların azabtan kurtulması asla mümkün değildir. O gün, onlar için Allah'tan hiç de zannedemeyecekleri daha şiddetli azab zuhura gelecektir. Çünkü bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Allah katında iman edenler, mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

48

«Onların - dünyada - kazandıkları kötülükler o gün açığa çıkmış, eğlence edinmekte oldukları şey kendilerini çepeçevre kuşatıp sarmıştır.»

Kâfirlerin kazandıkları kötülükler kıyamet günü açığa çıkacak, alay ettikleri cehennem azabı ise kendilerini çepeçevre kuşatıp saracaktır. Onlar öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr ederek, cehennem azabını da, mü'minleri de alaya almışlardır. İşte alay etmekte oldukları şey, kıyamet günü onları kuşatacaktır. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Onların - dünyada - kazandıkları kötülükler, o gün açığa çıkmış,

eğlence edinmekte oldukları şey kendilerini çepeçevre kuşatıp sarmıştır.»

49

«insana bir zarar dokunduğu zaman, bize yalvarır. Sonra kendisine tarafımızdan bir nimet verdiğimiz vakit: 'Bu, bana ancak bilgimden dolayı verilmiştir' der. Hayır, o bir imtihandır, fakat çokları bilmezler.»

İnsana bir musibet, bir zarar, bir hastalık geldiği zaman, hemen Rabbine yalvarmaya başlar. Sonra bu musibet, bu belâ, bu hastalık kendisinden giderilip, yerine bir nimet verildiği vakit, önceki yalvarmalarını unutur «bu, bana ancak bilgimden dolayı verilmiştir, ben buna lâyıktım» diyerek nankörlük eder. Hayır, bu bir imtihandır. **Allahü teâlâ**, kullarını böyle musibetlerle dener, bakalım bu musîbetlere sabır mı edecekler, yoksa isyan mı edecekler diye imtihana tâbi tutar. Arkasından da nimetlerini verir ki, bu nimetlere şükür mü edecekler, yoksa nankörlükte mi bulunacaklar diye yine onları imtihan eder. Şükredenlerin nimetini artırır, nankörlük edenlerinkini ise alır. Fakat çokları bunu bilmezler. Bundan dolayı kendilerine verilen nimetlere karşı şükretmezler, bu, nimetlerin kendi bilgilerinden dolayı verildiğini zannederler. Halbuki bütün nimetleri kullarına veren, Yüce Allah'tır. Öyleyse verilen nimete şükür vâcibtir.

50

«Bunu onlardan öncekiler de söylemişti, ama kazandıkları şeyler onlara fayda vermedi.»

Mekkelilerden öncekiler de «Bu mal, bana ancak bilgimden dolayı verilmiştir.» Mallarının çokluğuyla övünen, kibirlenen, herkese çalım satan Firavun, Nemrud, Karun ve Şeddad gibi kimselere işaret edilmektedir. Halbuki malları, kendilerini asla helak olmaktan kurtaramamıştır. Allah, onların kimini bir sivrisinekle, kimini denizde boğarak, kimini malıyla beraber yere batırarak helak etmiştir, İşte o zaman kazandıkları asla kendilerine fayda vermemiştir. Hâlik-ı Mutlak, bunu şöyle beyan ediyor: «Bunu

onlardan öncekiler de söylemişti, ama kazandıkları şeyler onlara fayda vermedi.»

51

«Bunun için, işledikleri kötülükler başlarına geldi. Bunlar içinde zulmedenlerin de kazandıkları kötülükler başlarına gelecektir. Bu hususta Allah'ı âciz bırakamazlar.»

Bunun için, öncekilerin işledikleri kötülükler başlarına gelmiştir. Onlar kötü amellerinin cezasını görmüşlerdir. Sonrakiler içinde zulmedenlerin de kazandıkları kötülükler başlarına gelecektir. Onlar da, öncekiler gibi inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir. Bu hususta Allah'ı asla âciz bırakamazlar. Allah'iman etmeyenlerden intikamını alacaktır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Bunun için, işledikleri kötülükler başlarına geldi. Bunlar içinde zulmedenlerin de kazandıkları kötülükler başlarına gelecektir. Bu hususta Allah'ı âciz bırakamazlar.»

52

«Allah, kimi dilerse onun rızkını yaymakta, kısmakta olduğunu hâlâ bilmediler mi? Şüphesiz bunda iman edecek bir kavim için kat'î ibretler vardır.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ**, kullarından dilediğinin rızkını bol bol verir, dilediğinin rızkım da kısar, azaltır. Size, rızkı bol bol veren de, kısan da Allah olduğunu bilmiyor musunuz? İman edenler için, bunda Allah'ın birliğine, kudretine delil olduğu gibi, düşünebilenler için de birçok ibretler vardır. O, dilerse zengini fakir, fakiri de zengin kılar. Kimse O'nun hükmüne karşı çıkamaz. Aklı olanların bundan ibret alıp içinde bulundukları her hallerine hamd ve şükür etmeleri gerekir.

53

«De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine israf etmiş kullarım. Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları mağfiret buyurur. Şüphesiz ki O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

Ey kendi nefislerine zulmederek, günaha dalmış insanlar, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. «Ben bu kadar günah işledim, Allah beni afvetmez» demeyin. Çünkü O, tevbe edip, yaptıklarına pişman olan kullarının günahlarını afveder, kusurlarını bağışlar. Zira O'nun rahmeti boldur, her şeyi kaplamıştır. Şüphesiz ki O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir. Allah'ın rahmet deryası, günahın büyüğünü küçüğünü ve her çeşidini içine alır. Bu âyet, yanlış yoldan dönmeye davet ediyor. Nefsine zulmeden israfçı günahkârlara çağrıda bulunuyor. Onları Allah'ın afvına güvenmeye çağırıyor. Şüphesiz Allah kullarına karşı çok merhametlidir. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «De ki: Ey kendi nefisleri aleyhine israf etmiş kullarım. Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları mağfiret buyurur. Şüphesiz ki O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.»

54

«Size azab gelip çatmazdan evvel Rabbinize dönün, O'na teslim olun. Sonra yardım edilmezsiniz.»

Ey insanlar, size azab gelip çatmazdan evvel günahlarınızdan tevbe ederek Rabbinize dönün, O'nun emirlerine sarılın, yasaklarından sakının. Şayet böyle yapmazsanız O'nun azabından asla kurtulamazsınız ve sizi kurtaracak da yoktur. Sonunda dönüşünüz de O'nadır.

55

«Rabbinizden size indirilenin en güzeline, kendiniz farkında olmayarak, ansızın başınıza azab gelmezden önce tâbi olun.»

Ey insanlar, kendiniz farkında olmayarak, ansızın başınıza azab gelmezden önce, Rabbinizden size indirilenin en güzeline, Kur'an'a ve içindekilere tâbi olun. Şayet onun hükümlerinden yüz çevirirseniz, sizden evvelkilerin başına ansızın azabın geldiği gibi, sizin de başınıza gelir ve hepiniz helak olursunuz. O'nun azabından sizi kurtaracak yoktur. Hâlik-ı Zülcelâl, bunu şöyle beyan ediyor: «Rabbinizden size indirilenin en güzeline, kendiniz farkında olmayarak, ansızın başınıza azab gelmezden önce tâbi olun.»

56

«Kişinin: 'Allah'a karşı aşırı gitmemden ötürü bana yazıklar olcun. Gerçekten ben eğlenenlerdenim' diyeceği günden sakının.»

Ey insanlar, siz Rabbinizden indirilen kitabın, Kur'ân-ı Kerîm'in hükümlerine uyun, azaba uğramadan evvel Allah'tan korkun, emirlerine itaat edin, yasaklarından sakının, O'na asla eş koşmayın. «Allah'a karşı aşırı gitmemden ötürü bana yazıklar olsun. Gerçekten ben kıyamet gününü inkâr edip, cehennem ile eğlenenlerdendim» diyeceğiniz günden sakının. Zira o gün duyulan pişmanlık asla fayda vermeyecektir. İşte o gün gelmeden önce Allah'ın azabından korkun, talaşla ibadet yapın. O'na asla ortak koşmayın.

57

«Veya: 'Allah bana hidâyet verseydi her halde sakınanlardan olurduk' diyeceği,»

58

«yahut, azabı gördüğünde: 'Keşke benim için dönüş imkânı bulunsa da iyilerden olsam' diyeceği günden sakının.»

Ey insanlar, Allah'ın emirlerine itaat edin, yasaklarından salcının, indirmiş olduğu Kur'an'ın hükümleriyle amel edin. Kıyamet günü «dünyada Allah bana hidâyet verseydi ben de sakınanlardan olurdum» diyeceğiniz günden veya azabı gördüğünüz zaman «keşke benim için dünyaya dönüş imkânı olsa da, ben de iman edip sâlih amel işlesem ve şimdi cennet nimetleriyle mükâfatlandırmaydım, cehennem azabı ile cezalandırılmasaydım» diyeceğiniz gün gelmeden önce, Allah'ın azabından sakının. Emirlerine itaat edip, sâlih amel işleyin. Çünkü kıyamet günü hiçbir istek ve arzu kabul edilmeyecektir. Herkese bu dünyada yaptığının karşılığı verilecektir. Hayır işleyenler mükâfatını, şer işleyenler de cezasını göreceklerdir. Kâfirler, kıyamet günü azabı gördükleri zaman böyle temennide bulunacaklardır. Fakat onlara «ey kâfirler, size dünyada bizim **Peygamber**lerimiz ve kitaplarımız gelmedi mi? Onlar, size kıyametin varlığını ve cehennem azabını haber vermediler mi? Siz, bunca delilleri inkâr etmediniz mi? Şimdi ne istiyorsunuz?» denecektir.

59

«Hayır, ey insanoğlu, sana âyetlerim gelmişti de, onları yalanlamış, kibirlenmeye kalkmış ve kâfirlerden olmuştun.»

Kıyamet günü azabı gördükleri zaman feryad eden ve tekrar dünyaya gelmek için müsaade isteyen kâfirlere şöyle denecektir: «Hayır, ey insanoğlu, sana bizim kitaplarımız ve **peygamber**lerimiz gelmedi mi? Halbuki sana âyetlerimiz gelmişti de, sen onları yalanlamış, kibirlenmeye kalkmış ve kâfirlerden olmuştun. Şimdi ne istiyorsun? Siz şeytana tâbi olup, beni inkâr ettiniz. Gidin, kime taptınızsa ondan yardım dileyin, sizi azabtan kurtarsın.» Kıyamet günü kâfirlere işte böyle cevap verilecektir. Ey mü'minler, bu duruma düşmemek için şimdiden tedbirinizi alın, Allah'a ihlâsla kulluk yapın, O'na asla isyan etmeyin. Çünkü kıyamet günü zerre kadar hayır yapana mükâfatı, zerre kadar şer yapana da cezası verilecektir.

60

«Allah'a karşı yalan söyleyenlerin kıyamet günü yüzleri, göreceksin ki, kapkaradır. Böbürlenenler için cehennemde bir durak olmaz olur mu?»

Allah'a karşı yalan söyleyerek eş koşup, çocuk isnat edenlerin kıyamet günü yüzleri kapkara olacaktır. İmandan yüz çevirip böbürlenenlerin yeri cehennemdir. Kıyamet günü en ş;ddetli azaba uğrayacak olanlar, Allah'a karşı yalan söyleyip ortak koşanlardır. Bu, onların inkâr ve yalanlarının cezasıdır. Onlar bu azabı ebedî olarak çekeceklerdir. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'a karşı yalan söyleyenlerin kıyamet günü yüzleri, göreceksin ki, kapkaradır. Böbürlenenler için cehennemde bir durak olmaz olur mu?»

61

«Allah, takva sahiplerini, imanları sebebiyle kurtuluşa erdirir. Onlara hiçbir fenalık dokunmaz. Onlar mahzun da olmazlar.»

Allahü teâlâ, kıyamet günü takva sahiplerini, imanları ve amelleri sebebiyle kurtuluşa erdirir. O gün, onlara hiçbir azab ve fenalık dokunmaz, mahzun da olmazlar. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezalarını göreceklerdîr. Hâlik-ı Zülcelâl, bunu, şöyle beyan ediyor:

«Allah, takva sahiplerini imanları sebebiyle kurtuluşa erdirir. Onlara hiçbir fenalık dokunmaz. Onlar mahzun da olmazlar.»

62

«Allah her şeyin yaratanıdır. O, her şeye vekildir.»

Ey insanlar, her şeyi yoktan var eden, bir ölçüye göre yaratan, besleyen, koruyan, rızıklandıran Allah'tır. O, her şeye vekildir. O, gizliyi de, aşikârı da bilir. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Hamd ve şükre lâyık olan da O'dur. İbadet de yalnız O'na yapılır. O'ndan başka ibadete lâyık yoktur.

63

«Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler, işte onlar hüsrandadırlar.»

Ey insanlar, göklerin ve yerin hazineleri, anahtarları O'nundur. Göklerin hazinelerinden birisi yağmurdur. O yağmur sebebiyle yerin hazinelerinden biri olan meyveler, sebzeler, otlaklar, bağlar, bahçeler, meralar, ormanlar, tahıllar meydana gelir, oluşur. Onlarda hayvanlar ve insanlar için birçok menfaatler ve rızıklar vardır. Allah'ın âyetlerini inkâr edenler, gökten yağmuru Allah'ın indirip yeryüzünü o yağmur vasıtasıyle dirilttiğini, bunca nimetler meydana getirdiğini görmüyorlar mı? Onlar hâlâ Allah'ın varlığına, birliğine inanmayacaklar mı? İşte onlar nefislerine yazık edip en büyük hüsrana uğrayanlardır. Çünkü onlar, cennet nimetlerini bırakıp cehennem azabını tercih etmişlerdir. İmandan yüz çevirip Allah'ın âyetlerini inkâr edenler, mutlaka cezalarını göreceklerdir. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır.

64

«De ki: Ey cahiller, siz bana Allah'tan başkasına mı tapmamı emrediyorsunuz?»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e, «Ey Muhammed, dedelerinin, babalarının ve kavminin dinini bırakıp azdın, başka bir din edindin. Halbuki kimse senin dinini kabul etmiyor. Sen gel, bu dâvadan vazgeç, atalarının dinine dön, sana

istediğini verelim. Seni reis yapalım, istediğin kadar sana mal-mülk verelim ve arzu ettiğin kadınla seni evlendirelim. Yalnız sen bu dinden vazgeç, bizim dinimize dön» derler. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: «Yâ Muhammed, de ki: Ey cahiller, siz bana Allah'tan başkasına mı tapmamı emrediyorsunuz?» Allah Resulü, müşriklere şöyle seslenir: «Ey cahiller, eğer sizin zerre kadar aklınız olsaydı ellerinizle yaptığınız putlara tapmazdmız. Siz beni, Allah'dan başkasına tapmaya mı çağırıyorsunuz? Ben, sizden reislik, mal-mülk, kadın istemiyorum. Sizi Allah'a imana, kurtuluşa, hidâyete, cennete çağırıyorum. Şayet bu dini kabul ederseniz kurtuluşa erer, helak olmaktan kurtulursunuz. Kabul etmezseniz helak olur, ebedî azaba uğrarsınız.»

65

«Ey Muhammed, and olsun ki, sana da, senden önceki **Peygamber**lere de - şu hususlar - vahyolunmuştur': Yemin olsun, eğer Allah'a ' ortak koşarsan işlerin şüphesiz boşa gider ve hüsranda kalanlardan olursun.»

Hâlik-ı Zülcelâl, bütün **peygamber**lere şu hususu vahyetmiştir: «Allah'a ortak koşmayın. Eğer Allah'a ortak koşarsanız, bütün amelleriniz hiç şüphesiz boşa gider ve hüsranda kalanlardan olursunuz.» Ey mü'minler, **Peygamber**ler **Allahü teâlâ**'ya asla ortak koşmazlar. Bu emir **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şahsında ümmetinedir. Şayet bir mü'min Allah'a şirk koşar veya İslâm dairesinin dışına çıkarsa, yapmış olduğu bütün ameller, ibadetler, hayırlar, iyilikler boşa gider, bâtıl olur. Onların Allah katında hiçbir değeri olmaz. Tıpkı şu misalde olduğu gibi.

Bir vezir, padişaha karşı bir suç işlese, padişah onu işlemiş olduğu suçundan dolayı makamından azleder, bütün yetkiyi elinden ahi. Onu ya hapse atar veya idam ettirir. O suçu işleyene kadar yapmış olduğu bütün hizmetler, iyilikler boşa gider, hiç yapmamış gibi olur. Bir insan elindeki yetkiyi kullanarak bir başkasını böyle cezalandırırsa, acaba padişahlar padişahı olan Hâlik-ı Zülcelâl, kendisine şirk koşanları ve isyan edenleri nasıl cezalandırır? Aklı olanların bundan ibret alması gerekir.

66

«Hayır, yalnız Allah'a kulluk et ve şükredenlerden ol.»

Hâlik-ı Zülcelâl, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, kâfirlerin sözüne uyma, yalnız Allah'a ibadet et, sana verilen. **Peygamber**lik ve nübüvvet nimetlerine de şükret.» Bu hitap **Peygamber**imizin şahsında ümmetinedir. Çünkü Allah Resulü, yalnız Rabbine ibadet edip, her an şükrederdi. Bu emir ümmetinin de, yalnız Allah'a ibadet edip, nimetlerine şükretmelerini te'ının içindir. Allah, şükredenlerin nimetini artırır, etmeyenlerinkini de alır. O'nun azabı çok elimdir ve çok şiddetlidir.

67

«Onlar Allah'ı gereği ve lâyıkı veçhile takdir etmediler. Halbuki kıyamet günü bütün yeryüzü O'nun tasarrufundadır. Gökler O'nun kudretiyle dürülmüş olacaktır. Putperestlerin ortak koşmalarından O, yüce ve münezzehtir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Yahudiler, **Allahü teâlâ**'ya ortak koşarak şanına yakışmayan sözler söylemişlerdir. Bunun üzerine Yüce Halik, bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Onlar, Allah'ı gereği ve lâyıkı veçhile takdir etmediler. Halbuki kıyamet günü bütün yeryüzü O'nun tasarrufundadır. Gökler O'nun kudretiyle dürülmüş olacaktır. Putperestlerin ortak koşmalarından O, yüce ve münezzehtir.» Kâfirler, Allah'a ortak koşup, çocuk isnat ettiler ve O'nu gereği gibi takdir etmediler. Halbuki O, her şeyden münezzehtir. Kıyamet günü göklerin ve yerin tasarrufu O'nun kudret elindedir. Gökler O'nun kudretiyle dürülecek, dağlar taşlar O'nun hükmüyle tarumar olacaktır. O, kâfirlerin kendisine ortak koşmalarından münezzehtir. Ortağı, yardımcısı yoktur. Her şey O'nun var etmesiyle meydana gelmiş, yok etmesiyle de yok olacaktır. O'nun varlığına ve birliğine iman edenler kurtuluşa kavuşacaklar, iman etmeyenler de helak olup ebedî azaba uğrayacaklardır.

68

«Sûra üflenince, Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere, göklerde kim varsa, yerde kim varsa hepsi düşüp ölmüş olacaktır. Sonra ona bir daha üflenince hemen ayağa kalkıp bakışıp dururlar.»

Her şeyin bir sonu olduğu gibi, bu kâinatın da bir sonu olacaktır. Bu kâinatın bozulup tarumar olmasına, göklerin parçalanıp dağılmasına, yerin toz bulutu haline gelmesine, kıyametin kopması denir. Kıyamet kopacağı zaman, Hâlik-ı Mutlak, İsrâfiî adındaki meleğe Sûra üfürmesini emreder. Bu emir gereği, İsrail Sûra üfürür, bütün canlılar ölür. Buna ilk üfürme denir. Bu ilk üfürmeds ancak **Allahü teâlâ**'nın diledikleri müstesna, onlar ölmeyeceklerdir. Bütün canlılar öldükten sonra gökler ve yer tarumar olur. Sonra ikinci defa, İsrafil Sûra üfler, o zaman bütün canlılar mezarlarından başlarını kaldırıp göğe doğru nazar ederler ve göğün parça parça olup her bir parçasının bir yere düştüğünü görürler. Sonra yere nazar ederler, bir de görürler ki mahşer yeri kurulmuş, kendilerini oraya çağırıyorlar. Büyük bir telâşla mezarlarından kalkarlar, herkes kendi başının telâşına düşmüş, kimse kimseye dönüp bakmıyor, herkes «nefsî nefsi» diye feryat ediyor. O gün herkes hesaba çekilir, kimsenin hakkı zayi olmaz, kimseye de haksızlık yapılmaz. Zerre kadar hayrı olan onun mükâfatını, zerre kadar şer yapan da onun cezasını görür. Herkes amelinin karşılığını alır. Çünkü o gün hesaplaşma günüdür. İşte o gün iyilerle kötüler birbirlerinden ayrılacaklardır. İyiler cennete, kötüler de cehenneme sevk edilecektir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'den Sûrun ne olduğu sorulur, o şöyle cevap verir: «Sûr, boynuz gibi bir şeydir, sesi çıkar. Ses çıkan yerin yuvarlaklığı yer ile gök arası kadardır. Birinci üfürüşte bütün mahlûkat korkuya düşer, kendilerinden geçerler. İkinci üfürüşte gök ve yer ehlinin hepsi ölür. Üçüncü üfürüşte bütün canlıların ruhu Sûrun içinde toplanır. Dördüncü üfürüşte arının kovandan çıktığı gibi çıkarlar, her ruh gider, kendi cesedine girer ve dirilir.» Birinci Sûra üfürüldüğü zaman, ölmeyenler dört büyük melektir. Bazılarına göre, arşın etrafındaki şehidlerdir.

69

«Yeryüzü Rabbinin nuruyla aydınlanır, kitap açılır, **peygamber**ler ve şahitler getirilir ve onlara haksızlık yapılmadan, aralarında adaletle hüküm verilir.»

Kıyamet günü mahşer yeri, **Allahü teâlâ**'nın nuruyla aydınlanır ve herkesin amel defteri gözler önüne serilir. **Peygamber**ler ve şahitler getirilir, her **peygamber** kendi ümmetine şahitlik' eder. Kimseye haksızlık yapılmadan adaletle hükmedilir. O gün kiminin amel defteri sağ yanlarından, kiminin amel defteri sol taraflarından verilir. Herkes yaptıklarını amel defterinde görür. Kimseye haksızlık yapılmaz, amel defterindekilerle hesaba çekilip, mükâfat veya mücâzat görürler. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Yeryüzü Rabbinin nuruyla aydınlanır, kitap açılır, **peygamber**ler ve şahitler getirilir ve onlara haksızlık yapılmadan, aralarında adaletle hüküm verilir.»

70

«Herkes ne yaptıysa tamamen karşılığı verilir. Esasen Allah onların yaptıklarını en iyi bilendir.»

Kıyamet günü bütün insanlar mezarlarından kalkıp hesaba çekilmek üzere mahşer yerine toplanırlar. Orada Hâlik-ı Zülcelâl, kullarının amel defterlerini ellerine verir ve «kitabını oku» buyurur. Herkes amel defterinde yaptığını görür ve ona göre tamamen karşılığı verilir. O gün kimseye zerre kadar haksızlık yapılmaz. İnsanlar hesaba çekildikten sonra, Allah'ın muttaki kullan cennete, günahkârlar da cehenneme sevk edilirler. Cehenneme sevk edilenlerden imanı olanlar cezalarını çektikten sonra, oradan çıkarılıp cennete sevk edilir, imanı olmayanlar ise cehennemde ebedî kalırlar. Allah kullarının yaptıklarını en iyi bilendir. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Herkes ne yaptıysa tamamen karşılığı verilir. Esasen Allah onların yaptıklarını en iyi bilendir.»

71

«O küfredenler ayrı ayrı bölükler hâlinde cehenneme sürülür. Oraya vardıklarında kapıları açılır. Bekçileri onlara: 'Size içinizden Rabbinizin âyetlerini okuyan ve bugüne kavuşacağınızı ihtar eden **peygamber**ler gelmedi mi?' derler. Onlar 'evet, geldi' derler. Fakat azab sözü kâfirlerin üzerine hak oldu.»

Kıyamet günü bütün canlılar hesaba çekildikten sonra, cennetlikler cennete, cehennemlikler de cehenneme bölük bölük

sevk edilirler. İşte o zaman Yüce Halik, zebanilere emredip, «bunlara hakaret ederek cehenneme sürün» buyurur. Cehenneme geldikleri zaman, onun kapıları bunlara açılır ve cehennemin bekçileri onlara şöyle sorar: «Ey kâfirler, size kendi içinizden **peygamber**ler gelip, karşınızda Allah'ın kitabını size okuyup kıyamet gününü ve cehennem azabını haber vermediler mi? Ey şakiler, siz onların davetine kulak verip uysaydınız da şimdi bu azaba uğramasaydmız iyi olmaz mıydı?» Bunun üzerine kâfirler şu cevabı verirler: «Evet, bize içimizden **peygamber**ler geldi ve Allah'ın âyetlerini getirip okudular, cenneti ve cehennemi haber verdiler. Biz, onları yalanladık, söylediklerini kabul etmedik.» **Allahü teâlâ**'nın, and edip «kudret ve azametim hakkı için, ben kâfirlerle cehennemi dolduracağım» dediği azab sözü işte o zaman kâfirlerin üzerine hak oldu. Sonra kâfirlere şöyle denir.

72

«Onlara: 'içinde temelli kalacağınız cehennemin kapılarından girin, kibir taslayanların karargâhı ne kötüdür' denir.»

Kıyamet günü kâfirlere «içinde ebedî kalacağınız cehennemin kapılarından girin. İmandan yüz çevirip kibirlik taslayanların gidecekleri yer ne kötüdür.» denir. Onlar dâ bu kapılardan girerler. Aklı olanların bunlardan ibret alması gerekir. Dünyada iken cehennemi değil, cenneti kazanmalıdır. Çünkü kıyamet günü herkes amelinin karşılığını: görecektir.

73

«Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise gurub gurub cennete sevked;iirler. Oraya varıp da kapıları açıldığında, bekçileri onlara: 'Selâm size, tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya' derler.»

Allah'a iman edip, şirk ve küfürden sakınanlar ise kıyamet günü gurub gurub cennete sevkedilirler. Cennetin kapısına gelip, kapılar açıldığı zaman bekçiler onlara: «Allah'ın selâmı sizin üzerinize olsun, şirkten, küfürden sakındınız ve sâlih amel işleyerek her türlü kirden temizlenip geldiniz. Artık ebedi kalmak üzere girin buraya» derler. Onlar da sevinç içinde ebedî kalacakları makama gireceklerdir. İşte

kıyamet günü cennetliklere böyle muamele yapılacaktır. Onlar altlarından ırmaklar akan cennetlere girecekler, orada her istedikleri önlerine gelecektir. Çünkü Yüce Halik, bu nimetleri iman edip sâlih amel yapan kullarına dünyada vaadetmişti. Cennete girenler oradaki nimetleri görünce, Rablerine hamd ü sena ederler.

74

«Onlar: 'Bize verdiği çözde sadık olan ve bizi bu yere vâris kılan Allah'a hamd olsun. Cennette istediğimiz yerde oturabiliriz. İyi amelde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş' derler.»

Kıyamet günü hesaba çekildikten sonra mü'minler cennete girdikleri zaman, gözlerinin görmediği, kulaklarının duymadığı, nimetleri, makamları, köşkleri, hurileri görünce hayrete düşerek şöyle derler: «Bize verdiği sözde sadık olan -ve bizi bu yere vâris kılan Allah'a hamd olsun. Cennette istediğimiz yerde oturabiliriz. İyi amelde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş.» Cennetlikler, kendileri için hazırlanan nimetleri gördükleri vakit Rablerine karşı olan sevinçlerini böyle ifade edeceklerdir. İşte bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır, îman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

75

«Melekleri görürsün ki, Rablerine hamd ile tesbih ederek arşın etrafını kuşatmışlardır. Artık aralarında adaletle hükmolunmuştur.' Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun' denir.»

Yüce Hâlık, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Melekleri görürsün ki, Rablerine hamd ile tesbih ederek arşın etrafını kuşatmışlardır. Artık aralarında adaletle hükmolunmuştur. 'Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun denir.» Hâlik-ı Zülcelâl'in, meleklerin arşın etrafını kuşatıp, O'nu hamd ile tesbih etmelerini **Peygamber**lerine bildirmesi ümmetinin de aynı şekilde **Allahü teâlâ**'yı hamd ile tesbih etmeleri içindir. Çünkü Allah'a kulluk görevi ancak insanoğluna verilmiştir. İnsanoğlunun asıl yaratılış gayesi budur. İnsan, Rabbine kulluk ettiği müddetçe değer kazanır, yükselir. Bunun için kıyamet günü herkese amelinin karşılığı verilir. Kimseye haksızlık yapılmaz. Her şeyin sahibi, maliki,

halikı olan âlemlerin Rabbine hamd ü senalar olsun. Hamd ve şükür yalnız O'nadır. O'ndan başka ibadete ve hamde lâyık yoktur.

MÜMİN SURESİ

Bu sûre-i celile, Mekke'de Zümer Sûresi'nden sonra nazil olmuştur ve 58 âyettir. Yalnız 35, 56, 57. âyetlerinin Medine'de nazil olduğu rivayeti de vardır. Firavun'un ailesi arasında kahraman bir mü'min zat bulunup, onu korkmadan imana davet ettiğini bildirdiği için, o zata bir işaret olsun diye ve mü'minlerin de şerefini yükseltmek için sûreye «Mü'min Sûresi» ismi verilmiştir. Bir ismi da «El-gafur» dur. Bir de bu sûre ile bunu takip eden altı sûreye Hâ, Mim harfi ile başladıkları için, bunların yedisine de «Hâ, Mim» sûresi unvanı verilmiştir. Bu yedi sûre birbirini müteakip ve Mushaf'taki tertip üzere nazil olmuştur. Faziletleri hakkında birçok rivayetler vardır. Bunlar «Lübabü'l-Kur'an» Kur'an'ın güzide halis sûreleri, «Dibâcü'l Kur'an» Kur'anın çok kıymetli atlası, «Arisetül-Kur'an» Kur'an'ın unvanı diye de isimlendirilmişlerdir. Bu mübarek sûrenin ihtiva ettiği başlıca hususlar şunlardır:

1- Kur'ân-ı Kerîm'in ulviyeti, Allah'ın vahdaniyeti, gafur ve azabının şiddetli olduğu.

2- Nûh kavminin ve benzerlerinin **peygamber**lerine karşı yaptıkları ve nasıl azaba uğradıkları.

3- Arşı yüklenen meleklerin vasıfları ve mü'minler için yaptıkları duâ.

4- Kâfirlerin cehennemdeki azabları ve bu azabı gördükleri vakit tekrar dünyaya dönmek için temennide bulunmaları.

5- **Allahü teâlâ**'nın varlığı ve birliği hakkındaki deliller.

6- Mûsâ (aleyhisselâm)'ının, Firavun'u dine davet etmesi ve onun kavminden olan mü'min zatın Firavun'un Hakk'a dönmesi için ihtarı.

7- Firavun gibi dinsizlere uyanlarla, uymayanların arasındaki fark ve akıbetleri.

8- Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in sabırla insanları imana davet mükellefiyeti.

9- Allahü teâlâ'nın kulları hakkındaki sonsuz nimetleri.

10- Kâfirlerin kıyamet günü pişmanlıklarının bir fayda vermeyeceği.

1

«Hâ, Mim.»

Hâ, Mim'ler hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. İbn Abbas'ın rivayetine göre bunların hepsi Mekke'de nazil olmuştur. İmam-ı Katade'ye göre Hâ, Mim'ler Kur'ân-ı Kerîm'in isimlerinden biridir. Bazıları «İsm-i Âzam» olduğunu, bazıları kasem olduğunu, bazıları da müteşâbihattan olduğunu söylemişler ve «bunlardan maksadın ne olduğunu ancak Allahü teâlâ bilir. Bize vâcib olan bunların Allah kelâmı olduğuna imandır» demişlerdir.

2

«Kitabın indirilmesi, Aziz ve Âlim olan Allah katındandır.»

Ey insanlar, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) tarafından size getirilip okunan bu Kur'an Allah tarafından indirilmiştir. Onun Allah tarafından gönderildiğine şek ve şüphe yoktur. O, öyle bir kitaptır ki, mülkünde Aziz, her şeyi yoktan var eden, göklerde ve yerde ne varsa hepsini bilen Hâlik-ı Zülcelâl tarafından kulu Muhammed'e indirilmiştir.

3

«O, günahı bağışlayan, tevbeyi kabul eden, cezası şiddetli, lütfü bol olandır. O'ndan başka tanrı yoktur. Dönüş ancak O'nadır.»

Allah, günahları bağışlayan, kusurları örten, şirkten ve küfürden dönüp ihlâsla tevbe edenlerin tevbesini kabul edendir. İhlâsla yapılmayan amelleri ve tevbeleri asla kabul etmez. İmandan yüz çevirip küfür ve isyan edenlere karşı azabı çok şiddetli olandır. Küfürden dönüp iman edenlere karşı da lütfü ve merhameti bol olandır. Ey insanlar, Allah'tan başka tanrı yoktur. O'ndan başkasını tanrı edinenler, en büyük hüsrana uğramışlardır. Dönüşünüz ancak

O'nadır. O, iman edenlere mükâfatını, etmeyenlere de cezasını verecektir. Aklı olanlar, bundan ibret alıp hiçbir zaman amellerinin ve ibadetlerinin çokluğuna güvenmemelidirler. Günahkâr olanlar da, hiçbir zaman Allah'ın rahmetinden ümidini kesmesinler. Tevbe istiğfar ederek yaptıklarına pişman olup Allah'tan af dilesinler. Çünkü O'nun rahmeti her şeyi kaplamıştır. O, herkesin ameline göre mükâfat veya mücâzatını verecektir.

4

«Allah'ın âyetleri hakkında küfür ve inkâr edenlerden başkası mücadele etmez. Onların memlekette gezip dolaşması seni aldatmasın.»

Allahü teâlâ'nın sevgili **Peygamber**ine indirdiği âyetler hakkında ancak imandan yüz çevirip küfür ve inkâr edenler mücadele ederler. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'ın âyetleri hakkında küfür ve inkâr edenlerden başkası mücadele etmez. Onların memlekette gezip dolaşması seni aldatmasın.»

Mekkeli müşrikler ticaret yapmak için çeşitli memleketlere gidip gelirlerdi. Fakat İslâm'ın ilk yıllarında müslüman olanlar bunu yapamazlardı. Müşrikler ise varlıklarına ve çokluklarına güvenerek **Peygamber**imize ve müslümanlara karşı zor kullanıyorlardı. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onların, kendisine ve müslümanlara karşı böyle hareket etmelerine çok üzülüyordu. Hâlik-ı Mutlak, **Peygamber**ini teselli için şöyle buyurur: «Onların memlekette gezip dolaşması seni aldatmasın. Zevk ve eğlence içinde yaşasınlar. Benim azabım onları ansızın yakalar ve hepsiyi yok eder.» İmandan yüz çevirip Allah'ın âyetlerini ve **Peygamber**ini yalanlayanları hiç beklemedikleri bir anda ansızın ilâhi azab yakalar ve kimse onları bu azabtan kurtaramaz.

5

«Onlardan önce, Nûh milleti, ardından, **peygamber**lere karşı gelen topluluklar da **peygamber**lerini yalanlamış, her ümmet, **peygamber**ini cezalandırmaya azmetmişti. Bâtılı hakkın yerine koymak için mücadele etmişlerdi. Bunun üzerine ben onları yakaladım. Cezalandırmam nasılmış?»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den önce geçen Nûh ve ondan sonra gelen diğer toplumlar da peygamberlerini yalanlamışlardır. Onlar peygamberlerini yalanlamakla da kalmamışlar, bâtılı hakkın yerine koymak için mücadele etmişlerdir. Daha da ileri giderek, peygamberlerini öldürmeyi veya cezalandırmayı kasdetmişlerdir. Ancak peygamberlerin kavimleri içinden bazıları iman etmiş, çoğunluk ise iman etmemiştir. Peygamberlerin davetine uyup iman edenler, helak olmaktan kurtulmuş, iman etmeyenler ise helak olup ebedî azaba uğramışlardır. Çünkü Allah'ın cezalandırması çok şiddetli, çok elimdir. Hâlik-ı Zülcelâl, bunu şöyle beyan ediyor: «Onlardan önce, Nûh millet"', ardından, peygamberlere karşı gelen topluluklar da peygamberlerini yalanlamış, her ümmet, peygamberini cezalandırmayı azmetmiştir. Bâtılı hakkın yerine koymak için mücadele etmişlerdi. Bunun üzerine ben onları yakaladım. Cezalandırmam nasılmış?» Allah'ın âyetlerini ve peygamberlerini yalanlayan kavimler mutlaka azaba uğrayıp helak olmuşlardır. Şimdi onların meskenlerinde, beldelerinde baykuşlar ötmektedir.

6

«Kâfirlerin cehennemlik olduklarına dair Rabbinin sözü işte böylece gerçekleşti.»

Yüce Halik, sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sen bunların iman etmediklerine üzülme. Ezelde kâfirlerin cehennemlik olduklarına dair Rabbinin sözü haktır. Allah vaadinden asla dönmez.» Cennet ile cehennem haktır. İman edenler mükâfatlarını görmek üzere cennete, etmeyenler de ebedi olan cezalarını çekmek üzere cehenneme gireceklerdir. Allah'ın vaadi budur. Allah vaadinden asla dönmez.

7

«Arşı yüklenen, bir de onun etrafında bulunan melekler Rablerini hamd ile tesbih ederler. O'na iman ederler. Mü'minlerin de bağışlanmasını - şöylece - isterler: Ey Rabbimiz, senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe edenleri, senin yoluna uyup gidenleri bağışla. Onları cehennem azabından koru.»

Arşı yüklenen ve onun etrafını tavaf eden melekler, bunların hepsi **Allahü teâlâ**'yı hamd ile tesbih ederler ve O'nun varlığına, birliğine iman ederler. Melekler, mü'minlerin afvı ve bağışlanması için Rablerine şöyle dua ve niyaz ederler: «Ey Rabbimiz, senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O halde tevbe edenleri, senin yoluna uyup gidenleri bağışla. Onlar şirkten, küfürden dönüp senin dinini kabul ettiler. Sen onları cehennem azabından koru.» Bu âyet-i celîleden anlaşılıyor ki, mü'minin Allah katında büyük fazileti ve üstünlüğü vardır. Dolayısıyla arşı yüklenen ve onun etrafını tavaf eden meleklerin duasına mazhar olmuşlardır. Melekler, mü'minlerin afvı ve bağışlanması için her zaman dua etmektedirler. Mü'minin, Allah'ın rahmetine ve meleklerin duasına mazhar olması için, O'nun emirlerine itaat edip, yasaklarından sakınması lâzımdır. İşte o zaman meleklerin duasına ve Allah'ın afvına mazhar olurlar. Melekler mü'minlere şöyle dua ederler.

8

«Rabbimiz, mü'minleri ve onların atalarından, zevcelerinden, nesillerinden iyi olanları kendilerine vaad ettiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz ki, yegâ,ne galip, hüküm ve hikmet sahibi olan sensin, sen.»

Allahü teâlâ'nın arşı yüklenen ve onun etrafında tavaf eden mukarrep melekleri, mü'minler için şöyle duâ ve niyaz ederler: «Rabbimiz, mü'minleri ve onların atalarından, zevcelerinden, oğullarından, kızlarından iman edip sâlih amel işleyenleri, yeryüzünde fesad çıkarmayanları, bâtıl şeylerden sakınanları, emirlerine itaat edip, yasaklarından kaçınanları kendilerine vaad ettiğin Adn cennetlerine koy. Sen, mülkünde aziz, hükmünde galip olansın. Kimse senin hükmüne müdahale edemez.» Onlar yine mü'minler için duâ ve niyaza devam ederler.

9

«Bir de onları her türlü kötülüklerden koru. Sen kimi kötülüklerden korursan o gün muhakkak ki, onu rahmetine mazhar etmiş olursun. Bu, en büyük kurtuluştur.»

Melekler, sadece mü'minlerin afvı için duâ etmezler. **Allahü teâlâ**'nın onları bütün kötülüklerden koruması için de şöyle niyazda bulunurlar: «Rabbimiz, bir de onları her türlü kötülüklerden, şirkten, küfürden, masıyetten koru. Sen kimi kötülüklerden korursan, o gün muhakkak ki onu rahmetine, afvına mazhar etmiş olursun. Mü'min kullarını kötülüklerden koruyup, rahmetine mazhar etmen en büyük kurtuluştur.» Ey mü'minler, meleklerin sizin için etmiş olduğu duâ ve niyaza bakın. Onlar sizin afvınız ve kötü yola düşmemeniz için duâ ediyorlar. Acaba siz, kendi nefsiniz için hangi tedbiri alıp Rabbinizden afvınızı istediniz? Mü'min bundan ibret alıp ameline ve ibadetine güvenmeyerek, her zaman tevbe istiğfarda bulunmalı, afvı için Rabbine niyaz etmelidir.

10

«Küfredenlere, 'Allah'ın azabı, sizin birbirinize olan öfkenizden daha büyüktür. İmana çağırıldığınızda inkâr ederdiniz' diye seslenilir.»

Kıyamet günü kâfirler cehenneme sevkedilip azabı gördükleri zaman, kendi nefislerine ve birbirlerine öfkelenip kızacaklar ve «buraya beni sen düşürdün» diyerek birbirlerini suçlayacaklardır. O vakit cehennemin bekçileri onlara «Allah'ın azabı, sizin birbirinize olan öfkenizden daha büyüktür. İmana çağırıldığınızda Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini inkâr ederdiniz» diye sesleneceklerdir. Kıyamet günü kâfirlere zerre kadar fayda yapılmayacak, inkâr ve küfürlerinin cezasını ebedî olarak göreceklerdir.

11

«Onlar: 'Rabbimiz, bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin. Biz de suçlarımızı itiraf ettik. Bir daha çıkmaya yol var mıdır?' derler.»

Kıyamet günü kâfirler cehennem azabını gördükleri vakit şöyle derler: «Rabbimiz, bizi iki defa öldürdün, iki defa dirilttin. Biz de suçlarımızı itiraf ettik. Bizim için bu azaptan çıkmaya bir daha yol var mıdır? Bu azabtan çıkıp dünyaya dönelim. Biz de iman edip sâlih amel işleyerek iyi kullarından olalım.» İşte kıyamet günü kâfirler içine düşecekleri cehennem azabım gördükleri zaman böyle feryat

edecekler, fakat onların bu feryatlarına asla kulak verilmeyecektir. Çünkü dünyada onlara **peygamber**ler gelmiş, Allah'ın âyetlerini okumuş, cennet ve cehennemin hak olduğunu bildirmiştir.- Fakat onlar bunların hepsini yalanlayarak, hiç aldırmamışlar, öldükten sonra dirilmeyi de inkâr etmişlerdir. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır.

Tefsirciler iki defa ölme ve iki defa dirilme hususunda ihtilâf etmişlerdir. İbn Mes'ud'un rivayetine göre, insan ana rahmine düştüğü zaman bir damla nutfe idi. **Allahü teâlâ** ona can verip dünyaya getirdi. Sonra öldürdü, yarın kıyamet günü tekrar diriltecektir. Ölü olarak ana rahmine düşen nutfenin canlı olarak çıkışı, birinci ölüm ve diriliş, öldükten sonra tekrar dirilmesi ikinci ölüm ve diriliştir.» Nitekim Bakara Sûresi'nin 28. âyetinde şöyle buyurulmustur: «Nasıl oluyor da Allah'ı inkâr ediyorsunuz? Halbuki siz ölüler iken O diriltti. Sonra sizi öldürür, sonra tekrar diriltir. En sonunda yalnız O'na döndürüleceksiniz.»

12

«Onlara: 'Yalnız Allah'a duâ edildiği zaman inkâr ederdiniz de, O'na eş koşulunca inanırdınız. Bugün hüküm yücelerin yücesi Allah'ındır' denir.»

Kıyamet günü cehennem bekçileri tarafından kâfirlere, bu azabta ebedî kalmanızın sebebi «**peygamber**lerin davetine uymadınız. Onlar, size 'lâ ilahe illallah' deyin, dediler siz, bunları inkâr edip putlara taptınız ve onları ilâh kabul ettiniz. İşte ebedî azaba uğramanızın sebebi budur» denir. Bugün hüküm yücelerin yücesi olan Allah'ındır. O, herkesi ameline göre mükâfatlandırır veya cezalandırır. Kimse O'nun hükmüne müdahale edemez. Kıyamet günü kâfirler ebedî olarak cezalarını görmek üzere cehenneme atılacaklardır.

13

«Size âyetlerini gösteren, sizin için gökten rızık indiren O'dur. Allah'a yönelenden başkası ibret almaz.»

Ey insanlar, Allah size âyetlerini, kudretini, azametini gösterir. Sizin için gökten yağmur indirip yerden çeşitli rızıklar çıkarır. Ay),

güneşi, yıldızları yörüngelerinde seyrettirir. Gece ile gündüzü var eder. Bunların hepsini sizin istifadeniz için yaratmıştır. Bunlardan ancak Allah'a yönelip emirlerine itaat eden ve yasaklarından sakınanlar ibret alır. Onlardan başkası ibret almaz.

14

«Ey iman edenler, kafirlerin hoşuna gitmese de, Allah a, Onun dininde ihlâs erbabı olarak ibadet edin.»

Ey iman edenler, sizin yaptığınız ibadetler, ameller, iyilikler, hayır ve hasenat kâfirlerin hoşuna gitmese de, Allah'a ve O'nun dininde ihlâsla ibadet edin. O'na asla isyan etmeyin, yasaklarından sakının. Gösterişten ve riyadan uzak durun. Zira Yüce Allah riya ile yapılan amelleri asla kabul etmez.

15

«Arş sahibi, varlıkların en yücesi olan Allah, kavuşma gününü ihtar etmek için kullarından dilediğine emriyle vahiy indirir.»

Ey mü'minler, siz Allah'a ihlâsla ibadet edin. O, arşın sahibi ve varlıkların en yücesidir. Çünkü bütün varlıkları yaratan, koruyan, muhafaza edsn, besleyen, rızıklandıran, ortağı ve şeriki olmayan O'dur. O, indirmiş olduğu Kur'an'da imanı küfrü, hakkı bâtılı, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, helâli ve haramı, cenneti ve cehennemi, azabı ve mükâfatı bildirmiştir. Kur'an'a tâbi olanlar hidâyete, kurtuluşa ermiş, tâbi olmayanlar ise helak olup ebedî azaba uğramışlardır.

16

«O gün onlar meydana çıkarılır. Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz.»

«Bugün hükümranlık kimindir? Kahhar olan tek Allah'ındır.»

Kıyamet günü yer ve gök ehlinin bütün amelleri meydana çıkar. Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz. Allah kullarının yapmış olduğu ve gönüllerinden geçirmiş olduğu şeylerin hepsinden haberdardır. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. Birinci sûra üfürülüp bütün mahlûkat öldükten sonra Yüce Halik şöyle nida eder: «Bugün mülk kimindir?» Hiç kimse cevap vermez. Sonra yine kendisi «Kahhar olan tek Allah'ındır» diye cevap verir. Bazı tefsire ilsr,e

göre **Allahü teâlâ** bütün mahlûkatı mahşer yerine topladıktan sonra «Bugün mülk kimindir?» diye sorar. Orada toplanmış olarak hazır bulunan bütün mahlûkat «Bugün mülk kahhar olan tek Allah'ındır» diye cevap verirler. Dünyada hükümranlık yapıp, ilâhlık iddiasında bulunanların hiçbiri «Bugün mülk benimdir» diyemezler. Çünkü o gün herkes kendi derdine düşmüştür ve «Nefsi nefsi» diye feryat etmektedir. Dünya saltanatıyla öğünenler, varlıklarına güvenip Allah'a isyan edenler, ibadetten uzaklaşıp nefislerinin esiri olanlar, bundan ibret alsınlar.

17

«Bugün herkese, kazandığının karşılığı verilir. Bugün haksızlık yoktur. Şüphesiz ki, Allah, hesabı çarçabuk görendir.»

Kıyamet günü herkese amelinin karşılığı verilecektir. Kimseye zerre kadar haksızlık yapılmaz. Zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görür. Şüphesiz ki, Allah, hesabı çarçabuk görendir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Bugün herkese, kazandığının karşılığı verilir. Bugün haksızlık yoktur. Şüphesiz ki, Allah, hesabı çarçabuk görendir.»

18

«Ey Muhammed, onları, yaklaşan gün ile, yüreklerin ağıza geleceği, tasadan yutkunacakları kıyamet günü ile uyar. Zalimlerin ne dostu ne de dinlenecek şefaatçisi olur.»

Kıyamet günü öyle bir gündür ki, o günün dehşetinden ve şiddetinden yürekler ağıza gelir, korkudan hamile kadın çocuğunu bırakır. O gün kâfirlerin ve zalimlerin kendilerini azabtan kurtaracak ne bir dostları ve ne de bir yardımcıları vardır. Yüce Halik bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, onları, yaklaşan gün ile, yüreklerin ağıza geleceği, tasadan yutkunacakları kıyamet günü ile uyar. Zalimlerin ne dostu ne de dinlenecek şefaatçisi olur.» Hâlik-ı Mutlak, Kur'ân-ı Kerîm'de kıyametin dehşetini- bildirmiş ve **Peygamber**ine de bu yaklaşan günü insanlara haber vermesini ve onları uyarmasını emretmiştir. Fakat insanların çoğu hâlâ bu yaklaşan dehşetli günden habersiz olup gaflet içindedirler.

19

«Allah, gözlerin hain bakışım, gönüllerin gizleyeceği her şeyi bilir.»

Ey insanlar, hiçbir şey **Allahü teâlâ**'dan gizli kalmaz. Gözlerin hain bakışını da, gönüllerin gizlediklerini de bilir. Herkesin nazarına göre mükâfat veya mücâzat verir. Kem gözle başkalarının namusuna bakanlar, o bakışlarının cezasını görecekler, merhamet nazarıyla bakanlar ise mükâfatını göreceklerdir. Mü'min bundan ibret alıp Allah'ın haram kıldığı şeylere, kem nazarla bakmamalıdır. Kalbini de her türlü kötülüklerden arındırmahdır. Çünkü Allah, kalblerin içinde gizli olanları da, gözün hain bakışlarını da bilir, ona göre mükâfat ve mücâzat verir.

20

«Allah, hakla hükmeder, O'nu bırakıp taptıkları ise hiçbir şeye hükme demezler. Şüphesiz Allah, hakkıyla işiten ve görendir.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ** hakla hükmeder. Kıyamet günü kimseye haksızlık yapılmaz. Herkese amelinin karşılığı verilir. Allah'ı bırakıp da kâfirlerin taptıkları putlar ise hiçbir şeye hükmedemezler. Şüphesiz Allah hakkıyla işiten ve görendir. O, kullarının yaptıklarını görür ve bilir.

21

«Yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, kendilerinden evvelkilerin akıbetinin nice olduğunu görsünler? Onlar kuvvet ve yeryüzündeki eserleri itibariyle bunlardan daha üstündü. Böyleyken Allah onları günahları yüzünden yakaladı. Onları Allah'ın azabından bir koruyan da olmadı.»

Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini inkâr edenler, yeryüzünde gezip dolaşıp da, kendilerinden evvelkilerin inkâr ve küfürleri güzünden nasıl bir azaba ve akıbete uğradıklarını görmediler mi? Halbuki onlar kuvvet bakımından da, yeryüzündeki eserleri bakımından da, çokluk bakımından da bunlardan daha üstündü. Böyleyken Allah onları inkâr ve küfürleri yüzünden yakalayıp helak etmiştir. Onları Allah'ın azabından ne varlıkları, ne

güçleri kuvvetleri ve ne de yeryüzündeki eserleri koruyamadı, helak olup gittiler. Ancak iman edenler kurtuldular. Ey kâfirler, bundan ibret alıp küfür ve inkârınızdan hâlâ vazgeçmeyecek misiniz? İmandan yüz çevirip küfre dalanlar dünyada da, âhirette de mutlaka cezalarını göreceklerdir.

22

«Bunun sebebi, **peygamber**leri kendilerine apaçık mucizeler getirdikleri halde inkâr etmeleri idi. Allah da kendilerini tutup yaka-Iayiverdi. Doğrusu O, her şeye kadirdir, azabı şiddetlidir.»

Kâfirlerin azaba uğramasının sebebi, **peygamber**leri kendilerine apaçık mucizeler ve âyetler getirdikleri halde, onlara iman etmeyip inkâr etmeleridir. Allah da kendilerini inkâr ve küfürleri yüzünden tutup helak etmişti. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Allah her şeye kadirdir, azabı çok şiddetlidir, iman etmeyenlerden intikamını alacaktır.

23

«Yemin olsun ki, biz Musa'yı, mucizelerimiz ve apaçık delillerle göndermişizdir.»

24

«Firavun, Haman ve Karun'a . Onlar: 'Bu, çok yalancı sihirbazın biridir' demişlerdi.»

Allahü teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'yı çeşitli mucizeler ve delillerle Mısır kralı Firavun, başkomutanı Haman ve servetiyle şımaran Karun'a **peygamber** olarak göndermiştir. Mûsâ (aleyhisselâm) gelip onları imana davet etmiş, onlar bu daveti kabul etmeyerek büyüklük taslamışlar ve Mûsâ (aleyhisselâm)'nın mucizeleri karşısında âciz kalınca, ne yapacaklarını şaşırmışlar, «bu, çok yalancı sihirbazın biridir» diyerek iftira etmişlerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, biz Mûsâ'yı mucizelerimiz ve apaçık delillerle Firavun, Haman ve Karun'a göndermişizdir. Onlar: 'Bu, çok yalancı sihirbazın biridir' demişlerdi.»

25

«İşte o, tarafımızdan kendilerine hakkı getirince: 'Onunla beraber iman edenlerin oğullarını öldürün. Kadınları sağ bırakın.' dediler. Ama kâfirlerin düzeni elbette boşa gider.»

Mûsâ (aleyhisselâm), apaçık mucizelerle Firavun ve kavmine gelip, onları imana davet edince, bu daveti kabul etmezler. Önce onun yalancı ve sihirbaz olduğunu ileri sürerler. Fakat Mûsâ (aleyhisselâm)'nın göstermiş olduğu mucizeler karşısında âciz kalınca fena halde şaşırırlar. Bu şaşkınlık karşısında halkın iman ettiklerini görünce, hem onları imandan -alıkoymak ve hem de iman edenleri cezalandırmak için şöyle derler: «Onunla beraber iman edenlerin oğullarını ve kızlarını öldürün. Yalnız kadınları sağ bırakın.» Akıllarınca bu sert tedbirleri iman edenlerin gözünü korkutacak, onları tekrar kendi dinlerine çevirecekti. Fakat onların bu tehditleri iman edenleri asla inançlarından vazgeçirmemiş, bilâkis imanlarını daha da artırmıştır. Allah, kâfirlerin düzenini, tuzaklarını, hilelerini elbette boşa çıkartacaktır. Çünkü Allah iman edenlerle beraberdir.

26

«Firavun: Bırakın beni, dedi, Musa'yı öldüreyim. Varsın Rabbine yalvaradursun. Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden, yahut yeryüzünde fesad çıkaracağından korkuyorum.»

Firavun, Mûsâ (aleyhisselâm)'nın göstermiş olduğu mucizeler karşısında âciz kalınca şiddete baş vurur ve kavmine şöyle der: «Bırakın beni, Musa'yı öldüreyim. Benim memleketimin ıslâhı onu öldürmekte veya buradan çıkarıp kovmaktadır. Varsın Rabbine yalvarsın bakalım, Rabbi onu benim elimden kurtarabilececek mi? Eğer ben onu öldürmezsem dininizi değiştireceğinden veya yeryüzünde fesad çıkaracağından korkuyorum.» Firavun böylece küfrünü daha da artırır.

27

«Mûsâ da: 'Ben hesap gününe inanmayan kibirlenenlerin hepsinden benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığınırım' dedi.»

Mûsâ (aleyhisselâm), Firavun'un tehdidini duyunca Rabbine sığınıp onlara şöyle derr «Ben, hesap gününe inanmayan kibirlenenlerin hepsinden benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a sığınırım. O, beni sizin şerrinizden korur. Hesap günü herkes dünyada yaptığının karşılığını görecektir.» Firavun, kavminin ileri gelenleriyle beraber Mûsâ (aleyhisselâm)'yi öldürme kararı alır. Firavun'un kavminden mü'min bir genç bu karardan, onları vazgeçirmeye çalışır.

28

«Firavun'un ailesinden olup imanını gizlemekte bulunan bir mü'min de şöyle dedi: Siz bir adamı, Rabbim Allah'tır demesiyle öldürür müsünüz? Halbuki o, Rabbinizden size apaçık mucizeler de getirmişti. Bununla beraber o, bir yalancı ise, yalanı kendisine, eğer doğru sözlü ise sizi tehdit edegeldiği azabın bir kısmı olsun sîzi çarpar. Şüphesiz Allah, haddi aşan, yalancı olan kimseyi muvaffak etmez.»

Firavun ve kavminin ileri gelenleri Mûsâ (aleyhisselâm)'yi öldürmeye karar verince gizlice Mûsâ (aleyhisselâm)'ya iman etmiş olan Firavun'un amcasının oğlu Harmil onlara şöyle der: «Ey kavmim, siz bir adamı, Rabbim Allah'tır demesiyle öldürür müsünüz? Halbuki o, Rabbinizden size apaçık mucizeler de getirmişti. Bununla beraber o, bir yalancı ise yalanı kendisine, eğer doğru sözlü ise sizi tehdit edegeldiği azabın bir kısmı olsun sizi çarpar. Şüphesiz Allah, haddi aşan, yalancı olan kimseyi muvaffak etmez. Hem siz görmüyor musunuz, o elni yakasının içine sokup çıkardığı zaman nûr gibi parlıyor. Yalancılar, sihirbazlar bunu yapamazlar.» O kavmine şöyle der.

29

«Ey kavmim, bugün memlekette hükümranlık sizindir, başta olanlar sizsiniz. Ama Allah'ın hışmı bize gelip çatarsa, kim bize yardım eder? Firavun: 'Ben size kendi görüşümden başkasını söylemiyorum. Ben, size ancak doğru yolu gösteriyorum.' dedi.»

Harmil, Firavun ve kavmine şöyle der: «Ey kavmim, bugün Mısır şehrinde hükümranlık sizindir, başta olanlar da sizsiniz.

Mûsâ'yı öldürdüğünüzden dolayı Allah'ın hışmı bize "gelip çatarsa, bu azabtan bizi kim kurtarır veya bize kim yardım eder? Öyleyse bu işten vazgeçin.» Bunun üzerine Firavun: «Ben, size kendi görüşümden başkasını söylemiyorum. Ben, size ancak doğru yolu gösteriyorum.» der.

30

«İman etmiş olan o adam dedi ki: Ey kavmim, doğrusu ben sizin için, **peygamber**leri yalanlayan toplulukların uğradıkları bir günün benzerinden korkuyorum.»

31

«Nûh milletinin, Âd, Semûd ve onlardan sonra gelenlerin durumu gibi. Allah, kullarına bir zulüm dileyecek değildir.»

Firavun, amcasının oğlu Harmil'in Mûsâ (aleyhisselâm) 'ya iman ettiğini bilmiyordu. O, Mûsâ (aleyhisselâm)'yi onların şerrinden kurtarmak için elinden geleni yapıyordu. Firavun ve kavmine şöyle der: «Ey kavmim, doğrusu ben sizin için, Nûh milletinin, Âd, Semûd ve onlardan sonra gelenlerin durumu gibi, **peygamber**leri yalanlayan toplulukların uğradıkları bir günün benzerinden korkuyorum. Siz de Musa'yı yalanladığınız için aynı onların uğradıkları azaba uğrayacaksınız. Allah, suçu olmayan kullarına asla zulmetmez. Ancak kullarını günahları ve zulümleri yüzünden helak eder, azaba uğratır. Siz de inkâr ve zulmünüzün yüzünden azaba uğrayacaksınız.»

32

«Ey kavmim, âh u figan gününden sizin hesabınıza korkuyorum.»

Harmil kavmine şöyle der: «Ey kavmim, her milletin ameliyle çağrılacağı kıyamet gününden sizin hesabınıza korkuyorum. O öyle bir gündür ki, herkes dünyada yaptığı amelin karşılığını görecektir. O gün kimsenin kimseye hiçbir faydası olmayacak, herkes kendi derdine düşecektir.» O, kavmini iman etmeye zorlar. Fakat kavmi büyük bir gaflet,ve küfür içinde olduğu için bu gerçekleri anlayamazlar ve küfürde ısrar ederler.

33

«Arkanıza dönüp kaçacağınız gün Allah'a karşı sizi himaye eden bulunmaz. Allah'ın saptırdığını doğru yola getirecek yoktur.»

Harmil, Firavun ve kavmine şöyle der: «Ey kavmim, kıyamet günü cehennem azabını gördüğünüz zaman arkanıza dönüp kaçacaksınız. O azabtan kimse sizi kurtaramadığı gibi; Allah'a karşı sizi himaye edecek de bulunmaz. Ancak iman edenler müstesnadır. Allah'ın saptırdığım doğru yola getirecek de yoktur. Mûsâ, sizi Allah'ın dinine çağırıyor, kurtuluşunuz da ondadır.» Mûsâ (aleyhisselâm)'ya gizlice iman eden Harmil, kavmini gafletten uyarmak için onlara şu hakikatları anlatmaya devam ediyor.

34

«Yemin olsun ki, Yûsuf da, size apaçık burhanlarla gelmişti. O vakit de onun size getirdiği şeyler hakkında şüphe edip durmuştunuz. Hattâ o vefat edince de dediniz ki: 'Bundan sonra Allah asla bir **peygamber** göndermez.' İşte Allah, o haddi aşan şüphecileri böyle şaşırtır.»

Bütün gerçekleri kavmine anlatmasına rağmen, onları küfür ve inatlarından vazgeçiremeyen Harmil şöyle der: «Ey kavmim, and olsun ki, Yûsuf da, apaçık burhanlarla gelmişti. O vakit de onun size getirdiği şeyler hakkında şüphe edip durmuştunuz. Hattâ o vefat edince de, dediniz ki: 'Bundan sonra Allah asla bir **peygamber** göndermez. İşte Allah, o haddi aşan ve haktan sapan şüphecileri böyle şaşırtır.» Firavun ve kavmi Yûsuf (aleyhisselâm)'u görmemiştir. Yûsuf (aleyhisselâm) onlardan önce Mısır'da **peygamber** idi. O, apaçık mucizelerle, burhanlarla geldiği halde dedeleri de şüphe edip durmuştu. O mü'min zat bunu bildiği için Firavun ve kavmin: ikaz ederek, Mısırlıların Yûsuf (aleyhisselâm)'a yaptığını siz, Mûsâ (aleyhisselâm)'ya yapmayın ve hattâ o vefat edince de, dediniz ki: «Bundan sonra Allah asla bir **peygamber** göndermez. Halbuki Allah, Musa'yı size **peygamber** olarak göndermiştir. Allah, yalan uydurarak haddi aşan şüphecileri böyle şaşırtır. O'nun şaşırtmış olduğunu kimse hidâyete erdiremez.»

35

«Onlar, kendilerine gelmiş hiçbir hüccet olmaksızın Allah'ın âyetleri hakkında mücadele edenlerdir. Bu, Allah katında da, insanların yanında da öfkeyi artırır. Allah, büyüklük taslayan her zorbanın kalbini bundan dolayı mühürler.»

Kâfirlerin elinde hiçbir delil ve hüccet olmadığı halde Allah'ın âyetleri hakkında mücadele etmişlerdir. Bu, mücadeleleri Allah katında da, mü'minlerin katında da öfkeyi ve düşmanlığı artırır. Allah, imandan yüz çevirip büyüklük taslayarak zorbalık yapanların kalblerini mühürler. Artık onlar daha imana dönemezler. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar, kendilerine gelmiş hiçbir hüccet olmaksızın Allah'ın âyetleri hakkında mücadele edenlerdir. Bu, Allah katında da, insanların yanında da öfkeyi artırır. Allah, büyüklük taslayan her zorbanın kalbini bundan dolayı mühürler.»

36

«Firavun: 'Ey Haman, bana yüksek bir kule yap, belki yollara,»

37

«göklerin yollarına erişirim de Musa'nın tanrısına yükselip çıkarım. Doğrusu ben onu yalancı sanıyorum' dedi. Firavun'a bu suretle kötü ameli süslendirildi ve yoldan saptırıldı. Firavun'un düzeni elbette boşa gidecekti.»

Firavun, küfürde zirveye ulaşarak veziri Haman'a şöyle demiştir: «Ey Haman, bana yüksek bir kule yap, belki yollara, göklerin yollarına erişirim de Musa'nın tanrısına yükselip çıkarım. Musa'nın **peygamber** olup olmadığını öğrenirim. Doğrusu ben, onu yalancı sanıyorum. O, yalandan **peygamber** olduğunu söylüyor.» Şaytan, böylece Firavun'a yaptıklarını güzel gösterip imandan ve hak yoldan saptırmıştır. Allah, onun kurmuş olduğu bütün tuzakları boşa çıkarmıştır. Onu hem dünyada hüsrana uğratmış, hem âhirette hüsrana uğratacaktır.

38

«O iman eden kimse: 'Ey kavmim, siz bana uyun, size doğru yolu göstereceğim' dedi.»

İmanı kalbine yerleştirip onun lezzetiyle yaşayan Harmil, Firavun ve kavmine şöyle der: «Ey kavmim, siz bana uyun, size hak yolu, doğru yolu göstereyim. Sizin gittiğiniz yol bâtıldır. O yoldan asla hayır gelmez. Sizin kurtuluşunuz ancak bana tâbi olmakladır.» Sonra onlara şöyle seslenir.

39

«Ey kavmim, bu dünya hayatı ancak tam bir eğlencedir. Âhiret hayatı ise o, asıl durulacak yurdun ta kendisidir.»

Harmil kavmine şöyle der: «Ey kavmim, bu dünyanın lezzetlerine aldanıp kibirlenerek gururlanmayın. Ebedi olan âhiret yurdunu da unutmayın. Çünkü bu dünya bulutun gölgesi gibi geçicidir, sonu yoktur. Tıpkı uykuda görülen rüya gibidir. O rüyaya güvenip aldananlar ne kadar ahmaksa, dünyanın varlığına ve lezzetlerine güvenenler de o kadar ahmaktır. Halbuki âhiret yurdu ise ebedîdir. Nimetleri de, azabı da sonsuzdur. Ey kavmim, siz ebedî kalacağınız âhiret yurdu için hazırlık yapın. Bana uyun ki, ben sizi doğru yola götüreyim.» Harmil, kavmine gerçekleri böyle sıralıyordu. Fakat onlar, bütün bu gerçeklere rağmen inat ve küfürlerinden dönmüyorlardı.

40

«Kim bir kötülük işlerse onun kadar ceza görür. Kadın veya erkek, kim, mü’min olarak iyi amelde bulunursa, işte onlar içinde hesapsız rızıklara kavuşturulmak üzere, cennete girerler.»

Ey insanlar, kim imandan yüz çevirip kâfir olursa veya bir kötülük yaparsa, kendisine ancak yapmış olduğunun karşılığı verilir. Kâfirlerin cezası, içinde ebedî kalacakları cehennem ateşidir. Kötü amel işleyenlere ise ancak yaptıkları amelin karşılığı kadar ceza verilir, îman edip sâlih amel işleyenler ise, işte onlar, içinde ebedî kalacakları cenne'tlere girerler ve orda hesapsız rızıklara ve nimetlere kavuşurlar. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Kim bir kötülük işlerse onun kadar ceza görür. Kadın veya erkek, kim, mü’min olarak iyi amelde

bulunursa, işte onlar, içinde hesapsız rızıklara kavuşturulmak üzere, cennete girerler.»

41

«Ey kavmim, nedir bu hal? Ben sizi kurtuluşa çağırıyorum, siz beni ateşe çağırıyorsunuz.»

42

«Siz beni Allah'ı inkâr etmeye, hiç tanımadığım nesneleri O'na ortak koşmaya çağırıyorsunuz. Ben ise sizi O mutlak kadir, O çok yarlığayıcı olan Allah'a davet ediyorum.»

Firavun'un kavminden gizlice iman eden Harmil, onlara bütün gerçekleri iman etmeleri için anlatır ve şöyle der: «Ey kavmim, nedir bu haliniz? Ben sizi kurtuluşa, Allah'a imana ve cehennem azabından kurtulmaya çağırıyorum. Siz de beni Allah'ı inkâr etmeye, hiç tanımadığım ve bilmediğim nesneleri O'na ortak koşmaya, cehennem ateşine, ve helak olmaya çağırıyorsunuz. Sizin hiç mi aklınız yok? Kim, imanı bırakıp küfre dalarsa, işte o ebedî azaba uğrayacaktır. Halbuki ben sizi O mutlak kadir, O, iman edip tevbe edenleri çok yarlığayıcı, afvedici Allah'a davet ediyorum. Şayet bunu kabul etmezseniz sonunuz helaktir, ebedî cehennemdir.»

43

«Beni kendisine çağırdığınızın bu dünyada da, âhirette de çağırabilecek kabiliyette olmadığında, hepimizin Allah'a döneceğinde, aşırı gidenlerin ateşin yârânı olduklarında şüphe yoktur.»

«Harmil kavmine şöyle der: «Ey kavmim, siz beni putlara tapmaya çağırıyorsunuz, beni kendisine çağırdığınızın bu dünyada da, âhirette de asla bize bir faydası olmaz. Çünkü onların elinden hiçbir şey gelmez. Sonunda hepimiz Allah'a döneceğiz. İşte o zaman hepimiz Allah'ın huzurunda toplanıp hesaba çekileceğiz. Aşırı gidenlerin ateşin yârânı olduklarında şüphe yoktur. Onlar cehennemde ebedî olarak kalacaklardır.»

44

«Size söylediklerimi yakında hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a ısmarlıyorum. Çünkü Allah kullarını çok iyi görendir.»

Firavun'un amcasının oğlu olan ve gizlice iman eden Harmil kavmine şöyle der: «Ey kavmim, size söylemiş olduğum hakikatları yakında hatırlayacaksınız. Şimdi bunları kabul etmiyorsunuz ama yakında bunların hak olduğunu göreceksiniz. Ben işimi, sizin beni davet ettiklerinize değil, Allah'a ısmarlıyorum. Sonunda söylediklerimin hak olduğunu anlayacaksınız ama o zaman da size hiçbir fayda vermeyecektir. Bu tıpkı ölüye tedavi için ilâç vermek gibidir, ölüye ilâç vermek nasıl ki fayda vermezse, kıyamet günü sizin bu gerçekleri bilmeniz de size asla fayda vermez. Fakat Allah kullarının yaptıklarını çok iyi görendir.» Firavun ve kavmi, bu sözlerden Harmil'in iman ettiğini anlarlar ve onu da öldürmeye karar verirler. O. kavminin niyetini anlar aralarından kaçar. Firavun, onu yakalamak için her tarafa adamlarını gönderir, fakat onu bulamazlar. Allah da onların hilelerini ve tuzaklarını kendi başlarına çevirir.

45

«Nihayet Allah onların kurdukları tuzakların fenalıklarından bu kimseyi korudu. Firavun'un kavmini ise bu azab kuşatıverdi.»

Allahü teâlâ, Harmil'i Firavun ve kavminin şerrinden korumuştur. Onların kurmuş oldukları tuzakları ve hileleri kendi başlarına çevirmiş, Kızıldeniz'de Firavun ve kavmini boğarak helak etmiştir. Hâlik-ı Zülcelâl iman etmeyenleri dünyada böyle rezil ve helak eder, âhirette ise ebedî azaba uğratarak intikamını alır. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «Nihayet Allah onların kurdukları tuzakların fenalıklarından bu kimseyi korudu. Firavun'un kavmini ise bu azab kuşatıverdi.» Aklı olanların bundan ibret alması, gerekir.

46

«Onlar, sabah akşam ateşe sokulurlar. Kıyametin kopacağı gün de: 'Firavun hanedanını azabın en çetinine sokun' denir.»

Kâfirler, sabah akşam cehennem ateşne sokulurlar. Kıyametin kopacağı gün de: «Cehennem bekçilerine 'Firavun ve hanedanını azabın en çetinine sokun' denir.» Cehennemin en aşağı tabakası

ateşin en şiddetli olduğu yerdir. İşte Firavun ve onun yolundan gidenlerin yeri burasıdır. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, kâfirlerin ruhu günde iki defa sabah akşam cehennem ateşine sokulup çıkarılır. İbn Mes'ud'un rivayetine göre ise, kâfirlerin ruhu kara kuş gibi bir şeyin içine girer sabah akşam cehenneme sokulur çıkartılır.

Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Kıyamete kadar kâfirlerin ruhları bu şekilde cezalandırılacaklardır. Şehitlerin **Allahü teâlâ**'nın sâlih kullarının ruhları ise beyaz bir kuşun içine girecekler, her gün cennete girip ziyaret ettikten sonra arşın altında aslı bulunan kandile dönerler. Burası onların makamıdır. Allah'ın sâlih kulları da kıyamete kadar böyle mükâfatlandırılacaklardır.

47

«Ateşin içinde birbirleriyle çekişirlerken zayıf olanlar o büyüklük taslayanlara: 'Biz, size uymuştuk. Şimdi ateşin birazını olsun bizden savabilir misiniz?' derler.»

Kıyamet günü kâfirler hesaba çekilip cehennem ateşine atıldıktan sonra ateşin içinde birbirleriyle çekişmeye başlarlar ve zayıflar reislerine ve ileri gelen büyüklerine şöyle derler: «Biz, dünyada iken sizin dininize tâbi olup size uymuştuk. Sizin yüzünüzden hak dine girmedik, **peygamber**leri dinlemedik, yalanladık. Şimdi azaba uğradık. Bu azabı bizden biraz olsun kaldırabilir misiniz? Hiç olmazsa bir rahat nefes alalım.» Bu istek karşısında reisleri ve ileri gelen büyükleri «neden bize uydunuz, **peygamber**leri dinlemediniz» diyerek onlara karşı koyacaklardır.

48

«O büyüklük taslayanlar: 'Doğrusu hepimiz bunun içindeyiz. Şüphe yok ki Allah kulları arasında vereceği hükmü verdi' derler.»

Cehennemde kâfirler, reislerini ve ileri gelen büyüklerini suçlayınca onlar emri altındaki zayıflarına şöyle diyeceklerdir: «Doğrusu hepimiz bunun içindeyiz. Bizim kendimize faydamız yok ki size de faydamız olsun. Şimdi siz bizden ne bekliyorsunuz? Neden bize uydunuz da, **peygamber**leri ve Allah'ın âyetlerini yalanladınız?

Şüphe yok ki Allah kulları arasında vereceği hükmü verdi.» O zaman iman etmeyenler yaptıklarına pişman olurlar ama o günkü pişmanlık fayda vermez. Aklı olanların bundan ibret alması gerekir.

49

«Ateşte bulunanlar cehennemin bekçilerine: 'Rabbinize dua edin, bizden bir gün olsun azabı hafifletsin' diyecekler.»

Kâfirler, cehennemde azaba uğradıkları vakit azabın şiddetinden kurtulmak için bekçilere şöyle derler: «Rabbinize duâ edin, bizden bir gün olsun bu azabı hafifletsin de biz de rahat edelim.» Cehennemin azabına dayanmak mümkün değildir. Kâfirler cehennemden çıkamayacaklarını anlayınca bu istekde bulunurlar. Cehennemin bekçileri de onlara şu cevabı verir.

50

«Bekçiler: 'Size **peygamber**leriniz açık açık deliller getirmedi miydi?' derler. Onlar da-. 'Evet getirdi' derler. Bekçiler: 'O halde kendiniz yalvarın' derler. Halbuki kâfirlerin duası heder olmaktan başka bir değeri haiz değildir.»

Kâfirler, cehennemin bekçilerinden Rablerine duâ edip kendilerinden azabın hafiflemesini istedikleri zaman onlar şöyle cevap verirler: «Dünyada iken size **peygamber**ler gelip cenneti ve cehennemi haber vermediler mi? İman edenlerin cennete, etmeyenlerin de cehenneme gideceklerini açık delillerle size bildirmediler mi? Onlar, sizi imana davet ettikleri halde, siz onları yalanladınız, bugünün varlığını inkâr ettiniz.» Bunun üzerine kâfirler de «evet bize **peygamber**ler geldi. Fakat biz onların davetini kabul etmedik, Allah'a ortak koştuk, cennet ve cehennemi inkâr ettik.» derler. Cehennemin bekçileri de onlara şu karşılığı verirler: «O halde bugün kendiniz Rabbinize yalvarın, biz sizin için Rabbmize yalvaramayız.» Halbuki kâfirlerin o gün duası ve istekleri asla kabul olmaz. Çünkü kıyamet günü herkese amelinin karşılığı verilmiştir.

51

«Muhakkak biz **peygamber**lerimize ve iman edenlere hem dünya hayatında, hem şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederiz.»

Allahü teâlâ, **peygamber**lerine ve mü'min kullarına hem dünyada, hem de şahitlerin şahitlik edecekleri kıyamet günü yardım eder. Kâfirlere ise asla yardım etmez. Çünkü **peygamber**ler açık deliller ve mucizelerle onlara gelip, kendilerini imana davet ettikleri halde onlar bu daveti kabul etmeyerek Allah'a ortak koşmuşlar ve **peygamber**leri, âhiret gününü yalanlamışlardır. Bunun için Allah onlardan intikamını alacaktır. Onlar küfürlerinin cezasını çekmek üzere ebedi olarak cehenneme gireceklerdir. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

52

«O gün zalimlere, özür beyan etmeleri fayda vermez. Lanet onlarındır. Yurdun kötüsü de onlaradır.»

Kıyamet günü kâfirlerin özür beyan etmeleri kendilerine asla fayda vermez. Çünkü o gün Allah'ın azabı onların üzerinedir. Onların içinde ebedî kalacakları yer cehennemdir. Orası ne kötü bir duraktır. Kâfirlerin inkâr ve küfürlerinin karşılığı işte budur. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «O gün zalimlere özür beyan etmelsri fayda vermez. Lanet onlarındır. Yurdun kötüsü de onlaradır.»

53

«Yemin olsun ki biz Musa'ya hidâyet verdik. İsrailoğullarını da kitaba vâris kıldık.»

54

«akıl sahipleri için bir öğüt ve doğruluk rehberi olan»

Allahü teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'ya Tevrat'ı vermiş ve İsrailoğullarını da ona vâris kılmıştır. O, akıl sahipleri için bir öğüt ve doğruluk rehberidir. O, iman ile küfrü, hak ile bâtılı, hayır ile şerri, iyi ile kötüyü ayırdeder. Onda **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in özellikleri ve sıfatları beyan edilmiştir.

55

«Ey Muhammed, sabret. Çünkü Allah'ın vaadi gerçektir. Günahının bağışlanmasını dile, akşam sabah Rabbini hamd ile tesbih et.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ini teselli için şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, kâfirlerin seni üzmelerine, yalanlamalarına, size yaptıkları kötülük ve zulümlere sabret, üzülme. Çünkü Allah'ın vaadi gerçektir. Mutlaka onlardan intikamını alacaktır. Onlar isteseler de istemeseler de senin dinin bütün dinler üzerine galip gelecektir. Günahının bağışlanmasını dile ve ümmetinin günahlarının bağışlanması için de mağfiret talep et. Akşam sabah Rabbini hamd ile tesbih et.» Hâlik-ı Zülcelâl'in **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e «günahının bağışlanmasını dile» buyurması (liyağfire lekallehü) âyetinin nüzulünden öncedir. (Fesebbihbihamdi Rabbike), yani «akşam sabah Rabbini hamd ile tesbih et» buyurması da ikindi ve sabah namazlarını kıl demektir. Bu hususta cumhurun görüşü ise, gece ve gündüz Allah'ı hamd ile tesbih et ki, sana yapılanlar karşısında mahcup olup üzülmeyesin. Çünkü Allah zalimlerden intikamını alıcıdır. Mazlumun hakkını zalimde asla bırakmaz. Aklı olanlar bundan ibret alıp her zaman **Allahü teâlâ**'yı hamd ile tesbih etmelidir. Allah kullarının hakkını asla zayi etmez.

56

«Kendilerine gelmiş kat'î bir delil olmaksızın Allah'ın âyetleri hakkında mücadele edenlerin görüşlerinde, hiç şüphe yok ki, asla yetişemeyecekleri bir büyüklük hevesinden başka bir şey yoktur. Sen Allah'a sığın. Çünkü O, şüphesiz işiten ve görendir.»

Yahudiler Deccal hakkında mücadele edip şöyle demişlerdir: «Bizim sahibimiz kıyamete yakın gelecek. Onun öyle bir saltanatı ve kudreti var ki, denizler, nehirler ve ırmaklar onun izniyle akacaktır. Her şeye o hükmedecek ve yeryüzünün hükümranlığını da bize verecektir.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Kendilerine gelmiş kat'î bir delil olmaksızın Allah'ın âyetleri hakkında mücadele edenlerin görüşlerinde, hiç şüphe yok ki, asla yetişemeyecekleri bir büyüklük hevesinden başka bir şey, yoktur. Sen Allah'a» sığın. Çünkü O, şüphesiz işiten ve görendir.' Halbuki Deccal, **Allahü teâlâ**'nın alâmetlerinden biridir. Çünkü onun

çıkışı kıyametin en büyük alâmetlerindendir. Yahudilerin ellerinde hiçbir delil olmadığı halde, Deccal'ın yeryüzünün hükümranlığını kendilerne bırakacağını söylemişlerdir. Bu iddiaları tamamen saçmadır, bâtıldır. Hâlik-ı Mutlak, sevgili **Peygamber**ine «Ey Muhammed, Deccal'ın fitnesinden Allah'a sığın» buyurmuştur. Bu emir aynı zamanda **Peygamber**'in ümmetinedir. Kıyamete yakın Deccal çıktığı zaman fitnesi yeryüzünü saracaktır. İşte o zaman iman edenlerle etmeyenler ayrılacaktır. İman etmeyenler ona uyacaklardır. Allah, bizleri onun fitnesinden korusun.

57

«Göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından elbet daha büyük bir şeydir. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.»

Ey insanlar, göklerin ve yerin yaratılması, elbette insanların yaratılmasından daha büyük bir şeydir. İnsanoğlunun sırlarına akıl erdiremediği gökleri direksiz ayakta tutan Allah ve bütün varlıkları yoktan var eden Halik, acaba öldükten sonra bu canlıları tekrar diriltmeye kadir değil midir? Hiç şüphesiz kadirdir. Allah göz açıp yumana kadar bütün mevcudatı yerli yerince yaratır. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler. Çünkü her şey O'nun yaratması ve dilemesiyle meydana gelmiştir. O «ol» dedi mi, o anda oluverir. Kimse O'nun emrine müdahale edemez. Yoktan var eden ve bir damla suyun içine koskoca insanı yerleştiren Allah, öldükten sonra insanları tekrar diriltmeye elbette kadirdir.

58

«Körle gören, iman edip iyi amellerde bulunanla kötülük yapan bir olmaz. Ne kadar kısa düşünüyorsunuz?»

Müşriklerin ileri gelen zenginleri **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e şöyle demişlerdir: «Ey Muhammed, eğer dediğin gibi kıyamet kopar, insanlar tekrar dirilir Allah'ın huzurunda toplanırlarsa, biz orada da sizden daha üstün oluruz. Allah katında bizim gibi varlıklı insanların değeri olur. Biz burada nasıl sizden üstünsek orada da aynı olacağız.» Yüce Halik onların bu iddialarını reddederek şöyle buyurmuştur: «Körle gören, iman edip iyi amellerde bulunanla kötülük yapan bir olmaz. Ne kadar kısa

düşünüyorsunuz?» Elbette kör, gören gibi olmaz. Hakkı görüp iman edenle, etmeyen hiç, bir olur mu? İman etmeyenler kör gibidir. Onlar iman ile küfrü, hayır ile şerri, hak ile bâtılı, iyi ile kötüyü, mükâfat ile cezayı, cennet ile cehennemi, helâl ile haramı birbirinden ayırdedememişlerdir. Bunun için Yüce Halik «körle gören, iman edip iyi amellerde bulunanla kötülük yapan bir olmaz» buyurmuştur. İman edip iyi amel yapan mükâfatını, iman etmeyip kötülük yapanlar da cezasını görecektir. İman edenler cennete, etmeyenler de içinde ebedî kalacakları cehennme gireceklerdir. İnsanların çoğu bu gerçekleri göremezler.

59

«Kıyamet günü mutlaka gelecektir. Bunda şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu inanmazlar.»

Ey insanlar kıyamet günü mutlaka gelecektir. Onun geleceğinde asla şüphe yoktur. Fakat insanların çoğu onun geleceğine, Allah'ın huzuruna çıkıp hesaba çekileceklerine, iman edenlerin cennete, etmeyenlerin ise cehenneme gideceklerine inanmazlar. Her şeyin sonu olduğu gibi, bu dünya da son bulacak, kıyamet kopacak, bütün canlılar mezarlarından kalkıp mahşer yerinde toplanacak ve hesaba çekileceklerdir. İman edip sâlih amel işleyenler cennete, iman etmeyenler de cehenneme sevk edilecektir.

60

«Rabbiniz buyurdu: Bana duâ edin. Size icabet edeyim. Çünkü bana ibadetten büyüklük taslayıp uzaklaşanlar yarın hakir olarak cehenneme gireceklerdir.»

Ey iman edenler, Rabbinize duâ edin. O, duanızı kabul etsin. Çünkü Allah'a ibadet etmekten, büyüklük taslayıp uzaklaşanlar kıyamet günü hor ve hakir olarak cehenneme atılacaklardır. Büyüklük taslayıp imandan yüz çevirenler ve O'na şirk koşanlar, isyan edenler, yeryüzünde fesad çıkaranlar kıyamet günü hor ve hakir olarak cehenneme gireceklerdir. Bu, onların inkâr ve amellerinin karşılığıdır.

Hâlik-ı Zülcelâl «Bana dua edin, size icabet edeyim» buyurmuştur. Allah, duâ edenlerin duasını kabul eder. Ancak duanın

şartlarına riâyet edilmesi gerekir. Şartlarına riâyet edilmeyen duâ kabul olmaz. Duanın şartları ise şunlardır:

1- Duanın kabul olması için yenilen, içilen ve giyilen şeylerin helâl olması gerekir.

2- Duâ namazdan sonra yapılmalıdır. Namaz kılmayanların duası kabul olmaz.

3- Duâ eşref saatte yapılmalıdır.

4- Duâ akşam ile yatsı arasında veya gecenin yarısından sonra yapılmalıdır. Şu vakitlerde yapılan dualar da kabule şayandır:

1- Sahur vaktinde yapılan duâ.

2- Cuma günü ve gecesi yapılan duâ.

3- Arefe günü ve gecesi yapılan duâ.

4- Beytullah görüldüğü vakit yapılan duâ.

5- Bayram günlerinde ve gecelerinde yapılan duâ.

6- Kandil gecelerinde yapılan duâ.

7- Ramazanda ve özellikle son on gününde yapılan duâ.

8- İtikafta iken yapılan duâ.

9- Receb ayının ilk cuma gecesi yapılan duâ.

10- **Peygamber**lerin ve velîlerin türbelerinde yapılan duâ.

11- Yolculuk esnasında yapılan duâ.

12- Hastanın duası.

13- Anne-babanın çocuklarına yaptığı duâ.

14- Velîlerin duası. İşte bu dualar kabule şayandır. Duâ ederken diz çöküp elleri yüzün hizasına kadar kaldırıp başı öne eğerek tevazu ile kalbi, dili ve düşünceyi birleştirip aynı noktaya yönelterek Rabbine yalvarmak gerekir. Bunlar da duânın âdâbındandır.

Tefsirciler «**Allahü teâlâ**'nın «bana duâ edin» emrinde farklı görüşlere sahiptirler. Bazılarına göre bu emir, gafletsiz duâ

yapılmasına işarettir. Bazılarına göre, ibadet ve itaatla duâ yapılmasına, günah ve masıyetten sakınarak duâ edilmesine işarettir. Yüce Halik «siz bana ihlâsla duâ edin, ben de duanızı kabul edeyim» buyurmuştur. İhlâsla yapılmayan dualar Allah katında makbul olmaz, geri çevrilir. Numan ibn Bişr, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: «Dua ibadettir. Belki ibadetlerin hulâsasıdır.» Âyette önce «Bana duâ edin, duanıza icabet edeyim», sonra «kibirlik taslayıp ibadetimden uzaklaşanlar» buyurulmuştur. Fakat **Allahü teâlâ** «kibirlik yapıp duadan uzaklaşanlar» buyurmamıştır. Bu hüküm duanın ibadet olduğuna işarettir.

61

«Size, geceyi dinlenesiniz diye karanlık ve gündüzü çalışasınız diye aydınlık olarak yaratan Allah'tır. Doğrusu Allah insanlara karşı lütûfkârdır, ama insanların çoğu şükretmezler.»

Ey insanlar, sizi yoktan var eden Allah, geceyi dinlenmeniz, istirahatinizi te'ının etmeniz, eşlerinizle halvet etmeniz, Rabbinize ibadet edip yalvarmanız, gündüzü de geçiminizi te'ının etmeniz ve ihtiyaçlarınızı gidermek için yaratmıştır. Bunlar Allah'ın varlığının, birliğinin ve kudretinin delilidir. Bunlardan ibret alın. Küfür geca gibi, ibadet ise gündüz gibidir. İman gündüz gibi sahibini aydınlatır, küfür ise gece karanlığı gibi sahibini karartır. Günah işlemek gecenin karanlığı gibi kalbi karartır, sâlih amel ise gündüzün aydınlattığı gibi kalbi aydınlatır, sahibini nûrlandırır. Allah, kullarına karşı çok lütûfkârdır. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler ve nimetlerine şükretmezler. Halbuki O, göklerde ve yerde olanların hepsini kullarının emrine vermiştir. Buna rağmen hâlâ insanların çoğu O'nun nimetlerine şükretmezler. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Size, geceyi dinlenesiniz diye karanlık ve gündüzü çalışasınız diye aydınlık olarak yaratan Allah'tır. Doğrusu Allah insanlara lütûfkârdır, ama insanların çoğu şükretmezler.»

62

«İşte her şeyin yaratıcısı olan Rabbiniz Allah budur. O'ndan başka tanrı yoktur. O halde nasıl olup da döndürülüyorsunuz?»

Ey insanlar, her şeyi yoktan var eden Rabbiniz olan Allah budur. O'ndan başka yaratıcı yoktur. O, her şeyi sizin emrinize vermiştir. O halde nasıl olup da O'ndan başkasına ibadet ediyorsunuz? Ortak koşuyorsunuz? Halbuki her şeyi yaratan O'dur.

63

«Allah'ın âyetlerini inkâr edenler işte böyle döndürülür.»

Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini inkâr edenler işte, O'nun dininden böyle döndürülür. İşte onlar inkâr ve küfürlerinin cezasını çekeceklerdir. İman edenler Allah katında mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını görecektir. Kıyamet günü herkese amelinin karşılığı verilecektir.

64

«Sizin için yeri durak, göğü bina eden, size şekil verip de, şeklinizi güzel yapan, sizi temiz şeylerle rızıklandıran Allah'tır. İşte Rabbiniz olan Allah budur. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir.»

Ey insanlar, sizin için yeri durak, göğü de üzerinize bina eden, oradan yağmur indirip yeryüzünde çeşitli rızıklar halkeden, size şekil verip de, şeklinizi güzel yapan, sizi akü nimetiyle donatan, size tertemiz rızıklar veren, göklerde ve yerde olanların hepsini sizin emrinize müsahhar kılan Allah'tır. İşte Rabbiniz olan Allah budur. Bundan başka ilâh yoktur. Âlemlerin Rabbi olan Allah ne yücedir. Her şeyi yaratan O'dur. O'nun ortağı, yardımcısı yoktur.

65

«O, daimî yaşayandır. O'ndan başka hiçbir tanrı yoktur. O halde O'na, dinindo ihlâs ve samimiyet erbabı olarak, 'Hamd olsun, kâinatın Rabbi olan Allah'a diyerek duâ edin.»

Ey insanlar, sizi yoktan var edip çeşitli nimetlerle rızıklandıran, göklerin ve yerin sahibi olan Allah daima diridir. O'ndan başka hiçbir tanrı yoktur. İhlâsla O'na ibadet edin. Ve «hamd olsun âlemlerin Rabbi olan Allah'a» diyerek duâ edin. O'ndan başka hamde, şükre, ibadete ve duaya lâyık yoktur. Hamd ve şükür yalnız O'na mahsustur. Çünkü her şeyin sahibi O'dur.

66

«Ey Muhammed, de ki: Sizin Allah'ı bırakıp da taptıklarınıza kulluk etmek bana yasak kılınmıştır. Zira bana Rabbimden apaçık deliller gelmiştir. Ben, kendimi âlemlerin Rabbine teslim etmekle emrolundum.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, kâfirlere de ki: Sizin Allah'ı bırakıp da taptıklarınıza kulluk etmek bana yasak kılınmıştır. Zira bana Rabbimden apaçık deliller gelmiştir. Ben, kendimi âlemlerin Rabbine teslim etmekle emrolundum.» **Peygamber**ler hiçbir zaman Allah'tan başkasına kulluk etmemişlerdir. Bu emir **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şahsında ümmetinedir. Ancak **peygamber** olmayanlar Allah'ı bırakıp başkalarına tapmışlardır. Çünkü **peygamber**ler masumdurlar. Bu bakımdan onlar asla Allah'a isyan etmezler.

67

«Ki O, sizi bir topraktan, sonra bir meniden, sonra bir kan pıhtısından yaratıp sonra bebek olarak çıkaran, sonra sizi güçlü kuvvetli bir çağa erişmeniz için, sonra da ihtiyarlar olmanız için yaşatandır. İçinizden kimi de daha evvel öldürülmektedir. Allah, yaşatmayı muayyen bir vakte ulaşmanız ve olur ki aklınızı kullanmanız için yapar.»

Ey insanlar, Allah sizin atanız Âdem'i topraktan, sonra sizi atalarınızın sulbünden gelen meniden, sonra ana rahminde uyuşmuş bir kan pıhtısından, sonra ona ruh verip çocuk olarak ana rahminden dünyaya çıkaran, sonra sizi güçlü kuvvetli bir çağa eriştiren, sonra da ihtiyarlar olmanız için sizi yaşatandır. O, içinizden kimini ihtiyarlamadan çocuk yaşta veya gençlik çağında iken öldürür. Kimini de ihtiyarlık çağma ulaştırdıktan sonra öldürür. Aklını kullananlar için bunlarda ibretler vardır. Kimse ömrünün uzunluğuna, servetinin çokluğuna, çocuklarının fazlalığına, makam ve mevkine güvenmesin. Bunların hepsi boştur. Sonunda dönüş Allah'adır. Fakat insanlar bu gerçekleri bildikleri halde birçoğu O'na ortak koşarlar, nimetlerine şükretmezler. Şayet insanoğlu kendi yaratılışını düşünecek olursa asla Allah'a ortak koşmaz ve her an nimetlerine şükreder. İnsan çok cahildir, çok nankördür. Bunun için Allah'a ortak koşup, nimetlerine şükretmiyor.

68

«O, hem dirilten, hem öldürendir. O, herhangi bir işin olmasını dilediği zaman yalnız «ol» der o da, oluverir.»

Ey insanlar, sizi yoktan var eden Yüce Halik, hem diriltir, hem öldürür. O, herhangi bir işin olmasını dilediği zaman ona yalnız «ol» der o da, derhal oluverir. Çünkü her şey O'nun dilemesiyle vücuda gelmektedir. O, göz açıp kapayana kadar bütün mevcudatı var eder. Ve bir anda da yok eder. Kimse O'nun emrine müdahale edemez.

69

«Ey Muhammed, Allah'ın âyetleri hakkında çekişenlere bir bakmadın mı? Nasıl döndürülüyorlar?»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, Allah'ın âyetleri hakkında çekişenlere bir bakmadın mı? Nasıl döndürülüyorlar?» Kâfirler, Kur'ân-ı Kerîm'in Allah kelâmı olduğunu inkâr ederek «bu eskilerin masallarıdır. Muhammed, bunu kendisi uydurmuştur» demişlerdir. Kur'ân-ı Kerîm, onlara meydan okumuş. Onun bir sûresinin ve bir âyetinin benzerini bile getirememişlerdir.

70

«Onlar, kitabı ve **peygamber**lerimizle gönderdiğimiz şeyleri yalanlayanlardır. Artık bilecekler.»

Kâfirler, Allah tarafından gönderilen kitapları ve **peygamber**leri yalanlamışlardır. Her **peygamber** ümmetini Allah'a imana davet etmiştir. Fakat onlardan birçoğu **peygamber**lerini ve Allah'ın âyetlerini yalanlamışlardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Onlar, kitabı ve **peygamber**lerimizle gönderdiğimiz şeyleri yalanlayanlardır. Artık bilecekler.» Kâfirler, kıyamet günü bunu bileceklerdir.

71

«Boyunlarında daimî halkalar ve zincirler olarak»

72

«kaynar suya sürülür. Sonra ateşte yakılırlar.»

Allahü teâlâ'nın âyetlerini ve **peygamber**lerini inkâr edip kâfir olanlar, kıyamet günü demir halkalarla elleri boyunlarına bağlı olarak cehennemdeki kaynar suya atılırlar. Sonra oradan çıkarılıp ateşte yakılırlar. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. İman etmeyenler kıyamet günü böyle cezalandırılacaklardır.

73

«Sonra onlara: 'Koştuğunuz ortaklar nerededir?' denir.»

74

«'Allah'ı bırakıp da, 'Bizden uzaklaştılar, hayır, biz zaten önceleri hiçbir şeye kulluk etmiyorduk' derler. İşte Allah kâfirleri böyle şaşırtır.»

Kıyamet günü cehennemin bekçileri, kâfirlere şöyle sorarlar: «Sizin Allah'ı bırakıp da taptığınız putlarınız, O'na ortak koştuklarınız şimdi nerededir? Onlar gelip sizi bu azabtan kurtarsalar ya, neden gelip kurtarmıyorlar?» Onlar da şöyle cevap verirler: «Allah'ı bırakıp da taptığımız putlarımız bizden uzaklaştılar, bizi terk ettiler. Hayır, biz zaten önceleri hiçbir şeye kulluk etmiyorduk.» İşte Allah kıyamet günü kâfirleri böyle şaşırtır. Gerçekleri olduğu gibi söylerler.

75

«Size olan bu azab şundandır: Siz yeryüzünde haksız yere şımarıklık ediyor ve taşkınlık gösteriyordunuz.»

Kıyamet günü kâfirlere, cehennem bekçileri tarafından şöyle denir: «Sizin bu azaba uğramanızın sebebi, yeryüzünde taşkınlık yapıp, Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlamanızdır. Şayet siz şımarıklık yapıp Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlamasaydmız elbette bugün bu azaba uğramayacaktınız.» Kâfirler, kendilerine gelen **peygamber**leri yalanlamışlar, Allah'ın âyetlerini inkâr etmişler, öldükten sonra tekrar dirileceklerini ve kıyametin varlığını kabul etmemişlerdir. Onlar inkâr ve küfürlerinin cezası olarak azaba uğrayacaklardır. İşte o gün iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

76

«Cehennem kapılarından, içinde ebedî kalıcı olarak girin. O kibirlenenlerin dönüp gidecekleri yer, ne çirkindir.»

Kıyamet günü kâfirlere, cehennem kapılarından istediğinizden, içinde ebedi kalıcı olarak girin. Dünyada kibirlik taslayıp imandan yüz çevirenlerin dönüp gidecekleri yer ne kötüdür. Onlar küfür ve zulümlerinin cezasını çekmek üzere cehenneme girecekler ve bir daha oradan çıkmayacaklardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor-. «Cehennem kapılarından, içinde ebedî kalıcı olarak girin. O kibirlenenlerin dönüp gidecekleri yer, ne çirkindir.»

77

«Ey Muhammed, sabret. Şüphesiz Allah'ın vaadi bir gerçektir. Onlara söz verdiğimiz azabın bir kısmını sana gösteririz veya seni kendimize alırız. Nasıl olsa onların dönüşü bizedir.»

Hâlik-ı Zülcelâl, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, kâfirlerin iman etmeyişlerine, sana yaptıkları zulümlere üzülme, sabret. Allah, onlardan intikamını alacaktır. Şüphesiz Allah'ın vaadi bir gerçektir. Onlara söz verdiğimiz azabın bir kısmını sana gösteririz veya seni kendimize alırız. Nasıl olsa onların dönüşü bizedir.» **Peygamber**'e düşmanlık besleyen kâfirlerin bir kısmını **Allahü teâlâ** onun eliyle helak etmiş ve mallarına, mülklerine müslümanları vâris kılmış, bir kısmını da **Peygamber**'inden sonra helak etmiştir. Çünkü Hâlik-ı Mutlak, iman etmeyenleri dünyada da, âhirette de elim bir azaba uğratacağını vaad etmiştir. Allah'ın vaadi haktır. O, asla vaadinden dönmez.

78

«Ey Muhammed, and olsun ki, senden evvel de **peygamber**ler gönderdik. Onların içinden sana kıssalarını anlattığımız kimseler de var, sana bildirmediğimiz kimseler de var. Hiçbir **peygamber** Allah'ın izni olmaksızın, herhangi bir âyeti kendiliğinden getiremez. Allah'ın emri gelince de hak ve adaletle hükmolunur. İşte o zaman boşa uğraşanlar hüsranda kalırlar.»

Allahü teâlâ, emir ve yasaklarını bildirmek için her kavme bir **peygamber** göndermiştir. Allah **peygamber** göndermeden

hiçbir kavme azab etmemiştir. Önce **peygamber** gönderip, onları imana davet etmişt'r. İman edenleri kurtarmış, iman etmeyenleri de helak etmiştir. Bu **peygamber**lerden kiminin kıssalarını **Peygamber**'ine anlatmış, kiminin kıssalarını anlatmamıştır. Sevgili **Peygamber**'ine önceki **peygamber**lerin bazılarının kıssalarını anlatması insanların bunlardan ibret alıp iman etmeleri içindir. Hiçbir **peygamber** Allah'ın izni olmaksızın, herhangi bir âyeti kendiliğinden getiremez. Allah'ın emri gelince de hak ve adaletle hükmolunur. Kibirlenip imandan yüz çevirenler işte o zaman hüsranda kalırlar. Onlar Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanladıkları için cezalarını göreceklerdir. Bu onların amellerinin karşılığıdır. Allah katında iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

79

«Allah, kimine binesiniz, kimini yiyesiniz diye, sizin için davarlar yaratandır.»

80

«Onlarda sizin için daha nice faydalar vardır. Gönüllerinizdeki arzulara, onlara binerek ulaşırsınız. Onlarla ve gemilerle taşınırsınız.»

Ey insanlar, Allah sizin için kimine binip istediğiniz yere gitmeniz ve yükünüzü taşıtmanız için binek hayvanları, kiminin de etinden, sütünden, yağından, derisinden, yününden istifade etmeniz için davarlar yaratmıştır. Bunlarda sizin için daha nice faydalar ve menfaatler vardır. Arzu ettiğiniz yerlere onlara binerek gider-gelirsiniz. Hem onlarla, hem de gemilerle taşınırsınız. Bunların hepsi Allah'ın size nimetleridir. Siz hâlâ O'nun nimetlerine şükretmeyecek misiniz?

81

«Allah size âyetlerini gösteriyor. Siz Allah'ın âyetlerinden hangisini inkâr edersiniz?»

Ey insanlar, Allah size âyetlerini böyle gösteriyor. Siz Allah'ın âyetlerinden hangisini inkâr ediyorsunuz? Allah göklerde ve yerde

olanların hepsini sizin için yaratmış ve emrinize vermiştir. Bunların hepsi Allah'ın varlığına ve birliğine delâlet eder. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Allah size âyetlerini gösteriyor. Siz Allah'ın âyetlerinden hangisini inkâr ediyorsunuz?»

82

«Yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden daha çok, daha kuvvetli, yeryüzünde bıraktıkları eserler daha sağlam olan öncekilerin akıbetlerinin nasıl olduğunu görmezler mi? Kazandıkları onlara bir fayda vermemiştir.»

Ey insanlar, siz yeryüzünde gezip-dolaşıp sizden öncekilerin akıbetlerinin nasıl olduğuna hiç bakmıyor musunuz? Onlar, sizden daha güçlü, daha kuvvetli, daha varlıklı, daha çok, daha uzun ömürlü, yeryüzünde bıraktıkları eserler daha sağlamdı. Buna rağmen .Allah'ın azabı onları yakalayıverdi de, güçleri, kuvvetleri, malları, varlıkları, çoklukları, eserleri, bilgileri onları Allah'ın azabından kurtaramadı. Ve kazandıkları da onlara asla fayda vermedi. Onların azaba uğramalarının sebebi Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayıp kendilerine yazık etmeleridir. Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanlayanlar dünyada da, âhirette de mutlaka azaba uğrayacaklardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden daha çok, daha kuvvetli, yeryüzünde bıraktıkları eserler daha sağlam olan öncekilerin akıbetlerinin nasıl olduğunu görmezler mi? Kazandıkları onlara bir fayda vermemiştir.» Aklı olanlar bundan ibret alıp, malına, mülküne, kuvvetine, çokluğuna, ilmine güvenmem elidir. Allah katında bunların hiçbirisinin değeri yoktur, sahibine de iman ve sâlih amelden başkası fayda vermeyecektir.

83

«**Peygamber**leri onlara apaçık mucizeler getirince, kendilerinde olan bilgiden gururlandılar da, alaya aldıkları şey kendilerini sarıverdi.»

Peygamberler kavimlerine apaçık mucizeler ve âyetler getirip, onları imana davet edince, kavimleri kısa akılları ve ilimleriyle gururlanıp **peygamber**lerini yalanlamışlar ve onları alaya

almışlardır. Fakat onların alaya aldıkları azab kendilerini kıskıvrak sarıvermiş-t'r. Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**leri yalanlayanlar, âhiret gününü, hesaba çekilmeyi, cennet ve cehennemi inkâr edenler mutlaka elim bir azaba uğrayacaklardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «**Peygamber**leri onlara apaçık mucizeler getirince, kendilerinde olan bilgiden gururlandılar da, alaya aldıkları şey kendilerini sarıverdi.»

84

«Vaktaki o çetin azabımızı gördüklerinde: 'Yalnız Allah'a inandık. O'na koştuğumuz eşleri inkâr ettik' dediler.»

Kâfirler dünyada başlarına gelen azabı gördükleri zaman, taptıkları putları inkâr ederek hemen şöyle derler: «Biz, yalnız Allah'a inandık. O'na koştuğumuz eşleri inkâr ettk.» Firavun da Kızıldeniz'de boğulurken iman ettiğini itiraf ederken şöyle demişti: «İnandım. Hakikat İsrailoğullarının iman ettiğinden başka Tanrı yokmuş. Ben de müslümanlardan oldum.» Fakat Firavun'un o andaki imanı kendisine asla fayda vermemişti. Çünkü o, Allah'a değil, azabtan kurtulmak için iman etmişti.

85

«Fakat hışmımızı gördükleri zaman imanları fayda verecek değildi. Allah'ın kulları hakkında cari olagelen âdeti budur. İşte kâfirler burada hüsrana uğradı.»

Kâfirler, başlarına gelen azabı gördükleri zaman iman etmeleri kendilerine asla fayda vermez. Çünkü onlar azabı görmeden iman etmemişler, azabı gördükleri vakit iman etmişlerdir. Bu iman korkudan dolayı yapılan imandır, Allah'a yapılan iman değildir. Bunun için **Allahü teâlâ** ye'is halindeki imanı asla kabul etmiyor. Hadîs ile sabittir ki, kâfirler ölüm anında cehennemde gidecekleri yeri gördükleri zaman iman ederler. Fakat onların bu imanı asla kabul edilmez. Çünkü onlar başlarına gelecek azabı gördükleri için iman etmişlerdir. Eğer Allah'a iman etmiş olsalardı, azabı görmeden iman ederler ve Allah'ın emirlerini yerine getirirlerdi. Halbuki onlar azabı gördükleri zaman, ondan kurtulmak için iman etmişlerdir. Böyle bir iman asla kabul olmaz. İşte kâfirler böylece dünyada da,

âhirette de ebedî hüsrana uğrayacaklardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Fakat hışmımızı gördükleri zaman imanları fayda verecek değildi. Allah'ın kulları hakkında cari olagelen âdeti budur. İşte kâfirler burada hüsrana uğradı.»

FUSSILET SURESİ

Bu sûre-i celîle Mekke'de nazil olmuş ve 54 âyettir. Bu mübarek sûrenin birkaç ismi vardır. Bunlardan birincisi Fussılet'tir. Bir ismi Secde, bir ismi Mesâbih, bir ismi da Hâ, Mim harfleri ile başlayan sûrelerin ikincisi olduğu için, Hâ, Mim Sûresi unvanını da almıştır. Bu sûrenin ihtiva ettiği başlıca hususlar şunlardır:

1- Kâfirlerin müstahak oldukları cezayı ve, bazı kavimlerin başlarına gelen felâketleri ihtar.

2- Varlık içinde olan insanların varlıklarına güvenerek kibirli kibirli gezip dolaşırken Allah'ı pek az hatırladıkları ve başlarına bir musibet geldiği zaman tazarru ile Allah'a yalvarmalarına işaret eder.

3- **Allahü teâlâ**'nın varlığına, birliğine delâlet eden delilleri bildirir.

4- Kur'ân-ı Kerim hakkındaki yanlış telâkkileri reddeder.

5- Kâfirlerin kıyamet gününü ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr etmelerini reddeder.

6- **Allahü teâlâ**'nın kudretinin eseri olan kâinata insanların nazarlarını celbeder. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca hususlar bunlardır.

1

«Hâ, Mim.»

2

«Bu kitap Rahman ve Rahim olan Allah katından indirilmiştir.»

Bundan önce geçen sûrede de beyan edildiği gibi, Hâ, Mim'in mânâsı müteşâbihattandır. Böyle olmakla beraber tefsirciler Hâ, Mimlerin mânâları hakkında farklı açıklamalarda bulunmuşlardır. Bazılarına göre Hâ, Mim, kıyamete kadar olacak olan şeylerin Levh-

i .Mahfûz'da yazılması demektir. Bazıları da Hâ, Mim'i şöyle tefsir etmişlerdir: Göklerin, yerin, mülkü, saltanatı, onları koruyan, içinde bulunanları rızıklandıran, her şeyi tanzim ve idare eden, yerli yerine koyan ve her şeye kadir olan Allah'tır. Bazıları da Hâ, Mim'in kasem olduğunu söylemişler ve şöyle tefsir etmişlerdir: «Bu sûre hakkı için Kur'an benim kelâmmıdır. Cebrail onu Rahman ve Rahim olan Allah katından indirmiştir.» O Rahman ve Rahim olan Allah, kullarını esirger, tevbe edenlerin günahlarını bağışlar, kusurlarını afveder.

3

«Öyle bir kitaptır ki bilen bir kavim için âyetleri uzun uzun açıklanmış Arapça bir Kur'an'dır.»

Rahman ve Rahim olan Allah tarafından indirilen bu kitap öyle bir kitaptır ki, bilen bir kavim için imanı küfrü, hakkı bâtılı, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, helâli ve haramı, cenneti ve cehennemi, mükâfatı ve mücâzatı, kıyamet günü Allah'ın huzurunda hesaba çekilmeyi uzun uzun açıklayan Arapça bir Kur'an'dır. Buna uyanlar, hükmü ile amel edenler kurtuluşa ermiş, uymayanlar ise helak olmuştur. Bu Kur'an insanları hidâyete, doğru yola, hakka, kurtuluşa götürür. İman edenler için şifadır, rahmettir. İman etmeyenler için ise azabtır.

4

«Müjdeci ve uyarıcı olarak. Ama onların çoğu yüz çevirmiştir. Onlar işitmezler de.»

Bu Kur'an, iman edenleri cennet nimetleriyle ve iki cihan saâdetiyle müjdeler. İman etmeyenleri de cehennem azabı ile korkutur. Fakat insanların çoğu bu Kur'an'ın emirlerinden yüz çevirmiş, dünya zevkine dalmışlardır. Onlar şükrü terk ederek Allah'ın nimetlerine nankörlük etmişlerdir. Onlar hakkı işitmezler de.

5

«Ve dediler ki: Bizi çağırdığın şeye karşı kalblerimiz kapalıdır, kulaklarımızda ağırlık vardır. Bizimle senin aranda bir perde vardır. İstediğini yap, biz de yapacağız.»

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kâfirleri imana davet ettiği zaman, onlar şöyle demişlerdir: «Ey Muhammed, bizi

çağırdığın şeye karşı kulaklarımız kapalıdır, biz senin söylediklerini anlamıyoruz, kulaklarımızda ağırlık var. Sen git kendi ma'bûdunun işi ile meşgul ol, O'nun emerlerini yerine getir. Biz de kendi ma'bûdlarımızın emirlerini yerine getirelim, onlara ibadet edelim. Hem seninle bizim aramızda bir perde vardır. Sen Rabbine bizim helak olmamız için yalvar, biz de ma'bûdlarımıza senin helak olman için yalvaralım. Bakalım hangimiz kârlı çıkacağız.»

Muhammed ibn Ka'b şöyle rivayet etmiştir: «Müşriklerin reislerinden olan Ukbe ibn Rebia bir gün Kureyşlilere şöyle der: «Ey Kureyşliler, ne dersiniz? Ben gidip Muhammed'e birkaç söz söylesem. O, benim sözlerime cevap veremez belki tekrar bizim dinimize döner.» Kureyşliler kendisine müsaade ederler. O da **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in yanına gelir ve şöyle der: «Ey kardeşimin oğlu, sen bizdensin. Bu kavmin üzerine bir din getirdin, bunların birliğini, beraberliğini, bütünlüğünü bozdun. Dedelerini, babalarını yalanladın ve onların dinlerini bâtıl saydın. Atalarını, analarını hep kâfir saydın. Bu din: getirmekten maksadın mal sahibi olmaksa, seni hepimizden zengin yapalım. İçimizde senden zengini olmasın. Şayet başımıza reis olmak istiyorsan reis yapalım. Güzel bir kadınla evlenmek istiyorsan evlendirelim. Yeter ki sen bu dinden vazgeç, bizim dinimize dön. Eğer akıldan bir şikâyetin varsa seni tabiplere götürelim, tedavi ettirelim. Eski haline dön ve dedelerinin, babalarının, kavminin dinini terk etme.» Böylece Utbe sözlerini bitirir. O sözlerini bitirdikten sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): (.....) âyetini okumuştur. **Allahü teâlâ**:

«Eğer yüz çevirirseniz ben de sizi korkuturum» buyurmuştur. Utbe bu âyetleri dinledikten sonra kavmine döner. Onun geldiğini gören kavmi «vallahi Utbe gittiği gibi güler yüzle gelmiyor, onda bir iş var» derler. Gerçekten de bu âyetler Utbe'de şok te'siri yapmıştı. Kavmi «Ey Utbe, sana ne oldu, bize haber ver» derler. Utbe «Ey Kureyşliler, ben bugüne kadar böyle bir söz duymadım. Vallahi bu söz ne şair sözü, ne sihirbaz sözü ve ne de kâhin sözüdür. Gelin Muhammed'i kendi haline bırakın, istediğini yapsın. Ona dokunmayın. Siz de bildiğinizi yapın.» Bunun üzerine Kureyşliler «Ey Utbe, vallahi Muhammed seni de büyüledi. Nerdeyse sen de

onun dinine gireceksin.» Utbe de onlara şu cevabı verir: «Ben bundan sonra onun işine karışmam, hakkında kötü bir şey de söylemem. Çünkü o başka bir insan.» Müşriklerin reisi olan Utbe, Allah'ın kelâmını işitince kendisinden geçer, kavmine dönünce bu gerçekleri onlara söyler.

6

«De ki: Ben de ancak sizin gibi bir beşerim. Bana sizin tanrınızın bir tek tanrı olduğu vahyolunuyor. Artık O'na yönelin, O'ndan mağfiret dileyin. Vay müşriklere.»

7

«Onlar zekâtı vermezler. Ahireti inkâr edenler de yalnız onlardır.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, insanlara de ki: Ben de sizin gibi bir insanım. Yalnız bana sizin tanrınızın bir tek tanrı olduğu vahyolunuyor'. O'nun şeriki, benzeri, ortağı yoktur. Artık O'na yönelin. Bu zamana kadar O'na koşmuş olduğunuz ortaklardan dolayı tevbe edip mağfiret dileyin. O'na ortak koşanların vay haline. Onlar cehennemde ebedî kalacaklardır. Çünkü onlar zekâtı vermezler ve âhireti inkâr edenler de yalnız onlardır.» Kâfirler, Allah'a eş koştukları gibi, âhireti de inkâr etmişlerdir, İşte onlar inkâr ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir.

8

«Muhakkak ki iman edip sâlih amel işleyenler için kesilmeyen mükâfatlar vardır.»

îman edip de sâlih amel işleyenler için Allah katında tükenmeyen mükâfatlar vardır. Çünkü onlar iman edip Allah'ın emirlerine itaat edip, yasaklarından sakmmışlardır. Tükenmeyen mükâfat onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Yüce Halik iman edenlere mükâfatını, etmeyenlere de cezasını verecektir.

9

«De ki: Siz yeri iki günde yaratanı mı inkâr ediyor ve O'na eşler koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.»

Hâlik-ı Zülcelâl, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, de ki: Siz yeri iki günde yaratanı mı inkâr ediyor ve O'na eşler koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir.» **Allahü teâlâ** kudretini izhar için yeri iki günde yarattığım beyan buyurmuştur. Yeri iki günde yaratan âlemlerin Rabbi olan Allah, bütün canlıları öldükten sonra tekrar diriltmeye kadir değil midir? Elbette kadirdir. Şayet dileseydi yeri ve gökleri bir anda bile yaratırdı. Gökleri ve yeri bir anda yaratmamasının sebebi, kullarına teenni ile hareket etmelerini talim içindir. Bir şeyde acele etmemek, o işin kemâline işarettir. Bununla beraber bazı mes'elelerde acele etmek daha evlâdır ki bunlar da şöyle sıralanır:

1- Günahlardan hemen tevbe etmek.

2- Borcu acele olarak ödemek.

3- Farzları anında eda etmek.

4- Misafire yemek ikramında acele etmek.

5- Cenazeyi definde acele etmek.

6- Evlilik çağma gelen kız çocuklarını evlendirmekte acele etmek.

7- Hayra niyet ettiği işlerde acele etmek.

10

«O yeryüzüne sabit dağlar yerleştirdi. Ve onu mübarek kıldı, rızıklarını arayanlar için yeryüzünün bitkilerini dört devre içersinde yetiştirmesini normal olarak koydu.»

Yeryüzünü yaratan Hâlik-ı Zülcelâl, onun sarsılmaması için üzerinde direk vazifesi yapan dağları yaratmıştır. Ki, insanlar üzerinde sarsılmadan, kolayca gezip dolaşsınlar ve geçimlerini te'ının etsinler. Şayet yerin üzerinde dağlar olmasaydı beşik gibi sallanır, canlılar üzerinde kolayca hareket edemezler ve istedikleri yere gidemezlerdi. Bununla beraber Yüce Halik dağlarda insanlar için çeşitli rızıklar halk edip bereketli kılmış, onlarda su membalarını gizlemiş, hayvanlar için sığmak yapmıştır. Yeryüzünde kulları için rızık olarak çeşit çeşit bitkiler, meyveler, sebzeler, tahıllar, bağlar, bahçeler bitirmiştir. Her mevsimde bunların olması

ve ayrı ayrı özellikler taşıması Allah'ın kudretinin eseridir. Allah yaratmış olduğu her mahlûkun rızkını takdir etmiştir. Hiçbir canlı, kendisine takdir edilen rızkı yemeden ölmez. Hâlik-ı Mutlak dünyada rızık bakımından mü'min ile kâfir arasında bir ayrım yapmamıştır. Herkese ezelde takdir ettiği rızkı vermiştir. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) şöyle rivayet etmiştir: **Allahü teâlâ** kıyamete kadar takdir ettiği her şeyi Levh-i Mahfûz'da yazmıştır.

11

«Sonra buhar halinde olan göğe yöneldi. Ona ve yeryüzüne isteyerek veya istemeyerek ikiniz de gelin, dedi. İkisi de: 'İsteyerek geldik' dediler.»

Yüce Halik, yeri yarattıktan sonra hükmünü buhar halinde olan göklero yöneltmiştir. Zira o vakit Arş yaratılmıştır. Arşın altında sudan başka bir şey yoktur. Nitekim: «O'nun arşı su üzerindedir.» buyurulmuştur. Sonra ısıyı yaratmıştır, o ısı ile su buharlaşır ve o duman halindeki buhardan gökler meydana gelir. Yüce Halik gökleri yarattıktan sonra, suyun dalgalanmasından meydana gelen köpükten de yeryüzünü yaratır. Yaratma işlemi bittikten sonra göklere ve yere hükmedip şöyle buyurur: «İsteyerek veya istemeyerek bana itaate gelin.» Onlar da «isteyerek geldik, senin emirlerine muti olduk» demişlerdir. **Allahü teâlâ** bunu şöyle beyan ediyor: «Sonra buhar halinde olan göğe yöneldi. Ona ve yeryüzüne 'isteyerek veya, istemeyerek ikiniz de gelin' dedi. İkisi de: 'İsteyerek geldik' dediler.»

Rivayete göre **Allahü teâlâ** göklere ve yere «kullarımın istifadesi için içinizdeki gizli hazineleri çıkarın» demiştir. Göklerin hazinesi yağmurdur. Yerin hazineleri de bitkiler, madenler ve su menbalarıdır. Onlar da «biz isteyerek çıkarırız, senin emirlerine boyun eğip itaat ederiz» demişlerdir. Gökyüzünün uzun bir süre içerisinde vücud bulduğu ve miktarını Allah'ın bildiği günlerden iki gun içerisinde meydana geldiği belirtilmiştir. Sonra göklere ve yere «isteyerek vuya istemeyerek ikiniz de gelin» buyurmuştur. Bu emre ikisi de derhal boyun eğerek «isteyerek geldik- diye cevap vermişlerdir. Bu ifade çok hayret verici bir şekilde kâinatın

kanunlara boyun eğdiğini ve bu kâinatın aslında yaratıcısına tam olarak teslim olduğunu, O'nun emir ve iradesine bağlandığını ima etmektedr. Şu halde kâinatta insandan başka ilâhî emirlere zorla boyun eğen yoktur. İnsanoğlu zorla da olsa bu kanunlara mahkûmdur. Onların dışına çıkamaz. Ne var ki insanoğlu gökyüzünün ve yeryüzünün emre itaat edişi gibi itaat etmeyen bir varlıktır.

12

«Bunun üzerine iki gün içerisinde yedi gök yarattı. Ve her göğün işini ona bildirdi. Biz dünya semasını ışıklarla donattık. Ve bozulmaktan koruduk. İşte bu, O mutlak kadir, O her şeyi hakkıyle bilen Allah'ın takdiridir.»

Allahü teâlâ yedi kat gökleri, miktarını ancak kendisinin bildiği iki gün içinde yaratmıştır. Göğün her katında bir muhafız ve meleklerden bir cemaat yaratmıştır. Bunlar Rablerini hamd ve tesbih ederek her biri bir ibadetle meşguldürler. Yüce Halik dünya semasını yıldızlarla süsleyip donatmış ve onlarla geceleri yeryüzünü bir kandil gibi aydınlatmıştır. Yıldızlar, göğün katlarına çıkıp, meleklerin gizlice aralarındaki konuşmalarını öğrenmek isteyen şeytanlara müsaade etmezler ve onları Şihap yıldızları kovalar, göğe yaklaştırmazlar. Bu gerçek şöyle ifade edilmiştir: «Biz dünya semasını ışıklarla donattık ve bozulmaktan koruduk.» Böylece gökler bozulmaktan korunmuş, şeytanlar ve cinler hiçbir zaman oranın sırrına vâkıf olamamışlardır.

13

«Eğer yüz çevirecek olurlarsa de ki: İşte sizi Âd ve Semûd'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırga ile uyarırım.»

Hâlik-ı Mutlak, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, eğer kâfirler, bizim azametimizden ve kudretimizden, göklerden, yerden ve bu ikisinin arasmdakilerden ibret alıp iman etmezler, yüz çevirirlerse, de ki: Sizi Âd ve Semûd kavminin başına gelen kasırgaya ben?er bir kasırga ile uyarırım. Onları helak eden azab gibi bir azabın da sizi helak etmesinden korkarım.» Âd ve Semûd kavmi **peygamber**lerini yalanlayıp, Allah'ın âyetlerini inkâr

etmişlerdi. **Allahü teâlâ** da, onları bu inkâr ve zulümleri yüzünden Üzerlerine kızgın kasırga göndererek iman etmeyenleri yakıp helak etmiştir. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır.

14

«Onlara önlerinden ve arkalarından **peygamber**ler gelmiş ve 'Allah'tan başkasına kulluk etmeyin' demişlerdi. Onlar da demiştiler ki: Şayet Rabbimiz böyle bir şey dileseydi melekler indirirdi. Doğrusu biz sizinle gönderilen şeyi inkâr ederiz.»

Âd ve Semûd kavmine önlerinden ve arkalarından peygamberler gelmiş, onları imana davet ederek «siz Allah'tan başkasına kulluk etmeyin. Sizin Rabbiniz, Halikınız Allah'tır.» demişlerdi. Onlar **Peygamber**lerinin bu davetini kabul etmeyerek şöyle cevap vermişlerdir: «Şayet Rabbimiz böyle bir şey dileseydi sizin gibi insanlardan değil, meleklerden **peygamber**ler gönderirdi. Halbuki siz de bizim gibi birer insansınız. Siz nasıl **peygamber** olursunuz? Doğrusu biz sizinle gönderilen şeyleri asla kabul etmeyiz.» Onlar **peygamber**lerini böyle yalanlayıp, imandan yüz çevirip putlara taparak Allah'a eş koşmuşlardır. Allah da onları bu inkâr ve zulümleri yüzünden helak etmiştir. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Onların neden iman etmedikleri şöyle açıklanmaktadır.

15

«Âd kavmine gelince yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamış 'bizden daha kuvvetli kim var? demişlerdi. Onlar kendilerini yaratan Allah'ın onlardan daha kuvvetli olduğunu görmüyorlardı öyle mi? Ve âyetlerimizi bile bile inkâr ediyorlardı.»

Âd kavmi yeryüzünde büyüklük taslayıp, **peygamber**lerini ve Allah'ın âyetlerini yalanlayarak «bizden daha kuvvetli, daha güçlü, daha üstün, daha becerikli kim var?» demişlerdi. Bu kuvvet ve üstünlüklerine güvenerek imandan yüz çevirmişler, **peygamber**lerini yalanlamışlardı. Onlar kendilerini yaratan Allah'ın onlardan daha üstün olduğunu görmüyorlardı her halde? Halbuki Allah onları bir damla sudan meydana getirmiş, onlara güç kuvvet vermiştir. Bütün varlıkları yoktan var eden Allah,

elbette onlardan çok daha güçlü, kuvvetlidir. Onlar kendi yaratılışlarına bakıp da ibret almazlar mı hiç? Âdem'i balçıktan yaratıp, onun sulbünden de bütün insanları var eden Allah her şeye kadir değil midr? Hiç şüphesiz her şeye kadirdir. Fakat insanların çoğu O'nun âyetlerini bile bile inkâr edip kâfir olmuşlardır. O, iman etmeyenlerden intikamını alacaktır.

16

«Bunun üzerine biz de onların üzerine uğursuz günlerde şiddetli bir rüzgâr gönderdik. Ve dünya hayatında rüsvaylık azabını tattırmak istedik. Elbette âhiret azabı daha çok rüsvay edicidir. Ve onlara yardım da edilmez.»

Peygamberlerini yalanlayıp, Allah'ın âyetlerini inkâr edip, imandan yüz çeviren Âd kavmi üzerine Hâlik-ı Zülcelâl, uğursuz günlerde şiddetli bir rüzgâr gönderip, dünya hayatında rüsvaylık azabını tattırmışlar. Bu yakıcı kasırga onları yakıp yok etmiştir. Kâfirlerin âhiretteki azabları ise daha çok rüsvay edicidir. O gün kendilerine asla yardım da edilmeyecektir. Kâfirlerin başlarına azabın geldiği gün onlar için çok kötü ve uğursuz bir gündür. Çünkü onlar o gün azaba uğrayıp helak olmuşlardır. Fakat o gün mü'minler için ise en mübarek bir gündür. Zira o günde mü'minler Allah'ın düşmanlarının şerrinden kurtulmuşlardır. Bu bakımdan kâfirlerin helak olduğu gün, mü'minlerin en mübarek günüdür. Yüce Allah bunu şeyle beyan ediyor: «Bunun üzerine biz de onların üzerine uğursuz günlerde şiddetli bir rüzgâr gönderdik. Ve dünya hayatında rüsvaylık azabını tattırmak istedik. Elbette âhiret azabı daha çok rüsvay edicidir. Ve onlara yardım da edilmez.»

17

«Semûd kavmine gelince onlara doğru yolu göstermiştik ama onlar körlüğü doğru yola tercih ettiler. Ve yaptıkları yüzünden onları horlayıcı azabın yıldırımı çarptı.»

Hâlik-ı Zülcelâl, Âd kavmine Hûd (aleyhisselâm)'u, Semûd kavmine de Salih (aleyhisselâm)'i **peygamber** olarak göndermiştir. Bunlar kavimlerini imana davet ederek şöyle demişlerdir: «Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Sizin Halikınız, Ma'bûdunuz, Rabbiniz

Allah'tır.» Fakat kavimleri bunların davetini kabul etmeyerek kendilerini yalanlamışlar ve Allah'ın âyetlerini inkâr etmişlerdir. Halbuki **peygamber**ler kavimlerini, imana, kurtuluşa, saadete, rahmete, cennet nimetlerine davet etmektedirler. Kavimleri ise kurtuluşu, saadeti, hidâyeti, rahmeti bırakıp felâkete, ve helake gitmektedirler. **Peygamber**lerini yalanlayıp, Allah'ın âyetlerini inkâr edenlerin üzerine Allah şiddetli bir azab gönderip onları yok etmiştir. Onlar böylece dünyada helak olup yok olmuşlar, âhirette de elim bir azaba uğrayacaklardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Allah katında iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

18

«İman edip de Allah'tan sakınmış olanları da kurtardık.»

Peygamberlerin davetine uyup iman edenleri **Allahü teâlâ** helak olmaktan kurtarmıştır. Çünkü onlar iman edip Allah'ın emirlerine itaat ederek yasaklarından sakınmışlardır. Allah, iman edip sâlih amel yapan kullarını helak olmaktan kurtarmış ve onlara iki cihan saadetini taddırmıştır. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır.

19

«Allah düşmanları ateşe sürülmek üzere toplandıkları gün hepsi bir aradadır.»

Kıyamet günü Allah'ın düşmanları toplu halde cehenneme sürüleceklerdir. Ve orda cezalarını çekmek üzere ebedî kalacaklardır. Zerre kadar imanı olanlar cehennemde cezalarını çektikten sonra çıkacaklar, imanı olmayanlar ise ebedi kalacaklardır. Allah böyle vaad etmiştir. O, vaadmden asla dönmez.

20

«Nihayet oraya varınca kulakları, gözleri ve derileri, işledikleri şeye karşı aleyhlerinde şehadet ederler.»

Kâfirler ve münafıklar cehenneme sevk edildikleri zaman, oranın bekçileri onlara «ey kâfirler, Allah'ı bırakıp taptıklarınız şimdi gelip sizi bu cehennemin azabından kurtarsınlar. Siz dünyada

iken ma'bûd edinmiştiniz, şimdi onları çağırın size yardım etsinler.» diyeceklerdir. O zaman kâfirler puta taptıklarını inkâr ederek şöyle diyeceklerdir: «Ey Rabbimiz, biz sana şirk koşanlardan değiliz, hiçbir zaman sana şirk koşmadık.» İşte o zaman bunların ağızları mühürlenecek; kulakları, gözleri, elleri, ayakları ve derileri kendi aleyhlerine şahitlik yapacaklar ve şöyle diyeceklerdir: «Bunlar yalan söylüyorlar, **peygamber**ler gelip bunları imana davet ettikleri zaman, bunlar **peygamber**lerini yalanlayarak Allah'ın âyetlerini inkâr ettiler ve Allah'a şirk koştular, putlara taptılar.» Kıyamet günü kâfirlerin ağzına mühür vurulup elleri, ayakları ve diğer azaları konuşturulacak tır.

21

«Derilerine derler ki: 'Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?' Onlar da 'bizi her şeyi konuşturan Allah konuşturdu. O'dur sizi önceden yaratan ve O'na döndürüleceksiniz' derler.»

Kıyamet günü kâfirlerin aleyhine elleri, ayakları, kulakları, gözleri ve derileri şahitlik ederler. Onlar derilerine «niçin bizim aleyhimize şahitlik ettiniz? Halbuki siz bizim derilerimizdiniz.» derler. Derileri de onlara şu cevabı verir: «Biz kendiliğimizden konuşmadık. Her şeyi konuşturan Allah bizi konuşturdu. Önceden sizi yaratan O'dur. O'na döneceksiniz.» **Allahü teâlâ** kıyamet günü bütün azaları konuşturur. Azalar sahiplerinin aleyhine veya lehine şahitlik ederler. Ey insanlar, sizi bir damla sudan yaratıp, size dil verip söyleten, göz verip gördüren, kulak verip işittiren, ayak verip yürüttüren, el verip her şeyi yaptıran, akıl verip her şeye hükmettiren Allah kıyamet günü ellerinizi, ayaklarınızı, derilerinizi, gözlerinizi konuşturamaz mı? Onları konuşturmaya gücü yetmez mi? Elbette konuşturur. Dilin maddesiyle diğer azaların maddesi aynı değil midir? Dile konuşma özelliğini veren, ele, ayağa veremez mi? Bunda kimsenin şüphesi olmasın. Aklı olanların bundan ibret alıp kıyamet günü azalarını aleyhlerine şahitlik ettirmemeleri için çalışmalıdırlar. Düşünebilenler için bunda büyük ibretler vardır.

22

«Gözlerinizin, kulaklarınızın ve derilerinizin aleyhinize şahitlik edeceğinden çekinerek kötü şeyler yapmaktan çekinmiyordunuz. Hayır, Allah'ın yaptıklarınızın çoğunu bilmediğini sanıyordunuz.»

Ey insanlar, gözlerinizin, kulaklarınızın ve derilerinizin kıyamet günü aleyhinize şahitlik edeceğinden korkmayarak kötü şeyler yapmaktan çekinmediniz. Birçoğunuz **peygamber**lerinizi yalanlayıp, Allah'ın âyetlerini inkâr ettiniz ve Allah'a şirk koştunuz. Dünyada kötü şeyler yapmaktan çekinmediniz. Allah'a isyan edip, emirlerini çiğnediniz. Hattâ, yaptıklarınızın çoğunu Allah'ın bilmediğini sandınız. Halbuki Allah sizin yaptığınız her şeyden haberdardır. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. O, bütün azalarınızı kıyamet günü konuşturacaktır.

23

«İşte Rabbinizi böyle sanmanız sizi mahvetti de hüsrana uğrayanlardan oldunuz.»

Ey kâfirler, sizin Allah'ın yaptıklarınızın çoğundan haberi olmadığını sanmanızdır ki, âhireti inkâr edip, Allah'ın âyetlerini ve **peygamber**lerini yalanladınız. İşte bundan dolayıdır ki, bugün cehennem ateşine sürüklendiniz. Bu, sizin inkâr ve küfrünüzün cezasıdır.

24

«Sabretseler de, etmeseler de onların durağı cehennemdir. Hoş tutulmalarını isteseler de artık hoş tutulmaz onlar.»

İmandan yüz çevirip kâfir olanlar, bu hade sabretseler de etmeseler de kıyamet günü gidecekleri yer cehennemdir. Onlar dünyada birbirlerine «sabredin, sakın Muhammed'in dinine girmeyin ve atalarınızın dininden ayrılmayın» demişlerdir. Onlar dinlerinde sabretseler de sabretmeseler de âhirette gidecekleri yer cehennemdir. Çünkü Allah katındaki din ancak İslâm'dır. Aklı olanların bundan ibret alıp İslâm'a sarılması gerekir.

25

«Biz onların yanına bir takım yoldaşlar katarız da geçmişlerini, geleceklerini onlara güzel gösterirler. Söz, gerek cinlerden, gerekse

insanlardan gelip geçmiş ümmetler içinde aleyhlerinde gerçekleşmiştir. Doğrusu onlar hüsranda idiler.»

Allahü teâlâ, kâfirlere şeytanlarını da yoldaş edip onlara, küfrü, bâtılı, şerri, kötülükleri güzel gösterip, hakkı, imam, hayrı ve âhireti inkâr ettirip, dünyayı sevdirmiştir. Bundan dolayı onlar azaba müstahak olmuştur. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: 'Biz onların yanına bir takım yoldaşlar katarız da geçmişlerini, geleceklerini onlara güzel gösterirler. Söz, gerek cinlerden, gerek insanlardan gelip geçmiş ümmetler içinde aleyhlerinde gerçekleşmiştir. Doğrusu onlar hüsranda idiler.»

26

«Ve küfredenler dediler ki: Bu Kur'an'ı dinlemeyin, okunurken gürültü yapın ki bastırasmız.»

Ebû Cehil arkadaşlarına şöyle demiştir: «Muhammed'in adamları Kur'an okurken, siz onlardan daha yüksek ses çıkarın, şiir soyleyin, gürültü yapın ki, başkaları onların ne okuduğunu anlayamasınlar.» Ebû Cehil ve arkadaşları akıllarınca Kur'ân-ı Kerîm'in okunmasına mani olacaklardı. Onlar mani olmaya çalışınca **Allahü teâlâ**'ya iman edenlerin ve Kur'an'ı okuyanların sayısını artırmıştır. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Ve küfredenler dediler ki: Bu Kur'an'ı dinlemeyin, okunurken gürültü yapın ki bastırasmız.»

27

«O küfredenlere şiddetli bir azabı tattıracağız. Ve yapmakta olduklarının en kötüsü ile onları cezalandıracağız.»

Allahü teâlâ, kâfirleri şiddetli bir azab ile cezalandıracaktır. Onları yapmakta olduklarının en kötüsü ile cezalandıracaktır. Dünyada onları helak edip yok etmekle, âhirette ise içinde ebedî kalacakları cehennem azabı ile cezalandırır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

28

«İşte böyle, Allah'ın düşmanlarının cezası ateştir. Âyetlerimizi bile bile inkâr etmelerinden dolayı ceza olarak onların temelli kalacakları yer orasıdır.»

Allah'ın âyetlerini inkâr edip, **peygamber**lerini yalanlayarak dinine düşman olanların cezası, içinde ebedi kalacakları cehennem ateşidir. Çünkü onlar Allah'ın âyetlerini yalanlamışlar, **peygamber**lerini inkâr etmişler ve dinine düşman olmuşlardır. Allah'ın dinine düşman olanlar O'nun düşmanıdır. Onlar dünyada da, âhirette de rüsvay olacaklar ve gidecekleri yer içinde ebedi kalacakları cehennemdir.

29

«Ve küfredenler derler ki: 'Rabbimiz, cinlerden ve insanlardan bizi saptırmış olanları göster. Onları ayaklarımızın altına alalım da altta kalanlar olsunlar.»

Kıyamet günü kâfirler cehenneme girdikleri zaman feryad edip şöyle diyeceklerdir: «Ey Rabbimiz, dünyada bizi senin yolundan saptıranları şimdi bize göster de, onları ayaklarımızın altına alalım da altta kalsınlar. Onlar cinlerden olsun, insanlardan olsun dünyada bizi senin yolundan alıkoydular. Bugün azaba uğramamıza sebeb oldular.» Kıyamet günü kâfirler böyle feryad edip Rablerine yalvaracaklardır. Fakat o günkü feryad asla fayda vermeyecektir. Aklı olanlar bundan ibret alıp Allah'ın dininden başkasını kabul etmezler.

30

«Muhakkak ki Rabbimiz Allah'tır deyip sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerlerine melekler iner. Onlara 'korkmayın, üzülmeyin diyerek 'size vaadolunan cennetle sevinin' derler.»

İman edip sâlih ameller işleyerek «Rabbimiz Allah'tır» deyip hak yoldan gidenler üzerine kıyamet günü melekler iner ve onları cennet nimetleriyle müjdeleyerek şöyle derler: «Ey Allah'ın dostları, bugün korkmayın, üzülmeyin, Allah, sizi cennet nimetleriyle mükâfatlandıracak. Dünyada size vaadolunan cennetlere girin, müjdeler olsun size.» İman edip sâlih ameller işleyenler melekler tarafından böyle müjdelenecektir. İmam-ı Mukatil'in rivayetine göre

kıyamet günü amelleri yazan melekler mü’minlere gelip «bizi tanıdınız mı?» diye sorarlar. Mü’minler de tanımadıklarını söylerler. Onlar da «b"z, dünyada sizin amel defterinizi yazan melekleriz, size müjdeler olsun. Şimdi siz Allah'ın vaadettiği cennetlere gireceksiniz.» Mü’minlere bu müjde üç yerde yapılır. Biri ölüm anında, biri kabre girdiği zaman, biri de kıyamet günü. Ölüm anında mü’min gideceği yeri görür, sevinir ve «senin gideceğin yer burasıdır» diye müjde edilir. Kabre girdiği zaman Münker ve Nekir'in sualine cevap verir ve «kurtuldun» diye müjdelenir. Kıyamet günü de cennetle müjdelenir. Aklı olanlar bundan ibret alıp bu üç müjdeyi kazanmak için çalışmalıdırlar.

31

«Biz dünya hayatında da, âhiret hayatında da sizin dostlarınıziz. Burada canlarınızın çektiği şeyler sizindir. Ve burada umduğunuz şeyler sizindir.»

Amelleri yazan melekler kıyamet günü cennet ehline «biz dünyada da, şimdi de sizin dostlarınızız. Burada istediğiniz ve arzu ettiğiniz her şey sizindir. Size müjdeler olsun, Allah sizi cennet nimetleriyle mükâfatlandırdı» diyeceklerdir. Cennet ehli cennete girince istediği her şey önüne gelecektir.

32

«Gafur ve Rahim olan Allah'ın ikramı olarak.»

Amelleri yazan melekler, cennet ehline «bu size Gafur ve Rahim olan Allah'ın ikramıdır. Allah iman edip sâlih amel işleyenleri böyle mükâfatlandırır» diyeceklerdir. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Allah katında iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

33

«'Muhakkak ki ben müslümanım' diyerek sâlih amel işleyen ve Allah'a çağıran kimseden daha güzel sözlü kim vardır?»

Ey insanlar, iman edip sâlih amel işleyerek «ben müslümanım» diyen ve insanları imana ve Allah'a ibadete çağıran kimseden daha güzel sözlü, daha hayırlı kim vardır? İnsanları imana, hakka,

doğruluğa, hayra ve Allah'a ibadete çağırandan daha hayırlı kim olabilir?» Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Muhakkak ki ben müslümanım» diyerek sâlih amel işleyen ve Allah'a çağıran kimseden daha güzel sözlü kim vardır?» Çünkü bir insanı hayra teşvik etmek o hayrı yapmak gibi olur, bir insanı şerre teşvik etmek de o şerri yapmak gibi olur. Bu bakımdan mü'min daima hayra teşvik edici olmalıdır.

34

«İyilikle kötülük bir olmaz. Sen fenalığı en iyi şekilde önle. O zaman göreceksin ki seninle arasında düşmanlık bulunan kişi yakın bir dost gibi olur.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: «**Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in en büyük düşmanı olan Ebû Cehil her zaman kötü sözleriyle Allah Resulünü üzerdi. O da Ebû Cehil'in yüzünü görmek istemezdi ve ona karşı düşmanlık beslerdi. Yüce Halik bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «İyilikle kötülük bir olmaz. Sen fenalığı en iyi şekilde önle. O zaman göreceksin ki seninle arasında düşmanlık bulunan kişi yakın bir dost gibi olur.» Bu âyetle İslâm'da hoşgörünün en güzel örneği verilmiştir. İyiliğe karşı iyiliği herkes yapar, kötülüğe karşı iyiliği ise ancak kâmil iman sahipleri yapar. Bu bakımdan mü'min daima hoşgörülü olmalıdır.

35

«Bu ancak sabredenlere vergidir. Ve bu ancak o büyük hazzı tadanlara vergidir.»

Kötülük yapanlara iyilik yapmak, suçlarını afvetmek, insanlara hakkı öğretip, onları kötü yoldan alıkoymak yapılan haksızlıklara, zulümlere sabretmek ancak iman edip o büyük hazzı tadanlara vergidir. Yüce Halik bunu şöyle beyan buyurmuştur: «Bu ancak sabredenlere vergidir. Ve bu ancak o büyük hazzı tadanlara vergidir.» Onlar yaptıklarının Allah yolunda zayi olmayacağını biliyorlardı. Çünkü zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir.

36

«Şeytan seni bir vesvese ile dürtecek olursa Allah'a sığın. Doğrusu O, bizzat hakkıyle işiten, çok iyi bilendir.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, eğer şeytan seni bir vesvese ile dürtecek ve sabırsızlığa itecek olursa şerrinden Allah'a sığın. Doğrusu O, bizzat hakkıyle işiten, çok iyi bilendir. Kâfirlere azab edecek vakti bilir.» Bu âyet-i celîle mü'minlerin her zaman şeytanın şerrinden Allah'a sığınmalarına işaret eder. Çünkü şeytan, mü'minlerin en büyük düşmanıdır. O her zaman mü'minleri Allah yolundan alıkoymaya çalışır.

37

«Gece ve gündüz, güneş ve ay Allah'ın âyetlerindendir. Güneş ve aya secde etmeyin. Eğer Allah'a ibadet etmek istiyorsanız, onları yaratan Allah'a secde edin»

Ey insanlar, gece ve gündüz, güneş ve ay Allah'ın varlığına, birliğine ve kudretine delâlet eden âyetlerdendir. Onlar da diğerleri gibi **Allahü teâlâ**'nın yaratmış olduğu varlıklardır. Güneş ve aya secde etmeyin. Eğer ibadet etmek istiyorsanız her şeyi yoktan var eden, hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah'a ibadet edip secde edin. İbadete lâyık ancak O'dur. Güneş ile ay O'nun emriyle yörüngelerinde seyrederler. Biri diğerinin yörüngesine giremez. Birinin gelip diğerinin gitmesi, gece ile gündüzün birbirini takip etmesi, birinin uzayıp diğerinin kısalması hep Allah'ın takdiriyl'edir. O'nun müsaadesi olmadan hiçbir şey yerinden hareket edemez. Rahman sûresinin beşinci âyetinde «güneş de, ay da hesapladır» buyurulmaktadır. Bu da gösteriyor ki hiçbir şey kendi başına hareket edemiyor.

38

«Eğer büyüklük taslarlarsa bilsinler ki Rabbinin nezdinde bulunanlar hiç usanmadan gece gündüz O'nu tesbih eder dururlar.»

İnsanlar büyüklük taslayıp Allah'a ibadet etmezlerse bilsinler ki Rabbinin nezdinde bulunanlar hiç usanmadan gece gündüz O'nu tesbih ederler. O'nun nezdinde olan melekler gece gündüz hiç usanmadan hamd ve tesbih ederler. Melekler bir an bile O'nun

emrine muhalefet etmezler. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Eğer büyüklük taslarlarsa bilsinler ki Rabbinin nezdinde bulunanlar hiç usanmadan gece gündüz O'nu tesbih eder dururlar.» Halbuki Allah'a ibadet ile emrolunan insan ve cindir. Buna rağmen insanoğlu asıl görevini bırakıp büyüklük taslayarak Rabbine ibadetten kaçınmıştır.. Rabbine ibadetten kaçınıp isyan edenler elbette cezalarını göreceklerdir.

39

«Senin hakikaten boynunu bükmüş gördüğün yeryüzü de O'nun âyetlerindendir. Fakat biz üzerine suyu indirdiğimiz vakit o, harekete gelir, kabarir. Ona can veren Allah şüphesiz ki ölüleri de diriltir. Muhakkak ki O, her şeye kadirdir.»

Allah'ın varlığına, birliğine, kudretine delâlet eden âyetlerden biri de yeryüzüdür. Yüce Halik kupkuru yeryüzüne gökten su indirip, o su ile yerden çeşit çeşit meyveler, bitkiler, mahsuller, tahıllar, sebzeler, otlaklar, ormanlar, meralar, bağlar, bahçeler bitirir. Kupkuru bir yeri gökten su indirerek böylesine dirilten Allah öldükten sonra insanları tekrar diriltemez mi? Elbette diriltir. Çünkü O her şeye kadirdir. Hâlik-ı Mutlak bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Senin hakikaten boynunu bükmüş gördüğün yeryüzü de O'nun âyetlerindendir. Fakat biz üzerine suyu indirdiğimiz vakit o, harekete gelir, kabarır. Ona can veren Allah şüphesiz ki ölüleri de diriltir. Muhakkak ki O, her şeye kadirdir.»

40

«Âyetlerimiz hakkında doğruluktan ayrılıp eğriliğe sapanlar bize gizli değillerdir. Kıyamet gününde ateşe atılan mı, yoksa güven içinde gelen mi daha iyidir? Dilediğinizi yapın. Doğrusu O, yaptıklarınızı görendir.»

Allah'ın âyetlerini inkâr edip yalanlayanlar O'nun azabından asla kurtulamazlar. Kıyamet günü ateşe atılan mı, yoksa güven içinde cennete giren mi daha üstündür? Elbette güven içinde cennete giren daha hayırlıdır. Ey insanlar, siz dünyada dilediğinizi yapın.

Doğrusu O, yaptıklarınızı nakkıyle bilen ve görendir. Ona göre kıyamet günü sizin mükâfatınızı veya cezanızı verecektir. O, zerre kadar hayır yapana mükâfatını, zerre kadar şer yapana da cezasını verir. Hâlik-ı Zülcelâl, bunu şöyle beyan ediyor: «Âyetlerimiz hakkında doğruluktan ayrılıp eğriliğe sapanlar bize gizli değillerdir. Kıyamet gününde ateşe atılan mı, yoksa güven içinde gelen mi daha iyidir? Dilediğinizi yapın. Doğrusu O, yaptıklarınızı görendir.» .

41

«Kitap kendilerine gelince onlar onu inkâr etmişlerdi. Halbuki o aziz bir kitaptır.»

42

«Önünden de, ardından da bâtıl ona sokulamaz. O Hâkim ve Hâmid olan Allah katından indirilmiştir.»

Hâlik-ı Mutlak, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i **peygamber** olarak gönderince Mekkeli müşrikler onun **peygamber**liğini yalanlamışlar ve Allah'ın âyetlerini inkâr etmişlerdir. Halbuki Kur'an mü'minler katında aziz, Allah katında ise kerim bir kitaptır. O, bütün kitapların sonuncusu olup onların hükmünü kaldırmıştır. Onun içinde bâtıl söz yoktur. Önceki kitaplar onun geleceğini müjdelemişlerdir. Mü'minler için şifadır ve birçok faydalar vardır. Her harfini okuyana on sevap vardır. Bu Kur'an ilâhi kanundur, hükmü ile amel edenler kurtulur, etmeyenler ise helak olur. Dünya ve âhiret saadeti onunla kazanılır. O, hakkı bâtıldan, hayrı şerden, imanı küfürden, helâli haramdan, iyiyi kötüden ayırır. Bütün ilimler onda dercedilmiştir. O, ilmi öğrenmeyi, adaletli davranmayı, ahlâklı olmayı, çalışmayı emreder. Cehli, adaletsizliği, haksızlığı, başkalarının hakkına, namusuna göz dikmeyi yasaklar. Allah'tan başkasına ibadet etmeyi, puta tapmayı, haksız yere cana kıymayı, ana-babaya âsi olmayı şiddetle men eder. Büyüklere saygıyı, küçüklere sevgiyi ve güzel ahlâkı öğretir. Tembelliği, cehli yerer, ilmi teşvik eder, çalışmayı ibadet kabul eder. Nesli korur, nefsi ıslâh eder, O, nurdur, rahmettir. Kendisinden önce geçen ilâhî kitapları tasdik eder.

Hazret-i Ali (radıyallahü anh), Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmiştir: «Sahâbe-i kiram, Peygamberimize: «Ey Allah'ın Resulü, senden sonra bu ümmetin mezheblere ayrılacağını, bölük bölük olacağını söylüyorsunuz. O zaman bu ümmetinin kurtuluşunun ne ile olacağını bize haber verir misin?» demişlerdir. Allah Resulü de onlara şu cevabı verir: «O zaman kurtuluş aziz kitapladır. Kendisinden önce geçen kitapların hiçbirisi onun gönderileceğini yalanlamadı. Kendisinden sonra da hiçbir kitap gelmeyecektir. O Hâkim ve Hâmid olan Allah katından indirilmiştir.» Onun hükmünü bırakıp başkalarının hükmüyle amel edenler helak olur. O, nurdur, iman edenleri küfür karanlıklarından kurtarır. Sizden önceki peygamberlerin ve ümmetlerin bir kısmının kıssası onun içindedir. Onda bâtıl söz yoktur. Zamanın geçmesi onun hükmünü eskitemez.

43

«Senin için söylenenler senden önceki peygamberler için de söylenmiştir. Elbette ki Rabbin mağfiret sahibi ve elîm bir azab sahibidir.»

Yüce Halik, sevgili Peygamberini teselli için şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, kâfirlerin senin için söylediklerine sabret, üzülme. Senin için söylenenler senden önceki peygamberler için de söylenmiştir. Elbette ki Rabbin mağfiret sahibi ve elîm bir azab sahibidir.» Hâlik-ı Mutlak iman edip tevbe eden kullarının günahlarını afveder, kusurlarını bağışlar. İmandan yüz çevirenleri ise elim bir azaba uğratarak cezalandırır.

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e Peygamberlik geldiği zaman, kâfirler hakkında olur olmaz şeyler söylemişlerdir. Kâfirlerin bu ithamlarına Allah Resulü çok üzülmüş, onu teselli için yukardaki âyet nazil olmuştur. Her Peygamber kavmi tarafından bu gibi iftiralara maruz kalmıştır. Allahü teâlâ, Peygamberlerini ve âyetlerini yalanlayan kavimleri, inkâr ve zulümleri yüzünden helak etmiştir.

44

«Biz onu yabancı bir dil ile ortaya koysaydık diyeceklerdi ki: Âyetleri tafsilâtlı olarak açıklanmalı değil miydi? Hem yabancı, hem de Araba mı hitap etmektedir? De ki: Bu iman edenlere hidâyet ve şifadır. İman etmemiş olanların ise kulaklarında ağırlık vardır. Ve bu onlara kapalıdır. Sanki bunlara uzak bir mesafeden sesleniliyor da anlamıyorlar.»

Hâlik-ı Zülcelâl, Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı Arapça olarak indirmiştir. Şayet onu Arapça lisandan başka bir lisan üzere indirmiş olsaydı o zaman kâfirler diyeceklerdi ki: «Âyetleri tafsilâtlı olarak açıklanmalı değil raiydi? Bu kitap hem yabancılara, hem de Araplara mı hitap etmektedir? Kitap yabancı, **peygamber**i Arap, bu nasıl bir kitaptır?» Onların bu iddialarını reddetmek için Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, de ki: Bu kitap iman edenlere hidâyet ve şifadır. İman etmemiş olanların ise kulaklarında ağırlık vardır ki, onlar bu Kur'an'ı işitip anlamazlar. Ve bu onlara kapalıdır. Sanki onlara uzak bir mesafeden sesleniliyor da anlamıyorlar.» Kâfirler, Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın Allah kelâmı olduğunu bildikleri halde yine de iman etmemişlerdir. Çünkü onların kulakları sağır, gözleri kör ve kalbleri mühürlüdür. Bu bakımdan iman edemezler. Allah iman etmeyenlerden intikamını alacaktır.

45

«Yemin olsun ki, Musa'ya kitabı vermiştik de onda ihtilâfa düşülmüştü. Şayet Rabbinin verilmiş bir sözü olmasaydı aralarında iş olur biterdi. Muhakkak ki onlar bundan şüphe ve endişe içindedirler.»

Hâlik-ı Zülcelâl, Mûsâ (aleyhisselâm)'ya Tevrat'ı verip, kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. Kavminin bir kısmı ona iman etmiş, bir kısmı ise iman etmemiştir. Eğer **Allahü teâlâ**, o iman etmeyenlerin azabını âhirete te'hir etmeseydi, onların hepsini inkâr ve küfürleri yüzünden hemen helak ederdi. Nitekim insanlara ibret olması için önceki ümmetlerden **peygamber**lerini yalanlayanları helak etmiştir. Kâfirler hâlâ Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın Allah kelâmı olduğunda tereddüt etmektedirler. Allah'ın âyetlerini inkâr edip **peygamber**lerini yalanlayanlar cezalarını mutlaka göreceklerdir. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır.

46

«Kim sâlih amel işlerse kendisinedir. Kim de kötülük yaparsa aleyhinedir. Ve Rabbin kullara zulmedici değildir»

Ey insanlar, iman edip sâlih amel işleyenlerin mükâfatı kendilerinedir. Kim de iman etmez veya kötülük yaparsa küfrünün ve yapmış olduğu kötülüklerin cezası kendisinedir. Çünkü Allah kullarına asla zulmedici değildir. Herkese amelinin karşılığım verir. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

47

«Kıyamet gününün bilgisi O'na aittir. O'nun ilmi olmadıkça hiçbir meyve kabuğundan ayrılmaz. Hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Onlara 'nerede benim ortaklarım?' diye seslendiği gün derler ki: Buna dair bizden hiçbir şahit olmadığını sana arz ederiz.»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e «yâ Muhammed, bize haber verdiğin kıyamet günü ne zaman kopacaktır? Şayet doğru söylüyorsan kıyametin ne zaman kopacağını bize haber ver» demişlerdir. Bunun üzerine Hâlik-ı Zülcelâl, bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Kıyamet gününün bilgisi O'na aittir. O'nun ilmi olmadıkça hiçbir meyve kabuğundan ayrılmaz. Hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Onlara 'nerede benim ortaklarım?' diye seslendiği gün derler ki: Buna dair b'zden hiçbir şahit olmadığını sana arz ederiz.» **Allahü teâlâ**'nın bilgisi olmadan hiçbir meyve kabuğundan çıkmaz, bir yaprak düşmez, hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz. Her şey O'nun bilgisi dahilindedir. Kıyamet günü kâfirlere «nerede beni bırakıp da taptığınız putlarınız ve bana koştuğunuz ortaklar? Şimdi getirin onları da sizi bu azabtan kurtarsın» diyecektir. Onlar putlarını ve ortaklarını inkâr ederek şöyle diyeceklerdir: «Buna dair bizden hiçbir şahit olmadığını sana arz ederiz.» Kâfirler uğrayacakları azabı görünce dünyada putlara taptıklarını ve Allah'a eş koştuklarını inkâr edeceklerdir.

48

«Önceden taptıkları şeyler onlardan uzaklaşmıştır. Ve kendilerinin kaçacak yerleri olmadığını anlamışlardır.»

Kâfirlerin taptıkları putları kıyamet günü kendilerinden uzaklaşacaktır. O gün Allah'ın azabından kaçıp kurtulacakları ve sığınacakları bir yer de olmadığını anlayacaklardır. Çünkü o gün hesap günüdür. Herkes hesaba çekilecek, iman edip sâlih amel işleyenler mükâfatını alacak, iman etmeyenler ve kötü amel yapanlar da cezasını görecektir. Bu bakımdan kimsenin kaçıp sığınacağı bir yer yoktur.

49

«İnsan iyilik istemekten usanmaz da kendisine bir kötülük gelince ümitsizliğe düşer, meyus olur.»

İnsan hiçbir zaman iyilik istemekten usanmaz. Her zaman iyilik ister ve «Rabb'ın, bana afiyet ver, sıhhat ver, rızkımı bol et. Çocuklarımı hayırlı eyle, beni ve çocuklarımı her türlü musibetlerden koru» diye duâ eder. Fakat kendilerine bir kötülük, bir musibet isabet ettiği zaman hemen ümitsizliğe düşerler ve Allah'ın rahmetinden ümidini keserler, meyus olurlar. Hayrın da, şerrin de Allah'tan olduğunu bilmezler. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «İnsan iyilik istemekten usanmaz da kendisine bir kötülük gelince ümitsizliğe düşer, meyus olur.» İnsana bir kötülük dokunduğu zaman hemen ümitsizliğe düşmemeli ve kendisine bir nimet verilip, bolluğa çıktığı zaman da şımarmamalıdır. Çünkü nimeti veren de, alan da, musibeti veren de Allah'tır. Her şey O'nun iradesiyle olur. Bunlar bazan insana imtihan için verilir, bazan da lâyık olduğu için verilir. Niçin verildiğini insan bilemez.

50

«Başına gelen sıkıntıdan sonra kendisine katımızdan bir rahmet tattırırsak 'elbette bu benim hakkımdır, kıyametin kopacağını sanmıyorum. Rabbime döndürülürsem muhakkak ki O'nun nezdinde de güzel şeyler bulacağım' der. Yemin olsun ki biz muhakkak küfredenlere yaptıklarını bildireceğiz. Ve and olsun ki muhakkak biz onlara ağır bir azab tattıracağız.»

İnsanın başına gelen sıkıntı ve musibetten sonra kendisine Allah katından bir rahmet, bir nimet, bir refah verilince, hemen başına gelenleri unutur ve «elbette bu benim hakkımdır, emeğimin

karşılığıdır, kıyametin kopacağına da inanmıyorum. Şayet kıyamet kopar Rabbinıin katına gidersem O'nun nezdinde de çok güzel şeyler bulacağım ve herkesten üstün olacağım» der. Şüphesiz ki Allah küfredenlere yaptıklarının cezasını verecektir, onları şiddetli bir azab ile cezalandıracaktır. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki biz muhakkak küfredenlere yaptıklarını bildireceğiz. Ve and olsun ki muhakkak biz onlara ağır bir azab tattıracağız.» Bu, onların küfür ve kötü amellerinin cezasıdır.

51

«İnsana nimet verdiğimiz zaman da yüz çevirerek yan çizer. Başına bir fenalık gelince uzun uzun yalvarır.»

Hâlik-ı Zülcelâl, insana nimet verdiği zaman birçoğu büyüklenir, kibirlenir, varlığına ve servetine güvenip imandan yüz çevirir, yan çizer. O servetin elinde ebedî kalacağını zanneder, ölümü unutur, o serveti vereni hiç hatırlamaz. Fakat basma bir fenalık, bir felâket geldiği zaman hemen Rabbine döner, uzun uzun yalvarmaya başlar. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor: «İnsana nimet verdiğimiz zaman da yüz çevirerek yan çizer. Başına bir fenalık gelince uzun uzun yalvarır.»

52

«De ki: Şayet o, Allah katından gelmiş de siz onu inkâr etmişseniz söyleyin bana, derin bir çıkmazda bulunan kimseden daha sapık kim vardır?»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: Şayet bu Kur'an Allah katından gelmiş de siz onu inkâr etmişseniz söyleyin bana, derin bir çıkmazda bulunan kimseden daha sapık kim vardır?» O sapıkları kıyamet günü cehennem azabından kim kurtaracak? Kur'an'ı inkâr edip, **peygamber**leri yalanlayanlardan daha sapık kim vardır? Onlar, bu inkâr ve küfürlerinin cezasını çekeceklerdir.

53

«Onun hak olduğunu anlayıncaya kadar âyetlerimizi onlara hem dış dünyada hem de kendi içlerinde göstereceğiz. Rabbimin her şeye şahit olması yetmez mi?»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Ebû Cehil, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) 'e gelerek «yâ Muhammed, eğer gerçekten **peygamber** isen bize bir mucize, **peygamber** olduğuna dair bir alâmet göster. O zaman **peygamber** olduğuna inanalım. Şayet açık bir alâmet gösteremezsen **peygamber** olduğuna inanmayız» demiştir. Bunun üzerins **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) sağ elinin şehadet parmağını aya işaret ederek ayı ikiye bölmüştür. Ayın bir parçası doğuya, bir parçası da batıya gitmiş ve sonra tekrar birleşmiştir. Ebû Cehil ve adamları bu manzarayı görürler. Bunu gören Ebü Cehil hayrete düşer, hemen adamlarının yanına döner, onlara ayın ikiye bölündüğünü görüp görmediklerini sorar. Ayı ikiye bölünmüş olarak gördüklerini söylerler. O, bunun mucize olduğuna inanmaz «Muhammed, sihir yaparak gözümüzü boyadı» der ve etraf kasabalara adamlar göndererek ayın ikiye bölündüğünü görenlerin olup olmadığını tetkik ettirir. Etraftaki şehirlerin halkının da ayın ikiye bölündüğünü görmüş olmaları Ebû Cehil'i çileden çıkarır ve «bu bir sihirdir, mucize değildir» diyerek küfrünü bir kat daha artırır. Bunun üzerine Yüce Halik bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Onun hak olduğunu anlayıncaya kadar âyetlerimizi onlara hem dış dünyada, hem de kendi içlerinde göstereceğiz. Rabbimin her şeye şahit olması yetmez mi?» Allah, her şeye şahittir. O, insanların yaptıklarını da, gönüllerinde gizlediklerini de bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz.

54

«İyi bilin ki onlar Rablerine ulaşmaktan şüphededirler. Dikkat edin, muhakkak ki O, her şeyi bilgisiyle kuşatır.»

Kâfirler kıyametin kopacağını Ve Allah'ın huzurunda hesaba çekileceklerini inkâr etmektedirler. Ey insanlar, iyi bilin ki Allah'ın ilmi her şeyi kuşatmıştır. Hiçbir şey O'nun bilgisinden gizli kalmaz. O, her şeyi bilir. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Dikkat edin, muhakkak ki O, her şeyi bilgisiyle kuşatır.»

ŞÛRA SÛRESİ

Bu sûre-i celile Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın 42. sûresi olup, Mekke de nazil olmuştur ve 53 âyettir. Hâ, Mîm ile başlayan sûrelerin üçüncüsüdür Müslümanlar arasında meşveret usulünün cereyanını 58. âyet beyan buyurduğu için bu sûreye böylece «Şûra Sûresi» unvanı verilmiştir. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca hususlar şunlardır:

1- Son **Peygamber Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in de diğer **peygamber**ler gibi vahye mazhar olduğu ve Kur'ân-ı Kerim'in hangi hikmete mebni Arapça olarak nazil olduğu.

2- îlâhî vahyin kısımlarına, **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in vahiyden önceki hali ve tebliğine dair ma'lûmat.

3- Şeriatların usulen bir olduğunu beyan ile ilâhî dinde tefrikaya düşülmemesini ve ihtilâfların ilâhî hükümlerle halledilmesi.

4- Bir fenalığa karşı misliyle mukabelede bulunmanın cevazı.

5- Allahü teâlâ'nın varlığına, birliğine ve kudretine şehadet eden semavi ve arazi hilkat eserlerine nazarları celp.

6- Kıyametin ne zaman vuku bulacağını Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği. Kâfirlerin nasıl bir azaba uğrayacakları. Herkesin ameline göre mükâfat veya mücâzat göreceği. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca konular bunlardır.

1

«Hâ, Mîm.»

2

«Ayın, Sin, Kâf.»

Hâ, Mim, Ayın, Sin, Kâf da müteşabihattandır. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, harflerin mânâsı şöyledir. «H» hüküm sahibi Allah'tır. «M» mülk Allah'ındır. «Âyin» Allah yücelerin yücesidir. «Sin» hamd ve sena yalnız Allah'a mahsustur. «Kâf» kudret sahibi olan ve her şeye kadir olan yalnız Allah'tır. Buna göre mânâ; Hamd ve sena mülk, hüküm ve kudret sahibi olan Allah'a mahsustur. O, yücelerin yücesidir. O, «lâ ilahe

illallah Muhammedün **Resûlüllah**» diyen ve sâlih amel işleyen kullarına asla azab etmez. İmam-ı Katade'ye göre ise, Hâ, Mim, Ayın, Sîn, Kâf **Allahü teâlâ**'nın isimlerinden biridir. Bazı tefsircilere göre ise Kur'ân-ı Kerîmin isimlerinden biridir.

3

«Aziz ve Hâkim olan Allah sana da, senden öncekilere de işte böyle vahy etmiştir.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, Aziz ve Hâkim olan Allah sana da, senden önce geçen **Peygamber**lere de işte kitaplarını böyle vahyetmiştir.» Hiçbir insan kendiliğinden **peygamber** olmamıştır. **Allahü teâlâ** kulları arasından **peygamber**lerini kendisi seçmiştir. Ve onlara âyetlerini Cebrail vasıtasiyle vahyetmiştir. **Peygamber**ler, kendilerine gelen vahiyleri kavimlerine tebliğ etmişlerdir. Onların görevi halkı imana davet edip, kendilerine gelen vahyi tebliğ etmektir. Bu davete uyanlar dünya ve âhiret mutluluğuna nail olmuşlar, uymayanlar ise ebedî azaba uğramışlardır. Allah, Azizdir, **peygamber**lerinin davetine uymayanlardan intikamını alır. Hâkimdir, mülkünde istediği gibi hükmeder. Kimse O'nun hükmüne müdahale edemez.

4

«Göklerde olanlar da, yerde olanlar da O'nundur. O yücelerin yücesidir.»

Ey insanlar, göklerde, yerde ve bu ikisinin arasında ne varsa hepsinin sahibi, maliki, halikı Allah'tır. O yücelerin yücesidir. O'ndan başka ibadete, hamd ve şükre lâyık yoktur. Her şey O'na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir.

5

«Gökler neredeyse tepelerinden çatlayacaklar. Melekler de Rablerine hamd ile tesbih ediyorlar. Yeryüzünde bulunanlar için O'ndan mağfiret diliyorlar. İyi bilin ki şüphesiz Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir O.»

Hâlik-ı Zülcelâl, kıyametin yaklaştığını haber verip buyuruyor ki: «**Allahü teâlâ**'nın azametinden ve heybetinden gökler nerdeyse

tepelerinden çatlayıp parça parça olacaklardı. Melekler de Rablerine hamd ile tesbih edip, yeryüzündekiler için mağfiret diliyorlar ve onların afvı için duâ ediyorlar. Melekler ibadetle mükellef olmadıkları halde Rablerine hamd ile tesbih ediyorlar da, ibadetle mükellef olan insan neden Rabbine ibadet edip hamd ile tesbih etmiyor?. Halbuki insanın asıl görevi Rabbine ibadet etmektir. Bu görevini yapmayanlar elbette cezalarını çekeceklerdir. İyi bilin ki, tevbe edip sâlih amel işleyenlerin günahlarını **Allahü teâlâ** ai'vader, kusurlarını bağışlar. Şüphesiz O, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir.

6

«Allah'tan başka dostlar edinenlere gelince, Allah onların üzerinde daima gözetleyicidir. Sen onlara vekil değilsin.»

Allah'tan başkasını dost edinenlere gelince, Allah onların yaptıklarından haberdardır. Kıyamet günü yaptıkları karşılarına çıkacak, onlardan hesaba çekileceklerdir. Yaptıklarının hiçbirisi gizli kalmayacaktır. Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, sen onlara vekil değilsin.» Çünkü **peygamber**lerin görevi, kendilerine vahyedileni ümmetlerine bildirmeleridir. Hidâyete erdirmek Allah'a aittir.

7

«Şehirlerin anası olan Mekke'de ve onun çevresinde bulunanları uyarman ve hakkında hiçbir şüphe bulunmayan o toplanma günüyle korkutman için sana böyle Arapça okunan bir kitap vahyettik. Bir fırka cennette, bir fırka da çılgın alevli cehennemdedir.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şehirlerin anası olan Mekke ve çevresindeki şehirlerin halkını uyarmak, hakkında hiç şüphe bulunmayan kıyamet günü ile korkutmak, iman edenleri cennet nimetleriyle müjdelemek, iman etmeyenleri ise cehennem azabı ile korkutmak için, hakkı bâtıldan, imanı küfürden, iyiyi kötüden, hayrı şerden, helâli haramdan ayırdeden insanların okuyup anlamaları için Arapça olarak Kur'an'ı indirmiştir. O, nurdur, kurtuluştur, kendisine tâbi olanları hidâyete, kurtuluşa, rahmete ve

cennete götürür. Ona tâbi olanlar cehaletten, küfürden, sapıklıktan, azabtan, kötülüklerden, zulümden kurtulur. Uymayanlar ise helak olurlar, ebedi azaba uğrarlar. O, mü'minlere şifadır, rahmettir, kurtuluştur. Kâfirlere ise azabtır.

8

«Şayet Allah dileseydi hepsini tek bir ümmet yapardı. Ama O dilediğini rahmetine sokar. Zalimlerin ise hiçbir dostu ve yardımcıları yoktur.»

Şayet **Allahü teâlâ** dileseydi, bütün insanları tek bir ümmet yapıp müslüman ederdi. Fakat O, **peygamber**leri vasıtasıyle kullarına imanı, küfrü, iyiyi kötüyü, helâli ve haramı, hayır ve şerri, mükâfatı, cezayı, cennet ve cehennemi bildirmiş, onları muhayyer bırakmıştır. Dileyen **peygamber**lerin davetine uyar, iman edip mükâfata nail olur, dileyen de küfredip azaba müstahak olur. Fakat **Allahü teâlâ** dilediğini rahmetine sokar. Zalimlerin ise dünyada ve âhirette hiçbir dostu yoktur. Çünkü onlaç kendi nefislerine zulmedip kâfir olmuşlardır. Kıyamet günü kimse onları Allah'ın azabından kurtaramaz. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Şayet Allah dileseydi, hepsini tek bir ümmet yapardı. Ama O dilediğini rahmetine sokar. Zalimlerin ise hiçbir dostu ve yardımcısı yoktur.»

9

«Yoksa onlar Allah'tan başkasını dostlar mı edindiler? Oysa dost ancak Allah'tır. O, ölüleri diriltir. O, her şeye kadirdir.»

Kâfirler yoksa Allah'tan başkasını mı dostlar edindiler? Halbuki dost ancak Allah'tır. O, ölüleri diriltir. O, her şeye kadirdir. O'ndan başkasını dost edinenler ebedî hüsrandadırlar. Kâfirlerin taptıkları putları kim yarattı? Allah yaratmadı mı? O'ndan başka yaratıcı, koruyucu, besleyici, rızıklandırıcı, ve gökten yağmur indirip yerden çeşitli bitkiler, meyveler, bağlar, bahçeler bitiren var mıdır? Elbette yoktur. Öyleyse O'ndan başkası nasıl ibadete layık olup, dost tutulur? O, her şeye kadirdir. Halbuki kâfirlerin dost tuttukları ise hiçbir şeye kadir değildir. Hiçbir şeye gücü de yetmez.

10

«İhtilâfa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek Allah'a mahsustur. İşte bu benim Rabbim Allah'tır. O'na güvendim ve yalnız O'na yönelirim.»

Ey insanlar, ihtilâfa düştüğünüz herhangi bir şeyde aranızda hükmetmek için Allah'ın kitabına müracaat edin. Zira hüküm vermek Allah'a mahsustur. O, kitabında sizin iht'lâf edeceğiniz mes'eleleri beyan etmiştir. O'na güvenin. Çünkü O'na döneceksiniz. O'nun hükmüne boyun eğmeyenler her zaman hüsrana düşmüşlerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «İhtilâfa düştüğünüz herhangi bir şeyde hüküm vermek Allah'a mahsustur. İşte bu benim Rabbim Al- lah'tır. O'na güvendim ve yalnız O'na yönelirim.»

11

«Göklerin ve yerin yaratanı. Size içinizden eşler yarattı. Hayvanlardan da çift çift. Bu suretle çoğalmanızı sağlıyor. O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyle işiten, kemâliyle görendir.»

Ey insanlar, gökleri ve yeri yaratan Allah sizin içinizden eşler yaratmıştır. Sizin etinden, sütünden, yağından, derisinden, yününden istifade etmeniz için davarlar, binmeniz ve yüklerinizi taşımanız için de çifter çifter hayvanlar yaratmıştır. O, bu suretle çoğalmanızı sağlıyor. Bütün bunları yaratan Yüce Hâlik'ın ortağı, benzeri, yardımcısı yoktur. Hiçbir şey O'na benzemez. Çünkü her şeyi yoktan var eden O'dur. O, hakkıyle işiten, kemâliyle görendir. Sizin yaptıklarınızı bilir ve görür. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. Söylediklerinizi de işitir. O'ndan başka ibadete lâyık yoktur.

12

«Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Dilediğine rızkı yayar ve kısar. Muhakkak ki O, her şeyi bilendir.»

Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları Allah'ındır. Gökten yağmur indirip yeryüzünde çeşit çeşit bitkiler, meyveler, otlaklar, ormanlar, mahsuller, meralar, bağlar, bahçeler bitiren O'dur. O, dilediğinin rızkım yayar, artırır. Dilediğinin rızkını da kısar, azaltır. Muhakkak ki O, her şeyi bilendir. Yüce Halik, bunu şöyle beyan

ediyor: «Göklerin ve yerin anahtarları O'nundur. Dilediğine rızkı yayar ve kısar. Muhakkak ki O, her şeyi bilendir.'»

13

«O, 'dini doğru tutun, onda tefrikaya düşmeyin' diye dinden hem Nuh'a tavsiye ettiğini, hem sana vahyettiğimizi, hem İbrahim'e, Musa'ya, ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi sizin için de şeriat yaptı. Senin kendilerini davet etmekte olduğun şey müşriklerin üzerinde büyümektedir. Allah dilediğini kendine seçer. Kendisine yöneleni de doğru yola iletir.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ**, Nûh (aleyhisselâm)'a emrettiği şeyleri din olarak size de buyurmuş ve **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e vahyetmiştir. İbrahim (aleyhisselâm), Mûsâ (aleyhisselâm) ve İsa (aleyhisselâm)'ya da bu din üzere olmalarını, tevhîdden ayrılmamalarını, dinde ihtilâfa düşmemelerini ve ihlâsla, ibadet etmelerini tavsiye etmiştir. Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, putperestleri çağırdığın şey onların gözünde büyümektedir. Allah dilediğini kendine seçer. Kendisine yöneleni de doğru yola iletir.» Ey mü'minler, **Peygamber**in davetine uyun, müşrikler gibi dininizde ihtilâfa düşmeyin. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in müşrikleri ve kâfirleri İslâm'a davet etmesi kendilerine ağır gelmiştir. Onlar bu daveti kabul etmeyerek kendilerine zulmetmişlerdir. Feygamberlerin davetine uyanlar hidâyete erip kurtulmuşlardır, uymayanlar ise helak olup gitmişlerdir. Allah, dilediğini hidâyete erdirir, dilediğini de sapıtır.

14

«Onlar kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki ihtiras yüzünden ayrılığa düştüler. Şayet belirli bir süre için Rabbinin verilmiş bir sözü olmasaydı aralarında hemen hüküm verilirdi. Onlardan kitaba vâris kılınanlar da mutlak ondan bir şüphe ve tereddüt içindedirler.»

Müşrikler, Yahudiler ve Hıristiyanlar **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **peygamber**lik gelene

kadar ayrılığa düşmemişler, ona **peygamber**lik geldikten sonra, kendi kavimlerinden ve soylarından gelmediği için hırs ve kinlerinden dolayı ayrılığa düşmemişlerdir. Halbuki onlar Tevrat'ta ve İncil'de **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in son **peygamber** olarak gönderileceğini ve vasıflarını öğrenmişlerdi. Buna rağmen sadece hırs ve kinlerinden dolayı onun **peygamber**liğini yalanlamışlardır. Böylece kendi heva ve arzularına uymuşlardır. Bununla da kalmayarak «biz, dedelerimizin ve babalarımızın dininden asla dönmeyiz ve onların yolundan ayrılmayız» demişlerdir. Bugün müslümanların çoğu da bâtıl örf ve âdetlerini, dinin fevkinde sayarak «örf ve âdetlerimizden asla vazgeçemeyiz» diyerek, bir nevi cahüiye devri insanının yaptığını yapmaktadırlar. Bu tip müslümanlar örf ve âdetlerine uyarak nice günahlar ve hatalar işlemektedirler. Bundan dolayı onlar ilâhî azaba uğrayacaklardır. Hiçbir örf ve âdet ilâhî nizamın fevkine çıkamaz. Dine zıd düşen her şey bâtıldır, memnudur. Yüce Halik bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Şayet belirli bir süre için ezelde bu ümmetten azabı geciktirmeseydik, şirndi bunların hepsi helak olup giderdi.» Allah, küfür ve zulümleri yüzünden onların azabını hemen vermemiş, belki iman edip tevbe ederler diye geciktirmiştir. Onlardan kitaba vâris olanlar da mutlak ondan bir şüphe ve tereddüt içindedirler.»

15

«İşte bunun için sen davet et. Ve emrolunduğun şekilde dosdoğru hareket et. Onların heveslerine uyma. Ve de ki: Allah'ın indirdiği kitaba inandım. Ve aranızda adalet etmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz de sizedir. Bizimle sizin aranızda tartışılacak hiçbir şey yoktur- Allah hepimizi bir araya toplar ve dönüş de O'nadır.»

Hâlik-ı Zülcelâl, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sen bunları Kur'an'a ve tevhîd dinine davet et. Ve emrolunduğun şekilde dosdoğru hareket et. Onların heva ve heveslerine uy-. ma. Ve de ki: «Allah'ın indirdiği kitaba inandım. Ve aranızda adalet etmekle emrolundum. Allah bizim de Rabbimiz, sizin

de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz sîzedir. Bizimle sizin aranızda tartışılacak hiçbir şey yoktur. Allah hepimizi bir araya toplar ve dönüş de O'nadır.» Ey insanlar, **Allahü teâlâ**'nın indirmiş olduğu Kur'an'a inanın, emirlerine tâbi olun. Aranızda adaletle hükmedin. Allah hepinizin Rabbidir. Şayet iman eder, sâlîh amel işlerseniz O'nun katında mükâfatınızı görürsünüz. İman etmez veya kötü amel işlerseniz ebedi cezaya uğrarsınız. Kıyamet günü Allah hepimizi bir araya toplayacaktır. İşte o gün kimin hak yolda, kimin de bâtıl yolda olduğu ortaya çıkacaktır. O gün herkes iman ve amelinin karşılığını alacaktır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

16

«Allah'ın dini hakkında kendisine icabet edilen şeyin ardından tartışmaya girişenlerin delilleri Rableri katında boştur. Onların üze rine hem bir gazab, hem de çetin bir azab vardır.»

İslâm'ın ilk yıllarında müşriklerden bazıları müslüman olduktan sonra tekrar eski dinlerine dönmüşlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal buyurmuştur. Bazılarına göre bu âyetin nüzul sebebi şudur: Yahudilerden ve Hıristiyanlardan bir gurub **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «bizim kitabımız ve **peygamber**imiz sizin kitabınız ve senden önce geldiler. Bu bakımdan bizim dinimiz sizin dininizden daha üstün ve daha hayırlıdır» demişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Allah'ın dini hakkında kendisine icabet edilen şeyin ardından tartışmaya girişenlerin delilleri Rableri katında boştur. Onların üzerine hem bir gazab hem de çetin bir azab vardır.»

17

«Allah, hakkın ikamesine sebeb olmak üzere kitabı ve mizanı indirmiştir. Ne bilirsin, belki de kıyamet saati yakındır.»

Allahü teâlâ hakkın ikamesine sebeb olmak üzere Kur'an'ı ve mizanı indirip adaletle hükmedilmesin!, hükümlere ve hadlere uyulmasını emretmiştir. Bununla beraber kıyametin yakın olduğunu bildirerek **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ne bilirsin, belki de

kıyamet saati yakındır.» Fakat kıyametin ne zaman kopacağını Yüce Halik kimseye bildirmemiştir. Bilinen bir gerçek varsa son **peygamber**in gelmiş olmasıdır. Kıyametin ne zaman vuku bulacağım ise ancak Allah bilir. Mü'min her zaman kıyamet kopacakmış gibi hazır olmalıdır.

18

«Ona inanmayanlar çabucak gelmesini isterler. İman edenler ise O'ndan korku ile titrerler. Ve O'nun hakkın kendisi olduğunu bilirler. Dikkat edin, kıyamet günü hakkında tartışanlar derin bir sapıklık içindedirler.»

Kâfirlerin, **Hazret-i Peygamber**'e gelip «sizin vaadettiğiniz kıyamet ne zaman kopacak, eğer gerçekten doğru söylüyorsan kıyametin ne zaman kopacağım bize haber ver de, biz ona göre hazırlık yapalım» diyerek, kıyamet gününü inkâr etmişlerdir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «O'na inanmayanlar çabucak gelmesini isterler. İman edenler ise ondan korku ile titrerler. Ve O'nun hakkın kendisi olduğunu bilirler. Dikkat edin, kıyamet günü hakkında tartışanlar derin bir sapıklık içindedirler.» Kâfirler, kıyamet gününü inkâr ederek, çabucak gelmesini istemişlerdir. Şayet kıyamet günü başlarına gelecek azabı bilmiş olsalardı, onun gelmesini asla istemezlerdi. Fakat onlar kıyamet günü inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir. İman edenler ise kıyametin dehşetinden korku ile titrerler. Çünkü o gün hesap günüdür, iman edenler de, etmeyenler de hesaba çekileceklerdir. O gün mazlumların zalimlerden hakkını alacağı gündür. O gün iman edenlerin mükâfatını göreceği, etmeyenlerin de cezasını çekeceği gündür. O gün iman edenlerin cennete, etmeyenlerin de cehenneme sevk edileceği gündür. O gün zerre kadar hayır yapanın mükâfatını, zerre kadar şer yapanın da cezasını göreceği gündür. O gün kadının kocasından, kocasının hanımından, babanın oğuldan, oğlun babadan, kadının kızından, kızın annesinden kaçtığı gündür. O gün kâfirler dünya dolusu varlıkları olsa da cehennem azabından kurtulmaları için hepsini verseler bile zerre kadar azablarının hafiflemeyeceği gündür. O gün her şeyin ortaya çıktığı gündür.

19

«Allah kullarına çok lâtiftir, dilediğini rızıklandırır. Kuvvetli li olan da, Aziz olan da O'dur.»

Allahü teâlâ kullarına karşı çok lütûfkârdır. Dilediğini bol bol rızıklandırır. Mü'min, münafık, kâfir, âsi ve muti demeden rızkını verir. Kulları arasında inancından dolayı ayrım yapmaz. Ve hiçbir canlı da gittiği yere rızkını sırtında götürmez. Hiçbir canlı da açlıktan dolayı helak olmamıştır. Her canlının rızkını bulunduğu yerde halk etmiştir. Çünkü Allah'ın lütfunun sınırı yoktur. Denizler mürekkep, ağaçlar kalem olsa, göklerde ve yerde bulunanlar da kâtip olsalar, O'nun lütfunu yazmaya kalkışsalar, binde birini bile yazamazlar. O'nun lütfuna bakınız ki, kullarının rızkını bir defada vermiyor. Şayet bir defada vermiş olsaydı, onu koymaya yer bulamazlardı, muhafaza edemezlerdi, başlarına dert olurdu. İlâhi lütuf, her canlının gittiği yerde rızkını halk etmiştir. Hiçbir canlıyı ihmal etmemiştir. Fakat insanoğlu çok nankör olduğu için, kendisine verilen bunca nimetlere karşı şükretmez, nankörlük yapar. Tükenecek diye Allah yolunda tasadduk etmezler. Halbuki Allah'ın hazinesi asla tükenmez. Yüce Halik bunu böyle beyan ediyor: «Allah kullarına karşı çok lâtiftir, dilediğini rızıkiandırır. Kuvvetli olan da, Aziz olan da O'dur.»

20

«Kim âhiret kazancını isterse onun kazancını artırırız. Kim de dünya kârım isterse ona da bundan veririz. Ve onun âhirette hiçbir nasibi yoktur.»

Kim ilmiyle, ameliyle âhiret saadetini, mutluluğunu isterse Allah ona istediğini verir ve kazancını artırır. Kim de ilmiyle, ameliyle dünya hayatını ister, âhiret hayatını unutursa ona da istediği verilir ve onun âhirette hiçbir nasibi olmaz. Çünkü onun bütün çalışmaları, gayreti dünya için olmuştur. Bundan dolayı onun ârrrette hiçbir nasibi yoktur. Mü'minin şiarı ise dünya için âhireti, âhiret için de dünyayı terk etmemektir. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: «Kim âhiret saadetini, mutluluğunu kazanmak için çalışırsa Allah onun dağılmış işlerini, eksik işlerini tamamlar. Beklemediği yerden onu rızıkiandırır, darlıktan, yokluktan onu

kurtarır. Kim de âhreti bırakıp dünya için çalışırsa, Allah onun işlerini boşa çıkarır, kanaati kaldırır, kendisine büyük bir hırs verir, hiçbir şeye kanaat getirmez olur. Dünyanın hepsinin kendisinin olmasını ister. Hayatının nasıl geçtiğini bilmez, büyük sıkıntılara düşer. Böylece hem dünyasını hem de âhiretini yitirir.» Aklı olanlar bundan ibret alıp sadece dünya için çalışmaz. Ebedi hayatı için de hazırlık yapar.

21

«Yoksa Allah'ın izin vermediği bir şeyi onlara dinde şeriat kılacak ortaklan mı vardır? Şayet kesin hüküm bulunmayacak olsaydı, aralarında hemen iş olup biterdi. Doğrusu zalimlere can yakıcı azab vardır.»

Kâfirlerin, Allah'ı bırakıp da taptıkları putları yoksa kendilerine bir din mi indirdi? Halbuki **Allahü teâlâ** onların taptıklarının hak olduğuna dair kendilerine bir kitap indirmemiş tir. Buna rağmen onlar Hak dini bırakıp bâtıl dinler edinmişlerdir. Şayet Allah onların azablarını te'hir edip âhirete bırakmasaydı, diğer **peygamber**lerin ümmetleri gibi onları da inkâr ve zulümleri yüzünden hemen helak ederdi. Doğrusu zalimlere can yakıcı bir azab vardır. Onlar yaptıklarının cezasını mutlaka göreceklerdir. Hâlik-ı Zülcelâl, bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yoksa Allah'ın izin vermed'ği bir şeyi onlara dinde şeriat kılacak ortakları mı vardır? Şayet kesin hüküm bulunmayacak olsaydı, aralarında hemen iş olup biterdi. Doğrusu zalimlere can yakıcı azab vardır.»

22

«Göreceksin ki yaptıkları şeyler başlarına gelirken zalimler korkudan titrerler. İman edip sâlih amel işleyenler cennet bahçelerindedirler. Rablerinin katında onlara diledikleri vardır. Bu, işte büyük lütfün ta kendisidir.»

Hâlik-ı Mutlak, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, sen kıyamet günü, yaptıkları başlarına geldiği zaman kâfirlerin titrediğini görürsün. İman edip sâlih amel işleyenler cennet bahçelerindedirler.» Kâfirler, Allah tarafından gönderilen kitapları inkâr edip, **peygamber**leri yalanlamışlardır. Onlar

ömürlerini boş yere bâtıl amellerle geçirip kendilerine zulmetmişlerdir. Kendilerine zulmedenler mutlaka cezalarını göreceklerdir. Fakat iman edip sâlih amel işleyenler ise içinde ebedi kalacakları altlarından ırmaklar akan cennetlere gireceklerdir. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Allah iman edip sâlih amel işleyenleri işte böyle mükâfatlandırır. Rablerinin katında onlara istedikleri vardır. Bu, Allah'ın onlara büyük bir lütfudur. Allah katında iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

23

«İşte Allah'ın iman edip sâlih ameller işleyen kullarına müjdelediği budur. De ki: 'Ben sizden buna karşılık yakınlara sevgiden başka bir ücret istemem.' Kim bir güzellik kazanırsa biz onun güzelliğini artırırız. Muhakkak ki Allah çok yarlığayıcıdır ve mükâfat ile mukabele edicidir.»

Allahü teâlâ iman edip sâlih amel işleyen kullarına mükâfat olarak cennet nimetlerini müjdelemiştir. Bu, sadece iman edenlerin mükâfatıdır. İşte onlar iman ve amellerinin karşılığı olarak cennetlere gireceklerdir. Orada istedikleri her şey kendilerine verilecektir.

Peygamberler kendilerine gelen vahyi kavimlerine tebliğde bulunurken, onlardan buna karşılık bir ücret talep etmemişlerdir. **Peygamber**ler bütün insanları hidâyete, kurtuluşa, hakka davet etmişlerdir. Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan etmiştir: «Yâ Muhammed, de ki: 'Ben sizden buna karşılık yakınlara sevgiden başka bir ücret istemem.' Kim iman edip güzel amellerde bulunursa Allah onun yapmış olduğu amelin karşılığını kat kat verir. Çünkü Allah çok yarlığayıcıdır ve mükâfat ile mukabele edicidir.»

24

«Yoksa 'O, Allah'a karşı yalan yere iftira etti' mi derler? Allah dilerse senin kalbini mühürler ve bâtılı yok eder. Sözleriyle hakkı yerine getirir. Muhakkak ki O, kalblerde olanları bilendir.»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hakkında şöyle demişlerdir: «Muhammed, Allah'a karşı yalan yere iftira

ederek, bu sözleri kendiliğinden uyduruyor.» Halbuki onlar Allah tarafından **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e vahiy geldiğini biliyorlardı. Fakat inisimleri yüzünden ona iftira edip yalanlıyorlardı. Şayet Allah dilerse **Peygamber**inin kalbini, onların bâtıl sözlerinden korur, onun kalbinde hakkı yerleştirir ve yerine getirir. Muhakkak ki O, kalblerde olanı bilir. O'nun bilgisinden hiçbir şey gizli kalmaz. O, bunu şöyle beyan ediyor: «Allah dilerse senin kalbini mühürler ve bâtılı yok eder. Sözleriyle hakkı yerine getirir. Muhakkak ki O, kalblerde olanları bilendir.»

25

«O'dur kullarından tevbeyi kabul eden. Kötülükleri bağışlayan ve yaptıklarınızı bilen.»

Allahü teâlâ, kullarının yapmış olduğu bütün amelleri, tevbeleri, ibadetleri kabul eder. G, tevbesini kabul ettiği kulların günahlarını afveder, kusurlarını bağışlar, kullarının yaptıklarının hepsini bilir. Ona göre mükâfat veya mücâzat verir. Kimseye haksızlık yapılmaz, herkese amelinin karşılığı verilir. Biri şirkten dönüp yapılan tevbedir. Kâfirlerin ve mürtedlerin yaptıkları tevbe. Biri de şirkten başka günahlar için yapılan tevbe. Bu da ikiye ayrılır: Biri Allah ile kul arasında meydana gelen günahtan dolayı yapılan tevbe. Allah'ın emirlerinin terk edilip, yasaklarının yapılmasıyla meydana gelen günahtan dolayı yapılan tevbe. Bunların tevbesi terk edilen şeyleri kaza edip, yasaklardan sakınmak suretiyle tevbe istiğfar etmektir. İkincisi de kullar arasında meydana gelen günahtan dolayı yapılan tevbedir. Bu tevbenin kabulü hak sahibine hakkı verilmek suretiyle yapılır. Şayet hak sahibine hakkı verilmezse yapılan tevbe Allah katında kabul olmaz. Bunlar da şöyle sıralanabilir:

Kul hakkı, zina, hırsızlık, iftira, gıybet, başkalarını kandırmak, başkalarına küfretmek. Bunların hepsinden helâllik almadıkça, yapılan tevbe kabul olmaz. Çünkü bunlar kul hakkıdır. Tevbe, bir daha eski yapılanlara dönmemek şartıyle ihlâs ve samimiyetle yapılırsa o zaman kabul olur. Muhammed ibn Mutarrak şöyla demiştir: «Ben bazı muteber kitaplarda gördüm ki, **Allahü teâlâ** 'bu âdemoğulları ne acaiptir. Günah işlerler, benden başka günahları

bağışlayan olmadığım de bilirler ve tevbe ederler. Fakat ne o günahları terk ederler ve ne de benim rahmetimden ümidini keserler, günah işledikçe tevbe ederler. Ben de melekleri, o kullarımın günahlarını bağışladığıma şahit tutarım'» buyurmuştur. Kullarım günah işledikçe yaptıkları tevbeleri kabul ederim buyurulmasının anlamı şudur. Allah, ihlâsla tevbe edenlerin tevbesini kabul eder. İhlâsla yapılmayan tevbeler belki de kulun yapmış olduğu günahtan daha büyüktür.

26

«İman edip sâlih amellerde bulunanlara icabet eder ve onlara fazlından artırır. Kâfirlere gelince onlar için çetin bir azab vardır.»

îman edip sâlih amel yapanların duasını **Allahü teâlâ** kabul eder, istediklerini verir. Mükâfat olarak onları cennetine koyar. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Kâfirlere ise çetin bir azab vardır. Bu, onların küfür ve zulümlerinin karşılığıdır. Allah katında iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «İman edip sâlih amellerde bulunanlara icabet eder ve onlara fazlından artırır. Kâfirlere gelince onlar için çetin bir azab vardır.»

27

«Şayet Allah kullarına rızkı bol bol vermeydi yeryüzünde azgınlık ederlerdi. Ama O dilediğine bir ölçüye göre indirir. Muhakkak ki O, kullarından haberdardır, onları görendir.»

Allahü teâlâ şayet kullarına çalışmadan bol bol rızık verseydi, onlar yeryüzünde azıp bozgunculuk yaparlardı. Fakat herkese çalıştığının karşılığını verir. İmam-ı Ebû'l-Leys Süfyân'dan, Süfyân da İbrahim'den rivayete göre bu âyetin mânâsını şöyle tefsir etmişlerdir: Şayet **Allahü teâlâ** hiç çalışmadan kullarına rızık verseydi, onlar hayra asla yaklaşmazlar, yeryüzünde fesad çıkarıp bozgunculuk yaparlardı. Bunun için herkese çalıştığının karşılığım vermiştir. Bunların herbirisini bir işle meşgul etmiştir ki, kendi işleriyle meşgul olup yeryüzünde fesat çıkarıp bozgunculuk yapmasınlar. Eğer insanlar geçimlerini te'ının için çalışmazlarsa

mutlaka başka şeylerle meşgul olurlar. Bunun neticesi de onları yeryüzünde fesada, huzursuzluğa, azgınlığa götürür.

Rızık mevzuunda insanlar üç kısma ayrılmışlardır. Bunlardan ikisinin görüşü bâtıldır. Birisinin görüşü haktır. Bâtıl olanların görüşleri şudur: Birincinin görüşü «rızkımı, ben kendim kazanıyorum. Elde ettiğim rızık çalışmamın karşılığıdır» diyerek **Allahü teâlâ**'nın Rezzâk u Âlem olduğunu unutur. Bu küfürdür. Bu iddiaya göre kul rızkım kendisi kazanmış ve elde etmiş olur. Halbuki her şeyi yaratan, var eden, rızkı veren Allah'tır. İnsanların çalışması o rızkın elde edilmesi için bir sebebtir. İkinci görüş «rızkı veren Allah'tır. Fakat benim kazancımın karşılığını bana veriyor» diyerek, kul kendi fiilini Allah'a ortak koşmuştur. Onun inancına göre kendisi çalışmadan Allah'ın rızık vermesi düşünülemez. Ba görüş bâtıldır. Çünkü kulun çalışması rızkın elde edilmesi için bir sebebtir. Hak olan üçüncü görüş ise «Allah, Rezzâk u Âlem'dir. Her varlığın rızkını veren ve her şeye kadir olan O'dur. Çalışmadan da rızkı verir. Fakat her şeyin bir sebebi vardır, benim çalışmam da rızkın elde edilmesi için bir sebebtir. Rızkı veren Allah'tır. O'ndan başka rızkı veren yoktur.» İşte bu itikat halis mü'minlerin inancıdır. Çünkü göklerde ve yerde olanların hepsinin rızkını veren Allah'tır. O, kullarından haberdardır. Mü'min, münafık, kâfir, mûtî, fâsık demeden hepsinin rızkını verir. Kulları arasında asla ayrım yapmaz. Herkese kazancının karşılığını verir.

28

«O'dur, ümitlerini kestikten sonra yağmuru indirmekte ve rahmetini yaymakta olan, O'dur övülmeye lâyık olan dost.»

Ey insanlar, size rızık veren Allah'tır. O, rızkın sebeblerini halk edip, tanzim etmiştir. Bunlardan biri de yağmurdur. Yeryüzünün kuruyup, susuzluktan kavrulduğu zaman yağmuru gökten indirir, o yağmur vasıtasıyle yerden çeşit çeşit bitkiler, meyveler, sebzeler, tahıllar, ormanlar, meralar, bağlar, bahçeler bitirir. Bütün bunları sizin istifadeniz ve sahibine şükretmeniz için emrinize vermiştir. Şayet Allah'ın nimetlerine karşı nankörlük eder, şükretmezseniz, O, üzerinizdeki nimetlerini azaltır, yağmuru indirmez, keser. İşte o zaman tazarru ile yalvarıp boyun eğersiniz. O, sizi denemek için

üzerinizdeki nimetlerini bazan azaltır, bazan da artırır. Bütün bunlar Rabbinizin nimetlerini düşünüp şükretmeniz içindir. Eğer O yağmuru indirmezse, onu sizin üzerinize kim indirecektr? Yüce Halk bunu şöyle beyan ediyor: «O'dur, ümitlerini kestikten sonra yağmuru indirmekte ve rahmetini yaymakta olan. O'dur övülmeye lâyık olan dost.»

29

«Göklerin, yerin ve bunlar içinde yayıp ürettiği canlıların yaratılışı O'nun âyetlerindendîr. O, dileyince bunları toplamaya da hakkıyle kadirdir.»

Ey insanlar, göklerin, yerin ve bunlar içindeki varlıkların yaratılışı ve nizamı Allah'ın varlığına, birliğine, kudretine delâlet eden âyetlerdendir. O, kıyamet günü bunları bir araya getirmeye kadirdir. Gökleri, yeri ve bunlar arasındakileri yoktan var eden Allah, öldükten sonra tekrar bu canlıları diriltmeye kadir değil inidir? Elbette kadirdir. Münkirler, gökleri, yeri ve bunların içindekileri kimin yarattığım hiç düşünmüyorlar mı ki, öldükten sonra kıyamet günü tekrar dirilmeyi inkâr ediyorlar? Her şeye kadir olan Allah öldükten sonra tekrar diriltmeye kadir değil midir? Bunda şüphe edenler neden yaratılışlarını düşünmüyorlar?

30

«Başınıza gelen bir musibet kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir. Bununla beraber O çoğunu afveder.»

31

«Yeryüzünde O'nu aciz bırakamazsınız. Allah'tan başka bir dostunuz ve yardımcınız da yoktur.»

Ey insanlar, başınıza gelen musibetler ellerinizle işlediklerinizin cezasıdır. Bununla beraber O günahlarınızın çoğunu afveder, bağışlar. Siz yeryüzünde O'nu aciz bırakamazsınız. Sizin O'ndan başka yardımcınız ve dostunuz da yoktur. İmam-ı Dahhak'ın rivayetine göre: Kur'an'ı öğrenip unutanların başlarına gelen musibetler onu unuttukları içindir. **Allahü teâlâ** dilerse Kur'an'ı unuttukları için onlara azab eder, dilerse bağışlar. Allah'ın azabını

sizden giderecek hiç kimse yoktur. Sizin veliniz ve yardımcınız da yalnız O'dur.

32

«Denizde dağlar gibi akıp giden gemiler de O'nun âyetlerindendir.»

33

«Dilerse O, rüzgârı durdurur da denizin yüzünde durakalırlar. Muhakkak ki bunlarda sabırlı olan ve şükreden kimseler için âyetler vardır.»

Ey insanlar, batmadan denizin yüzünde dalgalar arasında dağlar gibi yüzen ve rüzgârlar vasıtasıyle sizi istediğiniz yere götüren gemiler de Allah'ın âyetlerindendir. O dilerse gemileri sevk eden rüzgârı durdurur da denizin üstünde durakalırsınız. Veya denizin dalgalarıyla sizi gemide beşik gibi sallar da korkudan ne yapacağınızı şaşırır kalırsınız. Muhakkak ki bunlarda sabırlı olan ve şükreden kimseler için âyetler ve hikmetler vardır. Aklı olanlar bunlardan ibret alıp **Allahü teâlâ**'nın kudretini anlar.

34

«Yahut yaptıklarına karşılık onları helak eder. Birçoğunu da bağışlar.»

35

«Âyetlerimiz üzerinde tartışanlar kendilerine kaçacak bir yer olmadığını bilsinler.»

Yüce Halik, kullarının yaptığı küfür ve isyana karşılık dilerse anında onları helâk eder. Fakat onları yaptıklarına karşılık hemen helak etmemiş iman edip tevbe ederler diye mühlet vermiştir. Birçoğunun kusurlarını da bağışlamıştır. Âyetlerini inkâr edip, yalanlayanlar kıyamet ganü kaçıp, azabından kurtulacak yer bulamayacaklardır. Onlar muclaka inkâr ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir. O'nun azabından kurtulmak için kaçacak yer yoktur. Ve kimse de O'nun azabından bir başkasını kurtaramaz. Hem Allah'ın zelil kıldığını kimse aziz edemez, aziz kıldığını da kimse zelil edemez. İzzet de şeref de ancak Allah'a iman edenlerindir.

36

«Size verilen herhangi bir şey yalnızca dünya hayatının bir geçimliğidir. Allah katında olan ise hem daha iyi, hem de daha bakîdir; Bu iman edenler ve Rablerine tevekkül edenler içindir.»

Ey insanlar, size verilen herhangi bir şey dünya hayatının bir geçimliğidir. Bir müddet ondan istifade edersiniz. Sonra onu terk edersiniz. Allah katında olan ise hem daha iyi, hem daha hayırlıdır ve bakîdir. Allah iman edip sâlih amel işleyenlerin ecrini asla zayi etmez. Onların mükâfatını kat kat verir. İman etmeyenler ise elim bir azaba uğrayacaklardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır.

37

«Büyük günahlardan ve hayâsızlıktan çekinenler, öfkelendiklerinde bile bağışlayıcıdırlar.»

îman edip sâlih amel işleyenler, büyük günahlardan ve hayâsızlıktan sakınanlar öfkelendikleri zaman bile, öfkelerini yutup bağışlayıcıdırlar. Buğz edip kimseden intikam almayı düşünmezler.

38

«Rablerine icabet edenler ve namazı dosdoğru kılanların işleri aralarında müşavere iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da onlar infak ederler.»

Rablerinin emrine uyup namazlarını dosdoğru kılanlar ve Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği şeylerden infak edenler işlerini aralarında müşavere ile yaparlar. Kendi nevalarına uymazlar, her işlerinde Allah'ın rızasını kazanmak için hareket ederler.

39

«Onlar ki, kendilerine zulüm vâki olunca elbirlik olurlar.»

İman edenler, kendilerine zulüm vâki olunca elbirlik olurlar. Ellerine fırsat geçtiği halde intikam almak arzusuna düşmezler. Aklı olanlar bütün bunların güzel ahlâktan ileri geldiğini bilirler. Mü’mine yakışan da budur.

40

«Bir kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülüktür. Kim de bağışlar ve barışı sağlarsa ecri Allah'a aittir. Muhakkak ki Allah zulmedenleri sevmez.»

Bir kötülüğün karşılığı ona denk bir kötülüktür. Kim de kendisine kötülük yapanı bağışlar, afveder ve barışı sağlarsa onun ecri Allah'a aittir. Muhakkak ki Allah zulmedenleri sevmez. Ancak tevbe edip sâlih amel yapanlar müstesnadır. Allah onların tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar, kusurlarını afveder. Zeyd ibn Eslem'in rivayetine göre tevbe edip, bağışlayıcı ve afvediciler üç gurubtur: Bunların bir gurubu Medine'de, iki gurubu da Mekke'dedir. İki gurubtan birinin âdeti, kendilerine yapılan zulümlere sabredip sahiplerini af etmeleridir. Diğer gurub ise kendilerine yapılan haksızlığın intikamını almak isterler. «Rablerine icabet edenler ve namazı dosdoğru kılanların işleri aralarında müşavere iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan da onlar infak ederler.» âyeti bunlar hakkında nazil olmuştur. Medine'dekiler hakkında da:

«Onlar ki, kendilerine zulüm vâki olunca elbirlik olurlar.» âyeti nazil olmuştur. Onlar kendilerine yapılan zulüm ve haksızlıklara sabredip sahiplerini bağışlamışlardır. **Allahü teâlâ** onları överek «kim de bağışlar ve barışı sağlarsa ecri Allah'a aittir. Muhakak ki Allah zulmedenleri sevmez.» buyurmuştur.

Rivayete göre bir gün Ebû Bekir (radıyallahü anh), **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in yanında otururken münafıklardan tanımadığı biri gelir ve ona sövüp hakaret etmeye başlar. O söverken Allah Resulü de tebessüm eder. Ebû Eskir (radıyallahü anh) kendisine karşı yapılan hakarete dayanamaz, karşılık verir. Bunun üzerine **Peygamber**imiz oradan kalkar gider. Arkasından Ebû Bekir de gider ve «Ey Allah'ın Resulü, o adam bana söverken siz gülüyordunuz, ben ona cevap verince hemen kalktınız, bunun sebebi nedir?» diye sorar. Allah Resulü de «o sana söverken bir melek inmiş, senin tarafından ona cevap veriyordu, onun için gülüyordum. Sen ona cevap vermeye başlayınca melek gitti, yerine şeytan geldi. Ben, şeytan ile aynı yerde oturamam, onun için kalktım» der. İşte o zaman kim de bağışlar ve barışı sağlarsa ecri Allah'a aittir.» âyeti nazil olmuştur.

41

«Zulüm gördükten sonra hakkını alanlara, işte onlara karşı durulmaz.»

Kim kendisine yapılan zulmün ardından hakkını alırsa bunlar aleyhinde mes'uliyete bir yol yoktur. Fakat zulme mukabil zulmetmek helâl değil, haramdır. Zulme uğrayanlar adaletle haklarını aldıkları takdirde mes'ul değillerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Zulüm gördükten sonra hakkını alanlara, işte onlara karşı durulmaz.»

42

«Ancak insanlara zulmedenlere ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere karşı durulmalıdır. İşte onlara elîm azab vardır.»

Allah'ın emirlerine isyan edip, insanlara zulmedenlere ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık yaparak fesat çıkaranlara karşı durulmalıdır. Allah'ın emirlerine isyan edip yeryüzünde taşkınlık yaptıkları için onlara elim bir azab vardır. Bu, onların zulümlerinin cezasıdır. Yeryüzünde fesat çıkarıp zulmedenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

43

«Bununla beraber kim de sabreder ve bağışlarsa işte bu şüphesiz azmedilmeye değer işlerdendir.»

Bununla beraber kim kendisine yapılan zulme sabreder ve bağışlarsa, işte bu şüphesiz azmedilmeye ve övülmeye değer işlerdendir.

44

«Kimi de Allah saptırırsa bundan sonra artık onun bir dostu yoktur. Göreceksin ki o zalimler azabı gördükleri zaman 'geri dönecek bir yol yok mudur' diyeceklerdir.»

Allah kimi saptırırsa, bundan sonra artık onun bir dostu yoktur. Allah'tan başka onu hidâyete erdirecek kimse de yoktur. Kıyamet günü kâfirler azabı gördükleri zaman «acaba geri dünyaya dönecek bir yol yok mu? Oraya dönsek de iman edip sâlih amel işlesek ve bu

azaba uğramasak» diyeceklerdir. Fakat onların bu istekleri asla kabul edilmeyecektir. Çünkü kıyamet günü herkes amelinin karşılığım görecektir. Bu bakımdan o gün hiçbir özür kabul edilmez.

45

«Göreceksin ki zilletten başları öne eğilmiş göz ucuyla gizli gizli çevreye bakarken ateşe sunulurlar. İman etmiş olanlar da derler ki; Hüsranda olanlar işte kıyamet günü kendilerini de, ailelerini de hüsranda bırakanlardır. İyi bilin ki muhakkak zalimler sürekli bir azab içindedirler.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirleri göreceksin ki zilletten başlarını öne eğmişler göz ucuyla gizli gizli çevreye bakarken ateşe sunulurlar. İman etmiş olanlar da derler ki: Hüsranda olanlar, işte kıyamet günü kendileri de, ailelerini de hüsranda bırakanlardır.» Ey iman edenler, iyi bilin ki kâfirler ve zalimler sürekli bir azab içindedirler. Kıyamet günü kâfirler zillete düşüp başlarını öne eğerek göz ucuyla gizlice etraflarına bakarken cehennemin bekçileri tarafından ateşe atılırlar. Onlar ateşe atılınca cennetlik olanlar «hüsranda olanlar, hem kendilerini, hem de ailelerini hüsranda bıraktılar» derler. İman etmeyenler kıyamet günü hüsrana uğrayacaklardır. Onlar için ebedî bir azab vardır. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin karşılığıdır.

46

«Onların Allah'tan başka kendilerine yardım edecek dostları da yoktur. Allah'ın saptırdığı kimsenin çıkar yolu yoktur.»

Kıyamet günü, azabta olanları Allah'ın azabından kurtaracak kimse yoktur. Allah'ın saptırdığı kimsenin çıkar yolu da yoktur. Kullarını hidâyete erdirecek olan ancak Allah'tır. O'ndan başkasını dost edinenler her zaman hüsrana uğrayacaklardır. Aklı olanlar bundan ibret alıp Allah'tan başkasını dost edinmesinler. Allah'ı dost edinenler kıyamet günü O'nun azabından emin olurlar. O, dostlarına rahmetiyle muamele eder. Hidâyete erdirdiğini kimse saptıramaz, saptırdığını da kimse hidâyete erdiremez.

47

«Allah'tan geri çevrilmesi imkânsız olan bir gün gelmezden önce Râbbinize icabet edin. O gün hiçbiriniz sığınacak yer bulamaz, inkâr da edemezsiniz.»

Ey insanlar, geri çevrilmesi imkânsız olan bir gün gelmezden önce Rabbinizin emirlerine icabet edin, yasaklarından sakının. O gün Allah'ın azabından kaçıp sığınacak bir yer bulamazsınız ve inkâr da edemezsiniz. İşte o gün iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

48

«Eğer yüz çevirirlerse biz seni onların,üzerine bekçi olarak gönderdik ya. Senin vazifen sadece tebliğdir. Gerçekten biz insana katımızdan bir rahmet tattırırsak o bununla sevinir. Ama elleriyle işledikleri yüzünden başlarına bir fenalık gelirse işte o zaman insan cidden pek nankördür.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirler eğer imandan yüz çevirirlerse sen onların iman etmeyişlerine üzülme. Biz, seni onların üzerine bekçi göndermedik ya. Senin vazifen sadece tebliğdir. Gerçekten biz sana katımızdan bir rahmet tattırırsak o bununla sevinir. Ama elleriyle işledikleri yüzünden başlarına bir fenalık gelirse işte o zaman insan cidden pek nankördür.» Allah, katından insanlara bir rızık ve bir bolluk verirse hemen buna sevinirler. Fakat elleriyle işledikleri yüzünden başlarına bir fenalık ve yokluk gelirse işte o zaman hemen nankörlük yaparlar. Kendilerine verilen bunca nimetleri inkâr ederler ve sahibine karşı nankörlük yaparlar. Aklı olanların bundan ibret alıp Allah'ın kendilerine verdiği nimetlere nankörlük yapmazlar. Gerçek mü'min her haline hamd edip, Allah'ın kendisine verdiği nimetlere şükreder.

49

«Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini yaratır. Dilediğine kız çocuğu, dilediğine de erkek çocuk verir.»

50

«Veya hem kız hem erkek çocuk verir. Dilediğini de kısır bırakır. Muhakkak ki O Âlim'dir, Kadir'dir.»

Bu âyet-i celîlelerde Hâlik-ı Zülcelâl, azametine ve büyüklüğüne işaret ederek kullarının ne kadar aciz olduğunu beyan ile şöyle buyurmuştur: «Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini yaratır. Dilediğine kız, dilediğine de erkek çocuk verir. Veya hem kız, hem erkek çocuk verir. Dilediğini de kısır bırakır. Muhakkak ki, O Âlim'dir, Kadir'dir.» Ey insanlar, her şeyi yaratan Allah'tır. Göklerin ve yerin mülkü O'nundur, her şeyi yaratan da O'dur. Erkek çocuğu ve kız çocuğu yaratan da O'dur. O, dilediğine erkek çocuğu, dilediğine de kız çocuğu verir. Kimini de kısır yapar. Her şey O'nun yaratması, dilemesi ve iradesiyle olur.

51

«Allah, bir insanla ancak vahiy suretiyle veya perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderir de, izniyle dilediğini vahyeder. Muhakkak ki O, çok yücedir, mutlak bir hüküm ve hikmet sahibidir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Yahudilerden bir gurub **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek «Ey Muhammed, **peygamber** olduğunu söylüyorsun, şayet **peygamber** isen, niçin Allah seninle konuşmuyor veya sana nazar etmiyor? Halbuki Mûsâ da **peygamber**di, onunla Allah konuştu» demişlerdir. Bunun üzerine Yüce Halik onların bu bâtıl iddialarını reddetmek için bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur.- «Allah, bir insanla ancak vahiy suretiyle veya perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderir de, izniyle dilediğini vahyeder. Muhakkak ki O, çok yücedir, mutlak bir hüküm ve hikmet sahibidir.» **Allahü teâlâ**, kullarından kimse ile konuşmamıştır. Ancak **peygamber**lerine Cebrail aracılığı ile vahyetmiştir. İşte Allah tarafından **peygamber**lere gönderilen kitaplar vahiy suretiyle gelmiştir.

52

«İşte böylece sana da emrimizle bir ruh vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi doğru yola eriştirdiğimiz bir nûr kıldık. Şüphesiz ki sen de doğru bir yolu göstermektesin.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, işte böylece sana da emrimizle bir ruh vahyettik. Sen kitap nadir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi doğru yola eriştirdiğimiz bir nûr kıldık. Şüphesiz ki sen de doğru bir yolu göstermektesin.» **Allahü teâlâ**, diğer **peygamber**lere vahyettiği gibi, sevgili **Peygamber**i **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e vahyetmiştir. Ona vahyetmeden önce, O **Peygamber**-i Zîşan Kur'ân-ı Kerim'in mahiyetini de, imanın hakikatini da bilmiyordu. Bunlar vahiyden önce onun için meçhuldü. İslâm dininin bütün esasları vahiy ile **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bildirilmiştir. Vahiy mahsulü olan Kur'an, insanlar için bir kurtuluş vesilesi, iman edenler için bir nûr, hasta gönüller için şifadır. O Kur'an, iman ile küfrü, hak ile bâtılı, hayır ile şerri, iyi ile kötüyü, helâl ile haramı, birbirinden ayırdeder. İnsanlığı hidâyete davet eder, iman edenleri ilâhî mükâfat ile müjdeler, iman etmeyenleri ise elim bir azab ile tehdit eder. İnsanlara ilmi, ahlâkı, iyiliği, fazileti, hakkı, ibadeti, hayrı, şerri, doğruluğu, saygıyı, sevgiyi öğretir. İnsanları kurtuluşa, hidâyete, hayra, imana davet eder. Onun emrine uyanlar kurtuluşa erer, uymayanlar ise helak olur, gider.

53

«Göklerde ve yerde olanların kendisine ait olduğu Allah'ın dosdoğru yolunu iyi bilin ki, bütün işler Allah'a döner, varır.»

Ey insanlar, göklerde ve yerde olanların hepsi kendisine ait olan Allah'ın dosdoğru yolunu bilin. Çünkü bütün işler Allah'a dönüp varacaktır. Zerre kadar hayır yapanlar O'nun katında mükâfatını, zerre kadar şer yapanlar da cezasını görecektir. Aklı olanlar bundan ibret alıp Allah'ın doğru yolundan ayrılmamalıdırlar. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Göklerde ve yerde olanların kendisine ait olduğu Allah'ın dosdoğru yolunu iyi bilin ki, bütün işler Allah'a döner, varır.» İşte kurtuluş yolu, saadet yolu, hidâyet yolu ve rahmet yolu budur. Allah'ın yolundan ayrılanlar mutlaka helak olacaklardır.

ZUHRUF SURESİ

Bu âyet-i celîle Mekke'de nazil olmuştur ve 89 âyet-i celîleden ibarettir. Hâ, Mim ile başlayan sûrelerin dördüncüsü ve Kur'ân-ı Kerîm'in 43. sûresi olan «Zuhruf», Şûra sûresinden sonra nazil olmuştur. Sûrenin 35. âyetindeki yaldızlı zinet, altın ve gümüş mânâsına gelen «zuhruf» mânâsını taşıdığı için, bu sûreye de «Zuhruf Sûresi» ismi verilmiştir. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca hususlar şunlardır :

1- Resûl-i Ekrem'in Kur'ân-ı Kerîm ile nasıl İslâm'a davete me'ınur olduğunu beyan.

2- Müşriklerin, **Hazret-i Peygamber**'i tekzip etmeleri ve meleklerin Allah'ın kızı olduğunu söylemeleri.

3- Müşriklerin gökleri ve yeri **Allahü teâlâ**'nın yarattığını söyledikleri halde, yine de putlara tapmaktan geri durmadıkları.

4- Kâfirlerin körükörüne atalarını taklit ederek imandan yüzçevirmeleri ve bu yüzden kıyamet günü nasıl bir azaba uğrayacaklarını ihtar ederek, mü'minlerin her türlü korku ve endişeden uzak olarak cennete nail olacaklarını müjdeler.

5- İnsanların üstünlüğünün maddî servet, altın ve gümüşle değil, iman, amel ve güzel ahlâkla olduğunu bildirir.

6- **Peygamber**liğin hangi zatlara verildiğini beyan eder.

7- Hazret-i İbrahim ve bazı **peygamber**lerin kıssalarına işaret eder.

8- Bâtıla karşı mü'minlerin hakimane ve vakar içinde hareket etmelerini tavsiye eder.

1

«Hâ, Mim.»

2

«Apaçık kitaba and olsun ki.»

Hâ, Mim'in mânâsı yukarda geçen sûrelerde beyan edilmiştir, oraya müracaat edilmelidir. Allah tarafından Cebrail vasıtasıyle **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gönderilen bu Kur'an insanlara imanı küfrü, helâli ve haramı, iyiyi

kötüyü, hayrı şerri, hakkı bâtılı, cennet ve cehennemi, mükâfat ve mücâzatı, güzel ahlâkı beyan edsr.

3

«Düşünesiniz diye gerçekten biz onu Arapça bir Kur'an kılmışızdır.»

Ey insanlar, üzerinde düşünüp mânâsını anlamanız ve hükmüyle amel etmeniz için Yüce Halik Kur'an'ı Arapça olarak indirmiştir. Şayet başka lisan üzere indirilmiş olsaydı belki de insanlar onun mânâsını ve hükümlerini gereği gibi anlayıp tatbik edemezlerdi. Kur'ân-ı Kerîm, sadece bir millete veya bir topluma gönderilmemiş, bütün insanlığa gönderilmiştir. Bu bakımdan bütün insanlığa hitap eden bir kitabın lisanı cihanşümul olması lâzımdır. Lisanlar içinde en şümullüsü Arapça olduğu için Kur'ân-ı Kerîm Arapça olarak gönderilmiştir. Diğer lisanlara nisbetle okunması ve anlaşılması daha kolaydır. Bu Kur'an Yücedir, ona asla insan sözü karışmamıştır. Hâkimdir, helâl ve haramı, hakkı bâtılı, iyiyi kötüyü, hayrı şerri, imanı küfrü, mükâfatı mücâzatı, cennet ve cehennemi beyan eder. Helâl kıldığını haram, haram kıldığını helâl sayanlar dinden çıkarlar. Bu Kur'an, ilâhî kitapların sonuncusu olup, onlar üzerine hâkimdir. Onların aslı bozulmuştur, Kur'ân-ı Kerîm'in hükmü ise kıyamete kadar bakidir. Onun bir harfini, bir kelimesini veya bir âyetini inkâr eden kâfir olur. Beşer bugüne kadar onun benzerini getirememiş, bugünden sonra kıyamete kadar da getiremeyecektir. O kitapların anasıdır.

4

«O ana kitaptır, bizim nezdimizdedir. Şanı yücedir, hikmet doludur.»

Bu Kur'an ana kitaptır, Allah'ın nezdindedir. Şanı yücedir ve hikmet doludur. Her kelimesinde bir hikmet ve düşünebilenler için her kıssasında ibretler vardır. O, iman edenler için bir nûr bir öğüt ve ölü kalblere şifadır. O, insanlık için kurtuluş ve hidâyet rehberidir.

5

«Haddi aşan kimselersiniz diye sizi Kur'an'la uyarmaktan vaz mı geçelim?»

Ey insanlar, siz haddi aşan kimselersiniz diye **Allahü teâlâ** kullarına emir ve yasaklarını, helâl ve haramı, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, mükâfatı ve mücâzatı Kur'an'la bildirip, uyarmaktan vaz mı geçsin? Kur'an, beşeriyet için bir hidâyet ve kurtuluştur. Kur'an mü'minler için şifa, kâfirler için azabtır. Onun hükmüne uyanlar kurtulur, uymayanlar ise helak olur.

6

«Daha önce geçenlere nice peygambe.-ler göndermiştik.»

Hâlik-ı Zülcelâl, her kavme bir **peygamber** göndermiştir. Onlara **peygamber**leri vasıtasıyle emir ve yasaklarını bildirip imana davet etmiştir. **Peygamber**lerin davetine uyup iman edenler kurtulmuş, iman etmeyenler ise helak olup gitmişlerdir. **Peygamber**ler kavimlerini imana davet ederken, onlar tarafından birçok tepki görmüşler, tekzip edilmişler, hattâ tehdit edilmişlerdir. Fakat onlar asla kavimlerinn tehditlerine aldırmayarak Allah tarafından kendilerine gelen vahyi tebliğ etmişlerdir. Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)'in karşısına çıkan Nemrud gibi, her **peygamber**in karşısına bir Nemrud çıkmıştır. Onlar kendilerine gelen **peygamber**leri alaya almışlardır.

7

«Kendilerine gelen her **peygamber**i mutlaka alaya alırlardı.»

Kâfirler, kendilerine gelen her **peygamber**i mutlaka alaya alarak yalanlamışlardır. İşte onlar inkâr ve zulümlerinin cezasını görmüşlerdir. Allah'ın âyetlerini inkâr edip, **peygamber**lerini yalanlayanlar mutlaka cezalarını göreceklerdir.

8

«Biz de bunlardan daha güçlü olanları helak etmişizdir. Öncekilere dair nice misaller geçmiştir.»

Allahü teâlâ, **peygamber**leriyle alay edip, âyetlerini yalanlayanları helak etmiştir. Halbuki onlar bunlardan daha güçlü, daha kuvvetli, daha varlıklı ve daha çoktular. Buna rağmen onların

güçlü, kuvvetli, varlıklı ve çok olmaları kendilerini asla Allah'ın azabından kurtaramamıştır. İnsanların ibret alıp helak olanların düştüğü duruma düşmemeleri için öncekilere dair Yüce Halik nice misaller vermiştir. Aklı olanlar bunlardan ibret alıp onların durumuna düşmez.

9

«Yemin olsun ki onlara: 'Gökleri ve yeri kim yarattı?' diye sorsan, muhakkak onlar 'onları Aziz ve Âlim olan yaratmıştır' diyeceklerdir.»

Kâfirlere, «gökleri ve yeri kim yarattı?» diye sorulsa, hiç şüphesiz «onları Aziz ve Âlim olan Allah yarattı» derler. Her şeyi **Allahü teâlâ**'nın yarattığını söylemelerine rağmen, yine de O'nu bırakıp putlara tapınışlardır. Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki onlara: 'Gökleri ve yeri kim yarattı?' diye sorsan, muhakkak onlar 'onları Aziz ve Âlim olan yaratmıştır' diyeceklerdir.» Allah, kullarının ne yaptığım bilir. Ona göre mükâfat ve mücâzat verir. Kimseye haksızlık yapmaz.

10

«O, size yeri beşik kılmış, doğru gidesiniz diye yollar açmıştır.»

Ey insanlar, Hâlik-ı Zülcelâl, geçiminizi te'ının, ihtiyaçlarınızı gidermek için yeryüzünü size beşik kılmış, istediğiniz yerlere kolayca gitmeniz için de dağlarda, ovalarda, meralarda yollar açmıştır. Bütün bunlar sizin- hidâyete erip Allah'ın nimetlerine şükretmeniz içindir. O, şükredenlerin üzerindeki nimetlerini artırır, şükretme yenlerden de alır.

11

«Gökten bir ölçüye göre suyu O indirmiştir. Biz onunla kupkuru ölü bir memlekete yeni bir hayat veririz. İşte siz de böyle çıkarılacaksınız.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ** gökten bir ölçüye göre yağmur indirip, o yağmur vasıtasıyle kupkuru ölü bir memleketi, araziyi diriltir. Ona yeni bir hayat verir. Gökten inen yağmur ile bağlar, bahçeler, meyveler, meralar, bitkiler, sebzeler, otlaklar, ormanlar

meydana gelir, hayat bulur. Gökten indirdiği yağmur ile ölü bir araziyi dirilten ve ona hayat veren Yüce Halik sizi de öldükten sonra böylece diriltip hesaba çekecektir. Ey kâfirler, bunu nasıl inkâr ediyorsunuz? Ölü bir araziyi dirilten Allah, öldükten sonra canlıları diriltmekten âciz midir? Her şeye kadir olan Hâlik-ı Mutlak, öldükten sonra canlıları tekrar diriltmeye elbette kadirdir.

12

«Bütün çiftleri O yaratmıştır. Gemilerden ve hayvanlardan sizin için binek yaratmış olan da O'dur.»

Ey insanlar, Yüce Allah sizin için çeşit çeşit bitkiler, meyveler, sebzeler, mahsuller ve etinden, sütünden, derisinden, yününden istifade etmeniz için de hayvanlar yaratmıştır. Yine sizin için karada binek hayvanları, denizde ise istediğiniz yere binip gitmeniz için de gemiler halk etmiştir. Bütün bunlar Rabbinizin nimetlerine şükretmeniz içindir. O, nimetlerine şükredenlerin mükâfatını artırır, etmeyenlerin ise mücâzatını verir.

13

«Ta ki bunların üzerine oturunca Rabbinizin nimetlerini anarak 'bunları emrimize veren ne yücedir' diyesiniz. Yoksa biz onu zaptedemezdik.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ** sizin binip istediğiniz yere gitmeniz için hayvanlar yaratıp emrinize vermiştir. Siz onların üzerlerine binince Rabbinizin nimetlerini anarak «bunları emrimize veren ne yücedir» derler. Yoksa biz onları zaptedemezdik, Allah onları bizim emrimize verdi.» Şayet Yüce Halik onları insanların emrine vermeseydi elbette zaptedemezlerdi. Bütün bunlar Allah'ın üzerinizdeki nimetlerini anıp şükretmeniz içindir.

14

«Ve biz şüphesiz Rabbimize döneceğiz.»

Ey insanlar, hiç şüphesiz sonunda Rabbinize dönecek, bu dünyada yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz. Zerre kadar hayır yapan O'nun katında mükâfatını, zerre kadar şer yapan da «cezasını görecektir.

Osman ibn Esved'in İmam-ı Mücahid'den rivayetine göre, bir insan bineğine «bismillâhirrahmânirrahîm» demeden binerse şeytan da onun arkasına biner ve ona boş şeyler söyletir. Ali ibn Ebî Rebia şöyle demiştir: «Bir gün Hazret-i Ali ile dolaşıyordum, o atına binmek üzere ayağını üzengiye koyduğu zaman «bismillâhi» dedi, bineğine oturduğu zaman da «elhamdülillah» dedi, sonra: (.....) âyetini okudu. Böylece şeytanı kendisinden uzaklaştırdı.» Mü'minlerin bundan ibret alıp hiçbir zaman besmeleyi dillerinden bırakmaması gerekir. Çünkü besmele ile başlanmayan işin sonu yoktur.

15

«Ama onlar kullarından bir kısmım O'nun bir cüzü kıldılar. Gerçekten insan apaçık bir nankördür.»

Kâfirler, **Allahü teâlâ**'nın kullarının bir kısmım O'nun bir cüzü kılmışlardır. Halbuki Yüce Halik her şeyden, münezzehtir, yücedir.

O'nun benzeri, ortağı, yardımcısı, eşi ve çocuğu yoktur. Her şey O'na muhtaçtır, O, hiçbir şeye muhtaç değildir. İnsan, O'na ortak koşmakla apaçık bir nankörlükte bulunur. Yaratanın üzerlerinde bunca nimetlerini gördükleri halde, onlara şükretmezler de Rablerine ortak koşup, nimetlerine nankörlük ederler. Allah'ın nimetlerine nankörlük yapanlar mutlaka cezalarını göreceklerdir. Şükredilmeyen nimet elden çıkar gider. Nimeti bağlayan şükürdür. Vahşi hayvanın bağdan çözülüp gittiği gibi, şükredilmeyen nimet de öylece sahibinin elinden çıkar gider. Aklı olanların bundan ibret alması gerekir.

16

«Yoksa Allah yarattıkları arasından kızları kendine alıp oğulları size mî ayırdı?»

17

«Ama Rahmân'a isnat edilen kız evlâtla onlardan biri müjdelenince hiddetinden yüzü kapkara kesilir.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Benî Melih kabilesi meleklerin **Allahü teâlâ**'nın kızları olduğunu söylemişlerdir. Onların

bu iddiasını reddetmek için Yüce Halik bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: «Yoksa Allah yarattıkları arasından kızları kendisine alıp oğulları size mi ayırdı? Ama Rahmân'a isnad edilen kız evlâtla onlardan birisi müjdelenince hiddetinden yüzü kapkara kesilir.» **Allahü teâlâ** oğuldan, kızdan, eşden, yardımcıdan münezzehtir. Bunları Allah'a isnad etmek şirktir, küfürdür.

18

«Demek süs içinde yetiştirilerek, kavga edemeyecek olduğu için mi istemiyorlar?»

Ey kâfirler, siz kızlarınızı çeşitli zinetler içinde yetiştirerek, kendileriyle kavga edemeyecek olduğunuz için mi istemiyor, onları Allah'a isnat ediyorsunuz. Siz onları Allah'a isnad etmekle ne kötü söz söylüyorsunuz. Allah her şeyden münezzehtir, yücedir?

19

«Onlar Rahmân'ın kulları olan melekleri de dişi saydılar. Yaratılışlarını mı görmüşler? Onların bu şehadetleri yazılacak ve sorguya çekileceklerdir.»

Kâfirler, **Allahü teâlâ**'nın kulları olan melekleri de dişi saymışlardır. Yoksa onlar melekler yaratılırken yanlarında mı idiler? Veya Allah onlara sorup da mı yarattı? Meleklerin dişi veya erkek olduğunu nereden biliyorlar? Onların bu şehadetleri amel defterlerine yazılıp kıyamet günü bundan sorguya çekileceklerdir. Halbuki meleklerde erkeklik, dişilik yoktur. Onlar nûranî varlıklardır. Yemezler, içmezler, evlenmezler ve beşerî bir hayat onlar için söz konusu değildir. Onlar kendilerine verilen görevi noksansız yerine getirirler.

20

«Ve derler ki: 'Eğer Rahman dilemiş olsaydı biz onlara kulluk etmezdik.' Buna dair bir bilgileri yoktur onların. Onlar sadece vehimde bulunuyorlar.»

Kâfirler şöyle demişlerdir: «Eğer Rahman dilemiş olsaydı biz onlara kulluk etmezdik.» Halbuki buna karşı ellerinde bir bilgi ve delil yoktur. Kendilerine **peygamber**ler gelip onları imana davet

etmiş, fakat onlar bu daveti kabul etmeyerek elleriyle yaptıkları putlara ve meleklere tapınışlardır. Sonra da «Eğer Rahman dilemiş olsaydı biz onlara kulluk etmezdik» diyerek **Allahü teâlâ**'ya iftira etmişlerdir.

21

«Yoksa daha önce onlara bir kitap verdik de ona mı bel bağlıyorlar?»

Yoksa daha önce **Allahü teâlâ** kâfirlere bir kitap verip de onda puta tapacaklarını mı açıkladı? Hayır, Allah **peygamber**lerden başkasına kitap göndermemiş ve tevhîd inancından başkasını da emretmemiştir. Hazret-i Âdem'den son **Peygamber** olan **Hazret-i Muhammed**'e kadar Allah tarafından gönderilen din tevhid dinidir. Hiçbir **peygamber** bunun dışında bir din getirmemiştir.

22

«Hayır, dediler ki: Doğrusu biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk. Ve biz de onların izlerinden gitmekteyiz.»

Kâfirler şöyle demişlerdir: «Hayır, doğrusu biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk ve biz de onların dini üzere gitmekteyiz, onların dinini asla terk edemeyiz.» Onlar atalarının bâtıl dinleri üzere devam etmişler, kendilerine gelen **peygamber**leri yalanlayarak alaya almışlardır. Onlar bu inkâr ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir.

23

«Senden önce herhangi bir kasabaya bir uyarıcı gönderdiğimiz vakit o kasabanın varlıklıları sadece dediler ki: Doğrusu biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk. Ve biz de onların izlerinden gitmekteyiz.»

Allahü teâlâ herhangi bir kasabaya bir **peygamber** gönderdiği zaman, o kasabanın ileri gelenleri «doğrusu biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk ve biz de onların izlerinden gitmekteyiz» demişlerdir. Halbuki babalarının gittiği yol bâtıldır, şeytanın yoludur. Kendilerine gelen **peygamber**leri yalanlayarak Allah'ın âyetlerini inkâr etmişler ve «doğrusu biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk ve biz de onların izlerinden gitmekteyiz» demişlerdir. Yüce Halik

bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, senden önce herhangi bir kasabaya bir uyarıcı gönderdiğimiz vakit o kasabanın varlıklıları sadece dediler ki: «Doğrusu biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk. Ve biz de onların izlerinden gitmekteyiz.»

24

«Şayet size babalarınızı üzerinde bulduğunuz şeyden daha doğrusunu da getirmişsem yine mi bana uymazsınız? deyince, dediler ki: Doğrusu sizin gönderildiğiniz şeyi biz inkâr ediyoruz.»

Allahü teâlâ, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, kâfirlere de ki: Şayet size babalarınızı üzerinde bulduğunuz şeyden daha doğrusunu da getirmişsem yine mi bana uymazsınız?» Bu hitap karşısında kâfirler «doğrusu sizin gönderildiğiniz şeyi biz inkâr ediyoruz» demişlerdir. Her devirde kâfirler, kendilerine gelen **peygamber**leri yalanlayarak körükörüne babalarının dinini taklit etmişlerdir. Onlar da babalarının dininin asılsız olduğunu biliyorlar, hattâ «gökleri ve yeri kim yarattı?» diye kendilerine sorulduğu zaman hiç tereddüt etmeden «Allah yarattı» diyorlardı. Bu gerçeği bildikleri halde yine de putlara tapıp **peygamber**leri ve Allah'ın âyetlerini yalanlamışlardır. Kendilerine gelen **peygamber**leri ve Allah'ın âyetlerini yalanlayanlar mutlaka inkâr ve zulümlerinin cezasını görecekerdir.

25

«Biz de onlardan intikam aldık. Yalancıların sonunun nasıl olduğuna bir bak.»

Yüce Halik, **peygamber**lerinin davetini kabul etmeyen ve onları yalanlayan toplumları helak ederek intikamını almıştır. Ey insanlar, **peygamber**leri yalanlayanların sonlarının nasıl olduğuna bir bakın. Allah onları çeşitli azablara uğratarak helak edip intikamını almıştır. Hâlik-ı Zülcelâl, **peygamber**lerini yalanlayıp, âyetlerini inkâr edenlerden mutlaka intikamını alacaktır. İşte onlar için elim bir azab vardır. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Biz de onlardan intikam aldık. Yalancıların sonunun nasıl olduğuna bir bak» buyurularak, **peygamber**leri yalanlayanların nasıl bir

azaba uğradıklarına insanların dikkti çekilmektedir. Aklı olanlar bundan ibret alır.

26

«Hani İbrahim babasına ve kavmine demişti ki: Şüphesiz ben sizin taptığınız şeylerden uzağım.»

İbrahim (aleyhisselâm) babasına ve kavmine serzenişte bulunup «şüphesiz ben sizin taptığınız şeylerden uzağım. Onlara asla tapmam.» O, kavmini ve babasını imana davet etmişti. Fakat onlar bu daveti asla kabul etmemişlerdi. Ve onlara şöyle demişti.

27

«Beni yaratan müstesna. Şüphesiz ki O, beni doğru yola iletecektir.»

İbrahim (aleyhisselâm) babasına ve kavmine «ben ancak beni yoktan var eden Allah'a ibadet ederim. Şüphesiz ki O, beni doğru yola, İslâm'ın yoluna iletecektir» der.

28

«Ve bu sözü ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı. Belki artık doğru yola dönerler.»

İbrahim (aleyhisselâm) kelime-i tevhidi ardından gelecek zürriyyeti için devamlı kalacak bir miras bırakmıştır. İbrahim (aleyhisselâm) hak üzere olduğu halde kelime-i tevhidi tekrar etmesi gerektir ki, ta kıyameto kadar neslinden iman ehlinin eksik olmayacağına işarettir. Kim kelime-i tevhidi dilinden bırakmazsa Allah onun ve neslinden iman edenlerin imanını korur. Mü'min bundan ibret alarak hiçbir zaman kelime-i tevhidi dilinden bırakmamalıdır.

29

«Belki ben bunları da, babalarını da hak ve hakikati açıklayan bir **peygamber** gelene kadar geçindiririm.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur; «Yâ Muhammed, belki ben bunları da, babalarını da hak ve hakikati açıklayan bir **peygamber** gelene kadar geçindiririm.» Hâlik-ı Mutlak,

hor kavme bir **peygamber** göndermiştir. O **peygamber**ler kavimlerini imana davet etmiştir. **Peygamber**lerin davetine uyup iman edenler kurtulmuşlar, etmeyenler ise helak olmuşlardır. **Allahü teâlâ peygamber** gönderip emir ve yasaklarını bildirmeden hiçbir kavmi helak etmemiştir. Ancak **peygamber** gönderip onları imana davet ettikten sonra, **peygamber**lerin davetine uymayan ve onları yalanlayanları helak etmiştir. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır, îman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir. "Belki ben onları da, babalarını da hak ve hakikati açıklayan bir **peygamber** gelene kadar geçindiririm» buyurulmuştur.

30

«Hakikat kendilerine geldiği vakit 'bu bir büyüdür. Ve biz onu doğrusu inkâr ediyoruz' dediler.»

Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **peygamber**lik gelip kâfirlere bu Kur'an'ı okuduğu vakit, onu inkâr edip «bu bir büyüdür. Ve biz onu doğrusu inkâr ediyoruz» diyerek «babalarımızın dininden asla dönmeyiz» demişlerdir. Halbuki babalarının yolu bâtıl yoldu. Onlar bunu bildikleri halde yine de hak dine dönmemişlerdir.

31

«Ve dediler ki: Bu Kur'an iki şehrin birinden bir büyük adama indirilmeli değil miydi?»

Müşrikler, Allah Resulünün **peygamber**liğini kabul etmeyerek şöyle demişlerdir: «Bu Kur'an iki şehrin birinden bir büyük adama indirilmeli değil miydi de, Muhammed'e indirildi?» Onların büyük adam dedikleri Mekke'de Velid ibn Mugıyre, Taif de Ebû Mes'ud Sakafî'dir. Bu iki şahıs mal ve nesep itibariyle müşriklerin ileri gelenlerindendi. Kâfirler, **Peygamber**'in zengin ve kalabalık bir aileden geleceğini zannetmişlerdir. Bunun için de yetim birisinin **peygamber** olmasını kabullenememişlerdir. Halbuki **peygamber**lik ne zenginlikledir, ne varlıkladır ve ne de çoklukladır. Yüce Allah kimi dilerse onu **peygamber** seçer. O sadece Allah vergisidir. Kimsenin çalışmasıyla, elde edilmez. O, kullan

içinden dilediğini **peygamber** seçer. Kimse de O'nun seçtiğine itiraz edemez ve «o neden **peygamber** oldu, ben olacaktım veya benim soyumdan gelecekti de» diyemez.

32

«Yoksa onlar Rabbinin rahmetini mi paylaştırıyorlar? Dünya hayatında onların maişetlerini biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır.»

Kâfirler, **peygamber**lik hususunda yoksa **Allahü teâlâ**'nın rahmetini mi dilediklerine paylaştırıyorlar? Allah, kulları arasından dilediğini **peygamber** seçer. Kimse O'nun yaptığına müdahale edemez. Halbuki Allah dünya hayatında onların ve bütün varlıkların maişetlerini paylaştırır. İnsanlar birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılasınlar diye kimini kiminden üstün kılmıştır. Kimini padişah, kimini hizmetçi, kimini amir, kimini memur, kimini zengin, kimini fakir, kimini çiftçi, kimini işçi kılmıştır. Fakat Allah'ın rahmeti onların biriktirdikleri dünya malından, zinetinden, varlığından çok daha hayırlıdır. Çünkü dünya nimetleri geçicidir, âhiret nimetleri ise ebedîdir. Elbette ebedi olan nimetler geçici olan nimetlerden daha hayırlı ve daha üstündür. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır.»

33

«Şayet insanların bir tek inkarcı ümmet olması gibi bir mahzur olmasaydı, Rahmân'ı inkâr edenlerin evlerinin tavanlarını, üzerinde yükseldikleri merdivenleri, gümüşten yapardı.»

Kâfirler, dünyalığı çok olanın Allah katında bir üstünlüğe sahip olduğunu sanmasınlar. Şayet insanların bir tek inkarcı ümmet olması gibi bir mahzur olmasaydı, Rahman'ı inkâr edenlerin evlerinin tavanlarını, üzerinde yükseldikleri merdivenleri gümüşten yapardı. Bunları gümüşten veya altından yapmak **Allahü teâlâ**'ya zor değildir. Çünkü göklerin ve yerin sahibi, maliki ve anahtarları O'nun elindedir. Yüce Halik bu gerçeği şöyle ifade buyurmuştur: «Şayet insanların bir tek inkarcı ümmet olması gibi bir mahzur

olmasaydı, Rahmân'ı inkâr edenlerin evlerinin tavanlarını, üzerinde yükseldikleri merdivenleri, gümüşten yapardı.»

34

«Evlerinin kapılarını ve üzerine yaslanacakları tahtları da.»

35

«Ve altına boğardık. Bunların hepsi sadece dünya hayatının geçimliğidir. Rabbînin katında âhiret müttekîler içindir.»

Şayet mü'minlerin gönülleri meyledip kâfirlerin ellerindeki mallara tamah etmeselerdi, **Allahü teâlâ** kâfirlerin evlerinin kapılarını, oturdukları koltukları altından yayar ve dünya nimetlerini onların üzerine yağmur gibi yağdırırdı. Hayatları boyunca onların başlarını ağrıtmaz ve hastalık vermezdi. Bütün bunlar dünya içindir. Âhiret nimetleri ise müttekiler içindir. İşte o nimetler daimîdir. Dünya nimetleri ise geçicidir. Hâlik-ı Mutlak, bunu şöyle beyan ediyor: «Ve altına boğardık. Bunların hepsi sadece dünya hayatının geçimliğidir. Rabbinin katında âhiret müttekîler içindir.» Aklı olanlar bundan ibret alıp ebedî kalacak olan nimetler için hazırlık yapmalıdırlar. Zira ebedî kalacağımız yer orasıdır. Dünya ise fanidir, geçicidir, nimetleri de öyledir. Ne yazık ki insanların birçoğu ebedî olan âhiret yurdunu unutup geçici dünya ile ömrünü bitirmektedir. Böylece onlar kendilerine yazık etmişlerdir.

36

«Rahmân'ı anmaya göz yumana, yanından ayrılmayacak bir şeytanı arkadaş veririz.»

37

«Şüphesiz ki onlar, bunları yoldan alıkorlar. Bunlar da doğru yolda olduklarını sanırlar.»

Kim Rahmân'a ve Kur'an'a iman etmekten yüz çevirirse Allah, ona yanından ayrılmayan bir şeytanı arkadaş verir. Şeytan da onları Allah yolundan alıkoyar ve yaptıkları kötü amelleri kendilerine güzel gösterir. Onlar da doğru yolda olduklarını sanırlar. Yüce Halik, bunu şöyle beyan ediyor: «Rahmân'ı anmaya göz yumana, yarından

ayrılmayacak bir şeytanı arkadaş veririz. Şüphesiz ki onlar, bunları yoldan alıkorlar. Bunlar da doğru yolda olduklarını sanırlar.»

38

«Nihayet bize gelince der ki: Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arasındaki kadar uzaklık olsaydı. Sen ne kötü arkadaşmışsın.»

Kıyamet günü şeytanın dostları onunla beraber **Allahü teâlâ**nın huzuruna gelip uğrayacakları azabı gördükleri zaman şeytana dönüp «keşke seninle benim aramda doğu ile batı kadar uzaklık olsaydı. Beni görüp kandırmasaydın ve ben de bugün bu azaba uğramasaydım. Ben, senin yüzünden hakkı inkâr edip **peygamber**leri yalanladım, imandan yüz çevirdim, şimdi de bu azaba uğruyorum. Sen ne kötü arkadaşmışsm» diyecekler ve nadim olduklarını söyleyerek, Yüce Hâlik'tan aflarını niyaz edeceklerdir. Hâlik-ı Zülcelöl onların bu isteklerini asla kabul etmeyecektir.

39

«İkiniz de zalim olduğunuz için bugün nedametin hiç faydası yoktur. Muhakkak ki azabta müştereksiniz.»

Kıyamet günü kâfirler nadim olup, şeytanın kendilerini saptırdığım söyleyerek Hâlik-ı Zülcelâl'e el açıp af dileyeceklerdir. Yüce Hark onların özürlerini kabul etmeyerek şöyle buyuracaktır: «İkiniz de zalim olduğunuz için bugün nedametin hiç faydası yoktur. Muhakkak ki azabta müştereksiniz.» Çünkü dünyada kendilerine **peygamber**ler gelip onları imana davet etmiştir. Onlar **peygamber**leri yalanlayarak yapılan daveti kabul etmemişler, körükörüne şeytanın vesvesesine uyup Allah'a eş koşmuşlardır. Halbuki onlar ne şeytanı görmüşler ve ne de şeytan onlara bir elçi göndermiştir. Buna rağmen yine de onun vesvesesine uyup hak yoldan ayrılmışlardır. Bunun için onlar inkâr ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir.

40

«Sen mi duyuracaksın sağırlara? Körleri ve apaçık sapıklıkta olanları yoksa sen mi doğru yola eriştireceksin?»

Peygamberlerin davetine uymayıp imandan yüz çevirenleri hakkı görüp işitmeyenleri **Allahü teâlâ** körlere, sağırlara, dilsizlere benzetip sevgili Peygamberine şöyle buyurmuştur: «Yâ Muhammed, sen mi duyaracaksan sağırlara? Körleri ve apaçık sapıklıkta olanları yoksa sen mi doğru yola eriştireceksin?» Allah'ın hidâyete erdirmediğini hiç kimse hidâyete erdiremez.

41

«Seni onlardan uzaklaştırsak da muhakkak ki biz onlardan intikam alırız.»

42

«Yahut da onlara vaadettiğimizi sana gösteririz. Çünkü biz onlara karşı gücü yetenleriz.»

Hâlik-ı Mutlak, iman etmeyenlerden mutlaka intikamını alacaktır. Kâfirlerden hem bu dünyada intikamını alır ve hem de âhirette onlar için içinde ebedî kalacakları elim bir azab hazırlamıştır, Bunu sevgili Peygamberine şöyle beyan ediyor: «Yâ Muhammed, seni onlardan uzaklaştırsak da muhakkak ki biz onlardan intikam alırız. Yahut da onlara vaadettiğimizi sana gösteririz. Çünkü biz onlara karşı gücü yetenleriz.» **Allahü teâlâ**'nın her şeye gücü yeter, bir anda bütün varlıkları yok eder. Kimse O'nun yaptığına müdahale edemez. Mü'min hiçbir zaman Allah korkusunu aklından çıkarmamalı ve her an hazırlıklı olmalıdır. Zira bu fanî âlemden ne zaman göç edeceğini kimse bilemez.

43

«Sen sana vahyolunana sarıl. Muhakkak ki sen dosdoğru yol üzerindesin »

44

«Doğrusu bu sana ve kavmine bir öğüttür. Ondan sorguya çekileceksiniz.»

Yüce Halik, sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor: «Yâ Muhammed, sen sana vahyolunana sarıl. Muhakkak ki sen dosdoğru yol üzerindesin. Doğrusu bu sana ve kavmine bir öğüttür. Ondan sorguya çekileceksiniz.» Bu emir Peygamberimiz (sallallahü aleyhi

ve sellem)'in şahsında ümmetinedir. Çünkü Kur'an nimettir. O, imam küfrü, hakkı bâtılı, iyiyi kötüyü, hayrı şerri, helâli ve haramı, mükâfatı ve mücâzatı, cenneti ve cehennemi, önceki kavimlerin helak olma sebeblerini bildirmiş ve onların uğradıkları azaba uğramamaları için kendilerini uyarmıştır. Bu nimetin şükrünü eda etmeyenlere Hâlik-ı Zülcelâl, soracaktır. Şükrünü eda edenlere mükâfatını, etmeyenlere de cezasını verecektir. Çünkü Kur'an Allah tarafından insanlara bir öğüt ve bir uyarıcı olarak gönderilmiştir. Onun emrine uyanlar kurtulmuş, uymayanlar ise helak olmuştur. Zira Kur'an'ın emri Allah'ın emridir, onun yolu **Hazret-i Peygamber**'in yoludur.

45

«Senden önce gönderdiğimiz **peygamber**lerden sor. Biz Rahmân'dan başka ibadet edilecek tanrıları meşru kılmış mıyız?»

Hâlik-ı Zülcelâl, her kavme bir **peygamber** göndermiştir. O **peygamber**lerin hepsi insanları imana ve Allah'a ibadete davet etmiştir. Yüce Halik bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Senden önce gönderdiğimiz **peygamber**lerden sor. Biz Rahmân'dan başka ibadet edilecek tanrıları meşru kılmış mıyız?» Bu hitap **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şahsında insanlaradır. Bundan maksat şudur: «Ey insanlar, siz sizden önceki ümmetlere sorun. Onlara gelen **peygamber**lerden hiçbiri insanları Allah'tan başkasına ibadete davet etmiş midir? Elbette o **peygamber**lerin hiçbiri insanları Allah'tan başkasına ibadete davet etmemiştir. Onlar etmediği gibi son **Peygamber Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) de Allah'tan başkasına asla insanları ibadete davet etmemiştir. Fakat her **peygamber** kavmi tarafından yalanlanmış, alaya alınmıştır. Sonunda onlar inkâr ve zulümlerinin cezasını görmüşlerdir.

46

«Yemin olsun ki biz Mûsâ'yı âyetlerimizle Firavun'a ve erkânına göndermiştik. Ve demişti ki: Şüphesiz ben âlemlerin Rabbinin elçisiyim.»

Allahü teâlâ, Mûsâ (aleyhisselâm)'yı mucizelerle beraber Firavun ve kavmine **peygamber** olarak göndermiştir. O, Firavun ve kavmine gelip «ben âlemlerin Rabbinin elçisiyim. Sizi O'na imana davet ediyorum» demişti. Firavun ve kavmi bu daveti kabul etmeyerek ona gülmüşlerdi.

47

«Onlara âyetlerimizle gelince onlar bunlara gülüvermişlerdi.»

Mûsâ (aleyhisselâm), Firavun ve kavmine mucizelerle gelip onları imana davet edince, o mucizeleri gören Firavun ve kavmi, Mûsâ (a s)'yı alaya alarak gülmeye başlamışlar ve o mucizelerin sihir olduğunu söylemişlerdir. **Allahü teâlâ**, Mûsâ (aleyhisselâm)'ya öyle bir mucize vermiş ki, elindeki âsâ büyük bir ejderha oluyor, elini koynuna sokup çıkardığı zaman eli bembeyaz oluyor. Bunları gören kâfir toplum mucize olduğuna inanmıyor, sihir olduğunu söylüyordu.

48

«Onlara biri diğerinden daha büyük olmayan hiçbir âyet göstermedik. Doğru yola dönmeleri için azaba uğrattık.»

Allahü teâlâ onları iman edip doğru yola gelmeleri için çeşit çeşit azaba uğratmıştır. Bu azabın her biri bir sonrakinden daha şiddetlidir. Kavmi, Mûsâ (aleyhisselâm)'nın bütün ısrarlarına rağmen imandan yüz çevirip putlara tapmışlardır. Onlar **peygamber**lerini yalanlayıp putlara taptıkları için kendilerine zulmetmişlerdir. Yüce Halik de onların imana dönmeleri için zaman zaman üzerlerine azab göndermiştir. Bu azablar birbirinden farklı ve bir sonraki bir öncekinden daha şiddetlidir. Önce üzerlerine kızgın bir ateş göndermiş yine iman etmemişler. Ardından bağlarına, bahçelerine ve ekinlerine afat vermiş yine iman etmemişlerdir. Sonra büyük bir tufan göndermiş «ey Mûsâ, Rabbine duâ et de bizi bu musibetten kurtarsın, sana iman edeceğiz» demişler, o tufandan kurtulduktan sonra yine eski hallerine dönmüşlerdir. Sonra üzerlerine çekirgeyi musallat etmiştr. Çekirge onların bağlarını, bahçelerini, ekinlerini, yemeklerini, evlerinin kapılarını, elbiselerini, saçlarını, yatak ve yorganlarını yemiştir. Bu çekirge salgınından kurtulamayan zalimler «ey Mûsâ, Rabbine duâ et de bizi bu

musibetten kurtarsın, sana iman ederiz» demişlerdir. Bu durumdan kurtulunca verdikleri sözden dönmüşler vaadlerini unutmuşlar ve yine eski hallerine dönmüşlerdir.

Sonra onların üzerine bit ile ağaç kurtlarını göndermiştir. Bu haşaratlar onların bütün ekinlerini, yiyeceklerini yemiş ve kendilerini aşırı şekilde rahatsız etmiş, yemeye bir şey bulamaz olmuşlardır.

Bu musibetten kurtulmak için Mûsâ (aleyhisselâm)'ya müracaat ederek «ey Mûsâ, Rabbine duâ et de bizi bu musibetten kurtarsın. Biz de sana iman edelim» demişlerdir. Onlar bu musibetten kurtulunca yine iman etmemişler eski hadlerine dönmüşlerdir. Bu musibetlerden ders alıp iman etmeyen zalimlerin üzerine bu defa **Allahü teâlâ** kurbağa musallat etmiştir. Kurbağa onların evlerini, sokaklarını istilâ etmiş, basacak oturacak ve yatacak yer bulamamışlardır. Yattıkları zaman üzerlerine yüzlerce kurbağa yığılır, yiyeceklerini yer ve içeceklerini içermiş. Bu musibetten de kurtulmak için yine Mûsâ (aleyhisselâm)'ya koşmuşlar ve «ey Mûsâ, Rabbine duâ et de bizi bu musibetten kurtarsın, biz de sana iman ederiz» demişlerdir. Mûsâ (aleyhisselâm) duâ edip o musibetten kurtuldukları zaman vaadlerinden dönmüşler, sözlerinde durmamışlardır.

Bu defa Yüce Halik onların sularını kana çevirmiştir. İçecek, kullanacak su bulamazlar, kendileri ve hayvanları susuzluktan helak olacak duruma gelmiştir. Nereye koştularsa bir çare bulamamışlar, iman edenler, içtiği zaman suya dönüşür, kâfirler yaklaştığı zaman kan olur. Yine Mûsâ (aleyhisselâm)'ya koşarlar «ey Mûsâ, Rabbine duâ et de bizi bu musibetten kurtarsın, biz de sana iman edelim» derler. Mûsâ (aleyhisselâm) duâ eder üzerlerindeki musibet kalkar, fakat kâfirler sözlerinde durmazlar yine eski hallerine dönerler. Bunca azabın üzerlerine gelmesine rağmen, hatta iman edeceklerine söz verdikleri halde yine iman etmemişler, putlara tapıp kendilerine zulmetmişlerdi. Hâlik-ı Zülcelâl de, onları küfür ve zulümleri yüzünden helak etmiştir. Üzerlerine musibet geldiği zaman derhal **peygamber**lerine dönüp «bizi bu musibetten kurtar» diye yalvarıp boyun bükerlerdi.

49

«Ve dediler ki: Ey sihirbaz, sana verdiği ahde göre Rabbine bizim için duâ et de doğru yola erişelim.»

50

«Azabı üzerlerinden kaldırınca hemen sözlerinden caydılar.»

Mûsâ (aleyhisselâm)'ya inanmayan kâfirlerin üzerlerine azab geldiği zaman hemen koşup «Ey sihirbaz, sana verdiği ahde göre Rabbine bizim için duâ et de, bu azab üzerimizden kalksın ve biz de doğru yola erişelim,» demişlerdir. Mûsâ (aleyhisselâm)'nın duası ile üzerlerinden azab kalkınca hemen ahidlerinden dönerler ve sözlerinden cayarlar, eski hallerine dönerler. Onlar, bilginlerine ve mahirlere «sihirbaz» derlermiş. Mûsâ (aleyhisselâm)'a gösterdiği mucizelerden dolayı «sihirbaz» diye hitap etmişlerdi.

51

«Firavun kavmine seslendi ve dedi ki: Ey kavmim, Mısır mülkü ve altından akan şu ırmaklar benim değil mi? Hâlâ görmüyor musunuz?»

Mûsâ (aleyhisselâm), Firavun ve kavmine mucizelerle gelip onları imana davet edince o mucizeler karşısında şaşırıp kalırlar, söyleyecek bir şey bulamazlar. Bu manzara karşısında şaşkına dönen Firavun kavmini bir yere toplayarak onlara şöyle seslenir: «Ey kavmim, Mısır mülkü ve altından ırmaklar akan şu köşkler, bağ ve bahçeler benim değil midir? Siz bunların benim olduğunu görmüyor musunuz? Bütün bunlar benim Musa'dan daha üstün, daha varlıklı olduğumu göstermiyor mu? O fakir birisidir, bu haliyle nasıl **peygamber** olabilir? Siz bir fakirin sözüne uyup da babalarınızın dinini terk eder misiniz?» Firavun, Mûsâ (aleyhisselâm)'ya cevap veremeyince halkı böyle kandırmaya çalışır.

52

«Ben sözü açık söyleyemeyecek derecede zavallı olan şu adamdan değerli değil miyim?»

Mûsâ (aleyhisselâm) kekeme olduğu için kelimeleri anlatmakta zorluk çekiyordu. Bunun için Firavun kavmine «Ey kavmim, ben sözü açık söyleyemeyecek derecede zavallı olan şu adamdan daha üstün, daha değerli değil miyim?» diyerek kavmini Mûsâ (aleyhisselâm)'ya iman etmekten alıkoymaya çalışmıştır.

Hazret-i Mûsâ, Firavun'un sarayında çocukken bir gün o kâfirin sakatından tutmuş hınçla çekip birkaç tüy koparmıştır. Buna çok sinirlenen Firavun onu öldürmek istemiş, karısı «Bunu çocukluktan yaptı» diyerek ona mani olmak istemiştir. Fakat bunu hazmedemeyen Firavun «bunu bir deneyelim, o zaman çocukluktan yapıp yapmadığı ortaya çıkar» diyerek bir kabın içine altın, diğer bir kabın içine de ateşin korunu koyarlar ve getirip çocuğun önüne bırakırlar. Şayet o yavru elini altının bulunduğu kaba uzatacak olursa, Firavun bunu bilinçli yaptığım kabul ederek onu öldürecekti. Eğer elini ateşin bulunduğu kaba uzatırsa gerçekten çocukluktan yaptığına kanaat getirerek, ona bir şey yapmayacaktı. Tam o anda Cebrail gelir o küçük yavrunun elini ateşin bulunduğu kaba sokar ve Hazret-i Mûsâ oradan bir kor alır, ağzına atar. İşte o kor Mûsâ (aleyhisselâm)'nın ağzını ve dilini yakar, bu yanıktan mütevellid kekeme olur. Bunun için «(Ey Rabbim) dilimdeki düğümü çöz» diye duâ etmiştir. Firavun, kavmine şöyle diyor.

53

«Ona altın bilezikler verilmeli veya beraberinde ona yardım edecek melekler gelmeli değil mi?»

Firavun, Mûsâ (aleyhisselâm) 'yi yalanlayıp kavminin gözünde küçük düşürmek için onun varlıklı olmadığını ileri sürerek kavmine şöyle der: -Ey kavmim, şayet o **peygamber** ise neden ona altın bilezikler verilmedi? Veya beraberinde neden ona yardımcı melekler gelmedi? Bunların hiçbiri olmayan birisi nasıl **peygamber** olabilir? Halbuki ben varlıklı, avanesi çok, güzel konuşan, saygılı birisiyim. Bu bakımdan ben ondan daha üstünüm.» Firavun, **peygamber**liğin, izzet ve şerefin mal-mülk ile elde edileceğini zannediyordu. Halbuki **peygamber**lik Allah vergisidir. Yüce Halik, kularmdan istediğini **peygamber** seçer. Kimse de buna müdahale edemez. İzzet ve şeref ise ancak Allah'a iman iledir. Şayet Allah katında dünyanın

sivrisineğin kanadı kadar değeri olsaydı kâfirlere bir yudum su bile vermezdi.

54

«Firavun kavmini küçümsedi ama onlar yine de kendisine itaat ettiler. Çünkü onlar fâsık bir kavim idi.»

Firavun kavmine «Ey kavmim, ben kendime lâyık gördüğümü size de lâyık görüyorum. Sakın Musa'ya tâbi olmayın. Çünkü onda hayır yoktur. Şayet onda hayır olsaydı önce ben ona tâbi olurdum. Ben tâbi olmadığıma göre siz de ona asla tâbi olamazsınız,:» Firavun böylece kavmini küçümsemiş, fakat onlar yine Firavuna tabi olmuşlardır. Çünkü onlar fâsık bir kavim idiler.

55

«Bizi öfkelendirince onlardan intikam aldık ve hepsini suda boğduk.»

Firavun kavmiyle beraber Mûsâ (aleyhisselâm)'yı yalanlayıp, Allah'ın âyetlerini inkâr edip haddi aşmışlardı. **Allahü teâlâ** da onları küfür ve zulümlerinden dolayı suda boğarak helak edip intikamını almıştır. Çünkü onlar kendilerine gelen **peygamber**i yalanlayıp Allah'ın âyetlerini inkâr etmişlerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Bizi öfkelendirince onlardan intikam aldık ve hepsini suda boğduk.»

56

«Ve onları sonradan gelenlere bir örnek ve ibret kıldık.»

Allahü teâlâ, Firavun ve kavmini inkâr ve zulümleri yüzünden denizde boğarak helak etmiştir. Böylece onlardan intikamını almıştır, înkâr ve zulümleri yüzünden helak oluşları sonradan gelen kavimler için bir örnek ve ibret kılınmıştır. Arkadan gelenler bunlardan ibret alıp iman etsinler ve kendilerinden öncekiler gibi **peygamber**lerini yalanlayıp Allah'ın âyetlerini inkâr ederek helak olmasınlar diye, Hâlik-ı Mutlak, Firavun ve kavmini bir örnek ve ibrat kılmıştır. Çünkü iman edenler mükâfatını, etmeyenler de mutlaka cezasını görecektir.

57

«Meryem oğlu misal verilince senin kavmin hemen bağrıştı.»

Hıristiyanlar, İsa (aleyhisselâm)'ya Allah'ın oğlu diyerek, ona ulûhiyet atfetmişlerdir. Mekkeli müşrikler de meleklerin **Allahü teâlâ**'nın kızları olduğunu söylemişlerdir. Onlar «Mademki Hıristiyanlar İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu söylüyorlar da, neden melekler Allah'ın kızları olmasın» demişler ve bu hususta da **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile muaraza etmişlerdir. Yüce Halik bunu şöyle beyan buyurmuştur: «Meryem oğlu misal verilince senin kavmin hemen bağrıştı.»

58

«Ve bizim tanrılarımız mı, yoksa o mu daha iyidir? dediler. Sana sadece tartışmaya girişmek için böyle dediler. Hayır, onlar yaygaracı bir kavimdir.»

Kâfirler, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelip «Bizim tanrılarımız mı, yoksa İsa mı daha hayırlıdır? Eğer o Allah'ın oğlu olduğu için cehenneme girmeyecekse, bizim taptığımız melekler ve putlar da cehenneme girmezler. Çünkü biz onlara tapıyor ve onlar bizim ma'bûdumuzdur.» demişlerdir. Onlar sadece **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) ile tartışmak için böyle söylemişlerdir. Kendileri de Hazret-i İsa'nın **peygamber** olduğunu biliyorlardı. Fakat onlar yaygaracı, haddi aşan bir toplum olduğu için **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) ile tartışmaya girmişlerdir. Hâlik-ı Mutlak, bunu şöyle beyan ediyor: «Ve bizim tanrılarımız mı, yoksa o mu daha iyidir? dediler. Sana sadece tartışmaya girişmek için böyle dediler. Hayır, onlar yaygaracı bir kavimdir.»

59

«O sadece kendisine nimet verdiğimiz ve İsrailoğullarına misal kıldığımız bir kuldur.»

60

«Şayet dileseydik yeryüzünde yerinizi tutacak melekler var ederdik.»

Hıristiyanlar iftira edip İsa (aleyhisselâm)'nın **Allahü teâlâ**'nın oğlu olduğunu söylemişlerdir. Halbuki o, Allah'ın kuludur. Kudretinin eseri olarak onu babasız yaratmıştır. Bu, Yüce Hâlik'ın her şeye kadir olduğunu, O'ndan başka yaratıcı ve ibadete lâyık hiç kimse olmadığını gösterir. İsa (aleyhisselâm), Allah tarafından kendisine nimet verilip İsrailoğullarına misal kılınan bir kuldur. O, Allah'ın oğlu değildir. Zira Allah yaratıcıdır. Her şeyi yoktan var eden O'dur ve bütün noksan sıfatlardan münezzehtir, yücedir. Şayet **Allahü teâlâ** düeseydi yeryüzünde insanların yerini tutacak melekler yaratırdı. O, bunları yaratmaktan asla âciz değildir. Fakat O her şeyi yerinde yaratmıştır. Kimse O'nun işine müdahale edemez.

61

«Şüphesiz ki o beklenen saati bildirir. Ondan hiç şüphe etmeyin. Ve bana tâbi olun. İşte dosdoğru yol.»

Kıyamet alâmetlerinden biri de İsa (aleyhisselâm)'nın yeryüzüne inmesidir. O, kıyamete yakın yeryüzüne inecek, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şeriatı üzere insanları İslâm'a davet edecektir. Ona tâbi olanlar kurtulacak, tâbi olmayanlar ise sapıklığa düşüp helak olacaklardır. İsa (aleyhisselâm)'nın yeryüzüne inmesi kıyametin en büyük alâmetlerindendir. Kıyametin kopacağından hiç kimsenin şüphesi olmasın. Ey insanlar, o gün gelmeden önce Allah'ın Resulüne tâbi olun, bâtıl dinleri terk edin. Çünkü doğru yol ancak Allah ve Resulünün yoludur. İşte o da İslâm'dır. İslâm'ın dışındaki bütün dinler bâtıldır. Yüce Halik bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Şüphesiz ki o beklenen saati bildirir. Ondan hiç şüphe etmeyin. Ve bana tâbi olun. İşte dosdoğru yol.»

62

«Sakın şeytan sizi yoldan çevirmesin. Şüphesiz ki o size apaçık bir düşmandır.»

Ey insanlar, şeytan sizi Allah ve Resulünün yolundan alıkoymasın. Çünkü o sizin en büyük düşmanınızdır. **Allahü teâlâ** onu babanız Âdem'e secde etmediği için rahmetinden kovmuştur. Çünkü o ilâhî emre muhalefet etmiştir. Böylece o

izzetten zillete düşmüş, ismi «Azazil» iken lanetlenip şeytan olmuştur. O, Âdem'in yüzünden ilâhî emre muhalefet ederek rahmetten kovulduğu için, onun zürriyyetine düşman olmuştur. Bütün arzusu kendisi gibi onları da isyan ettirip Allah'ın rahmetinden mahrum bırakmaktır. Şeytana uyanlar onun gibi ilâhi rahmetten mahrum kalıp ebedî azaba uğrarlar. Efendisinin emirlerine isyan eden bir köle nasıl onun yardım ve himayesinden mahrum kalırsa, Rabbinin emirlerine de isyan eden bir insan O'nun rahmetinden mahrum kalır. Aklı olanlar bundan ibret alıp Allah'ın emirlerine itaat etmelidirler. İşte o zaman Allah'ın rahmetine nail olurlar.

63

«İsa hüccetlerle gelince demişti ki: «Size bir hikmetle ve ihtilâfa düştüğünüz şeylerin bir kısmını açıklamak için geldim. Öyle ise Allah'tan korkun ve bana itaat edin.»

64

«Muhakkak ki Allah benim de Rabbimdir, sizin de Rabbinizdir. Öyle ise O'na itaat edin. İşte doğru yol.»

İsa (aleyhisselâm) çeşitli delillerle kavmine **peygamber** olarak gelince onlara «Size bir hikmetle ve ihtilâfa düştüğünüz şeylerin bir kısmını açıklamak için geldim. Ben Allah tarafından size gönderilen bir **peygamber**im. Öyleyse Allah'tan korkun ve bana itaat edin. Muhakkak ki Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbinizdir. O'ndan başka ma'bûd yoktur. Öyleyse O'na itaat edin. İşte doğru yol O'nun yoludur.» demiştir. **Allahü teâlâ** her **peygamber**e zamanına göre çeşitli mucizeler vermiştir. İsa (aleyhisselâm)'ya da ölüleri diriltmek, körleri, dilsizleri ve alaca hastalığına yakalanmış (ebrasları) iyi etmek, balçıktan kuş yapıp uçurmak gibi mucizeler vermiştir. İsa (aleyhisselâm)'nın kavmi içinde kimi helâl olan şeylere haram, kimi de haram olan şeylere helâl demiş ve bu yüzden aralarında büyük ayrılıklar meydana gelmiştir. O, kendisine gönderilen İncil'de kavmine haramı helâli, iyiyi kötüyü, hakkı bâtılı, imam küfrü, hayrı ve şerri açıklamıştır. Her **peygamber** kavmi tarafından yalanlandığı gibi, İsa (aleyhisselâm) da kavmi tarafından yalanlanmış ve zulme uğramıştır.

65

«Ama aralarında hizipler birbiriyle ihtilâfa düştüler. Vay haline zulmedenlerin. Acıklı bir günün azabından.»

İsa (aleyhisselâm) gelip kavmine **peygamber** olduğunu söyleyerek, onları imana davet edip mucizelerini gösterince, kavmi onu yalanlamış ve öldürmeye kastetmişlerdir. Hattâ onu nasıl öldürecekleri hususunda da hizipler aralarında ihtilâfa düşmüşlerdir. Kimi zulmedilerek, kimi asılarak öldürülmesini istemişlerdir. Böylece kendilerine zulmetmişlerdir. Onlar için şöyle buyurulmuştur: «Vay haline zulmedenlerin acıklı bir günün azabından.» Onlar için elim bir azab vardır.

66

«Farkında değillerken o günün kendilerine ansızın gelmesini mi bekliyorlar?»

İsa (aleyhisselâm)'nın **peygamber** olduğunu yalanlayıp Allah'ın âyetlerini inkâr edenler, iman etmek için farkında olmadan kıyamet gününün ansızın gelmesini mi bekliyorlar? İşte o zamanki pişmanlık kendilerine asla fayda vermeyecektir. Çünkü o gün iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir. Aklı olanlar bundan ibret alıp kıyamet günü nadim olmayacakları bir amel yapmalıdırlar.

67

«O gün müttekîlerin dışında dostlar birbirine düşman olurlar.»

Kıyamet günü mü'minlerden başkası birbirlerine düşman olurlar. Ancak Allah'ın müttekî kulları o gün dost olur ve birbirlerinin lehine şehadet ederler. Dünyada içki, kumar ve gayr-i meşru yollarda arkadaşlık kuranlar, dost olanlar, kıyamet günü düşman olup birbirlerini suçlayacaklardır. Aklı olanlar bundan ibret alıp kıyamet günü birbirini suçlayacak ve davacı olacak dostlar edinmemelidirler. Birbirlerinin lehine şahitlik edecek dostlar edinmelidirler.

Abdullah İbn Ömer üç çeşit dost olduğunu söylemiştir. Bunların her biri birbirinden üstün dostlardır. Kişi ölüm anında bunlardan

birincisine gider «benim başıma böyle bir olay geldi, bana yardımcı ol ne olur?» der. O dostu «Bu mevzuda benim sana hiçbir yardımım olmaz, sen diğer dostlarına git, onlardan yardım iste» der. Bunun üzerine ikinci dostuna gider ve «Benim başıma böyle bir hal geldi, ne olur bana yardım et» der. İkinci dostu da «Ben seninle beraber bir yere kadar giderim, oradan geri dönerim, seni yalnız bırakırım» der. Ondan da bir netice alamayınca üçüncü arkadaşına gider ve «Ey dostum, benim başıma böyle bir hal geldi, ne olur bana yardımcı ol» der. O «ben her zaman seninle beraberim, hiçbir zaman senden ayrılmam. Çünkü beni kazanan sensin» der.

Birinci dost maldır. Ölümle beraber sahibinden ayrılır, mirasçılara kalır. Onlar, bunu istedikleri gibi sarfederler. Sahibini hiç tanımaz, bilâkis ona yük olur. Şayet haram yoldan kazanılmışsa sahibinin hakkında davacı olur. İkinci dost aile efradı, hısım-akrabadır. Bunlar da kabrin başına kadar giderler ve oradan geri donarlar, bir saat bile onu kabirde beklemezler. Hemen geri dönerler. Birinci dost maldır. Ölüm esnasında sahibinden ayrılır, onu hiç tanımaz, bilâkis sahibine yük olur. İkincisi aile efradı, hısım akraba ve çoluk çocuktur. Onlar da kabrin başına kadar gider, oradan geri dönerler. Üçüncü dost ameldir. O hiç sahibinden ayrılmaz, onunla kabre girer. Bu, ister sâlih amel olsun, ister kötü amel olsun sahibi ile kabre girer. Salih amel olursa sahibine şefaat eder, kötü amel olursa sahibinin aleyhine döner. Aklı olanlar bundan ibret alıp, kendi lehine şehadette bulunacak amel etmelidir. Bu âyetin mânâsından Hazret-i Ali'ye sorarlar, o bunu şöyle izah eder:

Mü’minlerden biri öldüğü zaman diğeri onun arkasından dua eder. O da öldüğü zaman kıyamet günü buluşup birbirlerini medh ü sena ederek, biri diğerine «Sen ne güzel dostsun, beni hiç unutmadın» der. Kâfirler ise kıyamet günü birbirlerini suçlayarak, birbirlerine «sen ne kötü arkadaşsın, beni bu duruma sen düşürdün» derler ve birbirlerinden kaçarlar. Mü’minlerin hem dünyada, hem de âhirette birbirlerine faydaları vardır. Yüce Halik onları medh ü sena etmiştir.

68

«Ey kullarım, bugün size korku yoktur. Ve siz üzülecek de değilsiniz.»

Yüce Halik kıyamet günü mü'min kullarına hitap edip şöyle diyecektir: «Ey kullarım, bugün size korku yoktur. Ve siz üzülecek de değilsiniz.» Kıyamet günü mü'minler Rableri tarafından işte böyle mükâfatlandırılacaklardır. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Çünkü Hâlik-ı Mutlak, iman eden kullarına iki korkuyu tattırmaz. Biri dünyada Allah korkusu, diğeri de kıyamet günü cehennem korkusudur. İman edip sâlih amel işleyerek Allah'tan korkanlar, âhirette felah bulurlar.

69

«Onlar ki, âyetlerimize iman etmiş ve müslüman olmuşlardır.»

Onlar, **Allahü teâlâ**'nın âyetlerine iman edip müslüman olmuşlardır. Böylece ebedî mutluluğa kavuşmuşlardır. İşte onlar için kıyamet günü ne korku ve ne de keder vardır. Onlar ebedi mutluluğa kavuşacaklardır. Zira onlara büyük mükâfatlar vardır.

70

«Siz ve eşleriniz ağırlanmış olarak cennete girin.»

Kıyamet günü mü'minlere «siz ve eşleriniz ağırlanmış olarak cennete girin» denecektir. Onlar altlarından ırmaklar akan köşklere girecekler ve her istedikleri önlerine gelecektir. Onlar cennette ebedî olarak sürür içinde yaşayacaklardır. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır.»

71

«Onlara altın kadehler ve tepsiler dolaştırılır. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey oradadır. Ve siz orada ebediyen kalacaksınız.»

Allahü teâlâ sâlih kullarını mükâfatlandırmak için cennetine koyacak ve orada altın kadehler ve tepsiler içinde çeşitli taamlar ve içecekler sunulur. Canlarının istediği ve gözlerinin hoşlandığı her şey onlarındır. Mü'minler orada ebedi kalacaklardır. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır.

72

«İşte o cennet ki işlediklerinize karşılık size miras kılındı.»

73

«Orada sizin için bol bol meyveler vardır. Onlardan yersiniz.»

Ey iman edenler, yapmış olduğunuz sâlih amellere karşılık cennet size miras kılınmıştır. Orada sizin için bol bol rızıklar, çeşit çeşit meyveler ve zevceler vardır. Onların her birinden istifade edersiniz. Her istediğiniz önünüze getirilir. İşte bu, sizin iman ve amelinizin karşılığıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını «örecektir.

74

«Muhakkak ki mücrimler cehennem azabında ebedî kalıcıdırlar.»

75

«Azablarına ara verilmeyecek ve orada tamamen ümitsiz kalacaklardır.»

Kâfirler, **Allahü teâlâ**'nın âyetlerini ve **peygamber**lerini inkâr ettikleri için ceza olarak cehennemde ebedi kalacaklardır. Onların azabı kesilmeyecektir. Ve Allah'ın rahmetinden tamamen ümitlerini keseceklerdir. Zira bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. İşte iman etmeyenler böyle cezalandırılacaklardır.

76

«Biz onlara zulmetmemiştik ama, onlar zalim kimselerin kendileriydiler.»

Allahü teâlâ hiçbir kuluna zulmetmez. Ancak kibir ve inatları yüzünden iman etmeyenler kendi nefislerine en büyük zulmü yapmışlardır. Çünkü iman etmeyenlerin yeri ebedî cehennemdir. İşte bu, onların inkâr ve zulümlerinin karşılığıdır. Kendilerine zulmedenler mutlaka cezalarını göreceklerdir. «Biz onlara zulmetmemiştik ama, onlar zalim kimselerin kendileriydiler.» buyurulmuştur. Bu da gösteriyor ki, Allah kuluna asla zulmetmiyor, zulmü kul kendisine yapıyor.

77

«'Ey nöbetçi, Rabbin hiç olmazsa bizi ölüme mahkûm etsin' diye çağırırlar. O da 'siz böyle kalacaksınız' der.»

Kıyamet günü kâfirler cehennemin azabını gördükleri vakit kendilerinden geçip akılları başlarına gelince hep beraber cehennemin bekçisine yalvararak şöyle nida ederler: «Ey nöbetçi, Rabbin hiç olmazsa bizi ölüme mahkûm etsin. Biz de yok olup bu azabtan kurtulalım, bu azaba biz dayanamıyoruz.» Cehennemin bekçisi onların bu isteklerine şöyle cevap verir: «Siz ebediyen bu azabı çekip böyle kalacaksınız. Sizin için asla buradan çıkış yoktur.» O gün kâfirlerin bütün istekleri reddedilecek ve cehennemde ebedî kalacaklardır, **İbn Abbas**'ın rivayetine göre, kâfirler bin yıl cehennemin bekçisine yalvaracaklardır. Onların bu isteklerine bin yıl cevap verilmeyecektir. Ancak bin yıl sonra «Siz burada ebedi kalacaksınız. Bu, sizin inkâr ve zulmünüzün cezasıdır» denecektir. Onlar bu cevabı aldıktan sonra her şeyden ümitlerini keseceklerdir. Kâfirler cehennemde ebedî kalacaklarını öğrenditen sonra kendilerine şöyle nida dilecektir.

78

«Yemin olsun ki, size gerçeği bildirdik. Fakat çoğunuz hakkı hoş görmüyordunuz.»

Kâfirler kıyamet günü cehennem azabını tattıkları zaman feryad edip o azabtan kurtulmak isteyeceklerdir. İşte o zaman kendilerine Yüce Halik şöyle nida edecektir: «Yemin olsun ki, size gerçeği bildirdik. Fakat çoğunuz hakkı boş görmüyordunuz.» Dünyada iken onlara **peygamber**ler gelip hakkı tebliğ ederek kendilerini imana davet etmiştir. Fakat onlar aşla bu daveti kabul etmeyerek Allah'ın âyetlerini inkâr edip, **peygamber**lerini yalanlamışlardır. İman etmedikleri için inkâr ve zulümlerinin cezasını çekmek üzere cehennemde ebedî kalacaklardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de Allah katında cezasını görecektir.

79

«Yoksa bir işe mi karar verdiler? Doğrusu biz de kararlıyız.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Mekkeli müşriklerin toplanıp her türlü karan aldıkları, «Dârünnedve» dedikleri bir meclis binaları vardı. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **Peygamber**lik geldikten sonra putlara tapmanın bâtıl olduğunu, ibadetin ancak **Allahü teâlâ**'ya yapılacağım söyleyip onları imana davet edince, müşrikler kendisine çok kızarlar, bu işten vazgeçmesi için birçok girişimde bulunurlar. Fakat Allah Resulü onların baskısına aldırmayarak Hak dini yaymaya devam eder. Allah Resulünün İslâm'ı yaymasından endişelenen müşrikler bir an önce onu aralarından yok etmek isterler ve ismi geçen meclis binalarında gizli bir toplantı yaparlar. Bu toplantının öncüleri Ebû Cehil, Ömer ve Ebû'l-Buhterî'dir. Buradaki alacakları kararın çok gizli kalmasını ve yaptıkları konuşmaların da fısıltı şeklinde olmasını kararlaştırırlar. Bu konuşmalar gizli yapılmadığı takdirde Muhammed'in Tanrısının işitip ona haber vermesinden korkarlar. Bu şartlar altında toplantı başlar. Toplantıya şeytan yaşlı bir insan suretinde iştirak eder. Onlar bunu görünce aralarından çıkarmak isterler, o «Ben bugüne kadar sizin hiçbir sırrınızı açığa vurmadım ve size bir kötülüğüm dokunmadı, bugün de dokunmaz- diyerek aralarında kalmayı sağlar. İçlerinden birisi -Muhammed! tutup bir eve hapsedelim, kapısını da birlikte yapalım, ölene kadar kalsın» der. İhtiyar kılığına giren şeytan buna itiraz ederek şöyle der: «Bu olmaz, zira onun akrabası çoktur, gelip onu hapsettiğiniz yerden çıkartırlar- cevabını verir. Bunun üzerine bir başkası «Muhammed'i ıssız bir yere götürelim, orada vahşi bir deveys bağlayalım, onu koşturalım, deve koşarken Muhammed ağaca ve taşa çarparak ölür, böylece de ondan kurtulmuş oluruz» der. O yaşlı bunu da kabul etmez, O'nun akrabası çoktur, size savaş açar, onlarla başa çıkamazsınız» der. Onlar adamın dediklerini kabul ederek tecrübeli ve görgülü olduğunu söylerler.

Bu defa Ebû Cehil, «Gelin her kabilenin gençlerinden birer delikanlı seçelim, bunların ellerine birer kılıç verelim, hepsi birden Muhammed'e saldırsınlar ve bir anda onu öldürsünler. Bu arada kimin öldürdüğü belli olmaz, böylece ondan kurtuluruz. Akrabası da bu kab'lelere savaş açamaz, ancak diyetini istemek zorunda kalır. Biz de onlara yüz deve verir, böylece meseleyi halletmiş oluruz» der. İhtiyar kılığındaki şeytan bunu tasvip ederek «işte en uygunu

budur» diyerek onları Allah Resulünü öldürmeye teşvik eder ve aralarından ayrılıp gider. Bunun üzerine Yüce Halik bu âyeti inzal ederek «yoksa bir işe mi karar verdiler? Doğrusu biz de karar veririz» buyurmuştur.

80

«Yoksa kendilerinin sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmiyoruz mu sanıyorlar? Hayır, böyle değil. Yanlarındaki elçilerimiz yazmaktadır.»

Kâfirler gizli konuşmalarını ve sırlarını **Allahü teâlâ**'nın işitmeyeceğini mi sanıyorlar? Allah göğüslerde gizleneni de, sırları da, gizli konuşmaları da bilir. O'nun bilgisinden hiç bir şey gizli kalmaz. İnsanların sağ ve sol omuzlarındaki «Kiramenkâtibîn» melekleri de yaptıkları bütün amelleri ve konuşmaları yazar. O, bunu şöyle beyan ediyor: «Yoksa kendilerinin sırlarını ve gizli konuşmalarını işitmiyoruz mu sanıyorlar? Hayır, böyle değil. Yanlarındaki elçilerimiz yazmaktadır.»

81

«De ki: Eğer Rahmân'ın çocuğu olsaydı, kulluk edenlerin ilki ben olurdum.»

Eğer Hâlik-ı Zülcelâl'in çocuğu olsaydı, O'na çocuk olmaya lâyık olanların ilki **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) olurdu. O, bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: - Ey Muhammed, kâfirlere de ki: Eğer Rahmân'ın çocuğu olsaydı, kulluk edenlerin ilki ben olurdum.» Yüce Halik her şeyden münezzehtir. O'nun oğlu, kızı, eşi, benzeri, ortağı ve yardımcısı yoktur. O, yaratıcıdır, her şey O'na muhtaçtır. O, hiç bir şeye muhtaç değildir.

82

«Göklerin ve yerin Rabbi, arşın Rabbi onların tavsiflerinden münezzehtir.»

Ey insanlar, göklerin, yerin, arşın ve bu ikisi arasındakiler in Rabbi, Halıkı, Mâliki olan Allah her şeyden münezzehtir. O'nun ortağı,

benzeri, yardımcısı, eşi yoktur. O, kâfirlerin vasfedegeldiklerinden münezzehtir, yücedir.

83

«Bırak onları, kendilerine vaadedilen güne ulaşıncaya kadar dalsınlar, oynayıp dursunlar.»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Rasülüm Muhammed, kâfirleri bırak kendi hallerine. Onlara vaadedilen güne ulaşıncaya kadar dalsınlar, oynayıp dursunlar.» Çünkü onlar inkârlarının ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir. Kendilerine ölüm gelip çatana kadar oynasınlar, oyalansınlar.

84

«O'dur gökte de ilâh, yerde de ilâh. O, yegâne hüküm ve hikmet rahibidir, hakkiyle bilendir.»

Göklerde ve yerde Allah'tan başka ilâh yoktur. İbadete lâyık olan da ancak O'dur. O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. Hakkıyle bilen, gören ve işiten O'dur. Göklerin ve yerin tasarrufu O'nun elindedir. O'ndan başka ilâh yoktur.

85

«Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların mülkü kendisine ait olan Allah ne yücedir. Kıyamet saatini bilmek O'na mahsustur. Ve hepiniz O'na döndürüleceksiniz.»

Allah, kâfirlerin vasfettiklerinden münezzehtir. O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin sahibi, mâliki, besleyeni, rızıklandıranı ve koruyanıdır. O, bütün noksan sıfatlardan münezzehtir. Har şey: besleyen, rızıklandıran ve tanzim eden O'dur. Kıyamstin ne zaman kopacağını da ancak O bilir. Ey insanlar, hepiniz O'na döndürüleceksiniz. İşte o zaman iman edip nimetlerine şükredenlor mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını görecektir. Azaba uğrayanlar küfür ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir. Zira kıyamet günü hiç k'ınseye zulmedilmez. Ancak herkese amelinin karşılığı verilir.

86

«O'ndan başka tapındıkları şeyler şefaat edemezler. Ancak hakikate şehadet edenler bunun dışındadır. Ve onlar bilirler.»

Kâfirlerin taptıkları putlar kıyamet günü kendilerine şefaat edip onları asla cehennem azabından kurtaramazlar. Ancak **Allahü teâlâ**'nın izin verdikleri kıyamet günü şefaat edecekiordir. Onlardan başkası şefaatçi olamayacaklardır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «O'ndan başka taptıkları şeyler şefaat edemezler. Ancak hakikate şehadet edenler bunun dışındadır. Ve onlar bilirler.»

87

«Yemin olsun ki onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan «Allah» diyeceklerdir. O halde niye döndürülüyorlar?»

Yemin olsun ki kâfirlere gökleri, yeri ve kendilerini kim'a yarattığı sorulsa hemen «Allah yarattı» derler. O halde neden Allah'tan başkasına tapıyorlar? Halbuki taptıkları şeyler, bir zerreyi var etmeye veya yok etmeye kadir değildir. Hâlik-ı Zülcelâl bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ed'yor: «Ya Muhammed, and olsun ki onlara kendilerini kimin yarattığını sorsan «Allah» diyeceklerdir. O halde niye döndürülüyorlar?»

88

«**Peygamber** der ki: Ey Rabbim, bunlar inanmayan bîr kavimdir»

89

«Sen onları geç. Ve «Selâm» de. Yakında bileceklerdir.»

Allah Resulü kâfirler: imana davet etmiş, onlar bu daveti kabul etmeyerek onu yalanlamışlardır. Âlemlere rahmet olarak gönderilen **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem) «Ey Rabbim, bunlar inanmayan bir kavimdir» diyerek üzüntüsünü beyan etmiştir. Hâlik-ı Zülcelâl, sevgili **Peygamber**ini teselli için «sen onları geç. Ve «selâm» de. Yakında bileceklerdir» buyurmuştur. Kâfirler yakında inkâr ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir. Allah katında iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir. Zira kıyamet günü herkes amelinin karşılığını görecek, kimseye zerre kadar haksızlık yapılmayacaktır.

DUHAN SURESİ

Bu sûre-i celile, Kur'ân-ı Kerim'in 44. sûresi olup 59 âyetten ibarettir. Mekke'de Zuhruf Sûresi'nden sonra nazil olmuştur. «Hâ, Mim» ile başlayan sûrelerin beşincisidir. Kıyamet alametlerinden olan bir dumanın, bir kuraklığın zuhur edeceğini bildirdiği için, bu sûreye «Duhan Sûresi» ismi verilmiştir. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca konular şunlardır:

1- Kur'ân- Kerim'in nasıl mübarek bir gecede nazil olduğunu ve o gecenin ehemmiyetini beyan.

2- **Allahü teâlâ**'nın Rubûbiyetini izhar ederek, iman etmeyenlerin nasıl bir azaba uğrayacaklarını ihtar.

3- Mûsâ (aleyhisselâm) ile Firavun ve kavminin kıssalarını beyan.

4- Kâfirlerin bâtıl iddialarını reddederek, onları takbih etmek.

5- **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **Peygamber** olduğunu isbat eden delilleri ortaya koymak.

6- Mü'minlerin nail olacakları nimetleri tebşir, kâfir ve münafıkların uğrayacakları azabı ise bildirmek.

7- Kur'ân-ı Kerim'in **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in lisanı olan Arapça olarak inmesinin hikmetleri.

1

«Ha, Mim.»

2

«Açıkça bildiren kitaba and olsun ki.»

Hâ, Mîm'in izahı yukarda geçmiştir, oraya müracaat edilsin. İmanı küfrü, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, haramı helâli, hakkı bâtılı, cenneti ve cehennemi, mükâfatı ve cezayı bildiren bu Kur'an'a and olsun.

3

«Gerçekten biz onu mübarek bir gecede indirdik. Doğrusu biz uyarıcı idik.»

Kur'ân-ı Kerim gerçekten Kadir gecesi indirilmiştir. O gecenin mü'minler üzerinde bereketi çoktur, o gece Allah'ın rahmeti akar da akar. O gece mü'minler mağfiret ve merhamet olunur. Kur'ân-ı Azimüşşan, Kadir gecesi, Levh-i Mahfuz'dan dünya semasına indirilmirtir. Orada kıymetli, sevgili, takva sahibi melekler tarafından yazılmıştır. Sonra Cebrail tarafından âyet âyet, sûre sûre **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e getirilmiştir. Bu müddet yirmi üç yıl sürmüştür.

Başka bir rivayete göre, o gece bir yıl içinde meydana gelecek olan bütün olaylar Levh-i Mahfuz'dan dünya semasına indirilir. Oradan da zamanı geldikçe yeryüzüne gönderilir. Yüce Halik «gerçekten biz onu mübarek bir gecede indirdik. Doğrusu biz uyarıcı idik.» buyurmuştur. İnsanların öğüt alıp küfürden imana dönmeleri, hakkı bâtılı, iyiyi kötüyü, hayrı şerri, helâli ve haramı, cenneti ve cehennemi, mükâfatı ve mücâzatı öğrenmeleri için Kur'an, Allah tarafından âlemlere rahmet olarak gönderdiği **Peygamber**ine indirilmiştir. O, insanlar için bir hidayet, bir kurtuluş, bir öğüttür. Ona uyanlar kurtulur, uymayanlar ise helak olur.

Diğer bir rivayete göre Kur'ân-ı Kerîm, Kadir gecesi veya Şaban ayının on beşinci gecesi olan Berat gecesinde Levh-i Mahfuz'dan dünya semasına toptan indirilmiştir. Sonra oradan da **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e âyet âyet, sûre sûre, zaman zaman, kısım kısım yirmi üç yılda, Cebrail vasıtasıyle gönderilmiştir. O gecenin mübarek olması bundandır. Yahut bu mübâreklik o gece meleklerin dünyaya inmesinden, ilâhi rahmetin insanlar üzerine inmesinden, duaların kabul ve icabet bulmasından, nimetlerin taksim ve kazaların tefrik olmasındandır. Hâlik-ı Zülcelâl Kadir Sûresi'nde Kur'ân-ı Kerîm'in Kadir gecesinde, bu âyette de mübarek bir gecede indirildiğini beyan ediyor. Bakara Sûresi'nin 185 âyetinde de Kur'ân-ı Kerîm'in Ramazan ayı içinde indirildiği ifade ediliyor. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) 'in rivayetine göre **Allahü teâlâ** Şaban ayının 15. gecesi bir yıllık bütün işleri görevli meleklere teslim eder. Ölümler, kazalar, afatlar, doğumlar,

yağmur, güneş, bolluk, kıtlık, rızık, rahmet, her şey o gece görevli meleklere teslim edilir. Zamanı geldikçe onlar uygulamaya koyarlar. Berat gecesine has beş özellik vardır:

1- Her mühim iş o gece ayrılır.

2- O gece yapılan ibadetin fazileti büyüktür.

3- O gece ilâhî rahmet coşar, feyezan eder.

4- O gece mü'minlerin mağfiret gecesidir.

5- O gece **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e şefaat hakkının tamamı verilmiştir. Zira **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Şaban ayının 13. gecesi ümmeti hakkında şefaat istemiş, şefaatin üçte biri verilmiştir. 14. gece yine şefaat hakkı istemiş, üçte biri daha verilmiştir. 15. gece yine şefaat hakkı istenvş, bu gece şefaatin tamamı kendisine verilmiştir. Allah'ın lütfü olarak bu gece Zenızem kuyusunun suyu artar. Bundan dolayıdır ki, o mübarek su hiç bir zaman bitmez, tükenmez. Bu geceye mübarek, berâet, berat, ferman ve rahmet gibi isimler verilmiştir.

4

«O gece her hikmetli iş ayrılır.»

5

«Katımızdan bir emirle. Muhakkak ki biz, **peygamber**ler göndermekteyiz.»

6

«Şüphe yok ki, O, hakkıyle işitenin, kemâliyle bilenin ta kendisidir.»

Allahü teâlâ o gece Kur'ân-ı Azîmüşşan'ı Levh-i Mahfuz'dan dünya semasına indirmiş ve o gece bütün işler ayrılmıştır. Hepsinin boratı bu gece yazılıp kimi Cebrail'e, kimi Mikâil'e, kimi Azrail'e teslim edilir. Onlar ellerindeki listede yazılı olan hükümleri zamanı geldikçe yerine getirirler. Ey insan, sen ne zaman bu dünyadan göçeceğini bilmezsin. Her zaman dünyadan göçecekmiş gibi hazırlıklı ol. Hayatını ve ömrünü boşuna geçirme. Bal ansı gibi

faydalı ol. Her zaman Allah'ın rızasını kazanmak için çalış. O'na göre aklını başına at. Bu dünyada misafir olduğunu unutma.

7

«Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunanların Rabbinden, şayet kesin olarak inanırsanız.»

8

«O'ndan başka ilâh yoktur. Diriltir ve öldürür. Sizin de Rabbinizdir, sizden önceki babalarınızın da Rabbidir.»

9

«Belki onlar şüphededirler de bunu eğlenceye alırlar.»

Ey insanlar, göklerin, yerin ve bu ikisi arasında bulunanların halikı, mâliki, Rabbi, rızıklandıranı ve besleyeni, koruyanı, bir olan Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur. Dirilten de, öldüren de O'dur. Sizin ve sizden öncekilerin Rabbi de O'dur. O, her şeye kadirdir, şeriki, benzeri, ortağı yoktur.

10

«Göğün gözle görülecek bir duman çıkaracağı günü gözle.»

11

«İnsanları bürüyecektir. Bu elim bir azabtır.»

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) Kureyşlileri durmadan İslâm'a davet ederdi. Onlar bu daveti kabul ötmeyerek, Allah Resulünü yalanlayıp alaya almışlardı. Daha da ilori giderek çeşitli işkenceler yapmaya başlamışlardı. O, bunların işkencesine dayanamayarak beddua edip Rabbine şöyle niyazda bulunmuştu: «Rabbim, bu muzır kavim üzerindeki azabını artır.» Bunun üzerine **Allahü teâlâ** onlara Yûsuf (aleyhisselâm) zamanındaki gibi büyük bir kıtlık vermiştir. Açlıktan köpek eti ve ölü hayvan eti yemeye başlamışlardır. Bu duruma tahammül edemeyen Kureyş'in ileri gelenleri **Peygamber**imize gelerek «ya Muhammed, Rabbine dua et de bu azabı üzerimizden kaldırsın. Şayet bu azab üzerimizden kalkarsa biz de iman edeceğiz» demişlerdir. Yüce Halik «kuraklık ve

kıtlığı «duhan» diye belirtmiştir. Burada kuraklığı dumana ve buhara benzetmiştir. Kuraklık iki yönden buhara ve dumana benzer:

1- Çok acıkan bir adam yer ile gök arasını duman gibi görür. Gökyüzü sanki ona duman gibi gözükür. **2-** Uzun müddet kurak olduğu zaman otlar ve yer kupkuru kesilir, her taraf toz bulutuna döner. Hayvanların ve insanların ayaklarından kalkan toz bulutu göğü duman bulutuna çevirir. O toz bulutu her geyi etkiler. Bunun için Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine «göğün gözle görülecek bir duman çıkaracağı günü gözle. İnsanları bürüyecektir. Bu elim bir azabtır.» buyurmuştur. Âlemlere rahmet olarak gönderilen **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kavminin ızdırabma dayanamayarak dua eder.

12

«Rabbimiz, bu azabı bizden kaldır. Doğrusu biz artık mü'minleriz.»

13

«Nerde onlarda öğüt almak? Onlara gerçeği açıklayan bir **peygamber** gelmişti.»

Azaba uğrayanlar «Rabbimiz, bu azabı bizden kaldır. Doğrusu biz artık mü'minler'z» demişlerdir. Allah Resulü de kavminden bu açlık azabının kalkması için Rabbine dua eder. Bunun üzerine Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Ya Muhammed, nerde onlarda öğüt almak? Onlara gerçeği açıklayan bir **peygamber** gelmiştir.» Buna rağmen onlar yine iman etmemişlerdir.

14

«Ve ondan yüz çevirmişler. 'Öğretilmiş delinin biri' demişler.»

15

«Biz az bir süre için azabı kaldıracağız. Yine de siz eski halinize döneceksiniz.»

16

«Onları çarptıkça çarpacağımız gün şüphesiz intikam alırız.»

Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekkelileri imana davet ettiği zaman onlar bu daveti kabul etmeyerek hakkında «Muhammed öğretilmiş delinin biridir. O, olur olmaz konuşur. Eskilerin masallarını Hayberli Yesâr'dan öğrenmiş, onları bize anlatıyor» demişlerdir. Fakat başlarına bir musibet, bir kıtlık geldiği zaman, hemen dua etmesi için **Peygamber**imize koşmuşlardır. Buna rağmen davetini kabul etmemişlerdir. Allah Resulü onların iman etmemelerine çok üzülmüştür. Onlar **Peygamber**in davetini kabul etmeyince, Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Biz az bir süre için, azabı kaldıracağız. Yine de siz eski halinize döneceksiniz. Onları çarptıkça çarpacağımız gün şüphesiz intikam alırız.» **Allahü teâlâ** geçici zaman için onlardan açlık ve kıtlık azabını kaldırmıştır. Fakat onlar yine imandan yüz çevirip putlara tapınışlardır. Allah, hem dünyada, hem de kıyamet günü onlardan intikamını alacaktır. Onlar inkâr ve zulümlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir.

17

«Yemin olsun ki kendilerinden önce Firavun kavmini denemiştik. Ve onlara değerli bir **peygamber** gelmişti.»

18

«Demişti ki: Hey Allah'ın kulları, bana gelin. Doğrusu ben sîze gönderilmiş bir **peygamber**im.»

Hâlik-ı Mutlak, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: «Yemin olsun ki kendilerinden önce Firavun kavmini denemiştik. Ve onlara değerli bir **peygamber** gelmişti. Demişti ki: Hey Allah'ın kulları, bana gelin. Doğrusu ben size gönderilmiş emin bir **peygamber**im.» Mûsâ (aleyhisselâm), Firavun ve kavmine **peygamber** olarak gönderilmiş, o, bunları imana davet ederek «hey Allah'ın kulları, bana tâbi olun, Allah'a iman edip ibadet edin. O'ndan başkasına asla tapmayın. Doğrusu ben size Allah tarafından gönderilen bir **peygamber**im- demiştir. Fakat onlar bu daveti kabul etmedikleri gibi, Mûsâ (aleyhisselâm)'yı da yalanlamışlardır. O, Firavun ve kavmini imana davet ederek şöyle der.

19

«Allah'a karşı kabarmayın. Doğrusu ben size en açık burhanları getirdim.»

Mûsâ (aleyhisselâm), Firavun ve kavmini imana davet edip şöyle demiştir: «Allah'a karşı kabarıp şımarmayın. O'na iman edip ibadet edin, yeryüzünde fesad çıkarmayın. Doğrusu **peygamber** olduğuma dair ben size en açık burhanları ve derileri getirdim.» Onlar Mûsâ (aleyhisselâm)'nın **peygamber** olduğuna dair mucizeleri gördükleri halde, davetini kabul etmeyerek, onu öldürmeyi planlamışlardır.

20

«Beni taşlamanızdan ötürü benim de Rabbim, sizin de Rabbinize sığınırım.»

21

«Bana iman etmezseniz başımdan çekilin.»

Firavun ve kavmi, Mûsâ (aleyhisselâm)'nın davetini kabul etmeyerek onu taşla öldürmek istemişlerdir. O, bunun üzerine onlara şöyle der: «Beni taşlamanızdan ötürü benim de Rabbim, sizin de Rabbinize sığınırım. Bana iman etmezseniz başımdan çekilin. Şayet iman ederseniz iki cihan saadetini kazanırsınız.» Onlar Mûsâ (aleyhisselâm)'nın bütün davetlerini reddederek onu öldürmeyi kasdetmişlerdir. O, Firavun ve kavminin imanından ümidini kesince Rabbine şöyle niyaz etmiştir.

22

«Bunlar suçlu bir kavimdir diyerek Rabbine dua etti.»

Mûsâ (aleyhisselâm), Firavun ve kavminin iman etmeyeceklerine kanaat getirince Rabbine niyaz edip şöyle duâ eder: «Rabbim, bunlar günahkâr, mücrim kavimlerdir. Bana itaat edip, sana iman etmezler, beni bu zalimlerden kurtar.»

23

«Öyle ise kullarımla geceleyin çıkıp git, muhakkak siz takip olunacaksınız.»

Firavun ve kavmi imandan yüz çevirip Müsâ (aleyhisselâm)'ya karşı cephe alınca, o «Rabbim, beni bu kavmin içinden çıkar» diye dua eder. Yüce Halik vahyedip şöyle buyurur: «Öyle ise kullarımla geceleyin çıkıp git, muhakkak siz takip olunacaksınız.» Bunun üzerine Mûsâ (aleyhisselâm) İsrailoğullarını alır, Firavun ve kavmi uyuduktan sonra geceleyin Mısır'dan çıkıp Şam istikametine doğru yola koyulurlar. Kızıldeniz'in kenarına geldikleri zaman, Hâlik-ı Mutlak, vahyedip asasını denize vurmasını emreder. Mûsâ (aleyhisselâm) asasını denize vurur, denizden on iki yol açılır. Çünkü Mûsâ (aleyhisselâm)'nın kavmi on iki kola ayrılmıştı. Her kol ayrı ayrı yollardan geçer. Firavun sabahleyin Mûsâ (aleyhisselâm)'nın kavmiyle beraber şehirden gittiğini öğrenince, askerleriyle beraber hemen arkasından onları yakalamak için yola koyulurlar. Firavun ve kavmi Kızıldenz'in kenarına gelene kadar Mûsâ (aleyhisselâm) kavmiyle beraber denizi geçer. Fakat denizden açılan yollar kapanmaz.

24

«Denizin sakin iken geride bırak. Doğrusu onlar suda boğulacak bir ordudur.»

Mûsâ (aleyhisselâm) kavmiyle beraber denizden geçince açılan yolların kapanması için asasını tekrar denize vurmamıştır. Şayet asasını tekrar denze vursaydı yollar kapanacaktı. Bunun için Yüce Halik «denizi sakin iken geride bırak. Doğrusu onlar suda boğulacak bir ordudur» buyurmuştur. Firavun ve kavmi denizde açılan yollan görünce bir müddet tereddüt ederler. O anda Cebrail, insan suretine girer, bir hayvana binip yanlarına gelir ve açılan yollardan den'ze girer, onları da girmeleri için teşvik eder. Böylece Firavun ve kavmi de aynı yollardan denize girerler. Onların tamamı denize girdikten sonra derhal denz kabarır, yollar kapanır ve hepsi boğulur. Böylece kâfirler cezasını, iman edenler de mükâfatını görürler. Yüce Halik onların meskenlerini, bağ ve bahçelerini, yerlerini ve yurtlarını iman edenlere miras bırakmıştır.

25

«Onlar nice nice dağları, pınarları bırakmışlardı.»

26

«Nice nice ekinleri, muhteşem konakları da.»

27

«Zevk ve sefa sürdükleri nice nimetleri de.»

28

«Bu böyle oldu. Biz de onları başka bir kavme miras bıraktık.»

Firavun ve askerleri denizde boğularak helak olmuşlardır. Onların bağları, su kaynakları, muhteşem sarayları, meskenleri, nics nice nimetleri, yerleri yurtları, kadınları kızları İsrailoğullarına miras kalmıştır. **Allahü teâlâ** İsrailoğullarını onların yerlerine yurtlarına, kadınlarına miras kılmıştır. İşte ,O, iman etmeyenlerden intikamını böyle alır. Çünkü onlar varlıklarına güvenip imandan yüz çevirmişler, Müsâ (aleyhisselâm)'yı yalanlayarak öldürmeye teşebbüs etmişlerdir. Sonunda onlara hiç bir şey fayda vermedi. Aklı olanların bundan ibret alıp varlığına, mevkiine, çokluğuna güvenip zevk ü sefaya dalarak Allah'ı unutmamalıdır. Böyle olanlar mutlaka cezalarını göreceklerdir.

29

«Gök ve yer onların helakine ağlamadı. Onlara mühlet de verilmedi.»

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu âyetin mânâsını şöyle tefsir etmiştir: Her mü'minin gökte bir kapısı vardır. O kapıdan yukarı mü'minin ameli, itaati, yaptığı hayırlar çıkar ve oradan da rızkı iner. Mü'min öldüğü zaman kırk gün gök ağlar. Fakat, fâsık, münafık öldüğü zaman ise sevinir. Bunun için Hâlik-ı Mutlak «gök ve yer onların helakine ağlamadı» buyurmuştur. Bazı tefsirciler ise, mü'min öldüğü zaman gök ve yer ehli onun ölümünden duydukları üzüntüden dolayı ağlarlar. Çünkü onun namaz kıldığı ve zikir yaptığı yerler be;, kalır, ameli göğe yükselmez. Fakat kâfir, fâsık ve münafığın ölümünden de sevinirler. Ve «yeryüzünde bir kâfir, bir fâsık ve bir münafık yok» oldu diyerek sevinirler. Bu âyetten anlaşılıyor ki, bir mü'min öldüğü zaman onun ölümünden

duydukları üzüntüden dolayı gök ve yer kırk gün mahzun olur ve ağlar. Kâfir, fâsık ve münafığın ölümünden dolayı ise sevinirler ve «yeryüzünde bir kâfir, bir fâsık ve bir münafık eksildi, bir ma'siyet ve isyan kapısı kapandı» diyerek sevinirler.

30

«Yemin olsun ki, biz İsrailoğullarını o zillet verici azabtan kurtardık,»

31

«Firavun'dan. Hakikat o azgın bir zorba idi.»

Hâlik-ı Zülcelâl iman eden İsrailoğullarını Firavun ve kavminin zulmünden kurtarmıştır. Firavun onların erkek çocuklarını öldürtüyor, erkeklerini de en ağır işlerde ve işkence altında çalıştırıyordu. Firavun ve askerleri denizde boğulduktan sonra, onların yerlerine, yurtlarına ve kadınlarına **Allahü teâlâ** İsrailoğullarını vâris kılmıştır. Böylece iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görmüşlerdir. O, bunu şöyle beyan ediyor: «Yemin olsun ki, biz İsrail oğullarını o zillet verici azabtan, Firavun'dan kurtardık. Hakikat o azgın bir zorba idi.»

32

«Ve and olsun ki, bile bile onları dünyaların üzerinde seçkin kıldık.»

33

«Onlara âyetlerden öylelerini verdik ki, her birinde açıkça bir imtihan vardı.»

Yüce Allah, İsrailoğullarını zamanındaki milletlerin hepsinden üstün kılmıştır. Onlara öyle âyetler, alâmetler vermiştir ki, her birinde açıkça bir imtihan vardır. Meselâ Mûsâ (aleyhisselâm)'nın asasının ejderha olması, elini koynuna sokup çıkardığı zaman bembeyaz kesilmesi, denizden yol açılıp geçmeleri, taştan su akıtması gibi, bir çok alâmetler ve âyetler verilmiştir. Bütün bunlar kimin iman edip kimin iman etmediğini meydana çıkarmak içindir. Bunca alâmetleri gören Firavun ve kavmi, iman etmeyerek helak olmuşlardır. İsrailoğulları ise iman edip felaha kavuşmuşlardır. İşte

böylece iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını görür. Bundan sonra Mekke kâfirlerinin durumu belirtilmiştir.

34

«Bunlar gerçekten derler ki:»

35

«Ölüm bir defadır. Tekrar diriltilmeyeceğiz.»

36

«Doğru sözlü iseniz bize babalarımızı getirsenize.»

Mekkeli kâfirler, öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr ederek şöyle demişlerdir: «Ölüm bir defadır. Öldükten sonra tekrar dirilmek diye bir şey yoktur. Ölünce her şey biter. Şayet doğru sözlü iseniz babalarımızı ve dedelerimizi diriltip getirin. Eğer onları diriltip getirirseniz, o zaman b'z de öldükten sonra tekrar dirileceğimize inanırız.»

37

«Bunlar mı daha hayırlı, yoksa Tübbâ kavmi ile onlardan evvel gelenler mi? Onları günahkâr oldukları için helak etmişizdir.»

Mekkeli müşrikler mi daha hayırlı, daha kuvvetli ve daha güçlü, yoksa Yemen hükümdarlarından olan Tübbâ'nın müşrik olan kavmi mi daha güçlü, daha kuvvetli ve daha hayırlıdır? Ve kendilerinden evvel geçen Eyke, Semûd ve Âd kavimleri mi daha güçlü, daha kuvvetlidir? Elbette bunlar Mekkeli müşriklerden daha güçlü, daha kuvvetli ve daha varlıklıdırlar. Allah onları inkâr ve zulümleri yüzünden helak etmiştir. Fakat onları güçleri, varlıkları, kuvvetleri asla kurtaramamıştır. Mekkeli müşriklerden daha kuvvetli olan kâfir toplumları helak eden **Allahü teâlâ**, elbette onları da helâk etmeye kadirdir. Bu âyette Tübbâ kavminin zikredilmesi zaman itibariyle Mekkelilere daha yakındır. Mekkelilerin bunlardan ibret alıp onların düştükleri hataya düşüp helak olmamaları içindir.

Tübbâ, Şuayb (aleyhisselâm)'e iman edip müslüman olmuştur. Fakat kavmi kendisine tâbi olmamış, Allah'a şirk koşup kâfir olmuşlardır. Onlar küfür ve zulümleri yüzünden helak olmuşlardır.

38

«Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları oyun olsun diye yaratmadık.»

39

«Biz onları ancak ve ancak hak ile yarattık. Ne var ki onların bir çoğu bilmezler.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ** gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri oyun olsun diye boş yere yaratmamıştır. Bunlar Allah'ın birliğini, azametini, kudretini insanoğlunun bilip, niçin yaratıldıklarını anlamaları içindir. Fakat onların bir çoğu bunu bilmezler. Nefislerinin arzusuna uyarak Allah'a şirk koşarlar. Bunlar göklere ve yere bakıp ibret alarak Allah'a kulluk etmezler. Boş yere ömürlerini geçirirler. İman et meyenler küfür ve isyanlarının cezasını mutlaka göreceklerdir.

40

«Muhakkak ki hüküm günü hepsinin bir arada bulunacağı vakittir.»

Göklere ve yere bakıp ibret alarak iman etmeyenler o hüküm günü bir araya toplanıp herkese amelinin karşılığı verilecektir. Âyette fasıl günü zikredilmesinin sebebi, o gün babanın oğuldan, ananın kızdan, kardeşin kardeşten, dostun dosttan, akrabanın akrabadan ayrıldığı gündür. O gün herkese amelinin karşılığı verilecektir.

41

«O gün dostun dosta hiçbir faydası olmaz, yardım da göremezler.»

42

«Ancak Allah'ın merhamet ettiği kimseler müstesnadır. Muhakkak ki O, kadirdir, çok merhamet edicidir.»

O hüküm günü dostun dosta, babanın oğula, ananın kızına, akrabanın akrabaya, kardeşin kardeşe asla faydası olmaz, yardım da göremezler. Ancak **Allahü teâlâ**'nın merhamet ettiği kimseler

müstesnadır. Onlar iman ehline şefaat edeceklerdir. Allah Aziz'dir, kâfirlerden intikamım alır. Rahîm'dir mü'min kullarının günahlarını afveder, kusurlarını bağışlar. Onları cennet nimetleriyle mükâfatlandırır. Kâfirleri ise, inkâr ve zulümleri yüzünden elim bir azap ile onları cezalandırır.

43

«Muhakkak ki zakkum ağacı»

44

«günahkârların yiyeceğidir.»

45

«Erimiş maden gibidir. Karınlarında kaynar.»

46

«Suyun kaynaması gibi.»

Cehennemde kâfirlerin y'yeceği zakkum meyvesidir. Onların karınlarında erimiş maden suyunun kaynadığı gibi kaynar. İşte kâfirler böyle cezalandırılacaklardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Çünkü onlar dünyada iken Allah'ın âyetlerini inkâr edip, **peygamber**lerini yalanlamışlardı. Allah katında iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

47

«Onu yakalayın, cehennemin ortasına sürükleyin.»

48

«Sonra azab olarak başına kaynar su dökün.»

49

«Tad bakalım, hani şerefli olan, değerli olan yalnız sendin.»

50

«İşte bu, doğrusu şüphelenip durduğunuz şeydir.»

Kıyamet günü cehennem zebanileri şöyle derler: «Şu kâfirleri yakalayın ve cehennemin ortasına atın. Sonra azab olarak başlarına kaynar su dökün. 'Bu azabı tadın bakalım' deyin. Hani dünyada

şerefli ve değerli olduğunuzu söylüyordunuz. Dünyada büyüklük taslayıp imandan yüz çevirmiştiniz. Şimdi inkâr ve küfrünüzün cezasını çekin. İşte iman etmeyenlerin cezası budur.»

51

«Müttakiler ise muhakkak ki emin makamdadırlar.»

52

«Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar.»

53

«İnce ipekten ve parlak atlastan giyerler, karşılıklı otururlar.»

İman edip sâlih amel işleyenler kıyamet günü emin makamdadırlar. Onlar cennet bahçelerinde ve pınar başlarında otururlar. Çeşit çeşit meyvelerden ve nimetlerden yerler. Her istedikleri önlerine gelir. İnce ipekten ve parlak atlastan elbiseler giyerler ve sedirler üzerine oturup karşılıklı muhabbet ederler.

54

«İşte böylece onları iri siyah gözlülerle eşlendiririz.»

55

«Orada emniyet içersinde olarak her meyveyi isteyebilir.»

Mü'minler cennette iri gözlü, güzel, endamlı huri kızları ile evlenirler. Orada istediklerini yerler, arzu ettikleri önlerine gelir. Mü'minler cennette boş bir söz işitmezler, kendilerine bir kötülük de isabet etmez. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

56

«Orada ilk ölümden başka bir ölüm tadmazlar. Ve onları cehennem azabından Hak teâlâ korumuştur.»

57

«Rabbinden bir lütuf olarak. İşte bu büyük kurtuluştur.»

Mü'minler cennette ebedi olarak kalacaklardır. Orada ölüm olmadığı gibi bir daha çıkmak da yoktur. Allah lütfü ile onları cehennem azabından korum aş ve cennet nimetleriyle

mükafatlandırmıştır. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Orada ilk ölümden başka bir ölüm tadmazlar. Ve onları cehennem azabından Hak teâlâ korumuştur. Rabbinden bir lütuf olarak. İşte bu büyük kurtuluştur.» Allah iman edenlerin mükâfatını, iman etmeyenlerin de cezasını verecektir. Bu, mü'minler için büyük kurtuluştur.

58

«Biz onu öğüt alırlar diye senin dilinde indirerek kolayca anlaşılmasını sağladık.»

59

«Öyle ise bekle, onlar da beklemektedirler.»

Allahü teâlâ Kur'ân-ı Kerim'i insanların öğüt alıp iman etmeleri için kolayca anlaşılsın diye Arapça olarak **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e indirmiştir. İnsanların çoğu bu gerçeği görüp iman etmemişedir. Ve **Peygamber**'e cephe alarak ona düşmanlık yapmışlardır. Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine «öyle ise bekle, onlar da beklemektedirler» buyurmuştur. Kim **Peygamber**'e kötülük yapar veya hakkında kötü bir söz söylerse **Allahü teâlâ** onun hakkından gelir ve cezasını verir.

Abdullah ibn İsa şöyle rivayet etmiştir: Cuma gecesi Duhan Sûresi'ni okuyanın ve sevabını Allah'tan bekleyenin günahını **Allahü teâlâ** bağışlar.

CASİYE SURESİ

Bu sûre-i celile Mekke'de nazil olmuştur. Kur'ân-ı Kerim'in 45. sûresi olup 37 âyettir. Hâ, Mîm ile başlayan sûrelerin altıncısıdır. 28. âyette her milletin kıyamet günü yerlere serileceğini ifade eden «Casiye» kelimesi geçtiği için, bu sûreye «Casiye Sûresi» ismi verilmiştir. 18. âyette Şeriattan, 24. âyette «Dehir»den bahsedildiği için «Şeriat Sûresi, Dehir Sûresi» de denmiştir. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca hususlar şunlardır:

1- **Allahü teâlâ**'nın varlığını, kudret ve azametini gösteren hilkat eserlerine nazarları celb etmek.

2- îlâhî âyetlerin ehemmiyetine ve onlara karşı kâfirlerin aldıkları tavır.

3- İsrailoğullarına verilen ilâhî ihsan ve bilâhare onların nankörlüklerine işaret.

4- Kıyamet gününün dehşeti ve o gün insanların amel defterlerinin kendilerine şehadet edeceğini ihtar.

5- Mü'minlere âhirette nail olacakları nimetleri tebş'r.

6- Kıyamet günü kâfirlerin uğrayacakları azabı ihtar.

7- **Allahü teâlâ**'nın azametini, bütün varlıklar üzerindeki hâkimiyetini, kudret ve hikmetini beyan.

1

«Hâ, Mîm.»

2

«Kitabın indirilmesi Aziz ve Hakim olan Allah tafafmdandır.»

Hâ, Mim'in mânâsı yukarda geçmiştir. Kur'an Aziz ve Hakim olan Allah katından indirilmiştir. O, mutlak Hakim'dir, kelâmını dilediğine indirir. O, bunu âlemlere rahmet olarak gönderilen sevgili **Peygamber**ine indirmiştir. O'nun hükmüne kimse karışamaz.

3

«Muhakkak ki göklerde ve yerde mü'minler için âyetler vardır.»

Gökteki yıldızlarda, ayda, güneşte, gezegenlerde, yerdeki nehirlerde, dağlarda, ırmaklarda, çeşit çeşit bitkilerde, çiçeklerde, sebze ve meyvelerde, meralarda mü'minler" için ibretler ve hikmetler vardır. Bütün bunlar **Allahü teâlâ**'nın varlığına, birliğine, kudretine, azametine delildir.

4

«Ve sizin yaratılmanızda, yeryüzüne yayılan canlılarda kesin olarak inanan topluluklar için âyetler vardır.»

Her varlık **Allahü teâlâ**'nın varlığının, birliğinin delilidir. Ey insanlar, sizin bir damla sudan meydana gelmeniz ve yeryüzünde çeşit çeşit, renk renk canlıların oluşması, herbirinin ayrı ayrı bir güzellikte olması, gittikleri yerde rızıklarmı bulmaları hep **Allahü teâlâ**'nın varlığının, birliğinin, kudretinin eseridir. Bütün bunlarda inananlar için ibretler, âyetler vardır. Bütün bunlar Allah'ın kudretinin eseri değil midir? Allah'tan başka kim bunları yaratabilir?

5

«Gece ve gündüzün değişmesinde ve Allah'ın gökten indirmiş olduğu rızıkla ölümünden sonra yeri diriltmesinde, rüzgarları değiştirmesinde akıllarını işleten topluluklar için âyetler vardır.»

Gece ile gündüzün değişmesinde ve Allah'ın gökten indirdiği yağmur ile ölü yeri diriltip çeşit çeşit bitkilerin, mahsullerin, meyve ve sebzelerin, bağ ve bahçelerin, rengârenk çiçeklerin oluşmasında, rüzgârların değişik yönlerden esmesinde akıllarını kullanacaklar için, Allah'ın azamet ve kudretine delâlet eden âyetler, alâmetler vardır. Bütün bunlar **Allahü teâlâ**'nın varlığını isbat etmektedir.

6

«İşte bunlar Allah'ın âyetleridir. Onları sana hak olarak okuyoruz. Artık Allah'tan ve O'nun âyetlerinden sonra hangi söze inanırlar?»

Yukarda zikredenlerin her biri **Allahü teâlâ**'nın varlığına, birliğine, kudretine ve azametine delâlet eden âyetlerdendir. Yüce Halik onları sevgili **Peygamber**ine hak olarak bildirmiştir. Allah'ın birliğine, kudretine, azametine delâlet eden bunca âyetleri gördükten sonra hâlâ kâfirler iman etmeyecekler mi? Onlar Allah'tan ve O'nun âyetlerinden sonra hangi söze inanırlar? Onun sözünden daha doğru söz mü vardır? Bu âyetlerden ibret alıp iman etmeyenler elbette cezalarını göreceklerdir.

7

«Vay hâline yalancı ve günahkâr her kişinin.»

8

«Kendilerine okunan Allah'ın âyetlerini dinleyip, sonra onları hiç duymamış gibi büyüklük taslamakta direnir. Ona can yakıcı bir azabı müjdele.»

Allahü teâlâ'nın âyetlerini inkâr edip, **Peygamber**lerini yalanla- yanların vay hâline. Kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğu halde dinleyip, sonra onları hiç duymamış gibi büyüklük taslayarak inkâr edip imandan yüz çevirmişlerdir. İşte onlar için, içinde ebedî kalacakları can yakıcı bir azab vardır. Hâlik-ı Zülcelâl, bunu şöyle beyan ediyor: «Vay hâline yalancı ve günahkâr her kişinin. Kendisine okunan Allah'ın âyetlerini dinleyip, sonra onları hiç duymamış gibi büyüklük taslamakta direnir. Ona can yakıcı bir azabı müjdele.» Bu âyet şu hususa işaret eder: Bir kimse Allah'ın âyetlerini okur, onun emir ve yasaklarına uymazsa ve Allah'tan korkmazsa âyetleri hafife almış olur. Âyetleri hafife almak ise küfürdür. Mü'min bundan ibret alıp Allah'ın kelâmını işittiği zaman ona hürmet edip emirlerine sarılıp yasaklarından sakınmalı, günahlardan el çekip tevbe istiğfar ederek afvını dilemelidir.

9

«Âyetlerimizden bir şey öğrendiğinde onu alaya alır. İşte onlara horlayıcı bir azab vardır.»

Kâfirler Allah'ın âyetlerinden bir şey öğrendikleri zaman «bu eskilerin masallarıdır, bunu Muhammed uydurdu» diyerek alaya almışlardır. Bazıları da Kur'ân-ı Kerîm'in hükmünü hiçe saymalardır. İşte onlar için, içinde ebedî kalacakları elim bir azab vardır. Bu, onların inkâr ve küfürlerinin cezasıdır. Allah katında iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

10

«Arkalarından cehennem. Kazandıkları şeylerde, Allah'ı bırakıp edindikleri dostlar da onlara bir fayda vermez. Ve onlar için büyük bir azab vardır.»

Allah'ın âyetlerini inkâr edip alaya alanların gidecekleri yer cehennemdir. Onları cehennem azabından malları, çocukları, eş-dostları ve Allah'ı bırakıp taptıkları ilâhları asla kurtaramaz. Çünkü

onlar Allah'ın âyetlerini inkâr edip alaya almışlardı. İşte onlar kıyamet günü bu inkâr ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir.

11

«Bu hidâyettir. Rablerinin âyetlerini inkâr edenlere gelince, onlara tiksindiren, can yakan bir azab vardır.»

Ey insanlar, bu Kur'an hidâyettir. Hakkı bâtıldan, imanı küfürden, hayrı şerden, iyiyi kötüden, helâli haramdan ayıran bir rehberdir. Onun hükmüne uyanlar kurtulur, uymayanlar ise helak olur. Rablerinin âyetlerini inkâr edenlere gelince, onlara can yakıcı bir azab vardır. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. Aklı olan lar Kur'an'a uyup hidâyete ve kurtuluşa ererler. Allah'ın âyetlerinden uzaklaşıp şeytana uyanlar ise helak olup gider. Zira şeytan daima isyana götürür, boş şeylerle insanı oyalar, sonunda her şeyden mahrum eder.

12

«Allah'dır o ki, emri gereğince denizde yüzmek üzere gemileri ve lütfedip verdiği rızkı aramanız için denizi size müsahhar kılmıştır. Belki artık şükredersiniz.»

Ey insanlar, yeryüzünde rızkınızı aramanız, kolayca istediğiniz yerlere gitmeniz, arzu ettiğiniz şeyleri elde etmeniz için şükredesiniz diye **Allahü teâlâ** emri gereğince denizde yüzen gemileri ve denizi emrinize müsahhar kırmıştır. Bütün bunlar şükretmeniz için **Allahü teâlâ**'nın lütfudur. Şayet O, denizi sizin emrinize müsahhar kılmasaydı, onun azgınlığını kim önleyebilirdi? Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: «Allah'dır o ki, emri gereğince denizde yüzmek üzere gemileri ve lütfedip verdiği rızkı aramanız için denizi size müsahhar kılmıştır. Belki artık şükredersiniz.»

13

«Göklerde olanları, yerde olanları, hepsin' size müsahhar kılmıştır. Elbette ki düşünen kimseler için bunda âyetler vardır.»

Ey insanlar, **Allahü teâlâ** göklerde ve yerde olanların hepsini sizin emrinize müsahhar kılmıştır. Gökler, güneş, ay, yıldızlar, gezegenler, yerdeki her çeşit bitkiler, sebzeler, meyveler, meralar,

ormanlar, madenler, ırmaklar, bağlar, bahçeler, denizler ve içindekilerin hepsi sizin için yaratılmıştır. Bunlarda düşünen kimseler için ibretler vardır. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «siz mahlûkatı tefekkür ediniz, fakat Hâlik'ı tefekkür etmeyiniz» buyurmuştur. Bütün bunlar şükredesiniz diye sizin emrinize verilmiştir. İşte bunlar **Allahü teâlâ**'nın birliğine, kudretine ve azametine delildir. Bunlardan ibret alıp iman edenlere mükâfatı, iman etmeyenlere de mücâzatı verilecektir. Ey insanlar, göklerdeki ve yerdeki nimetlerin sizin emrinize verilmesi şükretmeniz içindir.

14

«İman edenlere de ki: Allah'ın onları cezalandıracak günlerinin geleceğini beklemeyen kimseleri bağışlayıp geçsinler. Allah her kavmi ameline göre cezalandıracaktır.»

Bu âyet-i celîlenin nüzul sebebi şudur: Mekke müşriklerinden birisi Hazret-i Ömer'e küfreder. Ömer (radıyallahü anh), bu küfründen dolayı onu cezalandırmak ister. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal edip şöyle buyurur: «Ey Muhammed, iman edenlere de ki: «Allah'ın odları cezalandıracak günlerinin geleceğini beklemeyen kimseleri bağışlayıp geçsinler. Allah her kavmi ameline göre cezalandıracaktır.» Yüce Halik onlardan önceki kavimleri suçları yüzünden helak etmiştir. Allah kıyamet günü herkesi ameline göre- cezalandıracaktır.

Bu âyetin hükmü (müşrikleri gördüğünüz yerde öldürün) âyeti ile nesh edilmiştir. Ancak onlarla sulh yapılı, haraç verirlerse o zaman serbest bırakılır, görüldükleri yerde öldürülmezler, Af sadece kâfirler hakkında değil, asıl af mü'minler hakkında vârid olmuştur. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bunu şöyle beyan ediyor: «Kim bir mü'min kardeşinin suçunu afvedip, zulmüne sabrederlerse **Allahü teâlâ** da o kulunu kıyamet günü afveder ve kederini giderir.» Bir kimsenin kendisine kötülük yapanı bağışlaması güzel ahlâktan gelir. Güzel ahlâk da sahibini Allah'a yaklaştırır. Allah'a yakın elan insanların gideceği yer cennettir.

15

«Her kim sâlih amel işlerse kendinedir. Kim de kötülük yaparsa aleyhinedir, Sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.»

Ey insanlar, kim sâlih amel işlerse onun mükâfatı kendisinedir, kim de kötü amel işlerse onun da cezası kendisinedir. Bu âyetle hayır yapanların da, şer yapanların da amellerinin asla zayi olmayacağı bildirilmiştir. Kıyamet günü herkese amelinin karşılığı verilecektir. Hayır yapan mükâfatını, şer yapan da cezasını görecektir. Allah kullarının amellerine muhtaç değildir. O, herşeyden münezzehtir. Sâlih amel işleyenlerin ameli O'nun Allah'lığını artırmaz, kötü amel işleyenlerin ameli de O'nun Allah'lığından bir şey eksiltmez. Herkesin amelinin mükâfatı da, cezası da kendisine aittir, iyi amel işleyenler mükâfatını görür, kötü amel işleyenler de cezasını görür. Ey insanlar, sonunda Rabbinize döndürüleceksiniz. İşte o zaman zerre kadar hayır yapan mükâfatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir.

16

«Yemin olsun ki biz İsrailoğullarına kitabı, hüküm ve nübüvveti verdik. Ve temiz şeylerden rıziklandırdık. Ve onları dünyalara üstün kıldık.»

Allahü teâlâ İsrailoğullarının dedesi olan Yakub (aleyhisselâm)'un soyundan Hazret-i Musa'yı, Dâvud (aleyhisselâm)'u ve Hazret-i İsa'yı **peygamber** olarak göndermiş ve onlara Tevrat'ı, Zebur'u, İncil-i de kitap olarak vermiştir. Onlar bu kitaplarla kavimleri arasında hükmetmişler ve onları Allah'a imana davet ederek kendilerine tâbi olmalarını istemişlerdir. Yüce Halik inzal buyurmuş olduğu bu kitaplarla imanı, küfrü, hakkı bâtılı, iyiyi kötüyü, hayrı ve şerri, helâli ve haramı, iyi ameli ve kötü ameli, cennet ve cehennemi beyan etmiştir. İsrailoğullarını zamanındaki bütün kavimlerden ve milletlerden daha üstün kılmış, onları temiz şeylerden rızıklandırmıştır. Buna rağmen İsrailoğulları yine isyan etmişlerdir.

17

«Din konusunda onlara burhanlar verdik. Ama onlar aralarındaki çekememezlikten dolayı kendilerine ilim geldikten

sonra ayrılığa düştüler. Elbette ki Rabbin ayrılığa düştükleri şeyler hakkında kıyamet günü aralarında hüküm verecektir.»

Allahü teâlâ, İsrailoğullarına imam küfrü, hakkı bâtılı, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, helâli ve haramı beyan eden kitap göndermiştir. Fakat onlar aralarındaki çekememezlikten dolayı kendilerine ilim geldikten sonra ayrılığa düşmüşlerdir. Halbuki kendilerine gelen kitapta **Hazret-i Muhammed**'in sıfatı beyan edilmiştir. Böyleyken onlar **Hazret-i Muhammed**'in **peygamber**liğini inkâr etmişlerdir. Elbette **Allahü teâlâ** kıyamat günü ayrılığa düştükleri şeyler hakkında aralarında hükmedecektir. İşte o zaman kimin haklı, kimin haksız olduğu ortaya çıkacaktır.

18

«Sonra seni din konusunda bir şeriat sahibi kıldık. O halde sen ona tâbi ol. Bilmeyenlerin heveslerine sakın uyma,»

Hâlik-ı Zülcelâl, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, sonra seni din konusunda bir şeriat sahibi kıldık. O halde sen ona tâbi ol. Bilmeyenlerin hevesine sakın uyma. Sana vahyolunan hükümleri, farzları ve hadleri hakkıyle yerine getir.» Bu emir **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şahsında ümmetinedir. **Peygamber**ler Allah tarafından kendilerine vahyolunandan başkasına asla uymazlar ve kendi heva-i nefislerinden konuşmazlar. Yukarda da ifade edildiği gibi bu emir **Peygamber**imizin şahsında ümmetinedir.

19

«Muhakkak ki onlar Allah'a karşı sana hiçbir fayda veremezler. Doğrusu zalimler birbirlerinin dostudurlar. Allah da müttekilerin dostudur.»

Hâlik-ı Mutlak, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, eğer sen kavmine tâbi olur, dini elden bırakırsan muhakkak ki onlar Allah'a karşı sana hiçbir fayda veremezler. Doğrusu zalimler birbirinin dostudurlar. Allah da müttekilerin dostudur.» Ey iman edenler, kâfirler birbirinin dostudur. Sizin dostunuz da Allah'tır. Siz, Allah'ı bırakıp da kâfirleri ve zalimleri asla dost edinmeyin. Eğer onları dost edinirseniz üzerinizden Allah'ın

yardımı kalkar. İşte o zaman helak olursunuz. Çünkü kişi sevdiği ile beraberdir.

20

«(Bu Kur an) insanlar için kalb gözüdür, kesin olarak inanan bir kavim için de hidâyet ve rahmettir.»

Ey insanlar, bu Kur'an sizin için kalb gözüdür. İman edenler için de h'dâyettir, kurtuluştur ve rahmettir. Onunla amel edenler saadete, kurtuluşa, rahmete kavurur. İman etmeyenler ise "helak olurlar. «Bu (Kur'an) insanlar için kalb gözüdür, kesin olarak inanan bir kavim için de hidâyet ve rahmettir.» buyurulmuştur.

21

«Yoksa kötülük işleyenler ölümlerinde ve sağlıklarında kendilerini, iman edip sâlih amel işleyen kimseler ile bir mi tutacağımızı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar.»

Kâfirler, sağlıklarında ve ölümlerinde kendilerini, iman edip sâlih amel işleyen mü'minler gibi mi sanıyorlar? Eğer kendilerini iman edenler gibi sanıyorlarsa ne kötü hüküm veriyorlar. Onlar Allah katında inkâr ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir. İman edenler ise mükâfatlarını göreceklerdir. İmam-ı Mücahid şöyle demiştir: Mü'min dünyada da, ölümünde de, âhirette de imam iledir. Çünkü imanı onu dünyada küfürden korur ve iman ile dünyadan göçer. Kıyamet günü de iman ile dirilir. Böylece onu imanı ebedî saadete, rahmete ve kurtuluşa kavuşturur. Kâfir de dünyada küfür üzere devam ettiği için ölümü de küfür üzere olur ve kıyamet günü kâfir olarak dirilir Böylece hem dünyasını, hem âhiretini yıkmış olur. Nitekim Hazret-i Cabir'in **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den rivayet ettiği hadis buna deridir: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «kıyamet günü her insan öldüğü şekilde dirilir, îman ile giden, imanlı, küfür üzere ölen de, kâfir olarak dirilir» buyurmuştur.

22

«Allah gökleri ve yeri hak olarak yaratmıştır. Ta ki herkes kazancına göre karşılık görsün. Ve onlara zulmedilmez.»

Ey insanlar, Allah gökleri ve yeri boş yere yaratmamıştır. Onların yaratılışında sizin için hikmetler vardır. Göklere ve yere bakıp yaratanın azametini, kudretini anlayıp, O'na iman edip ibadet etmeniz ve kıyamet günü haksızlığa uğramamanız için yaratılmıştır. Çünkü sizin için kıyamet günü ancak kazancınızın karşılığı vardır. O gün kimseye zulmedilmez, herkese amelinin karşılığı verilir. Hâlik-ı Zülcelâl bunu şöyle beyan ediyor: «Allah gökleri ve yeri hak olarak yaratmıştır. Ta ki herkes kazancına göre karşılık görsün. Ve onlara zulmedilmez.»

23

«Gördün mü o kimseyi ki, heva ve hevesini kendisine tanrı edinmiş, bilgisi olduğu halde Allah onu şaşırtmış, kulağını ve kalbini mühürlemiş ve gözüne perde çekmiştir. Allah'tan başka kim doğru yola eriştirebilir onu? Hâlâ ibret almayacak mısınız?»

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: «Ey Muhammed, gördün mü o kimseyi ki, heva ve hevesini kendisine tanrı edinmiş, bilgisi olduğu halde Allah onu şaşırtmış, kulağını ve kalbini mühürlemiş ve gözüne perde çekmiştir. Allah'tan başka kim doğru yola eriştirebilir onu? Hâlâ ibret almayacak mısınız?» Nefislerinin arzusuna uyup Allah'ı bırakıp putlarını ve varlıklarını ma'bud edinenler yok mu? Onların kulakları ve kalbleri mühürlenmiş ve gözlerine perde çekilmiştir. Onlar asla Hakk'a dönemezler. Ey insanlar, bundan ibret alıp hâlâ Hakk'a dönmeyecek misiniz? Baştacı yaptığınız putlarınız ve servetiniz sizi helake götürmektedir. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) «altın ve paranın kullan helak oldu» buyurmuştur. Bir çok insanı serveti, altın ve gümüşü Allah'ın kudret ve azametini düşünmektan alıkoyar, kendisine taptırır. O servetin sevinci ile ibadeti unutur ve helak olur gider.

24

«Ve dediler ki: 'Hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Ölürüz ve yaşarız. Ve bizi ancak zaman helak eder.' Bu hususta onların bir bilgisi de yoktur. Başka değil, onlar sadece zannederler.»

Kâfirler, öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr ederek «hayat ancak bu dünyada yaşadığımızdır. Öldükten sonra tekrar dirilmek diye bir şey yoktur. Yaşar ve ölürüz, bizi ancak zaman öldürür.» demişlerdir. Halbuki bu hususta onların bir bilgisi de yoktur. Bilmedikleri halde cehaletlerinden dolayı öldükten sonra dirilmeyi inkâr ederler. Bunlar inkar ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir.

25

«Âyetlerimiz onlara açıkça okunduğu zaman 'doğru sözlü iseniz babalarımızı getirin bakalım' demekten başka hüccetleri yoktur.»

İmam küfrü, hakkı bâtılı, helâli haramı, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, mükâfatı ve mücâzatı, cenneti ve cehennemi apaçık bildiren Allah'ın âyetleri kendilerine okunduğu zaman, ondan yüz çevirip kâfir olanlar şöyle demişlerdir: «Doğru sözlü iseniz babalarımızı getirin bakalım.» Onların ellerinde hiç bir delilleri olmadığı halde öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr etmişlerdir.

26

«De ki: Allah diriltir sizi, sonra öldürür, sonra şüphe götürmeyen kıyamet gününde sizi toplar. Ne var ki insanların çoğu bilmezler.»

Ey insanlar, sizi bir damla nutfeden yaratan Allah, Öldükten sonra kıyamet günü tekrar sizi diriltmeye kadir değil midir? O, kıyamet günü sizi diriltip hesaba çekmek üzere mahşer yerine hepinizi toplayacaktır. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler. Öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr ederler. Yüce Halik bunu sevgili **Peygamber**ine şöyle beyan ediyor: «Ya Muhammed, de ki: Allah diriltir sizi, sonra öldürür, sonra şüphe götürmeyen kıyamet gününde sizi toplar. Ne var ki insanların çoğu bilmezler.»

27

«Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Kıyametin kopacağı gün işte o gün, bâtıla saplananlar hüsranda kalırlar.»

Ey insanlar, göklerin ve yerin sahibi, mâliki, halıkı Allah'tır. Kıyametin kopacağı gün bâtıla sapanların hüsrana uğrayacakları

gündür. İşte o zaman bâtılda olduklarını anlayacaklardır. Fakat o günkü pişmanlık asla fayda vermeyecektir.

28

«Her ümmeti diz üstü çökmüş görürsün. Her ümmet kendi kitabına çağırılır. Bugün yaptığınızın karşılığı size verilecektir.»

Kıyamet günü her ümmet diz üstü çöker. O gün herkese amel defteri verilir ve ona göre hesaba çekilirler. Kimseye zerre kadar haksızlık yapılmaz. Ve onlara şöyle seslenilir: «Ey insanlar, bugün size dünyada yaptığınızın karşılığı verilecektir.» İmam-ı Ebû'l-Leys'in rivayet ettiği hadiste **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

«**Allahü teâlâ** varlıkları yaratırken kalemi de yarattı ve 'kullarımın hayır ve şerden işlediklerini yaz' dedi. Her insanın sağında ve solunda bir melek vardır, onun yaptıkları hayır ve şerri yazarlar. Kıyamet günü herkesin amel defteri eline verilir ve 'oku kitabını' denir. Ona göre herkese amelinin karşılığı verilir, kimseye zerre kadar haksızlık yapılmaz. Çünkü her şey o kitapta yazılıdır.» **İbn Abbas**'ın rivayetine göre, **Allahü teâlâ** her zaman Levh-i Mahfuz'da yazılı olanlara melekleri tayin eder ve onlar ramazanın ilk perşembe günü ikindiden sonra ramazanın sonuna kadar insanların amellerini yazarlar ve insanlardaki meleklerin yazdıklarıyle karşılaştırırlar. Bunlarda ne fazlalık ve ne de noksanlık olur. İnsanların yaptıkları ameller hem Levh-i Mahfuz'da kayıtlıdır, hem de kendi amel defterlerinde kayıtlıdır. Kıyamet günü bu amel defteri ellerine verilecek, ona göre mükâfat ve mücâzat göreceklerdir.

29

«Bu kitabımız sizin aleyhinize hak ile konuşuyor. Biz yaptıklarınızı şüphesiz bir bir kaydediyoruz.»

Ey insanlar, kıyamet günü amel defterleriniz aleyhinize ve lehinize konuşup şehadet edecektir. Zira dünyada yaptıklarınızın hepsi onda yazılıdır. O gün hiç bir şey gizli kalmayacaktır. Herkes amelinin karşılığını görecektir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor:

«Bu kitabımız sizin aleyhinize hak ile konuşuyor. B'z yaptıklarınızı şüphesiz bir bir kaydediyoruz.»

30

«İman edip sâlih amel işlemiş olanlara gelince, Rableri onları rahmetine garkeder. İşte bu apaçık kurtuluştur.»

İman edip sâlih amel işleyenler kıyamet günü Rablerinin rahmetine, nimetine kavuşacaklardır. O gün onlar mahzun da olmayacaklar ve kendilerine vaad edilen cennet nimetleriyle mükâfatlandırılacaklardır. İşte bu apaçık bir kurtuluştur. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

31

«Küfreden kimselere gelince, âyetlerimiz size okunmuş, siz de büyüklenip mücrim bir kavim olmuşsunuz değilmi?»

Kıyamet günü kâfirlere Rableri tarafından şöyle denecektir: «Dünyada iken âyetlerimiz size okunmuş, siz de büyüklenip imandan yüz çevirerek mücrim bir kavim olmuştunuz değil mi?» Kendilerine **peygamber** gelip Allah'ın âyetlerini okuduğu halde onu kabul etmeyerek kâfir olmuşlardır. İşte onlar kıyamet günü inkâr ve zulümlerinin karşılığını göreceklerdir.

32

«Allah'ın vaadi haktır. Ve kıyamet günü şüphe götürmez denildiği zaman siz demiştiniz ki, kıyametin ne olduğunu bilmiyoruz. Ancak bir takım tahminlerde bulunuyoruz. Onun hakkında kesin bir bilgi elde etmiş değiliz.»

Ey insanlar, Allah'ın iman edenlere cennet vaadi, iman etmeyenlere de cehennem vaadi haktır. İman edenler kıyamet günü cennet nimetleriyle mükâfatlandırılacak, iman etmeyenler de cehennem azabı ile cezalandırılacaktır. Kâfirlere «kıyamet kopacak, onun kopacağında asla şüphe yoktur» denildiği zaman, onlar «kıyametin ne olduğunu bilmiyoruz. Ancak bir takım tahminlerde bulunuyoruz. Onun hakkında kesin bir bilgi de elde etmiş değiliz» demişlerdir. Fakat kıyamet günü hesaba çekildikleri zaman

anlayacaklardır, yaptıklarına pişman olacaklardır ama, o günkü pişmanlık fayda vermeyecektir.

33

«Onlara işledikleri işlerin kötülükleri belli oldu. Ve alaya aldıkları şeyler kendilerini mahvettiler.»

Kıyamet günü kâfirlere kötü amelleri gösterilir ve açığa çıkarılır. Alaya aldıkları şeyler kendilerini mahvederler. O gün inkâr edip alaya aldıklarının cezasını göreceklerdir. Çünkü onlar dünyada iken Allah'ın âyetlerini alaya alıp **peygamber**lerini yalanlamışlardı.

34

«Denilir ki: Siz nasıl ki bugüne kavuşacağınızı unutmuştuysanız biz de sizi unuttuk. Barınağınız ateştir, yardımcılarınız da yoktur.»

Kıyamet günü cehennem bekçileri kâfirlere «ey kâfirler, siz bugüne kavuşacağınızı nasıl dünyada unuttunuzsa, biz de bugün sizi ateşin içinde unuttuk. Siz ebedî olarak burada kalacaksınız. Bugün sizin hiç bir yardımcınız da yok.» diyeceklerdir. İşte kâfirler o zaman mercekten helake uğradıklarını anlayacaklardır.

35

«Bunun böyle olmasının sebebi 'sizin Allah'ın âyetlerini alaya almanız ve dünya hayatının sizi aldatmış olmasıdır O gün oradan çıkarılmayacaklar ve özür de aranmayacaktır onlardan.»

Kıyamet günü kâfirlere şöyle denecektir: «Ey kâfirler, sizin azaba uğramanızın sebebi, dünyada iken Allah'ın âyetlerini alaya alarak âhireti inkâr edip dünyanın sizi aldatmış olmasıdır. Bugii artık siz asla buradan çıkarılmayacaksınız ve hiç bir özrünüz de kabul edilmeyecektir. Çünkü size **peygamber**ler gelip bunları habe verdi, siz ise bugüne kavuşacağınızı inkâr ettiniz, işte bu sizin inkar ve küfrünüzün cezasıdır. Ebedî olarak bu cezanızı çekin.»

36

«Bütün hamd, hem göklerin Rabbî, hem yerin Rabbi, hem âlemlerin Rabbi Allah'adır.»

Ey insanlar, bütün hamd edenlerin hamdı, göklerin, yerin ve âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Yaratan, koruyan, besleyen, rızıklandıran, var eden ve yok eden yalnız O'dur. O'ndan başka ilâh yoktur. Her şey O'na muhtaçtır. O, hiç bir şeye muhtaç değildir.

37

«Göklerde ve yerde bütün büyüklük O'nundur. Ve O, mutlak kadirdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.»

Ey insanlar, göklerde ve yerde azamet, kudret ve saltanat sahibi ancak Allah'tır. Bütün büyüklük O'na aittir. O, her şeye kadirdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. İstediğini istediğine verir, istediğini de istediğinden alır. Kimse O'nun işine müdahale edemez.

AHKAF SÛRESİ

Bu süre-i celile Kur'an-ı Kerimin 46. Suresi olup Mekke'de nazil olmuştur 35 âyetten ibarettir. (10.15.30.) âyetlerin Medine'de nazil olduğu rivayeti de vardır. Amman ile Mehre arasındaki Ahkaf denen beldede yaşayan Ad kavmine **peygamber** olarak gönderilen Hud (aleyhisselâm)'ın kıssasından bahsettiği için, o beldeye atfen " Ahkaf Suresi" adım almıştır. Ha, Mim, ile başlayan surelerin yedincisi ve sonuncusudur. Surenin ihtiva ettiği başlıca konular şunlardır.

Allahü teâlâ'nın vahdaniyeti, birliği hakkında deliller.

Şirkin batıl olduğunu beyan.

Mü'minlerin ana ve babalarına karşı yaptıkları iyi muamele ile nail olacakları mükafat.

Dünyanın fani varlıklarına ve lezzetlerine kapılmanın tehlikeli olduğuna işaret.

Ad kavminin kıssasını beyan.

Cin taifesinden bir zümrenin Kur'an-ı Kerimi dinleyip müslüman olmaları ve kavimlerini de İslama davet ettiklerine işaret.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in sabır ve sebat ile mükellef olduğunu beyan.

Allahü teâlâ'nın emirlerine isyan etmenin ve ahireti inkâr etmenin vahim sonuçlarını ihtar.

1

"Ha, Mim"

2

"Kitabın indirilmesi mutlak galip, yegane büküm ve hikmet sahibi Allah'tandır."

Bu ayet "Kur'an mahluktur" diyenlerin iddialarını reddeder. Çünkü o, Allah'tandır".

Ha, Mim'in manası yukarda geçmiştir. Bu Kur'an, Hay, Kadim, ve mülkü azim, hükmünde galip, her şeyi yerince işleyen ve hikmet sahibi olan Allah katından indirilmiştir. O, mahluk değil, kadimdir. Çünkü o, Allah tarafından indirilmiştir.

3

"Gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları biz ancak hak üzere ve belirli bir süre için yarattık. Küfredenler ise korkutuldukları şeylerden yüz çevirmektedirler."

Ey insanlar, Halik-i Zülcelal gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları boş yere yaratmamış, sizin istifadeniz ve bunlara bakarak Halikın azametini, kudretini anlayıp O'na ibadet etmeniz için yaratmıştır. O, göğü üzerinize kubbe, yeri altınıza döşek, içindekileri de istifadeniz için yaratmıştır. Bunlar da muayyen bir zamana kadar kalacaklardır. Vakti geldiği zaman göklerin, yerin dengesi bozulacak, kıyamet kopacak, yerin altındakiler üzerine çıkacaktır. Bütün canlılar mezarlarından kalkacak, hesaba çekilmek üzere mahşer yerine toplanacaklar. Orada herkes hesaba çekilecek, mü'minler cennete, kafirler ise cehenneme gidecektir. O gün kimseye zerre kadar haksızlık yapılmayacaktır. İman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

4

"De ki : Dikkat edip baktınız mı hiç, Allah'ı bırakıp taptığınız şeyler yeryüzünde ne yaratmışlar?Göstersenize bana. Yoksa onların

ortakları göklerde midir? Eğer doğru söyleyenlerden iseniz size indirilmiş bir kitap veya intikal etmiş bir bilgi kalıntısı varsa getirin bana.."

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: "Ya Muhammed! Kafirlere de ki : Dikkat edip baktınız mı hiç, Allah'ı bırakıp taptığınız şeyler yeryüzünde ne yaratmışlar? Göstersenize bana". Yoksa onların ortaklan göklerde midir?

Eğer doğru söyleyenlerden iseniz size indirilmiş bir kitap veya intikal etmiş bir bilgi kalıntısı varsa getirin bana." Kafirler, taptıkları putların ne bir şey yarattığına dair bir bilgi getirmişlerdir ve ne de onların bir şey yaratacaklarına inanmışlardır. Körü körüne onlara tapınışlardır. Aklı olanlar bundan ibret alıp onların düştükleri hataya ve küfre düşmezler.

5

"Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar cevap veremeyecek olan, kendisine yapılan dualardan habersiz kalan şeylere tapanlardan daha sapık kim olabilir ?"

Ey insanlar, Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar hiçbir cevap veremeyecek olan, kendisine yapılacak dualardan habersiz olan, onlara cevap vermeyen şeylere tapanlardan daha sapık kim vardır? Kafirlerin taptıkları putlar kendilerine ne bir fayda sağlamıştır ve ne de kendilerinden bir zararı def etmiştir. İşte onlardan daha sapık kimse yoktur. Kıyamet günü onlar inkar ve küfürlerinin cezasını göreceklerdir.

6

"İnsanlar bir araya toplandıkları zaman bunlar onlara düşman kesilirler. Ve onların tapınmalarını inkar ederler."

Kıyamet günü insanlar mahşer yerine toplandıkları zaman, kafirlerin taptıkları putları da getirilir ve onlara konuşma izni verilir. Onlar kendilerine tapanlara şöyle derler : "Ey bize ilah olarak tapanlar, biz sizi tanımıyoruz. Neden bize taptınız ? Size, bize tapın diye bir şey söyledik mi ? Biz de ne özellik gördünüz ki, bize taptınız? Elinizle yaptınız, sonra taptınız. "Kıyamet günü kafirlere işte böyle

feryad edecektir putları. O zaman gerçekten zarara o günkü pişmanlık asla fayda vermeyecektir.

7

"Ayetlerimiz onlara açıkça okunduğu zaman kendilerine gelen hakkı inkar edenler bu apaçık bir büyüdür derler."

Onlara ayetler okunup hakkı, batılı, imanı küfrü, helâli ve haramı, iyi kötüyü, hayrı şerri, emri nehyi, Allah'ın vahdaniyetini, azametini açıkça bildirdiği zaman, kafirler bu Kur'anın Allah tarafından gönderildiğini inkar ederek" bu apaçık bir büyüdür, Muharnmed bunu kendisi uydurmuştur" demişlerdir. Böylece Allah'ın ayetlerini inkar ederek kafir olmuşlardır.

8

"Yoksa onu kendiliğinden uydurdu mu derler. De ki: Eğer onu ben uydurdumsa Allah tarafından bana gelecek cezayı savmaya sizin gücünüz yetmez. O, yaptığınız taşkınlıkları çok daha iyi bilir. Benimle sizin aranızda şahid olarak o yeter. O çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir."

Kafirler, **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in **peygamber**liğini kabul etmeyerek Allah'ın ayetlerini yalanlamışlar ve " bu kitabı Muhammed kendisi uydurdu, eskilerin masallarını başkalarından öğrenip bize okuyor" demişlerdir. Yüce Halik onların bu iddialarını reddederek sevgili **peygamber**lerine şöyle buyurmuştur: "Yoksa onu kendiliğinden uydurdu mu derler. De ki : "Eğer onu ben uydurdumsa Allah tarafından bana gelecek cezayı savmaya sizin gücünüz yetmez. O, yapığınız taşkınlıkları çok daha iyi bilir. Benimle sizin aranızda şahid olarak O yeter. O çok yargılayıcı, çok merhamet edicidir. "Kafirler, eğer küfürlerinden döner iman edip tövbe ederlerse Allah tövbelerini kabul eder, günahlarını bağışlar, kusurlarını affeder.

9

"De ki : Ben **peygamber**lerin ilki değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmem. Ben sadece bana vahyolunana uyarım. Ve ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."

Bu ayet-i celilenin nüzul sebebi şudur : Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) rüyasında Mekke'den çıkıp bir hurma bahçesine girdiğini görür ve bunu sahabeye anlatır.

Sahabeyi kiram kendilerine bir ganimetin isabet edeceğini zannederler. Kendilerine bir şey gelmeyince bir müddet sonra Allah Resulüne gelerek " Ey Allah'ın Resulü, bahsettiğin şeyden bize hiçbir şey gelmedi" derler. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de cevaben" benim size bahsettiğim rüya idi, vahiy değildi, rüyada görülen hem olur, hem olmaz" buyurur. Bunun üzerine Yüce Halik bu ayeti inzal ederek şöyle buyurur: "Ey Muhammed, de ki: "Ben peygamberlerin ilki değilim. Bana ve size ne yapılacağım da bilmem. Ben sadece bana vahyolunana uyarım. Ve ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."

10

"De ki : Şayet bu Allah katından ise ve siz de onu inkar itmişseniz İsrailoğullarmdan birisi de bunun şöyle olduğuna dair şehadet edip inandığı halde siz yine de büyüklük taslanmışsanız zulmetmiş olmaz mısınız ? Muhakkak ki Allah zalimler güruhunu hidayete erdirmez."

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), peygamber olarak gönderilmeden önce Yahudilerden Abdullah ibn Selem Tevrat'ta onun hak peygamber olarak geleceğini ve kitap olarak da kendisine Kur'an-i Kerimin verileceğini öğrenip halka da bildirmiştir. O, bunu bilip halka da bildirdiği halde Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in kendi soyundan olanlar onun peygamberliğini yalanlamışlardır. Halik-ı Zülcelal, bunu şöyle beyan ediyor: "Ey Muhammed, de ki : "Şayet bu Allah katından ise ve siz de onu inkar etmişseniz, israiloğullarmdan birisi de bunun böyle olduğuna dair şehadet edip inandığı halde siz yine de büyüklük taslamışsanız zulmetmiş olmaz mısınız? Muhakkak ki Allah zalimler güruhunu hidayete erdirmez. Allah zalimleri asla hidayete erdirmez. Onlar zulümlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir.

11

"O küfredenler, iman edenler için bu iş bir hayır olsaydı onlar bizi geçemezlerdi derler. Bununla doğru yola girmek arzusunda olmadıkları için bu eski bir uydurmadır derler."

Mekke'li müşrikler, müslümanlarla alay ederek" eğer Muhammed'in dini hak bir din olsaydı bizim gibi, şerefli, varlıklı insanlar öncelikle buna girerdi. İçimizdeki yoksul, kimsesiz insanlar girdiğine göre bu dinin aslı yoktur.

Muhammed onu eskilerin masallarından almıştır" demişlerdir. Kafirler, şeref ve izzeti hep malda, varlıkta aramışlardır. İzzet ve şeref ancak iman iledir. Allah, imardan sayesinde öyle fakir insanları aziz kılmış, öyle varlıklı insanları da inkar ve küfürleri yüzünden zelil kılmıştır. Bunun tarihte bir çok misali vardır. Nemrud'u, Firavun'u ve benzerlerini helak edip zelil ettiği gibi. İman, Allah'ın bir lütfüdur, şereflerin en büyüğüdür, izzet ve kurtuluş ancak onunladır. Nitekim bir ayette " bu Allah'ın lütfüdur, Allah onu dilediğine verir buyurulmuştur. İman herkese nasip olmaz. Allah onu ancak isteyene ve layık olana verir. Allah, cümlemizi iman şerefi ile şereflendirirsin.

12

"Daha önce de Musa'nın kitabı rahmet ve rehberdir. Bu ise zulmedenleri uyarmak ve iyilik yapanlara müjde olmak üzere Arap lisaniyle indirilmiş doğrulayıcı bir kitaptır."

Ey insanlar, Musa (aleyhisselâm)'ya gönderilen Tevrat insanlar için rahmet ve rehberdir. Kur'an-ı Kerim ise zulmedenleri uyaran, hakkı batıldan, imam küfürden, iyiyi kötüden, hayrı şerden, helali haramdan ayırt eden ve iyilik yapanları cennetle müjdelemek üzere insanların anlaması için Arapça indirilen ve kendisinden önceki kitapları tasdik eden bir kitaptır. Kur'an, iman edenler için kurtuluş, hidayet, önder, rehber ve rahmettir. O, bütün beşeriyetin kurtuluşu için gönderilmiştir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor : "Daha önce de Musa'nın kitabı rahmet ve rehberdir. Bu ise zulmedenleri uyarmak ve iyilik yapanlara müjde olmak üzere Arap lisaniyle indirilmiş doğrulayıcı bir kitaptır."

13

"Muhakkak ki Rabbimiz Allah'tır deyip de sonra dosdoğru gidenlere korku yoktur. Ve onlara üzülecek de değillerdir."

14

"İşte onlar cennet ehlidirler. İşlediklerine karşılık olarak orada ebediyen kalacaklardır."

İman edip salih amel işleyerek" Rabbimiz Allah'tır, O'ndan başka ilah yoktur" diyerek, Allah'ın emirlerini yerine getirip yasaklarından sakınanlar ve Kur'an-ı Kerimin hükmüyle amel edenlere kıyamet günü korku yoktur. O gün mahzun da olmayacaklardır. İşte onlar cennet ehlidirler. Yaptıkları amellere karşılık onlar orada ebedi kalacaklardır. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Allah katında iman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

15

"Biz insana ana ve babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu. Taşınması ve sütten kesilmesi otuz aydır. Nihayet erginliğe erince ve kırk yaşma varınca der ki: Rabbini, bana ve ana babama verdiğin nimete şükretmemi ve hoşnut olacağın sal ili amel işlememi temin et bana. Bana verdiğin gibi soyuma da salah ver. Doğrusu ben sana döndüm. Ve el betteki ben müslümanlar danım."

Bazı tefsircilere göre bu ayet-i celile Ebu Bekir hakkında, bazılarına göre bütün insanlar hakkuıda nazil olmuştur. Nüzul sebebi ne olursa olsun hükmü umumidir. **Allahü teâlâ** insanlara ana babalarına iyi davranmalarını tavsiye etmiştir. Bu ilahi bir emirdir. Anası onu zahmetle dokuz ay kanunda taşımış ve zahmetle doğurmuştur. Ana çocuğunu dokuz ay karnında taşır, bundan dolayı bütün zorluklara, yorgunluklara katlanır, sonra onu büyük bir zorlukla dünyaya getirir. Bundan sonra gece gündüz, yaz kış, soğuk sıcak demeden ona itina ile bakar, gece uykusunu, gündüz istirahatım terk eder, sütünü verir, her türlü ihtiyacım karşılar. Bütün bunları fıtratının gereği zevkle yapar. Yavaş yavaş büyüyen yavrudan da anne baba aynı muameleyi görmek ister. Çocuk anne babaya ne yaparsa yapsın, onların kendisine yaptığının onda birinin

bile hakkını ödeyemez. Çünkü Allah'tan sonra onun var olmasının sebebi anne babasıdır. Böyle bir varlığa ne yapılsa yine de azdır ve asla hakkı ödenemez. Çocuğun anne karnında kalma müddeti ile süt emme müddeti otuz aydır Bir çocuk anne karnında en az altı ay, en fazla dokuz ay on gün kalır. Altı aydan az anne karnında kalan çocuklar yaşamaz, şayet altı aydan az bir zamanda doğar da yaşarsa o zaman nesebi sahih değildir. Nitekim bir zat Hazret-i Ali'ye gelerek Ey Allah'ın halifesi, ben bakire tertemiz bir kızla evlendim, aradan altı ay geçti, bir oğlan çocuğum oldu. Hanımımdan asla şüphe etmiyorum, bu nasıl olabilir ?" der. Bunun üzerinde Hazret-i Ali bu ayeti okuyarak altı aylık çocuğun nesebinin sahih olduğunu söyler ve o adamın, çocuğun babası olduğunu söyler.

İnsan anne ve babasına ne yaparsa yapsın, onların kendisine karşı yapmış olduğu fedakarlığın bedelini ödeyemez. Onun yaptığı anne babanın yaptığının yanında çok cüzi kalır. Nitekim **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) annesini omuzunda tavaf ettiren birisini görünce, adam **Peygamber**imize" hakkını ödedim mi?" diye sorar. Hayır bir tek soluğun hakkım dahi ödeyemedin" buyurur. Bu da gösteriyor ki, annenin hakkım çocukların ödemesi mümkün değildir. Onun için Allah Resulü "cennet anaların ayaklan altındadır" buyurmuştur. Anne babasının rızasını kazanamayan evlat cennete giremez. Onların rızasını kazanmak Allah'ın rızasını kazanmaktır. Zira Allah'tan sonra en büyük mürebbi annedir. Onun yerini hiçbir varlığın alması mümkün değildir. Anne sevgisinden ve şefkatinden mahrum olan çocuklar anormal yetişirler. Aile yuvasının dışında başka yuvalarda yetişen çocukların ilk önce kaybedecekleri şey, sevgi duygusudur. Çünkü onlar yetiştikleri yuvalarda bu duyguyu tatmamışlardır, başkalarına da tattırmazlar. Çocuk her zaman ve her yaşta kendisini okşayan müşfik bir ele muhtaçtır. Bu, insanın yaratılışında vardır. Bundan yoksun olarak yetişen çocuklar hodgam olur, saygı ve hoşgörülü olamazlar.

Sonra salih evlat kemal yaşma geldikten sonra anne babasının kendisine yaptığı fedakarlığı unutmayarak onlara şöyle niyaz eder: "Rabbim, bana ve ana babama verdiğin nimete şükretmemi ve hoşnut olacağın salih amel işlememi bana temin et." diyerek hem

ana babasına ve hem de kendisine dua eder. Sonra yine Rabbine yönelip nesli için dua ederek şöyle der" ve bana verdiğin gibi soyuma da hidayet nasip edip salah ver, doğrusu, Rabbim, ben sana yöneldim, diyerek kendi neslinden gelecek olanların da hayırlı ve salih olmasını niyaz eder.

16

"İşte bu kimseler cennetliklerdendirler. Ki onların yaptıklarının en iyisini kabul eder, ve kötülüklerinden vazgeçiririz. Bu, verilen doğru bir sözdür."

Anne babasına iyilik yapıp salih amel işleyenler cennetliktirler. Allah onların yaptıklarının en iyisini kabul eder. Günahlarını bağışlar, kusurlarını affeder. Bu, verilen doğru bir sözdür. Allah iman edip iyi amel işleyenleri böyle mükafatlandırır.

17

"Anne ve babasına öf, benden önce nice nesiller gelmiş geçmişken beni mi tekrar diriltecek diye tehdit ediyorsunuz ? diyen kimseye anne ve babası Allah'a sığınarak yazıklar olsun sana, iman et, muhakkak ki Allah'ın vaadi haktır dedikleri halde bu eskilerin masallarından başka bir şey değildir der."

Bu ayet-i celile Ebu Bekir (radıyallahü anh)'in oğlu Abdurrahman hakkında nazil olmuştur. Ona ana ve babası "iman et dedikleri zaman", o bunlara ağır sözler söyleyerek" yazıklar olsun size, benden önce nice nesiller gelip geçmişken onlar dirilmemişler de beni mi tekrar diriltmekle tehdit ediyorsunuz.?" Der.. Anne babasının bu davetini dinlemeyen Abdurrahman onlara şöyle cevap verir.: "Bu söylediklerіniz eskilerin masallarıdır. Onu Muhammed kendisi eskilerin masallarından alıp size okuyor." Küfrü terk etmeyen Abdurrahman iman etmeyerek ana babasını kırar.

18

"İşte onlar kendilerinden önce cinlerden ve insanlardan gelip geçmiş ümmetler içinde haklarında söz sahibi olmuş kimselerdir. Doğrusu onlar hüsrana uğrayanlardandır."

İşte o küfredenler, kendilerinden önce cinlerden ve insanlardan gelip geçmiş ümmetler içinde haklarında küfürleri sebebiyle azabı hak etmiş kimselerdir. Doğrusu onlar hüsrana uğrayanlardandır.

İman etmeyenler ebedi olarak hüsrandadırlar. Çünkü onlar inkar ve zulümlerinin cezasını cehennemde ebedi kalmak üzere göreceklerdir.

19

"Herkesin yaptıklarına göre dereceleri vardır. Herkese işlediklerinin karşılığı ödenir. Ve kendilerine haksızlık yapılmaz."

Ey insanlar, kıyamet günü herkese dünyada yapmış olduğu amelin karşılığı verilecektir. Hiç kimseye haksızlık ve zulüm yapılmayacaktır. Zerre kadar hayır yapan o gün mükafatını, zerre kadar şer yapan da cezasını görecektir.

20

"O küfredenler ateşe sunuldukları gün ; dünyadaki hayatınızda sizin için temiz olan her şeyi harcadınız, onların zevkini sürdünüz. Bu gün ise yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanızdan ve yoldan çıkmanızdan dolayı alçaltıcı bir azap göreceksiniz denir."

Kafirler cehenneme atılacakları gün, cehennem bekçileri tarafından onlara şöyle denir: "Dünyadaki hayatınızda sizin için temiz olan her şeyi harcadınız ve batıl olan şeylerle karıştırdınız. Büyüklük taslayarak imam terk ettiniz, **peygamber**lerin davetine uymadınız, onları yalanlayıp küfür ve zulme daldınız. Bugün ise yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanızdan ve yoldan çıkmanızdan dolayı şimdi çok elim ve sizi alçaltıcı bir azap göreceksiniz." Aklı olanlar bu ayetten ibret alıp, şu fani ömrü Allah yolunda geçirmelidir, geçici ve alçaitıcı hayatın peşinde koşmamalıdırlar. Dünyayı bir gaye olarak değil, bir vasıta olarak kabul etmelidirler. İşte o zaman insan bu dünyada ahireti kazanır, oranın nimetlerinden istifade eder, cehennemin korkusundan emin olur. Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) bir gün **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in yanına uğrar, hasır üstünde yattığım ve hasırın vücudunda izler bıraktığım görür.

Ve Allah Resulünün bu durumunu görünce ağlamaya başlar. Onun ağladığını gören **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) sebebini sorar. Hazret-i Ömer "ey Allah'ın Resulü, Allah'a isyan eden İran kısralan ve Rum hükümdarlığı zevku sefa içinde yaşarlar. Sen alemlere rahmet olarak gönderildiğin halde hasır vücuduna iz yapmış onun için ağlıyorum" der. Allah Resulü, ona şu cevabı verir : " Onlara dünyalık verilmiştir, bize ise ahiret nimetleri verilmiştir. Bunun için bizimki ahirete bırakılmıştır." Bunun için mü'minlerin en büyük nimeti, zevkü sefası ahirettedir. Çünkü orası ebedidir. Dünya ise geçicidir.

21

"Ey Muhammed, Ad milletinin kardeşi Hudu an, ondan önce ve sonra Allah'tan başkasına kulluk etmeyin diyen nice uyarıcılar gelip geçmişken, Ahkaf bölgesindeki milletini uyarmış, doğrusu sizin için büyük bir günün azabından korkuyorum demişti."

Yüce Halik sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur :"Ey Muhammed, Ad milletinin kardeşi Hud'u an. Ondan önce ve sonra" Allah'tan başkasına kulluk etmeyin" diyen nice **peygamber**ler gelip geçmişken, Ahkaf bölgesindeki milletini uyarmış" doğrusu sîzin için büyük bir günün azabından korkuyorum" demişti." Hud (aleyhisselâm) Ad kavmine, **peygamber** olarak gönderilmiş, onları imana davet etmiştir. Onlar **peygamber**lerinin davetini kabul . etmeyerek, onu yalanlamışlar, küfür ve zulümlere devam etmişlerdir. O, kavmini Ahkaf ile korkutmuştur. Ahkaf, Şam'da yüksek bir dağın adıdır. İmamı Kurtubiye göre, Ahkaf yüksek bir dağdır. Hud (aleyhisselâm) kavmini ondan çıkacak bir azap ile korkutmuştur.

22

"Onlar da: Sen bizi tanrılarımızdan alıkoymak için mi geldin? Doğru söyleyenlerden isen haydi tehdit ettiğin şeyi başımıza getir demişlerdi."

Hud (aleyhisselâm) kavmini imana davet edip, Allah'a ibadete çağrınca, onlar bu daveti kabul etmeyerek şöyle demişlerdir ' Ey Hud, sen bizi tapmakta olduğumuz tanrılarımızdan alıkoymak mı

istiyorsun, onun için mi bize geldin? Şayet söylediklerin doğru ise haydi o azabı üzerimize getir de görelim, işte o zaman senin gerçek **peygamber** olduğuna inanırız. "Hud (aleyhisselâm) iman etmedikleri takdirde üzerlerine büyük bir azabın geleceğini kendilerine haber vermişti. Onlar **peygamber**lerini alaya alarak "haydi o azabı üzerimize getir" demişlerdi.

23

"O da demişti ki : İlim ancak Allah katındadır. Ben size gönderildiğim şeyi tebliğ ediyorum. Ama bakıyorum ki siz cahil bir kavimsiniz."

Hud (aleyhisselâm) iman etmeyen kavmine, üzerlerine büyük bir azabın geleceğini söyler. Onlar **peygamber**lerim yalanlayarak" bize vaadettiğin azabı getir görelim" demişlerdi. O da, kavmine" üzerinize azabm ne zaman geleceğini ancak Allah bilir. Ben size gönderildiğim şeyi tebliğ etmekle mükellefim. Ama bakıyorum ki siz çok cahil, söz dinlemeyen bir kavimsiniz." demiştir. Hud (aleyhisselâm)'dan önceki milletler de **peygamber**lerim yalanladıkları için azaba uğramışlardır.

24

"Onu vadilerine doğru yaydan bir bulut şeklînde görünce dediler ki: Bu bize yağmur yağdıracak yaygın bir buluttur. Hayır, o, acele beklediğiniz şeydir. Acıklı azabı getiren yeldir."

Kavmi, Hud (aleyhisselâm)'un davetine uyup iman etmemişlerdi. O da üzerlerine büyük bir azabın geleceğini kendilerine haber vermişti. Fakat onlar Hud (aleyhisselâm)' yalanlamışlardı. Bu inkar ve zulümleri yüzünden memleketlerine dört sene yağmur yağmamıştı. Buna rağmen yine de **peygamber**lerine iman etmemişler, zulüm ve küfür bataklığında çırpınıp kalmışlardır. **Peygamber**lerinin kendilerine haber verdiği ilahi azap yaklaşmıştı.

Bir gün vadilerini kaplayan siyah bir bulut gördüler, "bu bulut bize yağmur getiriyor" diye sevinmeye başladılar. Onların bu şımarıklığım gören Hud (aleyhisselâm) "hayır, o, acele beklediğimiz şeydir. Size yağmur getiren bir bulut değildir, o, üzerinize acıklı

azabı getiren bir yeldir" der. İşte o bulut bunları inkar ve küfürleri yüzünden helak eder. Böylece iman etmeyenler cezalarını görürler.

Rivayete göre Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) böyle siyah ve yel esen bir bulut gördüğü zaman rengi sararır solar. Bunun sebebi sorulduğunda" Hud (aleyhisselâm)'ın kavmini helak eden böyle bir buluttu" der. Yağmur yağmaya başladığı zaman ise yüzünde sevinç emmareleri belirir.

25

"O Rabbinin emriyle her şeyi yıkar. Bunun üzerine onların meskenlerinden başka bir şey görünmez oldu. İşte biz suçlular kavmini böylece cezalandırırız."

Rüzgar Rabbinin emriyle her şeyi yıkar, yok eder. Ad kavminin erkeklerini, kadınlarını, çocuklarını ve hayvanlarını göğe savurup parça parça eder. Ancak Hud (aleyhisselâm) ile iman edenler bu tufandan kurtulurlar. Ad kavminin yalnız meskenleri kalır, beldelerinde kimseler kalmaz. İşte Allah iman etmeyenlerden intikamını böyle alır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor:

"O, Rabbinin emriyle herşeyi yıkar. "Bunun üzerine onların meskenlerinden başka bir şey görülmez oldu. İşte biz suçlular kavmini böylece cezalandırırız." Halik-ı Zülcelal, sevgili Peygamberini teselli için bu kıssayı beyan etmiştir. Nuh, Ad, Semud ve Lut kavimlerim helak eden Allah, küfreden diğer kavimleri de helak etmeye kadirdir.

26

"Yemin olsun ki onları sizi yerleştirmediğimiz yerlere yerleştirmiştik. Ve kendilerine kulaklar, gözler ve kalbler vermiştik. Ne var ki kulakları, gözleri ve kalbleri onlara bir fayda sağlamadı. Çünkü Allah'ın ayetlerini bile bile inkar ediyorlardı. Alay ettikleri şey onları mahvetti."

Yüce Allah sevgili Peygamberine şöyle buyuruyor :"Ey Muhammed, onları (Ad kavmini) sizi yerleştirmediğimiz yerlere yerleştirmiştik. Ve kendilerine kulaklar, gözler ve kalbler vermiştik. Ne var ki kulakları, gözleri ve kalbleri onlara bir fayda sağlamadı.

Çünkü Allah'ın ayetlerini bile bile inkar ediyorlardı. Alay ettikleri şey onları mahvetti." Eski insanların ömürleri daha uzun, daha kuvvetli, daha azametli idiler. Ad kavmine hakkı görmeleri için göz, işitmeleri için kulak, düşünmeleri için kalb vermiştir. Buna rağmen onlar Allah'ın ayetlerini inkar edip, **peygamber**lerini yalanlamışlardır. Yüce Allah da onları inkar ve zulümleri yüzünden helak etmiştir. Onları helak eden Allah, elbette inkar edip azan kavimleri de helak eder.

27

"Yemin olsun ki biz çevrenizdeki kasabaları da yok ettik. Belki doğru yola dönerler diye ayetleri tekrar tekrar beyan, ettik."

Halik-i Mutlak, bir çok kasabaları ve köyleri helak etmiştir. Arkada kalan insanlar bunlardan ibret alıp belki iman ederler diye ayetlerini tekrar tekrar beyan etmiştir. Yüce Allah bunu şöyle beyan ediyor :"Yemin olsun ki biz çevrenizdeki kasabaları da yok ettik. Belki doğru yola dönerler diye ayetleri tekrar beyan ettik."

28

"Allah'ı bırakıp O'na yakınlık peyda etmek için edindikleri tanrılar kendilerine yardım etmeli değil midir ? Hayır, onlar görünmez oldular. Bu onların yalanı ve uydurdukları şeydir."

Kafirlerin Allah'ı bırakıp O'na yakınlık, peyda etmek için taptıkları putları kıyamet günü kendilerini cehennem azabından kurtarmalı değil miydi ?

Şimdi onların putları kendilerinden kayıp olup gitmiştir. Bu onların yalanı ve uydurduktan şeylerdir. Taptıkları put kıyamet günü kendilerinden ayrılıp gitmiştir.

29

"Hani sana cinlerden bir taife yöneltmiştik ki Kur'anı dinliyorlardı. Hazır olunca demişlerdi ki: Susun. Kur'an tamam olunca her biri birer uyarıcı olarak kavimlerine dönmüşlerdir."

İbn Abbas (radıyallahü anh) göre bu ayet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Hazret-i Muhammed**'e **peygamber**lik gelip davete başladığı zaman cinler göklere çıkıp haber öğrenmekten men

edilmişti. Şahap denen yıldızlar tarafından göğe çıkmaktan men edilmiştir. Bunlar göklere çıkmaktan men edelince toplanıp iblise gelirler ve sebebini sorarlar. O da önemli bir olaydan dolayı göklere çıkmaktan men edildiklerini söyler ve yeryüzünün her tarafım gezip dolaşıp bunun sebebini öğrenmelerini ister. Bunun üzerine cinler yeryüzünü dolaşmaya başlarlar ve içlerinden bir gurup "Vadi-i Nehle" denen yerde **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) yatsı namazı kıldırırken rastgelirler, birbirlerine "susun", okunan Kur'anı dinleyelim derler. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in okuduğu Kur'anı edeple dinlerler ve kavimlerine döndükleri zaman" biz insanları hidayete erdiren bir Kur'an işittik" diyerek her biri birer uyarıcı oldukları halde kavimlerine dönerler. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: "Hani sana cinlerden bir taife yöneltmiştik ki kur'an'ı dinliyorlardı. Hazır olunca demişlerdi ki: "Susun". Kur'an tamam olunca her biri birer uyarıcı olarak kavimlerine dönmüşlerdir."

30

"Ve demişlerdi ki, ey kavmimiz doğrusu biz Musa'dan sonra indirilen ve kendinden öncekileri doğrulayan hakka ve dosdoğru yola ileten bir kitap dinledik."

O cin taifesi kavimlerine dönünce şöyle demişlerdir : "Ey kavmimiz doğrusu biz Musa'dan sonra indirilen ve kendinden önceki kitapları tasdik edip doğrulayan hakka ve dosdoğru yola ileten bir kitap dinledik. Kim o doğru yola uyarsa kurtuluşa erer." Onlar böylece kendileri iman ettikleri gibi kavimlerini de imana davet ederler.

31

"Ey kavmimiz,: "Allah'a çağırana uyunuz ve ona iman edin ki Allah da sizin günahlarınızı bağışlasın ve sizi elim bir azaptan kurtarsın."

O cin taifesi kavimlerine döndükleri zaman onları- imana davet ederek şöyle derler: "Ey kavmimiz:"Siz Allah'a çağırana uyunuz ve ona iman ediniz, küfrü bırakın ki Allah da sizin günahlarınızı

bağışlasın, kusurlarınızı affetsin ve sizi elim bir azaba uğramaktan korusun. Şayet iman etmezseniz elim bir azaba uğrarsınız."

32

"Allah'a çağırana uymayan kimse bilsin ki yeryüzünde Allah'ı aciz bırakamaz. Ve onun için Allah'tan başka dostlar da bulunmaz. İşte onlar apaçık bir sapıklıktadırlar."

Kavmine dönen cin topluluğu şöyle der : Ey kavmimiz, Allah'a çağırana uymayan kimse bilsin ki yeryüzünde Allah'ı aciz bırakamaz. Nerede olursanız olun, Allah sizi bulur ve yaptıklarınızı bilir. Ve ondan başka da asla dostlar bulamazsınız. Allah'a çağıranın davetine uyup iman etmeyenler apaçık bir sapıklıktadırlar. Onlar için asla kurtuluş ve yardımcı yoktur. "Kur'an-ı Kerimin ayetlerim dinleyip iman eden cinler kavimlerini böyle imana davet ederler. Cinler kavimlerini böyle davet ederken bizim nasıl hareket etmemiz gerekir? Aklı olanların bundan ibret alıp ona göre Kur'ana sarılması gerekir.

33

"Görmezler mi ki gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah ölüleri de diriltmeye kadirdir. Evet O muhakkak her şeye kadirdir."

Kafirler görmezler mi ki, gökleri yeri ve bu ikisi arasındakileri yoktan var eden ve yaratmaktan asla yorulmayan Allah ölüleri de diriltmeye kadir değil midir ? O, her şeye kadirdir. Göklerde ve yerde O'ndan başka yaratıcı ve koruyucu yoktur. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor :"Görmezler mi ki gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah ölüleri de diriltmeye kadirdir. Evet o muhakkak her şeye kadirdir."

34

"O küfredenler ateşe sunuldukları gün: Nasıl bu gerçek değil miymiş? denildiğinde : Rabbimize and olsun ki evet gerçekmiş derler. O da : Şu halde küfrettiğinizden dolayı azabı tadın der."

Kıyamet günü kafirler cehenneme sevk edilirken oranın bekçileri tarafından kendilerine" ey küfredenler, dünyada inkar

ettiğimiz cehennem nasıl gerçek değil miymiş?" derler. Onlar da :"Rabbimize and olsun ki gerçekmiş" derler.

Allahü teâlâ da onları dünyada Allah'ı bırakıp da taptığınız putlarınız şimdi sizi kurtarsın. Bu, sizin küfür ve zulmünüzün cezasıdır. Şimdi cezanızı çekin" der. Kafirler böylece dünyada yaptılan küfür ve zulmün cezasını göreceklerdir. Çünkü kıyamet günü herkes ameline göre mükafat veya mücazat görecektir.

35

"**Peygamber**lerden azim sahibi olanların sabrettiği gibi, sen de sabret. Onlar için acele etme. Onlar vaadolunduklarını gördükleri gün sanki dünyada sadece gündüzün bir saati kadar kaldıklarını sanırlar. Bu bir tebliğdir. Fasıklar güruhundan başkası helak edilir mi hiç?"

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e **Peygamber**lik geldiği zaman, o önce kavmini sonra da diğer kavimleri İslama davet etmiştir. Fakat insanların çoğu bu daveti kabul etmemiş, hatta onu yalanlamışlardır. O, kavminin ve diğer kavimlerin islamı kabul etmeyişlerine çok üzülmüş ve onlara beddua etmek istemiştir. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu ayeti inzal ederek sevgili **Peygamber**ine şöyle buyurmuştur: "**Peygamber**lerden azim sahibi olanların sabrettiği gibi, sen de sabret. Onlar için acele etme. Onlar vaadolunduklarını gördükleri gün sanki dünyada sadece gündüzün bir saati kadar kaldıklarını sanırlar. Bu bir tebliğdir. Fasıklar güruhundan başkası helak edilir mi hiç?" İman etmeyenler mutlaka inkar ve zulümlerinin cezasını göreceklerdir.

MUHAMMED SÛRESİ

Bu sure-i celile Medine'de nazil olmuştur ve 38 âyettir. Bir rivayete göre, 13. âyeti, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in hicreti esnasında, Sevir Tepesindeki mağarada iken nazil olmuştur. İkinci âyette **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in adı geçtiği için Muhammed, yirminci âyette kıtale işaret edildiği için, Kıtal sûresi adı verilmiştir. Sûrenin birinci âyeti ile

bundan önceki Ahkaf sûresinin sonuncu âyeti arasında büyük bir irtibat vardır. Sûrenin ihtiva ettiği başlıca hususlar şunlardır.

İman edenlerin vasıflarını beyan ve nail olacakları nimetler.

Kâfirlerin vasıflarını beyan ederek uğrayacakları azaplar.

Mü'minlerin kâfirlere karşı dinlerini, vatanlarını, canlarını ve namuslarını korumaları için cihad ile mükellef olduklarını beyan.

Allah yolunda infak etmekten kaçınanların yerlerine başka mümtaz zatların varis olacaklarını ihtar.

Mü'minleri tebşir, kâfirleri tehdit. Genel olarak sûrenin ihtiva ettiği belli başlı hususlar bunlardır.

1

"İnkâr edenlerin ve Allah yolundan alıkoyanların amellerini Allah boş çıkarır."

İmam-ı Kelbi'ye göre bu âyet, Bedir Savaşına **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile iştirak etmek isteyenlere mani olanlar hakkında nazil olmuştur. Mekke'li müşriklerin ileri gelenlerinden Utbe, Şeybe ve Halefin iki oğlu Übey ile Ümey ve diğerleri Bedir savaşına iştirak etmek isteyen müslümanlara bir ziyafet vererek onları savaşa iştirak etmekten alıkoymuşlardır. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurmuştur: "Allah'ın âyetlerini inkâr edenlerin ve Allah yolunda savaşmaktan alıkoyanların amellerini Allah boşa çıkarır." Allah, iman etmeyenlerin ve iman edenlere mani olanların bütün amellerini boşa çıkarmıştır. Çünkü imansız amel olmaz. Nur Sûresinin 39 âyeti buna delâlet eder. (o kâfirlere gelince: Onların amelleri dümdüz ve engin çöllerdeki bir serap gibidir ki, susayan onun bir su olduğunu sanır. Nihayet o, buna vardığı zaman onu bir şey olarak bulamamıştır...) İşte kâfirlerin amelleri çölde görülen serap gibidir, kıyamet günü yok olup gidecektir. Kendilerine asla faydası olmayacaktır.

2

"O, İman edip salih ameller işleyenlerden, Muhammed'e Rablerinden o gerçek olarak indirilene iman edenlerin kötülüklerini de örter ve durumlarını düzeltir."

Hâlik-ı Zülcelâl, iman edip salih ameller işleyenlerden, **Hazret-i Peygamber**'e indirilen Kur'ana iman edip hükmüyle amel edenlerin günahlarını affeder, kusurlarını bağışlar ve durumlarını düzeltir. Bu, onların iman ve amellerinin mükâfatıdır.

3

"Bunun sebebi o küfredenlerin bâtıla uymaları ve iman edenlerin de Rablerinden gelen hakka uymuş olmalarıdır. İşte böylece Allah insanlara kendi misallerini anlatır."

Kıyamet günü kâfirlerin amellerinin bâtıl olup gitmesinin sebebi, onların imanı terk edip küfür ve şirki tercih etmeleridir. İman edenlerin kötülüklerinin örtülmesi, günahlarının affedilip kusurlarının bağışlanmasının sebebi ise Allah'ın indirdiği Kur'ana îman edip hükmüyle amel etmeleridir. İşte böylece Allah insanlara kendi misallerini anlatır. Allah katında iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir. Çünkü kıyamet günü herkes ameline göre mükâfat veya mücâzat ile karşılaşacaktır.

4

"Kâfirlerle karşılaştığınızda boyunlarını vurun. Nihayet onlara üstün geldiğiniz zaman da esir alın. Savaş sona erince de onları ya karşılıksız veya fidye mukabili salıverin. Bu böyledir. Eğer Allah dileseydi onlardan intikam alırdı. Fakat kiminizi kiminizle denemek ister. Allah yolunda öldürülenlere gelince onların amellerini boşa çıkarmaz."

Ey iman edenler, kâfirlerle karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun. Nihayet savaşta onlara üstün geldiğiniz zaman da esir alın, onların güçlerini ve kuvvetlerini zayıflatın. Savaş sona erince de esirleri ya karşılıksız serbest bırakın veya fidye karşılığı onları serbest bırakın. Onlar hakkındaki hüküm böyledir. Eğer Allah dileseydi sizi savaşa sokmadan onlardan intikamını alırdı. Fakat Allah savaş meydanında kimin sabredip kimin sabretmediğini açığa çıkarmak için kiminizi kiminizle denemek istemiştir. Allah yolunda

öldürülenlere gelince onların amelleri asla boşa çıkmaz. Onlar için, içinde ebedî kalacakları cennetler vardır. Bu, onların amellerinin karşılığıdır.

Bazı tefsirciler bu âyetin zahir manasına bakarak, esirlerin öldürülmesini mekruh kabul etmişlerdir. Onların karşılıksız veya fidye karşılığı serbest bırakılmalarının daha evlâ olduğunu söylemişlerdir. İbrahim Necefi ise Müslümanlar muhayyerdir, dilerlerse esirleri serbest bırakırlar, dilerlerse öldürürler demiştir. En önemli mesele, düşman kuvvetlerini zayıflatıp, Müslümanlara gelecek olan tehlikeyi önlemek ve onları kontrol altına almaktır. Çünkü her devirde kâfirler Müslümanların zayıf tarafını yakalayıp onlara savaş açmışlardır. Ancak kâfirler Müslüman olurlar veya sulhu kabul ederek vergi vermeye razı olurlarsa o zaman onlarla savaşmak haramdır, Savaştan maksad, İslâmı yeryüzüne hakim kılmaktır. Bu bakımdan onlara silâh ve benzeri şeyler satmak haramdır. Ancak ticaret malı satılabilir.

5

"Onları hidayete eriştirecek ve durumlarını düzeltecektir."

6

"Onları kendilerine vaadettiği cennetine sokacaktır."

Allahü teâlâ iman edip salih amel yaparak düşmanla savaşan kullarını hidayete erdirip durumlarını düzeltir. Onlan kendilerine vaadettiği cennete sokar. Onları kıyametin dehşetinden ve korkusundan emin kılar. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Allah katında iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

7

"Ey iman edenler! Allah'ın dâvasına yardım ederseniz Allah da size yardım eder ve ayaklarınızı sabit kılar."

8

"Küfredenlere gelince, onlar yüzükoyun kapansınlar. Yaptıkları amelleri Allah boşa çıkarmıştır."

Ey iman edenler, eğer Allah'ın dinine yardım ederseniz, Allah da size yardım eder. Düşmanlarınıza karşı savaş meydanlarında size sebat ve metanet verir ve ayaklarınızı sabit kılar. Böylece her zaman düşmanlarınıza galip gelirsiniz. Allah, kâfirleri helak eder ve yaptıkları amelleri boşa çıkarır. Onlar için elim bir azap vardır. Bu, onların inkârlarının ve zulümlerinin cezasıdır. Hâlik-ı Zülcelâl, bunu şöyle beyan ediyor: "Küfredenlere gelince, onlar yüzükoyun kapansınlar. Yaptıkları amelleri Allah boşa çıkarmıştır."

9

"Bunun sebebi Allah'ın indirdiğini beğenmemeleridir. Bunun için Allah amellerini boşa çıkarmıştır."

Kâfirlerin amellerinin boşa çıkarılmasının sebebi, onların Allah'ın âyetlerini inkâr edip, **Peygamber**lerini yalanlamalandır. Kim Allah'ın âyetini inkâr edip imandan yüzçevirirse, işte onların bütün amelleri boşa gider. Allah katında ameller ancak iman ile değer kazanır. İmansız amel asla bir mânâ ifade etmez.

10

"Yeryüzünde dolaşmazlar mı, kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna baksınlar. Allah onları yere batırmıştır. Ve kâfirlere de bunun benzerleri vardır."

Kâfirler, kendilerinden önceki inkarcıların akıbetlerinin nasıl olduğuna yeryüzünde gezip tozup bakmıyorlar mı? Onlar inkârlan ve zulümleri yüzünden helak olmuşlardır. Allah onları yerleri, yurtlan, çocukları ve eşleriyle yere batırmıştır. Ve kâfirlere de bunun benzeri vardır. Onlar da inkârlarının ve zulümlerinin cezasını mutlaka göreceklerdir. Allah onlardan intikamını alır. İman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

11

"Bunun sebebi Allah'ın iman etmiş olanların mevlâsı olmasıdır. Kâfirlere gelince onların mevlâsı yoktur."

Allahü teâlâ iman edenlerin velisi, yardımcısıdır. Onların amellerini asla boşa çıkarmayacaktır. Kâfirlere gelince, onların mevlâsı, yardımcısı yoktur. Kıyamet günü kâfirlere" siz gidin, Allah'ı

bırakıp da taptığınız putlarınızdan yardım isteyin, onlar şimdi sizi bu azaptan kurtarsın" denir. Fakat kendilerine onlar asla yardım etmez. İşte o zaman Allah'tan başka yardımcı olmadığını anlarlar, yaptıklarına pişman olurlar. Fakat o günkü pişmanlık asla fayda vermez.

12

"Muhakkak ki Allah iman edip salih ameller işleyenleri altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. Küfredenler ise eğlenirler ve hayvanların yediği gibi yerler. Halbuki onların yeri ateştir."

Hâlik-ı Zülcelâl iman edip salih ameller işleyenleri mükâfat olarak altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Kâfirler ise dünyada eğlenirler; hayvanların yediği gibi, yerler içerler, âhîreti unuturlar. İşte onların yeri de içinde ebedî kalacakları cehennemdir. Bu, onların küfür ve zulümlerinin karşılığıdır. Allah katında iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

13

"Nice kasabaları yok ettik ki, onlar seni sürüp çıkaran kasabadan daha kuvvetli idiler. Ve onların yardımcısı da yoktur."

Allahü teâlâ inkâr ve zulümleri yüzünden nice kasaba ve köy halkını helak etmiştir. Halbuki onlar **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i Mekke'den çıkaran müşriklerden daha kuvvetli, daha güçlü, daha uzun ömürlü idiler. Buna rağmen onların yerlerini, yurtlarını, meskenlerini, çocuklarını, eşlerini ve kendilerini yerle bîr etmiştir. Kimse onları Allah'ın azabından kurtarama-mıştır. Onları helak eden Allah, elbette müşrikleri helak etmeye kadirdir.

14

"Rabbi tarafından apaçık bir burhan üzerinde bulunan kimse, işlediği kötülükler kendisine güzel görünen ve heveslerine uyan kimse gibi olur mu?"

Ey insanlar, Rabbi tarafından apaçık bir burhan üzere bulunup hidayete eren hakkı bâtılı, iyiyi, kötüyü, hayrı şerri bilen kimse, işlediği kötülükler kendisine güzel görünen ve heveslerine uyarak bâtıl ameller işleyen kimse gibi olur mu hiç? Elbette iman edip salih ameller işleyenler, iman etmeyenler gibi olmaz. İman edenler, dünyada da ahirette de Allah'ın nimetlerine nail olur. Çünkü onların yardımcısı ve velisi Allah'tır, İman etmeyenler ise elim bir azaba uğrayacaklardır. Zira onların yardımcısı yoktur.

15

"Müttekîlere vaadolunan cennet şöyledir: Orada temiz su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları, İçenlere zevk veren şarap ırmakları ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır. Ve Rablerinden mağfiret vardır. Hiç bu, ateşte temelli kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar sudan içirilen kimseler gibi midir?"

Allahü teâlâ iman eden kullarına vaadettiği cenneti şöyle beyan ediyor: Orada temiz su ırmakları, tadı bozulmayan süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ırmaktan ve süzme baldan ırmaklar vardır. Orada meyvelerin her çeşidi onlarındır. Ve Rablerinden mağfiret vardır. Hiç bu, ateşte devamlı kalan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar sudan içirilen kimseler gibi midir? Kıyamet günü Allah'ın mütteki kulları cennete girdikleri vakit orda istedikleri ırmaktan içecekler ve istedikleri meyveden yiyeceklerdir. Onların arzuladıkları önlerine gelecektir. Onlara Rablerinden mağfiret vardır. Kâfirlere gelince, onlar için, içinde ebedî kalacakları elim bir azap vardır. Onlara cehennemde bağırsaklarını parça parça edecek kaynar sudan içirilecekdir. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır. İman edenler mükâfatını, iman etmeyenler de cezasını görecektir.

16

"Onların arasında seni dinleyenler vardır. Nihayet senin yanından çıkınca kendilerine ilim verilmiş olanlara: "Az önce ne demişti" diye sorarlar, İşte onlar Allah'ın kalblerini mühürlemiş olduğu heveslerine uyan kimselerdir."

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) bir cuma hutbesi okur ve hutbede kıyametin yaklaştığından bahseder. Cemaatın içinde, münafıklardan da bir grup vardır. Onlar, Peygamberin hutbesini dinledikten sonra camiden çıkarlar ve Abdullah İbni Mesud'a "Az önce Muhammed ne söyledi?" diye alaylı bir şekilde sorarlar. Bunun üzerine Allahü teâlâ bu âyeti sevgili Peygamberine inzal ederek şöyle buyurur: "Ya Muhammed, onların arasında seni dinleyenler vardır. Nihayet senin yanından çıkınca kendilerine ilim verilmiş olanlara; "Az önce ne demişdi?" diye sorarlar. İşte bunlar Allah'ın kalblerini mühürlemiş olduğu heveslerine uyan kimselerdir." Kur'an'ın ve hadisin emirlerini hafife alıp alay edenler kâfir olurlar ve yapmış oldukları bütün ameller boşa gider.

17

"Doğru yolu bulanlara gelince, Allah onların hidayetini artırır, onlara takvasını verir."

İman edip salih ameller işleyerek doğru yolu bulanlara gelince, Allah onların hidayetini artırır, onların takvasını artınr. Günahlarını affeder, kusurlarını bağışlar. Onları cennet nimetleriyle mükâfatlandırır.

18

"Onlar kıyamet saatinin ansızın gelip çatmasından başka bir şey mi bekliyorlar? Şüphesiz onun alâmetleri belirtilmiştir. Kendilerine gelip çatınca ibret almaları neye yarar."

Kâfirler kıyamet saatinin ansızın kendilerine gelip çatmasından başka bir şey mi bekliyorlar? Şüphesiz kî kıyametin alâmetleri belirtilmiştir. O gelip kendilerine çattığı zaman ibret almaları ve pişman olmaları neye yarar. Huzeyfe (radıyallahü anh)'nin rivayetine göre, sahabe Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den kıyametin ne zaman kopacağını sorarlar. Allah Resulü şu cevabı verir: "Onun ilmi Allah kaündadır, ne zaman kopacağını ancak Allah bilir. Fakat kıyametin alâmetleri vardır. Onlar da şöyle sıralanmıştır: Çarşı ve pazarlarda kıtlığın baş göstermesi, yağmurun azalıp bitkilerin kuruması, gıybet, dedikodunun çoğalması, zinanın

artması ve gayr-i meşru çocuğun çoğalması, zenginlere hürmet edilip alimlerin ve takva sahiplerinin ihmal edilmesi, camilerde gıybet ve boş sözlerin konuşulması, fasıkların, yalancıların, münkirlerin toplumda takdir görmesi, faziletli insanların kenara itilmesi ve horlanması. İşte bunlar kıyamet alâmetlerindendir ve bunların hepsi bu gün çıkmıştır. Aklı olanlar bundan ibret alıp her zaman hazırlıklı olmalıdır.

19

"Bil ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Hem kendinin, hem de erkek mü'minlerle mü'min kadınların günahlarının bağışlanmasını dile. Allah gezip dolaştığınız yeri bilir, duracağınız yeri de."

Yüce Halik sevgili **Peygamber**ine şöyle buyuruyor: "Ey Muhammed, bil ki Allah'tan başka ilâh yoktur. Hem kendinin, hem de erkek mü'minlerle mü'min kadınların bağışlanmasını dile. Allah gezip dolaştığınız yeri bilir, duracağınız yeri de." Bu âyetin nüzulünden sonra **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) günde yetmiş veya yüz defa tevbe istiğfar ederdi. Allah'ın sevgili **Peygamber**i bu kadar tevbe istiğfar ettiğine göre, acaba bizim gibi günahkâr kulların günde ne kadar tevbe istiğfar etmesi lâzım? En az günde bin defa tevbe istiğfar etmesi gerekir. Hele en az yüz defa tevbe etmesi vaciptir. İmamların görüşü de bu meyandadır. Hâlik-ı Zülcelâl, sevgili **Peygamber**ine önce kendi nefsi için, sonra da mü'min erkek ve mü'min kadınlar için tevbe istiğfar etmesini buyurmuştur. Bu âyetle mü'minlere de önce kendi nefisleri için tevbe istiğfar etmeleri emredilmiştir. Bunun sebebi şudur:

Suçlu olan bir insan kendi suçunu affettirmeden başkalarının suçunu nasıl affettirebilir? Önce kendi suçunu affettirir, sonra başkalarının suçlarının affı için talepte bulunur. Kendi suçunu bırakıp başkalarının suçunu affettirmek için talepte bulunmak "benim, senin affına ihtiyacım yoktur" demek gibi bencillik olur. Bundan dolayıdır ki, **Allahü teâlâ** bütün günahlardan korunmuş olan sevgili **Peygamber**ine önce kendi nefsi için, sonra mü'minler için tevbe istiğfar yapmasını buyurmuştur. Bu emir, Allah Resulünün şahsında mü'minleredir. Gerçek olan da budur. Düşünebilenler için bunda büyük hikmetler ve ibretler vardır.

20

"İman etmiş olanlar 'keşke cihad hakkında bir sûre indirilmiş olsaydı' derler. Ama muhkem bir sûre indirilip orda muharebe zikrolununca kalblerinde hastalık olanların ölüm korkusuyla bayılmış kimselerin bakışları gibi sana baktıklarını gördün. Korktukları başlarına gelsin."

Mü'minler savaşla ilgili bir sûrenin inmesini temenni ederek" keşke cihad hakkında bir sûre indirilmiş olsaydı?" demişlerdir. Cihad hakkında muhkem, hükmü nesh edilmemiş bir sûre indiği zaman hakiki mü'minler sevinmişler, fakat kalblerinde nifak bulunan münafıklar, üzüntülerinden ölüm korkusu ile bayılmış kimselerin baktığı gibi **Peygamber**e bakmaya başlamışlardır. **Peygamber**le beraber savaşa iştirak etmeyi asla istememişler, her defasında bir bahane uydurarak **Peygamber** ordusundan ayrılmışlardır. Yüce Halik onlar hakkında şöyle buyuruyor: "İman etmiş olanlar" keşke cihad hakkında bir sûre indirilmiş olsaydı" derler. Ama muhkem bir sûre indirilip de orda muharebe zikrolununca kalblerinde hastalık olanların ölüm korkusuyla bayılmış kimselerin bakışları gibi sana baktıklarını gördün. Korktuklan başlarına gelsin."

21

"Onların vazifesi itaat ve güzel sözdür. Bunun için iş ciddîleşince derhal Allah'a sadakat gösterselerdi kendileri için daha hayırlı olurdu."

Mü'minlerin vazifesi itaat ve güzel sözdür. Münafıklar da **Allahü teâlâ**'nın emirlerine itaat etselerdi kendileri için daha hayırlı olurdu. Fakat onlar savaş emrini duydukları zaman ölüm korkusundan bayılmış insanlar gibi **Peygamber**in yüzüne bakmaya başlamışlardır.

22

"Demek sizler, İş başına gelecek olursanız yeryüzünde fesat çıkaracak, akrabalık münâsebetlerini keseceksiniz öyle mi?"

Ey münafıklar demek ki, siz iş başına gelecek olursanız, yeryüzünde fesat çıkaracak, akrabalık münasebetlerini keseceksiniz

öyle mi? Altahü Teâlâ münafıkların durumunu bu âyette beyan etmiştir. Onlar iş başına geldikleri zaman veya ellerine fırsat geçince mutlaka oldukları yerde fesat çıkarırlar, huzuru bozarlar. Münafıkların bulunduğu yerde mutlaka fesat, huzursuzluk vardır. Çünkü onlar gittikleri ve bulundukları yerde daima fesat ve huzursuzluk çıkarmışlardır. Bugün bunun misalleri sayılamayacak kadar çoktur. Mü'minlerin onların şerrinden korunması için hiç bir zaman onları başlarına getirmemeleri gerekir. Onlara fırsat verdikleri zaman, mutlaka yeryüzünde fesat ve huzursuzluk eksik olmayacaktır. Bunun için Nisa Sûresinin 145- âyetinde "şüphesiz münafıklar cehennemin en aşağı tabaka-sındadırlar" buyurulmuştur.

23

"İşte bunlardır ki Allah kendilerini lanetlemiş, sağırlaştırmış ve gözlerini kör etmiştir."

O münafıkları Allah lanetlemiş, sağırlaştırmış ve gözlerini kör etmiştir. Çünkü onlar hakkı işitmemişler, görmemişlerdir. Şayet Hakkı işitseler ve görselerdi elbette onlar da iman ederlerdi. Kalblerindeki nifak hastalığı gözlerini kör ve kulaklarını sağırlaştırmıştır. Bundan dolayı da imandan nasiplerini alamamışlardır.

24

"Yoksa bunlar Kur'anı düşünmezler mi? Veya kalbleri kilitli midir?"

Yoksa o münafıklar Kur'anın manasını düşünüp anlamazlar mı? Onların kalbleri kilitli midir ki iman etmiyorlar? Şayet onların kalbleri kilitli olmasaydı Kur'anı düşünüp manasını anlarlar ve iman ederlerdi.

25

"Muhakkak ki kendilerine hidayet belli olduktan sonra arkalarına dönenleri şeytan sürüklemiş ve onlara ümit vermiştir."

Şeytan, münafıkları arkasından sürüklemiş ve onlara uzun ömür vaa-detmiştir. Çünkü onlar kendilerine hidayet geldikten sonra tekrar küfre dönmüşlerdir. Bunun için de şeytan onları

arkasından sürüklemiştir. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: "Muhakkak ki kendilerine hidayet belli olduktan sonra arkalarına dönenleri şeytan sürüklemiş ve onlara ümit vermiştir."

26

"Bunun sebebi Allah'ın indirdiğini hoş görmeyen insanların 'biz bazı işlerde size itaat edeceğiz' demeleridir. Allah ise onların gizlediklerini bilir."

Allahü teâlâ'nın kâfirleri ve münafıkları lanetleyip kulaklarını sağır, gözlerini kör etmesinin sebebi, Allah'ın âyetlerini hoş görmeyip, **Peygamber**ini yalanlamalarıdır. Beni Kurayza, Beni Nadîr Yahudi kabileleri ve diğer kâfir toplumlar gibi. Beni Kurayza ve Beni Nadir Yahudi kabileleri Allah'ın âyetlerini inkâr ederek iman etmemişlerdir ve müslümanlara" biz bazı işlerde size itaat edeceğiz" demişlerdir. Fakat onlar ve benzerleri Yahudi ve Hıristiyan toplumları zahirde dost görünmüşler, içten müslümanlara en büyük düşmanlığı beslemişlerdir. Hatta fırsat buldukları zaman en büyük ihaneti yapmışlardır.

27

"Ya melekler onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken nice olacak?"

Melekler kâfirlerin yüzlerine ve sırtlarına vurarak, yünden dikenli teli çeker gibi onların canlarını çekip alırken haileri nice olacak. Onları bu azaptan ve işkenceden kim kurtaracak. Öldükten sonra da kıyamete kadar kabirlerinde azap ve işkence göreceklerdir. En büyük azapları kıyamet günü olacaktır. Bu, onların inkâr ve zulümlerinin cezasıdır.

28

"Bunun sebebi Allah'ı gazaplandırıp, O'nun rızasından hoşnut olmamalarıdır. Bunun için Allah onların amellerini boşa çıkardı."

Meleklerin, kâfirlerin yüzüne ve sırtlarına vurarak öldürmelerinin sebebi, onların Allah'ın âyetlerini inkâr edip, **Peygamber**lerini yalanlayarak gazaplandırıp rızasından hoşnut olmamalarıdır. Allah'ın rızasını ancak iman edip salih amel

işleyenler kazanır. İman etmeyenler ve salih amel işlemeyenler O'nu gazaplandınr, Allah iman etmeyenlerin bütün amellerini boşa çıkarır. Çünkü ameller daima iman ile değer kazanır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: "Bunun sebebi Allah'ı gazaplandınp, O'nun rızasından hoşnut olmamalarıdır, Bunun için Allah onların amellerini boşa çıkardı."

29

"Kalblerinde hastalık olanlar, yoksa Allah'ın onların kinlerini dışarı vurmayacaklarını mı sandılar?"

30

"Şayet isteseydik, biz onları sana gösterirdik de, sen onları yüzlerinden tanırdın. And olsun ki sen onları sözlerinin üslûbundan da tanırsın. Allah bütün amellerinizi bilir."

Kalblerinde hastalık bulunan münafıklar İslâm'a olan kinlerini Allah'ın açığa çıkarmayacağını mı sandılar? Allah onların açığa çıkardıklarını da, kalblerinde gizlediklerini de bilir. Şayet **Allahü teâlâ** dileseydî, onları sevgili **Peygamber**ine gösterir, o da münafıkları yüzlerinden ve sözlerinin üslûbundan tanırdı. Onların alâmetleri vardır, alâmetlerinden de tanınırlar. Nitekim Allah Resulü" münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyleyen, söz verdiği zaman sözünden dönen, kendisine bir şey emanet edildiği zaman ona ihanet eden" buyurmuştur. Kimde bu vasıflar bulunursa işte o münafıktır. Ey insanlar, Allah yaptığınız bütün amelleri bilir, ona göre mükâfat ve mücâzat verecektir.

31

"And olsun ki, İçinizden mücahitlerle sabredenleri belirleyinceye kadar ve haberlerinizi açıklayıncaya kadar sizi imtihan edeceğiz."

Ey iman edenler, and olsun ki **Allahü teâlâ** içinizden mücâhitlerle savaşta sabredenleri belirleyinceye kadar ve haberlerinizi açıklayıncaya kadar sizi imtihan edecektir. İşte o zaman gerçek iman sahipleri ile münafıklar meydana çıkacaktır. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor: "And obun ki, içinizden

mücâhitlerle sabredenleri belirleyinceye kadar ve haberlerinizi açıklayıncaya kadar sizi imtihan edeceğiz."

32

"Muhakkak ki o küfredenler, Allah yolundan alıkoyanlar ve kendilerine hidayet belli olduktan sonra **Peygamber**e karşı gelenler Allah'a hiç bir zarar veremezler. O bunların amellerini hep boşa çıkaracaktır."

Muhakkak ki, o küfredenler, iman edenleri Allah yolundan alıkoymakla ve kendilerine hidayet belli olduktan sonra **Peygamber**e karşı gelenler Allah'a hiç bir zarar veremezler. Onlar imandan yüz çevirmekle ancak kendi nefislerine zarar verirler. Allah onların bütün amellerini boşa çıkarır. Bu âyet şuna delildir; İman etmek veya günahlarından tevbe etmek isteyen bir insana, mani olan kâfir olarak ölür ve mani olduğu insanın bütün günahlarını da yüklenmiş olur. Aklı olanların bundan ibret alması gerekir ve hiç kimsenin ibadetini küçük görmemelidir.

33

"Ey iman edenler, Allah'a itaat edin, **Peygamber**e itaat edin. Ve amellerinizi boşa çıkarmayın."

Ey iman edenler, Allah'ın emirlerine itaat edin ve yasaklarından sakının. **Peygamber**e de itaat edin. Allah ve Resulünün emirlerine isyan etmekle amellerinizi boşa çıkarmayın. Allah ve Resulünün emirlerine itaat etmeyenlerin amelleri boşa çıkar, yok olur.

34

"Muhakkak ki o küfredip Allah yolundan alıkoyanları, sonra da kâfirler olarak ölenleri Allah asla bağışlamaz."

Bu âyetin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bir zat gelerek "Ey Allah'ın Resulü, babam iman etmedi, fakat hayra çok yakındı, iyilik yapmayı ve ikramda bulunmayı çok severdi. Küfür üzere öldü, bunun durumu ne olacak?" diye sorar. Allah Resulü o zata şu cevabı verir: "Benim babam, İbrahimin babası ve senin baban ve hepsi iman etmedikleri için ateştedir. "Bu sözleri işiten zat ağlamaya başlar. Bunun

üzerine **Allahü teâlâ** sevgili **Peygamber**inin söylediklerini te'yit için bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: "Muhakkak ki o küfredip Allah yolundan alıkoyanları sonra da kâfirler olarak ölenleri Allah asla bağışlamaz. "Bu âyet şuna da işaret eder: İbadet ve zikir yapanlara mani olanları **Allahü teâlâ** asla affetmez. Onların yeri ebedî olarak cehennemdir. Çünkü ibadete mani olmak, ancak şeytanın ve onun askerlerinin işidir. Şeytan ise ebedî olarak cehennemdedir.

35

"Sakın gevşemeyin. Üstün olduğunuz halde sulha davet etmeyin. Allah sizinle beraberdir. O, amellerinizi asla eksiltmez."

Ey iman edenler, sakın düşmanlarınıza karşı gevşemeyin. Onlara galip geldiğiniz zaman, kendilerine sulh teklif etmeyin ve onları güçsüz kuvvetsiz hale getirin. Çünkü Allah'ın yardımı daima sizinle beraberdir. O, amellerinizi asla eksiltmez, mükâfatınızı kat kat verir. Bu âyet-i celilede mü'minlerin düşmanlarına karşı nasıl hareket edecekleri belirtilmektedir. Mü'minler, düşmanlarına karşı daima uyanık, güçlü, kuvvetli ve bir bütün olacaktır. Bunun aksi olursa, düşmanın istilâsına uğrar, hâkimiyeti kayıbeder. Bugün olduğu gibi .

36

"Doğrusu dünya hayatı ancak bir oyun ve eğlencedir. Şayet iman eder ve sakınırsanız o, size ecirlerinizi verir. Ve mallarınızı tamamen sarf etmenizi istemez."

Ey insanlar, doğrusu dünya hayatı ancak bir oyun ve eğlencedir. Sizi oyalar, eğlendirir. Şayet iman eder salih amel işleyerek, Allah'ın yasaklarından sakınırsanız O, size ecir ve mükâfatınızı verir, amellerinizi asla zayi etmez. Ve mallarınızı tamamen sarf etmenizi de istemez.

37

"Eğer sizden onları ister ve zorlarsa cimrilik edeceksiniz. Ve bu da sizin kinlerinizi ortaya çıkaracaktı."

38

"İşte sizler onlarsınız ki, Allah yolunda infak etmek için çağırılıyorsunuz. İçinizden kiminiz cimrilik yapıyor ama, kim cimrilik yaparsa ancak kendine karşı cimrilik etmiş olur. Allah zengindir, siz ise fakirlersiniz. Eğer Ondan yüz çevirirseniz yerinize sizden başka bir kavmi getirir, sonra da onlar sizin benzerleriniz olmazlar."

Ey iman edenler, eğer **Allahü teâlâ** mallarınızın hepsini infak etmenizi emretseydi cimrilik eder, onun hepsini vermez ve bu emre de muhalefet ederdiniz. Bunun için Allah sizin mallarınızın hepsini infak etmenizi değil, bir kısmını infak etmenizi emretmiştir. İçinizden infak hususunda bazılarınız cimrilik yapmıştır. Kim cimrilik yaparsa ancak kendine karşı cimrilik yapmış olur. Çünkü harcadıklarınızın karşılığı sizin içindir. Allah zengindir, ganidir, siz ise fakirsiniz. Eğer Allah'ın emirlerinden yüz çevirirseniz, sizi yok eder, yerinizi yurdunuzu elinizden alır. Sonra sizin yerlerinize başkalarını getirir, onlar sizin gibi cimri ve Allah'ın emirlerinden yüz çevirenler olmazlar. Allah'ın emirlerinden yüz çevirenler mutlaka cezalarını göreceklerdir.

FETİH SURESİ

Bu sûre-i celîle Kur'an-ı Kerimin 48. suresi olup, Cuma sûresinden sonra, Hudeybiye seferinden dönüşte, Medine-i Münevverede nazil olmuştur. 29 âyettir. Bu mübarek sürede fethin, ilahi yardamın zuhura geldiği, mağfiret-i ilâhinin vuku bulduğu tebşir edilmektedir. Bu münâsebetle adına "Fetih Sûresi" denmiştir. Sûrenin ihtiva ettiği hususlar şunlardır:

1- Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'in bir çok fethe nail olacağı ve İslâm dininin izzetini tebşir.

2- Allah Resulü ile ağaç altında biat edenlerin Allah'ın rızasına ve nusret-i sübhaniyeye nailiyederini ilân.

3- Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)in Arap kavmine mükellef oldukları cihad vazifesini tebliğ, bundan yüz çevirenlerin Allah'ın azabına uğrayacaklarını ihtar.

4- **Hazret-i Peygamber**in, mü'minlerin Mescid-i Harama emniyet içinde gireceklerine dair gördüğü rüyanın tahakkuk edeceğini tebliğ.

5- Mescid-i Harama mü'minleri girmekten men eden müşriklerin cehaletini izhar.

6-Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in hak dini ile gönderildiğini beyan.

1

"Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik."

İmamı Mukatil'e göre Ahkaf Sûresinin 9. âyeti" De ki: Ben **peygamber**lerin ilki değilim, bana ve size ne yapılacağını da bilmem. "Nazil olunca Mekkeli müşrikler müslümanlan zemmederek "Siz neden kendisine ve size ne yapılacağını bilmeyen birisine tabi oluyorsunuz" demişlerdir. Mü'minler Mekke'den Medine'ye geldikleri zaman, Medine'li müşrikler de aynı şekilde mü'minleri zemmetmişlerdir. Bunlardan çok üzülen mü'minlerin **Allahü teâlâ**, üzüntülerini gidermek için" Biz sana apaçık bir fetih ihsan ettik" buyurmuştur. Bu müjdeden sonra mü'minlerin yüzü gülmüştür.

2

"Böylece Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru yola eriştirir."

3

"Ve sana şerefli bir zaferle yardım eder."

Allahü teâlâ **Hazret-i Muhammed**'e **Peygamber**lik tacını giydirmiş, onun geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamıştır. Üzerindeki nimetini, yardımını tamamlamış ve hidayet üzere sabit kılmıştır. Bir çok şehirlerin fethini sevgili **Peygamber**ine müyesser kılmıştır. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: "Böylece Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru yola eriştirir. Ve sana şerefli bir zaferle yardım eder."

4

"Odur mü'minlerin imanlarını kat kat artırmaları için kalblerine güven indiren. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah her şeyi hakkıyle bilendir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."

Ey iman edenler, Allah imanlarınızı kat kat artırmanız için kalblerinize güven ve sükun indirmiştir. Göklerin ve yerin orduları O'nundur. Allah kullarının yaptığı her şeyi bilir, ona göre mükâfat ve mücâzatını verir. Hakimdir, mü'min kutlarına nimetiyle, kâfirlere de gazabiyle muamele eder. O, dilediğini yapar. Allah'ın göklerdeki ordusu melekler, yerdeki ordusu da mü'minlerdir. Ali ibn Talha'nın **ibn Abbas**'dan rivayetine göre, âyette geçen imanlarınızı kat kat artırmanız için" cümlesinin mânâsı şudur: **Allahü teâlâ** kullarına Kelime-i Tevhid'i farz kılmıştır. Arkasından bu kelime ile kullarını imana davet etmek için, **peygamber**ini göndermiştir. Bu kelimeyi kabul edip farzı yerine getirenlere namaz, oruç, zekât haca ve cihadı farz kılmıştır. Bunların herbirini kabul edenlerin imanı kat kat olmuştur.

5

"Ta ki, mümin erkeklerle, mümin kadınları içinde ebediyen kalacakları ve altlarından ırmaklar akan cennetlere koysun ve onların günahlarını örtsün. Ve işte bu, Allah katında büyük bir kurtuluştur."

Yüce Halik mü'min erkeklerle mü'min kadınları, içinde ebedî olarak kalacakları ve altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar ve onların günahlarını bağışlar, kusurlarını affeder. İşte bu, Allah katında iman edenler için büyük bir kurtuluştur. Allah katında iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını görecektir.

6

"Ve münafık erkeklerle, münafık kadınlara, Allah hakkında sui zanda bulunan müşrik erkeklerle, müşrik kadınlara azap etsin. Kötülük onların başına dönsün. Allah onlara azap etmiş, lanet etmiş ve cehennemi kendileri için hazırlamıştır. Bu ne kötü dönüştür."

Allahü teâlâ'nın münafık erkeklerle, münafık kadınlara, Allah hakkında suizanda bulunan müşrik erkeklerle müşrik kadınlara azap etmesinin sebebi, onların hakkı inkâr edip Allah'a ortak

koşmalarıdır. Bununla beraber onlar Allah hakkında büyük bir zanda bulunarak "Eğer biz Muhammed'i tasdik edersek Allah Muhammed'e yardım etmez, düşmanları onu helak eder ve bizi de yok ederler, bu bakımdan biz onu tasdik edemeyiz" diyerek küfürlerini açığa vurmuşlardır. Allah da düşündüklerini başlarına getirmiş, onları hem dünyada, hem de ahirette zillete düşürmüştür. Dünyada başlarına çeşitli musibetler, felâketler verip helak etmiştir, ahirette ise içinde ebedi kalacakları cehennem azabı ile onları cezalandıracaktır. Bu, onların inkârlarının ve zulümlerinin cezasıdır. İman edenler mükâfatını, küfredenler de cezasını görecektir.

7

"Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Ve Allah mutlak kadirdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."

Ey insanlar, göklerin, yerin sahibi, mâliki, hâliki Allah'tır. Bunların içindekilerin hepsi Allah'ın ordularıdır. O, ordularına dilediğini yaptırır. Hiç bir güç, kuvvet O'nu asla aciz bırakamaz. O, iman etmeyenlerden ve emirlerine isyan edenlerden intikamını alır. Çünkü yegâne hüküm ve hikmet sahibi O'dur.

8

"Muhakkak ki biz seni şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik."

9

"Ki Allah'a ve **peygamber**ine iman edesiniz, O'na saygı gösteresiniz ve yardım edesiniz. Sabah akşam O'nu tesbih edesiniz."

Yüce Halik sevgili **Peygamber**ini, iman edenleri şahid, cennetle müjdeleyici iman etmeyenleri cehennem azabı ile korkutucu, uyarıcı ve insanları imana davet edici olarak göndermiştir. Kıyamet günü insanlar "Biz bunları duymadık, neye iman edeceğimizi bilmiyorduk, kimse bize cennet ve cehennemi haber vermedi, biz imanı küfrü, hakkı batılı, hayrı şerri, iyiyi kötüyü, helâli ve haramı bilmiyorduk" demesinler diye **Allahü teâlâ** her kavme bir **peygamber** göndermiştir. Nitekim İsra Sûresinin 15. âyetinde "Biz **peygamber** göndermedikçe kimseye azap etmeyiz"

buyurulmuştur. İşte peygamberler bunun için gönderilmiştir. Ey insanlar, siz Allah ve Resulünün emirlerine saygı gösterin ve dinine yardım edin. Ve her zaman O'nu tesbih edin. Çünkü sonunda O'na döndürüleceksiniz.

10

"Muhakkak ki sana biat edenler Allah'a biat etmektedirler. Allah'ın eli onların ellerinin üstündedir. Onun için kim bu ahdi bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah'a verdiği ahde vefa gösterirse ona Allah büyük bir ecir verecektir."

Hudeybiye muahedesinde Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e biat edenler, muhakkak ki Allah'a biat etmişlerdir. Allah'ın rahmeti, yardımı, kudreti eli onların üzerindedir. İşte onlar ve iman edip salih ameller işleyenler, Allah'ın rızasını kazanmışlardır. Kim Allah'a verdiği sözü bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah'a verdiği ahde vefa gösterirse ona Yüce Halik büyük bir ecir ve mükâfat verecektir. Onlar için korku ve hüzün yoktur. İşte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

11

"Bedevilerden geri kalmış olanlar sana diyeceklerdir ki: "Mallarımız ve ailelerimiz bizi alıkoydu. Allah'tan bizim bağışlanmamızı dile." Kalblerinde olmayanı dilleriyle söylerler. De ki "Allah size bir zarar gelmesini dilerse veya bir fayda elde etmenizi isterse O'na karşı kimin bir şeye gücü yetebilir. Hayır Allah yaptıklarınızdan haberdardır.!"

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem), Hudeybiye ismi ile bilinen Mekke seferine çıkmıştı. Mekke ile Medine arasında bulunan ve münafıkların ileri gelenlerinden Eşlem, Eşcaa ve Gıfar oğullarının da bu sefere iştirak etmesini istemiştir. Onlar aralarında anlaşarak çeşitli bahaneler uydurup Allah Resulüne şöyle demişlerdir: "Ey Allah'ın Resulu, bizim silahımız ve azığımız yok, şu anda sefere hazır değiliz. Siz gidin, biz hazırlığımızı yaptıktan sonra arkanızdan geliriz. "Böylece nifaklarını ortaya çıkarmışlardır. Allah Resulü gittikten sonra "Eğer bunlar dönerse mallarımız ve

ailelerimiz bizi alıkoydu. Allah'tan bizim bağışlanmamızı iste" demek suretiyle de nifaklarını örtmek istemişlerdir. **Allahü teâlâ**, sevgili **Peygamber**i Hudeybiye'den dönmeden bu âyeti inzal ederek, onların nifaklarını açığa çıkarmış ve şöyle buyurmuştur: "Bedevilerden geri kalmış olanlar, sana diyeceklerdir ki: "Mallarımız ve ailelerimiz bizi alıkoydu. Allah'tan bizim bağışlanmamızı dile." Kalblerinde olmayanı dilleriyle söylerler. De ki: "Allah size bir zarar gelmesini dilerse veya bir fayda elde etmenizi isterse O'na karşı kimin bir şeye gücü yetebilir. Hayır Allah yaptıklarınızdan haberdardır. "Ey insanlar, Allah yaptıklarınızdan ve kalbterinizde gizlediklerinizden haberdardır. O, size bir musibet veya bir nimet gönderirse, onu kim önleyebilir? Allah'tan gelene kimse karşı koyamaz. Her şey O'nun dilemesiyle olur. Çünkü her şeyi var eden, tanzim eden, koruyan, yok eden odur.

12

"Aslında siz **peygamber**in ve mü'minlerin ailelerine bir ilaha dönmeyeceklerini sanmıştınız. Bu sizin kalblerinize güzel göründü de kötü zanda bulundunuz. Ve helake mahkum bir kavim oldunuz."

Münafıklar, **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) ile mü'minlerin Mekke'den geri dönmeyeceklerini, müşrikler tarafından hepsinin öldürüleceklerini zannederek, onlarla sefere çıkmamak için çeşitli bahaneler uydurmuşlar, Allah ve Resulü hakkında kötü zanda bulunmuşlardır. Böylece helake uğrayan kendileri oldu. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: "Aslında siz **peygamber**in ve mü'minlerin ailelerine bir daha dönmeyeceklerini sanmıştınız. Bu sizin kalblerinize güzel göründü de kötü zanda bulundunuz. Ve helake mahkûm bir kavim oldunuz."

13

"Kim Allah'a ve Resulüne iman etmezse muhakkak ki, biz o kâfirler için çılgın bir ateş hazırlamışadır."

Hâlik-ı Zülcelâl, iman etmeyenler için, içinde ebedî kalacakları çılgın bir ateş hazırlamıştır. Münafıkların durumu da böyledir. Çünkü onlar kalben iman etmemişler, sadece iman ettiklerini dil ile söylemişlerdir. Bu bakımdan onlar da ebedî azaba uğrayacaklardır.

14

"Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediğini bağışlar, dilediğini azaplandırtr. Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir."

Ey insanlar, göklerin ve yerin mülkü ve hazineleri Allah'ındır. O, dilediğine lûtfu ile bunlardan bağışlar verir. Dilediğini de günahlarından ötürü azaplandırır. O, çok yarlığayıcıdır, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar, rahimdir kendisine yalvaranları esirger, korur. Aklı olanlar O'ndan isteyip talep eder. Çünkü göklerin ve yerin hazineleri O'nundur. Başkasından isteyenler ve güvenenler her zaman hüsrana uğramışlardır.

15

"Siz ganimetleri almak için gittiğinizde geri kalanlar diyeceklerdir ki: Bırakın biz de arkanıza düşelim. Onlar Allah'ın kelâmını değiştirmek isterler. De ki: Bize uymayacaksınız. Allah daha önce böyle buyurmuştur. 'Size hayır bizi çekemiyorsunuz' diyeceklerdir. Bilâkis onlar ancak pek az anlayan kimselerdir."

Yüce Halik, sevgili **Peygamber**ine onlar hakkında şöyle buyurmuştur; "Ey Muhammed, sizin ganimetleri almak için gittiğinizde geri kalanlar diyeceklerdir ki: "Bırakın biz de arkanıza düşelim." Onlar Allah'ın kelâmını değiştirmek isterler. De ki: "Bize uymayacaksınız. Allah daha önce böyle buyurmuştur." Size "hayır bizi çekemiyorsunuz" diyeceklerdir. Bilâkis onlar, ancak pek az anlayan kimselerdir." Hudeybiye muahedesine gitmek istemeyen münafıklar, **peygamber** ordusunun zaferi kazanıp ganimet mallarını taksim etmek istedikleri zaman, onlar da bu ganimetlerden hak almak istemişlerdir. Fakat **Allahü teâlâ** onların ganimetten pay almasına müsaade etmemiştir. Çünkü onların bu ganimetlerde haklan yoktur. Ancak savaşa iştirak edenler hak sahibidir. Zira savaşa iştirak edenler bu uğurda canlarını ve mallarını ortaya koyuyorlar. Bu bakımdan elbette ganimet onların hakkıdır. Münafıklar her devirde nifaklarını saçtıkları gibi bu günde aynı şekilde nifak tohumlarını ekmektedirler. İslâmın doğuşundan beri İslâm toplumları, onlardan çok zarar görmüş ve hâlâ da görmektedir.

16

"Bedevilerden geri kalmış olanlara de ki: Güçlü kuvvetli bir kavme karşı savaşmaya çağırılacaksınız. Onlar müslüman olana kadar savaşacaksınız. Şayet itaat ederseniz Allah size güzel bir ecir verir. Ama daha önce döndüğünüz gibi yine dönecek olursanız sizi elim bir azaba uğratır."

Allahü teâlâ sevgili **peygamber**ine şöyle buyurmuştur: "Ey Muhammed, bedevilerden geri kalmış olanlara de ki: Güçlü kuvvetli bir kavme karşı savaşmaya çağırılacaksınız. Onlar müslüman olana kadar savaşacaksınız. Şayet itaat ederseniz Allah size güzel bir ecir verir. Ama daha önce döndüğünüz gibi yine dönecek olursanız, sizi elim bir azaba uğratır." Allah'ın emirlerine itaat etmeyip yasaklarından sakınmayanlar elim bîr azaba uğrayacaklardır. Fakat iman edip salih ameller işleyenler ise ebedi mükâfat görecekler ve altlarından ırmaklar akan cennetlere gireceklerdir. Bu, onların imanlarının ve amellerinin karşılığıdır. Allah katında iman edenler mükâfatını, etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

17

"Gözü kör olana vebal yoktur. Topala da vebal yoktur. Hastaya da vebal yok. Kim Allah'a ve **peygamber**ine itaat ederse, onu altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. Kim de geri kalırsa, onu elim bir azap ile azaplandınr."

Ey iman edenler, körler, topallar ve hastalar savaşa iştirak etmezlerse savaşa gitmediklerinden ötürü kendilerine bir vebal yoktur. Çünkü onların bu durumları savaşa gitmelerine manidir. Kim Allah ve **Peygamber**inin emirlerine itaat eder, yasaklarından sakınırsa Allah onları altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. Bu, onların iman ve amellerinin karşılığıdır. Kim de Allah ve Resulünün emrinden yüz çevirirse onu elim bir azaba uğratır.

18

"Yemin olsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah mü'minlerden razı olmuştur. Kalblerinde olanı bilmiş de onlara güven indirmiş ve onları pek yalan bir fetihle mükafatlandırmıştır."

Yemin olsun ki, Ümmü Gaylan ağacı altında **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e biat eden mü'minlerden Allah razı olmuştur. Allah onların kalblerinde olanı bilmiş ve kalblerine güven indirip yakında Mekke'nin mü'minler tarafından fethedileceğini müjdelemiştir. Bu, onların iman ve **peygamber**e olan sadakatlarının mükâfatıdır. Allah, halis kullarını her zaman nimetiyle ve rahmetiyle mükâfatlandırır. Allah iman edip salih amel işleyen kullarını mükâfatlandırdığı gibi, iman etmeyenleri de cezalandırır.

19

"Ve alacakları bol ganimetlerle Allah mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."

Allahü teâlâ, iman edip **peygamber**ine yardım eden mü'minlere Hayber kalesinin fethini mazhar kılmış ve onları bol ganimetlerle mükafatlandırmıştır. Çünkü Allah, her şeye galiptir. O, iman edenleri hem dünyada ve hem de âhirette sayısız nimetler ve rahmetlerle mükâfatlandırır. İman etmeyenleri ise elim bir azap ile cezalandrır. O, yegâne hüküm ve hikmet sahbidir. Göklerde ve yerde hüküm ancak O'nundur.

20

"Allah size ele geçireceğiniz bol ganimetler vaad etmiştir. Bunu size hemen vermiş ve insanların ellerini sizden çekmiştir ki, mü'minlere bir âyet olsun ve sizi doğru yola çıkarsın."

Hâlik-i Zülcelâl, sevgili **peygamber**ine ve mü'minlere bol ganimetler vaad emiş, bunu da Hayberin fethi ile hemen vermiş ve düşmanların ellerini mü'minlerin üzerinden çekmiştir. Bu onlar için bir âyet olsun ve kendilerini doğru yola çıkarsın. Bu, Allah'ın mü'min kullarına yardımıdır. Allah iman edip salih amel işleyen kullarının her zaman yardımcısıdır. O, iman edenlere mükâfatını, etmeyenlere de cezasını verecektir.

21

"Bundan başka sizin gücünüzün yetmediği, ama Allah'ın sizin için sakladığı ganimetler de vardır. Ve Allah her şeye kadir olandır."

Allahü teâlâ her zaman mü'min kullarının dostu ve yardımcısıdır Onları beklemedikleri yerden rızıklandırır, mükâfatlandırır. Çünkü O her şeye kadirdir. Bunu sevgili **peygamber**ine şöyle beyan ediyor: "Bundan başka sizin gücünüzün yetmediği, ama Allah'ın sizin için sakladığı ganimetler de vardır. Ve Allah her şeye kadir olandır. "Hayberin fethinden sonra, Allah mü'min kullarına Mekke'nin fethini mazhar kılmıştır. Bu vesile ile onların eline bir çok ganimet geçmiştir. İşte Allah iman edenleri böyle mükâfatlandırır.

22

"O küfredenler sizinle savaşsalardı, mutlak arkalarını dönerlerdi. Sonra bir dost ve yardımcı da bulamazlardı."

Ey mü'minler, eğer kâfirler Hudeybiye günü sizinle savaşsalardı, savaş alanından arkalarını dönüp kaçarlardı. Sonra kendilerine yardım edecek bir dost ve yardımcı da bulamazlardı. Kâfirler her zaman korkak olur, hiç bir zaman mü'minlerle savaşa cesaret edemezler. Ancak mü'minler Allah yolundan ayrılıp aralarında ihtilâfa düşerlerse, işte o zaman Allah'ın üzerlerindeki yardımı kalkar, düşmanları kendilerine karşı cesaretlenir. Kâfirlerden korkmaya başlarlar ve savaştıktan zaman da hezimete uğrarlar. Tarihte bunun bir çok örneği vardır. Çünkü Allah ve Resulünün yolundan ayrılanlar daima hezimete uğramışlardır.

23

"Önceden beri cari olan Allah'ın kanunudur bu. Ve sen Allah'ın kanununda asla değişiklik bulamazsın."

Allahü teâlâ'nın mü'minlere yardım edip kâfirler üzerine galip kılması, kâfirleri ise kahretmesi öteden beri cari olan kanunudur. Ey insanlar Allah'ın kanununda asla değişiklik bulamazsınız. Yüce Halik bunu şöyle beyan ediyor: "Önceden beri cari olan Allah'ın kanunudur bu. Ve sen Allah'ın kanununda asla değişiklik bulamazsın.

24

"O'dur sizi onlara muzaffer kıldıktan sonra Mekke'nin karnında olanların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan çeken. Allah yaptıklarınızı görendir."

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Hudeybiye seferinde kâfirlerle anlaşma yapılmadan önce, Mekke'li müşriklerden bir gurup **peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i yakalamak için gelirler, onların kötü niyetini anlayan **peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kendilerini yakalatır. Bunun üzerine Yüce Halik bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: "O'dur sizi onlara muzaffer kıldıktan sonra, Mekke'nin karnında onların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan çeken.

Allah yaptıklarınızı görendir, "Böylece Allah Resulüne hile düşünenler, kendi kazdıkları kuyuya düşerler. Hainler daima hüsrana uğrayacaklardır.

25

"Onlar küfredenlerdir. Sizi Mescidi Haramı ziyaretten ve alıkonulmuş hediyelerin mahalline ulaşmasından menedenlerdir. Eğer orada henüz bilmediğiniz mü'min erkeklerle, mü'min kadınları bilmeyerek ezmek suretiyle üzüntüye kapılmanız ihtimali olmasaydı, Allah savaşı önlemezdi. Dilediklerine rahmet etmek için Allah böyle yapmıştır. Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı o küfredenleri elim bir azaba uğratırdı."

Mekke'li müşrikler, **peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ile iman edenleri Hudeybiye antlaşmasından önce Harem-i Şerifi ziyarete müsaade etmemişler ve kurbanlarını Minada kesmeye de izin vermemişlerdir. Yüce Halik, onlar hakkında şöyle buyurmuştur: "Onlar küfredenlerdir. Sizi Mescid-i Haram'ı ziyaretten ve alıkonulmuş hediyelerin mahalline ulaşmasından menedenlerdir. Eğer orada henüz bilmediğiniz mü'min erkeklerle, mü'min kadınları bilmeyerek ezmek suretiyle üzüntüye kapılmanız ihtimali olmasaydı, Allah savaşı önlemezdi. Dilediklerine rahmet etmek için Allah böyle yapmıştır. Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı o küfredenleri elim bir azaba uğratırdı."

Allahü teâlâ Hudeybiye günü müşriklerin içindeki imanını gizleyen mü'minlerin yüzünden savaşı önlemiştir. Eğer müşriklerle savaşılsaydı içlerindeki mü'minler de zarara uğrayacaklar, belki de bir çoğu helak olacaktı. Onların zarara uğramaması için, Allah savaşı önlemiştir. O, dilediklerine rahmet eder. Şayet iman edenler müşriklerden ayrılmış olsalardı, Allah küfredenleri elim bir azaba uğratırdı. O, daima mü'minlerin dostu ve yardımcısıdır. O'nun katında iman edenler mükâfatını, îman etmeyenler de cezasını göreceklerdir.

26

"O küfredenler katblerine taassubu, cahiliye taassubunu ateşlendirdiklerinde Allah **peygamber**ine ve mü'minlerin üzerine sükûnet ve itminanı indirdi. Ve onları takva sözü üzerinde durdurdu. Onlar buna lâyık ve ehil kimselerdi. Allah her şeyi bilendir."

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Mekkeli müşrikler "Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) bizim kardeşlerimizi, akrabalarımızı, babalarımızı öldürdü. Şimdi de yerlerimizi, yurtlarınızı almak için uğraşıyor, vallahi biz onu bu memleketimize sokmayız" diyerek gönüllerindeki cahiliye dönemi düşmanlığını ve taassubunu ateşlemişlerdir. Yüce Halik onların bu düşmanlıklarını sevgili **peygamber**ine haber vererek şöyle buyurmuştur: "O küfredenler kalblerine taassubu, cahiliye taassubunu ateşlendirdiklerinde Allah **peygamber**ine ve mü'minlerin üzerine sükûnet ve itminanı indirdi. Ve onları takva üzerinde durdurdu. Onlar buna lâyık ve ehil kimselerdi. Allah her şeyi bilendir." O, herkese lâyık olduğunu verir. Kimseyi haksızlığa uğratmaz.

27

"Yemin olsun ki, Allah, Resulünün gördüğü rüyanın hak olduğunu tasdik etmiştir. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş veya saçlarınızı kısaltmış olarak korkmadan Mescidi Haram'a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. Bundan başka size yakın zamanda bir fetih verecektir."

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Hudeybiye

seferine çıkmadan önce, rüyasında sahabesiyle beraber Mekke'ye gelip Beytullahı tavaf ettiğini görür ve bunu mü'minlere nakleder. Mü'minler buna çok sevinir, münafıklar ise çok üzülür. Bir müddet sonra Allah Resulü, sahabesiyle Beytullah'ı ziyaret için yola çıkar, müşrikler bunları Mekke'ye sokmazlar ve meşhur Hudeybiye antlaşmasını yaparlar, Bunun üzerine münafıklar hemen faaliyete geçerek "Muhammed'in rüyası çıkmadı, eğer gerçek olsaydı müşrikler onları Beytullah'ı ziyaretten ve Mekke'ye girmekten men etmezlerdi" diyerek sevinirler. Onların sevincine mü'minler çok üzülür. **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek münafıkların iddiasını reddedip sevgili **peygamber**ine şöyle buyurur: "Yemin olsun ki, Allah, Resulünün gördüğü rüyanın hak olduğunu tasdik etmiştir. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş veya saçlarınızı kısaltmış olarak korkmadan Mescid-i Harama gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. Bundan başka size yakın zamanda bir fetih verecektir. "Bu âyet ile Mekke'nin fethi **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e müjdelenmiştir. Hudeybiye sulhünden bir müddet sonra Mekke fethedilmiştir.

28

"O'dur bütün dinlerden üstün kılmak üzere **peygamber**ini hidayet ve bak din ile gönderen. Şahit olarak Allah yeter."

Ey insanlar, bütün dinlerden üstün olan hak dinle **peygamber**ini gönderen Allah'tır. O din insanlar için hidayet ve kurtuluştur. Allah katında İslâm dininden başka din yoktur. Ona tabi olanlar kurtuluşa, hidayete, saadete erip huzura kavuşmuşlar, uymayanlar ise helak olup gitmiştir. Şayet kâfirler **Hazret-i Peygamber**i kabul edip **peygamber** olduğuna inanmazlarsa, onun **peygamber** olduğuna şahit olarak Allah yeter. Hâlik-ı Mutlak bunu şöyle beyan ediyor; "O'dur bütün dinlerden üstün kılmak üzere **peygamber**ini hidayet ve hak din ile gönderen. Şahit olarak Allah yeter."

29

"Muhammed Allah'ın Resulüdür. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûa varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler.

Onlar yüzlerindeki secde izinden tanınırlar. İşte onların Tevrattaki vasıfları budur. İncil'de de şöyle vasıflandırılmışlardı: Onlar filizini yarıp çıkarmış gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki, bu ekicilerin de hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir. Allah iman edip salih amelde bulunanlara hem mağfiret, hem de büyük bir mükâfat vaadetmiştir."

Ey insanlar, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) Allah'ın Resulüdür. Kelime-i Tevhidi yaymak için Allah tarafından hak **peygamber** olarak gönderilmiştir. Ona iman edenler hidayete, kurtuluşa, saadete ermiş, iman etmeyenler de helak olmuştur. Mü'minler kâfirlere karşı çetin, azametli, vakur, cesur, kendi aralarında ise merhametli, şefkatlidirler. Birbirlerini severler, Allah yolundan asla ayrılmazlar, ibadetlerini tam olarak yaparlar ve Allah'ın rızasını kazanmak için çalışırlar. Bütün arzulan Allah'ın rızasını kazanmaktır.

Mü'minler yüzlerindeki secde izinden tanınırlar. Zira secde edenlerin secde izleri yüzlerinden belli olur, secde eden yüzlerde Allah'ın nuru parlar. İşte onların Tevrat'taki vasıflan da budur. İncil'de de şöyle vasıflandırılmışlardır: Onlar filizini çıkarmış gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler. Bir tane gibi biten **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)' dir. O yalnız başına İslâm bayrağını açmış, insanları Allah'a imana davet etmiştir. İşte bu davete ilk olarak uyma şerefine nail olan Ebubekir (radıyallahü anh) olmuş, onu takiben tıpkı bir fidan misali, her geçen gün İslâmın mensubu çoğalıp, kuvvetlenmiş, her bölgeye kök salmıştır. Allah Resulü de ümmetinin çoğalmasından sevinç duymuştur. Müslümanların çoğalıp islamın kuvvet bulması kâfirlerin üzüntüsüne sebep olmuştur. Gece kuşunun güneşin ziyasından korktuğu gibi, onlar da islamın nurundan korkmuşlardır. Halbuki **Allahü teâlâ** iman edenlerin geçmiş bütün günahlarını bağışlayacağını vaadediyor. İşte onlar bu rahmetten korkuyorlar. Rivayete göre, her kim günde bir defa namazda veya namazın dışında Fetih Sûresini okursa **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) ile Mekke'nin fethine iştirak etmiş gibi sevap alır.

HUCURAT SURESİ

Bu sûre-i celile Kur'an-ı Kerim'in 49. süresidir. Medine'de nazil olmuştur. 18 âyettir. Dördüncü âyette geçen "Hucûrat" kelimesinden dolayı bu ismi almıştır. Sûrenin ihtiva ettiği hususlar şunlardır:

1- Mü'minlerin **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e karşı hürmet ederek ilâhi emre ve **peygamber**in emirlerine karşı muhalefette bulunmamaları.

2- **Peygamber**in huzurunda yüksek sesle konuşulmaması ve dışardan da diğer insanlara çağırıldığı gibi kendisine çağrılmaması.

3- Fasıkların sözlerine kulak verilmemesi ve aralarında düşmanlık, dargınlık ve kırgınlık bulunan mü'minlerin arasının sulh edilmesi.

4- Müslümanlara karşı düşmanlık besleyerek sulha yanaşmayanlarla savaşılması.

5- Müslümanlar hakkında kötü zanda bulunulmaması ve alay edilmemesi.

6- Allah katında üstünlüğün ancak takva ile olduğunun bildirilmesi.

1

"Ey iman edenler, Allah'ın ve Resulünün huzurunda öne geçmeyin ve Allah'tan korkun. Muhakkak ki Allah hakkıyle işitendir, bilendir."

Bu âyetlerle **Allahü teâlâ** mü'minlere İslâm ahlâkını, edebi ve **peygamber**e karşı nasıl davranılacağını öğreterek "Ey iman edenler, Allah'ın ve Resulünün huzurunda öne geçmeyin ve Allah'tan korkun" buyurmuştur. Allah ve Resulünün önüne geçmek, onların emir ve yasaklarını dinlememektir. **Peygamber**in huzurunda emirlerine muhalefet etmek veya kabul etmemek de böyledir. Çünkü **peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) hiç bir şeyi kendiliğinden söylemez, Onun söylediği her şey ilâhi emirdir.

Bu âyetin nüzul sebebindeki hikmet şudur: Bir kurban bayramı günü Allah Resulü, bayram namazını kıldırmadan önce, sahabenin bir kısmı kurbanlarını kesmiş. Namazdan sonra peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) onların kurbanının olmadığını söylemiştir. Bunun üzerine bu âyet nazit olmuştur. Mesruk (radıyallahü anh)'un rivayetine göre, ramazanın şek günü hakkında nazil olmuştur" diyerek olayı şöyle nakletmişim "Ramazanın girip girmediğinin kesin olarak bilinmediği bir şek günü biz Hazret-i Aişe'nin yanında idik. Bize süt ikram edildi, ben oruçlu olduğumu söyledim, Hazret-i Aişe "şek günü oruç tutmak yasaklandı bilmiyor musun?" diyerek bu âyeti okudu. Bu rivayetlerden de anlaşılıyor ki, Allah ve Resulü bir şeyi emretmeden veya yasaklamadan mü'minlerin yapması caiz değildir.

2

"Ey iman edenler, seslerinizi peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın. Birbirinize bağırdığınız gibi peygambere yüksek sesle bağırmayın ki, farkına varmadan amelleriniz boşa gitmesin."

Bu âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Beni Temim kabilesinden seksen kişilik bir gurup elçi olarak Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelir. Bunların içinde Akraa ibn Habis, Zirkan ibn Bedir ve Attar ibn Haccaf da vardır. Bunlar peygamberin huzuruna girerek "Ey Muhammed, senin dinin güzeldir, doğrudur, şairlerimiz ve hatiplerimiz hakkında bir şey söyleme. Dinine girmeye bize müsaade et" diyerek yüksek sesle bağırırcasına peygamberin sesini bastırarak konuşmuşlardır. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: "Ey iman edenler, seslerinizi peygamberin sesinden yüksek çıkarmayın. Birbirinize bağırdığınız gibi peygambere yüksek sesle bağırmayın ki, farkına varmadan amelleriniz boşa gitmesin, "Çünkü peygamberin (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın huzurunda bulunmanın ve konuşmanın elbette bir ölçüsü vardır. İnsanların birbirlerine bağırdıkları ve konuştukları gibi, peygamberle konuşulmaz ve huzurunda saygısızlık yapılmaz. Zira o âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir ve bütün insanlığın kurtuluş rehberidir. Elbette böyle bir peygamberin huzurunda edebe aykırı

bir şey yapılamaz. Kendisi buna müsamaha gösterse bile, **Allahü teâlâ** asla buna müsamaha etmez. Nitekim öyle olmuştur.

Bu âyet her ne kadar Beni Temim kabilesi hakkında nazil olmuş ise de hükmü umumidir. Tefsircilerin çoğu bu âyeti delil getirerek, büyük günah işleyenlerin amelleri boşa gider demişlerdir. Fakat Hanefi fukahası büyük günahların, amelleri boşa çıkarmayacağını söylemişlerdir. Şayet insanı dinden çıkaracak bir kelime söylenirse işte o zaman bütün ameller yok olur, Mü'minlerin buna çok dikkat etmesi gerekir. Mü'mini dinden çıkaran kelimelerden bazılarını şöyle sıralıyabiliriz: **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i alaya almak, Kur'anı Kerim'in hükümlerini beğenmemek veya kabullenmemek. Kur'an-ı Azimüşşan'ı küçük düşürecek harekette bulunmak, namazla ve namaz kılanla alay etmek, onu hafife almak. Dine tealluk eden meselelere sövmek, onları hafife almak, beğenmemek. Buna mü'minlerin çok dikkat etmesi gerekir. Aksi takdirde farkına varmadan dinden uzaklaşırlar da haberleri bile olmaz. Bu âyetin nüzulünden sonra Sabit ibn Kays **peygamber**imizin yanına, ses tonunun yüksek olduğundan gelmez olmuştur. Allah Resulü Kays'ı çağırtır, kendisinin kötü bir niyeti olmadığını ve ses tonunun yüksek olduğundan sesi gür çıktığını kendisine bildirir. Bundan sonra o zat **peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in huzurunda sesini çok az çıkarmaya çalışır. İşte bu sahabenin **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e karşı sevgisi, ona olan muhabbetleri ve hürmetleridir.

3

"Seslerini **peygamber**in yanında kısanlar, muhakkak ki, onlar Allah'ın gönüllerini takva ile imtihan ettiği kimselerdir. Mağfiret ve büyük mükâfat onlarındır."

Seslerini **peygamber**in yanında kısanlar, yüksek sesle konuşmayanlar muhakkak ki, Allah onların gönüllerini takva ile imtihan ettiği kimselerdir. Mağfiret, büyük mükâfat ve kurtuluş onlarındır. Allah, onların günahlarını affedip kusurlarını bağışlamış ve mükâfatlarını da kat kat verecektir. İşte onlar kurtuluşa erenlerin

ta kendileridir. Allah, emirlerine itaat edip yasaklarından sakınanları işte böyle mükâfatlandırır.

4

"Sana hücrelerin ötesinden seslenenlerin çoğunun akılları ermez."

Bu âyeti celilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Üsame ibn Zeydin başkanlığında bir seriyyeyi Beni Aşr kabilesine gönderir. Onlar Benî Aşr kabilesiyle savaşırlar, ileri gelenlerinden çoğunu öldürürler, mallarını ganimet olarak alırlar ve küçük çocuklarını da esir ederler, alıp Medine'ye getirirler. O kabileden bir topluluk çocuklarını esaretten kurtarmak için **peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelir. Onların geldiği sırada Allah Resulü de hanımlarından birinin odasında istirahat etmekteydi. Onlar **peygamber**in dışarı çıkmasını beklemeden her odanın arkasından yüksek sesle ve kaba bir şekilde "Ey Muhammed" diye çağırırlar. Onların bu çağırıp bağırması üzerine Allah Resulü evinden çıkar, isteklerini öğrenince içlerinden kendilerinin de güvendiği birisini hakem tayin eder ve onun vereceği karara razı olacağını bildirir. O da "Ben esirlerin yarısını karşılıksız bırakmanızı, yarısını da bedelini almanızı teklif ediyorum" der. Allah Resulü de onun teklifini kabul eder. Bunun üzerine bu âyet nazil olarak şöyle buyurulur: "Sana hücrelerin ötesinden seslenenlerin çoğunun akılları ermez."

5

"Eğer onlar sen yanlarına çıkıncaya katlar sabretselerdi, kendileri için elbette daha hayırlı olurdu. Allah, çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir."

Eğer o gelenler **peygamber**in evinden çıkmasını bekleselerdi, elbette kendileri için daha hayırlı olurdu. Allah gafurdur, tevbe edenlerin günahlarını affeder, kusurlarını bağışlar. Rahimdir iman edenleri esirger.

Bu âyeti celilenin işaretine göre edepli ve ahlâklı olmak vaciptir. Büyüklerin, âlimlerin, Allah dostlarının, şeyhlerin huzurunda edepli

olmak kişinin derecesini yükseltir, ona dünya ve âhiret saadetinin kapılarını açar. Bundan dolayı Allah Resulü "Rabbim beni terbiye etti ve terbiyemi güzel yaptı" buyurmuştur. Edepli olan sünnetleri muhafaza eder, sünnetleri muhafaza eden de farzları muhafaza eder, farzları muhafaza edenler de Allah katında en yüksek makama ulaşır. Böylece iki cihan saadetine kavuşur.

6

"Ey iman edenler, eğer fasıkın biri size bir haber getirirse, onun iç yüzünü araştırın. Yoksa bilmeden bir kavme sataşırsınız da sonra yaptığınıza pişman olursunuz."

Bu âyet-i edilenin nüzul sebebi şudur: **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) Velid ibn Utbe'yi Beni Mustalik kabilesine zekât memuru olarak gönderir. Kabilenin ileri gelenleri **Resûlüllah'**ın elçisine hürmet ve tazimde bulunmak için topluca karşılamak isterler. Velid, onların toplu halde kendisine doğru geldiğini görünce "Bunlar beni öldürmeye geliyorlar" diyerek kaçar. Çünkü Velid'le onlar arasında cahiliye döneminde bir düşmanlık vardı. Velid, Beni Mustalik kabilesinin niyetini anlamadan o düşmanlığı bahane ederek kaçmıştır. Mekke'ye dönünce Allah Resulü durumu sorar o da "Ey Allah'ın Resulü, onlar beni zekâttan men ettiler ve hepsi silahlanıp beni öldürmek istediler, ben de aralarından kaçtım" der. Bu act haberi duyan **peygamber**imiz onların üzerine bir ordu göndermeyi düşünür. Onlar bu haberi alınca kabilenin ileri gelenlerinden bir heyet derhal durumu bildirmek için **peygamber**imize gelir ve "Ey Allah'ın Resulü, biz senin memurunu zekâttan men etmedik. Onun geldiğini öğrenince hürmet ve tazim etmek için toplanıp yanına gidiyorduk, bizi görünce hemen kaçtı, biz niçin kaçtığını anlamadık" derler ve gerçeği ortaya koyarlar.

Velîd'in yanlış beyanda bulunması Allah Resulünü üzer. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: "Ey iman edenler, eğer fasıkın biri size bir haber getirirse onun iç yüzünü araştırın. Yoksa bilmeden bir kavme sataşırsınız da sonra yaptığınıza pişman olursunuz." Bu gibi yalan haberleri yayanlar günümüzde de çoktur. Mü'minleri lekelemek için çeşitli yalanlar uydurup müslümanların zihnini bulandırmaktadırlar. İşte bunlar

münafıkların ta kendisidir. Halbuki Yüce Halik yalan haber yayanları fasıklıkla vasıflandırmıştır. Demek ki, sadece içki içene fasık denmiyor, Allah'ın yasaklarına uymayanlara da fasık deniyor. Çünkü bunlar Allah'ın haddini aşmışlar, emirlerini hiçe saymışlardır. Fasıkların duası ise asla kabul olmaz.

Meşhur rivayete göre Musa (aleyhisselâm) kavmini üç gün yağmur duasına çıkartır. Dua yapılır, fakat yağmur yağmaz. Musa (aleyhisselâm) münâcaat edip "Ey Rabbim, üç gündür yağmur duasına çıkıyoruz, henüz yağmur yağmadı, bunun hikmeti nedir? der. Hâlik-ı Zülcelâl vahyedip "Ey Musa, bunların hakkında ne senin duanı kabul ederim ve ne de kendi dualarını kabul ederim. Çünkü sizin aranızda bir nemmamcı vardır" buyurur. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) "Ey Rabbim, onu bana haber ver de kavmin içinden çıkarayım" der. Yüce Halik "Ey Musa, biz sizi koğuculuktan men ediyoruz da şimdi biz mi koğuculuk yapacağız? Kavminin hepsi tevbe etsin, o da aralarında tevbe eder, o zaman yağmur veririm" buyurur. Bunun üzerine Musa (aleyhisselâm) kavmine tevbe ettirir ve sonra yağmur duasına çıkartır. **Allahü teâlâ** da dualarını kabul eder. Mü'minlerin bundan ibret alması gerekir.

İbn Ömer (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, **Allahü teâlâ** cenneti yarattığı zaman, ona izin verip "Ey cennet konuş" demiştir. Cennet dile gelerek "Bana giren saadete erdi" demiştir. Yüce Halik yemin edip "izzetim ve celatîm hakkı için yedi sınıf insan senin içinde barındırılmaz. 1- Devamlı içki içen, 2- Devamlı zina eden, 3- Deyyus olan, 4- Koğuculuk yapan, 5- Kendisini kadın hükmüne koyup erkeklere satan erkek, 6- Sıla-i rahmi kesenler, 7- Allah'a verdiği sözden dönenler. Düşünebilenler için bu kadarı yeterlidir, düşünemeyenler için ne söylense yine azdır.

7

"Hem bilin ki, içinizde Allah'ın **peygamber**i vardır. Şayet o bir çok işlerde size uymuş olsaydı, şüphesiz ki sıkıntıya düşerdiniz. Ama Allah size imanı sevdirmiş ve onu kalblerinize güzel göstermiştir. Küftü, fasıklığı, isyanı da çirkin göstermiştir. İşte rüştünü bulanlar da onların ta kendileridir."

Ey mü’minler, bilin ki içinizde Allah'ın Resulü vardır. Ve o sizin peygamberinizdir. Eğer **peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) sizin söylediklerinizin çoğunda size uymuş olsaydı, şüphesiz ki sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah size imanı sevdirmiş ve onu kalblerinize güzel göstererek yerleştirmiştir. Küfrü, fasıklığı, kötülüğü, isyanı da çirkin göstermiştir. İşte rüştünü bulup hidayete, kurtuluşa ve saadete erenler bunlardır.

Sahabe-i kiram Velid ibn Utbe'nin haberini tetkik etmeden hemen Beni Mustalik kabilesine savaş açılmasını istemişlerdi. Allah Resulü ise, onların kararına hemen uymamış, neticeyi beklemiştir. Sahabenin isteği üzerine Velid'in yalan beyanı ile hemen harekete geçseydi suçsuz yere Beni Mustalik kabilesi için büyük bir felâket olurdu. Bunun üzerine bu âyet nazil olmuş, mü’minleri ikaz etmiştir. Ey mü’minler, bu nimetin şükrünü eda edin. Allah size imanı sevdirmiş, kalblerinizi iman nuru ile aydınlatmış, küfrü, fışkı, isyanı ve kötülükleri size çirkin göstermiştir. Siz, Allah ve Resulü'nün emirlerine itaat edin, yasaklarından sakının, **peygamber**in emrine asla muhalefet etmeyin. Çünkü o kendi nevasından konuşmaz. Bu Allah'ın size ihsanıdır. Allah, âlimdir, hakimdir.

8

"Bu, Allah'ın bir fazlı ve nimetidir. Allah hakkıyle bilendir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."

Yüce Hâlik'ın mü’mînlere imanı sevdirip kalplerini nurlandırması, fışkı, küfrü, kötülükleri çirkin göstermesi bir fazlı ve onlar üzerindeki nimetidir. Ey mü’minler, sız bu nimetlerin şükrünü eda ediniz. Çünkü Allah her şeyi hakkıyle bilendir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. Gerçek iman sahipleri fısk, kötülük ve küfürden sakınırlar. Allah katında kötü amellerinden dolayı mahcup olmazlar. Zira kıyamet günü herkese kazandığının karşılığı verilecektir.

9

"Eğer müminlerden iki taife birbiriyle döğüşürlerse, aralarını düzeltin. Şayet biri diğeri üzerine saldırırsa o saldıranla Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar savaşın. Eğer dönerse artık aralarını

adaletle bulun. Ve adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah adil davrananları sever."

Bu âyet-i edilenin nüzul sebebi şudur: Bir gün Allah Resulü, sahabesinin yanına gitmek için merkebine biner ve halkın bulunduğu yere gider. Orada merkebi bevleder, o sırada münafıkların başı olan Abdullah ibn Übey de oradadır. Merkebin bevlinden rahatsız olan Abdullah, **peygamber**irnize hitaben "Merkebinin bevlinin kokusu insanları boğdu, o ne kötü kokuyor, neden onu burada bevlettirdin?" diyerek burnunu tutar. Onun bu hareketine **peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) çok üzülür. Münafıkların reisinin bu küstahlığını gören Abdullah ibn Revaha derhal müdahale ederek "**peygamber**in merkebinin bevli senin teninden daha iyi kokmaktadır" der. Bunun üzerine aralarında münakaşa başlar ve birbirlerine vurmaya başlarlar. Kısa zamanda her ikisinin kabilesi de işe karışır ve olay büyür. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyeti inzal ederek şöyle buyurur: "Eğer mü'minlerden iki taife birbiriyle döğüşürlerse aralarını düzeltin. Şayet biri diğeri üzerine saldırırsa, o saldıranla Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle bulun. Ve adaletli davranın. Şüphesiz ki, Allah adil davrananları sever." Çünkü Allah adaletle hükmedenleri sever ve günahlarını bağışlar.

10

"Mü'minler ancak kardeştirler. Öyle ise iki kardeşinizin arasını düzeltin. Ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz."

Mü'minler ancak kardeştirler. Ey iman edenler, şayet iki kardeşinizin arasında bir huzursuzluk, bir anlaşamamazlık çıkarsa, siz onların arasını düzeltin. Ve Allah'tan korkun, aralarında asla haksızlık yapmayın. Eğer aralarında adaletle hükmederseniz esirgenir, bağışlanırsınız. Şayet haksızlık yaparsınız, o zaman günaha girer, aranızdaki kardeşlik bağlan çözülür ve Allah'ın yardımı da üzerinizden kalkar, hem kendi aranızda, hem de düşmana karşı zayıflarsınız.

11

"Ey iman edenler, bir topluluk diğer topluluğu alaya almasın. Belki de onlar kendilerinden daha hayırlıdırlar. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha hayırlıdırlar. Kendi kendinizi ayıplamayın ve birbirinizi kötü lakaplarla çağırmayın. Ne kötü addır imandan sonra fasıldık. Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir."

Bu âyet-i celile, evlerinin arkasından kendilerine alaylı bir şekilde çağrılan mü'minlerin fakirleri ve kimsesizleri hakkında nazil olmuştur. Bazı tefsirciler Said ibn Kays hakkında nazil olduğunu söylemiştir. O bir gün peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in huzuruna gelir, oturacak yer bulamaz, bir zatın yanına oturmak ister, o müsade etmeyince Sabit alay etmeye ve azarlamaya başlar. Bunun üzerine bu âyet nazil olup mü'minleri ikaz ederek şöyle buyurulmuştur:

"Ey iman edenler, bir topluluk diğer topluluğu alaya almasın. Belki de onlar kendilerinden daha hayırlıdırlar. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha hayırlıdırlar. Kendi kendinizi ayıplamayın ve birbirinizi kötü lâkaplarla çağırmayın. Ne kötü addır imandan sonra fasıklık. Kim de tevbe etmezse işte onlar zalimlerin ta kendileridir." Kim bir mü'min kardeşine fasıklıkla, kötü lâkapla ta'n ederse kendisini ta'n'etmiş olur. Muhammed ibn Ka'b, kötü lâkabı şöyle tarif etmiştir:

İman eden bîr mü'mine küfür kelimelerini takmak, Yahudi, Hıristiyan, kâfir ve insanı dinden uzaklaştıracak kelimeleri ona takarak söylemek, çağırmak gibi. "Ey kâfir, hey dinsiz" gibi. Bir insanın hoşlanmadığı kelimeler de kötü lâkaptır. Mü'min, mü'min kardeşini sözlerle, hareketlerle, kelimelerle incitmemelidir. Müslümanın hoşlanmadığı ismi takıp onu incitmek haramdır. Mü'minin kanını dökmek, malını gasbetmek, namusuna göz dikmek nasıl haramsa, onu incitmek de o şekilde haramdır, Mü'min için isimlerin en kötüsü kendisine küfür kelimesini isnad etmektir. Buna her müslümanın azami şekilde dikkat etmesi gerikir.

12

"Ey iman edenler, zannın bir çoğundan kaçının. Çünkü bazı zan günahtır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın, kimse kimseyi

çekiştirmesin. Hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır. İşte bundan tiksindiniz değil mi? Allah'tan korkun, şüphesiz ki Allah tevbeleri kabul edendir, çok merhamet edicidir"

Bu âyet-i celileler, müslümanlara İslâm ahlâkını talim ediyor, güzel ahlâkı öğretiyor. Onların yapması ve yapmaması gereken hususları bildiriyor. İlâhi emir ve yasakların hepsinde insanlar için büyük hikmetler, menfaatlar vardır. Bu da iman edenlere verilen değerin ifadesidir. Bundan dolayı Hâlik-ı Zülcelal "Ey iman edenler, zannın bir çoğundan kaçının. Çünkü bazı zan günahtır" buyurmuştur. Zira zan, daima düşmanlığı, kötülüğü, doğurur, aradaki birlik, beraberlik ve kardeşliği bozar, toplumun huzurunu kaçırır. Bundan dolayı zan haram kılınmıştır, Ebu Süfyan (radıyallahü anh) zannı, günaha götüren ve günaha götürmeyen diye ikiye ayırmıştır. Günah olun zan, bir mesele hakkında kesin bilgi olmadan onu biliyormuş gibi herkese yalan yanlış anlatmaktır. İşte bu zan sahibini günaha götürür. Günaha götürmeyen zan, her hangi bir kimsenin aleyhine olan bir meseleyi bilip, onu kimseye ifşa etmemek, o sırrı saklamaktır. İşte bu zan sahibini günaha götürmez. Çünkü o, kendisini günaha götürecek sim ifşa işini yapmamıştır.

Bir insan hakkındaki kötü bir şeyi bilmek, bileni günaha götürmez, ancak onu ifşa edip yaymadığı sürece bu durum söz konusudur. Çünkü Yüce Halik; zannın bazısının günah olduğunu beyan ederek "Birbirinizin kusurunu araştırmayın" buyuruyor. Mü'minlerin, birbirlerinin kusur ve ayıplarını araştırmaları aralarındaki birlik, beraberlik, kardeşlik, dostluk bağlarını zayıflatacağı için **Allahü teâlâ** bunu yasaklamıştır. Bir toplumda birlik, beraberlik, huzur, dostluk, sevgi, saygı ve itimat bulunmazsa yıkılmaya, yok olmaya mahkumdur, islâm ahlâkının güzelliğine bakınız ki aynı âyette "İman edenlere hitaben" kimse kimsenin gıybetini yapmasın ve çekiştirmesin" Duyurulmaktadır. **Allahü teâlâ** gıybeti de yasaklamıştır. Çünkü o da, toplumun huzurunu, ahlâkını, saadetini dengesini bozan, kardeşleri biribirine düşman eden, birlik ve beraberliği yıkan en büyük bir mikroptur, hastalıktır. Bunun için, gıybet edenlere hitaben "Hangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır? İşte bundan tiksindiniz değil mi?" buyurularak, gıybet etmenin ölü kardeş eti yemek kadar çirkin ve

kötü olduğunu Hâlik-ı Mutlak beyan etmiştir. İnsanı can damarından vuran bu ifadeler mü'minlere güzel ahlâkı kazandırmak, kötü ahlâk ve huylardan onları uzaklaştırmak ve İslâm kardeşliğini pekiştirmek içindir. Gıybetin günahı zinanın günahından daha büyüktür. Nitekim Hazret-i Cabir ile Ebu Said (radıyallahü anh) Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle rivayet etmişlerdir:

"Sizi gıybetten sakındırırım. Şüphesiz ki gıybet etmenin günahı zinanın günahından daha şiddetlidir" buyurmuştur. Zina eden kimse, tevbe ettiği zaman Allah onun tevbesini kabul eder, günahlarını bağışlar. Fakat gıybet eden kimse gıybet ettiği şahıstan helâllik almadıkça Allah onun tevbesini kabul etmez. Bunun için gıybetin günahı zinanıhkinden daha büyüktür, daha şiddetlidir. Enes (radıyallahü anh) de şöyle rivayet etmiştir: "Bir gün Allah Resulü bize zinanın kötülüklerinden ve günahından bahsediyordu, bu esnada bir dirhem faizin günahının otuz altı defa zina etmeye bedel olduğunu ve bundan daha kötüsünün ise bir mü'mın erkek ve kadına iftira edip namusunu kirletmek olduğunu haber verdi.

"Bu hadis gıybetin ne kadar kötü ve günahının ne kadar büyük olduğuna delâlet eder. İmam-ı Süddi'nin rivayet ettiği bir hadiste, İçlerinde Selman-ı Farisî ve Hazret-i Ömer'in de bulunduğu bir topluluk sefere çıkarlar, konak yerine gelip çadırlarını kurarlar ve yemeklerini pişirirler, onlar bu işleri yaparken Selman hazretleri yorgunluğun vermiş olduğu rehavetle uykuya dalar, arkadaşlarına yardımcı olamaz. Arkadaşlarından bazıları "Selman bize yardımcı olmadı, o çadırların kurulmasını ve yemeklerin pişirilmesini bekliyor" diye hakkında konuşurlar. Bu esnada da Selman uyanır, arkadaşları peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'den katık almak için onu gönderirler. O, Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelip katık talebinde bulunur. Allah Resulü "Onlar katıklarını yediler" buyurur. Selman arkadaşlarına gelip bunu haber verir. Arkadaşları hiç bir şey yemediklerini söyleyerek "Bunda, bir hikmet vardır" deyip hep beraber Peygamberimizin yanına giderler ve "Ey Allah'ın Resulü, sözlerinizin hepsi haktır, fakat biz hiç bir şey yemedik, bunun hikmeti nedir?" derler. Bunun üzerine peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) "Arkadaşınız

uyurken söylemiş olduğunuz sözler sizin için katıktır" buyurarak bu âyeti okumuş ve "bilmez misiniz ki gıybet etmek et yemek gibidir. Et de yemeklerin efendisi ve üstünüdür" buyurmuştur. Onlar, Allah Resulünden bu sözleri işitince Selmandan helâllik dilemişler ve tevbe etmişlerdir. Bu da gösteriyor ki, gıybet eden mü'minlerin hemen tevbe etmeleri vaciptir. Çünkü Allah tevbeleri kabul edendir, çok merhamet edicidir" buyurmuştur. Bu da gösteriyor ki, mü'min hangi günahı işlerse işlesin, tevbe yapması kendisine vaciptir. Dilerse Allah tevbesini kabul eder, dilerse azap eder. Yalnız samimiyetle yapılan tevbeleri Allah kabul eder. İmam-ı Ebulleys (radıyallahü anh), gıybetten dolayı yapılan tevbe hususunda âlimlerin ihtilaf ettiğini söylemiştir. Eğer gıybeti yapılan, o gıybeti duymuş ise ondan helâllik almadan gıybet edenin tevbesi kabul olmaz. Şayet duymamış ise gıybet edenin tevbesî kabul olur. Hakkında gıybet edilen uzakta ve kendisine ulaşılması mümkün olmazsa, o zaman gıybet eden kişinin tevbesi kabul olur. Çünkü mü'minin arkasından yapılan dua Allah katında makbuldür, tevbe de buna benzer. Yalnız tevbede aranan husus yukarda da ifade edildiği gibi, sadâkattir. O, olmadıkça tevbe kabul olmaz.

13

"Ey insanlar, doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbîrinizle tanışasınız diye milletler ve kabileler haline koyduk. Muhakkak ki Allah katında en değerliniz, O'ndan en çok korkanınızdır. Hakîkaten Allah her şeyi bilen, herşeyden haberdar olandır."

Ba âyet-i celilenin nüzul sebebi şudur: Kays ibn Sabit'in kulakları ağır işittiğinden **peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in sözlerini anlayabilmek için, her zaman yakınına oturur. Bir gün geç gelmiş, sahabe yerini almış, tazimle Allah Resulünü dinlerlerken Sabit çıkagelir ve cemaatı yara yara **peygamber**imizin yanına kadar gider. Onun bu durumunu gören cemaatın içinden birisi "Ne oldu buna da boş yere oturmuyor, halkı yara yara **peygamber**imizin yanına gidiyor" der. Sabit de bunu işitir ve bu sözü kimin söylediğini sorar, cemaat da "filan söyledi" derler. Buna kızan Sabit, onun annesinin ismi ile" Vay falan kadının oğlu,

sen bana söz söyleyecek adam mısın?" diyerek o zatı halkın içinde mahcup eder. O da başını önüne eğerek sükût eder. Bunun üzerine bu âyet nazil olur ve şöyle Duyurulur:

"Ey insanlar, doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve bir birinizle tamşasınız diye milletler ve kabileler haline koyduk. Muhakkak ki Allah katında en değerliniz, O'ndan en çok korkanınızdır. Hakikaten Allah her şeyi bilen, her şeyden haberdar olandır." **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu âyeti Kays ibn Sabit'e okuyunca hemen tevbe istiğfar eder. Bazı tefsirciler ise bu âyetin nüzul sebebini Mekke'nin fethinden sonra göstermişlerdir. Mekke fethedildikten sonra Allah Resulü Hazret-i Bilal'e ezan okumasını buyurmuş. Bilal Ha beşli olduğu için oldukça esmer idi. Haris ibn Hişam "Bundan başka adam bulamadılar mı da, bu kara adama ezan okutuyorlar?" demiştir. Halbuki Hazret-i Bilal (radıyallahü anh)'in sesi çok güzeldi. Haris ve onun gibi düşünenler üstünlüğü asalette, varlıkta ve renkte görüyorlardı. Halbuki Allah katındaki üstünlük takva iledir. Bunun üzerine bu âyet nazil olmuştur. İnsanların renkleri, dilleri, ırkları, dînleri, boylan ve huyları ne olursa olsun, hepsi Âdem babamızla Havva anamızdan meydana gelmiştir. **Allahü teâlâ** onları tanışmaları, anlaşmaları, çeşitli cemiyetler kurmaları için milletlere ve kabilelere ayırmıştır. Nesep, millet, ırk üstünlük için bir meziyet değildir. Allah katında üstünlük ancak takva ile olur. Soy ve sopu ile öğünenlere kıyamet günü Hâlik-ı Zülcelâl, **peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'den naklolunan bir hadiste şöyle diyecektir:

"Ey kullarım, siz dünyada nesebinizle, soy sopunuzla öğünüp 'Ben falan oğlu falanım dediniz, benim nesebimi küçük görüp, kendi nesebinizi yücelttiniz. Benim nesebim takvadır, siz onu küçük gördünüz, takva sahiplerini ve benim emrime itaat edenleri hakir gördünüz, onları beğenmediniz. Şimdi gidin, nesebiniz sizi kurtarsın, öğündüğünüz şeyler size yardımcı olsun. Şimdi benim müttekî kullarım aziz oldu, nesebîyle öğünenler rezil oldu, Halbuki ben âyetlerimi gönderip Allah katında en üstününüzün takva sahipleri olduğunu bildirmiştim. Buna rağmen siz nesebinizle öğündünüz. Şimdi gidin, nesebinizden mükâfatınızı alın. "İşte o zaman neşebiyle öğünenler, takva sahiplerini beğenmeyenler lâyık oldukları azaba

uğrayacaklardır. Ey mü’minler, siz Allah katında sizi aziz edene ve değeri olana talip olun, sizi rezil edene talip olmayın. Boş şeylerle ömrünüzü geçirmeyin ve takvadan ayrılmayın. Kurtuluş, saadet, huzur ondadır, diğerleri boştur, hayaldir.

14

"Bedeviler dediler ki, İman ettik'. De ki: Siz iman etmediniz 'ama müslüman olduk' deyin. İman henüz kalbinize yerleşmedi. Şayet Allah'a ve **peygamber**ine itaat ederseniz amellerinizden birşey eksiltmez. Muhakkak ki Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir."

İbn Abbas (radıyallahü anh)'ın anlattığına göre, bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şöyle olmuştur: Esedoğulları bir kıtlık yılında çoluk-çocuklarıyla birlikte **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e geldiler, Müslümanlıklarını îlan ettiler. Şöyle dediler: "Yâ Rasûlallah! Biz kendi isteğimizle Müslüman olduk Evlâdü iyâlimizle (çoluk çocuğumuzla) sana geldik ki, bizi ganimet malından faydalandırasın diye. Hem de, başkalarına verdiklerinden daha çok bize vererek..." Bunların asıl niyetlerini **Allahü teâlâ** bu âyet-i kerîmeyi indirerek buyurdu ki: "Yâ Muhammed! Bu Arap kabilesi sana derler ki: "Biz, Allah'ı ve seni tasdik ederek iman eyledik? Sen onlara de ki: "Sizin zâhirinizdeki ikrarınız gibi bâtınınızda (içinizde) tasdik yoktur. Siz müminlerden değilsiniz, siz görünüşte boyun eğip itaat eder gözüktünüz. Böylece niyetiniz çoluk-çocuğunuzun esenliğini sağlamaktır. Yoksa sizin gönüllerinize îman muhabbeti girmemiştir. Sizde gerçek tasdik yoktur. Sizin zahiriniz Allah ve Rasûlüne itaatli olduğu gibi, bâtınınız da itaatli olursa, Allah sizin amellerinizin sevabını hiç eksiltmeksizin size tastamam verecektir. **Allahü teâlâ** gönüllerinde tasdik olanlara "Gafur ve Rahîm"dir (çok bağışlayandır ve pek acıyandır).

15

"Mü’minler ancak o kimselerdir ki Allah'a ve Rasûlüne iman ettikten sonra şüpheye sapmayıp Allah yolunda mallarıyla canlarıyla savaşırlar. İşte onlar (îmanlarında) sadık olanların ta kendileridir."

Yâni îmanlarında sâdık olanlar o kimselerdir ki, Allah'ın vahdaniyetini, Rasûlünün **peygamber**liğini açıkta ve gizlide tasdik ederler. Bu îmanlarında, ne Allah'a ne de Rasûlüne karşı gönüllerinde hiçbir şüpheye yer vermezler. Allah'a itaat ederler. Onun rızasını kazanmak için, mallarıyla-canlarıyla İslâm dininin düşmanlarına karşı kılıç sallarlar. Bu âyeti kerîme gelince **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) münafıklara onu okudu. Onlar ise "Biz bâtınlarımızda da tasdik ediyoruz," diye yemîn ettiler.

16

"De ki; Siz dîninizi Allah'a mı öğretiyorsunuz? Halbuki Allah, göklerde ne var yerde ne varsa bilir. Allah herşeyi hakkiyle bilendir."

Sizin ne haddinize ki Allah'a dinini bildireceksiniz! Sen ne hal üzeresin ki, Allah onu bilmesin de üstelik sen Allah'a dinini bîldiresin! O öyle bir Allah ki, yer-gök ehlinin gizli sırlarını da bilir. Ona gizli birşey yoktur. Bütün nesneyi her yönüyle tam bilir. Sizin gönlünüzde gerek (tasdik) olsun ve gerekse (tekzip) olsun, onu bilen bir padişahtır.

17

"Onlar İslâm'a girdiklerini senin başına kakıyorlar. De ki: "Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın. Bilakis sizi îmana muvaffak ettiği için size Allah minnet eder. Eğer siz ("İnandık" demenizde) sadık (insan)larsanız."

"Onlar İslama girdikleri için seni minnet altına sokuyorlar. De ki: Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın. Eğer doğru kimselerseniz bilesiniz ki, sizi imana erdirdiği için asıl Allah size lütufta bulunmuştur."

18

"Şüphesiz göklerin ve yerin gaybını Allah bilir. Allah, ne yapıyorsanız hakkıyla görücüdür."

Yâ Muhammed! Bu kabile çoluk-çocuğumuzla îmana geldik diye sana minnet ederler. Bunu senin başına kakarlar. De ki: Müslüman olmakla bana minnet etmeyin, Bilâkis Allah, sizi îman etmeye

muvaffak kıldığı için, ona hamdedin. Eğer siz zâhirimizde-bâtınımızda tasdik ediyoruz diyorsanız; Allah'ın gökdekilerin sırlarını da bildiğini unutmayın. Bu boş dâvadan vazgeçin.

Allah, sizi o fiillerinize göre kıyamet günü mukâfaatlandırsın. Bu âyet-i celîlelerden şu anlaşılır: Mü'min olanların amellerinde ihlâslı olmaları ve riyayı terketmeleri gerekir. Yaptıkları işlerinde ucba (kendilerini beğenmeye) düşmeyeler. Allah'a minnet etmeyeler. Çünkü asıl bütün minnet hakkı Allah'ındır. Kulun üstünlüğü yoktur ki, minnete hakkı olsun. Çünkü O, insanı kendini tanıması için yarattı. İbâdete de yatkın yarattı. İbâdet etmeye elverişli el-ayak gibi organlar verdi. Bundan ibret almanız gerekir. Sonra da Allah'ı tesbîh (noksanlıklardan uzak) etmeniz lâzım. Size Hak kelâmı işiterek itaat etmeniz yakışır. Kulluk ederek ibâdette olmanız yaraşır. Fayda bu itaattadır. Kulun nesi var ki, insana güç-kuvvet veren Allah'a minnet eylesin? Yaptıklarını -hâşâ- gözünde büyütsün... Kulun minneti Allah'dan görüp O'na samimiyetle itaat etmesi uygundur.

KAF SÛRESİ

"KÂF": Katâde (radıyallahü anh), **Allahü teâlâ**'nın isimlerinden bir isimdir, dedi. Kimileri de Kur'an'in isimlerinden bir isim derler. **İbn Abbas** (radıyallahü anh): yeşilliği bütün bir âlemi saran yeşil zümrüt bir dağdır, dedi. Gökyüzünün yeşil gözükmesi bundandır. O dağ hicabın (perdelerin) arkasındadır. Gün o dağı dolanır. O dağ ile o hicâb arası bin yıllık yoldur. O dağı karanlıklar kaplamıştır. Onda daha neler olduğunu Allah'tan başkası bilemez. Göklerin etrafı o dağa ulaşıktır, bitişiktir. Bâzıları da, "Kaf demek, **Allahü teâlâ**'nın işlerinde adaletle kâim olmasıdır," demişlerdir. Buna göre Allah'ın zerre kadar zulmü yoktur. Müfessirlerden Dahhâk (radıyallahü anh): "O, dünyayı çevreleyen halka gibi bir dağdır. Yeryüzünde hiçbir il, hiçbir ilçe ve hiçbir köy yoktur ki, onda o dağdan bir damar olmasın! Onun üzerinde görevli bir fereşteh (melek) vardır. **Allahü teâlâ** bir kavmi helak etmeyi dilediğinde o meleğe emreder. O da o yerin (o dağa bağlı olan) damarını çeker, böylece zelzele olur, helak olurlar." dedi.

1

"O çok şerefli Kur'an'a yemîn ederim ki, (Mekke kâfirleri **Peygambere** îman etmediler)."

"Vav" kasem, yemin içindir. Ey Mekkeli müşrikler Şerefli Kur'an'a yemin olsun ki, muhakkak sîzler öldükten sonra elbette dirileceksiniz. Çünkü onlar "öldükten sonra dirilmeyi inkâr ediyorlardı. Bundan gerçekten korkuyorlardı. Kâf hakkı için, Kur'an hakkı için bu olacaktır. Allahû Teâlâ'nın yemîn etmesi, içlerinden bâzılarının insafa gelerek îman etmeleri içindir.

2

"Bilâkis o kâfirler, kendilerine içlerinden korkutucu (bir **peygamber**) geldi diye, hayrete düştüler de "Bu (korkutma), dediler, şaşılacak bir şeyi"

Bu Mekke müşrikleri yalnız "Öldükten sonra dirilmeyi" inkâr etmekle kalmadılar. Asıl onların hayret ettikleri şey: Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) bizim neslimizden biri. Bu nasıl olurda bizim başımıza buyruk **Peygamber** olur? Halbuki herşeyin hükmü, bu hükmü dilediği gibi kullanma hikmeti Allah'ın kudretindedir. Kimi isterse onu şerefli kılar. Aziz eder. Kimi de dilerse onu zelil (şerefsiz) eder. Ve yine buyurdu ki:

3

"Öldüğümüz ve bir toprak olduğumuz vakit mi (tekrar) hayata dönecek misiz? Bu, (İhtimalden) uzak bir dönüştür."

Bu kâfirler Allah'ın kudretini inkâr ederek dediler ki: Demek, biz toz-toprak olduktan sonra tekrar diriltileceğiz? Gerçekten bu, tasavvuru bile uzak bir ihtimaldir. Olması asla mümkün değildir. Halbuki hiçbir akıl-basîret yoktur ki, hiç yokken ana rahmine yerleştirilen bir nütfe (erlik suyu) ile insanın doğması, inkâr edilemez bir gerçektir. Bu, öldükten sonra dirilmeyi anlamaya bir örnektir. Bunu iyi düşünenler inkârı bırakırlar. Hak teâlâ buyurdu ki: Bu kâfirlerin düşündüğünü biz bilmez miyiz? Ki toza-toprağa karıştıktan sonra, tekrar diriltmemizi mümkün görmezler! Yer, onların damarlarını, sinirlerim etlerini çürüttüğünde, "acem-ül

zenb" denilen (el-'us'us) diye bir kemik vardır ki buna "kuyruk sokumu" denir. İlk yaratılan kemik budur. En son çürüyecek olan da bu kemiktir. İnsan tekrar yaratılacağı zaman bu kemik üzerine vücut teşekkül ettirilir.

4

"Toprak, onlardan neleri (yeyip) eksilttiğini biz muhakkak bilmişizdir. Nezdimizde de (herşeyi) hıfız (ve tesbit) eden bir kitap vardır."

Bizim katımızda bir "kitap" (levh-i mahfuz) vardır ki herşey, bütün olacak şeyler takdîratımız olarak onda kaleme alınmıştır.

5

"Hayır, onlar, kendilerine hak (Kur'an) gelince (onu) tekzip ettiler. Şimdi onlar şaşırmış bir haldedirler."

Bilakis onlar, hak kendilerine gelince yalanladılar. Şimdi onlar şaşırmış bir haldedirler.

Kur'an veya **Peygamber** gelince, müşrikler bunlar hakkında çelişkili görüşler belirterek "büyü, büyücü, şiir, şair, kehânet, kahin" gibi ifadeler kullanmışlardı. Ayet yalanlayanların bu tutumlarına işaret etmektedir.

Yani, bil ki, bu kâfirlerin inadı o noktaya erişti ki, öldükten sonrayı inkâr ettiler. Bununla da kalmadılar. İndirilen Kur'an'ı ve gönderilen Easûlü (sallallahü aleyhi ve sellem) de inkâr eylediler. Halbuki bunların (ba'sin, Kur'an'ın ve **Peygamber**in) hepsi haktır. Kureyş kavmi çelişkili sözler söylüyorlar. Davranışlarında da tezat vardır. Bu bakımdan gönülleri de ızdırap içindedir. Ayrıca kararsızdırlar. Hak teâlâ onlara "ölümden sonra dirilmeye" delil olsun ve ayrıca Kudretini-Vahdaniyetini göstersin diye yerin-göğün yaratılışını örnek vermiştir. Akl-ı selîmi olan bu gerçeği kavrar.

6

"Üstlerindeki göğe bakmadılar mı, onu nasıl binâ ettik. Onu (yıldızlarla) nasıl donatdık. Onun hiçbir gediği de yok"

7

"Yere de (bakmadılar mi?) onu (nasıl) döşedik. Ona (nasıl) sabit dağlar koyduk. Onda her sınıfdan içe ferah verici (ne) çiftler bitirdik!"

"Yeryüzü de döşedik ve ona sabit dağlar koyduk. Orada gönül açan her türden (bitkiler) yetiştirdik."

Gök, küre şeklinde görünürken görme alanı içinde yeryüzü de onun altında ufka doğru özel bir uzama şekli île uzanmış görünür ve böyle görünmesi onun da bir küre olduğunu akıl ve delil ile anlamaya engel değildir.

Ölümden sonra onları ve herşeyi tekrar dirilteceğimizi havsalalarına sığdıramayanlar dikkat etsinler, üzerlerinde direksiz duran (.....) olan gökleri Biz Azimüşşan nasıl yarattık? Bunu düşünmezler mi? Onu yıldızlarla süsleyen de Biziz! Böylece gece Ay olmadığı zaman korkusuzca onların ışığında yol alalar. Biz onu öyle yarattık ki, ne yangı, ne deliği ve ne de boşluğu vardır. Altlarında olan üzerlerinde yürüdükleri, çiğnedikleri yeryüzüne hiç ibret bakışıyla bakmazlar mı? Biz onun üzerinde yüce dağlan çivi gibi yerleştirdik. Böylece yeri sabit tuttuk ki, üzerinde yararlansınlar diye. Yine biz o yerde binbir çeşit bitki ihsan eyledik ki gıdalansınlar diye.

8

"(Biz, bütün bunları) tâatımıza dönen her kulun kalp gözünü açmak (ona) İbret vermek için (yaptık)"

Yerde-gökte bu yarattığımız sayısız varlıkları, Tevhîd üzere olan ihlâsla Bize itaata devam eden kullarımız içindir. Asıl onların faydalanmalarını dileriz,..

9

"Gökten de bereketle su indirdik de onunla bahçeler, biçilecek taneler (ekinler) bitirdik. Ve tomurcukları birbiri üstüne binmiş uzun boylu hurma ağaçları (yetiştirdik). Ki (bunlar kullarına rızık olmak için (yaratılmışlardır). Biz onunla (o su ile) ölü bir toprağa can verdik. İşte (kabirden) çıkış da böyledir."

10

«Birbirine girmiş, küme küme tomurcukları olan uzun boylu hurma ağaçları yetiştirdik»

11

«Kullara rızık olması için. Ve o su ile ölü toprağa can verdik. İşte hayata yeniden çıkış da böyledir.»

(Su ile, ölen toprak canlanıyor, ağaçlara taze bir hayat geliyor, bitkiler yerden çıkıyor. İşte insanlar da kabirlerinden öyle çıkacaklardır).

Göklerden indirdiğimiz yağmurun bereketi çoktur. Bütün canlıların yaşantısı onurdadır. Yağmurla çeşit çeşit bahçeler bağlar bitirdik ki size ve hayvanlara erzak-gıda ola. Yüce yüce hurma ağaçlan bitirdik. Onun kat kat biribiri üzerine binmiş, toplanmış taneleri vardır. Yiyenlere lezzet verir. Hepsini Biz kullarımıza rızık olmak için yarattık. Yesinler de Bize şükretsinler diye. Yağmuru da indirdik ki ölü olan toprak, kuru şeyler canlansınlar. Çeşit çeşit bitkiler ve renk renk çiçeklerle onu süsledik, terütâze kıldık ki, gören kişilerin gönüllerine bir ferahlık versin. Dikkat edilirse hepsi de topraktan oluşur. Bunca yıldır bunları yaratmağa Kaadir olan Allah onları da topraktan tekrar diriltmeye elbette kaadirdir. Nitekim yağmur suyu ile bu ölmüşleri yerden bitirip çıkarır... Bütün canlılardan ve insanlardan yeryüzü boşalır. Yer issiz kalır. O zaman Hak teâlâ gökyüzünde görevli meleklere emreder: Kırk gece-gündüz "insan menîsi gibi" yağmur yağdırır. Yer onları emer. Sonunda insanların etleri, siniden ve kemikleri teşekkül eder (insanın ölmeyen o kuyruk sokumu kemiği etrafında) hepsi toplanır. Tekrar yaratılış gerçekleşir. Kabirlerden çıkmanın, öldükten sonra dirilmenin anlamı budur. Bundan sonra, **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in hatırını almak ve kâfirlerin verdikleri zahmetlere sabretmesini sağlamak için şöyle buyurdu:

12

«Onlardan evvel Nûh kavmi, Rees yârânı, Semûd (kavmi) de tekzip ettiler.»

13

«Ad, Firavun ve Lûtun ihvanı.»

14

«Eyke yârânı ve Tübba kavmi dahi (tekzip ettiler). Herbiri **peygamber**leri tekrîp ettiler de benim tehdîdim (onlara) hak (vacip) oldu.»

"Onlardan önce, Nuh kavmi Res halkı ve Semüd de yalanlamıştı.'

Ya Muhammed! Kavminin seni yalanlamalarından dolayı gönlün daralıp üzülmeyesin. Senden önce Nuh'u da, kavmi yalanladılar. Ashâb-ür-rees de **peygamber**lerini yalanladılar. Bunlar Yemâme tarafında yaşayan bir kavimdir. **Peygamber**lerine, "kuyuya atarak" zulmettiler. Semûd kavmi de Hazret-i Salih (aleyhisselâm)'i yalanladılar. Tübbâ' kavmi, himyerilerdir. Onlar da **peygamber**lerini yalanladılar. Ebû Muâz'in rivayetine göre Abdullah **ibn Abbas** (radıyallahü anh) Abdullah ibn Selâma gelir ve Tübba' kavminden sorar.

Abdullah ibn Selâm da şöyle cevap verdi:

"Halk üzerine zahir olan Araptan bir kişidir O, Himyerîlerden bir grup genci esir aldı. Onlarla konuşmaya başlardı. Kavmi 'Tübba sizin dininizi terketti. Bu gençlerin dinine uydu," diye söylendiler. O gençler şöyle bir şeyi teklif ettiler: "Bir ateş yakalım. Ona girelim. Hangimizin dîni haksa, onun mensupları kurtulur. Bâtıl olan dîne bağlı olanlar da helak olurlar, yanarlar. Böylece ancak gerçek anlaşılır," dediler. Ve büyük bir ateş yaktılar. Tübba' o boyunlarına Mushaflarını takmış olan o yiğitlere: "Ateşe giriniz", dedi. Onlar da tereddütsüz ilk önce ateşe, boyunlarında hamail gibi sayfalar olduğu halde, girdiler. Ateş ikiye yarıldı. Onlara yol açıldı. Yanmadan öbür yandan çıktılar. Tübbâ: Şimdi de sizin girmeniz gerekir" dedi. Girdiler. Ateşin ortasına varınca ateş onları çepeçevre sardı ve kömür gibi onları kapkara hâle getirdi. Tübba' bu manzarayı görünce derhal müslüman oldu. Salih ameller işlemeye başladı. Hak teâlâ bunları Rasûlüne bildirdi ve dedi ki: Bunların hepsi **peygamber**lerimizi yalanladılar. Azabımız onlara vacip oldu.

Hepsini yokettik. Mekkeliler Râsûllerinini yalanlamaktan sakınsınlar, vazgeçsinler. Yoksa onları da, eskiler gibi, azabımızla imtihan ederiz.

"Âd ve Firavun ile Lût'un kardeşleri de (yalanladılar)."

"Eyke halkı ve Tübba' kavmi de. Bütün bunlar **peygamber**leri yalanladılar da tehdidim gerçekleşti.!

(Ayetlerde geçen Semûd Hazret-i Salih'in Âd Hazret-i Hûd'un, Eyke Hazret-i Şuayb'ın kavimleri idiler. Burada önceki inkarcı milletlere gelen azap hatırlanarak, Kureyş'in durumundan üzülen **Hazret-i Peygamber** teselli edilmektedir)

15

"Ya Biz ilk yaratılışta acizlik mi gösterdik (ki tekrar diriltmekten âciz olalım)? Hayır, onlar bu yeni yaratılıştan (tekrar dirilmeden) şüphe içindedirler."

Yani, bunlar, hiç yok iken biz onları yarattığımıza göre (bundan basit olan) ölümden sonra tekrar diriltmek hususunda, bizi âciz mi görüyorlar? Bir şeyin aslı ve resmi yok iken onu meydana getirmekte zorluk, zorlama vardır. Önceden bir aslı-resmi olan bir varlığın O şekil üzerine tekrar teşekkül ettirilmesi, terkibedilmesi daha kolay bir iştir. Kaldı ki **Allahü teâlâ** için bunların hiçbirisinin zorluğu yoktur. Emretmesi yeter. Öldürtmek dilerse öldürür. Diriltmek dilerse diriltir. Onun Kudretinde "acizlik" yoktur. Mekkeliler durumlarında hiçbir değişiklik yapmadan "ölümden sonra dirilmeyi" inkâr ettiler.

16

"Yemin olsun, insanı biz yarattık. Nefsinin ona ne vesveseler vermekte olduğunu da biliriz, (Çünkü) biz ona şah damarından daha yakınız."

Öncelikle insanı yarattık. İnsanoğlunun gönlüne düşeni biz biliriz. İlmimizle -boyun damarları nasd' boyunlarına yakınsa- Biz onlara ondan da yakınız. Boyun damarına "ruh damarı"da denir. Bu yakınlık bundandır. Ne dediklerini biliriz. Hiçbir isleri Bize gizli değildir.

17

"Hatırla ki (insanın) hem sağında, hem solunda oturan, onun amellerini tesbit etmekte olan iki (melek) vardır. O bir söz atmaya dursun, mutlaka yanında hazır bir gözcü vardır."

İnsanoğlu bir söz söyler söylemez, biri sağında, biri solunda duran iki melek hemen onu yazarlar. Hayır olsun-şer olsun onlar aksama dek yazarlar. Akşam olunca o iki melek defterlerini alırlar ve 'Allah'a arzetmeğe giderler. Onları biri sağında, biri solunda görevli gece melekleri izlerler. Hayır veya şer gece ne söylerse insanın bu sözlerini hemen yazarlar. Sağındaki fereşteh (melek) solundaki meleğe âmirdir. Günah işlediği zaman soldaki görevli melek hemen yazmaz. Altı saat bekler. Kul tevbe ederse günahı yazılmaz, bağışlanır. Yoksa bir günah yazılır. Aklı-fîkri olana şu yaraşır: Defterine neler yazıldığını gözönüne alır. Gündüzden **Allahü teâlâ**'ya hangi defteri gönderiyor. Kurtuluşuna mı sebeb oluyor, yoksa helâkma mı? Eğer yüzünü ağartacak amellerle dolu ise mutluluk onun içindir. Eğer kendisinin Allah katında, bütün enbiyâ, evliya, yer-gök ehli arasında rüsvay olmasını istemiyorsa, yüzünün kararıp, başının günahın mahcubiyetinden eğik kalmasını istemiyorsa, "tevbe suyu" ile günahlarına fırsat kaybolmadan pişman olsun, vazgeçsin, Allaha az günahlı defterler yollasın. Böylece yann hesap gününde dili dolaşıp cümle varlıklara rüsvay olmasın.

18

"İnsan hiçbir söz seylemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın."

19

"(Birgün bakarsın ki) ölüm baygınlığı gerçek olarak gelmiş, 'İşte bu, senin kaçıp durduğun şey (denilmiş) dir."

Hak teâlâ geleceği "geldi" diye haber verdi. Zîra, bir şeyin gelmesi kesin ise, onun olmasında şüphe olmaz. Sanki önce olmuş gibidir. Ölüm hastalığı (sekeratülmevt) şüphesiz gelecek. Bugün veya yarın olmuş pek birşey değişmez. O gün gelip çattığında ya "saadet" (kurtulmuş), ya da "şekavet" (kaybetmiş) olur insan... Bu iki halden biri ölüm ânında meydana gelir. O kimseye "İşte sen hep bu akıbetten kaçardın! Ondan korku ile kaçtıkça başına geldi, denir.

20

"Sûr'a üfürülmüstür. İşte bu, tehdidin (gerçekleştiği) gündür. "

21

"(O gün) herkese, beraberinde sürücü ve şâhid (iki melek) bulunduğu halde, (mahşere) gelmiştir."

Müfessirlerin açıklaması Ayette geçen "sürücü" ve "şahitler"in iki melek oldukları, birinin mahşere sevketmekte, diğerinin de amellere şahitlik etme görevini yerine getirdikleri söylenmiş; ayrıca "şahit" hafaza meleklerinden sayılmıştır. Bir yoruma göre de "sürücü" kötülüğü yazan melek, "şahit" iyiliği yazan melektir."

Ölümden sonra geri kalkmak, diriltmek için Sûr'un çalınmasından sonra, O âsilere vadolunan azaplarla o mûtflere vaadolunan sevapların gerçekleşeceği gündür. O günde her nefis mahşer yerine sürülür.

Beraberinde şeytanlar ve tanıklar olan melekler vardır. Gece gündüz Hayır-şerri üzerlerinde işledikleri yerler de ona tanıklık ederler. Onları cennete veya cehenneme sevkeden görevliler vardır. Her nefsin günah işleyerek değerlendiremediği ömrüne pişman olacağını önceden haber vererek **Allahü teâlâ** şöyle buyurdu.

Beraberinde şaytanlar ve tanıklar olan yazıcı melekler vardır. Gece ve gündüz hayır-şerri yazarlar. Şüphesiz ki her insan günahının ve sevabının karşılığını alacaktır.

Onları cennete veya cehenneme sevk eden görevli melekler vardır. İnsanlar yaptıklarının karşılığını muhakkak alacaklardır. Cenab-ı Allah insanlara ayetlerle şöyle buyuruyor:

22

"Yemin olsun ki sen (dünyada) bundan gaflette idin. İşte senden (gaflet) perdeni kaldırıp açtık. Bugün gözün (ne kadar) keskindir!"

Ey bîçâre insanoğlu! Sen bugünün gelip çatacağından gafildin. Haber verenleri yalanladın. İman etmedin. Dünyadaki gerçekleri

göstermeyen gaflet perdelerini gözünden açıverdik. Bugün apâşikâr gördün. Şüphe perdesi kaldırıldı. Hayır-şer sana tam gösterildi.

23

"Onun yanında olan (melek) der ki: "İşte yanımda (yazılı) olan şey karşındadır."

24

"(Ey iki melek, hakka karşı) alabildiğine inadeden, hayra bütün hızıyla engel olan, zâlim, şüpheci her nankörü atın cehenneme!"

25

"(Ey iki melek, hakka karşı) alabildiğine inadeden, hayra bütün hızıyla engel olan, zâlim, şüpheci her nankörü atın cehenneme!"

26

"Allah ile beraber başka ilâh edineni, şiddetli azaba birlikte atın!"

O melek ki, onun yaptıklarını yazardı. O defteri dürüp **Allahü teâlâ**'ya sundu. Dedi ki: "Yarabbi! Bu beni kendisinin yaptıklarını yazmaya görevli kıldığın kişidir. Onu getirdim." Yüce Allah o iki meleğe emreder ve: "Onu ve her kâfiri cehenneme atın! Onlar bizim Vahdaniyetimizi inkâr ettiler. **Peygamber**imizi ve kitabımızı yalanladılar. Haktan yüzçevirdiler. Kendi nefislerine uydular, zulmettiler. Cimrilik gösterdiler, İslama gelmediler. Böylece zâlim, hâin oldular. Birliğimizden şüphe eylediler. Bizim mülkümüzde bize ortaklar koştular Onu kendilerine Mâbud saydılar. Bırakın onları o cehenneme ki dünyada yaptıklarının tadını (!) çıkarsınlar." Bunu işiten o cehennemlikler: "Bizi ancak şeytan azdırdı" dediler.

27

"Arkadaşı (olan şeytan): "Ey Rabbimiz! Onu ben azdırmadım. Fakat o, (zâten haktan) uzak bir sapıklık içinde idi" dedi."

Dünyada onun yakını olan o şeytan: Yârabbî ben bunu azdırmadım. Bilâkis kendisi Haktan uzaklaştı ve azgınlıklara düşmüştü. Böylece bunlar Allah'ın huzurunda biribirleriyle çekişirler.

28

"Allah buyurur: "Benim huzurumda çekişmeyin. Ben size önceden uyarı tehdid göndermiştim."

29

"Benim yanımda söz değiştirilmez. Ben kullara zulümkâr da değilim."

Hak teâlâ buyurur ki: Ey şeytan ona uyan insan! Benim huzurumda çekişmeyin. Ben size bundan önce kitap göndermiş ve hep olacak şeyleri bildirmiştim. Bu çekişmenin faydası yoktur. Benim hükmüm, takdirim elbette değiştirilemez. Ben Azîmüşşan kimseye asla zulmetmem. Ben bunların ne kadar sapık olduklarını "ezelî ilmimle" bilirim.

Ve nice kişileri yoldan çıkardılar. Bunun karşılığı olarak cehenneme atılacaklar.

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şöyle dediğini Ebû Salim rivayet ediyor: "Sizden hiçbir kimse yoktur ki, onunla bir cinnî (şeytan) ile bir melek yoldaş olmasın. Sahabeler: "Ey Allah'ın Rasûlü senin için de durum aynı mıdır?" **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "Evet, var. Ancak Hak teâlâ bana yardım eyledi ve o cinnim de müslüman oldu. Bana ancak hayır şeyler söyler" dedi.

30

"O gün cehenneme: "Doldun mu?" diyeceğiz, o da 'daha var mı?' diyecek."

Hak teâlâ cehennemlikleri oraya koyduktan sonra buyurur ki: "Ey cehennem! Seni (imansız ve tevbesiz ölen bütün günahkârlarla) dolduracağım, vaadimi tam yerine getirdim mi?" Cehennem der ki: "Daha ziyâde varsa getir!"

Denilmiştir ki: Dolduktan sonra "daha var mı?" demesi, cehennemin Yaratıcılarının buyruklarına karşı gelerek isyan edenlere ve içindekilere gazaplanarak katı azap içinde olduğundan dolayıdır. Ebû Hureyre (radıyallahü anh) dedi ki:

"Cehennem, dolmaya doymaz. Daha daha ister. Ona (Hak teâlâ sizi doldurmak için geçmiş kavimlerden bir kavim koyacak) deyiniz. Öyle ki bir kişilik bile yer kalmayacak. İçi daralacak. Nihayet Cehennem (yeter artık yeter!) diyerek dolar."

— Cennetliklerin çeşitli nimetleriyle sefa sürdüğü görülür. Onlar şirk koşmaktan ve diğer büyük günahlardan sakınanlardır. Şu müjde de onlara:

31

"Cennet, takva sahiplerine, uzak olmayarak, yaklaştırılmıştır."

"Cennet de takva sahiplerine yaklaştırılır, (onlardan) uzakta olmayacaktır."

32

"İşte size vaad olunan cennettir ki (o, Allah'ın taatına) dönen, Onun (ahkâmına) riayet eden içindir."

"İşte söze vaadolunan cennettir ki (o, Allah'ın taatına) dönen, Onun (ahkâmına) riayet edenedir."

Açıklama: İşte size vâdedilen cennet! Ki o, Allah'a yönelen, emirlerine riayet eden, görmediği halde Rahman'dan korkan ve Allah'a yönelmiş bir kalp ile gelen kimselere mahsustur.

33

"Çok merhamet edici Allah'a gıyabî saygı gösteren Hakkın taatına yönelmiş bir kalp ile gelen kimselere mahsustur."

34

"Selâmetle girin oraya. İşte bu, ebedilik günüdür."

35

"Orada onlara ne dilerlerse var. Nezdimizde daha fazlası da var."

(Son cümlede işaret edilen nimetten maksadın "Allah'ı görme" olduğu âlimlerin çoğunluğunca ifade edilmiştir. Ayrıca ziyadelik, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, hiçbir insanın hatırına gelmeyecek sonsuz nimetler şeklinde de yorumlanmıştır.)

Yâni, Cennet; Allah'ın azabını görmeden önce, ondan korkarak buyruklarını tutan o kimseler içindir. Onlar yasakladıklarından da kaçındılar **Allahü teâlâ**ya ihlâsla yönelmişler ve sürekli itaatte berdevam olmuşlardır. Onlar azaptan kurtulmuşlardır. Artık orada ölmek yoktur. Hastalık yoktur. Yorgunluk yok. Artık sonsuza dek yaşamak vardır, o cennette Onlar için "bizim katımızda dahası da var": Cemâlullâhı görmek! Bütün ikramlarımızla... Hediyelerimiz ki, bitmez-tükenmez.

36

"Biz, bunlardan, evvel nice nesilleri helak ettik ki, Onlar kuvvetçe kendilerinden daha (üstün ve) çetin idiler. (Ölümden kurtulmak için) memleketlerde delikler aramışlardı. (Fakat) firara bir (çare) var mıydı?"

"Biz, onlardan önce kendilerinden daha güçlü olan, diyar diyar dolaşan nice nesilleri helak etmişizdir. Kurtuluş var mı?"

Açıklama: "Diyar diyar dolaşan nice nesiller" diye tercüme edilen toplulukların dolaşmalarının sebebi, Ölümden kurtulma çarelerini aramalarıdır.

Yâ Muhammed! Bu Mekkelilere şöyle! Onlardan önce birçok azgın kavmi yokettik! Onlar kendilerinden daha güçlü-kuvvetliydiler. Ticarî yolculuklarında ibret gözüyle baksınlar: Onlar Allah'ın azabından kaçarak bir sığınak bulmuşlar mıdır? Asla kurtulamamışlardır. Ticaretlerinde, seferlerinde gezip gösrünler, Allah'ın azabından kaçacak ve sığınacak yer bulamadılar ki.

37

"Şüphesiz bunda aklı olan, yahut kendisi huzur(-u kalp) içinde olarak, kulak veren kimseler için elbette bir öğüt vardır."

Yâ Muhammed! Geçen ümmetlerin duçar oldukları azapları sana Kur'anla bildiriyoruz. Böylece düşünürler de ders almış öğüt dinlemiş olurlar. Kur'anı, gönülleri uyanık, akıllı ve "korku dolu bîr ruhla" dinlemiş kimseler gâfil değillerdir. Kur'an'ı gönlü şahit olarak ve kavrayışla dinlemiştir. Asıl akıllı o kimseye derler ki, basit bir söze bile -ona candan kulak verir ve onu anlar. Ondan maksadı

kavrar. Ona göre amel eder. Sonsuz mutluluk hazinesiyle zengin olur. Böyle olmazsa bitmez sıkıntılarla sonsuz yokluk kaçınılmaz olur.

38

"Yemin olsun ki biz gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunan şeyleri altı günde yaratmışızdır. Bize hiçbir yorgunluk da dokunmamıştır."

Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şudur: Yahudiler, Allah yerleri, gökleri ve bu ikisi içindeki varlıkları yaratınca yoruldu. Yedinci günü Cumartesi Arşın üstüne bağdaş kurup oturdu. Onlar Allah'a "acizlik ve yorgunluk" nisbet ettiler. Allah ise bunları reddetti: Biz gökleri, yerleri ve ikisi içindeki canlı-cansızları hiçbir yorgunluk, acizlik olmaksızın yarattık. Biz, yorulmuyoruz ki dinlenelim. Aklı olan bunu, böyle doğru anlar. Her kim-Allah korusun- bu yahûdîler gibi düşünse ve konuşsa o gruba girer ve onlardan yazılır. Sonunda ebedî cehennemlik olur. Mü'mine vacip olan, itikadı üzerinde titizlikle durmak ve asla şüpheye düşmemektir. Böyle olmaz ise îmanında boşluklar olur.

39

"(Habibim) ne derlerse sen (şimdilik) sabret. Rabbini, güneşin doğusundan evvel ve batışından önce, hamd ile tesbih et"

(Resulüm!) Onların dediklerine sabret. Güneşin doğuşundan önce de batışından önce de Rabbini hamd ile tesbih et."

Yâ Muhammed! Bu Mekke kâfirlerinin seni incilterek yalanlamalarına sabret. Ne derlerse desinler, sen Rabbine hamdederek (Sübhânallah) de! Takdîs eyle, kutsallaştır.

Gündoğmazdan önce "sabah namazını" kıl. Güneşin batışından önce de "öğle ile ikindi namazlarını" kıl. Gecenin bir bölümünde de "akşam ile yatsı namazlarını" kıl. Vitiri de kıl. Bütün bu vakitlerde farzlara-nâfilelere devam et. Onların acı vermelerine aldırma. Onların âkibetlerini düşün... Akıllı olan mü'mine, gece gündüzü, Allah'a itaat ile geçirmesi yaraşır. Halkın ileri-geri konuşmalarına aldırmaz. Çünkü inananları, incitenler, Kıyamet gününde ilk önce

kendileri söylediklerine sonu gelmez pişmanlık içinde olacaklar. Fakat bunun hiçbir faydası olmayacak.

40

"Gecenin bir cüz'ünde ve secdelerin arkalarında da onu tesbîh et."

"Gecenin bir bölümünde ve secdelerin ardından da O'nu tesbih et."

(Bu âyetle de akşam, yatsı ve teheccüd namazlanyla, farz namazlarının ardından kılınan sünnet ve nafile namazlar veya vitir namazı kastedilmiştir).

41

"Nida edenin yakın bir yerden ünleyeceği güne kulak ver. O gün (bütün halk) o hak sayhayı işiteceklerdir. İşte bu, (kabirden) çıkış günüdür."

Seslenenin yakın bir yerden sesleneceği güne kulak ver. (Semadan, Sûr'a üfürecek olan İsrafil (aleyhisselâm)'ın çağrısına işaret olunmaktadır).

Yâ Muhammed! İsrafil (aleyhisselâm)ın Sûr'a yere daha yakın bir yerden (Beytü'l-Makdis'ten) üfleyeceği gün gelip çatmadan önce amel etmeye bak.

Onu bütün varlıklar işitir. Bu, gerçektir. Olacağından hiç şek-şüphe yoktur. Canlılar kabirlerinden çıkacaklar. Hesap yerine (mahşere) gelecekler. Bir kısmı Cennete girecek. Bir bölüğü de her türlü sıkıntı yeri olan cehenneme girecektir.

42

"O gün insanlar bu sesi gerçekten işiteceklerdir. İşte bu, çıkış günüdür."

(Buna göre insanlar, israfil'in ikinci Sür'a üfurüşünü işitecekler, işte bu ses ve işitme ile kabirlerinden dirilip çıkacaklardır).

43

"Öldürecek de, diriltecek de şüphesiz ki, biziz, biz. Dönüş de ancak bizedir."

"Şüphesiz biz diriltir ve öldürürüz. Dönüş de ancak bizedir."

Yâni, biz onları bir damla nûtfe (sperma) dan yarattık. Dünyaya getirdik. Sonra öldürdük. Ölümden sonra da dirilteceğiz. Bütün varlıklar dönüp dolaşıp bizim huzurumuza gelecekler. Gökler parça parça olacak. Yer ise içindeki mevtaları atacak, ölüler hızlı hızlı bizim huzurumuza gelecek. Bütün yaratıkları derlemek-toparlamak bizim için çok kolaydır.

44

"O gün hepsi sür'atle çıkmak üzere yer kendilerinden ayrılır. İşte bu, bize göre kolay olan bir haşirdir."

45

"Biz onların neler demekte olduklarını çok iyi bileniz. Onların üstünde bir zorba değilsin sen. Onun için benim tehdidimden korkacaklara (sadece) Kur'an ile öğüt ver."

"Biz onların dediklerini çok iyi biliriz. Sen onların üzerinde bir zorlayıcı değilsin. Tehdidimden korkanlara Kur'anla öğüt ver."

Yâ Muhammed! Sen üzülme. Biz bunların ne dediklerini biliriz. Biz, seni ve öldükten sonra kalkışı da yalanladıklarını biliriz. Biz seni bunların üzerine musallat kılmadık. Böylece sen bunları zorla inandırasın... Biz seni inananlara, cenneti rahmetimizle vereceğimizi müjdelemen için gönderdik. Bize kavuşacağına inanmayanları da korkutman için gönderdik. Sen bildiricisin. Sen şimdilik onları sırf Kur'an ile korkut. Azabımızdan korkanlar îman ederler. Maksat böylece gerçekleşir.

Rasûlüllah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Kim ki Kâf Sûresini çok okursa sekeratülmevti (can çekişmesi) kolaylaşır.

ZÂRİAT SÛRESİ

Mekke'de inmiştir. Altmış âyettir.

1

" Tozutup savuran (rüzgar) lar."

2

"Sonra (su) yükü(nü) taşıyan (bulut) lar,"

3

"Sonra kolayca akan (gemi) ler,"

4

"Sonra iş bölümü yapan (melek) ler hakkı için,"

5

"Şüphesiz ki size vaad olunan (şeylerin hepsi) elbette doğrudur."

6

"Şüphesiz ki (amellere göre ceza (mukabele) de elbette vâkîdir."

Hak teâlâ, esip kavuran, savuran yele yemîn ediyor. Abdullah ibn Ömer (radıyallahü anh) şöyle diyor: "Rüzgârlar sekizdir. Dördü (rahmet) dördü de (azap) dır. Rahmet rüzgârları: Nasirât, mübessirât, zâriyât ve mürselât isimleriyla bilinir. Azap rüzgârlarının isimleri ise şöyledir:

Âsıf, sâsıf, sarsar ve akîm'dir.

Ebû't-Tüfeyl (radıyallahü anh) Hazret-i Ali (radıyallahü anh)'in şöyle konuşurken şahidiyim: "Bana Allah'ın kitabından sorunuz. Vallahi, gece inen, gündüz inen bütün âyetleri tek tek bilirim. Bunun üzerine İbnü'l-Kerrâ Ez-zâriyât ne demektir?" Hazret-i Ali (radıyallahü anh): "Rüzgârlar, demektir." Tekrar: "Hamilât nedir?" Hazret-i Ali "Bulutlardır." İbnü'l Kerrâ "El-câriyatü yüsrân ne demektir? Hazret-i Ali: "Gemilerdir" O "El mükâssimatü emrân ne demektir?" Hazret-i Ali "Melekler demektir." diye cevaplar vermiştir. Yine **İbn Abbas** (radıyallahü anh) şöyle demiştir: "(Ezzâriyâtü zervân): Rüzgârın tozuttuğu şeyler, demek. (El-hâmilâtü vikran): Yağmur yüklü bulutlar. (Felcâriyâtü yüsran): Su üzerine kolayca

seyreden gemiler. (Feymukassimatü emrân): Her birinin görev alanları belirlenmiş dört büyük melek: Cebrail, Mikâil, İsrafil ve ölüm meleği Azrail". Allah bunlar üzerine yemin ediyor. Herbiri vazifelerini aksatmadan yerine getirir. Yüce Allah, cehennemliklerin cehennemde azap göreceğini bildiriyor. Cennet ehlinin de muttakîler olarak Cennette nimetler içinde sefa süreceklerini beyan ediyor. Şüphesiz amellere göre karşılık olacaktır: Hayır ise cennet, şer ise cehennem.

7

"O hareli (güzel) yollara sâhip gök hakkı için,"

8

"gerçekten siz, kesin ihtilâfa düşen bir söz içindesinizdir."

9

"Ondan döndürülen kimseler döndürülür."

Yapısında boşluk olmayan, güzel yollara sahip olan gökyüzü hakkı için, siz Muhammed (aleyhisselâm) hakkında biribirini tutmayan çelişkili sözler söylüyorsunuz. "O mecnûndur" dediler. Çünkü onlar, çok âlim olana "sâhir" derlerdi. Câhil olana da "mecnûn" derlerdi. Kimi zaman da bu iki kelimeyi" bunun için kullanırlardı. Kimisi inanır, kimisi de kâfir kalırdı, imana gelenleri engellemek ve döndürmek için Mekke'nin dört bir yanında olan tepelere nöbetçi dikerlerdi. Böylece dışardan gelenleri engellerlerdi. İnananların ise kafalarını karıştırıp tekrar küfre dönmelerini sağlarlardı. Ruhlar âleminde kendilerinden "ahd-söz" aldıklarımızı dönderemezlerdi. Ancak ervah âleminde söz vermeyenler zorlamayla dinlerinden dönüyorlardı.

10

"Kahrolsun o koyu yalancılar!"

11

"Ki onlar koyu bir cehalet içinde kalmış gafil kimselerdir."

12

"Onlar, o ceza gününün ne zaman olduğunu sorarlar."

Müşrikler lanete uğrayıp rahmetten kesildiler. Onlar, Hakkı yatanlayan kimselerdir. Cahillik, küfür karanlığı içindedirler. Âhiret hususunda basiretsizdiler. Allah'ın emirlerini tutarak imana gelmekten gafil oldular. Hak ile alay ederek "hesap günü ne zaman?" diye **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e soruyorlar.

13

"(O gün) kendilerinin ateş üzerinde azaba uğratılacakları gündür."

14

"(Onlara): Tadın azabınızı. İşte (dünyada) çarçabuk (gelmesini) istediğiniz bu idi (denir)."

Onlar sana, içinde azap-mihnet çekecekleri günü, cehennemi soruyorlar. Cehennemin bekçisi onlara: "Dünyada alay edip sorduğunuz gün, işte! Tadın azabı! Ne zaman azap gelecek diyorsunuz," diyecekler.

Hak teâlâ, şerden sakınarak kendisine itaatli olanların mertebeler ve sevâblarını, şöylece açıklıyor:

15

"Şüphesiz ki (fenalıktan) sakınanlar, cennetlerde, pınarlar(ın başların) dadır."

16

"Rablerinîn kendilerine verdiği (sevabı) ahz(-ü kabul) etmiş olarak. Çünkü onlar bundan evvel iyi amel (ve hareket) ederlerdi."

O kimseler ki Yüce Allahdan korkup günahlardan sakındılar, cennetliktirler. Bahçeler içinde, ırmakların kenarlarında Allah'ın ihsân eylediği nimetlerle hoş vakit geçirirler. Sevaplar-dereceler verdi: Dünyada Allah korkusuyla ameller işlediler. İnsanlara da hayırhahdılar.

17

"Onlar gecenin (ancak) az bir kısmında uyurlardı."

18

"Seher vakitlerinde de onlar istiğfar ederlerdi."

19

"Onların mallarında sâilin de yoksulun da bîr hakkı vardı."

O muttakîlerin bir âdeti de şuydu; Gece çok az uyurlardı. Kalkarlar, Allah'a duâ ve niyazda bulunurlardı, Bu hal gece yansına dek sürerdi. Günahları için gözyaşları dökerler ve istiğfar ederlerdi. Mallarından belli bir miktar ayırmışlardı. Onları ya iffetli fakirlere veya evibarkı olmayan yoksullara verirlerdi. Bir başka anlatımla, ortada gezen dervişlere ve utancından isteyemeyen yoksullara verirlerdi. Bunlar bu büyük saadete erdiler.

20

"Yeryüzünde kâmil bilgi sahipleri için nice âyetler vardır."

21

"Kendi nefislerinizde de! Görmüyor musunuz?"

Hak teâlâ kendi birliği ve kudreti üzerine delil beyan ederek buyurdu ki: Yeryüzünde öyle nişanlar, alâmetler vardır ki îmanları yakıne ermiş (görürcesine, inanmış) kimseler onlara bakarlar. Yüce Allah'ın birliğini ve kudretini iyice anlarlar. Zira, bu kuru yerlere, denizlere, dağlara, derelere ve ovalara, iyice ibretle bakarlar. Kurumuş ağaçtan ırmaklara çeşit çeşit meyvalar meydana geldiğini görürler. Bunların ne -şekilleri birbirine benzer ne de tatlan birbirine benzer. Bu da Allah'ın birliğine bir delildir. Kudreti ise sonsuzdur... Neyi dilerse yapar. Asla acizlik düşünülemez. Onun birliğinin ve kudretinin nişanlan bizim nefislerimizde görülür. Fikretmez misiniz? Bir damla menîden (sperma) sizi yarattı. Size ayrı ayrı şekiller, özellikler ve huylar ihsan etti. Bunu yapan elbette öldükten sonra kalkışa da muktedirdir. Amellerinize göre kiminizi cennete kiminizi de cehenneme sokmaya kadirdir.

22

"Rızkınız ve size vaadolunan şeyler göklerdedir."

23

"İşte o göğün ve yerin Rabbine yemin olsun ki o (şeyler) tıpkı sizin konuştuğunuz gibi şüphesiz ve katî bir gerçektir."

Sizin hepinizin azıklarınızın sebebi gökten yağan yağmurlardır. Şayet gökleri yaratan Halik size bu rızıkları vermese, sizi Ondan başka kim rızıklandırır? Yerden o taneleri bitirip elverişli hâle getirir. Yerle gök arasında ne varsa hepsi Onun mülkündendir. O yaratmıştır. O size vaadolunan sevap-ikâb da Onun kudret elindedir. İtaatli kullara rızasının karşılığı cennet verir. Âsi kullara cehennem azabı verir. Hak teâlâ andiçip bu kulların rızıkları için buyurdu ki; "Gökler-yerler ilâhı hakkı için, o rızıkları sizin için yarattım. İster talep edin ister etmeyin o rızık sizi bulur. Sizin Kelime-i Tevhidi (Lâilâhe illâllah)ı söylemeniz nasıl hak, gerçekse, benim de sizi rızıklandırmam böyle gerçektir. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): İnsanoğlu Allah'ın rızık verme hususunda şüphe içinde olduğu için Allah (göklerin ve yerin Rabbine yemin olsun ki bu gerçekten haktır) buyurdu" dedi. Rızıkların garantörü Allah'tır. Buna rağmen bu itikat zayıflığından insanlar hamaratça çatışıyorlar, Allah'a itaatten geri duruyorlar. Gece-gündüz.

Bir yahûdi ve bir hırıstiyan rızkımız hususunda garanti verse onlara inanırız. Halbuki -kıyas bile edilemez- bize "rızkın tekeffül edeni Allah" olduğu halde ona tam inanmıyoruz. Dengeli bir kulluk yapmıyoruz. Buna rağmen "mü'minlerdeniz" diyebiliyoruz. Bu çelişkili hâlin kötü âkibetinden (sonucundan) Allah bizi korusun. Âmin.

24

"İbrahim'in (Allah katında) şerefli misafirlerinin haberi sana geldi mi?"

25

"Hani bunlar, onun yanına girmişlerdi de 'selâm' demişlerdi (İbrahim de) 'Selam' demiş. '(Bunlar) tanınmış bir zümre' demişti."

Yâ Muhammed! Sana İbrahim (aleyhisselâm)'ın konuklarından haber verilmedi mi? Onlar Cebrail (aleyhisselâm)'ın başkanlığında oniki melek olarak İbrahim (aleyhisselâm)'a gelmişlerdi. Allah

katında da değerleri olan meleklerdi. Onun yanına gelince "Selâm" verdiler. İbrahim (aleyhisselâm) da onlara saygı gösterdi ve selâmlarını aldı. Onların yabancı olduklarını anladı. Çünkü kendi kavmi bu şekilde selâm vermezlerdi. Hemen ailesine doğru yürüdü. Çünkü bunlara semiz ve besili bir buzağı iktâm etmek istiyordu. Nitekim Hak teâlâ bunu şöyle haber veriyordu:

26

"Hemen (gizlice) ailesine gidip besili bir dana getirdi de,"

27

"bunu onlara yaklaştırdı. 'Yemez misiniz?' dedi."

Ailesinin yanına gizlice gitti, semiz bir buzağı (veya dana) kesti. Onu onlara takdim etti. Misâfîrlerse bunu yemediler. İbrahim (aleyhisselâm), "niçin yemiyorsunuz?" diye sordu Onlar da: "Biz ücretini ödemediğimiz bir şeyi yemeyiz," dediler. İbrahim (aleyhisselâm)'a bahâsını (bedelini) sordular O da: "Bunun karşılığı şudur: Başlar iken (Bismillah) demek. Bitirince de (Elhamdülillah) demektir," dedi. Melekler onun bu konuşmasına çok çok hayret ettiler. Bîr Padişah ki, böyle yaşlı birinin sulbünden bir nesil ihsan eder: O, ancak yüce Allah'tır.

28

"Derken içine onlardan gizli bir korku çöktü. (Korkma) dediler. Ve onu çok bilgin bir oğulla müjdelediler."

İbrahim (aleyhisselâm)'in içini bu gelen konukların yemek yememelerinden dolayı bir korku kapladı. Onlar bu durumu anladılar. Dediler ki: Korkmana gerek yok. Allah sana bir "Alîm" (çok bilgin) bir oğul ihsan etti. Bu müjdeyi sana vermeye geldik, dediler. Verdikleri oğulun ismi "İSHAK" idi.

29

"Bunun üzerine (İbrahim'in) zevcesi (Sâre) bir feryâd içinde yönelip (elini) yüzüne vurdu: (Ben) doğurmaz bir kocakarıyım, dedi"

Hazret-i İbrahim'in hanımı Sâre o söz söylenirken onlara hizmet ediyordu. Duyunca derhal bir çığlık kopardı. Utancından ve

hayretinden: Bunca yıl geçtiği hatde çocuğum olmadı da şimdi şu yaşlılık hâlimde mi oğlum olacak? dedi.

30

"Onlar dediler ki: 'İş, sana dediğimiz gibidir. Bunu Rabbin buyurdu. Şübhesiz ki O, Hakîm'dir, Alîm'dir.' "

31

"İbrahim, o konuklara: siz kimsiniz? Niçin gönderildiniz? dedi. "

32

"Onlar: Biz nankör müşrik bir topluluğa gönderilmişizdir, dediler."

33

"pişmiş taşlar atarak helak etmek için"

34

"O taşların üstünde "falan oğlu falan" diye yazılı idi."

Kimin üstüne düşecekse onun ismi de yazılı idi. Taşlar, siyah-kırmızı renkte idi. Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm) Nûh (aleyhisselâm)'ın hâlini düşündü, çok üzüldü. Kendi de o kavimden geliyordu.

35

"Derken orada mü'minlerden kim varsa çıkardık."

36

"Fakat orada Müslümanlardan bir ev (halkın) dan başkasını da bulmadık."

37

"(Bununla beraber) orada elem verici azaptan korkacaklar için, bir alâmet de bıraktık."

Hakk Teâlâ buyurdu ki: îman edenlerle beraber o Lût (aleyhisselâm)'u biz kavminden çıkardık. Lût (aleyhisselâm)'ın hanımı hâriç, çocukları ve diğer inananları kurtardık. Cebrail (aleyhisselâm)'e emrettik. O da evleri, dağlan yerlerinden

kopardı. Kanadının üzerine aldı. Göklere doğru iyice kaldırdı. Sonra da yere birden başaşağı bıraktı. Hepsini helak etti. Sonra gelenlere ibret oldular. Onlar bizim katı azabımızdan hep korkarlar.

38

"Musa (nın kıssasın) da da (ibret vardır). Hani onu apaçık bir hüccetle Fıravun'a göndermiştik de,"

39

"O, ordusuyla birlikte (imandan) yüzçevirmiş, (onun hakkında): Ya bir sihirbazdır, yahut bîr mecnundur, demişti."

40

"Nihayet onu da, ordularını da yakalayıp denize attık ki o (kendi kendine) kınayıcı idi."

Hazret-i Musa (aleyhisselâm) hikâyesinde de iyi düşününce ibret alınacak noktalar vardır. Biz Musa (aleyhisselâm) yi zahirî bir delil olan "asâ" ile gönderdik. O "ejderha" olurdu. Elini yakasına soksa, çıkarsa "nur" olurdu. Işık verirdi. Firavun bizim bu ve benzeri kudretimizin delillerini gördü. Hepsinden yüz çevirdi. Hepsini de inkâr etti. Üstelik: "Musa sihirbazdır, delidir, dedi. Bizim **peygamber**imize" deliliği ve büyücülüğü" uygun buldu. Biz de aynıyla bunları ona nisbet ettik. Onu ve ordusunu (Kızıldeniz'de) boğduk, O hengâmede kendi kendini kınadı. Başkaları da ona akılsız gözüyle baktılar.

Allah'a ve Rasûlüne isyan edenleri Allah, kendi kurdukları tuzaklarla yoketti. Şüphesiz Allah ve Resulüne karşı gelenlerin bu dünyada da öte dünyada da sonu helaktir, hüsrandır.

41

"Âd (kavminin helak edilmesin) de de (İbret vardır). Hani onların üzerine o kısır rüzgârı göndermiştik."

Yâni, aklını çalıştıranlara, Âd kavminin kıssasında da ibretler vardır. Biz Hûd (aleyhisselâm)'u onlara **peygamber** gönderdik ki, o, onları bâtıldan hakka, dalâletten hidâyete getirsin diledik. Onlar ise düşünmeden peşin hükümle onu topyekûn yalanladılar. Biz

Azîmüşşân bu yalanlamanın karşılığı herşeyi "kasıp kavuran bir rüzgar gönderdik. Faydasız bir yel ki onda hiç bir hayır yoktur. Yalnız helak edici vasfı vardır.

42

"(O) her uğradığı şeyi (yerinde) bırakmıyor, mutlaka onu kül gibi savuruyordu."

O, Âd kavminden kime rastlasa, neye değerse (mâl-mülk, koyun-kuzu) hepsini yokediyordu. Ayak altında çiğnenen kurumuş bir yaprak gibi mahvediyordu. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) in şöyle dediği rivayet ediliyor:

Allahü teâlâ bir damla yağmuru da, bir esimlik rüzgârı da bir tartı- bir ölçü içinde gönderir. Ancak Nuh'un kavmine, Âd'ın kavmine gönderilen ölçüsüzdür. O zaman su hazînadârını su dinlemez. O azgın Nuh'un kavmini doğudan-batıya kaplar, hepsini yokeder. Şerlerin hepsini işleyen azgın Ad kavmine Allah, emri altındaki hazînedârı dinlemeyen bir "kavurucu rüzgâr" gönderdi. Herseyi kasdı-kavurdu, darmadağın etti.

43

"Semûd (kavminin helakin) da da (bir ibret vardır) Hani onlara (bir zamana kadar faydalana durun) denilmişdi de,"

44

"Rablerinin emrinden uzaklaşıp akmışlardı. (Bu yüzden) kendilerine de göre göre, onları yıldırım tutuvermişti."

45

"İşte (bu sebeble) ayakta durmaya güç yetiremediler. Yardım edenleri de olmadı."

Semud kavminin hikâyelerinde düşünenler için çok ibretler vardır. IKiylcre uy;ınılır ve Allah'a Rasûlüne isyan edilmez. Salih (aleyhisselâm) onlara geldi ve kendilerini Allah'ın yoluna davet etti. Dedi ki: "Ey kavmim! Birkaç gün ömrünüz kaldı, Bu günlerinizi Allah'ın emirlerine isyan etmeden, itaatla geçiriniz. Böylece sonsuz saadete ve mutluluğa eriniz" Fakat onlar bâtıla uydular, Hakka

kıydılar. İsyan ederek nefislerine zulmettiler. İtaati terk ettiler. Bunlara ansızın bir yıldırım iniverdi. Cebrail bir kerre bağırdı. Ayakları altından bir ateş çıktı ve hepsinin gözlerini köretti. O azabı savmağa güçleri yetmedi...

46

"Daha evvel de Nûh kavmini (helak ettik). Çünkü onlar (küfrü isyanlarıyla doğruluktan) çıkmış fâsık bir kavimdi."

Bunların hepsinden önce Nûh kavmini helak eyledik. İnsanlar bundan ibret alıp Allah'a isyan etmesinler istedik. Nûh kavmi isyancı ve fâsık bir topluluktu. Uyarmalardan ders atmadılar. Hepsini yok ettik. Bizim sünnetimiz şudur: Ey Muhammed sen üzülme! Bize ve Rasûlümüze itaat etmeyeni biz böyle mahvederiz! Sen dahi kavmine söyle. Bu isyandan ve tuğyandan dönmezlerse, bize ve sana itaat etmezlerse azapla yokederiz.

47

"Biz göğü kuvvetle bina ettik. Çünkü biz muhakkak ve mutlak bir (vüsat ve) kudrete malikizdir."

48

"Yeri de biz döşedik. (Bak biz) ne güzel döşeyicileriz."

Hak teâlâ kendi birliği ve sonsuz kudretinin delillerini bildirdi. Ve şöyle buyurdu: İnsanları yarattık. Gücümüzle-kuvvetimizle onu hiç yoktan var ettik. Gökleri dileğimizle sapasağlam kıldık. Yeri de Kâbenin altından başlamak üzere Kâbenin her bir yanına beşyüz yıllık mesafeli şekilde yaydık.

49

"Her şeyden de iki çift yarattık. Olur ki inceden inceye düşünürsünüz diye."

Yarattığımız her nesneyi, birliğimiz ve kudretimizi iyi anlayasınız diye Çift çift yarattık. Yeryüzünde olan herşeyin dişisi ve erkeği vardır. Erkek-kız, gece-gündüz, dünyâ-âhiret, yaz-kış, ölüm-dirim... Bunların hepsi bizim birliğimize delildir. Bunlardan ders çıkarmanız ve bizim yolumuzda yürümeniz için böyle yarattık.

50

"O halde (Habîbim de ki:) Hepiniz Allah'a kaçın. Hakikat ben sizi O'n(un azabın)dan açıkça korkutan (bir **peygamber**) im."

51

"Ve Allah ile beraber başka bir ilâh uydurmayın. Gerçekten ben, size, Allah tarafından (azap ile) korkutan açık bir peygamberim."

Yâ Muhammed! Kavmine ve ümmetine şu gerçeği bildir: Allah'ın azabından O'nun rahmetine sığının. Ona isyan etmekten itaatına sığının, günahlardan tevbe kalesine iltica edin. Yâni, Allah'tan Allah'a sığının. Ben size, cehennemden korkutucu olarak geldim. Allah'a iftira edip eşi ve benzeri var demeyin. Oğlu ve kızı var da demeyiniz. Onun hiçbir şeyle ilgisi, ortaklığı yoktur. Ona bunları nisbet edenlere ben Allah'ın azabıyla korkutucu gönderildim. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) bunu kavmine açıklayınca onlar hemen tepki gösterdiler. İnkâr ettiler. Ona sihirbaz ve deli dediler. Bizi kendi atalarımızın taptıkları putlaşmış ilahlarımızdan alıkoyar. Üstelik bir de kendi Allah'ına tapmamızı istiyor. Bu, asla kabul edilmez bir durumdur, dediler, Onlardan bu ve benzeri sözleri işitince **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimizin gönlü daraldı. İslama girmediler diye çok üzülmüştü. **Allahü teâlâ** Rasûlünün (sallallahü aleyhi ve sellem) gönlünü hoş tutmak için şöyle buyurdu;

52

"Onlardan evvelkilere de herhangi bir **peygamber** gelmedi ki (onun hakkında da) mutlaka böylece sihirbaz yahut mecnûn dediler."

53

"Hepsi de bunu birbirine tavsiye mi ettiler? Hayır, onlar (umumiyetle) azgınlar güruhunun tâ kendileridir."

Yâ Muhammed! Gönlüne sıkıntı gelmesin. Senden önce hiçbir **peygamber** gelmemiştir ki, ona kavmi "deli ve büyücü" dememiş olsunlar. Birbirilerini görmedikleri halde, bu tip sözleri sanki "gizli bir vasiyetle" lavsiye edegelmişlerdir.

Hepsi Allah'a isyan etmede çok aşırı gittiler.

54

"O halde (Habîbim) onlardan yüz çevir. Artık sen kınanacak değilsin."

55

"Sen (sade Kur'an ile) vaaz et. Çünkü şüphesiz öğüt muminlere fayda verir."

Yâ Muhammed! Sen bunlara bizim mesajımızı ulaştırdın. Fakat onlar yüz çevirdiler. Sen de onlardan yüz çevir. Bundan dolayı Biz seni sorumlu tutmalıyız. Çünkü sen üzerine düşeni yerine getirdin. Bu, **peygamber**liğinin gereği olan tebliğdir. Sen ashabına ve Ümmetine öğüt ver. Öğüt vermek ancak müminlere faydalıdır. Bu, aynı zamanda vaazın ve nasihatin ehline yapılması gerektiğini gösteriyor. İmana gelmeleri mukadder olanlara faydalıdır, öğüt. Kabiliyetli olmayana nasihat etmek çorak bir yere tohum ekmeye benzer.

Orada bir şey bitmez. Öğüt dinleyip de kabul etmeyen ölüden beterdir. Hayvan boynuna altın takmaya benzer. Faydası yoktur. Fakat Hakka gelmeyen ve inatla öğüt dinlemeyen kimseler "hayvandan da beter"dirler. Çünkü hayvanlar yaratılış çizgisinden ayrılmazlar. Allah'a isyan ederek cehenneme aday olmazlar. Aklını çalıştıran kimse bundan çok ders çıkarır. Şayet kelâmı "basîretle ve kalp gözüyle" dinlerler ve anlarlarsa...

56

"Ben cinleri de, insanları da ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."

57

"Ben onlardan bir rızık istemiyorum. Bana (yemek) yedirmelerini de istemiyorum."

58

"Şüphesiz rızık veren, o pek çetin kuvvet sahibi Allah'ın kendisidir."

Ben bu cinleri ve insanları beni tanımaları, birlemeleri için yarattım. Faydasız, yaramaz işleri bırakıp bana kulluğu sürdürsünler diye yarattım. Tevhîd üzere yaşamaları için yarattım. Tam bir uyum ve güzel bir biçimle "en güzel yaratılışla" yarattım. Sonunda bana ibâdet etmelerini diledim. Bana rızık veren onlar değildir. Âciz değilim ki beni güçlendirsinler. Ama bütün yaratıkları "Rezzâk" ismiyle rızıklandıran yalnız O'dur.

Ekilen taneleri yerden çeşitli bitkiler olarak bitiren O'dur. Ağaçlardan da meyvalar yaratan keza yine O'dur. Düşmanlarını cezalandırmakta hiç acizlik göstermez. "Bir göz açıp kapayıncaya kadar" bir sürede herşeyi mahvetmeye gücü yeter. Bu sözlerin asıl anlamı şudur: Kişi sırf kendi çalışmasıyla kazanamaz. Allah onu o işe muktedir kılmadıkça kul âcizdir. Bu bakımdan, hayırlı kul olmak istiyorsak, kendimizi Allah'a hizmete vermeliyiz. Rızık hususunda gayretkeşlik yapmayalım. Ona ısmarlayalım. Çünkü "rızkın garantörü Allah"tır.

59

"Artık muhakkak ki o zulmedenler için (geçmiş) arkadaşlarının (azap) hissesi gibi bir payları vardır. Şimdi (onu) acele istemesinler."

60

"İşte kendilerine vaad (ve tehdid) edile gelen günlerinden (dolayı) vay o küfredenlere!"

Nadr İbn Haris **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelip şöyle der "Yâ Muhammed! Sen bizi boyuna azapla korkutuyorsun. Eğer bu dediklerin gerçekse, bu azap bize ne vakit gelecek?" Bunun üzerine yu kardaki âyet-i kerime nazil oldu. Müşrikler küfre devam etmekle kendilerine zulmediyorlar. Geçmiş benzerleri gibi onlar da azaba uğrayacaklardır. Bu azabı görmek için acele etmesinler. Başlarına kesinlikle gelecektir. Uzak olan, gelmeyecek olandır. Nadr ibn Harise Hak teâlâ mühlet verdi, zaman tanıdı. Mü'minlerin kılıcı ile cehennemi boyladı. Katı, dayanılmaz azap göreceği "veyl deresine" yuvarlandı. Bütün inanmayanlara

"vaâdolunan-tehdîd olunan" cehennemden bizler Allah'a sığınırız. Çünkü sonu gelmez bir azaptır!...

TUR SURESİ

Mekke de nazil olmuştur. 49 âyettir.

1

"Yemin olsun Tûr'a"

2

"O Neşredilmiş kağıt (lar) içinde yazılı kitaba."

3

"O Neşredilmiş kağıt (lar) içinde yazılı kitaba."

4

"Mâmur eve."

Allah, Medâyin şehrinde bulunan, adına "Zübeyr" denilen, Hazret-i Musa (aleyhisselâm)'in Allah ile konuştuğu meşhur "Tür dağı"na and içiyor. Levh-i Mahfûz'da bulunan ve insanoğlunun hayır-şer olarak işledikleri amellerinin "yazıldığı kitaba" yemin ediyor. Kıyamet günü âdemoğluna amel defterleri sahîfeler hâlinde okuması için gökten gönderilecek. Buna yüce Allah yemin ediyor. Bâzdan "Yazılmış Kitabı" (Kur'an) olarak yorumluyor. Sayfalara yazılmış olan Allah kelâmıdır. Buna da and içiyor. "Beyt-i Mâmur dördüncü katta tam Kabe'nin üstüne denk gelen bir yerdir ki, günde kıyamete dek sürecek yetmişbin meleğin tavaf ettikleri mekandır, Bir meleğe ikinci defa sıra gelmez. Henüz Hazret-i Âdem (aleyhisselâm) yaratılmazdan önce onu melekler 4. gökte îmar ederler.

5

"Yükseltilmiş tavana."

6

"Dolan denize."

Şöyle denilmiştir: **Allahü teâlâ** yakuttan bir ev yarattı. Kabe yerine koydu. Hazret-i Âdem (aleyhisselâm) onu tavaf ederdi. Sonraki soyu da tavaf ettiler, Tufan vaktine kadar böyle sürdü. Sonra o göğe götürüldü. Melekler onu tavaf ederler. Genişliği gökle yer arası kadardır. Yerden göğe beşyüz yıllık mesafe olan "yükseltilmiş tavan"a **Allahü teâlâ** yemin ediyor. Arşın altında olan "bahrül hayvan"da denilen "insan menisi gibi" bir suyu olan, Kıyamet günü ölüleri yağdırarak dirilteceği bildirilen "dolmuş denize" de yemin ediyor Yüce Rabbimiz. **Allahü teâlâ** bunların hepsine kasem ediyor.

7

"Ki Rabbinin azabı biç şüphesiz vukûbulacaktır."

8

"Onu geri çevirecek hiç bir şey yoktur."

O isyancılar ve kâfirler için azap kesinlikle gerçekleşecektir. Bunda şüphe yoktur. O azap gerçekleştikten sonra hiçbir kimse onu durdurmaya asla güç yetiremeyecektir. Sonra o azabın ne zaman gerçekleşeceği konusunda şöyle buyurdu;

9

"O gün gök sallanıp çalkanır."

10

"Dağlar (yerinden kopup) yürür."

O gün o azap gününde gök çalkalandığı zaman orda meskûn olan melekler birbirlerinin üzerlerine dalga gibi sallanıp yıkılırlar. Dağlar da yerlerinden kopacak, havada seyredecek. Yer dümdüz olacaktır.

11

"Vay artık o gün (**peygamber**leri önce) yalanlayanlara!"

O yalanladıkları Kıyamet günü, başlarına o katı-acımasız azap gelecektir.

12

"Ki onlar daldıkları batıl içinde oynayıp duranlardır."

Kıyamet gününü yalanladılar. Arzularına uydular. Bâtıl işlere daldılar. Hak söz söyleyen **peygamber**lerle alay ettiler.

13

"O gün onlar cehennem ateşine itilip kakılırlar."

14

"(Şöyle denilecektir): İşte sizin yalan saymakta olduğunuz ateş budur."

O yalanlayarak kaçtığınız Kıyamet gününün azabı kesinlikle sizi bulacak. Cehennem bekçileri onlara: Bakın, bu dünyada iken gerçekleşeceğini sürekli inkâr ettiğiniz azab-i ilâhîdir. Bunu bildiren **peygamber**e de (bu Muhammed sihirbazdır) dediniz, diyeceklerdir.

15

"Peki bu da mı sihir?! Yoksa siz (yine büyülendiniz de) görmüyor musunuz?!"

16

"Girin oraya! İster dayanın, İster dayanmayın. Sizce birdir. Siz ancak yapa geldiklerinizin cezasına çarpılıyorsunuz."

Şu sizi yakan ateşi "sihir midir- değil midir" bizzat tadın. Dünyada bunu haber veren **Peygamber**imize (sihirbaz) dediniz. Başınıza gelecek bu gerçeğe akıl erdiremediniz. Şimdi bu ateşte sonsuza dek kalacaksınız. Artık bu azaba katlanacaksınız. Sabretmeniz veya etmemeniz de bu gerçeği değiştiremez. Bugün, o ortak koştuğunuzdan, küfrünüzden ve nifakınızdan dolayı, azabı çekeceksiniz. Bunlar bize ders olsun diye bildiriliyor.

Bundan sonra da itaatli ve muttaki kulların mertebelerini beyan ederek buyurdu ki:

17

"Şüphesiz ki (fenalıktan) sakınanlar cennetler, nimetler içindedirler."

18

"Rablerinin kendilerine verdiği ile zevkyâp olarak. Rableri onları o çılgın cehennemin azabından korumuştur."

Şirk koşmaktan ve fuhşiyyâttan uzak duran muttaki kullar, bağlar ve bahçeler içindeki sayısız nimetlerle zevkleneceklerdir. Cennet meyvalarından yiyeceklerdir. Allah onlara (Cemalullah)'ı da lütfetti. Cehennem azabını onlardan uzaklaştırdı. Onları korudu.

19

"(Şöyle denilir): (İyi) amel (ve hareket) etmiş olduğunuz için afiyetle yeyîn, için"

Cennetin nimetlerinden istediğinizi yeyin. Arzu ettiğiniz meyvaları da afiyetle yeyin. Dünya nîmetlerinin -aşırı yenmesinden ve içilmesinden- meydana gelen zararı bunlarda yoktur. Dilediğiniz gibi ve istediğiniz zaman yeyiniz içiniz. Çeşitli yiyecekler, bol içecekler sizin için hazırlanmıştır. Siz dünyada benim rızamı kazanmak için ihlâsla güzel ameller yaptınız. İnsanlara yararlı işler yaptınız. Bunların karşılığı olarak Allah'ın size bir ikramıdır bu.

20

"Sıra sıra dizilmiş tahtlara yaslananlar olarak. Biz onları şahin gözlü hurilere eş yaptık."

Cennettekiler, cevahirle yakutlarla süslenmiş tahtlar üzerinde nîmetlenmek suretiyle hoş vakit geçirirler. Sıra sıra tahtlar üzerinde karşılıklı oturarak hoş sohbet ederler.

İki dost birbirini görmek istediği takdirde bu tahtlar onları götürecektir. Sohbet bittikten sonra aynı tahtlar bir binek gibi yerine geri getirecektir. Biz aynca görgülü, bembeyaz şahin gözlü eşleri onlar için hazırlamışızdır. Onlarla diledikleri gibi eğlenecekler, zevkleneceklerdir.

21

"îman edip de zürriyetlerl de îman ile kendilerine tâbi olanlar (yok mu?) Biz onların nesillerini de kendilerine kattık. Kendilerinin amelinden bir şey de eksiltmedik."

O muttaki kullar, Allah'a, Rasûlüne ve öldükten sonra kalkışa inandılar. Soy ve sopları da onları îmanla hayır ameller işleyerek izlediler. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'dan rivayete göre o, şöyle demiştir: "Mü'minlerin kendilerini izleyen mü'min soyları- dereceleri aşağı da olsa- ile beraber olacaktır. Tâ ki atalarının gördükleri hoş olsun."

Sonra gelen nesilleriyle birleşirler. Onların amelî yönleri zayıf olsa bile aynı derecede birleşirler. Hiçbirinin amellerinde bir eksiklik olmaz. Mertebeleri aynı olur. Sonra gelen nesil, erginlik çağına ermeyenler, diye yorumlandı.

"Herkes kazancı karşılığında bir ipotektir."

Kıyamet gününde herkese ameline göre karşılık verilir. Allah rızası ameller işleyenlere cennette; köşkler, sarayları, tahtlar, bağlar bahçeler, ipek giysiler vardır. Gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve gönüllerden geçmeyen nimetler vardır. Onda **peygamber**ler ile, velîler ile ve salihlerle sohbet edeceklerdir. Ayrıca "Cemâlullah" ile taltif olunacaklar.

Fâsıklık, şerbazlık ve zalimlik yapan kimseler de cehennemdeki yerlerine hazırlanıyorlar. Ateşten, dereler, köşkler ve yılanlar- çıyanlar ve katrandan giysiler arasında birbirleriyle konuşurlar. Böylece azapda "ateş içinde azap" çektiler. Hasretleri arttıkça artar.

22

"Onlara canlarının isteyeceği meyveleri, etleri de bol bol verdik."

23

"Orada birbirleriyle öyle kadeh çekiştirirler ki. Onda ne bir saçmalama ne de bir günaha sokma yoktur."

Yani, dünyada bize itaatından dolayı azabımızdan korkan kullarımıza cennette çeşit çeşit meyvalar ikram edeceğiz. Öyle ki, bütün organları ondan lezzet alacaktır. Arzuladıkları kuş ve koyun vs. etlerini de onlar derhal önlerinde hazır bulacaklardır. Cennette bir araya toplanacaklar, kadeh tokuşturacaklar ve karşılıklı sohbet ederek içki içeceklerdir. Fakat hiçbir saçmalama hali görülmez.

24

"O sedefleri içinde gizlenmiş inci gibi civanlar da kendilerine (hizmet için) etraflarında dönerler."

25

"(Cennetlikler) birbirlerine yönelip (hallerini ve amellerini) soruştururlar."

26

"(Şöyle) diyerek: Biz hakîkat bundan önce (dünyada) ailelerimiz içinde (akıbetimizden) korkanlardık."

Cennet civanları ellerinde kadehlerle ehline hizmet ederler. Her kişinin mertebesine göre hizmetçisi vardır. Onlar görgülü ve sadef içinde el dokunmamış ve göz değmemiş beyaz inciler gibi güzeldirler. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) bu âyet-i kerîmeyi okuyup "gilmân ve civânlar"ın özelliklerini açıkladı. Saîd'in Katâde'den rivayetine göre bir adam **peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)' ti Yâ Rasûlallah! Hizmetçilerin özellikleri bunlar. Hizmeti görülenlerin durumu nasıl olacak" dedi, **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle cevapladı: "Canimi kudret elinde tutan Allah'a yemin olsun ki onlar, (ay)'ın (yıldızlar) üzerindeki üstünlüğü gibidir. Onlar cennette karşılıklı oturup birbirlerine dünyâ hallerinden soruştururlar. Dünyâda çektikleri çileleri söyleşirler. Dünyanın türlü türlü sıkıntılarına uğramıştık. Rahat yüzü görmemiştik. Hamdolsun, Allah'a bizi bunlardan kurtardı. Bu izzete, bu mertebeye ulaştırdı. Keşki ömrümüzü Allah'a itaatte geçirsek de sâlihlerin sohbetinden hiç ayrılmasaydık!"

27

"İşte Allah bize (mağfiret ve rahmetini) lütfetti. Bizi samyeli azabından korudu."

Biz bundan önce katı azaptan korkardık. O cehennem azabına giriftar olup saadetten mahrum olabilirdik. Şükür, o Allah'a ki lûtfuyla bu makamı ihsan etti. O yakıcı azabdan bizi kurtardı.

28

"Gerçek biz bundan evvel (muvahhid olarak) Ona ibâdet ediyorduk. Şüphesiz ki O, (evet) o, (vadinde sâdık) ihsanı bol, çok merhamet edicidir."

Biz dünyâda Allah'a niyaz ederdik: Bizi azaptan koruyup rahmetiyle yarlığaya. Bize rahmet kıldı. Bu saadete ve devlete ulaştırdı.

29

"(Habîbim) sen hemen öğüt vermekte devam et. Öyle ya, sen Rabbinin nimeti sayesinde ne bîr kâhin ne de bir mecnûnsun."

30

"Yoksa (o) bir şairdir. Biz onun, zamanın felâketli hadiselerini gözetliyoruz mu diyorlar?"

Yâ Muhammed! Mekkelilere, Cenneti mü'min kullarımıza tahsis ettiğimizi bildir. Cehennemi de kâfirlere ve sapıklara ayırdık... Bunlar sana "kâhin-mecnûn" derler. Üzülme. Senin Rabbinin hakkı için sen mecnûn değilsin. Söylediklerin ise kâhin sözü değildir. Ancak Allah'ın gönderdiği vahiydir onlar. Onlar senin kendi kendine uydurduğunu söyleyen bir "şâir" olduğunu da söylerler. Biz bunlara sabredelim. Sabırla onların sonunu bekleyelim. Onların helakim görünceyedek sabır gösterelim.

31

"De ki: Bekleyin. Çünkü ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim."

Siz benim helakimi bekleye durun. Ben de sizin helakinizi bekliyorum. Bakalım Allah'ın takdiri ne olacak? Müfessirlerin bildirdiğine göre, hepsi **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) in ölümünü istiyorlardı. Ama hepsi **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) den önce yok oldular. Buna göre, insan bir kimseye hayır dilemeli. Tâ ki kendine de hayır dilensin. Yoksa kötülük dileyene, eninde sonunda kötülük erişir.

32

"Yahut bunu kendilerine akılları mı emrediyor? Yoksa onlar azgınlar güruhu mudur?"

33

"Yahut onu kendisi mi uydurup söyledi diyorlar? Hayır, onlar îman etmezler."

Yâ Muhammed! Bunların akılları bizi inkâra ve seni incitmeye çalışıyor. Bunlar Allah'a isyanda haddi aşmış bir şaşkın kavimdir. İnsafsızdırlar. Bu Muhammed ne söylerse kendi uyduruyor, dediler. Ona indirilen bizim gönderdiğimiz gerçeklerdir. Zalimliklerinden ve hasetlerinden inkâr ettiler.

34

"Öyleyse onlar da, eğer doğru söyleyenlerse, onun gibi bir söz söylesinler!"

Onların zanlarına göre, şayet bu Kur'an senin uydurduğun bir kitapsa bir benzerini de onlar söylesinler. Eğer bunu samimi olarak söylüyorlarsa, buyursunlar. Hodri meydan!

35

"Yoksa onlar bir şeysiz olarak mı yarattılar? Yahud (kendilerinin) yaratıcıları kendileri midir?!"

Bunlara ne oluyor ki kendi yaratılışlarına ibretle bakmıyorlar? O'nun birliğini tanıyıp Ona ibadet etmeleri için dikkatlice baksınlar. O, bunları boşuna yaratmadı. Onlar hesaba çekilmeyecek mi? Onlara birşey emredilmeyecek mi? Kötülüklerden yasaklanmayacaklar mı? Kendikendilerine mi yaratıldılar. Yaratan mutlak Allah'tır. Kıyamet günü ancak itiraf edecekler.

36

"Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır, onlar (Allah'ın birliğini, kudretini) iyi bilmiyorlar."

37

"Yahud Rabbinin hazîneleri onların yanında mı? Veya onlar (eşyayı diledikleri gibi tedbîre) hâkim ve galip kimseler mi?"

Bizim kudretimizi inkâr eden bu adamlar iyi bir nazar kılıp düşünsünler: Bu gökleri ve yerleri onlar mı yarattı? Yoksa biz mi yarattık? Gerçekte bu hususta da âciz olduklarını onlar da bilirler. Hepsinin halikı biziz. Ama onlar da "yakîn (gözle görürcesine tam inanma) yoktur. İnanmazlar. Veya senin Rabbinin rızık hazînelerinin, rahmet ve inayet hazînelerinin anahtarı onların elinde mi? Bunlara tasarrufları var mı? **Peygamber**liği kime dilerlerse ona mı verirler?

Yoksa bu halkın ahvâlini gözeten üzerlerine hükümrân mıdırlar?

38

"Yoksa onlara hâs bir merdiven vardır da onun üstünden mi dinliyorlar? Öyleyse dinleyicileri açık bir burhan getirsinler!"

Bunların bir vâsıtaları mı vardır ki göğe çıkıyorlar ve âlemlerin Rabbinden söz işitiyorlar, sonra da yere inip onunla hükmediyorlar? Eğer onların dedikleri gibi ise, bir zahir delil getirsinler. Biz de Allah katında onların ne yakınlığı var, öğrenelim. Yoksa, buna gururlanıp kendilerini kurtulmuşlardan mı sayıyorlar?

39

"Yoksa kızlar Onun, oğullar sizin mi?"

Yâ Muhammed! Onlara de ki: "Siz ne terbiyesiz insanlarsınız! Meleklere (Allah'ın kızları) diyorsunuz. Eğer sizden birinizin kızı doğsa, size bunu müjdeleseler, yüzünüzün rengi değişir, üzülürsünüz. Fakat oğlan çocuğu doğsa sevinir, neş'elenirsiniz. Kızları Allah'a nisbet etmeyi nasıl uygun görürsünüz? Bu, sizin çok cahilliğinizi gösterir. Sizde olgunluk ne gezer! Kafanız işlemiyor. Bir topluluk ki Allah'a kızlar nisbet ederler. Kendilerine ise oğlanları münâsip görürler. Bu ne mantıksız hüküm! Çünkü **Allahü teâlâ** bütün bu mânâsız lâkırdılardan uzaktır. Onların sözlerinden ve işlerinden de uzaktır...

40

"Yoksa sen kendilerinden bir ücret istiyorsun da onlar (bundan doğan) borçdan dolayı ağır bir yük altına mı girmişlerdir?"

Yâ Muhammed! Sen bunlara dinî hükümleri bildirme. Şerîat emirlerini öğretme" ki, sen bunlardan bir ücret istersin de onlar o

borcu ödeyemezler. Bundan dolayı îmana gelmediklerini özür olarak ileri sürüyorlar. Ama buna bir delilleri yoktur. Çünkü sen, bunların inanmaları karşılığında bir hak ve ücret istemiyorsun. Böyle bir güçsüzlük sözkonusu olamaz.

41

"Yahut gayb (in ilmi) kendilerinin yanındadır da (bunu) onlar mı yazıyorlar?"

Onlar (Levh-i Mahfuz) da olan kitabı mı okuyorlar? Veya böyle bir kitap mı yazdılar? Buna göre konuşuyorlar, hükmediyorlar. Bunları ispatlayamazlar. Bizim içyüzünü bildiğimiz bir "Levh-i mahfuz"da olan kitabımız vardır. Onlar da ondan hebersizdirler.

42

"Yoksa (sana) bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Fakat o küfredenler (kurdukları o) tuzağa düşüp mağlûb olmuşlardır."

43

"Yahud onların Allah'dan başka bir Tanrıları mı var? Allah onların katmakta oldukları ortaklardan münezzehdir."

Bunlar sana bir tuzak kurarak zarar vermek istiyorlar. Bu komplonun kendilerini kurtuluşu imkânsız bir azaba uğratacağını bilemezler. Ne insafsız adamlar! Bunların kendilerini rızıklandıran Allah'tan başka bir ilâhları mı var? Ki O, bizim azabımızı engelleyebilsin... Yüce Allah, kâfirlerin yakıştırdıkları bu nesnelerden çok çok uzaktır. Hâşâ Ona eş ve evlâd ve ortak isnad ederler. O, birdir. Ortağı yoktur. **Allahü teâlâ** mü'min ve müslüman olanların kâfirlerin bu hallerinden, inançlarından uzak durmaları için böylece (soru sorarak) sakındırıyor. Bunun sonunda Allah'a, **peygambere** ve Kitaba tam gönülden inansınlar. Bu îmana bağlı sâlih ameller ve iyi işler yapsınlar. Uyarı ve öğüt dinlemeyen katı yürekli inkarcılar gibi olmasınlar. Topyekûn kurtulsunlar.

44

"Eğer gökten bir parça düşer görseler: (Bu), derler, birbiri üstüne yığılmış bir buluttur."

45

"Artık onları çarpılacakları günlerine kadar (hallerine) bırak."

Bu kâfirler dediler ki: Sen bizim üzerimize bir parça bulut indirmedikçe inanmayız. Ya Muhammed! Onlar öyle katı yürekli kimseler ki, biz onların dediklerini yapsak da, onlar gözleriyle görseler de bu, "birbiri üstüne binmiş bir buluttur," derler. Onların kalpleri, katılık bakımından, kendilerine faydasız bir kaya gibidir. İman etmezler.

46

"O gün tuzakları hiçbir şeyle kendilerine fayda vermeyecek. Onlara yardım da edemeyecekdir." Muhakkak ki, o zulmedenlere bundan evvel de bir azap var. Fakat onların çoğu (bunu) bilmezler."

Yâ Muhammed! Bu kâfirleri hallerine bırak. Onlar gözleri ile görmeden inanmazlar. Onlar ölümlerini gözleriyle görsünler. Ölümden sonra da azap görürler. O gün öyle bir gündür ki, hiçbir hile ve çâreleri onları azabımızdan kurtaramaz. Hiçbir kimsede onlara yardımcı olamayacaktır. Onlara şefaat yoktur.

47

"Muhakkak ki o zulmedenlere bundan evvel de bir azap var. Fakat onların çoğu (bunu) bilmezler."

Onlar kâfir olarak kendilerine yazık ettiler. Onlara cehennem azabından önce de azap vardır. Dünyada çeşitli huzursuzluklara ve taşkınlıklara ve belâlara uğrarlar. Muktedir mü'minlerin kılıçları altında âciz kalırlar, ölürler. Oğulları ve kızları esîr olurlar. Kabirlerde çekeceklere bunların îmanları yoktur.

Bundan sonra bu kâfirlerin verdikleri zahmetlere sabretmesi hakkında **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a şöyle buyurur:

48

"Sen Rabbinin hükmüne (rızânla) sabret. Çünkü muhakkak sen bizim gözlerimiz (önün) desin. Kalkacağın zaman da Rabbine hamd ile tesbih (ve tenzih) et."

49

"Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışından sonra dahi tesbih et"

Yâ Muhammed! Hak teâlâ'nın buyruklarını yerine getir. Yasakladığı şeylerden de uzaklaş. Kâfirlerin seni yalanlamalarına ve incitmelerine de sabret. Biz seni gözetliyoruz. Ona gizli birşey yoktur. Sen bizim korumamız altındasın. Sana zarar veremezler. Gün doğmadan önce "sabah" namazını kıl. Geceden de "akşam ve yatsı" namazlarını yerine getir. "Tesbîh et" (namazda sübhâne oku) anlamına gelir. "Yıldızların batışından sonra"dan maksat, akşam namazından sonraki iki rekat ile sabah namazından önce kılınan iki rekat sünnettir, denildi (Bunu İbn Abbâs söyledi). Buna göre yatsı namazını geciktirmek daha faziletlidir.

Aklını çalıştıran kimse bu âyet-i kerîmeyi iyi anlar. Dünyâda elden geldiği müddetçe iyilikleri yaymalı. Kötülükleri de engellemeli. Kâfirlerin fâsıkların, zâlimlerin eziyetlerine, incitmelerine sabretmelidir. Üstelik bununla da yetinmemelidir. Gece-gündüz Allah'a kulluğu sürdürmelidir. Şayet kâfirler irşâd olmazlarsa, o zaman da kişi kendini daha çok ibâdete vermelidir. Allah'a duâ ve niyazdan da geri durmamalıdır. Böylece mü'min kendini daha derin muhasebe etmiş olur.

Peygamberlerin sonuncusu Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e, ailesine, ashabına çokça salât-ü selâmlar hediyye ediyoruz. Gerçekten kurtuluş muttakî kullar içindir. Düşmanlık ancak zâlim kâfirleredir. Allah bize yeter. O ne güzel vekildir! Hamdolsun Âlemlerin Rabbi Allah'a.

NECM SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur. Altmış iki âyettir.

1

"Battığı dem yıldıza yemin olsun ki"

İbn Abbas (radıyallahü anh) der ki: "Hak teâlâ Kur'an'a yemîn eder. O, **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a sûre sûre, âyet âyet geldi. Bir olay olduğu zaman onunla ilgili âyet Veya sûre gelirdi.

Ömrünün sonuna kadar, yirmi üçyılda bu böyle sürdü." Mücâhid (radıyallahü anh): "Allah süreyyâ yıldızı üzerine yemin ediyor," diyor. Bu yıldızlara yemin edilmesinin bir anlamı da şudur: **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e Kureyşliler toplanıp geldiler. Dediler ki: Yâ Muhammed! Sen atalarının dinini terk ettin. Yoldan çıktın. Sen de azgınlaştın. Kendi kendine bir şeyler uydurup söylüyorsun. Bunun üzerine

2

"Sahibiniz (doğru yoldan) sapmadı. Bâtıla da inanmadı."

3

"Kendi nevasından konuşmaz."

4

"O, kendisine (Allah'tan) ilkâ edilegelen bir vahiyden başkası değildir."

5

"Onu müthiş kuvvetlere mâlik olan öğretti."

6

"(Ki o) akıl ve re'yinde kâmil (bir melek) dir. Hemen (kendi suretine girip) doğruladı."

Yâni: Bu indirdiğimiz Kitap hakkı için, sizin arkadaşınız Muhammed atası İbrahim (aleyhisselâm)'in dinini terketmedi. Azmadı. Kimseyi de azdırmadı. Okuduğu Kur'an kendisinin uydurduğu birşey değildir. Onun bütün söyledikleri vahiy eseridir. O ancak kendisine vahyolunanı- Kur'an veya hadîs olarak- söyler. Ona bunu çok güçlü olan Allah öğretti. O çok kuvvetlidir. Hakkında acizlik, düşünülmez.

7

"O, en yüksek ufukta idi."

8

"Sonra (Cebrail ona) yaklaştı. Derken sarktı."

9

"İki yay kadar, yahut daha yakın oldu"

Cebrail (aleyhisselâm), doğrudan kendi öz şekliyle Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e göründü. Onun iki kanadı vardı: Bir doğuda biri batıda. Rasûlümüze yaklaştıkça yaklaştı. Öyle ki, bir yayın iki başının birbirine yaklaştığı kadar yaklaştı. Nerdeyse yüzyüze geldiler. Kimi âlimlere göre, bunun mânası şudur: **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) miraç gecesi **Allahü teâlâ**'ya iki arşın veya daha çok zamandan-mekândan münezzeh olarak yaklaştı. Yüce Allah buyurdu:

10

"(Allah'ın) kuluna vahyettiği neyse, onu vahyetti."

11

"Onun gördüğünü kalb(i) yalancı çıkarmadı."

Rasûl (aleyhisselâm) zamandan ve mekândan münezzeh olarak Rabbine yaklaştı. Doğrudan doğruya o mükerrem ve muazzez kuluna vahyetti. Bir takım sırlardan vahyetmek dilerdi. Zîra, iki sevgili bir araya gelince aralarında konuştuklarına kimse sır erdiremez. Bunun için "O kuluna vahyettiğini vahyetti" dendi. Buyurdu ki: Muhammed Allah'ı veya Cebrail'i görmekte idi. Bunu da kalbi yalanlamadı. Muhammed ibn Kaab'dan rivayete göre, Rasûllah (sallallahü aleyhi ve sellem)'e soruldu: "Ya Rasûlallah! Rabbini gördün mü?" Dedi ki: "Ben Rabbimi gönül gözü ile gördüm. Baş gözü ile değil." Yüce Allah buyurdu:

12

"Şimdi siz onun bu görüşüne karşı da kendisiyle mücâdele mi edeceksiniz?"

13

"Yemin olsun ki, onu diğer bir defa da gördü o,"

Ey Mekkeliler! Siz inkâr ederek Muhammed (aleyhisselâm) in gördüğü şeyler hakkında tartışma mı yapıyorsunuz? Onun gördüğü gerçektir. Konuşmasında da asla yalan yoktur. Biz Ona, kudretimizi,

simgeleyen ulu âyetlerimizi (delillerimizi) gösterdik. Cebrail (aleyhisselâm)'ı bir kez kendi hey'etiyle gördü. Bu Kâ'bü'l Ahbâr'ın yorumuna göre "Rabbini gördü" demektir. Hak teâlâ Musa (aleyhisselâm) ile iki kez konuştu. Bu haberi Hazret-i Âişe (radıyallahü anh) validemize sordular. Hazret-i Âişe anamız: "Bu öyle bir sözdür ki bundan dolayı ürperiyorum! Gönlüm titriyor." Dediler ki: Ey Mü'minlerin annesi! Hak teâlâ buyurdu ki:

14

"Sidretü'l- Münteha'nın yanında"

15

"ki Cennetü'l Me'va onun yanındadır."

"Yemin olsun ki diğer bir defa da (Sidretül Müntehâda) gördü."

Hazret-i Âişe (radıyallahü anh) dedi ki: "Ben bu hususu **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a sormuştum. (Cebrâili aslî şekliyle ve suretiyle iki kerre gördüm,) dedi" Çoğu müfessir de bunun birinin (mîraç) da, birinin de (ilk vahiy) de olduğunda birleşirler. Sidretül Müntehâ'da görmüştür, birinde "Sidretü'l Müntehâ"! Tuba ismi verilen bir ağaç'ın olduğu "son varış noktası" bir yerdir.

"Sidretü'l Müntehâ": O kadar çaplı ve büyük bir yerdir ki, yürük bir atla bir kişi etrafını dolaşmak istese ihtiyarlar da bitiremez (Mukâtil). Şehitlerin ruhları ve melekler ancak buraya kadar ulaşabiliyorlar. Arşın sağında olan Sidretü'l Müntehâ'dan cennetin ırmakları çıkar. Cebrail'in makamı ordadır. **Allahü teâlâ**'nın hükmü ona gelir. O da **Peygambere** ulaştırır. Yerden-gökten ameller ve hayırlar ona kadar ulaşır. O bunları Allah'a arzeder. "Cennetü'l Me'vâ"da ordadır. Mü'minlerin ruhlarının oraya ulaştığı yapılan bir başka yorumdur.

16

"O (gördüğü) zaman Sidreyi bürüyordu. Onu bürümekte olan"

17

"(peygamberin) göz(ü gördüğünden) ağmadı, (onu) aşmadı da."

Sidre ağacının her bir budağında bir melek bulunur. Onların hepsi Allah'a ibâdet ederler. Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'a "Sidre'yi bürüyen ne?" diye sordular. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem): "Ağacı bürüyen altından çekirgelerdir," dedi. Hak teâlâ kulu ve Resulü Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e Mirâcda ne gösterdiyse hepsi gerçektir. Onlara hep dikkat etmedi. Gözü kaymadı. Lüzumsuzluk yapmadı: Etrafla ilgilenmedi.

18

"Yemin olsun ki o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını görmüştür."

Yâni kulu ve Resulü Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem), O'nun şaşmaz kudretini ve büyüklüğünü gösteren en büyük âyetlerini görmüştür. Miraç hâdisesinde Mekke-i Mükerreme'den Kudüs-ü Şerife kadar (Refref) adlı bir binite binmiştir. Yeşil renklidir. Çok azametli bir binittir. Cebrâilin de altıyüz kanadı vardı. O da çok heybetli bir ulu melektir. Olup bitenleri haber verince hayret edenler oldu. Halbuki onun sözünde gerçeğe aykırı bir husus yoktur. Rabbisinin kudretinin simgesi olan nice olağanüstü şeyler gördü.

19

"(Allah'ı bırakıp taptığınız) Lât (in), Uzzâ (nın) Bize haber verin."

20

"ve (bunların) üçüncüsü olan diğer Menat (in zerrece kudretleri var mı?)"

21

"Erkek sizin de, dişi Onun mu?!"

22

"O takdirde bu, insafsızca bir taksim!"

Yâ Muhammed! de ki: Siz, Lât-Uzzâ-Menat'a taptınız. Âhirette bunlardan fayda bulacak mısınız?! Asla onların size orada ve burada yararları olmayacaktır. Bu putlar âciz varlıklardır. Tâiflilerin taptığı en çok taraftan olan (Lât) putudur. (Uzzâ) ise Kureyşlilerin putu idi. (Menât) da Medînelilerin putu idi. Bunlara bu isimlerin konulmasının da sebebleri vardır. "Lât" yerine "Âdullah" koymak istediler. Fakat bu isim tuttu. "Menat" yerine "Mennân" koymak istediler. Ama dillerine "Menât" daha kolay geldi. "Uzzâ" Tâifde bir hurma ağacının ismi idi. O hurma ağacının içinden saçları yerde sürünen bir kadın koymuşlardı. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Hâlid ibn Velîd (radıyallahü anh)'ı gönderdi. O da onu kırdı. O kadını da öldürdü. Durumu **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a rapor etti. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem): "Sen onu öldürdün. Artık ona tapamazlar," buyurdu. Benî Müleyh kabilesi meleklere taparlardı. Onlara Allah'ın kızları derlerdi. Onlar bize Allah katında şafaat edeceklerdir şeklinde konuşurlardı. Bundan dolayı **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "**Allahü teâlâ** hakkında çok câhilsiniz: Sizin oğullarınız olsun da onlar Allah'ın kızları olsunlar! Bu ne saçma-sapan görüş! Bu taksîmi yapmanız bir zulümdür," dedi.

23

"Bu (putlar) sizin ve atalarınızın taptığınız adlardan başkası değildir. Allah onlara hiçbir hüccet indirmedi. Onlar, kuruntudan ve nefisler (in) in arzu ettiği hevâ (ve heves) den başkasına tâbi olmuyorlar. Halbuki, yemin olsun, kendilerine Rablerinden o hidâyet (rehberi) gelmiştir."

O putların size bir yaran dokunamaz. Sizler atalarınıza uyarak onlara birer ad taktınız Yüce Allah size bir delil mi indirdi ki onunla sözlerinizi doğrulayasınız. Siz bir zanna uyuyorsunuz. Güçsüz varlıklara tapıyorsunuz. Hak din İslâmı, atalarınız gibi, siz de terkediyorsunuz. Halbuki İslâm hak dindir. **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelen Kur'an haktır.

24

"Yoksa insana her umduğu şey (e ulaşma imkânı) mı var?"

25

"İşte âhiret de, dünyâ da Allah'ındır."

Onlar meleklerin şefaat etmelerini umuyorlardı. Bu, Allah'ı bırakıp meleklere tapmak demekti. Bu, bir saplantıdır. Mülk Allah'ındır. Yerde-gökte, dünyâda-âhirette yalnız Onun dilemesiyle bir şey olur. "şefaat etme"de onun iznine bağlıdır. Mükafatlandırmada da cezalandırmada da hüküm O'nundur.

26

"Göklerde nice melekler vardır ki, onların şefaatleri bile hiçbir şeye yaramaz. Meğer ki (o şefaat) Allah'ın dileyeceği ve razı olacağı kimseler için (ve ancak Onun) izin vermesinden sonra ola."

Meleklerin şefaatini umarak onlara tapan nice kimseler vardır ki, bu saçmalıktan sakındırılırlar. Göklerde birçok melek vardır. Ancak onlara faydalı olamazlar. Yararlan dokunması için "Allah'ın izninin şart" olduğu unutulmamalıdır. Allah ondan razı olacak ki -müslüman olacak- o melekler veya başkaları şefaat edebilecekler.

27

"Hakikat, âhirete îman etmez olanlar, meleklere alabildiğine dişi ismi takarlar."

28

"Halbuki onların buna dâir de bilgisi yoktur. Onlar kuruntudan başkasına tâbi olmazlar. Kuruntu ise, şüphesiz haktan hiçbir şeyi ifâde etmez."

Öte dünyaya inanmayan, öldükten sonra kalkışı reddeden, meleklere dişi diyen bu adamların geçerli bir delilleri yoktur. Kesin birşey varsa, o da: Onların çekecekleri azapları önleyemez olduklarıdır. O taptıkları şeylere "din câhili ve ahmak oldukları için" kul ve köle olmayı sürdürüyorlar.

29

"Onun için sen (Habîbim) bizim zikrimize arka çeviren, dünyâ hayâtından başkasını arzu etmeyen kimselerden yüz çevir."

30

"Onların ilimden erebildikleri (son had) işte budur. Şüphesiz ki, Rabbin, yolundan sapan kimseleri çok iyi bilenin tâ kendisidir. O hidâyet bulan kimseleri de pek iyi bilendir."

Yâ Muhammed! Bizim kitabımızı inkâr eden kimselerden yüz çevir. O kitaba bağlı olmadıkları için onunla amel etmezler. Sırf dünyâ hayâtını yaşarlar. Âhiret işlerinden gafildirler. Senin Rabbin İslâm dinine inanan ile inanmayanı "en iyi bilen"dir.

31

"Göklerde ne var, yerde ne varsa Allah'ındır. (Bunların yaratılması ve nizama getirilmesi ise Allah'ın) kötülük edenleri, yaptıklarına mukabil cezalandırması, güzel hareket edenleri de daha güzeliyle mükâfatlandırması içindir."

Göklerin ve yerin tasarrufu kudret elinde olan Allah sizin ilâhınızdır. Kötülük işleyenleri cezalandıracaktır. İyilere de uçmak (cennet) vardır.

32

"(O güzel hareket edenler), ufak suçları hâriç olmak üzere, günahın büyüklerinden ve fuhuşlardan kaçınanlardır..."

Onlar ki sakınmaları vacip olan günahlardan uzaklaşırlar. Allah korkusuyla onları işlemekten pişman olurlar. Kendilerini kınarlar ve istiğfar ederler. Kur'an'ı anlamakta hünerli "o ahiret âlimleri" demişlerdir ki: Onlar ne büyük-ne küçük hiçbir günahı işlemediler, titizlikle uzaklaştılar. Bunlara "ihsan ehli" denir. Buna **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın su sözü şahittir.

"Günahların küçük görülenlerinden sakınınız:" Bilhassa dikkat edin, zîra Allah'ın azabı günahlar içinde gizlidir. Zehirli bir şeyin çoğundan kaçınıldığı gibi azından da sakınılır. Bu, akıllı olmanın gereğidir. Az da olsa zehir alan, bu dünya yaşayışını sona erdirir. Günahlar da "zehir" gibidir. Cür'etkârca günah işleyen ve tevbe etmeyen kimseler de "cennete girme" şansını kaybeder. Buna karşılık cehenneme girme ihtimali kalıyor. Akıllı olan bu "günah zehiri"nden uzak durur.

Unutmakla, dalgınlıkla işlenen günahları Allah lûtfuyla bu ümmete bağışlamıştır. "İsm", hakkında cehennem tehdidi olan her günahdır. "fevâhiş" ise hakkında had (ceza) olan günahlardır. Bunların aynı anlamda olduğunu söyleyen de vardır. Çünkü her cehennem vaîd olunan fahişe büyük günahdır. Her büyük günah da fahişe "açık yüzsüzlük"dür. Büyük günahın neler olduğu hususunda İslâm âlimlerinin şöyle bir ölçüsü vardır. "Allah'ın yasakladığı her şey (günah) büyüktür." **İbn Abbas** (radıyallahü anh) bunu yetmişe kadar çıkarmıştır. İbn Mesûd (radıyallahü anh)' in rivayetine göre **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) büyük günahları yedi olarak bildirmiştir. "Allah'a ortak koşma; yalan söylemek; yalancı şahitlik yapmak; faiz yemek; namuslu kadınlara iftira etmek." Büyük günahlardan sakınmak şartıyla Allah küçük günahları bağışlayacağını müjdeliyor (Nisa sûresi, 31. âyeti). Beş vakit namaz ve Cumalar, bunları kılanlara "büyük günahlardan sakınmak şartıyla" küçük günahların bağışlanacağını **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) bizlere müjdeliyor. Ancak günahı küçük görmek de asla doğru değildir. Nitekim **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu.

"Devamlı işlemekle küçük günah, küçük günah olarak kalmaz (büyür) Tevbe etmekle de büyük günah büyük günah olarak kalmaz (bağışlanır)."

"Şüphesiz ki Rabbin, mağfireti bol olandır. O, sizi daha topraktan yarattığı zaman ve henüz analarınızın karınlarında döller hâlinde olduğunuz sırada siz(in ne olduğunuzu) çok iyi bilendir. Bunun için kendinizi (beğenip) temize çıkarmayın. O, (fenalıktan) sakınan kimdir, çok iyi bilendir."

Yâ Muhammed! Bu günahkârlar, benim rahmetimden, günahlarının çokluğu sebebiyle ümitlerini kesmesinler. Rabbinin ihsanı boldur. Tevbe ederek bizim huzurumuza gelerek niyaz edenleri yadigarız. Sizin Allah'ınız atanız Âdem (aleyhisselâm)'ı topraktan yarattığı zaman onun zürriyetinden geleceğinizi biliyordu. Babanız sulbünden ananızın o karanlık rahmine düşeceğinizi de biliyordu. Orda siz teşekkül ettiniz. Size can verdi. Sizin bütün hallerinizi siz yokken biliyordu.

Hanginizin itaatli, hanginizin isyancı olacağını da biliyordu. Birbirlerinizi övüp durmayın. Biz, hanginizin "sâlih" ve hanginizin "salîh değil", bunu en iyi bileniz. Hanginiz bizden korkup günahdan sakınıyor, onu da iyi biliriz. Siz kendi kendinizi ayıplayın. Sizin hanginizin tertemiz olduğunu Allah bilir. Hanginiz "olgun" hanginiz "ham" onu da yaradanınız çok iyi bilir. İnsanları yüzlerine karşı övmenin kötülüğü hususunda **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu.

"(İnsanları yüzlerine karşı) övenleri gördüğünüz zaman yüzlerine karşı toprak saçınız!" Bundan maksat onu bu davranıştan alıkoyunuz. İnsanları methetmek (övmek) üç şekilde olur:

Yüzüne karşı övmek.

Bir kimseyi bir başkasına övmek, O kimsenin de bu sözü övülen kişiye ulaştırması şeklinde olan methetme. Bu ikisi yasaktır.

Bunda gıyabî övme vardır. Söylenen sözler o kişiye ister ulaşsın, ister ulaşmasın, o kimse buna önem vermez. Çünkü sözünde abartma yoktur. Bu tür bir methetmekte mahzur yoktur. Fakat bu bahsedilenler onda yoksa veya olduğundan fazla övülüyorsa o zaman da "yalancılardan olur. Bu çeşit bir methetmeden uzak durmak gerekir.

33

"Şimdi (îmandan) dönen adamı gördün mü?"

34

"(malından) biraz (ını) verip de gerisini sert kaya gibi elinde tutan"

Velîd ibn Mugîre malından fakîre çok verirdi. Kalanı ise "sert kaya gibi" vermezler, Bütün cimriler bu tutum içinde olurlar.

35

"Gaybın ilmi onun nezdîndedir de kendisi mi görüyor?"

Onlar âhiret ahvâlinden anlıyorlar mı? "Levh-i Mahfuz"da olan yazgılarına vâkıf mıdırlar?

36

"Yoksa Musa'nın sahifelerinde olan (şûn)lardan haberdar mı edilmedi? "

37

"ve (Allah dan aldığı emri ve) vazifesini tastamam îfade eden İbrahim'in "

38

"Hakîkaten hiçbir günahkar diğerinin günah yükünü çekmez."

Bu âyet-i kerîmenin iniş sebebi şudur: Hazret-i Osman (radıyallahü anh) malını çokça Allah yoluna infâk etti. Bunu gören Velîd ibn Utbe dedi ki: "Sen malını çarçur ediyorsun, Yarın muhtaç duruma düşeceksin. Harcama." Hazret-i Osman (radıyallahü anh): "Benim günahım çoktur. Bu sarfımla günahlarıma keffâreti düşünüyorum," dedi. Velîd dedi ki: "O malının bir kısmını bana ver. Ben de senin günah yükünü üzerime alayım. Onun günahı benim omuzumda olsun. Sen de bu yükten kurtulursun," dedi. Bunun üzerine Osman ibn Affan (radıyallahü anh) ona istediği kadar malından verdi, Hak teâlâ bu yanlış alış-verişi düzeltmek için bu âyet-i kerîmeyi indirdi.

O Velîd'in gayb ilmine nüfuzu mu var ki, böyle kesin tavırlı ahkâm kesiyor, Yoksa Musa (aleyhisselâm)'a indirilen (Tevrat) ta veya İbrahim (aleyhisselâm)'a indirilen (suhuf) da mı onun lehine hüküm var? Halbuki bunlarda "bir kimsenin günahı başka bir kimseye yüklenemez." yazılıydı. O İbrahim ki görevini tam yerine getiren "ululazim" **peygamber**lerden biridir. Vefası, tam olduğu için vazifesini eksiksiz yaptı. Kuştuk vakti dört rekat namaz kılardı. Bundan dolayı da kendine "vefalı" denildi.

39

"Hakîkaten insan içip kendi çalıştığından başkası yoktur."

40

"Hakîkaten çalıştığı ilerde görülecek."

41

"Sonra buna en kâmil mükafat verilecektir."

42

"Şüphesiz ki en son gidiş ancak Rabbinedir."

Yâni, Âhirette hayır ve şer olarak kişi, dünyâda işlediğinin karşılığım görecektir. Ama az, ama çok mutlaka cezâlanacaktır. Yapılanın tam karşılığı eksiksiz görülecektir. Bu âyet-i Kerîme, her kişinin yaptığını tam göreceğine işaret etmektedir. Ancak başka bîr kişinin günah işlemesine yardım eden, ortam hazırlayan kimse de o kişinin ve kişilerin günahlarından pay sahibidir. Ama kötülüğü engellemek isteyip mâni olamayan bu vebalden kurtulur. Buraya kadar Hazret-i Musa ile Hazret-i İbrahim'in sayfalarında da geçmektedir. Kur'an onlardan hikâye yoluyla bahsediyor.

43

"Hakîkat şu: Güldüren de, ağlatan da O'dur."

44

"(Dünyâda) öldüren de (âhirette) dirilten de O'dur."

O öyle bir Allah'tır ki, cennetlikleri cennette güldürecek. Cehennemlikleri de orada ağlatacaktır. Cennettekilere nîmet ve rahatlık vererek güldürecek de O'dur. Aksine cehennemlikleri de orada binbir çeşit azapla ağlatacaktır. Dünyâda öldürüp âhirette diriltecek O'dur. Herkesi öldürüp âhirette tekrar diriltip herbirini ameline göre hesaba çekip karşılığını tastamam verecek O'dur.

45

"Hakîkaten, erkek ve dişi iki çifti O yarattı."

46

"Menîden (rahme) döküldüğü zaman"

47

"Şüphesiz ki (ölümden sonra) tekrar diriltmek de ona aittir."

O öyle kudretli bir Allahtır ki, bir damla "erlik suyundan" hem erkek hem dişi yaratır. Ölümünden sonra insanı diriltmeye de gücü yeten ancak O'dur. İnsanı yoktan var eden Allah'ın ikinci defa onu tekrar diriltmesi normaldir. Bu âyet-i kerîme bunu ispat ediyor.

Mevcut bir şey yok olmaz. Ancak şekil değiştirir. Onu yaratmak ise daha kolaydır.

48

"Hakikat şu: (İnsanları) başkalarına muhtaç olmaktan O kurtardı. Ve O, sermâye sahibi kıldı."

49

"Hakîkat şu: Şi'râ yıldızının Rabbi de O."

O öyle zengin bir Allah'dır ki kime dilerse kat kat elbise, ev, bağ ve bahçe vererek zengin eder. Cezvâ yıldızından sonra doğan ve parlak bir yıldız olan, **İbn Abbas**'ın dediğine göre, Huzaalıların taptıkları "Şi'râ'yı yaratan da O'dur. O, bir yaratıktır. Mâbutluğa lâyık değildir. Allah onu yok olmak için yaratmıştır. Yokolacak olan da hâlık olamaz. Herşeyin Yaratıcısı benim. Ölümsüz varlık benim! Herşeyle herşeyin arasını Kıyamet günü açacak ve yalnız hükmü geçecek olan da benim!

Onları korkutarak şöyle buyurdu:

50

"Hakikat şu: Evvelki Âd'ı O helak etti."

51

"Semûd'u da. Öyle ki (onlardan hiçbirini) bırakmadı."

52

"Daha evvel Nûh kavmini de (O helak etti). Çünkü bunlar çok zâlim ve çok azgın (insan) ların tâ kendileri idi."

53

"(Lût kavminin) altı üstüne gelen kasabalarını da o kaldırıp yere çarptı da."

Hûd (aleyhisselâm)'in kavmi azgın Adlıları yok eden O'dur. Onlardan sonra da bir Âd kavmi geldiği için bunlara "birinci Âd" denildi. Salih (aleyhisselâm)' in kavmi Semûd'u da yok eden O' dur. Onlardan bir kişi bile kalmadı. Bunlardan önce geçen Nûh kavmini de helak eyledi. Bunlar daha katı sapıklık içinde idiler. Zîra Hazret-i

Nûh onların arasında (950) yıl kaldı. Kendilerini hak dîne davet etti. Bîr kişi bile ona inanmadı. Üstelik çocuklarına "biz ölür, siz kalırsanız sakınola onun dinine girmeyiniz," diye öğütlerlerdi, vasiyyet ederlerdi. Mü'tefika, Lût kavmidir. Bunlar da azgın cinsî sapıktılar. Allah'ın gazabını üzerlerine çektiler. Allah Cebrail (aleyhisselâm)'a emretti. O da kanatlan üstüne aldı ve göklere çıkardı, tersyüz yere hızla bıraktı. Düşünce param parça oldular!

54

"Onlara giydirdiğini giydirdi."

55

"Şimdi (ey insan) Rabbinin nimetlerinden hangisi hakkında şüphe edersin?"

Yâni o azgın cinsî sapık Lûtilerin üzerine taş yağdırdık. Onların helaki taşla oldu. Fakat mü'minleri kurtardık. Ey insanoğlu! Rabbinin hangi nîmetini "bu Onun verdiği nîmet değil" diye inkâr edebilirsin? Her nimetin şükrünü yerine getiremezsiniz. Yaptığınız kulluk ve ibâdet nimetler yanında "devede kulak" bile değildir.

56

"İşte bu (zât) da (Allah'ın azabından) korkutan evvelki (**peygamber**) lerden (sonuncusu olmak üzere aynı şeyle) korkutucu (bir **peygamber**) dir."

57

"Yaklaşan yaklaşdı."

58

"Onu Allah'tan başka açığa çıkaracak yoktur."

Bu Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'i size korkutucu olarak gönderdik. Nitekim yolumuzdan sapan, azgın ve taşkın kavimlerini de Nûh, Hûd, Musa, İbrahim ve diğerleri (Hepsine selâm olsun) müthiş azabımızla korkutmuşlardı. Davete uymayan hepsini yerlebir ettik. Muhammed bizden size bir korkutucudur! Dediğine uyarsanız yokolmaktan kendinizi kurtarırsınız, Değilse, yolundan

gitmeye can attığınız öbürlerinin uğradığı âkibete uğrarsınız. O vaadettiğimiz Kıyametin kopması yakındır. Kimse onun vaktini bilemez.

59

"Şimdi siz bu söze mi şaşıyorsunuz?"

60

"Ve gülüyorsunuz? (Günahlarınıza) ağlamıyorsunuz?"

61

"Siz gâfîl, oyuna meclûb adamalarsınız."

62

"Haydi (Allah'a) secde edin. (Ona) kulluk edin."

Siz Kur'an'ı işitir, sonra gülüşür müsünüz? Onun âyetlerini işittiğiniz halde ağlamaz mısınız? Halbuki siz, Kur'anı duyunca alay ediyorsunuz. Bu, bir gaflettir. Bunu terkedin. Yalnız Allah'a secde ediniz. Onun birliğini kabulleniniz. Yoksa bâtıl işlerle uğraşmanızdan, inkârınızdan dolayı siz de helak olursunuz. Kur'an'ı işittiği halde gereken saygıyı göstermeyen, buyruklarına uymayan kimseler de -eski batan kavimlerin özelliklerini taşıdıkları için- helak olurlar.

İkrime'nin **İbn Abbas**'dan rivayetine göre o şöyle dedi, Müşrikler Kur'an'ı işittikleri halde şarkı, türkü söylüyorlar ve oynuyorlardı." Şâ'bî'den rivayete göre o şöyle dedi: "Bu sûrenin bitiminde **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) secde etti. Mü'minler de secde ettiler. Müşrikler de (putlarına niyet ederek) secde ettiler. İnsanlar ve cinler de secde ettiler."

KAMER SÛRESİ

Mekke'de nazil olmuştur. Ellibeş âyettir.

1

"Saat yaklaştı. Ay (ikiye) ayrıldı."

Allah'ın Rasûlü (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekkeli "müşrikleri" (inançsızları) İslâm'a davet etti. Onlar da "sen hak **peygamber** isen bize mucizeler göster. Her **peygamber** bunu göstermiştir. Sen de mucize göster, sonra inanalım," dediler. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "Ne göstermemi istiyorsunuz?" dedi. Onlar: "Eğer sen hak **peygamber** isen bedir halinde olan Ayı ikiye böl. Bir parçası yere insin. Görelim. Sonra da göğe çıksın ve bütünleşsin," dediler. Allah'ın Rasûlü (sallallahü aleyhi ve sellem) bunun üzerine yüce Allah'a niyaz etti, dua eyledi. Allah'tan vahy geldi. Denildi ki "Yâ Muhammed! Bunu senden istiyeceklerini biz önceden biliyorduk. Senin işaret etmen, Bizim de iki parçaya ayırmamız da önceden takdir olunmuştur."

Mekke kâfirleri heyecanla toplandılar. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Ay'a parmağıyla bir şeyi kesercesine bir işaret etti. Ay ileri, geri bir hareketlilik gösterdi. Ortasından ikiye ayrıldı. Cübeyr İbn Mut'ım der ki: "Biz de **Rasûlullah**la beraberdik. Ay iki parçaya ayrıldı. Hepsi yere indi. Yarısı da Hıra dağının bir yanına, yarısı da öbür yanına indi. Dağ ikisinin ortasında kaldı. Sonra da tekrar göğe çıktı. Bütünleşti. Sanki hiç bölünmemiş gibi eski hâline döndü. Bizi aydınlatmaya başladı. Sanki gülümsüyordu.

Mekkeli "müşrikler" (inançsızlar) bu apaçık mucizeyi gördüler. Sâdece: "Bu Muhammed bir sihirbaz ki benzeri görülmemiştir," dîyebildiler. Mel'un Ebû Cehil dedi ki: "Etrafa adamlar gönderelim. Bizden başka

(Ay)'ın ikiye ayrıldığını gören var mı? Şâyet, başka yerden parçalı olarak görülmediyse bizi Muhammed demek ki büyülemiş!" Bunun üzerine sağa-sola, çöle adamlar gönderdiler. Her taraftan aynı haber geldi: Falan gece, filan vakit biz Ayı iki parça halinde gördük, yere ikisi de indi. Sonra da göğe çıktı ve bütünleşti. Yine inanmadılar: "Demek ki Muhammed'in sihiri bütün âlemi büyüleyecek çapta kuvvetliymiş, diyebildiler. İnkarları büsbütün ortaya çıktı.

2

"Onlar bir mucize görürlerse yüz çevirirler. Ve kuvvetli bir büyüdür, derler."

3

"(peygamberi) tekzîb ettiler (yalanladılar). Hevâ (ve heves)lerine uydular..."

Kıyamet yaklaştı. Ay ikiye ayrıldı. Çünkü Rasûl (sallallahü aleyhi ve sellem) geldi. Kendisinden sonra bir **peygamber** gelmemesi bakımından onun gelişi Kıyametin yaklaştığının alâmetidir. Ay'ın parçalanması da bir başka alâmet. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in gelişi Allah'ın âyetlerinden bir canlı âyettir. Kâfirler bu **peygamber**den yüz çevirdiler.

Hiçbir şeyin gerçeğini araştırmazlar. Düşünmeden peşin hükümle "küfür yobazlığı katılığı" ile inkâr ederler. Bütün âleme etkili bir sihirdir, derler. Bunlara rağmen "bizim âyetlerimizi, Rasûlümüzü, Kıyametin kopacağını" yalanladılar. Nefislerine uydular. Hiçbir şeye güç yetiremeyen o putlara tapmayı bırakmadılar.

Ve şöyle buyurdu Rabbimiz:

"Halbuki (hayır ve şer) her iş gayeye bağlıdır."

Allah'ın buyurduğu her kelâmın derin bir anlamı vardır. Bu da ya dünyâda gerçekleşecektir. Veya âhirette meydana gelecektir. Cennetliklere yaptıklarının karşılığı "Cennet ve Cemâlullah" olarak verilecektir. Cehennemlikler de yaptıklarının karşılığını "türlü azaplar şeklinde" ebedî olarak göreceklerdir.

4

"Yemin olsun ki onlara vazgeçilecek nice mühim haberler gelmiştir "

5

"ki (herbiri) gayesine ermiş bir hikmet (ve ibret) dir. Fakat (onları) tehdit eden (bütün bu hâdise)ler asla fayda vermiyor."

Bu Mekkelilere geçmiş ümmetlerin hallerinden anlat. Vaazu nasihat eyle. Onları "şirkten" (Allah'a ortak koşmaktan), isyandan

sakındır. Bu Kur'an "hikmetlerle" (özlü sözlerle) doludur. Gerçi onlar Kur'an'dan ve hikmetten (özlü sözden) ders almazlar.

"Mü'minler" (Müslümanlar) bu soysuzlardan uzak durmalılar.

6

"O halde (Habîbim) onlardan yüz çevir. O davet edicinin (misli) görülmemiş, tanınmamış bir şeye davet edeceği gün."

7

"Gözleri "zelil" (küçük) ve hakir" (değersiz) (dönmüş) olarak, (hepsi de) çıvgın (ve yaygın) çekirgeler gibi, kabirler(in) den çıkacaklar."

8

"O davet ediciye (boyunlarını uzatıp) koşarak. (İçlerinden) kâfir olarak (öyle) diyecek (ler): "Bu çok "sarp" (güç) bir gün."

Yâ Muhammed! Haberlerimizi seninle bildirdik. Ama sana uymadılar. Bu, aleyhlerine bir delildir. Bunları, kıyamete dek, İsrafil'in sûruna üfleyinceye dek, bırak. O ise her an emir bekliyor. Beydü'l Makdis'de bir kayanın üstünde beklediği rivayet edilmiştir, Bunları davet etmen sonunda senin heybetinden ve korkularından sana nefretleri artar. Gözleri, bilhassa Sûr'a üfürülünce, faltaşı gibi açılacak, yürümeye mecalleri kalmayacaktır. Kabirlerinden mâdenlerin çıkması gibi çıkacaklar.

Bölük bölük gâh o yana gâh bu yana gidip gelecekler. Birbirlerine girecekler. Belli bir yöne gidemeyecekler. Tam bir panik! Kabirlerinden çıkanların (40) yıl veya yüz yıl bekleyecekleri haberde yani hadiste geçer. Bu müddet içinde hiçbir şey yapamazlar. Bu bekleme o kadar canlarına tâk eder ki: "Cehennem de olsa biz burdan bir yere gidelim! Bu zahmetten yeter ki kurtulalım," derler.

O vakit onlar kendisinden sur'atle kaçtıkları kişinin İsrafil (aleyhisselâm) olduğunu sanırlar. Böylece kurtulacaklarını umarlar. Halbuki o sığındıkları yer; hiçbir kimsenin takat getiremeyeceği müthiş korkulu ve heybetli cehennemdir!...

9

"Onlardan evvel Nüh kavmi tekzîb etti. Onlar kulumuzu yalancı saymakta ısrar ettiler. Mecnûn' dediler. O (davetten cebren) vazgeçirilmişti."

10

"Nihayet o da Rabbine "Ben hakikaten mağlûbum. Artık (benim) İntikam(ımı) sen al diye duâ etti."

Yâ Mûhammed! Bunların seni yalanlamalarına gönlün daralmasın. Onlardan önce kulumuz Nûh (aleyhisselâm)'ı da kavmi yalanlamışlardı. Ona "deli" dediler. Böyle demekle de bırakmadılar. Üzerine yürüyüp gürültü yapıp çok bunalttılar. O da bu çaresizlikte bize (Allah'a) beddua niyetiyle sığındı, yalvardı: "Allah'ım! Bunlar bana galip oldular. Kahhâr olarak bana yardım eyle. Bunlara azap ver," dedi. Biz de onun duasını kabul ettik, İsteğini verdik.

11

"Bunun üzerine biz de şarıl şarıl dökülen bir suya gök kapılarını açtık."

12

"Yeri de kaynaklar hâlinde fışkırttık da (her iki) su (ezelde) takdir edilmiş bir emir üzerinde birleşiverdi."

Göklerin kapısını açtık, O "bardaktan boşanırcasma" yağmuru indirdik. Üstelik yerlerden de gözeler açtık, akıttık. Yer suyu ile gök suyu birbirine karıştı. Bu, bizim ezelî takdirimiz cümlesindendir.

13

"Onu (Nuh'u) levhalar ve mıhlarla yapılmış (gemiye) yükledik."

14

"Ki (o gemi hakkında) nankörlük edilmiş bulunan (o zât)a bir mükâfat olmak üzere, bizim gözlerimiz önünde akıp gidiyordu."

Biz, kulumuz Nuh'u ve mü'minleri tahtalarla, mıhlarla yapılmış gemi ile yürüttük.

Dediler ki, bu gemi (sâc) ağacından yapıldı. Kimisi de (gauz) ağacındandır, dedi. O, bizim inayetimizle nezâretimizle yapıldı. Su üzerinde de yürüdü. Onu incittikleri için kurtardık. Bu onların cezaları idi. Hak teâlâ'nın sünneti budur. Dostlarını inciteni ya dünyâda veya âhirette kahreyler. Zîra dost dostun incitilmesini istemez. Onun intikamını alır, Allah'ın düşmanlarının dostlarını inciltmeleri hayret verici değil. Fakat acâib olan şu: Müstümanız dedikleri halde Allah'ı seven ve Allah'ın da sevdiği kulları incitenlerin hâlidir. Allah o gerçek dostların hakkını o yalancı (müslümanız diyen) dostlardan alacaktır.

15

"Yemin olsun ki biz bunu (gemiyi) bir âyet olarak bırakmışızdır. O halde bir düşünüp ibret alan var mı?"

16

"İşte benim azabım ve tehditlerim nice imiş (düşünün)."

17

"Yemin olsun ki biz Kur'ân'ı düşünmek için kolaylaştırmışızdır. O halde bir düşünen var mı?"

Biz o gemiyi sonra gelenlerin ibret almaları için bıraktık. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın dünyayı teşriflerinde o gemiden bir kısım kalıntılar Cûdi dağında bulunuyordu. Bizim büyüklüğümüzü ve essiz kudretimizi anlasınlar diye biz onu örnek olarak bıraktık. **Peygamber**inizi yalanlayanların akıbetleri işte budur! Böylece ders alıp îman etsinler diledik.

Ayrıca biz bu Kur'ân'ı onların dilleri olan Arapça olarak indirdik. İnkâra bahaneleri kalmasın diye. Anlamalarını ve ezberlemelerini murat ettik. Kolaylaştırdık, Onun öğüdünü dinleyip de kurtulmayan hiçbir kimse yoktur. **Hasan-ı Basrî** (radıyallahü anh) **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle buyurduğunu nakleder:

"Allah Kur'ân'i kolay kılmasaydı hiçbir dil Kur'an'ı okuyamaz, hiçbir hafız da Kur'an'ı ezberleyemezdi!"

18

"Âd (kavmi de) tekzîb etti. İşte benim azabım ve tehditlerim nice imiş (düşünün)."

19

"Çünkü biz (haklarında) uğursuz (ve uğursuzluğu) sürekli bir günde onların üstüne çok gürültülü bir fırtına gönderdik."

20

"(Öyle ki) insanları, sanki onlar köklerinden sökülmüş hurma kütükleri imiş gibi, tâ temelinden kopar(ıp helak e)diyordu."

21

"İşte benim azabım ve tehditlerim nice imiş (düşünün)."

Âd kavmi de **peygamber**leri (Hûd (Aleyhisselam)'ı yalanladılar. Görün benim azabım ve korkutmam nasılmış? Onlara herşeyi yerle bir eden bir fırtınayı gönderdik. O gün onlar için "Uğursuz bir gün" oldu. O rüzgar 7 gece 8 gündüz esti.

Böylece ruhlarını bedenlerinden ayırdık. Azalarını o yel yaktı kavurdu. Kökünden sökülmüş hurma ağacı gibi yapü. Yüzüstü düştüler. Onların boyları "oniki zira" veya bir rivayette "yetmiş zira" idi. Bu bakımdan hurma ağacına benzetilmiş. Hazret-i Hûd (Aleyhisselam) bu sarsıcı rüzgârın geleceğini kavmine haber verdi. Fakat onlar ders almadılar. Bilâkis alay ettiler. Gülüştüler. Bir sahraya çıktılar. Dizlerine kadar kuma gömüldüler. Sonra da Hazret-i Hûd (Aleyhisselam)'a: "O rüzgâra söyle! Gelsin bizi burdan söküp çıkarsın," dediler. Yüce Allah rüzgâra emretti. O da yerin altına girdi. Hepsini birden havaya kaldırmadan ibret için iki kişiyi kaldırıp birbirine vurup yere hızlıca bırakıverdi. Kalanları da bu manzarayı seyrediyorlardı. Buna rağmen küfürlerinden dönmediler." Bu kısmî helâktan ders almayınca hepsini topyekûn -tozu-toprağa katarak- yerlerinden alıp havalandırarak bırakıyordu. Hepsi toprak altında günlerce kaldılar. Hemen ölmediler. Günlerce toprak altından iniltileri geliyordu...

22

"Yemin olsun ki biz Kur'an'ı düşünmek için kolaylaştırmışızdır. O halde var mı bir düşünen?"

Yukarda aynı âyet-i kerîmenin anlamı ve tefsîri geçti. Tekrara gerek görmedik.

23

"Semûd (kavmi, kendilerini azapla) korkutan (emir) leri yalan saydı(lar) da,"

24

"Biz(im cinsimiz)den bir tek insana, ona mı tâbi olacağız? Bu takdirde biz muhakkak ki bir sapıklık ve delilik içinde (kalmış oluruz), dediler."

25

"Bizim aramızdan vahiy ona mı verildi?"

26

«Hayır, o, şımarık, aşın bir yalancıdır. Şımarık, aşırı yalancı kim mi, yarın bilecekler onlar.»

27

«Hakîkat, biz onlara, bir imtihan olmak üzere, o dişi deveyi gönderenleriz. Onları gözetle ve (ezâlarına) sabret.»

Yâ Muhammed! Semûd kavmi de **peygamber**leri sâlih (Aleyhisselam)'ı yalanladılar. Dediler ki: Bu adam bizden biridir. Bizim gibi bir adama, mı uyacağız?! Biz atalarımızı bırakarak bu yaratığa uyarsak, onun sözünü tutarsak açık bir hata, hatta sapıklık içinde olmuş sayılırız. İçimizde nice gözde adamlar, zenginler var iken, bunlardan birine **peygamber**liğin verilmeyişi, onun Allah üzerine bir iftirasıdır. Bu Sâlih yalancıdır. Ululanan biridir. Halbuki yalancı onlardır. Sâlih doğru sözlüdür. Kıyamette anlayacaklar.

28

"Bir de suyun her halde aralarında taksimli olduğunu kendilerine haber ver. Her su nöbetinde (sahibi) hazır (bulunsun dedik)."

29

"Binnetîce, arkadaşlarını çağırdılar, O da (kılıca) sarılarak (deveyi) kesti."

30

"İşte benim azabım ve (bundan evvel) tehditlerim nice imiş (düşünün)."

Sâlih (Aleyhisselam)'ın kavmi, ondan hak **peygamber** olduğuna bir delil, âyet getirmesini istediler: Kayadan bir deve çıkarsın. Hazret-i Sâlih (Aleyhisselam) **Allahü teâlâ**'ya yalvanp yakardı. Yüce Allah da ona vahyederek buyurdu ki: "Ya Sâlih! Biz onlara kayadan deveyi çıkarırız. Fakat bu deve onlar için bir imtihan olur. Bu imtihanı başaramayacakları için bu yüzden helak olurlar. Sen biraz daha onların zahmetlerine katlanıver. Sonlarını göreceksin. Bu deve onların içtikleri suya ortak olur. Nöbetleşe suyu içecekler. Kimse öbürünün nöbetinde suyu içmeyecek. Yüce Allah bu deveyi o kayadan çıkardı. Suya ortak oldular.

Onlar bunu doğru bulmadılar. O deveyi öldürmeyi plânladılar. İki zalim, fâsık (Mvsds/ve Kufâr bin Salif) deveyi öldürdüler. Hem de kaçınca okla vurup öldürdüler. Ve benim azabım niceymîş görsünler! Taberâni'nin rivayetine göre **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) "geçmiş ümmetlerin en betbahtı" buyur-

31

"Çünkü biz onların üzerine korkunç bir ses gönderdik de hayvan ağılına konan kuru çalıçırpı ve otlar gibi oluverdiler."

32

"Yemin olsun ki biz Kur'ân'ı düşünmek için kolaylaştırmışladır. O halde bir düşünen var mı?"

Biz onlara Cebrail (Aleyhisselam)'ı gönderdik. Gitti ve müthiş bir avazla bağırdı. Sesin şiddetinden birden darmadağın oldular. Yâ Muhammed! Bu Kur'ân'ı senin kavmine öğüt vermek için gönderdik. Ama kim ibret alır!

"Lût kavmi (kendilerini azâb ile) korkutan (emir)leri yalan saydılar. Biz onlara taş (yağdıran bir fırtına) gönderdik. (Helak ettik).

Lûtun ailesi müstesna. Onları, tarafımızdan bir nîmet olarak bir seher vakti kurtardık. İşte şükredenleri biz böyle mükâfatlandırırız."

33

"O Lût kavmi de **peygamber**imizi yalanladılar. Bizim birliğimizi kabullenip ona inanmadılar."

34

"Onların üzerine taş yağdırdık. Ancak Lût (Aleyhisselam)' in kızları ve inananları kurtardık. Bu seher vakti kurtarmamız"

35

"onlar için bir ihsan, nîmet idi. Şükreden kulları yalandan saklar ki Âhirette küfredenler ile azap görmemeleri için."

36

"Yemin olsun ki (Lût) onlara (kendilerini) azap ile yakalayacağımızı da haber vermişti. Fakat onlar bu korkutmaları şüphe ile tekzip ettiler."

37

"Yemin olsun ki onlar misafirlerine (bile) kötülük yapmayı kasdetmişlerdi. Biz de gözlerini silme kör ediverdik. İşte (dedik), azabımı ve tehditlerimi(n akıbetini) tadın."

38

"Yemin olsun ki onlara bir sabah, (yakalarını) asla bırakmayacak olan bir azap baskın yaptı."

39

"İşte tadın benim azabımı ve tehditlerimi (n akıbetini)."

Lût, kavmini bizim azabımızla korkuttu. Onlar ise onu yalanladılar. Azabımızın gelmesinden şüphe ettiler. O melekleri Cebrail'in başkanlığında helak etmeye gönderdik. Lût (Aleyhisselam)' in evine konuk oldular. O azgın kavmi geldiler. Lût (Aleyhisselam)' dan konuklarını istediler. Hemen Cebrail'e emrettik. Kanadı ile yüzlerini sıvadı. Hepsinin gözlerini kör ettik. Korkutucu azabı onlara tattırdık. Sabah vaktinde onlara o azap geldi

ve kapladı. Cebrail, şehirleri, dağları, yerleri koparıp havaya kaldırdı. Baş aşağı çevirip ansızın bırakıverdi. Ânında yok oldular. Âhirette de azap var. Bu dünya azabı da kıyamete dek sürecek. Cehennemde zebânîler "Allah sizi dünyada bu azap ile korkutmadı mı? Ama siz bu günün geleceğini inkâr etmiştiniz. Şimdi ise yaptıklarınıza karşılık tadın azabı" derler.

40

"Yemin olsun ki biz Kur'ân'ı düşünmek için kolaylaştırmışızdır. O halde var mı düşünen?"

41

"Yemin olsun ki firavun hanedanına da tehditler gelmiştir."

42

"Onlar bizim âyetlerimizin hepsini tekzip ettiler. Biz de kendilerini çok kuvvetli, kudretli bir yakalayışla yakaladık."

43

" (Ey Kureyş), sizin kâfirleriniz (bütün) bunlardan daha mı hayırlıdır? Yoksa (semavî) kitaplarda sizin için bir berât mı var?"

O Firavuna, Hazret-i Musa ile Hazret-i Harun (ikisine de selâm olsun) korkutucu geldiler. Onlara verdiğimiz dokuz âyetin hepsini inkâr ettiler, yalanladılar. Böylece bizim azabımıza müstehâk oldular. Hem de Allah'ın "intikam" İsmiyle tecellî eden azabı kendine ve Rasûllerine itaat etmeyenlerden intikamını alır.

Yüce Allah Mekkeli kâfirleri tehdit ederek buyurdu ki: Sizin bedenininiz, bahsettiğimiz kişilerin bedeninden daha mı şiddetli, ağırdır? Sizi de yok etmeğe muktedirdir. Sizin azaptan kurtulmağa bir berâtınız mı var? Bu, onların kısır döngü zardandır.

44

"Yoksa onlar (Biz (**peygamber**lerden) intikamı almaya muktedir bir cemiyetiz) mi diyorlar?"

45

"Yakında o cemiyet bozulacak, onlar arkalarını dönüp kaçacaklardır."

46

"Daha doğrusu onlara vaad olunan asıl (azabın) vakti, o saattir. O saat (in azabı) daha belâlı, daha acıdır."

Yoksa bunlar, biz biribirimize kenetlenerek gelecek azâbı zararsız savabiliriz mi sanıyorlar?! Kimse bize galip olamaz. Hak teâlâ buyurdu ki: Onların cemiyetleri Bedir gününde dağılıp bozguna uğrayacaklar. Dağıldılar, kaçtılar.

Hazret-i Ömer: "Bu âyet-i kerîme geldi. Ben hangi anlama geldiğini anlamadım. Fakat Bedir gününde **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) bu âyeti okudu ve okunu gerdi, düşmana fırlattı. O gün gerisin geriye dönüp kaçtıkları zaman ancak anladık", dedi. Allah buyurdu ki: Biz bunları yalnız dünya azabıyla bırakmayız, kıyamet günü hepsini bir yere toplarız. O azap ise daha büyük ve daha acıdır.

47

"Şüphe yok ki günahkârlar (dünyada) sapıklık ve (âhirette) çılgın ateşler içindedirler."

48

"O gün onlar yüzleri üstü ateşte sürüklenirler. (Onlara) Tadın cehennemin dokunuşunu denilir."

49

"Şüphesiz ki biz herşeyi bir takdir ile yarattık."

50

"Ve bizim emrimiz (başka dağil) birdir. Bir göz kırpması gibi (süratli) dir."

dermekten bu mücrim kâfirler dünyâda katı sapıklık içindedirler.

Âhirette de yakıcı cehennem işkencesi içinde olacaklardır. Cehennem zebanileri onları yüzükoyun içeri atacaklar. Ve: "Dünyada

inkâr ettiniz. Bundan hareketle her türlü hevaî ve nefsanî işleri doludizgin yaptınız. Şimdi hepsinin karşılığı olarak tadın azabı" derler. Hak teâlâ'nın yarattığı her şey bir uyum ve ahenk içindedir. "Herşeyi biz bir takdir içinde yarattık" âyet-i kerîmesinin Muhammed ibn Kaab'a göre Kaderîcileri reddetmek için inmiştir. Bunlar "Herkes kendi kaderini çizer. Allah'ın kudretinin yapılanda yeri yoktur, derler. Böylece inkâr etmiş olurlar. Kıyamet günü onlar da cehennemdedirler. Güçlerinin hiçbir şeye yaramadığını ancak o gün anlayacaklar. Bütün kullarımızın fiillerinin (kudretini) yaratan biziz. Yapan ise onlar. **İbn Abbas** (radıyallahü anh): "Bu âyette yüce Allah kullara, varlıklara rızkı veren Allah'dır, demektir" der. Bu dünyanın sonu (ol!) denir, o da (Oluverir!) Bu, "göz açmaktan ve kapamaktan daha hızlı" olacak.

51

"Yemin olsun ki biz, sizin benzerlerinizi helak etmişizdir. O halde bir düşünen var mı?"

52

"Bununla beraber işledikleri herşey defterlerde (kayıtlı) dır."

53

"Küçük-büyük herşey yazılıdır."

Biz sizi ve benzerinizi helak eyledik. **Peygamber**lerini yalanlayan bir kimse bundan acaba ibret alır mı? Bunlar haktır. Cezalarına müstehaktıriar, diye düşünüp îmana geleniniz pek görülmemiştir.

Onlar ne yaparlarsa yanlarına kâr kalacağını sanmasınlar. Ne isterler, ne söylerler ise kitapda yazılıdır. Büyük-küçük ne varsa "Levh-i Mahfûz"da bilgimiz dahilindedir.

Ve şimdi de cennetlikleri müjdelemek üzere yüce Rabbimiz şöyle buyurur;

54

"Şüphesiz ki takva sahipleri cennetlerde, ırmaklar (kenarların) da,"

55

"Hak meclisinde (ve) kudret sahibi, mülkü çok yüce olan (Allah)' in yanındadırlar."

Sirkten, çirkinlik tasıvan günahlardan, küçük günahlardan bile sakınan kimseler cennette bahçelerde-ırmakların kenarlarında-şerefle, ikramlanırlar. O ulu hazretin komşuluğunda nimetler içindedirler. Bu sonsuz mutluluğu kazanabilmek için dünyâda nefîslerine meşrû olanlarla yetinerek hâkim oldular. Helâka götüren sebeplerden şuurluca sakındılar. Azaba götüren günahları âdet edinmediler. Her iş ve amellerinde ihlâsı ölçü aldılar.

RAHMAN SURESİ

Mekke'de nazil olmuştur. Yetmişsekiz âyettir.

1

"Çok merhamet edici (Allah)"

2

"Kur'an'ı O öğretti."

Allahü teâlâ bu âyeti indirince Mekkeliler; "Biz Rahmanı bilmeyiz. Ona secde etmeyiz. Ancak Müseylemetü'l-Kezzâb'ı tanırız", dediler. Bunun üzerine Allah, zâtını buradaki gibi tanıttı.

3

"İnsanı O yarattı."

4

"Ona beyanı (konuşmayı) öğretti."

Sizin inkâr ettiğiniz Rahman sıfatlı Allah, Kur'an'ı Cebrail ile Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e indirendir. Cebrail'in okuduğu Kur'an'ı **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) da ümmetine ve Ashabına okudu. Onlar da dünya ve ahretlerini mâmur etmek için okurlar, anlarlar. Rahman insanoğlunu yaratandır. Onları diğer canlılardan ayıran "konuşma" özelliği ile ayırdı. Boy-pos güzel surat, akıl-idrâk bakımından da onları üstün kıldı.

5

"Güneş de, ay da hesapladır."

Ay ve Güneşin menzilleri var, felekleri var. Onlardaki seyri belli bir miktar ve hesapladır. Bu, şaşmaz bir ölçüdür. Yılların, ayların ve günlerin hep bir hesabı var. Her iş bu zaman dilimlerine göre ayarlanır.

6

"Sapı olmayan nebat da, ağaç da (Ona) secde ederler."

Yıldızlar, ağaçlar da Allah'a secde ederler. Buradaki "en-necmü" kelimesi "kavun-karpuz, hıyar-kabak gibi dal-budak salmayan nebatlara" denir Dal-budak salan ve gölgesi olan ağaçlar da sabah-akşam Allah'ı tesbîh ederler. Nitekim başka âyet-i kerimede

"Her şey hamdile Onu tesbîh eder. Fakat siz onların tesbihini anlayamazsınız," buyrulmuştur. Mücâhid (radıyallahü anh) İse şöyle yorumlamıştır: "Göklerin yıldızlan ve yerlerin ağaçlan sabah-akşam Allah'a secde ederler." Veya bütün varlıklar "hal diliyle" Allah'ı anarlar demektir. Yukardaki âyet-i kerime de buna işaret ediyor.

7

"Gök(e gelince) onu da (Allah) yükseltti. Bir de mizanı koydu,"

8

"tartıda haksızlık etmeyin."

9

"Ve teraziyi adaletle doğrultun. Tartılanı eksik yapmayın diye."

Yüce Allah gökleri yerlerden beşyüz yıllık bir mesafe yukarıda yarattı. Terâziyi Hazret-i Nûh zamanında indirdi. Onunla insanlar tartılacak şeyleri tartsınlar ve birbirlerine haksızlık etmesinler diledi. Alacağını ağırca tartıp, vereceğini hafif tartmasınlar diye. Sözlerini de ölçülü sarfetsinler diledi. Bâdl-/alan gıybet sözler söylemesinler. Utanmak ve korkmaktan dolayı doğru sözü konuşmaktan çekinmesinler. İhtiyaç kadar konuşsunlar. Fuzûlî-boş konuşmasınlar. Bunlar yerine (.....) duâsını okusunlar. Anlamı: "Allah'ı her

noksanlıktan uzak biliriz. Her çeşit övgü Allah'adır. Allah'tan başka (gerçek) ilâh yoktur."

10

"Yer(e gelince:) Onu da bütün yaratıklar(ın faydası) için alçalttı."

11

"Ki onda (türlü) meyveler, tomurcukta hurma ağaçları,"

12

"samanlı taneler, hoş kokulu nebat(lar) vardır."

13

"O halde (ey insan ve cin) Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

O, Rahman sıfatıyla yeri gezmeye, çalışmaya uygun halde yayıverdi. Ve yine yerden çeşitli, türlü meyvâlar yaraüverdi. Çok lezzetli yüce ağaçlı hurmayı da yarattı. Her biri başka tatta taneler bitirdi. Taneleri insana gıda olur. Saman, arpa yulaf da hayvanlara yiyecektir. Buğday, darı, baklagiller, vb.. ise insanın faydasınadır. Ve hoş kokulu bitkiler de yarattı. Böylece daha başka şekilde nîmetlensinler istedi. İnsan ve cin topluluğuna hitap ederek: "Rabbinizin hangi nimetlerini inkâr edersiniz?" buyurdu. "Allah'tan değil, diyebilir misiniz?" "Âlâ" (bütün nimetler) demektir. Mal cinsinden olan hizmetkârlara (hizmeti bakımından böyledir) ve altın-gümüş gibi şeylere de bu ad verilir.

Ayrıca belâ ve musibetleri kaldıran, rahatlık veren keyfiyete de denir. Sık sık bu âyet-i kerîme tekrar edilecek.

14

"O, insanı bardak gibi kupkuru bir balçıktan yarattı."

15

"İblisi de yalın bir ateşten yarattı."

16

"O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Âdem (aleyhisselâm)'ı ses veren balçıktan yarattı. Cinlerin atası (İblîs'i) ise "dumansız bir alevden" yarattı. Gökten aşağı bir yufka bulut ile gök arasında bir ateş var. Yıldırım bundan çıkar. Arada bir perde var gibi göğe yakındır. Ey âdemoğlu! Allah hepinizi bir nefisten yarattı. O, Âdemdir. Ey cinler topluluğu! Allah sizin cümlenizi bir nefisten yarattı. O, iblisdir. Siz, bunların hangisinin Allahtan olmadığını söylersiniz?

17

"O, hem iki doğunun Rabbi, hem de iki batının Rabbidir."

18

"O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Ayın-güneşin, yazın-kışın Rabbidir, Bunun anlamı: Ey insanlar ve cinler! Siz ister doğuda olun, ister batıda olun, hepsi Onun mülküdür. Yedi kat gökleri sizin emrinize veren O'dur. Sizi yaratıp her işinizde yardımcınız olan Allah'dır. Buna göre Onun hangi nimetlerini inkâr edebilirsiniz?

19

"İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir."

20

"(Böyle iken) aralarında yek diğerine tecavüz etmeye mâni bîr perde vardır."

21

"O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Biri acı, öbürü tatlı su olan iki denizi yarattı. Bir arada olduğu halde birbirlerine karışmıyor! Aralarında gözle görülmeyecek bir engel yarattı. Bunda düşünen beyinler için büyük ibret vardır. Kimileri de, ortada hiçbir mâni olmadığı halde **Allahü teâlâ**, sırf kudretini böyle de göstermek için bu iki tatlı-acı suyu birleştirmiştir, derler. Bu denizleri sizin yararlanmanız için yarattı, Size bundan görülmemiş, hayret veren hikmetler verdi, gösterdi. Böylece Onun kudretinin neleri kuşattığını bilelim diye. Ayrıca Ona Tevhîd

yönünden daha derin inanalım istedi. Bütün bu ibretlere ve hikmetlere rağmen siz Rabbinizin hangi nimetlerinin Ondan, Onun kudretinden olmadığını söyleyebilirsiniz?

22

"O iki (deniz) den (büyük-küçük) inci ve mercan çıkar."

23

"(Buna rağmen) siz Rabbinizin nimetlerinin hangisini yalan sayabilirsiniz?"

Size bu, birbirine perdesiz olduğu halde karışmayan iki bitişik denizden iri iri inciler, ufak ufak mercanlar çıkaran o yüce Kudret sahibi Allah'dır. Bunlar size zînet olarak verilmiştir. Bütün bu acâib-garâib oluşumlara rağmen siz hangi nimetlerin Onun yaratması ve kudreti dışında olduğunu söyleyebilirsiniz? Bu, mümkün değildir.

24

"Denizde uzun dağlar gibi yükselen gemiler de onun."

25

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

O öyle bir kudretin sahibidir ki, denizde dağlar gibi gemileri bir iklimden bir kıtadan diğer kıtaya batmadan yürütür. Bütün bu dehşetengiz hâdiselere rağmen Rabbinizin hangi nimetlerinin Onun kudreti dışında olduğunu söyleyebilirsiniz?

26

"(Yer) üzerinde olan her canlı fanîdir."

27

"(Ancak) azamet ve ikram sahibi olan Rabbinin zâtı baki kalacaktır."

28

"Böyle iken Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Yeryüzünde ne varsa, canlı ve cansız, hepsi yok olacaktır. Tek birisi bile kalmayacaktır. Bâki olan ölümsüz olan azamet ve ikram

sahibi Allah'tır. O, günahları -şirkten başka- tevbe edilince bağışlayan kerem sahibidir.

Bu âyet-i kerîme gelince Melekler: "İnsanoğlu helak olduğu gibi biz bile yok olacağız, Bu, kesin" dediler. Ancak bu oluşda bile bir nîmet gözüküyor. Böylece insan gafil olmaya. Bu konup göçülen yere gönüllerini bağlamayalar. Sanki yüce Allah şöyle buyurur: Sizin yardımcınız ancak Allah'tır. İşlerinizi Ona ısmarlayınız. Hiç bu halka itimat etmeyin, gerçekten dayanmayın. Çünkü bunlar da sizin gibi ölümlüdür. Size kalıcı bir faydaları olamaz. Ölümsüz olan Allah'a yönelin. Tevbe-istiğfâr edince sizin günahlarınızı bağışlar ve size yardımını gönderir. O ki sizi yarattı, nice nimetler ihsan etti. Buna rağmen Rabbinizin hangi nimetlerini inkâr edebilirsiniz?

29

"Göklerde ve yerde kim varsa Ondan ister. O, her gün bir işdedir."

30

"O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Yerde, gökte olan her canlı ondan ister: Allah kendilerini bağışlasın, rahmet etsin. O Allah hergün bir iştedir" Yani: Kimini aziz kılar, kimini zelil... Kimini diriltir, kimini ise öldürür. Kimine ihsan eder, kimine ise vermez. Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şudur: Yahudiler Hak teâlâ cumartesi hiçbirşey yapmaz, dinlenir, dediler. Bu, onları yalanlamak için geldi. Bütün ihtiyaçlarınızı Ondan istersiniz O nimetlerinin hakkını veremediğinizden -ki asla veremezsiniz- ötürü inkâr mı ediyorsunuz? Şu olay zikredilir: El-Haccac ibn Yusuf es-Sakafî, büyüklerden "Muhammed ibn el-Hanefî'ye kendisine birçok izzet ve ikramlarda bulunacağına dair haber gönderdi. Muhammed b. Hanefiyye şu karşılığı verdi: "**Allahü teâlâ** (Levh-i Mahfuza) günde 360 kez nazar eder. Hergün kimini azîz eder, kimini zelîl kılar. Kimine ihsan eder, kimine de etmez. Buna göre Allah'ın beni doğrudan rıziklandırmasmı ve seni bana sahte sultan kılmamasını niyaz ediyorum."

El-Haccâc bu sözü Abdülmelîk ibn Mervân'a yazdı. O da hazînesinin üstüne bunu levha olarak yazdırdı. Rûm meliki

kendinden bir şeyler istedikleri zaman Muhammed b. Hanefiyyenin bu vecîz sözünü yazardı, Rum Kralı da buna karşılık şöyle yazdı: "Vallahi, bu senin hazînen, babanın da mülkü değildir. Fakat **Peygamber** evinin ehlinin hazinesidir!"

31

"Ey insanlar ve cinler! İlerde siz(in hesabınızı görmey)e yöneleceğiz!"

32

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Ey cinler ve insanlar! Biz sizin işlediğiniz amelleri koruyacağız. Kıyamet günü onlara göre sizi ya mükâfatlandırırız veya cezalandırırız. Dahhâk bu âyet-i kerîmeyi şöyle yorumladı: "Bu, bir tehdittir. Ama Allah hiçbir şeyle meşgul olmaz." Dilci Zeccâc ise, "Arap dilinde "elferağ" kelimesi iki anlama gelir. Birisi bir işten el çekme, ondan kurtulma. Diğeri ise birşeye yönelmedir. Burada yönelme manâsına gelir," demektedir. Hepsinin ortak görüşü şöyledir: Allah sizin amellerinizi koruyacaktır. İşletiklerinize göre de sizi mücazâtlandıracakür: İyi ise iyi, kötü ise kötü olarak. Yaptıklarınızı muhafaza eden, size ihsan eden, menetmeyen, düşmanlarınıza üstün olmanız için yardımda bulunan ve bütün bunlara karşı sizden sâdece kavlî ve fiilî şükür isteyen Rabbinizin hangi nimetlerini Ondan başkasından görebilirsiniz? Bu, mümkün değildir.

33

"Ey cinler ve insanlar cemaat(ler)i, göklerin ve yerin bucaklarından geçmeye gücünüz yetiyorsa -ki (Allah'ın bahşedeceği) bir kudretle olmadıkça asla geçemezsiniz- haydi geçin!"

34

"O halde Rabbinizin hangi nîmetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Hak teâlâ hitap ederek buyuruyor ki: "Ey cinler ve insanlar topluluğu! Ölümden kurtulmak mümkünse, buna gücünüz yeterse, göklerin ve yerin etrafına kaçın. Fakat bunu yapamazsınız. Çünkü

gitseniz bile ölüm sizi bulur. Bütün mülk ve hükümranlık Allah'ındır. Nitekim **İbn Abbas** (radıyallahü anh) der ki: "Bu hitap kıyamet gününde olacak. Gökler yarılacak. Melekler inecekler. Onların çevresini saracaklar. Sonra (Rûh) isimli Onların en büyüğü olan melek gelir, onları saf düzenine kor. Ululuk bakımından yalnız Allah'ın büyüklüğü hissedilecek. Ey cinler ve insanlar topluluğu: Gücünüz yeterse bu yerlerin ve göklerin bucaklarına kaçınız. Böylece bizim azâbımızdan kurtulursanız kaçınız bakalım. Ama ancak bir hüccet, bir delîl ile bu azaptan kurtulabilirsiniz. Allah bunları bize dehşetiyle bildirdi ki, O'nun tevbe kapısına vuralım, Günahlardan soyunalım diledi. Bunlara rağmen Allah'ın hangi nimetlerini yalanlayabiliriz?

35

"Üzerinize ateşten (dumansız) bir yalınla (kara) bir duman salıverilecek. Öyle ki birbirinizi kurtaramayacak, yardımlaşamayacaksınız."

36

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Cinlerin kâfirlerine ve insanların da münkirlerine, dumansız alev ve erimiş tunç ile azap veririz. Veya bir rivayette bunlar, kabirlerinden çıkan bu kâfirleri çepçevre saracaktır. Bu ateşten işkencelerle cehenneme götürülecekler. Dünyâda bu durum size bildirilmişti. Fakat siz habercilerimizi (**peygamber**lerimizi) tanımadınız. Sizi bu işkencelerden Allah'tan başkası değil. Buna rağmen Rabbinizin hangi nimetlerini inkâr edersiniz? Ona Tevhîd ölçüsü içinde inanmazsınız?

37

"Artık gök yarılıp da kırmızı sahtiyan gibi bir gül olduğu zaman,"

38

"Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Meleklerin inmesi için gökler yarılacaktır. O gün gök korkudan asıl rengini kaybedecek, solgun ve ölgün bir gül rengine

bürünecektir. Veya zeytinyağının tortusu rengini alacak gökler. Bir başka yorumda ise şöyle denilmiştir: Göklerin böyle görünmesi, bu günün heybetinden ileri gelecektir. O gün hüküm yalnız Allah'ındır. Siz buna rağmen Onun vahdaniyetini Onun istediği gibi tanımıyorsunuz. Ondan başka hükümrân var mı? O günün bu dehşetengiz korkularından sizi ancak o kurtarır. Buna rağmen Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?

39

"İşte o gün ne insana, ne cinne günâhı sorulmayacak."

40

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Kıyamet gününde bu günâhları işlediniz diye cinlere ve insanlara sorulmayacaktır. Çünkü günahı işledikleri zaman yazılmıştır. Sormak gereksizdir. Cinlerin ve insanların kâfirleri alâmetlerinden dolayı bilineceklerdir. Fakat ba iki zümrenin günahkârlarına suâl açılacaktır. Suâle iyi cevap verene Cennet müjdelenecektir.

41

"Günahkârlar sîmâlanyle tanınacak da perçemlerinden ve ayaklarından tutulacak."

42

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

O kâfirler, kıyamet günü simsiyah yüzleri ve fırlamış gömgök gözleriyle tanınacaklardır... Cehennemin görevli zebanileri hesap verdikten sonra onların ellerini boyunlarına kenetleyip onu da saçlarıyla bağlayacaklar. Bu başlan da ayaklarına bağlayacaklardır. Sanki "bir top gibi" olacaklar. Bu hacîl, bu rezîl, bu rüsvây halde cehenneme sevk olunacaklardır. Yüzükoyun cehenneme atılacaklardır. O sizi bu azabtan kurtarır. Mutluluk verir. Rabbinizin hangi nimetlerini gözardı edersiniz?

43

"İşte bu, o günahkârların yalan saydıkları cehennemdir."

44

"Onlar bununla kaynar su arasında (bocalayıp) dolaşacaklar."

45

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

O cehennemin bekçileri ona yaklaşınca siz dünyada bunu yalanlamıştınız. İşte **peygamber**lerin bildirdiği, tahakkukuna inanmadığınız cehennem! Cehennemin ateşinden mahvolunca bir açlık hissedecekler. Onlar (zakkum) ağacına götürülecek. Onun yiyeceği acı olduğu için müthiş susayacaklar, O zaman kaynar su içmeleri için başka yere götürülecektir. Bu gitme-gelmeler bitmeden sürecek,.. Feryâd ve figânlar edecekler. Kaynar sular yüz etlerini dökecek. Karınlarında ne varsa dışarı çıkaracaklar. Bu, tahayyülü bile zor azaplarla ordan hiç çıkmamacasına vakitleri geçecek... Sanki **Allahü teâlâ** şöyle diyor: Ey cin ve insan kâfirleri, dünyada bu manzarayı size haber vermemiz bir nimettir. Böylece küfürden dönüp îmana gelesiniz. Bu helâktan kurtulasınız... Benim hangi nimetlerimi inkâr edebilirsiniz?

46

"Rabbinizin huzuruna durmaktan korkan kimseler için iki cennet vardır."

47

"O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Bir kimse bir günah işlemeye azmetse ve fakat âhiretteki çetin azabın dehşetini gözönüne alarak ve öncelikle Allah'tan korksa, bu azimli tutumundan dolayı ona iki cennet vardır. Bu cennetin mana bakımından bir olduğunu ve fakat ikramları yönünden bir fazlalık taşıdığını belirten bilginler de vardır. Kelâm bakımından ise ikidir. Mü'min olarak işlediğiniz sâlih amelleriniz ve işleriniz karşılığı size Cennet ve Cemâlullah ihsan eden Allah'ın hangi nimetlerini inkâra gücünüz yetebilir?

48

"(Bu cennetler) çeşit çeşit ağaçlar(la doludur)"

49

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

O iki cennetin binbir türlü ağaçları vardır. Bu ağaçların da türlü türlü meyvalart olacaktır. Dalları birbirine geçmiş koyu gölgeli ağaçlar mevcuttur. Size bu huzurlu ortamı vaadeden Rabbinizin hangi nimetlerini inkâr edebilirsiniz?

50

"Bu iki (cennet) de akar iki kaynak vardır."

51

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Yâni o iki cennette gürül gürül akan iki ırmak vardır. Öyle eşsiz vasıflı suyu vardır ki onların. Ne beklemekle tadı bozulur, ne de kokusu vardır. Onları sırf sizin daha ferah olmanız için çıkardı. Buna rağmen siz Onun nimetlerinin ondan olduğunu unutur, hattâ inkâr eder, Onu şanına yaraşır biçimde Tevhîd ölçüsüyle tanımazsınız.

52

"Bu iki (cennet) de her meyveden çifte çifte (nevî) ler vardır."

53

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

O iki cennette her meyveden biri (tatlı) ve biri (ekşi) olmak üzere iki cinsi vardır. Ki bunlar dünyada da hoşlanılır iki tattır. Kimine göre de, bu iki türlü, (kuru) ile (yaşı) dır. Bunca nimetler vermesi sizi daha rahat ettirmek, daha hoş vakit geçirtmek içindir. Buna rağmen Rabbinizin nimetlerinin tam kıymetini bilmiyor veya hepten nankörlük ediyor. Onun birliğini yalanlıyorsunuz.

54

"Hepsi de, astarları atlastan olan döşemelere yaslanarak (nimetlenirler). Her iki cennetten devşirilen meyve(ler, ehlicennete) yakındır."

55

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Cennetlikler bağlar-bahçeler içinde tahtlar üzerindeki astarlan zümrüt yeşilli döşeklerde nîmetlenirler. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) dedi ki: "O döşekleri ve diğer nimetleri şimdiye kadar hiçbir göz görmemiştir. O kadar enfes! Hiçbir kulak işitmemiştir. Hiçbir insanın hayal edemediği güzelliktedir!" Meyvelerden yemek zahmetsizdir. İçi-dışı her yönden görünen tertemiz döşekler. Abdullah **ibn Abbas** yüce Allah'ın:

"Bütün bu nimetleri size hazırlatan keremi bol Allah'a itaat etmez, nankörlük yaparsınız."

56

"Oralarda gözünü yalınız zevçlerine hasretmiş (öyle dilber) ler vardır ki bunlardan evvel ne bir insan, ne bir cin asla kendilerine dokunmamıştır."

57

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

O cennette öyle hatunlar vardır ki gözlerini yalnız kocalarına dikmişlerdir. Hiçbir kimsenin gözü onlara değmemiştir. El değmemiştir. Size gönülden bağlı, itaatli hanımlar ihsan eden Allah'ın hangi nimetlerini inkâr edebilirsiniz?

58

"Şimdi onlar (birer) yakuttur, mercandır."

59

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Yüzleri pembe, ciltleri beyaz hatunlar vardır. Gözü ve gönlü büyüleyen hanımlar... Buna rağmen Allah'ın vahdaniyetini gereği gibi kavrayamıyor musunuz. Allah'ın nimetlerini inkar mı edersiniz?

60

"İyiliğin karşdığı iyilikten başka mıdır?"

61

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Yani, Tevhîd (Lâilâhe illallah)ın karşılığı ancak cennettir. Kim dünyâda bir iyilik yaparsa, Allah da ona cenneti ihsan eder. Rabbinin korkusuyla haramlardan kaçınana cennetler var. Size iyiliklerinizin karşılığı olarak cenneti ihsan eden Rabbinizin nîmetlerine nankörlük yapmayın. Onun birliğine tam inanın. Daha fazla muttaki yaşayarak bu nimetlere kavuşun.

62

"O İki (cennet) ten başka iki cennet daha vardır."

63

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

İlk iki cennet, (Naîm) ve (Adn) dir. Son iki cennet ise (Firdevs) ve (Me'vâ) cennetleridir. **Allahü teâlâ** zâtından korkarak haramlardan sakınan, farzları yerine getirenlere bu cennetleri hazırlamıştır. Daha başka ikramları var, yüce Rabbimizin. Bütün bu nimetlere erişmek için şükrederek Rabbinize kulluk etmez misiniz? Bunların hangisini biz insanlar var edebiliriz?

64

"(Bu cennetler) koyu yeşil (renkte) dirler."

65

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Bu cennetler o kadar zümrüt renkli yeşilliktedir ki bakanın gölünün nuru artıyor. Gönlüne hoş geliyor. Bu eşsiz nimetleri bize bahşeden yüce Rabbimize çok şükretmemiz gerekir. Onun vahdaniyetini niçin lâyıkıyla anlamazsınız? Hattâ inkâr edeniniz de var...

66

"İçlerinde (suları) durmayıp fışkıran iki pınar vardır."

67

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Bu fışkıran kaynaklar serinleticidir. Artık nîmetler bu kadar çok olunca şükür de çok olacak. Ama insanların çoğu pek nankördür. Hatta Onun vahdaniyetini inkâr edenler de var. Bu nimetlerin hangisini Ondan başkası yaratabilir? Yine yüce Allah beyan ediyor:

68

"İçlerinde her nevi meyveler, hurma ve nar vardır."

69

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Bu cennetlerde türlü türlü meyvalar vardır. Hurma ve nâr da var. Hangi ağacın dibine varırsanız onun dibinde hoş vakit geçirirsiniz. Şekli ve tadı hiç birbirine benzemeyen meyveler. Fakat hiç benzemez. Hattâ her meyve yeyişde kul değişik tat alacak. Yüce Rabbimiz "hurma ile nar"ı ayrıca zikrediyor. Bunların üstünlüğünden dolayı. Hem meyve sayılırlar. Hem de gıda yönü var. Bu ikramlara kavuşabilmek için dünyada Allah'a kullukta dâim olmak gerek. Onun birliğini gereği gibi kavrayın. Ona şükredin.

70

"İçlerinde güzel huylu, güzel yüzlü kadınlar vardır."

71

"Buna rağmen Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Dünya kadınlarının çoğunun huyu kötü olur. Ama bütün bu dört ve diğer cennetlerde olan kadınlar çok çok güzeldir. Halbuki dünya kadınlarının hepsi güzel değildir, Dünya kadınlarından huy ve güzellik bakımından farklı olan bu ikramların sahibine şükretmezsiniz. İnkâr edeniniz de vardır.

Ve vasıflarını yüce Rabbimiz açıklıyor:

72

"Çadırlar içinde ehl-i perde huriler vardır."

73

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Huri, gözünün beyazı çok beyaz, karası çok kara kadın demektir. Havrâ'nın çoğuludur. Bu nimetleri nasıl inkâr edebilirsiniz. Allah, kendine, itaat karşılığı bu huyu ve kendi güzel hurileri hazırlamıştır. Naîm cennetleri ile beraber. Öyleyse ona kulluk edin. Onu birleyiniz. Onu inkâr eden kâfirler gibi olmayınız.

74

"Bunlara onlardan evvel ne bir insan, ne bir cin dokunmamıştır."

75

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

Bu tertemiz durumları önceki iki cennette bulunan hurilere benzemektedir.

76

"(Kocaları) yeşil yastıklara ve güzel döşemelere yaslanarak (nîmetlenirler)."

Tahtlar üzerinde yeşil yastıklara ve Hakkın kudretiyle işlenmiş yastıklara yaslanmışlardır. Orda sâdece nîmet var. Belâyı defetmek, yoketmek zahmeti yok. Dünyada her (nîmet) bir (külfet) getirir. Halbuki öte dünya da (külfetli dünyada çekilmiş (nîmet) var. Bunların hepsini bizim için bize ikram etmiştir. Bunların kadrini bilmemiz gerekir. Dünyada her nîmetin şükrünü o nîmet cinsinden vermek gerek. Bunların hangisinin Onun ikramı olmadığını söyleyebiliriz? Bu, asla mümkün değildir sızlığa götüren, üstüste günah işleyip de "o günahları hoşgörme" tehlikesine düşmesin yeter. Bilâkis, hayırlı amellerin her çeşidini işlesin. Allah'ın rızasının hangi amelde gizli olduğu bilinmediği için onların hiçbirini kaçırmasın.

77

"Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini yalan sayabilirsiniz?"

78

"Azamet ve ikram sahibi olan Rabbinin ismi, ne yücedir aşikâr!"

VAKIA SURESİ

Mekkede nazil olmuştur. 96. âyet-i kerîme'dir.

1

"Kıyamet koptuğu zaman,"

2

"(hiçbir nefis) onun vukuunda (Allah'a karşı artık) yalancı değildir."

3

"O (kimini) alçaltıcı, (kimini) yükselticidir."

Yüce Allah sanki şöyle buyurdu: Yukardaki Rahman sûresinde zikrettiğimiz nimetlerimize karşı nankörlük yapanlardan intikamımızı alırız. O kesin olacak Kıyamet kopmasıyla! Kıyamete Vakıa denildi. Çünkü o, ancak (Sûr)'a avazla İsrâfil'in bağırması ile gerçekleşecektir. Onun kopmasından asla şüphe yoktur. Onun bir sıfatı da, nîce kavmi amelleri, iyi huyları dolayısıyla yükseltir. Nicelerinin mertebelerini artırır. Zâtına yakınlaştırır. Nicelerini de beylikten, sultanlıktan küçültücü bir muamele ile aşağılara indirir. Birçok inkarcıyı ve kibirliyi Kahhâr ismiyle alçaltır, cehenneme tepetaklak atar. Birçok fakiri, zayıf görüleni de ulu derecelere eriştirir ve cennet ve cemâlullah'a kavuşturur.

4

"O zaman yer bir sarsıntı ile sarsılmıştır."

5

"Dağlar didik didik parçalanmıştır."

6

"Derken dağılmış, toz hâline gelmiştir."

7

"Siz de (kıyamette) üç sınıf olmuşsunuzdur."

Yer, şiddetli bir sarsıntı ile sarsılıp içinde ne varsa hepsini dışarıya atacaktır. O yüksek yüksek dağlar yerinden kopup tırıs

giden bir atın veya arabanın etrafı toza bulaması gibi darmadağın, tuzbuz olacaktır. İşte bu dehşetli hengâmede siz üç sınıfa ayrılacaksınız, iki bölüğü cennete, bir bölüğü de cehenneme gideceklerdir. Cennetlikler "Sâbiklar, mukarrebler ve ashab-ı yemîn" üç derecelidirler. Cehennemlik olanlar bir bölüktür. İsmi de "ashâb-ı şimâl"dir.

8

"Sağcılar (a gelince:) o sağcılar ne (mutlu) durlar!"

9

"Solcular(a gelince:) O solcular ne (betbaht)tırlar!"

Allâhu Teâla bahsedilen zümrelerin mertebelerini Rasûlü (sallallahü aleyhi ve sellem)' ne tenbihle şöyle bildirmiştir: Yâ Muhammed! O sağcıların amel defterlerini sağ elleriyle alacaklarını biz bildirmezsek sen nerden bileceksin. Yine amel defterlerini sol elden alan o cehennemliklerin durumunu -Biz bildirmeden- önceden nerden bileceksin. Bilememekte de mazursun...

Allahu Teâlâ, Âdemin zürriyetinden "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sorusuna "Kâlû belâ-Evet, Sen bizim Rabbimizsin" diyen, Adem (aleyhisselâm)'ın sağında durup "Allahı tek mâbud ve kendilerinin de yalnız Onun kulları olduklarını kabullenmiş olan" Ashâb-ı yemin'in ne olduğunu nerden bileceksin? Bunlar dünyada bu "ruhlar âleminde olmuş" yeminlerine sâdık kalarak Ona kulluk edenler, kıyamet gününde Arşın sağında durup Cennet yoluna revan olanlar onlardır.

Ashâb-ı şimal o "ahd-i mîsâk"da Âdem (aleyhisselâm) 'in solunda durmuşlardır. Ruhlar âleminde "Allah'ın rablığını, kendilerinin de onun kulları oldukları gerçeğini" inkâr ettiler. Dünyâda bu sözlerini doğrulamışlardır. Hakka dönmemişlerdir. Bunlar Kıyamet günü Arşın solunda olacaklardır. Buradan, rezîl bir şekilde cehenneme sürüklenecekler.

10

"Hayır yarışlarında tâ öne geçip kazananlar (a gelince:) onlar (orada da) öncüdürler."

11

"İşte onlar (Allah'a) en çok yaklaştırılmış olanlardır."

12

"Naîm cennetlerinde (dirler)."

"Sâbıklar-Önde gidenler" ise gerçek bir îman sahibi olup günlerini Allah'a itaatte geçirirler. Bununla da kalmayıp düşmanlarla savaşarak daha fedakâr olduklarını ispat etmişlerdir. Bunlar cennette ikramlara boğulacaklardır.

Yüce Allah cennetlik olan bu üç sınıfı zikretti ki bizlere teşvik olsun diye. Onun kazanılması için gereken meşru sebeblere yapışalım diye. Bu ebedî devlete kavuşalım dilemiştir. Rabbîmiz. "Ashâb-ı şîmâl- Amel defteri soldan verilenlerden de bahsetti. Böylece işlenen günahlara pişman olup günaha giden yollan bırakalım dilemiştir.

13

"Bir çoğu evvelki (ümmet)lerden,"

14

"birazı da sonrakilerdendir."

İman, itaat ve cihatla Allah'a manevî yakınlık kurmuş bahtiyar kullar Naîm cennetlerinde zevkü sefa sürerler. Bu durumda olanların birçoğu bu ümmetin "ilk hayırlı üç neslinden" (Ashâb-ı Kiram, Tabiîn ve Tebe-i tâbiîn'den) dir. Azı da bunlardan sonra gelip bunları örnek alarak izleyenlerdendir. Bu, en sağlam bir görüşe göre böyledir. Çünkü, bu ümmetin ilk üç nesli daha çok "Âhiret ağırlıklı" bir hayat sürmüşlerdir. Ama onlardan sonra gelenler ise "dünya ağırlıklı" bir yaşantı içinde olmuşlar. Onların zamanında fitne-fesat olduğundan "îman-amel-ahlâk ve muamelât" bakımından çok zayıf duruma düşmüşlerdir. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın, Abdullah b. Ebû Berde'nin babasından rivayetine göre şöyle dediği

nakledilir: "Cennetlikler yüz yirmi sınıftır. Bunun sekseni benim ümmetimden, kırkı ise eski ümmetlerdendir."

15

"(Onlar) cevherlerle örülmüş tahtlar üzerîndedirler."

16

"Üstlerinde karşı karşıya yaslanmış (bahtiyar)lar olarak."

İnci ve yakuttan örülü tahtlar -Mücahid'e göre altın sırmalı- üzerinde keyfediyorlar. Birbirlerini ziyaret ederler. Etraflarında hizmet için fırfır dönen ebedî taze oğlancıklar var. Hepsi de aynı yaşıttırlar. Asla yaşlanmazlar. Çünkü ebedîlik için yaratılan değişmez. Kimine göre bu (vildanlar), küçük yaşta ölen "kâfirlerin çocuklaradır, demişlerdir. Bazısına göre de bunlar "mü'minlerin çocuklan"dır. Ne sevapları var, ne de günahları var. Bunun için ne cennete ne de cehenneme girebiliyorlar. "Maîn" ırmağından kimileri kaplarla, kimileri ibriklerle kimileri de kadehlerle içki doldururlar. Onun içkisi beyazdır. Onu içenin başı ağrımaz. Kafayı da bulmaz. Bu içki dokunmaz. İçtikçe üstelik aklı artırır. Nûr olur, kuvvet verir. Yemekle-içmekle orda iştahları kabarır. Abuk-sabuk konuşmazlar.

17

"Ebedî (taze)liğe mazhar edilmiş evlatlar (hizmet için) etraflarında dolanırlar."

18

"Maîn (kaynağın) dan (dolu) büyük kaplarla, ibriklerle ve kadehlerle."

19

"Ki bundan başağrısına uğratılmayacakları gibi akılları da giderilmez."

20

"Beğeneceklerinden (türlü) meyve(ler),"

21

"iştahlanacaklarından kuş et(ler)i ile (etraflarında dolanırlar)."

Yâni, o hayırlarda ileri giden ve başkalarını da hayrata teşvik edenler, çeşitli meyveleri arzuladıkları an, istedikleri kadar yerler; yemek için her sofraya oturduklarında "meyve ve kuş eti"ni sofralarında bulurlar ve yerler. Her yedikleri bir öncekinden başka tatta olacak.

22

"(Orada) şahin gözlü huriler de (vardır)."

23

"Saklı inci timsâlleri gibi."

24

"(Bunlar mukarreblerln) işledikleri iyi amel (ve hareket) lere bir mükâfat olarak (yapılır)."

O hayırların hepsinde önde koşanlara bembeyaz huriler verilir. Onlar el değmemiş inci sedefleri içindedirler. Yüzleri pembe renklidir. Neresine bakılsa göz doldurur, Gözleri sürmelidir. Görgülü, nâziktirler. Bütün bunlar, cennette, ihlâsla yapılmış sâlih ameller karşılığı, Hak teâlâ tarafından ihsan edilmiştir. Kişi, zannıyla cenneti hakedemez. Cennete ancak "sâlih amel ve dürüst çalışma" ile girebilir. Şöyle bir hikâye anlatılır: -Velîlerden İbrahim b. Edhem, bir gün hamama gitmek istedi. Hamamcı ona "Paran varsa girersin. Paran yoksa giremezsin," dedi. İbrahim b. Edhem (kaddesallahü sirreh) bunu işitince ağlamaya başladı. Hamamcı, "Ey derviş, paran yoksa girebilirsin. Niçin bunun için ağlıyorsun ki!" deyince, İbrahim b. Edhem dedi ki:

"— Ey karındaşım! Ben bunun için ağlamıyorum. Sen bir (şeytan evi) olan hamama parasız sokmuyorsun. Yarın Rahman olan Allah, (rahmet evi) olan cennete amelsiz sokar mı, alır mı? Sen iyi, güzel işleri, amelleri çoğaltmaya bak. Yarın ancak onunla cennete girebilirsin, ey azizim" dedi.

25

"Onlar orada ne boş bir lâf, ne de günaha sokacak bir şey işitmezler."

26

"Yalnız bir söz (İşitirler ki o da): Selâm, selâmdır."

O cennetlikler, orada, hiçbir boş, bâtıl ve günah söz işitmezler. Bunların kendileri de konuşmazlar. Ancak birbirine "selâm, selam" der dururlar... Yâni birbirine selâm verirler hep. Allah da onlara meleklerle "selâm" gönderir. Melekler de onlara selam verir. Melekler böylece onlara ebedî selâmetlik dilerler. Yüce Allah, "sâbikûn-hayırların öncüleri"nin makamlarını ve hallerini beyan etti.

27

"Sağcılar: Onlar ne (mutlu) sağcılardır!"

28

"Dikensiz kiraz,"

29

"meyveleri tıklım tıklım muz ağaç(lar)ı,"

30

"yayılmış (dâimî) gölge(ler),"

31

"dâim akan su(lar),"

32

"birçok (cinsde) meyve (ler) arasında,"

33

"(hiçbir zaman) kesil(ip tüken)meyen, yasak da edilmeyen"

34

"ve (kadri) yüceltilmiş döşeklerdedirler."

Yâ Muhammed! Sen o amel defterleri sağdan verilenlere ne ikramlar, ne hayırlar lütfedeceğimizi nerden bilirsin. Onlar cennette dikensiz kiraz ağaçlarının meyvelerini yerler. Onun yemişi dünya meyvesine benzemez. Dal-budak salmış dallan birbirine abanmış muz ağaçlarının meyvelerini yerler. Kopkoyu uzun gölgeli ağaçların

altında yerler-içerler ve safa sürerler. Abdurrahman b. Ebû Seleme, Ebû Hureyre (radıyallahü anh) in şu sözünü nakleder. "Cennette bir ağaç vardır ki atlı bir kişi onun gölgesini yüzyılda bitiremez. İsterseniz (yayılmış gölgeler ve kesiksiz akan sular) âyetini okuyunuz," dedi. Ve yine orda "sütten ak, baldan tatlı ve miskten güzel kokulu" Arşın altından çıkan ırmaklar vardır. İstedikleri yemişten yerler. Onlar her zaman tazedir, çürümezler de. Dünyâ meyveleri gibi bitmez. Diledikleri zaman zahmetsiz onu yerler. Dünyada durum bunun tam tersidir. Her zaman bulunmaz. Elde edilmesi Ve yenmesi zahmetlidir. Kat kat döşekler ordadır. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) dedi ki: "Yukarıdan bir döşek uçsa aşağıya düşse yetmiş yılda düşerdi" Fakat mü'min ona çıkmak istediği zaman, o, bir deve gibi çöker, mü'min de çıkar, o da yükselir. Hiçbir zahmet çekmez.

35

"Hakikat, biz onları (hurileri) yepyeni bir yaratılışla yarattık dâ,"

36

"kızoğlan kızlar,"

37

"kocalarına sevgi ile düşkün, hep bir yaşıt yaptık,"

38

"sağcılar için."

Biz, dünyâda "îman-ihlâs ve sâlih amel" ile bize kavuşan kullarımız için cennette her birleşimde bekâr olacak olan zevceler hazırladık. Onlar kocalarına aşıktırlar. Kendilerine hiçbir yabancı göz değmemiştir. Kendileri de hiçbir yabancıya bakmazlar bile... Hepsinin yaşı (kadın-erkek) "otuzüç" olarak eşittir. Boylan ise "atmış arşın" olacak. Âdem **peygamber**in boyuna denk. Çok güzeldirler! Ayrıca nâzik, görgülü ve kıvraktırlar. Dünyadaki işledikleri "sâlih ameller" orda onların yüzlerinin nurunu ve parlaklığını daha da artıracak. Ümmü Seleme (radıyallahü anh) bu âyet-i kerîmenin mânasından **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a sordu: "-yâ

Rasûlallah! Bu anlatılan vasıfta olacak olanlar kimlerdir?" **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a şöyle cevap verdi: "-Ey Ümmü Seleme! Onlar dünyada iki büklüm olmuş, başı ağarmıştır. Gözlerinin feri-nûru gitmiştir. Gözleri çapaklıdır. Fakat güzel güzel amel işlediler. Hayır işlediler. Böylece Allah'ın huzuruna geldiler. Şöyle değişik bir sekile dönüştüler: Saçları kıvırcık, gözleri sürmeli, yüzleri Ay'ın bedir hâli gibi parlak, öyle ki kocaları onlara bakınca, kendilerini gösteren ayna olurlar. Yine bakılınca ciğerleri ve ilikleri görülür. Gökte parlayan bir yıldız gibidirler. Tükürmezler, sümkürmezler. Tuvalete çıkmazlar. O sağcılardan olan kocalarına hiç eziyet etmezler. Bütün bu ikramlar amel defteri sağından verilenleredir. Dünyada âhirete dönük yaşadılar. Güzel güzel ameller işlediler.

39

"(Bunların) bir çok(u) evvelki (ümmet) lerden,"

40

"bir çok(u) da sonraki (ümmet)lerdendir."

Bu ümmetin ilkinden de, sonundan da çoktur. -Veya tercümede gösterilen gibidir-Ya da "sabikûn" bu ümmetin ilk asırlarında (ki Ashabı kiram, Tabiiler ve Tebei tâbiilerdir) geçmiştir. Ümmetin kıyamete yakın zamanında gelenlerden "sabikûn" az olacak...

41

"Solcular: (Onlar) ne solculardır!"

42

"(Ateşin bütün gözeneklerine işleyen) sıcaklığı ve kaynar bir su,"

43

"ve bir de kapkara dumandan bir gölge içindedirler."

44

"Ki (o gölge) ne serin, ne de faydalı değildir."

Yâ Muhammed! Bu solcuların ne horluklar ve şerler içinde olduklarını bilemezsin. Bunlar cehennemde kemiklerini sızlatan, vücut etlerini döken yakıcı bir azap içindedirler. Bu kaynar sudan susadığı için bîr bardak su içse içi-dışına çıkar. Bundan kurtulmak için soğuk su dökülür ve içirilir. Bu onların azaplarını dindirmez, bilâkis artırır. Bu kısır döngü sürer gider.

45

"Çünkü onlar bundan evvel şehvetlerine düşkündüler."

46

"O büyük günah üzerinde israr ederlerdi."

Yâni, bunlar dünyâda servetlerinin çokluğundan dolayı mağrur olurlardı. Hattâ büyüklenirlerdi. Bu büyük günah hâli onlarda hep görülürdü. Şehvetlerine de düşkündüler. Şımarıklık, alâmet-i farikaları idi. "Bir kimse öldükten sonra tekrar ditilmeyecek" diye yemin ederlerdi. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'a göre "şirk" koşarlardı. Üstelik buna ısrarla devam ederlerdi.

47

"Bir de (Biz öldüğümüz, bir toprak ve bir yığın kemik olduğumuz vakit mi, hakikaten biz mi diriltilip kaldırılacak mışız?) derlerdi."

48

"Evvelce geçmiş atalarımız da mı?"

49

"Söyle: Şüphesiz hem evvelkiler, hem sonrakiler."

Onlar ortak koştukları halde birbirlerine yukarda belirttiğimiz şekilde hayret edici suallerini sorarlar. Bu tekrar toprak olduktan sonra akıl dışı bir iştir, derlerdi. **Allahü teâlâ**'nın herşeye güç yetiren bir Vâcibülvücûd olduğunu inkâr ederlerdi.

50

"Belirli bir günün muayyen vaktinde çaresiz toplanacaklardır."

51

"Sonra, muhakkak ki siz ey sapkınlar, yalancılar!"

52

"Elbette (cehennemde) zakkum ağacından yiyeceksiniz;"

53

"Karınlarınızı ondan dolduracaksınız."

Sizin önceki-sonraki bütün küfür soyunuz o yalanladığınız Allah'ın izzeti hakkı için o zakkum ağacının apacı meyvelerinden yiyeceksiniz. Onun o dikenli, acı, tırmalayıcı salkımlarını açlıktan yiyeceksiniz. Fakat karınlarınızı dolduracaksınız. Ancak içinizi kavuracak! Doğru o yakıcı kaynar suya koşacaksınız! Şu çölde susuz kalmış da böğürerek oraya-buraya koşan develer gibi! Bu susuzlukta develeri kandırmak imkânsızdır. Nitekim siz de bundan çok beter olacaksınız!

54

"Üstüne de o kaynar sudan içeceklersiniz."

55

"(O suretle ki) susamış develerin içişi gibi içeceksiniz."

56

"İşte ceza günü onlara (çekilecek) ziyafet budur!"

57

"Sizi biz yarattık. O halde tekrar dirilmeye de, inanmalı değil misiniz?"

Yukarda biraz açıkladık. O cehennemde bundan başka, yılanlar-akrepler onları taciz ederler. Bunların hepsi onların işlediklerine denk cezalardır. Biz Azîmüşşân bunları yoktan yarattık. Bu, asıl zor olan bir yaratılıştır. Tabiî bizim için değil. Buna rağmen bizi inkâr ederler. Varlıkları şekil değişecek. Ama büsbütün yok olmayacak. Çünkü fizik kanununa göre hiçbir şey tamamen yok olmaz; belki şekil değiştirir.

58

"(Eğer siz bir meniden yaratıldığınızı iddîa ediyorsanız) o halde (rahimlere) dökmekte olduğunuz (O) menî nedir?"

59

"Bana haber verin. Onu siz mi (düzgün bir insan) suretine getiriyorsunuz? Yoksa yaratanlar biz miyiz?"

60

"Aranızda ölümü (ve ecelleri) biz takdir ettik ve biz, dilediğimiz şeyi yerine getirmekten âciz de değiliz."

61

"Kılıklarınızı değiştirmeğe ve bilemiyeceğiniz bir sûrette sizi yaratmağa da gücümüz yeter."

Aranızda ölümü biz takdir ettik. Ve biz (sizi helak ederek) yerinize diğer benzerlerinizi getirmemiz ve sizi bilemeyeceğiniz bir yaratılışda ve suretlerde tekrar peyda etmemiz hususunda önüne geçilecekler de değiliz.

62

"Yemin olsun ki birinci yaratılışı (nızı) bildiniz. Fakat (tekrar yaratılacağınızı da) düşünmeli değil misiniz?"

Topraktan oluşan "erlik suyu"nu rahimlere binbir kombinezon içinde düşüren ve orada belli süresini bitirince "kana, damara, ete, surete" dönüştüren ve yepyeni bir canlı olarak dünyâya gönderen ve erkek-dişi gibi ayırıcı özelliklerini de veren ve o canlının rızkını, kaderini "şakî'ını yoksa "saîd" mi olacağını bilen ve yaratan siz misiniz, yoksa biz miyiz?

Biz dilersek, sizi yokeder, başka bir kavmi yerinize yaratabiliriz. Onlar sizden bize daha iyi bir kul olurlar. Böyle yapmaktan da âciz değiliz. Siz, şu baktığınız suratlarınızı da bizim yarattığımızı, acaba iyice düşünebiliyor musunuz? Bütün bu oluşlarda sizin öğüt kabul etmeniz istihdaf edilmiştir. İbret almanızı istemişizdir.

63

"Şimdi bana ekmekte olduğunuz (tohum) u haber verin."

64

"Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitirenler biz miyiz?"

65

"Eğer dileseydik muhakkak ki onu (tohumsuz) bir ot kırıntısı yapardık da siz de şaşakalırdınız. (şöyle derdiniz:)"

66

"Biz hakîkaten ağır borca uğratılmışızdır."

67

"Daha doğrusu biz (umduğumuzdan) mahrum kalmışlarız"

Siz ne kadar ahmaksınız ki ektiğiniz ekinden de bir ders ve ibret alamadınız. Siz tohumu toprağa saçtınız. Onu canlandıran biziz. Eğer biz dileseydik o yeşilliği olgunlaşmadan kurutmaya elbette kadiriz! Onun saman olması da ders çıkarana bir ibrettir. Sizin sonunuz da böyle olacak. Siz, bize dayanmadığınız için, umutsuzsunuz!

68

"Şimdi içmekte olduğunuz suyu söyleyin bana."

69

"Onu buluttan siz mi indirdiniz, yoksa indiriciler biz miyiz?"

70

"Eğer dileseydik onu (İçilmeyecek) tuzlu bir su yapardık. O halde şükretmeli değil misiniz?"

Şu kana kana içdiğiniz "tatlı suyu" gökten yağmur olarak indiren, yerden pınarlarla çıkaran biz değil miyiz? Şayet dilersek onu "acı ve tuzlu" hâline çevirir iz? öyle ki -cehennemde olacağı gibi- bir içim ağız tadıyla içemezsiniz. Böyle tatlı sular içtiğiniz halde bizim kudretimizi kavrayamıyorsunuz. Birliğimizi inkâr ediyorsunuz: Ortaklar koşarak...

71

"Şimdi bana (yeşil bir ağaçtan) çakmakta olduğumuz ateşi söyleyin."

72

"Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa biz mi yarattık?"

73

"Biz onu hem bir ibret, hem çöl yolcularına bir fâide kıldık."

- Birbirine çakmakla ateş çıkaran o ağacı -ki yasin sûresinde açıkladık -siz mi, yoksa biz mi yarattık? Ona "yakma" özelliği veren elbette biziz. Size bir öğüt olsun istedik ve çöl adamlarına yaradı kıldık. Bir de "âhiret ateşi"ni de göz önüne alasınız. İbret ve ders alasınız. Çünkü "bu küçük ateş öte dünyadaki büyük ateşe bir öğüttür" (Mucâhid).

74

"O halde Rabbini o büyük adiyle tesbih (ve tenzih) et."

Yâ Muhammed! O Rabbini ulu adıyla an ve Onu her türlü noksanlıklardan uzak gör. Namaz kıl ki, sana bunun gibi lûtuflar ikram eden kendine "en yakın" menzile getirdi. Bunları inkâr edenlerden dolayı da tasalanma.

75

"Hayır (hakikatler kâfirlerin dedikleri gibi değildir). İşte yıldızların düştüğü yerlere andediyorum."

76

"Ki hakikaten bu, eğer bilirseniz, büyük bir anddır."

77

"Muhakkak O, elbette çok şerefli bir Kur'an'dır."

78

"Ki siyânet edilmiş bir kitapta (yazdı) dır."

79

"Ona tam bir surette temizlenmiş olanlardan başkası el süremez."

80

"(O) âlemlerin Rabbinden indirilmiştir."

Kur'an'ı inkâr eden bu kâfirler derler ki: "Bu Kur'an Muhammed'in uydurduğu bir kitapdır" Biz andiçerek belirtelim ki onu âyet âyet, sûre sûre indirdik. Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'in size okuduğu o Kur'an, Levh-i Mahfuzda saklı ve yazılıdır. Bizden başkasının onun içyüzünü bilmesi imkânsızdır. Günah işlemeyen o melekler onu size ulaştırır. Bunun gibi onu okuyanın da tertemiz (abdestli) olması gerekir. Hazret-i Ebûbekir'in oğlu Abdurrahman babasından **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: "Kimilerine yazdığı mektupda Kur'ana ancak abdestli olan el sürsün." İbrahim rivâyetiyle Abdurrahman ibn Yezîd der ki: "Biz Selmân-ı Fârisî (radıyallahü anh) ile beraberdik. İhtiyaç gidermek için bizden uzaklaştı. Bize abdest almadan döndü. Biz ona dinî sorular soracağımızı bildirdik." O ise: "Sorun. Âyette (Ona ancak tertemiz olan el sürebilir) buyruluyor. Mushafa dokunmaksızın ondan âyetler okuyabiliriz. Ama cünûp olan ne okur, ne de dokunabilir," dedik. Fakat Fatiha gibi sûreleri duâ niyetiyle okunabilir.

Bu Kur'an yaratan, rızıklandıran Rabbülâlemîn tarafından Cebrail ile gönderilmiş Allah kelâmıdır. Mahlûk değildir. Birinin de düzmecesi asla değildir.

81

"Şimdi siz bu kelâmı mı hor görücülersiniz?"

82

"Rızkınıza (şükür edeceğinize) siz behemehal tekzibe mi kalkışırsınız?"

Ey kâfirler! Siz bu Kur'anı inkâr mı edersiniz, yalanlar mısınız? Ben size şükredesiniz diye rızıklar ihsan ettim. Rızkınıza sebeb olan hayat kaynağı suyu (yağmur) olarak ben indirdim; bir yıldız yağdırmadı. Siz böyle inanırsınız. Bu hatâdır, şirktir. Güya, yıldız falan yerden doğacak ve yağmur da yağacak, diye inanırlardı... Halbuki yağmurun oluşumunda etkili olan faktörlerin hepsi

maddîdir. Bunlar yetmez. Onun dilemesi ise "manevî faktörüdür. Bu, bizce baş çeker her işte, her oluşta, her yaratılışda. Bunda çok hikmetler var. Bunu, ancak üzerinde iyi düşünenler anlar Ayrıntıya girmemiz gerekmez. Ama bir örnek verebilir. Bir kimse bir yabancı yerde suç işlese, Onu bir başkası öldürmek istese veya işkenceyle elini kesmek, gözünü çıkarmak istese... Ve fakat bir başkası da çıksa onu kurtarmak için şefaat etse bunun üzerine "falan olmasa o öldürülürdü" denilse bu hatadır. Onu kurtaran asıl Allah'dır. Zira, o kişinin gönlüne "kurtarma duygusunu ve şefaati" bırakmasa o bunu yapamazdı. Öbürüne de "merhamet duygusunu" vermese, onu bırakmazdı. Allah onlan ona sebeb kıldı. Yağmur da aynen böyledir. Allah rızka onu sebeb kıldı. Sırf bu işi yağmura bağlamak büyük hatadır. Gerisini sen bunu gözönüne alarak anlamaya çalış.

83

"Hele (can) boğaza gelince,"

84

"o vakit siz görürsünüz!"

85

"Biz ona sizden yakınız. Fakat görmezsiniz."

Ey inatçı kâfirler! Can boğaza geldiği zaman kendinizden, oymağınızdan, oğlunuzdan kızınızdan ölümü niçin başınızdan savamıyorsunuz. Siz o anda paniğe kapılır, gözgöze gelir ve fakat birşey yapmaz, âciz kalırsınız. O anda bizim emrimiz ve hükmümüzle "Melekülmevt-Azrâil" gelir, o kişinin canını alır. Size sizden yakındır. Biz ise ondan da ölüye ve diriye daha yakınız ("şahdamarından yakın"). Fakat siz bu meleğimizi asla göremezsiniz.

86

"Haydi (bakalım), eğer hesaba çekilmiyecekseniz,"

87

"Onu (tâ boğazınıza gelince cesedinize) geri çevirsenize! Eğer (iddianızda) sâdıklarsınız..."

Siz; kendinizi hürlerden, şereflilerden, azizlerden, hesap sorulamayacaklardan sayıyorsunuz, öyleyse ölüm geldiği zaman onu reddedin bakalım. Dünyada böyle "sorumsuz bîr kafa" yapınız vardı. Ama bizim emrimizle gelen Meleği kovun bakalım. Böylece ölümsüzlesin... Tabiî buna gücünüz yetmez.

88

"Şimdi, (ölene gelince) eğer o, mukarreblerden ise,"

89

"artık rahatlık, güzel rızık ve Nâim cenneti (onundur)."

Eğer ölünüz "Allah'a daha yakın"dan (mukarrebler) den ve "hayırlarda ileri gidenler" (sabıklar) dan ise, onlar rahatlık, rahmet ve Naîm cennetlerinde sayısız nimetler içindedirler. Eğer ö ölü (ashabülyemin) den "sağcılar" dan ise, hep birbirlerine (selâm!) derler. Melekler ölümü hengâmesinde "size selâm. Korkma. Tasalanma," derler. Kabrine vardığı zaman da ona "selam!" derler.

90

"Eğer sağcılardan ise,"

91

"artık sağcılardan selâm sana!"

"Sana devamlı selam veren komşular vardır," derler melekler: "Artık korkma, kederlenme. Sen bütün sıkıntılardan selâmetlik içindesin. Rahat ol," derler.

92

"Ama eğer tekzîbcilerden, sapıklardansa,"

93

"İşte (ona da) kaynar sudan bir ziyafet!"

94

"Ve cehenneme bir atılış."

95

"Şüphesiz ki bu, elbette kat'î bilgi (veren) hakikatin tâ kendisidir."

O sizden önce ve sizin döneminizde Âhireti münkirseler ve hidâyet yolundan sapmışsalar onların yeri cehennemdir. İçecekleri kaynar sudur. Yiyecekleri de zakkumdur. Bu azapları bitmez. Cennetliklerin; sayısız, benzersiz, bitmez-tükenmez, hayal edilmez, görülmemiş, duyulmamış nimetleri olacaktır. Cehennemlikler, binbir çeşit mihnetler çekeceklerdir. Bunların hepsi Hak teâlâ'nın kudretinin sonsuzluğunu gösterir. Hepsi gerçektir. Olacağında asla şüphe yoktur.

96

"Haydi Rabbini o büyük adiyle tesbih (ve tenzîh) et."

Yâ Muhammed! Sen sürekli-kesintisiz Rabbini zikret ve Onu derinliğine birle. Onun şânına yakışmayan eksiklikleri, Ondan uzaklaştır: (Sübhanallah). Ta ki ona olan yükselişinden temkin makamına inerek- ki veliliğin en yüksek makamı denilir- sâkinleşesin..."

Allahü teâlâ Rasûlüne hitap ediyor. Maksat ümmetidir. Gaflet hâli ancak onlarda bulunur. Onun için düşünülürse "fazla ferahlaması, ufuk açılması" içindir. Ümmetin uyarılması istenir. Bu kadar olgunlukların sahipleri olan o Ulu Zât tesbih etmekle emrolununca; birçok büyük-küçük günah işleyen biz ümmetinin hizaya girmemizin murad edildiği aşikârdır. Vakitlerimizi Ona hamdetmekle, Onu kutsamakla geçirmeliyiz.

Abdullah İbn Mes'ûd (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu işittim der: "Kim Vakıa sûresini hergün okursa, ona fakirlik isabet etmez"

HADİD SURESİ

1

"Göklerde ve yerde ne varsa, Allâhı tesbih (ve tenzih) etmektedir. O, (mülkünde) gâlib-i mutlak, (sun'unda) sâhib-i hikmettir."

"Göklerde bulunan Ay-Güneş, yıldızlar ve bunlarda bulunan bütün canlı-cansız varlıklar **Allahü teâlâ**yı noksanlıklardan tenzîh ediyorlar. Bunun gibi, yeryüzünde ne kadar canlı-cansız varlık varsa onlar da yüce Rablerini münezzeh görüyorlar bütün eksikliklerden. Bu varlıklar canlı olarak cinlerden de olabilir, insanlardan da olabilir. Cansız olarak; dağlar, taşlar, ovalar, dereler, ırmaklar, denizler, kuşlar, vahşî hayvanlar, ağaçlar vb.. olabilir. Bunlar ya (lisânî) ya da (fiilî) olarak Allah'ı bütün Ona yakışmayan çirkinliklerden uzak görürler.

Bu varlıklar içinde gafil olan insandır. Onun yaptıkları üzerinde derin düşünerek, Onun varlığına ve birliğine daha candan inanmazlar. Onun zikrine kendini veren (dervişler) de hoş karşılanmaz. Hatta önemli mevkilere gelmede "Tarikatçı" diye engellenirler. Düşman bile olanlar çıkar karşılarına...

Hasan-ı Basrî (kaddesallahü sirreh): Eğer siz evinizde olan varlıkların Allah'ı tesbîh ettiğini anlayabilseydiniz, orada süslenerek rahatça duramazdınız," demiştir. Semüra ibn Cündüb (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Kelâmın en üstünü dörttür: "Sübhânallah, Elhamdülillah, Lâilâheillallah, Allâhüekber" dir. Bunları çok zikredenlere muzır varlıklar zarar veremez." Zikirden gafil olanlardan Allah'ın intikam alması hikmeti gereğidir.

2

"Göklerin ve yerin mülk (ve tasarrufu) u Onundur. Hem diriltir, hem öldürür. O, herşeye hakkıyle kadirdir."

Göklerin, yerlerin özel hazîneleri Onun tasarrufundadır. Bunda Onun ortağı yoktur. Kime dilerse ona verir. Kimi dilerse öldürür. Öldürdüklerini de Kıyamette diriltmeye kadirdir. Aynı şekilde amellerinin karşılığını vermeye kudreti yeter. Hiçbir işinde asla âciz değildir.

3

"O hem evveldir, hem âhirdir. Hem zahirdir, hem bâtındır. O, herşeyl kemâliyle bilendir."

Her varlıktan önce O vardır. Hepsinin Mevlâsıdır. Hepsini yaratan, kâinatı da yaratan O'dur. Onun başlangıcı, evveli yoktur. Onun sonu, âhiri de yoktur. Âhireü de yaratan O'dur, Zahir O'dur. Bütün varlıkların üzerine galiptir. Hepsini zuhura getiren de O'dur. O, bâtındır. Onların iç durumuna vâkıfdir. Bîr başka yoruma göre "zahir" insanları bu meydâna getirendir. "Bâtın" ise cinleri ve şeytanları yaratandır. Bâtın (görülmeyen) nimetler de Ondandır. Bütü işleri ve tasarrufu ile zahirdir. Ama mâhiyeti asla bilinmeyen Zâtı ile Bâtındır. Gizli-aşikâr bütün varlığın birtek ve kudretli yaratıcısı olduğunu ispat etmesi bakımından zahirdir. Ve fakat "Gözlerin idrâk edemeyeceği zâtı" bakımından ise Batındır. Dünya ve âhiret bütün vatlıkları tam bilmesi bakımından da "Alîm"dir Hiçbir şey bilgisi dışında kalmaz.

4

"O, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra (hükmü) Arşı istilâ edendir. Yere giren, oradan çıkan, gökten inen, oraya yükselen şeyleri O bilir. Nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir. Ne yaparsanız Allah hakkıyla görücüdür."

O öyle güçlü bir Allah'dır ki, gökleri ve yeri altı günde yarattı. Halbuki "göz açıp kapanıncaya kadar" yaratmaya kadirdir. Bu şekilde olması kullarına bir iş yaparken "ağır ağır hareket ederek acele etmemelerini" öğretmek hikmetinden böye yaratmıştır. Hükmü ile (Arş)'ı kaplamıştır. Oradan âlemlerde olanlara-bitenlere tasarrufu vardır. Onları bilir. Yer içinde olan sulan, madenleri, ölüleri tam bilir. Yerden çıkanları da bilir. Otlar, hazîneler, âhirette ölüleri bilir. Gökte olan melekleri, inen kar ve yağmuru ve insanlara takdir edilen rızıkları O bilir. Göğe çıkan kulların sâlih amellerini ve ruhlarını da bilir. Göğe yükselen melekleri bilir. Siz ne işlerseniz, nerede olursanız olunuz, Onun bilgisi dışına çıkamazsınız. Sizin hayırsa hayır, şerse şer olarak hesabınızı görücüdür.

5

"Bütün göklerin ve yerin mülkü O'nundur ve bütün işler (netice itibariyle) O'na döndürülür."

Yerler, gökler hep Onun mülküdür. Hepsini yoktan yarattı. Kimsenin bunda şüphesi yoktur. Onlar, bâtıl dâva yüzünden birbirleriyle çekiştiler. O hepsini kahretti, "mâlikülmülk" O'dur. Hepsi Ona dönecek. Bütün işlerin aslı Ondadır.

6

"O geceyi gündüzün içerisine sokar, gündüzü de gecenin içine katar. O, sinelerde gizlenen herşeyi hakkıyle bilendir."

Gündüz geceye, gece de gündüze girer. Biri gelince diğeri gider. Günü 13 saate kadar uzatır. Buna karşılık kışın da geceyi gündüzden fazla kılar. Hepsi Onun birliğini, gücünü ve bilgisini gösterir. Gönüller içinde hayır-şer ne varsa hepsini tam bilir. Buna göre mükâfat ve mücâzât kılar. (Ödüllendirir-cezâlandırır). **Allahü teâlâ** bu sûre-i Celîle'nin başından buraya kadar neyi bildirmişse. Ondan korkup, Ona ümitvâr olmak ve bu rûh haliyle Onu zâtına yaraşır bir biçimde birlemek elzemdir. Onun hükmüne razı olup, emirlerini yapmak, ne gerekirse onu sakınmayıp yapmak gerekir. Çünkü hepsini O bilir ve görür. Lâyık olunan cezayı dünyâda veya âhirette verir.

7

"Allah'a ve **Peygamber**ine îman edin. (Allah'ın) size (tasarruf için) vekâlet verdiği (mal) dan (Onun uğrunda) harcayın. İçinizden îman edip de harcayanlar (yok mu?) Onlar için büyük bir mükâfat vardır."

O Rabbiniz, sizin yaratanınız sıfatıyla bütün içinizi-dışınızı, gizlinizi-açığınızı bütün yönleriyle bilir. Bunlara göre cezalandırır veya ödüllendirir. Öyleyse Onun birliğine inanmakta ve Rasûlünü kabul etmede sebat edin. Onun rızasını kazanmak için, mallarınızı infâk ediniz. Çünkü onun aslı bizimdir. Sizi adımıza tasarruf etmeniz ve imtihandan geçmeniz için biz size "emânet" olarak verdik. Bizim halîfemiz olarak harcayın. Vâdeniz yetene kadar ihtiyaçlarınızı görünüz. Kalanı da seve seve bizim fakir derviş kullarımıza tasadduk ediniz. Sizden her kim bizim birliğimize îman ederek ve Rasûlümüzü de tasdik ederse, bir de malından bizim için harcarsa böyleleri

Cennet içinde bulur kendini. Orda ihlâsa göre yüce mertebeler var. Onun neler neler ikram edici Büyük bir zât olduğu tam anlaşılmaz.

8

"**Peygamber**, Rabbinize îman etmeniz için sizi davet edip dururken, size ne oluyor ki Allah'a îman etmiyorsunuz? Halbuki O, sizden katî temînat da almıştı. Eğer Ona inanıyorsanız (hemen buna koşun)."

Size ne oluyor ki, sizi yaratan, rızıklandıran o ulu pâdişâha Rasûlü çağırdığı halde inanmıyorsunuz? Halbuki o sizden "ruhlar âlemi'nde söz almıştır. (Âdem'in sulbünden yarattı ve size "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" Deyince siz: "Evet" demiştiniz). Kulluğu ikrar etmiştiniz. Bunun gereğini bugün dünyâ'da yerine getirmeli idiniz. O gün gerçekten, gönülden doğruladınızsa... Bu insanoğluna n'oluyor ki, "şeytan-nefs ve şeytanlaşmış adamlar onun manevî helakini hazırlıyorlar. Onlar zahir düşmanlardır bu dünyâda. Âhirette onların hapsinden "insan el-aman" diyecek, faydalarını göremeyeceklerdir. Hiç delilsiz, hüccetsiz onların peşinden gidenler, Allah ve Rasûlünün dâvetine uymadıklarından âhirette birçok nimetlerden mahrum olacaklardır. Bütün saadetler onlara uymaktadır. Bunlar sizin gerçek dostunuz. Sözlerinde hiç yalan düşünülmez. Ama îmanınız zayıf olduğu için siz bu sesi (Allah ve Rasûlünün çağrısını) can kulağı ile dinlemediniz.

9

"O, sizi (küfür) karanlıklar(ın)dan (iman) aydınlığ(ın)a çıkarmak için kulun üzerine açık açık âyetler indirmekte olandır. Şüphesiz ki Allah sizi çok esirgeyen, rahmetini râygân edendir."

O Allah ki Cebrail (aleyhisselâm)'ı kulu Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gönderdi. Kur'an âyetlerini onun üzerine okudu. O Âyetler helâli ve haramı bildirir. Neler yapılacağını belirtir. O Kur'an ki, sizi, küfür ve şirk karanlığından kurtarıp "îman-ı yakın aydınlığına kavuşturur. Hidâyet ve tevfîk verip dalâletinden emîn kılar. O Allah "Rauf ve Rahîmdir. Size sebeblere yapışmayı kolaylaştırması bakımından "Rahîm"dir. Ona sığınınca sizi sapıklıktan, azgınlıktan kurtarır.

10

"Ne oluyor size ki (îman ettikten sonra da) Allah yolunda harcamıyorsunuz? Halbuki göklerin ve yerin (bütün) mirası Allah'ındır. İçinizde fetihden evvel (Allah yolunda) harcayan ve muharebe eden kimseler (diğerleriyle) bir olmaz. Onlar derece itibariyle (o fetihden) sonra harcayan ve muharebe edenlerden daha büyüktür. (Bununla beraber) Allah (bu iki zümreden) herbirine en güzel olanı (cenneti) vaadetti. Allah, ne yaparsanız hakkıyle haberdârdır."

Size ne oluyor ki, Allah'ın razı olduğu yerlere cimrilik göstererek ellerinizdeki emânet mallardan harcayamıyorsunuz? Halbuki öldükten sonra, o bıraktığınız malların size yaran olamaz. Aslında onların hepsi Allah'ındır. Size tasadduk emrini veren de O'dur. Dünyâdan göçmeden önce Allah yolunda sadaka vererek iyilikler yapınız, Böyle yapmazsanız, hepiniz yok olursunuz. Yerin-göğün varlığı "Allah'ın mirası" olarak tekrar Ona kalır...

Böyle Hak yolunda cimriliklerinden dolayı harcayamayan -lükse, israfa ve desinler diye gösterişe harcasa da- Kimse ile Allah yolunda infak eden elbette bir olmaz. Bunlar hem mallarıyla hem de canlarıyla Allah yolunda "cihâd" ederler. Tabiî olarak bunların üstünlüğü ve ecir fazlalığı vardır. İslâmın gücü tam herkes tarafından anlaşılmadan önce, Mekke'nin fethinden önce, infâk eden ve savaşanla; fetihden sonra infak eden ve savaşanlar bir değildir. Fetihden önce daha zor, daha ihlâs isteyen dönemde infâk edenin, savaşanın fazîleti-sevâbı ve derecesi daha büyüktür. Cennette Allah'ın onlara vaadi bir başkadır. Her ikisinin de ecirlerini tastamam onlara verecektir. O Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) ile yapılan infak etmek ve savaşmak, ondan sonrakilerden elbette üstündür. Sonra gelenlerin gevşeklik göstermeden amellerini, hizmetlerini gözlerinde büyütmesinler diye bu vurgu "Onlar en büyük dereceli" şeklinde yapılmıştır. Aslâb (radıyallahü anh): "Yâ Rasûlallah! Onlar mı daha üstün, yoksa biz mi?" diye sorarlar.

Resûlüllah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: "— Onlardan birisi Uhud dağı kadar altını Allah yolunda infâk etse; sizin

bir mud arpa veya buğday infâkınıza erişemez. Yansına bile erişemez."

Bu âyet-i kerîmenin Hazret-i Ebû Bekir (radıyallahü anh) hakkında indiği söylenir. Bir gün Hazret-i Ebûbekir-i Sıddîk (radıyallahü anh), **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem) in ashabından bîr grup ile oturuyordu. Aralarında bir şey hakkında tartışma oldu, Hazret-i Ebûbekir (radıyallahü anh) in faziletinin daha fazla olduğunu belirtmek üzere bu âyet-i kerîme geldi.

11

"Allâha karz-ı hasenle ödünç verecek olan kim? İşte O, bunu (n mükâfatını) kat kat artıracaktır. Ona (başkaca) çok değerli bir mükâfat da vardır."

Hak teâlâ buyurur ki: Kim o bahtiyar kul ki, Allah'ın verdiğini ihlâsla, gönül hoşluğu ile fakir dervişleri tercih ederek verir. Yüce Allah onun bu infâkını hesapsız olarak ödüllendirecektir. Âhirette onun- için yüce mertebeler vardır. Bu âyet-i kerîme, bütün mü'minleri sadaka vermeye ve iyilik yapmaya teşvik etmektedir. Yalnız bu infak ve ihsan, ihlâsla ve tekellüfsüz (zorlamaksızin, gönül rızasıyla) olmalıdır. Ulu sevâb böylelerinedir. Halka gösteriş için veya cömert kişi desinler diye sadaka verenlerden Allah razı olmaz ve sevab vermez.

12

" O günde ki erkek mü'minlerle kadın mü'minleri. -nurları önlerinden ve sağlarından koşar bir halde görürsün- (melekler onlara): Bugün sizin müjdeniz içlerinde ebedî kalacağınız, altlarından ırmaklar akan cennetlerdir, (diyeceklerdir). İşte bu, büyük murada ermenin tâ kendisidir."

Yâ Muhammed! Kıyamet öyle dehşetli bir gündür ki, O gün Allah ve. Rasûlüne gerçekten inanarak ve bu îmanlarını da sâlih amellerle destekleyerek Allah'ın huzuruna gelen o erkek ve kadın mü'minlerin bu îmanları ve amelleri önlerinde, sağlarında, sollarında sırat köprüsünü geçerken nûr-ışık olacaktır. Melekler onlara "içinde ebedî kalacakları cennetleri" müjdelerler. Bütün

bunlar Allah'ın onlara "büyük bir kurtuluş ödülüdür. Onları azaptan kurtardı, Bu sonsuz mutluluğa eriştirdi.

13

"O günde ki erkek münafıklarla kadın münafıklar, îman etmiş olanlara: Bizi bekleyin. Nurunuzdan bir parça ışık alalım, diyeceklerdir. (O gün onlara istihza suretiyle): dönün arkanıza da bir nûr arayın, denilecek. Nihayet onlar (la îman etmiş olanlar)ın arasına kapılı bir duvar çekilecektir. (Öyle ki) onun içinde rahmet, dış yanında da azap vardır."

14

"(Münafıklar) onlara bağrışırlar: Biz sizinle beraber değil miydik? Evet, dediler. Fakat kendinizi siz kendiniz yaktınız (Hep mü'minlerin felâketini) gözettiniz. (İslâm dini hakkında) şüphe ettiniz. Sîzi kuruntular aldattı. Sizi o çok aldatan, Allah'a karşı bile aldattı. Nihayet (İşte) Allah'ın emri gelip çattı."

O kıyamet öyle dehşetli bir gündür ki; o gün münâfık erkek ve kadınlar, sırat köprüsünü geçerken, mü'min erkek ve kadınlara şöyle çağrışırlar: "Birazcık bizim yönümüze dönün, eğilin. Sizin nurunuzdan yararlanalım. O gün sırat üzerinden geçerken karanlık her geçeni- mü'min hâriç- kapsar. Her mü'mine ameline göre Allah nûr verir. Fakat münafıklar ve kâfirler karanlıkta kalırlar. O mü'minlerin nurundan onlar asla ışık alamazlar. Nitekim gözü görenin görmeyene faydası olmadığı gerçeği gibi... Mü'minlere "bize dönün de sizden faydalanalım" deyince, cevap olarak: "dünyâya dönün. Biz bu nuru dünyâda kazandık," derler. Veya: "Mahşer yerine gidin. Bize bu nûr ordan -amelimize göre- bize bölüştürüldü," derler.

Nûr hakkında **Hasan-ı Basrî** (kaddesallahü sirreh) hazretlerinin değişik, dinin ruhuna uygun bir yorumu var; der ki: "(Münafıklar Allah'ın dînine tuzak kurdular. Allah da onların tuzaklarını bozdu) âyeti bence şöyle: O mü'mine de nûr verir, münâfıka da nûr verir. Fakat münafıklar Sırat'a ulaştıkları zaman nurları söner. Münafıkların Bize dönün ki nurunuzdan ışık alalım, derler. Mü'minler onlara acınırlar. Rabbimiz nurumuzu bizim içim tamamla, derler."

Çaresiz elleri boş dönerler. Tekrar mü'minlere döndüklerinde bir kapısı Cennete, bir kapısı da Cehenneme açılan iki kapılı bir (sûr) la karşılaşırlar.

Münafıklar Cennetin kapısından girmek isteyeceklerdir. Fakat o kapı kendilerine kapalı tutulur. Bu, onların dünyâdaki amellerinin karşılığı bir davranıştır. Çünkü münafıklar dünyâda Allah'ın diniyle ve dindarlarla alay ederlerdi. Duvarların dış yüzünden-mü'minlere şöyle seslenirler: "Biz dünyâda sizinle beraber değil miydik? Birlikte cemaatle namaz kılmamış mıydık? Bizi niçin dışarda bıraktınız?" Mü'minler şöyle cevaplarlar: "Evet, görünüşte beraberdik. Fakat siz kendi kendinize yazık ettiniz. Gönüllerinizde küfrü gizlemişsiniz. Burada ortaya çıktı. **Rasûlullah**'ın ve İslâmın hep başarısızlığını bekleye durunuz. İslâmî emir ve yasaklara karşı içinizde bir şüphe taşıdınız. Teslim olmadınız. O dünyaya aldandınız. Hattâ şeytan sizi "Allah'ın affı geniş" diye Ona kulluktan alıkoydu. İşte bu çileli, çekilmez, bitmez ve dayanılmaz işkence günleri gelip çattı!" derler.

15

"İşte bugün ne siz (münafıklar) dan ne de kâfirlerden hiçbir (kurtuluş) fidyesi alınmaz. Sığınacağınız yer ateştir. Size yaraşan odur. O, ne kötü gidiş yeridir!"

Bugün, dünyâda geçerli olan hiçbir yolyordam geçerli değildir. Ne siz ey münafıklar, ne de kâfirler hiçbir fidye karşılığı kurtulamazsınız. Çünkü sizler dünyada Allah'ın varlığını ve birliğini reddettiniz. Bundan dolayı cehennem ateşi size barınaktır. Hem de orada sonsuza dek kalacaksınız!. İnkârlarınızdan ve Allah'a ortak koşmalarınızdan dolayı bu ateş size yaraşır. Yeriniz oradır. Orda rahat aramayınız. Bir saat bile azaptan uzak kalmayacaksınız.

16

"îman edenlerin, Allahı ve Haktan ineni zikr için, kalplerinin saygı ile yumuşaması zamanı hâlâ gelmedi mi? Onlar, daha evvel kendilerine kitap verilip de üzerlerinden uzun zaman geçmiş, artık kalpleri kararmış bulunanlar gibi olmasınlar. Onlardan bir çoğu (dinlerinden çıkmış) fasıklardır"

Bu âyet-i kerîmenin nüzul esbebi şöyledir: Rasûlullah'ın ashabı bir gün üzüntülü güründüler. Dediler ki: Ya Rasûlallah! Bize gönlümüzü sevindiren bir haber versene!" Allâhü Teâlâ bunun üzerine "kıssaların en güzelinden Hazret-i Yusuf (aleyhisselâm)'in hikâyesinden bahseden Yusuf sûresini indirdi. Bundan dalayı da üzüntüleri sürdü. Tekrar bir ferahlama haberini Rasûlullahdan (sallallahü aleyhi ve sellem) istediler. O zaman şunu da indirdi:

"Allah, kelâmın en güzelini - (âyetleri birbiriyle) âhenkdâr, katmerli (tıklım büklüm hakikatlerle dolu) bir kitap halinde- İndirmiştir..." (zümer: 39/23)."

Bu âyet-i kerime ile gönüllerine birazcık ferahlık geldi. Fakat tam sevinecekleri bir haber istediler. Yukarda anlamını verdiğimiz âyet-i celîle nazil oldu.

"Onların çoğunun dinden çıkmış fâsıklar oluşu" şundandır: Münafıklar ve kâfirler görünüşte korkar gözüküyorlar. Kalpleri ise korkmuyor. Korku ona derler ki kişinin gönlünden sızı gelir ve bütün organlarında izleri görülür.

Bal tulumundan bal sızar. Bunun gibi kalbiyle korkan bir mü'min uzuvlarıyla Allah'ın emir ve yasaklarına uygun bir hayat sürer. Böylece Allaha lâyık kul olur.

17

"Şu hakikati bilin ki Allah yere, ölümünden sonra, can veriyor. Muhakkak ki biz, aklınız ersin diye, size âyetleri açıkça bildirdik."

İyi bilin ki Allah, bu kurumuş, ölmüş yerleri kudretiyle yağmur suyu ile terbiye eden, diriltendir. Ondan türlü türlü bitkiler çıkarır. Bunların bir kısmı (buğday gibi) insanlara, birtakımı da (yonca-yulaf gibi) hayvanlara gıda ve yiyecektir. Gerçekten sîze Kur'an içinde alâmetler, nişanlar beyan ettik. Akıllı olanınız bundan ders ahr. Nasıl Allah, kurumuş otları yağmur suyu ile canlandırırsa; Kur'an ile de, kararmış, kapanmış kalpleri de canlandırır. O gönüller "îman, marifet, sıdk, ihlâs, şevk, safa vs." ile doluverir. Ebedî saade ererler. Onlara güç ve gıda olur. Bunda gu nükte de var: Nasıl yağmur suyuyla toprağı yumuşatır içinden bir takım cansız fakat tohum

Şeklinde olan canlıyı dışarıya çıkarırsa; tıpkı bunun gibi ölülerinde bunun gibi -kuyruk sokumları hiç çürümez- tekrar diriltmeye elbette kadirdir.

18

"Hakikat, sadaka veren erkeklerle, sadaka veren kadınlar ve Allah'a karz-ı hasenle ödünç verenler (yok mu?) Onlar (in mükâfatı) kat kat artırılır. Onlar için çok şerefli (başka) bir mükâfat da vardır."

Allah rızasını kazanmak için mallarını sadaka veren erkek ve kadın mü'minlere "ziyâde ihsanlar" vardır. Bir sadaka (on) dan (yediyüz) e kadar ecir getirir. İhlâsı çok fazla olana ise ancak Allah'ın bilebileceği kat kat sevap ve ödüllendirme vardır. Sadaka verilen bid'atlardan uzak yaşayan "dervişler"den olursa, onlar kalender meşreb oldukları için- namaz bile kılamasalar- birebir sevap verilir. Ancak bu eksiklerini gidermezlerse infak edeceği kişiyi değiştirmek normaldir. Fakat bid'atcılara verilen sadakaya hiç sevap yoktur. Bu, çorak yere tohum ekmeye benzer. Boşa gider. Namaz kılmayan dilenci dervişlere verilirse "bire on" sevap verilir. Derviş dilenci olmasa, şeyh de olmasa, mahallesinde, köyünde ve şehrinde çoluğu çocuğu ile namaz kılan olsa, fakir olsa, zayıf yaşlı ve hastalığından çalışamasa ve fakat utanma duygusundan halini arzedemese; işte bu özellikli kimseye vermek "yetmiş kat sevap" tır. -Her başağı yüz taneli olan yedi başaklı bir sümbül gibi ve fakat o sadaka verilen hem namaz kılan derviş hem namus ehli, âlim, hem muttaki sâlih olsa onun Allah'a iyi kul olmalarına yardımcı olsa, bütün bunlara ek olarak tam bir gönül rahatlığı içinde ihsan etse onun bu tasaddukunun karşılığı kat kat olur. Aklını iyi çalıştıran bu son tasadduk şeklini tercih eder. Sonuç şu ki: Az verenle çok veren bir değildir. Ehline verenle vermeyen de aynı olamaz. Hele gönül hoşluğu ile tam lâyıkına verenin tadına doyulmaz.

19

"Allah'a ve **Peygamber**lerine îman edenler (yok mu?) Onlar sözü özü doğru olanlar, Allah için şahitlik edenlerdir. Onların hem

mükâfatları, hem nurları vardır. Küfredenlere, âyetlerimizi yalan sayanlar (a gelince) Onlar da cehennemin yaranıdırlar."

Allah'ın birliğini kabullenip, **Peygamber**leri de tasdik eden gerçek mü'minler şahitlik derecesine ulaşanlardır. Kıyamet gününde kâmil mükafat ve nûr sahipleri bunlardır. Buna mukabil, Bizim birliğimizi inkâr eden ve Paygamberlerimizi de yalanlayan kâfirler; Kur'an'a da inanmadılar. Bunların hepsi cehennem azabına müstehâktırlar. Cehennemde sonsuza dek azapta olacaklardır.

Bundan sonra, dünyaya muhabbet gösterip âhireti unutan kimselerin bu tutumlarının değişmesi için "dünyânın zemmi ve âhiretin teşvîki"ni bir tablo hâlinde bizim önümüze seren yüce Allah şöyle buyurmuştur:

20

"Bilin ki (âhiret kazancına yer vermeyen) dünyâ hayatı ancak bir oyundur, bir eğlencedir, bir süsdür, aranızda bir övünüştür. Mallarda ve evlâtta bir çoğalıştır. (Bunun) misâli, bitirdiği nebat ekicilerin hoşuna giden bir yağmur gibidir. (Fakat) sonra o (nebat) kurur da sen (onu) sapsarı bir hâle gelmiş görürsün. Sonra da o, bir çörcöp olur. Ahlrette çetin azap vardır. Allahtan mağfiret ve rızâ vardır. Dünya hayatı (ndan faydalanmak) bir aldanış fâidesinden başka (birşey) değildir."

Ey sırf dünya yaşayışına aldanarak Âhiret mutluluğunu kaybedenler, bilin ki: Bu dünyânın şerefi, makamı ve dirliği düzeni yoktur. Bu boş bir eğlencedir, çocukların oyunları gibidir. Ömrü tüketir. Faydası yoktur. Bir kaç günlük bir süslenmedir. Aranızda geçici, oyalayıcı, aldatıcı şeyler hakkında bir övünmedir. Misâl: "Ben falanın oğluyum. Sen ise filanın oğlusun. Benim şu kadar servetim var. Senin yok gibi..." Mal ve evlât çokluğu ile de övünmedir. Bütün bunların sonu pişmanlıktır, hasrettir. Nitekim İbn Mesûd (radıyallahü anh), **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle buyurduğunu nakleder. "Bu dünyaya hiç eğilimim yoktur. Benimle dünyanın (aramızdaki ilişkinin) benzeri şudur: Bir ağacın altında gölgelenen ve sonra da ordan çekip giden bir atlı yolcunun hâline benzer." Ayrıca şuna da benzer. Gökten yağmur yağar. Bununla, otlar ve ekinler biter. Siz bu manzaraya bakıp

şâdolursunuz. Fakat bir gece beklenmeyen bir "semavî âfet" iner ve bu mahsûlü mahveder. Bu dünyânın zîneti de böyledir. Umulmadık zaman elden çıkabilir. Engellenemez. Dünya şuna benzer: Bir çocuk anne karnında dünyaya gelir. Boyu-posu büyür. Yiğit olur. O taze ekine benzeyen "civânmerfe bakanın hoşuna gider. Kendi kendine de böbürlenir. Anası, babası onunla övünürler. Hatta: "Bizim soyumuzdan böyle delikanlı çıkar," demeye başlarlar. Bir "ölüm yelini" Onun üzerine esdairiz. Onun parlak suratı birden sapsarı kesilir. Gücünü yitirir. Yatağa mıhlanır, ölüm meleği onu yakalar. Sanki "gök ekin biçer gibi" dünyadan ayrılır. Onu toprak akma defnederler. Dünyada yaşarken o toprağa delercesine basıyordu. Şimdi onun altında. Başkası onun üstüne basar. Halbuki ona -belki de- âhirette azap vardır. Çünkü o dünya ile mağrur olmuştu. Fakat Allah'ın rızâsı, rahmeti şu kimseler üzerinedir ki: Bunlar dünya muhabbetini terkettiler, âhireti tercih ettiler. Dünya hayatının çabuk geçmesi "camdan yapılmış bir eşyaya" benzer. Her an kırılması melhuzdur, beklenir. Telâfi de edilmez bir kayıptır. Bu benzetişten şu anlaşılır: Aklını iyi kullanan bir insan, bir müslüman, Âhiretin "tartışılmaz üstünlüğünü" tercih eder. Çalışmasını buna göre ayarlar. Âhirete rağbet eder.

21

"Rabbinizden mağfirete ve -genişliği yerle göğün eni kadar olan, Allah'a ve **Peygamber**lerine îman edenler için hasırlanmış bulunan- cennete (ulaşmak) için yarış yapıp kazanın. İşte bu, Allah'ın ihsanıdır ki onu kime dilerse ona verir. Allah, büyük inayet sahibidir."

"Rabbinizin mağfiretine koşun"un anlamı: İhlâsla işlenmiş şartlarını gözeterek "sâlih ameller" den bir başka "yararlı işler" e koşuşun. Tevbe için ölüm gelmeden erken davranın. Mekhûl (radıyallahü anh) "İmamla ilk tekbiri almayı kaçırmayın," der. Gökle yer birleştirilse, bir sahtiyan gibi gerilse, yine de cennetin genişliğine ulaşamaz. Bu bile, anlamak için bir örneklemedir. Allah, cennetten geniş bir şey yarattı. Bu her türlü emsalsiz nimetlerle bezenmiş cennet; Allah vahdaniyetine inananlar, Rasûllerini tasdîk ve Kur'an hükümlerine itaat edenler içindir. O cennetin yüce mertebelerine kavuşturan "tevhîd ve itaat" dır. Bunların hepsi

Allah'ın ihsanıdır. Kullarından kime dilerse ona verir. Dilemediğine vermez. Onun ihsanı büyüktür, lütufları ise çok çok boldur.

Bundan sonra hükmünü haber verdi. Başına gelen musibetlere gönülden isyan ederek azaba mustehâk olmaya.

22

"(Gerek) yerde (gerek) nefislerinizde herhangi bir musibet vukua gelmemiştir ki bu, bizim onu yaratmamızdan evvel mutlaka bir kitapta (yazılmış)tır. Şüphesiz ki bu, Allah'a göre kolaydır."

Hiçbir musibet yoktur ki o takdir edilmemiş olsun. Yağmur yağmaması gibi. Sonunda kıtlık olup otların, ekinlerin, meyvelerin olmaması gibi. Nefislerinizin başına gelen zahmetler, hastalıklar, tedâvisi -şimdi-bilinme-yen (bazı) hastalıklar, ağular gibi.

Nefse hoş gelmeyen şeyler gibi. Bunların hepsi "Levh-i Mahfuz" da yazılmıştır. Er-Rabi'ibnü Ebî Salih el-Eslemînin şöyle dediği zikrolunur: El-Haccâc'ın huzuruna getirildiği zaman (Saîd ibn Cübeyr) in yanına vardım. Bu duruma kavminden birisi ağlıyordu. Saîd ona: "— Niçin ağlıyorsun?" diye sordu. O adam; "— Başına gelen bu musibete," der. Saîd b. Cübeyr: "Yüce Allah'ın şu kelâmını sen işitmedin mi? «Yerde, nefislerinde her hangi bir müsîbet vukua gelmemiştir ki bu, bizim onu yaratmamızdan önce mutlaka bir kitapta (yazılmış)tır. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır.» âyetini okudu." Saîd, kadere tam teslim olduğu için etrafındaki kişilerden daha az acı çekiyordu. Bu, bize biz yaratılmadan önce takdir edilmiştir. Bu, Allah için kolaydır.

23

"(Allah bunu) elinizden çıkana tasalanmayasınız, Onun size verdiği ile sevinip şımarmayınız diye (yazılmıştır). Allah çok böbürlenen her kibirliyi sevmez."

Gerek hayırdan gerekse şerden başınıza gelen ne varsa, yeryüzünde ve sizde olan ne varsa, hepsini yerin ve sizin varlığınızdan önce (Levh-i mahfuz) da takdir etmişizdir. Bu, çaresiz başınıza gelecek. Sizin bir varlığınız (mahsûlün bitmemesi gibi) yok olsa veya bedeninize bir hastalık tebelleş olsa bütün bunlara

üzülmeyiniz. Hattâ "Bu Allah'ın ezelî ilmiyle bildiği ve ona göre bizim için değişmez yazgısıdır. Buna sabrederiz, çünkü bu Onun hükmüdür. Buna gönülden razıyız. Bize sabırdan başka bir şey düşmüyor," deyin. Sebeblerine de yapışmadan geri durmayın. Elinizde bolca bir nîmet bir rahatlık, bir sıhhat ve kuvvet bulunsa, deyiniz ki: "Allah'ın bunlar bize büyük ihsanıdır. Bize bunlara şükür etmek vacip oluyor. Onunla böbürlenip kibirlenmemeliyiz ki Allah bizi sevsin." Buna karşı, bir kimse eline geçen nimetlerle şımarır, böbürlenir, başkasını küçümser ve taşkınlık yaparsa, onu da Allah asla sevmez.

24

"Onlar cimrilik yapanlar, insanlara da cimriliği emredenlerdir. Kim arka dönerse, şüphe yoktur ki Allah, her şeyden müstağni bütün hamdlere lâyık olanın ta kendisidir."

Mallarını hayır işlere harcamayarak (cimrilik) gösterenler, Allah'ın emriyle Fakirin hakkını vermeyenler; bir de diğer insanlara da aynı "cimriliği emredenler", böylece Hak yoldaki dervişlerin haklarını gasbedenler Allah'ın yolundan dönenlerdir. Başınıza sizi kazanmaktan alıkoyan bir ağır hastalık gelirse sabredin. Cimriliğiniz de bunlara sebeb olabilir. İmtihan için de bu, verilebilir. Hak teâlâ buyurur ki: Her kim ki bizim hükmümüze teslim olmaz da bizim yolumuzda rızamızı kazanmaya aldırış etmeyerek malını infak etmekten yüz çevirirse bunlar bilsin ki, Allah onların yardımından müstağnidir, ihtiyacı asla yoktur. Onun bütün işleri "nizâm" içindedir. Hiç eksiklik yoktur. O mallarını infak etmeyenler de amellerinin karşılığını Kıyamette göreceklerdir. İkrime **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın şu sözünü nakleder:

"Hiçbir kimse yoktur ki başına gelen iyi şeylere sevinmemiş, kötü şeylere de üzülmemiş olsun. (Mümkün değil). Fakat mü'min, sevinecek şeylere -şımarmaksızın- şükreder. Üzülecek şeylere de -isyan etmeksizin- sabreder (Her ikisi de lehinedir)."

25

"Yemin olsun ki, biz elçilerimizi açık açık burhanlarla gönderdik. Ve insanların adaleti ayakta tutmaları için, beraberlerinde de kitabı ve mizanı indirdik. Bir de kendisinde hem

çetin bir sertlik, hem insanlar için menfaatler bulunan demiri indirdik. Çünkü (bununla) Allah, kendisine ve **peygamber**lerine gıyaben kimlerin yardım edeceğini belli edecektir. Şüphesiz ki Allah, en büyük kuvvet sahibidir, yegâne galiptir."

Biz vazifeli olarak gönderdiğimiz **peygamber**lerimizi; emirlerimize çağırmaları, yasakladıklarımızdan sakındırmaları, helâli-haramı bildirmeleri için gönderdik. Biz onlara kitap da verdik. Ümmetlerine onun hükümlerini bildirsinler diledik. Teraziyi de indirdik. Birbirinize "âdil davranmanız için. Böylece birbirinize zulüm yapmayın.

İnsanlara demiri de indirdik. Bu, onlar için kuvvettir. Düşmanlan dize getiren kılıçlar ondan yapılır. (Her türlü teknolo)ik ilerleme de onunladır) İnsanlara faydalan çoktur. Bıçak, balta, keser, vs. gibi âletler demirdendir. Bel, kazma, sapan demiri (traktör aksamı) de demirdendir. Ne akla getirse çoğu demirdendir. Bunların hangisini lüzumsuz görürsünüz? Allah emrinde kuvvet sahibidir. Kimse Onu âciz kılamaz. Mülkünde de azizdir. Kimse Ona galip olamaz. Zelîl edemez.

26

"Yemin olsun biz Nûhu ve İbrâhimi (**peygamber** olarak) göndendik. **Peygamber**liği de, kitabı da onların nesillerine verdik. Binnetîce içlerinden doğru yolu bulanlar var (İdiyse de) birçoğu da fâsık kimselerdi onların."

Biz Nûh ve İbrahim (Aleyhimesselâm)'i bize taate davet ederler. Onların neslinden Hazret-i Musa ve Harun gibi **peygamber**ler gönderdik. Dâvud, Süleyman, Yakup, Zekeriyya ve Salih (Aleyhimüsselam) gibi. Herbirine kitap da verdik. Onların soylarından kimileri (hidâyete erdi, doğru yolu buldu). Kimileri de îman yolundan çıkıp (dalâlet) e saptılar. Ayrıca fâsıklardan oldular.

27

"Sonra bunların izleri üzerinde, ardı ardınca **peygamber**lerimizi yolladık. Arkalarından da Meryem oğlu İsa'yı gönderdik. Ona İncili verdik.. Kendisine tâbi olanların yüreklerine bir şefkat ve merhamet koyduk. Onların ihdas ettikleri

ruhbanlığa (gelince:) Onu üzerlerine biz farzetmedlk. Ancak (onlar bunu sırf) Allah'ın rızâsını aramak için yaptılar. Fakat buna hakkıyla riâyet de etmediler. Biz de içlerinden iman edenlere mükâfatlarını verdik onların."

O Nûh ile İbrahim'den sonra Meryemoğlu îsâ'yı İncil'i vererek gönderdik. Ona bağlanarak îman edenlerin gönüllerine şefkat ve sevgi ihsan ettik. Böylece birbirlerini sevdiler-saydılar. Gerçek İsevîliklerini (ve öncekiler de gerçek mûsevîliklerini) korudular. O kendileri uydurdukları "Ruhbanlığı" biz onlara vacip kılmadık. Fakat onlar "bu aşırı ibâdet düşkünlüğü yolunu Allah'ın rızâsını kazanmak, hakkındaki aşırı titizliklerinden rehber edindiler. Ama hakkından da gelemediler. Kimi Yahudî, kimi de Nasranî oldu. İsa (aleyhisselâm) göğe çıktıktan sonra inançlarında şirk görüldü. Nihayet büyük çoğunluğu müşriklerden oldular. Müslümanları da incittiler. Onlar da kurtulmak için dağlara çıktılar. Ordan mağaralarda "savmeler-barınaklar" edindiler. Bir müddet oralarda ibâdet ettiler. Fakat bu sıkı rejimin üstesinden gelemediler. Tekrar döndüler. Kimileri Yahudî oldular, kimileri de Hıristiyan oldular. Çok azı "üzerlerine vacip hâline getirdikleri bu yolda" yürüdüler, îmanlarını gizlediler. Biz onların ecirlerini "Cennet ve Cemâlullah" olarak vereceğiz. Fakat bunların dışındakilerin çoğu fâsık oldular. Yani gerçek Allah dininden çıktılar. Böylece Âhirette ebedî azaba müstehâk oldular.

Bu âyet-i kerîmede mü'minlere uyanlar vardır. Şöyle: Bir kimse yüce Allah'ın emretmediği bir şeye üzerine vâcipmiş gibi aksatmadan devam ederse o üzerine vacip olur. Onu terketmek caiz olmaz. Fakat onları o kişi gizli olarak sürdürmelidir. Bırakırsa o da fâsıklığı kendilerine reva görmüş olur. Ashâbdan birinin şöyle dediği rivayet olunuyor: "Sakın Teravih namazını terketmeyiniz. Çünkü Allah size vacip-farz kılmadığı halde siz ona devam etmekle kendi kendinize vacip hale getirdiniz. Sakın bırakmayınız. Yoksa bu âyete göre fasıklardan olursunuz."

Bir de genel olarak -sanki Allah'dan merhametli imiş ve daha iradeli imiş gibi ukelâlıkla- üzerine düşmeyen bu yola "(Allah'ın buyruğunu aşarak ve onu taşarak) baş vurulursa "İstidrac" (farkına

varmadan için için manevî hayatının çökmesi) tehlikesi belirir. Bu ise, en büyük kayıptır. Aklını Allah ve Rasûlünün direktifleri doğrultusunda kullanan kimseler bu tehlikeli yola sapmazlar. İstikâmet üzere azar azar ilerlerler. Çok hızlı gidip de sonunu getirememek iradeli iş değildir, Bir kimse "en ileri derecelere varamasa" da "en aşağı çukurlara" inmemelidir. İstidrac yolu bu çukura düşürür. Çünkü kendi üzerine gerekmeyenle meşgul oldular. Böylece fitneye de sebeb olurlar. Onlara kimse inanamaz. Büyüklük mevkiilerinde olanlar daha titiz olmalıdır. Yoksa peşlerinden gidenlerin de helâklarınt hazırlarlar.

28

"Ey îman edenler, Allah'dan korkun. Onun **peygamber**ine de îman edin ki (Allah) size rahmetinden iki (kat) nasip etsin. Sizin için (yardımiyle), yürüyeceğiniz bir nûr lütfetsin. Sizi yarlığasın. Allah hakkıyle yarlığayıcı, çok merhamet edicidir."

İman edin ve Onun buyruklarını tutun. Yasakladıklarını bırakın. Hazret-i İsa ve Hazret-i Musa'ya nasıl inandıysanız, Allah'ın son **peygamber**i **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e de inanın. Bu ikrar üzerine sâbitkadem olun. Böylece Allah size iki kat ecir ihsan etsin. Ayrıca rahmetler ede. Bu, size "Sıratta nûr" olur. Hak yolunuz aydınlanır: Dosdoğru yürürsünüz, Allah, günahlarınıza tevbe ederseniz bağışlar, size acır.

29

"Ehli Kitap, hakîkaten Allah'ın ihsanından hiçbir şeye nail olamayacaklarını, muhakkak bütün inayetin Allah'ın elinde bulunduğunu, onu (ancak) dileyeceği kimselere vereceğini bilmedikleri için mi (küfürde inat ediyorlar? Halbuki bunu pekâla biliyorlar da). Allah büyük fazhkerem sahibidir."

Bu kitap sahiplerinin şu gerçeği çok iyi bilmeleri gerekir. Allah'ın dilemediği yardımı, kendileri temin edemezler. Bu, Allah'ın tasarrufundadır. Dilediğini ödüllendirir. Kula yaraşan, Allah'tan gerçek anlamda severek çekinmektir. Onun verdiğini yer ve gök ehli engelleyemezler. Vermediğine de yerdekiler-göktekiler bir araya gelseler verdiremezler. Kula uygun düşen bütün işleri Allah'a

ısmarlamaktır. Bir de ne için yaratıldıysa (ibâdet ve hizmetiyle) onu sürdürmektir.

MÜCÂDELE SURESİ

Bu sûre, Medîne-i Münevverede nazil olmuştur. Yirmi iki âyettir.

1

"(Habîbim) kocası hakkında seninle direşip duran Allah'a da şikâyet etmekte olan (kadın) in sözünü Allah dinlemiştir. Allah sizin konuşmanızı (zâten) işitiyordu. Çünkü Allah hakkıyle işitici, kemâliyle görücüdür."

İkrime (radıyallahü anh), bu âyet-i kerîme, Evs ibn Sâmit (radıyallahü anh) in karısı Sâlebe'nin kızı (Havle) hakkında inmiştir, demiştir. Havle kocasıyle **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a gittiler. Havle: "Ey Allah'ın Rasûlü! Kocam bana anamın arkası gibisin," dedi. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "Onun sana haram olduğunu sanıyorum," dedi. Havle dedi ki: "Yâ Resûlallah! Anam-babam sana feda olsun. Demek işim zanna kaldı," diye **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in başını ağrıtmaya başladı. Bu arada Hazret-i Âişe (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in başını yıkıyordu. Havle'yi azarladı ve: "Bırak konuşmayı! Görmüyor musun, **Rasûlullah**'ın rengi değişti. Allah'tan ona vahiy geliyor," dedi. Bu âyet-i kerîme nazil oldu.

2

"içinizde (ahar) yapagelenlerin hanımları onların anaları değildir. Anaları kendilerini doğuranlardan başkası değildir. Şüphe yok ki, onlar her halde çirkin ve yalan bir lâf söylüyorlar. Muhakkak Allah çok bağışlayıcı, çok yarağayıcıdır."

Sana gelip hanımı hakkında şöyle konuştu adam: "Sen bana anamın arkası gibisin. Anamın karnı gibisin. Anamın uyluğu gibisin. Anamın ud yeri gibisin. Başın veya sırtın anamın başı veya arkası gibidir bana. Veya bunların hepsi veya bir kızkardeşîmin uzuvları

gibidir." Bunların hepsinde de hanımı o kişiye kesin haram olur. Hak teâlâ buyurdu ki: "Bunların hanımları onların anaları değildirler. Anaları onları doğuran ve emzirenlerdir. Fakat bu kadınlar ebedî onlara haram olmaz. Keffâret vermekle haramlık kalkar, helâl olur, Bunlar birer yalan sözdürler. Allah günahları tevbe edince bağışlayandır. Sizin bu düşüncesiz sözlerinizden dolayı Allah hanımlarınızı size büsbütün haram kılmadı. Câhiliyye döneminde böyle konuşanın karısı ebedî ona haram sayılırdı. O inançtaydılar. **Allahü teâlâ** bunu neshetti. Keffâretle bu iş düzeltildi. Buyruldu ki: Bizim rızâmızı kazanmak için sadakalar verenlere cennetlerde yüce mertebeler ve ulu sevâblar vardır. Onun vereceği derecelerin ve sevabların içyüzünü ancak Allah bilir.

3

"Kadınlarından zıhâr ile ayrılmak isteyip de sonra dediklerini geri alacaklar (için) birbiriyle temas etmezden evvel, bir köle azat etmek (lâzımdır). İşte size bununla öğüt veriliyor. Allah ne yaparsanız hakkıyle haberdârdır."

Yâni, o kimseler ki, hanımlarını analarının sırtına benzetirler. Sonra da bu konuşmalarına pişman olurlar. Hanımlarına dönmek isterler. Bunun için şart: Hanımlanyla cinsî temas yapmadan önce bir köle azat etmeleri gerekir. Bu köle ister müslüman olsun, ister gayrimüslim olsun caizdir. Bundan sonra hanımları onlara helâl olur. Böylece Hak teâlâ size öğüt veriyor. Verdiği sözüne, nikâhla ebedî beraber olma ahdine sâdık olanlara Allah hadsiz-hesâpsız ecir verir. O kişilerin ihlâs derecelerine göre ödüllendirir.

4

"Fakat kim (bunu) bulamazsa, (yine) birbiriyle temas etmezden evvel, aralıksız iki ay oruç (tutsun)."

Bu iki ay fasılasız oruç tutarken hanımına hiç dokunmaz. Bu âyet-i kerîme şunu da gösteriyor: Karısı da bu süre içinde kocasının cinsî temas isteğine itaat etmeyecek. O kendini kollayacak. Ondan sakınacak. Ama temas olmaksızın sohbet edebilir. Âlimler "burada yasaklanan cinsî temas başta olmak üzere her türlü yakınlaşmadır," diye ittifak ettiler. Bu iki ay içinde orucunu birgün bile serî özürsüz

yerse, tekrar baştan tutmak gerekir. Bir hastalık ve dince makbul özür (hayız ve nifas gibi) sebebiyle yerse bu hususda âlimlerin ihtilâfı vardır. Şöyle ki:

Müfessirlerden Atâ (radıyallahü anh) dedi ki: Özürle yerse Allah kerîmdir. Onun özrünü affeder. Sil baştan orucu tutmaz. Fakat Ebu Hanîfe (radıyallahü anh) der ki: Gerek özürlü ve gerekse özürsüz peşpeşe orucu tutmayanlar tekrar başa dönmek zorundadır. İmam Âzamin diğer arkadaşları da aynı içtihada varırlar.

Devamla yüce Allah buyurdu ki:

"Buna da güç yetiremezse altmış yoksulu (doyursun)..."

Medîneliler: Bir batman buğday veya bir batman hurma yoksula verir, derler. Amma Iraklı âlimlere göre: "İki batman" buğday "bir sa" arpa veya hurma vermeleri gerekir. Bunları hergün için uygun görürler, Sabahlı-akşamlı altmış fakiri birgün veya bir fakiri altmış gün doyurmaktır.

Bu konuda Seleme ibn Sahrülensârî (radıyallahü anh) diyor ki: "— Bana verilen cinsî güç, sanırım başka bir erkeğe verilmemişti. Ramazan ayı gelince karıma yaklaşmamak için zıhâr (onu anamın sırtına benzeterek) yaptım. Kendime böylece haram ettim. Fakat gece hizmet ederken karımın mahrem yerinden biraz açıldı. Şehvetimi kabarttı. Hemen dayanamadım, onunla temas yaptım. Sabah olunca da durumu kavmime anlattım. "Gelin **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e beraberce gidelim," diye rica ettim. Onlar: "Hayır vallahi biz gelmeyiz. Çünkü hakkımızda bir âyetin inmesinden veya **Rasûlullah**ın hakkımızda bir söz söyleyip de üzerimizde ar kalmasından korkarız. Sen kendin git, ne hâlin varsa gör," dediler. Ben de tek başıma **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gittim. Durumu olduğu gibi anlattım. O (sallallahü aleyhi ve sellem)

Sen böylesin ha?! Buyurdu.

Evet ben böyleyim, dedim. Bunu üç kere tekrarladı. Sonuncusunda ise:

— Ya Rasulallah! Allah'ın hükmü ne ise onu tatbik et. Herhalde sabrederim, dedim.

— Öyleyse bir köle âzât et, buyurdu. Ben elimi boynuma vurarak dedim ki:

—Seni hak **peygamber** olarak gönderen Allah'a yemin olsun ki, ben kendi boynumdan başkasına sahip değilim.

— O halde iki ay aralıksız oruç tut, dedi.

Yâ Rasulallah, dedim, şu başıma gelen şey oruçtan dolayı değil midir?

Öyleyse sadaka dağıt, buyurdu.

Ya Rasulallah! Yemin ederim ki akşama yiyeceğimiz yoktur, dedim.

— O halde Benîrezîk zekâtına memur olan zâta git, o, sana yetecek kadar hurma versin de onunla altmış yoksulu doyur, buyurdu.

— Ben de öyle yaptım. (Ebu Davud- İbn Mâce- Tirmizî) İmam Mâlik ve Şafii'ye göre altmış fakiri bulmak şarttır. İmam Ebu Hanîfe'ye göre ise bir fakiri sabahlı-akşamlı doyurmak da yeterlidir.

"Bu (hafifletme) Allah'a ve **peygamber**ine îman etmekte olduğunuz içindir. Bu Allah'ın hadleri (hükümleri) dîr. Kâfirler için ise elem verici azap vardır."

Hak teâlâ'nın size emrettiği bu cezalar, sizin gizli yaptığınız işleri de bildiğini gösterir. Öyleyse Allah'a tam inanın ve **Peygamber**i de candan doğrulayın. Bunların hepsi Allah'ın farzları ve hükümleridir. Terk etmemelidir. Allah'a ve Rasûlüne inanmayan kâfirlere ise âhirette dayanılmaz, çekilmez, yaktcı azap vardır.

5

"Allah'a ve **Peygamber**ine muhalefet etmekte olanlar, kendilerinden evvelkilerin uğratıldıkları zillet gibi zillete giriftar edilmişlerdir. Halbuki biz (onlara) âyetler de indirmişizdir. Kâfirlere horlayıcı bir azap vardır."

O kimseler ki Allah'a ve Rasûlüne düşmandırlar. Allah'ı ve **Peygamber**ini inciltirler. Allah'ı inciltmek düşünülmez. O herşeye her bakımdan hâkimdir. Ancak Allah'ın sevdiği mü'min ve müttakî kullarını incilten sanki Allah'ı inciltmiş gibidir. Hak teâlâ ondan onun intikamını alır. Bu tip kimseler dünyada da rüsvay olurlar. Asıl âhirette dayanılmaz, bitmez-tükenmez azap onlaradır. Biz bunlara gerçekten bu Kur'an'ı indirdik. Onun için de helali ve haramı, tutacak buyruğu-sakınacak şeyleri bildirdik. Onlarsa bu Kur'an'ı işitir işitmez Rasûlümüzü yalanladılar. Kâfir oldular. Onlar için çok horlayıcı azaplar hazırladık. Bitmez-tükenmez, dayanılmaz ve içinden hiç çıkma ihtimali bile olmayan binbir çeşit işkenceli cehennem azapları!...

6

"O günde ki Allah onların hepsini diriltecek de kendilerine neler yaptıklarını haber verecektir. Allah (bütün) on(lar)ı saymıştır. Onlarsâ bunu unutmuşlardır. Allah herşeye hakkıyle şahittir."

Kâfirlere o kadar kötü horlayıcı azaplar var ki, Allah onların öncekileri de sonrakileri de bir araya bu yaptıklarının hesaplarını vermeleri için elbette toplayıcıdır. Ne isledilerse birbir haber verecektir, İnkâr edemeyecekleri bir biçimde, delilli-isbatlı olarak, onlara yaptıktan gösterilecektir. Çünkü yüce Allah onların işlediklerini defterlerde kaydettirmiştir. Sicillidirler. Amel defterlerini ellerine aldıkları zaman bütün yaptıklarına bizzat kendileri aleyhlerine şahitlik yapmak mecburiyetinde olacaklardır. Ayrıca herşeye, her zaman ve her mekânda şahit Allah'tır.

7

"Görmedin mi ki göklerde ne var, yerde ne varsa, Allah şüphesiz bilir. Herhangi bir üçten bir fısıltı vâki olmaya dursun, muhakkak ki O, bunların dördüncüsüdür. Bir beşten vukua gelmeye dursun, ille O, bunların altıncısıdır. Bundan daha az, daha çok vâki olmaya dursun, ille O, nerede olsalar, bunların yanındadır. Sonra bütün yaptıklarını Kıyamet gününde kendilerine haber verecektir O. Çünkü Allah, herşeyi hakkiyle bilendir."

Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şudur: Kâfirler, yahûdiler ve münafıklar Kâbenin yanında **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) in ve Müslümanların aleyhine fısıltılı konuşurlardı. Hatta: "Gizli konuşun ki Muhammedin Rabbi işitmesin," derlerdi. "Muhammede O haber verir," derlerdi. Ama mü'minlerden bîri yaklaşırsa konuşmayı keserlerdi. İşte yüce Allah bu âyet-i kerîmeyi "Onları deşifre etmek" için indirdi. Yâ Muhammed! Biz sana yerdekilerin, göktekilerin gönüllerinde ne varsa bildirdik. Onlar ne işlerlerse bilirsin. Üç kişi bir yerde gizlice buluşsalar onların kesinlikle dördüncüsü **Allahü teâlâ**'dır. Beş kişi birbiriyle fısıldaşsalar, altıncısı Allah'tır. Az olsun, çok olsun, nerede olurlarsa olsunlar bilir. Hiçbir şey "ilâhî radar"dan kaçamaz. Ne yapsalar, ne söyleseler hepsini eksiksiz bilir. Bunların hepsini amel defterleri olarak saklatır. Kıyamet günü onlara birbîr haber verir. Kâfirlerin **peygamber**e ve mü'minlere olan davranışları aşağıdaki âyet-i kerîmede biraz daha net anlatılmaktadır.

8

"Fısıltı (ile konuşmak)dan menedilip de sonra menedildikleri (o hâle) dönmekte ve günâhı, düşmanlığı ve **peygamber**e isyanı fısıldaşmakta olanı görmedin mi? Onlar sana geldikleri zaman seni Allah'ın selamlamadığı bir şeyle selamlarlar. Kendi aralarında da (Allah bizi söyleyegeldiğimiz yüzünden azaplandırmalı değil miydi?) derler. Onlara cehennem yeter. Oraya girecekler. İşte o, ne kötü dönüş yeridir!"

Yâ Muhammed! O inkarcılar fısıldaşmalarından yasaklandıkları halde yine onu bırakamazlar. Hem de günahda, isyanda, **peygamber**e karşı gelmede ileri, geri fısıldasınlar. O yahûdiler sana rastladıkları vakit sizin selâmınıza lafızda yakın ve fakat anlamca tam tersi olan (Essâmüaleyküm) derler. Yani "Ölüm size!" **Rasûlullah** (sa)) (Vealeyküm) der. Yani "sizin de üzerinize o dilediğiniz olsun," demektir. Birgün Hazret-i Âişe (radıyallahü anh) onların bu türlü selâmlarına "Allah'ın gazabı ve laneti sizin üzerinize olsun," dedi. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "—Yâ Âişe! Kendine yumuşaklığı seç. Bu ayına ve kötü konuşmayı bırak" dedi. Hazret-i Âişe (radıyallahü anh): "—Yâ Rasûlallah! Ne

söylediler işitmedin mi?" Deyince Allah'ın Rasûlü (sallallahü aleyhi ve sellem): "—Ya Âişe! Sen, ben onlara nasıl cevap verdim. İşitmedin mi? Benim duam onların aleyhine olur. Onların bedduası bana geçmez, makbul değil" Hak teâlâ bunun üzerine bu âyet-i kerîmeyi indirdi. Yâ Muhammed! O yahûdiler sana böyle selâm verdiler. Birbirleriyle de şöyle söyleşirler: "Bu madem hak **peygamber**dir. Niçin bizim bu sözlerimizden dolayı bize bu dünyada azap etmez?" Hak teâlâ "Bunlara cehennem azabı yeter! Ne kötü varılacak yerdir o," buyurdu.

9

"Ey îman edenler, aranızda gizil konuşacağınız vakit günahı, düşmanlığı, **peygamber**e isyanı fısıldanmayın. İyiliği, takvayı fısıldasın» Ve ancak huzurunda toplanacağınız Allah'tan korkun."

Rasûlullah savaş için bir yere elçi gönderdiği zaman münafıklar biraraya gelirler ve fısıldaşıriardı. Böylece mü'minlerin canlarını sıkmayı planlarlardı. Sıkarlardı da. Hak teâlâ bu âyet-i kerîmeyi indirdi. Buyurdu ki: "Onlar ki dilleriyle (inandık) derler ve fakat gönüllerinde îmandan zerre yoktur. Bundan dolayı gizli celselerde günahda, düşmanlıkta ve **Peygamber**e muhalefette dedikodu yaparlar. Plân kurarlar." Devamla: "Siz gerçek mü'minler! Allah'a itaat etmede ve günahları bırakmada ve münafıklara benzememekte fısıldasın. Öldükten sonra toplanacağına yer Allah'ın huzurudur. Bunları yerine getirmede yalnız ve ancak Allah'tan çekinin ve korkun," buyruldu. Bu âyet-i kerîme mü'minlere bir uyarıdır. Birkaç kişi bir yerde oturduğu zaman veya yolculuk yaptıkları vakit günahda, isyanda, düşmanlıkta ve Allah'a - **Peygamber**e aykırı bir yol izlemekte fısıldaşmak haramdır. Çünkü diğer mü'minlerin bundan canı sıkılır. Kendileri aleyhine konuşulduğu sanılır. Bu hususta ihtiyatlı davranmak gerekir. Gerçek mü'mine yaraşan mü'min kardeşini incikmemektir. Hatta bununla da kalmayıp onun gönlüne neşe veren ve onu maddî ve manevî sevindirendir.

10

"Fısıltı sırf şeytandandır. İman edenleri tasaya düşürmek içindir bu. Halbuki bu Allah'ın izni olmaksızın onlara hiçbir şeyle

zarar verici değildir. O halde mü'minler ancak Allah'a güvenip dayansın (lar)"

Münafıklar ne zaman mü'minleri görseler hemen birbirleriyle fısıldaşırlardı. Bu, mü'minleri çok üzerdi. Bundan incinirlerdi. Bu âyet-i kerîme bunun üzerine indirildi. Bunun şeytanın tuzaklarından bir hile olduğunu belirtti. Halbuki onlar mü'minlere, Allah takdir etmedikçe ve izin vermedikçe zarar eriştiremezler. Meğer ki mekrûllah ola. Allah'ın gizli bir tuzağı varsa o, çok yönlü o kulu sara. Bu da önlenemez... Fakat her halükârda mü'minler işlerini Allah'a havale etsinler. Bu, her işlerine yeter. Onun takdîri olmadıkça kimse kimseye zarar veremez. Bu, unutulmasın.

11

"Ey îman edenler sîze meclislerde (yer açın) denildiği zaman genişletin ki Allah da size genişlik versin. (Kalkın) denilince de kalkıverin. Allah, içinizden îman etmiş olanlarla kendilerine ilim verilmiş bulunanların derecelerini artırır. Allah, ne yaparsanız hakkıyle haberdardır."

Bu âyet-i kerîme "Sabit ibn Kays" vesilesiyle indi. O **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in meclisine geldi. Herkes **peygamber**imizi daha iyi dinleyebilmek için Ona yanaşırlardı. Sabit, oturacak yer bulamadı. Kimse de yer vermedi. Ayakta kalakaldı. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) "Kardeşine yer verene Allah rahmet eylesin." dedi. Yer verin ki kardeşinize; Allah da cennette size geniş yer versin. Sizi meşru bir yere davet edince gidiniz. Bu size ağır gelmesin. Allah hem âlim hem de mü'min olanın derecelerini artırmıştır. Âlim olmayan mü'minler cennetin kapısında tartışırlar. Âlım olmayanlara "Sen âlim değilsin. Cennete amelin ve îmanın sebebiyle gir," denilir. Âlim olanlara; "Siz durun. Bu halka şefaat ediniz. Bundan sonra cennete giriniz," denilir. (Mükâtil). Allah, sizin içinizde emirlerini tutup istikâmet sahibi olanlara yaptıklarını iyi olarak (cennet-cemâlullah) karşılarına çıkaracaktır. Böyle olmayanları da cezalandırır.

12

"Ey îman edenler, siz Peygambere mahrem bir şey arzetmek istediğiniz vakit (bu) mahrem konuşmanızdan evvel sadaka verin. Bu, sizin için daha hayırlı, daha temizdir. Eğer bulamazsanız şüphe yok ki Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir."

Siz Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) ile bir meseleyi gizli olarak konuşmaya gitmeden önce bir sadaka vermeniz sizin için daha hayırlıdır. Ama veremeyecek olanları Allah bağışlar. Onlara rahmet eder. Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)' in yanından ayrılmayan dervişvâri sahabeler vardı. Ebû Hureyre (radıyallahü anh) gibi... Bunlara yardım olsun istendi. Çünkü bunlar sırf Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'ı dinlerler ve gelemeyenlere öğretirlerdi. Bunların asgarî geçimi hedef alınmış olsa gerek. Zîra o yıllarda zekât farz değlidi. Fakat onlara bu sadakayı vermek ağır gelmişti. Bu hususta fakir Bilâl Habeşî (radıyallahü anh) gibileri rahattılar. Onunla sohbet ederlerdi. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** aşağıdaki âyet-i kerîmeyi indirdi. Böylece sadaka veremeyenlere "ruhsat-müsaade" verildi.

13

"Mahrem konuşmanızdan evvel sadakalar vereceğinizden korkdunuz mu? Çünkü işte yapmadınız. (Bununla beraber) Allah sizin tevbelerinizi kabul etti. O halde dosdoğru namazı kılın. Zekâtı verin. Allah'a ve Peygamberine itaat edin. Allah, ne yaparsanız hakkiyle haberdârdır."

Ey dünya ehli! Sadaka vermekle mallarınızın biteceğinden korktunuz. Ve cimrilik yaptınız. Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) in huzurunda önce vermeniz istenen sadakayı verseydiniz sizin için daha hayırlı olurdu. Yapmadınız. Allah da bu size ağır gelen yükü sizden kaldırdı. Sizi bu hususta bağışladı. Çünkü sizden de vereceğiniz sadakalardan da müstağnidir. İhtiyacı asla yoktur. Ama sizin hepiniz Ona muhtaçsınız. Öyleyse tertemiz bir kalble, huzurla namazı özenle kılın. Zekâtınızı da yerliyerinde gösterilen yerlere (Tevbe sûresi 60. âyetinde belirtilen 8 sınıfa) verin. Ayrıca Allah'a ve Rasûlüne, diğer emir ve yasaklarda da itaat etmeye îtina gösterin. Bunları yapın. Allah; sizin hayırdan ve şerden, gizli-açık,

büyük-küçük ne işlerseniz hepsini her yönüyle bilir. Kıyamet gününde karşılığını verecektir Hiçbir amelinizi ziyan etmez.

14

"Allah'ın, kendilerine gazap ettiği bir kavmi dost edinenleri görmedin mi? Bunlar sizden de değildir. Onlardan da değildir. Kendileri de bilip dururlarken, onlar yalan yere yemin ederler."

Yâ Muhammed! Görmez misin, bilmez misin ki, münafıklar, yahûdilerle içli-dışlıdırlar. Ama Allah onlara gazap etmektedir. Gerçekten o münafıklar ne sizdendirler ne de açıkça onlardandırlar. Bocalıyorlar, Mü'minler onlara, "Siz görünüşte bizîmlesiniz. Gerçekte ise içiniz inkâr dolu. Yâhûdilerle dostluk yapıyorsunuz. Sizin acı dramınız böyledir," deseler, onlar derler ki: "Biz vallahi sizdeniz. Bu dostluğu yalanlarlar." Halbuki Allah onların yalanlarını boşa çıkarıyor.

15

"Allah onlar için çetin bir azap hazırladı. Hakikat onların yapmakta oldukları (işler) ne kötüdür."

16

"Onlar yeminlerini bir kalkan edindiler de Allah yolundan çevirdiler. İşte onların hakkı horlatıcı bir azaptır."

Allahü teâlâ, kötü amellerinin karşılığı olarak âhirette onlara katı azap hazırlamıştır. Bunların ne korkunç hainlikleri vardır. Bunları örtbas etmek için yeminlerini kalkan yaparlar. Bu yeminler onları, oğullarını, kızlarını kurtarmaya yetmez. Nesillerinin îmana gelmelerini engellerler. Kendileri de bilirler ki yalancıdırlar. Onlar için yakıcı, horlayıcı, dayanılmaz, çekilmez ve bitmez azap vardır.

17

"Onların ne malları, ne evlâtları hiçbir veçhile Allah (ta azabın) dan, kaabil değil kurtarmaz. Onlar ateş yaranıdırlar. Onlar orada ebedîdirler."

Bunlar mallarına ve çocuklarına güvenirler. Bizim bu varlıklarımız Ahirette bizi kurtaracaktır, derler. Bilsinler ki, onların

ne mallan ne de evlâtları onları âhiretteki korkunç azaptan kurtaramaz. Bunların hepsi bu inkâr üzerine ölürlerse ebedî cehennem azabı içinde olacaklardır. Yâhûdî, hırıstiyan ve münafıkların hepsi bu ebedî azapta ortaktırlar.

18

"O gün Allah, onların hepsini diriltecek de Ona da -size yemin ettikleri gibi- yemin edeceklerdir. Onlar hakîkaten birsey üzerine olduklarını sanırlar. Gözünüzü açın ki, onlar cidden yalancıların ta kendileridir."

O hesap gününde Allah o inkarcıların her çeşidini huzurunda toplayacaktır. Sonra da: "Niçin Benîm birliğimi tam olarak tanımadınız. Rasülümü de yalanladınız. Onlar dünyada size yaptıkları yalan yemin gibi âhirette de Allah'a andiçeceklerdir. Vallahi bizim Rabbimiz birdir. Biz müşriklerden değildik. Öyle zannediyorlar, derler. Böylece kurtulacaklarını plânlarlar. Mü'minler (ki, **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "Mü'min saftır. Çabuk inanır," buyruğunun gerçeği öte dünyada da görülür ki, onların -bu yana-yakıla dilbazca yeminlerine bakarak- inandılar, kandılar. Demek ki onlar da dünyada doğru yolda imişler, zannına kapıldılar. Fakat **Allahü teâlâ** haber vererek buyurdu ki: Aklınızı başınıza toplayın! Bunlar yeminlerinde yalancıdırlar. Bunlar zahirlerinde müslüman gözüktüler. Halbuki içleri inkârlarla doluydu. Bu andiçmeleri onlara hiçbir fayda vermeyecektir.

19

"Bunları şeytan istilâ etmiştir. Artık o, bunlara Allah'ı hatırlamayı bile unutturmuştur. Bunlar şeytan fırkasıdır. Gözünüzü açın ki şeytan fırkası (na uyanlar) hakîkaten hüsrana düşenlerin ta kendileridir."

Yâni, şeytan bunlara galip oldu. Abluka altına aldı. Allah'ı gerçek anlamda birlemeyi ve ululamayı onlara unutturdu, Allah'a ibâdetten alıkoydu. Kendine itaat ettirdi. Bunların hepsi şeytanın askerleridir. Uyanık olun ki, âhîrette onun ordusu hüsrandadır. Mallarının ve canlarının orada sahipleri olamayacaklardır. Hiç

birinden yararlanamayacaklardır. Meğer ki, dünyâdayken o habîs-murdar itikatlarından dönüp îmana geleler...

20

"Allah'a ve **Peygamber**ine muhalefet-edenler (yok mu?) Onlar şüphesiz ki en çok zillete düşenlerin içindedir."

21

"Allah (şöyle) yazmıştır. Yemin olsun ki ben galip geleceğim. **Peygamber**lerim de. Şüphesiz ki Allah yegâne kuvvet sahibidir, mutlak galiptir."

Şu kimseler ki Allah'a ve Rasûlüne düşman olup onların hükmüne ve emrine muhalefet ettiler. Onlar horlayıcı, yakıcı olan cehennemin "en aşağı tabakasında" olacaklardır. Bu, münâfıkların yeridir. Ben ve **Peygamber**lerim elbette galip olacağız. İzzetim hakkı için, delillerle-hüccetlerle onlara hâkim olacağız. Allah azizdir, kavidir. Kendi mensuplarını hor kılmaktan meneder. Yani kimse onun üzerine kahırla galip olamaz. Hepsini "Kahhâr" ismiyle buyruğu altına alan O'dur.

22

"Allah'a ve âhlret gününe imanda sebat eden hiçbir kavmin Allah'a ve Rasûlüne muhalefet eden kimselerle -velevki onlar, bunların babaları, ya oğulları, ya biraderleri, yahut soysoplan olsunlar-dostlaşacaklarını görmezsin. Onlar, o kimselerdir ki (Allah) îmanı kalplerine yazmıştır. Bununla kendinden bir ruh ile desteklemiştir. Bunları altlarından ırmaklar akan cennetlere sokacaktır. Bunlar orada ebedî kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. İşte onlar Allah fırkasıdır. Gözünüzü açın ki, Allah fırkası (mensupları) umduklarına erenlerin tâ kendileridir."

Bu âyet-i kerîme "Hatîb ibn Ebî Beltea" hakkında inmiştir. Bu zât hakkında: "Ey îman edenler benim de düşmanım, sizin de düşmanınız (olanlar)ı dostlar edinmeyin..." (mümtehine: 60/1) âyetinde açıklama gelecektir.

Yâ Muhammed! mü’minler Allah'a, âhirete inanmayanları dost tutamazlar; Allah ve Rasûlüne düşman olanlarla sırdaş olamaz mü’minler. Onlar (muhalifler) onların ataları, oğulları, kardeşleri ve soysoplan da olsa bu gergefe değişmez. Gerçek mü’minler bu özelliktedirler. Çünkü Allah onların gönüllerini tam îmanla doldurmuştur. Yardımıyle îman nuru ile kuvvetlendirdi, îmanları ihya olmakla onları cennete götürdü bu sarsılmaz inançları. O öyle cennetler ki, altlarından ırmaklar akar... Böyle bir yerde sonsuza dek kalacaklar onlar... Yüce Allah'a inandılar ve îmanla Ona itaat ettiler ve ibâdet yaptılar. Allah onlardan razıdır. Onlar da Allah'tan haliyle razıdırlar. Çünkü onlara îmanları ve bu inançları doğrultusundaki dosdoğru yaşamaları karşılığında tam bir lütuf olarak "Cennet ve Cemâlullah" ihsan etmiştir. Onlar, **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın "Livâülhamd-Hamd sancağı" altında toplanacaklardır. Haberiniz olsun ki "Allah'ın erleri" kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

HAŞR SURESİ

Nurlu Medîne de inmiştir. Yirmi dört âyettir.

1

"Göklerde ne var, yer de ne varsa (hepsi) Allah'ı tesbih eder. O, mutlak galiptir. Yegâne hüküm sahibidir."

İbn Alabaş "Enfâl Sûresi Bedir Savaşı hakkında indiği gibi bu sûre de (Benî Nadir)' le yapılan savaş için inmiştir," dedi.

Bir kimse namaz kılar, Allah'ı noksanlıklardan uzak görür ve namazında huzur bulur. Bu kimse yerdeki her türlü canlılar olduğu gibi, göklerdeki melekler olabilir. Herşey onu zikreder. Allah azizdir. Mülkü içinde hakimdir. Neyi emrederse yerine getirir. Kimse engelleyemez. Her işin islahını yalnız o bilir. Ondan iyi kimse bilmez.

2

"O, kitaplılardan küfredenleri ilk sürgünde yurtlarından çıkarandır..."

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem), Medîne-i Münevvereye geldiği zaman, etraftaki kabilelere "sulh için" elçiler gönderdi. Üç ayrı yere üç elçi gönderdi. Emrindeki on kişiyle "Mürsed ibn Ebî Mürsed"i bir yerlere gönderdi. Onlar "Batnurracîy" bölgesine gelince bir ağacın altında mola verdiler. Yanlarındaki hurmadan yediler. Hurma çekirdeklerini de oraya attılar. Gündüz dinlendiler. Gece serinlikte yürüdüler. Gece bir yerde mağarada gizlendiler. Oralarda "Huzeyl" kabilesinden olan bir kadın koyun güdüyordu.

O kadın ağacın altına geldi. İnceledi. Hurma çekirdeklerinin küçüklüğünden "Medine hurması" olduğunu anladı. Hemen kavmine koştu: "Ey kavmim, gelin, gelin! Medîneli bir takım kimseler burdan geçmişler. Siz ne gafil insanlarsınız," dedi. Onlar hemen etrafı kol-koçan ettiler. Dağlara sığınmış elçileri ve mücâhitleri buldular. Onlara: "Gelin, inin ordan. Size güvence veriyoruz. Bîr kötülük yapmayacağız," dediler. Bu hâlin **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e malum olması için "Âsim ibn Sabit" Allah'a niyazda bulundu. Fakat müşriklerin hamlesi ile Müslümanların yedisi şehîd düştü. Âsım'ın etinden bir parça getirmek için adamlar gönderdiler. Fakat Âsım'a yanaşırken o herife "arılar" üşüştü. O, parça alamadı. Sağ kalanlardan "Habîb ve Zeyid" onların sözlerine kandılar. Müşrikler bunları bağlayarak Mekke'lilere sattılar. Habîb'in Uhud savaşında (Haris bir Âmir); öldürdüğü unutulmamıştı. Onu oğulları esir aldı. Birkaç gün sonra öldürmek üzere Harem-i şerife götürdüler. Araya Haram Ayları girdi. O aylarda câhîliyye döneminde bile adam öldürmezlerdi. Bitiminde onu îdam etmek istediler. İki rekat namaz kıldı. Sonra bu namaz, idamlıklar için âdet oldu. Arabî kısa bir şiir söyledi: Anlamı şu: "Müslüman olarak ve müslürnanlık uğruna öldürüldükten sonra, ne suretle öldürülsem öldürüleyim, önemsizdir. Bunların hepsi Zât-ı Kibriya uğrundadır. O isterse tarumar olan vücûdumu toplar ve diriltir"

İkinci esir (Zeyid), "Safvan ibn Umeyye" tarafından tutsak oldu. İdam olunacağı zaman Mekkeli ileri gelen kodamanlar toplandılar. Ebû Sufyân ona: "— Doğru söyle, senin yerinde Muhammed öldürülse daha memnun olmaz mısın?" deyince, şu cevâbı verdi: "— Sen ne diyorsun! Ben öleyim de Onun ayağına bir diken bile

batmasın!" Safvanın kölesi tarafından öldürüldü, şehîd edildi. Şehîd edilmeden önce şunu da söylediği rivayet olunur: "Allah'ım! Burada benim selâmımı Peygamberim (sallallahü aleyhi ve sellem)'e ulaştıracak bir güvenilir adam yoktur. Ben bu emaneti sana bırakıyorum, Selâmımı ona sen ulaştır." Müşriklere dönerek de şöyle dedi: "Allah'ım! bunları helak eyle. Mü'minleri de galip eyle!" Tabiî bu söz üzerine onu derhal şehîd ettiler...

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) Medine'yi teşrif edince; orada Ensâr üzerinde hâkim olan, "ticâret, kuyumculuk ve cengâverlik" mesleklerinde ileri giden, Ehl-i Kitaptan olan yahûdilerden "Benînadîr, Kureyzâ ve Kaynûka" kabîleleri vardı. Medînede bulunan (Benînadîr)'le önce bir anlaşma yaptı. Bu sözleşmeye göre; "Onlar Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) karşı gelmeyecekler. Zarar da vermeyecekler. Müşterek düşmanlara karşı işbirliği yapacaklar." Yahudilerin tînetsizlikleri gereği anlaşmaya bağlı kalmadılar. Müşriklere karşı da müslümanlara yardıma olmadılar. Üstelik "Münafıklarla işbirliğini gizlice yaptılar. Şartları kendi aleyhlerine çevirdiler. Bu yahudiler halka faizle borç para vererek onların her şeyine ipotek koyarlardı. Bunlara bir ders vermek zamanı gelmişti.

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın etraf kabilelere gönderdiği elçilerden ikincisi, "Muhammed ibn Seleme" başkanlığındadır. Irak yolunda onları da şehid eylediler.

Üçüncü grup gönderme şu şekilde oldu: Benî Âmir'den ve Necîd bölgesinde "Ebüberâ Âmir b. Mâlik b. Cafer" hicretin dördüncü yılında safer ayında Medîneyi Münevvereye geldi. Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) ile görüştü ve: "— Ey Muhammed! Eğer Necîd halkına ashabından İslâm'ı öğretmek için Muallimler gönderirsen, umarım ki müslümanlığa girerler," dedi. Hazret-i Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) "— Ben Necîd halkından endîşe ederim. Dostlarımın hayatlarından da mes'ûlüm," buyurdu. Fakat Ebûberâ bu hususta garanti verdi. Onların kendi himayesinde olduğunu söyledi. Buna güvenerek Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) "Ehli Suffa'dan yetmiş kişi seçti. Onları "Münzir ibn Amrin maiyetine verdi. Suffe

Ashabı kimseye yük olmamak için gündüzleri odun toplayıp geçimlerini sağlarlardı. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Ebûberâ'nın kardeşinin oğlu "Âmir b. Tufeyl'e de bir mektup gönderdi.

Bu grup Medîneye dört konak mesafedeki (Bi'ri Mauna) ya vardılar. Konakladılar. Mektup (Âmir)' e gönderildi. O, mektubu okumadan yırttı. Hücum için kabilesini kandıramadı. "Benî Süleym" den bir takım kişilerle (Mauna)' ya ansızın geldi. Onları gaafil avladı ve maalesef hepsini şehit etti. Yalnız (Kaab b. Zeyd) yaralı olarak Medîneye kaçtı, **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem): "Bu, Ebûberâ'nın işidir. Ben bunu onun ısrarıyla istemeyerek yapmıştım," buyurdu. Tam bir ay sabah namazından sonra bu zulmü yapanlara "bedduâ" etti. Ebû Berâ da üzüntüsünden öldü. Peşinden de Âmir b, Tufeyl öldü.

Yahudilerin Medine'de konumu ve ekonomik durumu çok iyiydi. Her bir yahûdi kabilesi bir Arap kabîlesinin himayesine girmişti. Medînenin bir mahallesinde oturan Kaynukalılar Hazreç kabilesiyle ittifak etmişlerdi. Evs ile de Nadiroğulları ile Kurayzoğulları birdi. Bunlar (Buâs) mevkiinde çok şiddetli bîr savaş yapmışlardı. Kaynukalılar "kuyumculuk" yaparlardı. **Rasûlullah** "Evs-Hazrec-muhâcirler arasında kardeşlik" kurmuştu. Hiçbir birlikten hoşlanmayan yahûdinin bu, işine gelmedi. İslâmın "cihanşümul çağrısı" onları mahvediyordu. Bir de İslâmın "tefecilik" gibi gayrimeşru kazançları reddetmesi işlerine geliyordu. Bütün bu ve benzeri sebeblerden dolayı **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in prestijini sarsıcı her hileye başvurdular. Bir noktadan sonra da açıkça tavır koydular.

Bedir Savaşından sonra daha da hırçinlaştılar. Benî Nadir'in reisi "Kaab ibn Eşref'di. Bu adam: "Vallahi Muhammed Kureyşin ileri gelenlerini öldürmüşse eğer, yerin altı bize yerin üstünden daha hayırlıdır," dedi. Daha da şirretleşerek, müslüman kadın ve kızlara aşk şiirleri okumaya başladı. Bu iflah olmaz herifin gövdesini ortadan kaldırtmak için **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) "Muhammed ibn Mesleme"yi gönderdi. Onu gebertti.

Bu hengâmede Kaynûka yahûdileri daha da ileri giderek bir Müslüman kadının örtüsünü açtılar. Bunun üzerine bir fırtına koptu. Çıkan olayda bir müslüman ile bir yahûdi öldürüldü. **Rasûlullah** onlara nasihat etti. Fakat: Ya Muhammed! Biz savaş bilmeyen Kureyş değiliz. Bizimle savaşırsan cesaretin ne olduğunu görürsün!" dediler. Bu anlaşmayı bozmak demekti. Onbeş gün mahalle ablukadan sonra orayı ettiler.

Uhud savaşından sonra cesaretleri artmaya başladı. Benînadir **Hazret-i Peygambere** suikast tertipledi. Fakat bu olay gerçekleşmedi. Bunun üzerine **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) onlara şu ültimatomu gönderdi. "On gün içinde Medîneyi terkedin. Kim kalırsa öldürülecektir!" Münafıkların başı "Abdullah ibn Übey b. Selûl" onlara destek çıkınca bu emre karşı koydular. **Rasûlullah** 4. hicrî asırda Rebîulevvel ayında onları birkaç gün kuşatmadan sonra silahlarını bırakarak göçe zorlar. Bu sûre bu olayları ayrıntılı anlatır.

"... Onların çıkacaklarını siz sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Böylece Allah (in azabı) da, onlara hesaba katmadıkları bir yönden geldi..."

O öyle kudretli bir Allah'tır ki, kâfir olan yahûdileri evlerinden ve yurtlarından çıkardı. İlk defa yurtlarından çıkarılan onlardır. İkrime (radıyallahü anh)'ye göre "Mahşer yeri Şam'dır. İsteyen bu âyeti okusun, der. Onlar dediler ki: "— Nereye çıkalım, gidelim" dediler. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "— Mahşer yerine çıkın. Yâni Şamdan tarafa gidin," dedi. İkrime Mahşerin de Şam civarında kurulacağını bildirir. O evleri muhkem kale gibi olan Benî Nadirler Allah'ın azabından bu evlerin kendilerini koruyacağı vehmine kapıldılar. Müslümanları evlerinden çıkardılar.

"... yüreklerine korku salıverdi. Öyle ki, evlerini kendi elleriyle ve mü'minlerin elleriyle tahrip ediyorlardı. Artık ey basiret sahipleri ibret alın."

Yahudiler yenileceklerini anlayınca Müslümanlara evleri kalmasın diye içerden onlar, dışardan da mü'minler evlerini yıktılar. İyi düşünenler için bu olay, baştan sona ibretlerle, hikmetlerle doludur.

3

"Eğer Allah, onlara sürgünü yazmamış olsaydı, muhakkak onları (yine) dünyada azaplandırır. Ahirette ise onlara ateş azabı vardır."

Hak teâlâ'nın takdiriyle bunlar, Arabistandan Şam iline sürülmekle dünyâda cezalanmış oldular. Mü'minlerin kılıçları altında helak kıldı. Oğlanları kızları tutsak edilerek ve mallan da ganîmet şeklinde ele geçirilerek dünyada azaplandırdı. Âhirette ise ateş ile azap kıldı. Ezeldeki takdiri yerine gelsin diye...

4

"Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar gerçekten Allah'a ve **Peygamber**ine muhalefet ettiler. Kim Allah'a muhalefet ederse, şüphesiz Allah, çetin azaplıdır."

Yâni, sürülerek dünyâda âvâre âvâre dolaşmaları, Âhirette de cehennem azabına giriftar olmaları şundan dolayıdır: Bunlar Allah'ın emirlerine ve **Rasûlullah**'ın buyruklarına, dîne inanmış gözüktükleri halde, aykırı davrandılar. Kim ki Hakka baatıl, bâtıla da Hak derse Yaratanına ve **peygamber**ine düşman olmuş demektir. Âhirette de Allah onları dayanılmaz, bitmez azaplarla cezalandıracaktır. Hiçbir kimse onlara yardımcı olamaz.

5

"Herhangi bir hurma ağacını kestiniz, yahut kökleri üstünde dikili bıraktınızsa (hep) Allah'ın izniyledir. (Bu izin de) fasıkları rüsvây edeceği için (verilmiş) tir."

İkrime (radıyallahü anh) der ki: Benînadîr'e varınca müslümanların bir bölüğü, onları ekonomik yönden çökertmek için hurma ağaçlarını kesmeye başladılar. Buna engel olmak isteyenlere de şu mealli âyeti kerimeyi onlara arzettiler: "Onlar yeryüzünde iktidarı ele geçirince orada ekini ve nesli ifsâd etmeye başlarlar..." (Bakara)

Bu görüşe karşı olanlar, askerî manevraya engel olan hurma ağaçlarının kesilmesini istihdaf etmişlerdi. Münafıklar "Muhammed arzı ifsâd etmeyi yasaklıyor. Ama bu ağaçları kesmekle arzı ifsâd

etmiş oluyor," dediler. Bu söz üzerine bu âyet-i kerîme indirilmiştir, Bu yapılan iş de ilâhî takdir gereğidir. **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'a göre, bu askerî harekâta mâni olan hurmaların kesilmesi Nadiroğullarına ve bâzı mü'minlere çok ağır geldi. Acındılar. Bu âyet-i kerîmeyle zarurî zarar vermenin "yeryüzünde bozgunculuk" olmayacağı, keyfi olarak tarlaları, bağlan yakmanın, evleri de yıkmanın ancak bozgunculuğa girdiğini anlıyoruz. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'den rivayete göre O, "Abdullah İbn Selam ile Ebu Leylâ el- Mâzenî"ye hurma ağaçlarını kesmeyi emretmiştir. Abdullah dalından-budağından, öbürü de köküne yakın kesmiştir. İkisinin de takdîr-i ilâhî ile olduğu anlaşılıyor. Bir kişi bağını-bahçesîni kimseye çiğnetmez. Bunu kendine hakaret sayar. Nadiroğulları bu manzarayı görerek büyük bir rüsvâylık yaşamışlardır.

6

"Allah'ın onlardan **Peygamber**ine verdiği (fey)' e gelince: Siz bunun üzerine ne ata, ne deveye binip koşmadınız. Fakat Allah **peygamber**lerini dileyeceği kimselere musallat eder. Allah her şeye hakkıyle kadirdir."

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem), Nadîroğullarının kale gibi olan evlerini kuşatınca, mallarına el koydu. Onlar mallarının Bedir gazilerine yapıldığı gibi ulaştırılmasını istediler. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem), Muhacirlerin fakirleri arasında o malları bölüştürdü. Ensâra vermedi. Onlar bu durumdan hoşlanmadılar. Aralarında ileri-geri konuştular. Hak teâlâ bu âyeti indirdi. O Allah ki, **Peygamber**ine bu malları dilediğine verme hakkını verdi. O da istediğine (muhacirlerin fakirlerine) vermekte Allah'tan yetkilidir. Bundan başkalarının bîr yorgunluğu olmamıştır. Ki böylece ganimete müstehak olalar.

7

" ganîmet malından size ne verildiyse onu alınız. Size ne emrettiyse ona göre amel ediniz. Bir şey ki sizi ondan yasaklıyor, ondan da uzak durun. Allah'tan korkunuz. Allah'ın Rasûlü (sallallahü aleyhi ve sellem)'ne muhalefet, Allah'a âsi olmakla eşanlamlıdır. Allah'ın azabı katı ve çetindir."

8

"(Bilhassa o ganimeti) hicret eden fakirlere aittir ki onlar Allah'tan ihsan ve hosnudluk ararlar ve Allah'a ve **peygamber**ine yardım ederlerken yurtlarından ve mallarından (mahrum bırakılarak) çıkarılmışlardır. İşte bunlar sadıkların ta kendileridir."

Ganîmet malları, evlerini ve yurtlarını **Rasûlullah**'ın buyruğu ile terkedip Medine'ye gelen muhacirlerin fakirleri içindir, Mekkeliler onlan yurtlarından çıkardılar. Bunlar size kavuştu. Onların ganimete lâyık olduğunu bilin.

Onlar bu hicreti; Allah'ın rızasını kazanmak ve Cennette Onun binbir çeşit nimetlerinden faydalanmak için yaptılar. Onlar Allah'a ve Rasûlüne itaat ederler. Onfann emirlerinden dışarı çıkmazlar. Onlar îmanlarında sadıklardır. Bu âyet-i kerîmeyi duyan Ensar sevindiler ve gönüllerine sürür geldi. Ve "Ganîmet mallarının hepsini onlar alsınlar. Bizim malımız da onların olsun." dediler.

9

"Onlardan evvel (Medîneyl) yurt ve îman (evi) edinmiş olan kimseler, kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler. Onlara verilen şeylerden dolayı göğüslerinde bir ihtiyaç (meyli) bulmazlar."

Kendilerinde fakrulhtiyaç olsa bile (onları) öz canlarından daha üstün tutarlar. Kim nefsinin (mala olan) hırsından ve cimriliğinden korunursa, İşte onlar muratlarına erenlerin ta kendileridir."

Mekkeden muhacirler gelmeden önce Ensâr Medîneyi vatan tutmuşlardı. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) gelmezden önce gönüllerine îmanın şevki düştü. Kendilerine gelecek Mekkeli müslümanlara kucaklarını rahatça açtılar. Gönüllerine hiçbir sıkıntı düşmedi. Ganimet mallarının muhacirlerin olduğunu "kendi öz nefislerine tercih ederek" kabul ediyorlardı. Hattâ "Hepsi onların olsun. Bizim malımız da onların olsun," diyorlardı. Nefsin isteklerinden sakınanlar, hevâyı nefsi terkederek başkalarını nefislerine tercih edenler, cimrilikten kurtulanların tâ kendileridir.

Ebû Hureyre (radıyallahü anh) der ki: "Bu âyet-î kerîme şu adam hakkında geldi. Onun evine bir konuk geldi. Onların ise

kendilerine ve çocuklarına yetecek kadar yiyecek vardı. Kendileri de oruçluydular. Hanımına çocuklarını erkenden uyutmasını söyledi. Akşam misafirle sofraya oturdular. Lâmbanın gazı yokmuş diye yakmadılar. Yemeği misafirin önüne sürdüler. Kendileri de yiyormuş gibi davrandılar. Kendileri aç kaldılar, fakat konuğu doyurdular." Şöyle de denildi: "Ensârdan birine bir kızarmış oğlak başı hediye geldi. (Belki komşum benden daha muhtaç), dedi. Onu onlara gönderdi. O da öbür komşusuna gönderdi. Böylece yedi kişiyi dolaştı, ilk gönderene geldi. Bunun üzerine bu âyet-i kerîme geldi." Böylece hepsi de "birbirlerine kendi nefislerini tercih etmişlerdir." Bu âyet-i kerimenin hükmü umumîdir. Her kim ki nefsinin isteğini ve cimriliğini yenerek ihtiyacı da olduğu halde-başkalarını kendi ihtiyaçlarına tercih ederse, Yüce Allah'ın böylelerine ihsanı boldur. Bunlar, kurtulmuşlardır. Veki'in, güzel bir isnadla, **Rasûlullah** in şöyle dediği rivayeti vardır: "Zekâtını veren, misafirini ağırlayan, ihtiyacı olanlara veren kimse nefsinin cimriliğinden kurtulmuştur."

10

"Bunların arkasından gelenler (şöyle) derler: Ey Rabbimiz, bizi ve îman ile daha önden bizi geçmiş olan (din) kardeşlerimizi yarlığa, îman etmiş olanlar için kalplerimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz, şüphesiz ki sen çok merhamet edicisin, çok merhametlisin."

Muhacirlerden ve Ensârdan sonra kurtuluşa lâyık olan şu vasıflardaki kimselerdir: Öncelikle onların izinde giderler. Onlar **Peygamber**i de görmedikleri halde onları örnek aldılar. Ashabını gördüler, onların peşinden yürüdüler. Şöyle dua ettiler: "Ey Rabbimiz! Ensar ve muhacirleri bağışla. Gönlümüzde dîn kardeşlerimize karşı hiyânet, haset, düşmanlık duygularını barındırma. Mü'min kullan esirge, yarlığa. Onlara rahmet eyle. Bu gerçek de anlaşılıyor: Bir kimse Ashaba yakınlık duyar, onlar için bağışlanma diler, gönlünde de onların hiçbirine karşı kin, nefret, hainlik taşımazsa; bu kimse bir takım hatalar da işlese, bu özellikleri olan kimselere Ashaba olan ecîre benzer sevap verilir. Fakat buna mukabil Ashâb-ı Kirama karşı kin, nefret duysa, onun müslümanlıktan bir hazzı (payı) olamaz. Zira, Hak teâlâ önce Muhacirleri övdü. Sonra da Ensân övdü. Peşinden de onları

izleyenleri övdü. Bunlar öncekileri ancak hayırla yâdederler. Bundan şu da anlaşılır: Bizden önce geçen mü'minlere, kardeşlerimize dua etmek üzerimize vaciptir. Atalar, üstadlar için hayır duada bulunmak. Kendilerine ibâdeti ebedî, terbiyeyi onlar öğretmişlerdi.

11

"Ehl-i Kitaptan o küfreden kardeşlerine: Yemin olsun, eğer siz yurtlarınızdan çıkanlırsanız biz de muhakkak sizinle beraber çıkarız. Sizin aleyhinizde hiçbir kimseye ebedî itaat etmeyiz. Eğer sizinle harbedilirse muhakkak ve muhakkak biz hiçbir kimseye ebedî itaat etmeyiz. Eğer sizinle harbedilirse muhakkak ve muhakak biz size yardım ederiz, diyen o münafıkları görmedin mi? Halbuki Allah şahitlik eder ki onlar hakikaten ve katiyyen yalancıdırlar."

O münafıklar, Benînadir yahudilerini kardeşler edindiler. Müslümanlar sizi yurtlarınızdan çıkarırlarsa biz de vallahi sizinle çıkarız, dediler. Size hakaret olan yerde biz Muhammed'e itaat etmeyiz, dediler. Size yardımcı oluruz dediler.

12

"Yemin olsun ki onlar çıkarılacak olurlarsa (bu münafıklar) onlar' la beraber çıkmazlar. Eğer onlar muharebeye tutulurlarsa bunlar onlara yardım etseler bile, yemin olsun ki, muhakkak arkalarını dönerler. Sonra da kendilerine yardım olunmaz."

Yani, bu münafıklar yalan söylüyorlar. Herşey dillerindedir. Gönüllerinde ise o şeyin niyeti yoktur. İmânları da böyledir. Benînadir şayet yurtlarından çıkarılacak olsa, onlarla çıkacak değillerdir. Dövüşseler onlara yardımcı olmazlar. Veya yardımları "derde deva" olmaz. Dönektirler. Bütün bu ve benzeri olumsuz tutumlarından dolayı kendilerine burada da, Ötelerde de yardım olunmaz. Bu hezimeti durdurmak gücüne sahip değildirler.

13

"Herhalde sizin onların yüreklerinde (olan) korkunuz Allah'tan (korkularından) daha şiddetlidir. Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar ince anlamazlar güruhudur."

Ey mü’minler topluluğu! Sizin kalplerinizde Allah'ın öte dünyadaki azabından korkunuz çok şiddetlidir. Halbuki bunlar sizden korkarlar. İnce düşünme melekesi olmadığından, mankafa olduklarından Allah'ın azabından korku akıllarına gelmez. Fikirsizdirler. Sizin kılıcınız altında ölmek zahmetini haketmiş kimselerdir. Âhirette de ebedî azap onlar için!

14

"Onlar müstahkem kasabalarda, yahut duvarlar arkasında bulunmaksızın sizinle toplu bir halde vuruşamazlar. Kendi aralarındaki savaşları ise çetindir. Sen onları derlitoplu sanırsın. Halbuki kalpleri darmadağınıktır. Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar akıllarını kullanmaz bir kavimdir."

Bu yahûdiler sizinle meydan savaşı yapmazlar. Kaleleri ve evleri içinden vuruşurlar. Veya duvarları siperler edinirler. Fakat kendi aralarındaki dövüşleri yamandır. Birbirlerini helak ederler. Ama mü’minlerle merdâne muharebe edemezler. Çünkü çok korkaktırlar. Sen bu "korkak" yahûdilerie "düzenbaz" münafıkları her bakımdan ittifak etmiş sanırsın. Münafıklar onları sırf çıkarları için sever gözükürler. Fakat her iki zümrenin de kalpleri birbirlerini sevemez. Birbirlerine rol yaparlar. Bundan dolayı akıllarını hayra kullanamazlar. **Allahü teâlâ**'nın azabından kurtulamazlar. Fikirleri yoktur ki Ahret azabından kurtarıcı "Îman-İhlâs ve salih ameller" işlesinler.

15

"(Onların) hâli kendilerinden az öncekiler gibidir. Ki onlar, taptıklarının kötü akıbetini (dünyâda) tatmışlardır. Onlar için (âhirette de) çetin bir azap vardır"

Berîînadir yahûdilerinin durumu, onlardan önce kendilerini müslümanların bozguna uğrattığı, ilk İslâm-küfür savaşına katılan Mekkeli müşriklerin hâline benzer. Aradan çok değil, iki yıl geçmiştir. Şirk zulmünün günahının dünyâdaki hezimetidir bu! Yahudilerle münafıklar "küfürde-şerde" sözleşmişlerdi. Ama gerçekleşmemiştir bu yardımlaşma. Bunların hâli şöyle söyleyen şeytanın durumu gibidir: "İnkâr et de' seni kurtarayım," der. Kâfir olunca da "ben

senden uzağım. Ben, şüphesiz Rabbülâleminden korkarım," der. Bu hususta **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'dan şöyle bir rivayet vardır: "— İsrâiloğulları içinde bir "râhib" vardı. Uzun müddet Allah'a ibâdet etmişti. Kendisine ne kadar delirmiş ve hastalanmış getirseler ona duâ ederdi. Elinden de, nefesinden de şifâ bulunurdu. Birgün aklî dengesi bozulmuş "bakire bir kız" getirdiler. Hem de çok güzeldi. Tedavi etmesi için yanına bıraktılar. Lanettik şeytan bu olayı izliyordu. Fit vererek içinî-niyetini bozdurdu. Râhib kızla zina etti. Kız ondan hâmile kaldı. Karnı şişmeye başladı. Bu durumda şeytan şu hîle ile geldi. "Sen zahit bir kişisin. Halkın yanında itibarın var. Her türlü hastalarını iyileştirmen için sana getiriyorlar. Kızın kardeşleri almaya gelecekler. Kesinlikle senden çocuğa kaldığına hükmederler. Seni halk içinde rüsvay ederler. Öldürürler de.

Bu olay başına gelmeden atik davran da sen kızı öldür. Kardeşten kızı almaya gelince onlara şöyle dersin. —zaman zaman uğrak tutuyordu. Küçük-zayıf olanlarını iyileştiriyorum. Fakat birgün çok şiddetli bir cin tutması oldu. Kendini yerden yere vuruyordu. Zaptedemedim. Sonunda öldü. Size haber veremedim. Onu bir yere gömdüm." Şeytanın teklifi aklına yattı. Kızı derhal öldürdü. Bir yere de gömdü. Hemen peşinden, şeytan bir adam kılığına büründü. Olup bitenleri bütün ayrıntılarıyla kızın kardeşlerine anlattı. Onlar da halkı da alıp onun savmesine (sığınağına) geldiler. Aşağıya indirdiler. Suçunu itiraf ettirdiler. Onu îdam etmek için sehpâ kurdular. Şeytan ona göründü. Dedi ki: "—Bütün bu belâları başına ben getirdim. Şayet söyleyeceğim sözü tekrarlarsan seni kurtarırım. Başka da çâren kalmadı!" Râhib artık çaresiz kalmıştı. Kabule hazırdı. Şeytan bütün bu olup-bitenleri bu sözü söyletmek için ona yaptırmıştı: "Bana secde eyle!" dedi. O da "— Bu sehpâda secde edemem," dedi. Bunun üzerine O: "—Başını biraz eğersin," dedi. Bunlar kaş-göz hareketi gibi hızlı geçti. Adamı sallandırdılar. Kâfir gitti.

Yahudilere yardım edeceklerini söyleyen bu münafıkların durumu da, tıpkı şeytan-râhip hikâyesine benziyor. Çünkü münafıklar binbir kılığa giren (bukalemun) e benziyor. Nitekim yahûdilere "sâdık dostlar" olmadılar. Aklını işleten, "aklıselim" sahibi, bu hâdiseden çok yönlü ders çıkarır. Akıllı, fâsıkların,

câhillerin sözüne uyarak dünyâsını ve âhiretini yıkmaz. Âlimlerin ve mürşitlerin sohbetine katılır. Bunda "izzet" vardır. Dünya sevgisi gönlünü sarmış âlimlerin ve mürşitlerin sohbetleri doğrultusunda gitmeyen "içine kurt düşmüş bir ağaç" gibidir.

16

"(Yahudileri savaşa kışkırtan münafıkların hali de) şeytanın hâli gibidir. Çünkü (şeytan) insana "küfret" der de o küfredince "ben hakîkaten senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım" der!"

17

"Nihayet ikisinin de akıbeti hakîkaten ateşin idinde ebedî kakçı olmalarıdır. İşte bu, o zâlimlerin cezasıdır."

Yâni, münafıklarla yahûdilerin ilişkileri, şeytan ve rahip ilişkisine benzer. Şeytan rahibe "Kâfir ol, seni kurtarayım," demişti. O küfredince de: "Ben senden bizarım, uzağım," demişti. Azapları aynı: Cehennemde ebedî olarak kalmak! Yahudilerle münafıklar da küfrettiler, inanmadılar. Zâlimlerden oldular. Şeytan da aynı şekilde kâfirleri aldatır. Tıpkı Kureyş kâfirlerine ve müşriklerine Bedir Savaşında "Bugün müslümanlar size karşı koyamaz," diyerek müşrikleri uzmanlaştırdıklan gibi şeytan" Bugün insanlardan sîzi yenecek yoktur. Ben de sizin yanınızdayım" (Enfal:48) demişti. Ama iki ordu karşı karşıya geldiğinde şeytan kaçarak "Ben sizden uzağım. Ben sizin görmediğinizi görüyorum. Ben de Allah'tan korkarım. Zira Allah'ın cezası çetindir." (Enfal:48) demişti.

18

"Ey îman edenler! Allah'tan korkun. Herkes yarın için önden ne göndermiş olduğuna baksın. Allahtan korkun. Çünkü Allah, ne yaparsanız hakkıyle bilicidir."

îman edenler de Allahtan korksun. Ona itaat etsinler. Herbiri kendi öz ameline, nefsine baksın. O kimse yann kıyamet günü hayırdan ne gönderdiyse onu bulacak. Her kişi ambara ne korsa onu ilerde alır. Tıpkı bunun gibi, âhiret ambarına hayırdan ne konursa onun faydasını bulur. Salih ameller, zikir, tesbih, namaz, zekât,

sadaka iyilikler, oruçlar, yetimlere, zayıflara acımak, yardım etmek; zâlimlerden mazlumların haklarını almak, Allaha ve kullarına iyiniyet beslemek, günahlardan sakınmak, sâlihleri, âbitleri Allah için sevmek, onlara din üzerinde yardım etmek, zâlimleri, fasıkları Allah için sevmemek, onlarla içli-dışlı olmamak vb.. Âhiret ambarına bu ve benzeri amelleri depolayanlar ebedî mutlu olur ol cennetlerde...

Böyle olmayanlar da beynamazlıkla, cimrilikten dolayı sadaka-zekat vermeyenler, Fısku fücur işleyenler, Allah'ın kullarına keyfi zulümler edenler, bid'at ehli müteşâyihleri sevip onlarla sohbet edenler, onlara iyilik edip bid'atlarına yardım edenler, ve bunlara benzer kötü işler yapanlar Âhiret ambarına aleyhlerine olacak Ikötü ameller" göndermiş olanlar ziyânkâr olup akıbet yarın kıyamet gününde sonu gelmez nedametle pişman olacaklardır. Ama hiçbir faydası olmayacak.

Bu âyet-i kerimede Allah tekrar tekrar "Allah'tan korkun" buyuruyor. Hayır-şer ne işlerseniz onları Allah bilir. Bunlardan maksat keremiyle, lûtfiyle bunları ihsan eden odur. İyi işleri öğüdemesi ibâdetlere, hayırlara canla başla koşmak içindir. Benim rızam bunlardadır. Fasıklığa, zalimliğe el uzatmayın ki benim gazabım bunlardadır, demektir. **Allahü teâlâ** her nefsi muhatab alıyor ki ileriye ne gönderdiğini bilsin. Şuurlu amel etsin. Bilinçli şerden yılsın. Aklını hayra kullanan Onun emirlerine itaat eder. Bu hayırlardan hangisini yapıyorsa onları daha candan ve daha bol yapsın. Kötülükleri işleyenler de ömür bitmeden günahlarına tevbe ederek Allah'a dönsünler.

Allah'ın huzuruna gelsinler. Kalan ömürlerini o kapıda hayır işleri işleyerek geçirsinler. Bunda da çok ciddi olsunlar. O kerîm bir Padişâhdır! Kusurlarını bağışlar.

19

"Hem kendisi Allah'ı unutmuş, hem (Allah) kendilerini kendilerine unutturmuş olanlar gibi olmayın. Onlar fasıkların ta kendileridir."

îmanlarında sâdık olanlar, siz sakın ola yahûdiler ve münafıklar gibi olmayın: Dilleriyle bizi birlerler ve fakat gönülleriyle inkâr ederler. Buyruğumuzu tutmazlar, bilâkis buyurmadığımızı işlerler. Allah'ın azabını ve ıkâbını inkâr ederler. Böylelerinden Hak teâlâ tevfikini ve yardımını keser. Yarın kıyamet günü kendilerine lâzım olacak şeyleri unutturdu. Fasıklardan ve isyancılardan oldular. Çünkü onlar Allah'ın "Azamet sahibi ve Kahhâr" olduğunu unuttular. Onu sânına lâyık bir biçimde birlemediler. **Allahü teâlâ** da onlara yardım etmeyi, merhameti terketti. Ezelde Allah'a verdikleri sözü bozdular. Muhammed gelse biz ona iman ederiz, diye ahdettiler. Tevratta-İncil'de onun vasıflarını okudular. Ama haset duygusunun galeyanı sebebiyle bu hususlaki sözlerini de çiğnediler. **Allahü teâlâ** da onlara kendi hallerini unutturdu. Böylece nefislerini oranın binbir sıkıntılı yerlerinden kurtaracak ameller işleyemediler. Mü'min olana yaraşan onların işlediklerini yapmadığı gibi, onlara da yardımcı olmamaktır. Kendilerini fâsıkiar defterine yazdırmamaktır. Önden amel-i sâühler göndermektir... Allah'ın azamet -kahharlığını unutmamak gerekir. Böylece başarısı için yardım ede ve ona özellikle acıya... O isyancılar da özlerinde Allah'ın azabından korkmaları gerekir. Böylece onlar da tevbe ederek Ona yönelirler.

20

"Âteş yârânı ile cennet yârânı bir olmaz. Cennet yârânı (ancak) onlar muradlarına erenlerdir."

Ahirette cehennemliklerle cennetlikler dinî hususlarda eşit haklara sahip değildir. Çünkü cehennemlikler dünyâda hem kendilerini aldattılar. Hem de kimisi açık küfürle kimisi gizli küfürle Müslümanları hep aldatmak yolunu seçtiler. Bunun tabiî sonucu olarak azaba müstehâk oldular. Ahirette de karşılarına çıkan sürpriz: Ateş azabı! Fakat buna mukabil Cennetlikler, dünyâda günahlardan kendilerini geri tutmaya büyük özen gösterdiler. Özellikle büyük günahlardan Allah korkusuyla çekindiler. Küçük günahları da namazları, cumaları, oruçları ve verdikleri sadakalar bağışlattı. Çünkü Rasûllah (sallallahü aleyhi ve sellem)'dan böyle müjdeler mervîdir (rivayet edilmiştir). Bu durum muvacehesinde iki zıt zümre aynı olamaz. Cennetlikler ahirette Allah korkusuyla yapmadıkları

günahlardan dolayı (örnek verelim: Güzel bir kadının gayri meşrû birleşme teklifini reddetmek gibi); veya kalplerinde Allah'ın dostlarını sevdikleri halde, bununla da yetinmeyip Allah'ın din ve ahlâk düşmanlarını aynı dozda tersinden sevmemek celâdetini gösterirler. Bütün bu ve benzeri tavırlarından ötürü "hiçbir gölgenin olmadığı ve güneşin de bir mızrak boyu yaklaşarak beyinleri kaynattığı" Mahşer gününde Arşın gölgesinde gölgeleneceklerdir. Sonra da cennetlerde binbir çeşit binbir türlü nîmetler arasında sâdece zevküsafa içinde olacaklardır. Cehennemlikler ise dünyâda mü'minlere hakaret etmek, iftira etmek için nice plânlar ve projeler kurmuşlardı. Kendi içlerine kapanıp yaşarlardı. Ahirette de mü'minler ona aynı mukabeleyi yapacaklar.

Onlara hiçbir ihsan ve yardım olmayacak. Çünkü dünyada gerçek mü'minlere yapmadıkları kalleşlik kalmamıştı. Şimdi ilahî adalet tam kapasite çalışacak. Cennetlikler, kıyamette Allah'a manevî yakınlık ve **peygamber**lere de maddi yakınlık içinde olacaklar. Altımdan, yakuttan, zebercedden yataklar üstünde hurilerle etrafları çevrilmiş bir halde çeşit çeşit ipekten elbiseler giyerek, türlü türlü nimetler tadarak hoş vakit geçirecekler. Ama Tamu (cehennem) ehli; şeytan komşuluğunda, Zebaniler arasında ateşten giysiler giyip, ateşten dereler-ovalar içinde, döşekleri ateş, yedikleri-içtikleri ateş olacak. Bu iki kesim bir olamaz. Cennetlikler kurtulmuşlardır. Cehennemlikler de helak olmuşlardır. Kurtulanla yok olan bir olamaz!

21

"Eğer biz bu Kur'an'ı bir dağ başına indirseydik, muhakkak ki onu, Allah korkusundan baş eğmiş, parça parça olmuş görürdün. Bu misâller (yok mu?) İşte biz onları, insanlara örnekleri böyle vermekteyiz."

Biz Kur'anı bir dağa indirseydik; insana verdiğimiz temyiz kabiliyetini verdiğimizden, iyilikleri işleyenlere "vaad" ve kötülükleri işleyenlere de "vaîd-tehdîd" bu kitapda geçtiğinden o dağın "cennet şevkinden ve cehennem korkusundan" parça parça olduğunu görürdün. Bu bir örnektir. Yâni, insan bu duyarlılıkta değildir. İnsanoğlunun kalbi bu taştan ve kayadan daha katıdır.

Cehennemdeki azabı bildiren âyet-i kerîmeleri okuduğu, dinlediği halde günah işlemekten vazgeçmezler Veya cennetlerdeki "O akla-hayâle sığmaz nimetleri" işittikleri halde onlara kavuşmak için gayret göstermezler. Allah'ın bu örneklerinden ibret almazlar.

Bu bakımdan gafil ve câhil olan insandan taş toprak daha iyidir. Çünkü bunlar hâl diliyle Allah'ı tesbih ederler. İsyan etmezler.

22

"O, öyle Allah'tır ki kendisinden başka hiçbir Tanrı yoktur. (O) gizliyi de bilendir, aşikârı da. O, çok esirgeyen, çok bağışlayandır."

O gizli işleri de bilir. Alenî olanı da bilir. Dünyada hâli neyse hepsini tam bilir. Âhirette de olacakları bütün ayrıntılarıyla bilir. Bu âlemde- o âlemde olacakları bilir. Ona gizli bir şey yoktur. Bütün yaratıklara rızıklarını verir. Dünyâda yapmak istediklerine imkân verir. Bu bakımdan inanan-inanmayan farkına bakmadan bolca vermesinden "O, Rahman"dır... Mü'minleri ise özellikle âhirette bağışlayacağından ve özel bir muameleye tâbi tutacağından "O, Rahîmdir."

23

"O, öyle Allah'tır ki kendisinden başka hiçbir Tann yoktur. (O), mülkü melekûtun yegâne sahibidir. Noksanı mucip bir şeyden pak ve münezzehdir. Selâm ve Selâmetin tâ kendisidir. Emnüeman verendir. Her şeye nigahbandır. Gâlib-i mutlaktır. Halkın hâlini kemal-i salâha götürendir. Büyüklükte eşi olmayandır. Allah (müşriklerin kendisine) katmakta oldukları her ortaktan münezzehdir."

Mâbud-u Hak olan Allah'tan başka ilâh yoktur. Bütün yerlerin ve gönüllerin pâdişâhı O'dur. O'nun hükümranlığı sonsuza dek sürer. Doğmaktan-doğrulmaktan ve çocuk sahibi olmaktan, her türlü ortaktan münezzehtir (uzaktır). Onun hâkimiyetini sınırlayan hiçbir şey yoktur. O, El-Meliktir."

El-kuddûs; Tüm kötü sıfatlardan münezzehtir. Mukaddes sultandır. Zamandan, mekandan ve altı yönden uzaktır, Bütün

yaratıkların zâtını düşünmek haddi değildir. O, bütün bu yakıştırmalardan uzaktır. Onun Zâtının mâhiyetini kendisinden başkası asla anlayamaz. Başkasında kutsallık, düşünülmez. O padişah da olsa...

Es'selâm: Emniyet, esenlik ve selâmet veren demektir. Ona zeval, yokluk arız olamaz. Onun saltanatında değişiklik, düzeltmek düşünülemez. Ona itaat eden kullarına ebedî sekmedik veren O'dur. Onları âhiret azabından korur. Ondan kötülük gelmesi ve kemâlinin zevali yoktur.

El- mümin: Emniyet, güvenlik demektir. Ona inananın emniyetini sağlayandır. Onun vaadlerinde yalan yoktur. Mü'mine ve tüm kâinata, her-şeye emniyet veren yalnız O'dur.

El-müheymin: Koruyan, şahit olan, ihtiyaçları giderendir. Kulların hükmü üzerine galiptir. Dilediğini yapar. Âciz değldir. Tüm mahlûkatın koruyucusu, yaptıklarını gözetleyen ve kâinatın ihtiyaçlarını karşılayan yalnız ve ancak O'dur.

El-Azîz: Kimsenin kendisine karşı çıkamadığı, emirlerine karşı gelemediği, herşeyin kendisine her zaman muhtaç olduğu yegâne hüküm sahibi O'dur. Benzeri yoktur. Hükmünde, dilediğine dilediği gibi, dilediğine, bir üst makama hesap vermeden bağımsızdır.

El-Cebbârs Bu kâinatın nizâmını kendi kuvvet, irade ve hikmeti ile cebren idâre eden O'dur. O, azamet sahibidir. Kahrıyle âlemi emrine musahhar kılar. Kimse kendini Onun kahrından kurtaramaz.

El-Mütekebbir: Onun kibriyasına ve azametine kimse ulaşamaz. Bütün ululardan daha uludur. Onun karşısında herşey hor ve hakirdir. İnsan-şeytanın büyüklük göstermesi sahteliktir. Büyüklük Onun şanına yaraşır.

Bütün ulların ululuğu Onun azameti yanında sönüktür.

Tuhaftır ki kâfirler Onun şanına lâyık olmayan sözler söylerler. Onların bütün sözlerinden münezzehtir. Onun iktidarı, yetkileri hakkında hiçbir ortağı yoktur, Bütün ortaklardan münezzehtir. O, mukaddestir.

24

"O, öyle Allah'dır ki, vücûda getireceği her şeyi hikmeti muktezâsınca takdir edendir. Onları var edendir. Varlıklara suret verendir. En güzel isimler Onun. Göklerde ve yerde ne varsa (hepsi) Onu tesbih eder. O, galib-i mutlaktır. Yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."

O Allah ki ana rahminde mahlûku yaratandır. Haliktır. Atalarının sulbünden o spermaları ana rahminde derleyip-toplar. En güzel biçim olan suretini ve vücûdunu yaratandır. Hiçbiri birbirine benzemez. Herbirine Vahdetinin mührünü vurur. Musavvır olan cisimde rûh îcâd eden onu harekete getirir. O rûh bütün uzuvlarda tasarruf sahibidir. Göz, onunla görür. Kulak, onunla işitir. Dil onunla söyler. El, onunla tutar. Ayak, onunla yürür. Eğer bu ruh olmazsa gövde bir ağaç parçası gibi cansızdır. Hiçbir organ görevini yapamaz. O ulu padişahın emsalsiz işleri vardır. Doksan-dokuz isim Onundur (Esmâühüsnâ) Her kim onları diliyle zikretse gönlüyle ve kafasıyla da fîkretse herbir ismin bir hassesinden faydalanır. Göklerde ve yerde olanların hepsi Onu tesbîh ve tenzih ederler. Allah mülkünde "Azîz"dir. Emrini yerine getirmede "Hâkîm"dir. Hiç kimse Onun emrine engel olamaz.

Rasûlullah: "Kim sabahleyin üç defa (Eûzü billahissemî ilalîmi mineş-şeydanirracim) dedikten sonra Haşr sûresinin sonundaki üç ayeti okursa Allah ona akşama kadar istiğfar edecek yetmiş bin melek görevlendirir. O kimse o gün ölürse şehîd olur. Akşama çıktığı zaman okursa yine böyle olur, buyurmuştur. (İmam Ahmed, Tirmizî, Taberânî, Beyhakî)

MÜMTEHİNE SURESİ

Nurlu Medine'de inmiştir. Onüç âyettir.

1

"Ey îman edenleri Benîm de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dostlar edinmeyin. Siz onlara sevgi yöneltiyorsunuz. Oysa onlar Haktan size gelene küfretmişlerdir. **Peygamber**i de, sizi de Rabbiniz olan Allah'a iman ediyorsunuz diye (yurtlarınızdan) çıkarıyorlardı onlar. Eğer siz benim yolumda

savaşmak, benim rızâmı aramak için çıkmışsanız (nasd) onlara karşı hâlâ muhabbet mi gizliyeceksiniz? Halbuki ben sizin gizlediğinizi de, açıkladıklarınızı da çok iyi bilirim. İçinizden kim bunu yaparsa muhakkak ki yolun ta ortasından sapmış olur."

İbn Abbas, Mücâhid, Katâde başta olmak üzere tüm müfessirlere göre, bu âyet-i kerîme "Hatip ibn Ebî Beltea" hakkında nazil olmuştur. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) in bir âdeti de şuydu: Bir savaşa çıkacağı zaman, birkaç sahabe hâriç nereye gideceğini gizlerdi. Münafıklar düşmana ulaştırır korksundan Hudeybiye Antlaşmasını ihlâl eden Mekkeli müşriklere bir ders vermek gerekiyordu. Onun için **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) "Mekkeyi fethi" gizledi ve orduya sâdece gazaya gidildiğini bildirdi. Bu arada şöyle bir gelişme de oldu: Mekke'de şarkıcılık yapan ve fakat Medine'de bu işi yapamayan (SARE) isimli bir cariye Allah'ın Rasûlünden biraz yardım ve izin istedi. O da verdi. Bu arada "Hatib ibn Ebî Beltea" ona gizlice bir mektup verdi. Mekkedeki yakın akrabasının zarar görmemesi için bu hareketi haber veriyordu. Fakat Cebrail bu gizli ihaneti **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e haber verdi-

Hemen **Peygamber**imiz Hazret-i Ali, Zübeyr ve Mikdat'ı" o kadını yakalamaları için üzerine gönderdi. "Mekkeye 22 mil uzaklıkta Mekke yolunda bir kadın göreceksiniz. Onda Hatib'in müşriklere verilecek mektubu vardır. Mektubu verirse kadını serbest bırakın. Vermezse onu öldürün!" diye **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) bir de talimat verdi.

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) in buyruğu doğrultusunda hareket ettiler. O kadına ulaşırlar. Hazret-i Ali mektubu vermek istemeyen kadın'a "Vermezsen seni soyacağız. Böylece buluruz" deyince kadın çaresiz mektubu verdi. Onlar da kadını serbest bıraktılar. Aralarında hafif bir tartışma geçti. Mektubu bulamayınca, Hazret-i Ali hâriç, diğerleri "dönelim. Bulamadık" dediler. Hazret-i Ali (radıyallahü anh) "Allah bunu Cebrâile bildirdi. O da **Peygamber**imize bildirdi. Hiç birisi yalan söylemez. Bu kadında mektup var" demişti. Bu da, Hazret-i Ali'nin daha imanlı, daha âlim olduğunu gösteriyor. Sonunda mektubu

aldılar, Peygamberimize ulaştırdılar. Mektubu Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) okudu. Hatib'i de çağırttı huzuruna. Allah'ın Rasûlü (sallallahü aleyhi ve sellem): "— Bunu nasıl yaptın?!" deyince Hatib şöyle dedi: "— Ya Rasûlallah! Ben içimden kafirlere sevgi beslemiyorum, Mürtet de olmadım. Benim Mekke'de yakın akrabam var. Ben Kureyş'ten değilim. Onlara bir zarar dokunmasın istedim. Hedefim bu idi. Allah Peygamberine elbette yardım edecektir."

Onu münafık sayıp kellesini uçurmak isteyen Hazret-i Ömer (radıyallahü anh)'e Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "— Bedir Savaşında bu Hatip bizimle beraberdi. Allah Bedir'e katılanlara rahmet kılıyor. Hatta: (Ey Bedir ehli, dilediğinizi işleyin. Biz sizi bağışladık) buyurmuştur" dedi. Tam bu hengâmede bu âyet-i kerime nazil olmuştu. Hazret-i Ömer hatasını anladı. Ağladı.

"Onlar ki îman ettiler benim de -sizin de müşterek düşmanımız olanları dost tutmayınız." Sen ona yardım üstüne yardım edersin. Beni nasihat için gönderirsin. Halbuki onlar Hak'tan gelen Kur'an'a ve Peygambere inanmadılar.

Sizi ve Rasûlü (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'den sürenler de onlardır. Allah'ın birliğine îman ettiğinizden dolayı, eğer siz benim rızamı kazanmak için gazaya çıkıyorsanız, gizlice bunlara dostluk gösterip haber ulaştıranı, sizin gizlediğinizi de-açığa vurduğunuzu da bilirim. Aşikardan kiminiz îman ediyor gözükmekle beraber gizli de ise kâfirleri dost tutanı elbette Ben Azîmüşşân bilirim... Eğer sizden biriniz şimdiden sonra bunu işleyecek olursa o şüphesiz doğru yoldan çıkmış olur. Bundan sakınınız. Bu âyet-i kerime açık tehdittir. Mü'minlerle kâfirler dost olmasınlar diye. Onlara rıza gözüyle bakmayanlar. O düşmanları ataları, kardeşleri ve oğulları da olsa...

2

"Eğer onlar size bir tırnak tuttururlarsa hepinizin düşmanları olacaklar, ellerini, dillerini kötülükle size uzatacaklardır. (Zâten) onlar kâfir olasınız (diye) arzu etmişlerdir."

Şayet o kâfirler size karşı galip olup sizleri ellerinde tutsak ederlerse, size aşikâr işkence ederler. Öldürürler de. En azından inciltirler. Çirkin el-dil şakaları yaparlar. Meramları onların dinlerine girmenizdir...

3

"Ne hısımlarınız, ne evlâtlarınız size asla fayda veremez. Kıyamet gününde (Allah onlarla) aranızı ayıracaktır. Allah ne yaparsanız hakkıyle görendir."

" O dehşetli günde, yakınlarından bir kısmı, oğullarınız ve kızlarınız olarak Mekke'de kaldı, onlar asla size yardım edecek değillerdir. Çünkü onlarla sizin aranızda aynlık ebedî olarak sürecek. Onlar cehenneme, siz ise cennete ebedî kalmak üzere gireceksiniz. Artık birbirinizi hiç göremeyeceksiniz. **Allahü teâlâ** sizin ne işlediğinizi görür. Size onun güzel mükâfatını verir. Onun için hayırları çoğaltın.

4

"İbrahim'de ve onun maiyyetindekilerde sizin için gerçekten güzel bir örnek vardı. Hani onlar kavimlerine:"—Biz, sizden ve Allah'ı bırakıp da tapmakta olduğunuz nesnelerden kesinlikle uzağız. Sizi inkâr ettik. Siz Allah'a bir olarak îman edinceye kadar bizimle aranızda ebedî düşmanlık ve buğuz belirmiştir, demişlerdi. Yalnız İbrahim'in babasına:"— Her halde senin yarlığanmanı isteyeceğini. (Fakat) senin için Allah'tan (gelecek) herhangi bir şeye gücüm yetmez, demesi müstesna. (Siz şöyle deyin):"—Ey Rabbimiz ancak sana güvenip dayandık ve yalnız sana yöneldik. Son dönüş de ancak sanadır."

5

"Ey Rabbimiz bizi o küfredenler için her fitne (mevzuu) kılma. Bizi yarlığa Rabbimiz, Çünkü hakîkat gâlib-i mutlak, yegâne hüküm ve hikmet sahibi sensin sen."

Yani, İbrahim (aleyhisselâm) da olan "güzel ömek"i gözönünde bulundurmanız üzerinize vaciptir. Neden örnek almazsınız? O İbrahim (aleyhisselâm)' in yolu görgülü-muhteşem bir yoldur. Siz

ona uyunuz. Nitekim o İbrahim (aleyhisselâm)'e inanan mü'minler kâfirlere: "Biz sizden değiliz. Bizimle sizin aranızda apaçık düşmanlık vardıri Asla hiçbir zaman dostluk kuramayız sizinle. Ama siz bizim gibi Allah'ın birliğine (Tevhide) inanırsanız, o takdirde bu şartla dost oluruz," dediler. Size de yaraşan ve hatta vacip olan, yaşadığınız devrin münkirlerine, müşriklerine aynı sözleri söyleyebilmenizdir. Fakat Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)' İn atasına ve babasına söylediğini söylemeniz, bu söze uymanız size vacip değildir. Babası için "hidâyet-i İslâm" dilemesi, İbrahim'in duası olaftifır. Ama bize değil, ona mahsûs bir keyfiyettir. Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm) bundan öte elinden bir şey gelmediğini belirtiyor. Allah'ın azabından birşey senden önleyemern, diyor O. Yani, "sen inanmadan ben seni Allah'ın azabından kurtaramam" diyor. Siz ancak şöyle duâ ediniz:

"Biz işimizi, eşimizi ve çocuklarımızı Sana ısmarladık. Biz sana itaate yöneldik. Sonunda da varacağımı' yer senin huzurundur. Bu kâfirlerle bizi imtihan etme! Rızkımızı bize yetecek kadar ihsan eyle. Onların eline bizim muhtaç etme. Onlan bize musallat kılma. Şayet rızkımız onların elinden gelirse onlar kendilerini Hak yol üzere sanabilirler. Bundan bizi koru. Onları galip kılıp üzerimize saldirtma. Böyle bîr durumda: Dininiz Hak ise bu perişanlık neden? Mabudunuz size niçin yardım etmiyor? Bizim elimizde siz hor-hakîr bir halde olmazdınız?! Ey bizim Rabbimiz! Bizim günahlarımızı Sen yarlığa. Azîz-hakîm ancak sensin! Hükmün herşeye geçer. Ne iş yaparsan kimse engel olamaz. **Allahü teâlâ** (Hatib ibn Ebî Beltea)' ya Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm) in duasını yapmasını, böylece yakınlarını da Allah'a tevekkül etmesini, Ona güvenmesini, Ona ısmarlamasını tâlim ediyor. Ama hükmü geneldir. Hem onun hem de zarar görmelerinden korktuğu yakınlarının kurtulmaları için Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)' in duası tavsiye ediliyor. Öyle onların verecekleri zararları bir mektubla önleyemezsin. Kıyamete kadar bütün mü'minlerin uyması gereken bu güzelim tavsiyelerle inananlar hem ibâdet yapıp hem de Allah'ın düşmanlarıyla dostluk kurmasınlar. Yalnız Allah'a dayansınlar.

6

"Yemin olsun ki Onlarda sizin için, Allah'ı ve âhiret gününü ummakta olanlar için güzel bir örnek vardır. Kim (emrimizden) yüz çevirirse şüphesiz ki Allah, o, her şeyden müstağni, her hamde hakkıyle lâyıktır."

7

"Olur ki Allah, sizinle içlerinden birbirinize düşman olduğunuz (kâfirler) arasında yakında bir dostluk peyda eder. Allah hakkıyle kadirdir. Allah çok yarlığayıcıdır. Çok merhamet edicidir."

Yani, size gereken, o İbrahim (aleyhisselâm) ile kavminin peşinden gitmenizdir. Eğer Allah'tan ve Mahşer gününün dehşetli ve çok korkunç hallerinden korkuyorsanız böylesi size doğru çözümdür. Ayrıca Allah'tan sevap umuyor va ahiret mertebelerinizden istiyorsanız da böyle yapınız. Sizden biriniz Allah'ın emirlerinden yüz çevirir, yasaklarını işlerse bilsin ki o, Allah'a asla zarar veremez. Allah müstağnidir.

Şundan dolayı O kendi kendine zengindir ki O emrinden yüz çevirenler Onun mülkünde bir boşluk bırakamazlar. Hepsi de Onun buyruklarından yüzçevirse bile O, yine "Rahman" olarak hepsine ayn ayrı takdir ettiği rızıklarını, günahlarına rağmen, kesmez. Hiçbir canlı rızkını, ömrünü bitirmeden bu dünyadan göçmez. Bu haberi yüce Allah haber verdi ki İbrahim (aleyhisselâm) babası Âzerle Allah için dost olmadı. Bu "güzel örnek" müslümanlarla kavimleri arasında ve hattâ akrabaları arasında gerekiyorsa "Allah için düşmanlık" vardır, demek istiyor... Ama bir çoğuna bu gerçek ağır gelmeye başladı. İkinci âyeti kerîmeyi yüce Allah indirdi ki bu size ağır, zor gemesin. Çünkü umulur ki o size düşmanlıkta ileri giden Mekkelilerle sizin aranızda bir "dostluk oluşuverir. Maddî ve manevî çıkarlarınız olur. Buna Allah kadirdir. Rasûlünii (sallallahü aleyhi ve sellem) Mekke'yi almaya muvaffak kılan Allah, aynı zamanda da Mekkelileri onun emrine âmâde kılmaya kadirdir. Tevbe edenleri Allah yarlığayıcıdır. Tevbeden sonra da esirgeyerek rahmetine kavuşturandır.

"Olur ki Allah, sizinle içlerinden birbirinize düşman olduğunuz (kâfirler) arasında yakında bir dostluk peyda eder."

Âyeti kerîmesine göre Mekkelilerle karışın, kız alın-verin, sohbet edin "Ümmü Habîbe" ile evlendikten sonra o müslüman oldu. Sonra da Mekke'nin fethinde babası Müslüman oldu. Kızının evlenmesiyle Ebû Sufyan İslama hiç hücum etmedi.

8

"Sizinle dîn hususunda savaşmamış, sizi yurtlarınızdan çıkarmamış olanlara iyilik, onlara adaletli davranmanızdan Allah sizi yasaklamaz. Çünkü Allah adalet yapanları sever."

Burda özel olarak bahsedilen Huzâa ve Benî Mudlîç kabileleridir. Bunlarla alış-veriş, kız almak-vermek caizdir. Hediyyeleşmek de yasaklanmamıştır. Çünkü bu kabileler din gayretiyle sizinle savaşmamışım Ayrıca bunlar sizi yurtlarınızdan da çıkarmamışlardır. Siz onlara varırsınız-gelirsiniz. Sözleşme de yaparsınız. **Allahü teâlâ** vefalı davranarak ahidlerine Saflık olanları sever.

9

"Allah, sizi ancak sizinle din muharebesi yapmış, sizi yurtlarınızdan çıkarmış ve çıkarılmanıza arka çıkmış olanlara dostluk etmenizden meneder. Kim onları dost edinirse işte bunlar zaalimlerin ta kendileridir."

Gerçekten Allah, sizi dinî gayretten dolayı sizi yurtlarınızdan çıkaran Mekkelilerle dost olmayı yasaklar.

Ayrıca onlara yardımcı olanlarla da aranızın açılmasını murâdeder. Sizden biri onların dostluğuna güvense de onlara kansa aldansa ve dost olsa onlarla o kimse de onlar gibi olur. Kendi nefsine yazık edenlerden olur.

10

"Ey îman edenler, mü'min kadınlar muhacir olarak geldikleri zaman onları imtihan edin. Allah onların îmanlarını daha iyi bilendir ya..."

Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şudur: **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Hudeybiye yılında Mekkelilerle sulh akdi yapmış, onlarla kendi arasında geçerli olan bu sözleşmeyi onlar bozdu.

Bunun bir maddesi de şu: Müslümanlardan birisi onların, elinden kurtulur ve kaçarsa tekrar onlara verilecek. Müslümanlara biri Mekke'den kaçsa onlara geri verilecek. Görünüşte Müslümanlığın aleyhine bir madde. Bu antlaşmadan sonra bir kadın **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a sığındı. İsmi (Sebîa) idi. Peşinden kocası geldi ve onu **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)' den istedi. O "—Seninle bizim aramızda antlaşma var. Onu geri bana ver" dedi. **Peygamber**imiz: "—Şartlarımız erkekler için geçerlidir. Kadınların hakkında sözleşme yapmadık," dedi. Bunun üzerine Hak teâlâ bu âyet-i kerîmeyi gönderdi. Bir kadın ki canını dişine takmış ve Medîneye ulaşmış, İslama olan hırsı ve şevki sebebiyle gelmiş görünüyor. Ama böyle gelenlerin asıl niyetlerinin ne olduğunu, gizlediklerini de -açıkladıklarını da "en iyi bilen" o Rabbülâlemîndir.

Devamla

"... Fakat siz de mümin kadınlar olduklarına bilgi edinirseniz onları kâfirlere döndürmeyin. Bunlar onlara helâl değildir. Onlar da bunlara helâl olamaz. Sarfettikleri (mehiri) onlara verin. Sizin onları nikahlamanızda, mehirlerini verdiğiniz takdirde, üzerinize bir günah yoktur. Kâfir zevcelerinizi tutmayın. Sarfettiğinizi isteyin. (Kâfirler de) harcadıklarını istesinler. Bu, Allah'ın hükmüdür. Aranızda O hükmeder. Allah hakkıyle bilendir. Tam hüküm ve hikmet sahibidir."

Şunu kesinlikle bilin: O kadınlar başka değil, sırf İslâm oldukları için ve kocalarının zulmünden kaçarak size geldilerse, onları kâfirlere teslim etmeyin. Çünkü mü’mine kadını kâfirin tekrar nikahlaması haramdır. Çünkü İslam ülkesine ulaşınca nikâh düşer. Her zaman ve her mekanda bu haramlık geçerlidir. Müslüman erkeklerden birisi onu nikahlarsa o takdirde "rnehrini" verecek. Kâfir kocasına verecek. Ama o kadını nikahlayan olmazsa o kâfire "mehir" verilmez. Sîzin nikâhınız yoksa eğer o kadınla evlendiyseniz o kadının kâfir kocasına mehir vermeniz hükmü nesholunmuştur. Bu âyet-i kerîme de şu hususda delildir: Bir kadın darülharptan çıkınca kocasından ebedî olarak boş olur (Talâk-ı baîn gerçekleşmiş sayılır).

İmam- Âzam Ebû Hanîfe (radıyallahü anh)'ye göre bir iddete müddet (dört ay ongun) beklemesi gerekmez. Fakat

İmameyn (İmamı Muhammed-Ebû Yusuf)'e göre iddet bekler. — Fakat sizden bir kadın kâfirlerle evlenmek için giderse, onun namusunu korumanız gerekmez. Ne kocasına ne de yakınlara onun peşine düşmen doğru olmaz. Çünkü o kadın dinden çıkmış sayılır... Tabiî evlenmeyi mubah görünce hüküm böyledir. Bu olaydan sonra o koca eski karısının kızkardeşini nikahlayabilir. Veya isterse dörde kadar evlenebilir. Dördün arasında "Âdil" olmak şartıyle...

—Darûlharpten çıkmış gelmiş kadının kocasına sorun. Ne istiyor? Fakat bu âyetin bütün hükümleri mensûhtur. Çünkü: Ne müslüman kadının kafire varması helâldir. Ne de kâfir bir kişinin Müslüman bir kadınla evlenmesi caizdir. Bu da haramdır. Fakat Müslümanlar kâfir olan kadınlarla evlenebilirler. Mehirlerini emsale göre vererek bu nikâh gerçekleşir. İşte bu hüküm Allah'ın emridir. Yukardakiler de yasakladıklarındandır. Müslüman erkeklerin dârûlhapte kalmış karılarının mehirlerini geri isteyerek ayrılmaları da bu âyet-i kerîmeden anlaşılıyor.

Yüce Allah "alîm"dir. Size gerekeni en iyi O bilir. Aynı zamanda "Hakîm"dir. Ne isterse ona hükmü geçerlidir. Hiçbir engel Onu durduramaz. Ayrıca bütün yaptıktan da yerlîyerincedir.

11

"Eğer zevcelerinizden bir şey (mehir) sizden kâfirlere kaçar da siz de savaşta ganimete kavuşursanız, kardan gitmiş olan (müslüman) lara harcadıkları (mehir) kadar verin. O Allah'tan korkun ki siz (hepiniz) Ona inananlarsınız."

Sizden birinizin hanımı mürted de olup (dinden çıkıp) dârülharbe gitse, sonra da siz oraları fethetseniz, o dinden dönen kadınların mehirlerini "ganîmet"ten verirsiniz. Böylece kocası malî bir kayıptan kurtulur. Kalan ganimeti de mücâhitler arasında bölüştürürsünüz. Bu âyeti kerîme bütün âlimlerce mensûhtur (hükmü gerçeksizdir. Uygulanmaz). Hukukî bakımdan mensûhtur; ancak son bölümü diyanî bakımdan geçerlidir." O Allah'tan korkun ki siz Ona inananlardansınız."

12

"Ey **Peygamber**! Mü'min kadınlar -Allah'a hiçbir şey eş tutmamaları, hırsızlık yapmamaları, zîna etmemeleri, evlâtlarını öldürmemeleri, elleriyle ayakları arasında bir iftira düzüp getirmemeleri, (emredeceğin) herhangi bir iyilik hususunda sana âsi olmamaları şartıyle- sana bîatlaşmaya geldikleri zaman beratlarını kabul et. Onlar için Allah'tan mağfiret isteyiver. Çünkü Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir."

Yâ Muhammed! O kâfir kadınları müslüman olup sana geldikleri zaman, şu şartla onlardan ahitlerini-bîatlarını kabul eyle. Şöyle ki:

1- Hiçbir şekilde Allah'a ortak koşmasınlar. Ona taparken müşriklerin-melekler Allah'ın kızları inancını taşımasınlar. Dualarına putları aracı yaptıkları gibi İslâmın feshettiği şirk unsurunu taşımasınlar.

2- Kimsenin malını gayrimeşrû yollarla almasınlar. Hırsızlık yapmasınlar.

3- Her yönüyle "Apaçık bir yüzsüzlük olan zinayı" terketsinler. Nikâhsız ilişkilerini iptal etsinler.

Kız çocuğu olduğu zaman ondan dolayı mahçûp olarak onları toprağa gömmesinler. Çocuk aldırmasınlar. Çocuk düşürmesinler.

İftira etmiyeceksiniz. İki türlü iftiraya işaret var.

a) Bir kadının diğer bir kadına iftirası. Kadınların bütün kanuşmalan âdettendir. Hatta kimileri bunda hasta tiptir Dedikodu yaymadıkça rahatsız olurlar.

b) Bir başkasından olan çocuğu kocasındanmış gibi göstermesi. Ebû Davud'da geçen Hazret-i Ebû Hureyre'nin rivayet ettiği bir **hadis-i şerif**e göre **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem): "Yabana bir erkekten olan gayrimeşrû çocuğunu kocasına nisbet eden, onu ailesine katan bir kadına, yüce Allah rahmet nazanyle bakmaz ve ona hiç bir surette Cenneti de nasıp etmez," buyurmuştur.

Rasûlullah Mekke'nin Fethinde safa tepesine oturdu, erkeklerle tokalaşarak bîat aldı. Sonra da kadınlardan bîat aldı. Bu arada Ebu Sufyanın hanımı Hint: "— Ya Rasûlallah! Kocam cimri bir

adam. Onun malından gizlice alabilir miyim?' Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem): "— Evet, ihtiyacın kadar alabilirsin," dedi. Ebû Sufyan: '—Bundan sonra ne alsan sana helâl olsun," dedi. Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem): "Allah îman etmenizle küfre bağlı bütün günahları, bağışladı." dedi. İman en büyük manevî dezenfektedir. Zina etmesinlere Hind "—Hür kadın zina mı eder," dedi.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem): "Küçük kızlarını öldürmesinler," dedi. Hind de: "— Küçük iken besleyelim. Büyüyünce siz öldürün," deyince Rasûlullah bu hazır cevaplığa tebessüm etti. Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem): "Erlerine buhtan-iftira etmesinler," dedi. Hind: '—Ya Rasûlallah! İftira, en çirkin bir yüzsüzlük. Sen bize bunlan değil, güzel, gönül açan sevabı bol şeyler buyurursun," dedi. Bunların hepsiyle Rasûle itaat üzere sözleşti. Bunlar sana verdikleri sözleri unutup da eski kocalanyle gizlice buluşmasınlar. Bunlan işiten Hind dedi ki: "— Ya Rasûlallah! Bizim bu antlaşmayı yaptıktan sonra gönlümüzde zerre kadar muhalefet fikri yoktur." Bunun üzerine Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle dedi: "— Yüce Allah buyurur ki: Bu dediğin şartları yerine getirmeye niyetli olup sana itaat ederlerse onlarla bîat et. Bunların eski şirk ve benzeri günahlarına Allah'tan bağış dile. O bağışlar, İslam geçmişe keffârettir. O, "Rahîm"dir. Mü'minlere âhirette özellikle muamele edecek...

13

"Ey îman edenler, üzerlerine Allah'ın gazap ettiği o kavim ile dost olmayın ki mezarların yaranından kâfirler nasıl ümitlerini kesdilerse onlar da öylece âhiretten ümitlerini kesmişlerdir."

Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şöyle: Müslümanların dervişlerinin (fakirlerinin) şu adeti yerleşmişti ki, yahûdilerle oturup Müslümanlardan haber verirlerdi. Böylece onlardan faydalanırlardı. Beraber yerler-içerlerdi. Bunu Yüce Allah yasaklamıştır: "Ey mü'minler, Allah'ın gazâb eylediği o yahûdilere dostça davranmayın. Onlar Rasûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) sıfatlarını Tevrattan öğrenmişlerdi. Kıskançlıklarından dolayı inanmadılar.

Nitekim kafirler ölülerinden ümit kesmişlerdi. Yahudiler de böyleydi. Siz onlar gibi mahrum bir kavme benzemeyin. Onlarla dostluk kurmayın ki, Allah korusun, mahvolursunuz.

SÂF SURESİ

Nurlu Medine'de inmiştir. Ondört âyettir.

1

"Göklerde ne var, yerde ne varsa (hepsi) Allah'ı tesbîh (ve tenzih) etmektedir. O, galib-i mutlaktır. Yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."

2

"Ey îman edenler, yapmayacağınız şeyi niçin söylersiniz?"

3

"Yapamayacağınızı söylemeniz, en şiddetli bir buğz(u çekmesi) bakımından, Allah katında büyüdü"

İbn Abbas (radıyallahü anh) nın bildirdiğine göre, bu âyet-i kerîmenin sebeb-i nüzulü şöyledir: "Biz Allah katında amellerin en sevimlisi ve üstünü hangisi bilebilsek onu yapardık?!" demeye başladı bâzı kişiler. Bunun üzerine Uhûd Savaşına katılmaları gerekti. Katıldılar da. Ancak sonuna kadar cihâdı sürdürmediler. Allah onlan imtihandan geçirdi. Çünkü bu savaşta **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'ı birkaç sahabî ile yalnız bırakıp bozguna uğramışlardı. Âhiretlerine vefalı olamadılar. Allah bunu ayıplıyor...

Mealinden anlaşıldığı gibi "yapmadıklarını söylemek, bilhassa nasihat edenlere uyarıdır. Halka öğüt verip kendileri tutmayanlar buna dâhildir.

Şöyle ki: Vaiz efendinin gönlünü akrep manevî bakımdan sokmuştur. Gönlü günahlarla yaralıdır. Bunu bilmez ve görmez. Fakat halka o tür işleri yapmaktan uzak durun, diye konuşur.

Veya yanan bir muma benzer; kendi biter ama etrafı aydınlatır. İlmiyle âmil olmayan, söylediğinin tersini yapan âlimler buna benzer. Bunda anlayana çok ders vardır.

4

"Şüphesiz ki Allah, kendi yolunda, birbirine kenetlenmiş bir bina gibi, saf (lar) bağlayarak çarpışanları sever."

Allah'ın sevdiği kavim, düşman karşısında "kale gibi" saf tutanlardır. Hiçbir boşluk bulamazsın. Zarar ulaşmaz. **Allahü teâlâ** mü'minlerin düşman karşısında saf tutuşlarını "kale, duvar gibi" benzetişiyle bizlere bildirmiştir. Birbiriyle ittifaklarının tam, ihtilâflarının hiç olmadığı için böyle benzetmiştir. Allah yolunda ideal olan saf düzenine bir ilahî mesajdır. Olması gereken budur. Bir rivayete göre bu âyet-i kerîme Ensâr hakkında özellikle mûte muharebesinde sancaktar olan "Abdullah ibn Revâhâ" içindir. O, öleceği günde komutandı. Dedi ki: "Ey mücâhitler! Size Rabbiniz savaşırsanız cennet müjdeliyor. Siz buna koşuyordunuz. N'oldu size de gevşediniz?" dedi ve yürüdü. Peşinden de onlar ilerlediler. Kendisi öldürüldü (şehîd oldu). İşte bunda bu olaya da işaret vardır. Tabiî böyle yiğitçe çarpışınca Allah katında da makbul olur.

5

"Hani Musa, kavmine: 'Ey kavmim, benim, size hakîkaten Allah'ın **peygamber**i olduğumu bildiğiniz halde niçin beni cezalandırıyorsunuz?' demişti. İşte onlar (Haktan) sapıp egrildikleri zaman Allah da onların kalplerini dönderdl. Allah fâsıklar güruhuna hidâyet etmez."

Hazret-i Musa kâfir olan kavmine: "Beni niçin incitiyorsunuz? Beni yalanlıyorsunuz? Siz de iyi biliyorsunuz ki ben **Peygamber**im. Size gönderildim," dedi. Onlar gerçekten batıla meylettiler. Hak yoldan çıktılar. Yüce Allah onların gönüllerini hidâyet yolundan dönderdi. Onları hüsranda kılıp o yahudilik üzere sâbit-kadem kıldı. O yalancıları **Allahü teâlâ** İslama kavuşturmaz. Onların Hakka ulaşmak için ayn bir gayretleri de yoktur.

6

"Meryem oğlu İsâ da bir zaman (şöyle) demişti: Ey İsrâiloğulları, ben size Allah'ın **peygamber**iyim. Benden evvelki Tevrâtı tastik edici, benden sonra gelecek bir **peygamber**i de -ki ismi Ahmed'tir- müjdeleyici olarak (gönderildim). Fakat o,

kendilerine açık açık burhanları getirince: 'bu apaçık bir büyüdür,' dediler."

Meryem oğlu îsâ İsrail oğullarına: "Gerçekten ben size **peygamber** gönderildim. Sizi İslama çağırıyorum. Benim size Allah'tan aldığım bir kitabı (incili) getirdiğimi de iyi bilin. O önce gelen Tevrata mutabıktır, uygundur. Allah'ın birliğine o kitap yol göstermektedir.

Onun bir kısım ahkâmı şöyledir: İyiliği emredendir. Kötülükleri yasak' layandır Mü'minlere cennet ve cemâlullah vaadidir. Kâfirlere de cehennem azabı vaîdidir. İbâdetlere rağbet edenler Allah'ın manevî civarında mutluluğa nail olacaklardır. Fakat kâfirlerin, isyancıların ise bundan mahrum olacağını o hükümler açıklar. Ben size, benden sonra gelecek, adının da Ahmed olduğunu bildirdiğim bir **peygamber**den bahsediyorum. Onu size müjdeliyorum. Bütün **peygamber**lerin efendisidir. Alemlerin Rabbinin sevgilisidir. Mutluluk ve talihli olmak onundur. Ona inanan ebedî mutluluğa erer. Bunlar onun emirlerine itaat ederler." îsâ (aleyhisselâm) nice açık açık delillerle o İsrâiloğullarına geldi. Yapmaktan âciz kaldıkları mûcizelerle geldi. Meselâ ölüleri diriltmek gibi. Sağırları işittirmek gibi. Körlerin gözlerinin açılması gibi. Alaca hastalığı olanların kurtarılmaları vb. gibi. Bütün bunları yalanladılar. Bir de "bu apaçık bir büyücüdür!" dediler.

Ashabdan Halid ibn Sağdan (radıyallahü anh) şöyle dedi: "— Ya Rasûlallah! Biraz kendinizden bahsetseniz!"

—"Ben atam İbrahim'in duasıyım. Kardeşim İsanın müjdesiyim. Annemin hayırlar getiren rüyâsıyım. O bana hâmile iken onun sırtından bir nûr çıktı. Tâ Şam'a, Basraya oraların köşklerine, saraylarına kadar o nûr ulaştı, aydınlattı." dedi.

7

"Kendisi İslama davet edilip duruken, Allah'a karşı yalan uydurandan daha zâlim kimdir? Allah zâlimler güruhunu muvaffak etmez."

O kimseler ki, bir takım yalanlar uydurup Allah'a, Onun **peygamber**lerine, kitaplarına aykırı sözler söyleyerek çok

zâlim bir duruma düşüyorlar. Bunlar bu kitapda; din-i İslâm'ı, son **peygamber** Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) olduğunu müjdelediğini inkar ederek "en zâlim" bir vaziyete düşüyorlar. Böyle olanları Allah esirgeyip hidâyet yoluna eriştirmez."

Bu âyetlerin hepsi şuna da işaret ediyor:

—Bir kimse halkı Allah yoluna davet etse fakat söylediğini kendi tutmasa o, Allah katında ulu düşman tutulmuşlardan olur. Onlar o kimseyi "mürşid" sayacak olsalar çok tehlikelidir. Ve fakat "gerçek mürşid" olsalar o kimseler de Hazret-i îsâ ve Hazret-i Musa gibi onlara nasîhatçıdırlar. Buna rağmen bu öğütçülere uymayanlar zâlimlerden, fasıklardan olurlar. Müslüman olduğu halde, şeriata aykırı da birşey emretmediği halde, onu inkâr edenlerin "neûzûbillah" (Allah'a sığınırız) son nefeslerini îmanla vermemelerinden korkulur... İmansız giderler. Bundan Allah'a sığınırız.

8

"Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmeye yelteniyorlar. Halbuki Allah, kendi nurunu (bizzat) tamamlayıcıdır. Kâfirler hoş görmemeler de"

Zâlimler dilleriyle Allah'ın dinini bâtıl kılmak isterler. Ağızlarından ulu-orta sözler çıkar. Dinin aleyhine konuşurlar-yazarlar. Bizzat Allah'ın gücü kendi varlığını ve birliğini, dininin hak olduğunu elbette ispatlayacaktır. Yahudiler ve Hıristiyanlar bunu hoş görmeseler de, gerçek böyledir.

Bunların bizatihi ne güçleri var ki İslâm'ın nurunu söndürebileceklerdir. Bilâkis kendileri mahvolur. Bunlar dinle alay etmek isterler. Halleri şuna benzer: Yerden yukarı, göğe çıkıp 6 nuru söndürmek. Bu nasıl muhal (gerçek-dışı) ise, bâtıl sözlerle Hak dini mahvedelim demeleri de öyle ham hayaldir. Gerçekleşemez. Allah nurunu bizzat tamamlayandır.

9

"O, **peygamber**ini hidâyet ve hak din ile gönderendir. Çünkü o, bunu diğer bütün dinlerden üstün kılacaktır. Müşriklerin hoşuna gitmese de."

Yâni O Allah der ki: Rasûlünü hidâyetle ve Kelime-i Tevhidi aşikâra kılmak için gönderdi. Bütün dinler üzerine İslâmı üstün tutmayı diledi. Kesinlikle bu böyle olacaktır. Müşrikler bunu pek tabii hoş görmeyeceklerdir... Bunlar, şimdi hepsi gerçekleşmiştir. Hiçbir din yoktur ki İslâm onlara galip olmamış olsun. İslâmı yaşayan ve yaşatan tarihte "Asr-ı Saadet Dört Halife Dönemi gibi ve Osmanlı yükselme devri gibi" nice İslâm milletleri diğerlerini kahretmişlerdir. Onları cizye alarak hüsrana uğratmışlardır.

10

"Ey iman edenler, -sizi elem verici bir azaptan kurtaracak- bir ticâret (yolunu) göstereyim mi size?"

Allahü teâlâ bu kullarının âhirette ebedî kalıcı ticârete önem vermeye itibar etmediklerini biliyor. Bu manevî ticâreti çoğunluğu terkettiler. Fâni ticâretle daha çok meşgul oldular. Ömür sermâyesini çarçur ettiler. Bunlar özellikle acıyıp tam bîr inayetle onları uyardı ve buyurdu! Ey imanlılar, size çok kâr getirecek bir ticâret göstereyim mi? Bunda azap yok, pişmanlık yok. Bu ticârette kazanmak için doğru sözlü olunuz. Terazide eksik-artık tartmayın. Kimseyi aldatmayın. Müslümanlara hüsnüzân ediniz. Yoksa "elîm" (yakıcı) azaba duçar olursunuz. Bunu unutmayınız!

11

"Allah'a ve **peygamber**ine iman (da sebat) eder, mallarınızla, canlarınızla da Alan yolunda çarpışırsınız. Bu, sizin için, eğer bilirseniz, çok hayırlıdır."

O azaptan sizi ancak şu tutumunuz kurtarır:

1- îman ettiğiniz Allah'a ve Rasûlüne bütün benliklerinizle sarsılmaz bir îmanla inanınız...

Tartışma konularını Kitaba ve Sünnete göre halledin.

2- Günah işlemekten özellikle sakının. Takva bundadır.

3- Zekât vererek, Haccederek, infâk yaparak nefse muhalefet ediniz. Namaz kılıp oruç tutunuz.

Bütün bunlarla Allah size Cennet vaadedendir. Buna, itikadınız tam ise

12

"(Böyle yaparsanız) O, sizin günâhlarınızı yarlığar, sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerindeki çok güzel saraylara sokar. İşte bu en büyük kurtuluş (saadet) tir."

O Âhiret ticâretinin aslı şu ki: Rabbîniz tevbe edince -şirkin dışında- günahlarınızı bağışlar. O bahçelerde, ağaçların altında, köşklerin içinde ebedî kalacaksınız. Oradaki nimetleri insan hayali bu dünyada canlandıramaz. Bütün bunlar, yüce Allah'ın bu insanlara sonsuz mutluluklar, tam kârlı ticâretler ve ihsanlarıdır.

13

"(Sizin için) seveceğiniz diğer (âcil bir nimet) daha (var ki o da) Allah'tan nusret ve yakın fetih (dir). (Habîbim) sen mü'minlere (bu fethi) müjdele"

O cennetteki binbir çeşit nimetler, bol sevaplar, günahlardan arınmışlık lûtuflan yanında bir de dünyada seveceğiniz "Allah'ın yardımını görmek" de Onun nîmetlerindendir. Düşmanlarınıza karşı galip olmanız da Onun ihsanlarındandır. Âhiretteki muradımızın gerçekleşmesi de dünyâda cihâd emrine yapışarak ilâhî yardım ve fethi celbetmemiz, üzerimize çekmemizdir.

Yâ Muhammed! O mü'minleri sununla müjdele ki îmanları üzerine sabit olsunlar. Cihat etsinler. Bu vaadlerimizi yerine kesinlikle getiririz. Bizim sözümüzden döneceğimiz bile düşünülemez.

14

"Ey îman edenler, Allah'ın yardımcıları olunuz. Nitekim Meryem oğlu îsâ (da) havarilerine "Allah'a (yönelerek) benim yardımcılarını kim (olacak)?" demiş. Havariler de "Allah'ın yardımcıları biziz" (diye) söylemişlerdi, İşte İsrâiloğullarından bir zümre (ona) îman etmiş, bir zümre de küfürde kalmıştı. Nihayet biz,

o îman edenleri düşmanlarına karşı destekledik de bu suretle galip (olarak) çıktılar."

Ey mü'minler! Siz Allah rızası için Onun dinine yardımcı oldunuz. O **peygamber**ine de yardım ettiniz. Nitekim îsâ (aleyhisselâm) in Havarileri de Hak dine yardımcı olmuşlardı. O "kim benim yardımcılarım?" demişti. Bir kısmi: "Biz senin yardımcınız. Allah'ın yardımı bizimledir. Hak dinini en üstte tutmaya, batılları aşağıya indirmeye (Hak dinin emrine sokmaya) yardımcılarız. Bunlara "Havâriyyûn" denilmesinin sebebi (bembeyaz) olmaları dolayısıyladır. Günahlardan da temizlenmişlerdi. Kepekten, esmerlikten ak ekmeğe de (havârî) denir. İşte bu vasıftakiler Hazret-i İsaya iman ettiler. Bir kısmı da inanmadılar. İman edenlere nûsret-yardım ettik. Onları güçlü kıldık, îman getirmeyenlere yardımımız, hüccetimizle galip kıldık. Onlar ise hüsrana uğradılar. Allah'ın sünnetullahı budur; Hakka inanan, Hakkı tutan, dinine yardımcı olan kimseleri iki cihanda saadet kapısını ona açıverir. Dünya-âhiret muratlarına kolayca erişirler. İhsanı, fazlı sonsuzdur. Sınırlanamaz.

CUM'A SÛRESİ

Nurlu Medînede inmiştir. Onbir âyettir.

1

"Göklerde ne var, yerde ne varsa (hepsi) O mülk ve metekûtun eşsiz hükümrânı, noksanı mucip herşeyden pâk ve münezzeh, galib-i mutlak, yegâne hüküm ve hikmet sahibi Allah'ı tesbîh (ve tenzih) etmektedir."

Yâni yerler içinde, gökler içinde ne kadar yaratık canlı ve cansız varsa lisân-ı hâl ve kâlleriyle Onu noksan sıfatlardan uzak görerek tesbîh ederler. Onu tehlîl ederler, Onu "tek başına Tek" olarak birlerler. Yüce Allah bu sûrenin başında "tesbîh-tenzîh" ile başlayarak biz kulların bunları dilimize dolamamızı (vird-i lisan) murâd ediyor. Kendi büyüklüğünü ve kendi küçüklüğümüzü iyi anlamamızı istiyor. Bu ikrar üzere olmak bize vaciptir... Bu uyan bizlere yapılıyor. Çünkü "insan" kelimesi "nisyân"dan türetilmiştir.

Gerçekten de "insan, pek unutkandır." Zâtını tenzîh-tesbîh ettiğimiz Allah gerçek bir pâdişahdır. Tasarrufu tamdır. Bitmez-tükenmezdir.! O hiçbir varlığa muhtaç değildir. Oğlu-kızı da yoktur. O, mukaddestir. Hattâ, mukaddeslerin mukaddesidir. Mülkünde kimse ona ortak değildir. Ortak kabul etmez. Mülkünde dilediği gibi tasarruf eder. Dilediğine mülkü verir, dilediğinden de alır. Herşeyde "tek başına tam yetkili" yalnız ve ancak O'dur. Her yaptığında eşsiz bir hikmet vardır. Her yaratığı yerli yerindedir. Lüzumsuz bir varlık yaratmamıştır.

2

"O, ümmiler içinde kendilerinden (kendilerine) bir **peygamber** gönderendir ki (bu), onlara âyetlerini okur, onları temizler, onlara Kitabı, hikmeti öğretir. Halbuki onlar daha evvel hakikaten apaçık bir sapıklık içinde idiler."

O yüce Allah, okuma-yazma bilmeyen Arapların içinden bu yönden kendilerine benzeyen ve "kendisini Rabbinin terbiye ettiği" bir **peygamber** gönderdi. Hak teâlâ'nın âyetlerini onlara duyursun diye. Onlan şirkten kurtarıp Tevhide çağırsın diye. Onlan şirkten kurtarıp Tevhide çağırsın murâd edilmiştir. O manevî pislik olan putlara tapmaktan onların kurtarılması da istihdaf edilmiştir. Nefislerini cimrilik hastalığından islâh ederek, zekât alsın, İnfâk yapmalarını sağlasın istenmiştir. Kur'an'ı anlayarak okuyarak helâlı-haramı anlasınlar. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) onlara gelmeden önce sürekli şirk günahı içinde sürüp gidiyorlardı.

3

"(Aynı **peygamber**) onlardan henüz kendilerine katılıp erişememiş bulunan diğerlerine dâhi (kitap-hikmeti öğretir). O, galib-i mutlaktır. Yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."

4

"Bu, Allah'ın kimi dilerse ona vereceği, bir ihsanıdır. Allah, büyük fazl (ve inayet) sahibidir."

Bu ummî araplardan Kitabı-Sünneti öğrenenler ve Hak üzere yürüyenler olduğu gibi bu ilâhî mesaj, onlardan sonra gelen nesillere

de -arap olsun olmasın- ulaşacaktır. Onlar da bu teblîğ ile salih ameller işleyeceklerdir. Böylece ebedî mutluluğa kavuşacaklardır. O Allah Azîzdir. Kimi dilerce onu şerefli- onurlu kılar. O Allah Hakimdir. Bütün yaptıkları yerliyerindedir. Aynı zamanda saadete-şekâvete (ebedî mutsuzluğa) karar veren de O'dur. Şüphesiz bu İslâm nîmeti ve mü'min olarak yaşamak mutluluğu Hakk'ın ihsanıdır. Kime dilerse, kim lâyık ve istekli olursa ona verir. Bu sonuçta Onun bir ikramıdır. Buna lâyık olmak ve hakkını vermeye de -ki aslında zor iş- çalışmak lâzım. Onun lûtfunun sonu yoktur.

5

"Kendilerine Tevrat yükletilip de sonra onu taşımayanların hali koca koca kitaplar taşıyan eşeğin haline benzer. Allah'ın âyetlerini yalan sayan kavmin vasfı ne kötüdür! Allah zâlimler güruhunu muvaffak etmez."

Kendilerine Tevrat gibi büyük bir kitap verilen o yahûdilerin bu kitapda geçen emirlerin ve yasakların gereğince amel etmeleri istenmişti. Onlar haset duygusuyla -ki, **peygamber**liğin İsrailoğullarından Araplara geçişini hazmedemiyorlardı- **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in sıfatlarını bile bildiren Tevrâtm bu tarafını da halktan gizlediler. Kitlelerin münkir kalmalarını sağladılar.

Böylece "ahmak bir seciyye" sergilediler. Çünkü bunun benzeri, sırtındaki kitapların muhtevalarından habersiz, onları taşıyan eşşeklerdir. Çünkü merkep "ahmaklıkta" Örnektir. İşte yahûdilerin de kendilerine verilen ve amel etmekle sorumlu oldukları "Tevrat" karşısındaki durumları-konumları budur. Hak teâlâ'nın gönderdiği kitabı böylece yalanlamış oldular. **Peygamber**i de tanımadılar. Böyle Hak tanımaz zâlimlere asla hidâyet nasîb olmaz. Cennet yoluna onları sokmaz... Onun bu tasarrufu yahûdilere "Allah'ın bir komplosu"dur. Görecekler öte dünyada kim kimi aldatmış!? Bu âyet-i kerîmenin nuzûl sebebi elbette yahûdilerle ilgilidir. Fakat hükmü umûmîdir. Kendilerine Kitap gönderilen **peygamber**leri ve getirdiklerini inkâr eden ve amel etmeyen kimseler de aynı durumdadırlar. Bundan ders çıkarmak lâzımdır. Bu kitapta, her

âyette, her kelimede dikkatti incelense çok anlamlar çıkar. Sonuçta "Kelâm-Meânî-Beyân-Usûl ve Furuğ" bu kitaptan çıkarılmıştır.

Fakat işin bir de "amel etmek" yönü vardır. Kendisi bu bakımdan "müflis ve câhil" olduğu halde, kendini "İyi-doğru" sanır. Halbuki Allah katında suçludur. Kendini şerefli ve itibarlı görür. Âyet-i kerîmeyi işittiği halde helâl-haram demeden, şüphelilerden sakınmadan yer-içer. Bedenini şişmanlatır. Gazab-ı ilahî böylelerinedir. Tevbe etmedikçe ilahî dergâhtan kovulmuşur. Nitekim Rasûllah (sallallahü aleyhi ve sellem): "Muhakkak Allah şişman âlime buğzeder," buyurmuştur. Amelsiz âlimdir bo... Çünkü Allah korkusuyla âlimin bedeni "et tutmaz" asla! Bu şişmanlamak gafletin sonucudur. Gaflet, cahillik delilidir. Cahillik de, cehenneme girişe sebebdir. Bundan Allah'a sığınırız.

Aklını güzelce çalıştırana bu kadar açıklama yeter. Ama bir çeşit "görünmeyen delilik" illetine tutulanlara bu sözlerimiz düşmanlık sebebi olur. Onu bu hususta zorlamak, sözü üstelemek faydasızdır. Sanki onlar kabirde yaşayanlar gibi tepkisizdirler. Aklıselim sahipleri için uyanlarımız "altın gibi"dir.

6

"De ki: 'Ey Yahudiler, (bütün) insanları bir tarafa bırakarak Allah'ın dostları hakîkaten yalınız kendiniz olduğunu iddia ediyorsanız, doğru söyleyen (adamlar) sanız, hemen ölümü temenni ediniz."

7

"Onlar, ellerinin öne sürdüğü yüzünden bunu ebedi ve katî olarak arzu etmezler. Allah o zâlimleri çok iyi bilendir."

Yâ Muhammed! İslâmdan dönerek yahûdilere katılan, onlarla işbirliği kuranlara deyin ki: Biz Allah'ın dostlarıyız. Biz sahte mü'minler değiliz. Ama siz Allah'ın gerçek dostları olduğunuz iddianızda samimiyseniz Ondan ölümü isteyin. (Rabbim bizi öldür, sana kavuşalım) deyin. Çünkü kişinin sevdiğine ulaştıran bir vasıtayı da o kişi sever... Onlar bize muhabbet iddiasında gayrisamimi oldukları için, bunu (ölümü) asla istemezler. Çünkü Bize kavuşmaya "kötü niyetleri, çirkin isleri ve yeryüzünü bozguna uğratmaları

yüzünden" yüzleri yoktur. Ama bu "çirkinlik", onlardan önce âhirete girmiştir. Orda "sonu gelmez hasrete, telâfisi imkânsız kayıplarla bitmeyen, dayanılamaz ve kurtulunmaz bir azap" onları bekliyor, Allah, herşeyi, bir de onların ölmek istemeyeceklerini iyi bilendir.

8

"De ki: "Hiç tartışmasız sizin kendisinden kaçmakta bulunduğunuz ölüm, şüphesiz sizinle karşılaşıp-buluşacaktır. Sonra gaybı da, müşahede edilebileni de bilen (Allah)'a döndürüleceksiniz. O da size yapmakta olduklarınızı haber verecektir."

Yâ Muhammed! O ölümden kaçan yahudilere şöyle: Ölüm onlara nerde olurlarsa olsunlar kavuşacaktır. Ondan kimse kurtulamaz. Ayrıca bütün içinden çıkılmaz amellerinizle, yaptıklarınızla Allah'ın huzurunda toplanacaksınız öte dünyâda. O, göklerde ve yerde ne varsa bütün yönleriyle bilicidir. Dünyada sizin açık-gizli işlediğiniz her ameli, yaptıklarınız her iyi-kötü işlerinizi size tek tek haber verecektir. Hiçbir ameliniz boşa gitmez. Aklını dürüstçe çalıştıranlar bu akıbete bakarlar. O gün gelmeden hazırlık olmalıdır. Yâni amel-i sâlih üzere işler yapmak gerekir. O zaman ölüm boylelerine kolay gelir. Mahşerdeki korkunç manzaralardan böylece kurtulmak mümkün olur.

9

"Ey îman edenler, cum'a günü namaz için çağrıldığı (nız) zaman, hemen Allah'ı zikretmeye gelin. Alış-verişi bırakın. Bu, bilirseniz, sizin için çok hayırlıdır."

Ey îman edenler, Cuma ezanı okununca camilere koşuşun! Namazdan önemli o vakitte başka iş yoktur. Hutbeyi dinleyin. Alış-verişi de terkedin. Alış-verişin ikisi de kastedilmiştir. Fakat âlimlerin burda da ihtilâfları vardır. "Hatip hutbeye, çıktığı zaman okunan (ezan) dan sonra "alış-veriş" caiz değildir" der. Zuhrî (radıyallahü anh). Fakat namaz kılmak caizdir, der aynı müellif. Dahhak (radıyallahü anh): "Cuma günü öğleyin güneş tepe noktasında iken alış-veriş caiz değildir," der. Bir hâkim bu alış-verişi iptal edebilir," der. İkrime **İbn Abbas** (radıyallahü anh)' in şöyle dediğini rivayet eder: "Namaz ezanı okununca alış-veriş kesilir. Tâ

Cuma namazı bitene kadar bu yasak sürer." Fakat fakihlerin çoğunluğuna göre alış-veriş caizdir. Hukukî bakımdan yapılan alış-veriş geçerlidir... Bu âyette teşvik asıl namaz kılmak hutbe dinlemektir. Dükkânlarındaki alış-veriş onların ibadetlerine engel değildir. Böyle fetva verenler olsa da siz namaz kılmayı- hutbe dinlemeyi tercih edin. Camiye koşun. Ulemâ-ı hassa ve fukahây-ı âhirete kulak veriniz: Zikir ediniz. Dinde ihtiyatlı davranmak büyüklerin yoludur. Cuma günü "namaza, hutbeye koşuşmak" o büyüklerin yolunda olmaya özen gösteriniz... O hutbeye koşmak, alış-verişten daha hayırlıdır size. Kutbî (radıyallahü anh): "Sa'yı-koşmayı üçe ayırır. Sırayla şöyle:

Bundan maksat (hızlı yürümek) tir. Yüce Allah'ın kelâmı gibi (şehrin en ucundan bir adam koşarak geldi).

Sa'y- burda (amel) anlamına gelir. Yüce Allah'ın (Gerçekten sizin ameliniz değişik değişiktir) buyurması gibi.

Sa'y- (yürümek) demek. Yüce Allah (sana yürüyerek gelirler) buyurması gibi."

Burada tekitle hutbeyi dinlemeye alış-verişi bırakmaya deliller var. Müftiler fetva verseler gerçek budur. Ahirete rağbeti zayıf olan, dünyaya hırsı çok olan sonunda pişman olacak. Ölümden sonra yaptıkları onu bulacak. Böyle olma... İlerde karşına bunlar çıkar, mahrum olursun"

10

"Artık o namaz kılınınca yeryüzüne dağdın. Allah'ın fazlından (nasıp) arayın. Allah'ı çok zikredin. Tâ ki umduğunuza kavuşasınız."

Namaz bitiminde bir sofra gibi nimetleri üzerinde sergileyen yeryüzünde hayırlı toplantılara katılın. Hasta ziyaret ediniz. Varsa cenaze namazım kılınız. İlim meclislerine devam ediniz. Salih zatların ziyaretine gidiniz. Kendi akraba ziyaretlerini yapınız. Bir mü'minin ihtiyacını gidermek için fedâkârlıkta bulununuz. Bunlara benzer kendinize, ailenize ve Ümmetinize yarayışlı ne varsa o hayırlan topyekûn işleyiniz. Cuma günü "haftalık kongreniz" olsun. Ama sakın günah yerlere uğramayınız. Dilinizle gönlünüzle Hakkı

çok zikrediniz. Hayırlara böylece eresiniz. Kurtuluş böylece sizin için olsun.

11

"Onlar bir ticâret, yahut bir oyun, bir eğlence gördükleri zaman ona yönelip dağıldılar. Seni ayakta bıraktılar. De ki: Allah'ın nezdindeki (sevap, mü'minler için) eğlenceden de, ticâretten de daha hayırlıdır. Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır."

Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şudur: Medîne-i Münevvere de kıtlık yılları yaşanıyordu. Ashâbdan olan "Dihyetül-Kelbî" Şam'a "buğday" ticâreti için gitmişti. Onun dönüşünü halk bekliyordu. Gelişi iyice yaklaştı diye halk her kervanı "def çalarak" karşıladığı gibi onun gelişi için de çalmaya başladı. Birgün Cuma vaktinde erkekler camide ve **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) de minberde hutbe îrat ederken kervan geldi ki "def çalmaya" başladı. Kervanın döndüğünü anladılar. Hernen dışarıya fırladılar. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) in yanında (oniki) kişi kaldı. Yüce Allah bu "rızık endişesi için paniğe kapılarak" Mescidi, hem de **peygamber**leri onlara hitap ederken, terketmelerini hoş görmedi:. Buyurdu ki: "—Bu kavim ticâretten gelen bu kervanın geldiğini işitince, def çalındığını duyunca, derhal dağıldılar. Minberde oniki kişiye hitab eder oldun. Onlara de ki: "Bir şey ki O Allah katındadır. Size O hayır, sevâb, eğlenceden de, dünyâ ticâretinden de daha gereklidir. Bereketli ve hayırlı rızık Allah katında olandır. Rezzâk-ı Hakîki O'dur. O, bütün varlıkların asgarî yetecek ıraklarının (garantörü)dür. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) kendisini bir düzine kişinin dinlediğini -ki birisi de kadındı- görünce şöyle demeden kendini alamadı: "Şayet bu dinleyenler de onlar gibi çıkmış olsalardı bu dere-ova çalkalanıp hepsini helak ederdi!" "

Aklını ilahî irâdeye parelel çalıştıranların, bu âyet-i kerîmeden çıkaracakları dersler çoktur.

Şöyle ki:

1- Rızık sebebiyle namazı-cemaatı terketmemek;

2- İbâdeti iğreti yapmayıp ruh ve beden ayrılmazlığı, bütünlüğü içinde Allah'a kulluk yapmak,

3- Rızk hususunda Allah kefildir. Taksim edilmiştir. Kimse kimseye ayrılan rızkı rahatça yiyemez.

4- Ancak kul bu inançta olmakla birlikte çalışmadan da işini Allah'a ısmarlaması uygun değildir. Meşru çalışma yollarını gayretle aşmalıdır. Sonunda Allah'a tevekkül eder.

MÜNÂFİKÛN SÛRESİ

Nurlu Medînede inmiştir, Onbir âyettir.

1

"Münafıklar sana geldiği zaman 'Şehâdet ederiz ki sen muhakkak ve mutlak Allah'ın **peygamber**isin' dediler. Allah da bilir ki sen elbette ve elbette O'nun **peygamber**isin (Fakat) Allah o münafıkların hiç şüphesiz yalancılar olduğunu da biliyor."

Münafıkların gururlarını ve yalancılıklarını payimâl etmek için **Allahü teâlâ peygamber**ini ve mü'minleri uyarıyor. Yâ Muhammed! O münafıklar sana gelip gönüllerinin aksine dilleriyle tanıklık getirirler. Derler ki: "Sen Allah'ın Rasûlüsün! Ama gönülleri bunun münkiridir. Bunlar şahit olmasa da Allah bilir ki: Sen Allah'ın **peygamber**isin. Fakat Allah şahittir ki bu münafıklar yalancıdırlar. Kalpleriyle tasdikleri yoktur. Bunlar îman üzere değillerdir. Herşeyleri dülerindedir. Samimiyetleri hiç olmamıştır.

2

"Onlar yeminlerini bir kalkan edindiler ve Allah'ın yolundan saptılar. Hakikat, onların yaptıkları şeyler ne kötüdür!"

Münafıklar yalan yere yemin etmeyi âdet hâline getirdiler. Böylece kendilerini ölümden kurtardılar. İnkârlarını gizlediler. Çeşitli yeminlerle savaşlara katılmazlardı. Veya bozgunculuk yapmak için savaşırlardı, İslama girenlere hep engel olurlardı. Çünkü kalplerinde "küfür" vardı.

3

"Bu (şundandır): Çünkü onlar (zahiren) îman ettiler. (Fakat) sonra kâfir oldular. Bu yüzden kalplerinin üstüne (küfür) mührü hasıldı. Onun için onlar anlamazlar."

Yâni bunlar halkı İslâmdan menederek kalplerindeki küfrün gereğini yapmış olurlar. Görünüşte ise imanlıdırlar. Ama îmanın yuvası kalp olduğu için münafıklar kalpleriyle kâfir oldukları için hidâyet nasîb olmaz,.. Gerçek îmanı da anlayamazlar. Münafıklar mankafadır... Bu bakımdan hem gönülleriyle hem dilleriyle îman etmeye ve bu îmana bağlı ihlâslı işler yapmaya rağbet etmezler. Münafıklar nasipsizdirler.

4

"Onları gördüğün zaman gövdeleri hoşuna gider. Eğer söylerlerse sözlerini dinlersin. Onlar giydirilmiş (kocaman) odunlar gibidir. Her gürültüyü aleyhlerinde sanırlar. (Asıl) düşman onlardır. O halde onlardan sakın. Allah gebertsin onları. Nasıl olup da (Haktan) döndürülüyorlar?"

Cr münafıkların başı "Abdullah ibn Übey b. Selûl" iri yarı, kılık-kıyâfeti dikkat çekici idi. Dilbaz biriydi. Fasîh konuşurdu. Görenin gözünü ve gönlünü doldururdu. Bundan dolayı Hak teâlâ buyurdu ki: Yâ Muhammed! Bunların gövdeleri ve konuşmaları hoşuna gider. Seninle konuşurlarsa onları doğrularsın. Bunları gerçekten inanmış kimseler sanırdın. Halbuki onlar ruhsuz oldukları için "korkuluklar" gibidirler. Bu korkuluklar, bir duvara dayanmasa devrilirler. Münafıklar da bir duvar gibidirler. Durmalarının hiç faydası yoktur. Nitekim o duvar, Ona yaslanan korkuluklar, işitmezler, hiç bir gerçeği anlamazlar. Bunlar öyle korkaktırlar ki bir ses işitseler düşman geliyor diye bunu aleyhlerine olan bir ses sanırlar. Bunlar düşmanlardır. Görünüşlerine bakmayın. Bunlardan sakının. Allah kahretsin bunları. Bunların bir çoğu Haktan, sonuna kadar dönmüşlerdir. Başkalarını da döndürürler. Münafık her role giren sahtekâr bir (aktör) dür.

5

"Onlara: 'Gelin, Allah'ın **peygamber**i sizin için istiğfar ediversin' denildiği zaman başlarını çevirdiler. Gördün ki onlar (özür dilemeyi bile) kibirlerine yedîremeyerek hâlâ "yüz döndürüyorlar."

Abdullah ibn Übeyy'in dostu "Sinan-ı Cühenî" ile Hazret-i Ömer (radıyallahü anh)ın kölesi, hizmetçisi "Cencâh ibn Saîd" arasında bir kavga çıkmıştı. Abdullah bunu fırsat bilerek muhacirler aleyhine ileri geri konuştu. Zeyd ibn Erkâm müdâhele etti. Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) hakkında edepsizce sözlerini kesmesini istemişti. "—Kavmin içinde zelîl olan, züğürt olan, menfur olan sensin sen. O miraca çıkandır. Müslümanların gözbebeğidir." dedi. Ubeyy "Sen bizim dengimiz değilsin. Sus" dedi. Zeyd de **peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e anlattı. Hazret-i Ömer "Boynunu vurayım şu münâftkın" dedi. **Peygamber**imiz: "Hayır. Muhammed ashabını öldürtüyor dedirtmem" dedi. Übeyyi çağırttı, sordu. O ise "Vallahi, ben böyle bir şey söylemedim. Zeyd yalan söylüyor" dedi. Zeydin yanlış anladığını sandılar. Zeyd bundan dolayı pek üzüldü. Âyet-i kerîme geldi.

Müslümanlar: "— Ya Abdullah! Hakkında âyet geldi. Git **Rasûlullah**'a. O senin affın için Allah'a yalvarsm, dedi. O münâfıkın cevâbı tam bir inkâr psikozudur:" '—îman et dediniz ettik (Kendisi inanmak istemiyormuş). Zekât vermemi istediniz, verdik. Bir Muhammede secde etmediğimiz kaldı! Bu da çok oluyor," dîye cevapladı. Bu olaydan sonra merkum çok yaşamadı. Çetin bir hastalığa yakalandı. Geberdi gitti. Küfürlerinden santim sapmadılar. Onlar nifaktan dönmedikleri için yapsalar da bu istiğfarların onlara faydası yoktur.

6

"Onlar için ha istiğfar etmişsin, ha onlara istiğfar etmemişsin, haklarında birdir. Allah onları katiyyen yarlığamaz. Şüphe yok ki Allah fâsıkîar güruhuna hidâyet etmez."

Yâ Muhammed! Bunlar için istiğfar etsen de, etmesen de birdir. Allah asla bunları bağışlamaz. Madem ki bunlar nifak içindeler. Hak Tâlâ fasıldan hidâyete erdirmez. Çünkü onlar fâsıklık üzere devam ediyorlar.

7

"Onlar öyle kimselerdir ki "Allah'ın **peygamber**i nezdinde bulunan kimseleri beslemeyin. Tâ ki dağılıp gitsinler" diyorlardı. Halbuki göklerin ve yerin hazîneleri Allah'ındır. Fakat o münafıklar ince anlamazlar."

Abdullah ibn Übeyy bir gazada **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) ile beraberdi. Arkadaşlarına dedi ki: "Münafık olarak bizler Muhâmmedin yanındakilere birşey vermeyelim. Böylece bunlar dağılıp gitsinler. Biz de kurtulmuş oluruz". Bu arada muhacirlerden bir adam Ensârdan birini dövdü. Her iki taraf da taraflarını çağırmaya başladılar. Bunu duyan **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "N'oluyor size eski câhiliyye âdetlerini hortlatarak fitneye düşüyorsunuz?" buyurdu. Bu arada utanmaz adam Abdullah şöyle dedi: "Vallahi Medineye varınca bizden çok azîz olan oradan çok zelîl olanı (hâşâ Efendimiz) Elbette çıkaracaktır!" Bu söz üzerine Hazret-i Ömer: "—Yâ Rasûlallah! Vallahi şu münâfıkm müsaade buyur da boynunu vurayım!" dedi. "— Hayır. Muhammed ashabını ördürtüyor derler," dedi.

Ashabın fakirlerine yardım etmemekle "ekonomik ambargo" uyguluyorlardı. Halbuki göklerin ve yerin hazîneleri Allah'ındır. Fakat bu mankafa münafıklar inceliklerden hiç mi hiç anlayamazlar Nifak onları aptal yapmıştır ." Fasık yapmıştır. Dönek yapmıştır. Korkak yapmıştır. Rüsvay yapmıştır. Dilediğine rızkı O verir. Ama bu münafıklar Allah'ın emrinden ve hikmetinden habersizdirler. Anlamazlar.

8

"Onlar 'Eğer Medîneye dönersek, yemin olsun, en şerefli ve kuvvetli olan(ımız) oradan en hakîr (ve zayıf) olanı muhakkak çıkaracaktır derler. Halbuki şeref, kuvvet ve galibiyet Allah'ındır, **Peygamber**inindir, mü'minlerindir. Fakat münafıklar (bunu da) bilmezler."

Münafıkların "bu erzel düşüncelerini" yüce Allah reddederek şöyle buyurdu: İzzette, kuvvette, şerefde Allah'ın üstüne yoktur. Hiçbir varlık Onu asla geçemez. Hepsi gerçek anlamda Allah'ındır.

Ona bağlı Rasûlünündür. Allah ve Rasûlüne itaatkâr hâlis mü'minlerindir. **Allahü teâlâ** mü'minlere güç ve kuvvet verdi, sıkışık durumlarda onlara beklenmedik yardımlarda bulundu. İman Onun lûtfüyledir. Fakat bu ahmak münafıklar, bu inceliği asla anlayamazlar. İmanda derinleşmeyi anlamsız bulurlar. İzzeti ve şerefi malla, neseble kazanacaklarını sanırlar. Bilâkis izzet îman ve İslâm'dadır. Aklını ilahî iradeye aykırı çalıştırmiyorsa bir kişi "takva ipine" iyice yapışır. İbâdette sâbit-kadem olur. Böylece Yüce Allah katında ebedî izzeti bulmuş olur.

9

"Ey îman edenleri Sizi ne mallarınız, ne evlâtlarınız Allah'ın zikrinden alıkoymasın. Kim bunu yaparsa, işte onlar hüsrana uğrayanların ta kendileridir."

Ey mü'minler! Mallarınız, oğullarınız ve kızlarınız sîzi Allah'a itaatten gafil kılmasın. Bir kimsenin malı, oğlu ve kızı Allah yoluna engelse önce bunlarda bir islâha girişmelidir. Bununla uğraşırken "nafile ibâdeti bile" terketmek caiz ve hatta gereklidir.

Bu düşüncelerle ibâdet insana huzur vermez. Mü'mini ilerletmez. Bir rekâr namazı kılmaya bunlar engeldirler. Böylece bu mallarının genelde dünyada da bize huzur vermediği çok görünmüştür. Hayırsız evlâdın da dünyada huzur kaçırdığı bir vakıadır. Âhirette de hüsrandır.

10

"Herhangi birinize ölüm gelip de: 'Ey Rabbim, beni yakın bir müddete kadar gecikdirseydin de sadaka verip dursaydım, iyi adamlardan olsaydım' diyeceğinden evvel rızık olarak verdiğimizden (Allah yolunda) harcayın."

11

"Halbuki Allah hiçbir kimseyi, eceli gelince, asla geri bırakmaz. Allah, ne yaparsanız, hakkiyle haberdardır."

Mülkünden size emânet verdiği mallarınızdan Allah yolunda harcayın. Ölüm gelmeden önce infâk edin. Ölümün gecikmesini istemeden önce infâk ediniz. "Ey Rabbim, beni tekrar dünyaya

dönder de bolca sadaka vereyim de iyilerden olayım. Dahhâk (radıyallahü anh) İbn Abbâs (radıyallahü anh)'ın şöyle dediğini rivayet ediyor: — Malı olduğu halde zekât vermeyen, haccetmeyen kimse ölüm vaktinde geri dünyaya dönmek ister. O zaman kusurunu derinden hissedip böyle söylenir." Bu sözü **İbn Abbas** söyleyince bir adam şöyle dedi: "—Allah'tan kork yâ **İbn Abbas** (Abdullah), O dünyaya geri dönmek isteyenler kâfirler olacaktır." Ona ilgili âyet-i kerîmeleri okudu. Adam az bilgili olduğu için şöyle sordu: "— Yâ Abdullah! Ne kadar zekât vereceğiz? Malımızın % (yüzde) kaçını vermek vaciptir, farzdır? **İbn Abbas**: "— yüzdür hemde beşdir hem" dedi. Yâni "yüzde iki buçuk" oluyor. Adam yine: "—Ne kadar malı olan Hacca gidecek?" dedi.

İbn Abbâs: "Gidip gelene kadar ailesinin nafakası olacak ve kendisinin de biniti veya onun bedeli olacak" dedi. Adamın kafasındaki problemleri çözülmüş oldu.

Kişi; ecel gelmezden önce hayırları ön plânda tutarak, kendinden önce âhirette "ona manevî azık" olacak amel-i sâlihler, infâklar, sadakalar göndersin. **Allahü teâlâ** sizin ne yaptığınızı, ne niyetle yaptığınızı, ne derece doğru ve eğri yaptığınızı sizden önce O bilir. Bütün yönleriyle o yaptığınızı bilendir. Eğer "hayır grubu" ameller işlerseniz sizi iki dünyada da mutlu kılar. Bir kimse "hayır işlerini çoğaltırsa" onun da sonu "hayrolur."

TEGÂBÜN SÛRESİ

Nurlu Medînede inmiştir. On sekiz âyettir.

1

"Göklerde ne var, yerde ne varsa (hepsi) Allah'ı tesbih (ve tenzih) etmektedir. Mülk Onun, hamd Onun, O, herşeye hakkıyle kaadirdir."

Göklerin ve yerin içinde yaşayan her canlı kendi dilleriyle ve halleriyle Allah'ı noksanlıklardan uzak Kutsal bir varlık olarak yâdederler. Bitmeyen mülk ve tasarruf O'nundur. Ama başkasının elindekiler hep yokolmağa mahkûmdur. Her türlü övgü Ona yaraşır.

Her işde övülen de O'dur. Mahmûddur. Bütün yaratıklan terbiye eden besleyen de O'dur. Buna göre yaratılanların Yaratıcılarına hamdetmeleri vaciptir. O Allah her şeye tam kadirdir. Kudretiyle her hamd edene fazlasıyla veren O'dur.

Ama ona şükretmeyi terkedenlere azabı çetindir.

2

"O, sizi yaratandır. Böyle iken kiminiz kâfir (oluyor), kiminiz mümin. Allah ne yaparsanız, hakkıyle görendir."

O kadar büyük ve kudretli Allah'tır ki, sizin hepinizin ilk oluşumu Hazret-i Âdem (aleyhisselâm)'ın belinden dünyaya geldiniz. Allah'ın yardımıyla kiminiz mü'min oldu. Bir kısmınız da kâfir oldu. Ebedî saadeti kaçırdı. Bâzınız da içi-dışı temiz mü'min oldu. Ama kiminiz de görünüşte müslüman ve gerçekte kalbiyle kâfir ki buna münafık denir. Kılık-kıyâfet, suret bakımından birbirinize benziyorsunuz. Ama "halleriniz" değişiktir. Kiminiz inkâr etti. İman-küfür ne yaparsanız bilendir. Ona göre karşılığını verecektir.

Peygamberimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu hususda şöyle buyurmaktadır. "— İnsanoğlu değişik tabakalarda yaratılmışlardır. Onlardan bir kısmı (mü'min) doğar ve (mü'min) ölür. Kimisi (mü'min) doğar ve fakat (kâfir) Ölür. Kimisi (mü'min) doğar (münafik) ölür. Mü'min olanlar kurtulmuşlardır."

3

"Gökleri ve yeri, Hakk'ın ikâmesine sebeb olarak O yarattı. Size suret verdi. Hem suretlerinizi de güzel yaptı. Dönüş ancak O'nadır."

O Allah, Hak'ın gücü bilinsin diye gökleri yarattı. Sevâb ve azap gerçekleşsin diye yarattı. Bunları yaratmaya kadir olduğunu bilelim istedi. Öldükten sonra tekrar diriltmeye kadirdir. Yapılanlardan suâl edecektir. Hayır grubu sevaplar verecek. Şer grubuna da azaplar verecektir. O, "bir damla erlik suyu" ile sizi anarahminde "en güzel biçimin nüvesiyle" şekillendirdi. Bütün organlarınızı belirledi. Dünyâya "en güzel surette" getirdi. Hayvan suretinde kılmadı. Bunca sayısız nimetleri size ihsan etmesi sizin Ona hamdetmeniz içindir.

Küfre götüren hallerden uzak kalmanız kendi menfaatiniz içindir. Her amelinizle, varlığınızla dönüşünüz Allah'adır.

4

"Göklerde ve yerde ne varsa bilir. Ne gizler, ne açıklarsanız onları da bilir. Allah göğüslerin içinde olan her gizliyi bile hakkıyle bilicidir."

O, göklerin ve yerin içinde herşeyi her şeyden daha iyi bilir. İçinizde gizlediklerinize kadar bilgisi dışında bir şey yoktur. Konuşmalarınıza dikkat ediniz. Yaptıklarınızın bir kısmının kötü sonucu, dünyada size ders olsun diye veriliyor.

5

"Bundan evvel küfredip de işlerinin ağırlığını (dünyada, çekip) tadanların haber (ler)i gelmedi mi size? Onlara (âhirette de) elem verici azap vardır."

Bu öncekilerin hallerinden dersler çıkarınız.

6

"Bu, şu hakikat yüzündendin **Peygamber**leri onlara apaçık mucizeler getiriyorlardı da onlar 'Bizi insan mı doğru yola götürecekmiş?' demişlerdi. Bu suretle küfretmişler, arka dönmüşlerdi. Allah ise hiçbir şeye muhtaç olmadığını göstermişti. Allah her şeyden müstağnidir. Her hamde O lâyıktır."

Allah'ın dünyada cezalandırdığı kimselere bilhassa **Peygamber**leri onlara "susturucu mucizeler" gösterdiği halde, inadî bir küfürle onlara karşı muhalefet eden, onlara uymayan tutumlarındandır. Gerekçeleri de şu: "Bizden biri çıktı. Atalarımızdan devraldığımız her türlü kültüre karşı çıktı. Görmediğimiz-bilmediğimiz bir (din) teklif ediyor." Ayaklarına kadar Hak geldiği halde, değerini bitmediler. İman etmediler. Allah bunların inkâr etmesinden rahatsız değildir. Ona asla zarar veremezler. İnanınca da Ona yararı yok. Zarar-yarar onlaradır. Dünyada da -âhirette de kötü akıbet onlaradır. **Allahü teâlâ** hamîd"dir. Bütün işleri övülmüştür. Kullarının ihlâslı

ibâdetlerini kabul edendir. Ecirlerini ve sevaplarını sayısız veren de ancak O'dur.

7

"O küfredenler de öldükten sonra katiyyen diriltilmeyeceklerini iddia etti (ler). De ki: "Hayır (Öyle değil). Rabbime yemin olsun ki siz mutlaka diriltileceksiniz. Sonra da yaptığınız şeyler behemehal size haber verilecektir. Bu da Allah'a göre kolaydır."

Bu Arap müşrikleri öldükten sonra dirilmeye inanmazlardı. Yâ Muhammed! Onlara de ki: Ölümden sonra elbette, Rabbime yemin olsun ki, diriltileceksiniz! Allah yaptıklarınızı da size birbir haber verecektir. İyi işleriniz de olsa, inkârınızdan dolayı, faydası olmayacak. Bunun cezasını vermek, Allah'a çok kolaydır. Onun kudretinde "acizlik" olmaz. Acizlik yaratıkların vazgeçilmez vasfıdır.

8

"O halde Allah'a, Onun **peygamber**ine ve indirdiğimiz O nura îman edin. Allah, ne yaparsanız, hakkıyle haberdârdır."

Herşeyin yuvası olan gönülleri O yarattı. Bu güzel suret ve îmana-inkâra istidatlı olarak O yarattı. Ne yaptığınızı, ne söylediğinizi çok iyi bilendir. Ona gizli bir şey yoktur. Öldükten sonra sizi tekrar diriltecektir. Bu, Ona çok kolaydır. Amellerinize göre cezalandıracaktır. Bunlardan başarılı çıkmanız da tutumunuza bağlıdır. Gelin O Allah'a Tevhîd üzere inanın. O **peygamber**ine tam inanın. Cebrail (aleyhisselâm) vasıtasıyla gönderdiğimiz kitabımıza inanın. Sizin dalâlet halleriniz orda yazılıdır. Helâl haram onun içindedir. Allah "en ince değerlendirmeyle" amellerinizi tam ölçen adil varlıktır. Zerre kadar birşey Ona gizli değildir.

9

"O günde ki (Allah) o toplama günü için hepinizi bir araya getirecek, işte bu, aldanma günüdür. Kim Allah'a îman eder, İyi amel de bulunursa, O, bunun kötülüklerini örter. Onu altlarından ırmaklar akan cennetlere -kendileri içinde ebedî, sermedî kalıcı olmak üzere- sokar. İşte büyük kurtuluş budur."

Gerçekten, öncekiler-sonrakiler, yerdekiler-göktekiler Allah'ın huzurunda elbette toplanacaktır. Kâfirler o gün cehenneme gitmenin hasretini çekerler. İçecekleri "sıcak-kaynar su"dur. Yiyecekleri "zakkûm"dur. Nice âsîler, günahlarına rağmen nîmetler içinde yüzerler. Sonunda mihnet çekerler. Âhirette hüsran vardır. Amel-i sâlih işleyenleri **Allahü teâlâ**, büyük günahlarına tevbe ettirerek, küçüklerini de bağışlayarak onlara ikramda bulunacaktır. Onlara Cennette nimetler vardır. Orada hiç zahmet yok. Hastalanma da olmayacak. Nefislerini terbiye edenler için bu ilâhî ikramlar... Ebedî mutluluk içinde olacaklar. Dünyâda çektikleri "zahmetler' geride kalmıştır artık.

10

"O küfredenler(e), âyetlerimizi yalan sayanlar(a gelince:) Onlar da ateşin -içinde ebedî kalıcı olarak- yârânıdırlar. O ne kötü gidiş yeridir!..."

Topyekûn îman esaslarını inkâr edenler cehennemliklerdir. Süresiz bir azaba duçardırlar. O ne kötü bir yerdir. Bu sonucu dünyada iyi hesaplasaydılar inanırlardı. Veya bütün varlıklarını ordan kurtulmak için (fidye) verirlerdi.

Onlardan böyle bir fidye de kabul edilmeyecektir. Fakat bunun çok kolay kurtuluşu yolu da vardır: Kelime-i Tevhidi bir kerre ihlâsla söylemektir! Onu ihlâsla söylemenin açıklamasını **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "Helâlini helâl, haramını haram olarak tanımak," diye çerçeveliyor.

11

"Allah'ın izni olmayınca hiçbir musibet (gelip) çatmaz. Kim Allah'a îman ederse (Allah) onun kalbini doğruya götürür. Allah herşeyi hakkıyle bilendir."

İnsanoğlunun başına irâde dışı gelen musibetler; malının telef olması, ticâretinde iflâs etmesi, oğlundan ve kızından birinin ölmesi, düşman istilâsı, hastalık gibi şeylerin hepsi de Allah'ın takdiri ve ilmi dâhilinde olur, Onun mutlak irâdesi dışında "bir çöp bile" kıpırdamaz. Kişinin inancı böyle olsa asla Allah'tan şikâyetçi olmaz. Allah onun gönlüne itaat genişliği verir. Dili de Onu zikreder.

Böylece sabredenlerin mertebesine kavuşur, Allah, bu evsafta olanlara ne verileceğini tam bilendir. İnsaniyle bu kimseyi lütûflara boğar.

12

"Allah'a itaat edin. **Peygambere** itaat edin. Eğer yüz çevirirseniz, **peygamberimizin** üstüne düşen (vazîfe) ancak apaçık bir tebliğdir."

Allah'ın emrettiklerini yerine getirin. Onun takdirlerinden size ne erişirse ona razı olun. Hükmüne teslim olun. Hayır erişirse şükredersiniz. Sabrı gerektiren şeyden başınıza gelirse, o zaman da sabır etmek suretiyle Onun hükmüne rıza göstermiş olursunuz. Ama gönülden gelen bir duyguyla -can acımasından ötürü sızlanmalar isyan etmek sayılmıyor- şikâyetçi olursan Allah'ın sabredelere ihsanından mahrum kalırsın. Üstelik angarya olarak da belayı çekersin. Rasülüne itaatli olup sünnetlerini yerine getirin. O, nasıl kâfirlerin hele münafıkların elleriyle ve dilleriyle yaptıkları işkencelere katlandı ve önünüzde hiç fütur getirmediyse tıpkı örnek almanız gereken **Peygamberiniz** gibi siz de kendi çapınızda bir gayret gösteriniz. Böylece zayıf îmanınız güçlenir, inkarcıların çeşitli hakaretlerini üsteleyip Ona ibadet yolunda sapasağlam durursunuz. Başlarına nice belâlar geldiği halde kendilerine -çektikleri halde- faydası yoktur. Bu ölçüde siz de Allah'a-Rasûlüne itaat etmezseniz, bu hikmetlerden yüzçevirseniz, o **peygamberimiz** üzerine vacip olan "Hakkı olduğu gibibildirmektir. Hesabı ise Allah katındadır. O hengâmede haliniz n'ola? Düşünsenize!

13

"Allah odur ki kendisinden başka hiçbir tanrı yoktur. Onun için, îman edenler ancak Allah'a güvenip dayansın (lar)."

Bütün bu varlıkları yaratan O'dur. Ondan başka onun vasıflarında bir ilâh yoktur. Gerçek îman sahibi işlerini her şeye gücü yeten Allah'a ısmarlar. O kullarının bütün işlerinin gerçek "garantörü"dür. Ona, emirlerini yerine getirerek, itaat etmektir. Çalışmak, rızık hususunda yasak değildir. Ama asıl "Rezzâk" olarak rızık veren yüce Allah'tır. Kişi çalışmayla, ekilen tohumu "ekine"

bitkiye, dikilen çekirdeğin "meyveye" gücü yetmez. Bunları ve daha nicelerini ihsan eden Allah'tır. Bu bakımdan itikadını tam tut mak, kendini hiç bilmekle tam tevekkül ile kişi muradına kavuşur.

14

"Ey îman edenler, eşlerinizin, evlâtlarınızın içinde gerçekten size düşman (olanlar) da vardır. O halde onlardan sakının. (Bununla beraber) afveder, kusurlarını başlarına kakmaz, Örterseniz, şüphesiz Allah çok yarkgayıcı, çok merhamet edicidir."

Bu âyet-t kerîmenin nüzul sebebi sudur: Bir kavim Mekke'de müslüman oldu. Diğer müslümanlar Medîneye hicret etmişti. Onların yakınları onları oyaladılar. Geç hicret ettiler. Fakat Medîneye varınca önce göçenlerin fikrî, ilmî bakımdan ilerlediklerini gördüler. Buna hayıflandılar. Eşlerini, evlâtlarını cezalandırmaya yeltendiler. İşte bu tutum yasaklanıyor.

Sizi Hak yoldan alıkoyan bu yakınlar, sizin Rasûl yolundan yürümenize engeldirler. Onların fitnelerinden kendinizi koruyunuz. Ama onun bazı hatalarını bağışlar, bir kısmını da görmemezliğe gelirseniz, bu sizin için daha iyi olur. Suçlarınızı bağışlar. Size özellikle âhirette merhameti çok olacaktır.

15

"Mallarınız da, evlâtlarınız da sizin için ancak bir imtihan (konusu) dur. Allah ise, büyük mükâfat onun nezdindedir."

Ey Mekkeliler, mallarınız, evlâtlarınız sizin için imtihandır. Hakka engel birer fitnedir. İnananların da hicretini önleyen bir yakın fitnedir. Bu hususdaki nimetlerden sizi mahrum kılmıştır. Mertebelerin âlâsı Allah katında olandır. Bu ecre-sevâba oğulları, kızları ve bilhassa eşleri ile birlikte hicret ederek "aile boyu" kavuşanlar lâyık olurlar. Kendilerini helak etmezler:

16

"O halde gücünüzün yettiği kadar, Allah'tan korkun. (Öğütlerini) dinleyin. İtaat edin. Kendinizin hayrı olarak, harcayın. Kim nefsinin (koyu) cimriliğinden korunursa işte onlar muratlarına erenlerin ta kendileridir."

Bu vaazu nasihat size yapılıyor. Allah'tan gücünüz nîsbetînde korkun da bu öğütleri gündeminize alın. Allah'a ve Rasûlüne itaat ediniz. Emirlerine aykırı davranmaymız. Malınızdan Allah yoluna tasadduk ediniz. Hakkınızda hayırlı olur bu. Cahillikle vermezseniz düşman azığı olur bu. Halbuki önceden ihlâsla işlediğiniz sâlih ameller, hayır ve hasenatlar cennette senin azığın olur. Kim nefsinin hayra harcamalarına karşı olan cimriliğini islâh ederse bu da "âhiret azığı" olur, Sonsuz mutluluk ve sürekli nîmet ancak ordadır.

17

"Eğer Allah'a gönül hoşluğuyla ödünç verirseniz onu sizin için kat kat artırır. Hem sizi yarlığar da. Allah az (hayrı) a çok mükafat verendir. Ceza hususunda acele etmeyendir"

18

"O. Gizliyi de, aşikârı da bilendir. Gâlib-i mutlaktır. Tam hüküm ve hikmet sahibidir."

Eğer siz karz-ı hasende bulunursanız size niyetinize göre yedi yüz misline kadar artırır. Daha da fazlası olabilir. Bunu ancak Allah bilir. O, şekûrdur. Az şeyi lûtfiyle kabul eden ve fakat fazlıyle çok ihsan edendir. Halimdir. Kullarının suçlarının cezasını vermekte aceleci değildir. İhlâsla, samimiyetle sadaka vereni de bilendir. Hükümranlığı herkese geçerlidir. Hükmüne engel yoktur. Dilediği gibi hükmeder.

TALÂK SÛRESİ

Mekke -i Mükerremede inmiştir. On iki ayettir.

1

"Ey **peygamber**, kadınları boşayacağınız vakit iddetlerine doğu boşayın..."

Yani, Hak teâlâ Rasûlünü muhatap alıyor, fakat ümmeti de kasdediliyor. Çünkü "kadınları boşayacağınız vakit..." buyrulmakla, cem'i çoğul siğası-kipi kullanılmasından anlaşılıyor. Sen de ümmetin de talakda kadınların iddetlerinden temizlendikleri zamanı gözetin.

Fakat cinsî yaklaşım olmadan önce bu gerçekleşsin. Hazret-i Ali (radıyallahü anh) der ki: "İnsanlar talak-boşanmak hususunda ilahî ölçüleri gözetseler, hiçbir kimse onları boşadığına pişman olmaz. Kadın temizlik halindeyken onunla cinsî birleşim olmayacak. Şayet kadını boşamağı haketmişse o kadını boşar. Her halükârda sünnete uygun davranmış olur. İkrime, **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın şu sözünü rivayet ediyor; "Bu boşamak dört şekilde olur. İkisi helâl, ikisi, haramdır. Helâl olanın ilki: Temizlenince kadını cinsî birleşim olmadan boşamaktır. Diğeri ise, kadını hâmile olduğu halde boşamak. Haram olanın ilki şu: Hayızlı bir vazıyette iken boşamak. Diğeri ise, onunla boşandıktan sonra cima etmek (birleşmek)."

Devamla

"O iddeti de sayın. Rabbiniz olan Allah'tan korkun. Onları evlerinden çıkarmayın. Kendileri de çıkmasınlar. Meğer ki apaçık bir kötülük (meydana!) getirmiş olsunlar. Bunlar Allah'ın hudududur. Kim Allah'ın hududunu aşarsa muhakkak ki kendisine yazık etmiş olur. Bilmezsin, olur ki Allah bunun arkasından bir iş peyda ediverir. (Birleşiverirler)"

Ehlinizi boşadığınızda onların iddetini gözetin. Zîra onların akılları nakıs, gaflederi ise meşhurdur. İddetlerini doğru saysınlar. Gizlemesinler. Allah'tan korkun da emirlerine uyun. Ehlinizi helâl bir yolla boşayın. Hayızlı olarak ve cima yaparak haram olan bir yolu tercih etmeyin. Bu yolla fakihlerin ittifakıyla hanımı boş olur. Günahkâr olur. Yine Allah'tan korkun da onu evlerinden çıkarmayın, iddetini evlerinizde geçirsinler. Böylece kadın kendini daha iyi korumuş olur. Ve nafakası temin edilmiş olunur. Çünkü, kendi üzerinde bir borçtur. Ona üzüntü vermesi ve zulüm etmesi haramdır. İddeti bitince evden çıkarılır. Önce çıkması için dört şahitle veya kendi itiraflarıyla zina ettikleri ispat edilmiş olursa vaktinden (iddetten) önce çıkarılır... Çünkü ceza uygulanacak. Şa'bî ve Katâde böyle yorumlamazlar. Evden çıkarılmayı kocanın bir günâhı görürler. Müfessirlerden Tavus (radıyallahü anh): "İddetinden önce boşar," der. Ona: "îddetinden önceden kastın nedir?" denilince şöyle cevap verir: "Temiz hâlinde ve cima (cinsî vaklaşım) olmaksızın" diye.

Sünnet üzere boşamak ve iddetini beklemek Hak teâlâ'nın hukmündendir. Bunun dışına çıkan kendi aleyhine hareket etmiş olur. Kayıptadır. Hak teâlâ'nın kendine ne takdir ettiğini bilmez. Talâk olunca bari "net talak-bir kere boşamak" olsun. Böylece dönme yolunu kapatmasın. Karısına dönmek istediğinde dönebilsin. Kimse duymadan ve nikah kıymak gerekmeden "iddet içinde" karısına dönebilsin. O kadın razı olsun veya olmasın "net talakla dönebilir. Şehvetle karısına sarılsa veya onu öpse dönüş tamamdır. Kendinin nikâhlı hanımı olmuş olur. Geçici mahzur kalkar. Ama "bâin talak" oldu ise, kesin ayrılma niyetiyle üç talak da kullandıysa çarelerin hepsi biter. Yalnız başka bir kocaya gidecek, nikâhlanacak; sonra o kişi boşarsa onunla boşanabilir.

Bir iddet bekledikten sonra karısına dönebilir...

2

"Sonra (o kadınlar) müddetlerini doldurdukları zaman, onları ya güzellikle tutun. Yahut güzellikle kendilerinden ayrılın. İçinizden adalet sahibi iki kişiyi de şahit tutun. Allah için şahitliği yerine getirin..."

İddet müddeti bitince onlan güzellikle tutun. Üç temizlik müddeti iddetidir. Üçüncüsünden temizlenmeden önce bu işi yapın. Yeniden bir nikâh tazeleyin. Bir veya iki talak boşama vukûbulduysa böyle yapın. Üç temizlik müddeti veya üç ay geçtiği halde onlara muhabbetiniz yoksa, zarar vermeden hoşlukla ayrılın. Ama birleşeceksentz, iki müslüman tanıklığıyle birleşin. Ric'at edin. Bu şekilde yapmanız müstehâptır. Nikâh tazelemekte şahit vacip olup şahitsiz nikah sahîh olmaz. Allahu Teâlâ "yerine getiriniz" diye hitap ediyor. Bu hitap tanıklaradır. "Ey tanıklar topluluğu! Hâkimler huzurunda yaptığınız şahitliklerinizde Allah için adaletten ayrılmayınız. Onun emrine itaat ediniz," buyrulmaktadır.

"İşte bu (yok mu?) Allah'a ve âhiret gününe îman etmekte olanlara onunla öğüt verilir. Kim Allah'tan korkarsa (Allah) ona bir (kurtuluş) çıkış yeri ihsan eder."

Allah'a, öte dünyaya inananlara bu öğütleri veriyor. Böylece tanıklığı gizlemeyesiniz. Allah'tan korkunuz da talâktan uzak

durunuz. Ama ayrılmadan başka meşru yol kalmayınca da karılarınızı sünnet üzere boşayıntz. Hayızlı ve iddet halinde cinsî yaklaşım yaparak boşamayınız. Bu, haramdır. Bir kimse hanımıyla bütün anlaşma köprülerini atmazsa, yıkmazsa, anlaşma iyiniyetini taşırsa, keremi bol Allah onu ummadığı biçimde rızıklandırır. Ona huzur verir. Aralan da düzelir. Ayrıca bu dünyada çektiği zahmetlerin karşılığını öte dünyada "sabredenlerin ecri cinsinden" verir. Dünyada da mutlu bir aile olarak, maddî bakımdan da tutumlu davranırsa, kanaatkârlık ihsan eder. Bu da umulmadık bir maddî-manevî rızıktır.

3

"Onu hatıra hayâle gelmeyecek bir cihetten de rızıklandırır. Kim Allah'a güvenip dayanırsa O, kendisine yetişir. Şüphesiz ki Allah, emrini yerine getirendir. Allah her şey için bir ölçü tâyin etmiştir."

Bir mü'min Allah'ın "Rezzâk" olduğuna tam inanırsa ve "hakîki rızkın kefilinin O olduğuna" inana tam olursa Allah, onun rızkını sürpriz gelişmelerle ihsan eder. Şiddet ânında sabrederse rızkını genişletir. Savaş anındaki zorluklara katlanırsa "ganimet ve yeni ülkeler" ihsan ederek rızkını genişletir.

Salim b. Ca'der rivayet ediyor: Eşcâ' kabilesinden bîr kişi düşmana esîr oldu. Babası geldi oğlunun durumunu **peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bildirdi. Kâfirlerden şikâyet etti. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) buyurdu ki: "Sabret, işi Allah'a havale et." Adam da sabretti. Allah da oğlunu kurtardı. Hem de "ganimetlerle" döndü.

Abdullah b. Abbas (radıyallahü anh)'ın rivayeti biraz değişik şöyle ki: Avf b. Mâlik Eşcaî **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e geldi ve: "— Ya Rasûlallah! Oğlumu düşman esir aldı. Annesi yana-yakıla ağhyor-sızlıyor. Bana ne buyurursun? dedi. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "— Sen de hanımın da çokça (Lâhavlevelâkuvvete illâbillahilaliyyilazîm) deyiniz." buyurdu. Avf (radıyallahü anh) evine geldi ve durumu hanımına da bildirdi. Hanımı: "—Çok kıymetli öğüt vermiş," dedi. Gece-gündüz karı-koca bu zikri çekmeye devam ettiler. Sonunda Hak teâlâ oğullarını tutsaklıktan kurtardı. Hem de o, "bir sürü koyun ganîmetiyle" döndü.

Bu âyet-i kerîmenin de gelmesine sebeb oldu bu hâdise. Sanki şöyle buyruluyor: "Hak teâlâ'dan gelen savaş ve benzeri sabrı gerektiren hâdiselere kim sabreder ve şikâyet etmezse üstelik Ona hamdüsenâ ederse Allah onu düştüğü sıkıntıdan kurtarır. Hikâyede geçtiği gibi ummadığı yerden rızıklandırır. Her kim de, işini, üzerine düşeni yaptıktan sonra, Allaha ısmarlarsa, O, onun işini dünyevî ve uhrevî bakımdan onun lehine çevirir. O, ona tek başına yeter! Buna göre belâdan kurtulmak iki türlü olur.

1- Belâyı doğrudan doğruya Allah'ın ondan alması,..

2- Belâya karşı sabretmek ihsan eder. Sonunda yine o sıkıntılardan kurtulmayı ikram etmesi...

Acılan veren Allah'a isyan etmemesi. Onun da razı olması. Allah hükmünü kullan üzerinde icra edendir. Huzuru da zahmeti de, belâyı da rahatı da belli bir dönem veren O'dur. Belâyı O dilemedikçe kimse kaldıramaz. Huzuru da Ondan başkası gerçekleştiremez. Onun verdiği rahatı kimse bozamaz. Kimse vaktinden önce de sonra da ölmez. Hak teâlâ'nın dilemesiyle hepsi bir ölçü dâhilinde gerçekleşir.

4

"Kadınlarınız içinden artık âdetten kesilmiş olanlarla henüz âdetini görmemiş bulunanlar (in iddetlerin)de, eğer şüphe ederseniz, onların iddeti üç aydır. Yüklü kadınların iddetleri ise yüklerini doğurmalarıyledir."

Muaz ibn Cebel (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e sordu:

"— Yâ Rasulallah! Hayızdan-nifasdan kesilen bir yaşlı kadın kaç ay iddet bekliyecek?"

Bunun üzerine bu âyet-i kerîme nazil oldu.

Sizden birisi âdetten kesilmiş bir kadın alır da iddetinde şüphe ederse onun bekleme müddeti üç aydır. Bunu işiten bir sahabî ise şöyle sordu: "—Ya Rasulallah! Balığa olmamış bir kızın iddeti ne kadardır?" demesiyle de âyetin devamı geldi. Onlar da âdetten kesilmiş kadınlar gibi üç ay bekler. -Bir başka kişi de: "—Ya Rasûlallah! Hâmile olunca acaba bir kadının iddeti ne kadar?" dedi.

Âyet-i kerîmenin devamında belirtildiği gibidir. Yâni çocuğun doğumuyla iddetlerini bitirmiş olurlar. Boşandığı gün dünyaya çocuk gelirse kadın bir başka ere varabilir. Çünkü "çocuk doğumu ile kadının iddeti sınırlıdır.

5

"Kim Allah'tan korkarsa O, kendisine (her) işinde bir kolaylık verir, İşte bu Allah'ın size indirdiği emridir. Kim Allah'tan korkarsa (Allah) Onun kusurlarını örter, onun mükâfatını büyütür."

Her kim Allah'tan korkup itaatlerin ve ibâdetlerin zahmetine katlanır ve mâsiyederden kaçınmak hususunda sabrederse, onun işlerini kolaylaştırır. Bu, Allah'ın değişmez, değiştirilmez emridir. Fara kıldığı buyruklarıdır. Bunları kitabında belirtmiştir. Her kim Allah'tan korkar, bu hükümleri doğru olarak uygularsa, günahlarını Allah bağışlar. Âhirette de Cennete ve Cemâlullah'a kavuşur.

6

"(Boşanan) o kadınları, gücünüzün yettiği kadar ikâmet ettiğiniz yerin bir kısmında oturtun. (Evleri) başlarına dar etmek için kendilerine zarar vermeyin. Eğer onlar yüklü iseler yüklerini koyuncaya kadar nafakalarını verin."

Boşadığınız kadınların evlerinizden hemen çıkmalarını istemeyin. Bu hususta onları taciz etmeyiniz. Eğer boşadığınız kadın hâmile ise çocuk doğuncaya dek onun nafakasını verin. Bundan dolayı ulemâ ittifak etti ki boşanan kadının doğan çocuğuna da nafaka verilir diye. Fakat hâmile değilse, hem de ric"î talak (dönüşü olan boşama) olduysa onun iddet müddeti bitince evden çıkarılır. İrak fakîhlerine göre bâin talak (Dönüşü ancak bir başkasıyle evlendikten sonra mümkün) olduysa yine iddetini o evde geçirir. Ama nafaka verilmez.

"Eğer sizin faydanıza (evlâtlarınızı) emrirlerse onlara ücretlerini veriniz. Aranızda güzelce müşavere ediniz. Eğer güçlüğe uğrarsanız o halde (çocuğu) onun (hesabına) başka (kadın) enızirecektir.

Çocuklarınızı emziren kadına ücret vermeniz, nafakanın babaya ait olduğu prensibinden dolayıdır. O da nafakadandır. O da baba üzerine bir borçtur. Talâk gerçekleşince bu hüküm geçerlidir. Bu noktalarda Hak'tan sapmayın. Onun üzerine işlerinizi dayandırın. İstişare yapınız. Nafakayı eksik verenden kadının fazlasını isteme hakkı vardır. Ama kadın enızirmek istemez, adam da çocuğunu ona emzirtmek istemezse başka bir "süt annesi" tutarlar. O öz annesinden eksik emzirirse ve annesi de buna (emzirmeye) razı olursa tekrar ona çocuk verilir.

7

"(Hail vakti) geniş olan, nafakayı genişliğine göre versin. Rızkı kendisine daraltılmış bulunan (fakir) de nafakayı Allah'ın ona verdiğinden versin. Allah hiçbir nefse, ona verdiğinden başka yüklemez. Allah, güçlüğün arkasından kolaylık ihsan eder."

Hanımını boşayan kimse zenginse kadının nafakasını artırsın. Ama fakirse gücünü zorlamasın. Çünkü Allah zorluk dilemez. Allah'ın hükümlerine itaat ederseniz, güçlüklerden sizi kurtarır, sîze çok yönlü kolaylık ve bolluk lütfeder.

8

"Rabbi'nin ve Onun **peygamber**lerinin emrinden uzaklaşıp azmış olan nice memleket vardır ki biz onları en çetin bir hesaba çekmiş, onları akıllara şaşkınlık verecek bir azaba duçar etmişizdir."

9

"Öylece küfürlerinin cezasını taddılar ve işlerinin sonu bir hüsran oldu. (Âhirette de bir perişanlık içindeler.)"

Âhiretteki bu dayanılmaz, çekilmez, bitmez ve da akılları başlardan uçuran işkenceye ek olarak bir de dünyâda rüsvây olma vardır. Düsturlarımıza ihlâsla uyanların cemiyete hâkim olan maddî manevî sultanlarına karşı âdeta yok olan rezillik içinde olurlar dünyâda. İki dünya rüsvâylığı onların. Bizim herkese açık ihsanlarımızdan, rûh dünyalarını bize kapadıkları için, mahrumdurlar.

10

"Allah onlar (in benzerleri) için de pek çetin bir azap hazırladı. O halde ey îman etmiş olan salim akıl sahipleri, Allah'tan korkun. Allah size hakiki bir zikir (Kur'an) İndirmiş"

Onlara iki dünyâda da pişmanlık yazılmıştır. Belâ ve mihnet onlar için. Günahları bağışlanmadığı için âhiretteki azabı da bakidir. Günahlarının başı "küför"dü. Onlar dönmediler. Âhirette bitmez azaba duçar olacaklar. Ey mü'minler Allah'ın verdiği aklı güzelce kullanın. Allah'tan korkun. Allah'a ve Rasûlüne itaat ediniz. Onun azabından dünyâdaki ve uhrâdaki görünümlerinden kurtulmak için tam bir zikir olan Kur'an'ı iyi anlayın. Uygulayın. Dünyada izzeti ve şerefi bu sayede kazanın.

11

"îman edip de güzel güzel amellerde bulunanları karanlıklardan nura çıkarmak için, bir (de) **peygamber** (göndermiştir ki) o, Allah'ın (herseyl) açık açık bildiren âyetlerini size karşı okuyup durmaktadır..."

O kimseler ki Allah'a bütün şartlarını hâvi bir îmanla inanırlar; bir de Onun gönderdiği Rasûlünü itirazsız kabul ederlerse... Bunların tabiî sonucu olarak Allah'ın indirdiği Kur'an'a şüphesiz inanırsa... Bu îman gereği onun mü'minlere müjdelerini, kâfirlere tehditlerini de can kulağı ile dinler, değerlendirirse... Helâli-haramı açıklayan, insanları küfür karanlığından îman aydınlığına kavuşturan **peygamber**ler Allah'ın insanlara bir lûtfu'dur. İnananlar onlar vasıtasıyla ebedî saadetler ererler.

"... Kim Allah'a îman eder, iyi amelde de bulunursa (Allah) onu altlarından ırmaklar akan cennetlere hepsi de içlerinde ebedî ve sermedi kalıcı olarak sokar. Allah ona hakikat ne güzel rızık vermiştir!"

Bir kavim ki sarsılmaz bir îmana dayalı muhkem salih ameller ve doğru-dürüst işler yaptı. Yüce Allah âhirette altından ırmaklar akan cennetlere sokar. Ordan hiç çikmamacasına nîmedenirler. O akıl almaz nimetler onlarındır. Gözün görmediği, hayalin ermediği nimetler onlar içindir.

12

"Allah, yedi göğü ve yerden de onların mislini yaratmış olandır. Emri bütün bunların arasında durmadan iner. Allah'ın (bunları yaratması Onun) hakikaten herşeye kadir olduğunu, ilmiyle hakîkaten herşeyl kaplamış bulunduğunu bilmeniz içindir."

Bu ahkâmı size bildiren ve İslama çağıran O'dur. O Allah yedikat gökleri yarattı. Yedi kat yeri de yarattı. Gökten yere vahiyle hükümlerini de indirdi. Onun hükmü yerlerde de geçerlidir. Kimse engel olamaz. Bütün bunlara bakarak **Allahü teâlâ**'nın herşeye kadir olduğunu iyice anlamalısın. Yerde-gökte ona itaatkâr olanlara cennet ve cemâlullah bahşetti. Kendine-**peygamber**ine isyankâr kullarına da ateş azabı hazırladığı kullarının bilhassa bilmesini murâd eyledi.

O Allah ilmiyle herşeyi kuşatmıştır. Bilmediği bir varlık yoktur. Göklerde ne varsa bilir. Yerlerde ne varsa bilir. Bir çöp hareketi bile Onun ilminin dışında değildir. Sükûn halinizi de hareket halinizi de en iyi bilendir. Kullarının bütün işlediklerini bildiği gibi, bütün sözlerini de hangi niyetle söylediklerini ancak O bilir. Hem kâfirlerden intikam almaya kadirdir. Hem de mü'minleri akla-hayale sığmayacak cennet ve cemâlullahla ödüllendirmeye gücü yeter. Lutûf sahibidir. Hem dünyada hem âhirette kâfirleri cezalandıracaktır. Mü'minleri günahları sebebiyle dünyâda günahlarından, arınmaları ve olgunlaşmaları için cezalandırır. Allah'ın dilemesi olmadan hiç kimse hiç kimseye yardım edemeyecektir. Şefaat de onun izniyledir. "Kim Talâk sûresini (vird olarak) okursa **Peygamber**imizin sünneti üzerine ölür." (Übeyy ibn Kaab, Efendimizden böyle nakletmiştir.)

TAHRİM SÛRESİ

1

"Ey **peygamber**, Allah'ın sana helal kıldığı şeyi, zevcelerinin hoşnutluğunu arayarak, niçin (kendine) haram ediyorsun? Allah çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir."

Bu âyet-i kerîmenin sebeb-i nüzulü şuydu: **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in dokuz hanımı vardı. Hepsini nöbetleşe geceleyin dolaşırdı. Sıra Hazret-i

Âişe (radıyallahü anh) ya gelmişti. Buna rağmen kiptî asıllı "Mâriye" adlı câriye de fazla eğleşti. Onunla beraberken Hazret-i "Harsa" onları gördü. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem), ona şöyle dedi: "Yâ Hafsa! Bu gördüğünü gizle. Aişeye bildirme ki artık bu Mâriye bana haram olsun. Bununla bir daha başbaşa kalmam." Hazret-i Hafsa bu sırrı saklayamadı. Hem de Hazret-i Âişe'ye anlattı. Bu durumu da **Allahü teâlâ Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a bildirdi. Bunun üzerine **Rasûlullah** Hafsa'yı bîr talakla boşadı. Yüce Allah Cebrail (aleyhisselâm)'i gönderdi, şöyle buyurdu: "Helâl olan Mariyeye yanaşmamaya yemin etmenden ötürü keffâret verirsin. **Allahü teâlâ**'nın sana helâl kıldığını sen kendine haram kılamazsın." Bir iddet-müddet bekledikten sonra Hafsa'ya tekrar döndü. Hafsa, çok oruç tutan çok namaz kılan biridir. "Ehlin Âişe'nin de gönlünü alırsın. Bütün bu geçici yanılmana rağmen Rabbin Allah çok bağışlayıcıdır. Mârîyeyi kendine haram kılmanı bağışladı. Rahimdir. Bundan dolayı sana ceza yoktur. Ayrıca Hafsanın da saklayamadığı sırrın cezasını affetti. Onu da esirgedi de cezaya çarptırmadı.

Bu hâdisenin başka türlü de rivayeti vardır. Söyle ki: Karısı Zeynep bint-i Cahşın yanında bir "bal şerbeti" içiyor. Onun yanında fazla kalışından Hazret-i Âişe kıskançlığa düşüyor. Hazret-i Hafsa'yı kurarak Efendimizin ağzının koktuğunu ona söyletiyor. Bunun üzerine **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) de bal şerbeti içmemeye yemin ediyor.

2

"Allah, yeminlerinizin (keffâretle) çözülmesini size farz kılmıştır. Allah, sizin yardımcımızdır ve O, hakkıyle bilendir. Tam hüküm ve hikmet sahibidir."

Hak teâlâ antlarınızdan dolayı size and kefaretlerini beyân kıldı. O sizin mevlânızdır. Sizi saklayıcıdır. Âlîmdir. Hafsa'nın Mâriye hakkında Âise'nin dediklerini bilendir. Hakimdir. Hüküm ederek yeminin keffâretiyle günahından kurtarandır.

3

"Hani **peygamber**, zevcelerinden birine (Hazret-i Hafta) gizli bir söz söylemişti. Bunun üzerine o bunu haber verip de Allah da ona bunu açıklayınca (**peygamber**) bunun (ancak) bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Artık bunu kendisine söyleyince o (zevce) 'Bunu sana kim haber verdi?' dedi. (**Peygamber** de): 'Bana herşeyi bilen her şeyden haberdar olan (Allah) haber verdi,' dedi:"

Rasûlullah Hazret-i Hafsaya bir sır vermişti. O söyleme dediği halde Hazret-i Âişe'ye haber verdi. Allah da bu sırrı söylediğini **peygamber**ine bildirdi. **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) durumu bildirince Hazret-i Hafsa "Bunu sana kim haber verdi, yâ Rasûlallah?" diye sordu. **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "Alîm ve habîr olan Allah," dedi. Bütün işler Ona malumdur. Onun cezasını iyi ve kötü olarak verendir.

4

"Eğer her ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz (ne âlâ, çünkü) hakîkaten sizin kalbleriniz kaymıştır. (Yok) onun aleyhinde birbirinize arka verirseniz hiç şüphesiz Allah bizzat onun yardımcısıdır. Cebrail de, mü'minlerin sâlih olanları da. Bunların ardından melekler de (ona) yardımcıdır.'"Ey Hafsa, ey Âişe! O **peygamber** hakkında konuştuğunuz o sözlere eğer tevbe eder dönerseniz, şüphesiz gönülleriniz Haktan yana yönelir de Hak teâlâ da tevbenizi kabul eder. Suçlarınızı bağışlar. Fakat sizler Rasûl (sallallahü aleyhi ve sellem)'i inciltmek hususunda birbirinizle yardımlaşırsanız, ona isyan ederseniz, bu halde siz Nuhun hanimi ile Lût'un hanımına benzemiş olursunuz. Onlar da Allah'ın **peygamber**lerini incitmişlerdi. Siz de **Peygamber**i incitmeyi sürdürürsenîz, iyi bilin ki, onun dostu Allah'tır. Cebrail (aleyhisselâm) de onun yardımcısıdır. Mü'minler de -ki Ebûbekir, Ömer, Osman Ali ve Ashâb- onun yardımcısıdır."

Abdullah b. Abbas (radıyallahü anh) şöyle diyor: "Ben Ömer (radıyallahü anh) ile hacca gittim. Kimi yerlerde oturduk. Ben "Ey mü'minlerin Emîri! Bu iki kadın kim ki bunlar hakkında (eğer tevbe ederseniz...) âyeti onlar için geliyor?" Ömer (radıyallahü anh) bunu hoş karşılamadı. Ama "Ey **İbn Abbas**! Aciblerin sünnetidir, dedi. Bilmez misin onun biri benim kızım Hafsa'dır, Biri

de Ebûbekir'in kızı Âişe'dir. Ya Abdullah! Biz kureyşliler olarak kadınlara hâkimdik. Onlar bizim emrimizdeydi. Ama Medîneye geldik. Gördük ki burda da kadınlar erkeklerine hâkim olmuşlardı. Erkekler onların emrindeydi. Onlar kadınlarımızı etkilediler. Bir gün hanımının bile bana öfkeli konuştuğunu gördüm.

'Bana karşı mı geliyorsun?' dedim. Dedi ki: 'Beni bırak. **Rasûlullah**'ın hanımları da ona böyle konuşuyorlar. Onlardan birisi **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'dan ayrı tek başına duruyor, nöbetinde yerinde durmadı.' Bunun üzerine ben Hafsanın yanına vardım. Bu sözü ona söyledim. 'Bu söz gerçek mi?' dedim, Hafsa 'Gerçektir' dedi. Ben dedim ki: 'Siz onu incitince Allah'ın da size gadap etmeyeceğine emin olabilir misiniz? Ona yerici bir cevap verirsiniz... Ben senin nâmına isterseniz onunla konuşayım. Sakın sen inciltici bir cevap verme. Ne ihtiyacın varsa gel benim malımdan al. Sen ona (Âişe'ye) özenme. Çünkü o senden güzeldir. Onun yanında da itibarı daha çoktur.' Sonra akrabam olan Ümmü Seleme'ye vardım. Ondan durumu soruşturdum. Dedi ki: 'Ya İbn Hattab! Sen garip bir adamsın! Herşeye karışıyorsun. Şimdi de **Rasûlullah**'ın hanımlarına mı karışıyorsun?' Bu söz canımı sıktı. '**Rasûlullah** hanımlarını boşadı' sözünü işitince ben 'eyvah Hafsa ve Âişe helak oldu' dedim."

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) hanımlarına katı davranmaya başladı. Onun sırrı dilden dile dolaşmıştı. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'ı incitmişti. Onlarla bir ay biraraya gelmemeye andiçti. Bu sûrenin ilk âyetleri bu sebeblerle indi. Ama keffâret emredilmişti. Hafsa ve Âişe hakkında da tevbe etmeleri emredilmiştir.

5

"Eğer o, sizi boşarsa yerinize -Allah'a itaatle teslim olan Allah'ın birliğini tasdik eden, namaz kılan, günahlardan tevbe ile vazgeçen, İbâdet eyleyen, oruç tutan, kadınlar, dullar ve kız-oğlan kızlar olmak üzere- Rabbinin ona sizden hayırlılarını vermesi umulur."

Hak teâlâ o Rasûlün hatunlarına **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'den ayrılmak tehdidiyle buyurdu ki:
Ey **Peygamber** hanımları! Siz Rasûlümü inciltirseniz o sizi boşar ve

siz de ondan ayrılmış olursunuz. Onun Mevlâsı ve Rabbi, ona sizden daha yakındır. Hatunlarına düşen ona yardımcı olmaktır. Dini emirlerinde özellikle eksiksiz yerine getirmek gerekir. Allah'tan korkmanız gerekir. Gündüzleri oruç tutmanız uygundur. Kiminizin er görmüş, kiminizin de bekâr olmanız tabiîdir. Allah sizden daha hayırlısının her türlüsünü ona nasîb eder. **Allahü teâlâ**'nın bu şekilde (dul-bekâr) ifâde etmesi, cennette olacak bir lutfa işarettir diye müfessirler yorum yaparlar. Biri Firavvun'un karısı (Asiye), kız-oğlan kız olan da İsa **peygamber**in anası (Meryem) dir. Cennetlikleri hurilerle evlendirdiğinde Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem)'i de bu ikisiyle evlendirecektir.

6

"Ey iman edenler, gerek kendinizi, gerek ailelerinizi öyle bir ateşten koruyun ki onun yakacağı kısanla taştır. (O ateşin) üzerinde iri gövdeli, sert tabiatlı melekler vardır. Onlar Allah'ın kendilerine emrettiği şeylere asla isyan etmezler. Neye de memur edilirlerse (onu) yaparlar."

Ey mü'minler, Allah'a ve Rasûlüne itaat ederek kendinizi ateş azabından kurtarınız. Emriniz altındaki hanımınızı-çocuklarınızı da Allah'a isyandan sakındırarak cehennem yakacağı olmaktan onları da kurtarın. Onlara edeb ve terbiye öğretin. İnsan o ateşe girmeden "kibrit taşları" onun tutuşrurucusu olacaktır.

O ateşin odunu -Allah korusun- insanoğludur! O kâfirlerle mü'minlerin tevbe etmeden büyük günahları işlemiş bir şefaate de kavuşmamış olan âsileri de onun yakıtıdırlar. Mü'minler günahları kadar azap çekerler ve çıkarlar. O cehennemle görevli iri gövdeli, haşin tabiattı melekler vardır. Vazifelerini yaparlar. Ellerinden ve ayaklarından tutup tutup kâfirleri-âsileri, münafıkları oraya atarlar. Dünya âmirleri-memurları gibi rüşvet alarak kimilerini bırakmazlar. İltimas da geçmezler. Allah'ın buyruğunu eksiksiz yerine getirirler.

7

"Ey kâfirler! Bugün özür dilemeyin. Siz ancak yapmakta olduğunuzun cezasını çekeceksiniz (denilir)."

Kıyamet gününde o kâfirler binbir dereden su getirerek özür dilerler. Melekler onlara derler ki: "Dünyâda Allah'ı ve Rasûlünü onun getirdiklerini inkâr etmiştiniz. Bugün boş yere özür diliyorsunuz. Çünkü asla sizin özrünüz kabul edilmeyecektir. O işlediğiniz küfür ve onun gereği günahlarla cezalandırılacaksınız. Sonu gelmez azap sizin içindir."

8

"Ey îman edenler tam bir samimiyetle tevbe ediniz. Allah'a dönün. Olur ki Rabbiniz kötülüklerinizi örter ve sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere sokar. O gün Allah **peygamber**ini ve îman edip onunla beraber olanları rüsvay etmeyecek- Nurları önlerinde ve sağlarında koşacak. Ey Rabbimiz, diyecekler, bizim nurumuzu tamamla. Bizi yarlığa. Şüphesiz ki Sen herşeye hakkıyle kadirsin."

Ey îmanla şereflenen ve tevbe ederek Allah'a yönelen kullarım! Nasûh tevbesiyle pişman olunuz. Bu tevbe şekli şudur: Bütün işlenilen günahlara gönülden çok samimî bir hava ile pişman olmaktır. Dil ile istiğfar edildiği gibi günahdan dönme sıtk ile olmalıdır. Artık o günahlara bir daha dönüp bakmaya. Eliyle-diliyle istediyse elini, dilini bütün bütün o işlerden çeke... Hem de tâ ölünceye dek... umulur ki Rabbiniz günahlarınızı bağışlar. O cennetlerine kavuşturur. Köşkler var. Ağaçlar var. Bir de altlarından nehirler akıyor. **Peygamber**ine "şefaat" hakkı verilecek. Mü'minlerin de nûrlart sırat köprüsünde önlerini, sağlarını aydınlacak. Böylece (Sırat)ı hızla geçecekler. O münafıklara da amellerine uygun ceza verecek. Nitekim, dünyada İslâmlarla alay ederlerdi. İçleri kâfir, dışları mü'mindi. Sıratta bu ikili tutumlarına, çifte standart karekterlerine uygun ceza verilecek. Bir ışık gösterilecek, onlar adımlarını atacaklar. Fakat peşinden hemen ortalık kararacak. Böylece "cehennemin en alt tabakasına" düşecekler. Bunu gören mü'minler de nurlarının sönmesinden korkacaklar. Sonra: "Ey Rabbimiz! Nurumuzu sönmekten koru, tamamla, Günahlarımızı bağışla. Bizi yarlığa. Sen herşeye kadirsin. Bizi yarlığamaya da gücün yeter. Nurumuzu da tamamlamaya kadirsin" diyecekler.

9

"Ey **peygamber**, kâfirlerle, münafıklarla savaş. Onlara karşı sert davran. Onların barınacakları yer cehennemdir. O, ne fena gidiştir!"

Bu kâfirlerle kılıçla gaza, eyle. Münafıklara ise sert davran. Kılıcı da onlara göster. Onları hep tehdîd et. Belki îmana gelirler. Şayet inanmazlar sa varacakları yer cehennemdir.

10

"Allah, küfredenlere Nuh'un karısı ile Lût'un karısını misâl olarak gösterdi. Onlar kullarımızdan iki iyi kulun (nikâhı) altında idiler. Böyle iken hainlik ettiler. O (İki zevç) onları Allah (in azabın) dan hiçbir şeyle kurtaramadılar. O (İki kadına): 'Ateşe girenlerle beraber siz de girin', denildi."

O Mekke müşrikleri **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'ı alaya alıp derlerdi ki: "Muhammed bizim kumamızdır (hemşehrimizdir). Kıyamet günü bizi kurtaracak" Hak teâlâ buyurdu ki: "Mekke kâfirleri Muhammed'in şefaatını umuyorlar. Bu, Nuh'un-Lût'un hanımlarının kocalarından şefaat beklemelerine benziyor. Onlar iki sâlih kulumuzun nikâhhsıydılar. İkisi de onlara (kocalarına ve **peygamber**lerine) muhalefet ettiler. Din de hâin oldular. Lût (aleyhisselâm) in hanımının ihaneti şuydu: Eve gelen misafirleri hemen müşriklere haber verirdi. Onlar da gelirler Lût (aleyhisselâm) dan o konuklarla düşmek-kalkmak için onları utanmadan isterlerdi. Nuh (aleyhisselâm)'ın hanımının ihaneti ise şudur: Halka gider, kocasının mecnun-deli olduğunu söylerdi. Onları kocaları dünya-ukbâ azabından kurtaramadılar. Bu Mekkeliler bile Rasûlün Ehlibeytine muhalefet ettiler. Kendisine isyan ettiler. Bir de utanmadan onun şefaatini umuyorlar. Fayda yok ondan onlara. Bilâkis ebedî azaba mübtelâ olacaklar.

11

"Allah, îman edenlere de firavunun karısını bir misâl olarak verdi. O vakit (bu kadın): 'Ey Rabbim, bana katında, cennetin içinde bir ev yap. Beni Firavundan ve Onun (fena) amelinden kurtar. Beni o zâlimler güruhundan selâmete çıkar.' demişti."

Allahü teâlâ kâfirler elinde zahmet çeken mü'minlere şu darbımeseli verdi: Onlar bizim yolumuzda belâ ve musibet çeken şu (Âsiye)'ye benzer. Firavun taşkınının nikâhlısıydı. Firavun dininden dönmesi için ona baskı uyguladı. Dört mıh-çivi çakarak iki eli-iki ayağıyla "çarmıha gerdi". Gözüne de ateş koru yaklaştırdı ki gözleri görmesin diye. Bütün bunlara sabretti. **Allahü teâlâ**ya şöyle niyaz eyledi: Ey Rabbim! Hâlimi görüyorsun. Cennette bir ev benim için yaptır. Firavundan ve zâlim kavminden beni kurtar. Hak teâlâ duasını kabul etti.

Gözünden gaflet perdelerini kaldırdı. Cennet içindeki bütün makamları ona gösterdi. O da bunları görünce çektiği dayanılmaz işkenceleri unutuverdi. Onlar "bu delidir" dediler. İşkenceci Firavunun işkencesi altında cân verdi. Ebedî saadete kavuştu! Bütün din yolunda giden, Allah rızasını başka her şeye tercih eden kimselerin de mertebesi buna benzer.

12

"Namusunu muhkem bir kale gibi muhafaza eden İmran kızı Meryemi de (Allah misâl verdi). Biz bundan dolayı ona Ruhumuzdan üfledik. O, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını tasdik etti. (Rabbine) itaat edenlerdendi o..."

Ya Muhammed! Yahudilerin işkencelerine katlanan İmran kızı Meryem'i de iyi örnek olarak an. Namusunu korudu. Fuhuştan son derece sakındı. Cebrail (aleyhisselâm)'i gönderdik, yakasından aşağı bizim Ruhumuzu üfledi. O İsâ (aleyhisselâm) in ruhudur. Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını tasdik eyledi. Allah'a itaat edenlerden oldu. Bu âyetler hem mü'minlere müjdedir. Hem de ilâhî tuzaktır. Allah yolunda yürürken sağlam adımlar atmak gerekir. Münafıkların ve kâfirlerin işkencelerine sabretmek lâzımdır. Ebedî saadete erişeler. Hazırladığımız nîmetlere bu hâs kullar ulaşalar...

Übeyy b. Kaab (radıyallahü anh) in nakline göre Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) "Kim Tahrîm sûresini okursa, **Allahü teâlâ** ona (nasûh tevbesi) ihsan eder," buyurmuştur.

MÜLK SÛRESİ

Keremli Mekkede inmiştir. Otuz âyettir.

1

"(Bütün) mülk (ün tasarrufu) elinde bulunan (Allah) in şanı ne yücedir! O, her şeye hakkıyle kadirdir,"

Yüce Allah kendi büyüklüğünden haber veriyor. Buyurur ki: (Tebâreke): Yüce, ulu oldu. Zâtı, ihsanı devamlıdır. Bereketi de çoktur. Nimetleri sabittir. Kullarına çok yönlü gelir ki akıl bunu kavrayamaz. Sayılmaz nimetleri vardır. O, yok olmaktan, Ona bir şeyin eklenmesinden çok çok uzaktır. (Ellezîbiyedihilmülk): O öyle bir padisâhdır ki gökleri, yerleri, âlem-i cismanî, âlem-i ruhanî, Arş, Kürsî ve bunlardan yukarı ne varsa, ne oldu-olacaksa hepsi Kudret kapzasında tasarrufu altındadır. Dilediği gibi hareket eder. Emri geçerlidir. Her zaman kemâl sahibidir. Hiçbir şey O'nu âciz bırakamaz. (Vehuvealâkülli şey'in kadîr): Kudretine sınır yoktur. Dilediğini dilediği gibi yapmakta hiçbir engeli olamaz. Kimi dilerse "azîz-şerefli" kılar. Kimi de dilerse "zelîl-hakîr, hor" kılar. Kimi dilerse ona mülk verir. Kimden dilerse mülkü elinden alır. Kimini âlim, kimini gafil, kimini câhil kılar. Kimini "saîd-mutlu, kurtulmuş", kimini "şakî-mutsuz, kaybetmiş", kimini fâsık, kimini müttakî kılar... Onun yaptıklarının hikmetlerini, sırlarını akıllar kavrayamaz. Onun bütün yaptıklarının akıllan hayrette bıraktığı bir gerçektir.

2

"O, ölümü de dirimi de yaratandır..."

Dünyayı yarattı. Eunun içinde olan canlılar için yokluk ve ölüm vardır. Âhireti yarattı ki onun mensûblan ölümsüzdür. Mukatil (radıyallahü anh) der ki "Ölümü yaratmasından maksat (nûtfe-sperma) dır. Babanın belindeyken canlılık belirmemiştir. Ana rahmindeki canlanma yoktur. Hayatı yarattı demek: Ana rahminde insana güzel suret verdi. Onu orda hareketlendirir, Can verir." Kelbî (radıyallahü anh) der ki: "**Allahü teâlâ** ölümü ablak bir koç suretinde yarattı. Kime uğrasa o hayat bulur. Bir ablak at suretinde olduğu da söylenir. O da kime uğrarsa o canlanır. Ölümü önce zikretti. Böylece kullarını günah işlemekten sakındırdı. Ölümle hayat arasında sanki hiç zaman yokmuş gibi bir

intiba veriyor bu peşpeşe ölüm-dirim zikri... Her ölünün ölümü, her dirinin dirimi Ondandır. Kâinatı yarattığı gibi insanların karakterlerini de yarattı. Kimini diriltir, kimini de öldürür.

Ben fakir de şöyle diyorumr "Ölümü önce zikretti ki hayat üzerinde asıl ölümü başta olsun diye. O ölüm yokluktur. Ondan hayat çıkıyor. Nûtfe-menî meydana gelmezden önce mevt-ölüm halindedir. Bir de ölümün önce geçmesi vaazunasîhat içindir. Aklını çalıştıranlara ölümde tam örnek vardır. Nitekim **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)

"Ölüm uyarıcı olarak yeter" buyurmuştur. Cennet-cehennem, hesap, terazi, Mahşerin o şiddetli halleri olmasa bile ölüm insanı dizginlemeye kifayet eder. Âhiret olunca bakış daha dikkatli olmalıdır. Bu dünya bir arınma-temizlenme ve imtihan yeridir.

Nitekim Hak teâlâ şöyle buyurdu

"Hanginizin daha güzel amel edeceğini imtihan etmek için (yarattı).Allah sizi ölümle, hayat arasında bir imtihan sürecine soktu. Sizin hanginizin Allah'a, âhirete, ordaki ebedî hayata muhabbetiniz olduğunu ortaya çıkarmak için sizi bu dünyâda imtihan etmek diliyor. Kiminizin de muhabbeti ve sevgisi bu "aldatıcı yere" olup, çalışmasını, gayretini ona sarfettiğini, böylece Haktan yüz çevirdiğinizi ortaya çıkarmak için ölümü ve dirimi yarattı. Abdullah İbn Ömer (radıyallahü anh) şöyle rivayet ediyor. "**Rasûlullah** bu âyet-i kerîme hakkında şöyle buyurdu: Hanginiz akıl bakımından daha güzel olacak diye sizi yarattı. Hanginizin haramlardan daha sakıma olduğunu ortaya çıkarmak için sizi dünyâya getirdi ve hanginizin gönlü Allah'a bağlı ve ameli daha makbul olacak diye sizi imtihan için yarattı. Bunun sonunda cenneti yarattı. Ona lâyık amel işleyen kavimler yarattı. Hepsini karıştırıp bıraktı. İkisine de elverişli kimseleri de yarattı. Bunları amel işlemekle imtihan etti. Emirler ve nehiyler buyurdu. Emirlerini tutarak yasaklarından uzaklaşanlara cennet müjdeledi. Aykırı hareket edenleri de cehennem ile tehdit etti. İkisine de müstehak kimseleri yarattı. Bu imtihan Kur'an'da hep geçer. Hakikate erişmek hedeftir. O, ilmiyle bildiği halde bir de bu imtihan dünyasında bilinsin istemiştir.

(Vehüvelazîzülgafûr): O Allah kâfirlerden azâbiyle intikam almaya gücü yetendir. Muhalefet ederler. Onu âciz bırakamayacaklarını bilmelidirler. Onlardan zâtına mahsûs intikamını alıcıdır. O, Gafurdur: Küfür günahından, büyük günahlardan sakınan kâfirleri sapıklıktan hidâyete erdirdiği gibi, inandığı halde büyük günahlara dalıp da sonra tevbe edenleri de bu günah yükünden kurtarandır. Bağışlayıcıdır.

3

"O, birbiriyle âhenkdâr yedi kat gök yaratmış olandır. O gâlib-i mutlakdır, çok yarkğayıcıdır."

O, Aziz, Gafur olan padişahdır. Kudretiyle yeri ve yedi kat gökleri yaratandır. Tabaka tabaka birbiri üstüne kubbe gibi gökyüzünü yarattı. Her göğün kalınlığı beşyüz yıllık yoldur. Bu dünya göğü bir "dalga gibi"dir. Havada Halikın kudretiyle direksiz duruyor. İkinci gök "ak mermer"dendir. Üçüncü kat gök ise "demir"dendir. Dördüncü kat gök "Tunç"tandır. Beşinci kat gök ise "bakımdandır. Altıncı gök ise "altın"dandır. Yedinci kat gök "Gazel yakuttandır. Göklerden yukarda "yedi deniz" vardır. Bunlarla görevli meleğin ismi "kaptâtırûs"dur. Bundan sonra kudretini şöyle belirtti:

"O çok merhamet edici (Allah) in yaratışında hiçbir nizamsızlık görmezsin..."

Allahü teâlâ Rasûlüne ve herkese şöyle hitap etmektedir. Göklere şöyle ibretle bir bak. Her bakışta gökte Rahmanın yaratmasında bir eksiklik bulunamaz. Bir boşluk bulunmaz. Onda eğrilik bulunmaz. Birbirine bitişiktir.

4

"İşte gözü çevir. (İyi baki) hiçbir çatlak görecek misin?"

Ciddî olarak ibretle göğe defalarca bak. Gökte yarık, yırtık, aralık göremezsin. Görmez misin onda bir boşluk, eksiklik bulamazsın. Böyle ibretli bakışla Bizim kudretimizin kemâlini görebilirsin. Ders çıkarmalısın.

Tekrar bakışı emrederek buyurdu ki:

"Sonra gözü iki kere daha çevir..."

İnsan bir şeye bir defa bakmakla bir şeyin eksikliğini göremez. Onun için iki kere bakış emrediliyor. Kaç kere bakarsan bak sen göklerde bir eksiklik asla bulamazsın.

Devamla şöyle buyurdu:

"(Nihayet) o göz, hor ve hakîr yine sana dönecektir ve o ()bir kusur bulabilmekten) yorulmuştur."

Göz bir eksiklik bulamadığı için ölgün bir halde yuvasına döner. Onun kudreti karşısında âciz bir halde yorulmuş şekilde kendine gelir.

5

"Yemin olsun ki Biz yere en yakın olan göğü kandillerle donattık.."

Gerçekten Biz size yakın olan göğü onun kandilleri ve lâmbaları olan yıldızlarla süsledik. Siz hergün bakar durursunuz. Yüce Allah yıldızlara "Kandiller" dedi. İnsanoğlu evleri-mescidleri bu lâmbalarla süsler, parlatır. Biz dahi kubbesi altında toplandığınız bu koskoca dünya evini lambalar gibi aydınlatan yıldızlarla süsledik. Sizin lâmbalarınızdır onlar. Gece karanlığında karada ve denizde onlarla yol alırsınız... Bu size çok faydalı ikramlarımızdan biridir.

Yüce Allah devamla şöyle buyurdu:

"... Bunları şeytanlara da atış taneleri yaptık. Onlara çılgın ateş zabı hazırladık."

Düşmanlarınız şeytanlardır. Göklerden haber çalmak için oraya çıkarır. Meleklerin yaptıklarını araklarlar. Hırsızlama bilgiler elde ederler.

Bunları cindar hocalara ve kâhinlere bildirirler. Onlar da bunlara ken-i uydurma bilgilerini de katarlar, kendilerine şifâ için başvuran şaşkın alka menfaat karşılığı aktarırlar. Meleklere onları kovalamalan için emrederiz. Onlar da yıldızlardan ateş alırlar atarlar. Kimisini bu atış yakar. Kiminin de aklını alır, onu deli gibi yapar. Dünyada Allah'ın emirlerini ve yasaklarını çiğner. Sonunda âhirette de onları "çılgın cehennem ateşi" bekliyor.

6

"Rabbine küfredenler için de cehennem azabı vardır. O, ne kötü dönüştür!"

İnsanlardan ve şeytanlardan Allah'ın vahdaniyetini ve birliğini inkâr eden kimselere cehennemi hazırladık. O, ne yavuz-yaman bir barınaktır! Onun azabı bunların hepsini yakar ve kül eder.

7

"Onun içine atıldıkları zaman onun kaynar haldeki çirkin sesini işittiler"

Şeytanların-insanların kâfirlere zebaniler, ateşten kıskaçlarla onları alarak ateşe atarlar. Onlar eşşek anırması gibi bağrışırlar. Ateşin çılgın yanması içinde sesleri işitilir. Bağrıştıkça cehennemin kükreyişi artar. Onları eritirler.

8

"Öfkesinden hemen hemen çatlayacak gibi olur o. Her güruh, içine atıldıkça kendilerine bekçileri sorarlar-. "Size (bu) azap ile korkutan (**peygamber**) gelmedi mi?"

Cehennem, hışımla onlara öyle gazaplanir ki öfkesinden sanki çatlayacak hâle gelir. Çatlayan her mozayiğe bir güruh kâfir atılır. Onların hasretlerini daha da artırmak, manevî işkence vermek için cehennem görevlileri sorarlar: "Size dünyâda fau ahvâlden haber veren, Allah'ın yolunu gösteren bir **peygamber** gelmedi mi?"

9

"Onlar: 'Evet, dediler, gerçek bize, (bu) azapla korkutan **peygamber** gelmiştir. Fakat biz (onları) yalanladık. Ve Allah hiçbir şey indirmemiştir dedik..."

Biz korkutucuları yalanladık. Üstelik "siz Allah'a iftira ediyorsunuz? O bize ne kitap indirdi ve ne de seni **peygamber** gönderdi." dedik.

Devamla şöyle derler.

"Siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz dedik"

Siz ya delisiniz veya bîr büyük hatâ içindesiniz ki bizi atalarımızın yolundan alıkoyarsınız. Bunların zebanı sözleri olma ihtimali de vardır.

10

"Ve şöyle söylerler: Eğer bizi dinler, yahut aklımızı kullanır (İnsanlar) olsaydık şu çılgın cehennemdaşlar içinde olmazdık."

Kâfirler şirklerine pişman oldular. Devamla

11

"Bu suretle günahlarını itiraf ederler, (ki Allah) cehennem yaranını (rahmetinden) koğsun!"

"Suhk" Cehennemde bir derenin ismi, denildi. Azapları çok katı ve çetindir. Onlar rahmetten kovulmuş kimselerdir.

12

"Gerçekten Rableri (nin azâb) ından gıyaben korkanlar (yok mu?) Onlar için hem mağfiret var, hem büyük mükâfat!"

Gerçekten görmedikleri halde Onun azabından korkan bu bahtiyar kimseler için bağışlanma vardır. Cennetteki yüce mertebeler bu korkuyla doğru orantılıdır.

13

"(Ey kâfirler) sözünüzü (İster) gizleyin, ister onu açıklayın. Çünkü o, sinelerin özünü bile hakkıyle bilendir."

Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şudur: Kâfirlerden bir grup Rasulü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem)'e dil uzattılar, iftira ettiler. Cebrail (aleyhisselâm) geldi, **peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e haber verdi. Kâfirler bunları duyunca: "Demek ki bu çok gizli sözümüzü Muhammed'in Rabbi işitmiş. O haber vermiş" dediler. İşte bunu Yüce Allah açıklayarak, onların bu hususta da gafletlerini ortaya çıkardı.

14

"Yaratıp duran (Allah) mı bilmeyecekmiş? O, lâtiftir, her şeyden haberdârdır."

Kullarının gönlüne düşen her düşünceyi O bilir. Kişinin ne yaptığını- gizli olsa- bilen Odur. O öyle bir bilen padişahdır ki ilmi lâtiftir. Bütün yaratıkları çepeçevre sarmıştır. Habîrdir. Bütün incelikleri bilir. Ona gizli bir-şey yoktur. Yer altındaki "tohum"un encamını bilir. O çıkınca nasıl büyüyecek ve nasıl meyvaya duracak bilir. Lûtfuyla o sert tane yeri yararak çıkar. O dalbudak olur. Çeşitli meyveler ve sebzeler oluşur. Anaların göğüslerine bembeyaz sütü kandan oluşturan da O lâtiftir. O sütle doğan çocuğu belli bir müddet besleten O Latiftir. Çocuğun ana rahminde şekillenmesi-canlanması da sırf Onun lûtfuyledir. Dünyaya getirip civanmert yapan da O'dur. Her canlı ve cansız oluşum Onun Lûtfuyledir. Bütün bunlar, bilen kulların sırrını bilmez mi? Aklı olan bu acâib kâinata ibretle bakar, muttaki yaşar.

15

"O, yeri sizin faydanıza musahhar kılandır. O halde onun üstünde yürüyün. (Allanın) rızkını yeyin. Son gidiş ancak Onadır (Unutmayın)"

O Allah bu yeri sizin için yarattı. Sizin emrinize verdi. Doğudan-batıya dümdüz hâle getirdi. Yerleşime, ekime elverişli kıldı. Kuyular-dağlarla onu pekiştirdi, perçinledi. Siz ondan kolay yararlarlasınız diledi. Bağlar, bahçeler, ekinler yetiştiresiniz diye böyle yarattı. Orda dereler ve ırmaklar akıttı. Dilediğiniz yerlere sarsıntı, çökme olmadan yerleşeseniz ve gezinesiniz diye böyle uygunca yarattı. Çeşitli ve türlü faydalanma yolunu bulmanızı murâdetti. Meyvelerden yiyerek şükredeseniz istedi. Şunu da iyi bilmeniz gerek: Dönüp dolaşıp varacağınız Onun huzurudur! Bundan maksat şudur: Hak teâlâ önce gökleri yarattığını haber verdi. Ondan sonra yerleri yarattığını bildirdi. Yerle göğün bir olduğunu sonradan koparılarak ayrıldığını Kur'an'dan öğreniyoruz. Şuna işaret var: Bu muazzam oluşuma gücü yeten yerden var olan ölüleri Kıyamette çıkarmaya öncelikle kaadirdir. Böylece düşünenin iyi-metotlu düşünenin "öldükten sonra dirilmeyi inkâra" mecali kalmaz.

16

"Gökteki (melek)lerden, (Allah'tan), sizi yere batırıvermesinden emin mi oldunuz? O zaman bakarsınız ki (arz durmayıp) çalkanmaktadır."

O Allah'ın azabından, kötü akıbetinizden emin misiniz? Şundan dolayı siz azaba duçar olacaksınız: Onu göklerde bilmeniz bir azap sebebidir. Meleklerin de yalınız mekânları göklerdir. Arş, Kürsî, Levh-i mahfuz ondadır. Kitapları o göklerden gönderir. Bir başka azap sebebi şu: **Allahü teâlâ**'yi yaratıklara benzetmek "müşebbihe fırkasından olmak". Bu "Ehli-sünnet ve'l Cemaat"ın itikat anlayışına aykırıdır. O azan kimseleri hep gökten azapla mı cezalandırmıştır. Allah mekândan münezzehtir. Böyle bir şey mahlukun sarımdandır. Allah'ın sizi yere geçirmesinden kork muyor musunuz? Ey putperestler, münafıklar? Nitekim ilahlık sevdasına kapılan "Kaarûn"u yerin dibine batırmıştır. O kıyamete kadar yedinci kat yere inmeye devam edecektir.

17

"Yoksa gökteki (melek) lerin (Allah'ın izniyle) üstünüze taş yağdırıcı (rüzgâr) göndermesinden emin mi oldunuz? Siz tehdidimin nice olduğunu (o zaman) bileceksiniz?"

Lût kavmine taş yağdırarak helak ettiği gibi sizi de helak etmiyeceğîmizden emin misiniz? Bizim sizi korkutmamız başınıza bilfiil gelebilir. Sonra bilmenizin size hiç faydası olmaz.

18

"Yemin olsun ki onlardan evvelkiler de yalanlamışlardı. (Bak) benim inkârım (helakim) nice oldu!"

Bu âyet-i kerîme **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i teselli ediyor. O, Mekke müşriklerini İslama, Allah'ın birliğine çağırdı. Onlarsa yalanladılar, Onun gönlü daraldı. Canı sıkıldı bu sonuçtan. Bu âyetle **Allahü teâlâ** onu teselli ederek dedi ki: "Yâ Muhammed! Seni yalanlayanlara bakıp çok üzülme! Kardeşlerin öbür **peygamber**ler de tekzip edildiler. Akıbetleri çok kötü oldu» onların. Sabret, bekle. Bunlara benim cevâbım nice olacak hep beraber göreceksiniz.!

19

"Onlar, üstlerinde kanatlarını açarak, kapayarak uçan kuşları da görmediler mi? Bunları (hava boşluğunda) O rahmeti herşeyi kaplayan- (Allah) dan başkası tutmuyor. Şüphesiz ki O, herşeyî hakkıyle görendir."

Bu münkirler gördüklerinden ibret almazlar mı? Şu göklerde, hava boşluğunda kuşları o tutuyor... Kanatlarını açarak uçtukları gibi, kapatarak da süzülerek uçarlar. Rahmanın merhameti bunu bile kapsamıştır. Onları uçuran ancak O'dur. Onlar yürüyerek hedeflerine varamazlar. Bizlerin de uçarak maksûdumuza erişemediğimiz gibi. O, Kerîmdir. Her varlığın faydası ne ise, onu verendir. Herşeyi salah üzere yaratıp tedbir eden O'dur.

20

"Rahmeti her şeyi kapsayan (Allah)a karşı size (kurtarıcı bir) yardımda bulunabilecek olan kimdir? Şu sizin ordunuz mu? Kâfirler gururdan başkası içinde değildirler."

Ey kâfirler! Bana söyleyin bakalım: Yediklerinizden, ölüler olan o gıdalardan sizi canlı tutan, kuvvet veren, kan veren-can veren kimdir kim? Sizi Rahmandan başkası hakettiğiniz azaptan kurtarabilir mi? Niçin Ona isyana devam ediyorsunuz? Cevap veremiyorsunuz değil mi? Bu kâfirler, dünyanın aldatıcı yönüne kapılıp bâtıla dalmışlardır.

21

"O, rızkını tutup kesiverirse, şu size rızık verebilecek kimdir? Hayır, onlar bir azgınlık (Haktan) bir nefret içinde mütemadiyen inat etmişlerdir."

Bu taptığınız ilâhlar size rızık verebilir mi? Hayır. O Allah size rızık vermezse, gayrisi hiç veremez. Bu kâfirler serkeşlik ettiler, Haktan nefret ettiler. İnanmadılar. Kendilerini de üstelik sürekli hidâyet üzere (tuttukları yolun akılcı, çıkarcı, yaşatıcı) olduğuna inanmakta inatla direndiler. Boş bir kuruntu bu!...

22

"Şimdi yüz üstü, düşe-kalka yürümekte olan kimse mi daha çok hidayete erendir? Yoksa doğru bir yol üzerinde düpedüz (dimdik) yürüyen mi? (Düşünün)"

Burda Hak teâlâ bir benzetme yaptı. Mü'minlerle kâfirler karşılaştırıldı. Gönülleri, gözleri kör olup küfür ve şirk karanlığında yürüyen tıpkı yüzüstü yürüyen gibidir. Fakat İslâm nuru üzerine dosdoğru Hak yolda yürüyenler tıpkı iki ayağı üzerine dimdik yürüyen canlı ve kanlı adama benzer. Küfür ve şirk üzere olan kâfirleri ve müşrikleri yüzüstü sürüklenerek diriltecektir. Cehenneme de atacaktır. İman yolunda istikâmet üzere olanları da cehenneme atılanlara karşılık nimetler fuarı cennet"e sokacaktır.

23

"(Habibim) de ki: O, sizi yaratan, size kulak (lar), gözler, gönüller verendir. Siz ne az şükredersiniz!"

Hak teâlâ Rasulüne (sallallahü aleyhi ve sellem) hitap ederek buyurdu ki: Yâ Muhammed! O kâfirlere de ki: Sizi hiç yoktan vâreden O'dur. Size kulak verdi; onunla Hak kelâmı işitip uyasınız diye. Göz verdi; onunla Hakk'ın varlığına şahit delilleri göresiniz diye. Gönüller verdi ki Onunla Hak yola giresiniz ve o yolu benliğinizle beğenesiniz diye. Kıyamette lehinize bir delil kalmayacak ki ona tutunmanız mümkün olsun. Ona aykın davranışınıza karşılık itaatli da davranmanız mümkün. Şükrünüz azaldı. Halbuki nimetler çoktur."

24

"De ki: "O, sizi yeryüzünde zürriyet hâlinde yaratıp yayandır-Ve nihayet (hepiniz) ancak Ona toplanıp götürüleceksiniz."

O öyle kudretli bir Allah'tır ki sizi babalarınızın sulbünden (spermasından) analarınızın rahimlerine yerleştiren Odur. Onu orda (kan)a dönderdi. Kanı da (et ve sinir)e çevirdi. Sonra da can verdi. Dünyaya getirdi. Sizi çoğalttı... Sonunda tekrar öldürecek, sonra da Onun huzurunda toplanacaksınız.

25

"Eğer siz doğru söylüyorsanız şu vaadin (tehdidin tahakkuku) ne zaman derler?"

Onlar Rasûle bu sözü söyleyebildiler. O günün olmayacağı vehmine kapıldılar da böyle konuştular.

26

"De ki: O bilgi ancak Allah nezdindedir. Ben sâdece Allah'ın azabını apaçık haber verenim"

Yâ Muhammed! Onlara Kıyametin kopmasının vaktinin - saatinin bilgisi Allah'tadır. Ben sizi o günün dehşetinden korkutan bir **peygamber**im. Bunları insafla anlayın.

27

"Artık onu yakında gördükleri zaman o küfredenlerin yüzleri kötü bir hâle getirilmiş ve işte bu, sizin (aksini) iddia ettiğiniz şeydir,' denilecektir."

O kâfirler kıyamet alâmetleri ortaya çıkınca o kadar üzülecekler ki yüzleri kapkara olacaktır. O kara yüzlü zebaniler onlara derler ki: "İşte bu gün, dünyada ne zaman olacak diye yalanladığınız dehşetli gündür! Hakkı bıraktınız, bâtıl dâvalar edindiniz. Biz ölüp de toprak olup da geri mi dirileceğiz." diye inkâr ettiğiniz yaman gündür!

28

"De ki: Eğer Allah beni ve benimle beraber olan (mümin) leri (arzunuz veçhile) helak eder, yahut (bizi) esirgerse ya kâfirleri acıklı azaptan kurtaracak kimdir?"

Kâfirler Rasûle ve mü'minlere beddua ederlerdi. Yâ Muhammed! Biz mü'minlerin başına gelecek iki hayırdan biridir. 1. Bizi öldürürse varacağımız yer Cennettir. Göreceğimiz Cemâlullahtır. 2. Yahut bize yardım eder size galip oluruz. Bu ikisi de hakkımızda yalnız hayır getirir. Biri uzun vadeli hayır (cennet) biri yakın (zafer)... Fakat sizi azaptan kim kurtaracak?

29

"De ki: O, rahmeti bütün yarattıklarına şâmil olandır. Biz Ona îman ettik. Ve ancak ona güvenip dayandık. Artık apaçık bir sapıklık içinde bulunan kimmiş? ilerde siz de bileceksiniz."

Yâ Muhammed! De ki: Bizim yaratanımız Rahman'dır. İhsanı boldur. Dilerse azap ile dilerse rahmet ile muamele eder. Biz böylece Ona inandık. İşimizi de Ona ısmarladık. Böyle iken bile biz Onun azabından korkarız. Rahmetini de umarız... Bize azabı zulüm değil, bizim günahımızdandır. Rahmet ederse bu da fazlu ihsanı, lûtfudur. Ama siz kâfirleri azaptan kim kurtaracak? Dosdoğru istikamet üzere siz misiniz yoksa mü'minler mi?

30

"De ki: Eğer suyunuz yerin dibine savulup giderse kim akar busu getirir, (bana) söyleyin."

Yâ Muhammed söyle: Ey Mekkeli kâfirler! Zenızem suyunu Allah bize kaparsa, Ondan başka size-bize onun gibi bir suyu kim fışkırtır? Ebû Hureyre (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) in şöyle dediğini rivayet ediyor: "Kur'an'da bir sûre vardır ki otuz âyettir. Onu devamlı okuyana o şefaat eder. Onun yarlığanmasına sebebdir. O sûre (Tebârekellezibiyedihilmülk...) dür."

Abdullah İbn Mes'ûd şöyle diyor: "Bir ölüyü kabre koysalar. Münker-Nekîr başucuna gelip suâl sorsalar. Onun başı dile gelip dese ki: Benden yana size yol yoktur. Bana sual etmeyin. Zîra bu dâima benimle (Tebârekellezibiyedihilmülk) sûresini okurdu. Ayağı tarafına sual melekleri geçerler. Benden de size geçit yok ki suâl edesiniz. Zira benim üzerime durup Tebâreke sûresini okurdu" der.

"Bu sûre kurtarıcıdır. Kabir azabından kurtarır. Onu her gece okuyan çok sevap kazanır." (Hadis)

KALEM SÛRESİ

Keremli Mekke'de inmiştir. Elli iki âyettir.

1

"Hakka ile kaleme ve yazmakta oldukları şeylere yemin olsun ki,"

İbn Abbas (radıyallahü anh) der ki: "Nûn, o bahkür ki, Hak teâlâ yerleri onun üzerine döşedi. O balık hareket etti, yerler silkindi. Yüce Allah dağları yarattı. Bu yerleri onlarla perçinledi, oturttu. Doğrusu bu dağlar, yerlere karşı övünürler. Bu övünme Kıyamete dek sürer." **Hasan-ı Basrî** ve Katâde (radıyallahü anh) "Nûn, hokkanın divitidir. Kalem diye zikredilmiştir." "Nûn" **Allahü teâlâ**'nın "Nûr" adının ilk harfidir, diyen de olmuştur. "Rahman" adının son harfidir, diyenler de olmuştur. Kâlem'e gelince: Yüce Allah ilk defa onu yarattı ve dedi ki: "Ey Kalem! Yaz. Kalem: "Ne yazayım?" deyince Allah! "Takdîr olunan şeyleri yaz. Onlar ileride vücût bulacaktır. Hem de Kıyamete kadar olacak şeyler..." (Kıyamete kadar olacak takdirlerimi yaz, dedi).

Allahü teâlâ kaleme tazim için balığa yemin etti. Zîra onun yaratılmasında ve doğru olmasında ulu hikmetleri vardır. Bunda çok faydalar vardır. Anlatılamaz. Kasem (yemin) burada "Nûn vel-kalem" (yaratan Allah hakkı için) demek. Ayrıca "Hafaze meleklerinin insanoğlunun amellerinden yazdıkları hakkîçûn" demek. Onlar önce Levh-i mahfuza olacakları şifrelemişlerdir. Vakti gelince insanoğlu yaratıldığı istikâmette amel eder. Ona öyle kolay gelir... Bütün bu, esrar "Melekût âleminde"dir...

2

"(Habîbim) sen, Rabbinin nimeti sayesinde, bir mecnûn-deli değilsin."

Bu, yukardaki yeminin cevâbıdır. Yüce Allah: "Nûn hakkı, kalem hakkı, Hafaze meleklerinin yazdıkları hakkı için yemin" olsun ki Yâ Muhammed! Sen Rabbinin nimetlerine mecnûn değilsin." Onlar, Mekke müşrikleri böyle sanırlar. İlk inen "İkrâ... mâlem ya'lem"e kadar gelince Cebrail (aleyhisselâm) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a gelerek namaz kılmayı öğretti. O da kılardı. Bunu gören müşrikler: "Muhammed delirdi. Şâirdir, mecnûndur," demeye başladılar. Onların bu sözlü sataşmaları **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in canını çok sıktı. Bu âyet-i kerîme ile Hak teâlâ onu teselli eyledi (etti). Şöyle ki: "Yâ Muhammed! Sen

benim **peygamber**imsin. Kullarımı Hakka çağırman için seni gönderdim. Bu ilahî, manevî nîmetleri senin Rabbin verdi. **Peygamber**lik verdi sana. Kur'an'ı sana indirdi. Sen bu nimetlerin şükrünü yerine getirmekte gafil, mecnûn değilsin. Onlara aldırma!"

3

"Senin için muhakkak ve muhakkak tükenmeyen bir mükâfat vardır."

4

"Hiç şüphesiz büyük bir ahlâk üzerindesin sen."

Yâni, Yâ Muhammed! Sen üstün bir dâva (islâm) için gönderilmiş ve onu taşımaya elverişli olarak yaratılmışsın. Onların konuşmalarından ötürü canını sıkma. Nitekim **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in yaratılışı yüce idi. Halkın müslüman olmasını canı gönülden isterdi. Tutsakları kurtarırdı.

Açları doyururdu. Herkese büyük-küçük demeden selâm verirdi. Hiçbir ihtiyaç sahibinin isteğini reddetmezdi. Bir başkasından da olsa bulur ve verirdi. Hastalan ziyaret ederdi. İyi olsun-kötü olsun müslümanın cenaze namazında hazır bulunurdu ve kılardı. Komşularıyla çok iyi geçinirdi. Müslüman yaşlılara hürmet ederdi. Meşru bir sofraya çağırıldığında gitmeye çalışırdı. Suçluların suçunu bağışlardı. Halka çok yumuşak davranırdı. Onların en pehlivanı o bilinirdi. Hükümlerinde çok adaletliydi. Eli hiçbir nâmahreme dokunmamıştır. Azmışları düzeltirdi. Her çeşit cömertlik, onun vazgeçilmez davranışıydı. İhtiyâcından fazla parası olursa, onu fakirlere dağıtmadan uyuyamazdı. Ehlibeyti için bir yıllıktan fazla mal ayırmazdı. Geçimini asgarîden sağlardı. Arpadan ve hurmadandı çoğu yiyecekleri. Onu bile isteyene Allah için tereddütsüz verirdi. Kendi söküğünü dikerdi. Papucunu tamir ederdi. Ne iş olursa büyüklük göstermeden yapardı. Kimsenin suçunu yüzüne karşı söylemezdi. Utancından dolayı tenkîdînt îmâ ile söylerdi. Bir köle ve câriye çağırsa, büyüklenmez giderdi. Verilen hediyeleri reddetmezdi. Bir içim süt ve tavşan-hayvan uyluğu

getirirlerse onların bedelini vermesi de başka bîr sünnetidir. Fakat sadaka ve zekât yemezdi. Nefsi ve dünyâ için iş yapmazdı. Ne yaparsa Allah için ve din gayretiyle yapardı. Hakkı herşeyden üstün tutardı. Kendi ve Ashabı bundan zarar görse de... Açlıktan kanuna taş bağlardı. Ne bulursa yerdi. Kâfirden yardım istemezdi. Helâl yemekten perhiz etmezdi. Hurma bulsa ekmeksiz onû yerdi. Arpa veya buğday ekmeğinden hangisini bulsa, onları katıksız yerdi. Helva ve bal bulsa onları da yerdi. Sütü ekmeksiz içerdi. Kanaatkardı. Kavunkarpuz bulsa yerdi.

Nerde olursa olsun yürürdü. Düşmanlara da -onlar savaş hâlinde değillerse- mütevâzi davranırdı. Kimin yanına varsa güleryüz gösterirdi. Ne bulsa giyerdi. Ne binit olsa ona binendi. Terkisine bir kişiyi aldığı da olurdu. Zaman olur, başı açık-yalın ayak "ridâ-îzâr" (Hacıların ihramı gibi) ile dolaşırdı. Bunlardan üst elbisesiz de (ridâsız) bile yürürdü. Güzel kokular sürerdi. Velhâsıl, onun ahlâkını anlatabilmemiz bile zordur. Kaldı ki yaşayabilmek!... Şu bir gerçektir: Kur'an içinde ne kadar emir varsa, hepsini uygulamıştır. Bu emirleri yerine getirmek gerek vacip olsun, gerekse mendûb olsun, onların tümünü yapmıştır. Kur'an'ın yasakladığı hiçbirşeyi de yapmamıştır. Bu haramlar ister "tahrîmi" (harama yakın) olsun isterse "tenzihi" (helâla yakın) olsun farketmez. Yani kesin içki gibi haramları yapmadığı gibi, mekruhlara da, şüphelilere de yanaşmamıştır. Harama düşme korkusuyla böyle yapmıştır. İşte bütün bu saydıklarımızı onaylar biçimde Hazret-i Âişe (radıyallahü anh) ya **peygamber**in (sallallahü aleyhi ve sellem) ahlâkı sorulunca O: "Onun ahlâkt Kur'andı," demiştir. Ona gerçekten lâyık ümmet olanlar da onun ahlakıyla ahlaklanırfar. Ona tam uymanın tabiî sonucu da budur!

5

"Yakında göreceksin. Onlar da görecekler."

6

"Delilik hanginizde imiş?"

Yâ Muhammed! Yakında sen de onlar da göreceksiniz: O kâfirler dünyada küfür ve ondan türeyen-üreyen günahları

işlemelerinden dolayı cehennem âteşi için zebanilerin onlara nasıl davrandıklarını... O kâfirler mi deliyraiş yoksa mü'minler mi? Anlaşılacak pek yakında...

7

"Şüphesiz ki Rabbin, O, kendi yolundan sapan kişiyi çok iyi bilendir. O« hidâyete ermiş olanları da pek iyi bilendir."

Yâ Muhammed! Senin Rabbin hei şeyi bilendir: İslâm yolundan çıkan ve sapıklık yoluna düşeni çok iyi bilendir. Hidâyet yolunda kim dosdoğru yürüyor, onu da en iyi bilen O'dur. Sabret. Ceza gününde sapıtmış olan ile yolunda olanı ayırd edecektir. O gün herkesin durumu açık-seçik ortaya çıkacaktır.

8

"Artık o yalanlayanları tanıma."

9

"Onlar arzu ettiler ki sen yumuşak davranasın da kendileri de yumuşaklık gestersinler."

Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şudur: Mekkeli müşrikler dediler ki:"Yâ Muhammed! Gel bir müddet senin Rabbine beraber tapalım. Biraz da atanın ve dedenin dîni olan bizim taptıklarımıza tapalım. Böyle olursa seni İnciltmeyiz" Yüce Allah bu çarpık görüşü reddetti. Yâ Muhammed! Sakın ha bu yalancı zâlimlere itaat ederek dinleme. Çünkü onlar Allah'ı sânına lâyık biçimde tanımayan müşriklerdir. Sen onların bu müşrik inançlarına yumuşak yaklaşırsan onlar da senin inancına yumuşak bakarlar. Uyma...

10

"(Doğruya da - eğriye de) alabildiğine yemîn eden, İzzeti nefsi olmayan,"

11

"dâima ayıplayan, Lâf getirip götürmeye koşan,"

12

"(insanları) hayırdan durmayıp meneden, aşırı zâlim, çok günahkar,"

13

"kaba-haşin, bütün bunlardan başka da kulağı kesik (damgalı soysuz) olan her kişiyi tanıma (onlara boyun eğme)!"

Cumhura göre bu âyet-i kerîme "Velîd ibn Muğire" hakkında gelmiştir. Rasûlünü haklı çıkardı. Yâ Muhammed! Her şeye andiçene itaat etme, özellikle Velîd'e. O Allah'ın dînini yalanladığı nalda yalan yere andiçer. Alçaktır, yüzsüzdür. Bir şeyin iyisini-kötüsünü ayıran görüşü yoktur. O iftiracı, lânetci ve lâf getiren ve götüren biridir. Halk içinde "nemmâmcılıkla" tanınmıştır. Ayrıca, hayırların kaynağı İslâmdan menedendir. Malını hayır yerlere vermede çok cimridir. Kendini bütün bu güzelliklerden uzaklaştırdığı için de "aşırı zalim"dir. Çok günahkâr ve fâcirin iri-yarı bir gövdesi vardır. Ama bâtını (kalbi) haraptır. Haşîn ve kaba davranışlıdır.

Bütün bunlara ek olarak ta "soysuz"dur. Rivayete göre Velîd b. Muğîre bu âyetler gelince doğru anasının yanına varıyor, şöyle sertçe konuşuyor: "Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) beni on kötü sıfatla teşhîr etti. Bunların dokuzunun kendimde olduğunu anladım. Fakat (zenîm-piç, haramzade) olduğumu anlayamadım. Doğru söyle. Yoksa bu kılıçla seni öldürürüm, dedi. Anası: (Oğlum, baban zengin biriydi. Ama cinsî gücü yoktu. Malı başkasına kalmasın diye bir çobanla yattım. Sen onun oğlusun) dedi. Abdullah b. Abbas (radıyallahü anh): "Yüce Allah'ın bu adamdaki ayıplan teşhîr ettiği kadar hiçbir kimseyi vasıflandırdığını bilmiyoruz," dedi. Hükmü geneldir. Bu özellikler kimde varsa onun hâli de aynıdır...

Şehr ibn Havşeb (radıyallahü anh), Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir. Şöyle ki:

(Cennete; haksız, arsız, kaba, haşîn davranışlı ve soysuz kişi gire- Geniş açıklaması şöyle: (Cevvâz): Mal toplayan ve fakat bu malda hakkı olanlara vermeyen kişidir. (Ca'zariyyü): Arsız olan, kimseye şefkati olmayandır. (Utull): şişman, yiyici, fakat halka zâlim olan (zenîm): soysuz. Gayrimeşrû olan çocuk demek.

14

"(Öylesini tanıma ki) mal ve oğullar sahibi olmuş diye."

15

"Karşısında âyetlerimiz okunduğu zaman o, (Evvelkilerin masalları) demiştir."

Yâ Muhammed! Bu sıfatlarla nitelenmiş zâlime uyma ki onun çok malı var ve fakat ona mağrurdur. Âyetlerimiz kendilerine okunduğu halde"bu evvelkilerin uydurduğu masallar!" derler.

16

"Biz yakında onun hortumunun üstüne damga basacağız."

Yâni, biz onu kıyamet günü bu kötü sıfatlarla «msâlinden ayırdedeceğiz. O bizim Rasûlümüzü düşman tuttu. Hem de halk arasında aşırı giderek bunu sürdürdü. Mukâtil (radıyallahü anh): "Kıyamet gününde **Allahü teâlâ** onların yüzünü (simsiyah) yapacak. Gözleri (ak) olacak. (Demir) den boynu olacak. Ateşe atılacak. Etler boyunlarına bağlanacak. Yüzüstü cehenneme sürülecek. Burnu ve yüzü dağlanacak."

Allahü teâlâ Velîd b. Mugîreyi teşhir eyledi. Onu hor etti, hakîr kıldı. Ona bir ayıp verdi ki ondan ne dünyada ne de âhirette kurtulamaz...

17

"Biz, o bahçe sahiplerini nasıl belâya uğrattiysek muhakkak bunları da belâlandırdık..."

Hak teâlâ buyurur: Mekkelileri imtihandan geçirdik. Yedi yıl kıtlık verdik. O bahçe ehlini belâlandırdık. Onlar musallî (namaza) idiler. Bahçeler onlara atalarından kalmaydı. Yemen tarafında San'aya iki fersah mesafede biryerdi, Atalan o bahçe ve tarla mahsullerinin içinden "bir yıllık nafakalarını" ayırırlardı. Kalanı ise Allah yoluna tasadduk ederlerdi. Meyva toplandığı zaman kalanı da miskinlere verirlerdi. Hurmaları topladıkları zaman dakalanı yine dervişlere (fakirlere) ihsan ederlerdi. Harmanları kaldırdıkları zaman da kalanlar miskinlerin olurdu. Bağlarını bozduklarında da kalanlardan kimsesizler yararlanırlardı. Hepsinin öşrünü verirlerdi. Üzümün kurusundan

da (öşrü)nü verirlerdi. Yaptıkları pekmezden de öşürü ihmal etmezlerdi. Buğdaydan, undan, ekmekten hep öşür verirlerdi. Bu cömert re Allah'ın emrine titiz kimseler öldüklerinde de aynı şeyleri yapmaları için evlatlarına vasiyyet ederlerdi. Sakîfoğullarından olan cömert kişilerden birinin üç oğlu kaldı geride. Bunlar bir araya gelerek şu kötü kanaate vardılar: "Bizim atalarımız akılsız kişilermiş. Bizim de çok çoluk-çocuğumuz var. Artık fakirlere bir şey veremeyiz!"

Nitekim

"Hani (bahçe sahipleri) sabah olunca onu mutlaka devireceklerine, biçeceklerine yemin etmişlerdi."

Bu üç kardeş, miskinler duymadan bağlarının ve bahçelerinin mahsûllerini toplamaya yemin etmişlerdi. Böylece onları mahrum edeceklerdi.

"(Bu bâbda) istisna da yapmıyorlardı."

18

"Yani (inşallah) demediler. Ertesi gün kesin bağlanın keseceklerini sandılar."

19

"Halbuki onlar uyurlarken hemen Rabbinden (gönderilen) dolaşıcı bir belâ onu sardı da."

Yüce, kudreti sonsuz olan Allah o bahçenin ağaçlarını ateş göndererek kapkara yaktı. Onların uykuda oldukları için haberleri yoktu.

20

"(O bahçe) simsiyah kesiliverdi."

O bahçe ateş düşmüş yere döndü. Bunların hayırları yok. Sabah olunca manzayı görünce birbirlerini dehşetle işten haberdâr ettiler.

21

"İşte sabaha karşı birbirlerini çağırdılar."

22

"Devşirecekseniz erkence mahsulünüzü (devşirmeye) çıkın diye."

O miskinler gelmeden, kalkmadan önce kalkınız da erkence mahsulünüzü toplayın, diyeceklerdi...

23

"Derken onlar aralarında fısıldanarak gittiler."

24

"Sakın bugün karşınıza hiçbir yoksul oraya girmesin diye."

Sabah erkenden kalktılar. Ama kimse, özellikle yoksullar duymasın diye de fısıldaştılar. Bir fakire bile yedirmemeye azmetmişlerdi.

25

"(Fakirleri) menn'e (sanki) güçleri yetecek adamlar tavrıyle erkenden gittiler."

26

"Fakat onu (bu halde) görüverince dediler ki: 'Herhalde biz yanlış gelenleriz.'"

27

"(Hakikati anlayınca da): Hayır, biz mahrum (kalmış) larız."

Bağlarına ve bahçelerine varınca, onları kapkara görünce birbirlerine: "Bu bizim bağımız olamaz. Fakat biraz inceleyince bağları olduğunu anladılar. Allah'ın suçlarından dolayı kendilerini cezalandırdığını anladılar. Mahsûlden mahrum olduklarını bizzat gördüler ve anladılar.

28

"Ortancaları: Ben size demedim mi? (Allah'ı) tenzih etmeli değil miydiniz, dedi."

Sözü dinlenir ve bilgili olan ortancaları dedi ki: "Ben sizi önceden uyarmıştım. Siz (înşaallah) demediniz. Ayrıca zikri (sübhânallah) ı da bıraktınız. Adeta gözünüz değdi: O zamanın

inşallah yerine kullanılan deyimi buydu. Onlar yaptıklarına pişman oldular. Tahassür içinde kaldılar.

29

"Seni (tesbîh ve) tenzîh ederiz ey Rabbimiz. Hakîkaten biz zâlimlermişiz, dediler."

Bahçelerinin böyle kapkara yandığını görünce: Biz Rabbimizi noksanlıklardan uzak biliriz. Onu herşeyden yüce biliriz Tenzîh ve tazim ederiz. Biz Ona isyan etmişiz. Fakirlere vermemekle kendimize yazık ettik. Zâlimlerden olduk. Bu dehşetli felâket başımıza bundan geldi.

30

"Şimdi kabahati birbirine yüklemeye başladılar."

31

"Yazıklar olsun bize, dediler, gerçekten biz azgınlarmışız."

Cehennem bize uygun... Fakirleri mahrum bırakmak istedik. Onlara bu davranışımızdan dolayı biz asıl mahrum olduk.

32

"Rabbimizin bize, bunun yerine, ondan daha hayırlısını vermesi umulur. Biz (artık) gerçekten Rabbimize çevirenleriz."

Biz yaptıklarımıza pişman olduk. Allah'a tam yöneldik. Onun bize eskisinden daha iyi bahçe-bağ vereceğini umuyoruz. Ki bu da cennette gerçekleşecek.

33

"İşte azap böyledir. Âhiret azabı ise elbette daha büyüktür. (Bunu) Bilselerdi."

Cimrilik yaparak fakirin haklarını yemelerinin dünyadaki cezası ondan mahrum kalmaktır.

Günahlarından tevbe etmeden ölmeleri sonucu âhirette daha şiddetli azaba uğratılacaklardır. Mekke kâfirlerine de dünyâda açlık ve kıtlık verdi. Âhiretteki azabımız dayanılır gibi değil!... İman etmezlerse -ki etmeden ölenler oldu- cimrilik ederek hayırlara

sarfetmeyen eski ve yeni kâfirlerden bahsederek yüce Allah bize ders veriyor.

34

"Şüphesiz ki (fenalıktan) sakınanlar için Rableri nezdinde nimeti dâim ve hâlis cennetler vardır."

Şerden, isyandan sakınan mü'minlere cennet var. Onun nîmetleri hâlisdir. Sıkıntısı da yoktur. O Rablerinin kereminin sonu yoktur. Utbe ibn Rebîa şöyle dedi: "Eğer Muhammed'in dediği gibi cennet varsa onların bizden bir üstünlüğü yoktur. Çünkü biz de burda, onlardan bahçelerimiz-bağlarımızla farklıyız. Âhirette de biz yine üstün oluruz veya denk oluruz".

35

"Artık müslümanları, mücrim kâfirler gibi yapar mıyız, (hiç sevap bakımından onları bir tutar mıyız)?"

36

"(Ey kâfirler, öldükten sonra mü'minle kâfir müsavi olur demekle) neyinize güveniyorsunuz? Nasıl (böyle yanlış) hüküm veriyorsunuz?"

37

"Yoksa size mahsus kitap var da, onda şu dersi mi okuyorsunuz."

38

"" Siz her şeyi arzu ederseniz, muhakkak o sizin olacak." diye, içinde yazılı mıdır?"

39

"Yahut üzerimizde, sizin lehinize kıyamet gününe kadar (sürecek) yeminler (İmiz, taahhütlerimiz) mi vardır ki (nefisleriniz için) ne hüküm verirseniz mutlaka sizindir?!"

Biz andiçerek sîze bir takım vaadlerde mi bulunduk? Siz, herşeyi, böyle bir taahhütümüz olmuş gibi, lehinize

yorumluyorsunuz? Hiç sizinle mü'minler bir olur mu? Hükmünüz sizi bağlar. Bizim tarafımızdan sizin lehinize bir hüküm yoktur.

40

"(Habîbim) sor kendilerine: Onlardan hangisi bunların avukatı olacak?"

Yâ Muhammed! Bu dediklerini onlara gerçekleştirecek hangi kefil (garantör) vardır?

41

"Yoksa ortakları da mı var onların? Öyleyse o ortaklarını da getirsinler; (iddialarında) doğrucu (adam) lar iseler..."

Bunların cennette mü'minlerle aynı olacaklarına dâir tanıkları mı vardır? Onları getirsinler bakalım. Sözlerinde samimi iseler, dediklerini yapsınlar. Yüce Allah "istifhâm-suâl yoluyla" bunları bildirdi ki onları "cezalandırma ve azarlama"yı murat etti. Umduklarının istedikleri gibi olmayacağını dilemiştir. Bir ümit ışığı var bu soru şeklinde. Fakat iyi incelenirce onların azaplanacağı murâd edilmektedir.

42

"(Hatırla ki o gün) baldır (lar) in açılacağı, kendilerinin secdeye davet edilecekleri bir gündür. Fakat (buna) güç yetiremiyeceklerdir. Gözleri düşük, kendilerini bir zillet sarmış olarak."

Yâ Muhammed! Onlara belâlar vaktinde dehşetli ânların yaşanacağını iyice bildir. Şunu iyi bilsinler ki **peygamber**lerin dediklerinin hepsi gerçektir. O âhiret azapları mutlaka olacaktır. "Baldırlarının açılacağı" Kıyametin dehşetli ve korkutucu hallerini simgeleyen bir deyimdir. Onlar bu halde secdeye davet olunacaktır. Ama secdeye varmaya güçleri yetmiyecektir. Kâfirlerin ve münafıkların belleri ve sırtları, sığırların boynuzları gibi katı ve sert olacaktır. Ebû Musa Eşarî, atasından **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir: "Kıyamet günü her kavim neye tapıyorsa o taptıkları putlar canlanacak. Her kavim taptıkları putlarının yanlarında toplanacaklardır. Yalnız Tevhîdciler yerlerinde kalakalacaklardır. Onlara diyecekler ki:

"— Herkes bir yere gidiyor. Siz ne bekliyorsunuz?" Onlar dediler ki: — Bizim de Rabbimiz vardır. Dünyada Ona tapardık. Ama biz Onu görmezdik." Onlar dediler ki:"— Eğer mabudunuzu görebilseniz tanıyabilir misiniz? Onlar: "—Evet, biliriz" dediler. Onlar ise: "— Görmediğiniz Tanrınızı nasıl tanıyacaksınız?" dediler. Cevâblan şöyle: "— Şundan biliriz ki: Onun eşi ve benzeri yoktur. Hiçbir varlık Ona benzemez!" Bundan sonra **Allahü teâlâ** kemâl-i kudretiyle bunlardan perdeleri kaldırdı. Onlar **Allahü teâlâ**'ya nazar ettiler. Hemen secdeye vardılar. Kâfir münafıkların takadan yetmedi de kafaları üzerlerine düştüler. Çünkü sırtları-belleri boynuz gibi olduğundan yıkıldılar. **Allahü teâlâ** mü'minlere dedi ki: "Başınızı kaldırın. Sizin kurtuluşunuz için bu yahûdilerden ve hıristiyanlardan birer fidye verdim ki bunun sonunda sizin cehennemdeki boş yerinizi onlar dolduracaklardır. Siz de Cennete böylece kavuşacaksınız." Ebûbürde (radıyallahü anh) dedi ki: "Bu hadîs-i şerifi ben "Ömer b. Abdulaziz'e söyledim. O (O Allah'dır ki ondan başka ilâh yoktur. Acaba **Resûlüllah** bunu söyledi mi?) dedi. Ben de bunun için yemin ettim. O da inandı. Ve dedi ki: (Tevhîd ehli hakkında bundan daha sevgili bir hadîs işitmedim.)"

Mü'minler başlarını kaldırdılar. Gördüler ki o yahûdilerin, hiristiyanların ve münâfıkların gözleri fırlamış, öfkeleri yüzlerine vurmuş da kapkara kesilmişler. Halbuki mü'minlerin yüzleri ise "kardan ak"dı. O kâfirlerin secdeye varamamalarının sebebini Allah şöyle bildirdi:

43

"Halbuki onlar bu secdeye (dünyada) her şeyden salim ve sapasağlam iken çağrılıyorlardı."

Gerçekten dünyâda **peygamber**lerimiz onları Tek olan Allah'a kulluk remzi olan namaza ve onun en anlamlı rüknü olan secde etmeye" çağırdıkları halde dinlemediler. Halbuki hiçbir bedenî engelleri yoktur. Dipdiri heriflerdi. Gören dinleyen onları bir adam sanırdı. Ama boştular. Şimdi de biz Azîmüssan -onlar varlığımızı tam anladıkları halde- secdeye güçleri yetmiyecek bir aceze hâline getirdik. Böylece intikam alıyoruz. Münafıklar da yalandan, inanmadan namaz kıldılar.

44

"Artık bu sözü yalan sayanları bırak. Biz onları, kendilerinin bilmeyecekleri bir cihetten, derece derece azaba yaklaştırıyoruz."

Bu âyet-i kerîmede iki husus var. Birisi: **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimizi onların verdiği sıkıntılardan dolayı teselli etmektir. Diyor ki: "Yâ Muhammed! Üzülme. Onların işini bana bırak. O Kur'an'ı inkâr edene ben öyle azap hazırladım ki sen onlarla baş edemezsin. İntikamını ben alacağım. Biz kadiriz. Âciz değiliz. Biz istidrâcî olarak azar azar onları azaba yaklaştırırız. Hiç haberleri bile olmaz."

Allahü teâlâ'nın istidracı şöyle tezahür eder: İnkarda ve günahlara balıklama daldıkları halde Biz onlara îman ve tevbe nasîp etmeyiz. Sapasağlam olurlar. Mutlu görünürler. Kahrımızdan onları nimetlere boğarız. Onlar bütün bunlara kendi akıllan ve yetenekleri sayesinde sahip oldukları yanlış bâtıl görüşe saplanırlar. Hatta Allah katında bir mertebelerinin olduğunu bile sanma saplantısına düşerler.

O gafil ve îman câhili adamlar bilmezler ki bütün bunlarla Allah onlara tuzak kurmuştur. Fakat onlar bunun farkına varamaz eblehlerdir. Kâfirlere ve münafıklara fikren ve zikren benzeyenler için de aynı tehlike bahis konusudur.

45

"Ben onlara mühlet veriyorum. Şüphe yoktur ki benim fendim sağlamdır!"

Bunlara zaman tanımam da bir tuzaktır. Ölene dek onlar oyalansınlar. Benim cezam erişince çetin olur, Ondan hiç mi hiç kurtulamazlar. **Allahü teâlâ** verdiği nimetlere "keyd-tuzak" dedi. Azar azar helake duçar oldukları için bir tuzağa benzetiliyor.

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) bu hususta şöyle buyurdu: "Kulun, günahlarında devam ve israr etmesine rağmen, Allah'ın onu dünyâdan ne arzu ederse verdiğini görürsen bu, ancak Cenâb-ı Haktan bir istidrâcdır." (Ahmed b. Hanbel -Utbe ibn Âmir'den).

İstidracî olarak helak olmaya yüce Rabbîmiz kâfirleri örnek vermiştir. Onların gerçekten yok olacakları öte dünyâda bütün çıplaklığı ile görülecektir. Ama fikrî, hâlî, fiili ve içtimaî bakımdan onlara benzeyen adına da müslüman denen nice "görünmez helakte" olanlar vardır. Herkesin bir "yumuşak karnı" var. Herkesin bir veya birkaç köklü zaafı var. İşte farkedilmeyen helak bu nâzik noktalarda gerçekleşir. Her insan kendini iyi tartmalıdır. Gerçek Allah dostları tutmalıdır. Onların tenkitlerine önem vermelidir. Maddî ve manevî dayanışma içine girmelidir. Kimisi (geveze) kimisi (şehvetperest), kimisi (mal düşkünü) kimisi (zorba), kimisi (sünepe)... İşte bunlar yüzünden küfre sapmasak da cennet derecelerini kaybederiz. Allah için aklı erenlerin suskun olmaması gerekir. Bizi tuzağından korusun.

46

"Yoksa sen kendilerinden bir ücret istiyorsun da onlar bir borçdan dolayı ağır yük altında mı bırakılmışlardır."

Yâ Muhammed! Sen bunları İslama çağırdığın için bir hak mı istiyorsun? Hayır asla! Bu onlara ağır gelsin. Sen bunlardan hidâyet üzere olmaları için istemezsin. Çünkü bunlar için mal istesen onlar zâten bunu vermezler. Böyle bir şey olsaydı îmana gelmemeye mazeretleri olurdu. Hiçbir ciddî özürleri yoktur.

47

"Yahud gayb, yanlarındadır da onlar (bunu ondan) mı yazıyorlar?"

"Levhülmahfûz" onların gözleri önünde mi ki oraya bakarak, ondan hüccetler getirerek Kur'an'ı ve onun haber verdiği gerçekleri inkâr mı ediyorlar?"

48

"(Habîbim) sen (şimdilik) Rabbinin hükmüne sabret. O balık sahibi gibi olma. Hatırla ki o, gamla dolu olarak (Rabbine) duâ etmişti."

Yâ Muhammed! Sana yapılan zulümlere sabret. Çünkü bunlar bile Bizim takdîrimizledir. Biz sana, düşman üzerine galip olasın diye,

yardım ettik. Bunu uzak sanma. Kavmine azap dileyen Yunus ibn Mettâ gibi olma.

Biz de azap gönderdik, O kavim de bunlan görünce inandılar. Azabı da onlardan geri çektik. Yunus ise azap onları helak etmedi diye üzüldü. Biz de onu balık karnında hapseyledik. Gönlü büsbütün daraldı, gamlandı da bize bu halde duâ etti. Şöyle: "Senden başka bir ilah yoktur. Ey benim eksiklerden uzak Sultanım! Ben bu nefsime zulüm ettim. Merhametlilerin en merhametlisi Sensin," diye tam kırk gün avazı çıktığı kadar niyaz etti.

49

"Eğer Rabbinden ona bir nîmet erişmiş olmasaydı, O, mutlaka çırılçıplak (çıkarıldığı) o yere kınanmış bir halde atılacaktı."

Allahü teâlâ'nın rahmeti ve ihsanı erişmeseydi o tevbe edemezdi. Allah onu balığın o karanlık kamından kurtardı. O ne ot ve ne de ağaç olan bir çöle çıktı. Bu durumda da canı sıkıldı. Ama çabuk toparlandı. Allah'a candan tevbe eti. Allah da tevbesini kabul etti. Bağışladı. O çölde kabak bitirdi. Onu gölgeledi. Sıkıntısı da geçti.

50

"(Bunun ardından) Rabbi onu seçti de kendisini sâlihlerden yaptı."

Üzerindeki zellelerden de temizlenince Yüce Allah onu tekrar **peygamber**lerden kıldı. Bu âyet-i kerîme ile **Allahü teâlâ** Rasûlüne şu işareti verdi, Kul Haktan gelen sıkıntılardan dolayı darlanmamahdır. Şayet sabredemez de canı sıkılırsa hemen istiğfar etmelidir. Böylece Yüce Allah onun hatasını bağışlasın. Efendimiz şahsına yapılan sıkıntılara (Uhudda olup-bitenler gibi) karşı kâfirlere ilenmek gelir gibi olurken **Allahü teâlâ** geçmiş **peygamber**lerden haber vererek onu teselli etmiş. Şahsına yapılan hakaretlere beddua böylece gerçekleşmemiştir.

51

"Doğrusu, o küfredenler zikri (Kur'an'i) işittikleri zaman az kaldı seni gözleriyle yıkacaklardı. Hâlâ da (kin ve hasetlerinden): 'O, mutlaka bir mecnûndur,' diyorlar"

Yâ Muhammed! Bu Mekkeli inkarcılar senin Kur'an okuduğun zamanda gözlerini, seni yıkmak için üzerine dikerler. Emirlerin ve haberlerin yüzünden senden nefret ediyorlar. Seni cinnete nisbet edip derler ki: "Bu Muhammed mecnûndur." Halbuki senin akıllı olduğunu bilirler. Fakat kıskançlıklarından bu sözü söylerler. Müfessir Kelbî (radıyallahü anh) dedi ki: "Esedoğullarının gözü keskin adamları vardı. Bunlardan üçgün bile birşey yemeden aç kalan olurdu. Her ne ki bakıp da (Bunun gibi hiçbir şey görmedim) dese o şeyi deviriردi. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e de yıkıcı gözle bakarlardı. Ama O Allah'ın muhafazasında olduğu için zarar veremezlerdi. Araplar içinde de bir-iki gün aç kalan olurdu. Koyun veya deve geçse: "Hiç böyle koyun veya deve görmedim," derse hemen o koyun veya deveye zarar ilişirdi... Bâzı kabilelerden öyle kimseler vardı ki besili bir hayvana bakınca o hayvan çok ileri gitmeden ölürdü. Mekke kâfirleri ne kadar "gözü keskin" adam varsa hepsini toplayıp **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)' e: "Biz bunun gibi bir adam görmedik. Bunun gibi hüccet görmedik" dedirtmek için ittifak ettiler. Fakat Allah onu korudu. Bu âyet-i kerîmeyi gönderdi. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) "(Göz değmesi gerçektir) " buyurdu. Hatta Araplar; "Nazar insanı kabre, deveyi tencereye sokar," derler. Kem gözlerin zararlarından kurtulmak için hâlis niyetle bu âyeti okumalısın.

52

"Halbuki o (Kur'an) âlemler için şereften başka (bir şey) değildir. Onun çok akıllı olduğunu bildikleri halde cinnete nisbet ederler. Kıskandıkları için iftira ederler. Sen üzülme. Onların hesabını göreceğiz!"

HÂKKÂ SÛRESİ

Keremli Mekke'de nazil olmuştur. Elli iki âyettir.

1

"O hak olan (kıyamet),"

2

"nedir o hak olan (kıyamet)?"

"Elhâkka": Kıyamet isimlerinden bir addır. Bu (hakka) bir saattir ki, kesinlikle meydana gelecektir. Olmasında hiçbir şüphe yoktur. Kesinlikle inananlarca kıyamete (hakka) denilmesi, "her işin iç yüzünün o gün belli olacağı" içindir. Kimin amelinin ne kadar sevap getireceğinin gerçeği o gün anlaşılacak. Kimin de amelinin azaba sebeb olacağı o gün bilinecek. O günün işinin çetin ve korkularının büyük olduğu için de bu ismi almıştır.

3

"O gerçek (kıyamet)i sana hangi şey bildirdi?"

Yâ Muhammed! O kıyametin ne ulu gün olduğunu Biz Azîmüşşan bildirmezsek nereden öğreneceksin? Onun şânı büyüktür. Zor kavranır bu.

4

"Semud ile Âd patlayacak olan o kıyameti yalanladılar."

Hazret-i Salih (aleyhisselâm) in kavmi Semûd ile Hazret-i Hûd (aleyhisselâm) in kavmi Âd o kıyameti yalanladılar. Kıyamet gününe (Kâria) denmesi şundandır: O gün çeşit çeşit korkulu hallerden ötürü gönüller tutuşacak. Dayanılmaz azap olacak...

5

"Semûd'a gelince; Onlar korkunç bir ses ile helak edildiler."

Çünkü onlar Salih **peygamber**i yalanlamışlardı. Yok oluşlarına azgınlıkları sebeb olmuştu. Bu korkunç ses, baştan aşağı geçerek onları yok etti.

6

"Âd'a gelince: Onlar da uğultulu, azgın bir fırtına ile helak edildiler."

Âd kavmi de şiddetli soğuk bir rüzgâr ile yok edildiler. Her şeyin sahibi Hazînedânn hükmü ezelde verilmişti. Zamanı gelince bu hüküm bir bir gerçekleşti.

7

"(Allah) onu yedi gece, sekiz gün ardı ardınca üzerlerine musallat etti. Öyle ki (sen de hazır olsaydın) o kavmin (bu müddet) içinde (nasıl) ölüp yıkıldığını görürdün. Sanki onlar, içleri bomboş hurma kütükleri gibi idiler."

Yâ Muhammed! Sen bu müthiş hâdiseye şahit olsaydın, yedi gece-sekiz gündüz içinde o uğultulu rüzgârı, onlara nasıl gönderdiğini görürdün! Sökülmüş hurma kütüklerine döndüler. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) der ki: "Yüce Allah gökten bir damla bile su göndermedi. Ancak çok ölçülü su verdi. Bir arpayı sallayacak kadar fazla rüzgâr estirmedi. Onu da çok az verdi. Âd ve Semûd kavmini bu korkunç yelle yok etti."

Herşeyin sahibinin hükmü öne geçti. Kimse onların helâklarını önleyemedi. Hepsini yok etti.

8

"Şimdi onlardan bir kalan görüyor musün?"

Yâ Muhammed! Etrafa bir bak. Onlardan bir kişiyi bile bulamazsın.

9

"Firavun da, ondan öncekiler de, altüst olan (kasaba) lar (halkı) da hep o hatayı (meydana) getirdiler."

O Allah'ın **Peygamber**lerine isyan ettiklerinden **Allahü teâlâ** bunları şiddetli azaplara duçar etti. Firavun da bunlardandır. Çünkü o da Nemrûd gibi, Lût kavmi gibi, hep o "değişmez küfür hata sürecinde" kalakaldı. Yâni şirkle, çirkin işlerle ömür tükettiler.

10

"Öyle ki (her ümmet) Rablerinin **peygamber**ine isyan ettiler. Bundan dolayı O da kendilerini fazla bir şiddetle yakalayıverdi."

Çünkü o taşlan tavırlı kâfirler Mevlâlarının Rasûllerine itaat etmedikleri gibi; üstelik isyan da ettiler. Allah da bunları bu şiddetli önüne geçilmez azapla cezalandırdı. Onlar çirkin işlerini ve **Peygamber**lerine muhalefeti aralıksız sürdürdüler.

11

"Doğrusu, (her yanı) su bastığı zaman sizi gemide biz taşıdık."

Sular yuvalarından haznelerinden taştı. Öyle ki herşeyin üstünde su onbeş arşın yükseldi. Biz sizi, yâ Muhâmmed, o vakit babalarınızın sulbünde sakladık. Bu tufandan kurtardık.

12

"Onu sizin için bir öğüt ve ibret yapalım, onu belleyen kulaklar da bellesin diye"

Nûh kavmini helak edişimizden ibret alasınız ve iyi düşünesiniz diye size bunu bildirdik. Çünkü siz de onların yaptıklarını yapıyorsunuz. Bu haberleri işittiği halde can kulağı ile dinlemeyerek taşkınlıklarına devam edenin akıbeti de farklı olmaz.

13

"Artık (Sûr)a birinci üfürülüşle üfürüldüğü zaman,"

14

"O Kıyamet, İsrafil (aleyhisselâm) "Sûr"a bir defa üfürünce gerçekleşecektir."

15

"Yerle dağlar yerlerinden kaldırılıp da yekdiğerine bir çarpışla hepsi toz hâline geldiği (zaman)."

Yerlerdeki otlar, ağaçlar yerlerinden sökülür. Dağlar da yerlerinden koparlar! Hem de birbiriyle çarpışarak toz-duman olurlar! Yıkanmış topraktan tepeler oluşur. O yerleri, dağlan, hepsini o müthiş fırtınayla darmadağın ederiz!

16

"İşte o zaman olan olmuş (kıyamet kopmuş) tur. Gök de yarılmış ve artık o, o gün zaafa düşmüştür."

Kıyamet kopunca **Allahü teâlâ**'nın heybetinden gökler zayıf düşecektir. Melekler de yere ineceklerdir. Tabiî gökler bu heybetten parça parça olacaktır.

17

"Melek (ler) ise onun bucaklarındadır..."

Sûr'a üfürülmeden önceki meleklerin hâli budur. Yüce Allah devamla şöyle buyurdu:

"O gün Rabbinin arşını (bucaklardakilertn) üstlerinde bulunan sekiz (melek) yüklenir."

O gün Yâ Muhammed! Senin Rabbinin arşını bazı halklar üzerine sekiz melek götürürler. Kimisi dedi ki: "O meleklerin gerçek sayısını ancak O bilir. Ama haberde **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle dediği varittir: "O Arşı taşıyan meleklerin başlan Arşı geçmiş, ayakları da yedi kat yerin altına inmiştir. Kulak yumuşağından boynu arası mesafe yediyüz yıllık yoldur. Hızlı uçan kuşlardan daha hızlıdırlar.

Tesbihleri budur. Yani: "Seni, sen nasılsan, öylece noksanlıklardan uzak biliriz" demektir.

Vehb b. Münebbih (radıyallahü anh)'e göre: "Arşın taşıyıcı meleği dörttür. Herbirinin de dörder yüzleri vardır. Bir yüzü (sığır), bir yüzü (arslan), bir yüzü (gerges) bir yüzü de (insan) dır."

18

"O gün (huzura) arzolunacaksınız. (Öyle ki) size âlt hiçbir sır gizli kalmayacak."

O kıyamet günü sen hesap yerine Allah'ın huzurunda duracaksın. Aranızda olup bitenler, birbirinize yaptıklarınızın hepsi Allah tarafından bilinmektedir.

Âlimler şöyle diyorlar: Üç türlü arz olacaktır.

Hesaplar görülecek. Herkes amelini görecek.

Birbiriyle dâvaları olanların çekişmeleri olacak.

Onlar arasındaki proplemler halledilecek. Sonunda herkes amel defterini bizzat okuyacak.

19

"Artık kitabı sağ eline verilmiş olan kişiye gelince, der ki: Alın, okuyun kitabımı!"

Her kimin kitabı beraatı sağ eline verilmişse ordaki iyiliklerinin yazılmış olduğunu görünce tarifi imkânsız bir sevinç duyar. Bu sevincinden şöyle demeden kendini alamaz: "Gelin bu benim kitabıma bakın. Ben nasıl saadetlere erdim görünüz..."

20

"Çünkü ben hakîkaten hesabıma kavuşacağımı (kuvvetle) zannetmiştim."

Ben dünyada kesinlikle bu sonucu göreceğime inanıyordum. Kıyamet gününde Allah'ın bana bir ikramı olacağını biliyordum. Allah'a hamdoslun bu hayırlara kavuştum.

21

"İşte o, hoşnut bir hayat içindedir."

22

"Yüksek bir cennette."

23

"Çabucak devşirilecek (meyve) leri yakındır."

O cennete giren kimseler yüce köşklerde otururlar. Yüce hurma ve üzüm ağaçlan vardır orada. O çeşit çeşit meyveleri kolayca dererler. Birbîrlerine de ikram ederler.

24

"(Dünyâda) geçmiş günlerde takdim ettiğiniz (iyi ameller) in karşılığı olarak afiyetle yeyin, için."

Cennetteki hoşnutluk ve hizmetlerden dolayı, köşklerde yemeden-içmeden ötürü mü'minler hoş vakit geçirirler. Pınarlardan soğuk sular içerler. Onların içlerini soğutsun dîye. Bu yemeklerden ve içmelerden hiçbir hastalık olmaz. Sonunda büyük-küçük abdest bozma da görülmez. Bu nimetlere sınır da yoktur. Kimsenin minneti yoktur. Ne yapılırsa yapılsın günah olmaz. Bu makamlar dünyâda "sâlih amellerinizden dolayıdır. Önceden gönderdiğinizin karşılığı olarak yeyin-için. Namazınız, orucunuz cihâdınız vs. karşılığı olarak sonsuza dek afiyetle yiyinîz-içiniz denilecek.

25

"Kitabı sol eline verilmiş olan kişiye gelince, o da der ki: Ah keşki benim kitabım verilmeseydi."

26

"Hesabımın da ne olduğunu bilmeseydim."

27

"Ah keşki o (ölüm hayâtıma) katî bir son verici olmasaydı."

Keşki dirilmeseydim. Bu kötü sonucu görmeseydim.

28

"Malım bana bir fayda vermedi."

29

"(Bütün) saltanatım benden ayrılıp mahvoldu."

Keşki, O İsrafil (aleyhisselâm) in "Sûr" ile ölmüş olunca tekrar dirilmeseydim de bu mihneti ve bu şiddeti görmeseydim! O dünyâda akıl atmaz zahmetlerle topladığım ve asla hayır yollarına sarfetmediğim malımın bugün -asıl yararlanacak bugün- bir faydasını bulmadım. Beni şu çekilmez azaptan kurtarması için onun hepsini fidye verirdim... (Verse de asla kabul edilmez). Dünyada Allah'ın hükmünün dışında bir takım hükümler koymuştum. Onlarla insanlar üzerinde "otorite" kurmuştum. Burada kendime bile hükmedemiyorum. Saltanatım yıkıldı. Bugün hor-hakîr rezîl oldum. Dayanılmaz maddî ve manevî acı içindeyim.

30

"(Allah buyurur:) Tutun onu da (ellerini boynuna) bağlayın."

31

"Sonra da onu o alevli ateşe atın."

32

"(Bundan) sonra da onu, yetmiş arşın uzunluğunda bir zincir içinde, oraya sokun."

Tutun bu zâlimin boynunu demirleyin. Elini de boynuna demirleyin. O "Cahîm" derelerine bırakın. Meleklerin arşınlamasıyle yetmiş arşın olan zencirin yukarısından ağzından sokun tâ dübüründen çıkarın. Kalanlarını da boynuna sarın.

Dünyâda şeytan onu aldatmıştı, azdırmıştı. Onu da zincirleyin ki azapları da dünyadaki kötü işleri, inkârları gibi ortak olsun. Hadîs-i şerifde geçtiğine göre: "Eğer zincirin bir halkasını terazinin bir kefesine koysalar, dünyânın başından sonuna dek ne kadar demir yaratıldıysa onlar da öbür kefesine konsalar bu halka ağır gelir." Bir hadîsi şerifde de şöyle bir ifâde geçmektedir; "O zincirin bir halkasını Kâfdağı üzerine koysalar o dağ onun ısısından toprağa kadar erirdi." Bu **hadis-i şerif** den anlaşılan şudur: Cehennemlikler çok iri gövdeli olurlar. Çünkü çok zencir kullanmak gerekiyor.

33

"Çünkü o, O büyük Allah'a inanmazdı."

34

"Yoksula yemek (yedirmediği gibi) vermeye teşvik bile etmezdi."

O dünyada yüce Allah'ı sânına lâyık bir biçimde tanımadı. Şirk koştu. Fakirleri doyurmadı. Başkasının yedirmesine de hep engel oldu.

35

"Onun için bugün burada kendisine (acıyacak) hiçbir yakın (dost) yoktur."

36

"Gislîn'den başka yiyecek de yoktur."

37

"Ki onu (bilerek) hata eden (kâfir)lerden başkası yemez."

Bugün kendisinin şefkatli bir dostu yok ki ona şefaat etsin de kurtarsın. Yiyecekleri de cehennemliklerin gövdelerinden sızan kanla karışık irinlerdir. (Gistîndir). Ateşten beter yenemez yiyecekler..Onu: Hak yoldan sapan ve dalâlete düşen, devamlı günah

işleyen, günahlarına pişman olmayan üstelik mü'mirilere maddî, manevî sıkıntılar veren bütün bâtıl yolların iflah olmaz yolcuları yiyeceklerdir.

38

"Neler görüyor, neler görmüyorsanız (onların hepsine) andederim ki,"

39

"Neler görüyor, neler görmüyorsanız (onların hepsine) andederim ki,"

40

"muhakkak o (Kur'an) Allah indinde çok şerefli **peygamber**in kati sözüdür."

Yerde ve gökte olan gördüğünüz varlıklara andiçerim ki, — onlar; Arş, Kürsî, melekler, Levhimahfûz; yerlerde de vücutlarınız ve görmediğiniz canlarınızdır— bu Kur'an Allah katındandır. Cebrail (aleyhisselâm) onu okumuş ve **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) de onu tekrarlamıştır. O Rasûl (sallallahü aleyhi ve sellem) Allah'ın kerîm, azız, şerefli kuludur. O da, pegamberüğin gerçeği, Hak sözleri sizlere ulaştırdı. O asla şeytanların haberi değildir.

41

"O, bir şâir sözü değildir. Ne zaman inanırsınız sizi"

O Ebûcehil: "O Muhammed mecnundur. Sizin atalarınızın yoluna inancınız az olduğu için ona inanıyorsunuz," derdi hempalarına.

42

"(O), bir kâhin sözü de değildir. Siz ne az düşünürsünüz!"

43

"(O), âlemlerin Rabbinden indirilmedir."

Bu Kur'an mutlak kudret sahibi bütün âlemlerin Rabbinden gönderilmiştir.

44

"Eğer (peygamber söylediğimiz) bâzı sözleri bize karşı kendiliğinden uydurmuş olsaydı,"

45

"elbette onun sağ elini (gücünü) alıverirdik."

46

"Sonra da, hiç şüphesiz, onun kalp damarını koparırdık."

O kâfirler dediler ki: "Muhammed okuduğu Kur'ani kendi kendine uydururyor." **Allahü teâlâ** bunun üzerine "şayet o, Kur'andan bir harf eksik veya Fazla söyleseydi izzetim hakkıçûn biz onun gücünü giderir, boyun damarlanru da keserdik. Halkın en faziletlisi, en cömerti, en şereflisi olan **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) hakkında bu ifâdeler kullanılması çok anlamlıdır. Âsi olanlara bu bir tehdittir. Resûlullah'ın bu konuda bir hatası yoktur, Muhalfarz, kâfirlerin sözlerinin karşılığını belirtmek için buyurmuştur. Dîni tebliğ edenler çok dikkatli olmalıdır.

47

"Sizden hiç biriniz o vakit buna engel de olamazdınız."

48

"Şüphesiz ki o (Kur'an fenalıklardan) korunanlar için kati bir öğüttür."

Doğrusu bu Kur'an vaazunasîhattır. Şunlar için ki şirkten, nifaktan ve yüzsüzlüklerden sakınmaya niyetli olanlar için faydalıdır. O Kur'an Allah'a itaate ve günahlardan sakınmaya herkesi çağırır.

49

"içinizde yalan sayanlar bulunduğunu elbet biz de biliyoruz."

Biz Kur'an'ı ve **peygamber**i yalanlayanları çok iyi biliriz. Bunlar münafıklardır.

50

"Muhakkak ki o (Kuran) kâfirlere karşı (kaçınılmaz) bir hasrettir."

Kıyamet gününde bu Kur'an kâfirlerin ve münafıkların hasret ve pişmanlıklarını artıracak. Onlar ona inanmamışlardı. Cennetliklere Allah'ın ikramlarını da görünce hasretleri dayanılmaz boyutlara ulaşacak. **Peygamber**i de inkârlarına pişman olacaklar.

51

"Hiç şüphesiz ki o (Kur'an) kaü bilginin tam gerçeğidir. Onların hasreti nedametleri kesin gerçekleşecek."

52

"O halde O büyük Rabbini, kendi adiyle tesbîh et"

Rabbini Onun sânına uymayan şeylerden tenzih eyle. İşini Ona havale et. O senin yardımcın olsun.

MEÂRİÇ SÛRESİ

Keremli Mekkede inmiştir. Kırk dört âyettir.

1

"İsteyen biri inecek azabı istedi."

Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şöyledir: Osman ibn Mat'ûn (radıyallahü anh) Mekke mescidinde otururdu. Yanında Ashabdan bir grup ile Nadr ibn Haris melunu da vardı. Kur'an âyetleri ile alay ederdi. Osman (radıyallahü anh): "-Ya Nadr! Kur'an hakkında ileri geri konuşma ki bunlar Allah'tandır. Muhammed ne söylerse, kendinden söylemez. Ondandır." dedi. Nadr melunu: "Ben ne söylersem Hak sözdür o," dedi. Osman (radıyallahü anh): "-Muhammed (Lâ ilahe illallah) diyor," dedi. Nadr buna: "-Ben de (.....) diyorum; fakat melekler Onun kızlarıdır diyorum," dedi. Devamla: "İlahî! Eğer bu Muhammed'in dediği doğru ise bizim üzerimize gökten taş yağdır," dedi. Bunun üzerine **Allahü teâlâ** bu âyetleri gönderdi.

2

"(O) kâfirlere mahsustur ki onu hiçbir önleyecek yoktur."

3

"(O) derecelerin sahibi Allah'tandır."

4

"Melekler de Rûh (Cebrail) de oraya bir günde yükselip çıkar ki, mesafesi (dünya yılıyla) ellibin yıldır."

Bu sürenin uzun oluşu kâfirlerin çektiği çok şiddetli azaptan dolayıdır. Onlar böyle uzun görecek. Ama mü'minlere bu müddet "bir vakit farz namaz kılacak kadar olacak. Ölçülse böyle. Ama melekler anında inerler-çıkarlar.

5

"(Habîbim) sen (şimdilik) güzel bir sabır ile katlan."

Bu vahyi inkâr eden, Kur'an âyetleriyle istihza eden Nadr ibn Harise gibilerin sözleri **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) in gönlünü ve canını daralttı. "Ya Muhammed güzelce sabret ki bundan şikâyet, can sıkıntısı ve söylenti olmaz. Bekle; onların sonlarının ne kadar kötü olacağını göreceksin!"

6

"Filhakika onlar bunu uzak görürler."

7

"Biz ise onu yakın görüyoruz."

Bu kâfirlerin gönülleri çok katı olduğundan Kıyametin olabileceğini imkansız ve uzak bir ihtimal görürler, inkâr ederler. Ama Biz Azîmüşşân kıyametin olacağını yakın görürüz. Bize göre olmuşla olmamış birdir. Bizim sözümüzde yalan ihtimali bile yoktur. Kesin olacaktır o.

8

"O gün gök erimiş mâden gibi olacak."

9

"Dağlar yün gibi olacak."

10

"Hiçbir hısım bir hısımı sormayacak."

O kıyamet öyle dehşetli bir gündür ki gökler erimiş demir ve bakır mâdenleri gibi parça parça olacak. Dağlar da yanmış yün gibi havaya toz hâlinde hallaç pamuğu gibi yükselecek, atılacak. Kimi kızıl, kimi ak, kimi sarı ve kimi kara olan hiçbir kavim ve hiçbir hısım-akraba, eş-dost birbiririnin hâlini soramayacak. Çünkü herkesin derdi kendine yetecek. Bir başkasına bakmaya -ister o kişi o gün olacağı gibi çıplak olsun-mecâli olmayacak.

11

"Onlar birbirine gösterilirler. Günahkâr o günün azabından (kurtulmak için şunları) feda etmeyi arzu eder: Oğullarını,"

12

"karısını, biraderini,"

13

"kendisini barındırmakda olan soyumu-sopunu..."

O gün herkes birbirini görür. Fakat herkesin başından aşkın işi olduğundan hal-hatır sormazlar. Kıyamet gününde her yaratık gerek insanlardan ve gerekse cinriîlerden olan arkadaşına rastlar, onlarla karşılaşır. Babasını, anasını, kardeşini ve çocuklarını görür ve tanır. Fakat kıyametin korkularının kendisini kaplamasından bunlara birşey sormak hatırına gelmez. O gün suçlular kıyametin korkusundan, azabından kurtulabilmek için kendisinden "fidye" kabul edilmesini çok isteyecekler. Oğlancığımı, kardeşimi, karımı ve soyumdan sopumdan bana yakınlığı olan kim varsa hepsini satabilseydim de bu azaptan kendimi kurtarabilseydim keşki...

14

"Ve yeryüzünde kim varsa hepsini. Ki nihayet kendisini (azaptan) kurtarsın."

15

"Fakat ne mümkün. Çünkü o (ateş) hâlis alevdir."

16

"Bedenin bütün uzuvlarını söküp koparandır."

17

"(Gel gel diye) çağırır: (îmandan, haktan) yüz dönen (taatten) arka çeviren kişiyi,"

18

"(mal) biriktirip de kap içinde saklayanı."

Onların bu istekleri gerçekleşmeyecektir. Cehennemin bir sıfatı da (Lezâ) dır. Başı derisinden, organlan da gövdeden ayıran bir ateş! Bu ateş îmandan ve Haktan yüz çevirmişleri çağırır: Ya kâfir, yâ münafık! Senin yerin bendedir. Mal toplayıp da Hak yolda harcamayan "hayır cimrisi" kisileri de çağırır.

19

"Doğrusu insan hırsına düşkün yaratılmıştır."

20

"Kendisine şer dokundu mu feryadı basandır."

21

"Ona hayır dokununca da çok cimridir."

Gerçekten bu insanoğlu sabırsız, cimri, hırslı yaratılmıştır. Bunları aşmak, kulluk kemâlidir.

22

"Fakat şunlar öyle değil: Namaz kılanlar"

23

"Namaz kılanlar ki onlar namazlarına devam edenlerdir."

Namazı dosdoğru zahirî ve batını şartlarını gözeterek kılanlar ne hırslı, ne sabırsız ve ne de hayırların cimrisi olurlar. Namaz onları irşâd eder. Görünen ve görünmeyen yüzsüzlüklerden alıkoyar.

24

"Mallarında belli bir hak tanıyanlar."

25

"sâil ve mahrum için."

Başta zekât ve fıtır sadakası olmak üzere mallarındaki farz ve vacip olan fakir hakkını hak sahiplerine tam olarak verirler. Dilencileri de mahrum etmezler. "Mahrum" kelimesini şöyle anlayan da olmuştur: Gerçek ihtiyaç sahibi kimseler. Fakat kimseye -utanma duygusundan dolayı- İhtiyaçlarını arzetmediklerinden, ihtiyaçlarıyla kıskıvrak kıvranırlar. Bu bakımdan banlar mahrum sayılırlar. **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'den "mahrum kim?" diye sorunca O (sallallahü aleyhi ve sellem): "Bağı-bahçesi olduğu halde, meyve-mahsûl olmayan kimse sığırı ve koyunu olduğu halde bunlardan süt alamayan kimse" demiştir.

26

"Ceza gününün doğruluğuna inananlar."

Mü'minler ceza gününün dehşetinden emîn olmazlar.

27

"Onlar, Rablerinin azabına karşı (daimî) bir korku duymaktadırlar."

28

"Şüphesiz Rablerinin azabından emin olunamaz."

îman ettikleri halde ibâdetlerinde kusurlan olanlar hallerinden korkarlar. Bir takım günahları da olanlar korkarlar. Ama bunlar âhirete "yakîn-görürcesine" inanırlar. Günahları olanların bu azaptan emîn olmalan uygun düşmez. Ehlisünnet inancında "korku ile ümit arasında olmak" esastır.

29

"Onlar ki, avret yerlerini korurlar,"

30

"Karılarından, yahut sağ ellerinden mâlik olduklarından başkasına karşı. Çünkü onlar (bunlar hakkında) kınanmış değillerdir."

Kınanmayanların başında kişinin dörde varan eşleridir. Sonra da savaşlarda eline geçen cariyelerdir. Bir kişinin üç hanımı olsa ve dördüncüsünü alsa, veya yüz cariyesi olsa da bir tane daha eklese bunlardan dolayı o kimseyi biri kınarsa, bu âyet-i kerîmelere aykırı olduğu için bunu yapanlar "küfre düşer". Çünkü kişi Allah'ın helâl kıldığını hoş karşılamamış oluyor. Fakat bunların nafakalarını vermezse, aralarında adaletli davranmazsa ve çeşitli zulümlerle onları taciz ederse; bunlardan dolayı kınayan kâfir olmaz.

Ama "gıybet etmiş" olur. Yüzüne karşı söylerse bu "nasîhat" olur. Manevî bir zararı olmaz. Sevap kazanır. Cariyelerle "cinsî ilişki" helâldir. Ancak mülkünden diyerek "Livâta-ters ilişki" haramlıktan düşmez. Tıpkı içki içmek, domuz eti yemek gibi. Bunları ne satmak, ne de yemek-içmek caiz değildir. Rasulü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem):

"Ümmetim üzerinde korktuğum şeylerin en korkulusu: Lût kavminin (livâta) işidir." Efendimiz bu konuda şöyle de buyurdu Anlamı şöyle: "Yüce Allah erkek-erkeğe cinsi ilişki kuran ve (helâli de olsa) bir kadına dübüründen yanaşana (rahmet) nazariyle bakmaz!" Hazret-i Ali (radıyallahü anh) şöyle dedi: "Bir erkekbir erkekle cinsî ilişkide bulunursa kıyamet gününde yüksek bir yerden aşağıya sarkıtılacak. Cehennemlikler bu kişiyi bu işten dolayı tanısınlar diye. Lûtî olduğu anlaşılacak" **İbn Abbas** (radıyallahü anh) ise bu hususta şöyle der: "Kıyamette, mahşerde Lutî olanlar şöyle haşrolunurlar: Birinin zekeri (organı) birinin dübüründe (anüsünde) olduğu halde. Bütün mahşer halkı önünde rüsvây olurlar. İçki içen elinde içki kadehi olur. Adam öldürenin elinde silah, bıçak olacak. Kendini asan da o âletle gösterilecek. Hüküm verilinceye kadar bu teşhir sürecek. Sonra da diğer amellere geçilecek..."

Bu hususta söylenecek çok söz vardır. Ama biz kısa tuttuk. Gafil olanlara bu uyarı yeter.

31

"Fakat bundan ötesini arayan kişiler (yok mu?) İşte onlar haddi çiğneyip aşanların ta kendileridir."

Bu âyet-i kerîmeye göre helâliyle yetinmeyip muvakkat-geçici nikâh ile, erkeklere veya hayvanlara yanaşmakla ve mastürbasyon yapmakla kişi haram işlemiş olur. Kendine zulmetmiş olur. Haramı helal üzerine tercih etmiş sayılır.

32

"(Şunlar da müstesna:) Emânetlerine ve ahitlerine riâyet edenler..."

Mü'minler emânetleri saklarlar, korurlar. Sahibine eksiksiz geri verirler. Verdikleri yazılı ve sözlü ahitlerine riâyet ederler. Bunlar (âhitler-emânetler), ya kendileriyle Allah arasında olur. Çeşitli hatâların karşılığı yerine getirilmesi gereken keffaretler (oruç, yemin ve hata ile adam öldürmenin karşılığı keffaretler gibi). Veya Allah'ın farz kıldığı namaz, oruç, zekât hacc ve cihad ibâdetleri gibi. Ya da sakınılması gerekli içki, faiz, yalan, zina, hırsızlık ve bilumum zulümler gibi. Büyük günahlar gibi... Bu emânetler ve ahitler kişiyle hemcinsleri arasında geçer. Bunda muhalefet münafıklıktır. Nitekim Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Münafığın alâmeti üçtür:—Namaz da kılsa, oruç da tutsa, kendini müslüman da sansa (böyledir); Konuştuğu zaman yalan söyler; söz verdiği zaman (ciddî mazereti olmadığı halde) yerine getirmez; kendisine güvenildiği zaman da hainlik eder (güveni sarsar)." Bir de:

"Düşmanlığında aşırı gider."

33

"Şahitliklerini (dosdoğru) yapanlar"

Bu şahitlik hususunda cimri davranmazlar. Gördükleri-yakınlarının aleyhinde de olsa, neyse onu olduğu gibi hâkime söylerler. Yalancı şahitlik, büyük günah olduğu için, asla yanaşmazlar. Kesin bilgileri söylerler.

34

"Namazları (nın hakkını) muhafaza edenler."

Namazın hakkını koruma iki türlü olur. Birincisi: Namazın farzını, vacibini, sünnetini yerlerinde yapmak. Vaktinde kılmak, cemaate katılmak gibi. Bütün rükünlerini (kıyamını, kıraatini, rukuûnu, secdesini, kaadesini vs.) Sünnete uygun yaparlar. Bir de: Namazın hakkını muhafaza ederler. Yani "her türlü yüzsüzlükten, haramlardan alıkoyan" bir namaz kılarlar, Gaye budur, zahirî-bâtınî şartlar gözetilerek kılınan bir namaz kişiyi bir derece irşat" eder. Onu gerçek Allah dostları arasına katar. Namazdan çıkarılacak önemli bir sonuç da budur.

35

"İşte bunlar cennetlerde ikram olunanlardır."

Yukarıdan beri sayılan özellikleri taşıyan kişiler gerçek mü'minlerdir. Onlara cennetlerde melekler (selâm) ederler ve Allah'tan maddî-manevî armağanlar getirirler. Ordaki ikramların dünyada benzeri yoktur. Teşvik olsun diye, yüce Rabbimiz bizlere ordaki aklı-hayâli durduran nimetlerden" bahsediyor...

36

"Şimdi, o küfredenlere ne oluyor ki hep gözlerini sana doğru dikip bakmaktadırlar."

37

"senin sağ (in) dan, sol (un) dan halka halka "

Yâ Muhammed! Bu kâfirlere n'oluyor ki alay etmek niyetiyle boyunlarını uzatarak sana gözlerini dikerler. Senin öğütlerini dinlemek için halkalanmazlar. Bilâkis "eğer bunlar cennete giderlerse biz öncelikle gireriz" derler. Seni ve Ashabını böyle küçük görürler!

38

"Onlardan herkes Naîm cennetine sokulacağını mı ümit ediyor?"

Bu Muhammed! Ashabına cennet nimetleri verilecekse bize daha çok verilir. Biz itibarlıyız. Biz eşraftanız. Orada dünyâ ölçülerinin geçersiz olduğunu kavrayamazlar.

39

"Hayır (ne gezer): Hakikat biz onları (da) o bilip durdukları şeyden (o pis ve atılmış erlik suyundan) yarattık."

Kendilerinin "yaratılış seyrine" baksınlar. Büyüklenmesinler. Cennete ancak tam ve tezatsız îman edenlerle ihlâsla ve dînin gösterdiği asıla-usûle uygun sâlih ameller işleyenler ve haramlardan sakınanlar gidecektir.

40

"Yine hayır! Doğuların, batıların Rabbine andederim ki, şüphesiz biz elbette kaadiriz de"

41

"onların yerine kendilerinden daha hayırlısını getirmiye. Ve biz, önümüze geçilebilecekler (den) değiliz."

Güneşin mevsimlere göre doğuşu ve batışı vardır. Isının azalması, çoğalması bölgelere göre değişir. Bu, büyük bir iştir. Güneşin 235° eğik olmasından mevsimler oluşmaktadır. Bu açı çok olsaydı "çok sıcak" olurdu. Şayet az olsaydı "dondurucu soğuk" olurdu. Biz bünlan ayarlamaktan âciz değiliz. Kimse bizi mağlûp edemez. Onların hepsini helak ederiz. Cennete "îman-takvâ çizgisi" içinde olanlar girecek.

42

"(Şimdilik) onları bırak (Azapla) tehdit edilmekte oldukları günlerine kavuşuncaya kadar dalsınlar, oynaya dursunlar."

Yâ Muhammed! Onları hallerine bırak. Dilediklerini söylesinler ve yapsınlar. Siz sabredin. Dünya nimetlerini taşkınca (helal-haram ayırd etmeksizin) kullansınlar. O dünyanın oyuncak mesabesinde olun şeyleriyle oynayadursunlar. Bizim onlara ne çetin bir azap hazırladığımızdan habersiz "ayaküstü leş olarak" yasaya dursunlar. Bu kâfirler ve onlarla sırdaş olan münafıklara tuzaklarımız yamandır. Hiçbir fidye île onlardan kurtulamazlar...

43

"O gün onlar, sanki dikili bir şeye koşuyorlar gibi, kabirlerden fırlaya fırlaya (mahşere) çıkarlar."

İsrafil (aleyhisselâm) in ikinci (sûr) u ile kabirlerinden fırlarlar. Mahşer yerine koşa koşa giderler. Hem de bayrak ve sancak karşısında veya put karşısında durur gibi mahşer yerinde yerlerini alırlar. Kımıldamaya mecalleri kalmaz. Bizler o günün dehşetini tanımlayanlayız.

44

"Gözleri horlukla aşağıda, kendilerini bir zillet kaplamış olarak. İşte bu, onların tehdit edile geldikleri gündür."

O gün korkudan gözlerine uyku girmez. Horlanmak ve aşağılanmak onların ordaki değişmez halleridir. Biz bu durumu elçilerimiz aracılığıyle dünyada onlara duyurmuştuk... Ders almadılar. Bu kaçınılmaz son onları buldu.

Übeyy ibn Kaab (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: "Kim Meâric suresini okursa, Allah ona; emânetlerine ve ahitlerine riâyet edenlerin sevâbıyle namazlarını muhafaza edenlere (vereceği) sevabı ihsan eder."

NÛH SÛRESİ

Keremli Mekkede gelmiştir. Yirmi sekiz âyettir.

1

"Doğrusu, biz Nuh'u kavmine gönderdik. "Kendilerine elem verici bir azap gelmezden önce kavmini korkut" diye..."

Biz Azîmüşşân Nuh'u (aleyhisselâm) kavmine "Süryânî dilince" hitap edecek bir donanımla gönderdik. Süryânî dilinde "Nûh" (sakin ol) demektir. Onları âhiret azabından korkutsun istedik. Onlan küfürden îmana, sapıklıktan aydınlığa çıkarması için görevlendirdik. Bir de Hakk'a dönmezlerse "Tufanla korkutmasını diledik. Gerçekten "boğulma", elem vericidir...

2

"De ki: Ey kavmim muhakkak ki ben sizi apaçık korkutan bir **peygamber**im."

O Nûh (aleyhisselâm) bizim emrimizi onlara eriştirmek için gönderildi. "— Ben size apaçık bir öğütçü olarak gönderildim." dedi Nûh. Onlar da Nûh (aleyhisselâm)'a: "— Ne öğüt vereceksen ver de duyalım bakalım," dediler.

3

"Allah'a kulluk edin. Ondan korkun. Bana da itaat edin diye (gönderildim)."

4

"Tâ ki (Allah) sizin günahlarınızdan bir kısmını yarlığasın. Sizi (azapsız olarak) mukaddes bir müddete kadar geciktirsin. Şüphe yok ki Allah'ın (belirlediği) müddet gelince geri bırakılmaz. Eğer bilseydiniz..."

Benim buyruğumu Allah'ın buyruğu bilerek tutarsanız sizi Allah şirk ve benzeri günahlardan anndınr. Allah'ın azabı gelince kimsenin onu önlemeye gücü yetmez. Nûh (aleyhisselâm) "azabı belli bir süre tehirden" bahsetti. Aslında "mukadder olan azabın geciktirilmesi" olmaz. Bu ikisi arasında "bir çelişki" var gibi gözüküyor. Ecelin hepsi gerçekleşir. Allahu Teâlâ, onlar îmana gelselerdi "ibn yıl ömür" tayin etmişti, Ancak küfür üzere olunca "dokuzyüz yıl "da helak etmeyi murat etmişti. Bu vahiyle Nûh (aleyhisselâm)'a bildirilmişti. Bunun için: "Ey kavmim îman ediniz. Eceliniz belli bir süre geciktirile böylece. Ama o takdir edilen ânınız gelse bir nefes bile ömrünüz geciktirilmez. Nûh (aleyhisselâm) tam dokuz yüzelli yıl kavmini Hakka çağırdı. Fakat hiçbir kimse ona inanmadığı gibi üstelik sürekli isyan ettiler, yalanladılar. Sonunda gördük ki hiç bunlardan hayır gelmeyeceğini anladı.

5

"De ki: Ey Rabbim, ben kavmimi gerçekten gece gündüz davet ettim."

6

"Fakat benim davetim (îmandan) kaçmadan başka (bir şeyi) artırmadı."

7

"Doğrusu ben, senin kendilerini yarlığaman için, onları ne zaman davet ettiysem parmaklarını kulaklarına tıkadılar. Elbiselerine hüründüler, ayak dirediler. Büyüklük tasladılar da tasladılar."

Gerçekten ben bu azgın kavmi "Seni tam birlemeleri" için Hak yola çağırdım. Küfürden îmana gelmeleri için gece-gündüz uğraştım. Ama bunlar Hak sözü cankulağı ile dinlemedikleri gibi "duymamak için" parmaklanyle kulaklarını tıkadılar. Bunlar kibirlenerek "kişiyi azîz kılan Haktan" uzaklaştılar.

8

"Sonra ben onları hakîkaten en yüksek ses (im) le çağırdım."

9

"Sonra da onları hem Han ederek davet ettim. Hem kendilerine gizli gizli söyledim."

Ben bunların küfürden, şirkten kurtulmaları ve îmana gelmeleri için her fırsatı değerlendirdim. Bunların îmana gelerek geçmiş günahlarından kurtulmalarını istedim. "Emri mâruf-nehyi anilmünker" (iyilikleri emretmek-kötülükleri yasaklamak) hususunda her yolu denedim. Gizli yolla Hakka çağırdığım gibi, açık olarak da Hakk'a çağırdım.

10

"Artık, dedim, Rabbinizden mağfiret dileyin. Çünkü O çok yarlığayıcıdır."

Nûh kavmi onu yalanladılar. Her türlü çılgınlık içinde ona karşı durdular. Bunca davet fayda vermeyince önce Allah yağmuru kesti. Sonra da kadınların çocukları olmaz oldu. Kırk yıl hiç doğan olmadı. Mallarını helak etti. Bağları-bahçeleri kurudu. Su kaynaklan soğuldu. Nûh (aleyhisselâm) onlara dedi ki: "Küfürden, şirkten tevbe edin ve Rabbinize dönün. O çok bağışlayıcıdır."

11

"(O sayede) O, üstünüze bol yağmur salıverir."

12

"Sizin mallarınızı, oğullarınızı da çoğaltır; size bağlar, bostanlar verir, size ırmaklar akıtır."

Eğer siz içinde bulunduğunuz ve farkına bile varmadığınız ve bizim sizi uyarmamızla ancak bilebileceğiniz şirkten vazgeçerseniz muhtaç olduğunuz yağmuru size ihsan eder. Mallarınızı, çoluk-çocuklarınızı, bağ-bahçelerinizi size verir. Nîmetlerin bollaşması için ırmaklar akıtır. Ama maalesef bu Hak söıderi kabul edemediler.

13

"Ne oluyor size ki Allah'ın, sizi bir vakar (sahibi yapmasını) emel edinmezsiniz?"

14

"Halbuki O, sizi doğrusu türlü türlü tavırlar (haller) le yaratımıştır."

Nûh dedi ki: Siz ne beyinsiz kavimsiniz ki Allah'ın büyüklüğünü hesaplayamiyorsumız? Halbuki O Allah sizi bir damla atılmış erlik suyundan yarattı. Sizi rahimlerde canlandırdı. Organlar, damarlar, kanlar ve canlar verdi. Sonra "en güzel bir biçim" ile diğer yaratıklardan ayırdetti: Akıl verdi. Sîzi değişik tavırlarda kıldı. Bu da kudretindendir. Bütün bu acâip hallerin üzerinde ibretle düşünün.

15

"Görmediniz mi, Allah yedi (kat) göğü birbiriyle âhenkdâr olarak nasıl yaratmış?"

16

"Onların içinde (Ay) ı bir nûr yapmış, (güneş)i de bir kandil (olarak) asmıştır."

Bu göklerde ibretâmiz bir şeyler vardır. Bu gökleri tabaka tabaka ve birbiriyle ahenkli olarak, uyumlu olarak yaratmıştır. Her tabakanın öbürüne olan uzaklığı "beş yüz yıllık yol"dur. Ay'ı bu

göklerin içinde nûr kıldı. Bütün gökyüzünü aydınlatır... Yeryüzünü de aydınlatır. Güneşi de bir kandil kıldı. Gündüz onun sayesinde hayat canlı olarak sürer.

17

"Allah sizi yerden ot (gibi) bitirdi."

18

"Sonra sizi yine onun içine döndürecek, sizi (yeni) bir çıkarışla (tekrar) çıkaracak."

Allah sizin atanız Âdem (aleyhisselâm)'i topraktan yarattığı gibi sizi de dolaylı olarak (Gıdanın kana, kanın erlik suyuna dönüşümüyle) topraktan yarattı.

Tekrar siz, o ilk mayanız olan toprağa ölünce karışacaksınız. Sizi kudretiyle O tekrar diriltecek. Toprakta "kuyruk sokumu hâriç" hiçbir parçanız kalmadığı halde sizi yeniden canlandıracak...

19

"Allah yeri sizin için bir döşek yapmıştır."

20

"Onun geniş yollarını gezip dolaşasınız diye..."

Allah yeryüzünde yerleşesiniz orada bağ-bahçe dikesiniz, dağlar-dereler içinde yürüyesiniz diye yollar yarattı.

Bu yüce Padişah size sayısız nimetler ihsan ettiği halde Onu bırakıp da âciz putlara tapmak reva mıdır? Onu birleyin. Bana uyunuz. Böylece azap gelmesin. Onun bu çağrısına uymamakla kalmadılar. Bir de daha da şirredeşerek ona sövmeye başladılar. Bunu gören Nûh kesin olarak onların îmana gelmeyeceğini anladı. Allah'a yöneldi. Ona şöyle seslendi:

21

"Nûh dedi: Ey Rabbim, doğrusu onlar bana isyan ettiler. Malı ve evlâdı hüsrandan başkasını attırmayan kimselere uydular."

22

"Ve çok büyük bir hileye giriştiler, (Nûh'a eziyete kalkıştılar)."

Onların başlan, önderleri dîne karşı peşlerinden gelenlere hileler öğretirlerdi. Onları Nûh (aleyhisselâm)'ı dövmelerini ve sövmelerini öğrettiler. Böylece onun sözünü dinlemeyip îmana gelmesinler isterlerdi.

23

"(Halk tabakasına): Sakın taptıklarınızı bırakmayın. Hele (Ved) den, (suvaa) dan, (yegûs) dan, (yeûk) dan ve (Nesr) den sakın ola vazgeçmeyin, dediler."

24

"Gerçekten onlar birçoklarını baştan çıkardılar. Sen (ey Rabbim) o zalimlerin şaşkınlığından başka şeylerini artırma."

O reisleri halka: "Nûhu işitip de bu büyük putlarımızı terketmeyin," dediler. Nûh onların kesin inanmayacağını anlayınca beddua etti.

25

"Bunlar günahlarından dolayı suda boğuldular. Ardından da (büyük) bir ateşe atıldılar. O vakit kendileri için Allah'tan başka yardımcılar da bulmadılar."

Suda boğulurken gerek önderleri ve gerekse putları onları batmaktan, boğulmaktan kurtaramadılar. Âhirette de aynı acziyet içinde, daha beter olacaklar. Kalp gözleri kapanmıştı. İmana gelme ihtimali yoktu. Bir kişiyi bile imanlılara katacak hâli kalmadı.

İşte bu hengâmede Nûh (aleyhisselâm) un onlara beddua ettiğini şu âyet-i kerîmeden öğreniyoruz:

26

"Nûh (şöyle) demişti: Ey Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden yurt tutan hiçbir kimse bırakma!"

27

"Çünkü eğer sen onları bırakırsan kullarını yoldan çıkarırlar. Kötüden, öz kâfirden başka da evlât doğurmaz (lar)."

Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

Şakî, anasının karnında şakîdir."

Bundan sonra Nûh (aleyhisselâm), babası, anası, hanımı oğulları ve bütün mü'minler için bağışlanma diledi. Nitekim

28

"Ey Rabbim, beni, anamı, babamı îman etmiş olarak evime giren kimseleri (kıyamete dek gelecek) erkek mü'minleri ve kadın mü'minleri sen yarlığa, zâlimlerin helâkından başka bir şeyini de artırmamızla cezalandırma."

Dînime giren bütün mü'minlerin de günahlarından dolayı onlara azâp etme. Onlan da bağışla. Kıyamet günü Nûh (aleyhisselâm)' in ümmeti için geçerli duâsıdir.

İkrime, **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın şöyle dediğini anlatır: Gece Kur"an okuduğu zaman bu âyeti gelince çok sevinirdi. Burada Nûh **peygamber**in kâfirlere bedduası kabul edildi. Mü'minler hakkında da yaptığı duâ kabul edildi. Onlar bağışlandılar."

Ashabdan birinin rivayetine göre **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Mü'minlerin kurtuluşu üç şeyledir: "Nuh'un duası, İshâk'ın duası ve Muhammed'in şefaati" (Allah hepsine salatü selam eylesin)..

CÎN SÛRESİ

Mekke'de gelmiştir. Yirmi sekiz âyettir.

1

"De ki: Bana şu hakikat vahyolunmuştur: Cinden bir zümre dinlemiş..."

Yüce Allah buyurdu ki: Yâ Muhammed! Mekke kâfirlerine bildir ki: Allah bana Kur'anda haber verdi ki cinlerden dokuz kişi geldiler, Bunlar Nusaybînlilerden ve Yemenlilerden ileri gelenleriydiler. Saîd b. Cübeyr (radıyallahü anh) **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'ın şöyle dediğini işittiğini haber vermektedir: "**Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Ashabından bir grupla Ukaz panayırına doğru gittiler. O

sıralar cinler-şeytanlar göklere pek yükselemiyoriardı. Oralardan hırsızlama bilgi alamıyorlardı. Kovalanıyorlardı ordan. Onlar dediler ki (Bu durum bir **peygamber** gelmesinden dolayı olmuştur. Bu bakımdan gidelim onu görelim.) Bunlar yeryüzüne dağıldılar. Ne hâdise olduysa öğrenmek istediter. İşte bu arada Nahle denen yerde Rasûlultah (sallallahü aleyhi ve sellem) ashabına sabah namazı kıldırdı. Cehri Kur'an okudu. Hemen namaz kıldırdı. Hemen göklerden kovulmalarının sebebinin bu Kur'an ve bu **peygamber** olduğunu kesinkes anladılar."

2

"...(Şöyle) söylemişler: Biz hakîkî hayranlık veren bir Kur'an dinledik. Ki o, Hakk'a ve doğruya götürüyor. Bundan dolayı biz de ona îman etik. Rabbimlze biç bir kimseyi ortak tutmayacağız."

"Ey kavmimiz, biz gerçekten aziz, şerif ve kerîm olan bir Kur'an işittik. Onun benzeri bulunmaz. Bu Kur'an hidâyete çağırır. İslamın Tevhîd yoluna, dosdoğru inanmaya götürür. Doğru, güzel işleri işlemeye teşvik eder. Çirkin ve yaramaz işlerden de meneder. Biz bu Kur'an! tastık ettik. Allah'a şirksiz inandık. Kesin bildik ki Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) Onun rasûlüdür. Kur'an'ı ona Hak göndermiştir. Halikımız birdir. Onun mülkünde ortak yoktur. Hiçbir kimseyi biz Ona ortak tutmayız, dediler."

3

"Gerçek şudur ki: Rabbimizin büyüklüğü yücedir. O, ne zevce, ne de bir çocuk edinmemiştir."

Yâni, bizim Rabbimiz şanı o kadar büyüktür ki, saltanatında hiçbir ortağı yoktur. Bunu düşünmeyiz bile. Onu eşi, hanımı yoktur. Evlâdı da yokçur. Yaratıklara hiçbir yönden hiçbir türlü benzemez.

4

"Gerçek şudur ki: Bizim ayak takımı câhilimiz Allah'a karşı (meğer) pek aşırı yalanlar söylüyormuş!"

O cinler birbirine dediler ki: Doğrusu İblis bize Allah'tan başka tanrı var diye söylermiş. Bizim câhilimiz de düşünmeden buna

inanırlardı. Hepsi de yalancılardır. Biz şimdi anladık ki **Allahü teâlâ** da bütün bu yakıştırma-yapıştırma özelliklerden hiçbiri yoktur.

5

"Gerçekten biz de insan (olsun), cin (olsun) Allah'a karşı (hiçbiri) asla yalan söylemez sanmıştık."

Biz önceleri gerek insan ve gerekse cin Allah'a karşı yalan söyleyemezler sanmıştık. Şimdi yalanları anladık. Bizim kâfirlerimizle insanların kafirleri dediler ki: Bu putlarımız tanrılarımızda. Biz de bunlara inanmıştık. Ama şimdi bize bu Kur'an'la açıklandı ki onların Allah hakkında konuştukları ve inançtan hep iftiradır. Buraya kadar cinnîlerin haberidir. Hak teâlâ bize bildirdi.

6

"Filhakika şu da var: İnsanlardan bâzı kimseler cinden bâzı kişilere sığınırlar. Demek bu suretle onların azgınlıklarını artırmışlar."

Câhiliyye döneminde kimi insanlar yolculuklarında ıssız bir dereye vannca korkularından: "Bu derenin efendisi olan cinnîlere sığınırız," derlerdi... Böylece orada barınırken korkusuz ve güvenli olurlardı. Bu tutum cinnîlerin kibirlerini, azgınlıklarını artırırdı. Derlerdi ki: "Bizim büyüklüğümüz o noktaya erişti ki insan ve cin bizden yardım bekliyor ve âmân diliyor."

7

"Hakîkaten onlar da sizin zannettiğiniz gibi, Allah'ın hiçbir kimseyi asla diriltemeyeceğini sanmışlar."

Ey Mekkeliler! Bu cinlerin kâfiden de, sizin inandığınız gibi öldükten sonra Allah'ın hiç bir kimseyi tekrar diriltemeyeceğini sanmışlardı. Allah Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'i **peygamber** göndererek ona bu işlerin gerçeklerini hepinize açıklama görevini verdi.

8

"Cinler: Biz ciddî bir surette göğe erişmek istedik. Fakat onu sert bekçilerle ve (yakıcı) şibaplarla doldurulmuş bulduk, (dediler)"

Eskiden göğe çıkardık. Bir takım yalan-yanlış hırsızlama bilgiler toparlar, insanların ahmaklarına "gerçekmiş gibi" ulaştırdık. Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) gelmesinden sonra bu işte başarılı olamadık. Çünkü ne zaman göğe çıksak karşımızda sert tabiatlı bir takım bekçiler bulduk. Melekler de üzerimize "yakıcı ateş" göndererek bizi engelliyorlardı.

9

"Halbuki hakîkaten biz (bundan önce haber) dinlemek için onun bâzı kısımlarında oturacak yerler (bulup) oturuyorduk. Fakat şimdi kim dinleyecek olursa kendisini gözetip duran bir şihap bulunuyor."

Biz doğrusu önceki haber alma merkezlerimize ulaşamaz olduk. Önceleri meleklerin aralarında olacak şeylerden bahsederlerken "kulak hırsızı" oluyorduk. Ama şimdi "sıkı takibe" alındık. Haber odaklarımız işlemez oldu.

10

"Doğrusu biz yerdeki kişilere şer mi murad ediliyor, yoksa Rableri onlar için hayır mı irâde ediyor, bilmiyormuşuz,"

O cinnîler birbirine dediler ki: Biz bu değişiklikle (gökten haber alamamakla) Hak teâlâ yeryüzünde yaşayan insanlara hayır mı dilemiş yoksa şer mi dilemiş; bu hususta bir bilgimiz yoktur. Anlayamadık. İman etmeyen helak ola, îman eden hidâyet bula... Allah **peygamber** göndermekle insanlara azap mı diler acep?! Çünkü onlar uyulması zor bir yola "Hak yola" insanları ve cinleri çağırırlar.

11

"Bizim kimimiz sâlihleriz. Kimimiz ise bunlardan aşağıdır. Çeşit çeşit yollar (a sahip) olmuşuz."

Bizim kimimiz mü'minlerdir-müttakîlerdir. Kimimiz ise kâfirler ve fâcirlerdir. Herbirimız birbirine aykırı, birbiriyle çatışma hâlinde yollara koyulmuşuz. Cinler, hemcinslerine buna benzer şeyler söylediler.

12

"Şu gerçeği de şüphesiz anladık; Yeryüzünde (bulunsak) da Allah'ı asla âciz bırakamayız. (Göğe) kaçmakla da Onu asla âciz kılanlayız"

13

"Doğrusu, biz o hidâyeti (Kur'an'ı) dinleyince ona îman ettik. Kim de Rabbine îman ederse O, ne bir (ecrinin) ekşiteceğinden, ne de bir haksızlığa uğrayacağından korkmaz."

O cinler dediler ki: "Biz Allah'ın dosdoğru yoluna götüren Kur'an'ı işitince onu hemen doğruladık ve de inandık. Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'i gerçek **peygamber** olarak kabullendik. Rabbine şirksiz, nifaksız tam Tevhîd çizgisi üzerine îman eden asla korkmasın düşmandan... Yapılan hiçbir amelin karşılığı -ihlâsla ve şartlarına uygun işlendiyse- boşa çıkmaz. Günahsız bir kişiye de haksızlık yapılmaz. Adaletsizlik Allah için düşünülmez.

14

"Gerçek, kimimiz Müslümanlar, kimimiz ise zulmedenlerdir. Müslüman olan kişiler işte onlar doğru yolu arayarak bulmuşlardır."

15

"Zulmedenlere gelince: Onlar da cehenneme odun oldular."

Cinnîler dediler ki: Bizden kimimiz Allah'ı sânına uygun birleyerek Onun emirlerine boyun eğmişizdir. Bir kısmımız da Hak yoldan çıkarak zâlim olmuştur. İslama yönelenler araştırarak onu buldular. Fakat buna karşılık Hak yoldan sapan bâtıl yollara koyulan kimseler de vardır. Bunlar kendilerini cehenneme odun -bu ne müthiş sondur!- yaptılar...

16

"Bana şu hakikat de (vahyedildi): Eğer onlar o yol üzerinde dosdoğru gitselerdi elbette onlara bol su içirirdik."

17

"Bu hususta onları imtihana çekelim de. Kim Rabbinin zikrinden (Kur'andan) yüzçevirirse, (Rabbi) onu çetin bir azaba sokar."

Hak teâlâ buyurdu ki: Eğer bu Mekkeliler Allah'ın dosdoğru yolunda, sapmadan, şirk koşmadan istikâmet üzeri yürüselerdi; Biz Azîmüşşan onlara, çeşit çeşit nimetlerin bitmesine sebep olan gökten bol ve yeterince "tatlı sular" yağdırırdık. Dünyada mutlu olurlardı. Bu nimetlerin bolluğu iki sebeble tarafımızdan verilir: 1. Mü'min olanlara şükürle bollaşan lehlerine olan nimetler; 2. Nankör olan kâfirlerin aleyhlerine olan bol bol nimetler... Küfür yolunda yürüdükleri zaman da bol yağmurlar yağdırdık. Sürüler halinde davarları ve develeri oldu. Bu bolluk aleyhlerine delil olsun.

Kâfirler bu bollukta şımardılar. Taşkın işler yaptılar. Akla hayâle gelmez zulümler işlediler. Tam şapa oturdular. Bu refah onlar için bir "kapalı tuzak" oldu. Bunu anlayan çıkmadı. İmana gelenler o îman basîretiyle, kalp uyanıklığıyle ancak bunu anlayabildiler. Onların günahlara dalanları da "anlayış kötülüğünde" kâfirlere benzediler. Bu mutluluğun onların hayrına olmadığını anlayamadılar. Bu bir "istidrâç-azar azar helake gitme" sürecidir. Böylece azabı hâkettiler. Bu kötü sonun başlangıcı onların küfür yolunu tercihleri oldu...

Onlar ki Rablerinin indirdiği Kur'an'a inanmadılar. **Hazret-i Muhammed** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i tanımadılar. Rablerinin yoluna aykırı yollara koyuldular. İşte bu durumda olanlar, bu inkâra dayalı daha birçok büyük günah işleyerek cehennemdeki çetin azaba müstehâk oldular.

"Onu çetin bir azaba sokar"ın bir anlamı da şudur: **Allahü teâlâ** cehennemde "ateşten kayalar" yaratır. Kâfirlere buralara "çıkın!" emrini verir. Onlar rivayete göre kırk yıl oraya çıkmaya uğraşırlar. Ama buna bile muvaffak olamazlar. Tekrar düşerler. Çıkarlar-inerler, çıkarlar-inerler... İşte "azâbı-suûd" bu işkence şeklidir. Çünkü dünyada mü'minlere benzeri bedenî, ruhî, içtimaî işkenceler yapmışlardı...

18

"Hakikatte mescitler Allah'ındır. Onun için Allah ile birlikte hiçbir kimseye, (eşyaya) tapmayın."

Hak teâlâ buyurdu ki: Mescid Allah içindir. Bununla mescidlerin şerefini bildirdi ki ona saygılı olsunlar diye. Oralarda ve mescidler hükmünde olan evlerinizdeki ibâdetlerde hiçbir kimseyi Ona ortak koşmayın. Yahûdiler-Hıristiyanlar havralarında-kiliselerinde putlar bulunduruyorlardı.

Hahamları, papazları olağanüstü görüyorlardı. "Onları Rabler edinmişlerdi". Sîz, şirksiz bir ibâdet yapın.

Yüce Allah Muhammed Ümmetini bu fitneden yasakladı. Mescitlerde hâlis niyetlerle ibâdet etmelerini diledi. Kimisi de (mescid) den maksat (secde yapılan uzuvlar) dır. Bunlar: "İki el, iki ayak, iki diz ve bir ahn"dır. Secde halinde "elin ayaları, dizin kapaklan, alın-burun ve ayağın parmakları" toprağa, halıya, kilime ve yer sertliğine temas hâlinde olurlar. Bunları Allah'tan başkası için küçülme makamlarında, günah yerlerde kullanmamak gerekir. Onları Allah yaratmıştır. Beni bırakıp da başkasına secde etmeyin. Benim emirlerimi terkedip de gayrinin emirlerini işlemeyin, buyuruyor Allah... "Kulun Allah'a (manevî bakımdan) en yakın olduğu hal secde hâlidir" buyuruyor **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimiz...

19

"(Bana) şu hakikat de (vahyedilmiştir): Allah'ın kulu Ona ibâdet edin. (Namaza) kalktığı zaman nerdeyse onlar, etrafında keçeler (gibi dertop) oluyorlardı."

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) bir grup ashâbıyle "Batn-ı Nahle" denen yerde cehri olarak Kur'an okuduğu bir namaz esnasında cinler oradan geçiyorlardı. Bu Kur'an ve okunuşu hoşlarına gitti, Onun etrafını bir keçe gibi ördüler. Nerdeyse **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) in üzerine düşeceklerdi.

20

"De ki: Ben ancak Rabbime duâ ediyorum. Ona hiç birini ortak koşmam."

21

"De ki: Gerçekten ben sizin için bir ne zarar ne de bir hayır (getirmek gücüne) mâlik değilim."

22

"De ki: Hakikat ben (isyan edersem) beni Allah (in azabın) dan kimse katiyyen kurtaramaz. Ve ben Ondan başka bir sığınak da kabil değil, bulamam"

Yâ Muhammed! Bu Mekkeli kâfirlere şöyle söyle: Ben de Allah'ın kuluyum. Elimde Allah'ın emirlerini ve yasaklarını işittirmekten başka bir güç yok. Size bizzet zarar verememem. Sizin hidâyetiniz de elimde değil. Bunlar herşeyt kudretelinde tutan Allah'a mahsûsdur. Şunu da onlara şöyle: Şayet Allah bana azap vermek dilerse, hiçbiriniz Onun dileğini önleyemezsiniz. Ben Allah'tan başka bir sığınak da bulamadım. Yalnız Onun manevî huzuru beni barındırır...

23

"(Benim elimden gelen) ancak Allah'tan olanı, Onun gönderdiklerini tebliğdir..."

Beni Hak teâlâ'nın mukadder azabından kimse kurtaramaz. Ancak benim görevim Onun buyruklarını olduğu gibi size eriştirmektir. Ben Ona isyan etmem. O, devamla şöyle buyurdu:

"... Kim Allah'a ve **Peygamber**ine isyan ederse, şüphesiz onun için cehennem ateşi vardır. Kendileri orada ebedî dâim kalıcılar olmak üzere..."

Her kim ki Allah'ı, tevhîd ölçüsü içinde birlemezse, Onun emirlerini-yasaklarını tanımazsa, **peygamber**e itaat etmezse: Onun yolu dışındaki yollan hayat görüşü olarak benimserse, Kur'an'ı da topyekûn helâliyle-haramıyle tasdik etmezse; böyle olanın varacağı yer son karargâhı cehennemdir. Hem de oradan hiç çıkmamacasına sürekli kalırcasına orası...

24

"Nihayet onlar tehdit edilmekte oldukları (azabı) gördükleri zaman, kimin yardımcısı daha zayıf, sayısı daha azmış bileceklerdir."

Yâni, **Peygamber** (aleyhisselâm) o kâfirleri zebanilerle korkutmuştu.

Kârfirler dediler ki: "Bizi sen on dokuz zebanî ile korkutuyorsun. Biz çokuz. Onlar bizim hakkımızdan gelemezler." Hak teâlâ bu âyet-i kerîmeyi indirip buyurdu ki: Onlar bunu azımsıyorlar. Ama yakında Bedirde ve kıyamette görecekler; işin sandıklan gibi olmadığını. Mü'minlerin yardımcısı Allah'ın "görünmeyen orduları" vardır. Bütün bunların içyüzü öte dünyada anlaşılacak. "Her gelecek yakındır" denilmiştir.

25

"De ki: Tehdit edilegeldiğiniz (azâb) in yakın mı, yoksa Rabbimin ona uzun bir müddet mi tâyin etmiş olduğunu ben bilmem."

O Haris kâfiri geldi. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e dedi ki: "Yâ Muhammed! Korkuttuğun azap bize ne zaman ulaşacak, onu bildir. Yoksa bizi tehdit mi ediyorsun?"

Yâ Muhammed! O kâfirlere "bu azap yakın mıdır yoksa uzak mıdır? Ben bilemem, diye cevap ver.

26

"(O bütün) gaybi bilendir. Öyle ki gaybına kimseyi (tam) muttalî kılmaz."

Kıyametin ne zaman kopacağını ancak Allah bilir. Ordaki azabın içyüzünü de O bilir.

O yüce Rabbimiz devamında şöyle buyurdu:

"Meğer ki beğenip seçtiği bir **peygamber** ola. Çünkü O, bunun önünden, ardından gözetleyiciler dizer."

Peygamberlerine mucize göstermek gücü verir. Böylece onun **peygamber**liğine o mucize delil olur. O, melekler göndererek ona vahyeder. Onlar **peygamber**in önünden-arkasından giderek

"onun koruyucu kuvvetleri" olurlar. Bu melekler aynı zaman da kâfir cinlerin ona yanaşarak o vahyi peygambere ulaşmadan halka deşifre etmesinler diye.

27

"Tâ ki (o peygamberler) Rablerinin gönderdiklerini hakkıyle tebliğ ettiklerini bilsinler..."

Bir başka anlatım da anlamı şu: Halk; Bizim resullerimizin eriştirdikleri haberlerde ne bir eksiklik, ne de bir fazlalık ve değişme olmadığını bilsinler. O Allah tarafından mesajdır. Şeytandan değil.

28

"(Allah, peygamberin) nezdinde olup bitenleri kuşatmış, her şeyi sayısı ile saymıştır."

Allah ezelî ilmiyle Peygamberlerin üzerlerine aldıkları görevi nasıl yürüteceklerini önceden bilir. Yerde ve gökte olan bütün varlıkların tek tek sayılarını bilir. Onun ilminin dışında bir şey yoktur. Hattâ su damlalarını, ağaç yapraklarını, kum tanelerini ve deniz köpüklerini de tam bilir.

Übeyy ibn Kaabın rivayetine göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Kim Cinn Sûresini okursa, Allah ona, bütün insanların, cinlerin ve şeytânların sayısınca sevab ihsan eder."

MÜZZEMMİL SURESİ

Keremli Mekkede gelmiştir. Yirmi âyettir.

1

"Ey (esvabına) bürünen (Habîbim),"

2

"gece(nin) birazından gayri (saatlerinde) kalk."

3

"(Gecenin) yarısı mikdarınca. Yahut ondan birazını eksilt."

4

"Yahut üzerine artır. Kur'an'ı da açık açık, tane tane oku."

Gecenin üçtebiri veya üçte ikisini uyu. Sonra kalk. Kur'an'ın tertîl üzere okunması isteniyor. Buna göre "tertîl": "Sakin sakin okumak. Harfleri tane tane seçilecek şekilde belirtmek. Harekeleri de yerli yerince yerine getirtmek. Öyle ki, dinleyen harfleri sayabilsin... Bir de, dinleyen ve okuyan ilâhî mesajdaki espirileri bu ağır ağır, tane tane okuyuştan dolayı kavrasın... Bu âyet-i kerîme inince, Ashâb (Allah hepsinden razı olsun) bu ağır geldi. Sûrenin sonunda "Kur'an'dan size kolay geleni okuyunuz." anlamındaki âyet-i kerîme onları sevindirdi.

Sonra gece namazının da bu ümmete farz olmadığını âlimler belirtiyorlar. Farz olan beş vakit namazdır. Eski ümmetler üzerine gece namazı kılmak farzdı. Bu namaz müstehâbdır. Nafileler içinde "sevabı en çok" olan bir ibâdettir. Gecede çok sırlar var. Geçirilmesi gerçekten bir kayıptır.

Âşinâ olanlar bilirler. Bu namaz, Hak teâlâ'ya yakınlığı artırır. Ulu mertebeler ve kerametler hâsıl olur. Kılmayanlar mahrum kalır. Ama günahkâr da olmaz. Allah'a çok yakın olan **Rasûlullah** üzerine gece namazı kılmak farzdır. Fakat bir müslüman hem gecenin feyzinden nasibdâr olmak, hem de **peygamber**ini bu hususda da taklit etmek isterse" iki yönlü hayır kazanır...

5

"Hakikat biz sana ağır bir söz vahyediyoruz."

Yâ Muhammed! Sana indirdiğimiz bu Kur'an'ın bir heybeti ve büyüklüğü ve ağırlığı var. Onda emir var, yasak var. Onunla amel etmek," "nefislere ağır" gelir. Fakat tahammül ederek gereğini yerine getirenlerin Kıyamette "terazileri ağır" gelir. Kur'an'ın nüzulünün ağır olduğu da söylenmiştir. Nitekim şayet: "Biz bu Kur'anı bir dağa indirseydik, yemin olsun ki onu Allah korkusundan saygı ile başeğmiş, parça parça olmuş görürdün. İşte biz, belki düşünürler diye, insanlara örnekleri böyle veriyoruz," (Haşr sûresi: 59/21) buyrulmuştur. Bundan dolayı **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e vahiy deve üzerinde gelirse, vahyin ağırlığından, melek gidene kadar deve çöker ve kıpırdayamaz duruma gelirdi. Soğuk kış

gecelerinde ve günlerinde gelse **Rasûlullah** boncuk boncuk ter dökerdi. Vahyin yapısında bu ağırlık var. Çünkü Allah'ın kelâmı ile Allah'ın en seçkin bir kulu karşı karşıya geliyordu. Diğer insanların vahye muhâtablığı bile -muhalfarz- düşünülemez.

6

"Gerçek, gece kalkan nefis (yok mu?) o, hem uygunluk itibariyle daha kuvvetlidir, hem kıraatçe daha sağlamdır."

Yâ Muhammed! Gece saatleri -gündüz gibi- birbiri ardınca geçicidir. Onun içinde ibâdet etmek insanın dinçliğini artırır. Huzur verir. Gönüllere bu gece saatlerinde bir duyarlılık gelir. Allah'a manevî yakınlık gece olur. Bu vakti farz değil ama bu açıdan değerlendirmek kârlı iştir.

Okunan kıraatin mânasını düşünmek bakımından da bereketlidir. Çünkü gece her türlü gürültü kesilir. İnsan başını daha iyi dinler. Gecenin karanlığında göz net görmez. Kulak sessizlikten rahatsız olmaz. Düşünce bir noktaya, okunan kıraatin anlamını düşünmeye, toplanabilir. Rahmet meleklerinin de duâ-zikir-ilim yapılan yerlere inmesi yine gecenin feyizlerinden bir berekettir. Nefse gece ibâdetinin ağır gelmesi boşuna değildir. Çünkü gereği yapılırsa "nîmet-külfet açısından" sevabı çoktur. Zorlukla beraber kolaylık vardır. Bu kolaylık ecir kazanmak ve Allah'a yakınlıktır.

7

"Çünkü gündüz senin için uzun bir meşguliyet var."

8

"Rabbinin adını an. Yalnız Ona yönel."

Yâ Muhammed! Gündüz çok işin var. Geçim için çalışma genelde gündüzdedir. Bu bakımdan geceyi ibâdet için kendine ayır. Ondan başka herşeyden kesilerek Rabbinin adını namaz kılarak an. O Allah seni Rasûl olarak seçti. Ondan başkasından muhabbetini kes ve ona ihlâsla ibâdet et.

9

"(O,) doğunun da, batının da Rabbidir. Ondan başka hiçbir tanrı yoktur. O halde (işlerinde) güvenek ve dayanak olarak Onu tut"

Onun benzeri yok. O da kimseye benzemez. Her bakımdan yaratıklardan aynlır. İşte böyle olan Rabbine güven ve dayan, işlerini Ona bırak.

10

"Onlar ne derlerse katlan. Onlardan sızıltısızca ayrıl."

Bu Mekkeli müşriklerin sana "şair, mecnûn ve sihirbaz" yakıştırmalarına biraz daha sabırla katlan. Canını sıkma. Onlara kötü karşılık verme. Sızlanma. Yakında sana ufuk açılacak.

11

"Yalan sayacak olan o varlık sahiplerini bana bırak ve onlara biraz mühlet ver."

Yâ Muhammed! Bu kâfirlerin sözlerinden ve yaptıklarından dolayı canını sıkma. İntikam atma duygusuna kapılma. Onu bana bırak. Onlar mallarına ve kendilerince şerefli olmalarına güvenerek seni yalanlıyorlar. Onlara zaman tanı. İntikamım niceymiş görecekler! Onlar bu dünyâ yaşayışının alâyişine aklanarak benim azabımı uzak görürler. Halbuki âhiretin yanında dünya hayatı "çok az bir süre"dir. Onların anlamadıkları da "bu azı çok görme"dir.

12

"Çünkü bizim yanımızda bukağılar var, yakıcı bir ateş var."

13

"Boğazda tıkanıp kalan bir yiyecek var. Elem verici bir azap da var."

Dünyada inkâr etmekle kalmadılar. Bir de gerçek müslümanlara -Allah'ın yolunda gidiyor diye- işkence ettiler. İntikamımızı, şimdi alıyoruz. Tıkabasa, tevir-türlü yerlerdi, şimdi lokma boğazlarından geçmeyecek.

14

"O günde ki yerler, dağlar sarsılır. Dağlar akıp Hağfian bir kum yığınına döner."

O gün Hak teâlâ'nın heybetinde zelzeleyle yerler ve dağlar yerinden oynarlar. Öyle ki o koskoca dağlar "akıp gider kum yığını hâline" gelir!...

15

"... Size de üzerinize şahit olarak bir **peygamber** gönderdik."

Ey Mekkeli müşrikler! Bu kulumuz Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'i size **peygamber** olarak gönderdik. Size Allah'ın buyruklarını bildiren bir tanık olarak gönderdik. Kıyamette mazeretiniz kalmasın. Hanginiz onu tasdik etti. Hanginiz de yalanladı Biz Aztmüşşan bunu o dehşetli günde ayırd edeceğiz.

16

"Gerçekten Firavuna da **peygamber** gönderdik. Firavun, o **peygamber**e isyan etti. Biz de onu ağır ve çetin bir tutuşla yakalayıverdik."

Musa ibn İmrân'ı (aleyhisselâm) Firavuna ve kavmine gönderdik. Firavun büyüklük tasladı, serkeşlik etti de ona inanmadı. Onu "Nîl" de boğduk. Siz de Muhammed (aleyhisselâm)'i yalanladınız. Sizi de böyle ve benzeri bir azapla cezalandırmağa kadiriz. Çünkü Muhammed (aleyhisselâm)' bizim "en has kul ve rasûlümüz"dür. Onun intikamını alırız. Koymayız yanınıza.

17

"Eğer siz (dünyâda) inkâr ederseniz, çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek olan bir günden kendinizi nasıl koruyabileceksiniz?"

18

"Gök bile o sebeble yarılmış. Onun vaadi gerçekleşmiştir."

Siz bu taşkınlıkta gider, küfür yolundan dönmezseniz o dehşeti "çocukları ak saçlı ihtiyarlara çeviren" günden kendinizi neyle koruyacaksınız? O günün geçer akçesi "îman ve makbul olmuş amel ve işler"dir. Küfür sizi ancak cehenneme götürür. Allah'ın değişmez

vaadi budur. Ama mü'minlere de O, cennetini söz veriyor. Hepsi gerçekleşecektir. Allah'ın emrinin heybetinden gökler bile parça parça yarılacak. Artık insanın perişanlığını siz düşünün!...

19

"İşte bu (korkutucu âyetler) gerçek birer öğüttür. Artık kim dilerse Rabbine bir yol edinir."

Bu âyet-i kerîmeler de eksiksiz anlayanlara öğütler, dersler vardır. Kim bunlardan yararlanırsa Rabbinin rızasını kazanır. Bunlar hüccetler, delillerdir. Kimse bilmiyorum mazeretini kullanamaz. Kullansa da geçersizdir.

20

"Şüphe yok ki Rabbin, senin, gecenin üçte ikisinden biraz eksik, yarısı, üçte biri kadar ayakta durmakta olduğunu ve senin maiyyetinde bulunan bir zümrenin de (böyle yaptığını) biliyor..."

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'e uyarak gece namazının vaktini ayarlayamıyordu. Gece boyunca namaz kılan oluyordu. Kimi namaza devam etti, kimisi de etmedi. "(.....) "Gecenin az birini ihya et" âyet-i kerîmesi ile gece namazı farzdı. Fakat herkes bu hususta başarılı olamadı. Kimisi devam edemeyince **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e bu durum zahmet verdi. Bu âyet-i kerime indi. Onlar için bu ruhsat oldu." (Hasan-ı Basrî böyle diyor).

"Geceyi-gündüzü Allah saymaktadır. O, bunu sizin sayamayacağınızı bildiği için size karşı (ruhsat canibine) döndü."

Bu hususta Allah sizin acizliğinizi biliyor. Bu bakımdan sizi bağışladı. Farz olmaktan sizi kurtardı.

"Artık Kur'an'dan kolay geleni okuyun. Allah muhakkak bilmiştir ki içinizde hastalar olacak..."

Kur'andan size ne kadar okumak kolay geliyorsa o kadar okuyun. İçinizde hasta olanlar ayakta duramayacak durumdaysalar oturarak ve kısa kıraatle namazlarını kılarlar. Çünkü dinde zorluk yoktur.

"Diğer bir kısmı Allah'ın fazlından (nasîp) aramak üzere yeryüzünde yol tepecekler, başka bir takımı da Allah yolunda çarpışacaklardır..."

Ticâret için bâzılarınız ülkeler arası, şehirler arası dolaşarak Allah'ın takdîr ettiği rızıklarını ararsınız. Kiminiz de Allah'ın dinini yaymak için savaşırlar: ölürler-öldürülürler. Bu iki grup da gece namazı kılmamakta mazurdur. Günlük namazı da kısaltırlar.

Bu âyet-i kerîmede "rızık için yolculuk ile dini yaymak için yolculuk" beraber zikredilmiştir. Bu gösteriyor ki "helâl rızık için gitmek-gelmek", Allah yolunda çarpışmakla eşdeğerdedir. O mertebededir. Nitekim Alkame (radıyallahü anh) nin rivayetine göre **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

"Bir yiyeceği bir yerden başka yerlere götüren ve onu o günün fîyatıy-. le satan hiçbir kimse yoktur ki, onun mertebesi Allah katında şehitlerin mertebesi (gibi) olmasın (Ona denk bir iştir)"

Allahü teâlâ'nın bu âyet-i kerîmesini de peşinden okudu Efedimiz (sallallahü aleyhi ve sellem).

"O halde ondan kolay geleni okuyun. Namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Allah'a gönül hoşluğu ile ödünç verin..."

Allah yolunda mâlî ibâdeti de yerine getirin. İhlâsla zekâtı ehline (tevbe:60) verin. Sadakalar hususunda da aynı temiz düşünceler taşıyın. Zorda olan din kardeşlerinizin ihtiyacını görün. Minnet etmeyin. İyiliği başa kakmayın. Böylece âhirette yüce mertebelere lâyık olasınız.

"Önden nefisleriniz için ne hayır gönderirseniz onu Allah'ın nezdinde bulursunuz. Hem bu daha hayırlı, sevapça da daha büyük olmak üzere. Allah'tan mağfiret dileyin. Şüphesiz ki Allah (mü'minleri) çok yarlığayıcı, çok merhamet edicidir."

Allah yolunda her türlü ihlâsla yerli yerinde harcadığınız infâkların karşılığını Âhirette tam bulacaksınız. Dünya ticaretinizden kârlıdır. Günahlarınıza pişman olun. Allah'tan bağış dileyin. Allah günahlarınızı gizler. Size rahmetiyle muamele eder.

Übeyy ibn Kaab Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) in şöyle buyurduğunu bize naklediyor:

"Kim Müzzemmil sûresini okursa, Allah ondan dünya ve âhirette olan zorluğu kaldırır."

MÜDDESSİR SURESİ

Keremli Mekke'de inmiştir. Elli altı âyettir.

1

"Ey bürünüp sarınan,"

2

"kalk artık (kâfirleri) korkut."

Nüzul sebebi şöyledir: Hıra-Nûr dağında Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) Cebrail (aleyhisselâm)'ı ilk defa aslî hüviyetinde gördü. Haşyet kapladı. Derhal evine geldi. Hazret-i Hatice (radıyallahü anh)' ya: "Yâ Hatice, beni örtün dedi. O da bir kilim örttü. Başını bürüdü, yatırdı. Bu defa Cebrail geldi: "Ey örtülere bürünen kalk. Bunları bizim azabımızla korkut. Küfürden îmana çağır. Şirkten tevhide geçir. Tâki "Muhalefet yolundan" çıksınlar, "muvafakat yoluna" girsinler. "İnkâr yolundan" "ikrar yoluna" girsinler" dedi.

3

"Rabbini büyük tanı."

4

"Elbiseni temizle"

Yâ Muhammed! Namaz kılarak Rabbini ulula. Elbiseni temiz tutmaya devam et. Kimileri de bunu"gönlünü günahlardan temizle" biçiminde yorumlamışlardır. Hattâ "Gönlünü bizim zikrimizden, sevgimizden başkasından ant" Kimisi de "amelini riyadan ve ucuptan arındır," diye anlamışlardır. Dilci Zeccâc: "Elbiseni yerde sürünmekten kurtar. Çünkü sürünürse pislik bulaşır," der. Mücâhid:

"Elbiseni temizlemeden murat, nefsini temizle demektir," der. Şöyle de denmiş: "Amelini ihlâs ile temizle. Huyunu güzelleştir.

5

"Azab (veren şeyleri) terket."

6

"İyiliği -çoğu isteyerek- yapma"

7

"Rabbin(nin rızası) için katlan."

Yâ Muhammed! nefsini temizlemeye devam eyle. Küçük zelleleri terketmeyi iltizâm et. Her ne ki seni başkasına işkence yapmaya götürüyor; sakın ola ona yaklaşma bile. Yaptığın şeyleri gözünde büyütme. Çok yaptığını sanma. İnsanlara iyiliği, Allah'ı unutarak, karşılık bekleyerek yapma". Onun büyüklüğünü unutma. Emirlerini yerine getirmede sabra devam et. Kâfirlerin eziyetlerine üzülme.

8

"Çünkü o boru üfürülünce,"

9

"işte o, kâfirler aleyhinde pek çetin bir gündür."

10

"Kolay değil."

Yâ Muhammed! İkinci Sûr'a üfürülme yaklaştı. Sabretmeye devam et. O gan kâfirler için çetin gündür. Bu âyet-i kerîme de şu müjde var: O gün mü'minler üzerine kolay geçecek. Ama kâfirlere hiç de kolay değil...

11

"Bırak onu bana: Ben onu tek olarak yarattım."

12

"Ben ona kendisine uzun boylu bir mal verdiğim"

13

"ve hazır bulunmak üzere oğullar"

14

"ve önüne sayısız imkân ve fırsatları yaydığım (kâfiri) bana bırak."

Bu âyet-i kerîme "Velid ibn Mugîre" hakkında nazil olmuştur. Yâ Muhammed! Gönlünü bu mel'un kâfir için daraltma. İşini bana ısmarla. Biz onu çırılçıplak yarattık. Ne malı vardı ve ne de evlâdı. Biz ona çok mal verdik. Mücâhid der ki: "yüzbin altını vardı". On oğlu vardı. Bol hizmetçileri bulunuyordu. Eşrafdandı. Malı çok olduğu için ticâret için yolculuğa çıkmazdı. Onun için adeta "yok yoktu" Herşeyi tekmil vardı. Oğullarından "Hâlid-Hişâm- Ammâre" İslâm'a girdiler. Ama bu serveti kendini yalnız dünyada kurtardı. Âhirette hesabını Biz Azîmüşşan göreceğiz.

15

"Sonra da o hırs ile daha da artırmamı ister."

16

"Hayır. Çünkü o, bizim âyetlerimize karşı alabildiğine bir inatçı (kesilmiş) tir."

17

"Ben onu sarp bir yokuşa sardıracağım."

O Velîd ibn Mugîre, bu kadar verdiğimiz nimetlerle Rasûlümüz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e karşı böbürlenmeye başladı. Biz ona daha da fazla veremeyiz. Biz bu şımarmadan sonra ne malını ne de oğullarını artırmayacağız. Nitekim bunların hepsini helak ettik. Çünkü inatla O, Hakk'ı yalanladı. Biz onu cehennemin beşinci kuyusunda "özel bir işkence" ile cezalandıracağız. Ateşten dağlara tırmanma emri veririz. Ama nereye bassa, nereye tutunsa ateş! Ateş içinde ateşle azap edeceğiz. Buradan çıkmaya muktedir olamayacak. Böylece dünyadaki yaptıklarının karşılığını ödemeye çalışacak. Rasûlümüze karşı bölürlenmek neye mal oldu, orda böyle akıla ve hayâle sığmaz azapla görecek!

Bu âkibeti kendisinin hâkettiğini bildirmek için, dünyada işlediği çirkin işlerini sergiledi:

18

"Çünkü O uzun uzadiya düşündü, ölçü koydu."

19

"Hay kahrolası! Ne biçim ölçü kurdu o!"

20

"Yine kahrolası, nasıl ölçü yaptı o!"

Bu âyet-i kertmenin nüzul sebebi şöyle oldu: Mekkeli azılı İslâm düşmanları "fesat ocağı" olan "Dârün nedve"de toplandılar. Dediler ki: "Bugün Arapların Musa günüdür. Halk bu Muhammed'in etrafında toplanıyor. Onun dâvası her tarafa yayılıyor. Bu durumun hesabını bizi büyük bilen halk sorarsa ne cevap vereceğiz? Sonra da: Delidir, diyelim. Buna bâzıları: Hayır! Onun kelâmını dinleyen akıllı olduğunu anlar, dediler. Başkaları; Şâirdir diyelim dediler. Buna karşı: Hayır. Onu dinleyenler Araplardır. Şiiri iyi tanırlar. Onu sözü şiire hiç benzemiyor. Sizin yalanınız delinir. Kimileri de: Kâhindir, diyelim, dediler. Bu cevap olarak da: Bunlar kâhinleri görüyorlar. Gâybdan haber veriyorlar. Bu Muhammed'in sözleri ulu-orta, saçma-sapan kâhinlerin sözlerine benzemiyor hiç. Velîd ibn Mugîre onlardan bir saat yönünü dönderdi. Düşündü de düşündü. Sonra dedi ki: "Ben onun işini iyice düşündüm. Ona ne demek gerektiğini buldum; Ona sâhir-sihirbâz, diyelim. Sihirle kocayı karısından ayırır. Konu-komşuyu birbirine düşürdü. Aramıza ayrılık tohumu ekti. Ona bu yakıştırma tutar." Hepsi de bunu onayladı. Kim Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) den sorarsa "O büyücüdür," diyecekler. Hak teâlâ bu kurgularını ve plânlarını vahiyle, âyetiyle bildirdi. O Velîd denen mel'ûnun hileleri ve iftiraları da suya düştü. Bir de kendisi dünyada rüsvây oldu.

21

"Sonra baktı."

22

"Sonra kaşlarını çattı. Suratını astı."

23

"En son arka çevirdi ve büyüklük tasladı da,"

24

"bu, dedi, rivayet edilen bir sihirden başkası değil."

25

"Muhakkak bu, insan sözünden başkası değil."

Velîd b. Mugîre, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) in yaptıklarını düşündü. Ümitsizlikten kavminin yüzlerine baktı. Rengi değişti. Ümitsizleşti. İmana gelmeden yüz çevirdi. Gururlandı. Ve dedi ki: "— Muhammed"in dediği tesirli bir büyüdür. Bizi birbirimizden ayırıyor" Yanındakiler: "—Bunun sihri nedir?" dediler. Cevapladı: "—Kocayı kansından ayınr. Babayı oğlundan ayırır. Kardeşi kardeşten ayırır. Bu sözleri Allah kelâmı (Kur'an) değil; insan sözüdür."

26

"Onu cehenneme sokacağım ben."

27

"Sen biliyor musun, cehennem nedir?"

28

"Hem bırakmaz, hem de yine vazgeçmez."

Onu cehennemin beşinci tabakasında olan "Sakara sokacağım. Onun heybetini, büyüklüğünü belirtmek için: Sen Sakar'ın ne olduğunu, ben bildirmezsem nereden öğreneceksin? O cehennem bedenin hepsini yok eder. Sonra da Allah onu tekrar yaratır. O da yine aynı işi yapar. Bu, böyle sürer gider.

29

"İnsana çok susamıştır."

30

"Üzerinde ondokuz (melek) vardır."

O Sakar; göz döndürücüdür. Yüzleri allak-bullak edicidir. Uzuvları da parça parça kopanadır. Onun görevli dokuz meleği vardır. Bunlar aynı zamanda Tamu hazînadârlarının başkanlarıdır. Zebanilerin sayılarını Allah'tan başka kimse tam bilemez. Bunlara ek olarak "onsekiz melek" daha vardır ki, onların gözleri yıldırım gibi çakar. Organlarından alevler çıkar. Bunlar cehennemliklere her an gazaplanırlar, kükrerler. Onlardan sâdece biri yetmişbin cehennemliği bir tutuşta oraya atabilir. Cehennem zebanilerin sayısının "ondokuz" olarak belirtmesiyle Velîd b. Mugîre lânetlisi: "Ben ve oğullarım onunu hallederiz. Kalan dokuzunu da Mekkeli yoldaşlarımız hakederler," diye kendince Kur'anla alay etti... Müşriklerden acı kuvvetiyle ünlü "Kel-'detübnü-Üseyd" dedi ki: "Ben sağ omuzumla onunu, sol omuzumla da dokuzunu cehenneme atarım. Siz de cehennemden geçer gidersiniz. Cennete siz girersiniz," dedi.

31

"Biz" o ateşin bekçilerine meleklerden başkasını memur etmedik. Sayılarını da küfredenler için başka değil ancak bir fitne yaptık..."

Bu meleklerimizin onlara davranışları haşindir. Acı güçleri vardır. Hiçbir kimse onları yenemez. Onların sayılarını "ondokuz" olarak bildirmemiz sırf bir denemedir. Mü’min bunu işitince Allah'tan korkusu artar. Onlara yakalanmamak için çalışır. Kâfir de Velîd gibi, Üseyd gibi saçma-sapan konuşurlar. Sonunda tutumları aleyhlerine olur. Bu bir imtihandır.

Yüce Allah devamla şöyle buyurdu:

"... Ki kendilerine kitap verilenler sağlam bilgi edinsinler. İman edenlerin de îmanları artsın. Hem kitap verilenler, hem de mü’minler şüpheye düşmesinler."

Ehli kitapla "yahûdiler ve hıristiyanlar" anlaşılır. Özellikle yahûdilerin kesin inanmaları gerek. Çünkü Tevratta da böyle haber verdik. Böyle kitaplarına uyunca inançları artmış olur. Mü’minler de, Kur'an'ın önceki ilâhî kitaplara ters olmaması, bilâkis "birçok

hususta uygun" düşmesi bakımından, "yakîn olarak- görürcesine" inansınlar.

Yine yüce Allah buyurdu:

"... Kalplerinde (şüphe) hastalığı bulunanlarla kâfirler dahi 'Allah bu (adet) ile, misâl olarak neyi murat etmiş?' desinler..."

Bizim zebanilerin reislerinin sayılarını "ondokuz" bildirmemizin sebebi, bir grubu (münâfıkan) da ortaya çıkarmaktır. Onların kalplerinde nifak ve şüphe hastalığı vardır. Hakkı duydukça hastalıkları artar. Nitekim burada da şüphelerini yukarda gösterdiğimiz biçimde ortaya koydular. Hepsinin "bu ondokuz sayısı" sapıklıklarını artırdı. "Niçin Allah bu zebanilerin sayılarını ondokuz kıldı. Yirmi-otuz olarak artırmadı?" diye ileri-geri zırvalamaya başladılar.

Bunun üzerine yüce Allah buyurdu ki:

"işte Allah, kimi dilerse böyle şaşırtır, kimi de dilerse doğru yola getirir."

Bu sayı, belirttiğimiz gibi, bir şaşırtmacadır. Bakalım kim bunda hikmetler arayacak da sonunda îmanı güçlenecek. Kim de nefsine uyacak da nifakı ve küfrü artacak. İmanı artanın Allah'tan korkusu da artıyor. Allah'tan korkusu artanın da "ihlâslı sâlih-düzgün ameli, işi, eylemi" artıyor. Bütün bunlar "ondokuz'un tılsımları" diyebiliriz.

Yüce Allah ordularının sayısı hakkında şöyle buyurdu:

"Rabbinin ordularını kendisinden başkası bilmez."

Yâ Muhammed! Bizim "ondokuz" ile sınırlı askerlerimiz yok. Daha sayısız ordularımız var... Bize dayanın. Görünmeyen ordularımızla imdadınıza koşarız. Kâfirler inkâr etsinler. Siz tam inanın.

"O, insan (lar) için öğütten başkası değildir"

Bizim cehennemi (sakarı) ve zebanilerinin başkanlarını (ondokuz) olarak belirtmemiz ancak bir denemedir. Bir de mü'minlere öğüttür. Kur'an'dan ancak mü'minler öğütlenirler. Kâfirlerin de hasretini ve ziyânını artırır o.

32

"Fakat ne gezer! Yemin olsun Ay'a,"

33

"dönüp geldiği zaman geceye,"

34

"agardığı dem sabaha ki..."

Gerçekten, topyekûn kâfirler, Bizim kudretimiz ile yarattığımız bu acâib oluşlardan-oluşumlardan ibret alamadılar. Küfür, gözlerini perdeledi. Kâinatta sanatımızın nakışlarını göremediler... Hakka kulaklarını tıkadılar. Mânaların içyüzü kulaklarına girmedi. Kalpleri "şüphe hastalığı" ile mühürlüdür. Rasûlümüz (sallallahü aleyhi ve sellem) ne bildirse, hepsinin arkasında "bir art-niyet" aradılar. Gerçek mü'min de olması gereken "teslimiyet bunlarda yoktur.

35

"Doğrusu (o cehennem) büyük büyük (belâ) lardan biridir."

36

"İnsan(lar) için korkutucu olarak..."

Gerçekten bu "Sakar" cehennemin büyük derelerinden, çukurlarından biridir. Cehennem "yedi dere"den oluşur. Bunlar sırayla: "Cehennem, lezâ, Hudame, saîr, cahîm, Hâviye ve sakar". Bunların böyle zikredilmesi, insanların Allah'ın rahmetine hep güvenmeyip azabının da hak olduğunu düşünerek haramlardan sakınmaları içindir. Kâfire de-mü'mine de ders vardır.

37

"... sizden ileri gitmek, yahut geri kalmak isteyenler için korkutucu olmak bakımından"

Küfür-şirk ehlinin yerlerini, tevhid-tâat ehlinin mertebelerini belirttik.

Maksadımız şudur: Kâfirler Teybe ederek mü'minler olsunlar. Mü'minler de günahlardan tevbe etsinler. Böyle olmazsa

kâfirler (Sakar)a girerler. Mü'minler de, günahları kadar azap çekerler...

38

"Her nefis, kazandığı şey mukabilinde bir rehinedir."

39

"Ancak sağcılar böyle değil."

Kıyamet gününde her nefis ne işlediyse onun ipoteği altındadır. Yaptıklarının tutsağıdır. İyi-kötü yaptıklarının tek tek hesabını verecekler. Ancak Mîsâk vaktinde (Ruhlar âleminde "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" hitabına "Evet. Diyenler"in o sözlerine uygun olarak) Hazret-i Âdem (aleyhisselâm) in sağında durmuş olanların "amel defterleri Arşın sağından" verilir. Hazret-i Ali (radıyallahü anh) der ki: "Bunlar, mü'minlerin küçük yaşta ölen çocuklarıdır. Onlar için hesap yoktur. Çünkü günah işlememişlerdir."

40

"(Onlar) cennetlerdedirler. Soruşurlar:"

41

"Günahkârlar(ın hallerini):"

42

"Sizi cehenneme sokan nedir?"

Cennetlikler zevküsafâ halindeyken cehennemlikleri görürler. Onlarla şöyle konuşma yapılır: — Sizi bu azaba giriftar eden ne yaptınız?" Bu tür konuşmayla "onlarla kafa bulurlar".

43

"Biz namaz kılanlardan değildik."

44

"Yoksula yedirmezdik."

45

"Biz de (bâtıla) dalanlarla beraber dalardık."

46

"Ceza gününü de yalan sayardık"

47

"Nihayet bize ölüm gelip çattı."

O Sakar'a girenler: Biz namazın farz olduğuna inanmadığımız için kılmazdık. Zekâtın da farziyyetini inkâr ettiğimizden fakiri-yoksulu doyurmazdık. Dünyâda müslümanlarla alay ederdik. Bunlar "ayak takımı" gibi sözler ile onları küçümserdik. Bâtıla "balıklama dalanlar" ile biz de düşünmeden dalardık. Kıyametin kopacağına, Mahşerin kurulacağına inanmazdık. Öldükten sonra dirilmeyi haber veren **peygamber**i yalanlardık. Ölüm gelene kadar uyanmadık."

48

"Artık şefaat edicilerin hiçbir şefaati onlara fayda vermeyecek."

49

"Böyle iken şunlara ne oluyor ki (hâlâ) öğütten yüz çeviricidirler?"

50

"Sanki onlar vahşî eşeklerdir"

51

"arslandan ürküp kaçan!"

Kıyamet günü **peygamber**ler, melekler, velîler ve sâlihler şafaat edebilecekler. Bunlara hiç birinin şefaati olmayacak. Bunlar Kur'an'ın öğütlerinden öğütlenmiyorlar. Öyle ki vahşî eşeklerin avcıdan veya arslandan ürkerek kaçtıkları gibi Kur'an şunu da gösteriyor: Her mü'min ki ilim meclisinden, Kur'an-Hadîs nasîhatından kaçar, o da bunlara benzer...

52

"Evet, onlardan her kişi kendisine neşredilecek sayfalar verilmesini ister."

Bu âyet-i kerîme şu sebeble nazil oldu: İsrâiloğullarından bir kişi günah işleyince, sabah başucunda onu belgeleyen bir sayfa inermiş. Sen de gerçek **peygamber**sen bize böyle bir "elle tutulur bir belge-sayfa" indirilmesini sağla.

53

"Hayır. Daha doğrusu onlar âhiretten korkmazlar."

Onların bu isteklerinin pratikte onlara bir yararı yoktur. Her ümmete sünnetimiz değişiktir. Onların âhiret azabını, bu sayfalar gelse bile, onlardan savamaz. Gerçekte onlar âhirete inanmıyorlar. Bu bakımdan da Allah'tan korkmuyorlar. Her türlü günahı ısrarla ve taşkınca istiyorlar.

54

"Gerçek, O (Kur'an) hiç şüphesiz bir öğüttür."

55

"Onun için, kim dilerse öğüt alır."

56

"Bununla beraber Allah'ın dileyeceğinden başkaları o öğüdü almazlar ki (Onun azabından) korunmaya ehil olan da odur. Yarlığanmaya ehil olan da o."

İş, o kâfirlerin zannettiği gibi değildir. Kur'an cümle âleme bir öğüt kitabı olarak gönderilmiştir. İnsanlar düşününce bunu anlarlar... Bu âyefei kerîme gelince "Ebûcehil" denen "kuduz kâfir" şöyle dedi: "Bizim dileğimizi değil de Kur'an'ın öğüdünü mü alacağız?" Hak teâlâ ne dilerse o olur. Zâtından korkulması uygundur. Ona şirk koşulmaması gerek. Ona tevhîd çizgisinde inanarak itaat etmek vaciptir. Bağışlayacak da O'dur. Bağışlanmaya lâyık olansa, Ebûcehil ve hempası değil, Ona tam, şirksiz inanan, sâlih amel işleyen mü'minlerdir. Çünkü Kur'andan gereken nasîhatı kabul eden de bunlardır.

Ubeyy ibn Kaab'ın rivayetine göre **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimiz şöyle buyurdu: "Kim Müddessir Sûresini

okursa Muhammed'i tasdîk eden ile tekzîb edenin adedince edr verilir."

KIYÂME SÛRESİ

Keremli Mekkede inmiştir. Kırk âyettir.

1

"Kıyamet gününe andederim."

Kıyamet gününü de inkâr eden kâfirlerin sözlerini reddetmek için yüce Alları bunun kesinlikle olacağını vurgulamak için ona yemin ediyor.

2

"Kendisini alabildiğine kınayan nefse yemin ederim."

Ben Azîmüşşân, günahlarından dolayı kendini suçlu gören kişinin "nefs-i Levvâmesine yemin ederim. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) in nakline göre Hazret-i Ömer (radıyallahü anh) der ki: "İyi olsun, kötü olsun herkes Kıyamette pişman olacak. İyiler daha çok iyilik yapamadıklarından; kötüler de yaptıkları kötülüklerinden dolayı hasret içindedirler." İbadet yapsa bile Allah'ın nimetleri yanında yaptığını az gören nefis.

3

"İnsan zanneder mi ki herhalde biz onun kemiklerini toplayıp bir araya getirmeyeceğiz?"

Übeyy b. Halef eline bir kemik parçası alarak onu ufalar ve: "Biz de böyle toprak olunca mı Allah bizi yaratacakmış? " diye tekrar dirilmeyi inkâr eder. Buna işaret vardır. Adiyy b. Rebia da: "Kıyameti gözümle görsem bile inkar ederim," demiştir.

4

"Evet, biz parmak uçlarını bile derleyip iade etmeye kadiriz."

Suçluların "parmak ucu"yla tanınması bakımından ondan bahsedilmesi de anlamlıdır. Yani bırakın kemikleri yaratmamızı, onların en küçüğü olan parmak uçlarını bile kesinlikle yaratacağız!

5

"Fakat insan, önündeki (o kıyameti) yalanlamak diler."

6

"Kıyamet günü ne zaman (diye) sorar?"

Yâni insan günah işlemeyi öne alır. Tevbeyi ise geciktirir. Saîd ibn Cübeyr (radıyallahü anh): "Tevbe edeceğim, der" şeklinde açıklar. (Fücur) burda (küfür) demektir. Küçümseyerek ve iğneleyici inkâr edâsıyle sorar: "Kıyamet dedikleri olay ne zaman olacakmış?"

7

"İşte göz kamaştığı,"

8

"Ay tutulduğu,"

9

"Güneşle Ay bir araya getirildiği zaman;"

Kıyameti sana sorup-duruyorlar. O kıyamet geldiği zaman gözler hayretle ve dehşetle açılır. Çünkü o günün heybetinden acâip halleri çoktur. Kimse gözünü yummağa yeltenemez. Yine o gün o ışık veren Ay tutulur. Çifte koşulmuş iki öküz gibi Güneş ile Ayın ışıkları söner. Yâni: Bu dünyânın düzeni allâk-bullak olur...

10

"(Evet) o gün insan "kaçış nereye?" diyecek."

11

"Hayır, hiçbir sığınak yok."

O gün inkarcılar dehşete kapılacaklar. Dört bir yana bakacaklar, hiçbir kaçış yeri bulamayacaklar. .

12

"O gün herkesin (varıp) duracağı yer ancak Rabbin(in huzuru)dur."

Doğrusu o gün onları (inkarcıları) gizliyecek ne bir kovuk ve ne de bir dağ-mağara vardır. Ne de bir kale var ki ona sığınsınlar. Böylece o günün azabından kurtulsunlar. Başka değil: O gün ancak hükmü her şeyin üstünde olan Allah'ın huzuru vardır. Kâfirler de O huzura varamazlar.

13

"O gün insana, önden yolladığı şeylerle geri bıraktığı haber verilecek."

O ceza gününde insanoğlunun hayattayken işlediği iyi-kötü ameller, işler, hayırlar ona bildirilecek. Ayrıca "sünnet-i hasene" olarak bıraktığı hayır kurumlan, ilmî faydalı kitaplar, bir de kendisine hayır duada bulunabilecek iyi evlât bu cümledendir. Bir de "sünnet-i seyyie" kötü bir yola düşmüş ve başkalarını da bu kötülüğe sürükleyen kimsenin bâtıl yolu vardır. Allah'ın yasakladığı "içki, kumar, zina ve faiz gibi şeyleri" yapan ve yaptıran kimseler kötü ve çirkin bir çığır açmış demektir. İşte bütün bunlar o kimseye haber verilecek...

14

"Daha doğrusu insan kendisine karşı bir şahittir."

15

"Velevki o, mazeretlerini atmış olsun."

16

"Onu acele etmen için dilini onunla depretme."

O gün her insan kendi aleyhine bir tanık olacak. Ne işlediyse, ne söylediyse onun Allah tarafından zapdedildiği gerçeğini unutmamak gerektir. Çünkü her insan organı diğerine denetçidir. Bir işi gizlice yapmak veya yapılan bir şeyi inkâr etmek gerçeği değiştirmez. Yapılan herşey "ilâhi bir metotla" tesbit edilmiştir. Kâfirlerin hiçbir özrü kabul edilmeyecek.

17

"Onu toplamak, onu okutmak şüphesiz bize aittir."

18

"Öyleyse biz onu okuduğumuz vakit sen onun kıraatine uy."

19

"Sonra onu açıklamak da gerçekten bize aittir."

Bu âyet-i kerîmenin sebebi şöyle: Cebrail (aleyhisselâm) vahiy olarak getirdiği Kur'an'ı **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a tâlim ediyor. Fakat **peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ezberlenmesini beceremem diye acele ediyor. Böyle yapmaması isteniyor. Ne zaman Cebrail (aleyhisselâm) okusa o bitirmeden sen olcuma. Böylece helâli-haramı iyice ayırdetmiş olasın. Onun hükümlerini açıklamak Bizim işimizdir.

20

"Yok yok, siz çarçabuk geçen (bu dünyay)ı seversiniz."

21

"Âhireti bırakırsınız."

Bu kâfirlerin öldükten sonrayı inkâr etmelerinin temel sebebi bu geçici dünya hayatım sevmelerindendir. Şu hayatı bırakıp da olmayacak şeye mi inanacağız? derler. Böylece âhiret amellerini terkederler. Kıyameti de inkâr ederler.

22

"Yüzler (vardır) o gün ter ü tazedir."

23

"Rablerine bakacaktır."

O kıyamet gününde birçok yüzler dünyâda işledikleri güzel ameller, zikir ve ilim öğrenmek için uğraştıkları için gözleri parpar parlar. Bu halde Rablerine kavuşmanın huzurunu yaşarlar.

24

"Yüzler (vardır), o gün burtarıktır."

25

"Anlar ki, kendisine bel kemiklerini kıracak çok belâ yapılacak."

Bu kâfirlerin yüzleri tutulmuş Ay gibi" kapkara olacak. Başlarına gelecekler onların bel kemiklerini kıracak çapta şiddetli olacaktır.

26

"Gözünüzü açın (can) köprücük kemiğine bir dayandığı zaman,"

27

"tedavi edebilecek kim? denilecek."

28

"Ve hakîki bir ayrılış olduğunu anlayacak."

Bu kâfirler şöyle bir zanna kapılacaklar: Ölüm onlara geldiği zaman o kişinin oymağı onu çevreleyecekler ve onu kurtaracaklar... Onu efsûnlayıp okuyarak güya iyileştirecekler. Kimileri de şöyle yorumlar: Ölüm hâlinde "rahmet meleklerinden bir grup" ile "azap meleklerinden bir grup" aralarında "bunun canını siz mi alacaksınız, yoksa biz mi?" derler. Bu konuşmayı duyan kâfir kişi kesinlikle kavminin kendisine bir faydası dokunmayacak. Artık onlarla arası kesin ayrılır...

29

"(Tedavi edebilecek kim? denilecek) Bacak da bacağa dolaştı mı,"

30

"o gün sevk yalnız Rabbinedir."

İbn Abbas (radıyallahü anh) der ki: "Dünyanın son gününde ölüm meleğini görünce, o gün ona dünyâ günlerinin en şiddetlisi olur. Âhiretin de ilk günüdür. Bundan bacakları birbirine dolacak." **Hasan-ı Basrî**'ye (radıyallahü anh) göre ise şöyledir: "Öldüğü zaman ve kefene sarıldığı zaman (o ölü dehşeti anlayacak)" Veya bir başka yorumda bu hal Münker-Nekîr meleklerinin gelerek "Rabbinden, **peygamber**inden, dininden, milletinden" kişiyi sorguladıkları zaman o günün zorluğundan ölü bunalacak da

bacakları birbirine dolaşacak. Bu ahvâlin olduğu zaman senin sevkedileceğin huzur Rabbindir yalnız. Başka sığınak yoktur.

31

"İşte o, tasdik etmemiş, namaz da kılmamış."

32

"Fakat yalanlamış, arkasını dönmüş."

33

"Sonra da çalım sata sata yürüyerek ehline gitmiştir."

Bu âyet-i kerîme Ebû Cehil melunu hakkında gelmiştir. O Ebû Cehil bizi tanımadı, Kur'an'ımızı yalanladı. Namaz da kılmadı. Bizim taatımızdan yüz çevirdi. Bir de üstelik ailesine böbürlene böbürlene, çalımlı çalımlı yürüyerek gitmiştir.

34

"(Hoşlanmadığın her şey) sana yaklaşsın."

35

"Çünkü (sen buna başkalarından daha çok) lâyıksın."

Bu ilâhî bir tehdittir. Anlamı "kahrol" demek. Yazıklar olsun sana ki her şer sana lâyıktır. Gerçekten her türlü kötülük senin cibilliyetinin, küfrünün sonucu tıpatıp senin için biçilmiş kaftandır. Şerlerin "şer-modeli" sensin. Sana uygun...

36

"İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanıyor?"

Bu Ebûcehil ve yolunda giden "manevî dölleri" kendilerinden hesap sormayacağımızı mı sanırlar. Onlar demek, **Peygamber**imize "dünyayı dar etsinler" hem de biz onları kıskıvrak yakalamayalım? Bu, eşyanın tabiatına aykırıdır. Bizim sünnetüllahımıza uymaz. Biz **Peygamber**lerimizin ve onların yolunda "istikâmet ölçüsüyle" gidenlerin intikamını almaya elbette kadiriz!

37

"O, dökülen meniden bir damla su değil miydi?"

38

"Sonra o bir kan pıhtısı olmuş, derken insan biçimine koyup yaratmış (uzuvlarını) düzenlemiştir."

Onun aslı -boşuna büyüklük taslamasın- "bir damla atılmış pis su"dur. Bunu insan unutmasın. O derken (kan)a ve sonra da (can)a dönüşüyor. Bizim kudretimizle bütün organları yerli yerinde düzenlenir. İki göz, bir dil, iki dudak ve yürümek için ayaklar-dizler-bacaklar veririz. Daha birçok uzuv veririz. Herbirinin görevleri ayrı ayrıdır. Şu "göz" nimetimizi bir iyice düşünün. Ne hârika vazgeçilmez riîmettir. Gördüğünün hemen fotoğrağını çekiyor, beyne gönderiyor ve orda banyo yapılıyor. Bütün bunlar birkaç saniyecikte oluyor. İmandan sonra en büyük nîmet göz. Gerisi de böyle...

39

"Hülâsa, ondan erkek-dişi iki sınıf çıkarmıştır."

40

"(Bütün bunları yapan Allah) ölüleri tekrar diriltmeye kadir değil midir? (Elbette kadirdir)"

Allahü teâlâ kudretiyle dünyâda öldükten sonra dirilmenin birçok örneğini hep boyuna göstermektedir. Erkeğin "bir damla erlik suyunun" ana rahminde canlanması. Yani "ölü menînin dirilmesi". Sonra ölü durumunda kabir hayatım andırır düzeyde bir canlılıkta olan cenin dünya hayatında tam faaliyete, gerçek hayata geçmesi de bir yeniden diriliştir. Sonra insanı öldüren Allah bütün bu oluşumlar bize gösteriyor ki tekrar diriltmeye elbette gücü yeten "Vâcibülvücûd" olan Rabbimizdir. Hem olan bir şeyin yaratılması söz konusudur. Yoktan vâr eden Allah için bu daha kolaydır. Daha doğrusu göklerin yaratılması bizim açımızdan da zordur. Allah için zorluk yoktur. Bunları anlatabilmek için söylüyoruz. Bu hususta söylenecek kelâm çoktur. İlgili yerlerde açıklanacaktır.

Übeyy ibn Kaabın rivayetine göre **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Kim kıyâme sûresini okursa, ben ve Cibril (aleyhisselâm) kıyamet gününde onun

kıyamete inandığına şahit olurum. Kıyamet günü bütün yaratıkların yüzleri üzerine onun yüzü parlayacak..."

DEHR (İNSAN) SÛRESİ

Nurlu Medine'de nazil olmuştur. Otuz bir âyettir.

1

"İnsanın üzerine uzun devirden öyle bir zaman geldi ki o, anılmaya değer bir şey bile değildi."

Âdem (aleyhisselâm) üzerinden "kırk yıl" geçtiği halde kimse onun varlığının farkına varmadı. Adını bilen olmadı. Bunu **Allahü teâlâ** bildiği halde onun yaratılışında meleklerden görevlendirdiği oldu. Önce Cebrail (aleyhisselâm)'e emir verdi. Yeryüzünden toprak getirmesini diledi. O bunu başaramadı. Sonra İsrafil (aleyhisselâm)'e emretti. O da yeryüzünden toprak getirmeyi başaramadı. Sonra da Azrail (aleyhisselâm)'e emretti. O yeryüzünden toprak getirmeyi başardı. Bunun hikâyesi Bakara Sûresinde ilgili âyet-i kerîmelerde geçmişti. O toprak yuğruldu (Balçık) oldu. Ondan sonra (kurumuş balçık) hâline geldi. Bu halde Mekke ile Tâif arasında yattı. Bir şeyden haberi yoktu. Sonra ya- ratıldı. Kırk yıl da Mekke-Tâif arasında kalmıştı. Âdem (aleyhisselâm)'e "ruh" verilmeden önce başka herşey yaratılmıştı. Bir de "insan cinsi" kastedildiği söyleyenler var. Tasavvufta insan için üç dönem var deniliyor. Bunlar: 1. İstidat ve kabiliyet tavrı, 2. Tenezzül ve hayvanlık tavrı, 3- Olgunluk ve insanlık tavrı. Birinci dönem ruhlar âleminde oldu (Âraf:172). Çalışarak hayvanı yön bastırılır. İnsan olunur...

2

"Doğrusu, biz insanı birbiriyle karışık bir damla sudan yarattık. Onu imtihan ediyoruz. Bu sebeble onu işitici, görücü yaptık."

İnsanın yaratılması, "erkeğin ak-koyu suyu" ile "kadının sarı-ince suyu" karışımı ve imtizacı iledir. Bu ikisini ana rahminde birleştirdik. Sonra da onu şekillendirdik. Dört unsur: Ateş-su-hava ve toprak. Her canlının ve insanın mayasında bunlar var. "Onu imtihan ediyoruz": Yâni, kişi Bize itaat ederek hayır yolunda mı

yürüyecek; yoksa isyan ederek şer yolunda mı yürüyecek? Bunu ortaya çıkaracağız. Gözleriyle Bizim vahdaniyetimizin âyetlerini görebilecek mi, yoksa manevî bakımdan kör mü yaşayacak? Bunu ayırdedeceğiz. Ona hayır-şer yollarını gösterdik. Dileyen dilediğine gidebilir.

3

"Gerçek, biz ona (doğru) yolu gösterdik: İster şükredici (olsun), ister nankör (kâfir)."

Biz insana hayır-şer yolunu, îman-küfür yolunu, saâdet-şekâvet yolunu ona gösterdik. Bakalım hangisi şükredici olacak, hangisi nankör olacak? Hangisi muvahhid hangisi müşrik olacak? Hangisi Bize itaat ederek şükredecek, hangisi isyan ederek nankörleşecek? Deneyeceğiz.

4

"Gerçekten Biz kâfirler için zincirler, bukağılar, alevlendirilmiş bir âteş hazırladık."

Âhirette o kâfirlerin sağ elleri boyunlarına demirlerle bağlanır. Ayaklarına bukağılar vurulur. Cehennem beratları sol ellerine tutuşturulur... O alevlendirilmiş ve normalde yaklaşılması bile mümkün olmayan o ateşe başaşağı yuvarlandırılırlar. Allah bizleri, bütün mü'minleri bundan korusun (Âmin).

5

"Şüphe yok ki iyiler kâfur katılmış dolu bir kadehten içerler."

6

"(O kâfur) bir pınardır ki onu Allah'ın (velî) kulları içerler. Onu akıtırlar, fışkırtırlar"

O îmanlarında sebat eden gerçek mü'minler cennetlerde soğukluğu kâfur gibi, lezzeti "zencebîl" gibi kokusu da misk gibi olan içkiler içerler. Dünyâdaki içkiler gibi başı döndermez ve abuk-sabuk konuşturmaz. Böyle nitelenmesi insanı "ona kavuşmaya can attırmak içindir". Böylece sâlih amelleri çoğalsın. O kâfur pınarları her yerdedir. İsteyen ondan hep içer. Kulun, mü'minin istemesi

yeterlidir. O su hemen önüne gelir. Orada zorluk yoktur. Yukardan aşağı aktığı gibi, aşağıdan yukarı da akacaktır. Tabiî dünyâda kâmil îmanın yaptırdığı sâlih ve yararlı işler ve **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)in güzel ahlâkından pay sahibi olanlar görecekler. Çalışanlar bunun için çalışsınlar...

7

"(Onlar) adağını yerine getirirler (di). Şerri yaygın olan günden korkarlar (di)."

Bizimle "Elestâleminde" yaptıkları ahitlerinin gereğini yerine getirirlerdi. Vefakârdırlar. Farzları yerine getirirlerdi. Biz bir şeyi ona farz kıldıysak bunu işlemek onlara angarya olmaz. Şevkle onları îfa ederler. Kâfirlerin, fâcirlerin günah işlemelerine bakarak, günahlardan daha titiz bir şekilde sakınırlar. Onlara benzememek için... Kıyametin korkunç ahvâlini hep hayallerinde canlandırırlar. Sanki ölüm her an onlan izliyor. Göklerin yarıldığı, yıldızların döküldüğü ve insanların başlarının derdine düştüğünden "en yakınından bile" kaçacakları o dehşetli günden korkarlardı.

8

"(Yemeğe olan) sevgi (lerine ve iştihâlarına) rağmen yoksulu, yetimi, esîri doyururlar (di)."

Yalınız kendilerine yetecek kadar ve arzuladıkları yemeklerini kapılarına gelen yoksula verirler. Kimsesiz yetimlere verirler ki haklarını gözeten yoktur. Kâfirlerin ellerinde tutsak olan kişilere verirler... Müfessirlerin çoğu, bu âyet-i kerîme Hazret-i Ali (radıyallahü anh) ile Hazret-i Fatıma (radıyallahü anh) hakkında nazil olmuştur demişlerdir. Oğulları Hasan-Hüseyin hasta olmuşlardı. **Rasûlullah** Hazret-i Ebûbekir ve Ömerle onları yoklamaya gittiler. Ve bütün diğer sahâbiler de ilgilendiler.

Dediler ki: "Yâ Ebel-Hasan (ey Hasanın babasî), keşki bu çocukların iyileşmeleri için bir adak adayaydın. Böylece ikisi de iyileşmiş olurlardı." Hazret-i Ali, Hazret-i Fâtıma ve Fıdda veya Fızza" adlı cariyeleri beraberce üçgün nezir orucu tuttular. Bunun sonucu, yüce Allah onlara şifâ ihsan eyledi. Hazret-i Fatıma (radıyallahü anh) nın yanında hiçbir yiyecek yoktu. Hazret-i

Ali (radıyallahü anh) "Şem'ûn" denen yahûdiden "üç sa'arpa" ödünç aldı. Fatımâ onun bir sa'ını un yaptı. **Rasûlullah** o akşam namazından sonra ziyarete geldi. Yemek önlerine getirildi. O sırada kapıya bir yoksul geldi ve "Esselâmüaleyküm ey Muhammed ailesinin ev halkı! Ben Müslümanlardan bir miskinim. Bana bir yiyecek verin ki Allah da size cennet sofralarında ikramlar yapsın." Bunu işitince derhal o yemeği o yoksula tereddütsüz verdiler. Kendileri su ile iftar ettiler. Aç yattılar. Ertesi günde o arpanın üçte birinden un ve yemek yaptı. Yine akşam sofrada iftarı beklerken kapıya "Esselâmü aleyküm ya Muhammed ailesinin evinin halkı! Ben babası Akabe gününde şehid olan birinin yetimiyim. Beni doyurun ki Allah da cennet sofralarında size ihsanda bulunsun," dedi. Bu söz onları duygulandırdı. Hemen önlerindeki yemeği ona vererek, kendileri iki günlük aç oldukları halde, onu nefislerine tercih ettiler. Aç olarak yattılar. Ertesi günde oruç tuttular. Hazret-i Fâtıma (radıyallahü anh) kalan arpayı da öğüttü, un yaptı ondan da uygun ve uyduruk bir yemek yaptı. Fakat ilahî cilve yine kapıya bir esîr geldi ve "Esselâmüaleyküm Muhammed ailesinin ev halkı ikram etsin," dedi. Kalanı da ona verdiler.

Su ile oruçlarını açtılar. Sonra da aç yattılar. Dördüncü günü Hazret-i Ali (radıyallahü anh) Efendimiz Hasanla Hüseyin'in ellerinden tutarak **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimize gitti. Onlar "açlıktan kuş yavrusu gibi çırpınıyorlardı. Bu durumu gören **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) "Ya Hasan'ın Babası! Bu gördüğüm beni çok üzdü. Bu sizin hâliniz nedir?" dedi ve kızı Fâtıma (radıyallahü anh)'ya vardı. Gördü ki Fâtıma köşesinde "karnı arkasına geçmiş" büzülmüş oturuyor. Bu arada Cebrail (aleyhisselâm) geldi ve şöyle dedi: "— Yâ Muhammed! Hak teâlâ senin Ehlibeytin hakkında lutûfda bulundu." **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) de: "— Ne lutûfda bulundu ey Cibril kardeşim?" dedi. "— Bu Dehr Sûresinde onları övdü. İhsanlarını da kabul etti. Çok çok ecirler de ihsan etti," dedi. Bu âyet-i kerîmeden şu işareti de alıyoruz: İhlâsla bir kişi aç birini nefsine tercih ederse ona da ulu ecir-sevâp Allah katındandır...

9

"Biz, size ancak Allah'ın rızâsı için yediriyoruz. Sizden ne bir karşılık, ne de bir teşekkür istemeyiz."

Yâni, Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin ve Fızzâ yoksula, yetime ve esîre sırf Allah rızâsını kazanmak niyetiyle -aç kalmalarına rağmen- verdiler. Dünyevî bir karşılık ve hatta teşekkür bile beklemediler. Âhiretteki sevabını umdular.

10

"Çünkü biz Rabbimizden, o burtank suratlı çetin günden korkarız (derlerdi)"

11

"İşterbundan dolayı, Allah bu günün şerrinden onları korumuş, (yüzlerine) bir güzellik, (gönüllerine) bir sevinç vermiştir."

O günün dehşetini düşünerek ve Allah rızasını isdihdâf ederek, "bu ender yapılacak ihsanı" muhtaçlara ulaştıran, en çok yemeğe muhtaç bir vakitte (iftarda) hepsini yoksula, yetime, esîre vermekle tam âhiretlik bir iş yaptılar. Buna karşılık Allah da özellikle onları o günün korkunç hallerinden koruyacağını müjdeliyor.

12

"Sabrettiklerine karşılık onları cennetle, ipekle mükafatlandırmıştır."

Cennetin ahvâlini yukarlarda anlattığımız için bu kadarcık kısa açıklamayla yetiniyoruz. Zâten aşağıda da bahsedilecek.

13

"(Oraya girin) hepiniz, içinde tahtlar üzerine yaslanıcı (bahtiyarlar) olarak, orada ne bir güneş, ne de bir zemheri görmeyerek."

Yüce Allah nîmeti, zamanında önlerindeki nimeti değişik ihtiyaç sahiplerine zorsunmadan verdikleri için, onlara ihsan etmiştir. O gün ne bir sıcak ve ne de bir soğuk görmezler. Tam bir rahatlık içinde olacaklar. Orada (zahmet) yok (rahmet) vardır. Orada (nikmet) yok (nîmet) vardır. Orada (iş) yok, (boşluk) vardır...

14

"Ve gölgeleri onlara yakın, meyveleri de emirlerine boyun eğdirilmiş olarak."

15

"Onlara gümüşten billur kaplar, kupalar dolaştırılır."

O cennetin ağaçlarının uzun gölgeleri altında zevküsafâ içinde olurlar. Oturdukları yerden o meyvelerini diledikleri gibi dererler. Dünyâdaki gibi o ağaçlan yetiştirmek, bakmak ve meyveleri de silkelemek zahmetleri yoktur. Hep rahatlık yeridir orası. Cennetin yeri gümüşten, toprağı miskten, ağaçlarında da altın görülür. Dalları, yapraklan dünyadakilerden farklıdır. Meyveleri birbirine benzemez: Bir yenilen, öbürüne benzemez. Ordaki herşey hayallerimizin üstündedir.

16

"(Evet) gümüşten (yaratılmış) billurlar ki mikdârını (sakiler) tâyin etmişlerdir."

Sırça görünümlü gümüşten bardaklarda sakiler şerbetler sunarlar. Dünya içeceklerine benzemez. Kadehler de çok iç açıcı görüntüdedir. İçecekler belli ölçüde verilir.

17

"Orada onlara katkısı zencefil olan (dolu) kadehde içirilir."

18

"(Zencefil) orada bir pınardır. Ona selsebil ismi verilir. "

Suya, içeceklere karıştırılan "zencefil" suya ayrı bir lezzet verir. Ama **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'a göre: "Cennette olan ve dünyâda benzeri olan şeyler dünyâdakilere benzemez. Zencefil de farklıdır." Araplar için önemli olan bu (zencefil) onları kâmil îman doğrultusunda sâlih amellere ve güzel ahlâklı olmaya teşvik etmek içindir. Kur'an da buna benzer motifler zikredilmiştir.

"Selsebil" ismi verilen bu kaynak suları her eve ulaştırılmıştır. İçimi çok güzeldir. Ona "sebil"den bir (selsebîl) verilmesinin bir

hikmeti de ona sahip olmak için, Onun yoluna koyulman içindir. Bu kelimenin seçiminde bile bir teşvik vardır.

19

"Etraflarında herdem taze çocuklar dolaşır ki sen onları gördüğün zaman saçılmış birer inci sanırsın!"

Cennetliklerin gencecik ve hiç yaşlanmayan hizmetçiler etraflarında fırfır dönerler. Hizmette hiç kusurları olmaz. Cennetliklerin en aşağı derecesinde olanların bile seksen bin hizmetçisi olur. Kendi karısından başka yetmiş iki hurilerden verilir. Bu hizmetçiler müşriklerin erginlik çağına ermeden ölmüş çocukları olacaktır. Ârif-i Billah Allah dostları için melekût âleminin sırlarını çözme vardır. Bir ata sözü şöyledir: "Aç kal ki beni göresin. Halktan uzaklaş ki bana kavuşasın..." Cennetin bu ve benzeri nimetleri ancak "takva ölçüleri" ile kazanılır. O da farzın dışında -hasta ve yaşlı olmayanların- nâfile oruç tutmaktır. Bir de günâha sebep olan, ıslâhı çok zor olan kimselerle düşüp-kalkmamakla gerçekleşir...

20

"Orada herhangi bir yeri gördüğün zaman (büyük) bir nîmet, bol bir (ihtişam ve) saltanat görürsün."

Yâ Muhammed!' Bu baş gözüyle cennetteki o oğlancıktan ve öbür nimetleri bir görsen hayretin artar. Tanımlamakta zorlanırsın. Onların herbirinin başlarında pâdişâhları gibi taçlar vardır. Büyük kıral ona derler ki, onun saltanatı yıkılmasın. Ne dilerse onu cerçekleştirir. Bu ancak melikler meliki olan **Allahü teâlâ**'dır. Başkasının hükmü dar bölgede ve geçici zamanda geçerli olabilir.

21

"Üzerlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüşten bileziklerle süslenmişlerdir. Rableri de onlara gayet temiz bir şarap içirmiştir."

Üzerlerinde ince ipekten ve zümrüt renkli giysiler vardır. İstibrak denilen dünyâ ipeklerine benzer elbiseler giyerler. Alıştıkları giyinme de orada vardır. Gümüşten bilezikleri olur. Ama hiç dünyâ gümüşüne benzemez. Hanımları altından, gümüşten ve

başka madenden mâmül bilezikler takarlar. Orada sunulan şaraplar dünyâ içeceklerine hiçbir türlü benzemez. Ne başağırısı verir ve ne de saçmasapan konuşturur. Allah'a olan eğilimden uzaklaştırmaz.

22

"(Bütün) bu (nimetler) şüphe yok ki sizin için bir mükâfattır. Çalışmanız makbul olmuştur."

Hâsılı bir kudsî hadisde şöyle buyrulmuştur. "Ben sâlih kullarıma öyle mertebeler, dereceler hazırladım ki onları hiçbir göz görmemiş, hiçbir kulak işitmemiş ve onlar hiçbir kimsenin kalbine de doğmamıştır." (Buharî, Müslim, Ahmed Tırmizî, İbni mâce-Ebû Hureyre radıyallahuanhüm)

23

"Hakikat, Kur'anı sana ceste ceste indirdik biz."

Yâ Muhammed! Kur'anı Cebrail ile senin üzerine âyet âyet, sûre sûre indirdik.

24

"Artık Rabbinin hükmüne (rızâ ile) sabret. Onlardan hiçbir günahkâra, yahut hiçbir nanköre boyun eğme."

Yâ Muhammed! Kendini Şeriatın hükmüne göre sâbit-kadem tut. Hak teâlâ'nın hükmüne rızâ ile sabret. Üzerindeki **peygamber**lik görevini tastamam olarak yerine getir. Sakın ha -zâten olmazsın ya- sen ve ümmetin Velîd b. Mugîre Utbe- Şeybe gibi aşırı günahkâr ve nankör kâfirlere uymayın. Velîd ve yoldaşları "Sen bu **peygamber**liği yapıyorsun. Ama zengin değilsin, fakirsin. Gel bu işi bırak da karşılığı olarak mal verelim. Bütün Mekkelilerin başkanı- beyi yapalım" Bu âyet-i kerîme bu sözleri üzerine geldi.

25

"Sabah, akşam Rabbinin adını an."

26

"Ve gecenin bir kısmında ona secde et Gecenin uzun bir bölümünde de Onu tesbih eyle."

Yâ Muhammed! Namaz kıl. Namazda Rabbinin adını an. Sabah vaktinde öğle-ikindi-akşam vakitlerinde de Onun adını zikret. Gece de namaz kıl.

Gece Namazı denilince "akşam-yatsı ve vitir" anlaşılır. Gece Onu tesbîh ve tenzîh et. Onu noksanlıklardan uzak bil. Ümmet için gece namazı "müstehâb", **peygamber** içinse "vâcip"tir.

27

"Doğrusu, bunlar o çabucak geçen (dünyâyı) severler. Önlerindeki o çetin günü bırakırlar."

Bu Mekkeli kâfirler ve benzerleri dünyâ nimetlerini çok sevdiler. Âhireti hiç düşünmediler. O dehşetli kıyamet gününü ve ondaki herşeyden hesaba çekileceklerini unuttular. Ama onlar inatla Haktan yüz çevirdiler...

28

"Onları biz yarattık. Mafsallarını da biz pekiştirdik. Dilediğimiz vakit yine onları (yaratılışta) tıpkı yerine getiririz."

Onların organlarını yerli yerine pekiştirdik. Biz itaat etmesi için insanı böyle donattık. Ama çoğunluğu -isyan etti. Dilersek onlan helak ederiz. Yerlerine de bize itaatkâr bir topluluk getiririz.

29

"Şüphesiz ki bu da bir öğüttür. Artık kim dilerse Rabbine bir yol tutar."

İş bu sûre vaazu nasihattir. Kullarımızdan her kim dilerse onunla öğütlenir. Bir İslâm yolu açıkladık. Böylece Hak-bâtıl belirlendi. Dileyen dilediğine girer.

30

"(Bununla beraber) Allah dilemeyince siz dileyemezsiniz. Çünkü Allah hakkiyle bilendir. Tam bir hüküm ve hikmet sahibidir."

Siz itaat ve ibâdete yatkın mısınız, değil misiniz yüce Allah "Elest bez-minde" biliyordu. Bu bakımdan cüzî irâdeniz tam yetkili değildir. Küllî irâdeyi (Allah'ın dilemesini) gözardı edemezsiniz. Hak yolunda kim "zikzak çizmeden" dosdoğru yürüyor, kim de "Hakkı

bâtıla çeviriyor" bütün bunları her yönüyle bilen ancak Allah'tır. O Hakîmdir. Kim hidâyete ehilse onun yolcusu olmasını ezelde hükme bağladı. Her yaptığının bilinen-bilinmeyen hikmetleri vardır.

31

"Kimi dilerse rahmetine sokar. Zâlimler (e gelince): Onlar için elem verici bir azap hazırlamıştır O."

O, kimi dilerse ona ikram eder. Selâmet giysisini ona giydirir. İşi hep kolay ve hikmetli olur. Kıyamette de ihsâniyle onu cennetine-cemâlullahına kavuşturur. Zâten o da buna ehildir. Eliyle-gücüyle ve imkânlarıyla ve ayrıca yalan-iftirâ ederek diliyle-yazıyle zalimlik yolunu tercih edenlere yakıcı azabını hazırlamıştır. Kim ne yaparsa onu öbür dünyâda tam olarak görecektir: Hayırsa hayır, serse şer!

Übeyy ibn Kaabın (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' den rivayetine göre **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim inşân sûresini okursa onun Allah katındaki mükâfatı cennet ve ipektir."

MÜRSELÂT SÛRESİ

Keremli Mekkede gelmiştir. Elli âyettir.

1

"Yemin olsun birbiri ardınca gönderilip de,"

2

"sert rüzgârlar gibi hemen koşan, "

3

"İyiden iyi yayan... "

Hak teâlâ, çokça Allah'ın emir ve yasaklarını getiren meleklere andediyor. Toprağı saçıp-savuran rüzgâr hakkı için. Yağmur yüklü bulutlar hakkı için, Allah'ın emirlerine rüzgâr gibi koşan melekler hakkı için...

4

"Bu suretle (Hakla bâtılı) tam mânâsıyle ayırdetmeye vâsıta olan"

5

"Kötülüğü imhâye, azap ile tehdide çalışan **peygamber**lere vahyi getiren (melek) lere"

6

"Kötülüğü imhâye, azap ile tehdide çalışan **peygamber**lere vahyi getiren (melek) lere"

Azap ve rahmet rüzgârlarını ve eserlerini müşahede ile Allah'ı zikir ve Onun kemâl-i kudretini iyiden iyiye düşünen akıllılara yemin olsun ki...

Hakkı bâtıldan ayırdeden Kur'an'a yemîn olsun... **Peygamber**lere vahiy getiren melekler hakkı için... Kıyamet günü kâfirler hangi hücceti, delili getirseler, hangi özrü beyân etseler kabul edilmeyecektir. Çünkü, Biz Azîmüşşân onlara **peygamber**ler gönderdik. Kitaplar gönderdik. Onlar bütün bu ilahî oluşumlara karşı cephe oluşturdular. Mü'minlere akla-hayâle sığmaz işkenceler yaptılar. Bundan dolayı özürleri makbul değildir.

7

"Ki size vaadolunan (tehdîd) edilegelen şeyler mutlaka meydana gelecektir."

Yüce Allah bu zikredilen şeylere yemîn ederek buyurdu ki: O dehşetli kıyamet günü, mahşer yerinde uzun müddet azap çekerek bekleme, amel defterlerinin alınarak kulların kâfir ve münafık olanlarının "sonu gelmez nedâmefe kapılmaları, yaptıklarından bir bir hesap vermeleri, "iyilerin" cennete, "kötülerin" ise cehenneme gitmesi haktır ve olacaktır.

8

"Yıldızlar (in ışığı) söndürüldüğü zaman,"

9

"gökyüzü yarıldığı zaman,"

10

"dağlar (yerinden koparılıp) savurulduğu zaman,"

11

"**peygamber**lerin muayyen vakti geldiği zaman (bu vakit) hangi güne geciktirilmiştir?"

O öyle korkunç bir gündür ki, yıldızlar o günün dehşetinden yere sapır sapır dökülecek. **Allahü teâlâ**'nın heybetinden gökyüzü parça parça olacak. Yer o gün yörüngesinden öyle bir çıkacak ki, onun "kazıkları" olan dağlar yerlerinden kopacak ve tuz-buz olacak! Bu ertelenen günde **peygamber**ler de toplanacak. O günü yüceltmek için yüce Allah şöyle buyurdu "Yâ Muhammed! Sen biz bildirmezsek **peygamber**lerin ne gün için tecil edildiklerini nereden ve kimden bileceksin?"

12

"(Onlar her şeyi) ayırdedip (geciktirilmiştir)."

13

"hüküm verme gününe"

14

"Bu ayırdetme gününü sana hangi şey bildirdi?"

15

"(Bunu) yalan sayanların o gün vay hâline!"

O güne "fasıl" denmesi şundandır: Hakk'ın şaşmaz adaletiyle o gün bütün dâvalar görülecek ve haklı-haksız tam olarak ayırdedilecek. Zâlimlerden mazlumların hakkı da alınacak. O gün, dostla dost, ana ile kız, oğulla baba arası açılacak her birinin başından aşkın işi olacak... O günün azametinden **Allahü teâlâ peygamber**ine suâl yöneltiyor: "Bu muhteşem günü Biz bildirmeseydik, hangi otoriteden bunu öğrenecektin? Bittabi öğrenemezdin. O güne kavuşmayı yalanladıkları için dünyâda nimetleri ilahi bir disiplin altına girmeden nefisleri doğrultusunda, bulundukları topluma anga)e olarak, alabildiğine, hoyratça, zâlimce ve olanca taşkınlıkla O Allah'ın ihsan ettiği binbir türlü nimetlere

şükretmeksizin ve o nimetleri kendi akıllan, yetenekleri ve sırf çalışmaları karşılığı haketmiş gibi bir pişkin ruhsuzlukla, nîmetin eline kadar ulaşmasında birçok kişinin tam hakkını vermeden, bu haksızlığı da zekâ ürünü kurnazlık sayarak hiç de üzülmeyen kısaca "nîmet azmanı olan" bu topyekûn her şûbesiyle kâfirlerin ve münafıkların vay haline!

16

"Biz öncekileri helak etmedik mi?"

17

"Sonra geridekileri de onların arkasına takacağız?"

18

"Biz günahkârlara böyle yaparız."

19

"Yalan sayanların o gün vah o gün hâline!"

"Kötü bir yol" açanlara o çığırda yürüyenlerin de veballerinden bir pay yükleyeceğiz. Hepsini helak edeceğiz. Sünnetullah böyledir.

20

"Biz, sizi hakîr bir sudan yaratmadık mı?"

21

"Onu sağlam bir yerde tutup da,"

22

"malum bir vakta kadar."

23

"İşte biz (bunu) kudretimizle yaptık. Demek (biz) ne güzel kadirler(iz)."

24

"Yalan sayanların vay o gün hâline!"

Biz kudretimizle sizi aslı topraktan oluşan bir damla hor erlik suyundan" yarattık. Yine kudretimiz ve irâdemizle kiminizi kısa

boylu, kiminizi uzun boylu kıldık. Kiminizi esmer, kiminizi kumral, kiminizi de sarışın yarattık. Sizi böyle yaratan Biz Azîmüşşan öldükten, toprağa karıştıktan sonra tekrar "kuyruk sokumundan" tekrar yaratmağa elbette kaadiriz Bizi buna rağmen yalanlayanları vay hâline!

25

"Biz, yeri bir toplantı yeri yapmadık mı?"

26

"Dirilere de, ölülere de."

27

"Orada sabit sabit, yüce yüce (dağlar) vücûde getirmedik mi? Size tatlı bir suda içirmedik mi?"

28

"Yalan sayanların vay o gün hâline!"

Allahü teâlâ yeri yaratmasını örnek verdi ki bunu gözönüne alarak "öldükten sonra dirilmeyi" kabul etsinler. Buyurdu ki: Biz yeryüzünü sizin yararlanmanıza uygun halde yaratmadık mı? Orda sizler bağlar-bahçeler dikmediniz mi? Yeryüzünün bir nevî "kazıkları" olarak yüce dağlar dikmedik mi? Dağlardan da orman vb.. yönüyle faydalanıyorsunuz? Size tatlı suları kâh yerden, kâh gökten verdik. Bütün bu ve bunlara bağlı sayısız maslahatınızı sağladığınız halde yer yüzünde inkâr ve günahlara dalanların vây hâline!

29

"O yalan diyegeldiğiniz şeye (azaba) gidin."

30

"Haydi (Cehennemin) üç kola (ayrılmış) gölgesine gidin."

31

"Gölgelendirici değildir. Alevden de korumaz."

32

"Çünkü O (ateş), öyle kıvılcım atar ki herbiri sanki bir saraydır."

33

"Herbiri sanki sarı sarı erkek develerdir."

34

"Yalan sayanların vay o gün hâline!"

Mahşerde cennetlikler-cehennemlikler ayırdedildikten sonra cehennem zebanileri onlara derler ki:

"Siz dünyâda bugüne kavuşmayı yalanlıyordunuz. İşte şimdi o yalanladığınız yere girin bakalım... O cehennemin üç kola ayrılmış duman gölgesine girin. Dünyâdaki serinlediğiniz rahatlatan gölgeleri gibi değil. Sizi cehennem alevinden korumaz. O cehennem alevi sizi üç koldan çevreleyecektir. Onları alevin sarması şiddetli olacak: Güneş bütün herkesin başını kaynatacak bir tarzda yanaşacak, üzerinde elbise olmayacak. Bu sıkıntıdan sığınacakları bir yerler de bulamayacaklar. Güneş onları kapkara yapacak. Ancak Hak teâlâ'nın dilediği kullar kurtulacak. Onlar Arşın gölgesinde gölgelenecek takva sahipleridir. Cehennemden bir boyun gibi duman çakacak, üç parçaya ayrılacak. Cehennemlikleri hesap bitinceye kadar kaplayacak. Ama dostlarını Arşının gölgesinde gölgelendirecek. Öyle rahatsız edici duman gölgesi ki ateşe atılmayı isteyecekler. Çünkü ateşin hararetini artırıcı bir özelliği olacak. Tabiî sonunda cehennem ateşini bizzat tadacaklar.

35

"Bu, dillerinin tutulacağı bir gündür."

36

"Onlara izin de verilmeyecek Ki özür dilesinler."

37

"(Bugünü) yalan sayanların o gün vay hâline!"

Kıyamet gününde duraklar çoktur. Onların bir kısmında konuşulur. Bir kısmında konuşulmaz, konuşturulmaz. Bugün onlara destur verilmez ki özür dilesinler. Düşünün kendine bir özrü bile sunamayacak. O günü yalanlayanların o gün vay hâline!"

38

"Bu, ayırdetme ve hüküm verme günüdür. Sizi de, evvelkileri de toplamışızdır."

39

"Eğer bir hileniz varsa hemen bu hileyi bana yapın!"

40

"Yalanlayanların o gün vay hâline!"

Hak teâlâ tarafından meleklerin hitabı şöyle olacak: Bugün cennetliklerle cehenemliklerin ayrılık günüdür, (Dünyâda da zâten hiç bağdaşmazlardı). Yâ Muhammed! sizi ve önceki ümmetleri biz o gün bir araya toplayacağız. Kurtulmaya gücü yetenler nefislerini kurtarsınlar; bir görelim... Onların acizliği, bir daha anlaşılsın diye bu hitap yapılır. Böylece azap üstüne azap çekmeleri murattır. Çünkü onlar, hesabı, cenneti-cehennemi bu dünyâda yalanlamışlardı.

41

"Hakîkat, takva sahipleri gölgeler, pınarlar"

42

"ve canları ne isterse onlardan bir çok meyveler içindedirler."

43

"(Şöyle denilir): İşlemiş olduğunuz amellere karşılık afiyetle yiyin, için."

44

"Şüphe yok ki biz iyi hareket edenleri böyle mükâfatlandırırız."

45

"Yalan sayanların o gün vay hâline!"

Küfürden, şirkten, nifaktan ve isyanlardan sakınan kullarım cennetlerde ağaçlar altında gölgelenecklerdir. O günün hiç zahmetini görmezler, O soğuk su pınarlarından içerler, içleri serinler. Bunlar sırf onlar için yaratılmıştır. Tam bir zevke göredir ki bahçelerin içinde, köşklerin altında şırıl şırıl akar...

İstedikleri zaman diledikleri meyveleri yerler. Melekler derler ki: Dünyâda Allah'tan korkarak haramlardan sakındınız, farzlarını îfa ettiniz. Bu bakımdan yiyiniz içiniz; zahmetsiz olarak Dünyâ ekim yeridir. Âhîrette yapılan görülecek elbette.... Dünyâda bunları inkâr edenlere yazıklar ola!

46

"(Ey kâfirler, dünyâda) yiyin, biraz faydalanın. Şüphesiz ki siz günahkârsınız."

47

"Yalanlayanların vay o gün hâline!"

Ef inkarcılar! Dünyâda hayvanlar gibi yiyin için. Âhiretin uzunluğu, sonsuzluğu yanında "birkaç gün gibi" olan dünyâ yaşayışından biraz yararlanın. Siz kesinkes mücrimler (suçlular)sınız... Bu kâfirleri bir tehdittir. Onlara acıklı sonun gösterilmesi bakımından bir "vaîd" (korkutma) dır. Allah'ın bunca nimetlerine karşı nankörce yaşayan ve öldükten sonra dirilmeyi inkâr edenlerin vay hâline!

48

"Onlar (Allah'ın huzurunda) eğilsin denildiği zaman eğilmezler."

49

"(Emir-yasağı) yalan sayanların o gün vay haline!"

Bu âyet-i kerîme "Sakîf Kabilesi" hakkında geldi. Ama hükmü geneldir Dediler ki: "Biz îman ederek belimizi eğip doğrultmayız. Bu, bize hakarettir" Onlara namaz kılın dense kılmazlar. İnanmazlar ki... Kur'an'ı tastık edin denilse onu da doğrulamazlar. Buyruldu ki:

50

"Artık bundan (Kur'an'dan) sonra hangi söze inanacaklar onlar?"

Ubeyy ibn Kaab, **Resûlüllah (sallallahü aleyhi ve sellem)**' in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: "Kim Mürselât sûresini okursa, müşriklerden olmadığı yazılır.

NEBE SÛRESİ

Mekke-i Mükerremede gelmiştir. Kırk âyettir.

1

"Onlar birbirlerine neyi soruşturuyorlar?"

Sebebi nüzulü şöyledir: Önceki sûrelerde kıyametin kopacağını ve onun ahvâlini anlatan âyet-i kerîmeler gelmişti. Bunu işiten Mekke müşrikleri bu konuyu aktüel tutarak aralarında konuşur oldular: "Bu adam (Hazret-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) kıyametten bahsediyor. Bu ne biçim şeymiş? Ne vakit olacakmış? Olabilir mi?" Yâni inanmıyorlardı.

2

"o büyük haberi (mi)?"

3

"Hakkında ihtilâf ettikleri"

Kur'an'ın bildirdiği bir günden şüpheleri var. Kimi kabul etti. Kimisi de inkâr etti. İhtilâfları hem kıyamet hem de Kur'an hakkında olmuştur. İnananlar: "Bu kıyamet gerçekleşecektir. Bu Kur'an da Allah kelâmıdır," dediler. Kimi de inkâr ettiler. "Kıyamet kopmayacak. Kur'an da Allah kelâmı değil, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)' in sözüdür," dediler.

4

"Hayır. İlerde bilecekler."

Bu kâfirler ve benzerleri Kıyamet ve Kur'an hakkında ileri-geri sözler konuşuyorlar. Bunlara gerek yok. İlerde işin içyüzünü anlayacaklar. Şüphelendikleri şey başlarına gelecek: Gerçeği geç de olsa bilecekler. O, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'in sözü değildir.

5

"Yine hayır. İlerde bilecekler onlar."

6

"Biz, yeri bir beşik,"

7

"dağları da kazıklar yapmadık mı?"

Yeryüzünü "beşik" gibi düz ve dağlan da onun sabit olması için "kazıklar" gibi yaratması Onun hayret veren, akıllara durgunluk veren yaratmasıdır. Bunları yapan sizi öldükten sonra diriltmeye elbette kaadirdir. Düşünün! Acizlik yaratıklar için sözkonusudur. Hâlık için değil. Yeryüzünün beşik gibi olması, orada iskânınız ve maslahata uygun dolaşmanız içindir. Dağlarında kazıklar gibi o yeryüzüne çakılması yine sizin faydanızadır. Siz ondan orman ve maden yönünden yararlanırsınız.

8

"Sizi çift çift yarattık."

Kudretimizi göstermek diledik. Kiminizi erkek, kiminizi dişi yarattık. Kiminiz ak-kiminiz kara. Huylarınız da birbirine benzemez. Yeryüzü de çeşit çeşittir. Hatta kimi zaman başardınız, kimi zaman da kaybettiniz. Sevinmek-üzülmek te bizden vergi. Kâinatı "zıtların âhengiyle" donattık. Kudretimizi çok yönlü, derin ve kavramanız için böyle yaptık.

9

"Uykunuzu dinlenme yaptık"

Gerçekten şu uyku çok büyük bir nimettir. Kişinin ölmesine de bir delildir. Uyanması da dirilmesi demektir. Demek ki hergün ölüp ölüp diriltiliyoruz. Anlayabilsek...

10

"Geceyi örtü kıldık.' Her ayıp gece örtülür. Bunun için 'Ayıpları örtmede gece gibi ol' denmiş."

11

"Gündüzü maîşet vakti yaptık."

Gündüz, geçimi sağlamak için elverişli bir zaman kesimidir. Onda dilediğini» gibi tasarruf edesiniz diye böyle yaptık. Bunu da iyi düşünün.

12

"Üstünüze sağlam sağlam yedi (gök) bina ettik."

Sizin başınız üzerine bu yedi kat göğü bina etmedik mi? Herbirinin kalınlığı, diğerine uzaklığı "beşyüz yıllık yol"dur. Sizi yerinizde sabit tutarız. Rızıklarınızı gökten "yağmur sebebiyle" İndiririz. Gündüzün bu yerden rızıklarınızı arayınız. Sebeblere yapışarak ve fakat Bize tevekkül ederek...

13

"(Ona) parıl parıl parıldayan bir kandil astık."

Gündüz her işinize yarasın diye size her tarafı aydınlatan Güneşi ve ondan ışığınralan Ay'ı göğe astık. Onunla (Güneşle) meyveleriniz olgunlaşır....

14

"O sıkıcı mengenelerden de şarıl şarıl su indirdik."

15

"Onunla dâne dâne nebat çıkaralım diye."

16

"ve sarmaşmış bahçeler"

Size bulutlardan sular indirmedik mi? Rüzgârlarla o bulutlan buluşturarak size sular dökmedik mi? O yağmurlar sebebiyle rızıklarınız olan buğdaylar, arpalar, darılar, bağlar, bahçeler bitirmedik mi? Bunlardan çeşit çeşit yararlanırsınız. Birbirine dalları-budakları girmiş ağaçlar, meyveler verdik. Bütün bunları yapan dirilmeyi elbette yapar.

17

"Şüphe yok ki O ayırdetme ve hüküm verme günü tâyin edilmiş bir vakittir."

18

"O gün (Sûr)a üfürülecek de hepiniz bölük bölük geleceksiniz."

Doğrusu, o kıyamet günü fısıl günüdür. O, mutlaka olacaktır. Öncekiler-sonrakiler orada o gün toplanacak. (A) dan (Z)ye herşeyden hesap verecekler. Her kişi ameline göre cezâ-hesap görecek. O gün ikinci defa İsrafil (aleyhisselâm) Sûr"a üfleyecek. Bununla halk, bölük bölük kabirlerinden kalkarak mahşer yerine gelecekler. Muaz b. Cebel (radıyallahü anh), bu âyetin hakkında **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'den sordu: "Yâ Rasûlallah! Halkın bölük bölük mahşer yerine gelmeleri niçin?" **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle cevapladı: "— Yâ Muâz! Çok çetin bir günden sordun," dedi ve gözlerinden yaşlar akmağa başladı. Sonra da şöyle buyurdu: "— Yâ Muâz! benim ümmetim on bölük olacak. Bir bölüğü (maymun) kılığında olacak. Bunlar dünyâda halkı birbirine düşürmek için koğuculuk yaparlardı. Bir bölüğü (öküz) suretinde olacak. Hep haram yollarla kazanarak: Rüşvet alarak, emânete hıyanet ederek ve başka zulüm yoluyla... Bir bölüğü de ayaklan boyunlarına geçmiş yüzleri üzenlıde sürünürler. Bunlar dünyâda riyakârlardı. Bir bölüğü (gözsüz) olacak. Onlar dünyâda zulüm etmişlerdi. Haksızı haklı çıkaran bir hüküm vermişlerdi. Bunlar kadılar, subaşılar ve yardımcıların yaptıkları ve benzerleri hüküm verme yerinde olanlar gibi amelleriyle ucup-beğeni içinde olurlardı.

Bir bölüğü de (dilleri ağızlarından göğüslerine sarkacak) biçimde olacak. Ağızlarından irin akacak. Halk onlardan tiksinecek. Bunlar, dünyâda halka vaazunasîhat edenlerdir. Bu kimseler halka herşeyi söylerler ve fakat kendileri onların aksini yaparlardı. Bir bölüğü de (ateşten ağaçlara asılırlar). Dünyâda beyler, sultanlar katında gammazlık yaparlardı. Bir bölüğü de :r.urdâr ölmüş) olduğundan kokudan mahşer halkını rahatsız edecekler Bunlar nefislerinin bütün arzularını tatmin etmişlerdi dünyâda. Mallarından Allah'ın hakkını vermeyenlerdir. Zekâtı vermeyenler veya (Tevbe:60 âyetindeki) uygun yerlere vermeyenlerdir bunlar. Bir bölüğü de katrandan cübbeler giyecekler. Bu cübbeler vücutlarına yapışmış olacak. Bunlar dünyâda kibirli davrananlar.

İnsanları küçük görenler ve. Hakkı kabul etmeyenler: Kâfirler, münafıklar ve Hakka ve halka tepeden bakan kibirli günahkâr müslümanlar. Giyinişleri, yürüyüşleri hep böyle gösterişli ve çalımlı olanlar bu grubun özelliği:..

Aklını, Şeriatın sahibinin buyrukları doğrultusunda çalıştıranlar bu kötü sıfatlardan uzaklaşmayı istihdaf ederler. Bunu, gaye edinirler. Kıyamet günü böyle görünmekten Allah'a sığınırız.

19

"(O gün) gök açılmış, kapı kapı olmuş,"

20

"dağlar yürütülmüş, bir serap haline gelmiştir."

Allah'ın azametinden gökyüzü parça parça olacak. Dağlar yerlerinden koparak yürütülecek ve serap olacak...

21

"Şüphesiz ki cehennem bir pusudur."

22

"Azgınların dönüp dolaşıp girecekleri bir yerdir."

23

"Sonsuz devirler boyunca içinde kalacaklar."

Bütün canlılar cehennemin üzerinden mutlaka geçecekler. Bu, cehenneme bildirilecek. O da kendi ehlini alıkoymak için gözetleyecek. Falan kişi geliyor, denir. O kişi küfür ehlinden ise cehennem onu içine alıverir. Ama geçen mü'min ise ameli ihlâsı nisbetinde geçişi hızlı veya yavaş olacak. Ama mutlaka seçecekler. Cehennemin bünyesine aldığı küfür ve nifak ehilleri orada sonsuzadek kalacaklar... Orada, her senesi seksen yıl olan, uzun müddet kalırlar. Her yılı oniki aydır. Her ayı da otuz gündür. Her günü dünyâ günüyle "ibn" yıldır. Bunların hepsi de "bir hagibdir =» Bir zaman dilimi"dir. Yâni sonu gelmez bir azap çekecekler. Bu hagib ölçüsü Araplarca bilinen birşey olduğu için, Kur"an onlara âşinâ geleni zikretmiştir.

24

"Orada ne bir serinlik, ne de içilecek bir şey tatmayacaklar."

25

"Sâde bir kaynar, bir de için."

26

"(Amellerine) uygun bir ceza olarak."

O cehennemde "bir kaynar su" çıkacak. Ondan kurtulacak bir serinlik olmayacak. İçtikçe susuzlukları artacak. Her defasında da başka serin su olmadığı için, ona koşacaklar. Onlardan (cehennemliklerden) kan, irin ve sarı sular akacak. Amellerine denk bir cezalandırma bu... Dünyâda küfür, şirk ve isyandı amelleri. Bunları, bu dünyadan ebedî bir hayata geçeceklerine inanmadan, sürdürüyorlardı. "Cezanın amelin cinsinden oluşu" bir genel prensipdir.

27

"Çünkü onlar hiçbir hesap ummuyorlardı."

28

"Bizim âyetlerimizi alabildiğine yalan sayıyorlardı."

29

"Biz ise her şeyi yazıp saymışızdır."

Kâfirlerin âdeti, hep hesap gününü inkâr etmekti. O günün geleceğinden korkmazlardı. Onun sevabını kazanmak için çalışmazdılar. Çünkü böyle günün geleceğini inkâr ediyorlardı. Bizim kelâmımızı ve Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'in de sözünü yalanlıyorlardı. Halbuki Biz Azîmüşsân onların neye inanacaklarını ve bu inançları gereği neler yapacaklarını "ezelî ilmimizle bildiğimiz" için "Levh-i mahfûz"da tesbît ettik. Yaptıklarını birbir tesbit eden melekleri görevlendirdik. Aleyhlerine olan sözlerini de yazdırıyoruz.

30

"(Onlara şöyle denilin) İşte tadın (cezanızı)! Artık size azabı artırmaktan başka birşey yapmayacağız."

31

"Şüphesiz takva sahipleri için, selâmet, vuslat vardır. "

Cehennemlikler susuzluktan feryâd ederek çığrışırlar. Zebânîler onlara "Zemheri cehenneminden" soğuk su götürürler. Azapları artsın diye. Onlar bunu içtikçe daha içecek ararlar. İçleri yanar onların. Allah bizleri ve mü'minleri korusun (Amin).

32

"Bahçeler, üzüm bağları,"

33

"memeleri tomurcuklanmış bir yaşıt kızlar,"

34

"dolu kadeh(ler)!"

Yüce Allah mü'minlere müjdeler veriyor. Çünkü onlar, öncelikle îman düşmanı olan küfür ve şirkten sakınmışlardı. Onlar cehennemden kurtularak cennete kavuşurlar. Bağlar ve bahçeler içinde otururlar. Orada üzüm bağlan ve hurma ağaçlan olacaktır. Bunların zikredilmesi Arapların bilmesinden dolayıdır. Yoksa başka meyve ağaçlan olmayacak anlamına değildir. Cennette "kız-oğlan kız huriler" vardır. Henüz göğüsleri yeni belirmiş tazecikler. Tam arzulanacak haldedirler. Yaşıtları da beraberdir. O mü'minlerle dolu dolu içki kadehleri sunulur. İçtikçe rahatlan artar. Kendilerinden geçerler; fakat sarhoş olmazlar, saçma-sapan konuşmazlar.

35

"Orada ne boş bir lakırdı, ne de birbirine yalan söyleme işitmezler. (Bunlar) Rabbinden bir mükafat ve yeter bir bağış olarak (verilir)."

Mü'minler cennette "selâm" sözü dışında bir faydasız söz konuşmazlar. Faydasız sözler insanın gönlüne bir ağırlık verir. Bütün bu nimetler sana keremi bol Rabbinin bir ihsanıdır. Dünyâda "kâmil bir îmana dayalı sâlih ameller ve güzel ahlâk üzere olmak karşılığı" olarak verilir.

36

"(Evet) göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan şeylerin Rabbi, rahmeti umuma yaygın olan (Allah) tan (bir bağıştır bu) mahlûklar ona hitapta bulunmaya asla muktedir olamazlar."

Şefaat izni için Ona hitap edemezler. Fakat o dilediğine şefaat etme yetkisini verecek.

37

"O gün Rûh (Cebrail) ve melekler saf hâlinde ayakta duracaktır."

38

"Rahmeti umuma yaygın olan (Allah)ın, kendilerine izin verdiğinden başkaları (o gün) konuşamazlar. O(nlar) da (ancak) doğruyu söyleyeceklerdir."

Burada 'Rûh-Cebrâil" diye âlimlerini ittifakı ile hükmedilmektedir. Şefaat için kimse ağzını açamayacak. Ancak **Allahü teâlâ**'nın izin verdiği **peygamber**ler, velîler, şehitler ve mü'minlerin çocukları şefaat edecekler, Yanlış birşey söylemeye güçleri yetmez.

39

"İşte bu, bak olan o gündür. O halde dileyen kişi Rabbine bir dönüş ve gidiş yeri edinsin."

O gün, kıyamet ve ahvâli elbette olacaktır. Her kim Tevhîd çizgisi üzerinde taat üzere ömür sürerse, Rabbine kavuşmayı umarak yaşarsa O Rabbine -O, razı olduğu halde- kavuşur...

40

"Çünkü gerçekten Biz size yakın bir azabın tehlikesini haber verdik. O gün herkes iki elinin önde yolladığı ne ise (ona) bakacak, kâfir ise 'Ah, ne olurdu ben bir toprak olaydım' diyecek"

Ölmeden önce iyi ameller işleyen mü'minler orada ferah bulacaklar. Kâfirler ise "toprak olmaya" can atacaklar. Çünkü dayanamaz azaplar onlara bu temenniyi söyletecek. Bu istekleri bu mahşer yerine; hayvanların da toplanması ve aralarında kısas (haklı-haksız ayrılması) gerçekleştirildikten sonra onlar toprak olacaklar,

işte bu manzarayı gören kafirler onlara imrenecekler... Allah bizleri bu encamdan korusun (Âmin). Übeyy b. Kaab (radıyallahü anh) **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir. "Kim Nebe Sûresini ikindi namazından sonra okursa Allah onun rızkını genişletir. Ona dünya dağlan ağırlığınca iyilikler yazılır. Kıyamet günü yüce Allah her bir kılını nurlu kılar. Dünyâdan cennetteki makamını görmeden de çıkmaz."

NÂZİÂT SÛRESİ

Mekke-i Mükerremede inmiştir. Altmış dört âyettir.

1

"Andolsun, boğulmuş olan ruhlarını tâ derinliklerden söküp koparak,"

Allahü teâlâ yemin ediyor. Nâziât hakkı için Hakîm-i mutlaktır. Ne dilerse yapar. Yaptığından da sorulmaz. Ama yaratıklar yaptıklarından sorumludur. Allah'tan başkası kendi yaptığına - gerçek anlamda- andiçemez. Onun yemîn etmesinden amaç ise şudur: Yemin ettiği varlıkların kendi katında saygınlığı ve şerefinin olduğunu bildirmek içindir. Böylece işitenler onları yüce bitsinler ve saysınlar. Zîra hiçbir kimse basit, hor, değersiz şeye andiçmez. O şey o kişinin yanında belli bir değerde olmadıkça. Bu "Nâziât" kelimesinde ihtilâf edilmiştir: Kimileri "bu ölüm meleğidir. Demir budaklı çengelli bir nesneyi; organlarının, sinirlerinin, oymaklarının içine tâ parmak uçlarına kadar salıverip onu hızlıca bir biçimde çıkaran. Kâfire ölümü bütün hücrelerine kadar acısını duyurarak hissettiren Azrail (aleyhisselâm)'e Allah yemîn ediyor, Öyle ki suda boğulan bir şeyi çıkaran gibi... Şöyle de denmiş: "Nâziât" şu halde olan gaziye derler: Okunu doldurmuş ve yay gerilim hâlinde, tetikte- Ok yayın içinde kaybolmuş. Hiçbir kâfir yoktur ki ölümü ânında cehennem gösterilmemiş olsun. O buna kerhen katlanır. Fakat o müthiş cehennemi görünce "canı sıçrar ve gövdesine garkolur. Canı gövdesinde boğulur. Şöyle de diyen olmuş: Suya dalan bir kişinin onda boğulması ve çibnıayf gözden çıkarması gibi. Şu da denmiş: Kendilerini şehvetlerden çekip çıkaran yüce ruhlar.

2

"Yumuşacık çekip alanlara,"

Mü'minleria canlarını kolayca, hissettirmeden çekip alan meleklere yemîn olsun. Hiçbir mü'min yoktur ki, ölümü'ânında ona, içinde dostları olan ve kendisini de kendilerine çağıranları cennet içindeki makamı da gösterilmemiş olsun. Yani, her mü'mine cennette beraber kalacağı dostlarıyla birlikte yeri gösterilir. Onu oraya o dostları davet ederler: "Bize gel" derler. O da, bu anda onlara kavuşmak şevkiyle, canını kolayca verir. Acıyı duymaz bile. Adetâ "dostlarının sevinciyle hipnoz olur. "da acı duymaz. Bu tür ölüm, devenin diz bağını çözmek gibi olur. O deve kalkar otlanacak, savurarak yerlere gider.

3

"Yüzdükçe yüzerek gidenlere..."

Gökten yere hızlıca bir dalgıç gibi iniveren ve böylece yüce Allah'ın emrini yerine getiren meleklere yemin olsun. Veya: Denizler üzerinde yüzen yıldızlar hakkı için. Yüceler âlemini seyreden yüce ruhlar hakkı için... Veya karada-denizde yüzer gibi düşmanla savaşan gazilere yemîn olsun.

4

"Öncü olarak yarışıp geçenlere..."

Hayır ve dualarda öne geçen, birçok insanı aşan meleklere yemin olsun. Düşmana dalgıç gibi dalan ve onun içine kadar ilerleyen atlara ve savaş araçlarına (tank-tüfek, füze ve bomba gibi) yemin olsun. Kâfirlerin ruhlarını cehenneme, mü'minlerin ruhlanru cennete götürenlere yemin olsun,..

5

"Derken işi bir düzen içinde evirip çevirenlere (yemin olsun)"

O meleklere yemin olsun ki bu yaratıkların işini Biz Azîmüşşan onlara ısmarladık. Onlar: Cebrail, Mikâil, Azrail ve İsrafil'dir. Cebrail, **peygamber**e Allah'ın vahyini indirmekle görevlendirilmiştir. Mikâil, tabiat olaylarını düzenlemekle görevlendirilmiştir. Azrail,

kulların canlarını almakla görevlendirilmiştir. İsrafil de, Kıyamet günü (Sûr)a üflemekle görevlendirilmiştir.

Bütün bu yemîn edilen şeyler, kıyametin kopacağına da delâlet eder. Elbette kıyamet kopacaktır, deniliyor. Nitekim aşağıdaki âyet-i kerîmeler bunu doğruluyor.

6

"O gün sarsan sarsacak."

7

"Onun ensesine binecek olan da ardından gelecek."

Yâni, o kıyamet elbette kopacak. "Sûr"a üflenince yerlerde ve göklerde bir sarsıntı olacak. Yerde ve gökte hiçbir canlı kalmayacak, hepsi ölecek. İkinci "Sûr"a üflenince bütün ölmüşler diriltilecek. Halk yaptıklarından tek tek hesap verecekler.

8

"O gün kalpler (korkuyla) titreyecek."

9

"(Sahiplerinin) gözleri zilletle eğilecektir."

O günün dehşeti onları tirtir titretecek. Gözler de korkudan ve yapılan kötü amellerinden mahcup olarak öne eğilecek.

10

"Onlar derler ki: Biz mi sahiden eski hâle döndürülmüş olacağız?"

11

"Biz çürüyüp dağılmış kemikler olduğumuz vakit mi?"

Kıyamet ve ahvâlinden haber verdikçe kâfirlerin böyle şüphelen tek tek ortaya çıkıyor. Tabiî "şüphe ile îman bağdaşmaz" Bundan dolayı şüphe taşıyanın onu gidermesi herşeyden önce ona vaciptir.

12

"Dediler: "Öyleyse bu, ziyânlı bir dönüştür."

Şayet öldükten sonra dirilme varsa bu hayâta dönüş bizim için zarardır. Çünkü biz inanmıyorduk. Orada yerimiz cehennemdir.

13

"Fakat o, ancak bir tek haykırıştır."

14

"Ki o zaman onlar hemen toprağın yüzündedirler."

Onların akıllarını başlarından çıkaracak ve dillerini boğazlarından akıtacak İsrafil (aleyhisselâm)' in bir haykırışıdır! Uykudan uyanan insanların ilk telaşlarının bin beteri bir bocalamakla kabirlerinden ditilmiş halde kalkacaklar...

15

"Sana (Habîbim) Musânın haberi geldi (değil) mi?"

16

"Hani Rabbi ona mukaddes (Tuvâ) vadisinde şöyle nida etmişti:"

17

"Firavuna git. Çünkü o pek azmıştır."

18

"Onun için de ki: (Küfründen) temizlenmende meylin var mı senin?"

19

"Ve seni rabbin (i tanıtmaya) irşad edeyim ki Ondan korkasın."

Ey Musa! Git o azmış ve yoldan çıkmış Firavun'u Bizim tevhidimize çağır. Gerçek Yaratıcıyı tanımak istemez misin? Ben tanık olayım, Onu tam Tevhîd çizgisi içinde tanı ki nefsini şirkten arındırasın. Ben sana İslâm için yol göstereyim. Ona itaat eden kul olasın, diye Musa (aleyhisselâm) Firavun azgınına Hakkı bildirmiştir. Demek ki tebliğci en azılı kişiye de Hakkı ulaştıracak: Ya direkt Musa (aleyhisselâm) gibi, ya da dolaylı yollardan (kitap, mektup, telgraf gibi) bildirecek.

Hazret-i Musa (aleyhisselâm) Hakkı ona bildirdi. Firavun ise mucize göstermesini istedi. Şöyle ki:

20

"(Musa) ona en büyük mucizeyi gösterdi."

21

"Fakat (Firavun Musâyı) yalanladı ve (Allah'a) isyan etti."

En büyük mucize; (Âsâ) nın "ejderhâ" oluşu. Musa (aleyhisselâm) onu cebine sokuyor ve çıkarıyordu. Eli nûr oluyordu. Günün ışığını boğacak bir parlaklıkta. Firavun serkeşi bunu gördüğü halde inkâr etti. Musa (aleyhisselâm)'a "sihirbaz" dedi. O zaman "sihirbazlık meşhurdu. Allah da bu mucize ile onu destekledi onları susturmak için...

22

"Sonra da koşarak arkasını döndü."

23

"Nihayet (sihirbazları) topladı ve bağırdı:"

24

"İşte ben sizin en yüce Rabbinizim!"

Yâni, Firavun îmandan yüz çevirdi. Hazret-i Musa (aleyhisselâm) in çağrısına olumsuz cevap verdi. Kavmini bir yere topladı. Kendisi yüksek bir yere çıktı. Oradan halka şöyle konuştu: "Ey Mısırlılar! Şüphesiz siz bu putlara taparsınız. Onlardan yüz çevirmeyin. Tapmanıza devam ediniz."

25

"Bunun üzerine Allah onu hem âhiret, hem dünyâ azâbiyle yakaladı."

Dünyâ azabı suda boğulmasıdır. Âhiret azabı ise hiç bitmeyecek. Bunun sebebi şu iki cümlesi: (.....) "Ben sizin için benden başka Tanrınız olduğunu bilmiyorum" dedi. Bunun üzerinden tam kırk yıl geçti. Nihayet dünya-âhiret azabını kendisine vacip kılan o dehşetli cümlesini söyledi: "Ben sizin en yüce Rabbinizim!"

26

"Şüphe yok ki (Allah'tan) korkacak kimse için bunda kesin bir ibret vardır."

Firavun ve kavminin batışı, bu durumda olanlara capcanlı örnektir. Tabiî ibret alabilme özelliği olanlara ders verir.

Bu kez de **Allahü teâlâ** Mekke kâfirlerini muhatap alarak onlara ve benzerlerine şöyle buyurmuştur:

27

"Sizi (tekrar) yaratmak mı (sizce) daha güç, yoksa göğ (ü yaratmak) mı ki onu (Allah) bina etmiştir."

28

"Onun boyunu O yükseltti. Derken ona bir nizâm verdi."

Ey Mekkeliler! Allah'ın sizi öldükten sonra diriltmesi mi zor, yoksa hiç yoktan sizin ve göklerin yaratılması mı? Siz hergün o gökyüzünü gözlüyorsunuz. Ama gökyüzünün sırlarını çözmekten uzak "uçurtma uçuran çocuklar gibi" bakanlarınız da çoktur. Fakat Bizim için hiç zorluk yoktur. Size göre zor, "göklerin yaratılması" olması gerektir. Biz sizi yerden şiddetle koparmağa elbette kadiriz ey inatçı Mekke müşrikleri! O gökyüzünü Biz Azîrhüşşân direksiz yükseltiyoruz. Bundan da ders çıkaramıyor musunuz. O zaman bizim kudretimiz "sizi şiddetle yakalamak" şeklinde tezahür eder. Bilesiniz! O gökleri kat kat bina ettik, Herbir katın arası "beşyüz yıllık yol"dur. Onun direksiz duruşu, sizin gözünüzü açmaya yetmeliydi. Fakat ders almıyorsunuz. Onda ne bir yank ne de bir çatlak göremezsiniz!

29

"Onun gecesini kararttı. Gündüzünü (aydınlığa) çıkardı."

Gecenin istirahat için karatılması, gündüzün de çalışmanız için aydınlatılması Bizim birliğimizin delilidir. Ayrıca Bizim sizi tekrar diriltmemizi de gösterir.

30

"Bundan sonra da yeri yaydı, döşedi."

31

"Ondan suyunu, otlağını çıkardı."

32

"Dağları da dikti."

Allahü teâlâ gökyüzünü yarattıktan sonra bu yeri yaydı ve döşedi. "Dahâ"dan türetilmiş "medhâ" "deve kuşunun yuvası" demek. Deve kuşunun yumurtası da "elips" şeklinde yani "biraz yamuk-yaygın'dır. Mevsimlerin oluşumu da bu eğildikten dolayıdır. Her mevsimin bir başka özelliği var. Güzün ekilen yeryüzü yazın yemyeşil olur. İnsanların ihtiyaçları bu mahsullerden tevir-türlü görülür. Denizlerdeki balıklar ve zînet için inci-mercan nimetlerden. Bağlar-bahçeler de hem göze hem mideye hitap ederler. Allah'ın kudretinin kemâlini gösterir bunlar.

33

"Size ve davarlarınıza birer fayda olmak üzere"

Bu bütün yarattıkları sizin ve hayvanlarınızın yararlanması içindir. Ama nankör olmamanız gerek.

34

"Fakat o en büyük belâ geldiği zaman;"

35

"insanın neye koştuğunu iyice anlayacağı gün;"

36

"o alevli ateş, görecek (her) kimseye apaçık gösterildiği (zaman)."

Buyuruyor ki: Bu dünyâ nimetlerinden faydalanmak sizi âhireti unutturacak zavallılığa düşürmesin. İkinci Sûr'a üfürüldüğü zaman, bütün yaratıklar kabirlerinden şaşkın şaşkın kalkacaklar. Onlardan Cennetlikler seçilerek cennete gidecekler. Kalanların hepsi cehennemi boylayacak. Herkes "amel defterine" bakarak ne olduğunu orada tam anlayacaklar. Dünyâda yaptıklarını yavuz görenler, çok beğenenler, orada birer hiç olduklarını,

ameltlefterlerini okuyunca anlayacaklar! Dünyâda bir zan içinde olduklarını tam bilecekler "Zan ise hak-doğru yanında hiçbir şey ifâde etmez" (Kıymeti harbiyesi yoktur).

37

"Artık kim haddi aşarak küfretmiş,"

38

"dünyâ hayâtını tercih etmişse,"

39

"işte o muhakkak ki o alevli ateş onun varacağı yerin ta kendisidir."

Kim insanlıktan bile çıkarak kötülükleri elâlemin önünde işlerse... Hayvanlar gibi orada-burada ve onlar gibi çırılçıplak zina ederse vs. Bu da, öldükten sonraki hayâtı inkârından doğuyorsa... Üstelik dünyâ hayâtını hep tercîh ederse... Âhiret hesabı yoksa... Onun sürekli kalmak üzere varacağı yer cehennemdir, çünkü, "geçici olan dünyâ nimetlerini, sürekli olarak ve tadına doyulmaz âhiret nimetlerine" tercih etmiştir. Bu azaba o kimseler müstehâktır.

40

"Amma, kim Rabbinin makamından korktu, nefsini hevâ (ve hevesinden) alıkoydu;"

41

"işte muhakkak ki cennet, onun varacağı yerin ta kendisidir."

Yüce Allah'tan sevgiden doğan bir korkuyla korkarak yaptıklarının hesabını düşünerek ve bundan da öte "Onu huzurunda mahcup olma" ihtimâlinden endişelenirse o kimse zamanını lâyık olan faydalı işlere-hizmetlere sarfeder. Mü'minlerin emîri Hazret-i Ali (radıyallahü anh) der ki: "Ben iki şeyden bilhassa korkuyorum: Birisi uzun emel, diğer ise hevâ ve hevese uymak. Tûl-i emel (malihulyaya dalmak) kişiye âhireti unutturur. Arzulara uymak da Haktan alıkor. Hak sözü kulağına girmez. Hakka uymaz."

42

"Sana o saati (kıyameti), onun ne zaman demir atacağını sorarlar."

43

"Sen de ona âid şey (bilgi) yoktur ki anlatasın."

44

"Onun nihayet (ilmi) ancak Allah'a (dayanır)."

Biz o Mekke kâfirlerinin kıyametten sorduklarını biliyoruz. Onlara tam cevâp senin yanında yok. Sen o günün gelmesinin uzak olmadığını onlara bildir. Onlar Allah'a ortak koşup duruyorlar. Kıyameti bilseler de tavırları, "Hakk'a karşı-tavırları" sürer. Onun için sen vazifeni tam yapmana bak. Onların sormalarından da taciz olma. Onları hep kıyametin kopuşunu sordukları için bu âyet-i kerîme indi.

45

"Sen ondan korkacak kimselere ancak o tehlikeyi haber verensin."

46

"Onlar bunu görecekleri gün sanki (günün) bir akşamından, yahut bir kuşluğundan başka durmamışlardır."

Yâ Muhammed! Seni biz korkutucu gönderdik. Bu, kıyametin hallerini duydukları zaman korkacak irfana sahip mü'minlerdir. Yoksa senin görevinin içinde, kıyametin ne vakit kopacağı bilgisini onlara aktarman yoktur. O kıyameti inkâr edenlerin bu dünyâ hayâtı "bir akşam veya bir kuşluk vakti kadar durmak kadar" geçecek. Onlar buradan birşey anlamadıklarını dünyâdan çıkınca ve fakat "ebedî hayatları harap olduktan sonra" anlayacaklar... Allah bizleri bu kötü encamdan korusun (Âmin).

Übeyy ibn Kaab **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle buyurduğunu rivayet et mektedir: Şöyle ki: "Kim Nâziât Sûresini okursa onun (mahşerde) duruşu ve hesap vermesi bir namaz vaktinin miktarı kadardır. Sonra o kıyamet gününde cennete girer."

ABESE SÛRESİ

Mekke-i Mükerremede gelmiştir. Kırk iki âyettir.

1

"Yüzünü ekşitip çevirdi."

Nüzul sebebi şöyledir: Bir gün **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem), yanında Kureyşin ileri gelen adamlarından Utbe ibn Rebîa ve başkaları olduğu halde, oturuyordu. Onlara İslâmi anlatıyordu. Hâlis niyyet şuydu: Bunlar müslüman olurlarsa birçok insana da iyi örnek olurlar ve onlar da İslama girmiş olurlardı. Bu arada "İbn Ümmü Mektûm" geldi. Bu zat âmâ (kör) idi. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) in onlan İslama davet ettiğini görmüyordu. Çünkü kendisi "görme özürlüsü" idi. **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimize "Allah'ın sana bildirdiklerinden bana öğret," diye ricada bulundu. **Rasûlullah**- bunun da şimdi sırası mı? dercesine- (sallallahü aleyhi ve sellem), ona iltifat etmedi. Üstelik yönünü öbür yana döndü. Yüz çevirdi. Onların îmana gelmelerine harîs idi. Bu bakımdan kendini onlan ikna etmek için yıpratırcasına harcıyordu. Hak teâlâ bu sûre-i celîleyi gönderdi.

2

"Kendisine o âmâ geldi diye."

3

"Sana hangi şey bildirdi? Belki o temizlenecekti."

4

"Yahut öğüt alacaktı da bu öğüt kendisine fayda verecekti."

Yâ Muhammed! Konuşmalarından o yılların şirki içinde olan müşrikler mi öğüt alır, yoksa bu "görme özürlü İbn Ümmü Mektûm mü? Bunu sen -Biz bildirmezsek- nereden bileceksin. Bu âmâ onlardan daha çok öğüt almaya elverişlidir. Çünkü mü'mindir. Ona öğüt veren belki günahlarına tevbe eder. Hayır amellerine de devam edebilir. Ona "yüzturaş" ettin. Yüzünü eksilttin.

5

"Amma kendini müstağni gören adam (yok mu?)"

6

"İşte sen onu karşına alıyorsun."

Nefisleri, malları ve mevkilerine gururlanarak "Utbe, Şeybe, Ümeyye" gibi kimseler senin dîninden, öğütlerinden kendilerini müstağnî görürler: Kendilerine bunları ihtiyaç olarak görmezler. Bunlar şirkten arınarak inanmadıktan sonra adam bile olamazlar. Onlara teblîğ etmen yeter. Sana farz olan budur. Onlar dilerse dönerler. Dilemezlerse dönmezler. Bunlar için kendini yıpratmaya değmez Ey Habîb-i Edibim!"

7

"Halbuki onun temizlenmemesinden sana ne?"

8

"Amma sana koşarak gelen kimse,"

9

"o korkar biri olduğu halde,"

10

"sen kendisini bırakıp da oyalanırsın."

Yolda düşerim de yüzüm üzerine diye korkan Ümmü Mektûm sana koşarcasına geliyor... Veya hayırlara bu psikoloji ile yaklaşan zâtı bırakıyorsun da, ondan tegâfül ediyorsun (esgeçiyorsun) görmezlikten geliyorsun, o kufrüne-şirkine inatçı ekâbirle oyalanıyorsun.

Bir daha böyle yapma yâ Habîbim!.

Bu âyet-i kerime indikten sonra **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Ümm-ü Mektûmu (radıyallahü anh) her görüşte iltifat eder ve: "Merhaba ey kendisinden dolayı Rabbimin beni îkaz ettiği Ümm-ü Mektûm!" derdi.

11

"Sakın ha... Çünkü o (Kur'an) bir öğüttür."

Yâ Muhammed! Bundan böyle bir "zuhûl eseri" hatâ etme. Sen malına, mevkiine ve kendine aşırı güvenerek yüz çeviren kâfirlere iltifat ediyorsun da sana öğüt alma niyetiyle gelen âmâya yüzünü çeviriyorsun. Bu Kur'an bir nasihattir. Mü'minlere ancak faydalıdır.

12

"Binâenaleyh dileyen onu beller."

13

"O, çok şerefli, kadri yüce, tertemiz sahifelerdedir."

14

"Kıymetli, sevgili,"

15

"takva sahibi kâtiplerin elleriyle (yazılmıştır)"

16

"Ki onlar, (Allah katında) kerimdirler, itâatkârdırlar..."

Kur'an Levh-i mahfuzda yazılmış değerli bir kitaptır. Hiçbir kimse ona tam vâkıf değildir. Tertemizdir: Yalandan, tenakuz (çelişki) den uzaktır. Şeytanların onda bir ilişiği yoktur. Allah'ın temiz yazıcı meleklerinin elleriyle yazılmış tertemiz bir Kitaptır. O yazıcı melekler Allah'ın katında sevimli kullardır. Çünkü hem itaatlıdırlar, hem de günahlardan uzaktırlar.

17

"O kahredilesi insan ne nankördür o!"

18

"Onu (Yaratan) hangi şeyden yarattı?"

19

"Bir damla sudan yarattı da biçimine koydu."

20

"Sonra onun yolu (nu) kolaylaştırdı."

Bu Utbe-Şeybe gibi nankör kâfirler kendilerini Allah'ın "bir atılmış pis su (menî) den" yarattığını düşünmezler mi hiç?! Bu "küfür soyu" kıyâmetedek anlayışsızlık girdabında boğulacaklar zahir! Çünkü asıllarını anlamamışlar daha! O nûtfe'yi ana karnına sağlam, tehlikelerden uzak bir-yere yerleştirdi. Sonra onu orada şekillendirdi. Kan oldu-can oldu. Kolayca dünyaya geldi. Sonra ona belli bir ömür biçti Allah Onu tamamlayınca bir de "kabir hayâtı" olacak. Hayvan ölüsü gibi açıkta bırakmadı. Aslı olan toprağa kavuşturdu. Sonra da "öldükten sonra diriltecek" ve dünyada küfre gidişin, nankör oluşun cezasını Âhirette onlara gösterecek. "Yolunu kolaylaştırdı"nın bir anlamı da: Ona hayır-şer yollarını gösterdi ve öğretti. Artık bundan sonrası kulun dilemesine kalmıştır.

21

"Sonra onu öldürüp kabre koydu."

22

"Daha sonra, dilediği zamanda onu tekrar diriltecek."

23

"Gerçek (o insan) Allah'ın emrettiği şeyleri yerine getirmemiştir."

Şu bir gerçektir: İnsan hep yanılmıştır. Tâ Âdem (aleyhisselâm)' den günümüze dek! Allah da hep bağışlamıştır. Ama insanın hep noksan oluşu kemâle ermeyişi kahreden bir haldir.

24

"Öyle ya o insan (bir kere) yediğine baksın."

25

"Gerçekten Biz, o suyu bol bol döktük."

26

"Sonra toprağı iyiden iyiye yardık."

27

"Bu suretle ondan tane (ler) bitirdik."

28

"Üzüm (ler), yonca (lar),"

29

"zeytinlik (ler), hurmalık (lar)..."

30

"Ağaçları göğe doğru yükselen bahçeler,"

Hak teâlâ kendi kemâl-i kudretine bunları delil getirdi ki kullan uyansınlar, ders alsınlar. İnsanın yaratılışını gözlemlemesinden sonra yediğine bakması yani sübjektif bakıştan sonra "objektif bakış"la yediğini incelemesini yüce Allah diliyor. Sonra gökten indirilen ve yeri ihya eden "yağmur suyuna" dikkat çekiyor. Onunla türlü türlü bitkiler biter. Hayvanların yediği yoncalar ki bir ekmekle bir kaç yıl ondan yararlanılır. Sonra yüce yüce hurma ve verimli zeytinlikler. Bunlar da çok ibretlidirler.

31

"Sık ve bol ağaçlı bahçeler, meyve (ler), otlak (lar) bitirdik)."

32

"Hem size, hem davarlarınıza faydalı olarak (yaptık)."

Sık ve bol ağaçlı meyve bahçeleri bitledik, Hayvanlarınızın yararlanması için otlaklar ihsan ettik. O meyveler karın doyurmak için değil, gıdayı tamamlamak için yenir. Bir de "Lezzet" için yenir. Bütün bunlardan sizler faydalarlasınız diye yarattık. Allah, bundan sonra kıyameti, zikrederek " buyurdu ki:

33

"Fakat o kulakları sağır edercesine haykıracak olan ses geldiği zaman,"

34

"(evet) kişinin kaçacağı gün: Biraderlerinden,"

35

"anasından, babasından,"

36

"karısından ve oğullarından."

37

"O gün bunlardan herkesin kendine yeter bir işi (derdi, belâsı) vardır."

Yukarda belirttiğimiz nimetlerden faydalanma kıyametin o dehşetli günleri gelmeden önce olacaktır. Ama kulakları sağır edercesine şiddetli o Sûr'a üfürülünce kişi ve dünyada ne varsa yok olacaktır, ölecektir. Bu, birinci Sûr'dadır. O gün en yakın akraba birbirinden sanki kaçacak. Çünkü her kişinin meşguliyeti kendine yetecek! Şöyle de denilmiştir: "Kardeşlerden kaçar"dan maksat, Kaabil,'in Hâbil'den hakkını istemesinden diye kaçmasıdır. "Atasından-anasından kaçar"ın anlamı Muhammed Mustafâ (sallallahü aleyhi ve sellem)'dır. Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm)'in da babası Âzer'den kaçmalarıdır. Hazret-i Nuh (aleyhisselâm)'ın oğlundan kaçması, Hazret-i Lût (aleyhisselâm)'ın da karısından kaçması bu cümledendir".

38

"O gün yüzler vardır: Parıl parıl parlayıcıdır,"

39

"gülücüdür, sevinicidir."

Dünyâda Mevlâlarının emirlerine baş-kesdikleri için. Kıyamet günü yüzleri parlayacaktır. Gönüllerine ne iyi düşünce gelse onun nuru yüzlerinde görülecektir.

40

"O gün yüzler de vardır; üzerlerini toztoprak (bürümüştür),"

41

"Onu (da) bir karanlık ve siyahlık kaplayacaktır."

42

"İşte bunlar kâfirler, fâcîrlerdir."

Bunlar, Allah'ı şânına uygun tanımayanlardır. Ayrıca Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'ı kabul etmeyen ve Kur'an'ı yalanlayanlar ve onda eğrilik arayanlardır. Yâni kendilerinde küfür ve fâcirliği birleştirenlerdir.

Übeyy ibn Kaab (radıyallahü anh) Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) in şöyle buyurduğunu bize rivayet etmektedir; "Kim sûre-i Âmâyı (yâni: Abese Sûresini) okursa, o kıyamet günü yüzü gülücü olarak ve (cennetle) müjdelenmiş olarak gelir."

TEKVÎR SÛRESİ

Mekke-i Mükerremede inmiştir. Yirmi dokuz âyettir.

1

"Güneş durulduğu zaman,"

2

"yıldızlar düştüğü zaman,"

Kıyametin kopmasıyla ortaya çıkacak ilk şey her şeye aydınlık veren ve mahsûlün yetişmesini sağlayan Güneş'in ışığı bir lambanın düğmesine basınca söndürüldüğü gibi ziyası gidecek. Yıldızlar da o günün dehşetinden patır patır dökülecek.

3

"Dağlar yürütüldüğü zaman,"

4

"gebe develer salıverildiği zaman,"

5

"vahşî hayvanlar bir araya toplandığı zaman,"

6

"denizler ateşlendiği zaman."

O gün dağlar yerinden kopardır ve tuz-buz olur. Buharlaşır sanki. On aylık hâmile develer de karınlarındakini düşürecekler. O gün orada deve olmayacak ve fakat bu bir misâldir. Arapların en iyi

tanıdıkları varlık devedir. Onların zihinlerine meseleyi böyle yaklaştırıyor. Yüce Allah Sûr'a üfürülünce dağdaki canavarlar, vahşî hayvanlar şehre -o günün heybetinden- inecekler. Denildi ki: Ne kadar vahşî hayvan varsa her cinsten haşrolunur. Hatta sinek bile... Onlara aralarında geçen haktan dolayı kısas yapılır.

Sonra da hepsi toprak olur. Ancak insanın bakmayı sevdiği kuşlardan 'Tavus, kumru, Tûti" kalacaklar.

Gökten Güneşin ve yıldızların düşmesi denizleri tutuşturacak. Bütün yanm-adaları kaplayacak, insanlar değişik işler yaparlarken (çarşıda alışveriş, evde uyuma ve denizde plajda yıkanma gibi) her yeri su kaplayacak... Henüz yer-gök yerliyerinde dururken, büsbütün batmadan gerçekleşecek... **İbn Abbas** (radıyallahü anh) bu hususta şu yorumu" yapıyor: "Kıyamet günü olduğu zaman, **Allahü teâlâ** Güneşi, Ayı ve yıldızların nurlarını söndürmeden (dürülerek). Bunlar denizlere dökülecekler. Onlara bir baü rüzgârı estirecek. O rüzgâr onların tutuşturacak, müthiş ateşler olacak."

7

"Ruhlar çiftleştiği zaman,"

O gün ruh ile vücutlar birleşir. Mü'minler mü'minlerle, kâfirler de kâfirlerle haşrolunurlar. Sâlihler sâlihlerle facirler de fâcirlerle diriltilir. Her kişi ameliyle buluşur. Hesap görüldükten sonra mü'minler cennete hurilerle buluşmaya giderler. Kâfirler de cehennemde şeytanlarla buluşmaya giderler. Herkes lâyıkıyle buluşur.

8

"Diri diri gömülen kızın sorulduğu zaman"

9

"hangi suçtan dolayı öldürüldüğü"

Araplar kız çocuklarını büyüyünce fahişe olacak diye ve fakirlik korkusuyla diri diri toprağa gömme canavarlığını gösterirlerdi. Bu suçsuz yavruların hesabı orada sorulacak. Bunu "Seelet" okuyanlar

da var.Buna göre mânâ söyler: "O kız çocuğu beni hangi suçumdan dolayı diri diri gömdünüz?" diye babasına soracak.

10

"Defterler açılıp yayıldığı zaman,"

11

"Gökyüzü koparıldığı zaman"

O gün gökyüzünden kar yağar gibi amel defterleri havada uçarak yere inecek. Kimi onu sağ elinden alacak, kimi de so! elinden alacak. O gün gökyüzü yerinden, bir evin tavanı ve başka bir nesnenin başı koparıldığı gibi koparılacak. Müthiş hâdise!

12

"O alevli ateş daha ziyâde kızıştırıldığı zaman,"

13

"cennet (mü'minlere) yaklaştığı zaman,"

14

"(Her) nefis ne hazırlamıssa bilecektir."

Cehennemin o çılgın, kızgın ve alevli ateşi kâfirler için kızıştırılacak. Cennet te; bütün nimetleriyle ve hepsine baskın, tümünü unutturacak "Cemâlullâh'ı görmekle" Lutûflandınlan muttaki mü'minler için yaklaştırılacak. Bütün bu dehşetli oluşumlar şunun içindir: Herkes, hayır-şer ne işlediyse, âhirette onun karşılığını ya "cennet ve nimetleri" olarak veya cehennem ve azapları' şeklinde görecektir. Her kişi önden gönderdiğini eksiksiz tam bilecektir.

15

"Andederim o (geceleri) geri dön (üp aydınlık yayan),"

16

"akıp akıp yuvalarına giden (yıldız) lara,"

17

"karanlığa yöneldiği zaman geceye,"

18

"nefeslendiği zaman sabaha ki..."

Allahü teâlâ beş yıldızın Rabbi de olarak andiçiyor. Bunlar: "merîh, zühal, müşteri, zehre, utâridir. Bunlar, diğerleri gibi, gündüzleri gizlenirler, geceleri görünürler, aydınlatırlar. Bu ve öbür yıldızlar gök feleklerinde seyrederler. Kâh doğarlar, kâh dolanırlar. Bunların Rabbi hakkına yemin olsun. Gecenin Rabbi hakkı için (Gecenin sahibi olan hakkına yemin olsun) ki gecenin evvelinde karanlık kaplar. Sonunda geri döner... Gece nefesini toplamak için gizlenen ve günüzün yükselen sabah vaktinin bereketi için yemîn olsun ki...

19

"Şüphesiz, muhakkak o (Kur'an) çok şerefli bir elçinin (getirdiği) kelâmdır,"

20

"(o) çetin bir kudrete mâliktir. Arşın sahibi yanında çok itibarlıdır."

21

"Orada kendisine itaat olunandır, bir emindir."

Şüphesiz bu Kur"an; Allah katında şerefli bir elçi olan Cebrail (aleyhisselâm) in Muhammed (aleyhisselâm)'a getirdiği, içinde tenakuz (çelişki) olmayan Allah kelâmıdır. O Cebrail ki bir saat içinde gökten yere iner, yerden de göğe çıkar. Böyle süratlidir. Öyle bir kuvveti var ki, misâl: Azgınlaşan Lût kavmini kanadı üzerine aldı ve göklere yükseltti, ordan yere bırakıverdi. Onlar da param parça oldu. Allah katında mertebesi olan Cebrail (aleyhisselâm)'e bütün meleklerin itaat etmeleri onlara vaciptir. Bütün melekler onun hükmünden dışarı çıkmazlar. Yüce Allah buyurdu ki:

"O, emindir. Bizim kelamımıza bir harf eklemez, Cebrail gökyüzünün emîni, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) yeryüzünün eminidir. Bize silsile usûlü dayanan "âlimler, velîler de emindirler" Emin olmayan hâin olur.

22

"Sizin sahibiniz bir mecnûn değildir."

Hak teâlâ yemin eder ki: Kur'an bizim kelâmımızdır. Rasûlümüz onu kendi uydurmadı. Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) sizi tevhide, İslâmın dosdoğru yoluna çağırıyor. Sizin iftiranız olan "mecnûn" sıfatı onun yakınından ve uzağından geçmez. Sizin en akıllınız odur.

23

"Yemin olsun ki o, onu ufukta apaçık görmüştür."

24

"O, gaybdan dolayı asla cimri (suçlu) değildir."

O, Cebrail'i aslî suretinde vahiy getirirken Allah kelâmı diye söylüyor" diye suizan ediyorsunuz. O bizim kelamımızı size ulaştırmasa "çok cimri" olur. Halbuki o, olduğu gibi vahyi size ulaştırandır. Asla cimri değildir. O size bir saat okusa, bir saat okumasa (kimisini sizden çekinerek söylemese) o takdirde cimri olur, Rasûlümüz en cömerdinizdir. Siz acizliklerinizden iftirayı meslek edinmişiniz.:.

25

"O (Kur'an) da taşlanmış bir şeytanın sözü değil."

26

"O halde nereye gidiyorsunuz?"

O Mekke kâfirleri: Bu Kur'an Muhammede şeytanın öğrettiği sözlerdir, dediler. Bunu Allah reddediyor. O, kâhinlerin, şeytanların sözleri değildir, buyuruluyor. Şeytan kovulmuştur. Çünkü Kur'a)n da hep İslâm yolu öğütleniyor. Siz ve şeytanlar hep sapıklık yolunda inatla yürüyorsunuz. Bu gi diş kurtuluşa gidiş değildir. Öyleyse ey kâfirler topluluğu: "Nereye gidiyorsunuz?"

27

"O âlemler için bir hatırlatmadır."

Bu Kur'an herkese bir Hakkı hatırlatma ve öğüttür. İnsanlara, cinlere, iyilere, kötülere ve her kesimden olan kişilere bir nasihattir. Her haysiyetli insan ondan şeref alır, Onunla hükmeden yöneticiler hükümrân olur. Dünyâda da azız olurlar. Ona önem vermeyenlerin dünyâları da berbat olur. Düşmanların boyunduruğu altında maddî ve manevî bakımdan zilleti, sömürgeyi yaşarlar. Târih, bunun yüzlercesine şahittir...

28

"(O) sizden doğruluk isteyenler için (bir öğüttür)"

Biz bu Kur'anda doğru yolu açık seçik gösterdik. Dileyen o yolda sebatla yürür. Bu âyet-i kerîme indi, Ebûcehil mel'ûnu dedi ki: "Senin bize gösterdiğin bu yolda biz yürümek istemiyoruz. Bize bu yolda başarılı olmak gerekmez.

29

"Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemeyince siz dileyemezsiniz."

Hak teâlâ buyurdu ki: Siz îman etmek istemiyorsunuz. Âlemlerin Rabbinin irâdesini gözardı edemezsiniz. Siz "Onu devre dışı bırakarak" inkâr da edemezsiniz. İman da edemezsiniz. Bütün irâde Onundur. Size sorumlu olmanız için "cûz-i irâre" verdi. Kim Onun yolundan içi-dışı doğru yürürse başarılı olur. Başarı asıl Ondandır. İnsana dönük yönü izafîdir... Kimi dilerse küfre çalıştığını ezelde bildiğinden dolayı onu da rüsvây eder. Mutlak hâkim O'dur. Her yaptığı hikmetlidir. Kul Ona dayandıkça o da bundan nasib alır.

Übeyy ibn Kaab (radıyallahü anh) Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) in' şöyle buyurduğunu bize rivayet ediyor: "Kim Tekvîr sûresini okursa, Allah onun (kıyamet gününde) ayıbını ifşa ederek rüsvay etmekten korur. Sahîfesi ona gösterilir."

İNTİFÂR SÛRESİ

Mekke-i Mükerreme de inmiştir. On dokuz âyettir.

1

"Gök yarıldığı zaman,"

2

"yıldızlar dağılıp döküldüğü zaman,"

3

"denizler fışkırtıldığı zaman,"

4

"kabirler alt-üst edildiği zaman,"

5

"(her) nefs, önden ne yolladı, geriye ne bıraktıysa bilecektir."

Denizler acısı-tatlısı, büyüğü-küçüğü birbirine karıştığı zaman... İsrafil (aleyhisselâm) Sûr'a birinci defa üflediğinde, onun heybetîyle bunlar olacak. Öyle bir karışıklık ki, önüne çıkan herşeyi alıp götürecek. O gün can taşıyanlar kabirlerinden üstü-başları toztoprak olduğu halde kalkacaklar ve öylece dehşetten bir ikinci emre kadar durakalacaklar!... Yer altında gizli nesnelerin hepsi ortaya çıkacak... Bu zikredilen şeyler olunca her nefis yaptığı ve öldükten sonra da yaptığı hayır-şer neyse onları karşısında hazır bulacak. Kişi hem kendi yaptıklarını bilecek. Hem de açtığı iyi veya kötü çığırın yolcularının yaptıklarından "o kişi iyiyse sevapdan, kötü ise günahdan bir pay sahibi" olacak. Nitekim Ebu Hureyre (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimizden şöyle dediğini rivayet etmektedir: "Her kim halkı Hak yola irşâd ederse ve onun gösterdiği gibi amel edîlirse-yaşanırsa o kimselerin kazandıkları sevap o kimseye de yazılır. Onların sevaplarından bir eksilme de olmaz. Ve yine her kim ki halkı sapık bir yola sokar, kılavuz olursa onlar da o yolun gereği olan günahları işlerlerse, o kimseye de aynı günahlar yazılır. Hem de eksiksiz olarak...

6

"Ey insan, O keremi bol Rabbine karşı seni aldatan ne?"

7

"Seni yaratan, sana salim uzuvlar veren sana şu nizâm ve itidali bahşedendir O."

Hak teâlâ kâfirlere hitap ederek buyuruyor ki: Ey kâfirler, sîzi Rabbinize karşı inkâra sevkeden sizi serkeşliğe götüren saik acaba nedir? Ona küfürden tevbe edersiniz O sizi bağışlar. Yaratıldığınız "bir damla bulanık, pis su"ya bakın. Siz âcizlersiniz. O sizi ana rahminde şekillendirdi. Düzgün organlar verdi. Hem de birbiriyle uyumlu uzuvlar... Hiçbir organ diğer bir uzva aksi değil. El bir şeyi tutarken ayak ona müdâhele etmiyor, Gözün biri büyük diğeri küçük değil. Kulağın biri başta, öbürü göğüsün üstünde değil. İkisi de anten gibi başta. Her organın bağlı olduğu beyin, "çok sağlam bir kafa tasında" korunuyor. Ayak parmaklarının yürümede, el parmaklarının kavramada rolü büyüktür. İnsan mütenâsip yaratılmıştır. Kâfir insaf etsin de bunu o mu yaptı yoksa keremi, lûtfu bol Rabbi mi? Bunu iyi ve mantıklı düşünse küfürden ve inkardan kurtulur. Müslüman da buna ibretle bakmalıdır:

8

"Seni dilediği herhangi bir surette terkîp edendir O"

Allah seni nasıl yaratmak dilediyse ezelî ilmiyle bildiği için onu takdir etti. Takdiri gibi de yarattı. Seni ya atan-baban, ya amcan veya annen sûretyıde yarattı. Seni onlara benzetti. Sen onlara benzedin.

Veya nasıl öldüyse öyle yarattı. Uzunsa uzun, kısa ise kısa... Esmerse esmer, beyazsa beyaz yarattı. Yâni hem ilk yaratılışta hem de öldükten sonra tekrar diriltmede sizi dilediği surette o kudretli Rabbiniz yarattı ve yaratacak.

9

"Hayır. Bilâkis dini yalan sayıyorsunuz."

10

"Halbuki sizin üstünüzde hakikî bekçiler,"

11

"çok şerefli yazıcılar vardır."

12

"Ki onlar ne yapıyorsanız bilirler."

Hayır! Bu kafirlerin bu tutumu îmana ters düşer.

Şüphesiz bizim şerefli meleklerimiz vardır. Onlar sizin istediğiniz amelleri bilirler, kaydederler. Melekler tuvâlete çıkma ve cinsel ilişkide bulunma dışında insandan ayrılmazlar. Hayır-şer ne işlenirse yazarlar. Siz cünüpken de yanınızda durmazlar. Bu bakımdan yıkanmayı ertelememek gerek. Şayet sonra yıkanılacaksa o zaman namaz abdesti gibi abdest almak ve öylece uyumak en asgarî tutumdur. Gerisi melekleri taciz eder.

13

"İyiler, hiç şüphesiz Naîm (cennetin) dedir."

14

"Kötüler ise muhakkak alevli ateşdedirler."

Tam tasdik eden, şirkten günahlardan uzak duran mü'minler cennette bir çok "nimetleri dererler. Hazret-i Ebubekir, Hazret-i Ömer ve diğer Ashâb-ı Kiram gibi... İslâmdan çıkmış fasıklar, tacirler o cehennem içinde azâbolunurlar.

15

"Din (ceza) günü oraya gireceklerdir."

16

"Ve onlar bundan ayrılanlar da değildir."

17

"O din günü nedir? (Bunu) sana hangi şey öğretti?"

18

"O din günü nedir? Tekrar (bunu) sana hangi şey öğretti?"

Yâ Muhammed! Kıyamet gününün ne zaman olacağını, biz bildirmediğimize göre, nereden öğreneceksiniz? O ulu gündür. O gün hiçbir kişi, diğer bir kişiyi kurtarmaya gücü yetmez.

19

"O, öyle bîr gündür ki hiçbir kimse kimseye, hiçbir şeyle fayda vermeye muktedir olamayacaktır. O gün emir (yalınız) Allah'ındır."

O gün bir mü’min bir kâfire şefaat dilese de bu kabul edilmez. Çünkü şefaat imanlı olanlara faydalıdır. İnanmayana hiçbir yararı olamaz. Çünkü bütün hüküm ve hükümranlık yüce Allah'ındır.

MÜDAFFİFÎN SÛRESİ

Mekke-i Mükerremede inmiştir. Otuz altı âyettir.

1

"Ölçekte ve tartıda hîle yapanların vay hâline!"

Bu sûrenin nüzul sebebi şöyledir; **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem), Medine-i Münevvereye geldiği zaman oranın halkının eksik ölçtüğünü ve tarttığını gördü. Onlan bu tutumdan yasakladı. Onun sözünü dinlemediler. Hak teâlâ bu sûreyi gönderdi. "Veyl" cehennem de "bir dere" adıdır. Orada çetin azap vardır.

2

"Ki onlar insanlardan ölçekle aldıkları zaman tastamam alanlar;"

3

"onlara ölçekle, yahut tartı ile verdikleri zaman ise eksiltenlerdir."

4

"Sahiden onlar diriltileceklerini sanmıyor (lar) mı?"

5

"Büyük bir günde... "

6

"Âlemlerin Rabbi için insanların kalkacağı günde..."

Bu ölçü ve tartıda hîle yapanlar gerçekten öldükten sonra dirileceklerine yoksa inanmıyorlar mı? Sanki inanmayanlar gibi din kardeşlerini aldatıyorlar. Kul hakkını çiğniyorlar. O gün çok korkunçtur! Sonuçlan da çetindir! Allah'ın huzurunda tam "beşyüz yıl" dururlar, o günde... Bu zaman gerçek mü’minlere, hilebaz

olmayan takva "sabahtan öğleye kadar" olacaktır. Kâfire, münâfıka uzun gelecek...

Abdullah ibn-î Ömer (radıyallahü anh) şöyle söylemiştir: **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Sizden biriniz o gün Allah'ın huzurunda durmanın utancından tâ dizinin yarısına kadar tere batar." İbn Mes'ûd (radıyallahü anh): "Kâfire terden gem vurulur. Sıkıntının şiddetinden (Beni bundan kurtarın. Cehenneme gitmek pahasına da olsa!) demeye başlar," demiştir.

7

"Sakini Çünkü kötülerin kitabı muhakkak ki 'siccîn' dedir."

Bu kâfirler öldükten sonra dirilmeyi inkâr ederler. Bu fâcir kâfirlerin yeri, amellerinin kitablarının yeri "Siccîn"dedir, O, yedi kat yer altında bir taşdır. Bu korkunç yerde kâfirlerin, fâcirlerin, insanlardan cinlerden aynı yolda olanların dîvanları bulunur. İkrime, "O siccîn'de demek: Hüsran içindedir demektir," der. "fâcir" kelimesi "takvâ"nın karşıtıdır. Facir olan diyanî perdeyi yırtan kişidir. Bunun en azmanı ise kâfirdir. Sonra münafık... Sonra da onlara benzeyen amelî nifak içinde olan müslümanların fâcirleri gelir. Fâcir, kâfîr'den daha kapsamlıdır. Şeytanlar, kâfirlerin amellerine tanıklık edeceklerdir. Nitekim melekler de mü'minlere tanıklık edeceklerdir."

8

"Sıccînin ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?"

9

"(O) yazılmış bir kitabtır."

10

"Yalan sayanların o gün vay hâline!"

Yâ Muhammed! Siz o "Siccînin ne görkemli şey olduğunu Biz Azîmüşşân bildirmezsek nereden bileceksiniz?"

O, bir kitaptır ki, bütün şer dîvanlan onda toplanmıştır. O dîvanların yazdıkları kötülükleri kâfirler, şeytanlar, cinnilerin

müslüman olmayanları ile müslümanların takva sahibi olmayanları işlemişlerdir. Şu kimselere yazıklar olsun ki: Kimileri dilleriyle, fiilleriyle (kafirler gibi), kimileri de sırf fiilleriyle -inandık demelerine rağmen- o **peygamber**lerin getirdiği ilahî mesajları yalanlamışlardır.

11

"Ki onlar, o ceza gününü yalan saymakta olanlardır."

12

"Halbuki onu haddi aşkın ve taşkın, günaha düşkün olan her kişiden başkası yalan saymaz,"

13

"karşısında âyetlerimiz okununca evvelkilerin masalları demiştir o"

Bu ceza gününü ancak Velîd ibn Mugîre ve benzerleri, peşinden giden manevî dölleri ve yandaşları yalanlar ona "Eskilerin masalları" gözüyle bakarlar. Ona itibar etmezler. Gereğini dolayısıyle yapmazlar.

14

"Hayır... Bilâkis, onların kazanmakta oldukları (günahları) kalplerini paslandırmıştır."

Küfür-günahlar, kalplerini kat kat paslandırmıştır. Akıllan mağlûb olmuştur. Kalplerinde hayat kalmamıştır. Bundan dolayı yalanlarlar. Burada sürekli günah işleyenlere de bir uyarı var. Çünkü kâfirlere benziyorlar.

15

"Hayır (inanmazlar)! Şüphesiz ki onlar o gün Rablerinden kesinkes mahrumdurlar."

16

"Sonra onlar muhakkak ve muhakkak o alevli cehenneme gireceklerdir."

17

"Sonra da (onlara): İşte (bu azap) sizin yalan saymakta devam edegeldiğiniz şeydir, denilecek."

Kâfirler âhirette Allah'ı göremezler. Rahmetinden de yoksun olurlar. Yerleri ise cehennemdir. Orda sonsuza dek kalırlar. Cehenneme girince onun hizmetçileri, görevlileri onları "azarlamak için" öyle derler: "Bu, cehennemdir! Siz **peygamber**lerimizden bunu işitirdiniz. Ama boyuna yalanladınız. İşte bu gerçek yerinizde tadın azabı bakayım!"

18

"Gerçekten iyilerin kitabı, hiç şüphesiz İlliyîn'dedir."

19

"İlliyyin'İn ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?"

20

"(O) yazılmış kitabdır."

21

"Ki huzurunda mükarreb (melekler) bulunur."

Mü'minlerin amellerinin berâtı "illiyyin" içindedir. O yedinci kat göktedir. Onun sânını belirtmek için sen ey Muhammed! Biz bildirmezsek onu nereden sağlıklı öğrenebilirsin? Onları "Allah'a yakınlığı olan melekler" yazarlar. Onların yeri de 7. kat göktedir. Mü'minlerin işledikleri sâlih ameller onların tanıklığı altında bu dîvanlarda bulunur. Diğerlerine şeytanlar tanık, bunlara mü'minlere de melekler şahit arada tam bir fark var...

22

"Şüphesiz ki o iyiler nimetler içindedir."

23

"Süslü tahtlar üzerinde temâşâ, edeceklerdir."

24

"Öyle ki sen o nimetin güzelliğini yüzlerinde (görünce) tanırsın."

Sâlihler, sâdıklar olanlar cennetler içinde bulunan süslü tahtlar üstünde otururlar. Birbirleriyle sohbet ederler. Hak teâlâ'nın dîdârını temâşâ ederler. Aynı zamanda cehennemde azâb olan din düşmanlarını da görürler. Hallerine hamdederler. Onlar azaptayken bir görseniz!,.. O cennetlikleri, yâ Muhammed, yüzlerine vuran nimetlerin revnaklıklarından, tazeliklerinden tanırsın..

25

"Onlara mühürlü, hâlis bir şaraptan içirilecek ki,"

26

"onun (İçiminin) sonu bir misktir. O halde yatışanlar buna kavuşmak için yarışsınlar."

Cennetliklerin sefa sürmeleri cümlesinden olarak "dupduru, sarhoş etmeyen, abuk-sabuk konuşturmayan şaraptan" içerler. İçimi güzel, kokusu ise misk gibidir, işte bu ve benzeri nimetler için sâlih ameller işleyerek "hayırda ve takvada yarışarak" gayrete geliniz.

27

"(O şarabın) katkısı "Tesnîm dendir."

Bu 'Tesnîm ile karışık Rahîk şarabı", yukarıdan aşağıya dökülen bir pınardır. Allah'a çok yakın olan mukarrebler- o katıksız şarabı (Tesnîm'i) içerler. Ama amel defterleri sağdan verilenler karışık şaraptan içerler. Niyet ve amel durumuna göre nîmet değişiyor.

28

"(O) bir pınardır ki mukarrebler onu içerler."

29

"Doğrusu, günah işleyenler îman edenlerden kimine gülerlerdi."

30

"(Mü'minler) yanlarından geçerlerken birbirlerine kaş-göz işaretleri yaparlardı."

Müşrikler zayıf, kimsesiz mü'minleri gördükleri vakit dünyada kaş-goz hareketiyle onlarla alay ederlerdi... Aralarında "Bakın şu Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e uyan sefihler-câhiller!" diye onları hor görürlerdi. Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şöyledir: Hazret-i Ali (radıyallahü anh) mü'minlerden bir grupla giderlerken münafıklardan bir grup orada oturuyorlardı. Mü'minlere gülüştüler. Onların hakkında ve hüküm bakımından ise onlar gibi davrananlar hakkında bu âyet geçerlidir.

31

"Ailelerine döndükleri zaman zevk duyarak dönerlerdi."

32

"Onları gördükleri zaman: Bunlar muhakkak sapıklardır, derlerdi."

Müslümanlarla alay edenler bunları böbürlenerek ailelerine de anlatırlardı. Aralarında mü'minlerin hallerini tartışırlardı. Atalarını bırakarak, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'e uyan mü'minlere "sapıtmışlar" derlerdi. Onlar görme özürlüdürler, kalpleri kapalıdır. Mü'minler birer ayna gibidirler. Hangisine baksalar kendi sıfatlarını görürler: Sapıtmışlik saplantılarını görürler.

33

"Halbuki onlar (mü'minlerin) üzerlerine gözcüler olarak gönderilmemişlerdi."

34

"İşte bugün de îman edenler o kâfirlere gülüyorlar..."

Önemli olan sonu iyi getirmedir. Dünyâda takva ruhu ile yaşayanlar orada onlara gülecekler. Çünkü misilleme yapacaklar. Etme-bulma dünyâsı...

35

"Tahtlar üzerinde (onlara) bakarak."

36

"(Nasıl) o kâfirler işteyegeldiklerinin cezasına çarpıldı (lar) mı?"

Bu sefa içindeki mü'minler, katı azap içindeki kâfirleri seyrederler, öyle azap içinde kıvranırlar ki tanıdıklarına her biri: "Yâ filan oğlu filan! Beni burdan kurtar," der. Ancak buna izin verilmez. O mü'min tanıdığı da onunla alay eder. Çünkü dünyâda takva yaşayışından dolayı çok alaya alınmıştı. Hukukta temel prensiplerden biri de şöyledir: "Amelin cinsinden ceza verilir". Alaya alay gibi.

Übeyy ibn Kaab (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: "Kim Mudaffifin sûresini okursa, **Allahü teâlâ** onu kıyamet gününde mühürlü hâlis şaraptan suvaracak, içirecek."

İNŞİKÂK SÛRESİ

Mekke-i Mükerremede inmiştir. Yirmi beş âyettir.

1

"Gök yarıldığı,"

2

"Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman, ki gök zâten buna lâyık olarak yaratılmıştır."

Yâ Muhammed! O Mekke'lilere şu gerçeği bildir: Rabbinin kıyamet kopmasıyla ilgili emri yüzünden gökyüzü, Allah'ın bu heybetli buyruğunu işitince parça parça olmuştur. Zâten gökyüzü emri dinleme ve gereğini isteyerek yapmaya uygu yaratılmıştır.

3

"Yer uzatıldığı, "

4

"içinde ne varsa atıp bomboş kaldığı,"

5

"Rabbini de dinleyip boyun eğdiği zaman, ki yer zâten buna lâyık olarak yaratılmıştır."

Ey şanlı **peygamber**im! Şunu da Ashâb ü Ümmetine bildir; Allah, yeryüzünü bir hah gibi yayacak. Bunu genişletecek. Bütün yerin altındakiler üstüne çıkacaklar. Yer de bunu isteyerek kabullenecek. Çünkü, buna yetenekli yaratılmıştır. Yeryüzü dümdüz olacak. Dağlar da kaybolacak Ali ibn Hüseyin (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' den şunu rivayet ediyor: "Kıyamet günü olduğu zaman, Allah yeri genişletecek. İnsan, yaratık çokluğundan dolayı herkes ancak ayak basacak kadar orada bir yer bulabilecek. Yerin altındaki insan, hazîne hepsi üstüne çıkacak. Yeryüzü içini dökecek. Emâneti yerine getirecek.

6

"Ey insan, sen Rabbine (kavuşuncaya) kadar doğrusu durmayıp didineceksin. Nihayet Ona kavuşacaksın."

Ey kâfir adam, tevbesiz güya inanan ve fakat sürekli emirleri çiğneyen, yasaklan da işleyen münafıklar, yaptıklarınız Rabbinizin azametli huzurunda karşınıza çıkacak. Bu bakımdan şerden vazgeçin. İmana gelin. İtaatli olun ki Ona "iyiler olarak kavuşma bahtiyarlığına eresiniz. Rabbinin rızâsını kazanmak azmiyle amel et, işlerini bu niyetle yap. Onun huzurundaki mahcupluk dünyâdaki bir büyüğün önünde işlenen suçtan çok baskındır. Bunu bil. Allah'ın rızasına uymayan amelin ve işin bir gerçek değeri yoktur. Ey kâfir ve nankör insan! Bu gerçeği nefsine iyice kabullendir. Yoksa yoldan çıkarsın.

7

"O vakit (amel) kitabı sağ eline verilen kimseye gelince,"

8

"kolayca bir hesap ile muhasebe edilecek o;"

9

"ehline de sevinçli dönecektir."

Kıyamet gününde halk iki kısma ayrılacak. Bir kısmının beratları (amel defterleri) sağ ellerine verilecek, **Allahü**

teâlâ "onların kolay hesapla-hesap vermelerini" ferman edecek. Öyle de olacak. Sonra da cennete, yüce Allah'ın kendileri için yarattığı hurilere, cennetlik hanımlarına sevinerek dönecekler.

10

"Amma kitabı arkasından verilen kimse,"

11

"derhal helakini temenni edecek,"

12

"o şiddetli ateşe girecek."

Kâfirlerin sol elleri göğüsleri yarılarak arkadan çıkarılacak ve amel defterleri böyle zahmetli bir halde verilecek. Yüzleri de kapkara olacak. Kafaları da geriye dönecek. Ve eyvah yandım diyecekler.

13

"Çünkü o, ehil içinde bir şımarıktı."

14

"Çünkü o, hakîkaten ve katiyyen (Rabbine) dönmeyeceğini sanmıştı."

15

"Hayır. Çünkü Rabbi onu çok iyi görendi."

Kâfir dünyada yaptıklarına, malına şımarıktı. Kendine nimetleri vereni unutmuştu. Öldükten sonra da Rabbine kavuşmayacağını sanmıştı. Hayır, iş o kâfirin zannı gibi değildir. Allah onun her hâline tam vâkıftır. Dünyadaki yaptıklarının karşılığı cezasını verecektir.

16

"Hayır! Andederim o şafaka."

17

"O geceye ve onun derleyip topladığı şey(ler)e,"

18

"Bedir hâline geldiği zaman o Ay'a ki,"

19

"siz, hiç şüphesiz, o halden bu hâle bineceksiniz."

20

"Öyleyse onlara ne (oluyor) ki îman etmiyorlar?"

Şafak vaktine yemîn ediyor Allah. Güneşin batımından sonra görülen kızıllığın ardından gelen beyazlıktır, şafak. O vakit Bizim arif kullarımız ibâdet ederler. Şerden yılarlar. Geçimi temin için gündüz her yere dağılan insanlar ve hatta hayvanlar yuvalarına dönerler. Hepsini karanlık toplar. Ay'a da yemin olsun ki, onun nuru on üç, ondört ve onbeşinci günlerde tamam olur. Hiç karanlık kalmaz dünyâda. Nurlu olur. **Allahü teâlâ** bunlara andiçerek buyurdu ki: Ey insanoğlu sen halden hâle döndürülürsün böylece. Şöyle ki: Bir damla nûtfeden et-sinir ve suret olup canlanırsın. Dünyaya gelirsin. Belli bir çocukluk dönemi yaşarsın. Sonra kara yağız delikanlı olursun.

Sonra evlenirsin. Çoluk-çocuğa karışırsın. Sonra olgunluk dönemini yaşarsın. Nihayet dünyâdaki yolculuğunun en rezil dönemine" (yaşlılık çağına) girersin. Orada her şeyini hemen hemen kaybedersin. Bize ister istemez dönersin. Ama içini büyük bir hasret kaplar: Hem yaptıklarına, hem de isteyip de yapamadıklarına!.. Sonra da ölüm şerbetini içersin. Uykuya benzer "bir berzâh-kabir hayatı" yaşarsın. Kıyamete değin bu sürer. Düşün Hazret-i Âdem (aleyhisselâm)' den beri azap içinde bekleyenleri! Sonra da (Sûr) üfürülünce tekrar diriltilirsiniz. İkinci Sur ile huzurumuzda toplanacaksınız. Hepinizin hesabını, ey insanlar ve cinler, göreceğiz! İyiler cennete, kötüler cehenneme gidecekler. Bütün bu dehşetli oluşumlara muhatap olan insan sen neyine güveniyorsun da Kur'anı tasdik etmiyorsun? Ey mü'minler! Siz de niçin gevşek davranıyorsunuz? Kur'an'ı "hayatınızın mihveri" yapmıyorsunuz? Halden hâle geçmek, kısaca budur.

21

"Ve karşılarında Kur'an okunduğu zaman eğilmiyorlar?"

22

"Bilâkis o küfredenler tekzîp ederler."

Bu kâfirlere Kur'an okunduğu halde mütevazı davranmazlar da onu inkar ederler. Onun hükmüne boyun eğerek secde etmezler. Ne kadar deliller ve mucizeler varsa hepsi bizim kudretimizi gösterdiği halde inkâr edersiniz. Tekzipleri mucizelerle îmana dönüşmez. Bilâkis inkârları artar.

23

"Halbuki Allah onların yüreklerinde neler saklıyorlar, pek iyi bilendir."

24

"Bunun için sen (Habîbim) onları elem verici bir azap ile müjdele:"

25

"îman edip de güzel güzel amel edenler müstesnadır. Onlar için bitip tükenmeyen bir mükâfat vardır."

Yâ Muhammed! Kâfirlere olan yukardaki tehdidimizden mü'min kullarımız hâriçtir. Bunu onlara bildir. Onlara cennet ve daimî nimetlerini bildirerek müjdele. Bu âhiret nimetlerimize müstehâk olan mü'minler tam îman ederler. Ona dayalı ihlâslı ve düzgün amel ederler, İstikamet üzere yaşarlar. Farzları vaktinde yaparlar. Sünnetleri de terketmediler. Bizim cennetteki nimetlerimiz eksilmez. Süreklidir. Minnetsizdir. Yâni, başa kalkmayız. Çalışan muttaki kullarımız, bu güzel hayata kavuşmak için çalışırlar.

Übeyy ibn Kaab (radıyallahü anh)'ın rivayetine göre, **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) bu sûrenin fazîleti hakkında şöyle buyurmuştur; "Kim İnşikâk sûresini okursa, **Allahü teâlâ** ona kitabını sağından verecektir."

BURÛÇ SÛRESİ

Mekke-i Mükerremede inmiştir. Yirmi iki âyettir.

1

"Yemin olsun burçlara mâlik olan göğe,"

2

"o vaadolunan güne,"

3

"şahitle meşhuda ki..."

Burçlara yemin ediliyor. Burçlar'ın "orüfci yıldız" olduğunu söyleyenler var. Burçları "saraylar" diye yorumlayanlar var. Onların burçların içinde olup keyfiyetini Allah bilir. Yedi yıldız burçlarda seyreder: Bunlar: "Güneş, Ay, Zühal, Müşteri, Merîh, Utarit, Zehre"dir. "Vaadolunan gün"den maksat: Kıyamet koptuktan sonra mü'minlere cennet ve cemâlullah, kâfirlere de cehennem ve Azâbullah olacağı dünyada bildirilmişti. "Şahit" Cum'a günü demek, "Meşhûd" ise kurban bayramı günü. Arefe günü diyenler de olmuştur. Kimisi de "şâhid"i "Muhammed (aleyhisselâm)" olarak, "Meşhûd"u da "Kıyâmet günü" olarak yorumlamıştır Bunda ihtilâf yoktur. Sözü uzatmaya da gerek yoktur.

4

"Tutuşturucu o ateş hendeklerin sahipleri gebertilmiştir."

5

"İşkenceleri (Uhdûd'un), alevli ateştendi."

Dünyâda, Müslümanları inançlarından dolayı, kazılmış ve içinde ateş yaktırarak, onları oraya attılar. Onların ateşte cayır cayır yanmalarından sadistçe zevk aldılar. Bunlara âhirette misilleme yapılacaktır. Kelbî (radıyallahü anh) şöyle dedi: "Ateş cehennemde kırk zira boyunca yükselecek. Onları ateş yakacak ve orada öldürülecek"

Abdurrahman b, Ebî Leylâ, Süheybi Rûmî'nin **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle dediğini bizlere aktarıyor. "Eskiden pâdişâhlardan bir pâdişâh vardı. Onun bir de sihirbazı vardı. O nihayet yaşlandı. Pâdişâha dedi ki: (Ben yaşlandım. Ölümüm çok yakındır. Bana bir genç verin de onu

yetiştireyim.) Kral da ona bir genç verdi. Bu sihirbaz ile genç arasında yol üzerinde bir rahip oturuyordu. Hazret-i İsa (aleyhisselâm)'a inanmış bir savme'de ibâdetle vaktini geçiriyordu. Onun elinden körler ve cüzzâmlılar şifâ buluyorlardı. Kendisi (genç) onun aracılığıyla mü'minlerden oldu. Bu tedavi özelliği asıl onun şöhretini artırdı. Onun yanına uğradığı için sihirbâz'a geç ulaşıyordu. Rahip bu gecikmenin sebebini sorarsa (Evdekiler oyaladı,) dersin. Evdekilere de, (Rahip oyaladı) dersin. Böylece rahiple beraberliğini sürdürdü. Ondan feyz aldı. Riyazette (nefsini islâhda) bulundu. Birgün gönlüne şu fikir düştü: Bu rahiple sihirbazı imtihan edeyim. Bakalım hangisi daha bilgindir... Ansızın şehrin ortasında çok büyük bir yılan çıkmış, halkı rahatsız ediyordu. O genç dedi ki: (İşte bugün tecrübe günüdür!) Bir taş aldı ve o yılanın yanına geldi ve şöyle dedi: (Allah'ım! Bu rahibin dediği doğru ve dini haksa, bu yılanın ölümü benim elimden olsun). Taşı ona attı. O da öldü. Hak teâlâ onu helak etti. Halk arasında bu olayla şöhrete erdi. Genç adam olayı Rahibe anlattı. Rahip ona: Ey oğulcuğum! Sen benden faziletlisin. Sağırların kulakları açılırdı. Körler de görebilecek hâle gelirdi: Cüzzâmlılar da onun eliyle şifâ bulurdu. Diğer hastalıklar da onun duâsıyla iyileşirdi.

Padişahın bir kör veziri vardı. Bu gence geldi ve dedi ki (Yâ Genç! Sihir ilminde öyle ilerledin ki, sağırları işittiriyormuşsun ve körleri de görecek hâle getiriyormuşsun) Genç dedi ki: (— Ben sihirbaz değilim. Şifâ veren ancak Rabbim'dir.) Vezîr dedi ki: (Senin Rabbin Melik midir?) Genç dedi ki: (Hayır. Benim de, senin de Rabbimiz olan **Allahü teâlâ**'dır) Bu söz özüne işledi. Hemen İslamı kabul eyledi. Genç duâ etti. Gözleri açıldı. Padişaha vardı, ona şöyle dedi. Melik: (— Senin gözün görmezdi, değil mi?) O da: (Evet, öyleydi. Rabbimin şifa vermesiyle görür oldum) Pâdişâh: (Rabbim dediğin ben miyim?) Dedi. Vezîr dedi ki: (—Benim de, senin de Rabbin olan Yüce Allah'tır) O zaman padişah dedi ki:

(Senin benden başka Rabbin mi vardır!) Vezir: (Evet. Benim-senin Rabbimiz olan Allah'tır) dedi. Melik: (—Çabuk ol, seni bu duruma getiren adamı bana bildir,) dedi. O da Genc'i çaresiz ihbar etti. Melik o çocuğu, genci buldu ve ona (— Senin bu veziri iyileştirdiğin gibi şifâ verdiğini duydum.) Bunu genç şöyle cevapladı:

(—Ben sihirbaz değilim. Şifâ veren benim de, senin de rabbimiz olan **Allahü teâlâ**'dır) Bunu işiten Melik çok öfkelendi. O gence çok işkence yaptırdı. Sonunda genç de Rahibi ele verdi. Rahibi de yerinden (savme'sinden, ibâdet köşesinden) aldılar, Melik'in huzuruna getirdiler. Dininden dönmesini (irtidat etmesini) istediler. O razı olmadı, mürted olmadı. O zaman melik emretti o rahibi testereyle ikiye böldürdü. Hızını alamadı. Yakını olan veririni de aynı şekilde işkenceyle öldürttü. O da dininden dönmedi. Sonra ölüm sırası sihirbaza gönderdiği gence geldi. O elini açtı (— Ey Rabbim! Beni bunların elinden kurtar,) diye candan **Allahü teâlâ**'ya yalvardı-yakardı. Duası kabul oldu. Onlar oracıkta yokoldular.

Melik bunun sebebini sordu. O da olanı anlattı. Bunun üzerine Melik onu bir grup adama teslim etti. Onlara: (Falan dağın tepesine çıkarın. Oradan aşağıya yuvarlayın. Parça parça olsun,) dedi. Onlar bu emir gereği o denen dağa gittiler. Dağdan aşağıya yuvarladılar. O esnada genç şöyle duâ etti: (Ey Rabbim! Sen beni bunların şerrinden kurtar.) Bunun üzerine dağ bir silkelendi. Onlar aşağıya indiler. Hepsi ânında öldüler. Genç sağ-selâmet geldi Melîk'in yanına ve olanları birbir anlattı. Melîk başka türlü ölüm-plânı yaptı, Genç ise: (— Sen beni öldürmeyi başaramazsın. Ancak dediğimi yaparsan beni öldürtebilirsin) dedi. Melik: (— Ne dilersin?) Dedi: O genç şöyle dedi: (Bütün ahâliyi bir yere topla. Beni sehpaya çıkar. Benim okumla bir ok at. 'Bismillah' demeyi unutma.) Melik gencin dediği gibi yaptı. "Bu gencin Rabbi adıyla" dedi ve oku attı. Ok gencin gözü ile kulağı arasına saplandı. Genç elini okun yerine koydu. Peşinden de öldü. Halk (Biz bu gencin Tanrısına inandık,) dediler. Melîk'e de şöyle dediler: (—İşte sen şimdi korktuğuna uğradın. İstemediğin şey başına geldi. Halk müslüman oldu). Bunun üzerin Melik'in öfkesi tepesini attırdı. Her yol ağzına hendekler kazdırdı. Hendeklere ateşler yaktırdı. Halkın İslâm'dan dönmesi için o ateşlerle tehdit etti. Öyle bir îman ki halk bu dayanılmaz "ateş azabına rağmen" dininden dönmedi! Kucağında emzikli bir çocukla bir kadın geldi: Ateşe kadar yaklaştı. Ateşin ısısıyla çocuk rahatsız olur da Melik insafa gelir diye umdu.

Çocuk Allah'tan dile geldi ve anasına şöyle dedi: "— Yâ anacığım! sakın ateşten uzaklaşma ki sen Hak din mensubusun! Bunu işiten ana kendini ateşe attı.

Bu olayın başka bir anlatımı da var. Şöyle ki: — Himyer (Yemen) Kral'ı Tuban Esed Ebu Karib, bir defasında Medîneyi ziyaret etti. Orada ehli kitapdan yahûdilerle görüştü. Onların dinine girdi. İki âlim de alarak Yemen'e döndü. Orda yahûdiliği yaymaya çalıştı. Sonra oğlu (Zûnuvâs) tahta geçti. Hıristiyanların merkezi "Necrân"ı ortadan kaldırmak için, yahûdileştirmek için hücum etti. Necrânt aldı. Ancak halk dinlerinden dönmediler. Rivayete göre onlardan tam "yimûr)in" kişiyi hendeklerde yaktırdığı ateşlere atarak öldürdü... Necrân ahalisinden bir şahıs Habeşistan kralı Necâşi'ye gitti. Durumu anlattı. O da Rum Kayseri'nin deniz kuvvetleri göndermesiyle 20 bin askeri Yemen'e gönderdi. Kralını öldürdü. Orayı, Yemen'i Habeşistan'a kattı.

6

"O zaman onlar (o ateşin) etrafında oturucu idiler."

7

"Onlar (Allah'a) îman edenlere yapacakları (işkenceler) hususunda (hükümdarları yanında) şahitlik edeceklerdi."

Kral ve avâneleri ateşin etrafında tahtlar üzerinde oturmuşlardı. Sadist bir ruhla mü'minlerin yanmalarını seyrediyorlardı. Kralın adamlan mü'minlere ne işkenceler yapılıyorsa onlara Kral nezdinde tanıklar oluyorlardı orada, Putları bırakıp da "görünmeyen bir Allah'a" inanıyorlardı. Ama kıyamet gününde, mü'minlerin lehine, kendi aleyhine şahitliği de aynı kişiler yapacaklar.

8

"Onlar, içlerinden (mü'minlerin) o yegâne galip, her hamde lâyık Allah'a îman etmelerinden başka (hiçbir şey'i) inkâr etmemişlerdi."

9

"(O Allah ki) göklerin ve yerin mülkü O'nundur. Allah herşey'e hakkıyle şahittir."

O kâfirler mü'minlere hışımla işkence yapmayı bırakmadılar, O mü'minler bir olan Allah'a îman ediyorlardı. O Azîz'dir. Düşmanlarından intikam etmeye pekâlâ gaaliptir. Kimse Ona karşı bir güç olamaz. O Hamîddir. En güzel sıfatlar O'nundur. Her türlü övgü Ona lâyıktır. O Öyle bir Padişâhdır ki, yerlerin göklerin mülkü ve tasarrufu Ona aittir. Hiçbir işinde ortak kabul etmez. Tekten Tektir.

10

"Hakikat, erkek mü'mînlerle kadın mü'minleri belâya uğratanlar, sonra da tevbe etmeyenler (yok mu?) onlar için cehennem azabı vardır. Onlar için bir de yangın azabı (vardır)."

Dünyâda yaptıklarının karşılığı olarak bir de âhirette cehennem azabı vardır. "Ceza amelin cinsinden olur" genel kuralı burda da geçerlidir.

11

"îman edip de güzel amel edenler: Altlarından ırmaklar akan cennetler de onlarındır. Büyük kurtuluş budur!"

Onlar ki Bizim birliğimizi tanıdılar, **peygamber**imizi doğruladılar. Salih amellerle bu îmanı desteklediler. Farz kıldığımız amelleri vaktinde ve şartlarına uygun yerine getirdiler... İşte bu evsâfda olan mü'minler için altlarından ırmakların geçtiği bağlar ve bahçeler arasında bulunan köşklerde zevkü sefa içinde olacaklardır.

12

"Hakikat, Rabbinin kıskıvrak tutup yakalayıcı pek çetindir."

13

"Çünkü O, İlkin varedenin de, döndürecek olanın da ta kendisidir."

14

"O, çok yarlığayan pek yücedir."

15

"Arşın sahibidir, Mecîd'dir = zâtında ve sıfatında pek büyüktür."

16

"Ne dilerse hakkıyle yapandır."

O Allah ki halkı yoktan var etti. Öldürdükten sonra da tekrar var etmeye elbette kadirdir. O tevbeleri çokça bağışlayandır. Mü'minlerin günahlarını affeder. O, padişâhdır. Dostlarını sever. İtaat etmelerini kolaylaştırır. Maişet endişesini onlardan alır. Gönüllerine kendi muhabbetini ihsan eder. Düşmanlarından intikam almada O, pek şiddetlidir.

Dilediğini öldürür, dilediğini diriltir. Dilediğini azîz kılar. Dilediğini de zelîl eder.

17

"Sana (Habîbim) o orduların, haberi geldi ya, Hayır,"

18

"Firavun ve Semûdun"

19

"o küfredenler (hâlâ) tekzibdedirler."

Hazret-i Musâ (aleyhisselâm)'ı yalanlayan firavun ve ordusunun, Hazret-i Salih (aleyhisselâm)'i yalanlayan Semûdla orduların haberini Biz Azîmüşşan sana bildiririz. Onların hepsini yok ettik. Mekke kâfirleri bu haberlerden gereken dersi çıkarmadılar. Bundan dolayı Seni ve Bizi yalanlamakta berdevamdırlar.

20

"Allah, arkalarından (onları) kuşatıcıdır."

Yâ Muhammed sabret. Bunann eziyetleri âhiretteki sonsuz hayat yanında birkaç gün gibi kısadır. O gün ezelî ilmiyle yüce Allah onları kuşatır. Allah bunlardan senin intikamını alacaktır... Onlar Onu âciz bırakamazlar. Kaçamazlar da,.. Nitekim öncekilerinden intikamını almıştır. Ve hazır olsunlar! Biz bunlardan gaafil değiliz...

21

"Daha doğrusu o çok şerefli bîr Kur'an'dır."

22

"Ki mahfuz bir levhadadır O."

Kafirler iftira niyetiyle Kur'an'ı Muhammed (aleyhisselâm) in kendi kendine uydurduğunu yaymaya çalıştılar, işlerine böylesi geliyordu. Ama içleri Onun Allah kelâmı olduğuna inanıyordu, (Kalpleri) O Halik kelamıdır. Kimse, Kur'an'a benzer ne bir söz, ne bir âyet ve ne de bir kelime getirmeye güç yetiremez. Kur'an "Levh-i mahfûz"dan gelmedir. Şeytanlar ona söz kalamazlar. Kimse değiştiremez ve bozamaz. Levhimahfûz'u önceden yaratmıştır. Kur'an oradan gelmedir. Levhimahfûz, Allah'ın hiçbir şeyi yaratana benzemediği gibi, o da benzemez. Kur'an orada harfsiz ve sessiz olarak nakşolunmuştur. Bir benzetme yaparsak: Hafızın hafızasındaki Kur'an âyetlerine benzer. Halbuki orada harf yok... Günde Allah "üçyüzaltmış kez" o Levhimahfûza nazar eder. Neyi dilerse ona engel yoktur.

Levhimahfûz'un yapısı hakkında yorumlar vardır. **İbn Abbas** (radıyallahü anh) onu "beyaz inciden" olduğu şeklinde anlıyor. Katâde (radıyallahü anh) "kırmızı yakufdan diyor ona. Diriltir-öldürür. Azîz eder-zelîl kılar. Dilediğini dilediği gibi yapandır.

Übeyy ibn Kaab (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimizden şöyle buyurmaktadır

"Kim Buruç Sûresini okursa **Allahü teâlâ** her cuma gününde ve arefe günündeki ecirle mükâfadandıracakur. (Normalde) Dünyâda yapılana bire on iytiik yazılır."

TÂRİK SÛRESİ

Mekke-i Mükerremede inmiştir. On yedi âyettir.

1

"Yemin olsun o göğe ve Târik'a."

2

"Tarık'ın ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?"

3

"(O), delen yıldızdır."

İbn Abbas (radıyallahü anh)'a göre, Gece gelen, gündüz kaybolan nesneye "Târik" denir. Ona "ziyadesiyle karanlığı delen" denmesinin bir sebebi de, ondan ateş parçası alınır, şeytanlara atılmasından dolayıdır. Bu görüş, **Hasan-ı Basrî** (radıyallahü anh)'nindir.

Allah göğe, yıldızlara, Tarık'a yemin etti. Şimdi de onların cevâbı olarak şöyle buyurmuştur:

4

"Hiçbir nefis hâriç değildir, yoktur ki; onun üzerinde bir gözeten olmasın."

Allah'ın meleklerinden insanın söz ve işlerini zapdedip yazan ve onları saklayanlar vardır. "Gözeten" diye tekil zikredilmesine bakılırsa bu **Allahü teâlâ**'dır.

5

"Şimdi insan hangi şeyden yaratıldı? Baksın."

6

"O, atılıp dökülen bir sudan yaratılmıştır."

7

"Ki (erkeğin) arka kemiği ile (kadının) göğüs kemikleri arasından çıkıyor o."

Allahü teâlâ kıyameti inkâr edenlere yaratılışlarını ibretle incelemelerini murat etmiştir. Böylece akıbetlerini düşünmeleri hedeflenmiştir. Atalarının (babalarının) belinden çıkan bir damla atık su"dan yaratıldığını, şekillendirildiğini insan ne çabuk unutuyor?
'

8

"Şüphe yok ki (Allah) onu döndürmeye elbette kadirdir."

Yüce Allah nutfe-spermadan insanı ana rahminde yaratmağa kadir olunca elbette herkesi kıyamet gününde tekrar diriltmeye gücü yeter...

9

"O günde ki (bütün) sırlar yoklanıp meydana çıkarılacaktır."

10

"Artık onun için ne bir kudret, ne de bir yardımcı yoktur."

Allahü teâlâ o güçtür ki, kıyamet gününde nice sofi sûretindekileri "haramiler" sıfatında, nice fâsık sûretindekileri de "evliya" sıfatında diriltir. Hiçbir kimsenin gücü kendini azaptan kurtarmaya yetmez. Bir yardımcı da-Allah dilemedikçe- bulamaz ki müstehâk olduğu azabını ondan engellesin.

11

"Andolsun o dönüş sahibi olan göğe."

12

"O yarılan yere ki"

Göğün dönüş sahibi oluşu buharlaşan denizlerin, ırmakların tekrar "yağmur" olarak yere düşmesidir. Bunun sistematik olarak devam etmesidir. Veya her defa başlangıç noktasına ulaşan ve dönen göktür. O yağmur sebebiyle yerden otlar, ağaçlar, meyveler yetiren yere de **Allahü teâlâ** yemin ediyor. Bütün bunlar dönüşümlü oluyor. İnsanoğlunun da yararınadır.

13

"Hakîkaten o (Kur'an) hak ile (bâtılı ayırdeden) kesin bir kelâmdır."

14

"O, bir şaka değildir."

Müslümanın Kur'an ahlâkına bürünmesi kendisinin onu (Kur'an'ı) "başucu kitabı" yapması ve "hakem tutması" iledir.

15

"Hakîkat, onlar alabildiklerine hileler düzerler."

16

"Ben de onların hilelerini (ceza ile) karşılarım."

O Mekke kâfirleri Rasûlümüze ve beraberindeki Müslümanlara tuzaklar kurarlar. Ona zahmet veriler. Biz de buna karşılık onlara cehennem azabını hazırlamışızdır. Onlar bu tuzağımızı bilemezler. Şirke ve mâsiyete devam edip dururlar. Ayrıca dünyâ'da İslâm'a karşı silâh çeken mütecaviz müşrikler için "bulundukları yerde öldürülme" (.....) fermanımız da bir dünyevî tuzağımızdır. İki dünyâda da helâklarını murâd eyledik.

17

"(Habîbim) sen şimdilik o kâfirlere mühlet ver. Onları biraz geciktiriver."

Onlardan intikam almaya kalkma. Acele etme. Helâklarına duada israr etme. Cenâb-ı Hâk ilerde Bedir savaşında onlara cezalarını verecektir.

Übeyy ibn Kaab (radıyallahü anh), **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle buyurduğunu bize rivayet etmektedir: "Kim Târik Sûresini okursa, **Allahü teâlâ** ona dünyâ semâsının yıldızlan sayısınca on kat sevap verir."

A'LÂ SÛRESİ

Mekke-i Mükerreme de inmiştir. On dokuz âyettir.

1

"Rabbinin o yüce adını tesbîh et."

- Yâ Muhammed! Namaz kıl. Rabbinin emriyle o namazında Rabbinin adını, Onun şanına yakışmayan çirkin sıfatlardan uzak tut. Onu tertemiz bir duygu ve düşünce ile anmaya özen göster. Ashabı Kiram dediler ki: "—Ya Rasûlallah! Rükûmuzda ne diyelim?" **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) dedi ki: "—Sübhânerabbiyelazîm: Seni noksanlıklardan uzak görürüm ey büyük Rabbim" Bunun üzerine de: "—Ya secde de ne söylüyelim?" deyince

bu âyet indi. "Sübhânerabbiyel'lâ: En yüce olan Rabbimi bütün eksikliklerden uzak bilirim. Onu böyle anarım" **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) böyle söylemelerini tavsiye etti. Rükûda söylediğimiz tesbih Vakıa Sûresinin son âyetinden mülhemdir.

Rabbin herşeyden en yücedir. Hükmü geçerlidir. Emri galiptir. Namazda bütün bunlar düşünülerek söylenirse o namazda "haşyet" (içten ürperti) bulunur. Şöyle denilmiştir: İlk defa (Sübhâne rabbiyele'lâ) diyen Mikâil (aleyhisselâm) di. Onun gönlüne Hak teâlâ'nın azameti düştü. Dedi ki: "Yâ Rabbi! Bana kuvvet ver. Senin azametine ve saltanatına nazar edeyim." Bu duasını Allah kabul etti. Ona gökte yaşayanların kuvveti kadar güç verdi. Bununla beşbin yıl uçtu. Ama eksiklik hissetti. Arşın nuru onu gölgeliyordu... Tekrar duâ ile kuvvet istedi. Bir o kadar daha güç verildi, Onbin sene uçtu. Fakat kanadı yandı. Bunun üzerine "Sübhânerabbiyelâlâ" dedi. Eski hâline dönmek istedi. Allah da eski gücüne indirdi onu.

2

"Ki o, (herşeyi) yaratıp düzenine koyandır."

3

"Takdir eden, (ona göre de) yol gösterendir."

O yüce olan Allah'ı tesbîh et ki O, ecelini, rızkfını ve amelini, takdîr etti. Sonra seni İslama soktu. Namaz kıl, tesbîh et bunların karşılığı... O birdir. Ortağı yoktur. Kimseye ihtiyacı olamaz. Her şeyin muhtaçlığı Onadır. Hiçbir bakımdan Ondan müstağni olunamaz. Ona ihtiyaçsızlık düşünülemez. Gözünü yuman Onun dilemesi dışında açamaz. O dilemezse de açılan göz tekrar kapanamaz. Kula yakışan, Onu hatırlamak ve Onu tesbîh etmektir. Çünkü Onun nimeti her nefeste o kişiye erişmektedir. Rahat nefes alma ve vermek, büyük bir ilahî lutûftur.

4

"Yeşil otu çıkaran,"

5

"sonra da onu kapkara, kupkuru bir hâle getirendir."

Yerden bitirdiği otları yiyen hayvanlar onu süt ve et hâline getirdiler. O sütten sizler içtiniz. Onda çok yönlü gıda vardır. O sütten yoğun, yağ ve peynir yaptınız. O yeşil otları tekrar kurutup sanki hiç bitmemiş gibi toz-toprak hâline getiren de O Kuvvettir. Senin dünyâya gelmen ve gitmen de tıpkı bunun gibidir. Bu bakımdan dünyâda mağrur olma. Âhireti de unutma. Yüce Allah'ı tesbîh et ve tenzih eyle.

6

"(Habibim) seni okutacağız da (asla) unutmayacaksın."

Cebrail (aleyhisselâm) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a âyet-i kerîmeleri getirince **Peygamber**imiz unuturum diye acele ederdi. O da tekrar ederdi. Hak teâlâ bu âyet-i kerîmeyi indirdi. Buyurdu ki: Yâ Muhammed! Acele etme. Biz o Kur'an'ı senin üzerine tekrarlamayı Cebrail'e emretmişizdir. Sen onu ezberleyinceye kadar bu tekrar sürecektir. Allah dilediğini unutturur. Bu çok az olur.

7

"Allah'ın dilediği başka..."

Nitekim rivayete göre, **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) namazda bir âyeti kerîmeyi unutarak okumaya devam etti. Übeyy İbn Kaab bunun sebebini sordu: "— Yoksa o âyet nesh mi oldu?" dedi. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): "—Hayır. Unuttum." "Allah'ın dilediği başka"nın anlamı şu olsa gerek: Hak teâlâ onu yükseltip, kaldırıp hükmünü neshetmek dilemiş ki Onun gönlünde, kalbinde o âyeti unutturmuştur. Bu âyet-i kerîmeden sonra **Rasûlullah** "cehrî acele okuyuşu" bıraktı.

Devamında:

"Çünkü O, aşikarı da bilir, gizliyi de"

O, dünyânızı hangi şeyin "İslah" ettiğini ve hangi şeyin "ifsat" ettiğini en iyi bilendir. Yine O, Kur'an'da hangi şeyin mahfuz kalacağını da bilir. İnsan her şeyden birçok şeyini gizleyebilir. Ama "şahdamarından yakın olan Allah'tan" bir şey gizleyemez. Bu gerçeği göz önünde tutarak gizli ve açık hallerde Allah'tan korkmak kula yakışan tutumdur.

8

"Seni en kolay olana muvaffak edeceğiz."

9

"O halde eğer öğüt fayda verişe öğüt ver."

10

"(Allah'tan) korkacak olan öğüdü kabul eder."

Yâ Muhammed! Sen o kâfirlere nasihat etmeye devam et. Kur'an'ı onlara arzet. Fakat mü'min olanlar Kur'andan gereken öğüdü alırlar. Salih amellerini bu vesileyle artırmış olurlar. Böylece kendilerini cehennem azabından kurtarırlar.

11

"Pek bedbaht olan ise ondan kaçınır."

12

"Ki o, en büyük en büyük ateşe girecek."

13

"Sonra da orada hem ölmeyecek, hem dirilmeyecek olandır O."

Yâ Muhammed! Senin Kur'an ile öğüt vermenden şakilerin başları özellikle kaçarlar. Bunlar Utbe, Şeybe, Velîd ibn Mugîre ve Ebacehil gibi küfür elebaşlarıdır. Diğerleri de bunlara uyarlar. Bizim üzerimize düşen de bunları cehenneme sokmaktır. Bu dünya ateşi cehennemin yanında çok az daha yakıcıdır. Rivayete göre cehenemden "yetmişde bir parça"dır. O ateş soğutulmuş olarak dünyâya gönderilmiştir. Böyle olmasaydı sîz onun yanına bile yaklaşamazdınız. Lokman Hakîm (radıyallahü anh): Bu ateşe gireceklerde beş özellik vardır. Şöyle ki:

1- Çok yatmak, çok uyumak;

2- Günah işlemeyi israrla sürdürmek;

3- Kalbi katı olmak ve nasihat kabul etmemek;

4-Ölümü hatırlamadan nefsine uygun işleri işlemek;

5- Tevbe etmeden bu perişan halde ölüvermek, Allah bizi bu kötü sonuçtan korusun (Âmin).

14

"Hakîkat iyi temizlenen kimse umduğuna erişmiştir."

15

"ve Rabbinin adını zikredip de namaz kılan"

Bu kötü akıbetten ancak Tevhîd ruhuyla küfür ve şirk pisliğinden kendini kurtaran düzlüğe çıkmıştır. Bunlar cennette ikrama boğulacaklardır. Dervişlik yoluna girip nefse düşmanlık ederek, Hak çizgiye yürümek felahtır, kurtuluştur. Farz olan zekâtı malından çıkararak ehline (fakire,..) veren de "fakirlerin düşmanlığından" felah bulmuştur. Rabbini zikirden sayılan beş vakit namazı, vaktinde kılan da kurtulmuştur. Sifr zikir de kurtarıcıdır.

16

"Belki siz, dünyâ hayâtını üstün tutarsınız."

17

"Halbuki âhiret daha hayırlı, daha süreklidir."

Kurtuluş Tevhîddedir. Dünyâ işlerinin bağlamasıyla cemaatle namazı terkediyorsunuz. Dünyâ işlerini âhiret işlerine tercih ediyorsunuz. Halbuki âhiret hayatı daha hayırlı ve bakidir. Âhirette yarayacak olan amelleri tercih ediniz. Geçici dünya yaşayışına ebedî âhiret hayâtını üstün tutunuz. Çünkü dünya hayatında çok eksik vardır. Hastalık, ölüm, fakirlik, düşman korkusu; hapsolunmak, mahrum kalmak hainlik görmek gibi: Daha ifadeye sığımaz ve fakat yaşanarak görülür binbir türlü dünyâ gaileleri vardır.

18

"Şüphesiz ki bu (nlar) evvelki sahifelerde vardır,"

19

"İbrahim ile Musa'nın sahifelerinde de."

Yâni Tevhîd küfürden nefsi temizlemektir. Zekât vererek, fakirlerin zenginin malına göz dikmelerinden malı korumaktır.

Namaz kılarak nefsi serkeşlikten kurtarmaktır. Âhireti tercih ederek şakilik (bedbahtlık) hâlinden kurtulmaktır. Bunlar in hepsi İbrahim (aleyhisselâm) in "suhuf'unda, Musa (aleyhisselâm)' in "Tevrafında da geçer. Tevhîd çizgisi Kur'an'la özetlenmiştir. Kur'an'a uyan ilahî kitaplara da uymuş demektir.

Bu sûrenin fazileti hakkında Übeyy ibn Kaab (radıyallahü anh), **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle buyurduğunu bize nakletmektedir: "Kim A'lâ sûresini okursa Allahu Teâlâ ona İbrahim'e, Musa'ya ve Muhammed'e indirdiği kitaplarının harfleri sayısınca ecir ve sevap ihsan eder."

GÂŞİYE SÛRESİ

Keremli Mekke döneminde inmiştir. Yirmi altı âyettir.

1

"Kıyamet gününün haberi sana geldi ya."

Yüce Allah kıyamet gününü Rasûlüne (sallallahü aleyhi ve sellem) "Gâşiye" kelimesiyle bildirdi. Onu "uyarmak için" bu kelimeyi seçti. Bu, kıyametin isimlerinden biridir. Anlamı: "Korkulan bütün halkı saran kaplayan" demektir. Ateşe de "gâşiye" derler. Çünkü ateş de, kâfirlerin yüzünü kaplayacak...

Yüce Allah o günün hallerinden haber vererek şöyle buyurmuştur:

2

"Yüzler o gün zelildir."

3

"Yorucu işler yapandır."

kâfirlerin yüzleri o gün azap çektikleri için çok korkunç zillet içinde olacaktır. Yüzü koyun ateş içine "hor ve hakîr olarak" atılacaklar. Onlar bir tepeciğe çıkmağa zorlanacaklar. Hem de ateşten tepelere! Ama çıkmayı başaramayacaklar. Bu işkence içinde uğraşıp duracaklar. Şöyle de denilmiştir: Bu âyet-i kerîme hıristiyanların ruhbanları (din adamları) hakkında inmiştir. Şöyle de

yorumlanmıştır: Dünyâda ölçüsüzce faydasız çalışmalarla yorulmuşlar. Bunun âhirette bir de zararı yâni azabı vardır.

4

"Kızgın bir ateşe girecek."

5

"Son derece sıcak bir kaynaktan içirilecektir."

O kâfirler ve özellikle ruhbanlar "üç bin yıl" kızdırıldıktan sonra kapkara olmuş ateşe girecekler. O ateş aynı zamanda karanlıktır. Harareti, ısısı son noktaya gelmiş bir pınardan içecekler.

6

"Onlar için (darî) dikeninden başka bir yiyecek yoktur."

Kâfirlerin yiyeceği "zakkum" olabilir, "gislîn" olur bir de "darî"dir. Bu, Mekke yolunda ve Yemen'de biten bir dikendir. Bunun ismi "şebrak"tır. Kurusuna "darî" denir. Öldürücü bir zehirdir, denilmiştir. Deve bu dikeni yaş iken yerse ölür. Kuruduğu zaman "kedi tırnakları gibi" olur. Onu deve yediği zaman boğazına durur. İşte kâfirlerin bilhassa hahamları, ruhbanları bundan yiyecekler (Allah bizleri bunlara benzemekden korusun. Âmin.).

7

"Ki o, ne semirtir, ne de açlığı giderir."

Bilâkis azap üzerine azap olur. Bunlar sırf dünya işleriyle kendilerini yordular. Adetâ "yirmidort saatte kırksekiz saatlik tempo ile" çalıştılar. Günah işlediler. İman yok bunlarda...

Şimdi de yüce Rabbimiz kendi rızâsını gözetmekle günahları terkeden ve farzları yapardan beyân ederek şöyle buyurmuştur:

8

"Yüzler o gün güzeldir."

9

"Çalıştığından dolayı hoşnuttur."

Dünyâda mü’min olanlar, haramlardan "Allah rızâsını kazanmak için" kaçmışlardı. Orada onların yüzleri "Ayın ondördü gibi parlak" olacak. Amellerin zahmetinin orada rahmetini görecekler. Çalışmalarının kat kat ihlâsları ölçüsünde karşılığı sevabı ve "cennet-cemalullahı" görecekler.

10

"Yüksek bir cennettedir."

11

"Orada boş bir lâf işitmezsin"

Rivayete göre **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu;

"Şüphesiz Allahu Teâlâ'nın rızâsı için birbirini dost tutanlar; öyle yüksek köşklerde olacaklar ki, dünyadakilerin gökteki yıldızları seyrettikleri gibi onları görecekler." Orada boş, bâtıl, kırıcı bir lâf işitmezsin.

12

"Orada dâima akan bir pınar,"

13

"orada yüksek tahtlar,"

14

"(önlerine) konmuş kaplar,"

15

"sıra sıra dizilmiş yastıklar,"

16

"yayılmış, serilmiş saçaklı halılar vardır."

O cennette suyu "sütten ak, baldan tatlı" olan pınarlar vardır. Ondan bir kez içen bir daha susamaz. O içilince, insanın içinde kin, haset, düşmanlık ve kalbî günah niyetlerini sürüp söken, tertemiz eder. Cennetlikler ne zaman bir su içmek isteseler orada hemen bir pınarı Allah yaratır. Başka içeceklar de böyle akacak. Bal ırmağı, süt

ırmağı, şarap ve su ırmağı gibi. Orada yüce tahtlar olacak. Cennetlik köşkündeki tahtına çıkmak isteyince o aşağıya indirilecek. Onu alınca yukarı yükselecek. Nitekim **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) bu hususta şöyle buyurmuştur: "O tahtlar üzerinde öyle yüksek döşekler vardır ki bir yere uçtu, yüzyılda indi. O cennette ağzı değirmi kulpsuz bardaklar vardır ki ırmaklar etrafına konulmuştur. Su içmek isteyenlere hazır bekliyor. Zahmetsiz içsinler diye... Ve yine o cennette sıra sıra yastıklar vardır. Cennetlikler onlara yaslanırlar. Saçaklı halılar da var. Banların hepsi, dünyâda Tevhidî çizgide yürüyerek sâlih ameller işleyenler ve özellikle günahlardan sakınanlar için hazırlanmıştır.

17

"Onlar hâlâ (ibretle) bakmazlar mı o deveye, nasıl yaratılmıştır o?"

Kâfirler ve onların yolunda olan münafıklar cennetteki bu nimetleri akıllarına sığdıramazlar. Şu her zaman gördükleri deveye ibretle baksınlar. eya ibretle baksın!;

Bir damla erlik suyundan bu koskocaman deveyi yaratan Allah, elbette ki cennetteki nimetleri de ehline hazırlamıştır. Onun için zor yoktur. Deve susuzluğa çok dayanıklıdır. Çölde her yerde ot olmadığı için hörgücünde gıda deposu var. Sabırlıdır. Hecin devesi saatte 150 km. koşar. Deve kincidir.

18

"O göğe, nice yükseltilmiştir o,"

19

"o dağlara, nasıl dikilmiştir o,"

20

"o yere, nasıl yayılıp döşenmiştir o"

Bu muhteşem göklere bakmazlar mı? Direksiz onu nasıl tutuyoruz? Bîr yere de asılı değildir. Hak teâlâ'nın kudretini bu göstermeye yeterlidir. Bu dağlara ibretle bakmazlar mı? Nasıl "yerlerin kazığı özellikleriyle onları sıra sıra diziyoruz? Hiçbir dağ

yoktur ki onun bir daman Kâf Dağına ulaşmamış olsun. Bir melek bu Kâf Dağının deruhtesine görevlidir. Onun ipi onun elindedir. Allah'ın emriyle o dağların ipini, damarını çektiği zaman zelzele-deprem olur. Yere de ibretle baksınlar. Onu ekime, yürümeye, oturmaya elverişli kıldık. Onu emre uygun yaydık. Bunları yaratan Allah, öldükten sonra dirilmeyi, cenneti, nîmetleri ebette yaratmaya kaadirdir.

21

"(Habîbim) sen hemen hatırlat. Sen ancak bir hatırlatıcısın onların üzerine, musallat değilsin."

Yâ Muhammed! Bunlara vaazinasihât eyle. Bizim onları bekleyen azâbımızı hatırlat, Sen kâfirleri Kur'an'la korkutucusun. Onların "garantörü" değilsin. İşin olduğu gibi bildirmek (tebliğ) dir. Zorla Müslüman olmalarını sağlayamazsın. Hidâyet Bizden. Bu âyet-i kerîme "kıtal âyetinden önce"dir. Onu bunu nesheder. Şunu: "Sen onların üzerine musallat değilsin." Gerisi muhkemdir.

23

"Lâkin kim (îmandan) yüz çevirir (Kur'an'ı) inkâr ederse,"

24

"Allah da onu en büyük azap ile azâplandırır."

25

"Şüphesiz onların dönüşleri ancak bizedir."

26

"Sonra hesapları da muhakkak bize aittir."

Yâ Muhammed! Kur'an'dan yüz çeviren kâfirlerin dışındakilerine nasihat etmeyi sürdür. Onlar için Cehennemde sürekli ateş azapları vardır. Yukarda bu azap çeşitlerini birazcık anlatmıştık. Dünyâdaki azaplar âhiretin yanında pek sönüktür. Onları huzurumuzda toplayacağız. Sonra da hesaplarına göre ceza vereceğiz! Hayırları gâlipse cennete, serleri onları kapladiysa cehenneme gidecekler. Ne yaptılarsa tastamam orada bulacaklar.

Ubeyy ibn Kaab (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimizin şöyle buyurduğunu bize bildirmektedir:

"Kim Gâsiye Sûresini okursa Allahu Teâlâ (kıyamet gününde) onun hesabını kolay yapar.

FECR SÛRESİ

Keremli Mekke döneminde inmiştir. Otuz âyettir.

1

"Yemin olsun fecre,"

2

"on geceye,"

3

"hem çifte, hem teke,"

4

"gelip geçeceği dem geceye;"

Yüce Allah "fecir vaktine" yemin ediyor. Fecir ikidir. Birisi, geceye doğru uzunca bir aydınlık süresidir. Buna "Fecr-i kâzip" de derler. Şâfiilerin ibâdeti bu vakittir. Bu, Hanefîlere göre geceden sayılır. Bunun için sabah namazı Hanefîce o zaman caiz olmaz. Birisi de ortalığın iyice ağarması vaktidir. Hanefî mezhebinde olanların sabah namazı vakti. O zaman girer. Hatta güneşin doğumuna yakın namazı kılmak (isfâr) müstehâbdır. Buna "fecr-i sâdık" derler. Gerçek aydınlanma (tanyeri) dir. Şâfiilerin vakti "gece"den, Hanefîlerin vakti "gündüz"dendir. "On gece"den maksat "zilhiccenin ilk on günü"dür. Bunda Hacc-Kurban gibi ibâdetler ihya edilir. Veya "muharremin ilk on günü"de denilmiştir. "Çift bütün yaratıklardır. "Tek" ise yalnız Allahü Zülcelâtdir. Veya "tek olan" (vitir, akşam namazları gibi) "çift olan" sabah, öğle, ikindi ve yatsı namazları gibi) Namazın sânı yüce olduğu için ona da andiçiliyor. Zilhiccenin 9. gecesi "Arefe" ve 10. gecesi "Bayram" hakkı için (yemîn olsun).

5

"Bunlarda akıl sahibi için birer yemin vardır."

Bu yemîn edilen şeylerden insan menedildiği için "Hicr" denilmiştir.

6

"Görmedin mi, Rabbin nice yaptı Âd (kavmin) e"

Bildin mi, sana haber verilmedi mi ey şanlı **Peygamber**im? Ki bu azan-azdıran İrem, Âd kavminin batırılmasını sana Biz Azîmüşşan bildirdik. Onlar "zâtül İmâd- direkler sahibi" dirler. İrem Âd'ın adıdır. Kimisi de cennet bahçeleri ve bağlarıdır, derler. Kaabül-Ahbâr der ki: "Evvelki Âd Hûd kavmi değildir. Hûd kavmi de Âd'ın oğullarından biridir. Âd'ın iki oğlu vardı. Birisinin ismi (Şeddâd), diğerinin ismi ise (Şedîd) idi. İkisi de padişah oldular. Zorbalıkla bir yeri zaptettiler. Şedîd ölünce Şeddâd zorbalığı südürdü. Bütün diyarlara sahip oldu. Yeryüzünün bütün kralları ona ister-istemez boyun eğdiler. Şeddâd; zorba, kaba ve çok hırslı bir herifti. Kitaplardan hep yükselmeyi, uçmayı araştırır, kafasını bu türlü konulara yorardı. Bağ-bahçeye de düşkündü. Yüksek bina yaparak yüce Allah'a kafa tutar bir rûh bozukluğuna giriftar olmuştu. Dedi ki: "Öyle bir şehir yaptırmalıyım ki dünyâda eşi benzeri olmasın." Bunun için "yüz kişi" seçti. Onların herbirine de "biner kişi yardımcı" verdi. Oldu "yüzbin"kişi. Bir de fermanla şu emri yaydı: Dünyâda onun hükmü altında, onun adına icraat gösteren ne kadar padişahlar varsa hepsinin bulundukları yerlerde olan kıymetli cevherler, taşlar varsa hepsini kendi meskûn olduğu bölgeye getirsinler. Onun hükmünü yürüten "ikiyüzaltmış yardımcı-padişah" vardı. O yüz kişinin hepsi mîmar-mühendisti. Bu işin tam üst isimleriydiler. Bu yüz bin kişi bu muazzam şehre uygun mekânı bulmak için "araştırma gezisine" çıktılar.

Yemende yüce bir kayasız, deresiz-tepesiz düz bir "sahrâ-çöl" buldular. Dediler ki: "Bu İrem sıfatıdır." Padişah, oranın şehre münâsipliğinden, şehri oraya kurmalarını emretti. Şehrin enini-boyuna ölçtüler-biçtiler. Yemen akîk taşlarıyla-temelini kazdıktan sonra ördüler. Düzlüğe çıktıktan sonra da "bir kerpiç altundan, bir kerpiç gümüşten olmak üzere" duvarları ördüler. Çeşit çeşit incilerle de süslediler. Harç yerine misk ü anber kullandılar. Evlerin aralarına da bağlar-bahçeler diktiler. Her çeşit meyva ağaçlarını o bahçelerde

bulmak mümkündü. Bahçelerde ağaçlar altına ve evlere incilerden, mercanlardan, yakutlardan oluşmuş yâni süslenmiş yüksek yüksek tahtlar yaptılar. Tabiî bunun için bütün beldelerden halkın elinde bulunan altın-gümüş, inci, yakut, mercan ne varsa aldılar... Kadınların boyunlarında, bileklerinde bir adet bile takıdan birşey bırakmadılar.

Hepsini aldılar... Halkın canı sıkıldı. Açlıktan çok kişi öldü... Fakat hazînesi bir türlü dolmuyordu. Padişah buna hayret ediyordu. Kendisi sebebini bulamadı. Vezirine akıl danıştı. O da dedi ki: "Ey padişahım! Beni mazur gör ki Senin devletinde rahat olayım. Bana ilişme, fikrimi açık söylediğimden. Halkın nesi var-nesi yok hepsini senin Hazînene verdiler. Gönülleri de daraldı. Hepsinin gözü senin hazînendedir. Rızâlarına hiç bakılmadı." Padişah dedi ki; "Bu halkın gerçekten elinde hiçbir şeyin kalmadığını bir denemeyle anlayabiliriz. Hemen inanmamak gerektir. Bakalım gerçekten mi fakir düştüler, yoksa ellerinde daha kıymetli servet var mı? Bunu anlayacak bir düzen kuralım:

Pâdişâh dedi ki: Ey Vezirim! Cariyelerimden en güzelinden birini seç. Onu güzelce giyindir. Makyaj yaptır. Bir deveye bindir. Bir de tellâl o deveyi hem çeksin, yedsin, hem de (bu cariyeye, kim bir altın verirse, o sahip olacak) dersin." Bu talimat üzerine hareket edildi. Şehrin bir ucundan girildi, öbür ucundan çıkıldı. Hiç müşterisi çıkmadı. Ancak şehre dışardan gelmiş genç bir delikanlı cariyeye tâlib oluverdi. Hemen anasına durumu açtı ve: Eğer onu almazsam kendimi öldürürüm veya ölürüm," dedi. Annesi: "—Oğlum! Sen bana o cariyeden daha yakınsın. Seni severim. Ancak onu alacak altınımız yok. Hem bu halkdan da hiç kimse almadı. Sen de isteme, dedi. Çocuk bu "ana nasihatini" duyunca ümitsizleşti. Canı çok sıkıldı. Canına kıymayı düşledi. Anası bu durumu görünce hayret etti ve dedi ki: "— Ey Oğlum! Senin bu işinde çaresiz kaldım. Ne yapacağımı bilemiyorum. Ama aklıma bir çâre geldi: Senin baban evde tapucuydu. Bu evde tapucuların âdeti şöyleydi: Tapucu ölünce ağzına bir altın bırakılırdı. Eğer başkası almadıysa sen mezarını aç o altını al. Senin meramına yeterlidir" Çocuk hemen babasının kabrini açtı. Kafası çürümüştü. Ama "altını" buldu. Derhâl aldı, eve döndü. Bu bir düzen olduğu için, o altın karşılığı cariyeyi ona vermediler.

Pâdişâhın katına, huzuruna çıkardılar. Genç çaresiz kaldı, o altını nereden aldığını söyledi. Padişah vezîrini huzûruna çağırdı. Onu ihtiyatsız buldu. "Bu işi ya bilmiyorsun. Yahut hainlik yapıyorsun. Bu ikisi de taşıdığın sıfata yakışmaz. Padişaha bu kadar yakın birinin ehliyetsizliği cezasız bırakılmaz. Fakat eski hizmetlerinin çokluğu sebebiyle seni bağışladım," dedi.

Bunun üzerine kabirler kazıldı. Mevcut altınlar toplandı. Üçyüz yıl çalışıldı. Görkemli bir şehir kuruldu. Şeddâd yedi yüz yıl yaşadı. Mimarlar iş bitince huzuruna geldiler. Padişah dedi ki; "Şehrin etrafını kalelerle çevreleyin. Onların içinde "bin köşk" yapın. Her birine bin vezirim otursun. Onların işleri oradan yürütsünler. Buna O direk sahibi irem"derler. Bir yirmi yıl daha yaşadı padişah. Onların niyeti ilahî yapıya, kainata kafa tutmakdı. Zâten çok cürümler işlediler. Allah'ın gazabına müstehâk oldular.

Cebrail (aleyhisselâm) bir yüksek sesle bağırdı. Hepsinin "ödü koptu", yok oldular. Bir kişi bile canlı kalmadı. Sebebi: Dünyâya çok ağırlık verdiler. Taparcasına ona bağlandılar. Bundan herkesin öğüt alması gerekir. Dehşetli bir hâdisedir bu!

7

"(Yâni) O direk sahibi İrem'e?"

8

"Ki o, şehirlerde bir benzeri yaratılmayandı."

"Keşşaf'da geçtiğine göre bu Âd kavminin benzeri dünyaya gelmemiştir. Çok iri-yarı vücutluydular. Çok uzun boyluydular. Öyle güçlü idiler ki büyük bir kayayı tutup götürürlerdi. Onu bir topluluğa atarlar ve onları öldürürlerdi. Hasan Basri (radıyallahü anh) diyor ki: "İrem, Âd'ın oğludur. Âd ise Siyem'in oğludur. Siyem de Sâm oğludur. Sâm ise Hazret-i Nuh (aleyhisselâm)'in oğludur." "O direk sâhibi"nden maksat "kaleler ve o kalelerdekî köşkler"dir. Çok uzaktan onlar görünürdü.

9

"Ve vadilerde kayaları oyan Semûd'a"

Semûd, sâlih peygamberin isyankâr kavmidir. Onlar da öyle güçlü insanlardı ki "normal ikiyüz kişinin götüremediği taşı", onlardan bir kişi yalnız rahatça taşırdı. Böyle güçlü-kuvvetli kimselerdi...

10

"O kazıklar sahibi Firavun'a."

Yâ Muhammed! Rabbin "zülevtad" vasıflı zâlim Firavun'a neler yaptı bilmez misin? "Zül-evtâd" şudur: Firavun kime eziyet etmek istese onu yere yatırtır, ellerini-ayaklarını da gerdirir, her birine birer büyük çivi çaktırırdı. Bu çivileri gergin olan el ve ayaklarını yere çakılan kazıklara çakıldığı için "zülevtâd-kazıklar sahibi" ismini almıştır. Çok işkence için askerleri bulunurdu. Bir yere gidince oraya hesapsız çadırlar kurdururdu. Yerlere çok mıh çakılırdı. Âd, Semûd ve Firavun böyle azmışlardı. Allah'a, Peygambere muhalefet ederek zâlim olmuşlardı.

11

"Ki bunlar memleketlerde azgınlık ederlerdi."

12

"O suretle ki oralarda fesadı çoğaltmışlardı."

13

"Bundan dolayı Rabbin de üzerlerine azap kamçısı yağdırıyordu."

14

"Çünkü Rabbin şüphesiz ki gözetleme yerindedir."

Yâ Muhammed! Bunlar yeryüzünde sapıklıkları ve fesatları çoğalttılar. O fesatlarının bedelini hepsini dayanılmaz azaplar indirerek onlara ödetti. Sûre-î şerîfenin başında yapılan yeminlerine cevâb, "Şüphesiz ki senin Rabbin her an gözetleme mevkiindedir" âyet-i kerîmesidir. Yâ Muhammed! Kıyamet gününde hiçbir kimsenin Rabbinden gizlenecek yeri yoktur. Herkesin amelinin ne yaptığını sürekli gözedeyendir. Bu sırat yoludur. Cehennem üzerinde yedi zor geçit" vardır.

İbn Abbas (radıyallahü anh) bu hususta şöyle diyor:

"Rabbinin melekleri insanları cehennem köprüsü üzerinde yedi durak yerinde gözetlemeye alırlar.

Bunlar:

Kul birinci durakta îmandan suâl edilir. Eğer onu nifaktan, riyadan korumuşsa kurtulur. Yoksa cehenneme gönderilir.

"Beş vakit namazdan" cumadan sorgulanır. Onları "tâdili erkan" ölçülerine göre îfa etmişse kurtulur. Değilse cehenneme yollanır.

"Zekât'tan sorguya çekilir. Veremezse cehenneme düşer.

Ramazan orucundan ve kullara yaptıkları zulûmdan hesap verir. Eğer hesabını düzgün verirse geçer. Yoksa cehenneme düşer. Hacc ve umreden sorulur. Farz olduğu halde Hacc etmediyse cehenneme düşer.

Abdestten ve cünüplükten yıkanmadan sorulur. Abdest organlarını eksik yıkadıysa veya su iktizâ ettiği halde yıkanmadıysa bundan dolayı azap edilir.

Ana-baba hakkında ve "sılayırahimden suâl edilir. Ayrıca kullara yapılan haksızlıklardan da sorulur. Düzgün hesap veremezse cehenneme yuvarlanır. Bu "akabeleri-sarp yokuşları" geçebilenler Cennete girmeye yol bulurlar."

15

"Amma (kâfir) İnsan ne zaman Rabbi onu imtihan edip de kendisine ihsan eder, ona nimetler verirse (Rabbim beni şerefli kıldı), der!"

Ümeyye ibn Halef ve benzeri kâfirler Allah'ın imtihan etmek için lûtfuyla, keremiyle ikram etmesini kendi faziletinden bilirler. Kendilerinin buna lâyık oldukları için verildiği zannına kapılırlar.

16

"Fakat ne vakit de onu deneyerek üzerine rızkını daraltırsa şimdi de (Rabbim bana ihanet etti) der!"

Yâni, Rabbinden çok yönlü şikâyetler etmeye başlar.

17

"Hayır. Siz bilâkis yetime iyilik etmezsiniz."

18

"Yoksula yedirmek için birbirinizi kandırmazsınız."

Hayır, gerçek o kâfirlerin, nankörlerin sandığı gibi değildir. "Benim ihanet etmem" onların zannettiği gibi, mallarında-evlatlarında noksanlık yapmam değildir. Veya bir makamdan onları indirmem değildir. Bilâkis mâri)et-i ilahîyi onlardan çekip almam (yâni Ben Azîmüşşanı sânıma uygun bir biçimde bilmelerini önlemem) ve hayırlı işlerde başarı vermeyip rüsvâyhğı tattırmamdır. İkram ettiğim ise faziletli kıldığım ve mârifetullah'a ve Ona itaate muvaffak kıldığım kimselerdir. Benim katımda ancak tâat-ibâdetle izzet-şeref bulunur. İsyan edenler de huzurumdan kovulmuş hâinlerdir. Ancak îman edenler ve tevbe edenler hâriçtir. Bir de buyurduğum gibi yetimlerin mallarını zulüm yoluyla yiyenler ikramımdan kovulanlardır. Evlinizi-iyâlinizi, konunuzu-komşunuzu ihmal ederek vermemenizde razı olmadığım hallerinizdir. Hatta birbirinizi kandırmanız da mevzubahistir. Yoksulu doyurmak için birbirinizi teşvik etmezsiniz. Bunlar, tarafımdan ihanete uğradığınızın belirtileri, alâmetleri ve sıfatlarınızda.

19

"Mirası, helâl-haram demeyip alabildiğine yersiniz."

20

"Malı da pek çok seversiniz."

Yetimlerin mallarını-sorumluluklarını üzerinize aldığınız çocukları rahat kandırabildiğinizden helâl-haram demeden babanızın mallarıymış gibi, pişkin pişkin, vicdanınız sızlamadan yersiniz. Bu gibi gayrimeşrû yollarla mal toplamayı de pek çok seversiniz. Siz evlâtlar olarak babalarınızın topladığı bu malları tam helalmiş gibi yersiniz. Devlet malının "ganimet sayılarak talan edilmesinin" de dolaylı yollardan "yetim malını yemek" olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

21

"Hakka ki yer (zelzeleyle) parça parça dağıtıldığı zaman,"

22

"Rabbi (nin emri) geldiği, melekler de saf saf (indiği zaman)."

Kıyamet koptuğu zaman, yer dümdüz olur. Güneş düştüğü zaman hiç gölge olmaz. Çölde serap gibi her taraf aynı olur. Rabbinin hükmü o gün de geçerlidir. O gün saltanat ve hüküm Onundur. Melekler de o gün gökten yere yedi saf olacak bir biçimde inerler. İnsanların etrafını sararlar.

23

"Ki o gün cehennem de getirilmiştir. İnsan o gün (herşeyi) hatırlayacak. Fakat hatırlamadan ona ne (filide)!"

Cehennem, yetmiş bin zebaniye yapıştırılıp götürülecek. Cehennem'in dehşetini, heybetini görenler istisnasız yerlere kapanacak! **Peygamber**ler bile "nefsî nefsi!" diyecekler! O gün herkes bütün melekeleri "fultayım-tam kapasite" çalışacak... Günahlarını bütün ayrıntılarıyla hatırlayacak. Ama derin pişmanlıktan başka bir sonuç olmayacak. Allah'ın diledikleri hâriç, kimse kurtulamayacak... Allah da, kendine manevî yakınlığı olanı sever...

24

"Âh, diyecek, keşki hayâtım için önden (sâlih ameller) yapsaydım!"

Dünyâda İslamî ölçüler içinde inanmayanlar veya böyle inandığını sanıp da gerçek îmana eremeyenler ve onun gereği sâlih ameller, yararlı işler yapamayanlar pişman olacaklar. Cehennemin heybetini görünce akılları başlarına tam gelecek. İçinde bulundukları boşluğu tam kavrayacaklar... Ama kuru bir ilenmektir bu. Onlara yararı asla olmayacak...

25

"Artık o gün (Allah'ın) azabı gibi hiçbir kimse azap yapamaz."

26

"Onun vurduğu bağ gibi de kimse bağ vuramaz"

Kâfirlere, onlara inançta ve yaşayışta benzeyen münafıklara kıyamet gününde öyle azap edilecek ki hiçbir azap ona benzemez. Orada öyle kelepçe, bağ vurulacak ki, dünyada benzeri yoktur. Hatta insan hayali bunları canlandıramaz...

27

"(Sonra Allah, mü'min kimseye şöyle buyurur): "Ey (îmanda sebat gösteren, Allah'ı anmakla huzura kavuşan) itâatkâr nefis!"

28

"Dön Rabbine, (cennette sana hazırladığı nimetlere); sen O'ndan, (sana verdiklerinden ötürü) razı, O'da senden (îmanın sebebiyle) razı olarak..."

29

"Haydi gir (Sâlih) kullarımın içine;"

30

"Gir cennetime..."

BELED SÛRESİ

Keremli Mekke döneminde inmiştir. Yirmi âyettir.

1

"Şu beldeye yemin ederim. "

2

"Sen bu beldeye helâl iken."

3

"Babaya da, doğana da (yemin ederim)."

Ben Azîmüşşân Mekke şehrine yemîn ederim. Sen orada dünyâyı teşrif ettin. Sana orayı helâl kıldık ki orada bir saatte kıtal etmeni ve böylece kâfirlerden dilediğini öldüresin diye. Bu, Mekke'nin fethine işarettir. Başkası için burada adam öldürmek yasaktır. Müfessir Atâ (radıyallahü anh) der ki: "Şüphesiz **Allahü teâlâ** Mekke-i Mükerremeyi (haram bölge) Hân etti. Tâ göklerin,

yerlerin yaratılmasından beri bu geçerlidir. Bu hürmet: Adam öldürmemek, oranın ağaçlarının kesilmemesi, otlarının yolunmaması, hiçbir canlısının öldürülmemesidir. Bu, Kıyâmetedek sürecektir. Ancak **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) için bir saat istisna edilmiştir. Bununla Mekke Fethi gerçekleşmiştir." Yüce Allah Mekke'ye, Hazret-i Âdem'e, onun soyuna yemin etti.

4

"Ki biz insanı, yemin olsun, meşakkat içinde yarattık."

İnsanoğlunun çektiği zahmeti hiçbir varlık çekmez. Sizi babanın sulbünden çıkardık, ana rahmine düşürdük. Dokuz ay on gün o karanlık yerde onu karar kıldık. Dünyâya gelince ona "beşik zahmetini" tattırdık. Onu ayaklan olduğu halde yürümeden mahrum ettik. Çocuk ilk tahsil çağına gelince "okuma zahmetine katlandı. Bir kısım çocuklar da bir "sanat öğrenme" ve ustasına katlanma durumunda kaldılar.

Bu zahmetler daha birçok yerde oluyor. Hayat zahmetlerle doludur. Bu zahmetler iyiliklerin kıymetini bilmeniz içindir. Hayatta insanın çektiği zahmetle bu iş bitmez. Ölünce "Münker-Nekîr suâli"nin zahmeti vardır. O daha dehşetlidir. Kıyametin ahvâli ise çekilecek zahmetler açısından korkunçtur! Mü'minler "Cennete kavuşmakla" bu zahmetler "rahmete" dönüşecek. Kâfirlerin zahmeti "dayanılmaz boyutta" orada (cehennemde) sonsuzadek sürecektir. Dünyâ, "darulimtihan-dârülibtilâ' (bir imtihan yeri, bir zahmet ve sıkıntı yeri) dir.

5

"O, kendisine kimsenin mutlaka güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?"

Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şöyledir: Kâfirlerden "Useydoğlu Kelûd" diye bir vardı. Bu adam **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) dan nefret ederdi. Çok kuvvetli bir adamdı. Öyle ki: Bir sahtiyanın bir ucuna ayağıyla basar, öbür ucunu da Mekke'nin babayiğitleri tutarlardı. Buna rağmen onların çekmeleriyle ayağını kımıldatamazlardı... Fakat o sahtiyan parça parça olurdu... Bu "acı gücüne güvenerek" **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a

düşman kesilmişti. Bu âyet-i kerîme insanın haddini bildirmesini istiyor. Bu güçte olan biri bile helak olacaktır. Allah Rasûlüne (sallallahü aleyhi ve sellem) intikam peşinden giden mankafalılardan onun intikamını alacaktır. Allah sevdiklerine -hele bu Allah'ın Rasûlü olursa- çok düşkündür. Onlara düşmanlık yapan bizzat Yüce Allah'a düşmanlık yapmış demektir. Bu biline...

6

"Der ki: Yığın yığın mal telef ettim"

7

"O, kendisini hiçbir kişinin görmediğini mi sanıyor?"

O iflah olmaz ve kendi bedenî ve malî gücüne böbürlenen kâfir bu imkanlarla Muhammed'imize düşmanlığını sürdürmektedir. Güya onu öldürecekti. Onun bu kötü kurgularını bilen yok mu sanıyor? Onu **Allahü teâlâ** görür ve sözlerini de işitir. Hepsinin hesabını âhirette topyekûn soracaktır.

8

"Biz ona iki göz vermedik mi?"

9

"bir dil, İki dudak"

10

"Biz ona, iki de yol gösterdik."

Bu kâfirler ve nîmet azmanı onlara benzeyen nankör münafıklar birazcık insafla düşünsünler. Kâinatı müşahede edecekleri acayip yapıda iki göz vermedik mi? İki de dudak verdik ki her an gevezelik yapmasınlar. Esrarengiz yaratılışta bir de "dil" verdik. Meramlarını anlatsınlar diye. Bir de hayır-şer yolunu gösterdik. Dileyen dilediği yola girsin de sorumlu olsun diledik. Bütün bunlar Bizim vahdaniyetimizi ve gücümüzü daha iyi Tevhidi çizgide anlamanız için ihsan edilmiştir. Biz herşeye kadiriz. Kimse bizi âciz bırakamaz.

11

"Fakat O, sarp yokuşa saldıramadı."

12

"Bu sarp yokuşun ne olduğunu sana hangi şey bildirdi?"

Yâni: Muhammed'e düşmanlıktan ötürü çok mal harcadım," diyen kâfir henüz "akâbe"yi (yokuşu sökmemiş) tir. Onun büyüklüğünü belirtmek için tekrar soru tarzında beyan buyuruluyor. Kimisi der ki "O sıraf'tır. Kimisi de "cennetle cehennem arası çekilen sûr"derler. Onun iç yüzü cennetten yana, dış yüzü cehennemden yana olan bir engeldir.

13

"O kul-köle azat etmektir."

Köle azat etmekle kul kendini de cehennemden azat edecek bir amel-i sâlih işlemiş oluyor. Nitekim, bu hususta **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Kim bir müslümanı kölelikten azat ederse Allah, o azat edilenin her uzvuna karşılık azat eden o adamın uzuvlarını cehennemden azâd eder." (Buharî-Müslim-Tırmizî bunu Ebû Hüreyreden naklederler.)

14

"Yahut (salgın) bir açlık gününde yemek yedirmektir."

15

"Yakınlığı olan bir yetime,"

16

"yahut toprakta sürünen bir yoksula (yedirmektir)."

Kıtlık zamanı dilenmeyen, haya sahibi kişileri doyurmak ve ihtiyaçlarını görmektir. Ayrıca özellikle yakınlığı olan yoksulu, yetimi kalkındırmaktır. Yoksul, hiçbir mal varlığı olmayan Allah adamıdır. Bunlara ihsan eden "Sırat! hızla geçer inşaallah...

17

"Sonra da, iman edenlerden, birbirlerine sabrı tavsiye, merhameti tavsiye edenlerden olmaktır."

18

"İşte bunlar sağcılardır."

Bu iyilikleri yapanlar ancak mü'minlerdir. Hem de îmanları üzerinde "sâbit-kâdem"dirler. Çünkü bütün amellerin işlerin ilahî dergâhta makbul olabilmesi için şüphesiz, tezatsız bir îman ile yapılması elzemdir. Mü'minlerin bir başka özelliği, ibâdetin zahmetine ve günahlardan kaçınmanın nefse ağır gelen haline sabrederler. Bunda da ayrıca sebat ederler. Nitekim **Peygamber**imiz: "Cennet zahmetlerle belâlarla çepeçevredir. Cehennem de nefsin hoşlandığı şeylerle kuşatılmıştır," buyurmuştur. Belâları Allah'tan bilmedikçe zahmetli işlere de isyan etmeksizin sabretmedikçe Cennete ulaşılamaz. Bir de müslümanların birbirlerine merhametli olmaları gerekir. Nitekim bu hususta **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem): (İnsanlara merhametsiz olana Allah rahmet etmez) buyurarak bu problemi en âdil biçimde ortaya dökmüştür. Atalarımız bunu: "Acımayana acınmaz!" diye özleştirmişlerdir.

19

"Ayetlerimize küfredenler ise solcuların tâ kendileridir."

20

"Ki (onların cezası) üzerlerine kapıları sımsıkı kapatılmış bir ateştir!"

Onlar, Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'i tanımadılar. Kur'anı tasdîk etmediler. Âhireti de yalanladılar. Bunlar kıyamet günü amel defterleri sol ellerinden verilecek ve cehenneme sürülecektir. Kapılar da sımsıkı kapanacak...

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) bu sûre hakkında şöyle buyurmuştur: "Kim Beled Sûresini okursa Kıyamet günü (kâfirlere ve münafıklara olacak) Allah'ın gazabından emîn olur, kurtulmuş sayılır

ŞEMS SÛRESİ

Keremli Mekke döneminde inmiştir. On beş âyettir.

1

"Yemin olsun Güneş'e ve onun aydınlığına."

2

"(Işık almakta) ona tâbi olduğu zaman Ay'a."

Allah Güneş'e, ışığına ve ısısına yemîn ediyor. Güneşin aydınlığından maksat gündüzdür. Güneş'in ısısı "Duhâ' olarak adlandırılıyor. Allah Ay'a da yemin ediyor. Ay gözükünce, gece gündüzün peşinden gider. Güneş kaybolduğu zaman Ay hilâl şeklinde gözükür.

3

"Ona parlaklık verdiği zaman gündüze,"

4

"onu örtüp bürüdüğü zaman geceye."

Müfessir Kutbî (radıyallahü anh) gündüz ile ilgili âyet-i kerîmede bir ihtisar (kısaltma) olduğunu söylüyor. Yâni çok veciz bir cümledir, diyor. Gündüzün parlaklığı ile yer ve dünyâ aydınlanır. Müfessir Kelbî ise (radıyallahü anh) bunu: "Gecenin karanlığını aydınlatan gündüze Allah yemîn ediyor," diye yorumluyor.

5

"Göğe ve onu bina edene,"

6

"yere ve onu yayıp döşeyene"

O semâ hakk için ki o benim mahlûkumdur. Benim Zâtım hakk için ki yeryüzünü yarattım. Akla ve hayâle gelmez süslerle süsledim. Çeşitli-türlü menfaatlerle ilgili olarak onu tesviye ettim. Onu bir döşek gibi kıldım. Her türlü işe elverişli hâle getirdim.

7

"Herbir nefse ve onu düzenleyene,"

8

"sonra da ona hem kötülüğü, hem (ondan) sakınmayı ilham edene ki..."

Bu Âdemîlerin nefsi hakk için ki o benim mahlûkumdur, Îzzetim-Kudretim hakkı için (bunlara yemin olsun) ki ben o nefsi onların yararlarına elverişli şekilde düzenledim, yarattım. Şimdiki yarattığımız biçimde değil de başka türlü olsa o "çirkin" olurdu. Yararlanma da zorlaşırdı (Her organ için değişik alternatif yaratılışları muhalfarz diyerek, düşünebiliriz). Nefse ne işlemesi gerektiğini Allah ilham etti. Ona da yemin olsun. Kendisinin kurtuluşu olan itaatleri ve hayırları ona ilham etti. Kendisini helâka götüren kötülükleri, azgınlıkları ve isyanları da ona bildirdi.

9

"Onu tertemiz yapan, kişi muhakkak umduğuna ermiş,"

10

"onu alabildiğine örten kişi de elbette ziyana uğramıştır."

Hak teâlâ nefse kadar birçok şeye yemin etmiştir: Ay'a, Güneşe, yıldızlara, geceye-gündüze vb.... Bunların hakkı verile. Özellikle herkesle yakın ilişkisi olan gece-gündüzün hakkı tastamam verile... O nefse de yemin etti. Ona taat ve mâsiyet yollarını ilham etti. Gerçek kurtuluşa eren o kimselerdir ki: Onlar nefislerini mâsiyetlerden ve yaramaz huylardan, küfürden-şirkten "Tevhîd suyu ile hâlis sabunuyla" yıkadı-arıttı. Tertemiz eyledi. Her türlü hayır işlemeye elverişli hâle getirdi.

Nice birçok kişi de hor-hakîr oldu. Çünkü nefislerini birçok günahlarla dopdolu hâle getirdiler. Onu ibâdetten perdelediler. Hattâ inkâra ve sapıklığa düştüler. Hak teâlâ'dan hiç korkmadılar.

Zeyd ibn Erkam (radıyallahü anh) **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle dediğini bize bildirmektedir. "Yarabbi! Acizlikten, tembellikten, cimrilikten, aşırı düşkün-ihtiyarlıktan, kabir azabından sana sığınırım. Yarabbi! Nefsime takvasını ver. Onu temizle. Sen onu temizleyenlerin en hayırlısısın. Sen onun velisi ve mevlâsısın. Yarabbi! fayda vermeyen ilimden, huşûu olmayan kalbden,

doymayan nefisden, kabul edilmeyen duadan sana sığınırım." (Müslim)

11

"Semûd (kavmi) azgınlığı yüzünden tekzîb ettiler."

12

"(O kavmin) en şakisi ayaklandığı zaman."

13

"Allah'ın peygamberi onlara şöyle demişti: "Allah'ın devesini kendi hâline bırakın, su içmesine engel olmayın.""

Semûd kavmine Hazret-i Salih (aleyhisselâm) gönderilmişti. Onu hemen yalanladılar. Ondan mucize istediler. Hem de "kayadan deve çıkarmasını" talep ettiler. Allah'ın izni ve kudretiyle o kayadan deveyi çıkardı. Sûre-i Araf ve Hûd Sûresinde hikâyesi geçmişti. Onların en bedbahtı "Kudâr ibn Sâlif" idi. Bir başka rivayette "Mustağ ibn Düher"di. Bu herif ve adamları bu "dokunulmaması emredilen" deveyi öldürdüler.

14

"Fakat onlar (Sâlih peygamberin kendilerine söylediği bu sözü) tanımayıb inkâr ettiler de, onu öldürdüler. Bunun üzerine, günahları yüzünden Rableri onları kökünden kazıyıb helâk etti de (büyük küçük bırakmadı) hepsini düzleyiverdi."

15

"Allah (yaptığı bu azabın) akıbetinden korkacak değildir, (hiç bir sorumluluğu yoktur)."

Yüce Allah, onların dalâletleri ve sapıklıkları ve şakâvetleri-bedbahtlıkları sebebiyle onlara azap indirdi. Genci-ihtiyarı, ileri gelenleri-halkıyla yoketti. Deveyi pervasızca öldürdüler. Âkibetinden korkmadılar Hepsinin derece derece suçta payları olduğu için topyekün yok edildiler. Çünkü ilahî kanundur: Bir kişi bir suç işlese de, kalanları o suça engel olmaya bedenî, hukukî, içtimaî bakımdan güçleri yettikleri halde, nemelâzımcılık yaparsalar, azap hepsine gelir. Onlar deveyi öldürmede hepsi razı oldular. Hiçbir kimse de

Onun yapağından hesap soramaz. Yerleri, gökleri içindekilerle helak etse kimse bunu önleyemez. Onun saltanatına zerre kadar zarar veremez. Ne dilerse dilediği gibi onu yapar.

LEYL SÛRESİ

Keremli Mekke döneminde inmiştir. Yirmi bir âyettir.

1

"Yemin olsun: Sürüyüp örttüğü zaman geceye."

2

"Açıldığı zaman gündüze,"

3

"erkeği ve dişiyi yaratana."

Hak teâlâ yemîn ediyor: Geceye-gündüze. Gece hakkı için, onun Halikı hakkı için ki geceyi karanlıklarla kaplar. O gündüzü yaratan Hâlık hakkı için ki âlemi karanlıklardan aydınlığa çıkarıyor. Bütün hayvandan-âdemden erkek-dişiyi yaratan Hâlık hakkı için yemin olsun ki...

4

"Ki gerçekten sizin ameliniz çeşit çeşittir."

Gerçekten ey insanoğlu baştan dininiz çeşit çeşittir. Takva sahipleri cennete girmek için işledikleri sâlih amellerine mâsiyet (günah) karıştırmazlar. Kiminiz mâsiyet işler. İmanı ve taati terkeder. Günahlarla gönüllerini karartırlar. Böylece öte dünyaya-Allah korusun-îmansız gitmeye sebeb olabilirler. Bir de iyiliklerle kötülükleri birbirlerine karıştıranlar vardır. Terazi de sevapları ağır basan kimselerin yüce Allah günahlarını affeder, îmanla yapılan az amel bile kurtarır. **Allahü teâlâ**, îmanın hatırı için onun amellerini makbul sayar. Ama iyi işler küfür-şirk-nifakla yapılırsa makbul sayılmaz:

5

"Kim verir ve sakınırsa,"

6

"o en güzeli de tasdik ederse,"

7

"biz de onu en kolaya hazırlarız."

O kimse ki küfürden ve şirkten sakınarak malından zekât ve sadaka vererek Allah'ın rızasını kazanır. Kelime-i Tevhidi tasdik ederek **Allahü teâlâ**'yı birledi. Mü'minlere vaadolunan cenneti ve nimetleri haketmiş oldu. Çünkü dünyada çalışmasını o yöne yönlendirmişti. Biz de ona başarı ihsan ettik. Cennete girmeye sebeb olan "güzel ahlâki'nı ona "en kolay" kıldık. Rızâmıza uygun diğer amelleri ona kolaylaştırdık.

8

"Amma kim cimrilik eder, kendisini müstağni görür,"

9

"ve o en güzeli yalanlarsa,"

10

"Biz de ona en güç olanı (ateşi) kolaylaştırırız."

O kimse ki malından zekat ve sadaka vermedi. Cimrilik damarı kabardı. Kendinin bundan gelecek sevaba ihtiyacı olmadığını sandı. Tevhîd çizgisinden çıktı. Hakkı kabul etmedi. Cenneti ve ordaki nîmetleri inkâr etti. Biz Azîmüşşan onu rüsvay ederiz ve basan ihsan etmeyiz. Günah ve sapıklık yolunu ona böylece kolaylaştırmış oluruz. Bu sûre-i Celîle, müfessirlerin (radıyallahü aleyhim) ittifâkıyle Hazret-i Ebubekir (radıyallahü anh) hakkındadır. Umeyye ibn Halef ve Ubeyy ibn Halef kâfirleri Bilâli Habeşî (radıyallahü anh)'i köle etmişlerdi. İslama girdiği için de ona işkence ediyorlardı. Kendinin de müslümanlığa girmeyen bir kölesi vardı. Onu onlara verdi. Üstelik te "on rukiyye altın" verdi. Bilâl'i kölelikten kurtardı. Bunu, Allah rızasını kazanmak için yaptı. Böyle yapan herkese bu âyetlerin hükmü geçerlidir, bağlayıcıdır. Hazret-i Ebubekir-i Sıddîk zıddına cimrilik yapan ve âhirete dönük ameller işlemekten kendini vareste (muâf) gören Ebu Cehil ve Ümeyye bin Halef ve

benzerleridir. Bu son âyet-i kerîmeler de bu vasıfları taşıyan herkesi kapsıyor. Bir yukardakiler (5.6.7. âyetler) ise Hazret-i Ebubekir ve onun yolundan yürüyen herkese şâmildir.

11

"O, helak olduğu zaman malı kendisine asla fayda vermez."

Onlar ki mallarını cimrilik sebebiyle hayır yollarına vermezler... Bunlar yarın öldükleri zaman âhirette o bıraktıkları, hayra sarfedemedikleri mallarının faydasını bulamayacaklar. Çekecekleri azaptan asla kurtulamayacaklardır.

12

"Şüphesiz ki bize âit olan, herhalde doğru yol (u göstermektir)."

13

"Elbette âhiret de dünya da bizimdir."

Dosdoğru yolu kullarımıza göstermek Bizim üzerimize düşer. Dilsiz kullarımızın gözünü-gönlünü açarız. Onları hidâyete erdiririz. Konuşamasalar bile... Sapıklık yoluna koyulana hidâyet yolunu gizlemek de Bizim işimizdir. Kimi dilersek onu gizli tutarız. Âhiret mülkü de Bizimdir. Onun ehlini de Biz yarattık.

Onlar mü'minlerdi. Onlara âhirette sevâb, keramet vermekle onları azîz kıldık (şereflendirdik). Dünyada da mârifetullah ve îman vermekle şerefli kılmıştık. Kâfirlere de âhirette muhtelif azablar vermemiz adaletimiz gereğidir. Nitekim onlan dünyada da hor-hakîr kılmıştık.

14

"İşte ben size alevlendikçe alevlenen bir ateşi haber verdim."

15

"Ki ona en bedbaht olandan başkası girmez."

16

"O, hakkı yalanlamış ve yüz çevirmiştir."

Yukarda vasfı belirtilen ateşe "en şakîden" öncelikle girecek. Onlar Allah'ı, peygamberlerini ve kıyameti hep yalanlamışlardı. İmandan yüzçevirdiler. Mü'minlerin asilleri tevbe etmeden dünyadan göçtülerse, orada da şefaate ermezlerse günahları kadar -kafir gibi şiddetli olrnayan- bir azap çekecekler. Zira cennete günah kiri olan giremez.

17

"Halbuki çok sakınan, ondan uzaklaştırılacaktır."

18

"malını temizlenmek için veren"

Hazret-i Ebubekir (radıyallahü anh) gibi malını takva ruhuyle zekât-sadaka ve köle azat ederek, güçsüzleri güçlendirmek için sarfeden, kendini de günahlarından sakındırana ateş dokunmayacaktır. Bu vasıfta olanlar ateşten kesinkes kurtulacaklardır.

19

"Onun nezdinde bir kimsenin mükâfat edilecek hiçbir nîmeti yoktur,"

20

"O, (bunu) sırf O çok yüce Rabbinin rızâsını aramak (için yapmıştır)."

21

"Her halde kendisi de ilerde hoşnut olacaktır."

Hazret-i Ebubekir (radıyallahü anh) hep kimsesiz, yoksul, kimseleri kollar, onları kölelikten kurtarırdı. Çevresi başta babası olmak üzere, bunu hoş görmediler. Hatta babası: "— Oğlum, bari oymağımızdan, yerlilerden köle olanları azat et ki ilerde senin etrafında toplansınlar," dedi. Hazret-i Ebubekir (radıyallahü anh) ona: "Hayır. Babacığım ben böyle yapmakla Allah rızasını kazanmayı diliyorum," diye cevap verdi. Bunun üzerine âyet-i kerîme nazil olmuştur. Hükmü geneldir. Bu özellikleri taşıyan

herkesedir. Rivayete göre **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştun

"Kim Leyi Sûresini okursa (gereğini de yaparsa) ondan Allah razı olacağını ihsan eder. Onu zorluktan kurtarır. Kolay olanı (cenneti) ona ulaştıracak (amelleri) kolaylaştırır." (Beydâvî)

DUHÂ SÛRESİ

Keremli Mekke'de inmiştir. On bir âyettir.

1

"Andolsun kuşluk vaktine,"

2

"(İnsanların) sükûne vardığı dem geceye ki,"

3

"(Habibim) Rabbin seni terketmedi. (Sana) darılmadı da."

Yâni, gündüzü yaratan Hâlık hakkı için, kuşluk vakti ve o zamanda kılınan namazın hakkı için, ve gecede karanlığı yaratan hakkı için ve o gece vakti kılınan namaz-niyâz hakkı için Rabbin seni terketmedi Yâ Muhammed! O vakitten beri sana vahyolundu. Seni düşmanlarından O Azîmüşşan korudu. O seni sevdi. Kendi akıllanyla onu anlayamayan Mekkeli müşrikler Medîneli yahûdiler onu sordular: "— Muhammed gerçek bir **peygamber** mi. Dâvası hak mı, yoksa bâtıl mıdır?" Yahûdiler de: "—Ona (Ashab-ı Kehf) den ve (Zülkarneyn) den sorun. Ayrıca (Ruh) dan da sorun. Eğer bunlardan size doğru cevap verirse o hak **peygamber**dir," dediler. Kureyşin ileri gelenleri **Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek bunları ondan öğrenmek istediler. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) dedi ki: "— Gidin bugün. Yann gelin de cevaplandırayım. Bunlan söylerken (inşallah) demedi. Unutuverdi. Bundan ötürü "onbeş gün" vahiy kesildi. Cebrail (aleyhisselâm) gelmedi. Başka bir rivayete göre ise tam "kırk gün" vahiy gelmedi. Bunu fırsat bilen müşrikler hemen yaygarayı bastılar: "—Muhammed'i Tanrısı unuttu. Terk etti. Onu düşman

tuttu." Bunlan işiten **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) çok üzüldü. **Allahü teâlâ** onu tesellî etmek ve gerçeği bildirmek için bu sûre-i celîleyi gönderdi.

4

"Elbette âhlret senin için dünyâdan daha hayırlıdır."

5

"Muhakkak Rabbin sana verecek de hoşnut olacaktır."

Yâ Muhammed! Senin Rabbin hakkın olan izzet ikramını sana daha çok Âhirette verecektir. Dünyâdaki izzetü ikramlardan bu, daha üstündür. Çünkü dünya şerefi ve ikrâmı fâni, âhiretin ki ise bakidir. Ayrıca Rabbin için yaptığın ibâdetlerin ve kullukların sevâplarını da âhirette ihsan edecektir, yüce Allah cennette sana "şefaat etme yetkisi" de verecektir. Senin şefaatmla ümmetinden o kadar günahkâr bağışlanacak ki sen bu sonuçtan memnun kalacaksın.

6

"O, bir yetim olduğunu bilip de (seni) barındırmadı mı?"

Hak teâlâ Rasûlüne (sallallahü aleyhi ve sellem) verdiği nimetleri zikrederek onu teselli etti. Yâ Muhammed! Sen doğmadan baban (Abdullah) Ölmüştü. Altı yaşına geldiğinde de annen (Âmine) yi yitirdin. Seni Rabbin terketmedi. Amcan (Ebutalip)'in himayesinde yetiştin. Onun gönlüne şefkat verdik. Yetişmende payı oldu. Şimdi de seni vahiyle destekledik. Seni terketmedik.

7

"Sen (çocukluğunda) sâlp olmuş bulup da yolunu doğrultmadı mı?"

Sen önceleri, Kur'an'dan ve hikmetten bilmiyordun. Hanîfdin. Puta tapmadın. Ancak gerçekler de sana vahiyle ulaştırılmadı. Sen "hayret makamında" idin. Gerçeği Biz sana bildirdik. Sapıkların içinden kurtardık.

Mekke vadisinde sen kaybolmuştun. Ebucehil ile seni deden Abdülmüttalib'e ulaştırmadık mı? Seni sütannen "Halîme" ile yetiştirmedik mi? Bütün bunlarla biz Azîmüşşan seni koruduk. Şimdiki halde mi terkedeceğiz?

8

"Seni, bir fakir olduğunu bilip de, zengin yapmadı mı?"

Rabbin seni hikmetten, ilimden, Kukandan ve maldan yoksun bulduk. Sana Kur'an'ı gönderdik. Hikmeti kalbine akıttık. Birçok yerleri fethederek seni ve Ashabını ganimet mallarıyla zengin etmedik mi? Ayrıca karın "Hafice (radıyallahü anh)' nin malının hepsini sana biz vermedik mi?

9

"O halde yetime gelince: (Ona sakın) kahretme."

10

"Sâile gelince: (Onu) da azarlayıp kovma."

Yâ Muhammed! Yetimin hâlini çok iyi anla diye biz seni yetim bıraktık. Fakirliğin ne olduğunu bizzat fakir olarak yaşamanı diledik. Bu bakımdan yetimi azarlama. Fakiri de kovma. Yetimin malına kimse zulüm yoluyla el atmasın. Ümmetine de bu önemli hususu haber veriver. Onlara iyi davranın. Dilencileri de kovmayın. Hiç değilse hoş dille, güzelce baştan savarak gönüllerini kırmayın. Bu âyetlerde bütün herkese uyarı var. Hak teâlâ kime mal verdiyse ona vacip olan fakiri kollamaktır. Verdiğimiz maddî ve manevî nimetlerin tezahürünü gösterin.

11

"Bununla beraber, Rabbinin nimetini söyle."

Bu son âyeti kerîmeye göre Kur'an öğrenmek isteyenden ücret istememek uygun olur. Ebu Saîd Hudrî (radıyallahü anh) rivayetine göre **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz ki Allah güzeldir. Güzelliği sever. Kulunun üzerinde nimetin izinin görülmesini de sever."

Yâni, **Allahü teâlâ** verdiği nimetin şükrü olarak, onun izhâr edilmesini ve halka duyurulmasını sever. Fakat onunla övünmek gerekmez. Ancak Allah'ın ihsanının şükrü olarak yalnız Ona minnet etmelidir. Kendini nefsi itibariyle bu nimetlere lâyık görmemelidir. Bunların ancak Allah'ın ihsanı olduğunu idrak etmelidir. Zengin, servet sahibi olduğu giyim kuşam ve ev-bark bakımından farklı olmalı ki fakirler ondan rahatça ihtiyaçlarını giderebilsinler.

İNŞİRAH SÛRESİ

Keremli Mekke döneminde inmiştir. Sekiz âyettir.

1

"(Habîbim) göğsünü senin için genişletmedik mi?"

Yüce Allah **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e olan nimetlerini birbir sayınca **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'i şu düşünceler aldı: "Rabbime bir şey sordum. Keşki sormasaydım. Yarabbi! İbrahim (aleyhisselâm)'i kendine dost tuttun. Musa (aleyhisselâm) ise seninle konuşan biri oldu. Bana neyi ihsan ettin? deyince Bu âyeti kerîmeler gönderilmiştir. Senin kalbini îmanla, hikmetle, ilimle doldurmadık mı? **Resûlüllah** "sütannesi Halîme"nin yanında iken kızkardeşi Şeymâ ile obanın dışında oynarlarken önceleri pek görülmemiş garip kılıklı biri gibi olan Cebrail (aleyhisselâm) onu alıp götürüyor. Kalbini bıçaksız, dikişsiz yarıyor. Ondaki "uyuşuk bir kaç kanı" temizliyor. Kalbi zenızem suyu ile yıkıyor. Yerine koyuyor. Böylece onun kalbi vahye, ilme, hikmete tam hazır hâle geliyor. Kimi rivayetlerde bu "sadrın yarılması" üç kez oluyor. Birincisi çocukken. İkincisi yirmi yaşlarında. Üçüncüsü Miraçta. Ama meşhur olan (Halime) nin himâyesindeyken olan vak'adır. Biz senin kalbini yumuşak kılmadık mı? İnsanları sevmen için onu temiz kılmadık mı? Şeytanların, cinlerin vesveselerinden senin kalbini arıtmadık mı? İstifham-ı inkârı"dir. Anlamı: Elbette yardık, temizledik, demek.

2

"Senin yükünü de attık."

3

"Senin sırtına ağır gelmişti."

4

"Senin nâmını da yükselttik."

Yâ Muhammed! Biz seni günahtan korumadık mı? Biz senden küçük sürçmeleri bile savmadık mı? Kalbinden yaramaz huylan çıkardık, anttık. Yaramaz tabiatları da giderdik. Böyle yapmasaydık peygambedik yükü sana ağır gelirdi. Bu yoruma göre hakîkî mâna kasdolunmuştur. Mecazî değil. Çünkü bu sonuçlar "o kalbin yarılmasının" tamamlayıcısı durumundadır. Yâ Muhammed! Biz senin mertebeni ve şerefini yüceltip risâlet ve nübüvvet (Rasûlullah-Allah'ın peygamberi) vermedik mi. Senin adını ezanda, kamette ve hutbede vb.. benimle beraber zikrederek yüceltmedik mi? Namaz da tahiyyatta "Şehâdeteyn" okunması da bu cümledendir. Kâfirler "Kelîme-i Şehâdet" ile Müslümanlığa girseler sırf Benim adımı söylemekle İslama girmezler, senin adını da söylemeleri gerekir. Bu yolla da kadrini yücelttik. Kur'an'da Benim adımla senin adın beraber zikredilir. Bunları anmaz mısın ki senden ileri kim olabilir? Üzerinden "câhiliyye döneminin bütün ağırlıklarını" kaldırmadık mı? Kalbini îmaga, hikmete ve ilme açmadık mı? Hangi kalb -diğer peygamberler de dâhil- seninki kadar Hakka müheyyadır, hazırdır. Habîbim Biz Azîmüşşan seni kimseye bırakmayız. Müsterih ol.

5

"Demek, gerçekten güçlükle beraber kolaylık var."

6

"Muhakkak güçlükle beraber kolaylık var."

Her (zahmet) in ardında (rahmet) vardır. Dünyâda da böyle âhirette de böyledir. Her kim dünyâda ibâdet zahmetine katlanırsa, nefse zor gelen bu kulluğu isteyerek seve seve yaparsa yarın âhirette "rahmet'e kavuşur. Âhirette cennete, cemâlullah'a ulaşır. Burada "el Usr-zorluk" atıfla olduğu için "bir zorluk" demek. "Elyüsr-kolaylık" ise nekre olduğu için "iki kolaylıktır. İbn Abbas'a göre: "Bir zorluk

iki kolaylığı geçemez" İbn Mes'ud (radıyallahü anh) da şöyle diyor: "Zorluk bir deliğe girse, kolaylık ona yetişir ve o da oraya girer. Çünkü **Allahü teâlâ** "Muhakkak zorlukla beraber kolaylık vardır," buyurmaktadır," Bir anlamı da şöyledir: **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'in Mekke'den çıkarılması bir "zorluk"tur. Ama Mekke'nin fethi ile oraya şerefle girmesi, hem de onbinlerce insanla, bir"kolaylik"tır. Âhirette de ayrıca "kolaylık" vardır.

7

"O halde boş kaldın mı hemen yorul."

8

"Ve (her işinde) ancak Rabbine sarıl."

Allah yolunda cihâdı tamamladığın zaman hemen nafile ibâdetlerle Rabbinin rızasını kazanmak için kendini yor. Namazı bitirince de dua ve niyazla meşgul ol. Nefsinin vesvesesinden kurtulursun. Çünkü Allah dualara cevap verendir. Davete icabet edendir.

TÎN SÛRESİ

Keremli Mekke döneminde inmiştir. Sekiz âyettir.

1

"Andolsun incire, zeytine,"

2

"Sina dağına,"

3

"şu emin şehre ki..."

Hak teâlâ incire, zeytine yemin ediyor. Kimileri de bunların Şam bölgesinde iki dağ ismi olduğunu söylüyorlar. Tın" (İncir) Kudüs'de bir dağ adıdır. "Zeytûn" (Zeytin) ise Şam iline yakın bir dağ ismidir. Ama ekseri müfessirler yenilen "incir-zeytin" olarak yorumlamışlardır. **İbn Abbas** (radıyallahü anh): "Bunlar şu yediğiniz incir ve yine şu yediğiniz zeydindir," diye tefsir etmiştir.

Hak teâlâ bu iki ağaca, meyvaya yemin etti. Bu bakımdan bunların insanlara faydası çoktur. **Allahü teâlâ** bunları kendi Zâtına da nisbet edebilir "İnciri, zeytini Yaratanın hakkı için, Musa (aleyhisselâm)' in konuştuğu "ağaçlı Tûr dağı"na yemin olsun. "O emin beldeye (Mekke'ye) yemîn olsun ki" Eminliği orası "harem-yasak bölge"dir. Hayvanlar bile Hacc mevsiminde avlanmaz. Sinek bile öldürülmez. Kaldı ki insan öldürülsün... Oraya giren dünyevî ve uhrevî manada kurtulur.

4

"Biz, hakikat, İnsanı en güzel bir biçimde yarattık."

Hak teâlâ buyurur ki: İncir hakkına, "zeytin hakkına, Turisîna hakkına, Mekk hakkına yemin olsun ki muhakkak biz bu Ademoğlunu görgülü, düzgün endamlı, ahenkli, insicamlı ve en güzel surette yarattık. O iki ayak üzere yürür. Ona iki, el verdik. Parmakları ile dilediğini istediği gibi kavrar. Neyi isterse söyleyebileceği bir "dil" verdik ona. Onu sonra "yiğit" kıldık. Her türlü olgunluğu verdik.

5

"Sonra onu aşağıların aşağısına çevirdik."

Sonra da onların isyankarlarını cehennemlik kıldık Kimileri de bu "aşağıların aşağısını" (Esfelisâfilin)i "aşın düşkünlük, ihtiyarlık" olarak yorumluyor. Kudretimizi bizzat anlasın diye onu o güçlü-kuvvetli halden en rezil hâle düşürdük. Hem gücü hem de aklı ve hafızası zayıflar. Kendisini en güzel biçimde yarattığımız halde küfür, şirk isyan üzere ömür tüketirse onlan da "aşağıların aşağısına" (ceheneme) düşürürüz.

6

"Ancak îman edip de güzel güzel amellerde bulunanlar başka. Çünkü onlar için bitmez mükâfat vardır."

Allahü teâlâ mü'minleri bu yukardaki cehennem tehlikesinden istisna etmiştir. Bunlar Hak teâlâ'nın vahdaniyetini tastik ettiler. Güzel güzel amel istediler. Allah'ın rızâsını birinci plâna aldılar. Onlara eksilmez sevap vardır. Bir mü'min gençken ne ibâdet

yaptıysa onların sevaptannı yaşlılık döneminde de eksiltmeden alacaktır, yaşlılık döneminde ameli eksilmiş olsa da...

Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Bir mü'min, taat hâlinde yaşadığı halde vefat ederse, o iki yazıcı melek göğe çıkar ve derler ki: (Yarabbi, falan kulun vefat etti. Biz onu koruyorduk. Bize izin ver de sana ibadet kılalım). Hak teâlâ (Benim ibâdet eden melek kullarım gökte çoktur. Siz gidin o kulumun kabrine, dünyada ne ibâdet yaparsa onları kıyamete dek onun için yazın) buyuracak," İşte Allah, böyle sonsuz ihsan sahibi, Vâcibülvücûd, eşsiz ve benzersiz Zâttır.

7

"O halde sonra hangi şey ceza hususunda sana yalan isnâd edebilir."

8

"Allah, hakimlerin hâkimi değil mi?"

Hak teâlâ insanoğluna yukardaki nimetleri verdiği halde onlardan bir kısmı isyankâr oldular. Ceza gününü inkâr ettiler. Hak teâlâ hükmünde "en âdil" değil midir? Kâfirlere "Azâbullah" yakışır. Mü'minlere de "Nîmetullah ihsan edilir. Kimisi de şöyle demiştir: "Hitap **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e aittir. Yâ Muhammed! Bu birçok delilleri, hüccetleri zikredildiği halde seni yalanlayan, kıyamet gününe inanmayan **Allahü teâlâ**'nın hâkimlerin hâkimi olduğunu bunlar bilmezler mi? Allah senin intikamını onlardan alacaktır... Onun hükmü geçerlidir. Hiçbir hükmedici Ona engel değildir. Onun gücü önlenemez!

Bir **hadis-i şerif**de Ebu Hureyre'nin (radıyallahü anh) rivayetine göre **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Efendimiz şöyle buyurmuştur. "Kim Vettîn Sûresini sonuna kadar okursa, evet kaadirdir. Ben de buna şahitlik edenlerdenim." (Celâleyn-Tirmizî)

ALAK SÛRESİ

Keremli Mekke döneminde inmiştir. On dokuz âyettir.

1

"Yaratan Rabbinin adiyle oku"

Yâ Muhammed! Bütün kâinatın Yaratıcısı olan Rabbinin adıyla Kur'an'ı oku. Tüm müfessirlerin ittifakına göre, ilk inen sûre budur. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) kırk yaşına bastığında bir takını garip sesler işitiyor, fakat söyleyeni göremiyordu. Bundan ürperiyordu. Hattâ kendine "delilik" iliştiğinden bile şüpheleniyordu. Cebrail (aleyhisselâm) bir gün "aslî hüviyetiyle" göründü. Dehşete kapıldı! Hemen hanımı temiz Haüceye (radıyallahü anh) koştu! Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) in bu dalgın ve yorgun hâlini görenler Hazret-i Hatice (radıyallahü anh)' ya: "Bir deliyle evlendin," bile dediler. **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) ayıldığı zaman Hazret-i Hatîce (radıyallahü anh) amcaoğlu "Varaka ibn Nevfel"e durumu bildirdi. O, İncil'i de bilen bilgin ve ergin bir zâttı. Sonra da "Arrâs" adli bir rahibe gitti. İkisi de Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) in "son **peygamber**" olduğunu haber verdiler. Çünkü İncilde ve Tevratta onun vasıfları yazılıydı! Sânının yüce olduğunu bildirdiler. Ona görünen Meleğin İsa'ya ve Musâya (aleyhimesselâm) görünen Cebrail (aleyhisselâm) olduğunu söylediler. Birgün Hıranûr dağında "Sevr" mağarasında ibâdet ve tefekkür halindeyken Cebrail- Bu sûreyi (ilk beş âyetini) getirdi. Ona okumayı öğretti.

Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) "— Ben okuma bilmem," deyince melek ona: "-— Yaratan Rabbinin adıyla oku..." âyetlerini öğretti. **Peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e iki rekât namaz kılması için abdest almasını söyledi. O da denileni yaptı. Bunu da Hatîce (radıyallahü anh)' ya anlattı. Ona da öğretti. Bu: "Kendinizi çolukçocuğunuzu ateşten koruyunuz..." âyetine uygundur. Onlara öğretin, onları terbiye ediniz, demek. Cebrail (aleyhisselâm) in ilk getirdiği vahiyle Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) korktu. Hemen Hazret-i Haticeye (radıyallahü anh) ya koştu. Ona "Örtün beni!" dedi. Zangır zangır titriyordu. İstirahattan sonra sâkinleşti. Hazret-i Âişe (radıyallahü anh) dan rivayete göre ilk gelen vahiy "gün gibi çıkan sâdık rüyalaradır.

Efendimiz bu rüyaları gördükçe hep "uzleti-Hıra dağına gitmeyi" tercih ediyordu.

2

"O, insanı (rahimlerin ciğerlerine spermaları) asılmış olarak yarattı."

İnsanı topraktaki maddelerin spermaya dönüşmesiyle yarattı. Hazret-i Âdem'i ise topraktan yarattı. Bir başka âyette O insanı topraktan yarattı. Oluşumu "Nutfe-alaka-mudga"şeklindedir. Yani: Erlik suyu, ana rahmine yapışmış, asılmış kan pıhtısı, bir çiğnem et ve sonra da insanın organları teşekkül eder.

3

"Oku. Rabbin nihayetsiz kerem sahibidir."

4

"Ki O, kalemle (yazı yazmayı) öğretendir."

Oku Yâ Muhammed! Sen gerçekten Okuma yazma bilemiyorsun. Ancak Rabbin sana yardım ederek anlayışını ve zihnini açtı. O kerîmdir. Kulların cahilliğini gidericidir. Onların bilgisizliğinden doğan hatalarını bağışlayandır. O Allah kalemle yazıyı-hattatlığı öğretendir. Yazarlığın faziletine bir uyarı da vardır bu âyette. Bunda büyük faydalar vardır. Zira bütün ilim çeşitleri yazılmasaydı korunamazdı. İlahî kitaplar da ancak yazıyla nesilden nesile geçiyor. Yazmak olmasaydı din ve dünyâ ayakta durmazdı. Bundan dolayı Allah kullarına bunu öğrettiği için âdeta minnet ediyor. Zâtına şükredilmesin! tenbih ediyor.

5

"İnsana bilmediğini O öğretti."

Âdem ile bütün varlıkların isimlerini O bildirdi. İlham ile Rasûle (aleyhisselâm) bilmezken Kur'an'ı bildirdi. Ayrıca bütün insanoğluna bilmediğini öğrenme kapasitesini O ihsan etti. O, tam kerem sahibidir. Onları cahilliğin karanlığından ilmin aydınlığına kavuşturdu.

6

"(Okumamaktan) sakın! Çünkü insan muhakkak azar."

7

"Kendisini ihtiyaçtan vareste gördü diye."

8

"Şüphesiz dönüş ancak Rabbinedir."

Kâfirler şüphesiz isyankâr ve serkeştirler, Çünkü Allah'a itaatten kendilerini müstağni görürler.

Ebu Cehil, arkadaşları ve firavun gibi ki o Rablık-ilahlık davasına kalktı. Malına -kendi yeteneklerinden dolayı verilmiş gibi- güvendi, övündü. Hak emrine isyan etti. Malıyla beraber yere battı. O kimselere ve benzerlerine yazıklar olsun ki onların dönüp dolaşarak gelecekleri yer o Rabbin huzurudur. Âsiler cehenneme, itaatkâr olanlar da cennete gönderileceklerdir.

9

Bkz. Ayet 10.

10

"Bîr kulu, namaz kılarken, menedecek (adam) gördün mü sen?"

Bu âyetin nüzul sebebi şuydu: Ebucehil denen mel'ûn şöyle bir yemin etti: "Eğer Muhammed'i Kabe'de namaz kılarken görürsem, boynuna secdeye varınca, ayağımı basacağım." Lat ve Uzza hakkı için böyle yapacağım." Fakat o secdedeyken yaklaştı ama derhal hızlıca uzaklaşü. Sonra bunun sebebini sordular. "Önümde bir hendek vardı. İçinde ateş yanıyordu, geçemedim," dedi.

11

Bkz. Ayet 12.

12

"Gördün mü (şu cür'eti)? Ya o doğru yol üzerinde ise, yahut takvayı emrettiyse"

Ebucehil bu gözü karalığı ile İslama girseydi de onun lehine yapsaydı hayırlı olurdu. Namazdan menedeceğine kâfirlere İslâmı ve tevhidi emretseydi hakkında hayırlı olurdu.

13

Bkz. Ayet 14.

14

"Gördün mü? Ya yalan saydı, yüz çevirdi ise (O adam) Allah'ın muhakkak görüp durduğunu hiç de bilmemiş mi?"

Ey Rasülüm Muhammed! O Ebucehil'in seni yalanlamasıyla îmandan yüz çevirmesini Rabbin biliyor. Hak teâlâ onun ne yaptığını görüyor.

15

Bkz. Ayet 16.

16

"Sakınsın o. Eğer vazgeçmezse, onu alnından tutup (cehenneme) sürükleriz. Yalancı, günahkâr alo (inin saç) ından."

Bu, Ebucehilden bahseden âyetlerin cevâbıdır.

Habîbi Muhammed'i inciten Ebucehil (kopkoyu câhil)'e öyle bir azap hazırlarız ki iki ayaklarını bağlarız, saçının perçeminden tutar cehenneme hor-hakîr olarak atarız. İzzetim hakkı için bunu böyle yapacağız. Ebucehil gibi davranan, gücüne-servetine güvenen kimselere de bu âyetlerin hükmü geçerlidir. Hayra karşı gelmek kopkoyu bir cahilliktir. Ebucehlin cahilliğinden bir damardır. Allah'ın mülkünde Onun verdiği rızıkları yiyerek isyan eden herkes bu hüküm altında cezalanırlar. Bilhassa kâfirler...

17

Bkz. Ayet 18.

18

"O vakit (durmasın) meclisini davet etsin. Biz (de) zebanileri çağırız."

Bu âyet-i kerîmeler gelince Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) ashabına bunları okudu. Ebucehil bunları işitince dedi ki: " Yâ Muhammed! Ben kavmimi-kabîlemi kayırdım ve topladım. Onlar senin Rabbinin azabını benden menedecekler..." Buna karşılık **Allahü teâlâ**: Ey Rasülüm Muhammed! Ona söyle. Onları toplamakla bizim azap meleklerimizden (zebanilerden) kurtulamazlar.

Onların onlara davranışları çok haşin olacak. Hiç merhametleri olmayacak, Sözleri de ağırdır. Ebucehil, zebâriî sözünü işitince korku ile geri döndü ve dediler ki: "— Muhammed'den korktun mu?" "— Hayır, dedi. Fakat yanında bir atlı gördüm. Beni zebaniyle korkuttu. O atlı benden yana yürüdü. Ben de —Muhammed'den değil, o atlıdan korktum. Kaçtım.

19

"(Habîbim) sakın ona boyun eğme. Secde et. Yaklaş."

Secde, kulun Allah'a -manevî bakımdan- en yakın olduğu hâldir. Onun için secde etmek emrediliyor. Ona yaklaşmak için nafile ibâdetleri artır. Mücâhidin yorumuna göre secde Ona yaklaşmaya vesiledir. Bu bakımdan "secde et. Yaklaş" buyuruldu. Bu son âyet-i kerîme "secde âyeti"dir. Okuyanın da, dinleyenin de secde etmesi gerikir.

Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Kim (ikra' bismirabbikellezî halaka) sûresini okursa mufaddal sûrelerinin hepsini okumuş gibi ona ecir verilir."

KADİR SÛRESİ

Nurlu Medîne döneminde inmiştir. Ama çoğunluğun görüşüne göre Mekkede inmiştir. Beş âyettir.

1

"Gerçek, biz onu kadir gecesinde indirdik."

Biz Azîmüşşan, Kur'an-ı Azîmüşşânı topluca Levhimahiuzdan dünyâ semâsına Kadir Gecesi indirdik. Kadir Gecesine "Hüküm

gecesi" de denir. Çünkü bir yıllık olacak mukadderat bu gece takdîr edilir. Bunlar: Eceller, rızıklar, önemli işler, başka olacak bütün işlerdir. Bunlar ilgili meleklere bu gece teslim edilir. Bu büyük melekler: "Cebrail, Mikâil, İsrafil, Azrâil"dir.

2

Bkz. Ayet 3.

3

"Kadir gecesinin (şerefini) sana bildiren nedir? Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır."

Bu âyet-i kerîmenin nüzul sebebi şöyledir: **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem), İsrâiloğullarından bîr adamdan bahsetmişti. O kişi "ibn ay" Allah yolunda cihat etmişti. Ayrıca gece yensına kadar ibâdet yapardı. Gündüzleri de nâfîle oruç tutardı. Belinde silahla ağzı oruçlu olduğu halde bu mücahit zât vefat etmişi. Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) bu hikâyeyi anlatınca Ashâb-i Kiram bu zâta hayran olmuşlardı. Ayrıca kendi amellerini de onunkilerden az görmüşlerdi. Bunun üzerine bu Sûre indi. Hak teâlâ bu ümmete "Kadir Gecesini" ihsan etti. Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem); "Kadir Gecesini Ramazanın son on gecesinin tek günlerinde arayınız." buyurdu. Âlimlerin büyük çoğunluğuna göre bu yirmi yedinci gecesindedir.

4

"Onda melekler ve Rûh (Cebrail), Rablerinin izniyle her bir iş için iner de iner."

Kadir Gecesi bütün âfetlerden bir kurtuluştur. Ümmet-i Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem) bu gece özellikle korunmuştur. Şeytan hiçbir kötülük, şerri o gece kimseye (onu ihya edenlere bilhassa) ulaştıramaz.

5

"O (gece) tanyeri ağarıncaya kadar bir selâmdır."

Tanyeri vaktine kadar melekler o geceyi ihya eden her kişiye melekler uğrayınca selam verirler. O gece bizzat tam bir selâmettir.

Bir **hadis-i şerif**de, mü'minlerin annesi Hazret-i Âişe (radıyallahü anh) Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e şöyle dedi: "Yâ Rasûlallah! Kadir Gecesine rastladığımda onda nasıl duâ edeyim?" Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem): "— Allahümme inneke afüvvun tühibbülaf ve fa'fû annî- Allah'ım! Şüphesiz ki sen çok afvedicisin. Affı seversin. O halde beni affet" (Tirmizî)

BEYYİNE SÛRESİ

Nurlu Medînede inmiştir. Sekiz âyettir.

1

"Kitap ehlinden ve müşriklerden küfre sapanlar kendilerine apaçık bir delil gelinceye kadar, (bulundukları durumdan) kopup-aynlacak değillerdi."

Kâfirler iki ana kola ayrılmışlardı. Birisi ehlikitap olan Yahudiler ve hıristiyanlardır. Diğeri ise müşriklerdir. Bunlar puta taparlardı. Tevratta, İncilde Âhir zaman **peygamber**inin geleceği bildiriliyordu. O geldiği zaman biz ona uyarız diyorlardı. Böyle dedikleri halde, gerçeğini yapmadılar. O vaadolunan şanlı **peygamber** geldi. Bu sûre de indi. Burada bahsedilen "beyyine"den maksat "**Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)" dir. O gelince bir kısmı sözünde durdu. Ona uydu. Müslüman oldu. Ehli kitaptan, müşriklerden müslüman olanlar oldu. Kalanlan "azgınlıkları ve hasetleri sebebiyle' küfürleri üzerine kalakaldılar! (Beyyine)' den gaye (Kur"an) diyenler de vardır. Çünkü o, apaçık hakkı bâtıldan ayırdeden bir kitaptır.

2

Bkz. Ayet 3.

3

"(O delil de) Allah'tan gönderilmiş bir elçi (ki) tertemiz sahifeleri okumaktadır. Onların içinde dosdoğru yazdı hükümler vardır."

O beyyine-hüccet onlara geldi ki o bizim Rasûlünüzdür. Onlara fazlalık ve eksiklik yönü olmayan bir Kur'an'ı okur. Kendisine indirildiği gibi o **peygamber**imiz (sallallahü aleyhi ve sellem) ona ne bir harf ekler ne bir harf eksiltir. O, Allah'ın gönderdiği gibidir.

Yalandan, tenakuzdan, çelişkiden, tutarsızlıktan uzak bir kitaptır. O Tevhide, istikâmete sevkeder. Küfürden, şirkten, günahlardan nehyeder.

4

"Böyle iken kitap verilmiş olan bunlar, ayrılmadı da, ancak kendilerine o apâşikâr hüccet geldikten sonra (ayrıldılar)."

Resûlüllah (sallallahü aleyhi ve sellem) gelmeden önce kendisine inanacaklarını söylüye geliyorlardı. O geldiği zaman toptan inanacaklarını söylüyorlardı. Ama gelince bir kısmı hasetliklerinden-bilhassa yahûdiler- **peygamber**liğin Araplara geçmesini hazmedemediler. İnkar ettiler. Daha önceleri inanacakları "ittifakları" o gelince "ihtilâf hâline dönüştü. Tevratta İncilde vasıfları bildirilen **peygamber** gelmiştir, düşüncesiyle ona inandılar. Bir kısmı da yüz çevirdi. Şekavette (manevî hezimette) kaldılar.

5

"Halbuki onlar Allah'a Onun dininde ihlâs erbabı ve muvahhidler olarak, ibâdet etmelerinden, namazı dosdoğru kılmalarından, zekâtı vermelerinden başkasıyle emrolunmamışlardır. En doğru din de bu idi."

Bu ehlikitap Allahu Teâlâyı birleyerek ona ibâdet etmekle, ibâdetlerini de ihlasla yapmakla emrolunmamış mıydı? Hiçbir kimseyi de Ona ortak koşmamakla memurdurlar. Hak din de sırf Allah'a tapmaktır.

Bu İslâm dinidir. Ondan ayrılmamalıdırlar. Ona tabi olmalıdırlar. Allah'ın bir emri olan Hac görevini yerine getirmeleri gerekir. (Tabii üzerine farz olanların). Yine onlar kitaplarında Tevhîdle emrolunmuşlardır. Namaz kılmak da onların kitaplarında geçer. Zekatı ikrar edeler ve fakirlerin haklarını mallarından

çıkarmaları lâzımdır. Şüphesiz doğru din de bu vasıfları asgarî hâvi dindir.

6

"Doğrusu, kitaplılardan olsun, müşriklerden olsun, küfredenler cehennem ateşindedirler. Onun içinde ebedi kalıcıdırlar. Yaratılanların en kötüsü de onların kendileridir."

Muhakkak ehlikitaptan olanlar da kâfir oldular. Çünkü puta taptılar. İslama girmediler. Muhammed (sallallahü aleyhi ve sellem)'i inkâr ettiler. O küfürleri üzere sebat ettiler. Onlar cehennemde sonsuzadek kalırlar. Bunlar yeryüzünde debelenen canlıların en şerlileridirler.

7

"îman edip de güzel güzel amellerde bulunanlar (a gelince): Hiç şüphe yok ki bunlar da yaratılanların en hayırlısıdır."

Yâni onlar ki Allah'ı tasdik ettiler. Gönüllerinde çok saf ve temiz bir îman bulundurdular. Fiillerini ve amellerini de riyadan korudular. Ashaba, tabiîne uydular. Onlar gibi ihlâslı oldular.

Kıyamete dek bunların hayırlı çığırlarında yürüdüler. Bunları bütün yaratılmışların en hayırdadırlar. Abdullah ibn Ömer (radıyallahü anh) şöyle der "Vallahi mü'minler Allah katında Kâbeden, değerlidirler." Hasan Basri (radıyallahü anh) bunun (ayetin) ne anlama geldiğini soranlara dedi ki; "Melekler ancak îman eden ve sâlih ameller işleyen mü'minlerle beraberdir. Onlara duacıdırlar."

8

"Onların Rableri nezdinde mükâfatı, altlarından ırmaklar akan Adn cennetleridir. (Hepsi de) İçlerinde ebedî, daimî kalıcıdırlar..."

Mü'minlerin mükâfatlan o cennetlerdeki bağlar ve bahçelerdir. Altlarından su, süt, bal ve şarap ırmaklan akar. Hiç çıkmamacasına orada zevku sefa sürecekler. Orada üzüntü yoktur.

Devamla şöyle buyurulmuştur:

"Allah bunlardan razı olmuştur. Bunlar da ondan hoşnud olmuşlardır. İşte bu (seâdet), Rabbin (İn ikâbın) dan korkan (lar)a mahsustur."

"Allah'ın onlardan razı oluşu", zâtına yaraşır bir Tevhidi çizgi ile ona kulluk yaptılar. Yasakladıklarından da korunmuşlardır. "Onların da Allah'tan hoşnut olmaları" şu demek: Bu güzel yaşayışlarının karşılığını gördüler. Korktukları cehennem azabından kurtulmuşlardır. Cennete ve cemâlullah'a kavuşmuşlardır. Bu, Allah'tan korkup mâsiyetlerden uzak kalmalarının karşılığıdır.

Resûlüllah (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"Kim Beyyine sûresini okursa (gereğini yerine getirirse) Kıyamet günü en hayırlılarla beraber olur."

ZİLZÂL SÛRESİ

Keremli Mekkede inmiştir. Sekiz âyettir.

1

Bkz. Ayet 2.

2

"Yer, kendisine âit şiddetli bir sarsıntı ile zelzeleye uğratıldığı zaman, yer ağırlıklarını çıkardığı..."

Nüzul sebebi şöyledir: İslâmın ilk dönemlerinde **Allahü teâlâ**'nın küçük günahlardan dolayı kulları cezalandırmayacağı ve fakat büyük günahlardan dolayı cezaya çarptıracağı kanaati vardı. Yüce Allah bu Sûre-i Celîleyi gönderdi. Onda kıyametin bir kısım ahvâlini bahsetti. Yer sarsıntı ile sarsıldığı zaman içinde ne varsa onları dışarı atar, üzerindekiler de parça parça olur.

3

"İnsan 'buna ne oluyor?' dediği (zaman)."

Kâfirler onu görünce: "Bu yere n'oluyor ki içinde hazîne, ölü ne varsa dışarı atıyor?" Kıyametin koptuğunu hâlâ bilemezler.

4

Bkz. Ayet 5.

5

"O gün (yer) bütün haberlerini anlatacaktır. Çünkü Rabbi kendisine (o şekilde) vahyetmiştir."

Yer, üzerinde hayırdan-şerden ne işlenildiyse onların hepsini Allah'ın izniyle bildirecektir.

Mü'minler hakkında şöyle derler: "Onlar üzerimde namaz kıldılar. Oruç tuttular. Hacettiler. Umre yaptılar. Cihat ettiler." Mü'minler bunları işitince sevinecekler. Fâcirler için derler ki: "Bunlar benim üzerimde zina ettiler. Azgınlık yaptılar. İçki içtiler. Türlü fesatları işlediler. Fâcir kâfirler hakkında da buna benzer konuşur." Bunları işiten fâcir kâfirler ve tevbe etmeyen fâcir müslümanlar üzülecekler. Yert kasdederek: "N'oluyor buna?" derler. Yâ Muhammed! Senin Rabbin yere söyle diye vahyetti. Onun için o haber veriyor bütün olan bitenlerden...

6

"O gün insanlar, amelleri (nin karşılığı) kendilerine gösterilmek için, dağınık dönecek (ler) dir."

O kıyamet gününde bütün insanlar hesaptan sonra parça parça olacaklar. Yaptıkları mükafat ve ceza olarak kendilerine gösterilecek. Onlardan kâfirler cehenneme girecekler. Orada binbir türlü işkenceyle azap görecekler. Mü'minler bölüğü hurilerle içli-dışlı olacaklar... Fâcirler bölüğü şeytanlarla azap görecekler. Mü'minler her türlü sanatkârca işlenmiş, süslenmiş tahtlarda zevküsafa içinde yaşayacaklar. Fâcirler bölüğü yüzüstü cehenneme atılacaklar. Mü'minler, başlarında taçlar, nurdan köşkler üzerinde oturacaklar. Fâcirler ise ateşten dereler içinde muazzep olurlar.

Mü'minler bölüğü altın tabaklarda her türlü nîmetler, yemekler yerler. Fâcirler bölüğü "zakkûm-gislîn" yer-içerler. Zira bunlar dünyada da bu hal üzerinde idiler. Mü'minler bölüğü mescidlere ve camilere ve ilim meclislerine koşarlardı, Fâcirler bölüğü ise meyhanelere ve fesat ocaklarına koşarlardı. Mü'minler bölüğü zikir-

tesbih ve hayırlarla meşgul olurlardı. Buna karşılık fâcirler bölüğü, her türlü çirkinliği, edebsizliği ve taşkınlığı işlerlerdi. Haramlara koşarcasına giderlerdi. Şüphesiz âhirette durumlarına uygun şekilde cezalandırılacaklar.

Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem): "Kıyamet gününde herkes pişman olacak. İyiler ise "niçin daha çok iyi işler yapmadım" diye nedamet getirecek. Asiler ise "niçin yaptığım isyanlara tevbe etmedim?" diye pişman olacak." Tâ gözleriyle sevabı ve günahı görünce bu pişmanlık sürecek.

7

Bkz. Ayet 8.

8

"İşte kim zerre ağırlığınca bir hayır yapıyorsa onu (n sevabını) görecek. Kim de zerre kadar şer yapıyorsa onu (n cezasını) görecek."

Mü'min olsun-kâfîr olsun zerre kadar bile birşey yapsa o boşa gitmeyecek. Zerre: Güneş ışınlarında görülen tozcuklardır. Bu, moleküldür. Mü'minlerin hayırlarının cezası âhirete tehir edilmiştir. Orada yaptıklarının karşılığını görecekler. Ama şerlilerin cezası dünyâda acele verilecek. Ya kendilerin de veya çoluk çocuklarında hastalık vb.. görecekler.

Mallarında bîr takım ziyanlar yaşarlar. Tâ ki dünyada üzerinde hiç şer katmamış olur. Âhirete tertemiz gitmiş olur. Ama kâfirlerin serlerinin cezası âhirete tehir edilecektir. Böylece azaba müstehâk olmuş olurlar. Amma hayırlılar iyiliklerinin cezasını dünyâda görürler. Sıhhat ve afiyet içinde olurlar. Uzun ömürlerini güzel geçirirler. Evlâdü iyallerinde zerre kadar hayırları kalmaz ki onunla âhirete gitmiş olsunlar.

Ebu İshak bir kadının şöyle dediğini nakleder: "Bir gün Hazret-i Âişe'nin yanına uğradım. Ebû Süfyan'ın hanımı ile beraberdi. Kapıya bir dilenci geldi. Aişe"nin yanında bir sele üzüm vardı. Aişe bir tane aldı ve onu fakire verdi: Biz bunu azunsadık. Birbirimize hayretle

bakıştık. Aişe bize dedi ki: (Takdir edin görün ki bu bir tane kaç zerredir? Hak teâlâ katında hiç zayi olmaz)"

Rivayete göre Ebu Hüreyre **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle dediğini duymuştur:

"Kim herhangi bir gecede izâzülzile sûresini okursa, Kur'anın yarısına denk sevap kazanır."

ÂDİYÂT SÛRESİ

Keremli Mekke'de nazil olmuştur. On bir âyettir.

1

"Yemin olsun o harıl harıl koşan (at) lara"

Bu âyetin sebebi nüzulü şöyledir: **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem) Kinâneoğullarına elçi gönderdi. Bu, Münzir ibn Amr idi. Gittiler, fakat dönüşleri gecikti. **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem) mahzun oldu. Durumlarında bir belirsizlik vardı. Cebrail (aleyhisselâm) bu sûreyi getirdi. Onların da hallerinden haber vardi.

2

"O (tırnaklarıyla) çakarak ateş çıkaranlara,"

O kadar hah koşarlar ki taşlı yollarda nallar o taşlara değdikçe ateş çıkarır. Bu, çok hoş ve o kadar da dehşet verici manzaradır.

3

"Sabahleyin baskın yapanlara."

4

"Derken orada toz koparanlara."

5

"Bununla bir topluluğun tâ ortasına girenlere ki..."

Sabahın erken vaktinde kâfirleri âni yakalarlar. Yumuşak yerlerde sür'atlı yürümeleri ve koşmaları dolayısıyla tozu dumana katarlar. Tâ düşman içlerine dalarlar, onları hezimete uğratırlar.

Sûrenin baştan buraya kadar geçen âyetlerinde "yemin" ediliyor. Ama asıl maksat Rasûlü Ekrem'e o giden müfrezeden onun ahvâlinden haber vermektir. Sanki şöyle deniliyor: "Yâ Muhammed! Ashabının atları çok iyi cevelan ediyor. Taşlardan ateş çıkarıyor. Tozu toprağa katıyor. Sabah vakti kâfirleri vuruyorlar. Zafer ve basan onlarındır. Üzülme. Biz bunu sana yeminle temin ediyoruz.

6

"Muhakkak insan, Rabbine karşı çok nankördür."

Gerçekten insanoğlu Rabbinin nimetlerine karşı hep nankör olagelmişlerdir. Minnet etmezler. Zahmet çekseler hemen şikâyet ederler. Ama çok rahatlık gördükleri halde onu unuturlar. Bir zahmeti anarlar. Bin rahatı unuturlar. Şüphesiz **Allahü teâlâ** bunların hallerine vâkıftır.

7

Bkz. Ayet 8.

8

"Hiç şüphesiz O buna hakkıyle şahittir. Gerçek o, mal sevgisinden dolayı pek katıdır."

Allah işlenen amelleri bilir. Onun ecrini kul için yasaklar. Onu sonra (âhirette) cezalandım. Ya hayır olarak cennete veya şer olarak cehenneme sokar. Bazıları dediler ki: Arap içinde bir asırda üç kişi vardı. Biri "cömertliği" ile meşhurdu. Ona "Hatem Tâî" derlerdi. Birisi ise "cimriliği" ile tanınmıştı, Ona "Habâhib" derlerdi.

Öyle ki ekmek pişirmek için gündüz ateş bile yakmazdı. Herkes uyuyunca yakardı. Bir kişi uyansa ateşi söndürürdü. Birisi ondan ateş alacak diye böyle yapardı. Gerisini siz anlayın... Biri de "aç gözlülük" ile tanınıyordu. Buna da "Eş'ab" derlerdi. Bir gelin çıksa o hemen kendi evini ve önünü süpürürdü ki o gelin kendisine gelsin diye... Bir kişi eliyle sırtını kaşısa o sanırdı ki gömleğini çıkaracak da kendisine verecek. "Kenûd" diye o cimriye derler ki kimseye bir şey bırakmaz. Ehlini de aç-açık bırakır... Olmaz yere evdekilere eziyet eder ki "yiyicilersiniz" diye... Bundan dolayı **Allahü teâlâ** "şüphesiz o mal sevgisiyle cimrilik yaptı. Mala hırslandı. Pek cimridir. Bütün

irâdesini cimrilik için gösterir. Ama Ona kullukta ve nimetlere şükürde zayıftır.

9

Bkz. Ayet 11.

10

Bkz. Ayet 11.

11

"Hâlâ o, bilmeyecek mi, kabirlerin içindekiler çıkarıldığı zaman, göğüslerde ne varsa onlar da derlenip toparlandığı (zaman)... Hakikat o gün Rableri onlar (m her hâlin) den elbette tamâmiyle haberdârdır."

Mala hırslı olup cimri olanı O çok iyi bilir. Asıl içlerinde sakladıkları niyetleri de bilir. Kıyamet günü herşey zâhir olacak. Rableri de onlara tek tek olup-bitenleri bildirecek. O gün zerre kadar bir şey bile zayi olmaz Hasım'dan rivayete göre Rasûlallah (sallallahü aleyhi ve sellem): "Zilzâl Suresi Kur'an'ın yansına, Âdiyât sûresi de yarısına denktir," buyurmuştur.

KÂRİA SÛRESİ

Keremli Mekkede gelmiştir. Dokuz âyettir.

1

Bkz. Ayet 3.

2

Bkz. Ayet 3.

3

"Felâket kapısını çalacak olan (kıyamet). Nedir o felâket kapısını «alacak (kıyamet)? O felâket kapısını çalacak (kıyamet)i sana bildiren nedir?"

"Karia" kıyamet demektir. Korkusu dehşetli bir gündür ki onun korkusu gökleri bile sarsar. Yâ Muhammed! O dehşetli günün

büyüklüğünü korkularını Biz bildirmezsek nereden bilecektin? O gün insanlar bölük bölük çıplak, yalın ayak olacaklar. Kadın ve erkek karışacak. İnsanlar o dehşetli günden dolayı hayrette kalacaklar. Herkesin meşguliyeti başından aşkın olduğu için kimse kimseye bakacak mecali kendinde bulamayacak.

4

"O gün insanlar yaygın pervaneler gibi olacaklar."

5

"Dağlar atılmış renkli yünler gibi olacak."

İnsanlar bir o yana bir bu yana giden ve gelen karınca sürüleri gibi yoğun olarak bir yerde bulunacaklar. O günün korkusundan dağlar kimi siyah kimi kırmızı renkli boyanmış yünler gibi olacak. İsrafil'in (Sûr) uyla dağlar kum gibi toz toprak olacak. Yani o gün, dağlan bile tuz buz edecek dehşettedir.

6

Bkz. Ayet 7.

7

"İşte (o gün) kimin tartıları ağır gelirse, artık o hoşnud (olacağı) bir yaşayıştadır."

Yâni, kıyamet günü amellerin tartıldığı terazide namaz, oruç, hacc, sadaka, hayrat gibi amelleri günahlarından kimin ağır gelirse cennete girmesi gerçekleşecek, o saadete erenlerden olacak. O öyle memnun kalacağı bir ölümsüz yaşayışa kavuşacak ki... Orada zeval yok. Beylik var. Fakirlik yok. Zenginlik var. Zahmet yok. Sağlık ve esenlik var. Emniyet var. Korku yok. Sonsuz nimetler var...

8

Bkz. Ayet 9.

9

"Amma kimin de tartıları hafif gelirse, artık onun anası (Hâviye) dir."

10

Bkz. Ayet 11.

11

"Onun mâhiyyetini sana bildiren nedir? (O), harareti çetin bir ateştir."

Her kim ki onun terazide günahları sevaplarından ağır basarsa o cehennemliktir, Emredilir de o "Hâviye" denilen cehennem deresine bırakılır. Ana nasıl oğluna-kızına kucak açar onu bağrına basarsa o dere de (Hâviye) de onları bağrına basacak! Bir "unun" (tepe) anlamına da gelir. Buna göre anlamı: Onlar o tepeden başı aşağıya cehennem deresine atılır! Ondan şiddetli ateş olamaz.

TEKÂSÜR SÛRESİ

Keremli Mekkede gelmiştir. Sekiz âyettir.

1

Bkz. Ayet 2.

2

"Sizi çoklukla böbürleniş oyaladı. Tâ kabileler (e kadar gidip) ziyaret ettiniz."

Nüzul sebebi şöyledir: Abdimenafoğulları ile Benîsehm kabileleri "birbirleriyle çoklukla yarıştılar. Abdimenafoğulları daha çok geldi. Bununla övündüler. Sehmoğulları bunlara: "Adam öldürme, anarşi bizleri tüketir. Bu bakımdan hem ölülerimizi hem de dirilerimizi sayalım. Sonra övünelim." Sayım sonunda Sehmoğulları fazla geldi. Bunun üzerine bu sûre-i celîleyi yüce Allah indirmiştir.

Sizi bu boş yere övünme gafil kıldı. Ölüleri bile övünmek için saymak ahmaklığını gösterdiniz. Bunun size bir faydası olamaz. Dünyada dîn hakkında ciddî tutum içinde olamadınız... Kimi de şöyle yorumladı: "Sizi evlâd ü iyal Hak teâlâ'nın itaatından alıkoydu. Böylece öldünüz" Rasulü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle dediği rivayet edilir: "İnsanoğlu benim malım der durur. Ancak ona fayda veren yiyip-içtiği, giyip-eskittiği bir de varislerine kalır."

3

Bkz. Ayet 4.

4

"(Bundan) sakının. İlerde bileceksiniz. Yine sakının, ilerde bileceksiniz (bu övünmenizin âkibetini)."

Burdaki "kellâ" (sakın hâ) kötülükten uzaklaştırma ve uyarmadır. Biriktirilen, önem verilen hep dünyâda işe yarar. Âhirette işe yaramaz. Siz ölünce ve kabirde Münker-Nekîr sual sorunca işin iç yüzünü tam anlamıyla bileceksiniz. Ama dünyada ne işlediyseniz onu karşınızda bulacaksınız. Haseb-neseble (soy sopla) övünmenin de bir faydası olmadığını orda anlayacaksınız. Bu ilahî bir tehdit ifadesidir. Anlayana...

5

"Yine yemin olsun, onu ayn-ı yakîn ile mutlaka göreceksiniz."

Hakîkaten malla-soyla sopla övünmenin bir faydası olmadığını, ancak îmanla, ihlâsla işlenmiş sâlih âmeller ve faydalı işlerin âhirette işe yaradığını kesinkes bileceksiniz.

6

Bkz. Ayet 7.

7

"Yemin olsun, siz o alevlenmiş ateşi mutlaka göreceksiniz. Yine yemin olsun, onu ayn-ı yakîn ile mutlak görceksiniz."

Kıyamet gününün dehşetini, cehennemin dayanılmaz bir yer olduğunu dünyada bile bildirmiştik. Sanki görürcesine bu gerçeği bilmeniz gerekirdi. Ama şimdi âhirette bu gafil olduğunuz gerçekle yüzyüze geleceksiniz. Ama aslolan bu dünyâda anlaşılmalıydı...

8

"Sonra, yemin olsun, o gün elbet ve elbet size nimetler sorulacaktır."

İzzetim hakkı için kıyamet günü verdiğimiz ve yedi yerinde, veriliş gayesine uygun kullanılmayan nîmetlerin hesabı sorulacaktır. Hazret-i Ali (radıyallahü anh): "Kim kuru ekmek yese, soğuk su içse

o sorulacaktır," demiştir. İbn Mesûd (radıyallahü anh): "Güven içinde yaşamaktan, sıhhatli oluşundan kişiye yerinde kullanmadıysa sorulacak.' Câbir b. Abdullah (radıyallahü anh): "**Rasûlullah** Ebubckir ve Ömerle bize geldiler. Onlara taze hurma getirdim. Önlerine koydum. Ve su getirdim. Yediler içtiler." **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) daha sonra söyle buyurdular: "Yarın kıyamet gününde bunlardan suâl olunacaktır! Yine O (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Üç şeyden Hak teâlâ kıyamet günü sormaz. Avret yerini örtünmesi gereken yerleri örtecek kadar olan elbiseden sormaz. İbâdet edecek-çalışacak kadar yemekten sormaz. Soğuktan ve sıcaktan koruyacak evden de sormaz. Bunların dışında her nimetin sorgulaması olacak.

İbn Ömerden rivayete göre **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem) "Sizden biriniz hergün bin âyet okuyamaz mı?" buyurunca, onlar: "Hergün bin âyeti kim okuyabilirki" Dedi ki: "Sizden bîri Tekâsûr sûresini okuyamaz mı?" (İşte bu bin âyete bedeldir).

ASR SÛRESİ

Keremli Mekkede inmiştir. Üç âyet-i kerîmedir.

1

"Yemin olsun asra ki,"

2

"muhakkak insan kesin bir ziyandadır."

Allahü teâlâ ikindi vaktinin farelinden dolayı ona yemin ediyor. Buna "orta namazı" da denilir. Onun korunması vaciptir. Onun vaktinde kılınmasında zorluk vardır. Ticâretle uğraşanlar veya başka geçim yollarında çalışanların o vakitte işlerine dalma ihtimali çoktur. Bunun için Rasulü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem): "İkindi namazını -şer'î bir özür olmaksızın- kılmaman, dünyâ ve içindekileri kaybetmenden daha beterdir," buyurarak bu namazın önemini belirtmiştir. Veya (Asr) dan maksat (**Resûlüllah**) dır. Çünkü onun dönemi diğer zamanlara daha şereflidir. Bu şeref ondan kaynaklanıyor.

Bu sûre-i Celilenin nüzul sebebi şöyledir; Hazret-i Ebubekir müslüman olunca Mekke kâfirleri dediler ki: "-Zarara girdin ey Ebubekir! Çünkü atalarının dinini terkediyorsun." Bunu Ebubekir (radıyallahü anh) şöyle cevapladı: "-Ziyankârlık hakkı kabul etmede değildir. Asıl zarar eden sizsiniz, Hiç görmeyen, işitmeyen, ihtiyaçlarınızı görmeyen, dünyevî musibetleri gidermeyen, uhrevî azabı önleyemeyen putlara tapıyorsunuz." Bunun üzerine Cebrail (aleyhisselâm) bu sûre'yi getirmiş oldu. Şöyle ki: İkindi vaktine yemin olsun ki bütün kâfirler ziyandadır. Ticâretleri kazanmamıştır. Çünkü âhireti sattılar, karşılığında dünyayı almış oldular. Ancak îman ederek, dünyayı satarak âhireti satın alanlar "şekavetten" kurtuldular "saadete" erdiler.

3

"Ancak îman edenlerle güzel güzel amellerde bulunanlar değil."

Mü'min olarak sâlih amel işleyenlerin divanlarına sevapları yazılır. Âhirette kâmil ve yüce mertebeler onlara verilir. Yâni **Allahü teâlâ** buyuruyor ki: Zamanın yaratıcısı Allah'a yemin olsun ki, Ebû Cehil, Mugîre, Utbe ve Şeybe ve yolunda gidenler cennetteki makamlarından ve nimetlerinden mahrum olacaklardır. Ancak Ebubekir, Ömer Osman, Ali ve yollarında yürüyen mü'minler îman etmelerinden bir de buna sâlih ameller katmalarından dolayı kazançlıdırlar. Kıyamete kadar onlan izleyenlerin de sevaplarından pay sahibidirler. Onların ticareti kazandı.

Devamla şöyle buyurmuştur:

"... Bir de birbirine hakkı tavsiye ve sabrı tavsiye edenler böyle değil"

Kur'an'la halkı îmana ve tevhîde çağırırlar. Sünnet üzere Allah'a kulluk yaparlar. Dünyadan yüz çevirirler. Âhirete daha çok yönlerini dönerler. Bir de bütün halka sabn tavsiye ederler. İbâdetin zorluğuna, haramlardan kaçınmanın meşakkatına karşı sabin öğütlerler. Aynca insanın başına gelebilecek çeşitli hastalık, fakirlik ve deprem gibi musibetlere duçar olanlara da sabır tavsiye ederler. Bunların dışındakiler kayıptadır.

Rivayete göre Hazret-i Ebu Huzeyfe (radıyallahü anh): **Hazret-i Peygamber** (sallallahü aleyhi ve sellem) in ashabından ikisi karşılaştıklarında Asr Sûresini okumadan ayrılmazlardı. Sonra da selamlaşarak ayrılırlardı.

İmam Şafii (radıyallahü anh) şöyle demiştir:

"Eğer Asr sûresinden başka bir şey nazil olmasaydı yine de bu insanlara yeterdi. Zira bu sûre Kur'an ilimlerinin tamamını-Öz olarak- kapsamaktadır." (Alûsî tefsiri: 30/227)

HÜMEZE SÛRESİ

Keremli Mekkede inmiştir. Dokuz âyettir.

1

"Arkadan çekiştirmeyi, yüze karşı (el-kaş-göz işaretleriyle) eğlenmeyi ve ayıplamayı âdet edinen her kişinin vay hâline"

"Veyl" Cehennemde bir dere adıdır ki bizzat cehennem onun azabından Allah'a sığınır. "Hümeze": Bir kişiyi yüzüne karşı ayıplamaya denir. Bu kelimenin lugat-sözlük anlamında "kırmak" ve "dürtmek" mânalarınadır. Karşımızdakini üzmektir. "Lümeze" ise: Kişiyi gıyabında o görmezken kaş, göz ve başka hareketlerle kötülemek demektir. Bir de "nemmamlık ederek" (Laf götürüp getirerek) iki dost arasını açmaya yarayan faaliyete denir.

Bu âyet-i kerîme Velîd b. Mugîre hakkında inmiştir. Bu herif, bu mendebur adam **Rasûlullah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'i gıyabında kötüler, yüzüne karşı da ona üzücü hareketler yapardı. Bununla beraber hükmü geneldir. Bu vasıfta olan herkesi kapsar.

2

"Ki o, malı yığıp tekrar tekrar onu sayandır."

3

"Malı gerçekten kendisine (dünyâda) ebedi hayat verdiğini sanır o."

Veyl deresinde azaba müstahak olan boyuna mal yığandır. Bunun kendisini dünyâda ebedîleştireceğini sanandır. Böylece etrafında âdeta bir kral gibi hareket eden kişidir. Despotluk bu kişinin en bariz vasfıdır.

4

"Hayır. O, yemin olsun Hutame'ye atılacak."

5

"O Hutamenin ne olduğunu sana bildiren ne?"

O, âhireti reddeden ve malının kendisini dünyâda ebedileştireceğinî sanan kişi "Hutame" denen "İnsan yutmada çok obur yere" atılacak. Malına mağrur bu adam yüksek yüksek gökdelenler yaptınr. Bu evleri de her yönden süsler. İzzetim ve Celâlim hakkı için bu mendeburu ve yoldaşlarını (Hutame)ye atacağım. Onun sânı yüce ve işi acâib olduğu için Hak teâlâ buyurdu: "Yâ Muhammed! O Hutame ne nesnedir? Onu sana bildiren nedir?'

6

"O, Allah'ın tutuşturulmuş bir ateşidir."

7

"Tırmanıp yüreklerin tâ üstüne çıkacaktır o."

O Hutame Hak teâlâ'nın yaratmış olduğu bir ateştir. İnsanın da en nâzik yeri "kaip"tir. Ateşin oraya çıkışından bahsedilmesi enteresandır. Çünkü kâfirin azap sebebi "kalbindeki küfür"dür Ateşin de orayı da kapsıyacağı vurgulanıyor. Onun için onun azabı tatması ilahî adalet gerçeğidir. Yüce Allah dünyada mü'minlere elleriyle, güçleriyle ve dilleriyle-kalemleriyle eziyet eden bu kişilere misilleme yapacak. Bu işkencenin merkezi kalp olduğu için ateş onu da saracak. Yandıkça uzuvları tekrar canlandırılacak. Azap böylece bitmez-tükenmez halde sürüp gidecek. Allah korusun.

8

"Bu (ateşin kapıları da) onların üzerine kapatılmıştır."

9

"(Kendileri) uzatılmış sütunlarda (bağlı olarak),"

Dünya ateşlerinin çok üstünde bir "tutuşturulmuş ateş" yanacak.

Rivayete göre dünyâ ateşi cehennem ateşinin söndürülmüş şekline denir. Bir de ateşin ateşten kapılarını düşünün. Bu kapılar sıkı sıkıya üzerlerine kapatılacak. Ne onlar dışarı çıkabilecekler, ne de dışardan bir kişi girebilecek. Üstelik ateşten direklere de bağlanacaklar. Gerçekten dayanılmaz bir ateş! Allah bizi, neslimizi korusun. Bizleri îman devletinden "bir an bile" ayırmasın.

FÎL SÛRESİ

Keremli Mekkede inmiştir. Beş âyettir.

1

"(Habîbim) Rabbinin fil sahiplerine nasıl (muamele) ettiğini görmedin mi?"

Yâ Muhammed! Fiî hikâyesinden ibret almalısın. Bu sûreye konu olan hikâye şöyledir: Yemen meliki "Ebrebe ibn Sabbah" San'ada büyük bir kilise yaptırdı. Ne Rûm diyarında ne de Şam bölgesinde böyle bir kilise bulunmuyordu. Ebrehe kilisenin yapımı bitince Habeşistan kralı "Necaşi"ye bir mektup yazdı ve gönderdi, dedi ki: "Senin için büyük bir kilise yaptırdım. Onun benzerini hiçbir kimse yapamamışur. Niyetim şudur: Arapların da onu ziyaret etmelerini sağlamaktır Araplar bu faaliyetleri haber alınca telaşlandılar. Kinâne kabilesinden bir kişi Mekke'den Yemen'e geldi. O kiliseyi gezdi ve kilisenin içine pisledi. Onu da duvarlarına sıvadı. Sırf hakaret olsun diye böyle yaptı. Sonra da çıktı Mekkeye doğru gitti. Ebrehe geldi, bunu gördü ve: "Bu cür'eti bana karşı kim gösterebilir?" deyince etrafındakiler bunu araplardan bir kişi ziyaret ediyormuş gibi girerek yaptı. Ebrehe: "Bana Kâbeyi yıkmak vacip oldu. Artık kimse orayı haccetmek niyetiyle ziyaret edemesin dedi. Bir başka rivayette de bir grup yiğit Arap genci o kiliseyi yaktılar. Bunun üzerine Ebrehe Kabeyi yıkmak ve yakmak kastıyla ordu

hazırladı. -Kiliseyi de yeniden yaptırdı- Bu ordunun önünde "Ma'ınud" adında bir de fil vardı. Başka filler de vardı.

Mekke'ye doğru yürüdüler. Rivayete göre filler Mekke istikâmetine yönelince çöküyorlar; başka yöne koşarak gidiyorlardı. Benîselîm kavminin bölgesine geldiler. Onlara Ebrehe bir kişi gönderdi. Şöyle haber götürdü: "Bu yıl Kâbeye ziyarete gitmeyecekler. Ama buna karşılık San'adaki kiliseye ziyarete gidecekler." Bu elçiyi "Benî kinâneli" bir kişi öldürdü. Bunu işiten Ebrehe çok öfkelendi. Hareketini hızlandırdı. Önüne Yemenin eşrafından ve meliklerinden olan "Zûnefer" adlı biri çıktı. Herkesi Ebrehe ile dövüşmeye çağırdı. Onu Beytullaht yıkmaktan menetmek niyetindeydi. Ebreheyle çatıştılar. Düzenli ordusu olduğu için Ebrehe onları yendi. "Zûnefer" ise kaçtı. Fakat adamlarıyla birlikte onu Ebreheye getirdiler, Ebrehe onu öldürmek istedi. Zûnefer ona dedi ki: "Beni öldürme. Böylece benim de seninle beraber hareket ettiğim haberi etrafa yayılır, Sana güç olur." Ebrehe bunun üzerine onu öldürtmedi. Hapsetti. Seferine devam etti. Tâ "Haş'am" vilâyetine vardı. Önüne "Nefîl ibn Habîb" çıktı. Ebrehe onu da yendi. Nefîl esir oldu. Onu da öldürmeyi diledi. Nefîl dedi ki: "Beni öldürme. Ben de sana Arap vilâyetinde yardımcı olayım." Onu da öldürmedi. Yürüdü Taife geldi. Orada "Mes'ûd ibn Mugîs" karşısına çıktı. O sakîf kabîlesindendi. O dedi ki: "Ey Melîk! Biz senin kullarınız. Bizim seninle ihtilâfımız yok. Biz de Kâbenin yıkımını istiyoruz. Orda Kureyşin sözü geçer. Bizim Lât ve Menât gibi putlarımız vardır. Biz sana kılavuz verelim. "Ebâriâl" denen birini kılavuz verdiler. Yürüdüler, "Megammese" denen bir yer konakladılar. Burası Mekke ve Mina arası bir mevkidir. Ebâriâl orda öldü. Araplar onun kabrini taşladı. Ebrehe'nin ordusuna güç yetiremiyeceklerini anlayan Mekkeliler yerlerinden dağlara ovalara ve kovuklara saklanmak için dağıldılar. Mekkede kimse kalmadı. Yalnız "Abdulmuttâlip" vardı. Kâbenin perdelerine yapışarak Allah'a şöyle yalvardı:

"Ey Rabbim! Herkes kendi evini korur. Sen de bu evini koni. Düşman giderek ona zarar vermeye. Ne dilersen onu yaparsın." Bu minval üzere niyaz etti. Kendisinin ikiyüz kadar devesini Ebrehe almıştı. Onları geri almak için haber gönderdi. Ebrehe de Himyerîlerden bir kişiyi Mekkeye gönderdi. Şöyle diyecekti O: "Git.

Bu şehrin ulusu, başkanı kimse onu gör. Ebrehenin bir ordu ile Kâbeyi yıkmaya geldiğini şöyle. Sizinle savaşmaya gelmedi. Karşı gelmezseniz size ilişmeyiz." Elçi Mekkeye geldi. Abdülmuttalib'i orada buldu. Abdulmüttalip dedi ki: "— Biz onunla savaşmayız. Gücümüz, ordumuz yok. Ama bu Kabe "Allah'ın evidir. Onun etrafını (harem) kılmıştır. Orada vuruşma olmaz. Onun Halîli İbrahim'in evidir. Allah dilerse ona uzanan elleri meneder. Ev, Onundur. Bizde onu koruyacak güç yoktur." O elçi bunun üzerine dedi ki:

"—Şimdi benimle Melik huzuruna çık. Çünkü o, böyle istemişti." Gittiler. Abdulmuttalibin bazı çocukları da beraberindeydi. Orduya geldiler. "Zûnefer" onunla dosttu. Onu severdi. Onun yanına geldi. Ona söyle dedi: "Bizim başımıza gelenleri gördün. Acaba bugün mü öldürüleceğiz; yoksa yarın mı öldürüleceğiz? Bunu bekliyoruz. Benim bir hükmüm yoktur. Bir fil sahibi dostumdur. Onun tavassutuyla sana bir iyiliğim dokunabilir." Abdulmuttalib'i bir adamla ona gönderdi. O Abdulmuttalibin ululuğunu, şerefini ona bildirdi. O fil sahibi de onu alarak Ebrehe'nin huzuruna çıkardı. Tercüman vasıtasıyla konuştular. Abdulmuttalib'in sözü Ebrehe'nin hoşuna gitti. Dedi ki: "—Ne dilersen dile vereceğim" Buna cevap olarak Abdulmuttalip: "—Benim senden isteğim ikiyüz devenin verilmesidir. Bunu işiten Ebrehe hayret etti. Cevabı şöyle oldu: "Doğrusu şaşırdım. Ben bir ordu ile Kâbeyi yıkmağa geldim. Sen de başkansın. Ben Kâbeyi yıkmamam için ricaya geldin sanmıştım. Halbuki sen develerini benden istiyorsun. Hayret!" Abdulmuttalip dedi ki:

"O evin sahibi var. O dilerse kovar. Dilerse yıktırır." Ona develerini verdiler. Mekke'de hiç kimsenin kalmamasını istedi. Büyük çoğunluğu Ebrehe ordusu haberiyle orayı boşaltmıştı. Abdulmuttalip Kâbenin halkalarına yapışarak: "Ey Allah'ım! Her kişi kendi evini korur. Bu ev de senin. Bunu yıkmağa gelen senin düşmanındır. Ben, zayıf kemter bir kulum. Onu korumağa takatim yetmez. Güç senindir. Ne dilersen onu yaparsın." dedi. Elini halkadan bıraktı. Ev halkı da dağa çıktılar. Ebreheyi tehalükle beklemeye başladılar. Sabah oldu. Ebrehe son hazırlığını yaptı. Ebrehe'nin filinin ismi "mahmud" idi. Mekke yönüne yürüyeceklerdi. "Nefîl ibn

Habîb" filin yanına geldi. Kulağına şöyle dedi. Ey fil çık. Mekkenin aksi istikamete yürü! Vallahi, bu geldiğin Hak teâlâ'nın şehridir. Harem bölgedir. Orda vuruşma olmaz. Sakm gitmekten". Derhal o fil yattı. Yürümedi. Yönünü Yemen'e dönderdiler, koşarak gidiyordu. Şam'a dönderdiler, yine öyle hızlıca yürüyordu. Mekkeye doğru adım atmadı. Bunlar bu fil ile uğraşırlarken ansızın (nâgâh) bir sürü "Ebâbîl kuştan" ortaya çıktı! Dağ kırlangıcı büyüklüğünde kuşlardı. Herbirinde "üç taş" vardı. Biri gagasında, ikisi de ayaklarındaydı. Nohut tanesi kadardı o taşlar. Kime bırakıîdıysa o taş beyinlerinden girdi, içlerinden fillerden geçerek yere düştü.

Geldikleri tarafa kaçmaya çalıştılar. Kaçarken helak oldular. Rivayete göre taşlar zehirliydi. Öldürücüydü. İlahi birer bombaydı. Evlerde ve yollarda sapır sapır düşerek geberdiler. Ebrehe'nin vücuduna değen o taslar onun etlerini limelime yaptı. Dökülen etlerin yerinde kan ve irin akardı. Bu halde San'aya gitti. Ama kuş yavrusuna dönmüştü. Soluyup duruyordu. Göğüs etleri de çürüdü. Döküldü. Yüreği yarıldı ve öldü. Rivayete göre onların leşleri etrafı rahatsız ediyordu. Allah bir yağmur gönderdi. Pisliklerini de aldı götürdü.

Resûlüllah (sallallahü aleyhi ve sellem) bu yılda doğdu. Allahu Teâlâ onlara ibret olsun diye bunun "hakkında bu sûreyi indirdi: "Yâ Muhammed! Nazar edip görmezmisin ki senin Rabbin ashâb-ı fil'e ne ceza verdi. Onları ufacık taşlarla helak etti. Çünkü onlar Kâbeyi yıkmayı kasdetmişlerdi..."

2

"O, bunların kötü plânlarını boşa çıkarmadı mı?"

3

"O, bunların üzerine sürü sürü kuşlar gönderdi."

4

"Ki bunlar onlara pişkin tuğladan taş atıyordu."

Yâni, **Allahü teâlâ** onların üzerine bölük bölük kuşlar cemaatını gönderdi. Nohut gibi pişmiş tuğla gibi, kiremit gibi taşlardı, **İbn Abbas** (radıyallahü anh) "Ben Ümm-ü Hâni' nin evinde

o taşlardan birini gördüm. Üzerinde o kişinin baba ismi ile beraber ismi yazılı idi. Çok ince bir hattı. Kimin gövdesine değdiyse onun vücudunda çiçek hastalığı çıkarmış, görüntüsü veriyordu. O taş tepesinden dokunsa dübüründen çıkardı. Yandan girse öbür yandan çıkardı. Önden girse arkadan çıkardı. Arkadan girse önden çıkardı.

5

"Derken (Allah) onları yenik ekin yaprağı gibi yapıverdi."

O taşın girdiği vücut yenik ekin yaprağı gibi delik deşik oluyordu. **Allahü teâlâ** kemâl-i kudretini bildirmek için bunu haber verdi. Ebrehe gibi zorbalar güçlerine güvenmesinler. Onlar zayıfların üstüne üstüne giderler. O otlardan yiyen sinekler kırk gün sonra öldüler. Bütün bunlar büyük ibrettir. Aklı olan ibret alır.

KUREYŞ SÛRESİ

Keremli Mekkede inmiştir. Dört âyettir.

1

"(Bari) Kureyş emnü selâmete,"

Müfessirler, bu sûre ile önceki Fil Sûresinin sıkı ilişkisi vardır. Ebrehe eğer Kâbeyi yıksaydı, Kureyş'in durumu sarsılırdı. Çünkü "Kureyş insanların önderidir" (Ahmed b. Hanbel-Amr b. As'dan). Ticâret için etraf bölgelere gitmeleri, onların kültür bakımından diğerlerinden üstün olduğunu gösterir. Allah'ın Ebrehe ve ordusunu helak etmesi, diğerlerine bir gözdağıdır. Kabe için Kureyş lâzımdır.

2

"Kış ve yaz kendilerini seyrüseferde esenliğe kavuşturduğundan dolayı,"

Kureyş kavmi tüccarları kış olunca Ürdün'e, Filistine, Şam'a sefer yaparlardı. Sahil yoluyla giderlerdi. Çünkü kış mevsimi sahil yolu, yumuşak havalı olurdu. Yazın da Yemen'e ticâret için giderlerdi. Çünkü kışın o bölgeler sıcak olurdu. Yılda iki kez (kış-yaz) sefer onlara ağır geliyordu. Bu bakımdan Allah Habeşlilerin gönüllerine Mekkeye bir meyil verdi. Onlar kışın gemilerle yiyecekler getirirlerdi.

3

"Şu Beytin (Kâbenin) Rabbine ibâdet etsinler onlar"

Yâ Muhammed! O Kureyş kavmine söyle. Mekke'de ikâmete devam etsinler ki daha çok ibâdet için îman ve tevhîd üzere toplansınlar. Kâbenin Rabbine ibâdet için birleşsinler, Yazın-kışın birleşerek Şam'a ve Yemen'e giderek ülfet ettikleri gibi...

4

"(O Rab ki) onları açlıktan (kurtarıp) doyuran, kendilerine korkudan emirdik verendir O."

O Rabbine özenle ibâdete devam edin ki O sizi açlıktan kurtardı. Sizi korkudan da kurtardı. Kureyş birkaç defa kıtlık yaşadı. Öyle ki "cîfe" (ölmüş hayvan eti) yiyerek ölümden kurtulmuşlardı. İşte, Allah'ın gönüllerine ticâret için Şama-Yemene sefer yapmayı ilham etmesi ve ayrıca Habeşlilere de aynı ilhamı vererek onların ayağına ihtiyaçlarının gelmesi, Allah'ın lûtfudur. Öyleyse şükür için Rablerine daha çok ibadet etsinler. Mekke ve civarını "Emin bölge" kılan Rabbinize kulluğunuzu sürdürün!

MAUN SÛRESİ

Mekke-i Mükerremede inmiştir. Yedi âyettir.

1

"Dini yalan sayanı gördün mü?"

Yâ Muhammed! Bu kıyamet gününü yalanlayan kâfirler hakkında ne dersin? Onların kıyamet günü halleri nicedir? Bu âyet-i kerîme "As ibn Vâil" hakkında inmiştir. Öldükten sonra dirilmeyi inkâr ederdi.

2

"İşte yetîmi unfü şiddetle iten,"

3

"yoksulu doyurmayı teşvik etmeyen odur."

Kıyameti inkâr edenler. Yetime çok olumsuz davranırlar. Rivayete göre "Ebucehil" bir yetimin vasisiydi. Yetim çini çıplak olduğu halde kendi malından istedi. Ebu Cehil onu itti-kaktı ve kovdu. Bir yoksul Ebu Süfyan'a gelip bir şeyler istedi. O da iki deve kesmişti. Buna rağmen onu kovdu. Bu ikisi hakkında nazil olduğu rivayet edilmiştir.

4

"İşte, namaz kılan (münafık) ların vay hâline ki"

5

"onlar namazlarından gafildirler."

Namazlarını gafletle ve vaktini geciktirerek kılan münafıkların vay hâline! Çünkü onlar abdestsiz, itikatsız sırf halka iyi görünmek için kılarlar. Müslüman olduğu halde böyle namaz kılanlar "amelî bakımdan nifak" içindedirler.

6

"Onlar riyakarların ta kendileridir."

7

"Zekatı da menederler onlar."

Veyl o kimselere ki onlar ibâdetlerini ihlâsla yapmazlar. Riyakârdırlar, Halkın kendilerini kötülememeleri için ibâdet yaparlar. Veya övülmek niyetiyle kendilerini ibâdete verirler. Maksatları Hak teâlâ'nın rızasını kazanmak asla değildir. Âhiretteki sevap da onlan ilgilendirmiyor.

Yine o kimseler balta, çanak-çömlek, tas-tabak, iğne-iplik gibi ihtiyaçları gidermezler. Kötü bir komşuluk yaparlar. Cimri komşuluk sergilerler.

Bir de üzerlerine farz olan zekâtı vermezler.

"Kim Mâûn Sûresini okursa-zekâtı vermek şartıyla Allah onu bağışlar." (Beydâvî)

KEVSER SÛRESİ

Keremli Mekke döneminde inmiştir. Üç âyettir.

1

"(Habibim) hakikat, biz sana, Kevser! verdik."

Yâ Muhammed! Biz sana ilim, Kur'an gibi çok hayır ihsan ettik. Veya "Kevser", cennette bir nehirdir. Rabbim onu bana vaadetti. Onda pek çok hayır vardır. Suyu baldan tatlı, sütten beyaz, kardan soğuk, kaymaktan yumuşaktır. İki kenarı zeberceddir. Bardakları gümüştendir. Ondan içen bir daha susuzluk duymaz," diye buyurmuştur. Yine Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'İn başında olacağı "Kevser cennette bir havuzdur." Ümmet ondan içecektir. Kevserden ilk içecek olan Muhacirlerin fakirleri olacaktır. Efendimizin "şefaatim ümmetimin büyük günahları işleyenlerdedir," buyurduğu «şefaaf'a da "Kevser" diyenler olmuştur. Veya Kevser havuzu başında ümmetine "şefaat-ı uzmâsını" yapacak. Eğer birisi ondan içince "bunu falan vakitte de içsek" dese Allah onu yalancı çıkarmamak için onun arzusunu yerine getirecektir.

2

"O halde Rabbin için namaz kıl. Kurban kes"

Yâ Muhammed! Beş vakit namazı kıl; Taat için yönünü Kıbleye çevir. Bayram namazını da kıl. Kurbanını da kes. Nefsinin günah arzularını kes ve itaat yönünü artır.

3

"Sana buğzeden (yok mu? İşte asıl) zürriyetsiz olan şüphesiz odur."

"As ibn Vâil" denen herif Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'in oğlu "Kasım" vefat edince ona "Ebter-suyu kesilmiş" dedi. Sûre bunun üzerine gelmiştir. Habîbim sen bu şerefsiz adamın sözüne üzülme. Sana "ebter" diyen adamın soyu kesilmiştir. O, hayırsızdır. Senin şerefli soyun kıyamete dek sürecektir. O ise öldükten sonra hayırla asla anılmayacaktır. Ahirette ise sana anlatılması çok zor hayırlar verilecektir, Yolundan giden soyuna ve ümmetine de senin hürmetine ihsanlar yapılacaktır.

KAFÎRÛN SÛRESİ

Mekke-i Mükerremede gelmiştir. Altı âyettir.

1

"(Habîbim şöyle) de: Ey kâfirler,"

2

"ben sizin tapmakta olduklarınıza tapmam."

Bu sûre-i celîlenin nüzul sebebi şöyledir: Kureyş müşriklerinden bir güruh Rasulü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek şöyle dediler: "Yâ Muhammed! Şayet bizim senin dinine girmemizi istiyorsan, o zaman bir yıl sen bizim putlarımıza tap. Bir yıl da biz senin Allah'ınıza tapalım. Bu sûreyi Kâbede açıkça, herkesin huzurunda okuyunca Allah'ın Rasûlünden ümitlerini kestiler.

3

"Benim ibadet edeceğime de sîz kulluk edici değilsiniz."

4

"Ben (zâten) sizin taptıklarınıza tapmış değilim."

5

"Siz de benim kulluk etmekte olduğuma kulluk edici değilsiniz."

Ben sizin putlarınıza tapıcı değilim. Zira bilirim ki onlara tapmakta çok zarar vardır. Siz de cahilliğinizden ve aklınızı çalıştırmamaktan dolayı benim Mabuduma ibâdet edici değilsiniz.

6

"Sizin dininiz size, benim dinim banadır."

Ben size gerçeği açıklıyorum. Benim üzerime sizi İslama girdirmeğe zorlamak vazîfe değil. O dininiz üzerine siz yaşayın. İlerde bâtıl bîr dine bağlandığınızı elbette anlayacaksınız. Ben de Hak teâlâ'nın bana ikram ettiği dinim üzerinde yürüyeyim. Ebedîyyen sizin dininize dönücü değilim. Bu sûre geldiğinde kıtal âyeti henüz gelmemişti. Hükmü kital âyetiyle neshedilmiştir. Bu

sûreden çıkacak ders şudur: Bir kimse "münker-dince hoş olmayan" bir şeyi görünce onun yapılmaması için eliyle-diliyle karşı koysa; buna rağmen o işe devam edilse, artık o kişiye ısrar gerekmez. Üzerine vacip olanı yapmıştır. Ona vacip olan şudur: Hemen kendi doğru bildiği şeyde istikâmetle durmaktır. Onları o mezhepleri ve tarikatları üzerine bırakması gerekir.

Küfür topyekün bir millet sayılmıştır. Hazret-i İbrahim (aleyhisselâm) in kavmine "... Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah'a ınanıncaya kadar sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve nefret belirmiştir" (Mümtehine:4). Söylediği bu gerçeği daha iyi vurgulamaktadır.

Rivayete göre Enes b. Mâlik Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem)' in şöyle dediğini naklediyor: "Kim Kâfirun Sûresini okursa ona Kur'anın dörtte birini okumuş gibi sevap verilir."

İbn Abbas'ın rivayetinde de Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem): "Sizleri Allah'a ortak koşmaktan alıkoyacak bir şeyi haber vereyim mi? Uyurken (kul yâ eyyühel kâfîrûn) sûresini okuyunuz," buyurmuştur.

NASR SÛRESİ

Medîne-i Münevverede gelmiştir. Üç âyettir.

1

Bkz. Ayet 2.

2

"Allah'ın nusratı ve fethi gelince, sen de insanların fevc fevc Allah'ın dinine girdiklerini görünce"

Saîd ibn Cübeyr anlatıyor: Hazret-i Ömer'in "Abdullah **ibn Abbas**"ı çok sevmesi ve ona özel muamele etmesi bakımından muhacirden bir cemaat buna biraz üzüldüler. Çünkü Hazret-i Ömer bir şey soracak olsa **İbn Abbas** (radıyallahü anh)'a sorardı. Bir gün Hazret-i Ömer bugün size bir hususu göstereceğim. Bununla **İbn Abbas**'ın size üstünlüğü anlaşılacak. Onlara: "İzâcâe sûresinin

gelmesinden siz hangi anlamı çıkarıyorsunuz?" dedi. Şöyle cevapladılar: "İnsanlar bölük bölük İslama girince Hak teâlâ'ya **Resûlüllah**'ın çok hamdetmesi ve istiğfar etmesini anlıyoruz." Aynı soruyu **İbn Abbas**'a sorunca, O: "Bu sûre ile **Resûlüllah**'ın ölümünden haber veriliyor. Yâ Muhammed! Hak teâlâ'dan yardım ve fetih ihsan olununca bu senin ölümünün çok yakın olduğuna alâmettir. Öyleyse Rabbini çok tesbih et. Ona hamdeyle," diye yorumladı. Onlar **İbn Abbas** (radıyallahü anh)' in kendilerinden daha faziletli olduğunu anladılar.

Emîrülmü'minîn Hazret-i Ali (radıyallahü anh): "Bu sûre indirildi. **Resûlüllah** hasta oldu. Halkı topladı. Onlara öğüt verdi. Tekrar evine gitti. Bundan sonra da dünyasını değiştirdi," dedi. **İbn Abbas** şöyle açıkladı: "Yâ Muhammed! Allah'tan sana yardım gelse de Kureyşin, başkalarının, Taiflilerin hepsinin İslama bölük bölük girdiğini görsen bil ki senin ölümün yakındır. Ölüme hazırlan: Çok tesbih et. Çok istiğfar eyle."

3

"Hemen Rabbini, hamd ile tesbih et. Onun yarlığamasını iste. Şüphesiz ki O, tevbeleri çok kabul edendir."

Şundan dolayı Allah'a çok hamdet: İslâmın ilk yıllarında tek tek gelirler, Müslümanlığa girerlerdi. Şimdi ise bölük bölük gelerek müslüman oldular. Mekke'nin fethini sana O ihsan etti. O zaman Arap kabileleri senin Hak **peygamber** olduğunu anladılar. Onu silah zoruyla fethetmediğini bildiler. Bu fethi sana ihsan eden **Allahü teâlâ**'dır. Bölük bölük, kabîle kabile gelerek îman ettiler.

TEBBET SÛRESİ

Keremli Mekke'de inmiştir. Beş âyettir.

1

"Ebu Leheb'in "iki" eli kurusun. Kurudu."

Bu sûre-i celilenin nüzul sebebi şöyledir: Rasuluîlah (sallallahü aleyhi ve sellem)'e "Kabileni, akrabanı korkut" (Eş-şuara:214) âyet-i kerîmesi gelince Rasuluîlah (sallallahü aleyhi ve sellem) Kureyş'i ve

akrabasını bir yere topladı. Onları Hak dine davet etti. İçlerinden amcası Ebu Lehep: "Bizi bunun için mi çağırdın?» dedi. Bunun üzerine bu sûre-i celîle nazil olmuştur. Çağırması şöyle oldu: Arapların âdeti üzere önemli bir husus ilan edileceği zaman Safa tepesine çıkılır (Esbâhân) diye bağırılırdı. Onlara "siz şimdi (Lâilahe illallah) deyiniz. Ben de Allah katında sizin lehinize şahitlik edeyim" dedi. Kabullenmediler. Hatta hiç ummadığı amcası Ebu Lehep ağzını bozdu. Sûre indi. "Ebu Lehebin kendisi helak oldu, kaybetti. Tevhidi inkâr etti. Rasûlümüze inanmadı." Onun asıl ismi "Abdiluzzâ" idi. (Uzzanın kulu) demektir. O adla anmadı künyesi "Ebu Leheb" diye andı. Çünkü onun eşi-evlâdıyla son varacağı yer cehennemdir. "Ebuleheb" (alevin babası) demektir. Onun ismine benzetilerek şerlilere "Ebuşşer" (şerrin babası), hayırlılara da "ebulhayr" (hayrın babası) denilir.

2

"Ona ne malı, ne kazandığı fayda vermedi"

Ebu Leheb dedi ki: "Bu kardeşimin oğlunun dediği doğru ise, öte dünya varsa, benim malım çoktur. Onunla orada da kurtulurum..." Hak teâlâ bunun üzerine bu âyet-i kerîmeyi indirdi. Onun ne malı, ne eşi, ne oğlu, ne de kızı kurtaramadı.

3

Bkz. Ayet 6.

4

"Alevli bir ateşe girecek o. Karısı da 'odun hammalı' olarak"

Ebû Leheb in karısı "Ümmücemil" muzır bir kadındı. Nemmamdı. Söz getirir-götürürdü. Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)' in geçeceği yollara gece diken saçardı. Kastı onu taciz etmekti. Allah kitabında onun bu sıfatıyla ateşe gireceğini bildiriyor. Ceza amelin cinsinden olur. Veya: Nasıl ki odun ateşe verilince birçok maddî hasar olursa, tıpkı bunun gibi "nemmâm" (söz getiren-götüren) de aynı tahribatı topluma yapar. Bu da kınanıyor. Çünkü insanların öfkelenmeleri, kinleşmeleri sonunda ölümle sonuçlanan kötü akıbetler doğurur.

5

"(Karısının) boynunda bükülmüş bir ip de olduğu halde."

Sırtında diken yükü olduğu halde bir duvara onu koydu. Boynunda da hurma 'lifinden bir ip vardı. Rivayete göre Cebrail orada soluklanınca ipi duvarın arkasından çekti, boynundan boğdu. Canı cehenneme gitti. Tefsircilerîn büyük çoğunluğu dediler ki: "Bu azap ona ahirette olacaktır." Boynunda ateşten zencir, arkasında ateşten diken yükü götürecek... Üstünde ateş, altında ateş. Boyuna böyle azap olunacak.

Bu sûre gelince Ebu Leheb'in karısı doğru **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e yürüdü. Bunu gören Hazret-i Ebubekir telaşlandı. Derhal Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem)'e gelerek "—Yâ Rasulallah! N'olaydı kendinizi bundan korusaydınız!" dedi. Rasulu Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem): "—Yâ Ebâbekir! Senin arkadaşın beni hiciv ederek kötü sözler mi söyledi?" Ebubekir dedi ki: Vallahi, benim arkadaşım şiir söylemez. Benzeri sözleri de söylemez." Kadın bunu işitince dedi ki: Yâ Ebâbekir! Gerçek söylüyorsun. İnanıyorum." Ebubekir: "Yâ Rasulallah! Bu seni niçin görmedi?" dedi. "—Yâ Ebâbekir! Bir melek onunla benim arama girdi. O gidinceye kadar aramızda engel oldu" dedi.

İHLÂS SÛRESİ

Keremli Mekke'de inmiştir. Dört âyettir.

1

"De ki: O, Allah'tır, bir tekdir."

Bu sûre-i celîlenin nüzul sebebi şöyledir:

Yahudilerden bir grup toplanıp **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'a geldiler. Dediler ki: "Ya Muhammed! Senin Mabudunun sıfatı nedir? Bize bildir de biz Ona inanalım. Zira senin Rabbin gökleri dumandan, İblisi ateşten yarattı. Peki kendisini neden yaratü? Altından mı gümüşten mi, yoksa başka madenden mi yarattı?" Bunları işiten **Resûlüllah** öfkelendi. Rengi değişti. Derhal o halde

Cebrail (aleyhisselâm) bu sûre-i celîleyi getirdi. Ya Muhammed! Sana sual eden kâfirlere de ki: Benim Rabbim ki biz Ona taparız. O Allah'tır. Birdir. Onun eşi ve benzeri yoktur. Ortağı yoktur. Mülkünde tekdir. Her işe kadirdir. Yardımcısı yoktur. Tek başına ayakta durandır.

2

"O Allah'tır. Sameddir. (Herşeyin muhtaç olduğu O'dur)."

Benim Rabbim O Allah'dır ki yemekten ve içmekten münezzehtir. Asla boş değildir. Bütün varlıklar Ona muhtaçtır. İhtiyaçlarını Ondan isterler. Bir nefes almada ve vermede hayadan sürer. Bunu Ondan istemekle memurdurlar. O da ihsan eder. Onun hiçbir varlığa ihtiyacı yoktur. Efendilerin Efendisidir. Meliklerin de Melîki'dir. Mülkü ebedîdir. Onun gücü herşeyi kapsamıştır:

3

"Doğurmamıştır, doğurulmamıştır O"

4

"Hiç bir şey de, O'na denk olmamıştır."

Kafirler dedirler ki: "Senin Rabbin bu mülkü kimden mîras yedi? Ondan kim mîras alacak? Bu âyet-i kerîme inmiştir. "Ben kimseden doğmadım. Ki mülkü ondan mîras alayım. Benden de biri doğmadı ki benden o mîras alsın" buyurmuştur.

Allah'a veled-çocuk itlak etmek doğru olamaz. Yahudiler "Üzeyir Allah'ın oğlu" dediler. Hıristiyanlar "Isa Allah'ın oğludur" dediler. Çocuk babanın bir parçasıdır. Onun özelliklerini taşır. Allah'a "cüz" itlak etmek (Allah'ın parçası var demek) olmaz. Oğul atanın cinsinden ve benzerinden olmalıdır. **Allahü teâlâ** cinsi ve misli olmaktan uzaktır. Oğul bir birleşme sonucu olur. Allah asla böyle değildir. O vâhîddir. Tekdir. Bu mülkleri, zamanlan, mekanları, nesilleri yaratmadan önce de O vardı. Bu mülkleri yaratmadan önce de O suldandı. Onun Zâtı kimsenin sözüne, işine benzemez. Sıfatı da kimsenin sıfatına benzemez. Varlıkların tanımlamalarından hep yücedir. Yani O, yaratandır. Yaratıklara hiçbir bakımdan benzemez.

Kim bu sûreyi onbir kez ihlasla namazlardan sonra okursa, şeytan o kişiyi yoldan çıkaramaz. Günah işletemez. Çünkü o kişiyi bu sûrenin hürmetine Allah korur.

1-Ebû Saîd el- Hudrî den rivayete göre Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) Ashabım Kur'anın üçte birini bir gecede okumak size güç gelir mi? Dediler ki:

2- Yâ Rasulallah! Hangimizin buna gücü yeter?" — İhlâs Sûresi Kur'an'ın üçte biridir," buyurdu. Rasulu Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

3- "Yatağına uzandığın zaman fatihayı ve kulhuvallahüehad'ı okursan, ölüm müstesna her şeyden emin olursun."

Enes ibn Mâlik'in rivayetine göre Efendimiz Kim her gün ikiyüz defa (kulhuvallahüehad) sûresini okursa, borç yükü hâriç, elli yıllık günahı affedilir," buyurmuştur.

FELAK SÛRESİ

Nurlu Medine'de gelmiştir. Beş âyettir.

1

"De ki: Sabahın Rabbine sığınırım."

Bu iki sûrenin nüzul sebebi şöyle olmuştur: "Lebîd ibn Asım" **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'e büyü yaptı. Bu herif yahûdi idi. Rasûlü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem)'in tarağı ve saç telleri ele geçirildi. Bunlar "hurmadan bir kılıf içine yerleştirildi. "Zervan" adlı kuyuya içinde ve bir taşın altına konuldu. **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem)'da sinirin bir yol boyunca tesiri az-çok görülmeye başladı. Son kırk günde şiddetlendi. Son üç gün içinde de çok şiddetlendi. **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem) sıkıntılı idi. Bazan yapmadığı bir işi yaptığını zannediyordu. Hanımlarını ziyaret ettiğini ziyaret etmeyi düşününce ziyaret ettiğini sanıyordu. Bu, kimsenin bilmediği bir durumdu. **Peygamber**lik görevini eksiksiz yapıyordu. Âyeti yanlış okuduğu rivayeti yoktur. Bir gün Hazret-i Âişe (radıyallahü anha)'nin evinde bulunuyordu. Allah'a dua ve niyaz ediyordu. O

arada uykuya daldı. Uyanınca Hazret-i Âişe (radıyallahü anha): "— Ben Allah'tan sorduğum sorunun cevabını aldım," dedi.

Hazret-i Âişe: "O nedir?" diye sordu. Rasulu Ekrem şöyle buyurdu: "— İki kişi bana geldi. Birisi başım, diğeri ayaklarım tarafına durdu. Birincisi sordu: (—Ona ne oldu?) Öbürü: (—Buna sihir yapılmış?) Diğeri: (—Kim sihir yapmış?) Diğeri: (—Lebîd ibn Âsim). Diğeri: (—Ne içinde?) Öbürü: (—Tarak, saçlar ve hurma lifi içinde.) Öbürü: (—O nerede?) Diğeri: (Benîzureyk'ın kuyusu Zervanda) Öbürü: (Ne yapmalı?). Diğeri: (Kuyunun suyunu boşaltarak o taşın altındaki bu şeyleri çıkarmalı). Rüyasında **Resûlüllah** (aleyhisselâm)'a olay, olduğu gibi gösterildi. Bunun üzerine Rasulü Ekrem Hazret-i Ali, Ammar ibn Yâsir'i ve Zübeyr önce oraya gönderdi. Kendisi de birkaç kişi ile o kuyuya geldi. Sihir ortaya çıkarıldı, üzerinde onbir düğüm ve bir putcuk vardı.

Bu putçuğun üzerine de iğneler batırılmıştı. Cebrail (aleyhisselâm) gelerek "Muavezeteyn'i oku" dedi. **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem) her iki âyeti okudukça bir düğüm çözülmüş ve bir iğne de çıkıyordu. Son âyete geldiğinde hem düğümler çözüldü, iğneler de çıktı. **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem) kendini hafiflemiş hissetti. Lebîd suçunu itiraf etti. **Resûlüllah** onu bağışladı. Onu öldürmemelerini tenbih etti.

Resûlüllah (sallallahü aleyhi ve sellem): "—Felâk, cehennemde bir ağaçtır. Hak teâlâ bir kâfire şiddetli azap vermek istediği zaman onun yemişinden yedirirler. Rivayete göre Kaabul Ahbar bir kiliseye uğradı. Bîr kaç kişi ibadet ediyorlardı. Onlara: "—Ey azgın kavim! Felak sizin içindir." Ona: "—Felak nedir?" diye sorulunca şöyle dedi: "—Cehennem içinde bîr kuyudur. Onun kapısı açılsa, bütün cehennemlikler onun azabından korunmak için feryat ederler."

2

"Yarattığı şeylerin şerrinden,"

Müfessir Mukâtil: "Cinlerin ve insanların şerrinden Allah'a sığın" diye yorumladı. Bu hususta varlıklar iki ana kısma ayrılır: Birisi teklif ehlidir. Onlara itaat emredilmiştir, Onların şerri günah işlemeleri, Allah'ın emirlerine aykırı davranmak, birbirlerine zarar

vermek. Biribirini öldürmek, dövmek-sövmektir. Bir kısmı da "hayvanlar"dır. Mükellef değildir. Onlar ısırmak, sokmak gibi zarar verirler. Haşaratın da bir kısım zararı vardır. Cemâdatın-cansızların da zararı vardır. Su da boğulmak, taş düşmek, ağaçtan düşmek vb. lerinden Allah'a sığınırım.

3

"Karanlığı çöküp bastığı zaman gecenin şerrinden."

Kaybolduğu zaman Ay'ın şerrinden, Karanlık cinlerin yayıldığı zamandır. Bundan Allah'a sığınırım.

Gizli plânlar da gece yapılır. Şeytanın da vesvesesi gece artar. Bunlardan ötürü Allah'a sığınmak emredilmiştir.

4

"Düğümlere üfüren (nefes) lerin şerrinden."

Düğümlere üfürerek sihir yaptıran kadınların şerrinden de Allah'a sığın. Büyü yaptıran ekseriya kadınlar olduğu için "üfüren kadın nefesler" olarak zikrediliyor.

5

"Ve haset edenin haset ettiği zaman şerrinden"

"Hased" başkasının elindeki servetin, güzelliğin ve makamın ve mevkiin yokluğunu istemek. Onları çekememek," demektir. Allah'ın takdirine ve taksimine razı olmamak demektir. Haset hakkında Efendimiz (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Haset iyilikleri, ateşin odunu yaktığı gibi yok eder, bitirir." **Allahü teâlâ** bütün kötülükleri gizli olarak anlattı. Fakat en son "haseften açıkça bahsetti. Onun zararının fazlalığından dolayıdır. **Resûlüllah**'a (sallallahü aleyhi ve sellem) büyü yapmak da haset etmenin sonucudur. Çünkü **Peygamber**liğin İsrâiloğullarından Araplara geçmesi yahudileri çileden çıkardı. Bu âyetler bize "rukiyye" yapmanın caiz olduğunu gösterir. Okuyarak efsunlamak caizdir.

Hasetçiye karşı şu tedbirlere başvurulur:

Kişi değişik, gizli ve açık gelecek zararlara karşı Allah'a tam tevekkül etmelidir.

Sabırlı olmak. Onun yaptığına karşılık vermemek.

Takva sahibi olmak. Onun terbiyesizliğine rağmen.

Kalbini onunla doldurmaması, önemsememesidir.

Ona iyilikte bulunmak. Çünkü O, ruh hastasıdır.

Tevhidin kalbe iyice yerleştirilmesi gerekir.

NÂS SÛRESİ

Nurlu Medînede inmiştir. Altı âyettir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

1

Bkz. Ayet 3.

2

Bkz. Ayet 3.

3

"De ki: Sığınırım insanların Rabbine, insanların melikine, İnsanların mabuduna."

İnsanların rızkını veren, terbiye eden Rabbine sığın. Ki O çeşit-türlü nimetlerle onları besler. Onların melikidir. Emri ve hükmü geçerlidir. Onların mabududur. Veren de O'dur, vermeyen de **Allahü teâlâ** herşeyin Rabbi, meliki, İlâhı olduğu halde kendine insana nisbet ederek "Rabbün nâs, mekikunnâs, ilahûnnas" diye zikretti. Çünkü "vesvese" insanın içine gelir. Diğer canlılarda olmaz. O bakımdan Allah'a sığınmak onlara düşer.

4

Bkz. Ayet 6.

5

Bkz. Ayet 6.

6

"O sinsi şeytanın şerrinden, ki o, insanların göğüslerine vesvese verendir. (O şeytan) gerek cinden, gerek insandan (olsun)"

Yâni, beni koruması için şeytanların şerrinden, tuzaklarından Allah'a sığınırım demek çünkü ben zayıfım gücüm ona karşı koymaya yetmez. Nefsimi ondan saklayamamam. Çünkü onun şerri damarda kanın yürüdüğü gibi dolaşır içimde. Ben onu göremem. O beni görür. Onun defedilmesi Allah'ın yüce Kudretiyle, ona sığınmakla mümkündür, O şeytanın ismi

"Hannâs" der yani, burnunu ağzını uzatıp insanoğluna vesvese verir. Tâki zikirden gâfil olsun ister... Ama zikredince kirpi gibi durulur, kaçar... Zikri bırakınca tekrar zararını vermeye başlar. **Hasan-ı Basrî** (radıyallahü anh): "İnsanlardan da, cinlerden de şeytanlar vardır. Onların şerrinden de Allah'a sığınırız. Cinniin şeytanları gönülde vesvese verir.

İnsanların şeytanları da aşikâre zarar verir. "Nâss" denmesi, cinne de insana da elverişli olduğu içindir. Nâss'dan (cin) murad olursa o takdirde müminlerin gönüllerine vesvese verir o. İnsan olunca da o da açıktan Hak yoldan caydırmak için çeşitli hîle-dolap çevirir.

Ukbe ibn Âmir **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem) bana şöyle dedi: "Ya Ukbe! Hiçbir sığınıcı, Allah'a, bu iki sûre ininceye kadar, tam olarak sığınmadı." Rivayete göre Cebrail geldi, dedi ki: "Ya **Rasûlullah**! Allah'a (kötülüklerden) sığınılacak şeylerin en görgülü, tesirlisinden haber vereyim mi?" Rasulu Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem) de: "Haber ver. Onlar nedir?" deyince, o: "O, muâveteyn sûreleridir. O, "muhkem" (sağlam) kaledir. Ona giren türlü belâlardan, serlerden emîn olur. Tabiî Hak teâlâ'nın ihsaniyle." dedi. Ukbe ibn Âmir'in rivayetine göre: Efendimiz **Resûlüllah** (sallallahü aleyhi ve sellem) bu sûreleri sabah namazında okumuştur.

"Seferde Felak-Nâs ve İhlas-Kâfirûn ve Nasr sûrelerini okuyanın rızkının artacağı, hey'etinin düzeleceği" hususu da haber de (Metâlib: 3/398) geçmektedir.

Hafız Ahmet ibn Elhacc Mustafa'nın hattıyla yazmasıyle ve Allah'ın lutfu ihsaniyle bu mübarek şerefli, bereketli Tefsirin yazımı bitti. Hafız Mustafa, Hâfızul- Kur'an El-Uskudarî'nin talebelerindendir. Allah hepsinin -bu tercümeyi gerçekleştirenin de- günahlarını bağışlasın. Ayıplarını örtsün. Alemlere rahmet olarak gönderilen Rasulü Ekrem (sallallahü aleyhi ve sellem)'ın hürmetine. (ÂMÎN).

SON